THE LIBRARY OF CONGRESS
1800

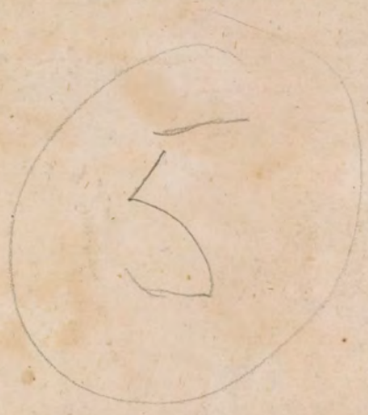

ԳԻՐՔ
ՄԵԿՆՈՒԹԵԱՆ
ԱՂՕԹԻՑ
ՍՐԲՈՅՆԳՐԻՓՈՐԻ
ՆԱՐԵԿԱՑԻՈՅ
Հրեշտակական
վարդապետին .

HAKOB, Armenian Patriarch of Constantinople.
MEKNUTʿIWN AGHŌTʿITSʿ EW

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ
ԱՂՕԹԻՑՆ ՆԵՐԲՈՂ ԽՆԿԱՑ
ՍՐԲՈՅՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ՆԱՐԵԿԱՑՒՈՅ
ՀՐԵՇՏԱԿԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

Ի Հայրապետութեան գերապատւոյ Աթոռոյն Սրբոյ Էջմիածնի
Տեառն Ղազարու ամենայն Հայոց գերընտիր և վեհափառ
Կաթողիկոսի.

Եւ ի Պատրիարքութեան Սրբոյ Երուսաղեմի Տեառն Գրիգորի
Ճգնազգեաց մեծի և Երջանաբանութեան[?] Ս. վարդապետի.

Իսկ ի հովանաւորութեան Նորանորոգողի Սրբազնագունին Աթոռոյն Սրբոց Յակոբեանց

Շարադրեալ և մեկնեալ մեծաւ զգուշութեամբ և շրջահայեցութեամբ ի Յակոբայ Արքեպիսկոպոսէ և Պատրիարքէ
աթոռոյ Կոստանդնուպօլսոյ Երջանիկ կոչեցելոյ

ԵՒ ՍՐԲԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈՅՆՈՅ ՀԵՂԻՆԱԿԻ

Տպագրեցեալ արդեամբք Տեառն Յարութեան Աւագ Նախկին[?]
պօսի[?] և Երջանիկ Ս. վարդապետին:

Յամի Տեառն 1745 Դեկտեմբերի ԺԲ.

Եւ Հայոց . ՌՃՂԴ.

Ի ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ ՔԱՂԱՔԻ

Ի ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ՏՊԱՐԱՆԻ

Տիրացու Գաբրիէլին որ է[?] ...

BV249
.A75G734
Orien
Armen

6
Copy
55877
10My77

Նախադրութիւն մեկնութեան Աղօթից և ներբողենաց. գերազանց հրեշտակական Վարդապետին մերոյ Սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյն.

Երկնային Թագաւորն և գագաթն Աստուածայնոց Սբն Գրի-
գոր Նարեկացի, մնեխոս Արիստակացին, յԱստուածային անուանց գրքոյ Զ. Գ. Ա.
բնաբանն, նախ քան զմտանելն ՚ի քննութիւն
Աստուածային անուանց, չկարելով առ այնքան
Ճառագայթն ձկտիլ, Արքեական կայծա-
կի մաքրողականի աղօթից կարօտելով ա-
սէր թէ, Արդ՝ նախ Թուէ եւսի զամենակա-
տար՝ և զբարերիցն Աստուածայն յառաջածութեց,
յայտնաբանականն բարի անուանութիւն քնն-
նեսցուք. կարդալով զԵրրորդութիւն Սբ.
զբարերպետականն՝ և զգերագոյն բարին. և
զյայտնօղ բոլորիցն իւրոց բարեաց նախախ-
նամութեց: Քանզի պիտոյ է մեզ նախ աղօ-
թիւք համբառնալ առ նա. որպէս խնկիզքն բա-
րութեան. և յաւէտ հպելով ՚ի նա. այսուէ ևս ու-
սանել զամ բարի պարգևսն որ շուրջ զնո-
վաւ են սերտեալ. զի ինքն յամենեսին մերձ
է, բայց ոչ ամ մերձ ՚ի նա:
Իսկ յորժամ կարդամք առնա ամենամբ
աղօթիւք, և անպղտոր մտօք, և առ Աստուածային
միաւորութիւն պատեհութ, յայնժամ և մեք
մերձ լինիմք առնա. քանզի նա ոչ է այնպէս
՚ի տեղւոջ՝ զի ՚ի բաց կացցէ յումեքէ, և կամ
յայլմէ յայլ փոխեսցի: Եւ թէ ՚ի ձեռն ա-
ղօթից մերձ առ Աստուած ամբառնալի է, օրինակ
տայ ասելով թէ, զոր օրինակ, եթէ բազմա-
լոյս ինչ լար ՚ի յերկնից ծայրութեն կախել
՚ի վերուստ մինչև ՚ի վայր, և բուռն հարեալ
զնմանէ ձեռն զձեռամբ փոխելով քարշել
Թուէր զնա, արդ՝ արև ոչ զնա ՚ի մեզ քարշէ-
աք՝ զվերուստ կապեալն, այլ՝ մեք ելա-
նէաք առ բարձրագոյնսն բազմաճաճանչ ճա-
ռագայթիցն պայծառութի:
Քանզի արդարև՝ աղօթքն ոչ միայն դար-
ձուցին մտաց առ Աստուած մեր և խոնարհ յօժա-
րութ, այլ և էլ երկնային իմն բանալի, որով
կարեմք բանալ զամ գանձս Աստուածանաւոր-
նուլ՝ որ ինչ օգտակար թուէ եւսի մեզ՝ առ ՚ի
փրկութի: Ամորոյ՝ և փրկիչն ասէր. զոր ինչ
հաւատով խնդրիցէք յաղօթս՝ առնու-
ցուք: ոչ ապաքէն ՚ի ձեռն աղօթից՝ կոյրք
լուսաւորեցան, անդամալոյծք առողջացան
խուլք և համրք լուան՝ և խօսեցան, և մե-
ռեալք յարեան: Եղեկիա աղօթիւք վերա-
դարձաւ ՚ի կեանս: Սնուէկացիք զերծան
՚ի կործանմանէ. զի դարձան սրտի մտօք առ
Աստուած: Յովնան ՚ի փորոյ կիտին աղօթելով ժա-
մանեաց ՚ի նաւահանգիստն: Մովսէս աղօ-
թիւք էառ զտախտակ Աստուածային կտակարա-
նաց. և ձեռին տարածմամբ յաղթեաց զա-
մաղէկ: Յեսու որդին Նաւեայ՝ աղօթիւք
զքարեայ կարկուտ իջոյց յերկնից: յաղօ-
թելն Սամուէլի՝ որոտաց Աստուած ՚ի վերուստ ի
վր այլազգեացն՝ և չփոթեցան մինչ առա-
ջի իւրն: Եղիա աղօթիւք փակեաց՝ և ե-
բաց զերկինս: վր որոյ վկայեաց և Յակոբոս
թէ՝ յոյժ զօրաւոր են աղօթք սրբոց յօգնա-
կանութի. Եղիա մարդ էր իբրև զմեզ չարչա-
րելի. յաղօթս եկաց՝ և ոչ եւտուն երկինք
զանձրև: և այլն: գրէ և Սիրաք. որ երկիրպա-
գանէ Աստուծոյ՝ հաճութ ընկալեալ լիցի. և աղօ-
թանք նր մինչև յամպս մերձեսցի:
Աղօթիւք ընկալան Առաքեալքն զՀոգին
Սբ ՚ի վերնատանն: և Պօղոս և Շիղա՝ որոշե-
ցան ՚ի քարոզութի Աւետարանին: զօրութ
աղօթից ոչ համդուրժելով երկիր, շարժե-
ցաւ յաղօթելն Առաքելոց. և լցան ամենքին հո-
գւով Սբով: յաղօթելն Պետրոսի՝ հրեշտակք
մատեան՝ և պաշտէին զնա: Եւ ՚ի պարտի-
զին մինչ աղօթէրն, հրեշտակ մատուցեալ
զնա զօրացուցանէր. աղաչելով առ արիւ-
նայն պատերազմն մտանել, վր փրկութե
մարդկային ազգի: Աղօթիւք և սրբն Ստե-
փաննոս զերկինս բանայր. և զբաղձալին
իւր զՅիսուս ա աջմէ Հօրն տեսանէր կան-
գուն, ՚ի յօգնել ինքեան:
Բանալիս այս երկնային. արդարև՝ ամ ան-
հնարից՝ հնար. ամ աղերսանաց՝ կատարումն
և վախճան: Սա զամուլ արգանդն Սռեբե-
կայ՝ և Աննայի և Եղիսաբեթի, պտղաբեր
արար: զկարմիր ծովն՝ պատառեաց: զարե-
գակն առ Եզեկիայիւ՝ ՚ի կրունկն դար-
ձոյց: զերկնային զօրսն զԵղիսէիւ շրջապա-
րիսպ արար: անճառելեաց տեսլեանց՝ և ե-
րաղոց՝ զԴանիէլ Թարգմանիչ կացոյց: զԳ
կուրութն սօղոսի լուսաւորեաց. և զսօղոս
՚ի Պօղոս. իբր թէ զգայլն՝ ՚ի գառն. և զփա-
խուսեալն՝ ՚ի քրիստոնեայ յեղաշրջեաց: զՏա-
բիթայն՝ Պետրոսիւ. և զԵւտիքոս պա-
տանին՝ Պօղոսիւ կենդանի ացոյց: զՈրդին
որոտմանն՝ Աստուածաբան Աւետարանիչ կացոյց.

Զինքերովն անդամանդեայ պարսպին կործանեաց։ Մեծ զէնք են Աղօթքն՝ եթէ սրտի մտօք լինիցին՝ ասէ Ոսկեբերանն՝ յեր կու ճառին առ Աննովքացիսն։ Աղօթք ըղ պատերազմունս մտեցին․ զաղ գ մի ողջոյն և զանիրաւ՝ ապրեցուցին, և երախտաւոր է զնն։ Լոյս՝ ասէ, հեծութենց, և իջի փրկել զնս։ Իբեղ փրկութ են աղօթքն․ արդել մե ղաց, և բժշկարան յանցանաց։ Որպէս արար զՅեսուն յաւելուս սուա լուսոյ, եթէ ոչ աղօթքն։ այս լուսեղէն սիւնն՝ է աղօթքն Մովսէսի բարս զն։ և յետոյ աստացաւ․ որդարեւ լուսեղէն սիւն է ըստ Խարսեղ։ Տեսեր զլուսեղէն լոյսն՝ երբեմն զսիւն հաստատել․ և երբեմն զսան դուղքն յակոբայ յերկրէս մինչև յերկինս հասեալ։ Որպէս զանդիմանեալ պաշտօն Այ զԿոռնելիոս գիտութ և քրիստոնեա բար պաշտօն, եթէ ոչ աղօթքն և ողորմութիւնն։ զի երևեալնիք հրեշտակ Տեառն ա սաց՝ աղօթք քո և ողորմութի, ելին յիշատա կաւ առաջի Այ։ Յայս բանի վր մնւնդ թէ Կոռնելիոսի, ասէ Մն բարսեղ՝ Իբ. ճառին թէ՝ Կոռնելիոս ճայեա՝ բարեպաշտ և երկիւղած յԱյ ամ տամբ իւրով, առնէր բազում ողորմութիս ՚ի ժողովրդեանն․ և ա ղաչէր զԱծ հանապազ։ ո՜վ մեծա թն զոլութ՝ դոյզն բանիւքս․ բարեպաշ տութն, երկիւղ Այ, ՚ի մէջ արբեցողաց ըղ գաստ, ՚ի մէջ կուրացելոց՝ տեսօղ, ՚ի կորբա տական չարութն՝ անձին բարերարութիւն յինքեան ցուցեալ․ ՚ի մէջ արծաթասէր զին ուորաց՝ առատաբաշխ․ ՚ի մէջ յափշտակո ղաց՝ տուօղ․ Հարիւրապետ աղքատասիրաց երկնային վաճառականն․ դնօղ արքայութ․ ցրուօղ յերկրի և գանձօղ յերկինս․ վերին արքայութն աւագակ․ պարգևաբաշխ ծա ռայակցաց՝ և կողոպտիչ տն։ Ով իմաստուն և քաջ զօրական՝ ՚ի թևաւոր առաքինութիւ երկուս լծեաց, յաղօթս և յողորմութիւն, առաքեաց զնն հրեշտակս առ Տրն, ելեալ ա սէ, զառ՚ի յերկնից բարութիւն մեզ յորի նեցեալ․ մինչ հաւանեցուսցէ բանիւք, և միւ սըդ գործովն։ այսպէս ուսոյց Ռափայէլ զՏօբիթ ասելով․ բարիք են աղօթք՝ պահօք և ողորմութբ և արդարութբ։ Տօբ․ ժբ,3։ Աղօթ քըն զմիտս մարդոյ առնէ սենեակ Այ։ յոր ժամ յաղօթս կայցես (ասաց Տրն,) մուտ՚ի սենեակ քո, և փակեա զդրունս զգայութեց քոց․ և կաց յաղօթս առ Հայր քո ՚ի ծածուկ․ և Հայրն քո որ տեսանէ ՚ի ծածուկ․ հատուսցէ քեզ յայտնապէս։ Յաղօթս կացից հոգւով․ յաղօթս կացից և մտօք, ասաց առաքեալն Պօղոս։ յայսմիկ սենեկի մտաց տեսանէ զԱծ յաղօթելն։ Հարսն՝ յերգս երգոց՚ի փողոցի և՚ի հրապարակի խնդրէր և կոչէր, և ոչ զձայն փեսայն լսէր։ Փարիսեցին ՚ի տաճարին յերևելի տեղւոջ զանձն եզատաքինութի իւր գովէր՝ քթէ զԱծ, վնկ և դատապարտեցաւ։ Մաքսաւորն զանձն դատապարտէր, և զԱծ կարօղ կքանէր խոստովանէր՝ արդարացաւ։ Բաղխէր առաւել քան զՄովսէս զկարծրութն վիմական սրտին մեծայնորիկ հանէր իմիմայն սրտէ իւրմէ զարտասուս և զաղքիւրս արտասուաց։ լսէր նմ բարերարն Այ, և արձակէր զմխածին որդեակ նր զհոգին ՚ի մահապարտութ․ ըստ այսմ լըսել զհեծութի տնանկաց, և արձակել զորդիս մահապարտաց։

Այս երջանիկ պաշտօն Այ զկերինս ելից կրօնաւորօք․ և զկուսաստանս՝ կուսանօք․ զայս Աստուծոյն պաշտօնս, և փրկիչն մեր ՚ի բարձրագոյն տեղւոջ ՚ի լերինն Ձիթենեաց մերովս կերպիւ, առ Հայր նուիրէր։ զՄորըդ Եկեղեցւոյ գուշակեաց Եսայիաս թէ, Եղիցի յաւուրս յետինս յայտնի լեառն տն, և տուն Այ ՚ի վր գլխոց լերանց, և եկեսցեն առնա ամ հեթանոսք․ բայց զինչ առնել յեկեղեցւոջ յայնմիկ, եթէ ոչ ՚ի բարձրագոյն տեղւոջ զբարձրապատիւ պաշտօն աղօթից՝ այ նուիրել։ Որ առաքեն և ՚ի Թափօրական լերինն մինչ աղօթէրն Յս պայծառացաւ։ ղուկ,9,28։ որով կամէր ցուցանել, թէ ամ ջերմեռանդ բար աղօթողաց դէմքն այնպէս իցեն պայծառանալոց, որպէս և Մովսէսի երեսքն ՚ի լեառն սինայ՝ ՚ի բարձրագոյն խոկմանն Այ լուսաւորեցան։ Նմնպս, և աբբայ Մակարիոս յաղօթելն՝ և՚ի շնորհակալ լինելն զԱյ, պատմէ Նշհայրն Սերապիոն, թէ՝ լցաւ այն լուսովն այ՝ որ առաւել պայծառանայր քան զարեգակն, և փայլատակէին լերինք մեծամեծք․ և լեառն յորում էրն, լի եղև ծխով անուշահոտութ․ և ես յերկիւղէն զարհուրեալ անկայ ՚ի վր երեսաց իմոց յերկիր։ իսկ Նշ ծերունին աբբայ Մակարիոս՝ լուսափայլ դիմօքն բուռն հարեալ յարոյց զիս և ասէ․ զօրացիր որդեակ մի վհատիր․ քանզի լեր զօրութբ սբ Հոգւոյն․ և այլն։ տես հարանց վարուց չորս հարիւր եօթանասուն և ութն թղթահամարին։

Իսկ՝ ՚ի վերջին աւուրս, յաղօթանալ լուսաւորաց աղգիս Հայոց․ գերարփի փայլմամբ, հնգակերպ բոլորըզմամբ՝ երկրորդ մեզ,

յայտնեալ Լէքեայ Սարկոս, և Սմխատեալ լուսափայլ դիմօք Սրբոյն Գրիգոր Նարեկացի ողջունէ սիրոյն այ տօնօրեալ՝ աւար զաղօթս, և զնոյն ուսոյց այլոց՝ ըստ չափու և հասակի։

Չորրդ զգերազանցութիւն գլխոց բաժանմանց ցուցից. առ 'ի չձանձրանալ ընթերցողացդ 'ի ճառակերպ խօսակցութես։

Առդ՝ նախկին գերազանցութիւն Սրբոյն Գրիգորի՝ էր ծննդեան՝ անուանակոչութեան՝ հասակին և կուսութեանն։

Երկրդ՝ գերազանց կրթութեան՝ թէ 'ի վարժմանէ՝ և թէ 'ի ներհեղական շնորհաց։

Երրորդ զգերազանցութե խոնարհութեն եւփրոյն՝ որ առ Այ, և առ Սուրբս Աստուծոյ և առ ընկերս։

Չորրդ՝ զգերազանցութե աղօթական և զղջական Գրքոյն։

Հինգերրորդ՝ զգերազանցութենէ արարեալ Սքանչելեացն։

Առաջին գերազանցութիւն Սրբոյն Գրիգորի 'ի կողմանէ ծննդեան. անուանակոչութե. հասակին. և կուսական մաքրութեան։

Ասխատեսութեն Այ յորժամ ծնաւ Ռաքէլ զՅովսէփ. ասաց թէ, եհան յինէն այ զնախատինս իմ. եկոչեաց զանուն նր Յովսէփ, որ է աճեցումն. և կամ, խաւէփ, որ է փառք այն։ յայնժամ և Յակոբ ասաց լաբանայ աներոյն իւրոյ թէ, արձակեա զիս զի երթայց 'ի տեղի իմ՝ և յերկիր իմ։ Սքանչելիս մեր մանուկ՝ Սրբն Գրիգոր, ծնեալ 'ի գեղեցիկ Ռաքելէ եկեղեցւոյ Հայոց. աճեցեալ շնորհիւ. և փառացն Այ եղեալ յայտնարան, զպանդխտութի մեր 'ի կենդարեան մթութե աշխարհիս, 'ի հայրենի գաւառն աճեսեաց ժողովեաց։ այսորիկ մերոյս Յովսէփայ (արեգակն փառաց Այ, և լուսնական փոփոխականութի բարուց. և աստեղք այ մասին լուսաւորք) ծառայեն։ Ծնաւ Սրբն Գրիգոր 'ի դժխ թուականիս Հայոց. 'ի ժամանակս Սահակի և Կոստանդեայ, որք տիրէին Այս Հայոց. որոյ հայրն էր Խոսրով՝ Եպիսկոպոս Անձևացեաց. և այ երկրորդի ծննդեան յարդանատ սր աւազանին. այ յատկութե առ յապայն բարուց, կոչեցաւ Գրիգոր՝ որ թարգմանի հսկող և արթուն, տիրական անուամբ զարդարեալ քանզի ըստ Գրաւթի՝ պահապանն իւր ոչ

նիրհէ, և ոչ 'ի քուն երթայ. շնորհք հոգւոյն Այ՝ որ մաքրեացն զնա յակզբանէն մեղացն թեղադրեաց 'ի միտս ծնողացն՝ կոչել զնա. անուամբ համադրակցին իւրոյ՝ արթուն և հսկող։ Բանզի թէ՝ Սահակեան Յա. կոբ զպերճ այրեալ ընկեր յարևու և զզեցոյց 'ի ցրտոյ, և հատեալ քունն յաչաց իւրոց, վն պահպանութե անբան խաշանցն լաբանայ. քանի Ցնև ես հսկօղս այս՝ վն բանական ոչխարացն Բի հսկէր. զի մի 'ի գայլենի դիւաց վարատեսցին ոչխարքն փրկչին մերոյ։ Ծնաւ Առամ՝ զՍէթ այ կերպարանաց իւրոց, այլ ոչ այ անուանն։ ծնաւ և Սրբն Գրիգոր այ կերպարանաց փրկչին և այ անուանն կոչեցաւ հսկող. որոյ աշք կենաց հաստակին՝ հաւատար փրկչին մերոյ ամեց Լէ յարդարեցան։ Իսկ և աճեցեալս մեր Յովսէփ՝ և յայտնիչ փառացն Այ աւելեալ քան զՅովսէփ գտաւ գերազանց մաքուր կուսութե. զի նա թէ և ողջախոհ կոչեցաւ, սակայն ամուսնացեալ ծնաւ զորդիս. իսկ սա՝ անմարմնոց գոլով հանդիսակից, Հրմար տին Յովսէփայ Բի այն մերոյ ամբծութեն և զի հանգուցանողիկ։ զԼնդուոյն ամուսնութեան անապականն գիտաց կոչել մարդկան սովորութեք՝ ասէ Սրբն Գրիգոր Սիւսացի, և որք միանգամ բնութե ունին զանծութեն յին քենէ զհարմնացումն ածեն 'ի վերայ։

Արդ՝ զինչ է գովութի կուսութեն՝ որ լաւա գոյն քան զգովութիւն երկնի առաքինութե և վարուց մաքրութեն սքանչելի քան թէ բանիւ։ և որ զկուսութիւն գովէ՝ իբր թէ ըզ շնթաքրոանց իւրոց արժանաւոր վարկանի յաւելուած ինչ առնել ծովու. և որ կամիցի այ արժանեացն գովել զկուսութիւն. կամ զիւր զօրութիւն անգիտանայ, և կամ զոր գովէնն ոչ գիտէ։ Իսկ այ այ գերաշխարհիկ բնութիւնն առաքինանայ կուսութի Սրբոյս Գրիգորի. զի 'ի հետոյն անախտութե մերձաւոր լինի Բի. և արծաւապէս 'ի գագաթն երկնից կալով՝ յանդունդս նկատէ։ զի թէ այ վկայութե Լուսաւորչոյն՝ անբծութի մնաց և մարմնոյ, յայժ յարմարեալ ածէ զմիրդ 'ի ձանաչումն Այանոց. և զի Յովհաննէս քան զայլ Առաքեալսն ողջախոհ՝ անբիծ՝ և մաքուր էր վա յոլովի նախ ծանեաւ զԲն յեզերս վուն տիբերեայ ասելով առ Պետրոս թէ՝ տր է այն։ և զի Բն զկերպարանս իւր ճանաչել չի արար Յովհաննու։ Արդ զինչ ասելի է զմերոյն Յովհաննու, որ առ 'ի վարձ կուսութե յարմար գտաւ տեսութե նպատակին

կուսութե Մօրն Այ և տն մերոյ Յի Քի․ որոց և 'ի պատիւ ասաց զՀրեշտակաբանութիւ մեղեդին այնթէ, Այլընծով 'ի ծով՝ ծիծաղախիտ ծաւալանայր երկու փայլակնաձեւ արեգակունք, և այլն: զոր և ոչ առ մնապարծուն, այլ՝ երբեմն պարտաւոր առ այն Ածային տեսութին զինքն նուաստացուցանելով 'ի ի՟ գլխոյն ասէր թէ Աւայն՝ զոր տեսի խոկ աչօք խմովք: Զինչ ուրեմն զնա առ այնքն զարմանալի տեսութին բարձրացոյց, եթէ ոչ՝ փրկչանման կուսութին: գերազանցէ՝ քան զայս օրինակս՝ Սբն Գրիգոր նիւսացի զպատիւ կուսութե, մինչ զՀայր Այ կուսուե որդւածին ասէ․ Է անապականին Հօրն կուսութիւն գտանել, որ և որդի ունի: Ուրեմն կուսութե աղբիւր Հայրն Այ ասի, որոյ նըման կուսուե պատուէ եալն, ձանաչէ զորդինր տեսուե․ զի և փրկիչն ասաց, Որ գիտէ զիս Հայր, գիտեմ և ես զՀայր: ո՞չ է ուրեմըն զարմանք թէ և Սբն Գրիգոր 'ի ձեռն կուսութե արժանաւորեալ իցէ տեսանել և գիտել զՈրդին Հօր Այ՝ աղբերին կուսութեան: զի կուսութին աւանձին անմարմին բընութեն սեփական է: ոչ ապաքէն և աղբիւրըն անապականութե, որն մեր Յս Քս ոչ ամուսնուե մնանել 'ի մարդկային կեանս կամեցաւ․ զի ցուցցէ օրինակաւ մրդանալոյն զմեծ խորհուրդս այս: Պօղոս կամէր զկորընթացիսն երբեմն զկոյս մի ոք յանդիման կացուցանել Քի․ և ահա Սբս Գրիգոր արժանի եղև, զի Քս և Մայրն յանդիման նիքեան լինէին, և տեսութեան նոքեանց զնա արժանաւորէին:

Արդ՝ եւակի էին կուսութե պարգեւքն Սբյս Գրիգորի: Նախ՝ կուսուեի անապական հոգւոյն: Երկրդ՝ ամբողջուե մարմնոյն․ զի ողջախոհութին է մտաց․ այլ կուսութին՝ մարմնոյ: Երրդ՝ յապականացու մարմնի, խոկումըն մշտնջենաւոր անապականութե: Ուրեմն Սբս Գրիգոր ունէր զկուսութե հաւատոյ․ զամբողջուե մարմնոյ, և զողջախոհուե մտաց հանդերձ մշտնջենաւոր ամբողջուե մարմնոյ: Կոյսն հոգւոյ (ասէ) զոն զի իցէ սբ հոգւով և մարմնով: ա կորն․ է․ 34: Ուրեմն ով ոք ըս արժանեաց զկուսական մաքրուե որ կարասցէ գովել, մինչ 'ի մարմնի՝ էր այլ իբրև անմարմին: Փիլոն եբրայեցին 'ի վր Ծննդ. ետ․ 47 (ուր եղիազար ծառայն Աբրահամու տեսեալ զՌեբեկա էհարց թէ՝ Ո՞յր դուստր ես դու) ասէ թէ, տեսեալ զգեղեցկութին Ռեբեկայ՝ արդարև կուսի, վարանեալ միայն ծառայն Եղիազար․ թէ մի դուցէ մարհկանացու ոք ոչ ծնաւ զնա․ և հարցանէ, Ո՞յր ես դուստր․ քանզի տեսանեմ (ասէ) ոչ զոքոր եղեալ և ծնեալ՝ արժանաւոր այդպէս գեղեցիկ: արդարև Սբս Գըրիգոր այնքան գերազանց եղև մաքուր կուսուե, որ թէ 'ի հաւատոյս ոչ լինէի արգիլեալ, ասէի զնմանէ յանմարմնոց այլ ումն առ մեզ իջեալ՝ մարմնաւոր տեսլեամբ:

զՅատկութին կուսից տայ Յօհաննէս աւետարանիչն, Յայտ", Ժդ․ 2․ թէ ձայն նոյ իբրև զքնարահարաց․ և իբրև զջուրց բազմաց և իբրև զորոտման մեծի: և թէ՝ երգէին զերգըս նորս առաջի աթոռոյն Այ․ և առաջի չորից կենդանեացն․ և առաջի երիցանցն․ և ոչ ոք կարէ գիտել զերգս նց բայց միայն հարիւր քառասուն և չորք հազարքն․ որք զատեալքն յերկրէ․ և են կանայս ոչ խառնակեցան․ և են կուսանք․ որք երթան զկնի գառինն՝ ուր և երթայցէ․ որք ընտրեցան 'ի մարդկանէ առաջի Այ և գառինն․ և 'ի բերանս նց ոչ գտաւ սուտ, զի անբիծք են առաջի աթոռոյն Այ: Արդարև ձայն Սբյն Գրիգորի էր տամնաղի քնար Դաւթի․ հալածող այսոյն սաւուղի: զի ո՞վ ոք ջերմեռանդաբար նորին հոգւոյն ընթերցեալ զաղօթսն 'ի վր դիւահարաց, և դևք ոչ սարսին և 'ի փախուստ դառնան: Սբն Յօհան Ոսկեբերն յանհասանելեաց Ժն, գլուխն․ քանանացին (ասէ) վս պաշտաւորեալ դըստերն աղաչելով, որդի Դաւթի ասէր ըզ Տրն մեր․ աւանդեցաւ (ասէ) 'ի պատմութենէ թէ Դաւիթ յարմարուե զօր աղին բաղխելով 'ի բաց հալածէր զդևն խաւուղայ: Արդ՝ զի Դաւիթ հալածէր զդևսն 'ի ձեռն երաժշտական գործւոյն․ երաժըշտական՝ ոչ մարդկային, այլ Այային, և 'ի Սբյ Հոգւոյն նուագեալ, յաղթակցուեն զբարեբանութին առնլով ասէր․ որդի Դաւթի ողորմեա ինձ․ և բժշկեցաւ մանուկն նր 'ի նմին ժամու: գիտէր քանանուհին թէ, արհեստ Հօրն՝ ժառանգ է որդւոյն․ յորդիուեն Դաւթի գիտէր զնա դիւահալած որպ զԴաւիթ: Քնար գրքոյ սըրբոյս Գրիգորի, արդարև քնար կուսանաց՝ այսահալած: ձայն նր իբրև զջուրց բազմաց վս արտասուաց բղխեցուցմանն․ և իբրև զորոտման մեծի ահացուցմամբ, պատճառաւ աւուրն դատաստանի: առաջի Այ երգէր․ զի ըս Փիլոնի՝ ձայնի մարդիկ լսեն, և խորհրդոց Այ․ վսյ նորա այս Այային փիլիսո

փայս ՚ի ծոցն է։ ակնդէտ տանելով ասէր՝ Ջայն հառաչմանց․ հեծութ ողբոց․ և այլն ։

Այս իբրև զայն կուսանն զատեալ յերկրէ․ անփորձ ՚ի խառնակութ կանանց, և ուխտադիր իբրև զ Յոբ ոչ հայել ՚ի կուսանս, դիտէր զերգս զպչակմանս, զոր ոչ այլ ոք ՚ի ջերմեռանդից կարեց գիտել․ զի անդուստ ՚ի տեսութն Քի ուսաւ․ վն որոյ ասաց ՚ի հգ․ Ճառին թէ, ՚ի քէն աղդեցաւ ինձ գըրել զ սոսին ։ Այս ընթացակից կուսութ գաւինն․ վն, և զհարիւրաւորն վարձ յԱյ ընկալաւ ։ Եւ եթէ երեք են պսակք կուսանաց․ վարդապետաց և մարտիրոսաց․ ահա սա կոյս և վարդապետ, և անձնաչարչար ինքնայօժար մարտիրոս․ որպէս և զ Սբուհւոյ Աստուածածնէն ասէր թէ՝ Պժոռ արընտել դաստիարակաւ Խաչին վարժել կրթեցար որդւոյ քոյ կցորդութ․ միատեակն ժուժկալութ՝ կրելով զերաշխեաց մշտաց ծնից ելոյդ ՚ի քէն ոն․ մշտաչարչարն մեռելութ անձնատուր տօթով խարուկել ։ եթէ Թշնամին հաւատոյ արտաքուստ հալածէ ըզ մարտիրոսս, վավաշոտութն ՚ի ներքուստ հալածէ զ կուսանս․ ուրեմն որ ը մարմնոյ ցանկութ մարտնչի, առաւել յաղթող է քան զՊատիժ՝ որ զարդ և զաուխծ սատակէր։ ուրեմն զինչ է կոյսն, եթէ ոչ՝ անարիւն մարտիրոս․ վկայ անապականութ․ ադամանդքար անկոտրելի․ սալամանդր ՚ի մէջ հրոյ․ շուշան ՚ի մէջ փշոց․ ՚ի հնոցի ցանկութ՝ անայրելի իբրև զերիս մանկունսն․ որ այսպէս էր և Սբս Գրիգոր․ զի ՚ի կատարել տիրեցման ցանկականին ՚ի տիս երիտասարդութե յաղթող գտաւ ցանկութ․ և ՚ի գլուխ վարդապետութեն՝ եդ և զ պսակն կուսութե և մարտիրոսութեան ։

Երկրորդ Գերագոյն Սրբոյն Գրիգորի ՚ի կրթութեն․ և ՚ի ներհեղական շնորհաց ։

Աղոմն ՚ի ն ինքեան ասէր թէ՝ Մանուկ էի մտավարժ և ոգւոյ բարւոյ դիպեցայ ։ Որով բանիւ զընականն և զ գերընականն ՚ի միասին ցուցանէր․ և յիրաւի է թէ՝ շնորհն կատարէ զընութին ։ և թէ որքան գեղեցիկ է ՚ի վր բնականին ունել և զ գերընականն, ցուցանի նմանութ ոսկւոյ, որ յեռեալ իցէ ը սարդիոնի ը այնմ առակ"․ ի Ե․ II․ ոսկի ենծոր ը սարդիոն յեռեալ, նոյնպէս իսուիլ զ բանս իմաստութն ։ զինչ է ոսկին, է՛ բնական մտավարժութին․ և զինչ է սարդիոնն, է՛ գերընական և ներհեղական շնորհն՝ խառնեալ ը բնականին ։ զոսկեղէն բնութեամբ զարս եօթանասուն ընտրեաց Մովսէս, որք էին արք երկիւղածք՝ իմաստունք՝ արդարակորովք, և կաշառատեացք․ և Ած ներհեղական շնորհիւ իբրու սարդիոն ակամբք ըզ նոսա գեղեցկացոյց Հոգւոյն Մովսիսի․ և այհա շնորհն կատարեաց զբնութին ։ պատանեակ հասակաւ՝ և ծերունամիտ խոկմամբ՝ Սբս Գրիգոր, մանուկ մտավարժ գոլով բնական ուշիմութ, և ոգւոյ բարւոյ ներհեղական շընորհաց առ դիպեալ, զպակասն ՚ի բնութէ, ընկալաւ ՚ի շնորհաց․ և գտաւ ոսկի ենծոր՝ յեռեալ ը սարդիոն ։ մնեալ առ ոտս Անանիայի Ճգնաւորի․ իբրև այլ իմն Պօղոս լուսաւորեալ յԱնանիայէ առաքելոյ․ եղև աշտո ծածուկն Սբ Գրոց ոսկիապատ արկղ կտակարանաց․ լեալ իբրև զ Պօղոս անօթ ընտրութ ։ զՊօղոսէ ասի անօթ ընտրութե, զի օրինաց և մտենից լեալ էր շտեմարան․ հանգոյն պօղոսի և Սբս Գրիգոր, ծծեալ զկաթն յԱծաշունչ գրոց․ ունէր իբր ՚ի յերկնային դպրատան՝ ՚ի տեսութեն Քի, եղև իբրև զ մի յառաքելոց․ զորոց Քս եբաց ըզ միտսն առ ՚ի ճանաչել զգն գիրս․ որոց օժանդակութն ը վարժման․ և յատկական ներհեղմամբ շնորհաց այնքն առատացաւ յարդիւնս բանից, մինչ զի համարձակիմ ասել թէ, զաղօթական բանս իւր արար համառօտարան իմն Ածաշունչ․ և իբր երկրորդ Աւետարան ։ Թերթուղլանոս ՚ի խնդրել զ գըրեանս Պօղոսի՝ ասէր թէ տուք ինձ զ վարդապետն իմ ։ և մեք ՚ի խնդրելն զգիրս սբյս Գրիգորի՝ ասել կարեմք թէ, տուք մեզ ըզ համառօտ Ածաշունչն․ և իբր զերկրորդ աւետարանն ։ քանզի եթէ ամ գիրք ածշունչք օգտակարք են առ ՚ի վրդպետութն և ՚ի խրատ՝ և ՚ի յանդիմանութն (ըստ սրբազանին Պօղոսի) զինչ գտն ՚ի կրթութ սբյն գրիգորի որք ոչ իցեն եղանակք վրդպետութ․ խրատք կատարելութ․ և յանդիմանութիք ինքնադատք՝ եւ եղբայրականք ։ որ եթէ ծայրիւ մատին ճաշակօղքն յիմաստութէ, ամ կենցաղական հոգոց բարեաւ մնալ ասել յօժարին ը Գաւթի փիլիսոփայի․ Ապա երանելիս՝ որ լիով և յագուրդ արբեալ էր ՚ի հեղական շնորհաց, զինչ համարէր զոս աշխարհի իւր, եթէ ոչ՝ կղկղանս․ առ ՚ի շահել զ Քս ինքեան գանձ բաղձալի ։ վն ոչ միայն բա

րեալ մեալ կենցաղոյս հեշտութեց ասէ, ըղձակերտէր, այլ և մանաւանդ գեր'ի վերոյ ծխս գագաթանն ձեմէր. երբեմն իբրև ըղ Պղիմակղիտես զիրողութե ծխս ծիծաղելով. և երբեմն իբրև զՀերակղիտես լալով։ Սա'մանաւկ անմեղութե՝ այլ ոչ մտօք. աչա նստեալ 'ի հրապարակս լայ է լացողս. խնդայ ընդ խնդացողս. փողս հարկանէ խնդութե գովելով զԱծն եողբայ զմեղս. զոր ոչինչ գործեալ. և զայն զղջական բանիւք։ Սա'արդարև Տապանակ ոսկիապատ ներքոյ և արտաքոյ. Ունի'ի բանս իւր զգաւազան խրատու՝ ծաղկեալ նշենեաւ քաղցրութե. զի արմատ խրատուն դառն է. իսկ պտուղն քաղցր։ Ունի և զտախտակ կտակարանաց զբարոյական Ածաբանութե։ Ունի և զսափոր ոսկի՝ լի մանանայիւ Ածայնոյ սիրոյն խոկմամբ՝ և տեսական Ածաբանութե։ Ունի և զբուրվառն ոսկի, անուշահոտ կնդրկաւ աղօթից։ Կրանեալ իսկ՝ յառաջաբանութե չորից աւետարանչաց մեկնութե յՈսկեբերանէ առնել ասէ թէ՝ որ գիրքն է ամեն իմաստութեց խուզում. զի'ի նմ գտանի բնական գիտութի. և ամէն բնութեց պատճառքն յԱծ են՝ յաստեղծողն ամի։ յայսմիկ բարոյականն. քզի կեանք բարի և պարկեշտ ոչ յայլմէ ուսանիք նկարակերտի եթէ ոչ 'ի սմ գրոց. որ ցուցանէ զսկզբն սիրել՝ զի զԱծ և զընկերն ։ յայսմիկ է տրամաբանութի. քանզի Ածիմաստութի և լոյսն բանական հոգւոյն Ած է։ յայսմիկ գտանի և օրէնսն քաղաքական միաբանութե. իսկ ոչ համեմի և պահպանի ընտիր քաղաքն, եթէ ոչ՝ հիմամբ և կապակցութե հաւատոյ և համաձայնութե, մինչ հասարակաց բարին սիրեցեալ լինի, որ է Ած։ Սր Գիրքն է ուրեմն արհեստ՝ արհեստից և մակացութի՝ մակացութեց. զի որ գրովք զբոլին անպարկեշտքն՝ ուսուցանին վարքն՝ և մեծամեծք ուշիմութիք զբօսնուն։ Սրն Ածաբանս ասէ՝ Աւետարանն է ծով՝ յորմէ երանեն մարտիրոսք, յորմէ որոսացեալ լինին ընտրեալքն, է՛ ծով՝ յորմէ կերպարանին խորհուրդքն Քի. է՛ ծով՝ յորում իջել զերծանի, և եգիպտացին սուզեալ կորընչի, յորում փիղն լողայ, և մրջիւնն ընթանայ։ քան զի ամից է ամ, և միակ ցօղով զամ տեսակս պտղոց բուսուցանէ։ զինչ պակաս քան զվերոյ գրեալսն ուսուցանէ հեղական շնորհն Սրն Գրիգորի՝ թէպէտ նուաստօրէնն քան զոր Աւետարանն, և զաստուածաշունչ գիրս, յորոց ունի զլոյսն իմաստութե, և զեղանակն Ածաբանութե

յարեդանէ Ածայնոյ լուսոյն, լուցեալ ըղձրագ իւրոյ արբաղանի Ածաբանութեն։ Սա մեզ եկեղ պրոմիթեւս, գողացեալ զհուր յԱյ և շնորհեալ մարդկան զի թէ ապակեղնեաւ գողանան մարդիկ զհուր և այրեն նշուլով նր զդէմ յանդիման եդեալսն զինչ զարմանք թէ և Սրս Գրիգոր մաքուր ապակիս, հալեալ սիրով հանդէպ արարչին իւրոյ, և առ այլս թափանձեցուսցէ զնոյն սիրոյն տապըն և զջերմութի։ կամիս ուսանիլ 'ի մանէ զԱծաբանութի՝ ընթերցի'ր զձառս դաւանութե, և զքարոզ Սրյ հոգւոյն, և զձառ սրբոյ Խաչին, և զՍրուհւոյ Ածածնին։ կամիս ուսանիլ զեղանակ սիրոյն Այ և ընկերին ընթերցի'ր զբարոյական աղօթս որ՝ լի քաղցրութե սիրոյն Այ։ կամիս տրամաբան լինել ած քեզ ուսուցանէ զհարց և զպատասխանի ընդ Այ. քան զի տայ խօսիլ ընդ Այ աղօթիւք, և պատասխանել ընթերցմամբ. զի մինչ աղօթեմք՝ մեք ընդ Այ խօսիմք. և մինչ ընթեռնումք՝ Ած ընդ մեզ խօսի։ Բնականքն 'ի ձեռըն բնական իմաստութե ձանաչէին զստեղծօղածս՝ այլ՝ ոչ զստեղծօղն։ բանականն հնձարով պերձացեալքն՝ տրամաբանօրէն՝ ափ 'ի բերան առնէին զմարդիկ, այլ՝ ոչ զդևս։ Բարոյական առաքինութին ուսուցանէ զարվերական առաքինութիս, զխոհեմութի, զարութի՝ զողջախոհութի, և զարդարութի. այլ ոչ զսէրն։ Իսկ Ածաբանութին Սրյս Գրիգորի տայ ձանաչել զԱծ. Ը դիմանալ դիմաց և կրթիլ՝ 'ի գործս սիրոյ։ այլ՝ քան զի զկնի բընականի ուշիմութե՝ ստացաւ և զկրթականն. և մի ուրեք՝ անտարր թուեսցի, մինչ ասացաք՝ ունել և զներհեղականն։ Զի թէ՝ ըստ ումանց՝ երեք են արարիչք, Ած՝ բնութիւն՝ և արհեստն։ Բնութին ցանկայ՝ հաւաստրիլ ստեղծողին, և արհեստն՝ բնութե, և ոչ կարեն. և զի արհեստն է կապիկ բնութե, զի զոր առնէ բնութին, առնէ և արհեստն. և զոր առնէ մարդն, առնէ և կապիկն, այլ ոչ ենթադասութե բնութե։ Արդ՝ եթէ իմաստութի Սրյս Գրիգորի միայն բնական և կրթական լինէր՝ և ոչ ևս ներհեղական, թերևս կարէին ոմանք նմանեցուցանել բանից որ զբանս իւրեանց աղօթից. այլ մինչ չկարացին քաղցրութե սորին իմաստութեն հաւասարել, ցուցին զսորայն զօղ ներհեղական։ Ոմն 'ի փիլիսոփայից կամեցաւ ասի շինել զմեղր՝ զամ ինչ նմանեցոյց, բայց զքաղցրութին ոչ կարաց տալ. և ահա արհեստն յետնեալ գտաւ քանըզ բնութին։ 'ի բազմաց ևս տեսեալ եմք յարմ

րեալ զաղօթս, այլ ո՛չ զքաղցրութ բանից Սրբ
բոյս Գրիգորի: Կղիշերոս համադունեղ Ճար
տարն ի յառնել զծրարս ծաղկանց, այնքա՛ն
կերպիւ յօրինէր 'ի տրամադրութ և 'ի խառնուածս
ծաղկինց 'ի ծրարս, մինչ զի՛ Փայտուսիանոս պատ
կերահանն կամելով զնմանն առնել այնպէս զա
նազանութե գործոյն՝ մնայ յաղթել. ուստի ո՛չ
կարաց այնքա՛ կերպիւ յարմարել զնկարն, ո՛պ առ
նէր Կղիշերոս զիւր ծրարն: բազումք կամեցան
իբրև զՓայտուսիանոսնմանեցուցանել զաղօ-
թական բանս՝ և զիմաստութ խրատոց՝ Սբ՛յն
Գրիգորի՝ և մնացին յետնեալ: որոց բանքն՝
համեմատեալք բանից նր՛, էին իբրև զկապկո
սի անդամանդան, առ իսկական անդամանդան
ձեռակաց: ուրեմն իմաստութ սբ՛յս Գրիգորի,
էր արդարև Ճրագ յաշտանակի. Ճախրակ նո-
րաքայլից. ցուպ՝ մեղօք ծերացելոց. գաւազան
դիւ ահալածից. դաստիարակ ապաշխարողաց
մանկանց տեսականաց. հայելի՝ զարդա խո-
րհանց նշմարողաց. օծնոր զգաջացելոց. յու-
սադրութ մեղաւորաց. ճագայարգ՝ հոգւով
մեռելոց. իբրև զթուքն փրկչական՝ լուսաւո
րիչ 'ի ծնէ կուրաց. օձառ՝ մաքրիչ՝ աղտեղն մե
ղաց. յորդանան՝ որբիչ՝ Նեեմանապիսի հո-
գւով բորոտելոց. խարտոց մաքրիչ ժանկից
մոլութեց. կամնասայլ թօթափիչ ցօրենոյ կե-
ղևանց. դեղհատիկ հայլից՝ արտաքսիչ մաղ
ձից դառնութեց: Խարխուխ յուսոյ՝ առ վեմն
Քս՛ կապեցմն. սանդուխտ երկնահաս՝ առ
Յս՛ ելմն. 'ի հեղեղաց մեղաց՝ զերծուցիչ տա
պան. գաւազան թօթափիչ՝ արջնդեղի մե
ղաց սևութե. պարսաքար Դաւթի՝ գողիա-
դու սատակմնն. քնար տամնաղի՝ դիւաց
հալածման. աքաղաղ ձայնատու՝ առխ-
ծոյ սարսման: մագնիս երկաթաքարշ՝ Յո-
նոյ գթութե. լեղի ձկան առ Տօբիթ՝ կուրու
թե բարձման: Կաթիլ վիմահալ՝ սրտի խըս
տութե. Զայնատու բարբառ ապաշխարութե.
Համատատուն պահօղ զառաքինեաց կեանս.
Սերկայ խնթութե՝ դեղ ապաքինման: յա
պագայից ըղձոյ՝ աչք 'ի բաց պահպան:

Մ՛ուտ 'ի սենեակ սրտի Սրբոյս Գրիգորի,
Ճաշակեա զիմաստն ըստ քում կա- րի,
անմեղութի՛ր լեր ինձ յորդ սիրահա- րի,
որ 'ի բիւրոց բանից զմինն յայտ արա- րի:

Երրորդ զգերազանցութե խոնարհութե,
և զսիրոյն առ Աստուած, առ Սուրբսն,
և առ ընկերն:

Սբն Յոհան ոսկբերնն 'ի հմ Ճառին հարցա-
նէ թէ, զինչ է խոնարհիլն և ասէ՝ պարսաւել,
բամբասել՝ ի չարախօսութ անկանել. զինչ է
բարձրանալն, պատուել՝ գովել՝ և փառաւոր
լինել. Տեսցուք (ասէ) թէ՝ զի՞րդ այն լինիցի,
հրեշտակ էր սա՛նյ. և բարձրացոյց զանձն, և
արդ՝ զինչ. ո՛չ ապաքէն քն զամենին խոնար-
հեցաւ. ոչ ապաքէն զերկիր ունիցի 'ի բնա-
կութի. ոչ ապաքէն յամենից բամբասի՝ և
դարձեալ: մարդ էր պօղոս, և խոնարհեցոյց զանձն
և արդ՝ զիցէ՞ սքնչելի. զգովլիցի. զիցէ՞ բարեկամ
Քսի. զգործեաց ևս մեծամեծս՝ քն զոր քս
գործեաց. ոչ իբրև ստրկի միում բազում
անգամ սատանէր սա՛նյի. ոչ իբրև զգուեհիկ
տահալած խուճապէր. ո՞չ իբրև զհաւու խա
ղայր նովաւ. ոչ ապաքէն ջաղջախել ունէր
զգլուխ վիշապին ընդ ոտիւք:
Արդ՝ եթէ նշան խոնարհութե է պարսաւելն
յայլմէ՝ բամբասելն՝ և չարախօսելն, և սակայն
համբերել. զինչ կարծես զխոնարհեէ այն-
մանէ, որ ո՛չ յագեցեալ այլոց պարսաւանօք
և բամբասանօք, իբրև 'ի սր թշնամւոյ իւրոյ
զինչ որ՝ անարգաբանութ առ անձն իւր:
Աբրահամ հայր հաւատոյ, զինքն ասէր հող
և մոխիր: Դաւիթ որդն՝ և ոչ մարդ. և 'ի հա
լածիչն 'իսաւուղայ՝ ասէր, զո՞յր հետ ելեր ես
արքայդ իէի, և զո՞ հալածես՝ զհետ շան մե-
ռելոյ, և զհետ լուոյ միոյ: Մովսէս ծա-
ռայեգոր. և Եսայի պղծաշուրթն. և Երեմիա
մանուկ և անիմաստ՝ կոչէին զինքեանս: Պետ
րոս ասէր, 'ի բաց գնա յինէն Տր՝ զի այր մե-
ղաւոր եմ ես. և Պօղոս ասէր Քս եկն փրկ-
կել զմեղաւորս, որոց գլխն ես եմ: Համա-
հաւաքեալ յամենեցունց Սբն Գրիգոր, զամ աս
տիճանս խոնարհութե յինքեան ցուցանէ:
Քն զինախ՝ Ճանաչէ զինքն խոտելի քան զա
մենեսեան ը. գլ. ուր ասէ. Ով չարդ՝ 'ի
բարեաց. ով դառնութիդ՝ 'ի քաղցրութեց և այլ:
Երկրորդ՝ սրտիւ և մարմնով. և ըստ այսմ ունէր
զնմանութ Քսի՝ որ ասէր, Ուսարուք յի
նէն՝ զի հեզ եմ և խոնարհ սրտիւ: Երրորդ՝
ո՛չ դժուարաւ շարժիւր 'ի ծաղր, որ միշտ ըղ-
լայն ունէր սեփական. տես 'ի գլուխ, ից:
Չորրորդ՝ ամ բարեաց զինքն անարժան հա-
մարէր. այսպէս սրբուհին Եղիսաբէթ 'ի գնալն

առ նա Աբրահամու Խոսրովու ասաց և ասաց ի՞
էլց ինձ այս, զի եկեսցէ մայր ամ[ենայն] խմոյ առ
իս։ Իսկ սբս Գրիգոր ոչ միայն բարեաց զինքն
ասէր անարժան, այլ և ամ[ենայն] պատժոց պար
տական. տե՛ս 'ի գլուխն, ԺԹ ։ Դնդ երրորդ
խոնարհութբ խոստովանէր զմեղս, և ոչ ծած
կէր զպակասութիւն իւր. տե՛ս 'ի գլուխն, ԻԸ ։
Եւ եց երրորդ 'ի հրամայեալսն ինքեան, թէ և
դժուարինք էին, համբերութբ յանձն առ
նոյր. ընթերցի՛ր զգլուխն ԺԹ ։ Չորրորդ
խնդայր, յորժամ մեղաւոր զինքն կոչէին. և
բերանով ընթերցողաց գրքոյս, աղօթել
տայր վն ինքեան. տե՛ս 'ի գլուխն ԻԲ ։
Սակայն զո՞րս 'ի խորագունից նորին խոնար
հութեանց յայտ արարից, մինչ գրեթէ՝ նոր ան
գունդ իմն է խաւարաւ ծածկեալ խոնար
հութեան սրբոյն։ Ի՛րու սբյս արդարև խորագոյն
երկիր՝ ձուլող պատուական ականց և հան
գացքանցն 'ի լուռ բազմադիմի առաքինու
թեցն, երևի ունել զխորագոյն խոնարհութի։
զի թէ որ ամբարտաւանից հակառակ կայ.
և տայ զշնորհս խոնարհաց, յորժա՛մ էին այն
քան շնորհք և առաքինութիւնք 'ի սբն Գրիգորի՝
եթէ ոչ՝ 'ի խոնարհութենէն ։ Ս՝ուրբքէ եւտես
'ի տեսլեանն, զի 'ի ծագիլ արեգական՝ խո
նարհքն բարձրանային ։ Եսթ" Ժա. 11 ։
Նոյս ծագեալ արեգակնս՝ է Քս. որ ծագ
մամբ իւրոյ ծննդեանն՝ զխոնարհս բարձ
րացոյց։ Եւ սբն Գրիգոր առ այնքն բարձրութի
իմաստութե որո՞վ ել, եթէ ոչ՝ արեգակնա
կերպ ծագմամբն Քի՝ 'ի հրաշալի տեսլեան
նր։ Երկու եղեն նպատակք խոնարհութե.
որք իբրև զնաւահանգիստ ձուկն, զաւագաս
տեալ նաւն զԱծ, անշարժ ըմբռնեցին. Մով
սէս՝ և Յովհաննէս մկրտիչն. որք հեզութբ
խոնարհ ունէին իւրեանց՝ կալեալ և ըմբռնեալ
ունէին զԱծ։ ուստի առ Մովսէս ասաց Ած.
թո՛յլ տուր, և սատակեցից զազգդ զայդ ։
և փրկիչն ասաց առ Յովհաննէս. թո՛յլ տուր
այժմ. զի այսպէս վայել է մեզ լնուլ զամ ար
դարութի. որ ամ արդարութբ՝ իմանան վարդապետք
զխոնարհութիւն։ առ մովսիսի Ած վն պատ
ժելոյ զթոյլատրութի խնդրէր 'ի Մովսէսէ. և
Քս 'ի նորուն թոյլատրութի խնդրէր 'ի Յովհ
կրտսերն առ 'ի խոնարհիլ՝ վն ողորմելոյ ։ և
զինչ զարմանք՝ թէ և սբն Գրիգոր կալեալ
և ըմբռնեալ իցէ զԱծ խոնարհութբ իւրով.
ո՞վ դք 'ի մէջ այնքան զինքն նուաստացոյց՝
և քամահեաց առաջի Ած որքան նա ։ վն
նմանեցաւ աչաց արծուոյ. որ թէպէտ փոքր
է, այլ զբոլորակն արեգական 'ի տեսանել՝

է պայծառութիւն. որոյ ոչ դնէ մեծ աչքն գի
րահաւոյն. որ թէպէտ մեծ է, սակայն անկար
տեսութ է։ այլ Սբս Գրիգոր փոքրիկ էր յա
իւր վն խոնարհութն, բայց կարող տեսա
նել զարեգակն ար հանդերձ մարքն իբ
րև զերկու փայլակնաձևս. առ որ կատա
րեցաւ բանն Քի թէ, ծածկեցեր զայս յի
մաստնոց և 'ի գիտնոց և յայտնեցեր տղայոց,
և թէ՝ հայեցաւ նա յաղօթս խոնարհաց, և
ոչ արհամարհեաց զխնդրուածս նց։ Եմայրն
ԱԾ Մարիամ, զխոնարհութի իւր ասէր՝ առիթ
հայեցարան՝ և պատճառ Ածածնութն ։
Ո՞՞ թէ որքան գերազանց է պատիւն խո
նարհաց. որք զտմմցուն Ած ինքեանց սե
փականեն. որպ ասէր սբուհին Յուդիթ
Թ. 16. թէ՝ զի ոչ 'ի բազմութե է քո զօրութիւն
և ոչ կարգդքո յայնոսիկ է որք հզօրքն, այլ
խոնարհաց ես Ած. և կարօտելոց ես օգնա
կան. տկարաց ես ընդունելութի՝ և անյուսից
փրկիչ։ խոնարհքն զարմանս ազգաց ամբար
տաւանից տան՝ 'ի հիմանէ քանցել և զին
քեանսն տնկել. որք են արժանաւոր ասին
զԱծ օրհնել. օրհնեցէք սբք և խոնարհք
զսր ասէին մանկունքն 'ի հնոցին։ խոնարհքն
'ի մէջ իմաստնոց իմաստնագոյնք են ասէ
Փիլիթագորաս։ Արիստոտէլ 'ի մահուան իւ
րում զխոնարհութին միայն տարաւ թօշակ
ասելով. զայս միայն գիտեմ, զի զոչ ինչ գի
տեմ։ և զբնութի միոյ մժեղի ոչ գիտեմ։ Նա
թերևս 'ի կէտ մահուան ականջ զայս խոս
տովանեցաւ, զի ոչ ասելիք զկամաւորա
կան խոստովանութե սբյս Գրիգորի, որ 'ի
ծաղկի հասակին, 'ի պարծենալի ժամանա
կին, զինքն ամենից անարգ իրաց նմանեցու
ցանէր. Ե. Գլ ։ ոչ էր արդիւնաւոր կուսութի
սբյս Գրիգորի. եթէ ոչ էր հիմնեալ 'ի վր
վիմի խոնարհութե ։ բա՛րձ զիւղն լապտերն
ոչ լուսաւորէ. բա՛րձ զխոնարհութի, կու
սութիւնն ոչ հաճոյանայ. ասացաւ։
Իսկ զգերազանցութի սրբոյ սբյն Գրիգորի
զոր ունէր առ Ած, արդիւնքն յայտնեն ։ զի՝
թէ որ սբյն Պօղոսի ասէին ոչ խնդրէ զիւրն
ոչ գրգռէ. ոչ ամբարհաւաճի ոչ հպար
տանայ. ոչ խնդայ ընդ անիրաւութի, այլ խն
դայ ընդ ստուգութի. ամ տանի. ամ համբե
րէ, ամենևին յուսայ։ ուրեմն զո՞չ ինչ խնդ
րեաց սբս Գրիգոր յԱծ իբրև զվարձկան
եթէ ոչ՝ զնոյն ինքն զԱծ ։ վն 'ի Ժբ. գլ.
խօսին, լո՛ւր զեղանակ սիրոյ նորա առ Ած,
մինչ ասէ, ոչ թէ վն պարգևաց նր մատու
ցեալ յողորք դեգերիմ, այլ իբր զկենդա

նուէն խակապէս, և զհնչոյ տուր և առուն հա-
ճաստի. առանց որոյ ո՛չ է շարժողուԹի կճռն-
ԹացուԹի: զի ո՛չ այնքան յուսոյն հանգու-
ցիւ՝ որչափ սիրոյն կապանօք բերկրիմ: ո՛չ
'ի տուրսն, այլ՝ 'ի տուօղն յաւէտ կարօտիմ:
ո՛չ փառքն են ինձ անձկալի, այլ՝ փառաւո-
րեալն է համբուրելի: ո՛չ կենացն փափա-
քանօք, այլ՝ կենարարին յիշատակաւն միշտ
ջեռնջերիմ: ո՛չ վայելչացն տարփանօք հե-
ծեմ՝ այլ հանդերձողին տենչանօք յերի-
կամանց աստի կականիմ: ո՛չ զհանգիստն
խնդրեմ, այլ՝ զհանգուցչին երեսս աղաչեմ.
ո՛չ հարսնարանին խնձոյւք, այլ՝ փեսային
անձկուԹ մաշիմ: Ո՞վ ոք 'ի մէջ այսպիսի սի-
րահար. ո՞վ ոք այսպէս հրիապէս տարփացող:
եԹէ սէրն է զօդ կատարման, սա էր առ-
Ած կատարելուԹս միաւորել: քանզի վն սի-
րոյն շաղկապի առաց Պօղս Թէ, զի եղիցին
նք մի՝ որպ և մեք մի եմք: դարձեալ՝ ամ որ սի-
րէ զէր ինչ, փուԹով ընԹանայ՝ և արագ-
ժամանէ: իսկ սբս Գրիգոր՝ ըստ ամց փըրկ-
չին ըԳ ամեայ ննջեաց: ուրեմն սէրն սորա
առ կեանքն քս՝ զինքն փուԹով անդրաբե-
րեաց. քանզի սիրէր զան, և զընկերս. ըստ
այնմ Յօհաննու. մեք գիտեմք զի փոխե-
ցաք 'ի մահուանէ 'ի կեանս. քանզի սիրեմք
զեղբարս: Դարձեալ՝ սէրն է կեանք և տե-
սակ առաքինուԹց. Սախ՝ զի նովաւ կատա-
րին առաքինուԹիքն. որպ ջերմուԹ արեգկն
հաստունակին պտուղքն: Երկրորդ՝ զի ամ
առաքինուԹիք շարժին առ վախճանն սիրոյ.
և սէրն միայն զբարին ունի վախճան՝ փոխա-
նակ պատճառի: Երրորդ՝ սէրն աճեցուցա-
նէ զհեշտուԹի առաքինուԹց՝ և բառնայ ըզ
ձանձրուԹի. որպ յասէս Յակոբայ եւԹն ամքն
սակաւ երևեցին վն սաստիկ սիրոյն Ռաքելի:
այլ որդիական երկիւղ սբյս Գրիգորի. և
'ի սիրոյ յառաջեալ զղջումն. և անխոնջ դե-
գերումն առ առաքինուԹիւնն, ցուցանէին
զկենդանի և զտեսակաւորիչ սէր նորա առ-
գործս առաքինուԹց: զի Թէ ունելով Պօ-
ղոս զամ մարգարէուԹի և զամ գիտուԹի, և ըզ
զօրուԹի մինչ ցլերինս փոփոխելոյ. և տալով
զմարմին իւր յայրումն, առանց սիրոյ ո՛չ
ինչ օգտիլ համարէր. ուրեմն և սբս Գրի-
գոր զամ առաքինուԹիւն իւր տեսակաւո-
րեալ ունէր սիրովն այ, որով և արդիւ-
նաւորեցին էր: Ո՛վ Թէ որքան գործու-
նեայ և արդիւնաւոր էր սբս Գրիգոր 'ի սի-
րել. զի եԹէ սէրն ո՛չ երբէք է դատարկ
այլ գործէ զմեծամեծս Թէ է, և Թէ դադա-

րի 'ի գործելոյ, ո՛չ է սէր. որպ հուրն չիջել
ածուխ ասի, և ո՛չ հուր: ուրեմն յայնքան
սակաւ ժամանակի՝ որ այնքան արդիւնա-
ցաւ սբս Գրիգոր յառաքինուԹիւն՝ և յան-
համեմատ հաւաքումն իմաստուԹե. եԹէ
ապրեալ էր զամս ուԹսուն՝ և այլ աւելի,
ո՞վ բաւէր 'ի Թիւ արկանել զառաքինուԹիւ-
նս և զմեղուաւհաւաք իմաստուԹս նս զբոլոր
մուՆսն: դարձեալ՝ եԹէ ըստ Պօղոսի սէրն
ո՛չ երբէք խնդրէ զիւրն, այլ՝ զամենայն ինչ
առնէ հասարակաց. ըստ այնմ, հաւատացե-
լոցն էր սիրտ և անձն մի. և ո՛չ ոք ասէր զին-
չիցն Թէ իւր իցէ, զի էր նց ամ ինչ հասա-
րակաց: ո՞ր մեղք էին և յանցանք՝ զոր ոչ
իւրացուցանէր Սբս Գրիգոր, զի լայր ըզ
մեղս այլոց՝ զոր ոչնէր գործեալ. ըստ այնմ
Պօղոսի լալով ասեմ զԹշնամեաց Խաչին
Քսի, որոց ած որովայնն է. և այլն:
Դարձեալ զի սէրն զսիրօղն իւր՝ յինքն փո-
խակերպէ. որպ հուրն՝ զերկաԹն. և մեղրն՝
զմեղրախառնեալն: այլ սէրն է արեգակն՝
'ի մէջ առաքինուԹց. 'ի մէջ տարերց՝ հուր.
'ի մէջ հրեշտակց՝ սերոբէ. 'ի մէջ ծաղկանց՝
հրափայլ վարդ. 'ի մէջ հեղուկանաց՝ պա-
լասան. 'ի մէջ ամ հրահալելեաց՝ ոսկի. 'ի
մէջ քարշողական իրաց՝ շղԹայ ոսկեղէն. զի
ասէ Օգոստինոս Թէ՝ այնպ զօրաւոր է
սէրն, որ միայն բռնադատէ զԱծ. զի սէրն
քարշեաց զնա յերկնից յերկիր. և զՏրն
արար ծառայ, զոր կապեաց ըն սեանն, և
բևեռեաց 'ի խաչին: 'ի մէջ ամ գերընական
իրաց՝ նման Հգ. զի Ած սէր է, ասէ աւ-
ետարանիչն Յօհաննէս: 'ի մէջ երկնից՝ հե-
րեղէն երկին, յորում Ած բնակի. և նոքին
վերաԹուչին: 'ի մէջ ծառոց՝ նոճի անուշա-
հոտ, և 'ի ցեցոյ պահպանիչ աւեղինաց: 'ի
մէջ պատուիրանաց միշտ նոր: 'ի մէջ Ածայ-
ին առաքինուԹց՝ միշտ հաստատ և կայուն.
զի սէր՝ ո՛չ երբէք անկանի: 'ի մէջ Թռչնոց՝
պատուական բազէ, որ ոտիւք իւրովք ըմ-
բռնէ զորսն: դարձեալ՝ սէրն է հաղորդուԹի
Հոգւոյն Սբյ, որով հաղորդիմք ըստ բարու-
Թեանց նր. և որ զայս ո՛չ ունի՝ նզովեալ է.
ըստ այնմ եԹէ ոք ո՛չ սիրէ զՏր Յս Քս, ե-
ղիցի նզովեալ: է և հանդերձ հարսանեաց՝
զոր ո՛չ ունօղն արտաքսի: 'ի մէջ պտղոց ման-
րագոր, որ զամուլ արգանդն՝ պտղաբեր
առնէ առաքինուԹ. որպ զՌաքէլ՝ Յովսե-
փաւ և Բենիամինիւ: Ուրեմն որպ ասէ Ռո-
կեբերանն Թէ՝ որ զձեռն ԹաԹախէ յու-
կին, առնէ զնա ոսկիացել. նմանպ և որ հա-

զորդի սիրոյն Քի և ընկերին՝ լինի խոր Դնեալ
փոխարկելոյ զի միայն սէրն առնէ փոխել զին·
ող ջերմութիւն զջերմ։ Սորին ջեռուցիչ և
բորբոքիչ սիրոյ Տեառն Գրիգորի, եր նախա_
գահափառ և Հեղինակն սիրոյ՝ Հոգւոյն Սր·
բով ջերմացեալ՝ զորկանօ՝ կզհանդ երանին
առ ոչ ինչ համարէր զի մեծին Պօղոսի։ զի
ողջ երեք մանկունքն եռանդեան սիրոյն իւ_
րեանց բորբոքեալ· զհնոց Բաբելոնի՝ ցող և հողմ
զրոսացոյն երևեցուցին. այսպէս և սէրն Տեառն
Պօղոսի և Հոգեշնորհական վարդապետիս· զոր
կանս՝ և զհանդերձեալ փառքն երկնից, առ
Քրիստոսի քաղցրութիւն համեմատել՝ Նուաստ
և ետկրորդ Նմին ծանուցին։ Քանզի Թէ
ծուխն է առ ինչ և Նշան հրոյ. ապաքէն և
արտաքրեալ գործքն ՚ի Ներքին զօրութե սի
րոյ բղխեցեալք, են ցուցակք եռանդենն
բորբոքելոյ։ Իսկ որ միտք, և որ իմացա
կանութի զօրէ իմանալ զօրութիւն և կար
գիւնաւորութի գործոց Տեառն Պօղոսի և Տեառ
Գրիգորի։ Եթէ սիրոյն Պաւղոսի ջեռաւ
՚ի փոքր իւրում, և ՚ի խորքերդն վառեցաւ
հուր խորև ՚ի մրմնուոջ. ապաքէն սիրոյն
Պօղոսի և Տեառ Գրիգորի՝ եղեն հուր հրոյ·
այրող և ողջորող հրոյ · Քի սիրոյ ծականի
ցանկութե։ Սասահի զայս կայացուցանէր սրբա
զանն Պօղոս յերևումն անձնաւոր շնորհի
Սրբոյն Քի ասելով։ Զինի երևեցաւ շնորհ
Քի փրկիչ ամ մարդկն, որ խրատէ զմեզ զի
ուրասցուք զամբարշտութի, և զծական ցան
կութիւս զգաստութբ (առ մեզ) և արդարութբ
(առ ընկերս) և Աստուածպաշտութբ (առ Աստուածն)
կեցցուք յաշխ։ Ակնկալցուք երանելի
յուսոյն, և յայտնութե փառաց մեծին Այ և
Քի։ Սորին սէրն պատրաստեց Աղ զյաւէ
տենական կեանն։ քանզի ոչ ընդրեալ մտօք
տատանէին ՚ի խնդիր սիրելի բարւոյն. այլ
սիրէին զմի բարին ԱԾ՝ որ էր ամ բարի, և
զընկերս իւրեանց՝ խորև զպատկեր այնորիկ
անհամեմատ բարւոյ։ Խնդրէին զպարզ և
զմշտ ծայրագոյն բարին, ՚ի վեր քան զոր,
ոչ ինչ լաւագոյն, և ոչ ինչ սիրելագոյն կա
րէին նրբամտածել։ վա որոյ յաղթել զամ
առ ուխտն՝ վերաշուէեցին առ Նպատակն
և Նախատիպն սիրոյն իւրեանց առ Աստուածն
խոխլապէս միաւորեցեալք, և եղեն Աստ Նմա
խոր զմի հոգի. ըստ այնմ, Թէ որ մերձենայ
՚ի ՏՐ՝ մի հոգի է

Զօրութիւն Գրոց զղջացուցանէ զՄարդն, և
զԱղօթական Գրոց Տեառն Գրիգորի։

Աչ Թարց պատմութիւն կոչէ ԱԾ զմնացորդս
ջուրցն ծովս · Քի գաւառին։ զի բարոյական
նափս ցուցանել կամէր, Թէ ժողովք ջուրց
ուժոց արտաւորաց՝ յայտնեցմանէ զղջական
սրտին բղխեցեալք, լինին ծովք գաւառա_
ցեալք։ զորս ոչ այլ ոք կարէ քաղցրացու
ցանել, եթէ ոչ փայտն կենաց (երևեալ
Մովսէսի) արկեալ ՚ի ջուրսն մէտ յարգանդ
ամենամաքուր և փառաւորեալ մշտակուսին
Մարիամու Աստուածածնին։ Այլ ամ ծառք ա_
զգեցից Տեառն Գրիգորի, են արդարև մի մի
գաւառացեալ ծովք. զի յայրեցմանէ զղջական
սրտին են ժողովեալք։ Այլ ո՞ արդեօք զայնս
կարէր քաղցրացուցանել, ոչ այլ ոք, եթէ
ոչ երկու փայտկեանն արեգակունքն երև
եալք ՚ի ծովակն վասպուրականի. որոց առ
՚ի պատիւ երգեաց վարդապետն քաղցրահն
չեան։ Այժմ ծով ՚ի ծով ծիծաղախիտ ծա
ւալանայր։ Ո՞չ ապաքէն Նախատեսն, զզղ
ջումն Պետրոսի պատմեաց զդարձումն
աչացն Քի առ Պետրոս. և խորև զարև՝
հալեցի արար զսառուցեալ սիրտն զխիղճ.
Պաւղոսին Սօսիսի զկէմն ապաշաւ՝ ա_
րար ջրաբուղխ։ Աչ գաւառացն պատմա_
կան գանից, այլ սէրն ԱԾ, և երկնային հայ
րենեացն, արար զկիմակցան սիրտ Տեառն Գրի
գորի՝ աղբիւր երկրաւոր դրախտին, յա_
ռաջեալ ՚ի չորեսին բարոյական առաքինու
Թեանս։ Նուաճ տեսեալ զհնչն զբկեցեալ
յորդնութե հորն իւրոյ Յանկբայ. ՚ի տաղտկ
կսկծանաց սրտին ելաց գառնազնս։ մի ոչ
մտածելով զանկանի սէր որդւոյն հօրն երկ
նաւորի. և յայնմանէ զինքն զրկելոյ ենթա
գարեալ, և ոչ զհետերս արտասուաց ծո_
րեցուցեալ ՚ի փափկագոյն աչացն։
Արեգակն ՚ի բարձանց քարշէ միջնորդու
Թբ ամպոց զջուր ՚ի ծովու. և ամպ քն քար
շեալ զգաւառագոյնն՝ առնէն քաղցրագոյն
և ցօղէն յերկիր։ Արեգակն արդարութե
Քս, ՚ի բարձանց քարշելով ՚ի սրտէ Տեառն
Գրիգորի զգաւառագոյն ջուրն զղջման·
քաղցրացուցեալ զայն և պարգևեալ առ է
ընդհանուր եկեղեցւոյ իւրոյ. եզայն միջնորդութբ
զղջական և աղօթականն գրքոյն։ Եթէ կարէ
առնել Աստուած զկէմն ՚ի վիմէ ջուրց, եզապա
ամեն յաղբերականն։ որ քան զսա կարէ առ
նել. զի զղջական բանք Տեառն Գրիգորի լինին
ամենը աղբեր արտասուաց։ Եթէ հրեշ
տակն ՚ի Ալեաւն բղխեցոյց յաւէտ ջերմուց

զաղբիւր արտասուաց · քանզի՛ ոն և սիրա_
խայթ զղջական գիրք Սբյս Գրիգորի, կա
րէն 'ի զղջումն ածել զկրտս քարեղէնս ։
'ի Գաղատանի ծառոյն, ասի թէ՝ եղանեն
երկու ցեղ հիւթք · մինն ա՟ ինքեան ծոր
մամբ · և միւսն՝ 'ի մամուլս ճմլեցմամբ · և
տամնապատիկ պատուական, և գնով ասի
այն որ յա՟ ինքեան բղխի, քան զայն՝ որ ճըմ
լեցմամբ ։ Ո՛ թէ՝ կամաւորական զղջումն
որքան պատուական է քան զայն՝ որ յեր_
կիւղէ մահուան՝ և դժոխոց, 'ի խստացել
սրտէն՝ քամեցել իջանէ ։ Եւ ահա ինքնածո_
րան միւռոն, և պղատանի հիւթ է զղջումն
Սրբոյն Գրիգորի ։ գայլն վաստակեալ
յը թացմանէ, երբեմն ձեռօքն զինքն հա_
րեալ ծրացուցանէ · և երբեմն զոտս իւր
ատամօքն խածատէ ։ Իբրև զվաստակեալ
որ 'ի ճանապարհի մեղաց, և իբր յեռնեալ
յարքայուէ՝ Սբս Գրիգոր, գանեալ զինքն
քարակոծ առնէ · տես յինն գլխոջ՝ ա՟ հա
մարին, թէ ո՞ր զինքն գանէ ասելով · Ե՟րեց
զքեզ նպատակ հանդէպ երեսաց տեառն
մտացս՝ անձն իմ անպիտան · վիմօք ձգելոց
արձանաց բանից՝ իբր զանընտել գազան
վայրենի՝ անողորմաբար զքեզ քարկոծել ։
Ո՞վ որ 'ի զղջացելոց այսք ինքնադատ՝ եսի
րով զղջմամբ մոլեալ ։ փոքր մի կայծ՝ զերկինս
մեծամեծս հրդեհէ, ասէ Յակոբոս · իսկ
հնոց սիրոյ սրտի Սբյս Գրիգորի ո՞ր ոչ կա_
րասցէ զանտառս մեծամեծս՝ և զկուտա_
կումն մոլութեց այրել և անհետացուցանել ։
արդարև՝ ասեմ, թէ սիրախայթ զղջումն
Սբյս այնք ազդու և զօրաւոր էր, որ թէ
զբոլոր տեսակս մեղանաց գործեալ իցէր՝
(զոր ոչ գործել գոլով խոստովանի) յիրաւի
այնք զղջմամբն կարէր զայնք մեղսն քաւել,
և իբր փոթորկաւ իմիք՝ զլեռնակուտակ
յարդս մեղաց ը՟ երեսս երկրի ցրուել, իբ_
րև զմեղսն Պարապեհայ · և իբր ձիթովբզ_
զեռունս որդանց սատակել · ո՞ր յէ գլխոջ
ասէ թէ, Ջայն ա՟մ գունդս չարուէ բան_
սարկուլն զօրաց, սակաւ մի արտօսր կաթ_
ուածոյ աչաց՝ իբր զճըճխ զեռունս բաղ_
մոտանիս՝ խղխայթից երկրի տկար խըլրտ_
մանց, անկեալ 'ի վը ծորումն ձիթոյ, կմ
դոյզն ինչ դեղ սատակչական ցամաքե_
ցուցանէ ։ և դոյզն մի հառաչումն սրտի
հեծութեան եղեալ 'ի հոգւոյ՝ իբր շնչումն
հարաւային ջերմութէ խառնեալ արևու՝
զսառնամանեացն սաստկութի հալէ · և այլն ։
'ի մէջ այնքան հրալի զղջման, էր Սբս Գրի

գոր իբրև զայլ իմն անկէզ սալամանդր
կենդանի · և զարմանք՝ թէ զիա՞րդ անկիզե_
լի մնայր · և զի՞արդ հեղեղք արտասուաց
նորա՝ զհուր սիրոյ նը ոչ կարացին շիջու_
ցանել ։ Աբրահամ հայրն հաւատոյ 'ի_
մուտս արևու, մինչ բոցք հատանեին և հը
նոցք ծխեալք՝ և ճառագայթք ահագինք ե
րևեին · թմրութ անկանէր 'ի վը նը՝ և ահ
խաւարին զնա պաշարէին · իսկ Սբս Գրի_
գոր ինքն ինքեան հնոց եղեալ՝ զինքն այրէր ·
և իբրև զմորենին՝ անկիզելի մնայր ։ սա այլ իմն
Դաւիթ՝ որ կարէր ասել, ջեռաւ սիրտ
իմ 'ի փորի իմում, և 'ի խորհուրդս իմ վա_
ռեցաւ հուր ։ Նման երից մանկանցն 'ի հնո_
ցին բաբելոնի, և իբր զշիքատէ թռչունն 'ի
մէջ հրոյ զերգս քաղցրութ զղջման յօրինէ ։
Իսկ թէ պատճառն սաստկագոյն զղջման
Սբյս Գրիգորի քննիցի, ասեմ՝ թէ՝ սէրն
Այ էր, զի որքան ներքին արտասուքն ա_
ռաւել է 'ի հոգին, այնքան հզօրագոյն է
ներտպումն Այնոյ ջերմութ · ո՞ր և զկնի
սաստիկ ջերմութե արեգական, տեսանեմք
'ի յօդն հետևիլ յորդագոյն անձրև ։ Նմնպս
և սիրտ Սբյս տապացեալ Այնով սիրով,
դառնայր 'ի զղջումն արտասուաց ։ սա ոչ մի_
այն զինքն, այլ և զայլս ածէր 'ի զղջումն և
'ի շարժումն սիրոյ ։ ուստի նմանիւր ա՟ երրդ
կնքոյն բացման, Յայտ · ա՟ · 12 · ուր ասի,
յորժամ եբաց զկնիքն ա՟ երրդ, եղև շար_
ժումն մեծ · և արեգակն եղև սեաւ՝ իբրև
զկապերտ այծեաց · և լուսինն բոլորովին ե_
ղև արիւն ։ Արդարև Սբս Գրիգոր՝ եբաց
զկնիք և զդուռն ճշմարտի զղջման · և զա_
րեգակնապիսի փառս աշխարհի՝ եցոյց մեզ
սեաւ և մըթին՝ համեմատութեամբն երկ_
նայնոց փառաց · և զլուսնական փոփո_
խականութիւն բարուց մերոց՝ դարձոյց
յարիւնագոյն զղջումն, և զշարժումն մեծ
պատճառեաց ։ զի թէ ըստ Սրբոյն Դիո_
նէսիոսի, մտաց առ 'ի յԱստուածայինն կցո
նախկին շարժութիւն՝ սէրն աստուծոյ է ·
զորպիսի սէր, և զհուր ոչ բորբոքեաց
Սուրբս Գրիգոր 'ի սրտի մերում, շարժ_
մամբ սիրոյն իւրոյ առ Այ ։ Սբ գիրք վը_
կայեն զոմանց ընդհանրական շարժմանց ·
Նախ՝ յօրինացն տուչութեան · ըստ այնմ,
Այ՝ ընդ ելանելն քո առաջի ժողովրդեան
քո, ընդ անցանել քեզ յանապատ՝ երկիր
շարժեցաւ ։ Երկրորդ՝ 'ի խաչելութեանն
Քի · և ահա վարագոյր տաճարին ցելաւ.
վէմք պատառեցան · և երկիր շարժեցաւ ։

Երրորդ՝ 'ի յարութեն Ք̄ի · Ըստ այնմ, և ահա շարժումն մեծ եղև · զի հրեշտակ Տ̄ն իջեալ 'ի բաց թաւալեցոյց զվէմն 'ի դրանց անտի : Չորրորդն՝ լինելոց առ 'ի կատարածի աշխարհիս · Ըստ այնմ, եղիցին շարժմունք մեծամեծք : զկնի այսոցիկ շարժմանց, խոստացեալ է Ա̄Ծ շարժել՝ ոչ միայն զերկիր, այլ և զերկինս : Ըստ գրելոյ սըրբոյս Պօղոսի, Սոյն՝ շարժէ զմեզ 'ի զղջումն՝ Ա̄Ծային գրեանք · բերէ 'ի յօրինաց սուրբութեան : Երկրորդ՝ շարժէ ըզմեզ 'ի զղջումն, նկատմամբ չարչարանացն Քրիստոսի · 'ի գլուխն ԿԷ · և ԿԸ : Երրորդ՝ շարժէ զմեզ 'ի զղջումն · նկատմամբ՝ փառաւոր յարութեանն Քրիստոսի, ԿԹ գըլուխն, 'ի համաձայնութե դաւանութեանն Նիկիոյ : Չորրորդ՝ շարժէ զմեզ 'ի զղջումն · յիշեցուցմամբ երկրորդ գալստեանն Ք̄ի · և Նորա ահեղին հարցափորձութեն 'ի գլուխն Ը · ԼԸ · և ԿԹ · Հինգերորդ՝ շարժէ զմեզ 'ի զղջումն, նկատմամբ ուրախութեան երկնաւորաց, յաղագս խաղաղութե մեղաւորաց · ուստի զզղջումն մեղաւորն էէ գլխոյն կոչէ՝ զարդ փառացն մեծութեան · որով նոյն ինքն Ա̄Ծութին պատկերաց (ասէ) բարգաւաճի : Իսկ թէ ըստ բոլորին նկատեսցի, գիրք սրբոյս Գրիգորի՝ է նիւթ և պատճառ դարձման մեղաւորաց, և ուրախութե ամենասրբոյ Երրորդութե · որպ և զուգահեշոյ Ա̄Ծածնեալն առ՝ բոլորի Երրորդութեանն դարձելութիւն խրախճանաց : Նաև յորդեալ 'ի սիրոյ Սրբոյ Երրորդութե ոչ միայն իւրական զղջմամբն, այլ և՝ այլոց պատճառ զղջման լինելով, զամենեսեանն Ա̄Ծ կամէր զդարձուցանել : և թէ 'ի նոցանէ նուաղէ ա զղջումն տեսանէր, ինքն փոխանակ նոցա ողբայր՝ ազայր՝ և զղջայր · որ էր մեծ նշան՝ ողորմութե և կատարելութե : զի սրբոց յատկութիւն է, յորժամ ոչ ունիցին զյատկական մեղս լալոյ՝ զի մի թողց լալոյ զմեղացեն՝ և յերանութէ ազատորաց զրկեցին, զայլոցն սկսանին : Տես զօրինակն 'ի ձառս Ս̄բյն Յօհաննու Ոսկէբերանին ԿԸ · ուր ասէ : Որ Ը̄ Ա̄Ծ տրտմութիւն է, զապաշխարութի առանց զղջմանայոյ գործէ · վ̄ս այնպիսեացն պարտ է տրտմիլ : քանզի և Պօղոս՝ զի ոչ ունէր զմեղս լալոյ, զ̄ այլոցն տրտմէր : քան զա̄մ աշխարհական ուրախութիւն՝ կարևոր համարիմ զայնպիսի սուգ · քանզի և Տ̄րն երանէ զայնպիսիսն՝ որ վշտակից լինին այլոց : և ես ոչ այնքան գո-

վեմ զայնուսիկ որք վ̄ս Ա̄Ծ 'ի վիշտս կան · քան զայնոսիկ՝ որք վ̄ս այլոց մեղաց տրտմին և սուգ առնուցուն · զի այս՝ յա̄մօթալեր և 'ի գթած բարուց լինի : տես անդ ըզ-ա-զումս : և Կղեմենդեւոս 'ի վ̄ս երանութեան ազատորունե ասէ, երանելագոյնք են՝ որք զերեանց՝ կամ զայլոց զմեղսն ողբան և աղ տասանէն : Սուրբն Եփրեմ՝ յա̄մ գրեանս իւր՝ զողբ և զզղջումն ներշնչէ ա̄մ ընթերցողաց : Սբն Մակար ասէր իւր միաբանիցն, ողբասցուք՝ և հանցուք զարտօսր յաչաց մերոց, նախ քան զգնալն մեր աստի, զի մի արտասուք մեր անդէն զմեզ այրեսցեն · զի արտասուքն՝ աստէն լուացեալ են, և ջնջեն զմեղս · իսկ զկնի մահուան՝ այրեն և գալարեն · զի հրեղէնք բղխեն հանգոյն առուոց՝ և այրեն Ը̄ որ երանեն : Եհարց եղբայր ոմն ցհայրն Պիմէն թէ, զինչ արարից, ասէ ցնա · Աբրահամ յորժամ գնաց յերկիրն աւետեաց, նախ գերեզման գնեաց և նովաւ ժառանգեաց · ասէ եղբայրն՝ զինչ է գերեզմանն հայր · ասէ Պիմէն · տեղի ողբոյ՝ կոծոյ՝ և արտասուաց՝ և սըգոյ : դարձեալ՝ ասաց Պիմէն · որ կամիցի արձակիլ 'ի մեղաց, ողբալով և լալով զերծանի : Ասաց Սբ հայրն Եսայիաս՝ մերձ մահուանն իւրում · մինչ եւտես զաշակերտ իւր ցաւագնեալ · միայն այսպիսի մահու ցու հիանդութեաս հազիւ կարեմք յիշել զգաստն ժամն այն : Սուրբ հայրն Իսահակ նստելով երբեմն մերձ Սբ հօրն Պիմէնի, և ետես զնա յանկարծ յափշտակեալ մըտօք, և եհարց զպատճառն · և նա ասաց, խորհուրդք իմ էին անդ՝ ուր Ա̄Ծածինն Մարիամ կայր առ Խաչին և լայր · և ես կամէի զի միշտ այնպէս լայի : Սուրբ հայրն Պամբոյ, ետես զկին մի պոռնիկ և սկսաւ լալ · հարցին տեսօղքն եթէ ընդէ՞ր ողբաս հայր՝ և նա ասէ, լամ վասն Ը̄ պատճառի · մի՝ վասն կորստեան հոգւոյ նորա, և երկրորդ՝ վասն իմ լամ, զի ոչ ունիմ ես փոյթ այնչափ հաճոյ լինել Ա̄Ծ, որչափ ունի սա փոյթ՝ հաճոյ լինել մարդկան : վասն այսպիսի արտասուաց ասէր Ոսկէբերանն 'ի ԿԸ ճառին · այնպիսի արտասուք՝ բազում ուրախութեամբ լի են · այնպիսի սուգ՝ յաձախ խնդութեան պատճառք են · թէ և նոցա ինչ օգուտ չգործիցեմք զոր սգամքն, այլ անձանց մերոց շահս յօրովեմք : որ Ը̄ այլոց մեղս գչարիցի · որչափ ևս առաւել վասն իւրոցն վշտանայցէ : որ զայլոցն ար-

տասանաց , զիւր յանդգնութեան ընծայուցանիցէ տուանց արտասանաց ։ բայց անձնարկն աղէտք այն են , զի հոմանն առաքեալոց մեզ լալ , և մեք և ոչ 'ի մեր յանդգանան ցուցանեմք աղաչխարուն ․ այլ մեղանչեմք և ոչ խորտակիմք ․ և զձմ՛ ինչ զմտաց ածեմք՝ բաց 'ի մերոց մեղաց ։ Զի՞նչ ասելի է զարտասուացն Պօղոսի , և զլալեացն Պետրոսի ։ Պօղոս անմխիթար լայր ․ և անբուժելի ցաւով սգայր , վա ոմանց մեղուցելոց և ոչ ապաշխարելոց ․ լայր և զԹշնամիս Խաչին Քի , որք զորովայն իւրեանց Աստուածացուցանէին ։ Պետրոս լայր դառնապէս զմեղս իւր ․ և Քի զպլոյն ։ Դաւիթ՝ հայէր յանագորունսն՝ և մաշիւր , զի զպատուիրանս Այ ոչ պահէին ։ և Ղովտ 'ի մէջ սոդոմայեցւոց բնակեալ , զիւր մը հոգին հանապազ նոցին անօրէն գնացիւքն տանջէր ։ Երանելին Նազարենոս՝ տրքեալ սիրովն Քի՝ միշտ լայր ․ և հարցեալ զպատճառն՝ ասաց ․ Այ իմ սէր է և ոչ սիրեցեալ լինի ։ Մեծն Օգոստինոս լալով ասէր ․ ուր Այ իմ ոչ է , անդ չքաւորութի՛ է ։ յորոց յերանելի ադաւորաց՝ եղև մինն՝ և գերազանցն , տէր Գրիգոր ․ որ իբրև զամ մեղ տատրակ՝ զմահ մեղաց այլոց՝ սգալով ողբայ ․ և զեղանակ լալոյ ուսուցանէ , Թէ զկորուսեալ բարին որ՞պ գտանելի է ․ և զչունեցեալն որ՞պ ստանալի է ։ վա Թովմայի Աքուինացւոյն ասէ Կօլոնացին ․ առանց Թովմայի համր է Եկեղեցի ․ և ես ասեմ , առանց աղօԹական և զղջական բանից Տեառն Գրիգորի , ցամաք են աղբիւրք արտասուաց ։

Հինգերորդ՝ գերազանցութիւն Տեառն Գրիգորի ի հոգևորն սքանչելեացն ։

Այն ասի սքանչելիք , որ երևի բարձրագոյն և անսովոր , 'ի վեր քան զկարգս և զկարողութի սքանչացողին ։ և պարտի ունել զերիս յատկութիս ։ Նախ՝ զի լինիցի յԱյ ։ Երկրորդ՝ զի լինիցի 'ի վեր քան զկարողութի բնութե ։ Երրորդ՝ զի լինիցի յայտնի ։ Չորրորդ՝ զի լիցի 'ի հաստատութի հաւատոյ ։ Իսկ ըստ ստուգաբանութե Թարգմանի սքանչելիքն՝ իբր Թէ սքանչացմամբ լիք ։ Այլ՝ նախկին հեղինակ սքանչելեաց Այ է ․ վա որոյ և կախարդքն եգիպտացի ասէին զեղեալ սքանչելիսն 'ի Մովսէս , մատն Այ ․ և փրկչին ընտրագործութի Հոգւոյն Տեառն՝ կոչէր մատն Այ ․ ըստ այնմ , մատամբն Այ հանեմ զդևս ։ Եւ քանզի ամենաբարին ըն նութՆն , ոչ միայն ըստ իմացական հոգւ հաղորդ արար զմարդս իւրոյ պատկերակցութն ․ այլև կերպիւ ինչ մասնակցեաց ընդ նա իւրոյ ամենակարողութն ․ ուստի 'ի վե այնմ Պղատոնի սահմանին իմաստասիրութե , Թէ իմաստասիրութն է նմանութի Այ ըստ կարողութե մարդկան , ասէ Դաւիթ փիլիսոփայն Թէ , որովք կերպարանի Այ իւն , նովիմբք կերպարանի և իմաստասէրն ․ իսկ Այ կերպարանի բարեաւն՝ և գիտութբն՝ և կարողութբն ․ նմանապէս և կատարեալ իմաստասէրն ։ Իսկ կատարեալ իմաստասիրութի ասէին փիլիսոփայքն զճանաչումն ճշմարտութե ։ կամ զճանաչումն էից՝ ըստ որում էակքն են ․ և այն էր բնական իմաստասիրութիւն , որ տայր ճանաչել զստեղծուածն , այլ ոչ զստեղծողն ․ զոր Առաքեալն կոչէր զայնպիսի իմաստասիրութիւն , երկրաւոր , շնչաւոր , և դիւական ․ իսկ ըստ վերին իմաստութեն՝ կոչէր տր՝ խաղաղարար՝ հեզ՝ դիւրահաւան , լի՝ ողորմութբ և պտղովք բարեաց ․ անխիղճ առանց կեղծաւորութե ։ Իսկ կատարեալ իմաստասիրութի քրիստոնէական՝ է՛ հաւատն տեսական բեալ բարի գործովք ․ որ զերկաքանչիւրսն կատարելապս և պարզաբար ունողքն եղեն նէն յայլ ևս գերազանցագոյն նմանութեն Այ , 'ի ձեռն հաղորդակցութե Այ այնմ կարողութե սքանչելագործութե ։ Աստի զգալորակութի հաւատոյն ունողքն չափով հատին մանանխոյ՝ ասացան զլերինս շարժել ․ բայց հանդերձ բոլորակութբ գործնական կենաց , և առանց Թերահաւատութե և երկբայութե զԱյ կարօղ խոստովանելովն իւրեանց՝ առ 'ի կարել զհաւատարն իւր , և զընդդէմն բնութե մերոյ առնելովն ։ զի յորժամ Այ առնէ զընդդէմն բնութե , որ առ մեզ սքանչելիք ասի՝ այն է առ Այ բնական ։ Այլ ամենաբարին Այ՝ որ ոչ խորշեաց զմարդն առնել ըստ պատկերի իւրոյ և նմանութե , նոյնն ոչ խնայեաց մարդոյն ընդ հաղորդակցութի իւրոյ ամենակարողութե ․ այլ կարողացոյց առնել զսքանչելիս 'ի կրութի հաւատոյ , Թէպէտ ինքն է անմիջապէս պատճառ և արարող սքանչելեաց , և մարդիկք որք իբրև գործիք և երկրորդական պատճառք ․ որպ ասի Նմանութեց ․ Զ․ գրքոյ ԽԵ գլուխ , Թէ զսքանչելագործութի միայն Այ առնէ ․ Թէպէտ Տրքն առնել ասին , այլ ոչ առնեն եթէ ոչ զօրութ նորին ․ որպ միայն Այ Թողու զմեղս ․ Թէ

ալէտ քաղաքնայն ասի Թողուլ, բայց պաշտօնէաբար, և ոչ հեղինակութեամբ։ Որդ՝ ասացաւ, թէ սքանչելիքն լինին 'ի վկայութիւն հաւատոյ. որպէս յԱռաքելութեանցն Ե մասին Ե գլուխ ասի, թէ յայլ կրօնս ոչ եղեն գործք սքանչելեաց, բայց միայն 'ի մի հաւատ Կաթուղիկէ. և յսկսանի Կաթուղիկէ հաւատոյ՝ սկսան և սքանչելիքն և վկայութիւնք. զի 'ի վերայ պատարագին Աբելի եղև վկայութիւն, զի սքանչելապէս էջ հուր յերկնից և ծախեաց։ Իսկ յազգն եբրայեցւոց բազմացան սքանչելիք ելանելոյն յեգիպտոսէ մինչև 'ի մուտս նոցա երկրին աւետեաց. և սքանչելիքս այսորիկ էին այնպիսիք, որք միայն Աստուծոյ պատշաճէին. որպէս ոտնակոխել զարեգակն և զլուսինն հրամանաւ Յեսուայ։ Նաև անդրադարձին արեգական առ Եզեկիայիւ։ Այսպէս և արեգական յաւուրս չարչարանացն Քրիստոսի, զոր աթենացւոց փիլիսոփայքն չկարելով գտանել զպատճառ խաւարմանն այնմիկ. ասացին թէ՝ չարչարի Աստուածն բնութեան։ Այլ դադարեցան սքանչելիքն այնորիկ առ հրէայս, վասն գթելոյ նոցա առ վիմին գայթակղութեան. և ոչ հաւատալովն Աւետարանին Քրիստոսի։ Իսկ Քրիստոս իբրև նախապետական պատճառ և հեղինակ սքանչելեաց, արար զանթիւ հրաշս. զորմէ գրէ Աւետարանիչն, թէ բազում և այլ ինչ արար Յիսուս առաջի աշակերտաց, որ ոչ է գրեալ 'ի գիրս այս. որ թէ գրեալք էին, նոյն ոչ կարէր տանել։ Եւ գլուխ սքանչելեացն էր՝ զի Աստուած լինէր մարդ. Այսպէս մնայր կոյս. և մարդկային միտք հաւատայր զայսոսիկ։ Նաև Քրիստոս յարոյց զմեռեալս՝ և զինքն ևս. ըստ այնմ, իշխանութիւն ունիմ դնել զանձն իմ և առնուլ. որ եթէ սոսկ մարդ էր Քրիստոս, յորժամ բաժանեցաւ հոգին 'ի մարմնոյն՝ ոչ էր մարդ. և ո՞վ էր որ ասաց, թէ միւսանգամ առնում զնա՝ և էառ. ապա ուրեմն ոչ միայն մարդ էր, այլ և Աստուած։ Դարձեալ՝ յանունն Յիսուսի կոյրք լուսաւորեցան, խուլք լուան, մեռեալք յարեան. որ թէ Քրիստոս ոչ իցէր Աստուած, ոչ լինէին այնպիսի սքանչելիք յանուն նորա։ Ուրեմն թէ սքանչելիքն լինէին 'ի վկայութիւն հաւատոյ՝ և ոչ պակասեցան սքանչելիք 'ի Կաթուղիկէ Եկեղեցւոջ. յայտ է թէ արարեալ սքանչելիքն որ Լուսաւորչին մերոյ և սրբոյն Արիստակիսի 'ի Նիկիայ. և մեծին Սերսիսի առ Աղեսիւ. և Շնորհալւոյն առ այլքս կայսերբ. և Լամբրոնացւոյն զկնի ժողովյն

հորրորդի. և մանաւանդ՝ նախ քան զնոսա սրբոյս Գրիգորի Նարեկացւոյ էին ճշմարտապէս դաշակիցք և ծանուցիչք Կաթուղիկէ հաւատոյ հայաստանեայս Եկեղեցւոյ. որև սուրբս Գրիգոր առ 'ի ծանուցանել թէ ոչ ունէր զծայթ հաւատ. այլ համաձայն Եկեղեցւոյն Հռոմայ. զխորովեալ աղաւնին՝ միայն բանիւ յարուցեալ թռուցանէր. և զերկանաքարիւ ձմլեցեալ զհացն ձագերովն զկնի երանական նշխարին՝ տապան նոր կենդանացուցանէր։ Իսկ սքանչելիքն սքանչելեաց էր՝ զի Քրիստոսն հանդերձ մարմնովն նորա տեսանելն դէմ յանդիման։ Զի՞նչ ասելի է և զսքանչելի աղօթական գրքոյս գիտահալածի։ Արդ արև ոչ միայն գիրք նորա, այլ և անունն եւս դիւաց զարհուրելի։ Աղեկեայ քաղաքայի որդիքն, յանունն Յիսուսի զոր Պօղոս քարոզէր՝ զդևս հանէին. որ մինն 'ի դիւաց ասաց՝ զՅիսուս գիտեմ և զՊօղոս ճանաչեմ, և դուք ո՞վ էք։ Թուի թէ և նոյն դևանս մինչ ոմանք կամին զդևս հալածել անուամբ սրբոյն Գրիգորի. զնոյնն կարեն ասել, թէ զՅիսուս գիտեմ և զԳրիգորիոս Նարեկացին ճանաչեմ, բայց դուք ո՞վ էք։ Վասնզի ըստ Աւետարանին՝ երկուց պէտք են առ 'ի բժշկութիւն. բժշկելոյն հաւատոյն՝ և բժշկողին կարողութիւն։ Իսկ ցարդ ևս ոչ պակասին սքանչելի բժշկարարութիւնք յանուն նորա՝ կենդանի ոսկերացն։ Զի թէ ոսկերքն Եղիսէոսի զմեռեալն կենդանացուցին 'ի հնումն, ոսկերք սրբոյն Գրիգորի ո՞րչ ոչ կարէին զհաւատն ձագերովն կենդանացուցանել։ Իսկ արտաքոյ գրեցելոցս՝ պատմին և այլ սքանչելիք եղեալ 'ի սրբոյս Գրիգորէ. քանզի յորժամ իբրև զծայթ՝ կամէին ոմանք 'ի նախանձոտաց նսեմացուցանել զպայծառ անունն նորա, յղեցին զոմանս 'ի կոչել զնա առ պատասխանատուութիւն. և գիտաց ասի մինչ արածէր զոչխարս. և 'ի կոչելն զնա, գայլ ոմն կալով 'ի հեռուստ՝ սպասէր հեռացման նորին. և նա կոչեաց զնա՝ եդ պահապան ոչխարացն, պատուէրելով մի ինչ վնասել մինչև 'ի դառնալն իւր. և գնացեալ ընդ կոչողսն, յարուց մամբ աղաւնեացն ստուգեաց զանխախալութիւն հաւատոյն իւրոյ. և դարձեալ անդրէն եգիտ զգայլն հաւատարիմ 'ի պահպանութեան իւրում. վասն որոյ շնորհեաց նմա զգառն մի և արձակեաց։ Իսկ եբղխեցուցեալ աղբիւրն (մերձ այրին յորում յաղօթելն եւես զՔրիստոս հանդերձ մայրն) դեռևս կայ ասի և ա-

նէ

նէ ոչ սակաւ նշանս, իբրև զաղբիւրն սեղովմայ ։ Իսկ և զմահուանէն՝ յաւանդութէ պատմի այսպիսի ինչ. թէ 'ի գիւղն իւր Լարեկ՝ կայր իշխան ոմն Գոորգ անուն, որ յաճախ կիւրակէից գործեր եգործել տայր ծառայիցն իւրոց. և յորժ լսեր հրամանի սրբոյ՝ սրբն Գրիգոր անէծ զնա. և զկնի երից աւուրց պատժի իշխանն մահուամբ, և ոչ գտաւ արի 'ի տապանի. վն որոյ գատաւորի գիւղին գանկատեալ. և նա զսրբն կալաւ ասի 'ի շղթայս. և յաճախ երիս աղօթս արարեալ՝ հալեցան շղթայքն և լուծաւ սրբն. և յորում տեղւոջ զշղթայսն կախեցին, բղխեալ ասի աղբիւր, և կայ մինչև ցայժմ. և շղթայքն եւս ասի առնել զհրաշս ։ զկնի այսմ սրբն Գրիգոր արժանապէս զՔսի պատարագել օրն է պահղովութն. և զի սովորուի ունէր ասի յաճախ պատրագելոյն ոչ ելանել արտաքս յեկեղեցւոյն՝ այլ հսկել. վն որոյ զաճախ ելս անյայտ եղեալ 'ի մարդկանէ, և եկեալ 'ի տեղի աղօթիցն ոչ գտին զնա. ուստի աղօթիւք և պահօք խնդրեցին յԱծ յայտնել զիրն ճշմարտութն. և յայտնեցաւ 'ի հրեշտակէ Ան՝ ննջեալն սրբյ հրշտկական Վարդապետին առ Աջ երանելի մահուամբ որոյ տապանն մերձ սրբոյ հօրն կուսին Մանգխտոյ՝ մինչև ցայսօր առնէ ոչ սակաւ հրաշս առ իւր ջերմեռանդս ։ Ահա այս վերջին գերազանցութիս սրբյն Գրիգորի է, զիցի կնիք և հաստատութի առաջնոցն նորին գերազանցութեց, իբր պսակ 'ի վր պսակի ։ և աղօթք նր ներգործեսցէ և զայս եւս հրաշ յերեկոյացեալս ժամու, զի տկար սրտօք և զբաղեալ խորհրդով, կարասցուք յաճախ հասանի մեկնութն բանից նր, Ամէն։

Պատճառ Մեկնութե, աղօթական և ներբողական Գրչոյ սրբյն Գրիգորի Նարեկացւոյ։

Արդ՝ քանզի մտաբերելով մեր, թէ ներքին գեղեցկութիւք բանից սրբյ Վարդապետիս, բաւիւք՝ իբր ամփոփք թաքուցեալք էին. վն այնորիկ ջանացաք ձեռնարկել առ 'ի զբաւսն լուծանել. և մինչ ժամանեալ եմք 'ի գլուխն ԿԵ, և զոմանս 'ի բանիցն եւս մեկնեալք. տեսեալ զայնս սիրելի եղբայր մեր հռոմ կլայեցի Պետրոս Ահարոն վարդապետն ոչ սակաւ համարելով զպարապմունս մեր՝ և զհոգս ուղիղ եկեղեցւոյ՝ և ազգիս՝ սկսաւ թախանձել զմեզ և աղաչել, թէ զբոլորն այսպէս առնել աղերսեաց հոգի Վարդապետս. և մեք վիճել 'ի խնդիր նր բաց առնել չկարացաք. վն որոյ մոռանալով զտկարութն մեր, յայնմ տեղւոջէ սկսաք 'ի վր ամ նշանաւոր բանիցն առնել զմեկնութիս մինչև 'ի վերջն. և 'ի յսկզբէն վերստին սկսեալ հասուցաք մինչև ցանդր։ Իսկ զկնի գնալոյ նր յայցելութն տեսչութե Կլանոյ քաղաքին, որ առ սակաւ սակաւ յըզբաղմանց կառավարութե ազգիս՝ սկսաք թուլանալ. և զկնի իբր թէ յերկրորդ խթանե ընդոստուցեալ, 'ի հոգեկից և 'ի մեծարգոյ գերազնիւ եղբօրէ մերմէ 'ի Յարութիւն Ահարոն Վարդապետէն առաւել քան զնորայն յորդորումն. նաև շմից գլխոց բոլոր զխոստովանութեցն համառօտութի առնել հարկեցեալ, վերստին հարկաւորեցաք 'ի մտանել զպարապմունս մեր. և 'ի ժամանակի՝ իբր զժամանակ և զպահս գողանալով, 'ի մէջ երկուց ամաց աւարտեցաք զսա 'ի փառս Այ, և 'ի պատիւ հրեշտակական Վարդապետին, 'ի պարտահատուցումն մեր, և ի յօգուտ ընթերցողաց. և 'ի պս[illegible] մեր զդժուարութն ծախից տպեցմանն, սիրահարեալն մերս տգեղութե, գեղեցիկ և հեզահոգի եղբայրն իմ եւս խոնարհութե յանձնառուն՝ Նոճաստ մերոյս փոխանորդութե, Յարութն Ահարոն Վարդապետ պաշտօնակիցն իմ. նաև սիրով սրբյն Գրիգորի խոցեցեալն, յանձն էառ արդեամբք իւրով տպել տալոյ. և զխոստումն իւր կատարելով արդար վաստակօք իւրովք արար զտպումն սորա յիշատակ ինքեան, հայցելով յԱծ թերցողացդ զյի բերանով ողորմին. այլ քանզի ձեռնարկութիս այս՝ 'ի վեր էր քան զկար մեր. թէ վն խրթին և գաղտնի մտաց սրբյ Վարդապետին. որոյ բանից մեկնողն՝ իբր նման հոգեւորց այր պարտ էր լինել. և թէ վն տաժանելի զբաղմանց մերոց. և թէ ըստ որում ամանք մասնաւորաբար արարեալք էին ։ սակայն մեք ոչ թէ չհաւանելով լուծմանցն առաջնոց. այլ մանաւանդ զի երին 'ի նոցանէ լուսացանել կամելով. որ թէ ոՑք էին նախ քան զմեզ առայն ձեռնարկողք, տեսցես 'ի մեկնութե խոբագրի գրքիս ։ Այլ և 'ի միտս իմ բանն Տրունական, որ առ քանքարաթաքոյց ծառայն. և երկնչելով 'ի յանդիմանութեն Տն որ առ նա. նկատելով և 'ի համալսարան երանելի նախնեաց իմոց, կենդանի հօր իմոյ և Տն, Տն Գրիգորի սրբյ Եփրեմի գերազ

նին Պատրիարքի և համանմանոյ վարուք մեծին Գրիգորի (որ և ըստ անուանն) Լ.ր թեան անուան հսկողի, և Տաճարանուէն մեծի վարդապետի. և առ Տէր կենդանացեալ սրբազան Ս. արժանապետին իմոյ՝ և հոգևոր հօր. Տն Յովհաննու Պօլսոյ Եկեղեցասէր, և Ս. կայսէր Տէրունական իշխանի: որոց բարերարութեանն որ առ մեզ անսպառնելի հոգւոյ. չկարելով զփոխարէնն այլով իմիք հատուցանել, զայս և եթ (և թէ Տէր տացէ զժամանակ՝ և զայլս մատուցեալս ՚ի մենջ առնել) համարեցաք ՚ի յայգւոյ խուրեանց մի մի ողկուզակ շնորհել նոցա, իբրև զերախայրիս այգւոյն: որ զի ով որ ընթեռնուք նոցունք ՚իմանէ, թէ արժանաւոր հիցեն բանք մեր բանից մերոյն Գրիգորի. սակայն զկենդանի և զննջեցեալ հարքն իմ յիշեցէք յաղօթս ձեր. զի թերևս կենդանեացն երկար կեանս, և ննջեցելոյն զվեր երանական տեսութեանն շնորհեսցէ Տէր։

Յիշել աղաչեմ և զհօրն մեր երանելի, զՄարդան մեծ Մարդապետն Լմրտօլոյ դպրատանն։ և զիմ հոգևոր եղբարսն իմ ՚ի Քս. և զաշակերտեալ մանկունս մեր, և զիմ իշխանս բարեպաշտօնս ազգին մերոյ որք իբրև զորդիս (թէ և իցեմք նարդեանս ՚ի տեղի հօր) ՚իմանկութենէ մինչ ցարդ ՚ի խնամս իւրեանց զմեզ ոչ են դադարեալք. և աներկբայօրէն յուսամք ոչ դադարել մինչև յերանական կոչումն իւրեանց։ Սոյնքն և զայս ով ջերմեռանդ ընթերցողք. զի ՚ի մէջ Պօլսոյ՝ մեք և բազում վկայութիւն ՚ի Յունաց և ՚ի Լատինացւոց գրեանց Աստուատեհլին առեալ եմք, մի ոք ՚ի տեսանելոյ խորոտիցի. զի զոմանս առեալ եմք ընդունելով, որք ոչ են ընդդէմ հաւատոյ և բարի գործոց։ և զոմանս իբրև ՚ի հաստատութիւն Ճշմարիտ դաւանութեան Հայաստանեայցս եկեղեցւոյ. որպէս զի և նոցայոյն գրեանք հաստատեսցի Ճշմարտութիւն մեր Եկեղեցւոյս Հայոց։ Բանքն և մերն Գրիգոր Տաթևացի զբազում բանս յանուանէ առեալ է ՚ի Լատինացւոց գրեանց, և յայլմէ անուանէ զբազում քարոզս ՚ի քարոզագրքէ Բարթուղիմէոսի Մարաղոյ Եպիսկոպոսի, համարեսցի և մերն ըստ այնմ կերպի։ գտանին ասոյն և բանք քարոզակերպք, աղաչեմ մի ձանձրանալ յընթեռնուլն։ գտանին և համառօտք, և մի իբրև անկատարք քամահեսցին։ զի բազումք գտանին՝ որք կամին ՚ի վերայ երկարին սակաւ բան, և ՚ի վերայ համառօտին երկար։ և որպէս կարելի էր ըստ ամենեցուն կամաց մարդավարեալ։ վասն որոյ ըստ կարեաց մերոց արարեալ զայս փոխարէն, խնդրեմ զաղօթս յամէնց ընթերցողացդ առ Տէր աղաչելով բարեաց առաքել. զի թերևս աղօթիւք սրբոյն Գրիգորի. և ձերդ, թողցէ Տէր իւր ամենակարող զօրութեամբն զմեղս իմ ՚ի կեանս այս. և զկեանս սոսի կենացս՝ յընտրելոցն օթևանին զկետեղումն իմ յարքայութեան իւրում, հանդերձ եղբարբք իմով՝ տպել տուողին Գրքոյս. և տպագրատանն վերակացուին հոգեւորին որդեկան իմով, նորաբողբոջ Պօղոս վարդապետին, ողջախոհ տատրական. որ շարողաց զկազմարեայն և զայլ սոյն կարգադրելոյն, գրեթէ անդր քան ըզ կարն իւր աշխատեցաւ. և այլովք աշակերտօք մերովք. նաև մարմնաւոր ծնողացն իմոյ ՚ի Յաւ օղլի կոչեցեալ Մահտեսի Պօղոսին և Մահտեսի Մամամին, Ամէն։

✻ Նուաստ ծառայ ծառայիցն Քի. ✻
Յովհաննէս Վ.րդ Բաղիշեցի, և
Պատրիարք Կոստանդնուպօլսոյ

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՆԱԽԵՐԳԱՆԻ

ԲՈԼՈՐԻ ՍՈՒՐԲ ԳՐՔՈՑՍ·

ԱԽ ՔՆՆԵԼԻ ԶԽՈՐԱԳԻՐ ԱՌԱՋԻ

կայ գրքոյս, թէ ուրն իցէ՝ թէ յայլմէ։ Քանզի յայլ և այլ գրուածս առաւելեալ է նոյն այլ գտի զխորագիրս։ Եւ երևի թէ, ոչ իցէ ուրն. քանզի՝ թէ իւր ասացեալ էր նորա, ոչ անհեղլացուցանէին, և ոչ փոփոխաւեցուցանէին գրագիրք։ Նա և՝ զի ասացեն գրեցեալ է, Սրբոյն Գրիգորի Սուրբինոյ [illegible]. և ճգնաւոր հոգւոյն· Որով ցուցանի թէ՝ ոչ է ուրն. այլ՝ թէ ումն իցէ. և կամ թէ ուրն ոչ քան իցէ, ասել է թէ, կարելի է ասել, թէ զխորագրեալսն այլք ոմանք վն պատճառաց մարդասպանին ներմուծեալք են. և այլք մնացեալքն ուրն են, որք և ամենից գլխոց կարեն լինել խորագիրք։ սակայն ասեմ թէ, միայն ուրն է այսքան։ Ի խորոց սրտից. խօսք ընդ Այ։ Իսկ այլք մնացեալքն են պատմութեան նորին գրողի՝ Գրիգորի Սկևռացւոյն։ Քանզի գտի զնարեկ մի ՌՃԴ թուին գրեալ՝ ՚ի վերայ մագաղաթի. որոյ թուին գրեցման լինէր՝ ՉԽԶ ամաց. և անուանոր գտի շարագրեալ զպատմութիւն Սրբոյս Գրիգորի Նարեկացւոյ՝ ՚ի Գրիգորէ Սկևռացւոյ. ՚ի վերակացութեն Սկևռայ վանից, Ներսէսի Տեառն Եպիսկոպոսի։ որ և զ կնքի պատմութենն անմիջապէս հետևեալ խորագիր առաջնոյ գլխոյս՝ այսպէս։

[illegible]

[illegible] ի խորոց սրտից խօսք ընդ Աստուծոյ։

Մինչ ցայս վայր՝ անուանոր խորագիր Սրբոյ Մատենիս։ Որդ՝ թէպէտ բանք Սրբյս գրեգորի պարունակեն՝ զորս ՚ի սոյն խորագրի բայց զի՝ հոգեմատեան հաւասար ասելն՝ և Հայոց փիլիսոփայ. և որ ՚ի տպեցեալ Նարեկի սկզբանն (Սրբոյն Գրիգորի) ասանելին նորին խոնարհութեն ոչ վայելեն. այլ կամ ներսամտեալք են ՚ի պատճառ սորին, և կամ յայլմէ. որպէս և ասացի ՚ի Գրիգորէ Սկևռացւոյն շարագրեալք։ քանզի՝ թէ իւր Սրբյն Գրիգորի լինէր արարեալ. թերևս լուծող բանից նորին Սարգիս Շնորհալին տայր զմեկնութիւն ինչ այնքան նիւթոց որ բանիցն. որպէս և արարեալն է յսկիզբն մեկնութեն Կաթուղիկէիցն՝ կարի յաճախ՝ և զանազան է լանակաւ։ Սա և մի լուծողացն սոյն գրքոյս՝ գիտելի է։ զի զառաջին երկար լուծմունսն (որպէս և ասացաւ) արարեալ է Սարգիս Շնորհալին, մեկնիչն կաթուղիկէից թղթոցն։ Իսկ որ համառօտն է՝ սպեցեալ ՚ի վախճանին, թուի ինձ թէ, զայն արարեալ իցէ Ոսկան վարդապետն սիւնեցի. աշակերտ Գրիգորի Տաթևացւոյն. որ հետևեալ շաղաց իւրոյ վարդապետին, զերկար գրեցեալսն այլոց, համառօտել է. որ եթէ և ինքն զայլ ինչ արարեալ իցէր այլ ևս լաւագոյն լինէր. բայց թէ անկարութեն արգել, ոչ գիտեմ։ սակայն՝ որպէս շարախող շարադրութեն ցուցանէ, երևի թէ Տաթևացւոյն իցէ, քան թէ Ոսկան վարդապետին։ Լուեալ եմ թէ և Սբն Ներսէս Լամբրոնացին ևս արարել է լուծումն սոյն Սբյ մատենիս. թէպէտ ես ոչ եմ առ դիպեալ. զի թէ տեսեալ լինէի զնորայն. կամ զանց առնէի ՚ի կրկին աշխատանաց. և կամ օգնել ՚ինմանէ դիւրաւ ընթանայի ՚ի շաւիղ բանից Սրբոյս։

ՍՈՒՐԲՆ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՎՈՐԻՉՆ ՍՐԲԻ,

ՈՐՈՑ ԳԻՐՔՆ Ի ՀՈՑՆ ՍՏԵՓԱՆԻՆ Է ։

զծառգան յարոյց ։ զաղաւնին յարոյց ։ զաշակերտաց զարժէ ։ զդիւահարն բժշկէ ։

1748. *Mosconus.* *fe:*

Costantinopolem

Ջեռաւ սիրտ իմ ՚ի ներ
քս իմում․ և՚ի խոր
հուրդս իմ վառեա
ցաւ հուր։

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ։

Գ Սոյն գլխոյ ընդհանրապէս, շնորհազարդն իւր համեմատէ ըստ որում եւ խնդրոյն խորաչքէ եւ դասաբեի․ հառաչեցման դատապարտելին եւ փրկութեանն․ Բն։ Նախ ծանուցանէ որպէս, նախ՚ շնորհալցեալն սրտին ամենա փրկութեան յայտնաբերական ազդեցութեան։ Երկրորդ՝ նոյն ըստ Ս․ Գ․ Եւ իսկ ծանուցել է ըստ սեղ աղօթեալ՝ յայն աղօթիցս՝ մաքրութեան սեղ խոստովան, այլ եւ բերել շնորհն ընդունելի լինի։ Երրորդ՝ շարադրոյն Ս․ հօրս եւ Մովսէսի յառաջն ի վերայ իւրեանց առաքեալ․ այլ ցանկանն առ ծարաւիչ բարին եւ չարն որ յիշեցաւ։ Չորրորդ՝ ըստ Բն փրկութեանն առաւել յաղթեալ ցուցանէ ևան զՄովսէսին։ Եւ իւ հարցմամբ ածեալ եւ գոչման նմանացաւ եւ ծաղկեցաւ ի վերայ հեթանոսաց․ առ հանդերձեալ որ դատաստանին փոքր եւ չնչին են։

✵ ԲԱՆ ✵ Ա

ՁԱՅՆ ՀԱ ՌԱՉԱՆԱՑ ՀԵԾՈՒԹԵԱՆ ՈՂԲՈՑ ՍՐՏԻՑ ԱՂԱՂԱԿ ՔԵԶ ՎԵՐ

ԸՆԾԱՅԵՄ ՏԵՍՈՂԴ ԳԱՂՏՆԵԱՑ

✵ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✵

ՐԱՅՍ ՏԵԳԻՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ ՍԱՐԳԻՍ ՎԱՐ
դապետն ընկեր եւ համշիրակ Սրբոյն Ներսէսի Շնորհալւոյն, խմանալ կարդ արմար եղելոց կան ձայնից․ եւ հանեցելն՝ համառօտ աղաչանկն Մովսէսի․ եւ այլ եւ իցն Յոհաննու․

Բայց ո՛չ էր այն յօժարեալ՝ աննշանական ձայն՝
ապա թէ ոչ՝ ո՛չ ասէր Պօղոս հաւատացելոց·
որով իբր թէ կամի ասել, փոխանակ ձայ-
նի՝ քեզ նուիրեմ զհառաչանս սրտի իմոյ·
և փոխանակ ողբոց լալականաց՝ զհեծութիւնս
հոգւոյ իմոյ· և փոխանակ աղաղակելոյ՝ զո-
չեմ սրտիս, զի տեսօղ ես գաղտնեաց· և ա-
ռանց արտաբերելոյ զբանս ձայնիւ, իմա-
նաս զիղձս և զկիրս սրտից : այսպէս մայրն
Սամուէլի անմռունչ ձայնիւ հեղոյր զանձն
իւր առաջի Այ, որոյ շրթունքն միայն շար-
ժէին, և ձայնն լսելի ո՛չ լինէր· և լուաւ նմ
Տր՝ զոր Հեղի համարեցաւ զնա արբեալ·
·Ա· Թագ·ա, 13 : ահա կիրք սրտին կարծե-
ցուցին զնա արբեալ· բայց որ արտաքին
թշուառութեն ո՛չ լուաւ Հեղի, և'ի ծփերց
մանէ եւ խօսացն ո՛չ ծանեաւ զներքին ցաւ
սրտին, գաղտնեաց քննօղն ետես և լուաւ·
ըստ այնմ լսել զհեծութի տնանկաց : այսպ 'ի խո-
րոց կարդայր Դաւիթ առ Ած : և Պօղոս
գրէր, սաղմոս ասացից հոգւով, սղմս ա-
սացից և միտօք· կացից յաղօթս հոգւով,
կացից յաղօթս և միտօք : քանզի ձայնի մր-
դիկ լսեն, և սրտից Ած : վս և Սբս Գրի-
գոր փոխանակ ձայնի՝ զհառաչանս սրտին,
իբր զձայն նուիրէ Այ· և'ի տեղի ողբոց՝ըզ-
հեծութին· և փոխանակ գոչման՝ զսրտին ա-
ղաղակն : վս զկնի ասէ, [illegible]
[illegible] : զի ըստ Այ ըմբռնելի ձայնքն են
նշանակք կրից, և կիրքն են նշանակք ձայնից·
այսպս 'ի կրից հառաչանաց և'ի հեծութէ, կա-
րեմք իմանալ զներքին ցաւս սրտից : այլ զի
Ած յամ ուրեք ներկայ է, և գաղտնիք սըր-
տից մերոց յայտնիք առաջի նր առաւել քան
մեզ· վասնորոյ ո՛չ կարօտանայ արտաբերա-
կան ձայնից մերոց առ'ի յիմանալ և'ի լսել, և
թէ ոչ պատճառաւ ժողովրդեան լինիցի ձայ-
նիւ ընթերցումն յեկեղեցւոջ : որպ և մեծն
Վարդան ասէ· ելից ժդ·15 : 'ի վր այնմ,
զի՞ գոչես առիս, զոր ո՛չ ոք էր որ լսէր
բայց որ ստեղծ առանձին զսիրտս նց, 'ի միտ
առնու զամ որ 'ի ծածուկ սրտին աղաչէր
զնր, յորմէ գոչիւն ելանէր առ Ած· որ չէ
հեռաւոր, այլ՝ մերձաւոր և այլն : և կոչումնե
լիոս 'ի վր նոյն բանին ասէ, Մովսէս ջերմե-
ռանդ միտօք վերացեալ առ Ած՝ առաջի նր
աղօթեաց· ո՛չ յանդիմանելով զնր աղօթսն,
այլ քաղցրաբար զնա մխիթարելով· որ-
պէս և Բեն առ Մայրն, զի՞ կայ իմ և քոյ·
ո՛չ պատժոյ՝ այլ յուսոյ էր ցուցումն : և'ի
Բեռնարդոսէ առեալ ասէ, 'ի յունկս Այ

սաստիկէ խղճն· որոյ ընդդէմ թոյլ դիմաւո-
րութին՝ է ցած ձայն : և սբն Ոսկեբերանն 'ի վր
քանանացւոյն ասէ· թէ և 'ի ճանապարհս
և 'ի հրապարակս ըստ այլոց կենցաղավարիցեմք
միտօք առ Ած աղաղակել պարտիմք : և այլ
ոմն ասէ, առ Ած զօրեղ է, ո՛չ մեծ աղա-
ղակն, այլ մեծ սէրն : և թէ՝ նորին աղօթն
է կտրեալ, որոյ և պտճառն աղաղակէ, և լե-
զուն, և գործն, և բանն, և վարքն, և խոր-
հուրդն : և Օգոստինոս ասէ. մինչ աղօ-
թես՝ աղաղակեա· ո՛չ ձայնիւ՝ այլ միտօք· վս զի
և զլսելն Ած լսէ, ո՛չ խնդրի տեղի որ քննա-
զգայութին : Երեմիաս 'ի բանտին զօրանայ :
Դանիէլ 'ի մէջ առիւծուց ցնծայ : Երեք
մանկունքն 'ի հնոցին խայտան : Յոբ՝ մերկ
'ի փողոցում խնդայ : Աւազակն 'ի խաչին ե-
գիտ զդրախտն· ո՛չ է տեղի, ուր ոչ է Ած :
և Յովնան 'ի փորոյ կիտին աղօթէ, և Ած ներ-
կայանայ լսէ : յորոյ վր ասէ Սբն Ներսէս
Լամբրոնացին, վզգայարանս իւր, կէտն ետ
պաշտպան Յովնանու յաղօթելն, զմիօրի-
նակ փող որ բարբառի ձայնիւ հնչողին· և
էր սքանչելի տեսիլն· կէտն լեզուաւ իւ-
րով բարեխօս լինէր առ Ած վս Մարգարէին
փրկութեն : և 'ի վր. այնմ սղմսին, 'ի խորոց կար-
դացի և այլն· ասէ մեծն Վարդան, ո՛չ լե-
զուաւ և վեր 'ի վերոյ շրթամբք, այլ 'ի խորին
խորհրդոց, լի յուսով, և սերտ յօժարութբ
կարդամ· այլ ո՛չ այնպս որ ասէ, մերձ ես
դու 'ի շրթունս նց, և հեռի յերիկամանց
նց : և Սբն Ներսէս Լամբրոնացին ասէ, ո՛չ ա-
սէ լեզուաւ կարդամ առ քեզ՝ և ձայնի
բացայայտմամբ· քանզի գիտեմ թէ մարմնա-
կան ձայնի աղաղակ՝ առանց մտաց ընթա-
ցակցութեց ո՛չ է քեզ հաճոյ : որպ և ասէր
մարգարէին առ իմէ, 'ի բաց արա յինէն
զձայն սրնկի և զերգոց : իսկ 'ի խորոց սըր-
տին աղաղակն հասանէ առ նա առանց ըզ-
գալի ձայնի· ըստ այնմ որ ասէր առ Մովսէս,
զի՞ գոչես առիս : և սմ ասէ, 'ի խորոց սըր-
տէ կարդամ առ քեզ Տր· և դու զսրտիս
ձայնն լո՛ւր : և այլն :

[illegible]

Եւ ահա աստէն կամի պտղաբեր նուիրել
Այ և զայն խորհրդաբար· ուստի զթախ-
ծութի սրտին առնու փոխանակ հրոյ· և'ի տե-
ղի նուիրելի պտղոյ՝ զխղճն և զփափաքն սըր-
տին· որ ճենճերքն է սասանմամբ և երկիւ

 ղէ

զի՞ մտացն ․ իսկ բուրվառի փոխան՝ առնու զկամսն ։ այլ սրովբէութե՛ ի վեր անդր փոխանակ ձայնի՝ զհառաչանսն եդ ․ և փոխանակ ողբոց՝ զհեծութիւն ․ և փոխանակ գովման՝ զարտսն աղաղակն ։ այսպէս և աստանօր այլաբանօրէն պատարագ իմն կամի յօրինել, վս՟յ զթախծութի սրտին՝ առնու փոխանակ հրոյ, որ անձին ախտից է տօթորիչ ․ և փոխանակ պտղոյն նուիրանաց՝ զկըձըն սրտին և զփափաքն, որ ճենճերեալն է երկիւղիւ ․ և փոխանակ բուրվառի՝ առնու զկամսն, և նովիմբ կամի զպտուղ անուշութե ի վեր առաքել ։ զոր շնորհալին Սարգիս, Հօրն Ներսէսի իմանայ զյօժարութի կամացն ի յաղթս ․ զի մինչ ըղձիւ ջերմանայ հոգին, վառի ոչ զհուր ․ յոր եթէ զխունկ աղօթից հգիցես, վառի և զհոտն հանէ ․ ոչ և զըղջացեալ անձն՝ զաղօթս ՚ի բոլոր սրտէ՝ իբր զպտուղ ՚ի ծառոյ ։

❋ Վասն խորհրդոյ բարձն Բոլորապատուղ նուացեալ ծնողին Բարդուղեան ։)

Պատարագ Բոլորապատուղ կոչէ զողջակէզն, որոյ բոլորն հրով այրեցեալ լինիւր ․ և ծառ բարդութե կոչէ, զոր ոք գիրս հոտ անուշից ասէ, ղևտ, Ա ․ 13 ։ քանզի ոչ ասէ Սուրբն լինս ղևտ, Ա, 9 ․ այլեւան և մսոյ գարշահոտութին բարձեալ էր Ա՟Յ ՚ի պատարագացն հրէից, և ՚ի տեղի նր եդեալ անուշահոտութի ․ ապա թէ ոչ՝ ՚ի մշտնջենական պատարագ լինիւր ծայրագոյն հոտ, ոչ յայտ է յայրեցեալ և ՚ի խանձողեալ մսոց ․ զոր հրեայք կարծէին թէ Ա՟յ այնու հոտով հեշտանայր և զմայլիւր ։ բայց Սբն Գրիգոր ասէ թէ յայնժամ նշ պատարագաւն հաճէիր, այլ զայն խոտեցեր և ատեցեր ․ Սուրբ ինչ բարդ օրհնութ ․ զի զողջակէզս և զզոհս նոցա ատեցեր ։ ուրեմն յայս իմ պատրագս օրհնութեան՝ զոր ըղձիւ սիրոյս քեզ մատուցանեմ, առաւել հոտոտեսցիս գթած ․ զի զոր նոքա այրէին և զծուխն քեզ հեշտութի կարծէին, փոխանակ այնոցիկ ծխոց, ահա ես զիս սիրով քո այրեմ, և զաղօթիցն իմոց բազպատարագն՝ համդերձ անուշահոտութբ ոգեացս քեզ ծխեալ վերացուցանեմ, ուրեմն զհոտոտելդ աղաչեմ ։ և զանուշ յոդուածս բանիցս՝ քեզ ՚ի հաճոյս, և մի ՚ի բարկութիւն ընդունել հայցեմ ։

❋ Ըստ Եւագրեայ ասել շնորհաւորեաց, և այլն ։)

ԺԹ ՚ի ներքին զգայութեցս իմոց՝ ՚ի խորհրդա-

ն ա

կիր սենեկէ սրտիս, այս իմ բանաւոր նըւէրս որ ողջակիզեալն է զօրութբ ձայնից նուագայդ շնորհաց, եկեսցէ առաջի քո իբրև զպատարագ անուշութե ․ և իբր զբանական ողջակէզ ընդունիցի ։ այլ խոր գիտութեան կոչէ զներքին զգայութիւն ։ տես Դաւթի փիլիսոփայի սահմանաց Բ, գլխոյ վերջն ․ յոր մէ և Սարգիս շնորհալին առեալ է զբանսն ։

(Է) Ըստ Եգնեայ եւ խորանեալ տուեալ ․ և այլն ։)

Ոչ թէ յարդարուն իւր յուսացեալ ՚ի դատմտանել ժպրհի Է Ա՟Յ ․ զոր Է դէմն ասէ Յոբ ․ Թ ․ 32 ․ ոչ ես իբրև զիս մրդ՝ թէ ՚ի միասին եկեսցուք ՚ի դատաստան ։ և Է Գրնթի, մի մտաներ ՚ի դատաստան Է ծառայի քում ։ այլ խանդաղատական կերպիւ խօսի ․ վս՟յ խոտնելոյ աղերսել ասէ ։ և միտն է, իբր թէ, մինչ վն տկարութես և թյլատրութեդ քո անկանիմ ՚ի մեղս ․ և առ քեզ բողոքեմ զսուխէ մաղթայս, մի լիցի թէ ասիցես և ինձ՝ ոչ ասացեր առ իէլ, զի՞ է գալ բողոքել ձեզ առ իս՝ և ինձ ոչ լսել ։ և թէ յորժամ համբառնայցէք զձեռս ձեր, դարձուցից զերեսս իմ ՚ի ձէնջ ․ Եսայ․ Ա ․ 15 ։ և կամ թէ, իբրև զանիրաւութին բաբիլոնի տաղտկալի քեզ երևեսցի՝ Է սաղ․ ՃԷ ․ 7 ․ ուլյեն ոչ ՚ի ձարպոյ անիրաւութք նց ․ զի գնացին նք Է խորհրդոց սրտից իւրեց ։ որ զայս տեղիս մեկնէ Ե՟ն Ներսէս Լամբրոնացին յաղքատս և ՚ի մեծատունս ․ զի մեծատունքն գիրացեալք և լծընկեցք գոլով ․ ՚ի պատահեղն ումեք տկալի՝ հարկանեն ։ իսկ աշխատեալքն ծով աղքատութ, հեզք և խոնարհք են ․ վս՟յ հարստահարեալք լինին ՚ի մեծատանց իբր ՚ի ցլուց ։ այլ դու (ասէ) ով Տր, մի ձարպով շնորհաց քոց զիս գիրացեալս, ըմբոստացեալ և փքացեալ վարկանիցիս, և աքացող և լծընկէց կարծիցես, և զայս իմ ելկս աղօթական բանից, յանիրաւ գիրութե համարիցիս ․ զի յիմարութ և այլանդակ ցուցանքէ ՚ի շնորհաց քոց ինձ հպարտանալ իբր ՚ի լուսոյ խաւարիլ ․ և ոչ ՚ի հոտոյ մեռանիլ Է օծից և դեղք մահճնայ ․ և հայիւ քաղցնուլ ։ վս՟յ ասէր Սբ Գրիգոր Պապն, որ պատճառաւ առաւ ինուե փքանայ, ոչ որբով՝ այլ դեղով զինքն սպանանէ ։ այլ ես (ասէ) աղօթկն բանիւքս՝ մինչ Է քեզ խօսիմ Տր իմ ․ խոտնեմ և զաղերսն իմ ․ զի մի առաջի ամենամեծիդ վքանալ երևեցայ ․

զի մինչ աղօթեմ, ես ընդ քեզ խօսիմ. և
մինչ ընթեռնում, դու ընդ իս խօսիս:
([illegible]) և այլն: Ք այս իմ
աղօթից բանս, մի՛ տաղտկալի քեզ թուես
ցի և նման համբարձման ձեռացն իմի հա
ճոյ եղիցի, այլ՝ իբրև զխունկն ծխել առա
ջի Տապանակին՝ դարձեալ 'ի գերուէ (որ
առակէր զգիւտ կորուսելոյ և գտելոյ անա
ռակին) Տէրունեալ կամաց քոց լիցի: Իսկ որ
զտապանակն ասէ 'ի Սելով հանգուցել. ոչ
թէ Կարիաթ 'ի Սելով բերել հանգոյց, այլ՝
Նախ էր 'ի Սելով. յորմէ մինչ առին և գնա
ցին ընդդէմ այլազգեաց՝ գերեցաւ. 1 Թագ.
դ. 4. և 11: այլ Դաւիթ եհան զնա 'ի քա
ղաքն իւր 'ի Սիոն, որոյ էր պատրաստեալ
զտեղի հանգստեան. 2 Թագ. զ. 12:
*([illegible] :)
Զայս տեղիս մեկնէ Յարգիս շնորհալին 'ի
վր կոտորմանն այլազգեաց յաւուրս Յօ
սափաթու. 1 Մնաց. ի. 22. ուր աղօ
թիւքն Յոսափաթու՝ որդիքն Ամոնայ և Մո
վաբու պարտեցան, և զմիմեանս սկսան կո
տորել: բայց որ զայս տեղիս այսպէս իմանայ,
միայն առ այն նկատէ թէ հարեալ ընդ մի
մեանս զէն առ սուսեր: սկ յն և այն ես հա
մեմատ այսրէն տեղւոյ, որ ասի Յովել. գ.
2. թէ ժողովեցից զամ ազգս, և իջուցից
զնս 'ի ձորն Յոսափաթու, և դատեցից զնս
անդ: քզի հասարակաց վճիռ է թէ 'ի ձորն
Յոսափաթու (որ այժմ կոչի Գեթսեմա
նի) լինելոց է օր դատաստանին 'ի Քսէ: զի
Յոսափաթ՝ թարգմանի Տր դատաւոր. և
ձոր Յոսափաթու ասի, իբր թէ ձոր Տն
դատաւորի: Որդ՝ զայս լուեալ իմ ասէ.
թէ անդ նստելոց ես 'ի դատել, կրկին լի
նին առիս մարտից յարձակմունք. զի հոգիս
երկիւղիւ խռովեցեալ իբր 'ի քնոյ՝ յահէ
ձայնէ դատաստանին, յառնէ 'ի մարտ պա
տերազմի ընդ ոսոխի մարմնոյս և մոլութեց, որ
հակառակ կայ հոգւոյս զիւր կողմն կամելով
առաւելացուցանել զառաքինութիւն. ոմ և
մարմինն զիւր կողման հեշտալեան և զմեղսն
ընդ Պօղոսի. Հռոմ. է. 23. բայց տեսանեմ
այլ օրէնս յանդամս իմ զինեալ հակառակ
օրինաց մտաց իմոց. և գերել զիս օրինօքն
մեղաց: և կմ ոմ և ասէ. հոյլք չարեաց ընդ
բարիս սկսան մարտնչիլ. ոմն՝ զի 'ի վարձուց
մի զրկեսցի. և ոմն՝ զի չարեօք մի պատժի
ցի. և զժամանակն՝ զի ընդ երկար վայելես
ցէ: այսպէս մարտ պատերազմի յարեաւ ասէ
առիս 'ի ձայնէդ այնմանէ թէ, 'ի ձորն Յօ
սափաթու դատեցից զամ ազգս: Թէպէտ զայս
տեղիս "Կրօս լամբր" իմանայ զկոտորածէն
Զօրաբաբելի 'ի դարձին բաբելոնէ: Իսկ որ
կհայլս չարեաց ընդ բարեաց ասէ մարտնչիլ. ոչ
թէ առաքինութիւնքն և մոլութիւնքն ենթակայացել
գոյացութիւնք են, և ընդ միմեանս մարտնչիլ կա
րեն. քզի այս է հեթանոսին կարծիք, որք
զչարն և զբարին յատկապէս յերկուս ստեղծե
ալ ասէին: այլ ընդ բռնում յանձին երևին. ք իհո
գին: Կամք հոգւոյն ցանկայ գեղեցկացն ա
ռաքինութեց, և կամք մարմնոյն ոգեղինացն մոլութեց
զայս ինքեան գեղեցիկս ձևացուցանելով:
վասն որոյ և առաքելոյն օրէնք մահու մեղաց կոչէ
զցանկութիւն. զի է ծուխ և հրապուրիչ առ
մեղս, և համոզիչ մեղաց: սակայն և զերկա
քանչիւրն առնէ մարդս մի և եթ անձնիշ
խանութը. զբարին հոգեկան բաղձանօք, և
զմոլութիւն մարմնական յօժարութը: դրձել՝
զբարին Տեառն օժանդակութը, և զչարն
հրապուրմամբ չարին. զի ոմ բարին և չարն,
այսպէս և յորդորիչքն առ այնս հակումն քեն,
ք Տր՝ և սատանայ: այլ որքան Տրն ըղ
տանայ կարօղէ և զօրեղ, այնքան և առաքի
նութիւնքն քան զմոլութիւնս: ուրեմն որքան դա
տապարտելի մեղաւորն՝ որ տկարին տեղի
տայ, և զհզօրն վանէ, և փանաքի ճնշին մոլու
թէ ընդ դէմ առաքինութեան և տէրողին Տ մար
տընչի տկար զինուք մոլութեն, և չարին յոր
դորմանն լսելով: Իսկ որ ասէ, [illegible]
[illegible]. այն է թէ, ակն ընդ ական՝ ա
տամն ընդ ատաման. և թէ անձն որ մեղիցէ
նոյն և մեռցի: որով կամի ասել թէ, եկն է
հաս և ինձ այն ժամանակն, որ մեռանիլ
ինձ պատահի զմահն յաւիտենից վս հաւա
նելոյս իմոյ չարին հրապուրանաց, և զիջա
նելոյ հոգւոյս ընդ կամս մարմնոյս. որ եթէ
յաւուրն դատաստանի պատճառել կամիցիմ զտը
կարութիւն մարմնոյս, ոչ ինչ օգտիմ. ոմ և ոչ
Եւա օգտեցաւ՝ զօձն պատճառելով, և ոչ Ա
դամ զԵւա պատճառելով. այլ ընդ դէմն յայն
ժամ ինձ պատմեալ լինի թէ, անձն որ մե
ղիցէ՝ նոյն և մեռցի: և թէ, թշնամւոյն քո
ոչ պարտ էիր լսել: կմ թէ [illegible] կո
չէ զկատարումն Մնացուց և Ամբարացուց.
* (Ե) [illegible] :)
Թէպէտ միւս մեկնիչքն զայն 'ի վկայութիւն եդ
առնեն. Եբր. գ. 8: թէ, Մովսէս հաւատարիմ է
'ի վր տանն այ իբրև ծառայ. իսկ քս իբր որդի.
ակն յորժ եղելոյն ընդ ոչ հաւասարի այն

վկայութիւն. զի 'ի բանս վերադիտիս ոչ գոյ մեծ ինչ 'ի մէջ Ծննդեանն ՏՆ և ծննդեանն Մովսէսի, այլ համեմատութիւն է միայն 'ի կողմանէ ծննդ և նորոյ օրինացս, զոր առաւել 'ի Մովսէս և 'ի ՏՆ. զի Մովսիսի օրէնքն ոչ ինչ կատարեալ զմարդ ետուն: ուստի Պօղոս մինչ ասաց (դանկատելով զօրինացն մեղաց, յորմէ օրինօքն Մովսիսի ոչ կարաց զերծանիլ. և վն այն ասաց, այր մի տառապեալ եմ. ով ապրեցուսցէ զիս 'ի մարմնոյ աստի չարէ. զինի ասաց. այլ շնորհք Այ 'ի ձեռն ՅՍԻ ՔՍԻ ՏՆ մերոյ: Հռոմ. Է. 24: Նոյնպէս ակնարկէ և առ այն բանիւ, գործ. ԺԳ. 38: ուր ասաց Պօղոս. զի սովաւ ձեզ թողութիւն մեղաց աւետարանի. և յամէ յորմէ ոչ կարացիք օրինօքն Մովսիսի արդարանալ, սովաւ ամ որ հաւատայ, արդարանայ: Իսկ ՏՆ օրինակ եղև Մովսէս, օրինացն պաշտօնատարութեամբ. և եկեղեցւոյ ՆՐ ծննդ ժողովրդեանն ծնունդելով. այլ ՏՆ հեղինակ էր ծննդ. և եղև և նորայս օրինաց տուիչ: զծնդոց և հաւատոյ եղև 'ի մէջ տան իւրոյ իբրև զորդի: ուրեմն միայն 'ի կողմանէ այսմ համեմատութեան առնանի Մովսիսի ընդ ՏՆ, և ոչ եւս այլոց' զոր մեք 'ի վեր անդր բերաք 'ի վկայութիւն:

✱ Մ [illegible] (որպ գիր ասէ) [illegible] Յոսափաթու. [illegible] [illegible]) և այլն:

Աստէն խառն են երկու վկայութիւնք. մինն 'ի Յովելեայ. Գ. 2. ըստ այնմ, ժողովեցից զամ ազգս 'ի ձորն Յոսափաթու, և դատեցից զնս անդ: և երկրորդն է, 2 մնաց. Ի. 5: ուր Յոսափաթ արքայն յուդայի աղօթիւք կործանեաց զԱյ յօգնութիւն իւր 'ի վր Ամոնացւոց և Մովաբացւոց. որք մինչ դիմեալ էին միաբանութեամբ կոտորել զՀրէայս. Ամոնացիքն յարեան 'ի վր Մովաբացւոց. և յետոյ 'ի վր միմեանց յաղթուեցին. և կոտորեցին զմիմեանս: Արդ կամի բացայայտել կոտորեցին զիրեարս: Արդ կամի ասել Սբ Սրդպոս թէ, այն կոտորածն որ եղև աղօթիւքն Յոսափաթու, և խղճալի գործունէքն որք դիպեցան Մովաբացւոց և Ամոնացւոց. փոքր և չնչին էին' և են' համեմատութեամբ երկրորդի հանդերձեալ աւուրն դատաստանի. որպ ասէ թէ, [illegible] [illegible] [illegible] Յոսափաթու. [illegible] կոչէր ձորն գեթսամանի. որ կոչիւր ձոր յո-

տափիթու. վն զի անդ լինել էր յօսափաթ թագաւորն զգործմանն իւր. և կմ զայլ լինումն և կմ անդ արարել զմեծ ինչ գործ. որպ ասէ Մբ Տերեաց պատմիչն, Դ. գրքոյ. Ը. գլ. և կմ զի յօսափաթն նշանակէ դատաստան. որպ ասէ նոյն պատմիչն, և կամ 'ի տր դատաւոր, որպ թրգմանէ Ջերօ: Նոյնպէս զի այն ձորն նեղ և անձուկ կոչի. և սկսին Ծայլին հրաշիւք ըզ բոլոր ազգ մրդկն տանի յինքեան յաւուրն դատաստանի, և կմ հուրն որ գալոց է առաջի ՏՆ, հրդեհելոց է զերկիրս, և հաւասարելոց է զլեռինս: ուստի 'ի տափարակէն այնորիկ տեղւոյ լինելոց է դատաստանն. որպ ասէ 'ի վեր բոյ գրել տեղւոջ Սբ Եւկերի պատմութեան: Արդ 'այն զարհուրելի տեսարանի աւուրն դատաստանի, օրինակ եղև (ասէ) կոտորածն Ամոնացւոց և Մովաբացւոց: այլ Դէյ (ասէ) զօր Տեառն, Մանիր' զի ոչ ասէ մերձ է օր մեր, այլ' օր Տեառն. զի ամ աւուրց անցելոց և ներկայից և ապառնեաց, մերձ է ԱՅ. և հազար ամ յաչս նր որպս զանցեալ օր երեկեան իմանին: այլ և փոքր հանդիսարան ասացաւ տեղին այն, վն եղելոյն 'ի նմ կոտորածին. և յիրաւի' փոքր էր համեմատութեամբ մեծի հանդիսարանի աւուրն դատաստանի: Իսկ [illegible] կոչէ զայն թէ, չևեն լցեալք մեղք Ամորհացւոց և Եղոմացւոց. որ գրէ թէ մինչ կոտորեցան 'ի միմեանց աղօթիւքն Յոսափաթու. մեղք նց լցեալք են ղէն. և վրկոչեցին 'ի վրէժխնդրութիւն զԱյ այն բարկութիւնն:

✱ Ա[illegible] [illegible] [illegible]) և այլն:

Արքայութիւն առ բարիսն է փառօք. և առ չարս պատժօք. որպ առ Յոսափաթ և առ Եղոմայեցիսն ցուցաւ: նոյն ուրեմն վրէժխնդրական արքայութիւն ԱՅ և թագաւորութեան սաստկութիւ պատուհասից ժամանեցին (ասէ) և առիս վն դառնալոյ իմ մարմնոյ, որ մինչ զկնի այնքանեաց բարերարութեց որ ինձ փոխ ետ զշնորհսն' զի գործեցից նոքօք, և ոչ գործելով իմ 'ի վարշամակի ծուլութ թագուցանելով. կրկին տոկոսեաւց գտայ պարտաւոր. զի որպ որք տոկոսեօք փոխ առնուն, և 'ի ժամադրեալ պահուն չկարիցեն տալ, փոխատուքն եզչաց 'ի վր բարդեալ, մայր առնեն զտոկոսիսն. այսպ և ԱՅ փոխատու գոլով ինձ շնորհօք և կամելով' զի ես զառեալն նր շահեցուցանէի: իսկ ես յուլութ միմնոյ տուել զիս, և շնորհացն նր, և ոչ գործեցեալ

տուայրինութեցն ('ի ձեռն նորին շնորհաց) պարտական գտայ․ ևս այնմ, և ես եկեալ առ կոսեալ պահանջելի զնմա։ և այսց մխաստուց որ եղև պատճառ, եթէ ոչ՝ մարմին լինելոյ իմ, և մարմնոյս իմոյ կարեաց հետևելոյ։ Իսկ զոր չշնորհս նորին չհրաշամբ առնէ, երբ թէ Յովսափաթ ձեռին տարածմամբ առ ԱԾ․ ընկալաւ զփառաւոր յաղթութիւն 'ի վր թշնամեաց․ զի ԱԾ չկոտեալ զթշնամիս նր, միմեանց եւ զնա սատակել․ և զօր հիւրն Յոսափաթու բարձրացոյց՝ քարեայ կարկտիւ զթշնամիս նր հալածելով․ որպ ա սէ Շնորհալին․ թէպէտ և այն ոչ է գրեալ 'ի մնացորդսն․ այլ եղև 'ի ժամնկս Յեսուայ որդւոյ Նաւեայ։ յեսուեայ․ Ժ․ 11։ ասյա ես ասէ) որչափ ևս առաւել պարտական եմ ԱԾ․ զի ոչ զձեռս իմ և եթ 'ի վր թըշնամեաց, այլ և զբոլոր անձն իմ զօրացոյց 'ի վր անմարմին թշնամեաց իմոց՝ առնել քան զՅաղթութ 'ի վր Դողդութեան։ որ երբ թէ այնքան շնորհաց ապերախտ գտեալ․ վսյ զկնի ասէ թէ։

✻ Ընդ ուղղոն եղբեռ և այլն։)

Յայսնկն 'ի ձմեռն երբեմն ինչպես մատնեցան 'ի ձեռս Եգովմայեցւոց․ և երբեմն փղշտացւոց․ սակայն ժամանակաւոր պատժոք տուժեցան․ որպս Քուսարսաթեմայ արքային ասորւոց գերի եղեն ութն ամ․ և ազատեցան Գոդոնիելիւ․ դատ․ գ․ 3։ և Եգլոմայ արքային զամս ԺԸ։ և ազատեցան միջնորդութբ Յէովդայ, որ սատակեաց զեգլոմ։ դատ․ ու․ 12։ և այլոց բազմաց․

սակայն իմ մեղուցս պատիժքն (ասէ) առանց ամապատճառ ունին զատհման․ զի շատ առեալ 'ի շնորհացն ԱԾ, վսյ շատ խնդրի յինէն փոխարէնն առաքինութի, և ես ոչ գործելով օգնականութբ շնորհացն առեցելոց յաւիտենից պատժոց գտայ պարտաւոր․

✻ Ջ՝ կոչ՝ և ուղղոյն և այլն։)

Յայսնքն ինձ պահեալ կայ առ՝ գուբ՝ն որոգայթ, ըստ Եսայ․ ԻԴ․ 17։ որք են շաւիղք պատժոց՝ սահմանեալ 'ի վերջն դի մեղաւորաց․ զի որպէս խորտակիչ գնի մե թռչնոց և գազանաց առ 'ի երկնչել․ և մինչ 'ի նմանէ երկուցեալք փախչին՝ յորոգայթն ըմբռնին։ այսպ և ժամանակաւոր պատիժքն համեմատեալք յաւիտենականաց՝ են որպ զխրտուիլ թռչնոց․ յորոց 'ի պատժոց եւյաւիտենականացն առաքինութեց փախուցէին անկանին 'ի յորոգայթ և 'ի խոր խորատն դժոխոց։ այսպէս ասէ և Կղեմենտիոս՝ առեալ յՍգոստինոսէ, մինչ երկնչին 'ի սուտ համբաւուց, անկանին 'ի ճշմարիտն՝ իբրև 'ի պատրուակեալ գազանաց (որք շրջապատին թեւրոք) փախուցեալք՝ ըմբռնին 'ի ճշմարիտ գազանաց։ որք երբ յորոգայթէ անցանեն յորոգայթ։ իսկ առակաց բանն է թէ առն մեղաւորի մեծ է որոգայթ։ ԻԹ․ 5․ 6։ Արդ՝ որ այսքն պահին մեղաւորաց 'ի վերջն աշխարհի՝ ինձ (ասէ) ահա մերձ են, և առ դուրս հասեալք․ զի զկնի սակաւուց յետ մահուանս ըմբռնեն զիս յինքեանս։ յորոց զերծուցանելն քո կարողութեանդ է (ասէ) գործ։ Յոբայ․ Թ․ 10․

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ի Սոյն գլխոյ՝ Սուր ցուցանէ Բէլ Լծ ոչ հոյժ ի բանս՝ ոչ ի կործս ։ Բ, Դանեցուցանէ շինուն բարւոք գործոցն ։ Գ՝ Խնդրէ՝ չէ ոչ յոլովն բանս իւր՝ հոգեւոր ընդունելի ։ Գ՝ Ողորմի չէն, չէ տոյէ խնդրեն սէրս ողջամին՝ Նաւչ ուրառնանց, Ճշմարտուն հրեշտակաց ողբմաց ։ Ե՝ Խնդրէ չէ ինծ ընդունելի շնորհս զօրութեան բանս, նոյն փոխարէն ողորմեա ։ Զ՝ Ողորմի չէն՝ բանանեալ շնորհաբաշխին իւր ։ Է՝ Խնդրէ ցոյ չէ ծանօթանալոյ մեղաց իւրոց՝ ամենայն շանթովն դրոյն ։ Ը, ցերեկոց վրանաց շողուտոյն ցանկոյ մաքուր, Խնդրէ ճշմարտութ հրեշտակաց ։ Ինոր՝ ոչ տանէ Պատ շենութեան ամբողջութեան նորա ի խնամոծուծն ։

✽ ԲԱՆ ✽

ԼԵՐՍՏՏԻՍ ՅԲՐԻԵԼ
ՈՒՐԱԺ ԿՐԿԻՆ ՀԵ
ծութէ. նորէն հաւոյ ի. ամենոյն ս զերս մտաւ բան. յօ. բան ի խորոց սրտից խօսք ընդ ած)

✽ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✽

Այս խորագիրս Թուի ինձ բոլորն զոլ Սբյն Գրիգորի ։ քանզի յամուռ գլխոյ այլ և այլ ձևով և դիտաւորութբ յաւելու զմեղա-գրանս անձինւորյ՝ առաջի Այ զինքն պար տաւորելով, և կրկին հեծելով փոխանակ ողբոց ։ իսկ նորէն հանոյ ի ասելն՝ Թէպէտ ա նուն զովեն Թուի, սակայն է Թարգմանուն անուն իւրոյ. զի Գրիգորն հսկող Թարգ մանի 'ի հելլենին լեզուն ։ ատ նոյն ողջ մաղ բանից ։ Բ առ Այ ։ բան ի խորոց սրտից ։ Ը բաւ է ձայն հառաչանաց ։ և խոստ ընդ ած ։ Ը որում է աղօթք և խօսակցութի ընդ Այ ։

(Ա) Եւ որք՝ խաղի ի առ բազմերեսուն նայիս ։)

Աչսինքն՝ առ Այ յոդուածոր չըթամբք այսինք աղօթից դու կարդաս անձն իմ. որոյ առջև ստեղծաբանութիւնքն մրդկն ծառայականք են, և միայն գործքն են որք զնա գրաւեն 'ի սի րել զքեզ ։ ուստի և առաքեալն ասէր, արքայ ութին Այ ոչ կայնայ 'ի բանս այլ 'ի զօրութիւն ։ Երբեմն և Թեռայեցի խմենիոս փողահարն 'ի գովելն զմեծն Աղեքսանդրոս. կոչէր զնա Թագաւոր և զարմ չածոց. շքեղ և գեղեցկ ։ եթէ՝ այժմ փորձիւ ուսայց զքո հանգիստ պատիւ Ածազօրութեն. և այլն ։ առ որ ցաս մամբ ասաց Աղեքսանդր. ովչ խմենիոս նոր չ խար տրամուն, և ծնունդ չար կադմեա ցւոց, կոյր և աչացու. հանձարականս ինչ և տաւարելս խօսելով՝ կարծես խաբել զա

Ղեքսանդրոս ։ Որդ՝ եթէ երկրո՛ր Թագ՛որ մի տունից արդեանց՝ առատպել վարկաւ զգո վասանութիւս ստեղծաբանութե. և ոչ այնու կա շառեցաւ. ապա քանիմ ևս Այ Թագ՛որն Թա գաւորաց ոչ կաշառի բանիւք չըթանց, այլ կատարմամբ գործոց բարեաց. զի վս այնպի սեացն՝ ասէր Այ Եսայեաւ Թէ. ժողովուրդ այս չըթամբ պատուէ զիս. և սիրտք իւրեանց հեռացեալ մեկուսի են յինէն. Եսայ. իԹ. 13. որ ևնմանեցայ ասէ) հրեիցն. որք Թէպէտ մարմնով 'ի լեառն էին, այլ հոգւով յեգիպտոս՝ Ը ասից Սբյն Ստեփանոսի Թէ, դար ձան սրտիւք իւրեանց յեգիպտոս ։ Նմնչ և ես ասէ) Թէպէտ բանիւքս այսուքիւք Թուիմ 'ի լեառն և 'ի կատարն առաքինեաց վերացեալ. ակն յն մտօքս և կամօքս՝ միշտ 'ի մոլութիւս Ռ եմեմ ։ վս, Թէ որո՛ց նմանեցուցանէ զինքն յառաջն ասէ.

(Բ) Պատժանիցս խործանելոյն Սոդոմայ ։)

Բանզի սոդոմայեցիքն յղփութբ ցորենոյ և գինւոյ յորացեալք իբր խողովք աղծաղծեալք պղծութեն բղջախոհուե. վս, և երկնատեղաց հր րով այրեցան ։ այսպէս և ես (ասէ) պարարե ցեալ բարեօք բնականօք և գերբնականօք, եստ զանձն իմ մոլեաց. որ Թէ ոչ հրով ա րեցայ, ես հրով բղջախոհուէ տապիմ ։

✽ (Ի մերերանեալ տառապանաց Սինուէի ։)

Իբր Թէ մինչ աստէն դատապարտեալ լինիմ չա րութեն Սինուէացւոց, զապաշխարութի նց զզոյն ոչ ունելով. յաւուրն դատաստանի 'ինա ցանէ յանդիմանիմ ։ զի նք միոյ մարգարէի ծա ռայի ան՝ լուան և ապաշխարեցին. և ես ան տեղի ձայնին ոչ լուեալ. վս, կարկէ պապանձիմ 'ի յանդիմանելն նց զիս 'ի տիեզերական հրապարակին. որպէս Թէ, արք նինուէացիք յարիցեն յաւուրն դատաստանի ։ և այլն ։

✲ (Ընդէր բարբարոսս՝ կամ զթագուհին հարաւոյն։)

Բան զի նա կանացի տկար բնութեամբ եկն 'ի ծագաց երկրի լսել զիմաստութիւն Սողոմոնի· և աստ Որդի իմաստութեանն Հօր քարոզէ՝ և ես ոչ լսեմ· վասն յանցանի և 'ի տկար ոգի բարբարոս կնոջէն այնոր յանդիմանիմ։ բարբարոս կոչէ զտիկինն սաբայ· Թէպէտ Մովսէսի պատմագիրքն զՀրեայսն և զպիտոսխանիս նոր առ Սողոմոն՝ ցուցանէ գոլ կատարեալ փիլիսոփայի։ զի լուաւ զիմաստութիւն Սողոմոնի՝ և եկն լսել· ուրեմն սիրող էր իմաստութեան· վասն և իմաստնաէր։ և զի առակօք և խրթին բանիւք եկն փորձել զնա· և զարմացաւ ընդ իմաստութիւն նորա և 'ի կարգաւորութիւն տան նորա և ծառայից· 3 Թագ· Ժ։ և 2 Մնաց· 9· 1։ Իսկ զոր մացուցանէ (ըստ Պօղոսի Թեսաղոնիկացւոց փիլիսոփայի) սկիզբն իմաստութեան։ ուրեմն ոչ էր բարբարոս։ զի բարբարոս նոյն է՝ որ և խուժադուժ, տմարդի, և անուսումն· 'ի Պարպարս երկրէն Թուննուզու և Դեզայիրու ընկալեալ զանունն· կամ որպէս ասէ Կոսմիլոս· Հռոմ· Ա· 14։ Բարբարոս անուանէ յունական· զի յոյնքն զամենեսեան որ ոչ գիտէր զյունական լեզուն կամ զհեղլենականն, կոչէին բարբարոս։ և 'ի Պղատոնէ անուանել ասէ Թէ, զհռոմեցիսն յոյնք կոչէին բարբարոս· վասն ոչ գիտելոյ նոցա զյունական լեզուն։ ուրեմն և տիկինն սաբայ կամ համեմատութեամբ առ Սողոմոնի իմաստութիւն· և կամ վասն ոչ գիտելոյն զհեղլենական լեզուն՝ բարբարոս կոչիւր։ սակայն ըստ ինքեան՝ էր սիրող իմաստութեան· և առակաբան խելք զնա։ վասն որոյ Կոռնելիոսի 'ի վերայ Մատ· ԺԲ· 41· եկն փորձել զնա առակօք, և յաղթել· կամ որպէս 'ի նմանէ զիմաստութիւն։ և Սեղբեսս Գորգոր ասէ Թէ, նա կին գոլով եկն 'ի ծագաց երկրի՝ 'ի ծայրէն Սաբայու· այսինքն եթովպիականին երկրէն· կամ 'ի սաբայու Եթովպիական երկրէն 'ի Հայկ չրստանու (որ պատճառ հայեցու Թագաւորքն զինքեանանն ցարդ ես որդի սողոմոնի ասեն· իբր Թէ տիկինն խուրեց 'ի սողոմոնէ սաղմն առեալ· և 'ի նմանէ Թագաւորութեան նոցա յետ այնորիկ սերեալ) լսել զիմաստութիւն նորա· և ես այր գոլով ցեղիս, տկար և անարի գտայ քան զնա։ զի քան մերձ է առ իս իմաստութիւն Հօր, և ոչ լսեմ նմա. վասն և ոչ իմաստնանամ գործնական կենօք։

✲ (Սոդոմացւոց կամ Նինուէացւոց։)

Զի նա Թէպէտ ոչ ծանեաւ զմերկութիւն հայր իւրոյ, սակայն փոխանակ հօր իւրոյ անկար-

գութեան նոքին անխնայեցաւ· այլ ես վաստակ բազում քան զնա· զի ոչ 'ի նոյն, այլ 'ի Որդւոյ անխնայիմ· չար և անխնայ մանուկ անուամբ· զի ծանեայ զնա Տէր՝ Տէր՝ ասելով· և զհրամայեալսն նորա ոչ կատարեմ։

✲ (Յամառեցելոց կամ զամաղէկ։)

Զի ամաղէկացիքն ոչ տային անցս որդւոցն Իսրայէլի երթալոց յերկիրն· այլ և պատերազմաւ ընդ դէմ նոցա ելին Թէպէտ իմիք իրաւանց և բանիւք պատճառաց· վասն իրաւամբ կոտորեցան 'ի Յեսուայ տարածմամբ ձեռացն Մովսիսի· իսկ ես առաւել յամառեցեալ եմ քան զամաղէկ· զի տեսանեմ զբազում տեսիլս իմոյ Յիսուսի տարածեալ 'ի խաչին 'ի նշան գրկախառնութեան, և դեռ ևս ընդ դէմ բարերարին իմոյ, ամաղէկայ նման 'ի մարտ ելանեմ մոլութեամբ և մեղօք։ Ել· ԺԷ· 8։

✲ (Ընծայելոց կամ Երուսաղէմայ։)

Սմանեցուցանէ զինքն այնց քաղաքաց, յորս բազում զօրութիւնս արար Որդի՝ և նոքա ոչ հաւատացին. վասն և իրաւամբ անխնայեցան· ըստ այնմ, վայ քեզ Քորազին· վայ քեզ Բեթսայիդա· Մատ· ԺԱ· 21։ Պարձել Երուսաղէմ կոչէ· քանզի մինչ Քրիստոս նախախնամիչ էր Հրէից, նոքա զբարերարն Թողեալք, զկուոց պատկերս 'ի յորմս դրոշէին առ 'ի պահպանութիւն քաղաքաց։ ուստի և Քրիստոս ասաց բերանով մարգարէին Երեմ· ԺԱ· 13։ Թէ, ըստ Թուոյ քաղաքաց քոց էին չաստուածք քո Յուդա։ յորոց մի էր և Բէէլ· յորում կանգնեաց Մանասէ 'ի յանկիւնս տան Տեառն սեղան ամենայն զօրութեանց երկնից· այսինքն մոլորականաց· 4 Թագ· ԻԱ· 5։ Պարձել Երուսաղէմ կոչէ զբաբելոն, որ էր քաղաք չաստուածոց· վասն և հրեշտակքն ասացին· բժշկեցաք զբաբելոն և նա ոչ բժշկեցաւ· Թողցուք զնա և գնասցուք։ Երեմիայ· ԾԱ· 9։

✲ (Սեկտոր ճոխացեալ տաճարաւն հեթանոսաց։)

Բաղդատ նմանեցուցանէ զինքն Ռոբովամու որդւոյն Նաբատայ· որ զոսկեղէն երինջսն կանգնեաց 'ի Դան և 'ի Բեթէլ· 3 Թագ· ԺԲ· 28։ Նա Թէ (ասէ) զոսկեղէն երինջսն կանգնեաց 'ի վերայ լերանց, ես 'ի սրտի իմում զկուռս հեթանոսութեան։ Պարձել նշմարէ 'ի բանն Երեմիայ· Գ· 11 ուր ասաց Քրիստոս· արդարացոյց զանձն ապստամբութիւն Իսրայէլի, առաւել քան ուխտազանցութիւն Յուդայ։ և պատճառն էր, քան զի Ռոբովամ որդին Նաբատայ միայն զերկու երինջս կանգնեաց, և Նոքօք բաւական արարին տասն ցեղքն· իսկ Յուդայեանքն և Բէն-

Նիամինեանքն՝ 'ի ներքոյ ամծառոց և յերանց
պուրակէին ը կուռս · որպէս ասէ Երեմ · ա · 9 :
և ես (ասէ) 'ի ներքոյ Ձեռաց ՏԻՑ պաշտութեն
զկուռս հալածեալ և մոլութեն պաշտեմն
յայնց կուռքերից զինչ մնացել յափշտակելով :
✻ Կշտամբելով գետ զոն զծովս :) Եւ յայտ զոր
ասէ Եսայ · ծգ 4 յամօթ լեր սիդոն՝ ասէ
ծով : զի սուր և սիդոն մերձակայք են միմեանց
և որ առ մեզ ծովս ասի , առ լաթինս սիդոն
գրի միշտ : որպէս յայտ է Երեմ · խէ · 4 : որ առ
մեզ ծուր գրեալ է , և առ լաթինս՝ սիտոն : որ
և նոյն տեղւոյ վկայութիւն չէ 'ի դէպ բանի
Մէրյս , այլ՝ Եսայեանս : յարմարի այսմ և բա
նըն Եզեկ · իը · 22 , ուրանօր ծայդան ա
նուամբ յանդիմանէ ՏԻՑ զծուր՝ ասելով ,
այսպէս ասէ Տէր , ահաւասիկ ես 'ի վերայ քոյ ծայ
դան , և փառաւորեցայց ես 'ի քեզ · և ծանիցես
թէ ես եմ Տէր յառնել իմ 'ի քեզ դատաս
տան և այլն : նկատէ և 'ի բանն Քսի , Մատ ,
ժա · 21 · ուր ասաց Քս , զի եթէ 'ի տիւ
րոս և 'ի սիդոն եղեալ էին զօրութիւնք որք 'ի
քեզ եղեն , վաղվաղակի խորգով ապաշխա
րեալ էին : և ահա առիս (ասէ) բազմ և անդր
զօրութիւք եղեն 'ի քեն , և քան զսիդոնացիսն
վատթարագոյն գտայ : և զի սիդոնացիքն
քանանացիք էին · և Քս զքանանացի կինն
շուն կոչեաց , և նա ոչ դժուարացաւ , այլ
փշրանաց սեղանոյն ցանկացաւ Մատ · ժե · 1 :
և ես (ասէ) զշուրջ սեղանոյ տն վայելեցի բազ
բարութեանս · և յուդայանման մատնիչ եղէ
Տեառն իմոյ : և հետադայն նոյն է , զի ծուր
և ծայդան՝ է անուն երկրին սիդոնի , որ այժմ
ծուրայ՝ ասի սուր · և ծայդանու՝ սայտա :

✻ Սորրութեանց զոն զգալիլեա :)

Զի գալիլիա՝ այնքան յանարգութեան և 'ի նուա
ստութեան էր 'ի մէջ հրէից , մինչ զի ասէին ,
զմարդ իմն է 'ի գալիլեէ բարւոյ իմիք լինել ·
և առ Նիկոդիմոս ասացին , մարգարէ 'ի գա
լիլեէ ոչ յառնէ : թէպէտ սուտ ասացին ·
ուստի Նուրացին Յօհան · է · 52 · ասէ թէ
սուտ է՝ թէ համբարար իմանան՝ թէ մարգա
րէ ոչ յառնէ 'ի գալիլեէ · քանզի ոմանք 'ի
մարգարէիցն անդ ծնան , որպէս Եղիսէ · և Յօ
բիաս · և Դեբորա · լինի թէ այլ քես : և թէ
յատկապէս վասն Քսի մեսիային իմանային՝ այն
և սուտ էր · զի Եսայի · ժա · ասէ թէ ելցէ
նազովրեցի յարմատոյ անտի :

✻ Եւ Ներելով զոն զանհաւատն նեփթաղիմայ)

Որ այժմ ասի սփաթ : Եւ դժ՝ ներման ոչ
արժանացաւ կամաւոյաղավ , զի զայնքան հը
բաշս արար Քս անդ · և զայնքան Ծայես
բանս նորա քարոզեաց · և նոքա յամառեալք ոչ
հաւատացին · վասն Քս ասաց , մի մինչև յեր
կինս բարձրացիս , այլ մինչև 'ի դժոխս իջցես :
և ես (ասէ) նոյնման խստասիրտ գտայ · վասն
ներողութե չեմ արժանի : Մատ · ժա · 23 :
Թարգմանի՝ անդաստան գեղեցիկ · բայց ոչ
գեղացաւ անհաւատութե · որ գեղեցկացուցեր՝
քարոզութե · և հրաշիւքն Քսի երևելի եղեն :

✻ Գորազինեցելոյ զոն շորազին · բեդսայի
ցելոյ զոն զբեդսայիդա :)

Ը այնմ վայ քեզ քորազին և բեդսայ՝ և այլն :

✻ Եւ Ալեւորելոյ ծաղկեցելոյ ալեօք եփրեմ :)

Եսա այնմ Ովսէ · է · 9 : ծաղկեցան նր ալիք
և նա ոչ զգաց : խեր թէ՝ սպիտակեցան ալիքն
ազգին Եփրեմի , և նա ոչ զգաց · և ոչ ամա
չեաց յսպիտակացել ալեացն · այլ ունէր 'ի
ներքոյ սպիտակ ալեացն զմիտս մանկականս ·
որպէս և Ոսկեբ · ն Ճառին ասէ , ամօթոյ գործ
է և առականաց , 'ի վերայ մեծանալ , և ալեօքն
ծաղկել , և 'ի ներքոյ զմանկութեայ միտս ու
նիցի : և թէ ոք 'ի մանկութեայ թշնամանեցէ
զայնպիսին , նա վաղվաղակի զալիսն 'ի մէջ
բերէ , դու ոչ ակնածես յալեացդ որ ծերն
ես , զի՞արդ զմանկութիւն ստիպես ակնածել ,
և մեծարանս դնել քեզ : ուստի 'ի վերայ շնոր
ծեր՝ Աղեքսանդրոսի՝ ասէ Սուրբ նա կեղա
ռեցին , ծեր ալեօք և շուն մորուօք , շուշա
նայ ծերոյն աւելի · գէմ այդ չէ գործ մար
դարէի , կամ բնաւ իսկ տեսանողի թէ ըզ
Ղուսին 'ի մէջ բերես , կամ զառակ կնոջն
Ովսէի · նոցայն յօրինակ բանի , վասն յանց
մանն առնին իւրի : այլ Սէս Գրիգոր՝ թէպէտ
հասակաւն ոչ էր ծեր · այլ երեսնամեայ ·
այլ զի մեղօք զինքն ծերացեալ համարե
լով այնպէս ասէր : այսպէս Սբ հայրն Սա
կար՝ վիճելով ընդ սատանայի ասէր , 'ի բաց ել
յինէն ով սատանայ , ծերացար ընդ իս 'ի ման
կութե իմմէ : 'ի վերայ բանին Ովսէի՝ ասէ Սբն
Սերոբէս լամբրոնացի · քանզի մինչ մանուկ
էր իւր սիրեաց զնա Ծ , և կոչեաց յանուն
որդւոյ , և ճանաչանդ արար նմա զհեթանոսս
վս ուղղութե իւրոյ · իսկ յորժամ ճնացաւ
ժամանակաւ և պարտ էր աւելի զգաստանալ
'ի սէրն Ծ · յիմարեցաւ որպէս զմանուկ չար 'ի
կռապաշտութեն , և ոչ զգաց զհասակին իւրոյ
յԱծպաշտութեն զկատարելութեն · և այլն տես անդ
յորմէ և Սրգիս շնորհալին առնէ զվկայութե ·

(Զ) Ղուկասու գլուխ [illegible])

'ի Հերուսաղէմի գտանի և այլ ինչ բառ. զի
գրեալ է, Աղբիւր աղբերաց. և ծարգիս շնորհալին
նոյնով բառիւ մեկնեալ է, թէ աղբերց նշանակէ
քաղցր. զի և աղաւնին քաղցր է 'ի տեսս և 'ի
համբոյրս, հանդարտ և ընտել մարդկան: իսկ
ազգն եփրեմեան զգոյնն միայն ունէին զաղ-
աւնւոյ. զի ինչեւան անուամբն էին, այլ
փոխանակ հանդարտութե յիմարեցեալ բնավ ան-
գամ աճեցեալ յառաջեաստանւոյն ոչ զգաստա-
նային. որպէս և է իսկ հանուն այն բարք որ բա-
զում անգամ զբոյնն աւերեալ տեսանէ և ոչ
զգաստանայ: իսկ բան Սբյ է 'ի Յովսէէ ա-
ռեալ. Է. 11: ուր ասի, եփրեմ իբրև զաղաւ-
նի անմիտ' որոյ ոչ իցէ սիրտ. յեգիպտոս խրա-
խուսէին, և առ ասորեստանեայս գնացին:
իբր թէ այնպէս անմիտ էր ազգն Եփրեմի, որ
մինչ յեգիպտոս ձեռն ձգել կամէր յասորես-
տանւոյն զգերելն իւր ոչ գիտէր, և ոչ իմա-
նայր: Նկատ որպէս և մեկնէ Սբն Կիւրեղ լամբ"
տմ թռչուն յորժամ բառնայ ըզ զձագս նր,
ոչ ևս յաճելու 'ի նոյն բոյն ածել ձագս,
բայց յաղաւնւոյ: նոյնպէս և եփրեմեան տունն
բազմիցս աւերեցան 'ի թագաւորացն ասո-
րեստանեայց և նք յառաջաստանւոյն ոչ եր-
կեան: կմ զի աղաւնին միայն հաղորդի տմ
թռչնոց: կմ զի աղաւնին յերկրէ յերկիր գիր
տանիլ սովորի, այսպէս 'ի թշնամեաց խմացեալ
նետահարեալ մեռանի. որպէս և ասաց Ծ. ուր
և երթայցեն արկից 'ի վր նց զվարմ իմ, և իբրև
զթռչունս երկնից իջուցից զնս: այսպէս եփրե-
մեան ազգն մատնելով զխորհուրդն ասորւոց
առ եգիպտացիս, յասորւոց նետահարեալ սպա-
նանէր. որ այսպէս յանդիմանէր Ովսէէ զն
զեկիւս, թէ յուսացեալ ես 'ի Ջախջախ եգիպ-
տացին. յոր թէ յենուցու ոք, խորտակի և ծ
ձեռս երանէ: որ այսպէս է տմ յուսացող 'ի
մարդկային զօրութիւն և անփոյթ առնողն զխնա-
մոցն Ա. որպէս ասէ և Սբն Կիւրեղ լամբրո".
թէ եփրեմ անփոյթ արար զդարձն իւր առ
Ած. վասն որոյ գտեալ զնա ամայի 'ի նախախնա-
մութեն, վս յառնեն թշնամիք և ապականեն
խաղաղ. մի վիշապն յեգիպտոսէ. և միւսն 'ի
բաբելոնէ. և առնուն բաժանեն յափշտա-
կեալ զնս յոմս իւրեանց. ոչ առ 'ի սնուցանել
այլ ի սպանդեցուցանել: այսպէս և ես յիմարե-
ցեալ աղաւնիս (ասէ) խրատեալ բազմիցս և
ոչ զգաստացեալ, և զխորհուրդս Այ թշնամեաց
նր մատնելով' յԱյ նետահարեալ մեռանիմ,

աճեսանիմ աղաւնւոյ մի հեզութեն, այլ մի յի-
մարութեանն միայն:

* 'Ի Կորնթոսին [illegible])

Իսկ թէ 'ի Տրէ և յառաքելոց և 'ի Սբ Հարցն
չէին առեալ ծնայ, բայց զօձս և զիժս թու-
նաւորս մեղաց յառաջ բերէի: այսպէս Կիրա-
կոս ափոսկին պաշտն' մինչ ասաց ընդ իշխա-
նին թէ' դու ես խօսող այլ ոչ 'ի հաւէ. և
նա ասաց, և դու ես առեալ, այլ ոչ 'ի տանէն
Յուդայ: բայց աստէն ոչ թէ բնաւին բա-
յառեալ օձք ծնանին, զի այն է անկարե-
լի. և այլ մ յիմ տեսկ նոյնատեսակք առա-
ջիգայլին, սակայն աստէն այլ նորէն խօսի որպէս
Պետրոս 'ի վր բանին Եսայ. Ղ. 6. ուր ասի' ա-
ռեալ ևկորիւն առեալ, և 'ի նմանէ են իժք
և կորիւնք իժից թռչունք. իբր թէ թևաւոր
օձք, որք յԵթովպիայ գտանին: իսկ Սբս Պե-
տրոս կամի ասել որպէս 'ի վեր անդր գրեցաւ.
իբր թէ յառեալ անամ հարց ծնեալ թռունք
օձ դարձայ բարուք: և Սբն Յոհան ասէ"
այսպէս մեկնէ զայս տեղիս, յիշեցուցանելովն ըզ
նախնեաց առաքինութե, առաւել հեգնէ ըզ
յետնոցն անմտութի. 'ի նմանէ ասէ ձագք քար-
բից թռուցելոց, զի կսկծեցուսցէ թէ յորպի-
առաքինի հարց և 'ի քբաջաց որպիսի ժանտք ծը-
նան: բայց կարելի է ասել թէ 'ի մեռանել առե-
ծուցն որդունք ծնեալք, մեծանալով յօձ
փոխարկեցին. որպէս և վս մեղուաց ասի յերըն-
ջուց ծնանիլ: և 'ի մեռեալ մրդոյ ուղեղէ
օձ ծնանիլ ասի. Նմինուեցն, գրքով, Ժ. Գլ"

* Կէտով [illegible])

Թշնամիքն' լցեալ ապականեալ ջրով ժամանութեն
թռչնոց. զոր առնէ Յեսայ. ԾԹ. Ե: ուր ա-
սի. զձուս քարբից ծակեցին. և ղոստայն սար-
դից անկանէին: և որ կամիցի ուտել 'ի նոցանէն
ձակեց' եբեկ և եգիտ ջուր, և 'ի նմին բորբ:
այսու օրինակաւ կամէր Մարգարէն ցու-
ցանել թէ, Հրէայքն նմանք են քարբից
ձուոց, որք առ արտաքս գեղեցիկք երե-
ին. և 'ի բեկանելն զնոսա զապականեալ
ջուրս հեղուն և զքարբ 'ի դուրս բերեն.
որք նոյն ժամայն ընդ ելանելն 'ի պատենն ըզ
մրդ և առանց զգացման ցաւոյն սպանանեն.
զոր օրինակ և կենսատ կոչեցեալ խառն նախ
սպանանէ, ապա զցաւն զգացուսցէ. և ուշկա-
պարիկն քաղցրաձայն երգելով ննջեցուցանէ
զնաւորդսն, և յետոյ եկեալ սպանանէ և 'ի
ծովն քարշէ: այսպէս և քարբի խայթուածն
զոր և կուռմնչ խոս ասէ 'ի նոյն տեղւոջ թէ,

ամենից օձից խայթմանց դեղն գտանի, բայց 'ի միոյ քարէ, որոյ ասպաբինումն դժուարին է. և թէ քարն ոչ յումեքէ յաղթի՝ բայց 'ի կնոջէ. որ միայն շօշափմամբն և կամ հայեցմամբն սպանանէ կինն զօձն. ուստի յառակս ասէին (ասէ) թէ՝ նետ քարբի է վասն կնոջն. ուրեմն ասէ թունալի է կինն՝ որ զայնքան թունալին սպանանէ: աստէն Սբ Գրիգոր ինքն զինքն նմանեցուցանէ ձուոց քարբից, ոյք արտաքոյ երևին գեղեցիկ և 'ի ներքս են լցեալ թունալի ջրով և քարբիւ. որ է Կոստանդինուպոլսոյ նշանակէ զգաղտնի թշնամին, որ այնքան ժանդամահաբեր է, զի գաղտնի և անդր քան զցաւն նեղհեղութեան այս օձս. և ոչ զինի խայթմանն երևի վէր 'ի մարմնի, այլ՝ ածէ զմահաբեր քաղցր քուն. թէպէտ ոմանք զխայտի ոջլոյն ասեն դեղ: Տարբեկնեալս՝ ցուցանէ քարբի ձուն զորոգայթն, որ մինչ ոք այլոց կազմէ, 'ի գլուխ իւր դառնայ. որպէս զգուբն զոր փորեաց 'ինքն անկցի. այսպէս մինչ Սիկոլայոս ակառանեաց թագուհոյն կամէր զՍ. Ղեւ. սանդարամետ մնկեդօնացին սպանանել. ինքն 'ի նմանէ սպանաւ. յորմէ կազմեցին զայս առակս թէ. որ այլում զչար կազմէ, իւրում իսկ լերդին կազմէ, և չար խորհուրդն՝ խորհողին յոյժ չար է: ագուաւն ըմբռնեալ զկարիճ մինչ 'ի յօդն քարշէր, թափանցեցաւ թոյնն նր 'ի նմին ագռաւուն՝ և մեռաւ: Տնդկաց մուկն՝ զմայր իւր սպանանէ, և ինքն յղանայ զձուս բայց շօշափմամբ նորին մեռանի: մի եղջերուն թաշուննն ըմբռնել զկարիճ, անցեալ տառամբ նորին զմահաբեր վէրս ընկալաւ: այսպէս է որ զառիւծն խթէ և զպիծակս գրգռէ, յորոգայթի իւրում ըմբռնի, և սրով իւրով խողխողի: այսպէս ասէր Օվիտիոս. վայ ինձ՝ կրեմ զվէրս, արարեալ յիմոցն ետից: Տաննիպալոս յաղթօղն յամի՝ վերջապէս յիւրոցն արհեստից յաղթեցաւ: Պոսքիտա գուքան հանեալ զնետն 'ի մարմնոյն իւրմէ, նովաւ զհարկանօղն իւր հարեալ մահացոյց: Սմուէլոս նախ գոլով դարբին, և բռնութ եղեալ կայսր. յետ լինել զինուցն սպանաւ 'ի միոյ զինուորէ: որոգայթիւ իւրով կորնչի ամ որոգայթադիր. և Սբ Գրիգոր ասել կամի թէ, ահա և ես քարբից ձուոց նման իմով որոգայթիւ կորընչիմ. և կամ զի տեսանեմ գեղեցիկ և առաքինի կրօնաւոր երևիմ, և 'ի ներքս լցեալ եմ ժանտութ մահաբեր: այսպէս նմանեալ տայր պիղծն նեստորիոս բանից Սբն Կիւրղի թէ

Գլուխ Ի.

զձուս քարբից ծակեցին. և զոստայն սարդից անկանեն Եսայ. ԾԹ. 5:

(❋ Պատմէր վերջին հարցմունքն Երուսաղէմի քաղ բանին մեկնոն :)

Ներքին հարցմանս ՚զի՝ կոչէ զկատարումն հրէից 'ի Տիտոսէ. և զոր 'ի վր Տաճարին ասաց Փրկիչն թէ, մի մնասցէ քար 'ի վր քարի որ ոչ քակտեսցի: յայսմանէ անդուստ ոմանք ասեն թէ, ոչ ևս պատուհելի ինչ մնաց յՐեմ. զի Տորիանոս կայսրն առեալ զՐեմ, քակեաց զորս մնացեալք էին 'ի Տիտոսէ և 'ի Սեսպիանոսէ և զհրեայսն ցրուեաց յՐեմէ, և հրամայեաց անդ բնակել միայն քրիստոնէից. և զի կոչել այս Տորիանոս Աէլի, վասն որոյ ասէր զՍաղեմ և վերստին շինել. կոչեաց զնա յիւր անունն Աէլիուպոլիս. սակայն որ ասէ գիտզանագիրքն կայսերաց և Բաղանդիպոսցն Տուոմայ, նոյն 'ի նոյն գրքոջ. Է. հատուածի կայսերաց. ԺԴ. կայսերն պատմէ. Ճ. հերքն ասէ թէ, որ և փոխել զնր քրքն յայլում տեղւոջ. վն զի 'ի հինն Երեմ տեղի չարչրն նորա Քի արտաքոյ քղքին էր. իսկ 'ի նորս Երեմ զոր Տորիանոս շինել պարսպեաց. տեղի չարչարնացն Քի Սբ Գողգոթայն և սբ Գերեզմանն 'ի մէջ քաղաքին գոյ: իսկ առ այն թէ, ոչ մնասցէ քար 'ի քարի վր, ասացաւ վն տաճրին: այլ թէ ըզբանն Ղուկաս ոք առարկեսցէ, տեսել զքաղաքն եկեաց 'ի վր նր և ասաց. եկեսցեն ժամկ յորում շրջապատեսցեն զքեզ թշնամիք քո պատնէշ. և թէ՝ ոչ թողուցուն զքար 'ի վր քարի յամի 'ի քեզ. և այլն, Ասելի է թէ, և այն ևս ոչ դիպեցաւ տեղւոյ չարչարնացն Քի, այլ հնոյ քղքին: Որիճէն ասէ ոք. գրեալ է 'ի գրքերգրոցն կայսերաց թէ, 'ի ժամկս Հերակլի, գնաց պարսից թագաւորն Խոսրով յՐեմ և առեալ զնա այրեաց զքղքն. և զպատուական ծառ ուխտատեղիսն այրեց և յառաւեց. ԾԹ երր կայսերց պատմէ: ասեմ թէ, ոչ զտուն Տեառն Յարութեան զշինեալն 'ի մեծ թագուհոյն Հեղինեայ. զի դեռևս նորին շինեալն է. այլ զարտաքին գաւիթն Տեառն Յարութեան միայ. և զտն Համբարձման Տաճարն 'ի լեառն Ձիթենեաց: և զտն Աստուածածնի գեղեցիկ Եկեղեցին մերձ տեառն յարութեան: թէպէտ Քրիստոս 'ի փառս իւր, և 'ի միւս թարեն քրիստոնէից պահեաց զտն յարութեան տաճարն զոր և ոչ մեծ թշնամին Քի պիղծն յուլիանոս կարաց քակել. այլ միայն զափրոդիտեայ պատկերն կանգնեաց 'ի վր Քի գերեզմանին: որ թէպէտ բազմիցս է պատահեալ փայելչութեան Երեմնայ անշքեալ. ծէ տեղին. ըստ Սալոմոն

Սաղմոս · Փ · գերբոշ Ամէ Տեղեաց սրտամտուէ · Ճ · գլ" : սակայն ոչ երբեք բոլոր հիմանն և չինոււ ածոյն եղև միտս : և յորժ ուրեք դատանի թէ զկնի Հեղինեայ Թագուհւոյն՝ զայն մեծ և հոյակապ որ տաճարն այլ ոք չինեալ իցէ անդ : ուրեմն նոյն Արքայնամբ Տեղին · և արդեն զնոյն զօրութե և զմեծութե ունի , զոր ունէր 'ի ժամնկս չարչարնացն Քրի Թէպէտ անարժանից ոչ այնք երևի զօրութիւն նորին և շնորհն :

* Տողումբքս ծերծեալ հասեալ ի նործանուցն :)

Բստ այսմ, երկիր ձեր աւերակ · քղքք ձեր հրձիգ · Եսայ · Ա · 7 : այլ ոչ տաղաւարն մերժել ասի՝ մինչ անբնակ լինի · այսպ և ես (ասէ) մեղօք զկ՞ծ զբնակիչն 'ի հոգին իմ՝ մերժեցի , և ի կործանիլ մերձեցայ : կմ թէ առ այն ակնարկէ զոր Պաւլոս ասէ · 'ի մերժելն դրդուեցայ , և եղէ մերձ 'ի գլորիլ : և Ե Եսայեայ , լքել թողցի դուստր սիոնի · զի լքել և թողել տաղաւարքն՝ յանձրևոյ և 'ի չարժմանց խարխլին վասն ոչ ունելոյ զնորնամարկոզս :

* Անդրանկեալ փրկչս վճառմն · և նչնչն ծղխեալ չինոււածս խօսաուն :)

Գրոււնք 'ի մարդս՝ են զգայարանքն , և փականք և վստահութիւնք այնչփ դրանցս՝ է երկիւղն Այ · զոր խնդրէր Ամն Սերոբէս չնորհալին ասելով · Ամենախնամ Տր՝ դիր պահապան աչաց իմոց զերկիւղ քո Ամէ ոչ եւ հայիլ արտաք · և այլն : ուր եթէ առանց պահպանութե երկիւղին Այ իցեն , մաջմ մեղաց մտանէ 'ի պատուհանաց . և կողոպտէ զամ գանձս բարեաց : նա և՝ ոչ յանփակ դրանց մտանեն 'ի տունն ոչք և կամին , և եղծեն բզ տանն գեղեցկութի , այսպ և զգայութիքն առանց երկիւղին Այ փակմանց ծրգ'եբաց եղեալք մտանեն յայնց 'ի ներքս՝ ամ տեսակք չարեց , և աղտեղացուցանեն զհոգին · ոչ զկնի ասէ թէ , և նչնչն ծղխեալ չինոււածս խօսաւոն : նչնչն ասէ զի Քրիստ նորոգ ծաղկել և գեղեցկացել էր հոգիս պէս պէս շնորհօք յաւաշնոյ … է · և այժմ անփակ դրունք բզ գայութեանցս 'ի ներքս մուծին զպէս պէս չար խորհուրդս , և ծրգել աղտեղցուցին , և սեաթոյր ներկեցին · զի ծղխեալն՝ ներկել լի :

* Խառնեալ ծառանգաւոյս չարմարտին , և մաաչեալ տանկս Տշնէրդ բառ Մոլուսի Պառկէ՝ և Եղեմայ :)

Բաւական հանիմ 'ի վր այսրկ զլուծումն Մարգարէ չնորհելոյն որ ասէ թէ , զոր Պաւլեթ ասէ · այգի յեգիպտոսէ փոխեցեր · Ադանէրդն՝ Անտառնկ ասի · որ զպտուղ 'ի ժամու ոչ ետուն , երարձ զցանգն , և ետ զնմ 'ի կխթս Ճանապարհրդաց , և 'ի կոխումն խոզից : և Մովսէս ասէ · դարձուցից զերեսս իմ 'ի նոցանէ , և ցուցից նց · զի յայդւոյն Սոդոմայ դարձան : և Երեմիաս ասէ , թողի զտուն իմ լքի զժառանգութի իմ , զայն՝ զոր երբեմն իբրև զշուշան ծաղկեցուցի : այսմ և Եսայի վկայէ ասելով · քակեցից զցանգ նորա և եղիցի 'ի կոխումն :

* Հորդս բանականն՝ անօղա բուրաստանեան հասւածնեալ խոտոտա տեղման :)

Զկա · Ժը · 34 : հրէից բնակրան տունքն բարանեալք լինէին (ասէ) վասն մեղաց , բայց տունքն ոչ զգայլին զկեռգւմն և զքորումն · բայց ես բանկն տուն դոլով Այ և տաճար , զհոգիս բորոտեցի մեղօք , և անյարմար գտեալ Այ 'ի բնակուի : Օրինի՝ զի բորոտութն տանց ոչ և ասացի ոչ էր Ե օրինակի բորոտութե մրդկանց կեռգնելով , այլ՝ էր նման բստորուեմ մաշէր և կրծէր զորմն և զքարինս տանն : ուստի որպի արեղուէ որբեին անծինքն , այնու կերպիւ և տունքն , ասէ Կոււանելիոս 'ի վր այնմ ղևտաց · Ժը , 34 : այլ թէ բարձել քարանց բորոտելոց , և 'ի տեղի նցին այլս եդել և հողով ծեփել և վերստին յերևիլն բորոտութե 'ի նոր ծեփել յորմն , բոլոր տունն պիղծ համարիւր , և ձեռամբ չինողին քակել լինիւր զի բնակ բորոտութե կոչիւր · վոյ բոլորն քակեցել լինիւր , և հողն և քարինքն յարտաքս ձգեցեալք լինէին յանմք տեղւոջ : զոր 'ի վր խւրն այլաբանէ Ամբ Գրիգոր : զի 'ի բորոտիլ իմ (ասէ) մեղօք , նախ խրատիւ քերեցման յանդմնեցայ 'ի մբ գրոց , և մինչ նորօք ոչ օգտեցայ՝ հողով խոնարհութե ծեփեցայ , ոչ ծե փեցայ : … այնմ Պաւլթի խոնարհ արարեր զիս՝ ոչ զի ուսայց զպատուէրրանս քո · և կամ հողով աղքատութեան · զի աղքատութիւն զայր խոնարհեցուցանէ · և մինչ այսոքիւք ոչ օգտեցայ խրատեալ Այ վերստին հարկ եղև ինձ քակտիլ ձեռամբ արարչին իմոյ · և անկանիլ 'ի տեղի անսուրբ՝ արտաքոյ եկեղեցւոյ և արքայութեան :

* Ամբեծեալ զրամս նեղերժ չորեքս :)

Բստ այսմ չար ծառայն , որ զմի դրամն տարեալ թաղոյց՝ և ծածկեաց յերկիր · և ես

ասէ Նր նմանեցայ. զի զշնորհաց դրամն առեալ 'ի Տեառնէ 'ի վաճառականի ծուլութե և 'ի յերկրի չարութե տալեալ անգործ թագուցի. իսկ [illegible] ասէ զչար ծառայն ծոյլ և պղերգ՝ որ զինչ քենէ և զիւր ծուլութենն ոչ ամբաստանէր, այլ զտանուտէրն ամբաստանէր, իբր թէ տէրն իւր (ճշմարտ զդրամն առ օղ 'ի շահեցուցանել) իցէր ժլատ և ագահ, և վնասողութեան ժխտող և ուրացող կոչէ զծառայն, զի յորժէ որ զդրամն ձրիաբար առեալ էր՝ զնա ժլատ կոչէր: այսպէս են ամ շնորհառուք, և անգործ առնօղք. որոց պարտ էր 'ի սուղ ժամնկի զյաւիտենականն քահել 'ի ձեռն գործոց բարեաց:

✻ [illegible])

Զայս ասաց Մովսէս. Թուոց ԺԶ. 22. մինչ կորխ և Դադան և Աբիրոն հակառակ կացին Մովսիսի. իբր թէ նա իւրովի անձամբ զպատիւ առել՝ կամէր փքանալ 'ի վր ժողովրդեանն և իշխել նց. Մովսէս որ էր առ ժամնկաւորս և Ահարոն որ քհն առ հոգևորս, և Այ բարկացել 'ի վր նց, ասաց Մովսիսի՝ և Ահարոնի թէ, մեկնեցարուք 'ի ժողովրդենէդ, և ստակեցից զդոսա միանգամայն նոյն ժամայն հեզահոգին Մովսէս՝ անկաւ 'ի վր երեսաց իւրոց և ասաց զվերոյ գրեցեալս, խոստովանելով զԱծ միանգամայն Տր և ստեղծիչ հոգւոց, և ամ մարմնոց. ու դէմ հեթանոսաց, որք յաւէտակից Այ ասէին զամ. որ և առ ապա ընդ դէմ եկն սոյն բանս ու դէմ մանիքեսի որ դնէր զերկու սկիզբն, բարի՝ և չար. իբր թէ 'ի բարւոյն ամ բարիք և ամ անապէնք յառաջ եկեալք. և 'ի չարէն ամ երևելիք և ապականացուք: Իսկ ասելն բա Սրբոյն Յոհաննու [illegible], թուի թէ 'ի գրչաց սխալեցեալ է. զի բա Սրբոյն Յոհաննու գրել պարտ էր. զի Նր է այս բանս, [illegible]. Յօհաննու, Գ. 2:

✻ [illegible]) Այսինքն: Իրում Դաւիթ ասէր. լալով երթային որք տանէին զսերմանիս. գալով եկեսցեն, որք բարձեալ բերիցեն զորայս իւրեանց: և ես (ասէ) լալով սկիզբն առնեմ այսպէս աղօթական բանիցս, և դու Տր Աստ խնդութե յաւարտն հասո, և յերանաւէտն որայից վարձուց զիս ժամանեցո:

✻ (Գ) Ս[illegible])

Ո[illegible] խնայ զմիտսն. որ յայնժամ լինի անորդի, յորժամ թափուր լինի 'ի ծննդականն բանից. և [illegible] կոչէ զայս՝ իբր զը խմանէ արտասուաց: զի յիրաւի՝ աչքն են 'ի մեզ սոյնք արտասուաց՝ փոխանակ կաթին զջուր հեղլով: զայս առնել է Յովլ' 9. 14. ուր ասէ մրգրէն. տուր նց արգանդ անորդի, և ստինս ցամաքեալս:

✻ [illegible])

Յովբ", Է. 21: ասաէն Սուրբս Գրիգոր, ոչ խնդրէ զողորմութին Այ միջնորդութբ երկնի և երկրի. այլ անմիջապէս հայցէ յԱյ զպարգևսն Հոգւոյն Սրբոյ: այս է մեծ խնդ յանձնապաստանութեն Սբց. որք զանմիջապէս խօսակցութին ընդ Այ, և 'ի նմանէ զանմիջոց շնորհս խնդրէին. այսպս Թովմայ քեմբացին. Գ. գլուխ, Է. գլ". ասէր: երբեմն ինչ լուայ զբան ասելին ցՄովսէս, խօսեաց դու ու մեզ և լուիցուք. և մի խօսեսցի ընդ մեզ Այ, գուցէ մեռանիցիմք. ոչ այսպս աղօթեմ Տր իմ. այլ ու Սամուէլի մրգրէին խոնարհութբ աղերսեմ. Խօսեաց Տր՝ զի լուիցէ ծառայ քո. մի խօսեսցի Մովսէս կամ այլ ոք 'ի մրգրէից այլ դու միայն խօսեաց Տր իմ և Այ իմ, որ ես ներկրթիչ և լուսաւորիչ ամ մարգարէից. զի դու միայն թարգմանելն կարող ես զիս հմտացուցանել. իսկ նք թարգ քեզ զոչ ինչ արդիւն կարեն առնել. զբանս հնչել կարեն, բայց զշնորհ ոչ շնորհաբերեն. և այլն

✻ Ե[illegible]):

Իբր թէ հրեշտակքն անփորձ էին հոգևորացն, նց զերկրաւոր բարիսն խոստում, և 'ի տարբերութենաց զկենցաղականն նց տալ յօժարեցար, 'ի սնունդ մարմնոց նց. բայց ես ոչ այնպէս խնդրեմ, զի գիտեմ 'ի խոստմանէդ՝ թէ միայն զարքայութիւնն քո խնդրելով այնք ամենայն առ ձեռն պատրաստք գտանին. ուրեմն խնդրեմ, զի հրեշտակաց քոց աղերսն (որ վասն Երուսաղեմի թէ մինչև յերբ ոչ ողորմիս Երուսաղեմի. այս եօթանասուն ամ է. Զաքար". Ա. 12.) ներսադրիցեն 'ի հոգիս. զի ազդարար նոցին աղօթիւքն, ինձ ողորմեսցիս. և նախ քան ըզ մարմնոյս, զհոգւոյս իմոյ զպէտսն շնորհիցես. քանզի զինչ օգուտ է ինձ՝ թէ ըզ տարրեղէնսն շնորհիցես, և 'ի հոգևորացն զիս զրկիցես:

※ (Դառնացուցի զքեզ և ես կամ :) Այս հող և մոխիր
է Աբրահամու և Յոբայ " • Կզ • 12 : բայց ե՛ր-
բնաւորն առնէ զի եցեղինան 'ի նախապատ-
րաստեալ նիւթոյ , և միայն արհեստաւո-
րեն · այլ Այ և զկայծն արար յոչնչէ , և'ի
կաւ՛ոյն խառնել զԴ տարերաց արար զմարդ-
կային մարմին · զի եկաւն ի հողոյ ոչ լինի ա-
ռանց ջրոյ, և ոչ չորանայ առանց օդոյ, և ոչ
թրծի առանց հրոյ · որպէս և մարմինք զգայակա-
նաց : բայց թէ զինքն միայն հող կոչէ Սուրբ
Գրիգոր, և ունէր առաւել զբանական հոգի ·
այն է պատճառն, զի հոգին պատուական-
ման է 'ի մարդս · և հրեշտակաց միայն յատուկ
է հոգի կոչելն · և զի մեր պատուականն մասին
յիշմամբ՝ փքանալ երևիցի , զմնարդ մասն
յիշէ · զի որպէս ասէ Սիրաք " • եթէ մի՛ պա-
կերլին հպարտանայցեմք , մի՛ հողոյն զի ջա-
նիցիմք : այլ և կայծն 'ի ձեռն բրտի՝ անշունչ
գոլով ձևանայ · որպէս յայտ է և յանշնչա-
ցելոյն Սողոմէ , որ մինչ անկեալ յերկիր՝ և
անշշունչ եղև , ասաց առ Տր , Տէր զիս
զինչ կամիս առնել · ահա անշունչ կաւ
եմ առաջի քո : այսպէս և Սուրբ Գրիգոր ա-
սէ , ես կաւ եմ , և մնամ մեծի արհեստաւո-
րին , զինչ և առնիցես կմ պատրաստ ծառայ :

※ (Սպիտակեա զցուցանելն :) Այս 'ի մտանելն իմ
յայս հանդէս աղօթական բանից՝ բաց և
տուր ինձ զկամս քաղցրութն · այսպիսի
կամս՝ զի տուեցեալովքն քո , զքեզ և բը-
անքս որ 'ի քեն՝ քաղցրութեամբ ցանել կարացից :

※ (Ձիր տուր ինձ հեռացելոյն երկնից և այլն :)
Այս զի մի՛ դուցէ 'ի բանալ զերկնային դան-
ձարանդ շնորհաց առ 'ի հեղուլ 'ի հոգի
իմ , անպատրաստ և անմաքուր գտեալ ·
իբրև զմոմ հալեցայց յանխնութեան հրոյդ ·
կամ իբր կուրաց բազում ժամանակ 'ի խաւարի նստե-
լոց , յանկարծ յերևել լուսոյդ փայլման (ան-
տանելի գտեալ) կուրացայց , որպէս ասէ Դաւիթ
Թէ՝ որք յուսամանիկեն յԱյ ձեռնար-
կեն առանց բնականին · նմանին այնց , որք բա-
զում ժամանակ 'ի խաւարին բանտի կեցեալք
յանկարծ յարեգակն ճառագայթն հայել · որք
առժամայն կուրանան · մի անփորձ գոլոյ
խաւարանաց տեսութեան լուսոյ · այսպէս և ես ասէ
եթէ անմաքրապէս առ քեզ հայեցայց աղօ-
թիւքս , դուցէ 'ի բանալն քո զերկնային դը-
րունս պարգևացդ , անտանելի գոլով լու-
սոյդ շնորհաց , որպէս զմոմ հալեցայց մի՛ ան-
մաքրութեաս : կամ նկատէ առ երկիրդ գա-
լուստն , յորում Տրն գալոց է փառօք և
լուսով · որ արդէն խնդրեմ ասէ զմաքր-

բերդ քո զիս , զի մի՛ անսովորաբար հայելով
'ի լոյս քո հալեցայց որպէս զմոմ :

※ (Ով զարթուցեր , և որ կեանս նորոգեցեր , ինքնեան
մեղուցելոցս մերոց քաւիչ և այլն :)

Այ՝ կեանք ասի եղելոցս՝ և ոգի · ոչ տեսա-
կաւոր , այլ պատճառաւոր · ուստի ասէ Սուրբ
Դիոնէսիոսն զԱյ՝ Այսյն անուանց էակա-
նին թէ՝ յորմէ ամ իմաստականք , և անա-
նայն կեանք ելանէ , և յորմէ յամմնն՝ զկարդ
և իցէ 'ի հաղորդան կենաց , կեանք ըստ ա-
նեբառ խորաքանչիւր սփռի : այլև Այ հոգի
ասի ամ կեցո , որում նոյնաւ կեանք ամենայն և
շարժին և են : մէ և Սուրբ Գրիգոր՝ ոգի ասէ
զԱյ իմքեան , իբր թէ որպէս և Պօղոս ասէ՝
զՏրն իմ կեանք , այսինքն այլ իմ կեանք
Տրն է · և թէ պատահում կենդանի եմ ,
ոչ ես , այլ կենդանի է յիս Քս Տրն : Իսկ ոգի
մեղուցելոցս , զի Այ է զօրութի նոցա : ինքեան
ասէ մեղուցելոցս , ոչ ժամանակի՝ այլ
մաշեցելոյս 'ի չար խղճէ մտացս · որպէս
ասէ Սողոմոն , ցեց ոսկերաց՝ սիրտ հողածէ :
նաև կեանք մաշեցելոյս · ոչ յաշխատութեն
ապաշխարութեն և 'ի կրից առաքինութեց գտոյ ,
այլ 'ի չար խղճէ մտացս : Իսկ թէ խնդրիցայ
զինչէ · զկնի ասէ :

※ (Ել Այս զուարթ մեղուցելոցս և փոխեա զոր
զորմութիւն քոյ շնորհացդ :)

Իբր թէ ընկալ զայս առանդուրս իմոց աղօ-
թից · զի դու աւանդեցեր թէ՝ պաղատեսջիք
ժամ կալ յաղօթս · և փոխանակ այսց աղօ-
թից՝ տուր զողորմութի շնորհացդ : ընկալ ըզ-
փոքրս 'ի մեծապէս · և շնորհեա զմեծդ իհը
զօրէդ · զի Այ ոչ երբեք յաղթի 'ի մերոցս
այլ յաղթէ՝ զբաղումս տալովն · որպէս ասէր
Այսքանն թէ , ուրերբէք յաղթեսցես առա-
տապարգևութեն Այ , թէ և զամ զքոյդ տա-
ցես , և զքեզ ինքնդ · զի զոչ ինչ տաս 'ի քոյոցդ
զի ամ ինչ Այ է : Դաւիթ՝ ասէ զառել
շնորհն 'ի Տէ իբր զքանքար · որ 'ի քէն առի
ասէ և առքեզ անձեցուցել դարձուցանեմ ·
որպէս զի և դու փոխանակ անձեցուցանելոյս , տա-
ցես ինձ զողորմութի դ'ի վէր բղխեաց կացուցանելով :

※ (Զօրացո զբանս զղջման և այլն :)
Այս առաքելով զհոգիդ Սբ միջնորդութբ վը-
կայութեց Այ սրբոց դրոշ եղելոցս 'ի խաւ . զիմ
զայսորիկ բանքս զգջման զօրացո · զինքս ըն-
թեռնեցուցանն՝ ընկալցին 'ի քէն զշնորհ զղջման :
զի որպէս բանքն պողոտի զհոգին շնչէին 'ի միտս Ա-
ռաքելոց արա և զիմս աւետ ողջմն ընթերցողց :

✻(Ընդ պղնձոյ ոսկի՝ տուրք հոգւոյ, ընդ ոսկի շնորհի :)

Փոխանակ պղնձեղէն ըղանձական ձայնի իմոյ այս աղօթիցս, տուր ինձ զոսկի շնորհաց քոց : այսպէս աւետիս տայր Տէր նորոյ Եմ մեյ Եկեղեցւոյ, զկնի ասելոյն. լուսաւորեա՛ Երեմ (Եսայ. կ. 1 : նոյն գլխոյ ԺԷ) ասէ, փոխանակ պղնձոյն բերից քեզ զոսկի. և փոխանակ երկաթոյն բերից քեզ զարծաթ : որ թէ առ հրէայսն առցի բանս, նշանակէ զի գրոյն՝ փոխ մարմնաւոր բարութիւն, որոց և ինքեանք անյագօրէն ցանկային : իսկ թէ առ Եկեղեցին Քրիստոսի առցի, յայտ է թէ, Տէր փոխանակ բնական բարեաց տայ զհոգեկանսն. որոց և ինքեանք ցանկան : որպէս և երբեմն իմաստութեան ցանկային 'ի ժամանակս կռապաշտութեան : իսկ Սրբոյ Գրիգոր ոչ զհրէից մարմնական բարիսն խնդրէ. և ոչ զհեթանոսաց մտօք իմաստութիւն, այլ զշնորհս հոգւոյն Սրբոյ, որ կատարէ զբնութիւն. և արդիւնաւոր առնէ զգործս բարիս՝ շնորհիւ գործեցելոյս : այսպէս ասէ և Կոռնելիոս թէ, պղնձեաւ և երկաթեաւ՝ առնու զբնական առաքինութիւն հեթանոսաց, արծաթեաւ և ոսկեաւ՝ զգերբնական առաքինութիւն քրիստոնէից. զի զբնական առաքինութիւն հեթանոսաց փոխէ Տէր 'ի գերբնական առաքինութիւնս քրիստոնէից, որով զշնորհս Հոգւոյն Սրբոյ 'ի կեանս, և զփառս 'ի հանդերձեալումն ստանան :

(Զ) Ընդէ՞ր խորհրդաւորութիւնս զեխոյ եղջերուաց չերկնչել … և այլն :)

Զայս տեղիս յԵսայ. կգ. 17. առեալ է : յորոյ վերայ ասէ մեկնիչն. վասն երկայնմտութեան ասէ զխստացուցելն. զի ոչ վաղվաղակի պատժեցեր. ուստի 'ի ծուլութիւն անհոգութեան անկաք, այն է խստացուցերն : կամ վասն պատժոյն զոր ածեր՝ զի սաստուցեալ խրատեաք, և ևս հեռացաք : զի այսմ Պաւէթի. խստորեցուցեր զշաւիղս մեր 'ի ճանապարհաց քոց. այսինքն մերժեցեր զմեզ. յօտար երկիր ընկեցեր. զրկեցեր զմեզ յօրինացն և 'ի հրամանացն սգտեցուցչաց. խոտեցեր ըզծառայութիւն մեր. և չկամիս առնուլ 'ի մէնջ զպաշտօն. և այլն :

Արդ՝ խստութիւն ասի որ ե՛ դիմանայ ներգործմանց կնքոց. որպէս երկաթն և քարն՝ ոչ ընդունին զկնիք՝ վասն խստութեան, որոց խստութեան ոչ է պատճառ կնիքն 'ի վերայ եկեալ, այլ ինքեանք խիստ են՝ և զկնիքն ոչ ընդունին. այսպէս և ոչ Տէր խստացուցանէ զսիրտս ումեք, այլ ինքն յինքենէ խստանայ ընդդիմանալով նախակամխիչ շնորհաց. վասն որոյ և ոչ ընդունի զհետևեալ շնորհսն : յոյր բանի վերայ և Կոռնելիոս տայ զմեկնութիւն ասելով. ընդէ՞ր թոյլատրեցեր՝ կամ զաւիթ մոլորութեան մերոյ առարկեցեր. զի վասն ամպարշտութեան մերոյ զօգնութիւն և զողորմութիւն քո բացասես, որպէս բաց առացեր. ընդէ՞ր (խնդրեմ) թոյլ ետուր՝ և տաս մեզ յանօրէնութիւնս սահիլ, և ինոսա յենուլ և խստանալ : ապերախտութիւնն մեր է պատճառ՝ որ Տէր թոյլ տայ մեզ սահիլ 'ի մահացու մեղս. զի թէպէտ ապերախտութիւն միայն է ներելի մեղք, սակայն տրամադրէ զմարդն առ 'ի կորուսանել զՏէրային շնորհսն. այսպէս ասի թէ. Տէր մոլորիլ աւր զհրէայս 'ի ճանապարհաց իւրոց, զի զնոսա 'ի մոլորեալ ճանապարհաց ոչ դարձոյց, և խստացոյց զսիրտս նոցա, զի մի երկնչիցեն յԱստուծոյ, զի զնոսա երկիւղիւ իւրով ոչ կակղացոյց : յայտնանէ երևեցուցանէ, իբրթէ՝ Տէր կողմնակալնապէս պատճառ լինի խստութեան սրտի, բառնալով զշնորհսն. զոր պարտէր ասել թէ, խստասրտութիւն է մնացականդական պատճառ բարձման շնորհաց. զի Տէր ոչ բառնայ զշնորհսն պատճառաւ խստացուցանելոյ զսիրտս, այլ խստացեալ մեղաւորն վանէ զշնորհսն որով և առաւել քարանայ : վասն նոյն Կոռնելիոս, եկից, Է, 3, առեալ 'ի Բեռնարդոսէ ասէ թէ. խիստ սիրտնէ որ ոչ զղջմամբ պատառի. ոչ գթութեամբ կակղանայ. ոչ յաղաչանաց շարժի. ոչ սպառնալեաց զիջանի. ճաղանօք առաւել խստանայ : սիրտ կարծր՝ է ապերախտ առ բարերարութիւնս. անհաւատարիմ առ խորհուրդս. դաժան առ դատաստանս. անամօթ առ գարշելիս. անահ առ որոգայթսն. տըմարդի առ մարդավարութիւնս. յանդուգն առ Աստուածայինսն. անցելոց մոռացօղ, ներկայից հեղգացօղ, ապառնեաց աննախատեսօղ. վերջապէս խըստասիրտ է, որ ոչ 'ի յԱստուծոյ երկնչի. և ոչ 'ի մարդկանէ ամաչէ : պիղծն և ամենաթըշուառն գայլնոս 'ի վերայ այնր թէ, ես խըստացուցից զսիրտ նորա. եկից, Է, 3. ասէ. Տէր խստացուցանել զփարաւոն. ոչ ներգործականէ ըզխստութիւն, այլ թէ սատանայի զնա առաքեց և գերեցուցանէ, զի զկարծր սիրտ նորա առաւել կարծրացուցաներ. զի գաղտնի շարժմամբ՝ որ զմիտ մեր յաղթէ, զսիրտ նորա կառավարիցէ, և յանդգնութիւն զնա խստա-

ցուցանէր · սակայն այսու ամե՛ն Ած ոչ է
հեղինակ մեղաց · զի արդար դատաստանաւ
զայս առնէ · իբր թէ խստութիւն փարաւոնի
մեղք էցէ, բայց վերախստութիւն Ած դա-
տաստանաւն եղեւալ է ։ Սակայն՝ թէ փա-
րաւոն ինքն զինքն խստացուցել էցէ, յայտ
նի է ։ Նախ՝ զի Ած առաքելով զՄովսէս
առ փարաւոն, կամէր զի փարաւոն զժողո
վուրդն արձակեցէր · ուրեմն ոչ կամեցաւ
խստացուցանել զնա զի արգելցէր ։ զի այս
յատկապէս կամիլս՝ է գործադրապէս կա
միլ · զի թէ Ած կամի արձակել՝ և ոչ կամի
զի փարաւոն կամեսցի, այս է յայտնապէս
՟Բ դիմութիւն · որ եթէ Ած կամէր խստացու-
ցանել զփարաւոն զի մի արձակեցէ, ու-
րեմն փարաւոն զինքն կամացն համաձայնա
ցուցանելով ոչ մեղանչէր · զի կամքն Այ՝
Ամ բարի կամաց՝ կանոն և չափ է ։ Երկրորդ՝
զի Ած 'ի հակառակին փարաւոնի պատ-
ժեաց զնա · իսկ Ած ոչ է հեղինակ նոցին՝
որոց է վրէժխնդիր · զի զոր պատժէ, զի
մերժ կամի ։ Երրորդ՝ զի փարաւոն սակաւ
ինչ Ած և Մովսիսի խոնարհեցաւ, մինչ ա-
ռանց հօտից և ոչխարաց կամեցաւ զերն նոյ·
և երբեմն ՟Բ արջառաց, և վերջապէս ըստ
բոլորին · ուրեմն ինքն զինքն մեղմացուցա-
նէր և խստացուցանէր · և կամ Ած պատ-
ժելով, 'ի ձեռն պատժոյն կսկծանաց կա-
մէր զնորին մեղմանալն · իսկ եթէ կամէր ըզ
մեղմանալն, ուրեմն ոչ կամէր զխստանալն ։
Եւ թէ ոք ասէ · եթէ ինքն Ած կամէր զոչ
խստանալն՝ և խստացաւ, ուրեմն կամքն Այ
անկատար մնաց ։ Ասեմ թէ այսէ համաձայն
այնմ, Ած կամի զի Ամ մարդիկք կեցցեն,
և 'ի գիտութիւն ճշմարտութեան եկեսցեն · և
ահա ոչ Ամ մարդիկք դառնան առ Ած ։
զի կամքն Այ աստէն թէականապէս առնա-
նի, և ոչ գործադրաբար · զի ազատութիւն
անձնիշխանութեան՝ կարէ հակեցուցանել
զինքն և առ երկուքանչիւրսն · կամ տեղի
տալով ներշնչմանն Այ · և կամ ՟Բ դիմանա-
լով ։ Չորրորդ՝ բազմիցս ասի յելսն թէ մինչ
փարաւոն եգիտ զհանգստութիւն 'ի պատժոց
խստացոյց զսիրտ իւր, 15 · իբրև ետես փա
րաւոն թէ դիւրութիւն եղև · ծանրացաւ
սիրտ նր ։ և Թ · 35 · մինչ ետես թէ դադա
րեաց անձրևն և կարկուտն և ձայնքն, յաւ
ել 'ի մեղանչել · և ծանրացոյց զսիրտ իւր և
զծառայից իւրոց, և խստացաւ սիրտն փա-
րաւոնի, և այլն ։ ուրեմն ինքն փարաւոն
յատկապէս խստացոյց զսիրտ իւր դրակա-

նապէս · և Ած թոյլատրաբար և կողմնակա-
նաբար ոպ և Սբն Գրիգոր ·Ն·գլ·26 հմր·
ասէ թէ · ոչ պակաս քան զփարաւոն զըս
տեղծուած սրտիս խստացուցի ։ զոր օրինակ
հրացեալ երկաթ ինչ ոստեալ 'ի միջոյ հը
րոյ սաստ փախուցմամբ հրոյն · և ոչ ասի
թէ հուրն զնա ցրտացոյց · այլ հուրն փա-
խեաւ 'ի նմանէ · զի ինքն փախեաւ 'ի միջոյ
հրոյն որով ջերմանայր · ահա ուղղապէս
ինքն իւր ցրտութեանն եղև պատճառ · և
հուրն կողմնականապէս փախչելովն 'ի յոս-
տեցելոյն ։ ուրեմն և մինչ Սբն Գրիգոր
պարզապէս 'ի վկայութիւն առնու զբան մար
գարէին · ոչ թէ վճռաբանօրէն կամի ասել
զԱծ խստացուցիչ սրտի · այլ 'ի նոյին խըս
տասրտութէ զազատիլն աղուէ ։ Սբն Յով-
հան ոսկեբերան անհասանելեաց գրքոյն 15
ճառին վս փարաւոնի օրինակաւ ասէ թէ ·
բժշկական արուեստ կամելով զբնութիւն
իմանալ մարմնոյ և փորձոտեաց · վարեցաւ
հատանողական իրօք · և հատանէ զմարդիկ
զկենդանիս · զի այլոց զբժշկութիւն առան-
դիցէ · բայց և այն անիրաւ, եթէ յաղագս
այլոց փրկութեան զայլս խողխողէր · և ապա
զինչ առնէին ասաջինքն զմասնեայն մա-
հու յղփս առ ազակուս և չուև, և կմ կախար
դութ, զայնպիսին առնելով կենդանեացն հա
տանէին յղփս նոցին մեռանալ · և կենդա-
նեացն առնել յօշատէին · զի մինչ դեռ ևս խը-
լըրտացեն փորոտիքն ուսանիցեն զգործն ։
նոյնպէս և Ած ամենագէտ բժիշկն (զի բժիշկ
է, որ ասացն՝ ոչ եկի կոչել զարդարս, այլ
զմեղաւորս) առնոյր զփարաւոն՝ զպարտկինս
բժշկութեան յղփս յանցանաց իւրոց · վս
զի յոլով մեղաց էր պատժոց ։ Նախ՝ վս
հայհոյութեն · թէ զԱծ ոչ գիտեմ ։ Երկրորդ՝ չա
րաբարոյութեն առ ժողովուրդն · զի զազատ ազգն
դատապարտէր ծառայութե ։ Երրորդ՝ զի զանպարտ
տղայսն հեղձուցանէր ։ Չորրորդ՝ զի զԱծ քա
րոզէին, և ոչ պատկառէր ։ Հինգերորդ՝ զի
զսքանչելիսն տեսանելով անամօթանայր առ
բարեպաշտութիւն ։ Որդ՝ զնա առնելով քաջ բը
ժիշկն, սքանչելեօք հատանէր · ոչ զի միայն
զամ տանջելով սպանանիցէ այլ արկանէ 'ի
մէջ նր զորտս, զմարախ · ոչ առաքեաց հրեշ
տակ յերկնից, այլ պատրաստելով ցուցանել
զզօրութիւն իւր, զբազմութի գործանացն զինելով
և զհօյլս մարախացն · և զօրացն այնպիսեաց ոչ ըզ
էր զօրավար լեալ երևելի · այլ միայն հրամանն
Ած առաջնորդէր · և այսպէս ազգի ազգի պատ
ժօք տանջէր · և ՟Ժ մասին հատանէր · և ոչ

միանգամայն տանջէր․ զի ցուցանիցէ զիւր զօրութիւն․ ասէ ամենակալն իմաստութիւն, ոչ չքաւ որխւր ամենազօր ձեռն քո որ ստացաւ զաշխարհս, 'ի վերայ անկանելոյ նոցա զհրաշէլ առիւծս և կամ նոր ստացեալ վայրենի գազանս․ այլ զնմ արար զի ցուցցէ զիւր երկայնմտութիւն․ վասն ասէ Տր, պատմեսցի իք յորդւոց յորդիս մի․ք զինչ խաղացի ըն եգիպտացիս։ Որդ՝ փարաւոն որ ըխւր պատժոց արժանաւ որն էր՝ տանջէ Տր, և ասէ ցնա․ վն այնորիկ յարուցի զքեզ․ զի ցուցից 'ի քեզ զզօրութի իմ․ զի 'ի ձեռն քո զայլս շահեցէլ ողջախոհս արարից։ այնպս խրատեալ տապանակին գերող այլազգքն ասէին․ սուպքեսցուք 'ի մէնջ զտապանակն այնէլի․ ոչ գիտէք որչափ արր ձեռն նր առ եգիպտացիս․ ընէ 'ի խստացուցանեմք զսիրտս ոպ խստացոյց փարաւոն։ ոչ բարեմտութն հեթանոսց․ պատկառեալ վիճողդ յայրոդգեաց ձայնէն․ միթէ ասացին․ խրատացոյց Տր զսիրտն փրւոնի․ այլ նմին իսկ փրւոնի գրեցին զանզգայութի․ ոչ ապաքէն յրժմ խաղաց նոքօք, յայնժամ արձակեաց զժողովուրդն․ և այժմ հաշտեցուսցուք զնծ։ և յայլում պտրզմի դարձիլ յորժամ տեսին զտապանակն ասէին․ վայ մեզ՝ այնէ խիստ որ էհար զեգիպտացիս, վայ մեզ․ ապրեցո զմեզ Տր։ Նախ քան զփորձն․ տես զի արդ ողջախոհացոյց զնա փարաւոն․ և զայլս բժշկմ տես' անդ։ զի և ես ասէն համառօտելով անցի ըն բան Մեծին Յօհաննու Ոսկեբե։ որ և 'ի վերայ այնմ հու․ բ․ չ․ այլ ըս խստութե քում․ և անզղջութե սրտի քո՝ գանձես քեզ զբարկութի և այլն։ ասէ նոյն Ոսկեբ․ քանզի եթէ քաղցրութբ ոչ կակղասցի, և երկիւղիւ ոչ խոնարհեսցի զինչ քան զնա խստագոյն գտանիցի․ դու քեզէն ասէ գանձես զբարկութի․ և ոչ եթէ Տր, վն զի նա զնմ բարութեան արար՝ որ ինչ պետքէին և այլն։ ուրեմն, որ զբարութի և զշնորհս ոչ խնայէ տալ․ և առնօղն պղերգանայ յառնուլն և կմ առնեցելովն փքանայ․ գանձէ անձին իւրում զբարկութի։ Գեղեցիկ օրինակ տայ այսմ աշակերտն Գրիգորի Տբանի Ջերոնիմոս ասելով թէ, որ սէր առ սէր լարէ զաղեղն․ ժամանակ տայ մտացն՝ զի փախիցի որ է թէ ըն դիմակն փախչիլ ոչ կամի՝ այնք հզօրպս նետն ձգեալ, թափանցի․ ցորքան ժմնկ մեծաւ ջանի լայնալիծն եղև պատրաստել և լարեալ․ ուստի բանաստեղծքն նկարէին զնծ բրդեղէն ոտիւք․ և երկաթեղէն ձեռօք․ զի Տր յամրէ 'ի շարժիլն․ և խիստ է 'ի հարկանելն․ և զ յամեցուցն պատժոյն ծանրութբ լցուցանէ։ ուստի գոր Գռաւ իթ ասէ թէ․ նետք քո սրեալ են հզօր․ Մօսիսի ասէ Տր․ լարեցից զաղեղն իմ և 'ի սուսեր իմ արկից զնա։ և այս թէ երբ․ ասէ․ յաւուր վրիժուց հատուցմն․ տես թէ որքան միջոց տայ Տր, արդէն սկսի զաղեղն լարել․ և հազիւ թէ մինչև ի յօր կատարածին քարշէ զլայնալիծն բարկութե։ ուրմն ըն խրատութե մերոյ՝ մեք արդիւնաւ որիմք զպտիժն։ զի զներողութե ժմնկն, դարձուցանեմք 'ի ժամանակ վրէժխնդրութե։ արդ՝ թէպտ խստասրտութին ոչ է յայ․ բայց սակայն՝ անտանելի պատիժ է․ զի ով ոչ գիտէ և տեսանէ թէ մեծ պատիժ է մեղուրց․ մինչ Տր թողու տայ առանց պատժոց գործել զինչ և կամին․ և 'ի խորս չարեաց ընկղմիլ և 'ի գեհեանն կործանիլ։ ուրեմն յայսմիկ խստութեան․ ոչ միայնէ թողութի, այլ և դրական գործողութին այս։ ուրեմն յայսմի կարծրութ սրտի խնդրէ Մեծ Գրիգոր ազատիլ․ գիտելով թէ, ոչ վրէժ խնդրելն այս այցելական պատժօք՝ է՛ նշան մեծի ատելութ․ ոյ թէ պատժօք արգելանիցիմք՝ է նշան մեծի սիրելութ։

※ Մի՛ եղիցի տն պատուոյ և այլն։)

Այսինքն այս ջանալով աղօթիւք մի՛ եղէց անպտուղ․ իբր 'ի քարաժեռ երկրաստուց արկանելով զսերմն աղօթիցս, այլ ինձ տուաւ աղօթից, տուր զպտուղ էտուն զղջմանս։ զի մի ես կարծեցայց յապ սուածի գոլ սերմնող։

※ Մի՛ եղիցի ինձ երկնել, և ոչ ծնանել ։)

Այսինքն՝ զցաւն կրել, և 'ի զաւակէն զրկիլ զայս ասէր Եզեկիաս բարկացեալ վն սպառնալեացն սենեքերիմայ․ Եսայ․ ԼԷ․ Գ։ զոր մեկնէ Ոսկեանս թէ, ի վերջին որոգայթ՝ 'եցաւ՝ և 'ի տագնապ ժամանեցաք․ զի յլրաւի մահու պատկեր է ժամ երկանցն կանանց, և վերջին որոգայթ․ և ք զմահն խստագոյն․ զի բազմիցս հիւանդք անզգայացեալք զցաւն ոչ իմանալով մեռանին, զոր խղճալի կանայք բազում ցաւ ով ծնանին։ ուրեմն և ինձ մի՛ եղիցի ասէ ըս օրինակի երկնօղ կանանց զցաւն կրել՝ և 'ի պտղոյն զրկիլ․ զաշխատս այնպս աղօթից տանիլ․ և անպտուղ յարդեանց և յօգնութեցն ելանել․ կմ սրտի ներքսպս զղջալ և 'ի կատար ապաշխարութ ոչ ժամանել ըս օրինակի զղջմանն յուդայի․ որոյ մեղքն էր մտլեգնաբար և զղջումն յուսահատօրէն։

※ Որ բուղ՝ և ոչ տրտմեցել։) ըս օրինակի լալական կանանց․ որք 'ի վերայ ստալացն մեռե_

լոց

լոց ողջոյն յօրինեն . և ինքեանք ոչ արտասուեն . և կամ սոսաւ լան . և զի առաւել ցաւ լինի ողբացողին յորժամ ողբայ և ո՛չ կարէ արտասուել . զի արտասուքն շիջուցանեն զհուր եզայրեցուցմն սրտին ։ Ուստի մինչ ումեմն մեռանի միամօր որդին . փոխանակ արտասուելոյ սկսանի ծիծաղիլ . և 'ի հարցանել զպատճառն . ասաց՝ այս ծիծաղելովս առաւել տապիմ ։ Նմանապէս և իմ (ասէ) յայրեցմանէ սրտիս արտասուքս չորացան . և ոչ կարեմ արտասուել զի զհուր սրտիս շիջուցից ։

※ Մորմոքել՝ և ոչ հառաչել ։) Այսինքն մտատանջել . և խորապէս խոցհիլ զմեղանացս . և ոչ կարել հառաչել . զի հառաչանքն են դիւրութիւն սրտի 'տրտմութեան զգածողի ։

※ Պապանձիլ՝ և ոչ ողբերգել ։) Այսինքն տրտմիլ 'ի խորոց վասն մեղացս . և ոչ կարել անձրևել արտասուօք ։

※ Ընդոստնուլ՝ և ոչ հատանիլ ։) Այսինքն յասպարիզն ընթանալ և 'ի յաղթանակէն զրկիլ՝ և ոչ հասանիլ . զպսակս կրել . և 'ի պսակէն դատարկ եղանել ։

※ Ինչ ձայնել՝ և ըստ ոչ լսել ։) Որպէս այսմ Եսայ . ծը . + ։ գալ բողոքել հեզ առ իս , և ինձ ոչ լսել ։ և պատճառն էր , զի ծոմապահօղ հրեայքն յայնժամ 'ի հակառակէն և 'ի կռուէս պահէին . և յաւուրս պահոց զկամս իւրեանց կատարէին . և եկեալ 'ի տաճարն բողոքէին . և Այ ոչ լսէր ։ Մի լիցի (ասէ) և ինձ նոցա նման . զի այսու աղօթիւքս առ քեզ բողոքեցից և դու ոչ հաճիցիս՝ և ոչ ընկալցիս . զի լսելն ընդունիլ և հաճիլ . և 'ի նշան ընդունելութեան տալ զհայցելին ։

※ Զոհել՝ և ոչ ճենճերել ։) Այսինքն անուշահոտ առնել . զի զոհքն մինչ ճենճերէին լինէին՝ զհոտ բուրէին . իսկ ինձ մի լիցի զոհել զմարմինս պատարագ , և աղօթել իբրու զոհիւ , և առանց զուարթութեան խնդրոյ շնորհաց եղանել ։

※ Զքեզ տեսանել՝ և թափուր եղանել ։) Զի աղօթնէ խօսակցութիւն ընդ այ , մի լիցի (ասէ) ինձ , աղօթիւք զքեզ տեսանել . և առանց պարգևաց յերեսաց քոց եղանել . կամ 'ի խորհրդեան պատարագին 'ի ներքոյ պատառմանց զքեզ տեսանել . և կամ ներքին խոկացմամբ , և ունայն 'ի շնորհաց եղանել ։ Տիտոս Կայսրն այնքան առատ էր 'ի պարգևան մինչ զի ուրք երբէք դատարկ եղանէր 'ի տեսանելն զնա , և 'ի մեղադրելն 'ի բարեկամաց ասաց թէ , ո՛չ է պարտ՝ զի յերեսաց ինքնակալի տրտում ոք դարձցի . և յորում աւուր զպարգևս ոչ տայր . ասէր զօրն կորուսեալ , և ո՛չ համարէր զինքն կայսր ։

※ Հուր ինչ [illegible])։

Եսայ . կե . 24 ։ Իբր թէ նախքան զձայնիլ աղօթելս . ներքին հառաչանացս լուր տուր Տր . զի առաւել գիտես զպէտս իմ և զկարիս . քան զոր կարդամս և խնդրեմս 'ի քէն . զի եթէ յայնժամ հրէից լսել խոստանայիր նախ քան զաղօթելն նոցին . ո՞րչափ և ինձ որ Քրիստոնեայս եմ ։

※ (Է) Մ [illegible] ։)

Այո (ասէ) գիտեմ զի որ քան որ հեշտացոյ այնքան հատուցումն պահանջի 'ի վճարումն ըստ արդար իրաւանց . և այնու ամ վախճանապէս . վասն ընդ դէմ անհնար մեղսից չէ լոյս . սակայն դու յողորմութեան առաւել հաշակեալ ես . քան յարդարութեան . և զերբեմնական համբոյր ոտից քոց . և զարտասուօք լուացումն պոռնկին բաւական վճարումն համարեցար՝ վասն առաւելութեն ջերմեռանդ սիրոյն . և ոչ անցելովքն դժոխարիս՝ մինչ նեկայապէս սիրով առ քեզ դիմեալ զոր տեսանես . որպէս զաւազակն որ զքեզ 'ի յուրանալն համայնից Տէր խոստովանեցաւ ։ Ուստի վայրենիկ ասէր սոյն երանելիս 'ի պատարագամատուցին թէ , որ զանառակ որդին մերձեցոյց 'ի հայրենիս ժառանգութիւնն , և զպոռնիկն յառաջեցոյց յերկնից արքայութիւնն . այո Տէր այո , և ես մի եմ 'ի նոցանէ . և զիս ընկալ ընդ նոսին , և այլն ։ Այլ թէպէտ ըստ խստութեան արդարութեան պահանջի հատուցումն ըստ չափոյ հեշտութեան և ժամանակին մեղացն 'ի մեղս . ըստայնմ ըստ չափոյ անօրէնին հարցեն . սակայն և բազմիցս հաճատօվ յարդարացելոցն ոչ պահանջի հատուցումն . զի հաճառքն՝ որ բէ զանցեալսն , բայց և առ ներգործական մեղսն՝ երբեմն ըստ սաստկութեան սիրոյն առնանի ըսպեղանին . և զայս խնդրէր Սբս Գրիգոր սիրահարս Աստուծոյ . որ զմայլէր վառել և բորբոքել էր ճշմարիտ սիրովն Այդերն սիրոյ Հոգւոյն Աստուծոյ ։

※ (Է) Արբեա ծաղկաւոր երգնեալ : Ըստ այնմ եթէ ոչ, գտր հատուցանել, երկո ցուցն շնորհեաց. զի պարտական լինի ամ փոխառու. և յորժամ ոչ ունի զի հատուսցէ ՚ի փոխատուէն, ներել առ ՚ի նուագիրն : Նմանապէս և ես ՚ի քէն բազում շնորհս փոխառի զի շահեցայց. և զփոխարէնն առաքինութ հատուցից. և ահա զամն վատնեցի և չունելով զհատուցումն՝ աղաչեմ ներել զպարտուցս ձեռագիր :

※ (Ը) Եթէ ցասուցես զոքս իմ նոյնպէս և հոգեցուցանես երկուց [illegible] և այլն :)

Տէր յոյսն, ՚ի հոգեկան և իմացմնական թշնաութէ, մինչ ըմբռնեալ զիս տեսից անձար և ան օգնական ՚ի քնաւ էից եղեալ, զփրկութի քո տեսից ով Տր իմ. որ յոյս և ապաւէնն ես ՚ի քեզ յուսացելոց : կմ նկատէ ՚ի բանն Եսայ. ծա. 19 : ուր ասէ Մարգարէն. երկու ինչ հակառակ կան քեզ. ո՞վէ որ տրտմակից լինիցի քեզ. կործանում և բեկում սով և սուր, եւ ո՞ մխիթարեսցէ զքեզ. աստ և յայսպիսի պատահման. դու ես ասէ յոյս եխնամակալ : կամ երկու վտանգ ասէ ՚ի ժամու թշնամանէ հոգեվարին. զորկին Ածային տեսութէ. և զմատնիլն գեհենոյն կամ զցաւ հոգեվարքն. և զսոսկալի երևումն հրեշտակին վս որոց զկնի ասէ :

※ Եթէ նկատել զիտեսցես իմ և այլ :)

Տէր յոյսն եթէ նկատել զիտեսցես իմանալ պարտքն որ տանի ՚ի վեր. որ զամենեսեան զրաւէ և տանի մահն : ի յոգւոյն զինեալ առ զատման հնար՝ հրեշտակ խաղաղութե քոյ ինձ պատահեսցի քաղցրութբ. զոր և Յովհաննէս խնդրէր ՚ինն ժամանն ասելով. և ՚ի գալս իմում առ քեզ ընկրկեսցի հուրն. վանեսցին իշխանքն չարին. ամաչեսցեն ամենաքն կայցեն. և ծախակողմեանքն մի մնասցեն :

※ Յայց ինչ տեր՝ [illegible] տեսակ, [illegible] [illegible] և այլն :)

Տէր յոյսն, ցոյց ինձ ՚ի ժամու մահուանս՝ զքաղցրահեշտակդ լուսոյ. (զոր մաքրութե հոգի կոչէ՝ համեմատութե աղտեղի հոգեացն դևացն. զի են անմաքուրք՝ ՚ի չար յամառելով, և ոչ ՚ի բնութենական պայծառութե զրկեցեալք, ըստ Մեծին Դիոնեսիոսի.) զի ըստ նմանութե հոգւոյն ղազարոսի՝ ի գոգն Աբրահամու զիս տարցեն. որէ տեղի հանգստեան երանելեաց, ըստ Մեծին Դիոնեսիոսի :

※ Նարեկայ ինչ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] :)

Տէր յոյսն, պետամնի կցորդ՝ և վերնոց եղիցն ուղղեկից, զոչ ակնկալեն քարութն՝ ինձ ժամանեցուսցես. և ՚ի յուսահատութէ պահուն, ինձ ամենայն կենաց շնորհեսցես. ըստ այնմ հայեցայ և ոչ ոք էր որ օգնէր, զմտաւ ածի և ոչ ոք էր՝ որ ՚ի թիկունս հասանէր. վասնորոյ փրկեաց զնա աջ իմ և սրտմտութի իմ միայն զդէմ կալաւ Եսայ կգ. 5 :

※ Տէր [illegible] [illegible] [illegible] և այլն :)

Տէր յոյսն, քաւ լիցի թէ դու որ բարեբանեալդ ես յամենայնի. ինձ վերաւ որեալ ողխարիս գազանն դժնդակ ձանապարհոր դակից տացես. այսէ, փոխանակ հրեշտակի լուսոյ՝ զչար գազանն դևն : Ըստ այնմ հշտակի չարի դիմեցոյց ՚ի նա զսրտմտութե բարկութե իւրոյ :

※ Մ[illegible] [illegible] [illegible] :)

Ցանկի զի այսպիսի խնդիրք՝ ընդ դէմ են Ածային արդարութէն, այլ ոչ ողորմութեան. Նա և զանխտ կեանքն՝ ոչ խնդրէ առանց աշխարութե. այլ [illegible] [illegible] կոչէ զկացուն առաքինութե, ուրեմն կամի ասել թէ ես որ այժմ ՚ի մեղս մեռեալ եմ, դարձո ՚ի մեղացս. և զանսխտ կեանն առաքինութե ինձ շնորհեա :

※ [illegible] [illegible] :)

Տէր յոյսն, փրկեա զիս ՚ի կործանիչ մեղացն պարտուց :

※ (Թ) Տ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] :)

Տէր յոյսն, թէպէտ՝ ակնկալութե արարածոց յայտնութե որդւոցդ Այ սպասէ : այլ՝ ես, ոչ սպասեմ, այլ հաւատամ արդէն իսկ է կեալ, ուրեմն մի թէ՝ մոռանալոցես զքարեբարելդ, և չարին զքարի հատուցանելդ, որ ծագես զարև ՚ի վր չարաց և բարեաց և աձես զանձրև ՚ի վր արդարոց և մեղաւ որաց. ասատէն՝ [illegible] է կոչական այսինքն ով ակնկալութիւն :

※ Տ[illegible] [illegible] [illegible] :)

Տէր յոյսն, մի թէ երբեմն մարդասէր, և երբեմն անմարդասէր լինելոցես. որ բնութեամբ անփոփոխ ես :

※ Մ[illegible] [illegible] [illegible] :)

Իբր թէ զուրէ բո աղդէ և իմեռենըս, և մի թէ հասել առիս միայն կամիցիս յետս նահանջել զկենագործելդ՝ որ անվախձանդ ես, իբր թէ կամի ասել՝ քաւ լիցի, ոչ և Աբրհմ ասէր առ Այ, մի թէ կորուսանիցես զարդարն ընդ ամբարշտին, քաւ լիցի քեզ Տր՝ որ դատես զերկիր

※ Թ[illegible] [illegible] [illegible] :)

Իբր թէ ամ երբեմնիկ պատուղ ողորմայնին դաւ

թի նստեալ յաթոռն Սաղոմոնի, քան լիցի թէ թողուցուս զողորմիլդ. որ բնութեամբ իսկ ողորմութիւնս ես ։

Ողորմութեամբ ...)

Մեր թէ դու ծաղիկ յարմատոյն դաւթի բուսեալ, քաղցր և ախորժելի էիր և ես. և մի թէ սուխ եկեալ գքաղցրութիւնդ՝ 'ի դառնութիւն փոխարկելոց ես, կամ ջնջելոց և պղծելոց ։ զի ողորմութեան է՝ ջնջել և պղծել ։

✵ (...) Չի դու ասացեր թէ, Ես ողորմութեամբ չինեցի. և յողորմութեան և յիրաւունս հաստատուն ունիս զաթոռդ. և ողորմութեամբ հաւաքեալ ես յանձնեցունց ենութ մեծ պարծանացդ՝ ողորմութիւնդ է. վասն որոյ և Մովսէսի ասէիր, առնեմ զողորմութիւն ի բիւրոց իմոց՝ մինչև ի հազար ազգս ։ և այժմ

մի թէ զհակառակն առնելոց ես, մինչ գրեթէ ողորմութեան և տալով այլ ասել փարթամանա քինթէ առնելով. զ հատենելքն 'ի սոյն միտս են

✵ (...) ... , յանցեալ լուսոյ և պաժմրս՝ յապագայսն՝ միշտ օրհնեալ ես ։ կամ՝ երեք յաւիտեանք են. յեւկզ բանէ ստեղծման ... մինչև 'ի ... 'ի ... գալստենէն մինչև 'ի կատարած ... , և ըզ կնի կատարածին՝ յանզրաւ յաւիտեանս ։ կամ 'ի յսկզբնաւոր՝ և 'ի վախճանաւոր յաւիտեանս, որէ ժամանակն. և յսկսեալ և անվախճանն, որէ մշտնջենաւորն. և կամ յոչ սկսեալ՝ և յոչ աւարտեալն, որէ պարզ յաւիտեանն ։ ... զի պայման խմանալեացն մշտնջենաւորն և Աստուծոյ յաւիտեանն՝ անսկիզբն և անվախճանն է ։

ԳԻՐՔ ԵՐՐՈՐԴ

Սոյն ցուցանէ զԱծ ... ։ Երկրորդ ... Երրորդ՝ ... Չորրորդ՝ ... Հինգերորդ՝ ... Ո ... Վեցերորդ՝ ... բժշկել ։ Որ սոյն գլուխս սկսանի ... է ... բոլոր գրոց ։

✵ ԲԱՆ ✵

ՍԻՐՏՆ ԱՐԱՐԻՉ
ԴԱՆԱՒՍ ՅՈՎՆԱՑ Է
✵ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✵

Յետ այսորիկ՝ բաժանեաց 'ի վերայ այսորիկ՝ հեղինակութիւն Աստուածաշունչ գրոց, դաւանութիւն նիկիական՝ որ ասէ, Հաւատամք 'ի մի Աստուած յարարողն երկնի և երկրի. նկայն՝ գտանեն ոմանք որք փնուցին ..., յաւէտակից Աստուածորդւոյն և յէնուն 'ի բանն արխատոտելի թէ, յոչնչէն՝ յոչ ուրեքէն՝ և յոչ երբէքէն՝ ոչինչ լինի, իսկ ... է ստեղծեալ յոչնչէ, և է սասն

համառօտ. բայց՝ արխատոտելի կարծեացն հետևելով՝ լաւ ագոյն համարին արխատոտ լինալ, քան թէ Աստուածայնումն. վասն այնորիկ ասեմ արխատոտելի՝ 'ի գիրս պատճառաց ... գլխ. եթէ, ամենայն պատճառ, յառաջ է տեղեաց յիւր պատճառելին. և ամ շարժումն յայլմէ ումեմնէ շարժի, հարկէ զի ամից պատճառաց՝ վեհագոյն պատճառմն՝ անպատճառ. և ամ շարժելեաց՝ շարժօղն, անշարժ՝ իմքնակայանալ. և մի մինչև ցանսահմանութեան ընթանալ. և այնէ ամ յորմէ ամքն պատճառեցան և յառաջ եկին ստեղծմամբ ։ իսկ առաջնոյն արխատոտելի ասելին թէ, յիրաւի ամ նիւթականք որք յառաջագոյն, կարողին նիւթական պատճառաց. զի ծառք և տունկք ոչ գան յառաջ թարց չորից տարերաց

բերաց. այլ թէ յոչ երբեքէն՝ յոչ ուրեքէն ոչ ինչ լինի, այսէ՝ առանց ծայրագոյն պատճառին այ, զոր արիստոտել ոչ ուրանայր. վա որոյ՝ և զգարգարումն նի ը ամ, և ի ձեռն Ս. Յ ասէր իգիրս նց. և զկնի տարոյ ը մանէ զգոյացամանութի նի՝ ի վախճանին ասէր՝ այսպիսի ամ թուի ինձ թէ՝ յաւաջին բարույն լինին՝ որ զկամաւոր խոնարհութին փրկութի շնորհէ ամենեց. և դարձեալ ասէ, վասնզ է յաղագս նի ասել և ընդ իսկագունոյն նի զանց առնել, և թէ նախնի ինչ բանէ, և հայրենի ամ մարդկան իբրու յաւառածոյ ամենայն, և վա Ս. Յ մեզ հաստեալ. և ոչ մի բնութի ինքն ը ինքեան բաւեալ լինի՝ անպէտ լեալ առ ի նմանէն փրկութե։ ուրեմն որ զայսպիսի և զայլս բազումս ասէ ի նոյն գրքոջ, ոչ ուրանայ զԱծ, այլև բատեղծող խոստովանի, վայ և երբեմն ծնող ամենայնի կոչէ զԱծ՝ և փրկիչ, և թէ առաջին պատճառն զաշխարհս գործեալ ինքնին, և զոր առ երկրի են, ունի զօրութեամբ և ոչ բնութբ. ուրեմն և յայսմանէ յայտ է թէ զնիւթն ոչ խոստովանի յՍ. Յ էութէն և ոչ յաւէտակից Ս. Յ։ իսկ եթէ յէութէն Ս. Յ. և Ս. Յ յաւէտակից ոչ են յայտ է թէ յոչնչէ ստեղծեալք են. և թէ ասիցէ ոք. զիարդ յոչնչէ ինչ լինի, ասեմ թէ՝ ոչ լինի ի նիւթականս յոչ այնպէս գոլոյն՝ այլ ինչ գոլ, որպ յոչ սպիտակէ սպիտակ, և յոչ հրոյ հուր. որպ ի ջրոյ և կամ ի յօդոյ և յարեգականէ սեաւ, որ ոչ է սեաւ. այսպէս և յոչ գոլոյ գոլ։ նաև ի խեռս պատճառացոչինչ պատճառ վասնորոյ է ք զպատճառելին՝ իսկ պատճառել մտիկք՝ ասին բանաստեղծք. և Պորփիւր կարաց ի սրտէ իւրմէ ստեղծել զխորհուրդն որթագործուն. դ. թագ. ժբ. 33։ ուրեմն ամենայնի պատճառն ևս առաւել կարաց առնել քան զիւր պատճառելիսն։ վասնորոյ միայն արարիչ ասի զքրնաւս յոչնչէ, այլինքն յոչ արտաքոյ յանգլոյ նիւթոյ. զիայն՝ ոչ է ստեղծել. այլ արհեստաւորել։ իսկ թէ ոք առարկէ թէ և Ամենս արար ասէ։ ասելիէ թէ. նոյնէ Ս. Յ առնելն և ստեղծելն. և բաւականէ որ ասէ, ի սկզբանէ արար. իսկ արտաքոյ երկնի և երկրի, և պարունակեցելոցն ի նոսին ոչ գոյ այլինչ թէ այնոցիկ ոչ իցէ Ս. Ծ ստեղծող լեալ. դարձեալ զի ամ յաւիտենական մշտ նոյնակերպ պարտի լինիլ. և ահա աշխարհս մշտ ի շնանալնէ և ի ծորիլն. որպ ասէր պինդոսն թէ՝ էակք ամ ի հոսման և

ի ծորման են. և ոչ հանդիպլին դադարման. այլ այնմ որոյ վախճանն ոչէ յաւիտենականին. այնմ և ոչ սկիզբն. ապա յայտ թէ էակք չունելով զանեզրութի ի յետկուսէ, չունին և զանեզրութի սկզբան, իսկ հրեշտակք ոչ ը ինքեանց՝ զի եղականք են և ապականացուք, և ը շնորհի միայն անապականք և անմահք. որպ և պղատոն ասէր՝ իբր ի դիմաց Ս. Յ, առ հրեշտակսն թէ՝ ով ածք ածոց՝ որոց ես իսկ եմ սկիզբն և կտրած՝ թէպէտ ը բնութե ձերոյ ապականացուք էք՝ այլ ը կամ իմոց անապականք. իսկ կամքն իմ վեհագոյն է ք զբնութի ձեր՝ վա այնորիկ մնայք անապականք։ Գրձլ Սբն Գրաւ իթ փիլիսոփայն ի պորփիւրի մեկնութե. ը. գլ. ի վերայ այնմ բանին պղատոնի թէ, է և լինի՝ և ի բաղադանութե է ասէ, լինի ասելով ծանոյց նախ քան զերկուս. և է ասելով ծանոյց թէ ի երկուսն է ինքնութիւն. և ի բաղադանութե է ասելով ծանոյց թէ ի գիտութե մերումն է. Բանզի պղատոնականք ասէին նախ ք զերկուսն, զի ի ձեռն բանի ստեղծանէ Ս. Ծ զայսպիս։ Իսկ այլք՝ թէ են տեսակք ամենայն ինքնաստարակայք բան ոչ ունելով. բայց զգայութիս ունին, ը որոց կերպարանի զամ ստեղծէ Ս. Ծ։ Իսկ այլք՝ թէ են ամենայն տեսակք. որք զգայութիս ոչ ունին ը որում զամ ստեղծանէ Ս. Ծ, որոց ոչ հաւանի Արիստոտել. վա այնորիկ ոչ ասէ նախ ք զերկուս. իսկ որք բանիւ ստեղծանէ ասեն՝ նց հաւանի։ Ամաչեսցեն ուրեմն բնականքն, և անուանեալ Քրիստոնեայքն՝ զի զոր ինքեանք ուրանան, իշխանն բնականաց գոլով հեթանոս խոստովանի և թէ աշխարհս յոչնչէ եղև վկայէ և սրբուհին շամունէ. ը մակբ. է. 28. որ խրատ տալով որդւոյն ասաց թէ՝ հայեսցիս դու յերկինս և յերկիր, և որ ինչ արարածք իցեն յոյժ լիցի քեզ՝ զի յոչնչէ արար զնս Ս. Ծ։ գոն և երկուս այսպիսի վկայութիք բայց զլյս Ս. Ծ այնս հաւատոյն բաւէ կս հերքելով զանց առնեմք։

✻ Աշխարհս յաւիտենական լինիլ։ Բանզի Ս. Ծ է ինքնակայ իմաստութի՝ որ ինքն և իմաստութին ոչ զանազանին, ուստի զՍ. Ծ կոչէ անշամանդադ գիտութի, որ պարզ և վճիռ՝ անիրաւն ի տրգիտութէ անցելոց. և ներկայից և ապառնեացն։ իսկ թէ ոմնք ասեն զանազանիլ տեսակս ի Ս. Ծ էութեն և գիտութեն. ասէ լէ թէ որովհետև ոչ զանազանիլ իրականապէս նոյնէ ուրեմն ասել զՍ. Ծ և զգիտութի իւր ոչ զանազանիլ. այլ իրականապէս, ապա թէ ոչ՝ տեսականապէս զանազանին, որպ ասէ Սկոթոս ը. գրքոջ. դ. վճռաբանութե. 3. խնդրին։

* (Է) Բարձր և խոնարհ ։) Մի միայն Ա͞ծ բարձր և խոնարհ ասի ; ըստորում զէակ_ ձունս և զկարս էութեամբ աներկայութե͞ իւրով լցուցանէ . այլև ըստորում բնութ͞ե , և պատուով և պաճառութ͞ե , և դասիւ , և նախկնութեամբ բարձր է . սակայն՝ այսու ամենայնիւ՝ խոնարհ և հեզ է , ըստայնմ երից մանկանցն ասից , այլ արա առ մեզ ըստ հեզութեան քում ։ Իսկ՝ առ Ք͞ս՝ եթէ նկատիցեմք , ահա բարձր և խոնարհ է . զի ըստայնմ որ ՚ի վերուստ եկն՝ բարձր է . և ըստորում զխոնարհ բնութիւնս մեր էառ փոքր ինչ խոնարհ եղև քան զհրեշտակս , վ͞ս չարչարանաց և մահուն . և ըստ այսմ խո_ նարհ է ։ Դարձ՝ բարձր է գերազանցութ͞ե և խո_ նարհ է ըստորում զինքն գերագոյս պէս ամե_ նեցուն հաղորդէ և բաւութ͞ե իւրով լնու , և ը͞ս մարդկան՝ ընտանեբար կենցաղավարի և ՚ի կամակատարս իւր ՚ի հեզս և ի խոնարհս բնակի ։ Ըստայնմ որ ասէ զկամս Հօր իմոյ , ես և Հայր առ նա եկեսցուք , ոչ թէ զկամակիցքն բանութ͞ե քարշեսցուք ՚ի վեր , այլ մեք առ նա իջցուք . որ՛վ անհուն խոնարհութիւն ։

* Անսպառ ծագումն ։) Զի լոյս արեգական թէպէտ վճիտ է , սակայն ամպով ծածկի , և գիշեր զնա փխնկէ իմաս . է . 30 ։ Այլ Ա͞ծ այնպէս ծագումն է և լոյս , զի ուր և ծագէ ստուեր ինչ զդէմ ունիլ ծագմանն ն͞ր ոչ կարէ , և ոչ ամ_ պով ծածկի . և ոչ միջադրութ͞ե լուսնի և երկրի խաւարի՝ որպէս զարեգակն . յորում չիք փոփոխումն և կամ շրջելոյ ստուեր ։ Իսկ՝ առ այն թէ , ՚ի հովանի թևոց ն͞ր յուսասցիս . հովանեաւ՝ անստուեր իմանի Ա͞ծ , յին խնամակութիւն՝ ՚ի ժամանակի տապոյ փորձութ͞ե . այպէս զօրութ͞ի բարձրելոյն հովանի եղև Ա͞ծ ծնողին ։

* Անպարագիր հանգիստ ։) Ա͞ծ անթայլ և անպղտոր հանգիստ . ուստի ծանրաբեռնելոց և վաստակելոց ասէր՝ եկայք առ իս և ես հանգուցից զձեզ ։

* Անպատկեր նկար ։) Զի զորս կնքէ պատկերակցելով՝ ի մեղանչելն ոչ բառնայ զպատկե_ րութ͞ին . որպէս ոչ եբարձ ՚ի դևաց՝ զբնաբոյս լոյսն , և ոչ ՚ի մարդկանէ զիմացկան հոգւոյն պատկերակցութ͞ին . զի աննշմարելի է շնորհ Ա͞յ . Դարձ՝ կնիքն է նշան խորհրդոյն իւրոյ և ըստ այսմ խորհուրդն Ա͞յ՝ անյեղլի և անփոփոխ . իսկ խորհուրդք մահկանացուաց զանգիտօղք են և շաղփաղփունք . կա՛մ զի Ք͞ս աննկարագ կնիք և պատկեր Հօր ։

* Անտեսանելի տեսիլ ։) Ա͞ծ յինքն , անտպաւորելի , անձևանալի տեսիլ . զի թէպէտ ՚ի տե_ սիլս յաճախեաց՝ և ՚ի միտս մարգարէից երևեցաւ , սակայն ոչ ոք ՚ի նոցանէ կարաց ասել ինչ՝ զձևոյ տեսլեանն , զի անձև անայր՝ և անտպաւորելի . վասն որոյ ասէր Եսայի Խ . 18 . ո՛ւմ նմանեցուցիք զտէր ։

* Անշօշափելի ։) Ա͞ծ խոստովանել յամենայնի ։

* Դառն քաղցրութեան ։) Ըստայնմ ճաշակեցէք և տեսէք՝ զի քաղցր է Տ͞ր . զորոյ քաղց_ րութ͞ե փորձն՝ ցուցանեն մեզ ըստ մասնէ տուեալ պարգևքն . վ͞ս և մանանայ ասի , զի յամի բաւական է՝ իւրաքանչիւրոց տալով զանձն համս քաղցրութ͞ե ։ Իսկ և քաղցր ասի զի քաղցրութ͞ե դարմանէ զամենս ։ Իմ͞ս . ԺԵ . 1 ։

* Լուծող բարկութեան ։) Ա͞ծ՝ ըստ ինքեան բաժակ բերկրութ͞ե է , ըստորում և Հոգին Ս͞բ անմահարար բաժակ հեղեալ ասի . զի բերկրեցոյց ՚ի վերնատանն զդասս Առաքելոց ։ Բայց և ոմանց լինի բաժակ պատուհասին , ՚ի ձեռն սպասաւորաց . որպէս Նաբուգոդոնոսոր կոչեցաւ բաժակ ՚ի ձեռին Ա͞յ պատուհասութ͞ե ։

* Հաւասար բնութեան Հօր ։) Որպէս Հայրն զմարմինն բուծանէ և սնուցանէ , և դու Հայր հոգւոց ես զհոգիս մեր սնուցանելով և կեն_ դանացուցանելով ։

* Հաւատարմութեան կապ ։) Ա͞ծ յինքն հաւա_ սարակաց միաւորիչ և շաղկապ . և թէ ոմանք առ միմեանս ցուցանեն զհաւատարմութ͞ի , նոցին հաւատարմութեան կապակցող սէրն է Ա͞ծ և կապ ար , որպէս և ՚ի տարրերս է տեսանել , զի չոր ըստ գինւոյ , և ջերմութ͞ի ըստ ցրտութ͞ե խառ_ նեալք լինին և զմիմեանս ոչ ապականեն . զոր և արհամարհել զարմանայ ՚ի գիրս Յոբ , թէ զիա՞րդ ՚ի ներհակաց սկզբանց բաղկացեալ եղև Յոբ . զոր և նմանեցուցանէ աթենա պատ_ կերին . զոր պատկերագործն փութով կազմեաց՝ ՚ի մէջ վահանին , ասէ , զԱթենա անձին դէմսն , և այնպէս շաղկապել ըստ պատկերին յօրինուած ինչ ՚ի ձեռն ուսմանն աներևան արարչագործութ͞ե՝ իբրու թէ՝ ՚ի հարկէ կամիցի ոք լուծել զայն ինչ՝ ըստ նմին ամ͞ն պատ_ կերն քակեալ լինի , քանզի նովաւ լինիւր շարունակել . արդ՝ այսու օրինակաւ Յ͞ս՝ յածէ շարունակել , որ բոլորից է յօդաւորութ͞ի և փրկութ͞ի ։ Այսպէս ուրեմն թէ՝ տարրքն միաբա_ նութիւնք և թէ քաղաքականք , որք առ միմեանս յօդին և կապին , Ա͞ծ ամենեցունց է սէր և կապակցող . զի ներկայ գոլով յամենայն էութ͞ե և կարո_ ղութ͞ե՝ զամենայն ինքեամբ պահէ ՚ի միաբանութ͞ե ։

* Անեղծ խոստովանութեան ։) Ա͞ծ յինքն , աներև բայց խոստացող՝ և խոստմանն կատարող ։ այսպէս՝ աբրահամու խոստացաւ՝ հայր ազգաց բազ_

մաց

միոյ առնել՝ և արար և նա խոստմանն իւրոյ ոչ Թերահաւատ գտաւ, Թէպէտ ետես զինքն ՚ի մեռելոց կարգի: հռոմ. դ. 19: այլ հաստատեց ՚ի միտս իւր Թէ որ խոստացեալն կարող է առնել:

✲ (Ստանձնոյն ցանկալի:) Այսինքն հոգանի ՚ի ժամանակի տապոյ փորձութեան. և ըստ որում բարերարութիւն ծածկէ զամենայն:

✲ (Զգեստ անձկալոյ:) Այսինքն անկողոպտելի զգեստ փառաց. և զայսմ ասէր առաքեալն զգեցարուք զՏէր մեր Յիսուս Քրիստոս և մարմնոյ խնամ մի տանիք ՚ի ցանկութիւնս:

տես և երկրորդ կորնթացիսն ե. 24 :

✲ (Օրոց բաղձալի:) Օրոցն է որ և եօրղան գլխերածածկոյթ. և Հոգին ՚ի գլխերի կենցաղոյս է մեզ օԹոց ծածկուն պահելով իւր տուն ատելուն: իսկ օրոց տալեալն սխալ է :

✲ (Անսահմանելի շնորհ:) Այսինքն անհնազ շնորհաց տուող զի որպէս ՚ի միոյ ջրագէ անԹիւ ջրագունք վազեն. և լոյս առաջնոյ ջրագին ոչ սպառի. այսպէս և Հոգին ամենեցուն տալով զշնորհս՝ յինքենէ ոչ պակասի. այսպէս ՚ի հոգւոյն Մովսէսի ետ և եօԹանասուն ծերոցն և ՚ի Մովսէս աննուազ մնաց շնորհն :

✲ (Արփիափայլոյ ցօղ:) Արփին է արեգակն. և ցնցողն է խողովակն և փողրակն: արդ՝ դու ես (ասէ) փողրակ լուսոյ առ ամենեսին ծաւալելով զլոյս շնորհացդ, և ողորմութեանդ :

✲ (Անսպառելոյ գանձ:) Այս է, յամ տեղիս ցօղիչ անձրևական շնորհացդ: Թէպէտ ըզգեղմն ցօղով լցեալ՝ մեկնեն վարդապետք ՚ի վր. սուրբ հեւոյ կուսին. յորմէ հոսեաց անձրեւն կենաց Քրիստոս. և բուսոյց զգանձն տեսակս առաքինութեան ՚ի հոգիս մարդկան: դատ. զ. 37:

✲ (Արտաքոյ տուողութեան:) Այսինքն, հոգւոյ և մարմնոյ :

✲ (Անհամեմատ խաղաղութեան:) Այսինքն յորդորիչ ՚ի հոգևոր պատերազմի :

✲ (Անմոռանալի հովիւ:) Զի որ ասաց եկայք աշխատեալք և ես հանգուցից զձեզ՝ ոչ մոռանայ

✲ (Հայրենի օթեւանի:) Այսինքն, ամենարանիչ հոգւոց փրկութեան :

✲ (Առիթաբանաւոր Ներգործող:) Ըստ այնմ. այր ումն արար ընԹրիս. և կոչեաց զաղքատս և զկոյրս. և ոչ ումեք դեռևս առնէր ազգայն՝ որ արար ընԹրիս մեծամեծաց իւրոց. և գործակալաց բարեկացելոց: զի Հոգին զոտորուկս կոչեաց մեծացուցանէ. որպէս զՍամուէլ ՚ի Թագաւորութ. զՀովհէս ՚ի մարգարէութ. զձկնորսս յառաքելութ. զմաքսաւորս յաւետարանիչս. և զհալածողն ՚ի քարոզիչ:

✲ (Միջնորդութեան արարիչ:) Զի առաւել փարթամանայ ՚ի տալն, և ոչ պակասին հարստութիւք նորա գանձուցն շնորհաց և ողորմութեան. որ և զյետին մշակն հաւասար արար առաջնոցն՝ վասն իւրոյ առատութեան :

✲ (Անպատմելի ընդունելութեան:) Այսպէս Թագաւորքն անպարգեւաւոր առ ուր և կամին մտանեն ՚ի տունս օտարաց. զամ իւրեանց սեփհական համարելով. այսպէս և Հոգին ուր և կամի մտանէ և երանէ. և ոչ ոք կարէ զգնացս նորա խափանել. ուստի մինչ Առաքեալքն կամէին արգելուլ զմանկանց մերձեցումն առ ինքն. ասաց Թէ, մի արգելուք :

✲ (Անհովանալի հրաման:) Ըստ այնմ կամաց նորա ոչ կայ հակառակ. հռոմ. Թ. 19 : և Թէ, երկինք և երկիր անցցեն և բանք իմ մի անցանիցեն :

✲ (Անհամեմատ յոյս:) Այսինքն անհամառօտ յուսադրիչ. զի զոր Հոգին յուսացուցանէ. Թէ և ժամանակաւ երկարիցի յուսալին՝ սակայն վերջապէս առնու զկատարումն. ուստի մինչ զԱբրահամ և զՍառայ յուսացոյց. ժամանակք անցանէին. և բնութիւն ՚ի ծերութին փութայր. բայց յոյսն ՚ի նմա՝ անծերանալի էր և զարգացեալ. ասէ Հոգին առաքելոյ բանն յՀռոմ. դ. գլ : նա և Հոգին ոչ է կարճացուցիչ յուսադրելեացն. զի զոր և զոր ալիսի յոյս անկէ ՚ի սրտի. Թէ և ժամանակքն երկարիցեն, վերջապէս ՚ի կատար տանի զխոստացեալսն :

✲ (Ընդունող տեսողութեան:) Զի զխորս սրտից և զսկիզբն և զվերջ. և զկատարած ժամանակաց միակերպապէս տեսանէ. և առաջի նորին տեսողութեան, ոչ զանազանին ներկայք. և անցեալք՝ և ապառնիք: կամ զի Ընդունող տեսողութեան՝ կոչէ զՔրիստոս, որ համբերողէ մեղաւորացն դարձի. և դիտէ՝ Թէ երբ ողջանալոց են. ըստ այնմ. միացի զի բերցէ խաղող: կամ Թէ առ բանըն Աթանայելի նկատէ. զոր մինչ ասաց Տէրն. արդարև իսրայէլացի յորում նենգութիւն ոչ գոյ. ասաց նաԹանայէլ. ուստի ճանաչես զիս. ասաց տէրն՝ մինչ չև էր կոչեալ զքեզ փիլիպպոսի՝ զի էիր ՚ի ներքոյ Թզենւոյն՝ տեսի զքեզ. այսինքն, մինչ կայիր յերանս նախահօրն մեղուցելոյ՝ և ՚ի ներքոյ ստուերական օրինացն Մովսէսի՝ տեսի զքեզ. այսպէս ասէ Նիկողայոս լիւրացին ՚ի վերայ Յովհաննու. ա. 47: տես ուրեմն, Թէ Քրիստոս ուստի՞ց առ ուր տեսանէ :

* (Անզննելի անուն:) Զի անզննելի է էութիւն այ ուստի և ոչ ՚ի դիմաց եղեալ զիմացկնութիւն ՚ի մեղանչելն. և ոչ ՚ի մարդոյն զբանականութիւն:

* (Անհասանելի ով:) Ըստ այնմ բանիս ըզ. ձեռն քո. և լցուցանես զամենայն քաղցրութեամբ քով:

* (Անփոփոխելի լեառն:) Ըստ որում հատուցանէ իւրաքանչիւր իւր ումեք ըստ արժանեաց:

* (Անյագ առատութիւն:) Զի մարդ հայի յե- րես մարդոյ. և Աստուած ՚ի սիրտն. առ Թագ. 16. 7: և հրեշտակն առաջին առ փրկիչն. գիտեմք զի Ճշմարտութեամբ ուսուցանես. և ոչ հայիս յերես մարդոյ:

* (Միխիթարութիւն յոյն:) Որպէս փրկիչն առ ՚ի մխիթարել զմարթա՝ ասաց յարիցէ եղբայրն քո, և առ ՚ի մխիթարել զժողովուրդն ասաց Եսայեաւ. 4. 1. մխիթարեցէք մխիթա- րեցէք զժողովուրդ իմ ասէ այ. և այլն: Գրաւեալ մխիթարիչ ձայնն Ադամայ մերոյ ՚ի տալն թողութիւն. ոմն ասաց առ սիմովն բո- րոտն վա մագդաղենացւոյն. թողեալ լիցին սմա մեղք իւր բազում՝ զի յոյժ սիրեաց:

* (Ներկերակութեան բաժակն:) Որպէս ասէ Մեծն Գրիգոր. յեկեղեցին քահանայապետ է Քս. Աստուածապետականագոյն Յիսուս դա- սաւորեալ զաշակերտս իւր բաց ի մի. բաշխ- մամբ իւրով. խմացական բաշխ- մամբ. զորօրինակս մեր նոյն ամենայն ախորժելի

* (Առն կենդանի.) Զի առ մեզ անճառելի ոչ զկենդանութիւն մեր յայտնեն այլ պարգևաց զնոյն առ ՚ի զանազանել զանհատանն յերկ- րաց, իսկ առ այ մինչ ասի Հայր՝ և Որդի՝ և սբ. Հոգի՝ զանձինսն յայտնեն. և գոյա- կանացն նշանակեն: դարձեալ անուն կենդա- նի ասի Որդի. զի առաքեալքն այնու անուա- մբ զմեռեալս յարուցանէին. այսպէս Պետ- րոս անուամբն Որդւոյ զտաբիթայն յարոյց տես գործոց. 9. 40:

* (Անգամոկութեան քո:) Զի որ յուսայ ՚ի տր՝ ոչ ամաչեսցէ ՚ի յայտ խոտեալս. և որ հաւատայ ՚ի նա սիրով՝ զերծ լինի նորին գտանէ յանմահա- րենան, զի նա է ձանապարհ Ճշմարտութիւն և կեանք. և նա է յոյս. որոյ զկնի գնացողքն ոչ գթեն՝ և ոչ գայթակղին զի թէ զլոյս տեսանեն ոչ գայթակղին. որչափ ևս առաւել մինչ զԱծ ունիցին յիմացականն իւրեանց առաջնորդ:

* (Անբեւեռ բերդ:) այսինքն ամենեցուն և արդիւնապէտութիւն խրատատու:

* (Աննախանձ դստեր:) այսինքն անմախանձ ձաշակ պատրաստող իւրոց ծառայից. և դար

Աղօթք Գրիգորի

ձեռօքն՝ զմեղսն յերես ոչ տանող. այլ սիրով և հաւատուրբ ընդունող:

* (Լուսաւորական ճշմարտ:) Ըստ այնմ Դաւթայ Հայր իմ լինել քեզ ճշմարիտ. և առ Տէրն մեր Յսի Քսի ասէր բորոտն. Տր՝ եթէ կա- միս՝ կարող ես զիս սրբել:

* (Լիութիւնք զօրն:) Ըստ այնմ ՚ի ծովու էն ճանապարհք քո. և շաւիղք քո ՚ի ջուրս բազումս. և հետք քո ոչ երևին:

* (Անշարժելի պատկեր:) Զի պատկերք ըզ գայեաց չափով նկարին. իսկ այ պատկեր Հօրն միածինն Որդին. ոչ չափով եղելով նկարի. եթէ ոչ մինչ մարմնացաւն. որ և յետ մարմնանալոյն, ոչ կարաց նկարիչ ՚ի մտի ունել. եթէ ոչ ծագմամբ պատմութեան ըստ մերոյ ՚ի մեր երևեացն ուստի կոչեն ՚ի մեր այնմ բանին Յակոբու. փորձէ նա և ոչ զոք. ասէ Աւետ առանց քանակութեան մեծ է. առանց որա- կութեան բարի. առանց թուոյ անհուն. առանց ձևոյ մայելչու. առանց ժամանակի յաւիտ- ենակից. առանց տեղւոյ անչափ. առանց տարածման հեղեալ. առանց բազմապատ- կութեան կատարեալ. առանց գետեղման բարձր. առանց ունակութեան՝ ամենա- սուրբ և այլն:

* (Որքանութեան անսահման:) Թէպէտ և որ- քանութիւն ոչ ունի, զի անչափ է և արտաքոյ- լի ստորոգութեանց ՚ի մեր այ ոչ ասին. սակայն ՚ի կողմանէ կարողութեան ասի որքանն. ըստ այնմ ամենակարող է. և անճառապէս կարող:

* (Անմոռանական ողորմ:) Ըստ այնմ ո՞վ նմա նեցուցիք զՏէր:

* (Անսպառական կեանք:) Այսինքն անհա- մեմատօրէն գթացող և ողորմող. ըստ այնմ ո- ղորմութիւնք Տն անսպառելին. և ոչ պա- կասին գթութիւնք նորա. ողբոց. 3. 22:

* (Անփոփոխելի կամօք ողորմելուն:)

Ասացէ ՚ի Տպեալն. որ անփոփոխելի է որ պեցեալ: և միտնէ թէ. դու ով Տր. ունիս և զայլ գերազանցութիւն մի. որ յանկեղծ և յանխռով կամաց աղաչեցեալ լինիս: և կամ թէ դու անխաբելի և անպատրելի կամօք ու- նիս. և դեռևս մինչ աղօթեն առ քեզ մեղա- որք, լսես և ունկն դնես ամենից. թէպէտ ՚ի մեղաւորաց և ՚ի կեղծաւորաց համարել լինիս իբրև զխաբեալ. սակայն ոչ առ որ գիտութեան՝ զի անհուն իմաստութիւն ես. և ոչ կարես խաբել և խաբիլ: ուստի որք

համարին 'ի չ֊ըլմ խօսից արդարանալ. զի
զանվայելչութիւն այ և զանօգտութիւն լինելոց
խնդրեն: երբեմն գիտութե թոյլ տայ (ծ. և
խնդրողին բարի նշան կարծեն զայն. մեկայն
Ց.Ծ վայնս շնորհելով բարկանայ. և ոչ տա
լով ողորմի. զի է սուր տալ 'ի ձեռն արբեցո
ղի և մանկան. ուստի այք ասելին թէ. զի՞ է
զի պահեցաք մեք. և դու ոչ տեսեր, խոնար
հեցուցաք զանձինս մեր՝ և դու ոչ գիտա
ցեր (ասացաւ նը). զի յաճախ պահոց ձե
րոց՝ գտանին կամք ձեր կորնչելք Եսայ. ծը. 3:

※ Եւ որ ինչ տա թէ բերին տա ինչն հրամանք տաղ ցերանելոյն և այլն :)

Այլինքն և այլովք անուամբք դու հաշտ
կեցեալ ես ը բարեխնամ կամացդ՝ և նա
խախնամութե. զի ը Մեծն Գրիգոր՝ Ց.Ծ ոչ
օրհնի և պատուի 'ի բնութեն՝ զի անգիտելի է,
այլ 'ի գործոցն և 'ի խնամակալութեն: որպ ա
սէ յածայն անձանց. ա. գլ. է. ընտրանին:

※ Որովհետ զարտեն ցուցանեն երեւելոյն նմ եւրանութեան :)

Պատաղնեմ՝ ուրախութի լինի յերկինս վս միոյ
մեղաւորի որ ապաշխարիցէ. այսպէս և դու
խնդաս փրկութե՝ իբր թէ իւրով զուարթացել
պարարիս և ուրախանաս 'ով երանութիւն:

※ (Փ) Զի ոչ երգովս ինչ անտարբերագովութեամբ :

Այլինքն զի դու ոչ թէ այս իմ երգովս
(որ 'ի ննոտի մասանց բանին յօդեցեալք են)
փառաւորիս, զի ի վերնոց անմարմնակա
նացն՝ անլուելի և իմացական ձայնիւ միշտ
օրհնեալ լինիս և փառաւորեալ, այլ միայն
թէ որովհետև զիմ փրկութին կամիս իբր
հոմոնական ծառոն ինչ, և կամ իբր զը
մայն այրւոյն՝ պատճառ և առիթ մի կամիս
զայս լինէն. զի թերևս անձնիշխանութիս իմ
առաջի հանդիսամեհութեդ բեկեալ և կորա
ցեալ երևիցի. զի ը ( )դոս, որ արարեր ըզ
մեզ առանց մեզ ոչ արդարացուցանես ըզ
մեզ առանց մեզ. այսպ և 'ի մեղաւորաց մի
այն զպարտաւոր խոստովանիլն խնդրեցեր,
յասելն քո մարգարէիւն՝ ասա դու զանօ
րէնութիս քո՝ զի արդարասցիս. և թէ՝ եկայք
խօսեցարուք ը միմեանս և եթէ իցեն մեղքն
ձեր իբրև զծանծախարիթ իբրև զձիւն ըս
պիտակ արարից: այսպ և զաւազակն միով
բանական խոստովանութե արդարացուցեր.
զարիւնական բաժակ՝ բանական միրունի
համարելով, որով ճշմարտապէս հաւատաց

և մկրտեցաւ. վն և արդարացաւ 'ի քէն.
բայց մինչ զայսոսիկ նիւթ առեալ զբաւա
րութե՝ զանց առնելի կարծեացէ. զի այլ
ոչ ինչ մասն առաքինութե միայ թարց փոխա
րինելին վարձուց. նմնպս և ոչինչ մասն մեղաց
թարց փոխարինելին պատուհասութե. նա և զի
Ց.Ծ ոչ կրօտի զովութե մի. այլ մեք մանաւանդ
նմա կարօտիմք. և ի գովելն մեր զնա, ոչ զնա
հարստացուցանեմք. և 'ի պարտուց զնա ա
զատեմք. այլ մեք հարստանամք և 'ի պար
տուց ազատիմք: նաև զի ամ բնութե յա
տուկ է ճնազանդիլ վեհագունին իւրում.
որպ ասէ Արիստոտէլ. դպրութ. Ժը. գլ. թէ՝
անպարտելի օրէնք գազանաց և մարդկան
են նախասահմանեալ. զօրագունիցն ճնազանդ
դիլ. և թէ. պարտէ նշկահել զտեարս նոյն
աստուածոյս և ոչ զայնոսիկ՝ յորոց իշխա
նութեն ամ ինչ: որ զայսոսիկ ասէր առ հրէ
այսն համարելով 'ի ճնազանդութի հռովմայե
ցւոց: ապա զինչ ասելիք զվեհագունեն
ամից զԱծ. որոյ ճնազանդելով՝ բարիքն մեր
աճին. և շնորհն առատանայ 'ի մեզ. և կորդն
բնութեան զլրումն առնու. զոր թէ ոչ
գովիցեմք՝ զչարութի մեր յայտնելով. նա ոչ
յաղթի 'ի չարութե մերմէ. այլ բարութբ իւ
րով զմեզ յաղթէ. աճելով զանձն 'ի վր
չարաց և բարեաց. և ծագելով զարեւն 'ի վր
արդարոց և մեղաւորաց:

※ Եւ հանգի տա ամենայն հատուկ և այլն :)

Այլինքն՝ այս իմ աղօթական բանքս՝ ամ
չափու և հասակի պատկանին. թէ եկեղե
ցականաց, և թէ ռամկաց. որք ընդ ակա
րութբ զգածեալք են. 'ի վերջին ռամկէն
մինչև ցծայրն հոգևորի տեսչութե՝ 'ի կա
թողիկոսունս և 'ի Պատրիարքունս. որ զա
մենից սխալանաց և զդեղոցն ճնարս ունին
յինքեան: որոց ամենից կարեացն և հիւան
դութեանցն լինին կցորդք. և ողբոց նո
ցին ընկերակիցք բոլոր քրիստոնէից վայ
ելուչք. և յամենեցունց ընթեռնլիք. և 'ի
տեղի սպեղանւոյ կիրառելիք. թէ 'ի կես
ծնունդեան կոչեցեալք իցեն հաւատով յե
կեղեցւոյ. և թէ յետոյ՝ յերրորդ և 'ի
չորրորդ, և 'ի մետասան երորդ ժամու 'ի
ծերութեան առ ապաշխարութի դիմեալք
ամենեցունց ըստ իւրաքանչիւր կարեաց 'ի
սոյն գտանին (ասէ) սպեղանիք. և ա
մենայն ազգից մեղաց՝ սրբացուցիչ ոճառք
և մնացանն թէ արդարոց, և թէ մե
ղաւորաց. զի առ արդարս պատկանին

սոյն աղօթքս երբեւ ընդունակաւորն առ Քս, մեր ազատեսցի զինքեանսն ՚ի մեղաց . և թէ մեր մեղաւորաց, մեր դատանելոյ ՚ի տանէ զթողութի անցելոց, և զզգուշութի յապառնեաց: պատկներն սորին նմանեացն բարձրայօն փարիսեցւոյն, և անձնադատ խղճուկ մաքսաւորին : այլոց նմից՝ գրեթէ և թագաւորաց, որք թէ և տիրօղք ՚ի վր այլոց են, այլ ձ՛ն սանձիւ երկիւղին զսպեալք են . զորս արգելու Քս մի այնքան վնասել՝ որքան եկարենն : զի և առ նս ասաց Պաւղոս, ծառայեցէք Տեառն երկիւղիւ :

✵Որոց ոմանց ողջոյն ողորմութեան . և ոմանց խը_ րատ բարեաց և այլն :)

Զորօրինակ, երբեմն մի և նոյն դեղն՝ եղեգ հատիկ հապ.քն՝ ոմանց տրին առ ՚ի զգուշութիւն ապառնի տկարութեց . և ոմանց տրին վր բառնալոյ զներկայ տկարութիւնս . այսպէս այսոքիկ աղօթքս (ասէ) ՚ի մեղաւորաց առ Քս աղերսք են վր բժշկելոյ յանցելոցն և՚ի ներկայիցն մեղց, և ոմանց խրատք են վր չանկանելոյ յայլոց անկել խոխորատսն:

✵ Զեռանդնեալ հոգւոյդ ողորմութե և այլն :)

Այսինքն՝ թէ ոչ կամիմ զի այսոքիկ աղօթքս միայն իցեն յուշիմութե մտաց ծնեալք, այլ զօրութե Հոգւոյդ Սբյ իցեն տուեալ տուչութե շարադրեալք ըստ յատկութեց նմից անձանց, որ և զամենեցունց խնդրուածսն՝ սոյն աղօթիցս միջնորդութե առ քեզ մերձեցուցանել և ընդունել հաճեսցիս, և յստակ մտօք ըն_ թերցողաց՝ արասցես զայս աղօթակն բանքս բժշկութեան հոգւոց, և այլն :

✵(Է) Ընդ նոցա ծխոյս խնկելոյ շունչս բա_ րեհամբոյրս :

Այսինքն, որպ սոյն աղօթիւքս՝ աղօթողաց միջնորդութեն՝ խնդրեմ և ինձ շնորհ զղջման, այսպ և նց այս իմ աղօթկն ձայնիւս՝ տացես շունչս բարեհամբոյրս, մի որպ զարբեցողաց զզուելի հոտս ՚ի բերանոց ելել, այլ երբ զբարի՝ և համով բուրել շունչս ծխկն աղօթից առ քեզ ընծայել: զի բարեհամբոյրն՝ է յարաբարդ անուն այսինքն բաղադրեալ ՚ի բարի՝ համ՝ և բոյր բառից . և ոչ թէ բարի և համբոյր . զի շունչն՝ ոչ համբուրեալ լինի, այլ սովիմք աղօթողաց տացես ըզ շունչ բարեհամբուրող . զի աղօթքն էծը խեալ խունկ անուշութե ՚ի բերանոյ բարե_ պէս աղօթողաց :

✵ Միշտ բերեսցեն վասն իմ) և այլն : քս այս մատենիւս միջնորդութեն նուիրեսցին աղօթք ջերմեռանդիցն առ քեզ և այսու բանիւքս և հեծութիւք աղօթողացն ըն իմ աղօթիցս խառնեսցին՝ և առ քեզ ժմնեսցին :

✵ Ընդ համբոյրս ծուխոյն) և այլն : Այսինքն՝ ով որ որ սիրով համբուրէ՝ և զձաշակն ծայրիւ մատին կամիցի առնուլ այս ողբերգական բանիցս, շնորհ լուսոյ քո մտեալ բնակեսցի ՚ի հոգիս նոցին : զի որ զշունչս տայ ՚ի ներքուստ, զայլ իմն շունչ և օդ առնու յարտաքուստ . այսպէս ով որ որ շնչէ զայսոսիկ աղօթքս առաջի քո ով Տր՝ և դու այլ իմն շնչով յարտաքուստ լցուսցես զնա

Հոգւովդ Սրբով:

✵(Ը) Երբ եղիցին ինձ բարեխօսք) և այլն :

Այսինքն դք և իցեն որք առ քեզ ելանել կամին՝ և քեզ զանձինս նուիրել աղօթիւքս այսոքիւք, ընկալ և զիս ըն նոսին, որք միջնորդութե այսց աղօթից կենդանացեալքն իցեն : և եթէ այս աղօթիւքս կաթիլ ինչ արտասուաց աղօթողքն բղխիցեն, նոցին արտասուքն և յիս ցօղեսցին : և թէ՝ միջնորդութե այսց աղօթից և բանից զղջականց քաղցր ողորմութե ոմանք փրկութե ժամանիցեն, և այս կենաց գրով ՚ի գիրն անջինջ գրեսցին, և այս գրովս աղօթողաց ՚ի հետն դասիցին, զայն և ինձ համարեսցիս՝ իբր մասն բարեաց և ինձ տալով ՚ի նց փրկութեն, և ՚ի գիրն կենաց գրեցմանեն :

✵ Երբ հեծութիւնս Քս) և այլն :

Այսինքն եթէ այսոցիկ աղօթիցս միջնորդութե, ՚ի խորոց սրտից ոմանց հեծութիւք վր մեղաց յառաջ եկեսցեն, և ես օգտեցայց ՚ի նոցին հեծութենէն :

✵ Երբ ձեռն մաքուր խնկով և այլն :)

Ըստ այնմ, ուղիղ եղիցին աղօթք իմ որպ խունկ առաջի քո Տր, տարածումն ձեռց իմոց պատարագ երեկոյիս : քս որք առ քեզ սոյն աղօթիւքս զձեռն գործնական առաքինութե համդերձ խնկանուէր աղօթիւք առ քեզ համբարձցեն, և նց ձայնք աղօթիցն հասեալ միասցին ըն իմ ձայնիս, և առ քեզ ՚ի միասին ժամանեսցեն :

✵ Երբ պաղատանս բազմադիմիս) և այլն :

Այսինքն՝ եթէ բազմադիմի կերպիւ պաղատանս արասցեն ոմանք այսց աղօթից միջնոր

դուք՝ փոխանակ ինձ ասելով թէ. Ո՜Տ լու-
սաւորեսցէ զհոգի ՍԷՄ Ս րդ պտին. համա-
րեսցին աղօթք այնպիսեացն յինէն, և ինմա-
նէ առ քեզ նուէր լինել, զի ոչ նա մի իմ աղօ-
թք, և ես մի նոր զքեզ աղաչել երևեցայց։
և աղօթք այնպիսւոյն իւրն, և ինձ փոխա-
նակ՝ առ քեզ նուէր լինել համարեսցին։

✻ Եթէ յորժամ եղիցի ոյս արժան բանի ևայլն։)

Տ. յիսուս, եթէ այս արժանապատուեն բանի աղօթիցս առաջի քո յարգելի և հաճելի լիցի իբր զպատրաստ բնաւոր, նախ այլոց աղաչանացն և ապա ընդ իս և նոցայն քեզ ընծայեսցին բայց 'ի ձեռագիր օրինակս ոչ է գրեալ ուղղոն բանի, այլ ոնչին բան. և սորգէ, զի այս աղօթական բանս՝ հոգւոյ պատրաստէ. զի զոր Տծ խոստեաց զարիւնս անբանից, և ասաց թէ, Սատ Տն պատրաստ օրհնութե. և այս պատարագս աղօթից, զոր ընծայէ Տն սէս Գրիգոր, նախապատիւ այնց պատարագացն է, և առաւել Տն հաճելի՝ քան զողջակէզս և զզոհս։ վասն զի նա իւրն զայլ աղօթական բանս (ասէ) զոր ասելոցն են, նա՝ սոյն աղօթքս քեզ ընծաեսցի։

✻ Եթէ խոստովանող ինչ յանցաւորութեան։)

Տէր այնմ, ձանձրացաւ յիս հոգի իմ, և սիրտ իմ խռովեցաւ յիս. բայց յիշեցի զԱծ և ուրախ եղէ։ ուրեմն ով որ ձանձրանայցէ 'ի տրտմութէ սրտին, և խռովեալ սղմկիցի մտօք. զքեզ յիշելով ով՝ Տր Ած 'ի ձեռն աղօթիցս, վերստին ուրախասցի և մխիթարեսցի հաստատանաւ այս հեծել տուողի աղօթիցս, և յուսովն որ առ քեզ.

✻ Եթէ հաստատութեան վստահութեան ևայլն։

Տ. յիսուս, եթէ աշտարակն յուսոյ վստահութե, մ գործքն առաքինականք՝ մեղօք յատակեսցին, այսոքիւք աղօթիւքս՝ որքան իբր արձանք, վերստին ձեռամբ քով պաշտպանեալ կառուսցի. զի դու ասացեր. յետ այսորիկ դարձայց և շինեցից զխորանն Դաւթի, զանկեալն և կործանեալն վերստին կանգնեցից։

✻ Եթէ յուսոյն յղփացեալ ևայլն։)

Յուսոյ յղփացեալ՝ կոչէ զհաւատն. զի հաւատն հաստատէ զյուսալիսն։ ուրեմն հաւատոյն մք, եթէ սուսերք յանցանաց մեղաց կտրեսցի թերահաւատութբ, վերստին կցեսցի պատուաստելով Տէ յուսոյն.

✻ Եթէ վտանգ մահու անկանելոյ ցաւոց ևայլն։

Տ. յիսուս, եթէ ումեք հոգեկան մահու ինչ մեղք դիպեսցին, և կամ տկարութի հիւանդութեան մահացուցիչ. գտցէ զայս կենաց յաղօթելն առ քեզ, ոչ զինքս Եզեկիաս, որ աղօթիւք փրկեցաւ 'ի մահուանէ, և ԺԵ տարի ևս յաւելացոյց 'ի կեանս իւր։

✻ Եթէ տարակուսանաց տարակուսեալ ոք խնդրոյ լուծելոյ։)

Տ. յիսուս, եթէ ոք 'ի ներքուստ շրջապատեալ 'ի մեծ տարակուսանս ինչ անձանց. և զելս իրացն չկարասցէ գտանել՝ այլ մինչև 'ի մահ 'ի տարակուսանս ըմբռնիցի (որ է մեծագոյն և խոցումն սրտի՝ ոչ սակրատայն՝ որ զարկադացուոց ձկնորսաց խնդիրսն չի կարից լուծանել. 'ի տունեղութէն պայթուցեալ մեռաւ։ և Քրիստոտէլ լքնելով Ջկ. որ է տեղի ինչ 'ի մէջ բիւրաւորացուոց կղզայն և աստիկեայ որ յանուրն եթինիցս լուաւ ևնոհաղի. զորս պատմէն չի կարելով գիտելոյ, նեղասրտել ընկեց զինքն յայն տեղի ծովուն և խեղդեալ ասելով. քզի Քրիստոտելէս զԷւրոպիոս ոչ ըմբռնեաց, ըմբռնեալ լիցի Քրիստոտել յԷւրոպէ) քաղցրուե քով սոյն աղօթիւք ապրեալ ողջասցի, մ 'ի մահաչելի տարակուսանէն ազատեալ ողջասցի։

✻ Եթէ անքաւելի պարտեաց յուսահատիցէ։

Տ. յիսուս, եթէ ոք քրէական և անքաւելի պարտիւք կորուսիչ մեղաց իցէ ըմբռնեալ և յանդունդս խորոց յուսահատութե իցէ մերձեցեալ, այսոցիկ աղօթիցս միջնորդութբ եկեսցէ 'ի լոյս 'ի յանդնդոյ յուսահատութե իբր զձուկն ըմբռնեալ՝ կարթիւ աղօթիցս։

✻ Թարգմանութեանն հաղբից։

Տ. յիսուս եթէ ոք անկեալ իցէ 'ի հաղբս պատուիրանաց և որոգայթից մեղաց, զօրասցի վերստին՝ 'ի քեզ ապաւինեալ ով Տր Ած։

✻ Եթէ պահպանողին վստահութեան։)

Պահպանակն՝ է հաւատն. որոյ 'ի տկարանալն պատահի ընկղմիլ Սբ Պետրոսի, ուրեմն եթէ ումեք հաւատոյն թերութե ինչ դիպեսցի. Վերստին ա? քո ձգամնել Պետրոսանման զնա 'ի վեր հանցէ՝ ազատելով յալեաց թերահաւատութեան հաստատելով անդրէն 'ի հաւատն։

❋ Երեք տեսակք ի զգեստուցն պահպանողացն ։)

Ասյինքն, որպէս Սողոմոնի երբեմն յանձգութեամբ գեղեցկապահից անկաւ ՚ի ձեռս Դաւթի՝ թէպէտ ոչ սպան զնա՝ այլ և եթէ ոք առանց պահապանողաց զգուշութեան երկիւղին Այ և հաւատոյն, և կամ պահապան հրեշտակին դեգերեալ լիցէ իբրև զօրսւոր առանց հովուի, անկեալ լինի սովիմբ և սպանեսցէ դառնալ անդրէն ՚ի ներքոյ հովանւոյ անքուն պահապանիդ խորհրդի և նորոգողիդ ամենայնի ։

❋ (Գ Երեք տեսակ գովութեան դիտողին և այլն)

Գովելի է զի դիտողութիւն, որ և լուսնոտութիւն ասի. պատճառ ունել զայնմիկ նշանս. քանզի զան ծանօթ լուսոյ խօսիլ բազում բանիւք. կամ զխօսողին իմանալ. զորկացս եղեգաղանին իմանալ և յայտնել. իւր բան զկարն հասակի և բնութեան զթեութիւն ցուցանել. և զայլս այնպիսիս անփորձս ՚ի բնութենէ. որպէս ասի ՚ի գիրքն երգմնեցողութեան ։ քանզի գոն և այլ տեսակք տենդից և ջերման, որք պատճառեն իսպառ մաղձից և խօթութենէ վնասակին և զվերնագոյն նշանսն ոչ ունին այլ են խառնուածս մաղձից ընդ արեան՝ առ ՚ի վանել զվատ խոնաւութեան՝ և այսէ բնական ։ իսկ դիւահարութեան լուսնոտութեան վասն ասի, քանզի խորամանկ թշնամին՝ ՚ի նորանալ. և ՚ի նուազել լուսնին մի ամսեան հիւթականաց ներասանել (որք պատճառք են գողման և տենդի) կամի այնու դիւհարցն՝ զստեղծուածն Այ տալ հայհոյել. իբր թէ ՚ի լուսոյն լինին այնպիսի պատահելք ։ Կոսմեղիսս, Մատ. Դ. 24. ասէ թէ, լուսնոտքն են ախտաժետք. որք լուսնակի՝ և լուսնամոլից են թակայք են, քանզի նորանալոյն ենոտաղելոյն. զի յայն ժամանակս առաւելանան ցանք նց. խևնանն և մոլեգնին ։ Սպուղենս ասէ թէ, լուսնոտքն են, որք զընթացս լուսնին կրեն, յորս լուսնին ունի զիւր ներգործութիւն, զի լուսինն տիրէ հիւթեղինաց. ևնց, որոց ուղեղն է հիւթոտ և տկար. ուստի ՚ի նորանալն և ի լրմանն լուսնի՝ հիւթքն շողիւքայլն և մաղասքն աճին և խառնակին. այնպէս՝ զի զուղեղն խռովեցուցանեն, և արկանեն յուխտաւորութեան և ՚ի խանգարուածս մտաց. և ՚ի մեռելութի զգայութեանց. որպիսիք են այնք՝ որք բազմիցս անկանին ՚ի ջուր, և երբեմն ի հուր. և դիւական ախտիւ տանջին. որովք և լլկիլ ասին նքէ, որք ՚ի մէջ նուազման և նորելոյ լուսնին.

ծնեալքն. և յոմանս նշանաւոր աճութ լուսնին ծանրանան և ՚ի շարժ արկանին որոյ ախտի սոյնոյ զինքն ստէպ ներախտանէ, և յայսպիսաբար ախտացելոյն՝ զոյնով տառապանս յարուցանելով. և զհիւթն աճեցա ցուցանելով. և մանաւանդ զերկու տեսակ մաղձս այսէ զդառն և զհոսանուտն դրդելով. քանզի զորտմակառն եղջաւորս զի դեղին մաղձոտքն բարկացողք լինին և մելամաղձոտքն տրտմականք. և սոյնպէս զայսպիսի ժամանակս նկատէ զլուսինն, զի զստեղծուածն Այ վատահամ բանել տացէ, և ՚ի ստեղծողին՝ զհայհոյութիւն վերաբերեցուսցէ ։ զի ՚ի լուսնոյ շարժելոցն առաւել խռովեցուցանէ զերևակայութիւն և շփոթէ, և զմարդիկ փորձեալ՝ սխուր և ցասմնական երևակայութեամբ ՚ի յուսահատութիւն ածեալ առ քարշէ. և ՚ի մահ մատնէ ։ և Սբն Ներսէս Շնորհալին ասէ ՚ի վր նոյն բանին Մատ. Դ. 24 որ ՚ի դիւաց են տանջանք յայտնի է տեսողաց ։ և լուսնոտն ևս յայտնագանէ է, բայց ոչ անսահման առ ըմբռնումն. այլ ի նորոյ և կամ լնոյ լուսնին յոր մէ և զանուանն իսկ ընկալաւ ։ Երանի Յովհաննէս ծործորեցին. Մատ. Ժէ 14. ՚ի վերայ լուսնոտին ասէ թէ. տես աստ զչարութիւն դիւին, և զտեսչութիւն խնամոց արարչին. զդիւին՝ զի ջանայր զայս չարն, ոչ միայն զայրն տանջէր, այլև զտեսողսն ՚ի հիւանդութեան մատնէր. զի յընծայութ. կմ ՚ի պակասութեան լուսնին լլկելով, ՚ի հուր և ՚ի ջուր ձգելով՝ զարարածս Այ ՚ի հայհոյութիւն բերէր որպէս զի ՚ի լուսնոյն ասէին կմ ՚ի հրոյն կմ ՚ի ջրոյն և այսպէս հայհոյելով հիւանդանայն. և կմ զնոյն ինքն ի հուր և ի ջուր ձգելով հեղձամղեր ։ Իսկ զտեսչութիւն Այ այնու՝ զի յայն ժամանակս ոչ ակնածէր սպանանել զնա ։ յայտնանեաց յայտ լինի թէ, դևքն միշտ արարածովքս վարին ՚ի տանջել և ՚ի խաբել. որպէս զՅոբայ պատմի ։ և զՅովբայ ըզտունն և զմին ինչսն այրելով և գերելով. և կեղով զերանելին տանջելով ։ և զպատճառն բարեպէս եւտուն մեկնիչքն թէ զհայհոյութիւն առ ստեղծուածս և առ ստեղծօղն վերաբերել տալոյ սակս առնէ այնպէս ։ ուրեմն եթէ ոք (ասէ) յայսպիսի ախտից ըմբռնեսցի. այսոցիկ աղօթիցս ընթերցմամբ ի վր, և տէրունականս Սբոյ Սաչին զօրութեամբն՝ ազատեալ ափոփեսցի ։

❋ Երեք տեսակք մրրիկ խորհրդոցն հոգւոյ և այլն)

ՔՍ, եթէ մեղօք՝ իբրու աստուծոյ հողմով.

առ Յովսէփ և առ Եղիսաբէթ զկերպն չար-ժող, և զտունն կործանող ուժեք դիպես-ցի, և զտուն մարմնոյ յանկարծ բաղխես-ցէ, և զնաւակ մարմնոյն 'ի ծովու կենցա-ղոյս կառուցեալ, ալեօք յեզերան և 'ի խլեմն տարեալ հարցէ (որպէս զնաւն յորում էր Պօ-ղոս 'ի գնալն 'ի Հռոմ. որոյ առաջ կողմն խր-րեալ անշարժ մնայր, և յետին կողմն քակէր 'ի բռնութենէ հողմակոծ ալեացն) յայնպիսի ժամանակի (ասէ) միջնորդութբ աղօթա-կան բանիցս՝ իբրու ղեկաւ և թիօք 'ի նաւա-հանգիստն ժամանեալ հանգարտեսցի:

✵ Եւ ո՞րպէս ընծեռեսցէ և այլն:) Այսինքն

զայս աղօթանս և զիջական բանիցս. ջերմե-ռանդութեամբ ընթերցողացն՝ արասցես դեղ ցաւոց՝ հոգւոց և մարմնոց, մեղաց և հի-անդութեանց: զորս հանդերձեալ եմ յանուն քո սկսանիլ և աւարտել. եղիցի և հոգի քո խառնեալ 'ի սմին, և շունչ զօրութեն քոյ միացի 'ի սմին. զի թերևս 'ի շնչելն ոմանց զայսոսիկ աղօթքս. և շունչ զօրութեն քոյ 'ի շնչելն նոցա արտաքսեսցէ առ 'ի վանել զդևս և փարատել զցաւս, զի դու տաս զօ-րութի վհատեալ սրտից. և Որդւոյն փառս յաւե-նեցունց. որում քեզ Ամենասուրբ Երրոր-դութեան փառք յամ յաւիտեանս Ամէն:

ԳԼՈՒԽ ՉՈՐՐՈՐԴ

Սոյն ցուցանէ ցառաջին գլխոյ աղօթիցս՝ Բէ որպէս առաջնորդէ սկիզբն տանել խօսելոյ ընդ Աստուծոյ: Երկրորդ՝ ոչ գոյ ընդունելի պաշտօն, այլ զարմանք պատեն զմիտ, զի Թէ զի՛ արժան ասացից, զոր ծով աղօթից ընծեռեալ պատարագ տարայ, և հանդէպ զինչ տացից գոհութիւն: Երրորդ՝ Բէ տարրք Աստուծոյ ոչ ինչ ցուցանէն են: Չորրորդ՝ ունիցունէ զօր ծննդեան իւրոյ:

✵ ԲԱՆ ✵

Ի·Ր·Ա·ՍԶԻ ՍԿԻԶԲՆ ԿԱԼԱՅ ԽՕՍԵԼ ԸՆԴ ՔԵԶ

✵ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✵

Աստանօր ըստ նմանութեն Աբրահամու սկիզբն առնէ աղերսանաց առ Տէր. Ծնն, ԺԸ, 27: Իսկ ասելն՝ որ ի ... ոչ իսկ չունիմ կենդա-նութի ոգւոյս բաշխեալ: ըստ թէ որ ունիս զհո-գիս և զկամս իմ 'ի ձեռսն քո, և որպէս և ուր և կամիս շարժես 'ի բարին, ակն ին յահէ քումմէ սարսեալ դողամ. զի թէ Աբրահամ զինքն հող և մոխիր կոչէր 'ի խօսելն ընդ հրեշտակի մեծի խորհրդոյն, ես զինչ կոչեցից զիս: մանաւանդ՝ զի ըստ Պաւղոսի՝ դու ահաւոր ես և ո՞վ կարէ կալ առաջի քո. եթէ երկինք և երկիր սարսին ընդ յառնելն քո 'ի դատաստան. և ընդ ապրեցուցանելն քո զհեղս երկրի, ես որպէս կարացից խօսիլ ընդ քեզ և կամ այլ դարձուցից զիս:

✵ Սա չէ՝ և չէ իւր բժշկութ և այլն:) Այսինքն, զոր 'ի ժամանց չարին թունաւորեցայ և յոտից մինչև ցգլուխ մեղօք վիրաւորեցայ. ըստ Եսայ Ա, 6: չէ.ք յայլ ուստեքէ ինձ բժշկութի եթէ ոչ 'ի քէն, որ կարօղդ ես յամ:

Է) Ո՛չ գոյ պատարագ ... ցաւոր պատարագն և այլն:)

Զի մինչ թշնամին առ դուռն հասանէ. ոչ առնու յնուհետև զեղանակն 'ի գերեցե-լոյն, որպէս և ոչ Աղէքսանդրոս լռէաւ աղա-չանաց Խամինիաս փողահարին. այլ զհուր արկանել հրամայեաց 'ի Թեբայիթ, և նգօք խարխլել զպարիսպ նր: որ և ասաց առ խամ-նիաս, այժմ մինչ 'ի վրէժխնդրութի անձանց ձերոց ոչ կարացիք ժուժկալել և ձեռնհաս լինիլ (քանզի քաջալերութիւն կռուոյդ ձերոյ ամօթ խօթ եղև ձեզ) յայնժամ փոփոխիք. և խնդրուածս և աղաչանս առ-նէք անմաղզուպք և յիմարք. ոչ կարացեալ միտս ունելով խնդրել կամեցեալ զպա-տիւ. կամիք 'ի կուիւ ընդ Աղեքսանդրի

մտա

մտանել, այլ ոչ թեթեւացեալ. եւ ոչ քեզ լուծ է այս. քանզի 'ի կատարածին երեւեցելոյ ասելոց, յորում զԹերաս 'ի նոյն ժամայն բոցակեզս արարից. եւ զԽանենիսս փողաձայն կիսակեզս արարից. եւ այլն: Այս է` զոր եւ Սողոմոն ասէր. Ժող. Է. 8:

Ոչ գոյ պատգամաւորութի յաւուր պատերազմի: ուրեմն եւ ես (ասէ) մինչ 'ի դատաստան վրէժխնդրութեան մերձեալ եմ, կամիմ քանիւ խրատաւ եւ զիս անպարտ ցուցանել. բայց մերձ է ամրոցն առման, որպ թշնամիս 'ի ներքուստ պատգամս առաքէ եւ համոզէ 'ի խաղաղութի:

* Ոչ վերադարձութեան դատապարտելոյ:) այ յաւուր դատաստանին մինչ 'ի պատուհասաւ հան գերձեալ երեւի. յորում եւ ոչ վերադարձուաւ կարեմ ծածկել զմերկութիս Թէպէտ եւ լերանց եւ բլրոց ասել կամիմ Թէ անկերուք 'ի վերայ իմ եւ ծածկեցէք զիս. զի եկն օր բարկութեան դատաին, եւ ով կարէ կեալ առաջի նորա (Յայտ. Է. 16 զի զորս Աստ խայտառակէ եւ հրապարակէ. լերինք եւ բլուրք ոչ կարեն ծածկել:

* Ո՛չ տեսիլ համբերութեան:) զի Աստ ոչ հայի 'ի դէմս եւ 'ի վայր անկեալ երեսս կործանելոց` այլ 'ի սիրտս: Պարծիլ նկատէ յայլ կերպութիւն Դաւթի. որ այլակերպելով եւ խենեշաբար խաղալով. եւ զլորձունս շողիքաց 'ի բերանոյն ծորեցուցանելով. զերծաւ յԱնքուսայ արքայէն. Ա. Թագ. ԻԱ. 13: այլ առ Աստ այսպիսի հնարքս ոչինչ արժեն. զի ոչ առ երեսս եւ 'ի մորուս խնդալով ոք կարէ զերծանիլ յանաչառ դատաւորէն. եւ ոչ կերպարանօք հանդերձից կարէ ոք մատչիլ առ նա. ոպ զՅովսէփ առաջի փարաւոնի. Ծնն. Խ. 14:

* Ո՛չ ծածկութեամբ բանից առնել:) ոպ եւ քարս Թագուցին պատճառանէր զունայն պատճառս եւ ոչ ինչ օգտեցաւ: եւ ոչ ոք կարէ պսել յայնժամ յաւուր դատաստանին Թէ զշնորհս Թագուցեր յինէն, եւ ոչ կարացի [illegible]. եւ կամ Թէ՝ ոչ լուայ զքարոզութի եւ զձայն աւետարանին. զի ընդ ամ երկիր ել բարբառ աւետարանին:

* Ո՛չ արտաքնոյն ոտից փախչելոյ:) զի եւ Ադամ եւ Եւա` փախեան 'ի ներքոյ ծառոց եւ ոչ կարացին ծածկել զինքեանս յամենատես աչացն Այ

* Ոչ ընկերաց օգնականութիւն:) Թէպէտ եւ Յ գանգատէր զհերեւցն Թէ` դարձուցին առ իս զԹիկունս եւ ոչ զերեսս. սակայն` զի Աստ յամ ուրեքէ. ոչինչ օգտի մարդ զերեսս 'ի նմանէ դարձուցանելով: ուստի Օգոստինոս ասէր Թէ մինչ դեռ 'ի մանկութեան էի` զդէմս իմ ունէի առ տուեալ պարգեւսն. եւ զԹիկունս իմ առ տուօղն պարգեւաց. եւ համարէի զերեսս իմ լուսաւորեալ եւ նա ոչ էր լուսաւորութիւն: ուստի խաբէր մարդ` մինչ յԱյ զերեսս կամիցէ դարձուցանել. որ յամենայն կողմանէ տեսողութիւն է:

* Ո՛չ ընդ երկիր սուզանելոյ:) այ Թէ 'ի ժամու վրէժխնդրութեան նոր 'ի դատաստանին. եւ ոչ զերեսս յերկիր մածուցանելով միթէ կարէ օգտիլ. իբր Թէ յայնժամ զնա Տր խոստավանելով. ո՛չ աստէն արժան ոչ համարէք զծառայելն նմին:

* Ոչ բերանով ընդ հող կտանելոյ:) այ զհող լիզելով. եւ հող եմուխիր զինքն խոստովանելով. զի ոչ ինչ օգտէ:

* Ո՛չ 'ի խորս երկրի ծածկելոյ:) այ Թաքչելի. զի ոչ յեզերս ծովու. եւ ոչ 'ի խորս երկրի ծածկելով զինքն, կարէ ոք յԱյ Թաքչիլ. եւ ոչ 'ի մէջ աստեղաց բնակելով. ոպ ասէր Աբդիու մարգարէին. եթէ բարձրասցիս իբրեւ զարծուի. եւ 'ի մէջ աստեղաց դիցես զբոյն քո. եւ անտի իջուցից զքեզ. Աբդիու. 4:

* (Գ) Բանքն մեր են դէզ ծածկութեան. եւ հրապարակեալք են անձրեւուքն:)

Իսկ այսմ զանգործս իմ տեսին աչք քո: որ` եթէ զանգործ տեսանէ, որքան եւս զգործեցեալն: ուստի հարցանէ ամ Պետրոսկոս մեկնութեան` Թէ ծածկին յածոյն ոք վասն Թարս ինչ գործելով ասաց, եւ ոչ ընդ միտ ածելով: Ի այսմ Առաքելոյն. Եբրայ. Դ. 13. չիք արարած աներեւոյթ յերեսաց նորա, այլ ամենայն ինչ մերկապարանոց է առաջի աչաց նորա:

* Արդարութիւն իմ նորոգեալ եղեալ:) իբր Թէ ընդդէմ այսմ որ ասացն. եթէ ոչ առաւել եղցի արդարութի ձեր քան զդպրացն եւ փարիսեցւոց. եւ այլն. ես ոչ Թէ առաւելացուցի, այլ խապառ նուաղեցուցի:

* Մեղանչեն յաղ…:) զի իրաւամբ մեղացն, նուազին առաքինութիւնք. զի զի՞նչ է մեղքն. եթէ ոչ պակասութի առաքինութեան: ուրեմն 'ի նուազելն առաքինութեան առաւելանան մեղք. ըստ օրինակի կշռոյ. որոյ եթէ մի Թաթն ծանրասցի, միւսն Թեթեւանայ:

* Զ…:) կամ …ժելով զիս 'ի յաւիտենն. եւ կամ զիս չար օրինակ եգ գայթակղութեան այլոց լինելոյս. զի վա-

տա

տաճարաց թագուհի մեղացն միացական է. և զոր ծոցն մահճամբ կորուսեր՝ և'ի միջոյ եբարձեր։

*Վերոյասացն կերպ ողբոյս. Խոնարհութիւն խոհոցն ըմբռնելոյ։)

Ըստ այնմ, որ Թաթ մասին գրեաց'ի վերայ որ֊ մոյն, վա Նաղուստարայ թէ, կշռեցար 'ի կշիռ. և գտար պակասեալ. Դան. Ե. 27։ և ես աստ զարդարութեն կողմն նուազեցու֊ ցի, և զմեղացն ծանրացուցի։

*Նոյնպէս բերք հոլովոց. Խոստովանութ մի֊ նոյնոյ։)

Զի 'ի մեղանչելն ումեք, առաջին արարել արդարութիւնքն ոչ և ս համարեալք լինին. այլ մեղօք հալին և մաշին, եթէ ոչ ապաշխա֊ րութեամբ վերստին կենդանասցին ։ ըստ այնմ, Եզեկ. ԺԸ. 24։ 'ի դառնալ արդարոյն յար դարութենէ իւրմէ, և առնել զանիրաւութիւն, ամ արդարութիւնքն զոր արար՝ մի ևս յիշեսցին։

*Նմանոյն նորոգութեան. Նորոգումն ողբոյն գովեալ։)

Քո՝ զԱծային անմահդն շնորհաց՝ զոր յաւա զանին առեալ էի, զայն կորուսի. և զձեռա գիրն որ Ադամ ետուր մինչև 'ի մահ ծառայել, այժմէն դրոշմել ետու, և ինձ դատախազ կացուցի ։ կամ դատակնիք դատապարտու թեան այժմէն գտաւ. ըստ այլոց։

*Անհրաժեշտ Յորդորումն ողբոյն ի խաչն Քրիստոսի։)

Ողորմելին՝ դատապարտեալ մահուն ձեռագիրն գրել իմովք գործովք. և առ ետեղյն փրկութե կտակն եղծեալ. զի դպրութեն կենաց գիրն եղ ծեալ ։ և այս է զժամանակաւոր գրոյն. որ եղծանի՝ յեղծանելն առաքինութեանց։

*Նորաբերութի գիրքն. Եւ փրկութիւն ողորմութեան։)

Մ'ն որում երանութիւն է անմահն'ի տորանա կանաց՝ որ այնմ կերպի Ած կարէ տեսիլ. բայ ծառ որելով զերանութիւն իւր. այլ որ ոչ է անտեսանելի կամաց նոր կորուստ մեր։ Իսկ թէ առ Աստ առցի բանս, որ ոչ ունէր ըղ տրամականն. կարէր ներգործապէս տեսիլ. ոչ և կարէր ցնծալ 'ի վեր յառաջադիմութեն աշակերտացն ։ Իսկ բան որ Ս Որդւոյն՝ է նմանօրէն. ոչ և անառակի որդւոյն յայտ նի թէ, հայրն արար զմեծ ուրախութիւն 'ի վերայ գտման որդւոյն։ այլ որք ապաշխարութբ մե֊ րով ուրախանայ Ած. և որքն ցաւի 'ի մեղան չելն մեր. (թէպէտ ոչ ինչ կրելով) այնք և սքանչ տեսի յառնելովն մեր. և ուրախանայ սահեց մամբ մերով։ որ յայտ է 'ի ծննդեանն Սրբոյն Մակարայ. որ իբր թէ 'ի մեղս անկաւ, վաշ վաշ կարդային. թէ ժպտեցաւ Մակար ։

*Սրբոյն Յոհաննու Ոսկեբերանի. Աստուածային Հոգւոյն նորոգութեանն։)

Նաղմութե դատապարտելոց՝ սոսկալի ինչքն ըղ ցեալ. և դժոխն հարստացեալ. և Ած որ պա հապանն էր անախնամին. որոյ գանձք էին հաւաքեցեալքն, կողոպտեցեր և թալանեցեր։

*Ողբերգութի որպէս նոր հոգիներում. Եւ աստուածային դար գաւառներում։) Առ յօտար ասի. զի զոչ իւրսն՝ իւրացուցանէ բազմութ դատապարտելոց. և զա տեղծողին պարգևքն՝ որովք յաւէտ քինուխիւն փութալի էր. ընդունայն եղեալ և մատ նեալ 'ի ձեռն մեղաց ։

*Հրապարակին նոր սուրբերում. Եւ ծիրանեայն հայր դրոշմեալ։)

Նատուծոյ շնորհն կորուսեալ. և սատանայի որոգայթն պահեցեալ ։

*Եւ նորոգեալ երկրին տեսչութեան. Եւ բերքոյ զօրութեան։)

Այսինքն, հեղումն արեանն Քրիստոսի ծաղր ե֊ ղեալ՝ ապերախտութբ չարագործաց. և բելիար զուարթացեալ. զի ուրախանայ չարն մինչ տեսանէ զմեզ՝ ընդդէմ երախտեաց փրկչին մերոյ մարտնչիլ մեզօք։

*Այնոցն ողբոյ փոխեալ. Եւ փառացն ծանր՝ ծանրութեամբ։)

Այսինքն, Աստուծոյն շնորհաց աղբիւրն փա կեալ, որ կենդանացուցանէր զհոգիս. և գուռոց դիւին ժանիքն ինձ ժամանեցին. Իբր զանհոգի դիակեալ հոգիս կլծելով։

*(Դ) Ըստ այլոց այլ. և այլն ։)

Ըստ Յոհաննու ասիցն թէ՝ կորիցէ օրն յո֊ րում ես ծնայ. և գիշերն՝ յորում ասացին թէ՝ ահա արու. Յոբ. 4. 2 ։ զոր կըրկ նեաց Երեմիաս. Ի. 14 ։ Եւ ահա եր֊ գեաց ՍԲ Ս արդարոս ։ առ որ գիտելի է, զի թուի թէ Սուրբքն զայն ասելով մեղանչե֊ ցին. ընդդէմ նախատեսութեն Ած. զի ոչ է պարտ ումեք ընդդէմ անձին իւրոյ զանէծս ցոլացուցանել. զի այն է կերպիւ իմն զինքն արտահանել. զորոյ ընդդէմն ասէ Պօղոս թէ՝ ոչ յումեմն 'ի պահպանող եմք, և ոչ է պարտ ումեք զինքն արտահանել. այլ մնալ կապողին և արձակողին ։ ուստի մեղադրեցաւ Կղէոմբրոտոս ամբրակիա֊ ցի՝ որ 'ի պարսպէն ձգեալ զինքն սպան՝ թիւրապէս իմանալով զասհման իմաստա֊ սիրութեն պղատոնի ։ Եւ Յոսեփոս ասէր. Գ. դպրութե. ԺԴ. գլուխ թէ՝ գեղեցիկ է վա ազատութե մեռանիլ, և ես խոստովա֊ նիմ. սակայն մարտնչելով և 'ի ձեռաց յա֊ փշտակողաց զկեանս. իբր թէ, և ոչ ձե֊

տամբ իւրով ։ և դարձեալ 'ի նոյն գլուխ ասէր, 'ի ձեռաց իւրոց կորնչել, 'ի հնրակ ծմ կեն դանեաց բնութ հեռի է ․ և առ Աստծ ամ բարշտութն ․ զի ոչ ինչ է կենդանի, որ հնարագիտութբ իւրով մեռանի ․ և զկեայն կամիլ՝ յամնն հաստատել ։ և թէ՝ զանձնասպանն առ մեզ օրէնք հրամայեն, ցմտանել արեգականն անթաղ ընկենուլ ։ և այսպզգիքն զձեռս (ասէ) հատանել հրամայեն, որք յինքեանս սպառազինեալք են․ զի ոչ զհոգի 'ի մարմնոյն, նմանապէս և զձեռն 'ի մարմնոյ օտար գոլ վարկանին ։ և մինչ բանտապանն կամէր զՊօղոս փախուցեալ, և ձգեալ զսուր՝ կամէր զինքն սպանանել, գոչեաց Պօղոս և ասաց թէ՝ մի ինչ գործեր ընդ անձն քո չար ։

Սակայն յասացելոցս յայտ է թէ՝ Յոբ, և Երեմիաս, և Սբս Գրիգոր՝ մեղանչեցին ընդդէմ սահմանել վճռոյն Աստծյ՝ զմահ կամելով ինքեանց ։ զի թէ՝ չար է զինքն սպանանել ․ չար է և զմահ անձին խնդրել ։ Սակայն պատասխանեմ ասելով թէ՝ ոչ երբեք մեղանչեցին՝ զի Սբք էին և հոգելիցք ․ այլ զայն խնդրէին 'ի կսկծանաց սրտից իւրեանց ։ զի Յոբ 'ի ցաւակցութ սրտին՝ վս կորստեան որդւոցն և դըստերացն, 'ի բնական աղեաց շարժեցեալ զայն ասաց ։ և Երեմիաս վս ցաւակցութեան ժողովրդեանն, որք գերի վարելոցքն էին․ ոչ զմիւս այլ ոմն Մովսէս․ որ ասէր առ Աստծ․ եթէ թողուս դոցա՝ թող․ և թէ ոչ՝ և զիս ջնջեա 'ի դպրութենէ քումմէ յոր գրեցեր․ ոչ 'ի վերջն նոյն գլխոյն ասաց՝ Ընկր է ինձ այս՝ ելանել յարգանդէ՝ տեսանել զցաւս և զվաստակս ։ այսպէս և Պօղոս ցաւակցելով հրէից․ նզովել կամէր լինել 'ի Քրէ, քս առ ժամնկ մի ևս յամել 'ի մարմնի, և զրկիլ 'ի տեսութենէ Քրի, մինչև տեսանել զփրկութն ազգին իւրոյ ։ Իսկ Սբս Գրիգոր ցանկ'ի'հոգի իւր'վս մեղօք զԱստծ դառնացուցանելոյն․ և ասէ, բարւոք էր ինձ մեռանիլ, քան թէ զԱստծ մեղօք վշտացուցանել․ որ է կատարեալ սիրոյ նշանակ ։ և փրկիչն տեսանելով զկորուստն յուդայի՝ ասաց, լաւ էր մարդոյն այնորիկ թէ չէր բնաւ ծնեալ իսկ մարդն այն ։ Սակայն զոչ ծնանիլն կամելով դք, ոչ մեղանչէ ընդդէմ Աստծյ․ եթէ ոչ՝ յուսահատութբ և տրտնջելով զայն ասիցէ՝ ընդդէմ նախատեսութեան Աստծյ․ զի յայնժամ մեղանչէ մահացուս ոչ յուդա սպանանելով զինքն՝ առաւել մեղաւ վս յուսահատութեան․ քան թէ մատնելովն զՔրս, յորմէ վս մատնողութեան կարէր զթողութն գտանել․ ոչ և գիտ Պետրոս վս ուրացութեան ։ ուստի և Սբս Գրիգոր 'ի վախճանին զպատճառն տալով ասէ թէ, լաւ էր ինձ չծնանիլ՝ և այլն․ (Քրիստոս ընդ ողջախոհաց [illegible] և [illegible], [illegible] ․ քս կարէ տանիլ թող թէ մարմնոյ լուծականութն ։

✲ Ե՞ [illegible] բարեգործութ․ և այլն ։ Այլ ինքն տուր զքո ողորմութիւն․ զի դու ասացեր թէ, մի է զարժանն տուք ողորմութն և ահա [illegible] ինչ ձեր [illegible] է․ քս սրբեալք եղերուք ։ և թէ զողորմութն կամիմ, և ոչ զպատարագ․ ուրեմն է թէ այլոց քարոզեցեր, առաւել ևս դու պարտիս տալ․ զի դու նախ առնէիր և ապա քարոզէիր ։ Սակայն բարձրացիր և այժմ այսու յիշատակաւ Ճառիս․ [illegible] ․ [illegible] է [illegible], որում և քեզ փառք 'ի յաւիտեանս, Ամէն ։

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ.

[illegible]

ԲԱՆ

ԵՒ ԱՐԱՐ ԱՍՏՈՒԱԾ ԶՄԱՐԴ ՀՈՂ ՅԵՐԿՐԷ. ԾԻՆՍ ՄԱՐԴ, և այլն :)

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Այլ որ գիտելի է՝ թէպէտ պատուականն մասն մարդոյն հոգին է, սակայն մինչ յանդիմանեալ լինի, 'ի վատթար մասնէն յորջորջանի. ըստ այնմ թէ՝ ամ մարմին խոտ է. ապա կանեաց ամ մարմին զճանապարհս առաջի իւր: և թէ՝ տեսցէ ամ մարմին զփրկութի Տ՛ն մերոյ. փոխանակ ասելոյ՝ մարդ: այլ թէ մարդս 'ի հողոյ է՝ զի՞նչ անարգութի է կոչելն զնա երկրածին. այո՝ զի ըստ Սրբոյն Յովհաննու մեկնչի՝ որ յերկրէ է՝ յերկրէ խօսի. և եղծանելի մարմնով զհոգին ծանրացուցանէ. վասն այս ասէ, [illegible], քանզի վատթարագոյն է արբեցութիւն յիմարութե. քան զարբեցութի գինւոյ. որպէս ասէ և Եղիշէ Վարդապետն թէ՝ լաւ է կայր աչօք, քան կայր մտօք: իսկ համբաւ սուտ է, եթէ թէ կեղծիւք առնելով զամ ինչ. և միշտ զզջականութե եղանակ ցուցանելով առ արտաքս. խոստացեալ գոլով 'ի ներքուստ. և շրթամբ պատուելով զԱ՛ծ, և սրտիւ հեռացեալ գոլով 'ի նմանէ.

* (Բանք որոց ... ... և այլն:)

Այսինքն, զոր 'ի յԸՐԴ ճառին ցուցի զպատերազմութիւն իմ. և աստ զերախտիս քո կամիմ յայտնել: Ըրդ՝ որ այնքան ապերախտ ցուցայ ԸՂ-էմ քեզ, որպիսի երեսօք այժմ յանդիման լինիցիմ քեզ ահաւորիդ: որ աստէն զերախտիս քո յիշելով. և զիմ ապերախտութի՝ որ անդ գրեցի. յայտնի առնել կամիմ զերանութիւնս քո զորացեալ. և զանիրաւութիս իմ պարտաւորեալ: զի թէ առաքինութե նախնեաց՝ յանձանձն ապերախտութեք որդւոց՝ ՁԷ Ոսկեբերանն. ապա ո՞րչափ ևս բարերարութե Ա՛ծ ապերախտութեք մերս.

* ([illegible]) Որ որոշէր ... ... :)

Այլ այս պարունակն և յառաջ գրեցելքն, որովք ցուցանէ թէ, մարդոյս հոգին ըստ այնորիկ Ա՛ծ պատկեր ասի, Ասա՝ զի բանական է, և փչմամբն Ա՛ծ շնորհական հոգւոյն ԸՆԴունակ: Ընդ՝ զի մտաւոր է: Երրորդ՝ իմաստութե ընդունակ է: Չորրորդ՝ հանճարով հաստատեալ է. և 'ի չ՛րչականացն որոշեցեալ: Հինգերորդ՝ իմանալի հոգւով խառնեցեալ. ըստ օրինակի բանին Ա՛ծ ընդ մարդկայինս բնութե, որոյ մարդեղութենն ապացոյց՝ յառաջացաւ միաւորութե մարմնոյ և հոգւոյ մարդոյն: Վեցերորդ՝ զի իշխանական գոլով պճնեցեալ է. ըստ այնմ կացու

ցեր զնա 'ի վերայ ամ ձեռակերտաց քոց : այսպէս ասէ և նոյն Յովհան Ոսկ. Անդրիանդրեայ . Ե . գլխ . թէ' զիշխանութեան աստ ասէ զկերպարն, զոր 'ի կարգիս յայտնէ . վն զի ասելովն ըստ կերպարանի և նմանութեան . 'ի վերայ եած թէ' իշխեսցեն ձկանց ծովու : բայց Ոսկեբերանն կերպիւ ինչ' զադամ միայն ասէ 'ի պատկերի ԱԾ' և ոչ զԵւայ . իբր թէ բոլոր պատկերակցութի մարդոյն առ ԱԾ , կայացեալ է յիշխանականն : Բայց Սբ գիրն զկնի ասելոյն թէ ըստ պատկերի ԱԾ արար զմարդն . յաւելու թէ , արու և էգ արար զնս , ուրեմն' է և 'ի կանայս և 'ի յարուս ինչ' որ պատճառաւ պատկեր ԱԾ ասին . և է այն' միտն իմացական . որ ոչ արու է . և ոչ էգ, ըստ նմանութեն ԱԾ և հրեշտակաց: Նաև Սբն Գրիգոր Նիւսացին 'ի գիրս կազմութե մարդոյ . գլխ . զմարդն պատկեր ԱԾ ասէ վն բարութեն , իբր թէ ամի բարւոյ' զմարդն կցորդ արար ԱԾ : քանզի եթէ լրումն բարեաց Ածութին է . և նր սա կերպարան է . ապա ուրեմն կատարեալ և լի գոլ զամ բարւոյ առ սկզբնատիպն կերպարանն ունի զնմանութի . ապա թէ այդպէս է ասէ ' 'ի մեզ է ամ բարւոյ տեսիլ . և ամ առաքինութի և իմաստութի : բայց և այս ունի ինչ զաննմանութի . քանզի թէ վն բարւոյ մարդս ասի պատկեր ԱԾ , ահա զամ ինչ . զոր և արար ԱԾ , ետես և ահա բարի են յոյժ . ասէ Մովսէս . և ըստ այնմ ամենքն պատկեր ԱԾ պարտէին ասիլ . և ոչ միայն մարդն :

Գուարձել Սբն Գրիգոր Նիւսացի 'ի նոյն տեղւոջ զազատութին անձնիշխանութեան առնու 'ի տեղի պատկերի' և նմանութեն . և ահա հրեշտակքն ևս ազատք են և անձնիշխանք, և ոչ ասացաւ վն նց պատկեր ԱԾ . այլ նմանութի : Թէպէտ Սբն Դիոնեսիոս Ածային անուանց . Ե . գլուխ . իւր բնաբանին ասէ թէ , արդարև' պատկեր ԱԾ է հրեշտակն , և հայելի մաքուր մեծապայծառ . անբիծ , անախտ , 'ի ներքս ընդունելով զբոլոր գեղեցկութին բարետիպ Ածպետութեանն : Սբն Նարսեղ , պատկերաւ իմանայ զբանականութին . և նմանութբ զառաքինութին , զի ասէ , պատկերաւ ներտպել 'ի հոգւոջ իմում ընկալայ զկիրառութն բանականութե . բայց եղեալ քրիստոնեայ' արդարև լինիմ նման ԱԾ : Կոռնելիոս . Ծննդոց . ա . 26 . և 'ի Ջերոնիմոսէ առել . ասէ 'ի նոյն տեղւոջ , պտկերն յստեղծմանն . և նմանութին կատարի 'ի մկրտութեն :

տակայն դեռևս մկրտութեն յայնժամ ոչ էր հաստատեալ : Դրձել պատկերն ոչ եղծանի 'ի մարդն . այլ նմանութին միայն . ուստի մինչ ասի . մարդ 'ի պատուի էր և ոչ իմացաւ հաւասարեցաւ անասնոց . իմանի ըստ նմանութեն . և ոչ ըստ պատկերին . զի մարդն մեղանչելով' ոչ անցանի յիմացականութէն, այլ մեղօք տգեղանալով անկանի 'ի նմանութենէ այ : բայց ստոյգն է , զի մինչ ասի ըստ պատկերի և ըստ նմանութեն , իմանալի է թէ' ըստ նմանութեն պատկերի ԱԾ, զի յԱԾ' պատկեր Հօր' միայն Որդին է . և նման պատկերին Հօր ' մարդս : իբր թէ մարդս եղեալ է 'ի նմանութի բնական և գոյացական պատկերին Հօր ԱԾ : և այս վն այնորիկ . զի որպէս Հայրն իբրև զմիտ ծնանի զիմացումն և զբան . այսպէս և մարդս իմացական բնութն գոլով ըստ հոգւոյն . օրինակի 'ի նմանութե իմացական պատկերին Հօր ԱԾ . այն բանին միածնի : Մերձապէս ասելի է թէ, պտկերն ամ զետեղել է 'ի միտս մարդոյն , որով մարդս է 'ի ծայրագոյն աստիճանի 'ի յերս , յորում է ԱԾ և հրեշտակն . զի մարդս է բանական կենդանի . բանականութբ և իմացականութբ' մասնաւորապէս բերէ յինքեան զնմանութին ԱԾ . և 'ի վեր քան զայլ ստեղծուածս նման նմին : յայտանէ պատկերակցուէ մարդոյս ընդ ԱԾ Դ . յատկութիւք դանին 'ի վարդպետաց : Նախ' զի հոգի մարդոյն անմարմին է , և անհատական . որպէս է ինքն ԱԾ . յայտնի զպատկերն ԱԾ զետեղեալ ասէ Օգոս' : Երկրդ' թէ է յաւիտենական . և անմահ . ասէ Որոգինէս : Երրրդ ' իմացականութբ' կամօք' և յիշողականութբ զարդարեալ' ասէ Դամասկացին : Չորրդ' թէ է անձնիշխան , ասէ Ամբրոսիոս : Հինգերրդ' թէ է ընդունակ իմաստութե , առաքինութե, շնորհաց ' երանութե ' տեսութե ԱԾ և ամ բարութե . ասէ Նիւսացին : Վեցերրդ' թէ ամ կենդանեաց տիրէ և իշխէ : այսպէս ասէ Սբն Նարսեղ . և Ոսկեբերանն : Եօթներորդ առակցելի է թէ ' որպէս յԱԾ ամ իրք պարունակին գերազանցապէս . այսպէս և ամ իրք 'ի մարդն ' են գերազանցապէս: Դրձել' մարդն իմանալով եղանի ամ, որպէս ասէ Արիստոտէլ . զի զամ իրաց զպատկերսն և զձևսն տպաւորէ 'ի միտս իւրում : Ութերրդ' աստուստ մարդն է իբր ամենակարող որպէս զԱԾ . զի զբազում արհեստս 'ի միտս իւրում ըմբռնել և պահել կարէ: Դրձել' մարդն է վախճան ամ ստեղծուա-

ծոց. որպէս նոցին վախճանն է Այ։ Նմանապէս՝ հոգւոյն կատարելութիւն զմարմինն. և է՛ բոլորն 'ի բոլորոջ. 'ի բոլորն յիւրաքանչիւր մասին նր։ այսպէս և Քս է բոլորն 'ի բոլոր ՃՇի. և բոլորն յիւրաքանչիւր մասին նորա։

Համանգամայն և կերպարանաւ. որպէս Հայր Այ խնամակալութբ զնոսա ճանաչելով՝ յառաջ ածէ զորդին, որ զբանն. այսպէս մարդն ի մանկութ զմիտս յառաջ ածէ 'ի մտի իւրում զիմանալի բանն արտադրիչ իւրոյ էնթեան. նմանն ինքեան. նաև անտի յառաջ ածի՛ ինքնին սէրն. որ այսպէս մարդն պարզապէս ցուցանէ զՅն Երրորդութին։ այս պատկերս 'ի մեղանչելն մարդոյն ոչ կարաց կորնչել. զի է ինքեան բնութե ներքին կերպ. և անջնջելապէս ներտպեալ. որ թէ ջնջիցի այս նմանութիս պատկերակցութե՝ ոչնչանայ և հոգին։ այլ մեղօք տգեղանայ հոգին. որպէս և ադամայն. ուստի և կարօտացան վերանորոգման։

※(Ծնար հողեղէնս, անուանեցեր դուստրս՝ տուեցեր ատացողականս։)

Ըստ այնմ Մովսէսի. ոչ սա է հայր քո որ ստացաւ զքեզ, արար և ստեղծ զքեզ։ և ըստ Պօղոսի. օրհնեալ է Այ և Հայր տն մերոյ ՅՍԻ ՔՍԻ. որ ըստ ողորմութե իւրում ծնաւ զմեզ վերստին 'ի յոյսն կենդանի։ Ծնար հողեղէնս՝ աճապանաւն. անուանեցեր դուստրս՝ շնորհիւ. տուեցեր ատացողականս՝ որ ստեղծող գոլով խնամարկեցեր։ զոր և Նլպերա մեկնէ. արար ըստ մարմնոյ. ստեղծ ըստ հոգւոյն. ըստացաւ որ երկոցունց. տե. գրքոյ. գ. գլուխ։ կամ թէ՝ ծնաւ ըստ նախատպելոյն 'ի միտս իւրում. անդ 'ի կեանս այս նախախնամելով. և ստացաւ 'ի հանդերձեալ կեանսն։

※(4) Տնկեցեր տանբ որբիլերս խորանի գոհ։

Ըստ յանկն 'ի քո եկեղեցւոջ. զի եկեղեցին է գաւիթ և սրահ Այ կենդանւոյ. այլ տղն կեղն է՝ կոչել յեկեղեցւոջ և արմատացուցանել 'ի նմին խորհրդովքն եկեղեցւոյ. այլ ոչ միայն տընկել Այ զհաստատացեալսն. այլ և ջրով շնորհաց ոռոգանէ. որ այնմ, եղիցի նա որպէս զծառ՝ որ տնկեալ է յընացս ջուրց։ աճապանեն ցօղով մաքրելն և նոյն է, ըստ այնմ, եցանեցից 'ի վերայ ձեր ջուր սրբ. և սրբեսջիք յամ պղծութենց ձերոց. զի միրտութբ բանի սկզբնական մեղօն և մաքրի հոգին. Եզեկ. ԼԶ. 52 ։ կենաց ջրատնանն տընտատ

ցանեցս. որ վտակաւ կողի քո. ըստ այնմ Շնորհալւոյն, կրկնավտակ կողին աղբերքք. եկեղցի իւր հաստատի. ջրովն մաքրի, զարիւնն ըմպէ. և այլն։ քանզի արբումն արեանն ՔՍի հաստատէ զմեզ 'ի սէրն Այ. զի և Ած զիւր մեծագոյն սէրն եցոյց՝ հեղմամբ արեանն ՔՍի. ըստ այնմ, մեծ ևս քան զայս սէր՝ ոչ ոք ունի. եթէ զանձն իւր դիցէ 'ի վր բարեկամաց իւրոց։ Որոյ և վիրք կիցն զկնի աճանդելոյ զայս փրկական խորհուրդս՝ միշտ քարոզեաց զսիրոյն օրէնն, յաճելեալ 'ի վր սիրոյ խորհրդոյն, և զնոր պատուիրան սիրոյն։ Ուրեմն յայտ է թէ, այս խորհրդովս արմատացուցանէ զմեզ ՔՍի 'ի սէր իւր։

※Համօրէն երկնաւորի կենդանեցեր։) Որ ջամբեաց մեզ զհաց արտասուաց. այլ զհաց երկնային զսբ մարմինն իւր. որ վասն առ երկնաւորն միաւորութե՝ երկնային կոչի. որ և աստեղքն 'ի հաստատութե բնակել ք՝ երկնայինք ասին։

※Աստուածոյ արեամբ արբուցեր։) քանզի արիւնն ՔՍի ոչ է սոսկ մարդոյ արիւն. և ոչ պարզ Այութենն. զի ոչ ունի Ած զարիւն. այլ որպէս մարմինն միաւորեալ առ Այութիւն երկնային կոչի. այսպէս և արիւնն. զի նմին բանին Այ մարմնացելոյն արիւնն է։ այսպէս մարդս՝ հոգի է և մարմին. և ունի զարիւն, ոչ ըստ այնմ որ հոգի է. այլ ըստ այնմ որ մարմին ունի հոգևոր. վասն որոյ և արիւնն հաճասար երկոցունցն ասի. թէպէտ մարմնոյն է յատուկ արիւն ունելն։ այսպէս և արիւնն 'ի ՔՍի՝ առ մարմինն յատուկ է, և առ Այութիւնն ըստ միաւորութեան ։

※ Գ.) Այգեաց անդանանելեաց ըստ տանեցուցեր) զի մարմինն ՔՍի մեզ անհպելի և անհաս է. ըստ որում և յօրինակն սերոբէն ունելեօք հպեցաւ 'ի կայծակն. որպէս և Սբն Գրիգոր ասէ յաղօթս պատարագին թէ, և հալեցի 'ի հրոյս այսմանէ գայթակղութիւնս մեր. որպէս և մարգարէին կայծակամբն 'ի ձեռն ունելեաց մատուցման ։

Եւ Սբն Ներսէս շնորհալին ասէ թէ՝ Այային կայծակունս 'ի սրբէից անհպելին, անմաքրապէս մերձեցաք գոլ պարտապան քում խորհրդոյ։

Ըստ յայտս մեկնեն զայս տեղիս. մեծն Սարգան և Իգնատիոս ասելով թէ, այս կայծակս՝ է սրբազան հաղորդութին, որ յամենից մեղաց զմեզ սրբէ. զօրացուցանէ

և որ,

և բարբառէ . զի իբրև առեւծք զհուր շնչե-լով յայսմանէ սեղանոյ ելեալք . լինիմք զար-հուրելիք դիւաց . ասէ Ոսկեբերանն :

※ Զօրս [illegible] :)

Այսինքն 'ի մարմնանալդ քո . Քս այնմ որում ակնատեսս իսկ եղեալքն : զի որ յանմար-մնութեն միայն մօք , և լուսով հաճ առոյն տեսանէաք , մարմնանալովն՝ և աչօք մար-մնոյ համարձակեցուք հայել , զոր մարգա-րէքն ցանկային տեսանել և ոչ տեսին . տեսողացն տուեալ պարգևն երանութե :

※ Լուսաւոր փառաց [illegible] :)

ոչ 'ի կերպարանս այս , այլ շնորհօք աստ . և փառօք 'ի հանդերձելումն ծածկելոցես լուսով փառաց քոց : և կամ զայն ասէ , որ 'ի Թա-փօր ամպ լուսաւոր հովանի եղև 'ի վերայ Տեառն՝ և Առաքելոց, որ էր Հոգին Սբ . թէպէտ լոյս փառաց՝ Քի ասի : բայց և Հոգին Սբ առաջին պարգև գոլով , զհաճ ստացելսն իւր ծածկէ լուսեղէն փառօք հովանի լինելով 'ի վերայ նոցա :

※ զՀովանաւորութեան [illegible] :)

Այսինքն 'ի պատարագելն 'ի ներքոյ պա-տահմանց , զի մարմինն Քի ոչ շօշափի և ոչ կրէ . այլ պատահմունքն միայն . այսպէս ըմբռնելով մեք զկայծ քարն , միջնորդութբ քարին՝ զկայծս շօշափել ասիմք :

※ զԱմենայն [illegible] և այլն :) զի զոր ասաց Աբրահամ զինքն հող և մոխիր . դու լոյս առնամբ յարգեցեր ասելով թէ դուք էք լոյս աշխարհի :

※ Հայր [illegible] . և այլն) Այսինքն զքնութբ Հայր քո . մեզ շնորհօք Հայր ասել կնքեցեր ըստ այնմ թէ յորժամ յաղօթս կայցէք ասասջիք Հայր մեր :

※ Որ [illegible] նորոգութբ : զԵսայեայ բանն ասէ . որ խոստովանէր զինքենէ պղծաշուրթն գոլ և սրբէին մաք-րեցան , և ես (ասէ) նանրութբ մտօք մեղաց լցեալ , զլուսեղ որդի 'ի խոստովանիլս՝ ոչ կր-զեցեր զ շրթունս իմ ահեղ անուանդ կոչ-մամբ Քո Հայր անուանելովս . որ է անուն ժառանգորդութեան . ըստ այնմ ժառան-գութիւն առն որդիք են :

※ Որ [illegible] :)

Որպէս և ոչ զ յուդայ կշտամբեցեր 'մինչ զձեռն մխեաց ընդ քեզ 'իսկաւառակն մե-ծաւ լրբութեամբ :

※ Ո՛չ [illegible] նորոգութեան :) Զի խնդրեաց Սբն Գրիգոր տեսանել զՔի հանդերձ մարբն . և երև-եցաւ Քս . յորս 'ի դէմս ցերեկման ժա-մուն՝ երգեաց զմեղեդին այն , Աչքն ծով 'ի ծով ծիծաղախիտ ծաղկանայր . երկու փայլակնաձև , և այլն : Ուրեմն սուտ է համ-բաւն այն թէ՝ խնդրեաց տեսանել և յա-չացն զրկիլ (միայն թէ տեսութեն արժանա-ցի . որ իբր թէ . այնու աչօք՝ որովք ետես զՔս և զմայրն . իբրև սրբագործեցելով . ոչ ևս կամէր տեսանել զայլ ինչ) զի ոչ եր-բէք Ած զմինն տալով զմիւսն բառնայ :

※ Որ [illegible] :

Այսինքն , թէ յաղօթելն՝ և թէ 'ի պատարա-գելն , կամ զծառայի ապտակ հարկանելն ասէ՝ որ ոչ խորտակեաց զձեռս նր երկա-նամիտն և բազմագութն :

※ (Ե) Որ [illegible] :)

'ի պատարագելն : Համնիր զի բանն Այ ա-ռանց մարմնոյ ոչ էր շօշափելի յանմարմնու-թեանն , այլ եղև շօշափելի ըստ միաւորու-թեանն , իբրև զհուր՝ որ ընդ երկաթոյ շօ-շափի . զի աստ [illegible] (որէ անուն բա-նին Այ ըստ ինքեան) առանց մարմնոյ ոչ շօշափի : այլ զի նեստոր որոշէր զանուանսն չարաչար , իբր թէ նախքան զմարմնանալն՝ ասի Այ , բան , Տր սաբաւօթ . և յետ մար-մնանալոյն Քս , Յս , դառն՝ պատարագ , և այլն : Ը դէմ որոյ Սբս Գրիգոր մի և նոյն անուամբ բանին կենաց , իմանայ զմի և զնոյն անձն մարդացելոյն Այ , որ մարմնովն եղև շօշափելի . որև ասէ 'ի շօշափելն իմ զբանդ կենաց մարմնով . (զոր և աճեստա-բանիչն 'ի վերայ բանին կենաց ասէ նկատ-մամբ մարմնոյն) ոչ [illegible] : զի մարդն Անդրօփիօս կոչի ըստ Յու-նաց . որէ ծառ անդրաշրջեալ . և մատունքն առանանին 'ի տեղի ոստոց , որպէս ա-սէր Սուրբն Յակովիկ 'ի նահատակու-թեանն իւրում :

※ Որ [illegible] :)

Այսինքն . 'ի նուէրսն իմ զքեզ պատրգե-լով . յահաւ որ լուսոյդ պայծառութե ոչ պա-տեցան զինև մառախուղք և մէգք , որպէս

Եղև Եղիմաս մոգն․ բանիւ առաքելոյն Պօ
ղոսի գործոց․ ժգ․ 11։

* Ո՛չ հեշտեցեր [illegible] ։)

Որպէս ասէ՝ ՚ի վերն․ միմինն Քրիստոսի ՚ի հաղորդութեն՝ ոչ կրէ և ոչ շօշափի․ այլ պատահմունքն միայն։ ուստի ՚ի նմանութ․ է․ գրքոջ․ Թ․ գլխն ասի թէ մարմինն Քրիստոսի ուտի, ոչ նուազմամբ և ոչ բաժանմամբ․ և դնեն ոմանք զօրինակն զգայութ տեսութ՝ թէ որպէս ՚ի դալար խոտոյ ՚ի յաչաց տեսողին իբր կերակուր իմն նոյն ընունեցել լինի․ սակայն նոյն խոտն ոչ նուազի և ոչ բաժանի։ այսպէս ՚ի ծամաքել և ՚ի ծամելն մեր զսէգ զնն մարմինն Քրիստոսի, միայն են պատահմանցն ծամել լինի․ և ոչ են գոյացութ մարմնոյն Քրիստոսի․ որ անկրակմնէ և անխոցելի․ սակայն անպատուհաբար ծամքողացն համարի ՚ի մահացու մեղս․ զի ոչ համարին զպատահմունսն անարգել, այլ զնոյն ինքն Քրիստոսի․ յորոյ ՚ի ներքոյ պատահմանցն ծածկեալն է։

* Ո՛չ գնացեր բարեաւ [illegible] և այլն։)

Բասայնմ Ղուկաս իզ․ 21։ եթէ ասէին գնայցէք դուք խոստովանակս, և ոչ կամիցիք լսել ինձ․ յաւելից ձեզ հարուածս։ և թէ գնացից և ես ընդ ձեզ խոստովանակս․ և հարից զձեզ եօթնպատիկ փխանակ մեղաց ձերոց։ և ահա ես ասէ միշտ ընդ քեզ խոստովանակի ընթանամ, և դու ոչ այնպէս պատժեցեր զիս՝ որպէս խոստացար պատժել զինձ լցիմն։ իսկ խոստովանակն է, որ ես ախտի և հէտէկ։ այս եթէ զհրամանց իմոց հակառակն գնայցէք․ մինչ ասեմ ձեզ յաջ ընթանալ, և թէ դուք ՚ի ձախն գնայցէք և ես ՚ի հանդրելն ձեր զքարիս, տաց ձեզ զչարիս․ և փոխանակ պարգևաց զպատիժս։ և ահա դու՝ ասէ ոչ այնպէս արարեր ընդ իս․ և ոչ ետուր հաց խնդրողիս զքար․ և ձու խնդրողիս զօձ։ այլ ծագեցեր և ծագես միշտ զարեգակնդ պարգևաց քոց ՚ի վերայ չարիս․ և ածես զանձրև ՚ի վերայ մեղաւորիս։

* Ո՛չ [illegible] և այլն։)

Ա․ յ․ ինքն ընդ նմանութ քնուտի հանդերձ զգեցողին՝ անպարժն հարսանեաց երկնաւոր գառ ննդ իժամու անմահ պտրագին, զոր պարտէր մաքուր հանդերձիւ առաքինութ ՚ի ձայն մերձենալ և ես աղտոտեալ մեղօք իբրու հանդերձիւ մտանեմ, և դու ոչ խայտառակեցեր արտաքսելով․ ոչ կապեցեր զձեռս գործնական կենացս, և ոչ զոտս յընթացից պատուիրանաց կատարման, և ոչ հանեցեր ՚ի խաւարն արտաքին անդր զարքայութ՝ ՚ի տաճարում

դժոխոց։ յորոց յայտ է, թէ անարժանապէս ճաշակողքն մարմնոյ և արեանն Քրիստոսի առ դժոալին վերադրեցելոցն պատժոց։

* (Զ [illegible]) այս, զայս ամ վերադրեցելոյն փոխարկեցի ես ասէ յանօրէնութիս մարմնոյս և հոգեկանաց, ՚ի վայրաքարոզ մեղանան՝ դառնալով յանփոփոխ բարեդ։ և խոստովանակ քեզ ընթանալով զայն քոյ երախտիս քո՝ փոխադրեցի ընդ մեղաց․ ըստ Ասիսի յանդիմանութն թէ՝ ոչ այնչէ զոր ինչ հատուցանէք ժողովրդ յիմարք և ոչ իմաստունք։ առ լաթինսն գրելէ, յիմարք և անզգամք։ և յիմար ասի տրամադրողն ՚ի բանկնութ ընթացից․ և անզգամ ասի, որ պակասի յուղղապէս դատելոյ։ և զի՝ ըստ Արիստոտելի երեք են սկզբունք մարդկային գործոց․ այս իմացկնութիւն, կամքն, և զգայութիւն։ որ եթէ զգայութիւնքն թիւրեցեն զիմացկնութիւն և իմացկնութիւն թիւրէ զկամքն․ որ գործադիր և մերձակայ պատճառ է ամենայն մարդկային գործոց և այսպէս այսպիսի ՚ի միասին թիւրին։ և ես ասէ ահա այնպէս եղէ զի զգայութեամբս թիւրեալ թիւրեցի զիմացկնութիւնս․ և իմացկնութիւն թիւրեաց զկամս իմ․ և եղէ յիմար և անզգամ։ և վասն այնորիկ զվերադրեցի կամաւս երախտեաց քոց ընդ նմանութ անուհկին ունայնութեցի չարեօք։ և զլուսաւորութ անձառելի շնորհաց քոց վերադրեցելոց որ ՚ի խնամոց քոց առնելէի մրրկաւ խելագարութ ցնդեցի և յրուեցի․

* (Է) Եւ էր [illegible] և այլն։) այս թէպէտ բազմիցս ազդեցեր ինձ․ և կոչեցեր զիս կամ մարգարէիւք և կամ Սաղոմոնիւ, առակ․ ա․ 24 ընդ այնմ կոչէի և ոչ լսէիք․ յերկարէի զբանս իմ և ոչ անսայիք, և այլն։ և կամ երեմիայիւ ժա 17։ թէ, Տէր Աստուած զօրութեանց որ տնկեաց զքեզ խօսեցաւ ՚ի վերայ քոյ չարիս։ սակայն ես ոչ ՚ի խոստմանցն քարշեցայ, և ոչ յապաշխարհութեանց երկեայ․ և թէպէտ խոստացայ ծառայել քեզ և հանձնյանալ, և այն ՚ի ժամ մկրտութ, զոր բերանով կնքահօրս ասացի ազատել ՚ի մեղաց և ծառայել այժմ, սակայն և ոչ ընդ այսու ուխտիւ փակեցայ․ այլ հեստել արտաքս անկայ՝ որպէս զձուկն յուռկանէ ոստեալ։ և վերստին զնոյն նուիրեցի չարիս, այս հրաժարեալ ՚ի սատանայէ և յամ խաբէութեաց նորա․ և քեզ միայնոյ ծառայել․ և զնոյն չարիսն նուիրեցի և ընդ դեմուխտին իմոյ ննդ գնաց։ և թէպէտ ոբէնն յսկզբնէն մեղց ինէ րգրծպ մեղանչելն ոչ անկնի կրկին յսկզբնէն մեղս՝ որպէս կրծէին Անապատականքն որ յամենայն մեղանչելոյ կրկին մկրտէին) սակայն կորուսանէ մարդ մեղանչելով յետ մկրտութեն

զանմեղութե գեղոյդ, և այնէ սասանին սըր-
բոյս ։ ըստ այնմ և Շնորհալին ասէ ։

Ի զպատմուճան սրբասէր ըն,
զոր զգեցայ յաւազա՛ նին,
Զայն մերկացայ խաբեմամբ չարին,
զընե արկի զմեղկեղի նին ։

※ (Նշանակէ ցանն աստուծոյ փորձոյ ։) Իստայնմ, Երեմ. Գ. 9 ։ կեցքէք, Հնազանդ որաբէք ըղ մնացորդս իւր, և անդէն կրկնեսջիք, որ կեղծ յոձ իւր ։ մի բանիս է՝ իբր թէ, շնորհիւ փրկչին ազատել յակլքենէն մեղաց վերստին անկայ յայլ ևս վատթարագոյն մեղս ներգործականս ։ զի ոձնէ՝ որ և կարգ ։ ուստի ՚ի ... փիլիսոփայն ՚ի Պորփիւրի մեկնութե իւր բաժանման, ասել ի Պղատոնէ ասէ . ժը գլխն թէ, ուր զբաժանումն առնեն, պարտին ըստ ձևի բաժանել . և ոչ գերազանց աստիճանաւ քայլափոխել ։ ըստ այնմ՝ և զարհեստս որ յարադրածոց ոձով շրդրութեան՝ ասեմք ըստ կարգին ։ նա և ուղիղ ակօս բացօղքն մինչ սկսել տեղւոյն ՚ի գլխոյ արտին յեզրն հանին՝ և անտի յակիզքն դառնան, ոձ ասեն ։ ոչ և կեղծօղքն այգեաց ի ծայրէ գլխոյ սկսեալ՝ և անդրէն ի նոյն ծայրն դառնան կեղելով, ոձ ասեն ։ որ ըստ իմիք և սոցայցն կոչի կարգ ։ նմանապէս և ես՝ ասէ ազատել ՚ի միոյ մեղաց՝ և յեղը հասել յանցանաց, մինչ բնաւ յաղտեղութեց, վերստին յառաջին կարգն և յոձն դարձայ, այսինքն յաղտեղութի ներգործականն մեղաց

※ (Փոխուցն Ողբոց հերձուածոց զոր տարածեալ ստորև որ ժամն աղերսանաց ։)

Իբր թէ ՚ի փշոց մեղաց զանդաստան սրտիս հերկեցի, զի փոխանակ այնց փշոց զորոմն բուսուցից զմինն քանցեալ և զմիւսն բուսուցի ։ ... զփուշ սկզբանն մեղաց՝ հերկեալ ի հոգւոյս արտաքսեցի և փոխանակ այնմ զորոմն ներգործականն մեղաց բուսուցի ։ իբր թէ՝ վասն այնորիկ հերկել իցեմ՝ զանդաստան սրտիս, թէ զորոմն ցանեցից փոխանակ ցորենոյ ։

※ (Է) (Կապէս եղանակն ... . և այլն ։) այսինքն առաս կ... ըրն բանք մարգարէիցն, որ Եսայ. Ե. 2. ասէ . մնացի զի բերցէ խաղող և եբեր փուշ ։ և այլ Երեմիայ Է. 21 ։ ես տնկեցի զքեզ որթ պտղաբեր ամենևին ճշմարիտ՝ զի մրդ դարձար ինձ ՚ի դառնութի որթդ օտարոտի ։ զի յերաշխի՞ այգի յեգիպտոսէ փոխեաց Ած և ի տեղւոջ պարարտութե յերկրին քանանացւոց բերեալ տնկեաց . և նք փոխանակ տալոյ նմ զանոյշ խաղող և գինի . ետուն զփուշ ՚ի պսակ գլխոյն, և զդառնութիւն քացախոյ և լեղւոյ, յարբումն ՚ի վը խաչին այսպէս ուրեմն, ամ որ ՚ի մեղանչելն, փշով պըսակէ զՔս . ըստ Ռուփինոսի . վերստին ՚ի խաչ հանեն զորդին Այ, և զլեզի դառնութե նմա արբուցանէ . ոչ խոստովանի զինքեան Մես ։ սակայն նոյնքն հանդերձեալն ապերախտից մեղանչողաց, որք հանդերձեալն փշոյ և դառնութե . զի փուշքն խայթելով զոք, ՚ի վերջ ժխնդրութե չարժեն զխայթեցեալն . զի զինքեանս այրել տացեն . և դառնութի արբել, ՚ի փոխանակ մեր ձենայ . այսպէս խոցողիչքն Քի փշով մեղաց . և դառնացուցիչքն զնորայն քաղցրութի, մեր ձենան ՚ի յայրումն և ՚ի փոխումն ։

※ (Նուաճն հօրն զոր հաստատ հողմոց . և այլն ։) Այսինքն թէ, բուռն հարիզուն այնուէ մեղաց որով ք սաստ և անդ դեգերիմ ՚ի մեղաց ՚ի մեղս . և ի պատժոց ՚ի պատիժս ։ զի մեղքն է յանցանք և պատիժ ։ ըստ այնմ . յորում աւուր ուտիցես՝ ահա մեղքն . մահու մեռանիցիս, ահա պատիժն ։ և կամ, փոխանակ զի լռեար ձայնի կնոջ քոյ՝ ահա մեղքն, անիծեալ լիցի երկիր ՚ի գործս քո՝ ահա պատիժն ։ այլ բուռն հարկանելն է զանհաստատ հողմոյ . յորժամ որք յուսալով յերկրաւորդութի իւր՝ որ իբր զհողմն անկայուն անցանի . դիմէ ՚ի զանազան գործս մեղաց ։ և կամ նոյն ինքն մեղքն է՝ անհաստատ հողմն, որ փութով անցանէ ըստ հեշտութեն . և մնայ պարտաւորութին ՚ի հոգին . որպէս և սաստիկ հողմն քակելով անցանէ . որոյ անցումն փութով և վնասն մնացական է ։ այսպէս Եփրեմ յանդիմանի . զի յուսայր յասորիս և յեգիպտոս . Ովսէ . ժբ . 1 ։ և արածող հողմոյ կոչեցաւ . այսինքն զնունայն յուսոյ ձեռնարկող . որք ոչ կարեն զինքն զերծուցանել յապառնալեացն Այ ։ զայսպիսի ունայնութիս անդրոյ . և եզերուպքաղ . և յարալեզ . հնչումն դատարկ . և առանց դիտաւորութե փայթ ինչ . և յանպէտս մեցումն . աղահիմն յօրինուած մանկանց . ներտածգութի յաստեղս . և հողմոց որսորդութի կոչէ Մեծն Գրիգոր նիւսացի ՚ի վը ժողովող գրքոյն և կամ թէ ասէ որպէս թէ զք կամի յառաջնոյթաց ըստուերին իւրոյ հասանիլ . և ի գլուխ գագաթանն ելանել ։ ուրեմն մեղքն վն իւրոյ անհաստատութեն հողմն կոչի . և որք նովաւ վարին, հողմոյ բուռն հարկանեն, որոյ ... հաստատուն

※ (Իւր ճանապարհ ... անդադար գնացի ։) այսինքն ՚ի ճանապարհ մեղաց գնացի . որ անդադար տանի ՚ի դժոխս . թէպէտ զայն ասէր Սողոմոն . ժդ . 12 վն բնակչաց Սոդոմայ, զի յոյս յունդեբեալ չէր այնքն յայտնի և կամ ... բնակչնն

խօսէ

խօսելով զայն ասէր, զի անդրադարձութիւն 'ի մահուանէ 'ի կեանս' է բնական. և յարութիւն գերբնական' Քրիստոսին զօրութեամբ:

* (Ի Ս. Գրոց տեղւոյ զգիտութիւն ցուցանելոյ [illegible]:) Հաղաշեն ասեն, որք թեթևութեամբ լսեն զբանս Քրիստոսի, և որք ոչ հիմնարկեն 'ի վերայ վիմին Քրիստոսի զշինուածս առաքինութեան. վասն որոյ 'ի դալն փորձութեանց' նոյն ժամայն կործանին յուսահատեալ. Մատթ. Է. 26

* (Լուսաւորէր հետոյ ընթացող, [illegible]:)

Լայնքն' լայն և արձակ ճանապարհաւ մեղաց ընթացեալ առ 'ի հասանել անձկալի կենաց երանութեան. և սակայն նոյն ճանապարհն տանի 'ի նեղ բանտն դժոխոց. ուր և առաքինութեան անձուկ և նեղ ճանապարհն տանի 'ի լայն և յարձակ բնակութիւն արքայութեան: Ըստ այնմ, նեղ և անձուկ է ճանապարհն' որ տանի 'ի կեանս: Մատ. Է. 13:)

* (Փակեցի ես ինքեան' [illegible]:) Լայնքն զճանապարհն արքայութեան ելից, ես ինձէն փակեցի, փոխանակ դարձուց և փարխեցուց' որք փակէին զարքայութիւն առաջի մարդկան. ինքեանք ոչ մտանէին, և զմտանօղսն արգելուին: Իսկ ես կարօտ ոչ թողի այլոց առ 'ի փակել ընդդէմ ինձ զճանապարհն արքայութեան. այլ ինձէն փակեցի մեղօք: Նոյն է և հետեւեալն թէ, [illegible] նոյն. և այլն:

* (Ես [illegible]:)

Ըստ նմանութեան օձից և քարբից' որք խնուն զականջս իւրեանց առ 'ի չլսել զձայն թովչի ճարտարի. Սաղ. ԾԷ. 4: ուր ասի նմանութեան. գրքով. Ծ Ա, գլ. թէ, իժ օձն մինչ ականջի թովչին լսել, զմի ունկն յերկիր խրէ, և զմիւսն տտամբն խցէ. և այսպէս զձայնն թովչին արտաքսէ և մերժէ. Նմա ոչ հնազանդի: այսպէս խցի' ասէ զպատուհան լսելեաց ականջաց' առ 'ի ոչ լսել զձայն կենդանարար. և առնուլ զդեղ յիմաստութեան դեղատուէդ: զի քանզի Քրիստոսիք դեղ կենաց են ընդդէմ մահացու խայթեցմանցն մեղաց, ուր և օձն այր մնձի հայեցողացն էր ողջացուցիչ. և ես' ասէ զուչս փակեցի, զի մի հայեցայց յայլուստ նական օձդ' կախեալ 'ի խաչէն. զի թէ բեա 'ի խորամանկ օձէն խայթեցեալս, 'ի խոնարհեմագոյն օձիդ հայեցմանէն բժշկեցել լինէի: զի ասի նմանութեանց. Ե, գրքով. Ծ Ի գլ. թէ, մի թոյնն դեղ և սպեղանի է միաւոյն. զի զոր վիշապն կամ իժն խայթէ, դեղ [illegible] քարբին եդեալ բժշկէ. և է ընդդէմ. մինչ զոր քարբն խայթէ, միւս իժն առ ինքն զթոյնն քարշէ և բժշկէ: այսպէս և խայթուածն 'ի թունալի օձէն սատանայի, բժշկի հայեցուածով կենդանատու օձին Քրիստոսի. որ զբնութիւն ունէր մարդոյս, և ոչ զթոյնն մեղաց:

* (Ոչ [illegible]:)

Զի փողն հնչեցեալ' յորդորիչ է 'ի պատերազմ, և ես ոչ զայն թեալ' ասէ 'ի հնչեցել փողոյդ, յառնել ի հոգևոր պատերազմ. ըստ այնմ, Երեմ. Զ. 17: կացուցի 'ի վերայ ձեր դէտս, լուարուք բարբառոյ փողոյն. և ասեն ոչ լուիցուք: Իսկ [illegible] կոչէ զթուլութիւն մտաց. զի լքումն է, որև թուլութիւ: Իսկ թուլութիւն մտաց պատճառի, յորժամ անբան մասն անձին խառնել ընդ նիւթեղէն մարմնոյ, իբրև բանիւս մասինն, ուր ասէ մեկնիչն Նիւսացի: Ուրեմն' և ես' ասէ յզգայական մարմնոյս պէտս [illegible], 'ի հեշտութիւս նորին պատառեալ զբաղեցայ, վասն որոյ զմիտս թուլացուցի' առ 'ի չլսել զձայն ահաւոր փողոյդ:

* (Ա[illegible]:)

Ասուր զհրոյն' որ առաջի տն դալոց է նախ քան զօր դատաստանին, ըստ այնմ' հուր առաջի նորա բորբոքեսցի, և շուրջ զնովաւ մրրիկ յոյժ: և ըստ Պօղոսի. Ա կորն. Գ, 13: ուր ասէ: Իւրաքանչիւրոյ գործն յայտնելոց է. զի օրն տն ընտրեսցէ. զի հրով յայտնելոց է. որ ոչ միայն հրով զօր տն յայտնել ասէ, այլ և զգործս. զոր յառաջն ասաց թէ, եթէ ոք շինէ 'ի վերայ հիմանս այսորիկ (այսինքն Քրիստոսի) ոսկի' արծաթ' ականս պատուականս, փայտ' խոտ' եղէգն, իւրաքանչիւրոց գործն հրով փորձելոց է թէ որպիսի իցէ ան[illegible]: և թէ փայտ' խոտ' և այլն, որք դիւրաւ ծախելոյք են 'ի հրոյն անշէջ: Որ զայն տեղին առաքելոյն, Ոսկեբերանն [illegible] նէ այսպէս ասելով թէ, եթէ բարի գործս ունի, ուր զոսկի զգեստ, որ ըստ հուր անցել այնպիսի ծառայ զգեստն և ինքն ոչ այրի: կամ զուսումն չար' և զգործն աղտեղութեան. ուր զեղէգն և զխոտ և զյարդ չար գործքն. և ինքն տուժի, և ոչ ինչ օգտի 'ի հրատոցն. այլ 'ի հուր մնասցէ անմահ և մշտնջենաւոր տանջեալ: Թէպէտ և յարութիւն յարուցանէ

և կենդանացուցանէ զնա , սակայն ինքն այնպէս լինի կենդանի և ողորմելի ՝ որպէս թէ 'ի հուր : Որպէս և ես ՝ ասէ յայս հրաշափառական օրէս ոչ երկեայ . և ոչ զգաստացայ . այլ յարդական և խափանական գործոց հետևեցայ :

✵ Ո՛չ երբէք ծուլանալոյ . և այլն :) Ը. յանկուցն ոչ երբէք զարթեայ 'ի քնոյ մահացու մեղաց . որ զանկուսն մահու յաւիտենից ատեան ինձ գուշակէ :

✵ Ո՛չ [illegible] զինս [illegible] :)

Ըստ այնմ՝ մի մնասցէ հոգի իմ 'ի դուռս, վասն լինելոյ դոցա մարմին : այսպէս վերացաւ հոգին 'ի Սաւուղայ . և այսն չար ասմՋէր զնա : և ես նոյն նման ասէ , ոչ եսու զհանդստութիւն Հոգւոյդ Սրբոյ՝ բնակելոյ 'ի մարմնեղէն խմուամս տաղաւարի :

✵ Ո՛չ ընդ [illegible] :)

Բանզի այնպէս էր Եղիա մարգարէն, որ երկցս փչելով յերես մեռեալ մանկանն՝ կենդանացոյց : 3 Թագ . ԺԷ . 21 : և Եղիսէոս աշակերտ նորա , որ զորդի Սոմնացւոյն յարոյց . զբերան իւր մերձեցուցանելով 'ի բերան մեռեալ մանկանն : 4 Թագ . Դ . 34 : Նոյց ես նոյն նման ոչ խառնեցի ասէ ընդ շնչոյս զմասն ինչ շնորհաց քոց . զի թերևս աղդու լինէր շունչն իմ յայսպիսի գործս սքանչելեաց . և ոչ Պետրոսանման 'ի բանիւ քարոզելն զՀոգւոյն սուրբ կոչեցի 'ի վր լսողաց բանին , որպէս նա արար 'ի տանն Կոռնելիոսի հարիւրապետին . գործ . Ժ . 44 : այլ շնչաւոր մարդ գոլով , ոչ եղէ ընդունակ Աստուծոյ նոց շնորհաց Հոգւոյդ : զի և բանքարոզութ 'ի շնչելն զՀոգւոյն Սբյ պարգևսն, խնդրէ ժամանդակ առ 'ի յագդել 'ի լսողսն բանին . ապա թէ ոչ՝ ցրտագոյն լինի . և ոչ ջերմացուցանէ զլսողսն :

✵ [illegible] . և այլն :)

Ը. յանկուցն զմահ . զի այնպէս ասէ առակողն Սողոմոն . խմաս . Ա . 12 : Թէ մի ցանկայք մահու մոլորութ կենաց ձերոց . և մի ձգէք յանձինս զաւատակութ՝ գործովք ձեռաց ձերոց : ուրանօր գործովք ձեռաց , իմանի գործնական կեանն . որով լինի Ճշմարիտ կենաց ստացումն . որպէս և առ հակադարձն՝ լինի մահ բարոյական . որպէս և աւ Սողոմոն զկնի այնորիկ թէ , արդարու

Թիւն մշտնջենաւոր և անմահ է : Իսկ ամբարիշտք ձեռօք և բանիւք կոչեցին զնա առ իւրեանս . (այսինքն զմահ) որ զերկաքանչիւր տեղիսն՝ Սբն Սերոսէս լամբրոնացին մեկնէ ասելով թէ , մոլորութի է արտաքոյ օրինացն արշաւել . որ տանաւ ընտութեան օգնական . և այս մոլորութս առ ժամանակեայ հեշտութեամբն՝ ածէ զմեզ 'ի յաւիտենական մահն , որ անիրաւացն է պատրաստեալ . և չար գործքն մեր՝ ընծայեն զմեզ սատակման դժոխոցն : ձեռք՝ զգործքն կոչէ . և բան՝ զխոկումն . որովք ամբարիշտքն վարակին , և 'ի մահ վիճակին : քանզի բանականաւն ապատամբեին 'ի հաւատալոյ՝ թէ կայ Աստուած , և տայ կամ չարագործացն պատիժ , կամ բարեգործացն պսակ . ապա մխին 'ի նիւթոցս հեշտութիւն . ոչ իբր յԱ.Յ պարգևս , և սահմանաւ , այլ որպէս յինքնագիւտ բարիս՝ անսահման հեշտութբ : ըստ որում առ բարին սողոմայեցիքն . և այնպէս առ ինքեանս ձգեցին զքստմնելի զայն մահն , որովք կարձեցան մեռեալքն հոգւով , 'ի մարմնոյ կենաց : և զի՝ անմահ հոգին ոչ մեռանի զմահն բնական . այլ զմահն բարոյական : զի կեանք հոգւոյն Ք.Ի է , որպէս և կեանք մարմնոյն՝ հոգին : այլ որպէս բաժանումն հոգւոյն՝ մարմնոյն մեռանի , այսպէս և բաժանմամբն Ա.Յ 'ի հոգւոյն՝ հոգին : իբր թէ ըստ կերպի անհոգի մարմնոյ՝ անզգայ ցօղ լինելով Ք.Ի այնոցիկ . և անշարժ առ հոգևորականսն շարժումն : ապա թէ ոչ՝ նա մահու հոգւոյն ոչ բառնի 'ի մեղանչելն : ուստի վա ումեմն պոռնկեցելոյ 'ի կորնթոս, ասաց ոմն , Ով քեզ ոչ մահ մահկանացու, այլ անմահ չար է :

✵ [illegible] . և այլն :)

Ը. յանկուցն՝ թէ զինչ է այս , սահման տալ անսահմանելի մեղացս . և չափ դնել յանցանացս , մինչ անցեալ է զչափով , և վրիպեալ 'ի բժշկութէ, ըստ Սաղմոսին . ՂԷ . 8 : թէ , ոչ գոյ բժշկութի մարմնոյ իմոյ , յերեսաց անզգամութե իմոյ : այլ միայն դու Տէր Ք.Ի , դու կարես կեանս տալ հոգւով մեռելոյս . և անոխակալութեամբ մատչել 'ի բժշկել , որպէս զան կեալն 'ի Ճանապարհէն երիքովի 'ի ձեռս աւազակաց : Որում քեզ փառք Որդի Ա.Յ յամ յաւիտեանս , որ և ես ընդ Սրբոյ Հ արդապետիս ասեմ զԱմէն :

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ.

Ի Սոյն գլխոյ Ճառս՝ ցուցանի թէ, [illegible] զի՞նչ օգուտ, առանց [illegible] խոստովանութեան։ Երկրորդ՝ թէ [illegible]։ Երրորդ՝ թէ [illegible]։ Չորրորդ՝ թէ [illegible]։ Հինգերորդ՝ [illegible]։ Վեցերորդ՝ [illegible]։

* ԲԱՆ * Ա

ՍԿԻՐԴ ԶԻ՞ՆՉ ԱՐԱՐ
ՈՒՈՔ ԳՈՑ, և այլն։)

* ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ *

Այսինքն՝ մինչև ցայս վայր զհառաչանս իմ փոխանակ ձայնի, և զհեծութիւնս իմ 'ի տեղի ողբոց. և 'ի ներքուստ զմոր-մոքումն սրտիս 'ի տեղի աղաղակի նուի-րեցի քեզ բարերար։ ապա զի՞նչ օգուտ սրտիս հեծկլտալ՝ և ոգւոց հանել, և զցաւս իմ ամենահնար բժշկիդ ոչ պատ-մել, մինչ դու ասացեր թէ, ասա դու նախ զանօրէնութիւնս քո՝ զի արդարա-ցիս։ Արդ եթէ այդպէս է, զի՞նչ օգուտ առանց ձայնաւորական խոստովա-նութեան լքանիլ՝ և մեղկիլ՝ և թուլա-նալ յուսով հեծութեանցս. և բաւա-կան համարիլ առանց ցաւոյս պատմելոյ, առնուլ զդեղ 'ի բժշկէդ ըստ պիտոյից տկարութեանս, թէ և գիտիցես զի՞նչ՝ և զորքան՝ և զորպիսի ցաւ ունիցիմ իմ, բայց առանց իմ խոնարհաբար պատմելոյ՝ ոչ ես սովոր առ 'ի տալ զշնորհս, զի մի՛ թարց բաղձանաց ընկալեալ լիցի։ զի ասէ Ա՟ծաբանն թէ, յամեցուցանէ Ա՟Ծ զշնորհսն. զի նազելի արասցէ. և մի՛

անձնիշխանութիւնս իմ բռնութեան քար-շեսցի։ վասն որոյ արժան է զշարաւ ամ-բարեալ վիրաց հոգւոյս՝ խարանաւ բա-նիս արտաքսել, որպէս զի խոտանն և ապականեալ հիւթն արտաքսեալ, որք ժշկական շնորհք ժամանեալ, 'ի կատա-րեալ առողջութիւն անդրէն զիս դար-ձուսցէ. և տացէ սիրտ նոր, և հոգի նոր նորոգեսցէ 'ի փորի իմում. ըստ ա-սիցն Եզեկիէլի և Դաւթի, զի և վէրքն մինչ խարանաւ տաղանմիշ լինին, ա-նուհետև 'ի վերայ եդեալ սպեղանիքն զնոր միս կապել տան։ այսպէս և 'ի բանս օրինադրականս, մինչև խոտանն ոչ արտաքսեսցի. օգտակարն ոչ 'ի ներս մտանէ։ որպէս ասէ Դաւիթ փիլիսոփայն թէ, համձարեղ վարդապետի է. յորժամ հանդերձեալ է իր ինչ օրինադրել, նախ զխոտանն 'ի բաց ձգէ, և ապա զնորն օրինադրէ. ապ զի շահաւէտն և օգտա-կարն՝ ամենեցունց յայտնի լիցի։ այսպէս և բժիշկքն նախ զապականեալ հիւթն ար-տաքսել տան, և զմաղձն փսխել. զի մի՛ զօրութիւն դեղոյն ապականեսցի ընդ խառ-նիլն ընդ ապականեալ հիւթոց և մաղ-ձից։ Յակ ծանրութեան սորա, զծանրութիւն ստամոքացն կոչէ ըստ հասարակաց կար-ծեացն. որք բազմիցս 'ի տեղի ստամո-քին սիրտ ասեն. Ա՟ յնմ՝ սիրտս աճէր է,

և կամ

և կամ՝ հաց հաստատէ զսիրտ մարդոյ ։ Ուստի՝ մինչ աստանօր յանյորդութենէ կերակրոց և մաղձից ապականիցի, կամ դեղօք, կամ մատնածուէ փոխելի է. և ապա զբժշկական դեղն ընդունելի, այսպէս և զմեղս մթերեալ 'ի հոգւոջ արտաքերական ձայնիւ փոխելի է. և ապա ըզշնորհ թողութե 'ի վերուստ ընդունելի ։

✻(Է) Բանք ես ոչ գտայ. և այլն ։) Յայնքն՝ որով հետև ոչ գտայ արժանի ընդ ազատացն 'ի մեղաց ցնծալ մաքրագոյն խըղճիւ մնաց. ըստ այնմ Դաւթի. լցցի բերան իմ գովութե ։ և ըստ Սողոմոնի. Գ, 16 ։ 'ի բերանոյ նր ըղխի արդարութի. զօրէնս՝ և զողորմութի 'ի լեզուի իւրում կրէ ։ այլ ես (ասէ) ոչ եղէ թէ ընդ այսպիսեաց ցնծալից բերանով զքեզ օրհնեցի. ուրեմն հարկ է, զի ընդ նմանեաց իմոց ողբացից. և զմանուկան իմ յիշատակեցից ։ Թէպէտ և նոքա համեմատեալ ասիս, ընտիրք գտանին ապաշխարութեամբ. որպէս և ես տգեղ երևիմ ամբարեալ մեղօք։

✻(Ը) Տեսէք եղբ. Մանասէ ... իմոց ողբ- ... ։)

Բանզի թէպէտ ես նման նմին զարծաթ և զոսկի ոչ ծածուցի, և զկուռս ոչ պաշտեցի, և զպղծոց արիւնն ոչ հեղի. և նա արար՝ և սակայն ապաշխարեաց, բայց զի յաւրինական օրինաց միջի գըտայ. և չատ ընկալայ զշնորհս, և չատ խնդրի յինէն առաքինութիւն, և ըստ գեղեցկութեան օրինացն համայնին և պարտաւորութիւնքս ։ Ուստի նա տմնելի եղև ։ զի թէպէտ մեղանչեաց, սակայն ապաշխարեաց ։ բայց ես մեղայ. և անզեղջ մնացի ։ և մանաւանդ նա յըստուերական օրինին մեղանչեաց ընդդէմ Մովսիսականին. և ես 'ի մէջ աւետարանական օրինին մեղայ՝ ընդդէմ տուօղին օրինաց, գիտելով զկամս Տեառն իմոյ, և ոչ պատրաստելով ըստ կամաց նորա ։ վասն որոյ և բազմաց գանից եղէ արժանի ։ նա մեղաւ անօրինակ մեղօք, և անօրինակ զղջմամբ ապաշխարեաց. զի խնդրեաց զերեսս Տեառն Այ իւրոյ. և խոնարհեցաւ յոյժ յերեսաց նորա. և յաղօթս եկաց, և դարձոյց զնա Ած վերստին յերուսաղէմ. 2, Մնաց, ԼԳ 2. 12 ։ բայց ես մեղայ, որ և 'ի մեղս

չէր՝ և յանզեղջ մնալս անօրինակ գտայ ։ Վասն որոյ՝ նա որքան վասն զղջմանն բարեհամբաւ է, ես այնքան վասն անզըղջութեանս վատահամբաւ եմ ։

✻ Պատմեցաւ և փարիսեցին ։)

Զի նա թէ և ամբարտաւանօրէն աղօթեաց. սակայն ունէր և զառաքինութիւն՝ որով կարէր պարծիլ ։ բայց ես ոչ ունիմ զառաքինութիւն, և ունիմ զբազում մոլութիւնս. որովք ամբարշտութեամբ առաւել գտայ քան զնա ։

✻ Կորնչեցաւ անառակ որդին. և այլն ։)

Բանզի թէպէտ ապստամբեցաւ 'ի հօրէն, և զինչսն վատնեաց. սակայն յետոյ զըղջացեալ դիմեաց 'ի գութ հօրն. և ողջամբ ընկալեալ եղև ։ Իսկ ես միայն վատնեցի, և անդարձ չուեցի 'ի հայրենի գթոյդ ։

✻ (Յիշատակեցաւ կեղծաւորութիւն Ոզիայ-տա անշնորհութիւն ապերախտութեանս ։)

Բանզի Ոզիա՝ որդին Ամասիայ՝ կեղծաւոր սրբութեամբ մտեալ խունկ արկանել 'ի տաճարին, և պատժեցաւ բորոտութե. 2 Մնաց. ԻԶ. 19 ։ այլ և կեղծաւորութի համարեցաւ նմա այն գործն. զի եցոյց այնու խնկարկութե զինքն նախանձաւոր հայրենի օրինաց. բայց ոչ նկատեաց թէ այն գործն չէր ինքեան պատշաճ. այլ՝ քահանայիցն ։ Նա և՝ կեղծաւոր էր գործ նր, զի զբարձունսն ոչ եբարձ, և թոյլ տայր զոհել. և ինքն կերպարանօք Աստուածպաշտութեան՝ յանձնեանսակելին ծառնարկէր զխունկ մատուցանելով ։ 4 Թագ. ԺԵ. 4 ։ այլ նոյն կեղծաւորութիւն յիշատակելի եղև (ասէ) համառօտութե ապերախտուես իմոյ ։ զի նա՝ թէ և կեղծաւորութե՝ ջանաց պաշտել զքեզ. թաքուցանելով զխոռն անպատուութեան 'ի ժամանակս Զաքարիայ մարգարէին. իսկ ես և ոչ գոնէ կեղծաւորութեամբ զքեզ պաշտել փութացայ ։

✻ (Օրհնաբանեալ եղև Աւազակն՝ որ զաւազակ խօսքն է անհաւատից ։)

Զի յօրինակ իմ անհաւատից՝ զխաչակից աւազակն յանդիմանեաց ասելով. չերկնչիս դու յԱյ, զի 'ի նմին պատժի կաս, և մեք Արժանի զոր գործեցաքն առնումք զհատուցումն ։ իսկ սա ապարատ ինչ ոչ գործեաց ։ որ և առ 'ի յանդիմանութի անհաւատ հրէիցն. Տէր խոստովանեցաւ զՔս 'ի վր Խաչին. զոր հրէ-

այքն

պ.քն ուրանայն : Իսկ օրհնաբանեցաւ խոստովանութիւն նր · և փոխանակ այնմիկ խոստովանութե ՝ լուաւ 'ի Տեառնէ թէ, այսօր ընդ իս իցես 'ի դրախտին:

Իսկ ես 'ի մէջ եկեղեցւոյ անիրաւեցայ, զոր աւազակն արտաքոյ եկեղեցւոյ արդարացաւ :

* Պ[illegible] :)

Ի. յոյնքն ՝ Մագդաղենացին: Տես 'ի Ճառս միւռոնին՝ իվր այնմ, [illegible] · և այլն:

Իսկ [illegible], զի յազգի կանանց ՝ 'ի մէջ պոռնկաց, նա սկիզբն եղև ապաշխարողաց · և յայս եւս ամ պոռնկաց դառնալ ապաշխարութե · և փարել զոտից ամենափրկիչ բժշկին և քաւչապետին · ուստի յերկիրն քրիստոնէից պոռնիկ ապաշխարողաց վանքերն ՝ կառուցանին յանուն Մարիամու Մագդաղենացւոյն : զի նա է մայր ամ ապաշխարող պոռնկաց · և սկզբնաշաւիղ 'ի կարգի թողութիւն գտողաց:

* Ո՛չ [illegible] :)

Տես մն խոստովանութե, 'ի վերն, է գլխոյ · դ · համարին : զոր և Սբս Գրիգոր զկրկնութե սրտին ոչ Ի.Մ տայ, այլ իւրն:

* Ի[illegible] :)

Զի ծով ծփի 'ի հողմոց · և ես 'ի յիմարութէ մտացս · և 'ի հողմոց հեշտութեց, և սատանայականաց փորձութեց:

* Ո՛չ [illegible] · և այլն :)

Ի. յոյնքն ոչ այնքան սարսեցայ ես 'ի քոյ սաստիկ հրամանէդ · որքան որ ծովն սարսի յիւր եղերացն, որ իբրև ապտակահարեալ ծառայ ՝ ամօթալից յետս ընկրկի · զոր և ԻՅ օրինակ առնէր 'ի յանդիմանութե հրէից, Երեմ.Ե · 22 : ասելով թէ՝ եթէ յինէն ոչ երկնչիցիք ասէ Տէր. կամ յերեսաց իմոց ոչ սարսիցիք, որ կարգեցի զաւազ ՝ սահման ծովու, հրամանս յաւիտենական · և ոչ անցանէ զնովաւ · խռովեսցի ՝ և ոչ կարասցէ · գոչեսցեն ալիք նորա, և ոչ անցցեն զնովաւ : զի մինչ ծով 'ի հողմոց դիզացեալ բարձրանայ, 'ի խոնարհ աւազոց և յեզերացն ՝ կորացեալ յետս նահանջի · ոչ կարելով զըմնական կարգն խախտել ՝ զոր ԻՅ եդեալ է ինքնամն :

Ի.րդ ՝ Նա անզգայ գոլով ՝ հնազանդի արարչին իւրոյ . և ես բանական կենդանի գոլով ՝ ոչ հնազանդիմ պատուիրանաց քոց, և ոչ սարսիմ յահեղ հրամանէդ :

* Ի[illegible] :)

Թէպէտ աւելորդաբանութի է, սակայն և է խոնարհութեան եղանակ : Իբր թէ՝ աւազն սահմանեցաւ և թուեցաւ, և իմ անօրէնութիւն գործոցս ՝ անթիւ մնաց : Նոյն է և հետևեալն թէ, [illegible], և այլն :

* Զ[illegible] :)

Ի. յոյնքն ՝ Թէպէտ յոյժ բազումք են մասունք աւազացեալք յափս ջրոց · և առերեարս եկեալք և շեղջեցեալք, սակայն ուրոյնք և զանազանք են, թէ ինքեանք, և թէ յորոց փշրին և մանրին, որք փշրեցեալքն ՝ և յորոց փշրինն, կարեն թուել և համարել : Իսկ մեղանք իմոցս յանցանաց անթիւք են · և անհնար է առնուլ 'ի միտ · ըստ Դաւթի, թէ զյանցուածս իւր ով կարէ առնուլ 'ի միտ :

* (Է) Ո[illegible] :)

Զո՞ր օրինակ ՝ ամն հպարտութե · և ծնունդն հպարտութե 'ի գործոց բարեաց : որպէս և ծուխն ծնանի 'ի հրոյ, սոյնպէս և հպարտութին է ծնեալ 'ի բնութէ բարւոյ, ոչ բընական ծննդեամբ, այլ թիւր կամօք · զի բարին ՝ ըստ այնմ որ բարի, ոչ է պատճառ հպարտութե և չարի, այլ ըստ այնմ որ պակասի 'ի բարւոյ · որպէս ժանգն ծնանի յոսկւոյ · և փտութիւն յառողջ մարմնի : այսպէս հպարտութին ծնանի 'ի թիւր կամաց · որպէս ասի մոլութեց · է մասին · Թ · գ : այսպէս նախանձն ծնանի յառելութէ այլոց բարեաց : և բարկութիւնն 'ի յուսացմանէ մտաց : ծուլութին 'ի պղերգութենէ առնելոյ զկարևորսն · կամ ծնանի 'ի տաղտկութէ որ առ բարիս · և կամ 'ի զզուողութէ հոգևոր քաղցրութեց, և այլն:

* Ո[illegible] :) Հպարտութիւն ասէն, որք 'ի տնկոցն արմատոց ոստկունք բուսանին : այսպէս ՝ չարաւորիլք հպարտութե, են անափառութի, ամբարհաւաճութի, հեստաբբբութի, թեթևամտութի, անպատշաճ ուրախութիւն, պարծանս, եղականութի, յանդգնութի, ջատագովութի

մեղաց, կեղծաւորեալ խոստովանութի՟, յապստամբութի՟, ազատութի՟, և մեղմն չելոյ սովորութիւն ։ Իսկ նախանձու շառաւիղքն են, ատելութի՟, քսու՟, բամբասանք, ուրախութիւն 'ի յանյաջողութիւս, և տրտմութի՟ 'ի յաջողութիւս ։ Շառաւիղք բարկութե՟ են, կռիւ, ուռուցումն մտաց, նախատինք, աղաղակ, գայրացումն, և հայհոյութի՟ ։ Շառաւիղք ծուլութե՟ են, չարու՟, յուսահատու՟, երկչոտութի՟, թմրութի՟, ծխակալութի՟, և տատանումն մտաց ։ Շառաւիղք ագահութե՟ են, մատնողութի՟, պատրանք, խաբէութի՟, ստերդմնութի՟, անհանգստութի՟, բռնու՟, և խստու՟ սրտի ։ Շառաւիղք որկրամոլութեան են, բաղձանօք ուտել՝ և անժամ, շատակերութի՟, չհաւանութիւն կերակրոց, բազմախորտկութի՟. տրտունջ՝ ընդդէմ ծոմապահութեան, դիւրագին վճարումն՝ ազնուական իրաց, ոպ Եսաւ զանդրանկութի՟ն՝ վասն ոսպնաթանին, և մեծահոգ ջանիւ՟ պատրաստութի՟ կերակրոց ։ Շառաւիղք բղջախոհութե՟ են, պարզ պոռնկութիւն, շնու՟, ազգապղծութի՟, կուսապղծու՟, յափշտակու՟, սեղմնակապտու՟, ս բռնա գխտութիւն, և այլն ։

☼ Ո՞՝ ի բին՟ ի ։ Որպիսի է բիծն վատահամբաւութե՟ ։ զի թէպէտ ամ մեղք բծաւորեն զհոգին, այլ բղջախոհութին և զմարմինն. ուստի և որդիք չնացելոց թշուակատարք լինին՝ ըստ Սաղոմոնի ։ Նա և բիծն է, որ և՝ արատ ։ Իսկ այլոց մեղաց արատքն կարեն ծածկել 'ի թողութիւն, բայց բղջախոհութին՝ գոն է՝ թողու զանուանն ի վր գործողին ։ այպէս Ռախաբ՝ պոռնիկ կոչի զկնի սրբեցման. և Շամիրամ բոզբոզիտ՝ զկնի սատակմանն. և Սաղոմոն իգամոլ՝ զկնի անցմանն ։

☼ Ո՞՝ ի ... ։) Ըղձիքն մեծաք ։ և ամ մեղաց մեծ է ստունգանումն Աստուածայնոց պատուիրանաց. և յառաջ եկեալքն 'ի նոցունց պատիժքն, թէ հոգեկան, և թէ մարմնական. որք են իբր պատահմունք չարին մեղաց ։ զի ... ասի, և վերաեկեալ պատահմանցն 'ի մեղաց. որպիսի է 'ի բղջախոհութե՟ այրեցումն ծծմբով. վատնումն ընչից հայրենականաց, կարճակեցութիւն կենաց, զոր ունին որկրամոլութին և բարկութին. զի ամ որկրամոլք ցաւագարեալք շուտով մեռանին. և ամ բարկացօղք կամ զօրաւորք կարճակեայք. Սիրաք. Ժ. II ։

☼ Ո՞՝ ի ... ։) Ըսպիսի է ախտն որկրամոլութե՟, որ զկնի վատնեցման ընչից, տայ զաստիկ կսկիծ ըստ նմանութեան մշող ։ Նա և ագահութին ունի ըղձուշս զբաղմանց և հոգոց աշխարհիս ։ Պարձեալ՝ ձուշքն պատուասէրն զմարմինս. և ըստ այսմ է ախտն բարկութե՟, և կռուոյ, որովք գիշատին ներգործօղքն և կրօղքն ։ կամ զի վարդն է բղջախոհութիւնն, և փուշ նորին չար խիղճ և մտաց 'ի ներքուստ, և վատահամբաւութիւնն յարտաքուստ ։

☼ Ո՞՝ ի ... ։) Ըյս է ախտն ագահութե՟. որոյ արմատն է արծաթսիրութին, որ է արմատ ամենայն չարեաց ։ զի բազում ագահք՝ աղտոք են 'ի մոլութեանց, վասն չքաւորութե՟. որոց ախտից ծառայք են մեծատունքն վասն ձեռնհասութեան ։ զի որով հպարտանան ունևորքն, զայն չունելով խոնարհին աղքատքն. ըստ այնմ՝ աղքատութիւն զայր խոնարհեցուցանէ ։

☼ Ո՞՝ ի ... ։) Ս... ... կոչին որթոց բարակ ծեղքն, որք ուր և դիպչին՝ փաթութին և զուռն ըմբռնեն. և այս է ահեղն մոլութեանց. որով մոլիքն ըմբռնեն զմոլութիւնն սնդապէս ։ կամ հո... է հերէկն՝ կամ ձողն, յոր վերայ բառնին ուղքն ողթոյ ։ զի մի մոլութի՝ միւսոյն հաստատու՟ և վերամբարձ լինի ։

☼ Ո՞՝ ի ... ։) Պտուղք մոլութեց են ամ մեղք՝ յառաջացեալք 'ի մոլութեանց ։ կամ պտուղ մեղաց մահն է, ըստ առաքելոյն ։ Հռոմ. Զ. 21 ։ Պարձեալ՝ պտուղք մարմնոյն են գործքն մարմնականք, որք հայլին առ չարն մեղաց, զոր թուէ Պօղոս ։ Գաղատ. Ե. 19 ։ ասելով, յայտնի են գործք մարմնոյ. շնութի՟, պոռնկութի՟, և այլն ։

☼ Ո՞՝ ի ... ։) Ըյմնքն, մնացուածք և մնացանք ։ Տես 'ի վեր անդր ։ Իսկ նշխարք ասին արատքն մեղաց. և կամ զի ցանկութին անցանէ, և նշխարն մնայ. որ է որդն անմեռ ։ ըստ այնմ, ցանկութիւնն անցանէ, և որդն ոչ մեռանի ։ Նշխարք մեղաց ասին և մնացքն՝ 'ի մեղաց պատճառեալք ։ այսպիսիք էին նշխարք մեղացն Սոդոմայեցւոց, որք զեր-

կիրն դրախտանման, մոխրացուցին: որոյ և ծուխն ցարդ ևս վկայ է անզգամութեան նոցա՝ ասէ Սաղոմոն. Իմաստութ. Ժ. 6: որ մնացորդն մեղաց՝ ցուցանէ զերիս: Նախ՝ թէ ՚ի վկայութիւն չարութեան ծխեալ կայ երկիրն խոպանացեալ: Երկրորդ՝ թէ անկատար ժամանակաց պտուղքն տհասք եղանին: Երրորդ՝ թէ արձանն աղի հաստատեալ եկաց. այսինքն կինն Ղովտայ:

※ (Որ՝ և Ճիւղոց խօսք:) Զի ո՛չ ՚ի պտղոյ արդարութեան բուսանի ծառ կենաց. այսպէս ՚ի պտղոյ մեղաց բուսանին ճիւղք անօրէն գործոց: այս ծառս մեղաց ՚ի խոր անկեալ՝ զերկար ժամանակաւ զունայնութիւն որ ՚ի մեղս՝ նշանակէ: որոյ ունակութեան ճիւղքն են յուսահատութիւն. անզեղջ մահն. զրկումն ՚ի տեսութենէն Այ. և պատիժքն զգայարանաց: Նոյն մի ոք ասիցէ թէ, Սէս Գրիգոր խօսի ՚ի վէր մեղաց՝ և ոչ ՚ի վէր պատժոց. զի և պատիժքն ՚ի մեղաց յառաջանան: ուստի զմահն թոշակ մեղաց կոչէ Առաքեալն:

※ (Որ՝ և Ոստոց խօսք:) Ոստոն՝ քան զճիւղսն փոքրագոյնք են, և նշանակեն զմիջակ մեղսն ՚ի մէջ արմատական մահացուաց մեղաց, և ճիւղից նոցին մասանց. որ թէ զայն մասունսն և առ այլս բաժանիցեմք, լինին ոստկունք ճիւղիցն: զոր օրինակ, արմատական մեղքն է հպարտութիւնն, ճիւղ է նորին՝ ունայնափառութիւնն՝ և ամբարհաւաճութիւն: Իսկ ունայնափառութիւն է յոյժ գոյն պարծիլ. և ոստ յոյժ գոյն պարծելոյ՝ է ոչ ունել զիմաստութիւն, և պարծիլ իբրև զունող. ոչ ունել զառաքինութիւն, և պարծիլ իբրև զունող: այսպէս և զայլոցն իմա:

※ (Որ՝ և Արմատկանց խօսք:) Արմինքն՝ արմատկունք. զի արմն՝ է արմատն. և արմիկն՝ է արմատիկ: զոր օրինակ՝ արմատ ամ չարեաց՝ է արծաթսիրութիւն: ուրեմն յարմատոյ անտի արծաթսիրութեան յառաջ եկեալ մեղքն՝ են արմատկունք նմին. որպիսիք են, գողութիւնք, մարդասպանութիւնք, սուտ վկայութիւնք, յափշտակութիւնք, մոռացումն Այ. յուսահատութիւն, ապաշխարութիւն ՚ի յետս, անգթութիւն. և այլք: Որք ՚ի միոյ արմատոյ ելեալք, և ինքեանք արմատացեալք այլոց ճիւղից և ոստոց մեղաց արմատկունք լինին:

※ (Որ՝ և Դերանանց խօսք:) Դերանն ՚ի գառանս՝ է մաքրին և փենչէն: Իսկ ՚ի յորթս՝ է բա-

րակ փաթթյթն, որ յոմանց միրատիկ ասի, և ճիւղան կոչի: զի իբրև զմագիլ ըմբռնէ առ ուր եգիպլի. և զուռն ՚ի վեր քարշէ սարմաչխի նման: և այն է՝ որ մի մոլութիւն զմիւսն ՚ի վեր ամբառնայ. ո՛չ ՚ի հպարտութենէ, հայհոյութիւն ՚ի վեր ձգեալ, յանդգնի մինչև առ Այ: կամ Ֆիւրանն՝ որ և մագիլ գիշատող, է բարկութիւն և նախանձն: զի այսոքիկ պատառող մոլութիւնք են: ըստ այնմ՝ և թէ գրգռիցէք և նախանձիցիք, զգոյշ լերուք. գուցէ ՚ի միմեանց սատակիցիք:

※ (Որ՝ և Մատանց խօսք:) Փոքրագոյն մասունք մոլութեանց: զի է մոլութիւն իմն, որպէս զձեռն գործօղ, և հետևեալքն նմին՝ են ոչ մատունք գործակիցք. որպիսի է բարկութեան գործակից հայհոյութիւնն, անարգաբանութիւնն, կրճտումն ատամանց, վանումն. և ՚ի բղջախոհութենէ՝ արատ հայեցումն. ըղձաբանութիւն, հեշտազրուցութիւն, անզգոյշ շօշափումն. և այլք:

※ (Որ՝ և Խլրտմանց խօսք:) Խլրտումն է սկզբնաշարժումն և զգացումն ցանկականին ՚ի մանկունս. որոց բնութիւնքն նորապէս արթնացեալ սկսանին խլրտալ ՚ի նոյին ցանկութիւնսն. ըստ օրինակի մաղասից՝ որք ՚ի մարմնի խլրտան. և յատկապէս ասի շարժումն ցանկականին. և այլոց մոլութեանց: և կամ խլրտալ ասի, յորժամ ոք դարձեալ իցէ ՚ի սովորական մեղաց. և ՚ի յիշելն այլոց զնոյն մեղսն, բնութիւնն սկսանիցի յերեւան տալ, խլրտալով. և բազմիցս հանդիպի այս՝ անհաստատ դարձողաց:

※ (Որ՝ և Զօրութեանց խօսք:) Զի զկնի խլրտալոյ ցանկականին, սկսանին մոլութիւնք զօրել որ յաճուր վերայ յանձին. և որք զօրութեամբ են՝ սկսանին յառաջել ՚ի ներգործութիւն: և կամ զօրութիւն կոչէ. զի սովորութեան երկար ժամանակաւ տիրելով՝ զօրանայ և բունանայ ՚ի մարդն:

※ (Որ՝ և Ազդմանց խօսք:) Նոյն է և Է խլրտմանց: զի ազդմունք մեղաց՝ են առաջին շարժմունքն մեղաց: և կամ որ զկնի դարդարելոյն՝ վերստին ազդեն երբեմնապէս յանձին: և այս լինի՝ յորժամ զգայականութիւն մարմնոյ ընդ բանականին և հակեցուցանէ յախորժելիս իւր: և այսպիսի շարժմանս՝ ասի շարժումն զգայականութեան՝ ըստ մղելոյ ցանկութեան

գնմեալ 'ի զմայլումն հեշտալի սառեղծուածոյն ։ կամ զի աղդումն, (որ և խմաց ա-նել ասի) է՝ յորժամ մի մեղքն միւսոյն աղդէ գալ 'ի միասին, որպէս նախանձն առ-կոչէ յօգնութիւն իւր զբարկութիւն ․ և որկրա-մոլութիւն զբղջախոհութիւն ․ որպէս և զկնի ասէ ։

❋ (Սն՝ ի Նշմարտն ԽԱԳ ։)

Զի մոլութիւնք նշմարելով կոչեն զերեարս ։ իսկ նշմարումն՝ յառկապէս առնանի զա-րատ հայեցուածոյ ցանկականաւն ։ յորժամ սիրակիցք առ միմեանս որբապէս նշմա-րելով նկատեն ։

❋ (Սն՝ ի Ափեղ ԽԱԳ ։)

Ըստ յոյնքն՝ երևակերպութիւնք ցանկացելոյն ։ զի աղդումն է 'ի ներքուստ ․ նշմարումն յարտաքուստ, և երևակերպութիւն յարտա-քուստ 'ի ներքս ։ կամ զի իւրաքանչիւր մոլութիւնք ունին զայլ և այլ ներտպմունս նմանութեանց 'ի հոգին և ի մարմինս ։ զի տիպքն հատեն կերպի տպողին ։ Արտաքուստ՝ աչք բղջախոհաց՝ լինին գինձայինք ։ և բար-կացողացն արիւնայինք ։ նախանձողացն հլայլինք ։ երկչոտացն շուտաբացք և շու-տափակք ։ գինարբուացն՝ մեծք և մը-թագոյնք և կարմիրք ։

❋ (Սն՝ ի Շիղարոծն ԽԱԳ ։)

Ըստ յոյնքն 'ի յիշողութէ, կամ զկնի մաքրեց-ման 'ի մեղաց՝ նորեալքն ։ և կամ զկնի ա-ճարտման մեղաց՝ նշանքն նմանութեց, որք մնան 'ի գործօղսն ։ բայց սատ խօսի զշա-րէն մեղաց, և ոչ զնմանութեց և պատժոցն ։ ուրեմն մնացուածքն են ունակութիւնքն, և մասունքն մահացուց մեղաց ։ և կամ զկնի մահուան՝ այլոց 'ի ժառանգ թո-ղուն ․ ըստ այնմ՝ մեծատանն առ Աբրա-համ, են իմ անդ եղբարք հինգ ․ որ հըն-գօք զգայութե գործեցեալ չար յիշտակքն ։ որ այնմ՝ կեալին և յագեցան, և թողին ըզ-մնացուածս տղայոց իւրեանց ։

❋ (Սն՝ ի Նորոծեր ԽԱԳ ։)

Ըստ յոյնքն՝ նորելի եփոշետեսակքն ։ կամ ըստ որում գործօղքն մեղաց սովորական և պատճառ նոր թեթևացուցանեն զյանցանս ․ պատճառելով զտկարութի, և կամ զդրդումն յայլմէ ։ և կամ զի մեղքն սովորացուցա-նեն և մըթացուցանեն զիմացական աչս գործողացն ․ զի ըմբռնեալքն 'ի մեղաց ․ 'ի մտաց ևս անկանին ․ և նախ յիմարանան, և ապա կորնչին ։ որպէս և զկնի սովորելին դնէ զմոռացն ։ և կամ զի որք զչար գոր-ծեն, ասեն զայս ևնոյն ինչ մեղքն է խաւ-

ար և մըթութի իմն ․ որ ոչ թողու նկատել 'ի վախճան յայս Ածային պատուիրանաց ․ զոր և Դաւիթ աղաչէր զԱծ ասելով, բաց զաչս իմ, և նայեցայց 'ի սքանչելիս օրէ-նաց քոց ։ զայս մըթութիւնս և սովորս, պատճառէ մանաւանդ ախտն բղջախո-հութեան ․ որ և զզգայարանս մըթացու-ցանէ երբեմն, առ 'ի յոչ նկատել 'ի շըր-ջակայսն ․ որ իբր թէ բղջախոհքն աչս ունին, և ոչ տեսանեն ։

❋ (Սն՝ ի Ցոյրջանծանն ԽԱԳ ։)

Ըստ յոյնքն բռնութիւնք և տիրապետութիւնքն մեղաց ․ որք իբրև զորաց յարձակին 'ի հո-գին ․ և թալանեն զհոգևոր բարիս ․ որպէս ասէ Աղեքս․ 3 գլխոց ․ Է ․ գլուխ ․ թէ, մեղքն կողոպտէ 'ի շնորհականաց ․ ըստ այնմ ցրուեցան քարինք սրբարանին ․ և յառկապէս առնանի 'ի վը բարկութե ․ զի բարկութիւնն՝ ուր և յարձակի, քակ-տէ և ցրուէ զբարեկամութիւն և զսէր ։ և իբր թէ 'ի մէջ ինքեանց սուսերաց դի-մէ, զի այլոց նմանեցէ ։ որ նման է՝ ասէ փղմանց ․ որք յոր վերայ անկեալք ճըռնշեն, փշրեն և ինքեանք անդէն ։ Բարկութեն չէք ինչ անշոշափ ․ և ոչ ինչ անմերձենալի ․ և ոչ ոք ժանտամահ սա-տակեաց 'ի մարդկայնոյ սեռէ, որքան բարկութիւնն ։

❋ (Սն՝ ի Հնազոր ԽԱԳ ։)

Զի մեղքն մինչ թշնամաբար յարձակի 'ի վը ումեք, եթէ զօրութե ոչ կարասցէ ներ-սամտել, ապա խնի 'ի խնարս, և դարանա-կալ լինի որպէս զաւազակ ՝ զի յանկարծ ըմ-բռնեսցէ զորսն ։ քանզի եթէ այլովք ոչ կարասցէ զոք ձգել 'ի մեղս հպարտութե, թաքթաքի 'ի ներքոյ ողորմութե ․ և ճնա-րիւք որսայ 'ի մնափառութի ։ ներսամտել չա-նայ յաղօթսն, և առնէ կեղծաւոր ։ ներսա-մտել փութայ 'ի դատաստանսն, և առնէ բարկացող զդատաւորն ․ զի կորուսեալ զբանականութիւն, թիւրեսցէ զուղիղն ։ այսպէս է և հետևեալն որ ասէ ։

❋ (Սն՝ ի Դարծեր ԽԱԳ ։)

Զի մեղքն զդառնութիւն թաքուցել, վեր-նոյ և յայտ քաղցրութե պատրէ ։ այսպէս՝ մեղք կաթեցուցանեն շրթունք կնոջ պոռ-նըկի, և յետոյ դառնացուցանեն չար խղճի մտօք զգործօղսն ։ զի մեղքն է պատրանք, որ 'ի ներքոյ տեսակի բարւոյ՝ զչարն ներմուծանէ 'ի հոգին ․ և 'ի ներ-քոյ ճշմարտերև հաւաքաբանութեան

զառածն յառաջարկէ , խըր թէ զխառաւ-
փայտն լոյս երևեցուցանելով 'ի գիշերի ։

✵ Ո՞ ի դժոխանոյ խոր ։) Մ. յռինքն առ յա-
պայն կորուստ ՝ և մահ , և չար պատ-
ժոց ։ կամ զի մեղքն դնէ 'ի թուլա-
մրթան ՝ և 'ի մեղկեալսն . և մինչ գտանէ
հիւրաբար մնանէ 'ի հոգւոյ նոցին , զոր
վաղ ուրեմն ցանկայր այնպիսւոյ յար-
մար ենթակայի . եմտեալ 'ի ներքս ըզ
վերինն առնէ ներքին ։ Նա և դժոխոցն՝
կոչին տեսչութիւնք և նկատմունք ՝ և ըստ
այսմ մեղքն որբէն դժոխաբար 'ի վեր նմա
զանդուղոց խուրեանց . և տան քարէ 'ի քար ։
Նայց առաջինն լաւագոյն է , զի դժոխն
յԸ դունակսն . և պարապորդ գտեալ
ներամտեն ։ վն որոյ զհնի աւէ ։

✵ Ո՞ ի գեթսեմանի խոր ։) Զի որպէս ըստ-
տեղքն թշնամեաց ՝ նախ եկեալ դիտեն և
լրտեսեն զպատրաստութիւն թշնամեաց . և
զբազմութիւն զօրաց . և աչք կորեալ թէ
կարեն յաղթել , զորս տանին կողման
իւրեանց զօրաց . և ապա յանկարծ դիմեն
և յաղթեն . այսպէս և 'ի մեղաց ոմանք դի-
տողութեր լրտեսեն զընդունակութիւն թուլա-
մրթից . և այլքն գրոհ տուեալ յզգայութեանցն
մտանեն 'ի ներքս և տիրեն զհոգին ։ այսպիս
ցանկութիւն ՝ յաչաց մտեալ 'ի սիրտն , և սիրտն
դրդեալ զխմացականն ՝ հաւանեցուցանէ ։

✵ Ա՞ ի նշոցն խոր ։) Մ. յս է մի քամակութ .
և ըստ այսմ ՝ մեղաց ոմանք մահու չափք
են , և ոմանք ներելիք ։ Մահու չափքն կո-
չին թիւրութ , և ներելիքն անկալութիւնք ։
Մ. լպերտ . 3 , գրքոջ . Վ , գլուխն ։

✵ Ա՞ ի խոր խոր ։) Խոր մեղաց կոչին .
ըստ որում խորապէս սևեռին 'ի հոգին . և
կամ զի մեղքն է խոր խորաս ինն եղու բ . 'ի
յոր անկանողն ՝ կամաւ անկանի . բայց յե-
լանելն կարօտի Աստուծոյ ձեռնտուութեան և
անձնիշխան կամաց ։ Դարձեալ խոր ասի . զի
հուն ոչ ունի , և ոչ գործեալ լինի վն փա-
խանի . այլ է՞ տունդանունմն Աստուծոյ պատ-
ուիրանաց . կամ զի փոխձանն է րոպէա-
կան հեշտութիւն և պատն և պարտաւո-
րութիւն յաւիտենական ։ և կամ զի խոր ասի ,
խորհրդական եմտածական մեղացն ։ կամ
խոր ասի , ըստ որում վն բազմութեան ան-
քննելի մնայ ։ ուստի ՝ նախ զքննակութիւն
եդ ՝ չափ ասելով , և ապա զխորութիւն ։
վն որոյ և զՍ. Յ խորհուրդն բարձր ասէ
Մ. աքեալն . վն զի է՞ անմատչելի ։ և խոր
ասէ , զի է անհետազօտելի ։

✵ Ո՞ ի նուազուղոյն խոր ։ Մ. յս է ըստ աղտեղու-
թեան . և վերաբերի մանաւանդ առ բղջախո-
հութիւն ։ ուստի ասէ Մ. լպերտ . 3 . գրքոջ . Վ .
գլ . թէ , մարմնաւորք մեղքն են մեծագոյն
վատահամբաւութեն . և հոգևորքն մեծա-
գոյն մեղադրութեն ։ Նա և զի աղտեղացու-
ցանէ մեղքն զհոգին . ըստ այնմ սևացան
երեսք նց իբրև զածուխ ։ Ողբ . Դ . 8 ։
Դարձեալ՝ գարշ ասի , զի մեղքն է անարգ .
և անարգ և գարշելի առնէ ՝ յորս մերձե-
նայն . ըստ այնմ՝ եթէ հանցես զպատուա-
կանն յանարգէն , իբր զհոգին 'ի մեղաց ։
Երեմ . ԺԵ . 19 ։ և վն Յովակիմայ ակրղծ ար-
քային ասաց Մ. Յ , թաղումն իշոյ թաղես-
ցի . և նեխեալ ընկեսցի արտաքոյ դրանն
ԵՆՄ ։ Երեմ . ԻԲ . 19 ։ Դարձեալ՝ մեղքն է
գարշելի աղտեղութի մարդոյ . որ ընդ հո-
ղով խառնարհ խոստովանութեան ծածկե-
լի է . զի մի՝ տարածեսցի 'ի քիմս այլոց . ուս-
տի հրամայեցաւ հրէից ծածկել զաղտե-
ղութիս իւրեանց հողով ։ Օրին . ԻԳ . 13 ։

✵ Ո՞ ի նեխեր խոր ։) Մ. յռինքն , ցաւ եկսկիծ ։
զի մեղքն բազում կրիւք և տաժանմամբ
ստացեալ լինի ։ և կամ՝ զի կիրք և ցաւ
լինի հոգւոյն . և առնէ զբազում չարիս
գործողին՝ նախ քան զմահն , 'ի մահուան ,
և զկնի մահուան ։ Տես Մ. լպերտի . 3 . գրքոջ .
ե . թ . գլուխն ։

✵ Ո՞ ի նշոյծոյն խոր ։) Ըստ այսմ ասել
լինի մեղքն՝ որ վնասէ ընկերին . որպէս զկայծկէն .
որ ուր և ցայտէ , այրէ և կիզէ ։ այսպէս և
մեղքն վնասէ ընկերին ՝ և ինքեան գործո-
ղին ։ Ինքեան ՝ միւս գործէ . և ընկերին՝ միւս-
վնասի ։ որպէս է մեղքն բարկութ , նախանձու ,
բամբասանաց , սպանութ . որք հասանեն իբր-
րև զկայծակունս առ այլս , և այրեն ։ որ-
պիսիք են փոխադրական հիւանդութիւնք
ժանտ ախտից , վարցաւորից . և բորոտութեց ։
Նա և ՝ յորժամ մի տուն հրակիզի , և մեր-
ձակայքն մատնին 'ի վտանգ , և 'ի մեղացն
աքարայ պատժեցաւ ժողովուրդն ։ Յեսու-
ուայ . Է . 25 ։

✵ Ո՞ ի հնոցին խոր ։) Մ. հնոցն է համբարն ,
յորս պահին գանձք և ինչք ։ և այս նշա-
նակէ զանյագութիւն՝ որ 'ի հեշտութէ մե-
ղաց ։ վն որոյ և 'ի Սողոմոնէ համեմատի
տզրկի , որ ծծելով զարիւն՝ ոչ երբէք ասէ
բաւ ։ և այս է մեղքն բղջախոհութեան ,
որով և անսատակ որդին ցանկայր լնուլ զո-
րովայնն յեղջերէն բղջախոհութե . և ոչ ոք
տայր ։ Իսկ գանձք այսորիկ համբարիս . են

մեղքն, 'ի մեղաւորաց գեղեցիկ և պաշտենի թուեցեալքն. որք մեծաւ նախանձաւորութեբ թաքուցանեն 'ի միմեանց, զի մի և այլքն զնոյն առնիցեն. ըստ օրինակի օձից զհողն խնամով ուտելով, զի մի սպառեսցի։

✻ Որ՝ Ցնցուղաւ ենք։) Ցնցուղն է փողրակն, և քիւնկն. ընդ որով անցանեն ջուրքն։ Իսկ փողրակունք մեղաց՝ են 'ի մեզ զգայութիքն, ընդ որով անցանեն 'ի մեզ մոլութիք ջրոց։ և կամ ցնցուղք մեղաց՝ են 'ի մեզ անյագհեշտութիքն. որովք 'ի միոջէ առ միւս մեղս անցանեմք, կամելով յագեցուցանել զախորժակս մեր։ և կամ զի մեք գործեմք, և այլոց ես մասնակցեմք։ ոչ եցըն ցուղն նախ ըմպէ զջուր և լիանայ, և այլոց հաղորդէ։ ուստի և 'ի հետևեալն աղբեր նմանեցուցանէ։ քանզի ոչ Ած յաղբերէ շնորհաց կամի զմեզ ոռոգանել և լիացուցանել, այպէս և սատանայ զիւրսն կամի յաղբերէ մեղաց լցուցանել ջրով հեշտութե, երբու զովացուցանել կամելով շատըմպեցութե. որոյ ունկնդիրքն խաբին։ զի և ոչ անառակն կարաց զիղձն իւր ըստ բաւականին եղջերօք լցուցանել։ զի սէր աշխարհիս՝ է աղի ջուր ծովու, յոր մէ որքան առաւել ըմպիցի, այնքան առաւել ծարաւեցուցանէ զըմպօղն։ այս է ջուրն միոյ դառնագոյն, և աղբիւրն երիքովի ամլացուցիչ։ զի մեղքն դառնացուցանէ զխղճմտանսն, և ամլացուցանէ 'ի ծննդոբերութէ զաւակացն առաքինութեց։ 4. Թագ. Բ. 19։ Ելից. ԺԵ. 23։ Դարձլ մեղքն է աղբիւր Մովաբացւոց. զորս խցին Իէլացիքն. 4. Թագ. Գ. 19. և 25։ որ ոք ուրեմն կամի զարքայն ասորւոց զստնյ նուաճել, խցցէ զայսոսիկ աղբիւրս ջրոց մեղաց։ 2. Մնաց. ԼԲ. 4։ ոչ արար Եզեկիա։ Դարձեալ մեղքն յաղբերէ ժողովեալ՝ լինի գետ մեծ. և այն է գետն Աբանա, և Փարփարա, որք ոչ կարացին բժշկել զՆեեման ասորի։
4. Թագ. Ե. 12։

✻ Որ՝ Շանթիւք ենք։) Շանթն է 'ի թանձր՝ և 'ի բարձրացեալ գոլորշեաց, և ջերմութե չորացեալ. և քանզի՝ է բնութի հրոյ՝ որ պարտի ելանել 'ի վեր. բայց զօրութե հողմոյն իջանէ ընդդէմ բնութեանն՝ և այրէ. և ոչ ոք ընդդիմանայ նմա։ առաւել լինի յամարայնի. և զլերինս հարկանէ։ Արդ՝ շանթի նմանեցուցանէ զմեղքն վասն այրեցողութեանն, և վս տապալելոյն զլեռնայինի բարձրագոյն առաքինութեան. և զառաքինիս։ քանզի այսպէս էհար ըզքաջն Սամփսոն, զՍրբազոյնն Դաւիթ, զիմաստնագոյնն Սողոմոն, և զանշարժելի վէմն զՊետրոս։ Նոյն է և Հրդեհմամբք. զի մեղքն նման հրակիզութե, որ զամ առաքինութիւն կիզէ՝ և աղքատացուցանէ. որպէս և հրակիզութիւնն՝ զայն որ յերեկոյին փարթամն է, յառաւօտուն առնէ չքաւոր։

✻ Որ՝ Նողոպոտամաւք ենք։) Այսինքն պատկառանքն 'ի ժամու խոստովանութեան, և գլխակորութիւնն և ամօթն զկնի գործեցեալ մեղացն, որ երբեմն տանի մինչ ցյուսահատութի և անձնասպանութի. որպէս յայտ է յԱքիտոփելէ և 'ի յուդայէ։ և Դաւիթ փիլիսոփայն, ութն գլխոյ սահմանացն ասէ թէ, յորժամ ոք 'ի լաւութեն և 'ի միջակութեն գոլով. և տեսանէ զինքն 'ի յուլն արտամիտել, յիրաւի 'ի բաց բառնայ զինքն 'ի կենացս։ և Ձեռբածութեան. Ե. գլուխն ասի վասն բղջախոհութե թէ, չիք մոլութիւն գարշելագոյն սմին. չիք՝ յորմէ առաւել պատկառեսցուք։ աստուստ ամօթն այն՝ որով սովոր են մարդիկքն ազնուականք և բարեկեցիկք գլխակորիլ և տաժանիլ. եթէ միանգամ և եթ զանմաքրութեան ինչ զմեղանս արարեալս 'ի նոցունց, կարծիցեն հրապարակեցեալս յունկս այլոց, աստուստ զխեղճսն մոլորութիւնս երիտասարդականս, բազումք 'ի խորհրդականի և 'ի ծածուկ դատաստանի ապաշխարութեան, թաքուցանեն 'ի պաշտօնէէն Աստուծոյ։ և որք պարտ էին 'ի ժամու մեղանչելոյն պատկառիլ, յայնժամ անամօթաբար գործեն. և մինչ պարտ էր 'ի խոստովանութեան զկանացական ամօթն բառնալ՝ և Ճշմարտօրէն խոստովանիլ, յայնժամ սկսանին ամաչել, և վերստին աղտեղանալ մեղօք։

✻ Որ՝ Վիհիւք ենք։) Վիհն է դարն՝ 'ի հեղեղաց պատճառեալ։ և զի՞նչ այլ ապականիչ հեղեղ քան զմեղքն, որ վիհ մեծ բանայ մեղանչողին։ և կամ ինքն մեղքն է վիհ. 'ի յոր անկանողն դիւրաւ անկանի, իսկ յելանելն դժուարաւ վերբերի։ ուստի՝ մինչ ումն անկեալ 'ի փոսինչ խորագոյն, և եկն ումն 'ի բարեկամաց և սկսաւ հարցանել թէ որպէս անկար, նա պատասխանեաց, աղաչեմ

դքեզ, մի՛ հարցանէր թէ որպէս անկար-
պէլ թէ ո՞վ կարեմ ելանել աստի:

❊ Ոտն և անդնդոց խօսք:) ըստ այնմ եկլի ես 'ի խորս ծովու, և անդունդք անհնարինք պաշարեցին զիս: և անդունդն է անբաւութիւն ջրոց. և մեղքն է անբաւութիւնն հեշտութեան, յորմէ ո՛չ ոք կարէ վերաբերել, եթէ ոչ Տէր. ըստ այնմ ասաց Տէր 'ի խորոց անդնդոց դարձուցից. և 'ի միջոյ ժանեաց՝ զայն 'ի դուրս կորզեցից:

❊ Ոտն և ջրհեղեղաց խօսք:) Ջուր է եռանդն բղջախոհութեան, և հուրն ցասմամբ բարկութեան:

❊ Ոտն. և ո՛չ կլանեսցէ զիս խորք խօսք:) Վիհ ղջամուղջն է արտաքին խաւարին գիշերային. անմասն 'ի լուսոյ. և մեղքն է խաւար ներքին՝ անմասն 'ի բարութենէ. և զի որպէս 'ի գիշերի գնացողն գայթակղի. այսպէս և մեղօք վարեցեալն գթէ և անկանի 'ի խորս դժոխոց: ուստի Յովհաննէս. գ. գրքոջ. է. գլուխ ասէ թէ՝ մեղօք խմացականն խաւարի 'ի ճանաչումն ճշմարտին և ախորժակն զաղջամնոյ 'ի գործ բարւոյն:

❊ Ոտն և մրրկաց խօսք:) ամպրոպն է խառնակութիւնն զանազան հողմոց. որ և փոթորիկ և խաւ կոչի: և նշանակէ զազմուկս և զխռովութիւնս հոգեկան զօրութեանց: և կամ որպէս Սարգիս Շնորհալին միայն 'ի մի՛ այսորիկ ասէ թէ, խռովութեան և վրդովման անուն է. որպէս յամպս է տեսանել, յորժամ որոտմունք լինին և կայծակունք. կամ երկու իր ցուցանէ Սուրբս յաշխարհես. և համեմատէ 'ի տեսակս մեղացն, որ 'ի բնութիւնս մեր պղտուտակին. և այլն:

❊ Ոտն և [illegible] խօսք:) ձայնլոյն է պտղաձև հոսեալ արիւնն. որ է յղացականս 'ի տեղի ընչական ոդւոյ. և 'ի մարդս հոգւոյն և մարմնոյն կապակցութեան պատճառ. որպէս ասէ Մովսէս յառաջ գրքոջ. է. գլուխ: այլ աստ կայլակ և արիւն յիշելով յայն նկատէ՝ ըստ մարգարէին թէ, խառնեցաւ արիւն ընդ արեան. այսինքն մեղք ընդ մեղաց. Ովսէի. դ. 2: Եւր թէ և պատճառ արիւնահեղութեն մեղքն է: ո՞վ և զկնի ասէ թէ,

❊ Ոտն և հնձանաց խօսք:) Իբր թէ և մեղաց անն է զարիւն հեղուլ: Նաև մեղքն է պատճառ հեղեղաց. վա որոյ զկնի ասէ:

❊ Ոտն և հեղեղաց խօսք:) Ով յայտ է 'ի ջրհեղեղէն՝ որ պատճառեցաւ 'ի մեղաց: կամ ըստ ինքեան մեղքն է հեղեղ ապականիչ բոլորի բարեկարգութեան. զի Տէր զամ ենչ չափով՝ կշռով՝ թուով՝ և սահմանաւ՝ ստեղծ. և մեղքն զամ ենչ առնէ անկարգ՝ անչափ՝ անկշիռ՝ և անթիւ: Ուստի ասի մոլուեց. ա. մասին. դ. գլուխ. Ժ. թիւն թէ՝ մեղքն բառնայ զամ վայելչութն. զի Ը( )դոս, անդ. զգեղեցկութիւն առնէ՝ չափակցութիւն անդամոց. և քաղցրահայեցութիւն գունոց. այլ մեղքն բառնայ 'ի մարդոյ զամ չափակցութի և զգեղեցկութի. և 'ի ներքս մուծանէ զխառնար և զտգեղութի. ուրեմն ո՛չ պակաս առնէ մեղքն 'ի մարդն, քան զոր արար ջրհեղեղն 'ի ժամանակս Նոյի ապականելով զվայելչութի աշխարհի, զի և այն ջրհեղեղին պատճառն էր մեղքն. այլ ոչ ինչ է 'ի սեռս պատճառաց՝ որ տկար լինի քան զիւր պատճառելին. յայտ է ուրեմն թէ, մեղքն առաւել զօրաւոր էր քան զայն ջրհեղեղն՝ զոր պատճառեաց:

❊ Ոտն և ստուարանալոյ խօսք:) զի մեղքն է ցրտացուցիչ 'ի սիրոյն Ա.Յ և պատճառ սառնամանեացն դժոխոց: կամ թէ նախանձն և ո՛խն ամանիքն պաղութ ատելութ:

❊ Ոտն և գբոյ խօսք:) Դժոխքն, անպահպանութի զգայութեց, ընդ որովք մտանեն մեղք. զի զգայութիքն 'ի մարդս՝ են պատուհանք և դրունք, որք թէ 'ի պղերգութե. և յանհոգութե բաց մնասցեն, մտանէ ընդ նոքօք մահն. ը մարգարէին. Երեմ. Թ. 21:

❊ Ոտն և շրթանց խօսք:) Դժոխքն, մնացածած հերքն մեղաց. այլոց ատ 'ի չար սորնակ թողեալ: կամ թէ, ոմանք են ըստ ինքեանց մեղք. և ոմանք ոչ մեղք. այլ սկզբնաւորք են և շաւիղք առ մեղս. ոմանք են կատակերգութիք արգիլեցել խաղք և այլք:

❊ Հնոցն և [illegible] խօսք:) Ըստ նմանեցուցանէ զմեղքն հնոցի բաբելոնի. որոյ տապն և բոցն զքաղդէացիսն այրէր, և մեղքն նախանձու՝ բարկութե և բամբասանաց՝ ո՛չ միայն ինքեանց կիր արկողացն, այլ նաև այլոց վնասեն:

❊ Հրատն և գոլորշի խօսք:) Ըստ ո՛չ խօսի զմոլորական աստեղէն՝ որ հրատ կոչի. այլ 'ի վ(երայ) հրոյ, զի և հրատն է հուրն: և աստ զմեղքն նմանեցուցանէ ստորամայցւոց հրոյն. որոյ բոցն և մրրիկն հնոցին ելանէր և դիզանայր, և ցմիւս օրն. Ծնն. Ժթ: 28: և չէ զարմանք. թէ զկնի չիջման մեղաց (կամ վա վերայ գալոյ մահուան.

և կամ վասն անկարութեան գործողին։) բոցն և մրրիկն և ծուխն ծնայցեն 'ի նը-շանն մեղացն գործողաց. որպէս և նշանն 'ի կայէն. և անապատութի երկրին Սոդոմայ. և յաղտաղտուկս դառնալ կաթնաբուղխ և մեղրածորան Մեծ Երկրին վն չարութե բնակչացն, որպ ասէ Դաւիթ ։ զի մեղքն ոչ միայն է այնպէս, այլ և զայնպիսիս պատճառէ, զի հուր է՝ և զհուր պատճառէ, ծուխ է՝ և զծուխ, և այլն։

✱ [illegible]) Հալոցն է կաթսայն ։ և աստ նմանեցուցանէ զմեղքն կաթսային, զոր ետես Երեմիաս՝ յեռանդեան ։ ըստ այնմ՝ կաթսայ յեռանդեան տեսանեմ ես, և երեսք նր յերեսաց հիւսիսոյ ։ Երեմ, ա. 13 ։ Արդ՝ կաթսայ և հալոց՝ է սիրտն, բորբոքեալ սիրով մոլութե ։ և ճենճերմունքն՝ են ելուզից գլխաւոր չար մեղքն. որոց խառնուեալ հոտն և 'ի տարակայս ժամանեալ զզուեցուցանեն զհոտառութիւն։

✱ [illegible]) Օշինդրն՝ է ապսինդինն. որ և չօղան կամ փէլին ասի. և այս նշանակէ զդառնութի՝ չար խըղճի մտաց. զի մեղքն զխիղճ մտացն դառնացուցանէ ։ ըստ այնմ՝ Երեմ. բ, 19 ։ տես թէ որպիսի չար և դառն է՝ թողուլ քեզ զՏէր Աստուած քո ։ այս է ազուխն ապտամբառու և մահացուցիչ, զոր մինչ կերին որդիքն մարգարէից, ասացին առ Եղիսէէ. մահ է 'ի սանի աստ այր Աստուծոյ. Դ. Թագ, դ. 39 ։ և զի՞նչ այլ ևս մահացուցիչ ազուխ՝ քան զմեղքն։

✱ [illegible])

Ախտքն մեղքն՝ և պարապայք խուր ։ զի գլխաւոր իմն մեղք, է խըր հրամայօղ և կործանիչ. և պարապայքն են հնազանդեալքն. զորօրինակ՝ 'ի մեղս բարկութե, բարկութին է կործանիչ ։ Իսկ հայհոյութիւքն՝ յիշոցքն՝ վատաբանութիւքն՝ գանք՝ և հարկանմունքն, այլանդակմունքն դիմաց, փրփրումն բերանոյն, կնճռատումն ճակատուն, խրոխտալն գլխոյն, դողդոջումն ոտից, և դաբր հարկանմունքն, սպառնացումն ձեռաց, և բոլոր մարմնոյն տգեղակերպութիւն, են պարապայք, և խըր հնազանդեալք չար իշխանիս այսորիկ մեղաց ։ զի զի՞նչ կործանելի է զհոգի այնպիսւոյն, որոյ արտաքին մարմինն այնքան գարշելի է ։ Յիրաւի է՝ թէ տպումն՝ հետևի կերպի տպողին ։ զի

չարին մեղաց, ոչ միայն զգեղեցկանն, այլև զընականն բարիսն խախտեալ ապականէ։

✱ [illegible]) Ելուզիքն են յառաջընթացքն բռնաւորաց. որք են լեալ յուզեն զտեղիս, ուր բռնաւորքն երթալոցն իցեն ։ կամ զի ելուզակն է անուն փոքրիկ գողոց, որք մտեալ 'ի ներքս, այլոց մեծամեծացն բանան ըզդրունսն ։ և այսպէս 'ի մոլութեց ոմանք բռնաւորք են, և ոմանք նախընթացք. այսինքն մոլութեց մուտ առնօղք. այսպէս յառաջ հայեցութիւն 'ի ներքս մտանեն հեշտութիւք և հաճանութիւք ։ և կամ որպ 'ի շընութեն Դաւթի հետևեցաւ մարդասպանութի. և 'ի նախանձուն կայենի՝ եղբայրասպանութի. յագահութեն յուդայի մատնողութի ։ Ասացի ասէ Օգոստինոս թէ, մեղքն՝ որ ապաշխարութեամբ ոչ ջնջի. ծանրութեամբ իւրով քարշէ առ այլս։

Դարձեալ բռնաւորք՝ են մահացու մեղքն. և ելուզակք՝ են ներելիքն ։ այլ որպ մեծամեծք 'ի փոքունց առնուն զսկիզբն, այսպէս և մահացուքն 'ի ներելեաց. ուստի և 'ի մանկունսն՝ նախ յառնեն ներելիքն, և ապա մահացուքն. զի ներելիքն են առաջին շարժմունքն. որք թէ փութով ոչ նահանջիցին, բանան զդրունս մեծամեծաց իբրև ելուզակք ։ Նոյն է և հետևեալն՝ որ ասէ, [illegible] ։ զի առաջակայեան է հպարտութին. և գումարտակքն են հետևեալքն։ զի և այլք մեղք հետևին հպարտութե. զի իւրաքանչիւրն ըստ կերպի հպարտութե. են ստորնդանութեամբ Աստուծոյ պատուիրանաց ։ և որպ մն առաքինութի անջատեալ 'ի խոնարհութեն, ոչ է ճշմարիտ առաքինութի. այսպէս և մեղքն անմասն 'ի հպարտութե. (թէ պէտ մեղք է) այլ ոչ այնքան կատարեալ ։ զի ըստ որում մեղքն է ստորնդանութեամբ Աստուծոյ պատուիրանաց, ունի ըզմասն ինչ 'ի հպարտութեն. որոյ յատուկ է զայն առնել։

✱ [illegible]) Պաշարիչք՝ են մահացու մեղքն. և կործիչք՝ են ծնունդք նոցին

✱ [illegible]) Ախտքն մեղքն՝ և ծնուցեալ նշմարանքն՝ և արարեալ ձեռացն ։ կամ թէ մեղքն է իբրև զշուն խածօղ, և ծակոտուածքն՝ են ծնուցեալ արատքն ։

✱ [illegible]) զի մեղքն է

տապ

տպաւորիչ յատուկ ենթակային, զի բառնայ զգեղեցկութիւն · զբարութիւն, և զզօրութիւն նորին ։ զի որպէս խաւարն բառնայ զլոյսն՝ և տգեղացուցանէ զամենայն, այսպէս և մեղքն զհոգին ։ ըստ այնմ՝ Եփեսացւոց · Ե · 18 ։ որոց խաւարեալք են միտք իւրեանց ։ Պարզեալ՝ որպէս հիւանդութիւնն ամենայն՝ բառնայ զգեղեցկութիւն, այսպէս մեղքն բառնայ զհոգևոր գեղեցկութի ։ ըստ այնմ՝ սևացան երեսք նոցա իբրև զածուխ ։ Ողբ · Դ · 8 ։ Արդ՝ յատացելոցս հաւաքեալ, զի են՝ որք հասարակաց մեղաց պատկանին · և են՝ որք յատկացելոցն ։

* (Ե) Արդ՝ [illegible] և այլն ։)

Այսինքն՝ վերոգրեցեալքն պետք և գըլխաւորք են · որք բարոյականապէս ապականեն զհոգիս մարդկանց · և դասեցեալքն ընդ նոքօք, իբր թէ նուաճեցեալքն՝ են ընդ տէրութը գլխաւորացն ։ Այլ թէ՝ ոմն է հպարտութի, և ծնունդքն՝ մնացունք են նմին ։ որոց իւրաքանչիւրքն են բիւրք բիւրուց, և հազարք հազարաց ։ քանզի թէպէտ ընդ եօթնեակ թուով պարունակին գլխաւորքն, այլ մասանցն նոցին ոչ գոյ թիւ · զի միշտ անօրինակ կերպիւ պատահին ըստ զանազանութեան և թէութեան գործողացն՝ և ժամանակին՝ և տեղւոյն՝ և որպիսութեն, զորս թուէ Ալպերտ · Գ · գրքոյ · Ե · գլուխն, զպարագայն մեղաց, որք թեթևացուցանեն և ծանրացուցանեն զմեղսն · և են այսոքիկ · ո՞վ · զի՞նչ · ուր · որո՞վ · քանիցս · վա՞ն էր · ո՞րպէս · և ե՞րբ ։

* Թող [illegible] և այլն ։

Այն գիտէ՝ և գիտելոց է · և գիտաց 'ի սկզբանէ մինչ ցկատարած աշխարհի, թէ որքան մեղք և տեսակք մեղաց պատահեալք իցեն · և թուեալ ունի 'ի մտի · ոչ իբրև զենթակայացեալս և գոյացեալս, այլ՝ գիտէ զնոսին պակասութեամբ բարեացն ։ Պարզեալ՝ գիտութիւնն Այ ըստ այնմ որ է ճանաչողական դատապարտելեաց, կոչի անարգութիւն · որպ ասէ Ալպերտ · Ա · գրքոյ · ԽԹ · գլուխ ։ այլ թէ Այ որպէս գիտէ զչարն, ծանիր · զի իւր ինչ կարէ ճանաչել կրկին կերպիւ ։ Կամ յատուկ տեսակաւն, կամ այլով տեսակաւ ։ Արդ՝ Առաջին կերպիւն ճանաչի ունակութիւնն, և երկրորդիւն պակասութն ։ Պարզեալ՝ առաջին կերպիւ լոյսն, և երկրորդիւն խաւարն ։ Նոյնպէս ասելի է թէ, առաջին կերպիւն բարին, և երկրորդիւն չարն ։ այսինքն՝ տեսակաւն, որ հակակայի ունակութեան ։ զի ոչ այլ ինչ է չարն, եթէ ոչ՝ պակասութիւն բարւոյ ։ Ուստի ասելի է թէ, Այ ճանաչէ զբարին միակ միջնորդաւ · այսինքն յատուկ էութեամբ իւրով, իսկ զչարն՝ իբր թէ կրկին միջոցաւ ։ քանզի էութբ իւրով ճանաչէ զունակութի՝ զհակակայն չարին, և միջնորդութբ այնմ ունակութե՝ որ է 'ի յանձ ճանաչօղն, ճանաչէ զպակասութի բարւոյն · վն այնորիկ ասի զչարն 'ի հեռաստանէ ճանաչել · ըստ այնմ՝ ըզբարձունս 'ի հեռաստանէ ծանուցէ, այսինքն զչարս ։ Պարզեալ՝ Այ ճանաչէ զչարն մեղաց (զոր նէ՝ պակասութբ բարւոյն) վն այնորիկ կարէ 'ի վերջնում դատաստանին հատուցանել իւրաքանչիւր ումեք ըստ արժանեաց ։ ուրեմն ճանաչէ զնոսին որպ պակասութիւն և զըրկումն իմն · որպէս ճանաչէ զխաւարն գոլ 'ի յօդն · և զլոյսն ոչ գոլ 'ի նմա · այսպէս ճանաչէ զմեղքն՝ ճանաչելով զբարութին ոչ գոլ յայնպիսում գործում, որ է մեղքն ։ Իսկ ոչ գիտելն Այ զմեղսն, ոչ է ըստ անգիտութե, այլ՝ ըստ այնմ՝ որ ոչ հաճանի և ոչ հաճի · և ոչ թէ պակասութեամբ բարւոյն ոչ ճանաչէ զչարն ։ այսպէս ասէ Սկօթոս · Ա · գրքոյ · 'ի չորրդ վիճաբանութե · ԺԴ · խնդրին ։ Սաև՝ գիտութիւնն Այ ոչ հարկդնէ զի լինիցին չարքն, (զի ըստ այսմ Այ լինէր հեղինակ մեղաց, որ է անլուր հայհոյութիւն) այլ՝ ըստ որում գիտէ թէ ոյք 'ի բարւոյն խոյս տալոց են · և խոյս տան · և ներհակօք բարւոյն առաջկանին ։ զո՞ր օրինակ՝ աչքն իմ տեսանէ, զի ոմն՝ զոմն հարեալ սպանանէ, աչքն իմ ոչ է պատճառ այնմիկ սպանութեան, այլ՝ միայն տեսող ։ այսպէս իմանալի է և բանն՝ Սրբոյ Ս արդապետիս՝ որ ասէ թէ, [illegible], որ և զանգործն, և զոչ ես եղեալն ճանաչէ · թէ և այնոքիկ լինելոց են 'ի պակասիլն բարւոյն, և 'ի հեռանալն առաքինութեանց, ոմանց գործողաց ։

* (Զ) [illegible] և այլն ։

Այսինքն՝ ունայնաբար յուզմրելով զինքն

թէ զատ լիցի յասացելոցս. և առ երեսս եթէ ոչ կեղծաւորեսցի ըստ փարիսեցւոյն. և ծանիցէ զինքն թէ մարդ հողածին է՝ ենթակայացեալ տկարութեանց. ամ եղպյս. և 'ի չափու տկարութն յիրում կանոնին կացէ ասելով թէ, եթէ և միօրեայ լիցեմ, ոչ կարեմ լինիլ առանց մեղաց. նա այնպիսին կարէ ճանաչել՝ թէ ոչ 'ի զուր տեղի գրեցի զվերոգրեալս. և կամ թէ որքանութեանն վերահասու եղեալ՝ այնքան լինիլ սահմանեցի. որք 'ի մերումս բնութեան պատուական շուրջ-

գան մոլութիւնքն, որպէս զարիւն յերակունս, և որպէս զմաղաս և պալղամ 'ի մարմնի մերում, այլ՝ ծանիցէ թէ, եօ 'ի բնութեան չարին մեղաց, իբր թէ գետ եւս զայնքան յիշելով, կամ մի երևեցուցի 'ի բոլոր մեղաց և մոլութեանց: զի թերևս պատճառս տալով՝ նորքը եղբայլն կարասցեն խմաստասիրել: յորոց 'ի գըրցելոյն՝ և յոչ գրելոյն. փրկեալ ազատեսցէ զմեզ Տէր Յիսուս մեր. որ կեայ և թագաւորէ ընդ Հօր և Սուրբ Հոգւոյն յաւիտեանս, Ամէն:

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ:

Այս՝ որ ըստ էական վերագրելոյ դատաստանականացն նոցին մեղաց հարցէ չորրորդ առաջխորհրդոյ: Երկրորդ՝ ցուցանէ զչորրորդ առաջխորհրդութեան [illegible] նմանութեամբ, ընդ նոյն և զանազանութեան մեղաց: [illegible] հաշտութեան ծնանին. և առաջխորհրդութիւն [illegible]: Երրորդ՝ ցուցանէ թէ, թէ և մեղքն առաջխորհրդութիւն [illegible], [illegible]: Չորրորդ՝ [illegible]: Հինգերորդ՝ [illegible] [illegible]:

ԲԱՆ Ա

ՅԻ ՋԻ ՄԻ ՋՓՐԿՈՒ ԹԵԱՆՆ ԱՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ

(խոստովանութեան նորեցից. և այլն:)

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Ը. այսինքն՝ զի մի զփրկութեն յայս խաբակութեց վասն բազմութեան այլքանեաց մեղաց. և 'ի յուսոյ անգէն եղեալ մատնեցայց այսպան հակառակաց իմոյ փրկութեան. այսինքն չարին մեղաց: Ընդդիմակ այսոցիկ՝ եդիք զԱստուծոյն ողորմութին, և զապաշխարութեան կարողութիւնն, որոց այսքանեաց չարեաց, մի կոթիլ նոյն ողորմութեանն կարէ ընդդիմանալ. և թէ դժնհենի հուր իցէ, շիջուցանել զօրէ: Իսկ՝ [illegible] կոչէ ըզ նոսին՝ [illegible] զմեղսն, զի ընտանեբար ընդ մեզ բնակին, իբր թէ 'ի բնութէ մերմէ ծնեալք, որք եկամուտք են, եւ ոչ բնութենակիցք. և պակասութե բարւոյն 'ի մեզ եղանն: վասն որոյ [illegible] կոչէ զնա, նկատմամբ

անձնիշխանութեան մերոյ, որք ոչ էանան յԱ. Ձ. և ոչ 'ի բնութե մերմէ իբր սերմամբ ծնանին. այլ զոջիլսն 'ի յարդերց մերոց. այլ՝ պակասութե՝ և բարւոյն նոնածմամբ երևին. այլ զբորսուե ինչ յառականել արենէ. այսինքն 'ի թիւր կամաց մերոց յղացեալք և ծնեալք. որք ոչ բնութե և բնութե, այլ՝ ազատ կամօք 'ի չարն հեշտացեալ՝ յղացեալ ծնանիմք զանիրաւութիւս և զմեղս: Այլ որոյ և պատճառ արժանաւորիմք. զի թէ 'ի մեզ կամքն է նախապետական պատճառ վարծուց և պատժոց, ուրեմն բնութե եղեալքն ոչ են ընդ մեղադրանօք, եթէ ոչ՝ նորօք բռնաբարեալքն կամաւ հեշտանայցեն: Իսկ բնութենականքն յայտ է, զի ոչ են ընդ իշխանութե մերով. այլ նմնեն, քաղց նուլն, և այլք: Ուրեմն ոչ են ընդ պատժօք յատենին Ա. Ձ: Թէպէտ այլակերպ են յատենի եկեղեցւոյ և քաղաքականի օրինաց: զի եկեղեցական ատեանն զբըռնութե ապականեալ կցյմ զրկէ 'ի պատ-

կէ կուսութեան. և քաղաքական օրէնն
զակամայն ըմբռնեալ ՚ի գողութե, պատ
ժէ վասն երկեցուցանելոյ զայլս, և ոչ
բնութենական քաղցին պատճառաւ՝ որ
դարացուցանէ զգողն։ որ ոչ է այսպէս
յատենին Աստուծոյ։

* [illegible]
[illegible] ։)

Որոգայթ է Աստուծոյ ողորմութիւն. և ապաշ
խարութե խոնարհութն, զոր ներէ հանդուրժէ
կոչէ զապաշխարութիւն, և դժուարագին ող
տալ ծառայ, զի Աստուծոյ ողորմութիւն. և անհուն
ծանրագոյնց երկիւ կոչէ զանսովորութիւն ա
պաշխարութե։ զի յորժամ ՚ի դժուարին է յան
փորձ և յանկոխ ճանապարհս գնալ, և
մանաւանդ թէ ընթացողն ծոյլ իցէ և
ողորդ. որ զդայլ և զարջ պատճառէ
դուլ ի հրապարակս. ըստ այնմ, առակաց.
ԻԶ. 13. պատճառս դնէ վասն՝ և ասէ,
առիւծ ունի զճանապարհս, և զանցս հր
րապարակաց սպանօղք։ այսպէս է և ճա
նապարհն ապաշխարութե առաջի անոր
մոլից, որոց առաջի, անկոխ ճանապարհ
թուի ապաշխարութիւն. և դժուարակեթե
լի բարձրագոյն ծառ՝ Աստուծոյ ողորմու
թիւնն. և կակծելի կերք և ցաւ՝ նոյն
իքն ապաշխարութիւնն։

* (Է) (Թողուլ՝ [illegible] և այլն։) Որ իբրև՝
զայնքան գունմարս մեղաց. և զգուշորս չա
րութեն սատանայի կամիլ մի արտասուք
ջերմաջերմ յուշոց բղխեալ, որպէս ըզ
սողունս և զճճիճս սատակէ՝ որպէս իւղն
հեղեալ ի վերայ զեռնոց. և կամ աւկանն
ինչ աղ՝ ցանեալ ՚ի վերայ տզրկի. և կամ
քացախ՝ որ ընդ փիրեալ կտոր կտոր առ
նեն։ զպիծակէն ասի թէ իւղով մեռանի.
քացախով կենդանանայ. զի զոր իւղն
խցէ զծակոտկէնս նորա փակելով, և
անշնչացուցանէ. քացախն ներքամուտ
և բացող գոլով, բանայ և շնչաբերէ.
այսպէս ճանճքն՝ որք ՚ի ջրոյ ոչ խեղդին
և յերես նորա լողան, անկեալք ՚ի մէջ
իւղոյ, առ ժամայն մեռանին։ և թունքն
ծովապահ մալդայ, զօձս սատակել ասէ
Սուրբն Ամբրոսիոս։ և փոքրիկ մուկն ըզ
փիղն սպանանել ասի՝ մտանելով յա
կանջ նորա՝ և զուղեղն ուտելով։ Իսկ
մկնդեղն և սուլեմէնն, թէ մրքան
մահացուցիչ իցեն, յայտ է։ և Պլինի
ել զվիշապն մեծ՝ եսպան իւղով և հի

թով, ճարպիւ և մազիւ, Դան. ԺԴ. 26.
Որ առ այս մանաւանդ ակնարկէ բանս
Սրբոյ Ա արդապետիս։ Արդ՝ զի՞նչ է
մեղքն, եթէ ոչ՝ վիշապ մեծ. և զեռուն
խլրտական, և սողուն տկար և անզօր՝ հա
մեմատութե ապաշխարութե, և կաթիլ
մի ջերմաջերմ արտասուաց. որոյ ՚ի հե
ղանիլն իբրև իւղոյ և դեղոյ՝ սատակէ
զամենայն տեսակս մեղաց. կամ հառա
չումն ի խորոց սրտէ. ըստ Եսայ. Լ. 15։
յորժամ դարձցիս՝ և յոգւոց հանիցես՝
յայնժամ կեցցես, ասէ Տէր Տէր՝ Սբն
Իէի։ զի ճշմարիտ զղջումն ջնջէ զմեղս,
և միշտ առակցեալ է ընդ ներհեղման
արդարացուցիչ շնորհի, զի ՚ի դնիլ դարձ
ման՝ դնի և սկսանի փրկութիւն և արդա
րութիւն, ասէ Կոռնելիոս. Եսայ. Լ. 15։
Նա և ապաշխարութիւն է հարաճային ջեր
մութիւն, որ զսառնամանիս մեղաց հալէ
և լուծանէ։ արդարև՝ ապաշխարութիւն
է ընդդէմ առիւծուն մեղաց, փոքրիկ
լէօնթոֆոնուս կենդանի, որ զթոյն իւր
կրէ ՚ի բերանոջ. որով առ ժամայն զա
ռիւծն սպանանէ, որոյ և պրեցեալ մո
խիրն սրսկեալ ՚ի վերայ մսոյ, և եդեալ
՚ի կիցս ճանապարհաց, առիւծն որ ու
տէ, նոյն ժամայն սատակի ասի, նմա
նութեց. Ե. գրքոջ. ԻԷ. գլուխ։ այս անսա
նիկս է ապաշխարութիւն. յորմէ առիւծքն,
այսինքն դեւքն երկնչին. այն տանի ըզ
թոյնն ՚ի բերանոջ, որ զմեղքն ունի ի
բերանոջ ի ժամու խոստովանութե, ո
րով և սպանանէ զառիւծս մեղաց, և
զփորձութիւնս դիւաց։ Ապաշխարութիւն ըս
պանանել ասի զլոշանս. զի նչէ դառ
նագոյն ապսինթենն, եթէ ոչ՝ դառն և
զզջալի ապաշխարութիւնն, որ իբրև ըզ
տկար կենդանիս՝ զմեղսն սպանանէ. ըզ
նոյն առնէ և տիրեն դեղձից, սպանանե
լով զխղճմտանաց իսպթիղ զմեղսն։

* [illegible]
[illegible] ։)

Հեշտածինք են մեղքն, զի հաճանական
մտածմամբ, և դիտաւորական հայեց
մամբ. և անխոհեմ ցասմամբ՝ ծնանին.
այլ որպէս հեշտաբար և դիւրապէս ծնա
նին, նոյնպէս և դիւրաւ մեռանին խոր
հրդով ապաշխարութե։

* (Զ) ([illegible] և այլն։)
Որ իբրև՝ զի թեպէտ ապաշխարութն առ

Նէ

Նէ , որպէս ասացաւ դիւրաւ մեռուցա-
նելով իւր մահացուցիչ դեղ զախտս մե-
ղաց . սակայն որպէս ասէ Յովսէպոս . ա-
ռաւել պատիճն զլրութիւն երկոտա-
սարդացն մուցանէ . և առաւել քան
զչափն դիւրամեռ ցուցանելն զմեղս ,
խոնարհ կոյս ՝ և ընդունայն ապաւի-
նութիւն 'ի սիրտս մեղաւորաց տանի :
Սան որոյ՝ ես առ 'ի ոչ միայն ամենեին ա-
պաշխարհով՝ յուսով թողութեն , զանձն իմ 'ի
դատապարտելոյ ոչ վերջացայց , գիտե-
լով ըստ Առաքելոյն . թէ որ զանձն դա-
տէ , ոչ դատապարտի . և թէ ՝ դատիմ
պատժոք ինչ , 'ի տենէ խրատիմ : վն որոյ
'ի պարսաւելոյ զանձն իմ ոչ դադարիմ .
զի է պարտաւոր և վնասակար ՝ և քրէա-
կան մեղանչողաց նման անփրկելի և անհա-
մոզելի . այսինքն՝ անմիջնորդելի և անբա-
րեխօսելի , որպիսի էր Ադոնիա . որ բեր-
սաբէի միջնորդութեամբն խնդրեաց 'ի
Սողոմոնէ զԱբիսակ սոմնացի . և ոչ միայն
ոչ եհաս խնդրոյն , այլ՝ և սպանաւ :
3 Թագ . Ա . 22 : Իսկ զպատճառն պարսա-
ւելոյ , զկնի ասէ թէ ,
※Սա զի զոմանս [illegible]
[illegible])
Այսինքն՝ զոմանս մեռուցանեմ 'ի մեղաց՝
խորհրդով ապաշխարութեան . և արտասու-
աց հեղման , և ոմանց տեղի տամ կեն-
դանանալ , առաւել քան զչափն յու-
սադրելով զնա , կամ հպարտութեան ախ-
տիւ զնա փոքձել տալով . և կամ մահա-
ցուցիչ մեղաց զառաքինութիւնն անափա-
ռութբ գործելով :
※(Դ) Տանջիս [illegible] , որ [illegible]
[illegible] ծաղկեցի :)
Իբր թէ 'ի վերայ բարի ստեղծուածոյ
հոգւոյս ՝ զդառնագոյն պտուղ բեր ոստս
մեղաց պատուաստեցի . և փոխանակ խա-
ղողոյ զփուշ ընծայեցի :
Որ յատուկ ասէ , թէ ՝ [illegible]
[illegible] , որ [illegible]
[illegible] : Եսայ . Ե . 1 : և Շնորհա-
լին Մարգիս ասէ , թէ յեկեղեցին հանց
խաղող կայ , որ թէ մարդ ուտէ , մեռա-
նի : Թուի թէ և Մովսէս առ այն նկատե-
լով ասաց , թէ խաղող նոցա խաղող դառ-
նութեան . և ողկոյզ նոցա 'ի դառնու-
թեան լեղւոյ : զի մեղքն ըստ երևմանն
խաղող թուի , ապա ըստ համոյն խրշ-
մանաց դառն է . զի հեշտացուցանէ ըղ-

տեսութիւնն , և դառնացուցանէ զհո-
գին : Նկատէ և առ բանն Երեմիայի ,
Բ , 21 : ուր ասէ , ես տնկեցի զքեզ որթ
պտղաբեր ամենեին ճշմարիտ . զի՞ արդ
դարձար ինձ 'ի դառնութիւն որթդ օտա-
րացեալ : յորոյ վերայ ասէ Սուրբն Կիւ-
րեղ Երուսաղեմացին թէ , Որդ ՝ որթն 'ի բնու-
թենէ բարուց քաղցրաբեր , և պտուղն
'ի բնութենէ բարուց դառնաբեր : զի
Այ զմարդն այգի և որթ ողկուզաբեր տըն-
կեաց , և մարդն փոխանակ խաղողոյ ըզ-
փուշ եբեր . կամ զվայրենի ազոխ դառ-
նագոյն , ըստ Թարգմանութեանն Կուռ-
նէլիոսի : Եսայ . Ե . 2 :
※Բանական ցանկս ՝ և ոչ Յովհանս :)
Դան . ԺԳ . 56 : դանիէլ զայն ասաց ա-
նիրաւ և բղջախոհ պիղծ դատաւորին .
որ զշուշան և զուր զրպարտէր վասն ոչ
հասանելոյ չար ցանկութեն իւրոյ : այսպէս
հրէից սովորութիւն էր առ 'ի նախատել
զոք ՝ կոչել զնա անուամբ ատելի ազ-
գի իմիք . որպէս զՔրիստոս սամարացի
կոչէին : Եւ Եսայիաս զիշխանս հրէից ,
իշխանս Սոդոմացւոց . և դատաւորս գո-
մորացւոց կոչէր : ոչ ըստ ազգին , այլ
ըստ բարուցն : որ այնպէս էր և յանդի-
մանեալ դատաւորն 'ի Դանիէլէ . ազ-
գաւ եբրայեցի և յուդայեան , (որ Թարգ-
մանի խոստովանութիւն ,) բայց ըստ բա-
րուցն քանանացի և ատեցող իւր ազգին .
կամելով զուրգորն դատապարտել և խայ-
տառակել . որպէս Քամ հայրն քանա-
նու զՆոյ : այսպէս և ես (ասէ) ազգաւ
քրիստոնեայ , և բարուք զաւակ քանա-
նու գտայ . այսինքն անիծապարտ եղեալ
վասն մեղաց . և ծառայ եղեալ ախտից ,
որպէս քանանացիքն Սեմեանց , և Յա-
բեթեանց :
※Որդիս [illegible] , և ոչ [illegible] :)
Այ ՝ ոչ վն գեհենոյ ստեղծ զմարդն , այլ
վն արքայութե : սակայն մեղօք վարեցեալ
մեք ՝ զկարգն փոխեմք : զի Այ զմահ ոչ
արար . և ոչ խնդայ ընդ կորուստ մարդ-
կան : և ըստ Առաքելոյն ՝ Այ կամի զի
ամենայն մարդիկք կեցցեն , և 'ի գիտու-
թիւն ճշմարտութե եկեսցեն : Եւ թէ ՝ էր վն
տմքն ոչ փրկեն , այն ոչ է 'ի կամացն Այ
տկարութենէն . այլ ՝ ըստ որում մեք անձնիշ-
խանութբ հեստեմք , և զփրկութիւն մեր
ունայն ցուցանեմք . ապա թէ ոչ՝ ըստ
իմաստնոյն . իմաս . ԺԱ . 25 : սիրես զամ

ինչ

ինչ՝ որ է, և ոչ գարշիս յումեքէ զորս արարեր․ զի ոչ եթէ առ ատել հաստատեցեր ինչ՝ կամ արարեր ։ Նոյն է և հետևեալն։

✲ (Սէրն տանջանաց՝ ոչ հանգուցանէ ։)

Զայս ասէ վն՟ նիւթոյն մեղաց, որ գործողին իւրոյ տայ կրել զտանջանսն ։ ուստի ասէ Սբ՟ն Կիւրեղ Երուսաղեմացին 'ի մէջ կոչման ընծայութեան՝ թէ, չարաչար են մեղք, անհնարին չար է ախտ հոգւոյ․ անօրէնութի՟ կտրէ զջիլս, խզէ զնեարդս, և հրոյն յաւիտենից նպատակ լինի ։ Ահա զմեղսն նպատամատոյց ասէ․ այնինքն՝ արծարծիչ և նիւթատու առ 'ի յանշէջ պահել զհուրն դժոխոց ։ այսպէս է լեառն որ 'ի միջնէ կղզին է, յորմէ միշտ անշէջ հուր բղխէ․ զի անդ հանքին միշտ նաւթ և ձէթ, և միշտ արծարծելով և օգնելով հրոյն, անշէջ պահեն․ և հուրն միշտ անդ գտանէ զայրելի նիւթ, և ոչ շիջանի ։ այսպէս և ցուրտքանս այրելի նիւթ մեղաց գտանի, գործող անձն անդադար տանջի ։ Իսկ այն ոչ է անհուն 'ի սաստկութենէ մեղացն, այլ՝ ըստ որում ընդդէմ անհուն բարւոյն գործեցեալ լինի ։ Սուրբ Ալբերտ․ ա․ գրքոյ․ ժգ․ գլուխն ասէ թէ՝ պատժի մեղաւորն յաւիտենական յաւիտենից, զի մեղանչեաց յիւրում յաւիտենին ։ Պարտեալ՝ նիւթ հրոյն՝ որ է արատ մեղացն, է յաւիտենական․ նոյնպէս և պատիժն։ Պարտեալ՝ մեղքն է ընդդէմ այնմ՝ որ է անհուն․ ուրեմն և պատիժն պարտի լինիլ անհուն ։

✲ (Դառնացուցիչ՝ ... ։)

Դառնութիւն ըստ որում է կիրք սրտի՝ ոգորեցելոյ, ոչ է՝ և ոչ ասի առ Այ ։ այլ՝ ըստ որում չարին պատիժքն 'ի նմանէ թոյլատրին գալ 'ի վերայ մեղանչողաց․ որք են սարսռելիք և դառնագոյնք ։ զի մեք զպատիժն կրելով․ և զդառնութին իմանալով, այնպէս ձևացուցանելով ։ Բայց առ Այ՟ նկատելով՝ կարէ ասիլ դառնանալ․ յորդելով 'ի վրէժխնդրութիւն․ ոչ անբան սրտմտութեամբ, այլ՝ արիական քաջութեամբ ։ ըստ այնմ՝ ածզուր ընդ մէջ քո հզօր․ լարեալ՝ ուղղեալ՝ և թագաւորեալ ․ և այլն ։ Սա և՝ Այ է նման թագաւորին մեղուաց՝ որ ոչ ունի զխայթոց․ և մինչ ձանձք և պիծակք համբարացուցանեն զնա, խայթոցաւոր մեղուքն յառեալ 'ի վերայ հա_

լածական առնեն ։ այսպէս ասէ Սաղոմոն․ իմաս, Ժզ․ 24․ թէ, զի քո արարածք քեզ արարչիդ աղբանեկեն․ և սաստկանան 'ի տանջանս անիրաւաց ։ և Այ՟ծաբանն ասէ, որ 'ի վայելս մարդկան ստեղծաւ արարածոցս գեղեցկութիւն․ նոյն գապատիւ յամբարշտաց տանջանս փոխարկի ։ և դատ․ Ե․ 20, ասի․ յերկնից ճակատեցան աստեղք․ յիւրաքանչիւր յօրինուածոց ետուն պատերազմ ընդ սիսարայ ։ այսպէս դառնացուցանել ասիմք զԱստուած, մինչ անկարկութեամբ նորին 'ի վրէժխնդրութիւն շարժել տամք զարարածս նր՟ 'ի պատիժ մեր ։

✲ (Ծառայից ... ։)

Մարդս 'ի բնութէ բարի ստեղծաւ յԱյ․ և ազատ անձնիշխան, բայց մեղաց ծառայելով՝ ծառայ կոչեցաւ ։ ըստ այնմ՝ որ առնէ զմեղս՝ ծառայ է մեղաց ։ Նա և ծառայն ոչ կայ յաւիտեան 'ի տան․ և ոչ կարէ 'ի ժառանգութի ընչից Տեառն մտանել․ և ոչ զոր կամի՝ կարէ առնել․ այլ՝ կախեալ կայ զհրամանէ Տեառն իւրոյ ։ այսպէս մեղքն՝ արտաքսէ զմարդն 'ի ժառանգութէ արքայութեանն Այ՟ուծոյ․ և ոչ ազատաբար կարէ առնել ինչ՝ գոլով ծառայ մեղաց․ այլ կախեալ կայ 'ի սովորութենէն՝ որ առ մեղս․ ըստ այնմ՝ ոչ զոր կամիմ զայն առնեմ, այլ՝ զոր ոչն կամիմ զչարն՝ զայն գործեմ ։

Բայց մեղքն ոչ այնպէս բառնայ զազատութիւնն, որպէս թէ ոչ ևս կարասցէ ոք դառնալ, այլ՝ ըստ որում մակբատացական բնութի լեալ է 'ի մարդն, դժուարաշարժ լինի, այլ ոչ ամենևին անշարժ․ զի և 'ի գործելն՝ ազատաբար գործէ մեղաւորն, վասն այնորիկ պատժի․ և 'ի դառնալն՝ ազատաբար դառնայ, վասն այնորիկ և պսակի ։ զառաջինն առնէ՝ այնինքն մեղանչէ մերժելով զշնորհս, իսկ զդառնալն՝ ոչ առանց գործակցութեան շնորհաց ։ Իսկ տրուՆական բանն է որ առ ժլատ ծառայն, որ զթողութիւն գտեալ վասն բազմաց պարտուց, ծառայակցին իւրոյ զսակաւ պարտսն՝ ոչ շնորհեաց․ մատ․ ԻԸ․ 26 ։ այլ չար ասացաւ վն խնայելոյն ծառայակցին զշնորհս տն իւրոյ ։ և վատ ասացաւ՝ վն ոչ առաքինանալոյն առատաբաշխութբ Տեառն իւրոյ․ զի վասն է որ և ծոյլ․

※ Իմաստասէրն՝ զչարիս գործել ։) Ը Եսայ.
.Ե, 21 ։ զի իմաստուն է մարդս 'ի գործել
զչարիս • զի առանց խրատատուի կարէ
զեղանակն գտանել • և հնարել զկերպ՝ և
զձև մեղանչելոյն ։ Իսկ առ բարին՝ գո-
լով այնքան հրամանք և օրէնք և արգել-
մունք և վարդապետութիւնք և սպառնա-
լիք, և խոստմունք պարգևաց • և ոչ այն-
քան առ այն փոյթ ունի մարդս, որքան
առ անօրէն և անհրաման և արգիլեալ
մեղսն ։ Իսկ զբանն Եսայեայ՝ մեծն Սար-
գսն այսպէս մեկնէ • մեծ վնաս է զանձն
առ իմաստունս ունել, և ըստ իւր մտացն
և եթ գնալ • որպէս փիլիսոփայքն ։ զո-
րոց ասէ Առաքեալն • զանձինս առ իմաս-
տունս ունէին, յիմարեցան ։ Պարծեալ՝
իմաստունն է մարդս 'ի գործել զչար • զի
յԱ՟Յ տուեալ իմաստութեն, ընդդիմանայ
Ա՟Յ • ըստ այնմ՝ իմաստութեն Ա՟Յ ոչ ծա-
նեաւ աշխարհ իմաստութեն զԱ՟Ծ ։ այսպէս
ասէր վն Ապողոփանայ իմաստասիրի՝ Սբն
Դիոնեսիոս առ Պողիկարպոս, թէ՝ Իսկ
դու ասես բամբասեալ զիս իմաստնոյն
Ապողոփանայ՝ և հայրասպան կոչել • որպէս
թէ յունացն ասացելովք՝ ի յոյնս ոչ բար-
ւոք հայելովք ։ Իսկ մեք ճշմարտագոյնս
նմա ընդդէմ ասել կարեմք • թէ հելլե-
նացիքն՝ Ա՟Ծայնովքն ոչ բարեպէս հայլին
յԱ՟Ծայինսն • իմաստութեն Ա՟Յ, զԱ՟Ծայ-
ինն պաշտօն եղծանել փորձելով ։ և ես
(ասէ) ահա պարգևօքն Ա՟Յ, և 'ի նմանէ
ընկալեալ շնորհիւն իմաստութե, զչարիս
գործելոյ համարձակիմ ։ զի թէ եզրե-
նոյ հնորին արծածել փութայցեմ քա-
րոզելով, խառնեմ ընդ այն և մասն ինչ
'ի հպարտութենէ ։ վն որոյ յստորև ասէ,
Թէ՝ [illegible]
զի թեպէտ ունիս եգիտ զեղանակ ապրս-
տամբութեն յԱ՟Յ, բայց աշակերտք նր ա-
ռանց խրատու նր այնպիսի չարիս հնարեն,
մինչ զի և զվարժապետն լաւեանց զարմա-
ցուցանեն • ուստի ասի, թէ՝ 'ի վանս
ինչ, ումն տղայ 'ի դանակի ծայրն զհաւկիթ
մի ցցեալ եփէր 'ի դէմ Ճրագին, և վա-
նից հայրն աղաչակեաց զնա ասելով, թէ՝
ընդէր այդպէս առնես • և նա ասաց • նե-
րեա ինձ հայր • զի սատանայ խաբեաց զիս •
և նոյն ժամայն երևեալ նմա սատանայ է-
ած ապտակ 'ի միւս երեսն ասելով • այ
անզգամ՝ ես յորժամ հետէ սատանայ է-
ղեալ եմ, դեռ ես զհաւկիթն 'ի դէմ

Ճրագին եփել չէի ուսեալ • և ահա 'ի քէն
ուսայ՝ և դու ընդէր 'ի զուր զիս բամբա-
սես ։ Նկատէ առ այն բանն Սօսիփի, թէ՝
միտք մարդկան հաստատունք են 'ի մա-
նկութէ՝ 'ի խնամս չարին ։ Իբ՝ փոյթ են 'ի
գտանել զեղանակ չարին մեղաց ։
※ [illegible] ։)
Ա՟Յ յանձինքն՝ ստեղծողին ։ Իբր թէ Ա՟Յ բերան
է մեղաւորն • զի զհամբոյս նորա ոչ կա-
տարէ, և կամի՝ զի Ա՟Ծ միշտ իւր կամացն
հետևիցի ։ այսպէս կանայքն Եսաւայ դա-
նացուցանէին զԻսահակ և զՌեբեկայ •
ծննդոց, իզ • 35 ։ զի վշտանայրն իսահակ
և ռեբեկայ վասն անօրէն գործոց և կռա-
պաշտութեան կանանցն Եսաւայ, որպէս
ասէ Կուռնելիոս ։ այսպէս վիշտք և տա-
ռապանք է Ա՟Յ զհակառակն իւր կամացն
մատուցանել և դարմանել • և ահա երկա-
նամիտն խնամէ և դարմանէ ։ ըստ այնմ՝
Եսայ, խգ • 24 ։ ոչ գնեցեր ինձ խունկս
արծաթոյ, և ոչ ցանկացայ ճարպոյ զո-
հից քոց • այլ 'ի մեղս քո և յանօրէնու-
թիւնս քո վերակացու եղէ քեզ ։ որ այս-
պէս մեկնէ Կուռնելիոս • դու զիս՝ քեզ
ծառայել արարեր • մեղօք քո զիս ծան-
րացուցեր և ձանձրացուցեր • և իբր թէ
ծառայ քո և դերի իցէի՝ բռնաւորեցեր •
իբրև անամօթ և լիրբ ։ ոչ այնքան զզոհս,
որքան զմեղս աչաց իմոց ներմղելով եցու-
ցանելով, և իբրու մատուցանելով, և
վասն այնորիկ գրգռելով՝ և իբրու այպա-
նելով • մանաւանդ հակառակելով ընդ-
դէմ ինձ ։ զի յանդիմանն լինի առաջի Ա՟Յ
մեղաւորն մեղօք իւրովք՝ իբրու պատերազ-
մելոց ընդդէմ նմա • զի մեղքն են իբր զո-
մանս նետս, զոր լարէ մեղաւորն՝ և ձգէ
ընդդէմ Ա՟Յ ։ Նկատեսցեն քրիստոնեայքն •
զի որքան որ մեղանչեն զԱ՟Ծ ինքեանց ծա-
ռայ առնեն ։ զի նորին համահրամանին՝ բնութեն՝
պարգևօքն 'ի նմանէ ընկալեալ, առ անօրէ-
նութիւս ապաւինին • և առ այնս զԱ՟Ծ՝ և
զպարգևսն Ա՟Յ իբրու յականայ քարշեն ։
աշխատանք է Ա՟Յ և լքումն՝ պաշտպանել
զմեղաւորս • անտի իբրու թէ Ա՟Ծ գթած
և խնայող, պատերազմի ընդդէմ ինքեան և
իւրոյ արդարութե • որ պահանջէ՝ զի ար-
դար վրէժխնդրութե զմեղս և զմեղաւորս
պատժիցէ • զորոյ ներհակն առնէ ողոր-
մելով ։ զայս նկատելով ասէր Ա՟Ծ վն Հրէ-
ից, տաղտկացայ ազգաւն այնուիկ մինչ
մոլորեալք էին սրտիւք, և նք ոչ ծանեան

զձանձրալից յիս եմ։ ահա՛ Տր մեծ վիշտ է խնամել զմեղաւորս՝ որ զձանձրալից նոր ոչ ձանձրանայ։ որպէս զկնի ասէ. Եղիշէ առ Եփե-սացւոց ...։ թէ թող ես պղերգ առ՚ի թըրչել ՚ի բարիս։ և ոչ այնքան ժիր ՚ի բարիս, որքան չարքն են ժիր ՚ի չարիս։ ... այնմ՛ երագունք են ոտք նց ՚ի հեղուլ զարիւն։ առակ. ա. 16։ վասըն ասէր Թովմաս քեմբացին, յամօթ լեր ծառայ պղերգ և վիճուռակ. զի արիքն ՚ի չարս՛ պատրաստագոյնք են ՚ի կորուստ, քան թէ ՚ի փրկութի։ ուստի օրինակ տալոյ ասկս, Սուրբ հայրն Եսայիաս զկախեալ դողոյն զդուռն համբուրեաց. որ ՚ի շփոթիլն աշակերտաց ասաց, թէ՛ տեսէք որդեակք. թէ որքան ժիր է եղեալ ՚ի վր գործոյն, մինչև առ կախաղանն ժամանեալ. և մեք փոյթ լիցուք առ գործս բարիս։

* (Ողորմ՝ առ երախտաւորեանն ընդունաւորութեանս։)

Անձինքն՝ ոչ ջանացող զերանութիւն խնձ ընտանի առնել. որ և է խսկ ընտանի. զի ա՞ ընդունե՞ն առաքինութիւնք, որք երանելի առնեն զմարդն. որպէս և մեղքն արտաքոյ են բնութե, որք թշուառելի առնեն. զի հեզ լինիլ. խաղաղասէր՝ ողորմած՝ սգալ վր մեղաց և վր անպատնելոյ երանութին, այսոքիկ կերպիւ իմն բնականք են մեզ։ այլ ես (ասէ) զվայն առաւել խնձ ընտանեցուցի՝ արդեամբք մեղաց զվայն կոչողացս։ Պատճառ՝ թէ Քծ առաւել փոյթ է ՚ի տալն խնձ զերանութի՝ և զայն ծրիապէս, քան թէ ես ՚ի յառնուլն. որ մանաւանդ առնողն ժիր պարտի լինել, քան զտուօղն։ վր որոյ և Սողոմոն բերանով իմաստութեան հօր Տր ասէր թէ, զձեզ աղաչեմ ով մարդիկ. և բաշխեմ զբարբառ իմ որդւոց մարդկան։ ուսարուք զիմաստութիւն՝ զի մի սխալիցէք։ Առակ. ը. 4։

Տես անդ զբացումն։

* (Պատճառս առ ... խոստացելոյն։)

Զի խոստացեալ երանութին՝ առաքինութբ ստացեալ լինի. և ես դանդաղկոտ եմ զերծ եմ առ ընդունումն։ կամ զայն ասէ՝ զոր փրկիչն ասաց, խնդրեցէք նախ զարքայութին Այ և զարդարութի նր, և այն ամ յաւելցի ձեզ։ և առաքելոցն ասաց մինչև ցայժմ զոչ ինչ խնդրեցիք յանուն իմ, խնդրեցէք և առնուցուք։ աշխարհ խոստանայ մեզ զվիշտս եղեռնս, նեղումն են սիրողք նր։ Քծ խոստանայ ըղձալի յաւիտենական երանութիւն. և որքան նա յօժար է ՚ի տալն. այնքան մեք դանդաղկոտ եմք ՚ի խնդրելն։ վայ ինձ։

* (Անարժան ...։)

Իսր թէ ժիր եմ ՚ի խնդրել և ՚ի գտանել զվնասակարսն. և անարի և ծոյլ առ ՚ի գտանել զպիտանիս և զօգտակարս։ ուստի ասէր Տիտոս կայսրն թէ՝ զդուռն առաւել արժան է մեծարել՝ քան զարիւն, յորժամ անկար է զերկուսեանն ունել. և մեծաշանութբ պարտ է առնել զայն, որ համդերձեալն է անմահանալ։ Իսկ ես՝ ասէ անարի եմ առ ՚ի գտեալ պիտանեաց և օգտակարաց, և քաջագոյն առ ստացումն վնասակարաց։

* (Պատճառս ...։)

Անձինքն կամ յառնուլն անարի եմ, և կամ յետ առմանն ուրացող։ վասըն ասէր Սուաքեալն, զի՞նչ ունիս զոր ոչ ես առեալ. և եթէ առեր՝ զի՞ պարծիս իբրև զչառող։ նոյն է և հետևեալն՝ որ ասէ։ (...։)

* (Է) Ս... (...։)

Անձինքն՝ Թողի զՏէրն իմ, որ յանդգնեց զիս ստեղծ, վասն այնորիկ բարկացուցի զնա։ որպէս և Եսայիաս ասաց. Թողին զՏր, և բարկացուցին զՍբն Իղի. ա. 4։ այլ բարկանալն Այ ոչ ասի ախտաւորաբար և ամբոխմամբ իմացականութեն, այլ միայն ըստ որում գործն բարկութեան երևի առ յանցաւորսն կերպիւ վրէժխնդրութե։ ապա թէ ոչ՝ լուր իմաստնոյն՝ որ ասէ, իմաս. ժբ. 18։ դու՝ որ տիրեաս զօրութ, հեզութբ դատես։ և ՚ի. Ժզ, համայնն ասէ. զի քո զօրութին իշխան է արդարութե. և տիրելդ ամեն, խնայել տայ քեզ յամ։ Իսկ և բարկանալն Այ ասի, ըստ որում ունի զկամս պատժելոյ. և ոչ զնշան բարկացողի։ զի սրտմտութին ՚ի յԱծ, ոչ է ախտ որպէս ՚ի մեզ. այլ հանդարտ և բանական կամք՝ սակայն և խստագոյն գործադիր, նա և ամենակարող, տալոյ զյաւիտենական պատիժս։ և այսպէս մինչ նորին նեղգործութին յաղթէ զամ սրտմտութի՝ և գերազանցի, իրաւամբ բարկութի կոչի՝ ասէ Կոռնելիոս։ 2 օրին. լբ. 22։

* Ս... (...։)

Անձինքն՝ զՃշմարիտ կենդանութե պարգևն. այն է զոր ասաց Քրիստոս. զի ես կենդանի եմ, և դուք կենդանի լինի-

լոց էք ։ Ասաց թէ՝ առ այն ճշմարիտ կենդանութիւն որոց հասանելի իցէ, այսինքն՝ ուղիղ հաւատով՝ և տեսակաւորեալ գործով, ահա զայն մոռացայ ասէ ։

Դարձեալ՝ թէ զկենդանութիւն պարգև մոռացայ, որ ոչ արար զիս Աստուած քար անզգայ . որ թէ առնէր՝ զի՞նչ կարող էի ասել ։

✵ Այս [illegible] . և այլն ։)

Այլ իմն՝ եթէ այն՝ որ բիւր քանքարոյ պարտապան էր . և հրամայեցաւ տալ ինչք նոր վաճառել և հատուցանել . և՛ խղճութեան տոն շնորհեցաւ . ապա ինձ՝ որ պարտապան եմ բիւր քանքարոյ, և ոչ ունիմ հատուցանել . որ եթէ և ինձ ոչ շընորհեսցի՝ զի՞նչ առնելոց եմ թշուառականս ։ Արդ՝ քանքար ասի մեղացն, ո՞չ զի ունի զարքունական տիպն Աստուծոյ . եթէ ոչ՝ զարծաթի կնիքն, այլ՝ զի ընդդէմ երկնաւորին պատկերի տպեցմանն (որ 'ի հոգիս մեր) մեղանչեմք, որ է Աստուծոյ կնիքն անհունն ։ և վասն այնորիկ յանցանքն ընդդէմ նմին եղեալ, է անհուն ։ զի իբր թէ իւրովքն՝ ընդդէմ ինքեան մարտնչիմք . յայտ Աստուծոյին պատկերաւն՝ ընդդէմ նախատըպին մերոյ . որպէս թէ սուր առնումք յԱստուծոյ, առ 'ի անդրէն խողխողել զինքն ։ այլ որպս տուեալ պարգևքն Աստուծոյ 'ի վարձ առաքինութեան՝ են անհունք . ուրեմն և տուեալ պատիժն . վասն այնորիկ անհատուցանելի ասի ։ և թէ հատուցի ես, ոչ է այն 'ի մէնջ, այլ՝ յառատ պարգևացն Աստուծոյ ։ որ զնուազ ապաշխարութիւն մեր՝ մեծաւ առատութեամբ ընդունի ։ վասն որոյ՝ յետագայն անհատուցանելի ասէ, զի և այն՝ որ ոչ շնորհեաց զհարիւր դահեկանն, յետ դարձաւ ինքեան եղեալ շընորհին, և մատնեցաւ դահճացն առ 'ի հատուցանել զբոլորն ։

✵ Այս [illegible], որ [illegible] ։)

Զի նքթեալ 'ի ծանրութէ մեղացս, մնամ 'ի ճանապարհի, և ոչ կարեմ դառնալ յառաջին անմեղութիւն . և այնու առ յաւիտենական հանգիստն . իբր թէ զբեռն կրեմ ։ և զի ոչ է բեռնակրութիւն Աստուծոյին օրինաց, վասն այնորիկ 'ի վարձուցն զրկիմ . յայտ՝ յայնմանէ՝ որ ասացն, առէ՛ք զլուծ իմ 'ի ձեզ՝ և ուսարուք յինէն, զի հեզ եմ՝ և խոնարհ սրտիւ . և գտջիք հանգիստ անձանց ձերոց ։ և թէ մեղքն բեռն ծան

րացոյն իցէ, ասէ Դաւիթ . անօրէնութիւնք իմ բարձրացան քան զգլուխ իմ . և որպէս բեռն ծանր՝ ծանրացան 'ի վերայ իմ ։

✵ Այս [illegible] ։)

Բստ այնմ՝ Եսայ . Ե . 24 ։ որպէս վառի եղէգն 'ի կայծականց հրոյ, այնպէս մեղաւորք այրեսցին 'ի բորբոքելոյ բոցոյ ։ աստ օրինակն առնանի միայն 'ի կողմանէ դիւրակիզմանն եղեգան . և ոչ 'ի կողմանէ աճիւնանալոյն ։ զի դատապարտեալքն եղեգան նման դիւրաւ այրին, այլ ոչ աճիւնանան ըստ օրինակի մորենւոյն որ վառեալ էր և ոչ ծախիւր ։

✵ Աստ [illegible] ։)

Աղ . Է . 14 ։ այսու նետիւ և սլաքաւ Սուրբն Ներսէս Լամբրոնացին իմանայ ըզսաստ անվախճան պատուհասի անզեղջ մեղաւորացն ։ և երանի՝ թէ սուր սրեալ էր՝ որ արագ սպանանէր . կամ աղեղն լարեալ՝ որ արագ նահանջէր ։ այլ՝ հուր է՝ և մշտնջենաւոր այրէ, լալ՝ և տառապանք . և անվախճան կրճտումն . և զոր ինչ ասես՝ զարհուրելի և երկիւղական, անդր գտանես (այսինքն առաւել քան զայն) պատրաստեալ անդարձիցն ։ այսմ նետի ցասմանն Աստուծոյ՝ էր միայն ըստուեր և շուք նաւն Հայկայ . որով զբէլ սատակեաց ։ և Արշակայն՝ որ արեամբ զեռնոց էր մխեալ ։ որպէս ասէ Խորհալին . ՃԻ . տանն, թագաւորաց մերոց պատմութեանն՝ թէ,

Աներ արշակայ թագաւոր   րեալ,
այն որ զպրոնտոս գոռով գե   րեալ ։
և յաղթութեամբ նշան թո   ղեալ,
զի անառի արձան ա   ռեալ ։
յեզր ծովուն մեծն կանգ   նեալ,
և զեռնական արեամբ մը   խեալ ։
տիգաւ զթափ իմն անցու   ցեալ ։

Տես և խորենացւոյ . Բ . հատորի . Ը . գլ ։

✵ Այս [illegible], որ [illegible] ։)

Այսինքն զծածկեալ երանութիւն փառացն, և կամ զոչ եսն գլլի դժոխոց տանջանաց զաստուածութեան ։ զի ո՛չ փառք երանութեան անտես և անլուր է, այսպէս և պատիժ դժոխոցն ։

✵ Այս [illegible], որ [illegible] ։)

Շնորհալին Սարգիս 'ի վր այսմ ասէ թէ՝ որպէս ոստայնանկն որ զկապերտն գործէ, զթելն ձգէ, և փայտեայ թրով կքէ զգործն. և կամ զթելն կցէ. նմանապէս և ես զշարիս ասէ: Բայց ինձ թուի թէ, նկատէ Սէս Կիւրեղոր առ այն բանն Եսայեայ. ԾԹ. 5. թէ, զձուս քարբից ծակեցին, և զոստայն սարդից անկանեն: Ես ես (ասէ) իբր զոստայն սարդից զչարիս կքեցի և հիւսեցի նրբաշաւիղ մեղօք. բայց ընդունայն վաստակեցայ. զի կամ 'ի հողմոց, և կամ յանձրևոց և կամ 'ի պղծակաց փոքր ինչ պատահմանց, և կամ մահուամբ պատառիմ և դադարիմ 'ի հեշտութենէն. և մնայ ինձ զուր ջանն և անօգուտ վաստակն. և պարտաւորութիւն յաւիտենականն:

✳ [illegible] :)

Ոգեւորս. Է. գլուխ. ԺԸ. Գ. որդն՝ ասէ զխիղճ մտացն. զի զկնի դատաստանին բաց 'ի մարդոյ (ասէ) ոչ ոք կենդանի մնասցէ: պիղծն Պաւղինոս, որ զհուրն՝ փոխադրապէս առնու 'ի տեղի սաստիկ զայրացմանն Ա.Յ. նմանապէս և զոր դունսն այլաբանօրէն, ասէ Կուռնէլիոս. Եսայ. 66. վերջն: որ անդ ամենք խմանան (ասէ) զնա բազում բոցիկս՝ որ 'ի մարմնոց դատապարտելոց ելացման պայթուցանելին 'ի հազար տեղեաց: Պարձէլ՝ խմանան (ասէ) զցաւն և զորտմութին, իբրև որդն եղեալ 'ի ներքուստ մեղաց՝ կրծելով և տանջելով զհոգին, 'ի կորուսմանէ այնքան երջանկութեանն. զոր դիւրին էր ստանալն և ժառանգելն:

Սակայն՝ որ դժոխքն՝ ըստ գրոյն իմանի տեղին դատապարտելոց. այսպէս և հուրն, և խաւարն, և սառնամանիքն և անքուն որդունքն: Իսկ զոր Ագլերտ զխղճմտանսն ասէ, այն է ըստ ներքնոյն. զի և խիղճ մտացն ոչ սակաւ խայթող է: Ուստի և բանելին Նարսեղ ձոնն 'ի մեկնութեանն Մրկ. Թ. 45. երկու կերպիւ իմանայ զորդն դժոխոց. զներքին խղճմտանացն. և զարտաքին օձակերպ որդանցն: ուստի ասէ թէ, իւրաքանչիւր մեղք և չարիք՝ որդունք լինելոց են անդ նման օձից խայթողաց զծնօղս իւրեանց. սակայն նախկնաբար զխիղճ մտաց ասէ. ուստի առաւել նեղի և տարչարի 'ի խղճէ մտացն. քան թէ յայն անմահ օձիցն և անշէջ հրոյն: Պուրձէլ ասէ. որ է տանջանք ներքոյ և արտաքոյ. ներքոյ խիղճ մտացն, որ է չարչարանք հոգւոյ. զի հոգին 'ի յամօթոյ տանջել լինի: Եւ արտաքոյ անմահ որդունքն նման օձից և կարճաց, և անշէջ հուրն՝ որով մարմինք տանջին. որ զի ցուցցէ՝ թէ հոգւով և մարմնով տանջելոց են 'ի հուրն անշէջ մեղաւորքն. և այլն: Եւ Սարգիս շնորհալին 'ի վերայ Եսայեայ որ 'ի վերջն ասէ, և զի մի ոք վարկպարազի և դիւրանձունկ իբրև զայս հուր համարեսցի զայն հուրն ասաց, հուրն ոչ շիջանի. ապա և զյաւերժական տանջանացն, կարի իմն սաստկագոյնս 'ի նմին յարէ, զթունաւոր և զխածանօղ որդն ասաց թէ՝ ոչ մեռանի և այլն:

Իսկ Կուռնէլիոս ասէ թէ, աստ յատկապէս իմանին ասացեալ որդունքն, որք 'ի դժոխս եղանին զարհուրելիք, գարշելիք, խածանօղք և յաւիտենականք. (որք բնականաբար սաղմանդրին, և փիւնիկոյսթայն ապրին 'ի հրում) և այս վասն այնորիկ՝ զի իցեն վրէժխնդիրք դատապարտելոց, որք մարմնոյ հեշտութ. և այլոց հետևեցան: եղանի այս տանջանս մեղաւորաց համգէտ հրոյ. և որդունքն ոչ եղանին բնականաբար. այլ Ա.Յ կազմին՝ խտանս ջուրն ամբարշտաց. և այսպէս այն որդունքն ոչ տանջին 'ի հրոյ՝ այլ տանջեն: և զայլս բազումս տես անդ: Իսկ Սէս զպատճառն տալով թէ վն էր լինին այնպիսիկ. նախ թէ վասն պարարողաց զմարմինս: Երկրորդ թէ՝ լինին անմահք: Երրորդ թէ՝ ուտեն և ոչ սպառին մարմինք դատապարտելոցն:

Եւ չորրորդ թէ՝ թունաւորք լինելոց են որդունքն նմանք օձից:

✳ [illegible] :)

Բաժակն՝ երեք կերպիւ առնանի 'ի սուրբ գիրս. կամ 'ի տեղի մարտիրոսին մահուան, ըստ այնմ, կարէ՞ք ըմպել զբաժակն և այլն: Երկրորդ՝ 'ի տեղի յաւիտենական զմայլման. ըստ այնմ, արբից զսա ընդ ձեզ նոր յարքայութենն իմոյ: Եւ երրորդ 'ի տեղի պատժոյ՝ ըստ այնմ, բաժակ ոսկի 'ի ձեռին իմում Նաբուգոդոնոսոր, ում կամիմ արբուցանեմ:

Իսկ աստ զյաւիտենական պատժոյն խօսի, որ մահացուցիչ բաժակ է և գինի յիմարութեան՝ զի որպ ծառայիցքն և անդամահարքն զմոլեալ գինեաւ թմրեցուցանեն զորս յօշատելոցն են, այսպէս և զորս Աստուած կորէ և հատանէ 'ի յիմանակ ցութէ ընտրելոց, արբուցանէ զբաժակն յե

ամն

ոյն թշուառութեն բարկութեն խլոյ · որոյ մրուրն ոչ սպառի · և ըմպելոց են զնա ամ մեղաւորք երկրի , որ առաւել մահացու_ցիչ է քան զբաժակն գեղսամակարդեալ · զոր մատոյց Եւռուղղոս մեծին Աղեքսանդ_րի · տես նորին պատմութ · Ճ խմթ · գլուխն ։ Եւ առաւել քան զկոնիոնն զոր ըմբու_ցին աթենացիքն Սոկրատայ ։ և զոր Իշ_խանքն մեր՝ Սբ̃յն Տրդատիոսի ։ այս բա_ժակս կոչի բաժակ բարկութեն Ա. Յ , որպ ա_սէ Սբ̃ն Ներսէս Լամբրոն · Սաղ ՀԴ · 9 ։ որոյ մրուրն յաւիտենական տանջանաց՝ և մահն ոչ սպառի ։ և թէ զբարկութն Ա. Յ նշա_նակէ՝ տես Եսայ · ԾԱ · 17·21 ։ և յայտնու_թեան · ԺԴ · 10 ։ և ԺԶ · 19 ։

※ (Ո՞չ ինչ առաւելս անօթոյն հոգւոյս և այլն ։)

Ա. յոհնքն , վայ ինձ 'ի ժամու աւանդման հոգւոյս յեղկելի մարմնոյս , թէ ո՞ր յան_դիման լինելոց եմ ահեղ դատաւորին ։ զի յայնժամ դատաստանաւ ըստ մասին հո_գւոյն՝ հատուցանին յուսով ամ ուժեք վարձք և պատիժք · և միայ կատարեալն հանդերձ մարմնով , 'ի վերջին դատաստանին , որպէս ասէ Սուրբն Գրիգոր Տաթևացին 'ի յամառան հատորի · ՃԿԷ · քարոզն · 'ի ·630· երեսն · վն գալստեանն Քսի 'ի դատաստան թէ , գալն Քի 'ի դատաստան եր_կու ազգ է ։ Առաջին՝ յորժամ գայ 'ի յոր մահուն մարդկան՝ վն առանձին դա_տաստանին ։ Երկրորդ՝ յորժամ գայ 'ի կատա_րածի աւուրն՝ վասն առ հասարակ դա_տաստանի ։ վասն առաջնոյն ասէ տէրն · յիշեա ուստի անկար և ապաշխարեա և զառաջին գործս քո արա · ապա թէ ոչ՝ գամ ես և շարժեցից զաշտանակն քո 'ի տեղւոջէ իւրմէ , և այլն ։ Յայտ · Բ 5 ։ Եւ զկնի ասէ այլ այս առաջին դատաստա_նին , թէ Սբ̃յն և թէ չարացն , երեք կերպիւ անկատար է · և զայլ՝ տես 'ի նոյն քարոզին ։

※ (Ո՞չ ինչ առ նախաղօթութեան խորհրդոյն ընդդէմ, ... է ... ։)

Յօհաննէս ծործորեցին՝ ... իմա_նալ զկուսութին · և խոհեմ. զողորմութին · կամ զհաւատ առանց գործոց · կամ զբարի գոր_ծոց փոխարէնս՝ զփառս 'ի մարդկանէ զոր ժողովեցին 'ի միտս իւրեանց ։ Իսկ յիւղով զոստի կենացն պայծառութ և զլոյսն փա_ռաց անմատչելի լուսոյն · զոր ոչ ունէին յիմարքն ։ Համաձայնի այսոցիկ և Նիլոսնէ լիսս · որ լապտերաւ իմնոյ զհաւատն , և իւղով զբարի գործսն՝ զսէր՝ և զողորմութի · առանց որոց՝ լապտերքն հաւատոյն շիջա_նին և մեռանին · ըստ այնմ , հաւատք առանց գործոց մեռեալ են · Յակ Բ · 20 ։ զի ձէթն է բարեգործութիւն , առանց որոյ հաւատն մեռեալ է ։ Իսկ վառել ճրագ՝ է սէրն , զի որպ թարց իւղոյ՝ լապտեր խղճմտանացն ոչ վա_ռի · այսպէս և ոչ առանց սիրոյ , բարեգոր_ծութ և ողորմութ լապտերն հոգւոյն · ուս_տի 'ի ձեռն հոգևորաց՝ լուցել մոմ տան լաթինք , առ 'ի նշանակել թէ՝ ունին զհաւատ բարի գործովք ։ Եւ մեք 'ի գիշերակողմն մե_ռելոյն վառեմք , թէ իմացկանութին լի է լու_սով հաւատոյն · և ընթանայ իբրև զհարսն լուսաւորեալ առաջի փեսային ։ Նոյց ես (ասէ) ահա ունիմ զլապտեր հաւատոյս , և ոչ զձէթ բարի գործոց · որ թէ շիջանիցի միանգամ հաւատն իմ , առանց սիրոյ և բարեգործութեն զողով՝ [illegible] , և անվառելի է 'ի հանդերձելումն · զի ոչ վա_ճառօղ գտանի և ոչ գնօղ · և ոչ ժամանակ արդիւնաւորման · և ոչ օժանդակութ բա_րեխօսութ Սբ̃ց · ըստ այնմ . Եզեկ · ԺԴ · 14 ։ Եթէ իցեն արքն այնոքիկ երեքին 'ի մէջ նր · Նոյ · Յոբ · և Դանիէլ · նոքա արդարութբ իւրեանց ապրեսցեն ։ Իսկ եթէ արդարքն հազիւ ապրին կարեն · իսկ մեղաւորքն և ամբարիշտքն ո՞ւր երևելոց են ։ Ա Պտ ։ և փա_կումն դրան կոչի՝ մտանն առագաստին · զի ոչ բարեխօսութիքն օգնեն · և ոչ աղա_չանքն՝ Տէր Տէր բաց մեզ ասողաց ։ Եւ զի անցանի ժամանակն գնելոյ · և ոչ ես լի_նի ժամանակ ապաշխարութ 'ի գալ դատաս_տանին ։ Եւ Օրոգինէս ասէ · որք 'ի ժա_մու օգտութեն և շահաւէտութեն յուլացան և ոչ ուսան · այլ զանց արարեալ արհամար_հեցին · յանդէպ ժամկի մինչ կամին ուսա_նիլ և բարեօքն այլոց փայթամանալ , Նկէտ մահուան՝ պաշարեալ լինին 'ի մահուանէ ։

※ (Ո՛չ գիտեմ զձեզ ։) Եւ ընդդէմ ոչ գիտէ Քս · մի շոմանք ասասցեն , կերաք և ար_բաք ընդ քեզ · և 'ի հրապարակս մեր ուսու_ցեր · քանզի սոքա հետևէին Քի · ոչ խա_չիւ և չարչարանօք , այլ միայն զբարիս նր վայելելով · վն որոյ իբրև ամբ ոչ գիտա_ցեալ լի են 'ի նմանէ · զի ոչ գիտացին զնա ապաշխարութեամբ և խաչիւ , այլ հեշտա_լեօք միայն ։ Ասաց և Հարանն յերգսն ա_սէր , 'ի գիշերի յանկողնի իմում խնդրեցի զոր սիրեաց անձն իմ , խնդրեցի և ոչ գտի · կոչեցի և ոչ ետ ինձ զայն ։ Իբրաւ ամբ

ոչ գտանէ դուն, զի 'ի գիշերի մեղաց, և յանկողնի հեշտութեան խնդրէ ։ Ասաց և Սողոմոնն՝ յանդիմանեցան 'ի Քրիստոսէ մինչ տասներն, մեք ակնունեմք․ թէ նա է, որ փրկելոց է զմեզ․ ասաց, ո՛վ անմիտք և հեղգասիրտք, առ 'ի հաւատալ յամենայն զոր խօսեցան մարգարէքն․ ոչ ապաքէն պարտ էր չարչարիլ Քրիստոսի և մտանել 'ի փառս․ և ահա մինչ Քրիստոս՝ որ տէրն էր փառաց, խաչիւ և չարչարանօք եմուտ․ և հետևողքն կամին միայն բարեաց ընկալմամբ մտանել, վասն այնորիկ անգիտացեալ լինին ինմանէ ։ Յայտ գեղեցկապէս խօսի Պօղոս քեմբացին․ է․ գրքոյն համահետևմանն Քրիստոսի ՃԺ գլ․ ասելով թէ․ ունի թերևս Յիսուս զյոգունս սիրօղս արքայութեան, բայց զսակաւս բարձօղս խաչին իւրոյ ։ Ունի զբազում ցանկացօղս մխիթարութեան, բայց զսակաւս կրօղս նեղութեան ։ գտանէ զբազում սեղանակիցս, բայց զսակաւ պահօղս։ Ամենքն ըղձան ընդ նմին խնդակցիլ․ բայց սակաւք կամին վասն նորա կրել ըզ դժուարութեան ինչ բաժակ հետևեն Քրիստոսի մինչև 'ի բեկումն հացին․ բայց սակաւք 'ի յըմպումն բաժակին չարչարանաց․ և զայլսն տես անդ ։ Եւ Մունէկլիոս 'ի վերայ յիմար կուսանացն 'ի մէջ այնմ, ոչ գիտեմ զձեզ․ ասէ թէ, վասն զի զօրս զայս մարգարէքն ձեզ առանդեցին՝ որ էին մեծ և երևելի․ ուստի որպէս դուք 'ի ձերում աւուրն յանդգնեցայք, և ոչ կամեցայք ճանաչել և ընդունիլ զիս․ իբրև զբան՝ և իբրև զԱստուած և զՏէր ձեր․ և իբրև զծնեալ Մարիամայ, և ես ևս այսօր յիմարամաւուրս՝ ոչ կամիմ ճանաչել զձեզ, 'ի յիմնոց հօտից, և 'ի հաւատացելոց։ Եւ վասն այնորիկ զձեզ թողում, քանզի զորդիւս ինչ կենաց ձերոց ոչ ճանաչեմ։ Եւ Սուկեբերանն ասէ, մինչ ասէ թէ՝ ոչ գիտեմ զձեզ․ ոչ այլ ինչ՝ եթէ ոչ գեհեանն գիտէ զձեզ, և անտանելի տանջանքն թողեալ լինի նմին ։ բանս այս յոյժ դժուարին է, քանզի զոր ոչն գիտէ Աստուած, զայն ոչ գիտէ երկինն․ ոչ գիտեն հրեշտակք․ և ոչ երանելիքն, այլ սատանայ գիտէ․ մանզի գիտէ եգեհեանն ։ Եւ Յովհաննէս ծործորեցին այլ գեղեցկապէս մեկնէ ասելով․ կարի աղէտ թուի ինձ եղտառնադոյն տանջանք․ զի յետ այն քան պատերազմացն յաղթութեան, և գործոյն երկասիրութեան 'ի բաց վարեցան․ որք չէին ընդ լապտերօք, և ամօթալից և գլխակոր կորանօք յետս չոգան․ ոչ ինչ օգուտ գտեալ 'ի կուսութեան՝ որ առանց իւղոյ էր․ և ոչ 'ի գործոյն՝ որ 'ի փառս աշխարհի ներգործծեալ կատարիւր, զոհագինն զայն լսելով բարբառ թէ՝ ոչ գիտեմ զձեզ․ այսինքն 'ի փառս իմ ճգնեալ և կամ օրինաց իմոց հետևօղ եղեալ․ և այլն։ Եւ ես ասեմ թէ՝ ոչ գիտէ Քրիստոս զանզգամօրսն նշանաւ իւրով՝ այն գործովք բարեաց, վասն որոյ և ոչ ճանաչէ զնոսա․ զի են նշանաւորեալք՝ նշանաւն սատանայի․ և ոչ դիտէ գիտութեամբ նախասահմանութեան, այլ գիտութեամբ անապագութեան․ վասն որոյ 'ի հեռաստանէ ճանաչէ զնոսա իբրև զոչ սիրելիս։ Տ․ յուսոյ կերլինթոս դալով 'ի բաղանիսն եփեսոսի, տեսեալ զաւետարանիչն Յովհաննէս՝ ասաց թէ, ճանաչես զիս․ և ասաց Սրբն Յովհաննէս, ճանաչեմ զքեզ․ զի դու ես անդրանիկն սատանայի ։ Կրթել՝ որպ 'ի ժամու գիշերոյ ոչ ճանաչի մարդ՝ պատճառաւ խաւարին, այսպէս և յիմար կուսանքն, ոչ ունելով զլոյս 'ի լապտերի, եղեն անգիտելիք 'ի փեսայէն Քրիստոսէ, որ իբր թէ կամէր ասել․ զիք իմքն են՝ լուցեալ Հրագաւ դան, և զինքեանն այնու ինձ առնեն ճանաչելիս, իսկ դուք ոչ ունիք զլոյս, զի այնու զձեզ ճանաչեցից․ զի ունիք զլապտեր․ և ոչ ըզ ձէթ և զլոյս․ վասն որոյ ոչ գիտեմ զձեզ։

ԳԼՈՒԽ ՈՒԹ՛ՆԵՐՈՐԴ

[illegible]

* ԲԱՆ *

ԸՄ ՈՐԳԻ ՍԵԼ՛ՆԻ ՑԵՍ Ի ՄԵՂԱՆԱՑԲԱՆՏԷՆ

* ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ *

Զի ասացաւ 'ի Տեառնէ թէ՝ ոչ ելանի-
ցես անտի, մինչեւ հատուցանիցես զյետին
քնիոնն. զի որպէս քրէականապէս մեղանչողքն
ընդդէմ արքունական պատուիրանի, անզեր-
ծօրէն դատապարտին. այսպէս ընդդէմ հան-
գստականին Ա՟յ մեղանչողքն յաւիտե-
նականաբար. ուստի և 'ի սմա աղուէնա-
ցին 'ի խորհրդոյ ապաշխարութեան 'ի վր նե-
րելի մեղաց 'ի·Ը·պրակին ասի թէ, ոչ ելա-
նիցես անտի, մինչեւ հատուցանիցես զյետին
քնիոնն. այսինքն 'ի բանտէ յորում դնի մըղ-
ակս մահացու մեղաց, մինչեւ հատուցանի-
ցես զյետին նաքարակիտն. որով նշանակի
ներելի մեղքն: Եւ 'ի վր այնմ, բարկա-
ցեալ տէրն մատնեաց զնա դահճաց, մինչեւ
հատուսցէ զամ զպարտսն՝ ասէ ՛յՅօհան-
նէս ծործորեցին. մինչ՝ ոչ ժամանակա-
կան է. այլ յաւիտենականն. իբր այն, ոչ ելցէ
անտի, մինչեւ հատուցանիցէ զյետինն քնի-
ոնն. այսինքն զբիւր պարտս քանքարացն:
Զայս մինչեւ՝ և Նարգուղիմէոս մարտը-
և պիսկոպոսն մեկնէ յաւիտենականն, 'ի վր կուս-
ութեն Ածնին. 'ի վր այն բանին թէ՝ և
ոչ գիտէր զնա, մինչեւ ծնաւ զորդին իւր
զանդրանիկ, եւայլն: զի որպ այն թէ՝ ոչ ելա-
նիցես անտի, մինչեւ հատուցանիցես զյե-
տին նաքարակիտն՝ է յաւիտենական. այս-
պէս եւ այս թէ՝ ոչ գիտէր զնա. մինչեւ ծնաւ
եւայլն: պայմանէ յաւիտենական մինչեւէ

զարհուրէր Աէս Գրիգոր: Տէս և՛ի. Ներ.
գլուխ. ա. համարին. եղայլս:

* (Բանից բողոքեն դերեցեր ...) Պարտքն մեղաց բաղում, և
հատուցումն տանջանաց անթիւ:

* (Անողորմ են հրեշտակքն և անխնայ պա-
տուհասն:) Զի որք ասա աղաղակեն թէ
մինչեւ յենլք ոչ ողորմիս ինձ՝ այս եւ թա-
նասուն ամ է. անդ աղաղակեն անողոր-
մաբար թէ՝ ամ վրէժ 'ի յանցանորացն քոց
պատուիրանաց. զի բժշկեցաք զնեմ եւ նա
ոչ բժշկեցաւ վն որոյ թողաք զնա. զի ըն-
նորհքո ընդունայն արարին. և զպահպա-
նութի մեր 'ի նանիր: անողորմութեն հրեշտակաց
երևի յաւուր դատաստանին, մինչ առաջին
'ի Տ՟ե. մէջ փողով մեծաւ. և ժողովեն զընտրեալս և
զյանցաւորսն արկանեն 'ի յաւիտենակն հուր
անշէջ: անխնայ է և դատաւորն. զի դա-
տաւորք, կամ վն ագահութե. կամ վն երկիւ-
ղի. կամ վն ակնառութե. և կամ վն կաշառաց
թիւրեն զդատաստան. այլ յանցանացս ա-
զատ է Տ՟ն: վն որոյ զիմի ասէ. հրէշ է ա-
նտինն և անխնայ բերմն:

* (Է) Բարեխօսք են սպառնալիքն. և անո-
ղորմ հատուցումն:) Բարեխօսքն՝ է միջնոր-
դելն. դողալն և սարսափելն. և այնպէս են
սպառնալիքն Տ՟ն յաւուր դատաստանին.
Եւ անողորմ հատուցումն. զի է անեղր և ա-
ռանց ողորմութե. թէպէտ ըստ վարդապետաց,
Ա՟ծ վարձատրէ զարդարսն 'ի վեր քան զար-
ժանն. և պատժէ զմեղաւորսն 'ի վայր քան
զարժանն: Սլպերտ. ա. գրքոյ. լբ. գլ.

* (Ահարկու հրաման, և մերձաւորութեանց դանդ-
ման:) Ահարկու է հրամանն Տ՟ն,
թէ 'ի յարուցե մեռելոց. և թէ 'ի յատեան մա-

ատեան

տուցանելն զդատապարտելիսն։ Իսկ Քրիստոս դատաւորաց յանդիմանութեանն . զի որք աստէն ՚ի ծածուկ յեղծայրական յանդիմանութենէ ոչ օգտեցան . արժանապէս անդ հրապարակաւ խայտառակին ։ զի անդ բացեալ լինին դպրութիւնք եւմատեանք խղճմտանաց եւ դատեցեալքն վկայեն զարդարութէն դատաւորին՝ թէ ոչ յընդունայն դատապարտէ զինքեանս , այլ իրաւամբ . Դանիէլի . Է . 10 ։ որպէս եւ երեք մանկունքն ասէին թէ՝ արդարութ. եւ յիրաւի ածեր զայս ամ ՚ի վր մեր . վզի զի մեղաք, անօրինեցաք . եւ պատուիրանաց քոց մեք ոչ անսացաք . Դանի . Գ . 28 . եւ . 31 ։ Եզ . Թ . գլուխ . 6 . համարն ասէ . քո արդարութի . եւ մեր ամօթ երեսաց։ Դարձեալ՝ մերկապարանոց է յանդիմանութին , զի ասա Տէր սրտէ ՚ի միրտ խօսելով , բազմիցս յանդիմանէ զմեզ եւ ոչ անսամք . ըստ այնմ . Խմա . Ա . 5 ։ յանդիմանեսցէ ՚ի հաստանիլ ՚ի վր անիրաւութեց . վսյ արժանապէս յայնմ ահաւոր ատենին մերկապարանոց առնէ զյանցանս մեր . ոչ զի ինքն գիտասցէ . այլ զի հրեշտակաց եւմարդկան ծանուսցէ՝ զամօթերեալ չարութիս ՚իւրոց մեղաւորաց . զորս ոչ հրապարակեցին առաջի խոստովանահարց . եւկամ վերստին ոչ զղջուն յառաջին փոխածն դարձան։

* [illegible] ։) Ըստ այնմ . Դան . Է . 10 . դատ հրոյ յորդեալ ելանէր առաջի նր ։ այս է այլաբանօրէն . որ նշանակէ զվճիռն մեծ . զոր ասաց Աբրահամ առ մեծատունն թէ՝ ՚ի վր այսր ամի վիհ մեծ է ըն մեզ եւ ըն ձեզ . զի թէ կամիցին այսի առ մեզ անցանել ոչ կարեն . եւ ոչ անտի առ ձեզ . Ղուկ . ԺԶ . 26 ։ Եւ թէ ըստ գրոյն առցի բանս . նշանակէ զգետօրէն հուրն դժոխոց . եւ ըստ այնմ ոչ է այլաբանօրէն . այլ իրականաբար հուր։ այլ տուասպել է ասացեալն ոմանց . թէ անդ իցէ մեկ գետ մի հրեղէն, եւ մազէ կամուրջ ՚ի վր գետոյն . ՚ի ներքոյ դժոխն . եւ ՚ի միջս կողմն արքայութի . որ թէ կարիցեն անցանել ժամանեն յարքայութին . եւ թէ ոչ կարեն՝ անկանին ՚ի դժոխսն ։ Իսկ թէ այլաբանօրէն առցի . այն է զոր ասաց Տէր . նեղ եւ անձուկ է ճանապարհն՝ որ տանի ՚ի կեանս։ որ թուի թէ ՚ի ճշմարտութեան այսմանէ ճմլեալ իցեն զտուապելն զայն . զի յանձուկ եւ ՚ի նեղ ճանապարհէ արքայութեանն (որք են բարի գործքն) խոյս տացեն . եւ տուասպելեան զերծանիլ կարիցեն։ այլ մազեղէն կամուրջ է նեղ . եւ անձուկ կենցաղավարութիւնն՝ որ տանի ՚ի կեանս։

* [illegible] ։) Թանձրամած ասի . զի դժոխայինն խաւարն է շօշափելի , առաւել քան զխաւարն եգիպտոսի ։ Իսկ առանց [illegible] ասէ զի ոչ լուսով եւ ոչ արեգականն կարէ լուսաւորիլ . եւ ոչ եւս գոյ փրկող . որ ասասցէ թէ, որք ՚ի կապանս էք ելէք . եւ որք ՚ի խաւարի յայտնեցարուք ։ զի զմառախուղն փարատէ արեգակն . եւ անդ ոչ գոյ արեւ . եւ ոչ լոյս ։

* Յաւիտենական է հուրն եւ այլն։

Յաւիտենական, ոչ միայն զի անվախճանելոյն մեղաց է տեղի . այլեւ գարշահոտութ է ապականեալ ըստ օրինակի հրոյն սոդոմայ ծծմբայինն հոտով , եւ չնչարգել գոլով ։ եւ այն զի ՚ի հարկաւորացն եւս դժոխային հրոյն ծծմբային եւ ճարպալից լինին . զի մշտաբորբոք լինիցի . ըստ զհուրն Գեհենայ լերին . որ յերկաց երկրի զեւղային հիւթս քարշելով՝ միշտ վառի եւ ոչ շիջանի . Թէպէտ դժոխայինն է եւս գերբնական ։

* [illegible] ։) Զամենայն առ ինքն գրաւող է անդունդն դժոխոց . զի տարտարոսն է դժոխային անդունդն . եւ գրաւելն է առ ինքն ընդունելն զայնքան բազմութ դատապարտելոց ։ [illegible] . զի ոչ ջերմութ հրոյն տապանայ եւ ոչ արեւու տապով հալի ոչ զսառն տարրական ։ եւ այն իսկ է զարմանք . զի է անդ հուր՝ եւ ոչ ունի լոյս . է ջերմութի եւ ոչ լուծանէ սառնամանիքն ։

* (Գ) [illegible] ։)

Յաւիտեանսն, այսօրինակ դառնագոյն տանջանքս՝ քեզ են պահեալ եւ պատրաստեալ ով անձն իմ մեղաւոր . ըստ այնմ , եւ թափք յինէն ՚ի հուրն յաւիտենականն . որ պատրաստեալ է սատանայի եւ հրեշտակաց նր ։ այսպէս ՚ի շինիլն քաղաքի իմիք՝ շինեն եւ բանտարք վս պարտաւորաց . որ ոչ թէ շինողն կամի զի մարդիկ պարտաւորեալ ՚ի բանտ մտանիցեն , այլ թէ , եթէ դիպեսցին պարտաւորք՝ տեղին ՚ի պատրաստի գտանիցի։ այսպէս եւ Ած ՚ի կատարումն ըն դհանլից, իբրեւ զողջակէզ իմն , եւ պարտաւորաց արգելանք՝ արար զդժոխն . ոչ սահմանեալ լով առ ՚ի գնալ անդ ումեք . այլ եթէ գտանիցին , տեղին պատրաստական լիցի . զի ինքն ասաց . ոչ կամիմ զմահ մեղաւորին եւ այլն ։

* Ո՛Վ … , և այլն :)

Թէպէտ մի խոնարհութ այնպէս ասէ՝ որ ոչ էր պոռնիկ և չարագործ. սակայն է և պոռնկութիւն ինչ. որ զոլով հոգի մարդոյն հարսն Քի, իկամս սատանայի և ընդ հեշտութ նի պոռնկի. այսպէս կռապաշտութիւն ասի պոռնկութի. Սղմ. ՃԵ. 2 : Եւ ահա կռապաշտ է մի մեղսագործ և կռոց տուն: որպ ասէ Ոսկեբերանն. 'ի կռոց բագին եթէ երթայցես, զնոխազաց և զարջառոց արիւն եգչարաւ տեսանես. իսկ 'ի սիրտ ագահին՝ զարիւն և զշարաւ մարդկան:

Իսկ … ասէ. Քս զի է որոմնացան, զոր փրկիչն զմեղսն՝ որդիս և ծնունդս չարաց կոչէ. ըստ այնմ, որոմն որդիք չարին են. Մատ. ԺԳ. 38 :

* Ը… , և այլն:) Ըստ յոյժս, ահա զվաստակս գործոց ձեռաց քոց ժառանգեսցես. զի դու իմքնին գործելով զչարն մեղաց. զկորուստն դժոխոց քեզ սահմանեցես. զի մեղքն է ժառանգ և որդի գործողին. ըստ այնմ, ժառանգ առն՝ որդիք են:

* Ջ… :) Թափերեալ և մոլորեալ 'ի մաքուր շաւղաց:

* Ո… :) Իւրև զերկիրն աներևոյթ և անպատրաստ. կամ դատարկ և ունայն 'ի պատշաճաւոր գեղեցկութեց և զարդուց 'ի կէտ ստեղծմանն. Ծնն. Ա. 1 : և զի հոգւ է լիացուցիչ և կատարիչ բնութ, և ահա ես (ասէ) ունայն գտայ յայնպիսի հոգևոր հարստութեց շնորհաց :

* (Դ.) …)

Ըստ յոյժս. 'ի վրէժխնդրութ շարժօղ զքարոզն Քի առ 'ի պատժել զիս յակամայ. ըստ այնմ, եւ տես Տր եւ նախանձեցաւ և սրտմտեցաւ և այլն: և գործն այսորիկ նախանձու է, զոր ասաց. դարձուցից զերեսս իմ 'ի նոցանէ և այլն: և եթէ նք նախանձեցուցին զիս չաստուածովք իւրեանց և բարկացուցին զիս կռովք իւրեանց. օրին. ԼԲ. 19. 21 : Եւ ընդէր նախանձի Քս՝ անախտ բնութին. զի զպատիւ իւր կռոց նուիրեալ տեսանէ. որք չեն 'ի բնութենէ այնպիսի պատուոյ արժանիք, վս ոչ գոլոյն 'ի բնութէ Ածք : զի որպ հարսն՝ մինչ զոք սիրող ստանայ. զփեսայն 'ի նախանձ շարժէ. այսպէս և հոգին զոլով հարսն Քսի. եթէ թողեալ զփեսայն Քս, ընդ սատանայի և մեղաց պոռնկի. 'ի նախանձ շարժէ և 'ի վրէժխնդրութ գրգռէ զՏրն : Ըստ յոյժ նախանձն ըստ որում է ատելութ այլոց բարեաց, ոչ է առ Այ՝ և ոչ ասի. այլ ըստ որում առնանի 'ի տեղի վրէժխնդրութ, վս յանցաւորաց՝ առ 'ի պատժել արդարապէս, ասի առ Այ : այսպէս և Եղիաս նախանձեցաւ զնախանձ Տն Այ ամենակալի. և զսուտ մարգարէսն կոտորեաց. 3 Թագ. ԺԸ. 40 :

* Ս… :) Քս դու քեզէն չինեցեր զանել բանտն դժոխոց և զանփախչելի որոգայթ. ըստ այնմ, զդու բն զոր փորեաց եպեղեաց՝ 'ի նոյն անկցի զոր և գործեաց : զի որով հետև դու խոստովան եղեր՝ թէ մեղք քո անբժշկելիք են և հարուածդ անօրինակ. ուրեմն այդպիսաբար վիրաւորեցելոյդ մեղօք. ոչ այլ ինչ տեղի պատշաճի, եթէ ոչ՝ անել բանտն դժոխոց. և անփախչելի որոգայթն : այսպէս չինեն էպիրշիմի որդունքն զանել բանտ. բայց ծակելով կարեն ելանել ի դուրս. այլ մեղաւորն ոչ:

* Ս… և այլն:) Զի և նի դատաւորք ոչ վճռահատեն զոք պարտաւոր մահուան՝ եթէ ոչ բերանով իւրով խոստովանիցի պարտաւորն վս որոց ամբաստանեալ լինի. որպ և Յեսու Որդի Նաւեան, վճռակաւ զգողն ընթանեալ (զԱքար զարմեան) ոչ եսպան. մինչ ոչ ընկալաւ զխոստովանութի 'ի բերանոյ նր. Յեսու. Է. 20 : այսպէս և եկեղեցական ատեանն, ոչ տայ ումեք զարձակումն. եթէ ոչ նախ պարտաւորն բերանով իւրով խոստովանիցի զյանցանսն:

* Ո՛Վ … :) Քս չնչանկեաց նման զգալեաց սիրելով, առանց սանձի բանականութ յարձակել 'ի նիւթականսն, ևիբր Ա բոլորին մարմին դարձել՝ անբանական եղեալ Ըստ այնոցն. ըստ այնմ, շնչաւոր մարդ՝ ոչ ընդունի զհոգւոյն Այ. 1 Կորն. Բ. 14:

* Ո՛Վ … :) Քս պիղծդ եզազիրդ 'ի Սեց. զի խոհերն՝ է զազիր եպիղծ:

* Ո՛Վ … (Քս արբեցող …)

Յայտ է թէ՝ արբեցութին է մեծ անպարկեշտութ և մոլորութ բանականին. զի և Սա՝ եթէ ոչ էր արբեցեալ՝ ոչ անպարկեշտօրէն մերկանայր : Ուրեմն արբեցութին պատճառ է ամից անպարկեշտութեց. զի և ինչ լոյծ իքն՝ նախ կերին և արբին. և ապա յարեան 'ի խաղալ. և Հերովդէս արբեցեալ՝ ետ հատ զգլուխ Սրբոյն Յհնու մկրտչի: և այլքն յայտնիք են:

ԳԼՈՒԽ ԻՆՆԵՐՈՐԴ.

[illegible] ։

* ԲԱՆ * Ա

ԱՌ ՊԱՏԱՍԽԱՆԻՍ ԲԱՆԻՑ ԱՆԲԱՐԲԱՌ

* ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ *

Այսինքն, ամ 'ի լեռան եղեալ և պապան ձեալ. որոյ և անպաճոյճ հարսնեորն պա պանձեցաւ, յորժամ ասաց Թագաւորն. ընկեր՝ զի՞ մտեր այսր, զի ոչ ունէիր հանդերձ հարսանեաց։

* [illegible] ։)

Այն է, զի և անպաճոյճն հանդերձիւ 'ի տե սուէ Թագաւորին. և 'ի նմանակ ցուէ հարսնե րոյն զրկեցաւ, զի անպիտան էր Տ.Ն երկ նաւոր Թագաւորին և Ջեց նր. Մատ. ԻԲ։

* (Բ) [illegible] . և այլն ։)

Այսինքն թէ, այնքան Բ ըումք են մեղք իմ, որ թէ բոլոր ջուրս ծովու թանաք արա րից, և զբոլոր աշխարհի դաշտս եզտափակ տեղւոյն թուղթ ձևացուցից, և զբոլոր ե զեգունեան 'ի շամբից գրիչ կտրեցից. դա և ես ոչ կարեմ զմասն ինչ յիմ գործած չա րեացն գրել՝ որ է ճարտասանական ձև ։ առակս Ա որում ընդդէմ անհնին Տ.Ն են յանցանքն և ինքեանք ես անհունք են, նկատմամբ արժանապատուութեն Տ.Ն ընդ դէմ որոյ գործեցեալ լինին մեղք ։

* [illegible] . և այլն ։)

Այսինքն, թէ զկցանմանու մայր ծառեւն լուծ եթէ կշռոյ չինեցից, և զմեղս իմ 'ի մի թաթն կշռոյ լցուցից. և կամ 'ի կեա ճանկէն կախեցից. և զմասին լեառն 'ի միւս թաթ կշռոյն եդից. այնքան են յանցանքն իմ, որ նժարի միոյ չափով չկարէ մասն ընդն թեթևացուցանել զմեղօք լցեալ թաթ կշռոյն, և կամ հաւասարել իւրով ծան րութեն իմոցս մեղաց ։ քանզի և Աստուծոյ զծանրութի մեղացն, բարկութեն՝ քարի և աւազոյ բաղդատէր ասելով. ծանր է քար. և դժուարաբառնալի է աւազ. բայց բարկութի անզգամին ծանրագոյն է քան զերկոսեանն. Առակ. ԻԷ. Գ ։

Իսկ Պաւղոս՝ զմեղօք ծանրացեալն, կա պարի նմանեցուցանէր ասելով թէ, իջցեն նոքա որպէս կապար 'ի ջուրս սաստիկս. որով ցուցանէ թէ 'ի բոլոր Բ իւրով ծանրութեն ոչ կարէ տանիլ զծանրութի միոյ մեղաւորի. այլ դժոխն է մէտ նր և հանգստարան. և դադարման տեղի ։ այսպէս զդատապարտեալ դևսն՝ ոչ կարաց տանիլ երկինքն։

* [illegible] ։)

Այսինքն, ըստ նմանութե տերևաւորաց անպը տուղ թզենւոյն, զոր Տրն անէծ ։ [illegible] է բունն ծառոյն ։ [illegible] է հասանն ։ Աստի որպ տերևաւորաց թզենին 'ի հեռա տանէ գեղեցիկ երևի. իբր բոլորակ պսակ մի զարդարեալ, այլ թէ մերձենայ ոք գտա նել պտուղ ինչ. գտանէ զոչ ինչ ։ այսպէս և ես արտաքին ձևովս՝ գեղեցիկ և առա քինի երևիմ. բայց թէ արարիչն իմ տնկա գործն՝ եկեալ որոնեսցէ յիս, ոչ գտանէ զպտուղ բարի գործոց. եթէ ոչ զկեղծաւո րութե տերևոց. Ա օրինակի սևաթոյր ճայնո որ փոխ առեալ 'ի թռչնոց զմի մի փետուր. և նովաւ զինքն զարդարեաց. և յորժամ իւրաքանչիւրքն զիւրեանց փետրակոյտն խլեցին 'ի նմանէ. մնաց ինքն որպէս զա

տաշխին մերկ . և սևաթոյր ամօթալի ։
՚Ամէն իրի ծուղք տեառղոյ ասէ զկնի։
❋ (Դ) [illegible]
[illegible] , և այլն ։) Դ.մ ինքն , Թզենին՝
որոյ ոչ էր ժամանակ պտղոյ եւս պտուղ
չունելոյ անիծաւ և մանաւանդ թէ ոչ
էր կենդանի և անձնիշխան . ապա դու
ով անձն իմ կենդանի և բանաւոր . որ 'ի
ժամու ոչ տաս զպտուղ . զորպիսի պա_
տիժս ոչ ես կրելոց . ըստ օրինակի երկրի .
որ ցօղով և ջրով ոռոգեցեալ . թէ որ չի
պտղաբերէր՝ անտերունջ լքեալ թողանի ։
այսպէս և դու անձն իմ , ոռոգեցեալ
յԾայլին պարգևաց , բնականօք , և գեր_
բնականօք . և թէ որ չի պտղաբերես , ո՞րպ
լքեալ թողանելոց ես 'ի բաց 'ի խնամոց ա_
րարչին . ըստ այնմ , լքեալ թողցի դուստր
սիոնի՝ իբրև զտաղաւար յայգւոջ . և որպ
զհովանի մրգապահաց՝ 'ի մէջ սեղխե_
նեաց ։ Եսայեայ . 1 . 8 ։

Իսկ թէ որ էր անէծ Ք.ս զթզենին և այն
զի ոչ էր դեռևս ժամնակ թզոյ ։ Ասա՝ զի եր
կիւղ արկցէ աշակերտացն . որ ոչ պտղաբե
րելոյ բարեգործուքն ։ Երկրորդ՝ զի թզենին նշա
նակէր զհրեայս , որ 'ի ճանապարհի օրինացն
տնկեալք էին . յորս եկն Ք.ս խնդրելով զպը
տուղ օրինացն գործս՝ և ոչ եգիտ . բայց
միայն տերև . այս կեղծաւորութի . և բարե_
ձև աւանդութիւնս զծերոցն . խորութի 'ի
կերպակրոց . և լուացումն մարմնոց . և պա_
հեստ շաբաթուց , այլև զԱբրահամու որ
դիութիւն . և զի ել անունն . յորմէ ոչ ինչ
օգտեցան . քանզի եբարձ 'ի նոցանէ և տա_
րագիր արար զնա . և որպ այսորիկ անիծե_
ցան . ասէ Ոսկեբերանն ծործորեցին . Մատ.
թէ . 18 ։ Երրորդ՝ նոյնն 'ի նմին տեղւոջ ա
սէ թէ . դարձեալ՝ թզենի է մարդս տնկեալ
'ի ճանապարհի կենցաղոյս . որ զի տացէ
Ք.ն հաւատս ուղիղս . և գործս մաքուրս .
իսկ թէ ոչ տացէ պտուղ գործոյ անկողին
իւրոյ . յորժամ գայցէ յերկնից , և ոչ ինչ յա_
տացելոցս գտանէ 'ի նմա . միայն տերև անո
տի յուսոյ . զի կարծեն թէ Յս ողորմած
է և ոչ տանջէ . և զի ժամանակն չէ պտղոյ
որպ ասաց Մարկոս . զի բանք և գործք լուեն
յայնժամ , և փակի դուռն ողորմութե .
որպ յիմար կուսանացն . և տերև յուսոյն ոչ
զերծուցանէ զնա 'ի պատժոցն . այլ լսեն
զահաւորն անէծս թէ , երթայք յինէն ա_

նիծեալք . և զպատճառն յարէ 'ի նոյն ա_
սելով . զի քաղցեայ՝ և ոչ ետուք ինձ ու_
տել ։ Տես և 'ի մեկնութենն Մարկոսի 'ի վր
Մարկոսի զբաղումն ։

Իսկ թէ որ էր անէծ մինչ ոչ էր ժամնակ թզոյ ։
Ասելի է թէ՝ որպ խորհրդաբար էր անիծա
նելն և չորացուցանելն , նմանապէս և 'ի
տարաժամու հանդիպելն . քանզի բազումք
պատճառելոց էին և ցարդ ևս պատճառեն
զանյաջողութի պտղաբերելոյ զգործս բա_
րիս՝ թէ ոչ ունիմք զժամանակ , և ահա
այս ժամանակ է պատեհ և յարմար 'ի գոր
ծել զբարիս . ոչ ինչ արգելիչ կարելով լի_
նել ժրաջանիցն . զի և Ք.ս անսահման ժա
մանակաւ զաղօթելն աւանդէց թէ , պարտ
է յամ ժամ կալ յաղօթս ։ և մեկնութիւն է
թէ , յամ ժամ պարտ է զբարիս գործել .
զի յամ ժամ աղօթէ , որ զբարիս գործէ .
այլ որք ընդունայն պատճառաւ անպտուղ
լինին 'ի գործոց բարեաց՝ իրաւամբ անի_
ծանին . զի առ մարմնաւոր կարիսն ոչ եր
բեք ասեն չունել զժամանակ յաջող . և
առ հոգևորսն պատճառեն զանդեպութի .
որպ թզենին՝ որ ունէր զյաջողութի տերևոց .
և ոչ զյաջողութի պտղոյ ։ առ 'ի գործել
զբարին՝ այս ժամանակ՝ է յաջող , իսկ
առ 'ի գործել զչարն ոչ ինչ ժամանակ է յար
մար . զի և ոչ ունի մեղքն զժամանակ որ
իւր սահմանեալ ։ Իսկ թէ բարին որ կարե
լի է . թէ և յանդէպ ժամանակի ևս իցէ 'ի զանց
առնելն անիծանի . մանաւանդ զի այս ժամանակ
է ժամանակ պտղաբերելոյ զբարիս . և ոչ ինչ
ժամանակ՝ է ժամանակ բերելոյ զտերևս ունայնութե ։
Այլ իրաւամբ անիծանիս (ասէ) անձն իմ
որ թէ որպ լսելոց ես զանէծն թէ յայսմ հե_
տէ մի' ոք 'ի քէն զպտուղ կերիցէ 'ի յաւի
տեան . ոչ գիտեմ թէ որպ տանելոց ես զձայն
այնպիսի դառնակսկիծ անիծանաց ։
❋ Ա [illegible] և այլն ։)
Իբր թէ յԱդամայ սկսեալ մինչև 'ի մարդն
որ 'ի վերջն աշխարհի յետոյն լինելոց է 'ի
ծնունդս . զամենայն զնանրութիւն և զգիւտս
նորոգս և ատելիս և Ք.ն զանհաճելիս
'ի քեզ երևեցուցեր . որպ Յծաբանն՝ յար
ճանականն յուլիանոսի ասէ թէ , զամէն
զչարութի յինքեան երևեցոյց . զՆոբովա
մու ամբարշտութին . զԱքայաբու զպիղծ
ծախառն սպանութի . զՓարաւոնի խըս
տութիւնն . զՍաբուգոդոնոսորայ տա_
ճարակապտութին ։ և մի թէ այս կարելի
իցէ . զի անհատ մարդ մի . ոչ միայն զան

ցելոց

ցելոց, այլ և զապագայից զմեղանս որ
ես գործեցեալս յնքեան երևեցուցել.
ասեմ թէ, է այն Հարստասանական ձև. և
խոնարհութեան օրինակ։

✻ (Դ) [illegible] և այլն։)
Մ. յանցոքն, իբր թէ կամի ասել. ահա անձն
իմ չարագործ. զի՞նչ արարից քեզ. գի-
տեմ զինչ արարից. եդից զքեզ իբր ըղ-
նպատակ և նշան թաշի առաջի աչաց ի-
մոց. և առից զարձանապիսի խայթ քա-
րինս բանից բերանոյս՝ և նովաւ իբրու
զլաար դազան որ զքեզ քարկոծեցից.
զի թերևս սիրտն իմ ապաշխարեսցի։ քան-
զի այս է յաղթութեան արանց արդարոց.
յըսկիզբն ողջոյն ամբաստանել զան-
ձանց. և յըսկիզբն պատասխանւոյ դանկա-
տիլ զինքեանց. ըստ իմաստնոյն Սողոմոնի։
Ա՛յ թէպէտ ես արդար չեմ (ասէ) սակայն՝
զգործն արդարոց յանձին առեալ. բա-
նիւք բերանոյս ամբաստանեմ զանձնես.
և իբրու քարամբ զիս քարկոծեմ. և որդ-
րիմ ընդդեմ անձինս. այսինքն ամբոխեալ
խռովիմ ես ինձ և ցասուցեալ բարկանամ։
կամ զի զմեղսս իմ, իբրև զքարինս արա-
րեալ արձակելով ՚ի բերանոյս խոստովա-
նութեամբ, նովիմբք քարկոծեցից զքեզ ով
անձն իմ։ որ զկնի ասէ թէ,

✻ Ե՛ [illegible]
և այլն։) Մ. յանցոքն, զմտացս անցած խոր-
հուրդս՝ իբր զգործով կատարեալ և ՚ի
գլուխ ելեալ մեղս՝ խոստովանեցայց քեզ
Յ.Ք իմ և Տր. և առաջի քո տարածեցից։

✻ Զ [illegible] և այլն։)
Մ. յանցոքն, թէ որքան զմեղս իմ առաւել
և բազում երևեցուցից. ՚ի քո աննուաղ
գթութեանդ՝ այնքան բազում ընկալայց
զողորմութիւն. ըստ Առաքելոյն թէ՝ ուր ա-
ռաւել եղեն մեղք, անդ և առաւելան
շնորհք։ այսպէս մեկնէ և Մագիս շնոր-
հալին թէ՝ զայն ասէ՝ թէ որքան ես զանձն
իմ դատեցից՝ զի բազում են պարտիք իմ.
նմանապէս և դու Տր՝ ըստ անբաւութեան
քում չափեա յիս զգթութիւն։

✻ Ե՛ [illegible]
[illegible] և այլն։)
Մ. յանցոքն, որքան վէրք մեղաց ՚ի յիս ա-
ռաւել Հարակեսցի, զօրասցի և տարա-
ծեսցի. քո ամենիմաստ բժշկականու-
թեանդ արհեստ առաւել ցուցցի. և ըն-
դարձակեսցէ շնորհաց քոց վէրք հոգւոյս
առողջացին. Է Առաքելոյն. Հռոմ. Ե. 21։

՚զի ոչ թագաւորեցին մեղքն ՚ի մահու անդ՝
նոյնպէս և շնորհքն թագաւորեսցեն առ
դարութեամբ. և այլն։ զի զօրութիւն Յ.Ք յա-
ռաւել տկարութեան մերում երևի։ Աստի
ասէր մեծն Գրիգոր թէ, յորժամ աշ-
խարհ հրաժարի՝ յայնժամ Յ.Ք ՚ի թիկունս
հասանի։ Այն է և հետևեալն։ Որպէս
յիշէ զառակն տէրունական թէ, առաջի
համարատու թագաւորին, մատուցաւ
պարտապան մի բիւր քանքարոց. և մինչ ոչ
գոյր հատուցանել. եթող և շնորհեաց նմա
զպարտսն։ Որպէս և ես պարտապան եմ
(ասէ) քեզ՝ բիւր քանքարոց, ակնունիմ զի
և ինձ պարտուցս՝ հաճասար զշնորհ առնի-
ցես. թողլով զպարտսն։ Ղուկ. Է. 43։

✻ Զ [illegible], դու միայն ՚ի մե-
ղաց կարես փրկել. Է այնմ, ո՞վ կարէ թո-
ղուլ զմեղս, բայց մի Յ.Ք։

✻ Ե՛ [illegible]. Ըստ այնմ, այն
արար զզօրութի։ Ե՛ [illegible])
Ըստ որում մատամբն կալաւ զեզօրն է հա-
մերն, և զմատունսն էարկ՝ յականջս խլին.
և եբաց զլեզուն. և զականջին լսողութիւն
նորոգեաց, շնորհելով լսողութ։ նա և մա-
տին նոր, զօրեղութին երևեցոյց. յըստեղծման
Ծն. զի երկինք, և արեգակն, և լուսին, մա-
տին նոր գործք ասին, ըստ Դաւթի. տեսից
զերկինս և զգործս մատանց քոց և այլն։

✻ Ե՛ [illegible]) Է իւրա-
քանչիւր ումեք Է արժանեաց հատուցեալ
լի՞ են նորին հրամանաւն, Է այնմ ասէ Տրն
ցդաւառապետ իւր. կոչեա զմշակսն. և
տուր նց վարձս՝ սկսեալ ՚ի յետնոց մինչ ցա-
ռաջինսն։ և կամ զի հաճառումն Մ.ի, լի-
նի արդարութ և սրբութ ՚ի մեղաց. առ նո-
րապէս դարձեալսն, յորոց ոչ ինչ խնդրի
փոխարէն ապաշխարութ. վս յանցաւորութեն
գործելեացն արտաքոյ հաճառոյն։

✻ Ե՛ [illegible]. Ըստ այնմ
նշանեցաւ առ մեզ լոյս երեսաց՝ քոց. և
թէ՝ յերեսաց քոց իրաւունք ինձ ելցեն
և աչք իմ տեսցեն զուղղութիւն. և թէ՝ լուսով
երեսաց քոց տեսանեմք զլոյս։

✻ Ե՛ [illegible]) Ըստ այնմ
երանի աչաց ձերոց որք տեսանեն. և թէ՝
դարձեր տեսից զձեզ. և ուրախ լիցին սիրտք
ձեր։ զայս խնդրէր և Դաւիթ ՚ի յերգսն ասե-
լով. ցոյց ինձ զդէմս քո զի գեղեցիկ է։ և
լսելի արա զձայն քո զի քաղցր է։

✻ [illegible]
[illegible])

 Մատա

Բասամոր, հոգի. օծումն. եւ ցօղ. կոչէ ըզ շնորհսն Քրի, եւ զպարգեւսն Հոգւոյն Սբյ, որք Քրիստոսիւ առ մեզ ծաւալեցան, իբրեւ զհայրական պարգեւս: Նա եւ՝ զի զբանսն լեզուն Քրի՝ էին գործք բարութե եւ այն ահա հոգւով մեզ կատարեցեալք լինէին: օծ- նումն խաղող ողորմութեան. որպէս ցուցաւ առ անկեալն ի ձեռս աւազակաց: Եւ ցօղով շնորհի նորա զուարթեալք. ըստ այնմ՝ ի ցօղել նր զուարթ եղիցի բոյս նր:

* Մտանգանացանեսւ ոչհաւուեան) այսինքն զերկիւղ եւ զյուսահատութիւն. վասն որոյ երեւեալ յետ յարութեն ասաց. ես եմ. մի՛ երկնչիք:

* Հներինեց ներինա) զի Քն ասի նստիլ յեր կինս երկնից ընդ արեւելս. ուրանոր երեւեալ (ասէ) օրհնութեան, գոհութե համբերէ: Բայց զի Քն յամ ուրեք գոլով. ամ տեղիք երկինք կոչին. ոպ եւ Թագաւորին՝ ուր եկի նիցի փայթահտ կոչի: այլ աստ նկատմամբ Քնի ասէ, որ ըստ առեցելոյն է. եւ ասի յերկինս երկնից: Իսկ ուղղ հարց. եւ ծը- նունդք նոցա կոչին. ընտրեալոցն բազմութիւնք: կամ եւքինեց եւքինա կոչին հրեշտակքն. եւ ուղղ եւ ծնունդք նոցա, կոչին ամ մար- դիկք. զի ծնողայես խնամեն եւ պահպա- նեն զմեզ: եւ կամ հոգեւոր ծնողք են մեզ առաքեալքն. եւ հետեւողք նց: եւ ծնունդք նոցին՝ են ամ հետեւեալքն նց: Ընդ որոց եւ ի մէնջ մատուցի Քի օրհնութի գո- հութեամբ համբերձ. յամենայն յաւի- տեանս Ամէն:

ԳԼՈՒԽ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ:

Ի Սոյն գլխոյ, Սոխ տասնէ շղթաստղատելոն շղբրանն, եւ ղորբգնութեր Թղանչելն: Երեն- գերդ՝ Բէ տարոնոց ոսրախանոց ի ցսուտհապելն Թղամուրեն. եւ ետր ուրևան պորպոր ի Թղանչելն: Երրորդ՝ Բէ շինէ զեւ մոհան շոփ գանելոց՝ յեստմբն Քրի, զերաբեն խնգնեցող համտապոլ: Չորրորդ՝ շնեւ համտապոլ փոխել տան ի գրգանան: Հինգերորդ՝ գովէ զհամտապն եբր շնո- րհց ցունգ. եւ Սրատանց պորգոսցն, եբրև զհովեին բոլր: Վեցերորդ՝ Բէ համտապոյն տեստ բեղ ցուցն. եւ Սրատանց ընդանի եւ ծանոր, եւ պոտշոլն տա բելանն է, նտարբեր տեստելան խմատոլե. եւ Սրատանց ընդանի եւ ծանոր, եւ պոտշոլն տա- Սրատոտ: Եօթներորդ՝ հարոց մոհանիոց նմանեցուցանէ շհտատոր:

ԲԱՆ ա

ԻՐԴ ՔԱՀԱՆԱՅԻ ՄԻ- ԱԳԵՍ ՄԱՏՆԵՆ ԿՈՐՍՏԵԱՆ ԶԳԶՈՒՄՆ ՈՒԺԳՆԱԳԵՍ

եւ Թղանչելն մոլեգնութեր:

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Այսինքն՝ Թէ երկոքեանն եւս կորստեան պատճառք են. ուժգին զզջումն, եւ մո- լեգնաբար մեղանչելն: զի ուժգին զըղ- ջումն է յուսահատաբար լալն ՚ի վերայ մեղաց. եւ յայնքան ՚ի խորս տրտմութե Թաղել զինքն, մինչեւ ասել Թէ՝ ոչ ինչ օգտէ յայսմ հետէ, գիտեմ՝ զի իմ մե- ղացս Թողութիւն ոչ լինի, որ է հայհոյ- ութիւն ընդդէմ Հոգւոյն Սրբոյ. եւ յա- ւիտենական կորստեան պատճառ. զի այն- պէս կորեան. յուդա՝ յուսահատեալ ցաւով. կայէն, եւ այլքն: Իսկ եւ մոլեգ- նութեր Թղանչելն, հակառակ է յուսա- հատութեան: զի մինն զՔն առաւել կը- տրէ արդար խոստովանելով, ձգէ ՚ի յու- սահատութիւն. եւ միւսն զՔն առաւել քան զչափն ողորմած խոստովանելով, ձգէ յանասնաբար մեղանչութեան: այլ զի այ- սոքիկ, այսինքն՝ ողորմութին եւ արդարութին, Քի ստորոգութիւնք են. եւ մինն Թարց միւսոյն ոչ լինի. վասն որոյ զարդարու- Թիւն նորա խառն ընդ ողորմութեան, եւ զողորմութիւնն խառն ընդ արդարու- Թեան մտածելի է. զի միոյն խորհելովք

ՙի մե

՚ի մեղաց, և միւսովն յուսայցեմք թողու-
թե՛ն: ապա թէ զարդարութիւն նո՛ր միայն
մտածիցեմք, ՚ի ժամու զղջման անկանիմք
՚ի յուսահատութի՟ւ. և թէ զողորմութի՟ն
միայն, անկանիմք ՚ի մոլեգնաբար մեղան-
չումն: ուստի ասի ՚ի գիրքն խաբէութեանց
աշխարհի. ա՟. գլուխ թէ, գիտեմ զի
Ա՟ծ ողորմած է. գիտեմ՝ զի և է ար-
դար. եթէ առաջնովն պարտիմ յուսալ,
երկրորդիւն պարտիմ երկնչիլ:

Արդ՝ առ Ա՟ծ նկատի արդարութիւնն,
ըստ որում պատժէ զմեղաւորսն. և ըստ ո-
րում ըստ արժանեաց հատուցանէ ա՟մ
ումեք ըստ գործոց. ոմանց ՚ի վեր քան
զարժանն՝ որ՟ք ընտրելոց, և ոմանց ՚ի վայր
քան զարժանն. որ՟ք դատապարտ-
ելոց: Նոյն յերկպաքանչիւրսն խառն ո-
ղորմութե՟ն: այլ ըստ որում նկատեմք զԱ՟ծ
արդար, ծնանի ՚ի մեզ երկիւղն. և ըստ որում
նկատեմք ողորմած, յառնէ ՚ի մեզ յոյսն:
այլ ՚ի յուսալիսն ոչ է պարտ մոլեգնիլ,
և յերկիւղալիսն ոչ է պարտ յուսահատիլ.
զի երկոքեանն ևս համօրապէս կորուսանեն:
զԱ՟ծ մեղուցի նմանեցուցանէ սիրայք. զի այս
թաչուն ունի զմեղը. քաղցր՝ ողորմութե՟. և
զթոյն՝ խստագոյն արդարութե՟: այլ յերկա-
քանչիւրսն ևս՝ զգուշութե՟ մատչելի է, զի
մի՛ ողորմութե՟ն լրբացուսցէ. (որ՟ք ա.ւ է ՚ի Յհովլ
օձպոռ՚ի բեերանոյն Հերովդէի. առաւել պա-
տիւն՝ զլրբութի երիտասարդացն սնուցա-
նէ) և մի՛ արդարութե՟ն յուսահատեցուսցէ:
ուրեմն պարտ է մեզ ունիլ զերկիւղ
և զյոյս ՚ի միասին. զի մինն՝ թարց միւսոյն
ոչ է բաւական: զի եթէ ոք նկատիցէ
առ Ա՟ծ միայն զողորմութիւնն, այսու ու-
նայն յուսով թողութե՟ անկասկած լինի
՚ի մեղանչելն. Իսկ թէ միայն յարդարու-
թե՟ն, մնալի երկիւղին դաժանէ ՚ի յու-
սահատութի: և ըստ այսմ՝ Ճշմարտի ասացեալն
յ(Ս)դոստինոսէ, թէ՝ յուսայ, զի մեղանչի-
ցէ. յուսահատի, զի և՛ս մեղանչիցէ:
որ՟՝ յուսայ յողորմութե՟ն միայն, և մեղան-
չէ. յարդարութե՟ն միայն, և յուսահատի:
և Մագդաղենացին ոչ զմի ոտն Ք՟ի լուա՛ց
և հերով ջնջեաց և համբուրեաց, այլ՝
զերկոսեանն ևս. որ՟՝ զաջ ոտն՝ ողորմու-
թե՟. և զձախ ոտն՝ արդարութե՟. և ապա
լուաւ ՚ի ա՟նէ. թողեալ լիցին սմա մեղք
իւր բազում՝ զի յոյժ սիրեաց: որ՟ երկո-
քումբք ակամբք ՚ի յիս հայելով. ողոր-
մած՝ և արդար զիս խոստովանելով:

Ուրեմն ըստ Ս՟րբն Գրիգորի աստուածաբանագոր-
ծին, մինչ փորձութե՟ն գայ՝ առ Ա՟ծ իբրև
՚ի դատաւորեալ հայեաց. և յորժամ յուսա-
հատութե՟ն դրդուէ, առ Ա՟ծ որ՟ ՚ի մարդա-
սէր նկատեա՛: որ՟՝ յորժամ մեղանչելոց ես,
հայեաց ՚ի յԱ՟ծ բոլորովին դատաւորեալ.
իսկ յորժամ մեղար, նկատեա՛ ՚ի նա բոլո-
րովին ողորմած: սակայն՝ ո՛չ ՚ի դատաւորե՟ն
նկատելով յուսահատիցիս, և ո՛չ յողոր-
մութե՟ն նայելով լրբանայցես: և Ս՟բ Գրի-
գոր Պապն ասէ, յառաջ քան զմեղանչելն
մարդ երկնչիցի յարդարութե՟ն Ա՟ծ. և զկնի
մեղացն՝ առ ողորմութե՟ն ապաւինեսցի:
մի՛ այնպէս յարդարութե՟ն երկնչիցի՝ մինչ զի
ո՛չ ևս կարիցէ յուսով մխիթարութե՟ զօ-
րանալ. և մի՛ այնպէս ապաւինիցի յողոր-
մութիւնն՝ զի. դնել վիրաց իւրոց զդեղն
արժանի ապաշխարութեան՝ հեղգանայ-
ցէ. այլ զորմէ հաւատայ թէ ինքեան
քաղցրութե՟ ներեալ լինի յԱ՟ծ. միշտ ևս
խորհիցի՝ թէ ևխստապէս երբեմն ՚ի նմա-
նէ դատելոց է: ուրեմն յառաջ քան զմե-
ղանչելն երկնչելի է, և յետ մեղանչելոյն
յուսալի: Նոյն սատանայ փոխելով զդե-
ղանակն նախ յուսացուցանէ ձևակերպե-
լով զԱ՟ծ ողորմած, և յետ մեղանչելոյն
յուսահատ առնէ՝ ձևակերպելով զԱ՟ծ
խստագոյն արդար: Ս՟ան որոյ և զերկա-
քանչիւր զպատիկ կերպս, կորստական
կոչէ Ս՟րբն Գրիգոր. նախ յուսալով ՚ի մե-
ղանչելն՝ թէ Ա՟ծ ողորմած է, և յետ մե-
ղանչելոյն ՚ի յուսահատական զղջումն ան-
կանիլ, թէ Ա՟ծ արդար է: որ զեղանակն
փոխել պարտ է՝ այսինքն երկնչիլ նախ
քան զմեղանչելն, յԱ՟ծ արդարութենէն՝
և սանձել զինքն. և թէ մարդկօրէն ան-
կանիլ դիպեսցի՝ յուսալ. զի Աստուած
ողորմած է:

✱ Ձի Բէդեա տարբացեալ իմ էն:) Այսինքն
անմամ.ք են միմեանց՝ յուսադրաբար մե-
ղանչելն, և անյուսաբար զղջալն. այսինքն
նախ քան զմեղանչելն՝ զԱ՟ծ ողորմած ձևա-
կերպել. և յետ մեղացն խստագոյն ար-
դար, և ոչ քաւօղ և թողող մեղաց: սա-
կայն՝ թէ զերկոցունց նմանութե՟ն առ մի-
մեանս բաղդատեմք, մի և նոյն կերպիւ
զմհատութի՝ զերկիւղ՝ և զյուսահատու-
թի ծնանին. և զկորուստ յաւիտենական:
եթէ ո՞ր, քանզի յուսով մեղանչողն ա-
պաւինելով յողորմութե՟ն Ա՟ծ, զԱ՟ծ տկար
թողլ՝ և անզօր խոստովանի, միայն ողոր-

մած

մամբ կարծելով, և ոչ արդար ։ Իսկ որ յետ մեղացն ուժգնակի զզջայ՝ թէ ոչ ևս կարեմ համարձակել թողութեան. նա ևս զՔ՟ս կարի խստագոյն արդար կարծէ. և՚ի միտս իւր ասէ. որովհետև մեղացս թողութի՟ն ոչ լինի, գործեցից զի՞նչ և կամիմ. ըստ այնմ անզգամաց ասիցն. կերիցուք և արբցուք, վասն զի վաղիւն մեռանելոց եմք ։ և ահա երկոքեանն ևս՝ անկան ՚ի յուսահատութիւն. մինն՝ զի զՔ՟ս միայն ողորմած կարծէր. և ոչ կարող առ ՚ի պատժել զմեզն ըստ արդարութեան. և՚ի յուսոյն յայնմանէ՝ թէ Ք՟ս կարող է և արդար, զրկեցաւ ։ և միւսն՝ որ զկնի մեղանչելոյն զՔ՟ս միայն արդար համարեցոյց, և անյոյս նորէն ՚ի մեղս ընկղմեցաւ, և՚ի թողութե՟ն ընդունելոյն յուսահատեցաւ ։

※(Է) Ս՟ որոց՝ ըստ առաքինութեան միոյ փոխա_ ցեալ [illegible] :)

Ընդէ՞ր՝ մն զի յուսով ողորմութե՟ն Ք՟Ս պատրեալ, մեղանչել տայ մարդոյն ։

Ե՟ երկրորդին՝ ըստ նմանութեան [illegible] :) Վ՟անզի՝ յանսանձաբարոյութիւն արկանէ զմիտսն, բառնալով ՚ի միտացն զյոյս թողութեան մեղաց. ուստի գիրացուցանէ զմեղանչօղն, զի սպանանելով զնա, իբր կերակրով՝ արեամբ նորա պարարեսցի. որ մարդասպանն էր ՚ի սկզբանէ ։ և իբր անկուշտ գազանի՝ և անյագ տզրկի լափէր զարիւն մեղանչողացն. և առնէ ցարդ ևս ։ ուստի ասի ՚ի գրքոջ խաբէութեանց աշխարհի. ա՟. գլուխն թէ, հասարակ իր է, զի երկնչիցի ա՟մ ոք՝ որ առնէ զչար. բայց սատանայ եկեալ համոզէ ասելով. ընդէ՞ր երկնչիս. զմէ՞ զարհուրիս. թերևս լինիս առաջին կամ վերջին մեղաւորն աշխարհի։ և որքան մարդիկք զկնի միոյ անձի՞ մեղաց ապաշխարեալք փրկեցան, դու ևս կարես առնել զնոյն ։ ողորմութի՟ն Ք՟Ս ոչ ունի զեզր և զսահման ։ Ս՟հ, ի՞նչ փորձութիւն է այս. Ս՟՝ թէ որքանք նման ունայն յուսով՝ և առաւել ապաւինութեամբ կորեան ։ մեծ մեղք է այնոցիկ՝ որք յուսան՝ զի մեղանչիցեն, ասէ Օ՟գոստինոս ։ ահա յայտնի խաբէութիւնն դժոխոց. ո՞վ ոք վշտացուցանէ զՔ՟Ս. Ո՟այց արարեալ զմեղսն, զի՞նչ ասէ սատանայ, լուարու՞ք Ս՟բյն Յ՟ովհաննու Ոսկեբերանին, թէ ո՞րպ իմաստութբ յայտնէ

զխաբէութիւն դիւին ասելով. թէ՝ յորժամ զկնի բազմաց մեղաց՝ խորհի մարդ դառնալ առ ՚ի ապաշխարել, դայ դևն՝ և ասէ. զի՞նչ խորհիս խեղճ և ողորմելի, ա՞հ այժմ կամիս թողուլ զմեղս, յորժամ արարեր զա՟մ հաճոյս քո. յորժամ ծախեցեր զա՟մ և զբոլոր մանկութիւն քո ՚ի զբօսանս և՚ի հեշտութիւնս. կենցաղավարելով ընդ պոռնկաց՝ և այլոց չար ընկերաց. զկնի այնքան հայհոյութեանց և այլոց մեղաց անթուելեաց, տակաւին խորհիս զարքայութե՟ն. որո՞վ իրաւամբ կարես յուսալ փրկութեան ։ զի թէ ասիցես՝ ողորմութի՟ն նորա մեծ է, գիտեմ և ես. բայց այնքան մեծ է իւր արդարութիւնն, և այլն ։ ահա՝ թէ որպէս նախապէս յուսադրէ ողորմութեամբն Ք՟Ս. և յետոյ՝ թէ ո՞րպ յուսահատեցուցեալ ընկղմէ յանասնաբար մեղանչելն. զի թէրևս գիրացուցեալ զնա մեղօք, զարիւն նորին լափիցէ. որպէս և շունքն զարիւնն Եզաբելի և Նաբովթայ. 3 Թագ. ի՟ա. 19 ։

※(Փ) Ե՟ արդ՝ իբր [illegible], [illegible]. և այլն :)

Զի զոր ասաց ՚ի վերն. Թ. գլխոյն. Դ. համարն. թէ՝ [illegible] այժմ իբր.քար կոծեալ՝ գանեալ, և ՚ի դուռն մահու զինքն հասուցեալ գոլով, վերստին շունչ առեալ՝ և իբր ՚ի կեանս դարձեալ, յուսով ևս զիս կազդուրեցից, և յանկենդանական կորստենէ անձնիշխան կամօք յարեայց ասէ, ձեռնտուութեամբ Քրիստոսի Տեառն իմոյ, որ գթածն է ա՟մ ։ որ կարծեմ թէ՝ վերստին ինքն զինքն ծնեծելոյ ակն ունի ։ Ս՟և՝ զի որպէս ցորեանն ծեծեալ հեծանաւ և հոսելեաւ, մաքրի ՚ի յարդէց. և ապա թէ իբր առ ՚ի մխիթարութի ՚ի շտեմարանն հաւաքի. այպէս ևես՝ զիս (ասէ) զկնի ծեծելոյս և՚ի դուռն մահու հասուցանելոյս, շնչաւորեցից թերևս յանկենդանական մահահագոյն մեղաց մահուանէ. և այն՝ զօրութբն Ք՟ի, և հաւանութբ անձնիշխան կամացս ։ և թէ՝ որպիսի ա՟ն, և որոյ Ք՟ն զօրութբն ։ այնորիկ ասէ, որ ՚ի բարեբար Տ՟րբն Ք՟Ս, ինձ մեղուցելոյս պտուղ բը

ժկու

ժշկութե պարգևեցաւ. Նայց և ես խնձէն ասէ յսկիզբն աղերսանացս և աղօթիցս որով խնդրեմ զբժշկութի ․: Հիմն եդից աղաչանացս զՀաւատոյ շինուած ։ սկզբնաւորեալ յԵնոքայ, որ Հաւատով փոխեցաւ, ո՛պ զկնի ասէ ։

✲ (Դ) [illegible]) Ա. յոխնքն` Ենոք Հաւատով փոխեցաւ յանմահականն վիճակ. ոչ զի միշտ կենդանի մնասցէ. զի գալոց է ընդդէմ Նեռին անօրէնին` ընդ Եղիայի, և պատերազմելոց ընդ նմա` ընդդէմ Նեռին. և յաղթեալ պսակելոց է ԲԵ Եղիայի մարտիրոսական մահուամբ։ Այլ զի Հաւատ Նորա որ ունէր առ Այ տեսակաւորեալ սիրով, այնքան Նմա զկեանսն ընդերկարեցին. և վկայ երկրորդի գալստեանն պահեցին. ո՛պ ասէ Սիրաք. Խդ. 16. զի տացէ հեթանոսաց զապաշխարութիւն, քարոզելով զատուէ Նեռին և զՃշմարտութ Հաւատոյն Քի ։ ո՛պ և Սբս Գրիգոր ասէ թէ, [illegible] ։ սակայն երևի թէ այլ է միտն Սիրաքայ որ ասէ թէ, Ենոք հեթանոսաց զապաշխարութ տալոյ սակս` փոխեցաւ 'ի դրախտն. և այլ Սբ Օգոստինոս, որ ասէ թէ, խնքն ապաշխարեաց ։

Նաելի է թէ, և երկոցունց ասացեալն Ճշմարիտ է, զի Ենոք ապաշխարողի կերպիւն, օրինակ հեթանոսաց ապաշխարութ լինելոց է. ուրեմն և ինքն ապաշխարող էր ։ Այլ զի ապաշխարութիւն է գործ Հաւատոյ. վն այսորիկ և Առաքեալն` Հաւատով արդարացեալ ասէ զԵնոք. որ իբր կամի ասել Սբս Գրիգոր, զկնի երկուց կորստականաց. որ յուսով մեղանչելոյ` և անյոյս կործանելոյ, ընտրեմ զերրորդ շաւիղ. որ զՀաւատով` և զապաշխարութբ արդարանալն ։ զի և Ենոք նոքօք արդարացաւ. և զյաւիտենական կենաց զառ Հաւատոյեայն և զգրաւականն առեալ ժառանգեաց։ Եզյաւէտելոուածն յստորև ցուցանէ թէ, առաքեալն ո՛չ միայն գրաւականին անեղծ կենաց արժանանալ ասէ զապաշխարօղն, այլ և զանտեսն աչաց` և զանլուրն ականջաց, և 'ի սիրտ մարդոյ զո՛չ անկեալն պատրաստեալ նց Այ Ա. 1 Կորն. Բ. 9 ։ Որ ուրեմն` ասէ և խնձ ապաշխարողիս Հաւատով, զայն խոստացեալ 'ի քէն Հաւատամ ։ որ և 'ի սոյն ասէ ունիմ խոր խոյս և յորդորիչ զբանն տն, տմ խնչ Ճնաւոր

է այնմ` որ Հաւատոյն. որ կենդանի Հաւատով, տեսակաւորեալ գործովք բալեայց. զի զայնպիսին գովէ առաքեալն. Եբր. Ժա. որք 'ի ձեռն բարի գործոց` զՀաւատ իւրեանց կենդանացուցեալ էին. այսպէս Աբէլ զպատարագն` որ էր բարի գործ Հաւատով մատոյց ։ և Ենոք` որ Հաւատով փոխեցաւ. ասէ վն Նր Կղեմէնտոս. թէ, զԱծ միշտ ունէր առաջի աչաց իւրոց, և պատուէր. և վն այսորիկ յամ գործս զգուշացոյն` համեստագոյն` և կրօնաւորագոյն էր. և էր Այ` և կամաց նր յամս ճնազանդ ։ Յովն. Ե. 22 ։ այսպէս խնձ և վն այլոց` զորս թուէ Առաքեալն, Եբր. Ժա.

✲ (Ե) [illegible]) Ա. յոխնքն թէ, զՀաւատոյն կարողութ քան զամենայն գործոց բարեաց` առաւել զօրեղ իմացաք. զի և մատուցեալքն բարի գործովք առ Այ, նախ պարտին Հաւատալ` թէ է Այ. և թէ` այլք խնդրեննն զնա` լինի նց պարգևատու ։ ապա թէ այսպէս չհաւատայցեն, 'ի բարի գործոցն զոչ ինչ օգտին։ Ըստ զբանն Պօղոսի. Եբր. Ժա. 6. որ ասէ, հաւատալ արժան է այնմ` որ մերձենայ առ Այ, թէ է Այ. և որք խնդրեննն զնա լինի պրգևատու, Սբն Յոհան Ոսկ. այսպէս մեկնէ. եթէ ոչ հաւատայ մարդ` թէ է Այ Ճշմարիտ, և որ խնդրէ զնա լինի պարգևատու վարձուց հատուցման, ոչ յօժարէր նմա հաճոյ լինել ։ Իսկ Սիկողայոս Լիւրացին ասէ թէ, Իսկ պատճառն, թէ վն էր շարժի մարդ Հաւատով առ Այ, է յայն յաւիտենին կենացն ։ զի զայս երկուս` միշտ հաւատալ արժան է. որ` թէ է Այ. և թէ այք խնդրեն զնա` լինի նց պարգևատու ։ Իսկ Նոխ. ի Գոհերէց ասէ, զի Հաւատն է գլուխ ամ բարեաց. և թէ պէտ Սբն Գրիսոստոմոս մտաց առ 'ի յԱյ խնան նախկին շարժութի զսէրն Այ ասէ, սակայն այս է զկնի Հաւատոյն. զի ո՛պ սիրել կարէ ոք զԱծ, եթէ ոչ նախ հաւատասցէ թէ է` և թէ զինքն խնդրողաց պարգևս բարիս տայ ։ քանզի սէրն մեր առ Այ, յերկուց պատճառի. Սուխ` զի Հաւատալով 'ի նա` իմանամք ամենևին բարի` և գեղեցիկ. օգտակար` և համեստ. Իսկ ամ գեղեցիկ և բարի, 'ի հարկէ քարշէ զայլս` առ 'ի սիրել զինքն ։ և Երկրորդ` զի օգտակար գոլով` զպարգև խոստանայ հաւատացողացն իւրոց, յորմէ զԱթ-

Նաւ

Գու 'ի մեզ յոյսն . և ըստ այսմ 'ի հաւատոյ և 'ի յուսոյ ծնանի 'ի մեզ սէրն ։ ուրեմն մատուցելոցն առ Ա՟ծ ՝ նախկին մերձեցուցիչ հաւատն է ։

※ (Առանց որոյ և ոչ Տէրն փառաց և այլն ։)

Այսինքն ՝ առանց հաւատոյ և Տէրն փառաց ՚Ք՟ս ՝ ոչ ներգործեաց 'ի մեզ զզօրութ իւր սքանչելեացն , այլ զոր բժշկելոցն էր՝ զհաւատ նոցին իւր բարերարութեանն ընծայից խնդրէր . զի ըստ Ա՟ծաբանին առ որսի . Է՟ . գլուխ . երկուց պէտք են առ 'ի բժշկութ . բժշկեցելոյն հաւատն, և բժշկողին կարողութին ։ զի կարողութի բարերարութ նորին 'ի ձեռն հաւատով խնդրողացն կատարիւր Թէպէտ և առանց հաւատոյ նոցին , կարէր բացարձակ կարողութ իւրով առնել զբժշկութի , սակայն դեղն ոչ ինչ օգնէր առանց բաղձանաց ընդունողացն . ուստի և ծործորեցին . Մատ . Թ . 28 . (ուր երկու կոյրք աղաչէին զՏէրն ողորմել ինքեանց և ասաց , հաւատայք եթէ կարող եմ առնել ձեզ զայդ) ասէ Թէ , հարցմամբս ՝ աղաչանաց ձնայ և ապա բժշկէ ։ և ես ասեմ , առ 'ի լուսաւորել զգալի աչս նոցա , նախ խնդրեաց զիմանալի աչաց նոցա զլուսաւորութիւնն , որ լինի հաւատով . զի հաւատն է լոյս մտաց՝ որով զաներևոյթսն Ա՟յ ճանաչեմք . և զի կոյրք ըստ մարմնոյ , ոչ տեսանէին զՔ՟ս . և հաւատն է զաներևութից . ուստի կամէր ասել . ես ահա 'ի ձէնջ աներևոյթ եմ , և հաւատն է զաներևութից, ուրեմն հաւատայք թէ ես աներևոյթս 'ի ձէնջ ՝ կարեմ զձեզ բժշկել . և մինչ ասացին այո , առեալ զերաշխաւորութի 'ի նոցանէ , մերձեցաւ յաչս նոց և ասաց ՝ ըստ հաւատոց ձերոց եղիցի ձեզ . որ Թէ պատուհակաւ հաւատացեալն էին , ոչ կարէին բժշկիլ . զի ըստ հաւատոց ձերոց ասելն է , իբր , եթէ հաւատայք ևսրտի մտ և ասէք բերանով, եղիցի ձեզ . և թէ ոչ , մի՛ եղիցի ։ և զայն առնէր ՚Ք՟ս . զի և այլքն ճանաչէին Թէ ոչ էր նա հակառակ Ա՟յ . որոյ հաւատովն գտանէին զբժշկութիւն սխալեալքն . որով և կարէին իմանալ տեսողքն սքանչելեաց նր Թէ որքան մեծ ոմն է , որոյ հաւատովն կոյրք տեսանեն , քր 'ի նա հաւատալովն ։ այլ հաւատն ՝ ոչ միայն զաչս կուրաց բանայ , այլ և զմեռեալս յարուցանէ . ուստի մինչ փրկիչն ասաց Մարթայի . որ հաւտյ յիս,

Թէպէտ և մեռանի ՝ կեցցէ . և որ կենդանի է և հաւատայ , մի՛ մեռցի 'ի յաւիտենս. հաւատամս այսմիկ, ասաց Մարթայ. Տր ՝ ես հաւատացի եթէ դու ես ՚Ք՟ս Ն որդի Ա՟յ . ահա եառ 'ի յարութի Ղազարու խնդրեաց ՚Ք՟ս զհաւատ քեռն նր . Յով . Ժա . 25 ։ վա այն ասէ Մե՟ծ Գրիգոր . ուստի և չետ ընծեռեւ գրէ , այսինքն մինչ Ա՟յ կարողութեն ընծայեսցի . ոչ յայտ է 'ի յարութէ դստերին ժողովրդապետին . որոյ հօրն ասաց Տէրն . մի՛ երկնչիր միայն հաւատա և կեցցէ ։ և տեառատես կնոջն ասաց , հաւատքս քո կեցուցին զքեզ . Ղուկ . Է . 47 ։

※ (Դ) Քանզի որդորս սեամն դժուարիմացն և նախաքերեալ իմաստութիւն , և առ Աստուած ընդանութեան . և բարձրելոցն ծանուցութիւն հաւատոց հոյն . և այլն ։)

Ասեն ցուցանէ Թէ ՝ հաւատն է սեռն և պարզ և վճիռ տեսութ աներևութից . և այնմ հաւատն է իբր հետցուցիկ տիւրակամի . որ զբացակայն մերձեցուցանէ աչաց, զոր օրինակ ՝ յոմից բնութեց գերազանցն և զհեռակայն Ա՟ծ . և զօր ստեղծմանն Տի , և կատարածին Տի . որ այնքան հեռիք են 'ի միմեանց , յանդիման բերէ իմացականին մտաց . վա որոյ և յանդիմանութ աներևութից կոչի յառաքելոյն . Եբր . Ժա ։ Երկդ՝ նորոգէ հինս իմաստութի ասէ . զի հաւատն է կատարեալ իմացումն տուօղ մեզ զԱծայնոց . ուստի ՝ զորս 'ի բազում ժամանակս հազիւ ուսանիմք , զայն 'ի ձեռն հաւատոյ առ ժամայն . ուստի ասէր ոմն 'ի Սրբապետաց Թէ , մի՛ իմանար զի հաւատասցես, այլ հաւատա զի իմանասցես ։ և Աւգոստ Ե . գրքոջ . ԺԹ . գլուխն ասէ , 'ի վերայ հաւատոյ . Թէ , 'ի գալն սորին կորնչին ամ պատահականք ճանաչմունք . գտնեալ՝ ըստ ներգործութ . քանզի յորժամ այլք ճանաչմունք գան 'ի հոգին , յայնժամ՝ հաւատն իբրև զարագադոյն՝ խափանէ զշարժումն ամենեցուն ։ Արարձեալ՝ զի հաւատն է լոյս յառաջնոյ ճշմարտութեն հեղեալ 'ի մեզ . իսկ առաջին ճշմարտութ մերձակայքն՝ առաւել ծանօթանան անտեսից նր ։ ուստի վա Քերոբէից՝ ասէ Ալպերտ . Է . գրքոջ . Ժդ . գլուխն Թէ, Քերոբէքն նախկնաբար լուսաւորեալքն ճառագայթիւք Ա՟ծայնն լուսովն . վասն այն , զի առաջին ճշմարտութեանն մերձաւորագոյն միաւորին ։

Ուրեմն և հաւատն առաջնոյ ճշմարտառ

տութիւն զմեզ հպեցուցանելով, կատարե-
լագոյն իմաստնացուցանէ. որ ոչ միայն զգեր-
բնականացն, այլ զբնականաց իսկութիւն
մեզ առաւել յայտնէ՝ քան զկարծիս փի-
լիսոփայից: Երրորդ՝ հաւատն է Այ ըն-
տանութիւն: ուստի Վրդն ասաց Առաքելոցն,
ոչ զձեզ կոչեցի ծառայս. զի ծառայն
ոչ գիտէ զի՛նչ գործէ Տէրն նր. այլ զ-
ձեզ կոչեցի բարեկամս. զի զոր լուայ ի
Հօրէ իմմէ՝ ծանուցի ձեզ: ուստի վասն
իմաստութեն ասէր Սողոմոն թէ, բարե-
կամս Այ՝ և մարգարէս առնէ. Իմաս.
Է. 26: և ահա կատարեալ իմաստութի
զհաւատն ասաց. ուրեմն հաւատն առա-
ւել բարեկամ և ընտանի առնէ զմեզ
Այ, քան իմաստութիւն: Պարզեալ՝ զի
հաւատն է զաներևութից, և Ած է աներե-
ւոյթ. և ահա նմանեաւ՝ զնմանն տայ
մեզ ճանաչել հաւատն: Ուստի Ալպերտ
. Ե. գրքոյ. ԺԹ. գլուխն ասէ թէ, յան-
գիմանութի ասի, զի առաքէ միտքն, վսն
զի հաւատն խոնարհեցուցանէ զիմացա-
կանն՝ առ 'ի հաւատալ զայնս, որք ոչն ե-
րևին. ուստի զիմացականն մեր աներևու-
թիւք նուաճեալ, ընտանեցուցանէ Այ:
Չորրորդ՝ բովանդակելոյն ծանօթութիւն ասէ,
զի հաւատով ճանաչեմք զԱծ գոլ. ըստ
այնմ՝ հաւատալ արժան է այնմ՝ որ մերձե-
նայ առ Ած թէ է Ած: Եբր. ԺԱ. 6: և
ըստ Տն ասից. այս են յաւիտենականն կեանք.
զի ծանիցեն զքեզ միայն ճշմարիտ Ած.
և զոր առաքեցեր զՅսն Քսն: զի բովանդակ,
'ի Սուրբ գիրս յատկապէս ասի Հօր Այ:
ըստ այնմ՝ զօրութիւն բարձրելոյն հովա-
նի լիցի 'ի վր քո: Ուրեմն՝ բարձրելոյն
Հօր Այ՝ հաւատն է ծանօթութի. որով
մինչ զԱծ Հայր ճանաչեմք. և զառընծա-
յեցն նր զՈրդին. և զբղխեալն 'ի Հօրէ
զՀոգին Սբ՝ ճանաչեմք: և այն է հաւա-
տով. և ոչ թէ ըմբռնողական գիտութբ.
զի այնու կերպիւ՝ զՍբ Երրորդութիւն միայն
զինքն գիտէ: ըստ այնմ՝ ոչ ոք գիտէ զոր-
դի՝ եթէ ոչ՝ Հայր. և ոչ զՀայր ոք ճա-
նաչէ. եթէ ոչ՝ Որդի: և թէ՝ զԱյն ոչ
ոք գիտէ, եթէ ոչ՝ Հոգին Այ: Իսկ առ
իմանալըն մեր՝ գոյ անհուն հեռաւորութ.
որ քան ստեղծուած՝ յստեղծողէ: Ուստի
Ածաբանն, յառորս գրքոյ. Է. գլուխն ա-
սէ թէ, զԱծ իմանալ դժուարին է. բայց
ճառել անկարութի: ուրեմն միայն հա-
ւատով ճանաչեմք. և այլն:

✱ (Որ [illegible] և այլն:) Առաքեալն՝
հաւատն ընդ յուսոյ և ընդ սիրոյ՝ մնայ մշտ-
անվթար՝ անհող՝ և անսխալ. ըստ այնմ, I կորն.
ԺԳ. 13: Իսկ արդ՝ մնան հաւատ, յոյս,
սէր: զի մնան սոքա երեքեան Ածաբանականք
առաքինութիւնք 'ի ճանապարհորդան ըստ նե-
րգործութե, իսկ 'ի վերլին գաւառին՝ միայն ըստ
ունակութե մնան հաւատն և յոյսն. իսկ սէրն
ըստ ներգործութե և ըստ ունակութե. որպէս ասէ
Սբն Յովհաննէս Ոսկեբերանն 'ի վր բանի
առաքելոյն թէ, վսն զի հաւատ և յոյս, վերջոյ
հաւատամք և յուսամք, 'ի գալ բարեացն
այնոցիկ՝ դադարին: Երես ասէ. Պարզեալ
հաւատամք. իսկ զի՞նչ են հաւատք. յու-
սացելոց իրաց հաստատութի, և ոչ երևե-
լեաց իրաց յանդիմանութի. որպէս զի սոքա
դադարեսցին յերևելն նոցա: Իսկ սէրն
յայնժամ բարձրանայ՝ և լինի սաստկա-
գոյն: բայց հաւատն և յոյսն զկատարումն
առեալ՝ մնան ըստ ունակութե, և սէրն
մնայ ըստ ներգործութե:

✱ (Է) Զի ելեալ [illegible] և այլն:)
Ասէ Քս՝ եթէ հատին մանանխոյ չափ
հաւատն՝ զլեռինս փոփոխէ, ուրեմն յայտ
է թէ, զհաւատն ընկալաք նախկին ևան-
երկմիտ պաշտօն առ Աստուած:
Ուսանի՛ր՝ զի ըստ Հաւատ ասէ՝ զհաւատն
հրաշից. որ է աներկբայութիւն իմն՝ և
սերտ յուսով դիմելն առ Աստուած 'ի ժա-
մու հրաշից. այսպէս ծործորեցին զայս
տեղիս մեկնէ զհրաշական հաւատոյն: և
Կուռնելիոս 'ի վր Մատ. ԺԷ. 19 ասէ թէ,
հաւատս այս՝ կցեալ է ընդ հաւատոյ յու-
սոյ Ածային օժանդակութե առ հրաշա-
գործութիւնս, որ ոք ջանայ առ 'ի գործել
զհրաշ իմն: որ յոյս այս ծնանի ասէ,
նախ՝ 'ի յազատ և 'ի Սբ իղձմունաց. և
յընտանեկցութեն Այ. որ համարձակի թա-
փանձել 'ի գանձանակն Ածային շնորհաց,
և անխնայ զնոսա 'ի կիր արկանել. Իբր թէ,
Ած թոյլ տայ՝ զի այնպիսիք հրճուեսցի. ըստ
այնմ՝ Յովհաննու, սիրելիք՝ եթէ սիրտք
մեր զմեզ ոչ ստգտանիցեն, ունիմք զհա-
մարձակութի առ Ած. և զոր հայցեմք, առ-
նումք 'ի նմանէ. I Յօհ. Գ. 11: Երկրորդ՝
հաւատն հրաշից՝ է ըստ գոյացութեն և էու-
թեն՝ ներգործութի ճշմարտի հաւատոյ. ո-
րով հաւատամք զԱծ կարող գոլ ընդ-
դէմ բնութե անկարութե հրաշագործել.
յորժամ և մեք աներկբայաբար հաւատամք
թէ կարէ Ած առնել. և ոչ երկբայիմք

զԱմոգոյն մեղմէ. այլ հաճոյամբ թէ Ձեր մարմինն լինի զոր հայցեմքն: Իսկ հաւատն մանանխոյ նմանեցուցանելն է, զի հաւատն վասն աճել զօրեղութ խորոյ թէ և փոքր իցէ, առնէ զմեծամեծս. որպէս և սակաւ մի խմոր զամ զանգուածն տաշտի միոյ խմորելով. և կամ որպէս փոքրիկ կայծ մի զլերինս մեծամեծս հրդեհելով անձամբ: Վասն սորին ասէ Կիւրեղ. հաւատն որքան նուաստագոյն և փոքրագոյն իցէ տեսակաւն, սակայն գերագոյն է զօրութ: այսպիսի է հաւատն խոնարհագունից նոյն սնապարծից. և այլք փոքր են 'ի կարծիս իւրեանց ' յաչս մարդկանց, բայց որ ինքնեամբ յինքեանց հզօր և կծու ' կատարեալ և պարեցող, ըստ նմանութե հատին մանանխոյ: զի ոչ միայն 'ի փոքրութեն առնանի ատեն նմանութեն, որ ասի. Մատ. ԺԳ. 31: այլ' և'ի կծուութեն և յայլոցն: այս հաւատս հրաշից ' առաւ ցեալ խոնարհութ, բառնայ զամ ստուերս անհաւատութե. և է սքանչելին, որ փոքր գոլով անդրափոխէ զլերինս. և զայլ գեղեցն սքանչելեաց զհզօրութեն բառնայ և խափանէ, նա և զծկունն 'ի վեր քան զկալն և զարժանն: ուստի մինչ պանծացեր ոք առնել զ'բոլս, յոչ կարելն ցուցանէ զինքն գոլ անհաւատ ' և ոչ լի սրտիւ և յուսով առ Յն դիմեալ: Որպ և Սկեեայ քահանայի որդիքն 'ի դիւէն լլկեցան, վա անհաւատութե իւրեանց: Իսկ Սուրբն Գրիգոր սքանչելագործն զլեառն մի փոխեաց, որ արգելին էր շինման տաճարին: այսպէս Ստ հայրն Մարկոս ' 'ի պատմեն միայն, զլեառն մի փոխեաց 'ի տեղւոջէն, զոր ինքն դադարեցոյց: այսպէս և 'ի Ճիակերաց երկիրն լեառն մի փոխեալ ասի յայլ տեղի. որ մինչ բռնաւորն նոցին ծառը առնէր զխոստովանս Քի ' և պահանջէր 'ի քրիստոնէից. 'ի զլուխ ելանելով իւր, յինքն եղև ծառը: զՍրբն Կղեմենտ պապ մի. թէ մինչ ծովն սակս երկրաշարժութ ել 'ի տեղւոջէ, և սպառնայր ընկղմանել քաղաքին, զլերինն բերելով յանձին ծովուն ուր քաղաքն էր, Սրբն Գրիգոր զերիս Նշաւ նկարեաց [illegible] 'ի վերայ աւազոյն; և դժեան կարկառեաց ընդդէմ ծովուն, որ լեռնացեալ գայր 'ի վր քաղաքին, եկաց մնաց առաջի նշն գերագոյն 'ի դողման մեծի, և անդէն յորդորեալն իւրմէ երկուցեալ ' առ ինքն դարձաւ և դադարեցաւ: Իսկ [illegible] քանզի հաւատով խնդրեալք [illegible] յարութն հասարակաց, [illegible] 'ի յանդգուզից զլինելութն աշխարհի [illegible] տպաւորելով զեղելութն, և զ[illegible]:

✱ [illegible]) Բ. յինքն ' հաւատ ' [illegible] և յուսոյն դասել: զի որպ [illegible] մեանց հաւատ ' [illegible] Հայր և Որդի ' և Սբ Հոգին: և հաւատն ' առ Հայր (Յ նկատէ. յայն ' առ Որդին. (զի [illegible] յուսալիք նովաւ ' և [illegible]) [illegible] առ Հոգին Սբ. որ [illegible] Հաս սիրոյ մերոյ է: Իսկ [illegible] գործուն ցն, և թէ հաւատամք թէ Յն հաւատարիմ է 'ի խոստմունս [illegible], զի [illegible] տացաւ մեզ զոյս [illegible] [illegible]: և եթէ սիրեմք, յուսամք [illegible] [illegible] թից պարգևաց նորա: [illegible] եթէ հաւատամք թէ հաւատարիմ է Յն, այս հաւատարիմ ոչ այլ ինչ է, եթէ ոք ' [illegible] [illegible]: եթէ կենդանի հաւատով [illegible], [illegible] ' զի զխոստացեալն [illegible] մեզ ' [illegible] և յուսամք թէ սիրողաց [illegible] [illegible] խոստացեալսն: [illegible] [illegible]

յաւ[illegible], Բ[illegible].

ԳԼՈՒԽ ՄԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ։

Ցուցանէ փրկող Աբէլ՝ նշանակ ցուցանելն ամենեցուն էր Քրիստոսի, և ի հարցանել հօրն։ Ենովքայ՝ թէ նման է իմ նորոգութեանս ի մեղաց, նորոգողութե չարչարանացն Քրիստոսի։ Երրորդ՝ թէ ընդ ծի ծածկելն մեղաւորին՝ և նոյն հնազանդ որ հեծէ, այնպիսին զինչ գերութեան իւրոյ՝ և զհրաշալին զատող խոհեմ մարդն՝ ցուցանէ զառաջնոյ՝ և ոչ չինելոյ։ Չորրորդ՝ մեղաւորն մինչ ի ողջոյն գէթ գո-զով՝ ի աղջոյ ղեկոյ բարբառէ, զԱստուծոյ շնորհութեանն ի խղճմտանս իւր երևեցուցանէ։ Հինգերորդ՝ ցորութեան Ողորմութեան ցուցանէ շնորհութեան մեռելոց հոգւոց. զի այն՝ և այս, են գործք շնորհութե հաւատոյ։ Վեցերորդ՝ զինչ բերէ ի մեծամեծաց Սիոյ, որք գեղեցիկ. և հաւատով անդրէն հաս տատեցան։ Եօթներորդ՝ թէ նախ տան զորքն, Ենովք զինչ նախահօրն բնութեան վերջացեալ տարագ բարձեալ. և անմահ ինչ եղեւ ընդունել։ Ութերորդ՝ թէ՝ հաւատ Աստուածութեն Քրիստոսի շնոր-հեալ ի նախնիս հարս, շնորհելն բնակ նոցին սովորոյց. այս զեան գալստեանն որոյ նա առաքելէ։ Իններորդ՝ եղբօրացուցանէ շնորհաւոր գալ պարտեաց՝ շնորհեն փառաց։

* ԲԱՆ * Ա

ԻՍԿԶԲՆԱՒՈՐՍ ԻՄ ԵՂԵԼՈՒԹԻՒՆ. և այլն։)

* ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ *

Յայսմիկ՝ մինչ նայիմ մտացս աչօք յըս-կիզբն լինելութեան իմոյ ('ի Ձեռն ա-ջոյն Հօր. ըստ այնմ՝ Թէ ամ ինչ նովաւ եղև) հաւատամ՝ թէ որ զիս յոչ էից կա-րաց ստեղծանել, կարէ և զմեռեալս մե-ղօք՝ վերստին շնորհիւն նորոգել. և զինչ կամի՝ կարէ առնել. ըստ Դաւթի, թէ՝ զամ զոր ինչ կամեցաւ, արար Տր յերկինս և յերկրի։ այլ զոր հաւատամն՝ ոչ կամիմ ծածկել. զի հաւատացողին պարտ է խօ-սել, և զգործս Տն յայտնել փառօք. Տօբ. ԺԲ. 11։ Ս որոյ զոր ինչ և խօսիմ՝ նախ հաւատամ ըստ Դաւթի և Պօղոսի, ապա թէ խօսիմ. Սաղ. ՃԺԵ. 1։ 2 Կորն. Դ. 13։ Իսկ հաւատամ զի դու կարող ես զիս վե-րանորոգել 'ի հնութենէ մեղաց 'ի նորոգութի շնորհաց, վս որոյ և խօսիմ։ զորոց և զկեն-դանի աղօթսն, (այսինքն զԴաւթի և զՊօ-ղոսի) յայտնելութի իմ խնդրեմ։

* (Բ) Որպէս հաւատովք ճանաչել զնա, և շնորհութեն յորում նորա. և այլն։) Փիլ. Գ. 10։ Հաւատովք ճանաչել զնա թէ գոյ՝ և է. և զօրաւոր է մինչ ց յարուցանել և զմե-ռեալս. 'և մանաւանդ ճանաչել զզօրութի նորին յարութե, որ է պատճառ մերոյ յա-րութե. և ըստ որում յարուցանել կարէ. այլև զհաղորդութի նորին չարչարանացն. զի գի-տեմ և հաւատամ՝ թէ ոչ կցորդիմ չար-չարանացն, նոյնպէս և փառացն. ըստ Առաքե-լոյն։ Բայց զքան Առաքելոյն՝ Ոսկեբերանն այսպէս մեկնէ. 'ի հաւատոյն է գիտութի. և առանց հաւատոյ չէ մարթ ճանաչել զնա։ զի թէ արդարութի մարմնոյն Քի ճանաչի, զի առդ ծնունդ բանին Տ՝ խորհրդովք հասանիցի. զի քան զծնունդն՝ յարութին նուազագոյն է, ընդէր, զի յարութե բա-զում օրինակք յառաջ գործեցան. բայց ծննդեանն ոչ երբեք։ մեռեալք յարեան և յառաջ քան զգալուստն Քի, թէպէտ և դարձեալ վախճանեցան յարուցեալքն։ Բայց 'ի կուսէ՝ ոչ երբեք ծնան։ կերպա-րանակից լինիլ մահու նր այն իսկ է, թէ հաղորդ գտայց. ոչ նա վասն մարդկան չարչարեցաւ, նոյնպէս և ես։ յայն սակս զկերպարանակիցն ասէ, այսինքն թէ հա-լածանքս և չարչարանքս՝ զայնր պատկեր գործեն։

* Եթէ հասից 'ի յարութի մեռելոց. և այլն։)

Յայսմիկ յայտ նմանագոյն է և'ի մեռելութե մեղաց յարուցանելն. ոչ և ըստ մարմնոյ։ զի ոչ 'ի մարմնոյ մեռելութե յարուցեալքն փոխա-րին 'ի նորոգ կեանս, այսպէս և'ի մեղաց մահ-ուանէ յարուցեալքն։ ուստի դարձուածս 'ի

մեղաց անսասակ ողորմութեան՝ 'ի մեռանելութենէ յա-
րուն առացաւ. ընդ այնմ մեռեալ էր և եկաց:
զի 'ի մեղաց քաւել և 'ի չարագործութենէ յար-
դարութե փոխել. յանմաքրութենէ 'ի սրբութի.
և յանկըրա ելի մահացու մեղաց՝ յանդաստա-
պարան երանութե անդրածել. և 'ի ծառայա-
կան կապանաց՝ յերկնաւոր ազատութին ա-
ծել. ոչ է փոքր ինչ քան զմեռեալս յարուցա-
նել: ուստի մինչ հրէայքն զբժշկութի անդա-
մալուծին մեծ իմն կարծէին քան զմեղաց
թողութին. Տր զթողութին մեղաց մեծ եցոյց
ասելով. այլ զի գիտասջիք թէ իշխանութի
ունի որդի մարդոյ յերկրի թողուլ զմեղս.
վՏորոյ ասաց ցանդամալոյծն. արի առ զմահ-
ճիճս քո և այլն: Ղուկ. Ե. 23: Թէպէտ Տր
ըստ կարծեացն հրէից և բնութե՝ զանդա-
մալուծի բժշկութին առաւել դժուարին
եցոյց՝ քան զթողուլ մեղացն:

※ (Գ) [illegible] և այլն:)

Այսինքն, թէ զի մարդ ոչ է գեղեցիկ 'ի վեր
քան զքան, և ազատ 'ի մ թութէ. յորժամ զք
Է մարմնաւոր ծիծաղիլն արտաքսած, 'ի ներ
քուստ հառաչիցէ. այսպէս Եսթեր թագու-
հին տեսլեամբն գեղեցիկ էր 'ի սիրել. այլ
սիրտ նր նսեղեալ էր 'ի յահէ անօր Արտա-
շէսի. Եսթ. ԺԵ. 8: Այսպէս և այր երկիւ-
ղած՝ թէ պատահմամբ ինչ իք ծիծաղիցի,
Է ծիծաղիլն նոյն ժամայն հեծէ հոգեպս.
ամ և Երանելոյս յուտելն և յըմպելն, հա-
նապազ ձևացուցանէր 'ի միտս իւր զձայնն
ահաւոր փողոյն թէ, արիք մեռեալք՝ եկայք
'ի դատաստան. Օրինակաւ զայս եցոյց և տրն
մեր 'ի Թաբոր, մինչ 'ի մէջ այլքանեաց փա-
ռաց՝ խօսէր ընդ Մովսէսի և Եղիայի զելից
չարչարանացն՝ որ կատարելոցն էր յԵմ: ո-
րով եցոյց թէ, համայն ուրախութիք աշխի
և փառքն կենցաղականք փոխարէն տրտմութե
և տրտմականօք իւիք բարեխառնելիք են:

※ Որ Բեդհեզդայ [illegible] և այլն:)

Այսինքն, որ թէպէտ 'ի բարձրութե առա-
քինութե 'ի գուբն մեղաց անկեալ իցէ ոք,
յորժամ 'ի մեղանչելն հեծեծէ և յոգւոց
հանէ. և երբեմնապէս հառաչէ, այնպիսին
երևի թէ ամենևին զկայծն շնորհաց ոչ է
կորուսել. ըստ օրինակի հրոյ տաճարին. զոր
մինչ 'ի բաբիլոն գերի վարելոցն էին հրէ-
այքն, առեալ զհուրն 'ի սեղանոյն ողջակի-
զաց թաքուցին 'ի ջրհորն Նէեմեայ. որ ե-
կաց 'ի ջրհորին զամս. Հ. բայց թանձրացել
եւ տղմացեալ էր, զոր մինչ արևն ծագեցաւ
'ի վեր, ջերմութբ արեգական տղմացեալ հուրն
բորբոքեցաւ. 2 Մակ. Ա. 19: այսպէս եթէ ոք
մեղօք տղմացել իցէ բայց 'ի մեղանչելն և հա-
ռաչիցէ, 'ի ծագել արևու Ածային շնորհաց՝
ունելով զնշոյլ հրոյ սիրոյն, նոյն ժամայն ըստ
օրինակի տղմացեալ հրոյն բորբոքի և վառի:
զի և մեղուցեալն ոչ իսպառ թաղձի և տրտմի
'ի վր գործեցեալ մեղացն. և յանակնկալութե
Ածային շնորհաց՝ և 'ի համարձակութենէ որ ըն-
քեալ զինքն տեսանէ՝ և անարժան բարեաց
զինքն կարծէ, 'ի ձեռն հառաչանաց և հաւա-
տոյն՝ որ ամենևին չէ շիջել, աներկբայ հաւա-
տասցէ, թէ հաւատով և հառաչանօքն զոր
'ի ծիծաղիլն մարմնապէս ոգւոց հանէր, կա-
րէ վերստին ըստ օրինակի տղմացեալ հրոյն
բորբոքել. և 'ի սէրն Այ վառիլ:

※ (Է) Որոնելի եղծանելոյ. և այլն:) Այսինքն՝
այն նշոյլն որ մնայ 'ի մեղանչօղն, որ ըստ մարմ-
նապէս ծիծաղիլն՝ հոգեպէս հեծէ, այն են
յԱծային շնորհացն է. որ Այ կամելով ըզ-
նա վերստին բորբոքել, պահէ 'ի խորս
սրտի և 'ի մէջ տղմի մեղաց նր զօրութենա-
բար զնշոյլ հրոյ դարձման և զղջման, յոր
ժամ 'ի բնաւորեալ՝ եթէ ծագիցի արև շնոր-
հաց նր 'ի վերուստ, ունելով յինքեան թա-
քուցեալ զնշուլիկն հրոյ, նոյն ժամայն բոր-
բոքի և վառի: քանզի եւովաւ Այ զօրութին
առաւել երևի, յորժամ զտղմացել հոգի
մեղաւորին դարձուցանէ 'ի հուր սիրոյ և
զղջման. որ յայս հուռ զղջման առնել հա-
ճի, քան թէ 'ի խունկն՝ որ 'ի տաճարին ծխել
լինէր. կրկան զոմ բուրմունս անուշութե իւ-
ղոց Տի՝ և ծխանելեաց: զի և այն որ 'ի խորանին
վկայութե 'ի սեղան խնկոցն ծխել լինէր, որ 'ի չո-
րից նիւթոց խնկոց աղացել և խառնել 'ի միա-
սին ծխիւր. զի՞նչ այլ ինչ նշանակէր, եթէ ոչ
զբեկել հոգին խոնարհութբ. Ըստ, զսիրտ մը-
եւ զհոգի խոնարհ, կամ բեկեալ, Այ ոչ ար-
համարհէ: զի որպ այն չորեքին խունկքն ա-
ղացեալք, և 'ի միասին խառնեալք լինէին, յոր
մէ հոտ անոյշ բուրեցեալ լինէր. Ելից Լ. 8:
այսպէս և խոնարհական զղջումն խառնել
ընդ հոգւոյ, բուրէ զհոտ անոյշ. որով Այ
առաւել զմայլի, քան թէ այն ծխանելեօքն,
որ 'ի սեղան խնկոցն: այլ զի այսպիսի զղջումն
է գործ հաւատոյ, վն որոյ զկնի ասէ:

※ [illegible] հաւատով:) Ըստ կուրացն. թէ
հաւատայք թէ կարող եմ առնել ձեզ զայդ.
որ ոչ պարգևեաց նց զտեսութի առանց գը-
րաւականի և անհրինի հաւատոց նոցա. ու-
րեմն և տղմացեալն մեղօք մինչ վերստին

քարոզքի, յայտ է թէ զհաւատն ոչ ամենեքին ունին չիջելով հաւատով քարոզքի անդրէն։
* (Ե) Բանիւք զի՞նչ [illegible] եւ այլն։)
Ի յանկարծ զի՞նչ դժուարին քան զքառօրեայ հոտեալ մեռեալն յարուցանել. եւ ահա հաւատքն Մարթայի եւ Մարիամու զայն գործել ետուն Քի՝ 'ի բարձրութ փառացն Ա.Յ, յարուցեալ եղբօրն իւրեանց։ ըստ այնմ, որպէս եւ ասաց Տրն. եթէ հաւատասցես, տեսցես զփառսն Ա.Յ։
* [illegible])
Ընկալաւ եւ անկողոպտելի շնորհ կոչէ զհաւատն, որով մեծապէս մեղուցեալքն 'ի ձեռն նշուլից հաւատոյ դարձան եղջացան։ զի զղջումն է ներգործութի հաւատոյ. որ ոչ զղջայցին մեղուցեալքն, եթէ ոչ հաւատայցին մեղաց թողութեան։
* (Զ) Սուր՝ Ենով։)
Որ հաւատով արդարացաւ եւ հաճոյացաւ Ա.Յ 'ի ձեռն զղջման իւրոյ. կամ որպ ոմանք ասեն լալով զմեղս նախահօրն եւ նախամօրն։ զի այն զայլոցն լայ, որ լալով զինքն սրբեալ ունի. պաստէս լայր Պօղոս 'ի վր Թշնամեաց Խաչին։
* Զինք Ահարոն։)
Զի եւ նա մեղաւ ոլթադործութբն, եւ մեղաց զժողովուրդն. Ելից. ԼԲ. 21 ։ եւ յայտ է թէ հաւատոյն զղջմամբ արդարացաւ։
* (Փոքր Եղիազար։)
Եթէ վս որդւոյն Ահարոնի իմացի բանս, նա մեղաւ միայն անգիտութբ. ոչ ուտելով զնոխազն պծեաց՝ որ վս մեղաց. զի զոհից՝ որոց արիւնն հեղանիւր շուրջ բզ սեղանովն, նոցին միսքն այրեցեալ լինէին 'ի սեղան ողջակիզացն. իսկ որոց ոչ հեղանիւր. նոցին միսքն ուտելի էր 'ի քահանայից, առ 'ի բարձումն մեղաց ժողովրդեն. տես Ղեւտ. Ժ. 16 ։ իսկ Եղիազար Է Ահարոնի հօր իւրոյ գոլով 'ի սգի վասն անցիցն Նադաբայ եւ Աբիուդայ եղբարց իւրոց (որք զհուր օտար մատուցանելով, հրով այրեցան) վասն այնորիկ ոչ կերեն յայնմ աւուր զնոխազն մեղ. թէպէտ եւ Մովսէս ասացեալ էր նց ոչ սգալ եւ լալ զհրայրեցսն, եւ զգլուխսն ոչ ապախուրել. եւ զհանդերձսն ոչ պատառել ։ այլ իբրեւ Ահարոն եցոյց զդիտաւորութիւն իւր ոչ ուտելոյն 'ի մսոյ նոխազին, հաճոյ թուեցաւ Մովսէսի ։ տես զպատմի Ղեւտ. Ժ. գլուխն մինչ ցվերջն։

ուրեմն գովեցաւ ասէ երկիւղածութիւն Եղիազարու ։ Մ յոյեցոյ ասէ, թէ 'ի Մծ սեաց. որոյ հաճոյ թուեցաւ բարեգոյն խրատ միտացն Ահարոնի եւ Եղիազարու. որ այլքն մեղան, եւ նիքեանք ապաշխարեցին։ կամ թէ ոչ ուտելովն յանցանել թուեցան, բայց ըստ հաւատոյ դիտման գովեցան ։ Իսկ որ ասէ 'ի [illegible] ծ[illegible], այն է՝ ըստ թարգմանութե անուանն. զի [illegible], թարգմանի Ա.Յ օգնականութի։ որ յիրաւի գործով զանունն ժառանգեաց. զի քահանայացաւ 'ի տեղի Ահարոնի հօր իւրոյ՝ օգնականութբն Ա.Յ։ Իսկ աստանօր ոչ միայն զզղջումն վերոգրեցելոցն գովէ, այլ եւ մանաւանդ զհաւատ նց։ եւ թբ այսմ՝ ասէ Սարգիս շնորհալին թէ, զորդին Ահարոնի ասէ, որ ոչ մեռաւ ընդ աւագ եղբարցն ։ եւ կամ զայն Եղիազար, որ 'ի գիրս Մակաբայեցւոցն առաքինացի հաւատով. եւ ապրեցաւ նիքն՝ եւ ամ ժողովուրդն 'ի կոխելոյ փղացն ։ սակայն նիքն Եղիազար կոխեցաւ 'ի փղէն՝ եւ ճմլեցաւ ։ 1 Մակ. Զ. 43 ։ գովելի էր եւ միւս ծերն Եղիազար. որ յանախտքոսէ նահատակեցաւ վս ոչ ուտելոյ զմիս խոզենի. 2 Մակ. Զ. 18 ։ բայց [illegible] ասելով ցուցանէ զորդին Ահարոնի, որ փոքր է քան զՆաբաթ եւ զԱբիուդ. Ելից. Զ. 23։
* ([illegible]) Զի անառակ որդւոյն դարձն՝ էր հաւատով եւ զղջմամբ. զի թէ ոչ հաւատայր զընդունելն նիքեան հօր իւրոյ, ոչ դառնայր առ նա զղջմամբ ։ այսպէս էր եւ կիրք մաքսաւորին. որ բաղխմամբ կրծիցն՝ եսեր հաւատովն արդարացաւ ։
* ([illegible])
Մ տիրասպանիցն ասէ. որք հաւատով եւ զղջմամբ՝ արժանացան թողութե. զի մինչ Պետրոս ասաց թէ, Արդ՝ ճշմարտիւ գիտասցէ ամ տունդ Իէլի. զի Տր զնա եւ օծ ել Ած արար. զայն Յսն, զոր դուքն խաչեցիք. եւ լուեալ զայս՝ զղջացան 'ի սիրտս իւրենց, եւ մկրտեցան երեք հազար հոգիք. եւ հաւատով սրբեցան. Գործ. Բ. 36 ։ որոց զղջումն հանդերձ հաւատով՝ բաւական եղեւ 'ի փրկութի ։ զի՞նչ ասելի է եւ զսօղոսէ, որ եւ զեւ Պօղոս 'ի ձեռն հաւատոյ. զոր նոյնինք [illegible] կոչէ ։ Սաւ՝ զի քան զամն նա սկիզբն արար քրիստոնէից հալածման ։ եւ երկրորդ՝ զի սպանողացն Ստեփաննոսի նա էր վերակացու եւ յորդորիչ՝ եւ հանդերձապահ ։ Գործ. Է. 57 ։

✵ (Յորոց ոմանք ծանօթութիւն օրինին գրեցաւ։)
Որք ընդ օրինօքն էին, և զՄովսէս ճանաչէին, և զօրէնսն գրաւորականս գիտէին։ որպիսի էր Ահարոն, Դաւիթ, և այլքն. որք անդրէն կանգնեցան բիւրապատկեան գերազանցութ. քանզի այնս՝ որք նախ քան զօրէնսն էին. որք թէպէտ միանգամ մեղան, մշտնջենապէս ապաշխարեցին։ սակայն զի Վարդապետաց ոչ երբէք կարէ խնդալ մեղանչօղն եւ ապաշխարօղն, քան զոչ երբէք մեղանչօղն, թէպէտ քան զայն աւանել վարձուց կարիցէ արժանաւորիլ։ Ուստի ասէ Ալպերտ. Գ. գրքոյ. Է. գլուխ թէ, քանզի որպ՟ ապականեալն յայնմ հետէ ոչ լիցի կոյս, այսպէս միանգամ մեղանչօղն՝ ոչ երբէք ուրախասցի որպ՟ զոչ մեղանչեալ։

✵ (Է) Իսկ որ նախ քան զօրինաւորին [illegible]։)
Արդարքն Ենոք՝ որ նախ քան զտուչութի օրինացն էր, և զՀայրենի ածանգն բնական օրինաց պինտ պահեաց. մեծաւորագոյն գոլով պատուիրանի նախահօրն։ զի և 'ի պտղոց ոչ երբէք կերեալ ասի։ և այն նմա ոչ էր 'ի պատուիրանէ, այլ ինքն ինքեան եդ զօրէնսն զայն ուխտիւ՝ ոչ ճաշակելոյ. զի թերևս զնախնւոյն պարտիսն ինքեան համարելով, վ՟ նորին մեղացն ապաշխարիցէր. թէպէտ ոչ այնքան Ադամայ նախահօրն իւրոյ, որքան ինքեան արար զգուշութի։ և վ՟ այնորիկ ասէ. Ոչ մեռցի [illegible], յանէծիցն՝ թէ, հող էիր՝ և 'ի հող դարձցիս, [illegible], իւրով երկարակեցութ՟ն՝ փոխիլովն 'ի դրախտն ադենա։ սակայն զոր ասէ [illegible], ոչ է այնպէս իմանալի՝ որպ՟ և Տ.Ն. յաղթող մահու ասի։ զի Ենոք հրեշտակական շնորհօքն Ա.Յ ստացաւ զերկարակեցուի միայն. և 'ի կատարածի աշխարհիս ընդ Եղիայի մարտիրոսութ՟ պսակելոց է. տես յայտ. Ժ՟Ա. 6։ առ 'ի լնուլ զպարտ բնութեան. ըստ Պօղոսի, կայ մնայ մարդոյ միանգամ մեռանիլ։

✵ (Իսկ [illegible], և այլն։)
Արդարքն՝ նախ քան զօրէնսն ոմանք մաքրապէս կենցաղավարեալք՝ յերկինս փոխեցան, որպ՟ Ենոք։ և ոմանք 'ի մանկութէ պոռնկական գործոց պարապեալք, 'ի ձեռն հաւատոյ փրկեցան, որպ՟ Րախաբ պոռնիկն. ըստ այնմ Պօղոսի. Եբր. Ժ՟Ա 31։ հաւատովք Րախաբ պոռնիկն՝ ոչ կորեաւ ընդ

անհաւատսն, ընկալեալ զլրտեսսն խաղաղութ՟։ Սմանապս և Աստի հարուածքն հաւատով ապրեցան 'ի ջրհեղեղէն. գոլով 'ի դըւերացն կայենի. որք հաւատով 'ի Աստ և յորդիսն ապրեցան և փրկեցան։ և կամ զՅուդթ, զՐախաբ, և զԹամար ասէ, որք հաւատով նախամարք Ք.Ի արժանացան լինել, 'ի պոռնկութէ զղջացեալք. և 'ի կամայն երկնից ամբարձան փրկեցեալք գոլով. որպ՟ ասէ Շնորհալին Սարգիս։ ըստ Տեառն ասից թէ՝ մաքսաւորք և պոռնիկք յառաջեսցեն յարքայութիւն Ա.Յ։

✵ (Ը) [illegible] ցեալ և այլն։) Արդարքն, եթէ հաւատն ապագայ գալստեանն Ք.Ի, այնքան զօրացաւ 'ի դարձեալն մեղաւորաց. մինչ զի գրեթէ զհողացեալ և զախտացեալ բնութի մեղաւորաց՝ յոսկի դարձոյց. և արքունական տպաւորութ. ըս Ա.Յ պատկերակցութեն արժանացոյց. զի հաւատով յաղթեցին մեղաւորքն՝ մարմնոյ՝ սատանայի՝ և աշխարհի. և զյաղթեցեալ բնութիս մեր՝ դաւաճանութեն սատանայի յաղթօղ արարին. ապա զի՞նչ ասելի է 'ի ժամանակի նորոյ օրինացս, որ 'ի բազմանալ շնորհացն՝ առաւել յուսալի է թողութ հաւատովն Ք.Ի. զի Ք.Ի հաստատեցաւ 'ի մեզ ուխտ կենաց և խաղաղութ. ըստ Մաղաքիայի. Բ. 5։ և այս է զորմէ ասէ և Պօղոս. 2 Կորն. Ե. 19։ այլ ամ՟ ինչ յԱ.Յ որ հաշտեցոյց զմեզ ընդ իւր 'ի ձեռն Ք.Ի. և թէ այս հաշտութիս մշտնջենաւոր իցէ, յայտ է 'ի նստելոյն Ք.Ի յընդաջմէ Հօրն. զի որքան նա ընդաջմէ Հօր նստեալն է. ոչ գոյ այլ ևս մեզ ընդ Ա.Յ խռովութե ինչ պատճառ. զի Ա.Յ և մեզ նմանակից է միջնորդն մեր և բարեխօսն. վ՟յ յարմարապէս բարեխօսէ. և միջնորդէ. և այս ոչ է նուաստութի որդւոյ բարեխօսել ընդ որում ունի զայն որով կարէ բարեխօսել. ըս զմերս տկարութի. և ըստ որում ունի զայն՝ որով ընդ Հօր է հաւասար, և կարէ լսել և ընդունել և տալ զթողութի. ուստի Ոսկեբերանն յաղօթս պատարագին ասէ թէ, վ՟ զի դու ես որ մատուցանես և մատչիս. և ընդունիս և տաս. զի ինքն է մարդ՝ որ աղաչէ զինքն Ա.Ծ. և ինքն Ա.Ծ. որ լսէ ինքեան ընդ որում մարդ։ Իսկ վ՟ բարեխօսելոյն Ք.Ի, տես Հռօ. Ը. 34. Յօհ. ԺԷ. 9 Եբր. Է. 25. ուր ասէ Առաքեալն ուստի կենդանի առնել համօրէն կարօղ է զմատուցեալսն նովաւ առ Ա.Ծ. քանզի միշտ կենդանի է լինել բարեխօս վ՟ նց։ որ մանաւանդ

առ այս

առ այս նկատէ քան զՄեծ Մ վարդապետս. նա և՝ աղաչելն ոչ է նմանաւորութիւն. զի և Հայրն եղեալ արտաքս աղաչէր զերէց որդին. Ղուկ. ԺԵ. 28։ Որդ՝ եթէ ՚ի հին օրէնս, և կամ նախ քան զօրէնսն, նկատմամբ հաւատոյ գալստեան նորա արդարացան ամենք. ապա զինչ գալստեան նորա օգուտ եւ առաւել մեք կարօտցուք արդարանալ հաւատովն ՔՍի. և մանաւանդ՝ զի որ եկն ՚ի փրկել, սկիզբն արար վն խուռոցն ՚ի մշտնջենաւորս բարեխօսել։

※ (Թ) Ո[illegible]

[illegible]

Տրամաբանութեանց զօրեղն, զհաւատոն ասէ. և զուխտն մշտնջենաւոր խաղաղութե ։ կամ թէ, հաւատոն է կանոն ճշմարտութեան, խաղաղութեն է անփոփոխարկելի սահման. և հաւատովն ՔՍի արդարանալն մեր՝ է արարչական պայման ։ զի ոչ գոյ այլ ևս այնպիսի անուն ՚ի վր երկրի, որով հաւատովն մեք կարասցուք ապրել և արդարանալ, եթէ ոչ անուամբն ՔՍի և հաւատովն նր. գործ. Դ. Թ։ Նոյց ՚ի նախկնական կողմանն ՚ի հաւատոյն, միայն զզջումն, և յետոյ դարձումն յառաջնոց մոլութեանց՝ բաւական է առանց ապաշխարութե. ըստ այնմ, ծառայ՝ որ ոչն գիտիցէ, արբցէ գան սակաւ. զի ցորքան՝ մարդ արտաքոյ հաւատոյ և օրինացն ՔՍի է, ՚ի դատաստանն ոչ խնդրին ՚ի նմանէ. այլ ՚ի հաւատացելոց կանոնք եկեղեցականք ապաշխարութե. զի հաւատոյն սրբէ զմտ։ Նոյց ՚ի հաւատացելոյն խնդրին և գործք հաւատոյն. զի կատարել ապաշխարութ ։ ըստ այնմ, և ծառայ՝ որ գիտիցէ զկամս տն իւրոյ՝ և ոչ պատրաստեսցէ ըստ կամաց նր, արբցէ գան բազում։ և զայս վն այնորիկ ասեմ՝ զի մի՛ գուցէ յասացելոց Մեծ Մ վարդապետս ըմբռնիցիք ասելով թէ, եթէ հաւատոն բաւական է, ապաշխարութիւն աւելորդ է. զի այս ասացեալ հաւատս ոչ է այն՝ որով հաւատամք եղանամք զԱծ գոլ երեք անձինք՝ և մի բնութի. և կամ ընդ խորհուրդս Մարդեղութեն ՔՍի, այլ այն է, որ յետ մեղանացն՝ յորժամ անձնէ և ՚ի զօրութէ ջերմեռանդաբար և հաստատութեամբ հաւատամք զԱծ կարող գոլ թողուլ զմեղս մեր խորհրդով ապաշխարութե ։ եթէ այս իցէ և միտ Մեծ Մ վարդապետս, յայտ է յասելն թէ, [illegible] քո-

[illegible] ։ Փառաց շնորհ կոչէ զթողութի հանդերձելին և զարդարանալն՝ ՚ի ձեռն հաւատոյն. զԱծ կարողութին ՚ի թողուլ զմեղս ՚ի ձեռն խորհրդոյ ապաշխարութե։ զի թէպէտ զվերոգրեալսն արդարացեալ ասէ հաւատով, բայց և իւրաքանչիւրոցն գոն է բն մասին յայտնին և ապաշխարութիւնքն. այպ Ենովքայ, Նոյ, Թի. Նաւակին, Ռահաբայ, Մարդադաղենացւոյն, և Մաքսաւորին։ Որք հաւատով եզրջմամբ զթողութի գտեալք. անդատապարտելիք են, ըստ Առաքելոյն. Հռոմ. Ը. 33։ Այն է որ արդարացուցանէ. իսկ արդ՝ ով է որ դատապարտ առնիցէ ։ Ըստ Ոսկեբերանին. եթէ Այն է որ զհեթանոսսն արդարացուցանէ հաւատովն ՔՍի, ով է որ օրինօքն Մովսէսի դատապարտել կարիցէ, և զմովսէսի օրինաց զլուծն ՚ի վր դնիցէ հեթանոսաց դարձելոց. որ գրեթէ և ամենք ՚ի ժամանակս օրինաց, առանց գործոց օրինաց արդարացան. այպ Հռութ, և Նինուէացիքն, և Նէեման ասորի ։ Ըստ որոյ և Եսայիաս. Ծ. 8. ասէր. մերձ է որ արդարացուցանէն զիս. ով է դատին իմ, եկեսցէ կացցէ ՚ի մէջ։ և ով է որ դատէն զիս, մերձեսցի առ իս։ և Ոսկեբերանն ՚ի վերայ բանին Առաքելոյն. Հռոմ. Ը. 33. ասէ թէ, Այն է որ զհաւատացեալս իւր և զճշմարիտ քրիստոնեայս ՚ի մեղաց՝ և ՚ի փորձանաց՝ և ՚ի գործոցն անյիր արձակէ և արդարացուցանէ. ուրեմն ոչ ոք այլ՝ և կամ մարդ՝ զներհակն կարիցէ արտաքսել. և ամբաստանել, եդատապարտել. այսինքն առաջնովքն անցելովք մեղօք։

※ [illegible])

Այսինքն՝ ՚ի ձեռն հաւատոյ, որ է անջնջելի գիր՝ և մեզ համարձակութե պատճառ, եւ կործանելս մեղօք եմ՝ և կամ կանգուն եմ. զի հաւատոն թողութե մեղաց, կանգնէ զկործանեալն, և ՚ի վեր առնու զգլորեալն։ ※ [illegible]) Այսինքն նկուն եղեալս՝ և զգետնեալս յամաց արարածոց վն մեղացս, ՚ի ձեռն հաւատոյս լինիմ յաղթող. զի ոչ ոք այլ ևս զիս կարէ դատապարտել։ այսպէս՝ թէ և վրիպեալ իցեմ. և այպ մանուկ՝ սարսուցել յահէնց որորմութե Այն իմոյ, հաւատով դառնամ անդրէն յգր-ծն նորին ողորմութե։ եթէ ամենաթշուառ եղեալ իցեմ ՚ի ձեռն չար գործոց. և յետոյ նու է խոստմանցն վրիպեալ, վերստին յուսամ եւ նու ՚ի ձեռն սերտ հաւատոյս իմոյ։

և թէ մահու ևս մատնեալ իցեմ, հաստա-
տուն յուսամ ՚ի կեանս վերադառնալ. զի
և Ք[րիստո]ս այնպէս խոստացաւ բերանովն Դաւ-
թի թէ , ասաց Տէր՝ ՚ի խորոց անդնդոց
դարձուցից . և ՚ի միջոյ ժանեաց զայն ի
դուրս կորզեցից :

✻ ([illegible] ՚ի [illegible] :)
Այսինքն՝ վաճառեալս ապականութե մեղաց.
՚ի ձեռն հաւատոյս յուսամ անդրէն ձրիա-
պէս պարգևատրիլ : զի թէ ես՝ որ զիս ա-
պականութե վաճառեցի , և մեղաց գերի և
ծառայ արարի . վերստին ՚ի ձեռն հաւա-
տոյս յուսամ, թէ Ք[րիստո]ս զիս ձրիապէս կարէ
ազատել ՚ի ծառայութե մեղաց՝ և արդարա-
ցուցանել. և ՚ի դժոխային գործոց զզերծեալս՝
հանել ՚ի լոյսն . ըստ այնմ, արի որ ննջեսդ ՚ի
մեռելոց . և լուսաւորեսցէ զքեզ՝ Ք[րիստո]ս:

✻ ([illegible] ՚ի [illegible] :)
Այսինքն՝ երկրաւորս և անասնաբարոյս, ՚ի
ձեռն հաւատոյս յուսամ ՚ի վայր անկմա-
նէս յերկինս ճեմել . բարձրանալով ՚ի կա-
տարն առաքինութեանց :

✻ ([illegible] ՚ի [illegible] :)
Առաջին գայթակղութիւն էր սկզբնական մե-
ղաց , յորմէ ազատեցայ (ասէ) մկրտութե :
և Երկրորդ գայթակղութիւն է ներգործական
մեղքն . և յայսմանէ յուսամ՝ հետով փրկիլ :

✻ ([illegible] ՚ի [illegible] :)
Ըստ այնմ՝ առէք զլուծ իմ ՚ի ձեզ՝ և ուսա-
րուք յինէն . զի հեզ եմ՝ և խոնարհ սըր-
տիւ . և գտջիք հանգիստ անձանց ձերոց :
Իսկ մեղքն յայտ է . զի ծանր և կամայ է . ըստ
այնմ՝ Դաւթի . տասունք մեղաց պատե-
ցան զինև : և թէ՝ ՚ի գործս ձեռաց իւ-
րեանց , կալաւեցան մեղաւորք :

✻ ([illegible] ՚ի [illegible]
[illegible] :)
Այսինքն՝ ՚ի կենարար մարմին և յարիւնն
Ք[րիստոս]ի : իբր թէ մեղօք անբժշկականս վիրաւո-
րեալս ՝ հաւատով յուսամ յառնել շնոր-
հիւ անմահացուցիչ դեղոյ մարմնոյ և ա-
րեանն Ք[րիստոս]ի . զի Տ[է]րն ասաց . որ ուտէ ըզ
հացս զայս՝ կեցցէ յաւիտեան .

✻ ([illegible] ՚ի [illegible]
[illegible] :)
Այսինքն անզգամացեալս՝ և մեղօք վայրենի
գազան դարձեալս , ՚ի ձեռն հաւատոյ յու-
սամ իբր սանձիւ հանդարտիլ և զգօնանալ :

✻ ([illegible] ՚ի [illegible] .) Այսինքն
՚ի մեղս սլացեալս՝ և հեռացեալս յարդարութե ,
՚ի կորուստն արդարութե : զի [illegible] է ,
հեռացեալ . և ես յուսամ (ասէ) ՚ի ձեռն
հաւատոյ վերստին կոչիլ յարդարութի :

✻ ([illegible] ՚ի [illegible] :) [illegible]
է խիստ և կարծրաբնութին . կամ խօսք մտիկ
չանօղն . որ է ամբարտաւանն՝ և ներհակ հե-
զութե . խստացեալս ՚ի մեղս : Այլ ՚ի դա-
նալս իմ ասէ . կակղացեալ ՚ի հեզութե փո-
խարկիմ . և ՚ի ձեռն շնորհին հաւատոյ
մեղկեալ հեզանամ :

✻ ([illegible] ՚ի [illegible] :)
[illegible] է՝ լեզուանի , չարալեզու , և ան-
հարկի : այսպէս էր կայէն . զի մեղանչեաց
և լեզուաւ ագարէր . վոյ Ք[րիստո]ս սաստեաց ասելով :
մեղար՝ լռեա՛ էր : և ես՝ ասէ ՚ի մեղանչելս
այնպէս գոլով , ՚ի հաւատով արդարանալս
ներելի լինիմ : և այն ՚ի ձեռն հաւատոյ Ս[ուր]բ
Երրորդութե . ընդ որս և մեզ ա՛յց արասցէ
պաշտելի և երկրպագելի Ս[ուր]բ Երրորդութիւն .
օրհնեալն յամ յաւիտեանս . Ամէն :

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՈՏԱՍՆԵՐՈՐԴ։

[illegible]

ԲԱՆ ա

ՅԱՂԱՉՍՈՒՄՆ ԶԳԶՏԱՆՆ ՑՈՒՍԱՀԱՍՏԱԿԱՆ ԲԱՆԻՒ ԼՔԱՑ, ԵՒ ՏԱՐԱԿՈՒՍԱՆԱՑ ՀԵԾԱՆԱՒՆ ԻՄԱՀ ՁԱՂԵՑԱՑ

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Տէս յիմն, և 'ի տասն գլխոյ, 'ի յերեք. և 'ի չորս համարսն ։ Բայց աստէն որով հետև զ ցուցն ներքոյ թողեցի (ասէ) 'ի կողմն համառօտ. վն որոյ ցուցանելով համառօտն ցոյց, այսինքն 'ի գովել և յօրհնել զքեզ. և զողորմութն քո. ըստ Դաւթի։

* Երրորդութեանն է նորոգելով ... թեան։) Որպէս Սբն Դիոնէսիոս 'ի խոր հրդական Տեառնանունն առ Տիմոթէոս. ա. բնաբանին ասէր թէ. Երրորդութն գերագոյ և գերագոյն Այ. և գերագոյն բարե բարութն, Այլն իմաստութն. քրիստո նէից վերատեսուչ. ուղղեա զմեզ 'ի խոր հրդական ասացելոցն գերածանօթ և գե րաճաճանչ և ծայրագոյն գագաթն և այլն։ Որ յետ և Սբս Գրիգոր յօգնականութն իւր կոչէ զամենաբք Երրորդութին ։ և թէ մն մը պատճառի, զի որովհետև համառօտ, ն եղէ (ասէ) ձաղանօք. և զիս կշտամբելով 'ի դուռն մահու հասուցի, այժմ իբր մա հացելոյս՝ զանուն սբ Երրորդութեն կենաց և կենդանացուցիչ խոստովանելով. համա ռօտ շնորհապէս որ 'ի կարգաւս իմ նոյն ժամայն կենդանանամ. զի է արդարև ա նունն նր մահացելոց կենդանութն. զի այնմ, որ կարդասցէ զանուն Տեառն՝ կեցցէ.

Հռով. Ժ. 13։ Յովել Բ. 32։ Իսկ ես (ասէ) ոչ միայն կոչեցից. այլ նովիմ հաստատեմ զծնունդն նորին ։ զի որ կարդայ զանուն տն՝ յայտ է թէ՝ խնդիր ինչ ունի 'ի նմանէ. և ակնկա լութն բարեաց. իսկ որ հաստատէ՝ յայլթի 'ի նորին գերազանցութեն և 'ի մեծութեն. և իբր ծրիապէս յենու 'ի նա հաստատով 'ի շնորհաց նորին առաջնորդեալ առ նա ։ ոմ և զկնի յայտնէ ասելով։

* (Բ) Ո՛չ եթէ ...) Այսինքն, ոչ եթէ վարձկանական սիրով՝ զմասն ինչ 'ի բարեացն խնդրեմ. այլ այն պէս հաստատեմ զնա. թէ նա իցէ բնական կեանք. և տեսականս կենդանութի. ... զի յիրաւի Այ այնպս գերագոյս պատճառ է մերս կեն դանութե. և շնչոյ առ և սորուն. որ թէ զոմ բռնաղական զօրութի իւր. և զներկայութին քարշեսցէ. մեռանին ամքն և անշնչանան. զի գոյ ամցունց՝ է մեհագոյն և գերագոյ Այութին ըստ պատճառողութե. իբր թէ ոմ կենդանին կենդանութե. և շնչաւորն շնչոյն. և զգայականն զգայութե. այսպէս և ես Այ միափակիմ ։ Ըստ Սուրբն Դիոնէսիոս յԱյլն անուանց. Ե. գլուխ ա. բնաբա նին ասէ թէ՝ բարութն Այ անուանութի 'իբրա րութն յէսն և յոչ էսն յարձակի. և գերա գոյն է քան զէսն և զոչ էսն. իսկ անուն էին յամ էսս յարձակի. և գերագոյն քան զամ կաւին է. իսկ կենացն անուն յամ կենդա

նման

նման յարձկի. և գերագոյն ևս քան զկենդանիսս է։ Իսկ Աստուածութիւն իմաստութեան, յամէն մասնականէն և բանաւորս և զգալիս յարձակի. և գերագոյն ևս քան զամենայն է։ Զի այս անուանքս ասէ՝ որք հաղորդին էիցս, ոչ զի նոյն է հաղորդօղին և հաղորդեցելոյն, այլ ըստ որում զի յէէն յառաջ ածեալք են, է՛ ասին։ յիմաստութենէ՝ իմաստունք. ՚ի բարութենէ՝ բարիք. ՚ի կենաց՝ կեանք և կենդանիք։ այսպէս իմանալի է և բան Սրբոյ Արդապետիս. որ ոչ թէ տեսակաբար յԱստուծոյ ասէ զիւր կենդանութիւն՝ և զշնորհս առ և տրութիւն. այլ թէ ոպ առանց կենդանութեան և շնչոյ՝ ոչ կարեն շարժիլ և ընթանալ կենդանիքն, այսպէս և առանց Աստուծոյ առաջնոյ պատճառին ոչ է հնար ումեք շարժիլ և ընթանալ. ըստ այնմ՝ նովաւ կեամք՝ և եմք՝ և շարժիմք։ այսպէս մեծն և երանելին Պօղոս զիւր կենդանութիւն ոչ իւր, այլ Քրիստոսի տայր։ և թէ՝ այլ ինձ կեանք Քրիստոս է, և մեռանիլն շահ։ Որ ՚ի վերայ առաջնոյ վկայութեան ասէ Սուրբ Գրիգորիոս. մեծն Պօղոս ՚ի յիշեցուցմանէ Աստուծոյն՝ եզարմացողական նորա զօրութեան հաղորդեալ, Աստուածային բերանով ասէ, կենդանի եմ. ոչ ես, այլ կենդանի է յիս՝ Քրիստոս. ոպ ճշմարիտ տուփող. և ոչ իւր զկեալն, այլ տուփեցելոյն զկենդանութիւն տալով, ոպ յայտ սիրեցելոյ։ և թէ վասն առաքել սիրոյն իցէ ասացեալն ՚ի Սրբոյ Արդապետէս, զկնի ցուցանէ ասելով։

※ Զի ոչ ոգւոյն ցուցանեն հանգամանս, որչափ սիրոյն երկնաւոր բերելի։)

Այժմիկ՝ ոչ այնքան վասն յուսալի բարեացն՝ զոր ինձ խոստացեալն է՝ բերկրիմ, այլ միայն՝ զի ազնիւ՝ և բարի՝ և տուփելի է. և ես ընդ նմա ՚ի կապակցիլս, և նա ՚ի յիս, նովաւ ուրախանամ։ ըստ այնմ ասէ Տէրն. կացէք յիս, և ես ՚ի ձեզ. որպէս ուռն ոչ կարէ պտղաբերել՝ եթէ ոչ յորթն հաստատեալ իցէ, նոյնպէս և դուք՝ եթէ ոչ ՚ի յիս հաստատեալ իցէք։ զի որպէս Աստուած ոչ առ ՚ի լրումն մեծութեան իւրոյ ընտրեաց զմեզ, այլ վասն իւրոյ անհուն բարերարութեան, այսպէս և մեք ոչ վասն այլ իրաց պարտիմք սիրել զնա, եթէ ոչ՝ վասն իւրոյ բարութեան և գեղեցկութեան։ զի ազնիւն՝ և բարին, ամենայն տուփելի է։ մինչ զի և ոչ էակքն նմա փափագին. թէ որպէս և իցէ ՚ի նա գտանիլ կարիցեն. որպէս և ունայն տեղիքն բնականաբար ցանկան ընանիլ զոր մեկնիչս Սրբոյն Գրիգորիսի ՚ի վերայ անտեսակ նիւթոյ առնու ասելով թէ, հին իմաստասէրքն զանտեսակ նիւթն՝ ամենայն կոչէին. այսպէս մոլորացեալ փայտն առ այլս ցուցանել՝ երևի թէ ցանկայ վերստին փայտանալ։ այսպէս և ես ասէ՝ ոչ վարձկանապէս յուսամ՝ զի բարեաց ինչ յԱստուծոյ արժանաւորեցայց. այլ ընդ այն խնդամ և բերկրիմ, զի սիրով առ նա կապեցեալ եմ. որ թէ վարձատրէ, և թէ պատժէ, չէ ինձ փոյթ. միայն ես յիմ կողմանէ ջանամ, զի զնա մի՛ վիրաւորեցեմ մեղօք. որ թէ և վասն մեղաց գիտէի թէ նա ոչ բարկանայր ինձ, տակաւին վասն տգեղութեան մեղաց՝ և վասն գեղեցկութեան իմ սիրականին Աստուծոյն, ոչ կամէի՝ և ոչ կամիմ մեղանչել։ այս է նշան կատարեալ որդիական երկիւղին։ Իսկ որք վասն յուսալեաց և խոստացելոցն Աստուծոյ սիրեն զնա, իբր թէ հանգուցիւ կապեցեալ են առ յուսալին. որ թէ ոչ լինէր, ոչ սիրէին։

※ Ո՛չ է տուրքն՝ այլ ի տուողն ցուցանէ նորոգելի։)

Այժմիկ, ոչ վարձուց և պարգևացն՝ այլ ինքեան շնորհաց տուողին փափագեմ և կարօտիմ։ այսպէս ասէր և Պօղոս փիլիպպեցւոցն. իբր ոչ եթէ խնդրեմ զտուրսն. այլ խնդրեմ զպտուղն որ յաճախէ ՚ի բանս ձեր. Փիլիպ. Դ. 16։ զի սէրն՝ ոչ խնդրէ զիւրն, և ոչ սիրեցելոյն ընչից ակնածէ, այլ միշտ սիրով սիրեցելոյն հայի և մաշի։ Այսպէս մեծն Մովսէս բազմօք յԱստուծոյ փառաւորեալ, և Աստուած փարաւոնի կոչեցեալ. և զայնքան ՚ի մտաց անհասանելի սքանչելիսն գործեալ, և դեռ ևս զայնոսիկ ՚ի նկլզանս համարելով. զիւր Աստուծոյ սիրականին երեսն ցանկայր տեսանել ասելով. եթէ գտի շնորհս առաջի քո՝ ցոյց ինձ զանձն քո յայտնապէս. Ելից. լգ. 13։ և Դաւիթ ասէր. ծարաւի է անձն իմ առ քեզ Աստուած, երբ եկից և երևեցայց երեսացդ Տեառն. և թէ՝ որպէս փափագի եղջերու յաղբերս ջուրց, այնպէս փափագի անձն իմ առ քեզ Աստուած։ Եւ Պօղոս ասէր. ցանկամ ելանել ՚ի մարմնոյ աստի. և ընդ Քրիստոսի զլինելն լաւ համարիմ։

※ Ո՛չ տուրքն են ինչ տենչալի, այլ տուողն բերէ է հաճոյանալի։)

Այժմիկ՝ ոչ Աստուծոյ ինձ տուեալ պարգևքն և պատուէն անձկալիք են՝ և բաղձալիք. այլ ինքն փառաւորեալն Աստուած է ինձ համբուրելի և սիրելի. որ այսմ և Սողոմոն բաղձայր ասելով. գտեալ զքեզ արտաքոյ համբուրեցից՝ և ոչ անգոսնեսցես զիս։ զի համբու‑

բեղն է՝ Հանդիպելն եւ Հպելն ընդ Ս(ուր)բ Ս(իրտ) որ
դառապետս։ Իբր թէ՝ ոչ փառքն Ա(ստուծո)յ ինձ
փափաքելի է, այլ միայն տեսութիւն նո(ր)ա ինձ՝
եւ հանդիպելս. որ թէ քաղցրապէս առիս
նկատեսցէ՝ եւ թէ դառնապէս, չէ ինչ
փոյթ. միայն թէ զինքն տեսից։ Զի կատա-
րեալ սիրողն, զսիրեցելոյն փառքն առաւել
սխրժէ, քան զիւր օգուտն։ Այսպէս
մայրն Տօբիթայ 'ի յամէն որդւոյն՝ կար-
ծելով զնա մեռեալ՝ ասէր թէ, ոչ է ինձ
պէտս ո՛ւղեւակ իմ՝ եւ ոչ ինչ. այլ ընդ-
բնաւ խակ թողլ զքեզ լո՛յս աչաց իմոց։
Տօբիթ. Ժ. ։

*Ո՛չ ջեռոյն գոգոգանօք, այլ ջեռարարէն ցերտոտյան միջը ծեծեծեբէն։)

Ա.յսինքն՝ ո՛չ զի զիս կենդանացուսցէ՝ եւ
կամ կենդանացուցեալն է, այլ միայն զի կե-
նարար է, այնու յիշատակաւն պարապիմ.
յորժամ լսեմ թէ՝ իմ սիրած Ա(ստուա)ծն կենա-
րար է. եւ իմ հեշտութիւն այն է, որ լսեմ
'ի Տեառնէ իմմէ թէ, ես եմ ճանապարհ
ճշմարտութի(ւն)՝ եւ կեանք։

*Ո՛չ վայելչեցն տարփանօք հեծեմ, այլ հան փերցողէն տենչանօք՝ ցերբեկամանց տարփ կոչկոճեմ։)

Ա.յսինքն՝ ո՛չ վայելչականօք նո(ր)ա հեծեմ
ըստ Փիլիպպոսի ասելոյն թէ, ցոյց մեզ
զՀայր քո՝ եւ շատ է մեզ, այլ զհանդեր-
ձեալ երանութիւն մեզ պատրաստողին սի-
րոյն՝ կակամիմ. որ երիկամունքս իմ նո-
րին սիրովն պլագունեալ՝ եւ իբր կակամն
բարձեալ՝ եւ զսէրն ձայնատու փող արա-
րեալ հնչէ եւ կակամն բառնայ. ոչ ինչ փոյթ
ունելով զխոստացեալ վայելմանցն։ Զի ո՛չ
հեծեմ եւ ոգւոց հանեմ թէ 'ի վայելմանցն
բարեաց զրկեցեալ եմ. այլ այն վայելմանցն
պատրաստողին սիրովն կակամիմ եւ լամ,
ըստ Դաւթի թէ, վայ ինձ՝ զի ընդ եր-
կար եղեւ պանդխտութի(ւն) իմ։

*Ո՛չ շհանգիստն խնդրեմ, այլ շհանգուցչին երեսս աղաչեմ։)

Ա.յսինքն՝ ո՛չ խնդրեմ զհանդիստն վերին
'ի գոգն Աբրահամու, այլ միայն զհան-
գուցողի՝ զՏեառն իմոյ երեսն տեսանել
աղաչեմ։

*Ո՛չ հարսանեացն խնճոյից, այլ փեսային անձկաբերանցն մաշիմ։)

Ա.յսինքն՝ ո՛չ պարակ ցուեն երանելեացն եւ
անմահական ընթրեացն ցանկամ, այլ փե-
սայի հոգւոյս՝ ցանկութեն մաշիմ. թէ ե՛րբ
իցէ՝ զի տեսից զբաղձալին իմ։ Այսպէս մա-
շիւր Ա(ստուա)ծն՝ սիրովն Մարիամ։ 2 Թգ. Ժգ. 1։

Ա.ոդ՝ այնչափ մեծ է զօրութիւն սիրոյ, մինչ
զի յիրն սիրեցեալ փոխակերպէ զսիրօղն։
Սէրն առելութիւն իմն է յինքենէ. պանդխ-
տութիւն յիւրմէ. եւ մահ ինքնայօժար։ Ամ(ենայն) որ
սիրէ, արտաքոյ ինքեան գոյ։ Ոչ ինչ խոր-
հի զինքենէ. ոչ ինչ նախահոգայ. ոչ ինչ
գործէ։ Եւ եթէ ո՛չ լիցի ընկալեցեալ 'ի
սիրեցելոյն, յո՛չ ուրեք է։ Ո՛հ՝ թէ ո՛ր-
քան ապերջանաբար սիրէ. որ զԱ(ստուա)ծ ո՛չ
սիրէ։ Իսկ որ զԱ(ստուա)ծ սիրէ, յԱստուածում
է. եւ թողեալ 'ի բաց զկեանս նինքեանս,
'ի նմին կեայ, յորում կեան ամ(ենայն)քեան. որ
է միջակետ մեր՝ եւանյեղլի բարի, ասէ Տեառ-
նածուին. Ժէ. գլուխ։ Որ այսպիսի էր եւ Ս(ուր)բս
Գրիգոր. որ ո՛չ վարձկանապէս սիրովն խոս-
տացելոցն սիրէր զԱ(ստուա)ծ, այլ միայն վ(ասն) ին-
քեան Ա(ստուծո)յ, որ գերազանցապ(էս) սիրոյ արժա-
նին էր։ Զի գիտէր. թէ սիրելովն զԱ(ստուա)ծ,
այլքն ամ(ենայն)քեան իբրեւ նաժիշտ ծառայեն
ինքեան. եւ առանց խնդրելոյ յառաջ ըն-
թանան. որպէս եւ Սողոմոն միայն զիմաս-
տութիւն խնդրելով, յաւել Ա(ստուա)ծ եւ զոչ խնդ-
րեալսն 'ի նմանէ զփառս եւ զմեծութիւն։
3 Թագ. Գ. 11. եւ 13։ Իմաս. Է. 11։ Վ(ասն) որոյ
զկնի ասէ եւ Ս(ուր)բս։

*(Գ) Ի՛ Ջեռան որոց աշխարհի. եւ այլն։) Ա.յսինքն
թէպէտ եւ բեռամբք մեղաց տքնեալ իցեմ,
սակայն 'ի ձեռն վերոգրեցեալ եղանակաց
զօրութեան սիրոյս. հաւատամ՝ ո՛չ միայն քաւու-
թեան եւ թողութեան հասանել՝ եւ զողորմութիւն գը-
տանել, այլ եւ զերկնային ժառանգութիւն
անն ունիմ ստանալ. թէպէտ եւարդէն յայժ-
տարագրելի իցեմ. վ(ասն)՝ հեռացեալ եւ բաժանեալ։

*Դ Ս(ուր)բ Երգոց աղաղակս նորոգեմ։) Ա.յսինքն
թէ՝ ամաչեցեալ դիմօք եւ պատկառանօք՝
զմիտս իմ (որ է ազդարար հոգւոյս եւ մարմ-
նոյս) արարից բանալի ընդ արժանեայն փա-
կեցեալ եւ կարկեալ շրթանցս, եւ նորոգեցից
զերգ հառաչանաց 'ի բարձունս աղաղա-
կելոյ, որպ(էս) եւ եղեն 'ի ժամանակի կոտորման
մանկանցն Բեթղահեմի, որոց ծնողաց աղա-
ղակն 'ի բարձունս ելանէր։ Ընդ այնմ՝ ձայն
դուժեաց 'ի հռամայ. վ(ասն) 'ի բարձանց՝ եւ 'ի բար-
ձունս. զի Հռամ՝ թարգմանի բարձրութի(ւն)։

*(Գ) Զ Դառնութեամբ աղաղակեմ։) Զ խղճա-
հարութեան սրտին՝ կոչէ դառնութիւն՝ եւ կամ զի
զԱ(ստուա)ծ մեղօք դառնացուցեալ էր. եւ առ'ի հաշ-
տեցուցանել զնա ինքն դառնացեալ էր զըղջ-
մամբ։ Եւ կամ՝ զի 'ի քաղցրութենէ բարւոյն ա-
ւաքինութեան, դարձեալ էր 'ի դառնութիւն մոլու-
թեանց։ Զի մեղքն է դարձումն յանփոփոխելի

բարւոյն, և դարձումն առ փոփոխական բարիս. և այն կարի դառնագոյն է. ըստ այնմ, Երեմ. բ. 19։ Խրատեսցէ զքեզ ապստամբութիւն քո. և չարիք քո կշտամբեսցեն զքեզ. և ծանիցես և տեսցես՝ թէ չար և դառն է քեզ թողուլ զիս ասէ Տր։

※ (Ե) Ա[illegible])

Չի մեղքն պատկառելի կամօթալի առնէ զերես մարդոյն. որպ յայտ է յԱքայաբու, զորմէ Այ վկայեաց առ Եղիա ասելով թէ, տեսեր՝ զի զղջացաւ Աքայաբ յերեսաց իմոց. փոխանակ զի ակն կորեաց յերեսաց իմոց, և այլն. 3 Թագ. իա. 29։ այսպէս խոնարհեցան անկան երեսքն կայենի, մինչ անընդունելիք եղեն զոհքն նր։ և ես՝ ասէ աժմ վս մեղաց իմոց՝ ամօթալի և պատկառեալ եմ. վս որոյ մատիր առնես գթութ՝ առ ՚ի զուարթացուցանել զիս տեսլեամբ քով։ Նոյն է և հետևեալն։

※ Ա[illegible])

ա՝ զանտանելի ծանրութիւն մեղաց իմոց։

※ Ա[illegible])

Այսինքն՝ զմահացուցիչ մեղաց կրթութիւնս և զսովորութիւնս բաժանեալ հեռացո յինէն. և տուր ինձ զբարիս գործել։ զի խորհուրդ մարմնոյ մահ է. ըստ Առաքելոյն։ և երկրաւորաց կրթութիւն և իմաստութիւն, երկրաւոր՝ շնչաւոր՝ դիւական է. ըստ Յակոբոսի. գ. 15։

※ Ա[illegible])

Արագաւարն է՝ թալանել և կողոպտել. և սբ անունս առ որ հարկանող կոչեցաւ ՚ի մարգարէէն. Եսայ. ը. 3։ և դու ասէ մինչ յաղթող ես, աւարեա զխաբողին հաճոյութիւն ՚ի մտաց իմոց։ զի մեղքն է հաճոյութի կամացն սատանայի, և յեղաշրջումն ՚ի կամս նր։ ուրեմն թալանեա ասէ զնա՝ և կողոպտեալ մերկացո ՚ի հաճոյէ և ՚ի կամացն սատանայի. և առաջնորդեա զիս ՚ի կամս քո։

※ Ա[illegible])

Այսինքն՝ ՚ի բաց տար ՚ի հոգւոյս իմմէ զմոլոլն ՚ի մեղս. որ իբր զմարախուղ և մէգ մթացուցեալ է զհոգիս և սևացուցեալ ըզ պատկերիդ քո նմանութին։ կամ թէ մոլիլ ասէ զսատանայ. զի յիրաւի մոլեալ է նա սիրով կորստեան մերոյ. դողով և ինքն մոլեալ ՚ի կամապաշտութի իւր և ՚ի խստասրտութի ը դէմ Այ։ որ և ՚ի մեղանչել տալն, ձգէ զմարախուղ մթութե յիմանալի աչսն մեղանչողաց՝ առ ՚ի ոչ տեսանել մեղանչողին զիւր արատաւորութին. ըստ այնմ՝ Դաւթի՝ խաւարեսցին աչք նց զի մի տեսցեն։ յորմէ ՚ի մը

թութէ զիւր աղատիլն աղաչէր ասելով. բաց զաչս իմ՝ և նայեցայց ՚ի սքանչելիս օրինաց քոց։ կամ թէ կամի ասել. բացորեա և յայտնեա ինձ ով Տր Այ զխարդաւանութիւն սատանայի. թէ որպիսի հնարիւք և մթացուցմամբ մտաց իմոց ՚ի ներս ՚ի հոգիս սպրդեցուցանէ զչարն մեղաց. ըստ նմանութե Տօբիայ. իբր աղբով ծիծռանց զհոդեկան աչս իմ խաւարեցուցանելով։

※ Ա[illegible])

Այսինքն՝ արգել. և կնքեալ անդորր արա զհետս և զշաւիղս սատանայի. զի մի աչք իմ տեսցէ՝ և հոգիս ձկտեսցի և հաւանեսցի խաբէութեանց նր. և ՚ի ներքոյ պատրուակի բարւոյ՝ ՚ի հոգիս թափանցեսցէ աղու՝ և թոյն չարութե նր։

※ Յ[illegible])

Որպէս աղաչէր Դաւիթ զԱծ՝ ցրուել զխորհուրդն Աքիտոփելի. 2 Թագ. ժե. 31։ նոյնպէս ծածկագէտ ես ով Տր Այ. և գիտես թէ որպիսի կերպիւ գթեցուցանել և զրկել ջանայ զմեզ սատանայ. ցրուեա ուրեմն զըմբռնող գազանին զչար գթմունս. որ զոտն մեր գթեցուցանէ և գլորէ ՚ի շաւղաց քոց և պատուիրանաց։

※ Տ[illegible])

Այսինքն՝ տնադրեա քո անճառամբդ իբր զդրունն այն թէ, այս դուռն տն է՝ և արդարք մտանեն ընդ սա։ Եղու ով Տր ըզ լուսամուտն երդիքի տանեաց յարկիս և խցկանս իմոյ, քո անճառամբդ տնադրեալ. թէ այս իմ լուսամուտն է ով չար սատանայ. չունիս իշխանութի յայս դրանէս և լուսամուտէս մտանել ՚ի տուն և ՚ի խցկանս ծառայի իմոյ. և զնա զարհուրեցուցանել և պատրել։ Եւ թէ ոք ասիցէ. սատանայ անմարմին է՝ և կարէ մտանել ուստի և իցէ. զի՞նչ օգուտ է զլուսամուտն փակելոյ։ Ասելի է թէ, սատանայ անմարմին է, և սակայն ՚ի յօդս և ՚ի դժոխս արգելեալ լինի հրամանաւն Այ։ այսպէս և ՚ի խոզսն եմուտ. և հրամանաւ Սրբոյն Սպիրիդոնի Եպիսկոպոսին կիպրոսի, և Յոնոնոսի պարտիզպանին արգիլեցեալ եղև ՚ի Սափորի։ արդ՝ ուրեմն՝ եթէ կարէ ՚ի տեղւոջ արգելանիլ. կարէ և ոչ մտանել յայն տեղին, որ Այ է տնադրել՝ և անտանանակոչել։ Իսկ այլաբանօրէն՝ լուսամուտ յարկի մարմնոյ մերոյ՝ է աչքն ներքին և արտաքին. զորոց զտնադրելն խնդրէ՝ առ ՚ի չմտանել ՚ի հոգին, խորհուրդքն սատանայի։

Պոլ

※ Պարգևեսցես ինձ Տէր՝ հաստատութիւն բանից
հոգւոյն մարդոյ՝ է՛ տաճար Ա.Յ. 1 Կորն. Գ.
16: և մարմինն է առաւտաղ և վերնայարկ
այսորիկ տաճարիս: և կամ մարմինն է տա-
ճար հոգւոյն Սբյ՝ ըստ Պօղոսի: 1 Կորն.
Զ. 19: Սուրբն այսորիկ տաճարիս առա-
տաղն է առիքըն խցկան. զոր աղաչէ Սբս
Թէ, պարգևեսցես ինձ ՝ զի մի՛ ներ
սամոսեսցէ սատանայ:

※ Գ... (small type)
նէջիս:)

Փախանակ արեանցն գառանց՝ որովք օ-
ծեցեալք լինէին սեամք և բարաւորք դը-
րանցն Իսրայելացւոց ՚ի յեգիպտոս՝ առ ՚ի ղը-
մտանել ՚ի տունս նց կոտորող հրեշտակին.
այժմ (ասէ) ես ՚ի հրեշտակաց ապահով
և անկասկած եմ, այլ ՚ի մոխիցն միւս չար
կոտորող հրեշտակին երկնչիմ. զի մի՛ մտցէ
սեմօք շրթանցս ՚ի հոգիս. և սպանցէ զա-
ռաքինութիւն ծնունդս իմ: Աղէ որոյ քով
արեամբդ գծագրեա զշրթունս իմ, դնե-
լով պահապան սեմոց շրթանց իմոց. զի մի՛
խոստորեսցի սիրտ իմ բանիւ չարութեան. և մի՛
մտցէ սատանայ ՚ի կողոպտել զհոգեկան
բարիս: քանզի եթէ օրինակ արեանն Քի՛
արիւնն գառանց ընդդէմ եկաց մոխից բա-
րի հրեշտակին, որչափ ևս առաւել ա-
րիւնն Քրիստոսի վահան ամրութեան լի-
նել կարէ՝ և պահապան ընդդէմ մոխիցն
չար հրեշտակին սատանայի: Սուրբն՝ յետ
Քի գալստեանն՝ նորին Սբ արեամբն օ-
ծանելիք են շրթունք մեր սեմոց: և ոչ
ոչ ոմանք հրեահաւատք օծանեն արեամբ
մատաղից զդրունս. որք այնպիսիքն չեն
պակաս ՚ի հրէից: զի դեռ ևս խորականն
օրինաց ծառայեն. և զՔի գալուստն
ապագայ կարծեն, և ըստուերին ծառայ-
են: որք Թերահաւատին յարենէն Քի.
և յուսան արեամբ անբանից փրկիլ. և
կատարի առ նոսա բանն Առաքելոյն Թէ,
զորդին Այ առ ոտն հարկանեն. և զա-
րիւն նորոյ ուխտին խառնակ համարին.
որով և սրբեցանն. և զհոգին շնորհաց
Թշնամանեն. որոց վրէժխնդիրն Այ է:
Եբր. Ժ. 29: և ես նզովիւք կնքեմ՝ մի՛
ևս առնել այնպէս:

※ Սերտեսցես ... (small type)

Այսինքն՝ վասն Խաչին կերպարացն ՚ի մի՛
շրթանցս, որ է հեռաք ելից մաղթանաց:
կամ ըստ գրոյն՝ վասն դրանն ասէ. որ է
հեռաք ելից և մտից: Ուստի և Ոսկեբե-
ձգ,

րանն ՚ի. Կ. ճառին ասէ վս Խաչին Թէ,
մի՛ ըզ ամօթ համարեսցի զպարկեշտ նշան
փրկութեան մերոյ՝ և զգլուխ ամ բարութեց:
որ զկնիք սակաւուց ասէ, նմին էրի իսկ և
՚ի տունս՝ և յորմս՝ և ՚ի դրունս՝ և ՚ի ճա-
կատս՝ և ՚ի խորտի վերայ. բազում փութով
զնոյն դրոշմեմք:

※ (small type)

Այսինքն զտեսչէ կա. զի ի շրթն՝ է՛ տեսչէ կն,
և ամրացն ասէ զխշտիս քո աջով. զի յո-
րոգայթիցն սատանայի՝ անկասկած ննջեցից.
և յազմօտէոս դիւէն զերծայց. Յօբ. Ը:

※ (small type)

Այսինքն՝ զԹոց՝ և զեօրղանիկս. (որ ծած-
կարան անկողնոյ ասի) մաքուր պահեսցես
բարերար՝ ՚ի հազքից և յորոգայթից սատա
նայի զի մի՛ հրապուրեալ զպոռնիկս ած-
ցէ ընդ ծածկութիւս. ոչ արար Սուրբ
Յօրն Սարկոսի և Սերտախանոսի:

※ (small type)

Այսինքն՝ Թէ ՚ի կամս քո և ՚ի նշմարութեան
կամաց քոց պահեսցես զիմ հոգիս. որ
անձն է մարմնոյս:

※ (small type)

Զի մի՛ ՚ի չարն միտեսցէ՝ և ՚ի չարն փութա
ցի. Ըստ այսմ, մինչ մարդկան ՚ի մանկութէ հա
տատեալ են ՚ի խնամս չարին: այլ ոչ փըշ
մամբդ ստեղծեր՝ և հեղեր ՚ի մարմինն իմում
զբանական հոգիս՝ արարեր Ըստ պատկերիդ,
նմանապէս պահեսցես զնա ՚ի նոյնում նմա
նութեան, անմեղ և անխիթ. զի մի՛ դարձցի
՚ի մարմնաւորութիւն՝ և մարմին կոչեսցի:

※ (small type)
նոցնոց:)

Ըստ այսմ, բանակք հրեշտկց շուրջ են զեր
կիւղածովք իւրովք և պահեն զնս: և Թէ՝
հոգիք են հարկաւորք. որք առաքին ՚ի սպա
սաւորութիւն վս այնոցիկ որք ժառանգելոցն են
զփրկութիւն: այսպէս շուրջ կայեն զԱյ զիւսեւի
կառք՝ և երիվարք հրեղէնք. 4 Թագ. Զ. 16:
ուրեմն՝ զպարս զօրացդ երկնաւորաց՝ շուր
ջափակ և պարիսպ արասցես ինձ. զի մի՛ ՚ի
Թշնամեաց դիւաց Թալանիցիմ:

※ (small type)

Քանզի քունն է պատկեր մահու: բայց Թէ
վս էր աղաչէ վս բնականաց. որք ՚ի բնէ Այ
տուեալք են: այն է պատճառն՝ զի բազմիցս
՚ի տղայութէ ոմանք խորապէս ննջեն. ոչ

Ուա

Լուցեալքն 'ի գիշերի մատուցեն Գ.ի : և
ոմանք յերկիւղէ գայլոց՝ որպ Յակոբ Սա-
հապետն սաստ առ Լաբան թէ՝ ցերեկ
այրեալ լինէի 'ի տօթոյ . և ցցայգ 'ի ցրտոյ.
հատեալ եր քունն յաչաց իմոց. Ծնն. Լ. 40:
և ոմանք 'ի սաստիկ խղճմտանաց՝ վն ան-
հանգստութ մտաց՝ Ա՞ Տ տնօրինեն քնհատ
լինել . որպ Արտաշէս. Եսթ. Զ. 1: Ա. որոյ՝
զայսպիսի դիպուածս նկատելով՝ աղաչէ
Սբս , զի թերևս զհանգիստ քուն տացէ
Ած աչաց իւրոց . առ 'ի կանխաւ՛ ելանել 'ի
պաշտօն փառաբանութ նր , և մի՛ դիպիլ
պատահմանց ինչ փորձանաց . բարեխօսու-
թբ Սբ Ածածնին և ամ ընտրելոց :

* ([illegible] :)

Զի աչքն՝ որ է պատուհան տեսութ լու-
սոյ , իմաստնագոյն ասի քան զայլ զգայու-
թիւնս . զի նովաւ մանաւանդ 'ի ներքս ըն-
դունի հոգին զգիտութիւնս . որպ և Պղատոն
ասէր թէ , արարիչն տեսողութ և լսողութ
շնորհեաց մեզ . զի 'ի ձեռն նց զիմաստասի-
րական սեռն ուղղեսցուք : և Արիստոտել
ասէր թէ , ոչ ինչ է յիմացման , որ ոչ իցէ
նախ 'ի զգայութ : և կամ խօսի զներքին գի-
տական զգայութեցն . որպիսիք են , միտք՝ որա-
մախոհութ՝ զգայութ՝ կարծիք՝ և երևա-
կայութ . ըստ Դաւթի փիլիսոփայի . 'ի սահ-
մանաց վերջին գլուխն : կամ պատուհանք
տեսութեց՝ են հինգ զգայութիքն , որք են
դրունք մտացն . և իւրաքանչիւրն իւր թէ
տեսանէ զիւր յատուկ երևելին : ուրեմն 'ի
նինջման ժամու պարուրեալ պատեա ասէ՝
զպատուհանս և զզգայարանս իմ . որովք
զիմաստս 'ի ներքս ընդունիմ . իսկ զպատ
ճառն ստորև յայտնէ ասելով:

* ([illegible] :)

Այսինքն՝ զզգայարանս իմ աներկիւղ և ան-
զարհուրելի՛ պահեա ով բարերար՝ 'ի նինջ-
ման ժամու : և թէ յորոց . այ [illegible]
[illegible] . զի մի՛ իբրև զծաւ ծփեսցայց 'ի
մէջ անկողնի 'ի տրտմականաց : և զի՝ ազատ
մնացից ի [illegible]
և 'ի [illegible] : զի զբազումս կորու-
սին երազք՝ և կորուսանեն զհաւատացողսն :
և 'ի [illegible] . այ 'ի ցնորմանց . որք լինին
'ի տատանմանէ մտաց . և կամ 'ի ծաղրա-
ծուէն սատանայի . որ զթեթևամիտսն ցնո-
րեալ ծաղր առնէ պէս պէս ցնորմամբք :

* ([illegible] :) Այսինքն՝ յու-
սովս՝ որ 'ի քեզ պահպանեցայց և ապաւինեցայց
'ի ննջմանէ ծանրութեա . զոր մահու պատկեր
ասացի . որպ զի հոգւով և մարմնով զգաստա-
ցեալ և արթնացեալ՝ 'ի քեզ արձանացեալ
հաստատեսցայց : և այս ձայնս աղօթից ըստ
մնացական կարգի հրեշտակաց քոց անձառելայն
զքեզ փառաբանողաց 'ի վեր առ քեզ առա-
քեսցիս յառաւօտեան ժամուն : Ըստ որոց և
մեք արժանաւորք զգաստութ օրհնել զՔ
փառաւորեալն յամ արարածոց . Ամէն :

ԳԼՈՒԽ ԵՐԵՔՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ.

'Ի Սոյն գլխոյ՝ առ Հայր Աստուածն դիմէ. [illegible] ... ցուցանելով զոր գիտէ և ընտանի ... Նախ՝ ... Երկրորդ՝ ցուցանէ ... Երրորդ՝ թէ Հայր՝ և Որդի՝ և Հոգին Ս[ուր]բ ... Չորրորդ՝ թէ ... Հինգերորդ՝ թէ ... Վեցերորդ՝ խնդրէ, ... Եօթներորդ՝ թէ ... [illegible] ... նորին շնորհացն.

✵ ԲԱՆ ✵ ա

ՀԱՅՐԴ ԲԱՐԻ ՈՂ ՈՐ ՄՈՒԹԵԱՆԴ ՇՆՈՐՀԻ.)

✵ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✵

Սստէն առ Հայր Ս[ուր]բ դարձուցանէ զբանն, որպէս առ աղբիւրն և սկիզբն ամ[ենայն] բարւոյ և շնորհի. զի Հայր է աղբիւրեղէն Ս[ուր]բ ութի, (ըստ Ս[ր]բ[ոյ]ն Դիոնեսիոսի) և սկզբնալցյս յոր մէ եղանեն ամ[ենայն] բարիք. թէ բնութ[եա]ն, թէ շնորհաց, և թէ փառաց. ըստ մեկնչին Դիոնեսիոսի.

✵ Ն[ախ] [illegible])

Զի Հայր անունս, դ[ի]մու[ա]ն և բնութեան ը տանելցուն անունն է. ըստ այնմ, որ գթայ հայր 'ի վ[երայ] որդւոց իւրոց. այսպէս գթացի որ յարարածս իւր. և Ս[ր]բ[ոյ]ն Աներսէս շնորհալին 'ի մեկնութեան հայր մերին ասէ թէ որ հայր ասէ. զինքն 'ի նեռքոյ որդիութեան սահմանի ներփակէ. իսկ 'ի մէջ սոցա ոխ և թշնամութի ոչ արժանանայ. և թէ լինի ստահակուն յորդին, հայրն բնական գթովն և խնամութ[եամ]բ ներէ. Դ. արձեալ՝ ասէ, զի որ Հայր կոչեցէ, զմեղացն թողուն, և զտանջանացն դիւրուն. և զմխածնին եղբայրուն. և զՀոգւոյն պարգևս՝ միով բանի ս ըն դմետ ածիցէ. վ[ա]ս որոյ և Ս[ր]բ[ոյ]ն Ս[ուր]բ արդապետս ... ասէ ... չարաց. և ապաշնորհ անգոհացող ապերախտից. զի ոչ յաղթի Հայր Ս[ուր]բ 'ի չարուէ մերմէ. որ ամենեքին բարուն և քաղցրուն է. այլ մինաւ անոր ասէ Ս[ուր]բ[ն] ... յաղթէ բարեհն չարին.

✵ Ո[րպէս] ... [illegible] ...)

Զեռն անուանք երկու ինչ իմանի. Նախ զի որ ձեռն է 'ի բնութէ մարմնոյ. այսպէս և Որդի 'ի բնութէ Հօր. Երկրորդ՝ ձեռքն է 'ի կենդանիս՝ կարողութե գործի՝ միաշնորա կան, այսպէս և Որդի՝ Հօր Ս[ուր]բ կարողուն և զօրութ[իւ]ն ասի. ըստ այնմ, աջ ք[ո] տր արար զզօ րութի. և կամ ըստ իմաստ. Ժա. 18. ասի թէ, զի ոչ չքաւորիւր ամենազօր ձեռն քո. որ հաստատեաց զաշխարհս՝ յանկերպարան նիւթոյ. Ուստի զկնի ասէ թէ, [illegible] ցեալ. երբ թէ ը քեզ արարչակից գոլով. և զի ... զՈրդի ստեղծեալ բարբանջէին. երբ 'ի Հօրէ նախ ստեղծեալ, և նա զայլս արարեալ. վ[ա]ս այնորիկ [illegible] ասէ. Իսկ ժամանակաւորութ[եա]ն ստեղծուածոց սեպհական է, և ոչ ստեղծողին.

✵ Եւ Հոգի[ս] [illegible] [illegible])

Ասէն՝ ... անուամբ ոչ իմանի Որ[դ]ի, որ ձայնից և Ճշմարտութ[եա]ն կենանք ասի, այլ ըստ որում Հոգին Ս[ուր]բ Ճշմարտութ[ի]ւ է և Ս[ուր]բ է. և Ճշմարտութ[եա]ն ուսուցիչ, ըստ ա[յնմ] ... պիղծ ոգեացն դիճացն. և վ[ա]ս այնորիկ Տ[է]ր[ն] մեր զկնի ասելոյն թէ, Հոգին Ճշմարտութ[եա]ն որ 'ի Հօրէ ելանէ, յաւելու թէ, նա վկայեսցէ վ[ա]ս իմ. որով յայտ է թէ, Ճշմարտութի ասելովն անդ, ոչ իմանի թէ Հոգին Ս[ուր]բ 'ի յՈրդւոյ բղխեալ իցէ. ուստի Ս[ր]բ[ոյ]ն Թով[մա]ս. գր[ո]ց. Փ. գլ. յառաջին խնդրոյ եզրակացութեն ասէ թէ, որի Ճշմարիտ յառաջածում կամ ելուած 'ի յՍ[ուր]բ այլնան. Մնացող և

համաբնական․ ապացուցանի առաջին մասն, Յոհ․ Է, որդին ասէ․ ես ելի յԱյ․ և Ժե․ Դ․ ասի զհոգւոյն Սբյ որ 'ի հօրէ ելանէ։ նա և կամի ասել թէ, հոգին Սբ ոչ է հոգի սութեան, այլ ճշմարտութեան․ վսյ Յոհ․ Ժդ․ 13․ ասաց Քս․ յորժամ եկեսցէ հոգին ճշմարտութեան՝ առաջնորդեսցէ ձեզ ամ ճշմարտութբ։ զոր և Մսկեբե՛ մեկնէ ասելով․ քանզի նա վկայէ զայն․ զի յամ ճշմարտութիս առաջնորդեսցէ․ ոչ վս մարմնանալոյս իմոյ՝ և յաջողս բնութեան։ և զայն թէ՝ հոգին ճշմարտութեան որ 'ի հօրէ ելանէ, այսպէս մեկնէ․ նա է հաւատարիմ․ քանզի հոգի ճշմարտութեան է՝ վս այնորիկ ոչ հոգի Սբ, այլ հոգի ճշմարտութեան կոչեցի զնա։ Իսկ որ 'ի հօրէն ելանէ, նա գիտէ հաստատուն․ որպ և ինքն ասէ․ ես ի Հօր և Սրկողպյոս լիւրացին 'ի վր այսմ, նա առաջնորդեսցէ ձեզ ամ ճշմարտութբ, ասէ․ զի նա վկայելոց էր զճշմարտութին իւրև հաւատարիմ ուսուցիչ։ և՝ Իրծէլ կարեմք ասել (ասէ) զի հոգի ճշմարտութեան ասի, ցուցանելով զանա, զի ունի բաւականն զօրութի առ 'ի ուսուցանել զամ ճշմարտութի․ զի որպ հոգի Սբ ասի, զի ունի զօրութի սրբելոյ, նմանապէս հոգի ճշմարտութեան ասի, զի ունի զօրութի ուսուցանելոյ ևլուսաւորելոյ։ և՛ի վր այսմ թէ, հոգին ճշմարտութեան որ 'ի հօրէ ելանէ, ասէ․ նախ ասաց․ Ժդ․ գլուխ․ թէ որպ հոգին Սբ հոգի ճշմարտութեան ասի, այժմ զինի ճառէ, թէ որպ 'ի հօրէ ելանէ․ և թէ որպ նովաւ մարդապետութին Քսի հաստատեցաւ, և այլն։ Իսկ [illegible] ասէ․ զի հոգին Սբ ոչ է յօդաւորելի շունչ․ և կամ պարգևաց նման զօրութի ինչ շնորհաց․ այլ անձն կատարեալ՝ և յէութէ հօր՝ և ոչ արարած։ վսյ [illegible] հօր ել ասէ, ոչ թէ հօր նման զՈրդին ծնող, այլ միութբ բնութեան և գոյացութեան։ Իսկ [illegible] ասելն է․ զի որպ Որդին, նմանապէս և հոգին Սբ 'ի հօրէն յԱյ յառաջ եկեալ է, էութենակն փառօք։ վսյ և՝ Սրկողպյոս լիւրացին 'ի վր այսմ թէ, հայր՝ փառաւորեաց զՈրդի քո․ առ 'ի քէն փառօքն, ասէ․ բարձրացո զնա առ այնչափ բարձրութի փառաց, մինչ զի յայտնեսցի մարդկան․ զի փառք Յուն և մեծութեան իմոյ ինձ՝ 'ի քէն շնորհեցեալ է 'ի յաւիտենից․ և այնպէս գոյ 'ի մարդկութե իմում, որպ 'ի յաւիտենից ունէի։ ուրեմն մինչ հոգին Սբ փառակից Որդւոյ ասի, յայտ է թէ յԱյակից՝ և նոյն բստ Այութե ասել է, կամ թէ նոյնագոյ։

※ Երրորդ [illegible])

Յ․ ձայնքն՝ բոլորին անկանելին։ վսյ և Յոհաննէս յառորս գրքոջ․ Է․ գլուխ ասէ․ շատ է քեզ իմանալն՝ թէ ծնաւ․ ծնօղն՝ հայր, ծնեալն՝ Որդի։ և առաւելն քան զայն՝ ամպով ծածկեցաւ։ լուեալ թէ Որդին ծնաւ 'ի հօրէ, զորպէսն մի՛ քններ․ լուեալ թէ հոգին Սբ բղխեալ է 'ի հօրէ, զորպէսն մի՛ հարցափորձեր։ և Յոսեփոլ ասէ․ Յյ ծնունդն՝ լռութբ պատուեսցի․ մեծ է քեզ ուսանելն թէ ծնաւ։

※ (Գ) [illegible])

Զօրինակն այսորիկ գեղեցկագոյն առ Սբն Կիւրեղիոս յԱյայն անուանց․ Է․ գլ․ ասելով թէ, զոր օրինակ լոյսք լապտերաց գոլով 'ի տան միում, և ամենքն լինելով կալով, անխառն զմիմեանց առանձինն ունին լոյսնութիւն անջատմամբ․ միաւորեալք անջատմանցն, և անջատեալք միութբ․ քանզի տեսանեմք 'ի տանն բազում լապտերս․ և առ մի լոյս միացեալ ամենայն լոյսն․ և մի փայլումն անորոշելի համաձայնեալ․ և ոչ ոք զմիոյն լոյսն յայլոց լապտերաց որոշել կարէ, զամենեցուն զլոյսն օդոյն պարունակելով․ և ոչ տեսանել առանց միւսոյ զմիւսն․ զի բոլորքն բոլորվիմք անխառնաբար խառնեալք են։ այլ թէ ոք զմի 'ի լապտերացն հանցէ արտաքս 'ի յարկէն․ ընդ նմին ելցէ և իւր լոյսն, ոչ զամ լոյս ընկերացն ընդ իւր կորզեալ, և կամ զիւրն այլոց թողեալ։ այսպէս զանազանեալ են յԱյ անձինքն․ և միաւորեալք 'ի միութէութեանակայն թէպ Յարանքն Յունաց և մերս զբաժանեալ անունն առնել 'ի կեր առնուն 'ի վր երից անձանցն․ սակայն զանազանութի ասելն առաւել լաւ է քան զբաժանեալ և զատորոշեալ ասելն։ վսյ և զինի ասէ։

※ [illegible])

Սոյնագոյ բնութբն է, որ և համագոյ․ զի համագոյ է Սբ Երրորդութին, և նոյնէական Է բնութեն։ Իսկ [illegible] ասի, առ 'ի զանազանութի անձանցն․ զի մի գուցէ որպ բնութբ, նմանապէս և անձամբ չմի թիցեմք Է սամելի․ որպ և ոչ պարտիմք բնութբ բաժանել Է արիոսի։ Իսկ [illegible] ասելն, թէ բնութբ, և թէ առ արտաքս ներգործութբ․ և թէ առ 'ի զանազանութի սեղծականն անհասից․ որք որպ անհասին, նմանապէս և յառակացուցաղական զանազանութբ ի բնութբ բաժանին յիրերաց։ վս որոյ և երեք մարդիկ ոչ ասին մի մարդ, որպ յԱյայինն երեք անձինքն ասին

ասէն մի Ած ։ Նմանապէս մի է կամք յերիս անձինս ։ Եւ ՚ի գործս արտաքինս համընթացք են միով կամաւ ՚ի յառնել եւ ՚ի նախախնամել ․ որպէս թէ երեք անձինք միով առասանաւ զերկաթ ինչ քարշեսցեն ։ կամ եթէ թէ միով նշմարմամբ մտացն եկամացն՝ բոլոր անդամք ՚ի մեզ շարժին։

※ Ո՛չ երէցագոյն ուրուք կցորդաց ։) Այսինքն, ոչ ժամանակաւ , եւ ոչ միով իւիք կատարելութբ մինն քան զմիւսն մեծ եւ փոքր ․ եւ ոչ ըստ որում մինն ՚ի միւսոյն յառաջագայի՝ յառաջածօղն՝ մեծ քան զյառաջածեալն ասի, թէ եւ ոմանք ըստ պատճառին մեծ ասիցեն զՀայր ։ զի որոց բնութիւն մի է՝ նոյն, նոցին եւ կատարելութիւնքն հաւասարք են , բայց ՚ի յառընչութեց ․ որով մինն՝ ոչ է միւսն ։ զի յԱստուածային սկիզբն եւ սկսեալ ասի , այլ ոչ մեծ եւ փոքր ․ թէպէտ Աստուածաբանն յառորսի, Ե ․ գլուխ , զմեծն ասէ պատճառին եւ ըզհաւասարն բնութե ։ Իսկ թէ Աստուածաբանն՝ ոչ սկսեալ եւ ոչ դադարեալ ասէ զՀոգին Սբ, այս է ըստ ժամանակին ․ զի յաւիտենական ունի սկիզբն ․ եւ ըստ որում ոչ այնպէս սկսեալ է զի դադարիցի ։ բայց ուր վտանգ է ասել զիր ինչ առ Աստուածային ․ եւ որ դժուարաւ լուծանիլ կարէ ․ եւ հերձուածողաց առիթ տայ ըղղանջելոյ, ամենեւին ոչ ասելն բարւոք է ։ Իսկ թէ այսմ ոչ հաւանիցին ոմանք , լուծիցեն Կիւրղի աղեքսանդրացւոյն ․ գանձուց գրքոյ ․ ԺԱ ․ գլուխ , ՚ի վերայ բանին Քսի թէ՝ Հայր իմ մեծ է քան զիս , որ ասէ ․ քանզի հաւասար գոլով Որդի Հօր , զփոքրն ՚ի վերայ ինքեան դնելն՝ անօրինաբար ցուցանի ։ եւ Գրարձեալ ասէ ․ զմարդանալոյն եղանակն ունի խոնարհութին ։ եթէ թէ փոքր եւ խոնարհ ասի վս մարդանալոյն զոր անդ յաճախ խօսի ։ եւ ՚ի վերջն ասէ ․ ըստ որում բնութբ Ած , հաւասար եղիցի ծնողին իւր Հր ․ եւ ըստ որում եղեւ մարդ , նուաստանալ ասի ։ Թուի թէ եւ Սբս Գրիգոր համաձայնի այսմ ․ զի անմիջապէս զկնի վերոյերեալ բանիցն ասէ թէ , [illegible] երկնայնոց [illegible] ՝ որ [illegible] է ծնողին ։ Ապա թէ ըստ Աստուածութեն մեծ եւ փոքր ոչ ասի , այլ ըստ որում պատճառաւ տէրըն որով եղեւ մարդ , եւ ծանօթացաւ մեզ , փոքր ասիցի քան զՀայր ։ եւ կամ զի ([illegible] երկնայնոց ասի , զի եթէ ՚ի մտաց՝ բանն ՚ի Հօրէ ծնանի ։ եւ այս ըստ մեկնութե Սարգսի Շնորհալւոյ ․ որ միտ ասէ՝ զՀայր ․ բանն՝ զՈրդի ․ եւ սէր՝ զՀոգին Սբ ։ որով

օրինակաւ ՚ի մասին դուզնաքեօք իմանամք զխորհուրդ Սբյ Երրորդութեն յառաջագայութեց ․ թէ որպէս միտք , բան , եւ սէր ։ կամ յիշողութի , իմացկնութի , եւ կամք , մի են ՚ի էութեն , եւ անուամբ բաժանին , այսպէս եւ յԱստուածայինս ․ միտն՝ Հայր ․ բանն՝ Որդի ․ եւ սէրն՝ Հոգին Սբ ․ մի են էութբ , թէպէտ անձամբ զանազանին ։

※ (Դ) Մի ծով պատկառ սրբասացութե անեղին բնութեան ։)

Զի սերովբէքն յերից սրբասացութեց , եթէ յերից պատուաւոր սրբոց զմի միայն պսակ հիւսեն , ՚ի Թուոյ Սբյ Երրորդութեն անձնաւորութեց ․ եւ ՚ի միութե զբան յանգեն ասելով ․ Տր զօրութեց ։ Իսկ անեղին բնութեան ասելն է ; զի սերովբէքն՝ որպէս զանսկիզբն եւ զանվախճան օրհնեն զԱծ ․ եւ ոչ թէ անսկզբնաբար սկսան ․ զի ըստ այնմ՝ եւ ինքեանք անսկիզբն լինելոց էին , որ է սխալ։

※ Բանիւք որոց՝ ... անսկզբնաբար [illegible] ։)

Բանզի Պետրոսի երանութեն՝ զոր ետ Քս , ոչ ունէր զսկիզբն եւ զպատճառ երանութե ՚ի մարմնոյ եւ յարենէ ․ այլ ՚ի մարմնաւոր վար ժապետաց եւ ՚ի ծնողաց ուսմանէ յայտնել ․ այլ որպէս Քս ասաց ․ այլ Հայրն իմ՝ որ յերկինս է ։ Որդի՝ Հայր ասելով , զառաջին անձն ծանիցց ։ Իմ ասելով , զառընչութին իւր ընդ Հօր եւ ցոյցանելով ասելով , զՀոգին Սբ ․ զի յայտնութիւնք լուսաւորութեց ՚ի Հոգւոյն Սբյ առ միտս մեր հեղուլ ծաւալին ։ Նաեւ՝ գոյր եւ ՚ի մէջ դաւանութեն Պետրոսի յիշումն երից անձնաւորութեց ։ զի դու ես Քս որդի՝ ասելով , զանձն բանին ծանիցց ։ Ած՝ ասելով , զանձն Հօր ։ եւ կենդանւոյ՝ ասելով , զՀոգին Սբ ։ եթէ ոչ եթէ որպէս Որդին՝ Հօրն , նմանապէս եւ Հոգւոյն Սբյ Որդի իցէ , այլ թէ այնպիսի Հօր Ած դու Որդի ես , որ ունի զկենդանի եւ զկենդանարար Հոգի Սբ ․ զի եւ Սարգիս շնորհալին ՚ի վերլնոյ բանի մեկնութեն , միտ՝ ասէ զՀայր ․ իմացումն՝ զՈրդի ․ եւ կենդանութի զՍբ Հոգին ։ քանզի՝ հաւատ առ մինն ՚ի յերից անձանց՝ ուրացմամբ երկուցն ․ եւ կամ երկուցն՝ ուրացմամբ միոյն , ոչ առնեն զմարդն երանելի ․ այլ եւս եւ զբոլորն ուրացօղ դատապարտեն ։ ըստ այնմ , որ ոչ ընդունի զՈրդի , եւ ոչ զՀայր ընդունի ։ Իսկ թէ Պետրոս երանեցաւ , յայտ է թէ երիցն՝ ՚ի միում էութե ․ եւ միոյ էութեն ՚ի յերիս անձինս տալով զխոստովանութի ։ զի

զոր եւտես 'ի յորդանան զորդին՝ միլատելովն․ և զհոգին՝ ձայնիւն․ և զհոգին Սբ, աղաւնակերպ․ մկայեաց 'ի փիլիպպեան կեսարիա ։

※ [illegible] ։) Լ․ յանկարծ զանձն դատապարտելոյս, 'ի ձեռն Ճշմարիտ հաւատոյս որ առ Սբ Երրորդութիւն իբր հրաշիւք արդարացուսցես․ որ ոչ թէ Պետրոսանման զերանելին խնդրեմ, այլ զնորոգելոյ և զարդարացուցանելոյ․ և երանութիւն զկնի հետեւի ։ Ըստ թէ և զորս արդարացոյց, զնոսին և փառաւորս արար։ Հռո․ը, 29 ։

※ (Ե) Ո՛չ [illegible] հաշուէ, [illegible] ։)

Զի պարգևն է ձրի տուրք․ և իբր պատկ 'ի վր պատկի․ այլ ողորմութիւն է դարման և պարուստ հոգւով աղքատաց ։ դրձլ ողորմութիւն զփառս ողորմածին Ճոխացուցանէ․ և պարգևն (որով խմանց զվարձն առաջինութեան) զՃգնաւորաց փառքն յաւելլու ։ Նաև ողորմութին առատն, է ձրի․ և պարգևքն ըստ ողքանութեան արդեանց․ որ է վարձն առաքինութեց ։ զի ստա ոչ խօսի 'ի վր պարգևաց Հոգւոյն Սբյ, այլ 'ի վր վարձուց Ճգնանց ։ այլ թէ ըստ արդեանց և աշխատանաց ումեք տացես զվարձս, այն է՝ ըստ արդարութե․ և թէ առանց արդեանց զոք արդարացուսցես․ այն է ըստ ողորմութե ։ զո՞ր օրինակ՝ աղքատին ողորմելով ոք զփառս իւր յաւելու, և գովելի լինի․ այլ թէ մշակին զվարձն տայ՝ ըստ աշխատանաց նր չափե, և նոցին գործոց գինն և արժանն յայտնի լինի․ և վարձ առողին չէ ինչ պարծանք ։ այսո՞ է դու (ասէ) ով Տր Ած, 'ի վարձատրելն զ արդեանց, ոչ այնք հռչակեցեալ ես․ զի տաս զ արժանեացն․ այլ մինչ ողորմիս․ զփառս քո Ճոխացուցանես․ զի ողորմիս անարժանիցն ։ Ուստի զկնի առաւել պարզէ ասելով ։ [illegible] ․ [illegible] գործոց երկանցն կշռեալ և համառօտեալ վարձ ։ [illegible] ։ [illegible] եթէ ողորմիս մեղուցելոյս, առնես զքաղցրութի անարգելիս․ որ իբր թէ, անաշխատիցն տաս ըզ վարձ ձրի ։ Իսկ թէ պարգև տաս, ըստ երկանցն կշռես ։

※ (Զ) Եւ [illegible] ։)

Զի և մարդիկ ք տան զվարձ մշակաց և աշխատողաց իւրեանց․ այլ մի լիցի ով Տէր, թէ և դու մարդկօրէն միայն աշխատած[ոց]

'բաշխ․քոց տացես զվարձ՝ զրկելով յողորմութեէդ ։ զի նա և կայսրն Տիտոս այնքան ողորմած էր, մինչ զի յորում աւուր ըղձնորհ և զպարգևս ոչ տայր, ոչ համարէր զինքն կայսր․ այլ ասէր թէ՝ կորուսաք զօրն ծվ ընկերք, զի անցուցաք առանց պարգևի ։ և 'ի յանձախապէս տալն՝ մինչ մեղադրեցաւ յամնից, ասաց թէ, ոչ է պարտ զի յերեսսաց խնքնակալի տրտում ոք դարձցի ։

Եւ Ա․րտաշէս Թգւորն ունելով զաջ ձեռն երկայն․ զոր պակասութե բնութե համարէին ոմանք․ ասաց թէ, 'ի զո՞ւր բամբասէք զիս, քանզի այսպէս ծնեալ եմ, զի լցեմ թագաւոր․ զերկայն ձեռս ունիմ, զի տմցն առատապէս բաշխիցեմ ։ դուք խորհիք թէ, բնութին 'ի յիս ներգործեալ լցէ զպակասութի ևզարատաւորութե, բայց խորհիք դուք․ զի մանաւանդ ինձ յաջողակ է․ որով հեռև բան մեծամեծաց՝ է ունիլ զձախ ձեռն կարՃ՝ յօրինակ արդարութե․ և զաջն երկայն՝ 'ի նշանակ ողորմութե ։ ուրեմն եթէ երկրաւոր թագաւորքն այնպէս էին, զի առանց արդեանց ևաշխատանաց՝ ոււմ եկամէին, տային զպարգևս առատաձեռն․ որչափ ևս առաւել քեզ երկնաւոր Թագաւորիդ վայելուչ է առանց արդեանց ձրիապէս ինձ ողորմել․ զի մի՛ իբրև մշակաց վարձատրող լինիցիս․ և՛ըստ գործոց արդեանց՝ ևմս աշխատանաց տալ հարկաւորիցիս, որ զայս և մարդիկք առնեն ։ ևկամ թէ զի՞նչ մեծ է այս՝ եթէ աշխատեցուցնել զոք 'ի գործս առաջինութե․ ևփոխանակ այնորիկ զվարձ տացես ։ որ իբր թէ աշխատողքն արդար իրաւամբ առնուն 'ի քէն զվարձս իւրեանց․ այլ թէ առանց աշխատանաց շնորհիցես, ոչ թէ դու յաղթիս 'ի մարդկային գործոց, այլ յաղթես մանաւանդ առատ ողորմութեբդ ։

※ [illegible] հաստատուն [illegible] և այլն ։)

Լ․ յանկարծ՝ թէ և մեղքն մեր․ քան զամ բնաւորական հոսմունս անձրևաց, և զշիթս ցօղից բազումք իցեն, թէ և ոչ ողորմիցիս պարգևատրելով, երկայնմտութբդ և համբերելովդ յաղթող գտանիս․ և մարդկային ըղթացքն 'ի մեղս, և կամ նշ արարեալ շնորհքն, նու ազգատանին համեմատեալ քո ողորմութեդ ։ ապ՝ թէ և 'ի վեր իցեն չարիքն իմ, քան զօրէնս բնութե, բայց նուազ լիցի առ քոյդ երկայնմտութե, ով ասէ Սարգիս շնորհալին ։

※ Ը) Եւ [illegible] և այլն ։)

Լ․ յանկարծ՝ օրինականքն․ որք զարտաքին բա

ժակին եղանակաւ առաքելոյ սրբոյն · խոր Թէ այնքան զբազմապատիկ պատուիրանաց կատարեալքն էին, մինչ զի եթէ ինչ նուազ ատա տունից արտաքին աղտեղութեց գարշելին եւ խորշէին: Բայց 'ի լուսաւորին ներկայիս արդարութ շնորհօքն Քրի, այնք հրեականքն անկատարք' եկարի նուազք · չքեղ եամպիտանք երեւեցան. ենավինք գործովք արտաքսան ցուցանողքն' մարդկութեան կարօտացան: զի օրէնքն' (ըստ Պօղոսի) զոչ ինչ կատարումն գործեցին. եւ ոչ քահանայութին Ահարոնի,

եւ Տարօնին. եւ ոչ եւս զետոյացուցին Մովսէսի սպցեղութեքն օգնեցին. որք յանկանարութ եւ յան բժշկականութեն միրաւորեցելոյն աղէտիցն հայեցեալք, յուսահատեալք զանց արարին. մինչեւ որ սամարացւոյդ կարօտացաւ խղճալին: Մ ու եՄարկոսին ասէ · Խմա · Ժե · 13: ոչ այլ Յի գոյ բաց 'ի քէն, որում փոյթ իցէ զմե մեղաց: Եւ Ժզ · 12 · ասէ: ոչ գեղջ' եւ ոչ սպեղանեաց դիրք բժշկեցին զմե, այլ քո բանդ' Տր, որ զամ բժշկէ: Եւ եղանակացութիւն սոյն Ճառիս է ըստ այսմ մտաց:

ԳԼՈՒԽ ՉՈՐԵՔՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ:

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ԲԱՆ Ժ

ՈՒՍՈՅ ՃԱՌԱԳԱՅԹ.

եւ այլն:)

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Լոյս աւր Հայր ՅԻ. եւ լոյս ճառագայթ' Քրի · ըստ Բարսեղին Թէ, որ է ճառագայթ փառաց · Եբր · Ա: զի ոչ ճառագայթն յարեգականէ ծնեալ' համագոյակից է արեգական, այսպէս եւ բանն 'ի հօրէ ծնեալ, համագոյակից է հօր: եւ ոչ ճառագայթն յարեգականէ անապականաբար ծնանի, այսպէս եւ Որդին 'ի հօրէ: առ որ պաղատի զի բժշկեսցէ զմեզ, ոչ զանկեալն 'ի ճանապարհին Երիքովի:

*Ո'չ ցուցանէ Խրթէ · եւ այլն:) Լ.յունք' ոչ է գրեալ' Թէ անկեալն 'ի ճանապարհին երիքովի' զանցառ որ քահանայն, կամ ղեւտացին. եւ կամ զսամարացին աղաչեալ իցէ. զի կարկամեալ էր, եւ կորուսեալ լուծ եղեալ. ըստ օրինակի կարեւորելոյն' որ ոչ կարէր 'ի վեր հայել: Լոյս' անկեալն այն' էր մարդկային բնութիւն, որ յիջանելն 'ի խաղաղութէ, այս յիշէմէ, անկաւ 'ի ձեռս գողոց · որք զանազան վիրօք մեղաց կիսամահ արարին · զբնականն խոցոտելով, եւ 'ի գերբնականէն զըկելով. եւ ոչ կարէր 'ի վեր առ Յի հայիլ. զի անարժան էր զՅի կարդալոյ' ըստ ասիցն Մանասէի Թէ, չեմ արժանի հայիլ' եւ տեսանել զբարձրութիւն երկնից, 'ի բազմութէ անօրէնութե իմոյ: Բայց Թէ քահանայն' եւ ղեւտացին ոչ քէն, զկնի ցուցանէ. բայց նա ոչ աղաչեաց (ասէ) եւ դու նմին ողորմեցար եւ ձրի բժշկեցեր · արա ուրեմն եւ առ իս զնոյն ողորմութիւն' որ կարդամս առ քեզ: զմեացելոցն' համառօտաբար ծանիր: զի անկեալն 'ի ճանապարհին երիքովի'

ոչ ...

ոչ տղայոց (ասէ) որ նորոգեալ էր, և կորա_
գլուխ եղեւ: ոչ հոգւոյն պղտորեցաւ, որ մանկութիւն
էր: այսինքն նշանաձայնի. այսինքն որում՝ ՚ի կուսին պաշտ
մանէ անհամարձակ եղեալ՝ ոչ կարէր ըղ
քեզ աղաչել: [illegible]
[illegible]
էին մատուցքն՝ որով զկուսս գործեր. զի
որով մեղանչէ ոք՝ նովիմբ և տանջի: ոչ
[illegible] ՝ որ անցուցելոյ էր
և անտէր. հեռի ՚ի մարգարէից և ՚ի տեսա
նողաց: ոչ հոգեհոգեւորք (այսինքն աղաչանօք)
[illegible]
[illegible], որ [illegible] էր:

Բայց ծանիր, զի Ք՛ս ողորմի և գթայ ա_
ռանց ախտակրութեան և ցաւոյ. բայց սատէն
մարդկօրէն խօսի Սբս Գրիգոր: զի ձմլե_
ցուածս սրտի՝ և ոչ յանեղծականն երանեցելոյն
կարէ ասել. որ միայն յանստեղծ երանու_
թենն. որ անմահն է ՚ի տրտմականաց: այլ թէ
վասն էր ոչ հոգեհոգեւոր. այսինքն ոչ աղաչեաց, զի
յոյս ոչ ունէր լսելի լինելոյ. զի յոյսն է ան_
երկբայ ակնկալութի՝ յառաջ եկեալ ՚ի շնոր
հացն Ք՛ի. և ՚ի բարի արդեանց. ուրեմն խո_
ցեցեալն եանկեալն ՚ի ձեռս անապակաց մարդ_
կային բնութե, չունէր զբարի արդիւնս.
վասն այնորիկ յուսալ ոչ կարէր: [illegible]
[illegible]
ցաւ, [illegible] էր: այսինքն անպատշաճ և
անյարմար. զի կուոց զծունկս կրկնելով
անպատշաճ էր ՚ի ծնրադրութի Ք՛ի: զի որպէս
ասի իմաս. Ժ՟Դ. 26: անուն կռոց՝ պաշ_
տօն ամենայն չարի. սկիզբն. և պատճառ. և կա_
տարած է: ուրեմն որ զպատճառն ամենայն չա_
րեաց պաշտէրն իցէ, զի՞րդ կարէ զպատ
ճառն ամենայն բարեաց պաշտել:

* [illegible] :)

Իբր թէ ոչ կատարեալ կենդանի Ք՛ի. և
ոչ իսկապէս մեռեալ Ա՛ի. և ահա այնպէս
էր դիպեալն անապակաց. այսինքն դիմացս:

* (Է) Սանտուն [illegible] և այլն :)

Բ սա այնմ Սիրաք. Ժ՟Է. 10: Թշնամեայն քոյ
մի՛ հաւատար ՚ի յաւիտեան: և այլ առակաց.
Ժ՟Է. 10: մարդեանք մի՛ խաբեսցեն զքեզ արք
ամբարիշտք. և այլն: և պատճառն է, զի ոտք
ն՟ց ՚ի չարիս ընթանան, և այլն: և կամ խրա_
տիցն է՝ որ առացաւ ոչ ուտել ՚ի ծառոյն
գիտութե բարւոյ և չարի: և արտաքոյ այսց
պատուիրանաց, [illegible] (ասէ) [illegible]
[illegible]

[illegible] ՚ի փայտին մահու. և
[illegible], ապստամբելով
պատուիրանազանցութե. և հակառակ քեզ լի
նելով. յարելով ՚ի դեւսն. և զխորհուրդ բղջա
խոհութին արածելով ՚ի մարմնի իւրում: որ
զկնի այնքան երախտեաց քոց՝ և նորին այլս
տամբութեն, ՚ի յանցանելն քո առ նովաւ ա_
դամային բնութե. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] : և զի՞նչ ևս քան
զայն խնամակալութե, որ սամարացին՝ սըր
տիւ գթացար, աչօք ակնարկեցեր, ՚ի
նեխեալ հոտոյն ոչ գարշեցար, ձեռամբդ
շինեցեր զպատառմն, ձիթեամբ արկեր զգի
նի արեան, և զձէթն շնորհաց. և ՚ի գրաստ
Սաշին բարձեր, և ՚ի պանդոկի եկեղե_
ցւոյն զնա ածեր. և պանդոկապանին
Եպիսկոպոսի յանձնեցեր. և երկու դահե
կանաւ զծախսն հոգացեր. և թէ աւելի
քան զայն ծախիցէ, տալ խոստացար, որ
այսպիսի է քո ծայրագոյն խնամքդ:

* (Գ) Ո՛չ [illegible]
[illegible] :)

Զի թուոց. Ժ՟Ե. 32. գրեալ է թէ՝ յաւուր
շաբաթու գտին զայր մի՝ որ քաղէր զփայտ.
և հրամանաւն Ք՛ի քարկոծեցաւ: այլ
դու ոչ այնպէս (ասէ) յանցաւորացն ցաս
նուս. որպէս և ոչ անկելոյն ՚ի ճանապարհին
երիքովի. և ոչ քարկոծել հրամայես որպէս
էր օրէնքն Մօսէսի խիստ առ յանցաւորսն:

* Ը՛ [illegible]
[illegible] :)

Ա՟ն ղևտացւոյն՝ զոր գրեալ է. Ղուկ: Ժ. 32
իմանայ Սբս Գրիգոր վասն Յօհաննու մկը
կրտչի. որ հնոյն լրումն էր և նորոյս սկիզբն.
որ միայն սոսկանօք յապաշխարութե հրաւի_
րէր, ոչ կարելով տալ զշնորհս առ ՚ի լրումն
խորհրդոյ ապաշխարութե. այլ միայն յար
դարէր զմարդիկ ապաշխարութե և մկրտու
թե ՚ի յընդունումն շնորհաց և արդարու
թենն Ք՛ի: վասն որոյ [illegible],
զի յապաշխարութի հրաւիրէր. զի զծունս
շնորհաց, որ ձիթոյն նշանակեցաւ. և զա_
րեանն Ք՛ի ճաշակումն՝ որ գինեաւն. ոչ
կարէր տալ. վասն որոյ զանց առնել ասա_
ցաւ: որ թէ և անկատար էր ապաշխա_
րութին ՚ի Յօհաննու քարոզեալ, սակայն
զանկեալն ՚ի ձեռս անապակաց և ոչ ՚ի յունայն
առանց շնորհաց յապաշխարանն տեսեր

ըմբռնեալ ։ Եւ այն զի քաղցրութիւն ապաշ_
խարութե Յովհաննու՝ զմահ սպառնայր տա_
պարած առ արմին եդելով ․ զոր և ոչ զան
կեալն ՚ի նոյն ապաշխարութե գտեր ․ և որք
զքեզ սամարացի կոչէին ․ իբր օտարազգի․
դու ՚ի վերայ նոցա ցուցեր զգութ ողորմութե ,
գոլով պահապան յարթուն , որ ոչ երբեք
նինջել գիտես․ որպէս Դաւիթ թէ , ոչ ոչ ննջէ
և ոչ ՚ի քուն երթայ պահապանն իէլի ․ զի
սամարացին՝ պահապան թարգմանի ․ դու
պահապան յարթուն երևեցար ՚ի վերայ անկե
լոյն ՚ի ձեռս աւազակաց։ Իսկ պատմութի
սոյն բանիս գրեալ է ․ 4 թագ․ ԺԷ․ 24 ։ զի
մինչ մեռաստան ցեղքն գերեցան ՚ի բաբիլոն
՚ի ժամանակս սաղմանասարու ․ և ՚ի խամիթիա
եկեալ բնակեցան ասորիք ․ և յոչ երկնչելն
՚ի Տեառնէ , առաքեաց առ նա Ա՟Ծ առիւծս
և սատակէին զնա ․ մինչև ազդ արարին ար
քային ասորւոց թէ՝ ազգն որ փոխանակ
հրէից բնակեցուցեր ՚ի սամարիայ ․ ոչ գի_
տեն զկրօնս Ա՟Ծ երկրին ․ և հրամայեաց տա_
նիլ զմի ՚ի գերելոց քահանայից առ ՚ի ուսու_
ցանել զկրօնս Ա՟Ծ ․ և եկեալ բնակեցաւ
՚ի բեթէլ․ և ուսուցանէր զնա երկնչել յԱ՟Ծ․
որք թէ և երկնչէին յԱ՟Ծ․ բայց և պաշտէին
զկուռս․ Ա՟րդ սամարացիքս գոլով յազգէ
ասորւոց, երկնչէին յԱ՟Ծ․ թէպէտ և պաշտէ
ին զկուռս ։ Բայց իմացեալքն գոլով որդիք
Աբրահամու՝ պաշտէին զկուռս և ոչ երկնչէ
ին յԱ՟Ծ ․ և այն է ասելն՝ [illegible]
[illegible]
ցան ։ Ուստի և վերկինչն նոցին անուանն կցոր
դեալ կոչեցաւ սամարացի ․ որ թարգմանի
պահապան ․ և այն խորհրդաբար այնպէս
դիպեցաւ , թէպէտ յատելութե հրէից այն
պէս կոչեցաւ ։ զի ըստ Սեկողայուսի լիւրա
ցւոյն , հրէայքն՝ զկիսակատար օրինապահսն
սամարացի կոչէին ․ և կամ զի սամարացիքն
տուածել ծառը առնէին զհրէայսն ․ այլ
Բ՟ն լուծանող օրինաց թուէիւր․ զշաբաթսն
ոչ պահելով և բազմիցս նախատէր զհրէ_
այսն , վասն այնորիկ առ ատելութե զնա սա_
մարացի կոչէին ․ բայց յարմար էր նմա այն
անուանն ․ զի անքուն ակամբ պահէր նա
զաշխարհս ․ ուստի մինչ սամարացի եդիճա
հար կոչեցին զնա ․ զդիւահարութիւն խո_
տեաց , և զսամարացի լինելն լռութբ ըն_
կալաւ ։ Իսկ նոցին [illegible] ասելն է , այս_
ինքն զզաւակէն Աբրահամու բուռն հա_
րեալ․ և որպէս Առաքելոյն․ կերպարանօք գտեալ
մարդ ․ Փիլիպ ․ Բ ․ 6 ։ զոր և Սբս

Գրիգոր [illegible] ասէ (որ
՚ի տպագրեալն սխալանօք [illegible] տպե_
ցեալ է) արդ՝ յօրինանօք ազգէն (ասէ)
զմեր կերպարան իբր զվիրաւորն միածնորեան
Ք՟Ս քեզ անզգայութեամբ խառնեցեր․ եւ միածն
ռեցեր ․ և մինչ ՚ի հրէից սամարացի կոչեցար՝
առ օտար ազգի խոցեցեալն արարեր ըզ_
գութ ողորմութե․ իբր նշան անձնատեաց քո_
լորի բնութեան առհաւատչեայ բժշկութե
և փրկութե ։

※ (Զ) Եւ՛ [illegible]_
[illegible] և այլն ։)

Ա՟յս է յայտնապէս ընդդէմ նեստորի․ որ
զգործս և զկիրս՝ այլ և այլ դիմաց տայր ․
բայց ըստ Սբ՟յն Դիոնէսիոսի ․ ոչ ըստ Ա՟Ծ
զԱ՟Ծայինսն ․ և ոչ որպէս մարդոյ զմարդկայինսն
առանձնապէս կատարէր Ք՟Ս․ այլ նոր իմն
Ա՟Ծայրական ․ եւ Ա՟Ծամարդական ներգոր
ծութեն որպէս մեզ կենցաղավարելով կատարէր։
զի և Սբ՟յս Գրիգորի [illegible] ասելն՝ ոչ է
նմանօրէն․ այլ զի ներգործութիւնքն Ք՟Ի ոչ
զուտ Ա՟Ծայինք էին ․ և ոչ զուտ մարդկայ
ինք ․ այլ միաւորականք ․ զորս առնէր մի
և նոյն անձն բանին Ա՟Ծ ․ երբեմն զմարմ
նականսն՝ ոչ զատ ՚ի յԱ՟ստուածոյ․ և երբեմն
զԱ՟Ծայինսն՝ ոչ զատ ՚ի մարմնոյ ․ նմին իրի
[illegible] ասէ ։ Ուստի և Ա՟լեքսա ․ Դ ․ գլր
քոյ ․ Բ ․ գլուխն ասէ թէ , այնքան միաւո
րութիւն է անդ ․ զի որ ինչ ասի զորդւոյն
Ա՟Ծ , ասի և զորդւոյ մարդոյն ․ և անդրա_
դարձապէս ։ և թէ ամ յատկութիւնք բանին
Ա՟Ծ՝ ասի այնմ մարդոյ , և հակադարձեալն։
թէպէտ յատկացելոցն ոմանք յատկականք
ոչ ասին ․ զոր օրինակ՝ մարդկութիւն է սկսա
նիլն ․ ստեղծանիլն ․ մեռանիլն ․ և ոչ ա_
սին զԱ՟Ծութեն ։ և Ա՟Ծ է անստեղծութիւն՝
անմահութիւն ՝ և անչափութիւն ․ և ոչ ա_
սին զմարդկութեն ․ եթէ ոչ գոնէ կցա_
կանաբար և թանձրացելապէս առնանի_
ցին ․ որք յայնժամ միուն և եթ ասին
Ա՟Ծայինք և մարդկայինք վասն միութե ան_
ձինն ։ ուրեմն այսպիսի Ա՟Ծաբար ներգոր
ծութբ ձեռն կարկառեալ յարուցեր (ա_
սէ․) զի միաւորեալն է առ մին բնութեան․
և պատեալն է Ա՟Ծաբար ներգործութեան․
որ ձեռն անուամբ առեալ լինի ։ նաև
[illegible] եցոյց ձիթոյն շնորհօք․ և զմարդ
կորէնն գտեալ բաժակին ․ որովք բոլոր
բնութիւն անձամբ վիրաւորեցելոյն ցու_
ցաւ ․ զի նոյն անկեալն նշանակէր զԱ՟դա_
մայն բնութիւ ․ որ տրամեալ գոլով՝ ուրա_

խայցաւ զինեաւ արեամն։ Եւ Հատանել, և յու
սահատեալ զողով՝ հաստատեցաւ հացի
մարմնոյն։ Եւ թշուառացեալ զողով՝ զոր արթ
ցաւ խաղով շնորհաց․ ոպ եղկնի ասէ թէ
[illegible] կենարար [illegible] և [illegible]
[illegible] ․ ստուգեմ ասէ Եմկրատուն․ Ի որում
յուսոյ զմկրթնկն մեղս, և ներհեղու զշնորհս․
Իսկ անմիջական եղբաժակն արեան յիշելով
յուցանէ թէ հաղորդելի իցէ մկրտեցելոյն։
* [illegible] և այլն։) Մէջ զի մար
մինն Քրիստոսի՝ որ հաց երկնից և հաց հրեշտա
կաց կոչեցաւ յերկնից իջեալ էր․ այլ զի
առ երկնայինն միաւորեցաւ, երկնային կո
չեցաւ։ այսպէս և ոչ մարդկութեան է տեղ
ծանելի, այլ զի առ աստուածոյն և արարչին
միաւորեցաւ՝ արարչին մարմին կոչեցաւ։
Իսկ նոր ցեղականին է, նորոգել և փոխադ
րել ՚ի մահուանէ ՚ի կեանս։
* [illegible]
[illegible]։) Երկնաւորաց են հրեշտա
կադործ պչեղքն և եպիսկոպոսունքն և
կեղեցւոյ․ որոց հաւատութե յանձնեցաւ
բժշկեցելոյն ՚ի Քրիստոսէ։
* [illegible]
[illegible] և այլն։)
Գործեցն է փափկացուցանել․ եւ հա փափ
կացոյց զանկեալն եղկրաւորեալն, հացի
մարմնոյն․ գինեաւ արեանն․ ձիթով շնոր
հացն․ պատուեցմամբ միրոյն․ ՚ի վեր զդաստու
խաչին բարձմամբն․ և սա յեկեղեցւոյ
եղկնի աստեց ՚ի յարկն լուսոյ առածելով։
* [illegible] և այլն։
Ի յոյնքն, ՚ի ձեռն երկուց դահեկանաց ճիշդ
երկուց օրինաց։ բայց ծանիր, զի եկեղեցի
ոչ այնու դիտմամբ ՚ի գործ արկանէ զհին
օրէնսն, ոպ հրէայքն․ այլ թէ զոր նշ քարո
զեցին, նորա ելից եւ կատարեաց․ ոպ ասէ [illegible]
[illegible]․ զի եկեղեցի ՚ի գործ արկանէ
զհին կտակրանն ըստ բարոյականին միայն․
և ոչ ըստ դատաստանականին և խորհրդակա
նացն․ զի յետ գալստեանն Քրիստոսի եւնորա օրի
նացն՝ մեռանել և թաղել, համարի հին կտակա
րանն, ոչ ինչ զօրութի ունելով․ եւ կամ կիրառմն
գործելով․ ոպ ասէ Պօղոս․ Եբր․ Է․19։
* (Ե) [illegible]
[illegible]։)
Տես օրի․ Լէ․11։ արծիւն է օրինակ Ս․Յ․

Ամենայն զի է թագաւոր թռչնոց։ Եզնն՝ զի է
բազմածնութեան և երկարակեաց։ Եղջերուն՝ զի
է պատկեր արեգական․ զի ՚ի նա բացեալ
աչօք հայի։ Արդ՝ զի այլ թռչունք մինչ ՚ի վեր
բարձրանան թիւր ձանձրանան, արծիւն ուղ
ղակի ՚ի բարձունս թռչի։ եւ մն այն ՚ի բանսն
տեղծից կոչի հաւ լուսնթագին։ Հինգերորդ՝
աստէն Յէ բարդատի արծուոյ մն սիրոյն
որ առ ձագսն իւր․ զի ՚ի մէջ ամից թռչնոց՝
արծուոյ սէրն մեծագոյն է առ ձագսն․ որք
՚ի բարձունս և յանմատչելի տեղիս դնեն ըզ
բոյնսն․ զի մի օձն խլեցէ զձագսն․ և թէ ղսու
տակ ակն դնէ ՚ի բոյնն՝ որով ամ թոյնքն յաղ
թին, ասէ Կլուո․ ՚ի վերոյ յիշեցեալ տեղւոյն։
Արդ ՚ի նմանէ Յէ արծուեակս զիւր սանդ
ծել ձագունս զորդիսն Աբրահամու, թեւօք
խնամոցն բարձեալ՝ յերկիրն աւետեաց տալ
րել հանգոյց։ Իսկ ՚ի նորումս Քրիստոսի ՚ի վեր ուսոց
իւրոց, և ՚ի վեր զդաստու խաչին բառնալով
՚ի վերբինն եդեմ յերկիրն անդրանկաց տարել
զեռեղեց․ զխոցեալն ՚ի բանսարկուէն զաղա
մայինս բնութի։ Իսկ զդարմանելն խմանոյ
Մես Գրիգոր զկերկրելոյն բանիւ կենաց։
* (Զ) [illegible]
[illegible]
[illegible] և այլն։)
Ի յոյնքն՝ զհօրն լուսոյ զգործսն գործէր
Քրիստոս այնմ, զգործսն զոր ես գործեմ յա
նուն Հօր իմոյ, նոքին իսկ վկայեն վս իմ․
և զի նա զարեգակն ծագէ ՚ի վերայ չարաց և
բարեաց․ և ածէ զանձրև ՚ի վերայ արդարոց և
մեղաւորաց․ զնոյն առնէր և ինքն Քրիստոս մե
ծաւ խնամակալութ եւ երախտեօք։ Մն որոյ
զծայրագոյն լուսոյ Հօրն զգործսն գործե
լով ասէ․ [illegible]․ Մն զանխրաւա
բար յափշտակելն ՚ի պաշտօն իւր և ՚ի դժոխս
քեզ խուրացուցեր․ եւ զքո ստեղծուածն առ
քեզ դարձուցեր․ ըստ այնմ, նա և այլ ես
ոչխարք են իմ․ որք ոչ են յայսմ գաւթէ․
և զայն ես պարտ է ինձ ածել այսր։ Ուրեմն
որ զայս հաստատեալ բնութես մերոյ արարեր
զբարերարութի, քաւելով և ալ դարձուցա
նելով․ կեցո և զիս մաքրելով ՚ի մեղացն
պարտեաց․ որ ձրի պարգևես զշնորհս քո
և անպատրաստից․ ոպ և անկելոյն ՚ի ձեռս
աւազակաց։ որում քեզ ընդ Հօր և Հո
գւոյդ Սբ փառք յաւիտեանս Ամէն։

ԳԼՈՒԽ ՀՆԳԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ :

Ի Սոյն գլխոյ ընդհանրապէս մնալոցեալ ուղխորհն տանս քննեան օգնութ : Նախ մասնաւորապէս Սրբոյ՝ պատմոց յառաջին ամն հետօութեան . և զինչն ցուցանել յայտնէ ցնծութեան ողորմութեան . զան Թէ բժշկեալ : Երկրորդ՝ մնալոցեալ ուղխորհն տանս քննեան օգնութ . զի այն խոր մանգանց ումբերին՝ ցուցանէ զանխաղութեան անձեկոյն ի մեղս : Երրորդ՝ զԲ․ա բառ նմանութեան և նորա զան զմարմնականին ծանօթ (տակ) ողորմութի . և զպրծանեցելոյն զմամն . և առ մոլորեալ . չխոսքն քննաւէս հոգին նոչեցման . և առ անձեալն ի ձեռնադրեցին երբեմնն՝ ապաշխարողն՝ որ պատժելոյ խոսո առաջարկեալ էին (տակ) զան Թէ խմուեալ : Չորրորդ՝ ինչ անձեալցս և զերպառողելոցս (տակ) ոչ զոյ նման՝ Թէ զիս այն հանեմայէ : Հինգերորդ՝ խնդրէ ի Բ․ա զինչեւ առ քնան . զհողմ չնոր հոց, առ ի ցանկացուցանել զհեղեղ մեղացն : Վեցերորդ՝ գովէ զԲ․ա, զի անցառանն և հեղ քորուցն . և Թէ խաւսն սո, ինչ իմանս էն : Եօթներորդ՝ Թէ Բ․ա ոչ հատուցանէ չար փոխանակ չարի : Ութերորդ՝ Թէ քնութիւ մի մեղս առհանէ, վերջացութեն գնահատեալ Աստուածայնոյն :

✻ ԲԱՆ ✻ ա

ԱՌ ՍՈՅՆ ՏՕՆՈՒ-

ԹԵԱՆ ՍՐՏԻՍ և այլն :)

✻ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✻

Եւ զի ապաշխարողին կենի անմեղութեն ժամանակին միայն ոչ է . վա այնորիկ Թէպէտ հաւատով եղջերմամբ որ արդարանայ, սակայն ոչ պարտի յանձն սպառնալ անհոգ կեալ, այլ երկնչել և կեալ 'ի կասկածի : Սաղմ և ԺԸ Ս ընդ այս զհեծութի սրտին յարակայական արհեստ առնելով զի մի' դուցէ միքանայցէ, և տեղի տացէ սատանայի զինքն փորձելոյ, միշտ հեծել ջ. այ . զի սա յ կարծիցէ զինքենէ դեռևս ոչ կատարեալ որբեալ . այլ իբրև 'ի սկսորեցելոյ մեղ. ք խոյս տացէ 'ի փորձելոյ : վա յ դառնայ անդ րէն յառաջին ամն հեծութե և աղաչելոյ զԱ Ծ . խոր մուծել զինքն կարծելով եզկեն դանին Ա Ծ աղաչելով . և այն զի եԹէ փառքն Ա Ծ Նկատեսցի, մեր անարգութի առաջի Նր մուծել է և յոչ ինչ համարելի : Սոյ և Ծ ասէր . Եսայ . ԾԷ . 12 . Թէ՝ արդ ես պատմե ցից զարդարութի իմ, և զչարիսն քո որք ոչ օգ նեսցին քեզ : զի Ա Ծ արդարութե մնանաւանդ՝ քան Թէ քարութե և ողորմութե դարմանէ զմեղ. և մեզ Թողել զհետեւին կամաց Նր չե զիմք 'ի չարեն մեղաց, յորմէ ոչ ինչ օգտիմք . այլ մանաւանդ 'ի չարէն մեղաց՝ փոխիմք առ չարն պատժոց :

✻ Որով . Տողեալ գորոյ՝ զան Թէ բժշկեալ) Աստուծքն, 'ի բարեւէն Ա Ծ յաղԹեցել դատայ կամ Թէ մեղօքս առ՛ նել յաղԹեցել դատայ . քան Թէ բժշկեալ 'ի մեղաց : և ամոլեցելոյն զան Թէ հանորեալեալ . զի զկնի այնքան բա րերարուԹեցդ քոյ, զաւանդն անմեղութե և շնորհաց կորուսի : Սոյ առնել ամաչեցել դատայ մեղօքս . քան Թէ համարձակել առաջի Նուա զոր չուՆիմ : և կամ Թէ 'ի Թողութե մե ղացս շնորհ. ք Նր այնքան յանձնխեցան, մինչ զի ամաչեցեալ դատայ 'ի շնորհաց Նորին յա ձախուԹէ . և յիմս մեղաց բազմուԹէ . և որ պարտ էր պատճառ շնորհաց Նր համարձա կիլ, առաւել ամօթալից ևամաչեցել դատայ առաջի Նր . քան Թէ համարձակեալ : զի ու խ տեցի յաւագանին փոխանակ զիս 'ի մեղաց ազատելոյն՝ ծառայել Նմա, յուխտէն դարձայ մեղանչելովս, և զաւանդն շնորհաց անմեղութեան Նր առեալ ինձ կորուսի :

✻ Է) Նոյ ինքն տուեալ :) Ա Ծ յոյժքն երկրորդ առակին կորուսեալ ոչխարին . որ յետոյ ան զգայութե անքանութե էր մատնեալ . զի ըստ

նմանութեան անբան ոչխարաց, ոչ ճանաչէր
զՏէրն իւր, այլ 'ի լերինս մոլորեալ էր կռա
պաշտութեան. զազրանաց դիւաց եղեալ ընտա
նակից, և կռոցն փայտենոց թափառեալ.
ուստի Երեմ. գ. 6. ասէ Տր, տեսեր՝ զի՞նչ
գործեաց բնակիչն Իղի, գնաց առանձին
'ի վր ամ լերանց բարձանց. և 'ի ներքոյ ամ
անտառախիտ ծառոց և անդ պոռնկեցաւ։
քանզի հոգի հաճատացելոյն՝ է հարսն
Քի. և մինչ թողու զպաշտօն նորին և պաշ
տէ զկռոս, պոռնկել ասի ընդ կռոց. ուստի
Ովսէի ասաց Տր առնուլ զկին պոռնկութե.
զի պոռնկելոց էր երկիրն ի ելացուցս կռապաշ
տութե. և յայլոց ազգաց կռապաշտից տիրեց
մամբ. որպ մեկնէ Սբն Ներսէս Լամբրոնն։
այլ այժմ զկնի անկելոյն 'ի ձեռս աւազակաց,
զոր Սամարացի պահապանն Քս դատիա
բակեաց. երկդ՝ օրինակ նորին խնամակալութե՝
առնու զոչխարն միակ 'ի թշնոց հարիւրոց զմո
լորեալն, որ ըստ հնրակ կարծեաց վրդովեաց,
ինոսուն և ինն եակ թուով ոչխարաց՝ հրեշ
տակքն իմանին. և միակաւն մարդս։ զոր 'ի
վր իւրն առնու Սբս Գրիգոր զհանդիմանս
մոլորեալ ոչխարին. զի Քս որպ վն ամցն.
նմանապ և յատկապ վն իւր բանչիւրոցն մե
ռաւ. վասն և Սբն Պօղոս ասէր, Քս սիրեաց
զիս՝ և մատնեաց զանձն իւր վն իմ։ նմանապ
և այն առակն ոչխարին՝ պատկանի բոլոր
բնութես, և իւրաքանչիւր անհատից։ ուստի
և 'ի յետադայն 'ի վր իւրն յարաբերէ ասե
լով. [illegible]
մն 'ի նմանութե հրեշտակաց օտարացել. զի թէ
պէտ նքա մերձաւորագոյնք էին պահպանու
թեամբ. այլ ինքն ոչ էր մերձ նց նմանութե և Տն
ծառայութեն։ զի հաճասարեալ էր անասնոց
անբանից. վն, զկնի ասէ՝ ոչ [illegible]
[illegible]. զի այնպէս են ան
բանքն. որ թէ խնամակալ ոչ ունիցին, 'ի
դիպիլն ցաւոց անխնամ մեռանին. զի ոչ
ունին լեզու առ 'ի պատմել զցաւս իւ
րեանց։ [illegible]՝ որ [illegible]
[illegible]. այսինքն թէ անբանքն և ոչ
զձեռս ունին՝ թէ նշմարանօք և շարժմամբ
ձեռաց զաղէտս իւրեանց պատմեսցեն։ որ
այսպիսի էի, և եմ ասէ։

✲ (դ. ի Ս [illegible] և այլն։)

Այսինքն՝ իսկ դու գովեալդ յառաջին դա
րուց մարդկանց զի [illegible]՝ ասէ ըն
դամն նշանակէ) [illegible]. մն թէ
յամ ժամկի դու որ ծանօթ էիր մարդկնց ա
ռաջնոց միջնոց և վերջնոցս (ըստ Պօղոսի
թէ՝ գիտութիւն Այ յայտնի էր 'ի նոսա. քանզի Այ
իսկ յայտնեաց նց. Հռոմ. ա. 19։ և ըստ Պետ
րոսի թէ՝ որ յառաջ ծանօթ էր նախ քան զհի
մն աշխարհի, և երևեցաւ 'ի վախճան ժամա
նակաց. Ա Պետ. ա. 20։ Եւ ըստ Սկօթոսի. ա
մասին. ա, գլ. ի. դ. խնդրոյն. որ ասէ յերըրա
կացութեն թէ՝ Այ է ըստ ինքեան յայտնի ծա
նօթ, որ թէ և ոչ ոք զնա ճանաչիցէր. ոչ եթէ
ըստ ինքեան անծանօթ մնայր։ ուրեմն դու
յայտնի և ծանօթդ յամ յաւիտենին և 'ի դարս)
խնդրեցեր զմոլորեալս ըստ Դաւթի. և հովիւ կո
չեցար. զի վարձկանին ոչ է փոյթ վն ոչխարաց
այլ միայն զվարձն խնդրէ և յնմ ակնունի.
զի վն յնմ ակնկալութե արծէ զոչխարսն։ այլ
Քս ճշմարիտ հովիւն. որոյ իւր էին ոչխարքն.
թէպէտ ոմանք 'ի փարախն ժողովեալք էին. ըստ
յեկեղեցւոջ. և ոմանք յարտաքոյ եկեղեցւոյ
և 'ի լերինս թափառեալք. և կամ թէ ոմանք ե
րանեցեալք էին՝ որպ հրեշտակքն։ և ոմանք
ճանապարհորդք, և կամ 'ի մեղս մոլորեալք.
այլ ըստ որում իւրն էին ստեղծուածք. հոգ
ունէր զամենցունց. ըստ այնմ, Իմաստ. ժբ. 13։
քանզի ոչ այլ գոյ Այ բաց 'ի քէն՝ որում
փոյթ իցէ վն ամենցուն։ Ս որ և առ 'ի խնդրել
զմոլորեալս (ասէ) հովիւ կոչեցար։ և նմանե
ցաւ հովուութեն Քի, հովուութեն Յակոբայ
նահապետին. և Դաւթի. որ վն պահպանութե
հօտին. 'ի տուէ արևակէզ լինիւր. և 'ի գիշերի
ցրտասառույց եղեամաթափ. Ծնն. լա. 40։ և
հովուութեն Դաւթի. որ սիրով ոչխարաց
հօր իւրոյ՝ զարջ և զառիւծ սատակէր. և
զանձն դնէր 'ի վր ոչխարաց. Ա Թագ. ժէ. 36։
Եւ Քս վն ոչխարաց հօր իւրոյ (որ իւրքն
էին) դնէր զանձն իւր և սատակէր (և արդէն
ևս սատակէ) զարջաբարոյ կատաղի հերձ
ուածոսն, և զառիւծաբարոյ զդևսն։ այլ խնա
մակալութի քո ոչ այնքան էր (ասէ) մինչև 'ի
հոգալն. այլև զկնի հոգալոյդ զկորստենէն՝
նա և խնդրել յանձն առեր 'ի լերինս և յամ
բնակ վայրս։ որև ոչ միայն գտեր (ասէ) խնդ
րելով՝ այլ և սիրով 'ի յուսս քո բարձեր. և
ընդ երկնային զօրսն դասեցեր 'ի հայրենի
ժառանգութիւնդ. որ այտքիկ յայտնիք են։

✲ [illegible]։) Այսինքն,
զանբանացեալսն յաղերսել. զի առեցեալ
օրինակաց մինն կիսամահ էր. և միւսն անտա
նոց հաճասարեալ՝ ոչխար մոլորեալ. որոց
և երկուքն ևս զազգ մարդկան նշանակէին։
Ս ա որոյ և զխնամարկելն զիւսսն [illegible]
[illegible]. զի բոլորիցն էին այցելութի
ասացեալ առակքն. թէ անկելոյն 'ի ձեռս

անօգնականաց. և թէ մոլորեալ ոչխարին:
այլ ո՞րպէս առ նա, նմանապէս և առ իս յայտնեա
(ասէ) զխոյս և զանդրանդս գթութեց քոց
ո՛վ բարերար Տէր. զի ես առաւել քան զնա
բազմօրինակ մահու եմ պարտական. և որ
քան առ նա՝ բարութիւնք և քաղցրութիւնք քո ա-
ռաւել եղեն. այնքան առ ներհակն յինէն
չարութիւնք զեղան ընդդէմ քեզ և առատացան.
և զբոլոր բարութիւնդ քո՝ ընդ նմանութեան ապա-
կանեալ սատամբքաց ՚ի մաղձ դառնութեան փո-
խարկեցի. և համօրէն չարացայ հակառակ
ընկալեալ ՚ի քէն բարութեանց:
* ([illegible]:)
Սկսաւ առ Ադոնիբեզեկ, զորոյ զմա-
տունս ոտից և ձեռացն կտրեցին. փոխա-
նակ զի և ինքն այնպէս առնէր թագաւորաց թա-
գաւորացն. յորոյ սեղանոյ եօթանասուն թա-
գաւորք ծայրակոտոր մատամբք քաղէին
զփշրանս. Դատ. Ա. 6: զի որով խոհիւք մեղան-
չէ ոք, նովիմբ և տանջի: և ես ահա այնպի-
սի պատժոյ արժանի գոլով՝ ոչ արարեր
այնպէս. բազմօրինակ մահուամբ զիս սպա-
նանելով. այլ գթածապէս խնամարկեցեր:
* ([illegible]:) Որ քաղցկեղ ցաւն ՚ի բո-
լոր անձն տարածեալ զմարմինն ուտէ (զոր
և Սաւուղեայն օրինակ առնոյր բանիցն հերձ-
ուածողաց. որոց բանքն, (ասէ,) իբրև ըզ
քաղցկեղ ճարակ գտանեն) այսպէս փոխա-
նակ մարմնոյս՝ հոգիս իմ. (ասէ,) համա-
ճարակ մեղացն ցաւօք՝ ճարակ եկերակուր
եղեալ էր. և առ այնպիսաբար ախտացելոյ՝
դու ոչ մտեր ՚ի դատ վրէժխնդրութեամբ, այլ
խնամակալութեամբ բուժեցեր: որ ոչ էր այլ [illegible]
ընդունակ սպեղանւոյ ձիթոյ և պատանաց.
զի յոտից մինչև ցգլուխս չգոյր առ ի բը-
ժշկութեան, այլ ՚ի վէրքն զգայութեցս մինչև ՚ի
պատառս մասն իմացականիս. Ես. Ա. 6:
* ([illegible]:)
Զի անասունքն ըմբռնելք յախորժակաց
իւրեանց, ոչ սրով և ոչ բրով յետ քարշին
՚ի բաղձալեաց, այլ անարգելաբար դիմեն
՚ի հեշտալիսն: Իսկ կամ [illegible] կոչէ զինչ
անբանութիւն. զի և անիմացութիւն՝ անզգայու-
թիւն իմն է. և մեղքն առնեն զմարդն անզգա-
ցող չարին մեղաց. և յառաջ եկեալ վնա-
սուցն ՚ի մեղաց: այլ Սբն Գրիգորիս. Ա.
գրքոյ. Է. գլուխ, վս անասնոցն ցանկու-
թեց ասէ թէ, և զցանկութիւն յանասնոյն
ասեմք գոլ անմիտ. և առ ՚ի նիւթեղէն
պղպջեալցն ՚ի բնաւորեալ շարժմանէ.

կամ սովորութեան անարգելաբար երթեալ
ախտ. և անբան ըմբռնումն մարմնոյ բաղ-
ձանաց, բոլորովիմբ զանասունն մղեալ ՚ի
ցանկութի որ ըստ զգայութեան: այսպիսի ան-
բան ցանկութիւն՝ ըմբռնեալ զբանական և զի-
մացական զօրութի մարդոյն. ոչ թողլով գոր-
ծել զիւրսն, յանդ նոյն կարգ իջուցանել
առ զիմացականն. ուստի իրաւամբ և զա-
նուն նոյին ժառանգեցուցանէ: վս որոյ
և ասէ. [illegible]
նոց. դու արարեր զխնամակալութիւն մե-
ծաւ բարերարութբ: զի յանբանութե բաղ-
ձանաց, առ երկնայնոց բաղձանսն փոխե-
ցեր. և յանբանութե իմացողութեն, ըն-
տանի իմաստնոց արարեր. և առ անմահս
՚ի բանաւորաց՝ ցուցեր զմեծ խնամս բա-
րերարութեց քոց:
* (Զ.) [illegible]:)
Այլ յոյնքն, թէ ինձ նման մեղաւոր գոյր՝ ես
ասէի: իբր թէ քան զանկեալն ՚ի ձեռս աւա-
զակաց. և քան զմոլորեալ ոչխարն՝ այլ ա-
ռաւել թշուառելի եմ: և այլքն համեմատք
են: Նոյն անցեալ է քան զօրինակ և նմա-
նութի՝ իմ մեղանչականութիս ասէ. վս որոյ
դու միայն կարես բժշկել. և այլն: զի եթէ
Պաւղոս Սբ էր սուրբ. և վս իւր ասէր թէ՝
անօրէնութիւնք իմ՝ բարձրացան քան զգլուխ
իմ. և որպէս բեռն ծանր՝ ծանրացան ՚ի վր իմ.
ուրեմն իմ մեղանքս՝ քան զՋրհեղեղին կու-
տակումն այլ առաւել յորդել և բազում է.
որ զգլուխս բարձրագոյն լերանց անցանէ:
* (Է.) [illegible]
[illegible] և այլն:)
Զի ո՞չ զերի ապականութեան ամէց կենդանեաց
և տնկոց, տակաւին հեղեղն իջանէր. և
Նոյ գթացեալ կենդանեացն՝ որ խոտա-
նէին, ընչեցոյց զհողմ ՚ի վր երկրի. և խցան
աղբիւրք անդնդոց և դադարեցաւ ջուրն.
Ծննդ. Ը. 1: Նմանապէս և դու ասէ, ով բարե-
րար Տէր, Ընդդէմ հեղեղաց մեղաց իմոց՝ շնչեա
զօդ քաղցրութեդ. զի խցցէ զաղբերականն
յորոց բղխին հոսանք մեղաց իմոց. և ցամա-
քեցո: զայնմանէ հողմոյ ոմանք իմանան
զհոգւոյն Սբյ. իբր թէ Հոգին Սբ էր. որ
շնչեաց և էխից զակունս աղբերաց և դա-
դարեցոյց զհեղեղն. և ցամաքեցոյց զաւե-
լորդ ջուրն յերեսաց երկրի՝ յառաջին չափն
իջուցանելով. այսպէս խնդրէ և Սբս Գրի-
գոր ՚ի քարոզի Հոգւոյն Սբյ: և Սբն Մե-
րուփոս, և Թէոդորէտոս. և այլք. ասէ
Սուրբ. Ծնն. Ը. 1: այլ ասեմ թէ՝ գործն

այն բարութեն էր՝ վն այն մերասարի հոգւոյն Սբյ. բայց հողմն այն՝ զգալի հողմն եւ աստուրի չէ՛ւնչ էր. որ հրամանաւ հոգւոյն Սբյ ելեալ զանդունդսն. եւ մանաւանդ ինչ ցորացոյց 'ի նուազեալ ջուրցն. եւ մանաւանդ ինչ թանձրացուցեալ մղեալ յանդունդսն. եւ մանաւանդ ինչ ծաւալեալ։ Եւ վն այն զայս արար հոգին Սբ. զի մի' ջուրքն նեխեցեալք զժամանակս պտղաբերեցիցեն, ասէ Վասիլ։ Նոյնպէս խնդրեալն 'ի Սբյ Մովսիսէ, ոչ է հասարակ հողմն. զի հասարակ հողմն ոչ կարէ արգելուլ եւ ցորացուցանել զզօրութիւնս մեղաց եւ ծախել զնոսին. այլ է զօրեղ եւ աղդու կարողութի եւ շնորհք հոգւոյն Սրբոյ, որ կարօղն է խնուլ զալիքունս աղտերաց մեղաց. ցորացուցանել զգէճ ցանկութեանս. եւ ծախել զխուժբս մեղաց՝ ըստ օրինակի հրոյ. եւ հալել զերկաթս յանցանաց. ըստ այնմ, լերինք հալեցին եւ անդսպառ մշտնջենին։

※ Եւ [illegible] եւ այլն։) լիոյր թէ, եւ որ զմեղս իւրեւ երկայն պարան եւ չո՛ման երկայնացուցի. եւ իբրեւ լծ ծոյ երինջոյ զանօրէնութիւնս 'ի պարանոցս անձցուցի (Եսայ. Ե. 18) դու քոյին կարողութբդ՝ հակիրճ եւ համառօտ արարցես, կտրելով եւ արգելլով զնս 'ի մեղաց. եւ կամ հակիրճ եւ համառօտ հատուցմամբ փոխարինին պատժոյ. եւ ոչ ըստ այնմ թէ, ըստ չափու անօրէնութե հարցեն զամբարիշտն. եւ թէ՝ որչափ հեշտացաւ՝ այնչափ հատուսցէք։ Այլ ներելով խն յամառութե ում երկայնամիտ՝ թողցես միանգամայն. [illegible] այսինքն, զպարտս բիւր քանքարոյ մեղացս. որ անվճարելի է. զի ընդդէմ անհուն բարութեդ գործեցեալք են. եւ առն մահկանացուի անկարելի է յայնքանեաց (որ առ քեզ) պարտաւորութեց զերծանիլ, եթէ ոչ ողորմութբ քով զբոլորն թողցես. եւ շնորհիցես. ըստ այնմ, գթացեալ Տրն արձակեաց զնա. եւ զամ պարտս եթող նմա. Մատ. ԺԸ. 27։

※ (Դ) [illegible])

Ո՛ւ Տր ոչ անկանի ախտն բարկութե. որ 'ի մեզ լինի ամբոխմամբ մտաց. այլ միայն գործն արդար բարկութե. զոր օրինակ՝ հուրն այրէ. ոչ թէ 'ի բարկութե գրգռի, այլ առ որում իւր գործն է զընդունակն իւր այրել. եւ զնեք

ձեռ

հակէն իւր անձինացուցանել։ Նա եւ զի ցասումն սորա՝ է գրգռեալ շարժումն ոգւոյ առ 'ի պատժել. բայց պատժելն՝ ասի առ Այ. այլ ո՛չ գրգռումն ոգւոյ. եթէ ոչ կամք վրէժխնդրութե ստուգութե ատեւծուծանոց. ըստ այնմ թէ, զնետս իւր պրեցելովք է գործեալ. Սաղ. Է. 14։ Նա եւ [illegible] ոչ ասի առ Այ. զի որում բարկութիւն՝ է եռանդն արեան շուրջ զսրտիւն. այլ ըստ այնմ ասի առ Այ, ըստ որում զչարն մեղաց՝ կամի պատժել չարիւն պատժոյ։ Ուստի առ քեզ (ասէ) ոչ դտանի ցասումն սրտի ներքին զայրացման, եւ ոչ բարկութի արտաքին ամբոխման. այլ եւ ոչ նենգութի խորամանկութե. եւ ոչ նշմարանք մթութե մտաց. զի անմասն ես 'ի մթութե ադիտութե. եւ ոչ պահես նենգ 'ի սրտի դարձելոցն 'ի մեղաց. ըստ այնմ թէ, ոչ պահէ ոխս 'ի յաւիտեան՝ ըստ Դաւթի։

※ [illegible] եւ այլն։)

Զի կամքն Այ՝ է կեանք եղելոց. եւ կամքն բնութե եւ ուղղութե. զի թէ՝ սրտմտութի է 'ի բարկութեան նր. ուրեմն կեանք են 'ի կամաց նր։ Ուստի անմահութե հրեշտակացն հգնի եւ հաստատութի զկամքն Այ կոչեր Պղատոն։ Իսկ զբանն Դաւթի որ ասէ. սրտմտութի է 'ի բարկութեան նր. եւ կեանք են 'ի կամաց նր. Սաղ. իԹ. 6։ գեղեցկապէս մեկնէ Սբն Ներսէս Լամբրոնացի ասելով թէ, կամքն է որ 'ի մեզ զսրտմտութիւն շարժէ, ոչ թէ վն կենաց՝ այլ վասն սպանանելոյ, կամ հարկանելոյ զայն՝ որոյ ընդդէմ սրտմտիմք. զի այս է ախորժակ կամացն. եւ վն այնորիկ շարժէ զմարդն 'ի բարկութի։ Սակայն առ Այ՝ այս ոչ տեսանի այսպէս. այլ հակառակն սորին. զի նա 'ի կամսն ըղկեանս մեր խնդրէ. եւ սպա զսրտմտութի երկիւղին 'ի վր հեղու. որպս ասէ. սրտմտութի, եւ այլն։ Քանզի առաջին կամքն է Այ. ոպ զի գթութբն ածիցէ զմեզ յուղղութիւն. իսկ յորժամ զներելոյն երկայնմտութբն արհամարհեմք, ոչ անփոյթ առնէ. այլ զի առաւել մարդասէր է. ըղսաստն ածէ 'ի գործ, եւ այնպէս իբր զստահակ մանուկ՝ գաւազանաւն բարկութե զմեզ ուղղէ. եւ 'ի մեղացն մեռելութենէ կենդանացուցանէ։ Դարձեալ Այ ոչ [illegible] զի Այ արարքն ոչ են 'ի պակասութե. այլ 'ի լրութե. եւ զոչ էին՝ յէակ ածելոյ. այլ մանս ոչ է էակութի ինչ. այլ

համա

պահպանութեան կենաց․ վն որոյ ոչ ա-
բարեալ առ Ք.Ս․ ը այնմ, Զ՜ զմահ ոչ
արար․ և ոչ խնդրեաց Է կորուստ կենդանեաց։
քանզի հաստատեաց 'ի լինել զամ․ Իմաս․
ա․ 13 ։ Արդեմն առնելն Ք.Ս յոչէինն է․ և
ոչ յէէն յոչէութե․ զի այն ոչ է առնել․ այլ
ապականել․ վն այն ասաց իմաստունն թէ,
քանզի հաստատեաց 'ի լինել զամ։

* (Է) Եւ՝ եթէ [illegible] , և այլն ։)

Ք. յմինքն, ոչ հատուցանել չար փոխանակ չարի․ այլ թողուլ եօթանասնեկին եօթն զյանցանս եղբօրն 'ի միում աւուր գործեցեալսն․ ապա որչափ ևս առաւել ամենայնութդ և ողորմածդ՝ թողլոց ես քում յանցաւորիս։ Գիտելի է՝ զի Պետրոս եօթնիցս թողուլ էհարց զյանցանս եղբօրն․ զի լուեալ էր 'ի Ք.Սէ յայլ ուրեք, եթէ մեղիցէ քեզ եօթնիցս, և եօթնիցս յաւուր դարձցի․ և մեղայ գոչիցէ՝ թող նմա․ Ղուկ․ ժէ․ 1 ։ Ուստի իմացեալ էր թէ, եօթնիցս միայն թողլիք են յանցանքն եղբօր, և ոչ աւելի․ բայց միայն Ք.Ն էր թէ, որքան և քանիցս անգամ սխալեալ մեղիցէ, և մեղայ ասիցէ՝ թող նմա ։ Ուստի մինչ զասացեալն 'ի Ք.Է սահմանաբար և եզրակացորէն իմացաւ․ լուաւ 'ի Ք.Է․ ոչ եօթն անգամ, այլ մինչև ցեօթանասնեակի եօթն անգամ եթէ մեղիցէ, և մեղայ գոչեսցէ՝ թող նմա․ զի և դու ցորքանս մեղանչես առ Ա, և մեղայ գոչես՝ թողու քեզ ։ Արդեմն եթէ դու յամօթ 'ի մեղանչելդ՝ խնդրես յՔ.Ս զթողութիւն և գտանես․ նմանապէս և այլոց թողուլ պարտիս․ զի այն է բնութե օրէն․ զոր ինչ կամիս զի այլք քեզ առնիցեն․ և դու այլոց նմանապէս առնել պարտիս։

* Եւ՝ [illegible] , և այլն։) Ք. յմինքն, 'ի բնութե ունիմք [illegible]հակութե․ և զքինս չարեաց դիւրաս-

հութե․ եօր յաւուր այլազան եղեալ է չարեօք սաստիմք․ որք 'ի բնութե մերում օրինաւորացեալ երևին․ իբր 'ի յանդգատանի խորշանացելոյ և փշաբերի․ զոր և դու անսաստ աշխարհութեանդ վկայեցեր թէ՝ միտք մարդկան 'ի խնամս չարին են հաստատեալ 'ի մանկութէ․ արդեմն որչափ ապաստապէս մեզ ողորմել պարտիս․ ոչ յիշելով զանցեալսն․ և ոչ չարի զչար հատուցանելով ։ և այն՝ զի գիտէիր թէ յաւուրն մեք կարեմք միայն առ եղբարս մեր յանցանել եօթանասնեակի եօթն․ որ և զվերայ չափն կնքելով՝ նոյնքան չափով և զսպեղանն սահմանեցեր։ արդ՝ եթէ մեք մարդ գոլով եօթանասնեկի եօթնիցս յանցանաց եղբօր մերում թողուլ պարտիմք․ դու որ անհուն բարի ես և անհամապէս ողորմած, որչափ ևս առաւել մեզ յանցաւորացս քոյ՝ թողուլ պարտիս
ազատ կամօքդ ։

* (Ը) Զի որ [illegible] , և այլն։)

Ք. յմինքն, Սէն Յովհաննէս․ զի էր կոյս և մաքուր․ և զանձօքդ փարելով Ա.Ծ այնմ ընդդէմ առաւել մաքրեցաւ․ որ և վն մաքրութեն․ զմայր քո նմա յանձնեցեր 'ի պաշտօնատարութե․ և նա դեռ ևս զկնի այնքան շնորհաց նամաքրութե իւրոյ․ զինքն 'ի հասարակաց կարգի դնելով ասաց թէ՝, եթէ ասեմք մեղս մեք չունիլ, սուտ առնեմք զՆնա․ որ ասաց թէ, միտք մարդկան հաստատեալ են 'ի խնամս չարին․ իբր թէ որ զկնի այսպիսի վկայութե քոյ, ով իք ասիցէ զմեղս չունիլ․ զվկայութի քո սուտ առնէ․ և զանձն իւր խաբէ․ արդեմն կարելի է բան քո առնել, զի յանցաւոր և մեղաւոր եմ 'ի մանկութէ մէ․ և սպասեմ քոյդ բժշկութե և այցելութե․ վն որոյ խնայեա յիս ողորմութե քով՝ որ ես քաղցրութե Հաշակաց աղբիւր․ միայն
օրհնեալդ յամ յաւիտենից Ամէն ։

ԳԼՈՒԽ ՎԵՇՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ:

Ըստ ընդհանրապէս ցուցանէ շնորհաբաշխութիւնն Քրիստոսի. եւ վս [illegible] ի գծոյս: Իսկ ըստ մասին, Առաջին՝ [illegible] ցուցանէ [illegible]: Երկրորդ՝ [illegible] Երրորդ՝ ցուցանէ [illegible] Քրիստոսի ի գծոյս ցուցանէ, առ ի [illegible] Չորրորդ՝ [illegible] Հինգերորդ՝ ցու- [illegible] Վեցերորդ՝ ցուցանէ [illegible] ցուցանէ զՔրիստոսի [illegible]:

ԲԱՆ ԺԶ

ՔՈ ՍԻՐԱՑՆՈՅ ԵՍ ՁԻՐՔ ՁՐԻ:

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Վասնզի մարդիկք մինչ ունիք շնորհեն զնոյն ինչ. փոխանակ այնմ զկրկինն առնելոյ ակնունելի: Իսկ Քս զշնորհս մինչ տայ ոչ սպասէ փոխարինին, այլ տայ ազատապէս. այսպէս յորժամ լինելութիւն շնորհեաց բոլորեցունց. թարց իմիք ակնկալութե, եւյն սակս օգտութե այնց ստեղծուածոց. եւ ոչ վս օգտութե իւրոյ, որոյ բոլորին էր 'ի շնորհայց. եւ բոլորին շնորհ. ձրիք ձրի: Ապա թէ զք ասէ շնորհն է ձրի՝ եւ որ ձրին է՝ շնորհ է. զի՞նչ հարկ էր ասել ձրիք ձրի. ասեմ թէ, թէպէտ մարդիկք ձրի առնեն զշնորհ. այլ թէ եւ ոչ իմիք ակն ունիցին, սպասեն բարեհամբաւութե եւ շնորհակալութե: Իսկ Քս մինչ առնէ բզշնորհ ումեք, ոչ յուսայ փոխանակ այնմ շնորհի զշնորհակալութիւն ինչ վասն իւր. այլ 'ի յօգուտ շնորհաց ընդունողին կամի զշնորհակալութե, զի երախտագիտին իւրոյ զինքն կրկին պարտական արասցէ:

Գործէ՝ Քս տայ ձրի զշնորհ փոխանակ միոյ շնորհի, այսինքն զկնի Մովսիսական օրինին՝ զաւետարանականն. եւ զկնի աւետարանականին՝ զհանդերձեալ երանութիւն: Գործէ՝ ձրիք ձրի՝ ասի մարդեղութիւն Քի. որ ոչ է վս արդեանց բնութեա, այլ վս առատաբաշխութեն Այ. ըստ այնմ, ոչ վս գործոց զորս մեք արարաք, այլ ըստ իւրում ողորմութեն փրկեաց զմեզ:

(Է) Քս հնարք անիմանալիք:) Որպէս յայտ է 'ի դարձումն մեղաւորաց, զորս զանազան կերպիւ առ. քարշէ Քս 'ի շնորհս իւր: այսպէս թոյլ ետ Պօղոսի վիքացողին հալածել զիւրան. եւ մինչ եհաս 'ի տեղի հալածմանն 'ի Դամասկոս, կուրացուցեալ զնա՝ հնարիւք յետ քարշեաց: Որ օրպիսի հնարիւք ինքն քարշեցաւ, նոյնով հնարիւք զայլս քարշեաց ասելով. խորագէտ էի, խեղզք կալայ զձեզ: 2 Կորն. ԺԲ. 16: Որպէս Քս որ կարօղն էր իշխանութբ փրկել զմեզ. ոչ արար. այլ զի սատանայ հնարիւք պատրեաց զմարդն. եւ Քս օրինօք մարտի կամեցաւ փրկել: Սա որոյ ՍԷ Ս. արդարապէսք օրինակ առնուն զկարթն եւ զխայծն, որով ըմբռնին ձկունք. զի կարթն խայծիւ մնոյ պատուտեցեալ ձգի 'ի ծով. եւ ձուկն ոչ ճանաչելով զկարթն թաքուցեալ 'ի խայծին, ջանալով զմիսն կլանել. 'ի կարթն ըմբռնի: որ կարթիւ իմանան զխաչն եւմով եւ խայծիւ զմարմին բանին: ահա հնարիւք զհնար խափանէ Քս. եւ յաղթողին՝ յաղթէ յաղթեցելովն: այսպէս ասէ ՍԷՆ Բարսեղ 'ի ճառս ծննդեանն Քի: եւ Շնորհալին 'ի վր այնմ. եւ մատուցեալ փորձիչն ասէ. եթէ որդի Այ ես եւայլն: Մատթ. Դ. 2: Փրկիչն մեր եղեւ երկրորդ Յակոբ, ուրեմն մորթեաւ մարդկութեն խաբելով զվայրենի գազանն սատանայ: եւ այս է որ ասէ Պօղոս. Հռովմայե. Ը: Քս առաքեաց զորդին իւր 'ի նմանութի մարմնոյ մեղաց. եւ վս մեղաց: եւ թէ՝ որ 'ի կերպարանս Այ էր, զկերպարանս ծառայի էառ. եւ դատապարտեաց զմեղս 'ի մարմնի իւրում: ահա հնար անիմա-

նալի

նալի . թէ ոչ յաղթեաց մեղաց , 'ի մեղաց յաղթեցեալ բնութեամբ մերով ։ 'ի յերկնից էջ մեծ բժիշկն . զի յերկրի անկեալ կայր մեծ հիւանդն ։ Հիւանդ նցաւած եմ ես ասաց Դաւիթ . և Տ՟րն ասաց . ես եկից և բժշկեցից ։ Գարփոփորոս ոմն հմտագոյն որսորդ՝ զորալիսի եգաղան կամէր ըմբռնել , փնտռատեսակ մորթ զգենոյր . զմարդիկ որսալ կամեցաւ բանն Ա՟ծ , զմարդկային մարմին զգեցաւ ։ Այն մի էր Եւա , և խաբեցաւ յօձէն, զի առանձնացեալ էր յԱ՟դամայ . կին մի էր և սամարացին՝ առանձնացեալ 'ի կողմնակ ցեղն . օձն միայնակ գտեալ զԵւա՝ խաբեաց . Տ՟րն միայնակ գտեալ զսամարացին , 'ի հաւատն կոչեաց ։ ահա՝ թէ նա Եւայի ճառս արար խաբէութե . Տ՟րն ճառս արար փրկութե՝ յառանձնանալն կնոջն ։ Գարփոփորոսն մեր Տ՟րն , զգենու զձև ծառայեցելոյ, առ 'ի որսալ զՋրկիր թռչունն սամարացին . զն այնորիկ զԱ՟ռաքեալսն 'ի բաց առաքէ , զի մի՛ զթռչունն երկեցուսցէ . և գտեալ զնա միայնակ՝ որսայ և ըմբռնէ 'ի հաւատն, և նուաճէ զայլս . զի 'ի քաղաքէն սամարացւոց բազումք հաւատացին 'ի նա ։ Բազէն փախուցեալ 'ի տնէն , կոչմամբ ոչ դառնայ, եթէ ոչ՝ սրտիւ և մսով . բազէն Թովմաս՝ զկնի յարութե փախուցեալ երկբայութե , այլոցն բանից ոչ հաւատայ . մինչ Տ՟րն երևեալ՝ զկողն իւր և զսիրտն եցոյց՝ ըմբռնեաց 'ի հաւատն՝ ասելով . մի՛ լինիր անհաւատ , այլ հաւատացեալ ։ այսպէս համաձայնելով ըղձից մեծատանց , և գիտելով թէ ուր գանձք նոցին են , և սիրտք նոց միշտ անդ են , զն որոյ ասաց . գանձեցէ՛ք ձեզ գանձս յերկինս , ուր ոչ ցեց՝ և ոչ ուտիճ ապականեն . զի թերևս սիրով գանձուց , զսիրտս իւրեանց յերկինս դնիցեն , և փրկիլ կարիցեն ։ և այսպէս գրեթէ ճառքն Տ՟ռն անխափանալիք են և բազմադիմիք . առ 'ի դարձուցանել զմեղաւորս . Դարձել՝ անսանանայ բնութիւս , և զխոստաձարակաց բարս ստանայ . զն որոյ՝ և 'ի սկզբանն գիտելով Ա՟ծ զանկումն մարդոյն , հրամայէ նմա ուտել զամ բոյս և զբանջարս . և յետ ջրհեղեղին թոյլատրէ ուտել զմիս . զի որ նախ՝ անսանձաբարոյ էր , զխոտեղէնս ուտելոյ հրաման առնու . և յետ ջրհեղեղին գազանաբարոյ լինելով , և զմիս ուտելոյ հրաման առնու ։ այլ զի երկնայնոցն սէրն սպառեալ և երկրաքարշ եղև բնութիս , և ոչ ախորժէր զերկնայնոցն առնուլ զճաշակ , դառն հա

ծէթ

մարելով . այլ տակաւին զգազանացն ցանկայր մսակերութե . գայ բանն Ա՟ծ՝ առնու զմարդկայինս բնութի , ճաշակելով զգառնթճեցեալ քաղցրութիւն երկնային ընտանի կերակրով մարմնոյն , և զնի 'ի մսոյ անբանից, զի թերևս մարդն զխոտ և զմիս կամելով ճաշակել , թաքուն դեղով Ա՟ծային քաղցրութեն զմայլիցի . և ճշմարիտ այնուհետև առ Ա՟ծ քարշիցի . և որ ընդ ակերութե ցորենոյ ոչ բաւականանայ ըստ օրինի թռչնոց . այլ ցանկայր մսոյ ըստ օրինի անգեղոց և գազանաց . լուիցէր 'ի Տ՟րն ասել թէ , զհացն զոր ես տաց՝ մարմին իմ է ։ Արդ թէ հաց ասացի . և դուք ոչ ախորժէք . այլ զմիս խնդրէք . մի՛ գայթակղիք . և մի՛ տրտնջէք . ահա այն իմ ասացեալ հացն՝ ձեր խնդրեալ մսեղէն կերակուրն է ։ և ահա այնու զգազանութիւն մարդոյն , միս և մարմին յիշեցմամբն , էած 'ի բանականութիւ. և այնպէս ընտելացոյց 'ի ճաշակումն երկնական մարմնոյ և արեանն ։

* Տ՟րն տրոմբեաւքն անդրանկելոյ։) Տ՟րոմբեաւն՝ անգիւտ ասի զն նրբութեն և ազնուականութեն . ուստի նմանի արուեստն Ա՟յ շաւղացն արծուոյ՝ 'ի յօդ թռուցելոյ . և օձի 'ի վր վիմի . և նաւուն՝ 'ի վր ծովու . ոչ և Դաւիթ ասէր . 'ի ծովու են ճանապարհք քո . և շաւիղք քո 'ի ջուրս բազումս . և հետք քո ոչ երևին ։

* Տ՟րն չափ՝ անչափելի։) Զի Ա՟ծ ըստ օրում արդար է , չափէ ըստ արդեանց գործոց ։ և ըստ որում ողորմած է , չափէ և տայ 'ի վեր քան զարժանն . ըստ այնմ , չափ շարժուն, զեղուն՝ և թաթաղուն , տացեն 'ի գոգս ձեր ։ և կամ՝ որ առ մեզ անչափելիք և անթուելիք են , առ Ա՟ծ ամենայն կարգեալք՝ չափեալք , և թուեալք են . զի նա չափէ զերկիր թզաւ , և զծով քլաւ . և զաւազ ծովու և զաստեղս երկնից . ուստի 'ի դիմաց երկնից ասէր Ա՟ն Սերոբէս Շնորհալին թէ, ամբրանակ եմ՝ և չափուց անչափական , թէ և թզաւ միով չափիմ թէ ոչ մարդկանէ։

* Զ Գրոց սկիզբն՝ նորոց կտակարանց։) Ա՟ծ է սկիզբն , յորմէ են ամ ստեղծուածք ըստ պատճառելոյն . և կատարած է՝ առ որ՝ և զն որոյ են բնաւքն ։ և կամ սկիզբն է 'ի յԱ՟ծուն՝ Հայր . թէ Որդւոյ . և թէ Հոգւոյն Սրբոյ . և այն էականապէս ։ և կատարած և կատարումն էիցս է , ոչ կատարողապէտ , ընդ Որդւոյ և Հոգւոյն Ս՟րբոյ։ Նայց առաջինն է ըստ գրոյն ։ կամ Ա՟ծ է

սկիզբն, որ ոչ ոք է յառաջ քան զնա ։ Եւ կատարած է, զի զկնի Ա՟Ծ ոչ գոյ այլ Ա՟Ծ ․ յորմէ ամ, որով ամ, եւ յորում իբր 'ի վախճանի ամէն դիմեն ․ եւ յետին նմանութ՟բ նմին համաձայնել ըղձան' որքան եւ է կարողութիւն ։ Եւ Գրիգորն ասացեալ է թէ, հին է առաւել զԱ՟Ծ, թէ ինքն ամ իրաց զսկիզբն եւ զմէջն եւ զվերջն պարունակէ ։ Կոչու՛․ Եսայ․ խա․ 4 ։ կամ զի Ա՟Ծ է առաջին, քան զոր ոչ ոք գոյ առաջին ․ եւ Ա՟Ծ է վերջին, զոր ոչ ոք քան զնա ետոյ է ։ կամ զի Բ՟Ն սկիզբն է հօրս ըստ Ա՟Ծութ՟ն, եւ կատարած ըստ մարդկութ՟ն ։

✵ Բա՛ն զի ոչ երբեք [illegible] թողեալ թագ' [illegible] ։)

Զի Բ՟Ն Ա՟Ծ' աղատաբար ողորմի, եւ զողորմածութ՟ն նր խաւար սրտմտութ՟ն ոչ երբէք կարէ խաւարեցուցանել ։ զի բարկութ՟ն սրտմտութ՟ն' նսեմացուցանէ զիմացական աչս մտաց, եւ բառնայ զգութ ողորմութ՟ն 'ի սրտից բարկացողաց ։ այլ առ Ա՟Ծ ոչ է այնպէս ։ զի գործ բարկութ՟ն միայն երեւի առ 'ի մէ բարկացելոյն ․ եւ ոչ նշանն բարկութ՟ն երեւի առ Ա՟Ծ ․ վս որոյ' թէ եւ ումեք ցասնուլ երեւեցի պատժելովն ․ այլ այն ցասմունքն ոչ նսեմացուցանէ զլոյս նորին ողորմութ՟ն ․ զի ոչ ամբոխի պարզ իմացականութ՟ն Ա՟Ծ ով 'ի մեզ ․ վս որոյ եւ Առաքելոյն քամահելի ցուցանէ զբարկութ՟ն մեր ասելով ․ բարկութ՟ն մարդոյ' զարդարութ՟ն Ա՟Ծ ոչ գործէ ։ Դարձեալ գործքն Ա՟Ծ հեզութ՟բ եւ հանդարտութ՟բ են, եւ ոչ պղտորմամբ եւ ամբոխմամբ իմացականութ՟ն ։ Սառի թէ եւ ումեք արդարապէս բարկանայցէ, ոչ վս այնորիկ բարկութ՟ն այն արգելու զողորմութ՟ն Ա՟Ծ ․ զի բարկանայ առ 'ի ուղղել եւ ըստ որում զչարն տեսանէ 'ի բարուոյ երեւալ ․ եւ զպղինձ ընդ ոսկի խառնեալ, վս յ ըստ օրինակի հրոյ առ 'ի զատել զոսկին 'ի պղնձոյ այրէ ․ զի զպղինձն եւ զժանկն մեղաց սպառեսցէ ։ Եւ կամ զի ցասնու, զի մարդիկք ողորմութ՟ն իւրոյ գործ ոչ առնեն, զի զողորմութ՟ն իւր վայելեցեն ․ այլ չար գործովք իւրեանց, զողորմութ՟ն նր յարդարութ՟ն դարձեն 'ի պատժել զինքեանս ։ զկորկէին պատասխանն տայ ասելով ․ ([illegible] ։) զի ով արեգակն ոչ ըստ ինքեան խաւարի, այլ' դիմակայութ՟բ տոլոտան միջնալին ․ այսպէս եւ Ա՟Ծ ըստ ինքեան ոչ ունի զցասումն ախտաւոր բարկութ՟ն, այլ միայն ակնարկութ՟բ եւ թոյլատուութ՟բ տարերաց պատժէ' զորս եւ կամի ․ ըստ այնմ թէ, վառէ զհրարածս յըսպառազինութ՟ն առ 'ի խնդրելոյ զվրէժս յամբարշտաց ․ զի որք 'ի վայելս ստեղծան' 'ի պատիժ դառնայցեն ․ զի արարածքն արքանեակք են արարչին ․ եւ սաստկանան 'ի պատիժ մեղաւորաց ։

✵ Պատկեր անպարագրելի ։) Ա՟Ծ յանձնքն' անպարագրելի հօր Ա՟Ծ ․ պատկեր անպարագրելի ըստ օրինակի ճառագայթի արեգական, որ անպարագրապէս յինքեան գոլով, պարագրէ զօդն ։

✵ Անհասի լուսաւորութեան փառացն ։) Ա՟սա նկատէ 'ի բան Առաքելոյն ․ Եփեսա․ ա․ 18 ։ ուր ասէ, զի կարողք լինիցիք հասանել ընդ ամ Սրբոնր, զի՞նչ է լայնութ՟ն եւ երկայնութ՟ն, բարձրութ՟ն եւ խորութ՟ն, զոր մեկնէ 'ի մի սերոյն Բ՟նի ։ եւ կամ զի որդւոյն յինքեան ցուցանէ զփառս հօր ․ ըստ այնմ, որ ետեսն զիս, ետես զհայր ։ զի ով հայր Ա՟Ծ անչափ է մեծութ՟բ եւ կարողութ՟բ, նմանապէս եւ Որդի նորին ճառագայթ եւ փառք գոլով' եւ ցուցանելով յինքեան զփառս հայրական, անչափ եւ անքննակ է, եւ ասի ։

✵ Անպարագրափակ ըմբռնողութեան հօրն զօրութեան ։)

Ա՟Ծ յանձնքն' անվայրափակ հատու եւ ազդաբար զօրութ՟ն հօր Ա՟Ծ, զի յամենակարող հօրէն, ամենազօր նոյնազօր Որդի ծնաւ ․ զորոյ կարողութ՟ն զօրութ՟ն ընդհանուր վայրք եւ տեղիք ոչ կարեն արգելուլ ․ զի բանն Ա՟Ծ հատու է քան զամ սուր երկսայրի, եւ մտանէ մինչեւ ցորոշումն շնչոյ եւ ոգւոյ եւ ուղղոյ ․ Եբր․ դ․ 12 ։ Թէպէտ զհրամանն Ա՟Ծ նշանակէ բան Առաքելոյն ․ բայց այլաբանօրէն զանձնաւոր բանն Ա՟Ծ ։

✵ [illegible] ։)

Ամօս․ ե․ 8 ։ Սանի' նկատմամբ կարողութ՟ն Բ՟նի' ստուեր ասի, յորմէ ոչ ոք պարտի երկնչել յետ Բ՟նի մահուամբ զմահ յաղթելոյն ․ ըստ այնմ, ո՞ւր է մահ' յաղթութ՟ն քո․ եւ դժոխք' խայծումն քո ։ եւ թէ' ընկլաւ մահ 'ի յաղթութ՟ն ։ զի Բ՟նն իւրով մահուամբն' ստուեր երեւեցոյց զդառնութ՟ն մահու, եւ 'ի լոյս կենաց դարձոյց զնա սիրողաց իւրոց ․ ուստի Պօղոս զմայլեալ սիրոյն Բ՟նի, զորկանս' եւ զհանդերձեալն, զմահ' եւ զսուր, առ ոչ ինչ համարէր ։ Հռոմ․ ը․ 35 ։ իսկ զբան մարգարէին' Սա՛ն Ներսէս Լամբրոնացին այսպէս մեկնէ ․ առնէ զայս Ա՟Ծ միշտ 'ի մէ

երկրի

երկրի • զի ձմերանն եղանակաւ եղծութ
առնէ վայելչութե երկրի , և՛ի գարնանն նորո
գէ • զգեղեցիկ զարդուցն իւր յայգ՝ ծաղկամբք
արևու • և զտիգն 'ի զգիչեր 'մտանելովն : Նայց
գիտաւորութ Սրբոյ Գրիգորի՝ է վս դժո
խային մահուան • որպ զկնի ասէ :

※ (Դ) Որ ինչ նշան՝ է առ որ աղօթանին նեղացեն
ողջախոհ նոց քահանի • և այլն :)

Զայս բանս առեալ է • 1 Պետ • Գ • 19 : ուր
ասէ • որով և ոգւոցն որք էին 'ի դժոխս՝ եր
Թեալ քարոզեաց : 'ի վր որոյ ասէ Սբն Կիւ
րեղ • աչաւասիկ ասէ որոց 'ի բանտի էին
հոգւոցն , զնա անդր իջանելովն քարոզել •
զի լուծցէ զնոսա՝ որք հանդերձեալք էին
հաւատալ • եԹէ լեալ էր մարմնանալն ժա
մանակաւն իւրեանց յաղագս այսր՝ և որ եկն
յերկիր, էջ և՛ի խանդարանս զի 'ի նոցանէ
ուք զերևեալն ծանիցեն , փրկութե նր հա
սանիցեն : և Սբն Եփրեմ ասէ • հոգւով էջ
դաւ քարոզել 'ի դժոխսն, քանզի հոգի գո
լով՝ էր բաւական երևեալ հոգւոցն • զոր և
անդ դանդաղանք պղնձիք մանրեցան • և փա
կանք երկաԹիք խորտակեցան • և ձայնեաց
միածինն իշխանութե համաչարչար անձնցն •
ով որք 'ի կապանս էք ելէք • և որք 'ի խաւա
րին յայտնեցարուք : և Սբն Սևերիանոս
ասէ • քարոզեաց որոց 'ի դժոխսն էին՝ զի
զնա արձակեսցէ՝ որք հանդերձեալ էին հաւա
տալ • եԹէ 'ի կեանս տեսօղք էին լեալ տնօ
րէնութեն խորհրդոյ • և նոյնն 'ի յըղԹանալն
'ի դժոխսն՝ և յայտնելն 'ի նոցանէ լինէր ծա
նուցեալ : և Պետրոս ասէ • քն որում որոց յերկ
րի տմցուն երևեցաւ Քն մարմնապէս, բայց
փրկեցան տեսլեամբ նր միայն՝ որք հաւա
տացին , նմանապէս և յիջանելն 'ի դժոխս
տմցուն յայտնեցաւ , սակայն ծանուցեալ
զնա հաւատացին բնաւորական առաքինութե
կատարեալ հոգիքն : Իսկ մրխալեալ 'ի յնոր
հէն՝ կռապաշտիցն անձինք • և որք անօրէն
աղտեղութե մարմնոյ էին յօրեցեալ՝ հեշտութե
կուրացեալ 'ի հաճոյ կամաց • այսպիսիքն
ոչ զօրեցին զայս՝ անդ Քրիստոս երևմանն
ճանաչել : և ի զօրակացուցանէ ասելով • անդ
ձամբ զանձինս զըկեալ 'ի փրկութեն, և այլն :
և Տիմոթէոս քահանայն առ Սևերիանոս ան
տիոքայ Եպիսկոպոսն գրելով ասէ Թէ , 'ի
դժոխս արար դյաւիտենական փրկութեն
ճանապարհ • հաւատալ յՔս հայր • և յՈր
դի նր՝ որ էջ առ նս • և յարեաւ 'ի մեռելոց •
և՛ի Հոգին Սբ՝ համագոյ իւր և համապա
տիւ • և զայնոսիկ որք այսմ հաւատացին , Քն

ձիա

իւր վերածեաց : Եւ առ այնոսիկ որք ա
սեն • Թէ 'ի դժոխս ոչ գոյ ապաշխարութի •
(զի այնմ ոչ որք 'ի դժոխսն են խոստովան
առնեն • և այլն) ասէ Թէ , ոչ առ խորհուրդ
իջանելոյն 'ի դժոխս 'ի կիր արկանի , այլ յա
րուլ յառաջ քան զայն էին գերեալքն՝ ե
ցոյց մարդարէքն : և նոյն Սևերիանոս անտի
ոքայ Հայրապետն ասէ առ Տմն , գրելով
Թէ , ոչ տմցուն կալանաւորաց , այլ՝ միայն
որոց ծանեանն զնա և հաւատացին՝ քարո
զուԹ չնորհեաց • և ծանեան զնա որք բարե
գործութե 'ի ժամանակի կենաց զանձինս 'ի
չարէ մաքրեցին : և զի՝ տմքն Թէպէտ և առ
դարութե քաղաքավարեցին զկեանս՝ 'ի խան
դարանս էր կապանօք մահու դնեին նախ
քան զգալուստն Քի • և ՃՁայցին նր փրկա
գործ գալստեանն,արգելեալք 'ի ձանձրհե
դրախտին վս յանցանացն Ադամայ : յայս
առնէ զայս և Ցաքանն Գրիգոր • Թէ ոչ
տմքն օգտեցան յիջանելն Քի 'ի դժոխս,
'ի ձառս Պասեքին • եԹէ 'ի դժոխս իջանիցէ
(ասէ) ընդ նմա էջ՝ ծանիր և անդ զՔի խոր
հուրդն • զի՞նչ է տեսուԹե կրկին իջմանն •
զի՞նչ է բանն յայտնապէս կեցուցանէ զամե
նեսեան 'ի չարութեն զհաւատացեալսն : Իսկ
Իգնատիոս Ծաղկեացն ասաց այսպէս •
զի մերդ կամ ցուք կեալ առանց նր , որում
և Մարգարէքն աշակերտեցին հոգւով՝ որպ
Սարգապետ զնա գիտելով : վս այնորիկ՝
և որում հաստատութ մնային , եկեալ յա
րոյց զնս 'ի մեռելոց : և զօրակացուցանէ բզ
բանն առ այն Թէ , որպ խորհրդածս եցոյց
բազում մարմինք ննջեցելոց Սբց յարեան •
և մտեալ 'ի քաղաքն Սբ՝ երևեցան բազմաց :
ասի և յերրորդ աւուր օրհնութեն Թէ , քրոբէա
կան կառօքն 'ի սոսոր՝ իջեալ 'ի դժոխս , կենա
գործեաց հզօրեղապէս զերամս արդարոց :
և յերրորդ մարգարէից ասի • որ կենարար մահ
ուամբ քով լուծեր զերկուսս մահու՝ իջա
նելով 'ի դժոխս վերածեր ընդ քեզ զհոգիս
արդարոց,մարգարէիցն 'ի լոյսն անստուերք:
յայսցանէ տմցունց երևի Թէ,ոչ վս տկարու
Թե Քի, այլ վս արդարութե նր արժանաւորքն
փրկութե փրկեցան յաւիտենականապս,որք և
հաւատալ կարացին 'ի նա՝ զի 'ի շնորհս մեռելք
էին • և այս ոչ ներհականայ բանի Սբյ Սար
դապետիս,որ ինչ նշան (ասէ) է առ որ աղօթանին
նեղացեն • ուր էին և Սբ Հարքն առանց զգայ
ական տանջանաց • զի որում և Պաւղոս ասէ •
փրկեցեր զանձն իմ 'ի դժոխոց ներքնոց •
զի ներքին ասի դժոխքն • ըստ որում եւ Թ

երկրք

երկրի է. եւառ 'ի զանազանութե դժոխոց գե-
րեզմանի. զի և այն դժոխս ասի համեմատո
րէն։ Իսկ որ ասէ թէ, չոգոյ մաղձոտաց դառանց
էք ողխոյլ. այն է թէ, զի ոչ որք 'ի դժոխսն
են խոստովան առնին առ քեզ. և ոչ մեռեալք
օրհնեսցեն զքեզ. Եսայ. ԼԸ. 18 ։ որ թէ վա
դժոխոց առաջի քանս, 'ի յետադայն ասէ, այլ
կենդանիքս օրհնեսցուք զքեզ Տր, որպէս եւ ես։
Արդ ամե և՛ 'ի դժոխս կենդանիքն հաւատով
և բարի գործովք կարացին օրհնել զնա ՝ և
փրկել յաւիտենականաց։ որպէս և մեր մեկնիչն
Եսայեայ ասէ թէ, քանզի խափանեալք են
մեռեալք յօրհնութէ. այլ զոր առնու
Սբս Գրիգոր 'ի վր դժոխոց ներքնոց, մեկ
նիչքն առնուն 'ի վր դժոխոյ գերեզմանին.
թէ Կիւրղ եղնկացին մեկնիչն Եսայեայ,
և թէ Կոռնելիոս։

✱Եւ՛ գերբեալ անդի (ասէ) զ՛ներքինս խաւարայն՝ փառաբանութեանց հոգւոյ. եւայլն։)

Ըստ յոյնքն դու խնամեալ՛ 'ի դժոխս, գերե
ցեր և հաներ զհաւատացեալսն 'ի քեզ յաւի
տենականաց. որպէս եգերիչքն աւ առ առնուն
զգլխաւորսն, ոչ ինչ փոյթ ունելով զանպի
տանեացն. որպէս և Բ՞ն ասէր մարգարէին,
թէ՝ ո՛վ մահ՝ եղէց մահ քո. և զգ՛ժոխք՛ խայ
ծումն քո։ զի զգլխաւորսն եհան Բ՞ն, որպէս
եւկրորդ ուսողքն զառաւօտ տեղն խածել ու
տեն, և զփտեալն յարտաքս թքանեն։ Իսկ ա
սացեալն՝ է 'ի Զաքար. Թ. 11 ։ ուր ասի, և
դու արեամբ ուխտի քո արձակեցեր զկա
պեալս քո յանջրդի դժոյ տառապանաց։ զոր
Սբն 'Սերոփէս Լամբրո', անջրդի գուբ կոչէ
զկռապաշտութիւն, որք պապքեալք էին ասէ՝
Րձապաշտութե ջրոյն, արձակեցեր։ այսու ա
րեամբ ուխտի. այս իւրական արեամբն Բ՞ն
ազատեաց զերսն 'ի դժոխոց. զոր (քո) ա
սելն ցուցանէ, զի ո՛չ հասարակաբար արձա
կեցեր ասէ զկապեալս, այլ թէ զկապեալս քո.
որք վա յանցանացն Ադամայ կապեալք էին՝
և հաւատով և բարի գործով քեզ անդամք
էին. և սիրով 'ի քեզ՝ և 'ի շնորհս քո կապակ
ցեալք էին, զորս սանս իբրև զիւր սատա
ռանձ վա մեղացն Ադամայ քարշեալ էր 'ի
դժոխս, նշանաւն սկզբնական մեղաց։ Նաև՝
թէ 'ի վր բուն դժոխոցն առաջի քանս, Սբն
'Սերոփէս Լամբր'. զհեթանոսս անտի արձա
կելս և փրկելս ասէ. զի կենդանի հաւատովն
Բ՞ն արդարացեալք, ո՛չ են պարտականք
մնացին զնալոյ 'ի դժոխս։ Իսկ զկնի ասէ թէ,

✱Սատանայի հրամանի ցոլմնաց բանիդ՝ ընդ ատամնեան ծուխ երկեցիր. և զհրացն խորածս

'ցրուեցեր։) Ըստ այնմ, որք 'ի կապանս էք
ելէք. և որք 'ի խաւարի՝ յայտնեցարուք։
զի Բ՞ն զմահ մեղաց սպան 'ի մարմնի իւ
րում՝ յաղթելով հեշտութե նորա։ և զմահն մե
ղաց ոչ ինչ սարսափելի կարծեցուցանելով,
այլ յոյժ տկար և անզօր. և զխուրան յաղթե
լի 'ի ձեռն շնորհաց. և առ այն լծակցեալ ա
զատ անձնիշխանութե. որպէս ասէ թէ, զմեղացն
խորածս ցրուեցեր։ կամ զի՝ խոր ատամնեան ծուխ
կոչէ զդժոխային մահն, և մեղաց կարծիս
զսկզբնական մեղքն։ զորս ջինջ յաղթեց Բ՞ն
հանելով յաւիտենակս զերսն և զերկրորդն
եբարձ մկրտութե արեամբ 'ի վր Խաչին. և մկր
տութե ջրոյ և հոգւոյ զառաջինն մերձեցեալսն
հաւատով։ Այլ թէ ոք ընդդիմասցի ասացե
լոցս, մեք չունիմք առօրութե ընդդիմանալ,
այլ միայն զկարծիս Սբց Հարց՝ ասա հաստա
տեցաք առ 'ի լուծումն տարակուսանաց։ Այլ
խորաքանշիւր ոք զիւր միտս հաճեսցի. զի
ո՛չ պակասեն և միւս կարծեցն ջատագովք։

✱(Ե) Գիտէք տառս, որ զըմբոստ զըմբոստանամ կէս՝ տեղւոյն գբոյս, ցերքանս մեղաց. եւայլն։)

Զընդդէմն է՝ դժոխարիմ։ ուրեմն զդրձ ասէ,
առնս ո՛վ Տր իմ. որ թէպէտ դու ինձ մեր
ձաւոր ես՝ և ոչ հեռաւոր, սակայն ես մեղօքս
'ի քէն հեռացեալ՝ դժոխարանամ և աղօթեմ
ընդդէմ ինձ. զի կամաւս անկեալ եմ՝ և անկա
նիմ 'ի մէջ տղմասին գբոյ. այս յաւելուած և
դխորասահ գբոյ մեղաց յանցանաց մինչեւ ու
րովք մեղօք՝ իբր երկաթեայ խառուցեւ կա
պեցեալ եմ, և այնպէս անկեալ կեամ 'ի գբի յու
սահատութե։ Ասնի՛ր՝ զի 'ի մէջ տապագրեալ
նարեկեն՝ տղմասին գրեցեալ է սխալմամբ,
որ տղմասին պիտոյ է. որպէս և յամենայն ձեռագիրս
տեսի. և այն է ամաղն, որ այլաբանօրէն
առնէ Սբս Գրիգոր, գբով՝ տղմով՝ և աւա
զով, իմանայ զդառնութե մեղաց. և զարգելա
նիլն իբր 'ի բանտի յանցանաց. և երկաթեայ
կապով իբր տուամբ, իմանայ զկապելն 'ի
մեղս։ Նա և սլաքաւ՝ իմանայ զփորձութիւն
սատանայի, որ հեռաւորս հարկանէ և 'ի չքմեղս լի
նի։ Որդ՝ զմեղսն՝ օրինակէ 'ի տղմալի գուբ,
և զյամառութիւն՝ յերկաթեայ կապանս. և զգ
փորձութիւն սատանայի՝ 'ի սլաքս։ յորոց զփրկիլն,
նկատմամբն Ա. Յ հաւատոյ յայտնէ թէ, գրեր
տուխս։ և պատճառն է, զի մեղանչեմ՝ և ան
դէն դժոխարիմ 'ի մէջ գբոյ մեղացս, վա որի
նակին Երեմեայ և Դանիելի. և երկաթեայ կա
պանօք յամառութես, վա օրինակին Մանասէի

✱(Զ) Բնաբանին բառ Սբոյն Յակոբայ։) Զի
առ նահապետն Յակոբ ասաց Ա՞ծ, Ես եմ

Ր3

Տ՟ր քո բաւէ Կնն. Ծնն. ԺԵ. 11 ։ Եկամ ոսկ լուծի
նացւոց Թարգմանութեանն ասէ. ես եմ Տ՟ր ամե
նակարող. զի զոր խոստացեալ տամ՝ կարեմ, և
տամ։ առ. Եբրայեցիսն գրեալ է Աստուածու-
թեր Թէ ես եմ" Տ՟ր Սադդայ. զի որպէս մայր
կուրծք ստեամբք մարդ, այնպէս եւ մեր ստեղծ-
ուածոց իմ կին կերակրեմ. և զբարութեան եղբ
ջնորհաց կաթն՝ յինէն ջամբեն ։ Եկամ ոսկ
կուռնեցելոս մեկնէ. զի տամ զտեսիլ, զի 'ի
նմանէ դիւրեցես զանձամբ եզբաղմութիւն։ այլ ոսկ
Յակոբ ծանուցանայր յինքեան, նմանապէս և Մովսէս
Պղբէգոր դժուարանայր։ այլ ընդդէմ ծանուցու-
թեան Յակոբայ երեք բարւոք խոստացան։ զի
նախ՝ ծանուցանայր՝ ք՟ս ձանձրանայր յետ կատար-
մանն Եբրայեցւոց 'ի Դևեսպ և 'ի Հռոմայեցւոց.
զի նորին սակաւ էր թուեալ. եզայնքան բազում
թշնամիս ունէր. ընդդէմ որոյ լուծաւ 'ի տանէ
թէ, աճեցից եւ բազմացիր. ազգք եւ ժողո-
վուրդք ազգաց 'ի քէն ելցեն ։ Երկրորդ՝
ձանձրանայր. զի զնա սահմանակ ցացն ասել
լի արարչին որդիքն. ընդդէմ այսմ լուծաւ թէ,
Թագաւորք ազգաց՝ յերանաց քոց ելցեն.
ուրեմն ոչ եղիցիս ատելի ։ Երրորդ՝ ձանձ
րանայր և երկնչէր՝ զի մի՝ սահմանակիցքն
ժողովեալք բառնայցեն զնա յերկրէ. ընդ-
դէմ որոյ ասացաւ յՏ՟Ն, զերկիրս զայս՝
քեզ տաց ։ Ուրեմն ոսկ նմա ամենակարող
երանական ցուցար (ասէ) նմանապէս եւ
ինձ՝ որ դժուարանամ 'ի նեղութե բանտի
մեղաց իմոց՝ թէպէտ եկամաւ իցեմ անկեալ.
զի դու ես անճառելի ամից դիւրապատ-
րաստ ճարտարութե ։ Աստի մինչ լուծու
ոք հայրն ասաց. եթէ կարող ես օգնեա
Տ՟Ր, ասաց փրկիչն. ամ ինչ ճարտար է
այնմ՝ որ հաւատայ ։

❋ Հայր՝ ծանիր ըզ զօրութիւն հօրդ ։) Իբր թէ
դու այնպէս կարող ես, մինչ զի մեղքն մեր
առաջի քոյ խուփ՝ կիզանելիք են։ Եկամ ոսկ ա-
սէ կուռնեցելոս. օրէն. Դ. 24 ։ Տ՟՝ Աստուած
առ բերեցելոյ անիրաւութե վրէժխնդիր է.
եզնա խոստացն ոտժէ իբրև զհուր՝ ոսկ զամ
լափէ։ առ. նշանակ՝ առել 'ի Մեծն Գրիգորէ
ասէ թէ, Տ՟ր հուր ծախիչ է, զի զմիտս՝
զոր լցուցանէ, 'ի ժանկոյ մեղաց մաքրէ ։
Պ. արձակ՝ առ Տ՟ր այն կարողութիւն նկատել՝
ամ արարածք են իբրև զխուփ առաջել 'ի

Հրոյ. որ զմեղս ուրեմն մեղքն, որ է փայտ
խոտ՝ եղեգն՝ և խուփ։

❋ Որմանց՝ ներողաց ըզդառնացն ըզբարերարութիւն
ցու ձեռն խոստովանութեան ։)

Տ՟ յանցանքն՝ ներողամտացող և լուծանողս խորհ
հրդոց մտաց. որ զգաստացուցանես 'ի լոյս հանես և
հրապարակես. ք՟ս այնմ, յայտնեցից զծածուկս
քո. և ցուցից զխայտառակութիւնս քո։ այսպէս ա-
սաց առ Յուդայ Թէ. դու արարեր զգաղտ գայթ-
'ի ծածուկ. և ես արարից զդա յանդիման
արեգական, եւ ամ իր. 2 Թագ. ԺԲ. 11 ։ կամ
զի ոսկ 'ի բերան զամանէ շառաւիղացն արեգական
'ի մակերևոյթս առակաց՝ հուր ցոլանայ եւ այ
րէ զառարկեալն, այսպէս 'ի նշուլից քոց ճառ
ագայթից ճանաչնք եղէլ թափանցեն մինչ
'ի խորհուրդս. եկիզեն նաև զխորհրդական
մեղս հոգւոց մարդկան ։ ուրեմն կիզեա ա-
սէ և զմեղս խորհրդականս հոգւոյ իմոյ ։

❋ Եթէ ներելոցես զմեղս իմոց ծանրութեան, ըն-
դունելութեան զոր՝ և մի՝ ընդ արդարութեան ։)

Իբր թէ կամի ասել, եթէ զիմ մեղանս 'ի
կշիռ դիցես, 'ի միւս կողմն կշռոյն զքո քաղց
րութիւն և ողորմութիւն լից, եւ մի՝ զարդարութիւն.
զի թէ քաղցրութեամբ կշռիցես, յայժ նուազ զի
լինին բազմութիւնք մեղաց իմոց։ Իսկ եթէ 'ի միւ
կողմն զարդարութիւնքո դիցես՝ եւ արդարութեամբ
կշռիցես, յոյժ ծանրակիր լինին մեղանքն իմ.
եկորացուցեալ զթաթ կշռոյն, իջուցանեն
զիս մինչև 'ի դժոխս. զի ողորմութեամբ եւ քաղց
րութեամբ քով թեթևանան մեղանքս իմ, եւ ար-
դարութեամբ ծանրանան ։ և այս է որ ասէ. զի
ատ ամենայն ողորմածութիւն ցոյծ է նմա. իսկ ընդ երկուց
վերջնոյն՝ ցասման ծանրանայ ։ ոսկ ասէ ըն է՝ իբր
խաւ՝ իլ խարար. ք՟ս այնմ, ոչ դահեկանի միոյ
սակ արկեր տիս ։ ք՟ս խաւլ արարեր ։ իսկ որ
'ի տալ եցեղ նարեկին ոսկ գրեալ է, սխալ է ։

❋ Աղբիւր ցանկացող բժշկութեան. հոգւոյ եւ
հանդերձելոյն ։)

Ոսկ առ մաղթու ցուցեր զերկայնմտութիւն
որ զքեզ էհար, եւ ունկն այժմ 'ի Պետրոսէ
հատաւ, եղու մատուցեալ զհատեալ մասն
խանգլին եդեալ բժշկեցեր ։ Ասմանք ասեն
թէ այս այն երեւումն և ուխթ ամեայ անդա
մալուծն էր՝ զոր Տ՟Ի բժշկեաց եւ պատճառ
ընայ թէ, յայսմ հետէ մի՝ եւս մեղանչեր.
զոր յայլ ուր տեսցուք

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆ ԵՒՏԱՍՆԵՐՈՐԴ:

[illegible]

✵ ԲԱՆ ✵ Ա

ԱՐԴ' ԱՂԱՉԵՄ Ա.Զ ԽՆԱՄԱԿԱԼՔ. և այլն:)

✵ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✵

ՈՉ միայն Տէր խնամակալ է փրկանդելոց, այլ և 'ի դուռն պահպանիչ է հաստատեցելոցն. սակայն առ փրկանդեալսն առաւել երևի խնամք նորին. ո՛րպէս 'ի խոր գիշերի առաւել փայլին աստեղքն: Նմին իրի և ես փրկանդեցել եմ ասէ՝ և Թաղծել և տրտմեալ հոգւով, և ի՜չտօք մեղաց պաշարեալ. ուրեմն աղաչեմ՝ մի՛ փրկանդեցելոյս՝ և վա՛ մեղաց հեծողիս յաճելցես ցաւս պատժոց: և հետևեալքն բոլոր'են ըստ սոյն ոճի. զի զվիրաւորեալն խոցել, է՛ նեղքսապէս Թափանցել. և կրկին վէրս դնել 'ի վե՛ր վիրաց: կամ զի վէրքն է 'ի սրոյ կարեալն. և խոցն է 'ի բնուէ պատուցեալն: և ա՛յ այսմ՝ ես (ասէ) 'ի բևանսարկուէն վիրաւորեցեալ եմ, և զայն փութամ շնորհիւ քով բուժել: ուրեմն և դու ո՛վ Տէր, որ Հրի բժիշկդ ես. մի՛ յաճելուր զխոցս 'ի վե՛ր վիրաց իմոց. չորացուցանելով զխս բարձմամբ շնորհաց քոց:

✵ Ս[illegible])

Պատժելն է՝ ըստ մասին դանել, և հարուածել: և տառապեցուցելն է՝ ըստ բոլորին 'ի մահ մատնել: և կամ զի պտժել եմ ասէ՝ ես ա՛յ մեղաց իմոց. և կամ 'ի պատիժս մեղաց անկանելով: և մինչ պղելովէդ կարօտիմ, մի՛ զկորստեամբ իմով ծիծաղիր. և վերստին զխս պատապարտեր ասելով Թէ. արդարև արժանի ես պղմ պատժոյ՝ և մահուան յաւիտենականի, իբր Թէ մեղջ է քեզ:

✵ Ս[illegible]) ա՛յ զ[illegible]րեալս կամաւորական ապաշխարութե՛ և մեղօք, մի՛ տանջեր ՝ ա՛յ դժնէից դատելով որք Թէ և խոստացեալք էին 'ի մեղս, աղաչէին զքեզ մի՛ տանջել յառաջ քան զժամանակն. և ես աղա՛ կամաւ՛ անկեալ, կամաւ՛ զանձն իմ մատնեալ եմ 'ի չարչարանս:

✵ Ս[illegible]) ա՛յ զանկեալս 'ի մեղս, մի գլորեր 'ի դժոխս, որ անկելոց վերականգնիչ ես

✵ Ս[illegible]) [illegible] է Թեքել և գԹելոտամբ: իսկ հոգեժանիլն է բոլոր անձամբ զգետնի առաւթութ լինիլն: աղա ես ասէ՝ գԹեցի տոտիւք. սայնյի տոտիւս արդեն դնելովն. և դու որ կործանելոց կանգնիչ ես, զգԹեալս մի՛ կործաներ, այլ ձեռն տուր անկելոյս. ո՛վ և Դաւիթ դուշակեաց Թէ, Թէպէտ և գայթակղեսցի նա՝ մի՛ կործանեսցի. զի Տէր ձեռնկալու է նմա:

✵ Ս[illegible]) Եղելեքն, զմեղօք 'ի քէն հեռացեալս, և ապաշխարութեամբ դարձեալս, մի՛ մերժեր և հերքեր. ասելով Թէ այլ ևս ո՛չ ես ինձ պիտոյ:

✵ Ս[illegible]) [illegible]ն է զծառոց ձիւղսն վայր տալ. և հաւասարելոյն ևս հարթել ասի. զի քարինքն 'ի ձանապարհաց իբրև զոստս ծառոց 'ի բաց բառնին՝ և հաւասարեն ճանապարհն: արդ՝ ես ասէ յամ կողմանէ հարթեցել եմ ա՛յ կերպի ծառոց, և զըկել 'ի վայելչութէ, և գետնոյ ևս հաւասար եղեալ. և բաւական է ինձ իմ տգեղութիւս, ուրեմն և դու մի՛ կշտամբեր և յանդիմաներ. զի վա՛ մեղաց խոնարհեցելոց՝ ո՛չ ևս տալ տեղ վոր ես դու ո՛վ Տէր զկշտամբանս, ո՛վ յայտ է 'ի մեղայ դոչելն Դաւ՛Թի, և յանկնկորեն Աքաբաբու՝ զոր ոչ կշտամբեցեր: 2 Թագ. Ժբ. 13: և. 3 Թագ. ԻԱ. 29: և այլքն ա՛յքն հետևեալքն, են պարզ: Բայց գիտելի է, զի Տէր

ոչ յանելով զցանկս 'ի վեր ցանկոց. այլ և ըզ պատահմնս ըմբռնէ. եթէ ոչ անընդհատ զայն պատճառեսցէ. զի Ած այնմ, որ արդար է՝ վայելչական պատիժ զանազանողն՝ կամ առատ, կամ 'ի համբերելութիւն, և կամ յերկուսին կենսա. այլ միտ ԱԾՈՅ ըղձալոյս՝ է Ած սովորութե մարդկան խօսել Ե ԱԾ, որք ասացեն զչարչարօղս իւրեանց բաժ առնել՝ և մի՛ առնել զպատիժս տալ: և կամ զի առ ողորմութիւն ԱԾ ապաւէնն և լով զնա ասաց ոչ առնել ըստ մեղաց իւրոց, այլ ըստ ողորմութեան ներել. և զչարչարեցեալն 'ի մեղաց՝ 'ի պատժոց՝ և 'ի դղջման՝ առաւել ազատել. քան թէ ըստ արդարութեան զպատիժն կրկնել:

✵ Ա՛յս՝ ընդ հարցմունքս խոստովանութեան եւ ընդ փոխարանս :)

Աստուածութիւն ասէ զաստուածութեան համաձայնին պատժողականութիւն, և ո՛չ թէ զԱծ խիստ ասէ, որ կակուղ և հեզ է բնութիւն: կամ խստութիւն ասէ, զխստութի արդարութեան: իբր թէ ըստ մեծութեան քոյ, նոյնպէս է և ողորմութիւն քո՝ և արդարութիւն. այլ դու ողորմութեամբ ընծ պատահեսցիս (ասէ) և մի՛ արդարութեամբ:

✵ (Նոյնպէս յորդորէ՝ ընդ է բնէ չարեաց :)

Ըստ ոչ զբնութիւն չար ասէ. այլ զգործաւորութիւն որ առ չարն ունի զհակամէտութի ըստ այնմ, միտք մարդկան հաստատեալ են 'ի խնամս չարին՝ 'ի մանկութենէ:

✵ Որովհետեւ օրհնութիւն, ընդ դատաստանաց անիծից:)

Որովհետեւ օրհնութիւն ասէ Դ.Ա. զի 'ի Հոգւոյ պտղաբերեցաւ, և յարմատոյ նորին ընձիւղեցաւ: Արդ՝ այսմ ողկուզոյդ օրհնութե ես համեմատել, դառն ասէ պտուղ անիծից. զի 'ի բարւոյդ ԱԾ բարի տնկեցեալ, Ի բարուցս դարձեալ 'ի պտուղ անիծից: այլ և՛ զօրութիւն տալ ընդ հարցմանց (ասէ) ուր ողկոյզ օրհնութե, ընդ դատաստանաց անիծից: որ ո՛չ յաղթիս 'ի չարէն, այլ յաղթես բարեաւն չարին:

✵ Բարեգործութեան քաղցրութիւն ընդ հակառակն դառնութեանն)

Բարեգործ ասէ քո, թէ Ած մարմնոյն եւ արեանն ճաշակման, և թէ Ած որում ներքսանաս քաղցրացուցանէ զխմացականս մեր լուսաւորելով, և զախորժակն մեր 'ի սէր իւր բորբոքելով: Իսկ մեք համեմատեալ առ նոյն քաղցրութիւն, բոլորապէս դառնութի ասիմք, թէ դառնութե չար գործոց, և թէ դառնութե չար խղճի մտաց: Արդ՝ես ասէ որ բոլորովին դառն եմ, և դու Ածմարտապէս քաղցրութի քաղցրութե և հեզութե քով մատիր առ 'ի յաղթել, զդառնութի իմ 'ի քաղցրութե յեղաշրջելով, և մի՛ ըստ իրաւանց:

✵ Փոխարարութեան անփոփոխ՝ ընդ անմեկնելի ա-նորգեն :)

Միայնը՝ դու որ փոխարարեալ ես եւանփոփոխ, մի՛ Ա Հարկանիր Ա ամենեւին անարգելիս: Միայնը դժուարին է, զի փառքն եւ երրորդութեան Մ այնքան է, մինչ զի միտք մարդկան կասեն 'ի խոր կալն զնմանէ. լեզու ոչ ձայնէ, զի է անձայնելի. խմացութիւն ոչ ժամանէ 'ի նա, զի է անըմբռնելի. ժամանակ զնա ոչ չափէ, զի է յաւիտենական. տեղի զնա ոչ ետեղէ, զի է անպարագրելի. զօրութի 'ի նա ոչ հասանի, զի է ամենակարող՝ եւանմատչելի: Իսկ և անփոփոխ ասի ԱԾ. թէ 'ի կողմանէ պատահական փոփոխման, և թէ գոյափոխութե. թէ ըստ փոխացն՝ և թէ ըստ կամացն, 'ի յոր ոչ անկանի փոփոխութեան՝ և կամ շրջելոյ ստուերք. որպէս ասէ Յակոբոս. ա. 17: Որ բնամբ դու ասէ որ փոխարարեալ եւանփոփոխ ես, մի Ա Հարկանիր ընդ անփոխ և անարգելիս. զի և առ իւծն ոչ մարտնչի ընդ տղայոց և կանանց:

✵ Աղէնոցաց ոչ խոց՝ ընդ ձեռամբ դանդաղոտոց:)

Գիտելի է, զի ԱԾ բոլորովին կեանք է. և ոչ մասնաւորապէս. սակայն Ա որում կենդանեաց զանազանապէս հաղորդէ զկեանսն. վա այն ոչ խոց՝ եւմասն անշամբ կոչէ: Ըստ որում Սեն Դիոնիսիոս յԱԾայնն անուանց գրքոյ. զ. գլ. ա, բնաբանին ասէ վս ԱԾ թէ, յորմէ ինքնակեանք, և ամ կեանք ելանէ. և յորմէ յամենայն զի մի և իւրն 'ի հաղորդման կենաց ասիւն: և թէ և կենդանիք ամ եւ տուանիք. Ա յետին ծխման նմանութե կենաց՝ ունելով զկեանսն. զոր 'ի բաց հանել Ա ասացելութեն պակասի ամ կենդանութի. և առ նա անդրէն դարձեալ. միւսանգամ կենդանիք լինին, որքան 'ի վեր հաղորդութեան տկարութե պակասեալ են: և յերրորդ բնաբանին ասէ թէ, 'ի նմանէ կենդանականն և զեռանուն կենդանիք ամ. և ամ տունկք. և թէ իմանալի ասիցես՝ թէ բանական. թէ զգայական. թէ մնդականն. և զօրականն. և այլն: այլ ԱԾ թէպէտ ամ կենաց և կենդանեաց պատճառ է՝ այլ ոչ տեսակեր. զի Հայր ԱԾ միայն Որդւոյ՝ և Հոգւոյն ԱԾ տեսակեր պատճառ է: և բոլոր Երրորդութին ամ եղց արարչական կենաց պատճառ. որպէս և յոչ էից՝ էութե նոցին: Արդ՝ դու (ասէ) որ կենաց նշխար ես՝ մի Ա Հարկանիր Ա ձեռամբ դանդաղոտոց. զի 'ի հողոյ ստեղծեր՝ և որպէս զկաւ եմ 'ի ձեռն բրտիդ. որ որպէս և կամիս առնես և չէ նեա. թէ 'ի պատիւ՝ և թէ յանարգանս. պատուոյս իմոյ գոլով պատճառ՝ այլ ոչ ա-նարգութեան: զի որպէս բրուտն առնէ զկաւն

զէնն, բայց թէ հեստից կաճն 'ի դիտմանէ
բռնի եմուծից, կամ բեկանից 'ի թերթեղն,
այնմ ոչ է ինքն պատճառ, այլ՝ բեկանելոյն
նիւթոյն ։ զի բեկումն ոչ է յարհեստաւորը֊
բէն. և ոչ է արհեստ ծախին կաճոյն՝ թէ այ֊
նոցիկ պատճառ լինիցի բռուտն, այսպ և Քս։

❊ (Տէրդ ... ՝ ըստ ...)

Քս ասի Տր տէրանց. ոչ նկատմամբ 'ի մէջ
ծայրն անձանց, զի մի՛ է Տրուն Հօր՝ և
Որդւոյ՝ և Հոգւոյն Սբյ. այլ Ը որում Քս
Տր է 'ի վր ամ տէրանց, որք գտանին յերկրի։
Որդ՝ դու որ Տր տրանց ես ասէ մի՛ Ը հար
կանիր և մարտնչիր ընդ երկրաւոր տղմիս։

❊ (... ՝ ըստ ...)

Քանզի Քս յինքենէ ունի զձրիութիւն իւր
գոյացութիւ. և անկողոպտելի է մեծութին նր,
և ձրիութին։ Իսկ սեռեղծականացս մուրացկա
նորեն՝ և փոխառումամբ Ա.Ս.՝ և յստեղծուա
ծոյ նր։ Ը այնմ, զի՞նչ ունիս զոր ոչ առեր։
Իսկ ես ասէ անպատասպար տառապեալ մի
եմ. ըստ որում ասէր ոմն 'ի փիլիսոփայից՝
թէ, վո կենաց՝ ամ մարդիկք են ոպ յան֊
պատսպարանակ քաղաքի. և 'ի նորբադոյն
թելէ կախեալ ունի զկեանսն։

❊ (Ե) (...)

Իբր թէ, ևես ահա հասեալ եմ ասէ) առ
աւաճօտդ յուսոյ. յորում ժամու ծագես
դու առիս զլոյս քոյդ ողորմութե, ո՞պ ու֊
րեմն խրթայցեմ ևերկնչիցիմ. 'ի թանալոյ,
զի ոչ ոք 'ի տեսանել զլոյս, զինքն մթա֊
ցեալ կարծէ. և ոչ ոք առ աղջիւրն ժամա֊
նեալ, զինքն ծարաւել համարաւ է։ և կամ
մերձ գոլով կենաց՝ և մահացեալ զինքն
կարծէ. և այլքն նմանապէս։

❊ (...)

Զի հասարակ մարց յատկութին է, գթալ
'ի վր զաւակաց. թէպէտ ոմանք 'ի հարկէ
քաղցոյն բռնադատեալք, ձեռօք իւ֊
րեանց, զինն զորդիս իւրեանց, և կերին.
որպէս 'ի պաշարմանն Երէմի. 'ի Տիտոսէ,
Մարիամ կին մի յերկրքով, եզեն զորդին
իւր միամօր, և եկեր։ այսպէս 'ի ժամա֊
նակս սովուն, որ եղև 'ի սամարիա. 4 Թագ.
Զ. 28։ բայց մանաւոր պատահմունքն՝
ոչ կարեն եղծել զհասարակաց բարս բնա֊
ծինս ուրեմն որպէս գթածաբարոյ մայրն՝
ոչ նենգէ զորդին. այսպէս և դու ով
Տէր Քս, որ 'ի մոռանալն մարց զորդիս,
դու ոչ երբէք մոռանաս զքո ստեղծ֊
ուածս. ըստ այնմ, Երեմիայի. Ե. 32։
եթէ մոռանայցէ մայր զմանուկ. և հարսն
զլանջազգեղ կամար իւր. սակայն ես ոչ
մոռացայց զքեզ։

❊ (Զ) (... բարութեան. և այլն։)

Ամ բարութեն ասէ Կուռ՝ Ամա. Ը. 2։
Թէ ըստ օրինաց արտաքսեալք լինէին բո֊
րոտքն. 'ի բնակութէ, զի մի՛ առողջքն մա֊
ռիցեն. 'ի հպեցմանէ նոցին, և 'ի հոտոյ ժահ֊
րիցն, կամ 'ի դառն շնչոցն. և թէ բորո֊
տաց. երեսքն շիջանին, ապականեալք լինին.
հերքն թափին, հոտոտելիքն ընդարձակին,
ոսկերքն մաշին և ծակոտին. լեզուն գար֊
շահոտի. և չունիցին արձկէ զգարշելի հոտս.
և ամ տեսակք ցաւոց և հեծութիւք անկա֊
նին 'ի բորոտս։ Որ եթէ մարմնական բո֊
րոտութին այսքան գարշելի է, որքան է հո֊
գևոր բորոտութին մեղաց, որ արտաքսէ
'ի բնակութե արքայութե. մնաէ ընկերին,
ուստի Աբրահամ 'ի Քաղդէացւոց հե֊
ռացաւ, և Ղովտ 'ի Սոդոմացոց. և Քս
ասաց. ելէ՛ք 'ի միջոյ նց և 'ի պիղծս մի՛ մեր֊
ձենայք։ Պարձեալ մեղքն բորոտութե.
նմանեալ ամկանէ զհոտ բարեհամբաւու֊
թե. ըստ այնմ, նեխեցան շորքոտանիք 'ի
յաղբս իւրեանց։ Պարձեալ շնչոյն մե֊
ղաց բորոտութե, շորանոյ զովացուցիչ դըղ֊
մենին Յօնանու. և անկանի արև տապա֊
խառնի շարութեն սմնյի զգլխով մեղուցե֊
լոյն։ Պարձեալ մեղքն բորոտութե, առնէ
զերես մարդոյ պղատես. ըստ այնմ, ընդէ՞ր
խոնարհեցան անկան երեսք քո. Ծնն. Դ. 6։
Մերք խորհրդոյն թափին. Ը այնմ, զի առդ֊
մի խորհրդակորոյսք են նք. Օրին ԼԲ. 20։
Հոտոտելիքն բորոտեն մեղաւորաց երկայ֊
նանան. ՃԺ, ձգեալք առ հեշտալիս և 'ի հոտս
պոռնկաց։ Ոսկերք զօրութե նց մաշին. ըստ
այնմ, հիւծեալք և մաշեալք 'ի սովու գա֊
զանաբեկ գեշ անկեալ ամ թուչնոց։ Լեզուն
գարշահոտի բամբասանօք և հայհոյութիւք.
ևանիծիւք. Ը այնմ, 'ի միջոյ բերանոյ ելա֊
նեն անէծք ևօրհնութիւք. Յակոբու. Գ. 10։
Պարձեալ մեղքն բորոտութե ենթարկէ
զմարդն՝ ամից ցաւոց ևհեծութեց. ըստ
այնմ, յոտից մինչև ցգլուխ, չի՛ք առողջու֊
թի. Եսայ. I. յայտանէ ուրեմն 'ի բորո֊
տութէ մեղաց, դու միայն կարող ես զիս
սրբել ով Տր, ով ևբորոտն խորհրդապէս
ասաց առ քեզ։

❊ Ո՜վ (...) . և այլն։

Ոչ եթէ ուրանալով զկատարեալ Աստուած
զՈրդին զայս ասէ. զի Քս ըստ մարմնոյն՝
է որդի Դաւթի. այլ որով հետեւ իւրն 'ի
պատուականագոյն մասանէն յարանուանի,
վասն այնորիկ նկատմամբ Ածութեան նորա պարգեւս
խօսի։ Նաեւ՝ զի կոյրքն միայն որդի Դաւթի՝
եւ սուտ մարդ կարծէին զՔս, ընդդէմ այնո
ցիկ ես (ասէ) 'ի պատուականն մասանէդ զքեզ
կոչեմ, Որդի Այ դաւանելով։ Նաեւ՝ զի
վասն միութեան անձինն՝ թէ ըստ Ածութեան, եւ թէ ըստ
մարդկութեան, կոչի Քս մի եւնոյն անուամբ՝
Որդի Այ։ Ուստի Աքուինացին 'ի մարդե
ղութեան. ԺԶ. ԳԼ. Ը. խնդիրն, եզրակացուցանէ
թէ, Քս ոչ է ստեղծուած. զի ոչ ոք ստեղ
ծուած՝ է Ած. զոր օրինակ եթովպացին վասն
ատամանցն սպիտակութեան՝ ոչ կոչի սպիտակ.
այլ ըստ հերացն կոչի դուռուղ։ այսպէս եւ 'ի Քս
թէ եւիցէ ստեղծեալ ինչ ըստ հոգւոյն եւ ըստ
մարմնոյն, սակայն ոչ վասն այնորիկ կոչելի է ըս
տեղծեալ. զի ստեղծականութիւն առ այն ոչ է
հարկ, այլ՝ ըստ մասին։ Նաեւ Քս անուանս,
է անուն բոլորին. վասն այսորիկ ոչ է ստեղծ
ուած կոչելի՝ պատճառաւ դտանելոյն 'ի նմա
ստեղծուածոյ ինչ. որպէս եւ ոչ ասեմք զմարդն
դոլ ոսկր՝ պատճառաւ ոսկերաց՝ 'ի նմին է
ղելոց։ Նաեւ եւ ըստ Աթայ Աստուածաբանի նկատ
մամբ իմն է առնեցել. զի որպէս Դաւիթ ոչ
է հարաւ 'ի կաղս եւ 'ի կոյրս Երուսաղեմի.
(զոր կոյրքն իբր թէ կամէին ասել) ուրեմն
եւ դու որդի Դաւթի բարերար լեր մեզ։
նա ոչ ընդ հարաւ, բայց դու նա եւ ողոր
մեաց մեզ՝ եւ լուսաւորեա զմեզ։ այլ զի
մեղքն՝ հոգեկան կուրութիւն է. եւ Ած
միայն կարէ լուսաւորել. վասն այնորիկ եւ
դու՝ զիս հոգւով լուսաւորեա։

※ [illegible]։) Տե՛ս՝ անուն
Վարդապետութեան որ ըստ Եբրայեցւոց, Ովսէ
ան. է անուն յուսուցանելոյն առաւել. որ
ցուցանէ զձանաչօղն իսկութեան օրինաց. զի որպէս
իմաստասիրութիւն է գիտութիւն էակացն. ըստ ո
րում էակքն են, այսպէս եւ վարդապետութիւն է ձանա
չումն իսկութեան օրինաց։ Ուստի եւ Կղեմենտիոս
Ստրոմ. Գ. 7. զուարճեալ անուանն Թարգմանէ ու
սուցիչ՝ եւ Վարդապետ օրինաց. բայց սակայն կա
մէին կոչել, եւ ոչ էին. ցանկային անուանն. եւ
զանց առնէին զպաշտօնէն եւզգործոյն։ Այլ
ոչ եթէ Քս ոչ է Վարդապետ. զի մանաւան
դակամնն. եւ իսկականն Վարդապետաց եւ ուսուցչաց
է. ըստ այնմ թէ, եւ մի՛ կոչիցիք Վարդապետ. զի
ուսուցիչն ձեր Քս է. եւ այն՝ զի արեգակն օրէն
'ի բնէ ունի զպայծառութիւն լուսոյ իմաստութեան.

բնութեամբ, եւ ոչ ստացմամբ։) այլ առ կարծողիցդ
ձանաչողս իմաստից եւ օրինաց համեմատելով.
ինքն է միանգամայն Տէր եւ ուսուցիչ վարդապետաց.
վասն Տէր կոչեմ (ասէ) առաւելապէս, քան թէ
Վարդապետ. որոց կարծիքն ոչ է ազատ յերկբայ
ութենէ. զի խորհուրդք մարդկան զանդիտօղք
են, եւ շաղփաղփունք միտք վարդապետութեան նոցա։

※ Ո՛չ եթէ [illegible]։) Տե՛ս՝ ոչ ըստ նմա
նութեան բորոտին ասեմ թէ, Տէր՝ եթէ կա
միս, կարօղ ես զիս սրբել. զի ոչ դնեմ
զթերակամութիւն կամեցողդ 'ի ողորմելոյդ
ինձ, եւ մատակարարելոյդ զբարութիւն. այլ
ասեմ եւ խոստովանիմ, թէ կամեցօղ ես՝ եւ
կամիս՝ վասն բարեգթութեանդ. եւ կարես որպէս
զարարիչ ինձ ողորմիլ։

※ Գ. [illegible]
Հարիւրապետն՝ անտեսակ հաւատովքն, զոր
տեսակաւորեաց խոնարհութեամբ. (եւ զի սիրօղն էր
Ածային հրեից. զորոց եւ զժողովրդեանոցն՝
կամ ընչիւք իւրովք, եւ կամ հրամանատուութեամբ
շինեալն էր) արժանի եղեւ այնմիկ գովութեան
թէ եւ ոչ յԻսրայէլի այսչափ հաւատս գտի երբեք.
եւ ընկալաւ զշնորհ 'ի քէն, բժշկութեամբ հիւան
դացեալ ծառային իւրոյ։ Ղուկ. Է. 2։ եւ ես՝
նմանապէս (ասէ) թէպէտ 'ի գործոց զուրկ եմ,
բայց հաւատամ կարող դոլ զքեզ. ոչ միայն
զծառայ մարմնոյ, այլ եւ զախտացեալ Տէր
հոգիս բժշկել 'ի մեղացն ախտէ։ եւ սակաւ
ինչ հեռաւորութեամբ հաւատամ ազդել քեզ
'ի հոգիս, այլ եւ յերկինս գոլով քո՛ եւ ես յերկ
րի, հաւատամ զի կարես բժշկել զիս. որպէս եւ
արեգակն յայնքան հեռաւորութենէ տայ՛ զլոյս
եւ զջերմութիւն իւր մինչեւ ցստորինս այսս. եւ դու
յերկնից մինչեւ առ հոգիս զօրել կարես, եւ
զօրեցեր։ զորոյ շնորհիդ զփոխարէնն ոչ
ունիմ, եւ ոչ կարեմ հատուցանել։

※ (Ե) [illegible]։) Տե՛ս՝ որպէս Սանդղաղենացւոյ պատ
նրկին վասն արտասուացն, եւ վասն լուացման
ոտիցդ եւ համբուրելոյն, թարց բաւական փո
խարինին միայն 'ի սէրն նկատելով. թողեր
զմնացեալս զգայութեամբ գործեցեալ զհինգ հա
րիւր թուով գործեցեալ մեղանացն զհինգ հարիւրս,
նմանապէս եւ ինձ սիրողիս զքեզ, (որպէս զշնորհա
տու՝ եւ ոչ եմ արժանի արդեամբ, կարես շնորհել
զմեղանացն իմոց զթողութիւն։ Այլ գիտելի է,
զի դահեկանն է արքունական տպով ոսկի.
եւ քո զմեղաց պարտսն 'ի դահեկանս օրինակեց.
զի մարդս ընդդէմ արքունեանն տպոյ Ածային
պատկերին կցուեալ մեղանչէ ...ենք զգայութեամբ,
կատարեալ թուով հարիւրէն. որ տասնիցս

'ի տասն Թուոց բաղկանայ · և մարդս հինգ զգայութեամբ՝ ընդդէմ տասանց պատուիրանացն Այ մեղանչելովն, պարտական գտանի: որ եԹէ Մովսէս բորոտն ընդդէմ տասանց պա_տուիրանաց հնգական Թուով մեղուցանէր, Մագդաղենացին ամէն մէկ զգայութեամբն հա_րիւրական Թուով: այլ շնորհն հաւասար եղև մի սատակումն սիրոյն, և ոչ մի բաւա_կան փոխարինելն · զի և մի երկուցն ասաց Թէ, իբրև ոչ գոյր հատուցանել · երկոցունցն շնորհեաց: Որով եցոյց Թէ, Թարց Ած այլն շնորհաց՝ ոչ ինչ գործ մարդկային կարէ ար_դիւնաւորել: և մի՛ ոք 'ի սակաւուն մեղացն նկատելով՝ անհոգ նստցի · զի և 'ի սակաւուն՝ կարօտանայ Ած այլն շնորհաց, առ 'ի Թողուն մեղաց: Խորհրդականապէս Մովսէս բորոտն նշանակէր զհրէայս ըստ օրինացն բորոտել· և Մագդաղենացին զհեթանոսսն · որք յօ_րինացն արտաքոյ իղձացեալք էին: Բայց ա_ռաւել սիրելով զԱծ, Թողուն արժանա_ցան հաւասար հրէից: և Թէ ոք առարկէ ըստ Առաքելոյն · ուր ոչ օրէնք ինչ, անդ և ոչ յանցանք: և Թէ՝ ուր օրէնքն 'ի ներքս մտին, մեղքն կենդանացան: և Թէ՝ զմեղս ոչ գիտէի, եԹէ ոչ յօրինացն էր ասացել: ասելի է Թէ, հեԹանոսքն և'ս պատժին մի առեալ բնական օրինացն զանցառուն · նա և՝ ըստ որում բնական լուսով զԱծ ճանաչեցին · և ոչ որպ զԱծ փառաւորեցին՝ կամ գոհացան: մի որոյ արտաքոյ օրինաց գո_լով, արտաքոյ օրինաց կորնչին · որպ և հրէ_այքն ընդ օրինօք:

☼ Ոչ է յանձն ընչեղութեան՝ բաշխել փառաւորելոց)

Զի անապատ են գանձք քո · ուստի որոշըն ջօղ միակին մի հաւասար տալոյն ընդ մի ժամ աշխատողին զմի դահեկան, ասացեր· եԹէ ակն քո չար է՝ զի ես առատ եմ: նա և զի ոչ ասի մեծութն և փառԹամ՝ որ ամբա_րեալ և բանտարգեալ ունի 'ի սնտկին զոս_կիս՝ և շըղԹայական գելի արարեալ է զար_քունական տիպն պատկերին, այլ որ զմեծա_տուն և զփարԹամ լինին, բաշխելով յայտ_նէ · այսպէս և դու՝ եԹէ շնորհաբաշխ էիր, զմեծութիւն քո ոչ կարէիր յայտնել և փառաւո_րիլ · այլ տալով և բաշխելով, ներելով և զմեղս Թողլով առաւել փառաւորիս:

☼ Ես եմ Տէր գոլով · և այլն:) Այլ ինքն՝ Թէպէտ բարեաց դու ես Տր, սակայն ա_սացեր Թէ, որով չափով չափէք, նովին չափեսցի ձեզ: և մինչ խնդրես յայլոց, ոչ զայլ ինչ 'ի նոցանէ կամիս, այլ միայն զի

տուեալոցն քոց զքեզ բաժանորդ առնի_ցեն, և ի քոյոցն քեզ տացեն: նոյն է և հե_տևեալն Թէ, Նոր զ բոլորն ունիս՝ ընդ մերձաւորս հզօրս: զո՞ր օրինակ ի Թաթ մի կշռոյ եԹէ դիցես զմի էլմաս քար, քսան տրամնոց · և 'ի միւս Թաթն նոյնաչափ կտոր մի երկաԹ, Թէպէտ ըստ ծանրուԹն հաւասարին, բայց ըստ գնոյն անհամեմատք են · զի անդա_մանդն է անգին, զի ոչ գտանի հաւասար գին: և երկաԹն է անգին, զի զոչ ինչ ար_ժէ: այսպէս և դու բոլորից Տր գոլով ան_գին շնորհաց, ընդ երկաԹոյ մերս գործոց՝ տաս զանդամանդ շնորհիդ:

☼ Ես անձնաւորութեամբ Տէր՝ մարդկութեամբ մեղաւոր:)

Անձնաւորապէս Տէր կոչի Հոգին Ած: և դու (ասէ) տաս զհոգիդ Ած, և 'ի մէնջ զմտաւոր առա_քինութիւն առնես փոխարէն՝ և վճարես, և նովիմբք բաւականանաս: և փոխանակ երկ_րաւոր կրից մերոց գործոց՝ զերկնայինն տալ արժան համարիս: ըստ այնմ, որով հետև 'ի սակաւուդ հաւատարիմ ես, 'ի վր բազմաց կացուցից զքեզ՝ մուտ յուրախութի տն քոյ:

☼ Ես ծնօղ գերոյ մերոյն՝ մեծ գործոցն:)

Այսպէս զխոնարհ հաւատ քանանուհւոյն և հարիւրապետին մեծ գոլ վկայեաց · և զի Ած ոչ 'ի տուրսն հայի, այլ 'ի սրտին առա_տուԹին · ըստ Ածաբանին Թէ, ոչ եԹէ ըստ չափու տրոցն քննի ողորմուԹիւն, այլ ըստ սրտին առատուԹեն · այսպէս և դու (ասէ) զմերն մեծ գրես · և մեծաւ առա_տուԹբ · և ազատաբարոյապէս ընդունելով մեծ գոհաբանիս յամէց: և մինչ զբազումն շնորհես՝ և զսակաւն տան քեզ փոխարէն՝ այսինքն զշնչին առաքինուԹիւն, ոչ ամբար_տաւանիս և քամահես, այլ և զկաԹիլս ջը_րոյ՝ անվախճան ժամանակաւ վարձատրես· և զայրի կնոջ զլումայեկն՝ սիրով մեծաւ ընկա_լեալ՝ առաւել քան զմեծատանցն համարիս:

☼ Արդ և ինձ շնորհեա գԹուԹիւն · և այլն:)

Այսինքն արա և ինձ զնոյն գԹուԹի և իմ սակաւ տալովս որ սովորդ ես սակաւ տուո_զին զբազումս շնորհել · զի և ես ահա ան_համար պարտուց մեղաց պարտապան եմ, առ անհուն մեղանչելով · գԹա և ինձ ով Տր, որպ զի և 'ի ծառս երախտեաց քոց գրես_ցէ · Թէ և ինձ նման միոյ մեղաւորի այնպի_սաբար ողորմեալ ես՝ և գԹացեալ · որպէս զի և զիս 'ի կարգի սիրողաց զքեզ (յերախ_տեացդ դրդեալ) աշխարհ ամ ճանաչի_ցէ · քոյովդ դասակարգելով:

Գլուխ

ԳԼՈՒԽ ՈՒԹՆ ԵՒ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ։

Բովանդակէ՝ ի յերկուս [illegible] բաժանելեացն սորին ։ [illegible] ըստ մասին, [illegible] ։ [illegible]

※ԲԱՆ※ ա

ԾՆՈՒՆԴՍ ՄԵՂԱՑ· և այլն։)

※ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ※

Ոչ ըստ բնութե կարգի մարդս ասի ծընունդ մեղաց, այլ նկատմամբ սկզբնական մեղաց · զորմէ և Դաւիթ ասէր թէ, անօրէնութե յղացայ, և 'ի մեղս ծնաւ զիս մայր իմ ։ Նաև՝ զի ըստ բնութե կարգի ծնիլոցն միջի, բայց 'ի մարդոյս ոչ գոյ ծնեալ ոք մեղանչական ։ զի անասունքն ոչ ունին զանձն իշխանութի և զբանականութի · և ըստ բնութե գործելով՝ ոչ համարի նոցա մոլութի գործեցեալն · այլ մարդոյս համարի վս կամաւ որպէս և անձնիշխանաբար գործելոյն ։ Նաև՝ որ [illegible] երկոտից կոչէ զինքն, թէ նկատմամբ Եւայի, յորմէ առ ամ կանայս էանց ցաւն երկանց ծննդեան, և թէ ըստ որում ամ մեղանչող՝ յղացեալ երկնէ՝ և զցաւս ծնանի ։ զի ոմն կանայք հեշտութե յղանալ՝ ցաւ ոք ծնանին, այսպէս և մեղաւորքն յղացեալ զանօրէն որդիս մեղաց՝ հեշտութե մեծաւ, ծնքեանց ծնանին զերկս տանջանաց ։ զի մեղքն է համանգամայն յանցանք և պատիժ ։ Ուստի ասէր Ոգոս՛՛, հրամայեցեր Տր՝ և այնպէս է, զի եղիցի ամ ումեք տանջանք, իւր չար իղձն ։ Իսկ որ ասէ թէ, [illegible], այն է վարկողապէս, և կերպիւ ճարտասանութե, և ա-

ռաւել զինքն աղտեղ որ ցուցանելոյ եղանակ։ ※ [illegible]) Լայնեքն՝ ոչ ըստ տանելոյն չափու մարդկային մտաց հայցեմ զներողութի 'ի քէն, (զի մարդիկ.ք որչափ առնուն՝ այնքան տալ կամին ·) այլ զառակաւ տամ յապաշխարանաց, և 'ի քէն յանհնարաւ լռութ՝ աղերսեմ զմարդասիրութ քո ։ և կամ զի մարդկային մեծաք մեղանչելով՝ Աստուծ անհուն բարութ՝ կայնալ յուսահատ 'ի թողութ՝ մեծ զկանցանան համարելով քան զքո ողորմութի, այլ ես ոչ նուաստացուցանեմ զողորմութի քո քան զմեղս իմ · այլ առ ողորմութ ոչ ինչ համարիմ զմեղս իմ, յորժամ ջերմ արտասուս հեղ...մ յաչաց իմոց, վս վշտացուցանելոյս իմոյ զքեզ նազելիդ։

※Որ չէր երբեմն՝ [illegible]) Պիղծ[illegible]՝ 'ի մարդս ճշմարիտ գոյականութի և էութի՝ հոգին իմանալի · վս որոյ պատկեր Այ է հոգին, արժանի վարկաւ Սբ ոչ 'ի սերմանէ յառաջ գալ պատուական մասին մարդոյ, այլ ստեղծմամբ ։ և զի մարմինն նիւթական՝ աննիւթ հոգւոյն սկիզբն լինել ոչ կարէ · Նմին իրի զստեղծելն որ ասաց ըստ բոլորին առնու, իմանալի է զհոգւոյն · Թէպէտ և մարմինն 'ի նախկնումն ստեղծեալ իցէ · այլ զի իրն 'ի պատուական մասանէն յորջորջանիլ սովոր է, վս որոյ զհոգւոյն առանձնապէս և յատկաբար ստեղծումն՝ առնու ըզ բոլորեն · Նմին է զանբաւ երախտիս ստեղծողին յայտնել՝ երախտագիտութե ։

✲ Ձեռն նոր եկեղեցւոյ իշխանութեան:) Թ յԹ. զի ըստ նախատպութ. եւ իմացմանն Այ, որ է զեալքն ՚ի հետաստանէ ՚ի միտն Այ՝ իբրեւ եղեալք եւ տեսանեցելք էին: վկայէ պամ. եւ բանն Այ առ Երեմիաս թէ, մինչեւ ստեղծեալ էի զքեզ՝ գիտեմ զքեզ. ա. ե: Նմանօր գիտելի է՝ զի տեսութիւն Այ, ոչ հարկ դնէ ընտրութ. այլ եւ աչքն տեսանէ զոք հարեալ սրով. եւ ոչ է պատճառ սպանմանն: Եւ թէ ոք առարկէ. թէ տեսանելն եւ ճանաչելն առ Ած մի եւնոյն է: Իսկ ըստ Պօղոսի, Հռո. Ը. 29: զորս ճանաչէր Ած. զնոսին եւկոչեաց, եւզորս կոչեաց, զնոսին եւարդարացոյց. եւզորս արդարացոյց՝ զնոսին եւփառաւորեա արար: Արդեամբ տեսանելն Այ, պատճառ է կոչման, եւարդարացուցման. եւփառաւորման: Ասելի է թէ. Ած տեսանէ զխոնարհս, եւ զբարձրունս ՚ի հեռաստանէ ճանաչէ. զի զխոնարհսն տեսանէ, նախատեսեալ արդեամբքն, եւ զդատապարտեալսն՝ պակասութ նմանութբ իւրոյ ՚ի նոսին. այլ եւճաշակելին ճանաչէ եզգայ զաղեցեալ կերակուրն՝ աղիւ համեմեալ. եւ զոչ աղեցեալն՝ անհամ պակասութբ աղին: Արդեամբ ճանաչելն եւ տեսանելն Այ, ոչ են պատճառ կոչման. եւարդարացուցման զի եբազումք կոչեցելք լինին, այլ ոչ լսեն եհաւատան. վն կուրութ եւխստասրտութ իւրեանց: այլ որք վն նախատեսեալ արդեանց կոչին, նքք լսեն եւ հաւատան. եւ արդարանան հաւատովն Քի. եւ փառաւորին, եթէ մինչեւ ՚ի վախճան հաւատոյ անդրեն գործովք բարեաց զկոչումն եղբնորութ իւրեանց: Իսկ բան Սրբ վարդապետիս՝ նկատէ միայն ՚ի պարզ տեսութիւն Այ, մինչդեռ եւ ինքն, ոչ ինչ էր յինքեան. եւ էակ ցեալ միայն ՚ի միտս Այ. Յհ. ա. յայնմ թէ, որ ինչ ՚ի նմա էր, կեանք էր: Իսկ վն ոչ պարզ տեսութ եւճանաչման այլ վն նախասահմանական տեսութ Սբն Յօհան Ոսկեբ անհասանելեց ձն գլուխ ՚ի վր այն բանին Երեմիայ. ա. ե թէ, մինչչեւ ստեղծեալ էի զքեզ, գիտեմ զքեզ. եւմինչ չեւ ելեալ էիր յարգանդէ սրբեցի զքեզ. ասէ թէ, նախ քան զստեղծանելն իմ. յորովայնէ՝ գիտէի զքեզ. եյառաջ քան զելանելն յարգանդէ՝ սրբեցի զքեզ, ոչ նախ սրբեցի. այլ նախ գիտէի զքեզ, եապա սրբեցի զքեզ. յառաջ քան զստեղծանելն իմ ըզքեզ՝ գիտէի. եւնախ քան զելանելն յարգանդէ, սրբեցի զքեզ. վն զի գիտէի ըզքեզ՝ սրբեցի զքեզ: յաղագս պսորիկ եւ Ռաքելն ասէ. զորս կանխաւն գիտէր յառաջագոյն սահմանեաց. այլ նախ ծանեաւ եապա սահմանեաց: նախ քան զելանելն քո յարգանդէ, սրբեցի զքեզ: Առնարհագոյն էր քան զասացեալն Ռաքելոյն, քանզի Պօղոս վն իւր ասէր. զորս յառաջագոյն ծանեաւ. եկանխաւ ընտրեաց, նախ քան զսկիզբն Տի, զի զԵրեմիաս յորովայնէ սրբեաց. բայց զՌաքեալսն՝ նախ քան զՏն ամ ծանեաւ. եւոչ վայրապար ընտրեաց՝ այլ կանխաւ գիտաց: Իսկ կանխագիտութիւն Այ, թէ պատճառ բնական առաքինութե ոչ էր. զկնի ասէ թէ, Որդ՝ տեսցուք եթէ նախագիտութիւն արար զքնութիւն, զի եթէ ընտրութի Ռաքելոցն՝ յառաջ քան զլինիլ Տի այն բնական արդարութի առնէր, եւոչ յօժարութի առաքինութեն. ընդէր կանխաւ ծանուցեալքն, մեքսաւորք կոչեցան. վն էր Պօղոս հալածէր. էր աղագաւ մեքսաւոր էր. ընդէր պոռնիկք փութային յարքայութի. քանզի եթէ յառաջագոյն ծանօթացաւ արժանաւոր արքայութե պոռնիկն. ընդէր պոռնկէր. եթէ յառաջագոյն ծանեաւ Ած զՊօղոս, ընդէր նախագիտութին ոչ գործեաց զքնութիւն: ընդէր կանխաւ ծանուցեալն յառաջ քան զլինիլն Տի. հայհոյիչ եւ հալածիչ եւ թշնամանիչ եղեւ: տեսանես զի կանխագիտութիւն՝ ոչ առնէ զքնութին. այլ զյօժարութին նախատեսէ: քանզի թէ յառաջ ճանաչեալն՝ առնէր զոք Ռաքեալ. ընդէր Անտիոքոս մեքսաւոր է. եւ մեքնաւորեն կուապաշտել էր. այլ ասէ Փրկիչն. եղիցի քեզ որպս զհեթանոսն եզմաքսաւորն: Որդ՝ եթէ յառաջագոյն ծանեաւ զԱնտիոքոս, ընդէր նախագիտութին՝ ոչ արար զնա Ռաքէլ, այլ յօժարութին խոնարհեցոյց ՚ի հնազանդութի: Աստհար ապրեցաւ. եւընդ հաւատացելոցն համարեցաւ, յայտ է թէ, եզնա կանխաւ ծանեաւ Ած. եզիարդ յառաջագոյն ծանուցեալն բոզ էր ընդէ՞ր մարդասիրութ կանխաւ տեսեալ՝ ՚ի տղմին կայր: զայս ամ ուսաք տեսանես զքնութին միջակ. եզյօժարութին կանխաւ գիտացեալ Այ իւրովք վարուք երեւեալ, կանխաւ ետես Ած զլինելոցն, եւ պտուղ վարուցն ծանօթագոյն եղեւ: ՚ի Պօղոսի ձայնէն՝ ընկալ զկոչումն. զորս յառաջագոյն ծանեաւ եւ կանխաւ սահմանեաց, զնոսին եւկոչեաց. եւ զորս կոչեաց, զնոսին եւ արդարացոյց: ընդէ՞ր յուդաս կոչեցաւ, եւ ոչ արդարացաւ. զոր կանխաւ ծանեաւ, եւ յառաջագոյն սահմանեաց: Որդ՝ ոչ եւ առնէ յառաջագոյն

զՃշմարտութիւն յորովայնէ գիտելն զԱմենազօրն, այլ մանաւանդ յօժարութիւն ։ Եւ զբարեկացու֊ցանէ թէ, ուրեմն ոչ կամակորութեամբ անանց զգնութիւն, այլ յօժարութեամբ ։

✽ Ալէ ցուցանել զբազմ իմ եւ գիտութ ։)

Յայնմիջի, ոչ ծանօթացեալ էի քեզ, այլ մինչ անդր էի ․ զծացար եւ սանրծեր։ Կամ նկատէ առ անկեալն 'ի Ճանապարհին Երիքովի զորս նմանն տես 'ի Ժ̃Ե գլուխն։

✽ Զանօրինաց շարժումն մեզ յառաջ եւ ոչ ուն֊

տանեցեք ։)

Յայնմիջի, զգիտելիս եւ զգիտելիս թէ ՚ եւ մեղք առ այսպէս անխնամ էի, եւ ոչ տեսանեցեր։ Սմա է տարեցեալն․ որ դրանէն զորն է․ զի գիտէ նորա է․ եւ ոչ թէ դրանէն ․ զի զգիտելն կերպիւ ինչ սպասել նորաճանց ակնածել խմանի, խոկ Ն̃Ս թէպէտ եգիտեր, զի մարդն անկանելոց էր մեղքն, այլ ոչ գիտէր եւ սպա֊սեր զի անկանիցի։ Այլ թէ վն̃ էր սահման զոր գիտէր անկանելոց ։ Բանն է թէ՛ զի մի յաղթեսցի բարութիւն Ա̃Յ, 'ի մերմէ չարութէ․ եւ այն զի բաղմիցս 'ի չարեն՝ Ն̃Ս կարէ զբարի ինչ յառաջ ածել, որպ յապականել ձուոց զձագս կենդանիս․ զի միայն ապականութիւն, միւսոյն սկիզբն լինի, ուստի ասէ Ս̃Ն Գրիգ֊ որիոս թէ, ոչ կարէ չարանալ նա, որ զչարն բարի առնէ։ Որպէս զի Ն̃Ս կամեցաւ եւտես֊ զմարդն բարի առնելի․ քան զնի անկանելն մեղքն․ եւ զի անձնիշխան առնելոց էր զնա, ըստ բարեկարգ խորոց պատկերին՝ այլ թէ 'ի չարանալն նկատելով՝ զանց առնէր յսահման ծանելոյ, եւ եւս թէ՛ անդրդ չարին՝ զբարիս յաղթելոց էր ․ վն̃ այսորիկ զի մի՛ բարութիւն 'ի չարեն յաղթահարեսցի ․ նմին իրի արար֊ զոր գիտէր թէ մեղանչելոց է։ Սա զի Ն̃Ս ոչ երբէք զչարն թողացուցանէ գոլ, յեթէ ոչ գիտասց ուրուք յառաջ ածելոյ զբա֊ րի ինչ յայնմանէ ․ որպ զԹիւնաւոր կենդա֊ նեաց արար 'ի կատարելութ աշխարհի, բայց եւ զայնս անօրինեաց, առ բարի վս իմանն ինչ․ եւ 'ի դեղ բժշկականն ։ այսպէս եւ զհրեշտակսն եւ զմարդն գիտէր զի անկանելոց էին․ եւ սա֊ կայն ստեղծ բարի վս խնամոյ, թէպէտ նոքա չարացան անձնիշխանութեն ։ այսպէս դարբինն՝ ոչ առնէ զսուրն վս սպանութ․ այլ չարք զայն առնեն գործիք սպանման, եւ ոչ է մեղադրելի առնօղ դարբինն ․ այլ սպանօղ մարդկանն։ Այն է եւ հեռանէլն թէ, նախահայրերաց ոչ նկարել զառանձնավարս չարագործութ եւ զօրինելեր ։ Տես՝ զի չար դար ծոց միայն սեռօղ ասէ զի Ն̃Ս եւ ոչ սահմանօղ ։

Իսկ թէ ոք ասէ․ ընդէր այնպէս ոչ արար Ն̃Ս զմարդն՝ զի ոչ կարիցէր մեղանչել։ Լուծ֊ մն է ըստ մեկնչին Դիոնեսիոսի թէ, զի ոչ կամեցաւ առնել զմարդն՝ անմիտ, եւ անբան։

✽ Բ̃ Ս՚երովբէ յերկրորդ գրոց բանդաղնցն)

Ա̃, զայսպէս խնամքս յանձանձեալս 'ի քեն․ թէ՝ նորոգեալ մեղացն մերոց եւ յերկրորդ , ով է գրոց բանդաղինքն։ Յայտ ոչ թէ անպար֊ լինի բնութիս եւ անմեղադրելի ․ 'ի հեռաւորն չարին, եւ 'ի մեղանչելն, զի առաւել մեղադրելի հեռաւորութե ․ զի կարէր մարդս Ը̃Դ խմանալ կամացն սրբոյն եւ ոչ հեռանալ ․ ըստ այնմ, հակառակ կացէք սատանայի, եւ փախիցէ 'ի ձէնջ։ Եւ մի՛ ոք անբան ցուցանելով զբնութիւն պատճառ մեղաց միայն զանձն յ համարեսցի․ զի անձն միայն հրապուրիչ եւ համոզիչ է ․ եւ ոչ արարչական պատճառ չարին մեղաց, զոր մարդ անձնիշխանութբ միտէ 'ի նոյն․ ըստ այնմ, միտք մարդկան հաստատեալ են 'ի

խնամս չարին 'ի մանկութե։

✽ Ա՚ի՝ սրբոյ խորհրդոյն՝ երկրորդ բա֊

նաւորութեանն ։)

Տես զի զկարծրութիւն՝ եւ զխստասրտութիւն իւրն համարի ․ եւ զերկայնմտութիւն Ա̃Յ․ զի եւ Պօղոս այսմ վկայէ թէ, ըստ խստութէ քոյ․ եւ անզղջական սրտի գանձես քեզ բարկութի եւ թէ համբերին Ա̃Յ բաղմաւ երկայնմտութ 'ի վր անօթոցն բարկութե պատրաստելոյն 'ի կորուստ։ Ուրեմն ոչ է Ն̃Ս պատճառ խստա֊ սրտութե , որպ բարբ ասէին զավլէնեանքն․ միայն թէ յանպատճառ վարելոյն, որպէս բառնայ Ն̃Ս զշնորհսն․ յորմէ հեռանայ իւր տուեալ, որպ եւ բարձման հրոյն կարծրանայ երկաթն ։ Որդ՝ես յիշեն (ասէ) կարծրա֊ ցուցի զսիրտն իմ․ բայց կարծրութիւ սրտին իմոյ, մի՛ յաղթեսցէ երկայնամտութե քո բարե բարութիդ․ որ միշտ դարձման իմոյ սպասես, զի այս դու բերես իբրեւ ։

✽ զՊղոսին կենաց նիւթ ։ ․ Ը̃ ոչ իւրովի անձ֊ ձամբ․ այլ զօրութեամբ միջնորդութե նորա թէպէտ Ադամ եւ Եւա, ոչ 'ի պտղոյն կենաց կերին , այլ 'ի հաւատ պտղոյ դրախտին ․ որ թէ սպասէին հրամանին Ա̃Յ․ եւ այնմ ուսանելոյ առնուլին զհրաման։ ուստի յապագայ հրամանատուութիւն նկատելով․ Ներկայապէս խօսի Ս̃Ե Ս արդարեւ , ըստ օրինակի Ս̃Ե գրոց։

✽ Գ̃ Լ՚ոյ կենացն տնկողեցնոյ։)

Գրեալ է յուղակառ․ Ժ̃Գ․ ։ ։ ․ թէ կին մի յայս չար դիւէ կապեցեալ էր զամս ․Ժ̃Ը․ եւ էր կար կամեալ․ եւ ոչ կարէր ամենեւին 'ի վեր հայիլ։

զոր տեսեալ Յի՛ն գթացաւ . և ասաց , եթէ դու արձակեալ ես 'ի հիւանդութենէ քումմէ ։ Ըստ 'թէ նա յո մարմնոյն, ես ըստ հոգւոյս (ասէ) կարկամեալ եմ մեղա յերկիր նայելով մեղացս կշռմամբ . յո, կցմամբ և պնդեցմամբ, և այն սատանայական կապանօք . որ զերկրաւոր որս և եթ ընձ խոնարհ յուշադրէ . չնչաւոր , երկրաւոր և դիւական իմաստութբ զիս պատրեալ . և շղթայակապ զիս այնդեալ առ 'ի զերկիր և զերկրաւոր հեշտութիս ողջունել . զի մի զերկնայնոցդ ողջոյն ընկալայց . 'ի բժշկութե հոգւոյս ։ Ըստ որդիականապէս սատնայ կապէ զկնասն բարութ . և զնգացեալն ցանկութ . զոր ոչ թողու 'ի վեր հայել յստեղծօղն այն յորմէ դողան երկինք և երկիր ։

✻ (Որով վստահելով նկարէ զերկնային Թեղեցիկ ։)

Ըստ յախնջն թէ , յո օրինակի 'ի ծնէ կուրին չուն նիմ զաչս յո հոգւոյս , որպ և նա յո մարմնոյ . զի թերևս բացեալ աչօք մտացս , 'ի հետ քոյ երթեալ 'ի հայելւոյ 'ի ստեղծողական նկատե լով զքեզ ստեղծողդ օրհնեցից . և փառաւորեցից , զի զբնական կերպն Ըստ, և ոչ միօք կարելի է նկատել , թող թէ մարմնական աչօք . այլ զայն միայն Որդին միածին , և Հոգին Սբ գիտեն . վո գոլյն 'ի նոյն բնութէ . յո այնմ , որպ գիտէ զիս Հայր , գիտեմ և ես զՀայր ։ և թէ զԸստ ոչ ոք գիտէ , եթէ ոչ Հոգին Ըստ ։ զի թէ զաստուածն անդրխոսա նակք . և միայն ըստ պատահմանցն զդալեօք փորձ առնեմք . ապա զանորակ . և զանքանակ էութն Ըստ , որպ կարեմք մարմնաւոր աչօք տեսանել , կամօք ըմբռնել . այլ հաւատոյն լուսաւորութ , ճանաչեմք զԸստ . կամ վկայու թբ Սբ գրոց , և կամ ստեղծուածովք ։

Իսկ աստէն ցանկայց ծոյլուրութեան լուսոյ հաս տեացես զի որք 'ի ծնէ կոյր ծնանին ոչ թէ փարիւ , և կամ իշխանաւ խանգարել ու նին զաչս այլ 'ի բնական կազմութէ լուսաւո րաց և բեղացն զուրկք են . և վո այսորիկ նոր արարչութե կարօտին առ 'ի լուսաւորիլ որպ էր 'ի ծնէ կուրին աչքն ։ այսպս և շնորհն 'ի հոգին է որպ զստեղծեալ աչս . զի Ըստ նո րապէս ստեղծանէ զշնորհն 'ի հոգւոջ . և զայն խնդրէ Սբ Ս արդապետս . զի հոգին և միտս մարդոյ , է որպ զաչս . և շնորհն որպ զլոյս արեգական . որ պատճառէ զտեսութ մտաց , առ 'ի ճանաչել զհոգևոր բարիս , և զօրէնս Ըստ . ըստ այնմ , բաց զաչս իմ , և նայ եցայց յըմբռնելիս օրինաց քոց ։

✻ (Խնդրէ լուսաւոր տեսանել հեղեղէն ։)

Իբր թէ , որպ կենն այն հոսմամբ արեան չար չարիւր . նմանապէս և ես գետովք մեղաց արեան ։ զի արիւնն 'ի Սբ գիրս , 'ի բազում տե ղիս , զմեղս նշանակէ . յո այնմ , խառնեցաւ արիւն ընդ արեան . յո մեղք ընդ մեղաց ։ Իսկ և գետոց նմանեցուցանէ զմեղս . ըստ այնմ , եկի ես 'ի խորս ծովու . եշղջեղք գե տոց ընկլուզին զիս ։

✻ Դ͞ (Ըստ ամենայն լուսով զգուշացուցանէ եղբայր)

Ըստ ամենայն զի երբեմն վո Ըստ ասէ Սբ գիրք թէ՝ մեծ և խաւար շուրջ են զնովաւ . որպէս խմանի անհասութին Ըստ ։ և երբեմն թէ , ան մատոյց լուսով պարածածկեալ է . յո այնմ Եզեկ . ա՛ . 28 ։ և լոյսն որ զնովաւ շուրջ բոլո րանէր ։ այլ զԸստ ՝ ոչ իմն արտաքին լոյս կա րէ ծածկել , այլ միայն մեզ հոլովի լինի , որպ և ամպն դէմ դարձեալ արեգական , ոչ զնա նսեմացուցանէ , այլ զճառագայթն արգե լու ։ այսպէս և զանմատոյց լոյսն Ըստ այն , ծածկէ լուսեղէն երկինն . զտեսութին մեր արգելելով միայն , և ոչ զնորայն էական պայ ծառութին նսեմացուցանելով ։ Որբեմն դու (ասէ) որ այնպիսի լոյս ես . հայեաց 'ի բարձանց , որ ոչ վարագուրաւ կարես թագչել , այլ 'ի մեզ խնայելով , ծածկեցեր զքեզ կենս որպ զխորան , որպ զի 'ի բարձրութէ , 'ի մեծութէ , և 'ի պայծառութէ երկնից իբր հայ ելեօք , զմեծութն քո . և զբարձրութն և զպայ ծառութին մեզ ցուցանէիր . որ յոմ ուրեք հրաշապէս փայլեալ երևիս և ցուցանիս ։

Որպէս զի Սբն Դիոնէ՝ առ Տորոթէոս Ըստ ահաւոյն , զմեզն թարգմանէ զանմատոյց լոյսն , յորում զԸստ ասէ բնակել . որ աներև ոյթ է , վո գերազանց երևութին , և անմատոյց վո գերազանցութե լուսաբղխութին և առա նա հասանի (ասէ) ամ ոք , որ զԸստ տեսանել և գիտել է արժանացեալ . և նովիմբ ոչ գիտե լովն և ոչ տեսանելովն և ոչ դատելովն . ճշշ մարտապէս 'ի գերագոյն քան զտեսանելին և քան զգիտելին ելանէ և այլն ։ Իսկ և Սբ Ս արդապետս , ոչ արտաքին վարագուրաւ (ասէ) զԸստ ծածկեալ , այլ զառաւծութն Ըստ այ լն հրաշիցն ասէ որպ զվարագոյր և զծած կոյթ , զի Ըստ ծածկեցեալ է 'ի ներքոյ ամ հրաշալեաց և սքանչելեաց . որպ և Յակոբ Մծբնեաց մինչ ետես զանդրութեան յերկ րէս մինչև յերկինս կառուցեալ . և զԸստ 'ի գլուխ սանդղոյն . ասաց , արդարև Տր էր 'ի տեղւոջս այսմիկ . և ես ոչ գիտէի ։ զի անդ ասէ Ըստ ՝ ուր յայտնին գործքն նր . յո Եսայեայ ։ և փիլոն ասէ . գիտէր Յա կոբ զԸստ յոմ ուրեք . բայց ոչ մտածե

րոշն անդիտանայր ։ այսպէս և եգիպտացիք մինչ 'ի ձեռն պատժոց խոշտանկեցան՝ ասացին թէ, մատն Ա.Ծ է այս ։ Որբեմն աջանչելի գործքն Ա.Ծ, ծածկեալ և վարագուրեալ եղեալ են՝ Ածային անհասութեն, 'ի յորս նկատելով, իբր 'ի ձեռն վարագուրաց զթագուցեալն 'ի նոսին, տեսանեմք և իմանամք ։ այսպէս ասէ և Միքիա, հայեաց յարեգակն և որ նեա զարարիչն նորա ․ և ըստ Պօղոսի, երկինք պատմեն զփառս Ա.Ծ ։

※ Ս[illegible] ։)

'ի Ջեռն մեղաց, ոչ թէ ինքնակայ էութի հոգւոյն վասնի, այլ զի գոյք հոգւոյն՝ են առաքինութիքն ․ որք 'ի մեղանչելն կորնչին ․ զո այնչափ ասէ ։ Զի հոգին մեղօք ոգեալ 'ի յիմացականն ոգիտանալով ։ 'ի յիշողականն՝ մոռանալով զբարիսն Ա.Ծ ։ 'ի կամականն՝ առ չարն ձեռնարկելով, որք են ոգեալք հոգւոյ ։ 'ի ցանկականն՝ գաղջանալով ․ 'ի ցասմնականն՝ ամբոխմամբ զայրացման, և 'ի չարն մեղաց, արիաբար յենլով ։ այլ ոչ այսպիսիք, ինքնակայ գոյութի հոգւոյն՝ վասնի և կորնչի, զի ոչ են մնայր կրող տանջանաց ։ այլ որպէս ասացի ․ գոյք հոգւոյն՝ են առաքինութիքն և իմաստութին ․ որ մեղանչելով վասնին, ոչ յայտ է անստանաց որդին ։ Սեաւ ոմն յիմաստասէրրաց, խրատէր զաշակերտսն թէ, զայնպիսի իրս ստացարուք ․ զի 'ի նաւ աբեկումն, լողասցեն ընդ ձեզ ։ Իսկ ցերեկոյց խոցեց ասէ ար յերկուց ոտից կաղացեալ, այլ ծունկք ծոյլացեալ ասէ զնդ ընդդէմ երևի ․ զի որ յերկուց ոտից կաղն է, ոչ է միայնակողմանի ․ սակայն ասելի է թէ թէպէտ եկաղուտն, որ ջղացն քարշեցմամբ լինի ․ իցէ հանդիպեալ միոյ ոտինն ․ բայց կաղացումն լինի յերկուս կողմանս զի կաղացեալ կողմն՝ և ընթացս առողջ կողմանն սահեցուցանէ, չթողլով ուղիղ ընթանալ ․ ձգելով զձեռն ծանրութե, 'ի վերայ առողջ կողմանն ։ Զոր բացայայկանապէս առնու Մեծ Սարգիսս ․ իբր թէ չարին հրապուրանօք ․ 'ի բարւոյն թեքեալ կաղ եղէ 'ի գնացս Ածային պատուիրանաց ։ Իսկ ցերեկոյց խոցեաց ասելն է, զի ոչ կատարեալ մեռեալ էի ․ և ոչ իսկապէս Ա.Ծ գտայ կենդանի ։ Իբր ոչ ես բոլորին դիւապաշտ, և ոչ ես բոլորին Ածապաշտ ։ երբեմն առաքինի, և երբեմն մոլի ։ և կամ թէ, ունելով իմ զերկուս ․ ես, զհոգի և զմարմին, գտանէ որ պարտէի յերկուս կողմունս ընթանալ ․ միշտ 'ի մի կողմն մոլութե ․ 'ի ձախն ընթանամ ․ ոչ Ա.Ծ դաման առաջին խոտորեալ 'ի կողմն արգիլեալ պողոյն ․ զի անհնարանդութե ։ Արդ՝ որ այսպէս եմ, դու պատսպարեսցես զիս ․ ոչ զկաղն, և զմիակողմանեան զորս երբեմն բժշկէիր ։

※ Զ[illegible] ։) Ա յանձն զեզուս ․ որ առեալ ես առ 'ի վարձ, զի զստեղծող՝ օրհնեցից ․ համբացոյց (ասէ) հողմն փոփոթե բանսարկուին, Այ այն համբերն՝ պատմեն Ա հեմարանիչքն թէ, համանգամայն էր

Կոյր ․ Խուլ ․ Համր ․ և Դիւահար ։

Որոյ խլութին՝ և համրութին պատճառեալ էր 'ի դիւէն ․ ոչ ասէ Սուրբ ։ զի եբնականապէս համրութե պատահի խլութե, այլ ոչ կուրութե համրութե՝ և խլութե, այլ դևն չար ևանողորմ յարուցեալ 'ի վերայ կուրին, զնա համրացոյց և խլացոյց ։ Համրացոյց, զի մի՛ զստեղծողն օրհնեսցէ ։ Խլացոյց, զի մի՛ լսելով նա, հաւատասցէ ։ Սակեբերանն ասէ ․ ով մահաբեր խորամանկութե դիւին ․ զերկպաքանչիւր ձանապարհ պաշարեալ կողոպտեաց ․ և պրկեալ կապեաց ('ի ձեռն որոց նա հաւատալոց էր) զտեսանելեացն և զլսելեացն ։

※ Գ[illegible] ։)

Այսու համեմատէ զինքն, մահձաւորի ․ զի ոչ 'ի մահճի եդեալ հիւանդն, ևանդամալուծն՝ դի է, բայց կենդանի ևմեռեալ է ․ սակայն և խօսուն, այսպէս և ես ասէ 'ի մահիճս մեղաց անկեալ կամ մարմնով կենդանի ․ և հոգւով մեռեալ, ըստ օրինակի հրացանաց ․ որք անկենդանք են՝ և զխնչումն արձակեն ։

※ Ե[illegible] ։) Այսու զհեկեկումն քերցն Ղազարու ասէ որոց արտասուացն գթացեալ, և ինքն ընդ նոսին արտասուեաց ։ Արդ՝ նոյն արտասուօք, ոչ զՂազարոս սիրելին քոյ, 'ի մարմնական մեռելութէ ․ այսպէս եզիս (ասէ) 'ի հոգեկան մահուանէ կենդանացուսցես ։ զի յիրաւի, որ հաւանութե բանիւ ․ գործով ․ և մոլորութե մեղանն չէ ․ է չորեքօրեայ մեռեալ՝ որ կարօտի Ա.Ծ տասուաց, Ածութեց ․ և ուժգին գոչմանն

Բարի 'ի յառնելն ։

※ 'ի Գ[illegible] ։)

Սկատէ առ այն թէ, ջրհոր մի՛ կափուսցէ զբերան իւր 'ի վը իմ ։ զի որ անկեալն իցէ 'ի ջրհորի՝ և խաչիւ ծածկեալ՝ է՛ 'ի մեծ սրակուսի ․ զի ելից ճար ոչ գտանէ ։ արդ՝ գուբ է մեղքն՝ և խուփ է յուսահատութին ․ և ես ասէ 'ի գբի մեղաց անկեալ գոլով՝ կամ 'ի տարակուսի՝ թէ մի՛ գուցէ խուփն յուսահատութե՝ ներփակեսցէ զիս 'ի մէջ անզղջութեան ։

✱Ո՞րչ տեսանէր։) Որոգայթս այս՝ Թէպէտ ըստ ինքեան լուսաւորէ, բայց կարէ սատանեանալ դէմ գալով խրաց ինչ կամ ամպոց՝ կամ ծառոց. բայց դու (ասէ) որ դի Ը՝ արև անստուեր գոլով, ոչ երբէք ստուերանալ կարես խրոք ինչ. ուրեմն և զիս ՚ի խաւարային գբոյ մեղաց՝ հանցես ՚ի լոյս քոյ շնորհաց։

✱Մ՝օ. Թոռեր և այլն։) Այդ այրի կէնն յաւէ-լեալ ի վէր պղծութեան՝ նմանութեամբ միամօրն եղև թշուառալի. այլ և ես (ասէ, զմիա-մօր հոգիս ունիմ մեռեալ. և խնդրեմ զի կեն-դանացուսցես ասելով՝ [illegible]։ և որպ առ Մարթա ասացերն թէ յա-րեցէ եղբայրն քո, և ինձ ասասցես՝ յարեցէ հո-գի քո ՚ի մեղաց մահուանէ։

✱ Գ[illegible] [illegible] վէր-ձոց և այլն։)

Ս՝ Ջրգողեալն ասէ. զի ջրգողութիւն է ապականութ և խցումն քաղաքչացն. առ որ ոչ իջանէ մեզն վա խցման երակացն, որ առ այն տանին. վա այնորիկ ջուրն փոխարանդի լեալ ՚ի յանձն, զփորն ուռուցանէ, և հոտեալ գարշելի առնէ զջրգողեալն և ծարաւեցուցանէ. նա և ոչ յագիլ տայ ըմպելովն։ ուստի ասէր ոմն ՚ի փիլիսոփայից թէ, ագահն նման է ջրգողելոց, զի որպէս նա լցմամբ ջրոյն միշտ ծարաւի. այսպէս և սա ժողովմամբ ընչից միշտ կարօտի։ Իսկ ըստ նիւթոյն ջրգողութիւն է առատութ խոնաւութե, պատճառեալ յաւելորդ հիւթոց. որպէս ասէ Նմանութեաց ՚Գ՚ գլքոյ՝ Ե. գլուխ։ որ հաստացուցանէ և այտուցանէ զանդամսն, կամ հասարակաբար՝ կամ զդատարկ տեղիսն. յորս պարունակին խոնաւութիւքն և կառավարութիւն մնուցման։ Ջրգողութե երեք տեսակք են, որոց համեմատին երեք մոլութիւք։ Նախկինն է. որ կոչի հիփոս արքայ. որ յառաջագայիլ ասի ՚ի ֆլեկմաթիքա հիւթոյ մաղասի, թափանցողի ՚ի յանդամսն ընդ արեան, յորմէ ուռուցումն ՚ի մարմնի իբր ՚ի բոլորի, որպ պատահի ՚ի մեռեալ մարմնի։ ուստի այս ջրգողութիս առածէ զգիրութ յանդամսն, մանաւանդ յերեսն, որ մինչ մատամբ շօշափի ուռուցեալ տեղին, ձմլի և փոսանայ. որով ցուցանի թէ. ոչ է հաստատ և ծորելի և կակուղ սոյնպի ջրգողութիս։ որ այս նշանակէ զագահութիւն, յառաջ եկեալ յանկարգ սիրոյ իւրմէ,

զի ագահն անկարգապէս սիրէ զինքն ըստ մարմնոյն։ Երկրորդ տեսակն է՝ որ ասի ալքթեսի. որ յառաջագայի ՚ի ջրոյ հիւթոյ, սփռեալ ՚ի միջոցի ներքսագոյն որովայնի, և որք հետեւին նմա, ուստի ալքթէսն է ըղգալի ծանրութ որովայնի. և մինչ հարկանի որովայնն՝ ոչ հնչէ, այլ յորժամ շարժի՝ լսի հնչումն շարժեալ ջրոյ։ և այս նշանակէ ըղձախոհութիւն յառաջ եկեալ յանկարգութե յաւելի մարմնոյ. ուստի ծնանի ՚ի ջրային խոնաւութէ և այլն։ Երրորդ տեսակն ասի թիմ փանիթին, որէ ՚ի հողմնաւոր նիւթոյ տարածեալ յայլ մասունս որ առածէ զվատութ մարմնոյ, զպնդուցումն որովայնի և նրբութի իբր սրտի, և մինչ բաղխի որովայնն, լսի հնչումն որովայնի, յորում է ուռուցումն որպէս տիկ լի ջրով։ և այս նշանակէ զպատուհասիրութ յորմէ ծնանի հպարտութ։ Գ.Ձ.Լ՝ նոյն գրքոյ. Գ. գրքոյ. ԾԲ. գլխ ասի թէ. ջրգողութիւն է հիւանդութի լերդի, որ ոչ պատահի թէրց հիւանդութե նր, զի մարսողական զօրութին լերդին մինչ նուաղի, հանդիպի ջրգողութ. զի լերդին լինի բաժանումն մաքուր հիւթոց ՚ի յանմաքրից. իսկ ՚ի տկարանալն նր չկարելով բաժանել զնա ՚ի միմեանց՝ տարածին ՚ի բոլոր անձն և առնեն զջրգողութիւն։ Նաև ջրգողելոց կազմողութին ապականի, զի փոփոխի գոյն յպղտակ և ՚ի դեղին, ապականի ՚ի նոսին և մարսողական զօրութիւն. սակս ախորժման առատութեան ջրոյ։ գտանի ՚ի նոսին և ծարաւութիւն ջրոյ, զի որքան ըմպեն, այնքան առաւել ծարաւին, զի նր լեարդն խցի. և ոչ կարելով քարշել յինքն զոր ինչ որ զծարաւութին շիջուցէ. կամ այլով պատճառաւ։ Իսկ սբ Վարդապետս [illegible] [illegible] վէրդոց անճամբ կոչէ զջրգողութին. զի ոչ է յայտնի որպ զվէրս ՚ի մարմնի. այլև ոչ երակօք յանձն սփռի և տարածանի որպէս զարիւն. այլև վրիպումն. բնութե է. զի ոչ լինի ՚ի յառողջ անձինս, այլ որք զկազմութ բնութե վրիպեալ ունին։ և ահա մեղքն իմ (ասէ) զիս արար իբրև զջրգողեալ, նախ խցելով զճանապարհ քաղաքչացն առ ՚ի ոչ միզելով արտաքսել զմեղս խոստովանութբ։ Երկրորդ ուռուցանելով հպարտութբ։ Երրորդ առնելով գարշահոտ չարահամբաւութեամբն։ Որպ ըստ օրինակի անառակին նման եղջեր ուտելով զմեղս և ոչ յագելով. զի և

Ջու

ջուր հեշտութեան՝ ոչ յագեցուցանէ զմարմինն և այլոց համեմատութիւնն դիւրին է ։ Իսկ բոլոր գիտաւորութիւն Այ վարդապետութիւն է, վասն գաղտնի որոգայթաւորութեան սատանայի և մեղաց ըստ օրինակի ջրգողութեան։

* Լաւ [illegible]

ուտիչ ցաւ. որ երբ քաղցեալ անյագ առարածի 'ի բոլոր մարմնի ուտելով և ապականելով զմարմինն ։ Նմանապէս և մեղքն ուտէ և ապականէ զամենայն հոգևոր բարիս. որպէս երբեմն և հերձուածողաց բանքն ճարակէին զընտիրսն 'ի ժամանակս Պօղոսի Առաքելոյն. 2 Տիմ. Բ. 17 ։

ԳԼՈՒԽ ԻՆՆ ԵՒ ՏԱՍՆ ԵՐՈՐԴ։

[illegible]

ԲԱՆ Ա

ԱՐԲԱՌՈՒ ԿԵՆԴԱՆԻ

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Ար 'ի զանազանութ յօդացնդելոյ ճշմանց և ձայնից ։ Անձնաւոր բանն Այ ասի բարբառ կենդանի. Ա ձայնին Յովհաննու. զի Այ վն ամենակատար բնութեան ոչ պատահաբար ծնանի և շնչէ, որպէս և միայն ասելովն՝ եղիցի, լինէին յանգոյ լից արարածք, այլ թէ առ արտաքս միայն հրամանն լինիւր գործ կատարեալ. որ չափ եւս 'ի յինքեան Հայր Այ զինքն իմանալով իբր 'ի մտաց ծնանէր յինքենէ և ծնանի զբան կենդանի ։ կամ զի Քն բարբառն կենդանացուցիչ է, Ա այնմ լուծեցեն ձայնի նր և եկեղեցեն արտաքս ։

* (Ա) [illegible]

Արինքն, դու միայն մարմնացար միածին որդի Այ կամաւ և հաճութ Հօր և Հոգոյն Սբյ, և եղեր մեզ նման կատարեալ մարդ բաց 'ի մեղաց. որպ զի զմեզ արասցես նման քեզ, ոչ փոփոխմամբ գոյացութեան մերոյ այլ շնորհիւ միաւորութ քոյ 'ի մեզ. և հաղորդակցութ փառաց քոց ։ զի որպէս բանն Այ ճշմարտապէս մարմնացաւ. և ոչ 'ի մարմնոյ բնութ փոխեցաւ. այլ 'ի մարմնի միաւորեցաւ, այսպս և զմեզ հաղորդակցելով փառաց իւրոց, ոչ եթէ զմեզ այլափոխէ, այլ միայն հաղորդ առնէ փառաց իւրոց՝ շնորհական որդեգրութեամբ Հօրն, և Եղբայրակցութեամբ իւրն ։

* [illegible] բանիւ. և այլն ։)

Արինքն, զքո պատկեր զհոգիս իմ. մեղօք նմանեալ, 'ի քրայս հալոցաց 'իբով սիրոյդ ձգեալ, կայծակամբ փչմանդ վերստին ձուլեալ. և շնորհիւդ մաքրեա. զի ձուլեալն 'ի յաւելորդաց զտի և մաքրի իսկ աւելորդքն առ 'ի հոգին են մեղքն ։ որ Ծայլն բանիւ և փչմամբ մաքրի. ըստ այնմ, Թողեալ լիցին սմա մեղք իւր բազում զի յոյժ սիրեաց. այս է կայծակն բանի, ոչ սրոբէիւ մատուցեալ 'ի բերան մարգարէին. այլ Քրիստոսիւ ։

* (Բ) [illegible] ։)

Ասիցես թէ Այ հատուցանէ չարին մե

ղաց զձայրն պատժոց . ուրեմն առնէ զձայր՝
փոխանակ չարի ։ Այսինքն է թէ Այ ոչ վասն
նախանձու պատժէ զմեզ զի այն է չար ։ այլ
առնէ զայն արդարութեամբ որ է բարի . զի
արդարութեան գործ է, տալ իւրաքանչիւր
ումեք ըստ արժանւոյն . ուստի ասի 'ի Սղ արդա-
պետաց թէ՝ Այ զօրեղ դատաւոր մեղաց, կարդա-
ցրի գեղեցիկ տեսոք . վն որոյ այնպէս վայ
ելէ յուդա 'ի դժոխս, ոչ ակն 'ի մտաւանդոյ ։
✲ ([illegible]) [illegible] ։) Զի եթէ զպատիւ
տեղական տանջանացն իմոց՝ մաս մինչ 'ի
մարմնի եմ սկսանիցիս ստոյգ են հատուց-
մունք քո, այսոքիկ ասէին երեք մանկունքն
'ի հնոցին . արդար ես յամենայն զոր արարեր 'ի վերայ
մեր, զի մեղաք, անօրինեցաք, ևայլն ։
✲ [illegible] ։)
Այսինքն թէ՝ 'ի կենաց հացէն և բաժակէն
զրկեսցես . ևկամ զկենացդ հաղորդակցութե
զոր եառուր առ քեզ ամփոփեսցես բառնա-
լով յինէն՝ արդար ես յիրաւունս քո ոչ և
երբեմն զնախածնողսն 'ի բաց արտաքսեցեր
'ի կենաց փայտէն . ոչ զի նախանձեցար նց,
այլ զի նք անարժանք եղեն ճաշակման, զի
վասն սակաւունն, կորուսին զբաղումն ։
✲ [illegible] ։)
Զի զայն որոյ վն 'ի Տէրունական աղօթսդ
ուսուցեր խնդրել ասելով . զհաց մեր հա-
նապազորդն տուր մեզ այսօր . և կամ զայժ
կերակրոյս . ըստ այնմ, բարձցէ Այ զզօրութի
հացի և զզօրութի ջրոյ, Եսայ . գ . 1 ։
✲ [illegible] ։)
Զի թէպէտ Այ ձի ամ լինիլ սահմանեաց
կենաց մարդոյն 'ի ջրհեղեղին, Ծնն . զ . 3 ։
և կամ յղկամանէ Տապանին, մինչև 'ի
գալ ջրհեղեղին, տալով ժամանակ ա-
պաշխարութե ճի ամաց . սակայն ոմանք վն
արդարութե է երկայնեցին, մինչև ձհ ամ .
որպ Աբրահամ. Իսահակ, և այլք, և ոմանք
նուազեցուցին վն ամբարշտութե իւրեանց . բմ,
արք արիւնահեղք և նենգաւորք մի հասա-
րակեսցեն զաւուրս իւրեանց . արդ՝ թէպէտ
ասէ (բայց 'ի պատահական մահուանէ) ա-
մենեցունց սահման կենաց ես եդեալ . և ոչ
կարեն անցանել, բայց թէ՝ զայն եդեալ
սահմանդ կենաց իմոց համառօտեսցես՝
իրաւամբ առնես, զի տուեալ 'ի քէն կե-
նօքն՝ անիրաւ աբար վարիմ ։ Այսոքիկ պա-
տանեկի միոյ 'ի մեռանիլն՝ բուսաւ յերեսն
սպիտակ մազ, որ յայն հասակն ժամանելոց
էր, եթէ չարաբար ոչ էր կենցաղավարել ։
✲ [illegible] ՚ [illegible]

[illegible] ։) Այսինքն, կամ փոխանակ
ցօղոյ, զհուր տեղասցես . զի բառս այս
(է) երբեմն առնանի 'ի տեղի փոխանա-
կի . բմ, եզայն առեալ տացես է իմ և է քո ։
և կամ նշանակէ զՍակրայ . և յայնժամ
իմանի այսպէս . եթէ յետ իջման ցօղոյ քաղց
րութե և հուր տեղասցես, որպէս երբեմն
զհրեղէն կարկուտ 'ի յեգիպտոս . Ելից . թ .
24 ։ և աստ առաւել նշանակէ հետ, քան
փոխանակ, վն (և) շաղկապին ։ Արդ՝ ցօ-
ղով իմանի Այսմն շնորհն, ևհրով պատիժն ։
և այս դիպեցաւ Իսրայելացւոց, որոց մինչ
կերակուրքն 'ի բերանս էին . բարկութին
այ ել 'ի վր նոցա ։ Այս է որ ասի թէ, մեծ
պատիժ է մարդոյ, որ որում և ցանկայ հա-
սանի . զի Այ տալով բարկանայ և ոչ տա-
լով ողորմի ։ Արդ՝ միոյ խնդրեաց զԱբիսակ
և հատաւ գլուխ նր ։ Մեծ չար է մեղաւո
րին հասանել ցանկալեաց իւրոց ։ Արդ և
թէ է ցօղոյ շնորհաց, երբեմն և տրի հուր
ցասման, զի ոնչ լինելոց է փոխանակ ժա-
մանակեայ պատժկնաց տրել անզերծ պատիժ ։
✲ [illegible] ։)
Զի թէ զերկիր դողացուսցես . ևզիս երերել և
տատանել արասցես իբր զկայեն՝ իրաւամբ
առնես . զի որ անհաստատ միայ 'ի գործս ա-
ռաքինութե, արժան է զի իբրև զծով ծփեսց
ցի . ևզհանգիստ մի՛ գտցէ ։ Իսկ թէ նկատ
մամբ կայենի խօսի, յետադայիւն յայտ է
որ ասէ . [illegible]
ցես զի այսպէս ասաց կայէն . եթէ հանես
զիս յերեսաց քոց . ևայլն ։
✲ [illegible] ։)
Զի թէ, 'ի խաւարին արտաքին զիս անկեսցես .
յիրաւի են դատաստանք քո, զի զի ոնչ այլ ևս
տեղի կարէ լինիլ արտաքոյ Այ, քան զխաւարին
արտաքին . ևկամ զի ձև իմն է ճարտասանօրէն
առեալ 'ի կիր . որ է մեծի մասին զայնպիսի
ձևս 'ի կիր արկանէ Սբ Գ ընթացս 'ի բազում
տեղիս, որ զայսպիսիս ասելով . ոչ թէ զի Այ
խստասիրտ վարկէ . այլ զԱյ արդարութին
բարձրացուցանէ, ևզիւր մեղանաց ծանուցա
նէ ։ Սա և արտաքոյ Այ թէ իմասցի ոչ
ինչ . ոչ է տարադէպ . իբր թէ, եթէ զիս ոչն
չացուսցես՝ յիրաւի են դատաստանք քո ։ Իսկ
թէ ասիցես է Սբն Դիոնեսիոսի Այսմն
անուանց . ի . գլխ . իէ . բնաբանին թէ, ոչ ա-
պականի ինչ յէից . է որում բնութին է ։
Այսինքն է թէ, բնութին է ինքեան, ոչ կարէ զի
ապականել, սակայն յորմէ զսկիզբն լինելու
էառ, կարէ յայնմանէ առ անէին ոչնչութ

ըստ ծնիլ· զի անկար է ասել թէ, որ ոք զեր ինչ
չինէ, 'ի չինելն կարէ, և յայտնեալն ոչ· զի ա-
ռանել կարէ ոք ապականել' քան չինել:

✽ Թէ [illegible] յանցանս դատեսցես :)

Սարգիս Շնորհալին զգօղութ ցաւն խնա-
նոյ: Նայց թէպէտ ևս բնութ ցաւոց երաւէ ի
միակցնութին անբժշկելի է· սակայն ասացելն
Սբ Ս ոփրոնիոս, վսն պատժական ցաւոց է
որ վսն մեղաց հանդիպի· որպէս էր անբժշկելի
բորոտութին Ոզիայ Լբքայի· 2 Մնաց· Իը· 21 :

✽ Թէ դիւաց չարաց մատնեսցես :)

Որպէս զի Սծ ոչ 'ի ձեռն դհաց դիւաց
տայ զմեղաւորս· զի, հրեշտակի չարի դիմե-
ցոյց 'ի նմա զորանութ թագաւոր իւրոյ: այս
պէս պատկերին 'ի Կորնթոս, հրամանաւն
Պօղոսի, մատնեցաւ 'ի ձեռն սատանայի: և Սբն
Գրիգոր, կամ զսատանայէ խնայ· և կամ զդա-
ւան դատաւորաց, որք սատանայ կոչին· որ հակա
ռակ չարագործաց· զի սատանայն հակառակ
լսի: և կամ որպէս Յոբ· որ մատնեցաւ 'ի
ձեռն սատանայի, թոյլատրութն Այ : և այլքն
'ի վկայութեց իւրեանց յայտնիք են :

✽ Եւ [illegible] :)

Որպէս զի Սծ զմահ ոչ արար· և ոչ խնդայ
ընդ կորուստ մարդկան· զի ոչ առ ատելութ
արար զնա· Իմաս· Ա· 23: և Ժ· Բ· 25: այլ միայն
զի զչարն մեղաց պատժիցէ· անուրս երկայ-
թիս· տարտարոս և բանտ· խաւար և հուր
անշէջ սահեղծ է· իբր զգործիս իւրոյ արդա-
րութ : այսպէս դատաւորն չինէ զկախաղան· ոչ
ցանկանալով զի մարդիկք պարտաւոր գտա-
նիցեն կատանջիցեն այլ եթէ պարտաւորք գտա
նիցեն· զտանջանարանն 'ի պատրաստ ունի
ցին· զի թերևս չարիքն նոցին սանձիցեն· և
անպարտքն զերծանիցեն: այսպէս և Սծ առ
'ի լրութ տան Ւիս, սահմանեաց զտեղի ինչ
կշտամբանաց և աղէտ· ոչ ցանկալով կործա-
նել նց· այլ եթէ 'ի կորստականն' և 'ի տանջ
ջանաց' արժանի չաւ իղս գտանիցեն, արդա
րև իրաւամբ զհատուցումն առցեն ըստ գոր-
ծոց իւրեանց : Արդ ոչ կամի ասել Սբն
Գրիգոր թէ, Սծ կամի զայլ ևս չարագոյն
տանջանարան կազմել· այլ թէ եթէ կազ-
մեսցէ, իրաւամբ առնէ ըստ խստութն ար
դարութ· և ըստ մեղացն գործողին համար-
ժանի : զի Սծ դատապարտէ զմեղաւորս
'ի վայր քան զարժանն· և փառաւորէ 'ի
վեր քան զարժանն զընտրեցեալսն : Ար-
դեամբ թէ և ամէնի քան զտաւեալ տան-
ջանս տացէ· ոչ առնէ ընդդէմ արդարու

թե· զի մեղքն է անհուն· նկատմամբ առ-
արկային Այ· ընդդէմ որոյ գործեցեալ
լինի : Ա ն որոյ Սծ' զխոստուն պատժոյն'
զանց առնէ· և յաջորդէ նմին զանեզրութին :
զի և բնութին հոգւոյ որ գոլով' ոչ կարէր
տանիլ· այլ կարօտանայր անհուն կարողու-
թե· առ 'ի տանիլ զանհուն պատիժս : և
կամ տես Թաւէոց· Ժզ 30 :

✽ (Ե) Եւ [illegible] և այլն :)

Ա. յոխնքն մեղքն և պատիժքն համանգամայն
աղտեղիք և գարշելիք· և արժանաւոր վարձք
և գինք· այնպիսեաց մթերից' և մախթահից·
զի մեղաւորն' անդունդ է մեղաց· վսն որոյ
առ այն իջանէ· զկեանն գեղեցիկ ամպկանէ·
անվախճան կենօք չարչարի· անբաւորէն
մեղանչէ· անբաւորէն տագնապի 'ի դը-
ժոխս, առաւել քան զշիրթար : Սատ
և յիմար կուսից անաւամբ նախատի· աչօքն
նկատէ յարգիլեցեալսն· վսն որոյ խաւա-
րն աչօք' առ 'ի ոչ տեսանել· և թիկամբք
կորանայ: Զրկի 'ի բարեգոյն կենաց· զի ըզ
ընակաւն և զքաղաքական կեանն ամպկանեաց
'ի հասարակաց դարմանաց զրկի' և եղջեր
խոզից կարօտի : զաւ. բնութ կարձէ·
և 'ի մշտնջենաւոր երանելի կենացն զրկէ:
դցօղ խնամոց առատին վայելէ· և զանշէջ
հուր անդէն· զի բանին Այ առատեն ընդ-
դիմեցաւ· մշտնջենաւոր սովու տանջի·
զրկիլով 'ի բանէն թէ' եկայք օրհնեալք
հօր իմոյ· և այլն : Ակամնջօք ծանրապէս
լսէ Սծ այլն պատուիրանաց· արժանապէս
խլանայ ոչ լսել զերանաւէտ ձայնն : զծրի-
ական պարգևսն վատնէ· վասն որոյ կա-
թիլ ջրոյ կարօտի : զերկիրս յանդգնաբար
կոխատէ· վասն որոյ երերեալ և տատա-
նեալ լինի 'ի դժոխս : զերեսն ունէր առ
տաւեալ բարկան· և զթիկունսն առ տաւօղն
պարգևաց· վսն որոյ յերեսացն Քսի տե-
սութեն' տարժանի : բոլոր աշխարհի գայ-
թակղութե եղև· 'ի բոլոր գերաշխարհիկ
բնակութեն արտաքսի : զհուր ցանկութե
արծարծէր· փոխարէնամբ կայծականց
բանին Քրիստոսի քարկոծի : անբուժելի
ցաւօք մեղաց հիւանդացաւ· վասն որոյ
անբուժելի պատժօք չարչարի : զկամս
դիւաց կատարեաց' ընդ նոսին և դասակցի:
գաղանային բարուք վարեցաւ· խածա-
տող որդանց օձից առ դիպի : և զի հող
մով նանրութե փքացաւ· [illegible]

յերեսաց հողմոյ եւ զօրութե նր լինի ամպ զծն-
ծած վշտ եւ մեղաց ։ Ահա տպաւորագոյնք
եղեն յանցանքն եւ պատիժքն ։

※ Զերեսացն ծածկոյթ ։) Զայս իմանայ Սար-
գիս շնորհալին զբացմանէ մեղաց խոստովա-
նութե առաջի Այ · բայց ոչ է այնպէս · որպ
'ի յետագայիցն յայտնի լինի ։ զի զոր ասաց
թէ ՝ մեղքն եւ պատիժքն տպաւորագոյնք
են միմեանց · այս էր երբ ծածկեալ նսեմու-
թբ · վն որոյ արժան է (ասէ) զերեսաց ծած-
կոյթ այս բանիս, ամամեք օրինակօք բացա-
յայտել · զի խռ դրոշմ ծանօթացի ՝ թէ
զի՛նչ էցէ աստցեալն մեր · եւ առաջինն է այս ·
զի որպէս հետեւ ջերմ սիրով ոչ մատեայ առ-
կարիս ընկերին · արժանապէս տագնապի
սաստում ։ Երկրորդ ՝ զի զցանկականին
խորհրդականութ ոչ սանձահարեցի · անդր-
կանալի կերպիւ կրկնեմ · ահա յանցանքն
ըստ ցանկական մասին · եւ պատիժն համե-
մատ , այսինքն կիզանումն ։ Երրորդ՝ զի զլու-
սոյ առ եալս ոչ սիրեցի · 'ի մութ խաւարն
ընկղմեալ դանդաչեմ · Չորրորդ ՝ զի զ'ի-
րեղի մեղսն ոչ ինչ համարեցայ , 'ի խամծա-
նող որդանց խոցոտիմ ։ Հինգերորդ ՝ զի
ձեռն ոչ ետու օգնել վտանգաւորին եւ յա-
րուցանել 'ի վտանգէ գբոյ · իրաւամբ մատ-
նիմ 'ի խոր գուբն դժոխոց ։

※ (Գ) Եւ որոց ՝ ոչ յաճախում ամենաբարի գոն
ջողոց շարին ։) Վասնզի Այ ոչ արար զմահ
եւ ոչ խնդայ ընդ կորուստ կենդանեաց ·
բայց եդ առաջի աչաց անձնիշխանութե
զբարի եւ զչար · զի ում եւ կամի՝ ընտրող
լիցի մարդս ազատութբ իւրով · եւ զփոխա-
րէնն ընտրելեաց իւրոց առցէ յԱյն ար-
դարութենէն ։ Եւ աստ գիտելի է ՝ զի չարն
մեղաց ՝ ոչ է եւ ոչ ասի յԱյ · զի ոչ է հրոյ
ցրտացուցանել · եւ ոչ բարւոյ չար ինչ ածել
յառաջ ՝ ըստ Սըն Դիոնեսիոսի ։ Իսկ չարն
պատժոյ երկու կերպիւ է · մի՝ ըստ այնմ որ
անմիջապէս , եւ ըստ այնմ ոչ է յԱյ · եւ միւս
ըստ այնմ որ անմիջնոյ դուռ ստեղծուածոց ·
եւ ըստ այնմ չարն պատժոյ ասի յԱյ · որպիսի է
սով եւ սուր · հրեշտակական տանջանք եւ դժոխ-
խական պատիժք , որք գան յԱյն թոյլ տու-
թենէն · այսպիսի էր եւ Յովբայ մատնիլն 'ի
ձեռն սատանայի ։ վն առաջնոյ կերպին իմանայ
Սբ Սարգսի այս ասել թէ չարն ոչ է յԱյ · վն
երկրորդին յայտ է՝ զի յԱյ է · թէպէտ Այ
ոչ ախորժելով · այլ յարդարութենն բռնա-
դատեալ թոյլ տայ գալ չարին պատժոյ ։
Սասն այն ասէ · ոչ է ինչ չար , զի թէ

զչարին պատժոյ՝ չարիւ մեղացս հնարեցի · եւ
զիս դատապարտեցի գալ սահմանեցի · զի
Այ զընտրելոյն նախասահմանէ 'ի նախա-
տեսեալ արդեանց · եւ զդատապարտեալն
միայն նախագիտէ ՝ թարց սահմանելոյ թէ
չար լինելոյ եւ պատժելոյ · այլ թէ ինքնակա-
մութբ 'ի չարն սահեսցին ՝ զպատիժն 'ի
պատրաստի ունիցին ։

※ Հոգւոյ ինչտոնինն · եւ այլն ։) Մայնպէս , դիւրին
հոգւոյ իշխանին մոլորութե տեղի ետու եւ
հնազանդեցայ · դքեզ զերկնային փեսայդ
արտաքսելով 'ի հոգւոյս · զի լոյս եւ խաւար
Քն եւ բելիար ՝ ոչ կարեն 'ի միասին կեալ ։
զի Քս հանգչի 'ի հեզս եւ 'ի խոնարհս , եւ
յայնս որք դողան 'ի բանից նր ։ Իսկ սատանայ
իշխանն Ջր · 'ի հողիս հպարտից եւ գիճացեալ-
լոց ։ Եւ Սբն Սերգէս Լամբրոնացի 'ի վն
բանին սաղմոսի · ժող · ժբ · 4 ։ ասէ թէ , եթէ
ապստամբութե հոգիքն 'ի պատերազմ յառ-
նեն 'ի վր քո , եւ զայթակղեցուցանեն 'ի բար-
կութե , 'ի ցանկութե , 'ի հայհոյութե , յորովայնամո-
լութե , եւ յոր եւ իցէ ախտ ՝ ծանր կամ թեթեւ՝
դու մի թողուր զտեղի առաքինութեն · եւ
զվարսն յոր էիր · եւ մի մոլորիր 'ի սովորէն հա-
նպրհէն յուսահատութբ · եւ զայլսն տես անդ ։

※ Պատուիրանաց աստուծոյ եւ այլն ։)

Գրեալ է այս Սաղմոսում · Ծ · 4 · ուր ասի 'ի
բերանոյ Այ · յանդիմանեցից զքեզ · եւ
արկից զերեսօք քովք , եւ ցուցից ազգաց զա-
մօթ քո · եւ թագաւորութեց զանարգանս քո ։
Եւ ընկեցից 'ի վր քո զպղծութիւս եւ զաղտե-
ղութիւս քո , եւ արարից զքեզ խայտառակ
ուր խօսի Այ վն Սիոնէ ։ որպ յայտ է եօթն
համարն նոյն գլխոյ ։ Սբն Սերգէս Լամբ
րոնացւոյն իմանայ զանօրէնութիւն Սիոնէ ·
որպ եւ պոռնիկն խայտառակի (ասէ) մերկու-
թբ զարդուցն · եւ զայս ամօթ մերկութեա
(ասէ) տեսին ազգք եւ թագաւորք · զորս նա
անարգեաց · տեսին զանարգութիւնն · զի
զպատուհանս պղծութեց մեղացն ։ Իսկ յե-
տուստով եւ խայտառակութբ առակաւանց
իմանայ Սբ Ս արդ պետս զպայտանիլ մեղացն ·
զի մեղանչողին վարձն է վերջապէս հրա-
պարակել մեղացն եւ խայտառակել · ըստ
այնմ Պաւղի · ամօթ երեսաց իմոց ծած-
կեաց զիս ։ Եւ Եսայի ասէ · այտուցեալ
զարդիւնս գործոց իւրեանց կերիցեն · եւ
թէ՝ վայ անօրինին · չարիք ըստ գործոց իւ-
րոց անցցեն ընդ նա ։ Եսայեայ · Գ · II ·
Ասաէ՝ զի որպէս մինչ առականքն համ-
դերձիւ ծածկեալք իցեն ՝ ոչ զք ամաչէ ·

բայց

քայց թէ ծածկեալ էին բարձցի և առակայնքն յայտնեսցին՝ ամօթալի իմն և գարշ երևի. այսպէս և ցորքանս մեղքն 'ի ծածուկ իցեն. իբր թաղեալ մնք են. իսկ թէ 'ի յայտ գայ ցեն՝ բուրեն զգարշահոտութիւն, և երևին տգեղութիւքն. և զամօթի հարկանի գործօղն, և կորագլուխ լինի. այսպէս խոնարհեցան անկան երեսքն կայենի ։

ԳԼՈՒԽ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ։

Յետ զղջման երից մանկանց՝ և Դանիէլի. և շնորհարութեան մարմնոյ, որ համարձակեցոյց զանձն իւր ։ Իսկ մասնաւորաբար, Առաջ՝ ցուցանէ զընտրողական ծածկութեանն տ՛ծոյ ։ Երկրորդ՝ թէ երբ մանկանն՝ մարդոյ գոլով ի մեղաց, երբեմ զեղանելով և ցանցող զ՛նչ տաշտէին. և եւ ահա մեղաւորս զնոցայն աղաչէն ։ յետ և աղօթեան Դանիէլի ։ Երրորդ՝ թէ ի վերայ անթուելի մեղաց բարեգեցի և ուղղե ։ Չորրորդ՝ թէ ի մեղաց մերոց՝ դժ՛ն պատուհասէ մեզ չարաչար տառապանօք, զոր խնդրելով էր շնորհիւ տ՛ծ ի ղդառնալ ու ցուցանել ։ Հինգերորդ՝ զնի բազմաց նախատանաց անցին ծարոյ՝ ցուցանէ թէ՝ և ո՛չ շնչոյն ծարոյ նորէ իշխել ։ Վեցերորդ՝ թէ անմահից նման փոխադրեալ, որ հարկաւորեաց նման ըստ մահու են փոխել ։ Եօթներորդ՝ թէ զեղ տեսի ասէ վա իւ հոգացելու ։ Ութներորդ՝ թէ փոխանակ վճարեսն մեղաց՝ զոր խորտակեցաք առանց ի դատաստան, և եւ ասէ աա զմտաւորութեան դժոխոց ։ Իններորդ՝ զի (ասէ) զերբնոցենն, և նման հրէից, զատուել չսուրոյն ուժոց՝ առ ինչ ի ծառանգութեան. երբ թէ զնծ փոխանակեցի ըստ հեշտութեան մարմնոյ։

❋ԲԱՆ❋ ա

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՄԲ ԴԲՈ։

❋ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ❋

Ո՛չ զնախկինական ընտրութէն խօսի. որով Ա՛ծ ձրիաբար շնորհիւ իւրով ընտրէ զոմանս յառաջելութեան. և զոմանս 'ի մարգարէութե. և յայլ պաշտօնս իւր ։ այլ խօսի զընտրողութէն, որով Ա՛ծ ընտրողապէս զճշմարիտ առաքինիսն ճանաչէ. և այսպիսի ահա վկայեալ էն (ասէ թէ դու ընտրող և քննող ես օդից. և ուղղոյ. և սրտից. և երիկամանց. այսինքն գաղտնի խորհրդոց. ճշմարիտ առաքինեաց և կեղծաւորաց։

❋ (Է) Սուրբ գոլով ի վիշտաւոր։) Այսինքն երեք մանկունքն մաքուր գոլով 'ի մեղաց (բայց ոչ ամենևին՝ զի ըստ որում մարդիկք էին. ընդ կարեօք բնութե անկեալք, ունէին զմեղս. գոնէ զներելիս.) անօրինեցաք և յանցեաք ասէին։

❋Ընդ Դանիէլի։) այ, ո աղօթիցն Դանիէլի և ես աղօթեմ։ Տես Դանիէլի. Թ. Գ։

❋ Իւր գեղութիւնս անդադաղածախս հնացի ։)

Ըստ այնմ Պօղոսի. Հռոմ. ա. 22։ զանձինս առ իմաստունս ունէին՝ յիմարեցան։

Որ այս է ասել մեղանչելն. զի որք 'ի գիտուէ, յանկարծ է՝ և յակամայ ըմբռնիցեն այնքան ընդ մեղադրանօք. այլ եւ ծառայ գոլով, և զկամս ա՛ծ իմոյ ճանաչելով, կամակորութե մեղայ. վա որոյ բազմաց գանից պարտական գտայ։

❋ Ես առ նման նշանութե հանգոյ քոյ և այլն ։) այ, արտաքոյ սահմանի կամացքոյ գնացի. որ է բարին, հաճոյն, և կատարեալ. վա, անօրէն գտայ. զի կամքն Ա՛ծ է կանոն ամից ուղղութեց. և օրէն ամ իրաց. ուրեմն արտաքոյ կամքոյ երթալով՝ գտայ անօրէն և մեղապարտ։

❋ Գ Ընկեցիր զմեզ նշանոց նորա և այլն։) այ. թէ վա բազմութե. որ մեղքն իմ անչափք էին. կարծելով թէ գեռևս թերիք էին. առաւել զեղի և յորդեցի. բարդելով յանցանս մեղացս վր՝ և զայլ եւս մեղանս ։ զի ոմ 'ի վր գերազանցեալ թուոյ. եթէ և մի թիւ եւ յաւելցես՝ զանեսակն փոխէ. այսպէս և ես յանչափութե չարեաց գործոցս վերայ

Ծլթ

այլ եւ բարդեցի, որ է յայտնի պատկեր յան-
ցաւորութեան, եւ խաղման․ բայց գիտելի է զի
ըստ գիտութեան՝ անսահմանք ասին ան-
հասքն, որք միշտ 'ի լինելութեան են․ եւ որք
'ի խորս ծովու եւ յանկոխ լերինս են․ որք
դեռ եւս ոչ յայտնեցեալք են, եւ ոչ հան-
դիպեալք անուան․ զոր Դաւիթ փիլիսո-
փայն բնութեամբ հունաւորս կոչէ․ եւ գիտութեամբ
անհունս․ զի բնութեամբ 'ի սահմանեալ տե-
ղում են․ եւ գիտութեամբ անսահմանք են։
Նոյնպէս եւ իմ մեղանքս (ասէ) անհունք եւ
անսահմանք գոլով, դեռ եւս 'ի ջանալն իմ
թէ յանձնեմ եւ լուացուցանեմ․ իբր թէ
թերի եւ պակաս իցեն։

✲ [illegible] ։)

Նոյն է ապստամբութիւն յայտնի նշանակ։
Սպառնայ Տէր 'ի ձեռն ներկայ եւ ապառնի
պատուհաս․ 'ի ներքոյ թեականութեան․ ըստ
այնմ, Եթէ ախորժեսջիք ինձ եւ լուիջիք
զբարութիս երկրի կերիջիք․ ապա թէ ոչ
կամիք լսել, սուր կերիցէ զձեզ։
Իսկ [illegible]՝ որ եւ աղաչել լսի․ խնա-
նայի է յորդորական կերպիւ․ այսպէս Սո-
ղոմոն աղաչէր զհամբակսն ասելով։ Առա-
կաց․ Է․ 4 ։ զձեզ աղաչեմ ով մարդիկ եւ
բաշխեմ զբարբառ իմ որդւոց մարդկան։
Իսկ այսպիսի ողորմանաց ոչ լսօղն, լսէ առ-
ապա 'ի նոյն իմաստնոյ բերանոյն․ (այս-
ինքն յանձնառու որ իմաստութեան հօր․) թէ ան-
միտք ցանկացողք թշնամանաց, ամբարշ-
տեալք ատեցին զիմաստութիւն, եւ դատա-
պարտք եղեն յանդիմանութեան․ վն զի կոչէի՝
եւ ոչ լսէիք․ երկարէի զբանս իմ՝ եւ ոչ ան-
սայիք․ այլ ապախտ առնէիք զխորհուրդս
իմ․ եւ յանդիմանութեանց իմոց ոչ անսայիք․
այսուհետեւ եւ ես ծիծաղեցայց զկորստեամբ
ձերով, եւ այլն։ Եւ ես (ասէ) նմանեալս, ոչ
յսպառնալեաց քոց երկեայ․ եւ ոչ յար-
դահատելոյդ եւ ողոքելոյդ լռեայ․ որ է
յայտնի նշան ապստամբութեան եւ խստասր-
տութեան։ Ուստի զխստասրտաց ասի՝ 'ի քա-
րոզն իմիք թէ, է կարծրութիւն իմն սրտի․
որով մեղաւորն լինի իբր անզգայ․ որով
հետեւ գթութեամբ ոչ կակղանայ․ աղաչանօք
ոչ շարժի․ օրինակօք ոչ քաղցրանայ․ սպ-
առնալեօք ոչ զարհուրի․ բարերարութեամբ
քաղցրանայ․ ձաղանօք ոչ զարդանայ․ զըղջ-
մամբ ոչ խորտակի․ եւ սպառնալեաց ոչ
խոնարհի։ Սոյնպէս խստասիրտն է այն՝
որ յԱյ ոչ երկնչի, եւ 'ի մարդկանէ ոչ ամաչէ։

✲ (Ժ) [illegible] ։)

Ո՛չ դրականապէս, այլ հեռապէս Տէր
հանդերձէ ումեք զամօթ․ զի մինչ Տէր ա-
մաչեցուցանէ զոք արդարութեամբ, նախա-
պէս բարերարութեամբ յաղթէ․ առ 'ի բառ-
նալ զարտաքինն 'ի մեղաւորէն․ զի մի ա-
սասցէ մեղաւորն թէ, ոչ ունէի զբաւա-
կան չափ՝ վասն այսորիկ անպատրաստ
գտայ․ զի ասէ Տէր Եսայեաւ․ զի՞նչ
պարտ էր առնել այգւոյ իմոյ, եւ ես ոչ ա-
րարի։ Ուստի մինչ մեղաւորն բարեօքն
Այ անօրինի, բարձրանայ արդարութիւն
Այ․ եւ յանձանս ամօթն երեւաց մեղաւո-
րին։ զի ըստ Ոսկեբերանին․ Տնօրէնութեամբ
նախնեաց, յանձախեն ապերախտութիւնք
որդւոց։ քանզի թէ անխնամական ծառայ
մի, տրտնջեսցէ զՏէրն՝ եւ ապերախտաբե-
ցի․ չունի զհրաժարս Տէր նոր առ 'ի խոշ-
տանկել զնա․ ապա թէ բարերար լեալ
իցէ, առաւել երեւի ապերախտութիւն ծա-
ռային։ Սոյն օրէն ամօթոյ եւ պատուհասի
լինի արժանի․ եւ այլքն ամենեքեան, են ըստ
այնմ մտաց։

✲ (Ժ) [illegible], եւ այլն։)

Նախնիքն, դու որ ես ընտիր բարեաց եւ շնոր-
հաց, անչափ եւ անկշիռ․ սահման եւ եզր․
որ ամ տուրք բարիք եւ ամ պարգեւք կա-
տարեալք՝ 'ի քէն են իջեալք առ մեզ․ ըզ-
քոյ բարերարութեանդ փոխարէնն՝ ընկալեր
'ի քեզ զարդարութեան անունն եւ զբիւր
արժանի գովութեանց զմակարդութիս․ իսկ
ես ըստ արարմանց իմոց զարժանաւորս ի-
մոց գործոց զպարսաւանս։ Եւ ասացեալն
է վն վերոգրելոյն թէ, քեզ արդարութիւն,
եւ ինձ ամօթ․ քեզ փառս, եւ ինձ նախա-
տինս․ եւ այլքն ըստ կարգին։

✲ [illegible] ․ եւ այլն։)

Նախնիքն, եթէ անարատքն՝ եւ անմեղքն ա-
սէին թէ, անօրինեցաք եւ յանցեաք․ եւ պատ-
ուիրանաց քոց մեք ոչ անսացաք․ ապա
ինձ նման մեղաւորիս ես զորպիսի չարս
գործելանաց հիւսեցից։

✲ [illegible] ։)

Ո՛չ մարմնով իմանայ զմոլորիլն ոչխարին,
ապացոյց լինելեան առեալ․ այլ միտք մոլո-
րեալ վայրենացայ (ասէ) զի մարդ 'ի պատ-
ուի իմացականաց էի․ եւ հաւասարեցայ
ըստ մտացս անասնոց անբանից։ 'ի վերայ
լերանց զկուռս պաշտելով եւ ըստ վայրե-

նկ

նի անըմբռնել զազանաց, յՍ․Ծայնն պաշտամանէն խորտիլով։ Եւ կամ անասնական գործոց՝ հետևեցայ (ասէ) անասնական մտօք։

✵ Զոհարկեցայ։) Սոյնքն, մոլորեցայ և յիմարեցայ, անպատկառ լինելով ՚ի գործս պատկառելիս։

✵ (Է) Զգրաստական հոգւոյս․ և այլն։) Սոյնքն, այնպէս հպարտացայ փքացմամբ, մինչ զի՝ և ոչ զգրաստական հոգւոյս՝ զշունչս՝ ունիմ ՚ի ձեռին։ Իսկ թէ շունչն վասն էր ասի գրաստական։ Սանզի է թէ, ոչ փոխատուն, գրաստականաւ տայ զփոխ խնդրողին․ որ եթէ զառեալ փոխն վատնեսցէ, զգրաստականն առնու փոխատուն ՚ի տեղի պարտուց։ Սոյնպէս փոխ է առ մեզ յայս՝ բանական հոգիս մեր․ և գրաստական՝ է շունչս․ որոյ տուր և առութեն՝ հոգին կայանայ ՚ի մարմնի։ որոյ և միջնորդութեն՝ միաւորեալն է․ ոչ ասէ Սծաբանն Գրիգոր․ թէ արեամբ, և շնչով, ընդունի անմարմինն։ Ուստի ոչ արգելմամբ գրաստականին, փոխատուն ոչ տայ զփոխ կարօտեցելոյն․ այսպէս և արգելմամբ՝ տուր և առութեն շնչոյն՝ բաժանի հոգին ՚ի մարմնոյն։ Սրդ՝ հոգիս իմ (ասէ) այնպէս գոռոզացեալ բարձրացաւ, մինչ զի զղեկ բանականութե կորուսեալ․ գրաստականի շնչոյս անկար է եղեալ իշխելոյ, և ձեռնհաս լինելոյ։ զի այնպէս նկուն է եղեալ ՚ի գոռոզութեն, մինչ զի և ոչ տուր և առութեան շնչոյս կարէ իշխել։ այլ փոխանակ իւրն՝ գոռոզութեն խօսի և հրամայէ։

✵ [illegible]) Սոյնքն, հողս շնչաւոր․ զի ՚ի հողոյ կազմեալ մարմին մարդկային, փչմամբն Ս․Յ ստեղծաւ ՚ի նմին, հոգի՝ և շունչ կենդանի։ զի թերևս եթէ վասն հոգւոյն փքանայցէ, (որ է պատկեր Ս․Յ) զհողոյն զմիջանիցի։ և զայս ասէ Ոսկեբերանն։

✵ [illegible]) Անտրհամեծելն է յոյժ բարձն համիլ, որ է տեսակ հպարտութե։ Սաս նմանեցուցանէ զինքն՝ կաշեղէն փողոյ։

✵ [illegible]) Սոյնքն, ընդդէմ խթանի, իբր թէ աքացելով․ և իբր ընդդէմ հրամանատակի վահանն առնելով՝ զապակեալ բաժակս մանրելոյ․ այսինքն, զփշրելի մարմինս։

✵ [illegible]) Սոյնքն, զ օրինակի ալեաց ծովու՝ խռովս

տապաստ յեղլն դիմելով․ և անդէն ՚ի յետս բայցն նահանջեալ՝ խորտակմամբ յետս դարձայ։ Սոյնպէս առնեն և ՚ի գուսանական խաղս, որ մինչ հաց կատակն պարծի․ թէ իցէ ոմն յերևիլ, ուժոմ հզօրի՝ ՚ի քուրձն մտանէ։ և կամ ոչ ՚ի վերին տեղւոջ՝ ՚ի կոչնատուն բազմելով, ՚ի գաղպատուական անձին ումեք՝ ՚ի յետին տեղին հրաժարեալ՝ խոնարհի ամօթով։

✵ (Ը) [illegible])

Սոյնպէս մեծն Սղէքսանդրոս, զինքն անմահ կարծէր․ իբր յՍմոնայ շնծոյն ծնեալ, բայց հասեալ յօր մահուն ասէր․ Սհաղ փշտապահաս տուգանաց տագնապիս աստուածանաց, տոլ այտեալ մարմնոյս թէ զի մրդ էի․ կամ որպէս հասի տառապանաց։ Սկարծիս առնել, եղջերօք անմահ կալ մնալ․ իբր յամօնէ, կամ յարամազդայ՝ հելլենական նուագօք ՚ի Սնոմոսէ, և Սոպէ սերեալ ազգաբանութեամբ։ և այժմ իմացեալ անձողդպրելի ՚ի մահուանէ, որ յաղթէ յաղթողաց։ Սոյնպէս և յուլիանոս դիմաց պաշտօն տանէր, իբր թէ զինքն անմահ պահելոց էին․ բայց շարամահ սատակեալ՝ իմացաւ թէ, ՚ի Քնէ Յեսունէ, յամենեցունց կենաց տէրողէն կեանքն բարձաւ․ վասն որոյ և ՚ի սատակմանն ասաց․ (յաղթեցեր գալիլեացի յաղթեցեր։) Լուիցեն թագաւորք սնապարծք, որք պարծին միշտ յաղթող և Սստուած անուամբ։ Եւ ասացի (ասէ Դաւիթ) թէ ածք իցէք, կամ որդիք բարձրելոյն․ բայց դուք ահա ոչ զմարդիկ մեռանիք, և իբրև զմի յիշխանաց անկանիք։ Ղազարոս աղքատն մեռանի՝ և հրեշտակօք ՚ի գոգն Սբրահամու թռչի․ Մեծատունն արքայն ոչ զթաղումն իշխ թաղի, հոտել և նեխել անկանի արտաքոյ դրանն Եէմի։

✵ [illegible])

Ս՚եղջն է յետս դարձումն յանփոփոխ բարուցն, և դարձումն ՚ի փոփոխական բարիս․ զի յորժամ մեղաւորն դառնայ ՚ի հեշտալիս ըստ ցանկական մասին, զվերջին վախճանն ամի զՍ․Ծ՝ փոխանակէ ընդ ըստեղծեալ և անցական բարեաց․ իբր թէ զերեսն դարձուցանէ առ տաճեալ պարգևսն, և զթիկունսն առ տուողն պարգևաց,

համարի զերեան իւր լուսաւորեալ . ոմն ա֊
սէր ( )գոստենոս զկնի դարձման իւրոյ ՝ ՚ի
Սանդքեցուէ : այսպէս և ես (ասէ) դար
ձայ ՚ի սիրոյն Ք.Ի , ՚ի սէր աշխարհիս։

✼ ՚Ի [illegible] ընդ [illegible] .)

Ք.րիստոս , մինչ մօտ ՚ի վէր կայ առ քեզ
ամբառնալոց էր , ՚ի խաւար խորհրդոց
ալացայ ՝ ոմն զխաւարագնաց ընկերկանս։

✼ Ջ[illegible] հոգևոր ՝ [illegible] .)

Ք.կնարկէ ՚ի յառակն անառակ Որդւոյն,
որ զհոգեկան բարին անառակութեամբ մարմ
նոյն փճացոյց։

✼ Զ[illegible] ՝ [illegible] .)

Ք.ր լոյսն զհոգիս՝ և զհոգեկան առաքինու
թիւնս , որք աջակողմանք են՝ ոկարացուցի։
և կամ զաջակողմեան զպահապան հրեշ
տակն իմ տկարացուցի . և զմոլորն՝ և զմար
մինս՝ և զսատանայ զօրացուցի :

✼ Ք.[illegible] .)

Ք.րիստոս՝ ձախողակ չար գործոցս և ահեղ
(որ ահեկանք են) ուժ տալով և ՚ի նոցա
կամքն շեղելով . զաջակողմեան առաքի֊
նութիւնսն՝ և զհոգիս յաղթեցի անկուսն
արարի :

✼ (Է , [illegible]) [illegible] .)

Ք.Ս հոգաց վս մեզն ՚ի մատնութե գիշե
րին . մինչ աղօթեաց առ Հայր ասելով թէ
որդ ՝ ես վս սոցա աղաչեմ . և ոչ վս աշ
խարհի աղաչեմ : և թէ ՝ Հայր ՝ կամիմ , զի
ուր եմ իցեմ , և սոքա ընդ իս իցեն : սա֊
կայն այս առաւել խորհրդականէ ՝ քան
թէ գրական : իսկ ըստ գրոյն , յայտ է . զի
Սուրբս Կիւրեղ տեսս զՔ.Ս մանկածև ՚ի
գիրկ Սբ Յակոբն ՚ի Սարեկայ վանսն
յառաւօտեան ժամուն ՚ի ծագման արե֊
ու ՚ի խաղաղ ծովու . ուստի եղեւ երգն
զայն յօրինեաց որ ասէ . աչքն ծով ՚ի ծով ,
[illegible] ծաւալեալ . և այլն :

իսկ որ ասէ , [illegible] , զպարտաւո
րութիւն խոստովանի ասէ , և ոչ զպար
ծանս իւր . այլ միայն՝ զի և այնու տես֊
լեամբ զինքն նախատէ . որ դու ասէ հո֊
գալով զիս ոչ ՏՐ իմ՝ երևեցար ինձ և ես
ոչ պատկառեցայ զկնի տեսանելոյս զքեզ
՚ի [illegible] : զոր և հնգկայց կեղծաւորքն
մինչ գտան ՚ի Ս[illegible] և ՚ի քեառէ , զկնի
զուխան կատարելոյ հանեն տաղ զայս իւ.

րեանց , զի մի՛ առ այլ ինչ նայնովք աչօք
հայեսցին : Թէպէտ գլխաւոր պատճառն է
դիտմամբ մուրալոյ :

✼ Ի[illegible] ՝ [illegible] . և այլն :)

Զ վայրենի հաշն՝ թէ և ընտանեցուսցես
բունաւորելով ՚ի տան , ՚ի թողանիլն նոյն
ժամայն դառնայ առ առաջին վայրենութիւն.
ոմն յայտ է ՚ի կաքաւն , և յայլ թռչունս :
այսպէս և ես ասէ ՚ի բոյն Սբ Եկեղեցւոյ
և յառաքինական երկս ընտելացեալ , մինչ
դայն ինչ թողայ յՔ.Ի փորձանօք անեղու
թբ . դարձայ առ առաջին վայրենութիւն
մեղաց : կամ յաւազանին սրբեցայ յըսկզբ
նական մեղաց , և դարձայ յաղտեղութի
ներգործական մեղաց : կամ ոմն գիշերա֊
հաւն ՚ի շաղախն սկսնայ ՝ և ես ՚ի մեղս .
ըստ Սարգսի լուծմանն :

✼ յՔ.[illegible] . և այլն :) Ք.րիստոս
յԵկեղեցւոջ մինչ մօտ առ Հօ դիմելոց
էր (ըստ Ղուկասու թէ , կացից յաղօթս
մօտ , կացից յաղօթս հոգւով : և ըն Պաւ
ղի թէ , Սաղմոս ասացից և ՚ի միտ առից .)
զաշխարհական զբաղմունսն մտածեցի և
ցնդեցայ : իբր թէ մարմնով ՚ի լեառն , և
մօտ յեգիպտոս դառնալով :

✼ Ո՛չ [illegible] . և այլն :) Ք.րիստոս զորըն
թաց երկվար մտացս ՝ ոչ կացուցի լկտմաւ
և երեսանօք բանին : զի բանականութիւն ՚ի
մարդս՝ է ոմն զտիզկին և զերեսանակ կա֊
ռավարութեան . ոմն զեկն ՚ի նաւն : և ես
(ասէ) զտիզկին բանին ոչ առի ՚ի ձեռն
առ ՚ի կառավարել զերկվար մարմինս։

✼ Ք.[illegible] ՝ [illegible] .)

Ք.րիստոս ՝ բնածին սահականութեամբ ոչ
բաւականացեալ , նոր ՚ի նորոյ խնամով
զչարիս և զմեղս գործելոյ հնարս գտի։

✼ Ք.[illegible]) [illegible]
21 : Որ ասի վս Եփաթանայ . եթէ կա֊
պիցես անուր ՚ի քիթ նորա . անցուցանի֊
ցես դանդանաւանդ ընդ կզակս նր : բայց
թէպէտ յՔ.Ի պատրաստեցան պատիժքս
այսոքիկ նմա , ես ինձէն ասէ զայսոսիկ ինձ
պատրաստեցի առ ՚ի նուաճել տալոյ զիս
նոքօք վասն անասնական բարուցս սանձեց
ման ՚ի մշտնջենաւորս :

✼ Ք.[illegible] .)
Երեմ . ԺԲ . 7 : Ք.[illegible] է սփածանե֊
լի կոտաւի զոր կանայքն հրէաստանի ՚ի վե֊
րայ հանդերձից զգենուին առ ՚ի ծածկել
զքս

զբոլոր ամենայն իւրեանց ։ զոր պղծագործեսցեք Սանուն սուրբ ։ Որդ հրամայեցաւ Երեմիայի, առնուլ զայն, և ածել զմիջօքն ․ և զի անցանել ՚ի ջուր ։ և յետոյ հրամայեցաւ, գնալ ընդ Եփրատ գետ ․ և թաքուցանել յափն գետոյն ․ ՚ի վիմի միոջ ․ ՚ի խոնաւ տեղւոջ ․ և յետ բազմաց աւուրց՝ հրամայեցաւ երթալ հանել և տեսս զի ապականեալ էր և փտեալ, որ չէր ի մեք պիտանացու ։ որով օրինակաւ յանդիմանեաց Տր զհպարտութիւն յուդայեանց և երուսաղէմացւոց՝ վասն կռապաշտութեան նոցա ։ և ես (ասէ) եղէ իբրև զգօտի փտանելին այն ․ ապականեալ և փտեալ միջօք, որ ոչ իմիք եմ պիտանացու ․ իբրև զանմի եանհամ կերակուր յարուցս ձգելի։

✡ Իբրև գլխինոց սնգերեսք ․ և այլն ։)

Ս եձոճն է անմըլկար, եանկատար սաղմն, որ ունէ ՚ի թիւ մարդոյ ․ վն որոյ և յօրէնսն՝ ոչ մարդասպան համարիւր ․ որ զկին յղի հարեալ վրիժեցուցանէր անմըլկար, զի անմըլկար սաղմն ․ ոչ համարիւր մարդ կատարեալ, այլ կես ։ Ս ու որոյ և տուգանն կեսով ուրէլ հրամայեցաւ, Տես ելից իա ․ 22 ։ Որդ՝ այն որ բազմագանակ և երկայնակեաց իցէ, և անձն ոչ լցցի ՚ի բարութէ, որոյ և գերեզման ոչ գտցի, զվիժածն լաւ համարի Սողոմոն քան զայն ․ Ժող ․ զ ․ 3 ։ և ես ասէ իբրև զվիժած՝ անգրելի եղէ ՚ի թիւ և ՚ի համար մարդոյ, վն կորուսման ծննդեան կենաց առաքինութե ․ և վն գլոման զբարոյական մահու մեղաց ։ զի քրիստոնէական հաւատն՝ նկարմամբ առաքինութեան կենդանանայ և գեղեցկանայ ․ և ես անհա զայն չունիմ՝ ասէ թէ քրիստոնեայ անիցիմ՝ և մարդ ։

✡ Իբրև զհանդերձս ինչ դաշտանորեայ ։)

Որպէսն իբրև զհանդերձս դաշտանի կնոջ՝ զաղտագոյ արեամբ մեղաց ։

✡ զՍորբորբ չորից անօրէնութեան ասպտոյն ։

Պիտելի է, զի Տր Մովսէս գանկատեցաւ և սպառնացաւ զպատիժ ՚ի վերայ Պամիսակոսի, Պաղպայ, Սուրբայ, Եդովմայ, որդւոցն Ամոնայ, Մովաբու, և որդւոցն Յուդայ ։ մեղքն Պամսակացւոց էր, զի կորեին պղծիս Պաղպայադացւոց սղոցօք երկաթեօք ․ և պատիժ նոցա էր առաքումն հրոյ ՚ի տունն Ազայէլի ։ և այլքն յայտնիք են յառաջին և յերկրորդ գլուխն Ամոսայ Մարգարէի ։ Իսկ երրորդ և չորրորդ անօրէնութե կոչէ ոչ զկրկնելն մեղաց, այլ թէ Տր համբերէ մինչև ցերրորդ ազգս և դարս, և ՚ի չորրորդին հատուցանէ ըստ արժանեաց ․ որպ մեկնէ Ս Եփրեմ Լամբրոնացին ։ զի և Տր վն սիրելեաց խոստացաւ առնել զողորմութի մինչև ՚ի հազար ազգս, համբերեաց տալ զպատիժ, մինչև ցչորրորդ ազգս ։ որով ցուցանի թէ՝ որքան առաւ իցէ ողորմութիւն Այ, և որքան նուազ արդարութիւն ՚ի հատուցանելն ․ և ոչ թէ ըստ նիւթոյ զի արդարութիւն Այ՝ իբրև զելանս (?) հըչակի ՚ի Պաւղոսէ ․ սակայն Տր ոչ թէ ըզ մեղս անցելոցն՝ տայ որդւոց նց ․ այլ եթէ մնացեն ՚ի մեղս առաջնոցն յամառեալք ․ զի Եզեկիէլիւ, խափանեաց զայս վճիռս ախմարաց (?) ․ որք ասէին հարքն կերին զագոխ ․ և որդւոց ատամունքն առին ընդէմ որոց ասաց, ոչ այդպէս ․ այլ անձն որ մեղիցէ՝ նոյն և մեռցի ․ Եզեկիէլ ․ ԺԸ ․ 2 ։ և յօրէնսն՝ ասաց թէ, մի մեռցի որդին ․ փոխանակ հօրն ։ Իսկ Սբ Ս արդարապէս, չորրորդին իմանայ ․ ոչ զՊատերն և զազգս, այլ զլրումն մեղաց, որ ժամանէ մինչև ՚ի վերջին անզղջութի ․ ՚ի կամաց, ՚ի գործոց, և ՚ի սովորութենէ սկսեալ, և առ անզղջութիւն դադարեալ ։ Իսկ թէ վն էր զԵդոմ յիշէ՝ և ոչ զայլսն ։ Մեկն Սախ ըստ գրոյն ․ թէ այն եկն ՚ի միտն ։ Երկրորդ՝ զի Եսաւ (որև վասն կարմրութեան Եդոմ կոչեցաւ) էր համամայր և համահայր ընդ Յակոբայ ․ բայց որ քան սիրէր ըզ Յակոբ՝ մայրն Ռեբեկա, այնքան նա ատէր զնա, որքան և նա ՚ի հօրէն սիրիւր ․ որ կամէր և զտէր մօրն յինքն ձգել ։ և այն զի երկիցս խաբեցաւ ՚ի Յակոբայ ։ այլ որպ Եսաւ ատէր զՅակոբ, այսպէս և միոյ մինն իմ ասէ զհոգին ․ և զի ՚ի չորրորդ աստիճանն մեղաց ժամանեցի, կայ և մնայ ինձ սատակումն ըստ հոգւոյ յաւիտենական մահուամբ, զոր ինձէն ես պատրաստեցի ։

✡ (Ը) Զվերանին իւր գիտունսն նուաճեսցեն ․ առ հնագոյնն ծառայութեան ։)

Սիրոյ՝ առ Լոթիա ասի մոլոքի ․ և առ Եբրայեցիս մելէք ․ որ ասի թագաւոր Նոցա՝ կամ իշխան ։ Ասացի որ առ մեզ գրի Ղևտ ․ ԺԸ ․ 21 ․ ՚ի սերմանէ քումմէ մի տացես ծառայել իշխանին, առ Լաթինսն գրեալ է մոլոքի ․ որով իմանիւր երկիւղ նոց կառավարչին՝ կամ արեգակն, որ բարձր է և փայլէ ՚ի վերայ լուսոց որպ իբրև զթագաւոր ։ Որդ՝ մոլոք առ մեզ ․ և

ծնունդ առ յաւէտս · եւ Դիւրէ առ հրեայս , եւ Երեգակն · շնչ որդւոյն Ամոնայ · 3 Թագ · Ժ · 7 ։ որոյ ՚ի պաշտաման՝ զորդիս իւրեանց անցուցանէին Ամոնացիք ՚ի հուր ։ 4 Թագ · ԻԳ · 10 ։ Երեմ · ԼԲ · 35 ։ Հեթանոսք զկուռս իւրեանց պաշտէին կամ ՚ի ներքոյ վարսաւոր ծառոց , եւ կամ ՚ի ներքոյ վրանի ։ Ուստի ՚ի մողոքայ կոչեցաւ անուն վրանին , վասն [illegible] · որ ՚ի ներքոյ նորին վրանին՝ անուանեալ մողոքայ դիւաց զոհէին Ամոնացիք զորդիս իւրեանց՝ անցուցանելով ընդ հուր ։ Որդ՝ եւս (ասէ) զվրանն մողոքայ՝ զնոյն իրարանն դիւաց՝ ուր ընդ հուր անցուցանէին զորդիս իւրեանց Ամոնացիք , այսրէն առի ՚ի ժառանգութի· իւր թէ զօրինակ առհաւատչեայ յաւիտենական տանջանացն՝ այսրէն ժառանգեցի։ քանզի՝ սիրտ մեղաւորին՝ է դժոխք ժահահոտեալ · որպ եւ Ոսկեբերանն ասէր ՚ի ձառս ագահութե թէ , ՚ի կռոցն բագին է թէ երթայցես , զնոխազաց եւ զարջառաց արիւնս եւ զշարիծս տեսանես · իսկ յագահութե բագին , զմարդկան արիւն եւ չարաւ ։ ոչ զոհեմ ասես արջառս եւ ոչխարս , զմարդիկ զոհես՝ զհոգիս խոստունս եւ զատունս · զոմանս սովով , եւ զոմանս հայհոյութբ ։ չէք քան զայն զոհ մոլեկան տեսանել , ուր հոգիքն մեռանին , եւ մարմինքն կոտորին ։ Եւ եւս (ասէ) զխորան իմ արարի վրան մողոքայ առ ՚ի զոհել զհոգին իմ դիւաց ։ կամ զվրանն մողոքայ՝ փոխանակ դժոխոց առի ինձ ՚ի ժառանգութի՝ փոխանակելով ընդ երկնից կամարին ։ որ համաձայն այսմ՝ ասէ զկնի։

✿ [illegible]

Որպ ասի ՚ի մեկնութեն Կոռնելիոսի, գործ · Է · գլուխ։ [illegible] աստղն է արուսեակն, կամ արեգակն , որ ՚ի վր աստեղաց վն պայծառութե եւ փայլման՝ է որպ թագաւոր աստեղաց ։ Որդ՝ լքեալ եւ թողել ասէ զերկնային խորանն՝ որպ հրեայքն թողին զխորանն վկայութե՝ եւ պաշտեցին զվրանն մողոքայ եւ զաստղն [illegible] ռեմփայ զարուսեակն · այսպէս եւ ես թէպէտ զվրանն մողոքայ եւ զարուսեակն ոչ պաշտեցի ասէ · սակայն՝ ցանկականիս եւ ցասմնականիս պաշտօն տանելով , զերկնային խորանն լքի եւ թողի · այսպէս , ոչ խոկալով զերկնայինսն , այլ՝ զերկ-

րաւորս · ըստ Պօղոսի թէ , լալով ասեմ զթշնամեաց խաչին Քի , որոց աճ որովայնն է՝ եւ փառք ամօթն իւրեանց , որք զերկրաւորս եւ եթ խորհին ։ բայց որ ասէ թէ, [illegible] , ոչ գտանի յԱ՛ծայն գիրս , թէ հրեայք ՚ի սինա պաշտեցին զայլ ինչ՝ բաց ՚ի յորթոյն , զոր արար Ահարոն ։ եւ ՚ի բեղբեգովր պղծեցան ուտելով զզոհեալս եւ զմեռելոտիս Մովաբացւոց , խառնակելով ընդ դստերս նց · եւ երկիրպագանելով կռոց նց · Թուոց · ԻԵ · 2 ։ եւ բանն Ամովսայ եւ Ստէփաննոսի ոչ ցուցանէ թէ հրեայք ՚ի Սինա զկուռս բաբելացւոց պաշտեցին · այլ թէ վն ապառնի կռապաշտութե նց սպառնացաւ Այ փոխել զնս գերութբ ՚ի բաբելոն ։ Ամով · Ե · 25 ։ եւ Գործ · Է · 42 ։ որ այս կատարեցաւ ՚ի ժամանակս Ովսեայ թագաւորին Իէլի · եւ Սաղմանասարու թագաւորին բաբելացւոց · որ Սաղմանասար զմետասան ցեղսն գերեաց · 4 Թագ · ԺԷ ։ Իսկ թէ ռեմփա , կամ Ռեմփա , եւ Քիւան , էին մի եւնոյն · եւ թէ զի՞նչ էին , տես ՚ի · Ծա · գլուխ սոյն գրքոյս , ՚ի ձառս որ ՚ի վր Սնասէի ՚ի վր Քիւան բառին ։

✿ [illegible] ։) Յսմիքն յանմեղութեն զոր յառաջագոյն ընկալայ · զի շնորհ առաջինն նախկին ասի վն սրբելոյն զսկզբնական մեղսն · որպ եւ ապաշխարութեն երկրորդական , որ զներգործական մեղաց զվէրսն բուժէ ։ Սն որոյ երկրորդ տախտակ կոչի զկնի նաւաբեկութե ։ կամ նախնի շնորհ կոչէ զպատկերակցութին հոգւոյն առ Այ, որ մեղօք նսեմանայ · եւ ՚ի նմանութենն Այ (որ ըստ անմեղութե) եղծեալ ապականի · եւ երկրորդական շնորհ է՝ ծրխապէս արդարանալն Քսիւ · վսյ զկնի ասէ թէ , [illegible] հագոց · եւ այլն ։ Ուստի Կոռնելիոս (՚ի վր այսմ՝ արասցուք մարդ ըստ պատկերի մերում) ասէ թէ , այս պատկերս կախի ՚ի մարդկայնոյ կամաց · եւ կորուսանի ՚ի մեղանչելն , բայց շնորհիւ եւ արդարացուցմամբ վերաըստանի եւ վերանորոգի։ Ուստի Պօղոսն Եփես · Դ · 20 , ասէ · նորոգեցարուք հոգւով մտաց ձերոց · եւ զգեցարուք զնոր մարդն որ ըստ Այ հաստատեալ է արդարութբ եւ սրբութբ ։

✿ [illegible] ։)

Գիտելի է , զի թէ վասն առաջնոյ կը-

մանն

մանն է քանս, աՀա ինքն կոչեցեալ էր 'ի Հաճառն. եւ ոչ որ կոչէ յԱ՟ծ, եթէ ոչ՝ նախամանաչեցեն։ Եւ եթէ նախամանաչեցեալ էր յԱ՟ծ, ուրեմն եւ 'ի ժամանակի կոչեցաւ։ ապա զկամբ ասէ զինքն խոստացեալ Ս՟ծոյն կոչմանն։ Յայտ է թէ, իսկ ՅՍ՟ փարդապետս մի 'ի Հարսանիս պատարագին կոչմանն. զոր ոմանք յուղարկեալ գնացին ասէ յագարակ իւրեանց. ոմանք 'ի վաճառ իւրեանց. այսպէս եւ ես ասէ 'ի Հարսանիս գառինն կոչեցայ 'ի ճաշակումն երկնային խրախճարանին. բայց մի յուլութեանս եւ երկրասիրութեան՝ անարժան գտայ կոչմանն. որ ոչ թէ դու ժլատ էիր եւ մախացող. (զի 'ի քոյ կողմանէ կոչեցեր) այլ ես յուլացեալ զերկրաւոր զբաղմունսն պատճառելով՝ եւ զՀեշտութիւս մարմնոյ անուցանելով, ոտնաՀար եղէ կոչմանդ, եւ ոչ եկի 'ի Հարսնարանդ, 'ի ճաշակումն ընթրեացդ։ *Աղբեւ Ձրաբերոց։) ԱՆԸնդդեմ Ս՟ծաբանական առաքինութե Յուսոյն ասէ զվՀատին՝ եւ յուսաՀատին, այլ ըստ որում 'ի մեղս իմ նկատեմ ասէ, եւ 'ի քոյդ արդարութիւն, ընկիմ ոչ զյուսաՀատեալ։ զի Յուսոյն առանց արդեանց յանդգնութի է, եւ ոչ է յոյս։ այսպէս Հիւանդ յուսաՀատի մի տախտակի իմիք զոր կամի դառնալ կազմել. եւ տեսանէ զնա անյարմար՝ կամ վասն բեկմանն, եւ կամ վս տատասուեն. որ ոչ թէ արՀեստն իւր տկարանայ. այլ ենթակայ նիւթոյն է պակասութին, եւ ոչ արՀեստին։

* Իսկ գորցեալ. եւ այլն։) Այսինքն, 'ի մեղս իմ նկատելով՝ ճանաչեմ զիս իբր տարագրեալ՝ պատկառեալ, եւ այլն։ բայց անկեալ կելով 'ի քեզ՝ եւ խմանալով զքեզ գթած, Հզօր՝ եւ մարդասէր. (զոր եւ դու տեսանելով զիս ոչ զղջացեալ՝ եւ ոչ զպարտութի խոստովանել, որ մեծ Համարիս զՀառաչ սրտի եւ զՀեծութի, զկսկիծ շրթանց 'ի պասքեցմանէ սրտիս. եւ այլն.) վերստին կազդուրիմ եւ յուսադրիմ։ թէպէտ զայսօրիկ ներգործապէս ոչ է եղեալ, այլ զօրութե է իմանալի։

ԳԼՈՒԽ ՔՍԱՆ ԵՒ ՄԻ ԵՐՐՈՐԴ։

[illegible]

ԲԱՆ ԻԱ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԽՈՐՀ.)

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Այսինքն՝ ինքնավաճառ, ինքն 'ի մաՀ վաճառեալ. եւ զիս ընդ մաՀու մեղաց վաճառեալ. որ ընդդէմ է ոմանց՝ որք միշտ զսատանայ պատճառեն 'ի մեղանչելն. ոչ իմա, որ զօձն պատճառեաց. եւ ոչ Ադամ՝ որ զկինն։ Այլ ես ասէ՝ ոչ եւ Ս՟ծ ասաց մարգարէին թէ՝ կորուստ քո 'ի քէն է Իէլ) անձամբ իմով զիս ինքնին 'ի մաՀ մեղաց դրուեցի եւ վաճառեցի. որոյ փոխանակն եւ գինն՝ է յաւիտենական մաՀն դժոխոց։

* Ո՛չ հողի [illegible]։) Այսինքն՝ մարդոյ նման ոչ կացի երբէք 'ի յոտին. այլ չորքոտանեաց նման յերկիր կորացայ. եւ ոչ սիրտ մարդոյ ստացայ ըստ Դանիէլի մարդկութեան բանականութեան, որ վատթար գտայ քան զանասուն առիւծն, որ եկաց 'ի վերայ ոտին՝ եւ սիրտ մարդոյ ստացաւ։ Դան. Է. Դ։ այլ ես գոլով մարդ կենդանի, խոզոյ նման յերկիր կորացայ 'ի Հեշտութիս աշխարՀի։

* ( ) [illegible]։) Ոչ ցեցն 'ի Հանդերձի, եւ որդն թրթուր 'ի փայտին եւ 'ի խնձորենիս ստարք 'ի բնութենէ փայտին եւ խնձորին թուին (բայց յայլեանց բասեալք զնոսին ուտեն եւ ժանտացուցանեն)

պայպէս և մեղքն յետամնական և օտար 'ի բնութէս գոլով յինէն ծնեալ, զամ տեսակս առաքինութեց ուստ և ժամանակացուցանէ. ոչ և ժամանակաւոր զգեղեցիկ կեանս : կամ օտար ժամանագործ ասէ զսաղմնս, որոյ չար կամացն ագարակագործ եղէ. զի արժան է մեղաւորին (որ հետևէ 'ի ծառայութենն Այ և յարի առ բելիար 'ի յագարակ աշխարհի) առաքիլ 'ի յագարակս առ 'ի արածել զխոզենի բղջախոհութիւնս : քանզի և բելիար թարգմանի ժամանամահ, ոչ ասի յանուաուէ Աստուածանութեն : համաձայնի և Սբ վարդապետս, որ զկնի աւելյոյն. օտար ժամանագործս արժանապատիժս, ասէ. [illegible] (այս [illegible]) [illegible] : այս բազմացուցի

զզօրս ձախակողմեան դիւաց։

✻ [illegible]) այս խմոյս ծուլութեբ' դիւաց կայքաւնաց տեղի եսու. զի մինչ դեռ տեսանեն զոմն ծոյլ 'ի յաւաքինութիս անհոգացեալ, վաշ վաշ կարդան. և ոչ զրմբռնեցել մուկն 'ի կատուէ 'զնովաւ խայտան. ոչ և գաղացիք ցորեանս Սամփսոն յարձակս էր' անհանգիստ և 'ի կասկածի էին. այլ յորժամ ըմբռնեալ կուրացուցին, մեծ տօն ուրախութ առնէին' խաղալով և խաղացուցանելով. Դատ. Ժզ. 21:

✻ [illegible]

[illegible])

Դատաւորք են դևքն. որք ոչ յայտնապէս դատեն և խոցեն, այլ պատրուակաւ առաքինութ 'ի կեղծաւորութ ձգելով : ուստի 'ի վր այսմ Սաղմոսին. Ժ. 8. նստի դարանել ընդ մեծամեծս, ասէ Սբն Երոնիմոս Լամբրո', որք 'իմարտ կրթեցին զանձինս, նց ոչ յայտնի, այլ 'ի ծածուկ դարան նստի. և զնյն մարտի ընդդէմ նց զպատուիրանն առնու. և զխաւարն լոյս կերպացուցանէ. պարտ է քեզ ասէ 'ի վր օրինացն յանցաւորաց բարկանալ' որպս զփենեհէզն, և զայն ծածկեալ. թէ բարկութ մարդոյ' զարդարութեն Այ ոչ գործէ : պարտ է քեզ' զի մեծ ես իմաստութբ զքանքարդ 'ի գործ ածել. և զայն մուանալ տայ թէ ո՞չ այն որ զանձն ընծայեցուցանէ 'նա է ընտրեալ. այլ զոր Տրն : և այսպէս զորբեալսն 'ի մեղաց' և յամբծութ ձանապարհին կացեալսն, բազում անգամ դաղտնի և ըստ պատուհիրանին Ջանայ սպանանել : և դարձեալ 'ի վր այնորիկ' դարանի յափշտակել զաղքատն, ասէ թէ, տես դու զչարին Ջան. թէ ոչ

յայտնէ հոգին Այ սուրբ. զի միշտ դարանի. յայտնի ոչ ցուցանէ զորոգայթն. զի տեսլով զի խորշիլ ունի 'ի չարէն մարդկութիւ յորժամ ճանաչէ : և կործանի այնր աղագաւ' զի զչարն բարի գիտէ. քանզի դարանէ հանապազ. և տեսեալ զա' զի ընդ հարկաւոր կրիցն խոնարհի. կամ 'ի կերակուր, կամ 'ի ստացուածս, կամ 'ի սէր, անդէն յորջէն արտաքս ելեալ 'ի վր յարձակի. և զհարկաւորն յանչափութ ձգէ. զկերակուրն' յորկրամոլութ, որ արտաքոյ էր հարկին' և 'ի հեշտասիրութ : զստացուածն արտաքոյ հարկին' յարծաթսիրութ : զսէրն յեղաշրջեալ' փոխարկէ յաղտեղութ : և այսպէս այս կրիւք Ջանայ յափշտակել զինքն

զաղքատ մարդկութիւս :

✻ [illegible] և այլն Այժինքն' զայնս և զմեզս որք վանեցան չարչարանօքն Քի, ոչ վանեցի. այլ առաւել զօրացուցի թմրութբ իմով 'ի վր իմ : Իսկ վշնեյն է' ըստ այսմ, այժմիկ իշխան ձիս ասորիկ' ընկեսցի յարտաքս : վանեաց և ըզմեղս. ըստ այսմ, անարգեսցէ զչարն' և ընտրեսցէ զբարին : զի Քի զբարին բնութեաէառ. և զչարն մեղաց խոտեաց : Իսկ ես իմով մեղկութբս (ասէ) առաւել զօրացացի

ցի զնոսա:

✻ [illegible] և այլն :) Այժինքն, վսն իմ անօրէնութես' անուանդ Այի հայհոյի 'ի դիւաց. ոչ վս իմ 'ի մէջ հեթանոսաց : զի յորժամ ես մեղանչեմ' և դու զթած գոլով ոչ առժամայն պատժես, 'ի գթութէդ դևքն պատրեալք հայհոյեն զքեզ' ոչ զսիրող մեղաց. ոչ արդար' և ոչ ատող մեղաց : կամ ոչ կարող ազատել 'ի մեղաց: զի տեսանեն զինքեանս վս միոյ ապստամբութեան դատապարտեալ 'ի քէն. և զինձ ներելովդ և դարձմանս սպասելովդ, անիրաւ զքեզ չարահամբաւեն. և ես ըննիմ այսմ հայհոյութես որ առ քեզ' պատճառ և առիթ : Արդ' ըստ գրոյն անուանն Այ վս հրէից հայհոյիւր 'ի մէջ հեթանոսաց. քանզի հեթանոսք տեսանելով զնս գերեալս և նուաճեալս 'ի ներքոյ ծոյ իւրեանց. անկարող ասէին զպաշտեալ Այծն 'ի նոցանէ. և ոչ կարող 'ի փրկել : այսպէս ասէ և Կլուռնէլիոս. Եսայեայ. ԾԲ. 5: հայհոյի անուանն իմ վասն ձեր 'ի հեթանոսաց. այսինքն 'ի քաղդէացւոց, զի այսոքիկ հրէից առարկեն զտկարութիւնս Այ իւրեանց' թէ ոչ կարաց կամ կարէ ազատել

զմ

զնա 'ի ձեռաց Նաբուգոդոնոսորայ. Թէ եւ 'ի հրէից՝ որք տրտնջան ընդդէմ Այ. Թէ զինչ եւս եթող ըմբռնել՝ և թոյլ տայ արգելանել 'ի գերութ. վն որոյ ասեմք 'ի նոցանէ 'ի ճշմարտէն Այ առ Իսրայէլ և առ կուռս քաղդէացւոց՝ իբրև առ հզօրագոյնս դառնան, ցուցանէ Այ զինքն հոգացօղ ժողովրդեանն և անուանն իւրոյ. ուստի առ 'ի ազատել զանուն իւր 'ի հայհոյութէ, խնդրն առաջի զԿիւրոս, որ զժողովուրդ իւր 'ի Բաբելոնէ ազատիցէ. և այլն : Իսկ Սրբն Պօղոս. Հռո. Է. 23, հայհոյել ասէ անուանն Այ յայնոցիկ, որք գիտակք օրինաց գոլով՝ անօրինաբար կենցաղավարեն. որ օրինօքն (ասէ) պարծիս, յանցանել Է օրէնսն՝ զԱծ անարգես: ուրեմն և որ քրիստոնեայ պարծի, և հեթանոսաբար գործէ, զինաց հայհոյել տայ զանունն Քի, և ծաղր առնել :

* Հորոտոծս հորոտոծոց (այսինքն պատուհաս՝ փոխանակ պատուհասից) ծանոյց երերոց. և այլն :)

Նաև 'Ջորեկի՝ և երեկոյ . որք 'ի բազմանալն զօրվ ածեն յՃի : Այլ՝ թրթուրն է որդն ծառոյ . որ զծաղիկս ծառոց՝ եղտերեան կերեալ ապականէ : մարախն, Ջորեկն, և երեկին, են նոյնանեռք . բայց տեսակաւ զանազանք . թէպէտ երեկին իմանի և ժանկն. զի՝ բորբոսումն տընկականաց իբրև բորբոտութի ծառոց, որ կերեալ փտեցուցանէ զծառն . ոչ երևի յանտառախիտ տեղիս 'ի պտղատու և յանպտուղ ծառս : Բայց Կուռնէլիոս՝ Ղևտ. ԺԱ. 22 : զմարախն, զխարագուլ, զՋորեակն, և զօձամարտն, ասէ 'ի տեսակէ մարախաց : մարախն Ջորեկ ասի՝ յորժամ ծնանի . խարագուլ ասի՝ մինչ սկսի ունել զթևս . և մարախ ասի՝ մինչ կատարեալն է : Նմանապէս և օձամարտն է 'ի տեսակէ մարախաց՝ որ ընդ օձից մարտնչի: Այլ՝ իւրաքանչիւրքն ոց՝ են ուտիչք, և 'ի փոքրիկ կազմութե մեծապէս վնասակարք . որ եթէ պատժականք ոչ իցեն, ով ոք հաւատալ կարէ թէ այնքան փոքրիկ մարմնով կիսաթռչուն ժժմունքն . կրծելով և ուտելով զայնքան անտառս և զանդաստանս, կարիցեն զսով բերել յաշխարհի, որք իբր ածելեաւ սրբեն զծաղիկս՝ զբոյսս՝ և զդալարս երկրի : ուստի և յԵգիպտացւոց ածելիք կոչին ասէ Կուռնէլիոս: Այլ՝ այսոքիկ չորիք կենդանեօք Սրբն Սերաէս Լամբրոնացի իմանայ զչորս թագաւորս՝ գերիչս հրէից . զՓուա արքայն ասորւոց . զԹագղաթփաղասար . զՍաղմանասար . և զՍենեքերիմ : և Կուռնէլիոս յայլմէ առեալ . Յովելեայ . Ա . 4 . իմանայ զԹագղաթփաղասար, զՍաղմանասար, զՍենեքերիմ, և զՆաբուգոդոնոսոր : և կամ զչորս ազգս խոշտանկիչս Իէլի՝ զպարսիկս, ըզմարս, զյոյնս, և զհռոմայեցիս : Բայց 'ի պարսից և 'ի մարաց՝ որոց թագաւոր էր Դարեհ և Արտաշէս, ոչ գերեցան հրէայք, այլ ազատեցան և դարձան յԵրմ 'ի ժամանակս Զօրաբաբէլի : Բայց զի Յովէլ թէպէտ մարգարեացաւ յաւուրս Եզեկիայ թագաւորի (որպէս ասի 'ի խորագրի մարգարէութե նր) սակայն մարգարեացաւ որ ինչ լինելոցն էր 'ի ժամանակս Նաբուգոդոնոսորայ, ոպ ասէ Սրբն Սերաէս Լամբ" :

Ուրեմն այսոքիւք չորիւք կենդանեօք ապականչօք, իմանի չորից գերութին՝ հրէից, որ եղև 'ի ժամանակս Նաբուգոդոնոսորայ՝ և Յովակիմայ արքային Յուդայ: Առաջինն՝ զի եկն Նաբուգոդոնոսոր յԵրմ, և եղև նմա ծառայ Յովակիմ, զամս երիս: 4 Թագ. Իդ. 1: Երկրորդ՝ ապստամբեցաւ 'ի նմանէ Յովակիմ. և ազդմամբն Այ եկին մեկնակիզէնքն Քաղդէացւոց և այլոց, և ատակեցին զբազումս 'ի հրէից. Տես 'ի նոյն գլուխն : Երրորդն եղև 'ի ժամանակս որդւոյն Յովակիմայ . որ վերստին իւրովն եկ Նաբուգոդոնոսոր յԵրմ, պաշարեաց զնա, գերեաց զՅովակիմ, և տասն հազար այր զօրաւոր . և տարաւ 'ի Բաբելոն . Տես 'ի նոյն գլուխն : Չորրորդն եղև 'ի ժամանակս Սեդեկիայ, որ (մէթթանիա) կոչիւր որ նշկահեաց զՆաբուգոդոնոսոր . վն որոյ եկ Նաբուգոդոնոսոր չորրորդ անգամ 'ի վերայ Երմի, ըմբռնեաց զՍեդեկիայ 'ի փախչելն . զորդիսն նր սպան առաջի նր, և զաչս նր կուրացոյց . և տարաւ 'ի բաբելոն : և առաքեաց զՆաբուզարդան դահճապետն՝ որ այրեաց զտաճարն . և զմնացորդսն հրէից վարեաց 'ի բաբելոն . 4 Թագ. 25 . տես զբոլոր գլուխն : Այլ՝ չորիւք ժըժմամբք և զեռնօք ապականչօք, իմանայ Սբն Գրիգոր զտեսակս մեղաց . որոց իւրաքանչիւրն կերեալ սպառէ զընդդիմակ իւրն զառաքինութիւն . որք են իբրև ծաղիկք հոգւոյ, զի հպարտութին սպառէ զխոնարհութին . նախանձն զսէրն . և բարկութին զհեզութի . ընդ սոքօք և այլք իմաստասիրեան:

✵ [illegible] :)

Ըայնքն՝ զմեղս ստեղծանել պատրաստեցայ մտածմամբ և հաւանութբ, քան թէ սատակել զնոսին մռուացմամբ և ոչ հաւանութբ. ոչ ասի վն էակի մտածութն թէ, գոյանայն նր մեր մտածումն է, և ապականութն նորա է մեր մոռացումն. պայպէս է և զմեղաց. ուստի Ըռաքելոյն ասէ, ցանկութի յղացեալ զմեղս ծնանի. և մեղքն կատարեալ զմահ ծնանի : և ըստ Յոհան թի, յղացաւ զցաւս՝ և ծնաւ զանօրէնութի : և Երրորդ ստեղծ 'ի սրտի իւրում զչար խորհուրդն ամենայն երնջոց. 3 Թագ. Ժբ. 33:

Ըրդ՝ զի մեղքն ոչ է իմքնադոյ գոյացութի. վն որոյ ոչ ասի Ա.Յ ստեղծեալ, այլ 'ի թիւր մտաց, զի առանց Ա.Յ եղև ոչ ինչն մեղաց. և ոչ է Ըծ պատճառ մեղաց. վն որոյ ստեղծանումն մեղաց՝ է 'ի թիւր բաղձանաց. 'ի կամաց՝ և 'ի հաւանութէ բանականին, զորս մարդ հետևելով կենդանացուցանէ և ստեղծէ. և ոչ հետևելով սատակէ և մահացուցանէ 'ի ձեռն զղջման և ապաշխարութն :

✵ [illegible] :)

Ըայնքն՝ զմեղսն իբրև զմարտիկս մահապէս՝ 'ի գլուխ իմ հաւաքեցի առ 'ի ապրստամբել Ա.Յ:

✵ [illegible] :)

Ոչ թէ մեղքն կշտամբէ զմեղանչօղն, այլ պատճառ լինի կշտամբութէ. պյսպէս Ըռաքեալ 'ի կշտամբանս իւրոյ անօրէնութե՝ առաջաւ զէշն անխօսուն. 2 Պետ. Բ. 16: կամ ոչ ասի. խրատեսցէ զքեզ չարութի քո, և կշտամբեսցէ զքեզ անօրէնութի քո. զի մեղքն իւրով ոգեղութբն յանդիմանեալ կշտամբէ զմեղօղն իւր իբրև զխիմար. և օրոք իւրոյն մտաստակալի :

✵ [illegible] :)

Ըդամանն է՝ որ և անսասան և անխրատ. կամ թէ ապառումն է անատրիկ. իբր թէ աշտարակ կանգնեցի ես ինձ զմեղս իմ իբրև զանառիկ և անկուանելի բերդ. որ այն քան զօրացուցի, մինչ զի անկարանամ այլևս մարտնչիլ ընդ նմա : կամ զի ներհակս ասէ զդևս, որք անխրատք են և անսասանելիք, որք միշտ գանակոծին 'ի քաջ առաքինեաց և ոչ խրատին և դադարին 'ի մարտնչելոյ ընդ նոսա :

✵ [illegible] :) Ըն՝ ընդ առաքինութն որ քաղցր են, խառնեցի և զմաղձ դառնութե, կեղծաւորութե և հպարտութե :

✵ [illegible] :)

Ըայնքն՝ առ ստեղծօղն ներդաւ որ և խոնարհանկ, զի 'ի դառնալս ուխտեմ ոչ ևս մեղանչել. և առ քահանայկուն հաւատարիմ զի միշտ 'ի նմանէ հրաժարիմ, և անդէն նորէն կամացն հետևիմ :

✵ [illegible] :)

Ըայնքն՝ բանիս զղջականի որով յանդիմանն լինիլ համարձակեցայց. որ այնքան ըղձնա ատեցող գոյ, և ոչ 'ի գարշելեաց իմեքէ 'ի բաց փախեայ. և որպէս նմին սպասաւոր գտայց՝ ունելով իբրև զնպաստ զշրթունս իմ պղծեալ, և գոլով անձամբս այր տառապեալ :

✵ [illegible] :)

Ըայնքն՝ ոչ թէ կարելի էր զիմ հոգիս տեսանել ոգեղ և նուաղեալ, և 'ի վերջին թելն հասեալ, յամենից տեսողաց ողորմեալ լինիւր. որ վն աղտեղութեան իւրոյ դարձեալ է որպէս զտնտես և զքուրմ կուոց մեհենի Ճենճոտեալ՝ արիւնաթաթաւ և սևացեալ զգեստիւ : որ թէ երեսօք իմանի հոգին, ասէ Երեմ. Ողբ. Դ. 8. սևացան և րեսք նոցա իբրև զածուխ : և զի մի՛ ծանր թուեսցի ումեք զայս ասելս, քանզի մի և նոյն է (ասէ) զկուռս պաշտել. և զախտս մեղաց. ոչ և Ըռաքելոյն զորովայնամոլութին և զարծաթսիրութին, կռապաշտութի կոչէ :

✵ [illegible] :)

Ըածին և վիճակ Ա.Յ 'ի ձեռումն, էր իմ. ըստ այնմ, եղև բաժին տն ժողովուրդ իւր Յակոբ, և վիճակ ժառանգութե իւրոյ իմ: այլ յայնժամ հովիւքն իմ 'ի զվիճակն Ա.Յ արարին անապատ 'ի բարեաց գործոց. ան խնամ թողլով առանց խրատուց և քարոզութեց, և խոպան առնելով : նմանապէս և ես (ասէ) զվիճակ քո զհոգիս իմ, որ է բաժին քո և ժառանգութի, անապատ արարի 'ի բարեաց : կամ ոչ քահանայքն և դպիրքն 'ի ձեռումն զիմ, և ես 'ի նորումն զքրիստոնեայս արարի անապատ առանց քարոզութե և խրատու. Երեմ. Ժբ. 10:

✵ [illegible] :)

Ըայնքն՝ զի որդ զանձն իմ մարդ ասացից. որ ամարդի և ապերախտ եմ առ բարերարդ.

զի Աշխարհն մարդն՝ զերախտիս բարեկամին-
ճանաչէ ։ Ուստի Պղատոն՝ զՔրիստոսէլ
կոչէր ջորի վասն պքաջողութեն ․ զի ՚ի կեն
դանութ վարդապետին խորոյ բացեալ զՀա
մալսարան՝ ուսուցանէր հակառակ Նորին
վարդապետութեն ։ Եւ Արիստոտէլ ընդ եմ ապե
րախտից ոչ կամեցաւ զօրէն լինել աշա
կերտ ․ թէ ցուցանք իր է՝ և անդէպ, ոչ ճա
նաչել զբարերարութին ։ կրկին ուրեմն ցու
ցանք է և գարշելութն ապերախտ որդւոյ
առ հայր ․ բայց եռապատիկ ցուցանք է առ
առատաձեռն և բարերար Հայրն ։

✻ Երկրորդ նշանացս փառաւորութեան ․ և այլն ։)
Յայտնիքն՝ որպէս կոչեցայց մտաւոր և իմացա
կան, որ ոչ ունիմ զայս մտաց հայիլ ՚ի
սքանչելիս օրինաց քոց ։ զի լաւ է կոյր ա
չօք, քան կոյր մտօք ․ և լաւ է գթել ո
տամբ, քան գթել ունկամբ ․ ասէ Եղի
չէ վարդապետն ։

✻ Հոմերոսեցոյց շփոթութեան՝ զիմաստից դպրութեան կոփուցեալ ։)
Գրոցն բնաւորից ասէին ՚ի մեզ զգայութենքն ․
զի ամ իմաստութն ընդ զգայութք ՚ի մեզ
մտանեն ըստ Արիստոտէլի ։ Ուստի և մար
գարէն ասէր ․ կուրացոյց զաչս նոցա՝ և ափ
չեցոյց զսիրտս նց, զի մի տեսցեն աչօք և
իմացցին սրտիւք ։ Ահա ըստ գրոյն՝ իմա
նալն սրտի մտաց՝ ՚ի տեսութէ աչաց պատ
ճառի ։ այլ ես ասէ որպէս զգացող և իմացող
կոչեցայց, որ աչս ունիմ՝ և ոչ տեսանեմ ․
ականջս ունիմ՝ և ոչ լսեմ ․ և այլն ։

✻ Տպաւորութեան նկարագրութեան աներծին շնորհի ։)
Յայտնիքն՝ որպէս ՚ի պատկեր Այ և ՚ի նմանութի
նորին ասացայց՝ որ զհոգիս մահացուցի մե
ղօք ․ զի հոգին որքան ՚ի շնորհս է, կենդա
նի ասի ․ այլ զրկեալ ՚ի շնորհաց՝ բարոյա
կանապէս մեռեալ ասի ․ ըստ այնմ, հոգին
կենդանի է վս Այ, և մարմինն մեռեալ
վասն մեղաց ։ Նոյն դու տես զշրջահայե
ցութիւն Սբյ վարդապետիս ․ զի ոչ ասաց
տպաւորութի նկարագրութե աներծին՝ և
լռեաց, այլև յաւել շնորհին ։ զի նկարա
գիր և կենդանի պատկեր բնական Հօր
Այ՝ միածին Որդին է ․ և մարդս ՚ի նմա
նութի նոյն բնական պատկերին ըստ Հո
գւոյն արարեալ ․ որ է մարդոյս մեծ՝ և
աննման շնորհ ։

✻ Սուրբ՝ եւ շարժողական և շնչական ․ և այլն ։)
Յայտնիքն՝ որով հետև ըստ ինքեան ես ին
ձէն առանց Այ ոչ կարեմ շարժիլ և շնչա

և տրել (զի նովաւ շարժիմք և եմք) ու
րեմն եթէ շարժողական և շնչական ես ոչ
կարեմ ասել, քանզի ոչ ես հոգևոր՝ և մտաց
ընդունական չկարեմ ասել ։ ապա թէ ըստ
նախատանաց կերպի առցի բանս, սուտ թի
մտանէ ՚ի բանս ․ զի ահա շարժողական և
շնչաւոր մարդ էր Սբ վարդապետս ․ որով
շարժմամբ և շնչով զինքն գիտէր մեղան
չել ։ ուրեմն ինքն ըստ ինքեան որ ոչ կարէր
շարժիլ և շնչել, վս այնորիկ անշարժական
և անշունչ զինքն ասէր ։ որ թէ առանց քեզ
(ասէ) ով Տր՝ ոչ եմ շարժական և շնչա
կան ․ ապա որքան ես չեմ իսկ բանական
և մտաց ընդունակ ։

✻ Յանդիմանս՝ ի բնիս անարգից ։) Իբր թէ ՚ի
բարեէն Այ թեպէտ արարեցեալ եղէ, սա
կայն ոչ ՚ի պատուհէ, այլ յանարգանս ․ և ոչ
թէ Այ դատապարտութեն իմոյ պատճառ
է՝ և վս անարգութեան զիս արար, այլ ես
զիս անարգելի և անպատիւ արարի ․ Հռոմ ․
Թ ․ 21 ։ Նոյն է և հետագայն թէ, անպէտս
ի շինուածս․ այսինքն անյարմար ՚ի շին
ուած Սբ Եկեղեցւոյ ։

✻ Ստորոգս՝ ի ցուցակս հրաւիրելեացն ։)
Ըստ այնմ, հարսանիքս պատրաստք են, և
հրաւիրեալքն չէին արժանի ։ Մատ ․ ԻԲ ․ 7 ։

✻ Արհամարհոտ մտօք զգեստուցելոյն ։)
Որպ անզարդ կոչեցեալն ՚ի հարսանիս, ո
րոյ ասացաւ ․ կապեցէ՛ք զդորա զոտս և
զձեռս ։ Մատ ․ ԻԲ ․ 11 ։

✻ Յաւէտ և տանջանաց Երեմի խորտակեցելոյ ։)
Երեմ ․ Զ ․ 7 ։ Որպէս որ մեծ ցաւ և տառա
ջանք այն էր ․ որ Այ սպառնացաւ բնակ
չացն Երեմի զիւր խնամոց բարձումն ՚ի նո
ցանէ ։ Նաև յորոց խնամքն Այ բարձցի,
յայտ է՝ զի ամ թշուառութի պատեն զնո
սին ․ ըստ այնմ Դաւթի, դարձուցեր զե
րեսս քո յինէն, և ես եղէ խռովեալ ․ և ըստ
Եսայեայ, եթէ հանես զիս յերեսաց քոց,
լինիցիմ երերեալ և տատանեալ ․ և ամ որ
գտանիցէ զիս՝ սպանցէ զիս ։ Ծննդ ․ Դ ․ 14 ։

✻ Պակասեալ աւուրքս ի հեծութեան, և ընկնոյց
տնօքս ի հառաչմանէ ։)
Սաղ ․ Հ ․ 11 ։ ոչ զբնական կենացն ասէ,
զի թէ զկնի ութսնից ամաց է ցաւ և հե
ծութ, ըստ Դաւթի, Սբ վրդպետս դեռ ևս
երեսնամեայ էր ՚ի գրելն զայսոսիկ ․ որ ըստ
բնական կարգի դեռևս ոչ էր ժամանակ
նորա ցաւոց և հեծութեան ։ Սակս ոչ էր
կենսատէր, թէ զպակասեցմանէ նր հոգւոյ
ցէր ։ Ուրեմն ըստ մեկնութե Սբյն Սերոբէսի

Համբարձացոյն որ 'ի մէջ բանին Պաւղոսի · խօսի զցանկոյն խորհրդոց և գործոց · զի մինչ դեռ յաշխարհի եմք , չե՛ք 'ի սոցանէ ազատիլ · և որչափ յաճախեն՝ զհոգեկան կենաւոյն և զառողջութիւն պակասեցուցանեն։ և ամք իմ յոգւոց ելանելոյ · ամք ո՞չ եթէ զմարմնոյն ասէ , այլ զհոգեկան կենացն , 'ի յոր մնայ առաքինութիւն · այս առաքինութիւն ամք (ասէ) սկսանի պակասիլ · զի զօրութիւն հոգւոյն քայ հեռանայ յանպատշաճ խօսից · և 'ի զայլս դատելոյ , և 'ի շուրջ և ոչ յինքն հայելոյ · որպէս և գրէ Բրաքեայն · մի՛ տրտմեցուցանէք զհոգին Աստուծոյ ։ Իսկ յորժամ նա տրտմի և տեղի տայ , խռովարար խորհուրդքն 'ի մէջ յառնեն՝ և հրճանդացուցանեն զհոգին · եղծցեն ամենայն առաքինութեն նոր նոր առնեն · և այլն ։ Մարեմ և Մրրայ Մ արդապետս ասելն , պակասիլ առ ուրց 'ի հեծութէ , և ամացն 'ի համաշխմանէ , է մէ զրկեցմանն 'ի հոգևոր բարութեց առաքինութեանց ։ Թէպէտ և ըստ գրոյն հեծութիւն և հառաչմունք նուաղեցուցանեն զկեանս , և մերձ մահու հասեալ՝ առել տան զկերպակուրս , արտաքսեն զքունն , սիրել տան զմիայնակեցութիւնս , տանջանք համարել զընկերակցութիւնս , հեշտանալ և դիւրանալ 'ի հառաչմունս՝ և 'ի յոգւոց հանելն , և անցուցանել զժամանակս 'ի յորտասուս · որպէս ասէր Սուրբ Ներսէս կլայեցին՝ առ Պանուցիոս , 'ի թղթահամարն , 213 ։

* Իբր տառք ի ցեղոյ , և փոյթ ի շրջանէ , ի խորհրդոյն ուրախ հոգւոց ։)

Ուրախութիւն՝ է խղճահարելն և երկնչելն մէ ապաշնի դիպելոց չարին , որ տրտմութիւնն է մէ կորուսեալ ներկայ բարւոյն ։ այլ որ ցեցն 'ի հանդերձիցն փոշեաց , և որդն 'ի փայտութէ փայտին յառաջագայն · այսպէս և 'ի խիթմանէ սրտին՝ և 'ի հոգածութեն , ծնանի ցեց ոսկերաց · այսինքն ուտիչ՝ և մաշեցուցիչ զօրութեան անձին · որ կարէ առնանիլ երկու կերպիւ ։ զի յոր ժամ վասն հոգեկան բարեաց կորուսմանն է , է բարեգոյն խիղճ մտաց և արդիւնաւոր · զի է պարգև երկիւղին ։ Իսկ եթէ վասն կորուսման մարմնական բարեաց է , է թիւր և մոլեկան խղճահարութիւն · որդն անքուն , տանջող մարմնոյն , և ոչ վարձատրող հոգւոյն · և այս է հալելն ոսկրին , զոր 'ի թիւս մեղաց դնէ · այս թէ

ոչ՝ զառաքինոյ խիղճ է մտաց և զերկիւղին ոչ որ կարէ գանկատել · զի է արդիւնաւոր և պարգև երկիւղին · Առակ · ԻԵ · 20 ։ զոր մէ ոչ է աստ բանս։

* Իբր զրաստուն սարքեց ճաշակոց ։) Եսայ · ԼԸ · 12 ։ զնա զայս ասաց բարեպաշտն Եզեկիա · յորժամ յուսահատեալ 'ի կենաց՝ մերստին դարձաւ 'ի կեանս · ուստի փոխելով զառաջին տագնապն հոգեվարութ՝ և զ'ի ծայրն ազդելութիւն , 'ի շնորհակալ լինիլ փութացաւ · և զկեանսն իւր փորձիւ ձանաչեաց՝ թէ էր իբրև զրաստուն սարքի · որ որքան հինելով չանայ 'ի կատար հասուցանել , իմիւս կողմանէ սպառի և 'ի հատանիլ մերձենայ։ և 'ի մէջ բանին Եսայեայ ասէ կուռանելիս · որ հիւսօղն զկտաւն ևսարդն զձորձս իւր մինչ հիւսէ , այսպէս մարդ հիւսէ զամս և զգործս՝ եղջանս կենաց իւրոց։ Նայց որ աղախինքն զկտաւն սարդի , զինս ուղքն զկտաւն գործողին հատանեն և բառնան · և ոչ թողուն զնա կատարել , այսպ Ած հատանէ զկեանսն իմ , զի զնա առ արգար հատակ և ծերութի ոչ հիւսեցեմ այսպս բանաստեղծքն ձևակերպեն · զառէջս կենաց մերոց հինէ և կարէ ։ Գործել՝ որ հինողն՝ կամ գործողն 'ի գալ զինէ որին կամ սպասեալ հարկաւորութ՝ շուտափութութ զակսեալ կտաւն հատանէ այսպէս ևես իբրև զհիւսող ըմբռնեալ 'ի հիւանդութէ սաստկիմ զակսեալ կտաւն կենաց իմոց նախահատանել եպատառել։ Նարդակինայս զպատմուճանն հիւսէ · որ ուղիղ գործով , զզարդն հոգւոյ իւրոյ պճնէ ։ բայց ամբարիշտքն իբրև զսարդ անօգուտ ոստայն զինքեանս , զի հիւսիցեն յինքեանց զողորմելի հանդերձս մոլութեանց , որով կիզիցին 'ի գեհենումն։ Սարդն ծայրագոյն ջանիւ մինչ 'ի յաղեաց իւրոց զթելս քարշէ , և զանազան հինէ՝ զի զձանձս ըմբռնիցէ · մարդս զանազանս պէս տրամադրէ զկեանսն իւր · զի զձանձս մոլութեց ըմբռնեալ հրճուիցի , սակայն կեանսն նր իբրև զձորձ · և զոստայն սարդի , 'ի դոյզն ինչ հողմոց պատառատի · ըստ այնմ , թմբն իբրև զձորձս մաշեսցին ։ զայսպիսեաց կարէ ասել բանն այն թէ՝ ամաչեսցեն կտաւագործքն բարակամանք , և որք գործեն զբեհեզն · Եսայ · ԺԹ · 9։ Պիղծն՝ Սեւերիոս զբանս Մէյն Կիւրղի , Սարդի ոստայնի նմանեցուցանէր ասելով՝ թէ զձուս քարբից ծակեցին · և զոստայն սարդից յանկանեն։

իբր թէ նորագոյն վարդապետութիւն Ած՟ն
Կիւրղի, եղեւ ոչ զոստայնս սարդից գի-
րակցելի, եւ իբրեւ զձուս քարբից թռուցանելի։
Բայց թէ նկատեսցի իւրն է, պատկեր. եւ ոչ
թէ Ած՟ն Կիւրղի. Համաձայն բանին Եզե
կիէլի ասէ եւ Դաւիթ. Սաղմոս. ԼԷ. 12։
Նշտամբութ՟ ըստ մեղաց. խրատեցեր զմարդ.
մաշեցեր ոչ սարդի ոստայն զանձն նր՟։ 'Ի
վր՟ որոյ ասէ Ած՟ն Ներսէս Լամբրոնացին
թէ, ոչ սարդն յինքենէ. եւ ոչ յայլ ուստե
քէ արտաքս բերէ զմանուածս թելոյն.
եւ 'ի հիւսելն առ սակաւ սակաւ մաշեալ ան
դէն 'ի տեղւոջն սատակի։ այսպէս եւ մար
դիկ 'ի խորոց արտաքս ածեն զպէսպէս խոր
հրդոցն մանուածս՝ հիւսեն գործով. եւ կամ
խորհրդով ցանկութ՟. եւ յայսպիսի շրջշրջել
կամացն եւ ցանկութեն մաշեալ, օրհասական
մահուամբ պակասին 'ի միջոյ. ոչ այն որ
քակէր զշտեմարանս 'ի խորհուրդս՝ եւ ես
մեծամեծս շինէր. առ որ ասաց Տր՟. անմ
միտ՝ մաշեցեր զոստայնդ՝ քանզի յայսմ գի
շերի զհոգիդ 'ի քէն պահանջեն։

*Իբր ըստ տեսութեան. եւ ըստ վարդապետացն
ուղղափառաց։) Ովսէ. ԺԴ. 3։ Զբանս այս՝
Ովսէէ ասաց ըստ Եփրեմեան Թագաւորու
թեան՝ թէ 'ի գալ Ասորոց, Եփրեմի թագաւո
րութիւն՝ իբրեւ ամպ. եւ ծուխ. եւ փոշի. ոչ կա
րեն երեւեալ մնալ. այսպէս անցանի եւ ջնջի
թագաւորութիւն 'ի գալն ասորւոյն. որ լինէր
նմ՟ հողմ՝ ամպոյ հալածիչ. եւ իբրեւ զարե՝
ցօղոյ ցամաքեցուցիչ. եւ իբրեւ զլոդ՝ ծխոյ
եւ փոշւոյ ունայնացուցիչ, ասէ Ած՟ն Ներ
սէս Լամբրոնացին։ Որոց նմանեցուցանէ
զկեանն իւր՝ եւ Ած՟ Ս. վարդապետս։

ԳԼՈՒԽ ՔՍԱ՛Ն ԵՒ ԵՐԿՈՒ ԵՐՈՐԴ.

'Ի Սոյն գլխոյ պատմութեան ցուցանէ [illegible] նմանեցուցանելով՝ նախատէ զանձն. եւ զայն նախատեմութեանն իբր ի տեղի խոստովանութ՟ եւ ապաշխարութ՟ ընդունելով զնոյն ինքեան։ Բայց ոչ թէ ի տեղի խորհրդոյ ապաշխարութ՟ զայն բանաւոյն համարելով. այլ [illegible] խորհրդական [illegible] եւ [illegible] ապաշխարութ՟ [illegible] խորհրդոյն. [illegible]. եւ [illegible] իբր ի տեղի ապաշխարութեան համարելով։ [illegible] Զ[illegible] խորհրդական [illegible], Սրբ՟ նմանեցուցանէ [illegible] եւ [illegible], եւ [illegible] նախատելի [illegible]։ Երկրորդ՝ [illegible]։ Երրորդ՝ [illegible]։ Չորրորդ՝ [illegible] եւ [illegible]. եւ իբր [illegible], [illegible], եւ [illegible]։ Հինգե
րորդ՝ [illegible], [illegible]։

ԲԱՆ

ՅԼԻՍ՝Ս ՁԻՍ.

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Զ.այլաբանական 'ձիոյ սանձահարութ՟ նմա
նեցուցանէ զմեզ. զի ոչ կարծրերախ ձին՝
զսանձն կոտորէ, այսպէս եւ ես (ասէ) ըզ
սանձս օրինաց։ Իսկ յորժրերախն է, իբր
կարծրաբերան. զի ըբերանս է բերանն՝ ըստ
Զ.րաեկեցւոց։

*Իբրեւ ասացաք. եւ այլն։) Զ.յանկրձ
ամբարտական, անկիրթ, եւ լծընկէց։ այսու
Տր՟՝ զազգն իւր յանդիմանէր ասելով.
իբրեւ երինջ լծընկէց, եղեւ ինձ Իսրայէլ։
Ովսէի. Դ. 16։ Զ.րդ՝ երինջն է կով,
դեռ եւս ոչ լծեցեալն եւ անկիրթն։ եւ ըըղ
ջախոհութիւնն առնէ զմարդն իգական
եւ կնատ, եւ լծընկէց Տ՟յին օրինաց։ այս
պէս անասուն որդին հեռացեալ 'ի հօրէն
վատնեաց զինչս իւր՝ 'ի գործս պոռնը
կութեան։

✽ Չերեւեսս անդագոյն. եւ այլն։) Կարծեմ թէ թզենին կամի ասել, յորմէ Տէրն պտուղ խնդրեաց ոչ եգիտ. և այգեգործին ասաց կտրել զնա ։ Եթէ մի թզենւոյ ես խմացի ոչ է անդէպ. զի և նա երբեմն Է անիծիւք անկաւ յատենի Մարկոսի. գ. 17 ։ Թզենի ոչ տայցէ զպտուղ իւր. եւ մի՛ եղիցի ծնունդ-որթոյ. ստեւեսցէ բեր ձիթենւոյ. եւ այլն։

✽ Սորբենա՝ հոգւոյս իմոյ [illegible]՝ [illegible]՝ եւ [illegible]։)

Սամփսոն թախանծէ զհոգին որպ զիգական, զի 'ի կապիս իւր խոնարհեսցի հոգին. և ըստ նմանութեան զկամս հոգւոյն՝ զինչ անիլ 'ի կամս իւր, և թոյլ տալ 'ի հեշտալիս. և ըստ այսմ կատարի բան Առաքելոյն թէ, ոչ զոր կամիմն զայն առնեմ, այլ զոր ոչն կամիմ ըղձալին՝ զայն գործեմ ։ Եւ թէ, տեսանեմ այլ օրէնս զինեալ յանդամս իմ և մարտեալ ընդ օրինացն մտաց ։ Իսկ և դատող լինի մարմնոյն հոգւոյն, յորժամ հոգին ազատ իր դողով, զծառայ մարմինն թագաւորեցուցանէ 'ի վր նորա. առ որ կատարի բանն. Ժողով. Ժ. 16 ։ վայ քեզ քաղաք, որոյ թագաւոր քո մանուկ է. այս է Աբիմելէք ծառայն, որ թագաւորէ 'ի վր ազատաց, և կոտորէ զնոսին. դատ. Թ. ։ Այս է դժնիկն, յորմէ ելեալ հուր, ուտէ զեղևնափայտն Լիբանանու ։ 'ի նոյն գլուխ ։ Եւ այս Աբէն Ներսէս շնորհալին աղաչէր զԱծ ասելով. դատաւոր արդար՝ որ հաստատեցեր 'ի մեզ դատող բնութն զմիտս մեր, շնորհեա ամա. եւ այլն ։ Եւ թէ՝ տուր զօրութիւն հոգւոյս կամաց, հնազանդել զկամս մարմնոյս։ Իսկ և տանջող ասի մարմինն հոգւոյն ըստ որում պատճառ լինի դատապարտութեն նր՝ քարշելով 'ի կամս իւր ։ Սակ՝ հոգւոյն մեծ տանջանք է կարեկցիլ և խոնարհիլ 'ի կամս մարմնոյն. և սակայն որպ Եւա՛ օձին, և Ադամ՝ Եւայի, նմանապէս և հոգին հնազանդի չար իշխան մարմնոյն. թէպէտ ոչ մնայ առանց դատապարտութեն՝ հաւանելով ծառային կամաց ։

✽ Ունի շատս [illegible]՝ [illegible] եւ [illegible] ։)

Ծուռի թէ 'ի ծնունդ կայսերք յանդատակս իւրեանց իբր զհամայիլ՝ զոսկիս 'ի շղթայս շարեին, և յանձինս իւրեանց կրէին. որպ 'ի նարդենիս կայսերական անձինքն և սպարապետքն Գերմանիոյ զարծոնանշանն 'ի վր կրծից տանեին յոսկւոյ՝ և յականց պատուականաց շինեալ, զոր 'ի կայսերէն 'ի տեղի խոհրդի ընկալնուն 'ի նշան ընկալեալ իշխանութեն. որպ 'ի ծնունդ էր մատանին. և այլն։ տես ծնն. խա. 42 ։ և Եսթ. Գ. Ը։ և Ը. 2։ զի այնպս թագաւորքն եգիպտացւոց զոհ և խոլայէկին, ոսկի մանեակ շնորհէին. և զմատանին իւրեանց պարգևէին, որպ և այժմ հագարացիք ։ և որպ փարաւոն Յովսեփու. ծնն. խա. 42 ։ զոր տայն ժողովուրդքն թագաւորաց 'ի նշան հնազանդութեն, ասէ փիլոն։ Եւ կամ թագաւորքն սիրելեաց իւրեանց, որպ Աղեքսանդրոս Յովնաթանու քահանայապետին, որ եա տանիլ ասէ շիգղ ոսկի. որպ օրէն էր ունիլ եղբարց թագաւորաց. 1 մակ. Ժ. 89։ Արդ՝ ըստ այլաբանութեն, ոսկեղօծ ասէ զզգեղեցիկ կազմուածս առաքինութեց, զի առաքինութիւնքն 'ի մեզ՝ են իբրև զհարկս Աստուծոյ, զորս պարտիմք տալ Այ. որպս և զկայսերն՝ Կայսեր ։ Որպց ես 'ի ձեռն մեղաց կորուսի և վատնեցի ասէ զոսկիակիպ առաքինութեն, որք վն պատուականութեն անգինք են։

✽ (Է) [illegible]՝ [illegible]։) Ասէյենքն, ես ինձէն զանձն հոգւոյս մատնեցի պատճառաւ կործանիչ մարմնոյս։

✽ [illegible]՝ [illegible]։) Ասենքն յանդուգն և երկչոտ. որպիսի էր փարաւոն, որ հարուածովք նեղեալ՝ մեղմանայր, և 'ի հարուածոյն ազատեալ՝ կարծրանայր։

✽ ([illegible]՝ [illegible]։) Զի առացեալ հանճարն՝ ուշիմութիւն պահեալ լինի. իսկ ես՝ զիմացումն ուշիմութեն մոռացեալ, վն որոյ և հանճարս զրկեցաւ. ըստ այնմ, զի ազգ մի խորհրդակորոյսք են նոքա, և ոչ գոյ 'ի նոսա իմաստութիւն. և ոչ խորհեցան 'ի միտ առնուլ. և այլն ։

✽ ([illegible]՝ [illegible]։) Ասենքն, գերանօք մեղաց կուրացեալ. և այլոց նշոյլեաց շիւղից նկատող՝ զի առ մահացու մեղս եղեռնագործութեն համեմատելով, ներելիքն արատք և շիւղք համարին։

✽ Ես [illegible] . և այլն։) Ասենքն թէ՝ ամենևին յանդգնութեն. և թէ ամենևին մեղկութեն՝ թէ կամակորութեն՝ և թէ սրտաբեկութեն, ամենևին մահաբեր երկամբք վիրաւորեալ եմ։

✽ Գ Աղբամ [illegible]՝ որ [illegible]։)

Փոխանակ այնմ, թէ երանի որովայնին՝ որ կրեացն զքեզ. և ստեանցն՝ որք դիեցուցին զքեզ ։ Ասա գիտելի է, թէ արդեօք Աբքն՝ անիծանելով զօր ծննդեան իւրեանց՝ մեղա՞ն թէ ոչ։ Եւ երևի թէ մեղան Եդեմ

արար

արարչագործութեան Ա՟Ծ. զի թէ ոչ է անի-
ծանելի օտարին, առաւել ևս իւրքն. սակայն
անէծ է թէ, Աէրքն ոչ մեղան ընդդէմ Ա՟Ծ.
զի ոչ զիւրեանն (որք էին Ա՟Ծ գործք) ա-
նիծանէին, այլ զօրն՝ յորում ծնան. և ոչ
զբնակեան օրն, այլ զխաւարեալ անբաղդ պա-
տահումն անիծանէին, որ 'ի նոյն ժամուն
դիպեցաւ նոցա: այսպէս և զի յուդայի ասաց
Տ՟Ր. լաւ էր եթէ բնաւ իսկ չէր ծնեալ
մարդն այն: որ Տ՟Ր ն ոչ վճռեաց այնպէս. եթէ
անպատեհ էր այս խստութեան տանջանաց՝
և զս դատապարտութեան զԱ՟Ծ, անիծանել
զօրն ծննդեանն. և ողբալ զերկնող որովայնն։

* Մերկէր ոչ մաւնց մանկորդեալ ընդ կաթինն խը
կեցի։)

Այսինքն, ընդդէմ փոխանակ կեանքն զմահ
ոչ գտեալ, այլ քաղցր կաթամբ շնորհաց
զբնեալ, զմահ դառնութեան մեղաց՝ ընդդէմ
իմոյ ստնդիտողին փոխեցի։

*(Դ) Զանար բարկութեան անխնայ հերքի. և այլն։)

Այս է Արմարիտ և օրհնաւոր արդար բար-
կութեան, բարկանալ ընդդէմ մեղաց. և կամ բար-
կանալ ընդդէմ բարկութեան. զի այս միայն
է արդար բարկութիւն. ոչ այլ 'ի ձեռն բա-
ծութեան գրքոյ: Արդ՝ ես (ասէ) իմ անձինս
եղէ դժնեայ դատաւոր՝ ընդդէմ մեղաց
փրկութեան բարկանալով. և տանջանս զսուր
ցասմանս ունիմ անխտնաբերելի: որ թէ ես
ինձէն եղեալ եմ ինձ դատապարտող. ով ոք
է որ զիս ողորմելով կանգնեացուսցէ. այս-
քան պերճեալ այլոյ ումեմն Պօղոսի, որ
զանտապական յանձնապատուէ աղատես
ցէ ասելով. թէ մի՛ առնէր զի անձն.քո չար.
զի մեք ամենեքեան աստ եմք. Գործ. Ժզ. 27:
Ոտեր ումեք զառաքինութիւն իբրև զայլ
ին Պօղոս. որ 'ի յուսահատիլն յակամայ
առնելն ասէին թէ, մի՛ յուսահատիր
զհոգիդ սպանանելով. զի մեք ամենեքեան
աստ 'ի հոգւոյ քում եմք։

* Զանն խոստովանեցից։) Այսինքն, զամ
մեղս իմ նախատելով զիս խայտառակեցից.
և կամ խոստովանութեամբ յայտնեցից: զի ըղ
մեղս խայտառակել է, 'ի յայտ բերել ար
դար բարկութեան։

* Զբնաւ էութեանս պարտաւորեցից։) Այս
ինքն, զբնաւ էութիւն իմ որ յիս, և զամ ըղ
դայութիւն և զանդամս իմ պարտաւորեցից.
թէ կորստեան իմոյ հոգւոյս գործիք դար-
ձեալք, և յորդորեալք 'ի մեղանչելն իբրև
չար զինուորք։

* Ոչ … … … …։)
Թէ զմեղաց, և թէ զդիւաց. որք մտա
կար դունք են. և ապաշխարութեամբ մեղաց
ըմն դառնացեալք լինին։

* Զ… … … …։)

զԱ՟Ծ՝ որ արար հրեշտակութեան սպան 'ի
ներքս զհոգիս, նախքան զզգայրն ցաւ ցյս։
զերգուս՝ որ մահուան դուռն եղև թշնա
'ի ներքուստ քողելով. և այլն: կամ զգա-
յութեանց կշտամբելն է զաղքս՝ 'ի յարտաքուստ
յորդորելով. զերեսն՝ յօրինուի, և զայլսն
նմանապէս։

* (Ե) Ո… … …։) Զի որպէս
'ի Մէ՟ գիրս իմանի փրկութիւն և փառքն. ըստ
այնմ, կացուսցէ զօդիսն ընդ աջմէ. և զայ
ծիսն 'ի ձախմէ: Արդ՝ սոյն ես կալ ասի
երբեմն 'ի յաջմէ, հակառակելով փրկութեան.
ըստ այնմ, սոյնպէս կայր ընդ աջմէ Յեսուայ
քահանայի հակառակելով. Զաքար. Գ. 1:
և կամ ըստ Պաւղոսի թէ, կայր 'ի մէջ նորա
մեղաւոր, սոյնպէս կացցէ ընդ աջմէ նորա: Մշ-
սոյն կայ յաջմէ. կամ առաքինութեան հակա-
ռակելով, և կամ զփրկութիւն արգիլել կամե-
լով: բայց որքան նա ջանն է 'ի կորուսանել,
այնքան առաւել քեզ փոյթ է տալ զշնորհս,
դարձուցանել 'ի մեղաց, և փառաւորել 'ի
վախճանի: ուրեմն ես Տ՟Ր իմ՝ յաջմէ իմ
մէ՝ օգնելով ինձ՝ և փրկելով։

* Ոչ … … …։)
Եսայ. Է. 6: Աչ … ասէ … զ…
… 'ի միջերում… … զԱ…
… կայծակն, այլ զ… իմաստութեան
զկայծակն: ուստի ոմանք զ… կայծակն
թարգմանեալ են կարկեհան. որ է ակն բո-
ցեղէն, կարմիր եռանդութեան: և 'ի կայծի Աստուա-
ծային բանի, Արմարտութ և զօրութ և լուսաւո-
րեալ վարդապետութ յայտնապէս ցուցանի,
ասէ Նուռնէքիոս. առեալ 'ի Զերունիմոսէ:
Ուրեմն՝ զաղդարար բան իմաստութեան, ա-
սէ մերձեցո 'ի լեզու իմ ով Տ՟Ր, որով ի-
մաստիւք ես լուսաւորեցեալ. ձանաչեցից
զմեղս իմ և փութացայց 'ի մաքրել զիս 'ի
նոցանէ. ոչ միայն 'ի մեղաց լեզուիս, այլ
և յամենայն զգայութեանց յանցանաց. որովք
և հաղորդ գտեալ եմ 'ի մեղանչելն, որք
հետեւին քոյ ստեղծուածք են. այսինքն զգա-
յութիւնքս իմ: ոչ զի բժշկեսցայ 'ի խոց-
ուածոցս զգայութեանց. 'ի փառս մեծութեան
Հօրդ քոյ և Ա՟Ծ մերոյ, յաւիտենից յաւի-
տեանս, Ամէն։

ԳԼՈՒԽ ՔՍԱՆ ԵՒ ԵՐԵՔԵՐՈՐԴ

[illegible]

ԲԱՆ

ՏԵՂԻ ԱՄԵՆԵՑՈՒՆ։)

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Աճ ասի տեղի ամենայն, զամենեսեան գերազանցապէս պարունակելով ։ Ուստի Թէոփիլոս ասի պարագրական տեղի Թռչնոց ․ և ծովն ջրայնոց ․ բայց ոչ նոյնպէս ասի և Աճ․ զի է անպարագրելի և անփոփոխ տեղի ամենայն ․ յորում ամենքն 'ի նմա են ․ ոչ որպէս 'ի տեղւոջ․ (զի տեղին է զետեղութիւն մարմնական գոյացութեան) այլ ըստ որում 'ի նմանէ ըմբռնին' և 'ի գոլն իւրեանց պահին , և նովաւ հանգստանան 'ի կայն իւրեանց․ որպէս զետեղական մարմինքն 'ի տեղւոջ , և որպէս երանեցեալքն 'ի գոգն Աբրահամու ։ Գործել' ըստեղծուածքն են 'ի յԱճ, որպէս որում կրէ Աճ զամենայն զօրութեամբ իւրով ․ և է շարակալու ամենայն․ որպէս ասէ Սբն Դիոնեսիոս յԱճային անուանց ․ Գ․ գլ․ [illegible] ․ բնաբանին, թէ' ամենակալ ասի , վասն զի գոլոյն նր ամենայն ամենակալական հաստատումն , շարունակեալ և պարունակեալ զբոլորս , և սերտել և հիմնեցուցել , և շուրջանակի պնդել․ և այլն ։ Իսկ առաւել յստակաբար , Ամենքն են 'ի յԱճ ․ և Աճ 'ի նո․ որպէս այնմ, թէ որ բնակի յիս' և ես 'ի նմա ։ զի Աճ' շնորհիւ իւրով' է 'ի Սբսն , և Սբքն 'ի յԱճ ․ որք իբրև 'ի ծայրագոյն գագաթն ամից հեշտութեց հանգչին ։ զի որպէս ջուրքն ոչ գտանեն զհանգիստ, եթէ ոչ' 'ի իւրոս տեղիս զետեղեսցին․ այսպէս և Սբց սիրտքն անհանգիստ մնան 'ի կենս, մինչև առ Աճ հանգիցեն։

Բնութեամբ հոգւոյ ցուցանելն ։) Աճ յոյժ է ընդհանրական Արարչութեամբ , որ 'ի գիրս երկնից և աշխարհի, Աճ պարագրէն տեղի տայ զվերին ծայրն երկնից ․ և զօրութիւն և միջնորդութիւն այլոց ' զայս ասէ կառավարել․ իբր' թագաւորն պարսից նստեալ 'ի շօշ և յեկբատանս , միջնորդութիւն զօրավարաց զերկիր և զաշխարհս իւր կառավարէ ։ բայց Աճ իսկապէս անստուգաբար սխալեցաւ․ զի կարծեր զԱճ գերազանց իմն մարմին գոլ ․ և այլք նմին մերձաւորքն են ' առաւել բարութ և կատարելութ հաղորդեալք ․ և ըստ հուպ լինելոյն (Աճ առ նոսա) յաւէտ ևս առաւել զօրութեանն հաղորդութ ընկալեալ ։ Սո որոյ լաւագոյն է (ասէ) կարծել' մանաւանդ զի և Աճ վայելէ յարմարել զերկինս, ուր և սերտեալ է նորին զօրութիւն ։ և թէ' առաջին զօրութիւն' զաշխարհս ներքինս գործէ ․ և որ յերկրի են ' ունին զօրութ ․ և ոչ թէ բնութ հպեալ ։ Ընդդէմ որոյ հասարակ վճիռ է Աճաբանից , թէ Աճ է յամենայն տեղիս․ էութ' զօրութ' և ներգործութ, այլ ոչ շնորհօք ։ Ս որոյ և Սբ վկայէ յամենին հուպ ասէ զԱճ ․ որպէս զերկինս և զերկիր ես լնում․ և Սողոմոն 'յաղօթսն որ 'ի նաւակատիս տաճարին ասաց․ Գ Թագ․ Ը․ 27 ։ Եթէ երկինք և երկինք երկնից չեն բաւական, որ' զիարդ տունս' զոր շինեցի ։

Անուրեք ի վերայ , և ոչ ուրեք պարունակեալ։)

Զի դու ասէ ոչ միայն ես Աճ յերանց, որպէս ասէին ասորիք․ Գ Թագ․ Ի․ 23․) այլ [illegible]

րոյ ; Հարքն մեր 'ի լերինս երկրպագին • ա-
սաց Տէրն • եկեսցէ ժամանակ յորժամ
ոչ 'ի լերինս • և ոչ յԵրուսաղէմ երկիրպագանի-
ցեն Հօր հոգւով և այլն ։ որ թէպէտ յայտ
նի է (ասացաւ) Ած 'ի հրեաստանի • բայց
այն է յայտնութիւն Աստուածութեան ։ քանզի
ոչ գոյ տեղի՝ յորում ոչ իցէ Ած ։ վն որոյ
և անսահման ասի • զի ոչ է սահմանեալ
տեղեօք • այլ բոլորն յւմ ուրեք է • և ոչ ես
տեղի գոյ թարց նմին • զի Ած իւրով ներ-
կայական գոլովն տայ նմցն զգոլ , պատ-
ճառաբար և ոչ տեղականապէս ։

*(Նոյն անհասու։) Զի թմ անուանքն Այ
ասին 'ի ներգործութեանց նախախնամութեան , զի
Դիոնեսիոսի թէ , ըստ բարեխնամ կամացն
Այ եդան թմ անուանք Աստուծոյ։ Իսկ Այ
բնութեան յայտնեալ՝ ոչ գոյ անուն բայց 'ի նշա-
նակող յարայարժ խոնարհութեան նր (յէին)
որ և նյնն՝ թէ և անճառելի • անհաս և ան-
բաւ ելի իմանի • բայց ոչ զէութիւն Այ ,
այլ զըստորոգութիւն Այ յայտնէ ։ Ուստի և
Ռբն Յոհաննէս աւետարանիչն 'ի մէջ նորին
մանն ասէր թէ , որ 'ի վեր ես քան զթմ ասե
լի և իմանալի անուն Ած իմ Յս ։

*(Զօրին անքնութեն։) Սկսաւէ առ այն որ
հեշտեցինքն մինչ 'ի սինա լուծան զձայնն Այ ,
կամ հրեշտակին • որ էր միջնորդ Այ , ա-
սացին առ Մովսէս • դու խօսեաց ընդ մեզ
և մի Ած , գուցէ մեռանիցիմք • Ելից • Ի •
19 ։ և Ծննդ • Գ • 10 ։

*(Նմանակցէ հեռաւոր • եւ անընդմիջելի մերձաւոր։) Սյնքն , թէ 'ի մտաց, և թէ 'ի զգայ-
ութեանց, Ած 'ի ստեղծեալ էակաց ոչ կարէ
լինել ըմբռնիլ ։ Նաև որ այնքան հեռի է
'ի մտաց և 'ի զգայութեանց , նոյնն դարձեալ
անընդմիջելի մերձաւոր է • զի և ոչ հեռի
իսկ է յիւրաքանչիւր ումեքէ 'ի մէնջ ըստ
Պօղոսի • և առաւել Ած մերձ է աչաց՝ քան
բիբն ինքն ինքեան ։ և էակն առաւել էակ
է թմ՛ քան ինքեամբ ։ ուստի ոչ գոյ միջոց
ինչ 'ի մէջ Այ և էակին • եթէ ոչ մեղքն որ
խտրոց լինին ։ և զայս իմա ոչ ըստ էութե , զի
այնքան միջոց գոյ 'ի մէջ Այ և էակին , որ-
քան 'ի մէջ Այ և ոչնչին ։ այլ անմիջոցութիւն
այս՝ իմանալի է ըստ ներկայութե տեղւոյ • և
ըստ որում էակն առաւել էակ է թմ՛ քան
ինքեամբ , զի թարց նորին ներկայութե և մեր
ձաւորութեան ոչ կարէ մնալ 'ի գոյն իւր ։

*(Սնուցիչ իջանելոյ։) Ըստ այնմ , տեսա-
նելով տեսի զչարչարանս ժողովրդեան
իմոյ և իջի փրկել զնա • Ելից • Գ • 7 ։

*(Մերձաւոր անտեսանեց։) Սյսինքն մտաւորաց
թախծելոց վն մեղաց • ըստ այնմ , Հոգին
բարեխօս լինի 'ի հեծութիւնս անմռունչս ։ զի
յորժամ մարդ վն մեղաց իւրոց՝ անմռունչ
չելի հեծութբ աղաղակէ առ Ած , Ած Սբ
Հոգին մերձ լինի հեծութեան նորին և զԱծ
հաշտեցուցանելով զեղանակն ուսուցանէ ։
Սյսպէս մինչ Պետրոս տրտմէր վն ուրա-
ցութեան • կամ թէ յանհօգս կայր • դարձաւ
Յս 'ի նա և հայեցաւ • և զցրտութիւն սրտի
նր մեղկացուցեալ և ամբ զօսան հալեցոյց ։
և Դաւիթ ասէր • զի բարբառ լացի որդոյ
իմոյ , մխիթարութիւն քո ուրախ առնէր
զանձն իմ ։ առ. և Եսայ • Ծը • 9 ։

*(Է) Ի Պողոսի վշտաց և այլն։)
Սյսինքն , հայեցաց 'ի վշտալի կերպարանս
իմ որ բեկեալ սրտիւ , դալկացմամբ աչաց ,
արտասուեալ աչօք և խոստովանութբ • և
բանիւ գանեցման անձինս , զիս առաջի քո
տեսողական աչացդ տարածանեմ) և կը
ցորդ լեր բժշկապէս • և մի 'ի քննութե կը-
ցեր դատաւորաբար ։ այսպէս ոմն անկեալ
'ի Ջրհոր , և եկեալ բարեկամ նր հարցանէր՝
թէ զիարդ և որպէս անկար • և նա ասաց , ա-
ղաչեմ զքեզ , մի հարցաներ թէ որպէս ան-
կար , այլ թէ որպէս կարեմ ելանել ։ նմանա-
պէս և դու ով Տր իմ • տեսեալ զիս մեղաց
վիրաւորեալ , կարեկից լեր բժշկապէս • և մի
'ի խոյզ քննութե մտաներ վիրացս մեղաց՝ ըզ
վէր պատժոց վերադրելով • և կամ զերա-
նակ անկմանս հարցանելով։

*(Գ) Պատճառ անկանելոյ գործոյ՝ սովորութեն կա-
պեալ կապեալ։) Սյսինքն , զգայութիւնքն՝ որք
գործնական առաքինութեանց գործիք են •
եթէ չար սովորութբ կապեալք լինին , մեծ
վտանգ է ։ և ահա գործիք զգայութեանցս կա
պեցեալք եղեն չար սովորութբ ։

*(Զգացութեն ներքին զնամրդ՝ խնկնի խոցո-
տեալ։) Սյսինքն , զքեզ գործելոյ մեղաց ,
խիղճ մտացն խոցոտեալ տանջի ։ Իսկ ներք
անուամբ իմանալ զհոգին • և ներքքն գիտ-
նական զգայութիւքն են միտքն , տրամախո-
հութիւն, զգայութիւն , կարծիքն և երևակայութիւն ։
և 'ի ձեռն մեղաց՝ միտն տգիտանայ 'ի ճանա
չումն Աստուածայնոյ • խոհականութիւն ընտրո-
ղութեան՝ սխալի յընտրելիսն • զգայութիւն՝
հեշտանայ յանպատեհս • կարծիքն՝ զսուտ
մանկական անէղը ձևացուցանէ • և երևա-
կայութիւն՝ զոչ բարին՝ բարի կերպարանէ 'ի
միտսն ։ և սոքա զգացութիւնք ներքինք ասին •
զի մարդս 'ի ձեռն այսոցիկ գիտնական

զգայութեա՛ ուղղէ զտեսականն . ապ և՛ի
հեռն ընտրողութ , յօժարութ , ցանկութ,
եւ բարկութ (որք կենդանականք ասին) ուղղէ
զգործնականն . ապ ասէ Պղատոն փիլիսո
փայն սահմանաց գրքոյն վերջին: Իսկ խնդիր
խղճի մտաց խոցոտէն ներքին զգայութեան.
միտս՝ զինքն պարտաւոր տեսանելով և՛ի
պատժոց երկնչելով : տրամախոհութին՝ զի
զվատթարն իբր զգեղեցիկ ընտրեալ խա
բեցաւ : զգայութին՝ զի յանպատշաճս հեշ
տացաւ : կարծիքն՝ զի յանել գդը զինքն
անկեալ ենթադատեաց : և երևակայութին՝
զի զձանապարհս առաքինութ այնուհետև
քարաժեռ ձևակերպեաց:

※ Զուգէր գործութեան՝ ընդ գոյութեան շարժմա
նեալ։) Այսինքն, զաղիր և գարշելի միղքն
ընդ գոյութ հոգւոյն միաւորեալ . ապ թէ
բանական հոգին 'ի մարմնոյն բաժանեալ
ընդ իշոյ միաւորեսցի . կամ կենդանւոյ մարդ
մի՝ ընդ հոտեալ գիշոյ մեռելոյ:

※ Տեսանելոյն ոչ երով՝ իմանալեաւն վերջաւոր
եալ։) Այսինքն, աչօք տեսող և մտօք կու
րացեալ : որոյ ընդդէմն լաւագոյն էր : զի
լաւ է կոյր աչօք, քան կոյր մտօք : զի կու
րութի մարմնոյ՝ ոչ է պատճառ դատապար
տութ . այլ կուրութի մտաց . ըստ այնմ, եթէ
կոյրք էիք, ոչ էր ձեզ մեղ : Ասուի զՍբ
Հայրն Դիդիմոս (որ կոյրն էր) տեսեալ
Յուլիանոս նախատէր զնա կուրութեանն թէ,
գոհանամ զաչօքոյդ՝ զի զքեզ այդպէս ոչ տե
սանեմ : ասաց Դիդիմոս, ես գոհանամ
զԱՅ որ պակասեալ եմ ի լուսոյս, որ ոչ տե
սանեմ զքեզ ամբարշտիդ : ահա Յուլիա
նոս տեսող եւ դատապարտեալ . եւ Դիդիմոս
կոյր եւ ընտրեալ։ կամ զայն ասէ թէ, թէպէտ
աչօք տեսանեմ, բայց յիմացմանէն զրկեալ
եմ . ըստ այնմ, լսելով լուիցիք և մի՛ իմաս
ջիք . տեսանելով տեսջիք, և մի՛ տեսջիք:
համապատ տեսանեմ ասէ 'ի սբ գիրս զա
ղէտս դատապարտելոց . և՛ի դատապարտե
լի գործոց ոչ հեռանամ :

※ Յանդիմանութեան տէրունեան խաղաղ պղատոնեալ։)
Զորօրինակ, շունն ունելով զոսկր՝ 'ի բերանն
ոչ կարէ հաչել . և ես ունելով զմեղս 'ի հո
գիս, ընտրելոց նման ոչ կարեմ քեզ աղեր
սել . այլև յաղօթելն իմ, 'ի քէն լսեմ թէ, ո՛վ
մեղաւոր՝ դու ընդէր բնաւ պատմես զար
դարութի իմ . կամ առնուս զուխտ իմ 'ի բե
րան քո : զի դու ատեցեր զխրատ իմ . և այլն:
Դարձոյ՝ յստակութի աղերսին խափանի . յոր
ժամ բերանն 'ի յաղօթս լինի . և միտքն 'ի յՍբ

զբաղմունս . ուստի և Տէրն ասաց . յորժամ
կայցես յաղօթս՛ մուտ 'ի սենեակ քո . և այլն:

※ Մշտնջենաւոր մտացն յաւերժից՝ կրկին ձենձերեալ։)
Ոչ զբարերգ-այն խղճէ մտացն ասէ . զի այն
է բարի, և մայր առաքինութե . այլ զՀր
խղճէ մտացն ասէ . որև 'ի դատապարտեալսն
դատանի . ըստ այնմ, առ նեղութե անձանց
իւրեանց յոդւոց հանիցեն . իմաս . Ե . 3 : Ո
րով կրկին ձենձերեցաւ ասէ . առաջին ձեն
ձերումն է մեղօք աղտեղին . և երկրորդն
է չար խղճիւ մտաց տանջելն :

※ Չեռան ի տեսել գործոցն չգիտելոցն հետադարձ
ութեալ։) Ղուկ . Թ . 62 : Ուր մինչ մն ասաց
մն մերոյ թէ, եկից զկնի քո Տր . բայց նախ
հրաման տուր ինձ հրաժարել 'ի տանէ իմ
մէ . առ որ ասաց Տրն . ոչ ոք արկանէ զձեռն
զմաճով եւ հայիցի յետս . եթէ յաջողեալ իցէ
արքայութ ԱՅ : իբր թէ կամի ասել . ոչ ոք
մաճակալ զմաճն 'ի ձեռսն ունելով . 'ի յետս
կոյս նայելով կարէ զուղիղ ակօս բանալ .
այսպէս ոչ ոք ինձ աշակերտիլ կարէ, ունե
լով զհոգ զբաղմանց զաշխարհայնոց: Այս
պէս Եղիսէոս եթող զերկոտասան եզինսն
արօրոյն և այլովքն . և ընթացաւ զհետ
Եղիայի . և ապա թէ հրաման խնդրեաց
համբուրել զհայր և զմայր իւր 'ի պատճել
զնա հրամանատու է : Եւ որդիքն Զեբե
դեայ՝ զնաւակն եւ զհայր իւրեանց թողեալ
հետևեցան կոչմանն Քսի . Մատ . Դ . 21 :
Իսկ թէ զնա էր Քս այնպիսի օրինակաւ յան
դիմանեաց զաշակերտացն անձն այն . ասէ
Իգնատիոս մեկնիչն . Զնա ոչ թողացուց . զի
մի 'ի հրաժարելն, գութ ընտանեացն, և
բանք գորովալիցք . զոր խօսիլ սովոր են նո
քա՝ կապեալ արգելուցուն զնա 'ի դառնալոյն
զհետ նր . առ որ ասէ, ոչ ոք է որ արկեալ
ձեռն զմաճով ձգել ակօս, և յետս դարձ
ցի՝ թէ ուղղել կարիցէ . ըստ նմին և որք
յՍՆ դառնան, ոչ կարեն ուղղել զաշակեր
տութի նր . և քարոզ արքայութեն լինել . այլ
պատրաստ է ըստ նմանութե Պետրոսի գնալ . զի
ոչ ինչ փոյթ էր նմա զնա գործեացն եւ ոչ զնա
բաղմութ ձկանցն զորս ըմբռնեցին . այլ թո
ղին զամենայն և գնացին զհետ նր : Ասացեալ և
միտ ՍԲՅ Ս արդապետս է թէ, փոխանակ
զի պարտ էր փոյթ ունել զերկնային կոչմա
նէն . և զմաճ գործնական կենաց 'ի ձեռսն
ունել, զայնու զանց արարեալ, զնայնսն
և զյետինսն հետազօտել սկսցի . ապ և յետս
դարձն ցուցանի որ ասէ, Եւ ձերդ ի ցամաք
դիմեալ, որոյ ի վերջ չնորհ յետադարձեալ։ Իսկ թէ

տես

տեսողացն եւ նմ յառաջադէմ լեալ 'ի յա-
ռաջնմութեան. որև գենքս զնոյն ցուցանեն.
բայց ընթացք ոտից յետահարեն զիս. քն,
կերպ և տեսակ հոգւոյս՝ առաջնութեն բաղ
ձանօք յառաջ ընթանալ կամի. բայց ոտք
մարմնոյս՝ զիս 'ի յետս ընկրկեն ։

✵ Եւ գիտուն էեալ՝ և չէեալ [illegible] ։)
Ս.յոնիքն, զեկեղցս բնութե քննելով, յոչ էակ
մեղացս խաբեցայ։ կամ թէ որքան առաւել
եբուռ գիտացի և կարծեցի թէ լաւ իմացայ
զբոլորն. ոչ գիտացեալքս բազում եղեն՝ քան
զգիտացեալսն ։ Ուստի Ս.րիստոտել զկնի
այնքան գիտութեան ասաց, զայս միայն գիտեմ,
զի զոչ ինչ գիտեմ. և զբնութե մրջիւ մժեղի
ոչ գիտեմ։ Նաև զոչ ինչ գիտէ այն՝ որ զամ
գիտէ, եզանձն իւր ոչ գիտէ։ Ուրեմն և ես
(ասէ) զբնութեանս գիտելով. և զանձն իմ անգի
տանալով խաբեցայ։ կամ թէ՝ զորս գիտացի
'ի մեղացս՝ խոստովանիմ պարտաւոր. և զբա
զումս անգիտանալով (թէ մեղք իցեն) խա
բեցայ. զի կարծէի թէ այնքան իցեն, որքան
գիտացեալն էի. և խաբեցայ բազմօք անգի
տեցելովք. զի որպ և Պ.աւղոս ասէր. զայն
ցուցանս իւր ոչ կարէ 'ի միտ առնուլ. 'ի
գաղտնեաց իմոց սրբ արա զիս տր։

✵ Եւ [illegible] ։)
քն, թէ ընդ մտացս և խորհրդոյ մեղացս՝ կա
մեցայ թէ պատերազմիմ, և ատեսի զիս 'ի նչնչին
և յոչ ինչ համարեցել մեղաց յաղթահարել,
զի ըն մտացն մարտնչել և յաղթել. մեծ է, քան
թէ յաղթել զարտաքին գործոց։ զմարմինակ
կարէ մարդ ծոմապահել ըն օր. այլ ոչ զմիտս
կարէ արգելուլ բոպէ մի։ ուրեմն մտաւորքն
զխորագոյն մեծ գոլով. ես պանծցայ թէ զայն
յաղթեցի. և ահա տեսի յաղթեցել զիս, ան
ժուժկալութ և պլովք. զորս փոքունս, և ոչ
ինչս համարէի։ կամ թէ 'ի մարտնչելն ըն մեղս
խորհրդոյ և մտաց, 'ի փոքրիկ մեղացն ես խոր
հրդոյ յաղթհարեցայ։ Իսկ ըն Սարգսի Շնոր
հալւոյ լուծմանն, յորժամ 'ի խորհս է մտացն
յունհարի. 'ի փոքունց արկածից խաբողին
յաղթհրի. այս է՝ փոքր մեղացն ես չկարէ ըն
դէմ կալ։ այլ որքան մտաց յաղթութեն է մե
հագոյն, այնքան նուաճ անկանիլն է վտան
գաւորագոյն. զի և իւրաքանչիւր մեղք, կերպիւ
ինչ յառաջ գան 'ի մտաց կուրութե. ուստի
մինչ ամենք հարցք առ յորն մեծին Սնտոնի թէ՝
զի՞նչ առնել առնէք դուք ըն զմեզ. զի թէ
պահէք՝ և մէք. և թէ աղօթէք՝ և մէք. և այլն։
ասաց Սբ Հայրն Սնտոն, մեք զմիտս պա
հեմք. և նոքա ասեն՝ մեք զայդ ոչ կարեմք։

✵ Եւ [illegible]
հեալ։) քն, 'ի հրայից հաստատչմանէ սրտիս
(ասէ) դառն՝ տուր և տառութե շնչայս. քն,
չըթունս և բռնգունս այրեցան ։ և քա
րան մտացս ցամաքեցաւ ։ համեմատի և
հեռանալն թէ, [illegible]
[illegible] զի յայրեցմանէ սրտին բնու
թեն չորացեալ՝ հրդեհութե այրեցման 'ի
քիմնս վայգ ։ Նարողակամաղես, իւնաւ
զօրութ է չոր թե՝ յորդ 'ի պակասիլն՝ համա
ռու զօրութե քմացն հոգւոյն ցամաքեալ,
ոչ առնու զհամ հոգևորաց։

✵ Լուսնոյն [illegible]
[illegible]։) Զի յայն է աներկբայ անչկալու
թե հանդերձեալ երանութե, յառաջ եկեալ
'ի շնորհացն Ս.Յ և 'ի բարի արդեանց ։ և ա
հա ես (ասէ) ոչ ունելով զբարի արդիւնս
գործոց. զայնութե յուսոյս նեղացուցի ։ և
կամ զի յայն է վստահութե մտաց՝ յղացել
յառատութեն Ս.Յ, ունելոյ զկենս յաւիտե
նականս բարի արդեամբք ։ իսկ այս վստա
հութե 'ինեղն ըծի, յորժամ առանց արդեանց
յուսացեալ լինի հանդերձել երանութեն. և
յանդգնօրէն մեղանչէ՝ որ առանց բարի
գործոց յուսայ հասանել երանութե վարձուց։

✵ Եւ [illegible]
[illegible]։) քն, յաւիտենականն տանջանքն 'ի դժա
ուխոն տապաւորեալ. որ է լալ աչաց. կրճել
ատամանց. արտաքին խաւար. և անքուն
որդունք 'ի բոլոր չորսափականն ։ ուրեմն մի
լորեն՝ որք այլաբանօրէն իմանան զասա
ցեալ տանջանսն. իբր թէ հուրն դժոխոց
է ներքին այրեցում սրտին. և որդն՝ խիղճ
մտացն ։ կամ խիղճ մտացն՝ որ 'ի ներքս, 'ի
զգալի երեսս ցուցանի ։

✵ Եւ [illegible] ։)
Ս.յոնիքն, եղկուն կորստեանն 'ի միտ անկա
նի յայնժամ, որ ասաց ըբ գրովք միայն
հաստատեալ լինի ։ կամ զայն ասէ, որ մե
ծատունն աղաչեաց զՍ.բրահամ առաքել
զՂազարոս 'ի տուն հօր իւրոյ խրատել զ.Ե.
եղբարս իւր՝ զգացուցանելով զտանջանս
իւր 'ի միտս նց. ոչ զի մի՛ և նց դիպեսցի
երթալ 'ի նոյն տեղի տանջանաց ։ կամ թէ,
եղկութե և թշուառութե կորստեանն որ
անդ՝ ասաց 'ի միտս անկեալ։

✵ Եւ [illegible]
[illegible] ։) Ս.կաւասէ 'ի բանն Պ.անիէլի.
է. 10, թէ՝ դպրութիւնք բացան. և դատե
ցան իւրաքանչիւր ըստ գործոց ։ որ դպր
րութեամբն այնու իկ՝ իմանի խիղճ մտացն.

յորում գրեցեալ լինին ամ[ենայն] ըստ դատողութե[ան] մեղանաց, որովք մեղաւորն իբր 'ի դպրութե[ան] տեփտերի մնացն Ճանաչէ զորքանութի[ւն] պարտուց մեղացն․ և զփոխարէն պատիժն որոց սակս արդիւնաւորեալն է ։ յորմէ զանջնջելի ծանելի գոլն՝ իբր դատակնիք և հիւձէթ մեղաց վկայէ․ զի ով 'ի դատարանի, եթէ վ[ասն] մահապարտի ումեք դատակնիք վճռոյ գրեսցի՝ թէ արժանի է մահու․ այլ ոչ ևս յետ դառնայ վճիռն ։ այսպէս և դատակնիք հատուցման պարտուցն 'ի դիւանի խղճի մնացն գրեալ անեղծ մնայ․ յորում մարդ իբրև 'ի հայելւոջ զիւր արատաւորութիւն Ճանաչէ․ և զպարտսն խոստովանի ։

✵ Եւ՝ [illegible]) Զի այլ տեղ 'ի վր[այ] չարագործաց ասացեալ զմիշտապէս նոցա յերկրէ՝ ասէ Դաւիթ ։ այսու ցասումնական աչօք հայեցաւ Տ[է]ր 'ի բանակն Եգիպտացւոց և խռովեցոյց․ Ելից․ ԺԴ․ 24 ։ զի Տ[եառ]նայն անկարկութիւն առ բարիս՝ քաղցրութե[ան] և ողորմութ[եան] է․ և առ չարս՝ լի զայրացմամբ ։ բայց ցասումն, զայրացումն, և բարկութի[ւն]՝ առ Տ[է]ր, ոչ ասին ամբոխմամբ մտաց․ այլ ցուցանեն միայն զգործ արդարութե[ան] 'ի դատապարտելին կայացեալ ։

✵ Եւ՝ [illegible]) 'ի Յորդանան՝ քարկոծել հրամայեաց Տ[է]ր զշաբաթապահիծն փայտ ժողովող ։ և զշնացողսն՝ ով առ Մ[ովսէ]ս ասացին ։ և զաղջիկ՝ որ թարց բռնութե[ան] զկուսութի[ւն] իւր տայր յապականութիւն ։ Իսկ և 'ի լեառն սինայ եթէ գազան մերձենայր քարկոծ լինէր․ ըստ Պօղոսի Եբրայ․ ԺԲ․ 20 ։ այլ զիս ասէ, բանք Տ[եառ]նայն օրինացդ քարկոծեն․ ըստ այնմ, բանն զոր ես խօսեցայ՝ նա դատէ զնա յաւուրն յետնում ։ Յով[հաննու]․ ԺԲ․ 48 ։

✵ Եւ՝ [illegible]) [illegible] իմա զՏ[եառ]նայն փոխ տուեալ շնորհս մեզ, զոր մեղօք կորուսանեմք․ և յերկրի ծուլութե[ան] թաքուցանեմք ։ ով զկնի յայտ առնէ ասելով թէ, [illegible] (այսինքն արդիւնք) [illegible] ։

✵ [illegible]) այսինքն, բարձմամբ ճրագի շնորհաց քոց՝ առաքինութե[ան] գործ 'ի յիս չերևել ։ կամ թէ՝ ով նշմարան, և նշոյլ ճրագին շիջուցմամբ պատրուկին իսրև զշեղեալ լինի և անհետ կորնչի․ այսպէս և ես իբր ճրագ գոլով վառեալ առաքինութե[ան] գործով, 'ի շիջանիլն առաքինութե[ան]ց,

ոչնչացայ և չերևելի դարձայ։

✵ Եւ՝ [illegible])

Այն է թէ, ընկեր զխաւր մտեր այդ․ զի ոչ ունէիր համարձ հարսանեաց․ Եւ նա պապանձեցաւ․ զի չունէր իրաւունս առ 'ի ջատագովել զինքն և արդարացուցանել։ Մատթէոսի․ ԻԲ․ 12 ։

✵ [illegible]) Ով ասէ Սուրբն Նարսէս 'ի գիրս հարցողաց․ ծոյլքն և յառաքինութիւն [illegible] լութիս միանգամայն են տարատանք ։ այսպէս երկմիտքն և անմիտքն անհաստատ հողմոյ նմանին․ որք աստ և անդ տատանեալք ցնդին ։ այսպէս և իմ մտացս չարմունքն ասէ, յանհաստատութենէ 'ի զանազան մասունս ցնդին և ցրուին ։ և 'ի վր[այ] օգտակարին՝ ոչ կարեն հաստատուն մնալ․ ըստ այնմ թէ, այր երկմիտ առանց հաստատութե[ան] է յամ ճանապարհս իւր։

✵ Եւ՝ [illegible]) ասի թէ՝ սատ[ան]յ, որ վ[ասն] Մովսիսեան մարմնոյն ընդ Միքայէլի հրեշտակապետին մաքառէր ։ Մովսիսեան մարմնոյն խնդրեցեալ լինելն իւրայինքն․ որոց փրկութե[ան] 'ի յեգիպտոսէ հակառակէր սատ[ան]յ․ Յուդայի․ 9 ․ համարն ։ ով երբեմն և Յեսուայ քահանայի․ Զաք․ Գ․ 2 ։ որ այսպէս ամ 'ի մեղաց ելանել կամեցողաց հակառակի սատ[ան]յ․ զի մի' զղջմամբ և ապաշխարութե[ամբ] առ Տ[է]ր դառնայցեն ։ և [illegible] ևս նմանապէս ։ կամ [illegible] արգելումն հոգւոյն 'ի դիւաց նշմարէ ։

✵ Եւ՝ [illegible] Ս[illegible]՝ է լապտերն․ և ըստ պատերն նշանակէ զհոգին․ և [illegible] է սէրն Ա[ստուծո]յ․ որով լցեալ հոգին, ոչ տայ զլոյս շնորհաց և առաքինութե[ան] ։ և Կուսանելիոս․ Մատ․ ԻԵ․ 4 ։ [illegible] իմանայ զմիտն հաւատացելոյն․ կամ զհաւատսն ։ և [illegible] զբարեգործութիւն ։

✵ Եւ՝ [illegible]) [illegible] ասի անմտաց յիշումն Տ[եառ]ն որ զյաւիտենականապէս փրկելոյն՝ անմոռաց և անջնջելի պահէ 'ի մտին․ յորմէ ոչ ոք կարէ ջնջել ։ Իսկ ժամանակաւոր դպրութիւն և գիր կենաց առին առաքինութիւնքն, յորմէ կարէ մարդ զինքն ջնջել ։ Իսկ թէ Մովսէս ասաց առ Տ[է]ր Աստուած, ջնջեա զիս 'ի դպրութենէդ կենաց յոր գրեցեր․ ուրեմն և յՏ[եառ]ն դպրին կենաց կա-

րելի է

րելի է ջնջել ։ Ասեմ թէ՝ Մովսէս զանկարելի ինչ յառաջարկեաց Տ՟Ն. այս զի 'ի գթութե շարժիցէր զնա վա՟ն թողլոյ զմեղս ժողովրդեանն ։ Որպէս Նուանելոյ. Ելից. լբ. 32. առեալ Ա( )գոստինոսէ ասէ թէ , այս նշանակէ զառատին իղձն փրկութեան ժողովրդեան 'ի Մովսէս. իբր թէ որդին տեսանելով զծառայն եղբեան սիրեցեալ. արդարապէս սիրասցիլ 'ի տանէն. ասէ հօրն , մի՛ մերժեր զայն. որ եթէ մերժես , մերժեա և զիս ։ այսպէս և Մովսէս ասէր, կամ թող ժողովրդեանն. կամ ջնջեա և զիս. որ ոչ թէ ճշմարտապէս ջնջիլ ցանկայր. զի այն էր անկարելի. այլ զի այնու ուժին զցանկութին իւր մեծագոյն պատճառաւ իմիք յայտնիցէր. զոր այլ զօրեղ կերպիւ ոչ կարէր յայտնել ։ Որբեմն և Այլ՟ վր՟յ պատ զիւր մեղանչականութեն առաջի Տ՟Ն խոստագոյն ցուցանելով. կամի զինքն պարտաւորելով՝ զՏ՟ն 'ի մեծագոյն գթութն շարժել. զի թէ զհեծութն մի՛ 'ի դէպ ժամու Տ՟ն երբեմն 'ի տեղի կատարեալ ապաշխարութե ընդունի և ներէ. որքան ևս ներէ այսպիսաբար զինքն դատակոծ առնողի և նախատողի վա՟ն սիրոյն Տ՟Ն ։ զի զսիրտ նր՟ , և զհոգի խոնարհ եբեկեալ Տ՟ն ոչ արհամարհէ ։ Որպէս մինչ ասէ թէ , [illegible] 'ի կենաց [illegible] ցուցանէ զառաւելութի մեղաց իւրոց. և զպարծութի Տ՟Ն արդարութեն. իբր թէ կամի ասել բերանով իմ մեղաւորաց. և թէ 'ի մեղս իմ նկատեմ, իրաւամբ ջնջելի եմ 'ի գրոյն կենաց. բայց մինչ այսպիսաբար զղջամ, աներկբայ եմ 'ի թողութեն. այսպէս Մովսէս զինքն ասաց ջնջել. և ոչ միայն ոչ ջնջեցաւ, այլ և զջնջելիսն 'ի պատժոց ազատել արդիւնաւորեցաւ Մ՟Տ ։ Նոյն և Պօղոս նզովք կամէր լինել 'ի Ք՟Է վա՟ն ազգին իւրոյ. և ոչ միայն ոչ նզովեցաւ , և 'ի Ք՟Է ոչ բաժանեցաւ, այլ և զԲ՟զմ հրէայս Ք՟Ի շահեցաւ ։ Եւ զմերօրինակ, որք 'ի պատերազմ երթան , անուանքն 'ի գիր զինուորաց գրին , և զթօշակ արդիւնաւորին. այլ թէ 'ի կողմն թշնամեաց սահեսցին , 'ի գրոյն ջնջին. և 'ի թօշակէն զրկին ։ այսպէս բարի գործովք գրի մարդ 'ի թիւս փրկելեաց. և 'ի մեղանչելն 'ի թիւ այն զրկի ։ ուստի Դաւիթ զկնի ասելոյն , ջնջեսցին նոքա 'ի դպրութե կենաց (յաւելու թէ) և ը՟ն արդարս քո մի՛ գրեսցին ։ զի որ յարդարութե խոյս տայ, յարդարոցն մատենէ ջնջի. և անուն իւր Մ՟Տ անյիշելի լինի ։ Որբեմն և ես ասէ.

Ինձէն անարժան արարի զիս առ 'ի յիշել տալոյ քեզ. և մոռացմամբ զանձն իմ յարմար դործեցի ։ Սակ՝ մատեան կենաց, և թէ իմասցի գիրն մկրտութե , ոչ է անդէպ. զի մեկնիչն Դիոնեսիոսի եկեղեցական քահանայապետութե. գ. գլուխ. ը. բնաբանին, զգիրն մկրտութե , դպրութի կենաց կոչէ. զի մկրտեցելոյն անուն գրի 'ի գիրն կենաց. որ եթէ այնու մաքրութբ մնասցէ մինչ ցվախճան, անջնջելի մնայ անունն 'ի կենաց դպրութեն ։

☼ Եւ [illegible] ՝ [illegible]) Յայսմ՝ , փոխանակ երանութե կշտամբանքն վա՟ն իմ արձանացեալ. զի որ 'ի կենաց գրոյն ջնջի , 'ի թշուառութե կեանս գրի 'ի թիւ դատապարտելոց ։ և կշտամբե 'ի Ք՟Է , փոխանակ բարի ծառայ և հաւատարիմ լսելոյն , ծառայ չար և վատ լսելով ։ և զի այն 'ի յընդհանրական դատաստանին լինելոց է , վա՟ն որոյ ոչ ասէ կշտամբեալ. այլ թէ [illegible]. թէ այս այրս 'ի թիւս կշտամբելոց է ։

☼ (Դ) Եթէ [illegible] ՝ [illegible] ։) Դ՟անզի խիղճ մտացն, որ ըստ դատանէ զոք , գիտելով զարժանաւոր լինիլն պատժոյ. զդաւհիճ տեսեալ , գիտէ թէ զինքն 'ի գլխատել գայ ։ զնմանագոյն պարակից ասի թէ , յորժամ կամիցին զոք չարաչար սպանանել, զսիրտն հանեցին 'ի փորոյն և թողտային. որ նա ուր և ընթանայր՝ կարծէր թէ որմունքն 'ի վե՟ր իւր անկանելոց են, և գետինն զինքն կլանելոց. եթէ խորխորատ տեսանէր՝ գիտէր զինքն անկանիլոց. և այսպիսի զարհուրանօք յերկիւ աճուրս աճարտէր զկեանն ։ այսպէս է և որ գիտէ զինքն դատապարտելի , զա՟մ տանջանարանան վա՟ն այլոց՝ կարծէ վա՟ն իւրեան ։ Յայսպէս կայէն 'ի խղճէ հարեալ՝ ասաց առ Տ՟ն , եթէ հանես զիս յերեսաց քոց , և լինիցիմ երերեալ և տատանեալ. ա՟մ որ դտանիցէ զիս սպանցէ ։ ահա խիղճ մտացն վկայէր զինքն մահու արժանի լինել. և որ Մ՟Տ չէր հրամայեցեալ՝ իւրեան վճռեալ ձևացուցանէր ։ այսպէս են և որք զահարկու ինչ երազ տեսանեն 'ի գիշերի . 'ի տուէ միշտ ահիւ պակնուն 'ի զարհուրելեաց տեսութե ։ այսպէս մահապարտքն 'ի բանտի դաըստեամբ դատաւորին կան 'ի կասկածի ։

☼ Եթէ [illegible] ՝ [illegible] ։) Յայսմն, եթէ աւետաւոր բարեաց տեսանեմ, գիտեմ թէ յանդիմանել գայ զիս խասուութբ ։

❋ Երբէ [illegible])
Պտ, եթէ դպիր և մատենագէտ տեսանեմ,
այնպէս կարծեմ թէ՝ զմուրհակ եզձեռագիր ա-
զատութեան կորուսեալ իցեմ. և մերսամն գերել
զիս փութայ։ կամ թէ սակս միրտութեան գրոյն
ասէ. զի առ քերլարն աստուածոյ, եմկայութ
Սէին Պերճեպետ անն ամեն միրտեցելոց և
կնքահարց 'ի գիր առեալք լինելին. և միրտե-
ցեալն ընդ իւր կրէր. թէ 'ի նշան միրտեցել-
գոյլայն, և եթէ առ 'ի տառագութի ամաց իւրոց
թէ քանամեայ իցէ ։ 'ի գրքւոյն եկեղեցական
քահանայապետութեան. գ. գլ. է. ընաբանին,
զոր մեկնիչն, դպրութի կենաց կոչէ ։

❋ Երբէ [illegible]) Պտ, եթէ օրի-
նաւոր և օրինաց ջատագով արդարապէս
վճռահատ զոք տեսանեմ, գիտեմ թէ առ
ժամայն զիս անիծանելոց է։

❋ Երբէ [illegible]) Պտ, եթէ աստուածարանին քարոզիչ և առա-
քելական այր տեսանեմ, գիտեմ թէ զփո-
շի ոտից իւրոց 'ի մկայութի իմոյ դատապար-
տութե թօթափելոց է. փոխանակ ոչ լսելոյս
ձայնի աստուածաբանական քարոզութե նր։

❋ Երբէ [illegible]) Պտ, եթէ
զառաքինի և կրօնաւոր Ծածապաշտ զոք տե-
սանեմ, կարծեմ թէ զիս յանդիմանելոց է
իբրև զսուտ և ձևով կրօնաւոր։

❋ Երբէ [illegible]) Պտ, եթէ զպա-
ճառեալ և յանդուգն մարդ մի տեսանեմ,
կարծեմ թէ զիս կսկծեցուցանելոց է. զի
նա 'ի յանդգնութե իւրում հաստատ է և ես
'ի կրօնի իմում անհաստատ։

❋ Երբէ [illegible])
Սո կարծեաց շնութե կնոջ՝ սահմանեաց
Մովսէս զջուր փորձութե և երդման, զոր
տայրն ըմպել կնոջն՝ ընդ կարծեօք անկե-
լոյ. որ թէ անպարտ իցէր յանցանաց շնու-
թե, ոչ վնասիւր. և թէ ոչ՝ որովայնն նր ու-
ռուցեալ պայթիւր. Թուոց. ե. 12 ։ այլ զի
հոգին իմ հարսն Քի է ասէ. և ես շնամ
միշտ ընդ սատանայի կամօն. վս որոյ եթէ ջուր
փորձութե ինձ տուեալ լինի. գիտեմ զի
պայթելոց եմ։

❋ Երբէ [illegible])
Պետ[illegible] խորանն է. որ եթէ (ասէ) յու-
մեքէ խորտակիմ, կամ դեղ ինչ ապաշխարու-
թե առնում, չժուժելով սատակիմ։

❋ Երբէ [illegible]) Պտ, եթէ աստուածոց բա-
րութե և կամ բարեաց ինչ դիպիմ, գիտե-
լով թէ այնմ բարութե չեմ արժանի, զիս-
խուսա առնում ։ կամ թէ, եթէ բախտ
ինչ դիպիմ, փախչիմ. գիտելով զվնասա-
պարտ լինելն իմ՝ և զբարեբախտութե անար-
ժանութիս ։ կամ թէ, եթէ բարութե ինչ
դիպեցիմ, այնքան 'ի չարն սովորեալ եմ,
մինչ զի և զբարին չար կարծելով փախուստ
տամ. զի սպականեալ ստամոքն՝ զինչ և ու-
տիցէ ապականէ. այսպէս և սովորելն 'ի չարն։

❋ Երբէ [illegible]) Ներկա-
յէ սրտիս և 'ի խղճէ մտացս հարեալ, թէ
և ձեռն վերացուցողն զիս հարկանելոյ մտ-
տօք չիցէ. սակայն ես ըմբռնեալ յերկիւ-
ղէս գիտեմ, թէ զիս հարկանելոց է. վս ո-
րոյ կորանամ վայ վայ գոչելով։

❋ Երբէ [illegible]) Սովորութի
է այլանդակ ցուցանք մարդակերպ. կամ
իշադլուխ՝ զոր դնեն 'ի պարտէզս և յագա-
րա 'ի երկեցուցանել զգազանս և զթռչ-
չունս, այսպէս և ես այնքան երկչոտ եմ
եղեալ՝ որ եթէ զ[illegible] տեսանեմ, Պտ,
զապաշխարութե և զյանդիմանութե ինչ բան,
սարսիմ և դողամ ։ Նոյն է և հետևեալս։

❋ Երբէ [illegible]) Իբր թէ 'ի գլխատել զիս կոչեն. և զի
անզարդ եմ հանդերձիւ, գուցէ լսիցեմ
թէ, զիարդ մտեր այսր՝ զի ոչ ունէիր հան-
դերձ հարսանեաց ։ կամ նկատէ յանցս ա-
ղետից Ամնոնայ որդւոյն Դաւթի. զոր Աբե-
սողոմ կոչեաց 'ի խրախճան և սպանն զնա.
քննախնդրութե քեռն իւրոյ Թամարայ. զոր
ապականեալն էր Ամնոն. 2 Թագ. Ժգ. 1. 28։

❋ Երբէ [illegible])
Պտ, զի մի լսիցեմ 'ի քէն թէ, ծառայ չար
և վատ, զամ պարտսն թողի քեզ. վս զի ա-
ղաչեցեր. և ընդէր վերստին 'ի տեղւոյն մե-
ղաց թաւալեցար իբր զխոզ ։ կամ թէ, գու-
ցէ յանդիմանս լինիլն քեզ. լսիցեմ թէ, և
ոչ թէ գայցես յանդիմանն լինիլ ինձ. Եսայ.
Ա. 12 ։ Նաև զի դու ասացեր թէ, դատար-
կաձեռն մի երևիցիս առաջի իմ. և ես դա-
տարկ եմ 'ի գործնական առաքինութեց։

❋ [illegible]) Իբր թէ եղբայ-
կէ ասելով այսքան մեղանօք աներևոյթ կեր
պիւ, որ զիս խոցոտեն. և սլաքաց նման
զսիրտս և զհոգիս շարչարեն. զինչ
այլ ինչ գուշակեն՝ եթէ ոչ զմահ հոգե-
կան ։ և Թարախն՝ որ պատեալ է զերկա-
թով՝ զգաղտնի հոգեկան տագնապս իմ
ազդէ ։ Գիտելի է՝ զի բժիշկք երբեմն ըզ
վէրսն երկաթեայ շշով փորձեն, զի թէ թա-
րախ ընդ շիշն պատեալ 'ի դուրս գայցէ, ըզ

փոխլ

փոխել մարմնոյն ցուցանէ․ և այս Թարախս՝ ասէ, զմ հոգեկան տագնապս ցուցանէ․ եթէ վէրք հոգւոյս անխնամ մնալով փը տեցեալք են․ ըստ այնմ, փտեցան վէրք իմ յերեսաց անզգամութե իմոյ ։ Եւ այս

վէրքս՝ ընդ եղս սուր և առաւել չնչոյս բու նեալ է․ այսինքն՝ ի չնչափողս և՛ի թոքս՝ որ որքան զշունչս առնում և տամ, հոտ գար շութեան շարաճոյ մեղացս՝ բուրէ ՛ի ներ քուստ ։ և այն յայտնի է։

ԳԼՈՒԽ ՔՍԱՆ ԵՒ ՉՈՐՍ ԵՐՈՐԴ․

[illegible]

✵ԲԱՆ✵ Ա

ԻՒՐԴ ՈՐՈ՞Յ ԽՆԴՐՈՅ

և այլն։)

✵ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ✵

Յայսմիկ, որոյ խնդրոց զիս արժանի համա րելով՝ գքեզ աղաչեցից ով Տէր իմ ։ զի թէ ասեմ, եկեսցէ արքայութի քո․ և թէ տուր ինձ զարքայութիւն․ ահա ՛ի ձեռն չար գործոցս յայնմանէ զրկեցի զիս ։ թէ անմահ կենացդ ցանկամ, յայնմանէ հերքեցայ ։ թէ հրեշ տակացդ պարակ ցուէ, ՛ի նմանէ ևս տրոհե ցայ ։ և թէ ասեմ, հաղորդ արա զիս Տէր իմ երկիւղածաց քոց և արդարոց, ահա և՛ի թէ այնչ մերժեցայ ։ Եթէ յուռ ոթայդ կենդանեաց կամիցիմ զիս պատուհասել, ահա մի ցանկութե սիրոյս՝ և յայնմ յուսոյ հերքեցայ ։ զի դու ասացեր․ որ ոք ոչ իցէ հաստատել յիս, ելնա արտաքս իբրև ուռն և ցամաքեսցէ․ և ժողովեն և՛ի հուր արկա նեն և այրի․ Յով․ ԺԵ․ 6։ Եթէ ՛ի ծաղիկ փա ռացս շնորհի յուսայցեմ, ահա և յայնմանէ թափեցել եմ․ զի ոչ ծաղիկն է զարդ պար տիզի․ նմանապէս և շնորհն է զարդ հոգւոյս։ Եթէ պարծանացն ժառանգաւոր զիս հա մարեցիմ, և յայնմանէ կորագլուխ եմ և

զեալ․ զի Դաւիթ ասաց․ պարծանք զօրու թեց մերոց դու ես․ և՛ի կամս քո բարձր ե ղիցի եղջիւր մեր ։ և ես ջնջեցի պարծանաց ինչ արժանաւոր, թէ առ այն յուսալով բարձրագլուխ ձեմիցեմ ։

✵Թէ հոգիքնի ծոցոյն հարցանեն զորս ընկեցայ) Յայսմիկ, եթէ վստահանայցեմ, թէ որդի գրական որդի եմ Յ․Տ ՛ի ձեռն շնորհի մկըր տութե, ահա ՛ի ձեռն մեղացս ծառայ եմ ե ղեալ, և ընկեցել յորդեգրութէն յայնմանէ։ Գիտելի է՝ զի արծիւն զհարազատ ձա գուկս իւր փորձիւ ճանաչէ․ որ եթէ դէպ ՛ի յարեգական անթարթ աչօք հայեսցին, իբ րև զիւր հարազատս մնուցանէ․ և թէ ոչ՝ իբրև զխորդս ընկենու ՛ի բունոյն և սպանա նէ ։ և երբեմն ՛ի վեր թևոց բարձել շրջեցու ցանէ․ ըստ այնմ, տարածեաց զթևս իւր և ընկալաւ զնա․ և իբրև զարծուի ՛ի վեր ձա գուց իւրոց գթացաւ ։ Իսկ ես ասէ․ ոչ գո լով հարազատ, և կամ նախ հարազատ էի և ՛ի ձեռն մեղաց խորդացեալ ընկեցայ ՛ի բու նոյ ծոցոյն Յ․Տ ։ ուրեմն եթէ ոչ զհարա զատ որդի աղաչեցից․ ահա ոչ զխորդ ըն կեցայ ՛ի ծոցոյն Յ․Տ, և օտարացայ։

✵ Եթէ [illegible]) Զգեստ լուսոյ՝ էր անմեղութին Ադա մայ ՛ի դրախտին ։ և՛ նորա՝ շնորհն մկրտութե յեկեղեցւոջ ։ և ահա թէպէտ զկնիք մկըր տութեն անջնջելի ունիմ ՛ի հոգիս ներքոյ

բայց յանմեղութեն մերկ գտայ ։ Այն պատու-
յուսով ես՝ չկարեմ զքեզ աղաչել. եթէ ոչ
Պետրոսի նման ՚ի մերկութես ամաչելով ըզ-
փաթանելեաւ զիս ՚ի ծովն արկանել ։

✻ Եթէ ի պատուիրանս տասանցն ցտատոցոյց՝ ցորդ խոր գտցոց ։) Ասէ ՚ի բանն այն թէ , դարձու-
ցանք առիս որդիք հեռացեալք , ասէ Տր,
և ես ընկալայց զձեզ. Երեմ . Գ . 14 ։ բայց
ահա ես ՚ի ձեռն մեղաց խորդ ացել գտայ ։
Պախուցի ե՞ զի որդին ժառանգարեւ լինի
և յորդեգրութե զրկի , կամ զառակաւս հօրն
յայտնելով . որպէս Քամ հայրն քանդանոս ,
զոր անէծ Նոյ ասելով , անիծեալ քանան
մանուկ , և եղիցի ծառայ եղբարց իւրոց ։
կամ սպանանել զհայրն կամելով , որպ Աբի
սողոմ զԴաւիթ . յորդ վերայ Դաւիթ
յարեաւ ՚ի պատերազմ իբրև ՚ի վե̅ր խորդա-
ցելոյ ։ կամ զանկողինս հօրն պղծելով , որպ
Ռուբէն . ուստի Յակոբ հայր նր ասաց .
իբրև զջուր մի՛ եռասցիս . զի ելեր յանկո-
ղինս հօր քոյ և պղծեցեր զնա ։ կամ դեղ
մահու պատրաստելով . որպ Անթիպատրոս
Հերովդեի հօր իւրոյ . զոր պատճառաւ ջըն-
ջեցաւ ՚ի թագաւորութե և ՚ի կենաց . որպ
ասէ Յովսեպոս . ա . դպրութ . Ժթ . ևէա .
Տրլուխոր զպատիկ արալին հրէայքն Քրի-
ստոսն որոյ իրաւ անք խոլ դացան և ժառան
գաղութք եղեն . զի զնա մերկացուցին ՚ի
խաչին ։ զնա սպանին չարչարանօք ։ զանկո-
ղին նր պղծեցին , զի զեկեղեցի եղ Քրիստո
նէայս հալածելով ։ դեղ մահու ետուն .
պտղինքն , քացախ և լեղի ։ Աստի փ. խա-
նակ նց , կոչեաց Քն առ ինքն զազգն հե-
թանոսաց , զոր ժողովուրդն՝ ժողովուրդ
իւր . զչողորմեալն՝ ողորմեալ . և զչսիրե-
ցեալն՝ սիրեցեալ . Հռոմ . Թ . 25 ։ Կոչանէ
լիոս . Օսէէ . Խթ . 4 ։ ՚ի վր օրհնութեանն
Ռուբենի ասէ թէ՝ անազան է վրէժ խնդ
րութե Քի , բայց ոչ երբէք ջրուի , ահա
անօրէնութիւնն Ռուբենի . զկնի երեսուն
ամաց , որ ՚ի նմանէ գործեցաւ , և ՚ի Յա-
կոբայ զանց առեցաւ , ՚ի յԱ. Յ վրէժ խնդ
րեցաւ . եհոչակաւորապէս պատժեցաւ ։
Երկրորդ՝ խոտելի պատճառաւ մարդիկ
զհետամեծ բարիս կորուսանեն , մի թէ
Ռուբէն՝ ոչ կորոյս զիմ բարիս անդրան
կութե . գարշելի վարձու հեշտութեան ։
Ոչ ապաքէն զնոյնն կորոյս Եսաւ ոսպնա-
թանիւ ։ Երրորդ՝ ո՛րքան անօրէնութի է
լինել լրբագոյն . և յանդուգն առ ծնողսն
որոյ իբր օրինակք երեքեն , մինն Քամ՝

որդին Նոյի ։ Երկրորդն Ռուբէն՝ որ-
դին Յակոբայ ։ Երրորդն Աբիսողոմ՝
որդին Դաւթի ։

✻ Եթէ ի լուսոյն եղբօր դիմեցին ցորդ մէնեցոյց ։) Ասիւքն , եթէ ՚ի սէրն Աստուծոյ դիմե-
ցից , որ նմին ատելի գործովք մեղաց , ՚ի
նմանէ մեկնեցայ ։

✻ Եթէ ի Յիսուս ոսկեղէն ցերէ՛ , ցորդ մերժեցոյց) Համատասցեալքն Քսի , մարմին և ոսկր
կոչին . ըստ այնմ , Եփես . Ե . 30 ։ զի մար
մին եմք ՚ի մարմնոյ նր , և ոսկր յոսկերաց
նր ։ այլ ես ՚ի նմանէ (ասէ) բաժանեցայ ,
և որպէս առ նա դիմեցից յաղաչել ։ Ադամ
զբաժանեալ կողն յինքենէ , ոսկր իւր և
մարմին կոչեաց ։ և Քրիստոնեայք միաւո
րեալք ՚ի մարմին և յոսկերսն Քսի , չար
գործովք բաժանին ՚ի նմանէ ։ Սա և զի
սէրն է յօդ կատարման , և ատելութին բա-
ժանման . ուրեմն համատասցեալքն՝ սի-
րով միաւորին ՚ի Քս . և ատելութե բա-
ժանին ։ Բայց ես զՅս ատեցի (ասէ) չար
գործովքս , ուրեմն որպէս կարեմ միաւո-
րել յոսկերս նր , պսինքն ՚ի Սէրն ։

✻ Եթէ ի Ենոս նորա մերձիմ , ցորդ տոտուցոյց ։)

Ասիւքն , եթէ ՚ի թևս նր մերձենամ յու-
սով . ըստ այնմ , ՚ի թիկնամէջս իւրեանց
ընկալցին զքեզ . ՚ի հովանի թևոց նր յու-
սասցիս ։ և կամ ըստ Եսայ . Խ . 11 ։ իբրև
հովիւ մի հովուեսցէ զՏր . և ՚ի բազուկս
իւր կրեսցէ ։ սակայն ըստ միւս մարդարէ
ութեն Դաւթի , ես ՚ի ձեռաց նր մերժե-
ցայ կամաւս . ուրեմն որպիսի երեսօք մեր
ձեցայց առ նա ։

✻ Եթէ ցողուտ նորա տատանեցոյց , ցորդ խե-
նոցոյց ։)

Զի ըստ Դաւթի Տէր Արարիչն է ։ և
ըստ Եսայեայ . Արարէն ծարաւեաց եհա
գի մարդկան զրկելոց է Ած ։ Բայց մեղքն
մեր զարարէնն Ած ՚ի նախանձ շարժեն,
առ ՚ի պատժել տալոյ զմեզ . զի Ած ըղ-
ձալն մեղաց , ՚ի բարի ատեղծուած իւր
տեսանելով , ՚ի նախանձ շարժի . ըղ-
ձալն չարաւ կորուսանել կամելով ։ Ասո-
ւի Անմխիթար ասէր թէ , նախանձ
ցուցին զիս ՚ի չաստուս իւրեանց . և դառնա-
ցուցին զիս ՚ի կուռս իւրեանց . և ես նա-
խանձեցուցից զնոսա ազգաւ անմիտ ։
արդ՝ եթէ ես զանխախանձ բնութիւնն
՚ի նախանձ շարժեցի զիս պատժելոյ , ապա
որպէս իբրև առ արարէն դիմեցից ։

Եթէ

* Եթէ ի փրկութեանն նորոգութեան, յորժամ
մկրտեցաւ։)

Ըստ Սրբոյն Պօղոսի, մեռեալք ընդ Քրիստոսի՝ և կեանքն մեր ծածկեալ են ընդ Քրիստոսի առ Աստուած։ այլ մինչ ընդ Քրիստոսի կենդանացայք՝ ՚ի մահէ մեղաց նորոգելով մեռայք։ Այլ թէ ՚ի նորոգութեան որդւոց մարդկանց ոք։ Այս է՝ յորժամ ՚ի ջրոյ հոգւոյ ծնանիմք, որ թէ ՚ի լուսոյ խաւարի. ՚ի դժոխոց մահուանէ. և ՚ի հոգւոյ քաղցրութեան։ Որդի՝ որպէս (ասէ) ես ՚ի նորոգութեան փրկութեան Քրիստոսի ապաշխարեցայ, յորմէ մեղք մահացոյց. և զինութեան մարդոյն Քրիստոսի մերկացեալ, վերստին զգեցայ։ և որպէս զնորոգող փրկիչն աղաչեցից. որ զարարեալ նորին նորոգութեան՝ մեղօք մահացուցի։

* Եթէ ի զգաստութեանն զարթնութեան, յոր
ժամ ի քուն լինի։)

Այսինքն, եթէ ասիցեմ թէ, զգաստ և զուարթ եմ. (իբր թէ անմահ Կերկերոս, որ հսկող և արթուն լինի) սակայն ՚ի զուարթութեան և ՚ի զգաստութեանն՝ մինչ լցեալ թմբիցիմ, զի ոչ օգուտ է յանձնամա՝ հոգւոյ և արթուն կացմանն։

* Եթէ ի չորանան կենաց ուխտին, յորժամ փոխե
ցաւ։)

Գրէ Պօղոս թէ, օրէնք հոգւոյն կենաց ՚ի Քրիստոս Յիսուս ազատեցին զիս յօրինացն մեղաց և մահու։ բայց ես յօրինացն կենաց փոխեցայ. ոչ զանմիտ գաղատացիսն. զորս յանդիմանեաց Պօղոս ասելով. զարմանամ զի այդպէս վաղվաղակի փոփոխիք յայնմանէ, որ կոչեացն զձեզ ՚ի շնորհսն Քրիստոսի յայլ աւետարան. Գաղատ. Ա. 6։

* Որպէս ուրեմն ուխտադրութիւն ի կենաց կո
նոնն աղաւնեցաւ։)

Կենաց կոնոն ասէ, զուխտադրութիւնն ՚ի ժամու մկրտութեան, որ մկրտեցեալն բերանով կնքահօրն խնդրէ զազատութիւն. և զուրացել յանցանական մեղաց և ուխտէ ծառայել Տեառն, որոյ և անուանն գրի ՚ի դպրոջ կենդանեաց, զոր դպրութեան կենաց կոչէին ՚ի ժամանակս Սրբոյն Կիւրեղի. ըստ մեծին Անտոնիոսի մեկնչին։ և ահա ես (ասէ) մեղանչելովս, դարձայ ՚ի յուխտէս ծառայելոյն Տեառն. և զանուանս ջնջեցի ՚ի դպրութենէն կենաց։ Սկսանէ և առ այն բանն Տեառն թէ՝ ուխտն իմ որ էր ընդ նմա կենաց և խաղաղութեան. բայց ես մեղանչելովս՝ յուխտէն կենաց և խաղաղութեան փոխեցայ. որպէս ուրեմն առ այն ուխտն

ապաշխարեցայ։ նոյն է և հետևեալս։

* Ընդարձակութեան վէմն, յորժամ սասանեցաւ։)

Ընդարձակ վէմն է Քրիստոս, և վէմ անուանի զի խնդրեան սասանեցաւ, զի է չար ում ոք լինել թէ յայր վէմ անկել, այս վէմն հաստ և փշրէ. և ոչ սասանեցի նախ քան զանկանիլն։ իսկ ես ասէ ո՜վ կարեմ յուսալ և ապաշխարել յայս անշարժ վէմս. յորոյ և անուանեալն կայ ՚ի սասանման։ Ծանիր զի Քրիստոս խօթացելոցն լինել զանարթ է. քաղցելոցն մանանայ. ծարաւելոցն գինի ուրախարար. բայց հեղգացելոցն վէմ առանց ձեռին հատեալ. որ թէ վէմ պղծոցն անկիցի՝ լինիցի ոք. վէմ վիմին կարծրութեան սասանեցոյց է. և ՚ի կասկածի մնալոյ. այլ սէր կատարեալ ՚ի բաց մերժէ զերկիւղ. զոր անհաւատութիւնն՝ սասանեցուցանէ զվէմն։ դուք իբրև զվէմս կենդանիս շինիք (ասէ Պետրոս) Տաճար հոգևոր. Ա Պետ. Բ. 5։ Իսկ անհաւատիցն լինի Քրիստոս լինի վէմ գայթակղութեան զի գայթակղին ասէ ՚ի բանէն յորև եղան։ և Պօղոս ասէ, անհաւատութեամբ փշրեցան, և դու հաւատով հաստատեցար. մի՛ հպարտանար, այլ երկիր. Հռոմ. ԺԱ. 19։

* Եթէ ի շարս գառագաթնին, յորժամ հանեցաւ։)

Շար գառագաթնի՝ կոչէ զբարեկամս Տեառն. ըստ Դաւթի թէ, իմ յոյժ մեծարու են զին բարեկամք քո Աստուած. և յոյժ զօրացան իշխանք նոցա. թուեցի զնոսա և քան զաւազ բազմացան։ Իսկ ես ասէ ՚ի կարգէ և ՚ի թուոյ նոցա հանեցայ. և տրտմեալ մեղաց մեղօք քարշեցեալ ՚ի վայր անկայ. կամ զայն ասէ, զոր Տէր ասաց Պետրոսի. Սիմոն Սիմոն, ահա սատանայ կամեցաւ խարբալել զձեզ իբրև զցորեն. և ես աղաչեցի զՀայր, զի մի՛ պակասեսցեն հաւատք քո. զի ՚ի մտացն Պետրոսի ունակութիւն հաւատոյն ոչ ջնջեցաւ. զի զղջացաւ՝ որ է գործ հաւատոյ։ սակայն ես ասէ, յուդայանման ՚ի թուոյ նոցա հանեցայ. և իբրև զյարդ ՚ի հողմոց փորձութեանցն սատանայի ցրուեցայ։

* Եթէ ի յաղթող տիեզերականաց շինէն, յորժամ գերեցաւ։) Այսինքն, ոչ կարեմ աղաչել զքեզ, թէ և զիս դիր ՚ի շինուածս վերինում քաղաքի Երուսաղէմի. զի յայնմանէ գերեցայ ՚ի կամս սատանայի, և տրտմով նորին քարշեցայ ՚ի հեշտութիւնս աշխարհի։ մատուցեալ էք (ասէ Պօղոս) ՚ի լեառն Սիոն և ՚ի քաղաք Աստուծոյ կենդանւոյ յԵրուսաղէմ յերկինս. և ՚ի բիւրաւոր բանակս հրեշտակաց և յեկեղեցիս անդրանկաց. Եբրայ. ԺԲ. 22։

Եւ երբեմն Եհմ ասէ քաղաք անդրանկաց նկարագրեալ հրեշտակաց և ընտրելոց : զի հրեշտակքն ' ի ծառս անսատակին , երբեք որդիք կոչին . բայց ոտեղին անկելոց գորով քաւելի յազգէ մարդկային . վն որոյ և ըստ բնելոց մայր կոչի . Գաղատ . Դ . 26 : բայց Սիովնական լերանցն . Եբր . ԺԲ . 22 : մեկնութն , անդրանկաց եկեղեցեաւ ' խմանայ զեկեղեցին Առաքելոց . զի նոքա էին անդրանիկ որդիք աստուծոյ նախակոչեցմամբ ' ի հաւատն Քի :

* Եթէ հանապազորդական հացին տալցես , զոր ոչ նշանակեսցուք : Ըստ գրոյն , տէրունական աղօթիւք խնդրեմք զհանապազորդ հացն : Իսկ եթէ որ հանապազորդ է , վն էր աղօթիւք հայցի : Յայտ է թէ , Ս.Խ ' զի բարերարութեն Այ , որ վն հացին ' շնորհակալ լինիցիմք տէրունական աղօթիւքն : Երկրորդ ' ընդդական բարեաց եւ տուող ' զԾ խմանայցեմք : Երրորդ ' թէպէտ Այ զհոգևղպանն նախատահմանեալ է տալ իւրաքանչիւր ումեք . ըստ այնմ , բանաս զձեռն քո և լցուցանես զամն . սակայն զի մի առանց արդեանց . և առանց աղօթից և աղաչանաց բևոն լինիցի Այ . զի ձեռք ' որք ոչ վաստակիցեն , կերիցեն մի . ասէ Առաքեալն : Ս ճշմարիտ աղօթիւք հայցեմք առ ' ի երախտահատոյց լինելոյ : Իսկ հանապազորդական հացիւ խմանի սրբազնագոյն պատարագն . որոյ սակս փառաւորելի ' է գործ առաքինութե : զի և անթլփատքն ոչ ուտեին ' ի զատկական գառանէն . նմանապէս և ոչ անթլփատքն ' ի մեղաց ' ի նորումս : այլ ունելոց են զցուպ ' ի ձեռին , զհաստատութի առաքինութե ' ի գործս : զբաղարջ ' զանխարդութե ' ի հերետիկոսութենէ : զկօշիկ ' ի յոտս ' զպատրաստութի ' ի պահպանութի պատուէրանացն Այ : զօտի ' ի մէջս ' զողջախոհ ' ի ցանկութէ : փութանակի ' զի առ խորհուրդն հաղորդութե , ոչ պարտի ուշադրել և քննել . այլ միայն հաւատալ : ոչ արտաքոյ Եհմի ուտեին , և ոչ արտաքոյ հաւատոյ Եկեղեցւոյն ուտելի է : զՄ շափու և հաստկի հասարակ էր գառն , և աստ ոչ խոտրելի է զայր և զկին . զհիւանդ և զառողջ . միայն թէ ունիցին զբարուոք պատրաստութի բաւական :

* Եթէ որպէս ինչ կենաց գրեցէք ' ցոյց ընդէ ցոյց :) ' ի հնութեան գաղտնութիւն իւրեանց և զհամբաւս , թագաւորք յարձանի գրեին . այսպէս տասնաբանեայ օրէնքն ' ի քարեղէն տախտակի գրեցան : Եւ անուանք որդւոցն Իլի ' ի վր զմրխտոյ . Ելից . ԻԸ . 9 : Եւ ' ի վր դրանն վերնոյն Եհմի անուանք երկոտասան առաքելոցն . Յայտ . ԻԱ . 14 : Եւ Աբրահամ զի ոչ ունէր որդի ' արձան կանգնեաց ' ի յիշատակ անուան իւրոյ : Եւ նոյն Գրիգոր Աստուածաբանն ' զշարունն Յուլիանոսի արձանացոյց . և որպէս պատկերն ' ի վր վիմի նկարեալ էր : բայց ես (ասէ) ոնց , և զի՞նչ գրեցից ' ի վր վիմի առ ' ի կենդանի պահել զանուն իմ զկնի մահուան ' որ ' ի վիմէն Քսի ընջեցայ :

* Ի) Լար կենաց ցաւոցն :) Ի յոգնքն , հատանի և խզեցաւ լար կենաց յուսոյն : ոչ զմնական կենացն ասէ . այլ զյաւիտենականն կենացն : և յիշատակ զի եթէ զմինն միայն ' ի գրելոցն ունիցի մարդ , տարագրի ' ի յաւիտենական կենաց . ապա ո՞ւր մնայ որ այնքան ' մեղաց պարտաւոր զինքն ցուցանէ : բարւոք ասի թէ , ' ի նորագոյն թելն կախի կեանս . ' ի կենաց մահ . և ' ի մահուանէ յաւիտենականութի : որ եթէ բարեգոյն պատրաստութբ չուեալք ոք յաստեացս , ունի զանսահման կենաց հրճուելի ստացուածս . զբոլորն համանգամայն ընկալեալ : Եւ եթէ չարապէս մեռանիցի . նմանապէս ունի զանսահման կենաց թշուառելի ստացուածս . նմանապէս զբոլորն համանգամայն և կատարեալ : այլ ոմն քնարելարն ' եթէ հատանիցի , այլ գործիքն ունայն համարին : այսպէս և կենաց յոյսն ' եթէ հատանիցի ' բոլոր կեցութն թշուառելի լինի : Գրէ Արիստոտել ' ի գիրս Ծի թէ ' պատկերագործն Փիդիաս , ' ի մէջ վահանին կազմելով զԱթենայ անձին դէմսն . և այնպէս շաղկապեալ ԺԷ պատկերին յօրինուած ոնց ' ի ձեռն ումեմն աներևոյթ արարչագործութ , որ իբրու թէ ' ի հարկէ կամիցի ոք խլել զայն ինչ . ընդ նմին Մ պատկերն քակեալ լինի : Արդ ' այսպէս Ծ ' Այ է շարունակեալ . որ բոլորից է յօդաւորութի և փրկութի : այսմիկ և նկատումն վերջնոյ վախճանին . և բարւոք տրամադրութի առ այն , է լար բոլորի կենաց . և եթէ այն խզիցի , բոլորն քակի և ունայնանայ :

* Սնայց Արդարոյ :) ԺԳ , տարակուսութիւն բորբոքէ մեղաց ' մեռոյց զիս Այ : զի այլ առաքինի կենդանի է Այ : ես եմ (ասէ) Ծ Աբրահամու . և այլն . և ոչ է Ծ մեռելոց , այլ կենդանեաց : զի առաքինին ' թէ և ըստ մարմնոյն մեռանիցի . ըստ հոգւոյն տակաւին կենդանի է առ Ած : նաև կենդանի է յետ բարի համբաւով . և յիշատակաւ

տաճարն ։ այլ մեղքն իմ սպառեսցին (ասէ) ոչ միայն զհողեղէն բարձս , այլև զմարմինս ․ զի կեանք բղձախոհաց կործանման․ ոչ յայտ է որք առ ջրհեղեղաւն էին․ և առա սոդոմայեալքն ։ և Պետրոս ասէ․ որք արհանահեղք և նենգաւորք , մի՛ հաստաբակեսցեն զաւուրս իւրեանց ։ Իսկ ողջախոհաց և առաքինեաց կեանքն երկարանան ․ որպէս յայտ է 'ի Սէթ անապատաւորսն ․ զի որ պար կեշտն է , յաւելու զկեանսն ։

(* [illegible])

Պղնձն է միատարր լայնացեալ և պատուցեալ բոր ։ պատուպանն է փայլունն և պըտպղունն և ապխտակն ․ որք են նշանք բարութեան ․ և սկզբունք արարչոյ Նոյ՛ ոյ անխոհն , տանողք 'ի վատթարագոյնս ։ Իսկ լուացեալն է՝ փոսացեալ և խորացեալ 'ի մարմնի բոլոր , կամ կոկացեալն և ապխտակացեալն ։ Ընդ որոյ կոչէ զբորն ․ զի կամ 'ի բնութեան ապականուէ ծնանի , և կամ 'ի մեղաց պատճառի ։

Որդ՝ գիտելի է , զի բորոտութիւն է բոլոր ապականութի խոնաւութեց՝ և նեխութիւն անդամոց․ և բաժանի 'ի չորս տեսակս ։ Առաջին աւի փղական ․ որ լինի 'ի մաղձէ՝ յապականողէ արեանն ․ և աւի փղական , զի որպէս փիղն պէսպէս բծօք է զանազանեալ ․ այնպէս և զայս բորոտութիւն ունողն՝ զանազան բծօք խայտախարի և պէսպէս քլէնմիջ լի նի 'ի մորթն ։ Երկրորդն աւի առիւծական , որ լինի 'ի սեաւ մաղձէ՝ յապականողէ արեանն ․ այս յոյժ ապականէ զաչսն ։ ուստի մնայ անդամս ճանաչի Թօթափմամբ որտեանաց ։ Երրորդն աւի օձական․ զի որպէս օձն գիւրաւ մերկանայ զխորխն , այնպէս ունողն այնորիկ բորոտութեն դիւրաւ մերկանայ զմորթն , և փութով փափ մարմինն վասն ապականութե Թարախոյ ։ այս բորոտութեն նշանն է , զի փտեցուցանէ զշրթունսն , և զլեզուն ․ և նուազեցուցանէ զձայնն , հաստացուցանէ զծայրս մատանցն ձեռաց և ոտից , և ձգէ զերկնգունսն ։ Չորրորդն աւի աղուէսական․ զի որպէս աղուէսունքն փետեալ ունին զորտեանունսն , այնպէս և զայս տեսակ բորոտութե ունողք՝ Թօթափին որտեանունքն , և պտուղանքն երեսացն ։ Նմանութե ․ Դ․ գրքոյ Ժ․ գլխոյ ։ Պատճառ հօթն են կերպքն բորոտութե , որք համեմա

տին եօթն մահացու մեղաց ։ Առաջին զի բորն պատուցանէ զմարմինն , որ նշանակէ զհպարտութիւն ․ և այս է բորոտութիւն Մարիամայ ․ որ մինչ փքացաւ սրտիւ , երևեցաւ բորոտութի 'ի ճակատն ։ Երկրորդ՝ բորոտութիւն կիզէ և կեռացուցանէ զմարմինն , և այս նշանակէ զնախանձու սրտին ․ այսպիսի կերպիւ բորոտեցեալ էր Մովսէս ։ Երրորդ՝ բորն ծարաւեցուցանէ ․ և այս է ագահութիւն , որ նշանակեցաւ 'ի գեհեզի ։ Չորրորդ՝ ծանրացուցանէ ․ և այս է ծուլութիւն , որ ցուցաւ 'ի բորոտիլ ձեռացն Մովսէսի ․ որ մինչ էարկ ընդ ձեռն 'ի ծոց իւր , եհան բորոտեալ ․ զի որ ո՛չ գործէ , ունի զձեռն իւր արկեալ 'ի ծոցն անգործ ։ Հինգերորդ՝ բորն գիրացուցանէ ․ և այս է ագահութիւն․ որ ցուցաւ 'ի չորս արս , 'ի մնացս դրանն սամարիոյ ․ 4 Թագ ․ Է ․ 3 ։ Վեցերորդ՝ բորն գօսացուցեալ փտեցուցանէ զմարմինն՝ որ է նախանձն ․ և այս է բորոտութիւն Մարիամու՝ քեռն Մովսէսի ։ Եօթներորդ՝ բորն ժահահոտ առնէ զշունչն ․ և այս է բղձախոհութիւն ․ որ ցուցաւ յանմաքրութի տանն Յակոբայ ։ այսպիսի բորոտութիւնքս հինգ կերպիւ մաքրեալ լինին ։ Առաջին լուացմամբ ջրոյ ․ այսինքն զղջմամբ ․ զի ասացաւ նեեմանայ , լուացի՛ր եօթնիցս 'ի յորդանան ։ Երկրորդ՝ ցուցմամբ քահանայից ․ այսինքն խոստովանութե ․ ցուցէ՛ք զանձինս ձեր քահանայից ․ որ մինչ գնացին՝ սրբեցան ։ Երրորդ՝ բաժանմամբ ․ որով նշանակի նզովքն , որպէս Մարիամ , որ եկաց արտաքոյ բանակին զեօթն օր ։ Չորրորդ՝ փակմամբ , որով նշանակի կրօնն ․ որպէս ձեռքն Մովսէսի սրբեցաւ 'ի ծոցն արկմամբ ։ Հինգերորդ՝ շօշափմամբն Ք․Ի , որով նշանակի կրումն տառապանաց ․ զի Ք՛ս շօշափելով զբորոտն ասաց ․ կամիմ՝ սրբեաց ․ և առ ժամայն սրբեցաւ բորոտութիւնն ։

Որդ՝ Սէ վարդապետս՝ բորոտութի համեմատէ զմեղսն ․ որպէս ասաց 'ի վերն Թէ ,

[illegible]

զի մեղքն ո՛չ է մահ մահկանացու , այլ անմահ չար է ։ Իսկ [illegible] ասէ զբորոտութիւն , զի էր բոր [illegible] որ պատճառիւր յայրեցմանէ ․ որպէս ասի Ղևտ․ ԺԳ ․ 24 ։ և այս լինէր սեաւ դունով ։ Իսկ եթէ զկնի այրեցմանն 'ի հրոյ , մայն յըսպիտակ փոխիւր և'խփայլուն , և այրեցեալ տեղին քան զմորթն խորագոյն փոս լինէր ընդ այրեցածն բորբոքեալ , նշան

էր այն՝ կրկին բորոտութ. որ շինէին անմա֊քրութեան (ասէ) նշանակէ. զմինն յայրեցմանէ պատճառեալ, և զմիւսն 'ի վր̅ եկեալ բո֊րոտութ։ Իսկ ըստ բարոյական մեկնութ՝ զախտն հոգւոյ և մարմնոյ նշանակէ ։ զի մեղքն բորոտութիւն որքան և նուազ իցէ, իբր զպալար փայլուն, բայց տգեղ և լման֊ցեալ գոլով, պակնքն 'ի խոր հոգւոյն թա֊փանցեալ, զհոգի և զմարմինն համանգա֊մայն ցուցանէ աղտեղի և անմաքուր ։ Իսկ թէ ասացելովքս ոչ բաւականանաս, ըն֊թերցի՛ր զլուծումն Սարգսի 'ի վր̅ պատրիկ, զոր ես զանց արարի։

※ Լուսին դրութեան՝ վիմօք խցում։)

Լուսն է նաւն, որ պլպլանօրէն նշանակէ զմարդն. որ վս̅ դատարկութեն առաքինու֊թեն բարի գործոց՝ խցեալ լինի վիմօք խոր տատասկութեն։

※ Համձարին տնօրինութեան՝ խափանեցում։)

Զի ասաց Սողոմոն. որ համձարեալն է՝ զա֊ռաջնորդութի ստացի։ Նոյց մեղքն, ան֊միտ՝ և տգէտ՝ և յիմար առնէ զմարդն։ վս̅ որոյ համձարն խափանի, և ոչ կարէ զը զառաջնորդական գործն 'ի կիր արկանել ըստ պատշաճին։ կամ զի՝ համձարն է ա֊ռաջնորդիչ ամ գործոց և իրողութեանց։ Ասացի ասէ Առակս. Ե. գլ. բոյ. Խ. գլուխ, թէ համձարումն եմք նախատեսք, այլ իմաստութեն հասունք։ այլ 'ի վր̅ գալ մեղացն, առաջնորդական և նախատեսու֊թեն պատճառ համձարն խափանի, և մարդս տգիտաբար 'ի խորխորատն մեղաց անկա֊նի. և կամ զոր գործէն՝ ծածկել համա֊րայ ։ ըստ որում մոլին զաշխարհ ամ կայր կարծէ, մինչ զչարն յորում գործէ ըզ֊չարն, շուրջանակի որմեալ վարկանի ։

※ Աղօրէանոցն փոշ՝ բարձուցում։) Զի կըշտամբութիւն և յանդիմանութիւն՝ են իբրև զփուշ թափանցողք 'ի հոգին. ով երբեմն և դատն ասի. ըստ այնմ, ամ խրատ առժա֊մայն դառն թուի, և ոչ քաղցր ։ և թէ, արմատ խրատուն դառն է, իսկ պտուղն քաղցր ։ և Դաւիթ ասէր. դարձայ 'ի թըշ֊ուառութի՝ զի հարան յիս փուշք։ որ թուի թէ վս̅ կշտամբութ Նաթանայ մարգարէին ասէ։ Իսկ կշտամբութ պատճառ մեղքն է. և զի այսմ կամի ասել թէ, կշտամբութ պատ֊ճառ փուշքն մեղաց՝ բազմացան յիս. և կամ 'ի մեղաց՝ փուշ անիծից յառաջացաւ, ըստ այնմ, փոխանակ զի լուար ձայնի կնոջ քոյ՝ անիծեալ լիցի երկիր 'ի գործս քո, փուշ և տատասկ բուսուսցէ քեզ։ Իսկ թէ առ մեզ նկատեսցէ մարդ զկնի մեղաց գոր֊ծելոյն. տեսանէ յինքեան բազմացեալ ըզ֊փուշ խայթող խղճի մտաց։

※ Որոնողն ցորենին կոտորածին. անդ անկում։)

Ոմանքն սերմն. և 'ի միտն է յայն իբրև զփուն և խարխուլ։

※ Տարեշրջանին նշանակողաց՝ խոստովանեցում։)

Ոյժիցն, սանդուղն մերելման. որ վասս հացուցանէ երկանել 'ի բարձր տեղի։ և 'ի միտս է սանդուղն՝ աստիճանաց համբարձման. որ 'ի բարձունս առ ԱԾ հանէին զմեզ։ զի համբառնայ է՝ որ զմեզ ընդ ՔՍ. և զԱԾ ընդ մեզ միաւորէ։

※ Սրբութեանն սերբոց Հոգւոյն Սբյ՝ տրտմեցում։)

Զի Հոգին Սբ տրտմի՝ յորժամ զտաճար իւր աղտեղեալ տեսանէ մեղօք. զի ասէ Առաքեալն, դուք տաճար ԱԾ կենդանւոյ էք, և Հոգին ԱԾ բնակեալ է 'ի ձեզ։ և թէ՝ ոչ գիտէք զի մարմինք ձեր տաճար Հոգւոյն Սբյ են։ 1 Կորն. Զ. 19։ այլ յայնժամ տրտմի Հոգին Սբ, յորժամ զբնակարան իւր տեսանէ աղտեղեալ։ այլ զի տրտմութիւն է վս̅ պատահեալ ներկայ չարին. իսկ Հոգին Սբ ոչ է ընդունակ չարին մեղաց և պատժոյն. այլ զի տեսանէ զտաճար իւր աղտեղեալ. վս̅ որոյ զտրտմեցուցի անուան ըստ կալնու թարց կերպ նորա, որով իմացէ մեղաւորն թէ, մեղքն իւր որքան գարշե֊լիք իցեն, մինչ զի և զաղբիւրն միսիթարու֊թեան՝ երկնեցուցանեն իբրև զտրտմեալ ։ զոր և Առաքեալն աղաչէր ասելով. մի տրտմե֊ցուցանէք զՀոգին Սբ, որով կնքեցայք յաւուրն փրկութեան ։ Եփես. Դ. 20։

Ասացուստ աւարկէին մակեդոնականքն թէ, Հոգին Սբ ախտից ընդունակ է զի տրտմի. ուրեմն ոչ է ԱԾ։ Առ որս ասելի է թէ, և զղջումն է ախտ, և անգիտութեան նշան։ Իսկ ԱԾ ասաց, զղջացայ՝ զի արարի զմարդն. և ահա ԱԾ ոչ ախտից ընդունակ է, և ոչ տգէտ. այլ մարդկօրէն խօսին գիրք Սբք զԱԾ. ով և տրտմիլ ասեն զԱԾ առանց ցաւականութ. զի ողորմելին է ցաւակ֊ցութիւն 'ի վր̅ թշուառութ այլոց ։ այսպէս և մինչ զՀոգւոյն Սբյ ասէ տրտմիլ, ոչ է իմանալի կրել ինչ 'ի տրտմականաց։ վս̅ զի և ԱԾ յանմարմնութեան ասաց Ադամայ, թէ ուր ես. և 'ի մարդկութեն ՏՐՆ մեր ասաց, ուր եդիք զՂազարոս. և ոչ են երկրպագանելիքն էին տգիտութեան նշան, այլ կերպ հարցման միայն զգուշեցուցանելոյ։ զոր միակ ասեն թէ որ գե֊

տեալ

տեսալ զմատանի ուրուք, ցկորուսողն հար
ցանիցէ Թէ, ո՞ւր է մատանին քո. այնու
ոչ զանգիտութ ցուցանէ, այլ այնպէս ձեւա
ցուցանէ զինքն վս մատանւոյն իբրեւ զոչ
գիտող՝ զոր առ ինքն ունի. այսպէս եւ Ա՜Ծ
գիտէր զԱդամ՝ ի ներքոյ Թզենւոյն, եւ ոչ
գիտում՝ ի տեղին գայր: եւ փրկիչն գիտէր
զուրանոր դնիցին Ղազարու (զորոյ եւ զմահ
գիտէր ՝ի հեռաստանէ) սակայն՝ մարդկօ
րէն զինչ էր հարցանէր, զհոգացողութիւն
իւր որ վս Ղազարու յայտնելով. եւ զբարբո
քումն սրտի ՝ի սիրտն Մարթայի եւ Մարիա
մու փափկելով առ ՝ի աղաչել ՝ի յարուցումն
եղբօրն իւրեանց: այսպէս եւ տրտմիցն հօր
գւոյն Արքայ՝ ոչ էր յինքեան կիրք եւ ախտ.
այլ ցուցումն, Թէ ո՞րքան զտաձար իւր սի
րէ՝ որոյ աղտեղութեան սակս զտրտմութի
կերպ ցուցանէ:

* (Դ) Զվերջինն հոմերոսեցի (այսինքն զա
ռաշեալ եւ զկարի խիստ) [illegible]
[illegible] եւ այլն:) Այսինքն զդառնութիւն մեղաց,
եղփոխարէն մեղաց զտանջանսն: զի մեղքն
է յետս դարձումն յանփոփոխ բարւոյն. եւ
դարձումն ՝ի փոփոխական բարիս. եւ վս յետ
դարձման մեղաւորին ՝ի Ա՜Յ. ասէ Երեմ.
Բ. 19. ՝ի բերանոյ Ա՜Յ Թէ, տեսցես Թէ չար
եւ դառն է քեզ Թողուլն զիս:

* Երեկոյն [illegible] (
[illegible]) Երեկոյն ողջէ՝ է ճանապարհ կեն
ցաղոյս մինչեւ ՝ի հանդերձեալ աշխարհն. եւ
ես ասէ, անպաշար եւ անԹօշակ եմ, զի Թա
փուր յառաքինութէ եւ բարի գործոց:

* (Դ) Որ [illegible]
[illegible])

Այսպէս ասաց Ա՜Ծ, որ հանեցեն զիս գա
զանք անապատի. եւ այլն: զի եսոս եւս ջուր
յանապատ, եւ գետս՝ յերկիր անջրդի ար
բուցանել զազգն իմ ընտրեալ. Եսայ. ԽԳ.
20: եւ ԽԸ. 21: զայս ըստ գրոյն արար Ա՜Ծ
յանապատին զամս քառասուն հրաշիւք՝
հարմամբ գաւազանին Մովսէսի, եւ ըստ բնա
կանին արար եւ բղխեցոյց զջուր՝ յանապատ
տեղիս վս գազանաց, ոպ ասէ Եսայիաս:
Իսկ հոգեւորապէս՝ արար Ք՜Ս զայս հրաշս՝
առ ազգս հեԹանոսաց. որք էին անապա
տացեալք ՝ի բարեաց գործոց եւ ՝ի շնորհացն
Ք՜Ի. եւ էին իբրեւ զհամբարուս սիրենիս,
եւ զջայլամս Թեւաւորս ըստ Թռչնոց. եւ սըմ
բակաւորս ըստ ուղտուց, որոց սակս ասի.
էշ Թեւաւոր, եւ արծիւ սմբակաւոր: որոց
նմանք են հեԹանոսք, որք Թեւաւորեալք

իմաստուԹ՝ եւ պարծէին Թուէլ յերկնիս ՝ի
բնակութ դիցն աստեղաց, այլ էին սմբա
կաւորք անհաճ ատտուԹ, որք Թուէին ոչ կա
րէին: կամ ճանաչեցին զԱ՜Ծ մասամբ իւիք,
այլ ոչ իբրեւ զԱ՜Ծ փառաւորեցին եւ գոհա
ցան. այլ նանրացան ՝ի խորհուրդս իւրեանց.
եւ զանձինս առ իմաստունս ունելով յիմա
րեցան. եւ այլն: Հռոմ. Ա. 21:

* Մերձովք երեսուցեն: Ս՜Ն փենէկէսի ա
սի Թէ, ապա եկաց ՝ի մէջ փենէկէս՝ քահնց
եւ արդարած մահ: այլ յետ մարդեղութն՝
ինքն Ք՜Ս եղեւ մեզ քահէյ եւ միջնորդ՝ եւ
քարեխօս: ըստ այնմ, մի է միջնորդն Ա՜Յ
եւ մարդկան՝ մարդն Յ՜Ս Ք՜Ս: 1 Տիմ. Բ.
5: Իսկ մի՞ Թէ բաց ՝ի Ք՜Է այլ ոք կարէ՞
ասիլ միջնորդ. զի ըստ Առաքելոյն Թէ, մի
է միջնորդն Ա՜Յ եւ մարդկան, յայտ է Թէ
ոչ այլ ոք կարէ ասիլ: Ասելի է Թէ, ըստ ո
րում միջնորդն ՝ի մէջ երկուց Թշնամեաց
զերկաքանչիւրոց զքարսն գիտել հարկաւո
րի, եւ երկուցն եւս նմանիլ. ըստ այսմ միայն
Ք՜Ս է միջնորդ. որ ունի զնոյնութ եւզնմա
նութ ըստ Ա՜Ծութն՝ որքան առ Ա՜Ծ, եւ ըստ
մարդկութն՝ որքան առ մարդ: որովք յար
մարապէս կարաց՝ եւ կարէ միջնորդել: եւ
ըստ այսմ բաց ՝ի Ք՜Է ոչ այլ ոք կարէ միջ
նորդ կոչիլ եւ միջնորդել: Իսկ ըստ որում
առ մարդացեալ բանն իցէ միջնորդութն,
ըստ այսմ Ա՜Ծածինն է գլուխ միջնորդաց
եւ քարեխօս: որոյ միջնորդութն երեւեցաւ
՝ի Կանա գալիլեացւոց վս պակասութ գի
նւոյն: Իսկ Թէ ասի յերգս Ա՜Ծագ օրհնու
Թն Թէ, միջնորդ եղեր Ա՜Յ եւ մարդկան,
այս է Թէ, միջնորդ եղեր երկուց բնութեցն
միաւորութն: Նաեւ միջնորդ եղեւ՝ զԱ՜Ծ
Աբբայ հայր կոչելոյն մերոյ. որպէս ասէ
՝ի Ճառս Սբ Ա՜Ծածնին սոյն Ս արդապետս
Թէ, որում գտաք մեք ժառանգակիցք
Աբբա՝ զԱ՜Ծ առ ձայնել ՝ի ձեռն քումդ
միջնորդուԹն Սբ Ա՜Ծամայր: եւ Թէ միջ
նորդ եղեւ միաւորութ Ա՜Ծութն ընդ մարդ
կութ, ասէ դարձեալ ՝ի նոյն ճառին Թէ,
ո՞չ միայն միջնորդած անձին ընդ հողոյ
միաւորեցաւ դիմակ տեսակօք, այլ եւա
մամն խառնեալ էուԹբք միաւորեցաւ ան
շփոԹելի: Դարձեալ՝ Թէ նաեւ միջնորդ
կենաց մերոց եղեւ, ասէ ՝ի նոյն ճառին.
միջնորդ կենաց երկոցունց՝ սքանչելապէս
համարձակեցար: Արդ՝ ոչ ասացաւ, Ք՜Ս
միայն միջնորդ է ՝ի մէջ մեր եւ Հօր Ա՜Յ. այլ
Սբբուհի կոյսն միջնորդ է ՝ի մէջ մեր եւ Ք՜Ի

որդ‧ ոյն իւրոյ։

✱ Իբր հաւատարմապատուական Հոգին։)

Բարձրքն՝ զձեռն‧քս ձգեալ առիս, ով եր բեմն 'ի բերան Երեմիայի ա‧9։ և սրբեալ զիս 'ի մերձքնոց և յարտաքնոց կրից, եմերձե ցո զիս առ 'ի ընակութի համաստուածական Հոգւոյդ Այ։ Որանմի՝ զի զուգակից, համաստուածական, էակից, և փառակից․ 'ի Այ Երրորդութեն նշանակեն Որդւոյ նակ, Որդ նաւցոյակ և համագոյ։ Նաև Հոգւոյն Այ համաստուածական ասի Բանին Բ․Ջ․ զի ով զնա հաւասար Այծ է։ և որպէս Արդեն ծնընդեամբ ունի զյատկաչաւ յութիւն 'ի Հօրէ անպակաս լրութբ, նմանապէս և հո գին Այ բղխմամբ, որոց յատուկ յառաջագայութիւն ոչ իւ՛իք զանազանի, եթէ ոչ՝ ըստ կերպի բանի և ըստ կերպի կամաց և սիրոյ։ Իսկ գիտումն Այս է, որ զինի ասէ թէ, զի խնձնարար ձողմնել զիս դուրս․ յայտ է թէ, տրամադրութիւն Հոգւոյն Այ է հեռացումն Նորին 'ի տաճարէ իւրմէ՝ վասն պատա հեալ չարին մեղաց, որ առ բնակարանն իւր։ վասն որոյ դու որպէս միջնորդ հաշ տութեան (ասէ) սրբեա զիս և մաքրեա․ զի Հոգին Նը վերստին հանեսցի բնակել 'ի յիս և զիս Հօրդ երկնաւորի ընծայեսցէ․ զի և 'ի քեզ անբաժանելի կերպիւ միաւո րեսցայ ըստ սիրոյ։

ԳԼՈՒԽ ՔՍԱՆ ԵՒ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ։

Յայսմիկ գլխոյ նմանեցուցանէ զինքն ծովու և ցամաքին ալեծփեալ նաւու։ Իսկ մասնաւորաբար, Սոխ՝ ցուցանէ զխառնակումն մեղաց իւրոց․ իբրև ալեաց ելև էջս ասմնալոյ։ Երկրորդ 'ի Եւ Եւայ ժառ որդւոյ ծփեալ ալեաց նմանեցուցանէ զանձնուրեալս։ Երրորդ՝ 'ի մինչդեռ ցանեալ զանձս վտանգ ցեալ անհոգանալս ըստ էկ․ դուզն փորձութեան հողմոյ, և խառնութիւն յեղյեղմանն ցրտութեան սիրոյս, զի հոգւոյս մահաբեր։ Չորրորդ՝ 'ի ցոլէ իմ ծանուցմամբ ցոյցանէ զինչ խորհուրդ չեւնեն զի ղեցու, խորտակումն նաւին և ամբոխ փոթորկոյն չար պատահմամբ, ցոյց տայ։ Հինգերորդ՝ 'ի նաւավարին զիխոզուրն Այս, ըստ իմ վերոյ խորտակեալ նաւն բնութեան։ Վեցերորդ՝ զորտեալ ըստ խաչողակա հոգցանէ բնոյն ցնցման, 'ի ալքեաց յորելի ելէ զխորտակեալ նաւուն մարմնոյն շնորհեալ նորոգել․ նմանեցուցանելով զինքն բազում ուրեք լերից և նորոգեցելոց։ Եօթներորդ՝ ցոյցանէ բարեխօսութեան Այծ՝ զինքն չէնելոց երանելի։

✱ ԲԱՆ ✱ Ծ

ՍԻ ՁԱՅՆՈՅ ԵՂ ԵՒ ԵՍ ԱՌՆԵԼՈՑ։

✱ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✱

Բայցքն, մեղքն իմ նըման ալեաց, եւ և եղս առնեն 'ի յիս․ և թեակոխեն մինն քան զմիւսն․ և թէ որպէս, վերոյգրեալ ձայնքն ցուցանեն՝ վը որոյ և ես զեղանակ բանիս միայն կամիմ փոխել այլ ոչ զերկութի և զխորհրդութիւն անձինս։ և նմանեցուցա նեմ զիս նաւու եւ ծովու․ յորում 'ի յա լեաց փորձութեց տարաբերեալ ծփիմ։ Բայց նոյնոյն են ալիքն, և նշանակեն զփո փոխութիւնս։ մարմինն է նաւակ․ և հոգին 'ի մարմինի նաւ ուղիղ ծովագնաց։ կամ թէ հոգիս՝ գոլով 'ի նաւակի մարմնոյս, 'ի ծո վու աշխարհիս տարաբերի 'ի յալեաց մե ղաց և փորձանաց։

✱ Ա) Ջուր Եսայեայ Մարգարէին․ և այլն։)

Որիշէ զբանն Եսայեայ․ ԾԷ․ 20․ ուր ա սաց մարգարէն թէ՝ անօրէնք իբրև զծով ծփեսցին և զհանգիստ մի՛ գտցեն։ զոր 'ի տեղի ծովու՝ Աւթայլոս թարգմանն գը րեալ է

րեալ է Եսայեայ · զի ծածկէ մինչ 'ի նեղութս անձկանաց , 'ի յայլոց պատուցանէ , որպէս եղանի յԵսայեայ : Դարձեալ՝ Եսայիասս յածուրն եօթներորդ հասի՝ և յետ դանայ · և վասն այնորիկ է մինչև 'ի շարժմանն՝ դաղարեալ բնութե · զոր Սերովբէն թափանցել ոչ կարաց : Աւասիկ զնմանէ ասի թէ , Եսայեայ ունի զՍերովբէն , ոչ Սերովբէն զԵսայեայ , ասէ Կուռնելիոս 'ի վերայ : և Ծնծղայանն յարձանագրանն յուղիմնով և 'ս յիշեալ է · և մեկնիչն ասէ թէ , Սերովբէն կամելով անհնից բնականաց վերահասու լինել , կամեցաւ զԵսայեայ բնութին քննել , և ոչ կարացեալ հասանել , ընկեց զինքն յայն տեղի ծովուն՝ բարբառելով այսպէս : քանզի Սերովբէն զԵսայեայ ոչ ըմբռնեաց , ըմբռնել լինի յԵսայեայ · և մեռաւ Սերովբէն այսպէս : այլ Եսայեայ տեղի է 'ի ծովուն՝ 'ի մէջ Լիբանանու կղզւոյն և Սոռիկեաց , որ եօթնեկի յածուն դարձեալ լինի՝ և փոխեալ ջուրն , ընկլեալ և դարձեալ բղխեալ : և վս ոչ գիտելոյ ըզ բնութիւն ծովուն , մահացաւ ասի Սերովբէն այսպէս : որպէս և Հոմերոս վասն արկադական խնդրոյն՝ որ 'ի ձկնորսաց : և Կուռնելիոս վս ծփեցմանն ամբարշտաց ասէ թէ , ամբարշտքն՝ մինչ 'ի մշտնջենաւոր տանջս և հուսացման ցանկութեանց , և 'ի դղրդմանց դիւաց շարժառոցին , հանգչիլ ոչ կարեն · այլ իբրև զԵսայեայ և զծփեցեալ ծով՝ մշտնջենաւորապէս ծփմամբ : այլ թէպէտ ծածկէ ծփի 'ի հողմոց և զայլս դիղեցուցանէ · սակայն ալիքն 'ի յափից ծովուն խորտակին և փշրին : զի՞նչ են ալիքն ծովու , եթէ ոչ կատաղութիւն ամբարշտաց · որք յերզը կենաց հասեալք՝ առ վեհն մահուան հարեալք՝ խորտակին և փշրին : անօրէն հրէայքն էին իբրև զծովու ալիս՝ ծփեալք 'ի հողմոց զանազան ազգաց , որք ըստ մեղաց իւրեանց ծփեցեալք լինէին յայլ և այլ ժամանակս գերութե : Իսկ որ յիշէ զպարսիկս , նկատէ զԼիբանան պարիսպն արքայն , որոյ սակս ասաց Եսայեաւ · Ծն · 2 : Ես երթայց առաջի քո , զլերինս հարթեցից · և զդրունս պղնձիս խորտակեցից · և զնիգս երկաթիս փշրեցից · որ զպարսիսի խորտակումն՝ յարաքելէ խորտակման հրէից իւրոյ · զի որպէս նաւն 'ի յալեաց , և հոգիս իմ (ասէ) 'ի փորձութեց խորտակեցաւ :

※ (Գ) Մինչ փրկիչ յանի է ս · և այլն :) Սոփերքն , մինչդեռ 'ի կենցաղումս ընթանայի մեծաւ անհոգութեամբ , ջուրելով խիղճ զանձնէ · յանկարծակի 'ի հողմոց ներքնագնացն սատանայի (կասկած ինչ երկմտութեան անկեալ 'ի միտս կարծելով 'ի նաւելս թէ՝ մերձեցեալ իցեմ 'ի նաւահանգիստն ապաւինելով յաշխատանաց կեց առաքինութեան և ապաշխարութեան , իբր 'ի յամարային ժամանակի) ձմեռն քաքաքեր եհաս ինձ և զանձն իմ անպատրաստ գըտեալ · երեք ալեաւն դիմակացութե ամբոխեալ խռովեցայց զհանդարտութիւնս իմ : Իսկ երեք ալեացն ասէ , վասն երից փորձութեանց · որոց Սատանայն փորձութիւն դայ Ա Ճ՝ որ նշանակի անձրևով : Երկրորդն է 'ի դիւաց՝ որ նշանակի շնչեցմամբ հողմոց : Եւ երրորդն է յաշխարհէ՝ որ նշանակի գետովք · ըստ այնմ , իջին անձրևք · շնչեցին հողմք · յարեան գետք : կամ երեք ալեացն ասէ , զի փոթորիկն՝ ոչ լինի միով հողմով · այլ երկու և երեք ընդդիմակ հողմովք · և 'ի մարդս երեք են հողմունք · հպարտութիւն դիւական · բղջախոհութիւն մարմնական · և ագահութիւն աշխարհական : Իսկ մեծ փոթորիկ կոչեցեալ կոչէ զերկմտութիւնն · որով և առ Պետրոս դիպեցաւ 'ի գնալն 'ի վերայ ծովուն · առ որ ասաց Տրն · թերահաւատ՝ ընդէր երկմտեցեր : Իսկ խորոց ծովուն կոչէ · զի որ նաւէ փոքր միջոց ունի 'ի մէջ ալեկոծութեան և անդորրութեան · որպէս և փոքր միջոց ունի առաքինութիւնն ընդ մոլութեան : Նոյն թուի ինձ թէ՝ փոխանակ երեք ալեաց ասելոյ՝ երեք ալեօք գրեցեալ է սխալմամբ գրչաց · որ թէ այսպէս իցէ՝ նկատէ 'ի բանն Դանիէլի · Է · 2 · ուր ասէ · ահա չորք հողմք երկնից՝ բաղխէին զծովն մեծ · և չորք գազանք մեծամեծք ելանէին
'ի ծովէ անտի պէսպէսք :

※ (Դ) Մտի նաւն 'ի վերջինն ալեացն խորոց եկեալ :) Մտերին ալիս կոչէ զփորձութիւնն սատանայի և մեղաց : Խորտակումն նաւին է նախկնական անմեղութիւնն · որ 'ի ժամու մկրտութեան տուեալ լինի · իսկ ապաշխարութիւն է երկրորդ տախտակ զկնի
նաւաբեկութե :

※ Թևոցն յետամնացութեան վտանգեցայ :)

Թևս կոչէ զթիակունսն նաւին · և 'ի մարդս նշանակէն զզօրծնական առա-

քնութիւն․ որք իբրև զԹևս ընԹացուցա-
նեն զնաւակ անձանց մերոց 'ի նաւահանգիստ
արքայութեան ։ կամ երկու Թևքն են
հաւատն, և բարի գործքն․ զի առանց այ-
սոցիկ երկուց Թևոց՝ ոչ ոք կարէ չուել 'ի
յարքայութիւն նաւահանգստին։

* Սլոցն [illegible] ։)

Սլոցն կոչի խոտորնակն, որ 'ի վէր գերանին
կայ, յորոյ վերայ պարզի առագաստն․ և
ըստ պղատոնեաց կոչի [illegible] ։ պարպէս ասի
Եսայ․ ԼԳ․ 23 ։ նոյնպէս և կայմն խոնար
հեցաւ՝ և ոչ պարզեսցէ զառագաստն ։
Բայց յ[illegible] Մեկնութեան՝ զկայմն
իմանայ զխիղճն մեծ սիւնն որ է՝ [illegible]
կէն․ առ որ կապին ասէ խոտորնակ ձիգ
ձողքն, ուստի Թռչին առագաստք 'ի Թըռ-
չուանէն, որ Սարի կոչի․ կամ որ 'ի ծայր
սարւոյն է խոտորնակ ձողն, ասէ Սարգիս
Շնորհալին ։ Սրդ՝ Սարին՝ որ բառնայ զա-
ռագաստն՝ (որով ընԹանայ նաւն) նշա-
նակէ զՀոգին․ որ բառնայ յինքեան զամ
աշխատուԹիս․ որպէս և յասէ Յակոբայ
տառն և չորս տարին ոչ Թուէ երևէր՝ վասն
սիրելոյն զՌաքէլ ։ զի յուսով տանի զամ
ոք զծանրութիւնս առաքինութեանց․ և մինչ
երկուորքն առաքինութիւն բառնին, և յոյսն
խլեալ կործանի․ զի առանց արդեանց յոյսն
յանդգնութի է՝ և չէ յոյս։

* [illegible] ։)

Նաւորդն՝ որև Նաւաւորն ասի, է եկե-
ղեցին․ որ հողմով լցեալ Թռուցանէ ըզ
նաւն ։ Իսկ այս առագաստս՝ է ընդունա
րանն Հոգւոյն Սրբոյ ներշնչմանն, որ նշա-
նակի հողմով․ ով և 'ի վերնատանն երևե-
ցաւ 'ի հնչումն սաստիկ ։ այլ որ հետևին նէն
գաւառութեան, է պատառոտեալ առա-
գաստ՝ որ փախուցանէ զՀոգին Սբ ։ ըստ
այնմ, Հոգին իմաստուԹե՝ փախիցէ 'ի նեն
գութէ, և հեռասցի 'ի խորհրդոց անմտից ։
Իմաս․ Ա․ Ե ։

* Հ[illegible] ։)

Բ.յոնքն, ներկեւածք և զարդարանք նաւին ։
և 'ի մարդս՝ զարդարանք են առաքինութիւնք
և իմաստութին ։ Սա 'Լոսե՛ իԹ փիլիսոփայն
'ի վերջն Սահմանաց ասէ․ շնորհեաց Ի՛ք
զիմաստութի, վա զարդարելոյ զմարդկան հո-
գիս․ որ զգիտնական զօրութիւն՝ զարդարէ
'ի ձեռն տեսականին․ իսկ զկենդանականն՝
'ի ձեռն գործնականին ։

* [illegible] ։)

Թուոյ Թէ [illegible] կամի ասել․ զի ա-
ռաստաղն՝ այսինքն հալածով ձգեն Սա-
րիքն և կայմն՝ և առագաստն ։ Իսկ բարոյ
ականապէս՝ առաստաղքն նշանակեն 'ի մեզ
զՀրաշական զօրութի արիութեան ։ զի ըստ Ս.իմեոնի
'ի գիրս առաքինութեանց՝ արիութին է
հեղգ գոլ առ զարհուրանսն երկիւղից
որք մահ սպառնան․ և վստահանալ 'ի դըժ-
ուարինսն․ և քաջայանդուգն գոլ առ վտան-
գն․ և մանաւանդ յօժարել 'ի մեռանիլն
բարւոք, քան Թէ կեալ ամօԹով․ և այլն ։
որև առաստաղացն յատկութիւնք պատկանին
արիութե, որք կապեն՝ պնդեն՝ և ձգեն
զ'ի վերայ առաստաղացեալսն ։

* Տ[illegible] ։)

Սայինքն հայլեկն, ուր նաւ ապաւէն նստեալ
դիրն է ։ կամ է նշանն նաւին․ ըստ այնմ,
գտաք զնաւ մի՝ որ ունէր․ զնշան դիոսկու-
րացւոց՝ ասէ Սարգիս Շնորհալին ։ Բայց
նշանն Պանտերայի առաւել 'ի յետ կոյս
կանգնեալ լինի, քան Թէ 'ի կողմն գլխոյն ։
սակայն Թէ յետ կոյս և Թէ յառաջ կոյս, նշա
նակէ զնշանն դրօշակի որ ասի պանդէրա ՅԸ
լատինացւոց․ և [illegible] ըստ տաճկաց ։ որ
մինչ նաւ մի գերի 'ի Թշնամեաց, 'ի վայր կոյս
կախեալ խոնարհեցուցանեն զպանտերայն,
իբր զգլխակորեալ և գերեալ․ այլ նաւքն ա-
սեն ախոյարմա ։ իսկ և 'ի մարդս՝ նշան ա-
սի դրօշմն․ որ տրի զինուորեցելոց, և կոչի
հաստատուն և դրօշմ ։ որով իբր Թէ մկրտ-
եցեալն հաստատի և լինի նշանաւորեալ
զինուոր ՔՍի ։ բայց 'ի մեղանչելն դրօշմա-
ցելոյն, իբր Թէ յաղԹի և գերի վարի 'ի
սատանայէ և 'ի մեղաց, և գլխակորեալ լի-
նի․ ըստ այնմ կայենի, որոյ երեսքն խոնար
հեցան և անկան ։

* [illegible] ։)

[illegible] է հաստատագոյն հալ[illegible]Թն, որով
զերկաԹ ձգեն և քարշեն ։ և [illegible] է՝ որ
'ի հալածին կապեն և քարշեն ։ որոյ 'ի կողմն
յայտ է ձեռամն․ զի կամ երկաԹն մնայ յատակ
ծովուն, և կամ նաւ ավազքն դադարին 'ի
քարշելոյ ։ նշանակէ զզօրութի առաքինութե
'ի մարդն ։

* [illegible] ։) [illegible]
է հաստատագոյն առասանն,
որով 'ի խարիսխ և 'ի խելն Թնչ յեզր ծովուն
կապեն զնաւն որ ասի փալամար ։ կամ
խարիսխն է երկաԹն կեռ, զոր ընկենլով
կանգնեցուցանեն զնաւն․ կամ հիմն սեան,
կմ այլ իրի ՈԼ կերպի սեան՝ զինքն ունողի․

ով

ոչ ապ յանտառի պղպջանուն 'ի վր խա֊
ղիսի բառեն ։ Իսկ ապաշխարութիւն խաղաղեմն է
հաստատութիւն առասպանն՝ որով զերկաթն ձը
գեն եւ քարշեն ․ որ թէ յերկաթոյն րուծա֊
նի եւ քակտի , նաւն 'ի ժամու ալեկոծութ
յերես ծովուն տարաբերի ։ Նշանակէ ըզ
համբերութիւն , առանց որոյ ամ առաքինու֊
թիւք խախտեսցին , անկայունք եւ երերունք
մնան ։ որոյ ընդդէմն է թէ , իսկ որ համբե֊
րեսցէ իսպառ , նա կեցցէ ։ Իսկ թէ խա֊
ղիսին է սիւնապուլութն եւ սիւնատակն , ա֊
հա նշ ապաշխարութեն է չարմութեան ։

✻ Լուծք առատոյք տնոյերոյն նշդրդոխնեան՝ բու֊
ծանեցան ։)

Արօրոյ լուծ կոչէ զերկու գերանսն , որք
յառաջ եւ յետ կցս նաւէն գան կցեն 'ի միա֊
սին ․ որպ եւ Սարգսի լուծմունքն ասէ , թէ
հաստ փայտն է , յոր վերայ նաւն է ․ եւ 'ի
քիթն կից են 'ի միասին փայտքն ։ կարէ
նշանակել զմիաւորութ հոգւոյ եւ մարմնոյ ։
կամ հաւատոյ՝ եւ բարի գործոց ․ որոց բա֊
ժանումն աւերէ զբոլոր շինուածն ։

✻ Սոհը ուղղչոյն հեռոյ՝ կուլորեցան ։)

Ուղղիչ կոչէ զթիակունսն ․ զի նոքա կա֊
շեպ փոխոքք կայլին , եւ 'ի ցցակն շրթանց
նաւին անցուցանին ։ Սարգսի լուծմունքն
ասէ ․ թէ Սոհը՝ զծակ փայտոն ասէ , յոր
ղեկն ցցեալ է , կամ զղեկն ։ Նայց փայտքն
ոչ գալարին ։ ուրեմն մեր առացեալն է ըստ
գրոյն ։ զի ոչ միայն ղեկն , այլ եւ թիակքն
ուղղեն զնաւն 'ի ղեկ չկենալն ։ ըստ այսմ ,
եւ նաւք որպիսի ինչ են , եւ փոքրիկ թեւոյն
շրջին ընդ որ կողմն եւ միտք ուղղչին կամի֊
ցի ։ Յակ ․ Գ ․ 4 ։ ըստ այլաբանութ , սա֊
միք 'ի մարդս՝ են ջիլքն , որք զզգայութեց ,
այսինքն զմարմնոյն շարժող թիակունսն
պնդեն եւ շարժեն ։ ուստի մինչ ջիլքն քար֊
շին եւ գալարին , կամ թուլանան , պատա֊
հի մարդոյն անդամալուծութիւն ։

✻ Լուծ հեծոնն հասարակոյն՝ ընդդիմեցան ։)

Լուծ կոչէ զթապան տիրեկին ․ այսինքն զպա֊
տակն հաստ գերանն՝ (յորոյ վր բեւեռին
ողնաշարքն) որ է հիմն բոլոր նաւին ։ կարէ
նշանակել զհամբերութն ․ որոյ 'ի կորնչին՝
բոլոր առաքինութիւք մարդոյն քակտին՝ եւ
անկատարք մնան ։ Ուստի Պաւղոսն ասէ ․
համբերութն զգործ կատարեալ ունի , կամ
նշանակէ զերկիւղն , ուստի ասէ Սիրաք ․
ԻԷ ․ 4 ։ եթէ ոչ յերկիւղ Տեառն յեցուս֊
ցես զքեզ հաստատնաբար , փութով հիմ֊
նայատակի տուն քո ։

✻ Ղեկոյն խառնոցիանն՝ անգըրէին առոցան ։)

Ղեկոյն յոգնակի է ․ բայց աստ եզակի ի
մանալի է , եւր թէ՝ ղեկն կառուցումն առա֊
ջաւ ։ զի ոչ 'ի սուզանի ղեկն , նաւն տա֊
րաբերեալ անուղղակի ընթանալով 'ի վէմ
ինչ հարեալ խորտակի ․ այսպէս եւ 'ի մարդս
'ի սուզանել եւ կորնչել խոհեմութեն՝ բոլոր
կառուցմունք մարդկային գործոց փշրեալք
խորտակին ․ զի ոչ զերծեալ առանց սան֊
ձի ․ եւ ոչ զմեծութ առանց խելաց կարելի
է կառավարել ։ ասէ Պղնտարքոս ։

✻ Ջուոյն ցարմարոլիթոնոյ պոխոսեցան ։)

Ջի նաւն՝ ղեկաւ եւ թիոք ․ եւ այլովք վերո֊
գրեցելովք ընթանայ եւ շրջէ ․ եւ 'ի պակա֊
սիլն նց՝ յայտ է զի դադարի յընթացմանէ
շունելով զպարմարական պատրաստու֊
թիւն ։ կմ զառագաստն ասէ ։ Նշանակէ զան
յարմարումն առ գործս բարիս ։

✻ Ողնափոցոյն դատապարտնին խոնոյն բնիոն ։)

Իւր թէ ողնափայտն բեկաւ ․ ողնափոցոյն
է յատակի ծայրէ 'ի ծայր երկայն գերանն՝
յորոյ վերայ բեւեռին ամ կողք նաւին ․ ո֊
րոյ 'ի բեկանելն ունայն լինին ամ պատրաս֊
տութիւնք նաւին ․ ով եւ 'ի բեկանել մի֊
ջոց մարդոյն , եւ ոձին եւ այլոց կենդանեաց ,
ոչ եւս կարեն գլխովք եւ ոտիւք իւրեանց
ընթանալ ։ Իսկ դատապարտնի եւ ըմբըռ֊
նողն ողնափայտի՝ է հաստատութն բեւեռն ․
զի ողնափայտն երբեմն լինի յերկուց մա֊
սանց՝ վս երկայնութեն նաւին ․ եւ 'ի միա֊
սին բեւեռին հաստատութն գամով ․ զոր կո֊
չէ պատապարան զի այն գամն եւ բեւեռն , որ
կցէ զերկուս մասունսն ։ եւ 'ի վր երկուց
կտորիցն գամեն եւ զայլ ինչ գերան՝ նց ըմ֊
բռնող ։ զորս կոչէ դատապարտնի ողնափո֊
ցոյն ։ Իսկ թէ ողնափայտն է հաւատն ․ պա֊
տսպարան հաւատոյն՝ է սէրն ․ ըստ այնմ ,
հաւատք սիրով յաղթողեալ ․ զի թարց սի֊
րոյ՝ հաւատն է մեռեալ եւ չինջեալ ․ ով եւ
առանց պատսպրանաց՝ ողնափայտն է ան֊
օգուտ ։ այլաբանօրէն ողնափայտ 'ի մարդս՝
է հաւատն ․ յորոյ վերայ կառուցանին ամ
առաքինութիւնք ։

✻ Կողոպոյնս շառին հատորոնծոյ՝ գնշուծեցան ։)

Կողոպորոնք են կողքն բեւեռեալք 'ի վր ող֊
նափայտին եւ տարածեալք մինչեւ 'ի շըր֊
թունսն ․ յորոց վր բեւեռին տախտակքն ․
որք եւ մածուածք ողնափայտին կոչին 'ի
տպեալ լուծմունքս ։ Նշանակեն զայլ առա֊
քինութիւնս՝ կցեալք ընդ հաւատոյ ։

✻ Պլոեք անփոփման ծոցոյն խոհմոծոյ տնացքե֊
ցան ։)

ցանէ։) Զմէջ նաւին ասէ. զի 'ի քաջաքայլել և յօրատել ողնայարացն և բաժանման տախտակացն, և գոգ և ամփոփ նաւին ողնշանաւն։ որով նշանակի ընդարձակութիւն սրտին և հոգւոյն. որք են ամբարք առաքինութեանց. և 'ի բաւանել հաւատոյն՝ մտանելք համարձակ և անարգելք։

✻ Միջոց ջրհոսոյն եղջերոյ՝ խոխոջեալ ասացեալ։) Ներքին և շուրթն նաւին՝ ասէ Սարգիս մեկնիչն։ Եւ ասա այսմ, Նոյ նմին 'ի խելս նաւին 'ի վեր բարձի։ Նայց առ Լաթինս ասի փոփոխի, այսինքն խել. որ է յետ կոյս նաւին՝ մերձ 'ի ղեկատեղն։ զի 'ի նաւս, շրթանս եզրն՝ առ ղեկատեղն անուանի։ Սուրբն բարուոք նասէր Քրիստոս 'ի խելս նաւին մերձ ղեկատեղւոյն, որ զաշխարհս ամ ղեկավարեր. որոյ նոյն զանտես առնէին նշանակեր. և մինչ Քրիստոս ննջէ 'ի խնամելոյ, փորձութիւնք հողմոց յառնեն և ալեկոծեն ըզնաւակ բնութեան մերոյ։ Որդ՝ խելք նաւին սուրբ. մինչ բնակարանն և ննջարանն Քրիստոսի՝ ցասմամբ և բարկութեամբ քակտի. և յայնպիսի հոգին՝ Քրիստոս ոչ բնակի. զի ասաց թէ՝ ես 'ի հեզս և 'ի խոնարհս բնակիմ։

✻ Պղորդացն բարձրացելոց տեղեաւ բոլջոնէ։) Այսինքն, օթուրախի տեղիքն, տախտակամած աթոռքն, և բազմականքն անկան. որք 'ի մարդս են զարդարանք առաքինութեանցն 'ի հոգւոջ, զորս ալեկոծութիւն մեղացն տղեղացուցանէ և բառնայ 'ի միջոյ։

✻ Սանդխտակապոյն վանդակ հորին ցուցանեցան։) Սարգսի լուծմունքն ալանդակոյսն խմանայ իբր զգամարս, որ 'ի մէջ նաւին (ասէ) միջակ լինի ածած. և բաժանած տուն 'ի տանէ։ հասարակ բառարանն կարծէ զվանդակապատն՝ տախտակամած լուանացից և պատուհան։ առ Լաթինն 'ի տեղի վանդակապատի. 3 Թագ. է. 18. 41։ գրեալ է Քոփփեկրոյ. որ սիւնագլուխ որ է տերեւկապ։ Նայց աստ սիւնագլուխն ոչ յարմարի ընթացից բանի Սէյս։ Յակ թէ ջանս խելին խմանի, 'ի վասպուրական ծովն ոչ գտանի այնպիսի մեծ նաւ՝ որ ջանսախել ըն ունիցի. և թէ սակս զգուշդերանոցիլոց առցի բանս. 'ի յորս զերկաթի առասանն կապեն. այնոքիկ ոչ են նաւին վայելչութիւնք։ Սուրբն մերանայ՝ թէ վանդակապատն, աստէն խմանի լուսամուտն նաւին. զի լոյսն է վայելչութիւն ամենից երեւելեաց. և պատուհանաւ լուսամուտին մտանի 'ի գամարայն. որոյ 'ի յատակին՝ յայտ է, զի նաւին վայելչութիւն տղեղանայ։ Լուսամուտք՝ են 'ի մարդս, աչքն. ընդ որովք մտանէ լոյսն զգալի՝ իբր 'ի յապակող. և զպատկերս երեւելեաց ներտպեցուցանէ յերեւակայութեանն։ այլ այս լուսամուտս յանժամ յատակի, յորժամ արատ հայեցութեամբ զվէրս 'ի հոգւոջ թափանցեցուցանէ նախ քան զզգալին ցաւոյն՝ կրել տալով զվէրս 'ի հոգւոջ. ըստ այնմ, որ հայի 'ի կին մարդ՝ առ 'ի ցանկանալոյ, անդէն շնացաւ ընդ նմա 'ի սրտի. և այլն։

✻ Պատուհասորոյքն հանգստարանն ըմբռնեցան։) Պատուհասոյ կոչէ զխուցի կողման Թահտն. 'ի յոր նստի նաւապետն կամ պատուաւոր ոք. որպէս երեւի 'ի մեծամեծ նաւս այլազգեաց։ բայց ոչ է այնպէս իմանալի ըզբանս. զի նաւքն վաճառականաց ծովուն՝ յորոց օրինակ առնու Սէ Ս արդարեւս, ոչ են մեծամեծք. այլ՝ իբր զչէքբէլէվայ. և կամ քարակիր նաւան վանցուոց. որոց դահաւորակն է կէւվէլթէ խուսուր կոչեցեալ տեղին, 'ի յոր նստի նաւապետն՝ հանդերձ նաւավարօք։ Դահաւորակ է 'ի մարդս՝ սիրտն մեր, և հոգին խոնարհ՝ 'ի յոր բազմի Քրիստոս. և սա չփոթի պղծութեամբ և հպարտութեամբ, և լինի աղուէսուց որջ՝ և թռչնոց երկնից բոյն. և ոչ տեղի հանգստեան՝ գլխոյն Քրիստոսի։

✻ Սրածուն. և այլն։) Այսինքն, շարուածք տախտակացն՝ անջատեալն 'ի միմեանց։ և պատճառն է, զի հեղյուքն՝ այսինքն բեւեռքն քարշեցան 'ի տեղեաց իւրեանց. և այս նշանակէ, թէ 'ի խախտել միոյն 'ի յառաքինութեանց, խախտին և այլքն։

✻ Այգեսունն իշխն վշտացելոյն ողբոց՝ ինձ նմանեցան։) Այսինքն, արգիլեչքն՝ և փորձանքն, որք նաւաբեկեալ նաւին դիպեցան. բոլոր խղճութիւնք եղեն ինձ յիշատակարան։ զի ով նա՝ նմանապէս և ես ալեկոծեցայ. և յարդեանցն եղելութէ առ նաւն, իմանալի է և իմ անձինս թշուառութիւն՝ է կերպից վերոգրեցելոց։

✻ (Է, Սուսայքն. և այլն։) Այսինքն, նաւապետն. և կամ ղեկավարն, հանդէպ նաւին նըստեալ, տեսանելով զթշուառալի դիպուածս նաւին, դե-

դերեալ

գերեալ ողջայ ։ Նաև այսպէս եղեկամար՝ է Քսի . և թշնամութեն նախանձեալ մեղաւորքն՝ է պատճառ լալոյն Քսի ։ այսպէս զապացաս եղկութեն՝ զոր կերերոյն էր Յէսմ, տեսեալ Տեառն ելաց 'ի վր նր , որպէս և 'ի վերայ Ղազարու ։ զի ասէ ոմն 'ի գովելեաց, թէ թշնամանելի է կեանքն այն, յորոյ վերայ լայ Քս ։

✻ Զկոյրն ի ծննդէ եգիտ , ողորմեաց գեղս եղուցանէ ։)

Այսպէս ելաց աշակերտեալն ուրացմամբ, մե նախանձեալն Պետրոս . զի եւտես զշնորհաբեր նաև հոգին իւր 'ի խոր սուզեալ ուրացութե ։ վս որոյ ելեալ արտաքս՝ ելաց դառնապէս . ոչ պակասաքան զայլեն 'ի վր միամօր որդեկեն իւրոյ մահուանն ։ զի այն պէս լալի է միածին հոգին աշակերտեցեալն 'ի հողմոց մեղաց . ըստ այնմ , սուգ միածնի արա քեզ ։ իսկ աստ Քս արտասուէ 'ի վր բեկեալ նաւի՝ մեղաւոր հոգւոյն ։

✻ Աշխարհական տուն . և այլն ։) Ալսինքն , նշմարանք խորտակեալ նաւին՝ 'ի ծփմանէ ալեաց յեզերս ծովուն անկեալք , իբր թէ ցուցանեն զմեկ մարդ մի խալխողեալ և մասն մասն կտրատեալ . որ ողորմագին կեր պիւ հեծէ , այնպէս ցուցանեն բեկեալ կործանմնքն . որ այս աղէտս ասէ զիս ցուցանէ . ով զկնի ասէ ։

✻ Սա մեծ է բարի նաւահանգիստ . և այլն ։) Զոր 'ի վերն նաւ ուղիղ ասաց , աստ նաւահանգիստ բարի կոչէ զՔս . զոր եթէ երկնաւոր զօրք հրեշտակացն՝ կոչեսցէ որ ասէ , առ 'ի ողջալ և աշխարհել զխորտակեալ տապան իմանալի հոգւոյս , ոչ սխալի 'ի ճշմարտութե . զի ողջալի է կեանքն այն , յորոյ վր լայ Քս ։ այսպէս 'ի գթոյն շարժեալ ելաց Քս 'ի վր Ղազարու՝ և Յէմի . Յովհան. ԺԱ . 25 ։ Ղուկ . ԺԹ . 41 ։ Իսկ ողորմելոյ ասելն , ոչ թէ զՂազարոս ազգակից Քսի կոչէ , այլ զՂազարոս ազգակից կոչէ Ադամայ . զոր՝ յօլինակ բոլորի անկեալ մարդկութեանս ելաց Քս արտասուօք ։ Իսկ ՂՅԷՄ կոչեալ ասէ , զի զկնի այնքան բարերարութեց նր . մոլեալ՝ կամէին զնա սպանանել . զի աստ Յէմաւ իմանին բնակիչքն ։ Իսկ յուդայիւ՝ ոչ իմանին յուդայեանքն այլ մատնիչն . զոր գիտէր փրկիչն ապըստամբիլոց 'ի թմ ոյ երկոտասանիցն , մոլեգնութե արծաթոյ սիրոյն ։ զի առաջի նորա ձեռնալքն՝ իբրև զեղեալք էին ։ Այլ դուեւս աստ զանոխակալութեն Քսի . որ վս

չարչարողացն իւրոց թշնամութեց , և վս կորստեան մատնչին՝ լայր արտասուօք , որպ և Պօղոս 'ի վր թշնամեաց Իսրայէլի ։

✻ Յորոց երկուցն չարեաց վերահասութեան՝ յօրէնս նորա նմանութեան ողորմեալ նոսա ։)

Ամ հրեից՝ և յուդայի է բանս . որք զար տասուսն Քսի ունայն արարին . և 'ի մուտս արքութեցն՝ կորուսին զհամարձակութե ։ ուստի թէպէտ նախանձեան բարի Յո արտասուօք ելաց զկորուստ նց , բայց նոքա ոչ զգայլին . այլև զհեղումն արեան նր ընդունայն արարին ։ ուստի նմանեցան աղօթ տեսալ և փշրեցեալ նաւի , որ թէ և նախանձեան արտասուօք ողբասցէ , ոչ ինչ օգտի . զի 'ի վերջին խորտակումն ժամանեալ է , որում ոչ ինչ օգտեն դեղք և սպեղանիք , պատանք և կարկատմունք . այլ զի արտասուքն Քսի առ ընդունակս ոչ լինի ունայն , վս այն ասէ զկնի ։

✻ Իսկ Բեթանի հասեալ ։ և այլն ։)

Այսինքն , Ղազարոս իջեալ 'ի յանդունդս դժոխոց . կամ որպ ասի 'ի գոգն Աբրահամու , ունելով զառաւաստն յուսոյն անխզելի , (որոյ և հոգին 'ի ձեռն Եղիա ըստ Սողոմոնի . Իմաս . Գ . 1 ։) յանկարծ թէ խաղաղութիւն վերաժամանեաց . որոյ սակս՝ արտասուքն Քսի ոչ եղեն ընդունայնք ։ Իսկ որ մահուան նմանեցեալ է , ողջաբե թեոց պարտի գրիլ . զի 'ի գրոց ածս այնպէս է . և է իսկ ճշմարիտ ։

✻ (Գ Չորեքօրեայ մահուամբ նմանեալ)

Չորեքօրեայ կոչէ զմարմինն՝ վս միաւորութե 'ի նմին հոգւոյն ։ Իսկ որ նորոգութեն ցանկայ , ոչ է իմանալի 'ի կենդանութեան , այլ որ լինելոց է 'ի յարութեն յետնում ։ և նկատէ 'ի բան Առաքելոյն թէ , նորոգեսցէ զմարմին խոնարհութե մերոյ , ըստ նմանութե մարմնոյ փառաց իւրոց ։ Փիլիպ . Գ . 21 ։ Իսկ չորեքօրեայ ասէ . ըստ որում մարմինն փշրելի և 'ի հող լուծանելի է . և 'ի յարութե 'ի նոյն հողացելոյն նորոգի , և միաւորութե հոգւոյն վերակենդանանայ ։

✻ Փշրեալ նաւ՝ որ է բարի հոգւոյս . և այլն ։)

Չորեքօրեայ կոչեաց զմարմինն՝ վասն բնակելոյն 'ի նմին հոգւոյն . և աստէն նաւ կոչէ զհոգին վասն Քսի նստելոյն . և վս 'ի ծովու տարաբերման՝ և աշխատեցմանն ։ Արդ՝ այս՝ նաւ հոգիս սիրանիստ՝ յայնժամ փշրի . յորժամ յանմեղութե դառնայ 'ի մեղս . և յայնժամ ողջանայ , յորժամ

զղջմամբ և բեկմամբ սրտի դառնոյ առ առաջին անմեղութիւն, թէպէտ ոչ կարիցէ ոք զոչ երբէք մեղանչօղ ուրախանալ: ոչ և ոչ համասարել կարէ միւսին առողջութիւն դեղորէիւք եղեալ 'ի բժշկաց, առաջնոյ առողջութեան՝ որ 'ի բնութենէ:

* Զերծանեցեալս մեղօքս. և այլն:) Նմանիլ, թէ զմեղս 'ի քէն բաժանեցեալս՝ իցէ՞ թէ միւսանգամ կցեալ ամբաւորեալ տեսից. զի մեղքն է մի՛ ընդ ում, 'ի մէջ Այ՝ և մեր, և բաժանումն մեղաց լինի միաւորութ և կցորդութի առ նա:

* Մտերմութեան [illegible] և այլն:) փոխանակ [illegible] բանիւս՝ իրաւամունքն Սարգսի [illegible] գրեալ է: և իրաւ ի՛ զի [illegible] բանս՝ աստ ոչ յարմարի ընթացից բանի Սբյս: Իսկ [illegible] կարի իսկ՝ և յարմար յետագայն որ ասէ. [illegible] պանծալ, պատուաստել՝ կազմեալ՝ նշխեալ: Սուրբն կամի ասել թէ, իցէ՞ արդեօք տեսանել զխաւ խղեալ կերպարան բնութես մերոյին ապականեալ՝ շինեալ՝ և պատուաստեալ 'ի բնակ ...ն քեզ Տր: նոյն է և յետագայն. որ զնոյն նմանեցուցանէ քակտել տաղաւարի՝ յուսով կանգնեցման 'ի տնէ. [illegible] յետ պատրիկ կանգնեցից զպարկան [illegible]:

* Իցէ՞ [illegible] . և այլն:) Նմանիքն, կարե՞մ արդեօք գերեցեալս՝ յուսալ ազատման: զի որ զմեղս գործէ, ծառայ է մեղաց (ասաց Տրն.) իսկ եթէ որդին զձեզ ազատեսցէ, ճշմարիտ ազատք լինիցիք:

* [illegible] . և այլն:)

Նմանիքն, ա՜ դեօք իցէ թէ զդէմս պայծառափայլութեանդ յողորմութեան ինձ երևեցուսցես: զի երբեմն ցասմամբ մեծաւ հայեցար Տր 'ի բանակ եգիպտացւոց, և խռովեցոյց զբ կառս և զերկիվարս նց և վարէր բռնութբ զնոսա 'ի ծովն կարմիր. Ելից. ԺԴ. 24: այլ առիս ոչ այնպէս, այլ որպէս Մովսէս ասաց. եթէ գտի շնորհս առաջի քո, ցոյց զանձն քո յայտնապէս: Ելից. ԼԳ. 13: ուրեմն և ինձ կարելի իցէ՞ արդեօք՝ զայն սոսկալի երեսդ եգիպտացւոց ցուցեալ, փայլչագոյն քաղցրութբ և ողորմութբ՝ և շնորհիւ ինձ ցուցանել:

* [illegible] :)

Նոյնպէս ասաց Տրն՝ Մարթայի, լուցողին զմ[illegible] Ղազարու. յարիցէ եղբայրն քո: այսպէս և Տր մխիթարեսցին ասաց. փոխանակ մեռելոյս, [illegible] և [illegible]

համբերել փառաց, փոխանակ ողջոյն մնացուն. Եսայ. Կթ.: և 'ի նոյն քաղաքի մինչ լայն զմիամօր մեռեալն, ասաց տէրն, մի՛ լար. զի մանուկդ ոչ է մեռեալ, այլ ննջէ: որ է, թէ սուգ միածնի հօրդ այն արասցէ դու, որ մեռեալն իցէ 'ի մեղս, լու իցէ 'ի Քէ, թէ մի՛ լար. զի հոգիդ ոչ է մեռեալ, այլ ննջէ. որ պատճառ աւետեաց ցանկայր ՍԲ Ս ընդ պատա.

* [illegible] :)

Նոյնն [illegible] ասէ, յորժամ 'ի բարձրագոյն տեղեաց անկեալ, բեկբեկս գլորմամբ և ջախջախմամբ յատոր իջանէ: Նոյն՝ և ես ասէ բիւրակործան իմն անօթ եմ՝ անկեալ 'ի բարձրութէ առաքինութե, և բեկբեկս գլորմամբ 'ի մեղս, ջախջախեալ և փշրեալ: Նոյն՝ իցէ՞ թէ տեսից զիս վերստին կազմեցեալ. և ի՞բր փքով դարբնի արծարծեալ՝ ձուլեալ, և 'ի նորոյ կազմեցեալ անօթ պիտանի:

* Իցէ՞ [illegible] :)

Զայսն կոչէ [illegible] զի երևելիքս որք աչօք տեսանին, զաներևոյթն մեզ փութով ծանուցանեն: Սուրբ ասէ [illegible] բանն թէ, աներևոյթքն՝ յերևելեացս փութագոյնս ունին զծանաչումն: և Քրիստոսէ ասէ. արարիչն՝ տեսողութե և լսողութե շնորհեաց մեզ, զի 'ի ձեռն նց զիմաստասիրական սէրն ուղղեսցուք: և [illegible] ասէ. զգայեօքս՝ գամք 'ի տեսութի իմանալեացն: Նոյն իցէ՞ (ասէ) արդեօք, որ պատուհանօք աչացս, տեսանեմ զձեռագիր պարտուցս պատառեալ. և մինչ ոչ ունիմ հատուցանել՝ 'ի տնէ իմմէ տեսանեմ շնորհեալ, որպէս պարտապանացն հինգ հարիւր և յիսուն քանքարացն:

* [illegible] :)

Սկսանէ առ այն թէ՝ ասաց Տր՝ եղիցի լոյս, և եղև լոյս: և թէ ահա ժամանակ ընդունելի, ահա օր փրկութե: լինի՞ արդեօք և ինձ (ասէ) տեսանել զօր շնորհի քաւութե ծագեալ, փարատեցմամբ մեղացս մթութե:

* [illegible] :)

Սկսանէ 'ի բանն Դաւթի որ ասէ. առաքեա՛ Տր զլոյս քո՝ և զճշմարտութի քո. զի առաջնորդեալ հանցեն զիս 'ի լեառն Սբ և 'ի յարկս քո: այլ հրեղէն երկինն ասի խորան լուսոյ. ոչ թէ հրեղէն ասելով իմա-

նալի է

նայի է կիզողական գոլ բնութ՟ , այլ փառս լուսաւորութեան աւր հրեղէն Աարփի երկին․ որև աստ՝ և է տեղի երանելեաց ։ Ըստ այսմ, Տր՟՝ ո՞վ կացցէ 'ի խորանի քում․ և այլն ։ այլ և խնդիր Մ՟յս՝ ոչ 'ի ձանապարհի կենցաղոյս կատարելի էր , այլ յետ մահուան․ Ըստ այսմ Պօղոսի․ գիտեմք՝ եթէ երկրաւոր տաճար շինուածոյս մերոյ քակտեսցի ․ զշինուած Ա՟ունիմք առանց ձեռագործի յաւիտենական յերկինս ։ 2 Կորն․ Ե․ I ։

✻ Իսկ՞ Եէ ինչպես լինիցին ... ըստ Եզեկիէլի ։)

Զտեսիլս զայս ետես Եզեկիէլ․ լԷ․ ՙ ։ վՇ հասարակաց յարութե , և վՇ հրէից գերեալոցն 'ի բաբելոն․ որք յուսահատեալք զփըր կուէ իւրեանց 'ի բաբելոնէ՝ ասէին , չորացան ոսկերք մեր ․ հատաւ յոյս մեր և մեռաք ։ ընդ դէմ որոց ասաց Ա՟Ծ , եթէ և այդպէս և՛ս իցէք , բացից զգերեզմանս ձեր և հանից զձեզ 'ի գերեզմանաց ձերոց ժ՟ղ՟վրդ իմ, և տարայց զձեզ յերկիրն Ի՟Ղ՟Ի ․ լԷ ․ 12 ։ Բայց Ա՟Է վարդապետ ոչ խօսի վՇ իւր սակս հասարակաց յարութե , այլ թէ և ես՝ որ չորացեալ ոսկերաց նման զուրկ և դատարկ եմ յառաքինութեանց և մեռեալ․ իցէ՞ թէ կենդանի լինիցիմ շնչաւոր ․ զի առաքինու Ի վերստին կազդուրեալ զհաւատս, ընդ նմին և զհոգիս տեսից կենդանացեալ։

✻ Իսկ՞ Եէ ... ։)

Աստանօր հոգին Ի ... 'ոՒ , ոչ վՇ զգալի տաճարաց ասէ ․ ոՊ Յովնան վՇ Սողոմոնեան տաճարին ․ այլ խօսի զտաճարէ վերնոյն Եդեմի , որ անձեռագործ կոչի 'ի Պօղոսէ ։ Իսկ աղաղակ մարգարէին 'ի կորուստ կիտին՝ ոչ էր զգալի ձայնիւ (և կամ ոՊ ոմանք կարծեն թէ կէտն փոխ ետ զբերանն իւր Յովնանու ․ որ ոՊ զէշն Բաղաամու խօսեցաւ) այլ աղաղակս այս մտաւորական իմանի ․ ոՊ յըսկիզբն աղօթիցս ասաց Ա՟Է թէ , ... ։ ոՊ և Ա՟Է Նարեկս Լամբրոնայն ասէ 'ի վՇ այսմ ․ Լո՛ւր Տր ձայնի իմում․ Յովն ․ Բ ․ 3 ․ 'ի նեղութես աղաղակեմ և խնդրեմ 'ի քէն ունկն դնել ձայնի , ոչ զգալւոյս՝ այլ իմացականիս ։ Աւրեմն և ես ըստ նմանութե Յովնանու մատնեցեալ գոլով , ոչ փորոյ կիտին ․ այլ ժանեաց և պորտոյ լեւիաթանին ասնպի ․ արգիլեալ 'ի խաւարի մեղաց և տգիտութե․ իցէ՞ արդեօք, զի հայեցայց յուսով 'ի վերին տաճարդ երկնից արքայութե ․ որ է նպատակ և միանդր՛ առ

Գլուխ ԻԵ ։

որ ձկտին ուխտակութիւք և փափաքք բոլոր բնութեանց բանականաց իմքնայօժարութե ։

Ձեռբածութե ․ Ա ․ գլուխ ։

✻ Եէ լինիցի՞ ... ։) Այսինքն, ո՛հ , մի թէ լինիցի՞ արդեօք որ 'ի խաւարի մեղաց անեալն եմ, լինիլ ինձ առաւօտ ծագման շնորհաց․ ըստ բանի Ասաքելոյն թէ, այժմ որ ննջեսդ 'ի մեռելոց և լուսաւորս լիցի քեզ Ք՟Ս ։

Եփեսացւոց ․ Ե ․ 14 ։

✻ Եէ հասցէ՞ ... և այլն ։) Այսինքն, զատուեցելս յԱ՟Ծային սիրոյդ , լինի՞ արդեօք տեսանել ինձ 'ի գարուն առաքինութե մօտեցեալ ․ ոՊ զի և ես ըստ փեսային ասասցից , ձմեռն էանց , գարունն էհաս , այգիք ծաղկեցան․ և այլն ։ Երգ ․ Բ ․ 11 ։

✻ Բ... ։)

Յովբ․ ԺԹ․ 8 ։ Աստանօր ասի շուրջ պատեալ եմ, և ոչ կարացից անցանել ․ եդ 'ի վՇ երեսաց իմոց խաւար ։ Աստանօր խօսի Յովբ՝ վՇ այնպէս փորձութեցն , յորոց անցանէ եղն և աղատիլն իմքեամբ՝ դժ՟ուարին համարէր ։ և այն՝ զի եդ ասէ 'ի վերայ երեսաց իմոց խաւար ․ այսինքն անգիտութե պատճառաւ այնպիսի փորձութեանց ։ Բայց Ա՟Է Գրիգոր խմանայ զդարմանակալութե չարեացն ձմարից․ որ ուր և դատնամ ասէ , տեսանեմ շուրջ պար առեալ զինև ։ զի չարն մեղաց ներսպրդեալ 'ի գործս առաքինութեանց ․ զի յաղօթելն՝ ներսամտեան զբաղմունք , թմրութիւնք, դաղձութիւնք , և ունայնախնդրութիւնք ։ 'ի պահելն՝ տխրութիւնք և զզուանեցմունք , և կերպարանաց տեսութեան պղծութիւնք ։ յողորմութե տալն՝ մեծամտութիւնք ։ և գովք մարդկանց ։ որ եթէ բարի առաքինութիւքն ոչ զերծանիմ յորոգայթիցն մեղաց՝ յանզգուշութեան գոլ ծաղկեցն թութե ․ ապա զզուտ չարեն մեղաց զի՞նչ ասելի է , որք մերտ դարանակի զտխուր պղերդաց և մոլեկաց։

✻ (Է) Իսկ՞ Եէ ... և այլն ։)

Իսկ թէ՝ զկնի այսքան յուսալեաց՝ զորոց ոչ եմ ամենևին անհերկեալ ․ լուսով ողորմութե բարերար կամաց քոց կազդուրել հասատագոյն կարծիս ընկալնուցում , որ է հաւատն , լինիմ երանելի ․ զի վերոգրեցելոց երկբայականաց վերջին եզրակացութեցն եթէ ոք դիպեսցի , վերաէ է լինի երանելի․ և երանեալ ։ զի խորտակելոյն՝ նորոգութե , վերեցելոյն ողջութեն , բաժանեցելոյն յԱ՟Ծ

ընդհանուր միաւորութիւն, և այլքն, ոչ այլ ինչ
են, եթէ ոչ՝ երանելութիւն։

※ Դատաստանի փառաց նոց՝ ծածկելեաց։)

Այլ 'ի Թաբօր։ և կամ ըստ այնմ, յորժամ
նայն յայտնեսցի՝ նմին նման լինելոց եմք.
Ա Յօհ. Գ. Բ։

※ Երկրորդականք ցնծութեան որ՝ պարգևեսցի։)

Երկրորդն՝ է Տ.Ն. և ցնծութ որ նո՝ է յամ 'ի
տօնական երանութիւն նր. յորոց երանական
տեսանելի ունին՝ տեսն ընտրելքն լինին երա-
նելիք. ըստ այնմ, կերպարանակից առնել
զմարմին խոնարհութեան մերոյ, ըստ նմանու-
թեան մարմնոյ փառաց իւրոց։

※ Ծառայութեան ... ՝ փրկութեան։)

Որ ասի առաւօտ լուսոյ և խաղաղութեան
նկատմամբ նորոյ օրհնացս ընորհաց. և
այժմ է 'ի մէնջ ծածկեալ յընդունելի հոր
'ի բարձունս. և մերկանալ ասի յամուրն
դատաստանի. կամ զկնի մահուան, որ ընտ-
րելոց իւրոց զկնքն առնէ երևելի։

※ Ամենայն ... ՝ հաւատոյ։)

Յայնժամ, 'ի հաղորդութեան ժամու 'ի յար-
բուսն արժանաւորաց։ Տես զի մի անբա-
ժանելի միաւորութե, մարմնաւ որ կողն ու-
դաւ խոցեալ՝ ասի կող արարչի և Ք.Ս. ոպ
և մարմին՝ ասի Ք.Ս բանին մարմին. վասն
միաւորութեանն, և ոչ թէ յէութենէ Ք.Ս. զի
ըստ այնմ մարմինն անըստուեր լինելոց էր,
որ է անդէպ։ պապկես ասի և յեյ զա չարա-
կանին. ցօղն որ 'ի քոյդ կողէ ցօղեալ. բը-
ժշկեսցէ զհանդուցեալս։ 'ի քոյդ կողէ ա-
սէ. և ոչ թէ 'ի մարմնոյդ կողէ. թէպտ և
այն իցէ Ածմարիտ, թէ ուղիղ միտք իմասցին։

※ Մասնաւոր օրհնութեան ... ՝ քահանայից։)

Իսկ պատահմանցն պարտի իմանել, զոր
մնսունս մարմնոյ Ք.Սի կոչէ. ապա թէ
ոչ՝ որպ կարէ ասել մսոյն, որ իւրաքանչիւր
մսոյն է բոլոր Ք.Ս, ըստ հաւատոյն եկե-
ղեցւոյ. Այլ թէ 'էբեկեալ հայելւով յե-
բոլորաշուր կառոյց մէջն՝ երևեցի պատկեր
մարդոյ ոպ 'ի բոլորումն։

※ Համառօտութիւն ամենեցուն՝ հանդերձելեաց։)

Այսմ հաւատացելոց համառօտ՝ կարճ և
մօտ ասի, մն հաւատարմութեան խոստացո-
ղին, որ ոչ կարէ խաբել։ Նաև համառօտ
և մօտ ասի. զի որ կատարեալ հաւատով
հաւատայ խոստացելոցն Ք.Ս բարեաց, իբր
թէ արդէն իսկ յուսով վայելէ զերանու-
թիւն։ Նաև մինչ 'ի մեղաց դառնայ ոք՝ մեր-
ձենայ առ խոստացեալ երանութիւն, և զեր
կար ճանապարհ առ այն՝ համառօտէ։

※ Ողորմածութեան ձայն ողորմութեան նոց Տէր լուի-
ցի։) Ձայն ողորմութի՝ է ձայն խաղաղութեան. և
չէ՛ք խաղաղութի ամպարշտաց. ըստ Եսայ.
ԾԷ. 21։ Իսկ եթէ պակասեալ հատեալ
և վերջացեալ ձայնք խաղաղութե վերստին
լուիցի, և եկեսցես առ եսատարանել զխաղա-
ղութի հեռաւորաց և մերձաւորաց. և իբր
'ի վերնատուն հոգւոյս մտեալ զգայութեա
դրօք փակելովք, և տայցես ինձ խաղաղու-
թի և ողջոյն, յայնժամ և ես կարացից ա-
սել ըստ երգոյն, թէ՝ ձայն տատրակի լսե-
լի եղև յերկրի մերում, և յարեայց 'ի ձայնէ
հաւոյդ 'ի քնոյ մեղաց թմրութե։ և կամ
թէ, եթէ վերոգրեցեալքս ինձ դիպես-
ցին, վերստին հաւատով և յուսով 'ի քեզ
հաստատիմ. և 'ի Հոգին Սուրբ, որ ընդ
քեզն է փառաւորեալ։ յորմէ ինձ կեանք
և երանութի՝ մեղացս քաւութե ընծայեալ
'ի Հոգւոյդ Սբյ կարողացայց իբր զաւանդ
անկորուստ պահել, առհաւատչեայ ա-
պառնի անեղծութեն, ըստ Պետրոսի, թէ՝
օրհնեալ է Ած, և Հայր Տեառն մերոյ ՅԻ
ՔԻ, որ ըստ բազում ողորմութե իւրում
ծնաւ զմեզ 'ի յոյսն կենդանի 'ի ձեռն յա-
րութեն ՔԻ 'ի մեռելոց. յանեղծ՝ և յա-
նարատ՝ և յանթառամ ժառանգութիւն։
Ա Պետ. Ա. Գ։

ԳԼՈՒԽ ՔՍԱՆ ԵՒ ՎԵՑԵՐՈՐԴ.

Այն ճառս ՝ է՛ ողբերգական [illegible] , որով ցուցանէ՝ թէ որպէս [illegible] լալն զմեղաւորս . [illegible] [illegible] ձայնել հոգւոյս : [illegible] [illegible] է [illegible] ճառս : Առաջինն՝ է՛ [illegible] . թէ զի է՞ [illegible] [illegible] (ասէ) [illegible] : Երկրորդն՝ է՛ ողբերգական [illegible] [illegible] : Երրորդն՝ է՛ [illegible] [illegible] : Չորրորդն՝ է՛ [illegible] [illegible] (ասէ) [illegible] : [illegible] [illegible] , [illegible] [illegible]:

✻ ԲԱՆ ✻ Ա

ԸՍՏ ԶԱՐՑ՛ՆԻՑ՛Ն ԿՈՂԿՈ ՂԱՆԱՑ ԵՒ ԶԲԱՆԻՑՆ

ցուցմունքն հոգւոյ[illegible]:)

✻ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✻

Սի՛ դամբանական ողբերգութեց է բանս . զի զլալական և զողբական բանսն՝ մի՛ հո- տանաւորելով երգեն լալականք , այլ ա- ռաւել փղձկեցուցանեն զսիրտս լսողաց : այսպես Երեմիաս փողահարն , զԻ՛ՂՀՔ սանդրն մեծ կամելով ՚ի գութ շարժել ՚ի վե՛ Թեբաս քաղաքին , փողով և ողբերգական տաղաւ որ եւ գովլ մատեաւ ՚ի գովել զնա՛ և լալով խնդրել զաղատութին քաղաքին : և Երեմիաս զողբսն կարգաւ այբուբենից՝ և զտողսն հաւասար թուով վանկից շարադրեց ասէ Լուսնեկիոս , ՚ի նախերգանի չորից մե- ծամեծ Մարգարէից : Նոյնց աստանօր Սուրբ Գրիգոր հետևելով տաղաչափութեն հօմե- րոսի , ոչ միայն թուով վանկից , այլև զվ՛րջաւո րութեն ՚ի մի և ՚ի նոյն գիր եղբայփակէ : այլ թէ լալականքն տաղաւոր ողբովք լսն զմի մեռելոց՝ յորոց բաժանել են հոգիք . ես լամ ասէ) զհոգիս՝ յորմէ բաժանել է Տր : ✻ ՚ի Գրիգորիս պատրոս [illegible] :) Թէպէտ այս- պէս տպեցեալ է , բայց սխալ է : այլ որպէս գտի ՚ի ձեռագիրսն Ճշմարիտ է՝ այսպէս գրեալ : ՚ի Գրիգորիս պատրոնաց [illegible] : զի և լա լականքն շուրջ զմեռելովն պար առեալ ,

տղբսն զմեռեալն : Նմին նոյն և ես (ասէ) դասագլուխ լալականաց եղեալ . կամիմ բա- նաստեղծութիւնս առնել ՚ի վերայ մեզօք մեռեալ հոգւոյս :

✻ Որ ո՛չ [illegible] [illegible] . [illegible] [illegible] Նարեկայ :)

Տ . յունքն ոչ ամենեքն Տ՛ի մեռեալ . զի այն է մեռել Տ՛ի , որ մինչ փորձի հեշտալեօք աշ- խարհիս , և ցանկութ մարմնոյ , և գրգեց մամբ դիւին , կարողանայ ասել թէ , ես մե ռեալ եմ . իսկ մեռեալն ոչ ուտէ , ոչ ըմպէ և ոչ զգայ զհեշտութին ինչ : ուրեմն զի՛նչ կա- մին ՚ի մեռելոյս ում մարմնկս հեշտութիք : այսպէս ոմն ՚ի հարանց առ ՚ի կլթել զա- շակերտն ՚ի համբերութիւն , յղեաց զ մն ՚ի գերեզմանատունս , առ ՚ի գովել զա- ծանս չիրմաց . և ՚ի միւսում աւուր առա- քեաց առ ՚ի նախատել և հայհոյել . որոյ է- հարց հայրն , մի՛ թէ ՚ի գովելն քոյ հպար տացա՞ն արդեօք քարինքն , ասաց թէ ոչ : իսկ ՚ի հայհոյելն քո , դժոխ՛արացա՞ն արդեօք և ասացին՞ բան ինչ , և նա ասաց , ոչ երբէ.քէ ասաց հայրն . երթ և դու (որ մեռեալ ես աշխարհի) արա այնպէս և կեցցես : մի՛ Է գովելն փքանար . և մի՛ յանարգելն տրտ միր : այլ ես (ասէ) ոչ եմ այսպէս . զի ոչ եմ ամենեքին մեռեալ աշխարհի . մարմնոյ . և կամացն սատանայի . և երբեմն հոգեկան կե- նաց : վասնորոյ ոչ եմ խնկանցս կենդանի Տ . Ա ըստ կերպի մարմնով մեռելոցն այնինքն Տ . Բ րահամու . Իսահակայ . և Յակոբայ . որք և յետ մահուան իւրեանց , առ Տ և Տ . տեան կենդանիք ասացան : այլ մարմնով

աշխարհի կենդանի եմ, և հոգւովդ Ա՟Յ մեռեալ. Գրիգոր այն է իսկապէս կենդանի Ա՟Յ. որ բոլորապէս լցեալ է առ Ք՟Ս. և զմարմնականսն՝ իբրև զբեռն ծանրութեան յակամայ ընդունի, 'ի սնունդ բնական կենացն, որ ըստ Պաւղոսի ասէ. զմոխիր ոպ զհաց կերի, և զըմպելին իմ արտասուօք խառնեցի: որպ բոլոր կենցաղավարութիւն և դիտումն առ Ք՟Ս այն կամքն է, որ զկեանս մարմնոյն մահ իմն դատնայ նորոգ այն համարի. որ ըստ Պօղոսի ասէ. այլ ինձ կեանք Ք՟Ս է, և մեռանիլն շահ: և թէ՝ ցանկամ ելանել 'ի մարմնոյ աստի, և լինել ընդ Ք՟Ի: և թէ՝ այր մի առատեալ եմ ով ապրեցուսցէ զիս 'ի մարմնոյ մահու չարէ. եթէ ոչ՝ շնորհք Ա՟Յ մերոյ Յ՟Ի Ք՟Ի: Արդ՝ 'ի վր այնմ թէ, կենդանի եմ՝ ոչ ես, այլ կենդանի է յիս Յ՟Ս Ք՟Ս, ասէ Սբն Դիոնեսիոս. Մեծն Պօղոս 'ի յըմբռնմանէ Ք՟Սոսին՝ և զարմացական նորա զօրութեան հաղորդեալ, Ք՟Սոսին բերանովն ասէ. կենդանի եմ՝ ոչ ես, այլ կենդանի է յիս Յ՟Ս Ք՟Ս: որպէս ճշմարիտ տռփեալ և զարմացեալ. և ոչ իւր՝ զկեանսն համարելով, այլ տռփելոյն՝ զկենդանութիւն, որպ յոյժ սիրեցելոյ: Ահա այս է իսկապէս կենդանի գոլն Ա՟Յ. այսինքն ամենայնիւ՝ և բոլոր կենցաղավարութբ Ք՟Սոսիանանալ. որպ ներհակն է որ ասէ:

* Մ'ն ջերմ ասոյ, և ոչ ցուրտ ցորտոյ:)

Ջերմ ասոյ՝ է հուրն. և ցուրտ ցորտոյ՝ է ձիւնն: Իսկ բարոյականապէս, ջերմ ասոյ՝ է այն, որ սիրովն Ա՟Յ վառեալ է: և ցուրտ ցորտոյ՝ որ 'ի սիրոյ աշխարհիս սառեցեալ է: և կամ որ բոլորապէս սիրող Ա՟Յ է, և կամ բոլորովին սիրող աշխի: Իսկ գաղջն է, որ յերկուցունցիւր կողմն ևս թոյլ է և փոփոխականութեան ասէ Սբն Գրիգոր Ա՟Ծաբանն 'ի գիրս առողջին թէ, ծոյլքն՝ և յառաքինութիս և 'ի մոլութիս միանգամայն են տարտամք: այլ ոպ գաղջ կերակուրն (որ միասամբ ջերմ՝ և միասամբ ցուրտ է,) պատճառէ ստամոքսին զփսխումն, գոլով զզուելի: այսպէս և՝ որ 'ի յառաքինութիս և 'ի մոլութիս թոյլ է և փոփոխական. իբր զփսխելի կերակուր արտաձգի 'ի խնամոցն Ա՟Յ և յարքայութենէն. ոչ վայելող կենցաղոյս եղեալ, և ոչ հանդերձելոյն: Ըստ օրինակի կիսադրոս շնականն իմաստասիրին. որ զրկեր զփայլեթանն և զպղոտիմն. ոպ զարկ. գակն եզր ժողոյն: այնպէս է և պղերգն չարժմունքն, Ա՟Յ և մի անպէտ: ոպ և գաղջ կերակուրն՝ ընուն և ստամոքսի 'ի ներքուստ,

և 'ի փոխիլն՝ ոչ իմիք պիտանացու յարտաքուստ:

* Երեքս տուեալ՝ երկեքոյ Տէրութեան. ևայլն:)

Ըստ կատարելութեան թուոյ երրեակին առնու զնատելութին. զի երրեակն՝ ունի զառաջին, միջին, և վերջին, և Ք՟Ս ունէր անձնաւորութբք պատուեալ: Ուստի մինչ գովեմք զՔ՟Ս, երեքբերանեան բանիւ դրուատեմք. և մինչ պաշտպանեմք, եռաթշուառ անուամբ նախատեմք: և այլազգիք ևս՝ սիւղէս անուամբ վարին 'ի բաժանման ժառանգութեց. և յորոշելն առն և կնոջ 'ի մեռեանց, երեք փայծեղ անուամբ երդնուն. որով երդմամբ զբաժանեալսն ոչ երբեք կարեն միաւորել, եթէ ոչ ընդ այլոց միաւորեսցի կինն թողանեցեալ և վերստին բաժանեսցի. որ եթէ ոչ այսպէս եղիցի, առաջինն այրն ոչ երբեք կարէ առնուլ զերեք փայծեղ ուխտիւ բաժանեալն: և յանտառի Ալբանուն 'ի վր երրեակ թուոյ՝ 'ի վերջն ասի թէ, երրեակն՝ նշանաւոր ասի. զի ամ անբաժանելի թուոց առաջին ասի: Արդ՝ երիցս ասելն ասի զՔ Ա՟Յ, նկատմամբ հոգւոյն՝ և մտաց՝ և մարմնոյն: կամ ըստ մեղաց, խորհրդոյն՝ բանին՝ և գործոյն: կամ ըստ երից մեղացն՝ որ գործեցան լինի ընդդէմ Սբյ Երրորդութեն. ընդդէմ Հօր, տկարութբ. ընդդէմ Որդւոյ, տգիտութբ. և ընդդէմ Հոգւոյն Սբյ, ստոյգ չարութբ: կամ բանիւ, ցասմամբ, և ցանկութբ. որպ ասէ Սարգիս:

* (Բ) Պարտուցն ձերոց. ևայլն:) Հանդերձն է՝ ուրանալ և բաց ասել: արդ՝ ես ասէ. զպարտս մեղաց ուրանամ՝ և ոչ այնու կարեմ զերծանիլ. զի խիղճ մտացս ամբաստանէ. ձեռագիր յանցանացս աղաղակէ. թագաւորն արդար՝ իրաւամբք պահանջէ. ծառայքն թագաւորին խոստանկեն 'ի հատուցանել: զոր օրինակ՝ կայեն եղբայրասպանն 'ի հարցանելն Ա՟Յ թէ՝ ուր է աբէլ եղբայրն քո, ուրացաւ ասելով. մի թէ պահապան իցեմ եղբօրն իմոյ. առ որ ասաց Ա՟Յ, ձայն արեան եղբօր քոյ բողոքէ յերկրէ առ իս: դու ուրանաս ով կայէն, բայց երկիրն ոչ ուրանայ: դու լռես 'ի խոստովանիլ, արիւն եղբօրդ ոչ լռէ, այլ յերկրէ բողոքէ առ իս իրաւունս առնել:

Նմանապէս և ես զպարտս մեղացս ուրանալով, կարծեմ թէ կարեմ զերծանիլ. և ահա տեսանեմ խստագոյն համար մինէն պահանջիլ. որ թէ կամիմ զայն ոչ առնել և աղաչաբանել ոչ փութամ, յակա-

մայ

միայ կամաւ մատնիմ դաՀճաց . և 'ի քանտ դժոխոց արկանիմ 'ի Հատուցանել . որոյ մուտն գոյ՝ և ոչ ելն . ըստ օրինակի զմարիո ձկան ղփեւոյն, 'ի յոր զմարիսն սիրով Հացին մտանէ . այլ ելանել ոչ կարէ : և Նմանութեց թ. գրքոյն Է. գլուխ ասէ թէ՝ դժոխքն նմանի ջՀանտելի տանն , որոյ դիւրին է մուտն . բայց անկարելի ասի ելն : որ է ոչ ունկան, յորում դիւրաւ մտանեն ձկունքն, բայց ելն է անկարելի : Ուստի Ս Եւսիկիոս ասէ թէ . դիւրին է իջանել մի առ դժոխս 'ի գիշերի , և 'ի տունջեան բայց է դուռն մեծատան սրաՀի , և այն . տալն գոյ՝ և ոչ վՃարելն . զի բոպէական է որ Հեշտացուցանէ . յաւիտենական է որ տանջէ :

Իսկ տաղանդն է ըստ Հրէից , ծանրուն երեք Հազար սկեղի , որ է Հազար՝ Հինգ Հարիւր ունկիս . և տասն և երկու Հազար տրամ : Արեամբ Հարիւր տաղանդն է . Ճ Ռ . անգամ լեռն . զոր Թագաւորն պաՀանջէր 'ի ծառայէն: Իսկ առանելիք չար ծառայքն այնմիկ՝ 'ի վը ծառայակցին էր միայն . Ճ. դաՀեկան . Ռ. Ճ. ունկի : Ջեռ՝ թէ պարտն առ Ած որքան է, և ընկերին մերոյ առ մեզ՝ որքան սակաւ . և յոչ կարելն մեր Հատուցանել , շնորՀէ Ած . եւ յոչ կարելն Հատուցանել եղբօր մերոյ , մեք որքան Ճշգրիւ պաՀանջեմք : և Ղուկաս Լուս Աստ. Ժը . 23 . սոսկալի կերպիւ ասէ թէ, մի միայն մաՀացու յանցանքն գոլով ընդդէմ Այ՝ և անարգանք Նորին, մանաւանդ որքան ըստ Լինելոյն , է մերկացումն Այ 'ի Նորին թէ իւրմէ . ապաքէն անարգանքն եղեալ Այ՝ անբաղդատելի մեծ է քան զանարգանս եղեալ ամ թագաւորաց և ամ արարածոց : ուրեմն մի միայն պարտն մեղաց զոր մեղաւորն պարտի Այ՝ առաւել բազում քան զամ պարտս զոր բոլոր պարտապանք մի կարեն առնել 'ի փոխառութեանց և պարտատեարց : ուստի Ա պարտեալն մեղաւորին արժանապէս փոխել յաւիտենական պատիժն . և զի Ած է անՀուն բարի , և մեղքն ծայրագոյն անՀուն չար . իսկ յանցանքն այնքան մեծ և անմանելի ասի , որքան մեծ է առարկայն ընդդէմ որոյ գործեցեալ լինի : ուրեմն Ած գոլով անՀուն բարի և ամենամեծ , ոչ որ ստեղծուած կարէ վն մոյ մաՀացու մեղաց բաւ առնել Այ . և զպարտս մեղաց փոխարինաւ Հատուցանել . ոչ ևս արդիւնք ամէց Սրբց կարեն ջնջել զմի միայն մաՀացու մեղս . զի գործք Հանաւոր ստեղծուածոց՝ Հանաւորք են . իսկ մեղքն որ գոր

ծին ընդդէմ Այ, վն անՀնութ առարկային . այսինքն Այ, անՀունք ասին : Եւ վն այնորիկ առ 'ի ջնջել զմեղս , կարօտացաւ բնութիւս մարդանալոյն Այ անՀնոյ . ըստ այնմ, որ զանազան վիրաք մեղաց Հարաք յոգիս 'ի թշնամւոյն , և 'ի բազմապատիկ ՀիւանդուԹեան կարօտացաք մարդասիրին՝ բառնալոյ զմեղս մեր :

✱ Ս[illegible] [illegible] գանձուց՝ [illegible] տնկեցելոյ :)

Ատաղանդ գանձն 'է շնորՀքն Այ . և որ զարքունական դանձն վատնէ , կրկին Հատուցման պարտական լինի . ոչ և 'ի մայբոյ զվաՃառելիս փախուցանողն : Սակ [illegible] ասի . զի զտաղանդն զոր առեալ է առ 'ի շաՀեցուցանել , ոչ միայն ոչ է շաՀեցուցել , այլև զմայրն կորուսեալ , կրկին դատեցման լինի արժանի : Իսկ աստէն դեռևս Նկատէ Սը վարդապետս՝ յառակն Համարատուութագաւորին . Մատ . Ժը . 23 : զի ծառայն՝ որ . Ճ. տաղանդ պարտական էր Թագաւորին . և թագաւորն շնորՀեաց , զի ոչ ունէր Հատուցանել . ելեալ ծառայն եգիտ զմի 'ի ծառայակցացն . որ պարտ էր Նմա Հարիւր դաՀեկան . և կալեալ զնա խեղդէր թէ՝ Հատ ինձ զոր պարտիսն : որ կրկին դատապարտ Նի եղև պարտական . միոյն՝ վն ապերախտութեան առ Թագաւորն . և միւսն՝ վն անգթութ առ ծառայակիցն : կամ զի առաջինն դատապարտեալն էր վն Հարիւր տաղանդացն որում շնորՀեաց Թագաւորն . և երկրորդն էր զի մինչ զՀարիւր դաՀեկանն ոչ շնորՀեց, սժտեցելոյն ևս Հատուցման պարտական եղև : Ոչ անբաւելի ասի , զի 'ի վերջինս ըմբռնման մեղաւորին և յածիլս առաջի աՆօսր դատաւորին , յայնժամ ոչ օգնեն բարեխօսութիւնք՝ զի և ոչ իսկ բարեխօսեն . ոչ յայտ է յողորմած Հայրն Հաւատոյ ԱբրաՀամ, որ մինչ վն ստացմանեցեալ աղաչէր զԱծ աստէն . մեծատանն աղաչողի՝ ոչ լուաւ անդէն և ոչ կաթիլ մի արժան եղ տես զնա , զանողորմն Ղազարու :

✿ [illegible] բանիւ : Ասէղն է մղեղն յարդի , որ մզղն աչձև պատեալ ունի զՀատն . ուստի սխալ է տպագրութիւն այն որ նոյն գրեցեալ է : Որդ՝ յինէն (ասէ) խնդրեն զբիւր քանքար . այսինքն զշնորՀացն փոխարէն զառաքինութիւս : իսկ ես չունիմ ասէ զկշիռ մի ունդ՝ և յարդի մղեղ , որ է վերջինն առաքինութեանց :

Աստ

* (Անօրէնեօք գործովք տանջեալ, զանձն արդարոյն :)

Կամ զկամս մեղացն ասէ, եւ կամ զբանսն դժխեմս. եւ կամ զամբարշտութիւն մեղաց, որ լի էին դառն արգելման. յորում մինչ կայր արգիլեալ մեղաւորսն անզեղջ, ոչ ոք յընտրելոց վասն նոր բարեխօսէ վերպարծելու Աստուծոյ զժամանակ ապաշխարութեան. որպէս յայտ է յանպտուղ թզենւոյն. որոյ վասն աղաչեաց պարտիզպանն (այսինքն պահապան հրեշտակն.) թոյլ տալ եւս զայն ամ. թերեւս պտուղ բերցէ ասելով: Իսկ որք ի յետին անզեղջութեան են ժամանեալք, վասն նոցա ասաց Տէր մարգարէին. յաւուր յայնմիկ եթէ կայցեն ի մէջի Նոյ՝ Յոբ՝ եւ Դանիէլ, ոչ հանեսցի անձն իմ ընդ ժողովրդեանդ. ի բայց արա զդուստր յերեսաց իմոց եւ ելցեն: Երեմիայի գուշակ բարեխօս Աբիմելէք Եթովպացին. Երեմիայի. ԼԸ. 8: Եւ վասն սոդոմայեցւոց՝ Աբրահամ: Եւ վասն Աբեսաղոմայ՝ Յովաբ. 2 Թագ. ԺԴ: Եւ վասն բարեկամաց իւրոց՝ Յոբ. Յոբայ. ԽԲ. 8: Եւ վասն պակասութեան գինւոյն՝ Մայրն Տեառն: Բայց վասն խստացեալ եւ անզեղջ մեղաւորին ոչ ոք գտանի բարեխօս: Նոյն է եւ հետեւեալ երկու տունքն:

* (Առ [illegible] ցէ:) Հին լուծմունքն ասէ, շրջէ զբանն. զի այս. Ը. տունս որ վերագրեցաւ ասէ, յառակ քանքարաթաղութեան է: Թէպէտ յերկուց առակաց խառն է. այսինքն յառակէ բիւր քանքարոյ պարտականին, եւ յառակէ քանքարաթաղութեան. որ գրեալ է Մատթ. ԺԸ. 23: եւ ԻԵ. 18: Իսկ եւ՝ թողլ... ասելն է, ոչ թէ վասն ի մէջ. ԻԴ. գլխոյս փոփոխումն առնելոյն սակս է, (որպէս ասի ի հին լուծմունքն.) այլ ըստ որում զանազան է կերպ եւ ձեւ գլխոյս յառաջ ասացելոցն: զի նոր չինչնք ասէ վասն լալալականաց բանից զբանսն նմանեցուցանելոյն ուսանաւ որ կերպիւ:

* (Ընդ [illegible], երեքտասան տանեկի:)

Երեքտասան տանեկաւ՝ ոչ թէ զթիւ տանցն ասէ. այլ ըստ որում խուրձանչիւր տող երեքտասան վանկ է. զի խուրձանչիւր կոչաւ՝ եւ թեւ թիւ, անհատանելի է. զի ոչ հաւասարապէս բաժանի. որպէս վեցն՝ յերկու երրեակս. եւ ութն՝ յերկու քառեակս: Իսկ ճշմարիտ բաժանումն թւոց՝

ոչ լինի ի կիսակս. որպէս. ԺԳ. թիւն յերկիցս վեց եւ կէս: Իսկ հին լուծմունքն. յերկոտասան թուոյ վերայ խմանայ զբանս: Իսկ ասէին ոչ ասէ երկոտասան, այլ՝ երեքտասան: Բայց ի ճառագայթն Ներսէսի մի ձեռագրով, տեսի երկոտասան գրեցեալ: Եւ ըստ այսմ՝ բարւոք է մեկնութին Սարգսի շնորհալւոյն, որ ի վերայ երկեակ տանեկին մեկնելով ասէ թէ, զի ոչ հատանի տունն ի տանէ ի չափոյն. այսինքն ի վանկին, ի հեգն, եւ ի փաղառութին, միջափ են: Եւ խորհրդականն է թիւս ԺԲ: ի պարտուցն ժխտել տանէն մինչեւ ցայս ԺԲ տունն է ըստ անդամոց մարդկան, եւ ամսոց տարւոյն, կենդանակերպիցն. եւ այլոց:

* (Առաւօտեան հնոց՝ ցայգնաստ [illegible]:) Առաւօտեան ասէ, իհնգեւոր բարեաց զպակասութին: զի որպէս մարմնական աղքատութին նոց եւ տայ է մարմնոյն, այսպէս եւ հոգեւոր աղքատութին հոգւոյն: Ասաց մինչ հրեշտակն լուծ ողիկեայ եկեղեցւոյն ասաց. թէ մեծատուն եմ՝ եւ մեծացայ. եւ ոչ ինչ իք կարօտիմ. լուաւ զպատասխանին թէ, եւ ոչ գիտես եթէ դու ես ողորմելի. հեղգ՝ եւ աղքատ. մերկ՝ եւ կոյր: յայտ. Գ. 17: Նաեւ [illegible], ասացն ոչ է անուն. այլ բայ. իբր թէ աղքատութեան նոց՝ յամենից կողմանց իբր մրրկի, բոլորովի եւ վասն ի վերայ իմ:

* (Նորոգող [illegible]՝ [illegible]:) Այսինքն, անապաշէն եւ անխնամ թշուառ եւ վտանգեալ. որ զկամս եւ զսիրտս բոլոր, ի գրաւ եդեալ եմ մեղաց եւ հեշտութեան աշխարհիս, նման ձեռագիր տուողացն սատանայի. որ յայսմ հետէ ոչ եւս կարեն առնել զոր կամին:

* (Տարտամացեալ հոգւով, [illegible]:) Տարտամացեալն է՝ որ զելս իրաց ոչ կարէ գտանել. եւ ի հոգեւորսն է՝ որ առանց Աստուծոյ շնորհաց գոլով, միշտ ի վրիպելն եւ ի սխալելն է: զի առանց շնորհացն Աստուծոյ ոչ ոք կարէ զերծանել ի մեղաց, եւ ոչ յառաջադիմել ի գործս բարիս: Որպէս եւ Փրկիչն ասաց. առանց իմ՝ ոչ ինչ կարէք առնել: Եւ Պօղոս ասէր. ոչ ես, այլ շնորհքն Աստուծոյ որ յիս:

* (Ընկղմեալ հայցմունք՝ [illegible]:) Իբր թէ՝ յայնպիսի աստեան մերձեցեալ եմ, որ ոչ հայցող գոյ վասն իմ, եւ ոչ բարեխօսող. այլ միայն հարցանող անաչառ՝ որ վասն գործոցս զպատասխանն պահանջէ: զի դատաւորն [illegible] ա

սէր է

ռելն է, թէ պատասխանի պահանջի։ Եւ կամ անպատ դատաւորին, զդատաստանն իմ՛ քեզ յանձնէ ասելով թէ, ես լռեցից՝ և դու արա դատաստան։ որպ և երբեմն Ե՛Ն-վն հրէից ասէր թէ, ձեր յուդա, և ընա-կիչք Եմի. դա՛տ արարէք ընդ իս և ընդ այգւոյ իմ. զի՞նչ լինչ առնելի էր այգւոյ ի-մոյ և ես ոչ արարի։ Եսայ. Ե. Գ։ այսպէս Դաւիթ 'ի միւս իւր արար թիւքեան դա-տաստանն՝ և ասաց, զանօրէնութիւն իմ ես ինքնին գիտեմ. և մեղք իմ առաջի իմ են յամ ժամ։ մեղքն առաջի՝ աղաղակող. խիղճ միտքն՝ ամբաստանող. յիշողականն՝ համար տուող. և իմացականն՝ վճռահա-տող։ հուրն 'ի ներքուստ բորբոքեալ. դա-տաւորն 'ի վերուստ զայրացեալ. յաջմէ հրեշտակքն յաստուցեալ. 'ի ձախմէ դևքն վայրաքարշողք, և զատամունս կրճտողք։ ահա այս է դատաստանն՝ անքարեխօս մե-ղաւորին։

* Մեղաց եօթնեակ գլխաւոր, զգայարանն հոգւոյ նետայն խոցի։)

Գլխաւորս զգայարանս կոչէ զհինգ-քեն զգայութիւնս, որ ըստ Դաւիթի փի-լիսոփայի 'ի գիրս Սահմանաց 'ի վերջն՝ են միտք, տրամախոհութիւն, զգայութիւն, կար-ծիք, և երևակայութիւն, որք գիտնականք կոչին։ Իսկ և ոմանք են՝ կամք, ընտրողու-թիւն, յօժարութիւն, ցանկութիւն, և բարկութիւն, որք կենդանականք կոչին։ Իսկ զգլխաւո-կան զօրութիւնն՝ զարդարէ մարդ 'ի ձեռն տեսականին. և զկենդանականն՝ 'ի ձեռն գործնականին։ Բայց՝ ներքին զգայութիւնքն խոցին՝ կամ մեղօք, և կամ մահուամբ։ ուս-տի Ալպերտոս. գ. գրքոյն. է. գլուխ ասէ թէ, մեղքն յառաջ քան զմահ՝ առնեն զայս ինչ. զըմբռնականն խոցոտէ, զցանկականն ան-կելցն 'ի ձեռս ահագակաց. զիմացականն խաւարի 'ի Ճանաչութենէ ճշմարտին. և զհօր-ժականն դաղձանայ 'ի գործ բարեացն։

Բայց՝ զէն մեղաց կրկին է, ներքին և ար-տաքին։ ներքինն է անձնիշխանութիւն և կամքն. ուստի Ալպերտ. գ. գրքոյ. ե. գլուխ ասէ թէ, մեղքն է սկզբնաբար 'ի կա-րողութենէ անձնիշխանութեան. իսկ և կամքն է պատճառ մեղաց, ոչ արարողաբէս, այլ պակասօրէն։ Իսկ արտաքին զէնք մեղաց 'ի մարդս, են հինգ զգայութիւնքն. զի ներքոյ նիւթկնաբար ներգործեն մեղքն 'ի հոգին. և ոչ կարէ ցանկալ սիրտն, եթէ ոչ տե-սանիցէ աչքն։ ուստի զգայութիւնքն 'ի մարդս՝ կոչին պատուհանք հոգւոյն. ըստ այնմ, եմուտ մահ՝ ընդ պատուհանս մերս Իսկ զէն մահու են մեղքն, որպէս թոշակ մա-հու կոչի։ որ պատերազմիւք երկու զինուքս, խո-ցեն ներքին զգայութիւնքն. այսինքն արտաքին զգայութեամբ՝ և մեղօք։ Իսկ և մահուամբ խո-ցեն ներքին զգայութիւնքն, և այն է մահ բա-րոյական՝ որ է մեղքն. որ զրկէ և զհոգին 'ի գեղեցիկ կենաց, Ա՛Յ՝ շնորհաց՝ և ա-ռաքինութեան։

* Ընդդէմ նորոգող բանաւորեան չարեաց գնել։)

Չիք վատթարագոյն քան զախտիցն ծառա-յել ասէ Սենեկեբերանն։ և Ս՛րբն Կիւրեղ Երուսաղէմա-ցին ասէ. չարաչար են մեղք. անհնարին չար է ախտ հոգւոյ, անօրէնութիւն կարէ զջիլս, խզէ զնեարդս, և հրոյն յաւիտենից նպաստամատոյց լինի։ և 'ի ձեռն բաժնութեան գրքոյ ասի 'ի ձեռս բռնախոհութեան թէ, իբր ընկեցաւ 'ի տիղմս այս, հազիւ ելեալք ար-տասուօք։ և Դաւիթ տուն կոչէ զկապանս մեղաց։ և փրկիչն յայտնապէս ծառայութիւն կոչէ զպաշտօն առնելն մեղաց ասելով, որ առնէ զմեղս, ծառայ է մեղաց։ և Պօղոս գրէ, ծառայք էք՝ որում հնազանդիքն։ այլ որ մարմնաւոր գերին է, փոքր գնով գնեցեալ ազատի. իսկ 'ի ծառայութենէն մեղաց ազատման, գին եղև արիւնն Ք՛Ի։ որով իմանի թէ, որքան բռնաւոր լեալ իցէ ծա-ռայութիւն մեղաց։ Այսև որ ծառայն է, կեր այիս իւիք 'ի յատուկ կամաց իւրոց զրկեալ է. ուրեմն որ ընդ մեղաց ծառայ է, ոչ ունի զյատուկ կամս, այլ կամօք տն իւրոյ շար-ժի, որ է մեղքն։ և ահա չիք բռնագոյն ծառայութիւն, քան զմեղացն գերութիւն։

* Սուր սուսերաց սուրբ՝ գոյութեան բնա-կութեան շղթայք։)

Սուր ազդու՝ է բանն և հրամանն Ք՛Ի. որպ ասէ Պօղոս. քանզի հատու է բանն Ա՛Յ և սուր քան զամ սուր երկսայրի. և մտանէ մինչև ցորոշումն շնչոյ և յօդից և ուղղոյ։ գոյութեան բնութեան և շղթայութիւն. մի՛ իմա-նար զհոգւոյ և զմարմնոյ բաժանումն՝ որ լինի բնական մահուամբ, այլ զզանազա-նութիւն խորհրդոց. զորս հրամանն Ք՛Ի թափանցական գոլով բաժանէ 'ի միմեանց, և զորս մարդն ունողն խորհրդոց ոչ գի-տէ և ոչ Ճանաչէ չար գոլ կամ բարի. բանն Ա՛Յ տարորոշէ և բաժանէ. և զորս մարդիկ 'ի կեղևն նայելով, սխալին և բարի համարեցուցանեն, բանն Ա՛Յ ցուցանէ զայնս կեղծիւք գոլ. ուստի ասէ Օգոստինոս,

'ի քննութիւն նորահրաշից դատաւորին ՝ և ոչ արդարութիւն արդարոյն եղիցի առ հոգ · այլ զի աստուծոյ ՝ 'ի տիեզերական հրապարակին լինելոց է · վասն որոյ զկնի ասէ · ... ի դատաստանի : Իբր թէ, սուր սուսերաց յանդիման նոսին Տեառն որ յայնժամ, արդեն իսկ քննութիս յօշատի և կոտորածի և սիրոս ճըլմոտի :

※ Ընծայեսցի ...)

Այսինքն, արդեն 'ի հեռուի վայրէս · և յերկար միջոցէ ժամանակին, արտաքին խաւարին իբր աչօքս նկատի և ներկայ տեսանի · իսկ աչքն՝ ... ասէ, յորժամ յախտէ խեռքէ բժշտել և կամ չլսցել իցէ, նմանապէս աչք հոգւոյն յախտէ մեղաց նսեմացեալ, և առ ԱԾ չլսուստ եղեալ, զԱստուածն ոչ տեսանեալ նկատէ · ուստի արժանապէս առ հաճոյս սուկացեալ լինի · և զխաւարին աւտարին 'ի դժոխսն ներկայացնել ձևակերպէ:

※ ...)

Որ մինչ էր 'ի կենցաղս պատարագելի 'ի Եգիպտոս, 'ի Յոհաննու միրոյ կոչեր Գառն, և 'ի Սողոմոնէ · գեղեցիկ տես լեալ քան զամ որդիս մարդկան · իսկ 'ի հանդերձելումն այնքան ահարկու և սոսկալի երևելոց է դատապարտելոց · մինչ զի ասելոց են լերանց թէ, անկերուք 'ի վր մեր · և բլրոց թէ ՝ ծածկեցէ՛ք զմեզ յերեսաց նստողին 'ի վր աթոռոյն, և 'ի բարկութե Գառինն · զի եկն օր մեծ բարկութե նր · և ո՞ կարէ կալ առաջի նր · Յայտ · Զ · 16: Զի որ էր գգուելի Գառն, և սիրելի Ամնուկ 'ի մօրէն · երևելոց է Առիւծ սաստիկ տեսեալ 'ի ձորին Յոսափաթու · և որ լուսափայլ դիմօք երևեցաւ 'ի Թաբոր · մըթացեալ և զայրացեալ կերպարանաւ երևելոց է 'ի ձորին Գեթսամանի :

※ ...) Այսինքն, անգտանելի կորուստեալ կործանելոց եմ 'ի դժոխսն · որ է վիհ և խորխորատ մեղաւորաց : Կամ թէ, 'ի վիհ մեղաց կործանեալ և կորուսեալ եմ անգտանելի կերպիւ :

※ ...)

Յօրինել, 'ի գործ ածել և բանեցնել է · իսկ իմ արծաթս (ասէ) թէ տեսակն գործվարդապետութես՝ և թէ գործնական առաքինութիս՝ անպիտան գոլով ոչ 'ի գործ արկի · և ոչ յարքունի շտեմարանն արքայութե ամբարեալ լինի:

※ ...)

Հոգեցուածն, պղտոր լինի, յորժամ առաւելոյ 'ի կողմն մարմնոյ թէքէ միտն, 'ի խնդրելն յԱԾ զեր՞ իրս · ուստի Առաքեալն Յակոբոս ասէ · խնդրէք և ոչ առնուք · վն զի չարաչար խնդրէք · զի զայն պարտ է խնդրել, որ ԱԾ վայելէ տալ · և մեզ օգուտ իցէ առնուլ · ուստի Փրկիչն արգել 'ի խնդրելոյ նա և զուտելիս և զզգեստս · զի զայն գիտէ (ասաց) Հայրն ձեր երկնաւոր թէ պիտոյ են · այլ խնդրեցէ՛ք զարքայութին ԱԾ, և զարդարութի նր, և այն ամ յաւելցի ձեզ : զի զայնս, զոր ոչ են մեզ օգտակարք, 'ի խնդրելն ձեր տայ ԱԾ բարկանալով, և ոչ տայ ողորմելով : Պահպանութե խնդրեցին Յակոբոս և Յովհաննէս, և հուր իջուցանել 'ի գիւղ մի Սամարացւոց արգել, խնդրեցին իշխանութիւն միս, և ետ նց լորամարգի · բայց մինչդեռ կերակուրք 'ի բերանս իւրեանց էին, բարկութին ԱԾ ել 'ի վր նց : Իսկ ... ասէ · ըստ այնմ, ձեռք ձեր լիք են արեամբ : կամ վն նոճիրացն անմաքրութե ասէ · որպիսի էր 'ի պաղոյն երկրի, զոր կայենի:

※ ...)

Թէպէտ ասէ չունիմ զառաքինութե գործս ԱԾ հաճելի, սակայն կատարեալ զղջմամբ (որ է բեկութն սրտի) յոյս առեալ դարձմամբ · ով զանառակ որդին, որ մինչ չքաւորեցաւ · խորհեցաւ դառնալ առ Հայրն, և ոչ յապաղեաց · և ողջամբ ընկալեալ եղե 'ի Հօրէն : Նմանապէս և ես ասէ թէպէտ զարժանաւոր ընծայ ոչ ունիմ նուիրել, զբեկութն սրտիս, 'ի տեղի մեծի ընծայի 'ի ձեռն առեալ համարձակիմ մերձենալ առ քեզ ով Արքունի Կայս:

※ Ո՛ր ...)

Յիսուս: Օանիք զի թէպէտ Արքունի Ածածին, ամ պատուոյ արժանի է զի է ԱԾ · սակայն Աստուածական երկրպագութեամբ ոչ է պաշտելի · զի ստեղծուած գոլով, անստեղծի պաշտօն ոչ է տալի · ապա թէ ոչ՝ լինի կռապաշտութի : այլ 'ի վեր քան զամս ստեղծուածոց, տալի է նմա պատիւ յարգական : և Դամասկացին երկուգիւքն Աստուածութե · ԶԹ · գլուխ ասէ թէ, զԱծածինն յայն սակս պատուեմք՝ զի նր պատիւն, 'ի ծնեալն 'ի նմանէ ելանէ ·

զԾածին իւրև զատոյգ և զճշմարիտ Այր Ած պատմեցուք․ ասէ․ ձը․ գլուխն ։

※ (Է) Կուսութեան վերեկաց ջնջման նշոց ծաղին։)

Ակատէ 'ի բանն այն, որ Գդամ կոչեց զանունն Եւային կենաց․ զի նա է ասաց մայր ամ կենդանեաց․ և սակայն եղև մայր ամենից մահկանացուաց ։ բայց Մարիամ կոյսն՝ զարդիւքն ամ կենաց, զի Որդին Ած ծնանելով, ճշմարտապէս եղև մայր ամ կենդանեաց, զի Քն է ճշմարիտ Ած, և կեանք յաւիտենական․ ուստի կեանքն որ Եւային մահացաւ, Ածածնիւն վերակենդանացաւ, վն այնորիկ ծննդեան նշոյ կոչի ։ և լաւ ևս փրկչունի կոչեն զնա ։ այլ զի ծաղրանէ ծննդի ասի, զի ասրվի երկնին․ Թէպէտ բնակարան և աթոռ Ած ասի, այլ ոչ բնութե այն մարմնաւորեալ, և ոչ մասն ինչ յերկնէ հատեալ և առ Ած մարմնաւորեալ ։ Իսկ Մարիամ մեր, իսկուհի է երկնի․ այսինքն, ճշմարիտ երկին․ որ ոչ միայն զԱծ տարաւ յինքեան, այլև յիւր բնութենէ ետ նմին 'ի մարմնաւորութի անձին․ ուստի Եպիփան․ Դ․ գլրոյ․ Ժն․ գլուխ․ ասէ Թէ, Նա է Երկինն որ ցօղեաց յերկիր զՔն ։ Եւ այ որ անձրևեաց․ ևնա է Երկիր՝ յորմէ ճշմարտուԹիւն բուսաւ ։ Երկին՝ յորմէ արդարութիւն երևեցաւ ։ Սա է երկին, յորում Ած բնակեցաւ ։ և Իսկուհի երկնի է, զի 'ի նոյնն գոյուն, առ նմին մարմնաւորեաց Ածն Բան. զոր ոչն եղաւ 'ի յերկնէ ։ Կամ զի ծննդեան նշոյ ասէ, զի Մարիամն եղև փրկագործուԹեան Քի գործիք կենաց, որպէս և Եւայ եղև Գդամայ գործիք մահուան ։

※ Կուսութեանէ շքեղ, և բարձրացեալ ծնողաց պարգևէ ։) Ողորմութիւն է գովութի և շնորհակալութի, որ նուիրի Ած վն ընկալեալ բարերարութեանց․ իսկ որ 'ի մեծաց լինի առ նուաստագոյնսն՝ է խնդրութիւն բարութեան ժամանակ որ նեցեալն ։ Իսկ Մարիամ Կոյսն ոչ է նուաստ քան զմեզ, զի նա զբարի ինչ կամեցուք. այլ է վեհ քան զմեզ, և մեծապէս մեզ է. բախտաւորութեան տալի է նմա ողորմութի շնորհակալութե, որ բերինց մեզ բարեաց պատճառ եղև, ծնանելովն զՈրդին Ած ։ ուստի և Եղիսաբեթ ասաց․ օրհնեալ ես դու 'ի կանայս․ և օրհնեալ է պտուղ որովայնի քո ։ որով յայտ է Թէ, պատճառաւ պտղոյն որովայնի․ այսինքն Քի օրհնեցաւ Ածածինն Մարիամ ։ Գարձեալ օրհնելի է 'ի մէնջ Մարիամ առ 'ի յայտնու

Թի օրհնեցեալ դորոյն նր յԱծ և շնորհաց նորին չտեսմարանապետութեն․ զի յիրաւի Ածածինն է ըղտեսմարանապետ Ածային բարեաց և պարգևաց ։ Իսկ և ինչոց բարոյն, յատկապէս պատկանի 'ի պաշտօնն Ած․ որև 'ի յորէնս հրամայեցաւ ոչ անել ըստ այնմ նմանութեն․ սակայն որպէս նկատմամբ Քի յորովայնի Ածածնին, և կամ 'ի գրկոջն՝ նուիրի նմին երկրպագուԹիւն․ այսպէս և նկատմամբ ծնեցելոյն 'ի նմանէ Ած՝ նուիրի և խունկ 'ի յօրինակ ջերմեռանդութե առ նա ։ և կամ զի խունկն գոլով օրինակ աղօթից առ Ած, միջնորդութե Մր Կուսին նուիրեսցք Ած ։ Այն մտօք ընծայի և իւղն․ զոր ընծայեն հաւատացեալքն Ած՝ յանուն նորին կառուցել տաճարացն՝ զի Թերևս նա նուիրեսցէ Ած զպտուղ ջերմեռանդութե նց ։

※ Չնորհատու խոյս լոյսիցրով ըղբերման ծեփեց ոչ գոյ ։) Այսինքն զանդունդս մեղաց իմոց չափելով, 'ի յատակն չկարացի ժամանել, և ոչ գիտել զԹիւ․ և զորքանութե մեղացս՝ և զորակութի նոցին․ զի ընդդէմ անծայր մեղանչելով, անծայրապէս պարտաւորեցայ ։

※ Զմտացս երկրիցդ ըզերեալ՝ ցերեկոյն ծեծեն ինչ գոյ։ Ծանն է վերասալացութի մտաց ։ արդ՝ իբր զԹևաւոր՝ մտօքս զհետ պնդեցայ առ 'ի հասանել որքանութե մեղացս․և Թէ զինչ իցէ ըստ էութեն, և ոչ կարացի վերահասու լինել․ զի ըստ էութեան՝ տեսանեմ զի ոչ ինչ է․ և զինքնակայ էութի հոգւոյս յաղԹեալ նուաճէ․ և հրոյն դժոխոց նը պատասամարտոյ լինի ։ և ըստ որքանութեն՝ ահա տեսանեմ զի Թուականք աշխարհիս անհունք գոլով կարեն սպառել նկատմամբ բազմութեան մեղացս և մեղքն իմ միան անԹուելիք․ և անհասանելիք 'ի մըտացս ։ Բայց որպէս ասացի 'ի վերոյ, վն առարկայիս անծութե, մեղքն ասի անհունն․ և ոչ ըստ նիւԹոյն և ներգործութենն։

※ Զուշին պարապմունս ցանկանալեացն, բացոյ բարբառէ իշխանս իմ ասէ ։)

Շնորհալին Սարգիս ասէ Թէ, ուշիւ 'ի ձեռն առի զկորըստական խորս չափել․ և զորքան և յերևոյԹ ածել՝ զի անվԹարելի էր․ անպակասելի և անչափելի խորք ։ Բայց ըստ իմս մտաց, իբր Թէ կամի ասել․ զպարտօղ և զպարԹօղ ուշիմութե

մուէն մտացս՝ իբր ըղձաձակ բարկութեան 'ի ձեռս առի, և օգտորելով զկնի իմ անկայ թէ, զխորս անմկասելի չարութեանս գտանեմ, եւ չկարացի։ զի ոչ արբեցի ըն՝ եւ կամ դիմա հարեալ՝ զնոքին և զայլս ընմանացելով, ան զանազանապէս զօրութն 'ի կիր առնու. այս պէս և ես՝ իբրև զարբեցեալ բաժակաւ բարկութեան ընդդէմ ին, առի 'ի ձեռին իբրև զճրագ՝ զուշիմութն մտացս. և անկայ զկնի գտանել զխորս չարեաց մեղաց իմոց՝ և սպառեցայ, զի անպակասելի էր և անյզ թար, հուն՝ և յատակ չունելով։

* [illegible])

Ի յինքն, որպէս յուսահատեալն 'ի կենաց՝ ինքն ինքեան դահիճ լինի (որպէս Աքիտոփել որ անկաւ 'ի վերայ սրոյ իւրոյ։ և Հերովդէս՝ որ սպան զինքն) այսպէս և ես 'ի յուսահատութենէս՝ եսու զիս ծուլութեն. և զզղջերգութեն տարտամութեն ոչ զմահադեղ արբի. թմբելով՝ և թուլանալով 'ի ժրաջանութեն առնելի գործոց առաքինութեանց։ զի յօժարութեն պարտ է առնել որ համդերձեալն է անմահանալ. զոր ինչ առնէ մահկանացուն՝ առ 'ի յապաղել զմահն։

* [illegible])

Ի յինքն՝ զպաշտօնութն մեղացս իմոց՝ 'ի կըսկծանաց սրտիս՝ երգ յօրինեցի։ այսպէս Երեմիաս, զթշուառութին Երեմի ողբովք ասաց։ և Խաղկինիաս փողահարն՝ զթշուառութն թեմայից քաղաքին՝ փողով և լալական երգով, ուր առնէր մեծին Աստուծոյ սանդրի։ և փողով սգային հրեշտակք զնեղեալս իւրեանց։ և ես զիմ գործեցելն չարեաց (ասէ) տատանաւոր կերպիւ, երգ յօրինեցի։ զի մեղաւորին այնպիսի երգ վայելէ, և հիւսեալ բանաստեղծութին 'ի գործեցելոցն մեղաց յօրինել։

* [illegible])

Ի յինքն, անեղեալթ [illegible] մեղաց ընձ բորբոքեցի. որով անզովանալի կերպիւ տոչորիմ այրեցմամբ սրտիս, և խղճիւ մտացս։

* [illegible]) Ողբոյն ասի ըշտեմարան զգայական կենդանութեն։ եւ ահա ես սրտիս իմոյ (ասէ թունաւորեալ սլաք կազմեցի զմեղս իմ, որք միշտ ծըծեն զարիւնս կենդանական։ քանզի առաւել թունաւորէ սլաքն

մեղաց, քան զայնքն Աբրահամու ներկեալ արեամբ զեռնոց. զորմէ տես 'ի գիրքն Խորենացւոյն. Բ. դպրութե. Ը. գլուխ։

* [illegible])

Հին լուծմունքն ասէ թէ, փոխանակ կենդանութե՝ որ 'ի լերդն ընդ երակաւ բաշխի, խիթք ցաւոց բաշխին և գնան։ Կամ ոչ երկիւղն համբաւոյ մահուան 'ի յերակսն թափանցեն, և արեամբ քրտնեցուցանեն. (ոչ և յարեան արգու օձէն խայթեցեալքն՝ արեամբ քրտնին) այսպէս և 'ի պատճառս մեղաց առ բերեալ մահուան երկիւղն որ յիս, մտեալ յերակունս իմ (որք են հանապարհք լերդին) 'ի դողումն և 'ի սոսկումն շարժեն զբոլոր անձն իմ. ոչ և կայէն՝ հարեալ 'ի խղճէ մտաց եղբօրն սպանման՝ կարծէր թէ, ամ որ գտցի ինքեան՝ սպանանելոց է զինքն, ասաց առ Աստուած. եթէ հանես զիս յերեսաց երկրի՝ և յերեսաց քոց թաքեայց. ամ որ գտանէ զիս՝ սպանցէ զիս։ Ծննդ. Դ. 14։

* [illegible])

Ի յինքն, թէ ոչ խոստովանէն 'ի յաղիս մտեալ գալարի, և պտղոյ տայ, և ոչ յարատաքս ելանէ. այսպէս և ես հոգևոր խոստովանի հանդիպեալ, չունիմ զճանապարհ ելից և ազատման, այլ գալարեալ մորմոքիմ. ոչ և ծնողն դառնալ յոյլ կինն, հանդիպեալ երկանց, և չկարէ ծնանիլ. Եսայ. ԼԷ. 3։

* [illegible])

Ով ասէ Արիստոտէլ 'ի գիրս կենդանեաց .Գ. գրքոջ. Բ. գլուխ. Է. համարն թէ, երիկամանց ցանքն՝ դժուարաւ լուծանին, սակս հաստութե գոյացութե՝ և խստութե նոցին։ իսկ բարդական պատճառն թէ, զի էր անզօրելի և անճար ասի ցաւն երիկամանց. քանզի երիկամունքն գոլով տուն ցանկականին. իսկ ցանկական կիրքն դժուարաւ հանդերձելի է 'ի մարդն և յանասունս, բաց յայնցանէ, որք ոչ ունին զերիկամունս։ և թէ վասն էր գեր են երիկամունքն, Արիստոտէլ 'ի նոյն տեղւոջ զերկուս պատճառս տայ. կամ զի արիւնն որով սնանին այս անդամքս ունին զմեծագոյն ջերմութիւն և զխոնաւութիւն բարւոյ մարսեցման։ կամ զի գոյացութիւն երիկամանց է խիստ երկրային. այսինքն, հողային. և մնուցանի 'ի հողեղէն մա

նէ արեան , և 'ի Ջրեղէնէ . և որոշեալ յիւ_
քենէ օդային , և հրեղէն մասն , յորմէ և_
ղանի գիրուն ։ այլ վն առաւելուն գիրուն
ելեկամանց փարին . այսինքն վերարկուին .
միջին Ջրեղէն մասն եռայ և արտաքս ելա_
նել ցանկայ , որոյ ոչ է հնար արգելանիլն՝
բնական կիրք գոլով . վն այնորիկ կոչէ զայն
անշիջելի փեղոց զի անհնազանդ է բանի և
հրամանի ։ Իսկ բարոյականապէս Ջերմուն
'ի յերիկամունս՝ է ցանկականուն յորդու_
թիւն և առաւելութիւն 'ի սրտի . ուստի Կղեւ_
նեկիոս Ղեւ . Գ . 4 . ասէ թէ , երիկամունս
իմանան Նաւիկլոս և այլք զցանկական ա_
խորժակն , մանաւանդ վավաչոտութն . զի
երիկամունքն են անօթք ծննդականին , ա_
սէ փիլոն . ուստի լաթինք 'ի յաղօթսն ա_
սեն . կիզեա հրով Հոգւոյն Սբյ զերիկա_
մունս մեր , և զմիտս մեր Տր ։ Սբն Ներսէս
Լամբրոնացին 'ի վր Սաղմոսին . Հէ . 21 թէ,
հուր փառեցաւ 'ի սրտի իմում . և երիկա_
մունք իմ այլագունեցան . ասէ թէ , երի_
կամունս կոչէ զցանկական մասն Հոգւոյն .
զի եթող զերկնաւոր փառացն տենչանս, և
յերկրաւորս դարձաւ ։ և զի երիկամունքն
ցանկականին գործարանք են ։ Կոռնելիոս
Եղեց . Իթ . 13 . ասէ . Ջ զայն կենդանիս
և զանդամն պահանջէ 'ի ղ՜ հուր , որք են
թարկեն ցանկութեց . պահանջէ զերիկա_
մունսն , որք ցանկուն են առաջին գործա_
րանք . որ ոչ թէ հեշտանայ Ջ նոքօք , այլ
կամի զի մեք մահացուցանիցեմք զայնոսիկ
'ի վր երկրի ։ Ալֆոնսոս Թագաւորն ասէր .
ոչ ինչ անպատշաճագոյն թէ ոք այլոց իշխի_
ցէ . և իւրոց յատուկ ախտիցն ոչ կարիցէ
իշխել ։ զի որպ զօտարացն յաղթիցէ՝ որ յիւ_
րոցն յաղթի ։ Պիմոսթենես ասէր, իմաստ_
նոյն է ոչ երբեք ընկճիլ հոգւով , և ախ_
տից ոչ թոյլատրել և ներել . զի մի անսան_
ձօրէն թողցեն զիշխանութիւն բանականութն ։
և Ոսկեբերանն ասէ . չիք վատթարագոյն
քան զախտ իցն ծառայն ։ Իսկ ընդդէմ ա_
սոցիկ՝ զինքենէ ասէ Սբս Գրիգոր թէ,
Ջերմութ ցանկականիս խոցեալ եմ անողջա_
նալի կերպիւ ։

*(Անհնարաւոր պատուհասին մաղձի՝ ի նոխա_
պատիւ խիղջ ջոկորդի ։)

Ո՜ղ լուծմունքն՝ զլեղին ասէ , որ թափի
'ի բերան քաղրթին և տրտմուն բերէ այն_
քան , մինչ զի բերանն դառնանայ ։ Ըստ
գրոյն մեկնութիւս այս բարուք է ։ Իսկ ըստ
բարոյական կերպին , ոչ ասէ թէ զի՞նչ

Նշանակէ ։ Գիտելի է՝ զի 'ի նշ գիրս մաղձն
առնանի 'ի տեղի նախանձու , բարկութն,
և նենգութն . քանզի ցասմնականին աթոռ
և նիւթ՝ մաղձն է . ուստի մինչ մանուկն
Ալէքսանդր մակեդոնացի , դեգութ պա_
տասխանի ետ Նիկոլայոսի ականանեաց
թագաւորին . ասի թէ ջեռեալ 'ի մաղձոյն
Նիկոլայոս քամահեաց զհասակն , ոչ գի_
տելով զհոգւոյն աշխուժութիւն . տես 'ի
վարս նորա . Իզ . գլուխ ։ այս թէ մաղձն է
նիւթ բարկութե և նախանձու ։ արդ՝ եա
ասէ ոչ 'ի բարի կողմն, այլ 'ի վատթարն յա_
ռաջադիմելով , այնքան նախանձաբեկ է_
ղեալ 'ի չարն՝ մինչ զի յառաւելուն բար
կութեա և մախանացն 'ի հոգւոյս զեղեալ
մինչ 'ի բերանս՝ յցուցեալ եմ նախանձու և
բարկութ և տրտմութե ։ այսպէս էր կո_
խարդն սիմոն . որ մինչ զպարգեւն Ս Յոր
ծաթով կամէր ստանալ , լուաւ 'ի Պետրո
սէ թէ , 'ի դառնութ մաղձի և 'ի կնճռին
անիրաւութե տեսանեմ զքեզ ։ զի որպ մինչ
մաղձն առաւելանայ՝ արտաքս ելանել և 'ի
փսխել զմարդն յորդորէ . այսպէս և առա_
տութիւն նախանձու և բարկուն՝ կեղծաւո_
րութե և տրտմութե, ոչ ժուժէ մնալ 'ի սրտի .
այլ յդգայութիւն և 'ի դէմսն թափանձէ . զի
կամ յատելուն բարեացն այլոց դրդէ՝ որ է
նախանձն . կամ առ 'ի տրտմեցուցանել փո_
խանակ տրտմեցուցանելոյ չարժէ՝ որ է
բարկութին . և կամ յոչ գոյսն պարծեցուցա
նէ՝ որ է կեղծաւորութին . և կամ 'ի ներկայ
յաջողութիս ընկերին , և յապաշխարանս նո_
քեան եղելոյ թախծեցուցանէ՝ որ է տրտ_
մութին ։ Արդ՝ ըստ բնականին յայտ է թէ,
այսոքիկ յառաւելութե մաղձին պատճա_
ռին . ուստի աղաւնին որ չունի զմաղձ՝
ա՜րց հանձելի է վն աննախանձ բարուցն ։

*(Մատուս չալրեց լասուցաննուղոց՝ ի փոռս ընչոյս
խուլորս հնչէ ։)

Լուացանող ատամն է . յուսահատականն
աւաղերգութին , որ թէ չիցէ յուսահատա_
կան , է առաքինութի . ուստի և ոչ ողջալի .
այլ ձայն և չունչն 'ի թոքէն հնչելով , եթէ
թոքն ուժեղ իցէ , ուժգնապէս հնչէ . և
եթէ նիհար իցէ , նուաղօրէն . այլ մինչ
դժուարին եանզերծանելի դիպուած ինչ
դիպի ումեք , որպս զցուլ , տայ պօռալ և
հնչել՝ վն պատահեալ չարին զերծմանն ։ և
կամ առ 'ի յոգնութե կոչել զայլս ։ և կամ
թոքն ողորմելով բոլոր անձինն իբր ջատա_
գովելով , և զվարօղ թշնամին երկեցուցա_

նել

նել կամելով ։ Իսկ իմն ասէ ոչ է այսպէս ․ այլ աւազս յուսահատականս քնել 'ի շնչափողս ։ որպ և վն մեծին Աղէքսանդրի ասի թէ ՝ մինչ ուղղոյս դեղ մահու արբեալ՝ գոչեաց Աղէքսանդրոս իբրև նետիւ հարել զլեարդն։

* (… ։)

Ս ։ տարերաց մեծամարտութ ասէ ․ որք առաւելանալով և նուաղելով մաշեն և լքանեն զկեանս մեր ․ և որպ զքարբինս յարին ծովու յալեաց տարաբերեալք թէպէտ ողորկեն զկոշտութիւն՝ բայց մաշեցուցեալք կերկերեն զհոսմնս ։ զայլսն տես 'ի հին լուծմունքն ։

* (… ։)

Իբր դժուարին կարծելով և տաժանելի զառաքինութիւն գործոյն ․ որ է յառկութիւն ստուելախորայ եւիվարի ․ որ յըստուերէ և 'ի շարժմանէ կառաց խորտի և յետս յետս չոգի ։ այսպէս և իմ սիրտս անկեալ 'ի կարծիս երկչոտութ , դժուարին ձևացուցանելով զճանապարհս առաքինութ ․ և կամ յերկբայս անկանելով թէ արդեօք հաճելի լինելոցն են գործքն իմ 'ի դատնալս ․ վն այնորիկ կայ 'ի վտանգի , որպ զնաւն ։ յօնանու , և որպ զՊետրոս 'ի վր ալեաց։

* (… ։)

Բայց այլոքն տարերքն ․ որ 'ի մէջ հարազատութեան ընկերակցեալք են , անհաշտ թշնամութ նման , մինն զմիւսն ապականել ջանայ և կոտորէ։

* (Է) (… ։)

ՄԷ Ս արդարպէտս բերանով իմից զայս աղօթս ընթերցողաց , վն իւր աղօթել տայ , իբր յիմից աղօթողաց ․ զայս և եթ խնդրելով վարձ ։ և մի՝ ոք կեղծաւորութի համարեսցի զայս ․ զի և ՄԷՆ Պօղոս , միշտ աղօթս խնդրէր 'ի հաւատացելոց ․ և վն Պետրոսի աղօթք ստէպ լինէին յեկեղեցւոյն յոր ժամ 'ի բանտի էր ։ և Դաւիթ ասէր ․ հաղորդ արա զիս Տր ամ երկիւղածաց քոց։ և զՅովսէփի ձեռն ՝ զօրացուցանէին Սմր և Ահարոն ։ և Եկեղեցին աղօթէ ասելով․ յարևելից մինչև 'ի մուտս արևու ․ յամ տեղիս ուր և կարդան զանուն Տն սրբոց , Տր աղօթիւք նց և բարեխօսութ մեզ ողորմեսցի ․ զի ջուրքն ոչ միշտ իջանեն 'ի վայր , այլ ելքեանն 'ի խորոց երկրէ ելանեն 'ի վեր։

հետեւեալ համարն եւ համաձայնի այսմ ։

* (… ։)

Բանն Այ անձնաւոր ՝ է Որդին Այ ․ որև յետ Մարդեղութեն ՝ անկորուստ ունի զանուն բանի , թէպէտ մարմնացեալ է և մարդացեալ ։ ուստի բարձրագոյնքն և նուատագոյնքն ՝ վն միոյ անձնաւորութեն ագգակիցք և հաւասարք են միմեանց ․ և որ ինչ ասի զորդւոյն Այ ,ասի և զորդւոյ մարդոյ․ և հակադարձեալ ։ Ս ։ որոյ 'ի մահուանն Բնի , կարելի է ասել համանգամայն կենդանի և մեռեալ ․ և 'ի չարչարանսն՝ անչարչար և չարչարելի ․ և վն միոյ անձնաւորութե Այ և մարդ ։ սակայն ըստ Այութեանն Գրիգորի ըստ այլ և այլ ․ զի ոչ ըստ Այութեն համանգամայն մեռեալ և կենդանի ․ չարչարեալ և անչարչար ասի ․ այլ ըստ Այութեն կենդանի , և մարմնով չարչարեալ ։ ուրեմն մինչ ասի Բանն Այ զենեալ , ոչ է իմանալի ըստ սոսկ Այութեն , այլ մարմնով ․ քանզի զի՞նչ հարկ էր բանին Այ մարմնանալն , եթէ և յանմարմնութեն կարէր չարչարիլ և զենանիլ ։ զայս ևս բերանով աղօթողացն ՝ վն իւր խնդրէ Մէս Գրիգոր ․ որպէս զի որք զաղօթս վն իւրեանց ասիցեն , ընդնմին և վն յարմարողին 'ի Բնէ խնդրիցեն զվերակենդանութի 'ի մեղացն մեռելութէ ․ և զյառնելն 'ի հոգեկան կեանս առաքինութե ․

* (… ։)

Բաշխօղ ասեն վարդապետք ․ վն բաշխելոյ և տալոյ զհաց բանի հոգւով քաղցելոց ,որպ և շնորհալին ասէ 'ի վր Տնօրէնին թէ ,

Ամենք մարմնով գերափա ռին ․
և այլք բաշխօղք հողեղէ րին ։
Ոմանք դպրից նիւթակա նին ․
և այլք աննիւթ պարգևաց բա նին ։
Յորում է հաս վիճակ մա սին ․
յեղեղանական թշուառս ան ձին ։
Տէրունեաց լինիլ տաճարքայ ին ․
բաշխօղ բանիդ Այդ ին ։
Տալ 'ի ժամու ծառայակ ցին ․
զկերակուր կենաց հա յին ։

Եւ վի թէպէտ բանին քարոզիչքն ՝ մատակարարք միայն են և ոչ տեարք ․ սակայն որով հետև զգալոպէս և երևելի կերպիւ ուսուցանեն ՝ ինքեանք ասին տուօղք ։ որպ և Յովսէփ ասի կերակրող եգիպտոսի վն ապառնի նախապատրաստութեն ՝ զոր զգացոյց վն սովուն։

* (… ։)

Զի և Սողոմոն զկնի աշխարհական իմաստութեանն՝ յաղօթս եկաց թէ, [illegible] և աղօթեն սա՛ հայեաց և [illegible] աղօթից նր: Գ Թագ. Ը 28
* (Սիրաքայ [illegible])
Ըստ այնմ թէ, առաքես զոգի քո և ըստանաս զնոսա և նորոգես զերեսս երկրի:

Սուրբն ձայն զոր զայս աղօթս յարմարեաց, Հոգւովն Սբ. Նորոգեաց զնա, անճառենելի կերպիւ 'ի յարութեան աշխարհն յաւիտենական: Ըստ նմին եղմէ կնոջս բանից ծառայքն քում Սբ. Ն Գրիգորի. ասաց 'ի մեղաց, և անդ դէն 'ի պատժոց դժոխոց զերծուցանելով և յանմահական փառսն վերածելով Տյն:

ԳԻՐՔ ՔՍԱՆ ԵՒ ԵՕԹՆ ԵՐՈՐԴ.

[illegible]

ԲԱՆ

ԴՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՈՑՍ ՑԱՐՄԱՐԵՑԻ

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Այսինքն, զկնի ողբերգական լալականացն կանանց սգաւոր բանից, (որք պարունակեն զկական, զհեծութիւն, զհառաչանս կողկողագինս, զդառնութեան լաց, և զարտասուաց երգս.) դարձեալ սկսայց պատմտանաց կերպիւ՝ և խոստովանութ ոճիւ՝ զգաղտնածածուկ մեղանս իմ յայտնի բարբառով հրատարակել: քանզի ձայնաւորական խոստովանութիւն է մասն հաւատոյ. և ոչ է բաւական միայն ներքին բեկումն սրտի, եթէ ոչ՝ յաւելու հարկաւոր ժամանակի: որով մարդ վասն վշտացուցանելոյն զԱծ՝ 'ի սիրոյն Այ բեկեալ սրտիւ ջանայ զԱծ հաշտեցուցանել: Բայց և ասացեալն Սբյ վարդապետիս՝ ոչ է վն խորհրդականի խոստովանութ՝ որ լինի առաջի քահանային, այլ է զղջման կերպ առաջի Այ. որով ինքն զինքն քարկոծ առնէ պակասութեցն ճանաչմամբ՝ և մեղայական զղջմամբ: և ըձև բանիւս առնէ յանդելով 'ի մի բան՝ յառաջն և յետն. այսինքն, զիղոց բանն առնելով հիմն և աւարտ տողին. ըստ այսմ:

* Սկզբն ծագմանց ճառագայթից՝ [illegible])

Սկզբն Պօղոս՝ լոյս փառաց՝ և նկարագիր էոր Այ կոչէ զՔն. զի ոչ լոյսն անեղապէս եանտեսականաբար ծագի յարեգականէ, այսպէս և Քն ըստ Այ ութն՛ ոչ զլոյս ծնանի 'ի Հօրէ. և ոչ հատանի և ոչ յաւելանայ ծնանիլովն, այլ որպէս զծաղկի գեղեց

վեհկութ միջոց ծնանի 'ի ծաղկէն : այլ դու ասէ , համայնից հաւատացելոց ծագումն ես . ոչ միայն ըստ որում աղբերական նշոյլ ես Հօր , յայտնելով 'ի քեզ զփառս Հայրական . ըստ Սրբոյն Դիոնէսիոսի . այլ և ըստ որում ստեղծմամբ յառաջ եկելոց հաւատացելոց՝ ծագումն ես և ծագող . և ամենայն հաւատացելութեան որոց ձայն բնութե ես . որ աղտ ծագմամբ իւրեանց . զաղբերաբար ծագմանէք ասան զվկայուն թէ հրեմ և արմատ և աղբիւր մերոյ ծագման ' է ծագումն Հայրական որդին Աստուծոյ : Ուրեմն ես խաւարս մեղաց քեզ , որ ծագումն ես ամ լուսեղինաց . և թէր սեռականագոյն սեռ ամ հաւատացելութեանց . որ ոչ թէ մեղան չելովս 'ի ծագմանէդ զքեզ նսեմացուցանեմ . ոչ և ոչ ամպն և տուտ վիշապին հան դէպ գալով արեգական . այլ մանաւանդ զիմ ապեր սխտութիս առ բոբերարդ յայտ նեմ . և մրջիւնս ըստ առիւծոյդ մարտըն֊ չիմ . և խաւարս ըստ լուսոյդ :

✵ Մեղայ , տոտոցուղիր ցուց էամ[illegible] ' [illegible] Բեղոց : Որոգոյն է ' ու և ստեղծող . ըստ այսմ , ո՞չ սա է Հայր քո ' որ ստացաւ ըզ քեզ . արար և ստեղծ զքեզ : Նոյց այլ է ստանալ և յառաջ բերել էակէն զէակ . նոյնագոյ ըստ բնութեան (որպէս ասաց Ադամ 'ի ծննդինըն զկայէն թէ , ստացայ մարդ այլ . և ըստ այսմ կերպի յանիւնէ նական բանն Հօր ' ասաց բերան նմ Սողոմոնի թէ , Տր ստացաւ զիս յսկիզբն ճանապարհաց իւրոց : զի որպս Աստուածմ բնութենակից էութեան ծնաւ զկայէն մարդ մահկանացու , զոր ստանալ ասաց . այսպէս և Հայր Աճ համագոյակից էութեան ստացաւ և ծնաւ զանմահ և զոչ արարածն որդի : Նաև որպս լոյս արեգականն ստացօղ ած է արևուն ' և ասի ծնունդ և ոչ արարած արեգական . նմանապէս և որդին Ա.Յ , թէ և ստացեալ ասի 'ի Հօրէ , իմանալի է բնութենական ծննդեամբ . և ոչ ստեղծմամբ : զի թէ որդի ստեղծուած լինէր , ոչ էր յառաջ քան զամ գործս Աստուծոյ . զի գոյ ծ Աստուծոյ է ստեղծ ծանելըն : ուրեմն եթէ յառաջ քան զամ բլուրս, և յառաջ քան զամ գործս ծնեալ է որդի . և յառաջ քան զարև է անուն նր . յայտ է թէ որքան Հայրն Հայր ըստ բն մին և որդին որդի է . և ոչ ստեղծուած : Իսկ Ճշմարիտ Գրիգոր՝ յառաջ[illegible] գլուխ . զստորոգումն՝ իմանալ պատճառաւ

մարդասիրութեան . և զծնունդ 'առանց պատճառ ու Արուեստն : այժմ ասա (ասէ) զըստա ցաւն և զծնաւն , յայտնապէս գտանեմք պարզ է բանս . զմին համերձ պատճառ ուածն գտանեմք և յարմարեմք մարդանա լոյն : Իսկ զմիւսն պարզ՝ և առանց պատ ճառի Արուեստն վարկանիմք : Եւ Սբն կիւրեղ գանձուց գրքոյն . Ճզ . գլուխ ասէ թէ , բանն մարմին եղև . դնէ յա ռաջս նորա զըստացաւն զիս Տէրն գիր : և 'ի . ՃԷ . գլուխ ասէ թէ , Հայր ինձ մար մին հաստատեաց , և որպս մարդ ստացաւ զիս յաղագս մարդկան փրկութե : Ուստի և Սբս Գրիգոր կամելով զորդւոյ ծննդեամբ յառաջ գալն 'ի Հօրէ յայտնել . և թէ երկու կերպիւ է ստանալն Ա.Յ , բնու թբ ծնընդեան համագոյաբար . և այն է որդին) և այլ է յոչ էից ստացմամբ . և ըստ այսմ են ամենայն եղականք . վասն այնորիկ ստացողիդ (ասէ) ցուց էութենէ Բեղոց . որ յի րաւի թէ մեծ ապերախտութիւն է ընդ դէմ Տեառն մեղանչել . քանզի ես ընդ դէմ ստեղծողին :

Մեղայ Գերանեաց Գործոց Գերեւոյ ' ու Բոռ Բեղոց :) Ակնարկէ 'ի բանն Մովսէսի և Եսայեայ , որ Մովսէս ասէ . տարածեաց ըզ թևս իւր և ընկալաւ զնս և այլն : և թէ՝ ոչ զարծուէի 'ի վր ձագուց իւրոց գթացաւ . Օրին . ԼԲ . 11 : և Եսայի ասէ . իբրև հա վու մի հովանեացէ զնս . և իբրև զզաւակս 'ի ծոց իւր կրեսցէ զնս և մխիթար լիցի զը ղեաց . Եսայ . Խ . 11 : բայց ձագոյն լուծ մունքն և ձագոյն նարեկք ձեռագիրք . Գէգոնոց ունին . և ոչ Գերեւոց . թէպէտ Գէգոնոցն և Գերեւոցն սակաւուք զանազա նին : սակայն Գէգոնոցն եւ առաւել յար մար երևի թէ պատճառաւ հին լուծմանցն, և թէ պատճառաւ ձագոյն օրինակաց . զի և գգուեալն 'ի գիրկ առնելոյն լինի . այսպէս 'ի գիրկ իւր ընկալաւ զմանկունս , և գգուեաց զնոսա մինչ որ ձեռաց ձեռն դնե լով : արդ ' ես (ասէ) փոխանակ գրգա նացդ և գգուելոյդ զիս պէսպէս խնամա կալութբ և սիրով՝ անզգամօրէն ընդդէմ քեզ մեղայ :

Մեղայ անհնարին ջանուցող Վիրաբոյժն ' Գրե նելոյ Բեղոց :) Ընդդէմ վայելուչ լուսոյ ներգին է , կամիլ զնա չիջուցանել ըստ օրինակի թիթռանց , որք թռչելով շուրջ զլուսով ճրագին , երևին թէ ' սի րեն և զպայծառ . բայց կամին զնոյն շիջու

ցանել

ցանել։ և կամ թէ, կամին յօժարութեամբ տե-
սանել իբրև հեռաւոր բերդ՝ և անզգուշութեա
զինքեանն պղծեն. ով աստ նմանութեց. դ.
կրկնել. ինա. գլուխ ։ կամ թէ՝ կամի ասել,
դու որ անմատ աղ լցս ես՝ և զիս արարեր
զգեղ փայլել. և ես նմանզօղ դատայ ընդ
դէմ դիտաւորութեանդ. և այս ես 'ի միաս
ինձ. զի նմանեցի ընդդէմ դիտմանդ, բայց
զմտաւն ես կրեցի ։

Այնպէս ծովեալ մարմինք իւր՝ մեռեալ հոգի
եղոյ։) Այս անձառելի եանշափութ միաւո-
րութեն՝ մարմնոյն առեալ 'ի կուսէն՝ ասէ,
և է իսկ բանին Աստուծոյ մարմին ։ Նոյնպէս ասաէն
խօսի 'ի վեր հաղորդութեն. որ թէ պէտ ընդ
միղքանն ոչ է առեալ 'ի կուսէն՝ զի ի հացէ
է. բայց ընդ փոխանակ առ դրագաղափոխութ
է նոյն, և ոչ այլ ինչ ։ ուսաի՝ որք 'ի պա-
տահմանցն խաբեցեալք հաց սոսկ կարծեն
և գինի (և կամ խորէն զանազանելով այլ
գոլ զայս խորհրդական մարմին ևարիւնս 'ի
մարմնոյ եյարեան որ յանձն առ Քս. իբր թէ
'ի հացէ փոխեալն ոչ հաւատարի այնմ) այն
պիտիքն մահացորեն մեղանչեն. ըստ այնմ Պօ-
ղոսի. 1 Կորն. Ժա. 29. որ ուտէ անարժա-
նութ, դատաստանս անձին իւրում ուտէ և
ըմպէ, զի ոչ խտրէ զմարմինն տն։ և թէ՝ փոր
ձեսցէ մարդ զանձն, և ապա 'ի հացէ անտի
կերիցէ, և 'ի բաժակէն արբցէ ։ զի թէ զօրի
նակաւ գառն որ ստուերն էր Աչմարտի գա-
ռինս խորհրդոյ, այնքան պատրաստութ ուտէ
ին հրէայք. գօտիք ընդ մէջս. ցուպ 'ի ձեռին.
'ի վեր ոտին փութանակի. բաղարջին եդառ
նիձանն. ոչ արտաքոյ Եդեմի և տանն. ոչ անե
թլփատ ոք. ոչ զոսկրն բեկանելով. որչափ
ես առաւել՝ առ 'ի ճաշակումն մարմնոյ և
արեանն Քի պահանջի մեծագոյն նախա-
պատրաստութ. զոր թէ ոչ արասցէ մարդ,
մեղանչէ մահացորէն։

Հաղորդ բանի՝ ցուցանող բանին ազդի՝ ապա
ծնողս։) Հաղորդ բանի ասէ անուանն մեղա
ին ։ զի է կարծ՝ և զօրաւոր, սուր և ազդու,
և վճռական։ Գուարձալ՝ է դրդոտեալ ուրախ
ութիւնքն պատուէրն պահեստ, առանձ թէ՝ և
պահենի զանձ Յակոբեցւոյ ։ Այս որպէս և է
անմատոյ պտղաւէտ, զի և մինչև 'ի գերեզմանն
ընկերկ ցելն է։ սա է Աչմարտի նոր օրինացս՝
կնիք քաւչական. 'ի սրտի և 'ի միտս գրեալ.
ըստ այնմ, տաց զօրէնս իմ 'ի միտս նց, և 'ի
միտս նց գրեցից զնս. և ես եղէց նց Այ և
նոքա եղիցին իմ ժողովուրդ։ զի զկնի կըն-
քեց մկրտութ (որ է խորհուրդ հաւատոյ)

տուեալ ձեռնաւոր մարդ թէ ինքն քրիստոնեայ՝
և ոչ սադուկեցի ։
Գործ՝ է հաւատացելոց պտուղ։) Զի նախինեաց
տուեալ պարգևք, զի տուեալ թողութ մեղաց
Աւազանի. և առաւել զթեղցն ազատ, և և առ
եկեղեցին. զի ոչ մերժեցան 'ի դրօշակ նր ։ վս
որոյ նախածնողքն 'ի դրախտէն արտաքսե-
ցան, եկեղէն եօթնեակ պատժոց պատժե-
ցաւ. և երերեալ և տատանեալ եկաց ։
Գործ՝ է համբոյրից հեշտ։) Զի երկուք ծանօթը
հի կենդանեաց առ համաշխարհեան պաշարէ
Գործ՝ է անհետեւելի բանի։ Զի ոչ ոք է որ ու-
ղիղ սրտիւ զայս մեղապարտ բանս ասիցէ և
ներեցման ոչ դիպեսցի. զի սա է ասիթ և
դուռն կենարար ջրոյն. այսինքն ջրհեղեղ թո-
ղուե. որով ոչ ոք զանցեալ յաղթական ջուր
հաց՝ և դատարկ յետ դառնայ. Գուարձալ
է ջրոտոյ պտղատուի. ով յայտ է 'ի Պետ-
րոսէ, որ մինչ ուրացեալ յանդիմանեցաւ 'ի
Սամարիայ, առաց Գրեթի. մեղայ տն, և
առաց մարգարէն. և Տր անցոյց զքեւ զմեղ
քո ։ 2 Թագ. ԺԲ. 13 ։ Գործ՝ է կենդանու
թե կարող. որով յիշես 'ի յերկինս անցա-
նելք, յեգիպտոսէ երկիրն աւետեաց ։
Խորհրդական փոխման։) Զի ասաց Յս, մի թէ
կամիմ զմահ մեղաւորին, այլ զդառնալն 'ի չար
ճանապարհէն և զկեանս. Եզեկ. Ժը. 23։ և Լգ. 11։
Գուարձալ՝ է սիրելի սէր ։ թէ վս իւրեանց ո-
րով դառնն զկորուսեալ բարին. և թէ վս այ
լոց՝ որով տեսքն զեղջարս իւրեանց նորան
կենդանացեալ ։ Գուարձալ՝ է անխոցելի նոյն։ զի
զմեղ ընդ Այ կապէ, և զԱյ ընդ մեզ ։ ուս
տի՝ մինչ անառակ որդին մեղայ ասել մտա-
ծեաց՝ և եկն առ հայրն. գթացեալ հայրն
գրկախառնորէն համբուրեց։ և զի համբոյրն
շնորհաց աւետեաց լինի. բերան Հօր՝ զԱյ
դէմ Այ խնամն Սբ գիրք ։ ըստ այնմ, համ
բուրեսցէ զիս 'ի համբուրից բերանոյ իւրոյ։
և պարանոցաքար համբուրելն Հօր՝ զորդին
անառակ՝ վս նորին մեղայն, էր անխզելի
և անքակ միաւորութ բանին Այ ընդ բնու
թեան մերոյ ։ Գուարձալ՝ է անչէջելի պարծանաց
զի մինչ Սատանայ զկնին պտղոյն եդ խաբէութ
և կինն զայն, երկոցունց պատճառքն եւ
ունայնացան և հերքեցան. զի առ Սատանայ
ասացաւ, փոխանակ զի լուար ձայնի կնոջ
քո. և առ կինն ասացաւ՝ բազմացուցանե-
լով բազմացուցից զտրտմութիւնս քո. և այժմ
իսկ որ Աչմարիտ բերանով, և սրտով զղջ
մամբ մեղայ ասիցէ, ոչ եւ շրջի պատճառ նր.
զի ցուցանէ այնու զանկարութիւն իւրոյ բն

նութ

նուէրն · որ առաջեւն ընդ ականջ մանկանց և կանանց ոչ մարթասցի · այսպէս և որ զբ զոյարուն իւր խոստովանի առաջի Ք՛Ն, և զի մի սիրտ Նր զղջայ մեղացն՝ պատճառ Նր՝ ոչ եւս շրջի և հնարք · զի սայդ պատճառ է զղջացողին՝ զանկարութիւն խոստովանութեան, և կամ զառայդ չարութիւն : Ա յ ո՛րոյ և զՔ 'ի գութ շարժէ և ասել տայ, թէ ու եղէ և ոչ բացի զերեսն իմ զի դու արարեր : զի ուր մեղայ կայ՝ մեղադրանք չկայ անդ :

Բողոքողի ողբոց · զի բղխեալ են Ք՛Ն ապաշխարանք մեղաւորաց, քան զինդրումն արդարոց : փոփոխելի սեղանն : զի մեղքն է սեղան խորտակելի ամից յղփութեանց ունող · և զայսմանէ սեղանոյս կարէ ասել բանն Յոբայ թէ, պատրաստ արարեր առաջի իմ զսեղան · ակն յանդիման նեղչաց իմոց :

Պարզեալ՝ է սեղան յորմէ ճաշակօղն, իմանայ զդառնութիւն մեղացն նախաճաշակելոց : և կամ զի սեղանս այս՝ սեղանոյ պատրաստին արժանի առնէ : ուստի զկնի մեղայի անուանն հեռանեցաւ սեղան պարարակին և ուրախութեան:

✵ Սերաբէէ Հեշտոյ :) Զի ոչ պատերազմականն Հնչումն երաժշտականն առ Ք՛ղէք անդդիմ 'ի խորախորհն զնա 'ի վեր կացուցանէր, 'ի մէջ պատերազմի զնա կարծեցուցանելով : այսպէս և Ճչումն մեղայի՝ ըղ սիրտն մեղաւորին բեկանէ : և կամ 'ի հըն ջել մեղաւորին զմեղայի նուագն, յողորմ և 'ի գութ շարժէ զսիրտն Ք՛Ն · և զցասուցեալ դատաւորն՝ առնէ գթածագոյն հայր · ոչ ասէ Սենեքերիմ · ով բարեբախտ խըն նարհութիւն ապաշխարողաց · ով բարի յոյս խոստովանողաց · թէ ոչ կարօղ ես հուպ ամենակարողին · և թէ ոչ դիւրաւ յաղթես զանյաղթելին · թէ ոչ փութով զզար հուրելի դատաւորն՝ դարձուցանես 'ի գթածագոյն հայր : Ալպերտի · Գ · գրքոյ · ԻՌ · գլուխ : Նայց Ճչումն մեղայի, մինչ ամենազօրողին սիրտն բեկանէ · և վիժել տայ ըղջար խորդածին զաւակն մեղաց : ոչ և ըղբոտումն ամպոց՝ վիժել տայ զշխարս : և ոչ զկնի պատառման ամպոց 'ի յորոտմանէ հեռանի անձրև : այսպէս զկնի Ճչման մեղայի արտասուք:

✵ Մահահարից Ճորոյ :) Ասէ Սբն Կիւրեղ Երեմացին 'ի գիրս կոչման ընծայութեան թէ, չորաչար են մեղք, անհնարին չար է ախտ հոգւոց · բայց մեղայական բարբառն՝ ճար առնէ անբժշկելի հիւանդութեան այսմիկ :

Ուստի զի մարդ՝ որ 'ի ձեռն ապաշխարութեան կարէ դառնալ առ Ք՛Ն, խնամատարագոյն առ ռի քան զհրեշտակս · զի է համձարեղ 'ի հաշտեցուցանել զՔ՛Ն 'ի ձեռն մեղայի : Նաև զի ոչ հանձարով պարգևեալն լինելոց նախատես · և խմաստութեամբ հասունեալ · նմանապէս և հանձարով մեղայական զղջման՝ անհնարին ամենազանցն գործոց լինելոց նախատեսք · և 'ի ձանապարհի կեցուցողս գոլով՝ տանք զհաշիւ ոտքին մերոյ և հաշտութեան:

✵ Կոտորածոց Հրոյն · Ք՛Ն լինիցի, խոստովանութեան կակղացուցիչ և վանիչ · զի որպէս կարծր եր կաթն հրով կակղանայ · այսպէս և հրացեալ զղջմամբ մեղայ դողողին սիրտն՝ կակղանայ 'ի ձեռն զղջման և մեղայի :

✵ Ծածկոյթից ստորոտոյ :) Զի 'ի ձեռն զըղջման և մեղայի՝ ցուցանի մարդ լինել Ք՛Ն ապաշտ · և ոչ խառնեցեալ ոչ զփարաւոն : իսկ որ ոք անզեղջ մնայ՝ և ոչ մեղայ դոչէ, իբր սահմանէ 'ի վր իւրն զկրօն անօթից, որք անառողջաբար մեղանչեն · և անօթորէն կորնչին : ուստի թէ ոք՝ գոն է 'ի տարաւոյն միանգամ ոչ խոստովանիցի, արգիլեալ և բանադրեալ լինի եկեղեցական հրամանաւ :

✵ Հեթանոսաց գիրք :) Զի հեթանոսաց և կեղեցին՝ սովաւ ուսանի գոլ քրիստոնեայ · և վարժի 'ի կրօնս Ք՛Ն պաշտութեան : Պարզեալ՝ զի հեթանոսն է բարբարոս՝ և անգիր ազգ · անուսումն՝ և անհեթեթ · իսկ այս փոքրիկ գրքոյս մեղայի՝ լինի կաթնալ և գրագէտ · զի միայն զայս ուսանելով զկնի մկրտութեան՝ լինի դպիր և ընթերցող · ձանաչելով 'ի նոյն փոքրիկ գրքկան՝ զկամս Ք՛Ն · որոյ կամքն է դառնալն մեղաւորին և կեալն · Եզեկիէլի · Ժը · 23 : Սաև զի հեթանոսաց որքան և զօրէնս համեստութեան՝ և ողջախոհութեան քարոզեցես՝ ոչ կըր թին, և ոչ ուսանին : Նայց զայս փոքրիկ գիրքս՝ առանց ուսման ունին 'ի բերան յանժամ 'ի մեղանչելն իւրեանց ասելով՝ թեօպէ · այսինքն, մեղայ :

✵ Աշտիրագ հաննոս :) Զի թէպէտ Ք՛ռաքեալքն՝ հեթանոսաց դարձելոց չորս կանոնս աւանդեցին, զգուշանալ յարենէ · 'ի պոռնկութէ, 'ի զոհելոյ, և 'ի հեղձուցելոյ : Նայց այս մեղայի կանոնս՝ ճշգրտագոյն եր քան զամենն · զի այսմ սպասէ Ք՛Ն՝ յորժամ ադամայ ասաց՝ ուր ես · և կայենի թէ՝ ուր է Աբել եղբայր քո, և զայս ոչ ասելով դատապարտեցան : զայս բազմիցս 'ի կիր էարկ փարաւոն Ելից · Թ · 27 : և · Ժ · 16 :

* Որոգայթից հաղորդութեան։) Այս գործառնութեամբ արդարացուցիչ. զի ՚ի գործառնութեանց բերանոյ միայն հաւատալով ընկալ, և ծնանի Որդւոյ բանս. իսկ ՚ի բերանոյ հնձմանայց խորհրդոյն, զի ոչ գիտեն և ոչ խոստովանին զայս գոլ մասն խորհրդոյ ապաշխարութեան։

Արժանաւոր որոգայթից հաղորդութեան է Որդւոյն. և ոչ դաւանմանող և խաբող. եթէ ոչ ոք յայ կամայ և սուտ զայս ՚ի կիր արկցէ, ապա փառաւոր. Ի՛բաց զարմանս. Սատանայ կիսանս. և Ցուդա սիմոնեանս. զի փառաւոր ասաց վասն ներկայ չարին բարձման։ Իբաց զար մեան վս ապառնի չարին, և վս չհաւատալոյն ծածկել զմանցանս գողութեան։ Սատանայ վս մարմնաւորութեան։ և Յուդա յուսահատութեան։ Եւ կամ զի գործառնական հաւատալով քրիստոնէայ ցուցանող Որդւոյն է։

* Ընդհանուր ցանկութեան։) Ըստ կրկնին արարչին. ապա յայտ է ՚ի նմանէ եպսկոպոսաց ապաշխարութեան, որք զպատճառս կործանմանն՝ ՚ի ձեռն ապաշխարութեան յորդորման և ՚ի նմանութիւն շրջանցին։

* Ընդունող հոգւոյ։) Նզովեալս ՚ի մեղաց բաժանիչ։ Նոյն է և խորհուրդն ասելն. զի Որդւոյն անհրաժեշտ և խաբող լինի ՚ի մէջ մեղաց և արդարութեան. և կամ զմեղաւորն ՚ի մեղաց անջրպետէ և բաժանէ։

* Ընդունող ճշմարտութեան։) Այս արուեստ ՚ի բարձունս հանող, և ըստ այսմ է սանդուղք երկնից, ՚ի խորոց մեղաց յերկինս վերբերող։

* Ստորին անկման։) Սակս զի մեղքն անհունս ասի վս գործոյ Աստուածային Ա՛յն (ապ ՚ի վերոյ ասացաւ.) այլ Որդւոյն զսէրական՝ զայս ան ձուկթիւ մեղաց՝ հունանան որ առնէ. և զմեղաւորն ընդ Այն հաշտեցուցանէ։ վս յս խոր րում անչափելի ասի. զի փոքրիկ արտաքս րութիւն մի գոլով, զայնքան լեռնակուտակ մեղսն՝ զօրէն հողմոց ՚ի հիմանէ տապալէ որպէս և փոքրիկ նաւակիտ ձուկն ասի թէ, զառագաստաւորեալ նաւն՝ ըմբռնէ և ան շարժ առնէ զաղտնեալ բնութեան։ և կամ զի յանչափ խորութեան գժոխոց՝ վերաբերէ ըզ մարդիկ ՚ի կեանս յաւիտենից և փառաց։

* Նետոցնան թեւոց։) Ուր ի իքրև զմորենին վառէ և ոչ այրէ. զի մորենին էր տեսիլ հրաց մանն Մովսէսի, որ վառէր և ոչ այրէր. այսպէս և սա վառէ երջանիկս ՚ի սէրն Այն և ոչ այրէ։

* Սոսկացուցիչ հնդեւղ։) Ըստ մանչեցեն որք զա պաշխարութիւն՝ ոչ ասեն խորհուրդ։ Բայց ըստ մեզ, ապա կնքեալ գիր և խորհուրդն դարման մեղաց. այսպէս և սորա բարձրութիւն և ծածկութիւն, թէ վս էր հաստատութեանց, և

Գլուխ ԻԱ.։

զայնքան ժամկաց գործեցեալ մեղսն Ճշմար տութեամբ ապաշխարողաց ջնջէ և սրբէ, յորոյ ՚ի այս խորագոյն խորհրդոյս՝ մեք ոչ հասանի ՚ի զի կնքեալ է։ կամ զի յանուն արտաքերման նորին բերանով մեղաւորին թէ մեղայ՝ Այ կնքէ և հաստատէ թէ, թողեալ լիցին մեղք քո. բայց ծանիր զի ոչ սոսկ մեղայիւ միայն լինի թողութիւն. զի թէպէտ Դաւիթ Նաթանայ մարգարէին ասաց. թողեալ լիցին քեզ մեղք քո. և առաջինն թէ՝ այսօր ընդ իս եղես ՚ի դրախ տին. բայց Մագդաղենացին եթաց արտա սուօք զոտսն Քսի, և հերովն ջնջեց. և ձող կօծ, և շրթամբքն զոտսն սպեալ համբուրեց։ և առաջինն խաչակցեցաւ։ Նոյնպէս պար տին առնել ամ մեղաւորք. և յառաջագրեալ զոչ մեղանչելն, և որքան կարելի է բաւ առ նել եղեալ ապաշխարութեամբ։ ՚ի վեր այսմ հեռ լու ծմունքն ասէ թէ, խորհրդոյ է մեղային, որ զմեծ զօրութիւն խորհել ունի յինքեան և այն քան կնքեալ է՝ այսինքն դրոշմեալ և մատնէ հարեալ է, որ ոչ Այ կոտորէ և ոչ այլ ոք։ Նա զի ասէ. Ընդ որ չեն ամենայն անցանել։ Այս թէ՝ այս խորհրդոյ՝ այնքան խոր է, մինչ զի ոչ ոք կարէ հասու լինել մտօք թէ՝ վս էր հաստատ գոլով, այնքան զօրութիւն ունի, որ զբազմաժամանակեայ գործեցեալ յանցանս ջնջէ. որ թէ ոք կամի հասու լինել՝ այն է հասանելն՝ որ ձանաչէ թէ, ՚ի մտաց ան ըմբռնելի է. ապ վս Այ Սեն Դիոնեսիոս առ Տիմոթէոս գրէ ասելով թէ, առ նա հասանել ամ ոք. որ զԱյ տեսանել և գիտել է արժանացեալ. և նովիմբ ոչ տեսանելովն և ոչ գիտելովն Ճշմարտապէս ՚ի գերագոյն քան զտեսանելն և զգիտելն եղանէ։

* (Դ.) ՚ի Ս Եզրի զորոյնի գրոց լուելոյ։) Ս Եզրին զոր կոչէ զանկելոց դասն դժոխոց, որք մինչ զմեղայն բուռն ոչ հարին՝ մտօքն ջեռեան որ կապանօք դատապարտեցան ՚ի դը ժոխս. որ թէ մեղայ ասէին՝ լինէր թէ զերծել վրէժխնդրութենէն՝ յետ կարէին (ասէ դար ձուցանել. և ոչ անկանելով՝ մարդոյն անկ մանս ոչ լինէին պատճառք. և ոչ մարդոյն ան կումն պատճառ լինէր մարդեղութեան Քսի։ Կամ զի վս այնորիկ մեղայ ոչ ասացին (՚ի չարն յամառելովք և անդարձ մնալով) զի մի այնքան մեծ խորհուրդն Մարդեղութեան զխափանումն առցէր, զի չար յամառու թեն նց՝ Այ մեծագոյն փառաց պատճառ ե ղև, ՚ի ձեռն Մարդեղութեանն Քսի։ Բայց աստ երկու են տարակուսանք։ Նախ մի՞ թէ անկեալ հրեշտակքն ՚ի վերջին

ստացայ մարդ ամ․ և ոչ է ասել թէ, առեղծի երդ ամ : զի առեղծանելի է , գործ անհուն կարողութ : ուրեմն կամէր ասել թէ ծընայ երդ համեմատ և հեգգոյ իմաս բնութ : իսկ թէ աղ-ամ իւրն ժամանակակից մարդծնած բնութ, ուրեմն և Ած հայր 'ի յաւիտենից մինչենէ համագոյակից բնութ ծընած զԱծ Որդին, յառաջ քան զամ յաւիտեանս : ուրեմն այն ստացած է, նկատմամբ յաւիտենից ծննդեան : սոյնպէս մեկնելի է և բանն Պօղոսի կողոսացոց ․ ա ․ 4 ․ ուր ասէ զՔս , անդրանիկ ամ արարածոց : և սակայն ոչ առեցեալ մարդկութն, փոքր ասի և քան զհրեշտակս : Նա և անդրանիկ բառս և կամ սկիզբն արարածոցն Քս ասելն' ոչ նշանակէ ըստ նկատման և կանխագոյն դիտաւորութ , զի ահա և բէհեմովթ , սկիզբն արարծոց Ած ասի ․ արբէլ խաղալիկ հրեշտից: իսկ եթէ բէհեմոթ փախչանած հրեշտից արբէ, ուրեմն հրեշտակքն նախկնագոյն առեղծեալք էին ․ և ոչ այսմ բէհեմոթ ոչ լինի սկիզբն արարածոց Տեառն Յոբ խ 14 իսկ Քս անդրանիկ և սկիզբն ասի արարծոց թէ նկատմամբ մարդեղութն ․ և թէ նկատմամբ պատուականութեն : զի նախկինն, ոչ միշտ ըստ ժամանակի առնանի, այլ և երբեմն ըստ պատճառի ․ երբեմն ըստ դասու ․ և երբեմն ըստ պատուոյ : Նա և անդրանիկ ասի Քս 'ի մեռելոց յարութ որպէս ասի կողոսացոց ․ ա ․ 18 : Նա և թէ Քս մարդեղութն ասի անդրանիկ , ուրեմն նախ քան զառեղծանել նամենեցուն ․ լինելն մարմնացեալ էր : և ապա նովաւ առեղծան ամենեքեան : զի անդ ասէ Պօղոս որ է պատկեր աներևութին Այ ․ անդրանիկ արարածոց : և զկնի ասէ ․ զի նովաւ հաստատեցան ամ: ուրեմն Քս նախ մարմնացաւ ըստ նոյն ․ և ապա թէ ամենեքեան նովաւ հաստատեցան և առեղծան , որ է սուտ :

Երկրորդ ասէ սկօթոս 'ի Մեծ Վարդ թէ, մինչ անցած արարածոց մարդ և այլն : հոգին այն և մարդն , էր օրինակ Քի ․ իսկ օրինակն է յառաջ քան զօրինակեցեալն ․ և այս ոչ ըստ ժամանակի, այլ ըստ կարգի դիտաւորութ ուրեմն Քս դիտել եղև նախ քան զԱդամ և այլն : Ասեմ թէ, բանքն Մեծ Վարդ , ոչ իմանին այնպէս որպէս կարծէ սկօթոս ․ ապա թէ ոչ' այն մարդն . օրինակ գոլով Քի , քան զօրինակեցեալն նախ գտանիւր ․ զի գիտելով Այ թէ , այն առեղծանելի մարդն անկանելոց էր և Որդին Այ մարդեղութն կարօտ լինելոց , զօրինակն կայացոյց 'ի հոգւոյ և 'ի մարմնոյ միաւորութն : զոր օրինակ ․ մելքիսեդեկն դիտելով թէ 'ի ձմերայնի ոչ ես կարէ զկերակուր գտանել ․ յամարայնի պատրաստէ : դիտէր Այ զանկանիլ մրդոյն , զօրինակ մարդանալոյն , յանկանելի մրդն տպաւորեաց: Նա և թէ օրինակն նախ է քան զօրինակեցեալն ահա Ադամայ 'ի հոգւոյ և 'ի հողոյ միաւորելն, նախկանխեաց քան զօրինակելին ․ որ քան զԲանին միաւորելն: և զի Բն դեռևս ոչ էր միաւորեալ թէ մարդն ըստ կերպի միաւորիւր զոր օրինակ Մովսէսի ասացած ․ տեսեալ զամ արտցես ըստ օրինակին , որ ցուցած քեզ 'ի լերինն : ահա օրինակելիքն յետնագոյնք եղեն քան զընթանկ յացեալսն , ուրեմն և միւսդն թէ օրինակ եղև , առ որոյ նմանութն եղևն յետնագոյն էր , ուրեմն նախ մարմնացաւ Բանն ․ և ապա մարդն եղև ըստ նոյն օրինակի որ է սուտ: զի նախատիպն կանխել պարտի քան զօրինակն ․ այսպէս արարած մրդն 'ի պատկեր Այ, և յետնագոյն էր քան զնախատիպն: Իսկ առ այն թէ, ուրեմն Քս նախ դիտել եղև քան զմարդն, և քան զմեղսն նր : Ասեմ թէ , դիտեալ եղև ոչ դեղ հիւանդանալոյ մարդոյն, ուրեմն նախանկխեց հիւանդութն քան զդեղն: Իսկ թէ Սկօթոս զամուսնութն ասէ օրինակ միաւորութն Քի : Ասելի է թէ , ենթակայացելոյ մարդեղութ' առօրինեմ, ենթակայանալի մարդեղութ ․ բացասեմ, զի մինչ Պօղոս զայն ասաց' Քս մարդացեալ էր , և յեղելոց իրաց է առ Պօղոս զօրինակն , և ոչ յեղանելոյ այն:

Երրորդ ասէ Սկօթոս թէ, կարգաւորապէս կամեցօղն' նախ կամի զվախճանն' քան զմիջնորդսն' որք են մերձագոյնք վախճանի, քան զհեռագոյնսն: Իսկ Այ է կարգաւորապէս կամեցօղ , ուրեմն զիւր փառսն առաւել կամի և զինքն' քան զնախասահմանեցելսն ․ ուրեմն զՔս առաւել կամեցաւ , յորմէ պատճառիւր փառք իւր ' քան զմարդիկ: Ասեմ թէ , Այ 'ի յաւիտենից ըստ ինքեան փառօք բարձրութ լի էր , և ոչ կարօտ փառաց իմիք ․ զի ունէր զբարձրութ փառացն և ոչ զխոնարհութ ․ ուրեմն մինչ մարմնացաւ' (որ առանց մարմնոյ ոչ կարէր) ստացաւ զանհուն փառք խոնարհութ ․ ըստ Ալպերտոս ․ Գ ․ գրքոյ ․ Գ ․ գլուխ ասէ թէ, խոնարհութ վայելէր Այ այլ ոչ կարէր խոնարհիլ մինչև 'ի չարչարանս Այ այլին բնութեամբն ․ ուրեմն պիտոյ էր զի խոնարհէր միւս այլ բնութեամբ ․ և վս այնորիկ Քս փառս իւր կոչէր զԽաչն , և զչարչարանս

և յորժամ Յուդա եկ 'ի մատնել զնա, առաւե-
լագոյն փառաւորեցաւ որդի մարդոյ. և Ա՛ծ
փառաւորեցաւ 'ի նմա: Իսկ առ այն թէ, Ա՛ծ
է կարգաւորապէս կամեցող, ուրեմն զինքն
եզիւր փառամն առաւել կամի: Ասելի է թէ,
կարգ 'ի պահանջէր, զի Ա՛ծ անկենլ պատկերին
իւրոյ ցուցելոյն առնէր. յորմէ առաւել փա-
ռաւորիւր քան առանց իմիք պատճառի.
միայն սոսկ փառաց պատճառաւ մարմնանա-
լովն, զի ոչ իմիք փառաց կարօտ էր որ անցաւ:
Ասեն Ք՛ս խորհրդով հաղորդութեն՝ բազմա-
կանապէս եցոյց զփառս իւր. որ թէ չարչա-
րելի մարմնով ոչ գայցէր՝ և ոչ պատրաստել կա-
րէր. և ա՛յլ այսմ թէ յոչ մեղանչելն Ադամայ
մարմնանայր՝ խափանիւր փառքն՝ որ 'ի պատրա-
գեն. որ քան զայն մեծ փառք Ա՛յ ոչ կարէ
լինել. և այս Ը՛րդ եմ Սկոթոսի որ ասէ թէ, եւ
թէ Ադամ ոչ մեղանչէր՝ Ք՛ս գայր անչար-
չարելի մարմնով: Ասեն զի կարգաւորապէս
կամեցողն՝ 'ի հարկաւորն առաւել նկատե-
լոց է քան 'ի վայելչականն. իսկ մարդանալն
Ա՛յ հարկաւոր էր վ՛ս մեղաց մարդոյն. և վայ-
ելչական էր պատճառաւ Ա՛յ այլն փառացն
յայտնութեն. զի և 'ի պատուերն զմի լաւ է երկաթ
քան զոսկի: և Ա՛յ Յովսէպոս ասէ. 'ի պատուերն զմի
ոչ ինչ պիտանի քան զհարկաւորն: Ուրեմն
զհարկաւորն առաւել հոգաց Ա՛յ՝ քան զվայ-
ելչականն: Նաև զի Թարց բանաւոր և հար-
կաւոր պատճառի զիր ինչ առնել՝ է նշան փա-
ռասիրութեն. իսկ թէ Թարց հարկաւոր պատ-
ճառի փրկութեն մարդոյն՝ Ա՛ծ մարմնանայր՝ լի-
նէր այն 'ի սնափառութե. այլ քա՛ւ լիցի սնա-
փառութի ասել 'ի յԱ՛ծ: Ուստի և 'ի համբարձ-
մանն մինչ հարցին հրեշտակքն թէ, վ՛ս էր
կարմիր են հորձք քո. և այլն: պատասխանեց
թէ՝ հնձան հարի միայն. և զպատճառն հնձա-
նահարութե յայտնելով ասաց. հայեցայ և ո՛չ
ոք էր որ օգնէր. զմտաւ ածի և ո՛չ ոք էր որ 'ի
թիկունս հասանէր, փրկեաց զի՛ս աջ իմ. և սրտ-
մտութի իմ միայն զդէմ կալաւ. Եսայ. կգ:
Չորրորդ ասէ Սկոթոս թէ՝ եթէ ներմարմ-
նութին եղանիցէր վ՛ս մեղացն Ադամայ՝ լինէր
բարի պատճառեցեալ 'ի մեղաց. և լինէր սի-
րելի վ՛ս մեղաց. և այլն: Ասեմ թէ՝ այս է
հնարական եպատրողական ձև իմն, զի հացն
ըստ ինքեան բարի է. թէ քաղցն վերադպ՝
թէ ոչ. և բժշկականութին բարի է, թէ
ժամանակաւ լինիցի՝ թէ ոչ. բայց ասեմ
թէ, թէ և ներմարմնութին եղև վ՛ս մեղաց,
այլ ո՛չ վասն այնորիկ մեղքն լինի բարի. զի
ըստ սեռի իւրում, մեղքն չար է. և պատճառ

ռաւ ներմարմնութե՝ և առաւել չարութ-
նորին բացայայտի. զի այնքանեայ գերմնա-
կանի ներմարմնութե կարօտ է արարեալ
զԱ՛ծ առ 'ի բարձումն իւր՝ հարկելով զնա
'ի մարմնանալ: թէպէտ և այն բանն զոր ո-
մանք բարեբասու յանցանք կոչեն զմեղքն
Ադամայ (թէ պատճառ լիցի եղեալ այնքա-
նեայ շնորհաց) է ամենօրդապաշտութի. զի
մեղքն ը՛ս սեռի իւրում մինչ չա՛ր է, և թշուա-
ռութե պատճառ. ոչ կարէ լինել անմիջապէս
պատճառ այնքանեայ շնորհաց՝ եթէ ոչ կող-
մնականաբար. զո՛ր օրինակ 'ի շնութե ծնանի
բարի զաւակ, այլ ոչ վ՛ս այնորիկ շնութին լինի
բարի, պատճառ բարի զաւակին. այլ միշտ
դատապարտելի է: այսպ և մեղքն Ադամայ թէ
եկողմնկնէր պատճառ եղև մարդեղութեն Ք՛ի
ո՛չ վ՛ս այնորիկ լինի բարի, այլ առաւել չար:
զո՛ր օրինակ եթէ ոմն հարցէ սպանանէ զու-
մեմն որդի, և հրաշագործ ոմն եկեալ զնա յա-
րուցանէ, առաւել առողջ քան զառաջինն.
մի՞ թէ հայր սպանեցելոյն շնորհակալ լինի
զսպանողէն, և անպարտ համարի զնա յոր-
դւոյն յարենէ, ո՛չ. այլ որքանեցս որ տեսա-
նէ զկենդանի թշնամին և չարաչարապէս որ-
դւոյն սպանող զնա տեսանէ: սատանայ և
մեղքն՝ սպանին զմարդն, և Ք՛ս եկեալ յա-
րոյց, շնորհակալութին զյարուցանողէն է և
ոչ զսպանողէն. զի ըստ շնորհի Հօրն Ա՛յ
մարդկութեն, միշտ զմեղքն և զսատանայ սպանող
շնորհական որդւոյն տեսանէ, թէ և հրաշա-
գործ և բնութե որդին՝ զնա իցէ յարուցեալ:
Հինգերորդ ասէ թէ՝ եթէ ներմարմնութին
լինէր վ՛ս մեղաց՝ Ք՛ս լինէր վ՛ս մեր, և ո՛չ
մեք վ՛ս Ք՛ի. ուրեմն պարտ էր Ք՛ս շնոր-
հակալ լինել զմեզ, և ոչ մեք զՔ՛ս:
Ասեմ թէ՝ և այս է համեմատ չորրորդի ա-
ռարկութե. զի բժիշկ ոմն զյուսահատեալ 'ի կե-
նաց հիւանդ մի բժշկէ, հիւանդն պարտի
է շնորհակալ լինել զբժշկէն, և ո՛չ բժիշկն
զհիւանդէն. զի թէ նա հիւանդանայր՝ թէ
ոչ՝ բժիշկն գիտէր և բժիշկ էր, միայն թէ
փառքն յաւելան, որ զյուսահատեալ հիւանդն՝
կարաց բժշկել: Ասեն զի Ք՛ս ներմարմ-
նանալով՝ զիւրսն առաւել ասացաւ իւր,
քան զոր յառաջն ունէր. ուրեմն մեք ա-
ռաւել եղաք Ք՛ի, և վ՛ս Ք՛ի՝ քան թէ
Ք՛ս վ՛ս մեր: Իսկ թէ արիստականքն զօ-
րանչելն զՔ՛ս եղեալ վասն մեր՝ իմանայցեն
զԱ՛ծութեն. իբր թէ Հայր Ա՛ծ, ստեղծեալ
իցէ զորդին վ՛ս մեր. և որդին զմեզ՝ վ՛ս իւր:
այլ ոչ է պարտ վիրօք զմերս բժշկել, և առ-

Դիտցել զվէր իմն՝ բանալ զդուռ. զի յիրաւի
մարդեղութեան Ք՟Ի եղև վա մեր , և մեք ա-
ռաւել շնորհակալուե պարտական եմք. զի
ստեղծօղն մեր, մերովս մարմնով (իբրու զի
նու) զմեզ ազատեաց . և անչափն՝ վա մեր
'ի մարմնի չափաւորեցաւ . և զանհասն նշան
ողորմութե՝ առ մերաւորօղքս իւր եցոյց.
ուրեմն մեք առաւել պարտական եմք ըզ
նմանէ շնորհակալուե, եւ ոչ նա զմեզ. և ուր
առաւելումն մեղք՝ անդ առաւելացաւ Ա՟Ծ
յն շնորհն և անոխակալութեն : Ասէ ուրեմն
Սկօթեան Թէ՝ որն առաւել շնորհելուե պար
տական եղև, փրկող Ա՟ՈՒՆ, Թէ փրկեալն մրդն:
Ասելորդ ասէ Թէ, եթէ Ադամ ոչ մեղանչէր
չէր Ք՟Ս գայր . ոչ որպ փրկիչ՝ այլ որպ փա-
ռաւորիչ: որով զմէ նախապետական պատ
ճառ մարդեղուե զփառքն Ա՟Յ , և երկրոր
դապէս զփրկուե մեր : Ասեմ Թէ, մեծ փառք
մարդկութես էր՝ ունել զայնպիսի փրկիչ , և
Եղբայր . զի Թէ փառք է Ա՟Յ զհրեշտակսն
անմահս պահել , առաւել մեծ փառք է
զմեռեալս կենդանացուցանել , և անմահ
պահել : Նաև Թէ Ադամ ոչ մեղանչէր, ե-
լանէր վերջապէս 'ի հաւատութե հրեշտակաց,
և զի՞նչ հարկ էր լինել այնմ, միջնորդուե
մարդեղուե անչարչարելեաւ կերպիւ : զոր
օրինակ անվայելուչ է Թագաւորի՝ 'ի տան
իւրում այլակերպիլ. զոր ընտանիքն՝ և յայլա
կերպիլն լիապէս ճանաչեն : Նմանապէս ա-
պաշնորհ իմն լինէր պատճառաւ զմարդն
փառաւորելոյ մարդանալ. որև առանց մար
դանալոյն այն լինելոց էր. զի Թէ կամէր Ա՟Ծ
առանց չարչարանացն Ք՟Ի՝ կարէր զմեզ
ազատել. բայց այնպէս կամեցաւ, զի փառքն
իւր խոնարհուե և մերովս փրկուԹե յայտ
նեսցի: Նաև որպ մեծ պարծանք է որսաւո
րին՝ որ միով նետիւ զերկու Թռչունս հար
կանէ՝ քան Թէ միով զմի : այսպէս մեծագոյն
փառք էր Ա՟Յ չարչարելի կերպիւ գալն և
զմեզ ազատելն և փառաւորելն , քան Թէ՝
անչարչարելի կերպիւ գալն և միայն փա
ռաւորելն : և զայլսն տես յերկրորդ մա-
սին . Է . խնդիրն:

✻([illegible])

Այսինքն , Թէ դեռ մեղայ ասացեալ էին՝
զպաշտօնական վճիռն դատապարտուե
(անգործ արարեալ) փոխեցին. եղանակումն
իւրեանց (որ մահ իմն էր բարոյական) վե-
կանգնէին : Իսկ շնորհալին Սարգիս ասէ
Թէ , զի Թէ ասացեալ էին՝ յետոյ մեղայ՝ լինէր
Թէ հատեալ էր վրէժն մահուն հասելոյ ,
յորժէ 'ի մեղայէն ընտրուե , զոր ընտրեաց
առնել զանօրէնուե և սահման մարդեղու
Թեն՝ որ ոչ էր եղեալ : կամ զոր ընտրեաց և
սահմանեաց յաւիտենական զվրէժ մահու
նդ. Թէ գտեալ էր 'ի նմ մեղայս՝ անգործ էր
եղեալ այս սահմանս մարդեղուեն Ք՟Ի :

✻([illegible])

Ա՟Ծ բնուԹե փառաց լի է . եւ գերապանցուե
Ա՟Ծայնն պատուի այն անդքան է, մինչ զի միայն
միդայ կարի անկուն լինի 'ի խորհրդին զնմանէ:
լեզու ոչ կարէ ճառել , զի է անճառելի :
միտք զնա ոչ ըմբռնեն , զի է անըմբռնելի :
ժամանակ զնա ոչ չափէ, զի է յաւիտենական:
սակայն յորժամ մեղաւորն մեղայ ասէ նմա,
փարթամացուցանէ զնա առնելով 'ի նմանէ
զպատճառն ողորմուե, որ 'ի տալն առաւել
փարթամանայ քան 'ի յառնուլն . եւ ճոխուե
նր փարթամուեն 'ի հատուցանէ մեղայն մե-
ղաւորին բացայայտի : այսպէս մեծն Ա՟Ղէք
սանդրոս խնդրողին զմի լումայ, ետ զքաղաք
մի . աղքատն զի իւր բաւականն խնդրեր,
նա ըստ իւր արժանեացն ետ : որոյ ընդդէ
մակ , մինչ ոմն խնդրեաց յարտաշխէ զփող
մի՝ ասաց Թէ , այն քեզ ոչ վայելէ . նա ա-
սաց, ուրեմն տուր զքաղաք մի. նա ասաց,
և այն քեզ ոչ վայելէ . և այսպէս ունայն ար
ձակեաց . Իսկ Ք՟Ս ասէ . չափ շարժուն զե
ղուն Թաթաղուն տացեն 'ի գոգս ձեր , ու-
րեմն Ա՟Ծ ողորմելուն՝ մեղայ գոչող մեղաւո
րին՝ առաւել ճոխանայ 'ի տուրս պարգե
աց իւրոց:

✻([illegible])

'ի հնումն օրէնս եդ Ա՟Ծ վա մահապարտից
Թէ եկալցեն զեղջերաց սեղանոյն՝ հանցեն
զնա արտաքս և սպանցեն . Ելից . ԻԱ . 14.
որպ և Սաղոմոն արտաքս եհան զՅովաբ և
սպան զնա . Գ Թագ . Բ . 28 : որոյ ընդդէմն
սահմանեալ եղև 'ի նորս՝ նախ քան զՅիսուս
քերանն. որ ով որ 'ի սեղանն մը փախչիւր՝
ազատիւր յապահմանէ՝ զոր կամելով զայս
օրէնս խափանել Եւտրոպիոս ներքինի զանն
Արկադէոսի Թագաւորին , վերջապէս զորո
գայթ՝ զոր այլոց փորեաց՝ ինքն անկաւ . զի
յանցաւ որ գտեալ առ Թագաւորն՝ փախեաւ
առ սեղանն. բայց հանեալ անտի սպանաւ՝
կրելով զվէրս 'ի չինեալ նետից իւրոց . տես
'ի Սոկրատ պատմագիրն . ՃԺԹ . գլուխն .
Նայց զեղջերաց սեղանոյս այսորիկ ով ըզ

կալուածս, և ճշմարիտ սրտիւ մեղայ ասէ, ապաշխարելով զանձն 'ի պարտուց մեղաց, խորհրդով բանականի ապաշխարութեան եդեալ յօրինաւոր պաշտօնէ է։

(Ե) Իսկ եթէ [illegible] Սաւուղ [illegible] եւ Յուդայ [illegible], [illegible]։) Զանէր զի մեղքն Աքարայ էր գողութեան յաւարէն երիքովի. Յեսուայ. է. 20։ Մեղքն Սաւուղայ էր անհնազանդութեան՝ կամապաշտութե՝ և անձն սպանդութե. I Թագ. ԺԵ. 3. 9։ և Յուդայեն տրամատնութե, բայց երեքեանն ևս յակամայ կամաւ մեղայ ասացին. յորժամ մեղք նոցին յայտնեցան, եւ դատապարտութի նոցին մերձեցաւ։ Սակայն մեղայն ոչ էր պակասութին եւ տկարութեն, այլ նոցին չարութե. և զի ոչ էր այն նց յառաջացեալ 'ի սրտէ, այլ յինքնասիրութե, և ոչ 'ի սիրոյն Այ. որպէս զկնի ասէ թէ, զի [illegible]։ Իսկ բարի գործքն ըստ չափու սիրոյն առ դիտաւորութին թողութե և վարձուց. և ըստ որպիսութե դիտաւորութե առնողին։ Ուստի Սբն Յոհան Ոսկեբերանն ասէ թէ՝ ոչ ըստ չափու տրոցն քննի ողորմածութին, այլ ըստ սրտին առատութե։ Այսպէս բարի և չար գործքն կախին 'ի դիտաւորութե. և արտաքերուե բերանոյն՝ համաձայնիլ պարտի ներքին դիտաւորութեն, որ ոչ էր այնպէս մեղայն Աքարայ Սաւուղայ և Յուդայի, այլ էր բռնադատեալ. բարեձև ըստ արտաքերութե, և անհամաձայն ըստ մտաց։ զի մեղայն է հոգեսիրութե նշան, և զղջման է նշանակ. բայց Աքարայն էր յանկարութե. զի զոր ոչ կարէր թաքուցանել, յակամայ խոստովանեցաւ։ Սաւուղայն էր կեղծաւորութե և մարդահաճոյաբար։ Իսկ Յուդայն յուսահատութե, զոր Ալպերտ Գ գրքոջ. Խտ. գ. կոչէ անօրէն։ Ուրեմն բարի գործն առանց սիրոյ՝ է լապտեր առանց իւղոյ։ Ճրագ առանց լուսոյ։ է կերակուր առանց աղի։ է մարմին առանց հոգւոյ։ է հոգի առանց մտաց։ որ այսպէս էին մեղայքն Աքարայ Սաւուղայ և Յուդայի։ Աստի զի մի՛ ոք ասիցէ թէ՝ մեղայն որովհետև այնքան զօրաւոր է՝ ընդէ՞ր ոչ կարաց քաւել զմեղս Աքարայ և միւսոցն։ այժմ ասէ. ոչ էր այն 'ի տկարութե մեղայն, այլ 'ի նոցին չարութեն. և 'ի յակամայ զղջացմանէն։ Իսկ ես ասէ, [illegible], որ [illegible] է։ զի ոչ միայն

Թէն զսկզբնական մեղսն բառնայ. Նմանապէս և մեղայն զղջման (գոլով մասն ապաշխարութե) զներգործական մեղսն, զի է երկրորդ տախտակ, զկնի անմեղութեն նաւաբեկին խորտակմանն։

(Զ) Ս[illegible]։) Հին բուժմունքն այսու ձեռնմխիմանայ զկամն մարմնոյ՝ որով հարկանի հոգին, որ այսմ մեկնութե անկարելի հաւանելի է։ Երկրորդ այսպէս մեկնէ. զի բազումք զկուրծսն հարկանեն մարդ, որ նշանակէ զհոգին. զի ծեծելովն զսիրտն՝ ցուցանէ զնա գոլ մայր և պատճառ մեղացն. որ անցանէ ընդ միտն՝ և կրի ընդ անձն. այսմ ևս երևի թէ՝ ոչ է այնքան հաւանելի։ քանզի աստի մեկնութին է 'ի վր բեկման սրտի. որ է կատարել զղջումն. որոյ վր ուրախանալ պարտ է, քան թէ զղջալ և մեղայ ասել. եթէ թէ ասել մեղայ՝ զի բախմամբ սրտիս զղջացայ, որ է վերջումն 'ի բարի գործոց և մոլորութ։ Ուրեմն նախ գիտելի է, զի յորժամ եղբարքն Յովսեփայ կամէին սպանանել զնա, Ռուբէն կորզեաց զՅովսէփ 'ի ձեռաց նց և ասաց. մի՛ հարցուք զդա յոգի. Ծնն. ԼԷ. 22։ արդ եղբարքն Յովսեփայ բաժանել անձինք գոլով 'ի Յովսեփայ, կամէին զնա հարկանել մինչ ցելումն հոգւոյն որ լինէր հեղմամբ արեան, իսկ Ռուբէն կորզեց 'ի ձեռաց նց։ Իսկ ես ասէ մարմնական ձեռօքս, կամ մարմնոյս խնամ տանելովս՝ ձեռն ձգեցի 'ի հոգիս սպանանել կամելով զնա 'ի հոգևոր կենաց, որ մարմնոյս կենացն է պատճառ։ Երկրորդ՝ [illegible] է՝ ունայնութե հետևիլ. որպէս թէ նետաձիգ լինիլ յաստեղս, արածել զհողմս, աճապարեն բերդս շինել, կամ 'ի մէջ խցի թուր շողացուցանել, զօդս հարկանել և ընկերին համարել զվէրսն։ քանզի հողմն 'ի Սբ գիրս ոգի կոչի. ըստ այնմ, ոգի ուր կամի շնչէ։ Ուրեմն և ես ունայնութե հետևելով, կամեցայ ասէ, մարմնաւոր ձեռամբս զօդս հարկանել և ճեղքել և վիրաւորել և ձեռօքս զօդն ըմբռնել. և յաստեղս նետաձիգ լինիլ. որք են տեսակք ունայնութե և յիմարութե. որպէս ասէ Սբն Գրիգոր Նիւսացին 'ի մեկնութե Ժողովողին։ Երրորդ՝ ըստ այլաբանութե. [illegible], որ զարբունեանս անլուծալ ձեռօք շօշափէ. զի հոգի երեսաց մերոց է Տէր Քրիստոս. և որ անմնջքրապէս. և մարմնական կարծեօք 'ի գերբնական խորհուրդն նորա

մեծենայ, քեր ամբարշտայ ձեռօք զորբութիւն շօշափէ, որ չար է այնպիսին քան զհրեշայս. զի նոքա ՚ի մարմնաւոր սեղանս ամբարշտայ ձեռօք ոչ մերձենային, և ոչ զհացն շօշափէին. իսկ մեք չար խղճի մտօք քեր ամբարշտայ ձեռօք յայնպիսաւոր խորհուրդն մերձենամք։ Ոլորոդ բարոյականապէս. յետին մոլեգնոյ ցոփենէ, որ մարմնաւոր մեղքութեան (ըստ Հրեից) հոգւոյն համբուրեալ կարծէ, և զհոգւոյն պարտն վճարել համարի. և քաւ առնել. ընդդէմ որոց ասէ Տէր. վայ ձեզ դպրաց և փարիսեցւոց կեղծաւորաց, զի սրբէք զարտաքին զբաժակին և զսկուտղակին և ՚ի ներքոյ լի՛ են յափշտակութեամբ. փարիսեցի կոյր՝ սրբեա նախ զներքին բաժակին և զսկուտղականն, զի լինիցի և արտաքինն նոյն սուրբ. Մատ. ԻԳ. 26։

Հինգերորդ յետին մոլեգնոյ ցոփի յեգեղն է՝ յոր ժամ որ բաղխէ զկուրծս իւր. և վայ վայ կարդայ հեշտանալով ՚ի մեղս պատահեալ չարի ընկերին. որպէս Հրեայքն՝ առ հնգարձն մեծ Ն.Ն. բաղխէին զկուրծս իւրեանց և ասէին. վաշ որ քակէիր զտաճարն. և այլն։

✽ Ոսկւոյ առ [illegible]. և այլն։)

Զի ուրացօղ է կենաց՝ այսինքն Քրիստոսի. որ խոստանայ ՚ի միլոտ ծառայել նմա. և յետոյ ուխտադրուժ եղեալ մեղանչէ իբրև զնա ոչ ճանաչելով. որպէս Հրեայքն ուրացան զնա առաջի պիղատոսի. տես Գործ. Գ. 13։ և կամ զի ըստ նմանութեն Պետրոսի՝ զոր յառաջ զքեզ ասէ Որդի Ա.Յ կենդանւոյ խոստովանեցայ, և յաւ խոստովանական կենաց բանի ունող, մարմնոյս սիրոյ խաբեցեալ զկենդանաբեր ուրացայ ընտրելով զմահն մեղաց։

✽ Ոսկւոյ բանից [illegible]. և այլն։)

Սկսանէ ՚ի բանին առակաց. Ա. 24. ուր ասի, կոչէի՝ և ոչ լսէիք. յերկարէի զբանս իմ, և ոչ անսայիք։ և կամ առ հրաւիրեցեալսն ՚ի հարսանիսն՝ ուր Թէպէտ կոչեցան բայց յուլացեալք ապախտ արարին ըզկոչումն, ուստի ոչ կամեցան գալ. Մատ. ԻԲ. 5։ իսկ ոսկւոյ բանիւն է՝ ընդունայն առնել զընկալեալ պարգևս. զբանս և զխորհուրդս ումեք, որ է յայտնի նշան անշնորհակալութ. զի որ անշնորհակալ և ապերախտ լինի ումեք՝ ունայն և դատարկ համարի զընկալեալ բարիսն ՚ի նմանէ. որպէս և Քիրամ արքայն տիւրոսի զտուեալ քաղաքացն Սողոմոնի. 3 Թագ. Թ. 12։

✽ [illegible] և այլն։)

Ըստ Գրամ[illegible], զայր մեղաւոր՝ չարիք իւր

տրամն ՚ի կորուստ։ և որպէս պղտոր առաւօտ ձգի մեղաւորն առ ՚ի մահ։ զի մարմնական յեշտութիք՝ կարճեն զկեանս մարդոյ, և կործեն զմահ։ Բաղդասար Թագաւորն ՚ի միում աւուր ընթրիսին խրախճանութեան. և ՚ի նմին գիշերի սպանաւ։ Իեզուցիք զմանանայն ուտէին ՚ի բերանս՝ և զբարկութիւն Ա.Յ յառնէր ՚ի վերայ նոցա. Թւ. ԺԱ. 33։ Յոբ. ԻԱ. 30։

✽ [illegible])

Ըստէն մոլոյն երևի Թէ՝ մեծամեծ ամբ գործականս հոգւոյն պարտի իմանալ, քան Թէ սեռականն հոգւոյն, զի այնպէս գտի և ՚ի հնագոյն ձեռագրոջ մեում, որ իբր Թէ կամի ասել. ես այնքան չարացայ, մինչ զի կենդանի գոլով՝ պարտական եղէ մահու և ղէ Թէ՝ անկենդանւոյն մնհոծ ճառագայթ, և մահն իմ լինիցի դատապարտ. զի և Ա.Յ ասացաւ Թէ՝ յորում աւուր ուտիցէք, մահու մեռանիցիք։

✽ Ա[illegible])

Ա[illegible] ասելն է, իբր Թէ ծայրագոյն ողորմ, քան զոր ձեռք այլ ևս կենդանի ողբ և աշխար. ուրեմն վերստին ես լինէ վայ և եղուկ և ողբ ասեմ. զոր հին լուծմունքն ասէ Թէ, յետին օրն լինէ վայ ՚ի վեր վայի։ Որպէս որպ մահն ասի սարսափելի սարսափելեաց, և յետին Թշուառութեն. այսպէս և լինէ յետինն և ծայրն վայից պահի. և պատճառն է որ զկնի ասէ։

✽ Զի [illegible])

Այսինքն, ես իմ կորստեանս և կործանմանս պատճառ գոյ. զի քան զնեղք կորուսի և կործանիցն՝ վաղթարագոյն կորուստ և կործանումն ոչ գոյ։

✽ Զի [illegible]։) Այսինքն անդարձ մոլորեցայ։

✽ [illegible]։) Այսինքն սանդի բազդին և զոհարան և բնակարան գոյ։ զի կուապաշտքն յանուն զօրուն երկնից մոլորականաց բագինս և տաճարս կանգնէին, ՚ի յորս դևք բնակեալ՝ նոքէրս ՚ի պաշտողացն ընդունէին, զոր և իշխանն բնակչաց Սատանայ ՚ի գիրս աշխարհի, Ըստ այն մարմինս կոչէ զատեանդն։ Իսկ ես (ասէ) դիւաց բագին գոյ, որ լինել պաշտամունս առնուն դևք ՚ի ռամկաց։ զի մինչ բագին դիւաց եմ եղեալ, յայտ է Թէ՝ պատիւն որ լինէ տան ժողովուրդք՝ համարեալ լինի յիս բնակելոցն։

✽ Զ[illegible]։) Այսինքն զիս վարդապետ և տէր և գլխաւն կարծեն ժողո

վճարողքն՝ որ չէմ ոչ և կարծեմն. որպէս և Շնորհալին ասէր. ռաբբի կոչեցայ. ռաբբի անուանիմ. ռամկական վարուք:

✵ Զայն դատաւոր դատաւորել:) Այնն է՝ ռամկն և դատաւորն՝ որ է արմատն անօրէն բարին: կամ օրէն՝ ըստ եբրայեցւոց նշանակէ զատելութի, և առաւել մաքուր մարմնի. որ դիւրաւ այրելի է և պատառիչ: Նոյն ռամկն 'ի ռանգի անօրէն՝ եղեալ է օրն: իբր թէ զմտօք պարծանօք պաճուճեալ 'ի սուտ զի այս իմն իրի էր եղեալ, որ ռամկայնաբար և ես պարծիմ և փքանամ 'ի նոյն կոչմանէն թէ՝ իցեմ վարդապետ և ուսուցիչ: բայց ջուանելով զնշան ճշմարիտ վարդապետին Յի, որ նախ առնէր և ապա ուսուցանէր, վասն որոյ ճշմարտաբար պարծիմ. քանզի Դաւթի պարծանքն էր Աճ. ըստ այնմ, պարծանք զօրութեց մերոց դու ես: Նախնեացն քրիստոնէից խոնարհաց պարծանքն՝ էր բարձրութիւն. և մեծատանց՝ խոնարհութիւն. Յակ. ա. 9: և Պօղոսի պարծանքն՝ էր Խաչն Քի: իսկ իմ պարծանքն է (ասէ) առանց արդեանց և գործոց վարդապետ անունն:

✵ Զերկաւ իմաստքս չէիք:) Այսինքն թէ՝ որ երբեմն լոյս անուանեցայ, զի լուսաւոր բերոյ զԱյլ լուսով խմաստուն. և որ այժմ առանց բարի գործոց շիջեալ եմ և ծուխ եմ դարձեալ, վերստին լոյս անուանմբ պատուեն՝ որ չեմ այնպէս. զի թէ և երբեմն ջահ լուցեալ էի՝ այժմ շիջեալ եմ:

✵ Զանձն՝ ցանկ՝ ամ իւրոյ շնորհացս:)

Զանձն, այսինքն չուրջ զԱծայնօք՝ չուրջ զնկեղեցականօք, չուրջ զընկերօք՝ և չուրջ զինև միասակար գոլոյ: ցանկ, այսինքն յամ ժամանակի և յամ տեղւոջ: ամ իւրոյ. այսինքն թէ՝ խորհրդով՝ բանիւ՝ և գործով, իրօք բնականօք և ստացականօք՝ միշտ միասակար երևեցայ. ոչ և հետևեալքն յայտնեն որ ասէ:

✵Ար խորհրդական Տէրունական: Այսինքն առ Սուրբ Երրորդութիւն, և առ Տիրունականն Սուրբն և Արիւն Նորին միասակար գոլոյ. ոչ Շնորհալին մեր երգէ. յԱծայն կայծակունսն՝ 'ի սրբութեցն անհպելին. անմաքրապէս մերձեցայ, գոլ պարտապան քում խորհրդոյ: Կամ թէ՝ խորհրդական կոչէ՝ զհոգևոր տնտեսութին յեկեղեցւոջ. զի և տնտեսականն տնօրինական կոչէ, ըստ այնմ շնորհաւորն. դարձեալ տնտես հաւատա-րիմ, մարմնոյ հոգւոյ մտաց անմարմնի. զի ըստ պարզ ... պէտս նոցին՝ տնօրինաբար տալ

ըստ կարգին:

✵ Ար ցոյցանութեան ծածկեալ:) Ոչ թէ զմեր զարհեական յայտնութեց ասէ. այլ ըստ որում զԱծայնն, 'ի յայտնել և 'ի պարզելն լինի կամ հեղգութին. կամ թէ քան ըզ պէտսն առաւել լսնելով և նեղացուցանելով և կամ խրթնացուցանելով:

✵Ար երևմանն որպէս գիւրս:) Այսինքն առաւելապատիւն՝ և տասն պատուիրանաց հանդիպելն՝ զանցառութի առնելով. և ոչ բարեպէս նոյ հանդիպելով 'ի կատարելն և 'ի գործով լցուցանելն:

✵ Ար խոնարհութեան սովորականացն:) Այսինքն առ բոլոր եղանակս խոնարհութեն Քի. հպարտութ միասակար գոլոյ: կամ թէ մինչև ցայնքան զխոնարհելն նր՝ մտօքս մեղադրելով: կամ թէ 'ի սարսափելի խոնարհութէ նր՝ օրինակ ոչ առնելով, և ոչ սարսափեցայ 'ի նր այնքան խոնարհութէն: և կամ սրբազան հաղորդութէ՝ որ խոնարհեցաւ այն քանիցս անգամ. և առխս օծեցաւ և ես ոչ պատկառեցայ:

✵ Ար այն որ ... սջո իմոյս:) Այս յաւանդութէ թէ՝ Սբ Գրիգոր՝ եւտես զԱծ մանկաձև 'ի գիրկ Յուսին յառաւօտեան ժամուն՝ 'ի վանս Նարեկայ 'ի ծագիլ արեգական, որ ծածկէր լոյս արևուն 'ի ճառագայթիցն Քի. և 'ի նոյն ժամն երգեաց զմեղեդին այն թէ, Այսօր ծով 'ի ծով ծի ծաղկախիտ ծաւալանայր. և այլն: համեմատ այսմ և 'ի հինգ գլուխն ասէ թէ, ոչ սուրբ բացուցեր զտեսիլ աչացս 'ի քում տեսութն: ուրեմն սուտ է՝ որք ասեն թէ Սբս կամեցաւ յաչաց կուրանալ. միայն թէ արժանաւորիլ տեսանել զԱծ և զՍուրբ անմնորհեալ: և կամ զի զԱծ եւտես 'ի մէջ սրբազնութ որ բազմաց հանդիպեալ է. ոչ և Յովսէփ հրէայն եւտես մեծ և արիւն 'ի պատարագին Սբ Լուսաւորչի: և այլ ոմն եւտես մանկաձև, 'ի հրեշտակաց զենեալ: թէպէտ Քս փառաւորեալ մարմնովն ոչ կարէ տեսանիլ թաց գերբնականի լուսոյ փառաց: Սուսի Արիստոտ. գ. գրքոյ. ժգ. գլուխ ասէ թէ՝ ոչ կարեմք հայիլ 'ի պայծառութի փառաւորեալ մարմնոյն Քի. ըստ օրինակի Մովսէսի, յորոյ երեսն ոչ կարէին հայիլ. և այլն: սակայն այլով կերպարանաւ՝ կարէ տեսանիլ Քս 'ի հաղորդութե, ոչ ոմանց երևեցաւ մանկաձև. և Յովհաննէս եւտես 'ի Յայտնութեն, որպէս զգառն զենեալ. տես. Ե. 6:

✻ Մարդ մեծ է պատասխանատուութեամբ՝ յաղագս հանդերձեալ ատենադատութեանն։)

Չէ՞ք լուծմունքն ասէ թէ, այնքան զոր աշխարհ Աստուծոյ տնօրէնութեան՝ մեծագոյն պարգևեաց է, գեղ յանդիմանն զՔ[րիստո]ս տեսանել. և այսու առաւել վտանգութիւն է՝ խոստակից լինել, քան զոր երախտեօք՝ որ յաւիտենականին։ Թէպէտ լաւ է մեկնութիւնն՝ բայց պարզեցման կարօտ։ վա[սն] որոյ այսպէս պարզելի է թէ, որով հետև ասաց 'ի մէջ այլոց պարգևաց թէ՝ և զայս շնորհս արար ինձ 'Ք[րիստո]ս երևելով. որ թէ համօրէն պատուիրանաց նր[ա] զանցառութ[իւ]ն առնել կալ քեցեմ պատասխանի տալ, սակայն մինչ յաւուրն դատաստանի ասիցէ ինձ թէ՝ ո՛վ մարդ՝ ես զքեզ այնքան սիրեցի, մինչ զի 'ի խնդիր քո հասեալ՝ քեզ երևեցայ 'ի մխիթարութ[իւ]ն. և դու այնքան սառեցար 'ի սէրս իմ՝ մինչ զի տեսութ[եամ]բ իմով ոչ հալեցար։ զի՞նչ պատասխանի տալոց եմ։ զի և Ս[ուր]բն Պօղոս զայն շնորհս արար, թէ և զէութիւն ոչ եցոյց։ Այլ մինչ Փիլիպպոս ասաց թէ՝ Տ[է]ր՝ ցոյց մեզ զՀայր և շատ է մեզ. լուեալ 'ի տեառնէ թէ՝ որ ետես զիս՝ ետես զՀայր. (զի Հօր և Ս[ուր]բ Հո[գւո]յ կատարելութիւքն՝ երևեցաւ, և են 'ի յորդւոջ.) ուրեմն և ես՝ զՈրդիդ Ս[ուր]բ տեսանելով՝ որ համարիմ և զՀայրդ տեսեալ գոլ, քան զսեղանակցին Ը քեզ. և քան զմեռեալս յարուցանելն, և քան զայլ Ս[ուր]բ սքանչելիս առնելն (որք գրին յաւետարանին) մեծ է ցուցանելն զքեզ ինձ, զի 'ի սէրդ յառաջնայ։ և ես որ այնքան սիրոյդ նշանի ապերախտ գտայ, ո՞րքան մեծի պատասխանատուութեան լինելոց եմ պարտական։ Այլ երջանիկս ասեմ թէ՝ բոլոր աշխարհք և բարեաց և պարգևաց խոստմունքն՝ առ Ս[ուր]բ Աստուծոյ տեսութեան վերաբերին։ Իսկ յիմ խրո՝ լաւագոյն է վախճանն՝ քան զայս՝ որք են վա[սն] վախճանի։ ուրեմն եթէ Ս[ուր]բ խոստմունքն և աշխարհք բարեաց՝ են վա[սն] տեսութեան Ս[ուր]բ Աստուծոյ Տ[եառ]ն, և դու զքեզ ինձ ցուցեր, ապաքէն այս ցուցանելդ զքեզ ինձ, առաւել մեծ և անստանելի շնորհս է. իսկ զինի տեսութեան քո՝ 'ի մեղանչելս, մեծ և անտանելի կերպիւ լինելոց պատուհաս պահանջես. քանզի վա[սն] Ս[ուր]բ յանցաւորութեան և զանցառութեան աներևեաց քոց և խոստմանց. և վա[սն] այսորիկ ունելոց են զիս հիացմունք, տագնապք, և հոգք հալոզականք։

✻ Միտ անձնոյն անդհնարարութ։) Մ. յինքն, նկատելով և մտածելով զայն ահաւոր ատեանն՝ աստուածութեա՛ն ՚Ք[րիստոս]ի՝ 'ի մէջ իմ ամենայն աշխարհին ցանք և հոգք թէ՝ զի՞նչ պատասխանի տալոց իցեմ յայնմ առաւօր առ հեզ և սարսափելի ատենին։

✻ Անդադրութիւն մտաց անհամարելիս։)
Ասէ թէ՝ այնքան եղել է հոգ մտացս՝ մինչ զի վերանցեալ է քան զիմ թիւս. և յարաբերելով՝ ոչ կարէ եղանել. ուստի յայտ է թէ՝ անթուելի հոգս և մտատանջութիւն։

✻ Եղերական անհնարութիւն։) Մ. յինքն, Թէպէտ ես մնաց գնեմ եղանել 'ի հոգածութեան այսմ պատասխանատուութեան վա[սն] տեսանելոյս զքեզ, սակայն անկատար կերպիւ, զի յուսադրեմ զիս շնորհացածովքս։ կամ թէ՝ և լինեմ անկատար առաքինութ[եամ]բ, և իջանեմ անհաստատ խոնարհութ[եամ]բ։

✻ Յուսահատութիւն գործոցն։) Մեծագոյն յուսահատութիւն է մեղք ընդդէմ Հոգւոյն Ս[ր]բոյ. բայց թէ յուսահատիմ ես, 'ի մերձենալ առ քեզ տեսութեան՝ յարմարէ, զի առաջնով տեսութեան ոչ զգաստացայ։ և մնացեալ անդ զի արդիւնս ոչ ունելով՝ յանդուգն համարիմ թէ յուսամ զքեզ տեսանել և վայելել։ Ուստի թէ յանդիմանիցես զիս՝ պարտ է. թէ ձաղիցես՝ պատեհ է. և թէ նզովեալ 'ի քէն բաժանիցես՝ իրաւամբ է. և թէ եւ յաւէտ լինեն անփոխեալ ասիցես՝ արժանապէս հատուցանես։

✻ (Է) Մեղաւորիս նշանաբանութեանց. Ես։) Մ. յինքն թէ՝ որովհետև ես ինձէն կշտամբեմ՝ և զիս հարցանեալ գանեմ, իբր կամաւ պատրաստ քեզ մատուցանել յուսամ. վա[սն] որոյ կարող ես զայս Ս[ուր]բ զպարտիս իմ թողուլ, և զխայթոտած մահուս բժշկել. քանզի ես ինձէն զիս կշտամբեցի և դատեցի, զի 'ի քէն քաւեցայց և ներեցայց։

✻ (Ը) Չորից հոգեացն նորքատեցոց. Ես։) Մ. յինքն, եթէ յիս հայեսցիս քաղցր ողորմութ. որպէս հայեցար երբեմն 'ի Զաքէոս մաքսաւորին (և զփիրտ նորին քաղցեցեր 'ի սէր քո, յորմէ 'ի քաղցր ձայնէդ ընդոստուցեալ էջ 'ի թզենւոյն և ընկալաւ զքեզ ուրախութ[եամ]բ.) նմանապէս և ես 'ի քաղցրապէս ակնարկելդ՝ կոչկոչեալ. եթէ լսես հառաչեմ։ զի ձայնի մարդիկ լսեն. իսկ սրտի Ա[ստուա]ծ. այսպէս լուաւ Ա[ստուա]ծ հառաչանացն Մ[ովս]էսի, զոր արբեալ կարծեր մանուկն Հեղեայ քահանայի. 3 Թագ. Ա. 14։

✻ Չորից հեծեծալ զգաստութ. Ա[ստուա]ծ Թէպէտ ամենայնի բնութ է, բայց երբեմն վա[սն] սաստկութ սիրոյն՝ նախանձիլ ասի. ըստ այնմ,

նախանձ

նախանձեցայ վասն Աստուծոյ նախանձ մեծ. Զաք. ա. 14: Իսկ խնդիրս նոյին է՝ սակաւ ինչ անտես առնելն 'ի խնամոց, և նոյն է իբր ձախս ակամբ: Իսկ եթէ միայն խեթիւ նայի Ած, սովորութ բերէ. ապա զի՞նչ լինիցի, յորժամ նորաւպէս նկատեսցէ 'ի մեղաւորն և մնասցէ 'ի խորս սրտի նր և յերակունս. վայ ինձ և հազար եղուկ:

* Ընդէ՞ր ուրեմն վիհ տառապեալս ոչ տեսցես տր խնդրողիս:) Աստուածքն թէ՝ յուսահատելոց նման զպղծինոտած ողբոցս ոչ ընդունիցիս՝ տագնապիւ և նեղանաւ, զի մեծ թշուառութիւն է մեղաւորին յորժամ ողբասցէ և լսօղ չիցէ. ըստ այնմ, գալ բողոքել ձեզ առ իս. և ինձ ոչ լսել. Յակոբ. ծը. 4:

* Լսէ՞ր խոստովանող՝ փոխանակ:) Խոստումն առ Ած՝ պղպջամորէն ասի, ոչ և զղջմանն. զի ամենահեզ և անոխակալ բնութեան՝ ոչ ասի խոստանալ և զղջանալ. զի խոստումն է ընդդէմ հեզութե՝ և զղջմանն է 'ի տգիտութե: Իսկ Ած հեզ է և քաղցր. տես Դանիէ. գ. 42: Իմաս. ժը. 18: ուրեմն խոստանալ առ Ած ոչ ասի ներգործ եղնապէս, այլ յղ որում թոյլ տայ ստեղծուածոց խոստապէս տանջել զմեղաւորն: Նաև խոստանալ ասի՝ յորժամ սաստկութբ պատասխանէ աղաչողին: այսպէս բարկացաւ մեծն Ած ընդ բանդրիւ Մովսէս փողահարին, որ խնդրեր ներել թերայեցւոց: Արեամբ և ես ասէ) 'ի խորսութբ պատասխանեալն քո, ով Տր՝ չկարելով յանդիմանել կալ՝ փախնում. զի խոստութեդ քո՝ միայն փախուստն է տեղի ապաստանի: ըստ այնմ, փախի՛ր և թաքի՛ր առ ժամանակ մի. և այլն:

* (Թ) Զբոցերոցն ողբեւ ծանրուտ:) Այ երբ զրեցեալքն վն այնորիկ ինձ (ասէ, հանդի_պլին՝ զի նման անսասանելին զքարեաց պարդեան մատնեցի. և շնորհքն Այ վ․քացայ: և կամ ոչ գրեր Սբն Դիոնեսիոս առ Պօղկարպոս, վն Աստուածային իմաստասիրի թէ՝ աթենացիքն Յիսուսոյ՝ ոչ բարեպաշտ հոգին յԱ․Յիսուսին, 'ի ձեռն իմաստուն՝ զիմաստութի եղծանել կամելով: կամ թէ Ղերբեացն դուրգն մտանէ որ՝ յորժամ զհոգևորսն՝ 'ի մարմնաւոր պետսն կիր արկանէ. և 'ի վեր շնորհացն Այ հպարտանայ: որ այնպիսին իբր թէ 'ի դեղոյ մեռանի: և 'ի հացէ՝ քաղցնու: և վասն այնորիկ Պօղոսի տուաւ խայթ մարմնոյ, իբր փորձաքար, զի մի առաւելութբ շնորհաց և յայտնութեանց հպարտանայցէ:

* Զորդանոյն գործ ողորմել:) Աստուածայինքն, զԱյ պատկերակցութե պատուէն պղծել. ըստ այնմ, մարդ 'ի պատուի էր և ոչ իմացաւ. և այլն:

* Ժ) Իսկ եթէ առ ողջ խեղդ ծանրուս:) Աստուածայինքն, եթէ որ 'ի մէջ խեղդ ողջալոյ մահու եմ զքանն Սողոմոնի ինձ ժամանեցուացես (զոր դու ադրեցեր թէ) բժշկութ դադարեցուցանէ զմեղս մեծամեծս. Սաղմ. Ժ. +: յայնժամ վերստին հոգևորեալ՝ և պատկերակցութբ՝ առ իս նկարեալ վերակենդանանամ և նորաստեղծանիմ: զի ապաշխարութիւն զմեռեալ հոգին, և զմեռեալ բարիսն վերստին յարուցանէ, օրինակաւ անառակ որդւոյն, որոյ տուաւ նոր հանդերձ, և մատանի. և կօշիկ. և ասացաւ՝ այս որդին իմ մեռեալ էր և եկաց. և այլն. Սրբ մեկնողիս (բանից Սբյն Գրիգորի) հոգին՝ ընդ ճշմարիտ ապաշխարողաց վերակենդանասցի. աստ շնորհօք, և 'ի հանդերձելումն փառօք. Ամէն:

ԳԼՈՒԽ ՔՍԱՆ ԵՒ ՈՒԹՆ ԵՐՈՐԴ։

[illegible]

✵ԲԱՆ✵ Ա

ՆԵՐԿԱՅՈՒՑ ԶՈՐ ԱՐԴԻՒՆ ՈՒՆԻՄ. և այլն։)

✵ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ✵

Յիրաւի՛ զարմանալի է ագահութիւն Սորայ Սարգանդոխ 'ի կողմանէ զղջականութեան, և զինքն քարկոծելոյն ։ Նա՝ այց առաւել հիանալի է, թէ յամ սեզբնաւորութեան ճառից, որոյ գտանէ զզանազան ձև և եղանակս զղջականութեան ։ յիրաւի կոչելի է զսա ջերմեռանդ զղջացող․ զի որպէս նորա յցմանք ջրոյ միշտ ծարաւի են, այսպէս և սա զղջանալով ։ Որդ ես (ասէ) զոր յայտնեցից 'ի մեղաց իմոց, զի ըստ երից մասանց ժամանակին՝ ունիմ առիս ամբարել զմեղաց որդիւնս ։ զներկայիս՝ արդէն ունելով․ և զանցելոցն՝ նախամ թերելով ։ Այց թէ զկ[?]ի այնքան զղջականութեան քաւեալ համարին յանցանք, ապա զեկեալ դեռևս զինքն պարտական համարի ։ Սա էր ըստ Սեկեբերանին ('իմ[?] այնմ զոր ասաց Պօղոս․ այր մի մեղաւոր եմ ես ։ և թէ գլուխ մեղաւորաց ես եմ։) յիրաւի Տէր թողուլ վայելէ, բայց և մեղ ոչ մոռանալ․ այլ միշտ պարտաւոր մեղաց հաւատալ զմեղ ։ որ այսու[?] կա[?]ծիքս, ոչ եղծէ զներքին ուրախութիւն, որ 'ի թողութէ մեղաց ։ զորօրինակ պարտապանս մի, շնորհեալ ունիք զանհատուցանելի պարտսն, կարէ ուրախանալ պարտականն երբեւ ազատեալ 'ի պարտուց․ բայց և կարէ կասկածիլ՝ թէ գուցէ խնդրեսցեն շնորհեցեալքն, վն ապերախտութե իւրոյ, որպէս յայտ է 'ի ծառայ քանքարոյ պարտականէն, որ ոչ շնորհելով զհարիւր դահեկանն ծառայակցին՝ բիւր քանքարն յետ պահանջեցաւ ։

✵ Զղջացեալն [illegible])

Թէպէտ ապաշխարեալ յանցանքն՝ դեռևս ոչ գըրով գործեցելք, ոչ համօրէն մեղք եպարտք, զի որ ոչն է գործեալ, ոչ է պարտաւոր․ այլ կայն կարելի է երկնչել և կնլ 'ի կասկածի, զի որ յերկու մասին ժամանակի կարց ահիլ՝ կարէ և վն ապառնեաց կասկածիլ, թէ և ոչ իցէ գործեալ վն ոլոյ ե[?]թ աղաչէր զԱծ ասելով․ 'ի մեղաց իմոց Սբ արա զիս Տր, և յօտարէն պահեա զծառայս քո ։ և Սբն Նարեկ 'ի գիրքն հարցողաց․ ԾՆ․ գլուխ ասէ թէ, ապաշխարողն որ կործանի վերստին ցուցանէ զարմատ 'ի խորտակին, և յանդիմանութի է առաջնոցն ոչ սրբեցելոց․ զի որպէս զոնկոց ոստս հատեալ, և թողեալ արմատն դարձեալ բողբոջէ ։ ուրեմն վն ապառնեացն կասկածելի է, նկատմամբ սահականութե բնութե ։ իսկ թէ վն ապառնեաց կասկածելի է, վն անցելոցն յորոց գրլեալ իցէ մեղս՝ ո՞րքան ևս

✵ [illegible])

փոքր էր յաղս փախնեցուց եղպերց՝ ան

պատուհել զծնողսն պատուական պատճառաւ, և մեծ էր յաչս Նոյ անլուածայ ձեռօք հաց ու-տել, որ էր առ Ա՜ծ փոքր և ոչ ինչ համարեալ: Ուստի Սբ Լուսաւորիչն մեր հարցեալ հրեշ-տակին թէ՝ ո՞ր մեղքն է մեծ առաջի Ա՜Յ ա-սաց թէ, այն՝ զոր մարդիկ փոքր համարին: Զի մեր գիտելիք ՚ի վատահամբաւութենէն առնուն զմե-ծութի մեղացն՝ որ առաջի մարդկան. և ոչ որք Զ սեռի բերանոյ մեծ են առաջի Ա՜Յ. զոր օրի-նակ՝ հպարտութին, Զ սեռի բերում մեծ է քան զբղջախոհութի եղծողութի. բայց զի ոչ է այն քան ագահեղի եվատահամբաւ՝ փոքր երևի քան զբղջախոհութին եղծողութին Զ կարծեաց մարդկան: Ուստի ոսկեբերան գրեալ կոչէ Սբս Գրիգոր զբղջախոհութին, որ է ախտ առաւել քան զհպարտութին. բայց ահա հպար-տութին՝ որ փոքր է յաչս մարդկան, մեծ է յաչս Ա՜Յ, քան զախտն բնութենական:

☼ Հ[illegible]) Աղօթք է արտաքսահայեցու-թին. բայց առաւելեալ է, զի է ներքին չնութի: Թէպէտ երևի յաչս մարդկան աստելութի եղ-բօրն. բայց Ա՜Յ ետեսանէ [illegible] հաննէ, մի գա-տապարտել կոչէ. զի որ ատէ զեղբայր իւր՝ մարդասպան է. Զ [illegible] Յովհ. Գ. 15: Ուրեմն ծանր է

☼ Հ[illegible]) [illegible] են ցասումն, բարկութի, ատելութի, նախանձ և հպարտութի: [illegible] են, ագահութի՝ որկրամոլութի բղջախոհութի և ծուլութի: Այլ հոգեկան ախտքն կորուսանեն զբանակա-նութի, և մարմնականքն սպանանեն վաղվա-ղելով զմահ:

☼ Հ[illegible]) Գործոց կոչէ զհեշտ-զգայութիւն, որոց խորապէս չխուրացն՝ գոն հեշտալիք: աչացն՝ գեղեցիկք. ականջացն՝ համբաւք ձայն խորդութեց այլոց. մտաց խոր-հուրդք բամպասանաց՝ իգացուցիչ երգք. և այլք: բերանոյն՝ բամբասանք, ստութիք, հայ-հոյանք, անուանակոչութիք. և այլք: հո-տոտելեացն՝ հեշտալի բուրմունք, ծխանե-լիք, գարշութեան յաղքատաց հոտոց: շօշա-փելեացն՝ վավաշոտ շօշափումն, հարկանե-մունք, գողութիք. և այլք: Սոքա առ դրունս զգայութեց հեշտալիք թուին. բայց ծայ ա-կոտորք լինին. յորժամ գործովք կատա-րին, և մեծ ծածկեսս վնասեն մեղանչողացն: զի մեղքն՝ զծայրագոյնս յառաջինութեց կոտո-րեն: Նոյն թուի թէ՝ փոխանակ ծայրա-գոյն ասելոյ՝ ծայրագոյն գրեցել է. զի զգա-յութեց հեշտալիքն առ դրունս են՝ մինչ ոչ են գործովք կատարեալք: այլ ծայրակատարք լինին՝ մինչ ՚ի գլուխ ելանեն, և սաստկապա-տուասեն. կամ ծայրակատար ըստ Սարգսի:

☼ Հ[illegible])
Այսինքն զխորհրդոցն՝ թէ զգործով կա-տարելոցն: զի որ[illegible] ասէ՝ ոչ զտեսակէն ասէ, որ դասեալն է ընդ սեռին. այլ զե-րևելի և զտեսանելի մեղացն խօսի:

☼ Հ[illegible]) Այսինքն զորս ասեմ զմեղացս, որք առ ձեռն պատրաստականք և հուպք են եգործովք կատարեցելք. թէ զչորս չար որ ևանսանակութ մեղացն բղջախոհութե որք թէ և հեռիք են յինէն և ոչ ՚ի կատար ժամանեալք, սակայն աղտեղացուցանեն զհոգիս, խորհելովս զնոցունց:

☼ Հ[illegible]) Սարգսի լուծմունքն՝ զմեղաց բերանն ասէ, որ լոյն է և դիւրին առ ՚ի խածանել: և առ միւսն ասէ իբր զի է-տին ՚ի հետ ասսանէ խոցէ զիս սա[illegible]: բայց աստէն ոչ զչարութէ մեղաց գանկատի, և ոչ զա[illegible]յէ ամբաստանէ, այլ զիւր մեղաց տե-սակն թուէ. իբր թէ՝ ոմն լայնաբերան գո-լով՝ դիւրաւ խածանէ. և ոմն երկրաւոր գո-լով՝ ներտածգէ: Ուրեմն ասեմ թէ, լայն մոլութի է հպարտութին, որ է յօժարութի թիւր բարձրագահութե. և առ Ա՜ծ զինքն տարա-ծէ, զի նախանձի ընդ վերնագոյնսն՝ զի գե-րազանցեն զինքն, Զ հաւասարաց՝ զի հաւա-սարին, ընդ վայրագունից՝ զի մի հաւասա-րեսցին: և զի դիւրաւ խածանէ զունողն, թէ փոքր ինչ յաջողութի, և թէ Զ որում պատ-ճառքն նորին լաւագոյնքն են և գեղեցիկքն թէ յինքեան ունողին, և թէ առ այլս: Նաև լայնաբերան ասի, զի յամ մեղս գտանի: զի յամ մեղս գտանի խոտումն Ա՜Յ, որ է պատճառ մեղաց, և յետոյ դարձումն ի Ա՜Յ, նախանձե-ծար առնելով զստեղծ ճանձս ստեղծողին. Որպէս Սիրաք. Ժ. գլուխն: Նաև զի ոխերեաց մոլութիս այս՝ լաւագոյն ստեղծուա-ծոցն Ա՜Յ. Զ հրեշտակաց ՚ի յերկինս, և մարդոյն ՚ի դրախտին. և ՚ի նմանէ ծնանին այլք մոլու-թիք, վա այնորիկ [illegible] ասի: Իսկ երկրաւոր [illegible] կոչէ՝ զա՜ դդեմն հպարտութե Զ զվայրաքարշ մեղկութիս, և կամ զբղջախոհու-թին որ է ստորնագոյն մոլութի. Զ ցածագոյն և աղտեղի. որ զմարդն քարշէ ՚ի գարշելի վա-տահամբաւութի. ուստի ՚ի գրքոյն Ծնընդո-ծութե. Ե. գլ. ասի թէ, չէք մոլութի գարշելա-

գոյն քան զմին, զի՛ք յորժամ առնէին պատկա-
ռեսցուք ։ Եզի ոչ հպարտութն՝ վերնագոյն
մոլութ ասի · այսպէս և բղջախոհութն՝ երկ
րաւոր անասնայնն և աղտեղի ։ և ոչ նետն
զԹագուհս երկնից հարեալ իջուցանէ, այսպէ
և բղջախոհութիւն՝ զերկնաւորս բարձրա-
ցեալսն առաքինութբ՝ 'ի վայր քարշէ · ոչ
զսրբագոյնն Դաւիթ, զարիագոյնն Սամփ
սոն, զիմաստնագոյնն Սողոմոն ։ Իսկ Թէ
ախտն յանկարծ իցէ նետաձգութ իմն · փորձ
առութն իսկ հաւաստէ ։ զի ընթեռնումք
'ի գիրս հարանց վարուց · զ · մասին, ձէր Թըղ
Թահամարն Թէ, դեն պառնկաւ՝ ը ամեմն
երկնուած անապատ որ միջաւէր · եւ նա
գնացեալ ամ կիրթ ամեմն ծերոյ խոստովանե-
ցաւ, նա ոչ յուսադրեաց · այլ սաստկապէս յան
դիմանեաց ասելով · Եղկելի եւ ողորմելի եւ անար
ժան կարգիդ այդմիկ, [illegible] բնաւ առեր 'ի
մտի զայդ խորհուրդ · և յուսահատեալ եղ
բայրն գնալ կամէր յայլ տեղի ։ եւ հանդիպեալ
նմա Աբբայ Ապողոն, եհարց զպատճառ
տրտմութն, և իմացեալ յուսադրեաց, եւ գնա
ցեալ 'ի դուռն ամ կիրթ ծերոյն · աղաչեաց
զԱծ [illegible] ասելով · որ զփորձութս վն օգտի
առաքես, դարձո զպատերազմ եղբօրն այ-
միկ 'ի ծերս այս, ոչ զի գործովք ուսցի 'ի
ծերութ իւրում, զոր ոչ ծաներ 'ի բազում
ամս, ոչ զի ցաւակից լինիլ կարասցէ
փորձեցելոց ։ եւ ահա յանկարծ սեաւ եԹովպ
ացի մի եկն 'ի խցէ եղբօրն · և եկաց առ
ծերն ամենկիրթ, եձգեալ նետ 'ի ծերն՝ խոցեաց
ուժգին զսիրտ նր և անյայտ եղև ։ Եւ նոյն
ժամայն ծերն՝ ըմբռնեալ 'ի սաստիկ ցանկու
Թէ իբրև զարբեալ ոք սկսաւ անկանիլ աստ
և անդ · եւ ելեալ 'ի խցէն գնչէր եփրփրայր ·
Եզայն տես ամդ ։ Ահա տես Թէ ոչ բղջա-
խոհութն է նետաձգութ իմն սատկի ։

* ([illegible]) Համաձայնէ և այս այնմ որ
'ի [illegible] գլխոյն ասաց Թէ, զկորստեան խորս
չափելով՝ զորքանն երբէք ոչ գտի ։ Իսկ
[illegible] ասէ զմեղքն՝ նմա
նեցուցանելով հրոյ, զի հուրն զամենայն
ծախէ, և յայտնատեսի՝ լէ ։ և համեմատ
ասէին բարկութն հրոյ · զի եւ բարկութն հրոյ
նման զմեծն և զփոքրն կորուսանէ ։ ուստի
ասի 'ի ձեռաբած գրքոջ · Ե · գլուխ 'ի մի բար
կութ Թէ, այլք մոլութք՝ կարեն ծածկիլ
և 'ի Թագստեան սնանիլ · բարկութն հրապա
րակէ՝ զինքն, և 'ի դեմս վառէ · եւ իբր կրակ
հրդեհէ զամ, որքան մեծաւ հողաբար-
ձութ ըմանացես ծածկել զնա՝ այնքան ա-
ռաւել յորդորի ։

* ([illegible]) Յովհաննէս կոչէ զպոռնկու-
Թին, զի պոռնիկքն ընդդէմ ամուսնացե-
լոց (որք միով գլխով, այ միով արամբ բաւ
առնեն) բազմօք հոմանեօք վարին, զի այր է
գլուխ կնոջ · իսկ պոռնիկն զորքան սիրողս
ունին զայնքն և զգլուխս ։ Իսկ [illegible]
[illegible] կոչէ զապականութ կուսութն · զի
կուսութն է ամբողջութ իմն, իսկ ապակա-
նութն նորին է անբժշկելի ։

* ([illegible]) Զի չարն մեղաց՝ մարմնով
միով պարարի և գիրանայ · և հոգիս մեր 'ի
պարարիլն մարմնոց մերոց՝ սովամահ լինի ։
տես զձառ անասնակերն Ղուկասու · ԺԵ · 17 ·

* ([illegible]) Սնոտի է չարն հանդերձեալ է կա-
մաւ և ընտրողութ և աղատապէս դիմել 'ի
չարն մեղաց, որոյ ներհակն է բռնադատութ
քարշիլն 'ի մեղս ։ Սաստի որ 'ի մերս ասի
միոջ մարդկան հաստատեալ են 'ի խնամս
չարեն · առ լաԹինան ասի, հոյժ և Թէ
քեալ և միտեալ ծռեալ և կողմնաւորեալ
'ի չարն, կամ սահել ։ զի բնութ մարդոյն յետ
մեղացն Ադամայ, Թէ պէտ զանձնիշխանու-
Թին ոչ կորոյս, բայց առ չարն մեղաց կա-
մաւ սահական դարձաւ ։ որպէս և յաղԹե-
ցեալն 'ի տկարութ իմիք · Թէ և առողջա-
ցի, սակայն առ նոյն տկարութն՝ առաւել
հակի և սահի, քան առ այլս ։

* ([illegible]) այ զորն ասեմ յիմ մեղացս · որք
մահու չափ յանցանքն են · Թէ որք կարծեցք
չարք են, և մոյք միայն խորհեցեալք ։

* (Է) ([illegible]) ՅԹէ խելագարքն 'ի մտաց Թափեալ
մերկանան, եղիայ [illegible] իւրեանց ոչ
խմանան, ես կամաւ իմով ահա մերկացայ
ոչ խելագար, և զամօԹալի յանցանս իմ
բացի եւ մերկացուցի ։ ոչ երբեմն և Դաւիթ
առաջի Տապանակին զխելագարու-
Թիւն ձևանայր պատճառաւ աղատութեան ·
1 Թագ · իա · 13 ։

* ([illegible]) Ուր [illegible] ոչ ըղ
ձանաւոր [illegible] կրօն իցն ասէ · զի ահա մինչ
ցերանելին նմ[illegible] իւր, եկաց կրօնաւորու-
թեան, այլ զկրօնէ կատարելութեան ասէ ·

մի զՔրիստոսականս կրօնս, որ է պայծառ լինել ոգւոց և պայծառ 'ի նեղութեան իւրեանց, առաւ րատ պահելով զանձն յաշխ, սանձահարել զլեզուն, և ոչ զբաղեցուցանել զմիտս 'ի հեշտալիս, Յակոբու, ա· 27· Իսկ և հետևեալն 'ի կարգե՝ ոչ է 'ի քահանայից կարգէ լուծանիլն· այլ Տէր որում առ կարգն քահանայակն զինչ որ պատկանի, և առ բարուք քաղաքավարութիւն՝ յայնս միշտ պարապել· յորոց հեռացեալ խոստովանի զինքենէ Սբս Գրիգոր։

✡ Ի [illegible]։ Ո՛վ յօժարն, յառաքելակն գործոյն, և ի Տէր կարգի քահանայութեան և կրօնաւորութեան, համարիմ թէ՝ 'ի սրբութեան իցեմ, բայց անտր եմ իբր աղ գոլով անհամացեալ։ Իսկ որ զՏէր գործոյն՝ անսրբապէս գործէ, զանիծեալն որքան պղծօրէն։

✡ Ի [illegible]։ Ո՛վ թէպէտ մարմնով կոյս իցեմ՝ սակայն 'ի կատարութենէ կուսութե զուրկ եմ, որ է յապականութենէ մարմնի, խորհրդեան անապականութեան։ Գովաբանել [illegible] աւր կուսութեան· զի Տէր աղտեղի և զաղիր մտածմանց և խորհրդոց, այսպէս ասէր Յերոնիմոս վասն իւրեանց թէ, ես ոչ եմ շօշափեալ զկին, և դեռ ես ոչ եմ կոյս։ և Գրիգոր պապն ասէր, ոչ է արժան հոյլ՝ որում ոչ է արժան ցանկալ։

✡ Ի [illegible]։ Ո՛վ [illegible] աստէն առնանի 'ի տեղի խիստ եկեղին արդարութե, որ Տէր գոն հեշտ ցփցփանալ ասի· այսպէս էին դպիրքն և փարիսեցիքն՝ որք զմժղուկս քամէին, և զուղտս կլանէին։ բայց մերժէին զծանր ծանր Տ օրինացն զդատաստան և զողորմութիւն։ և ահա յարդարանայն ամբարշտէին վասն որոյ Փրկիչն ասաց· դուք էք որք արդարացուցանէք զձեզ առաջի մարդկան բայց Ած գի է զսիրտս ձեր։ նմանապէս և ես (ասէ) [illegible] որով [illegible] առաջի մարդկան, ամպարշտիմ առաջի Այ։

✡ Ի [illegible]։) Զի որքինակ յաղօթելն սնոտ փառս, յողորմելն փառասէր· 'ի ծոմապահելն կեղծաւոր և արտամադեմ տես զպատմութեան այսպիսի կեղծաւորութեան բարեպաշտութեան ցա Եսայ ԾԹ 3. ևկզ· 3։

✡ [illegible]։) Յանդգնութիւն է քան զկարն առաւել ձկտիլ ի բարձրագոյնսն՝ և կամ զգործս և զտուեալս այլոց իւրացուցանել։ այլ առաւել յանդգնութիւն է կամապաշտ լինել [illegible]· որ թէ և տանջեցի զք, վասն յանդգնութեան իւրոյ, առ ոչ ինչ համարի զտանջանսն՝ և յառաջադէմ լինի 'ի յանդգնութեան իւրում։ այսպէս ցուցանէ 'ի համբերեալն 'ի բերայ, այնպէս չարաչար մարտնչին· մինչ զի և ոչ սուսերօք և բրօք կարեն նահանջել և բաժանիլ։ այսպէս են և այնոքիկ որք թէ և մահ դիպեսցի՝ 'ի կարծեաց իւրեանց ոչ շեղին, զմահ և զտանջանս արհամարհեն վասն յանդգնութեան իւրեանց· որպէս ասէ Յովսեպոս Պ· դպրութեան· Ժ· գլխոյն թէ, միանգամ հնազանդեալն՝ որ բազում ժամանակս հնազանդ դիցի իշխանութեան և լծընկեց լինիցի, նա չար մահուն ցանկացող, և ոչ ազատութեան սիրող երևի։ և Է· դպրութեան, Է գլուխ ասէ թէ, անպատշաճ է [illegible] մահասփիւռ ձակատիլ· զի որք յուսահատեալ 'ի կենաց, [illegible] ոչ զգուշանայն յարձակմունս ունին, և ոչ յԱծ երկնչին։ այսպէս և յանդգնաբար մեղանչօղքն զանձին և ձաղին, և 'ի յանդգնելոյ ոչ դադարին։ որոց յանդգնութեան քան զկրեալ տանջանսն չար և խստագոյն է, որ է խստասրտութեն իսն վատթարագոյն։ ուստի զխստասրտաց ասի թէ, Է խստասրտութեն իսն՝ որով մեղաւորն լինի իբր անզգայ, որ գթութեամբ ոչ կակղանայ· աղաչանօք ոչ շարժի· ողոքանօք ոչ քաղցրանայ· սպառնալեօք ոչ զարհուրի· բարերարութեամբ քարանայ· հարուածօք ոչ զարգանայ· զղջմամբ ոչ խորտակի· ըստ պատանալեաց ոչ խոնարհի· յԱծ ոչ երկնչի, և 'ի մարդկանէ ոչ ամաչէ։

✡ Ի [illegible]։) Ասա այսմ, զոր պաշտեն զիս։ վասն այսպիսի զբաղպաշտից՝ ասէ Եսայ· ա· 13։ խունկք ձեր պիղծ են, դշաբաթս ձեր և զօրն մեծ ոչ առնում յանձն, զնետեալն ձեր իբր գլխաւոր մարդոյ է· և հեղեալ արեանն խոզի յաւել թէ՝ ծնրադրութիւն ձեր· ծոմապահութիւն ձեր, ողորմութիւն, սաղմոսերգութիւն, աղօթքն, և այլքն որք են Այ պաշտմունք, ուրեմն ձեր և ընդունայն են բոլորքն։

✡ Ի [illegible]։) Զի կամ յողորմութիւն Այ լիովին յուսալով 'ի տիղմս մեղաց թաղիմ· և կամ յարդարութեան նորին նկատելով յուսահատիմ, որ երկուքն ևս մահացուցիչք են։

✡ [illegible]։) Այնքան թող ինձ զվերադրեցելոց պարտաւորութիւնս, և մի ունիցիս 'ի միտ առ ապայն զփոխարէնսն հատուցանելոյ դիտմամբ։

✡ (Գ) [illegible]։)

Այնքան ես գրեցի և պատկերակերպեցի զմեղս իմ, բայց քեզ առաւել կարելի է եղծել զգրեալս և ջնջել, քան թէ ինձ գրել

և վն այնորիկ առաւածս գրեցի (ասէ) եւ ոչ խայեցի ինձ, յաւելորդաւորս զիս պարտաւորելով. զի եթէ առաւածս չնչելով, յողորմելով ինձ առաւածելքս փառաւորեսցիս : որպ 'ի նոյն գլխոյ սակաւ ինչ ստորև ասէ թէ, [illegible]

կոչելոյս ' նորին մեծութիւն :

❁ [illegible] Զ ըստ Կրիմիտեսիոսի Խմանուանս [illegible] ' են Խ բարեխնամ կամացն , առ արտաքս ներգործութեանցն : Աստի թէ մեղաւորք ոչ լինեին' եւ ոչ Ա. Յ սոյն անուանս եդեալ լինէր : ու կայն ոչ Խմանուանն ներգործուեի երբ առ մեզ երևի , նոյնժամայն և զներգործութիւն Ա. Յ միայն վերադրելի է. այս թէ ոչ , եթէ չափաւոր և հոմանաւոր ստեղծուածք ոչ լինեին , Ա Յ ոչ ասիւր անձհուն և անչափ : և մի' ոք ասիցէ թէ , այսոքիկ ներքին կերպք , Ա. Յ բնութեան են . իսկ երկոցունց ասիլն' արտաքին : Ասեմ թէ և վն առ արտաքս ներգործութեանց եդեալ անուանքն' միշտ ասիլ պարտին զնմանէ . զոր օրինակ ստեղծող , ողորմած , արդար : Աստ որ Աթն Կիւրեղ գանձուց Է . գլուխ ասէ թէ , միշտ և ըստ բնութեան արարիչ է Ա Յ և հայր : և թէ ոք ասէ , եթէ բնութբ և միշտ արարիչ է Ա Յ , ուրեմն միշտ էին արարածքն : Ասելի է թէ , հուրն բնութբ ջերմ է , թէ և ջերմանալիք չիցեն : և մակացելիք ըստ [illegible] գոն որոց մակացութիւն' չևևս է պատահել : արդ' վն մեր երկոցունց [illegible] ասելն ոչ թէ նորապէս ներգործութեան երկայնամտութեան ստացար կամի ասել . այլ թէ յերկայնամտութեան յայտնեցար , և առ որս զերկայնամտութիւն ցուցեր , 'ի նոցանէ նորապէս կոչեցար , զոր բնութբ նոյնպէս էիրն : զի որպ ոչ ումեք անհաւատութեն' զԱ. Յ հաւատոյն խափանել կարէ (զոր Պօղոս ասէ թէ նա զինքն ուրանալ ոչ կարէ) այսպէս և երկայնամտելիքն թէ և չիցեն ' սակայն տուն են երկայնամիտ և ողորմած կոչիւր Ա Յ և էր , այսպէս մեղքն բնութբ ըստ ինքեան քաղցր է և կրական . թէ և ճաշակողք չիցեն , այլ միշտ գործով յայտնի անուանն , նորապէս կոչիլ ասի :

❁ Ողորմութիւն [illegible] . Յոբ . Թ . 16 :

Ուրանոր Յոբ' ոչ ասէ թէ , 'ի կարդալն ի մում ոչ լսես ինձ . այլ թէ' եթէ կարդացից և անսացէ չհաւատամ թէ' լուաւ իւ ինձ : սակայն Ա Յ լսել ասի , յորժամ կատարէ զխնդիր աղաչողին : եւ ոչ լսել ասի , յորժամ ոչ կատարէ :

և այս կամ վն թերահաւատութեան աղաչողին, և կամ զանօգուտս խնդրելոյն, որ ոչ խնդրողին օգտակար է, եւ ոչ Ա. Յ տալ վայելէ : այսպէս խնդրեաց Աբրահամ յԱ. Յ , խնայել սոդոմայեցւոց թէպէտ իւիք ի գտանիցին ոմանց արդարոց . և սակայն ոչ եղև լսելի, թէ և գտցին անդ ԺԻ մանաւանդ մանկունք : Այսպէս զի Ա Յ այն նախատեսութիւն' գիտէր եթէ առ այն այնպէս չար լինելոց , խնայեաց 'ինձ նախ քան զչարանալն նոցա բառնալով 'ի կենաց : այսպէս և Պաւղոսի ոչ լուաւ, որ աղաչէր վն մանկանն . 2 Թագ . ԺԲ . 16 : բայց վն մեղաց թողութեան աղաչողին' բազմիցս լսելի լինին խնդիրքն . եթէ պարզութբ միտաց , և յառաջադրութբ ոչ ևս մեղանչելոյ աղաչեսցեն : Իսկ թէ Յովսեայ ասաց ոչ լսել . այլ դարձուցանել զերեսս 'ի համբարձման ձեռաց , ստէս անդ պատասխան որ ասէ . զի ձեռք ձեր լի՛ք են արեամբ . Ա . 15 :

❁ Դ) Միում եղեալ բնութեան [illegible] մասնիչ եղէ ես ինձ , փակեցի ինձէն զդուռն կենացն ճարից , որպ զի դու առաւատապէս ինձ ողորմելով' կրկին փառօք մեծասցիս . որպ և առ Ա Ծ Ամենին ասէր · բարձրացի պատիւ քո ինև . և ցուցցի փրկութիւն քո . բայց ոչ կամակորութբ առնելի է . իբր այն թէ , որասցուք զչարն' զի եկեսցէ բարին : նմանապէս ոչ է պարտ կամակորութբ մեղանչել' թէ Ա Ծ փառաւորեսցի 'ի փրկելն, այս թէ 'ի տկարութե բնութեան անկանիլ դիպեսցի . զԱ Ծ աղաչելի է . յայտնել 'ի տկարութեն այնմիկ զիւրն զօրութի : զորօրինակ ոչ է պարտ առ 'ի հրաւիրել զբժիշկն, խոցել զինքն . զի նա բժշկելով փառաւորեսցի : այլ թէ յակամայ տկարութի ինչ դիպեսցի ' առ բժիշկն դիմելի է' զի ինքն ողջասցի . և բժիշկն փառաւորեսցի, պատճառաւ իմաստութեան և կարողութեան իւրոյ : այսպէս բորոտն և տեառնեանն յուսահատեալք 'ի բժշկաց ' միայն ասաց Տն մերոյ . Տր եթէ կամիս ' կարող ես զիս բժշկել : և միւսն ասաց 'ի միտս իւր հաւատամ թէ միայն 'ի հանդերձս նր մերձեցայց' փրկեցայց : այսպէս և 'ի հոգեկան տկարութե մինչ յայլոց հատանի յոյսն ' առ Ա Ծ դիմելի է . ցուցանելով թէ' յամենուստ փակեալ է ինձ ճարքն փրկութե , և միայն դու կարող ես թողուլ զմեղս : և այլքն յայտնիք են 'ի սոյն գլխոյ մինչ ցայն վայր որ ասէ :

❁ Զամենեցուն մեղս [illegible] . և այլն :) Այս զի զատ [illegible] սեփհականական մեղքն'իբր զգլուխ վերջակէտ 'ի

ջուր մկրտութեան ջախջախեցեր, և զերկրորդ-գլուխ նորին, զներգործեալն մեղս մաղձ կամ 'ի ծով ողորմութեան քո ընկղմես և չքացուցեալ բառնաս 'ի միջոյ՝ ոչ զմէգ յերեսաց արեգական և հողմոյ: կամ ոչ զշիթն և ոչ ինչ համարեալ կայծակ մի՝ յովկիանոս գթութեանդ ընկղմեալ:

✼ (Ե) Ա [illegible] և այլն:) Նահատակ զայն ճառս՝ ըստ կերպի · իբ · ձայնէին վերջաւորութեան, ուր բերանով ընթերցողացն՝ վա իւր աղօթել տայ: նմանապէս և սատ՝ առ Հայր Ած աղօթել տայ վա իւր: քան զի վա չարչարանաց միածնոյն՝ Հայրն Ած առաւել ողորմի աղաչողաց իւրոց, քան թէ յիշմամբ զքանչելեաց նորին, և այլոց բարերարութեանցն · զի և ինքն Քս 'ի Աւետարանն խնդրեաց զթողութիւն խաչահանաց իւրոց: և ըստ Պօղոսի, լսելի եղև առ լաւութեն: Եբր · Ե · Է:

✼ Ա [illegible]:) Լսելին, որ մեզ ուսոյց զշաւիղ խոնարհութեան՝ լինի անսպառ յիւրոցն պարտեաց:

✼ Որ [illegible]:) Լսելին, որ զպարծեն այս և հպարտութեան՝ 'ի ձեռն խոնարհին բանիցս հարթել մեզ ուսոյց, զերծեալ լեալ 'ի չար կապանաց մեղաց անցելոց՝ ներկայից և ապառնեաց:

✼ [illegible]:) Թուեալ է այն ճառս է 'ի դէմս Հօր Ած, և միոյ անձին երրորդութե ոչ ասի ըստ [illegible] հարցմանց · գ · հատորին · Ե · պրակն բայց ըստ որում Հայր Ած առաջին անձն է և սկիզբն 'ի յերրորդութե, ուր յիշի Հայրն՝ անդ են և Որդի, և Հոգին Սբ: ոչ մինչ պարունակորէն ասեմք ծով, [illegible] զաղբիւր և զգետ, յայտնի է յառաջացելսն: և զի առ արտաքս ներգործութի Սբ Երրորդութեն մի է: Իսկ բարեգործին և թողութե առ դիպելն է առ արտաքին գործ · վա որոյ ուր և յիշի մինն 'ի յանձանց՝ անդ են և երկուքն · և հակադարձեալ: և ըստ այսմ կերպի իմանալի է բանն Քի որ ասէ · որ առնէ զկամս Հօր իմոյ՝ և և Հայր առ նա եկեսցուք: և թէ ես 'ի Հօր իմում, և Հայր յիս է · իսկ ուր են Հայր և Որդի՝ անդ է և Հոգին Սբ: Ուստի մի ոք յոյժ [illegible] նիւթ առցէ արտատաճորելոյ զանուն Սբյ Աւգոստինոս, թէ ոչ է կարողութ զանազանել 'ի մէջ Երրորդութե՝ և միոյ անձին: զի և 'ի վերջաւորութիւն բանիցս [illegible] վարդապետաց՝ այսպիսիք բազումք գտանին: Իւ կ [illegible] կոչէ, ըզ լինելն որդւոյ լուսոյ և կամ զի 'ի ձեռն Թո-

ղութեն մեղաց, վերստին փայլի 'ի մեզ լուսաւորութիւն մկրտութե · զի Սբ Հոգին [illegible]տութեն լուսաւորութեն կոչէին:

Ընդդիմամարտ [illegible] այս [illegible] և [illegible]
Աստուծով [illegible]:

✼ (Ղ)

Ընդդէմ դիւական ջերմախտի հետևեցուցանէ աղօթքս՝ զայլ իմն աղօթ · որոյ ընթերցողն 'ի վա ջերմախտից՝ վերագրեցնել աղօթից կիրպիւնն՝ նախ պարտի զղջալ · և ապա թէ հանդիսանալ առ 'ի վանել զդևն Սբ ջերմախտին՝ որ ասի լուսնոտութի: զի 'ի նորանալ լուսնի՝ աշխատ առնէ դևն զախտացեալսն · զի հայհոյութի յարարիչն լուսնի վեր առաքել տայցէ, իբր թէ լուսնոյ նորանալն իցէ պատճառ ախտին: սակայն 'ի նորանալ լուսնի խոնաւութին 'ի գլխոյ [illegible] առնելով · և ինքն չար բէ հեմօթն թոյլատրութի Ած, նմին է 'ի դիւական տեղիս: զի զօրս Ած ծննդեան [illegible] զօրութեան 'ի չարաց [illegible] նոյնոյ [illegible] և որով Ած փրկէ, նա նովիմբ առաջնորդէ: Իսկ թէ 'ի ջերմախտից ոմանք են դիւահարք, և ոմանք են բնականք, [illegible]

✼ Հայր [illegible]:) Ծանիր զի թէպէտ Սբ Երրորդութեն մի միայն [illegible] է առ արտաքին գործս · սակայն [illegible] գործ[illegible] է կարողութե, և Որդւոյն և Հոգւոյն Սբ [illegible] · նմանապէս և [illegible] 'ի նմանէ [illegible]: վա այսորիկ թէպէտ [illegible] առ Հայր վերաբերեն վարդապետք · սակայն ոչ արտաքսելով զՈրդի և զՀոգին Սբ, 'ի նոյն արարչութե: այլ ասեն զՀայր [illegible] աղօթիցս · զի յիշմամբ չարչարանաց Որդւոյ նորա [illegible] դիւաց [illegible] է · զի ինքն Տրն ասաց · զոր ինչ խնդրիցէք յանուն Որդւոյ՝ 'ի Հօրէ տացէ ձեզ:

✼ Պ[illegible] Սրբոյ Հոգւոյն [illegible]:) Ծանիր զի է պատճառ արտաքին, և է պատճառ ներքին և բնութենական: պատճառ արտաքին է ոչ հիւանդութիւն, և [illegible] արհեստագործեցեալք յարհեստաւո-

րայ ։ Իսկ պատճառ նեղքին և բնական է, որ ծնանիլն ըստ նմին տեսակի ։ Ուրեմն որքանիցս պատճառ լսես զՀայր ՚Ի Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ. իմա՛ նեղքին և բնութենական կերպիւն և ոչ արտաքսապէս, որպ կարծեն այլքն արիոս. Եւնոմիոս և մակեդոն ։ այլև պատճառ անուանս՝ թուի թէ զնախկնուին ցուցանէ, սակայն համանգամայն է ընդ պատճառելոյն, որպ և առնչն՝ որպ գոյն է համանգամայն և վերաբերելի առ այլ ։ Իսկ նախկնուին ասի առ Հայրն՝ ըստ որում սկիզբն է Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ, այլ ոչ ժամանակաւ, զի որքան Հայրն Հայր՝ ընդ նմին և Որդին Որդի. նմանապէս և Սբ Հոգին ։ միայն թէ սոքա ՚ի նմանէ, և ոչ նա ՚ի սոցանէ. որ ըստ այսմ միայն պատճառ և սկիզբն ասի Հայր, և ոչ ժամանակաւ ։ Ուստի ասէր Նազիանզն Գրիգոր թէ, եթէ ըս կիզբն ասես Որդւոյ՝ անսկիզբն ասեմ ըզ Հայր. զի մի՛ իմասցիս թէ, Հայր սկիզբն է սկըզբն Որդւոյ, ժամանակաւ որ սկիզբն է. զի ՚ի կողմանէ ժամանակի՝ անըսկզբնաբար Որդի սկսեալ է ՚ի Հօրէ ։ որպ թէ արեգական՝ եթէ լինէր յաւէտ տեսական՝ լինէր և ճառագայթն ընդ նմին յաւիտենական. այլ Հայր յաւիտենական է, նմանապէս և Որդին և Հոգին Սուրբ ։ Ուստի ոմանք և պատճառաւոր բառքս՝ մեկնուին կարօտելով, ուր և յիշեսցին՝ պարտին իմանալ ըստ նեղքին սկզբնաւորութեան և պատճառութեան ։ այլ մեր վարդապետքն՝ առաւել փախչին ՚ի սկիզբն բառէն, քան ՚ի պատճառ բառէն ։ ուստի յերգս շարականին վասն Հոգւոյն Սրբոյ ասի առանց սկզբաբանին, ոչ սկսեալ և ոչ դադարեալ ։ և Սբ Գրիգոր մերձ վախճանի սոյն գլխոյս ասէ. այլ զանսկիզբն բանդ անձնաւոր, ընդ անժամանակ Հօր փառաւորեմք ։ որ ոչ թէ ըստ յառաջագայութեան անսկիզբն ասէ (զի անծնելութիւն և անսկզբնականութիւն ՚ի Սբ Երրորդութեան՝ միայն Հօր ծանօթութիւն է) այլ անսկիզբն (ասէ) զորդին, արտաքսելով ՚ի ժամանակական սկսանելութենէ ։

✡ Չեւորեալ ըլլալու ենթադրել մարմնական բանդ ենչեցիցր ։) Բանզի մեղքն ոչ միայն յաւիտենական պատժոց՝ այլև ժամանակաւորաց պատճառ լինին ։ Ուստի փրկիչն զորս գիւտէր ՚ի մեղաց հիւանդացեալս, նախ զպատճառն հիւանդութեան զմեղսն թողոյր. և ապա թէ զպատճառելի հիւանդութիւն բժշկէր ։ Նմանապէս և դիւական չերմ ախտն՝ երբեմն ընդ մեղաց ներասմուտանէ. և այս կամ վասն գործողին՝ զնոյն գործօղն յլկելով ։ Եկյամ վն գործողին զայլս, որպ վն մեղաց զորդ լին ։ և ծանիր թէ չերմից ոմն է ՚ի մեղաց, և ոմն ՚ի բնութէ ։ զի եթէ բնութիւն ոչ ունի զհակնեցուցանս և զպատահմամբ առանց այնը ախտն չերմանն՝ է վերաբերել ՚ի մեղաց ։ և յորժամ ունի զբնութենական պատահաւորն և զհակառակն առ տկարութին ինչ է բնական ։ զի ոչ եմ տկարութի և չերմ ախտ պատճառի ՚ի մեղաց. ապա թէ ոչ, տկարութին միշտ լինէր գերբնական, և մանկունքն վն ոչ ունելոյ զմեղս՝ ոչ եին հիւանդանալոց ։ և բազմիցս դեղքն մասանէն յարդարոն՝ Թոյլտուութեան ԱՅ, զի մի՛ առաւելութիւն շնորհացն ԱՅ հպարտասցին. այլ խայթիւն այնուէիկ խոնարհեսցին ։ Իսկ թէ այս աղօթս կարէ բժշկել և զորս ՚ի բնական պատճառաց խոթացեալքն են չերմ ախտիւ ։ Ասելի է թէ՝ որպս ՚ի Քն ոչ միայն զորս ՚ի մեղաց խօթացեալք էին կարէր բժշկել՝ այլև որք ՚ի բնական պատճառաց. որպ յայտ է ՚ի ծնէ կուրէն ։ որ ոչ վն մեղաց իւրոց կուրացեալ էր, և ոչ վն մեղաց հօր և մօր իւրոյ ։ այսպէս և զայս աղօթս չերմեռանդ գաբար ըն թերցողքն, և սիրով և հաւատով խօթացեալ տեսողքն ՚ի լսելն և յընթեռնուլն բըժշկին ։ քանզի արդիւնք ՍԲց, ոչ կայանայ միայն առ տկարութիւնս որք արտաքոյ բնական պատճառաց տկարանան. այլև որք ՚ի բնական պատճառաց ։ Ուրեմն ըստ որպէսութեան բժշկողին. և բժշկեցելոյն հաւատոյն՝ լինին և բժշկութիւնքն ։

✡ Որով զգածեալ դիւրին է ըստ ընդունաւորս հասարակաց ։)

Մն փոխանակ արեան անբանից՝ որ յամէ ամի հեղանէին վն ներեան քահանայապետին. և վն ժղվրդեան. Քն միանգամ ՚ի վախճան յաւիտենից (Մն ՚ի վերջին օրինաց) զենաւ պատրգ Հօր ԱՅ, և զմեզ հաշտեալ մեղաց ՚ի մշտնջենաւորս. Եբր. Թ. 11. 24. ուրեմն նոյն արեան հեղմամբ միածնի քոյ Հայր երկնաւոր, փախիցէ այսն չար ՚ի ծառայէս քումմէ. որպս երբեմն և կոտորող հրեշտակն՝ յարենէ գառանցն ՚ի յեգիպտոս զենեցելոց ։

✡ Պատշաճաւորն խոնարհութեան՝ աղօթեցելոցս դիւրահասելի ։) Աղօթողաց խոնարհութիւն կոչէ ըզ Սուրբ պատարագն. և զհեղումն արեանն Քրիստոսի ՚ի Խաչին ։ որ յիրաւի գոլով այս խորհուրդս անհուն սիրոյ և խոնար

Հուն գործ է պատկառելի դիմաց, և սար
սափելի հրեշտակաց. որպէս և Մոկեթերանն ա
սէ. ա. Հասարի մեկնութեն Յովհաննու. Խոս
տանի յորդորականս թէ, սոսկալի է արդարև
խորհուրդ եկեղեցւոյ, սոսկալի է Ճշմարիտ
սեղանն, յորոյ վր մատուցանի. սմա առաջի
անկանին վերինն զօրութիւնքն՝ տեսանելով զգե
ղեցկութի հոսանացն, զի քան զմեղ նք մօտ
են ի սեղանն՝ և տեսանեն զլուսայն զօրու
թիւն։ Իսկ թէ հրեշտակքն սոսկան (որոց
թիւն հեղմամբ արեանն Քրի լնանելի էր.
և պատահական փառաց արժանաւորին զի
է հարսանիս գառին, ապա որչափ ևս ա
ռաւել զարհուրելի է դիմաց որով Տէրն
առաւ էառ զդժոխս և քակեաց փնոցին ամ
րութին։ զի ո՞վ ոք տեսեալ զսուր մի որով եր
բեմն խոցեալ իցէ, և ոչ փշաքաղեսցի սոս
կացմամբ, որպէս ասէ Մոկեթերանն ՝ի Ճառս
Մովսէսին։ ուրեմն և դեռ մեծ ցմամբ սրբնն
Քրի՝ իբր սուր սրաքաւ խոցին և փախուստ
տան որպէս և Սբ Վարդապետս զկնի ասէ թէ,
[illegible]
[illegible]. և այլն։ Իսկ որ ի բնութիւն տպե
ցեալ է, ի բնութիւն ընթեռնլի է։
✿ [illegible]
[illegible]
[illegible] Մովսէսին, [illegible]
ցէ նորին։) Հեղուին է բևեռել. իսկ
[illegible]՝ են բևեռքն, զորս [illegible]
կոչէ։ զի բանական հոգին Քրի 'ի մարմինսն
(թէպէտ կամաւ նորին) բայց բևեռօք բա
ժանեցաւ։ Իսկ [illegible] կոչէ զՄէջ. զի
և աշտարակն քաղաքի շինեալ լինի 'ի
յամրութի քաղաքի, և Սբ Մովսէս է ամրութի
քաղաքի եկեղեցւոյ։ սա է աշտարակն հզօր
յերեսաց թշնամւոյ։ Ըստ բևեռք [illegible]՝ չեն
սոսկ որ ոչ թէ ձեռամբ կնոջ միոյ, այլ
ձեռամբն Քրի բեկտորն անկեալ ի Սբ գրոց
խոցն չափաչափից։ բեկտորն 'ի յաշ[illegible]
կէ ձգեալ, է հոգին Քրի, մի չէ 'ի դժոխս
անքակտանելի լուծութեն իջեալ, որք այժ 'ի
յաշտարակ Մովսէսին էին յուսացեալ՝ զօրենն
'ի ձեռաց սատանայի ազատեաց. Դատ. Թ. ԾԱ։
Իսկ [illegible] նորին ասելն է, իբր թէ, ցան ես
ցի սիրտ նորին. այլ զի սաստ ջախջախելով զմար
մնական սիրտ, զօրութ կամի ցուցանել։
Իսկ թէ [illegible] բաժանմամբ առցի իբր
թէ. [illegible] նորին, յայնժամ այսպէս
իմանի. այսինքն ցան լիցի սրտի նորին։ զի
Մովսէս է ան ժխկելի ցան սրտի ջուրն սա
տանայի, որով միանգամ խոցեցաւ, և յաւէր

տեսանէ այլ ոչ ևս բժշկի։
✿ [illegible]
[illegible] կոչէ զգեղարդն երկաթեան
զոր Մովսէս Խորենացի գթերան սլաքն թե
կոչէ. ուստի զ[illegible] նետին սլաքն կոչէ
երեք թևեան. ա. դպրութ. Ժ. գլուխ. ու
րեմն այն տիգաւն և գեղարդեամբն՝ որով
[illegible]
[illegible]
զի նա խոկզգումնէ մարդասպան էր, և նա
խանձու նորին եմուտ մահ յաշխարհ։ Իսկ
[illegible] վէր կոչէ զխոցուած կողին համան
տութե խոցուածոց ձեռացն և ոտիցն։ Սա
տի և փրկչի՝ զխոցուածս ձեռացն Թովմ
մայի առաց մատամբն շօշափել. իսկ զխոց
ուած կողին՝ որ տիգաւն բացաւ՝ ձեռամբն
առաց շօշափել. տես Յովհ. Ի. 26։ յորմէ ե
րևի թէ որքան մեծ էր խոցուած տիգին,
որ զբոլոր ձեռն եմուծ [illegible]. Իսկ որ
ասէ [illegible] ոչ է իմանալի զբա
կան մահուանէն, զի նա ոչ ունի զմարմին
որով մեռանիլ կարասցէ այլ զմեղսն թու
լանալն 'ի զօրութե կոչէ սատակումն նորին։
✿ [illegible]
[illegible]) Թէպէտ ասա
ոչ ինչ գոյ մեկնելի. բայց [illegible] ամանց ար
տադրելի է զբանն ինչ որք ասեն թէ՝ Քրս
ոչ էառ զհոգի՝ այլ [illegible] հոգւոյ և թէ հո
գին Քրի ոչ է իմա որպէս իմեք՝ որ կոչի 'ի Սբ
գրոց անձն. և թէ ոչ ունէր զգործ բանակն
հոգւոյ։ որոց պատճառքն ծնեալ են 'ի մնուտ
կեղծ հօրութե, իբր թէ՝ թէ վերագրեցելոց
ներհակքն իցեն 'ի հոգին [illegible] ասել
'ի նմա զերկու անձն։ Այսպէս գ[illegible] որ պատ
Ճառ [illegible] այնպէս ասէ այն կայանալ առ այն՝
զի յԱստուածն Քրի վերաբերեսցեն զչարչա
րանսն։ որոց ընդդէմ Սախ ասեմ թէ՝ Քրս
էառ զամենայն որ 'ի մարդս՝ Ճշմարտապէս և ոչ
կարծեօք, բ. [illegible] հանդամանացն։ Իսկ
մարդս ճշմարտապէս [illegible] հոգւով և մար
մնով և բանն Աստծ եղև Ճշմարտապէս մարդ.
ուրեմն ունէր զհոգին բանական։ Երկրորդ՝
յիմրութի է ասել իբր ունէք ունել զյատկու
թիւն՝ և ոչ ունել զէութիւն, որպէս թէ ասել
զհուրն ջերմ և չոր և ոչ ունել զէութի հրոյ։
և կամ թէ մարմինն Քրի ունի զյատկութիւն
և ոչ զէութիւն։ Իսկ Քրս ունէր զյատկութիւն
մտաւոր և բանական հոգւոյ, որպիսի է զայրա
նալն, ցասնուլն, զարմանալն, տրտմիլն և
խռովիլն. ուրեմն ունէր ճշմարտապէս զհոգին
բանական։ ուստի 'ի վր այն բանին Սբ[illegible]

կոյ, հոգիս յօժար է, բայց մարմինս տկար. ասէ Նարսեղ երանելի վարդապետն մեր՝ ձեռն կոչեցեալ թէ, յորժամ դուք երկնչիք, ոչ հոգին որ 'ի ձեզ է երկնչի, այլ տկարութիւն մարմնոյ ձերոյ. զի մարդ ես 'ի մահուանէ երկնչէր, եթէ ոչ զի զերկիւղն մեր մահկանացու մարմնոյ զոր զգեցաւ՝ յայտ առնել կամէր ։ և յետ սակաւուց ասէ, և զի ասաց. հոգիս յօժար է, եցոյց եթէ՝ մեք եմ մարմնով և հոգւով. և յայտնեաց մեզ, հոգեկանաց և մարմնականաց ։ Չորրորդ՝ եթէ Քրիստոս ոչ ունէր զկատարեալ հոգի բանական, որ է ձեւ մարմնոյ, (որով և մարդն ասի մարդ միաւորութեամբ մարմնոյն) ոչ ասի ճշմարտապէս մարդ, ոչ ունելով զձեւակ մարմնոյ. և ոչ ունելով զձեւակ մարմնոյ՝ անասուն ասի քան թէ մարդ ։ այլ Քրիստոս որքան Աստուած է ըստ Աստուածութեան, այնքան և մարդ է ըստ մարդկութեան ։ այլ ըստ Աստուածութեան կատարեալ է, ուրեմն և ըստ մարդկութեան ։ միայն զանազանութիւն է, զի ըստ Աստուածութեան անձն է. և ոչ ըստ մարդկութեան՝ եթէ ոչ անձամբ բանին անձնաւորեալ ։ այլ թէ Քրիստոս ոչ ունէր զկատարեալ հոգի բանական, ոչ ասէր մեզ Յիսուս. զի՞ խնդրէք զիս սպանանել զմարդ. և թէ, ընդ այն զի՞ զմարմնոյն զի որդի մարդոյ է ։ այլ որպէս անհոգի մարմին ծնողին ոչ ասի մարդածին, այլ մարմնածին. այսպէս և Քրիստոս եթէ ոչ ունէր զկատարեալ բանական հոգի, կամ ոչ ասիւր մարդ, և կամ անկատար մարդ կոչիւր, որ երկոքեանքն են սուտք ։ զի ըստ Աստուածութեան, եթէ կէսն անկատար բնութեան՝ զկէսն էառ, այլ զի բոլորն անկատ..., զբոլորն էառ, զի բոլորն զբոլորն կեցուսցէ ։ Հինգերորդ՝ վկայութիւն սուրբ գրոց յայտ է, զի ունէր Քրիստոս զբանական հոգի, և նոյն հոգին համանունաբար անձն կոչիւր ։ զի զոր Դաւիթ ասէ 'ի դիմաց Քրիստոսի, ոչ թողցես զանձն իմ 'ի դժոխս. Սաղմ. ԺԵ. 10 ։ Գործ. Բ. 31. ասաց Պետրոս, զի ոչ թողաւ հոգի նորա 'ի դժոխս ։ որով քանզի լուծնին թիւր խորհուրդք ոմանց. որք յանձն առնուն փախչել ասել հոգւոյն Քրիստոսի. և ահա 'ի սուրբ գիրս՝ անձն և հոգի ասելն 'ի բազում տեղիս մի և նոյն է ։ զի թէ անձն անունս զկատարեալ էնթադրութիւն. և զայս ինչ յառաջացեալ նշանակէր համդերձ պատահմամբք՝ ոչ էր պարտ ասել 'ի Քրիստոս. բայց ըստ որում թէպէտ նշանակէ զայս ինչ, այլ ոչ զկատարեալ էնթադրութիւն որպէս 'ի հրեշտակս, ոչ ինչ խոտելի է անձն ասել ։ և զի այս ինչ երկու կերպիւ առեալ լինի ։ առաջին կերպիւ է այս ինչ, որ կարէ ինքեան կեալ. Երկրորդ կերպիւ է այս ինչ, որ ունի կատարեալ բնութիւն տեսակի իմիք ։ ուստի ձեռն կարէ ասիլ այս ինչ առաջին կերպիւն, այլ ոչ երկրորդ կերպիւն. զի է ինքեամբ կայացեալ ընդունակ պատահմանց, այլ ոչ ունի զկատարեալ բնութիւն տեսակի ։ այսպէս հոգի բանականն՝ գոլով մասն մարդկային տեսակի, կարէ այս ինչ ասիլ, առաջին կերպիւն. (քանզի թէ ինքնակայ), այլ ոչ երկրորդ կերպիւն. զի ըստ այնմ բաղադրեալն 'ի հոգւոյ և 'ի մարմնոյ ասի այս ինչ, որպէս ասէ Աքուինացին 'ի գիրս Հոգւոյ. Բ. պրակին ։ Իսկ զանազանութիւն առ մեզ և առ Քրիստոս է. զի 'ի մեզ 'ի միաւորութենէ հոգւոյ և մարմնոյ՝ լինի անձն անհատացեալ մարդկային բնութեան. այլ 'ի Քրիստոս լինի կատարեալ մարդկային բնութիւն. այլ ոչ անձն, զի նախ քան զմի աւուրին իւրեանց՝ յանձն բանին համանգամայն միաւորեցան. զրկելով 'ի բնականն անձնաւորութենէ իւրեանց, բանին անձամբ անձնաւորելովք ։ Դարձեալ ասաց Քրիստոս. իշխանութիւն ունիմ դնել զանձն իմ, և իշխանութիւն ունիմ առնուլ զնա ։ և զայս Սբն Նարսեղ ընդդէմ ապօլինարի, և կնէ 'ի վերայ բանական հոգւոյն Քրիստոսի մինչ ասաց ապօլինար թէ փոխանակ հոգւոյ էր բանն, ասաց Նարսեղ. իսկ ո՞ էր որ ասէրն. զանձն իմ ոչ ոք բառնայ յինէն ։ յոր ժամ կամիմ դնեմ զնա, և յորժամ կամիմ առնում զնա ։ բա՞նն՝ թէ մարմինն. ասաց ապօլինար, բանն ։ ասաց Նարսեղ. և զո՞ր ասէր՝ զոր ունէրն՝ թէ զոր ոչն ունէր ։ ասաց ապօլինար. զմարդկային կենացն ասէր ։ ասաց Նարսեղ. և կարելի՞ է զմարդկային կենս գոլ առանց մերձաւորութեան անձին ։ և յասելն ապօլինարի թէ՝ մարմնով երևեցաւ անտեսանելին ։ ասաց Նարսեղ արդ՝ որպէս մարմնոյն երևելին նոյնպէս և անձին շրջելն ։ և անկելի է բնութեան անտեսանելւոյն տեսանիլ՝ եթէ ոչ միացցի 'ի մարմին, որ կարէն երևելի լինիլ ։ և անկարելի է բնութեան անշարժարելւոյն շարժիլ և շրջիլ ընդ մարդկան՝ ոչ միացեալ 'ի մարմին անձնաւորի ։ Իսկ մարմին անձնաւոր հոգի ունել է, և այլն. և Սբն Սոկրատէս 'ի վերայ առաջարկեալ բանին ասէ այն որ միայն Տէր էր զանձն իւր թողուլ՝ յայտ է զի և անդրէն առնուլ զնա տէր էր միևնոյն իշխանութեամբ ։ ասասցէ ուրեմն ապօլինար թէ Քրիստոս աստուածային անձինն խօսի, և ոչ վասն բանականին հոգւոյն ։ զի որպէս կարէր Քրիստոս զԱստուածային անձն իւր թողուլ յինքենէ և բաժանել, և

դարձեալ յարուք գալ 'ի միաւորութի՛։ որ այսպէս բանն է՝ քակտիչ բոլորի անօրէնութե, և 'ս չարադ այն. քանն զառաջնոյն ապրողինարի. զի նա թէ ազմիտ ունել Ք՛ի ուրացաւ, սակայն զԱ՛ծութի՛ն անբաժանելի պահեաց 'ի մարմնոյն ։ Իսկ վերնադ այն կարծիքն՝ զԱ՛ծուն եւ յայտ է թէ ՝ քակել ջանայ 'ի մարմնոյն, զի զբանն այն զոր ասաց Տէրն թէ՝ իշխանութի ունիմ դնել զանձն իմ և առնուլ իմնայ 'ի վր Ա՛ծայնոյ անձին։ Որձ՛լ ասաց Տրն 'ի վր Աստծոյ. Հայր 'ի ձեռս քո աւանդեմ զհոգի իմ. ուրանօր Ք՛ս ոչ խոստեցաւ պլաբանօրէն վն հոգւոց մարդկան, զի աւ ան Ա՛ծ եւ տարանելեցին. և զայս իբրև ասաց՝ արձակեաց զհոգին։ ասասցէ ուրեմն թէ՝ հոգին անդ զԱ՛ծութի նշանակէ։ Եւ կամ թէ՝ յորժամ հոգի ն՛ր էր 'ի ձեռս Հօր, ոչ կարէր առնել և կրել։ առնել՝ որպ իմանալ և ճանաչել և տեսանել զԱ՛ծութի։ և կրել՝ որպ ուրախանալ և բերկրել։ և կամ թէ՝ ոչ կարէր միաւորեալ Ա՛ծութե ներգործել 'ի դժոխս. և կամ ասել բանտարգելոցն թէ, ելէք. և որք 'ի խաւարի էք յայտնեցարուք։ Իսկ թէ ճշմարտապս Ք՛ս ոչ զմեզ ունէր բանին հոգի, ոչ անդ այ ոչ զյարալէզ ազեղ ջերմեռանդք այլ դյուք և էուք միաւոր և իմացական. Ա՛քո ընացին մարդեղուե. ն. գլխոյ. յերրորդ խնդրոյ եղբայեցաւ առնել յօգուտ տինչոսէ ասէ թէ՝ պատմէ աւետարանն թէ՝ զարմացաւ Յ՛ս, բարկացաւ, տրտմեցաւ և քաղցեաւ։ որք ամէն ցուցանեն ունել նմա ճշմարիտ հոգի։ ոպ յայնմանէ որ ելեր, նըն ջեաց. և վաստակեցաւ, ցուցանի նմա ունել ճշմարիտ մարդկայն մարմին ։ ապա թէ այսպէս վեր ածիցեն առ նմանութի ոպ 'ի հըն կանոնաւ, կործանեցի հաւատ աւետարանն պատմութեն. զի այլ ինչ է որ մարդարէօրէն պատմի 'ի յօրինակս. և այլ ինչ է որ ըս յաւետարանաց գրել լինի յաւետարանչացն պատմողաբար ։ Երկրորդ զի նախասացել մոլորութեն՝ պակասեցուցանէ զօգուտ միաւորութեն. որ է ազատութի մարդոյն, զի ոպ առարկէ (Յովհ) եթէ Որդին Ա՛Յ առեալ զմարմին, և զանց արար զհոգւովն. կամ գիտեր զնա անմեղ, ոչ կարծեաց կարօտանալ ապեղանեաց. և կամ համարելով զնա օտար յինքենէ, ոչ պարգևեց նմա զբարերարութի փրկութեն։ կամ ենթադրելով բոլորովին անբժշկելի, ոչ կարաց առողջացուցանել զնա։ կամ իբրև անարգ իմն, և յոչ ինչ պէտս ա ռնուրդ երևեալ 'ի բաց ընկէց զնա։ երկուքն

'ի սոցանէ են հայհոյականք ընդդէմ Ա՛Յ. քանզի որպ ասէր եթէ բժշկել ոչ կարաց զյուսացեալն ։ և կամ որպ ամցն է Ա՛Ծ՝ եթէ ոչ նա արար զհոգիս մեր ։ Իսկ յայլ երկու սեանն՝ 'ի միոն պատճառ հոգւոյն ոչ լինի զիտացել, 'ի միւսն ընունայն էր արդիւնն. կամ համարելի եթէ իմանայր զպատճառ հոգւոյն, որ զնա հմտացեալ ունակութք պատրաստեալ բանականութեն առ 'ի ընդունել զօրէնս ջանայ որոշել 'ի կամակոր յանցուածոյ մեղացն ։ կամ որպ ծանեաւ զարգուածականութի նր, որ արտաքսեա ազնուականութեն ասէ խոտել։ եթէ 'ի սկիզբն նայեսցիս՝ պատուականադոյն է գոյացութի հոգւոյն, եթէ 'ի մեղս յանցուածոցն՝ վն իմացականութեն չարադոյն է պատճառն ։ Իսկ ես գիտեմ զՔ՛ս կատարեալ իմաստութի, և ամենազօրութ գոլ զնա ոչ եմ յերկբայս։ որոց անընդունելի զլուծանդոյն և զընդունականն խոհեմութե՝ ոչ քամահեաց ։ Իսկ երկրորդին էառ զայն՝ որ կարի իմն էր խոցոտեալ ։ Ընդերորդ Ք՛ի ունելն զճշմարիտ բանական հոգի՝ է 'ի հաւատորութէ. զի մարմին և այլ մասունք մարդոյն՝ հոգւովն վերձակակ ցին տեսակին. ուստի ընդ հեռանալ հոգւոյն՝ ոչ է մարդ, ոչ մարմին, և ոչ ոսկր, եթէ ոչ համանունաբար։ Իսկ Ք՛ս ունէր զճշմարիտ մարմին և ոսկերս, և այնք ոչ էին մարմին և ոսկերք անասնոց. այլ ճշմարտութբ մարդացելոյ Ա՛նին Ա՛Յ ։ Իսկ եթէ այսոցիկ ճշմարտութեց հակառակն ասէ թէ՝ Ք՛ս ունէր հոգիաւորութի և ոչ գոյութի հոգւոյ, այս է առասպել ամ առասպելեաց. զի որպ ունի զկենդանութի՝ մինչ ոչ ունի զկեանս ։ և որպ ունի զհոգիաւորութի մինչ ոչ ունի զգոյութի հոգւոյ ։ զի հոգին պարզէ, և բարձմամբ գոյութե նր, բառնի ամ ինչ որ 'ի նմին ։ և որպ կարէ կեալ բարձմամբ ինքեան։ Իսկ թէ ասիցէ ոպ մի ան պատահմունքն հացին և գինւոյն, նմանապս և գոյութի հոգւոյն բառնի. և միայ հոգևորութի իմն ։ Ասեմ թէ անդ գոյութի հացին և գինւոյն փոխարկին և պատահմունքն ընդունին կարողութեն Ա՛Յ՝ զի ոչ են նոյն այլ են պատահմունք մարմնոյ և արեան Ք՛ի. այլ հացին էին՝ և գոյափոխութբ հացին և գինւոյն 'ի մարմին և յարիւն Ք՛ի՝ առանց ենթակայի մնացին պատահմունքն 'ի կախ։ Իսկ աստ ոչ լինի անդրադարձափոխութի՝ այլ անքակ միաւորութի միայն. թէպէտ բարձրադոյնքն ասասցեն մարդոյն՝ և նոյն ասաս գոյնքն Ա՛Յ բանին՝ վն միութե անձնին ։ Որձ՛լ եթէ գոյացանն տե

սակ մարդոյ է բանականն հոգին, ուրեմն բազմ
մամբ նորին գոյութեան՝ ապականի տեսակն.
և ըստ այսմ Քսի ոչ ունելով զտեսակ մարդոյ,
ոչ ես սահմանեալ լինի գոլ բանական կեն
դանի, այլ հոմանունաբար մարդ ասի: Իսկ
Քսի որ փաղանունաբեր Յծ է եուբ. Նմա
նապէս եկերել մարդ է: Այլ զի մարդկային
հոգին միաւորի ընդ մարմնոյն որպէս տեսակ.
եւս նմա զգոյն պարզաբար, և անկարելի է
ի մարդ գոլ այլ տեսակ արտաքոյ իմացական
հոգւոյն: Իսկ եթէ տեսակ հոգւոյս է իմա
ցական, և է գոյութի նմին, անկար է բաժանել
գոյութեն՝ և մնալ իմացմանն: որ եթէ կա
րելի լինէր բաժանմամբ գոյութեն՝ մնալ հո
գևորութի նորին, հոգին Քսի լինէր անմիտ և
անգոյ ըստ ապողինարի: Եցերորդ՝ որո
շել հոգին իմանայ զանջատել գոյացութեան,
որ մեծատան հոգին զԼազարոսին, եզի՞ բ
րահամու: և իմանալն է գործ իմացականին.
իսկ ապողինար ասէ թէ, Քսի հոգին ոչ առ
նէ և ոչ կրէ. և որ զայս ասէ՝ կեղծաւորի և
օխալի. զի առնել և կրել ասելով, իմանայ
անձն կոչել. և ցուցաք թէ հոգին ըստ ինքեան
ոչ է անձն կոչել. այլ է այս ինչ, որպէս ձեռն
ի մարմնի, որ թէպէտ ըստ ինքեան առնել ունի
և կրել, այլ ոչ է անձն: այսպէս և հոգին բա
ժանեալ ի մարմնոյ՝ թէպէտ ունի առնել,
որ իմանալ և կրել. որ ցաւել, ուրախանալ
և տրտմել. սակայն ոչ որ անձն կոչել: արդ՝
թէ յետ բաժանման հոգւոյն մեծատանն ի
մարմնոյն կարէր առնել, որպէս ճանաչել և խնա
նալ զհոգին Աբրահամու և Ղազարու: և կա
րաց կրել այրեցմամբ հրոյ: և թէ Քսի հոգին՝
առնել ոչ ունէր (որպէս ճանաչել և խնամել: և կրել՝
որպէս էր զմայլել Յծ այսն տեսութեն՝ գո
լով անբաժանելաբար առ նա միաւորեալ
որպէս յառաջն) հոգին մեծատանն լինէր պատ
ուականագոյն քան զհոգին Քսի: Իօթներորդ՝
որ զայս ասէ՝ կամի ասել. և անձնարին վար
կանի թէ հոգին գոլով ըստ ինքեան կատարեալ
(զոր կոչել անձն կարծէ խաբեալ յանձն
անուանէ) իմիաւորիլ ընդ անձին բանին լինի
ցի մասն Քսի, իբր թէ յերկուց կատարելոց՝
ոչ լինի մի կատարել: և թէ հոգին անձն կոչե
լով՝ և բանն Յծ անձն՝ միաւորութի լինի
յերկուց անձանց: Այլ թէ անձն ասելով՝
ոչ է այնպէս որ նշանակեսցէ զկատարել բնութի
տեսակի, այլ ըստ որում է այս ինչ. որպէս ձեռն
ի մարմնի ասացաւ ի վեր անդր յերրորդ
հաստատութեն: Իսկ թէ յերկուց կատարելոց՝
լինի մի կատարել անշփոթ՝ ասէ Սբն Գրիգոր
Նիւսացին բանաւն գրքոյն. Ք. Գ. մերձ՝ ի վերջն
թէ՝ բանն Յծ միաւորեալ՝ մնաց անշփոթ և
անայլայլելի. ոչ ըստ անձին (որպէս հոգւոյ) եղանա
կի. քանզի նա ի բաղկացելոցն գոլով՝ թուի
և ախտակից լինել ընդ իւրում մարմնոյն, է
երբեք զի և ըմբռնել և ըմբռնիլ: Իսկ Յծն
բան, ոչ ինչ ինքն ի միաւորութենն. որ առ մար
մինն և անձն (որպէս առ հոգին) այլայլեալ. և
ոչ ընդունակ եղեալ նորա տկարութեն, այլ հա
ղորդեցուցեալ զնորա իւրոյն Յծութեն՝ լինի նո
քօք մի, մնացեալ որ ինչ էր և նախ քան զմի
աւորիլն: Որ իմն է եղանակս այս խառն
ման և միաւորութեան, ներխառնի եմնոյ յամե
նայնսին անխառն և անշփոթ և անապական
և անփոխադրելի: ոչ ախտակից եղեալ, այլ
գործակից միայն. ոչ ապականակից և այլայ
լակից, այլ ի միասին աճեցելոց, նա ոչ
նուաղեալ ի նոցանէ առ ի միաւորել անփոփո
խելի և անշփոթելի: վս զի և մաքրապէս ըստ
այլայլութե անընդունակ է: վկայ այսոցիկ է
պորփիւրոս հակառակ Քսի զիւրն շարժեալ
լեզուն, զի հզօր են թշնամեաց վս մեր վկայ
ութիք, և ոչ մի ընդդիմաբանութի ունելով:
այս պորփիւրիոս յերկրորդ բանին շարխա
նիցն խնդրեսցաց գրէ այսպէս, ոչ է ասել
թէ անհնարին է եուն իմիք առեալ լինել
ի լրումն այլ էութե, և լինել մասն էութե,
մնալով ըստ իւրոյն բնութե մի. յետ լ[illegible] զ
միւսն էութի ընդ այլում լինելոյն. և զիւրն
ամբողջ պահելով և զմեծագունութիւն իւր
ոչ փոփոխեալ, այլ փոփոխեալ զմիւսն յորս լի
նիցին յիւր ներգործութին մերձաւորութբ. և
այլն: և ընդ Նարսեհ ընդդէմ ապողինարի, որ
ասաց թէ՝ յերկուց կատարելոց՝ մի կատա
րեալ ոչ լինի, ասաց Նարսեհ. առ մարդ
կան արդեօք անկարելի լինել, բայց Յծ
կարելի. որոյ ընդդէմ թէպէտ պորփիւրի
վկայութին բաւական էր, սակայն նա որ զայս
պիսիս ասէ. զներհական ասացելոցս Սբն
Գրիգորի Նիւսացւոյն ջատագովէ: զի այն
քան խստագոյն միաւորութի ասէ եղեալ
անդ, մինչ զի և յԱծութիւն կրեալ Քսի զչար
չարանսն իմանայ: զորոյ ընդդէմ ջատագո
վէ հաւատն, և մեք ազգաց Հարք և Սբ
դասպետք: Իսկ որ զԱծութի բանին զգայա
կից լեալ (ասէ) չարչարանաց ամենևին ընդ
դէմ է հաւատոյ և սբց հարց: քանզի սբն
Աթանասիոս ասէ թէ՝ ոչ ինչ կրելով ի գե
րալրութին իւր յան բարբառելոյն թափմա
նէ: և Ամբրոսիոս. է. կաթուղիկեայց մեկնու
ի վեր Ա Պետրոսի Ա: առ այն թէ՝ Քսի չարչա

ընըն մարմնով. առեալ ՚ի Սբն Աթանասէ ասէ. վնայ որ առաքելն ոչ ասաց Աստուածն չարչարիլ, Քս վն մեր՝ այլ մարմնով, զի մի՛ իւրական բնութ բանն ինչ ասիցի, այլ մարմնոյն իւրականն բնութեն չարչարանքն ծանիցի։ և Կիւրղ ասէ ընդ Աթանասի. եթէ այլում էր մարմինն՝ այլում ասելի էր զչարչարանսն. ապա թէ բանին է մարմինն՝ (վասն զի բանն մարմին եղև) հարկ է զմարմնոյն կիրսն՝ ասել նմա, որում և մարմինն է։ քանզի որում ասի կիրք դտեպարտիլն՝ գանահարիլն՝ խաչն՝ մահն, սմա ասին ուղղութ և չնորհ։ և՛ի նմին Կիւրղէ առել ասէ. ոչ ապա ուրեմն հարկ է իմանալ զբանն Աստուծոյ. որ եղեւն վն մեր մարմնով կամաւորապս չարչարել. քանզի և այսպ մկրտեցաք ՚ի մահ նր ծանուցել զնոյն գոլ Որդի Աստուծոյ, և զԱստուածն անչարչար և չարչարեալ մարմնով վն մեր։ և պարապմանց Է. գլ ասէ թէ, զգայակից լինի վն միաւորութեն որ ՚ի նմայն հոգին, բայց հաղորդակից և ոչ ըստ միոյ եղանակի։ և եզերելով ասէ թէ, իսկ ՚ի վր Աստուծոյ բանին՝ զգայակից լինիլ տառջանաց՝ անտեղի է ասելն. քանզի անչարչարելի է Աստուածութիւն, և ոչ է ՚ի մէնջ. այլ միաւորեցաւ ընդ մարմնոյն, հոգի ունողին զբանականն չարչարելով անչարչարաբար. և ապականել ոչ Աստուծոյ՝ զմարմնոյն ակարութիւն. և իւրացուցանէր զայս՝ որպէս իւրոյ մարմնոյ։ և ՚ի ․ԻԵ․ գլուխ ասէ թէ՝ յինքն առեալ զորս իւրոյն մարմնոյ. վն անպատմելի միաւորութեն. և յացելոյ անչարչարելի յիւր բնութիւն. քանզի անչարչարելի է Աստուածութիւն։ և Սբն Գրիգոր Տաթևացին ՚ի մեկնութ. Է գլխոյ պրպմանց ասէ թէ՝ ինքն Աստուած չարչարի անչարչարաբար, ինքն մեռանի անմահաբար։ զորօրինակ հուր ընդ երկաթոյ միաւորեալ կրէ զչարչարանս անչարչարաբար։ և ՚ի վր այնմ թէ՝ գիտակ էր ՚ի նմա եղելոցն՝ ասէ Տաթևացին. գիտակ էր և ոչ զգայակից, որպէս հոգին մարդոյ իմացական զօրութեն՝ պարզապս գիտակ է եղելոցն. իսկ զգայական զօրութեն՝ ընդ զգալի իրս խառնելով զգայ։ նմանապս բանն Աստուած միաւորեալ ՚ի մարմնի, մարմնով կրէր զչարչարանսն. և հոգւովն զգայակից լինէր. իսկ Աստուածութեն իւրով՝ գիտակ էր նմ եղելոցն։ և Անաքսիմոս յԱստուածաբանէն առեալ ասէ. չարչարի ընդ մարմնոյ՝ անչարչարելի ըստ Աստուածութեն։ և Սբն Գրիգոր վկայասէրն ՚ի թղթոյն զոր գրեց առ միջագետս աշորւոց ձեռամբ եղբօր իւրոյ սրբոյն Սերգիսի. առ նոսին՝ ուրոց ոմանք զԱստուածութիւն և ոմանք

զմարդկութիւն ասէին չարչարեալ. զորս համոզէ ասելով թէ, չարչարանքն այնքան հեռի են յԱստուածային բնութենէն՝ մինչ զի թէ և կամիցի չարչարիլ ոչ կարէ։ և զայլսն տես անդ։ և Սբն Ներսէս Շնորհալին՝ ՚ի մէջ Հյ որդի գրքոյն ՚ի բազում տեղիս ասէ. զի անմահ բնութն իւրով ոչ մահացաւ, այլ իմով մարմնով մեռաւ մահկանացուաւ։ և օրինակաւ ասէ թէ, որպս և հուր ընդ երկաթոյ, տանջի ուռամբ հարկանելոյ։ Իսկ թէ օրինակաւ կամիս իմանալ՝ լուր։ զորօրինակ հոգին ՚ի բորոտել մարմնի, ոչ բորոտի։ և Աստուած ՚ի չարչարելի մարմնոջ՝ ընդ բնութ ոչ չարչարի։ և որպս արեգակն ՚ի վր փայտի ծագել, կացնաւ հատանի փայտն, և ոչ հատանի արեգակն։ խնծորն հատանի դանակաւ, և ոչ հատանի հոտն՝ և ոչ ինչ կրէ։ նոյնպէս բանն Աստուած ՚ի մարմնի իւրում կրէ զկիրսն, և ոչ յԱստուածութիւն իւր։ Դարձել որպս սպիտակ կտաւն՝ թէ և ՚ի ծովէ կնս պտուկցի՝ սպիտակութիւն ոչ ինչ կրէ. թէպէտ ասի թէ, սպիտակ կտաւն գզեցաւ։ այսպէս Աստուած ասի չարչարել՝ կրելով ոչ յիւր բնութիւն այլ ՚ի բնութ միաւորեցելոյ մարմնոյ իւրում։ Դարձել որպս ջուր լցել ՚ի վր հրացեալ երկաթոյ, հուրն շիջանի՝ և երկաթն ոչ ինչ կրէ. թէպէտ երկաթն ասի ցրտանալ, այսպէս ասէ Դամասկ ԿԶ․ գլ յԱստուածաբանութ իւրոյ։ Դարձել որպս թագաւորին քարտէզ մի գրեալ մինչ պատռեսցի, ոչ բանն որ ՚ի վր քարտիզին ասի պատռիլ՝ թէ և ասասցի վն պատառողին զբանն թագաւորին պատռել։ այսպս ասէ Թովմաս աքուինացին. ԽԵ. գլուխ մարդեղութեն Ք․Ի․ ԺԲ. ինդիրն յերրորդ լուծմանն թէ, հրէայք ոչ խաչեցին զմարդ սոսկ, այլ յանդգնեցան յԱստուած։ քանզի թէ որպս իշխան որ խոսեսցի զբանն, և զնոյնն արասցէ գրել ՚ի քարտիզի՝ և առաքել ՚ի քաղաքս, և անիծապանդ որք պատառեսցէ զքարտէզն զայն, ածեալ լինի ՚ի վճիռ մահու։ ոչ իբր պատառող քարտիզին, այլ պատռող կայսերական բանին։ ապա ուրեմն ոչ անհոգացցի հրէայն իբր խաչող սոսկ մարդոյ, վն զի զոր տեսանէր ՚ի նմա՝ էր իբր քարտէզ. իսկ որ թաքուցեալն էր ՚ի նմա՝ էր կայսերական բան ծնեալ ՚ի բնութենէ, և ոչ արտաբերեալ լեզուաւ։ Իսկ Սբն Կիւրեղ երկուց հաւուց նմանեցուցանէ. մինն զենել յօրինակ մարդկութեն, և միւսն կենդանի յօրինակ անմահ Աստուածութեն։ սակայն երկու հաւոքն մի իմանար (ասէ) երկու որդիութ։ տես պարապմանց ․ԻԵ․ գլ։ և զի ասացաք թէ՝ ապողինար

վն ողորմին զկատարեալ հոգի ոչ ասէ առնելով
մին . զի Ա՛ծ Տուլին վեր հանցէ զշնորհսն :
ոնս վն սիրելիկ զի՞նչ ասէ վկայութեամբն , ԷԸ
գեմ միջնորդութեանց Ա՛ծ այլանէն առ կըր
գանս : զի եթէ առանց հոգւոյ էր քանսն
զայս և որդեգրութեան ասելն , զի Ա՛ծութիւն
զչարչարանսն ընդունէր . այլ ՚ի չարչարակից զմարմ
մին զայն և զչարչարեալ . ապա եթէ հոգև
որ . և եթէ իմանալի . զի անկ և մարդ . զի ոչ
անմիա կենդանի է մարդն . և հարկաւոր է
զձեռն մարդոյ զոլ և զխորհրդեանն . իսկ զշունչն
ձեռն . կամ զարչոյ . կամ զայլ ուրուք անմր
ասցի : և յետ ասկաւ սուց ասէ . Ա՛ծութիւն
համրերջ մարմնով միայն՝ ոչ է մարդ . այլև
ոչ հոգին միայն . և ոչ երկոքին առանց մը
տացն . որք եւմանաւանդ մտաց պահեն զղ
մարդն . և մեծագոյն զԱ՛ծուլին : Վասն լ
միայն ընկալ Ա՛ծութեան ասէ . Ա՛ծու
թիւն ոչ նստի . վն զի հոգին է Ա՛ծ . և անշար
չարելի և անպայման : վն զի զմարմինն խոս
տացելն հրեշտակըն թէ այնու վն իւրումն մարմ
նոյ՝ իւր նմին Ա՛ծ ասաց կերցէն , ասելոյն ան
կոչարար և թարց զգայութեան ;) Վերջեալ ասէ
զոսք զգայութեանն . զի մի մարդոյ ուրոյ
ցէք զչարչարութեան և զՍատն . զատմնահեն
բնութիւն ասէք ընդունիլ ՚ի մահու ահէ , զոր
եւ ոչ դևք ժառանգն ասել . և ոչ որ ՚ի չար
հերձուածողացն՝ քայց միայն արիոս : անիծ
եալ և զաղյալ :

(Արիոսը Ձեռնոց անէծքն խաչուելեան .)
Իմս և զայս ոչ բնութն Ա՛ծութեան , այլ մարմ
նոյ ; ասացին թէ վն հոգւոյն ասէ Պետրոս
Գործ . Բ . 24 Թէ , ոչ էր մարթ ընդունիլ նմա
՚ի մահուանէ , քանզի անմահ աստուածութիւն
նէր ոչ կարէր մեռանիլ . այլ և նաև ՚ի մեղաց ,
ոչ գալ մեռանել զանմահ ինքեան . այլ ծած
կեալ ՚ի հող ապականի : Իսկ զի այս վերջին
խոնարհութն զոյց էր մարմնացելոյն Բանին խոն
նարհել ՚ի սերտ երկրի : այսու խոնարհութն
Երրորդ միաւորութն (ասէ՝ չարչարանն ՚ի յան
դունդս դժոխոց ոչ սաւղեցաւ :

* Իսկ ըմբռնել զսպառապէն հոգւոյն և այլն :
Ասաց զոր ՚ի Սատանայ զայրով մեծամտութ դրա
ժամ Սատանայն զնա վերստին որպէս անդ ժառանգ
կերպին : զի այլ ձեռնել խայծիւն զկալ թէ
կլանէ , և ընդունել մեռանելոյ . այսպէս և Տէր
՚ի կարծիս Սատանայ , զմարմինն առաջ խայծ ,
զոր ոչ դիմանալով չարին զծածկեալ Ա՛ծու
թիւն կլանել , և ընդունելով վերստին որպէս .
Իսկ հետևապէս ելեր կորեան զՍատանայ և զչարչա
րանս : զի չարչարանաց Բանի , մեզ կենաց

պատճառ եղև : որպէս և ՚ի յարութիւն ՚ի վերայ
կենացն ընդոյն՝ նորոգեալ պարգևաց :

* Ի փառս որ Հօրն ողորմութեան և այլն :)
Ասելովն զայս բժշկեցաւ , և զգիտելն հայրա
ծութիւն ՚ի ծառայիցս քո , ՚ի փառս ողորմութ
քոյ . և ՚ի զովութիւն Որդւոյդ , և Հոգւոյդ
Սբ խոստովանիմք . զի քո ողորմութեամբ՝ զօ
րութիւն է Որդւոյ քոյ , և Հոգւոյդ Սբ :

* Սա զդէմքն ինքն ասաց զօրութիւն ուրախ զնիոսացն ,
[illegible] խորհրդական խոստովանութեան :) Ասա քանզի
մանն որ ասէ Սարգիս . թէ զՀօր եւ զՈրդւոյ
և զՀոգւոյն Սբոյ իմանայ , թէ ոչ ասէ և
այլևս , այս է անուանք միայն ասել ըստ
սաբելի , այլ ասէ զմիւսանն . այլ յատուկ
և որոշ դաւանիմք զերեք անձնեայ Տէրու
թիւն և զմի Աստուածութիւն և այլն : Այսպէս գիտե
լի է , զի մի խորհրդական խոստովանութիւն կոչէ ըղ
միութիւն Աստուածութեան , և յայն միութեան որ երեք
անձնեայ Տէրութ խոստովանիմք (ասէ) ոչ
սոսկ անուամբ այլ զայտէր . որ ասէր թէ ,
մի և նոյն անձն՝ երբեմն Հայր կոչի . եր
բեմն Որդի . և երբեմն Հոգի Սբ : այլ այլ
զանուանս յատուկ՝ նմանիս և դիմաց որո
շեալ և զանազանեալ խոստովանիմք : զի ա
սեմք զԱծ մի այլ ոչ ՚ի միասա երից անձանց .
և ասեմք երիս անձինս . այլ ոչ ՚ի միասա միութե
նաև զի փրկիչն որ ասաց թէ , ես և Հայր մի
եմք . ես՝ և Հայրն՝ են՝ այլ և այլ անձինք . իսկ
հաւանեալ մին , առ էութն նոցին վերաբերի .
և ոչ առ անձանց միութին , այլ երեք սաբելը
ուսուցին այն մին՝ խորհրդական խոստովանութ ունի .
զի վերաբերի առ միութն Աստուածութեան : Իսկ որ
ասէ . ես՝ և Հայր՝ եկեալ՝ եմք , վերաբերի առ
անձանց բազմութին . որ ոչ սոսկ անուանական
շնորհիւ իմանի . այլ ասի . Սաբելի . Պետրոս . Գրի
գոր , որ մի այլ անձինն յատկացուցիչք են .
այլ եւս՝ և Հայրն՝ ոչ են այլ այլ . զի այլ և
այլ անձինս նշանակեն : այլ և ՚ի հետևեալսն
ասէ թէ , այլ զանակիզն բանդ ԷԸ անժամա
մանակ կը Հօր փառաւոր երեմք : զոր այս մեկնու
թիւն տես սոյն գլխոյ . ԽԷ . համարին մէջն ՚ի
վերայ , պատճառ որդւոյ հայրութեան :

* Ի Աստուծոյ հարցեալ նիւ զըսկզբան գործոց
առաքելութեան :) Զի Աստուած առ երկրին Հաւա
տոր և հայր է . և ոչ միայն պակաս քան զնա
կոչեն . և երկուքն առաւել քան զնա զի
պարզ գոլով Աստուածութ՝ բոլորն է ՚ի միում և
բոլորն յերկոսեանսն . և բոլորն առ երիսն
զօրք և հաւասար , ըստ օրինակի հոգւոյ .
որ բոլորն է ՚ի բոլորի և բոլորն յիւրաքանչիւր
իւր մասանց :

ԳԼՈՒԽ ՔՍԱՆ ԵՒ ԻՆՆԵՐՈՐԴ:

Այս ճառս է ի դէմս Սիրոյ · որպէս ի սոյն ճառս խօսի ընդ Կորնթացիս եւ ցուցանէ թէ, եթէ մեծ [illegible]

✵ ԲԱՆ ✵ ա

ԶՈՂՋՈՅՆ ԶՕՐՆ ԹՈՂՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՑԵՐ ՓՐԿԱՐԱՆ·

✵ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✵

Զի ասաց Տէրն, Վեց օր է յորս արժան է գործել, եկայք բժշկեցարուք յայնս, եւ մի՛ յաւուր շաբաթու: զի ո՞մ ժամանակ տանել յԼ.Յ, է յարմար առ փրկաւէտ գործս. եւ առ հոգեւոր զբաղմունս՝ միայն վ[ա]ն զչար գործելոյ՝ ոչ է սահմանեալ ժամանակ ինչ յԼ.Յ: ուստի ցուցանէ որ շաբաթն ՚ի պատուէր էր, ասաց Տէրն · առաւել պարտ է ՚ի շաբաթու զբարիս գործել · Մատ. ԺԲ. 12: Իսկ որով հետեւ զբոլոր օրն՝ թողութեան ցուցեր փրկարան, համարեա՛ թէ, իբր օր մի է իմ բոլոր կեանքս · վ[ա]ն որոյ աղաչեմ (ասէ) զի թողցես եւ ինձ զպարտիս մեղաց իմոց ՚ի յաւուրեայ կեանս իմ:

✵ ([illegible]) Զի զոր ասաց թէ՝ չամ է աւուրն չար իւր, դու ասէ զօրն ՚ի չար գործելոյ՝ փոխարկեցեր ՚ի գործել զբարիս: եւ զի հրեայք լուծմամբ շաբաթուն կարծէին զնա ոչ եկեալ յԾակոյս կողմանէ · զի ասէին, ոչ է այրն այն յԼ.Յ · զի ոչ պահէ զշաբաթս: Իսկ ինքն զօրն շաբաթու, առնելով ասաց յԼ.Յ · ոչ ՚ի գործել զչարիս · այլ մանաւանդ (քան յայլ աւուրս) առ ՚ի գործել զբարիս: [illegible] դատարկութեան · զի դատարկութիւն է մայր ա[մենայն] մեղաց: Իսկ [illegible] ասէ զայն զոր Տէրն ասաց առ ոմանս · զի՞ կայք աստ զօրս ցերեկ դատարկ · եւ նոքա ասացին · զի ոչ ոք կալաւ զմեզ ՚ի վարձու · եւ ասաց՝ գնացէք եւ դուք յայգին իմ · եւ որ ինչ արժան իցէ տաց ձեզ: որ այս էր մեծ [illegible] · զի խոստացմամբ վարձուց, թեթեւանան ծանրութիւնք աշխատանաց: Մատ. Ի 6:

✵ ([illegible]) [illegible] կողոպտեցեալս՝ ծածուցն կոչման · զի մեղօքն կողոպտէ ՚ի շնորհականաց · իսկ դու (ասէ) եղ[եւ] ծածման եղեր ինձ, եւ զ[illegible] ինձ զգեցուցեր ՚ի ձեռն մկրտութեան · [illegible], որք ՚ի Քս մկրտեցայք զՔս զգեցեալ էք: եւ կամ թէ, ես որ կողոպտեցի գտայ ՚ի շնորհաց, դու վ[ա]ն իմ եղ[եւ] թափեալ կոչեցար, առ ՚ի [illegible] զմեղս իմ ծածկեալ եւ [illegible] արժանի առնել:

✵ (Է) Մեղանչէ չենուոց չեանեց, և չարէն տատանոց և այլն։) Ամն անգամ Ձ, առնէ · դ·Ձ· և չորս անգամ Ժ, լինի խ· և զուրոյն դ·Ճղ։ որ եօթանասանեկի է լինին · որով մեղուցեալ եղբօրն թողուլ հրամայեց Տրն առ Պետրոս ։ որ թէ մարդ մարդոյ այնքանիցս թէ և յանցուցին մեղիցէ, (և կամ թէ քանիցս անգամ) թողուլ պարտի առնել, ապա դու որ Ած ես, և առաւել գիտես զտկարութ սահակին բնութես մերոյ · որչափ ևս առաւել յաճախութբ թողուս, և թողլոց ես աղաչողացն քոց։ որ քոյդ շնորհածաւալութն առաւել է, քան զաղերսն մեղաւորացս։ զի սակաւ աղաչեն զքեզ · և բազում շնորհես , իբր թէ փող մի խնդրեն · կշռոյք մի շնորհես, ոպ յայտ է 'ի քանքարաչափ ծառիցն · որոց զմինն մի Ժ քանքարաց կացուցեր 'ի վր Ժ քաղաքաց · և զմիւսն վր Ե քանքրց, 'ի վր Ե քաղաքաց · ղուկ ԺԹ· 16։ Իսկ եթէ զիմ թշուառութն, և զքո փրկչեղութն առ միմեանս համեմատեսցէ · (որ դու ստեղծօղ ես, և ես հող եմ · և անթիւ մեղաց պարտաւոր) չիւրէի անքաւ, և անհետազօտելի մնաս։ զի 'ի ծովու են ձանապարհք քո · և շաւիղք քո 'ի ջուրս բազումս · և հետք քո ոչ երևին ըստ Դաւթի։ Ողորմութ մեծութ քոյ' է անհուն· նմպս և ողորմութ քո անչափ է։ ըստ այնմ, ըստ անուան քոյ, սոյնպս և օրհնութ քո ։ զի եթէ իմ թշուառութս դ Ճղ անգամ յանցուցին թողուլ շնորհել հրամայեցեր եղբօրն յանցանաց · ուրեմն դու անհամեմատ օրէն շնորհելոց ես ինձ ըստ մեծութ քոյ ։ զի ողորմութ քո առաւել է քան զքաղցրութ աստեղաց , և քան զչափանդատ և մանրամաղ փոշիս 'ի յօդս · յորոց խառնացուցեալ զպատակ երկրի կառուցեր · ըստ զհողայն դառնամ։ որ եթէ ինձ (սակ) եօթանասանեկի է շնորհել և թողուլ հրամայեցեր զյանցանս եղբօրն · ուրեմն դու քան զքաղցրութ աստեղաց , և քան զշ մնդավոս փոշեաց որ 'ի յօդս, առաւել և բազմ ունիս զգթութ ողորմութ 'ի ներել և 'ի թողուլ զմեղացելոց։ և առաւել նուաղեն բազմ թէ ք աստեղաց, և չափմանդաք 'ի յօդս · քան զոր ինձ հրամայեցեր թուով դ Ճ և ինըսնից ներել եղբօրն սխալանաց ։ և սակայն որ առիս բազում թուէ, դու անչափ ողորմութեդ, այլ քան սակաւութբ ներելոյս կամեցար զիս քեզ աշակերտել , և քում ողորմութեդ հաղորդակցել, և քեզ նմանեցուցանել։

✵ Իհա ծանուցեալ և ընկղեալ · և այլն ։) Աւդքն 'ի ծագիլ լուսոյ ողորմութեդ, ոպ մուրէ խնչ և խաւար, ծածկեցաւ յանցանքն

իմ։ զի ոպ 'ի ծագել արեգական խաւարն հալածի · նմնպս և 'ի ծագել ողորմութեդ խաւար մեղաց իմոց ։ որպս և յայլ ուր ասէ թէ, որև ծագել անսատուածոր նշուլից ողորմութ քոյ փառաց հալածն մեղք · և այլն։

✵ Զ) Լուսաւորս ես կէրք բնութենց · և այլն ։) ըստ 'ի հնարկաց կերեց բնութ յայտնի լինի սխալականութն իմ · որ 'ի դղջմանէս յայտնի երևի թէ՝ ենկամուտք են յանցանքն մեր ։ Ասէ թէ ասիցես, Որոտջին և Մեղասպիդայ և Աղախինառեմ 'ի քարողութն Տրն ոչ զղջացան · զոր նմանէ է ասցիքն զղջացան քարոզութեն Յովնանու։ Ասեմ թէ, կամայ թէ յակամայ, անհնարէ առ դիւզի մարդ զղջման · Եմ թէ կմաէ ասուա եկամ թէ յակամյ անդեն 'ի դժոխս իջ, առ նեղութ անձանց իւրենց յոգւոց հանիցեն · Իմաս · Ե · 3 ։ քանզի ասա ոչ խոսի զարդանաւոր ապաշխարութ որ լինի սիրովն Այ· և կամ ծառայութն և վարձկնկս երկիւղիւ · այլ հարկաւոր, իբր թէ բնութս մարդկայն առ գևան հմեմալ (թէ և անարդիւն կերպիւ) սակայն միշտ գտաւէ և դատանի զղջացող թէ վր Այ, և թէ յահէ տանջանաց, և թէ յուղ վարձուց, և թէ վր աստակութ դժոխսյն տանջանացն։ Ասէ վինկ անց թէ, ո՞ ոչ իմէդն է մեղաւ և ոչ զղջացաւ, ոչ կիշելով զդևս, զի նք ոչ իւրեք կերպիւ զղջան 'ի չարեց իւրենց։

✵ Ահա [illegible] ցենցում ։) Ակատէ 'ի համան որ տեսանելով զԱմուրթէքէ 'ի դուռն Արտաշիսի նախանձէր ։ Եսթ · Ե · 13 ։ թէպետ նա ոչ էր յափշտակող փնց։ նր։ բայց Ամա առաւել պշարեցաւ · յորժամ ետես զԱմ [illegible] որ յափշտակեաց զԱստակոր · թէ պէտ երկուցն ևս հաստակացեր այր ։ պյսպէս և Ասա տեսանելով զՕգար իբր տիկնացեալ որդեծնութե · 'ի բաց վարել ետ զնա Աբրահամու Իսմայելիւ ։ և սոյն յապագայ փառս Աստծոյ նկատելով մարդեղութ Ասա ին Այ յազգէ նր · և թէ զտեղին իւր սեփհականելոց էր հողածինն այն , մախացել կացմեաց զորոգայթ ստից նորա · և լսելով թէ, յաւուր որում ուտիցէք 'ի ծառ այ · գիտեն մահու մեռանիցիք · Չանեաց զայն ձաշակել տալ · ոպ զի մահացուցեալ զնա բարձցէր 'ի կենաց · և յապագայ բարեաց մարդեղութեն քն։ Այսի և վր Տիտոսի թէ մինչ լուաւ որ հայրն իւր Ա եսպիանոս կայսր եղև · յառաւել ուրախութն հիւանդցաւ · և բարեկամք նր զարթուցին զմինն յատ լինց նր 'ի փծու-

նացն

նից. եւ բազմեցուցին 'ի գաւառս նր՟. որ 'ի տեսա
նելն զնա 'ի փառս իւր, յա՟ռ՟ եւ տրտմութեն
նոյնժամայն առողջացաւ: Ահա 'ի նախնումն
մեծ չարժի մարդ, յորժամ զտրուկն տեսա
նէ 'ի փառս իւր: Իսկ աստ բարոյականս,
տրուկ է մարմինն՝ եւ Յովսէփ է հոգին. եւ յայն
փառսն՝ որ հոգին պարտ էր լինել՝ մեծա
պէս գժուժկալի զանարգ մարմինն 'ի փառս
իւր տեսանելով, եկատարի բանն Սողոմո
նի Ժող. Ժ. 7: ուր ասէ, տեսի զծառայս
հեծեալս 'ի ձիս, եւ զիշխանս զի գնային իբ
րեւ զծառայս յերկրի:

☀Ո՞վ [illegible] (Սովոր է բաժանել 'ի հաղորդակ
ցութե եկեղեցւոյ եւ խորհրդոց նր՟. իսկ աստ
նզովել զինքն նեղապէս առեալ է բաժա
նել զինքն յինքենէ սպանմամբ, զոր Պաւլիթ
փիլիսոփայն. 9. գլուխ 'ի գիրքն սահմանաց
ասէ թէ, առ 'ի կեալ 'ի կենցաղս՝ կամ լաւ.
կամ յոռի. եւ կամ միջակ եղանակաւ լինի:
Որդ 'յորժամ ոք 'ի լաւութեն կամ 'ի միջա
կութեն գոլով. եւ տեսանէ զինքն 'ի յոռեն առ
տամիտել, յիրաւի 'ի բաց բառնայ զինքն:
Ահա այս է զինքն նզովել ըստ Պողոս փիլիսո
փայից: Այլ աստ նզովելն է, զինքն անի
ծաբանել: այսպէս ասի թէ գայր մինչ
վաստակեալ իշխանապետի յոգնի եւ ոչ կա
րէ ընթանալ, սկսանի զօտս իւր խածա
տել զի ժրացուսցէ:

☀Ո՞վ [illegible] (Որոց ուխտք՝ է Ը՟ Սկիզբ" 'ի նեռքոյ սպիտակ
ալեացն՝ ունել զմիտս մանկանն. եւ մանկունք Էր
խնեչանալ, կամ յասելն եւ կմ՟ 'ի գործելն,
որ ոչ յարմարի սպիտակացեալ ալեաց: եւ թէ
յուսմքէ յանդիմանեսցի՝ զալիսն 'ի մէջ բե
րէ ջատագով: Այսց ըստ դէմ նմա բարուոք
ասեն գուեհիկքն թէ՝ 'իմորւ ացդ չես ամա
չեր. որ յայնժամ պարտ էր զինքն ձաղել: այսպէ
ս՟ հայրն Մինկոս քամելով զմծղուկ մի գնա
ցել եմուտ 'իշամբս եղեգանց, որ գոռեիք եւ
պխծակք զմարմինն կլծեցին: Ահա ձաղել
զինքն: Իսկ օրէնկ՟ յամօթ ալեց իւրենց գոր
ծեցին ծերքն Շուշանայ եւ ո՛չ ամաչեցին:

☀Ո՞վ [illegible] (Ըստ պատկառելի անուամբ
իմն զա՟մ ամօթալի գործ ան: եւ կամ զհպումն
'ի պատկառելիսն՝ որ արգիլեալ է կրօնաւո
րաց մերոց 'ի ժամու կարեց բնութե, որոյ հը
պօղն իբր կանոնազանց՝ զօրն այն անիծանէ:
եւ կամ որ արտաքոյ հարկի կարեաց բնութե
հպի վս՟ հեշտութեան. ո՛չ զօրն, այլ զշար

գործն հեշտութե անիծանելոց է:

☀Ո՞վ [illegible] (Պաւղոսի ասէ զխորհրդական մեղսն՝
որոյ առ 'ի քաւութի բաւական է կատարեալ
եւ կամ անկատար զղջումն. զոր խորովումն
սրտի կոչէ: Պաւղոսի՝ գողոսի ասէ ծածուկ
եւ թիւր խորհրդոցն, զոր Պաւլիթ խնդրէր
սրբել զինքն յայնցանէ ասելով. 'ի գաղտնեաց
իմոց ս՟բ արա զիս Տր՟: Այսց թէ վս՟ էր մահ
խնդրելի է վս՟ ծածուկ խորհրդոցն: Ասելի
է թէ, զի մի՛ երկարութե՟ ժամանակի, գոր
ծով յառաջ եկեսցեն թիւրաբար մտաբե
րեալքն: Իսկ զծածուկսն նկատել եւ մահ
անձին խնդրելն է, վս՟ գործեցելոց եւ ծա
ծուկ մնացելոցն մեղաց: բայց առաւել
քան զմահ անձին խնդրելն՝ լաւագոյն է
զզղջալն եւ ապաշխարելն: Պաւրձլ՝ վս՟ ծած
կեցելոց զմահ խնդրելն է, ըստ Յովնան նկա
տելով զծածուկ ողորմութե գտստանն Ա՟Յ՟.
մահ խնդրեց անձին իւրոյ: եւ Սաւուղ զի մի՛
անկանիցէր 'ի ձեռս այլազգեաց, նկատմամբ
ապաւինեաց, զինքնայական մահ խնդրեաց:
1 Թագ. Է. 4: եւ Յովն. Դ. 3:

☀Ո՞վ [illegible] (Այսինքն, ո՞վ ոք երեւ
ակայագոյն 'ի միտս իւր զպատկառելիսն (եւ
մտօքն խնամով խորհեցաւ 'ի չարիս, գտա
նել զոչ գործեցել տեսակս եւ զկերպս մե
ղաց) եւ ոչ կորացաւ, եւ խոնարհեցաւ ե
րեսօք. ըստ կայէն, եւ աքայաբ. Ծնն. Դ. 5:
3 Թագ. Իա. 28: եւ կամ զանհրեւոյթ գա
տաստանեն Ա՟Յ՟ ասէ:

☀Ո՞վ [illegible] (Մինչեւ հնոց ասէ զըստ
գտանս խղճի մտաց՝ զոր մարդ զկնի գոր
ծելոյ մեղացն տապի եւ այրի ներքսապէս:
այսպէս կայէն 'ի խղճէ հարեալ ասէր, գի
տեմ՝ զի եթէ հանես զիս յերեսաց քոց, եւ
եղէց երերեալ եւ տատանել. ամ՟ որ գտանի
ցէ զիս, սպանցէ զիս: եւ ղամէքք ասէր, այր
սպանի 'ի վէրս իմ. եւ երիտասարդ 'ի հարուածս
իմ. եթէ 'ի կայենէ եօթն պատիժք, 'ի ղամե
քայ եօթանասնեկի եօթն խնդրեսցին:
Իւ՟ անտիոքոս մերձ սատակման ժամուն,
'ի խղճէ հարեալ ասաց. պա՛րտ եւ պատշա՛ճ
է հնազանդ լինել Ա՟Յ՟. եւ մի՛ 'ի մարմինս
մահկանացուս Աստուածակերպ օրինակ
բարձրանալ: 2 Մնկաբ. Թ. 12: եւ արխ
տաբուլոս վասն սպանման եղբօր իւրոյ
անտիգոնեայ ասաց թէ, արդ՛արեւ ոչ էր
ակնունել, եթէ գործք անօրէնութեանց

խնդ

իմոց ծածկեալ իցեն յամենայնի Ա.Ծ լու-
սոյն · զի արդարութ փրկէ ժխնդիր անպարտ
արեան ընտանեաց զիս հալածէ · ով մար
մին վատթար և ամբարիշտ . մինչև յերբ ըզ
դատապարտեալ հոգիս վն մոր և եղբօրս ընդ
քեզ ունիցիս· մինչև յերբ սակաւ առ սա
կաւ զարիւնն իմ հեղլից վն նց· զբովանդակն
'ի միասին առցեն , զի մի' զկատարածն կե
նաց իմոց , բախտն ծաղր առնիցէ : Յովսէ
պոս.ա դպրութ, Գ գլ: այսպէս խարն հերովդէս
վն Յովհաննու մկրտչի սպանմանն խղճահա
րեալ, ըսելով զոգջախշելիս Աստի առաց ,
նա է Յովհաննէս մկրտիչ, նա յարեաւ 'ի
մեռելոց · և վն այնորիկ զօրութիւնք լինին նո
րաւ : տես ուրեմն թէ ընդ միոյանն հեշ
տութ 'որպիսի հուր ծնցի խղճմտանաց բոր
բոքի : այսպէս տնտեսն համարելով զպակա
սութիւնս , ասաց· գիտեմ զի Տրն իմ հանէ
յինէն զտնտեսութիւն իմ և այլն · և մեծա
տունն 'ի դժոխս ասէր առ Աբրահամ· ա
ռաքեա զՂազար 'ի տուն հօր իմոյ առ հինգ
եղբարսն իմ, որպ զի տացէ նց վկայութիւն · զի
մի և նոքա գայցեն առ այս տեղի տանջա
նաց : Նաբուգոդ ասէր ուրեմն ուր Պոլիգարք
Պղպղ թէ , 'ի մէջ ամենայն բազմապատիկ վրէժ
տայն հոգւոյ , և անթիւ նեղութեանց և տան
ջանաց , ոչ գոյ մեծագոյն նեղութիւն քան
պղծութեան չար խղճի մտաց:

* Ո՞վ [illegible]
[illegible]) Ով ոք զմահացուցիչ թոյնս եարբ
և ոչ պապակեցաւ : և զի՞նչ պակասութիւն
մխասակար բնութ քան զմեղքն, որ զմեծա
տունն 'ի դժոխս պապակեցոյց :

* Ո՞վ [illegible]
[illegible]) Զի յակամայ և ան
գիտութէ մեղանաց , ոչ այնքան վրէժ խնդ
րին·այլ որ գիտելով գործէն'զքան բազմ
արգել առաց Տրն : ուրեմն որ ոք կամաւ
մերձենայ 'իմահացու մեղս' և գիտէ զնոքն
լինել բաժին դժոխոց ,աղօթէ առ Ած, զի
զզջումն նոքա տացէ ևա՞տ ուոյ 'ի մեղաց:
և թէ ոչ կարէ իւրովի զնոքն արտաքսել 'ի
մեղաց·յայնժամ մահ խնդրէ անձինն' զի յետ
գտիցէ'իմեղաց,որ կամ ոչ կարէր դ դրի :
բայց թէ արժանէ վն ոչ կարելոյն 'իմեղաց
դադրել մահ խնդրել անձինն : Սակ ի է թէ
միշտ խնդրելի է Ա.Ծ զշնորհ դարձման և
դադրման 'իմեղաց·և ոչ վն փախչելոյ 'իմիոյ
վտանգէ և'իչարէ ·խնդրել Ա.Ծ զմիուսչար
եկամ սատահարութ գործել ընդդեմ արարչին,
զի որ արդեւ զմեղսն' ոչ թոյլատրեաց զնոք

նապաստութիւն : և թէ դովելոյս դքաջութիւն
Սամփսոնի վն ինքնասպանութն զբաղումս
'իթշնամեաց սպանանելովն · այլ ոչ անբաւ
բաս թողում զպուսահատնն ինքնասպանութն
Սաւուղայ և Յուդայի: որոց պարտ էր մա
նաւանդ զղջալ զմիմոութն, քան թէ ան յուսու
ինքնանասպանել : և թէ անկեալ խնդրէ ոք զի մի
զԱծ վշտացուցէ մեղանչելովն ,հետ եւ ևս բ
է և սկիզբն չարի զի ոչ կամիլ զԱծ վշտացու
ցանել'է բարի,այլ զանձն սպանանել է չար:

* Ո՞վ [illegible]
Ով լոռաւ կամ եսես : Նաղդասար արքայն
տեսլեամբ թաթոյ ձեռին խռովեցաւ · զի
եսես զթաթ ձեռին մարդոյ որ գրէր 'ի վն
որմոյն,և զի անհասանելի մնաց զի ոչ հասկնայր
մեծապէս խռովեցաւ · Դանի. Ե · Հ : տես և
զպատմութիւն մովկիմոսի խաբէիկ անապակին
Ձը թխասահմանն հարանց վարուց թէ ո՞րպ
սոսկալի տեսլեամբն հրեղէն գետոյն զար
հուրեցաւ : Իսկ և'իբարի կողմն 'անհասան
ունելեաց համբաւք և տեսութիւնք խռովեցու
ցանեն · այսպէս խռովեցաւ Սարկիսն որ
Ջունիւ հրեշտակապետին որ զանհասանելին
նմին աւետարանէր: և իւղաբերքն խռովե
ցան զարհուրելի և պայծառ տեսլեամբ
լուսափայլ հրեշտակին :

* Ո՞վ [illegible]
[illegible]) Ով որոյ արդեօք 'ի վեր քան զկարողու
թիւն բեռն ինչ հրամայեցին բառնալ'և ոչ
թախծեալ տրտմեցաւ , որպէս պատանին որ
լուաւ 'ի Տ.Է թէ , եթէ զամ ինչ զոր ունիս
վաճառեա և տուր աղքատաց ,և առ զխաչ
քո և եկ զհետ իմ 'տրտմեցաւ, զի անտանե
լի և դժուարին թուեցաւ հրամանն : կամ
անկրելիք բնութ են,անշէջ հուրն , սատանա
մանիքն և անքուն որդունքն:

* Ո՞վ [illegible]
[illegible]) Ով ոք եսես զամբարիծ կու
սութ իւրոյ ապականիչն և ոչ տոչորեցաւ:
զի կուսութիւն է անգին շուշան և հայելի·
իսկ շուշանն բեկմամբ դարշահոտի · և հայ
ելին շնչով ժանգոտի:

* Ո՞վ [illegible]
[illegible]) Ով ոք մատնելով
պղծացանս իւր, որով տարագրեցաւ յորդե
գրութէն Ա.Ծ, և ոչ տագնապեալ փշտացաւ:
Նակ որդին տարագրի և ժառանգազուրկ
լինի յընչից և'ի կենաց : Սախ աներդելով
զծնօղն: Նրկրորդ ոչ դարձմամբ թէ իցէ
կարօղ: Երրորդ մահու չափ հարկանելով:

Որդ՝ դեղ մահու պատրաստելով։ Հինգերորդ՝ յանկողինս հօրն ելանելով։ Վեցերորդ զպակասութիւն նորին ծիծաղելով։ ուրեմն ոչ վեց պատճառ ժառանգորդութեան լինի մարմնաւոր որդւոյն. նմին և առ հոգևորն հրեայք զրկեցան յորդեգրութենէ Աստուծոյ, առ Քրիստոս յանցանելով։ Սուտ՝ անարգելով զնա. յորժամ ասացին դև գոյ 'ի քեզ։ Երկրորդ՝ ոչ տալով նմա զհոգևոր դարմանս հաւատոյ. ուստի զդիմադարձն առ նա հաւատով ասէ. որք ընկալան զնա, ետ նոցա իշխանութիւն որդիս Աստուծոյ լինել։ և ինքն վասն հաւատոյ առաքելոցն ասաց թէ, ես կերակուր ունիմ ուտել։ որ ըստ կամս այսմ հրեայք ոչ մատուցին նմա զդարման. զորոց դանկատի Եսայեան. Խզ. 23. ոչ մատուցեր ինձ խաշինս ողջակիզաց քոց, և ոչ զոհիւք քովք փառաւորեցեր զիս. ոչ ծառայեցեր ինձ պտղաբերովք. և ոչ աշխատ արարի զքեզ 'ի ծախս կնդրկաց. ոչ գնեցեր ինձ խունկս արծաթոյ, և այլն։ Երրորդ՝ մահու չափ հարկանելով. և այս եղև 'ի ժամու չարչարանացն։ Չորրորդ՝ դեղ մահու արբուցանելով՝ յորժամ ետուն նմա քացախ և լեղի։ Հինգերորդ՝ յանկողինսն հօր ելանելով, որով և Ռուբէն յանդրանկական պատուոյն զրկեցաւ։ և յայնժամ ելին հրեայք յանկողինս Քրիստոսի, յորժամ ընդլուծին հաւատոյն հեթանոսաց նախանձեցեալք եղեն։ զորմէ ասէ Պօղոս. Ժէ. 13։ Պօղոսի յանկողինս Քրիստոսի ելանէին հրեայք. մինչ դայթակղեցուցանէին զհաւատացեալսն 'ի նա. ոչ և առ ծնէ կոյրն ասացին, մեք գիտեմք զի այրն այն մեղաւոր է։ Վեցերորդ՝ զպակասութիւն նորին ծիծաղելով. որ ոչ թէ ունէր՝ այլ բարդէին ասելով. վահ որ քակէիր զտաճարն։ այսպէս Քրիստոսիւ ծիծաղելով 'ի վերայ մերկութեան Ադամի անիծաւ։

✻ Մ՛ետ [illegible] և այլն։)
Իբր ո՞վ որ եռես զերես հոգւոյն աղտեղել մեղօք, և ոչ արժանի հեռեցաւ զինքն Երկուս Աստուծոյ։
✻ Մ՛ետ [illegible] ցոյց, և ոչ [illegible] խոստեցաւ։)

Ոսկեբերանն Եբր. ԺԲ. 1։ 'ի վերայ այնմ թէ՝ և զմեղսն կարևորս և այլն։ [illegible] կոչէ զքուն և զծուլութիւն և զամ ինչ։ և զմարդկօրէն հպարտութիւն. և զմեղս դիւրայարոյցս։ կամ զի դիւրաւ յաղթին 'ի մեզ. կամ դիւրաւ յաղթեն մեզ։ ուրեմն զի դիւրայաղթք են, կամեսցուք յաղթել նոցա։ Իսկ Սեկունդոս լուսաւորն [illegible] կոչէ որք 'ի նկարուէ և յանդիմանութէ պատահին։ արդ՝ ոմն ոք ասէ (թէ և գործով 'ի կատար ոչ հասցէ)

գոյն է յերևակայութեան կերպացոյց զմեղս ինչ 'ի կարևորաց, և ոչ խոցեցաւ զինուք. իբր թէ երևակայականք են և ընդունել կարեն մեղադրութիւնք. ոմն է քունն, ծուլութիւն. և մարդկօրէն հպարտութեան փքացմանն մնաց։ Նոյց որ զփոքր [illegible] քամահէ, 'ի մեծամեծ յանց գոյ հավիժի։ զի ամ մեծամեծք, 'ի փոքունց սկզբնաւորին։ ուրեմն որ ոչ ինչ հեռի զմեղս կարևորս՝ իբր թէ զանգիտութի և զթերևս պատճառելով. դաղտնի զինուք խոցոտի 'ի ներքուստ, քան զվէրն յարտաքուստ։
✻ Ո՛րդ [illegible] ։)

Աստուածաշունչն գիրս կոչէ զբղջախոհութիւն հանդերձ մանկանցն։ զի այն 'ի մէջ մեղաց մեղաց ունի զառաւել վատահամբաւութի տգեղութն։ Ուստի Թամար յանկարծ կորուսեալ զշուշան կուսութեան իւրոյ, էարկ մոխիր 'ի գլուխ իւր, և զկոճկէն պարեգօտն (որ էր նշան կուսութեան դստերաց թագաւորաց) պատառեաց և եդ զձեռն 'ի վերայ գլխոյ իւրոյ, և երթեալ դառնացաւ. 2 Թագ. ԺԳ. 19։ յայտ է թէ վասն և եղուկս անձին կարդալով։ և այլ քան յայտնիք են որք 'ի սուրբ գրեցեալ քեն։

✻ (Գ) Բ[illegible]։) Գոհանալ է տարածութեան չարաւանդից լուսոյ։ և [illegible] ասի որ փոխանակ տրտմութեան կծկի. և առ նմին քարոզէ։ Դուք ես (ասէ) որ 'ի Քրիստոսէ լոյս կոչեցայ (որպէս ասաց, այնպէս լուսաւորեսցեն լոյս ձեր առաջի մարդկան) ահա փոխանակ տրտմութեան լուսոյ հա փոխանակ զխաւարութեան լուսն առ այս տարածեցայ. կծկեալ եղէ և ամփոփել. ոչ լուսաւորելով զայլս լուսով իմաստութեան. որ 'ի Սողոմոնէ կոչի ճաճանչ Աստուծոյ արդարութեան. Իմաստ. Է. 26։

✻ Ե[illegible]։) Ջրոտել չարութիւն որով լինի ընդունելութիւնս թլփատութեան։ զի խոնաւ չրթունքն՝ ոչ պարզապէս կարեն արտաբերել. և յարտաբերելն՝ ցայթեցուցանեն զկիտուածս շողից յերեսս այլոց. զոր ոմանք ծաղրաբանելով՝ կրկներէս ասեն։ Նոյց Սրբն Գրիգոր, թէպէտ ոչ էր այնպէս. այլ քաղցրախօս և ճոռոմաբան որպէս եբանքն են։ սակայն վասն խոնարհութեան զինքն այնպէս կոչէ։ կամ թէ այլաբանելով խօսի. զի զհեշտալի պատմութիւն մեղաց լսողաց չրթունքն երկթանան և ջրոտին։

✻ Լ[illegible]։) Լսելիքն 'ի գոհացողէն ձայնէն՝ 'ի տրտունջական փոխեալ։ Իբր յորս նուէ յանէծս։ կամ ոչ առ Պետրոս անց աղախինն. գալիլեացի ես, և խօսք քո յայտ առնեն զքեզ։ այսպէս և ես (ասէ) ձայնիւ

խոստովանիօղ երևիմ, և գործովս հեթանոսա-
նալ ըստ գրոյն՝ որպէս ձայն պատանեկաց պղղ-
լի յորժամ 'ի տես արականութ ժամանեն,
պսակս և ես 'իմանականն անմեղութ ժամա-
նեցի (ասէ) 'ի ճանաչումն մոլորութեանց. զի
և մանկունք ընդ փոփոխման ձայնին, սկսա-
նեն փոփոխիլ և կրիւք բնութ:

* Արիութ դատողաց:) Այս ինքն խոնարհեալ և կորացեալ՝ որ լին 'ի յամաչելեաց գործոց:

* (Բայց զի Իէ օր զեխութեան. և այլն:) Այսինքն թէ' զի՞նչ պիտոյ են պղպջանօրէն խօսելոյ, որ որ է բնութ իսկն՝ և մոլութ եղանակն, զայն ասել արժան է, որ է ըստ օրինի:

* Անմեղութեան … Այս որ իրաւամբ դատապարտեալս եմ, այլ ոչ ես կարեմ ամբաստանել: զի այլ ես պարծել և փքանալ ինչ ոչ ունիմ, թէ մտօք ամբարտաւանեցայց. իսկ թէ, վասն մեղաց խոնարհ եղեն: այսպէս խոնարհեցաւ պիղծն անտիոքոս, յորժամ որդունք սկսան եռալ յաղացն, և հոտ գարշութ իւրոյ և ինքեն եղև անտանելի, չիջաւ 'ի հպարտութենէ. որպէս փքոյն լցեալ տիկն՝ ասեղով մի ծակեալ չիջանի: ուստի և անագան 'ի միտս եկեալ ասաց, պարտ և պատշաճ է հնազանդիլ Այ. և ոչ 'ի մահկանացու մարմնի Աստուծոյ օրինակ բարձրանալ: 2 Մակաբ. Թ. 12: և կամ զի վերոգրեցելովքն որք են եղանակք խոնարհութ. ցուցանեմ զիս թէ, ոչ իցեմ մտօք ամբարտաւան. այլև հեզութբ մեծաւ դուռն բանամ ամեն մեղաց, և հաղանդիմ նոցին առանց ամբարտաւանութ:

* Անիմանալ … :) և այս է մի տեսակ հպարտութ, որ թշուառելի լինի մարդ-մի, և յանձն չառնու պարզև ինչ խնդրել յումեքէ. որ այնպիսւոյն ասի, աղքատ և հպարտ: ես (ասէ) թշուառ եմ, և ոչ կամիմ պարգև ինչ խնդրել որպէս զանկարօտ ոք: բայց և հրեշտակն լաւոդիկեայ եկեղեցւոյն ասաց թէ, մեծատուն էի և մեծացայ, և ոչ ինչ իք կարօտիմ. լուաւ թէ ոչ գիտես զի դու ես ողորմելի և հեզգ և աղքատ. մերկ և կոյր. Յայտ. Գ. 17: մեծ թշուառութ է ծուլն որոյ ձին իցէ 'ի տալն առատ, և ծուլն 'ի խնդրելն ժլատ: Տիտոս կայսրն այնքան յօժար էր 'ի պարգևատրութն, որ մինչ յաւուր միում ոչ եղև 'ի նմանէ խնդրող, ասաց թէ, մի՞ թէ Այ մեծատուն և փարթամ են եղեալ, զի ոչ խնդրեն յինէն զպարգև ինչ:

* Անմեղութեան … :) Այս թէ պակասել եմ յողորմութ՝ և ոչ կարեմ տալ, և կամ թէ պակաս եմ և ոչ խոնարհիմ խնդրել զձեռ

'ի զովացումն, և այն ևս 'ի հպարտութեան
ըստ վերոգրեցելոցն կերպի:

* … : Այս թէ ես զիս միշտ կշտամբեմ վասն մեղանչելոյս, և միշտ 'ի կշտամբելի գործս դեգերիմ: և կամ թէ դեգերիմ միշտ առ 'ի գտանել վասն իմ զեղանակս կշտամբութ:

* … :) Այս իրաւամբ մերժիմ թէ և տուժել իցեմ: քանզի իրաւունք մերժի տուժեալն՝ յորժամ առ 'ի լցուցանելոյ զկարօտութ իւր մտանէ յայգի և 'ի տուն ուրուք, և յետ յագենալոյն՝ ակնածէ և 'ի գողութ, կամելով և 'ի հետն տանել զինչ բան ակամա բար ուտելոյն: որ այսպիսիս իրաւամբ մերժեալ լինի իբրև գող. Օրին. ԻԳ. 24:

* … : Իբր թէ իմ քաղցեալոյս՝ ես եմ պատճառ, զի զԱծ բանադատեմ զի ըստ արդարութ իւրոյ զբան կենաց հացին յինէն հատցէ Այ օրինակի անառակին. որ մինչ 'ի հօրէն հեռացաւ, և շռայլաբար կենդանավարեցաւ, իրաւամբ չքաւորեցաւ և քաղցեաւ: զի Այ Աստուած չար իղձն մարդոյ դառնայ ինքեն իպատիժ: զի որպէս թոյն բաղձանօք ուտողին դառնայ 'ի մահ. և այլ ջուրն ծարաւեցելոյ՝ յետ առաւել ծարաւութեան, այսպէս և մեղքն դառնայ 'ի պատիժ:

* … :) Այս պատշաճ դատեցմամբ հարուածեալ. զի Այ ուսուցելոյն եթէ զանձինս դատէաք. ապա ոչ դատապարտէաք. այլ զի ես 'ի մեղանչելս՝ ոչ դատեցի զախորժակս՝ այժմ իրաւամբ է որ զիս հարուածեալ գտանեմ անձինս:

* … :) Իբր թէ ես ինձէն զիս դատապարտութ արժան համարիմ ուստի վկայից ոչ ևս կարօտիմ զի ասիցեն թէ մահապարտ է: որոյ օրինակն է 'ի պատանեն այն, որ մինչ պատմեաց Դաւթի թէ, ես սպանի զՍաւուղ, ասաց Դաւիթ. արիւն քո 'ի գլուխ քո, զի բերան քո խօսեցաւ զքէն: 2 Թագ. Ա. 16:

* (Ե) … և այլն:)
Փարիսեցին արդարագործ էր. և մաքսաւորն չարագործ: Բայց փարիսեցին զի հպարտ էր, կշտամբեցաւ. և մաքսաւորն զի խոնարհ ապաշխարող էր, բարեհաճեցաւ և քաւեցաւ 'ի մեղաց էջ 'ի տուն իւր: քանզի ինքն զինքն կշտամբեաց, ուստի Այ արդարեալ զանձն իւր դատեաց՝ վասն որոյ ոչ դատապարտեցաւ:

* Զ) … և այլն:)
Այս թէ սոյն որ մեղ գայթակղութ և մեղաց

շանծիղ է բացեալ․ և որքան գայթակղիմք օր
ըստօրէ գրեալ արձանագրութեամբ․ իբր թէ
անհրմեշէ տանեալ վնիթ չարութենն․ զի առ
առաջին տեսցէ թէ ո՞րչափ շահեցուցեալ է։
ապա դու ո՛վ Տէր (որ 'ի մեզ զանազան բա_
րիս և զղջման արուհս 'ի սրտի տնկեցեր,) մի
թէ ո՞չ գրես 'ի գիրս անմի անմոռաց յիշման
քոյ՝ թէ որքանիցս անգամ զղջմամբ եղեղ_
ջացաք և յոգւոց հանեցաք վա՛ն ան՛, մանր մեղս։
յիրաւի իսկ և իսկ գիտեմ զի գրես, ոչ զի
վա՛ իւրաքանչիւրոցն առ ապաշն զվարձս հա
տուցես։ այսպէս հրեշտակն որ եւտես զամե
կրմնաւոր՝ որ 'ի հեռի տեղւոջէ գնայր 'ի
տեսութ հիանալի մեղս ականա եկեղեցին․
կանգնեալ չափեր զգնացած ճանապարհն նր
'ի յետուստ, որ մինչ դարձաւ եւետես․ և հի
ացմամբ ասաց թէ, զի՞նչ առնես․ նա ա_
սաց թէ, չափեմ զճանապարհն աշխատանաց
քոց․ ոչ զի վա՛ որքանութեն կանգնոցն՝ տացես
զփոխարէնն։ Նոյնպէս՝ որքան եղթեմքն՝
գրէ․ ոչ միայն Ընտանի հօգւոյն ընդառաջ_
եալ 'ի հարցաքննել զնա, մեղօք մանկութե նր։
Նա՛ կամ թէ սոյն, որ զմեզ յաւուրն եօթա
նասնեկի եօթն գթեցուցանէ ընդդէմ եղ_
բօրն, և 'ի նմանէ թողութի խնդրելոյ պարտա_
կան դատիմք։ և նոյն սոյն իբր դիւ անապետ
գրէ զորքանութ սխալանաց մերոց (որ յայտ
նի լինի որքանութ գթեցուցանելոյն 'ի ըղձող
անգամ 'ի թողութիւն տայոյ հարկադրութե դ
քո) ապա դու ով Տէր 'ի յաւուրն որ եօթա
նասնեկի եօթն դառնամք մեք և մեղայ ա_
սեմք գթեցեալ եղբօրն․ և մէջ առ մէջ որ
զքարիս, կամ խոկամք կամ խօսիմք և կամ
գործեմք․ մի թէ ոչ ես գրելոց յանմոռաց
յիշման դպրութեան կենաց։

Ը[illegible]) Թէպէտ զայս իբր յոչ ես եղեւոց կարգե
դնէ, սակայն թէ նկատեմք, այնպէս դատա
նեմք։ զի առհա և ջրեղէն կամարն 'ի վեր_
նում՝ է իբր զհանգստեան անդունդ իմն
երկրատարած անձաւուն ջուրցս։ Բոլոր
զայն կարաց առնել, կարէ և զայս ծովային
անդունդս առնել աստղալից կամ, և զաստ
ղալից կամարն՝ առնել յատակ անդնդային։
որպէս երբեմն և զյատակն անդնդոց արար
ծանկեայ մարդադեալն․ իբր զաստղալից
երկին․ Խմա․ԺԹ․Դ։ այլ ոչ կարես (ասէ)
զանդունդս առ երկինս փոխել․ և զխաւար
'ի լոյս․ և զդառնութ օշինդրի 'ի քաղցրութ
մանանայի․ և զկոծ սաստկութ 'ի խաղաղ հաղ
սանեաց․ նմանս և զաւուր տրտմութ իմոյ (որ վա
մեղաց) յուրախութ։ և կամ 'ի մեղաց զիս
'ի յարդարութ փոխել ներելով և քաւելով։
որում քեզ փառք յաւիտենից յաւիտենից Ամէն։

ԳԼՈՒԽ ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՐՐՈՐԴ

'Ի Միոյն ծառոյս հանդերձեալս ցուցանէ [illegible] ։ [illegible]
[illegible]

ԲԱՆ Ա

ԲՐԱԶՄԱՐԳԹԵԼԻՍ
ԴԱՐՁԻ ՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱԻՈՒՐՆ
ԳԱՏԿԵՐԻ
ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Ր՝ ավագիւ ասէ՝ զերթամանեկի եօթ_
նիցս անկումն մարդոյ յաւուրն․ որև դար
ձումն մարդոյ զղջմամբ՝ունի (ասէ) զպատ
կեր աւուրն։ զի ոչ արեգակն մինչ խոնար
հի 'ի բարձանց, մերձենալ՝ դարձ՝ առնէ 'ի վեր
յարևելս կայ։ այսպէս և մարդս՝ ոչ զարձ
գակն խոնարհի յարևմուտս մեղաց։ և յոր
ժամ զղջայ՝ սկսանի 'դառնալ 'ի յարևել
շնորհաց։ և ոչ արեգակն մինչ մտանէ, լինի
աներևոյթ, անզարդ թողուլ զխաւարութեան

երկրի ։ այսպէս և մեղաւ որն հասել 'ի խորս
չարեաց ոգեղինայ. մերկանալով 'ի զարդուց
առաքինութեանց ։ Բայց յորժամ սկսանի զղ-
ջալ թէ և 'ի յետին շունչն իցէ , սկսանի 'ի
վեր կալ ցոլանալ ոչ զարեգական Բայց թէ
պէտ յետին ընչայ զղջման , ոչ ասեմ անար-
գիւն ։ սակայն յոյժ գժուարաւ արդիւ-
նաւոր ասեմ ։ և թէ աջակողմեան աւազա-
կին թողութի շնորհեցաւ ․ այն էր յորդորու
ապաշխարութեն, զի խաչակից եղև Քի ․ և յա-
ռատաքաշխ ժամու դիպեցաւ, գոլով քաւ-
տաւոր ։ սակայն թէ ասիցի ՝ յետին շնչայ
զղջումն արդիւնաւո՞ր է թէ ոչ ։ Ասելի է
թէ, նկատել պարտ է յԱծային անոխակա-
լութիւն ՝ և յորդորու զղջացողին ։ զի թէ յե-
տինքն մի ժամ գործելով յայգւոջ հաւա-
սար վարձատրեցան 'ի տանուտեառնէն ՝ ըստ
առաջին ժամու գործողացն ։ զի՞նչ ասելի
է, որ 'ի յետին ժամու ոգեվարութեն՝ զղջայ
ճմարտապ․ միայն թէ ոչ ոք պատճառելով
զայն ժամու թողութեն ծոյլ և պղերգ մնաս
ցէ յուսով թողութեն ։ ապա թէ ոչ , գիտաս
ցէ՝ զի և յանկարծ հանդիպի ուժեք մահ ,
և գտանի անպատրաստ ։ և որ յուսով մեղան
չէր ՝ անյոյս կորնչի ։ օրինակն է 'ի մեծա-
տուն տոհմականն ՝ որ տու կաւ ին խորհրդն
'ի մտին էր վս շտեմարանին մեծացուցման,
և ոչ 'ի գործն սկսեալ , յայնմ գիշերին հո-
գին 'ի բաց պահանջեցաւ ։ Նա և եթէ ու-
նի զժամանակ թէ անմոլար , ըստ տրող և ոչ
ցնորեալ , և թէ հրաշիւք իմն յետ դարձցի
'ի կեանս՝ յառաջադրեացէ այնուհետև ոչ
ևս գործել , զոր 'ի նեղ ժամու խոստովա-
նեցաւ, և թողցէ զչար սովորութին ։ որ այսպի-
սաբար զինքն պատրաստողին , յողորմութեն
Այ չկարեմք բացասել զթողութի, ապա թէ
ոչ, խորհրդն խոստովանութե ՝ լինէր ըստ ձևու-
նայն ․ և վս բացորոշեալ ժամանակի միայն
և ոչ միշտ ։ Պրձ, Թողութին մեղաց լինի շնոր-
հիւ և արդեամբքն Քի ․ իսկ արդիւնքն Քի
ըստ ինքեան են անհունք ․ ուրեմն կարեն տա-
րածիլ և մինչև 'ի կէտ մահուան ։ Ասաի
եթէ մագդաղենացին զենի լսելոյն 'ի Քէ
թէ․ թողեալ լիցին սմա մեղք իւր բ․ զմ․
զի յոյժ սիրեաց ․ առ ժամայն մեռանէր՝
ժամանէր յարքայութին ոչ պարապելի ․ ու-
րեմն այնու պատրաստութեն մագդաղենա-
ցւոյն եթէ ոք զղջասցի 'ի կէտ մահուան՝
կարէ արդիւնաւորիլ զթողութի ․ Պրձ մեղքն
է պատճառ պատժոյ ներկայիս և հանդեր-
ձելոյն ․ իսկ 'ի բառնիլ պատճառին՝ բառնի

և պատճառելին ։ Իսկ թէ արձակումն քա-
հանային տայ զթողութի զղջացողին , ուրեմն
ընդ թողութե բառնի և պատիժն՝ թէպէտ այն
լինիցի կարի անօսրակին ըստ որակութե զղջացո-
ղին, կերպիւ մագդաղենացւոյն, որոյ ասա-
ցաւ, Թողեալ լիցին սմա մեղք իւր բազում
զի յոյժ սիրեաց ։ Պրձ ասի ։ Յոհ․ ա․ ճ․ գ ։
եթէ խոստովան լինիցիմք զմեղս մեր՝ հաւա-
տարիմ է նա և արդար առ 'ի թողուլ մեզ
զմեղս մեր ։ Իսկ մինչ մինչև ցկէտ մահուան
կարէ խոստովանիլ, ուրեմն կարէ ընդունիլ
զթողութի ։ բայց ոչ ասէ մեծն Օգոստինոս 'ի
վր նոյն բանի Աւետարանչին , ոչ զրկէ Ած
զմի ոք 'ի սոցանէ միայն անթե լուեալ ըստ ոչ
զհաւատարմութին ՝ յոր ապաստանել ոք կամի է
առ նա՝ յուսով խնդրել զողորմութի խոստո-
վանութե մեղացն, և ոչ ունայն դառնայ և ոչ
դարձ զարդարութին առանց զղջման ներել
յանցաւորին , և այսոցիկ յոլովք են (ասէ)
վկայութիք 'ի ձեռացն, ոչ ասելն Տր աստ դա-
նախ զմեղս քո զի արդարասցիս ։ Եմ․ գա-
րէն բարեյոյս եղեալ առ նա , ասացի թէ
պատմեցից զմեղս իմ, և դու թողցես ․ քա-
նի՞ ևս 'ի նորա ունիմք զայս շնորհ հաւա-
տարիմ, յորժամ առհաւաստեալն մեր ըդ
աջմէ հօր նստեալ քահանայապետ եղաւ
խօս հանապազ ․ միայն թէ 'ի խոստովանեաց
ոչ և խրատէ փութասցուք ։ Ասէ և Սն
Ամբրոս 'ի ճառի ապաշխարութե, 'ի փառմն
եղև թողութե, իսկ 'ի նորումս վս շարչա-
րանացն Քի ոչ է թողութի ։ և Նոյն քան զայս
ասէ 'ի նոյն ճառին, հաստատեմք զայս խո-
րութին ՝ ոչ 'ի մեղս զերծեալս յորդորելով,
վս զի ոչ յուսով ապաշաւանաց կամիմ մե-
ղանչել զմանցուցեալսն , այլ յարուցանել
զանկեալն ձեռամբ ։ և Ոսկեբ․ Հդ․ ճառին
'ի վր Այ մարդասիրութեն ասէ թէ յա-
րուե եմք՝ և յեղջերն կերակուր եղեաք ա-
պաշտմն , ևզզուժարիմք դառնալ առ հայրն
և ասել թէ , մեղաք յերկինս և առաջի քո ․
ո՞րպ այնպիսի հայր խնամակալ կայ, եցանկա-
ցող դարձին մերոյ , միայն դարձցուք ․ և շնո-
րհիւ 'ի դիպահրոջ վս առաջին յանցանաց ։
և Սրբն Գրիգոր Լուսաւորիչն մեր յաճախ խա-
պատումն գրքոյ ․ ժդ ․ գլ ․ Ճլթ ․ երեսին
ասէ, եթէ ոք ասիցէ, եթէ մօտ 'ի վախճանն
զղջացեալ խոստովանեսցի ոք , և ողջայ զզօր
ծեցեալ մեղսն և խոստանայ ապաշխարել ․
և խնդրէ զմարմին և զարիւնն Քի հաւա-
տովք 'ի քաւութի, զի՞նչ առնեն յայս փրկութե
իցէ ։ Պատասխանէ թէ, եթէ մօտ 'ի վախճանն

իցէ, և 'ի հրապոյրս աշխարհի ըմբռնեալ 'ի դը ժնդակ վարս, և ստարացեալ 'ի նախախնամա կան սիրոյն յառաջագոյն, և դառնայ 'ի վախ ճանի 'ի զղջումն և 'ի խոստովանութի ջերմե ռանդ արտասուօք, և 'ի բոլոր սրտէ հաճա տով հայցէ զփրկական խրհրդն. յուսով ապաւինել 'ի մարդասիրութիւն Քի, մի՛ անյոյս լիցի վստահացեալ 'ի բարութիւն զղջման. և կեն դանարար մարմնոյ և արեանն Քի փրկչին մերոյ և այլն: Պարծել է որակութէ կամաց մար դոյն՛ առ դիւպի և որակութի թողութեան. ըստ Եսայ. ծե. 18: զձանձրհս սրտի նր տեսի և բժշկեցի զնա: Մերջոյս ասեմ թէ, թէպէտ զղջացողին յորում պահու և իցէ, ոչ կարեմ բաց ասել զթողութի մեղաց ողորմութեն Այ. բայց յարդարութիւն Այ նկատելով, մեծապէս ջերմացեալ արտասուօք, և յայն ցնորման պաշտ՟ ոդեւորութե հայելով) յորում կորու ստին ենթադատութի անհնազանդ կամք 'ի յոգեւորին)ասեմ, ո՛վ խորք ադխոութե եւ յի մարութե մրդկն. ունայն ժամ դտեր զզջման. յորում ոչ կարես կամել, և ոչ կարես կարել. զի 'ի կարողութեդ ժամու ոչ կամեցար կամել: Մ՛իայն թէ ասեմ. մինչ սէրն է հոգի առա քինութե, և զղջումն է ապաշխարութի. այնքան կա րէ զզջումն հաճոյանալ 'ի վերջին և յամ կե տոլ, որքան ունի զատատութի սիրոյն Այ:
※ (ԺԵ) Դրժանեալ նկարեալ ոգւոյ անձնեաց խանտութե Թղթոյ մնացեալ խաբող և այլն:) Մարմինս (ասէ) ընտանի թշնամի է հոգւոյս, և զնորին հակա ռակն կամի. և իբրև օտար թշնամի, ընդ հո գւոյս իւրոյ (չարժողի և կենդանացուցչի) մարտնչի: Որպէս թէ Պօղոս հռոմ. Է. 'ի վե րայ, ոչ է բնակեալ 'ի մեզ ինչ բարի ինչ: մարմինն կոչի իբր քնար 'ի ձեռն քնարահար հոգւոյն, զի որպէս քնար քնարահարին է (ասէ) մարմինն հոգւոյն: ուրեմն որչափ ըստ ինքեան կարէ Է հոգւոյն մարտնչել. մինչ գրեթէ և ինքն 'ի նմանէ տեսանօրի և շարժի: Մերեմն բան Առաքելոյն որ ասէ հռոմ. Է. 23: տեսա նեմ այլ օրէնս յանդամս իմ, զինել հակառակ օրինաց մտաց իմոց. և գերեալ զիս օրինօքն մեղաց որք են յանդամս իմ: և թէ՛ մարմինն ցանկայ հակառակ հոգւոյ, և հոգին հակա ռակ մարմնոյ. Գաղ. Ե. 17: խմանալի է այ լազան բաղձանքն հոգւոյ և մարմնոյ: Քան զի այնքան դաշնակ ցուի գոյ 'ի մէջ հոգւոյ և մարմնոյ. մինչ զի նշմարանօք իմիք, հոգին ձկտի 'ի հաճոյս մարմնոյն, և մարմինն յակ արկել հոգւոյն՛ շարժի որպէս ծառայ է կա մացն. որպէս ասէ նիւսացին 'ի բնութե գրքոյն

.Գ. գլուխ թէ, սրդ զի միաւորի (այս հոգին ընդ մարմնի) անխտակ ցուցանէ. քան զի անխտակից է բոլորն կենդանի ինքեան որպէս մի գոլով: և 'ի կարգմունե գրքոյն. Ե. գլուխ ա սէ թէ, այնու որ առ Այ տեսիլն է, մտօք առ Այ ածութե գեղեցկութիւն է կերպարանեալ. իսկ զըստ անտիցն եղելս յարձակումն՝ առ պաճարեղէնս բերէ զնմանութի: բայց բա զում անգամ դեպ լինի. զի և բանս անասնա նայ 'ի ձեռն առ անասունն միտելոյ և տրա մադրութե. ծածկելով զկատարեալն վասն թարանն: Քանզի յորժամ ոք առ այս ըզ խորհրդական գործն ձգեսցէ, և սպասաւոր անտիցն լինել զխորհուրդն բռնադատեսցէ, խոստորումն իմն լինի բարույն ձևոյ առ անա սուն կերպարանն և այլն: յայտնեալ յայս է, թէ հոգին կարեկից լինի մարմնոյն կրից. զի որպէս զկին շողոքորթօղ է մարմինն. որ ըզ Սամփսոն քաջ և արին, ձգէ 'ի թակարդ ըղձից իւրոց որպէս զդալիլա: Որպէս թէ հոգին ոչ կամեսցի, կարէ սաստել մարմնոյն. զի այք հնազանդք են բանի, նուաճեսցէ ընդ լծով իւրով, և ինքեան ենթարկեսցէ:

Ասացի և ոչ Գրիգոր, թէպէտ հոգւոյ կոչէ զմարմինն. սակայն խաբօղ և շողոքորթ, որ որպէս զհաճոյս՝ որպէս զթագաւոր հոգին սպա սէ լովն: և որպէս զկարթ պատել խայծիւ հեշ տութե, ձգէ զկամս հոգւոյն զկնի իւր. ըստ այնմ թէ, մարմինն եղծանելի ծանրացուցա նէ զհոգի, և հակէ հողեղէն յարկս զմիտս բազմահոգս. Իմաս. Թ. 15: զորմէ ասէ մեծ նիւսն Գրիգորիոսի թէ, անբան մասն անձին խառնեալ ընդ նիւթեղէն մարմնոյ, երբեմն իշխէ բանական մասին, և ոչ թողու գոր ծել զիւրսն: Որպէս զի սկիզբն գործոյն 'ի կամաց և յանհնազանդութե բղխի. վա այնո րիկ հոգին ոչ կարէ զինքն անպարտ առնել պատճառելով զմարմնոյն կարեկցին, և շողո քորթութե նր զտեղի տալ. զի կարօղ էր սանձել զախորժակս մարմնոյն, և զխստա կար բաղձանս նր, և ոչ կամեցաւ: վա այ նորիկ իբր գիտելով զկամս Այ իւրոյ, և ոչ պատրաստելով ըստ կամաց նր՝ ըմպելոց է զգան բազում. զի 'ի հզօրաց՝ հզօրագոյնք դատաստանք պահանջին: Նաև զի միտն 'ի մարդս՛ է որպէս զղեկավար 'ի նաւի. և որպէս զկառավար 'ի կառս, և որպէս զսանձ 'ի ձիոյ: որ պարտի զնաւն ուղղակի վարել, զերի վարն և զկառսն նմանապէս: այլ ոչ առնե լով այնպէս՝ զինքն և զմարմինն տայ 'ի վտանգս: այլ մի՛ ոք 'ի հոլովմանն պակասութե նկատե

լով

ըով, զխաբօղն և զշողոքորթն 'ի վե՛ր անձն իշխան հոգւոյն կարծիցէ. զի պարտ էր ասել, դժնեայ կցորդս այս անձնիշխանականին. ի սեռական հոլովոյ, և ոչ յուղղականումն։ Իսկ թէ ցոյցեալ է ստորոգելին ասելով կարծիցէ ոք ասել զհոգւոյն յարակցել առ սուտ մարմինն, ոչ է ուղղակի. այլ զմարմնոյն ասէ յարեալ 'ի սուտ և յունայն մեղս։ որոյ հետեւօղն է արդարև հողմաբախ. ըստ այնմ Յակ. Թ. 12 ։ զի թէ ոք ականի զկնի հողմոց թէ ըմբռնեմ կամ թէ իմանամ. ուստի՞ սկզբնաւորի. և առ ո՞ւր դադարի, և կամ թէ ուր և ըստ թանայն կամելով զհետ երթալ և հասանիլ) այնպիսին ամենևին յիմարաց յիմարն է ։ այսպէս և որ հետևի ունայնութե մեղաց զաշխատանս կրէ. և փոխան վարձուն՝ զտանջանս դժոխոց և զվտանգանաւորութե անուծանս ստանայ։ Ուստի Սոփերեմեան. Ճ. Ճառին 'ի վե՞ր այնմ՝ սակայն 'ի զուր խռովի մարդ և այլն. ասէ թէ, 'ի Սաւթեան երգոցն՝ զմի դէպքն տկրուն անցուք, 'ի նմանէ խռովի ամ մարդ կենդանի. խռովի և իշխա կոյսն. և ոչ չեղել ապականի։ ոչ հուր բորբոքի. և ոչ եղէ դն աճիւնանայ։ ոչ աղբ առաւել վերանայ. և ոչ մրխիր դեռանանայ։ ոչ բոց ճաճանչի և ոչ ծուխ լուծանի։ ոչ ծաղիկ անկանի և ոչ խոտ չորանայ. ոչ զամպ ջինջ սփռի և ոչ կաթիլ պակասի։ ոչ պղպջակ պատառի և ոչ առկայծեալ չիջանի։ խռովի՝ ևմիայն զհարըստուն տրիղմն տանի։ խռովի՝ և զժլատուն ենեղութե շահս շահի. և այլն։ և յիրաւի հողմոյ նման են բաղձանք և ձկտեցմունք մարդկան դժուարունելի և հասողին փախչօղ, ըստ նմանութե ստուերի մարդոյ. որ՝ որքան զկնի անկանի ոք, այնքան յառաջ ընթանայ։ սակայն երևի թէ սխալ է որ հատաղին փոփոխեալ տպեցել է. զի հատուածն պարտի դնել. ըստ Ռ.Ձ. զի հոգւոյն յարեալ 'ի մարմնի, ոչ հողմն փախուստ տայ յառաջոյ հետևողին։ այսպէս և սա 'ի կամաց ստեղծողին։ այլ թէ վերագրեցեալքն են 'ի յանդիմանութի հոգւոյն՝ ասէ։

* [illegible] ։) Զի մարմինն պատրանօք որսայ զհոգին 'ի կամս իւր և դերէ. և միշտ հակառակ նմին ամբառնայ։ զի հոգին իւր նման պարզ առաքինութե և տեսութե խմաստից ցանկայ. և մարմինն ախտաւորաց և մոլեկան հաճոյից։ Ուստի Ուսկեբ" Պաւղ. Ե. 17. 'ի վե՛ր այնմ, մարմինն ցանկայ հակառակ հոգւոյ և այլն ասէ թէ, ոմանք ասեն թէ, Բարսեղն զմարդն յերկուս բաժանեաց. ոչ թէ 'ի հակառակ ինչ բնութեց կազմեալ իցէ. այլ չէ այս, և չէ իսկ։ այլ մարմին, ոչ զմարմնոյ բնութին ասէ՝ այլ զկամս չար։ մարմինն ցանկայ հակառակ հոգւոյ, զերկուց խորհրդոցն ասէ։ քանզի 'ի են հակառակ միմեանց 'ի բարութիս և 'ի չարութիս, ոչ եթէ հոգին և մարմինն. քանզի կամքն հոգւոյն է, մի՝ տայցես հոգւոյն գերի երթալ զհետ չարեացն ցանկութեց։

* [illegible] ։ Ընդ զի սաստ զմարմինն ներհակ անկակից. ստոցուցանէ թէ՝ այն ներհակութիքն ուսուցին յառաջ գան. և յայտ է թէ մարմինն պատճառէ զզգայութիւն զներքինս և զարտաքինս. և զտարերաց առաւելութիս և զնուազզութիւն. զի հուրն առնէ ցամքութոյն փոփոխական և հայրտ. ջուրն բղխէ խոհ. և հողն ծոյլ։ Իսկ առ զգայութիւն՝ աչքն 'ի հեշտալի տեսութիս և յօդ հոտութիս. ականջն 'ի լսել զանպատեհս և զանօգուտս. բերանն 'ի հայհոյանս. յանէծս. 'ի բամբասանս. 'ի ստութիս և յերդմունս։ հոտոտելիքն յիղացումն անուշ իւղոց. և ձեռքն 'ի գողութիս. 'ի հարկանմունս. յըսպանութիս. յո փշ ոկութիս և առ այլս։ Իսկ ըստ ներքին զգայութեց, պատճառէ զցասումն և զցանկութի։ և 'ի պատճառել մարմնոյն զայսոսիկ, իղձալի հոգին յանձն կողմանէ մնայ չիմարեալ և վարանեալ։ Իսկ որ ասէ [illegible] թէ [illegible] բոցն ողջամտաբար լինի յանցումն՝ դու մի այն գիտես։ և թէ զկնի մեղացն՝ ողջամ վն իւրաքանչիւրոցն լինին աւաղմունք և ողբք։ որ վն իւր՝ բերանով աղօթողացն ասել տայ զայսոսիկ։ ոչ յայտ է 'ի յետ ոգւոյին ուր ասէ։

* [illegible]

Բայց թէ արքայութին է տեսուն Ռ.Ձ. յայնմանէ զրկեցեալն թէ և զտանջանսն թէ թէև ունիցի, սակայն անդէն առաւել ողբալի է, քան թէ լուսոյն տանջանաց արժանի լինել ոք տեսութեն Ռ.Ձ. զի ասէ Սբն Բարսեղ հարցողաց. Ե. գլուխ թէ, յՌ.Ձ. օտարանալն՝ քան զգեհենին ակնկալու տանջանացն՝ անհամբերելի է։ այլ ոչ ակն 'ի լուսոյ պակասել, թէպէտ և ցաւն չիցէ մեծ՝ և կենդանւոյն որպս թէ չիցէ կենդանի։ և թուի թէ և Սբյս Գրիգորի միտն առ այն նկատէ, զի արքայութե իմանայ զերկնային վայելչութին. և մեծագոյն տանջանք (ասէ)

զգեղեցիկ յԱ՛ծային տեսութենէն՝ զորոյ զքեբեա-
նացին խնդրէ · զի առ այն պատրաստ մի ս
առ նկատելով (որ է զրկումն 'ի տեսութենէ
Ա՛ծ) պատրաստ զգայարանաց առնել թէ
թեւագոյն է ։ ուստի ոչ խնդրէ զի թեթեւ
թեթեւասցի, այլ ծանրագոյն եւանտանելին ։

✱ (Ը) Ես ընդ ննջեցելոց ի լուսն, որպէս ընդ մեռելոցն յաւիտենից ընդ հող է խաւարին ։)

Արդ եթէ սոյն ձեռաւս յարմարեալ՝ ոչ
խնդրէ զի ը կենդանեացն 'ի լոյս բնակես
ցի (զի ոչ կարծէ զանձն իւր գոլ արժանի)
այլ 'ի գերեզմանս բնակողաց հետն 'ի խաւա
րի խնդրէ բնակիլ, ընդ մեռելոց եւ ընդ ա
նասնոց ։ զի զգայական ընթրիս ասէ 'ի
խաւարի սթեացի, եւանդէն լուսով երեւաց
ջոց բերկրեսցի ։ զի որ ասէ զայնպիսի
պատիժ խնդրէ, յայտ է թէ զզմայլելին
Ա՛ծային տեսութեն որ անդ հայցէ ։ այսպէս
գրէր ամն եղբայրն առ նորահաւատ քրիստո
նեայսն՝ որք վս հաւատոյն Ք՛ի էին անկեալք
'ի փորձութիւնս ։ Ամ ուրախութ արժանի հա
մարեցէք եղբարք, յորժամ 'ի պէսպէս փոր
ձութ 'ի մէջ անկանիցիք ։ Եւ Դաւիթ ասէր·
խրատ քո ուսուսցէ զիս ։ Եւ Յակոբ մծբնա
նայ Հայրապետն՝ յառնել խոշտանկելին
զմարմին իւր լռեալ 'ի պատմագրաց որ հրեշ
տակէն թէ՝ մի՛ առնել քան զկարն ձեռն
ջեր զմարմին քո ։ ասաց Աէն, թոյլ տուր
Տր զի չարչարեսցի մարմինս ասէ, զի փրկ
կեսցի 'ի յաւիտենականէն ։ եւ Աէն Նարսդէ
ասաց Ծածկին, գրեա գրեա, խնայեա իր
նայեա · զի լերդացաւ էր Աէն ։ եւ Աէն Պետ
րոս մեծ Լուսաւորչին՝ ասէ թէ, զգեղեցիկ
դուստրն իւր փեթրոնիլա, մինչ պահէր 'ի
մէջ ջերմ տենդի ։ ասէր եւ ոմն 'ի նոց. Տէր
հար զիս ասէ եւ գանեա զիս · միայն թէ
'ի յաւիտենական ապրեցո զիս ։ Անձնկունքն ա
թենացուց խնդրէին 'ի յանթերի ասելով ·
զե'ս տեղաց 'ի մեզ զփորձութիւնս զի լուա նաւա
պետ մշ 'ի համբարտութն՝ այլ 'ի յուզման
ալեացն փորձի, նոյնպէս առաքինի հոգին
'ի փորձութեն պատերազմի ։ զի հողմն համ
բարաշունչ եւ ծով ալեղալեայց, ոչ ցու
ցանեն զարհեստ նաւավարին ։

✱ (Ես ընդ ամբոխեալսն՝ որք ընդ բնակեալսն եւ ընդ խորտակեալսն ։) Այ ոչ խնդրէ դասիլ ընդ
երջանկաց եւ առաքինութե բարձրացելոց,
այլ ընդ բեկելոցն եւ խորտակելոցն անկա
տար եւ կատարեալ զղջմամբ ։ զի բեկումն
է անկատար զղջումն · որ լինի վս երկիւղի
դժոխոց· եւ վլանն վարձուց ։ իսկ խորտա

կումն է կատարեալ զղջումն, որ լինի վասն
սիրոյն Ա՛ծ ։

✱ Արհամարհեալ եղեւ վարդապետեալ ։) Բանս զի
մինչ մեղաւորն գործելով զմեղս համարի
հանգստանալ՝ անդէն չարաչար վաստակի·
ըստ այնմ Իմաստ · Դ · II · վաստակեք նոց ան
գուստք եւ անպիտանք գործք նոցա ։ նաեւ զի
Ասմարիտ ուրախութիւն յառաքինութենէ ծնանի,
վս այնորիկ ասէ, 'ի խրախութենէ ինքեան տար
մեցեալ ։ զի խնդութի աշխարհի, որ ըստ հեշ
տութե զգայականին լինի, է պատճառ հո
գեկան լալոյ · ըստ այնմ, վայ ձեզ որ ծիծա
ղէք զի լայցէք ։ նաեւ կարի փութով անցա
նէ · ըստ այնմ Յոբ․Ի․ Ե ։ խնդութի կեղծաւո
րին կէտ մի է ։ ուստի իբր թէ 'ի խնդութէ ունի
զայս ինչ առ 'ի խրատել զմարդիկ զի մի՛ սի
րեսցեն զինքն, որպէս ասէ Գրիգոր պապն·
խրատելի է ամ նաեւ թէ յըղփանայր յաջող
մանց · այլ արդ՝ զի այնքան անյաջողութե
բաղխէ զմիտս, եւ զայնքան թշուառութիւնս
կրկնապատկէ, զի ՚նչ այլ ինչ, եթէ ոչ աղա
ղակէ զի մի՛ սիրեսցի ։ եւ օգոստ՛ ասէ, դու Տր
մերձ էիր յանպատշաճ խնդութիւն իմ, եւ դառ
նութե ցանէիր զդառնութի 'ի վը իմ, զի մի՛ կա
րասցես հեշտանալ եւ զուա ածանալ 'ի վր ինչ
առանց դառնութե եւ գայթակղութե սրտի·
բայց միայն 'ի քեզ՝ յոյժ քաղցր Տր ։ նոյն
են եւ հետեւեալքն ։

✱ (Դ) Ոգորենք երկին ցերեկոյին ցերեկին՝ մինն որեւուն եւ մեւան հարեւութ։)

Ոգորելն է կերպ եւ բաժակ· իսկ երկու ըն
դորանք են յոյսն եւ երկիւղն ։ յոյսն է 'ի մեր
կայական արդարոց ծնեալ, եւ երկիւղն յա
պաշնի չարեն · ոնց եւ տրտմութին 'ի մեղկոց
չարեն ։ կամ զի վս վերադարձելոյն ասէ·
վս հանգստեան եւ վաստակման · խրախութե
եւ տրտմութե · դիմօք ժպտեցման, եւ մռօք խո
ցեցման եւ այլոց ։ որ թէպէտ բաղմադիմե
օրինակօք վարի 'ի հետեւեալսն · սակայն
ամենայն վերաբերին առ կրկին նորհականսն՝
'ի յոյս եւ յերկիւղ · յուրախութի եւ 'ի տրտմու
թի · 'ի յաջողութիւն եւ յանյաջողութիւն ։ իսկ
զվերադրեալ բանն՝ Արգասի լուծմունքն
այսպէս մեկնէ ։ զղջացեալն յերկրաւ կար
ծիս լինի · մինչ բարկութ վս մեղացն, եւ թէ ի
ընդունիլ զարդարութի, զոր կամ ՚ն ասէ վն
զղջման, որ մօտ է մերոյս մեկնութե ։ զի բար
կութե մնայն է վս երկիւղի · եւ արդարութե
ակնունելն է վս յուսոյ ։

✱ Երկու բուրվառք հաշտութեան, մինն խոշ հոտ եւ միւսն զենիւտեան։)

Սաստիկ է օրինակ աղօթից․ և ճենճերն է օրի
նակ խանձողէլ զոհից կուոց։ որ թէպ ո ևես
(ասէ) խնկարկս զաղօթս Տ՛ր նուիրեմ, առ
կայն եղխանձողէլ ճենճերս մրմռոյ հեշտու
պաշտեմ․ որ է կերպ իմն ծածուկ կուպշտու
✵ Ֆալա՛ երկու, կրեցեալ ի ծոցը տոտոնց․ մինն
գինի ասած ըեղէ։) Ֆալան է թասն․ և ի ծոցը
տոտոնց ասէ՛ որով յայտ է թէ ՚ի ձեռս ծայ
րէ մատանց կրեն զտաշտս։ Տ՛րգ տաշտից
մինն (ասէ) գինին է և միւսն ըեղն․ որ նշանակէ
թէ, մարդ որ ունի զխղճմտանս և ուրխանայ
մարմնով իւր գինեէ․ ՚ներքուստ դատնայ
խղճահարի իւր ըեղէ։ այսպէ ճշմարիտ խոնարհ
առաքինին թէ արտաքուստ գովի յայլոց, ՚ի
ներքուստ ծաղի ՚ի միտս իւր և խառովի։
✵ Ուրան ոչ թողանելեաց ներհողոց․ մինն ի ըլոց,
ևս միւս ի ձէրդաթ։) Ջներքին և զարտաքին
աչացն ասէ։ զի հոգին ներքսապէս լոյ զվրի
պին մարմնով․ և մարմնաւ որ աչքն՚ ոչ դիտէր
յարատահայեցաւ է։ և թէ վն աջոյ և ձախոյ
աչացն խօսի, աջովն իմանի հոգեկան բաղ
ձանքն․ և ձախով մարմնականն։ աջն ՚ի պա
կասուն հոգեկանաց նկատեալ լոյ, և ձախն
՚ի սխալմանց ոչ վերջանայ․ բայց նախկին
միտն և՚ս լաւ ագոյն երևի։
✵ Սուաղութ հոլորակոնաց հոլատաղոտոց․ մինն
ոլծործէ, ևս միւսն չիլողոցանէ։) Նա՛ այս է
նոյն՚ զոր յերեք համարի սոյն գլխոյս ասա
ցաք։ զի յոյս համդերձել բարուեց ՚ի զըղ
ջումն յորդորէ, և երկիւղն վն բազմութե
յանցանաց յուսահատեցուցանէ։ և կամ զոր
հոգեկ իղձն բորբոքէ պարգևօք Հոգւոյն
Սբյ ՚ի սէրն Տ՛Ն․ զայն չիջուցանէ սէրն Ֆի։
որպ ըղձեմ ասէ առաքեալն․ զՀոգին մի՛ շիջու
ցանէք։ և կամ զոր Հոգին ոք վառէ․ զայն
սատանայ շիջուցանէ․ կամ զոր Հոգին վա
ռէ, մարմինն շիջուցանէ։
✵ Հողեցուտօծ գէմոց երկուց։) զՏ՛ն և ըզ
սոնյի դիմացն ասէ։ զի Տ՛ր ողղքանօք իմն
ևխնամով նկատէ ՚ի մեղուցէլն ՚ի զղջալն նր․
իսկ ՚ի նոյն պահու սա՛յ նկատէ ըի բարկու
թբ և ցասմամբ․ ոնպ յայտ է ՚ի մոլորելն երի
տասարդն, զոր Սբն Ներսեհ ՚ի զղջումն
եբեր՚ և սաղղյ սկսաւ ողորիլ ըղ դըդեմ զղջա
ցողին, և Սբյն Ներսողի։ և կամ զՀոգւոյ
և զմարմնոյ դիմացն ասէ, զի Հոգին ողղքա
նօք նկատէ ՚ի մարմինն․ իսկ մարմինն ՚ի Հո
գւն բարկութբ, վն յետ քարշելոյն զինքն
՚ի թիւր բաղձանաց։
✵ Ամբորցանի երկուհի բողհոց․ ումն ի հոր
ոծոծա, ևս ումն ի մործուծն։) Նկատէ ՚ի բանն

Գնաճթի որ ասէ․ զի զոր դու հարեր հալա
ծեցին, և ՚ի վէրս ցաւոց իմոց յաւելին։ զի
հարկանելն Տ՛ր է մերժելն հրեշտակաց, և
քարշելն ՚ի տեղի տանջանաց՚ է դիւաց․ ըստ
այնմ, դատաւորն մատնեցէ դահճի և այլն։
✵ Հողոքինոլենուն նործողոնուն երկու․ մինն
գոն է, ևս միւսն Բնրեւ։) ըստ երկու կածիս
ունիմ (ասէ) մինն է նախընտրական, զի աշ
ռեմ․ եթէ ՚ի յաւիտենինն կեանն ոչ կարեմ
մտանել, զոն է ՚ի դժոխս մի՛ մտանեցայց։
կամ թէ և ՚ի հարկաւորաց թիւն ոչ ժա
մանեմ, գոնէ յերեանաւորացն ժամանեցից։
և թէ այս ոչ եղիցի, նմա նմնու էացուց և
ես ասացից, ապաշաւեցից թերևս ողորմեսցի
ցի Տ՛ր և մի՛ կորեայց․ Յովնան․ Գ․ Թ։
✵ ՚Ի Ս՛ի բերոնոց երկուհի բողբոջ․ մինն երկուս
Բի, ևս միւսն խոնոլոՊի։) Իբր թէ միով բե
րանով եղուկ տամ անձինս՚ որ է անձնա
դատութբ նշան․ և ՚ի միւս կողմանէ բանս
խառովութբ ՚ի մէջ ընկերաց արկանեմ։
✵ Ուրկոսս ողորմունս ի միոյ որով․ և այլն։)
ըստ մինչ նկատեմ յիս ոնպ ՚ի զղջացող, և իբր
յառաքինի․ կեղծեալ յուսով միխթարիմ։
և մինչ նկատեմ զՏ՛ծ անխաբելի բնութբ և
արդար դատաւոր, սոյդ դատապարտե
լի զիս համարիմ։
✵ Տ՛ղ Ըլթոգոցն ոհոգնատեղի նրէին տեղոց
մոնց․ մինն նետս, ևս միւսն զորբիւս։)
Ըլթոգոցնն է նուաղ, կամ մ թագոյն՚ յոր
մէ ոչ իջանեն և տեղան յիս անձրևք քաղց
րութեց, այլ նետք և քարինք։ իսկ նետ ասէ)
զկայծակունս, որք ՚ի պատառմանէ ամպոց
իջանեն․ ըստ այնմ 2 Թագ․ ԻԲ․ 14։ որոտաց Տ՛ր
յերկնից՚ և բարձրեալն ետ զձայն իւր ՚ի կար
կուտ և ՚ի կայծակունս հուր։ և առաքեաց
զնետս իւր և ցրուեաց զնս։ և Սաղ ՀԴ․ 15։
ձայն ետուն ամպք և նետք քո գնան ՚ի ձայ
նէ որոտալոյ քոյ անուի։ և թէ փայլատա
կեա զփայլատակունս քո և խռովեա զնս․
առաքեա զնետս քո և ցրուեա զնս։ որ նե
տիւք իմանին կայծակունքն։ իսկ զքարեղէն
կարկուտն տես Յեսուայ․ Ժ․ ԺԱ․ զի մինչ
հինգ թագաւորքն եկին ՚ի վր Յեսուայ։ և
փախստական եղեն։ եարկ Տ՛ր ՚ի վր նց
քարեայ կարկուտ և սատակեաց զնս․ և զի
սոքա թէպէտ ՚ի կատարելութ ստեղծուա
ծոց արարեալք են։ բայց և երբեմն՚ դատա
նան ՚ի տանջանս ամբարշտաց․ Սաղ 148․ 8։
և Սիրաք․ ԼԹ․ 35։ ուր ասի, հուր և կար
կուտ սով և մահ, ամենեքեան այսոքիկ ՚ի
վրէժխնդրութիւնս ստեղծեալք են։

և խմոս. ԺԶ 14: ասի, զի քո արարածք քեզ՝ արարիչդ արարանելեն ևսաստկանան 'ի սան ջման անիրաւացս. այլ ամսյ ժ Թագոյն է դեմք բարկացելոյն Տ՟ին յորմէ նեղք և քարկեք
տեղան 'ի վր դատապարտեցելոց:

✵ Առաջումն ահեղ երկրորդ բերմանց. մինն յորժամ, և միւսն հրոյն:) Ասացաւ յոր կա տարածին, յորում Տ՟ն որոտալոց է 'ի վր մե ղաւորաց կարկտամանն թէ՝ երթայք յինէն անիծեալք: և յոյժ է թէ, 'ի հուրն յաւի տենական: Իսկ ըստ գրոյն նշանակէ զհրա խառն կարկուտն՝ որ էջ յեգիպտոս Ելից. Թ. 24: ուր ասի՝ էր կարկուտ և հուր բոր բոքեալ 'ի մէջ կարկտին: և Յայտ. Ը. 7: աս սի, եղև կարկուտ և հուր. և արեան խառ
նեալ և անկաւ յերկիր:

✵ Յոյժ յուսահատ երկնայ վտանգից. մինն լա լոյ, և միւսն մահու:) Ասացաւ 'ի բանն Յո բայ. Է. 3, ուր ասէ գիշերք ցաւագինք տուեալք են: զի ցայգն է գիշերն. այլ մի և նոյն գիշեր կենդանութ տուեալք են ինձ (ասէ) որ ունի զերկուս վտանգս, մինն է լալոյ և միւսն մահու: այլ թէ յորժամ նայիմք, դիպեցաւ այս եգիպտացւոց 'ի խա ւարի մեծ անդրանկաց: Թէպէտ առ ոչ նախադասէ. որ անդ նախ մահն դիպեցաւ
և ապա լալն: Ելից. ԺԲ. 3:

✵ Առաջոյ ահեղ երկնայ բողոքման. մինն առա ջից, և միւսն պղտորելոց:) Այսպ հրեշտակն բանտարկեալ առաքելոցն ստացեցին. և յետ որոյ դան հարեալ սպանանցան մի՝ և խօ սել յանուն Յի: և ինձ (ասէ) բանտարկե ցելոյս 'ի մէջ մեղաց. լինի 'ի յաւուր ժա մանակիս՝ կրկին բողոքումն. և այն 'ի հրեշտա կաց. որք և զանտեսէն դանկատեցան թէ՝ վասնէ զինչս տն, զոր կոչեալ սատեաց ասելով. զի՞նչ է այս որ լսեմս զքէն. ահա սատան, տուր զհամար տնտեսութ քոյ. զի ոչ ևս կարես լինել տնտես. ահա սպանանելն քն:

✵ Արտօրեանն երկու ընդերկրաց ծովերց. մինն խաւարի, և միւսն նեղման:) Երկու ծովերց կո չէ՝ ոչ զկիզմունսն, այլ զորակութիւն. այս զսաս տիկ խաւարն և զսաստիկ ջերմութիւն այրեցո ղականն: վս առաւել խաւարման՝ արեգակն կոչի սեաւ իբրև զկապերտ այծեաց. Յայտ. Զ 2: և վս առաւել այրեցողութեն ասի, և անկաւ արևն զգլխովք Յօնանու. և քս ղէ նի ոգիք նր Յօն. Դ. 8: Իսկ առաւել ծայրն խաւարի և այրեցողութ, ասի խաւարն ար տաքին և հուրն անշէջ՝ զոր մէ ասի. հուր բորբոքեցաւ 'ի բարկութե իմմէ. այրեսցէ և

իջցէ մինչ 'ի դժոխս ներքինս:

✵ (Դ) Ընդ հոգուածոց ով կռառայենի ննջեցե լոցն:) Առաջին խօսի բերանով ընթեր ցողին վս իւր, թէ այնչ 'ի խղճէ մտացն ըմբռ նեալ է, մինչ զի գիտելով զմեղացն իւր, վս այլոց սահմանել զպատիժն՝ ինքեն համարի: և առ հակառակն, եթէ տեսանիցէ զոք ձիրս ևպարգևս բաշխել, որ թէ և իւրեն համարի իցէ, վս այլոց կարծէ զայն, և ոչ վս իւր: այ լոց փառքն՝ իւրեան գլխակորուի է. զորմէ ասէ, 'ի պարծանս ուրուք կորանայ: և այլոց պատուաստել պատիժն՝ իւրեան ահ եղող:

✵ Յովբ որդւոյ գեհոյն ընծեի:) Այս 'ի հպրտա նալն և 'ի գլուխ վերցնելն Ադամ վեհագու նին իւրոյ՝ ընկճի և կործանի: և կամ ինքն յին քեան 'ի հպրտանալն՝ ըստ օրինակի դատերացն եվմի. որք գնային 'ի բարձր պարանոց և յօնօք ակնարկէին և 'ի գնացս զսատորոտս իւրեանց քարշէին և ոտիւք կաքաւէին, ասացաւ վս նց, և խոնարհեցուսցէ Տր զդշխանս դստեր սիոնի. և այլն Եսայ. Գ. 16: այսպս և յարմա րող աղօթական բանիցս, 'ի համբառնալ գլխոյն իւրոյ՝ նոյն հետայն մտածելով զչա
րիս իւր ընկճի և յաղթահարի:

✵ Իշորեալն յելոտ հեծէ: Այսպ ղամէ յետ սպանանելոյն զկայենեղմ յորդւոցն, ասաց կանանց իւրոց. այր սպանի 'ի վէրս ինձ և երիտասրդ 'ի հարուած ինձ: եթէ 'ի կայենէ է պատիժ խնդրեցաւ, 'ի ղամեքայ եօթանասա նեկի է: Այսմ թէ մինչ այլք զայլոց, և նմ զիւ րեանց չարիս յիշեն ևպատմեն, ևիրքն մտաց իւրոց զինքն ստգտանէ, և սկսանի հեծել և յոգւոց հանել: և կամ ինքն զիւր չարիսն յիշե լով հեծեծէ: ոչ և մինչ պձառս մեղաց և մեղաց յղութեանն՝ պատկառեալ ամաչէ,
զինքն նոցին անհամեմատ տեսանելով:

✵ Լղոթոմաիս հոնդերձեալոցն երերի:) Այս յիշե լով զոր ահեղ հան դերձեալ դատաստանին զպատիժ դժոխոցն որով տանջելոցն է՝ և 'ի տեսութեն Տն յորմէ զրկելոցն է. և զայլոցն
երերի և տատանի:

✵ Ըմէ երհնի յամեհէ յոյոնի, ի ծածուկ ղոնջն ոնինծոնէ:) Այս թէ յայտնապս գովել յումեքէ, 'ի ծածուկ զինքն անիծանէ. գիտելով զինքն ոչ արժանի գով այն պիսի գովութե. և 'ի բարե մտաբար սխալումն գովողացն՝ ողորմ նմե ղասրաի. զի գիտէ որ այն չէ՝ զոր միամիտն
կարծէ: Նոյն է և հետևեալն:

✵ Լոբէ տորուլեայ և այլն:) Այս եթէ նախա տեսցի յումեքէ վատթար ևչար անուամբ, ինքն մը վկայէ թէ այս արժանի՝ եմ: այսպս

ասաց բարեմիտ աշակերտեալն առ աղանն , մեք յերանէի որոց գործեցաք առնումք ըզ հատուցումն :

* Եթէ յողեւոյք ուծգին եւայլն ։ ՚ի եթէ ձաղեալ սաստկապես նկատմամբ պարտաւորութեն իւրոյ, սակայն համարի զձաղանսն : այսպէս ասէր Աւրբանոս ութներորդ պապն. եթէ խորհեսցիմք զչարիս զորս գործեցաք. սակայն է պատիժն յորմէ ապաշխարիմք , և չէ ինչ զխայան իմ պարտաւորիմք :

* Եթէ [illegible] ։ Այսպէս ասէր Պաւղոս ՚ի բերանոյ Թշնամեաց իւրոց Թէ, անցցէն Թշնամեք իմ ընձ չար. երբ իցէ զի մեռցի եւ կորիցէ անուն նր : և՚ի դրբերոջ Մ. րեկեղեցւոյ կայսերն Պօղեմիա հարկն գրելով ՚ի վերջն ասաց. Խնդրեալ զոր ինչ ասեմ քեզ եթէ ոչ տալով զվախճան Թղթոյս և ցանկալով տեսանել զվախճան կենաց քոց։ Թխստահամարն. 437 այսպէս և զման իմ եթէ ցանկացող ըզ գտանի, որ ըղձայ զմահ տանելով Թէ մխ երբ պիտի մեռանի. և ես (ասէ) այժ ասեմ. եղ ձլ կրկնեմ Թէ այժ. յիրէ ի արժանի է մահու, երբ իցէ զի մեռցի և կորիցէ յիշատակ նր :

* Եթէ [illegible] :) Ի հնագոյն ձեռագիրսն հաղնէ գրեցել է և ոչ տեհե. և միտն է Թէ յորժամ զամպոց ճայթմունս որ լսէ՝ հա զի Թէ Տէրն զդեմն իւր ՚ի վեր համբառնալ յուն ել երկիւղին. զի գիտէ Թէ, զինքն առ ՚ի հարկանել ճայթել որոտան ամպքն Արիստոտել գրէ Թէ ճայթմունք ամպոց , զխորապէս յղացել ազխարըսն վիժեցուցանեն. և զի նը զորմունք Թէ զմարդիկ երկեցուցանեն:

* Զ [illegible] ։ ՚ի Թէ զիւր մատնաւոր որ առաջնորդութին մատուցան աղքատեալ իցէ, նկատելով ՚ի բազմութի մեղաց իւրոց (որք առաւել եւեալք են քան զաւազի նուհին) զիւր առաջնորդութն մատուցանն խոփէ և փախչէ. զի մի բան՝ հազար բանի պատասխանի ոչ կարէ տալ. ըստ Յոբայ. Թ. 3 : կամ Թէ զիւր դպարտութն և համարոյ զմատուցանն խփեալ է և այլոց զխստութի քարոզէ :

* Եթէ [illegible] ։)

Ըստ յինքն զինքն սպանանել ոչ դանդաղէր զի զիւրովին գտանէ է զինքն սպանանել. տես գործ. Ժզ. 27 : արդ՝ եթէ յանխոհեմական կորուսան որ ոչ լինէր ասէ , ոչ դանդաղէ ի ինքնասպան լինել։ զի այսպ Աւետ ու ղ և Ճուդ՝ յուսահատեալք ինքնասպանք եղեն և

ՄԻԷ

դատաստանեցան ՚ի յամ խոհանն. և ՚ի մէջ հեԹանոսաց գտեամ իմն տիոմբ ամբարշտացն ՚ի պարսպեն ձգեալ զինքն սպան, եւախսալ եղև ՚ի փիլիսոփայից. որոյ սակս ասաց կալլիմաքոս Թէ, ուրախացեալ ով որեստ ամփոխուստ վաղել ՚ի բարձրըբերձ պարսպաց ՚ի դժոխս , արժանի ինչ ոչ ուսեալ մահու, այլ ճարտասութ զՊղատոնի որ վն հոգւոյ զգրեն [illegible] փիլիսոփայն ասաց, եթէ ոչ պղատոնական գիրն զխմն նա հանջէր զպարձակումն, այն ինչ առհա առաժանաբար լուծանէր զպղատնաԹոխանձ կապ կենցաղոյս : զի Պղատոն Թէպէ զխմաստասիրութեն խոկումն մահու սահմանեալ. այլ ոչ զբնական մահուանէն ասաց , այլ զխորհուրդ մեռելութեն ասաց խոկումն մահու: իբր Թէ զախտս մեղաց մեռուցանելն է կոչել իմաստասիրութի : իսկ զբնական մահուանէն առ ասաց Թէ, ահա յումեմն ՚ի պահարանոջ եմք, եւ ոչ է պարտ զինքն յայսմանէ արտահանել. զի հարստահարութի է այն ընդդէմ արարչին : և Պղատոն փիլիսոփայն ՚ի նոյն սահմանաց դրբոջ. ը. պարակն ասէ Թէ՝ որ ՚ի բաց բառնայ զինքն, ոչ միայն ոչ նմանի է Սոկրատ, այլև հակառակ նմին. կամելով ՚ի բաց բառնալ զինքն և լուծանել զկապն՝ զոր նա կապեաց, և ոչ չատել զհոգին ՚ի մարմնոյն : և Յովսէպոս . Գ. գլխոյ . Ժէ. գլ. (մինչ կայր ՚ի Յորդանոն և ընկերքն խորհէին զմիմեանս սպանանել , զի Թէ անկանիլ ընդ ձեռս հռովմայեցւոց) ասաց Թէ, ՚ի ձեռաց իւրոց կորնչել՝ ՚ի հարէ ամ կենդանեաց բնութ հեռի է և առ Աստուածապաշտութի, զի ոչ ինչ կենդանի է որ մեռանիլ իւրով մեռանի : զի օրէնք բնութ զօրեղք են և զկեանս կամին յաւիտենական հաստատել: և Թէ զանձնասպանն առ մեզ օրէնքն հրամայեն ցմահուանել արեգական անդ մաղ ընկենուլ : և այլազգիքն զձեռս հատանել հրամայեն որք յինքեանս սպառեալք եղեն. զի որպ զհոգի ՚ի մարմնոյ նմանապէս և զձեռն ՚ի մարմնոյ օտար դուլ վարկանէին:

* Մ [illegible] ։)

Մատթ. Է. 14: ասացեալ է վն վերոգրելոցս, զի որպ ոչ ոք կարէ երկուց տերանց ծառայել Այ և մամոնայի. այսպէս և ոչ փրկական և կորստական շաւեղաց միանգամայն ոչ մերել և տանել. կամ յուսալ և յուսահատել. կամ արքայ. Թէ անկանելս և ՚ի դժոխայն ձանապարհ ընթանալ: որ Թէ պարզապէս նկատեսցի՝ է պղերգութի իմն գաղջական՝ որ ոչ

ռնուաբար ցուրտ է և ոչ ջերմ զԱծ խոստո
վանիլ, և կոյոյն բաւհարու զոհել : կամ
երկմտութե 'ի յուսալոյն դիմել և ասել . թէ
դեռ զք կարեմ առնուլ զխնդիրս ' թէ ոչ . Ե
դեմ ոչ այ ասէ Յակոբոս . խնդրեսցէ հաւա
տով և մի' երկմտեսցի, զի այր երկմիտ առանց
հաստատուն է յամ ճանապարհս իւր . մի'
ակնկալցի մարդն այն առնուլ ինչ յԱյ . զի
որ երկմիտն է, նման է հողմակոծել ալեաց
տատանեալ ալեաց ծովու : Իսկ զայլ մնա
ցեալսն սոս 'ի մեկնութեն մերում որ 'ի վը
Սիրաքայ . Ե . գլուխ . 14 . համար :

※ ([illegible]) Ձես ելից. Ի . 27: ուրա
նոր ասի . եթէ գրաւեսցես զքաղցեալ ընկե
րոջ քոյ, նախ քան զմտանել արևու դարձուս
ցես անդրէն' զի այն է վերարկու նր . և եթէ
բողոքեսցէ առ իս ' լուայց նմա քանզի ողոր
մած եմ: Ասանիր զի Ած ողորմած ասի . ոչ
ցանկալեալ, զի ցանկ կրել էր անուննն Այ
ընդդեմ է . այլ ողորմած ասի, ողջամ առ նոր
գործուեն, զի ներգործապէս գիտէ ողոր
միլ, որ ոչ գիտէ ներգործութիս ցանկալ ևձրմ
ևլ: և զի ողորմի Ած, յորժամ բառնայ զթշուա
ռութի սրտի ու մեզ . ոսկ ասէ Ածաբանն թէ,
զթշուառութիւն ողորմութն հասանէ . զի մի'
ցաւիլն անմխիթար իցէ, և մի' բարեգործելն
անդատախարակ : դրժել ողորմին' յորժամ թու
լացուցանէ զխստու սրտի, զի ճշմարտութին
յուղղայ Ե խստու . Իսկ ողորմութն բարե
խառնէ զխստութիս զայս, վարձատրելով 'ի
վեր քան զարժանն ' և պատժելով 'ի վայր
քան զարժանն. [illegible]

※ ([illegible]) Ս ընդդեմ
իմ չարութես 'քո բարութիդ . Ընդդեմ իմ դառ
նութես' քո քաղցրութիդ: և ծանիր զի դառնութ
ասաց ասի . ոչ ըստ բնութ, այլ ըստ բարուց
դառն մոլութ . ոսկ և հրէ այքն տուն դառ
նացողաց կոչեցան. Եզեկ. Բ . 5:

※ ([illegible])
Աստ նմանեցուցանէ զխնքն կորուսել դրամ
մին' որ ճրագաւ գտեալ եղև. Ղուկ. ԺԵ. 8:

※ ([illegible])
Զի ոչ խակ ազգին' և թթու դամոնն, ատա
մանց մն սատակարք են. այսպէս և ես խակ և ան
կիրթ գոլով մինչ սահիմ, դու հեզութբ
տանիս խակութես, և ոչ դրես 'ի կարգի
ստրոց չարութե մեղանչողաց:

※ ([illegible])
Ծնողքն կոչէ զխնութեն ականջաց
հաւրն. յորոց ականջն մխեաց Պ.տ զմնա
ուտանն իւր ևբժշկեաց. Մարկ. Է. 33. որ էր

նա և համր: որ թէպէտ այս համրութիւն և խլու
թիւն էր դիւական, ակայն հանդիպի և 'ի բնութե.
զի որ խուլն իցէ, լինի և համր. ուստի նրա"
Մատ. Թ. 32 ասէ թէ, ամլորութի է 'ի բնութե.
զի որ համրն է' իցէ և խուլ. զի որք զոչ ինչ
լսեն, մի' կարիցեն և խօսիլ : Եւս ասեմ թէ,
որովհետև խօսիլ ոչ կարեն, բնութե շնորհիւ
ոչ կարեն լսել. զի թէ լսէին և իմանայիին և ոչ
կարիցեին խօսիլ' պայթեսին: ուստի որ համրն
է 'ի ծնէ, հարկիւ բնութե լինի և խուլ: վասնզի
ոչ կարելով լսել' ոչ կարէ և խօսիլ, և ուսա
նիլ զձայնս, զի զոչ ինչ ուսանիցէ, եթէ ոչ
զայն զոր լսեսցէ: ուստի Արիստ' ասէ թէ լսո
ղութին ևականջն է զգայութ մակացութե : և
Պղատոն ասէ, արարիչն տեսողութի ևլսողութի
շնորհեաց մեզ. զի 'ի ձեռն նց զիմաստութիւն
սեռն ուղղեսցուք: այլ զի համրն և խուլն ոչ
լսելով' ոչ կարէ յօդել զհեգս և զվանկս և
կամ նշանակել անուն իրի և Այ, ոչ խնդրէց
զհաճառ 'ի համրեն և 'ի խլեն յայնմանէ ոսկ
յայլոցն: վն այնորիկ և 'ի բժշկելն զնա, յոգոց
եհան, վն չարաճճարութե դիւին. որ զերկու
պատուական զգայութիւն խցեալ էր, զի մի
լուիցէ Ածայն բանից ականջօք. և մի' օրհ
նեսցէ զստեղծողն իւր լեզուաւ: այլ ոսկ
զխուլն և զհամրն կարացեր (ասէ) մերձեց
մնք մառնեցոյ բժշկել այսպ և ես անբժշկելի
ցաւօք հոգեկան խլութե և համրութե վաս
տակեալ եմ. կարես և զիս բժշկել. լսել տա
լով Ածային օրինաց քոց, և առ յօրհնել
զքեզ արժանապէս:

※ ([illegible])
Պոխնողն է ուշաթափութիւն խելաց, որով
և բոլոր մարմին մարդոյն ընդարմանայ. որ
պէս անսովորից պատահի 'ի ջերմագոյն
բաղանիս, և յարեան առման : որ Ը այլ
ազգեաց պայրմանք ասի : այլ ոսկ Եսթեր
թագուհին պակնելով, յահէն Արտաշեսի
գլորեցաւ, և գոյն երեսացն փոխեաւ.
բայց դդուեցելով Արտաշէսի յոգի եկեալ
կազդուրեցաւ. Եսթեր. ԺԵ. 10 և 11:
այսպէս և ես ասէ 'ի պակնուլս, ոչ զայլ ինչ
ունիմ պաշտպանիչ, եթէ ոչ զհոգի շնոր
հաց քոց : ոսկ և կանգնել զձեռն Գաբրիէ
լի. Դան. Ժ. 9. 10 :

※ ([illegible])
Ասա' ոչ թէ զօծումն 'ի կարգի մեղաց դնէ,
այլ թէ, ես որ կարի դաժան և դժնդակ
վայրենի կենդանի մի դարձեալ եմ. առ 'ի
օծումն ին և 'ի մեղմացումն, ոչ այլ ինչ
բաւ է ' եթէ ոչ զօրութի քո : զի և վն ցլու
ասէ.

առ Ս. ընտրութեալ թէ մինչ անընտել ևխառա բարոյ կենդանի է, եղջերացն օծմամբ կակղանայ և հեզանայ : Նաև թէ ՚ի նեղքայ թըզենայ ծառոյ կապեցի՝ հեզանալ ասի :
Նմանութեց. Ե. գրքոյ 112 գլուխ:

* (Որ [illegible] ։)
Սոյինքն, թէ մինչ ՚ի դիւաց հալածեալ լինիմ, այլ տեղի ապա. ւինի չունիմ, եթէ ոչ զառ. քո : այսպէս ՚ի մեղաց փախուցեալ Սրբ դաւիթնացին առ ոտս քո դիմեաց :

* (Որ [illegible] ։)
Սրբոյն ասէ փոխան վաղելոյ. իբր թէ առ ՚ի սրապէս ընթանալ և ՚ի վազել առ պատուիրանս քո, բազուկ քո է ինձ պատսպարութ և ապաւէնութ : զի այսպէս և Սոյ եղև պատսպարան առ տապանն ընթացող աղաւնոյն. Ծնն. Ը. 9 : այսպէս խալխափող գնուղքայ մանկանց, բազուկք մարցն լինին պատսպարանք : կամ թէ իբրև զաղաւնի թևս առեալ թռչիլ կամիցիմ՝ քո բազուկդ է պատսպարան և ընթանող :

* (Որ [illegible] ։) Ճ սխալեցելոյս ՚ի յուղին ճանապարհէ օրինաց քոց. լոյս շնորհաց քոց է առաջնորդ. Ճ. այնմ, առաջեա Տր զլոյս քո և զճշմարտութի քո. զի առաջնորդ. լ. հանցեն զիս ՚ի լեառն սբ և ՚ի յարկս քո:

* (Որ [illegible] ։) Սոյինքն առ տարակուսելոյս ՚ի դժ. արին՝ հանճար քոց շնորհաց : զի հանճար պարգևին յամ դժ. արին, տալ զքանոն դիւրաբար գործելոյ: ուստի նախ զՄաղաքիէլ էլից Յի հանճարով՝ և ապա թէ խորանին շինման ճարտարապետ կացոյց : Ելից. Լա. 12 :

* (Որ [illegible] ։)
Սկատէ ՚ի թզենին անպտուղ. որ անիծիւք չորացաւ. և վերաստին առ ՚ի դալարանալ օրհնութ. Քնի կարօտ եղև : այսպէս և ես (ասէ) անիծեցեալ ՚ի քէն վն անպտղութե՝ կարօտ իմ օրհնութ քոյ՝ ՚ի վերստին պտղաբերել : նաև զի անէծքն է ին դրունն չարի և ապականութե: ևառ ՚ի [illegible] Ճ առ ՚ի վերստեղծութե՝ օրհնութին Յէ լինելութե պատճառ. Ճ. այնմ, օրհնուն տն ՚ի գլուխ արդարոց՝ ևնոյն մեծացուցանէ Առակ. Ժ. 2 :

* (Որ [illegible] ։)
Յորպէս յորդորել քաջալերեց Յն զՍիմոն՝ յորժամ երկեաւ ՚ի յոճացեալ գաւառանէն իւրմէ. ուստի ասաց, ձգեա զձեռն քո ևբուռն հար զատամանէն. Ելից. Դ. 2: այսպէս և ինձ յուսահատելոյս (ասէ քաջալերութի է խրախուսելն քո, և յորդորելն

՚ի հոգևոր պատերազմի :

* (Որ [illegible] ։)
Նէ զչարչարանաց բաժակէն ասէ (զի չարչարանք ՚ի վն չարչարանաց՝ ոչ է մխիթարութի, այլ առնել վերտ ևչարչարանք) այլ զմխիթարուե ևհոգևոր բաժակէ հոգւոյն Սրբ ասէ. զի հոգին սբ անմահարար բաժակ կոչի ևթէ զբաժակէ չարչարանացն Քի իմացէ ոք՝ ոչ է անտեղի. զի չարչարանք նր մեծ մխիթարուի է վշտացեալ անդամոց նր։ զի յորժամ տեսանեն զզօրագլուխն իւրեանց այնպիսեօք մտեալ ՚ի նեղքին կողմն վարդ գաւրին, մխիթարին և ճնքեանք ՚ի կրմանս չարչարանաց. ըստ այնմ, բաժակ քո ոչ անապակ արբեցոյց զիս:

* (Որ [illegible] ։)
Սպ կամքն Յն գործ կատարեալ է. ըստ այնմ, զոր ինչ կամեցաւ արար Տր : ևթէ կամիմ, սրբեաց. ևսրբեցաւ բորոտն : այսպէս և ինձ նեղելոյս ՚ի վշտաց կենցաղականաց՝ բաւական է կամք քո ՚ի նեղութե զերծուցանելոյ իբրև ՚ի բանտէ իմեքէ, առ լայնագոյն ընդարձակութի սրտի հանելով:

* (Որ [illegible] ։) Սոյինքն ինձ ատեցելոյս վասն չար գործոցս՝ կոչմն պատճառ է սէրն քո՝ զի սիրես զիս. վասն այնորիկ և կոչես ասելով. եկ առիս ով ծանրաբեռնեալք մեղօք և ես հանգուցից զքեզ թօթափելով ՚ի քէն զծանրութի բեռինդ մեղաց : և կամ զնախատահմանեալս կոչմն էն ասէ. զի ոչ զոք կոչէ Յի եթէ ոչ զյառաջ ջագոյն ճանաչեցեալն սիրով:

* (Որ [illegible] ։)
Չէ ոչ դու չարժական ծովու սահմանօք երդեր ևասացեր՝ ցայդ վայր եկեսցես և այլ մի անցանիցես. ևնա անշունչ գոլով՝ բանի քոյ հնազանդի. Յոբ. ԼԸ. 10 : ապա ո՞րչափ ես բանի քո և հրամանի զիս զասում ևալս կարէ հաստել և ամրացուցանել. ոչ երբեմն ևհողմակոծեալ ծովուն ևհողմոցն սասանեցեր բանիւ, և արարեր խաղաղութի :

* (Որ [illegible] ։) Սկատէ առ անկեալն ՚ի ճանապարհին երիքովի, որ խոցեցելն էր յաւազակաց. զոր այ զվէրսն սամարացին Քս, պատեաց իւ ղով և գինեաւ : այսպէս ևես (ասէ հոգւով վիրաւորեալ եմ. և միայն կաթուածո արեան քոյ կարէ բժշկել: ոչ ևյաղօթս մը Յածինն ասէ թէ՝ ահա կաթիլ մի կաթին քաղցր կուսութե, յանձն իմ անձրևեալ

կենաց ինձ զօրէ մայրդ Յի ։ Եւ թէ հաստա֊ տուն զմեռեալ ձագս իւր կողին արեամբն կենդանացուցանէ ․ որպ ասի նմանութեց Գ․ գրքոյն ․ Լթ ․ գլ ։ որչափ ևս առիւծքո, զմե֊ ռեալս մեղօք կարէ կենդանացուցանել ։

✵ Բա՛ն անիրաւացն ՛ի կիրս ցասմանց՝ անհնարինն ևն ։)

Իբր թէ առ ամբարեալ մեղս իմ եթէ մի֊ անգամ անհնարին ես, որպ սառն հալի յերե֊ սաց արեգական, այսպէս և ցաւք մեղաց ի֊ մոց (յորժամ ցասմամբ ՛ի մեղս իմ անհնար կիցես՝ զչարն ՛ի բարի ստեղծուածոյ քո տեսանելով) հալին և չքանան։ զի աչք տն լուսաւորք են և զանգործս մեր տեսանեն։ և դեռ ոչ գործեցեալք ՛ի մէնջ իբրև զգոր ծեցեալս գիրն ՛ի գրոյն դատաստանին․ որպ ա֊ սիցն Պաւղոսի։ որ յայտ է ՛ի Յակոբայ և ՛ի Յեսաւայ․ որք դեռ ևս ոչ ծնեալք վն նա֊ խատեսել արդեանց, զՅակոբայ ասացաւ թէ սիրեցի․ և վն նախագիտացել չարեացն զԵսաւայ ասացաւ թէ ատեցի։

✵ Բա՛ն [illegible] ընթերցն՝ [illegible] ։) ք թէ առ ընտրելոց կարգն հա֊ մադասեցման յոյս հաստեալ գոլով, և ոչ պլ իւ իք կարեմ ընտրիլ վն անարժան գո֊ լոյս, եթէ ոչ իշխանութք զայն արասցես, և ՛ի վերջին կարգի մեղաւորաց գոլով իմ, իշխա֊ նաւք զիս ընտրիցես ։ Բայց ծանիր զի այս է ած իմն ծարտասանական, որ ոչ կարէ զարդա֊ րութեն Այ ջրել․ զի թէ և ՛ի նախատեսել ար֊ դեանց Ած վարձատրեսցէ զոք, վն արդա֊ րութե իւրոյ․ սակայն և այն լի է ողորմութբ․ տալով ատենն զշնորհս, և անդէն ՛ի վերաքան֊ զարժանն զփառսն ։ համանման է նմա յու֊ րացութեն Պետրոսի, որ զկնի ուրացմանն, իշ֊ խանութբն Քսի վերստին ընտրեցաւ ՛ի հովուութե հօտին Քսի ։ զի մինչ ուրացմամբ կերպիւ ինչ յուսահատեցաւ, ՛ի ձեռն զղջ֊ մանն Քս իշխանաբար ընտրեաց կրկին է֊ րից հարցմամբ սիրոյն, զերից ուրացութեցն քաւելով զմեղսն․ և կարգելով յառաջին աստիճանն ։

✵ Բա՛ն [illegible]՝ [illegible] ևն ։)

Ծանիր զի առ Այ դատապարտել ասէ հոգին ՛ի ձեռն հաւատոյ ․ որպ այնմ Հռոմ․ Ժա․ 2 ։ ոստքն փշրեցան, զի ես պատուաստեցայց ։ քանզի է անհաւատութեն փշրեցան, և դու հաւատովք հաստատեցար ․ դ պատուաստ եցար ։ զայս տեղիս այսպէս մեկնէ և Ոս֊ կեբերանն անդ․ մի՛ բարձրամտիր (ասէ) պլ երկիր․ զի ոչ եթէ բնութ են իրքն, պլ հաւատոյ և անհաւատութե ։ Բայց ծանիր

զի Սբս Գրիգոր, ոչ եթէ հաւատոյն կըտ֊ րեալ և բաժանեալ էր ՛ի Քէ, պլ եթ որպ ասէ Պօղոս, հաւատոյ սիրով յաջողի։ և ես ունիմ ասէ զհաւատոն որքան առ գոյացու֊ թիւն, պլ ոչ ունիմ զսէր՝ որքան առ միաւո֊ րութին ընդ քեզ։ վն որոյ թէ և ես ՛ի քէն բա֊ ժանեցայ, վն չունելոյս զսէր, դու կարես զիս ՛ի քեզ կցորդել և առ քեզ միաւորել, ՛ի ձեռն սիրոյդ․ զի սէրն է յօդ կատարմանն։

✵ Բա՛ն [illegible] ողջոյն ևն ։)

մ առ գազանաբարոյութիւն իմ, ողջոյնքս և խաղաղութեդ եղիցի ընտանեցուցիչ ։ զի վայ֊ րագն է անընտել, անսովոր, լեռնային, և տմարդի ։ այսպէս և դիւացել ալեաց, լեռ֊ նացեալ և վայրագ ասեմք ։ Իսկ ողջոյնն Քսի և խաղաղութին՝ առնէ ընտանի և ծա֊ նօթ և զհեռացեալսն՝ և այն ՛ի ձեռն շնոր֊ հաց ։ զի թէ ոք ողջունէ զօտարական ոք, և զօտարացեալսն յինքեանս․ կամի ասել թէ, կամիմ վերստին առնել ընդ քեզ զբարե֊ կամութին ։ և ահա զվայրագն, և զօտարա֊ ցեալսն առնէ ինքեան ընտանի և բարեկամ ՛ի ձեռն ողջունին ։ որպ և Տրն բազմիցս ըզ֊ վայրենացեալ ալիս ծովուն ՛ի ձեռն հրա֊ մանի բանին իւրոյ կասեցոյց ։ կամ որպ ըզ վայրագն Թովմաս և զօտարացեալսն, յետ յարութե իւրոյ ՛ի ձեռն ողջունին ՛ի վերստա֊ տանն ընտանեցոյց։

✵ Բա՛ն [illegible] ևն ։)

Քանզի որպ հովիւն զմոլորեալ ոչխարն ձայ֊ նիւ կոչէ, ցպոյլ կազդուրէ, և ՛ի յուս իւր բառնայ․ այսպ և դու (ասէ) զմոլորեալս ձայ֊ նիւ կոչես․ որ եթէ ոչխարք քո լցեմ, լսեմ ձայնիքոյ, և զհետ քո գամ։ Իսկ Քսի ոչխար լինի ոք, ՛ի ձեռն հաւատոյ․ և հաղորդակցե֊ լով խորհրդոցն եկեղեցւոյ, և միաւորելովն առ նոյն փարախ եկեղեցին ։ Սաև զի կոչումն Քսի դարձուցանէ ՛ի չարէն, որպ Եսայեայ ․Ծ․ գրքոյն․ ԼԳ․ գլ ։ Աւրեմն մոլորիլն է առ֊ չարն․ իսկ դառնալն առ Քս ձայնիւ ազդ֊ ման նր ներքսապէս, և կամ արտաքսապէս քարոզութբ, է դառնալ ՛ի չարեն մեղաց առ բարին շնորհաց ։

✵ Բա՛ն [illegible] ևն ։) Ըստ խնամոցն առնանի ՛ի տեղի մեղաց և տգիտութե որք ոչ են ՛ի յԱյ։ պլ է ՛ինմէն լոյս շնորհաց՝ ընդդէմ մեղաց․ և լոյս իմաստութե՝ ընդդէմ տգիտութե ։ որև մեզ տացէ Տր բստ բղխից Սբյս Գրիգորի զլոյս շնորհաց և իմաստութե Ամէն։

ԳԼՈՒԽ ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ՄԻ ԵՐՐՈՐԴ:

[illegible]

ԲԱՆ Ա

ՍԿԶԲՆԱՀԱՅՐԴ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԵԱՆ · ԱՆՑԱՑ

[illegible]

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Քրիստոս ասի սկզբնահայր խոստովանութեան: քանզի խոստովանահայր էր, որ զՊետրոս յապաշխարութիւն կոչէր ասելով. Պետրոս ո՞ւր ես: և թէ թողութիւն եղիցի զչարիս ձեր առաջի աչաց իմոց: Դարձեալ խոստովանահայր էր որ ասաց Նորա մտացին. լա. 34: քաւիչ եղէց անիրաւութեանց նոցա. և զմեղս նոցա ոչ ևս յիշեցից: և Եսայեաւ. խգ. 25: Ես եմ ես եմ որ ջնջեմ զանօրէնութիւնս քո վասն իմ. և զմեղս քո այլ ոչ ևս յիշեցից: և. ծէ. 9 ասաց. այս է օրհնութիւն յորժամ բարձից ի նմանէ զմեղս նոցա: և. խ. 2. ասաց թողեալ լիցին դմա մեղք իւր: և Եսայ 22: և Երեմ. ԼԳ. 3: և. Ծ. 20: և ի նոյն ի բազում տեղիս եցոյց Քրիստոս զխոստովանահայրութիւն, զի զախտացելոց նախ զմեղսն թողոյր իշխանաբար, ապա զանդամալուծութիւն եղայլոցն, և ապա զպատճառելի ցաւոյն բժշկէր: Մինչ ասէր իշխանութիւն ունի որդի մարդոյ յերկրի թողուլ զմեղս: ուստի զայսոսիկ և և զայլս նկատելով Սուրբ Գրիգոր, սկզբնահայր և հեղինակ խոստովանահայրութեան կոչէ զՔրիստոս: զի քահանայքն թէպէտ արձակեն զխոստովանօղսն, այլ զայն առնեն յանձնել

և պաշտօնէութեան իշխանութիւն փոխանակ Քրիստոսի ասելով թէ, արձակեմ զքեզ և այլն: ապա և մինչ ասեն, առէք կերէք. այս է մարմին իմ. ոչ ասեն իւրեանց բերանոյն, այլ Քրիստոսի. ապա թէ ոչ, հացն և գինին ոչ լինին մարմին և արիւն քահանայլին, և ոչ Քրիստոսի: այլ Սուրբ Գրիգոր ցուցանէ զխոստովանահայրութիւն Քրիստոսի ի յատկութեանց նորա: Սակայն է զի է Աստուծոյ և Քրիստոսի. իսկ ո՞վ կարէ թողուլ զմեղս եթէ ոչ Աստուած: Երկրորդ զի ողորմած է. Տէր այնմ, պարտ իսկ էր նմա ամենայն եղբարց նմանիլ զի ողորմած լինիցի և հաւատարիմ քահանայապետ յԱստուծոյ կողմանէ առ ի քաւել զմեղս ժողովրդեան Եբր. Բ. 17: Երրորդն է քաղցրութիւն. վասն այսր, քաղցրութեամբ հայեցիս քաւել: և զայս օրինակաւ եցոյց Քրիստոս. յորժամ զկնի խոստովանելոյն Մարիամու մեղադրելեացն, դարձաւ առ նա քաղցրահայեցութեամբ (և յետ յանդիմանելոյն զսիմօն բորոտն) ասաց թէ, թողեալ լիցին սմա մեղք իւր բազում, զի յոյժ սիրեաց: այսու նկատմամբ հայեցաւ ի վէմն Պետրոս, և ի վիմական կարծր սրտէ նորա բղխեցոյց զջուր արտասուաց: Չորրորդ յատկութիւն է քաւչարարութիւն, զի ոչ միայն քաւել կարէ, այլև բուն իսկ քաւութիւն մեղաց մերոց նա է. 1 Յովհ. Բ. 2: Հինգերորդն է կարողութիւն քաւելոյ և բաւականութիւն, քանզի Աստուած է. և Տէր այնմ նմա յարմարի բանն թէ, ո՞վ կարէ թողուլ զմեղս եթէ ոչ Աստուած: այլ զի զայսոսիկ Քրիստոս ունէր հեղինակութեամբ և իշխանաբար, վասն այնորիկ կոչի սկզբնահայր խոստովանահօրց:

Իսկ քահանայքն կոչին պաշտօնեայք նո֊
րին քահանայութեանն։

✲ Կանոն աստուածեղինն ողջոյն և չորրորդ։) Իսկ Թէ որքան և կամիս, այնքան և կարես․ զոր
ոչ ոք կարէ յաստուածոց կարել որքան
և կամիցի։ զի այնքան կամին, որքան և կարեն․
որպէս ասի սաղմոսաց գրքոյն․ Ժ․ գլ։ Նաև կա֊
մի ասել Թէ, որպէս որ առաքելապէս կամիս,
նմանապէս և առաքելաբար կարես։ Նոյնպէս մի
Թէ զընտրոց անկարելիսն կարէ Աստուած, որպէս Թէ
երկուսքն իցէ երեք․ և կամ Թէ ապականել
կոյսն, կոյս եղիցի, իբրև զոչ եղեալ ապա֊
կանեալ։ Ասեմ Թէ, զայսպիսեաց եւխօսիլն ո֊
րոգայթառոր է, ևոչ կարեմք ասել Թէ Աստուած
ոչ կարէ, Թէպէտ անդիտանամք զեղանակ կա֊
րելոյն։ Սուրբ Աւգ Կիւրեղ այրապետաց․ Եր․
գլ․ ՚ի․Ժա․ խնդրոյն Տիեզերաց, Թէ կարէ
Աստուած զէսս առնել ոչ ինչ․ որպէս զոչ եղեալ եղել․
եղապէնել կոյսն առնել կոյս․ իբրև զոչ եր
բէք ապականեալ։ Ասէ Թէ, խնդրել պարտ է
մեզ զզօրութիւն Աստուծոյ․ եԹէ մեծ և անքննելի է,
յորժամ եղելն ոչ լինի, և անհնար է Աստուծոյ
նոյն փոխել։ քանզի ոչ կորզի զամ ինչ կարելոյն,
հարկ է զանտեղի ինչ գործս առնել՚ինմա։
զի զմտաւ ածեմք, Թէ անտեղի՝ է ասել․ մի
Թէ կարողէ Աստուած առնել զինքն ոչ գոլ Աստուած․ և
Թէ կարողէ առնել զինքն մի ղոյց Աստուածային․
և կարողէ առնել զինքն ոչ գոլ բարի, կամ
կենաք, կամ արդար։ Արդ պարտ է հրաժա֊
րիլ ամ իրօք յայսպիսեացս անտեղի հարց֊
մանց։ Ասէր՝ չկարէ Աստուած զպտուղիկն առ֊
նել ոչ պտղել․ զի ոչ կարէ ստուի առնել
զճշմարտութիւն։ևայս ոչ տկարութե, այլ բնութե
է ցուցումն․ ոչ առնելով յանձն կրել ինչ՝
որ չէ նմա վայելուչ։ քանզի օտար է Աստուած
ստութե ամենեւին։ զի սուտ է զպտուղիկն առ֊
նել ոչ պտղեալ երբեմն։ Նոյնպէս պարտ է
(որպէս ասացի) յայսպիսեացս սանձել հարց֊
մանց, և բազում անտեղութե ունողաց, և
ոչ սկիզբն առնել հարցմանց։

✲ Հարցանելոց Արմունկ ընդ առլին, զան ընդ առնողին։) Առաջեա է լոյսն Հրագի, որ՝ որ֊
քան և տայ, ՚ի հաղորդեցելոյն իւր՝ յաճել֊
լոյն, և ոչ ինքն պակասի։ և եԹէ կամիս
զինքն առաւելացուցանել՝ պակասեցուցա֊
նես։ այսպէս և բնութիւն Աստուծոյ ոչ ինչ առաւե֊
լուլ և նուազիլ կարէ։ Ջի ըստ Արիստո֊
տելի ՚ի գիրս պատճառաց, եԹէ յաճելու՝
ուրեմն նուազ էր։ Արդ Աստուած ՚ի մէնջ առ֊
նու զաղօԹս և զպաշտօնս, և՚ի պարզ բնու֊
Թիւնն իւր՝ ոչ առաւելու։ այլև ինքն տայ
յառաստ բարութեն (ըստ օրինակի Հրագի) և
որքան տայ՝ այնքան ՚ի մեզ առաւելանայ, և՚ի
նմանէ ոչ ինչ նուազի։ Իսկ Թէ իր ինչ ՚ինմին
վերադարձցես առ ՚ի կատարել առաւելոյս,
նուազ ցուցանես զնա։ Այսպէս են և հրեշտա֊
կաց եւ այլքն։ զի զանձ իմաստութեն Աստուծոյ բազմանայ
՚ի տալն (ոչ Թէ յինքեան․ այլ առ Աստուածականն,
որպէս եկեղեցանի սեռն ՚ի տեսակս իւր բազմա֊
ցել, ինքն մնայ անբազմանալի․ զի է պարզ,
և անբաժանելի յինքեան) յորժամ հրեշտակս
բաշխէ, և զի պարզ է բարութե նր․ զոր տայ
ուսմամբ՝ զայն տայ համեմատապէս եւբազմաց․
որպէս ՚ի հոգւոյն Մովսէսի եօԹանասուն ծե֊
րոցն․ և ՚ի Մովսէսէ ոչ նուազեցաւ։

✲ (Ը) Համարձակ ունողին ընդ պատուականին։) Պատուականն կոչէ աստ՝ զկեանս տեւական,
որ ՚ի բժշկաց ոչ ինչ օգտեալ եղ ՚ի մարմին իւ֊
րում Թէ, միայն մերձենամ ՚ի հանդերձս նր
փրկիմ, և եղև այնպէս։ զի ըստ ՚ի բանն Թէ,
քաջալերեաց զդուստր, համարձակ քո կեցու֊
ցին զքեզ․ Մատթ․6․20։ այսպէս և անարգս
(ասէ) համարձակ, որ եԹէ կամիս՝ եղիս կա֊
րես փրկել ՚ի բղխմանէ արեան մեղաց։

✲ Հաւատ ընդ Աբրահամու և ընդ Անանեայ։) Աբրահամ ընդդէմ բնութե համարձակ, անյոյս
գոլով ըստ օրինի բնութե, զի ինքն ծեր էր, և
կինն ամուլ։ Նոյնպէս որպէս Աբրահամ ասէ, անյոյսն՝
յուսով համարձակ, հայր ազգաց բազմաց
լինել․ Հռոմ․ Դ․ 18։ զոր և նմանեցին յառա֊
ջոյն․ Դ․ գլ ասէ Թէ, բնութիւն զիւրն ախտա֊
նայր՝ առ ՚ի ծերութե հասակին խափանելոյ․
և տակաւին յոյն երկարէր։ չինչ անէր որպէս և
պատշաճ էր ՚ի ծերութե հասակ նր և կե֊
նակցին՝ առ ՚ի մանկաբարութե զօրութեն․ և
զայս առանց ամօԹոյ պատմութիւն նշանակէ,
պակասեցին ասելով, որովք գործի յղութի։
և մարմինն բնութե մեռեալ էր ծախելով
զմանկութին, ծերութեն խափանեալ․ բայց
առ Աստուած յոյսն անծերանալի՝ էր ՚ի նմա եւ զօր
գացեալ։ Արդ՝ Թէ Աբրահամու և Սա֊
ռայի, և Թէ Աննայի մօրն Սամուէլի ապա
ղաբերութիւնքն՝ ոչ էին ըստ կարգի բնութե․
(որպէս և Զաքարիայի և Եղիսաբեթի,) այլ գեր
բնականք՝ Թէպէտ ՚ի յառաջ բնութե․
ըստ որում յառնէ և՚ի կնոջէ էին ծնունդն
իսահակայ․ Սամուէլի․ և Յովհաննու մկրտ
չի։ Այլ որպէս համարեցին նոքա և յուսա֊
ցան աներկբայօրէն, և պտղաբերեցան և
երեքեանն՝ երեք անուանի զաւակօք։ այսպէս
և զիս ամուլս (ասէ) ՚ի բարեաց գործոց՝
կարես պտղաբեր առնել․ և բերկրեցուցա֊

նել։ զի ոչ յայսմ նոցին ոչ առնուլեցոյց զնա, այսպէս և ես ընդ նմա յուսամ զի մի առնուլեցից։ զի Աբրահամ Այ հաւատաց. և Լևեա հեղեալ քահանայապետին անսաց ։ ուստի Աբրահամ անթիւ զաւակաց հայր եղև։ և Լևեա հանրանշան եօթն որդւովք անէծս։

* (Առաքելոյս ասեն՝ ի Բոլոտոռոց ընթերցեալ։) Այլոց ասելով՝ որոշէ զմարգարեսն ի Հի յամենք մարգարէիցն հեթանոսաց . որպիսի էր բաղաամ՝ և սիպիլեայ կանայքն և վհուկք եգիպտեայք . եղուուուստես պարսից . ոլոփէոս յունաց . աբարիս հիւբէռպօռէանց . ամօլքիս գթացց . և մերգուրիոս եգիպտացւոց ։ իսկ և Բոլոտոռոց ընթերցեալ ասէ) Նկատմամբ բարեպաշտ թգաւորացն յուդայեանց որպէս էր Դաւիթ . Եզեկիա և Յովսիա ։ զի թէպէտ 'ի սերմանէն Աբրահամու 'ի քետուրական ծննդոց զանազան ազգաց թագաւորք ծնան . այլ.ք էին արշակունիքն և Եդովմայ թագաւորքն միջնորդութեն Եսաւայ . որ եդոմ կոչեցաւ , և Իսմայելացւոցն 'ի Ագարայ 'ի սերմանէն Աբրահամու։ բայց Կոտուրելիոս թուէ և զթգաւորս ամաղեկացւոց . ծննդ . . ԺԷ . 6 . որք իջեալք էին յԱբրահամէ միջնորդութեն Եղիփազու որդւոյն Եսաւայ . ծննդ . ԼՁ . 12 ։ արդ՝ որ այսքանեաց թգաւորաց և մարգարէից ենց . զամուլ արգանդն Սառայի անդաստան արարեր . կարես ասէ և զիմ ամուլ հոգիս պտղաղաբերել առաքինութե։

* ([illegible] ։ որ է [illegible] նշանակէ։) Եւ Աննայի ասէ որ ոչ էր ծեր. այլ ամուլ և անպատրաստ 'ի գործ ծննդեան. բայց հրաշագործելով հեղեալ քահանայապետին բարբառոյ՝ եղև մայր եօթանց զաւակաց . ըստ այնմ, ամուլն ծնաւ եօթն ։ իսկ որ զեօթնեակն անբաւ ասէ, և Այ անքննելի և անբաւելի բնութեն տայ յարացոյց։ Որ որ գիտելի է . զի Պիթագորականքն զքառեակ թիւն պատուեցին թէ՝ 'ի քառեակս բնութե եմք բաղկացեալ. և թէ քառեկն 'ի չորից տարերաց է . և զտարերսն առասցին [illegible]։ Իսկ Հոմերոս զեօթնեկն կոյս ասաց իբրև զաթենայ . ասէ Գրիգոր մագիստրոս 'ի պատասխանիս առ իպրհիմ ամիրայն ։ և Պաւլ իթ փիլիսոփայն սահմանաց . Ժ . գլուխ ասէ թէ՝ եօթն թիւդ կոյս լի . այլ աթենայ և ժամանակ և կոյս ։ վն զի ամ թիւ 'ի նեբքայ տասնեկին կամ ծնանի զոք՝ կամ ծնանի յումեքէ ։ իսկ եօթնդ՝ ոչ ծնանի զոք և ոչ ծնել

ընդի ։ այլ և զաթենայ կուսէն առասպելաբանէին բնականքն թէ , յուղղոյն արամազդայ ծնաւ և կոյս մնաց ։ բայց թողեալ զառասպելս նոցա 'ի սոյն գիրս գրէ թէ բազմ խորհուրդ պարունակէ է թիւն այս 'ի գրքոյն անտառ այլաբանութեանց զկերպարանել ամանծնի է որդւոց թիւն նմանեցուցանէ է եկեղեցեաց . որով է հանրուե եկեղեցւոյ նշանակի։ զի ցանգ 'ի սմա գիրս, է դնի 'ի տեղի է հանրոյ. ըստ այնմ, եօթն նորս անկանի արդարն 'ի յառնուլն և յառնէ . ձր որքան և անկանի . ոչ կորնչի ։ դարձեալ Դաւիթ եօթնիւ իմնայ զմիշտն . զի որ ասէ է անգամ յաւուր օրհնեցից զքեզ . միշտ . յաւուր ասէ յամ ժամ օրհնութե որ 'ի բերան իմ . Նոյնց զի է թիւն՝ որ անբաւութե նշանակիչ է . ցուցանէ (ասէ) զկատարելութի Այ բնութե, որ է անբաւելի ըստ էութե և յաւիտենականութե ։ ուստի առ մեզ ըստ կարգի պայմաններից բարուք հանդիպի եօթնաթիւ գիրն Է . որ է նշանակիչ միաւորկայ անսկիզբն և անվախճան էութեն Այ ։ և թուի թէ ըստ այնմ մտաց առաւել յարմարի Այ եօթնաթիւ տառն (Է) է եականի նշանակութե , քան թէ է թուական նշանակութե . եթէ ոչ է այնմ որ անբաւութե նշանակիչ ասելով , Այ անբաւելի բնութեն յարմարեցուցանի։ թէպէտ գտանին և այլք անբաւք, որք ոչ են Ած . այլ լինելութիւք անհատից և որք 'ի խորս ծովու և յանկ 'ի լերինս գտանին կենդանիք գոյացեալք և անուան ոչ դիպեալք ։ զորս Դաւիթ փիլիսոփայն 'ի մեկնութեն Պորփիւրի , կոչէ անհունս ըստ գիտութե՝ և հունաւորս ըստ բնութե ։ Դարձեալ յետ առաջնոյ նշանակութե՝ եօթնեակ թիւս նշանակէ ասէ և զծնունդս աւազանի որդւոց . զի և աւազանն երբեմն ամուլ էր և բազմածին եղև, զհեթանոսս ծնանելով որդիս Այ . և հրէական ժողովուրդն որ բազմածին էր, նուազեցաւ 'ի ծննդոց։

* ([illegible] և ոչ [illegible] ։) Իբր թէ , ոչ սկիզբն ունի և ոչ կատարած . սակայն այլ 'ի վեր անդր ասացաւ , առաւել է եականի նշանակութե առանձին բանս , քան թէ ըստ թուականի նշանակութե ։ քանզի (Է) գիրս՝ այլ և(օն) ոչ ըստ սկզբանն գրով կայի . և ոչ ըստ վախճանին ։ և Սարգսի լուծմունքն է այսմ մեկնութե առնու 'ի կիր զեօթնեակ թիւն ըստ որում էին նշանակի՝ և ոչ ըստ որում զեօթն նշանակէ ։ Նոյն ոբ Սար

պետս զթիւն գործառուէ և ոչ զին ։

* Ա՛յլ նոյն ոմն ուղղոյն ընթերցուածք նուիրելոյ։)

Ա՛յլ թէ աթենայ ուղղեղածին առասպել չածուեալն՝ այլ Ա՛Ծ. ՟Գ որում Աստուածոյն էական անուանն նուիրեալ է. որ ՟Գ երրորդութեանն է (Եհեհովա) և ՟Գ յունաց (Թէթռագրամմաթոն) որ է անձառելի ։ Եկամ քառագիր. զի եբրայեցիքն չկամելով (Եհեհովա) ասել. զի մի՛ լուեալ հեթանոսքն գտանեն 'ի վր կռոց. մոյն (Եհեհովա) կապող չորս տառիւն վարեցին. զոր չգիտելով յոյնք և Պիթագորաս անգիտութեամբ երդուեալն 'ի քառեակն. զոր գիտելն հրեայքն՝ թէ այն չորս գիր առացեալքն են հինն և շաղկապող (Եհեհովա) անուանն Ա՛Ծ՝ որ է ՟Գ ամեայ (ԵՍ ԵՄ ՈՐ ԷՆՆ) Ելից Գ 14 Ա՛յլ՝ այս անունս 'ի Յերօնիմոսէ կոչի (անէքփօնիթօն) որ է անձառելի։ 'ի Ալեքսանդրեթոսէ (աֆէաօն) որ է անասելի ։ 'ի Պլա ժամանակացուցն (առիթօն) որ է անխօսելի ։ և Լ՛ուպրո ասէ թէ , թուի թէ յամ անուանց կոչեցելոց զԱ՛Ծ, նախկինական է որ էնն ։ և Սբն Դիոնէ՛ Ա՛Ծ այլն անուանց գլխոջն. գլ. ՟Ժ. բնաբանին ասէ թէ, բանս գիտութեան է ոչ զգերագոյն էութեն ՟Գ որում գերագոյնութեն յայտնաբանել. քանզի անձառելի է այս և անգիտելի, և ամենևին անյայտ։ Եւ երրորդ թող թողին որ առ գայլոս, և զխորհուրդ մարդեղութեն կոչէ ճառելով անձառելի և իմանալով անգիտելի միացեալ։ Իսկ Պղատոն գերակատար գոյից կոչէ զԱ՛Ծ յասելն իւրում թէ՛ որ զ՟Ա մեն ածել անեղական եմականասար բնութիւն 'ի վր կալով ՟Ա մի . ենախախնամէ զ՟Ա մեն տեսանելով . և ինքն ոչ տեսանի յումեքէ ։ Որփէս ասէ , ո՛չ ոք զնա տեսանէ 'իմահկանացուացս. այլ ինքն զ՟Ա մեն տեսանէ։ և զայս բազումս տես Գրիգորի մագիստրոսի թղթոյն , առ Իպպահիմ ամիրայն։ Իսկ ՟Դբն Դիոհաննէս Ա՛Ծ երապանիչն 'ի նինջման իւրում ասաց. 'ի վեր քան զ՟Ա մասելի և իմանալի անուն Ա՛Ծ իմ Դիմ ։ Իսկ Կիւռանեղիոս 'ի մեկնութեան Ելից . Գ.3. 'ի վր այնմ ԵՍ ԵՄ ՈՐ ԷՆՆ. ասէ թէ, անունս այս թէթռակռամմաթօն . կամ Եհեհովա, նշանակէ զինքն անչափ էութեն և զհանդիսավեհութեն Ա՛Ծ՝ որ է անըմբռնելի և անձառելի . յորմէ այլք ՟Ա մ յառաջ բղխին ։ և'ի Պղատոնէ առեալ ասէ թէ , անուանն Ա՛Ծ ո՛չ է ասելի , զի է անմարմնին . անձառելի և անիմանալի ։ և Ա՛Ծաբանն 'ի գիրս առորսին է. գրոյս ասէ թէ , ճառել անկարելի է. իսկ իմանալն և՛ս անկարելագոյն ։ Պարզ

Պղատոն 'ի գիրս փառամենիտայ ասէ թէ, Ա՛Ծ ո՛չ է եղեալ անուն. Ա՛Ծ ո՛չ կարէ սահմանիլ. ոչ գիտութեն ըմբռնիլ. ոչ ՟Ա զգայութեն մերով անկանիլ . և զոչ ինչ կարծիք զնմանէ կարէ ունիլ ։ Ուրեմն բարւոք օրինակ այս Սոկեբերանն ասելով թէ , որ զանմահ ելը ոչինչիմանոսն՝ նա՛ ուք վարէ և գործ ածէ. մինչ ո՛չ կարէ անցանել յայնմանէ, հարկ որ է զի դարձցի 'ի նոյն ճանապարհ ուստի եմուտ։ այսպէս հնազոյն փիլիսոփայքն , որք զանութեն Ա՛Ծ նկրտուզել ջանացին , յաղթեցան յուշիմութե, պակասեցան 'ի բանն ։ 'ի վերջն չկարելով զեր ինչ իմքեանց գտանել , խոստովանեցան թէ, Ա՛Ծ է անձառելի։ և եբրաեցիքն՝ կրօնիւ անդգամ և վը յարգանաց, զանունն Ա՛Ծ արտաբերել և ասել չհամարձակելով. բայց 'ի քահանայից. և քահանայապետաց. և զայն 'ի սրբազան ողջակիզմունան, և 'ի մտանելն 'ի սրբութի սրբոյն՝ ասէ փիլոն։ ուստի փոխանակ Եհեհովա անուանն , հասարակաբար 'ի գործ ածէին զանունն Ադոնայի։ և թէ հանդիպիւր անունն Ադոնայի վարեին Էլոհիմ անուամբ։ Ուստի բաց 'ի Սիմէոնէ՝ և 'ի քահանայից՝ և 'ի քահանայապետից՝ ո՛չ ոք կարելով արտաբերել , մոռացան զանունն Եհեհովա՝ բայց 'ի Սիմէօնս ծերունւոյն՝ որ 'ի գիրկն իւր ընդունելով զՏէր՝ 'ի պատիւ նր արտաբերեաց . և զարձակումն 'ի կապից խնդրեաց ։ վն որոյ 'ի մոռացմանէ արտաբերման , հրեայքն առասպելաբանեն թէ 'ի գալն Մեսիայն, իմանալի լինի Եհեհովա անունն՝ զի նա թարգմանելոց է։ և թուի թէ թարգմանեաց յորժամ ասաց . Հա՛յր ծանուցի զանունն քո մարդկան։ Պօրձլ գրէ Կոռա՛ թէ ծայրագոյն քննյապետն յուսկեղէն թիթեղան վր կրէր զայս անունս ։ բայց սխալաբար խօսի քանզի անդ գրեալ էր՝ Սբ Տն՝ և ո՛չ Եհեհովա։ և թէ մեծն Ա՛Ծ քանդրոս գնալով յերեմ, Եաւոս քննյապետն երկրպագեց վն նոյն անուանն ։ ասուստ Լուգանոս խօսելով զԱ՛Ծն եբրայեցւոց ասաց թէ՝ զանծանօթն Ա՛Ծ պաշտէ , զորոյ անունն ո՛չ գիտէ ։ և թուի թէ աթենացիքն ևս կանգնեցին զբագին յանուն անծանօթի Ա՛Ծ որոց ասաց Պօղոս , զոր դուք յանծանօթս պաշտէք , ես զնոյն պատմեմ ձեզ ։ Գործ . ԺԷ . 23։ զորոյ մեկնութին ասաց. Տր երկնից և երկրի։ և թէ նովաւ կեամք , և շարժիմք և եմք։ և այսմ համաձայնի բանն Սբյն Դիոնէսիոսի, զոր Ա՛Ծ 'ի մկրտութե բերէ թէ , գոլ

ամն՝ է վեհագոյն գոյացական Ածութիւն ։
Եւ թէ Ած ներկայականն գոլովն ամ իրողութեանց
տայ զգոյն . մինչ զի թէ արտաքարշիցէ զինքն
յէից , այնպէս յոչ ինչ դառնայցեն բնաւքն ։
Եւ Արիստոտէլ ՚ի գրքոջ Ճի առ Աղէքսանդ-
րոս , օրինակ տայ Այ զվահանին Փիդիեայ
պատկերահանին որ ՚ի մէջ վահանին կազմեալ
էր առել զԱթենայ անձին դէմսն . և այնպէս
շաղկապեալ էր պատկերն յօրինուած ինչ
՚ի ձեռն ումեմն անտեղեակ արարչագործու-
թե . իբրու թէ ՚ի հարկէ կամիցի ոք խլել
զայն ինչ՝ ընդ նմին ամ պատկերն քակեալ
լինի , քանզի նովաւ լինիւր շարունակեալ ։
արդ՝ այսու օրինակաւ աշխարհս յԱծ է շա-
րունակեալ . որ բոլորից է յօդաւորութի և
փրկութի ։ Բայց թէ անունս այս (եէհովա)
և ըստ յունաց քառագիր՝ զի՞նչ նշանակէ ։
Ասեմ թէ՝ Սուրբ Թարգմանքն , Ջախջախել ,
իբր թէ եէհովայն՝ է ջախջախիչ փարաւո-
նի , և խորտակիչ եգիպտացւոց ։ Երկրորդ-
ըստ ոմանց Թարգմանչի՝ Ես եմ որ էն ։ կամ
ըստ յայտնութեան՝ որ էնն , և որ է , և եղիցի ։
զայսմիկ Արիստոտէլ ասէ ՚ի վճռ երից
ժամկաց , անցելոյ , ներկայի , և ապառնւոյ ։
զի Ած է (ասէ) սկիզբն . և մէջ . և վախճան ։
՚ի գրքոջ երկնից ՚ի վերջն ։ Երրորդ այլք
մեկնեն . որ է , էր կայուն , պահօղ հաստա-
տարմութե , ճշմարիտ ՚ի խոստմունսն ։ Իբր
թէ , ես եմ արդէն Եէհովա . էր արդէն
առնեմ զոր խոստացայ հանելով զձեզ յե-
գիպտոսէ ՚ի քանանն . Չորրորդ՝ զարհուրելի ,
փառաւոր , և սքանչելագործ ։ Հինգերորդ՝
ոմանք ասեն թէ , Եէհովայն ոչ նշանակէ
զէութիւն Այ . զի զայս ծանեան Աբրահամ
և այլ՝ նահապետքն . այլ զգործն Այ առ ար-
տաքս , էր զազատութիւն եբրայեցւոց ։ Իբր
թէ , Ես եմ , որ ազատելոց եմ զձեզ , զոր
արդէն փորձ առիք զվրէժխնդիրն ազա-
տուե ձերոյ ։ Բայց ոմն այլք ասեն , նշանա-
կէ զէութեն Այ զխոր անդունդն , և զանչա-
փութին , և ՚ի յաւիտենից զինքնակայացողն ,
յորմէ ՚ի ժամանակի կախեն ամ իրաց էու-
թիք ։ Վերջապէս անճառելի անունս այս
Եէհովա եդեալ Այ , նշանակէ զամ պա-
րունակող , և զամն լիապէս եգերընդնապս
ունող , անչափ . անփոփոխ . յաւիտենական
և անհուն ։ Կայացուցիչ՝ այլ ոչ կայացեալ .
կատարող՝ այլ ոչ կատարեցեալ . պահօղ՝ կար-
գադրօղ ։ Ըստորի Արիստոտէլ ՚ի գրքոջ
աշխարհի ասէ թէ՝ զոր ինչ ՚ի նաւի նաւա-
վարն , և ՚ի կառս՝ կառավարն , և ՚ի պարս՝

պարագլուխն , և ՚ի քաղաքի՝ օրէնքն , և առ-
զօրսն՝ զօրավարն , զայս ինչ և Ած յաշխար-
հի է ։ սակայն նոցայն էր իւրեանց չափու-
և աշխատանօք , ևիշխեցին բազմաշարժ՝ և բազ-
մացնոր . իսկ նորայն անաշխատ և անտրտում ,
և մեկնել յամ մարմնական տկարութե ։ քանզի
զի անշարժ սերտեալ զօրութե , զամ շարժէ
և պարածածկէ ։ Արդ ոչ բնութին , նմանա-
պէս և անունն Այ անճառելի է ։ զի անունն
հետևի բնութե . իսկ բնութին Այ անճառելի
է . ուրեմն և անունն ։ զի ոչ գոյ այնպիսի
անուն , որ զբնութին Այ յայտնեսցէ ։ Եւ էր
որոյ ասէր Սբն Ներսէս Շնորհալին թէ ,
Որդ թէ է Ած՝ գոլ հաւատամք .
Բայց թէ զինչ է՝ անգիտանամք ։
Եւ Ոսկեբերանն անհասանելեաց գրքոջ
Է . գլուխ ասէ թէ , որո՞վք կարեմք ուսա-
նել զմիւլութ այնպիսեացն , որք զԱծ ասեն
գիտել . զերկնիս այսորիկ որ համապազ ե-
րեւի զբնութին ոչ ունիս ասել , և զաներևու-
թին Այ՝ հաստատեաւ խոստանաս զբնու-
թին գիտել ։ և ՚ի չորրորդ ճառին , զոր էնն
յաւիտենական գոլ մեկնէ ասելով թէ , որ
էր ՚ի ծոց Հօր՝ զյաւիտենականն զայս ա-
սեմ յայտնի գոլ ։ զի ոչ յայնմ բանէ որ առ
Մովսէսն ասաց , Ես եմ՝ որ էն , զյաւի-
տենականն զեկոյց , նոյնպէս և այսու բանիւ
սասցելով , որ էն ՚ի ծոց Հօր՝ զմշտնջենաւոր
գոլն ՚ի ծոց Հօրն կարողութի է իմանալ ։
Վերջապէս ասելի է թէ , եթէ է թէև
ըստ ինքեան անճառելի է , որ զԱծ ասի-
ապա ինչն Ած որքան անճառելի է ։ զի և նոյն
եօթնեկի անճառութե պատճառն է՝ Ածայ-
ին անճառելութին ։ զի ձայնքն և անուանքն՝
նշանակեն միայն միջնորդութե մտաց յղա-
ման ։ զի անուանքն ոչ նշանակեն մեզ զիրսն ,
եթէ ոչ նախ զիրսն իմանայցեմք ։ այլ Ած
է անճառելի . ուրեմն ոչ ինչ բառ և անուն
կարէ նմա դնել , ոչ զի զգոլն նր թէ զինչ
է մեզ իմացուսցէ ։ Եւ եթէ Եէհովա ա-
սիցի , և Տետրակռամաթոն . էր քառագիր ,
անճառելի . կամ՝ որ էնն , և այլք , ոչ ցու-
ցանեն թէ զինչ է Ած ըստ էութե , այլ ա-
ռաւել հեռացուցանեն ՚ի մտաց մերոց ըմ-
բռնմանէն՝ զԱծային էութին ։ Ըստորի Սկո-
թոս ասէ թէ , նկատմամբ ճանապարհոր-
դաց՝ Ած ասի անճառելի , նկատմամբ ե-
րանելեաց՝ կերպիւ ինչ ճառելի . սակայն
բացարձակապէս՝ պարտի ասիլ անճառե-
լի ։ և ըստ Սբյն Դիոնեսիոսի առ Դորո-
թէոս , առ նա հասանի ամ ոք որ զԱծ տե-

տանել և գիտել է արժանաւորէն․ և նոքիմբ ոչ տեսանելովն և ոչ գտանելովն՝ Ճշմարտապէս ՚ի գերագոյն քան զտեսանելն և զգիտելն ելանէ ։ Իսկ թէ յանժամ կարաց զնա ձառել, մինչ իմացաւ անձառելի․ ոչ և զանբաւ թիւն՝ անթուելի անուամբ առաւել իմանալի քան թէ բարդական թիւ մի վերադնելով և ասելով․ Հաղարիցս անգամ․ ղ․ անգամ․ ճռ ։ Ուստի նոյն Սբն Դիոն՝՝ խորհրդական Ճշմարտութեան․ գ․ գլ․ ՚ի վր անձառութեն Այ ասէ թէ, որքան ՚ի վեր հայիմք՝ այնքան բանս մեր ՚ի տեսութե իմացականացն ամփոփի․ ոչ և այժմ ՚ի գերագոյն քան զմիտս՝ մէգն մտանելով, ոչ միայն ՚ի դպրդնաբանութի՝ այլև յանբանութի և յանիմացութի ստորանկանիմք։ Եդարձեալ ասէ, ՚ի ստորայնոցս առ գերակայն ելանելով ըստ չափու ՚ի վեր ձանապարհին ամփոփի․ և յետ ամ վեր ձանապարհորդութե բնաւ անշշնջելի եղիցի և բոլոր միաւորեսցի ընդ անբարբառելւոյն Այ ։ Այլ որքան անունին դիցի Այ պայծառ ծանօթ, կամ անձառութե մերձ, այնքան առաւել հպեցուցանէ զմիտս մեր ՚ի նմանագոյն ձանաչումն Այ ։ զորօրինակ ՚նոյն տեղւոջ ասէ Դիոնէ՝՝․ Այ յաւէտ կենանք և բարերարութի է՝ քան օդ և քար ։ ուրեմն համեմատ է ութենր, լաւագոյն է ասել անձառելի, քան թէ դրական անուամբ լոյս և բարի․ և այլն ։ զի քան զդրականսն բաց բարձականքն առաւել յարմարին Այ․ որպիսի անձառելին և այլն ։ այլ ոչ Այ անձառելի է․ և եօթնեկ թիւս՝ անբաւ և ըհամրութե նշանակ․ պատշաձապէս դնի ՚ի վր Այ (Լ․) անուանս ։ զի եղկնի բնականի նշանակութե (որ զմշտաներկայութին Այ ցուցանէ) նշանակէ և զեօթնեակ թիւն որ անբաւ բնութն Այ յարմարի ։ զի եօթնեակն է նշան ընդհանրութե՝ և Այ է ամ ։ և զի անփակ տառ է ՚ի մէջ գրոց՝ որ ոչ շաղկապի, յարմարապէս ցուցանէ զէութին Այ․ որև գրով՝ է անձառելի և անգրելի և անհաղորդելի ընդ իմիք ըստեղծուածոյ ։ Ուստի Բ․ լայերտ․ ա․ գըրքոջ․ իա․ գլուխ ասէ թէ, գիրք զնա ոչ արտայայտէ զի է՝ անիմանալի։ Սաև զի (է․ տառս չունելով զքաղաղդրու ի, պատշաճապէս ցուցանէ զպարզութի Այ էութե․ որ ոչ կարէ լինել մասն էութե իմիք․ ըդէմ ամենայն աղանդաւորաց, որք զէակս ամ ասեն յառաջ եկեալ յԱյ էութենէն, ոչ ըստ պատճառութե միայն, այլև ըստ տեսակի

Իսկ թէ էակք ամէն իցեն մասունք Այ էութե ։ որ ըս նա, անտեկանք․ անսահմանք․ միշտ ջենաւորք․ և անհունք պարտէին լինել՝ ոչ զԱյ ։ և ահա աստեղացս ներհակացն հանդիպեալք են, որք և յամօթ կարեն առնել զայնպիսաբար զօղանջօղսն՝ ասելով թէ,

Նա արար զմեզ, և ոչ մեք եմք։

* Սորին հեծութե ։) Ըստ զօրութիս հեծութեն ընկալ մարդասէր ՚ի տեղի արդարութե․ զոր չունելով իմ, անյոյս եմ զփրկութե հոգւոյս ։ զի և Անա միչն Սամուէլի առանց շրթանցն կափկափելոյ աղաչէր զՏէր, և դու ըստ աւարտի նորին աղաղակի․ և է զաւակաց մայր արարեր զամուլն․ 1 Թագ․ ա․ 13․ և․ բ․ 5։

* (Դ․) [illegible]) Ըստ ընդ Եբրահիմու և Նինայի ։ զի Եբրահիմ յուսացաւ․ և խոստմանցն Այ ոչ թերահաւատ ատեցաւ ։ և Անա [illegible] քահանայապետին առիցն անսաց․ որ ասաց նմա, երթ ՚ի խաղաղութե․ և Այ Իղի տացէ քեզ զամ խնդրուածս քո․ 1 Թագ․ ա․ 17 ։ Իսկ թէ վն էր [illegible] կոչէ ։ քանզի մեծ դաւանութե ասէ, որ ՚ի նիկիական հանդամանան գտանի․ ևառ լուսաւորութե իմացականին վերաբերի ։ իսկ այս փոքր ասի․ զի է հաւատալ միայն զԱյ կարօղ գոլ առ ՚ի թողուլ զմեղս․ թէպէտ ըս ինքեան ևայս մեծ է․ ոչ յայտ է ՚ի հաւատն պաշտելեաց ոչ ասաց տեառնն, և քանանացի կնոջն թէ, ով կին դու մեծ են հաւատք քո ։ սակայն ՚ի բժշկութե անդամալուծին [illegible] հաւարականացն կարծեաց, մեծ ասաց զբժշկել անդամալուծին քան զթողուլն մեղաց․ թէ ոչ թողուլ զմեղս է մեծ քան զբժշկութի անդամալուծին ։ Ուստի ՚ի վր Սատ․ Թ․ 5, ասէ Լուս՝՝ թէ դժուարագոյն է թողուլ զմեղս՝ քան բժշկել զանդամալոյծն․ մանաւանդ և դժուարին է քան զստեղծանելն երկնի և երկրի ։ դմէլ ասա [illegible] կոչէ զնոսին, համեմատելով հաւատոյն Եբրահիմու և Անայի․ զի մինն ամուլ էր, և միւսն ծեր ։ և սակայն մինն Այ խոստմանցն ոչ թերահաւատեցաւ, որ ծեր էր և անցեալ զաւուրբք․ և կինն ոչ ևս էր ՚ի կանանց օրէնս ։ և միւսն ամուլ էր, և սակայն [illegible] քահանայապետին բանիցն հաւատաց․ և երկաքանչիւրքն ըստ հաւատոց իւրեանց պտղաբերեցան ։ և ես ասէ առ հաւատնոցին համեմատելով փոքր հաւատ ունիմ․ սակայն կցորդեմ զիմ հաւատս՝ ընդ նց հաւատոյն, և խոստովանիմ՝ թէ ոչ զծերն

Ներգործեմ եղանակն Սրբոյ պաղատեցելոյ
և զիս կարես կեցուցանել եւ արեգործութ
պաղատանօք առնելով բեւ կրեցուցանել ։
կամ զի ոչ հաւասար մեծ էր, զի տեառնէ
ընդ էր բարի գործովք . իսկ իմս փոքր՝ զի
մեռեալ ունիմ զհաւատս . այսինքն անտե
սակ Թուոց բարեաց գործոց։

* [illegible]) Այսինքն առաւել ապա՛ նիմ ՚ի շնորհս քո՝
քան թէ յանօրինուն գործս իմ զի եաւա
քեալն ասէր. ոչ ըստ արդարութեան զոր արա
րաք մեք, այլ ըստ իւրում ողորմութեան փրկեաց
զմեզ Տիտոս Գ. 5 ։ զի Թողութն մեղաց՝ շնոր
հիւն Սրբոյ լինի. Թէպէտ խնդրի և գործակ
ցութի անձնիշխանն կամաց . որպէս ասէ (Ս)ղոս
որ ստեղծ զքեզ առանց քեզ՝ ոչ արդարա
ցուցանէ զքեզ առանց քեզ։ և Թէ որպէս
բաւական ոչ այնքան ըստ բնութն որքան ՚ի շնոր
հացդ հայր եղև զաւակի։ այսպէս և ես ա
ռաւել շնորհօք քո, քան իմովս զօրութեամբ
կարեմ պաղատելով առաքինութե ։

* Է) [illegible]) Այսինքն շնորհք քո ա
րել զիս արդարացուցանես՝ քան զիմ արդա
րութիւն առաւել բարձր և զօրեղ եփո որ է։
կամ Թէ, եԹէ զիս առանց իմ գործոցս ար
դարացուցանես (որպէս զԱւազ և զԱննա ա
ռանց օգնութն բնութե պաղատեցեր) ա
ռաւել բարձրանայ պատիւ շնորհաց քոց.
զի արդարացուցիչ շնորհ քո, քան զհաւա
տոյ կշռոյ գերագոյն է . և զխոստովանութիւնս
որ ընդ քեզ, հաստեցուցանելոյ կարող է .
և հզօրապէս մեղաց իմոց քաւարան . եւքան
զկարծիս Թերի մտաց իմոց ակնկալեալ, իբր
՚ի ձեռնամբ ընդունեալ, ՚ի վեր հանէ զիս ՚ի
կորստեանէն ։ կամ Թէ կրկին բարձութիւն
ասէ զարժանն Տեառն, և զԾածուկ ի բարեխօսու
Թիւն։ զի արիւնն Տեառն առաւել գոչէ յեկեղե
ցւոյ քան զԱբէլին, խնդրելով ՚ի Հօրէ Սրբոյ
զԹողութն մեղաց։ որպէս ասէ Տէր Գրիգոր ՚ի ճա
ռի եկեղեցւոյ Թէ, ձայն արիւնն Սրբոյ ՚ի սմա
պարագեալ յաճէտ քան զԱբէլին մահու
դուժարկու՝ կենդանութե անմահութե ՚ի սմա
ազդելով։ այսպէս և Այսն Սրբ իբր երկրորդ
միջնորդ . զկնի արեանն Տեառն, լինի մեղաւորաց
բարեխօս. և առ քաւութն մեղաց մերոց օժան
դակ։ որ՝ քան զկարծիս Թերի մտաց՝ առաւել
ակնանէ։ զի ոչ որքան կարծեմք բարեխօսեն
և օգնեն արիւնն Տեառն . և Սուրբ Հոգին այն՝
այլ առաւել քան զկարծիս մտաց մերոց ան
բարեխօսեն ։ կամ Թէ մինչ ՚ի կարծիս եմք՝
Թէ արդեօք լինի՞ մեզ Թողութն մեղաց ։ Նոյն
ժամայն քան զկարծիս մտաց մերոց ՚ի վեր
ակնցելք, առաւել յուսադրեն եօգնեն ա
սելով. միայն դու դարձիր եւ տե Թողեալ
մեք յօգնելոյ քեզ ոչ վճռեմք ։ այսպէս
ասաց ՚ի դէպ Սարսեղ միշտ երիտասարդին,
միայն դու զղջա և թող Թող մարտնչել ընդ
ամ՚ յի փոխանակ եղ ։ կամ [illegible]
կոչէ , զհնա եզնոր ՚ի դէպ ։ իսկ զկնի արեանն
Տեառն և Սուրբ Հոգւոյ ՚ի Ծածուկն, յուշ (ասէ)
և բարեխօսութե Հրեշտակաց և Աստուածածնի։

* [illegible] . և այլն ։) Հրեշտա
կաց և հրեշտակ կոչին Զգնաւորքն . զի Ձի
աւորեալ ասին խոնարհապարծութե . և հրեշտակ
ասին , զի ոչ արեամբ նահատակեն ըստ կեր
պի մարտիրոսաց ։ այլ զԱյսն բառնան . այսինքն
զ չարչարանս Տեառն և կենդանութի առանց
արեան հետևեն նմին, զի զՏեառն մինս իւրեանց
՚ի խաչ հանեն կարեօք և ցանկութբ . և սպա
նանելովն ընդդէմ անձնայի խաչին և չարչա
րանօք մարմնոյ։ և [illegible] ասին, զի շու
նչն զծանրացուցիչ գոյս մարմնականս, և
ոչ զվայրաքարշ մեղս ։ ուստի որպէս մերկն ոչ
երկնչի յաւազակաց այսպէս և Ձգնաւորքն
յաւազակաց դիւաց ։ այսպէս Տէրն ասաց
վս իւր . գայ իշխան աշխարհիս և յիս ինչ
ոչ գտանէ ։ Սուրբն Աստուածածին եւս ՚ի
մահուանն զօրէ զի կայր մերձ , որում ա
սաց . ընդդէմ առատ կաս արիւնարբու գա
զան, զոր ինչ ՚ի յիս գտանես այն եղիցի։
զի գոգն Սրբուհւոյն զիս ը՛ կարէ ։

* [illegible] Ուխտականացն սխալ է.
այլ ուխտից պարտի գրել ։ Իսկ ուխտն է որ
և հայր և գումար ։ զի և շնորհաւորն Սարգիս
զԲոյլն հայ Թարգմանեալ է և զբանական
նացն բանակաց . զոր իմանայ ՚ի վր վանա
կանաց և միաբանակեցաց ։

* ([illegible] ։) [illegible] առ են
որք ընդ Սպասաւորութե՝ կեան և յաւա
քնութե ։

* ([illegible] ։) Այսինքն որք ՚ի մարմնի
զանմարմնոցն ստանան զվարս՝ երկնաւորք կո
չին , վս նմանութե երկնաւորացն վարուք։

* ([illegible] ։) Ուխտաւորք կո
չին նուիրեալք եկեղեցւոյ . որպիք են խունկ.
մոմ . իւղ. բաժակ. և այլն , զոր ՚ի պէտս
եկեղեցւոյ նուիրեն ժողովուրդք և ուխ
տաւորք . յորոց ոչ Թէ յանձնիւրեանց յայնցանէ
խնդրէ մասն և բարեխօսութի՝ այլ ՚ի Ջերմե
ռանդութենէ նուիրողացն։

* ([illegible] ։) Սրբոյ խնդրոն ա
գաւթից և ը՛ Թրեաց աղքատաց , որք ոչ ՚ի

գործոյ գործեցելոյ, այլ 'ի գործոյ գործո
ղացն վարձատրելիք են ։ զի աղքատքն կե
րակրելով՝ աղօթեն վս՛ կերակրողացն եօրհ
նեն զնս՛․ զի Ք՛ս՛ Յս՛ ընթրիս և ընդունե
լուն կոչէ․ Ղուկ․ ԺԴ․ 3 ։ որոյ փոխարէնն
է՝ երանելի լինել 'ի հանդերձեալումն․ զի աղ
քատքն ոչ ունին ատէ հատուցանել․ և հա
տուսցի քեզ 'ի յարութեն արդարոց։ Որով
ցուցանի թէ, այս ընթրիս աղքատաց,
խրատ կատարելութեն է․ և ոչ արդարացու
ցանէ 'ի գործոյ գործեցելոյ որպէս պատա
րագն Սրբոյ և Օրհնեալն Քի․ և ոչ թո
ղու զմեղս, և ոչ տալ կարէ զշնորհս․ այլ
միայն ողորմութի է․ որոյ հատուցումն ան
դէն է ։ ուրեմն անհեթեթ է ասել․ զի որք
կերիցեն 'ի սմանէ, ընկալցին զքաւութի և
զթողութի մեղաց․ յորժամ ուտեն ։ զի զայս
քաւութիս և թողութիս մեղաց, միայն Ճաշա
կումն Սրբոյ և Օրհնեալն Քի կարէ առ
նել սրբապէս մերձեցողացն ։ զոր վս՛ ասաց
Տր՛ն․ առէք կերէք, այս է մարմին իմ․ որ
վս՛ ձեր և բազմաց՝ բաշխի 'ի քաւութի, և
'ի թողութի մեղաց և այլն։

Խաղաց հանդերձելոց ։) Տես զի այս բարոյն
արարողութիս՝ ոչ է խափանել 'ի նորա․ վս՛յ
կարելի է Ը խնկոյ եզրափակ եզմու
ծխել 'ի պատիւ Սրբոյ և Օրհնեալն Քի։
Իսկ 'ի տուն խառնեկին, զտաշխ․ եղունգն․
քաղքան, և կնդրուկ 'ի միասին․ Ելից Լ․33։

※ Վասն օծման խորանաց եւ սեղանոյ ։)

Տես զի թէպէտ խորանք կազմին յանուն
Սրբց․ և ի Ձականս խորանաց յօծմանն՝ յիշին
անուանք Սրբց․ յորոց անուն և կառուցեալ
են և օծանին միւռոնաւ․ բայց սեղանն ոչ
է օծեալ յանուն սրբոց, այլ Քի ։ քանզի
Տերն 'Դիոնէ" Սեղանով զՔ՛ս՛ իմանայ։
յեկեղեցականի քհնյապետութե Դ․ գլուխ
Գ․ բանին ասելով թէ, Ածային Սեղանն մեր
Յս՛ է․ և թէ, գերագոյն աչօք տեսցուք
զնոյն Ածային Սեղանն՝ որով նուիրեալքն
կատարին, և սրբքն նովիմբ Ածային բուղով
կատարեալ ։ քանզի սրբէ վս՛ մեր զինքն ա
մենասրբն Յս՛ և այլն ։ Իսկ Ածայնակ ասի
խորանն, զի յոր Սրբյ անուն և նուիրեալ է,
Սրբն այն Ածայնակ է ։ զի ոչ թէ վս՛ քարի
և փայտի խորանին ասի Ած բնակեալ, այլ
բստ որում՝ յանուն Ածայնակ Սրբյ ուխտի
կառուցեալ է ։ և կամ զի Սրբոյն և Օրհնեալն
Քի զենեցելալ է 'ի խորանին, երբ 'ի հո
գիս Սրբց։ ուստի սխալին ոմանք որք յօծման
սեղանոյն՝ յիշեն զանուանս Սրբց․ զի յօծման

սեղանոյն՝ յիշելի է անունն Քի օծելոյն․
և յօծման խորանաց՝ անուանք Սրբց։

※ Զներ ... ՝ շնորհին կատարելոց։)

Մի շնորհին միւռոնին կատարելոց․ զի միւ
ռոնն է գործիք եւթնեկի շնորհաց հոգւոյն
Սբյ․ և գործիքական իբր զխողովակ ծնչ
ոտոյ զշնորհս։ քանզի 'ի խորհուրդ Աւուրագին՝
լինի գալստեան հոգւոյն և գինւոյն 'ի Սուր
մին և յՕրհնեալն Քի․ այլ ոչ 'ի միւռոնին ։ զի
հոգին պատրաստ է․ և ոչ ունի զմարմին թէ բղ
խեսցէ միւռոնին 'ի մարմին իւր փոխեսցէ․
այլ միայն իւրն սրբագործէ, և լինի շնորհաց
հոգւոյն Սբյ ընդունակ․ զի որք նովաւ սրբա
գործին՝ շնորհաց նորին ընդունակք եղի
ցին, և յարմարք 'ի գործածութե պաշտօնին
իւրեանց ։ զի և օրինակաւ քահանայութին ա
ռանց օծման ոչ լինէր․ և ոչ ոք կարէր ըղ
խորհրդական զղջակերպութեան կատարել նուէր
բել․ ուստի յայտ է յօծմանն Ահարոնի ։ Ղեւտ․ Ը։

※ Աս շարժման ձեռին՝ դե շարժման տէր ։)

Իսկ թէ ձեռք քհնյից որք շնորհին կրողքն՝
առ հոգին ազդեն զշարժողական զօրութի․ առ
'ի մշտական չարչարանացն Քի՝ սրբագործե
գործել զխորհուրդ հաղորդութե ։

※ Աս փոխման գործոյ ։) Իբր թէ յաւելն
փոփոխման ուրեք 'ի ժամու բարեգործութե
(որ խոստացել են տալ զվարձ) յամեցն նէձ
մասն և բաժին հանեցեն ։ զի այսպէս ետես ոմն
'ի հարանց զհրեշտակ մի, որ մինչ եկեղեցւոյ յե
կեղեցին կանգնեալ չափէր յետուստ զմա
նաւորն որ 'ի հարցանել նոր հօրն՝ ասաց. զա
փել զընթացս քո, զի Ը ամեց քայլից ասցես
զվարձս․ տես զնման պատմութես հարանց
վարուց ՃՃԴ թղթահամարին ։ Այսպէս ծանիր
զի զայսօրինակ նկատմամբ քահանայից ասէ որ
թէ զգաստացուցանս փոխեն (ասէ) եղով կար
կառեն 'ի վր ժողովրդոց․ և կամ յաղօթս
համբառնամ․ կամ թէ առ դարձն խոստո
վանողաց գոհանամ զՔ՛Յ, և առ զթելն նշ
աղաչեն 'ի դատնաւ․ և կէ ընտանեբար բանս
միխիթարէս առ նոք խօսքն 'ի ժամու խոստո
վանութե․ և առ հանդէպ զբուցատրութիս, կամ
թէ առ ձայնս բնաշորհս, ամէն է 'ի հեծե
ծանաց իմանալ զնեղքն ցաւս․ զի ձայնքն են
նշանակք կրից Ը Ք՛Յ՛ս" ։ որք քհնյք հեծեծեն
և յօդոց հանեն վս՛ դարձման ժողովրդեան
իւրեանց 'ի մեղաց։ և թէ առ յաջողուած գոր
ծոց․ զոր Աստուածոյն յաջողութի զօրութե կոչէ։
և թէ յորժամ քահանայք առաքելական շնոր
հի օծուն եպիսկոպոսան 'ի ձեռն Ք՛Յ։ յամեց
ասացելոցս (ասէ) յեղի նէձ մասն և բա

ժին զի համայնքն են կերպիւ՟ քնչ ըստ չափու խորհրդոց հաշտարարք և վարձատրելիք, որք 'ի քեն առաջնորդեալք լինին 'ի հոգևորս և յօգտակարս :

* [illegible] :) Ամենքն, 'ի ներքին զգայութիւնս մեր թէ հեշտականք և թէ տատանմունք · զի տրտմականք և թաղծելիք : և այք 'ի վերոգրելոցն բարիք են · առանձին քաղցրութիւն աղօթս, զի 'ի նոյնս յարատևեսցեն ժողովուրդք · և վաճարեսցին աղաչեն զի զերծուսցես, թէ 'ի դիւրական պատերազմաց և թէ 'ի հերձուածողաց: որև ես հաճատամ (ասէ) թէ դու կարող ես յամենայն փրկել և ազատել:

* [illegible] :) Ամենքն կամնաւոր երախայից · որք դեռևս իբր 'ի կարգի վայրենի անպտղից են · և ոչ ներգործութիւ բանական (ընդդէմ լծերամաց) դու և ն կարևորական ես · և ոչ ես մոռացեալ · և զամ յամենայն կառավարես և խնամես : նաև թէ ոմանք դատարկաբար շրջին 'ի թատերս տեսարանաց · դու ոչ միայն դատարկ , այլև զնոսին խնամես · որպէս վասն ժամանակի թէ , դու նշես · այլ ժամանակն ոչ նշէ : նմանապէս որք հետևեն դատարկ տեսութեատրոնից · դու Տէր՛ ոչ յաղթես 'ի դատարկակեցաց · այլ որպէս ասէ Պաւղոս · ոչ նշես՛ և ոչ 'ի քոյն երթաս պահապանդիւր · զի և 'ի նոյն դատարկուն պահու՛ դու գործես խնամելով և պահպանելով: այսպէս խիստ և վասն խառնիճաղանճից (որք ըստ Սողոմոնի ներելիք աղօթմունս ասեն) և վասն կոյթողաց և կաքաւողաց , որոց գործքն թէպէտ քեզ անհաճելիք են · այլ ոչ վասնորիկ թողուս զնա անխնամ · այլև զնա խնամես՛ և չես մոռացեալ · զի դարմանես և զնա քաղցրութեամբ քով , զի քո են Տէր ոգիսեր : նոյնպէս խնամ զի որ 'ի խնամել ոչ դադարի 'ի դատարկանալդ՛ այլ 'ի վերայ խնդրելոյ ոչ լուէ յանդգնեալ մեաղդ · ըստ այնմ, յորժամ ժամ առից, ես ուղիղ դատեցից:

* [illegible] Ամենքն ատեղծեր, և քո են ամենքն թէ և մեղուցեն , զի 'ի քում համարի են · այսինքն հաճատով , և կամ ըստ որում 'ի քեն արարեալք են : վասն որոյ արժան է զի ամենեցուն ողորմեսցես : և կամ 'ի քում համարի ասելն է, 'ի քոց պաշտօնէից կարգի · որպէս մեկնէ Սբն Սերովբէ Լամբրոնացին Սմա · Ժն · 1 :

* [illegible] :) Ամենքն եթէ վասն սահղծոնածք քո լինելոյն ողորմիս ամենեցուն · տեղս ո՞րչափ ևս առաւել այնոցիկ որք հաճատան և կարդան առ քեզ , ողորմելոց ես՛ թէ և եօթն անգամ մեղք իցեն վերակեալք : և կամ եօթեամբ պատժօք 'ի քեն պատժեսցեալք : զի թէ քոյք ոչ լինէին , ապա ո՛չ պատժէիր և խրատէիր՛ այլ բարձի թողի առնէիր : ուրեմն պատժելովդ ցուցանես՛ թէ քո իցեն թէ և մեղուցեալն իցեն : յորոց 'ի պատժելոցդ՛ ոմանք պատժելովդ զգաստացեալք 'ի յարջնատես · (այսինքն սևուկ ծնոյ) ապաւանու նման մեղօք սևացելոց , դառնան սպիտակ աղաւնիք մաքրութե : Սուրբ Ոսկեբերանն 'ի մեկնութե Եսայեայ ասէ թէ , պատիժ և բարկութիւն Այ ոչ միայն վրէժ առնու 'ի թշնամեաց՛ այլև յանսպիտաներոց պխտանս գործէ տանջելովն : և կամ թէ ամեհի և խրոխտ ձիոյ նման անզսպելիք իցեն 'ի ցանկականութիւ · ողորմելովդ և քաւելովդ՛ լինին որպէս զորոշս հեզք և համդարտք : և թէ շան նման պատառօղք իցեն , դառնան որպէս զանմեղ գառինս: որ յայնժամ է տեսանել զխրատն՛ հեզ . զթերին կատարեալ · և առաւելն ևս նմանապէս :

* [illegible] Այ փոքրս փոխանակ առխս նեռաձիգ լինելոյն ոմանց բամբասանօք և հայհոյութե և անփութիւ տուր քեզ զհամբերութիւն՛ զի ո ձեռնյեց զանիծիչս իմ:

* [illegible] Ամենքն ապշեալ հիացայ թէ ո՞վ կարէ զքեզ ժառանգել որ ամենամաքուրդ ես բնութե · և անընդունակ մեղաց և ապխտութե և տկարութե : զի 'ի փարխեսցի արդարն նկատեմ, և ահա դատապարտեալ 'ի քեն տեսանեմ վասն մեղաց մնափառութե : և 'ի պոռնիկն նկատեմ , տեսանեմ զնա 'ի քեն ողորմեալ և քաւեալ : և զայնքան ժամանակաց 'ի վեր զգործեցեալսն՛ ջնջեալ վասն միոյ զղջման և արտասուաց : Նոյնպէս որպէս առաքեալն ասէ · Այ է որ արդարացուցանէ , և ո՞վ կարիցէ դատապարտ առնել : Այ է որ դատապարտէ և ո՞վ կարիցէ փրկել : այլ զի Այ արդար է ոչ դատապարտէ զզղջացեալսն՛ և ոչ փրկէ զյամառեալսն և զխստացեալսն : և վասն այնորիկ զայս ասեմ զի մի՛ ըստ նմանութե ոմանց լծերամաց կարծիցես թէ՛ Այ առանց արդեանց զոմանս նախասահմանէ և փրկէ · և զոմանս թէ և զարդիւնս ունիցին՛ դատապարտէ · զի այս է ընդդէմ արդարութեան:

ԳԼՈՒԽ ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ԵՐԿՐՈՐԴ.

Ի Սոյն ճառս Նարեկ՝ ցուցանէ զինքն [illegible] ի լու ճառս [illegible] Արարչին և [illegible] զինքն ասէ [illegible], [illegible] ։ Երկրորդ՝ թէ [illegible] ։ Երրորդ՝ թէ [illegible] ։ Չորրորդ՝ [illegible] ։ Հինգերորդ՝ խնդրէ ի Քրիստոսէ, [illegible] ։ Վեցերորդ՝ խնդրէ ի Քրիստոսէ [illegible] ։ Եօթներորդ. [illegible] Քրիստոսի [illegible] հայցէ։

❋ ԲԱՆ ❋ ա

Ի ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐԱՑ. և այլն։)

❋ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ❋

Զոր յանցեալ գլխոյն Թուեաց զգասա ռեց, եւ ինքեն ասէ զիս պարտաւոր պատժոց համարելով, հայցեմ փոխանակ պատուելի ծառայից աղօթից, զի և զիս նոցին աղօթիւքն՝ ողորմութեն արժանի արասցես ։ որ ոչ թէ ըստ վեհիցն բարեկամաց զքեզ աղաչեմ, այլ ըստ նկուներցն՝ զողորմութիւն հայցեմ. և ըստ պատժաւորին՝ զթութիւն։

❋ (Բ) Ո՛չ [illegible]։) այս, ոչ պատմեմ ես զմեղս ենեմ որպէս որ Յովսէփ հրամանաւ Աստուծոյ թէ, պատմեա ժողովրդեան իմոյ զմեղս նց. և տանն յակոբու զանօրէնութիւնս նց. Եսայ. ծը. ա ։ այլ զիմ անօրէնութիւնս յայտնել ջանամ ըստ Դաւթի թէ, զանօրէնութիւնս իմ պատմեցից և հոգացայց վս մեղաց իմոց ։ և թէ ասացի թէ պատմեցից ինքեն զմեղս իմ. և այլն։

❋ Ո՛չ [illegible]։) այս Յովելեայ ասացեալ աներկբայնեալ վայրն, ա. ժգ. ։ այլ ըստ սաղմոսողին ասից. պատմեցից ես ինքեն զմեղս իմ, և դու թողցես զամբարշտութիւնս մեղաց իմոց որպէս զի այնպէս սրբեցայց, զի ոչ կրկնել վայրն Յովելեայ կարօտ եղէց. և ոչ կրկին խոստովանութեան։ բայց թէպէտ Յն այսպէս կարէ սրբել զաղտոտեալն մինչ զի ոչ ես կարօտ եղեց կրկին լուացման. սակայն եթէ և մաքրէ ցեալն կրկին ոչ աղտեղասցի։

❋ (Գ) [illegible]։) այս թէ որպ՛ իմաս գլորեցայ՝ ցուցից ամենատեսաչաց քոց. ոչ իբրև ոչ գիտցողի (զի գիտես դու զմեղս մեր՝ որ է մեզ բաւ կն խոստովանել) զի գիտես առաւել քան զգործօղն. բայց կամեցողիդ զխոնարհաբար խոստովանիլն մեր ։ ուստի և դու որ գիտակն ես գաղտնեաց՝ ասացեր մարգարէին թէ, ասա դու նախ զանօրէնութիւնս քո զի արդարասցիս. Իսկ թէ որով օրինակաւ յայտնել կամի իմաս մեղաց ըղ գլորման իւրոյ կերպարանն. զնոյն ասէ թէ, [illegible]։ ըստ օրինակի օձին որոյ ասացաւ ի վր պորտոյ և որովայնի սողալ և զհող ուտել։ զի երկրաքարշ մեղաւորքն յերաւն սողան զհեշտութե կենցաղոյս և զհող աճհութե ճաշակեն, և զորկրամոլութի, և զբղջախոհութե սնուցանեն։ այսպէս գայլ վահան տարօնոյ իշխանն՝ գրեաց վախթանկայ զօրավարին պարսից. և նմանեցոյց զնա աղբակեր խոզի ասելով. վասն և թոյլ անձինդ վախթանկայ. և խոզից քայլն զօրաց, որք զօրն ողջոյն զաղբ ճաշակեն ։ այլ մեղաւորքն ոչ զաղբ ճնակեն՝ այլ զանկանեալ և զդարշահոտ մեղս մահացուցիչս ճաշակեն. իբրև թէ ուսեալ զբաժակաւ զմահացուցիչս ըմպելով. և զի այնքան զազրահոտ է մեղքն՝ մինչ զի ըստ [illegible] թէ հրեշտակն ենից զ ըղ դուն ս իւր ըստ անցանելն վավաշոտ երիտասարդի միոյ ։

Բայց [illegible] նման գլորեալ է [illegible]

տակ ի ծեղ ցեցեալ նոհատարաէն, խեր 'ի գաւա
զան յարմատոյն յեսսեայ․ որ բղխեցար միջ
նորդութեն Դաւթի թագաւորին , և անձա
շաղկպմամբ միաւորեցեր յանեղ (Ծնունդ)
կանգնեցայց անդրէն կիսաւոր թագաւորա
լով 'ի քեզ և խեր 'ի գաւազան յենլով ։ Եթէ
վաղ էր կիսաւոր և ոչ կանգուն կալով , զի
պատկառէր եմ տակ 'ի քոց երախտեաց ։ վա
այնորիկ ամենեքին կանգուն կալ ոչ կարեմ
առաջի քո ․ այլ միայն կիսաւորայց կորաց
մամբ առ գաւազանդ յարմատոյն յեսսէի՝
յենուլ կամիմ ։

✻ Ա․ Ջ․ Ի բարեխօսն ցուցեալ ողորմածին տեառ
ՆԷ ի հեղ՚երեդ ի տեառնեանն հեծոլեանն ։)

Զի որ յերէ զերախտիս ու մեր, և զիւր երախ
տամատցուլինն՝ ոչ կարէ համարձակ հայել
յերեսնոր․ այլ պատկառնօք ։ քանզի որքան որ
տեսանէ զերախտաւորին իւր՝ գեանահայեց
լինի ։ բայց ես տակ ողորմագին դիմօք զՔս
իմ յերկնիս յառնել իբր ձգուտելով 'ի քեզ
նկատեմ, որ մերձ ես 'ի հեծութիւ․ թա Եսայ․
ծէ Օ ։ յայնժամ կարդացես և Տր լուիցէ
քեզ ․ և մինչդեռ խօսեցիս՝ ասացէ թէ,
ահաւասիկ հասեալ եմ ։

✻ (Դ) Հ Լ Իս լուսոյ՝ որ․․․)

Լոյս լուսոյ կոչէ զաշխն, զի աչքն է ամ զլծակ
և ծովակ լուսոյ ։ ուստի և փեսայն Լ, դգ ե․
4 , զաչս հարսին նմանեցուցանէր ծովակէն
եսեբոնի ։ զի ամ ծովակն և լծակն է ընդու
նակ ջրոյ , այնպէս և աչքն է ընդունակ լուսոյ
ևմնաւանդ պարզ ջրեղէն կազմողութե ։ որ վա
պարզութե իւրոյ՝ ընկալնել զլոյս ամ զապակի
զպատկերս զգալեաց ընդունելով յինքեան՝
տայ յերևակայութեն եմա 'ի յիշողականն ։
ուստի նմանութեց զն գրքոջ․ ծթ․ գլ ասի թէ
աչքն յարտաքնոց ընդունին զլոյսն, և ներ հե
ղուն ներքնայնոց ։ Դորձել ասի թէ ջրյքն որք
բերեն զտեսանելի ոգին առ աչսն, են եդէլք
թա կերպի խաղի զի յառաջին կողմանէ ուղե
ղին, եւանեն է ջրլք՝ որ 'ի գայացուն ապակե
ղէն խոնաւութե աչացն՝ զինքեանս սեւեռեն
և կողմնականացս գան միաւորին յաչսն իբր
թէ աջակողմեան ջրլն 'ի ձախոյ, և ձախոյն 'ի
յաջ կողմն գան սեւեռին ։ և տն Ասորիկ 'ի
ցանկին աջոյ աչաց , 'ի ձախմէ արիւն առնա
նի ․ զի հիմն աջոյն 'ի ձախն է ։ և զայս Տր
իմաստութ է արարեալ․ զի 'ի ցաւ ելն միոյ ա
չաց , կամ 'ի կուրանալն տեսանող ոգին 'ի
միւսն անցանիցէ, և անդ զիւր գործն կատա
րիցէ ։ ուստի յայնժամ բիբ աչաց՝ և ներ
գործունեն տեսանելոյ համաղօրանայ․ սակս

հաւաքել տեսանողական զօրութեն, ամ յայտ է
յաղեղնաձիգսն , որք միով աչամբ ուղիղ
ձգեն զնետսն ։ Դորձել վա այնորիկ առ միմեանս
հասանեն առ մեսն, զի մի խուռնանայցիւր մինն,
երկու գոլ տեսանիցի ։ զի մի իրն՝ միշտ երկու
տեսանիւր, եթէ երկուքեան աչքն՝ զիւրեանց
նպատակն բաժանէլ տեսանէին ։ Հարկ որ
եղև ուրեմն՝ զի տեսանողական զօրութեն յա
րամիացցէր առ գործիքսն , որով լիցէր մի
աղբիւր ական ածանցել 'ի բիբականն ։ Նաև
աչքն փոփոխի 'ի ներքս 'ի յոգւոյն՝ որ գայ
յուղեղէ, և յարտաքուստ 'ի փայլող լուսոյ․
զի միջնորդութե լուսոյ զտեսակն իրին ար
տաքոյ ընդունի ․ և զմնկալեալն հոգւոյ դա
տողութե անցուցանէ ։ Արդ՝ աչքն ընդունի
զլոյսն՝ միջնորդութե օդոյ , ամ տակ 'ի խա
ցին բնութե գրքոջ է գլ ։ այլ դառնալի է
յառաջին միտ բանիս , որ զաչքն՝ լծակ լու
սոյ տակ և զայն արտասուօք լցել ։ իսկ ար
տասուքն է խոնաւութե, որ իջանէ յաչաց,
և պատճառի 'ի տրտմութե․ և երբեմն 'ի խաղ
տիկ ցնծութե , որպիսի էր լացն Յովսեփ․ 'ի
վր Յովսեփայ՝ Ծն․ 9․ և Ծգ․ և 7․19 ։ Իսկ
թէ յորմէ պատճառի, յայտ է 'ի սրտին դառ
նութե ։ զի գոլորշին ելանէ յուղեղն , և ի
ջանէ յաչսն, և յարտաքս բղխի ։ որ թէ յու
րախութենէ լինի՝ քաղցր բղխի․ և թէ 'ի
տրտմութենէ՝ դառն ․ վա այրեցման սրտին ։
ամ յայտ է և յլմպբխով քարշել խոնաւու
թեանց ․ որ թէ չափաւորապէս քարշեսցի՝
քաղցր ծորայ ․ և թէ կաթսայի տակն այրի
ցի՝ դառն և կծու ծորայ ։ արդ՝ ես զլծակ
լուսոյ՝ զաչս իմ արտասուօք լցի (տակ) այրեցմն
սրտիս վա մեղաց իմոց՝ որովք զքաղցրութե
քո դառնացուցի ։ զոր քեզ վերընծայեմ
զաչաց արտասուս , փոխանակ զքեզ իմ
դառնացուցանելոյս․ զի դու միայն ես սահ
ման փրկութեան ։

✻ Ադ․ Ծանո ծառանեկացն ։ թա այնմ զոր ակն ոչ
ետես և ունկն ոչ լուաւ , զոր պատրաստեց
Տր սիրելեաց իւրոց ։ և Աբրահամու ասաց՝ ես
եղէց վարձք քո․ ծնն․ Ժե․ և Դաւիթ ասաց
Տր բաժին ժառանգութե իմոյ ։

✻ Ա ոգւոյ չորերորդ վիճակին ։ Ա․ յա, Ա․ Ա վիճակ
ժառանգութե իմէ եղև ․ բայց քրիստոնէից
Տր եղև վիճակ պաշտելի և երկրպագելի ։
առաջին վիճակն Ասքայի դատերն․ Աւաղե
փայ եղև երկիր հարե այ չոր եգամոք․ դատա
ւո․ 14 ։ որ նշանակէր զհին ժողովուրդն, որոց
տուեալ օրէն խոստումն եգամաքեն՝ 'ի յնորհաց․
թա այնմ , օրէնքն 'ի ձեռն Մովսիսի տուեալ ։

Իսկ երկրորդ վիճակն ժառանգութեան Աստուծոյ ժողովրդեանն, քրիստոնէիցս, տուեալ զքրոնան թագաւորաց երկնից. և զքրոնսն հօտաց, որ իբրև զգուզն նորա սրբոց. որպէս ասէ, շնորհեսցէ և ճշմարտութիւն ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի եղեն։
☼ (Ապրանաց պատգամաւորին։) Որ ընթերցիս և խորհիս զանն. որպէս ասէ, է զէն զզէնքիս իւր՝ և խառնեցաւ ընդ ամենայն պարիսպ զգեստու իւր, և պատերազմեցաւ ընդ անձն իւր։ Զի առ Աստուծոյ գտանին ամենայն հաւատացելոց հեշտութիւնք. ըստ օրինակի մանկամանցն, որ ասացի ղ հաւատով կերակրոց. Իմաս. Ժզ. 20։
Վարձեալ առատ պատրաստութեան եղև Քրիստոսի եզն պարարակ։ զորոյ ամենաքաղցր համ սանեալն ես ասէ թէ, ամենայն պատրաստ է։
☼ (Աստուածոյ հոգեւոր։) Որպէս ասէ, եկայք առէք ամենայն աշխատեալք և ծանրաբեռինք և ես հանգուցից զձեզ։
☼ (Ընդ երկնային պետս։) Չի որք զհանդերձ ողորմութեան Աստուծոյ հերթեն արդեօք կարեմք գտանել։ իսկ զքեզ ով ոք եղանեն՝ շնորհ տուող գտանէ. որպէս թէ, հասանի առ ցանկացող իւրոց կամեցեալ առ նա, ոչ վաստակեցի. զի գեղեցկագոյն տեսանէ զնա առ դրունս իւր, և ինքն շրջի խնդրել զարժանաւորս իւր. և ի ճշմարտութեան երևի քաղցրութեամբ, և այլն։ Իմաս. Զ. 14։
☼ (Ընդ կենդանի ջրոյ։) Որ անկողոպտելի կենդանի. զի որ առ Աստուծոյ կենդանի ամենայն՝ այլ ոչ ես մեռանի։ Որպէս ասէ, ոչ խաբեալ իմ հայրն իմում ընթանին և ես տամ նոցա զկեանս յաւիտենականս և ոչ ոք յափշտակեսցէ զնոսա ի ձեռաց իմոց։ և թէ՝ հոգիք արդարոց ի ձեռին Աստուծոյ են, և ոչ մերձեսցի առ նոսա մահ. Իմաս. Գ. 1։
(Անձրևել ամառնային։) Որ անսպառ ունի զամենայն բարելի, զի անմեկնելի գտանէ նա ընդ կամս որով կարող լինի. Ընդ Աստուծոյ բարեկամացն. Իմաս. Է. 14։
☼ (Անփոխարինելի քաղցրութեան։) Ողջամբ փոխարինելի ասէ, յորժամ անուանեալ նմանն ընթերցեալ սուրբն, և սուրբքն ընթերցեալ դառնայ։ այլ դու (ասէ) միշտ քաղցր ես. և զոր ոք քաղցրացուցանես, անփոխանակելի ոչ ես ձգես ի կողմն։ Իսկ ով ոք անկանի զինքն ի կամս չարութեան իւրոյ յամենայն. և ոչ զքեզ ի լուսոյ պայծառ ողորմութեան նորոգանէ. կարէ. մանաւանդ անդարդարութեան քո պայծառացուցանէ, և զնորին չարութեան ցուցանէ։
☼ (Բժշկել բժշկել։) Սկասէ ի բանին Իմաս. Ժզ. 12։ ուր ասէ ոչ դեղք և ոչ սպեղանեաց ինչ բժշկեցին զնոսա, այլ քո Տէր բանդ որ զամենայն բժշկէ։ այսպէս բորոտն ասաց. Տէր եթէ կամիս՝ կարող ես զիս բժշկել. և ասաց Տէրն, կամիմ՝ սրբեաց. և վաղվաղակի գնաց

ի նմանէ բորոտութիւնն։ Ահա ամենազօրեան բժշկութիւն Քրիստոսի, ոչ կարօտեալ ի դեղս և յայլ ղանիս՝ այլ ի հրամանն։ և եթէ ի խոտոց և յայլոց ես լինին բժշկութիւնք, այնք ես ի նմանէ են. և ի պարգևաց նորա ունին զշնորհս զայն։
☼ (Անստուեր հնարաւոր։) Որպէս ասէ, ո՞ յուսայ ի Տէր՝ որ լեառն սիոն մի՛ սասանեսցի ի յաւիտեան։
☼ (Ամենակարող փափագելեաց։) Զի թէ Բարուք պատուիրէ Թագաւոր զրուցեան, և ոչ մատնեաց ի ձեռն երկրաւոր Թագաւորին. որչափ ես զառ քեզ փախուցեալն, դու ծածկես ընդ հովանեաւ քով, և ոչ մատնես ի ձեռն դիւաց. որպէս ասէ Օրէնք. Եզ. 15։ մի՛ մատներ զծառայ տեառն իւրում որ յաւելցի ի քեզ ի տեանէ իւրմէ։ այսպէս ծածկեաց Աստուծոյ զիշխանս մարգարէն յորդանան Աքերայ. 4 Թագ. Ժ. 14։ և Եղիա Լզ. 22. զՍամիս։ և ի վեր այն բանին Յովհաննու Աղեքսանդրեցի ի նմանն թէ, (զառ ի քեզ փախուստն) ասէ Սբն Ներսէս Լամբ. թէ, յորժամ ազատի ոք, ոչ թէ վաղվաղակի զերծանի յնէս, այլ սա զնոյն ընթանայ փառօք կամ զբաղմամբ կամ հեշտութեան վարէ. Թերևս հասանի և կործանէ։ Իսկ ազատեալն շունի այլ փախչելոյ տեղի ապաստանի քան զՔրիստոս, առ որ ապաւինիք և հաւատացիս այնդի, և զխոստմունս և զկիրս նորա առաջի աչաց նկարէ, և զերադեղն փառաւորութեան առ զօրագլուխ մարտին օրինօրէ փառաւորացուցանէ։ տես զի հալածեցեալն յնէս, շունի այլ ինչ տեղի ապաստանի եթէ ոչ զԱստուած։
☼ (Ամենայնի խոստովանելեաց։) Կամ ի վեր ծովուն յորժամ սաստեաց ծովուն։ և կամ յորժամ տեսին զնա գնալ ի վեր ծովուն և խռովեցան, և առ ահին աղաղակեցին. որ մերձեցեալ առ նոսա ասաց. ես եմ մի՛ երկնչիք։ և կամ յորժամ վասն ահին հրէից ժողովեալ էին ի վերնատունն, ուր երևեցաւ և ասաց խաղաղութիւն։
☼ (Առաջնորդ ոտնելեաց։) Որպէս զպետրոս ի բանտէն
☼ (Ապրեցուցիչ գործքոց։) Զի մինչ Պետրոս դայթակղեալ ուրացաւ ի տանն Կայիափայի, դարձաւ Յիսուս հայեցաւ ի նա, և ի զղջումն շարժեաց։
☼ (Լուսոյ տեսոյ։) Ո՛չ ոք նուէրս Աստուծոյ լինի տեսակ ումեք, զի էութիւն Աստուծոյ՝ ոչ լինի մասն ստեղծուածոյ, թէ և միաւորեցաւ միայն ի Քրիստոս։ այլ որպէս տեսակն է արժանի գտանողութեան Պորփիւրի, և նոյնաւ նուէրն պայծառանայ։ այսպէս և դու (ասէ) լուսաւորեա զմեզ գեղեցկացուցիչ ես. զի զայն գեղեցկութիւն զգալի և իմանալի լուսաւորութիւն ստեղծ

մամբ 'ի քէն ունիմ։ զի լոյսն որ առ մեզ սէ
մարմին երևի, առ Ած թանձրագոյն նիւթ է,
և Ած արտաքսանայ պայծառանայ և տեսա
կանօրէն, և տեսութեն մերոյ պատճառ լինի։
※ Հոգի երեսաց. շրթանց ատամանց։) Երես բառս
առնանի 'ի տեղի աչաց առ փիլիսոփայս. զի
նովաւ մակերևոյթք և երեսք մարմնականաց
տպաւորին և տեսանին։ Իսկ 'ի սբ գիրս առ
նանի 'ի տեղի հաւրկ երեսաց և վն Ընթե
րյ ասի թէ կարմրեցեալ էին երեսք նր. Նաթ
Ժե.1(։ այլ ոպ առ Ած Քնի ասի երես և
նկարագիր, կերպարան և ձևառադրյթ հօր։
այսպէս և առ մեզ հոգին մեր բանական կայ
րէ ասիլ երես. և այս երեսաց մերոց, հոգի
և կեանք Քնն է. զի նովաւ կեանք էր և
կեանքն էր լոյս մարդ. ամ ըստ ծննդ. մնոււ. և
ըստ այսմ կեանք հոգւոց և գեղեցկութ կե
նաց մերոց Քնն է։ և դէմ նոյն է։
※ Հովանի գլխոց։) Ըստ այսմ, հովանի գլ
խոյ իմոյ յաւուր պատերազմի։
※ Շրթանց շրթանց։ ըստ այսմ, ես տաց ձեզ
բերան և իմաստութի։ և թէ՝ Տր եթէ զշր
թունս իմ բանաս՝ բերան իմ երգեսցէ և այլն։
※ Ատամանց բանի։) Զի բանն յօդաձայնելի
և ունայն լինի եթէ ոչ նա լինցն Քնս տացէ
զզօրութն 'ի միտս լսողաց։ այսպէս Թէպէտ
Պօղոս խօսէր բայց Քնս բանայր զմիտս լսո
ղաց ըստ այսմ եբաց Տր զսիրտն Լիդիայ, անս
սալ խօսիցն Պօղոսի. գործ Ժզ.14։ Մուսի
մտմսս քեմշացյն Է գըքոյն 2 գԼ ասէ վն
մարգարէից թէ, զբանս թերևս կչռել կայ
րեն բայց զշնորհս ոչ համ առ բերեն։ գե
ղեցկապս ասեն, բայց թէ դու լսիցես, զսիրտս
ոչ լերմացուցանեն։ Նք արտաքուստ միայն
գործեն. իսկ դու զսիրտս ներ կրթես՝ և լու
սաւորես։ Նոքա ջրեն բանիւք, բայց դու
լսելեաց զիմացուածս շնորհես։
※ Լուսաւոր ատենի։) Որ զհոգին առ բարին
շարժող. զի անձն առնանի աստ՝ 'ի տեղի հո
գւոյ։ իսկ զկամքն և զհոգին մարդոյ առ բա
րին հակեցուցանէ Քնս 'ի ձեռն շնորհաց թէ
պէտ ոչ բառնայ զանձնիշխանութն. զի մի՝
բարիքն մեր 'ի հարկէ լինիցին, այլ կամաւ։
※ Լուսաւոր բողկի։) Զի թէպէտ հոգին է
շարժող մարմնոյ, բայց և նոյն հոգւոյ Ած է
շարժող զի նովաւ կեամք. շարժիմք, և եմք.
գործ. ԺԷ. 28։ կամ նկատէ 'ի բանին դաւթի
որ ասէ. կայտառ զաջոյ ձեռանէ իմմէ և այլն։
※ Զերամանց նեանին։) Ըստ յորս գոսացելն՝ բա
նին Քնի ձգեց զձեռն առ նա և ողջացաւ։
և'ի գործս հրաշից Աստուածն 'ի ձգել ձեռնց

զանուանն Քնի այցելութն խնդրեցին Աստ
ուծս Կարծողս. Է. 3Օ։
※ Երեսակնայութեան ազգի։) Ըստ այսմ Առաքեալ.
եւ. սիրտ թաքուցեալ 'ի ձեռին Ած է, ընդ յոր
կողմն կամի շարժէ զնա։ ոպ զի բարեպէս
հրամայիցեն, և զդատաւորսն վճռաս համա
ձայն Աստուծոյ օրինաց, և ուղղոյ բանական
նութե հաստատիցեն։ Իսկ թէ ոմանք չարապս
հրամայեն՝ է թոյլատուութն Ած, և ոչ առ
այն բանաւորութե։ այսպս աղօթէր թգն Սեր
սէս շնորհալի ասելով. կամեցող բարեց Տր
կամարար, մի՝ թողուր զիս գնալ և այլն։
※ Ամենայն անառնի։) Զի աթենացիքն ասէին
թէ՝ նր ազգ եմք, գործ. ԺԷ. 29։ Դարձեալ Ած
անունն մեզ ընտանի է. զի նշանակէ զատեղ
ծութն մեր 'ի նմանէ յոչընչէ, և կամ զտիրել
նր մեզ։ կամ զփրկելն, ոպ Յիսուս կամ զմիա ո
րութն։ Ը խնամուն մերում, ոպ Քնս, և այլն։
Իսկ հեթանոսաց չաստուածոց անուանքն մեզ օ
տարք են, ոպ բէլզեբէ գօր. բէլ. արտեմիս. ափ
րոդիտես. կռօնոս. հելմէս. եմաթեայ. արփա
թայ. և այլք։ այլ թէ աթենացիք պաշտէին
զանծանօթն Ած, ահա և այն յայտնեցաւ Պօ
ղոսիւ, մինչ ասաց թէ, արդ՝ զոր դուք յան
ծանօթս պաշտէք, ես զնոյն պատմեմ ձեզ.
գործ. ԺԷ։ Դարձեալ նկատամամբ մարդեղութե
առաւել ընտանի ասի մեզ անունն Քնի, որ
կոչի Դաւթի. Տր. և Եմմանուէլ. Նազովրեցի. Նազարեցի.
Քրիստոսութեն. Միածին. Որդի. Աստուածորդի. Հովիւ.
Դուռն. Մօտ. և այլն։ բայց զի Ած բնութեն
և զինչութեն՝ յայտնի անուն ոչ գոյ այլ 'ի ծա
նօթից մեզ և առ արտաքս ներգործութեց
դնին անուանքն. զի բնութ անունն Ած մեզ
անձառելի է։ և որք լսեն 'ի սբ գրոց ընտա
նիք և ծանօթք են։ վն այնրկ Տերտուղիանոս ասէ
կոչէ. ով իմացման մերում հպատակ, և յամ
տեղւոջ մի տեսականս մերձ. և ոչ ձայնից
հրացանից նման յամբաւպես առ լսելիս ժա
մանող, և զիմացման մեր լսում որոշ։ Դարձեալ
Տերտուղիանոս ասէ, զի 'ի ամուչութե օրինաց,
ձայնն 'ի Սինէական լերանէն մինչև յատորոտ
լերինն, և առ այնքան բազմութե ամգամ
Ձն մարդոց լսելիս ժամանէր։ և 'ի քարո
զելն Քնի 'ի լերինս Ձն արանց բաւական
նանայր, և առ ամեն բոլորսս ժամանէր հան
դերձ իմացուածովն։ Իսկ թէ առ էութն
Ած ասցի բանս, յայտ է զի Ած էութե՝ զօ
րութե՝ և ներգործութե մերձ է յամ ուրեք.
որև ասաց, ես Ած մերձաւոր եմ և ոչ հեռաւոր։
※ Արքայութեան հոգեւորս։) Սկսանէ առ միաւո
րութն Քնի. որ մարմնով և արեամբ կցորդ

եղև

եղև մեզ, և 'ի բնութեն մերում ձշմարտապէս միաւորեցաւ. ոչ ըստ շնորհի որպէս 'ի Սրբս՝ այլ բնութբ և անձնաւորական միաւորութբ. զի հարադատ կցորդութիւն է, խնկական և ձշմարիտ միաւորութիւն։

* Աստուածընկալ տնօրէն։) Ըստ այնմ յանուն Յսի Քի կրկնեսցի ծունր, երկնաւորաց և երկրաւորաց. և ամ լեզու խոստովանեսցի թէ Տր Յսս է, 'ի փառս Այ Հօր, ասէ սրբազանն Պօղոս. փիլիպ. բ. 10։

* Անդրանիկ որդի։) Զի Որդին Այ է եակ առանց ենթադրելոյ Հօր, ոչ տալեցել յուսկւոյ և յարծաթոյ՝ այլ 'ի հայրական էութենէն. որ թէ և 'ի մարմնի միաւորեցաւ, սակայն զի էին և են երկինք և երկիր փառօք նորա. և թէ յերգ շարականին ասի, անսահմանն յէութիւն սահմանեցելոցս էակցեցաւ, 'ի վեր քան զբան սահմանի պատօր յոբողյանի Սրբութեան Հոգւոյն. Ասելի է թէ՝ որով հետև գործք և կիրք անպատճառականապէս ասին միայ անձին բանին Այ. վասն և մարմնով պարագրեցմանն՝ ասի Այ բանին պարագրութիւն. այսպէս հուրն պարագրի յուկոյ՝ անպարագրութեամբ։

* Ամենաբարեխօս կոչեցեալ։) Սկսանիմք մարմնոյ և արեանն Քի (զոր ասաց զայս արարէք առ իմս յիշատակ) որ պատուէ զերկն Քի ասի յիշելի. և կամք նորա մարդարէն ասէ, յիշեցի զԱծ և ուրախ եղէ. և Յիսուսն 'ի գիրս առ որսին ասէ, յիշելի է Տր, ու ռաւել քան շունչ կենդանի։

* Մտացն մարդ.) Ըստ այնմ, մեռեալ յուղարկութիւն սն քո։

* Անհամեմատ շնորհ.) Ըստ այնմ, որ գայ զկնի իմ, ընդ խոնարհ մի գնասցէ։

* Փառաց պսակն։) Ըստ այնմ, ես եմ դուռն, ով որ գայ առ Հայր եթէ ոչ ինեւ. եթէ ընդ իս եթէ ոք մտանիցէ, կեցցէ. մտցէ, և ելցէ, և ճարակ գտցէ. Նաև Առաքելն ասէ թէ, Քն ած դուռն վն սիրոյն որով կատարէ զկամս, դ գքող. Թ. գլուխ։

* Երկնաւոր առագաստ։) Քս իբրու սուրբ դպրոյն Յակոբայ նմանի. որ մի ծայրիւ 'ի ծագս երկնի հասանէր, և միւս ծայրիւ մարդեղութեն հանապազ՝ մեք իբրու սանդղա յերկինս ելանեմք. այսմ սանդղոյս ծայրք սանձանք են, ծայրք զօդումն ածքն հանապազ, ըստ թուոյ երկոտասան առաքելոցն։

* (Ե) Աչօք ցանկալի, ցանկալի և փառաւոր հիւսուած Քի։) Իբր թէ նման մեղաւոր կնոջն, որ զոտս քո արտասուօք լուաց. որ զցամկասէր այս իւր՝ արար լիձ արտասուաց. փոխանակ նորին արտասուաց. ընկալ և զայս ողբերգութիւն՝ 'ի տեղի ցօղոյ արտասուաց, որով 'ի հեռաստանէ լուանալ կամիմ զոտս մարդեղութեն քո. և զխորհրդոյ մեղանս իմ յայտնեմ քեզ օրինակաւ հերաց Մագդաղենացւոյն. որով ցուցանեմ թէ՝ և խորհրդովս առ քեզ դառնամ, և զքեզ դաւանիմ Տր և ձանաչող խորհրդոյս. զի և Գրաւոր զբաղմունս մեղաց իւրոց, հերաց նմանեցուցանէր ասելով թէ, անօրէնութիւնք իմ բազմացան քան զհերս գլխոյ իմոյ. այլ զի մագդաղենացին զորս կերպիւ սիրոյ նշան եցոյց առ Քն, զի արտասուօքն լուաց, իւղով եօծ. հերօքն ընջեաց. և շրթամբն համբուրեաց սուրբ սուրբ. Նաև առ իս համբոյր շրթանց է (ասէ) ձաշակումն կենարար մարմնոյ. զի որ մերձենայ առ հաղորդութիւն, և կամի առ Քն միաւորիլ, Սուրբ պատրաստ լինի արտասուել. Երկրորդ՝ զխորհրդեան մեղանաց օրինակաւ հերաց, առ ոտս Քի տարածել. Երրորդ՝ անուշահոտ համբուրիւ ու պաշտել բարի գործովք զգլուխն Քի օծանել. Չորրորդ՝ առ համբոյր ձաշակման մարմնոյ և արեան նորա մերձենալ՝ և անբաժանելի և անքակ կերպիւ ըստ շնորհի առնել միաւորիլ։

* Զենեալ որդւոյ, ընդ փառս հանապազ։) Այլ որ մագդաղենացւոյն արարեր (ասէ) որ վն արտասուօք զոտս քո լուանալոյն, հերօքն ընջելոյն, իւղով օծանելոյն, և շրթամբքն սուրբ սուրբ համբուրելոյն սաստցեր թողեալ լինելն ամն մեղաց իւր բազմաց զի յոյժ սիրեաց. նմանապէս և փոխանակ իմ փոքու հաւատոյս՝ տացես զմեծ պարգև թողութեան մեղաց իմոց։

* Անտրտունջ խոստովանութեամբ ծառայեա և այլն։) Այ փոխանակ որ քոյով անհամեմատ կնքեցել քրիստոնեայ կոչեցեալ եմ, և զխոսքն անուանակոչութեան արժանացուցեր. դարձեալ ձեռնունք խոստ սառուցման սիրոյդ քո ուրս, և իմն առ քեզ 'ի յորդ հանդարտութե, և 'ի դարուն շնորհաց։

* (Գ) Ասա ...) Սէգն է անուն հողմոյ և մեղմագոյն օդոյ որպէս յայտ է առ Եղիայիւ, որ ոչ 'ի յուժգին հողմն. և ոչ 'ի շարժման, և ոչ 'ի հուրն այլ 'ի մեղմագոյն յօդոյ լուաւ զձայնն Այ 3 թագ. ԺԹ. 11. որ նշանակէր զհանդարտագոյն և զհեզահոգի Մարիամ Մայր Այն, ըստ երգոյ շարականին. արդ իմ մեղանչելոյ (ասէ, և քո խոստովանութեան 'ի ... իբրև զմրրիկ

Եւսոյ բաղխմունք ընդդիմակ հողմոց. այլ
զկնի պաքամնեացս մեղսականաց զղջմանց,
մրրկին խռովութ քայ, դարձցի 'ի հողմ հան_
դարտութ շնորհաց քոց աւխս: և այլ մնա_
ցեալքն են ըստ այսմ և դիւրիմացք:

✻ Ասեցին հողբեոս; այն որոգայթքն եպատ
րանքն սատանայի:

✻ Արգելեցին հողմոսն:) այն կողոպտեցին.
Թալանեցին կապանք մեղացս:

✻ Բռնեցին դեղերս:) Այսինքն սիւնքն
նաւին. որ նշանակէ զ ցցեալ ամբարտաւա
նութիս տանելեացն Այ գործոց:

✻ (Է) Որ [illegible] չորեքացն [illegible]
[illegible]. և այլն:)

փոխանակ մեղաց որ մութն և խաւար ա_
նի, և փոխանակ դիւաց որ պաշարեալ ու_
նին զիս (ընդդէմ այնմ Թէ, բանակք Տն
չուրջ են զերկիւղածովք իւրովք. զորմէ
տես 4 Թագ. Զ. 7:) արև շնորհաց և փա
ռաց քոց ժամանեացեն առ 'ի կեցուցանել
զիս 'ի դիւաց. և լուսաւորել 'ի խաւարէ
մեղաց:

✻ Ար [illegible])
Այսինքն փոխանակ մըթութ գիշերոյ մե
ղաց, եղիցի ինձ լոյս առաւօտու շնորհաց:
և փոխանակ ձմերայնի խստութ, գարուն
հոգևոր ծաղկաւէտ առաքինութ, որովք
զօրացեալ կարացից յուսալ ընդ երջանկացն
գասուց և ես ասել. եկ Տէր Յիսուս:
Յայտ. ԻԲ. 21: և կամ ընդ սպասողացն ըստ
Պօղոսի որ ասէ Տիտոսի. Բ. 13: ակնկալ
ցուք երանելի յուսոյն և յայտնութե փառաց
մեծին Այ: աստուստ երևի, Թէ Սէքն ոչ
ունին զկատարեալ երանութի. զի պակասի
'ի նոցա փառք մարմնոյ նց, զոր առնելոց են
'ի միւսանգամ գալստեանն:

✻ Ո [illegible])
Սկսանէ 'ի բանին Պաւղոսի որ ասէ. բանաս
զձեռն քո և լցուցանես զամենայն քաղցրութ
քով: ուրեմն և առխս ասէ դարձցի ձեռն
քո լի շնորհիւ, այն զի 'ի ձեռն շնորհիւ քո
միաւորութ, 'ի յանձանկ և 'ի փոքրիկ սրտիս
ամենեկի բնակեսցի շնորհ քոյին ձեռացդ
միաւորեալ և ոչ հեռացեալ:

✻ Ան [illegible]) այն,
Քրիստոնէական անունն զոր 'ի վր իմ կոչե
ցեր. որ է իբր դպրութի կենաց անջնջելի
ընդ իս պահեսցի: և կամ քրիստոնէական
անունս մինչ նարդ եղիցի գրեցման անուան
'ի մատեանս յաւիտենական որ ասի դպր

բութի կենաց:

✻ Ար [illegible])
Միայնակ պատճառ 'ի Սր Երրորդութե
ասի հայր Այ: և 'ի միոյն յայնմանէ պատճառ
ակ յառաջ եկեալ ծննդեամբ' ասի Որդին:
և ունօղ զպատճառ միոյ 'ի հօրէ բղխմամբ'
Սր Հոգին: այլ Թէ յուրեք անպատճառ
ասի հօր, այս է Թէ, ոչ է պատճառեցեալ
յայլմէ. զի անծնելութին հօր Այ ծանօԹու
Թի է. ծնելութին Որդւոյ՝ և բղխելութին հո_
գւոյն Սրբոյ: Այլ այս և գիտելի է, զի ոմանք
սկիզբն ասեն զհայր, ծ'Որդւոյ ծնընդեն,
և հոգւոյն Սրբոյ բղխմանն: յորմէ արխմուք
և Ա [illegible] տուարկեն Թէ, ուրեմն
հայր մեծ է, և կամ Որդի ժամանակաւորապէս
սկսեալ է: վն այնորիկ Աստուածաբանն ընդդէմ
Եւնոմեանոսաց յառորսի գրքոջ ասէ Թէ'
եԹէ սկիզբն ասես Որդւոյ, անսկիզբն ա_
սեմ զհայր. որով ժամանակ կամ սկզբնաւորու_
Թեն արտաքսի յորդւոյ: զի ըստ այնմ նշանով
կերպիւ Որդին ասի անսկիզբն, որով և հայր
զի որքան հայրն հայր՝ ընդ մին և Որդին
Որդի: այլ Որդին անսկիզբն ասի ոչ զհայր
'ի կողմանէ ժամանկին և ոչ 'ի կողմանէ յառա
ջադայութեն: զի յայտ է որ Որդին 'ի հօրէ,
այն լոյս յարեգական ծնեալ է և ծնանի հա
մագոյակից: այսպէս ասէ եւս Հոգւոյն Սրբոյ
Աստուածաբանն Գրիգոր 'ի ճառս Պենտե կոստէ
ին Թէ, հոգին որ էր միշտ, և է, և եղիցի. ոչ
սկսեալ և ոչ դադարեալ: յորմէ արտաքսի
ժամանակական սկզբնաւորութին, և ոչ Թէ յառաջ
դայութեն բղխելութե: Ուստի որովհետև
դժուարամեկնելի և հերետիկոսաց առիԹ
գլորման, և պարզամտաց պատճառ գայԹակ
ղութ ցուցանի սկսեալ բառս, նմին իրի յուրեք
ուրեք զպատճառ բառն' 'ի կիր արկանեն վար
դապետք, այն ևնբս Գրիգոր: Այլ ծան իր զի
պատճառ և սկիզբն բառքս, եԹէ ուղղապէս
իմացցին' ասելիք են ըստ վերոգրեցելոցն կեր
պիւ. այլ Թէ իբրու պատճառ արտաքին իմանիցի
հայրն. այն հերձուածս (որ ոչ է ներքսական
պատճառ սորին, այլ արտաքսակն: և կամ սկիզբն
բառս՝ եԹէ զժամանակական սկզբնականութին
ցուցանէ, ոչ են ասելիք 'ի սբ Երրորդու
Թեն. զի ըստ այսց կերպի սբ Երրորդութին ես
սկիզբն և պատճառ ասի արարածոց: Իսկ
առ Որդին և Հոգին սբ հայրն Այ, ոչ ասի
այսպէս պատճառ և սկիզբն. այլ էական պատ
ճառ, և անժամանակ սկիզբն: որում փառք
յաւիտեանս Ամէն [illegible]

ԳԼՈՒԽ ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ԵՐՐՈՐԴ․

[illegible]

ԲԱՆ

ԽՈՍՐՈՎԱՅ ՀՈԳԻՈՅՍ․

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Ի Սալոմէին, յընծայեցեալ էր թէ իւղաբերքն իւղ և խունկ թաղմանն ընծայ բերին. և ես ընծա կցորդեալ զանցեալ ճառսն զզջման, ընդ նոցա խնկոցն և իւղոցն կցորդեալ 'ի հոգւոյս ընծայ քեզ նուէր. իբրև եղեւ խառնեսցես ընդ անուշունն իւղոյն Մարիամու Մագդաղենացւոյն, զոր կին բարեպաշտ (ասէ) զի թէպէտ մեղաւոր էր յորժամ եօծ զոտսն Յիսուսի, սակայն գործն բարեպաշտութեան էր։ Եւ կամ զի երկիցս անոյշ եօծ Մարիամ զոտսն Յիսուսի։ զմինն 'ի նայինն քաղաքի, մինչ դեռ մեղաւորն էր զոր մէ պատմէ Ղուկ. է. 37։ և զերկրորդն յետ յարութեան Ղազարու, և յայն ժամ էր բարեպաշտ. զոր մէ պատմէ Յովհ. ժբ. 3։ զի թէպէտ օծմունքս զանազանք են տեղեաւ և ժամանակաւ. և որակութ օծողին. սակայն օծօղն մի և նոյն էր։ որպ ցուցաք և 'ի Ճառսն մեռոնին։

* Ընդ եղջերին պտանկացն։) Եղջերին (ասէ) պտանկացն, ոչ նկատմամբ նախկինական նոցա պտանկութ ժամուն. այլ յետին բարեբախտութ նոցա, որք 'ի Քրիստէ թողութիւն արժանացան։ բայց ոչ 'ի վերոյ ասացաւ, մի և նոյն մագդաղենացին էր երկիցս օծօղն. յառաջնումն մինչ դեռ մեղաւորն էր եօծ 'ի նայինն քաղաքի, և յերկրորդումն 'ի բեթանիայ 'ի տան Սիմոնի բորոտի մինչ արդարացեալն էր։ Ուստի և երեք Աւետարանիչքն համաձայն կին մի ասեն և ոչ մեղաւոր. Մատ. իզ. 3. Մարկ. ժդ. 3. և Յով. ժբ. յառաջնէ ցուցանէ թէ օծօղն այն էր Մարիամ քոյրն Մարթայի, որ մասն զոր զինացի կոչէր և յիրաւի երջանիկ պտանիկ. որ այնպէս երջանիկ թողութ արժանացաւ։ սակայն որ էր անօրինակ պտանիկ, անօրինակ և անհամեմատ. չքնաղ և անսովոր կերպիւ ապաշխարելով արժանացաւ թողութ։ որ թէպէտ զկուսական պսակ ոչ ընկալաւ՝ սակայն զերազանցեաց զբազմօք, և եղև թագուհի և դշխոյ ապաշխարողաց. յուսադրութի մեղաւորաց. նախաշաւիղ զղջացողաց։ որ համասար Առաքելոց տքնեցաւ 'ի ծառայութեան աւետարանին. և կոչեցաւ յեկեղեցւոյ Առաքելուհի. ընդ Մարթայի. և Մարիամու մօրն Յակոբայ, և Սողոմէի մօրն Յովհաննու և Յակոբայ մեծին։

Որդ՝ ընդ այսոցիկ խնկաբերից ընկալցիս և զիմ (ասէ) ձայնս զղջմանց, խառնեսցես ընդ իւղս և խունկս նոցա. և հոտաւետեսցես 'ի հոտ անուշից յօծումն գլխոյդ. և անկշռանքելի որպէսցես զիմ ջերմեռանդ դաւէն։ և ոչ ոչ քամահեսցես զօծումն պտանկիս. և ոչ ասասցես թէ, իւղ մեղաւորին մի օծցէ

զգլուխ իմ, նմանապէս և զիմ զայս մատեանս զգլխոյ, որ Է Նր՟ օծմամբն խառնեալ, հաւաստարինլին՝ և այլոց խղաբերիցն ընկալցիս։ և արասցես զայս մատեանս զօրանօր, զի որք զայն ընթերցցեն, աղօթեսցեն ՚ի նմա շնորհ զը Հմա. այլ և հոտ խղոյն որ եկեց զոտսն. զբով նշանակիւր՝ թէ հոտ անոյշ Քծութեն քոյ և Քն ետարածեալ տանն օրինակաւ, ՚ի տան բոլոր Յիս ծառայելոց էր։ Սուրբեան և որք տալաւ աղօթեն առ քեզ, իբր խղով անուշութե խոստովանութե առ քեզ դառնալ կամելով, արասցես զայս մատեանս աղդարար յոլորտս տիեզերաց. այլ եւ տուն այն որ լցաւն խղով անուշութե պտղինկին։ և այլ այնու խղով Քծային գլուխ քո օծեցաւ. նմանապէս և ապաշխարութե և զըղջմամբ ընթերցողաց սոյն մատենիս, և որք միջնորդութե սորա առ քեզ դառնան, ընկալցիս զօծումն ջերմեռանդութե զղջմանց, ըստ օրինակի խղոյ պոռնկին՝ և խղաբերիցն։ զի և այք որ տալաւ զղջանայցեն, տիեզերաւորք և աշխարհահամբաւք եղիցին ջերմեռանդութե։

* (Է) Սրբոյն Յովհաննու Ոսկեբերանոյ) Քս թէ, դու նոյն Քն ես, որ զաւախնի պոռնիկ կանանյան արդարացուցեր. այլ զՌախաբ պոռնիկ զուգահորելով ա Սաղմոսայ. Սմաա. ե։ եղև քնութ մեծապայծն ընդ Ռայսաւ. Ռութ. Դ. 13։ և զպոռնիկն ընդ Յովսեայ մարգարէի. Յովս. Ա. և Գ. 1։ այլ այժմ նորա ընդ պոռնիկան միաւորելով ոչ պղծեցան, այլ պոռնիկքն վմ նց արդարացան։ այսպէս և դու Է պոռնիկ բնութես Ադամայ միաւորելով ոչ պղծեցար, այլ մանաւանդ սրբեցեր և արդարացուցեր զբնութիւ Ադամեան. և կոչեցեր զոչ ժողովուրդն՝ քեզ ժողովուրդ. և զչողորմեալն՝ ողորմեալ. և զչսիրեցեալն՝ սիրեցեալ. Հռոմ. Թ. 25։

* (Սրբոյն Գրիգորի Նազիանզացւոյ։) Ընծայաբերող, և ծոցբերողն շնորհին յարգութեան առաք զխորհուրդ մարդեղութեն զի անձառ է ներգործութի մարդեղութե բանին Այ։ և ծայրագոյն է շնորհին կատարումն, զի ամկց շնորհաց կատարման ծայր և գլուխ է խորհուրդ մարդեղութեն։ զի ամենայն սիրեաց Ան զմարդիկ, մինչ զՈրդին իւր միածին ետ։ և Որդին Այ, տեսանելով թէ Հայրն Այ վմ սիրոյ մարդկութես ՚ի ծոցածին իւր յՈրդին ոչ խնայեաց, և նոյն Որդի միածին յանձն ել ՚ի վր Հօրն սիրոյն, և զինքն ոչ խնայեաց ՚ի մահ տալ, վն սիրելի աստեղծ

ռնածոյ Հօրն իւրոյ։ և վն այնորիկ փոխանակ անմահական կերակրոյն (զոր տալով Հրէիցն մեծ երախտիք ծանուցանէր ՚ի վր նց) զինքն ետ ՚ի Հաղորդութի լինելով միակերպ բնութե ցորենական կերակուր. զի զՀայրն գոյ իւր ՚ի մարմին իւր։ և կամ զի Հրեշտակքն ասացեալ նկան զարեղէն ուտել. եզոյն եփելով ՚ի վր ջորացեալ աղքոյ մարդոյ. Եզեկ. Դ. 12։ և կամ զոր ՚ի լերինն, Է զարեղէն նկանակաւ զՀինգ հազար կերակրեաց։ Իրդ՝ Հրէից ասէ զարեղէն հաց կերուցեր. և մեզ ցորենական հաց՝ զգոյափոխեալն ՚ի մարմին քո։

* (Սրբոյն Կիւրղի Աղեքսանդրացւոյ։) Ըստ այնմ I Պետ. Ա. 18. ոչ եթէ ապականացու արծաթեղինօք և ոսկեղինօք փրկեցայք ՚ի Հերոց հայրենաւոր գնացիցն՝ այլ պատուական արեամբն Քի։ Սա և զի Հրէից ոսկի և արծաթ շնորհեաց՝ յորժամ յեգիպտոսէ ազատեաց. Սաղմոս. Ճ. Է. 7։ Նահա զնա ոսկւով և արծաթով։ այլ ՚ի Նո րումս ազատութե՝ զիւր պատուիրակ ցուցին շնորհեաց մեզ. և կամ զկորուսեալն երգեաց օրինակաւ դրամկանն. այլ և շնորհայքն ասէ թէ, այց արա Տր անկեալ դրամին, և կորուսեալ քո պատկերին։

* (Սրբոյն Յովհաննու Ոսկեբերանոյ։) Հրաւէրի գինին յաւուրանին թմրութե բերէ ՚ի վր բազում ըմպողին, մանաւանդ ՚ի վր անտովորից. որպս յայտ է ՚ի Նոյէ. որ անտովոր գոլով՝ շուտով թմրեցաւ։ իսկ առաւել թմրութի քան զմարմնաւորն՝ է հոգեկան թմրութին յիմարութես Սուրբ Պաւղ. Ե. 1. ասէ, անառակ է գինի, և թշնամանօղ արբեցութի. և որ հաղորդի նմա՝ չէ իմաստուն։ Եւ Ներսէս ասէ. Աղաղման. մեծամեծք բարկասիրութ են՝ զգինի մի արբցեն. զի մի՝ յորժամ ըմպիցեն, մոռասցին զիմաստութիւն։ Առակ. Լա. 4։ Սակայն այս ասէ նոյն իմաստունն. Ամ ենչ բարի է իմաստնոց, և յարմարեալ է այնոցիկ՝ որք զտանեն զգիտութի։ իսկ չար ընդ նի՝ յորժամ չարապէս ՚ի կիր առնանիցի։ Իրդ՝ զոր մարդիք զբարի գինի չարաչար ՚ի կիր առեալ, առնեն զնա պատճառ թմրութե և յիմարութե. Ա՛յ ն բարեպէս ՚ի կիր առեալ, արար զնա բաժակ անմահութե. զոր եւ փոխանակ յիմարութե, գինի զգաստութե։ Նոյց և առ հոգևորն՝ այս բաժակս է թմրեցուցիչ զմայլեցուցիչ և չարչարանաց մոռացուցիչ։

Սուրբ Պետրոս աչեալ և թմրեալ պատա

բաժակաւ ասէր․ եթէ մեռանիլ եւս հասանիցի զքեզ ոչ ուրացայց զՆոյն, եւ միւս առաքեալքն ասէին (մարկ․ ժդ․ 31)։ քանզի եթէ փիլոքն զարիւն խաղողոյ արբեալք 'ի պատերազմ անուանի մտանէին, ապա քանի՞ ոն եւս պատուական արեամբ արբեցեալքն աներկիւղ լինելոց են 'ի չարչարանս․ ուստի Ոսկէ՝ Տէր հաւատոյ մեկնութիւն Յօհաննու 'ի վերջին յոր դորակին ասէ թէ, յորժամ հաղորդիմք 'ի մարմնոյ Նորա, իբրեւ առիւծ որ հուր շնչէ, եւ բոց ... ՝ այնպէս երեւիմք ահաւոր սատանայի․ այս զհոգւոյն ուսուցանէ եւ կարողացուցանէ եւ բազում զօրութիւն լինի։ եւ զայլս տես անդ։

* Ընդ խաղաղն առաջին ցուցեալ նորին եւ այլն։) Ասէր Տէր ասելն է՝ իբր անայր․ եւ կէն, որ է պտղաբեր․ զի որ այր չունի, եւ կէն է՝ նա ոչ է կոյս, այլ կէն պտղաբեր։ Արդ փոխանակ որ զծնունդ 'ի պտղաբերն ընկալար ասէ զծնունդ շնորհաց քոց մեզ պարգեւեցեր․ եւ քրիստոնեայ անուամբ կնքեցեր։

* Ընդ շիրմին Ղեւոնդեանց կրօնաւորաց՝ զանազան կանոնս Աստուծոյ, տես Նաւ․ Դ․ 18 ։ ուր ասի յաւուր յայնմիկ հանցէ Տէր զփառս հանդերձից քոց եւ զզարդ երեսաց եղջերեւս եւ զայլս։ Արդ որ երբեմն 'ի պատիժ մեղաց մերկացուցեր ասէ զորդիս Եգիպտոսի Ի՜Ի, այժմ փոխանակ այնմիկ՝ զանապականութեան հանդերձ զգեցուցեր․ եւ կամ զքեզ նորին հանդերձ արարեր 'ի մկրտութեան․ ըստ այնմ, որք 'ի Քրիստոս մկրտեցայք՝ զՔրիստոս զգեցեալ էք։ Եւ կամ թէ՝ փոխանակ այնմիկ որ ձորձով զգլուխ քո ծածկէին 'ի ժամու չարչարանաց քոց, դու անմահական զգեստիւ ծածկեցեր զմեզ։ բայց առաջինն Տէր գործոց Կոյսն իւր է․ ոչ զկնի հետեւեալքն եւս, մի եւ նոյն բանք են։

* Ընդ որդոց Ղեւոնդեանց ... եւ այլն։) Զերաք եւ բազուկք 'ի տեղի թեւոց եւ թռուցելոց գոլով 'ի մարդս որք առ Աստուած բնական եռանդեան կան շարժմունքն օժանդակեն բազուկքն եւ ձեռքն։ Եւ 'ի կա նայս զարդարեն ապարանջանօք։ Արդ՝ որ երբեմն մերկացուցեր (ասէ) 'ի մարմնաւոր զարդուց, այժմ անեղծական օրինակ զարդուց, այժմ աներեւութական օրինաց զարդուց, այժմ յաւիտենական օրինաց զարդուց, այժմ առաքինութեան, զձեռս մեր եւ գործնական առաքինութեամբ, զձեռս մեր զարդարեցեր։ զի ձեռքն են 'ի մարդս օգնիչ․ պահպանիչ․ կառավարիչ․ սպասաւոր եւ ծառայ․ զանգ ծառայ թէ մտացն եւ կամացն անձնաւոր կուռ․ եւ թէ արտաքին զգայարանացն․ զորս խնամէ եւ կառավարէ հրամանաւ բանին ։ եւ մանաւանդ առ գործնական առաքինութ.

թեան 'ի յաղօթել, եւ յողորմութեան տալ․ եւ առ այլ բազում միջնորդք լինին ։

* Ընդ ուղղութեան գնոյն։) Այսինքն փոխանակ որ զականջաց օձս հաներ 'ի նոցանէ, զազդարար ձայնի խշշոտակ 'ի լսելիս մեր միշտ լսելի արարեր 'ի ձեռն առ եկեղեցւոյ որ միշտ ձեզ յեկեղեցւոյ ։ եւ փոխանակ քառամանեկին, որ է զարդ լանջաց կանանց, եդուր մեզ զլուծ քաղցր աւետարանական օրինացդ ։

* (Գ) Զի՞ է ցուցանէ ․ եւ այլն ։ Այսինքն թէ մերձելով զբարերարութիւն քո, առաւել պարտիմ պատկառել քան թէ պարծել ։ զի ոչ առաքինութեան հարց, յանձն իմն ապերախտութիւն որդւոց ։ այսպէս երախտեացն Աստ առաւել երեւին ապերախտութիւն մեր յորոց առաւել պատկառելոց եմք, քան թէ պարծելոց ։ ուստի յայլ կերպ դարձուցից ասէ յողբ եւ 'ի լաց ։ եւ 'ի մարգարէից առեալ սպառնալեօք նոցին զպարտս մեզ ... ողբալով եւ լալով ։ որ թէ եւ մարգարէքն սաստիկ դատապարտեալք եւ կշտամբիչք երեւեցան ոմանց ․ սակայն գթութ քո կանուխ ազդեցաւ առ 'ի յուսադրել զիս զղջմամբ եւ խոստովանութ․ աւետեօք, պարգեւօք, լուսոյ երեւմամբք, Ցայն յորդորմամբք, փառաց ժառանգութեամբք, հրաշից յայտնութեամբք, աքանչելեաց տեսութեամբք ։ Իսկ թէ դու ով Տէր ընդդէմ սպառնալեացն մարգարէից (որոց միտն է թէ, եթէ ոչ կամիք լսել ինձ, սուր կերիցէ զձեզ) ցուցեր ազատութիւն հնար (յայնպիսեաց սպառնալեաց) զզղջումն եւ զխոստովանութի զաւետիս Հոգւոյդ Սրբ․ զօժանդակութիւն շնորհաց քոց, զլուսաւոր րելն քո զնմանագական աչս մեր, ըստ այնմ յայնժամ եբաց զմիտս նոցա իմանալ զգիրս ։ Ցայտէս խրախուսելովդ թէ՝ ապաշխարեցէք։ եւ թէ՝ քաջալերեցարուք զի ես յաղթեցի աշխարհի, խոստանալովդ զժառանգութի երկնից․ նաեւ հրաշիցդ յայտնութեամբք եւ զքանչելիւք քո, ցուցմամբք 'ի բժշկութիս զանազան ախտից ։ որոց ոմանք 'ի վերբողբելոցս (ասէ) զիս յուսադրեն, որպիսի է զղջումն խոստովանութի եւ օժանդակութի քո 'ի ձեռն շնորհաց քոց ։ եւ ոմանք յուսաբեկ առնեն, որպիսի է ժառանգութի արքայութեն․ զի յայդեանց զուրկ գոլով՝ ոչ հաւատամ որքան առնս թէ ժառանգել կարեմ զխոստացեալ բարիդ ։ զի ես ինձէն

կամաւ

կամաց կործանել կորստեան վճռակեցայ ,
կամ մարտիրեից վայք և ողբք և սպառնալիք
զիս յուսաբեկեն, զոր ոմանք զպտիժ սպառ-
նան , և ոմանք զքարիս ամենեւեան :

* Զի եթէ [illegible] (Կորնթ. Ժզ. 16 . [illegible] ինն:) Այ բառս և անուն՝ ոչ է վն Ադամայ ունի Ք.Ս , այլ նկատմամբ կուոց ասէ . իբր թէ ինչ [illegible] կարկատուն կուռս չինեցին 'ի համդերձեղինաց, և վարագոյր կախեցին յանդիման նր . ուր 'ի տաճարին յանդիման տապանակին . որ զայն վարագոյրն ասէ, որ կուոց ծածկոյթ ն էր , համդերձ չուծոց կոչէ Կորնթեւ: և յանդիմանեն հրէայքն՝ կարկատուն [illegible] չինել՝ աստուածչանիշ նկարելով զպտկեր դից 'ի վր նր, և վարագոյր կախելով 'ի դեմս . որոյ և պաշտումն պտուն կուռ հոգեկան կոչի 'ի մարգարէէն : ապա եւ(ասէ) որ զն Տ զգեցեալ ունիմ. (ըն այնմ, որք 'ի Քս նն մկրտեցայք զՔս զգեցեալ էք: և թէ զգեցարուք զՏր մեր ՅՍ Քս, և մարմնոյ խնամ մի՛ տանիք 'ի ցանկութիւն) մինչ [illegible] պատիժ եղիցի անմաքրութեան իմոյ, որ յաղտեղութեան վր զՏ զգեցեալ եմ ներքոյ և արտաքոյ. իբր զաղքն [illegible] ունելով ոսկեաց , և զխորհրդս հրով , զարմանամ թէ ո՞րպ ոչ այրիմ, ո՞րպ ոչ խորտակիմ և փշրիմ ժամեկօք գազանաց. ըն այնմ, յարե առանց բժշկութե և ժանիս գազանաց առաջեցից 'ի նն . [illegible] . լէ . 24:

* Դ. [illegible] է միայն խնձոյս վրկութե . ըն որում ասէ տարածն Ք.Ս հոգի է և կեանք ըստ բանին Ք.Ս: ուր և Պետրոս ասաց առ Քս բանս կենաց յաւիտենականաց ունիս : Իսկ [illegible] ասէ [illegible] . զի և նա վն իմաստութե ասէ թէ՝ կենաց հաղորդուն ունի ըն Ք.Ս Իմաս. ըն. 3 : և թէ կեանք են որոց գտանեն զնա . Առակ . Դ . 22 : և թէ պատուիրան Տրոց է, և օրէնք լոյս , և Ճանապարհ կենաց . Զ 23: Իսկ որ 'ի ս պեցեալ [illegible] գրեալ է , [illegible] բառս՝ ոչ գտանի 'ի հին Ճեռագիր օրինակն . և անհոգութե ներառամեալ է :

* [illegible] յաւետարանեն խրատիմք 'ի մեղանչելն դառնալ . և թէ պատուիրանօքն չնորհել պիտոյ է . ըն այնմ [illegible] հաստատուն զնա չնորհեաց և թէ այն առաւել սիրէ , որում զբազումն

չնորհեաց : դարձել յեղծանելն մեր՝ ամենատարանն նորոգէ . և զայն ոչ մոռլ՝ այլ հոգեով Ք.Ս կենդանացոյ . ոչ եղծեալ՝ այլ ջրեալ . ոչ 'ի տախտակս քարեղէնս՝ այլ 'ի տախտակս սրտի մարմնեղէնս : արդ՝ զայտ [illegible] ասէ (որք սոտ և հետեւն) ունիմք յաւետարանէն զ աւետարանն զգլխոց անօրինեն քաւութի տայ . վկայութեան 'ի [illegible] բժշկութի. ուր յայտ է յանկեալն 'ի Ճ[illegible] երկրորդ : առ վաղանդն անդորրութի . ուր յարկածիլն առաքելոց, խաղաղացուցանելն Քի : առ պատիժ նեբութն . ուր յայտ է 'ի չնացեալ կինն , զոր 'ի քարկոծմանէ զերծոյց Տրն : առ պատուղ[illegible] հանդարտութի . զի Քս եկն եւ հեծանելցաւ ուր ծծիսծան 'ինչան հաչտութե, և մեծց մանն ուխտ են [illegible] Ք.Ս [illegible] ասաց Մովսէս, եկն աւետարանել զխաղաղութի հեռաւորաց և մերձաւորաց : առ հուրն անծրեւ . զի ոչ հրով դատել եկն ուր զսոդոմացին՝ այլ զանձրեւ չնորհաց ցօղել ուր 'ի մոցին բարելոն զցօղ 'ի վր երից մանկանցն : առ պատուհասն՝ պարգեւ . զի [illegible] օրէնքն՝ տայր զպատիժ մեղուցելոյն . և ոչ զպարգեւ հոգեկան 'ի մեղաց դարձողին : Իսկ 'ի նորս ուր առաւել եղեն մեղք [illegible] և առաւել եղան չնորհք : այսպէս զգիւր քանզառոյ պատուհասն ոչ պատժեաց այլ մինչ ոչ ուսեր հաստուցանել զամ չնորհսն . այս է և հետեւեալն : առ [illegible] [illegible] [illegible] 'ի կենաց [illegible] : ըն այնմ օրէնք հոգւոյն կենաց 'ի Ք.Ս [illegible] զիս յօրէնացն մեղաց և մահու : արդ թէ այտ վերոգրեցելքս սասունք [illegible] են չնորհաց են . սակայն սորա հետեւեալքն անճառելիք են ասէ . զոր օրինակ

* (Ե) [illegible] Սոս այնմ ոչ ոք կարէ գալ առ իս , եթէ ոչ Հայրն երկնաւոր ձգեսցէ զնա : այսպէս և զՊետրոսի դաւանութին 'ի հօրէ Ք.Ս ազդեցեալ ասաց ըն այնմ մարմին և արիւն ոչ յայտնեաց քեզ , այլ հայրն իմ որ յերկինս է : զի առ որդին կցորդելն է հաւատով 'ի նա մերձենալն.

* [illegible] Ս.յս է հակադարձն վերոյն. զի ուր ոչ ոք առ որդին կցորդի , եթէ ոչ Հայրն երկնաւոր զնա առ Որդին ձգեսցէ հաւատով . այսպէս և ոչ ոք կարէ գնալ առ Հայրն եթէ ոչ Ք[illegible] . [illegible] ԺԴ . 6:

* [illegible] Ս.յսինքն թէ յորժամ առ Հայր և Որդի

մեծ

միաւորիմք հաւատով և ծանօթութեամբ, ապա և հոգւոյն սրբոյ պտղեացն հաղորդիմք։ ուստի զմկրտելոցն յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ. երկնաւոր պարգևաց և հաղորդութե հոգւոյն սրբոյ արժանացեալ ասէ Պօղոս. Եբր. Զ. 4։ Դարձեալ Մաշխ և չարչարանօքն Քրիստոսի փրկելն մեր՝ մեծ և անճառելի շնորհ է. զոր միշտ պարտական եմք յիշելոյ, մատուցելով զգոհաբանութիւն

Քրիստոսի առ ջի Հօր Ա.Յ։

✻ Ընծայեալ [illegible]) Չի 'ի խռովելն Առաքելոց վն չարչարանացն Տր ասաց. մի՛ խռովեսցին սիրտք ձեր. և այլն։ Յովհ. ԺԴ։

✻ [illegible]) ...ին լուծմունքն ասէ, վարձն մի վաստակցն է. շնորհ ըստ յուսոյն կշռի. մի այնմ Սաղ. եղիցի ողորմութի քո Տր 'ի վր մեր, որպ յուսացաք 'ի քեզ։ և Տրն ասէ. որում շատ թողցի՝ շատ սիրէ. և որում սակաւ՝ սակաւ։ սակայն գիտելի է զի բարի և չար գործքն՝ կախեալ 'ի կամաց և 'ի դիտաւորութէ։ և 'ի վասն թալանաւն կամաց և դիտաւորութե՝ վարձատրութեան և գործքն։ Ը.Դ՝ կամի ասել թէ, իմ կամքս թէ որքան վարձուց բաւական արժանի իցէ, ես ոչ գիտեմ. այլ որքան որ գիտողի դատողին կշռէ և արժանի համարի, կամք իւրն է։ որ երբեմն 'ի մեհասարհեալ ժամու գործողին տայ հաւասար երկոտասան ժամուք գործողացն. որոց և 'ի տրտնջալն ասէ, կամիմ յետնոցս տալ որպ և քեզ. եթէ չիցէ իշխանութի յիմս առնել զինչ և կամիմ. այլ թէ ակն քո չար է՝ զի ես առատ եմ։ Իսկ թէ վն էր 'ի վեր քան զար ժանն վարձատրէ, այն է յաղագս կամաց Տր և յողորմութեն. զի առատաբաշխ բարութ ոչ դնի կանոն վարձուց։ Կամ զի ԱՃ բարի կամաց մերոց տայ զվարձ՝ և գիտէ ըստ արժանւոյն տալ։ զի որպ վն ցանկանալոյ հայեցման, ասաց Դանիէլին շնութի. և որպ զՇնա ցեալ պատժելի, այսպէս և զբարի կամսն՝ նա գիտէ վարձատրել, և ըստ արժանւոյն զվարձն կշռել։ որպ զկամս Աբրահամու վն զենման որդւոյն՝ ընկալաւ 'ի տեղի գործոյ և օրհնելով օրհնեաց։ այլ առաւել անճառելին այս է (ասէ) որ զի՞նչ պիտոյր լինի կամքն մարդոյ, որև ոչ է գործ կատարել՝ և ԱՃ զկատարելոյ վարձ շնորհէ։ բայց մեզ անգիտելի է (ասէ) և սակայն գիտէ կշռողն վարձուց։ ուստի Պօղոս ասէ, ապա ոչ այնմ որ կամի, և ոչ այնմ որ ընթանայ, այլ ըստ Ա.Յ որ ողորմի. Հռոմ. Թ։ 16։

և թէ ում կամի ողորմի, և ում կամի խստանայ։ այլ ԱՃ թէպէտ ազատ է 'ի հարկէ, սակայն ոչ 'ի յոչ ողորմելն անիրաւէ՝ և ոչ 'ի խաստանալն անգութ. զի ոյք զողորմութե արժանի կամս ցուցանեն՝ ողորմի նց. (Թէպէտ և մարդիկ անգիտանան զպատճառն։) և ոյք զխստութե արժանի չարժմունս ցուցանեն՝ խստանայ նց, բառնալով զշնորհսն

պայծառութիւն, և կամ ոչ տալով զշնորհ։

Ը.Դ՝ բայց վարձ կամաց իմոց տալն (ասէ) է ըստ առատութե տնօրէնին Ա.Յ. և զկամաց իմոց վախճանն թէ ուր դադարի՝ գիտացողն է. ապա թէ ոչ, առ ժամայն դարձողն 'ի մեղաց՝ ոչ ողորմէր ԱՃ, եթէ գիտէր զվերստին անկանելն անդարձօրէն։ եթէ ողորմի ևս՝ այն է յաղագս առատաբարութեն, որպ և ծագէ զարեգակն 'ի վր չարաց և բարեաց, և ածէ զանձրև 'ի վր արդարոց և մեղաւորաց։

✻ Ը[illegible]) Ըստ աղանդն անուանք, իմա զներգործութի մկրտութեն։ զի 'ի ձեռն մկրտութեն լինի մարդ յորդւոյ բարկութե, որդի հաշտութե։ ուստի 'ի վր Քնի լուեալ եղև ձայն Հօր թէ, դա է որդի իմ սիրելի ընդ որ հաճեցայ։ այլ որպ Քն ըստ էականի ևս զօրէ մարտի Որդիութե, 'ի Հօրէ վկայեցաւ. և մեք վն նր եղբայրութեն (որ ըստ շնորհի) վկայեալ լինիմք 'ի Հօրէ ըստ շնորհականի որդեգրութեն։ զի հաշտի ընդ մեզ Հայր ԱՃ մահուամբ Որդւոյ իւրոյ։ Իսկ մահ Քնի դուշակեցաւ 'ի մկրտութե նր։ և որք 'ի Քն Յն մկրտին, 'ի մահ անդր նր մկրտին, և թաղին ընդ նմին մկրտութե 'ի մահ. ըստ Պօղոսի։ և թաղումն լինի բոլոր անձին և ոչ միայն գլխոյն, ըստ թերի արարողութեն

լաթինացւոց։

✻ [illegible])

Ըստ այնմ, թէ ոմ տուրք բարիք և ամ պարգևք կատարեալք, 'ի վերուստ են իջեալք առ 'ի Հօրէն լուսոյ. Յակոբու. Ա. 18։ կամ ողորմութիւք սոն անսպառք են և ոչ

նուազին գթութիւք նր։

✻ Ը[illegible]) Զի շնորհքն Ա.Յ և պարգևքն՝ ազատք են 'ի հարկէ. զի ԱՃ ոչ յումեքէ բռնադատի 'ի տալն շնորհաց. ըստ այնմ, եթէ չիցէ իշխանութի յիմս առնել զինչ և կամիմ. Մատ. Ի. 14։ Նոյն են և հետևեալքն։ զի ԱՃ այլն շնորհքն արձակք են 'ի ծոյ իշխանականք և ոչ իշխեցեալք։ Իսկ թէ առ ոմանս ոչ ազդեն շնորհքն Ա.Յ, ոչ թէ շնորհացն Ա.Յ է տկարութիւն՝ այլ կամակորութե

ընդունողին , և ոչ այնու շնորհքն Ա.Յ լինի
ծառայ և իշխեցել . այլ ազատաբար զինքն
՚ի բաց բառնայ ՚ի կամակորէն , զի մի՛ ՚ի
ձեռն շնորհաց՝ մարդն անիրաւեսցի . և ըզ
գինն ոսկին ՚ի տեղի թափելեացէ : Իսկ և
ամենք ՚ի շնորհացն Ա.Յ , եթէ բնականք են,
և ոչ բառնին ՚ի մեղանչելն . որպէս իմացակա-
նութիւն ՚ի դևս , և բանականութիւն ՚ի մարդս :
※ Ի Գէլ գաղափարս ճաշիւ և այլն :) Գաղափար
ծով կոչէ զմեղսն , զի մեղքն ոչ մահ մահ
կամացու՝ այլ անմահ չար է : և ահա վերը
գրեցեալ անձառելի պարգևքն Ա.Յ ՚ի մէջ
դառնութեան մահու մեղաց , կեանս են
պարգևեն և աճեցուցանեն :
※ Կորնթոսս [illegible] նորոգեալ էր : Սաղ. ՃԺԸ.
92 : ուր ասէ Դաւիթ . եթէ ոչ օրէնք քո
խօսք իմ էին , կամիսկ ես արդեօք կորու-
սեալ էի ՚ի խոնարհութեան իմում : զոր այսպէս
մեկնէ սբն՝ Աւգոստինոս՝ փոքր մի ես կո-
րուսեալ էի , թէ առանց օրինացն զաւա-
ղանի գտեալ էին . զի օրէնքն են (ասէ) որ
կանգնեցին զիս ՚ի խոնարհութենէ մեղաց: Նմա-
նապէս և ինձ (ասէ) եթէ գերբնական վե-
րադրեցին պարգևք քո՝ ոչ էին ՚ի թիկունս
հասեալք , ամ մեղաց կորացեալ , բեռն
մեղաց լեալ էի:
※ Ո՛չ փոխեցաւ Աստուծոյ շնորհն փառաւորեալ.
ոչ նուաստացաւ Հօրն զԱստուծոյ նախատանօքն :
Իսկ թէ մինչև ցարդ՝ որ երբեմն առ Հայր,
և զբաղուածս ՚ի ձեռաց ՚ի դէմս Որդւոյ յօ-
րինեցի . ոչ թէ եղ և էջս աստուածային գնե
լով ՚ի մէջ համաստարապատուաց . այլ ձայն
[illegible] : զի ՚ի
ներքս ՚ի սբ Երրորդութեան , մի և նոյն փառք է
էութ . և առ արտաքս մի և նոյն կարողութ
ստեղծման : ուստի մինչ Որդի ասեմ Հայր
բական ծոցածին Հաւասարութիւն, ոչ թէ Որ
դի անուանմբ զՀայր կամիմ մեծ ասել և փա-
ռաւորել . զի Հայր Ա.Յ ոչ փառաւորի նուաս-
տութ Որդւոյն իւրոյ , այլ յաւէտ համա-
գոյական անուամբ : զոր օրինակ ոմն առ ՚ի
պատուել զոք , զծնեալն ՚ի նմանէ ոչ սա-
ցէ մարդ . այլ աղաւնի , կամ անդամ մանուկ,
որ ոչ է նմին պատիւ՝ այլ պակասութիւն բնու-
թե, թէ ոչ կարաց զնմանն ծնանիլ : այսպէս
և Հայր Ա.Յ ոչ է փառք զմիածինն նր փոքր
ասել քան զինքն , այլ հաւասար : այսպէս և
Որդւոյն՝ ոչ է նախապատուութ ինչ զՀա-
յրն սբ նուաստացուցանել , այլ էսգոյ և
նմանապատիւ իւրն զնա խոստովանիլ . զի ամ
Որդին , նմանապէս և Հոգին սբ ՚ի յաղթերէ
պատիւքն , ՚ի Հօրէ յառաջ եկեալքն . մինն
ըղխմամբ , և մինն ծննդեամբ:
※ Ի Գրկի Հօրն [illegible]
[illegible] , [illegible] :)
Զի որովհետև սրբացուցիչ Հոգւոյն Ա.Յ
զօրութեն կատարին ամ խորհուրդ սբ եկե-
ղեցւոյ : Նախկին ընծայ ՚ի զենման քոյ զայս
աղօթեցի (ասէ) և ոչ ասէ աղօթեմ , զի
թուի թէ սբս Գրիգոր , յառաջին պատա-
րագելն յորժամ բերեալ , զայս աղօթս
յարմարեալ , ընծայ սբ պատարագին աղօ-
թեաց . ՚ի դէմս սրբացուցիչ և կատարիչ Հո-
գւոյն սբոյ , որ է հետևեալս եւ նախասահ-
ցեալն : Ուրեմն և քահանայից ՚ի ծածուկ
պիտոյ է զայս աղօթս ասել . զի և սբս Գրի-
գոր քահանայ էր , յորժամ շարադրեաց և
ասաց : ՚ի ծածուկ ասեմ, զի համ գիտացի
բայց՝ միայն Եպիսկոպոսաց է հրաման ա-
սել , յորժամ օրհնաւոր հովին հօտի իւրեն,
և ոչ այլոց . եթէ ոչ թոյլատուութ ... թուա-
տէր եպիսկոպոսին . որպիսի է և զօրավարին
և մատանւոյ կրելն , և յաթոռոյ ՚ի բարձր
հրամանաւ յատուկ հովուին:

※ [illegible]
[illegible] :
ՏԵՆԱԿԱԼ ԻՋ ԲԱՐԵՍՐ :)
Գիտելի է որ առ մեզ ամենէ
ասի ՚ի սբ գիրս . առ երրորդութիւն
(սապաօթ) և առ լաթինս տո-
մինուս էքսէր չիդուս ասի որ է Տր զօ-
րութեց . որպէս ասէ Եսայի եկես Զ. 3:
որ միայն նկատմամբ Աստուծոյ կարողութեն
(թէպէտ և առ եբրայեցիս այլ է անունն որ
ցուցանէ զկարողութիւն Ա.Յ որ է սաւ-
տայի՝ այ բարերար . առատաձեռն . և ամե-
նակարող : որպէս մեկնէ Կոռն՝ ՚ի վերայ Ծնն
տեղւոյն : Իսկ Տր զօրութեց անունն՝ որ է
(ատոնայի սապաօթ) ոչ է պակաս քան զա-
մենակալն . զի և զամենն շարակայել , ըմբռ-
նել , և պահել է գործ մեծի զօրութեան
և կարողութե . և յառաջ գայ յամենակա-
րողութենէ) այլև նկատմամբ զօրաց հրեշտա-
կաց . որոց տէր է : ուստի և երկրաւոր թա-
գաւորք ՚ի գովութի մեծամեծ , որպէս Տէր
անուն մակադրեն: Բայց մեք զամենակալն

ասելն առաւել ընհամբերն զոր մեզն Գրիգորէ՛
Աստուծոյն անուանեաց Ժ գլ ասէ թէ՝ ամենա-
կալ ասի․ վս զօրեղն նր ամէնց ամենակալու-
կան հաստատութն, և շարունակող, և պարու-
նակող զբոլորս․ և յինքենէ զբոլորս ոչ յար
մնացդ ամենակալականէ յառաջ ածեալ,
և յինքն զնմ որպս ՚ի հիմն ամենակալ դար
ձուցեալ և շարունակեալ զնս և այլն ։ Իսկ
՚ի սբ գիրս դնի այսպիսի անուն և զհոգւոյն
Սբյ ըստ այնմ, Հոգի տն ելից զտիեզերս ։
Իմաստ․ա․7 ։ Իսկ եթէ Լուսնայի Սպասաւ
անուանեալն իմաստ ցի, և այն ես է Ճշմարիտ ։
զի թէ ըստ յայտնութն Յոհ․ ԺԵ․26 ։ Ջուրք
բազումք ժողովուրդք բազումք․ ահա և
հոգին սբ շրջէր ՚ի վը ջրոց ըստ Մովսիսի ։
ուրեմն ասի Տր զօրութեց ։ և զի առ խորհ
հուրդ պատրաստեաց իմ դիր մեծ զօրութն հո-
գւոյն Սբյ՝ որ ամենակալ և բարերար է, և
սրբացուցիչ և կատարիչ խորհրդոց․ վասն
որոյ առնա ադօթէ սբսւ ։ զի ոչ յարդանոր
Աւսեն կազմեաց զարիւն կուսական յանձն
բանին մարմին Աստծոյ․ այսպէս և աստանօր
զհացն և զգինին փոխարկեսցէ ՚ի մարմին և
յարիւն Նր ։ ոչ նոյն ժամայն, այլ յետոյ ՚ի
ժամու արտաքերման եակաւ բանիցն ։

✱ (Յօրինող երևութից և աներևութից ։) Ըստ զարդարող, որ է գործ բարուն ։ զի այս
պէս վարդապետք զստեղծանելն որ է գործ
կարողութն՝ վերաբերեն առ հայր․ զհաստա
տելն որ է գործ իմաստութն, առ որդի․ և
զզարդարելն որ է գործ բարութն, առ հո
գին սբ ։ և թէ ՚ի տեղի ստեղծման ես առ
ցի յօրինել բառս, ոչ է անդէպ․ զի և հոգին
սբ ը դ հօր և որդւոյ մի միայն սկիզբն է
ստեղծման արարածոց ՚ի յոչնչէ․ որպս և ՚ի
սոյն գլխոյս ասէ թէ, յօրինողին հօրեղ
որդւոյ ընծայելով բնութեանս ։ այս
բանս է ըստ դէմ մակեդոնի․ որով ցուցանի
Աստուածութի հոգւոյն համագոյ ընդ հօր և որ
դւոյ ։ զի ՚ի նիկիայ վասն հօր Աստծոյ ասացին,
արարիչ երևելեաց և աներևութից․ և աստ
սբս Գրիգոր յարաբերէ զայն և առ հոգին
սբ, առ ՚ի ցուցանել զԱստուածութի հոգւոյն նր ։

✱ (Փրկող և հաստատող ։) Վասն փրկիչ ասի ըս
պասաւորութե տնօրէնութեն և պաշտօնէա
բար․ ըստ այնմ, որդի մարդոյ ոչ եկն պաշտօն
առնուլ, այլ պաշտել․ և տալ զանձն փրկ
կանս ։ Իսկ հոգին սբ փրկող ասի սկզբնա
բար և պատճառօրէն և արարողապէս․ ըստ
որում Աստծ է․ զի հոգին սբ՝ է արարող մե

՚րոյս փրկութն ։ Իսկ հաստատող ասի, ըստ
որում ՚ի կայի պահէ զարարածս իւր, և առ
բարին հաստատէ ։ Սա և խնամօղ ասի նախ
տեղեկացն․ քանզի հոգին սբ էջ ՚ի դասս ա-
ռաքելոց ՚ի խնամել զնս, և խաղաղացուցա
նել ։ Մատթ և Պրն մինչ զողջոյն ետ առա
քելոց ՚ի վերնատանն, նոյնժամայն և փչմամբ
շնորհեաց զհոգւոյն պարգևս ։ և մինչ առա
քեալքն տրտմեցան ՚ի չարչարանս Քի, ա-
սաց թէ, մի խռովեսցին սիրտք ձեր․ ես ա-
ղաչեցից զհայր, և այլ միխիթարիչ տացէ
ձեզ ։ և թէ՝ զխաղաղութի թողում ձեզ ։
✱ (Պողոտայք հեծեալ ։) Ըստ հաւասարական և ՚ի
խորոց սրտէ ձայնիւ․ առեա յառաջի գլխոյնս ։
Իսկ յանդիման լինել անհամարժէք ասելն է, ոչ
թէ հոգւոյն սբյ պարագրական տեղի ա-
սէ, զի յամ ուրեք է ։ այլ յանդիման լինել
ասի դք, յորժամ պատշաճաւոր պատրաս
տութե կարգաւ առնա, և յամ ուրեք զնա
դիտեսցուք ներկայ և մերձ ։
✱ (Հրաշափառ զօրս պատարագ ։) այսինքն զիս
սուն պաշտօնս զոր Պօղոսի ՚ի դիմաց Քի
պատարագ օրհնութե կոչէ․ ըստ այնմ, Պատա
րագ օրհնութե փառաւոր արասցէ զիս ։ և
կամ թէ մատոյ Քի պատարագ ։ և մեք (ասէ)
անմարմին սբ հոգւոյդ՝ նախ մատուցա
նեմք զայս պատարագս օրհնութե և շնորհա
կալութե, ոչ զի սրբեսցես զմեզ ՚ի մեղաց,
և կարողացուցես առ սպասն մատչել ՚ի պա
տարագել զմարմին և զարիւն էակ ցիդքոյ ։
✱ (Ընդ ոչ ծածկեալ ։) Զի հոգին սբ հաւա
սար է հօր և որդւոյ՝ մի ենոյն Աստուծ գոլով,
ոչ որ մարդ զիւր խորհուրդն միայն գիտէ․
այսպէս և զԱյ խորհուրդն միայն հոգին Այ ։
զի ոչ ոք ընքեան մերձ է քան զինքն և զհոգի
հոգին, այսպէս և ոչ ոք առ Այ մերձ է, և
թէ ոչ նոյնագոյ սբ հոգին ։ Իսկ Պօղոսէ՛
1 Կորն․բ․10 ․ զայն բանն Առաքելոյն թէ,
հոգին զամ քննէ, և զխորս Այ․ ասէ թէ,
հոգին այնպէս հաւասար է առ Այ գիտու
թէն․ ոչ մարդոյ գիտութն առ ինքն ։ այլ
ոչ ոչ ոք գիտէ զհայր՝ եթէ ոչ որդին․ ա-
սաց Քս ։ (զի գերբնական առարկայի ճա
նաչման, հաւասար ճանաչող պիտոյ է) այս
պէս և խորք Աստուծոյն գիտութեն և խորհր
դոյն գերբնականք են․ և էութին Աստուծոյն
անհուն․ ուրեմն և այն որ քննէ զխորս Այ․
և գիտէ զԱյն՝ որպս որ գիտէ զինքն, է
Այ ։ Սա և ոչ հոգի մարդոյն՝ է յէութե
մարդոյն․ և ինքն զինքն՝ ինքեամբ ճանաչէ․
այսպէս և հոգին սուրբ՝ է յէութենէն

Ք.Ս և ճանաչէ զՔ.Սն ճշմարտե և ոչ պատառ
հական գիտութ. և կամ ներհեղեղել լռութ.ով
փոքր զի այն է երանելեաց . որք զԱ.Ծ տեսանեն
ընդ երեսս 'ի վերին գաւառին : Իսկ թէ խորհր
դոյ զի ոչ իցէ , որոյ քննող առի Հոգին Ս.Ը :
Ասեմ թէ, ընդ մնայց Ս.Ը վարդապետ՝ է ճանա
չումն մնայց Հօր Ք.Ս և խորհրդոց Նո . և ընդ
այսմ նկատէ և 'ի բանն Ք.Ի թէ, Նա ուսուս
ցէ ձեզ զամ, և յիշեցուսցէ ձեզ զոր ինչ ասա
ցի ձեզ . զի յիմնէ անտի առնուցու և պատմես
ցէ ձեզ : Սուրբն եթէ յաղագս անտի 'ի Հօ
րէ Ք.Ս առնու և պատմէ զկամս Նո , յայտ է
թէ քաջ տեղեակ է խորհրդոց Նո : զի ան
տեղի է ասել թէ ոք զառուն գիտէ . և զանձն
ողջոյն ոչ գիտէ , յորմէ բղխեցեալ լինի :
Սուրբն դու (ասէ) ամ Ս.Ը Հոգի Ա.Ծ ճշմա
րիտ . քաջ տեղեկ ես խորհրդոց Հօրն եւ
մանուկելոյն զքեզ առաջինն և զմեզ զփրկողին՝
կենդանատուին և արարչին ամի : Նա զայս
ես ծանիր , զի 'ի Ս.Ը գիրս անխտիր որ ինչ
առ երիս անձինսն վերաբերի, վասն համագոյ
ակցութ , և 'ի մի երիցն համառօտակարգ ասի,
բաց 'ի ներքին գործոց և ծանօթութեանց: Նմին
իրի երբեմն սահմանել , փրկել և կենդա
նացուցանել՝ Հօր Ք.Ս ասի . ընդ որում բողո
քեց է պատճառ, թէ ծննդեամբ, և թէ բղխ
մամբ , և թէ առ արտաքս ներգործութ. :
և երբեմն Որդւոյ յատկացուցանի , և եր
բեմն Հոգւոյն Ս.Ը . ըստ որում զի այն ներ
գործութ առ արտաքս ունին ընդ Հօր : և
'ի նմանէ ունի զէութիւն՝ նմանապէս և զնեւ
գործելին առնուն :

✡ Լեզուաւ ... (… …) 'ի Լեզուաւ ... , այս քեւ , զի դու 'ի
յորդանան և 'ի թաբօր աղաւնակերպ եամ
պանման երևեցար , և Յովհաննու մկրտչի
դու տուեալ եղեր նշան , թէ յորոյ վերայ
տեսանիցես զՀոգին Ք.Ս , զի իջանիցէ և
հանգիցէ 'ի մի Նո, նա է որ մկրտէ Հոգւով
Ս.Ը: Սոյն ծննդեամբ Ս.Ը առաքեալն՝ դու
ես որ ծանուցանես մեզ զխորհ. որդ Ս.Ը ըր
բութեն , և շնորհիւ քով 'ի թիկունս հա
սանիս մեզ , զի մեք կարողանայցեմք հանա
պազ զՀայր , և զՈրդի , և զքեզ զամենազօր
Ս.Ը Հոգիդ . որև դու միյն ես յայն երից
անհասից :

✡ ... (...) Ստորոգեալց շնորհիւ կոչին մարգա
րէքն , որք եւտեսանօղք կոչեցան , զի զապա
գայն իբրև զներկայ՝ Հոգին Ս.Ը տպաւո

մէբ 'ի միտս Նց , արտաքոյ զգայութեց: Սու
որ այն թէ՝ տեսի զՏր նստեալ յաթոռ
բարձրութ, և այլքն: ոչ էին զգալի աչօք այլ
իմանալեօք : քանզի զիմանալի առարկայն՝
զգալի աչքն ոչ կարէին տեսանել : Ուստի
մինչ Մովսէս այնպէս կամէր զԱ.Ծ զգալապէս
տեսանել , լուաւ թէ , ոչ ոք կարէ տեսա
նել զերեսս իմ . Ելից . Լ.Գ . 20 : Արդ գուշա
կող կոչեցան մարգարէքն . ընդ որում բանի
մարգարէանային: և տեսանօղք կոչեցան , ընդ
որում Հոգին Ս.Ը երևակայութեր 'ի միտս Նց
զանազան ձևակերպութ.բ՝ զապագայ եղանե
լիսն : ընդ այնմ թէ , յառաջ Նորդակամ միտ
Նց տպաւորել Հոգին զկերպարանս իրին գերա
գոյն հրաշիւք 'ի վեր քան զբանն : Ասա լու
ծանելի է զառարկութեանս ինչ : զի մի թէ
արտաքոյ Աբրահամու որդւոցն , եղեն և
այլ ճշմարիտ մարգարէք յայլոց ազգաց:
Ասելի է թէ, ոչ միայն ճշմարիտ մարգարէք
ոչ եղեն 'ի հեթանոսաց 'ի ժամանակս օրինացն
Մովսէսի, այլև բազում սուտ մարգարէք բա հա
ղու յառաջացան 'ի հրէից : Ուստի բահա
ղամ՝ եւփայիլեայք մարգարէուհիքն ոչ էին
ճշմարիտ մարգարէք: և թէ զոմանս մարգա
րէանալ երևեցան , ճշմարիտք էին մարգա
րէութիւք նոցին , այլ ինքեանք սուտք էին . զի
ճշմարիտ մարգարէքն՝ ոչ ուսուցանէին զու
տել և զընծայել և զպոռնկել . որ այսպէս էր
բաաղամ , տես Յայտ . Բ . 14 : Գրեալ է Ա.Ծ
առաց Մովսէսի , եթէ մարգարէ լինիցի 'ի
միջի ձերում , տեսլեամբ երևեցայց . Թուոց
ԺԲ . 6 : և թէ մարգարէ յարուսցէ Տր Ա.Ծ
ձեր յորդւոց ձերոց և այլն : Երկ . ԺԸ 15 :
ուրեմն ճշմարիտ մարգարէքն լինէին յոր
դւոցն Իլի, որպ և Յոսու՝ 'ի վերջինեալ տե
ղւոջն ասէ թէ՝ հրեայքն գրեթէ մինչև 'ի
Ք.Ի զմարգարէս յԱ.Ծ առաքելս ունեցան: և
Պօղոս 1 Կորն . ԺԴ . 22 . ասէ զմարգարէութ
հաւատացելոց և ոչ անհաւատից: և զի մարգա
րէութիւն է յատկապէս ներշնչումն Ա.Ծ, և այս
ոչ էր 'ի հեթանոսս,և ոչ ևս հարկաւ որ զնոյն
գալուստն Ք.Ի . և թէ ոչ պատճառաւ երկ
րորդ գալստեան Նր , որպէս էր յայտնութն
Յովհաննու : և կամ Ագաբոսի , որ գուշա
կեաց սով մեծ լինել որ եղև առ Կղօդեաւ .
Գործ . ԺԱ . 28 : և զՊօղոսի կապանօք եր
թալն 'ի Հռոմ . ԻԱ . 11 : Իսկ թէ 'ի գիրս
անայօճիայլն . Ը . գլուխ Ը խնդրողն ասի
թէ , հեթանոս գոլն բաաղամու ոչ արգե
լէ զմարգարէ գոլն Ա.Ծ . քանզի բազ ումք
'ի հեթանոսաց ունեցան յԱ.Ծ զպարգևս

մարգարէութ, որպ յայտ է 'ի Մերկուրիոս Թրիսմեգիստոսն․ և 'ի Սիբիլլեայն առ Եգիպտացիս․ և 'ի Զորովաստրէս առ պարսիկսն․ Յորփէոս առ յոյնսն․ յԱբարիս առ Հիպերբօրայցիսն․ և 'ի Զամելքէ քաղբոս առ գեթացիսն։ Ասեմ թէ՝ անտանօր զայս կարծիքս ոչ ընդունիմ, այլ զզենդ դեմն․ և է զի Է բանականն ծանուցան թէ ոչ էին մարգարէք ճշմարիտ, թէ Սատանայ, և թէ Սիբիլլեայքն և այլքն․ և զկնի Մովսէսի մինչև 'ի Քն՝ ամ ճշմարիտ մարգարէք մինչ(ա)ցուցող յառաջ եկին, այժմ զհետագայն տեսցուք։

* Վ(նշանակութեան և վերածութեան, վն վերածութեան և ընդ 4րդ ածելոյն և այլն։) Զի թէպէտ մարգարէութիւն է յատկապէս վն ապառնեաց․ սակայն և երբեմն է վն անցելոց, որպիսի էր մարգարէութիւն Մովսէսի վն ստեղծման աշխ։ Նաև թէ զինչ և իցէ, որ առ իմանալի տեսութիւն պատկանիլ (զոր Նծ նեղչէր 'ի միտս մարգարէից լուսաւորելով, և զայնքան տարակացսն 'ի միմեանց, թէ զանցեալն որպ զստեղծումն աշխ։ և թէ զգալոցն․ որ զյաջորդութիւն և զանյաջորդութիւն․ և զխորհուրդ մարդեղութեան Քի։ և թէ զոչ գոյացեալն, որպ էր մարգարէութիւն վն Յօսիայի․ զոր Նէթելացին մարգարէացաւ․ որ զկնի ՅԾ ամաց ծնանելոցն էր) զպյսուիկ մարգարէքն անստոն երաբար բարբառով բանի միջնապատմեցին (ասէ) քո լուսաւորելովդ։ Իսկ նոսորոտնդերէ Նիւս ասելն է՝ զի բանք մարգարէից, թէ պէտ պայծառականք և ճշմարիտ կանք են, այլ 'ի կողմանէ շարագրութեցն (և 'ի միտս Նց) պարզք են, և ոչ խրթնական կերպք․ ըստ օրինակի Պղատոնականն շարագրութեցն։ որք ըստ կերպին դժուարինք են, և ըստ յարմարութեն դիւրինք․ և առ հակադարձն, Արիստոտէլեականն շարագրութիւքն ըստ ձևոյն պարզք են, և ըստ յարմարութեն դժուարինք։ Սակ բանք մարգարէիցն ոչ էին իբրև զպաճուճեալ առասպելս հեթանոսաց (որպիսիք էին տաղաչափութիւքն Հոմերոսի, և Վիրգիլիսի) այլ պարզ և վճիտ ճշմարտաբանութիք էին, զոր ազդմամբ Հոգւոյն Սբյ գուշակէին։ կամ զի անստուերն՝ պարզ և վճիտ կերպիւ 'ի միտս Նց Հոգին Սբ տպաւորէր զապագայ գալստեանն Քի զխորհուրդն։ և Նք առ 'ի ոչ արկանել զմարգարիտն առաջի խոզաբարոյ ազգին հրէից, զանազան նմանութք և օրինակաւ քարոզէին և գուշակէին, զորս կարէին միայն քահանայապետքն պարզել և իմանալ։ որպ և զտեղի

ծննդեանն Քի Հերովդէս 'ի քահանայապետացն իմացաւ։

* Հոգի Այ շրջէր 'ի վերայ ջուրցն։ (Ի գեղարդն ...) Նման յայտնի է յո գրոյն․ բայց մի թէ անձնաւոր որ Հոգին էր շրջէր ջրոյն 'ի վր ջրոց, թէ այլ ինչ։ քանզի ոմանք զՀողմն խմանան։ Նայց թէ յո ամանց, Է ասեն եղիցի լոյս և հրշտակք Է լուսոյ գոյացան․ յայտ է թէ՝ դեռևս ոչ էին ստեղծեալ հողմք տակաւին զի զկնի ասելոյն թէ, Հոգի Այ շրջէր 'ի վր ջրոց, ասէ․ և ասաց Այ եղիցի լոյս։ Սորեք ոմանք կարծեն հողմն ինչ զարթուցեալ Ած։ իսկ թէ հողմունք յառաջեաց շարժին․ և աստեղքն 'ի շրջագայութեան առ ստեղծման Է արեգականն, և լուսնի․ ուրեմն ոչ գոյր դեռևս շարժումն ինչ հողմոյ։ Եւ Է գրոյն էր անձնաւոր որ Հոգին։ զի Մովսէս 'ի պատմութեան ստեղծման աշխ, ոչ երբեք խօսեցաւ այլաբանօրէն, այլ նկարագրօրէն․ այսպէս ասէ մերն Նարսէս՝ մերն Նթանաս և այլք։ և Ջոր հայրն Աբրահէս ասէ․ որ 'ի վր ջուրցն գոլով․ ստեղծանէր զարարածս որոց համաձայնի և մերս ոպ և զկնի ասէ թէ, զթառերեալ 'ի ծնունդս նորոգս, զանազանին խորհրդածութեցեր։ և Նոննոս՝ ասէ թէ, աստուած եկեղեցին 'ի յօրինութի աւազանին՝ երկիր զերդն Հոգւոյն Սբյ ասելով․ դու 'ի վր ջրոց բազմիս, և տարաբերելով զնս տածես․ որ մեծ և յաղթող ծովուց ես․ քանզի և յորժամ ստեղծանես։ և 'ի Ջերոնիմոսէ առեալ ասէ թէ՝ Հոգին Սբ երբև 'ի ջուրս միրտոս բազմելով՝ զմեզ յղանայ և ծնանի։ որ թէ շրջելն Հոգւոյն Սբյ 'ի վր ջրոց նշանակեր զխորհուրդ աւազանին, բաւականապէս յայտ է 'ի վերոգրելոցս։ այլ թէ՝ ինախկնութն վն էր շրջէր 'ի վր ջրոց՝ ասելի է։ մերն Նարսէս ասէ թէ ոպ հաւն թուչի և նստի 'ի վր ձուոյ թեթև կախմամբ շարժման թևոց, և զինքն տրամակշռէ և տայ զջերմութիւն ձուոցն և տածէ և կենդանացուցանէ․ նմանապէս Հոգին Սբ շրջէր 'ի վր ջրոց ոչ տեղականութբ՝ այլ շարժմամբ։ Նայց բարձրանալով և գերազանցելով զամէից կարողութբ․ ոպ շրջէր կամքն 'ի վր շինելի իրաց․ և նախատիպ գաղափարն արուեստաւորին 'ի վր արուեստագործելոյն։ այսու կամօք և կարողութբ, Հոգին Սբ ընդ ջերմն հողմոյ, զոր յետքենէ շնչէր իբրև 'ի վր ջրոց բազմէր․ և տայր նց զծնանելի զօրութի․ զի սողունք, թռչունք, զեռունք, ձկունք, և բոյսք, մինչև նմա(ն) երկինն, 'ի ջրոց յառաջ ածիցե-

են,

թ, ասէ Սուրբն' ծնն. ա. 2 ։ համաձայնի և բան սրբոյ Գրիգորի որ ասէ. տեսեղ շրջոց ջրոյն ... և այլն ։ Իսկ թէ ոմն անդ 'ի ստեղծման ...ի, շրջէին 'ի վր ջրոց, (ոմն զաղանին թևոցն տարածմամբ) և ատածէին զօրարածս. այսպէս և 'ի Նորա գթասիրեալ 'ի նորածնեալսն. գգուէս' և տածես, և ծնանիս որդիս Ա. Դ. Այց յառաջնումն յանդորից. իսկ յերկրորդումն զկնի բնական և անձերայ ծնեցման երախայից, վերայն շնորհիւ ծնանելով' և կերպաւորելով. ըստ այնմ, որ ոչ ծնցի 'ի ջրոյ և 'ի Հոգւոյ և այլն ։ այսպէս Պօղոս գրէր գաղատացւոց թէ, որդեակք իմ զորս վերստին երկնեմ, մինչև նկարեսցի Քս 'ի ձեզ. Դ. 19։ Իսկ ձագ այարցյց աղաւնակերպ սբ Հոգին, ոչ երկնելով, այլ ցնծալից թևերկրանօք, զխորհ ծնունդն' վերստին ծնանի անախտաւար' Որդիս Ա. Դ։

* (Նոր նիւթ ... օրինակաւ ...։) Զի 'ի կերպ և յօրինակ աւազանին' զջրեղէն կամարն յօրինեցեր ։ զի փոխանակ 'ի կարգի դիտման' նախկին է քան զսկիզբն ։ ուրեմն եթէ ջրեղէն կամարն յօրինակ աւազանին կառուցաւ, աւազանին խորհուրդն' քան զնոյն կամարն յառաջ նկատեցաւ Յ. Դ ։ Թէպէտ ժամանակի' յետոյ արարաւ ։ Իսկ վերջին վարագոյր կոչէ, զջրեղէն կամարն. նկատմամբ ներքին վարագուրին հրեղէն երկնից ։ զոր Սեկուղպոս լուսացին, Եբր. Ժ. 20 ներքին վարագուրաւ' խմանայ զծածուկ և զերկնային խորհուրդս. որք 'ի մէնջ ծածկեալք կան, ուր եմուտ կարապետն մեր Յս ։ ոմն զի իբրև զմիջնորմ քար' զանդամ և զսերն առ ինքն քարշեցեր ։ Իսկ թէ զի էր նախկին դնէ զստեղծուածոց եղելուէն քան զջրեղէն երկնից ։ Ասեմ թէ, ոչ ըստ գոյացութեն և ստեղծման կարգի. այլ ըստ անջրպետութեն և կառուցման ։ զի յերկրորդի աւուր արար Աստուած զհաստատութիւն, և անջրպետեաց ներքին և վերին ջրովք ։ ապա թէ ոչ, ջրեղէն կամարն ոչ եղև 'ի վերջոյ քան զամ արարածս. զի յառաջնում աւուր արարաւ ընդ երկնի և երկրի. այսինքն ընդ չորից տարերաց. յորոց մի էր և ինքն ջուրն, զոր անդունդ կոչէ Մովսէս. յառաջնում աւուր ստեղծման պատմութեան ։ Ուրեմն միտն է թէ, զայս աւազանի խորհուրդս' յառաջ քան զկառուցանել ջրեղէն կամարին յօրինեցեր ։ զի ոչ ասէ թէ զկնի լինելուն ամ արարածոց' այլա թէ զջրեղէն կամարն ստեղծէր. այլ թէ զստեղծեալսն կառուցեր, և կամարաձևմամբ 'ի վերջնում տեղւոջ զետեղեցեր ։ ոմն և ըստ նիւթոյն զամ արարածս նախ ստեղծեր, և ապա 'ի վեց աւուրս միջին տեսակաւորեցեր. որոց մինչ' 'ի յանգոյից դու ես արարիչ ընդ Հօր' և Որդւոյ ։

* (Նա ստեղծանէն 'ի նորոգութիւն ցորեանի. և այլն ։) Ըստ այնմ Դաւթի. ստուգեա զը զի քո, և ստանաս զնա ։ զի ստանալն է սա տէն ստեղծանել ։ և որով կարողութեամբ Աստ կարէ ստեղծանել յոչնչէ. նոյնով կարողութե' կարէ վերստին յարուցանել ։ ուստի և յարուցանել զմեռեալս' ստանալ և ստեղծանել ասի ։ և ոմն առաջին մարդն 'ի հողոյ ստեղծաւ, այսպէս և ամ որդիք նր 'ի յարութեն աւուր, կարողութե Հոգւոյն սրբոյ վերաստեղծանին և նորոգին ։ որ նոյն օրն յարութեն' է փոխման և եղր այսորիկ կենացս, և սկիզբն և առաջին օր' երկրին կենդանեաց ։ Իսկ թէ ոք ասիցէ, թէ ստեղծանելն է յոչնչէ. իսկ յարուցանելն է' զանկեալ բնութիւնն մահուամբ, վերստին 'ի կեանս վերաբերել անմահաբար ։ Ուրեմն յարուցանելն զմեռեալս, առաւել ասի անել, քան ստեղծել ։ Ասեմ թէ, որպէս միաւորութե հոգւոյն և մարմնոյն բնական նոյն լինելութիւն ասի. և բաժանումն մահուամբ ապականութի անհաստ բնութեն. այսպէս վերստին 'ի միաւորն գալն նց, և յառնել հողացեալ մարմնոյն, ստեղծանել և լինել ասի ։ զի նոյնով կարողութե ստեղծելն' նոյնով կարողութե և յառնեն. որ ոչ է պակաս քան զստեղծանելն ։ Աև զի ստեղծանելն որ յատկապէս նշանակէ զառնելն յոչնչէ. երբեմն առնանի և 'ի տեղի առնելոյ (որ առնելն ոչ է յոչնչէ. այլ զէակացեալն տեսակաւորել և կերպաւորել) այսպէս կուապաշտքն ստեղծանէին զկուռսն, յորժամ յոսկւոյ և յարծաթոյ ձուլէին ըզ չաստուածս իւրեանց ։ որք ոչ գոլով բնութե աստուածք. յորոց անուն և ձուլէինն, զնախագոյն Ա. Դ անուանն դնէին 'ի վր ոչնչի, և ոչ զէութի Ածեղէն ուսողի ։ Ասն որոյ իբր թէ զոչ ինչ էացուցանէին և կեղծ աստ, իկ ասաց Աստուած. Խծ. 10. ստեղծանէ զաստեղծուածն և ձուլէ զդրօշեալն ։ Իսկ և թէ ոսկէգործն զոսկին ձուլելով, ստեղծել ասի. քանի՞ ոն ևս յարուցանելն զմեռեալս' ասի' և է ստեղծագործութիւն ։ Աստի և Պաամակալին յերկրորդ գրքոջ

 Ճ գլուխ

Ծ գլուխ, մեկնէ զբաստանմանն ստեղծելոց : Բայց խմա՛ և զկարութիւն մեռելոց՝ գործ կարողութեան բոլորի Տեառն Երրորդութեան : Թէպէտ ըստ որում բարութիւն գործ է՝ յատկապէս Տեառն Հոգւոյն : Նաև զի Որդի արար զմարդն 'ի հողոյ ըստ մարմնոյն, և այն՝ ոչ էր յոչնչէ · բայց Մովսէս ասէ · Ծնն · Բ · 7, ստեղծ զմարդն · զոր Տէր երկնի և երկրի ասաց թէ արար · Տէր ստեղծ : ուրեմն և առանձին յարութեամբ ասի ստեղծանել :

✱ Բանք [illegible])

Բանն զի մարմնացեալ Բանն Հոգւոյն Տեառն մերովս կերպիւ · Տէր ընութ · յորժամ զկնի մկրտութեան վարեցաւ 'ի Հոգւոյն յանապատ, և կամաւ Հօր և Հոգւոյն Տեառն՝ և խոյն՝ եկն 'ի խաչ : զի մի է կամք երից միակին · ոչ և ներգործութիւն առ արտաքս : զոր օրինակ՝ եթէ ոք երեք մատամբք բռնել զառասանն մի՝ և յերեսանս մատին՝ իցէր մի միայն զօրութիւն քարշողական · Տէր կամակցութիւն : զի բայց 'ի հանդերձ Հայր՝ և Հոգի են՝ որովք հաղորդեցան մարդեղութեան Բանին : Խակ որ 'ի տպեցեալ Նարեկին զառացեալն մերովս կերպիւ, բաժանաբար են եդեալ, սխալ է · զի քեզ մարմնացեցաւ մերովս կերպիւ՝ իմանալի է · և ոչ թէ մերովս կերպիւ զքեզ աւետարանեաց :

✱ Զ [illegible])

Տէրն մեր Յս՝ զՀոգին Տեառն ջնջմարիտ Յն և համագոյ քարոզեց Հօրն երկնաւորի, յորժամ զգործս հրաշից՝ երբեմն առ Հայր · և երբեմն առ Հոգին Տեառն վերաբերեր : և ոչ զհայհոյութիւն առ Հայր, նմանապէս և առ Հոգին Տեառն անքաւելի քարոզեր : զի յորժամ ասաց թէ, որ ոք ասիցէ բան զՈրդւոյ մարդոյ թողցի նմա, ոչ յիշեաց ըզՀայր · որով ծանուցեալ թէ, հայհոյութիւն առ Հայր՝ և առ Հոգին Տեառն անքաւելիք են : Թէպէտ ոմանք զմեղս տկարութեան առ Հայր վերբերեն՝ և զմեղս տգիտութեան առ Որդին : և այնու կերպիւ քաւելի ասեն զմեղս տկարութեան՝ և տգիտութեան : և որ ընդդէմ Հոգւոյն Տեառն են, ստոյգ չարութեամբ · և վասն այնորիկ անքաւելիք : սակայն որով հետև Բանն ոչ միշեաց զմեղանչելն ընդդէմ Հօր քաւելի · միայն թէ, և զՀոգին Տեառն Հօր Յս համագոյ կամելով ծանուցանել, վասն այսորիկ լռեաց : և ըստ որում նոյն մարմնացեալ էր, թէպէտ ըստ Աստուածութեան համագոյ էր Հօր և Հոգւոյն Տեառն : սակայն ըստ մարմնոյն քարգլորման և վէմ գայթակղութեան գոլով · եղե-

րաւ կարէին մարդիկ սխալիլ տեսութեամբ մարմնոյն և անտեսութեամբ Աստուածութեանն : ուստի ամ գիտութեան մեղք համարելով ընդդէմ իւր զմեղանչողաց զպանցանս · վասն այնորիկ քաւելի ասաց զմեղս այնպիսեաց · և անքաւելի ըզմեղսն որ ընդդէմ Հօր՝ և Հոգւոյն Տեառն : Պարծեալ Բանն համագոյ քարոզեաց Հօր Յս՝ զՀոգին Տեառն · զի ոչ 'ի Հօրէ՝ նմանապէս և 'ի Հոգւոյն Տեառն ասաց զինքն առաքեցեալ · ըստ այնմ, Հայրն որ զիս առաքեաց՝ նա գործէ զգործսն · և վասն Հոգւոյն Տեառն ասաց, Տէր Տէր առաքեաց զիս և Հոգի նորա : և թէ՝ աւետարանել աղքատաց առաքեաց զիս : և կամ զի նովաւ՝ ոչ և Հայրն գործէր զգործսն՝ ասաց · մատամբն Յս հանեմ զդեւս · այսինքն Հոգւովն Տեառն : Պարծեալ համագոյ քարոզեց Բանն զՀոգին Տեառն Հօր, Յս՝ յորժամ ասաց, մկրտել յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Տեառն : և զերկրպագութիւն առ Հայր՝ ասաց Հոգւով Տեառն լինել : և 'ի բոլոր աւետարանութեան իւրում զպատիւ Հօր և Հոգւոյն սրբոյ, միապէս քարոզեաց : Յս էր ոմանք չարակրատեն թէ Որդին վասն այնորիկ համագոյակից ասէ Հօր, զի բղխէ զՀոգին Տեառն առաւել քան զՀոգին ուրեք համագոյ ասէ Հօր՝ ուրեմն և զՀոգին Տեառն ծնանի զՈրդին ոչ և Հայրն, որ է անհնար : Խակ թէ հայհոյութիւն Հոգւոյն Տեառն որն է : Նա ինքն Սա է՝ զի ոմանք ասեն զմեղս գործեալ ստոյգ չարութեամբ և գիտութեամբ : Երկրորդ ոմանք զանզեղջ մեռանիլն : Երրորդ՝ մակեդոնականքն՝ որք ուրանային զԱստուածութիւն Հոգւոյն Տեառն : Չորրորդ՝ փրկիչն յատկապէս զայն ասէ մեղք ընդդէմ Հոգւոյն Տեառն, յորժամ մարդ զքարերն չար ասէ և հակադարձեալ : որև այսպիսիք են ստոյգ չարութեամբ : զի ստոյգ չարութեան է, յորժամ գիտէ մարդ որ գործածն իւր մեղք է և կարէ ընդդէմ կալ չարին, սակայն վասն չարութեան և յամառեցմանն ընտրէ զչարն և կամի մնալ անդդառնապատճառ, քան թէ 'ի հեշտալեացն յետ քարշել զինքն՝ օրինակի յանդգնութեան հիւանդաց, որք մնալ կամին մեռանիլ, քան թէ զարգելեալն 'ի բժշկաց ճաշտել : ուստի ոչ կարեն մեղանչել Յս վա ոչ թողլոյ մեղաց իւրոց: զի ըստ Յակոբոսի Ա · գլխոյ · 23 գլուխ · մարտնչելն ընդդէմ դեղոյն և Հօրն, որով լինի թողութիւն : Պարծեալ ան թողլի ասի ասա, և 'ի հանդերձեալումն · զի ասա դժուարաւ թողանի

մեզ

մեղքն , և 'ի հանդերձելումն ամենևին ոչ
Թողանի պատիժն ։ Գործեալ՝ անԹողլի
ասի. զի ոչ ընԹերցեալ լինի Թէ Թողեալ՝
իցէ ումեք. ով և մելքիսեդեկ անհայր ան-
մայր ասի. ոչ Թէ չունէր՝ այլ զի ո՛չ ընԹեր
ցեալ լինի Թէ ո՞ք էին հայր և մայր նորա։
Գործեալ՝ անԹողլի ասի. զի ներհականյա
պրերն Թողուն. զի Ք՞ս զհոգին մեզ տա-
լով առաքելոցն , եւ Նա իշխանուն Թողլոյ
զմեղս. որով եւ յայս հեղինակ մեղաց Թողու-
Թն զհոգին մեզ. և ալպերտ վեց տեսակ դնէ
անԹողլի մեղաց. յուսահատուն. յանդըդ-
նուն. մարտնչումն ընդդէմ ճանաչեալ ճշմար
տուն. նախանձ ընդդէմ եղբայրական սի
րոյ. խստասրտուն. եւանզղջուԹն մինչև 'ի
վերջն ։ Ամբրոսիոս դնէ զմեղքն Նովատիա
նի , որ ուրանայր զԱստուածն հոգւոյն Սրբոյ։
Ակոբիոս ասէ, զուրանալն Ածուէն Ք՞ի։
լուիցեն նոր արիոսականքն որ ասեն մարդն
ծնաւ. մարդն չարչարեցաւ ։ որոց ընդդէմ
ասէ Ամբրոսիոս . եԹէ Ած լինել մարդ . զի
և մարդն իցէր Ած ։ այլոց մեղաց պատճառ
է Ած տալ զներումն , իսկ այսմ ոչ երբէք.
զի արտաքսէ զկարողուԹն Այ ։ Գործեալ՝
Ամբրոսիոս ասէ զմեղքն սիմոնականուԹե՝
որով վաճառեն ոմանք զշնորհս Հոգւոյն։
և կամ գնել ջանան , ով Սիմոն Մոգն.
Որոգինէս ասէ զկնի մկրտուԹն գործե-
ցեալսն . նակայն և զկնի մկրտուԹն , տեսա
նուէ և անգիտուէ պատահի մեղանչել. որք
Թողանին 'ի զղջալն ։ Սէն Ագուստինոս ա-
սէ , զնմ մեղս , որ գործեալ լինի ընդդէմ
Այ ։ Իսկ հայհոյուԹն 'ի յորդին, ասէ ընդ
դէմ մարդոյ զեղեալն ։ և կամ որք 'ի հա-
լածանս ուրանան զհաւատսն, ով ասէ կիպ
րիանոս ։ ոմանք եւ ետմանան զատերուԹն և
զանարգանս ։ Իսկ յառակապէս հայհոյուն
հոգւոյն Սրբոյ է , զդերբնական բարիսն ,
որք լինին հոգւով մեով. զայնս ասեն եղել
'ի սատանայէ. ով հրէայքն ասէին վն Ք՞ի Թէ,
բէհեղզեբուղաւ հանէ զդևս . ընդդէմ
որոց ասաց . ամ մեղք և հայհոյուԹք Թող
ցին մարդկան. բայց որ զհոգին մեր հայհոյի
ցէ , մի՛ Թողցին նմա . ոչ 'ի կեանս այս , և
ո՛չ 'ի հանդերձելումն ։ քանզի այն հայհոյէ
զհոգին մեր , որ զհոգւով սրբով եղեալ
գործսն՝ տայ սատանայի ։ Ասէ Մարկ. Գ. 28
զկնի ասելոյն, բայց որ հայհոյեսցէ զհոգին
Սբ ո՛չ ունիցի զԹողուԹի 'ի յաւիտեան ,
այլ պարտական լիցի յաւիտենից մեղաց,
ասէ . զի ասէին Թէ այս պիղծ դեւ 'ի նմա ։

ուրեմն որ զհոգւոյն Սբյ բնականաբար ա-,
բնականաբար այսոյն պղծոյ . և որում իցէ հո
գին մեր , և դնիցէ որ զանուն դիւին 'ի վր
հոգւոյն Սբյ , հայհոյիչ է այնպիսին հոգւոյն
Սբյ ։ զի ըստ Կլուստելիոսի , որ որ զԱծայ
ին գործս և զհրաշս անգոսնէ և զըպարտէ
զբարիս և զերկիւղածս եղծեաց. Եզայն ամ
զօրս Ած կարգադրէ 'ի փրկուԹն մարդկան.
և որովք կամի զհաւատսն և զճշմարտուԹիւն
հաստատել և ծանուցանել , որպիսի է հա
նել զդևս , քարոզել բանիւ և օրինակաւ
զճշմարտուԹն աւետարանական . որք իբրև
գործք բարիք և բարուԹն և սրբուԹն Այ,
տուեալ լինին հոգւոյն Սբյ . հայհոյիչ է
այնպիսին հոգւոյն Սբյ՝ որ զերկրորդ բնական
անգոսնէ և զըպարտէ ։ զի զօրս գիտէ Թէ
'ի հոգւոյն Սբյ են , և սուտ չարուԹն դնէ
'ի վր հոգւոյն Սբյ զանպատեհս . և զօրս
պատկանին 'ի վր հոգւոյն Սբյ , դնէ 'ի վր
սատանայի . ով առնէին դպիրքն և փարիսե
ցիքն ։ յայնժամ այնպիսին հայհոյիչ է հո
գւոյն Սբյ ։ զի կամ զծայրագոյն բարուԹն
բաւնայ 'ի հոգւոյն Սբյ՝ և դնէ զծայրա-
գոյն չարուԹն 'ի վր նր . և կամ զծայրագոյն
չարուԹն բառնայ 'ի սատանայէ . և զծայրագոյն
բարուԹն դնէ 'ի վր նր ։ Ասէ հայհոյիչն
բառնայ զամ բարուԹն և զբարուԹն 'ի հոգւոյն
Սբյ, և դնէ զամ ունին սատանայի 'ի վր նր ։ զօրս
ծնունդս կոչէ մեզ Գրիգոր . զի այնպիսիքն
մարտնչին ընդդէմ Ածուէն հոգւոյն Սբյ .
զորոց զչարաբանական բերանսն մի զհայ
հոյուԹն հոգւոյդ Սբյ կարկեաց Ք՞ս ա-
սելով Թէ՝ մատամբն Այ հանեմ զդևս ։
Իսկ վասն չնորհեաց ասելն է , զի Ած ոչ
յաղԹի 'ի չարուԷ ապստամբաց այլ մա
նաւանդ բարուԷ , լուրով յաղԹէ զչարուԹն
նոցին . ով և եսայիսն քո (ասէ) ոչ յաղԹե
ցաւ 'ի չար բամբասողաց , այլ զերբակման
բարիսն՝ հանեցմամբ դիւին հաղորդեաց
նց . և 'ի վր անարդարոց մեռաւ արդարն.
և վն ապերախտից ոչ խոտեաց զերախտա
ւոր , և յարեաւ 'ի մեռելոց վն զմեզ արդա
րացուցանելոյ ։

Պ[ատճէնոյ] երկնեացի ընդուն խորհ խո նի, մինչև վառնահոյոյն վերահոցն ցուլոյ կոմոյն հրաշողիկս ցոյց նեացի, տրգիող ամենագործնեող վերարին երկին խողողոյնին։)

'Ի Չեւսագիր օրինակին ոչ գտանի վերտող եցողուն քառս։ Եւսա հեւանելան այսմ ասէ. Ն՛ետրանել վերատին զկրկին խաղաղութ որոյ միոն է միակերպ․ի․բր Թէ, դ․ձ․ կրկնեմ զխ կարգի առաջնոյ աղօթիցն, մինչև վստահութին, զի Հոգին Սբ (որ համարձակութ և վստահութ պարգևիչն է) անետարանեացէ 'ի մեզ զկրկին խաղաղութին։ զի որովհետև Հոգին Սբ յաջողութ և վստահութ և համարձակութ պատճառ է․ (զի այսմ գործ․ Ժդ․ 7․ Թևակոխեալն երթալ 'ի բեւթանիայ, և ոչ համարձակեաց նոցա Հոգին Յսի։ և փրկիչն ասաց․ ես տաց ձեզ բերան, և իմաստութ, զրում ոչ կարիցեն կալ հակառակ․ և տալ պատասխանի ամ հակառակորդք ձեր) վն այնորիկ Հոգի վառնհուրնեան կոչի վն զմեզ վստահ, և անահ, և համարձակ առնելոյն։ Իսկ երկին խողողուրնեան ասէ․ նկատմամբ կրկին խաղաղութին և ողջոյն ասելոյն Պ.Ի Լուսաւորչին․ և ապա տալոյն զՀոգին Սբ փչմամբ։ զի 'ի խռովեալ հոգիս ոչ հանգչի Հոգին Սբ։

❊ Յառ անհնէ շփառաւորեւու (կմ որ 'ի հին օրինական գ․ ե շփառաւորեւու) ... ։) զի Թէ աղաչեմ արտասուօք և հառաչմամբ յամ անձնէ և զօրութ զփառաւորեալ արարիչ Սբ Հոգիդ․ որ ես անեղծ և անստեղծ, անժամանակ' և գթած։ Իսկ Թէ վն էր զանեղծ բառն դնէ մակադիր Սբ Հոգւոյն, մինչ Սողոմոն իմաստ Ժը․ 1․ զանմեղն հոգիան անեղծ ասէ։ Նմսելի է Թէ և անդ' անեղծ Հոգի ասէ վն Հոգւոյն Սբոյ։ զի ստեղծականն անհատ հոգի մի, ոչ է յամենայն նոյն Թուլ․ որպ Հոգին Սբ, որ վն պարզութ իւրոյ' կարէ գոլ յամենայն, Թէպէտ ոչ ամենայն միապէս տայ զպարգևս բարեաց։ և զի Թէպէտ իմացական հրեշտակք, և հոգիք մարդկան, զի շնորհացն Սբ Հ անեղծք են․ այլ ոչ անստեղծք․ վն այնորիկ յաւելու 'ի վր անեղծ

քառին և զանստեղծն։

❊ Որ բղխեցար ես ... (... Հօրէ։) Կամ Թէ առ զօրման Հայր․ զի Հայր Ած բղխօղ է Հոգւոյն Սբյ, և ոչ է Հայր նմին։ Ապա Թէ Հոգին Սբ գոլով Ած' որպէս կարէ բղխօղ զի բղխօղն է նշան նուաստութ։ Ասեմ Թէ, Հոգին Սբ Ած է․ և բղխօղն ոչ միշտ նշանակէ զնուաստութի․ զի Թէ յատեղծածոց լինի առ ստեղծօղն, է յայտնի նշան նուաստութ․ որպ աղաչանքն Ա բարձմու առ Ած վն սողոմայեցւոց։ Իսկ Թէ լինի յատեղծողէն առ ստեղծօղն, ոչ է նշան նուաստութ․ այլ միաւորանք նոյնապատուութ և նոյնագոյութ։ այսպէս Աբրահամ մայր գոլով' աղաչեաց զՍողոմոն վն Ադոնիայի, տալ նմա զԱբիսակ սոմնացի 'ի կնութի․ և Տիրամայրն աղաչեաց զփրկիչն վն պակասութին գինւոյն։ և ահա ծնողական պատուով նախամեծարք էին․ և ոչ նուաստացան բղխօղելովն իւրեանց։ Նոյնպէս և Հոգին Սբ, վն մեր բղխօղելովն առ Հայր' ոչ նուաստանայ։ ապա Թէ ընդդիմասցի ոք առասցելոցս' և ես ասեմ․ ուրեմն և Հայրն աղաչելով զերեց որդին բարկացեալ, նուաստացաւ քան զորդին․ ուր Հայրն' իմանի Ած․ և երեց որդւովն' հրեշտակական բնութին․ Ղուկ․ Ժե․ 28։ Այժմ տեսանելի է Թէ զինչ է բղխօղելն Հոգւոյն Սբյ 'ի հեծութիս անմռունչս։ Ըստ Ոսկե" ասէ Թէ, յայնմ ժամանակի զանազան շնորհք գային 'ի մկրտեցելսն, և մինն էր շնորհ յաղօթս կալոյն։ և որ այս շնորհի արժանաւոր էր, կայր հեծեծանօք առաջի Այ․ և փոխանակ ամենուն խնդրէր մատուցանէր զտնօրինական աղօթսն, զոր հոգի․ կոչէ էին, վն հոգևորական ընդ Այ խօսելոյն։ ըստ այսմ մտաց, ոչ ինչ տարակուսութեան կարէ լինել 'ի վերայ բղխեցուցեալ բառին։ զի մեկնէ 'ի վր պարգևի աղօթից, և ոչ 'ի վր Հոգւոյն Սբյ։ Երկրորդ' Օգոս" ասէ զսէրն, զի սէրն հեծէ և աղօթէ․ ուստի ոչ զնոյն տայ, ընդդէմ նմա ոչ փակէ զդունս։ Երրորդ' ոմանք ասեն, զշնորհ Հոգւոյն Սբյ․ որով յորդորիմք 'ի յաղօթս․ կամ զնոյն հոգին աղօթից։ Չորրորդ' այլք կամին զհոգին գոլ' որ 'ի վեր քան զմարմինն է․ և ցանկայ լաւագունից․ Գաղ․ Ե․ 17։ Հինգերորդ' Սրիկողայոս լուրացին, իմանայ զպահապան հրեշտակն։ Վեցերորդ' ըստ նկարագրին յարմարագոյն անտանօր է Հոգին Սբ Ած․ որպէս և իմանայ

սուրբս

նրս Գրիգոր: քանզի Հոգին Սբ՛ օգնէ տկա
րութեան մերում թէ որպիսաբար աղօթելոց
եմք. մինչ մեք ոչ գիտեմք զկերպն: այսպէս՛
իմանայ և Տէրն Գրիգոր (Տաթևացին յառորս
գրքոյն Է գլ. Հ գլխն է ասէ) որով երկիրպա
գանեմք որով և աղօթեմք: և երկիրպագա
նելն հոգւով և աղօթելն. ոչ այլ ինչ ինձ է
րևի, բայց նոյն ինքեան զաղօթսն ընծայել:
ըստ այսմ կերպի իմա և զբարեխօսելն: զի ե
թէ Հոգին Սբ առ ՏՐ բարեխօսէ, ապա
և նոյն գոլով ՏՐ՛ նոյն ինքեան բարեխօսէ
'ի հեծութիւս մեր անմռունչս: զոր օրինակ,
Տէր հայրն Իլարիոն մերձ մահուան իւրում,
ինքն զինքն աղաչէր և ասէր. ել հոգի իմ ել.
ընդէ՞ր երկնչիս. այս Հ ամ է որ ծառայեցեր
ՏՆ, և դեռևս 'ի մահուանէ երկնչիս: և
Տէրն Սեթ՛՛ 'ի պատարագամատոյցն ասէ
'ի դէմս ՔՆԻ. զի դու ես որ մատուցանես,
և մատչիս, և ըն դունիս՛ և տաս: Արդ ըստ այսց
կերպի, և Հոգին Սբ յորժամ տեսանէ զըզ
հեծել, և յոգւոց հանել վն մեղաց (և վն
'ի հայրենի վերնումն գաւառէ զրկեցմանն,
և կամ ըստ Դաւթի, հայելով յանագորունս
եմաշիլով. զի զպտուղ իւրանս ՏՐ ոչ պահեն.
և կամ ըստ Պօղոսի. լալ և հեծել, յորժամ
տեսանէ զմեղանչելն ոմանց՛ և զոչ ապաշ
խարելն) յայնժամ բարեգութ Սբ Հոգին,
բարեխօս, ուսուցիչ. և մխիթարիչ լինի այն
պիսաբար հեծողին, և յոգւոց հանողին:
գեղեցիկ օրինակ գտանի 'ի դանիելի գրքոյն.
Ը. ուր մինչ սոսկալի տեսլեամբք խռովե
ցաւ, և խնդրէր խելամուտ լինել. լուաւ
զձայն 'ի մէջն Ուբաղայ, որ կոչեաց և ասէ.
Գաբրիէլ՛ իմացո նմա զտեսիլդ: ուրեմն և
մինչ հեծէ ոք վն մեղաց, թէ որպէս ըստ ՏՆ
հաճոյ պարտ իցէ. Հոգին Սբ ուսուցանէ
զեղանակ հաշտեցմանն ընդ ՏՐ: Ուստի
առաքինութեանց Ը մասն, ՒԵ գլուխ ասէ թէ,
սովորութիւն է Սբ գրոց համարել ՏՐ՛ զոր
ինչ ներգործէ 'ի մարդիկ. ըստ այնմ, այժմ
ծանեայ թէ երկիւղած ես դու յՏՐ. այ
ժմ ծանուցի: այսպէս և Հոգին Սբ բարե
խօսել ասի, մինչ պատճառէ 'ի սիրտս մեր
զսէրն: որով փափագիմք և յոգւոց հանեմք
վն փառացն ՏՐ: այսպէս և Դաւիթ ինքն
զինքն աղաչէր ասելով. օրհնեա անձն իմ
զՏՐ: և զի՞նչ զարմանք թէ և Հոգին Սբ
զերկիւղածս իւր ուսուցանէ, թէ որպիսի
կերպիւ առ նոյն աղօթելոց իցեն: զի Հո
գին Սբ՛ նախ տայ զհեծեծման շնորհս, և
ապա ընդ հեծելն ումեք. ուսուցանէ զե

զեղանակ հաշտութեան ընդ ՏՐ: Ուստի Որո
գինէս ասէ թէ, որպէս վարժապետն կամելով
ուսուցանել զուդէտ աշակերտն 'ի դպիր, նախ
ընթանայ ինքն՛ և ասէ. այբ, ապա տանու
ի նմանէ աշակերտն և կրկնէ զասացեալն 'ի
վարժապետէն. այսպէս առնէ և Հոգին Սբ
առ մեզ. զի երբ տեսանէ զհոգին մեր խռո
վեալ ըստ մարմնոյ, և ոչ գիտել զկերպ աղօթե
լոյն. ինքն որպէս վարժապետ նախ ընթանայ
յաղօթսն, և ներ առաքէ 'ի մեզ զհոգի ջեր
մեռանդաբար աղօթելոյ, և ըստ ուսուցա
նէ զհեծեծութիւն. որով հոգին մեր ուսանի
հեծեծել առ ՏՐ. զի վերստին եղիցի փոյ
կիչ իւրոյ հեծողին: և Յուանէս՛՛ ասէ թէ,
Հոգին Սբ խնդրէ զկարօտ և փափաք սիրե
լեաց իւրոց, և զնոցին հեծեծանս, անմռունչս
'ի բազմականի Սբյ Երրորդութեան՛ իբրև մխի
թարիչ և բարեխօս ընծայէ: զի ինքն է ոպ
հովանի 'ի վր ամ խնդրուածոց մերոց. և
մեկնէ զամ պաղատանս մեր՛ և զհեծեծանս
առաջի Սբյ Երրորդութեն. յորոց մի է և ինքն:
Ուստի մինչ յաղօթս կամ գտիմք, և չգի
տեմք թէ զինչ խնդրեցեմք յՏՐ. և թէ ո
րով կերպիւ զԱծ ըստ մեզ հաշտեցուցա
նեմք. զօգտակար խնդրելն, և զհաշտա
րար բանս՛ ուսուցանէ մեզ Հոգին Սբ հա
սանելով 'ի թեկուղս տկարութեան, և զոգի
տութի մեր իմաստնացուցանելով. ոպ ասէ
Տուաքեալն. զի զոր կամքն յաղօթս, ոպ ար
ժանն է ոչ գիտեմք. այլ ինքն հոգին բարե
խօս լինի 'ի հեծութիս անմռունչս: Իսկ թէ
անմռունչ հեծութիւն զի՞նչ է: Նախ Սբն
Ամբրոսիոս ասէ թէ, անմռունչ հեծութիւն է
վն երկնայնոց և Աստուծայնոց հեծել. զի Հոգին
Սբ ուսուցանէ հեծել և յոգւոց հանել վն
երկնայնոց բարեաց և փառացն ՏՐ: զի ո
րով հետև երկնայինքն լեզուաւ ոչ ճառին,
միայն անմռունչ հեծութբ խնդրելիք են:
Երկրորդ Օգոստինոս ասէ, անմռունչ
հեծութիւն է. որ ոչ ումեք յայտնի ձայնիւ.
զոր սիրտ մեր հառաչէ վն աներևոյթ փա
ռացն խոստացելոց զոր ոչ տեսանեմք:
Երրորդ անմռունչն է գաղտնի և անպա
տումն: քանզի Հոգին Սբ միշտ 'ի ձեռն մե
րոց հառաչմանց՛ խնդրէ և առնու զմեր
օգտակարսն. ոպ երբեմն դժպի հակառակն
մերոց հայցուածոց. զի երբեմն ոչ գիտեմք
խնդրել, և երբեմն խնդրեմք զմեր վնասա
կարն. որև ՏՐ ոչ վայելէ տալ Հոգին Սբ
ուսուցանէ խնդրել զարժանաւորն մեզ և
զվայելուչն ՏՐ փառաց: ուստի ասէ Տուա

քեալն. հռոմ. ը. 27 ։ որ քննէ զսիրտս գի-
տէ զինչ խորհուրդ է հոգւոյն, զի ը̅ Այ
բարեխօս է վն մեր։ Իսկ թէ զոր խնդրօղն
ոչ գիտէ զինչ խնդրէ, հոգին մբ յայտնէ
Այ զխնդիրսն նր, թէ զայս ինչ կամի խնդ-
րել. և ոչ գիտելով զխնդրելեացն հայցէ։ Բայց
մեզ այս է վայելուչ տալ, և նր օգտակար
առնուլ. զի զհոգևոր բարիս ։ Չորրորդ և
վայել չէ սա հոգին մբ ընդ ոստուցանէ զմեզ
և շարժէ յանմենչապէս հեծութիւն և ՚ի ներ
քին տաճարումն սրտից։ զի ներքին տրտմանա
ւերն, առնէ զմեզ հեծօղս և յօժարս հառաչօղս
վն փառացն Այ ։ զոր և այլք մբք ոչ կա-
րեն ձայնել միայն և խօսիլ՝ մինչ հեծութիւ
այն լիցի վն երկնայքն փառաց և վն Այ ։
Այսպէս Առաքելոյն անձառելեաւք հեծէ.
Սախ ՚ի ձանձրանէ աշխարհիս ասելով,
այր մի տառապեալ եմ ես. ով ապրեցու-
ցէ զիս ՚ի մարմնոյ աստի չարէ ։ Երկրորդ
վն բաղձանաց երկնից ասելով, ցանկամ ե-
լանել ՚ի մարմնոյ աստի և լինել ընդ Քի ։
Երրորդ վն տատեկութեան ցաւոյն և ցանկութ
փրկութեան այլոց. ըստ այնմ, ով տկարանայ՝
և ես ոչ տկարանամ ։ և թէ կամիմ նզովեալ լի-
նել ՚ի Քէ վն եղբարց իմոց և ազգականաց
ըստ մարմնոյ ։ Այսց ծանիր զի մբ հոգին
ներգործէ զհեծութիւն հառաչանաց, և ոչ
ունի զայն յինքեան էութենաբար. որպս և
պատճառէ ՚ի մեզ զպարգև երկիւղին, և
ոչ ունի ինքն զերկիւղ ։ զի երկիւղ ը̅ տան-
ջանաց է ։ Իսկ սբ Հոգի Տեառն է, անդ-
ադատութի է ասէ Առաքեալն ։ Նմանիր և
զայս զի պարգևն աղօթից որ պատճառի ՚ի
Հոգւոյն մբյ, ոչ կայանայ յզգայական ցաւ-
տուքն՝ որքան ՚ի սիրտն և ՚ի փափաքն աղօ-
թիցն, որով և աղօթքն արդիւնաւորի և
զհրաշագործ հառաչանս ՚ի սրտէն յառաջ
բերէ։

* Որ զքեզն ողոքեա, և զհեղուցեալն մօտբես։)

Զքեզն ողոքեա, հաստատուն կալ մնալ ՚ի
վր մաքրութեան զոր շնորհեցեր նմ, զի մի վե-
րստին անկցին ՚ի մեղս. և այս որքան ՚ի քո
կողմանէ ։ և թէ անձնիշխանութբ սահես-
ցին, զքեզ արդարացուցանեն և զինքեանս
պարտաւորեն։ և զհեղուցեալն մօտբես. զի մաք
րելով՝ տաճար կազմիցես զնս Հօրն երկ-
նաւորի, և Որդւոյն միածնի, և քեզ Հո-
գւոյդ Սրբոյ ։ զի դիմաւորիչ տառն (դ)
պարտի փոխիլ ՚ի (ն) զի Հայրն Այ, Որ-
դւոյն Այ Հայր ասի, և ոչ Հոգւոյն մբյ։

* Նա մի չիլցին տա ի մէնջ լուսոյդ շնորհաց փայլմունս ի տեսանելեացս ոչնչացս իմացեալց։)

Այսինքն լոյս շնորհաց քոց՝ ՚ի միոց մե-
րոց մի շիջանիցի ։ զայս խնդրէր և Դաւիթ
ասելով. լոյս տուր Տր աչաց իմոց, զի մի
երբէք ննջեցից ՚ի մահ ։ զի լոյս տուր մը-
տացս աչաց, զի մի երբէք ննջեցից ՚ի քուն
մեղաց և մահու ։ և թէ այս վն էր ։

* Մ̅ զի զնեղ ... (ասէ) ի ... և ընտիր վարուց ...)

Զի յանձն չար արուեստ՝ իմաստուն ոչ
մտանէ ։ և մբ հոգին իմաստութե փախչի ՚ի
նենգութէ ։ և ՚ի ջրհեղեղին ասացաւ, մի՝
մնասցէ հոգի իմ ՚ի դոսա, վն լինելոյ դոցա
մարմին ։ և մեղուն ՚ի տղմոտ տեղիս ոչ բնա-
կի՝ այլ ՚ի ծաղկաւէտս ։ ուստի և մեք ՚ի
մբ գրոց ուսաք (ասէ) թէ դու ՚ի ձեռն
աղօթից և ընտիր վարուց առաքինութեց
միանաս ՚ի մեզ ։ ուստի աղօթից օրինակ
տայ մբն Դիոնեսիոս զլուսեղէն լար մի որ
յերկնից յերկիր հասանի. և զմեզ ընդ Այ
և զԱծ ը̅ մեզ միաւորէ. իսկ ենկելը (ասէ)
զմնուշահոտութիւն առաքինութեն ։

* Եւ տուր մեզ ... պատարագի, և Հայր ընդունի։)

Այսինքն Որդին միածին պատարագի, և
Հայրն Այ ընդունի և հաճի ընդ մեզ հաշ-
տարար արեամբ անդրանկի իւրոյ։ Նմանիր
զի Քն անդրանիկ ասի նկատմամբ շնոր-
հական եղբարցս. և միածին ասի նկատ
մամբ էական ծննդեանն ՚ի Հօրէ. որ ըստ
այնմ ոչ ունի եղբայր։

* Իւր ... պատրաստեա և ցուցեր ...)

Այսինքն պատրաստեսցես զմեզ օթևանս
պատուական պատրաստութբ ամենից ա-
ռաքինութեց. զի կարասցուք վայելել և
ճաշակել ՚ի մարմնոյ և յարենէ երկնաւոր
գառին, և ոչ թէ գառինդ (զի Քն գառն
Այ ասի նկատմամբ առ Հայրն և ոչ առ
Հոգին մբ)։ ով զի առանց դատապարտու-
թե կարասցուք ընդունել (ասէ) զայս անմա-
հացուցիչ մանանայս կենաց՝ նորայս փրկու-
թեան մերոյ ։ զի յառաջնում փրկութե
յեգիպտոսէ, հրէայքն զմանանայ երկ-
րաւոր կերին և մեռան, և մեք նորապէս
փրկեալքս՝ զմանանայն կենաց ուտելով
կեցցուք։

(Ա՜ հոլեւոյն ի հրոցս ոչմանէ գոյնանկարութե
ամբ, որպէս մորգնութեան նենգամտութեանց կոչմա
նաց ի յեռան ունեւորաց մոռացմանս։)

Ի հրոցս ոչմանէ) Ոչ աւանդի մարմինն Քրիստոսի
հուր ծախիչ է մեղաց՝ գայթակղութեան մերոյ։
կամ թէ մինչ երեւելի տեսիլքն գայթակղիմք՝
և հայ և գիտի տեսանելով սխալիմք և չփո
թիմք, այս երկնային հուրս, զայն զմեր գայ
թակղութիւն՝ հալէ և անհետացուցանէ։ Ապա և
զերից մարգարէին Եսայեայ երկնային կայ
ծակաւն՝ զոր ննդտնոխութեանց կոչէ․ որ զորս
կերպիւ իմանի։ Նախ զի զկենդանի շրթ
թունս մարգարէին խարուկեաց։ Երկրորդ
Ա որում կայծն այն կենդանի էր, որով շրթ
թունք մարգարէին խարուկեցան։ Երրորդ
Ա որում մեղքն ի գործոյն, կենդանի ան
դամասի․ և զայն մեղքն կայծակն Սերովբէ
ական կիզեաց և ոչնչացոյց․ Ա որում և Պօ
ղոս ասէր․ մեռուցէ՛ք զանդամս ձեր զերկ
րաւորս։ զի մեղքն մինչ ապաշխարութեամբ ոչ է
ջնջեցեալ, կենդանի ասի ի մարդն․ զի խոր
կենդանի ինչ՝ բնութեամբ քարշէ զգործօղ մե
ղաւորն և տարաբերէ։ իսկ Չորրորդ միտն
է թէ, ի կենդանի Սերովբէէն խարեցան շրթ
թունք և բերան մարգարէին․ ապա ասէ մեն
Դիոնէսիոս ... գլուխ․ Է․ բնաբա
նին թէ, Սերովբէ ասի յաղագս կիզողութե
անցելոյ՝ ի մեղաց ջնջումն՝ և մաքրեցելոյ
... կայս ... կենդանախա
րուկիչ։ որ թէպէտ կայծն այն ի սեղանոյ
ողջակիզացն առաւ․ և հրաշալին էր, որ բե
րան մարգարէին ոչ այրեցաւ ըստ օրինակի
հրոյն որ զմորենին ոչ այրեաց։ և ըստ երից
մանկանցն, որ ի հնոցին անարատ մնացին,
ապա ասի ի հին մեկնիչն Եսայեայ։ սակայն
բազմիցս լինի՝ որ գործն միջնորդին առ
գործողին վերաբերի խոր ի պատճառս։ ապա
ասի՝ Նաբու զարդանն այրել զատաճարն, եւ
հա այրեցողական զօրութիւնն հրոյն էր։
Այց գործն առ պատճառն վերաբերիւր։
Նմանապէս կայծն ի սեղանոյ ողջակիզացն
առաւ որ էր անկենդան, բայց զի կայծիւ
մաքրեցն Սերովբէին էր։ վա այնորիկ Սերո
բէն ասի կենդանախարուկել։

Իսկ թէ վա էր շրթունք մարգարէին կայ
ծակամբ մաքրեցաւ։ Նախ զի նոքօք պղծա
շրթն կոչեաց զինքն, և հարկ էր ի խոր
մտանացն այնմանէ մաքրել, և ապա թէ
բանին Այ և քարոզութեանն սպասաւոր
լինել։ Երկրորդ որպէս ասէ մեր մեկնիչն․
զի առաքելոց էր զնա Աստուած առ ժո

ղովուրդն ահեղ սպառնալեօք, առաքեաց
զՍերովբէն առ ի մերժել զերկիւղն ի նմա
նէ․ Երրորդ առ ի ցուցանել թէ ոչ ու
մեք պարտ է համարձակել ի գործ մարգա
րէութե, եթէ ոչ իցէ առաքեցեալ յԱյ և
սրբեալ և տնօրինեալ ի մարգարէ․ ըստ
այնմ Առաքելոյն․ զիարդ քարոզեսցեն ա
ռանց ուրուք առաքելոյ։ Չորրորդ առ ի
ցուցանել զՔսի հեղինակ թողութե մեղաց․
և զՍերովբէն ապա սպասաւոր։ զի զՔս հեղի
նակ շնորհաց, և զսպասաւորս ապա մատա
կարար պարտ է ճանաչել․ ապա ասէ մեն Ռաբ
ան հարցողաց Ե Զ Ե գլ։ Իսկ թէ զի՞նչ
նշանակեր կայծակն։ Նախ մեն Կիւրեղ
ասէ թէ, նշանակեր զԲանն, որ մատոյց զինքն
պատարագ Հօր Այ։ զի ըստ գիրք զՔս այն
բնութին հրոյ նմանեցուցանեն, ապա յայտ է ի
քորեբ և ի մորենւոջն։ արդ՝ որպէս կայծն
փայտ է բնութե ածուխ երկրաւոր լցեալ հրով՝ և
զնր զօրութին և զգործն ունի։ այսպէս և մր
մեր Յս Քս ... զի եղև մարմին բանն, և
բնակեաց ի մեզ․ ... մարդ ա
տնօրինութե․ ... բնակել
էր ի նմա, ի ձեռն իւրոյ մարմնոյն զԱյ և
բնեցոյց զգործ։ մերձեցաւ ի դադարին՝ և
յարոյց զդին։ և ի թքոյ կաւով շնորհեաց
տեսանել։ այս կայծակնս թէ մերձի ի մեզ՝
մաքրէ զմեղս մեր։ և զիարդ լինի ի մեր շրթ
թունս, յորժամ զհաւատոն որ առ նա խոս
տովանիմք ի տեղի ..., ապա Պօղոս երկ
րորդ զասացեալն յօրինանէ թէ, մերձ է բանն
ի բերան քո․ զի թէ խոստովանիս բերանով
քով ՏՐ զՅս՝ կեցցես։ Երկրորդ Ա մեն
Գրիգորի, կայծակն այն նշանակեր զմարմինն
Քի․ զի ապա այնու կայծիւ հալեցան մեղք
մարգարէին՝ նմանապէս և այսու կայծիւ հրոյ
խորհրդեան մարմնոյն Քի՝ հալին գայթակ
ղութիւնք մեր և մեղք։ քանզի և սա է կենդանի
խարոյկ, առեալ մաքրիչ քան զկայծակն սե
րովբէին։ զի ապա այնու կայծիւ սեղանոյ ողջա
կիզին՝ անբաւից մարմինք ծախեցեալք լի
նէին, նմանապէս և այսու կայծիւ անդա
նական ձկտեցմունքն մեր որ ի մեղս ածին
նաման։ և որպէս հուրն այն յերկնից էջ
և ոչ երբեք շիջաւ, զի արծարծեալ լի
նիւր փայտիւ։ այսպէս կենդանի հուրս
այս իջեալ յերկնից, ոչ երբեք շիջանի ի
զօրութե իւրմէ, այլ միշտ այրեալ ծախէ
զմեղս․ եթէ հիւթով սիրոյն՝ եւ բարև փայտիւ
արծարծիցի։ Երրորդ այս հալեալ կայ
ծակս (և կարկեհանս ըստ Կիւռնեղիոսի)

Նշանակէր ևս թէ Եսայիաս, որ զՍերովբէս
ոչ յանդիմանեաց վասն մերձենալոյն 'ի Հուր
սեղանոյն և խունկ ծխելոյն, կայծակամբ
շրթունք նորին պատժեցան. վասն այնորիկ ա-
սաց սերովբէն. ահա այս մերձեցաւ 'ի շրթունս
քո և բարձցէ զմեղս քո: որով նշանակի և
թէ՝ կայծս այս ցուցանէր զապաշխարութի
և զդղջումն: Չորրորդ՝ նշանակէր զշնորհս
Հոգւոյն Սրբոյ, որ 'ի մեղաց սրբէ և մաքրէ:
Հինգերորդ՝ կայծակն է Բանն Ք.Ս, որ
'ի սեղանոյ սուրբ գրոց առնանի: Վեցերորդ՝
կայծակն այն նշանակէր զՀրեղէն լեզուսն.
որոյ ձևով 'ի Պենտեկոստէին Հանգեաւ Հո-
գին Սուրբ 'ի վերայ Առաքելոցն: զի ոպ առաքեալքն՝
նմանապէս և Եսայիաս Հրացեալ լեզու ըն
կալաւ, զի զՀրէայսն Քրիստոսին Հրովն բորբո
քեցեր: 'ի մէջ նոցա ասացելոցս՝ առաւել
յարմարագոյն է, որ կայծակն այն որ յա-
ծուխէ Հրացելոյ ասի. նշանակէ զՔրիստոսին
բնութիւն միաւորեալ ընդ ածուխի բնութես
մերոյ: ուստի ասէ Կիւրեղիոս, մարմնա-
ցեալ Բանն է իբրև ածուխ: զի այս կերպս
միաւորութ՝ ոչ է պակաս քան զմիաւորու-
թիւն Հրոյ ընդ ածխոյ. որոյ նմանութեն
ածխոյն և ածուխին, 'ի Հրոյն ըմբռնեցելք
են. ըստ օրինակի բանին Ք.Ս՝ որ յանձն ա-
ռուեալ մարդկութեն միապէս միաւորեցել է:
Դարձեալ, ածուխս այս է սրբազան Հաղոր
դութիւն որ յամենց մեղաց զմեզ մաքրէ, զօրա
ցուցանէ և բորբոքէ. զի իբրև առիւծք ըզ
Հուր շնչելովք յայսմանէ սեղանոյ ելանեմք
զարհուրելի եղեալ սատանայի ասէ Ոսկեբերանն:
Ուստի քահանայն աստուածսով խրատի թէ
որպիսի մաքրութե և ջերմեռանդութե պատրաստ
գոլ ոպ զՍերովբէ. զի զմարմինն Ք.Ի 'ի Հա
ղորդութեն 'ի սեղանոյ ընկալցի ունելեաւ որ
երկդիմի է, ոպ Հաւատով և սիրով: կամ զոյգ
կատարելութե օրինաց, ոպ սիրովն Ք.Ս և ըն
կերին, և զայն տայցէ Եսայեայ. ոպ խոստո-
վանող մեղաւորին ոպ ասէ Կիւրեղիոս:
Նաև ոպ յօրինակն մարմնոյն Ք.Ի սերովբէն
ունելեօք մերձեցաւ. և քահանայն 'ի ձեռա
'ընտ մարմինն Ք.Ի պատահմամբքն Հայի. զի
մարմինն Ք.Ի 'ի մանկանացու ձեռաց թարց
պատահմանց ոչ շօշափի: և առաւել սար
սափելին է, զի յօրինակ մարմնոյն Ք.Ի սե
րովբէն ունելեօք Հպեցաւ. ուրեմն առաւել
մաքրութե Սրովբէական պարտի ունիլ մա-
տուցողն Ճշմարտի մարմնոյն Ք.Ի. զի ա-
ռաւել մաքրութ իբր ունելեօք, քան մար
մինն ձեռամբ զաՀաւոր խորհրդն շօշափիցէ:
✱ (Զի չէր կոյր կորուղեալ կենդանեան, որպէս
Սերովբէն մի Հոգին կողջոյն:) Բանն զի գթու-
թիւն է գործ բարութե որ վերատրի Հոգւոյն
Սրբոյ՝ որպէս գործ կարողութեն Հօր Ք.Ս՝ և
գործ իմաստութեան Որդւոյն միածնի:
Որ չնտառուն որդին մերձեցոյց եհոգարենի ծառան
գութենն և ողորմենեան ցառաքեցոյց ցեքեռոյ
են առաջնութեան ազգարոյն երանութեան:
Կրտսեր և անառակ որդի Ը գրոյն էր ազգն
Հեթանոսաց. և երէց որդի պետն իրաւնապաՀ
էր ազգն Հրէից: և կամ երէց որդի թուե
լին փարիսեցիքն և կրտսեր որդիք մաքսաւ-
որքն և մեղաւորքն, որք յառաջեցին քան
զփարիսեցիսն յարքայութին Ք.Ս: կամ ե-
րէց Հրեշտակ քն՝ և կրտսեր որդի Ք.Ս՝ մարդ-
կային բնութին, ըստ Հասարակ մեկնութե
վարդապետաց: Ք.Ս որդ բանն Ք.Ս Համբու-
րելով զբնութիւն մեր չափաւորութե. զմեզ
'ի Հայրենի ժառանգութին ժամանեցոյց: և
զպտունիկան՝ ոպ զԱմպագաղեննացիս. զՊա-
րաւդևի. զԹամար. զՌահաբէ. զՀռութ.
և զայլս բազումս, յերկնային արքայութիւն
յառաջեցոյց. որ արդարոցն է երանութե
տեղի: և ես (ասէ) մի եմ 'ի նոցանէ եղիս ըն
կալ ընդ նոսին զի և ես մարդասիրութեդ
կարօտ եմ. զի և չնորհիւ քով ապրեալ եմ.
ոպ և արեամբն Ք.Ի ստացեալ և գնեալ:
✱ (Հոմապատուաբար:) ոպ միապատուաբար
զի պատիւն էական 'ի ներքս է մի և նոյն
վասն նոյնութեն բնութե. և առ արտաքս վասն
նոյնութեն կամաց. կարողութե՝ իշխանու-
թեան, և այլոց:

Յոյն ճառս ընդհանրապէս առնէ զնդեր ճառասնս ։ Լուաջինն է ոտիկան առ հոգին ոչ իրիկանս հասանել ի ժամս տուրքանեան ։ Երէկուդ ճան է հոմոյացնաբանն առ գրամատանն ինչ. (ինչնաբանեանն պէս վշմարտան)։ Երէկուդն է ինչ՝ զի նշ օգուտ ի բուսեցման գրամատանէն . յոր ժամ գոչծն ի՞ չ հոմոյացնիցքն հրամարտա . յորում խնդրէ յոյն ևս այլոց ասացելոցն խորոց ի զբեռնոնոց՝ առնիկանել։

ԳԼՈՒԽ ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՀՈՐԴՈՐ։

ԲԱՆ ա

ԲՐՈՒ ՀՈՎԻՒՆԵՍ ՀՐ.
ՄԵՆԱՑՆ ԲԱՆԻՒ ԱՍՏՈՒԾ

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Այլ գլուխս՝ ի նախադրեալ միւսոյ հետևեալ դէպսն, որ այս է՝ ի՛ երկր հոգևոյն ։ Հրեայ ասէ, ահա այսոքիկ ինչ եղեալ իմոյ բարձանքն են առ քեզ, և դուստ ունիք ոչ ինչ ընդ ինձ, որ զնոսն զանիւք ինձ, զի զնոսն զանիւք ինձ մինչ ես սուտ ստեղծ ասացող, թէ նոքա Հրէայ տեսանեն. և ոչ տեսանեն, թէ անհատուցար Հրէայ յաղ գալ գայցեն, և զամենազակեսցին ըստ երեսաց քոնոցն թէ . այլ միայն զանիւք և հրամանատուն Հրէայ զամենազակին . կարգադրին, խնամին և կառավարին ։ և զանազան տարերքն գան ի միութի զատադրեալ մարմնոյ, և հոգի և մարմին ի միութի զանականի բնեալ և անձն ։ Յոկ թէ Հրէայ պարագրել ասի զնոսն, իմն գերազանցօրէն, այլ ոչ տեսանելագար. այլ և արեգակն գերազանցապես պարագրէ զերկնս, չնչմացուցանելով զնոսն երկրի և յաւուրս բերելով . ասկոյն ոչ է նիւթական պատճառ նոցին, և ոչ ներքին պատճառ տեսանելագործիչ ։ Լուսոյ և խաւարի միասին անհնարին է գլուխ ի բանին ասել թէ, Հրէայ ասելոյ պարունակ կան՝ հաշարուն նախանձնականն պատճառ է խոկ ինչն

ըստ օրինակի հնոյ , որ զատարտուին ասացի ի հնոցեցեալն և ոչ զերծելն ։

ԻՄ ի նոսիկնան ճառելոյ , և ներկայացուցանել ցոյց ։) Լոյսքն ի յաղօթս որ ի գեմ սրտի Գաւառապետին . և ներկայացուցանել , այս ինքն ի յաղօթս այս որ ասացոյց եմ ինձ առնել հաստատուիդ ի ժամս քարոզութեան ։ զոր յոնգնմանութեան գրոնանան կոչէ (որ թուի ի գրոնեմոնէն պատարտ խմանել) և զայն ի մէջ զանազանութեան ազգացոյ ։ և ի մեկնուելիս որ առաքելոյ ժողովրդոց առելոցն եմ (ասէ զնշ ցերկուղ չ՝ ձգտողդ ինչ ընդերկրի զայս ա ղաչս յաղօթս յարմարելոյն ։ որ ինձ քարոզելոյ հարկ և աղօթիլ և առանձ զայս հետևեալ աղօթս, նախ քան զքարոզն ակսանիլն ։ զի և Պ՚ն յիս մկրտուելէ , զաշխարհ քարոզութեան հանդիսացաւ պահոք և աղօթիւք (յորմէ առ ձեզ) և առաջ սկսաւ քարոզել և ինքն Պ՚ն մինչ հանգստանալոցն եր յերկինս , նախ զշ չ՝ ձեռն ինչ խոստացաւ Լուսաչելոցն ։ և ապա թէ միայ լինիլ առաց գոլորի Նոյ՝ նոյնպես թէ միայ լինիլ առաց գոլորի Նոյ՝ նոյնպես նուէ խոստ միջև ի ծագս երկրի ։ ըստ այնմ, առնիք զգոյշ ի հաստատել չ՝ գործոյն ձեր ի՛ միշ ձեր ։ և ձեր ։ ի՛ ինքնիք ինձ միայ ։ և ոչ ի՛ ձեզ ։ գործ ։ 8 ։ և ոչ ի՛ Յոհաննէս Լուսաչելոցն ա զաչսանոք եւիեսոսի հաստատելոցն հանդերձեալ գրել զպատմութիւն վարուցն Լ՚ն ։ յաղօթս առաքելական պահոք ։ և յերկրագ աշուն , մինչ սկսաւ գրել ։ ի Սկզբանէ էր Բանն , և Բանն էր առ Լուսաչ ։ և Լուսաչ էր Բանն ։ յանկարծ եղեւն (ասէ Պետրոսոն աշակերտն Տեառն ի վարս պատմութեանն Յոհաննու) որոց

մունք և փայլատակմունք, երբև յառաջ՝ նումն տաճարութեան օրինաց 'ի լեառն Սինայ։ յորում արդիւնաճառողս եղև որդի Որոտման։ որպէս ակնարկէ և Յովհաննէս յառաջնորդանութեան մեկնութեան յայտնութեան ասելով թէ, աղօթք նորին էր որոտումն, զի վարք նր էր փայլատակումն։ վն այսորիկ ինքն իբրու որոտմամբ և փայլատակմամբ․ զգուշոյ առեն զերն հարկանելով, զնա բանին Ածութեան և ներմարմնութեան բաւատճառեաց, և սիրով բորբոքեաց։

* Ա[illegible] Տեառն։) Բանիւք հոգին որ է ուսուցիչ վարդապետաց եւ քարոզչաց։ զի նա զոմանս կարգէ Առաքեալս․ զոմանս Մարգարէս․ և զոմանս հովիւս և Վարդապետս։ և նա յիշեցուցանէ և մեկնէ զասացեալս համագոյակցին իւրոյ, ըստ բանին Տն։ Յովհ․ ժդ․ 26։ Դարձեալ՝ հոգին որ հասանի 'ի թերութիւնս տկարութեան համարձակ առնելով զքարոզիչսն 'ի ժամու վարդապետութեան․ Կորն․ ա․ 31։ Սաստիկ իշխանաւ դիմեալ լինի յայցելու հոգւոյն սբյ 'ի ժամու քարոզութեան․ զի նա անփոփոխելի գոլով, ուսուցանէ զանփոփոխ ճշմարտութիւն հաւատալեաց, և առնելեաց․ Յովհ․ ժդ․ 26։ Նաև զի նա է Տր և իշխան, և զանձարան ամ պարգևաց՝ և անսպառ է 'ի տալն․ ուստի և ոչ յուրացողաց բանին զշնորհ մկրտութեան և ոչ 'ի հակառակողացն ճշմարտութեան իւրոյ՝ զհանճար և զիմաստութիւն։

* Հոտաւէտ ցօղ քաղցրութեան քոյ։)

Ալօթիւք առաքեալ զցօղ շնորհաց քոց և իմաստութեան։ զի պարգև իմաստութեան քաղցր առի․ ըստ այնմ Սիրաք․ գ․ 23․ իմաստութիւն ըստ անուան իւրոյ է․ երբ թէ իմաստութեան համեղսման իրքն ոչ և եւն իսկ։ ոչ և մեղքն և մոլութիւքն են նմա դառն, և ժամանակաւոր փորձանութիւքն անարգք։ զի ասէ Ալեքսա․ ե․ գրքով եւղ․ գլուխ թէ, համձարել ձանձացեալք զԱծ․ այլ իմաստութեամբ ճաշակեալք զքաղցրութիւն նր։ զայս քաղցրութիւն ճաշակող Սողոմոն ասէր թէ, ո՛վ, որքան բարի և հաճելի է Տր հոգի քո յամենայն․ Իմաստ․ ժբ․ 1։ զայս քաղցրութիւն երբև ըղձող՝ և մանաւանդ երկնային խնդրէ սբ վարդապետս․ որպէս զի երբու փորձաքարիւ և քննիչիւ իմաստութեան, զքաղցրութիւն տուէալն իմաստութեան ճաշակեսցէ։ Այսպէս սբ վարդապետս, զայս ցօղս քաղցրութեան խնդրէ 'ի հոգւոյն սբյ՝ ներագդել 'ի հոգին իւր․ և յիշխանական մասն հոգւոյն։

Իսկ անձն անուանմբ՝ զբանական հոգին իմմանայ․ և իշխանական ուղղման ղեկաւորն կայէ զիմացուն հոգւոյն։ որ ունի զերիս զօրութիս, այ զկամս․ զյիշողութիւն և զգօծարութիւն։ Այսց անձն ասելն, և իշխանական ազդումն՝ մի և նոյն է։ զի և Շնորհալին զհոգին իշխան կոչէ, և զմարմինն ծառայ․ ունս Յիսուս որդւոյ գէճ թիւն։ ըստ այնմ

'ի ծառայի գոլով մասին․
ոչ սանձեր կարգեալ զմարմին․
և տիրական իշխան զհոգին․
ըստ նախատնտեսեալ քո պատուիրին․

Իսկ Դաւիթ փիլիսոփայն, զբանն կոչէ մէջ իշխան, զի իշխէ ցասման և ցանկութե։ Իսկ զցասումն կոչէ՝ իշխող և իշխեցեալ․ զի իշխի 'ի բանէն, և իշխէ ցանկութեն։ և զցանկութիւն կոչէ միայն իշխեցեալ։

Արդեամբ այսմ իշխանական մասին (այսինքն բանականին) խնդրէ զցօղ շնորհական հոգւոյն սբյ։ այ զի շնորհիւ՝ իբրու ցօղով կակղացեալ՝ ընդունակ լիցի Ածայնոց պատմեաց, և սերմանց բանի վարդապետութե․ զի և փրկիչն զքարոզութին՝ սերման նմանեցոյց։ զի ոչ սերմն առանց ցօղոյ և ջրոյ ոչ բուսանի․ այսպէս և սերմն բանին, առանց շնորհաց հոգւոյն սբյ։

* Որ յեւանդրեաւ Առաքելոց։)

Զայս ասէ նկատմամբ Պօղոսի․ և Բառնաբայ․ զոր մինչ Առաքելոցն պահէին և կային յաղօթս, ասաց հոգին սբ․ որոշեցէք ինձ զԲառնաբաս և զՍօղոս 'ի գործ յոր կոչեցեալ է իմ զդոսա․ Գործ․ ժգ․ 2։ Այլ նկատմամբ բանին Պօղոսի թէ, նա եդ զոմանս Առաքեալս․ զոմանս Մարգարէս․ 1 Կորն․ ժբ․ 28։ Իսկ թէ ոք ասիցէ, Առաքեալքն 'ի Քէ անմիջապէս ձեռնադրեցան, և առաքեցան․ վն էր զայն տայ հոգւոյն սրբոյ։ Ասեմ թէ, գործք սրբոյ Երրորդութեն առ արտաքս անբաժանելիք են․ և 'ի միասին առնեն և գործեն․ թէ և միոյն միայն ասի առնել։

Ուստի Տրն ասաց, զոր Հայր գործէ, զնոյն և Որդին նմին նման գործէ։

Աստուստ դարձեալ հաստատի, թէ Առաքելական արժանապատուութին և Եպիսկոպոսութին՝ ոչ տրի 'ի մարդոյ, այլ անմիջապէս Ի Քէ․ ուստի և Պօղոս ասէր վն իւր․ Պօղոս առաքեալ, ոչ 'ի մարդկանէ, և ոչ 'ի ձեռն մարդոյ, այլ Յի Քի․ Գաղ․ ա․ և Առաքեալքն 'ի յընտրութեն Աստուածեայ․

զնմտութեն առ Այ յանձնեցին : Որբեմն
եպիսկոպոսութեն որ է Տեսչականն պաշ
տօն , որի հեղինակութբ Հոգւոյն Սբյ . իսկ
յորք եպիսկոպոսքն որի ոչ 'ի պաշտօնէ է :
զի Այ է Նախնական հեղինակ շնորհաց .
և պաշտօնեայն մատակարար միայն և միջ
նորդ : վն որոյ քարոզ ասաց Սբս Գրիգոր
վն հոգւոյն Սբյ թէ , որ իշխանութիւն տա
նուլ , չ գոյանէ սովորաբար և այլն : ուստի
և Սկօթուս դ . մասին , է վիճաբանութե՛ .է.
խնդիրն ասէ թէ , եպիսկոպոսական իշխա
նութին է անմիջապէս 'ի Քէ : ուրեմն ձեռ
նադրողն թէ կաթուղիկոսն , և թէ այլք ե
պիսկոպոսունք , զձեռնադրեալն անձնին առ
նչանադրեն առ եկեղեցի ինչ և ժողովուրդ :
նմին իրի եպիսկոպոսունքն՝ ոչ կոչին սպա
սաւորք ձեռնադրողաց իւրեանց , այլ եղ
բարք եպիսկոպոսակիցք . և Քնս պաշտօն՝ յ ք :
ոչ և Պօղոս զձեռնադրեալսն յիւրենէ զՏի
մոթէոս և զՏիտոս՝ կոչէր իւրեան եղբարս .
I Կորն . I : և Փիլիպ . I : Իսկ թէ երբեմն
զՏիտոս որդի կոչէր . այն էր վն կերպի փա
ղաքշանաց և հաւատքի իւրոյ . և վն որում Տէր
տարածանէն զնա ծնեալ էր . և ոչ 'ի կողմանէ
եպիսկոպոսութեն : և Պետրոս երէցակից
կոչէր զեպիսկոպոսունս . I Պետ . Ե :

※ Որդւոց աղջկանցն որ՝ երէցն հօր :)

Աղջկանց կոչէ զորդի և զհոգի , զի մի՛ վն
գոլոյն 'ի միոջէ սկզբէ , յառաջ եկեալքն
եղբարք կարծիցին : զի այդ կոչին 'ի
միոջէ գծէ և արմատոյ յառաջ եկեալքն :
այլ թէպէտ Որդին , և Հոգին Սբ 'ի միո
ջէ Հօրէ յառաջ գան , սակայն զանազան
եղանակք : քանզի Որդին որպէս Ճառագայթ
ծագի յարեգականէ 'ի Հօրէ . և ոչ բան 'ի
մտաց . և վն այնորիկ կոչի որդի և ծնունդ ,
և Հոգին Սբ , ոչ առումն , և ոչ գետ 'ի յաղբե
րէ , և ջերմութի յարեգականէ , և վն այնո
րիկ կոչի բղխումն : Արդ զոր ինչ և արարն
(ասէ) ազգակիցն քո , Որդին Միածին ,
քոյին գործակցութբ արար . ոչ և 'ի հա
նեցման դիտելն ասաց թէ , հոգւովն Այ
հանեմ զդևս . Մատ . ԺԲ . 28 : Ուստի
թէ և Որդն միածին ձեռնադրեաց Առա
քեալս , յայց մարգարէս և այլս , սակայն
զամն քոյին գործակցութբ արար . առ
'ի ծանուցանել զքեզ Այ՝ Հօր և իւրն
հաւասար : Իսկ գործակցութե բառս՝ ոչ է
իմանալի ոչ զգործիք և միջնորդ՝ այլ նոյն
ազգի . զի անբաժանելի է գործ Աստ.

Երրորդութեանն առ արտաքս : Նաև զի
գործքն Ս. Երի բովանդակպէս էին գործք բա
րութեն , իսկ բարութեն վերաբերի առ Հո
գւոյն Սբ . վն այնորիկ զոր ինչ և արար Ս. Ե.
ասէ Հոգւով Սբվ արարեալ , և Նորին գոր
ծակցութեն : որպէս և մարդն ասի իմանալ
միտօք և տեսանել աչօք . և ահա միաւորա
կան գործեօք , իմանի իւրն գործօղն առ
նել՝ նմանապէս և զոր ինչ արար Ե.Ս .
իմանի հոգւով Սբվ . այսինքն նոյնագործու
թբ հոգւոյն Սբյ :

※ Հեղինակի արտաքոյ ընթացիկ նորոց ընդ անհնար տառադրեալ յաղբնաշրանց խօսակցութեանց :)

Ասենքն շնորհեալ իւմ համարձակութբ
խօսիլ զխորհուրդ աւետեաց աւետարա
նիդ : զի աւետարանն է բարեաց և փրկու
թե մերոյ աւետատու չնչեցեալ 'ի Հոգւոյն
Սբյ . ըստ այնմ , ոչ եթէ ըստ կամաց մարդ
կան՝ այլ 'ի հոգւոյ Սբյ կրեալ խօսեցան
մարգարէքն . I Պետ . Ա . 21 : Եւ Սբքն Ասէր
սէս շնորհալին ասէ 'ի Նախնեաց դանի մեկնու
թե Տիմոթէոսի թէ . մատեանք Այ այնք
և հոգեբուղխ վարդապետութիւնք իմաստից՝
զպաշտօնեալն Սբ Երրորդութեն միջոց է՛ քարոզ
զեն : արդ՝ Այսպէս գիրն է ներշնչեալ 'ի
Հոգւոյն Սբյ , զի Առաքեալքն և մարգարէքն
ներշնչմամբ նորին խօսեցան և որով խօսե
ցանն , նովիմբ և մեկնելիք և թարգմանե
լիք են . զոր և Սբս Գրիգոր խնդրէ , զի մի՛
մտացածին բանիւք՝ այլ ըստ տուչութե
Հոգւոյն Սբյ համդիսացի 'ի մեկնութե
բանից Աստուածաշունչ գրոց :

Աստուած դարձեալ ուսանիմք թէ , ոչ է
պարտ արտաքոյ Սբ գրոց բնաբան դնել
'ի ժամու քարոզութեան , զի և Տէրն 'ի կա
փառնայում 'ի յԵսայեայ էառ զբնաբան
քարոզութեանն : և սուրբն Դիոնեսիոս 'ի
Հակոբու թղթոյն : Իսկ կտակս բան ասէ
զսուրբ գիրս զի մահուանն Քրիստոսի
հօրն մերոյ կտակագիր են Սբ գրեանքն :
զի թէ հինն անբանից արեամբ հաստատե
ցաւ , նորս արեամբն Քրիստոսի . Եբր .
Թ . 2 : Նաև որպէս կտակն է վերջին դաշ
նադրութիւն Աստուծոյ ընդ մարդկային
բնութեան՝ որովք Աստուած 'ի յօտարո
տի պաշտամանց զՀորհօք որդիս իւր յետ
կորդեաց . և զինչս շնորհաց իւրոց նոցին
սեպհականեաց . և արեամբն Քրիստոսի
զայս ու խտադրութիւնս հաստատեաց .
վասն որոյ և 'ի վերայ արեան բաժակին

տասց ՏՐՆ, այս բաժակ նոր ուխտ է իմով արեամբ․ 1 Կորն․ ԺԱ․ 25։ Եւ զի հինգ են օրէնք, Բնական․ Գրաւական․ Մովսիսական․ Մարգարէական․ եւ փառաց 'ի հանդերձեալն։ Եւ գրէ թէ ամէն արեամբ կնքեցան։ 'Ի Բնական օրէնս Աբէլ արեամբ պատարագին վկայեցաւ արդար լինել․ որով եւ ՔՍ 'ի ձեռն արեան հաստատեաց զբնական օրէնս։ 'Ի Գրաւական օրէնսն առ Աբրհ, դաշնադրութին ԱՅ առ Աբր եւ առ Աբրահամ արեամբ հաստատեցաւ․ զի մինչ ողջակիզէր Աբր ուխտ եդ ԱԾ ոչ եւս անիծանել զերկիր․ եւ Աբրահամու մինչ խոստացաւ զերկիրն աւետեաց տալ 'ի ժառանգութի, 'ի նշան խնդրելին արեամբ հաստատեաց։ Ծնն․ Ը․ 20․ եւ ԺԵ․ 7։ Իսկ եւ Մովսիսական օրէնսն արեամբ հաստատեցաւ․ յայտ է 'ի զենազան ողջակիզմանց․ Եբր․ Թ․ 18։ Եւ նորս նմանապէս, եւ առաւել յայտնի․ ըստ այնմ, այս է նոր ուխտ իմով արեամբ։ Իսկ հանդերձեալ օրէնս փառաց, թէպէտ ոչ ունի զհեղումն արեան․ բայց ունի միջնորդ զարիւնն ՔՍի, որ մինչ 'ի կատարած աշխարհի հեղման խորհրդապէս։ Եւ մեք զհամարձակութի ունիմք 'ի մուտս սրբութեց արեամբն ՔՍի․ Եբր․ Ժ․ 19։

* (Սուրբ [illegible]։) Ի յայնժամ յորժամ մխեցեմ զբանս իմ 'ի մեկնութի սբ գրոց․ ում սբ հոգի ԱՅ որ ինչ որ արժան է սբ գրոցդ պատուոյն, եւ պիտանի հոգւոց հաւատացելոց․ եւ հաճոյ կամաց քոց, ըստ ժամանակի պահանջմանն, զայս տուր ինձ խօսիլ։ Քանզի բանից ոմանք են անարժանք․ որպիսիք են ցանկութեն զարթուցիչ հեշտալի գրգռքն։ Ոմանք անպիտանք․ որպիսիք են ցոփաբան առասպելքն։ Եւ ոմանք են անհաճոյք ԱՅ․ որպիսիք են ընդդէմ հաւատոյ՝ եւ բարի վարուց գիմաձայնութիքն։ Որպէս ընդդէմ այսոցիկ արժանաւոր բան՝ է համեստաբանութի ողջախոհութեն։ Պիտանին է օգտակարին եւ զուտ ճշմարտութին։ Եւ հաճոյն է համաձայնս հաւատոյ եւ բարի վարուց։ Որ զայսոսիկ խնդրէ 'ի հոգւոյն սբյ։ Կամ դու ես (ասէ) որ 'ի ժամու քարոզութե խօսիլ տաս զարժանն, եւ զպիտանին, եւ զհաճոյն քո։ Եւ կամ խնդրեմ (ասէ) զի խօսել տացես ինձ ըստ վերոգրելոցն։

* (Ի փառս եւ ի գովեստ [illegible]։)

Քանզի արժանաւոր, պիտանի, եւ հաճոյական բանքն խօսեցեալք ներշնչմամբ հոգւոյն սրբոյ 'ի ժամու քարոզութե, են 'ի փառս ԱՅ՝ եւ 'ի շինութի եկեղեցւոյ․ եւ հոգւոց հաւատացելոց։ Զի եկեղեցի անուանի, ըստ Նախնեաց Նշանակութե․ ցուցանէ զհամախմբութի քրիստոնէական հաւատացելոց․ որք կոչին կաթուղիկէ ընդհանրական։ Սուրբ եւ Թուղթք կանոնականք Յակոբու, Պետրոսի, եւ Յոհաննու, եւ Յուդայի վն ընդհանուր կոչին Կաթուղիկեայք․ զի առ ընդհանուրս եղեն գրեցեալք․ եւ թէ ըստ որում կանոնք նոցին առ ընդհանուրս պատկանին եւ են ընդհանրականք։ Այսպէս առաջին մինն է ըստ գրոյն․ զի եւ Պօղոսի թուղթքն եւ բանքն առ ընդհանուրս պատկանին․ սակայն ոչ ասին ընդհանրականք, զի մասնաւոր եկեղեցեաց եղեն գրեցեալք։ Որպէս մի' պարծեսցին լաթինք եւ յայլք ընդհանրական անուամբ․ զի եւ ինքեանք ամբողջական մասունք են հանրական եկեղեցւոյ։

* (Զօրհնեմք [illegible]։) Ասացէ 'ի բանն Դաւթի որ ասէ․ յո՞ երթայց ես յոգւոյ քումմէ․ եւ յերեսաց քոց ես յո՞ փախեայց։

* (Ամենայն [illegible]։) Ի յայնժամ մինչ վերամբառնալ 'ի յերկնային, եւ զերկնայնոցն քարոզել եւ Մարգարէանալ․ ըստ այնմ, զվերինն խորհեցէք․ մի' զայս որ յերկրի մտտ է․ Կող․ Գ․ 1։ յորմէ հետեւի թէ քարոզիչն պարտի լինել երկնաքաղաքացի, եւ թռչունն երկնային․ զի զերկնայնոցն քարոզեսցէ․ եւ զհոգւոցն խօսեսցէ․ ուր եւ փրկիչն զբարձրագոյն բանս՝ 'ի վր լերանց ուսուցանէր․ եւ ոչ նման մոլորել հերետիկոսաց եւ սուտ քարոզաց յանկիւնս տանց։ Ընդդէմ որոց Պօղոս յերկնային դպրատանն ուսաւ․ եւ ապա 'ի զինուորել եկեղեցւոյ քարոզ կարգեցաւ։

* (Լուսաւորեա [illegible]։)

Մերոյն ասէ զկնի լուսաւոր միտուն եւ ըստ որում իմացականաւ, եւ լուսով բանականութե զարդարեցեալ է մարդս 'ի հոգւոյն սբյ․ զորս արկածքն մեղաց՝ մթացուցել են 'ի յիս․ որ առ 'ի քարոզութի ԱՅաշունչ քոյոց կտակարանաց (ասէ) վերըստին լուսոյ իմացուցողութե քոյ կարօտիմ։ Որով եւ զօրանամ (ասէ) նախ առնել 'ի յօրինակ բարեաց, եւ ապա ուսուցանել 'ի յունկնդրութի ԱՅասէր լսողաց։

Վերջ քարոզի աղօթիցն։

Բոյլ գտանուածոց սահման բանի՝ ընդդէմ շնորհի, կենաց կամացի. սա հաստատող ի Սրբոյ [illegible] չորս [illegible] :

Գիտելի է, զի զկնի սրբ ժողովոյն Նիկիոյ հաւատոյ սահմանադրութեան, եւ ըստ Ս. Թովմասի Անեսի քան զնոցայն Ս. Բարսեղեանն հանգամանացն. ոչ ունէաք պարտ էր նոր հանգամանս գրել. եւ 'ի հանգամանս Նիկիոյ յաւելացուցանել. որպ ասաց սրբն Կիւրեղ, պարզմանց գրքոյ խզ գլ. եւ նոյն գլխոյ դ. ձ. խզ. էրեան: տես եւ 'ի դ. ձղ. երեսն. ուր գրելով սրբն Ս. Թովմաս առ Եպիփանիոսն եպս կոչեցեալ ասէ թէ, եւ պայմ վարկանեի, թէ սմ ընդունելութիւնք բոլորեցս որչափ եւ իցեն հերձուածքն, լռեալ դադարեցան, 'ի լինել մեծի ժողովոյն Նիկիոյ. քանզի որ 'ի նմա հարցն ՅԺԸ Ս. Ծնողէն գրոց խոստովանեալ եղեւ հաւատ, բաւական էր առ 'ի կործանումն ամենց ամբարշտութեց եւ այլն: Ուրեմն ՃԾ պաշտպանն հարկէն՝ ընդդէմ ուրացողացն Ս. Հոգւոյականն եւ Նիկիականն հանգամանաց, կարեւոր եւ վայելուչ է յարմարել. զընդդիմաբանութիւս, առ 'ի բարձումն նոր մուծեալ աղանդաց, այլ ոչ յաւելուլ եւ պակասեցուցանել: քանզի այսպէս եւ սրբ ժողովն կոստանդնու պօլսոյ, մեկնեաց ամենայն բանիւք զմիտ Նիկիոյ սրբ ժողովոյն ընդդէմ Մակեդոնի. վս Ս. Ծնունդ սրբոյ Հոգւոյն: զի 'ի Նիկիոյ ասացեալն, հաւատամք եւ 'ի Հոգին սրբ. ներհակն Ս. Ծնունդ Հոգւոյն սրբոյ դեռեւս ոչ էր արտափոխեցեալ յումեքէ. եւ զի ցաւն պատճառեց զդեղն. վս ընդդէմ Մակեդոնի. եւ Եւնոմիոսի ասացին 'ի ժողովն կոստանդնու պօլսոյ. հաւատամք եւ 'ի Հոգին սրբ. Տէրն եւ կենդանարարն. որ 'ի Հօրէ բղխի. որ ընդ Հօր եւ Որդւոյ՝ 'ի միասին երկրպագի եւ փառաւորի: Յ Ս. յամ մասին՝ համաձայնեն լով Ս. Լմարտն, եւ նախադասեալ եղեալ զապա բուսմանէ հերձուածոյ ընդդէմ սրբ ժողովոյն Նիկիոյ. եւ կոստանդնու պօլսոյ ըղ բղխմանէ Հոգւոյն սրբոյ, իբր դեղ պահպանական, եւ զի զվահան ընդդէմ նետից արտագրեցին 'ի ժողովն քաղկեդոնի ասելով թէ, հաւատամք եւ զՀոգին սրբ 'ի Հօրէ. եւ որ յաւելուցու՝ Եղողեալ եղիցի մի՝ ասիցէ ժողովն Փլորենցիոյ թէ, եւ 'ի ժողովն կոստանդնու պօլսոյ յաւելլն 'ի վր դաւանութեն Նիկիոյ: Ասեմ թէ, ոչ յաւելլն այլանդակ մասն ինչ 'ի հաւատամբն, այլ միայն զներհակն հաւատոյ արմատախլեցին: Իսկ 'ի ժողովն Փլորենցիոյ, յաւելլն զայլ ինչ մասն անհամաձայն Նիկիոյ՝ եւ կոստանդնու պօլսոյ սրբ ժողովոցն եւ սրբ Ս. Աւետարանին: Ս. յայսպէս եւաբան սրբ վարդապետս երեւի թէ յաւելեալ ինչ իցէ 'ի վր դաւանութեն Նիկիոյ. բայց ոչ է այնպէս. զի մեկնութի եւ յայտնութի միայն է, եւ ոչ նոր ինչ զօդուած յաւելեալ: զի ասելն 'ի հանդերձ դաւանութե մերում թէ, հաւատամք եւ 'ի Հոգին սրբ. յանեղն եւ 'ի կատարեալն. որ խօսեցաւ յօրէնս եւ 'ի մարգարէս, եւ յԱւետարանս. որ էջն 'ի յորդանան քարոզեաց զԱռաքեալն, եւ բնակեցաւ 'ի սուրբս: ոչ ինչ մասն եւ զօդուած յաւելեալ տեսանի. զի է համաձայն սրբ Ս. Աւետարանին. եւ Նիկիոյ, եւ կոստանդնու պօլսոյ սրբ ժողովոցն: որք են միայն պարագայք եւ վկայութիւնք Ս. Ծնունդ ներգործութեն Հոգւոյն սրբոյ: Իսկ մինչ ասի, հաւատամք եւ 'ի Հոգին սրբ. որ 'ի Հօրէ բղխի (որ է բաւականապէս յայտնիչ յառաջ բերողին Հօր, եւ յառաջ եկելոյ Հոգւոյն սրբոյ) ոչ թարց մոլորութե ասի թէ եւ 'ի յՈրդւոյ բղխի: զի այս է այլ իմն մասն, տարաձայն սրբոյ Ս. Աւետարանին եւ սրբոց ժողովոցն: քանզի 'ի վր այնմ թէ, հաւատամք եւ զՀոգին սրբ, որ 'ի Հօրէ բղխի. եւ ոչ երբեք յայսմանէ հաւաքել կարէ թէ, ուրեմն եւ յՈրդւոյ բղխի. զի ոչ է յարաբերական եւ առնչական. իբր թէ, եթէ ասիցես, 'ի Հօրէ բղխի. ուրեմն եւ յՈրդւոյ: զի այս ըստ ինքեան ոտնչակի զօդուած իմն է, ասելն զՀոգին սրբ բղխեալ 'ի Հօրէ: որպ եւ վս Որդւոյ մինչ ասի, ծնեալ 'ի Հօրէ. ոչ երբեք յարաբերել կարէ թէ ուրեմն եւ 'ի Հոգւոյն սրբոյ ծնանի, զի այս է այլ իմն զօդուած մոլորական: Ուրեմն եւ ասելն թէ, Հոգին սրբ բղխի եւ յՈրդւոյ, է յաւելացումն եւ տարաձայն մնաց վերոյիշեալ սրբ ժողովոցն: Իսկ բանք սրբոյ վարդապետս թէպէտ յանձինս իցեն քան զբանս սրբ ժողովոյն Նիկիոյ, սակայն ամենեքին համաձայնք են, եւ ոչ յաւելուք: որոց եւ բազումքն 'ի բանից, ոչ են իբրեւ զմասունս, այլ են Ս. Ծնայնոյ բնութեն յատկութիւնք. եւ ստորոգութիւնք. զոր օրինակ բառքս այսոքիկ՝ [illegible] :

[illegible]

ի վեր տան զօրէնսն. եւ տունք տան ընտանութեան.
գերագոյնից գովեալ տանցն. անդորրագիրք քաջաց
ճոխութեամբ եւ այլք : եւ զպատուիրել վասն այն
սահման զի ամենք 'ի լսելիացուց երբեմն ա
ռաքելոյն. եթէ ներհական հաւատոյ ոչ իցէ
այլ համաձայն սուրբ գրոց եւ իւր զմեկնու
թիւն զօրութեան հաւատոյ, ոչ է աւելորդ
դուն, այլ լցուցեալ պակասութե : սակայն ա
սեմ թէ յաւելացուցանել 'ի վր մասանցն
հաւատոյ (որպիսի է մանկունքն այն. եւ յոր
դւոյ) է ընդդէմ Առաքելական եւ սրբ գրոց
եւ հայրապետաց սրբ ժողովոց: ուրեմն մի՛ ա
սիցեն թէ, ահա եւ սրբն Գրիգոր, յաւել
'ի դաւանութիւն Նիկիոյ. զի ոչ յաւել՝ այլ
զմիտն յայտնեցոյց. զի այլ է յաւելացուցա
նել եւ այլ է ըստ նոյն մտաց զբանն ճոխա
ցուցանել եւ յայտնեցուցանել : այսպէս եւ սրբն
ներսէս շնորհալին, 'ի խնդրոյ Ալեքսի կայ
սեր եւ կեռ մանուէլի. արտադրեաց զդաւա
նութ սոս. 'ի ծանուցանել զմիտ եւ զդիտաւո
րութ սրբոյ եկեղեցւոյս հայաստանեայց շուրջ
զհաւատոյ երգս. սակայն ոչ յաւել 'ի մասունս
հաւատոյ լեաց: Եւ թերեւս խնդրեն ոմանք
թէ ո՞ք են հանդամանքն Առաքելոց, եդաւա
նութիւն Նիկիոյ սրբ ժողովոյն. եւ սրբոյն Աթա
նասի. եւ սրբ ժողովոյն կոստանդնու պօլսոյ:
վասն որոյ սատէն կամիմ զնման արձանագրել.
զի խնդրողացն 'ի պատրաստի գտցին:

Դաւանութիւն Առաքելոց :

Նախ Պետրոս ասաց. Հաւատամք 'ի մի
Աստուած. Հայրն ամենակալ, արարողն երկ
նի եւ երկրի :

Երկրորդ՝ սրբն Յովհաննէս ասաց. եւ 'ի Քս
Յս մի Տր մեր:

Երրորդ՝ սրբն Յակոբոս Զեբեդեան. յղա
ցաւ 'ի Հոգւոյն սրբոյ, եւ ծնաւ 'ի Մարիա
մայ կուսէն :

Չորրորդ՝ սրբն Անդրէաս. չարչարեալ 'ի
ներքոյ պոնտացւոյ պիղատոսի. խաչեալ
մեռեալ եւ թաղեալ :

Հինգերորդ՝ սրբն Թովմաս. էջ 'ի դժոխս:

Վեցերորդ՝ սրբն Բարդուղիմէոս. յեր
րորդ աւուր յարեաւ 'ի մեռելոց:

Եօթներորդ՝ սրբն Փիլիպպոս. ելեալ 'ի յեր
կինս, նստաւ ընդ աջմէ Հօր ամենակարողի:

Ութներորդ՝ սրբն Մատթէոս. անտի դա
լոց է դատել զկենդանիս եւ զմեռեալս:

Իններորդ՝ սրբն Յակոբոս Ալփեայն տն
եղբայրն. Հաւատամ եւ 'ի Հոգին սր:

Տասներորդ՝ սրբն Սիմոն կանանացի. եւ 'ի սրբ
կաթուղիկէ եկեղեցի սրբոց հաղորդութիւն:

Մետասաներորդ՝ սրբն Թադէոս. եւ 'ի թո
ղութիւն մեղաց:

Երկոտասաներորդ՝ սրբն Մատաթիա. մար
մնոյն յարութիւն եւ 'ի կեանսն յաւիտենից :

Նիկիոյն Դաւանութիւնն է այս:

Հաւատամք 'ի մի Աստուած՝ 'ի Հայրն ամենակալ,
յարարիչն ամ երեւելեաց եւ աներեւութից:
եւ 'ի մի Տր Յս Քս Որդին Այ. ծնեալ յԱյ
Հօրէ միածին. այս է յէութենէ Հօր. Ած յԱյ.
Լոյս 'ի Լուսոյ. Ած ճշմարիտ. յԱյ ճշմարտէ
ծնունդ՝ եւ ոչ արարած: Նոյն ինքն 'ի բնութենէ
Հօր. որով ամ ինչ եղեւ յերկինս եւ 'ի վր երկ
րի: որ յաղագս մեր մրդկն, եւ վս մերոյ փրկութե
իջեալ յերկնից մարմնացաւ. մարդացաւ.
չարչարեցաւ. յերրորդ աւուր յարեաւ.
ելեալ 'ի յերկինս, նստաւ ընդ աջմէ Հօր: այլեւ
գալոց է դատել զկենդանիս եւ զմեռեալս :
Հաւատամք եւ 'ի սրբ Հոգին: Իսկ որք ասենն՝ էր
երբեմն՝ յորժամ ոչ էր Որդի. եթէ յոչ ընչ եղա
զծնանելն՝ ոչ էր. եթէ յոչ էից եղեւ: կամ
յայլմէ էութենէ կամ 'ի գոյութե ասեն լինել
զՈրդին Այ: եթէ փոփոխելի է կամ այլայ
լելի, զայնպիսիսն նզովէ կաթուղիկէ
եւ առաքելական սրբ եկեղեցի :

Դաւանութիւն սրբոյն Աթանասի, ի Սոկրատայ պատ
մագրոյ խմբ գրոցն:

Անսկիզբն Հայր ամենակալ եւ մշտնջենաւոր.
արարիչ երկնի եւ երկրի եւ որ 'ի նմա արարածոց:
եւ Որդի 'ի Հօրէ ծնեալ. եւ ոչ արարեալ ա
րարչակից Հօր եւ մշտնջենակից. անժամանակ
եւ անմարմնապէս 'ի նոյն բնութե. եւ ոչ յայլ
ուստ 'ի ներքս մտեալ. եւ ամ ինչ նովաւ եղեւ:
Հոգին սրբ 'ի նոցունց էութե. 'ի լուսոյ լոյս
երեւեալ. որ լուսաւորէ զարարածս լուսով
գիտութե. յորդորէ ազնուականաց զպարգեւս.
ոչ յայլուստ 'ի ներքս մտեալ՝ այլ 'ի Հօրէ
ելանէ եւ յորդւոյ երեւի: մի Աստուածութիւն յերեսին
երեւեալ, եւս անճառ միութին անշարժ մնա
ցեալ: երրորդութե կատարեալ եւ մի Աստուածութե
փառաւորի: եւ յաղագս մարդկանց Որդւոյն
խնդրի բանն, որ 'ի Հօրէ երեւի անճառելի եւ
անմարմնապէս. նոյն ինքն անսերմնանայ 'ի
կուսէն. եւ զանխառնելին խառնէ յորով
նին անճառապէս եւ առանց խմանալոյ. Ած
զնա գործէ միաւորութն տնօրէնութեն. եւ մի
որդի խոստովանի. եւ պատուով երկրպագել
եւ փառաւորել: որ ընդ ամ կերպս մրդկային էանց
անարատութ կամաւ եւ ոչ 'ի հարկէ. զի 'ի մեզ
ձանձրոյ գործեաց 'ի լինել զամ արդարութիւն:
եւ ոչ բաժանեմք զորդի ըստ տնօրէնութեն. զի
Յս Քս երէկ եւ այսօր՝ նոյն եւ յաւիտեանս

որ

որ է Հօր և Հոգւոյն սրբոյ. որ ընդ յերկնաւո
րաց և յերկրաւորաց երեք սրբասացութեամբ
'ի մի հաւաքելով Տէրութիւն և Աստուածութիւն ամե
նայն Երրորդութեան: Որդւոյ որ պաշտի խոս
տովանեցի՝ ընդ նմա և մեզ. իսկ որ այլ տագ
իցէ, ինքն տացէ պատասխանի յաւուր
դատաստանին:

❊ Պատմութիւն Եփեսոնական պոլսոյ սուրբ ժողովոյն:

Հաւատամք 'ի մի Աստուած. Հայրն ամենակա
լող. յարարիչն երկնի և երկրի, երևելեաց
անցեն և աներևութից: Եւ 'ի մի Տէր Յիսուս
Քրիստոս Որդին Աստուծոյ միածինն. 'ի Հօրէ ծնեալ
նախ քան զյաւիտեանս. Լոյս 'ի Լուսոյ,
Աստուած ճշմարիտ. յԱստուծոյ ճշմարտէ ծնունդ՝ և
ոչ արարած: համագոյակից Հօր (այսինքն
ինքն յէութենէ Հօր.) որով ամենայն ինչ եղև յեր
կինս և 'ի վերայ երկրի: որ յաղագս մեր մարդ
կան, և վասն մերոյ փրկութեան իջեալ յերկնից,
մարմնացեալ Հոգւովն սրբով 'ի Մարիամայ
կուսէն և Մարդացեալ. Խաչեցեալ վասն
մեր 'ի Պոնտացւոյ Պիղատոսէ. չար
չարեցեալ և Թաղեցեալ. և յարուցեալ յեր
րորդ աւուր ըստ գրոց. և ելեալ յերկինս
նստաւ ընդ աջմէ Հօր. և գալոց է
փառօք Հօր դատել զկենդանիս և զմեռեալս,
որոյ Թագաւորութեանն ոչ գոյ վախճան:
Եւ 'ի Հոգին սուրբ. Տէրն և կենդանարարն.
որ 'ի Հօրէ բղխի. ընդ Հօր և ընդ Որդւոյ
երկրպագի և փառաւորի: որ խօսեցաւ 'ի
ձեռն մարգարէից, և 'ի մի կաթուղիկէ ընդ
հանրական և Առաքելական Եկեղեցին: Հա
մադաւանիմք մի մկրտութիւն, 'ի Թողութիւն մե
ղաց. յարութեանն մեռելոց, և
կենաց հանդերձելոց յաւիտենից Ամէն:
Որդ՝ 'ի մէջ չորից և նոյնասիրտ դաւանու
թեան, ոչ գտանի բան ներհակութեան բղխման
Հոգւոյն սրբոյ և 'ի յՈրդւոյ: իսկ թէ զԱթա
նասի բանն պատճառեսցեն թէ, Հոգին սուրբ
'ի նոցունց է ոչ. և զայն կարծիցեն վասն
բղխման ասացեալ: Ասեմ թէ, յայտ սխալ
ինն, զի այն է վասն համագոյութեան ասացեալ,
և ոչ թէ վասն եղման՝ բղխման՝ և յառաջագայ
ութեն: Աստուած զի մի՛ կարծիցեր ոչ թէ վասն
բղխման խօսի. յետոյ պարզեաց ասելով.
ոչ յայլուստ 'ի նոցունց մնալ, այլ 'ի Հօրէ
ելանէ. որ թէ յայսմ տեղւոջ ասէր 'ի Հօրէ
և յՈրդւոյ ելանէ, չունէր ոչ հակառակիլ
և ասել ընդդէմ: Որպէս սուրբ Աթանաս
ղանձնաւորական եղումն Հոգւոյն սրբոյ 'ի
Հօրէ ասէ, և զարտաքս առաքումն 'ի մեզ
'ի յՈրդւոյ տուեալ իւր սրբասացուցիչ՝ ու
սուցիչ և պարգևատու:

Որդ՝ բոլոր դիտումն երկարութեան բանիս է
զի մի՛ ոք ասիցէ թէ, սուրբ Գրիգոր յաւելա
ցուցեալ է 'ի վերայ Նիկիականի դաւանութեան.
քանզի ձոխացուցեալ է զԳիրսն միայն, և ոչ
զմիտսն հաւատալեաց յաւելացուցեալ:
զի թէ զկնի ասելոյ Կոստանդնու պոլսոյ
սուրբ ժողովոյն թէ՝ հաւատամք և 'ի Հոգին
սուրբ որ 'ի Հօրէ բղխի. ասացեալ էր թէ, և
յՈրդւոյ. յիրաւի յաւելացուցել էր. բայց
ոչ այնպէս. այլ միայն ձոխացուցել զԳիրսն,
և ոչ նոր յօդուած ներմուծեալ առ այսու:
Այլ կամիմ ասել ցուցանել զանմիտ կար
կատուն մեկնութիւն Փլորենցից ժողովոյն,
թէ զի՞նչ և որպիսիք իցեն կարկատուն և
նորամոյծ բանք նոցա յաւելեալք 'ի վերայ չորից
վերոգրեալ համադաւանութեանց: Սակս զի հատա
րի դ. նստուածն. այսինքն 'ի չորրորդ համագու
մարմանն ասացին թէ, ոչ է վերաբարդութեամբ
եղեալ հանդանակին Նիկիոյ ասել զՀոգին
սուրբ բղխեալ և յՈրդւոյ. և դարձեալ ասացին
օրինաւոր է զեր ինչ բարդել: ուրեմն ոչ
մեկնեցին զմիտս Նիկիոյ սուրբ ժողովոյն. այլ
բարդեցին: Որոց բանն է նման այսմ առաս
պելին թէ, քարիմ՝ և ոչ քարիմ. և սա
կայն քարիմ հարեալ սպան զկապչեղակն նրա
տեալ 'ի վերայ ընձիւղոյ: այսպէս և Լաթինք
բազմիցս 'ի նեղն ընծայեալք 'ի յունաց, թէ
մի՛ յաւելուք 'ի վերայ դաւանութեան Նիկիոյ.
զի այդ մնայուն ոչ է մեկնութիւն մտաց հարցն
սրբոց. այլ վերաբարդութիւն. և տարաձայն
մտաց սուրբ ժողովոյն. և նզովիւք փակեալ
յեփեսոսի սուրբ հարցն. և 'ի սրբոյն Կիւրղէ,
և 'ի քաղկեդոնի ժողովոյն: զոր իբր թէ
հարուածովն նեղեալ մեղմանայցեն 'ի Փլորէն
ցիայ ժողովեալքն. և խոստանայցեն յունաց
ոչ յաւելուլ. այլ թէ միայն մեկնեմք և ա
հա անդամեցին թէ՝ օրինաւոր է յաւելուլն.
այս հակառակութեանս զի՞նչ տաս պատասխանի
ո՛վ ջատագովդ 'ի Բանի արենէն զրկեցման
մխիթար առաջայդ տեղեաւ սրբասուտեան:
Երկրորդ 'ի վերց նստուածն ասացին թէ,
ձայնն այն 'ի հանդանակն (և յՈրդւոյ) պար
փակի 'ի միւս այլ ձայնում թէ ('ի Հօրէ)
Որոց պատասխանեմ թէ, ուրեմն ... ձեզ,
և ձայնիւն այնու թէ, հաւատամք 'ի մի
Աստուած, 'ի Հայրն Ամենակալ. յարարողն երկնի
և երկրի. պարփակեն և որդի և Հոգին սուրբ.
և ըստ այսմ, Հայրն Աստուած եղիցի արարող նաև
Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ. որ է հերձուածո

ակիսոփ

արիոսի. և Եւնոմիոսի: Երրորդ 'ի վերց նստ
ուածն, զփեսին 'Իսի իմացան զգլխաւորն է
Հոգւոյն սբյ: 'ի վերն որդ ասէ Ոսկեբերանն
թէ, ոչ ետ զՀոգին սբ, այլ պատրաստս յար
դարեաց զնա ի ձեռն փչմանն: (և թէ այն
էր իբրև առհաւատչեայ և չէընի Հոգւոյն
սբյ) ասէ դարձլ՝ եթէ Պաւղոսի հրեշտակ
տեսեալ զարհուրեցաւ. զի ոչ իմէ արդեօք
ոչ կարէին ընդունել զանձառելին այն շնորհ.
արժանի զնա յօրինեաց յառաջագոյն: զի
ոչ ասաց յորդոր թէ,, առէ՛ք զՀոգին սբ:
այլ թէ, առէք Հոգի: այսինքն զշնորհ Հո
գւոյն սբյ առ 'ի թողուլ զմեղս: քանզի զանձ
նաւոր Հոգին, յետ համբարձմանն առաք
առաքել 'ի Հօրէ և յՈրդւոյ: և նոքին կերպիւ
'ի գիրս գանձուց, և սբն Սերոբէս շնորհա
լին, իմանան ըստ կերպի առաջնոյ փչմանն
Տն յերեսն Առաքելոց, 'ի նորոգումն պատկե
րակցութեան Ադ: Չորրորդ ասացին թէ,
Որդին ունի զամ էական Հօրն, ուրեմն և
զփչելն: Ասելի է թէ, ուրեմն Որդի ունի
և զանծնելութին և զանսկզբնականութին Հօր.
զի այսքիկ յատուկք են Հօրն. ոչ ծնանիլ և
ծնանիլ յայլմէ. ապաքէն այսու բազմա
ցուցին զՀայրութին: Հինգերորդ ասացին
թէ, եթէ զմինն ընդունես մասն, այլքն ևս
իմանին: ուրեմն որ զՀոգին իմանայ 'ի Հօ
րէ, իմասցի և յՈրդւոյ: Ասեմ թէ, այս է
առաւելել քան առաւելելոյն. զի ըստ այդմ,
եթէ Հայր ծնանի զՈրդի. ուրեմն և Հոգին
սբ ևս ծնանի: և թէ Որդին մարմնացաւ, ու
րեմն և Հայր և Հոգին սբ, որ է սուտ:
Վեցերորդ ասացին թէ, Հայրն տայ Որ
դւոյն զայն ամ. զորև տայ Հոգւոյն սբյ:
Ասելի է թէ, ուրեմն ոչ տայ Որդւոյն (ըստ
ձեզ) զզգլխողականութին. նմանապէս և Հոգւոյն
սբյ զծնողականութին: դարձեալ ասացին թէ,
տայ Հոգւոյն զայն ամ՝ որ է Որդւոյն:
Ասեմ թէ, ուրեմն (ըստ ձեզ) տայ Հոգւոյն
զծնելութին Որդւոյ: և կամ թէ, որ ամ Որ
դւոյ է, և տայ Հոգւոյն. ուրեմն տայ Հո
գւոյն սբյ և զՈրդիութին Որդւոյ: Եօթնե
րորդ՝ 'ի նիս նստուածն ասացին թէ, ըստ
կարգի անուանն, Հոգին սբ զերրորդ աստի
ճան ունի: Ասեմ թէ, ոչ ըստ կարգի երմանն,
զի ըստ այնմ Որդին 'ի Հօրէ, և Հոգին սբ մի
այն 'ի յՈրդւոյ բղխիլոց էր, և այսպէս թոյն
լինէր Հօր: որպ ընդ իմանայ Ածաբանն Գրի
գոր, օրինակաւ Ադամայ առեցելոյ 'ի կողէն
Ադամայ. և Սեթայ ծնեցելոյն. որոց միմեա
ծնունդ, և միւսն առումն ասի: և երկոքեանն.

'ի Մ̃դամայ. ոչ և Որդի և Հոգին՝ 'ի Հօրէ:
Ութներորդ՝ 'ի նիս նստուածն ասացին թէ,
մի միայն պատճառ Որդւոյ և Հոգւոյն սբյ
ասեմք զՀայր. և յետոյ 'ի հակառակսն տա
րեալ զբանն. զպատճառն երկատեցին թէ
և յՈրդւոյ: Իններորդ ասացին թէ, եթէ
Հոգին սբ միայն 'ի Հօրէ է, եղև երբեմն
զի ոչ էր Որդի: Ասեմ թէ, երկու կերպիւ
սխալին այսու բանիւ: Մի՝ զի երբեմն
կան ժամէ գնեն 'ի յԱծ: Երկրորդ ասեմ
թէ, եթէ Հայր ծնաւ զՈրդի. և առպա ընդ
Որդւոյն բղխեաց զՀոգին. ուրեմն էր եր
բեմն զի ոչ էր Հոգին սբ, որ է անկեղծանիլ:
Տասներորդ՝ 'ի մէջ դաւանութեան զոր առ
Նիկիոյն յղեցին 'ի կնքել տալ բանուն. ա
սացին թէ, հաւատամք 'ի մի Ած Հայր. և
'ի մի Որդի միածին 'ի Հօրէ ծնեալ. և 'ի մի
Հոգի սբ. որ ունի ապաքէն 'ի Հօրէ զիւրն
գոյացութի, և զանձնաւորութի, ոչ և Որդի.
այլ սակայն և յՈրդւոյ ևս բղխէ: քանզի մի
ասեմք զպատճառն Որդւոյ և Հոգւոյն սբյ.
զի զՀայր, Որդւոյն ծննդեամբ, և Հոգւոյն
բղխմամբ: Նոր յիմար՝ զերկանակ հակա
ռութիւս, և յորժամ ընդ ումեք հակառակս,
զաստուածութեան զմերհակն կալ զի հակառա
թին լինիցի: ոչ և սբ հարքն քո 'ի փիլոփեացի
այ հակառակեցին ինքեանց: քանզի թէ Հոգին
սբ 'ի Հօրէ ունի զիւրն գոյացութի՝ ոչ և յՈր
դի. այլ Որդի ոչ ծնանի յերկուց. ուրեմն
և Հոգին սբ: Դարձեալ եթէ մի է պատճառն
յերրորդութե Հայր. յորժամ Որդին ծննդեամբ
երկանէ, և Հոգին սբ բղխմամբ. ուրեմն 'ի յեր
կուց ասելն, երկուց պատճառաց ունող ա
սել է, թէ կամին թէ ոչ: Մետասաներորդ,
յերկրորդ հատորի .Ե. գլուխ ասացին թէ,
Հայր բղխէ զՀոգին սբ 'ի ձեռն Որդւոյ:
Ասեմ թէ, ուրեմն Որդին՝ լինի գործիք
Հօրն. ոչ թէ հիւան գործէ 'ի ձեռն սղոցին.
որ այս է արիոսի հերձուածն. որ ասէր թէ,
Հայրն գործեաց և ստեղծ զնա 'ի ձեռն Որ
դւոյ: իբր 'ի ձեռն անդրանիկ ստեղծուա
ծոյ: Դարձեալ 'ի նոյն տեղւոջ ասացին թէ,
իբր թէ երկու անձինք, միոյն անուն Հայր,
և միւսոյն Որդի. և երկոքեանն իբր միով սղո
ցիւ սղոցիցեն զմի փայտ. և մի սղոցն է Ած
ութին, որով Հայր և Որդի՝ բղխեն զՀոգին
սբ: Ասեմ թէ, Ածութիւն յերեսեանն մի է.
այպա և երեքեանն հաւասարապս բղխեն. և
ըստ այնմ Հոգին սբ բղխէր ինքն զինքն: և այս
է ընդդէմ ամ կարգի բնութ. զի ոչ ոք բնութ
ինքն ինքեան լինի պատճառ և պատճառեալ:

Աշխատասիրութ.՝ 'ի ԺԸ նստոտածն, ժողո-
վոյ զէն ինքեանց առնել, զ'ինոցունց է-
ութէ բանն մեզ հարց. յամառէին թէ, ըս-
կզբնաւ որակման այս ('ինոցունց էութէ)
միայն առնանի 'ի կողմանէ բղխմանն ։ ընդ-
դէմ որոց ասեմ թէ, բազում ոք հայք յու-
նաց (որք և 'ի ժողովն ֆլորենցիոյ վերջ-պէս
նոցա ասացին) զ'ինոցունց էութէ բանն,
դիպացութ'ւնակից և համագոյակից ։ զի
բացառականս նախդիրքս ('ի) և (յ) ոչ միշտ
նշանակեն զընութենական եկմունսն. այլ
զփոխանունս ոմանց առ իր ինչ. ը՟ այնմ, մի
ոմն 'ինոցանէ որում անունն էր Կայիափա.
եթէ մի ոմն 'ի ձէնջ մատնելոց է զիս. եթէ
մի ոմն յայնցանէ որ էին ը՟ Ժ՟Բ ։ և ահա ոչ
կայիափա բնու՟թ ելեալ էր 'ինոցանէ ը՟ որոց
միաբանեալ էր. և ոչ յուդայ Ա՟ռաքելոց. և
ոչ Պետրոս 'ի մետասանիցն ։ նաև երբեմն
զարտաքին պտճառելին ցուցանէ. և ը՟ այնմ
ստեղծուածքն ասեն յԱ՟Յ։ և ոչ են 'ի Ա՟Յ գո-
յակիցք։ այսպէս և բացառականս ('ինոցունց
էութէ) ոչ նշանակէ զելումն Հոգւոյն սբ՟յ
'ի Հօրէ և յՈրդւոյ. այլ զհամագոյակցութին
Հոգւոյն սբ՟յ Հօր և Որդւոյ ։ և 'ի ԺԹ նստ-
ուածն յոյնքն ասացին թէ, 'ի Հօրէ և յՈր-
դւոյ. և կամ 'ինոցունց էութէ ասելով, մինչ
ոչ իցէ եդեալ ներգործութս՝ բառն բղխել.
ոչ բնադատիմք իմանալ բղխեալ 'ի Հօրէ
և յՈրդւոյ. այլ իմանալ կարեմք յայնմանէ
գոյութէ Հօր և Որդւոյ, և ոչ 'ի կարգի ստեղծ-
ուածոց. զի կարեմք ասել և վ՟ս Որդւոյն թէ
'ի Հօր և Հոգւոյն էութէ է. զի 'ինոցունց է
և ոչ օտար։ զի ամ՟ Ա՟Ծաբանք որք մաքառէին
ը՟դէմ արիոսի. և եւնոմիոսի. որք զՀոգին
սբ՟ օտար ասէին յԱ՟Ծային բնութէ և ստեղծ-
ուած. նոքա ասէին 'ինոցունց էութէ. ոչ
օտար և ոչ պաշտօնատար։ Գ՟Ձ՟Լ՟Ը հատորի
Է՟ գլուխն ասասին յոյնք թէ, առ 'ի կարկել
զարիանոսսն. որք զայն բանն թէ, ամ՟ ինչ նո-
վաւ եղև. ասէին և զՀոգին սբ՟ 'ի նմանէ ե-
ղեալ և արարած. հարքն զայն եղևն 'ի վր՟
Հոգւոյն սբ՟յ՝ ասացին յայտնեցաւ և բղխե-
ցաւ. իբր թէ Հոգին սբ՟՝ որդւովն յայտնե-
ցաւ՟ և յԱ՟ծի ծաւալեցաւ ։ են և այլ բանք 'ի
նոյն ֆլորենցիոյ ժողովոյ պատմութե իբր
խնթանք 'ի մէնջ հեստելոց. զի յոյնքն 'ի նոյն
ժողովոջն ասացին թէ, ոչ է օրինաւոր հռո-
մայ եկեղեցւոյն թարց եղբարց իւրոց Պատ-
րիարքաց և կայսերն՝ ժողով առնել. և կամ
դնել ինչ և բառնալ 'ի հանգանակէն հաւա-
տոյ. ա՟ հատորի Ի՟Ա՟ նստոտածն ։ գ՟ձ՟լ յոյնք

ասացին թէ, Պետրոսի Ա՟թոռն ունիցի զնոյն
պատիւն. զոր ունէր յառաջ քան զբաժա-
նումն իւր ։ ուրեմն հռոմայ եկեղեցին բա-
ժանեցեալ էր յայլոց. և ոչ թէ այլք 'ի նմանէ ։
Այսպէս և Յովհաննէս դամասկացին յԱ՟ր՟դ
հատորի վիճաբանութե գրքոջ՝ 'ի վիճաբա-
նութեն ը՟դէմ հռոմայեցւոց. թէ ինչ պատ-
ճառաւ լաթինք բաժանեցան յընդհանուր
եկեղեցւոյ ասէ թէ ։ էր երբեմն զի համ-
դարտութ ունէր եկեղեցական անդորրութ,
և միոյ և նոյն յամ՟ցունց պաշտելոյ երեք անձ-
նաւորութ և մի Ա՟ծութ խոստովանութ, խա-
ղաղութ հաստատուն և անշարժ յաւագա-
գոյն հռոմ. և յայլ եկեղեցիս ամ՟ Ա՟յի բարե-
պաշտութ քաղաքավարէր և ուղղէր՝ և ոչ
բարպաշտ ոք ։ և առաւել Ա՟Ծային Պապն
հռոմայ՝ յԱ՟Ծային յիշատակ սբ՟ց Պատրիար-
քացն յիշատակիւր։ իսկ յաւուրս Սերձիո-
սի Կոստանդնուպօլսոյ Պատրիարքի, արգե-
լաւ յամ՟ցունց յիշատակ նր՟, ո՛չ առանց պատ-
ճառի երբէք ։ զի ո՞չ եթէ ոք արգելեալ
խնդրելով ինչ 'ի խնդրոյ նց ուղղել, այլ նա
խնդրէր սբ՟ց ամ՟ցն հաղորդ կարգի նր՟ լինել։
այլ ոք ո՛չ հաւանեալ՝ ո՛չ առանց պտճառի.
և ո՛չ ոք ասէ պատահմամբ ինչ։ վ՟ս զի պղծա-
կերք են հռոմէյեցիքն՝ և գերծեն զմորուս,
ո՛չ միայն աշխարհիկն, այլև քահանայապետք
և կրօնաւորք ։ և զխոզից ճարպ ուտեն։ և ը՟
այսց ամ՟ցունց ո՛չ պատուեն զնշխարս սբ՟ց, և
ո՛չ զպատկերս նց ։ և բազում եղբարք զբա-
զում քորս առնուն 'ի կնութ։ ուտեն և զմե-
ռելոտիս, զհեղձեալս, և զամ՟ անուտելի գա-
զանս, և 'ի պահս առնեն զամ՟ շաբաթս տա-
րւոյն ։ և առնեն զքարեկենդան մսուտից
և պանրուտի՝ յառաջին երկու շաբաթի պա-
հոցն ։ զկանանց զուգակ ցեալս՝ և զկնոջա-
տերսն ո՛չ ընդունին 'ի քահանայութի ։ և 'ի
ժամու հաղորդութե պատարագին՝ զպատա-
րագօղն և զհաղորդեալսն համբուրեն այլքն։
և պսու օրինակաւ՝ նք զտալն. և ՚ք զառ-
նուլն, հաղորդութի ասեն ունել ։ Նաև ե-
պիսկոպոսք նց հանապազօր 'ի պատերազ-
մունս ընթանան՝ արեամբ պղծեալ զձեռս
իւրեանց և զանձինս, և այնպէս քահանայա-
գործեն։ և մկրտեն միանգամ 'ի ջուրս մխե-
լով. և ասեն յանուն Հօր և Որդւոյ և Հո-
գւոյն սբ՟յ ։ և զբանս գրոց, զոմանս շրջելով
և խանգարեալս ունին. զի զԱ՟ռաքելոյ զայն
բանն որ ասէ, թէ՝ փոքր մի խմոր զամ՟
զանգուածն ապականէ. իբրև զօգնական
ինքեանց առ բաղարջն, այսպէս ունին գրել.

փոքր մի խմոր զամ զանգուածն խմորէ։ Եւ առաւել չարքան զայս ամ. 'ի հաւատամսն գրեալ նց այսպէս, յաւելուածս ինչ նորս և ասեն այսպ. 'ի հոգին սբ 'ի Տէրն և 'ի կենդանարարն, որ 'ի հօրէ ելանէ և յՈրդւոյ։ Նոյնպ և 'ի սբ պատրգին այսպէս ասեն եթէ յաւելուն ասել այսպէս. Միայն Սբ, Միայն Տր, Յս Քս 'ի փառս Այ հօր' հոգւովն սբվ ամէն։ Եւ մերձ 'ի վախճանին ասէ. Եւ քհնյապետքն հռոմայ 'ի սկիզբն իւրեանց գալոյ 'ի քհնյապետութի. զհաստատութին իւրեանց հաւատոց գրէին թուղթս՝ և առաքէին 'ի չորս պատրիարքաց աթոռսն. և այնպէս հրամայեալ նց ելանէին յաթոռն Պետրոսի առաքելոյն. և զհաւատամքն անփոփոխագրելի գրէին։ Եւ արդ՝ զի՞նչ պէտք է բազում բանից, Տէրն զհոգին 'ի հօրէ ելանել ասէ։ Եւ Պօղոս ասէ եթէ մեք և թէ հրեշտակ երկնից աւետարանէ՝ աւելի քան զոր առէքն, անիծեալ լիցի և այլն։ Ս երջանիկս ծանիր, զի դաւանութի սբոյս Գրիգորի ոչ է տարաձայն 'ի Եկեղեցական դաւանութէ. այլ է մինոյն նմին, և յանձախուն միայն. և ոչ է հանդիսապէս յեկեղեցւոյ ընթեռնանելի, այլ առանձին և ըստ ջերմեռանդութե սիրոյն որ առ սբ Ս արդապետն, որ սկսանի այսպէս։

✱ (Է) ✱

ԽՈՍՏՈՎԱՆԻՄՔ ԵՒ ԴԱՒԱՆԻՄՔ.

Գիտելի է զի հաւատալն է լուսաւորութիւն մտաց. իսկ խոստովանելն և դաւանելն են բերանոյն ըստ Առաքելոյն, եւ թէ խոստովանեսցիս բերանովդ քով Տր զՅս և հաւատասցես 'ի սրտի քում. Հռոմ. Ժ. 9։ Եւ թէ սրտիւ հաւատալ յարդարութի, եւ բերանով խոստովանել 'ի փրկութի։ Նաև խոստովանութին է ներգործութի հաւատոյն, զի ոչ ոք խոստովանի եթէ ոչ նախ հաւատասցէ սրտիւ։ Իսկ խոստովանելի բառս առ լատինս, նոյն է որ և դաւանել. ուստի զայն զոր Քս ասաց. գոհանամ զքէն Հայր Տր երկնի և երկրի, փոխանակ գոհանամ բառին՝ է առ նս (գօնֆիթէօռ) որ է խոստովանիմ. զի գոհանալն է շնորհակալ լինել վս ընկալեալ բարերարութե։ Իսկ ծայրագոյն բարերարութի յԱյ առ մարդիկ է լուսաւորութի հաւատոյն 'ի յիմացումն մեր. ուրեմն 'ի խոստովանելն՝ համանգամայն և գոհանամք զԱյ՝ վս լուսաւորելոյն զմեզ հաւատով։ Վս որոյ և զծանօթութին հօր Այ հաւատով՝ Քս կոչեաց յաւիտենական կեանք։

և աւետարանիչն առ Որդին եւ վերաբերելով զայս երանութիս ասաց. որ հաւատայ յՈրդի՝ ընդունի զկեանս յաւիտենականս։ Նոյն է և վարձն հաւատացողին 'ի հոգին սբ. ըստ որում մի է Այութին յերեսեանն։ Արդ՝ խոստովանիլն է ըգրար անել. ըստ այնմ, տուր փառս Այ և խոստովանս լեր զմեղս քո. Յեսու. Է. 19։ Իսկ պաշտելն է կրօնաւորաբար նմին Այ ծառայել։ Եւ երկրպագանելն է բերկմամբ սրտին ստորադրել զինքն առաջի համդիսավեհութե նր. ըստ զուգափառ միութե ամենասբ Երրորդութե։ Իսկ զուգափառ ասէ ըստ նմ արիոսի և եւնոմիոսի. որք զՈրդի և զհոգին սբ օտար և պաշտօնատար ասէին։ որ թէպետ 'ի սբ Երրորդութե, ոչ գոյ այնպիսի եւ և էջ աստիճանի, սակայն գոյ պատուէ նախկնութե միայն ըստ պատճառութե՝ ըստ որում հայր Այ պատուով ծնողութե և բղխողութե նախկին և սկիզբն ասի Որդւոյ և հոգւոյն սբոյ. այլ ոչ ըստ Այութեն, որ մի է յերեսեանն։ որպ մի և նոյն ոսկին 'ի զանազան տիպս. եւ մի միայն ջուրն՝ յաղբիւրն և 'ի գետն և 'ի ծովն։ կամ որպ մի միայն լոյս՝ 'ի յերեք պատրոյգս։ Որ զայս խոստովանիմք (ասէ) Այութի անձառ, որ է (ըստ ծէս Նիկիափոսի) անբաւ բառելի անասելի անխօսելի և միայն հաւատալի։ Իսկ Թէզս բոլթ ասէ ըստ գոյացականի որակութե՝ զի բարին և էն յԱյ ոչ զանազանին։ Յովհանէս ասէ զի ոչ ըստ մարդկային բազմութե, բազմանան բնութիքն 'ի յԱյ, զի անձամբ զանազանք են և գոյութբ նոյնք. և ոչ երեք անձինք լինելով, ասին երեք Այք. որպէս 'ի մարդս, որ երեք մարդիկ քն ոչ ասին մի մարդ, այլ երեք։ Եւ առ Այ ներհակն երևի՝ զի երեք են անձամբ. և մի Այութբ, եւ մի Այ։

✱ (Անհաս իմաստից բնոց ալոցին։)

Այսինքն հրեշտակական մտաց. ըստ այնմ, թուեաւ սլացաւ նա 'ի թևս հողմոց. այսինքն 'ի մտաց հրեշտակաց։ Ուստի Սերոբէքն չկարելով տանիլ զեր արեգականային ճառագայթիցն ծածկէին թևօք զերեսս և զոտս, զբարձրութի և զխորութին Այ պատուելով, և միայն միջինն թևօք 'ի չափաւոր գիտութին Այ սլանալով ըստ սբոյն Դիոնէ։ Եւ Սոկրատեսն 'ի գիրսն անհասանելեաց. Գ. գլուխ ասէ թէ՝ սերոբէքն ոչ համդուրժէին բերել որ յաթուոյն վաղէին փայլատակմունսն, եւ զճառագայթսն զայնոսիկ զո

նա

զանապական լոյսն տեսանէին, եւ ոչ զմիմեանս
ըմբռնէին. զի ոչ ումեք ինքն երեւի ԱՅ, այլ ումեք տե-
սանողն կալցէ տեսանել, այնպիսի զինչ
ցուցանէ. Հաւիտեալ զտեսողացն տկարութ
դիմաց 'ի ցուցանելս 'ի նոյն գրքոյ զՃԴ մեռ:
Եւ 'ի հարցանելն Եբրայն Ուարսոցի առ Եղբայր
իւր Տրն Գրիգոր Նիւսացի, վսն աներեւոյթին
տեսութ, ասաց Տրն Գրիգոր. ոչ Մովսէս
եսես, այլ եւ ոչ աներեւոյթքն տեսանեն: Նայի
իբրեւ տեսութ եսես. քանզի գրեալ է. տեսութ
զոր եսես Մովսէս. բայց աներեւոյթքն վեցթե
եանք, ծածկեալ զդէմս Է թեւօքն՝ ոչ բերե
րով զփառս ԱՅ տեսանել: բայց լուսով փա
ռաց հրեշտակքն տեսանեն զէութին ԱՅ,
այլ ոչ ըզզինչութին. եւ այսպէս իմանալի է բա
նը Ղկ վարդապետաց գիտաւորութին շուրջ
զտեսութեն ԱՅ: ասա թէ ոչ, ոչ ասէր
Տրն թէ, հրեշտակք նց հանապազ տեսանեն
զերեսս Հօր իմոյ որ յերկինս է: եւ թէ մովսի
ի՞ ասացաւ, ոչ ոք կարէ տեսանել զերեսս
իմ եւ ապրել: իմանալի է զճանապարհորդաց
եւ ոչ զհրեշտակաց եւ զերանելեաց: զի կեանք
յաւիտենական երանութ, որ մի նոյն է.
դա 'ի պարզ տեսութեն ԱՅ: իսկ հրեշտակքն
երանեցեալք են, ուրեմն տեսանեն զԱՅ:
իսկ թէ յերգս հրկանեն 'ի բազում տեղիս ասի.
որ անտես եւ անքննելին քրովբէից վեհագոյն
նաեւ 'ի գերեւանս նախանձի Հարց. իմանալի է ոչ
զզինչութենն տեսութեն ԱՅ, այլ զէութե
նոյն տեսութեն. զի զէութին ԱՅ տեսանեն
հրեշտակքն եւ ընտրեալքն այլ ոչ զզինչութին:
* Ի՛] [illegible])
Նկատէ 'իբանն ԱՅ որ 'ի սինայ ասաց ՏՐ
Մովսիսի, մի առնիցես զնմ նմանութի որ ինչ
յերկինս 'ի վեր: եւ թէ ոչ տեսէք զնմանութի
ինչ ( ) Օրէն. Դ. 1 5: եւ եղեց. Ե. 4: արգելանի ու
րեմն զբնաւորականացն եւս առնել զնմանութի ինչ
նկատմամբ պարզ էութեն ԱՅ. այլ ոչ արգե
լանի առնել զպատկեր ՈրԴի մարդացելոյ. եւ
զպատկեր Հոգւոյն Սբյ 'ի ձեւ աղաւնոյ. եւ
զպատկեր Հօր ԱՅ. ըս նմանութե ծերոյ ա-
ւուրց. զի այսպիսաբար երեւեցաւ ՏՐ. ըս
Դանիէլ մարգարէի. Հոգին Սբ աղաւնակերպ
եւ Հայրն ՏՐ հին աւուրբք. Դան. Է. 13:
Աւասիկ թէպէտ զանազան օրինակօք խօսին
վարդապետք շուրջ զԱՅ. այն է վս հման
յուցանելոյ զպարզամիտս: որոց եւ առեալ
օրինակքն՝ նկատեն միանաւ անդ 'ի ներգոր
ծութին ԱՅ քան թէ 'ի բնութին: եւ կամ յե
րկք անձնաւորութին; ՏՐ ... 'ի գրքոյ
առաջին Է գլուխ նմանեցուցանէ զերրորդ

դութին Ա՟կան. եւ Ա՟ղբեր. եւ Պետրոսի. զի այ
ուքեկ (ասէ) ոչ ժամանակաւ որոշին. եւ ոչ
յերերաց պատուութին. այլ երեք անձնաւո
րութիքն զանազանին: նոյնպէս երկեալ (ասէ)
զի մի առ Սնութին հաւասարին ինչ էմանիցի եւ
անկայունութին: Պոնտ՝ ասէ զարեգական եւ ճա
ռագայթ եւ զլոյս ածի զմտաւ. բայց երկեալ.
մի դուցցէ ոք 'ի բազմաց դայթակղել զԱՅ իմա
նալցէ: կամ զի ճառագայթ եւ լոյս զօրութիք են,
թէ եւ ոչ են իւրեանց դիւութեք այլ զարեգական:
հետեւաբ այնպիսի եւ շնորհաւորին՝ Աւրոսէս որ
յայտնի է: Կամ թէ նշոյլ ինչ արեւու 'ի յորմ
փայլատակեալ եւ շուրջ ընթացեալ 'ի ջրոյն
շարժմանն, զոր ճառագայթ իմն կարծեմք
միջացաւ օդոյ. եւ այսպէս արգիլեալ ընդդէմ
մահաբերան, թրթռութեամբ եղեւ հրաշափա
ռագայն: քանզի փայլածէ հոլով եւ սակաւ
սակաւ շարժմամբքն. ոչ մի ինչ լեալ քան զ
թէ բազումն. եւ ոչ բազում, մանաւանդ քան
թէ մի, արագութեամբ միաւորութ եւ զատանե
լոյն որ նախ քան զըմբռնումն աչաց 'ի բաց
փախչի. բայց եւ ոչ այսմ հաւանիմ: ուրեմն
միայն հաւատալի է, եւ ոչ ձեւ եւ ոչ օրինակ
եւ ոչ նմանութի անձնեան, անօրինակին եւ ան
նմանելին խորհրդեալ. զի թէպէտ եւ տեսն Պետրոս
երեք ճրագի մի լոյս ասաղէ նմանեցուցանէ
զերրորդութիւն. սակայն եւ այն եւս նուազ
քան ընդխառնիկն դիտանի. տես Աւգոստին
անուանց գրքոյ Է գլուխ: Պարձեալ Տրս
Գրիգոր Ներհակի այսպիսիք բանիւք մար
դատունկ կոչեցեալ հեփձոնաձողացն. որք
զՏՐ մարդանձ խոստովանեցին ըս սակայն
ԱՅ թէ, արասցուք մարդ ըստ պատկերի
մերում եւ նմանութեան: զայս ախտացաւ եր
բեմն Աւդուերնոս ոմն եղիպտացի. որ ա
սէր զՏՐ ունել մարմին եւ զձեռս պարան մար
դոյ. որոյ հետեւեցան բազում կրօնաւորք
եգիպտացիք: զորոյ ընդդէմ ուսուցանէր
Թէոփիլոս պատրիարգն Աղեքսանդրի.
սամարմին զԱստուածութիւն քարոզե
լով. որ զայս լուեալ ճգնաւորքն յառնէ
'ի վերայ Թէոփիլոսի մինչեւ ցսպանումն,
զոր Թէոփիլոս կամելով զինքն ազատել
...աւ ասել նոցա ողոքանօք, ով Հարք
այսպէս տեսի զձեզ որպէս Աստուծոյ պատ
կերս. եւ մի զս այլ ազգ համարիք տեսե
տես 'ի պատմութեան Սոկրատայ. ճիս.
եւ. ճիէ. գլուխն: զորոյ ընդդէմ ասէ
Եսայի. Խ. 18: ում նմանեցուցէք զԱՅ.
կամ այն բանն ըստ պատկերի եւ նմանու
թեան, վերաբերի առ միտսն եւ հոգին մեր

և ո՛չ առ մարմնական ձևն։ Պարտէր ապ ոչ_
ոք ըստ ծաղկին, և զձեռմունսն հրոյ կարե
գեղով և ներկով տպաւորել։ Նմանապէս
և ոչ ևս զՔ֊ի օրինակաւ և նմանութեամբ կեր
պաւորել, զի է անձև և անկերպարան, և
՚ի վեր քան զօրինակ և նմանութիւն։

* (Պատրաստեալ գոլով տաճարն, ամենայն ...) Այլ ամենայն բանին ոչ կարեմք
սահմանել զՔ֊ի թէ այս ինչ է. և ոչ տե_
ղեաւ պարագրել թէ աստ է։ զի սահմանն
՚ի գոյացական և ՚ի պատահական տարբե_
րութեց բաղկանայ։ Իսկ Ք֊ս է զուտ և պարզ
գոյացութի թարց իմիք պատահման. և ոչ
ևս անկանի ՚ի ներքոյ տասն ստորոգութեցն
Արիստոտելի։ և ոչ ևս տեղեաւ պարագրի.
զի տեղին է զետեղումն մարմնական գոյա_
ցութե։ Իսկ թէ ասի Տր ՚ի տաճարի, և թէ
Ք֊ս է ՚ի հոգիս հաւատացելոց, ոչ այնպէս
իմանալի է՝ թէ ոչ է արտաքոյ տաճարի, և
հոգւոց հաւատացելոց. այլ ասի ՚ի նոսին,
վն յատկապէս պարգևօք իմիք ՚ի նոսին գո
լոյ։ սխալի ուրեմն Արիստոտել որ ՚ի դուր
քօղ աշխարհի, զբարձրագոյն կատարն երկ
նից տեղի ասէ Այ։ Իբր վայելուչ նմին
զայն տեղին վն պարզութե տեղւոյն. և վն
պարզութե բնութեն Այ. ընդդէմ որոյ ասաց
Ք֊ս, զերկինս և զերկիր ես լնում։

* (Յառաջ քան զհետ յաւիտենից՝ անմարմին
զօրութեանց, Հիմունս յաւիտենից կոչէ զհրեշ
տակական բնութիւնսն, որք մշտնջենաւոր
յաւիտենին կայացեալք են յԱյ։ որ թէ
նոքա զսկիզբն ունին և ոչ զկատարած ևկր
կին յաւիտենականք. ուրեմն և՛ս առաւել
Ք֊ս ասի յաւիտենական, որ ոչ զ սկիզբն ու
նի և ոչ զկատարած։ Իսկ անժամանակական է_
գոլն կոչէ զհրեշտակսն. զի ոչ ընթանին
՚ի շրջից տարեաց, այլ թափանցին անտար_
գելաբար։ ոչ որպէս իւղ ՚ի կտաւէց, այլ
առաւել քան զմիտս մեր. ընդ ամ անար_
գելաբար անցանելով։

* (Օրհնաբանութի անմարմնականացն և այլն։)
Ակատէ ՚ի բանն Յոբայ. Ծը. 3։ Սոր հրեշ
տակքն երգէին զերգս նորա. և ոչ ոք կա_
րէր գտանել. բայց ՚ի Ձն դ ա կուսանացն։
Իսկ թէ ոմանք ասեն յայտնի գոլ զօրհնու
թիւն Սերովբէիցն երեքսրբեան օրհնութե.
Եսայ զ. և որ գրեալն է Եզեկ. գ. 12։ սուր
սահին հրեշտակքն օրհնեալ են փառք տն
՚ի տեղւոջէ իւրմէ. և որ ՚ի յայտնութ Յոհան
նու գրեալք են ՚ի բազում տեղիս. դ. 8. 11։
ԺԵ. 9։ 11. 13։ ԺԶ. 12։ և ԺԹ. 15. 17։

ԽԷ. 3։ և 19. 1. 4. 5. 6։ Ասելի է թէ
ասա ոչ է բան մեր զայսոնի օրհնութեց, այլ
զանյայտիցն, որք ՚ի վեր քան զիմացումն
մարդկան են, և ՚ի ճանապարհի կենցաղոյս
անթարգմանելիք։ զի հրեշտակքն, որք
ըստ չափու իւրեանց տեսանեն զգերազան
ցութիւն Այ. նոքա միայն կարեն օրհնել
զնա ըստ արժանեաց նր։ Եւ զի զճաշակ
քաղցրութե և ներգործութե նր առաւել
քան զմեզ կարեն առնուլ. ուստի և ըստ
մասնէ կարեն զնա օրհնել. որոց եղանակ
օրհնելոյն՝ ՚ի մեզ մեզ անթարգմանելի։

* Է) Յառաջ ժամանակաց. և որ է ժամանա_
կի են կերպարանութեան։)

Ժամանակաց ասելով, նշանակէ յերիս. յանց_
ցեալն, ՚ի ներկայն, և յապառնին։ Իսկ ա_
պառնին ՚ի մեզ՝ ոչ է մեր, այլ սպասել լինի։
անցեալն ոչ է մեր, այլ յորում առաջեալք
եղեն միայն բարի վարք։ Ներկայն թուի թէ
մեր իցէ. բայց և նա վայրկենական է. և
միշտ փոփոխական ՚ի յանցեալն, և երկբայա
կան ՚ի ժամանել յապառնին։ Իսկ առ Ք֊ս,
երեք ժամանակքս այսոքիկ մի և նոյն յաւի
տենականք են. զի Ք֊ս ինքնին հաստատէ՝ զսոսին,
և որք ՚ի սոսին են լինելութիք, զորս ՚ի ժամա
նակի իւրեանց՝ կերպարանորէ՝ Ք֊ս։ Ուստի
տես զկարողութին Այ, թէ ոչ զանկայութե
և զհաստատուն ժամանակն կայուն և հաստա
տուն առնէ. և ոչ փոփոխի ՚ի փոփոխելոյ նո
ցին, որպ ասէ Առաքելոյ ա գրքոյն Իմ. գլուխ
թէ, Ք֊ս ճանաչէ զժամանակաւորս յաւի
տենականապէս. զփոփոխելիս անփոփոխա
պէս. զներընդունակն անսխալապէս.
զհանդերձեալսն ներկայօրէն. զներկայսն
աններկայապէս. զստեղծեալսն անստեղ
ծապէս։ և մի ոք առնցէ թէ ուրեմն որպ որ
ճանաչէ, այնպէս տրամադրի. և վն այնմ
ժամանակաւ որն եղիցի յաւիտենական՝ ըստ
տեղծեալն անստեղծ. և այլն։

Ասելի է թէ ճանաչումն Այ ոչ դնէ հարկ
իրողութեց։ նաև ոչ թէ զժամանակաւորսն
յաւիտենականն ճանաչէ. զի այս է սխալումն
գիտութե. այլ Ք֊ս անսխալապէս ճանաչէ.
զժամանակաւորսն ճանաչէ ժամանակաւոր,
թէպէտ ինքն յաւիտենական է։ զստեղծեալսն
իւրև զոչ ստեղծեալ. զի ոչ ՚ի ստեղծուա_
ծոյն առնու ինչ ՚ի լրութի իւր. և ոչ իւրև
աղքատ նորօք հարստանայ. այլ ստեղ_
ծանելոյն հարստացուցանէ. թէպէտ
ինքն անստեղծ է. և նոր ստեղծանելով
ոչ նոր գիտութիւն ստանայ յստեղծեցե_

լոյն

լոյն, այլ անստեղծ գիտութեան գիտէ եւ ճա
նաչէ զստեղծեալսն. որպէս եւ յաւիտենակա
նութեան իւրով ճանաչէ զժամանակաւորսն։
Նկատելով սուրբս Գրիգոր զարգացաւոր
ժութիւն ժամանակի, թէ որքան անկայուն
իցէ, զԱյ կարողութիւն գերազանցէ թէ այս
որչափ անկայուն ժամանակիս՝ նա է հաս
տիչ։ զի եթէ փայլակն թուի ժամանակն
անդառնալի. եւ եթէ զփայլակն ընդ ժա
մանակի պարաբերիմք եւ յափշտակիմք առ
յաւիտենականութիւն, որպէս ասէ Կղեմենտիոս
ծնն. ա. 14։ եւ Մխիթարիոս ասէ, դու նոյն
ես եւ ժամանակն ոչ նուազէ, այլ ընթանայ՝
մանաւանդ թռչի եւ հոլովի։ ուրեմն որքան
որ դժուարին է հաստել զանկայուն ժա
մանակն, այնքան մեծ է կարողութիւն Այ
'ի հաստելն։ Իսկ 'ի ժողովոյն [illegible]
կոչէ զամ ստեղծականսն, որք 'ի նախա
գաղափարին իւրեանց 'ի միտսն Այ էին
յաւիտենականապէս. եւ ըստ նոյն տպաւո
րութ 'ի ժամանակի եղեն կերպաւորեալք
յատուկ բնութիւնք. ըստ որում Այ զանազա
նապէս իմանայր զամենն, թէպէտ օրինակ
նոյն մի էր. այսինքն Այն էութիւն իւր.
որ զամ արարեալսն ըստ չափու իւրեանց
հետեւեցուցանէր նմանեաւ։

❋ (Գ) [illegible])

Այս է ըստ մտաց Նիկիական դաւանութեան
որ ասէ. Հաւատամք 'ի մի Այ 'ի Հայրն
ամենակալ. յարարողն երկնի եւ երկրի։ ուր
երկնիւ իմանին եւ երկնայինքն, որք ասին ա
ներեւոյթք։ եւ երկրաւ՝ տարրականքն եւ ե
րեւելիքն։ բայց իմա զի միայն 'ի ներքին
գործսն՝ Հայրն Այ ասի սկիզբն եւ պատ
ճառ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սբյ։ Իսկ առ
արտաքին գործսն, ընդ Հօր՝ եւ Որդին եւ
Հոգին Սբ՝ ասին մի միայն սկիզբն եւ պատ
ճառ լինելութեան աշխարհի։ Բայց որովհե
տեւ 'ի Հօրէ ունին Որդին եւ Հոգին զաստ
ւածութիւն իւրեանց. նմանապէս եւ զկա
րողութիւն ստեղծանելոյն։ վա այսորիկ ըն
կլնաւորապէս որովհետեւ 'ի Հօրէ ասի
եւ ունին զդոյլ. նմանապէս եւ զամենայն
ինչ 'ի կողմանէ ներգործելոյն եւ ստեղծա
նելոյն։

❋ (Ա՛ն [illegible])

Զի Այ՝ բնութեամբ անուն ոչ գոյ, եւ ոչ ասի
այլ անձնականք եւ առնչականք միայն.
եւ կամ ծանօթականք. Իսկ թէ բարի եւ լոյս

եւ կենդանիք եւ այլ ինչ որք ասին կերպարանաւ
րութիւնք են՝ եւ ասին. թէպէտ զանազա
նին առ մեզ եւ առ Այ։ զի առ մեզ պատա
հաբար ասին, եւ վա 'ի նմանէ հաղորդութեան
ընդունելոյն, ըստ որում 'ի բարւոյն եմք. եւ
վա նոր բարի ասիմք եւ այլն։ Իսկ առ Այ
գոյականք են. եւ յատկութիւնք Այ բնու
թեան։ Նաեւ զի անունն առ մեզ յայտնէ
զբնութիւն ենթակայն, եւ չափէ կարծառօա
սահմանաւ իմիք։ Իսկ անուանքն որք ա
ռին զԱյ, ոչ սահմանեն եւ ոչ չափեն զամ
այն էութիւն, թէ զի՞նչ իցէ, այլ զառ այ
տաքս ներգործութեան ցուցանեն։ զի ըստ
բարերարման կամացն Այ եդան ամենայն
անուանք ծածկեալք ըստ Տեառն Դիոնեսիոսի։
Իսկ թէ ԱՅ ասաց առ Մովսէս յաղօթելն,
ծանուցից զանուն քո մարդկան։ յիրաւի
գեղեցկական անունն յայտնեաց. բայց զէւթն
թագոյց։ այսպէս 'ի յետս բազում եակք
կան անուանեալք 'ի մեզ, զորոց զէութիւն
անգիտանամք։

❋ (Ա՛ն [illegible])

Որակ է զանազանութիւն զանազանից. իսկ
Այ միապարզ է, եւ ոչ գոյ այլ Այ քան ըզ
միանգն այն՝ թէ 'ի մեզ նոյն զանազանութե տա
րով իմանայցեմք։ եւ թէպէտ քաղցր եւ բա
րի եւ լոյս ասի, որք են որականք եւ ո
րակք. բայց ոչ ասին վամանէ իբրեւ զպա
տահականս՝ այլ էութենապէս, որպէս 'ի վե
րոյ ասացաւ։ Պարզեալ յԱյ ոչ գոյ տա
րաչափութ քանակութե՝ այլ զօրութիւն. եւ 'ի
կողմանէ զօրութե ոչ այնքան զօրաւոր ասի,
որքան արարեալն է. այլ որքան որ կարէ
առնել. ուստի չափն Այ՝ է անչափու
թիւն. որակութիւն Այ՝ է անորակութիւն. եւ
այլն։ կամ թէ իմանալի է զԱյ բարի, այլ
առանց որակութե. մեծ առանց քանակութե.
անհունն՝ առանց թուոյ. վայելուչ առանց
ձեւոյ. յաւիտենական՝ առանց ժամանա
կի. անչափ՝ առանց տեղւոյ. յամ ուրեք
հեղեալ՝ առանց տարածման. կատարեալ՝
առանց բազմապատկութե. բարձր՝ առանց
զետեղման. ամենայնիւ՝ առանց ունակութե.
այսինքն առանց ստանալոյ։

❋ (Ա՛ն [illegible])

Այլ թէ ոչ 'ի թերութենէ լցեալ, եւ ոչ
'ի լիութենէ նուազեալ. զի պարզ բնու
թեանն Այսոյ՝ ոչ կարէ յաւելանիլ, եւ
ոչ կարէ նուազիլ. զի նոյն է որ ինչ է.

Լուսոյն ասէ Գրիգորիոս Աստուածայնն ամենայնց ժԳ գլուխ ասէ թէ, կատարեալ ասի, որ անձառելի՝ և միշտ կատարեալ։ Իսկ կատարեալ բառս՝ ոչ է իմանալի կրաւորապէս. եթէ թէ կատարեցեալ, այլ ներգործապէս. ըստ որում Աստուած ունի զամենայն կատարելութիւն՝ ի պարզագոյն միայնոյ էութենէ իւրմէ. և ըստ որում ոչ ունի զիք ինչ արտաքոյ իւրեան կատարելի։

✻ (Զաստուած ոչ ոք ետես երբէք. [illegible]) Յաղագս այնորիկ անտեսանելի է Աստուած, զի ոչ ի տեղւոջ իմիք զուգի, և ոչ արտաքոյ իւրոց ձգի. այլ իւրեամբ զամենայն լնու. և թէ ասի ի տեղւոջ ինչ լինիլ՝ այս է յայտնութիւն և ներգործութիւն. որպէս ասէ մեծն Դիոնիսիոս թէ, անդ ասի Աստուած՝ ուր յայտնին գործք նորա։ և (Ս)գոս՝ առ Աստուած ասէ. Աստուած որ զգործս քո յարտաքս պարունակես. և ի մէջ նոցա լցուցանես. ի վեր թագաւորես. և յատորև տանիս. և թէպէտ վերնագոյն ես կարողութեամբ. սակայն առոր կազդուրմամբ և կալմամբ, որ տարբն մեծութեամբ. ներքին տափութեամբ. առանց տեղւոյ՝ [illegible] և սահմանագոյն. լոյն՝ առանց լոյսութեան. նուրբ՝ առանց նսրութեան։

✻ (Միածին Որդին որ է ի ծոց Հօր. [illegible])

Յաղագս, հաստատեմ զԱստուած Հայր ունող և ստեղծող ամենայնի, բայց 'ի բանէն իւրմէ միածնէ, որ ոչ է ստացեալ և ոչ արարեալ. այլ է՝ զօրութիւն Հօր, որով զամենայն ինչ ունի. ըստ այսմ, կրէ զամենայն բանիւ զօրութեան իւրոյ։ այսպէս և Հոգին նորա, թէպէտ ոչ յիշէ։ զի և Հոգին Հօր, է անստեղծ. և ընդ Հօր և Որդւոյ մի և նոյն Աստուած։ որպէս և զկնի ասէ թէ, [illegible], որով շնորհ [illegible] ի ծոցն Հօր [illegible]։

✻ ([illegible]) Միածին Որդին ի ծոց Հօր [illegible])

Կատարեալ առ Որդին Յիսուս որ խոնարհեցաւ 'ի վերնագոյն բարձր բնութենէ 'ի խոնարհ բնութիւն մեր, որ էր և նախ քան զմարմնանալն անբաժանելի 'ի ներքնոցս. թէպէտ առանց մարմնոյ. այլ եղև առ մեզ այլ իմն կերպիւ. այս մարմնով, զոր ոչն էր յառաջ այնպէս, այլ անմարմնապէս էութեամբ և զօրութեամբ զամ լնոյր։ որպէս և 'ի մարմնանալն անկարօտ պահելով զաթոռն հայրական. և ոչ կարօտ տեսութենէն Հօր. և եղև մարդ անմարմինն ոչ փոխեալ զէութիւն և ոչ զոր էառն, այլ անձառապէս միաւորեալ. որպէս հոգւոյ ընդ մարմնոյ. կամ լուսոյ ընդ օդոյ. և կամ որպէս

կրակ ընդ երկաթոյ։ և ոչ տեղական փոփոխմամբ, ըստ օրինակի մաքնիսեայ քարի, որ 'ի խորս ծովու գոլով անշարժ՝ քարշէ առ ինքն զբևեռս նաւուց։ այսպէս և բանն Աստուած գոլով յամ ուրեք ներկայ էութեամբ և զօրութեամբ, այլ ոչ ներգործական միաւորութեամբ. և յոր ժամ կամեցաւ զօրէն մաքնիսեայ քարի, զբնութիւն մեր քարշեալ միաւորեաց առ ինքն ոչ փոփոխմամբ իւրեան և առեցելոյն, և ոչ ևս տեղական փոփոխմամբ։

✻ (Նա եկեալ պատմեաց [illegible]. և այլն։)

Զմտաւորն բանին Յիսուս յարգանդ կուսին իմա ըստ օրինակի արեգական, որ մտանէ ընդ ապակին և ոչ բեկանէ զնա։ և մի իմանար տեղական կալմամբ, զի անպարագրելի է Աստուած. և ոչ յարտաքուստ 'ի ներքս մտեալ. զի յամ ուրեք էր և ըստ թափանցութեան, նաև յարգանդի կուսին. սակայն ոչ անձնաւորական միաւորութեամբ։ այլ յորժամ զբնութիւն մեր կամեցաւ միաւորել ընդ անձին իւրոյ Աստուածայնոյ. նոր իմն եղանակաւ առաւ մտանել 'ի յարգանդ կուսին. որ բնութեամբ միաւորութեան։ Իսկ թէ յոմանց ասի ընդ լսելիս կուսին մտանել բանն Աստուած։ Յայտ է, թէ յոր ժամ լուաւ զողջոյնն Գաբրիելի և հաւանութեամբ իւրով ասելով. ահաւասիկ կամ աղախին տեառն եղիցի ինձ ըստ բանի քում։ 'ի կէտ լռութեան և 'ի ժամու հաւանութեան, բանն Աստուած էջ յարգանդ նորա, ներգործութեամբ Հոգւոյն սրբոյ մարմնացաւ։ այլ զի [illegible] (ասէ) և [illegible]։ այսինքն որպէս կայծն մտեալ 'ի յաշխարհն, և կամ որպէս հուրն 'ի յոսկին առ 'ի հրացուցանել. այսպէս բանն Աստուած 'ի կէտ մարմնանալոյն առանց ժամանակի, անմարմինն մարմնացեալ գտաւ յարգանդի կուսին. որ 'ի մէջ առնողին և առեցելոյն՝ ոչ էանց ժամանակ։ և [illegible] յարգանդէ կուսին թանձր և շօշափելի մարմնով (զոր [illegible]) ոչ խախտելով զկնիք կուսութեան մօր իւրոյ։ զի որպէս արեգակն մտանէ և ելանէ յապակին և զնա ոչ բեկանէ. այսպէս մուտն եւ ել միածնին՝ զկուսութի մօրն ոչ խախտեաց։ և Յակոբոս առեալ յ()գոստինոսէ. Դ. գրքոյ. Ժ. գլուխ ասէ, զհայելին ոչ բեկանէ շառաւիղ արեգականն, և զամբողջութի կուսին՝ մուտ և ել Աստուածութեան ոչ խախտեաց։ և զի [illegible] ասէ, զի մի ըստ Նեստորի իբր 'ի խողովակէ անցեալ իմանայցէ ոք. կամ յերկնից բերեալ որպէս զկնի առաւել հաստատէ ասելով թէ։

ամեն

✻ Ընթերք մարգարէութեան և առաքելոյ ընթացութեան ։)

Որով բանիւ երկուց հերձուածոց ընդդիմանայ ․ զի ոմանք զմարմին տն յերկնից բերել ասեն, որպէս Ապողինարիանոս ։ ոմանք թէ ոչ ունի ճշմարիտ մարմին, այլ առ աչօք որպէս մանիքոս և եւտիքէս ։ և ոմանք թէ ունի մարմին՝ այլ ոչ հոգի բանական և միտք , որպէս ապողինար ։ որոց ընդդէմ ամից ասէ ննջեցե մարգարէութեան , զոր և 'ի Եսայեայ կանխաւ ասացեալ ․ եբառ զամ որ ինչ է 'ի մարդ , ճշմարտապէս և ոչ կարծեօք ։ երկրորդ մասամբն ընդդիմանայ արիոսի , որ ըստ Որդւոյն և արարած ասէր զՈրդին Այ ․ որոց ընդդէմ ասէ առաքելոյ ընթացութեան ։ այլ զի ոմանք յայլ և այլ էութեան սխալեցան (յորոց եղև միաբանութիւն Ն) այլևայլ ասեն անձինս , որպէս պիղծն նեստորիոս ․ վն որոյ ասէ , թէ Որդի Հօրն միայն ․ և Սրբոյն անդրանիկ ընծայեցը Տէրն Կուսին ։ Նաև առաւել ընդդիմանայ մանիքեցւոյ որ Է յաւիտենից ծնող ասէր զԱծ ։ Նաև մի Որդի ասէ Հօրն միայնոյ , զի մի որք և զհոգին սուրբ Որդի իմանայցէ Հօր , վն երկրորդ 'ի Հօրէ , և ըստ այնմ եղբայր Քի ։ ուստի և Ընդ աւետարանիչն միածին ասէ զՈրդին Այ Հօր ։ և Պօղոս անդրանիկ 'ի մէջ եղբարց բազմաց ։ զի Քի ունի զեղբայրութիւն շնորհական եղբարս ․ զհարս զմարս և զքորս ․ ըստ այնմ , որ առնէ զկամս Հօր իմոյ , նա է իմ եղբայր և քոյր և մայր ։ այլ ըստ Ընծութեան ոչ ունի զայլ եղբայր ․ զի է միածին Հօր՝ բնութբ գոլով Այ , և ըստ մարդկութեան ոչ ունի զայլ յառաջածին եղբարս՝ զի է անդրանիկ Ծածնին բնութբ մարդկութե ․ և վն միոյ անձնաւորութեան՝ համանգամայն Որդի Այ է, և Որդի Կուսին ։

✻ (Գ) Ընթերցն [illegible])

Ուր իմանար աստ իբր բընակութբ ․ զի յեղականութիւն թէպէտ ներդոյական է , սակայն ոչ կամի ասել զարարիչն յեղականութիւն բնակելոյ իբր 'ի տաճարի ըստ նեստորի ․ այլ որպէս հոգին ասի 'ի մարմնի , և բնութբ միաւորեալ է 'ի մարմնի , և ոչ բնակութբ միայն ․ այսպէս և յեղականութեան ասելն՝ ոչ նշանակէ իբր բնակելոյ , այլ ճշմարտապէս միաւորեալ , յորում և աօթին ․ զի կարեմք ասել զԲգաղցրութի 'ի խաչափայտին , և զհուր յերկաթում միաւորեալ ․ այլ անդրանիկն ասէ նկատմամբ յաւիտենական ծննդեանն , իբր թէ այն որ առաջինն էր ամից ծնիցելոց , նա 'ի յետին ժամանակս մարդ եղև ։ Նաև եթէ և ըստ մարդկութեան ասի՝ չէ անդէպ ․ զի ասէ Դամասկացին ․ մանուկ յառաջ քան զաւաղիկեանս, և մարդ անսկիզբն ։ և Նիւսացին 'ի մէջ էմ մանուկ բառին ասէ , Բան տխմար , մանուկ իմաստուն , Ըծ դիեցիկ ։ կամ թէ առաջինն և վերջինն կուսածնից ։ զի 'ի կոյս Հօրէ և 'ի կոյս մօրէ՝ կուսաբար ծնաւ ։

✻ Ըհա ոչ չէնէ եղելոց եկեղեցւոյ [illegible])

Եկեղեցւոյ կոչէ զհոգաբարձեան՝ որ 'ի մէջ հաւատացելոց և 'ի հոգւոյ ծնելոց , ոչ երբէք նմանն գտաւ ։ Որ թէ և զթագաւորսն ասիցես , վեհագոյն է փառք միածնին , քան զնոցայն , որքան արարչի և եղականի ։ զի և նոցա փառք թագաւորութեն է նշյլ փառաց նր ։ այլ նոր և չնաշխ կոչէ զի զանուանկ միաւորութեան բանին ընդ մարդկութեան՝ զոր Ըծաբանն 'ի Ճառն ծննդեանն Քի , նոր և օտարոտի խորհուրդ կոչէ ։ զի թէպէտ հոգին ընդ մարմնոյն շաղկապի , և տարերքն ընդ միմեանս բաղադրին , այլ ոչ զք 'ի շաղկապեցելոց և 'ի խառնեցելոց համեմատի այսօրինակ ծայրագոյն միաւորութեան , զի նոր է և չքնաղ ։ խառնութիւն կայ՝ բայց շփոթութիւն ոչ երբէք ։ միաւորութիւն կայ՝ իսկ այլայլութիւն ոչ ընկալաւ ։ վն որոյ այսպիսի միաւորութիւնս (ասէ) ոչ ցուցաւ 'ի դարս , և ոչ 'ի ժամանակս ։ որ թէ և 'ի յետին ժամանակս եղև մարդեղութիւն , բայց զի առ յաւիտենականն եղև միաւորութիւն ։ վն որոյ անդրանիկ քան զամ թագաւորս ասի ․ զի և երկրաւոր թագաւորք փոխանորդաբար նորին 'ի վարեն զտէրութիւն իւրեանց , ուստի և Սողոմոն զերկրաւոր թագաւորսն՝ սպասաւորս նորին թագաւորութեան կոչէ ։ զի 'ի Տեառնէ տուաւ ձեզ (ասէ) թագաւորութիւն և իշխանութիւն 'ի բարձրելոյն ։ և թէ սպասաւորք էք նր թագաւորութեն ։ Իմաստ ․ Զ ․ Գ ։ Նաև զի թագաւորութեանն Քի վախճան ոչ գոյ ․ որ եղև ընդ այնմ նախատեսպ առ ապայն ընդ Քրիստոսի 'ի յերկինս թագաւորողացն Սրբոց ։

Դարձեալ թագաւորութիւն Քրիստոսի յեկեղեցւոջ ոչ գոյ վախճան , մինչև 'ի կատարած աշխարհի ․ քանզի զինաւորեալ եկեղեցին յայնժամ վախճան առեալ փոխեսցի 'ի յաղթող եկեղեցին և ընդ Քրիստոսի 'ի մշտնջենաւոր թագաւորեսցէ 'ի յերկինս ։

※ Քաղկեդոնական խոստովանութիւն ներքածեալ ըզերս է ծոցեալ ըստ օրինակի հոգւոյ ընդ մարմնոյ նկարէ)

Քաղկեդոնական կոչէ զխառնումն միաւորութեան բանին ընդ մարմնոյ, ոչ որպէս գինւոյ ընդ ջրոյ։ և ոչ տարերգլխաց նման որք 'ի խառնելն կորուսանեն զբնական յինքնութիւն իւրեանց, այլ ըստ օրինակի հոգւոյ և մարմնոյ. ոսկւոյ և հրոյ. կամ լուսոյ ընդ օդոյ։ Բայց գիտելի է, զի հոգի և մարմին միաւորեալք՝ թէպէտ անկորուստ մնան և ոչ շփոթին, և ըստ այսմ կարեն օրինակ լինել միաւորութեան Բանի, բայց ըստ որում հոգին յամ մասունս մարմնոյն ոչ նոյնաբար ազդէ, այլ ըստ համեմատութեան և ընդունակութեան զգայարանացն՝ զանազանապէս տայ զազդեցութիւն. աչացն տեսողութի՝ և ականջացն լսողութի, և այլոց զայլս. և ըստ այսմ ոչ է յարմար օրինակ։ զի բանն Աստուած ըստ օրինակի հրոյ, բոլորն առ բոլորն, և բոլորն առ իւրաքանչիւր մասունս բոլորին միաւորի. և ոչ մասն առ մասն որպէս ասէ Դամասկացին Գ. հատորի. խթ. գլուխն։ Այլ զի որ ներդաշնեալ ըզերս ասէ, ոչ է իմանալի թէ անմարմին բնութիւն բանին ըստ մարմնոյ մերոյ ձեւոյն է կերպացեալ. որպէս հալեալ ոսկին 'ի թափել տեղին որ զկաղապարի ձեւն առնու. այլ ըստ որում զմերս էառ բնութի, զծառայի կերպարանս առնլով և կերպարանօք բնութես մերոյ երեւելով անտեսանելին. որպէս թէ որք զհուրն ասիցէ ձեւացեալ ըստ ձեւոյ ոսկւոյն վասն միաւորութեն, որ յամ մասունս նորին շարունակաբար միաւորի, և զոչ ինչ 'ի նմին յաւելու. եթէ ոչ՝ զհրակաութի միայն. որպէս ասի նմանութեց. ա. գրքոյ. ե. գլուխ։ այսպէս և բանն Աստուած միաւորեալ 'ի մարմնի՝ զոչ ինչ յաւելու 'ի նմին. և ոչ որպէս հոգի տեսակացուցանէ զմարմինն, այլ միաւորի միայն և իւրացուցանէ զնորայսն և տայ յիւրոցն. որպէս ասէ Ալպերտ Դ. գրքոյ. Է. գլուխ թէ, այնքան միաւորութի է անդ, զի զոր ինչ ասի զորդւոյն Աստուծոյ, ասի և զորդւոյ մարդոյ՝ և անդրադարձեալ. բայց 'ի յոմանց վերաբերութեց. զի ստեղծողական յստեղծողն միաւորիլով, ոչ ասի անստեղծ ըստ բնութե իւրում. այլ նկատմամբ անստեղծ Աստուածայնոյ անձին և բնութեն։ և ոչ Աստուածութիւն ասի ստեղծեալ, վասն միաւորիլոյն յստեղծեալ բնութեն։ այլ համանգամայն անստեղծ ասի Քրիստոս ըստ ինքեան թէ և ունիցի յինքեան զստեղծեալ բնութի մարդկային։ զի որպէս ոսկին հրացեալ ասի, և օդն լուսաւորեալ, և մարմինն հոգեւորեալ. այսպէս և մարդկութիւն 'ի Քրիստոս, ըստ օրինակի ոսկւոյ հրացեալ ասի. որպէս և հուրն ոսկիացեալ. ոչ փոփոխմամբ էութեցն, այլ փոխատրութե։ Նաեւ գիտելի է, զի խառնումն բառս զոր մեք 'ի վերայ Քրիստոսի 'ի տեղի միաւորութեն իմանամք, լատինք իմանան զոմանց իրաց առ իրեարս խառնակիլն և շփոթիլն. որպէս զգինւոյ և զջրոյ, որպէս ասի յամտառի այլաբանութեն 'ի վերայ խառնումն բառին։ Բայց Սկօթոսի համառօտիչն Պաւղոսեան, Գ. մասին ա. խնդրոյն ասէ թէ, այլք ումանք (զխորհուրդ մարդեղութեն) կոչեն զարմանալի խառնումն, զի զարմանալի կերպիւ՝ բանն Աստուած խառնեցաւ ընդ մարմնոյ։ և յերեք գլխոյ, դ. խնդրին, լուծանելով զնշանակութի խառնման բառին ասէ թէ, զայս ասացին հարքն, զի ցուցանէին զխստագունեղ միաւորութիւն 'ի մէջ երկոցունց։ և 'ի ժողովոյն Լաթերանու 'ի հինգ կանոնաց վկայութ բերեալ ասէ զքան ժողովոյն թէ, եթէ որք ըստ սրբոց հարց՝ ոչ խոստովանիցի զմի բնութի Բանին մարմնացելոյ, նզովեալ եղիցի։ Ուրեմն և մեք ըստ Լաթերանու ժողովոյն, և ըստ սրբոց հարց. ասեմք զխառնումն և զմի բնութի, վերաբերելով զանշփոթն, և զանկորուստն, և զանայլայլելին։ Իսկ որ յստորեւ մեկնէ Սկօթոս, ծաղրական է. իբր թէ միով բնութե՝ իմանի մի գոյացութի, և թէ բնութիւն և ենթակայութիւն նոյնով կերպիւ առաւելագոյն 'ի հնագոյն հարանց։ զի թէ բնութի և ենթակայութի մի և նոյն իմանին ըստ սրբոց հարց. ուրեմն մի բնութի ասելով հարքն 'ի սրբո Երրորդութեն, ասէին մի ենթակայութի և մի անձն. որ է սաբելի։ Նաեւ որքան յիմար եղեն սուրբ հարքն. որք ոչ կարացին զանազանել 'ի մէջ անձին և բնութեն։ զոր և սուրբն Կիւրեղ 'ի բազում տեղիս ասէ թէ, ո՞չ միայն 'ի վերայ պարզիցն ասի մին. այլև որ ի շարադրելոցն։ և թէ՝ եթէ մի ասացեալ բնութի 'ի Քրիստոս, ոչ վերաբերէ զմարմնացեալն, թերեւս գոյր կարծիք ասել ոմանց թէ շփոթես. իսկ թէ անշփոթ ասեմք՝ դադարեսցին որք 'ի ցուցն եղեգնեայ յեցեալ եցեն։ Ուրեմն հաստատեաւ գիտելին սրբոց հարքն զանազանել 'ի մէջ անձին և բնութեն։ Նաեւ թէ Յունաց հարքն ոչ կարացին զանազանել 'ի մէջ անձին և բնութեն. մի թէ և Լատինացւոց հարքն Լաթերանու ժողովոյն ո՞չ կարացին։

Մ երձապէս 'ի տեսանել մարմնաւորութեն 'Ք՛ին , ոչ է պարտ մի բնութի ասել առանց մարմնացեալ ասելոյ . ըստ վճռոյ նորին Կիւրղի : զորոյ և զբանսն' որ առ երկրորդ թղթին Սուկոնդոսի առեալ է 'ի վերայութի Ժողովոյն դամասկացւոյն թէ ոչ մի բնութի ասելի է . Է . գրքոջ . ԾԴ . գլուխն տես անդ : համաձայն է և օրինակն լուսոյ ընդ օդոյ' և ոսկւոյ ընդ հրոյ . զի և լոյսն ընդ օդոյ , շարունակաբար միաւորի' եւ ոչ մասամբ . ոսկի և հուրն ընդ ոսկւոյ : և զայս ցուցանէ խորհուրդն հաղորդութեն , որոյ իւրաքանչիւր մասն ողջամբ և փոքրագոյն իցէ' պարունակէ զբոլոր 'Ք՛ս . զոր ոչ պարունակէր' եթէ Ա՛ծութին բոլորն 'ի բոլորն ոչ իցէր միաւորեալ' և բոլորն յիւրաքանչիւր մասին նորին բոլորին : և զի տնօրէնական խառնումն ասէ' զի մի որ 'ի խառնումն բառին չփոթումն իմասցի , այլ զխառնեցելոցն (այսինքն զմիաւորելոցն) անապականն և անշփոթ համառօտեսցէ . վն այնորիկ զկնի ասէ . ոչ փոփոխեալ եւ ոչ անջատեալ : Նաև Լաթինք և Յոյնք , որք ուղղափառք , կամ աշակերտեցեալ և կափուցանելով , 'ի խառնումն բառին խորշին . լռեցին նորին Ա՛թանասի 'ի դաւանութեն . Նոյն ինքն անսերմնաբար 'ի Կուսէն և զանխառնելիսն խառնէ յորովայնն անճառաբար : և առանց իմանալոյ Ք՛ս զնա գործէ միաւորութ : տես Սոկրատայ յոյն պատմագրին Է.Թ գլուխն : Իսկ և Ա՛ծաբանն 'ի Ք՛ս ծննդեան ճառին ասէ, ով նոր խառնմանս և սքանչելի խառնուածոյս : և նոքին Գրիգոր Նիւսացին 'ի բնութե գրքոջ Գ գլուխ' մերձ 'ի վերջն ասէ թէ, նոր իմն է եղանակս այս խառնմանս և միաւորութեանս, և խառնի և մնայ յամի ամենայնին անխառն և անշփոթ և անապական և անփոփոխադրելի : Եթէ, հեթանոսաց է ծաղր առնել զայս եղանակս միաւորութ ն, ասէ զկնի սակաւուց թէ , քանզի այս հեթանոսացն է որք բազմածախծաղելի առնեն ասելով թէ , անկար է և անվայելուչ և անհաւանելի և անիմաստ , լինել ընդ մարդկանացութե Ա՛ծայնոյն ' ըստ խառնման և միաւորութե . և այլն : Իսկ Է գրքոջ Ա՛ծաբանութե Յոհաննու դամասկացւոյն , գրէ թէ , մինչ ցհարիւր տեղիս գտանի խառնումն բառս , 'ի տեղի միաւորութե առեալ և հաստատնեայց նոյն Կիւրղի , ոչ այրէկէիք դիտաւորութե զայս բառս առնու 'ի նեք' եթէ ոչ միաւորութե դիտմամբ,

և 'ի տեղի միաւորութե :

※(Է) Նոյն ինքն եղեալ հաստատութիւն ի խոյզն մտհոռ , եթէ շփոթեան անորոշ ի տղտնց վերէցաւ . և այլն :)

Որպէս զի ա՛ծ գործք և կիրք , թէ բարձրագոյնքն և թէ նուաստագոյնքն' ասին մարմնացելոյ Բանին 'ի թանձրացելութեն : զի ոչ նմին ասի յղանալն ծնանիլն 'ի Կուսէն , նմանապէս նմին ասին և չարչարանքն և մահն , և ոչ ըստ այնմ թէ' ոմն պայծառանայր, և ոմն ախտակրիւր . զի անդ ոչ գոյին, և ոչ գոն' ոմն և ոմն . այլ մի միայն ոմն այսինքն անձն Ք՛ային մարմնացեալ : մի ասիցեն Լաթինք թէ, ոմն ոչ նշանակէ զանձն' այլ զբնութին . և Լեւոնի միոն է վն բնութե և ոչ անձին : Սակս ասեմ թէ , բնութե ոչ ասի ոմն , այլ իմն : Երկրորդ ասեմ թէ, Սկզբոս . Է . մասին . Գ . գլուխ . Ե . խնդրոջ վերջին առարկութեն , զայն և այն , զոմն և ոմն ասէ գոլ նշանակիչ եռթադրութեն' և միւսն չէզոքական . նշանակիչ բնութեն : Իսկ Լեւոն ոչ ասաց միոն և միւսն . այլ ոմն և ոմն . թէպէտ նորագոյքն առ 'ի անպարտ համարելոյ զնա , փոխանակ ոմն և ոմն թարգմանելոյ , միոն և միւսն են թարգմանեալ : և մինչև ցայժմ Հռոմէին կարկատուն մեկնութիս' և ոչ գտանեն : Երրորդ Ք՛ալսերտ Ա գրքոջ . ԻԳ . գլուխ, զոմն իմանայ 'ի տեղի անձին , ոչ է պարտ (ասէ) երգել 'ի տաղն , մի ոմն է Հայր ընդ Որդւոյ , զի Հայր և Որդի ոչ են մի անձամբ' այլ գոյացութե : ուստի ասելի է մի իմն է Հայր ընդ Որդւոյ և ոչ մի ոմն : ուրեմն յայտնապէս' ոմն նշանակէ զանձն : աստուստ յայտ է թէ , որպէս նոյն ինքն էր որ մարմնացաւ' և ոչ այլ յայլում իմր 'ի տաճարի բնակեցաւ ըստ Նեստորի : Նմանապէս և ինքն էր որ եկն 'ի չարչարանս կրելով յիւրում առեցելումն , և ոչ 'ի բնութե Ա՛ծութե իւրոյ, և ոչ ոմն պայծառացեալ և ոմն ախտակրեալ : զի ոմն միայն էր անդ' պայծառացեալն և ախտակրեալն : և այն 'ի գործիական հոլովոջ' ըստ այնմ , Ք՛ս չարչարեցաւ մարմնով . և ըստ նորին Ներսիսի Շնորհալւոյ :

Զի անմահ բնութե իւրով ոչ մահացաւ . այլ իմովս մարմնով մեռաւ մահկանացուաւ . ուրեմն ոչ է պարտ ասել ոմն' և կամ միոն գործէր զայս ինչ . և միւսն' կամ ոմն զայս ինչ . այլ նոյն միոն կրէր և գործէր զայս և զայն , ըստ նորին Դիոնեսիոսի թէ , ոչ ըստ Ա՛ծ զԱ՛ծայինսն գործէր և ըստ մար_

զմարդկայինսն . այլ նոր իմն Ա͞ծմարդկական ներգործութի ըստ մեզ կենցաղավարելով կատարէր : և ըստ շնորհալւոյն,

Ո՛չ ամէ ուժեղ և զօրաւոր .
և ամէ անզօր վտանգաւոր .
այլ մի և նոյն դող միաւոր .
կրէր զկիրսն կամաւոր :

և Թովմաս պղոտինացին ժզ գլուխ մարդեղութ, դ խնդրոյն յեզրակացութ' 'ի դամասկացւոյն առեալ ասէ թէ, Ք͞ս էառ զայն որ յատկութիւք մարմնոյն են . ուստի և Ք͞ս անուանեալ ասի չարչարելի, և Ք͞ս փառաց խաչեալ : և 'ի նոյն գլխոյ, է խնդրին թէ նոյն մարդն է Ք͞ս . յեզրակացութեն առեալ 'ի հռոմ . զ . ճ : յորոց և Ք͞ս ըստ մարմնոյ, որ է 'ի վր՟ ամենայն Ա͞ծ օրհնեալ 'ի յաւիտեանս ասէ, այլ արդ' Ք͞ս ըստ մարմնոյն է մարդ . ապա ուրեմն այս է ճշմարիտ . մարդն է Ք͞ս . ըստ այսմ և մեք ասեմք զնոյն մարդն Ք͞ս և խաչեալ : դարձեալ նոյն Թովմաս . խզ . գլուխ 'ի . ժէ . խնդիրն ասէ թէ, հրէայքն ոչ խաչեցին զսոսկ մարդ, այլ յանդգնեցան 'ի յԱ͞ծ : քանզի թէ իշխանք խօսեսցին զբանն . և զնոյն արասցեն գրել 'ի քարտիզի . և առաքել 'ի քաղաքս, և ամենայն ոք պատառեսցէ զքարտէզն զայն, մահու լինի 'ի վճիռ մահու . ոչ իբր պատառող քարտիզին ' այլ կայսերական բանին : ապա ուրեմն ո՛չ անհնարաւոր հրէայն իբր խաչող սոսկ մարդոյ . վս՟ զի զոր տեսանէին ' էր իբր քարտէզ . իսկ որ թաքուցեալն էր 'ի նմայն ' էր կայսերական բան ծնեալ 'ի բնութեն , և ոչ արտաքսեալ բանիւ : և վարդապետն վճռոց Պետրոս լոմպարտացին . գ . գիրքն մարդեղութեն , 'ի ժդ բաժանման , է խնդիրն ասէ . Պետրոս ունէր զհաւատն չարչարանաց , ո՛չ այնու զի հաւատայր որ մարդն չարչարիւր . զի զայս տեսանէր , այլ այնու ' զի հաւատայր թէ Ք͞ս էր որ չարչարիւր : վս՟ զի ո՛չ հաւատոյ զօրութի էր որ տեսանիւր մարդն չարչարիլ և մեռանիլ . զի և հրէայն ևս տեսանելով հաւատայր, այլ զի հաւատայիւր թէ որ չարչարիւրն Ք͞ս էր : և յ( )դատաստանս առեալ ասէ . գովութի հաւատոյ է , ո՛չ զի հաւատայ թէ մարդն այն մեռաւ . զի և հեթանոսն հաւատայ . այլ զի հաւատայ' թէ նա փառաւորեալ և ճշմարիտ Ք͞ս է : հաւատոյ ուրեմն հաւատան ' թէ Ա͞ծ մեռաւ և մարդն փառաւորեցաւ : ուրեմն Պետրոս ո՛չ հաւատայր թէ մարդն մեռաւ զոր աչօք տեսանէր . այլ հաւատայր թէ Ա͞ծ էր որ մեռանիւր : ոչ ևս հաւատն այսու առ գիտնաւորի , զի հաւատայցեմք թէ մարդն մեռաւ ' զի և հրէայն հաւատայ . այլ զի հաւատամք թէ Ա͞ծ մեռաւ :

*Զ[illegible]
[illegible])

Խորհուրդ այսմիկ ճշմարտապէս չարչարին . որպէս և ճշմարտապէս էառ զմարմին ' և ոչ առ աչօք և կարծեօք : Իսկ [illegible] ասեն՝ յաղագս առ հոգին . որով զգայ զերկիւղ և զտրտմութիւն . և առ մարմինն . որով զգայ զպէսպէս չարչարանս և զմահ բաժանեալ միւս հոգւոյն . ապա թէ ոչ ' Ա͞ծութեն վերաբերէր զզգացումն, որ է անտեղի : զի որպէս ասէ մեծն Կիւրեղ . Բանին Ա͞յ զզգայականաց ասել չարչարանաց ամենևին անտեղի է : և մեծն Գրիգոր նիւսացի 'ի բնութեն գրքոջ . գ գլուխ զննի խօսելոյ 'ի վր՟ հոգւոյ և մարմնոյ միաւորութ' դատնայ 'ի վր՟ միաւորութեն Բանին Ա͞յ և մարդկութեն և ասէ թէ, քանզի պատշաճիւր արդեօք այսպէս մաքուր բանս ' և մանաւանդ առ մարդկութիւն միաւորութեն Ա͞ծ բանին . ըստ որում միաւորեալ մնաց անշփոթ անծախ և անպարագրելի . ոչ ըստ անձին եղանակի (այսպէս հոգւոյ) քանզի նա 'ի բազմացելոցն գոլով ' թուի և ախտակից լինի վս՟ իւրութ մարմնոյն : է երբեմն , զի և ըմբռնէ և ըմբռնի : Իսկ Ա͞ծն Բանն ոչ ինչ ինքն 'ի կցորդութեն որ առ մարմինն և անձն այլայլի . և ո՛չ ընդունակ նց տկարութեն լինի . այլ հաղորդեցուցեալ զնո՛ւ իւրոյն Ա͞ծութեն ' լինի և նոքօք մի . մնացեալ մի որ ինչ էրն ' և նախ քան զմիաւորելն : և Դ. [illegible] . դ . գրքոջ է գլուխ ասէ թէ ' ըստ յատկութեն Բանին Ա͞յ' ասի այնմ մարդոյն և անդրադարձել : և ըստ մեծին Աթանասի առ Էպիկտետոս, Բանն Ա͞ծ իւրեան համարէր և վերաբերէր զչարչարանսն ' մնալով յինքեան անչարչարելի : զի որք զԱ͞ծութիւն ասեն չարչարելի և զզգացող ցաւոց ' ընդ եղականն դասեն զԱ͞ծութիւն . և լինին արիոսականք : և որք սոսկ մարմնոյն ասեն , լինին նեստորականք . ուրեմն չարչարանքն եղեն անօրէնութեն . այսինքն չարչարեալ Ա͞ծ չարչարելի մարմնով . և անչարչարելի մնացեալ ըստ Ա͞ծութեն . զոր ասէ և 'ի դաւանութեն թէ' չարչարեալ մարմնով . մեռեալ մարմնով . կենդանի (մնացեալ) Ա͞ծութեն :

Ե[illegible]

ոչ ըստ բոլորի մարդկութեան՝ այլ ըստ մարմնոյն · յորմէ անբաժանելի՛ էր Աստուածութիւն։ յորմէ յայտ է , թէ առաւել միաւորութիւնն Աստուածութեան ընդ մարմնոյն և հոգւոյն՝ քան մարմնոյն ընդ հոգւոյն ։ զի հոգին և մարմինն՝ կարացին բաժանիլ ՚ի միմեանց · և աստուածն անբաժանելի մնաց յերկաքանչիւրոցն։ ոպ թէ զաղեղան լարն կցեալ յերկոսին ծայրս աղեղան · զլարն ընդ մէջ կըտրեսցես, և աղեղն անբաժանելի ունիցի զերկոսին հատեալսն ՚ի միմեանց ։ աղեղաւ իմանի անձն աստուածին՝ որ ՚ի բաժանեալ հոգւոյն և մարմնոյն՝ մնաց անբաժանելի։

* Եօթներորդ Նախադասութիւնն է ընդդէմ [illegible] [illegible] , [illegible] [illegible] Նորա [illegible] և [illegible]։)

Եօթներորդ ասի Թաղումն Քրիստոսի ոչ ՚ի դժոխս՝ այլ ՚ի գերեզմանի ըստ մարմնոյն · զի մարմնոյն ասի Թաղումն · և աստուածն ընդ հոգւոյն՝ իջումն ՚ի դժոխս ։ այլ զի նոյնով անձամբն էր ՚ի գերեզմանի և ՚ի դժոխս , վասն որոյ նոյնին ասի Թաղելն և իջանելն , այսինքն անձինն աստուծոյ · որ ՚ի հոգւոյն և ՚ի մարմնոյն մնաց անբաժանելի ։ Իսկ երեքօրեայ ասի Թաղումն · զի մահն Քրիստոսի՝ ունէր զհաղորդութի ընդ երից աւուրց, այսինքն ուրբաթու և շաբաթու և կիւրակէի ։ զի ոպ ըստ մասին իմիք մարմնոյն տկարացեալն՝ վասն հաղորդ գոլոյ տկարութեան , տկար ասի։ այսպէս և նոյն երից աւուրց հաղորդեալ մահն Քրիստոսի՝ երեքօրեայ ասի · թէ և զոմանս ՚ի ժամուց միայն ունիցի , ՚ի նոյն աւուրցն։ Իսկ զոր ծործորեցին և այլք ասեն ՚ի հինգշաբաթի Թաղել ՚ի սիրտս Լուսաբերոց՝ խորհրդական է և ոչ գրական։ և ոմանք զխաւարումն արեգական՝ առնուն ՚ի տեղի գիշերոյ, և զլուսաւորն վերստին ՚ի տեղի աւուր։ բայց և այս ծարագրական է ։ որպէս թէ ոք ասէր ես թէ , երեք տիւ և երեք գիշեր է զի կատարեալ · զի որ առ մեզ տիւ էր՝ ՚ի հակոտնեայսն գիշեր , և հակադարձեալ· զոր Քրիստոս ոչ ասաց զհակոտնեից՝ այլ զաւուրցն և զգիշերոյ վերին կողման կիսագնտի ։ Ուրեմն ըստ սբ գրոց սովորութե մասամբքն իմանին բոլորքն ։ և զի երեք աւուրքն՝ հաղորդութբ իւրեանց՝ կարեն ասիլ տիւ և գիշեր · զոր օրինակ , ուրբաթի երեք ժամքն մինչև յերեկոյ՝ յաւանդումն Հոգւոյն Քրիստոսի , և գիշերն ուրբաթու՝ մինչև ՚ի ծագելն արուսեկին մի օր։ և ՚ի մանէ գիշերոյն ուրբաթու և տիւն շաբաթու երկրորդ օր ։ և կիրակէ մուտն և առաւօտն իւր՝ երրորդ օր ։ Դարձեալ նմանութին որ ՚ի մէջ Յովնանու և Քրիստոսի · ոչ այնքան կայանայ յոլքանութե աւուրց և գիշերոյ՝ որքան առ ըմբռնիլն Յովնանու ՚ի փոր կիտին , և Քրիստոսի ՚ի սիրտ երկրի ։ ուրեմն անկարևորագոյն ընդ տարակուսանք վս երից աւուրց · զի օրինակն ոչ ամենայն պարտի համաձայնիլ , որպէս է օրինակ , այլ բաւական է ըստ մեծի մասին նմանութին ՚ի մէջ երկոցունց ։ զոր օրինակ բաւական նմանութի է մարդեղութեն Քրիստոսի, Ադամայ և Եւայի , ՚ի մի մարմին գոլն · և ոչ է պարտ որոնել և ամենայն նմանասել , զի նոքա արու և էգ էին · և առ Քրիստոս ոչ է ասելի արուէին և իգին նմանութիւնն։ Նմանապէս բաւական է ասել զդրախտն օրինակ եկեղեցւոյ վս փափկութեան տեղւոյն · և ոչ է հարկ որպս ՚ի նմա · այսպէս և յեկեղեցւոջ ասել բուսական ծառս և տունկս գոլ ։ Իսկ որ [illegible] ասէ) զՅեսանէ մերժէ, Սոկրատ կոչէ զդժոխսն · ըստ Պետրոսի թէ , որով և հոգւոցն՝ որք էին ՚ի բանտին՝ երթեալ քարոզեաց։ ոպ երբեմն և Նոյ Նահապետն՝ քարոզեաց ժամանակակցաց իւրոց ։ բայց քարոզութի նր՝ սակաւք արդիւնաւորեցան փրկութեան ։ այսպէս և Քրիստոս քարոզեաց ՚ի դժոխս · և այք ընդունակք էին փրկութե , և թէ ՚ի ժամանակի նոցին եթէ եկեալ իցէր հաւատային՝ ազատեց զնոսին՝ ասէ սուրբն Կիւրեղ աղէքսանդրացին ։ զոր մեծն Անքսիմոս ՚ի վկայութին առնու I Պետ · Գ · 19։ Իսկ սբն Եփրեմ, ՚ի նոյն տեղւոջ , ամենուն ասէ լեալ ազատութի ։ և ըստ Կիւրղի իմանայ և Սևերիանոս անտիոքացին , առ Իմոն աղէքսանդրացին գրելով։ այսպէս Իգնատիոս աստուածազգեցն , և Գրիգոր աստուածաբանն , ընդունակ փրկութե ասեն միայն զընդունականն շնորհաց , և թէ ոչ ամենայն օգտեցան իջանելոյն Քրիստոսի ՚ի դժոխս · տես անդ ՚ի մեկնութեն Անքսիմոսի ։ Իսկ թէ ոք ասիցէ ՚ի Ադամ գոյուի էր մարդկութեան՝ ուրեմն յազատիլ գլխոյն՝ պարտ էր և ամ ազատիլ։

Ասեմ թէ , ապաշխարութեն Ադամայ բազումք հետևեցան · բայց առ աշխարութե նր սակաւք ։ Թողում ասել և զայն որ յերդս շարականին թէ , կենադործեաց հզօրեղապէս զերամս արդարոց։ և թէ որ զմահ գերի առեալ մահուամբ զմահ կոխեցեր · ար

Ձայնելով զերամս մարգարէին յանտառէներ քո հանգիստ ։ Բայց թէ ամենք զողորմութիւն Քրիստոսի առնել կամելով գերազանցել, զամենն ասեն ազատել ։ գիտասցեն զի ողորմութիւն և արդարութիւն Տեառն՝ հաւասար կերպիւ ստորոգութիւնք են Աստուածոյ բնութեան ։ Այսպէս մասն հաւատոյ է իջանելն Քրիստոսի 'ի դժոխս ․ իսկ թէ զոմանս միայն ազատեալ իցէ ․ և թէ զամենն՝ ոչ է վիճելի ․ մինչ գրեթէ վարդապետաց որոճալիք դատմանցն 'ի նոյն գրեանս ․ և 'ի կողմն երկոցունց կարծեաց ։ վասն որոյ 'ի կամս ապատան մնացէ ամենեքեան ընդունիլ զոր կողմն և կամեսցեն ։ զի ըստ Րուպելոյն, եթէ ոք կամիցի հակառակիլ ․ մեք չունիմք զայնպիսի սովորութիւն ․ խոտել զոմանս 'ի բանից նոյն գրոց , և զոմանս ընդունիլ ։ Եկամ մնացածքն կարծեաց հետևիլ վարդապետաց ․

Թողլով զկանոն հաւատոյ վերոյ գիրս ։

*(Է) Այս տարբերութեան զանազանութեանց ազգին նոցին ժողովրդեան , ծնողաց վերջինսցոյցելոց)

Զփառաւոր Յարութեան խօսի ։ զի արարեալ Տեառն զփրկութիւն մարդկանց իւրոց , և հաւատով և սիրով առ նա եկեալ միացելոց բանտարգելոցն 'ի դժոխս, Աստուածպէս (ասէ) վերակենդանացելոց յարութեամբ ։ քանզի յարութիւն վասն անմահութեան , Աստուածայնապէս վերակենդանութիւն , և երկնաքաղաքացութիւն ասի ․ ըստ այնմ, յորժամ 'ի մեռելոց յարիցեն , մեռանիլ ևս ոչ կարեն ․ զի յարութեան որդիք են և հաւասար հրեշտակաց ․ և որդիք Տեառն ․ Ղուկաս ․ Ի ․ 35 ։ Իսկ զայս օժիտս և պարգևս երանեցելոցն ունին 'ի Քրիստոսէ ․ որ է անդրանիկ մեռելոց ․ և առաջին պտուղ ննջեցելոց , որ յարուցեալ 'ի մեռելոց՝ ոչ ևս մեռանի ․ և մահ նմա ոչ ևս տիրէ ։ 1 Կորն ․ ԺԵ ․ 20 ։ պայծառիկ Աստուածայնապէս յարութեան զպատկերակցութիւն 'ի մեզ՝ ցուցանէ ասելով Աստուածային Պօղոս Կողոս ․ Գ ․ 3 ․ քանզի մեռայք , և կեանքն ձեր ծածկեալ են ընդ Քրիստոսի յԱստուած ։ Իսկ յորժամ Քրիստոս յայտնեսցի կեանքն ձեր ․ յայնժամ և դուք ընդ նմա յայտնեսջիք փառօք ։

*Իբր հաստատելոյ իմանալի հոգւոյն , նկատել է Քրիստոսի տնօրինութեան ծածկեցաւ ։)

Ըստ այնմ Դաւթի , եղ 'ի քրովբէս և թըռեաւ սլացաւ նա 'ի թևս հողմոց ։ Իսկ որ տնօրինութեան ծածկեցաւ (ասէ) այն է զոր յետադայութիւն ասէ Դաւիթ ․ եդ ըղ խաւար 'ի ծածկոյթ իւր ։ և կամ զայն զոր Ղուկաս ասէ , և ամպն կալաւ զնա յաչաց նց ։ Իսկ հողմոց կոչին հրեշտակքն ․ զի ըստ սրբոյն Դիոնեսիոսի զօրաւորք են և անժամանակապէս յամենայնի թափանցին ընդեմ ․ առ Աստուած թռչելով յերկրաւորացս նախախնամութեան՝ և յըստորս իջեալ 'ի նախախնամութիւն նուաստագունից ․ և 'ի վայր բերութիւն շնորհացն Տեառն և կատարելութեանց ։ Նաև զի հողմն ասի ունել Աստուածային յատկութիւն ․ զի է օրինակ հոգւոյն սրբոյ ․ և հրեշտակքն են Աստուածատեսակք պայծառութեամբ, մշտաշարժութեամբ, յամ կողմունս անարգելաբար ընթացմամբք , և զայլսն սոյն Ա ․ գրքոյ ․ ԾԸ ․ գլուխ ․ Ե ․ բանին ։ ուրեմն Քրիստոսի համբառնալն եղև 'ի վեր քան զքերովբէից դասակարգութեան , զոր Պօղոս ներքին կողմն վարագուրի կոչէ ․ Եբր ․ Զ ․ 19 ։ Իսկ տնօրինութեան ծածկիլ ասէ յանքնննելի տեղւոջ հանգուցեալ ։ Իսկ որ ետ շնորհս է ծածկոյթ իւր ասէ, խաւարաւ նմանով սրբոյն Դիոնեսիոս (առ Դորոթէոս) իմանալ զանմատչելի լոյսն ․ յորում Աստուած ասի բնակիլ ․ և ոչ թէ մեզ և խաւար գոյ յերկինս ․ այլ վասն գերունակ երևութեան և գերագոյն լուսաւորութեան՝ մեզ ասի ։ Եկամ զի Աստուած են ձանաչումն առ մեզ՝ մնգով անգիտութեան պատեալ է ։

*Դնել է վերոց առ երկինս ։)

Այսինքն , համբարձաւ 'ի վեր քան զամենայն երկինս և երկնայինս և նստաւ և ըստ մարմնոյն յաթոռն հայրական ․ յորմէ ըստ Աստուածութեանն՝ ոչ էր հեռացեալ ․ այլ էր հաւասար հօր ։ զի աթոռովն հօր այն՝ նշանակէ հաւասարութիւն նորա առ հայր ․ զի մի, ոք կարծիցէ , թէ մարդանալովն նուաստացաւ, զի անկորուստ պահեաց զառեցեալն մարդկութիւն , և աննուաստ զսեպհական փառս Աստուածութեանն ։

*Ուստի և եկեսցէ ․ ․ ․ ․ և այլն ։)

Այսինքն առեցեալ մարմնովն ․ որպէս ասէին հրեշտակքն , այս Յիսուս որ վերացաւ 'ի ձէնջ , սոյնպէս եկեսցէ ։ և թէ վասն էր դայ ։ Ասեմ թէ ոչ առ 'ի փրկել՝ այլ 'ի հատուցանել իւրաքանչիւր ումեք ըստ արժանեաց . և համար պահանջել զտուեալ քանքարացն թէ զինչ շահեցաւ ։ նաև 'ի քննել զծածկեալսն , և յայտնել զդաւոնիսն ։ և այս՝ թէ զծածկեալսն 'ի խորհրդեանս ։ և թէ զոր և զամենայն կարծեցեալսն ․ զի բաղումք որք մեզ այժմ են կարծին , և

բարութեամբ ՚ի կարգի դասակարգութեանց . յորժամ ժամ այս ՚ի մէնջ ծածկեցեալ գաղտնիքս ՚ի յայտ գալոց են . և խորագոյնս ոչ ըստ անխափան գիտութեան Ս.Տ, ընդունելոց են զփոխարէնսն։

* Որ ասացաւ մինն է միայն ի միոյնոյն։)

Նոյնպէս մինն է ՚ի մէջ Երրորդութեան, և միայն Որդին է ՚ի միայնոյ Հօրէ ծնեալ։ Նոյն փառակցութեան, նոյնպէս որ է փառակից և Հոգւոյն Սբյ, և ընդ Նմին երկրպագեալ։

* (Թ) Ընդ Որդւոյ և Հօր և Հոգւոյ էութեան Նոյն ամենայնիւ ծնունդ . և այլն։)

Բառ որում ընդ Հօր և Որդւոյ մի և նոյն Ըստ է, և նոյն էակ և նոյնագոյ։ Իսկ վասն յառաջագայութեան, ասէ յլօնկիզըն պատրիկ գոլոյ։ այլ ծնունդ և յառաջելոց (ասէ) զի Հոգին Սբ, ոչ է յօդացուցեալ նման հողմոյ անանձն և անկենդան ուրումն իրիք, և ոչ անկատար և արարեալ . ըստ չարափառութեանն Եռնոմիոսի և Մակեդոնի՝ այլ անձն կատարեալ . և էութեամբ Աղբերխոյ Ըստ, ՚ի Ս.Տ Հօրէ բղխեալ, եկաց Հօր և Որդւոյ։ այլ որ ցանկեաց գոյացոյց (ասէ) զի . . . յիմն ընդ Հօր և ընդ Որդւոյ . զի գործ Սբյ Երրորդութեանն՝ անբաժանելի է առ արտաքս . զոր օրինակ Թէ երեք մատամբ և մի ձեռամբ քարշեր ոք զկարթ մի ՚ի ծովէ։ Նոյն է և Հետևեալն որ ասէ ընդունողական հոգեւոր։

* Որ ինչ դաւանեաց առաքելոյն, և բանին ասացաւ նորին ընծայութեան . նոյն բնոյն և Հոգւոյն բարձ բացեալ։)

Նոյնպէս Թէ, որ ինչ է Հայր Ըստ առաջին պատճառն ՚ի Սբյ Երրորդութեան, որ պատճառ է Որդւոյն ծնընդեան և Հոգւոյն բղխմանն . և որ ինչ է ընդ Հօր և Որդին ըստ էութեան՝ նոյն է և Հոգին Սբ ըստ էութեան . զի այլ և այլ անձամբք, ոչ ունին զայլ և այլ բնութիւն և էութիւն Հայր և Որդին և Հոգին Սբ։

* Ընդ որ բարձեալ զՀօրն արարիչ է գոյացեալ ասացեալ փառաց միածնին։)

Թէպէտ պարգևքն Հոգւոյն Սբյ ասին, բայց ակզբնաւորապէս առ Հայր վերաբերին . որպէս և ՚ի Բ.Ս զգործս իւր եզակարգապետութիւն առ Հայր վերաբերեր . ըստ այնմ, Հայրն որ յիս բնակեալ է, նա գործէ զգործսն։ և Թէ նա ուսոյց ինձ զինչ ասացից և զինչ խօսեցայց։ զի Որդին և Հոգին Սբ, յորմէ ունին զէութիւն, զինչ և ասանէն

և ուսուցանէն . յայնմանէ առնուն ունել, յորմէ և զէութիւն ունին։ Իսկ Թէ Հոգին Սբ, որպէս ՚ի Հօրէ նմանապէս և յՈրդւոյ ունէր զանձնաւորութիւն իւր՝ ապաքէն Սբս Գրիգոր, ասելոց էր Թէ՝ ամենայն բարի յՀօր և յՈրդւոյ պարգևեալ։ ուստի և փրկիչն ոչ ասաց, յինէն առնու և պատմեսցէ ձեզ՝ այլ յիմմէ անտի։ զոր և Յօհան գամաստացին Ն. Գրիգոր խորում ընդդէմ լատինացւոց, ՚ի վերաբերութեան որ վասն բղխմանն Հոգւոյն Սբյ՝ զայս բանս այսպէս մեկնէ . յիմմէ անտի առնուցու . այսինքն յիմմէ Հօրէ։ և եթէ Հօրն Որդւոյ ասի . այսպիսի (ասէ) զմիաւորութիւն և զմիաւորութիւն ցուցանէ։ զի Թէ Որդի և Հոգի զամ ինչ զոր լուեալ ՚ի Հօրէ, զայն ասեն նոքա, ապա ուրեմն մի փառաց և զօրութեն են նոքա . և այլն։ և Թէ ասասցի, յիմմէ անտի առնուցու . այսինքն յիմոց ասացելոց՝ չէ անտեղի, զի և յայլ ուր ասաց, նա ուսուսցէ ձեզ և յիշեցուսցէ ձեզ զոր ինչ ասացի ձեզ։ զի զբազմաց բանից զմիտսն՝ զոր ասաց Ք.Ս, և առաքելոցն ոչ գիտէին՝ Հոգին Սբ եբաց զմիտս նոցա իմանալ զգաղտնաբարն ասացեալսն Ք.Սի։ Նոյնպէս մեկնէ և Նիկողայոս Լիւրացին Թէ, Հոգին Սբ ուսուցանելոց էր զառաքեալսն. այսինքն հասանելի առնելոց էր զնոսա ՚ի յիմանալ զբանսն Ք.Սի։ այլ որ ասէ ի գովեստ անուան փառաց միածնին, զի գալստեամբն Ք.Սի և նորին չարչարանօքն արժանացաք մեք զանազան պարգևաց Հոգւոյն Սբյ։ ուրեմն յորժամ Հոգին Նէր գործէր ՚ի մեզ ՚ի ձեռն Առաքելոց, զնախապետական պատճառն այնմ շնորհաց (զՔ.Ս) պարտական եղաք մեք գովելոյ և կամ զի Հոգին Սբ զպարգևս իւր բաշխելով, կամէր զփառակիցն իւր փառաւորել, զի և նա յանուն Նր եկն առաքմամբն Հօր Ս.Տ . ըստ այնմ, զոր առաքեսցէ Հայր յանուն իմ։ և զի զօրութեբ Հոգւոյն Սբյ լինին պքանչելիք, և Ք.Սի չարչարանքն պատճառեաց զՆր գալն . վն որոյ որքան և սքանչելիք լինէին և լինին՝ Ք.Սի անուանն փառաւորի և գովի։ և զի Հոգին Սբ վն այնորիկ զՀօրն պարգևս բաշխէ՝ զի Որդի Նր և փառակիցն իւր փառաւորեսցի։

* Որ ասացաւ ցորենան։) Ըստ են զօրէնան, և օրէնքն այնուքիկ որպ ազդէին և պարտաւորեին զմարդիկ առ ՚ի պահել զայնոսն, եթէ ոչ Հոգին Սբ համեղայց ուցանէր զայնոսիկ

՚ի մտա

'ի մեռոց լռելոց . և յորդորէր առ 'ի պահել զնա, մինչև 'ի լրումն ժամանակի մարդեղութե փառակցի իւրոյ, յորոց պարտաւորութե (բաց 'ի բարոյականաց) ազատք լինելին մարդիկ. Ըստ այնմ, օրէնք հոգւոյն կենաց 'ի Քրիստոս Յիսուս ազատեցին զիս յօրինացն մեղաց և մահու: Եւ թէ ուր հոգի Տեառն է, անդ ազատութի է: Նոյն է և հետևեալն թէ, ընչից ի հնգետասնէ . ըստ այնմ I Պետ. Ա. II. քննեին յորում և յորպիսի ժամանակս գուշակէր 'ի նոսա հոգին Քրիստոսի:

* (Ժ) փչմամբ ուղեկոյցին պաղատեցա՟ յառա ... :) փչմամբ ուղեկոյցին ասէ և ոչ թէ փչմամբ նորին. իբր պատճառի: զի Ըստ այնմ հոգին սբ 'ի հօրէ ելանէ . զի հայրն մի գոյացն սկզբնական պատճառ ելողութե Որդւոյ' ոչ բանի, և հոգւոյն սբոյ' ոչ սիրոյ և կամաց. ոչ ասի Որդւոյն և հոգւոյն սբոյ ազգակից. այլ սկզբնական պատճառ, Որդւոյն ծննդեամբ' և հոգւոյն սբոյ բղխմամբ: Իսկ Որդին ոչ գոլով ներքին պատճառ բղխման հոգւոյն սբոյ, ազգակից ասի հոգւոյն. զի 'ի նոյն բնութե են և երկոքեանն: Աստուածաբանն զայս փչումն Որդւոյ բղխողական ասէ (իբր պատճառի հոգւոյն սբոյ) այլ իշխանական, առ 'ի թողութեան զմեղս: և Կիւրեղ Աղեքսանդրացին 'ի գանձուց գրքոջ զշնորհական հոգւոյն խմանայ. զոր յառեղծմանն Ադամ եառ յոյս և կորոյս. զնոյն վերստին Որդին նորոգեաց (ասէ) յետ յարութե. յորմէ առեալ և շնորհալին ասէ թէ, փչմամբ շնորհեաց նոցա զհոգին. զայն որ կորոյս մարդն առաջին: Իսկ թէ ասիցեն լատինք' (որպէս 'ի ժողովն Ֆլորենցիոյ. Ը. հատորի է գլուխ առացին թէ, հայր բղխէ զհոգին սբ 'ի ձեռն Որդւոյ) փչմամբ տայ Որդին զհոգին սբ. իբր թէ հայր բղխելով 'ի ձեռն Որդւոյ:

Ասեմ թէ այս ձևս է արիոսական, և զայս առաջեմ 'ի գործոյն որ կայ չի բանք ասկեականք. որ է քաղաք դիմաց իմ կիրակեցին յանթխիացւոց. առ իմ քարոզի սբոյ Երրորդութե. յեբրորդ բանին զբաղանեալ սբոյ Երրորդութե ասէ թէ, Նա տրոպիոս պատմէ թէ, մինչ ոմն արիոսական քահանայ մկրտէր զոմն և զձեռն Երրորդութե փոխէր ասելով. մկրտեմ զքեզ յանուն հօր, 'ի ձեռն Որդւոյ, 'ի հոգին սբ: կամելով պատու ցուցանել զՈրդին և զհոգին սբ ոչ գոլ հաւասար ընդ հօր. իսկոյն ջուրն ցամաքեցաւ (ըստ ասացեալ և անմկրտելութե եղև) և մկրտելին առ եկեղեցին ուղղափառաց փախեաւ: Նա մինն 'ի զօրեղ առարկութեց Ֆլորենցիոյ ժողովոյն' էր տկար և անալ ձևն վերոգրեալ: և զարմանամ թէ զիարդ զձևն արիոսական ջատագովել առին լինքնոց, յորմէ ձևոյ' և ինքն սբ Երրորդութին զզուեցաւ. և զջուրն անյայտ արար: զի նոյն է ասել. հայրն բղխէ զհոգին սբ 'ի ձեռն Որդւոյ. և ասել թէ, մկրտեմ զքեզ յանուն հօր 'ի ձեռն Որդւոյ 'ի հոգին սբ: Սուրբն զարիոսական բանն, մի անմիացեն լինքեանց իբր զէն և ջատագովիչ ուղղափառութեան: Իսկ թէ զի՞նչ է տպաւորելն յառաքեալսն: Ասեմ թէ, ոչ 'ի շնչելն և 'ի փչելն ումեք յերես հայելւոյ, շնչոյն խանաւուին տպաւորի 'ի նմին. այլ որպէս և շնորհ հոգւոյն սբոյ' փչմամբն Որդւոյ' տպաւորեցաւ յառաքեալսն: որ ոչ Որդին հոգւովն սբով թողուլ զմեղս, հալածէր զդևս. նմանապէս 'ի նմանէ ընկալեալ առաքեալքն զտպաւորութի, նման փրկչին թողուի տային մեղաց և արգիլեին: Սակայն ոչ որպէս հեղինակք և իշխանք. այլ որպէս սպասաւորք և արբանեակք: Սուրբ ոչ տեսոյ գաղափարին, անբաժանելի միոյ 'ի տպեցելոյն, և ունի զձև գաղափարին, նմանապէս և հոգին սբ 'ի նախատպէն 'ի Որդւոյ անցեալ յառաքեալսն. անորոշելի միաց 'ի նոցանէ, և ըստ կերպի տպեցելոյն տպաւորիւր առ այլսն: Նմին իրի յորոյ վր դնեին առաքեալքն զձեռս, առնուին զհոգին սբ, և զշնորհս լինչ նոր: Եւ զի տիպն է ըստ կերպի տպողին, այլ լինքն Որդին տպաւորեաց յառաքեալսն զհոգին սբ: Սակայն զոր ինչ առնէր տպօղն Որդին ընդհանրապէս, առնեին և տպելին առաքեալքն ըստ չափու ընդունակութե իւրեանց: այսպէս կնիքն տպեալ 'ի վր զըմռոյ եթէ ոք զմեղրէ մոմն տպեսցէ 'ի վր տպեցեալ զմոմն. զձև նախատպի կնքոյն ընդունի առ ինքն, և ըստ կարողութե իւրում ներտպէ և մոմն զձև իւր 'ի վր այլոց. Նախագաղափար կնիքս այս է հոգին սբ. կնքօղն ներգործապէս' է Որդին. կնքեցեալքն են առաքեալքն ոչ ըզգըմուռ. 'ի զմոմոյն կնքեցեալ մեղրէ մոմքն' են հաւատացեալքն. բայց հոգին սբ ոչ նախկին հեղինակ շնորհաց, և Որդին նախագործօղ: Իսկ առաքեալքն ոչ զպաշտօնեայք' և մատակարարք շնորհաց' տային զշնորհս:

* Նորոգեա՟ ողորմեա՟ ցուցա՟ ի յորդորման ի ... ճանաչ ... :) Ասացեալ զի 'ի վերոյ

ազատ

աղաւնակերպ ըստ այս Թովմաս աքուինացին (մարդեղութեան ԼԹ գլ. Դ. խնդիրն, առաջեալ Ագոստինոսէ) ասէ զաղաւնոյն այն գոլ ճշմարիտ և կենդանի աղաւնի. զի զնմանութիւն այն՝ ոչ ասէ արտաքսապէս նման. այլ ներքին կերպիւ իրական և բնութենական աղաւնի,'ի յորում Հոգին սբ առ ժամանակ ինչ բնակեալ էր. զի ասէ թէ, և ոչ զայս ասեմք, ոչ թէ տն Յս միայն առեալ ունէր ճշմարիտ մարմին: Իսկ Հոգւոյն սբոյ պատրանօք երևեալ աչաց մարդկան, այլ զերկուեան մարմինսն զայնոսիկ հաստատեմք ճշմարիտ գոլ: և Թովմաս ասէ թէ, ոչ Որդւոյն Այ ոչ վայելէր զի 'ի կեր առնոյր զկերծեցո թութիւն ինչ. այլ ճշմարիտ մարմին էառ: և զի Հոգին սբ ասի Հոգի ճշմարտութեան. նմին իրի նա կազմեաց ճշմարիտ աղաւնի 'ի յորում երևէր: ասկայն քանզի պարզեալ 'ի մեղուցան խղճմտանաց ծննդեան, ենախ զառնուլ բանիցն սոսն, որք նմանութիւ աղաւնեաց ա սեն, և ոչ ճշմարիտ աղաւնի: Երկրորդ՝ վն բանին Այ ասի թէ, Բանն մարմին եղև. և եթէ Հոգին սբ առ իրական աղաւնին միաւորեցաւ՝ պարտէ արդ ասել թէ, Հոգին սբ աղաւնի եղև. զոր ոչ ոք յՎարդապետաց ասացեալ է: Երրորդ՝ բանն Այ էառ զճշմարիտ բնութի մարդկային. և զայն ոչ բնաւ 'ի բաց եթող, զի մի մարդեղութիւն իւր լինիցէր առ աչօք և առ ժամանակեայ և բաժանելի և կեղծաւորութի: Իսկ եթէ և Հոգին սբ առանց կեղծաւորութե էառ զճշմարիտ աղաւնի (ըստ նց ասից,) պարտ էր անձնաւորական միաւորութե անբաժանելի մնալ 'ի միաւորեցելոյն, և ոչ առ պահ մի միաւորել և փութով բաժանել: Իսկ որ ասէ աքուինացին, թէ ոչ էր այն անձնաւորական միաւորութի՝ կերպիւ ինչ ոչ ընդունի զբանն Ագոստինոսի. զի որպէս էառ զճշմարիտ և կենդանի աղաւնի և ոչ միաւորեցաւ 'ընդ նմա. զի և բանն Այ միաւորելն 'ի մարդկային բնութի, առաւել ասի 'ի Նիկիոյ ժողովոյն. ըստ այնմ, որով էառ զհոգի և զմարմին եղ միոյ. և որ ինչ է 'ի մարդս ճշմարտապէս և ոչ կարծեօք: Չորրորդ՝ բանն էառ զմարդկային բնութի առ 'ի սպասաւորել նովաւ փրկութե մարդոյն: Իսկ թէ և Հոգին սբ էառ զճշմարիտ աղաւնի, ուրեմն սպասաւորեաց նովաւ աղաւնեացն փրկութե որք ոչ էին դատապարտեալք. և այս է սոսկ առասպելաբանութի. զի անձնիշխան բնութեան է անկանիլն ինքեամբ. և կանգնիլն մարդեղութե բանին և

Հորդիհաւն Այ: Հնդկերորդ՝ եթէ Այ ուրաւորական ձևով երևելն նշան էր կեղծաւորութե, ուրեմն որովք ձևովք 'ի հնումն երևեցաւ զնոցայն բնութի և էառ, որ է սուտ: ուրեմն ոչ հանգոյ թուեցաւ՝ այնու ձևով և կերպիւ երևեցաւ, որպէս և 'ի վիճաբանութեան հրեղէն լեզուաց նման երևեցաւ. և ոչ ոք կարէ ասել թէ 'ի հրոյ բնութի միաւորեցաւ, նմանապէս աղաւնակերպ կամեցաւ երևել, և ոչ ոք պարտի զկերպն առնուլ 'ի բան զի իրական աղաւնւոյ: Իսկ որ ի Ե ծո-ընե դատոց ենեցոյն ասէ, իմանալի է թէ՝ Հոգին սբ եկն 'ի վր Քի առ 'ի յայտնել զնա Յօհաննու մկրտչին և աշխարհի. ոչ կամ ծնաւ ասացաւ առ նա թէ, յոր վր տեսանիցես զՀոգին՝ զի իջանիցէ իբրև զաղաւնի և այլն: Որդ գալստեամբն 'ի վր Քի, յայտնի լինէր թէ մկրտեցելոյն 'ի Յօհաննու՝ էր Որդին Այ: զի Քս երկիցս փառաւորեցաւ. նախ 'ի յորդանան, և երկրորդ 'ի Սինայն: ուստի մինչ ասաց Տրն մերձ խաչելութե ժամուն թէ, Հայր փառաւորեա զՈրդի քո. եկն բարբառ թէ, փառաւոր արարի, և դարձեալ փառաւորեցից: Այսու բանիւ յանդիմանի և միաբանեալ կարծիքն ոմանց. որք ասեն թէ Հոգին սբ էջ 'ի վր Քի յօծանել զնա. և եթէ Յօհաննէս մկրտեաց զնա. և կոչեաց Քս: բայց Քս անունն էր նմա 'ի կիզուէ անտի յղութեանն. որոյ Աստուածն օծաւ առեցեալ մարդկութիւն. և ըստ ներգործութե միաւորութեան կոչեցաւ Քս. որ թարգմանի օծեալ:

※ Փոխլեալ է գիրս ուխտանշանակաց:)

Պնեւմատոմաքոս կոչին նախնի հարքն 'ի յառաջնոց մինչև 'ի սբ ժողովն Նիկիոյ: և բազում ասէ փոխլեալ. զի ոչ ասէ սբն Նիկիոյ վն բանից սբ Աթանասի և դաւանութե Նիկիոյ սբ ժողովոյն թէ, ոչ հրաժարեմք մեք նոքեանց կամ այլոց բառնալ ինչ յորոց անդն, և կամ սիրողաբար մտօք անցանել, յիշելով զասացեալսն թէ, մի փոխեր զսահմանս յաւիտենից զորս եդին հարքն քո. քանզի ոչ էին նոքա որք խօսէին՝ այլ Հոգին Այ և Հօր, որ խօսի 'ի նոսա, և ոչ օտար է յՈրդւոյ ըստ էութեան բանի: ահա տես թէ ոչ Հոգին սբ փոխլեալ 'ի գիրս ուխտանշանակաց: այսպիսի ուխտանշանակաց գլուխն էր սբն Պարսկացիս արիոս պատգամ: Իսկ առաւել յատկապէս ասեն Տեղեն, Մակեդոնեանքն, որպէս ասէ Ղուկաս. ոչ ուխտանշանեցին մեզ որք 'ի սկզբ

քանզի

զանձն սպասաւորք և սպասաւորք եղեն բանին ։ և յիրաւի փայլեալ երևի Հոգին Սբ 'ի գիրս Առաքելոց , որոց գրեանքն շնչեն և բուրեն զհոտ Հոգւոյն Սբյ 'ի հաւատացեալսն և 'ի յառնելեալսն ։

* Որոց հոտնոտեցեր ։) Մի համձարով եղեցեալ զԱռաքեալս և զԱւետարանիչսն · Կոր · 1 ։

* Զօրացուցեր [illegible] ։) Այն զՍողոմոն , զի զօրութիւն Թագաւորաց իմաստութեն գահաւորեալ ամենին զունոզն ։

* Լցուց վարդապետս ։) Որպիսիքն զօրաւորեցաւ 'ի ժամու քարոզութեն ։

* Լսե՛ն [illegible] ։) Այ եօթն Թագաւորս , այս զԱսաւիթ , որ մինչ օծաւ 'ի Սամուէլէ , հանգեաւ Հոգին Սբ 'ի վր նր ։

* Հրամանատրեաց փրկութիւն ։) Ըստ այնմ Եսայի կա · 1 ։ Հոգի տն 'ի վր իմ · և յետոյ ասէ , քարոզել գերեաց զթողութի · որով յայտ է թէ գերելոցն 'ի մեղաց , Հոգին Սբ է տուօղ թողութե · ըստ այնմ , առէք զՀոգի Սբ , զի որում թողուցուք ՝ թողեալ լիցի ։ և ըստ Պօղոսի թէ , ուր Հոգի տն է , անդ ազատութի է 2 Կորն · Գ · 17 ։ և թէ որէնք Հոգւոյն կենաց 'ի Քս Յս ազատեցին զիս յօրինացն մեղաց և մահու ։ Հռոմ · Ը · 2 ։

* Հանդերձաւորեաց [illegible] ։) Ըստ այնմ , առէ՛ք զՀոգի Սբ · որում թողուցուք զմեղս՝ թողեալ լիցի ։ տե՛ս և Եբր · Ժ · 15 ։

* [illegible] ։) Որպիսիքն զմկրտեցեալսն 'ի մահն Քսի ՝ սրբէ կոչումն անուան Սբյ Երրորդութե · և Հոգին Սբ մաքրէ յաղտոյ ըսկզբնական մեղաց · և տաճար իւր առնէ · ըստ այնմ , ո՞չ գիտէք զի մարմինք ձեր տաճար են Սբ Հ · և Հոգի Սբ բնակեալ է 'ի ձեզ ։

* Զոր Հայր և Որդի , [illegible] ։) Որպիսիքն , ստեղծանելով , պահելով , փրկելով , և նորոգելով , զմեղս թողլով , զՇնորհս տալով և փառաւորելով ։ զի այսպիսիկ են գործք Սբյ Երրորդութեն առ արտաքս անբաժանելիք , թէպէտ սեպհականութ ըստ մարմնոյ՝ ոմանք վերաբերին միայն առ Քս ։ Դարձեալ ներգործեաց Հոգին Սբ ընդ Հօր և Որդւոյ ստեղծումն մե · այլ ոչ ներգործեցաւ՝ ըստ մարկեդոնի ։

* (Ժա) Եւ [illegible] ։) Որպիսիքն Հոգին Սբ իւրն բնութբ մի Սբ է ընդ Հօր և Որդւոյ · որ տմ է յամի , զի ոչ մասնաւորի անհասա բնութին , այլ ուր և իցէ՝ բոլոր է · ըստ այնմ , Հոգի տն ելից զտիեզերս · Իմաս · Ա · 7 ։ և յամի գտանի գոյա-

ցուցանելով և նախախնամելով զիւրաքանչիւր իւրան ըստ ընդունակութե իւրեանց ։ կամ թէ , ընդ Հօր և Որդւոյ տմ է յամենայն կատարողութ և Սբութե · վս որոյ զհնի ասէ ։

* [illegible]) Ըստ այսու ոչ բաժանեալ զնախասկզբնականութին Հօր 'ի Սբ Երրորդութեն · այլ թէ՝ ոչ գոյ անդ մեծ և փոքր ըստ Սբութե , այլ և ոչ գոյ նախաստութի վս անուանցն յետ և յառաջ դրութե ։ այլ թէ Հօր անուն նախադրի քան զՈրդւոյ և զՀոգւոյն Սբյ · այս է ըստ սկզբնականութե միայն ։ Եւ մի ոք ասիցէ թէ , որովհետև Հայրն՝ նախադրի վս սկզբնականութե · ուրեմն և Որդին նախաթոռելոյն ըսկիզբն է Հոգւոյն Սբյ ։ Նա մ թէ ուրեմն Որդւոյն Հայր է սկիզբն ըստ նց · և Հոգւոյն Սբյ Որդին · և ըստ այսմ Հոգին Սբ միայն բղխի 'ի յՈրդւոյ որ է սուտ ։ տես և 'ի գիրքն կոչեցեալ [illegible] Հաւատոյ · [illegible] թզթահամարեն ։ զի ահա մարմին և անմարմին բաժանեալք 'ի գոյացութե ոչ ոք [illegible] առ գոյացութին նախկնաբար վերաբերին , թէպէտ և ասի , գոյացութին բաժանի 'ի մարմին և յանմարմին ։ զի կարելի է ասել յանմարմին և 'ի մարմին ։ և Յոհ · Ե · 9 · ասի որ կայ 'ի վարդապետութե՝ նաև զՈրդի և զՀայր ընդունի · ուրեմն ըստ նց՝ Որդին սկիզբն եղիցի Հօր ։ Նաև բոլոր դիտաւորութի Սբյ [illegible] արդապետիս է թէ , Հայր և Որդի և Հոգին Սբ համագոյակիցք են՝ և ոչ ոք 'ի նոցունց յետ և յառաջ թուելոյն փոքր ասի · թէպէտ Հայրն գոլով սկիզբն նոցին նախկին ասասցի · այլ ոչ բնութբ Սբութե ։

* Եւ [illegible]) Որպիսիքն մինչ ասի 'ի համգամանակ [illegible] · Հաւատամք 'ի մի Սբ · ոչ է այս խառնակութի անձանց ըստ սաբելի · և ոչ երեք անձինք ասելով՝ բաժանեալ իմանին ըստ կամաց ըստ արիոսի ։ զի երեք անձինքն՝ ոչ ունին զորոշեալ կամս , ուստի ասէ Սբաբանն Գրիգոր · Ղ · գլուխ առաւօտին 'ի ձայն Հոգւոյն Սբյ · հաւատալ է ամբարշտութի և սաբելաբար միաւորել և արիոսաբար որոշել , մինն դիմօք , և միւսն ևս բնութբ ։

* [illegible])

Որպիսիքն Հայր Սբ վս այնորիկ ասի Հայր՝ զի ունի զՈրդի ։ նմանապէս և հզօր ասի ՝ զի

ունի

ունի զբանս պայմանքն զնոյն Սրբոյն․ որ և բանն
մտացն Հօր ասէ։ որ թէ անկարելագոյնս մի
միայն անձն իցէր յՔրիստոսայն լինէր անկարող,
զի ոչ ունելոյն զբանն յայտնից խորոյ զօրու-
թեն։ ուստի Մալտերա ա գբզոյ․ Ժ․ գլուխ
ասէ թէ, թէ Հաւատայր ոք զՔրիստոս ոչ կա-
րել լինելոյ հաղորդել զինքն, ուրանայր
'ի նա զկարողութին․ և որ Հաւատայր զնա կա-
րել զայն՝ և ոչ գիտել, ուրանայր 'ի նա զի-
մաստութին։ Իսկ որ Հաւատայր զՔրիստոս կա-
րել զայն և գիտել, այլ ոչ կամիլ, ուրանայր
'ի նա զբարութին։ Իսկ Ճշմարիտ Հաւատոն՝
Հաւատոյ պայտազին։ ուստի եթէ Հայրն օ-
րինակի 'ի միտս, և առանց բանին ծննդեան
անպատիճ և անմեծար լինէր․ զէտ վարդի
թարց հոտոյ և գունոյ։ Նմանապէս և թէ
ոչ գոյր առ Քրիստոս անձնաւոր Հոգի, անհա-
ղորդ ում, և անչխնդում, և առ անձնոցն հրաման
նուաղեալ լինէր (ասէ։) Հաղորդէ եղեւ
ընդ 'ի բերանոյ զգայնոյ։ Որանելի զի օրի-
նակս պայտզինի՝ ցրուադրյք երեքն․ և ոչ
միև յարմարին օրինակեցելոյն։ քանզի
քաւ լիցի, եթէ անկարելոյս՝ Քրիստոս մի միայն
անձն և եթ իցէր․ որպէս և մի բնութին, զի գոլոյն
անհուն կարողութին․ կարէր գոլ իմացականն,
և կենդանին, և Հրամանատու։ Այլ նոյն գո-
րով երեք անձն և մի բնութին, և չափաւորութեն
նոր գերբնականն, և Հաւատով միայն ըմբռ-
նելի․ մարդկային միտք արտաքոյ գերբնա-
կան լուսոյ և Հաւատոյ ճանաչմանն, առա-
կաւելն Հկտի օրինակօք իւրք և շրջախօսու-
թեն իմանալ զնա։ Ուստի զի մարդս յատ-
կացուն պատկեր Քրիստոսի ասի․ (որպէս հրեշտակն
առաւել քան զմարդս նմանն Քրիստոսի) զի այնո-
րիկ զօր ինչ և տեսանէ յինքեան զայն կամի
մակաբերել 'ի վերայ Քրիստոսի։ քանզի մարդս ունի
միտ, բան, և կամք։ զի որոյ յարմարել զնա
նոյ զայսպէսիկ 'ի վերայ երից անձանցն։ Հա-
պա միայն և սէր Սուրբհոգոյ, առանու զՀայր
'ի տեղի մտաց․ զՍուրբն 'ի տեղի բանի․ և
զՀոգին սուրբ 'ի տեղի շնչոյ և կենաց։ այլ
քանզի բնական լուսով ոչ կարեմք Հաւատ-
լինել թէ զի են Քրիստոս մի բնութի է, և երեք
անձնաւորութի․ Հաւատովն նուաճէ զմիտս
մեր՝ այնպէս հաւատալ․ որպէս Քրիստոս զինքեանն է
ծանուցեալն է։ ուրեմն Հաւատալի է և
ոչ քննելի թէ զի են։ այլ միայն այսքան կա-
րելի է ասել, թէ Քրիստոս իմացականութե իւ-
րով զինքն իմանալով՝ ծնանի զբանն․ և ա-
մենակատար կամօք իւրով՝ բղխէ զՀոգին
սուրբ։ այլ որպէս առանց բանի ոչ է Հայր․ այլ

ունի զբանն անձնաւոր իւրն համագոյա-
կից․ Նմանապէս և զՀոգին իբր արտաշնչ-
չութի և աղբիւր բարութե։ Նմանօրէն և Սուրբն
և Հոգին ունին պատճառ և սկիզբն իւրեանց
եղողութե։ որ թէ ոչ ունէին (ասէ) Սուրբն
իբրև ուր ծնեալ երևիւր։ և Հոգին սուրբ
առանց սկզբան անշնորհք և որպէս զհողմն
թափառական իմանիւր։

* (Յաւաքնի։) Այր ոք յանդգնի և լրբի․ իբր
թէ, էր երբեմն յորժամ ոչ էր Սուրբն․ և այ-
նու կամի պատուել զՀայր, 'ի բանէն իւր
մեծ զրկելով։ և կամ անհոգի և անկենդանն
ասիցէ զՀայր՝ և ոչ բնաւորապար բղխող
Հոգւոյն սրբոյ․ այլ թէ յայլմէ էութե ենէ։
և կամ թէ այլայլելիք են, զայնպիսիսն քա-
րամբք բանից և նզովից հալածեմք և հեր-
քեմք 'ի միաբանութե սուրբ ժողովոյս մերոյ
եկեղեցւոյ։ և զմեր Երրորդութին խոստովա-
նիմք մի Աստուածութի, հաւատար Քրիստոսի․ զոր
երկրպագեսն որդիութե փառաւորեմք յեր-
կինս և յերկիր․ և այլն։

* (Նոյնօրինակ խոստովանեցաւ։) Այլ եթէ զծածուկ
խորհրդոց մտացն ասէ՝ այլ զխորհրդոյ սուրբ Եր-
րորդութեն, որում զայս դաւանութիս արձանա-
ցոյց։ որ և զայս նախ խոստովանեցայ (ասէ)
առանց գրոյ․ և ապա մտի 'ի պատերազմ
և 'ի հանդէս աղօթական բանիցս։ կամ թէ
նախ քան զմեծ Ձայնս՝ զայս դրեալ է․ և յե-
տոյ յայլոց պատմիցեալ տեղին։ և զի ան-
ցեալ բանքն խոստովանութե սրբոյ, ոչ այլ
ինչ դաւանութի էին, եթէ ոչ ժեկնութի և
ընդարձակութի դաւանութեն սուրբ ժողովոյն
Նիկիոյ։ և որպէս յամ ժողովս զՆիկիոյ դաւա-
նութին հիմն դնէին, և ապա զիւր շինութ ած
հաւատոյն 'ի վերայ նոր կառուցանէին (բաց 'ի
Քաղկեդոնիոյ ժողովոյն, որք զպարզութիւն
դաւանութեն այնմիկ աւելացուցեալ պղտո-
րեցին) Նմանապէս և ես (ասէ) նախ քան
զմտանել իմ 'ի պատերազմ ընդ անմարմին
հերձուածող դիւաց, զայս դաւանութիս
իմոյ պատերազմի հիմն եդի․ և ապա հան-
դիսացայ որպէս զԱստուածութ անուամբ տն ընդ-
դէմ Դաւղիադու։

* (Նոր փառ զմեծին եղերեր և երերի փառաբան
չիր․ և այլն։) Այսինքն թէ դու ոչ կարօտա-
նաս այս իմ չին են բանիս․ որ նախ քան զբա-
նեզծանելին հրեշտակաց և մարդկան, դու
քեզէն լրուէ փառաւորեալ էիր․ զոր օրի-
նակ, թէ արեգակն ոչ ունէր զլուսաւորե-
լի մարմինսն, առ որս Հեղոյր զլոյս իւր, ոչ
զի այնորիկ խաւար ասիւր, այլ բնութիւնն

լուսա

լուսաւոր ։ այսպէս և Ք՜ս 'ի յաւիտենից ծնեալն յէնթեան փառօք էր, թէ և ոչ ունէր զփառաւորութիւնս. զի էնթեանն փառաւորեցեալ էր, և ոչ յետ ստեղծման եկեալ՝ այլ առաւել փառաւորեցաւ. զի էակէք ամ նմա կարօտանայն և կարօտին. և ոչ թէ ծնեալն նա։ այլ եւ ասէ) զայս ըստ լինելոյն իմ նուիրեցի մեծարօղ առաքելոյդ, զի թէ բեւ զքաղցուն քո ճաշակեի բանիս հաղորդութե։ իսկ որ նոցա ծանօթ ցուցանելն եղէնէ (ասէ) իմն զասաղայից երկնից. զի հրեղէն երկնայն յառաջնում աւուր ստեղծման բնութ հրեշտակաց ։

* Ը՛նդէմ Տէր և ընդէմ լուսոյ զօրութեան ... տանել։) Իբր թէ այսու դաւանութե զքեզ Ը՛ստուծոյ որդի Տր խոստովանելով զի՞նչ օգտիմ. մինչ զհրամայեալ պատուէրսն 'ի քեն ոչ առնեմ։ զի որ Տր ասէ ուրեք զինքն նմին ծառայ խոստովանի. իսկ թէ ծառայ է պարտի հնազանդիլ և հրամանակատար լինիլ. ապա թէ ոչ՝ շողոքորթէ պատուէ և ոչ սրտիւ ։

* Զոյգեղէն ... և այլն։) Ը՛սա սբս Գրիգոր, զտախտակ սրտին նմա նեցուցանէ ասելով՝ թէ մի կակղութե ասկայն, և թէ մի պայծառութե նորին. քանզի հին օրէնն խիստ գոլով, խստասիրտ ժողովրդեան պարգևեալ՝՝ 'ի վր քարեղէն տախտակաց գրեցաւ. իսկ նոր օրէնս կակուղ գոլով, և պայծառ շնորհիւ, կակղասիրտ նորոյս իւի շնորհեցաւ ։ ուստի Ք՜ս ասաց Եզեկ. ԺԱ. 19 ։ հանից 'ի ձէնջ զսիրտ քարեղէն, և տաց ձեզ զսիրտ մարմնեղէն ։ և փոխանակ զի հին օրէնն 'ի քարեղէն տախտակս գրեցեալ էր, նոր և կակուղ օրէնն շնորհաց, 'ի սիրտ նոր հաւատացելոց գրեցաւ. ըստ այնմ Երեմ. ԼԱ. 33 ։ տաց զօրէնս իմ 'ի սիրտս նց. ահա կակուղ սիրտ։ և 'ի միտս նց գրեցից զնս. ահա ոսկեղէն պայծառութիւն մտաց ։ Ամենք յեբրայեցւոց վարկեն թէ, տախտակքն կտակարանաց էին 'ի շափիւղայ քարանց։ վկայէ Կոււմն Ելից. ԼԱ. 18 ։ Իսկ թէ Մովսէս ուստի եգիտ զայնքան մեծ շափիւղայս և կոփեաց, զարմանալի է և առասպել. զոր և հրէայք ըստ իւրեանց բարուց առասպելաբանեն (ասէ) թէ Մովսէս զկտորսն շափիւղայից ժողովեալ. նոքօք փոքրթամնաց. զորոյ զխորտակեալն գրէ ծնեալն Մովսէս և ոչ զժողովեալն ։ Իսկ յայտնի է թէ քարեղէն էին տախտակքն, այլ ոչ հաւաստի թէ

ոյր տեսակ քարէ ։ այլ յայտ է թէ, խստասիրտ ժողովրդոց, 'ի վր խիստ նիւթոյ գրեցան օրէնքն ։ և կակղասիրտ ժողովրդեանն հեթանոսաց 'ի կակուղ սրտի գրեցան կակուղ և պայծառ օրէնքն Ք՜ի ։ Ասէ եւ (ասէ) զնոյն գրեալ օրէնս Ը՛ՏԴ իմոյ յոսկեղէն տախտակ սրտիս ('ի ժամանակ մկրտութե)եղծի և խորտակեցի, և զերկրորդ տախտակն ապաշխարութե և ողջ 'ի ձեռս իմ առեալ հայթայթեմ և մաղթեմ ։ քանզի առաջինն ոսկեղէն տախտակն է անմեղութիւն՝ զոր ներգործական մեղօք եղծի (ասէ) և խորտակեցի ։ և զերկրորդ տախտակ տիրատեսակ ապաշխարութե 'ի ձեռս իմ առեալ հայթայթեմ, աղերսեմ, և հոգամ ։

* (ԺԴ) Ի՛սկզբան ... և այլն։) զԸ՛ՏԴ անցեալ ձայնն ասէ. յորս զանազանս կերպիւ պաղատեցաւ զղջական կերպիւ, որ ոչ է գրեալ (ասէ) 'ի յայս կարգս ձայնի՝ և այլն յայտնի է ։

* Ը՛յս ... և այլն։) Ի՛սկզբան թեաւ իւրով հրամայեաց Ք՜ս մատուցանել վն քահանայապետութեան որդւոյն Ը՛հարոնի, զորս մաքուրս կոչէ. Լևտ. ԻԹ. 2 ։ և ես նմանապէս զթանձրութի բանիցս (ասէ) իւրով շնորհաց թեաւ քեզ մատուցանեմ 'ի սեղանն Խաչի փառաց քոց ։ բայց հին լուծմունքն՝ պանից ասէ և ոչ բանից ։

* Բ՛ ...) Ը՛յս է ընդդէմ նեստորի ։ զի Բանն մի Ը՛Տ միոյ Որդի ։ զի Բնն անուն՝ այնպէս յատուկ է Բ՛ի, մինչ զի ընդ ասելն Բնն՝ իմանի նոյնն Որդի Ը՛Տ ։ ուստի զոր Մատթէոս 'ի բերանոյ Պետրոսի ասաց առ Բնն Մատ. ԺԶ. 13 ։ դու ես Բնն Որդի Ը՛Տ ։ Մարկ. Ը. 29 ։ միայն Բնն ասէ. զի Բնն անունս նշանակէր ըստ միտոյն Մարկոսի զՈրդին Ը՛Տ ։ զի ոչ զայլ ենթակայութե ունէր Բնն, եթէ ոչ զանձն Որդւոյն Ը՛Տ ։ և զոր Ղուկ. ԻԲ. 66. 'ի բերանոյ ատենէին ասէ, դու ես Բնն ։ Մարկ. ԺԴ. 61, ասէ. դու ես Բնն Որդի Ը՛Տ օրհնելոյն ։ ուրեմն յանուն մինչ ասի Բնն. զօրութե իմանալի է Որդին Ը՛Տ ։ ուստի և սբս Գրիգոր (համաձայն աւետարանչաց) զօրութե դնէ զՈրդին Ը՛Տ. յորմէ և խնդրին է որ զինի բազմաց ասէ. դարձ առիս՝ և զորմեամ ինձ ։

* Ը՛ս ...) Ը՛յսինքն թէ դու յաղթես բա

բերարուե քով. ոչ միայն մարդկայինս ընու
թե. որք ըստ տարերացն որակութե ձկտին
առ զանազան հակեցմունս պակասութեանց.
այլ և պարզիցն հրեշտակաց որք անախտա
կանք են, քրովբէ բարերարութեամբ (հաստա
տուն և անշարժ զնոսին պահելով, և նոր
'ի նորոյ շնորհօքդ յայց ելանելով) յաղթեա
և նոցին քեզ ընծայեալ պարտաւմանցն և ըն
պասաւորութեանցն։

* [illegible]) Սուծմունքն
Սարգսի որբոանելով՝ խմանպ զԱբրահամ
և զՍովսէս և զմարդարէսն, որք գթային
'ի վր ժողովրդեան։ սակայն կարգ հեռա
ևալ բանիցն՝ ոչ զնոյն ցուցանէ. այլ թէ
Եղիայի և այլոց խստութեան, դու հեզութեդ
յաղթեցեր. զի Եղիայ զամ կամակեալն
կամէր ընաջինջ առնել։ և Սովսէս ցեղին
Ղևեայ կոտորել ետ զամ որթապաշտսն, և
զնոր իբրէլսն բելբեգովրայ։ և Եղիայի խըս
տութեանն երևեցաւ 'ի շարժունս մեծ, 'ի
հողմն ուժգին, և 'ի հուրն կիզանող։ Իսկ
քոյին հեզութեդ (ասէ) ցուցաւ 'ի յօդն
հանդարտ. 3 Թագ. ԺԹ. 11։ Նոքա (ասէ)
վն իւրեանց խղճի մասաց մաքրութե. և վն ան
րոյդ նախանձաւորք գոլով, զամ օրինա
զանցսն կամէին ջնջել. իսկ քո հեզութիդ
այնքան է, մինչ զի թէ և զօրաւոր և ամե
նակարօղ ես։ Սակայն հեզութեդ յաղթիս,
և յանցանողաց զքոյդ պատուիրանօք՝ նե
րես և ժամանակ ապաշխարութե տաս։ և
կամ թէ կամի ասել, յաղթեա նաև զԵղի
այի նմանեացն զանարատութիւն և զգթութի։

* [illegible]) Խուի թէ, կամեցող ողորմութե կամի ասել։
զի երանն Սովսէի. Ղ. 6, զնոյն ցուցանէ. զի
ասէ. զողորմուի կամիմ, և ոչ զպատարագ,
և զգիտութի Այ՝ քան զողջակէզս։ այսպէս
աղօթէ և Շնորհալին. կամեցող բարեաց
Տր բարերար։

* Ս [illegible])
զի 'ի մարդկային զարմս, թէպէտ եւաւաղ
փոփոխեցան 'ի նմանութի հրեշտակաց ըստ
առաքինութե. սակայն երկրածինք են և նոքա
ըստ բնաւորեալք 'ի մարդկանէ, և երբեմնապէս
փոփոխին յառաքինութե 'ի մեղս։ զի առաքի
նութի նց պատահմամբ է՝ և ոչ ըստ բնութե։
Իսկ դու ոչ կարես չարանալ, զի բնութե բա
րի ես, և յամի օրհնեալ՝ և ոչ մասամբ։

* Ա [illegible]) Երեմ. Բ. 13։

Ջուր կենդանի և կենաց ջուր ասի Այ. զի
իբրև զգնայուն կենդանի ջուր՝ տուգանէ
զմեզ, և պտղաբեր առնէ առաքինութեամբ։
և որք հաւատան 'ի նա, հոգի նց բղխէ ըզ
ջուր կենաց՝ 'ի կեանս յաւիտենականս. ո
ռոգելով զհոգի հաւատացողին իւրն՝ և այլոց։

* Ա [illegible]) Յորմէ երևի թէ 'ի վր
Սայինն առաւել ծարաւէր մերումս փրկու
թե, քան թէ զգալի տարրական ջրոյ։ ուս
տի և 'ի բերանոյ հրեշտակաց վս մեր աղօթել
եդեր զայս բանս՝ 'ի դիմաց նեղի ասել թէ,
ողորմեա նեղի։ որովք բանիւք հրեշտակքն
կերպիւ ինչ (ասէ) աղօթէին առ Այ յայց
և անել մարդեղութե մարդկայինս բնութե
առ 'ի լցուցանել զթիւն իւրեանց, զոր
պակասեցոյց անկեալ արուսեակն։ կամ
թէ, ողորմեա նեղի ասելով՝ աղերսէին վս
երկնային Նեղի թափուր մնացեալ տե
ղւոյն յանկմանէն դիւաց, զոր իբր թէ ա
ղաչէին զԱյ վս այն թափուր մնացեալ
տեղւոյ վերնոյն Նեղի, որ զի մարդեղու
թե իւրով լցուսցէ։

* [illegible]) Մ'ՏԸ ըստ ամենայ
նից, և ըստ Այութե. (զի ըստ այնմ յառաջ
քան զլինելն Աբրահամու եմ ես ասաց,)
այլ վս առնելոյն զնուաստ բնութիս մեր. և
կամ զի ըստ առաքելոյն վս Սայի և չարչա
րանաց քան զհրեշտակս խոնարհեալ ցու
ցաւ։ այսպէս թագաւոր մի զգեցեալ զաղ
քատի կերպարանս՝ աղքատացեալ ասի.
ոչ անկանելով 'ի թագաւորական պատուոյն
այլ վս պատառատուն զգեստուն։ Նմանա
պէս և թագաւորին փառաց նուաստացեալ
ասի վս միաւորելոյն առ մեզ զնուաստ բը
նութիս մեր։ այսպէս խմանալիք են և հեռա
ևալքն, զի յայտնեցաւ մարմնով, որ ան
ձառն էր ըստ Այութե։ ամփոփեցաւ 'ի
սահմանաւոր մարմնի, մնալով անսահման
ըստ Այութե։ Իսկ խոնարհեցին նուաստա
նալ ասէ վս մանկանալոյն և 'ի մօրէ անբա
նից զեռեղիկոյն, համբէրքն տեսին (ասէ) զի
նուաստացեալ էր անտեսն սերովբէից մա
նուկ եդեալ յանբանից մսուր։

* [illegible]) Թէպէտ Այ
ըստ բնութե անքննելի է (զի թէ և մեծ ա
սի՝ բայց առանց քանակութե. և բարի՝ ա
ռանց որակութե) սակայն վս զքննակելի
բնութիս մեր առնլոյն՝ սահմանեալ ասի 'ի
մարմնի. անսահման գոլով ըստ Այութե.
զոր օրինակ մինչ զհատ ծաղկին սահմանել

տեսնք

ասեմք ՚ի ծաղկին՝ անսահման իմանամք որ տայքըն ծաղկին ։ և զհուր յոսկւոյ միաւորեալ, և արտաքոյ ոսկւոյն ևս սփռեալ ։ կամ լոյսն յանօթ արեգական է, և առ որ տայքս զլոյսն տարածեալ, որ կերպիւ ինչ քանակեալ է յանօթոյ իւրում, և անքանակ է ըստ ճաճանչիցն տարածման։

* Անձայն ծառայակցի ։) Այս մածեալ ՚ի մարմնի որ և իւրն մածեալ լինի ՚ի պատրուգի ըստ պատրուգին թանձրացեալ և ըստ ինքեան հեղուկ և նոսր գոլով ։ Պիտելի է՝ զի իւրն է բեկումն ճառագայթից արեգական, որ ասի ՚ի ներհակ թօնի փիլիսոփայութեն ։ Իսկ ճառագայթն հայրականի արեգական ոչ բեկմամբ՝ այլ մածմամբ չարունակաբար միաւորի ՚ի մարմնի. որ հուրն ՚ի բոլոր ոսկւոյ նոյնութբ միաւորիլով յամ մասունս նր ։ այնպէս իմանալի է և բանն Ածաբանին, ՚ի ճառս ծննդեանն Քի, ուր ասէ . անմարմինն մարմնանայ, բանն թանձրանայ ։ զի նոյն է ասել մածեալ և թանձրացեալ ։ որովք իմանի բանն Այ ՚ի թանձր մարմնի միաւորելն . և ոչ թէ որ զջուր սառուցեալ և թանձրացեալ ։ և կամ որ կաթն թանձրացեալ և մածունացեալ ։ և կամ բնութ բանին առանց առման մարմնոյ թանձրացեալ. զորս յանդիմանեաց և Սբն Գրիգոր վկայասէրն, որք ՚ի միջագետս ասորեաց քահանայքն էին, որք ունէին զայս կարծիքս, որպս ասէ շնորհալին Ներսէս . որոց զպատասխան գրեաց հրամանաւ եղբօր իւրոյ Գրիգորի վկայասիրի, ասացուք (ասէ և յաղագս այնոցիկ որք զբանին Այ էութ միայն ասեն թանձրացեալ յորովայնի կուսին իբրև ջուր սառուցեալ, այլ ոչ զմարդկայինս առեալ բնութ և խառնեալ (անշփոթապէս) ընդ ինքեան, զի այս եւս օրինակ է ։ դարձեալ և արտոտկանացնէ, որք զԾնունդն ՚ի չարչարանս կամին հաւել . և այլն ։ Իսկ զմածիլ և զթանձրանալ բանին, իմանալի է որ զբանն մեր գրեալ ՚ի քարտիզի . որ պատճառաւ քարտիզին՝ ասի և բանն ՚ի նմին թանձրացեալ, ոչ ըստ ինքեան՝ այլ պատճառաւ ՚ի թանձր քարտիզի մարդկութեն միաւորեցմանն . որ ընթեռնանելի և իմանով մեզ երևելի եղև ։ և այս է զոր ՚ի հետագայսն ասէ . ներդաշնաւորեցար, անշոտ ։ զկերպ և զկերպարան Քի և ծառայի իմանոյ Պօղոս և Նաւիթ փիլիսոփայն զՔս եզմարդկային բնութի ։ ուրեմն ներդաշնաւորեցար է թէ զբնութիւ մեր առեր ։ և որ աներևոյթ բան

Քս էր՝ ընդ ուղիս մերով երևելի եղեր . որ ներտարամադրական բանն լեզուաւ և մտալեզուաւ ձևանայ նարտաբերի, և ՚ի միտս անդէն աներևութանելի մնայ ։

* Լցեր խորհրդոց ղողորդոցն զբոցոյս ։) Լոյսն զբաղձանս Նահապետաց և ըզմարգարէից. որք աղաչէին ըստ Պօղոսի . խոնարհեցո զերկինս և էջ ։

* Բարի բարեխօս ։) զի Մովսէս չարախօսէր զյանցաւորացն օրինաց . և օրինացն սպառնալը նզ զպատուհաս. որ և փրկիչն ասէր. ես ոչ եմ չարախօս զձէնջ առ Հօր . այլ Մովսէս՝ յոր դուքն յուսացեալ էք ։ և այս վս այնորիկ, զի նր գրոցն ոչ հաւատային որ ճառէր զգալստենէ Մեսիային, բանիւք, ձևովք, օրինակօք, և պատարագացն արարողութբ ։ այլ դու (ասէ) նաև վս խաչահանուաց քոց եղեր բարի բարեխօս, արդարացուցանելով զնս՝ անգիտութե պատճառաւ թէ, Հայր՝ թող սոցա զի ոչ գիտեն զինչ գործեն ։ որ թող սոցա (ասէ) որդիապէս, և Հայր (ասէ) էութենապէս ։

* Միջնորդ կենդանի ։) Հրեից տուաւ մանանայն, որք կերին եմեռան ։ քրիստոնէից տուաւ հացն կենաց ։ և որք հաւատով և սիրով ճաշակեն ՚ի յաւիտենականն մահուանէ փրկին, վս միջնորդ կենդանի ասի Քն . ոչ թէ ըստ կեանք է ըստ ինքեան՝ այլև մեզ լինի պատճառ կենաց . ըստ այնմ կենդանի առնել համօրէն կարօղ է զմատուցեալսն նովաւ առ Այ . քանզի միշտ կենդանի է լինել բարեխօս . Եբր . Է . 25 ։

* Պատարագ անմահ ։) Քանզի հինն պատարագաց կատարմունքն սատակեալք էին և անկատարք . ուստի և արեանցն հեղմամբ մեռանէին . և զմեռեալս մեղօք՝ ոչ կարէին կենդանացուցանել ։ Իսկ Տրն մեր ՚ի պատարագին զենանի և անմահ մնայ, զի ըստ պատահմանցն միայն լուծանի, և մարմինն Քի ոչ կէ . ոչ լուծանի և ոչ եղծանի ։ նաև Քս խաչեցելովք մարմնովն ընդ մէ Հօր միշտ կենդանի պատարագ է բարեխօսելովն վս մեր ։ և այլ հետևեալքն ըստ այսն մնաց են ։

ԳԼՈՒԽ ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ։

՚Ի Սոյն ճառս հանդերձեալս խօսի վն Յարութեան մարդկանց յաւիտենից ։ և վն պտղոց մարդկանցն Քրիստոսի ։ և վասն ընդդիմամարտից Պետրոսի ։ և կենաց յանդիմանութեան ։ Յայտ մանաւանդ Սուրբ՝ խօսի զերկրաւորութիւն Քրիստոսի է , մինչ ընդ հրաշից ... էր ։ Երկրորդ՝ թէ վասն մեր մահ յուշեցոյց ։ Երրորդ՝ թէ ի մարդկանէ՝ վասն ... հրաշալեաց եղելոց , և նմանց վն հրաշից մարդկանցն՝ ... զերկրաւորութիւն ... ։ Չորրորդ՝ ցուցանէ զ... Քրիստոսի ի մեռելոց յարութիւնն՝ ի ... մեր. և այլն ։ Հինգերորդ՝ ... ի Քրիստոսի և զմեր ... զերկրաւորութեան՝ զխաւարութեան՝ զլուսաւորութեան՝ և այլն ... ։ Վեցերորդ՝ թէ որպէս զՊետրոս ... , և ... ։ ... երկրաւորութեան՝ ... մարմնոյ։

✻ԹԱՆ ✻ ա

ՅԱՂԱԳՍ ԴԵՂԵՐՈՒՍ ՊԱՏ
ՐԱՍՏԵԼ ՊԱՏՃԱՌՍ ՀՆԱՐԻՑ

նմա փրկութեանս։)

✻ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ✻

Ըստ յաղագս ասէր և Յովհաննէս Ոսկեբերան նիշն ՚ի Նննջման իւրում ։ Ո՞ որ ոչ երբէք դադարիս , այլ միշտ կեցուցանես զմարմ_ բեալս ։ Քանզի թէ ՚ի ծնունդ և թէ ՚ի նորոգումն , այլ քան խորանը , և խորհրդոց , և կոչմունք , և քարոզութիւնք , և ... , և ... մունք , և հրաշք , և ... , վասն այս ելն՝ եթէ ոչ վն Տեառն զփրկութիւն մեր ։ Ուստի և Յովհաննէս ... զայսպիսին իւրմէ և ասէր ։ զի՞նչ էինչ պարտ էր առնել այգւոյ իմոյ , և ես ոչ արարի ։ մնացի զի բերցէ խաղող , և եբեր փուշ ։ Ձկնահանցն փոքր ինչ խայծիւ պատրաստեն ... , և որսան զնա կարթիւ ՚ի մահ ։ Ո՞վ խայծիւ մարմնոյն ծածկեաց զԱստուածութիւն իւր ։ և էարկ ՚ի ծով աշխարհիս ։ զի որք կերիցեն զզ խայծն՝ ըմբռնեսցին ՚ի կեանս ։ Ուստի և Պետրոսի ասաց , յայսմհետէ զմարդիկ որսայցես ՚ի կեանս ։ և վն իւր ասաց , որ ուտէն զիս նա կեցցէ վն իմ ։ Եթէ որ ուտէ

՚ի հացէ յայսմանէ կեցցէ յաւիտեանս։

✻ Ե՞ Ըստ Դենէ է գրեցեալ։) Ըստ յաւիտենին զի մարդաւանէր կոչեցար և ոչ հրեշտակաւնէր ։ Թէպէտ և զնա գու ստեղծեր՝ այլ ոչ զնոցին բնութիւն առեր ։ այլև ոչ զաստեղս երկնից ստեղծ առաջար , թէ և նք գործք մատանց քոց կոչեցան ։ և մշտաշխատ ղամբարք են ։ Ըստ թէ ոմանք զաստեղս ասեն ոչ գոլ լուսաւորս (այլ Թափանցական մարմինս իբրև զանդամանդս ։ որք յարեգակնէ առնուն զլոյս և լուսաւորեալ փայլեն) ոչ է այս հրաւագին ։ զի Ըստ կիւրղ ։ Ժ ։ գլուխ Ջ ։ Եւ դէ ... ութեամբ լուսաւորս կոչէ զնոսա ։ Իսկ որ ընդունակ ասէ զնա լուսաւորութեան արեգական , յորում է վն առաւել լուսաւորելոյն նց յարեգականէն ։ և ոչ թէ գոյութբ խաւարք են ։ ուստի և Պօղոս ասէ ։ աստղ քան զաստղ պայծառ է փառօք ։ Նաև ընդունայն լինէր ստեղծումն նոցին՝ եթէ ոչ էին բնութբ լուսաւորք ։ և զի՞նչ հարկ էր յարեգականէ առնուլ և փայլել և լուսաւորել զոդն , մինչ արեգակն բաւական էր ՚ի լուսաւորել ։ Նաև թէ ասիցէ որ թէ յարեգականէ ծածկին , ուրեմն ՚ի նմանէ լուսաւորին ։ Ըստ թէ , այն է վն առաւել պայծառութեան ճառագայթից նր ։ և զի քաղցրական ասպետ քանականքն զամօթխածութիւն ուսանին յանձինց ։ որպէս աստեղքն որ իւր պատկառին

յարեգակնեն, այլ 'ի մեծամեծորէ իւրեանց՝
պայծառ առնեն պղպջակաց ոսկեգոյնիւքն
և այլ օձախցիք, որք 'ի գալ մեծամեծորաց իւ-
րեանց զփախուստ առնուն և թագչին։
Այլ արդ՝ աստեղքն որք բնութ լուսաւորք՝
և ըստ յապականութէ աղաւաղ աստեղծանն.
զի Ա̃Յ ոչ առաջաւ աստեղասէր՝ այլ մար-
դասէր։ ուստի և Սողոմոն նկատմամբ մար-
դոյն ասէր, սիրես զամենայն զի քո են Տր̃ ո-
գեսէր, և ոչ գարշիս յումեքէ. որ թէ և
մեղանչիցեն քո են զի դու արարեր զնա, և
'ի քում համարի են. Իմաս. Ժա̃. 2 Հ։ Եւ երե-
միային ասէր. 'ի սէր յաւիտենական սիրե-
ցի զքեզ՝ վա̃ այնորիկ ձգեցի զքեզ գթու̃
(այ̃ առ իս) Լա̃. 3 ։ և փրկիչն ասէր. այնքան
սիրեաց Ա̃Ծ զաշխարհ՝ մինչև զՈրդին իւր
միածին ետ ։ և թէ, մեծ ևս քան զայս սէր
ոչ ոք ունի՝ եթէ զանձն դիցէ 'ի վե̃ր բարե-
կամաց իւրոց ։ և թէ յառաջագոյն քան ըզ
տան զատկին գիտաց Յս̃ եթէ փոխելոց է
յաշխարհէ աստի առ հայր, սիրեաց զիւրսն
որք յաշխարհի աստ էին՝ իսպառ սիրեաց
զնս ։ Բարձել զսէրն Ա̃Յ առ մարդս՝ ցու-
ցանէ ա̃մ աստեղծուածք որք 'ի սպասաւո-
րութի̃ և 'ի վայելումն մարդոյն արարան.
և մարդս միայն վա̃ Ա̃Յ. իսկ գերազանցա-
գոյն է չարչարանքն Ք̃Սի, որով ցուցա-
նի սէրն Ա̃Յ առ մարդս. և անքաժանելի
միաւորութի̃ նր̃ առ մարդկային բնութի։
✱([illegible]) Ա̃, զայս
մարդասէր անունս՝ դու ընտրեցեր եւսուեր
'ի վե̃ր քո այլ զպատճառ ձգխութեն պատուոյ
քոյ ։ Յոհ. Ժ̃. 16. Եփես. Բ̃. 4 ։ Իմաս. Ա̃. 6։
✱ [illegible] Ա̃յմնքն ըզ
հրեշտակս կոչեցեր քեզ սպասաւորս եպար
[illegible] գխաւոր կառավարութեց։ [illegible]
[illegible] կոչէ զմարդկայինս
փրկութի. և հրեշտակքն հոգիք են հար-
կաւորք որք առաքին 'ի սպասաւորութի̃
փրկելեաց ։ [illegible] կոչէ զհրեշտակն՝
վա̃ համեմատութեն նց̃ ընդ լուսոյ, այլ և
բ. ց հրոյ կոչին 'ի Գրաւ̃թէ. զի ունին զնմա-
նութի̃ հրաբորբոքութեն հրոյ՝ և ջերմացուցա-
նելոյ զայլս 'ի սէրն Ա̃Յ ։ և զի նման հրոյ
անարգել և անհնարաւորելի բնութի̃ ունին և
ոչ յաղթին 'ի ստորնագունիցս ։ Նմանապա-
և լուսաւորեալք կոչին. զի լուսոյ նման ան-
նիւթք են, գեղեցիկք են, ծածկեցելոց
յայտնիչք են, յամ̃ աղտեղութեց ազատք
են, Ճառագայթից յարձակիչք են, տկ̃ա-
րաց զօրացուցիչք են, (որպէս լոյսն հրեշտա-
գաց). կարծրացեալ խաւարարաց կակղա-
ցուցիչք են. լուսոյ նման զարթուցիչք են
'ի քնոյ մեղաց ։ տես զպատկութիս այսո-
քիկ նմանութեց Ա̃ գր.բոջ. Հ̃. գլուխն։
Իսկ Ա. լսկերտ Է̃ գրքոջ Ղ̃ գլուխ տայ զայ-
սոփիկ յատկութիս լուսոյ թէ, լոյսն է բե-
րողական մէջ ա̃մցանց. որք 'ի յերկնից ի-
ջանեն առ մեզ. և հրեշտակքն յԱ̃Յ բե-
րեն առ մեզ զա̃մ շնորհս ։ լոյսն է ծիրանի
զգեստ երկնից. և հրեշտակքն են զարդ և
վայելչութի հրեղէն երկնից ։ լոյսն է չա-
րագործաց թշնամի. և միքայէլ և զօրք իւր
կռուէին ընդ վիշապին սատանայի որպէս
Յովհաննէս 'ի տեսլեանն. Ժբ̃. 7 ։ Լուսոյ
դաց ուղղիչ, և հրեշտակքն զնաւօղս 'ի
ծովս աշխարհի՝ ուղղեն առ Ա̃Ծ ։ լոյսն է
աչք գիշերոյ, հրեշտակքն մթացելոց մե-
ղօք լուսաւորիչք են։ երես ա̃մ իրաց, զի
առանց լուսոյ՝ ոչ երևին գեղեցկութիք
էից, և հրեշտակքն տան զիմացական տե-
սակ լուսոյ մտաց մարդկան, առ 'ի ճանա-
չել և սիրել զհոգևոր բարիս. և առանց
նոցա ա̃մ գաղտնիքն Ա̃Յ՝ 'ի մէնջ ծածկեալ
թաքուցեալք ։ Արդ՝ որ այնքան հրեշտակքն
գեղեցիկք էին և գլխաւոր նախախնամիչք
ստորնագունից. կոչեցեր (ասէ) զնոսա սպա-
սաւորս [illegible]. իսկ զհողածինն մարդ
[illegible] անուանդ հաւատարմ արարեր՝ ասե-
լով. խոնարհեցէք զազանաց՝ և թռչնոց՝ և ձը-
կանց, և տիրեցէք դմա. և ըստ Պաւ̃թի.
փառօք և պատուով պսակեցեր զնա. և կա-
ցուցեր 'ի վե̃ր ա̃մ ձեռակերտաց քոց ։
✱ [illegible]
[illegible]) Ա̃նուանք ծարաւն, և հեղուսն
կոչէ զԱ̃ծային շնորհսն և զբարութիւնս
որ վա̃ հեղլոյ ասէ զայսոփիկ 'ի հողանիւթ
բնութիւն մարդկան, որ դրեանք և ճառք
վարդապետականք՝ բոլորքն լցան ճառե-
լով և գրելով զբարերարութիւն քո որ առ
ազգս մարդկան. որ ոչ միայն ծովք և
գետք. այլ թէ վերնական ջրեղէն կամարն
դառնայր 'ի մելան, և մակերևոյթ երկնի
հանդերձ երեսօք երկրի դառնային 'ի քար-
տէզ, և բոլոր շամբ եղեգանց, հանդերձ
համօր տնկականօք յարմարեալք լինէին
'ի գրիչ. դեռևս զարարեալ զմիոյ բազէնի
բարերարութիւնդ ճառել և գրել ոչ զօ-
րէին. այլ բնաւոքն սպառէին, և անչափ
բարերարութեանդ՝ դեռևս 'ի հազարերն
միոյն ոչ հասանէր. զի անբովանդակելի
և բարերարելդ է անճառելի ։

ևբարերարութիւն քո, անձառելի միայր ։ որ թէ և գրեանք մնային, և ձառք իմաստից ծխացուցանէին. սակայն դեռևս 'ի յոքնկիր նաց բարերարութեանց՝ զմի կաթիլն ոչ կարեն ասելով և ձառելով աւանդել ։

* Գ.) Սա են ի մորթոտինուք ձո մինչ ցէռոյն. ևայլն։) Մինչ ցէռոյն, այսինքն յերից Ածայնոց անձանց, մինչ 'ի հայրական էութեն ծնեալսդ, ի մորթոտինուցն ձո. ամենից վն իւրեանց հաւատոց. ևամենից վն այլոց հաւատոց՝ զեղեալ պարգևեցեր զորոյս ննոյ։ վն ինքեանց հաւատոց. այլ բորոտըն որ առաց, Տր եթէ կամիս՝ կարող ես զիս սրբել. զբուժ առաց՝ կամիմ սրբեաց. և հաւատոյն հետևեցաւ արդիւնքն ։ վն այլոց հաւատոց՝ այլ անդամալուծին. որ 'ի ցռւոցն 'ի վայր իջուցին. տեսեալ զհաւատս իջուցողացն՝ ասաց. այժմ առ զմահիճս քո և երթ 'ի տուն քո. Մատ. Թ. 4 ։ և Ղուկ. Ե. 18 ։ այլ հաւատոյ զայս յատորև, անդ ուր ասէ. որդեկ ձի ք են անդամալուծին և այլն։

* Արբուսցես բաղցրութեամբ ։) Արբուսցես բաղձալի մի իմանար մաթէ մաթիքական կերակրն (որ ուսումնական և աշակերտական էր. որպիսիք են հրացանից, և հրադանաւկաց նետեցմունք, և յօրինուածք) այլ արտաքին Քրի՝ իմն զհոգևորականս և զեալսն, ոչ առ աչօք և ձեռօք մարդկան. այլ զեղեալս Ածայն զօրութե նր. որպիսիք էր 'ի վեր ծովլու զնայն, կաւով և Թքով զաչս կուրին բուժանորին. և այլն։ Տղմն են և հետևեալքն թէ, առինչ քեզ ճնճղուկ, ևայլն ճշմարտապես։

* Զ ցոյցս լոյսոյն ։) Ս՝ է բարձողացն անդամալուծին ասէ. և 'ի ցռւոցն 'ի վայր իջուցողացն առաջի Յի ։ զի աներկբայ յուսոյ լցեալ էր նոցա այնպէս առնելն։ զի գիտէին թէ ճշմարտապէս յուսացողքն 'ի նա՝ ոչ ունայն դառնան. ըստ այնմ, յոյս ոչ երբէք ամաչեցուցանէ ։ ապա անդամալուծին ոչ բժշկոր ասէ. և այն ոչ վն իւր, զի անհաւատ ոմն էր (զի թէ սերտ հաւատ ունէր, Թիրևս 'ի յանցանելն քո՝ նման բորոտին աղաղակէր թէ, Տր՝ եթէ կամիս, կարող ես և զիս սրբել) ևկամ դու ճնշեն գթայիր, և ողջացուցանէիր առանց խնդրանաց ։ այլ թէ նա՝ որ ոչ աղաչեաց. ևդուռ վն մատուցողացն հաւատոց՝ գթացեալ ողորմեցար. Որչափ ևս ինձ հաւաչողիս 'ի խորոց սրտէ՝ ողորմելոյ ես, և զա խոստալից մայրիս և զհոգիս մաքրելոյ ։

* Մինչ են ձո փառաց ։) Ի յանմէջն քան զքն հրաշս և զփառս քո. մեծ է այս, թէ զանմաքուր հոգին իմ որ. առնես ։ և զարտասուօք զղջման լուացեալս, անտիրելի 'ի յաղտոյ ներգործեաս ։ որ քան զամ նան լուացումն իմ, այս երկրորդ լուացումս ապաշխարութե, զհոգերենի պատիւ Ածութեդ քո առաւել բարձրացուցանէ։ Փանզի բարձրանայ պատիւն Ած, յոր ժամ մեղաւորն դարձ ըստ անառակին թէ, Հայր՝ մեղայ յերկինս և առաջի քո. և ոչ ևս եմ արժանի կոչել որդի քո ։ Նաև զի յաւիտեան են սրբեալն յեկեղեցւոյն մեղաց, ոչ կամաւ, և ոչ գիտութե, և ոչ կարողութե ենթարկեցեալ է մեղաց. այլ միայն վն նախահօրն պարտեաց եղեալ է որդի բարկութեան. յորժէ 'ի սրբելն, ոչ այնքան երևի փառքն Ած. այլ առաւել կամաւ, գիտութե, և կարողութե անկեալն մինչ պարգևի թողութեան. առաւել երևի կարողութիւն Ած, և բարձրանայ պատիւ նորին վասն իւրոյ անձախակարութեան։

* (Դ) Սրբեա ընտրեցելոցն քոց ։) Սբ դու ես որ սրբես զմեզ, որ ցուցեր օրինակաւ. սրբելով զաշակերտացն ձեռսն Սմեփոփ. Եփես. Դ. 6 ։

* Իմեղս և ցանօրէնութիւնս մերոց կորուսանես ։ Յոյսը քաղ. ։) Այսինքն դու ես ասէ) որ 'ի թանկագին 'իմէջ մեղաց որդւոցն Իսրայելական բարկոն քո՝ 'ի նոցանէ ոչ բարձեր. այլ խնամածու եղեր նց՝ թէ և նոքա երախտապարտից կռամոլութե հետևէին որ թագաւորութե ։ զի երախտայդքն զայլ ջաստուածն ասելով կոչելով ։ ուստի մինչ առ հարօն արար զզոկեղէն՝ որթն (իբր թէ ըզ կորուսեալ շանն նոցա դարձնելով, զոր յերախտոս ծանօթացեալն էին) ասացին. ահա ածք քո Իհլ, որ հանին զքեզ յերկրէն եգիպտացւոց. Ելից. ԼԲ. 8 ։ ունս զնմանն 3 Թագ. ԺԲ. 28 ։ բայց մի թէ յեգիպտոս իճլացիքն պաշտեցին զկուռս՝ ո՛չ է յայտ։ այլ թէպէտ 'ի սբ. գիրս ո՛չ գտանի թէ հրէայք 'ի յեգիպտոս զո՛րոք կուռս պաշտեցին. ևսուրբն Գրիգոր ո՛չ ասէ թէ պաշտեցին, այլ թէ ընտանեացն ։ սակայն գտանի 'ի գիրս վարդապետաց։ քանզի Տեր դաւիթեան մարգարէ Եզեկիելին 'ի գիրս խորհրդոց 'ի վեր այնմ թէ, մի՞թէ Քն Իլից զամ օրէնս. եթէ զկնի խափանման թլփատուե և շաբաթուց. և առ դաշտական կռ- նայոն ոչ մտանելոյ. սասանայ ո՞ր պիսի կերպիւ նորոգեաց զնոյնս։ Որ առ այս գիտե-

լի է, զի գրեալ է 'ի Թալմուտն 'ի գիրս որ
կոչի Մսիլայ, թէ միանգամ թագաւորութիւն
հռոմայեցւոց հրամայեաց հրէիցն՝ ոչ պա-
հել զշաբաթն. և ոչ թլփատել զմանկունսն,
և մտանիցեն առ կանայս իւրեանց 'ի ժամ
դաշտանւոյն: և հրամանս այս կատարեցաւ,
յորժամ քաղաքապետ եղեւեցաւ Եսէմ, 'ի
կայսերացն հռոմայեցւոց 'ի Տիտոսէ և 'ի
Վեսպիանոսէ, մարգարէութեն Ք̃սի:
յայնժամ ռաբբի Ռուբէն, զգեցաւ ըզ-
գեստ հռոմայեցի և նստաւ 'ի մէջ նց̃ և ա-
սաց ընդ նոսա հարցմամբս երեք: Նախ՝ է
թէ որ ունիցի թշնամի, փարթամացուցա-
նել պարտ է զնա, թէ աղքատացուցանել:
պատասխանեցին հռոմայեցիքն թէ, աղքա-
տացուցանել: յայնժամ ասէ ցնա, ապա ու-
րեմն պարտ է նց̃ ոչ գործել յաւուր շա-
բաթու. ասեն հռոմայեցիքն՝ ճշմարիտ է
բանդ, և հրամայեցին հրէիցն ոչ գործել
'ի շաբաթու: Երկրորդ հարցմամբն էր,
թէ որ զթշնամիս ունիցի, պարտ է զօրացու-
ցանել թէ տկարացուցանել. պատասխա-
նեցին թէ տկարացուցանել. ասէ ապա ու-
րեմն պարտ է հրէիցն թլփատել: և ասեն
հռոմայեցիքն, թէ՝ թլփատեսցեն հրէայքն
յաւուր ութներորդի: Երրորդ հարց-
մամբն էր թէ՝ պարտ էր զթշնամիս բազ-
մացուցանել թէ նուազեցուցանել. պա-
տասխանեն հռոմայեցիքն թէ՝ նուազեցու-
ցանել. ասէ՝ ապա ուրեմն ոչ է պարտ հրէ-
իցն մտանել առ կանայս իւրեանց 'ի ժամ
դաշտանւոյն. և ասեն հռոմայեցիքն թէ՝ բա-
րւոք է բանդ: և ապա թոյլ տուաւ նց̃ 'ի
ժամ դաշտանւոյն ոչ մտանել առ կանայս:
և յետոյ ծանուցեալ եղև զնա հրէայ գոլ:
և վերստին պնդագոյնս զհրամանս կացու-
ցին: յայնժամ ասեն հրէայքն թէ, ո՞վ
կարիցէ գնալ և զհրամանս զայս բառնալ.
և ասեն, գնասցէ Սիմոն և Եղիազար, որք
գիտեն առնել սքանչելիս և հրաշս: և
մինչ գնային առ Հռոմայարհաւն՝ պատա-
հեաց նց̃ դև մի, որ կոչիւր Բէնդալիոն. և
ասէ ցնս̃, կամի՞ք զի եկից և ես ընդ ձեր,
յայնժամ լացին Սիմոն և Եղիազար և ա-
սեն թէ, Աբրահամու երեք անգամ երև-
եցաւ հրեշտակ Տ̃ն ամենակալի. իսկ մեզ
ոչ մի անգամ: և ուխտեցին ուխտս, և երդ-
ուան առ միմեանս, և գնաց դևն յառաջ
և եմուտ 'ի դուստր թագաւորին և չարա-
չար լլկեաց զնա. և մինչ գնացին նոքա 'ի
յարկս թագաւորին, և կոչեն զդևն յան-

'ուանէ. և առ ժամայն ել դևն, և ողջա-
ցաւ աղջիկն: և նք̃ խնդրեցին 'ի թագաւո-
րէն առնել զթլփատութիւն և պահել զշա-
բաթն: և արդ՝ զի ոչ էհան Տ̃ զկռա-
պաշտութիւն 'ի նոցանէ յելսն յեգիպտոսէ 'ի
ձեռն Մովսիսի. և նք̃ դարձեալ արարին
զորթն 'ի քորեբ, և երկիրպագին որթուն
խոտակերի: նոյնպէս յորժամ եբարձ Տ̃
զհին օրէնս 'ի ձեռն հռոմայեցւոցն՝ և սա-
տանայ վերստին ետ նց̃ սուտ սքանչելիս:
արդ՝ յետին մոլորութի նց̃՝ չար էր քան զա-
ռաջինն որ ասէ Տ̃ն թէ, այսն յորժամ ե-
լանէ 'ի մարդոյ՝ շրջի ընդ անջրդի տեղիս.
և զայս մեկնելով 'ի վր̃ հրէիցն, յորժամ ա-
սաց ցնս̃ թէ՝ նոյնպէս լինիցի և ազգիս այս
չարի: զի յորժամ էին 'ի յեգիպտոս՝ լլկէր
զնս̃ մի դև. այն կռապաշտութի. իսկ յորժամ
ել 'ի նոցանէ 'ի ձեռն Մովսիսի՝ շրջէր 'ի յան-
ջրդի հեթանոսս, որք էին ցամաքեալք 'ի
խոնաւութէ շնորհաց հոգւոյն սբ̃յ. և խնդ-
րեաց 'ի նոցանէ հանգիստ և ոչ եգիտ. զնս̃
զի վաղվաղակի ընկալան զհաւատն Ք̃սի:
յայնժամ դարձաւ 'ի տուն իւր ուստի ել,
այն 'ի հրեայս. և եգիտ զնս̃ մաքրեալ դա-
տաստանական, և յարդարեալ օրինական,
և պարապեալ յամ գործոց բարեաց. և ե-
մուտ ընդ իւրեան այլ ևս եօթն չար քան
զինքն, այն է զեօթն մահու չափ մեղսն: և
այսպէս յետինն չար եղև հրէիցն քան զա-
ռաջինն: որ յետոյ քան զամ մարգարէս՝
սպանին զՏ̃ն մարգարէից: և այժմ ա-
ռաւել պահեն զօրինականսն քան զկռա-
պաշտութին որ յեգիպտոս: և Ղևտ. ԺԷ. 7:
'ի վր̃ այնմ, ոչ ևս զոհիցեն զզոհս իւրեանց
սնոտեաց զորոց զհետ խնդրեանք պոռնկէին.
ասէ Կոռնելիոս թէ՝ աստուստ յայտ է
թէ, հրեայքն յառաջ քան զայս ժամա-
նակս մինչ դեռևս 'ի յեգիպտոս բնակէին՝
զկուռս պաշտէին և դիւաց զոհէին: և
Եզեկ. ԺԶ. 26: ասէ թէ՝ պոռնկեցար
ընդ որդիսն եգիպտացւոց սահմանակցա
քո ընդ մեծ անդամս. և այլն: յորոյ վր̃
Եսայի նշեցին ասէ թէ, յեղանակաւ դոր
ձեռաւ մեծ անդամս ասէ. որք առաւել
կռոց պաշտօնատարք էին: քանզի սոքա
զքօշս և զեզինս և զոչխարս և զշունս և զ
կատուս և զայլ կենդանիս պաշտեալ երկր
պագէին: և յառաջաբանն [illegible] ասէ, ե-
գիպտացիքն զորթն պաշտէին ապիս կոչելով:

*( ) Բէնդալէոն անուն դիւ[illegible] 'ի Թալմուտէն)

[illegible] յուշքն, ժկ̃տր դու այնքան անախակալ ես

եւան

կանխեալ է աւր․ մինչ զի և զմեղաւորսն, ոչ
միայն առնես 'ի կրկնելոյ և յուսուցանելոյ
զօրէնս քո ։ որ թէ և այլոց ասացեր ոչ առ
կանել զմարգարէսս առաջի խաղից, սակայն
վն քաղցրութ քո, և վն տգիտութ մեղանչե
լոյ նց (յորժամ դառնան և 'ի քեզ ապաւէ
նին) դիւրաւ առնես զնս օրէնսդէտ և տե
ղեակ հրամանաց հանապազորդ քո․ ոպ ասէ
յաւէլօ՛ 'ի վր Սաղմոսին․ ճղ․ 9։ և կամ թէ,
յոր ժամ մեղաւորսն լրջաբար մեղանչէ, և
կարծէ ամենևին լինել 'ի քէն․ և կամ թէ կար
ծէ զքէն ոչ գոլ վրէժխնդիր մեղաց․ դա
տանջելովդ և պատժելովդ՝ օրէնսդէտ առ
նես զնա ։ ոպ և վարժապետք յորժամ տե
սանեն զմանկունսն պղերգացեալ 'ի հրամայ
սերտելոյ․ և կամ տղայաբար խնենչա
ցեալս (և մանկունքն ոչ գիտեն թէ պար
տաւորին զայնս առնելով) 'ի ձեռն ձաղա
նաց վարժապետին ուսանին, թէ վասն
իցեն արարք իւրեանց և խրատին։ ուստի և
Դաւիթ ըստ այսմ միտս ասէր, բարի է
ինձ զի խոնարհ արարեր զիս, որպս զի ու
սայց զարդարութիւնս քո։

* Զօրինեալն [illegible] և այլն։)
Զի դու ես որ զխստասրտութ մեղաւորաց կակ
ղացուցանես, առ ընդունելութն Այ զայն
բանի դ․ զի ոպ քարն վն խստութն իւրոյ,
ոչ ընդունի զտպաւորս կնքոյ, այսպէս և խըս
տասրտն կարծրացեալ 'ի մեղս ոչ ընդունակ
լինի շնորհաց և խրատուց․ խրատմանց և բը
պատուիրանաց ։ սակայն դու (ասէ) ով Տր
այնքան կարօղ ես, մինչ զի կարես (ոչ բռ
նութն բառնալով) կակղացուցանել զք
սիրտն և զկամքն խստացեալ մեղաւորին,
անսալ բանից և պատուիրանաց քոց․ թէ
պէտ ոչ բռնութբ վասնզի անձնիշխանու
թն նոցա, այլ մեղմաբար և համբերութբ
իւն առ քեզ ձգելով։ Սոսկ Յովհ Ոսկեբե
րան 'ի վր բանին եզեկիելի․ ժա․ 19։ թէ
հանից զսիրտ քարեղէն և տաց սիրտ մարմ
նեղէն ասէ․ ոչ 'ի բնութէ քարի զսիրտն և
ղեալ իմացի որ․ այլ զանհոգն և զխստա
ցեալ, և որ Այ կամացն ոչ կամի հնազան
դիլ, և մարմնեղէն՝ զդիւրահաւանն և զդիւ
րալուրն ասէ։

* [illegible])
Երեմ․ լզ․ 39։ ուր մարգարէն խօսի զժմնէ
դալստեանն Քսի․ որ կատարեցաւ եւ
համբարձմանն նր ։ զի բազմութ հաւատա
ցելոց՝ էր սիրտ և անձն մի, ասէ գիրս գործ.
դ․ 32։ և որք 'ի բազմ ու իւրեանց ունէին

զմի սիրտ․ այսինքն զմի կամս․ վն նց ասի 'ի
քարկոծմանն Ստեփաննոսի թէ, բարձին
զՍտեփաննոս արք երկիւղածք ։ որով և
ճշմարտի՝ յետագայ բանն Երեմիայի թէ,
երկնչել յինէն զամ աւուրս 'ի բարութ իւ
րեանց ։ նոյն է և հետևեալն որ ասէ․ տամ
[illegible]
[illegible] ։ ուր Երեմ․ լբ․ 40․ ասէ, զեր
կիւղ իմ տաց 'ի սիրտս նց, առ 'ի չապստամ
բելոյ նց յինէն ։ ոչ զծառայական երկիւղն
ասէ՝ (զի նոր հաստատեցեալքն ոչ առին
զհոգի ծառայութ միւսանգամ յերկիւղ)
այլ զորդիական երկիւղն ։ զի որք սիրեն
զԱծ՝ երկնչին յապստամբելոյ․ և 'ի հրա
մանաց նր հեռանալոյ։

* (Ե) Զօծեալն [illegible] և այլն ։ Այսինքն զխունկն և զհամբ
օրհնեալ թէքովդ բժշկեցեր․ զվէրսն մա
տանցդ շօշափմամբ, և զախտն նր թէքովդ։
Նմանապէս և ինձ զայն շնորհ մատո․ զի լե
զու իմ յօրհնութ և 'ի գովութ քեզ բացցի․
և ականջք իմ 'ի լսելութն պատուիրանաց
քոց յաջողակք լիցին ։ Այլ թուքն Քսի
Այծեղէն ասի, ոչ բնութբ՝ զի Այծ ոչ ունի
թուք ըստ բնութ․ այլ Այծեղէն ասի․ ըստ
որում մարդկութն Այծութ բանին միաւո
րեալ, իւր բանին Այ ասի մարմինն․ նմա
նապէս և ամ մարմնականքն․ ոպ ասէ սրբն
Կիւրեղ պարապմանց․ է․ գլուխ թէ, հա
սարակորդ առնէ զիւր մարմինն, իւրոյ
Այծավայելուչ զօրութեան ներգործութեց՝
որպս զի կարող գոլ և կենդանացուցանել
զմեռեալս ։ ուրեմն ոպ մարմինն՝ նմանա
պէս և մարմնականքն 'ի Քսի ունէին զնոյն
ներգործութի ։ զի ոպ որ 'ի հրացեալ եր
կաթ մերձենայ, զհրոյ ներգործութ զգայ․
այսպէս և որք յԱծացեալ մարմինն մերձե
նային՝ զնոյն ներգործութի Աստուածային
բանի զգային․ վն 'ի նմին միաւորեցմանն
մարմնոյն ։

* Հոտոտելեօքն [illegible])
Հոտոտելեօք [illegible] կոչէ զհաւատ և զբա
սաւորութ մտացն ։ այլ ոպ դրամամբ ձեռաց
քոց, բացցին (ասէ) աչք 'ի ծնէ կուրին․
նմանապս և այժմ զկնի դանդաչելս այս քո
կարկառեմ 'ի վր իմ հոգւոյս ։ զի մի առ
քեզ հայեցման շնորհն և լոյս իմացականս
հաւատոյ (որ է լապտեր հոգւոյ) 'ի շնչմա
նն վիշապին սատանայի խաւարաւ ծածկեսցի

այլ որպ հոգին չնչեաց ի Տ.Ն, լուսաւորէ զմիտս եւ զիմացականութիւն մարդոյ։ Նմանապէս ընդել վիշապին սատանայի, մթանայ եւ նս մտաց լոյսն մտաց ՚ի Ճանաչումն Ճշմարտին եւ խաւարային բարուցն, որպ եւ փղձմամբ եւ հող մով չեղջանի Ճրագն։ Նաեւ որպ ՚ի ծնէ կուրին զաչսն՝ Յիսուս Քրիստոս՝ եւ շօշափմամբ մատինդ լուսաւորեցեր. Նմանապէս եւ առ խաւարեալ հոգիս մերձեցո (ասէ) զաջդ քո. զի մի՛ գուցէ համօրէնութեան ընդոտեր (որ է լոյս հաւատոյս) շիջցի ընդմիշտ վերջ ղէն (որ գլխաւորապէս Թշնամին է հաւատոյս) եւ ես ՚ի ներքոյ մԹութե եւ տգիտութե հաւատոյ արտորոծոծնեցուցց։ կամ Թէ լոյս այս՝ է լոյս աւետարանին զոր սատանայ իբրեւ զԹիԹեղ կամի շիջուցանել, եւ զիս ՚ի ներքոյ գերութեան տգիտութե լուսոյ աւետարանիդ ծածկել։

✲ Որոյ յանօրէնութիւն իմ ի ընծեռ ի խորս ծո ծոյ։) Ո.Յ ինքն երեց զբազմութի մեղաց իմոց եւ ընկղմեա ՚ի ծով ողորմութե քո։ քանզի ծես Միքիա, առ մեծութիւնն Ո.Ա նկատեալ, եւ ՚ի մեղս իւր՝ զՔՍ իմանայ իբրեւ զծով ամ բարեաց, եւ զիւր մեղսն առ այն՝ իբրեւ զկաԹիլ մի։

✲ Նշան կատարման։) Որ ասացեալ նշանն Եսայ. ԿԶ. 19։ եր նշանն մկրտուԹե։ կամ նշան Խաչին ՚ի Ճակատս դրօշմելոցն. որպ ասի ՚ի մեկնուԹե։ զորս ոչ խնդրէ ՠես Գրի գոր. զի զպիտանիկ ունէր, այլ զկնիք մեղաց կործանմանն, խնդրէ զնշան վերականգ նեցման ՚ի մեղաց. եւ այն է յոյսն Թողութե որով սատանայ անկեալն զհամարձակութի, զոր ներհակաՃն ցուցանէ զկնիք։

✲ Զի մի՛ յաստահաստութեն նոճոյ նատոյցեալ զծածկելոցն բաղձեցայց։) Եզեկ. Ժգ. 31. Եսայի նջեցին իմանայ զարձան. եւ ինձ (ա սէ) մի հակառակ արձանասցի յուսահա տուԹիս, փոխանակ յուսոյ նշանին։ եւ զի որպ ՚ի Թուռն հզօր Թագաւորք ՚ի վրէ արձա նաց գրէին զպիտան արժանի քաջուԹիս, կամ զգով եւ զպարսաւ։ Նմանապէս եւ դու ով Տր՝ եԹէ ոչ ողորմեսցիս ինձ (յուսադ րելով զԹողուԹե մեղացս) յայտ է Թէ ՚ի

յուսահատմանէս երեւեսցին անքաւելու Թիւք մեղացս՝ եւ ծածկեալ անօրէնութիւնքս բացայայտեսցին։ եւ յուսահատուԹիս իմ լիցի ինձ իբրեւ զարձան հրատարակիչ ան հուն մեղացս։ զի ով որ տեսանէ զզս յու սահատեալ եւ ոչ յայնմանէ մտաբերէ Թէ անհուն են յանցանք սորա, եւ անՃառելիք։

✲ Սանդուղս նմանեալ։) Ո.յսինքն զչարին սերմանիւն, որ ՚իբարի սերմանցդ միջի բու սեալ է (՚ի նմին նմ ծուլուԹե) նոնապետն խոհեմաց՝ ի ցորենոյն խոտեալ հնձեսցես. զի մի՛ վերստին բուսանիցին։ զի կամքն Ո.Ա եւ եԹ, բաժանումն է յարմատոց նախկին բղ մեղս. միայն Թէ այնպէս պատրաստեսցէ զինքն մեղաւորն՝ զի արժանի լիցի զՔՍ չարժել ՚ի յողորմիլ կամենալ։

✲ (Գ) Գեւ եղեալ հերձել։) Ո.յսինքն յու սալով ՚ի կար զօրուԹե իմոյ, եւ կամեցող առ քեզ դիմել, որպ զՊետրոս ՚ի յալեաց մե ղացս ընկղմեցայ։ Որպէս նա ՚ի յալեաց ծո վուն սասանեցաւ, եւ ես ՚ի յալեաց մեղացս. ուրեմն տուր զձեռն քո, եւ հան ՚ի վեր զսասանեալս մեղօք։

✲ Սեղանոյն ։) Սեղանս, այսինքն չամ լակն, եւ կամ փշրանքն սեղանոյ. զոր խնդ րեաց քանանացին, զինքն ՚ի շուն օրինակե լով։ Նմանապէս եւ ես (ասէ) նման քանա նուհւոյն (որ տիրասէր եւ սովեալ շուն նը ման կաղկնծայր, վա դատերն բժշկուԹե. եւ փշրանաց սեղանոյ տնդ սպասէր) խընդ րեմ զբժշկուԹի մանկահասակ հոգւոյս։

✲ Հեթեթոյ խորանիս. եւ այլն։) Հեթեթով խորա նին՝ իմանայ զմաղ այծեաց եւ զմորԹ խոյոց, որովք զառաստաղ խորանին ծածկեցին. Ելից. ԼԵ. 24։ կամ զի մորԹովք խոյոց, զտանիսն ծածկեցին. եւ մազով այծեաց ա րարին զերկրորդ վարագոյր առ ՚ի ծածկել զծածկեալ վարագոյրն. որպ ասէ Մովսէս ՚ի Ելից. ԼԶ. 14։ արդ՝ զնոյն Թ խորա նին (որով իմանայ զմազ այծեաց այլա բանէ ՚ի վերայ Թխացեալ հոգւոյն իւրոյ մեղօք. զոր աղաչեմ (ասէ) փրկել զհո գիս ՚ի սեւուԹենէ մեղաց, որպէս եւ եկիր ՚ի խնդիր կորուսելոյս։

ԳԼՈՒԽ ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՎԵՑԵՐՈՐԴ ։

[illegible]

ԲԱՆ Ա

ՔԱՆՆՈՒՈՐ ԲԱՐԴԱՍԻՔ

ՇՆՈՐՀԱՑ ·

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Բերգոսեա՞ն է պատուղ և արգիւնք չարչարա֊
նացն Քի ։ որով կամի ասել թէ, թէպէտ
իմ յանցանքն առաւել են, և մեղքս բազմ․
ակոյն քո չարչարանացդ պտուղն և ար֊
դիւնքն՝ կարի՛ առաւել յաղթականք և
գերազանցագոյնք են ։ Սոսուի արքայական
Պօղոս զմի անգամ չարչարելն Քի՝ ամենայն
բաւական ասեր, առ ՚ի ազատուն չարչարա֊
նաց ամենեցուն ։ Ա՛յսմ Եբր ․ Ժ՟Է ․ Ժ ։ ա՛ռ է ա֊
ծէք զմեաւ, որ զայն պիւ համբերեու ՚իմ
ղամ արայ հակառա ուէ ա՛ստի կրեայ ․ զի
մի աշխատք լինիցիք անձամբք ձերովք և
լքանիցիք ։

Զաց ուսաւքիչ ուեւեց հոգոսոց ․ և այլն ։)
Ակամէ ՚ի բանն Սմասըդ ․ Ժ ․ թէ, հոգիք
արդարոց ՚ի ձեռին Այ են ։ և ՚ի բանն Դաւ֊
թի թէ, ձեռք քո արարին և ստեղծին զիս ։
և թէ տեսից զերկինս և զգործս մատանց քոց
և զ Շնորհալին գեղեցկապէս ոգէ թէ,

Սաղմ որ զբանն ստեղծա	նէ․
՚ի բարբառոյ բանից լը	ռէ ։
Որ շունչ բոլոր զգայնոց շնոք	հէ․
հաստատեալ ոչ տարբե	րէ ։
Զաչ որ յանդունդս նկա	տէ․
յոսկէփ ձեռօք կափուցա	նէ ։
Զունկն որ լսեալ շրթանց լը	սէ․
դրպուշ մահուն խորփուցա	նէ ։
Զձեռն որ զերկինս հաստա	տէ․
Եւեւպայքնք պարաւան	գէ ։

Բոց՝ յիշելով զանձառ շնորհ բարերարու֊
թեանն քո. զարմանալի է և այս․ զի որ ափովդ
ամփոփես զամ հոգիս մեր ՚ի քեզ ․ և ձեռն
և բազուկ ամենակալ հօրն գոլով , սուեղ
ծանես զամն․ զայն արարչ գործ ձեռքդ՝
՚ի մահաւթ խաչին հեղուսեր , և բևեռել
թոյլատրեցեր ․ և այս վն այնորիկ՝ զի ըզ
ձեռանարկելն իմ ՚ի յանպատեհս ինչ քեցես
և բժշկեսցես ։

Զը անգահելու շնորհեալ․ և այլն ։)
Զի զոտս քո ՚ի փայտ խաչին մածուցեր վն
անարգել լինելոյս իմոյ ՚ի փ այտն մահու ։ և
զի ան դադար թիւր կամայ հոգւ ոյս ոտն՝
պաշտօն տանի և ծառայէ ․ նմին իրի զի դա
դարեցուսցես ՚ի չար կողմն ընթացմանէ՝
զոտս քո մածուցեր ՚ի խաչին ․ զի ներհա֊
կաւ զներհակն բժշկեսցես ։

Ոչ փոսոնալ) զի ոչ գոսացուցեր և թմբե
ցուցեր զձեռս կափողացն քոց զգթագաթն
օրհնեալ (և ՚ի փետուելն զհերս գլխոյդ)
որ զանպատուղ թզենին միով բանիւ ցամա
քեցուցեր ։ և թէ վն էր ոչ գօսացուցեր
զձեռս կափողացն զօրհնեալ գագաթդ ,
պատճառն էր՝ զի ցուցանէիր թէ , և առիս
նոյն օրինակ ներող լինել ցէ լը ։

Ոչ ձանձրացո՞ղ ․ [illegible])
Գոռ (ասէ) որ յամենայն
լեզուաց Տն և Հյ և Որդի Այ խոստո֊
վանեալ եիր , ոչ սպառնացար հարկանո֊
ղաց քոց ․ որ ՚ի կափուցանել զայ եղանս
տեղ այս բո, ըստ նոսին եղ րուսեայն կա
փուցեր խաւարաւ ․ զի ոչ էր պարտ ծա֊
գել օրինակն , գոլով նախատպին խառա֊
րեալ ՚ի խաչին ։ Այլ ծա՛ իր զի Յն առի
գանեալ , ոչ յիւր Աստծոյն բնութի՝ այլ ՚ի

գանե

գանելի և'ի չարչարելի բնութիւնն մեր. ոչ պետ
րոս ասի մեռեալ, և ոչ ասի թէ մարմինն
պետրոսի մեռաւ. այլ ինքն պետրոս ասի զի
մարմնոյն մեռեալ և ոչ ըստ հոգւոյն: Նմա
նապէս և բանն Աստուած ըստ այնմ որ մի անձն
է, և մի ենթադրութիւն Աստուածային. ունելով
զչարչարելի բնութիւն, նովաւ և'ի նմին ասի
կրել զչարչարանսն: Ուստի ոչ ասի Աստուա
ծութիւն չարչարեալ. և կամ մարդկութիւն՝ այլ
Աստուած մարմնով: զի այսպիսի ձայնք միշտ 'ի
թանձրացելումն ասին զնմանէ, և ոչ 'ի վե
րացելումն: և Սկովտոս ասէ թէ, ոչ ասի
թէ Աստուածային բնութիւնն է մարդկային բնութիւն.
այլ ասի թէ Աստուած է մարդ: ոչ ևս ասի թէ
Աստուածութիւնն է չարչարելի, այլ թէ Աստուած է չարչա
րեալ: որպէս վասն կաթին ասի թէ սպիտակն է
քաղցր, և ոչ թէ սպիտակութիւնն: Արդ՝ դու
(ասէ) որ յանմէջ խոստովանեալ Աստուած ես, զա
նողայդ ապիրատութեան համբերեցեր, որ զա
րեգակն խաւարեցուցեր. որպէս զի մահացե
լոյս մեղօք, զառաքինութեան ճանապարհս հան
դիստ և դիւրին առնէիր: քանզի ամենակա
րողութեամբ՝ որ զարեգակն խաւարեցուցեր,
այնքան հեզութեամբ ցուցեր, որ զդանողաց
քոց զձեռսն ոչ դօսացուցեր. զի առաւել
հեզութեամբ և համբերութեամբ զիս արդարացու
ցանէիր. և զի մեծ բարութիւնն հեզութեամբ պատ
րաստէիր քան թէ կարողութեամբ և զօրութեամբ:

* (Է) Ո՛չ հակառակացն հնարաւոր չարաբանու
թեան հնազանդեցեր. և այլն:) Հինաւուրց էին չա
րախօսութիւնքն հրէից զքէն (ասէ) և դու դիւ
րաւ կարէիր կարկել զբերանս նոցա, և զզրպար
տութիւնս նոցա 'ի դերևս հանել. բայց ոչ կա
մեցար, զի այնպէս էր նախասահմանեալ
Հայրն քո երկնաւոր. զի մահուամբ քով
փրկեսցի ազգ մարդկան: Իսկ թէ բանից
նոցա զրպարտականաց պատասխան տայիր,
զքեզ զերծուցանէիր 'ի նոցանէ, և զիս ոչ
փրկէիր: Իսկ հակառակաց չարաբանութեան կո
չէ, թէ զսուտ վկայիցն որք ասէին, թիւրէ՛
զազգս մեր. և հակառակ օրինացն Մովսէ
սի ուսուցանէ. և թէ ասաց քակել զտա
ճարն և զերիս աւուրս կանգնել: այլ Աստուած,
ոչ թիւրէր զազգն իւր. այլ մանաւանդ
ուղղէր 'ի ճշմարիտ հաւատս, և 'ի մաքուր
վարս: որոյ քարոզեալ ճշմարտութեան հաւա
տոյն՝ վկայէին պատուիրք սքանչելի գոր
ծոցն: Դարձեալ ոչ էր հակառակ օրէ
նացն Մովսիսի, որ զթլփատութիւն և զքառաս
ն օրեայ ընծայումն 'ի տաճարն. և զզատիկն
զենուլն յանձն առնոյր: դարձեալ զտա

ճարն Զօրաբաբելի ոչ քակել ասէր, եթէ
ոչ զտաճար մարմնոյն. և զկնի երից աւուրց
շինել յարութեամբ. որ թէ և զՏաճարն քակէ
ին նոքա, կարէր ինքն զերիս աւուրս շի
նել. որ 'ի վեց աւուրս յաջնջէ արար զամ:
Դարձեալ ոչ արգելոյր զՀռոմ 'ի տալոյ ըզ
հարկս կայսեր, որ ասէր, տալ զկայսերն
կայսեր, և զԱստուծոյն Աստուծոյ: Իսկ և չարաբանու
թեան էին բանքն ձաղողաց և խաչակցաց աւա
զակացն, զորս դիւրաւ կարկել կարէիր
(ասէ) որ զլուսնի զոյնն յարիւն դարձու
ցեր: և թէ վասն էր ոչ արարեր, պատճառն
է, զի զանհամարձակ լեզուն իմ (ասէ) 'ի
գովել զքեզ զօրացուցանէիր: Իբր թէ ըզ
ուժութեամբ քով զիս խօսուն առնէիր:
Բայց մի թէ լուսինն իրապէս դարձաւ 'ի
յարիւն, թէ ըստ կերպի արեգականն խաւա
րման (զի արեգակն ոչ ըստ բնութեան խաւա
րեցաւ, այլ լոյսն արգելաւ 'ի մէջ պատ
ճառաւ լուսնին 'ի մէջ մեր և արեգականն
գալոյ: և հրաշքն էր՝ զի խաւարումն արե
գականն, որ 'ի նորանալ լուսնին պարտ էր
հանդիպիլ՝ եղև 'ի լրմանն)
Սուրբն Աւգոստինոս լուծմունսն 'ի վր բանին
Յովելեայ. Է. 32: թէ արեգակն դարձցի
'ի խաւար, և լուսինն յարիւն. ասէ թէ,
լուսինն յեղաշրջեցաւ յարիւն՝ յազգակ ցու
թիւն որակի կերպարանաց ստեղծչին:
Բայց ասեմ թէ լուսինն վասն խաւարման
լուսաւորին իւրոյ արեգականն. ոչ կարա
ցեալ լոյս առնուլ 'ի նմանէ՝ ոչ բոլորովին
խաւարեցաւ, զի ըստ այնմ հին լուսնի նման
ամենեւին անլոյս լինելոց էր, որ արիւնա
գոյն լեալ երևիւր: և զի լուսինն գօ
լով գետականն և թանձր. և 'ի բնական
խաւարման իւրում՝ որ ամենևին ոչ տայր
զլոյս, վասն գոտանիւրոյն 'ի մէջ երկրագնտիս
և արեգականն. անտանօր հանդէպ գալով
արեգականն, (որպէս ասէ Պերինեքսիոս առ Պօ
ղիկարպոս Եպիսկոպոսն զմիւռնոյ) որոյ
վերին կողմն լուսաւոր՝ և ստորինն մեզ երև
ելի կողմն խաւար երևելոց էր, սակայն ըզ
շող արեգականն և ընդ մէջն թափանցե
լով, առնէր զգոյն նորա շառագոյն իբրև
զարիւն. որ էր հրաշալի և արտաքոյ բնական
կարգի: Նաև որպէս լուսինն 'ի լրման իւ
րում յարևելից կոյսէ երևեալ. վասն թանձ
րութեան օդոյն կարմրագոյն երևի նախ, և
շուտով պարզեալ ցուցանի. այսպէս և
հանդէպ գալով արեգականն՝ զօդն խաւա
րա թանձրացուցանէր մինչ ցերիս ժամս

և երկիր արեւնադ-ոյն ։ Իսկ որ ասեն զՀա մանդամ յերես լուսնին միացեալ 'ի խաւա րու Նին Ղ.Բ. ասել զիտեն եւ ոչ հաստատել. զի այն է ը. ամսոյ յըստոնեռաց երկրի առ այն տպաւորեալ. իսկ երկիրն ոչ յայնժամ ստեղծաւ, այլ Ը. հաւտուկ արարածոց ։ այլ մեզ բաւական է հաւատալ թէ արեգակն խաւարեցաւ . եւ լուսինն արեւնադ այն եղե տպաւորեալ յՄիջեւան զգ-այն անեղին։

✻ (Եր լուսինս սառանեցոյցեր ։) Տր զերկիր շար ժեցեր . զի շարժմամբ երկրի՝ շարժեցաւ 'ի խաւարումն Ը. Ի եւ ջուրն որ 'ի վր երկրի. եւ շարժմամբ ջրոյն՝ օդն եւ հուրն ։ զի ոչ խաւա րումն արեգական , նմանապէս եւ շարժումն որ եղե յայնժամ եր Ը. հանրական. մինչ զի եւ 'ի բիւթանիա եւ 'ի նիկիա զբաղուամ չենս կոր ծանեաց. ասէ Ւսեբ 'ի վր Յոհ. ԻԵ. + Գ. եւ ԳԱ ։ եւ 'ի Փլեգոնեանն առեալ ասէ . յասիայ ԺԲ քաղաք աւերակ գործել ։ Նաեւ զի հողն է մեջն գոլով 'ի մեջ տարերցն . ուրեմն 'ի շար ժիլն մեջնոյն՝ 'ի հար կէ շարժիլն եւ րոլորապա տողքն. ոչ 'ի շարժել միջակետի ջրոյն 'ի մեջ կողքին՝ շարժին եւ բոլոր ջուրք եղերաց նոր։ եւ Ղուկ՝ Յոհ . ԻԵ . 4 Ց ասէ թէ , արե գակն որ է իբրեւ աչք աշխարհի , խաւարե լով՝ նշանակեաց զարեգակն արդարութեն զՏն (ՅՁ զՆՐ իւր որ 'ի խաչին մեռանէր ։ նա . րայ զնա ՌՄ տարերք , եւ ՌՄ արարածք նուաղեալ սգացին , եւ աղետալի կերպար լացին , մինչ կայր 'ի խաչին , եւ հոգեւարք նայր ։ զերիս ժամս 'ի խաւարի միացին ՌՄ արարածք . ցուցանելով զկսկիծ մեծ . եւ յոյժ դառն ազես զ-ազացին եւ տառանեցան . եւ իբր թէ մոտեցան 'ի մահ ։ քանզի տեսանէին զանմահն մեռանիլ՝ ահ կալաւ զՈւնն ։ վն զի եթէ չիջանիլ մերձ էր 'ի վր խաչին տաճա ըին եւ պահպանողին զկենանս յերկնիս եւ յերկ րի . դիւրադ-այն էր եւ Նց եղծանիլ Ջ ԶԻՆ եւ անյայտ լինիլ ։ տես թէ զինչ ասէ բրուն լթինն . եւ յասօթ լեր ԼՈթին ձեւացեալ . որ ոչ առ Ի ես եւ ոչ ա տի ։ ԻՐՃ ՂՕհաննէս ծործորեցին 'ի վր նոյնոյ բանին Յնսը թեո ր ասէ վն շարժման երկրի թէ , կարող էր զնա չիջուցանել եւ ընդ մէջ հերձանել . որ զկենս պատուսեաց , եւ զերկիր շարժեաց եւ զոհեզերս խաւարեցոյց՝ եթէ կամեցեալ էր . բայց ոչ ախորժեաց . այլ յՈւր ր-Ծս տուաքեաց սքանչելութիւն . ոչ զնզովս Կ-դա մայ՝ զի զՏՆ հեղուԹԸ կամեցաւ ապրեցու ցանել ։ Նոյնպէս ասէ եւ Տէրս Գրիգոր թէ ՎՆ այնորիկ նախատողոյն տոց ոչ առաքեցեր առ

քերաց սառանեցուցին . որպէս զի զկորացեալ գլուխս իմ , գխուլնեռնոք օծեալք է զիցեսւ ։ եւ կամ զկարծրութիւն ջուր գ-խոյս գՈուԸ գ. օծեալ կակղացուսցես ։ զի ասէ Ը. բիսոտ տել թէ , ցուցց եղ Ը. Իւրոյն ծնեալյ՝ հա զման . յարմարութիւն է զիւրին։

✻ Զանասնոխս քարերաց հերձեր ի ըն քերմանս ըն դ-անդոյնութեան , ողորմութեամբ հանդարտեցուս ցեա ։) Ի քերմանէ , այսինքն 'ի բուսուցմանէ ընդունայնութ ԹԸ , ողորմութեամբ հանդարտե ցուցես . զի մի բուսուսցէ զունայնութիւն թիւր եւ անկարգ մտածմանց ։ եւ պատճառն է՝ զի մինչ զ-քեզ (որ ծանապարհ , ճշմար տութիւն , եւ կեանք ես) մոլորեցուցիչ կոչե ցին . եւ դու զԾնոտս նոցա՝ ոչ ջախջալ փշրեցեր . որ զկնոջ կուրծքութին հերձեր . Յնո. ԻԷ. ԾՏ ։ որպէս զի փոխանակ զայն յանձն առնելոյդ (այսինքն զմոլորեցուցիչ անունն) զիմ սրտիս կարծրութիւն կակղա ցուցեալ բարեբեր առնելով՝ յունայնութէ փշոց մեղացն բերման ազատեսցես ։

✻ ԱՆ ըղտոհաղոնոյն առոյս ըն դ-երաց նորենից մոռացեր . ոչ ըղրոխ-ցնն օցեն տանեցման հողոց մատնեցեր .)

Ս Տէ պահապանաց գերեզմանին որ մերձ կային (ասէ) զի ընդերոյն է՝ մերձակայից ։ Ը. րդ զսուտս պահապանացն (ասէ) որք զ-քեզ պահէին ոչ մերձակայից իւրեանց գի տեցուցին . եւ կամ զսուր ՆՑ ոչ զգետնեցեր (զի երբեմն է հոլով) որ օձին ասացեր թէ 'ի վր որովայնի քո գնասցես ։ ոչ զի զսանձս քս՝ իշխոյ գորութէ ուծանեցուցանես ։ Սա գիտելի է՝ մի թէ օձն նախ քան զզա տապարտելն կանգուն ընթանայր եւ յետոյ 'ի պատիժ իւրոյ չարութեան (որ եղեւ գոր ծիք սատանայի) 'ի վերայ որովայնին առ դայ հրամանն եառ . թէ եւ նախ քան զանէծս ծանէին տուէր զհող եւ ըն Թանայր 'ի վերայ որովայնին ։ Սուրբն Բասիլիոս եւ Գրիգորիոս ասեն թէ , ըն Թանայր 'ի վերայ ոտանցն . զի Սմբատ Նկարագրողէն խօսի վասն ուղղա րութեան նորա զի ձգեալ ըղհաստատութ բնութեանց՝ որք ոչ են պարզանական եւ բարոյականք այլ բնականք ։ Ուրեմն եթէ ոչ ընթանայր 'ի վերայ ոտանցն՝ ոչ պատ ժիւր 'ի վերայ որովայն առողա ոտն ։ Բայց Կուռնէլիոս ասէ թէ , օձին հող ու տեն եւ 'ի վր որովայնին սողալն էին բնա կանք . սակայն ոչ էր օձն յայնժամ գարշելի այլ զՏնի փոխելոյն եւ յաւ. Թեւյն զՏա.

եղև օձ անկենդանացուցանողն և դառնացեալ մարդոյն. որոյ 'ի վերայ յանձնեաց սողալն և հող ուտելն՝ որք էին նման բնակչացն, եղեն նման 'ի պատիժ. ով և մանր մարդոյն էր բնակեալ՝ և յետ մեղացն դարձաւ 'ի պատիժ, և ծէածանն նախ էր բնակեալն. և յետոյ զկնի ջրհեղեղին սկսաւ գոլ նշան ուխտի 'ի մէջ ԱՅ և մարդկան. Այսպէս ասեմ թէ, ցորքան որ դեռ բռնեալ էր 'ի յօձն, կայր օձն կամ գուն, և կամ 'ի ծառն փափութեալ, և մինչև 'ի կէտ նզովեցմանն իւրոյ կայր այնպէս. և յորժամ յԱՅ անիծաւ, վերստին սկսաւ սողալ 'ի վերայ երկրի. զի ուսանիմք թէ, հակառակ ԱՅ բարձրացողն՝ վերջապէս կորանելոց է և գետնատարած լինելոց. ՔՍ այնմ, մի մինչև յերկինս ելցես այլ մինչև 'ի դժոխս իջցես, ասաց ՏՐՆ վերայ բարձրագոյն քաղաքին կափառնայումայ. և արուսեկին ասաց, դու ասէիր ելից յերկինս, և արդ 'ի դժոխս իջցես. և թէ ամենայն որ բարձրացուցանէ զանձն խոնարհեսցի.

* Ա՛հ ի կնքելն [illegible] փոխանա. և այլն.)

Յարինքն 'ի կնքելն զգերեզմանն քո (որ ըզ կենդանին ՅՍուՔ մարմինդ կրէր) ոչ սուզեցեր զկնքողն 'ի յատակս դժոխոց. [illegible]

[illegible]

Գիտելի է՝ վերայ կնքոյ գերեզմանին զի յաթենք հաստիք կ ի ք իմանամ. և [illegible]հաննէս ծածկոցին ասէ թէ, մատանեաւ քահանայապետին կնքեցաւ. որ անփակ գիր ունէր 'ի վերայ իւրում, որ էր (Յ.) գիրն, որ նշանակէր զանուանն ԱՅ, փորեալ յակն մատանւոյն. զոր ասեն (ասէ) յառաջին խորտակեալ տախտակեն լեալ գծարն. որով և վկայեցին զնա գոլ այն որ երևեցաւ Մովսիսի և ասաց. ԵՍ ԵՄ ՈՐ ԷՆՆ. Այսպէս ասելի է թէ, հրէայք ոչ ունէին զսուրբ (է) գիր՝ այլ զ (հէ) որ ոչ է անփակ. ԶԻ անկապ զի երկուց գրոց արդարութեան ասէ՝ ՔՍ հայր և էր. նաև զի այն որ ասաց, ես եմ որ էնն. ոչ է միով գրով՝ այլ քառեակ գրով, որ կայ է զանունն (իէհովա) որ թարգմանի անճառելի՝ անասելի և անխօսելի. Նաև զի Մովսէս որ ձևաւ է վերայ պատմուճանացն Ահարոնի, ոչ երբէք ասէ ունել զմատանի. և կամ յԱՅ հրամայեալ. և ոչ կարէ ասել՝ թէ Ահանայապետն արտաքոյ հրամանին ԱՅ կրէր զմատանի 'ի մատին, որպէս և անդր վարդապետն ոչ եղև. Թարգ հրամանի. ուրեմն ոչ զամենայն տանականաց զգեստն հրամա-

նաւ զգեստոյր զպատրուակն մատանին ոչ իշխեր կրել առանց հրամանի. Նաև զի (է) գիրս՝ միայն 'ի մեզ գնի 'ի տեղի անուան ԱՅ, որ զպարակայութի իմն ԱՅ նշանակէ, և ոչ զզինչէն. ուրեմն կնքելն զգերեզմանն Տեառն հաւաստի է. բայց թէ որով ձևով էր կնիքն. և կամ թէ գիր ունէր 'ի վերայ թէ ոչ՝ յայտնի ոչ է մեզ. այլ զի յոմանց նախնեաց մերոց այնպէս կարծեցեալ է, համարեսցուք թէ այնպէս իցէ. զի ոչ 'ի մասանց հաւատոյ է այնպէս գոլն և ոչ գոլն.

* Աչ ի [illegible] և այլն.)

Ի սա այնմ, մինչ մեք 'ի քուն էաք, եկեալ աշակերտքն գողացան զնա. արդ՝ որ դքեն կորուսեալ կամ գողացեալ համբաւեցին քահանայապետքն, ոչ ընկեցեր զՔՍ և զծնունդս ՔՍ. ով զի զնա ընտրեցեր դասուն, և փրկելոցն կարգի՝ հաղորդս արարեր. որ աս 'ի բարիսն յիշեցման անարժան եմ.

Եւ [illegible]) Կողմնն է վարձ պոռնկաց. և պոռնիկքն էին յուդա և այսհաւատնքն, որոց միայն եաուն 'ի գանձանակէ տաճարին, զի զնա մատնեսցէ. և միւսոյն զի զկենդանին մեռեալն պահեսցեն. Իսկ սիրողք պոռնկաց՝ էին դպիրքն և փարիսեցիքն և քահանայապետքն, որք թողին զԱԾն բարերար զփեսայն հոգւոց իւրեանց, եւ իրեցին զգողն յուդա վասն մամոնային, և զայս հաւատն կռապաշտանն վերայ թագուցանելոյ զՅՐՅԱ հարութեանն. զորս դու (ասէ) իբրև զկինն Ղևտացւոյ կարէիր յարձանս ազի դարձուցանել և ոչ արարեր. ով զի [illegible], [illegible] 'ի քեզ հաւատատէիր իբր և 'ի յանշարժելի վէմ. զի ՎՐՍ ՅՍ նախատակի նման երկշոտ բնութեա մերոյ՝ վէմ ապաստանի է, ըստ այնմ և վէմ ապաստան նապաստակաց. և թէ ո՞ յուսայ 'ի ՏՐ ով 'ի լեառն սիոն, մի սասանեսցի յաւիտեան. որև մեզ յուսացելոց եղիցի վէմ պատուական. ըստ այնմ,

I Պետ. Բ. 7. ամէն.

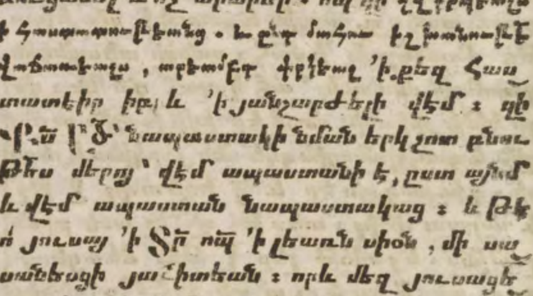

ԳԼՈՒԽ ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

[illegible]

*** ԲԱՆ * Ա**

ՈՒՍԱՐՐՏԱ ԿԻՐ։)

*** ՄԽԿՆՈՒԹԻՒՆ ***

Ա՛յսինքն, գումարք յիշեցեալք երախտեաց քոց (յանցեալ գլխոյն) Թէպէտ և սա կաւք են. այլ սակայն՝ արքայազունք են և զօրաւորք. և ծնունդք են բարերարութեանց քոց։ և ոչ զօրագլուխքն դրօշիւք սանձա խի իւրեանց ճանաչին, և դրօշիւք զզօրս հաճաքեն. նմանապէս եւ երեց յիշել երախ տիք քո ով Տէր զօրահաւաքք են. զի զբա րերարութեանց քոց վայելողսն՝ 'ի յօրինաւորու Թի քեզ հրաւիրեն և հաւաքեն։

* Հոմերոյր հնեղ նեղՋ... եւ այլն։)

Ա՛յսինքն, վերոգրեալ. Հզ ձառքն միջի յի շեցեալ երախտիքն քո 'ի ձեռն մեղաց ըզ Թշնամի եղեալս ընդ քեզ, յորդորակսն հաշ բույ հնազանդ հրաւիրեն. և զանհաշտեալսն ընդ քեզ (զի որոց դու անհաշտ Թշնամի երեւիս) քո արարեալ բարերարութիւնքդ՝ զքեզ վերստին 'ի խաղաղութի զնս հրաւի րեն։ և զի զօրաւորք և փրկաւէտք են. ասա ցի ըստ Պաւղոսի կարելի է ասել, զարթո՛ Տէր զզօրութիս քո. զի յիշեսն զբարերարու Թիւս քո և զերախտիսդ՝ և եկ 'ի կեցուցա նել զմեզ նոքօք։ քանզի զօրաւորք են 'ի հա լածել զմեղս, և շնորհաւորութեան ...սա ստութեն խստասրտութեն հալածել։ զի կար կուտն է ջուր սառուցեալ՝ որ նշանակէ ըզ յամառ հաստատեալն մեղաւորսն. զորս կարեն

հալել և 'ի ջուր զղջման դարձուցանել պա րագայք շարժարանացն՝ քոց։ և առաւել զօրաւորք են 'ի փախուցանել և 'ի հալա ծել զմեղս, քան թէ սոքա 'ի ներքս մու ծանել։ զոր նախամարդոյն շնորհաւորութ... վոր խոստովանէ ... կոչէ։ զի սոքա նախամարդոյն է. զի նախկինն եղև մար մնաւորաց ընդդէմ Ա.Յ։ դարձեալ կոչէ զն ... զի շրջի 'ի խաւարի։ դարձեալ խոստովանէ զն զի սիրէ զմեղս. և որ սիրէ զմեղս՝ ոչ գայ առ լոյսն, զի մի յայտնի լի ցին գործքն նր։ դարձեալ կոչէ ... հոյ. զի լինք՝ նախ եղև ներհակ Ա.Յ, և զայս հետևեցոյց ... որովք կամի ա սել Թէ, դու ով Տէր Յս. յիշելով զշարժա րանս քո, առաւել փոյթ ես 'ի կեցուցա նել զմեղաւորս, քան Թէ սատանայ 'ի կոր ուսանել։

* Վ Մարգինն նե...։) զ... յիշէ՝ յորմէ կազմեցաւ մարդս. որ Թէ կամիցիմ (ասէ) զբոլոր բարերարութիւնս քո յիշել, զի որում 'ի հողոյ կազմեցեալ եմ՝ յաղթիմ 'ի բազում մե երախտեացդ, որք առաւել քան զիմ տկարութիւնս զօրաւորք են։

* (Է) Ա. ... եւ այլն։)

Այսինքն թէ մեծ են երախտիքք քո առ իս, որ եմ հող և մոխիր, և անհնարին անկատար. (համեմատելով զիս քոյդ կատարելութեան. և ըստ որում բարեացդ անարժան) առ կայս դու որ ամենայնս ես և անհնարին բարութիւն և ամենազօրեղ արարիչ. յիրաւի առ քեզ և առ քո անհնարին բարու Թեանդ համեմատելով, և առ զօրութեանդ

և կուտելով, սաղմոսի չարաչարանութեանն և կայծրութիւն խոստովանութեան, վասնորոյ և հեղքեալք են. ոմն խ ակնար 'ի լուսոյ :

* Վկայեն առաջնում. և այլն :) Այսինքն [illegible] քարի և նման ապառաժ վիմի՝ ցամաքեալ են ազգերք արտասուաց աչաց. զի զոր գուն պայծ իմ ոմն զ ազգերս 'ի դրախտի բնութեա ըղձեցուցիր. ոմն զի զ ցամաքեալ բնութիւս առոգեացէ և պտղաբեր բարեաց արասցէ : և ահա նման ապառաժ վիմի ցամաքեալ են աչուղս իմ. և ոմն զի զ՚ադամ 'ի դրախտէն արտաքսեաց [illegible]) գուցէ թէ ցամաքեցմամբ արտասուաց՝ վերստին և զիս հանցէ 'ի դրախտէն փափկութեան :

* (Գ) [illegible] . և այլն :)

Բառ Դաւիթ, Այ եկաց 'ի մէջ Աստուծոյ : Այս անուանք [illegible] իմանի [illegible] զմարդարէս և ղեկավարս հօ դիս մեր, որ է 'ի պատկեր Այ, և քերթող Աստուածեալ : Իսկ [illegible] մեր 'իմաստիցն Դաւիթ ասացեալ թէ, վասն մարդարէից խօսի Դաւիթ. [illegible], իսկ եթէ զ [illegible] ասէ, առ որս բանն Այ եղև. Յովհ. Ժ 34 :

Արդ կամի ասել թէ՝ յորժամ Այն մեր Յիսուս համբարձեալ 'ի կառս քրովբէականս և կեցցէ 'ի դատել ընդ [illegible] դասուց [illegible] լոց մարդարէից և առաքելոց (որք հաւատարիմ և խաղաղութեան միջնորդք եղեն. և [illegible] Աէն [illegible] զոր [illegible] կոչէ) յայնժամ [illegible] խաբէութիք և կարծեցեալ [illegible] սուտ եղեանց, իբր ընդ կարծր վիմի հարեալք ցնդին ոմն զջուր [illegible] հողոյ [illegible] փշրին : զի ոմն Այն [illegible] պատարագեալ էր փափուկ կազմողութեն, յայնժամ լինի վէմ կարծրագոյն. առ որ ընդ հարեալն փշրի և խորտակի : և կամ ոմն զ[illegible] առ ափն ծովու 'ի վիմի հարեալ ցրուի, այսինքն ցրուէ և ձայնալը. [illegible], որ ոք հարցէ ընդ վիմիս այսմիկ փշրեսցի. և յոր վերայ անկցի, հոսեսցէ զնա : Դարձեալ վիմն զէն լեառն է Այ. իսկ սակ [illegible] հեղ իբրև զծովիկ ալեաց, և ոմն զ[illegible] հողոյ [illegible] բացեալ՝ էն մարդկային կարծեմունք և արտնեղութիւնք. որք ընդ վիմին Այն հարեալք՝ ցնդին և փշրին ցրուին և ձայնալին :

* (Դ) [illegible] . և այլն :) [illegible] . Դ : զայս ասէր [illegible] առ բարեկամսն, ցուցանելով թէ մարդկային կշտամբանքն և ձեռն նախատինք ոչ բարեկամք իմ, հա [illegible]

[illegible] ոչ էինչ են, նմանապէս և ինձ թէ և (ասէ) ամենք կշտամբողք լինիցին՝ առ ոչ ինչ համարիմ : այլ յամենայնէ [illegible] [illegible] հրամանաց զարհուրեալ դողամ. որև զանս գործս իմ տեսանես : Սակ թէ և ոչ ունի ցիմ (ասէ) զարդս ինձ կշտամբող՝ բանս կանէ ինձ կշտամբող խիղճ միտացս, որ յամ կարծեաց սատանայ զիս տագնապէ և սաստկացուցանէ : որ եթէ ոք ձեռն կարկառէ զիս 'ի խորոց վերբերել. գիտեմ թէ զիս ընկղմել փութայ : և թէ կամիցի ոք ակնածելու թագիւ զիս պսակել, գիտեմ թէ փշով զգլուխ իմ շրջապատելոց է : և այնպէս ստորասաք չար խղճի մտացս տարաբերեալ զիս ալէկոծէ. ոչ թէ և առաքինութեան հետևեցիմ՝ յանդիմանելը է կարծեաց տագնապիմ :

* Ե Արդարեաց անխոռովութիւն. և այլն :) Այսինքն թէ 'ի քեզ ապաւինիմ որ յոյս իմդ հաստատուն ես, զի ողորմութիւն նայեցեալ զիս 'ի պարտաւորս պատժոյ, և 'ի դատարկաձեռնութիւն իմ (որև ոչ ունիմ զթոշակ հոգևկան ապրուստ) զգեցին երախտիս ան պատումբ բարերարութեան քեզ յուշ արկանեմ, թէ զկիրս և զչարչարանս և զմահ փրկագործ անօրէնութեան զերկուս : ոմն զի յիշե ցով. քո զնա (որ ոչ երբէք մոռանաս, և ոչ երբէք նիրհես. և ոչ զհեծեծանս իմ անտես առնես.) արդարացեայ ինձ ողորմեսցիս :

* (Զ) Սեղա [illegible]) Ծնէ 'ի մեղաց և թէ 'ի դիւաց որ ջանան զիս խեղդել՝ աղաչեմ զքեզ որ Աստուած, զիս ազատեսցես 'ի խեղդմանէս :

* [illegible]) Ոմն իբր զի զոր ինչ երկուաց Այ 'ի ժամու չարչարանացն՝ բոլորքն էին մեզ փրկութիւնք՝ և պատասխանողք իւրաքանչիւրն միոյ միոյ մերս հիւանդութեն : ուստի և [illegible] որ տրտմութեն՝ էր սպեղանի մերոյս տխրութեան, զորև մեզ Ս արդարապետ այնու Այ [illegible] տրտմութեն աղաչէ զնա ազատել զմեզ 'ի սատակչական տխրութեանէ իւրմէ.

* Փչոն [illegible]) Այ փշեղէն թագիւ պսակեցաւ. զի բարձցէ զփուշ մեղաց մերոց. ըստ Շնորհալուոյն : Աստն Ս արդարն 'ի վերայ մեկնութեան այն տեան սաղմոսին. ես կացի թագաւոր 'ի նմանէ. ասէ թէ, եկն Որդին Այ լինել թագաւոր 'ի վերայ տան Հօր իւրոյ, անօրէնն թագաւորքն փշով պսակեցին : արդ՝ որով հետև գու (ասէ) փշով պսակեցար. զի

զփուշ

զկուշ մեղաց մերոց հրով՝ սիրոյդ այրեսցես. աղաչեմ զի զբոլորշունչ մեղաց իմոց յար մաշոյ 'ի սրտէս քանդեսցես։

* Ողորմեսցի յերկոսին մտերիմս խոստովանողացն։) Լսեմք դու ով Տէր, յիշելով զապաշխարհն հարուածոյ յերեսս քո Ադամայ (որ էր յերկրէ ի անօթալի գործ. և սակայն կամեաց յանձն առեր) բարձ յինէն զպղծալիցն կարողութեն որ ամեն բերէ երեսաց իմոց. ոչ բարձ մամբ անձնիշխանութեան. այլ մեռեալ անդ զանձնիշխանութիւն իմ 'ի բարին հաստատելով և 'ի քեզ սեւեռելով։

* Ընդունելի զորշութեան.) Ընդունելի զորշութեան կոչէ, ոչ զքնական և զանձնա զանոյշն բանին զկէրս, որպիսիք են հոտմունք բնականք. այլ որք կամաւ գործին գար շունչք մեղաց։ և զպնտասիկ (ասէ) բարձցես յինէն, յիշելով զգարշելի բոյոս հրէիցն, զորս ընկալար 'ի ձեռս երեսդ, այլ զի զիս 'ի յանգոսնելի գարշունեց աղատեսցես։

* Խոստովանեցոյն պատուիրանս։) Լսեմք խնացական ներքին մտօքս և յիշո ղականութեամբ' (և ոչ արտաքին ձայնիւ) զքեզ աղաչեմ և առ քեզ կարդամ բարձր աղաղակաւ ներքին հեծութեամբ հառաչանօք։ [illegible] յաւիտենական մահուամբ' որ է մահ անման։

ԳԼՈՒԽ ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՈՒԹՆԵՐՈՐԴ։

[illegible]

ԲԱՆ Լ

ՅԱՅԼ ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾՈՅ

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Զոր ասաց 'ի վեցերորդ հատուածն. ահա և տե րամբ էր և այլն։ զորս մարմնական ան դամս, և այլազան օրէնս կոչէ Առաքեալն Պօղոս. Հռոմ. Է. 23։ որ է օրէնն ցանկու թեան. որ թէպէտ առ Պօղոս չըղթայեալ և կապեցեալ էր. սակայն' խօսէր հասարա կօրէն 'ի դիմաց մարդկութեան։ և ցանկութին ասէ օրէնք մեղաց, և անդամոց. զի կայա նայ 'ի սովորեցելումն' այլ զօրէնս բնութեան. և 'ի յանդամսն' այլ 'ի գործիս իւր։ և ըստ կուռնէլիոսի, ցանկութիւն է ծուխ՝ հրապար րիչ առ մեղս. տաւն տաւօղ. կամ ուսուս ցիչ մեղաց։ այլ այլ անդ 'ի .Զ. գլխոյն յի շեցի (ասէ) զգլխաւոր մասունս մեղաց. աս տէն յիշեցից և զպերղանիսն և զմասունս փրկարար շնորհաց, որքան օրէնք հոգւոյն կենաց. որ թէ և անթիւք են, սակայն զգլխաւորսն յիշատակեցից. երբ 'ի բոլոր ով կիմնու զկամթիւ մի առնելով։

* Աղօթերգեցանս ոմանս ի բարեխօսն կոհի բաց բոլս, [illegible]) Զգաստ միաց ասէ, որք թողական շնորհացն [illegible] են, այլ Առաքելոյն. և կամ վս հրեշտակաց ասէ, զի նք 'ի բարձր գահի բնութ և փառաց վերաբազմեալք են։

* [illegible]) Զայն ասէ թէ 'ի նոր օրէնս ամենք թագաւորք կոչե ցան. ըստ այնմ, արար զմեզ Ած մերոյ թա գաւորս և քահանայս. Յայտ. Ա. 6։ և ըստ 1 Պետ. Բ. 9։ այլ դուք ազգ էք ընտիր. թագաւորութի և այլն։ և ամենք սիրեցեալք և բարեկամք. ըստ այնմ, բայց ձեզ ասեմ սիրելեացդ իմոց։ և թէ դուք բարեկամք իմ էք և այլն։ նոյն է և հետեւեալն։

* Պատուելի և իշխանութիւնս [illegible]) Պատուելին է Յհն, և այն փրով. և իշխանութիւնս են հետեւողք նորին Աստին և չարչարանացն. որպիսիք են Առաքեալքն և մարտիրոսքն. կամ թէ պատուելին է Ստեփաննոս. և

էջ խոնարհեցուցանէն ընկերքն նորին մեւս սար_
կաւագունքն · Գործ · Զ · բայց 'ի Նիկո_
ղայոսէ անուանեցեալ ոյն · զի նա անխտիր պղ_
ծ ընկերաց չար հերձուածոյ եղեւ · Յայտ · Բ · 6 :

* Բարեկենդանին ...) Բարեկե_
նդանին կոչէ զԱղօթս · եւ հնչման կոչէ ըղ_
ձայն նորին աւետարանութեան · որ յԵրեմէ
մինչեւ 'ի լինելն ընդ արար զաւետարանն
Քրիստոսի, եւ առաքելութիւն իւրով' հատ անուշ է
զեւ Քրիստոսի եւ հաշակեցաւ անուանն նորա ընդ ամ
աշխարհ · Գործ · ԺԳ · 47 : վասն որոյ եւ փող
տարածանացն կոչեցաւ · զի նա է փողն աղ_
դեցութեան · Թուոց · Ժ · 2 : յորոյ հնչմանէն
անկաւ պարիսպն երիքովի դժոխոց · Յեսու_
ու · Զ · 20 :

* Յաղթողական ...) Ըստ կա_
տարեցաւ 'ի համբարձմանն Քրիստոսի · որ մինչ
մեծաւ յաղթութեամբ համբարձաւ, ասաց
Դաւիթ · համբարձաւ Այ օրհնութեամբ եւ Տր
ձայն փողոյ : կամ թէ յաղթօղն է
Քրիստոս · եւ փողք իւր Առաքեալքն :

* Ջերմեռանդ ...) Նկատէ 'ի
բանն Առաքելոյն թէ, հայեսցուք 'ի Զօրա_
գլուխն հաւատոց եւ 'ի կատարիչն Յիսուս, Եբր
ԺԲ · 2 : զի մեծ շնորհ էր եկեղեցւոյ' փո_
խանակ Մովսէսի եւ Յեսուայ որդւոյն Նաւ_
եայ' զՔրիստոս ունել զօրագլուխ : այս զօրա_
գլուխս երեւեցաւ Աստուածնոր քաջամար
տիկ զօրականին իւրոյ' եւ պաշտպանեաց ըն
թանալ առ բարեխօսն :

* Նահատակ ...) Տես 'ի Պետ_
րոս զերկոտասան ողջ զնշխարսն · եւ փառք նմին
նահատակին յաղթութիւնն' եւ զգունդն 'ի
հիմունս եկեղեցւոյ' եւ զխոստումն նմին
Քրիստոսի' նախ քան զյարութիւնն :
եւ հաստատակորէն թէ նկատեսցուք, ուրեմն
գովելի եղեւ առաքելոյն հաւատացելոցն
Քրիստոսի 'ի նորումս · եւ փառքն խոստացեալ
եղեւ յաւիտենական կեանքն, քան թէ հրէ
ից 'ի հինումն : որոց առաքելութեանցն համե_
մատ վարձ խոստացեալ եղեւ, այսինքն մար
մնաւոր որդութիւն եւ երկրաւոր պարգեւք :
Աստի զայս բանն թէ, փոքրիկն արքայու
թեան մեծ է քան զՅովհաննէս · ոմանք որպէս
ծործորեցին մեկնեն թէ, փոքրիկն 'ի նոր
'ի նոր օրէնս, մեծ է քան զՅովհաննէս · որ
էր 'ի հին օրինաց : իսկ թէ, որ մեծ 'ի ծը
նունդս կանանց կոչեցաւ 'ի մէջ հին օրի_
նացն նոյն · դուն եւս փոքրիկն նորոյս օրինաց,
մեծ է քան զնա · Որպէս 'ի ծնունդս կա_
նանց ասէ, նկատմամբ առաջնոց եւ յետ_

նոց : տեսս զօրինակն 'ի Սաղմոսն · 3 Թագ ·
Զ · 12 :

* Փեսայն ...) Փեսայ հար_
սին եկեղեցւոյ է Քրիստոս · առագաստն է ար
քայութիւն · պարաւորքն են հրեշտակքն ·
որք վասն ապաշխարօղ մեղաւորին, առնեն
զմեծ ուրախութիւն · ըստ այնմ, ուրախութիւն լինի
յերկինս վասն միոյ մեղաւորի ապաշխարողի :

* Գուշակ ...) Գուշակն է Սբ
Հրեշտակն · եւ օրհնողքն են սրբուհի կու_
սանքն :

* Փեսաւէրն ...) Փեսաւէրն
է Յովհաննէս մկրտիչն · նահանգ ... է որ
ասէր · պատրաստ արարէք զճանապարհս Տն :
զի հանդերձանքն պատրաստութեան լինի :

* Առաքելական ...) զի Քրիստոս մէջ
միայն 'ի պարտուց մեղաց զմեզ ազատեաց,
այլ եւ շնորհիւ իւրով փարթամացոյց : Նաեւ
ազատեաց 'ի հին օրինաց · եւ նորոյ օրինաց
զշնորհսն ետ օժանդակ' դիւր եւ հանգիստ
առնելով զճանապարհս առաքինութեան : ուս_
տի հին օրինաց միջի առաքինացեալքն' 'ի
բոլոր օրն' եւ զծանրութիւն աւուրն բարձին եւ
զտօթ, 'ի նոր օրէնս միով ժամու գործօղքն'
հաւասարակորդք եղեն նոցա եւ լինին :

* Առաջնորդ ...) Յայտ է այս
'ի բժշկեցելոյն · զի Քրիստոս զձեռն դնելով
լուսաւորէր զկոյրսն · բժշկէր զբորոտսն ·
եւ զզօնքանչն Պետրոսի կալմամբ ձեռին 'ի
տենդէն ազատէր : եւ մինչ Պետրոս 'ի ծո_
վուն ընկղմիւրն' կալաւ զձեռանէ նորա եւ
ազատեաց յընկղմեցմանէն : եւ բազմաց ոչ
մարտիրոսաց, յայց եւ ձմխիթարեաց :

* Սուրբ ...) Զի 'ի հը
նումն որ խոստացեալ էր նոր օրէնք · քաւ եւ
եկն եւ քաւեաց արեամբ իւրով · ըստ այնմ,
քաւիչ եղեւ նոցա եւ զմեղս նոցա եւ զանօրէնու_
թիւնս այլ ոչ եւս յիշեսցից · Երեմ · ԼԱ · 34 : եւ
Եբր · Ժ · 16 : զի նախ խոստացաւ վասն օ_
րէնսն եւ ապա զքաւութիւն :

* Պարգեւ ... Պարգեւն նկատէ 'ի թօ
ղութիւն մեղացն, եւ պարգեւն 'ի փառքն : կամ զորդեն է
եղն պարարակ · եւ զարդն է պատմուճանն
նոր, մատանին · եւ կօշիկն : ըստ այնմ Եսայ
եա · 10 : ցնծասցէ անձն իմ 'ի Տր, զի զգե_
ցոյց ինձ հանդերձ փրկութեան եւ պատմու_
ճան ուրախութեան, իբրեւ փեսայի եդ ինձ
զպսակ :

* Ասանն ...) ըստ Մովսէսի
Քրիստոսի, որ է ամրութիւն հաւատացելոց ըստ այնմ,
մայր կենաց է անմահ ... պատուպարէն

դնա, և դք յեռնուն 'ի նա կերպն 'ի մեր հաստատութիւն. Հռովմ. Է. 18:

✻ Սկիզբն և նկարագիր բուն։) Սկիզբն է 'ի մեզ մերութիւն, դրօշմն, և կարգ քահանայութեան: Նկարագիր այս կնքոյս՝ է Հոգին սուրբ, որ տպաւորէ 'ի մեզ զանջնջելի կնիքն: կամ թէ կնիքն է 'ի հոգիս մեր պատկերն Ա՟ծ. Նկարագիր այս կնքոյս՝ է էութիւն և բնութիւն պատկերն Հօր Ա՟ծ Որդին միածին. զի նա է բնական և էական պատկեր Հօր. և մեք արհեստական և սուտ երկն 'ի պատկեր պատկերին Ա՟ծ: ոչ այլապէս պատկեր թագաւորին՝ է յորդին, և այլաձև 'ի դրամին: նա է պատկեր էական, և մեք դրամք տպեցեալք:

✻ Նշան և հանգոյն բուն։) Նկատէ յայլակերպութիւն Ք՟ի, յորժ ամենայն հովանի եւ եղև 'ի նոյն շնորհաց՝ նորոյս օրինաց:

✻ Առաքելական և ... բուն։) Առաքելական Հոգին, է հնարքն 'ի դարձուցման մեղաւորաց: Խաչ հրաշիւ է 'ի վեր քան զբնութիւն արարած նորին սքանչելիքն. թէպէտ և երկրաբերանն են որում Հոգւոյն են, 'ի վեր քան զբնութիւն և հրաշք ասին, որ 'ի հրաշացումն և 'ի զարմացումն բերեն. և այնմ բանքն Ք՟ի հրաշալիք էին, զի ... զարմացուցանէին զմարդիկ: նաև գործքն հրաշալիք էին ըստ այնմ Ք՟ի ասելոյ գործ մի գործեցի և ամենքին զարմացեալ էք. և զայս ասէր վասն անձեցուցեալ հաւատոց:

✻ Հոգին և անեղծ ... բուն։) Ըստ այնմ, իմաստ. Ժ՟Բ. 1: զի անեղծ հոգի է յամենայն. և Պօղոս 2 Կոր. Գ. 2: զկորնթացիսն կոչէ գրեալ թուղթս Ք՟ի ոչ մելան, այլ հոգւով Ա՟ծ կենդանւոյ, ոչ 'ի տախտակս քարեղէնս, այլ 'ի տախտակս սրտի մարմնեղէնս: այլ աստ անեղծ հոգի կոչէ զՀոգին սուրբ. ոչ ասէ 'ի քարոզի Հոգւոյն սրբոյ թէ, գովեստ քեզ անեղծ և որ անստեղծ: զի Հոգին սուրբ ոչ միայն անեղծ է էութեամբ, այլ և առ որս ներգործէ զկնիքն. անեղծ միայ կը նիքն. ոչ 'ի մկրտութե, 'ի դրօշմն և 'ի քահանայութեան:

✻ Ոտն և նարօրանն։) Ըստ այնմ, երկինք և երկիր անցցեն և բանք իմ մի անցցեն: և թէ դիւրին է երկնի և երկրի անցանել, քան յօրինացն միոյ նշանախեցի անկանել: կամ զբանն և զգուշակմանն դատաստանին Ք՟ի խօսի, որ մարդեղութեն Ք՟ի զկատարումն էառ, ոչ զկնի առնէ:

✻ Խոստովանութեան և ... բուն։) Զի ոչ ուսանիցս Աստուածութեն թէ, 'ի զառածակի քում

զգեցուցին զմ ազգք երկրի: և Պաւղոս թէ 'ի պաշտօն սրբոյ քո նշանաւորեցից յանթառ քոյ զորս Պօղոս երկու անփոփոխելի խօսումնս կոչէ. որով հաստատուն եղեն անուտիքն Ա՟ծ, այսպէս ոչ որ խոստացաւ 'ի լման ժամանակին սատուցեալ զՈրդի իւր որ եղև 'ի կնոջէ:

✻ Զօրութեան ներգործութիւն։) Զօրութիւն իմաստ Ք՟ի բժշկարար կարողութիւն. ըստ այնմ զօրութիւն ելանէր 'ի նմանէ և բժշկէր զամենեսին: Խաւ ներգործութիւն է բանին բժշկելն, և դիւաց հրաման տալն, զի յանդգնութեամբ ընկղմեցին:

✻ Լուսաւորութեան և ... բուն։) Ըստ յոյսն Ըստ աւազանին անգղայ, որ ծնանի 'ի շնորհօք որդիս Ա՟ծ սքանչելիքս:

✻ Ամենագութ և ... բուն։) Ըստ յայտնեն Աստուածն և Որդւոյն Ք՟ի որ տայ զկենաց և ոչ նման մահկանացուն էից, յոյժ մեծութիւնն մեռանելին:

✻ Ազ ... բուն։) Ք՟ի է վէմ կենդանի. և վտակքն են արիւն և ջուր կողին. միւսն 'ի յարութիւն և միւսն 'ի լուսացումն:

✻ Արժան հրոյ և ... բուն։) Ըստ յոյ է այլաբանական. զի հրեղէն սիւն է Հոգին սուրբ, և Նաւապետութիք իւր են պարգևք նորին:

✻ Ազգաց և ... բուն։) Նկատէ առ այն՝ որ մինչ Ք՟ի տայ Հայր փառաւորեա զանուն քո, եկն բարբառ թէ փառաւոր արարի, և դարձեալ փառաւորեցից: և ժողովուրդքն ասացին որոտումն լինի, և ոմանք թէ հրեշտակ խօսեցաւ: կամ զկենդանի Հոգւոյն սրբոյ ասէ, որ հընչմամբ էջ յառաքեալսն, և ազդեաց 'ի նոսա զլեզուս ամ ազգաց, զօրացոյց 'ի գործ սքանչելեաց. աներկիւղ արար 'ի տանջանաց, և պահպանեաց 'ի մոլութեց:

✻ Յոյս վերին և ... բուն։) Ըստ այնմ Եբր. Զ. 2: զվերինն խորհեցարուք ուր Ք՟ի նստի ընդ աջմէ Հօր: և ... է, զի որք յուսան յԱ՟ծ վերկեմ 'ի վտանգից. և ժամանեն յուսալեաց իւրեանց:

✻ Ոտան ... բուն։ Ըստ այնմ որ յաղթէ՝ տաց նմա ուտել 'ի փայտէն կենաց որ է 'ի մէջ դրախտին. Յայտ. Բ. 7: Փայտ կենաց է սուրբ Խաչն և պտուղք իւր Աստուածն և Որդւոյն Ք՟ի:

✻ Ոտոտ ... բուն։) Ոչ որթն ճշմարիտ որ է Ք՟ի. և բարունակք իւր քամեցեալ յողկուզէն այնմանէ արեանն:

Ըստ այլ որդ՝ ոչ 'ի վերայ դ ... զգլխաւորսն 'ի մեղաց թօթափեաց մասնաւորքն որովք նկուն

լինէ

լինելն մարդիկ քաղաքի և ատ զգլխաւորսն 'ի շնորհ հայն Տեառն Թոմասաց . որոց ժողեց մտերն և նոքա՝ պատկեր Տեառն զեկեղեցի։ որ թէ և անթիւ քեն (ասէ) մի գուցէ զմեզ մերժելով Հերձուածողաց՝ պակասել սխալէ ցայց ոչ տեղալ սցեալ որ 'ի ճշմարտութիւն ուղղափառն ։ ուստի լուծցիս (ասէ) զշնորհն նշանելոց և առնաւոր աւացելովքս՝ բաժանեանացեալ լուեցից վՏ տեղապատ և վՏ Նիւթոյն անշափութեան։

* (Է) Առ Երուսաղէմ և Քողոս գործեր։) Իբր թէ դայ հասանէ փոխանակ ամենայն ձայնիցս յուսադրականաց . և Քողոս գործի զոր կամիմ (ասէ) խառնել ընդ ամենայն ձայնիցս։

* Արդարութեան և նշխարս։) Ասինքն դայ հասանէ օրն արդարութեան, յորում զպտութիւք խղճի մտաց բացեալ լինին. և այժմու սրբութեան՝ դայ ոչ արդար դատաւոր,'ի հատուցանել իւրաքանչիւր ումեք ըստ որ ժամանակին, և կշռեն յայնժամ և բաղդատեն մեղքն և արդարութիւնն ։ զի ոչ թէ անտանօր արհեստական և զգալի վաճառականաց կշիռք դնին, այլ Նորբադրին ենթադատութեան կշիռք ընտրութեան բարեաց և չար գործոց, առաւելութեան մեղաց և արդարութեան, թէ 'ի տանցեցելոցն Ա.Տ, ով զինչ պակսեցուցեալ է . և ո՞ զինչ առաւելագուցեալ որպէս աւագան Ողորմածութեան, կշռեցար 'ի կշիռ և գտար պակասեալ. Դանիէլի Ե.26։

* Ընդունելութիւն և լոյսն։) Ընդունելութիւն է Նորքեն խղճի մտաց, և լոյսն է ծածկեալ լոց յայտնութեան. ըստ այնմ I Կոր. Դ. Ե։ այսուհետև մի յառաջ քան զժամանակն դատէք, մի չէ եկեսցէ Նա, որ լուսաւոր առնէ զդաղտնիս։ և Տ՝ ասէր մարգարէիւն թէ, Ճրագով քննեցից զԵրուս. զի ամենայն որ յայտնի է՝ լոյս է ըստ Առաքելոյն ըն ։ ուրեմն դայ ասէ ժամանակն քննութեան Նորքեն խղճի մտաց, յորում դործեցեալ մեղանքն 'ի թ գտան գոլով իբր 'ի խաւարի. յայտնին և հրապարակին. ըստ երդայ չարականին մերայ թէ, դաղտնի գործոցն ծածուկ՝ յայտնին 'ի մեծ Հրապարակին. ոչ 'ի հետևեալն ասէ թէ ։

* Յանդիմանութիւն և դիմադարձն։) Ոչ ի գործս՝ եւս մեղաւորն ասէր թէ. ոչ քննին յանցանքիմ, և ոչ մերժ խորգն . Առ. Է. 4։ Ըստ զայնպիսեացն ասեր թէ, ոչ ապաքէն այս ամ ժողովեալ է առիս և կնքեալ պահի 'ի գանձի իմում, յաւուր վրէժ խնդրութեան հատուցից. Օրինաց. ԼԲ. 34 ։ յայնժամ ծածկեալ դարշութիւքն այնոքիկ, յայտնին և արկանին զերեսօք գործողաց իւրեանց, ըստ օրինակի սուտ վկայից, որոց զերեսօքն արկանին փարթք, և հեծուցանին հակ երես 'ի յետ ։

* Աներեսն և վտարանդին։) Ասինքն այն, որ 'ի կեանս այս իբր զփարիսեցին ցփցփանայր և զինքն անբիծ և արդար կարծէր. յայնժամ 'ի տիեզերական հրապարակին յայտնեսցին կեղծաւորութիւնք նորին, թէ վաստակքն իւր ընդունայնք են եղեալ, և 'ի չար կողմն վաստակեալ է, ըստ այնմ Յակոբ. Դ. 11։ որ զհամառօտն և զխոտոր անարգէ՝ թշուառականն է, և ընդունայն է յոյս նորա . վաստակք նոյն անօգուտք, և անպիտանք գործք նորա։ զի 'ի քննութիւն Նորահայեաց դատաւորին, և ոչ արդարութիւն արդարոյն է զերծ անհոգ ։ կամ Աներեսն և վտարանդին իւր ասէ զՏէրն Գրիգորէ Լուսաւորչէն մերմէ. զի զհմանէ 'ի շարականին ասի . անբիծն վարուք, արդարոյն հոգւով, բանիւ ճշմարիտ, և նրան սրտիւ. տէր Գրիգորիոս ։ կամ Նկատէ 'ի բանն Պաւղի թէ, ընդ որս ոչ եղէցիս . ընդ առն անբծի, անբիծ եղիցիս. և ընդ թիւրեալն թիւրեսցիս ։ զի այն առ եւանն եղիցի իբրև զվաճառատեղի, յորում ամոք զգնոջ և զանգին վաճառելոյն 'ի վաճառածցէ (տես I Կոր. Դ. 12 ։) և ըստ արժեցմանն առցէ զգինն։

* Թիւրեալն և դարձեալն։) Ասինքն սահեցեալն 'ի մեղս ։ և դարձեալն զոր բարձեալ գնացէ առաջի բերանն Տեառն, ոչ գողն դաղտնեաքն ։ կամ զի որ նախ ասաց անբիծն և վտարանդին, նկատէ 'ի բանն Պաւղի Սաղ. ԺԷ. 24. ուր ասէ Դաւիթ առ Տէր թէ, ընդ որս ոչ եղիցիս. ընդ առն անբծի անբիծ եղիցիս. ընդ ընտրեալն ընտրեալ եղիցիս, և ընդ թիւրեալն թիւրեսցիս ։ զի Տէր ընդ որոց՝ սրբապէս վարի և ողորմութեամբ և գթութեամբ, և այս է ուղղադատ օրէնն ։ Իսկ յորժամ ընդ թիւրեալն թիւրապէս վարի խոտորնախի խոտորնակ, այն է թիւրադատ օրէնն։ զի Տէր յակամայ դրդի 'ի պատժել զմեղաւորն, զի ոչ կամի զմահ մեղաւորին, ոչ գթառնայն 'ի չար Ճանապարհէն ։ ուրեմն յայնժամ թիւրեալն եկեսցէ 'ի դատաստանն հանդերձ պատժովն, որպէս ասացի գողն գողացեալովն. վաճառականն մեթահովն և խնկաւոն իւրով ։

✱ Ի հում հաւատոյն նշանագրեալ ի հոգւոյն ։) զկատարած կենացն կոչէ հաւր հաւատոյն, և մանգաղ զմիւսն․ զի որպ մանգաղն հատանէ զհասուն և շտեմարան հասկս ․ նմանապէս և մահն զմնունդն և զծերսն ․ ըստ այնմ Յայտ․ ԺԴ․ 15․ առաքեա զգերանդիդ քո և հնձեա։ կամ թէ հունձն կատարած աշխարհիս է, և հնձօղքն հրեշտակք են ըստ տն բանի ․ և մանգաղն վախճան կենաց կենցաղոյս է ։ ցորեանն՝ ընտրեալքն, ըշ․ և մարանն արքայութիւն, որոմն և յարդն դատապարտեալքն ․ հուրն՝ դժոխքն և այլն ։

✱ (Փ) Պատարագն առ աստուածն։)

Ք՟ս է դատաւոր կենդանեաց հաւատով և սիրով․ և մեռելոցն մեղօք թէ հաւատով առանց գործոց, և թէ գործովք առանց հաւատոյ․ զի ինքն ասաց, Որ ոչ դատեցէք, այլ զամ դատաստան ետ Որդւոյ իւրոյ ։ և դատաւոր է Ք՟ս ․ ոչ միայն ըստ Ածութեն, այլև ըստ մարդկութեն մի ևնոյն անձամբ։ Իսկ առեալ ասի․ այսինքն հաւզոր և մենծլիւ, յորում արդարապէս հատանի վճիռ ընտրելոցն և դատապարտելոցն։

✱ Հովին առ բեմն։) Բեմ և աթոռ մի ևնոյն են․ որ նշանակեն զբարձրագոյն տեղի ՚ի մէջ օդոյ․ և կոչի այն աթոռ փառաց փոխանակ Մովսէսին, որ էր աթոռ անարգութեն, թէպէտ Ք՟ս եզայն իւրն փառք կոչէր․ զի որում որ փառաց պատճառ լի՛ ելոց էր վն փրկութեն մարդկան տկարութեն նորին։ Սակայն հարցանելի է սուրբն, թէ այն բեմն և աթոռն զգալապէս իմանալիք են թէ իմանալապէս ։ զի ըստ Դանիելի երևի թէ հրեշտակական իցէ այն աթոռն, զի ասէ․ տեսանէի և ահա աթոռք անկանէին և հին աւուրցն նստէր․ Է․ 9 ։ և Յայտ․ Դ․ 7։ Յովհաննէս որ մանաւանդ խօսի զկատարածէ աշխարհիս, չորեք կերպեան աթոռ ասէ Ք՟սի ։ Նաև զի Ք՟ս խոստացաւ Առաքելոցն զերկոտասան աթոռ ։ Իսկ թէ զքերովբէական աթոռոցն խօսի՝ անդէպ է․ զի այն մի այն Ա՟Յ է յատուկ նստիլ յաթոռ քրովբէից։ Իսկ թէ զգալի աթոռ իմասցուք՝ այն ևս անդէպ է, զի նիւթականք ամ յայն ժամ այրեցեալ գտանին ։ Արդեմն ասելի է թէ, աթոռն այն իմանալի է ամպեղէն․ ըստ այնմ, յայնժամ տեսցեն զՈրդի մարդոյ եկեալ ՚ի վր ամպոց և կնից զօրութբ և փառօք բազմօք․ Մտթ․ ԻԴ․ 30 ։ և Յայտ․ Ա․ 7 ։ և թէ զորս կերպեան քրովբէական աթոռն ՚ի վր ամպոց եդեալ իմասցի ոք, չէ

անդէպ ․ զի նոյն աթոռոյ պատուանդանն է ամպեղէն և աթոռն քրովբէական։

✱ Աղաւնոյցեալն առ խոյարան ։) Ըստ երկուց մտաց իմանի բանս այս, մին՝ կրածբաժար, թէ ուրց որ կանխաւ սպանանացանմբ գրեանք․ և Ք՟ս ՚ի ձեռն Առաքելոց և Մարգարէից․ դայ ժամանակ զի ՚ի կորուստ երթիցեն սպանանեցեալքն ըստ Եսայ․ Ա․ ԺԹ․ եթէ ախորժեսջիք և լուիջիք ինձ՝ զբարութիւնս երկրի կերիջիք․ և եթէ ոչ կամիք լսել ինձ՝ սուր կերիցէ զձեզ ։ երկրորդ ներգործականաբար, և ըստ այսմ ըսպառնացօղն՝ է Քրիստոս, որ երբեմն մինչ սպառնայր՝ դայ յայնժամ ՚ի կորուսանել ։

✱ Խաչելոյն առ գետաղամն։) Խաչելոյն և աջ հօր ասի Ք՟ս․ ըստ այնմ, բազուկ տն ում յայտնեցաւ ։ և թէ աջ տն արար զզօրութի ։ Իսկ բազուկ ասի, որով իմանի Ք՟սի զօրութիւն և կարողութիւն ՚ի փրկել և ՚ի դատապարտել ։ որ թէ երբեմն եկն որպ զբազուկ ՚ի փրկել, երբեմն ևս գայ ՚ի դատաստան առ ՚ի պսակել զարդարսն, և դատապարտել զմեղաւորսն։

✱ Գաւազանն երկաթի առ հովուածն։)

Ք՟ս կրկին կերպիւ գաւազան կոչի․ միով կերպիւ գաւազան խրատու, և միւսով կերպիւ գաւազան բարկութեն և հարուածոց ։ վն առաջնոյն կոչի գաւազան յարմատոյն Յեսսեայ, յորմէ ելանէն եօթն պարգևք որպ ասէ Եսայ․ ԺԱ․ 1 ։ և ՚ի ձեռն թզաթոռ նր գաւազան ուղղութեան կոչէ․ Սաղ․ ԽԴ․ 7 ։ և Սողոմոն գաւազան խրատու կոչէ զձաղկն տղայոց․ ըստ այնմ, որ խնայէ ՚ի գաւազանն՝ ատէ զորդի իւր, իսկ որ սիրէ՝ խնամով խրատէ․ Առակ․ ԺԳ․ 24։ և թէ անմտութի բորբոքեալ ՚ի սրտի երխասարդի, գաւազան և խրատ հեռի է ՚ի նմանէ ։ և այսպէս գաւազան կոչի Ք՟ս, նկատմամբ ՚ի ճանապարհի կենցաղոյս ։ վն երկրորդին կոչի գաւազան երկաթեայ․ զի այնմ, հովուեսցես զնս գաւազանաւ երկաթեղէ ։ զոր Յովհաննէս, Յայտ․ ԺԲ․ 5․ և ԺԹ․ 15, իմանայ զՔ՟սէ ։ և Եսայի․ Ժ․ 24․ ասէ թէ, մի երկնչիր յասորեստանեայն, զի թէ հարկանէ զքեզ գաւազանաւ, քանզի ես ածեմ ՚ի վերայ զհարուածսն ճանաչել քեզ զճանապարհս եգիպտացւոց ։ և Պօղոս 1 Կորն․ Դ․ 21․ զբարկութին կոչէ գաւազան․ զի այսմ, որպ կամիք՝ գաւազանաւ եկից առ ձեզ եթէ սիրով հոգւոյն՝ հեզութեն և

արդարութիւն և խոնարհութիւն ։ և պայծառ գանձագին հարուածոց կողի, նկատմամբ ահեղին դատաստանի ։

❋ (Սրբառաքելութեան առ Նոյեմբեր ։) Բ առ պյնմ, ամ զսուր ընդ մէջ քո հ'գսյ ։ և Խաս ։ Ե ։ ԺԸ ։ ասէ ասացէ սպառաւորնուն զխոխանձ իւր և կառեացէ զարարածս իւր առ 'ի խնդրե լոյ զվրէժս 'ի թշնամեաց ։

❋ Հովհաննու առ ընթերցողսն ։ Բ յանիքն Ք.Ս որ Հովհան քան եր պյժմ 'ի յայլ ածել զհօսս իւր 'ի վերայ գալարելոյ ։ յայն մ ժամու լինի հովհ առ 'ի մեկնել զօգին յայ֊ ծեաց ։ Սաղ ԽԵ ։ ԴԵ ։

❋ Բանին զոր խօսեցայ ընդ ձեզ, նա դատի զդա տապարտեալսն ։ և այլն ։ Բանիցն զանորս Ք.Ս հոգի և կեանք են ։ այսինքն ։ խոնարհութիւն, որբութիւն ողջախոհութիւն արդարութիւն, գթութիւն, և ողորմութիւն, և այլոց սոյնպիսեաց ուսու֊ ցիչք ։ և երկնաւոր Տանուտէրն առաջնորդ֊ ութիւն ։ երկնից կարապետք, բարեաց անհուպք և երկնաւորաց խոստումն ։ ու֊ րեմն ոչ արդարադատ հրամանի դատաւո րաց ընդդիմացողք, վա անհնազանդութեն նոյն հրամանաց պարտաւորք լինին դատա պարտութեան, զի ողջ խոհ եւողջամիտ բանքն դատաւորքն ' լինին վրէժխնդիրք զյանցա֊ նողաց իւրեանց ։ Նմանապէս և բարի գոյն բանքն Ք.Ս, դատախազք լինին յաւուրն դատաստանի զյանցանողաց իւրեանց ։ ոչ և առ հակառակն, մինչ այլեւք քանքարս թաքուցին զՔ.Ս սուտ իբրև ակ և զմ յառ գոյ պատճառեաց ։ լուաւ 'ի նմանէ թէ, 'ի բերանոյ քո ամէ դատեցից զքեզ ծառայ անհաւատ ։ Բայց և յաւուրն դատաս տանի, դատապարտեալքն չկարելով զդեմ ու ել բանիցն Ք.Ս ։ և ոչ զդժոխարութե կարելով առ բարեկ կենսատու բանից նորին և խրատուցն, դատեցեալք լինին ։ Սուտ Տէրն զնի սոյն թէ, բանն զոր ես խօսեցայ, նա դատի զնա յաւուրն յետ նում ։ դառնոյ և ասէ թէ, պատուիրան որ (այսինքն զոր Հայր պատուիրեաց խօսել) կեանք են յաւիտենականք ։ ուրեմն յաւի տենական կեանս պատճառօղ պատուիրանաց ոչ հնազանդօղն յայնմանէ դատապարտեալ լինի ։ որպէս և հացին չընդունօղն սովա մահ լինի և զդեղ թափ չառնօղն 'ի կե նաց զրկի ։

ԳԼՈՒԽ ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ԻՆՆԵՐՈՐԴ ։

Նախ՝ ի սոյն ճառիս ցուցանէ թէ՝ [illegible] ։ Երկրորդ՝ [illegible] ։ Երրորդ՝ [illegible] ։ Չորրորդ՝ [illegible] ։ Հինգերորդ [illegible] թէ՝ [illegible] ։

❋ ԲԱՆ ❋ Ճ

ԿԻՐԱԿԷ ԲՈՒՆ ԲՈՒ.

ՋԻՆ ԼԻԲԻ

❋ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ❋

Բայնքն, զանմեռութիւն 'ի թերատդրուէ սա֊ տանայի լսի իմով ծուլութեամբ ։ զի թէ սա֊ հրապուրիչ է, անձնիշխան կամքն հետևէ լոյն իւրով պարտաւոր է ։ զի գրեալ է թէ, Թշնամեցոյն քո մի հաւատար 'ի յաւիտեան ։ Սուտ փոխանակ նորոյ մաքրութե անմեղու թե, ցուցից (ասէ) 'ի քեզ զհնոյն տեսակ֊ այսինքն, զանօթի մեղաց և այլն ։

❋ (Ե) Սրբոյ զչորից և այլն ։)

Եսայիաս կայծակամբ մաքրեալ Տեառնա գրեցաւ 'ի մարգարէ ։ և Երեմիաս ձեռին Տ ձգմամբ ։ Երեմ Ա ։ Գ ։ և Եզեկիել մտ տանելն կրմամբն, զի զնի որոյ էկուլ զմա տեանն վայլէ լցեալ նեղեաց և արտաքոյ տեսցաւ նմա թէ, գնա և մուտ 'ի տունն Իղ֊ և խօսեսցիս առ նոսա զպատգամս իմ Եզեկիէլի ։ Ե ։ Գ ։ և յիրաւի բանքն Եզե կիէլի ըստ մեծի մասին ' սպառնալիք և վայականք են ։ Իսկ ես (ասէ) այլ իմ

մատեան

նորին ընկեցեալ եմ եղեալ, որ նմանեցայ եւար
տացս վայրի եւ ողջովին լցեալ եմ. այսինքն
վայրենի մեղօք ըստ նմանեցին հոգւոյս, եւ ըստ
աղտեղութեան մեղաց՝ արտաքին մարմնոյս։
✻ (Գ) [illegible])
Յի անխնամ եւ կոխան. ըստ այնմ Եսայ. Ե. 5։
քակեցից զպարիսպ նր եւ եղիցի 'ի կոխումն։
քանզի պատուիրան եւ պարիսպն առ 'ի պահ
պանութ քաղաքաց չինին։ Իսկ [illegible] է
որ յանկիւնս պարսպաց 'ի պահպանութեան
պարսպին չինին. որեւ խուլէ եւ կամ թէ նե
տակայ կոչի։ Արդ՝ թէ պատուիրան եւ թէ
մահարձանն չինին վն ամրութ քաղաքաց։
ուստի 'ի ամէնթ զամրութ այգւոյն խնլի 'ի
գողումն եղեւ, առեր վն քակեցման պարս
պաց նր. ըստ այնմ, քակեցեր զպարիսպս նր,
եւ եդեր զամուրս նր 'ի դողումն։ Այլ եւ
նորին [illegible] մարդոյ՝ են առա
քինութիւնք. որոց քակեցմամբն՝ հոգին մնայ
'ի դողացման. եւ զինի վայրենի խոզոց դիմաց
անցի եւ ու մուից. այսպէս է եւ հեռանըն
թէ, [illegible] եւ այլն։

✻ [illegible])
Ըստ այնմ, դու քեզ առ երկրի. եթէ առն
անհամեսցի, ի՞ն համեմեսցի։ այսպիսի առ
եւ կենն Ղովտայ, որ ունէր զտեսակ ա
ղի, այլ ոչ զհամ եւ զծակամութիւն։

✻ [illegible]) Նմանեցուցանէ զինքն աղտաղ
տուկ եւ դառն ջրոյն մուայի եւ երիքովի.
Ծննդ. ԺԵ. 2։ 4 Թագ. Բ. 19։ որոց մինն
վն դառնութ ոչ ըմպիւր. եւ միւսն էր դառն
եւ անպտուղ ըստ անպտղաբեր. զի հասարա
կութ առն ջրացն ծովու՝ անպտղաբերք
են, զի այրեն զհողն. որեւ 'ի պատուհասէ մեղացն
հրեղց, պտղաբեր երկիրն աղեկուաց եղեւ
աղտաղուտ. Սաղ. Ճզ. 34։ եւ Երեմ. Իզ. 23,
ասի. զծծումբն այրեցեալ՝ յամէ հող նր
մի սերմանեսցի եւ մի բուսցի։ տես Եզեկ.
Թ. 4։ այլ աստ մինս Գրիգոր ջմ ջմայ եւ առն
ջրոյն նմանեցուցանէ զինքն, ըստ որում ոչ եմ
ասէ [illegible] ծորումեղ. այլ առաւել
ծարաւեցուցիչ, եւ ոչ 'ի բարի կողմն պատ
քեցուցիչ, այլ 'ի վատթարն։

✻ [illegible]
Գետինն [illegible] լինի 'ի հերկել յորժամ
աղտաղոյն իցէ. ուստի Աբիմելէք աղար
վարեաց զն մի բուսուսցէ. Դատ. Թ. 45։
եւ կամ առաւել քարուտ ապառաժ։ կամ
առաւել ցուրտ, եւ կամ ջերմ օդով. զի յա
ռաւել ցրտայն եւ յառաւել ջերմայն տե
ղիս՝ սերմանիք ոչ բուսանին. որպէս յառաւել
բարձր տեղիս հիւսիսոյ. եւ 'ի ցածագոյն
տեղիս 'ի նմանէ այրեցեալ գօտւոյն 'ի յե
թովպիա։ որոց մինն վն ցրտութ. եւ միւսն
վն ջերմութ՝ ոչ պտղաբերեն (թէ պէտ նորա
գոյն երկրաչափք փորձ առնեն, թէ յե
թովպիա 'ի նմանէ այրեցեալ գօտւոյն են
խումբ բազմութիւնք մարդկնոց. եւ բոյսք ոչ սա
կաւք) Այսպէս եւ այրեցեալ երկիրն սոդո
մայ անպտուղ ասի. որպէս ասէ Մակեբեւ՝ ծխ
ծառքն որ առ անմխիթարացեալն, որ յառաջն
(ասէ) իբրեւ դրախտ Այ էր, այժմ քան
զամ անապատ անապատագոյն է եւ այլն։
Իսկ եւ ապառաժ երկիրն անհերկելի է. եւ
նշանակէ զխստասրտութիւն յամառեցելոյն
'ի մեղս՝ որ ոչ հերկի եւ ոչ պտղաբերէ զբա
րիս, որոց նմանեցուցանէ զինքն։

✻ [illegible]։ Առ
[illegible] թողցի դուստր սիոնի։ եւ
թէ թողից զայգի իմ, եւ մի [illegible]
Եսայ. Ե. 8։ եւ Ե. 6։ զի թողեալ եւ լքեալ երկիրն
փշաբեր լինի եւ խոպանանայ։ Իսկ [illegible] է
(որպէս ասէ Մարգիս) բարակ [illegible] որ 'ի հերկ
ղատս բուսանի մանրաւ բոլոր ձիլ. որ իբրեւ
զթնձուկ տարածանի 'ի գետնի, եւ զհողն ան
պէտ առնէ։ նմանեցա եւ [illegible] լքեալ եւ բար
ձի թողեալ եղեւ երկիր եմ դարձեր, որ բաց 'ի
փշոց մեղաց ոչ զայլ ինչ բուսուցանեմ, եւ
կենդանոյ պէս զերկիր խափանեմ։

✻ [illegible] զԱյիթե
նին ասէ, որ փայտ իւղոյ անուանի վասն
պտղաբերելոյն զպտուղն իւղոյ։ եւ [illegible]
[illegible] ասի, զի թօթափէ զ՚ այլոց իւր. Յոբ.
ԺԵ. 33։ եւ հաշուէ թէ 'իբերէն զմէկն պտ
ղէ։ Իսկ է լուսաւոր վարդապետութիւն եւ
ողորմութիւն. եւ ես թէպէտ ասէ իբրեւ զձի
թենի անկեցայ 'ի դաւիթ եկեղեցւոյ՝ սա
կայն պտղաբերոյս դատայ գործոց բարեաց։

✻ Գ [illegible]
Ամօթն պատճառ 'ի պատկառելեացն գոր
ծելոյ։ Իսկ մեղքն է պատկառելեաց
պատկառելի, որ 'ի տիեզերական հրապա
րակին յայտնելոց է։ ուստի Երեմիայիւ ա
սաց Տր առ հրէայսն. մերկեցից զխոտուստ
քո, եւ արկից զերեսօք քովք եւ երեւեսցին
անարգանք քո. ԺԳ. 26։

✻ [illegible]։
[illegible] պատճառ 'ի սառնամանեաց.
[illegible] 'ի ցամաք, եւտես զի 'ի դժոխս
ներքոյ տանջանքն մեղաւորացն տանջին,
այսինքն անշէջ հրով եւ սառնամանեօք.

որք և երկրաբեանքն անդ ոչ բարեխառնեն զմիմեանս , և ոչ փոխադարձաբար տանջեն · այլ երկաքանչիւրքն են 'ի ծայրագոյն աստիճանի խառնուածոց և համանգամայն :

✵ Հաղորդին ցասուցն · և այլն) Զի որ ասէն Ք՟ս իւրև զհայր բարեգութ է , անդէն ցասնու վ՟ն ասէն գործեցելոցն իւրև զոր :

✵ Սքանչելութեանն անհոգելիւ : յԱ՟ծ նքուն որ դանց զուտիլն մարմնոյն ասէ · զոր Ք՟ս կալերա իմանայ զխղճէ մտաց · զի չէնի դատաստանին (ասէ) բաց 'ի մարդոյն ոչ միայն այլ և կենդանիք : սակայն ոչ հուրն զգալի առնու յԱ՟յ զզօրութիւն միայն անշէջ : և ոչ մարդկային մարմինն 'ի դժոխս անապականելի է , նմանապէս և որդն անքուն · է բնական , և Ա՟ծ կարէ պահել 'ի հրոյն կենդանին 'ի պատիժ դատապարտեցելոց :

✵ Աշտամբութեան գործոյս չորեքտասան · և այլն :) Ա՟յսինքն թէ ոչ ես խնամով զչարիս խոկալով նոր 'ի նորոյ զեղանակ չար գործոց ասաց նմարեալ · նմանապէս և ինձ զչարիս խոկացող հոգւոյս ' պատրաստեալ է նոր կշտամբութիւն :

✵ Տարտամ տագնապիւ : զհոգեվարութ ժամն ասէ · որ տարակուսեալ իմ ասէ թէ որպէս բաժանիլոց իմ 'ի մարմնոյս եղանակաց 'ի տանջանս 'ի տանջանս : և կամ զափշուէ շնանապարհին ասէ ըստ Յոբայ : և կամ որ 'ի հոգեվարութ ժամու , հոգեպահանջ հրեշտակքն յայտնեն ինձ , թէ յորոց դասուց իցեմ , և թէ 'ի խորհուրդս որոմանց կալիցեմ , և 'ի հուրն արկանիցոց : և թէ հարանցքն իմ անբժշկելիք են · զի ոչ ես գոյ ժամանակ ապաշխարութեան և բժշկութեան : զպատուհաս ասէ զկնի անդամանն հոգւոյս հրեշտակքն ինձ յայտնեն :

✵ Զնորընծայ պտղոյն , և այլն :) Վ՟ն քնարահան պտղոյն · յայտ է թէ զայնու ժամանակաւ (զոր ասաց Եսայի · Իզ · 16 · 'ի վ՟ս տիւրոսի) պոռնիկքն լինէին երգիչք , և կատակօղք . որք վավաշոտական երգովք քարշէին զհոմանիս առ ինքեանս , ոչ զգուսան կանայս : և կամ թէ առ 'ի նշան յայտնութեան 'ի նախատինս իւրեանց պոռնկութ ըզզանգակս կախէին և շրջէին , զի յայտնիք լինէին · որպէս և առ Յուդայիւ ունէին նշան զկարմիր լաչակ ծածկոց · որով խաբեաց Թամար զՅուդա · Ծննդ · ԼԸ · 14 : այլ արդ մարգարէն Եսայի զպատուհաս եօթանասուն ամաց գերութ տիւրացւոց դուշակելով հեգնելով զնոյն ասաց · եղիցի ծաւր լերև երգ պոռնկի միոջ · առ քնար յածեաց · կոծեաց լքեալ քաղաք պոռնկութ · քաղցր հար յածախեալ յերգել · զի քո յիշատակ մնասցէ : Արդ թէ մերձեալ է ժամանակ գերութ քոյ , և կորստեան : զի որպէս յուսահատեալ հիմանդաց բժիշկքն հրաման տան ուտել և ըմպել զինչ և կամիցին · նմանապէս և տիւրացւոց հրաման տայ մարգարէն զվերջին ուրախութիւն քնարիւ առնել : պյապէս Թեբեաս քաղաք եգիպտացւոց 'ի Ջեթոսէ · և յԱ՟ծ միքիոնայ քնարիւ շինեալ · քնարիւ իսմենիաս փողահարին կործանեցաւ յԱ՟ղէք սանդրէ մակեդոնացւոյ : պյսպէս և իմ ասէ կործանումն մերձեցեալ է , և ես կատակերգական զզգլմամբս ' կամիմ զեկեալ հանել պատուհասն յետ դարձուցանել : Տիւրոսի կործանումն ապառնի էր · և առ իմս հումեմատելով ' փոքր չար էր · և մարգարէն ըզթշնամանութիւն այն հեգնելով պոռնկական երգօք եւքնարած բարեխառնել հրամայէր · (ոչ սովորութիւն էր հրեից փողով օգալ զմեռեալսն · Մատ · Թ · 23) Իսկ իմ (ասէ) ոչ միայն մերձ է ' այլ առաւել մեծ : ուրեմն ոչ պիտի ողբով և սգով լալի իցեմ : զի նա ապաժ ապառնի էր և փոքր չար · իսկ իմս մերձ և մեծագոյն ' և անպատրաստ գտայ : որով առաւե՛լ եղէ լալի և ողբալի : զի մարգարէն տիւրացւոց ազդէր , և ինձ հրեշտակքն գուշակեն , թէ մերձ է օր գալըստեան փեսային , և դու ես անպատրաստ :

✵ Ա՟յր ' եթէ շտապատանոցն , և այլն :) Ա՟յսինքն եթէ զահաւորութ դատաստանի առ ուրն կրկնեցից , աշխարհ ' և կոծ , և սուգ ինձ բազմացուցանեմ : և եթէ զփորձն և զառհաւատչեայն (վ՟ն զչէջինին) առ ուրն դատաստանին Աշմարտութ ցուցից , երկիւղն իմ առաւելանայ : եթէ զձեւն եզկեր պարանն առ ուր դատաստանին , և զխղճութ տեսիլն գրեցից , բովանդակ ինձ հատուցմունք : Վ՟ն նկատելով յարդարութիւն Ա՟յ , զի կանխած նկատեալ զայն մատուցի , և ոչ գտնէ անարգան ապաշխարեցի · սակայն դու գթա 'ի վ՟ս Ամենատէր Տ՟ր : և քեզ փառք յաւիտեանս յաւիտենից Ամէն :

ԳԼՈՒԽ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ․

[illegible]

* ԹԱՆ *

ՏԵՍՈՒՄՏ ԶՀԱՆԴԻՐ

ԶԵՂՈՑՆ ՀԱՆԴԵՍ·

* ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ *

զՄեծութին դատաստանի խստութի սարսափմանն ասէ , յորում երկու գունդք կան (ասէ) որոց ոմանք են իբրև զոխք յունձորք (Նկատէ ասա այն թէ, բայց ո՞ց քոց յայմեծ էր· Իմաս· ԺԲ· 1:) և ոմանք սպասեն անուրն խաւարի, որ 'ի պատիժ պատուհասի տուեալ լինի դատապարտելոց· ըստ այնմ Յովէլ· Բ· 2 : հասեալ է օր տն, օր խաւարի և մգի· օր ամպոյ և մառախլոյ:

* (Բ) [illegible] ոչ ... և այլն :) Յ... յաւուր դատաստանին ոչ ոք գտանել կարէ տեղի փախստեան, թէ և լերանց ասիցէ անկանիլ 'ի վր իւրն, և բլրոց ծածկել զինքն զի և երկինք և եր կիր (թէ կարելի լինէր) փախչէին յերեսաց նր· Յայտ· Զ· 16 · և Ի· 11: Աւուրն ըստ ասից որբոյս ... և ոչ ... կարեն թաքուցանել զմեղաւորն յամենատես աչացն Յ. Ք:

* (Գ) Ոչ ...) Նկատէ յԲ բրահամու ասացեալ մեծ վիհն , որ ոչ տայր անց 'ի միոյ դիհէ առ միւսն , զի դի կողմն լի · այլ այն երկու կողմն ևս ասէ ոչ կարեն պարտակել զդատապարտեալն · Ղուկ ԺԶ· 26 :

* Ոչ ...) Զի թէպէտ դատապարտեալքն անելոց են թէ , անկերուք 'ի վր մեր · և բլրոց թէ ' ծածկեցէ՛ք զմեզ· Ղուկ· ԻԳ· 30 : և Յայտ · Զ· 16 : և Եսայեայ · Բ · 19 : և Ովսեայ · Ժ · 8 : ... կարասցեն թաքուցանել զմի ոք 'ի դատապարտելոց, այլ ծով և դժոխք ևս ոչ ընդունեսցեն զնոսա յինքեանս , այլ փոխեսցեն 'ի դուրս : զի որք հոգւով 'ի դժոխս էին և որք մարմնով 'ի ծովու կերիկուր եղեալք , կեն առ կեն ժողովեսցին 'ի միասին 'ի յրութի բնական մարմնոյ , և հոգիքն ընդ մարմնոց' և մարմինքն ընդ հոգւոց առցեն զկատարեալ հատուցումն:

* Ոչ ... Յ... արձագանգք և ձայնք վիմաց ոչ պարտակեսցեն զդատապարտին , զոր փապ վիմին երբեմն զՄով ... ծածկեաց յինքեան· Ելից· ԼԳ · 22 : և վիմափոր գերեզմանն զմարմինն · Բն· Մատ ԻԵ · 60: Նոյն են և հեռաւեալքն թէ ,ոչ ... ոչ ... :

* Ոչ ...) Մոյն է ... վայր իջեալ առաջին : կամ որ 'ի հեղեղաց վիհք բացեալ լինին · և 'ի վհի երկու կողմանցն միշտ հողն սորալով իջանէ : այլ որ զմեռեալս մէկ քանի թի հողն պարտակէ , ընդ դատապարտեալսն ' և ոչ սորեցմունք հեղեղաց կարեն պարտակել :

* Ոչ ...) Յստ Մորգ.ի ' քիէ և չինաւ ածով , և պատուածով խորշ · որ պիսիք էին խորշքն տապանին Նոյի · որ զայնքան տեսակս կենդանեաց պարտակեցին : այլ յաւուրն դատաստանի և բոլոր տապանն Նոյի ոչ կարասէ զմի ամն 'ի դատապարտեցելոց պարտակել : Նոյնք են և հետևեալքն :

✱ Սէ երկինք հողմալից:) Այս ծոց ձոր եւ ծործոր:
✱ Սէ որբոցն ընդդէմ:) Ն. յաւինքն դողոջունց, զի 'ի Սինայ Մօսէս եմուտ յամպն եւ անտես եղեւ յաչաց նոցա: բայց յաւուր դատաստանին 'ի դողոջմանց խոստացեալ ամպքն եւ չկարեն ծածկել զմեղաւորսն:

✱ Սէ առհաւատչ ցոլացմանց:) Ն. յաւինքն ոչ սահեցմունք եւ գնայուն յորձանք գետոց կարեն ծածկել խուրեանց առաստուծեն զմեղաւորսն յամենատես աչացն Ն. Յ: առհաւատն որ 'ի սահիմ բայեն՝ բայածական անուն է եղեալ՝ նշանակէ զխոյս տալ եւ զգաղտնօրէն հեռանալն: երբեմն նշանակէ զծածկելն 'ի բարձանց. ըստ այնմ սահեալ 'ինեռքդ երկնից եկեալ կամ: ուստի 'ի վերուստ իջեալ անձրեւական ջրոյ, սահանք ասի: Իսկ ցոլ ֆումս է կիրառայն, որ է անյատակ տեղի ծովուն. ըստ այնմ երկուցեալ գուցէ 'ի յոր ձանուտն անկանիցին. Գործ. իէ. 17: ուրեմն սահեցմունք կիրառայից եւս (ասէ) ոչ կարեն թաքուցանել զմեղաւորսն 'ի տեսութենէ Ն. Յ. որպէս եւ ոչ եզերքն ծովու, ըստ Պաւղոսի. թէ առից զթեւս եւ բնակեցայց յեզերս ծովու, եւ այլն:

✱ Դէ ծաղկածիր գերեզմանաց:) Ն. յաւինքն խաչեալ խղճիս ցամաքս՝ 'ի մեղաց ըմբռնեցեալ ձըկանս. եւ զ՚հոգւոյ արգելեցեալ թռչնոյս: զի ցանցն է ձկանց, եւ վարմն է թռչնոց: թէ պէտ ընդ որում որոգայթ են, երկոքեանն եւ անուանեն 'ի տեղի միմեանց: զորս այլ բաւ նօրէն խմանայ վարմիւ եւ ցանցիւ զմեղս: զի վարմիւ հպարտութե, բարձրաթռիչ հպարտքն որսացեալ լինին: եւ ցանցիւ բղջախոհութե ցանկասէրքն, որք իբրեւ զձուկն շան կապեն զմեղաւորսն:

✱ Հ ըշխր:) Մարդոյ լուծմունքն, զորութի խմանայ: բայց ըշխրն բառս՝ անուանի 'ի տեղի ժամանակի, որ թանուն ասի: զոր մէ լաթինք ասեն թէ, մնայց 'ի ժամանակէն Պաւղոսի. եւ Եղեկիայի: իբր թէ կոտորող հրեշտակն այսու ախտիւ սատակեր զինել եւ զասորիս: եւ յիրաւի մեղքն նմանի ժամանակի որոյ եւ անուննն է գարշելի. եւ բնքն առաւելեալ գարշելագոյն. մինչ զի հնար զեռծման՝ ասեն զփախչիլն: նմանապէս եւ մեղաց հնարն է փախուստն. որպէս եւ Սուրբն Սիրոփանէ զայս հնար եւեթ գտեալ ասէր, փախիր Սիրոփանէ. զի անկարելի է խըռովէ ընդ հրոյ 'ի միասին կեալ:

✱ Ջուրք հեղեղաց:) Ն. յաւինքն զմթութի հոգւոյս մեղանաց (որ ընդդէմ կենակից եւ ըն

կեր եղեալ է) հալածեա 'ի հոգւոյս: կամ 'ի յուսահատութենէ եւ 'ի կարծամտութենէ մրրկեալ նեղ սրտութենէս ըստ Պաւղոսի ասիցն:

✱ Տէրունական կերպս:) Տէրունական կերպս ասէ մեղքն, ըստ այնմ հռոմ. է. 5: կարիք մեղաց որ օրէնօքն էին զօրանային յանդամս մեր, որպ ցանկութիւն 'ի սրտի. արտաքսեցուցին 'ի յաչս եւ այլն: եւ պտուղ էր (ասէ) մեռելական եւ մթացուցանեն զիմացականութիս. որպ այնմ, խաւարեցին աչք նց զի մի տեսցեն. ուստի խնդրեմ զի վանեսցես 'ի հոգւոյս: սոյնպէս եւ Շնորհալին մեր աղերսէ ասելով. հալածեա 'ի մէնջ տեց խոց զխաւար մեղաց եւ այլն:

✱ Ջերմոյն շնորհիր փայլմամբ ի փեղկ դիմաց:) Ն. յաւինքն զմկրտութե եւ զդրոշմի շնորհն՝ փայլեցո 'ի փայլել շուքն դիմացս, մարմնոյ, եւ երեսացս, զի մի ըստ նմանութեն հեստեցոյն ազգ հոգւով. նմանապէս եւ մարմնով գեղ նահատակեալ լինիցիմ. որ կերպիւ թէպէտ երեւելի նշանն է այն 'ի դէմս նց յայտացոյց բարձման հոգեկան գեղեցկութե:

✱ Յորժամ երեւելոյ:) Երեւելն է յիշատակել եւ միաւորել եւ շարել եւ յիրար ձգել: որով կամի ասել թէ, զշնորհս քո ընդդիմաց մարմնոյս եւ կերպարան հոգւոյս պատկանաւորեալ միաւորեա: եւ կամ թէ զհոգիս, զշունչս, եւ զմարմինս իմ, 'ի մի կամս եւ 'ի մի դիտումն յեռեալ միացո: որպէս զի նշուլաւորք մաքրութե 'ի քեզ նկատեցից:

✱ Արարիչ երկու:) Մարդոյ լուծմունքն ասէ 'ի մարմին, եւ 'ի շունչ, եւ 'ի հոգի: իբր թէ զշնորհ քո տպաւորեա 'ի մարմինս, 'ի շունչս, եւ 'ի հոգիս: բայց թէ մարմինն, եւ շունչն, եւ հոգին որ իցեն օրինակք՝ ոչ յայտնէ: սակայն թուի թէ, երեք օրինակ ասէ զմիտն, զբանն, եւ զկենդանութիւն, 'ի յորս կարգաւ երեւի 'ի մեզ պատկեր եւ օրինակ սրբոյ Երրորդութե, 'ի յորս եւ զտպաւորութի Հօրն շնորհաց խնդրէ: քանզի առ միտն (որ է նմանութի Հօր) խնդրէ զփայլումն լուսաւորութե հաւատոյն: եւ առ բանն (որ է նմանութիւն Որդւոյն) խնդրէ զշնորհալի արտաբերութիւն: որպ զի ունիցի բանն իւր արտաքին՝ զնմանութիւն ներքին Բանին Հօր: Եւ առ կենդանականութին (որ է նմանութին Հոգւոյն սրբոյ) խնդրէ զանմահացութի երախտեաց՝ եւ բարերարութե պար գեւաբաշխ Հոգւոյն սրբոյ:

ԳԼՈՒԽ ՔԱՌԱՍՆԵՐՈՐԴ ԱՌԱՋԻՆ ։

Այն հաւատ է գերագոյն տնօրէնութեանց որ Աստուծոյ. ցուցանէ Նոր ուխտ ԲԷ, ՚ի ծագիլ անստուերն նշոյլից ողորմութեան քոյ. եւ ՚ի հաստատութեան որպէս հայելոյ մեղաց. Երեւեցոյ ԲԷ ՚ի դիմաց փրկչական ... ժամ գա ։

✵ ԲԱՆ ✵ ա.

ԱՆՔՆՆԵԼԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

✵ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✵

Յաճախանական ծնունդն բանին ՚ի Հօրէ ԱԾ՝ յիրաւի անքննելի է յեղականացս. որ զան և Ա՛Ծ այն բնութիւն յարաբերութեան. թէ ՚ի կողմանէ ոչնչութեան ծննդեանն, եթէ ՚ի կողմանէ յաւիտենականութեան ։ Ուստի Աստուածն յառաջին Ա՛ դիւրին ասէ թէ, չասէ թէ զի գիտելն թէ ծնաւ. ծնօղն Հայր, ծնեալն Որդի. եւ անեղծն զան զայս անմարմին ծնեցաւ ։ Եւ Աստուածաբան ասէ, քննելն յանդգնութիւն է, հաւատալն բարեպաշտութիւն ։

✵ Որ ՚ի ծագել արեգական նշոյլից. և այլն ։) Այսինքն ՚ի ծագել ողորմութեան քոյ մի ԹԷ Յն Որդի ԱԾ, որ Հիւսն եւ սասանն յարեւ գակունք, եւ մեղք իմ ՚ի փառաւորել քոց եւ յողորմութեան՝ հալածեն եւ ջնջեն, եւ զմեղքն հալածեն. եւ կամպաւ մեղացս եւ զնոյն ։ զի մեղքն է կապ եւ տանջանք մեղաւորին ։ կամ նկատէ ՚ի ԺԲ ամեայ կամպենցեալ կենին ՚ի գիշերին, առ որ մինչ նկատեսցէ ԴԻԾ, ասաց. կեն դառ աւաճանեալ ես ՚ի կամպանութեան ։ ահա ծագումն ԱԾ այնոյ նշոյլից ողորմութեան ։ Այսպէս ՚ի ծագելն բարեխօսի՝ մինչ երեւեցաւ ՚ի մէջ երից մանկանցն (որ ՚ի նշան ամենեքեան ծառաութեան՝ զհանդերձս նշ ամբողջ եւ անկեզ պահեցաց ՚ի հրոյն) զշողութիւն նշ հալեաց. զի սովորք եւ հնոցք կապերով անկան ՚ի հուրն, եւ գտաւ ՚ի մէջ հրոյն առ Դանիէլ. եւ այլքն նմանապէս ։

✵ (Է) Եւ Բ-դ... ժամն գա ։) Այսինքն կատարելութին եւ զօրութին քոյ ։

✵ Զի դու ծագեցեր ես ցերեկն անմահութ ։) Այսինքն ՚ի մէջ հրեշտակաց ՚ի յերկինս, եւ անզգայն, այսինքն ՚ի մէջ մարդկան ։ զի ՔԻՍ մէջ միայն ըստ որում ԱԾ՝ է անմահական այլեւ ըստ որում մարդ, Յարութեամբ ։ զորոյ եւ թէ հրեշտակքն ՚ի յերկինս թէպէտ անմահեն, սակայն զկենդութին անդրանեան ։ եւ մարդկանց ՚ի յերկիր թէպէտ անզայց անմահելի էր ըստ մարդկութն, եւ ՚ի նմանէ անմահ հոգի եւ գիտաւոր երեւելի լոյս, սակայն միայն հաւատով ըմբռնելի եւ ոչ բնական գիտութբ ։

✵ ՚ի Տուէր Տեղեց նայեցի ծածկոց աշխարհիս ։) Այսինքն ՚ի տարրերեղենաց մէջն զօրութբ եւ ըմբռնելի ծածկոց աշխարհի՝ առաւել քան զարեգակն փայլես ։ եւ սակայն պատմելի անձառելի ես ։

✵ Անեղ ԲԷ առ նայն ։) Անեղ ԲԷ առ աստեղծմանց. ըստ այնմ, ամ ինչ նովաւ եղեւ. եւ ցայն, նախախնամութբ եւ պահելով զամենայն ՚ի գոյն իւրեանց ։ Ուստի յԱստուածաւաւ կոչեցեալ ՚ի վեր այնմ Յաւիտենական թէ, յորում չիք փոփոխումն ասէ, ԱԾ որ զգուշաւ քո յարատեւ պարփակես, եւ ՚ի մէջն լուսացանես, ՚ի վեր թագաւորես, եւ յատորեւ տանիս ։

✵ Արեգակն ՚ի լոյս ։) Այսինքն բաց ՚ի մեղաց ՚ի տկարութէ եւ յանգիտութէ. զի ոչ է ՔԻՍ ԱԾութբ եւ Մարդկութբ գերազանց եւ կատարելութեանբ ։

ԳԼՈՒԽ ՔԱՌԱՍՆԵՐՈՐԴ ԵՐԿՐՈՐԴ։

Յաղագս ճառից Սողոմոնի՝ ցուցանէ թէ՝ որ Տէր Յս Ք'ս եւ ի հեծութիւն ամ. եղելոց։ Երկրորդ ընդ ողորմութեան առաջինն ողջոյն։ Երրորդ՝ ընդ բարութեան աղերսանաց նորին Ք'սի բարձրեալն հա մարեալ ի հոգեկան բժշկութեան բոյր։

✱ ԲԱՆ ✱ Ա

ՍԵՐԳ ԻՀԵՆՈՒԹԵ ՀԱՄԱՑՆ ԵՂԵԼՈՑ

✱ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✱

Հովիւն որ Աբէլ ասի 'ի հեծութիւն անմռունչս և երբեմն բանին Հօր։ որ թէ զհեծութիւն սրտի ոչ առնէ անտես Ք'ս միածինն. ապա որչափ ևս զաղաղակ ձայնի և լալոյ։ այսպէս հեծութեան Եսթերայ ան հառաչմանն Մովսէսի. և Աննայի մօրն Սամուէլի լռեալ որպէս հը պաւոր. և զհառաչանս սրտից նց ընկալաւ 'ի տեղի ձայնի և աղաղակի։ Իսկ հոմոցն ե ղելոց ասէ, զի Ք'ս, նաև զհեծութիւն անասնոց ընդունի. որպ և զպատճառ ողորմելոյն նինուէի ցուցանելով, զերկոտասան բիւր մանկանց և զանասնոց աղաղակն 'ի մէջ ե բեր, Յովնանու. Դ. 'ի վերջն։

✱ (Բ) Մինչ խռովեցելոցն ընդ ժեղ. և այլն։)

Մ ա սպրկող եան առաջակին ասէ. որ ոչ էր ըմբռնեալ ասէ) վն քոյ. և ոչ վն քոյ խռովեցեալ, և դու նմին ողորմեցար, և որ քայութեդ դրախտի արժանացուցեր (որ դրախտ բառիւ իմանի տեսուն Ք'սութեն Ք'սի) ապա ինձ (ասէ) որ արկանեդ զինն եմ և հաւատացեալ 'ի քեզ, որչափ ևս ա ռաւել ողորմելոց ես։

✱ Իբրանիք որտի երբենաջրնական. և այլն։)

Երդումն Ք'Յ 'ի սրբ գիրս՝ է հաստատա կան (որ է ամէն ամէնն) զոր Ք'սի երդմամբ առաց առաջականն թէ, ամէն ասեմ քեզ, այսօր ընդ իս իցես 'ի դրախտին։ քանզի Ք'Յ վեհագոյն ոչ գոյ թէ առ այն երդնու ցու. վն որոյ երբեմն յանձն իւր երդնու

իւրև յանխափանելի էութե և 'ի ճշմարտութե։ և երբեմն 'ամէնիւ. որ է, այո. և եղիցի։ որպ երդուաւ առաջակին (ամէնիւ) որ ոչ կա րելի իմն էր, որով և ինձ ևս (ասէ) յայս պարգևեցաւ փրկութեան։

✱ Գ) Պահեսցէ Տէր ի չարեացն։) Ք'Յ յայտնի որպ որ մինչ բարոյն ամենակարող զքեզ խաս տովանելով ասաց թէ, Տր՝ եթէ կամիս, կարող ես զիս սրբել. և դու ասացեր, կա միմ սրբեաց։ Նմանապէս և ինձ կարես ա սել. կամիմ, սրբեր 'ի մեղաց, և նոյն ժա մայն փրկիմ և ես 'ի մեղացս բարոյութենէ։ Բայց միթէ կամքն Ք'Յ անարգելութեան միշտ կատարի և 'ի վախճան ժամանակին թէ ոչ՝ նկատելի է։ Ասեմ թէ 'ի բարութե այսա րատ դուեցեալքն՝ կամքն Ք'Յ միշտ կատա րի. և յանպատրաստն ոչ միշտ. զոր նախ ընթացք և հետևեալ կամք կոչեն վարդապետք։ Նախընթացք կամքն է զի ամ մարդիկ կեց ցեն, և 'ի գիտութիւն ճշմարտութեան եկեսցեն։ և այս է Ք'Յ յիւրն կողմանէ, որ ոչ միշտ կատարի։ ապա թէ ոչ՝ ապա անձնիշխա նութիւն մեր զի էր բռնադատեալ. և յակա մայ բանութ Ք'ս բարկեր զմարդիկն 'ի կեանս որ է ընդդէմ արդարութե։ նաև ըստ այնմ չարին ոչ լինէր դատապարտելի, և ոչ բարին վարձատրելի։ Իսկ հետևեալ կամքն է, որով Ք'ս զայսպիսաբար ըստ կամաց իւրոց պատրաստեցեալն կամի փրկել. և այս միշտ կատարի. զի դիտումն Ք'Յ 'ի վախճանն ժա մանէ։ ուստի և սրբ վարդապետս հետևեալ կամօք (ասէ) զինքն փրկել, զի նախ զինքն տրամադրել ըստ Ք'Յ կամացն բարի գոր ծովք և շնորհացն Ք'Յ օժանդակութե. և ապա թէ փրկել։ զի որ զք զվախճան իմն դիտէ, երկրորդապէս զմիջնորդսն առ այն վախճան գտանէ։ նոյն են և հետևեալքն։

ԳԼՈՒԽ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՍԵՐՈՐԴ ԵՐՐՈՐԴ․

Ի Սիրաքեան գրոցն [illegible] ոչ խորտակող գեղեցիկ և ժամանակի․ երբէ ամ բնչ առողջ նորա ցուցանի և [illegible] է․ և երբէ [illegible] ոչ փոքր ընդ օրէնս , և ողջոյն։ Եկեղեցի ՚ Բէ [illegible] խոտոյն ամբողջութիւն է։

✵ԲԱՆ✵ Ա

Բ ԺՇԿԱԿԱՆ ԿԻՐԹՈՒԿԻ ՆՈՒԹԵԱՆ․

✵ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ✵

Իսկ թէ կրթութ ամենայնից դեղոց, և դպրութեան և համաշխարհ բժշկականութեան գտանես ում Տէր Յս․ որ տեսս զկերպս անախտս, ոչ այլ զմանաւանդ որ ըստ մարմնոյ առ ժամանակ իւր զի՞էլեցի յանապատին սնուցանէր , և ասկայն չկարաց զնա ՚ի մահուանէ ազատել․ այլ ըստ հոգւոյ և անախտ կենացն, գտանես բժշկարան կրթութեան հեղինակ և վարդապետ , որ զնա և վախճանակս բժշկես՝ այլ ոչ ևս հիւանդանայ մեղօք, և թէ և ինքն լաւ բժշկիտ լինիցի , և զարգելեալ մեղօք ոչ կերիցէ․ կամ թէ՝ կամի ասել , կիրթ ես յարհեստն բժշկականութեան զփարձառութիւն ոչ կարօտ մերոյ մերձ ՚ըստ ՚ի մեղաց և յանդգնութեան կրից։

✵(Սա ասէ ի ցնա․ ևայլն։) Բ սա այնմ Պաւղոս ՝ Բ 11 ։ Համառօտեցից զաւխտ իմ ՚ի ձեզ , և գնացից ՚ի ձեզ , և եղէց ձեզ Տր։ որ զայս շնորհիւ նոր միաւորութիւն ՚ կոչէ։ զի առաւել քան ՚ի հրէայսն ընդ մեզ եղև Տր մարդանալոյն ՚ի բնութիւն մերում ։ որ ոչ զպիսայ անբժշկանելի ձեռայ ՚ի հարմանալ հոգւոց մերոց․ և ոչ երբէք մեռանից տկարութեանց լուծանէ զինքն ՚ի մէնջ , եթէ ոչ ՚ի մահանալս մեր մեղօք․ ոչ և փեսայն ոչ կարէ բաժանիլ ՚ի հարսնէ իւրմէ մեր տկարութեանց պէսպիսեաց, եթէ ոչ մահու ամէ։ Նմանապէս և հոգևոր տկարութիւնք մեր (եթէ ոչ իցեն մահացուցք) չկարեն բաժանել զԱ փեսայն երկնաւոր ՚ի հոգւոց մերոց։

✵(Սա խորտակող [illegible] և ողջոյն։) Այս առ ՚ի պատել զհոգեկան մերս իմ ՚ ոչ կարօտանաս ապեղանեաց։ Իսկ թէ պատառիտ թղթատաց [illegible] ՚ի մէջ մերոցն Եզեկիելի ։ և ձէթ եգծի ՚ի մէջ մերոցն անկերլոյն ՚ի ձմեռայն ․․․ երկրորդի ։ Նաև է թէ, Տր առա[illegible] Գ ՚ տեղ քան զոր գտանէ բնութիւն և արհեստ։ և նոյն անկոց և բանհարեղինաց և այլոց․ ինքն է առաւօտ զօրութեան ազգման ։ և կոչման Յոհա․ ԼԸ 21 (՚ի մէջ այնմ թէ, առ պատառիտ թզ զայ, մածեալ և դիր ՚ի մէջ վէրի և առողջասցիս) ասէ թէ ՚ միանգամ այս ապաքինումն աքանչելական փարկելի ՚ քան թզոց։ այսպէս ՚ի Տր զկամ դնելով յայս կուրին ընա ուսուցանեաց։ այսոմ ինքն ՚ի խմում յանապատին ի զօրս յինքենց օրհնեցելով զեւ[illegible] ի օթուխ բժշկէին ։ այսոմ և այս թուզս ոչ ինքեամբ, որքան մի Եսայեայ ոչ մարգարէի հրամանին իւր ՚ի նմանէ օրհնեալ (և իւրև գործիք Տր, որոյ հրամանաւ զնա հպեցուցանելով Եսայիաս) իսկոյն զթզոյն բժշկեցին ուրեմն ոչ ոչ կարօտանայ , մինչ արհեստաւորի նման ՚ի կիր առնու զապեղանիս․ այլ ապեղանիքն ինքեան կարօտին ։ ուստի և բժշկեցին զՏր կոչեն բժիշկ․ և զինքեանն իւր երկրորդական պատճառ և միջնորդ․ և ոչ կարեն բժշկել թաց ապեղանեաց, և ոչ առանց երկարութեան ժամանակի, և փոխ առ փոխ եղմանս ապեղանեց։

✵(Եւ ոչ առաւօտեան։) Այս երակ համանն և արիւն առ մանս, որ քաղմիցս հանդիպի սխալ լուծմ․ զի կամ զերակն սխալ ծակեն ներքին, և կամ ՚ի մէջ սնուցանելն, և կամ իմ թշնամութեան մահերձ փոտորակի ծակելն մածեն։ այսպէսեւ սխալմունք դիպին (ասէ) առ երկրորդ բժիշկս։ զի իւրքան մահարանք ոչ զանգիտօղքեն և կատարութիւն հարցի տանիք նոցին ։ իսկ դու (ասէ) անսխալապէս բժշկես՝ և ոչ երակ առանց կարօտիս ՚ի բժշկելն զհիւանդութեան մեզօք։ [illegible]

✵(Ե Բ [illegible] ամենայն է։) Ձի որք զերամն առանց զկնի մահուն համանան կտրեն նոցին։ իսկ դու ՚ի կատակ առանցն զբարիս առնելով զգոյս բարեաց խոստացել է կտակ քո և ոչ այլ զխաւարի որ զինքեամբ և զՄիսէի ազատանել առաջնորդէր Մովսէս ի 3 թագ․ Ը․ 5․8 ։ և այլ հետևեալքն յայտնի են

ԳԼՈՒԽ ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՉՈՐՐՈՐԴ:

[illegible]

✱ ԲԱՆ ✱

ԱՆՍԱՀՄԱՆ:)

✱ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✱

Քրիստոս ըստ Աստուածութեանն՝ անսահման ասի. զի ոչ տեղեաւ սահմանի եւ ոչ ընութեամբ: եւ մ՛զի ոչ ընութեամբ եղեալ է եւ ոչ գիտութեամբ: եւս՝ զի սահմանն 'ի գոյացական եւ 'ի պատահական տարբերութեանց բաղկանայ. իսկ Աստուած է վեր 'ի գոյացութենէ. մանաւանդ անդ գեր քան զգոյութիւն ըստ սրբոյն Դիոնեսի, վասն որոյ ոչ կարէ սահմանիլ: եւ զի Ճառս այս 'ի դէմս Որդւոյ է որ ըստ Աստուածութեանն է անսահման, եւ ծնունդ Հօր Աստուած հարազատ, այսինքն յէութենէ Հօր՝ եւ ոչ արարած. զոր միայն կարեմք հաւատալ եւ ոչ քննել. վասն որոյ եւ անքննելի ասէ:

✱ (Ընդ [illegible] օտարոտի խաբիցէք:) Վասն է Ա մեզ լրմամբ, վասն որում կայ զամենայն ինչ որ է 'ի մարդս ճշմարտութիւն եւ ոչ կարծեօք: եւ է լրմամբ 'ի նմա հաղորդութեան, նորին օտարեցն Հօր խաբութիւնք: զի ոչ որպէս զօտարեղծուածս ասէ Որդին 'ի յԱստուծոյ Հօրէ, եւր կալմամբ եւ նախախնամութեամբ՝ այլ խաղութեամբ եւ էութեամբ. ըստ այնմ, եւ Բանն էր առ Աստուած:

✱ (Մերձ[illegible]:) վասն զԱստուծոյն զօրութեան՝ մարդկութեամբ մերով ծանուցեր: այսպէս ասէր առ Փիլիպպոս, որ ետեսն զիս ետես զՀայր: եւ վասն որում հայեցեալ 'ի քաղանցս հանդերձեալ նոր եւ 'ի մարմին բժշկեսցին: այլ ոչ հրացեալ երկաթն, առնէ զգործ հրոյ, այսպէս եւ մարդկութեանն 'ի Աստուածութեան միաւորեալ յամենակարող անձն բանին՝ առնէր զոր ինչ եւ առնէր բանն. ոչ եւ մեծ իմն իրաց ասէ, հանդերձակորդ առնէ զիւր միայն Աստուածային ներգործութեանցն մինչ զի եւ յարուցանել զմեռեալս. աւեւս պէսպէս գլուխս: այսպէս ասէր եւ ինքն, եւ զի որդի մարդոյ է այն զի զարմանայք, զի եկեսցէ ժամանակ յորժամ ամենեքեան 'ի գերեզմանս իցեն, լուիցեն ձայնի նորա եւ եկեսցեն յարութիւն: եւ թէ որ ուտէ զմարմին իմ կեցցէ յաւիտեան: ահա տալ զկեանս մեռելոց եւ տալ զՀոգի կամ կենդանութեան Աստուծոյ է: եւ զայսոսիկ առնէ բանն Աստուած մարմնովն մերով. տալով զնորա կամս ներգործութեան առ եղելոյ մարդկութեան, եւ մի եւ նոյն անձամբն ներգործելով զբազմ բազմագոյնս եւ զխոնարհագոյնս:

✱ (Է) Մ[illegible]:) վասն Հայրն որ երկնաւոր այնքան սիրեաց զաշխարհ մարդկան. եւ այնքան հոգացաւ վասն փրկութեան նորա մինչ զի մատնեաց զքեզ մարդկան 'ի չարչարանս: Ըստ այս տարակուսանի թէ մինչ Աստուած մատնեաց զՔրիստոս, ընդէ՞ր հրէայքն պարտաւորեցան: եւ վասն մատնչին ընդէ՞ր ասաց Տէրն առ Պիղատոս թէ, որ մատնեաց զիս քեզ՝ նմա մեծ մեղք են: Ասելի է թէ հրէայքն ոչ առ 'ի յցուցանել զկամս Աստուծոյ, այլ վասն նախանձու մատնեցին զնա, վասն այն աններելապէս մեղանչեցին: զի այնու կամեցան զչար ցանկութիւն իւրեանց լցուցանել. զորեւ Պիղատոս իմացաւ թէ առ նախանձու մատնեցին զնա:

✱ (Ը) Ի վերայ [illegible]:) վասն զի որ 'ի վերայ ելեր չարչարանաց եւ զգացման ցաւոց. առ 'ի

Լուսոյ անօրէնութեանց՝ զմահուն բաժակն ճաշակել յանձն առեր 'ի մարմնի քում, զի զմահուն փորձ առնուլ առեցեալ է և ոչ անողջն, թէպէտ վասն խորութեան մարմնոյն յուզն վերաբերեր և ճշգրեան համարեր ըղ կիրսն. որպէս ասէ մեծն Աթանաս առ Եպիկ տիմոն Եպիսկոպոսն կորնթոսի։

✱ (Դ) Եւ հոգեւ իբր նենդուներութ։) Հոգւոյն իբր հոգի Քրիստոսի. ոչ տնտեսողապէս որպէս ասեր մակեդոն, այլ էութեամբ, զոր հօր Աստուծոյ և ճշգրեան Քրիստոսի իւրոյին նախադասութեան (ասէ) բնութեամբ Աստուծոյ։ զի հոգւոյն իբր, որպէս հօր Աստուծոյ էակից, նոյնագոյ. և համապատիւ է, նմանապէս և Որդւոյ։ Թէպէտ այլ է բան սկզբնաւորութեան և պատճառութեան, զի են 'ի Հօրէ, մինն ծննդեամբ և միւսն բղխմամբ։

✱ Անշարժելի հաստատութեան։) Իբր անփոփոխելի ոչ որոշելով և զանազանելով. ոչ որպէս մի ջուր 'ի բաժանմանց որոշել. այլ որպէս մի հոգի 'ի յի շողութեան, յիմացման և 'ի կամս զանազանելով. այսպէս և Աստուած յերիս անձինս Թուել միայն զանազանեալ և ոչ 'ի բնութեան հատեալ։

✱ (Ե) Անտեղ ընդունել ծննդեան։) Տես զկատարումն ամէն 'ի վեր անդր 'ի վերայ այնմ, ծագմունք մարդկան։ Իսկ աստ որ ասէ (մարդոյ) նշանակի իմանալ առ այն, յորժամ փրկիչն 'ի պար տիզին արեամբ քրտնեցել կայր 'ի տագնապի և ասեր. Հայր եթէ հնար է անցցէ բաժակս։ Եւ հա հրեշտակ մատուցել զօրացուցաներ զնա որ աղաչէր զնա յաղթել զգայութեան և զկամացն Հօր տալ զինքն 'ի մահ։ որ իբր թէ հայրն Աստուած մատուցաներ զնա 'ի սեղան խաչին պատարագ. որպէս Աբրահամ զԻսահակ։ յԱմօթ լիցի (Ա)ևտ պատրեն որ 'ի գրքոջ կրօնից ասելոց ազգաց բարբաննջէ 'ի վերայ հայոց թէ, հայք ոչ ընդունեն զարեամբ քրտնելն Քրիստոսի 'ի պարտիզին, զոր մեծս Գրիգոր և 'ի նոյն գլխոջն ասէ թէ, նշմարեալ հոգւոյս տեսլեալ զքրտնեալ զտեղւոյ Աստուծոյ ձեռն. տես և 'ի նկզ գլ. ուր ասէ Եզեկիել սուրբ, եւ եւս զնոյն խորհրդով ցուցեալ նախորդ... ողջոյն վաղինդուլ ծնելոյն գթոյն տեսանելոյ։ Բայց այսպէս են բարք բծախնդիր պատրաստի լաւթեանց, որ գերամնով կուրացեալք զայլոց շիւղս որոնեն։ Բայց ոչ նոյն այնքան է մեղադրելի, որքան 'ի մերոյն հետեւելոցն նորա վերցելոց, որք կամելով զինքեանս նոյն սիրելի առնել եւ կամ շողոքորթութեամբ զհաց 'ի նոցանէ առանալ թուշակ, անկեալք 'ի յազգիս աչաց ելթեալ զհուրեանցն մատենն, պարզամտաց առաջի. և նոքա բախտցելք խոստանեան յու

գապախտեցն այնուքիկ զերեսուն արծաթիս վարձ մատնութեան. եւրեք առաւ գտեալք՝ զբար բանջմունան նոյն ծրեն 'ի գրքոջ. խնդալով իբր զնոր ինչ գտեալք։ բայց որք համատան շարախօսաց. և առ 'ի գայթակղութեան այնքան քրիստոնէից յողն զչարախօսութիւն 'ի վերայ միմեանց իբրև զայլս, ոչ գիտեմ թէ զորպէս պատիժ պատուհասի կրելոց են յանուշառահեղ ատենին։ զի թէ միոյն գայթակղեցուցիչն զվայն ժառանգէ, որքան առաւել որ ազգի միոյ (մանաւանդ թէ բազմաց) լինի պատճառ գայթակղութեան։

✱ Զորբենոց ուրոյն ի վերոյ հոլովին։) Աստուծոյ այս նշանակէ զխաչն՝ որ ննջել էր զառն Լեւ ւսաստի ոչ հերովդէս և ոչ հրեայք կարէին այսու սրով զՔրիստոս սպանանել. այլ իբրև եկն եհաս սահմանել ժամն կն ասաց Քրիստոս. այժմ է ժամ ձերխանութեան խաւարի։ յայնժամ սուր խաչին բարձող կենացն Յիսուսի, զայլ Թեւէ 'ի վերայ նորա, և բաժանեաց զհոգին 'ի մարմնոյն։

✱ Ակզէս օրինակին նորբ նախագրբին։) զԱմովսէսի տուփութեամբ ձեռացն (ասէ) Եզեկիել Ամաղեկայ։ որ օրինակէր (ասէ) զտարածումն ձեռաց քոց 'ի վերայ խաչին։ զի Մովսէս տարածմամբ ձեռաց, զԱմաղեկ յաղթէր, և Քրիստոս զսատանայ։

✱ Եւ աւերոդաբերոնին նորոնին։) Իբր խորանին վկայութեան կառուցումն եւեղանն ողջակիզաց, յորոյ վերայ գառն յաւէտ ուտէն և յերեկոյին նուիրել լինէր 'ի զոհ մշտնջենին. նմանիւ և ալիւն ցլուցն և նոխազացն շուրջ զսեղանոյն հեղուլ. նշանակէին ևայնք զքո պատարագիլ 'ի խաչին, որպէս և խոյն 'ի ծառոյն Սաբեկայ զեղջե րացն կախեալ, նշանակէր տարածմամբ բազկաց զկախելն քո 'ի խաչին։ և աղաւ մամբն Իսահակայ մերս փրկութեան։

✱ Աստ ի տնօրէն բնենագործ խորհրդութեանց։) Իբր թէ Եկեր տրտմիս ով անձն իմ մինչ ու նիս զայնքան նախանկզմեալ սպեղանիս առ 'ի բժշկութեան քեզ։ ուրեմն քո տրտմութիւն 'ի քո խակամտութեան է, ապա թէ ոչ, նա ա հաւատիկ յիւրն կողմանէ բնաւ չիք պակաս ինչ ոչ է թողել քեզ (որպէս ասէ Եսայի. զի՞նչ պարտ էր առնել այգւոյ իմոյ, և ես ոչ արա րի) այլ 'ի քոյդ կողմանէ (ասէ) ոչ պարտիս յուսահատիլ, այլ յուսալ առ Աստուած. և զայն հոգս քո ընկենուլ 'ի նա։ Իսկ և 'ի նոր կող մանէ, ուսցիր 'ի կերպէ նախնիքնամութեան նորին զանձնուն բարութեն որ ոչ 'ի հրեշտակական խմացութեց. և ոչ 'ի մարդկային մտաց կարէ կշռիլ և չափիլ. զի անբովանդակելոյն եւ ցեղակիցն է անհասանելի խորհրդոց։

※ (Է) Որ օրհնեալ:) Զի Հայր Այ՝: զօրհ-
նաբանութեան զի զորդին միածին ՚ի մարմնա-
նալ առաքեաց: ոչ փոփոխմամբ տեղւոյ՝
զի յամենայն ուրեք ես, այլ առաքումն քո՝ նշա-
նակէր զառումն բնութեան. եւ բանիւ խոնար-
հելն՝ զխոնարհ բնութիւն մեր առնուլն եւ
մարմնանալն:

※ Իբր ձայն ահաւոր:) Ո՛վ յայնժամ Հոգւոյն սբ՝
՚ի հեծութիւն անմռունչս՝ ուսուցանէ խնդրել
եկրթէ զեղանակ մեր հաշտեցոյն ԶԸ Հօր եւ
Որդւոյ. զոր յայլ ուր ընդարձակ ասասցուք:

※ Իսկ հաւատարմութեան ճշմարտութեան ցուցանէ ա-
ռ ընդդէմ բարբառոյ ներգործելի:) Ճշմարտութեան
ցուցանէ այս է, զի մինչ Հայրն Այ, հաճե-
ցաւ առ ՚ի մահ Որդւոյն. եւ Որդին յանձն
եառ մեռանել, եւ Հոգին սբ բարեխօս լի-
նի ՚ի հեծութիւն անմռունչս: յայտ է թէ
համակամք են երեքեանն եւ առ ՚ի գործել
զփրկութիւն մեր:

※ Որպէս հաւասար ճշմարտութեան եւ բանին բանակա-
նին, պարզաբանութեան՝ փառաց, եւ ներգործութեան
ճառութեան:) Միակամութիւն սբ Երրորդութեան
օրինակ տայ: իբր թէ ոչ հոգին եւ իւր կեն-
դանութիւն: եւ բանն եւ բանականութիւն: այլ
ծառայելն եւ փառքն: եւ կերպարանն եւ էու-
թիւն, անբաժանելիք են ՚ի միմեանց, եւ մի
եւ նոյն են (եւ միայն իբր բացականչած եւ կցա
կանած զանազանին) այսպէս եւ ՚ի սբ Երրոր-
դութեան այնքան եւ առաւել միութիւն գոյ, ոչ
բնութեամբ՝ նմանապէս եւ կամաց: զի եթէ միու-
թիւն անբաժանելի կամաց ոչ լինէր ՚ի յԱյ՝
Հայրն կամելով զչարչարանս Որդւոյն, Որդին
ոչ կամէր եւ ոչ յանձն առնոյր, եւ Հոգին
սբ ՚ի հաճելի Հօր եւ Որդւոյ հեծութիւն
մեր՝ ո՛չ բարեխօսէր եւ ո՛չ ուսուցանէր զե-
ղանակն հաշտեցոյն Հօր Այ Ը մեզ: քան
զի էութեան եւ ներգործութեան, նշանակեն զբնու-
թիւն. Ը այնմ, որ ՚ի կերպարանս Այ էր՝ զկեր-
պարանս ծառայի եառ: զի թէ որ ՚ի բնութե
եւ յէութե Հօր էր՝ զէութի ծառային բնութեա
եառ: այսպէս իմանայ զայս տեղիս եւ Նած իմ
փիլիսոփայն ՚ի գրքոջ էակաց, թէպէտ նախ
կնտաքս կերպարան կոչի (ասէ) նիւթածորել
կերպ հասարակի, որ ըստ իւրաքանչիւրում
տեսակի բնածորեցած գոյ: ոչ մարդոյ բո
լոր նիւթածորեալ կերպ հասարակն եւ ալ-
ծոյ եւ եզին եւ այլոց տեսակաց: իսկ այ-
տակապար եւ ըստ երկրորդ նշանակութե յախ
կերպարան եւ էութիւն՝ Ը այնմ թէ, որ ՚ի կեր
պարանս Այ էր, եւ այլն: քանզի կերպարան
ասաց զէութիւն Այ նշանակէ: Ը այսմ իմանայ

եւ Աստուածային զկերպարանն՝ Ը գրքոջ ծ-
ծկեալ թէ, կերպարան եւ տեսակ զմի նշա-
նակեն զբնութիւն եւ թէ զայն որ է ասպած որա-
կան տեսակ, որ հաւասարէ գոյութե եւ բնութե եւ
կերպարանածորութե կոչեցին ոչ եւեն հերձ-
ուածք եւ մարդ եւ այլն: ուրեմն ոչ էութի եւ
կերպարանն մի եւ նոյն են եւ անբաժանելի
եւ անզանազան: եւ ոչ հոգին եւ կենդանու-
թիւն, եւ բանն եւ բանականութիւն, եւ ազդե-
ցութիւն եւ փառքն: նմանապէս անբաժանելի
եւ անզանազան է կամք ՚ի սբ Երրորդութեն,
եւ այնքան մինչ զի Հայրն Այ որ կամեցած
զմահ միածնին՝ Որդին միածին՝ բացայայտ
ոչ կամեցաւ. զի նոյնով կամաւ կամէին:
եւ Հոգին սբ առ ՚ի լինել զկամս Հօր եւ Որ-
դւոյն՝ (թէ կամին զի ապաշխարողն հեծե-
ծեսցէ ՚ի վր մեղաց իւրոց. եւ ջանասցի ՚ի
հաշտեցուցանել զնոսա,) նոյն ըստ կամաց
Հօր եւ Որդւոյ մի եւ նոյն կամօք ուսուցանէ
զեղանակ հաշտեցոյ մեղաւորին ընդ սբ
Երրորդութեն:

※ Որ ճշմարիտ փառք:) Այ փայլ է ՚ի կեցու-
ցանել զմեզ, քան սաստել ՚ի կորուսանել:

※ Որ ողորմութեան աղբիւր:) Ողորմին առ
ողորմիչն զոճ արթ եւ առատ:

※ Որ ճշմարտութեան պտուղ:) Ոչ առ
ընկղմեալն Պետրոս, եւառ զաջանջ նր յայտ
նի է, զորս ձեռն տալով՝ զմինն յընկղմելոց
մանէ եւ զմիւսն ՚ի ջերմախտէ ազատէր:

※ Որ անբաւութեան ես:) Նկատէ առ այս
թէ, եւ երկիր էր անհրեշտ եւ անպատրաստ:
կամ ԶԸ այլոց, դատարկ եւ ունայն: եւ զի Ովկ
թէոս ասէ, զի ՚ի կարօտան գերազնի ՚ի լինո:
զի Այ այնքան գերազանցութի ունի՝ մինչ զի
եւ յունայնից մեջի, ինքն լի է: եւ զանբաւն,
եւ զունայնն, եւ զդատարկն ինքն լցուցանէ:
եւ թէ յէից ոմանք անհունք են, ինքն Այ
անհունագոյն է եւ լիագոյն: կամ անբաւ
(ասէ) զանդունդս, եւ ահա լցուցիչ անդն
դոց Այ այլն գերազանցութեն է:

※ Որ անհուն աղբիւր փառաց:) Ողորմին
՚ի մէջ փարթամաց փարթամագոյն: զի թէ
արեգակն անհուն աղբիւր է լուսոյ, Այ քան
զայն փարթամ է: եւ Ըմ էակք որք ըստ
մասին ունին զբարեաց տեսակս՝ Այ վե-
րացելապար ունի, եւ զամենեցունց զբարու-
թիւն ծածկէ զորէն լուսոյ արեգական
որ ծածկէ զլոյս աստեղաց: եւ նման ազ-
բերն դրախտին, ոռոգելով զամ երկիր բը-
նութեանց, եւ տեսակաց, անհատից, մա-
սանց եւ բոլորից:

ԳԼՈՒԽ ՔԱՌԱՍՆԵՐՈՐԴ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ·

՚Ի Սոյն գլխոյ ցուցանէ առաջնորդէն զնշանակութիւնս Տեառն ՚ և զնմին խորհուրդն · Իսկ ժամանա-
կաւ, Սուրբ ՚ ցուցանէ խոստովանութեան ասէ զինչ իցէ խոստովանութիւն ամենայնի որք գործեցին ·
Երկրորդ ՚ հարցանէ զինչ է խոստովանիլ ՚ զմեղս որոց ինքն զղջացեալ , որպէս զի ընդունիցի զնորոգութիւն ·
Երրորդ ՚ ցուցանէ և զխոստովանութեան մեղաց իւր զգործեցելոց · Չորրորդ ՚ ցուցանէ զինչ յորդո-
րէ զապաշխարութիւն և ի ներքոյ խոստովանութեան մեղաց է ցնծալ · և թէ վասն որոյ իւր վերջակէտեալ են ·

✵ ԲԱՆ ✵ Ա

ԻՆՐԴ ՑՈՅՑ ՈՒՐԻՆԵՑ
ՏՆԿԵԱԼ ԻՄՐՏԻ·

✵ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✵

Սիրտ խմանի առ միտն և հոգին · ըստ այնմ,
սիրտ իմ և մարմին իմ ցնծացեն առ Այ կեն
դանի · և հոգի և մարմին իմ։ ուրեմն և դու
(ասէ) ով հոգի իմ ՚ի մտի քում մնալով զգաս
ցես · և գտեալ հաճոյ պնդեալ զերկիւ
ղածութ (ընդ երկիւղն գտցես ձեր պնդեալք
ընդ միջն) հաճոյ և յուսով հանդերձեալ
բարեացն ՚ պնդեալ զերկիւղածութ, որք են
փրկութեան ցանկալիքն · և քաջալերեալ մե
ծամ հաճոյ և յուսով խոստովան լեր
Տն · զի հաճոյն ոչ միայն է հիմն խոստո
վանութեան (և խոստովանութիւն կարօտանայ
հաճոյ) այլև հաճոյ իմանալ զԱյ
անտեսիցն մերոց տեսող , ամենագիտական բա
նիցն մերոց (իբրև զգործեցելոց) նկատող ·
ուրեմն և դու (ասէ) ով հոգի իմ · զայս
յայս ՚ տեսեալ ՚ի քեզ · և գտեալ հաճ
ոյ զցանկալեացն գործարանն պնդեալ ,
և խոստովան լեր Տն · և թէ զոր · ըստ ըզ
մտացդ խորհրդոցն իբրև զգործոց , նմա
նապէս և զայլոցն խոստովան լեր·

✵ Հ[ետ]ւ՝ յիշոցանէ զես) Իսկ այնմ որ հայի ՚ի կեն
մարդ առ ՚ի ցանկանալոյ նմա , անդէն չեա
ցաւ ընդ նմա ՚ի սրտի իւրում , ըստ առաջի
Տն · զի մարդիկ և դատաւորք զերևելիսն
դատեն · իսկ Այ և զծածկեալսն·

✵ Հ[ետ]ւ՝ շռթն շրթանց ·) ըստ զարտաքերեալ
զբանս բերանոյդ ՚ իբրև ՚ի գլուխ ելեալ
և կատարեալ գոլ խոստովանիլ՝ր·

✵ Հ[ետ]ւ՝ Հետոյ, իբր զպատուիրանացն ոչ վա
րելոյ·) ըստ զշարժումն սրտիդ իբրև զպատ
ճառ անիրաւ զանցից և յետ ՚ի դէմ պատուիրանին
Տն վարուլոյ նման խոստովանիլ՝ր · Այց զի
ոտքն է գործիք ընթացից · և ոչ է ըստ ինքեան
մեղադրելի ՚ զի ծառայ է կամացն · այլ կամքն
է դատապարտելի որ զգործիս իւր ՚ի թիւր
կողմն ՚ի կիր արկանէ · Որդ զորոց ՚ ընթացն
(ասէ) իբր արտաքոյ պատուիրանացն Տն
վարողացն ՚ պարտիս խոստովանիլ · զի ար
տադրական և պարառական (զպատուի
րանաց) նշանակէ զընթացսն արտաքոյ
պատուիրանացն Տն վարելով·

✵ Հ[ետ]ւ՝ Ծածկութիւն բանից , իբր զխոստովանութեան
ըստ առաւօտ·) Այսինքն զանարգելի և զմեղաց
ծածկելն , իբր կամաւ լքող չարհացն այ
խոստովանիլ՝ր · Իսկ թէ ո՞րն է չարհն այս
Սեմ թէ , է հաւատունն և չարն լայն և
սգալոյ զմեղս · իսկ ծածկելն է կամաւորն
խելագարութ , և լքանող չարհին հաւատո
ւթն · ուրեմն թէ ծածկեցար (ասէ) իբրև
կամաւ լքանող չարհին խոստովանիլ՝ր ·

✵ Իբր զգործոցն խոսքելն ·) ՚Ի Համարէ
և ՚ի սուրբ տեղն զերդուեալն (ասէ) որ կա
մի ասել թէ , է գործոցն խոսքեն ասէ ·
զի թէպէտ Աստուածայնոյս երդնուլն ՚ի վկայութ
Աստուածոյ չէ արգելեալ (որպ սուրբ մնոյն
մեջս) սակայն և այն ևս թէ ՚ի բարբառոյն դա
նայ · զոր մարդ կարէ առանց երդման զբանն
իւր Հաւանելի առնել · այսպէս յստակ ստէպ
երդնուլն մեղանչէ · որպ թէ զդեղն բժշկա
կան ՚ի հաց առ ակ կերակուր փոխելով ՚ որ
ոչ առնէ այլ ևս զայն ներգործութիւն , զոր
առնէր ՚ի ցանցառակի կիր առնուլն, վս հար
կաւորութ վերաներել հիւանդութեան · այլ զի
խաբողաց մեծ զէնն երդումն է (վս զի որք
կարի փութով երդնուն՝ են մանաւանդ ոչ
տուն բան) նմին իրի և ես (ասէ) թէ Աստուա
ծոյ և թէ սուտ երդուելով պարտիմ իբր
զխաբողաց խոստովանիլ · վս այնորիկ ասէ

թէ,

Թէ , ի հանդերձեալ ունէ ի տարտարոսի ըստ Թէ 'ի պատեհ հաճոյ տեղիս 'ի վկայութի Ճշմարտութե (բայց այն պէս զի մի 'ի տանջանսն դարձցի ։ զի որ 'ի Ճշմարիտ տեղին զերդնուլն ոչ արգել , զոնդունայն ատեանն անուանն իւրոյ արգել ։ և այն ընդունայն ատեան զանունն Տ՟Ն որ առանց պատկառանաց արտաքերէ) և թէ ի տարտարոսի ըստ յանպատեհ տեղին (որ ոչ է 'ի վկայութի Ճշմարտութե) յիշելն զանունն Տ՟Ն և երդումն ամենևին արգիլեալ է ։ զի աստ յօրէնս թէ , մի երդնուցուս սուտ յանուն իմ Տ՟Ն քո ։ վասն այնորիկ զերդնուլն թէ 'ի Ճշմարիտ թէ 'ի սուտ պատուհանեալ , կոչէ հորդորեցուցիչն խորհրդն սատանայի ։ քանզի և սղնայ երբեմն Ճշմարտութե և երբեմն սուտ Թե մաքառի ընդ խականին ։ զի Թերևս պատՃառաւ ամանց Ճշմարտութեց ' բազմաց սուտ Թեց հաւանել տացէ ։

✻ Իբր չեղբարս հաւատոց ։) ըստ զսրտմտութիւն (ասէ) խոստովանիլ իբր չեղբարս հաւատոց ։ և չէ զայսմանք թէ զսրտնեղութիւն իւրև զԹերութի ասէ ։ զի սրտնեղութիւն երբեմն և անձնասպանութե լինի պատՃառ ․ այսպէս 'ի բարուն ընելով ոք ' մինչ զինքն տեսանէ 'ի չար կողմն դիմել արտահանէ զինքն զխորովին գնալով ։ և Պետրոս մինչ 'ի վր ծովուն գնայր հրամանաւն Տ՟րի , իբր 'ի նեղին ընծեալ ' սկսաւ 'ի նեղասրտութեն Թերահաւատիլ ։ վս այնորիկ Դաւիթ աղաչէր զԱ՟Ծ ' զի զինքն ազատեսցէ 'ի կարՃմտութե զայրանալոյ 'ի մերկեալ նեղ սրտութե ։ գիտելով Թէ 'ի նեղասրտութե առ դիպի Թերութի հաւատոյ նաև զի հաւատն է լոյս յայտնիչ աներևութից , և որ նեղասրտի վս ներկայ դիպուածոց ' զապագայ յաջողութիւն ոչ մտածելոց որ է աներևոյթ , և ասելոց , յիշեցի զԱ՟Ծ և ուրախ եղէ ․ զոր թէ ոչ արասցէ , այս զի 'ի նեղսրտութեն անկանի 'ի Թերութի հաւատոց , ոչ հաւատալով Ճշմարտապէս ազատողին ։ այսպէս ոչ հաւատայր Յակոբ որդւոցն վկայութե զկենդանութե Յովսեփայ ․ Ծննդ ․ խե ․ 26 ։

✻ Սնոտիութեանն ․ և այլն ։) ըստ Թուլամտութեն և 'ի ցանկականն կողմն զմեղկանալն իբր չորդութեան զօրութեան գիտութեան պարտիս (ասէ) խոստովանիլ ով հոգի իմ ։ զի ոչ 'ի մէջ մարտի , եթէ զինուոր մի մեղկ և Թոյլ իցէ 'ի մարտնչելն ' զզօրագլխոյն ձեռքն Թուլացուցանէ ' և զնա պարտել տալոյ պատՃառ լինի ․ այսպէս 'ի հոգևոր պատերազմի մեղկօրէն շարժելով ոք 'ի ծգունս առաքինութե ' իբր թէ թուլացուցանէ այնպիսին զձեռս զօրագլխոյն Յ՟ի ։ որ գալով Ջօրագլուխ հաւատոց , ոչ կարէր (ըստ կամէր) զօրութիս առնել վս անհաւատութ ամանց ․ տես Մարկ ․ Զ ․ Ե ։ Նմանապէս և յորժամ զմեզ մեղկեալ տեսանէ 'ի յառաքինութեան ' իբր զզօրագլուխ մեր պարտեալ երևի ։

✻ Տրտմութիւն որ վասն կենաց ․ և այլն ։) Այսինքն 'ի մէջ չարչարանաց տրտմելն է , որ է ուրանալ զուխտն համբերութե ։ որպէս և Պետրոս 'ի ժամանակի սեղանակցութե ուխտեաց թէ , ընդ քեզ պատրաստ եմ 'ի մահ , և 'ի բանտ մտանել ։ բայց ոչ եկաց 'ի վր ուխտին 'ի գալ փորձութեն , այլ յաղջկանէ միոջէ շարժեցաւ որ վկեմն էր ։ որոյ ընդդէմն էր Յոբ , որ 'ի մէջ փորձութեց գտաւ համբերող ։

✻ Ապերասանութիւնն իբր չներողութեան անձեռնտութեան ։) Ապերասանութիւնն է անհնարհակալութի ։ արդ ' մինչ յընկալնուլ բարերարութե անհնարհակալ եղէ , իբր թէ անգթութե մեղայ , ուստի զանհնարհակալութիւն իմ , իբրև զմեղս անգթութե պարտիմ խոստովանիլ ։ կամ թէ ապերասանութիւն է անհաւանութի ․ իսկ անհաւանութիւն է (ասէ) Թոյն անգթութե ․ իսկ անգթութիւն է ծնող ժլատութե ․ և ժլատութիւն է ծնող անհաւանութե ։ ուստի մինչ անհաւան լինիմ պարգևեալ շնորհացդ ' պարտիմ զայն անհաւանութիւն ' անգթութե մեղաց նման խոստովանիլ , զի ոչ լինէի անհաւան ' եթէ ոչ իցէի անգութ ։

✻ Ապերախտութիւնն ։) Այս է անպարտակելի , և որ ամբարտաւանութե հետևիմ (ասէ) իբր թէ ոչ էիք գթութեամբ 'ի վր վեհից և ունևորաց ․ որպէս թէ աղքատ եմ և հպարտ ։

✻ Հպարտութիւնն իբր չխոնարհ հոգւով գործելն ։) Զի հպարտութիւն է իբր հարազատութի իմն բարուցն սատանայի գտողին չարեաց ։ զի որ հպարտանայ ' կամաւ կորանայ և նմանարկէ զինքն լծոյն սատանայի ։

✻ Անխորհուրդն ընդ բնութարկելոց ։)

Այսինքն ախտ 'ի մեզ է եկամուտ և անբնական ․ որ 'ի զղջանայոյն մերմէ յայտնի է ։ իսկ թէ և բնաւորականքն որպէս թուին 'ի կարգի մեղաց ․ որպէս նախանձն ․ քաղցնութիւն ծարաւին , և ցանկականն որք են անհնազանդք բանի ։ Ասելի է թէ , ամենայն թէ և

բնական իցէ 'ի չափաւոր արարածս եղեալ թուի 'ի կարգի մեղաց, յորժամ հաճանութբ բանականին լինիցի, ոչ թէ ինչ-է 'ի ժամու քարոզութե և պիտոյացն : կամ թէ անհեղ քաղցնուլ եցասմնաւ լինել : իբր թէ զբնա կանն խորհել. և զոչ բնական ցանկականու թիւն գաղտնաց 'ի ներքս բերել : կամ այլ ասի, են որք պահեն զի յագ ուտիցեն : և այս բնականք, որք գառնեան անբնա կանք և մոլութիւնք:

* շ[Մ]ոբէնոսեփիւն ընդ ամենեւ :) Մ.յսինքն զորնմազանցութիւն եղանհաճասոութիւն 'ի մեծա սին խոստովանել . զի որ անօրինաբար վաս տն ' այնպիսին ուրանայ զՄ.Յ արդարապէս վրէժխնդիր լինելն :

* շ[Մ]նձանեցն խմոյ իբր չձառուելոց գեառղէն) Մ.ստ այնմ, զանգործս իմ տեսին աչք քո : և կամ որ առերս անձառնելիք են, վն բազ մութե և վն ազատեալ գարշութե 'ի բերան ոչ գալիք և քեզ Ճառեցեալք են, զայնս սիկ եւ ' պարտիմ խոստովանել :

* ի [Յ]ովբէոն նոփնեանէ :) Մ.կաստ 'ի բանն Նշանաւորի թէ, մեղքն Յուդայի գրեալք են գրչաւ երկաթեաւ անդամանդեայ ե ղեգամբ ԺԷ . I : իբր այն մեղքն որ առ ոչս մեր մեղք չեն համարեալք. առաջի քո իբր 'ի յարձան մոխրատուղ քարի գրեցեալք են : և կամ զգրեականն մեղացն վնասու (ասէ) որք գործեցեալք լինին ընդդէմ աքքունական մեծութեն Մ.Յ : և կամ որք վն գարշութե ' անջնջելիք են : Մ.այց առ Մ.Ծ իբրև 'ի մագնիսեայ արձանի գրեալք և 'ի ներմնէ տեսեալք են : և 'ի գանձարա նի մեղացն Մ.Յ կնքեալք եպահեցեալք որք յաճուրն վրէժխնդրութե ' հրապարակի լոցք են, և 'ի խղճի մտաց (իբր 'ի դպրու թե) որք գրեալքն են ընթեռնլոցք:

* Մ.ո խոնէր նոոոց :) Զօրս մտոն իմ (ասէ փոքր գոլ վճռեքն ' առ Մ.Ծ մեծամեծ թունեցեալք են և ծանունք :

* շ Մ.տերէ չոփոս ծոծինլոյն ' իբր չճշտոն պոճանբոնմ ատտեցն ասնի ի բնբանոց նիտնն նո րնաբ չոբեատրանան նչուոնբԷ:)

Մ.ստ ցուցանէ թէ, ոչ է բաւական խոս տովանել հասարակօրէն թէ զայս և զայն մեղս գործեցի . այլ և զորքանութիւն և զը չափն ասել : զի պարագայքն ծանրացու ցանեն զմեղս : այլ դու (ասէ) որ ազատ Մ.րդի Մ.Յ էիր . և ըստ մարմնոյ թագաւո բազարմ որդի Պ.աւթի, և 'ի քեն զերկ դրամեանն պահանջեցին 'ի կափառնայում:

աղա քանի՛ ոն եւ 'ի խոստովանութեանս պարտիմ և ես մտանել 'ի սիրտս և 'ի խոր հուրդս, և հանել զստուեր մեղանացս, և խոստովանելով առել քեզ պահանջողոկ առ 'ի եղծել և յապականել զնն աղտեղու թիւ քով : Պ.արձեալ կամի ասել թէ ' ոչ սատերն 'ի փոր ձկանն պահեցեալ էր եղու զայն 'ի ձկանէն պահանջեցեր և արքայ որ դի ազատ գոլով ' նստեր 'ի հարկ կայսե րական երկդրամին . աղա լինէին ո՞րքան մեղք իմ պահանջելոց են զորքանութիւ մե ղացս 'ի սրտի իմում թաքուցեալս իբրև 'ի փոր ձկանս, այսինքն 'ի խորհրդեան իմում մ քանզի յառ բերեալ օրինակէն յայտնի է թէ, ոչ վասն պահանջողաց երկդրամին (ասէ) մեղուցիչ խնդրեցին, այլ որ 'ի ձկա նէն լինքն խնդրեաց որ կայրն 'ի խորս ծո վուն : քանզի չնոգէ չոփոս ծոծիւլոյն ա սելով ' առ խմանալ վն ծածկեցեալ սա տերքն 'ի փոր ձկանն : այլ այն այն թաքու ցեալ սատերքն 'ի խնդիր եղեր (ասէ) այս պէս 'ի խորհրդեան իմում թաքուցեալ մե ղացն ' երբեմն զչափն և զորքանութիւնն խնդրելոց ես :

Իսկ վն չորեքդրամենին ծանիր . զի ասէ Յովհաննէս ծործորեցին 'ի մեկնութեան Մ.ատ. ԺԷ. 23 թէ, յորժամ զանդրանիկան եգիպտացւոց կոտորեաց Մ.Ծ և զինքլացիան պահեաց, յայնժամ ասաց. իմ է ամ անդ րանիկ իէլացւոց : բայց յետոյ զթացեալ 'ի ծնողսն ' փոխանակեաց ընդ ցեղին ղև եայ : և զի պակաս գտան ղևտացիքն քան զանդրանիկն իէլացւոց հրամայեաց տալ ղևտացւոցն յամի ամի սիկղ մի արծաթոյ որ է երկու դրամ և այլն : այլ թէպէտ յՄ.Յ այնպէս կացուցեալ էր, բայց որք 'ի կափառնայում խնդրեցին 'ի Քրիստոսէ ոչ էր վասն ղևտացւոց . այլ ' հարկ էր կայ սերն . և այս անտի յայտնի է ' զոր ասաց Քրիստոս առ Պետրոս . թագաւորք ազ գաց յումմէ՞ առնուն զհարկս և այլն : ու րեմն յայտ է թէ, ըստ չափու երկդրա մենին զոր տային հրեայք երեսուն օրեայք ղևտացւոցն . նոյն չափով և հռոմայեցիքն հարկս հասարակաց եդին 'ի վերայ հրէից : Մ.ւստի մինչ հրեայքն միայն վասն կայսե րական հարկին հարցին Քրիստոսի թէ, պարտ է տալ հարկս կայսեր թէ ոչ . Պ.ն վասն երկաքանչիւրոցն հարկաց ' ասաց տալ, զկ'ստուծոյն Մ.ստուծոյ. այսինքն զն կացուցմանն Մ.Յ, տալ զՄ.Յն ղևտացւոց

և ըստ

և ը̅ կոչուցմանն կայսեր՝ տալ զկայսերն՝ կայսեր ։ Իսկ թէ զի՞նչ իցէ պատճառն որ այս երկդրամեանս ղևտացւոցն իրաւունք դոլով, և 'ի կայսերացն հռովմայեցւոց նոյն չափով խնդրեցաւ 'ի հրէից ։ Ասեմ թէ զպատճառն տայ Յովսեպոս հրէութեանց պատմութեան ժդ. գրքոյ. է̅. գլուխն թէ, եղեն Հիւրկանոս և Արիստաբուլոս, եղբարք որդիքն Աղեքսանդրի Քահանայապետին ։ Իսկ պարզէ զայս Կոռնելիոս 'ի վր̅ մատ, ժէ 23. ուր ասէ թէ, սէ՛ ինչ յառաջ քան զՔ̅ն, մինչ Հիւրկանոս և Արիստաբուլոս վիճէին զՔահանայապետութենէ և զթագաւորութէ, զՊոմպէոս զօրավար հռովմայեցւոց միջնորդ արկին աղաչանօք առ կայսրն, զորոց հայցուածս յանձն էառ կատարել։ ուստի Եդոմացիք որք ունէին զկողմն Արիստաբուլեայ՝ է̅ դէմ կացին Պոմպէոսի եւ նա բռնութ̅ և զօրօք կալաւ զԵ̅ղ̅մ. զոր հանդերձ ա̅մ բնակչօքն վարեաց 'ի ներքոյ ծառայութեան հռոմայեցւոց. տալ յա̅մ ամի զհարկ կայսերն ։ և զի հրէայքն, տային տաճարին զերկդրամեան. հարկ եղև նոցա զերկդրամեանն ևս տալ հռովմայեցւոց իշխանութեանն, որպէս և տաճարին ։ այս մինչ վերստին ապստամբեցան հրէայքն, և 'ի Տիտոսէ տաճարն կործանեալ այրեցաւ, զայն երկդրամեանն զոր տային տաճարին՝ հրամայեցաւ 'ի Տիտոսէ՝ տալ զայն հռովմայեցւոց ։ Աւստի 'ի ժամանակս Ք̅ի յորում էր Յուդա գալիլեացի, արգելոյր զհարկին 'ի հռովմայեցւոց ։ և զի Ք̅ս գալիլեացի կարծիւր ընդ առաքելովն. վա̅ այն փորձէին առացին հրէայքն թէ, պարտ է հարկս տալ կայսեր. որ թէ ասէր ոչ է պարտ տալ, ամբաստանիցեն զնմանէ հետևող դոլ Յուդայի ապստամբի. և այնու զնա մատնեին կայսերն ։ այլ Ք̅ս կամեցաւ և ետ զհարկն. զի 'ի գալիլեացւոց կարծեաց զի̅ քն ազատ պահէր, թէպէտ յղացմամբ էր 'ի նազարեթէ գալիլիացւոց ։ սակայն էր ազգաւ և ծնեալ 'ի Յուդայեան զարմ 'ի բեթղեհէմ քաղաքէ Դաւթի վասն Յովսեփայ ։ այլ կափառնաումայ հարկապահաց քին տեսանելով զնա 'ի կափառնաում բնակեալ, որ էր 'ի վիճակին գալիլեայ. կարծէին զնմանէ լինել գալիլեացի. վասնորոյ զհարկն երկդրամեանն պահանջէին ։ Իսկ ե̅րկրորդ տարակուսութիւն է, թէ արդեօք մի այն անդրանիկն էին տային զայս, թէ բոլոր հրէայքն ։ Ասեմ թէ, ըստ հրամանին Ա̅յ

մայն անդրանիկքն պարտական էին տալ զայս երկդրամեանս ղևտացւոց. զի ղևտացիքն փոխանակ ամենայն անդրանկաց ժացեղին ընտրեցան 'ի ծառայութիւն խորանին ։ տես Ելից. ժգ, 2. 15 ։ և իբ. 29 ։ Թուոց գ. 12. 41. 45 ։ և ը̅. 16 ։ Իսկ թէ 'ի քան ամաց 'ի վեր ամենեքեան տային ասէ Կոռնելիոս. այն է յետ հարկելոյն հռոմայեցւոց ։ Երրորդ՝ խնդրի, թէ վասն էր սուրբ գիրն երկդրամեան ասէ, և ոմանք 'ի վարդապետաց որպէս և սուրբս Գրիգոր չորեքդրամեան ։ Ասելի է թէ, երկու դըրամն 'ի հնումն՝ առնէր զչորս դրամ 'ի նորումս ։ և կամ զի երկու դրամն վասն իւր Քրիստոսի՝ և երկու դրամն վասն Պետրոսի տուեալ եղև ։ Չորրորդ՝ խնդրի. թէ սատերն զի՞նչ կշիռ ունէր, և զի՞նչ էր ։ Ասեմ ըստ Կոռնելիոսի թէ, սատերն, և սիկղն, և դիդրաքմայն մի և նոյն կշիռ էին առ եբրայեցիս (թէ ոսկւոյ և թէ արծաթոյ) որպէս ասի և յԱրեմեայի բառարանին ։ որոց իւրաքանչիւրն կշռէին զչորս կամ դրամս. տես 'ի վերջն Հին. գրեանցն Մովսէսի ։ Որբեմն ըստ այսմ կերպի, ըստոյգ է չորեքդրամեան ասելն սբ̅յ Գրիգորի ։ Իսկ թէ սատերն զի՞նչ էր, նախ՝ Յոհան ծործորեցին (առեալ յոմանց) ասէ զնա նորաստեղծ ։ բայց թէ ոսկի և թէ արծաթ ոչ ասէ ։ Երկրորդ՝ դարձեալ ասէ, թէ ոմանք զդրիշ Աղեքսանդրի ծերունւոյն՝ (որ թարգմանիչ զնի ևեթանասնիցն 'ի փորանն կոչի յաճուրս Պտղոմեայ արքայի) ասեն որ ձուլին պահեաց անհալ, նկարելով 'ի նմա պատկեր արքունի, որ նշանակէր զանմահ թագաւորութիւնն Ք̅րիստոսի ։ Չորրորդ՝ Կոռնելիոս ասէ թէ, սատերն էր սիւպիւքէ ոսկի. զի 'ի հնումն ոչ տպէին 'ի վերայ տափակ բոլորակի, այլ էր սիւպիւքէ, յորոյ ծայրն տպէին զանուն թագաւորին. և 'ի միւս կողմն զպատկերն ։ այսպէս և մեք տեսաք զոսկիս Հեթմոյ և Լևոնի թագաւորացն կիլիկիոյ ։ 'ի մի երեսն զպատկեր. և գրեալ Հեթում (և կամ Լևոն) թագաւոր հայոց ։ և 'ի միւս երեսն տըպեցաւ 'ի Սիս ։ տեսաք և զայլ իմն սիգ 'ի մի երեսն հայավար տպեալ, և 'ի միւսն անուն սուլթանին եգիպտոսի արաբի յայտէ թէ երկաքանչիւրքն հաճասար իշխանութիւն ունէին, և կամ վասն սիրոյ և 'ի նշան դաշնադրութե̅ն այնպէս տպէին ։

*¿Ո՛նդնդաչանոց և այլն :) զՍերոբ և զխոր՝ հրեան մեղացն ասէ, զի ջրհոր ևանդունդ խոր ասէ սիրտ մարդոյ : բայց ոքք ՚ի խորհր դեան մերումն՝ այնքին յականջն Ո՛Ղ համեալք ասեն: խսկ ականջն առ Ի՛Ձ՝ Նշա նակէ զլռողութիւն Յոպ . Ե 9:

*(Է) Թէ ՀՀԻԵՅՆ ԻԲԻ ՉԻԻՒՅ. և այլն :) Լ՛յսինքն զվերագրեալն վերստին յաձախե ցոյ (ասէ) և յանձն առ, թէ և չիցես գոր ծեալ. ընծայեա Ո՛Ղ զպարտուն անձնինդ իւրև զոռէրսակայն միասանը է քան օգ տակար զոչ գործեցելոյն բարդել ՚ի վր ան ձին, և ասել ՚ի խորհրդական ի խոստովա նութեն: զի ոչ ոչ է պարտ զրպարտել զայլ. նմանապէս և ոչ զյատուկ անձն իւր : իսկ թէ ոմանք ՚ի մէջ արարին, այսինքն զինքնանս տր ասելով ոչ գործեալ մեղաց զարմանա լի՛ է խոնարհութիւն նց, այլ ոչ հետևելի. զի զայս յանձն առեն վասն զերծուցանելոյ զայլս ՚ի վտանգից և ՚ի գայթակղութեց: այս պէս օրհնուհին Սմբիոնէ և այլք արարին, այլ ոչ ՚ի խորհրդական խոստովանութե. և ոչ զինքեանսն զրպարտեցին. այլ զայլոց զըր պարտութիւն յանձն առին : Նմանապէս իմանալի է և բան որբոյս Գրիգորի, որ ա ռաւ եւ զղջումն կամելով ցուցանել՝ և ոչ գործեցելոցն, և կամ զոր յապաւնումն գործել կարէր յանձնառապէս խոստովա նելոց (ասէ:) Լայց ոչ ասացի, ոչ է պարտ զայս առնել ՚ի խորհրդական խոստովա նութեան : Իսկ զպատճառն տայ յաւելև թէ վն էր պարտիմ զոչ գործեցեալսն իբ րև զգործեցեալ խոստովանիլ : զի ի փոխո տունէն (ասէ) ընդուրում զերաթրախ դող դոյս ըստ Տէրունական առակին Որ առ Սիմոն բորոտն վն Սնգղաղենացւոյն . զո րդ (ասէ) ՀՀՀ ԵՆԾ առաւել փոխոց Ր.ո, քան թէ զերկուն նոքա դրբաւոնոց : Լ.րդ՝ փոխառուն է Ր.ն . փոխն է շնորհ և օ ժանդակութիւն՝ վասնորում է մեղօք կորու սեալ հոգևոր բարիքն . փոխառուն է առ նողն շնորհին . ոչ կարացեալ հատուցա նել, զի ընդդէմ անհուն բարւոյն է և զեալ մնասն:

*(Գ) Հ՛Լ ԲՆԻԲԲՆ ՀԻՆԻԲՆԷ ՉԻԲՆՈՆԻՆ :) Լ.յսինքն ՚ի հոգևոր պատերազմէ զխուսա փելն և զկողմն տալն . որում հետևեի պար տիլ և ամաչել : օրինակն է Ա Թագաւո րաց . Ժ . 17 :

*Հ՛Ր.ԻԲԻՆ ԻԲԻՆԻԲԻՆԻ.) Լ.յսինքն որ մարմ նովրութիւն է և հոգևովն ներսան : կամ զի մեղանչելն է նեղել ՚ի բարեաց, որ է արթ նութիւն խաղի . որ միշտ աչքն վն մեղաց գուն գործելով՝ և վասն քնոյ մեղաց՝ որ թուն և աչք ՚ի բաց է . և ՚ի հոգևոր կողմն ննջեալ և թմրեալ:

*Հ՛Լ Ի ԸՆԲՆԻԲԻ ՆԻԲՀԻՆ:)
Ըննացք՝ է մեզ կենցաղս մինչև ՚ի մահ. յորմէ վն ժամանելոյ առ նաւահանգիստն, պարտ էր արթուն կալ, և ընթանալ առ յաղթանակն . և ահա յընթացման ժամա նակի ես ննջեցի (ասէ) ընդդէմ որոյ ասէ Պօղոսեալն . այնպէս ընթացարուք զի հաս անիցիք : այսպէս ննջեր Յովնան յալէ կոծման ժամուն, որ պարտ էր հսկել : Նմանապէս և Պօղոսեայքն ՚ի մատնութեն փրկչին:

*Ջորչորու ՀՆԻԲԻԲՆ:) զհեշտանալն (ասէ) ՚ի ժամու ցանկութե թըլջախոհութե:

*Հ Լ՛ՆՈՒՀԻԲՆԻԲՆ:) զԼ.նձնապանդութիւն (ասէ) ցասմանականին և ցանկականին զըրը ոչ սաստեցի (ասէ) բանիւ ա:

*Հ Լ՛ՆՀԻԲՆԻԲՆԻԲՆ:) Լ՛նհոգն կոչէ զխռ չորն և զկոպիտ տմարդութիւն: և կամ որ ՚ի ժամու աղօթից ոչ հարթէ զք զմիտն յերկ րաւորաց. այլ իբր թէ անյուսայ ձեռօք ու տէ զհաց. այսինքն անմասնուր մտօք առ Ք աղօթելով:

*Հ Դ՛ՃԻԲԻՆԻԲՆ:) Դ՛ճգունն է հարկադրել նկատէ ՚ի բեռն դնելն այլոց, և մատամբ ոչ մերձենալն ըն փարխեցւոց : կամ Ճըժ դեհն է ժլատօրէն տալն զբան քարոզուն և զտուրս ողորմութեն:

*Հ Լ՛ՆԻՆՈՒ ԻԲՆԻԲԻՆ :) զԼ՛նարգելութիւն (ասէ) առ ցանկական ախտն ըստ անասա նոց կերպի : կամ զանձարձակութեն լեզուին Յակոբայ . Գ . 3 :

*Հ Ս ՐՆԼՈՀԻԲԻՆԻ:) զՀարժումն ցանկու թե (ասէ) որ յատկապէս մտական առձն անին, որք կն զորձս տեսնել ՚ի ցամմանեն վրընջեն և կն զէգս տեսեալ ՚ի ցանկութեն նմանամբ : զոր Երեմիաս առնու ՚իվր բա նականաց, ձիաքանչիւր ոք առ ՚ի կին ըն կերի իւրոյ վրնջեին . Երեմ . Ե . 8 :

*Հ Լ՛ՆԻԲԻ ԻԲԻՆԻԲԻՆ :) Լ.յսինքն որպիսի է ընթշամարտից քաղցուն : և կամ որք մոլու թե քան զայլն ՚քաղ երևիլ ցանկան : և կամ յաղանդաւորեն . ոչ հերետ կուքն լութերոս և գալվին . որ մինն քան ըդ միւսն ՚քաղ երևիլ ցանկացան՝ յեղծումն հաւատոյ : Իսկ Լ.թենացիք, քաղցութե համարեին զայտ ըմպելն գինւոյ . աստ

վն

վն շատ ըմպողին՝ ասէին թէ, ընկերս տա՛յ՝
քաջ է 'ի յըմպելն ։ և ո՞րն Պետրոսէ" առ Սո
սիպատրոս ասէր ․ մի զայս վարկանիր յաղ
թուն սրբազանից Սոսիպատրոս, զկերն ենչ,
կամ զկարծիս ուրուք թշնամանել։

*ղ Լեզուանիա հոգւոյն ։) Հոգւոյն խեղդել,
կամ առաւել ծիծաղելով, և կամ 'ի կա
տակմանէ մեղաց, և 'ի սրտմտութէ ։ ոչ և
ծրագն խեղդի բազմութէ բուլա ․ և արգել
մամբ չնչառու պատուհանից ։ այսպ մար
մինն խեղդի զհոգին՝ թոյլ տալ նոցա ըղ
հեշտալին 'ի գործել ։

*ղ Լուսաւորեցելոյն մերոյն զպահպանութեան ։)
Ջուր հեղանելոյ է որպ զկնի հողմոց անկա
նել առ 'ի արգելուլ ։ և կամ ահագով չի
նել զաշտարակս ։ և կամ նետաձիգ լինել
յաստեղս ։ զորս ասէ Գրիգոր նիւսացին
ունայնութե տեսակս կոչէ 'ի մեկնութե ժողո
վոց ․ որք են ամէն 'ի զուր վաստակմունք
ժամանակին աղմուկագունով ։ դարձեալ
զըահետ վարի այն՝ որ զՏէր գուխ ոչ ու
նի ․ Առակ ․ ժի ․ 18 ։

*ղ Լնդունակա փորձութեանն։) Կամէր ըէ․
բոնոցն փարեցումն և կամ փափաքումն
մեկնել, եթէ Սարգիս շնորհալին ոչ իցէր
մեկնեալ զփարպքմունսն պարսկերէն, այ
նպէս փերթս փերթս, և այլ և այլ ։ զի այլ և
այլ մեղք ասելն է ընդհանրական և անո
րոշ բաժանումն մեղաց ․ և ընդհէր 'ի մէջ
յատկացելոց յիշէր զանորոշն, եթէ առնէր
ես՝ յընկզբանն պարտ էր յիշել ։ ուրեմն
թուի թէ 'ի գրչաց սխալմանէ այնպէս գի
պեալ է ։ զի ոնդորէ՝ փարեցման և փա
փաքման առաւել պատկանի, քան թէ
փերթի և այլ և այլոյ, կամ զայլայլութի և
զգոյն զգոյն համդերձից ասէ ։ կամ ըղ
խառնազգեցութին ․ Որին ․ ժէ ․ 11 ։

*ղ Լնդոտ տռելութեան ։) Լ.յսինքն առանց
երաշխնց եդատասանի զատելութն ․ որպէ
սի է ատել զպատուիրանս Տ.Ն և զքարե
կամս նր ։ իսկ իրաւացի ատելութի է, ոչ
ատել զատելին Տ.Ն՝ և զմեղսն ։

*ղ Ամբարտաւանա տեղր ըմբռնողութեան ։)
Ամբարտաւանս է՝ խտխտալն ցանկականին 'ի
փափուկ տեղին մարմնոյ, որ 'ի տեսութէ
աչացն, և 'ի լրոյ ականջացն թափանցեալ 'ի
միրտն՝ դիւրաւ ըմբռնեն և պղտորեն զըղ
գայունին, թէ զներքինն եթէ զարտաքինս ։

*ղ Լիշոտունցն տեսչութեան։) ըՆոտր մեղացն
(ասէ) զոր մարդիկ կարծեն՝ թէ 'ի կշիռ
արդարութե ոչ մտանեն՝ և ոչ 'ի քննութե,

գան ։ բայց են ոմանք 'ի նոցանէ առ այս
մարդկան փղձուկք՝ և առաւել Տ.Ն մեծա
մեծք ․ որպիսիք են նախանձ ․ և ատելու
թին եղբայրական և այլք։

*ղ Լ.սապոնեցն պծբողութեան։) Լ.յսինքն շխոտ
տողըն և զինքեար և ուրաստ լինելն։

*ղ Սմնեւոյն տպլոնէրտութեան։) զՍ երա
գրելոց փոփոխմանցն (ասէ) զոր օրինակ
խոստանալ և ուրաստ լինել ։ ու խոտել և 'ի մօ
ռացմա տալ ։ Դարձեալ նմնեւոյ տպլոնէր
տութեան է, զանյարմար համդերձս զգենուլ
ըստ կերպի գունոյնց, որ արուն զնման
նոքեան արականի պարտ էր զգենուլ՝ զի
գականաց զգենու զհանդերձ և լինի այլա
կերպ ։ և կամ ըստ Սարգսի շնորհալւոյ, որ
զշարժումն մտացն ըստ ձևոյն ոչ առնէ։

*ղ Յօնեցն ցուցմնութեան ։) զՀպարտու
յանդգնութեանն (ասէ) զի չօնն է աչաց
ծայրն՝ և է հպարտից յատկութի աչաց
ծայրիւ ակնարկել․ ըստ Եսայեայ առ դըս
տերսն Եէմի, տես անդ ․ Գ ․ 16 ։

*ղ Հաստատանելոյ երկոտնեանցն։) Լ.յսինքն
չարի զչար հաստատանելն։ կամ թէ որ զլա
լոյ արժանի գործսն՝ ջանայ որպ զպտրաս
հաստատանել ։ կամ թէ զչարագործութե
փոխն՝ այլոց հաստատանել․ Հռոմ․ Ա ․ 26 ։

*ղ Լարոգոհեցն պնչօնի ։) Լ.յսինքն խորա
մէ զինքն յառաջարկանել և զանձն ընծայե
ցուցանել։ վն այսմ ասէ (թիւր Բ ղծանաց
բարձրագահն) պատժեցելքն յիմանիք են
քանզի սոյն կամեցաւ զաթոռ իւր Բ ամպս
դնել՝ էջ 'ի դժոխս։ Նոյնս կամեցաւ Ադա
նայ՝ անիծաւ ընդ առն իւրոյ։ Նեբրովդ
նախկին բռնակալն, մինչ ցարդ ապաստամ
բութե անուամբ նախատի ։ Կորխ և Դա
թան ․ Նաբադ և Աբիուդ ․ Դաթան և
Աբիրոն ․ Ոզիա և Ահարոնի երկրպագու
թեանն ցանկալով՝ անօրինակ պատժովք
պատժեցան ։ Աբիսողոմ 'ի վարսից կախե
ցեալ՝ նետահար եղեալ սատակեցաւ ։ ա
հա գրէ թէ ամ ցանկացողք իշխանութե և
առանց Տ.Ն կոչման զինքեանեան յառաջ ար
կողքն՝ ոչ միայն մեղան հպարտութե ախ
տիւ՝ այլև թշնամանեն տանջանացն
զառհաւատչեայն՝ առաւել փորձ առին ։
կամ զգահաւորութիւն ասէ, տես Մատ․ ԻԳ․
6 ։ Ղուկ․ ԺԱ․ 43 ։ և Ի․ 46։

*ղ Լ տրգոտոլու բերրմանն։) զԱնտեսաց հե
տեւմանէն (ասէ) որք անուամբ բարեբախ
տութե ընկճեն և պատրեն զցանկացողսն
իւրեանց ։ կամ թէ զպօշ իէլթենանիշ լինիլն
(ասէ) վարդոտոլու բերրման։

✻ Ընծայութեան խորամանկութիւն բանսարկուին :) Այս զհետևեալն (ասէ) խորամանկ մտացն սատանայի, որ եկեալ որ հետևեցաւ բանից նոր ցանկութեամբ Ադամայ : և կամ թէ նորա խորամանկութեան ընթացակից լինելով զայլս խաբել և պատրել :

✻ Ընտանի սերմանաբերութեան :) Զի որ սերմանակաթն գիշերական ցնորմամբ, ունայն և դատարկ առնէ զսերմն . որ է նիւթն ծննդեան : և կամ յարթնութեան . որ որդւոցն Յուդայի ոչ տայր զսերմն Թամարայ, զի մի օտանայ եղբօրն իւրոյ թողեսցի ծնեալ զաւակն : և կամ զի մի թառամեսցի գեղեցկութիւն նորա . եղի որպէս ագարար շաղաշարեսցի . Ծննդ . ԼԸ . 8 : Նմանապէս և որ զք յանօգուտ և ՚ի վայր բապար տեղւոջ խոսի (որ ոչ օգտին լսողացն) այնպիսին զսերմն բանին ունայնաբար հեղու . և ըստ օրինաց պիղծ կոչի : որպէս ընդդէմ ասի . մի հեղուր զխօսս , ուր ոչ լսեն լսողք . Սիրաք . ԼԲ . 6 :

✻ Ընծայութիւն կենացն ընդ վնասուն ատաղձման :) Այս զխորհուրդս կենաց արծաթով վաճառեալ . որ առնեն կարգաւորքն յաթոռացուցս . որք մինչև զոսան և կամ զանձեր եկեղեցական փարթակս ոչ առնուն ըստ առաքինութեան տեղւոյն ոչ պատարագեն : զոր մեր քահանայիցն ոչ է այնպէս . այլ է ձրիաբարձր ըստ կերպի ողորմութեան . Եկամս պատարագեն : իսկ կեն ատաղձման ասի մամոնայն առնելութեան . զի նովաւ վաճառեցաւ Յովսէփ և փրկիչն : Կարծեալ զկեանսն վաճառէ այն՝ որ ՚ի մեղս անցուցանէ զկեանսն . և գին այն կենացն՝ առնու զգեղ սատակման մեղաց և յաւիտենական պատժոց :

✻ Ընդունելութիւն ամենագիտին :) Զչոգևոր եզմարմնաւոր բարեացն (ասէ) որոց ընդունողքն ամենադապահք են և ոչ տեարք . եկորուսանեն զայնոսիկ մեղօք :

✻ Ընդդիմութեան ձևոյս :) Զհայրենական բաժինն (ասէ) զոր անառակն ՚ի զուր մսխեաց :

✻ Ընդունելի կեղծաւորին :) Զխոսին մեղաց (ասէ) զորմէ խօսի Եսայի Ծ . 18 : Նոյն է և հետևեալն :

✻ Ընդունելութեան աղտեղութեան ախտակրութեան .) Զսողենի բողջախոհութիւն (ասէ) զի խողքն յօժարութեամբ բնակեն ՚ի տղմի քան ՚ի վարդենւոջ : ուստի մինչ ոմն երկրպագեր, ասացուցեմն փիլիսոփայի թէ , առաւել կամիմ բնակել ընդ կանանց՝ քան ընդ փիլիսոփայից . ասաց փիլիսոփայն . չէ զարմանք զի և

խողք յօժարութեամբ բնակեն ՚ի տղմի :

✻ Ընդունելութեան շնորհաց :) Զի օրինակ զթողութեան լսեն ազատութեանցն առաքինութեանց :

✻ Ընտրութեան անձնական դեռատնութեան :) Զհայրապետական զիրաց կամացն . զի որ անձնիշխան տայեալ , անձնատուր պէտս է . զի ՚ի հին ձևոյարութեան այնպէս տեսի : Արդէս այլապէս մեկնէ , եթէ որ զանձն թողու և զանձկալութիւն առաւել դնէ :

✻ Ընթերցն մտացն :) Որ ՚ի նորոյ զկերպ մեղաց չեղելոց դատաստանին (ասէ) ըստ այնմ թէ զխորհուրդ խնամով ՚ի չարիս : Նոյն է և զհետ խորհրդոց տապալեալ , և անձնական հաճոյս :

✻ Ընդմէջ հոգւոցն :) Հոգւոյն հոգեւորն կոչէ , զընդ վերն պղծագործութիւն : բայց ՚ի յանձանձն Նարեկոց մի ՚ փոխանակ հաշման , հաւատովն հաղորդին տեսի, և յանուագոյն թողի ինձ : իբր թէ՝ յորժամ տեսանել զքեզ զերծանելի , կամ առ նախանձու և կամ ՚ի ցանկութեան սրտին հաւատայ և մանչ տեսանեմ գեղեցիկն , այսպէս Դաւիթ որ զինքն կանէր ՚ի վերայ Բերսաբէի զեղեցկութեան տես Բ Թագ . ԺԱ . 2 :

✻ Ընդունելութեան ընչոց :) Այս զչնչաւոր եղանանակն մասն եղանակացն ասէ , զի մարդ բանական գոլով՝ մինչ ընչաւոր ողորմ կենցաղական՝ Յորդանոյ անընդունակ լինի . Ա Կոր . Բ . 14 :

✻ Ընդ նոյն ժամ սովորական կանոնացն բացադրական բութեան :) Որպէս զհրամայեալսն պատուիրան թողլեալ (ասէ) որոյ ընդդէմ ասի թէ , մի լինիր կարի արդար : և ըստ Յոհաննու մեկնութեան , մի լինել առաւել քան զհրամայեալսն ձեզ առնելով : կամ թէ ժամ սովորական կանոնաց բանականութեան արտաքս վարելոյ յերկուս ծայրս , այսինքն ՚ի խորամանկութիւն և ՚ի յիմարութիւն : զի առաքինութիւն կայանայ ՚ի միջոցի . և որ յերկուց կողմանց անկեալ է ՚ի խոտորման չարութեան , ըստ Արիստոտէլի գրոց :

✻ Ընդ խոնարհութեան վայելուչ բացադրական բութեան :) Իշխանական կոչէ զմիտս բանական . որ յանձնիշխանութեան պատուեալ , անտանձնութեան արտաքոյ չափոյն ելանէ՝ որ պարտ էր իշխել ցասման և ցանկութեան . և ինքն եւս զիա զանդիր Ա Ս անձնիշխան Տէրութեան : զոր ոչ առնելով՝ տարածէ զինքն ՚ի վեր և ՚ի վայր յաջ և յահեակ խոտորելով : և ցասման և ցանկականին հետևելով : կամ թէ զօգնութեան իշխանաց աշխարհի (ասէ) որ մեղաւ ցանկան իշխել բազմաց եւս :

Ա. յապէս մեծն Աղէքսանդրոս մակեդոնացին տիրելով երից մասանց Ձի, եւ լսելով թէ գտանիս երկիր կայ որ ոչ տիրապետեալ լինի նէ, հառաչանօք անցուցանէր զկեանն իւր։ եւ 'ի հարցանելն բարեկամաց զպատճառ հառաչմանն ասէր թէ, մանզի առ դուրս կայ, եւ դոյ եւս աշխարհ. ո՛հ ժամանակ սուղ եւ արհեստ երկայն։

✵ Ե՞ւ ըոր չէ ծառեցի, եւ այլն։) զ()այլն բղձախոհութիւն ասէ։

✵ Դ) Ա. յէ ըոր օրինակ տնկեալ բուսեալ հողոտ ոտոյ հողեղէ։) Այս ասէ, հողեղէն զմահացուցիչ թոյնս կրեն 'ի տուտս իւրեանց, բայց յաման մաշկեղէն լցեալ. եւ զելսն փակել արտաքուստ, թո՛ղ թէ ուկի ունին ամբաւ բեալ 'ի մաշկին. բայց 'ի ներքուստ մահացուցիչ թոյն 'ի մի ժողովեալ։ այսպէս եւ'ի ներքոյ տեսակի առաքինութեան ձեւոյ,

թաքթաքին (ասէ) առնիս պահեսցէ կորըս տեան մեղաց եւ այլն։ Իսկ Աստուծոյ չնորհա լին (ըստ չափոյ քրիստոսի կրողացն) այսպէս մեկնէ։ զթոյնս կարծին ասէ որ ծածկեալ է մաշկովն, որ չուրը փակեալ ունի իբր զկապ զթոյնսն, զի մի ելցէ մինչև հարկանէ։

✵ Արծաթորոպոր ընկալեալ է ձեռ. եւ այլն։)

Ա. յսինքն, զորոմն ապականիչ 'ի սատանայէ սերմանեալ (դու ասէ ով անձն իմ,) ի ձեռն խոհման ընկալեալ։ տես զի սերմանեցն 'համաձայնս 'հրապուրեալն սատանայի է. բայց տէ զի տալն մերս ամենիշխանութե է։ ցորեանն է 'ի մեզ Աստուծոյն չնորհն եւ ներքնոցումն։ եւ որոմն ընդ ցորենոյ խառնեալ' է չարին գոլդումն 'ի մեզ, 'ի յուսահատութիւնս, եւ իմեբայ բարեացն Աստուածոյ հաւատացուցումն։ եւ այլքն 'ի հետեւեցելոցն յայտնիք են։

ՅՍ

ԳԼՈՒԽ ՈՒԹՍՈՒՆԵՐՈՐԴ ՎԵՑԵՐՈՐԴ։

'Ի Սոյն գլխոյ համառօտ ցուցանէ զչնորհ եւ զպատիւ մարդոյն։ Խօսի եւ ի վերայ զօրութեանց, եւ ծիլարբէ անձին։ Իսկ մամնաւորապէս, 'Սոյն' խնդրանէ զինքն անուանէ խոզին, եւ ուղիղն զիւրոց պրծմամբ։ Երկրորդ' նէ զպատիւ պատկերակցութեանս ոց ոչ իմացաց։ Երրորդ' զհոգւոյ առաջին անդամն Բանն զանազան իբրեւ բողբոջելով։ Չորրորդ' համեմատէ զինքն առ եղէլիցն։ Հինգերորդ' ի փառաց ցանկապատութեանն զանձանիցն իւր ծածկէ։

✵ ԲԱՆ ✵ ՁԶ

ԱՆՁԱՄԲ ԱՆՁԻՍ ՄԱ.

ՀՈՒ ԿԸ ՏԱՄԲԻՋ.

✵ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✵

Դէպ առաքելոյն, զչարն զոր ատեմն զնոյն գործեմ։ զի մարդս յետ մեղաց մինչ զըղջալ եւ ապաշխարէ, ցուցանէ թէ ոչ բնութե սիրէ զմեղս. զի թէ սիրէր' ոչ եւս զղջայր։ Նմանապէս եւս (ասէ) մահու մեղացն իմձէն 'ի ձեռն զղջականութեանս, եւ զչարութի մեղաց ցուցանելոյս' նշանակէ զչարութի մահու մեղացն' իմովս անձամբ, այսինքն իմովս հոգւով։ զի հոգին ըստ պատկերին Աստուծոյ ստեղծեալ, սիրողէր միշտ լաւագունից եւ գեղեցկացն առաքինութեց, եթէ ոչ ունիցէր

վայրաքարշող 'ի մեղս զմարմինն։ այլ սակայն ոչ է անպարտ 'ի դատապարտութէ, զի անձնիշխան գոլով հաճանի եւ տեղի տայ մեղացն։ եւ զոր ատէն զմեղս' զնոյն եւ գործէ, եւ զոր գործէն' յետոյ զղջանալովն կշտամբէ. ցուցանելով զանգեղութի մեղացն' եկամուտ գոլ 'ի հոգին։

✵ զԵրրորդս զողերս վշտաչտոն. եւ այլն։)

Ըստ զխողսն այլաբանելով առնու 'ի տեղի մեղաց, (եւ ոչ գիշաց) զոր անսասակ որդին յղեցաւ 'ի յարածել։ Իսկ նախատ վարձկանութեց ասէ' այսինքն նախատելի վարձկանութի։ զի յիրաւի այնպիսեաց տէրանց ծառայողն' այնպիսի վարձուց մեղաց արժանանայ։ ով թէ որ փոխանակ ծառայելոյն ինքեան' զերես ծառայողին մրով սեւացուցէ։

✵ Հովեաց ոտնողական զհօրսն ուղեաց։)

Մ,յս եւ համեմատէ վերնոյն, զի խօսքն և ալն 'ի յարեւտարանին նշանակեն զդեպս ։

✱(Որ ոչ եւս ծանեաց զնա երբէք, գիտել ինչ յոյլ, և զոր ոչ զգիտէր, և զնոսա որ ցեր գործոցս։)

Ոչ Թէ ոչ գիտել ասէ . զի է այս մասն համառօտ, Թէ մարդս ըստ հոգւոյն 'ի կատարելսն Ք.Ն է ստեղծեալ . և վախճանն իւր երանութիւն է՝ որ է Ք.Ն տեսութիւն։ Ս.Ա զի այն պէս կենցաղավարեցայ (ասէ) անհամաձայնորէն, որ իբր Թէ չգիտէի և ոչ եմ արարեալ 'ի կատարելսն Ք.Ն . և ոչ եւս վն արքայութեն ստեղծեալ ։ այլ իբր Թէ, անասնոց նման զգայականութեան ծառայելոյ ասէ՝ եմ ստեղծեալ ։ որպէս յատորէ ցուցանէ Թէ, ահա ըստ ձեւոյդ (ով դու անձն իմ) ուղիղ կացուցար 'ի վն առնելոյ . վն Թագաւորելոյ 'ի բարձունս (փոխանակ երկուց Թեւոցն հրեշտակաց) եւ ահա զերկրաւորս եւեթ սիրելով՝ այս ձարեզինաց անասնոց և վայրենի ցուց նմանեցար, որք միշտ յերկիր հային . զի անդ դուստ ունին զապրուստ և զճարակ։

✱(Ե) Ինչ ... (ասէ ։)

զԱ.ղուխն նմանեցուցանէ ձրագի 'ի յաշտանակի մարմնոյն . զի որպէս 'ի միջին ձրագէն առ ստեղոննաս իջանէր լոյսն յաշտանակի խորանին վկայութեն . Ելից . իե . 31 ։ այսպէս և 'ի գլխոյն և յուղեղէն իջանեն զօրութիք 'ի յաչսն՝ տալով զտեսողականութի . և յականջսն՝ տալով զլսողականութի . այսպէս և այլոց ։ այսու օրինակաւ ԱԲն նկարագրեցաւ 'ի Զաքարիայէ որպէս զաշտանակ ոսկի ձոյլ յորում եօթն ձրագունք կային . որք էին պարգևք հոգւոյն Սբյ ։ Արդ՝ եդու զձրագ տեսողական զօրութն յաշտանակի մարմնոյդ ունելով՝ պարտէիր (ասէ) զՔ.Ն իմաստասիրել՝ և զստեղծուածոց նորա . կամ զմնացականաց առաքինութեց, զանմահից բարեաց գործոց . իբրու հայելեօք և հեռօք զշաւիղ բանալով առ 'ի ձանաչումն Ք.Ն՝ և երևելեօք զաներևոյթսն նր իմանալով . (եզրակացութն է Թէ՝) ոչ արարեր ։ այլ պաձարեզինաց և ցուց (որ է վայրենի էշն) խոտաձարակաց նմանեցար, միշտ յերկրաւորս հայելով ։ յաւելեալ 'ի վն ուղղորդ հասակիդ . և ... լուսով զարդարեալ ձոխացար ։ որ զի ... անշնորհակալութե . և սակայն անշնորհակալ գտար։

✱(Չեռինք ...) զՉեռսն նմանեցուցանէ ոստոց և ձիւղի աշտանակին . և զմս_

ստուՆան որպ զշաւաւիղս և բղխս շուշանի, որ 'ի վն ստեղծանեց նր ։ որև ստվինքը ձեռուք պարտէիր (ասէ) զգործնական առաքինութիւն տնօրինել և մատակարարել այլոց, ըստ նմանութեն առատաբաշխ աջոյն Ք.Ն, և ոչ արարեր ։ Ակատէ այսու մանաւանդ առ գործն ողորմութեան՝ զի նովիմք կոչի մարդս համանունաբար Ա.Ծ . ըստ այնմ, եղերուք գթածք՝ որպէս և Հայրն ձեր երկնաւոր գթած է ։ և Ոսկեբերանն 'ի ձառ ողորմութե 'ի վն այնմ Թէ, մեծ է մարդ և պատուական է այր ողորմած . ասէ՝ և զի զարմանաս Թէ, մեծ է մարդն ողորմած՝ զի նա և Ա.Ծ եւս է . և այս վն այնորիկ զի Ա.Ծ այպէս բաշխէ զբարիս իւր կարօտելոց։

✱(Է. Երեք հարիւր ... ։)

Երեք հարիւր վաթսուն զօդուածս ասէ գոլ 'ի մարդս . և այս ոչ ըստ կարծեաց տգրոցն Մովսիսի, այլ Թալմուտական վարդապետացն ։ որոց Թուելով Թէ Մովսիսական օրենքն 'ի հինգ գրեանսն՝ այնքան Թուով են, այսինքն ՅԿԸ ։ Նայց Թէ 'ի մարդս իցեն այնքան զօդուածք՝ և 'ի յօրենսն իցեն այնքան մասունք՝ յետ սակաւուց տեսցուք ։

Ս.յժմ տեսցուք զմիտ բանիս . ՅԿԸ օդիւք և հինգ զգայութիւնք (ասէ) ... զի միտքն 'ի ձեռն զգայութեց քննէ զերևելիս ։ զի զոր ինչ կարեմք ունել 'ի մտի, զոր ոչ իցեմք առեալ զսկիզբն 'ի յզգայութեց ։ այսպէս ասէ և Արիստոտել, Թէ կոյրքն ոչ կարեն շարաբանել վն գունոց, զի 'ի բնութէ ոչ գիտեն զգոյնս ։ ուրեմն այս զգայութիքս տուաւ (ասէ) մարդոյն, զի միտքն 'ի ձեռն նց՝ և նիւթական մարմնոյն քննութե և դատման վերահասու եղիցի ։ քանզի 'ի խափանիլ զգայութեց՝ խափանին և 'ի մնոց փորձառութիքն զգալեաց . և միայն 'ի մտի վերացելաբար և հայեցողական ձանաչմամբ միայն . որպէս և յերազի երբեմն զառաջեդեալսն զգայութեց, փորձառէ միտքն երևակայութբք միայն 'ինքեան զգայութեց ։ որպ և հրեշտակքն գիտեն զէզ գալիսս ձանաչմամբ և ոչ փորձառութբ ըզգայութեց՝ զի ոչ ունին զզգայութիս ։

Իսկ Թէ քանիք են զօդուածք 'ի մարդս, և քանի օրէնք, ասէ Նարդուղիմէոս մարաղոյ Նոյփսկոպան՝ յառաջաբանութե խորհրդոցն եկեղեցւոյ 'ի վն այնմ Թէ զի

թէ՞ որ եկեց զամ օրէնսն։ Արդ առաջինն
հրեից ասեն 'ի Թալմուտն թէ, սասցաւ
Մովսիսի զՆ․Գ պատգամք 'ի լեառն սինայ
ԳՃԿԵ հրամայականք ըստ աւուրց տարւոյն
և ՅԽԸ յանձնառականք, ըստ չափոյ ոս
կերաց մարդոյն։ Վասն այնորիկ ասէ Ս. թէ,
զամ աւուրս կենաց քոց՝ և ամ զօդուա_
ծով ոսկերաց քոց պահեա զպատուիրանս
իմ․ բայց մինչ Ս. այլ աւուրս գիրն ոչ ունի
զպայմանի բանս՝ համարելի է 'ի կարգս ա_
ռաջնելեաց․ որպէս և Թալմուտն ըստ մեծի
մասին՝ է սոսկ առասպելաբանութիւն բաբե_
նեացն հրէից։ Իսկ որ ՅԽԸ ոսկերս ա_
սեն 'ի մարդն, այս չմարթի է, որպէս և յա_
մենայն բժշկական գրեանս տեսի, որ ձանձ
րութ է յողլաց թուելոյն զնոսին։ Իսկ եթէ
միամտաբար և մեք Արդ առաջնոյ 'ի համ
բաւոյ լսեալ և 'ի նոյնանէ 'ի հրէից բաբե_
նեաց առեալ իցէ, այս ևս անյարմար՝ զի
նոքա ՅԽԸ ոսկերս ասեն 'ի մարդն՝ և մեք
Արդ առաջնոյ ԳՃԿԵ ըստ թուոյ աւուրց
տարւոյն․ որպէս զինչ սակաւուց ասէ թէ,
որպէս զի տարբեր ժամանակաց և շարժմանց հեթա
նոսական աւուրցն՝ առ դասն ամէն, եթէ կանոնաւ է_
մի առանձինն, ժամանակ անուամբ և անուանելի
դարձեալ։ Իսկ թէ վասն այնորիկ ԳՃԿԵ ոս_
կերք են 'ի մարդս, որպէս զի թուով աւուրց
տարւոյն մինչև 'ի լրումն (զոր դասն կոչէ
այսինքն բոլորակ) տարւոյն՝ ոսկերք մար_
դոյն անսխալ միայն։ զի որպէս իւրաքանչ_
իւր աւուրք տարւոյն յարեդրականեն ան_
շարժապէս վարին ըստ ժամուք և ամսոց
մասամբք․ այսպէս և մարդս՝ բարդականա
պէս ունի այնչափ աւուրց՝ ըստ թուոյ ոս
կերացն անշարժապէս հաստատել։ որպէս զի և
'ի բնութիւն ունի մարդս՝ անշարժապէս
ըստ օրինացն Աստուծոյ վարելի․ օրինա_
կաւ աւուրց տարւոյն՝ բոլորելով զկեանս
իւր։ սակայն որպէս ասացաւ ոչ են ոսկերք 'ի
մարդս ԳՃԿԵ՝ այլ ՅԽԸ։ Թէպէտ համե_
մատութիւն լաւագոյն լինէր՝ եթէ համա_
սարք գային։ Նաև թէ որպէս տարին ԳՃԿԵ
աւուրբք շրջի և բոլորի, և որպէս զպսակ եր_
կոքին ծայրքն 'ի միասին գան, այսպէս և
թէ և ոսկերք մարդոյ այնքան թուով ի_
ցեն, ցուցանէին թէ, առ նոյն շարունակ
լրումն, անսխալապէս ժամանելի էր։ եթէ
յօրինակ տարրական ժամանակի և աւուրցն
տարւոյ յօրինեալք էին և ոսկերք մարդոյ։
զի որպէս տարին ԳՃԿԵ աւուրբք բոլորի որպէս
զպսակ․ նմանապէս և մարդս՝ որ է պսակ

զգալի արարածոց և լրումն․ նոյնքան թուով
ոսկերաց բոլորի և զարդարի․ և բո
լորել և զարդարել պարտէր։ Եւ որպէս զգալի
աշխարհս ԳՃԿԵ աւուրբք շրջի․ նմանապէս
և բանական փոքրիկ աշխարհ մարդս՝ այն_
քան թուով ոսկերաց և զօդուածոց խա_
ղից շրջի յզգալի աշխարհի ըստ մարմնոյն
որ ըստ հոգւոյն պարտէր շրջել ընդ իմանա
լի աշխարհին Ս. Յ. Սաև զի հետ զգայութբք
զարդարել մարդս․ որպէս զի 'ի ձեռն նոցա
միտքն իմացական 'ի քննութիւն եկեսցէ նիւ_
թականաց։ զի զոր ինչ կարեմք ունել յի_
մացման, եթէ ոչ նախապէս փորձ առի_
ցեմք զայնս զգայութբք ըստ Արիստոտելի։
Բայց են կարևոր համարիմ զհամառօտեալն
երկին համառօտել՝ այսինքն զթիւ օրինացն
Մովսիսի, թէ արդեօք զո՞ն այնքան յանձնա
ռական օրէնք ըստ թուոյ աւուրց տա_
րւոյն։ և ՅԽԸ հրամայականք ըստ թուոյ
ոսկերաց մարդոյն։ Բայց թէ իցեն՝ և թէ
ոչ, մի եղիցի մեզ փոյթ․ այլ միայն տես
ցուք, թէ 'ի քանի՞ նիւթոց վերայ, և որ_
քան են կերպք օրինաց՝ առեալ 'ի վերջոյ
հինգ գրեանցն Մովսիսի մեկնութեանց 'ի
Կոռնելիոսէ․ զյօրինեալսն աստ և անդ
'ի մէջ գրոց ժողովելով 'ի միասին, և ըստ կար
գի դնելով։ որպէս զի խնդրողաց քննու_
թեան, և որպիսութիւն օրինացն Մովսիսի առ_
ձեռն պատրաստ գտանիցին։ զորս կա_
րես 'ի հետևեալսն նկատել յիւրաքանչիւր
աղիւսակս։

Իսկ այս պարտեզ թէ մրգաս_ նեա․
զմեծըն Մովսէս շուտ գըտա_ նես․
զորոլով ծաղիկ պըր նըկա_ տես․
ծանիր զՄովսէս գոլ այնց ալըն_ տես։
Ը զ հին տապանըն դըր խոռ_ զես․
զանկիւն անկիւնըս որո_ շես․
թէ անդ ունիս ըզ Լոյ ալըն տես․
ևս առաւել աստ ըզ Մով_ սէս։
զՆապանն ունիս զոր քաջ գի_ տես․
զ Լոյ հեղինակ գոլ նըկա_ տես․
աստ 'ի Մովսէս գտանեմ Ճէ_ մես․
'ի յաղիւսակս ըզ քեզ վար_ ժես։
Մատիր եղբայր յայս խորախ_ ճան․
առ ըզգեցիր զայս պատմու_ ճան․
մի կարծիցես գոլ սա զուր_ ջան․
մինչ աւետէ զկեանս անվախ_ ճան։
Ո՛վ եր լուծողի սըրբոց գըր_ քայ․
Պատրիարգի Մեծի Պօլ_ սայ․
տուր զողորմին վերջին չըն_ չայ․
ընդ նմին նաև հոգև_ ցայ․

Որք և չորք պատուիրանացն պարունակեցելոց է հինգ գրեանն Մովսէսի.

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳ.

Պարզ բարոյականք, որք բնականք.

(ա) Մի արասցես դու քեզ կուռս. մի երկրպագանիցես, և մի պաշտեսցես. Ելից. Ի. 4.

(բ) Լուր Իսրայէլ Տէր Աստուած մեր՝ Տէր մի է և այլն. Օրին. Զ. 4.

(գ) Եղիցին պատգամքս այսոքիկ 'ի սրտի քում, և ուսուսցես զայսոսիկ որդւոց քոց և այլն. Օրին. Զ. 6.

(դ) Մի փորձեսցես զՏէր Աստուած քո. անդ. 16. համար.

(ե) Եղերուք սուրբ զի ես սուրբ եմ. Ղեւտ. Ի. 7.

(զ) Մի գտանիցի 'ի քեզ որ ածիցէ զուստր կամ զդուստր զբոցով եղեւթիցէ. Օրին. ԺԸ. 10.

(է) Կատարեալ եղիցիս առաջի Տեառն Աստուծոյ քո. Օրին. ԺԸ. 13.

(ը) Մարգարէ յարուցից նոցա և այլն. Օրին. ԺԸ. 18.

(թ) Եթէ յառնիցէ մարգարէ և այլն, և ասիցէ. երթիցուք պաշտեսցուք զաստուածս օտարս մի լուիցէք բանից նորա. Օրին. ԺԳ. 1. 2. 6.

(ժ) Մի առնիցես քեզ աստուածս ոսկեղէնս. Ելից. Ի. 23. և Ղեւտ. ԻԶ. 1.

(ժա) Մի երկիրպագցես արեգական լուսնի և այլն. Օրին. Դ. 19. և 23.

(ժբ) զԴրօշեալս նոցա այրեսցես հրով. Օրին. Է. 25.

(ժգ) Մի յաւելցես և մի պակասեցուսցես 'ի բանն զոր ես պատուիրեմ քեզ. Օրին. Դ. 2.

Երկրորդ կարգ Բարոյականաց.

(ա) Մի առնուցուս զանուն Տեառն Աստուծոյ քո ունայնս. կամ 'ի վերայ սնոտեաց. Ելից. Ի. 7. առ այս պատկանին և հետևեալքս.

(բ) զԱնուն աստուածոց օտարաց մի յիշէք. Ելից. ԻԳ. 13.

(գ) յԱնուն Տեառն Աստուծոյ քոյ երդնուցուս. Օրին. Զ. 13.

(դ) Մի երդնուցուք յանուն իմ սուտ. Ղեւտ. ԺԹ. 12.

(ե) Մինչ ուխտես Տեառն Աստուծոյ՝ մի յապաղեր հատուցանել. Օրին. ԻԳ. 21. Եթէ ոչ կամիս ուխտել՝ ոչ են քեզ մեղք. 22 համարն.

(զ) Որ անիծանէ զանուն Տեառն՝ մահու մեռցի. Ղեւտ. ԻԴ. 15. 16.

Երրորդ կարգ Բարոյականաց.

(ա) Յիշեա սրբել զօրն շաբաթու և այլն. Ելից. Ի. 8.

Չորրորդ կարգ Բարոյականաց.

(ա) Պատուեա զհայր քո և զմայր և այլն. Ելից. Ի. 12. առ այս պատկանին և հետևեալքս.

(բ) զԱստուածս քո մի բամբասիցես. և զիշխան ժողովրդեան քո մի հայհոյեսցես. Ելից. ԻԲ. 28.

(գ) Դատաւորս և ատենադպիրս կացուսցես յամ քաղաքս, և դատեսցեն զժողովուրդս արդարութեամբ. Օրին. ԺԶ. 18.

(դ) Մի աչառիցեն երեսաց. և մի առնուցուն կաշառս. և այլն. Օրին. ԺԶ. 19.

(ե) Առաջի ծերոց յոտն կաց և պատուեսցես զերեսս ծերոյն և երկիցես յԱստուծոյ. Ղեւտ. ԺԹ. 32.

Հինգերորդ կարգ Բարոյականաց.

(ա) Մի սպանաներ. Ելից. Ի. 13.

(բ) Մի ատեր զեղբայր քո 'ի սրտի քում. Ղեւտ. ԺԹ. 17.

(գ) Մի խնդրեսցէ վրէժ ձեռն քո. և ընդ քաղաքացիս քո ոխս մի ունիցիս. Ղեւտ. ԺԹ. 18.

(դ) զՀամրն մի զրդուիցես. և առաջի կուրին գայթակղութիւն մի դնիցես. Ղեւտ. ԺԹ. 14.

(ե) Մի զրկեսցես զընկեր քո կամ զրպարտեր. Ղեւտ. ԺԹ. 13.

(զ) Փոխանակ հօր՝ մի մեռցին որդիք և հակադարձեալ. Օրին. ԻԴ. 16.

Վեցերորդ կարգ Բարոյականաց.

(ա) Մի շնար. առ այս պատկանին արգելմունքն ամուսնութեան, և զուգակցութիւնք ընդ հօր և մօր. Ղեւտ. ԺԸ. 7. ընդ խորթ մօր. 8. ընդ քեռ. 9. ընդ թոռին. 10. խորթ քրոջ. 11. ընդ հօրաքրոջ և մօրաքրոջ. 12. 13.

(բ) 'ի Յաստիճանս խնամութեան. ընդ կնոջ հօր եղբօր. Ղեւտ. ԺԸ. 14. ընդ հարսին, 15. ընդ կնոջ եղբօր. 16. զդուստր ուստեր ազգականն, և զդուստր դստեր մի առնուր.

ղեւտ․ ԺԸ 15։ ընդ քենւոյն․ այսինքն քեռն կնոջ․ ղեւտ․ ԺԸ 18։ ընդ դստեր՝ և խորթ թոռին 17 համարն։

(Գ) 'ի Սերմանէ քումմէ մի տայցես կռոցն մողոքայ․ ղեւտ․ ԺԸ 21։

(Դ) Ընդ արու արուի մի խառնակիցիս 22 համար։

(Ե) Ընդ անասնոյ մի խառնակիցիս։ անդ։

(Զ) Զդուստրն քո մի պոռնկեցուցանես․ ղեւտ․ ԺԹ․ 29։

(Է) Մի՛ եղիցի բոզ 'ի դստերացն Իսրայէլի․ օրին․ ԻԳ․ 17։

Եօթներորդ կարգ Պատուիրանաց։

(Ա) Մի՛ գողանայք․ ելից․ Ի․ 15։ առ այս պատկանին։ և հետևեալքս։

(Բ) Մի՛ ստիցէք և մի զրպարտիցէք զընկերն․ ղեւտ․ ԺԹ․ 11։

(Գ) զԵկն և զպանդուխտն մի չարչարէք․ ելից․ ԻԲ․ 21։

(Դ) Զայրի որբ և զորբ մի չարչարէք․ անդ։ օրինաց․ Ժ․ 18։

(Ե) 'ի Չափս և 'ի կշիռս՝ մի առնուք անիրաւութիւն․ ղեւտ․ ԺԹ․ 35։

(Զ) Կշիռք արդարք և չափք արդարք, եղիցին։ տես անդ։

(Է) Մի՛ լիցի յամանի կամ 'ի քսակի կշիռ մեծ և փոքր։ և մի 'ի տան քում չափ մեծ և փոքր․ օրին․ ԻԵ․ 13։

(Ը) Մի՛ փոխեսցես զսահմանս ընկերի քո այսինքն 'ի սահմանս ընկերի քո մի մտցես․ օրին․ ԺԹ․ 14։

(Թ) Անիրաւութիւն 'ի դատաստանի մի առնիցես․ և անձն աղքատի մի առնիցես․ և այլն․ ղեւտ․ ԺԹ․ 15։

(Ժ) Որ հարկանէ զանասուն, անձն ընդ անձին տուժեսցի, այսինքն զփոխանակ անասնոյն տացէ․ ղեւտ․ ԻԴ․ 18։

Ութներորդ կարգ Պատուիրանաց։

(Ա) Մի՛ սուտ վկայութի վկայեր զընկերէն․ ելից․ Ի․ 16։

(Բ) զՀամբաւ սուտ՝ մի ընդունիցիս․ ելից․ ԻԳ․ 1։

(Գ) Մի՛ հետևիցիս ամբոխին 'ի չարն․ և 'ի դատաստանի՝ մի անսայցես վճռոյն բազմաց, 'ի թիւրել զդատաստան։ անդ՝ 2։

(Դ) Յամ 'ի զուր բանէ՝ հեռաց լեր․ ել․ ԻԳ․ 7․

(Ե) Նենգութե ընդ ազգի քո մի գնասցես․ ղեւտ․ ԺԹ․ 16։

(Զ) Մի՛ զրկեսցես զընկերն, կամ բռնութե դիցես 'ի վճր նր․ ղեւտ․ ԺԹ․ 13։

Իններորդ կարգ Պատուիրանաց։

(Ա) Մի՛ ցանկար կնոջ ընկերի քո․ օր․ Ե․ 21

(Բ) Մի՛ ցանկանայցես տան ընկերի քո և այլն․ տես անդ 21։

Երկրորդ դասաւորութիւն օրինաց, որք են արտաքողականք բաց խնամք ի կարգս իւրեանց։

1 զՏեղւոյ զոհից և սրբութեանց մեծի սահմանաց։

2 զՆօթոց սրբութեան նոցա։

3 զՍբ անօթոց։

4 զՆօթոց սրահին։

5 զՏապանակին և զքաւողին։

6 զՀանդերձից քահանայից և Քահանայապետին։

7 զՁեռնադրութէ նոցին և ղևտացւոց։

8 զՕծից նոցին և պարգևաց։

9 զԲաղարջաց նոցին և զհաշտարարութից։

10 զՊատարագաց։

11 զՆուիրանաց․ զնախընծայից․ և զտասանորդաց։

12 զՏարեկից և զընծայից։

13 զՍաղմոսացւոց և զուխտաւորաց։

14 զՈղջածնաց։

15 զՆորոգութէ և զքարոզաց։

16 զՍերմնակաթից և զդաշտանաւորաց։

17 զԲորոտեաց և զամորձեաց։

18 զՁօյ երդմունս։

19 զՍպրութէ բանակաց։

20 զՊորզութէ։

21 զԶգեստուց և հանդերձից։

22 Սպ և անօթ կերակրոց։

23 զՏօնից։

24 զՄարդասպանաց։

1 Դ․ դատաւորութիւնք դատաւորաց դնէից իւրեանց։

(Ա) Զգուշ լեր դուցցէ մատուցանիցես զողջակէզս քո յամ տեղւոջ, այլ 'ի տեղւոջ զոր ընտրեսցէ տր․ օրին․ ԺԲ․ 6․7․13․14։

(Բ) Եւ եթէ ընտրեալ տեղին հեռի իցէ, զողջակիզելին քո ծախեսցես և զարծաթն տարցես յայն տեղին և առցես զի՞նչ և կա

և խաւար ։ տե՛ս Օրինաց . Ժդ . 24 ։

(գ) Թէ ցանկաս ուտել զմիս՝ կեր, միայն թէ հեռի բնակիցիս յընտրել տեղւոյն, զի անդ զանուանել Այ ծնել, և զարիւն նր հեղուլ ի նո՞ երեկ կարիցես Օրի . Ժբ , 20 ։

(դ) Երկիցս ’ի տարւոջն ամ արու յանդիման լինիցի առ Տ . Այ . ’ի զատկին, ’ի պէնտէկոստէին, և ’ի տօնի տաղաւարահարացն, այլ ոչ դատարկաձեռն . Օրի . Ժզ . 16 ։

(ե) Յորժամ տարցէ զքեզ Տր Այ յերկիրն յոր դու անցանես ընդ յորդանան, և տացես դու զօրհնութի ’ի լերինն գարիզին . և զանէծս ’ի լերինն գեբաղ ։ Օրի . Ժա . 29 ։

******* *****************

(է) Երրորդութի շնորհացն Սրբութե Սրբոցն . զՏաղաւարին, Քահանայութե, և Քրիստոսի ։

(ա) Արասցես Տապանակ վկայութեան յանփուտ փայտից . երկայն՝ երկու կանգուն և կէս . բարձր՝ կանգուն և կէս . լայն՝ կանգուն և կէս . և պատեսցես ոսկւով մաքրով և այլն ։ Ելից . ԻԵ . 10 ։

(բ) Արասցես և զՔաւութիւն յոսկւոյ մաքրոյ որ իցէ ծածկոյթ տապանակին . Ելից . ԻԵ . 17

(գ) Արասցես երկուս քրովբէս ոսկիս ’ի վր երկուց կողմանց քաւութեանն . Թեւք նոցա տարածեալք առ միմեանս . և երեսք նոցա դէպ առ միմեանս ։ Ելից . ԻԵ . 18 ։
յորոց միջոյ խօսեցայց ընդ քեզ ։

※※※※※※※※※※※※※※※※※※※※※

(դ) Երրորդութի անօթոցն, որ էին ի Սեղանոյն Առաջաւորութեան . Ճրագարանին . և ի Սեղանոյ խնկոցն ։

(ա) Արասցես սեղան յանփուտ փայտից . երկայն երկու կանգուն . լայն ա կանգուն, բարձր կանգուն և կէս . և պատեսցես զնա ոսկւով . և այլն . Ելից . ԻԵ . . 3

(բ) Արասցես աշտանակ յոսկւոյ մաքրոյ ՃՆա ջահեան . ունիցին զերիս կարգս սկիհաց . ստեղանց և շուշանաց և այլն ։ Ելից . ԻԵ . 31

(բ) Ահարոն և որդիք նր լուցանիցեն զճրագարանն ։ Ելից . ԻԷ . 21 ։

(գ) Արասցես զսեղան խնկոց յանփուտ փայտից . երկայն մի կանգուն . և լայն մի կանգուն, և բարձր երկու կանգուն . և պատեսցես զնա ոսկւով մաքրով և այլն ։ Ել . Լ . 1

(ե) Օծանեսցէ ’ի վր նր քահանայն զխունկ անդ . 8 համար ։

(զ) զՍուրբն արասցես ’ի ստաշխէ . յեղնգանէ . ’ի գալբանոնէ . և ’ի կնդրուկէ
Ելից ։ Լ 34

(դ) Երրորդութիւն շնորհացն Սրահին . որ է Սեղանոյն Ողջակիզաց և Աւազանին Լուացմանն ։

(ա) Արասցես սեղան յանփուտ փայտից . Ե կանգուն երկայն . Ե կանգուն լայն և Գ կանգուն բարձր . պատեսցես ոսկւով ։ և զայլսն տե՛ս Ելից ԻԷ . 1 . մինչև ց Ը համարն ։

(բ) Հուրն որ այրի ’ի նմա՝ մի՛ շիջցի և այլն ։
Ղեւտացւոց Զ . 12 ։

(գ) զՍեղան հողեղէն արասցիք . և կամ յանտաշ քարանց . Ելից . Ի . 24 . 25 ։

(գ) Մի՛ ելանիցես աստիճանաւ ’ի սեղան իմ . զի մի՛ մերկասցի ամօթ քո ։
Ելից . Ի . 26 ։

(ե) Մի՛ տնկեսցես զանտառ առաջի սեղանոյ . Օրի . Ժզ . 21

(զ) Արասցես զաւազան պղնձի . լուասցեն զոտս և զձեռս Ահարոն և որդիքն .
Ելից . Լ . 18 ։

***** *********************

(ե) Երրորդութիւն շինուածոց Տաղաւարին և Խորանին և Սրահին ։

(ա) Տարցես ’ի ներքս զան զվարագոյրն զտապանակն վկայութե և այլն ։ Ելից Խ . 3

(բ) ’ի Սբն Սբց դիցես զՏապանակն ընդ Քաւութեան և Քրովբէիցն ։ Պարձեալ . զՍափորն Ոսկի ընդ Մանանայիւն, և զԳաւազանն Ահարոնի որ ծաղկեցաւ ։ Ելից . Ժզ . 34 ։ Թուոց Ժէ . 10 ։

(գ) Եդ զսեղանն ’ի խորանին վկայութե ’ի հիւսիսոյ կողմանէ, արտաքոյ վարագուրին ։ և զՃրագարանն ’ի հարաւոյ կողմանէ ։ և զՍեղանն ոսկի ’ի խորանին վկայութե ։ Ելից Խ 20 . 22 ։

(դ) զՍեղանն Ողջակիզաց եդ առ դրան խորանին յարկի վկայութե ։ Ելից Խ . 26 Նմանապէս և զաւազանն ընդ խորանին վկայութե և ընդ սեղանն ։ տե՛ս անդ 28 համար ։

(ե) վն շինուածոյ խորանին վկայութե, տե՛ս Ելից ԻԶ . մինչև ’ի վերջն ։ և վն սրահի խորանին վկայութեան . Ելից 9 համարէն մինչև ’ի 20 համարն ։

※※※※※※※※※※※※※※※※※※※※※

(զ) Երրորդութիւն զգեստուց Քահանայից և Քահանայապետաց ։

(ա) Ըստ բաղցես պատմուճան մը Ահարոնի եղբօր քում: ա զՊճղնաւորն: բ զՎակասն զուսովք և զլանջօք: գ զՊատմուճանն թեհեզեայ: դ զԽոյրն: ե զԿամարն· Ելից· իը· 2· զ: զՄատրավարտիս կտաւի· նոյն գլուխ· 42· է: զԹիթեղն ոսկի 'ի վերայ խոյրին, յորում էր գրեալ ՍՈՒՐԲ ՏԵԱՌՆ: ը զՏախտակ դատաստանին, յորում գըրեալ էր յայտնութիւն և ճշմարտութիւն: և ըստ լաթինացւոց, Վարդապետութիւն և Ճշմարտութիւն: յորս վերոյ ընդհանուր էին երկոտասան ակունք յորս գրեալ էին անուանք երկոտասան որդւոցն Իսրայէլի: Իսկ և 'ի վերայ ուսոց վակասին, երկու զմրուխտ ակունք, յորս միոյ վերայ, վեց անուանք որդւոցն Իսրայէլի գրեալ էին· և վեցքն 'ի միւսումն· Ելից· իը· 9: Ի մէջ զգեստուց չորքն յատուկ էին Քահանայապետին· այսինքն, Պատմուճանն կապուտակեայ, Եփուտն, Տախտակն դատաստանի, և Թիթեղն ոսկի: իսկ այլքն հասարակք էին Քահանայից· այսինքն, վարտիքն անդրավարտին, վերնոցն պատմուճանն, կամարն, և խոյրն:

(7) Արարողութիւնք [illegible] Քահանայութեան Ահարոնեանցն և Ղևտացւոց:

(ա) Առ դու քեզ խունկս անուշունս ծաղիկ ընտիր զմռսենեաց· և կինամոմոն և ըզխունկ եղէգն և հիրիկ և իւղ 'ի ձիթենեաց· և օծցես 'ի նմանէ զխորանն վկայութեան· և զտապանակն վկայութեան և զսեղանն· և զամ կահ նորա և զաշտանակն և զսեղանն խնկոց և այլն· և զԱհարոն և զորդիս նորա օծցես, Ելից· լ· 23:

(բ) Զկն օծման Քահանայիցն, զոր եօթ Մովսէս: զԱհարոն և զորդիս նորա մատուցես 'ի դուռն խորանին վկայութեան: ա լուասցես զնոսա ջրով: բ զգեցո նոցա զպատմուճան քահանայութեան: գ առցես յիւղոյ օծման և արկցես 'ի գլուխ նոցա և օծցես զնոսա: դ մատուցես զզուարակն վասն մեղաց· և զերկուս խոյս զմինն յողջակէզ, և զմիւսն խաղաղական զոհ ընդ բաղարջ հացից: ե յեօթն օր յամ աւուր օծցես զնոսա և զսեղանն, և յաւուրն ութն երրորդի, Ահարոն զիւր իբրև նախարարմամբ հրաչակեսցէ· և վասն ամ ազգի զզոհ զենցէ· Ելից· իթ· և Ղևտ· թ· 8: և յայնժամ երկոտասան իշխանք ցեղիցն՝ մատուցին զպատարագս իւրեանց՝ նորակազմ խորանին: Նախ 'ի միասին զվեց սայլս լծակաց: Երկրորդ զատաբար իւրաքանչիւրքն փոխաբերաբար զզոհս իւրեանց և զանօթս 'ի պէտս տապանակին· Թւոց· է· 2:

(գ) զՀասարակ ղևտացին՝ այսպէս ձեռնադրեաց: Նախ սրսկեաց 'ի վր նոցա զջուր սրբութեան: Երկրորդ՝ ածցի ածելի 'ի վերայ ամ մարմնոց նց: Երրորդ՝ լուասցեն ըզձորձս իւրեանց: Չորրորդ՝ մատուսցեն զզուարակ մի յանդոյ, և որթ մի տարևոր վն մեղաց: Հինգերորդ՝ տարցես զնս առաջի խորանին վկայութեան: Վեցերորդ՝ որդիքն Իսրայէլի դիցեն 'ի վր նց զձեռս իւրեանց: Եօթներորդ՝ Ահարոն մատուսցէ զնոսա տն, և զեզինս նց զենլով՝ աղօթեսցէ վն նց· Թւոց· ը· 6:

(8) Արարողութիւնք զոհիցն [illegible], և [illegible] [illegible] և ( ) [illegible]:

(ա) Ղևտացիքն ծառայեսցեն տապանակին 'ի իէ ամէ՝ մինչև առ յիսուն ամն· Թւոց· ը· 25:

(բ) զԱհարոն և զորդիս նր կացուսցես 'ի վր խորանին վկայութեն· և պահեսցեն զքահանայութիւն իւրեանց: և զամ ինչ զսեղանոյն որ ինչ 'ի ներքոյ քան զվարագոյրն իցէ· և պահեսցեն զամ սպաս խորանին վըկայութն· Թւոց· գ· 8· 10: Կոհաթացիքն իջուսցեն զվարագոյրն հովանոց, և ծածկեսցեն զտապանակն վկայութն: և դիցեն 'ի վր նորա զնոճ արտաքին մաշկեղէն կապուտակ 'ի վերուստ կողմանէ: և ագուսցեն զլծակսն, և այլն: Թւոց· դ· 2· 5: Մերարացոց գործն և պաշտօնն 'ի Թիւն 29:

(գ) Քահանայքն անարատք լիցին· կաղ, կոյր, կարճ ունչ, ականջատ, ձեռնաբեկ, ոտնաբեկ, սապատող, չէլ, պտղակն, քոսոտ, քաղցկեղ, միորձի, և զայլ ամօթալի արատս ունողքն յորդւոցն Ահարոնի մի մատուսցեն զպատարագ· Ղևտ· իա· 17:

(դ) Քահանայքն մի գերծուցուն ըզգլուխ իւրեանց 'ի վր մեռելոյ 'ի կնտուճ· և զտեսիլ մօրուաց մի գերծուցուն· և 'ի մարմինս իւրեանց մի հատանիցեն· Ղևտ· իա· 5:

(ե) Քահանայապետն զգլուխ իւր մի ապախուրեսցէ· և զհանդերձ իւր մի պատա-

տանեսցէ · եւ առ մեռեալ մի' մտցէ · ղեւտ․ իա․ 10 ։ եւ 'ի վր մեռեալ հօրն, եւ մօրն' մի' կոծեսցէ · 11 ։

(Զ) Քահանայապետն' կին կոյս յազգէ իւրմէ առնուցու ։ Ղեւտ․ իա․ 13 ։

(Է) Քահանայքն զգինի եւ զօղի մի' ըմպիցեն յորժամ մտանիցեն 'ի խորանն վկայութեն ։ Ղեւտ․ Ժ․ 9 ։

(Ը) Բորոտն եւ Սերմնականն, մինչեւ ոչ սրբեսցին' մի' կերիցեն 'ի սրբութեանց, որ 'ի զոհից' Իղ նուիրեսցեն ։ Ղեւտ․ իբ․ 4 ։

(Թ) Հասարակ քահանայից պաշտօնն է' Նախ' զոհել 'ի սրահին ։ Երկրորդ' հանապազ յերեկոյի եւ յառաւօտու' վառել զճրագս աշտանակին ։ Երրորդ' յամէն շաբաթի առաւօտ' դնել զհացս առաջաւորութեն 'ի սեղանն ։ Չորրորդ' հանապազ յառաւօտու եւ երեկոյի ծխել զխունկս ։ Հինգերորդ' օրհնել զժողովուրդն · Թուոց․ Զ․ 24 ։ Վեցերորդ' յատուկ է Քահանայապետին' միանգամ 'ի տարւոջն յաւուր քաւութեն' քաւել զբոլոր ժողովուրդն · եւ զինքն' զպատարագաւն սրսկելով եւ լուսաւորելով' զՍրբութ Սրբոցն · Ղեւտ․ ԺԶ․ 14 ։ Եօթներորդ' այսպէս օրհնեսցեն քահանայքն զժողովուրդն · օրհնեսցէ զքեզ Տր, եւ պահեսցէ զքեզ · երեւեցուսցէ զերեսս իւր 'ի քեզ, եւ ողորմեսցի քեզ․ համբարձցէ Տր զերեսս իւր 'ի քեզ․ եւ տացէ քեզ զխաղաղութի ։ Թուոց Զ․ 24 ։

(9) Բաժանումն ընտրութեանց Քահանայից եւ Երամանց ։

(Ա) Յերկրին Իղի' բաժին մի' ունիցեն քահանայքն եւ ղեւտացիքն ։ Թուոց․ ԺԸ․ 20 ։

(Բ) Տացեն ղեւտացւոց որդիքն Իղի 'ի վիճակաց իւրեանց' քաղաքս, եւ բուրաստանս' շուրջ զքաղաքօք իւրեանց · եւ զատուցեալքն նոցա եղիցին խաշանց եւ այլն ։ Թուոց․ ԼԵ․ 2 ։

(Գ) Քահանայից իրաւունքն էին այսոքիկ ։ Նախ ամ անդրանիկքն․ թէ մարդոյ եւ թէ անասնոյ · զորս տեարքն գնէին ։ Երկրորդ' ամ ընծայքն ։ Երրորդ' ամ զոհից · այն ինքն ողջակիզաց մորթն · խաղաղականաց եռանձն, եւ երբն աջոյ ։ 'ի պատարագաց վն մեղաց' բոլոր միսն ։ Նուիրաց, այսինքն պտղոց երախայրեաց բոլորն, բաց 'ի զոհէ եւ որ վն մեղաց ։ ղեւտ․ Է․ 23․ 30 ։ եւ Թուոց․

ԺԸ մինչեւ 'ի վերջն ։

(Դ) Ղեւտացիքն ունիցին զամ տասանորդսն · եւ 'ի նոցունց դարձեալ տայցեն զտասանորդս քահանայից · կամ քահանայապետին · Թուոց․ ԺԸ․ 26 ։

(Ե) Եթէ ղեւտացին ցանկանալով ծառայել տն, եկեսցէ 'ի քաղաքէ իւրմէ 'ի խորանն · կերիցէ զմասն հասեալ իբրեւ զայլոցն · ԺԸ․ 6 ։

(10) Յաղագս պատարագաց · ողջակիզաց · խաղաղականաց · զոհից · եւ զոհից վասն մեղաց ։

(Ա) Ողջակէզն' յարջառոյ · եւ յոչխարէ, լիցի արու անարատ · եւ թէ 'ի գառանց, եւ յուլոց իցէ, նմանապէս արու լինիցին · եւ բոլորն այրեսցին, բաց 'ի մորթեացն' որք են բաժինք զենող ղեւտացւոցն քահանային · ղեւտ․ Ա․ 2․ 10 ։

(Բ) Զոհս այս լիցի յարջառոց · յոչխարաց · յայծեաց, եւ 'ի գառանց · եւ յուլոց' 'ի տատրակաց եւ յաղաւնեաց · ղեւտ․ 1 · ցվերջն ։

(Գ) Հանապազորդական ողջակէզն Բ գառինք · մինն յառաւօտու եւ միւսն յերեկոյի որք մինչեւ ցապառիլն այրեսցին ։ եւ արասցես զտասանորդ գրուի նաշհ' զանգեալ իւղով · եւ նուէր նորին չորրորդ դորո կին առ մի գառն ։ Թուոց․ ԻԸ․ 4․ 7 ։

(Դ) Մննքայ, որ աղերեղէն, կամ նաշիհ, նուէր լինիւր եփեալ հացից 'ի թոնրի · 'ի տապակի եւ 'ի կասկարայի · ղեւտ․ Բ ։

(Ե) Պատարագ զոհից' աղեսցի ղեւտ․ Բ․ 13 ։

(Զ) Նուէր լիցի առանց աղի եւ մեղերանդ · 11 ։

(Է) Նշխարն 'ի զոհէ անտի' ահարոնի լինիցի · անդ․ 3 ։ զի բուամբ չափ այրելի էր եւ այլն քահանայից ։

(Ը) Խաղաղական պատարագն' յարջառոյ յոչխարաց, եւ յայծեաց լինիցի ։ արիւն արջառոց' շուրջ զսեղանովն հեղցի · եւ երիկամունքն, եւ ճարպն, եւ լերդաբացթն' կողզլիք եւ այրեսցին ։ եւ զայլսն տես ղեւտ․ 4 ։

(Թ) Պիղծն մի' ուտիցէ, այլ միայն սուրբն ղեւտ․ Է․ 20 ։ եւ յորում աւուր պատարագիցի կերիցի · ուխտի պատարագն' եւ 'ի նոյն օր կերիցի · ղեւտ․ Է․ 15 ։

(Ժ) Քահանայապետն եթէ յանցանիցէ, զուարակ լիցի պատարագն · ղեւտ․ Դ․ 3 ։

(ԺԱ) Մտօղն ընկերին առանձնի, յափշտա

կօղն , զոլօղն , և մշտասօղն մատուսցէ խոյ վն մեղաց · ղևտ · դ · 6 :

(ԺԲ) Իւրաքանչիւր պատարագ ՝ վն ընչ իւրաց և իցէ ՝ անարատ լիցի · մի կոյր և մի կաղ · ղևտ · իբ · 22 :

(ԺԳ) Ջոջ լիցի իւր նշէրօքն · պսինքն ընդ նաշհւոյ , իւղոյ , գինւոյ , աղի , ևկըն դրկի : Թւոց · ժե · 4 :

(ԺԴ) յԱ՞ծուր ուրախութեն յամնագլուխս և 'ի վր ողջակիզաց զոհից փող հարէք · Թւոց · Ժ · 10 :

(11) Ի բարեգործութեանց Անդրանկաց · Առաջ մտեաց · և Հասանողաց :

(Ա) Սրբեա ինձ զամ արու անդրանիկ նախածնի · թէ մարդոյ և թէ անասնոց : Ելից · ԺԳ · 1 :

(Բ) զԱնդրանիկն իշոյ ՝ փոխանակեսցես ընդ ոչխարի : Թւոց · ԺԸ · 15 : որ եթէ զոչխարն փոխանակեալ ոչ փրկես ՝ զենցես :

(Գ) զԱնդրանիկն մարդոյ գնեսցես հնգ սիկղս : Թւոց · ԺԸ · 16 :

(Դ) Անդրանիկքն կենդանեաց ՝ եօթն օր կացցեն ընդ մօրն · և յութներորդի աւուրն տացես զնա ինձ : Ելից · իբ · 30 :

(Ե) զԱնդրանիկան ոչ ոք կարէ ուխտել ընդ հաճոյից իւրոց · զի տն են : ղևտ · իէ · 26 :

(Զ) Անդրանիկքն անօրց փրկելիք են : 27 :

(Է) Ո՛ ի՛ գործեսցես անդրանկաւն եզին · և մի կտրեսցես զանդրանիկս հօտից քոց · ըստ Կրկնօրինակի · մի կնտեսցես : օրէն · ԺԵ · 19 :

(Ը) զԱնդրանիկան ամ յամէ կերիցէ Ահարոն , և տուն իւր : օրէն · Ե · 20 :

(Թ) զՆախարմտիս պտղոց ՝ բերցես 'ի տուն տն : Ելից · իգ · 19 :

(Ժ) զԱռաջինս պտղոց եւ կրէն քո արկցես 'ի կողով · և գնասցես 'ի տեղին ընտրեալ 'ի տնէ · և երթիցես առ քահանայն ժամանակին ՝ և ասիցես , գոհանամ այսօր զտնէ Այ իմմէ , զի մտի յերկիրն զոր երդուաւ Տր և այլն : օրէն · իզ · 2 :

(ԺԱ) զԱրատունկ ծառոց պտուղն մինչև յերիս ամս մի ուտիցէք · զչորրորդ ամին Այ նուիրեսջիք · և զհինգերորդ ամին կերիջիք · ղևտ · ԺԹ · 23 :

(ԺԲ) Ամ տասանորդ յերկրէ , 'ի սերմանց և 'ի պտղոց ծառոց տն են : ղևտ · իէ · 30 :

(ԺԳ) Տասանորդքն կենդանեաց , ոչխարաց , եզանց , և այծեաց , Այ մատուսցի · ղևտ · իէ · 32 :

(ԺԴ) Տասանորդս տացես յամ արմտեաց , սերմանց ամ յամէ : օրէն · ԺԴ · 22 :

Իսկ ՝ Կրկնօրինակս ասէ · ամ յամէ զկրկին տասանորդս բաժանիցես · զառաջինն տալ ղևտացւոց · զերկրորդն ՝ վն ճանապարհին և զոհին տալ Այ մինչ երիցս ելանիցես 'ի տաճարն · իսկ յերրորդում ամի բաժանիցես զերրորդ տասանորդս ՝ վն աղքատաց : օրէն · ԺԴ · 22 · 28 :

※※※※※※※※※※※※※※※※※※※※※※

(12) Ի բարեգործութեանց Շաբաթուց Ամսոց Հատուցանելոյ և Ընծայից :

(Ա) Ընծայիս զհամար որդւոցն Իղի · և տացեն իւրաքանչիւր փրկանս զկէս երկդրամենին · այսինքն կէս սիկղ · որ է Ժ դանկ · 'ի քսան ամենից 'ի վեր ՝ տացեն հաս տն · և տացես զայն 'ի գործ խորանին վկայութե : Ելից · Լ · 13 · 16 :

(Բ) Տացես պտուղ տն ոսկի , արծաթ , պղինձ , կապուտակ , և այլն : Ելից · իե · 3 :

(Գ) Ո՛ք մի տարցես զկապէնս պոռնկի , և մի զգինն շան ՝ 'ի տուն տն : օրէն · իգ · 18 :

(Դ) Ղևտացիքն զլաւագոյնս , և զպարար տագոյնս , տասանորդս մատուսցեն տն : Թւոց · ԺԸ · 26 :

****

(13) Ի բարեգործութեանց Նաւակատեաց · Նազիրեանց Նուխտաւորաց :

(Ա) Ուխտաւոր նազօրացին 'ի գինւոյ և 'ի ցքւոյ մի արբցէ : զօղի և որ ինչ ճմլի 'ի խաղողոյ : զխաղող և զչամիչ մի կերիցէ : Բ , զհերս իւր մի կնտեսցէ : Գ · մի մտցէ յողբս հօր և մօր : Դ · եթէ յանկարծ մեռանիցի ոք առաջի նր , կամ 'ի վր նր ՝ պղծի ինքն և ուխտն իւր : ուստի գերծցէ զգլուխ իւր յառաջնում աւուր , և յեօթներորդում աւուր , և յութներորդում աւուր ածցէ երկու տատրակ , կամ երկու ձագ աղաւնեաց առ քահանայն 'ի դուռն խորանին · զմինն վն մեղաց ՝ և զմիւսն յողջակէզ , և քաւեսցէ քահանայն վն նր : Ե · լցեալ աւուրցն ուխտի ՝ մատուսցէ զգառն տարևոր , և զոչխար տարևոր վն մեղաց և զխոյ 'ի խաղաղականս զոհ իւրով նաշհիւք նուէրօքն և յայնժամ գերծցէ զգլուխն , և զհերսն այրեսցէ տն : Թւոց · Զ : մինչ 'ի 22 :

(Բ) Ար

(Բ) Որ ոք ուխտեսցէ տալ զգլխոյ անձին իւրոյ, եղիցին գինք արուի 'ի հնգ ամենից մինչև 'ի Ի. յիսուն երկդրամեան արծաթոյ ըստ սրբութեան սկեղին ։ Ղևտ . ԻԷ . 2 ։ և այլն ։

(Գ) Զանասուն կենդանիսն Տ Յ ուխտեալ կամ զերկու ուրիշ՝ և մի այլ փոխեսցի . անդ՝ 9 հմր ։

(Դ) Զանսուրբ կենդանիսն որ ոչ զենանի , ածցի առ քահանայն , և զինչ գին որ դնէ՝ այն եղիցի գին նր . թէ լաւ իցէ և թէ վատթար . Ղևտ . ԻԷ . 12 ։ և եթէ ոչ կամի տալ՝ զհինգերորդ մասն տացէ ։

(Ե) Եթէ ոք զտուն իւր ուխտեսցէ Տ Յ , արկցէ նմա քահանայն գինս . և որպիսի գին դիցէ՝ այնպէս կացցէ ։ ապա թէ ուխտողն կամի զտունն իւր փրկել՝ յաւելցէ զհինգերորդ արծաթոյ գնոցն 'ի նոյն , և իւրն եղիցի ։ Ղևտ . ԻԷ . 14 ։

(Զ) Ուխտողն ագարակի , եթէ գետինն Ա քոռ ցանելոյ տեղի է . յիսնիցն . Ծ. մոթ , գինն ագարակին լիցի . Ծ երկդրամեան արծաթոյ համարեսցանելով վն համեմատ ամացն որք վերամնան մինչև 'ի յոբելեանն ։ որ եթէ ոչ փրկէ զնա , այլ ագարակն այլում վաճառի , ոչ երբէք եկեսցէ զնա . և ոչ իսկ 'ի յոբելեանսն ընկալնուլ կարէ ։ այլ ագարակն բաժանեալ է 'ի մշտնջենաւորս յանգ լինի յերասխուն Տ Յ և քհնյից ։ տես անդ 16 ։

(Է) Եթէ ուխտողն ագարակին , ոչ իցէ ժառանգ . այլ գնող ագարակի . այս՝ փրկեսցէ զնա գնով . զոր դնէ քահանայն ըստ թուոյ ամացն՝ որք վերամնացեալ են մինչև 'ի յոբելեանն ։ վն զի 'ի յոբելեանն ամին , ագարակն կարէ դառնալ առ առաջին ժառանգն ։ Ղևտ . ԻԷ . 22 ։

(Ը) Զանդրանիկ զոր նախ ծնէ ոք Տ Յ 'ի մարդոյ մինչև յանասուն և յայլս՝ մի փրկեսցի . և մի յետ դարձցի . այլ Տ Յ լիցի . Թ եթէ անասուն իցէ մաքուր ։ կամ քաղաքականապէս , եթէ մարդ իցէ և ագարակ ։ Ղևտ . ԻԷ . 28 ։

(Թ) Հայրն զդստեր , այրն զկնոջ զուխտն կարէ ջրել . եթէ յուխտելն՝ նմա իսկոյն ընդդէմ ասաց յաւուր ջնջման ան պր յորժամ գիտաց ։ Իսկ եթէ յայնմիկ աւուր լռեաց և լռեաց . իբր թէ լռելեայն հաւանեցաւ ։ յերկրորդում աւուր՝ այլ ոչ կարէ ջրել զուխտն ։ Թուոց Լ . մինչև ցվերջն ։

※※※※※※※※※※※※※※※※※※※※※※

(14) Վասն օրինաց մաքրութեան նորածնելոց ։

(Ա) Կին եթէ ընկալեալ զսերմն՝ և ծնանի

ցի արու , է որ պիղծ եղիցի ։ Ղևտ . ԺԲ . 1 ։

(Բ) Ը երրորդ աւուր թլփատեսցի ։ անդ՝ 2 ։

(Գ) Մայրն մնասցէ ԼԳ օր 'ի վն մաքրութեան արեան իւրոյ ։ անդ՝ 3 համարն ։

(Դ) Եթէ զէգ ծնցի , ԺԴ օր պիղծ լիցի ։ և . ԿԶ օր՝ մնասցէ յարեան մաքրութեան իւրոյ . տես անդ՝ 5 ։

(Ե) և Յետ լցման աւուրք սրբութեան նր , ածցէ զգառն տարևոր յողջակէզ , և զձագ աղաւնոյ կամ տատրակի վն մեղաց ։ եթէ աղքատ իցէ՝ մատուսցէ զերկու տատրակս միայն , կամ զերկու ձագս աղաւնեաց ։ տես անդ՝ 6 համարս ։

※※※※※※※※※※※※※※※※※※※※※※

(15) Վասն օրինաց բորոտութեան և բորոտաց ։

(Ա) Ղևտ . ԺԳ . գլուխ ։ եօթն տեսակ քուցանեն բորոտութեն ։ Ա՝ ապիտակ փայլուն բոր . 3 ։ Բ՝ թուխ և ծիրանի բոր . 7 ։ Գ՝ անկողն բոր . 12 ։ Դ՝ սպիտակ բոր . 13 ։ Ե՝ բորն է գլխոյ և մօրուաց . 29 ։ Զ՝ բոր կնտութե . 42 ։ Է՝ բոր զգեստու . 47 ։

(Բ) Ղևտ . ԺԴ . 45 ։ հինգ իր պատուէր իրեն բորոտին ։ Ա՝ զի հանդերձն քակեալ լիցի . կամ անկար ։ Բ՝ գլուխն մերկ ։ Գ՝ բերանն պատեալ ։ Դ՝ աղաղակեսցէ զինքն զի բորոտ . Ե՝ արտաքոյ բանակին եղիցի բնակութիւն նր ։

(Գ) Ղևտ . ԺԴ . կացուցանէ արարողութե որով օրինակաւ քաւիչ պարտի սրբել 'ի բորոտութե ։ Ա՝ զի սրսկեսցէ 'ի քաւել զաբեղն զջրհեղկան . 7 ։ բայց կենդանի զերկու ճնճղուկսն որ թաթաւեալ էր արեամբ սպանելոյն , նովաւ սրսկեսցէ որ կապեցեալն էր 'ի փայտ եղևնեայ կարմրով և զոպայիւ ։ Բ՝ քաւելին լուասցէ զհանդերձս իւր . գերծցէ զհերս մարմնոյն և լուասցէ զինքն . 8 ։ Գ՝ յեօթներորդ աւուր մատուսցէ զմի գառն վն յանցանաց . և զմի գառն վն մեղաց . և զոչխար տարևոր 'ի յողջակէզ , ընդ երից մասանց տասներորդի նաշհոյ , և վեց երորդի մասին դանկի իւղոյ . 10 ։ Իսկ եթէ քաւելին աղքատ իցէ , 'ի տեղի վերոյ գրեցելոց , մատուսցէ զգառն վն յանցանաց և զերկու տատրակս , կամ զերկուս ձագս աղաւնեաց . զմինն վասն մեղաց . և զմիւսն յողջակէզ . Ը երից մասանց տասներորդի նաշհոյ . և վեցերորդի դանկի իւղոյ . 21 ։ Դ՝ արեամբ գառին թաթախեսցէ զունկն աջոյ մաքրեցելոյն և զբութ աջոյ

ձեռացն և ոտիցն . 25 ։ Ե՛ յիւղոյ անոյշ գա-
ւթին օրհնեսցէ եօթնիցս առաջի տապանա-
կին, և զմնացեալն հեղցէ 'ի ծայր ունկանն
աջոյ . և 'ի վր բթանց ձեռացն և ոտին աջոյ . և
'ի վր գլխոյ քաւեցելոյն . 26 . 27 ։ Նմանն
կերպիւ քաւեսցի հանդերձն և տունն . 49 ։

(16) Յաղագս [illegible] . [illegible] . [illegible] ։

(ա) Այր որ կրիցէ զծորումն սերմանն պիղծ լիցի ։ ղևտ . ԺԵ . 2 ։

(բ) Ամ անկողին յորում ննջիցէ սերմնակաթն և ուր և նստիցի, պիղծ լիցին . անդ՝ 4 ։

(գ) Որ մերձեսցի յանկողին սերմնակաթին՝ ողողեսցէ զձեռս իւր և լուասցի ջրով ։ անդ՝ 5 ։

(դ) Որ նստիցի 'ի վր անօթոյ, յորում նստեալ իցէ, ողողեսցէ զհանդերձս իւր . 6 ։

(ե) Եթէ սրբեսցի սերմնակաթն՝ համարեսցի է օր . և լուացեալ զձորձս և զմարմին իւր սբ եղիցի . անդ՝ 13 ։ յԸ աւուր մատուսցէ զերկու տատրակ . զմին վն մեղաց և զմիւսն յողջակէզ . անդ՝ 14 ։

(զ) Այր՝ յորմէ ելանէ սերմն շաղաղաւորութե 'ի միաւորելն ընդ կնոջ, լուասցէ ջրով զամ մարմին իւր . և պիղծ լիցի մինչև ցերեկոյ ։ Նոյնպէս արասցէ և կինն . անդ . 16 . 18 ։

(է) Կին որոյ բղխիցի արիւն դաշտանականութե, որոշեսցի եօթն օր . անդ՝ 19 ։

(ը) Արիւնակաթն (այսինքն տեռատեսն) պիղծ եղիցի . ամ մահիճ յորում ննջիցէ, և ամ անօթ յորում նստիցի, պիղծ եղիցի . անդ՝ 26 ։

(թ) Եթէ դադարիցի արիւնն՝ թուեսցէ զեօթն աւուրս . և յութներորդումն մատուսցէ զերկու տատրակս . կամ զերկու ձագս աղաւնեաց . զմին վն մեղաց, և զմիւսն 'ի յողջակէզ . անդ՝ 28 . և 29 ։

(17) Յաղագս [illegible] . և զ[illegible] ։

(ա) Մայրեալն և կրճատեալն մի մտցէ յեկեղեցի տն . օրին . իգ . 1 ։

(բ) Մի մտցէ պոռնկորդի յեկեղեցի տն . մինչև 'ի տասն ազգ . անդ՝ 2 ։

(18) Յաղագս [illegible] . [illegible] ։

(ա) Ածցեն առաջի քո զերինջ մի կարմիր անարատ, առանց բծի, որ չիցէ մտեալ ընդ լծով . զենցեն զնա արտաքոյ բանակին, և այրեսցեն զնա (նոճեայ փայտիւ կարմիր կերպին մանեալով և զոպայիւ) և ժողովեսցէ այր զմոխիրսն երընջոյն որք 'ի կենդանի ջուրսն սփռեսցին ։ և պիղծն, և որ 'ի շօշափ մանէ մեռելոյ, կամ մեռելատեղ պղծեալ իցէ, սրսկիցի յերկրորդումն և յերրորդումն աւուր . և այսպէս քաւեսցի . Թուոց . ԺԹ ։

(բ) Այս օրէն իցէ մարդոյ՝ որ մեռանիցի 'ի տան, կամ 'ի վրանի . ամ ինչ որ 'ի տանն իցէ, և որ ոք մտցէ անդ՝ պիղծ եղիցի եօթն օր . և որք շօշափեսն զդին, և կամ զոսկերսն, կամ զգերեզմանն մեռեալ մարդոյն՝ պիղծք են . և քաւեսցեն սրսկմամբ մոխրական ջրոյն քաւութե յերրորդ, և 'ի Է երրորդումն աւուր . անդ՝ 14 ։

(գ) Եթէ ոք այսու արարողութեամբ ոչ քաւեսցի՝ կորիցէ անձն այն 'ի միջոյ եկեղեցւոյ . անդ՝ 20 ։

(19) Յաղագս [illegible] Բանակաց ։

(ա) Եթէ իցէ 'ի քեզ այր՝ որոյ յերազի բղխեալ իցէ զսերմն . ելցէ արտաքոյ բանակին, և մի դարձցի՝ մինչև լուասցի ջրով . յերեկոյի ապա մտցէ ։ օրին . իգ . 10 ։

(բ) Տեղի յայտ լիցի՝ քան զարտաքոյ բանակին, և ելցես 'ի դուրս ('ի կարիս բնութե .) և ցից լինիցի 'ի գօտւոջ քում . և յորժամ նստիցես արտաքս ելանել՝ փորեսցես նովաւ՝ և ածեալ ծածկեսցես զաղտեղութիւն քո . զի Տր Այ քո՝ շրջի ընդ բանակն քո ։ օրին . իգ . 12 ։

(20) Յաղագս [illegible] . և [illegible] ։

(ա) Մի վարեսցես զայգի քո՝ այլ և այլ . այսինքն զանազան սերմն ։ օրին . իբ . 9 ։

(բ) Մի վարեսցես զեզն և զէշն 'ի միասին . անդ . 10 ։

(գ) Մի զգենուցուս զհանդերձս յասրէ և 'ի վշոյ այլախառն ։ անդ՝ 11 ։

(դ) զԱնասուն քո՝ օտարախառն մի խառնիցես . զայգի և զհանդերձ նմանապէս . ղևտ . ԺԹ . 19 ։

(21) Յաղագս [illegible] ։

(ա) Ցասմամբ 'ի վր փարսից գլխոց ձերոց մի առնիցէք. (ըստ Կռապաշտիցն՝ մի կըճմեցէք զՀերս 'ի բոլորակ.) և մի ապականիցէք զոճսիլ մօրուաց ձերոց. ըստ Կռապաշտիցն՝ մի գերծէք զմօրուս. Ղևտացւոց. ԺԹ. 27:

(բ) Նշանս 'ի վր սգոյ մի առնիցէք՝ 'ի մարմինս, այսինքն նալ բանալով, և խարանամամբ կտրելով: անդ. համար 28:

(գ) Մի հարկանիցէք զճակատ 'ի վր մեռելոյ: օրին. ԺԴ. 1:

(դ) Հանդերձք ձեր՝ ունիցին զքղանցս կապուտակ ծապաւինօք. որք միշտ յիշեցուսցեն ձեզ զօրէնս Այ: Թուոց. ԺԵ. 38:

****

(22) Արգելութիւն Մսոյ և տեսակք ինն պտղոց:

(ա) Ուտիցէք զեզն, զոչխարն, զայծն, զեղնիկն, զայծն, զարջառն, կխարբուզն, զայծ քաղն, զյամոյրն և զանալութն: օրին. ԺԴ. 4:

(բ) Իսկ որք ոչ են Թաթահերձք, որպէս ուղտ, Նապաստակ, Ճագար, Թեպէտ և որոճան, պիղծք են ձեզ: Ղևտ. ԺԱ. 3. 4:

(գ) Ձկունքն որք ունին զԹևս՝ և զԹեփս՝ Ծուք են, և չունողքն պիղծք են: անդ. 9:

(դ) Թռչունքն պիղծք, արծիւ՝ պասկուճ՝ գետնարծուի՝ անգղ՝ ցին՝ ագռաւ՝ ջայլամ՝ բու՝ օրոր՝ բազէ. հաւապատ իր, հողամաղ, քաջահաւ, տռխակ, հաւալուս, կարապ, արագիլ, քարադր, յոպոպ, և ջիղջ. օրին. ԺԴ. 12:

(ե) Ամ սողուն 'ի Թռչնոցն պիղծ է. մի ուտիցէք անդ. 19:

(զ) Ամ սողունք պիղծք են. և չորքոտանիս պղծեն. Ղևտ. ԺԱ. 29:

(է) Մորախք զի ցայթեն Ծուք են. անդ. 22:

(ը) Աքիս. մուկն. տիտեռն. յուտոն. մկնաքիս. մողէս. խլուրդ. պիղծք են. անդ. 29:

(թ) Ամ կերակրոց վերայ եթէ անկցի 'ի ջրոյ նոցա պղծի. Ղևտ. ԺԱ. 34:

(ժ) Զուտելի մեռեալ կենդանւոյ դին չօշափողն պիղծ լիցի մինչև ցերեկոյ. և որ 'ի մսէն ուտէ, լուասցէ զհանդերձս իւր և պիղծ լիցի ցերեկոյ. Ղևտ. ԺԱ. 39:

(ԺԱ Զուտելի մեռեալ կենդանին՝ պանդխտին տուք. կամ օտարին վաճառեցէք. օրին. ԺԴ. 21:

(ԺԲ) Զմիս գազանաբեկին մի ուտիցէք. այլ շանց ընկեցէք. Ելից. ԻԲ. 31:

(ԺԳ) զՃարպն մի ուտիցէք. այլ Այ ծխեցէք եթէ մերձ խորանին իցէք: Ղևտացւոց. Է. 23:

(ԺԴ) զԱրիւն մի ուտիցէք. այլ հեղջիք շուրջ զսեղանովն. Ղևտ. Է. 2:

(23) Արգելութիւն Տօնից:

(ա) Տօն զատկին. ամիսն այս Նիսան՝ եղիցի ձեզ սկիզբն ամսոց. առաջին եղիցի ձեզ 'ի յամիսս տարւոյ: 'ի տասներորդում աւուր ամսոյն, առցէ իւրաքանչիւր ոք ըղ գառն կամ ուլ անարատ. արու տարևոր զոր զենցէ 'ի չորեքտասան երորդ աւուր յերեկոյի զենցեն զնա. և խորովեալ կերիցեն բաղարջ ընդ եղեգի. այսինքն դառնիճի. եօթն օր ուտիցեն բաղարջ. Ելից. ԺԲ. 1: մինչև ցվերջն

(բ) զՈսկր նր մի բեկանիցէք. ոչ ոք անթլփատ կերիցէ 'ի նմանէ. այլ իւրաքանչիւր Թլփատեալ. Թէ իցէ ազատ, եկն, և ծառայ: 44:

(գ) 'ի Միում տան կերիցի: մի տարցի արտաքոյ տանէ: 'ի մսոյ նորա մի Թողցեն յայգ՝ այլ զմնացեալն հրով այրեսցեն:

(դ) Եթէ ոք պիղծ գտանիցի, կամ հեռի ճանապարհաւ, արասցէ զզատիկն յերկրորդում ամսոյ ԺԴ աւուրն յերեկոյի. Թուոց. Թ. 10:

(ե) 'ի Տեղւոջն զոր ընտրեսցէ Տր, զենցեն զզատիկն. օրին. ԺԶ. 16:

(զ) յԱռաջին օրէ չեօթներորդ օրն բաղարջակերաց հրաժարեսջիք 'ի գործոյ. Ելից. ԺԲ. 16:

(է) յԵրկրորդում աւուր բաղարջակերաց մատուսցես զնախարմտիս հասկից գարեաց. և ընդ նմ մատուսցես զգառն յողջակէզ: մի յառաջ ճաշակիցես զոր հաց կամ զփոխինդ. Ղևտ. ԻԳ. 10:

(ը) 'ի Զատկի հանապազ եօթն օր զ'նցես 'ի յողջակէզ զերկու երինջս. զխոյ մի. զգառինս եօթն: և զնոխազ մի. ընդ իւրոց նուէրացն. Թուոց. ԻԸ. 16:

****

Տօն Պենտէկոստէին:

(ա) Համարեսջիք յերկրորդ օրէ չաբթուն բաղարջակերաց յիսուն օր. և յիսներորդ օրն

եղիցի Պէնտէկոստէ․ յորում զհացս մա_
տուցանիջիք նախարմտեաց․ եւմատուսջիք
ընդ հացիցն զեօթն գառինս․ զզուարակ
մի․ և զխոյ մի յողջակէզ․ և զմի նոխազ
վն մեղաց․ և զերկու գառինս ՚ի խաղաղա
կան զոհ․ ղևտ․ իգ․ 15։

(Է) ՚ի Պէնտէկոստէին ոչ գործել․ մա_
տուցանել երկու զուարակ․ խոյ մի․
եօթն գառն․ և նոխազ մի վն մեղաց․
Թւոց․ իը․ 28։

Տօն Փողոց։

(Ա) յԱմսեանն եւթներորդի ամ_
սոյ եղիցի տօն փողոց․ զգործս մի գործի
ցէք․ ղևտ․ իգ․ 24։ և յայնժամ զեն_
ջիք զզուարակ մի․ զխոյ մի․ և զեօթն գա
ռինս․ Թւոց․ իթ․ 1։

Տօն Քաւութեան։

Ա ՚ի Տասներորդի աւուր եօթներորդի
ամսոյն, եղիցի տօն քաւութե․ խոնարհե
ցուսջիք զանձինս ձեր․ ղևտ․ իգ․ 27։ ՚ի
նմին մատուսջիք զզուարակ մի․ զխոյ մի․
զգառինս եօթն․ Թւոց․ իթ․ 8։ Սակ
քահանայապետն արկցէ զվիճակս ՚ի վե
երկուց նոխազաց, թէ ո՞ր իցէ զենլի․ և
քաւեսցէ զնովն, և զմիւս տեց այնու արարո
ղութե ազ գրեալ է․ ղևտ․ ժզ․ 8։

Տօն Տաղաւարահարաց։

(Ա) ՚ի հնգետասան երորդում աւուր ամ
սեանն եօթն երորդի, հռչակեցէք զտօն
տաղաւարահարաց եօթն օր․ և յայնժամ
նախ՝ ընակեսջիք ՚ի խորանս։ Երկրորդ՝ առ
ջիք զպտուղ գեղեցիկ ծառոց և կողերս
արմաւենեաց և ոստս ՚ի տերևախիտ ծա_
ռոց և յուռեաց․ եւ ոստս հաղձեաց ձորոց․
ղևտ․ իգ․ 34։ մինչև ՚ի 42։ Երրորդ՝ մա
տուսջիք յիւրաքանչիւր աւուր զզոհս․
Թւոց․ իթ․ 16։

Տօն [illegible]։

Այս տօնս անկանէր յեօթն երորդում
ամսոյ․ իէ աւուրն, յորում հաւաքէին
զամ պտղոյ խորանին վկայութե և Քահանա_

նայից և Ղևտացւոց՝ և տօնէին ընդ տօնի
տաղաւարահարաց ։ ղևտ․ իգ․ 39։

Տօն Ամսամտից։

՚ի Գլուխս ամսոց որոյ և ամսոյ իցէ, մա_
տուսջիք ՚ի յողջակէզ զերկու զուարակս,
զխոյ մի․ զգառինս եօթն․ ընդ իւրոց
նուիրաց․ Թւոց․ իը․ 11։

Տօն Շաբաթուոյն։

յԵօթներորդում աւուր շաբաթու՝ եղի
ցի հանգստեան շաբաթու ։ զվեց օր գործես
ցես․ յաւուրն եօթն երորդի հանգիցես․
շաբաթ տեառ է հանգիստ տն․ մի լուցցի
հուր ՚ի բնակութե ձերում։ և բաց ՚ի հանա
պազորդական պատարագէ․ մատուսջիք
զերկու գառինս յողջակէզ ը իւրոց նուի
րացն ։ Ելից․ լե․ 2 ։ Թւոց․ իը․ 9։

Տօն Եօթներորդական ամին։

յԵօթներորդում ամի որ է տօն ազատու
թե և թողութե ։ Նախ՝ մի սերմանիցես և
մի հնձիցես․ մի յատակիցես․ մի յապաւէ
ցես, և մի պգեկթու անիցես։ Երկրորդ՝
թողցես եղբօրն քո (որ հրէի) զամ զոր
պարտի քեզ ։ Երրորդ՝ զհրէայ ծառայս
ազատ թողցես ։ Չորրորդ՝ ընթերցցես ըզ
գիրս 2 օրինաց ։ օրին․ ժե․ 2 ։ և լա․ 10։
և Ելից․ իգ․ 11 ։ և իա․ 2 ։

Տօն Յոբելեան յիսներորդին։

Յամի եօթնիցս եօթնում իթ․ այդ առ
նիցես յամսեանն եօթն երորդում, որ օր
տօն իցէ վն աւաջնկայ ամին յիսներեկի
աւուր քաւութե․ ղևտ․ իե․ 8 ։ ՚ի յոբե_
լեան ամին նախ՝ մի սերմանիցես և մի հըն
ձիցես․ երկրորդ՝ զծառայս որ ընդ ձեռամբ
են՝ թողցես․ երրորդ՝ թողցես զպարտս
ամ հրէի․ չորրորդ՝ ամէն դարձցին առ ժա
ռանգութիւնս իւրեանց ձրի առանց գնոյ․ անդ՝ 10

(24) Արարողութիւն շուրջ զՄարդասպանութե։

(Ա) Եթէ ոք սպանեալ գտանիցի ՚ի դաշ_
տի, ծերքն շրջակայ քաղաքին եկեալ չա_

փես

փնտրեն յամէից կողմանց. և տեսցեն թէ այր քաղաքի և տեղւոյ հրապ իցէ մեռեալ: և ածցեն զերինջ մի յարջառոց ընդ լծով ոչ անցեալ. և իջուսցեն ՚ի ձոր մի ապառաժ եղեալ ցեն անդ. և ՚ի վր նր լուասցեն զձեռս իւրեանց և ասիցեն. ձեռք մեր ոչ հեղին զայս արիւնս, և աչք տեսին աչք մեր. քաւեա զժողովուրդ քո զիէլ. օրինաց. ԻԱ. 1:

(Է) Պատահական մարդասպանն՝ երթիցէ ՚ի քաղաքն ապաստանի, մինչև ՚ի մահ քահանայապետին. Թուոց. ԼԵ. 28:

Արդ՝ մերձաւորեցելոյն տասանց պատուիրանացն զայրացուցեալ Մովսէս՝ հետևեալն զատուցեալ կանոն ՚ի կարգս խորհրդոց քաղցրութեանց:

(Ա) Թագաւորաց:
(Բ) Պատերազմաց:
(Գ) Սեպհականին և Սպասահարականի գրոյն:
(Դ) Մարդասպանից:
(Ե) Կոտորման կենդանեաց:
(Զ) Սկեզից:
(Է) Նաւայից և Աղախնեաց:
(Ը) Անասնոց:
(Թ) Մշակաց. Պանդխտաց. և Աղքատաց:
(Ժ) Գրաւից:
(ԺԱ) Աշխից:
(ԺԲ) Գողութեան:
(ԺԳ) Պահեստից:
(ԺԴ) Փոխատուութեանց:

(Ա) Դատաստանք Թագաւորաց:

Զիշխան կացուսցես ՚ի վր քո յազգէ քումմէ. և նա մի բազմասցուսցէ: նախ՝ զերիվարս, զի մի դարձուսցէ զքեզ յեգիպտոս: երկրորդ՝ մի յաճախեսցէ իւր կանայս, զի մի խոտորեսցի սիրտ նր: երրորդ՝ ոսկի և արծաթ մի կարի յաճախեսցէ: չորրորդ՝ ըզ գիրս 2 օրինացն ընթերձցի հանապազ: հինգերորդ՝ հպարտութբ մի բարձրացուսցէ զինքն ՚ի վր ժողովրդեան. օրին. ԺԷ. 14:

(Բ) Դատաստանք Պատերազմաց:

(ա) Եթէ ելանիցես ՚ի պատերազմ, կացցէ քահանայն առաջի ճակատուն և ասիցէ. լուր իէլ, դուք դիմեալ երթայք ՚ի պատերազմ, մի լքանիցին սիրտք ձեր. զի Տր Այծ մեր երթայ առաջի ձեր: օրին. Ի. 3:

(Բ) Դպիրքն խօսեսցին (կամ ըստ Կուռնելիոսի, դքսերքն աղաղակեսցեն) այր որ շինեալ իցէ տուն. և որ տնկեալ իցէ այգի, կամ որ խօսեալ իցէ կին և չիցէ ընդ նմա առեալ. կամ երկչոտքն, դարձցին յետս, գուցցէ մեռանիցին ՚ի պատերազմին. օրին. Ի. 5:

(Գ) Եթէ ելանիցես ՚ի պատերազմ, զգուշ լինիցիր ՚ի չար բանէ. օրին. ԻԳ. 9:

(Դ) Եթէ տայցեն խաղաղութե պատասխանի (իբր թէ վերայ առնիցեն) եղիցին քեզ հարկատուք. իսկ եթէ ոչ հնազանդեսցին քեզ և պատերազմեսցին, հարցես զամ արուս նց սրով, բաց ՚ի կանանց, և ՚ի կաթնից և յանասնոյ: (բայց Կուռնելիոս յաւելու թէ և ՚ի աղջկանց) բայց զքանանացիս և զամովնացիս և զայլոց բոլորապէս կոտորեսջիք. օրին. Ի. 13:

(Ե) Զպտղաբեր ծառս մի կոտորիցես, այլ զպտուղ նոցա կերիցես: իսկ զանպտուղն կոտորեալ, արասցես պատնէշս. անդ՝ 19:

(Զ) Արա երկուս փողս կռածոյս, աղաղակելոյ ժողովրդեանն և չուելոյ բանակացն. Թուոց. Ժ. 1:

(Է) Եթէ ելանիցէք ՚ի պատերազմ ընդդէմ թշնամեաց. աղաղակեսջիք փողով և յիշատակեսջիք առաջի Տն, և տացէ Տէր զյաղթութի. անդ՝ 9:

(Ը) Ջնջեսցես զյիշատակն ամաղեկայ ՚ի ներքոյ երկնից. օրին. ԻԵ: 19:

(Թ) Ջնջեսցես զամենայն քանանացիս. Ելից. ԻԳ. 33:

(Գ) Դատաստանք Մերձաւորութեան. և Ազգահարութեան:

(ա) Մի որդ՝ առ ամ ընտանութի մարմնոյ իւրոյ մի մերձեսցի. առ հայր. առ մայր. առ խորթ մայր. առ խորթ քոյր. թէ ՚ի հօրէ իցէ և թէ ՚ի մօրէ. առ դուստր ուստերն. առ դուստր դստեր, առ դստերն կնոջ, զի համահայր է. առ հօրաքոյր, մօրաքոյր, առ հօր եղբայր. և առ կին նր. առ հարսն. և առ ուստեր դստերն նր. և առ դուստր դստերն. ղևտ. ԺԸ. 6: առ խնամիս: առ կին եղբօր. և առ դուստր ըն նորա. առ քոյր կնոջ ՚ի կենդանութեն. ՚ի նոյնն. ԺԸ. 6:

(Բ) Որ կին դաշտանի 'ի հոսման աւուրսն մի մտանիցես. ղեւտ. ԺԸ. 6։

(Գ) Եթէ եղբայրն մեռանիցի անորդի՝ զկին նորա առցէ եղբայր նորա. և յարուսցէ զաւակ եղբօր իւրում, զանդրանիկն անուանել մեռելոյն. օրէն. ԻԵ. 6։

(Դ) Եթէ ոչ կամիցի այր առնուլ զկին եղբօր իւրոյ՝ առաջի ծերոց առցէ զկօշիկ նորա կին մեռելոյն, և թքանիցէ յերեսս նորա, և կոչեսցի տուն նորա, տուն բոկացելոյ. անդ՝ 9։

(Ե) Եթէ ոք առցէ կին և ոչ սիրիցի՝ գրեսցէ զգիր ապահարզանի և թողցէ զնա. օրէն. ԻԴ. 1։

() Խաւն Կարգին Ապահարզանի։

Յա Ս. բունի Սիմեօնս Սրբի Ռաբունեաց Գ. ՃԺԻ. Սողոմոնի. յաւուրն առաջնում երկրորդի ամսոյն. յամի 5296՝ 'ի ստեղծմանէ աշխարհի։ կամ յայսմիկ քաղաքի. համաձայնութ կամաց իմոց. և առանց ստիպման իրիք խոստեցի զՍ... դուստր Ռաբունեաց Յովսեփայ որդւոյ Ռաբունեաց Յակոբայ. և ետու նմա զգիր մեկնութեան 'ի ձեռս, և զթուղթ անջատման, և զկնիք բաժանման, զի իցէ յինէն տարաձայնեցեալ և երթիցէ յո և կամիցի. և ոչ ոք կարիցէ արգելուլ զնա. ըստ Ներկայացուցման Մովսէսի և Իս.ի։ բայց ըստ դիպուածոյն փոխեսցին անուանքն։

(Զ) 'Ի Սեռանիլ Թողեալ կնոջն առն երկրորդի. առաջին այրն մի առցէ զնա. զի վատահամեալ և ոչ զնա. օրէն. ԻԴ. 4։

(Է) Երբ տեսանիցես յաւարին զկին գեղեցիկ և ցանկասցիս նմա, տարցես 'ի տուն. գերծցես զգլուխ նորա. և կտրեսցես զեղունգունս նորա. և հանցես զհանդերձ գերութեան, և լացցէ զհայր և զմայր իւր ամիս մի. և ապա մտցես առ նա, և եղիցի կին քո. և թէ ոչ հաճիս՝ թողցես զնա ազատ, և մի վաճառեսցես. օրէն. ԻԱ. 11։

(Ը) Եթէ այր ոք ունիցի զերկու կանայս, մին սիրելի և միւսն ատելի. և որդի ատելոյն եղիցի անդրանիկ, տացէ նմա զկրկին բաժին անդրանկութեան, 'ի բաժանման ժառանգութեան. և մի անդրանկացուսցէ զորդի սիրելոյն. անդ՝ 15։

(Թ) Թէ աղջկունքն 'ի պակասելն արու զաւակաց՝ ժառանգք են հարց իւրեանց ամուսնասցին 'ի ցեղ իւրեանց, և մի ընդ այլոց. Թուոց. ԼԶ. 3։

(Գ.) Կանոնք [illegible]

(Ա) Ամենայն անձն որ հարկանէ զանձն մարդոյ և մեռցի՝ մահու մեռցի և նա. ղեւտ. ԻԴ. 17։

(Բ) 'Ի Սպանողէն՝ փրկանս ընդ անձին մի առնուցուք. այլ մահու մեռցի. Թուոց. ԼԵ. 31։

(Գ) Եթէ ոք խեղեսցէ զընկեր իւր՝ արասցեն նմա նոյնպէս. ակն ընդական և այլն. ղեւտ. ԻԴ. 19.

(Դ) Որ դիպուածով կամ ոգէտաւ սպանցէ զմարդ, փախիցէ 'ի քաղաքն ապաստանի. և անդ մնասցէ մինչև 'ի մահ քահանայապետին. Թուոց. ԼԵ. 25։

(Ե) Եթէ արտաքոյ քաղաքին ապաստանի գտանիցի՝ մերձաւոր սպանելոյն սպանցէ զնա. անդ՝ 27։

(Զ) Եթէ ոք հարկանէ զոք քարիւ և ոչ մեռանիցի, հարկանօղն տացէ զծախս բժշկաց եղդուծոյ աւուրքն. Ելից. ԻԱ 19

(Է) Որ հարկանէ զծառայ կամ զաղախին զաւազանաւ և մեռցին՝ պարտաւոր յանցանաց է. դատաստանաւ վրէժխնդրութիւն լիցի. անդ՝ 20։

(Ը) Եւ թէ մի կամ երկու օր կեցցեն, հարկանօղն մի անկցի 'ի ներքոյ պատժոյ. զի ծառայք են գնածուք. անդ. 21։

(Թ) Եթէ ոք հարցէ զկին յղի և վիժեսցէ. բայց կինն ոչ մեռանի, և սաղմն անկատար ելանիցէ. կէս վնասու տուժեսցի. անդ՝ 22։

(Ժ) Ապա եթէ կերպարանեալ իցէ՝ տացէ անձն ընդ անձին. անդ՝ 23։

(ԺԱ) Եթէ ոք հանցէ զակն ծառայի և աղախնոյն և կուրասցուսցէ, կամ զատամն թափեսցէ. թողցէ զնա ազատ. անդ՝ 26։

(ԺԲ) Որ զգողն տանջեան սպանցէ՝ մեռցի և նա. Ելից. ԻԲ. 3։

(ԺԳ) Արասցես պսակ տանդ. և պատուար ցռոց. զի մի ոք սահեալ անկցի և պարտաւոր արեան եղիցիս. օրէն. ԻԲ. 8։

(ԺԴ) Կախեալ դին՝ մի մնասցէ 'ի փայտին, այլ 'ի նոյն օրն թաղեսցի. զի անիծեալ է որ կախիցի զփայտէ. օրէն. ԻԱ. 22։

(ԺԵ) Որժամն գանից՝ քառասուն գան արբցէ. օրէն. ԻԵ. 3։

(ԺԶ) Կին որ ըմբռնիցէ զառնականս առն՝ հատցեն զձեռս նորա. օրէն. ԻԵ. 11։

(Ի) Կանոնք [illegible]

(Ա) Որ հարցէ զկենդանի՝ հատուսցէ զայլ. ղեւտ. ԻԴ. 18։

(Է) Եթէ հարցէ ցուլ զայր կամ զկին և մեռանիցին, ցուլն քարկոծ լիցի, և միս նորա մի կերիցի. և տէր ցլուն անպարտ լիցի։
Ելից. ԻԱ. 28։

(Ը) Եթէ ցուլն հարկանօղ էր, և տեառն նորա ասացին և ոչ եբարձ 'ի միջոյ. ցուլն քարկոծ լիցի. և զտէր նորա սպանցեն. անդ՝ 29։

(Թ) Եթէ զծառայ կամ զաղախին սպանցէ, Լ կշիռ սատեր արծաթ տացէ տեառն նոցա. և ցուլն քարկոծ լիցի. անդ՝ 32։

(Ժ) Եթէ բացցէ ոք ջրհոր և ոչ խփիցէ զնա, և անկանիցի արջառ և ոչխար. տէր ջրհորոյն տուժեսցի արծաթ, և շաղիղն՝ նորա լիցի. պատիժքն դէն. անդ՝ 33։

(ԺԱ) Եզն այլոյ եթէ զեզն միւսոյ վիրաւորեսցէ և մեռցի, վաճառեսցեն զեզն կենդանի և բաժանեսցեն զգինն, և զմեռեալն եւս բաժանեսցեն. անդ՝ 35։

(ԺԲ) Իսկ եթէ գիտէին զցուլն հարկանօղ, և բողոքեալ առ տէրն. և տէրն ոչ եբարձ 'ի միջոյ, հատուսցէ զեզն ընդ եզին և զամբողջ դին ընկալցի. անդ՝ 36։

(Ձ) Պատուիրանք ՉԱ վկայից։

(Ա) Մի սուտ վկայեր զընկերէ քումմէ. Ելից. Ի. 16։ ԻԳ. 1։

(Բ) Ամ որ հարկանիցէ զանձն, վկայիւք սպանցեն զնա. բայց ոչ մի վկայիւ. Թուոց. ԼԵ. 30։ օրէն. ԺԷ. 6։

(Գ) Սուտ վկայն զոր ինչ կամէր բերել 'ի գլուխն որում արար զվկայութիւն, նովիմբ դատեսցի և պատժեսցի։ օրէն. ԺԹ. 16։

(Ղ) Պատուիրանք Ողորմութեանց և Աղքատաց։

(Ա) Մի մոռանիցես զծառայն 'ի ձեռս տն իւրոյ, որ ած քեզ փախստեան. օրէն. ԺԵ. 15։

(Բ) Ծառայն եբրայեցի, վեց ամ ծառայեսցէ. և յեօթներորդ ամին՝ ազատ ելցէ ձրի։ և մի թողցես զնա դատարկ, այլ տացես թոշակ. օրէն. ԺԵ. 13։

(Գ) Եթէ կնաւ եմուտ՝ ելցէ ընդ նմա. Ելից. ԻԱ. 3։

(Դ) Եթէ տէրն տուեալ իցէ նմա կին. և ծնեալ իցէ ուստր կամ դուստր, կինն և զաւակքն, տեառն եղիցին. և նա միայն ելցէ. անդ՝ 4։

(Ե) Եթէ զկինն և զորդիս իւր ոչ կամի թողուլ՝ դատաւորն ծակեսցէ զբլթակ ունկան հերիւնով. և եղիցի ծառայ 'ի յաւիտեան մինչև 'ի յոբելեանն. անդ՝ 6։

(Զ) Եթէ ոք վաճառեսցէ զդուստր իւր յաղախնութե, մի ելանիցէ որպէս աղախինք. և ոչ ոք կարէ զնա գնել. եթէ ոչ խոստանայցէ նմա առնելոյ։ Իսկ թէ ոչ հաճոյասցի յաչս նորա՝ թողցէ ազատ։ և եթէ որդւոյն կամի առնուլ, արասցէ նմա ըստ օրինի դստերաց. անդ՝ 7։

(Է) Եթէ 'ի վերայ նորա զայլ կին էած որդւոյն, զօրէնն և զհանդերձն և զմերձաւորութիւնն մի հատցէ 'ի նմանէ։ որ եթէ զայսոսիկ ոչ առնիցէ՝ ելցէ աղախինն ազատ. անդ՝ 10։

(Ը) Եթէ տնանկասցի եղբայր քո և վաճառեսցի քեզ՝ մի ծառայեսցէ քեզ զծառայութիւն ստրկի. այլ իբրև զվարձկան և պանդուխտ եղիցի քեզ. և յոբելեան ամին զաւակօք իւրովք ելցէ. ղեւտ. ԻԵ. 39։

(Թ) զԾառայս և զաղախինս՝ յօտար ազգաց ստասջիք։ ղեւտ. ԻԵ. 44։

(Ժ) զԱ՞ վաճառեալ եբրայեցին առ օտար ազգս՝ ազատեսցէ մինն 'ի մերձաւորաց. և կամ ինքն զինքն թէ կարէ. և թէ ոչ կարէ՝ մինչև 'ի յոբելեան ամին, իբրև զվարձկան ծառայեսցէ. և 'ի յոբելեան ամին ազատ ելցէ։ ղեւտ. ԻԵ. 47։

(ՂԲ) Պատուիրանք գրաւից փոխատուութեան տոկոսաց։

(Ա) 'Ի Բունոյ մի առցես զմայրն ընդ ձագուց. օրէն. ԻԲ. 6։

(Բ) Եթէ տեսցես զեզն բարեկամին քո և թշնամւոյ, անկեալ 'ի ներքոյ բեռինն՝ կանգնեսցես։ օրէն. ԻԲ. 4։ Ելից. ԻԳ. 4։

(Գ) Մի վարեսցես եզամբ և իշով. օրէ. ԻԲ. 10

(Դ) Մի եփեսցես զգառն 'ի կաթն մօր. Ելից. ԻԳ. 19։

(Ե) Մի կապեսցես զցռուկ եզին կալոտւոյ. օրէն. ԻԵ. 4։

(Զ) զԵզն և զէշ եղբօր մոլորեալ՝ դարձուսցես առ եղբայր քո։ օրէն. ԻԲ. 1։

(Է) Արջառն և ոչխարն 'ի ծնանիլն եօթն օր ընդ մարցն կացցեն. յութներորդ օրն ինձ տացես։ Ելից. ԻԲ. 30։

(ՂԳ) Պատուիրանք վարձկանաց. Պանդխտաց. Այրեաց. և Որբոց։

(Ա) Մի ագցիս վարձք վարձկանին առ քեզ մինչև ցառաւօտ։ ղեւտ. ԺԹ. 13։

(Բ) Մտեալ յայգի ընկերին քո՝ կերիցես խաղող ցյագ, բայց յաման մի ամանեսցես։ օրէն. ԻԳ. 24։

(Գ) Մի սպառեսջիք զհունձս ձեր 'ի հրն ձեռն. և զանկեալն մի ժողովեսցես. և զայգւոյ քո ճռ. այքաղ մի առնիցես. և զանկեալ

հատոյն՝ մի ժողովեսցես․ այլ պանդխտին թողցես ։ ղևտ․ ԺԹ․ 9։

(Դ) ՚ի Ձիթենիս, և յայլս նոյնպէս արասցես․ օրին․ ԻԴ․ 20 ։ և զմոռացեալ հունձս ագարակին նմանապէս ։ օրին․ ԻԴ․ 19։

(Ե) Զանազան զի ՚ի քեզ մի լիցի կարօտեալ և մուրացիկ ։ օրին․ ԺԵ․ 4։

(Զ) Մի կծկեսցես զձեռն քո յեղբօրէ կարօտելոյ․ անդ՝ 7 ։

(ԽԱ) Պատուիրանք շուրջ զՄուրհակաւ ։

(Ա) Եթէ գրաւեսցես զբաճկոն ընկերի քո, նախ քան զմտանել արեգական դարձուսցես ։ Ելից․ ԻԲ․ 26։

(Բ) Մի գրաւեսցես զվերին և զներքին երկան զի զոգիս գրաւէ այնպիսին․ ոչ զհոգի ջաղացպանին, զի նովաւ հոգևորաց կերակուր պատրաստի ։ օրին․ ԻԴ․ 6 ։

(Գ) Եթէ ընկերին պարտապան եղիցի քեզ՝ մի մտանէր ՚ի տուն նորա բառնալ ինչ ՚ի տանէ նորա ։ անդ՝ 10։

(ԽԲ) Պատուիրանք շուրջ զՎաշխիւ ։

(Ա) Մի տացես եղբօր քում զարծաթ վաշխիւ․ և մի զկերակուր քո շահիւ ։ օրին․ ԻԳ․ 19։

(Բ) Եթէ արծաթ փոխ տայցես եղբօր քում՝ մի ճեպեսցես զնա, և մի արկցես նմա տոկոսիս ։ Ելից․ ԻԲ․ 25 ։

(ԽԳ) Պատուիրանք շուրջ զԳողութեամբ և զՍպանութեամբ։

(Ա) Գողացօղն և սպանօղն և վաճառօղն մարդ արջառ հինգ արջառ տուժեսցի ընդ միոյ ոչխարի՝ չորս ։ Ելից․ ԻԲ․ 1։

(Բ) Եթէ գողացեալն առ նմա գտցի, կրկին տուժեսցի ։ անդ՝ 4։

(Գ) Եթէ ոչ ունի զոր հատուսցէ, ինքն վաճառեսցի։

(Դ) Զսպանելոյն գող սպանօղն անպարտ լիցի անդ՝ 2 ։

(Ե) Որ յանցանէ և ընկերին վնասէ, խոստովանեսցի զմեղս իւր, և հատուսցէ զգլուխն ։ նաև զհնգերորդ մասն ՚ի վերայ, որով մեղաւ ։ Թւոց․ Ե․ 7 ։

(Զ) Եթէ ոք վարէ զայգի և զանդ, և թողու տացէ խաշինս իւրում արածել յանդի այլոց, յիւրմէ անդէ տուժեսցէ ըստ արդեանն ։ ապա թէ զբոլոր անդն արածիցէ, զընտիր հողմն այգւոյ և անդի իւրում տուժեսցի․ Ելից․ ԻԲ․ 5․

(Է) Որ վառէ զհուր, և հուրն գտեալ ըղփուշս ըմբռնիցէ զորայս․ կամ զկալ՝ տուժեսցի ։ անդ՝ 6։

(Ը) Գերեվաճառն որ գողասցի զմարդ զի վաճառիցէ՝ սպանցի ։ օրին․ ԻԴ․ 7 ։

(ԽԴ) Պատուիրանք շուրջ զԱւանդաւ ։

(Ա) Պահապանն (այսինքն ամանեթչեայն) եթէ զպահեստն նենգութեամբ փոխիցէ, տուժեսցի ։ Ելից․ ԻԲ․ 9 ։

(Բ) Եթէ հեղգութեամբ պահողին գողանայցի պահեստն, տուժեսցի ։ անդ՝ 12։

(Գ) Եթէ առանց հեղգութեան պահողին՝ պահեստն միաս ղիպեսցի, երդմամբ հաւատարմացուսցէ եղուզ ինչ տուժեսցի․ անդ՝ 11։

(Դ) Եթէ կենդանին պահեստն մեռցի՝ զգեշն որ տիրոջն տարցի և մի տուժեսցի․ անդ՝ 13։

(ԽԵ) Պատուիրանք շուրջ զՓոխառութեամբ։

(Ա) Որ յընկերէն անօթ խնդրէ փոխ, եթէ բեկցի կամ մեռցի կամ գերեսցի, և տէր նորա չիցէ ընդ նմա․ փոխառուն տուժեսցի ։ Ելից․ ԻԲ․ 13 ։

(Բ) Իսկ եթէ տէրն ՚ի միասին իցէ՝ մի տուժեսցի․ մանաւանդ թէ փոխառուն ոչ ձրի․ այլ վարձու էր առեալ ։ Ելից․ ԻԲ․ 15 ։

※ Ներքոգրեցելոցն [illegible]

(Ա) Յիշեա զի սրբեսցես զօր շաբաթուն՝ Ելից․ Ի․ 8 ։

(Բ) Զգուշ լեր յամուսնութենէ աստուածային արենակցութեան և խնամութեան, թէ ընդկանի իրաւամբ և թէ Գրիգորի ։ ղևտ․ ԺԸ․ 6։

(Գ) Մի որ ուխտիւ ենթարկեսցէ Տն իւր փրկել ոչ կարէ․ այլ զենլի է ։ ղևտ․ ԻԷ․ 28։

(Դ) Զաւարմունս եղտակաւորդս կենդանեաց և պտղոց՝ մատոյ տն ։ ղևտ․ ԻԷ․ 30։

(Ե) զՏօնս հաւաքեսջիք տն ։ ղևտ․ ԻԳ․ 4 ։

(Զ) Եղիցին պատուիրանքս այսոքիկ ՚ի սրտի քում և յանձին քում և արկցես զնա նշան ՚ի ձեռին քում, և եղիցին անշարժ յաչաց քոց ։ օրին․ Զ․ 6։

(Է) ՚ի Պատուիրանաց իմոց մի յաւելուցուսցես և մի պակասեցուսցես։ օրին․ ԺԲ․ 32։

(Ը) Երիս ժամանակս ՚ի տարւոջն՝ յանդիմանեսցի ամ արու առաջի տն ։ օրին․ ԺԶ․ 16։

(Թ) Զհանդերձ զքահանայս և զքահանայապետս ։ Ելից․ ԻԹ․

(Ժ) Մ

(Ժ) Մատո՛ տն զպտուղս եզզոհս : ղևտ . Ա :
(ԺԱ) Մատո՛ զոսկի , զարծաթ և զպղինձ 'ի շինուած խորանին վկայութ : Ելից . ԻԵ . 3 :

Երկրորդ խրատնեւոյ օրէնս Մովսիսին բարոյական եւ Դատաստանական ի միասին . որք են չորրորդ տասներին օրէնս Տասնաբանեաց պատուիրանաց :

(Ա) զԿախարդս մի՛ ապրեցուցանիցէք : Ելից . ԻԲ . 18 :
(Բ) Որ զոհիցէ չաստուածոց՝ սատակեսցի : անդ՝ 20 :
(Գ) Այր կամ կին եթէ վհուկ եղիցի՝ ըսպանցի : ղևտ . Ի . 27 :
(Դ) Որ տացէ 'ի սերմանէ իւրմէ մողոքայ՝ քարկոծեսցի : ղևտ . Ի . 2 :
(Ե) Եթէ որդին և դուստրն , բարեկամն և եղբայրն , և կամ կինն , աղաչիցեն զքեզ թէ երթիցուք պաշտեսցուք զդս օտարս , մի՛ խնայեսցես նմա՝ այլ սպանցես . և ձեռք քո նախ եղիցին 'ի նմա յըսպանանել քարկոծմամբ : օրին . ԺԳ . 6 :
(Զ) Եթէ արք անօրէնք , ելեալ ապստամբեցուցին զքաղաքս մի 'ի կռաս՝ կոտորեսջի՛ք զբնակիչս քաղաքին մինչև ցանասունս : անդ՝ 13 :
(Է) Որ հայհոյէ զանունն Տ՜Ն , թէ բնակ իցէ և թէ պանդուխտ՝ քարկոծեսջի՛ք : ղևտ . ԻԴ . 16 :
(Ը) զՔանանացիս և զայլս հարցես , մի՛ դնիցես ընդ նոսա ուխտ և մի՛ խնամեսցիս ընդ նոսա : օրին . Է . 2 :
(Թ) Որ հարկանէ զհայր կամ զմայր՝ մահու մեռցի : Ելից . ԻԱ . 15 :
(Ժ) Որ անիծանէ զհայր և զմայր՝ մեռցի : անդ՝ 17 :
(ԺԱ) Խեռ և ապստամբ որդին՝ քարկոծելի : օրին . ԻԱ . 19 :

(Բ) : Համառօտ 'ի Ս Երկրորդ Պատուիրանաց զՊղծութեան և զանազանութեան :

(Ա) Շնացօղն և շնացօղն սպանցին : ղևտ . Ի . 10
(Բ) Եթէ ոք ննջեսցէ ընդ խորթ մօր . ընդ արուի և այլոց՝ մեռցին , 10 մինչև 22 համր :
(Գ) Որ 'ի մի՛ կնոջ դստեր առնիցէ զմայր նր՝ կենդանւոյն այրեսցեն զնմ : անդ՝ 14 :
(Դ) Որ ննջիցէ ընդ կուսի , և կալն ոչ բողոքիցէ , երկուքն եւս քարկոծեսցին : օր . ԻԲ . 22
(Ե) Իսկ եթէ յադարակի զաղջիկ խօսեցեալ

եւ բռնաբար ննջիցէ , բռնաբարողն մեռցի : անդ՝ 25 : և աղջիկն ոչ :
(Զ) Զոչ խօսեցեալ աղջիկն՝ եթէ ոք բռնաբարեսցէ՝ առցէ զնա կին՝ և մի՛ արձակեսցէ , և հօր աղջկան հատուսցէ յիսուն սիկղ : անդ՝ 28 :
(Է) Եթէ ննջիցէ ընդ աղախնոյ ոչ ազատեցելոյ , մի՛ մեռցին՝ այլ ձաղեսցին : և խոյ մի ընծայեսցէ : ղևտ . ԺԹ . 20
(Ը) Եթէ ոք խաբեսցէ զկոյս խօսեալ և ննջեսցէ ընդ նմա՝ առցէ զնա իւր 'ի կնութի : Ելից . ԻԲ . 16 :
(Թ) Եթէ հայրն ոչ կամի տալ զնա՝ տուժեսցի հօր նր արծաթ գին կուսութեանն . տես անդ . 17 :
(Ժ) Աղջկան կուսութիւն չգտեալ՝ քարկոծելի : Իսկ թէ ծնողքն նշանաւ՛ արեան ընտրեսցեն զկուսութի աղջկանն , զայրն բռնաճաւ՛ ձաղեսցեն . և տացէ ծնողացն նր հարիւր սիկղ՝ և մի՛ կարասցէ արձակել զնա մինչև 'ի մահ : օրին . ԻԲ . 13 :
(ԺԱ) Մի՛ եղիցի հանդերձ առնացի զկանամբ՝ և մի՛ զգեցցի այր զգեստ կանացի . օրին . ԻԲ . 5 :

Երրորդ օրէնս Մովսիսական խրատնեւոյ դատեացոցնեաց և ի Դատաստանաց :

(Ա) Որ ոչ արասցէ զզատիկն 'ի կացուցեալ ժամանակի՝ սատակեսցի : Թուոց . Թ . 13 :
(Բ) Յորոթն առուրն զատկին՝ մի՛ գտանիցի խմոր : և որ կերիցէ խմորուն՝ կորիցէ : Ելից . ԺԲ . 19 :
(Գ) Յերկրորդի դատաստանս 'ի մէջ արեան և արեան , և այլն : երթիցես առ քահանայս ղևտացիս . և այլն . օրին . ԺԷ . 8 :
(Դ) Որ ոք ոչ լուիցէ դատաստանի քահանայքն՝ մեռցի : անդ՝ 12 :
(Ե) Եգիպտացին և եդովմայեցին յերրորդ ազգի մտցեն յեկեղեցի տն : Ամոնացիք և Մովաբացիք՝ մի՛ մտցեն 'ի յաւիտեան : օրին . ԻԳ . 3 . 7 :
(Զ) 'ի Բունոյ Թռչնոց զձագուսն առցես և զմայրն ոչ : օրին . ԻԲ . 6 :
(Է) Մի վարեսցես եզամբ և էշով : անդ՝ 10
(Ը) Եթէ այրն 'ի կարծիս իցէ շնութեան կնոջն , ջրով երդման տարակուսն լուծցի : Թուոց . Ե . 12 :
(Թ) Երկիրն մի՛ վաճառեսցի 'ի մշտնջենաւորս : ղևտ . ԻԵ . 23 :

Չորրորդ օրէնք Մովսիսական՝ խոտան Ախտաւորականաց. Բ. բորոտականաց և Դիտականաց:

(ա) Որ նմջեցէ ընդ կնոջ դաշտանի, մեռցին և երկոքեան. ղեւտ. Ի. 18:

(բ) Դուստր քահանային ըմբռնեալ 'ի շնութեան՝ այրեսցի. ղեւտ. ԻԱ. 9:

(գ) Որ 'ի շաբաթու գործեսցէ՝ մեռցի. Ելից. ԼԱ. 14:

(դ) Ղեւտացիք 'ի հատանորդաց՝ տասանորդս տացեն քահանայապետին. Թուոց. ԺԸ. 28:

(ե) Հայրն զդուստր, այրն զկնոջ զուխտն կարէ ցրել յառաջնում աւուր, մինչ գիտաց. այլ ոչ յերկրորդում աւուր. Թուոց. Լ. 3:

(զ) Նորատեայն միայն բնակիցի արտաքոյ բանակին. ղեւտ. ԺԳ. 46:

(է) զԱնասուն քո, օտարախառն մի խառնիցես. ղեւտ. ԺԹ. 19:

(ը) զՊիղծ կենդանիս չուտել. ղեւտ. ԺԱ. 29

(թ) Սակաւ առ այս օրէնքն մահու վճռեալք յարգապիղծ ընդ Թուանց և այլոց. ղեւտ. Ի. 14: զի այսոքիկ մասն են Ծիսականք են. մասն են Բարոյականք. և մասն են Դատաստանականք: Ս. երգ

* Զ[illegible])

Մն չորքոտանեաց և ոսկերացն խօսի՝ և հրեղէնքի զգայութեանց: Իսկ ատամք հաստ եզօրաւոր ոսկերք են, որպէս ողնաշարն և զիստն և ջլից և բարձից ոսկերքն: զի ողնաշարն զբոլոր ոսկերս անձին յինքեան ունի միաւորեալ իբր 'ի յարմատոյ՝ և է զօրաւոր, զի զբոլոր անձն բառնայ. և զբեռունս ծանունս կրէ: և այլքն նմանապէս:

* Այլումն չորեքոտանեաց և աղտեղականաց:) Որպէս սի է գագաթն և ոսկրն գլխոյն, որ կրէ յինքեան զազդողական զգայութիւնն: կամ ըստ Մարգարէի մեկնութեան՝ են ջիլքն. որք կարծրականք են և ազդողականք և խլրտականք:

* Դուրս չորեքոտանեաց:) այս փափուկ և քաղցր որպէս կակուղ մարմինքն. որպիսի է լեզուն և աչքն:

* Աղտեղութեան զգայութեանց:) Որպիսիք են ծածուկ մարմինքն, որք կարեւորք են տեսակին ածման. և պատկառելիք են՝ զի են գործիք ցանկութեան յանանդոսնելին և յապօրինաւորսն:

* Իւր ծնունդոցն սորին. և այլն:) Այսինքն մեկնութիւնք սորին զօրութեանց և զգայութեանց 'ի քեզ նմանողին (ասէ) իբրև յանջրելի իմիք արժանի: զի որպէս 'ի գրեալ առձանն սկսանելով զանցելոց պատմութեան առաջի աչաց իբր ներկայ տեսանէիր, ձեռակերպելով զեղելոցն. նմանապէս յզգայութիւնս և 'ի զօրութեանս նկատելով, կարէիր իմանալ թէ՝ ոչ են 'ի քեզ և 'ի դատարկ տեղն 'ի քեզ հաստատեալք. այլ իւրաքանչիւր իւրքն պէտանիք են 'ի կատարելութիւն բնութեան. որոց կերպարութիւնքն, զոր էրն կարէիր փորձիւ ճանաչել:

* Բ. չէ օրէնսդ հաւանութեան:) Այսինքն շարակարգութեան անդամոց և ոսկերաց մարդոյն միաւորութիւն նոյն առ իրեարս՝ նշանակէ զհոգեւորական և զսիրով միաւորութիւն անդամոց եկեղեցւոյ: տես զբազում 'ի վերայ նիւթոյ. I Կորն. ԺԲ. 12: մինչև 'ի 27 համարն:

* Բազմից բնութեց զաստուածութեանն:) Այսինքն թէ որպէս յանձնման մասանց շաղկապին մարմնոյ մասունքն: նմանապէս 'ի զանազանից անդամոց 'ի միաւորութիւն գլխոյն Քրիստոսի գան համաձայնեալքն. որպէս փոքունքն ընդ ամենամեծին. մինչ զի Քրիստոսէ (ասէ) համածոյն ամբողջութեան. այսինքն եկեղեցւոյն Քրիստոսի անբաժանելութիւն 'ի զանազանից մասանց. զանազան զօրութեանցն միաւորութիւն ցուցանէ: զի 'ի մարմնի բազումեն անդամք. և իւրաքանչիւրն յատկացեալ գործս ունի: Այլ մի միայն է գլուխն: Քրիստոս առ որ ամենեքին՝ և առ նա համատեղ պատուաստեցեալք, մասնակցին խոնարհութեան շնորհացն: և այս են զանազանութիւն Քրիստոսի: տես I Կորն. ԺԲ. 12:

* Մերդէս է հարցում. և այլն:) Այս թէ որպէս 'ի հատանիլ միոյն յանդամոց թէ և անարգ իցէ անկատար լինի բոլորութիւն մարմնոյ. նմանապէս և 'ի կորնչել միոյ 'ի յանդամոցն եկեղեցւոյ (և այն թէ հերձուածողութ. և թէ բանադրանօք և թէ դժոխային անգիւտ կորըստեամբ) ամբողջութիւն եկեղեցւոյ խոտի և թիւն նուազի: սակայն կորստեամբ միոյ յանդամոցն մարմնոյ՝ մարդն ոչ ասի ամբողջ. այլ ոչ կորստեամբ անհատի միոյ պակասի ամբողջութիւն եկեղեցւոյ. որպէս և անհատի միոյ մահուամբն ոչ ինչ նուազի տեսակն: Այսպէս կորստեամբն Յուդայի՝ խոռնեցաւ թիւն երկոտասանից. որ լցաւ Մատաթեաւ:

(դ) Եւ չերէ է ըմբռնութեան պատկերին. և այլն:) Թէպէտ մարդս միայն ըստ հոգւոյն է 'ի պատկեր Աստուծոյ. սակայն և ուղիղ ձեւով մարմնոյն պատասխանէ ուղղութեան հոգւոյն: Զատ 'ի պակասիլ

մին 'ի յանդամոց մարմնոյն, Թէպէտ հոգւոյն ամբողջութիւնն ոչ վնասի. սակայն մարմին ոչ ասի ամբողջ. և ոչ ևս հոգին գոլով ամբողջ, կարէ զամբողջ գործ առնել վա պակասութն գործեաց իւրոց : և կի զօգնողութէ մեղացն ասէ. որ զպատկեր Ա.Յ զ՛օգնն՝ հաճասար առնէ անբանից ըստ 'ի ւաճԹի. ոչ ըստ գոյացութն փոխել՝ այլ ըստ բարուցն. ոպ եզեկիէլ ասէ Թէ [illegible] մեծ։ զի անեղ պատկեր Ա.Յ հօր՝ է Որդին միածին։ իսկ հոգի մարդոյ եղական և նմանօրէն պատկեր Ա.Յ ասի : ոպ պատկեր Թագաւորին՝ այլ իմն կերպիւ է 'ի յորդին. և այլ իմն կերպիւ 'ի յոսկին։ Ք՛Ս է բնական պատկեր՝ և մեք արհեստին եւտպմամբ միայն։ այլ այս նմանական պատկերս՝ 'ի ձեռն մեղաց կշռամբելի և յանդիման ելի եղև :

✵ (Կ՛ ն[illegible]) Այսինքն յանմեղութե նմանութէն որ առ Ա.Յ՝ 'ի ձեռն սկզբնական մեղաց կորուսանել եղեր (ասէ) մի հոգի իմ. այլ աւազանին լուսազարդ շնորհիւն զհոգւոյն փչումն առեալ՝ նման գոլ բնական պատկերին Ա.Յ. այսինքն Ք՛Ի. զի Ք՛Ս է կերպարան հօր՝ որ զհայրական բարութն և կատարելութն յինքեան ցուցանէ : Տառուստ երևի Թէ, 'ի մկրտեցէ՛ն տրի փչումն և շնորհ հոգւոյն ա։ և Թէ պարտ է միշտ քահանայքն փչել երեսս՝ յերեսս մկրտեցելոյն՝ ըստ սահմանին Պարինէաւսի :

✵ (Է) [illegible] :) Ըստ նոցա [illegible] անմեղութենն. զի երկնաւորացն է յատկութն անմեղ մնալ : և 'ի մահ մտին անմարմնաբար կենցաղավարին՝ հրեշտակական է կեանն, և ոչ մարդկային : այլ Ադամ (ասէ) զդրախտին կորոյս վիճակակցութին. և դու զլիճակն անմեղութե ո՛վ անձն իմ։

✵ [illegible]) Ըստ ընդդէմ զկ 'ի լուացմանդ ջրով աւազանին՝ ա Ք ապես ոչ կենց ողովարեցար. այլ մեղանչեցեր, որ աւասի ջրոյ արտասուաց կարօտացար։

✵ Ընդէ՞ր [illegible]) Ըստ ընդդէմ զլուացեալ զորձդ 'ի մկրտութե արկել զքև գարշելի գործովք զազրացուցեր : Նկատէ 'ի բանն հ բանն երգոց. Ե. 3. Թէ մերկացայ զպատմուճան իմ զի ա՞րդ զգեցայց. և լուացի զոտս իմ զիա՞րդ աղտեղեցից։

✵ Ընդէ՞ր [illegible]) Ըստ առաջքայն որ

գործիք էին տանելոյ զքեզ 'ի տեղի նորութե յեկեղեցի և յայլ հանգստի տեղիս. ընդդէմ իշար ձանապարհ ընԹացուցանելով արտաքս և երբայլ ծառ իր, զի ոտք գործիք ընԹացման է, և հրամանաւ կամացն ընԹանայ և 'ի հոգւոյն շարժի. ուրեմն պատճառն է դատապարտելի՝ և ոչ գործիքն ընԹացման. Թէպէտ և նա ընդ հոգւոյն զկնի դատապարտելին տանջելոց է, վա տն իւրոյ հոգւոյն տանջեցման. զի ընկալցի իւրաքանչիւր ըստ իւրում մարմնով ըստ առաքելոյն :

✵ Ընդէ՞ր [illegible]) Ըստ զոր յաւազանին խոստացար ծառայել Ա.Յ, հրաժարելով 'ի սատանայէ : և ծառայելն Ա.Յ է, ոչ շնալ. ոչ գողանալ. ոչ սուտ վկայել. ոչ սպանանել. և ոչ ցանկալ : ուրեմն Թէ խոստացար ոչ առնել զայսու իկ, ընդդէմ ու խոստովանեց եղեր և կրկնեցեր զմի շնալն, և զմի սպանանելն, և զայլսն։

✵ Ընդէ՞ր [illegible]) Փոխանակ որ լոյսն անստուեր Ք՛Ս հանդերձ հարբ և հոգւով 'ի ժամու մկրտութեդ՝ զքեզ տաձար սրբոյ բնակութե (որ իբրև զանձնման հիւրս պարտ էիր պատուել) եդուր սիրով ընկալեալ, գանիւ մեղաց՝ անպատուեալ նենգեցեր և արտաքսեցեր 'ի քէն։

✵ [illegible]) Ըստ Թէ՝ ընդդէմ զսնուցն մեղաց զերեսօք հոգւոյդ արկեր, որ ոչ կարես համարձակել և հայել յերեսս ուրեք։ զի մեղքն ո՞չ միայն ձանձրութ և ծրագան կարմիր է՝ այլ և անդ դպրին խաւար. կուրացուցիչ լուսոյ բանականութե և՝ երածող յազօրեան սոսն, իբրև զձկրի առ 'ի աղալ զերկանս։ ոպ պղծիքն ասաւրին Սամփսոնի։ Դատ. ԺԶ. 21 : և ընտն բանի, որ գնայ 'ի գիշերի մեղաց՝ ոչ գիտէ յո՞ երԹայ։

✵ Ընդէ՞ր [illegible])

Այսինքն ընդդէ՞ր 'ի մահ մեղաց և 'ի ծուղակն սատանայի ոտնացեալ եղեր՝ Թողլով [illegible] : զՍ.[illegible] Սարգիս շնորհալին՝ կուրաշաւիղ մեկնեալ է. բայց չէ ստոյգ, զի Թողուլ զկուրաշաւիղ ձանապարհն՝ ոչ է վատ՝ այլ հեռուին, ուրեմն 'ի ծուղակ մահու որսացման՝ նեբ հակն պիտոյ իմացաւ իւ։

Զի ոպ Թռչունն որսացեալ 'ի ծուղակի, ոչ ևս կարէ ազատաբար Թռչոտել առ և կամի,

այլ

այլ կորուսանէ զընդարձակ շրջագայելն 'ի յոգս, այսպէս 'ի ծուղակ մահու մեղաց ըմբռնեցեալն՝ ոչ ևս կարէ յանձն ապաստան շրջել 'ի պարտէզս առաքինութեց, այլ կորուսանէ զազատական փառաւորութիւնս։ Ըստ այնմ, որ առնէ զմեղս՝ ծառայ է մեղաց։ Իսկ ծառայն (այս գերին) ոչ ունի զազատ անձնիշխանութի, այլ կապեցեալ է 'ի կամս Տն և գերողին իւրոյ։ Նմանապէս և որսացեալն 'ի մահ մեղաց, կամաւ զայն ընտրելով՝ ոչ ևս ազատաբար կարէ գործել զառաքինութիւնս․ որք պատճառքն են փառաւորութեան և համարձակութեան առ Այ, այլ կորուսանէ զհամարձակութիւն առ Այ ընթացման։

* Որպէ՞ս կորեաւ պատրեալ․ և այլն։) այս դա․ որ հալածեալ գտար անձն իմ ճաշակման մարմնոյ և արեան կենդանեաց՝ ընդդէմ կարթին ամբար գերի․ պատրելով 'ի հեշտութե խայծին մեղաց, ոչ մտածելով զխստութի կարթի երկաթոյն, այս զպատիժն մեղաց․ և այլն։

ԳԼՈՒԽ ՔԱՌԱՍՆԵՐՈՐԴ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ։

Այս ճառս ունի չորեքտասան մասունս, ի նոսին ցուցանէ զՄանասէի ... ։ և ... Երկրորդ ... Աստուածէն։

ԲԱՆ

ԸՍՏ ՄԱՐԳԱՐԷՈՒԹԵԱՆՆ ԽՐԱՏՈՒ։

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Ըստ Դաւթի թէ, լուռ եղէ և ոչ բացի զբերան իմ, զի դու արարեր։ և կամ լռեցի 'ի սրտի իմում, և ջեռաւ յիս հուր։

* Մեծի ... և այլն։) այս խիղճ մտացս բանադատէ վերստին լալ, և եղկանն երգս յօրինել 'ի վր իմ՝ եթէ զշրթունս բանալ կամիցիմ և բանադատիցեմ խօսիլ։

* (Ա Մնծ ...) այս նման Մանասէի որ ասէր զղջալով, մեղայ Տր եղանօրէնութիւս իմ ես ինձէն գիտեմ։ այս ես ինձէն վը կայեմ․ ոչ առնելով կարօտ ասելոյ ումք առ կայէն թէ, մեղար լուռ լեր։ և Եսայեայ թէ՝ պատմեա ժողովրդեան իմոյ զմեղս նց։ և Սաթանայ առ Դաւիթ ազդեցմանն՝ որ ապա զգացեալ զցաւ վիրացն 'ի խարելոյ մարգարէին ասաց, մեղայ Տն․ այլ ես ինձէն կամաւ խոստովանիմ։

* Զանոս ...) այս զողորմեա ինձ Այ ըստ մեծի ողորմութե քում, և այն․ որ է աղօթ ապաշխարողաց։ զի զայն ասաց Դաւիթ՝ յորժամ 'ի Նաթանայ յանդիմանեալ եղև 'ի զղջումն։ և այլ հետևեալքն յայտնիք են։

* (Բ) Կենաց ... բժշկեսցես։) այս ըստ անառակին ասեմ թէ, ոչ միայն ոչ եմ արժանի կոչիլ որդի քո՝ այլև ոչ ծառայ։ ուրեմն ընկալ զսովեալս, և զցաւ քաղցեալ լքանաց նեղեալս և նուաղեալս՝ կենաց քոյ հացիւդ բժշկեսցես։ Աստանօր կարկեսցի Կղէմէս, և պատմեսցի Յովբէս կաննիկոս քահանայն․ որ առեալ օձամամն ըզ թոյն 'ի կղէմէսէ ասէ թէ, Հայք ոչ հաւատան, թէ խորհուրդք եկեղեցւոյ շարաբերեն և տան զշնորհս։ (զոր քաւ լիցի ասել և կամ զմտաւ ածել) զի Պապասանտեայցս նը և ուղղափառ Եկեղեցի, հաւատայ թէ խորհուրդք եկեղեցւոյ, ոչ միայն զշնորհս, այլև զտուեալսն ամենեցունցն և աղբ... ցուցանեն 'ի գործոյ գործեցելոյ։ և թէ օշարակք և խողովակք են Այնյին շնորհաց, և սպեղանիք զանազանից մերոց հիւանդութեանց։ Վս այսորիկ Գրիգոր, մարմնոյն Քին 'ի հաղորդութեն ասաց թէ, ... բժշկեսցես։ Ահա բժշկարան խոստովանի սբս Գրիգոր զմարմինն Քի, և մեք ընդ նմին։ և զայդ խորհրդոց այսպէս իմն, ոչ Յովբէս չէ քահանայ․ և մի խաբեսցուք աչօք զլոյսն արեգական թշնամաներ։ Այժմ ընդ երկար լինէր զխորհրդ... խորհրդոց ասել և խայտառակել զսուտ կարծիքն Յովբէս քահանայքն։ մը նասցէ ուրեմն, զի ... բարբանջմանցն նորին 'ի դիպող ժամու արասցուք զդիմադրութեն․ կշտամբելով զզրպարտութիւն 'ի գլուխ նորին։

✱ Լեր ընդ ասող քո ողորմութեանդ ի սէր բնութեանցս ողորմութեան։) Այս ոչ անսուտ որդւոյն որ ո՛չ պատմեցաւ՝ ՚ի գութ հայրական յանձանձող և դու կցեա նմա և զխորհուրդն՝ ոչ անսուտ արարեր, և ոչ ընդ ծառայսն ՚ի վարձկանութեան վիճակի կարգեցեր, այլ ընդ ազատներ, համբուրիւ գգուեցեր, և ողջունիւ ընկալար։ Նմանապէս և ես ՚ի կարգի մեղաւորաց գոլով, ընդ Քրիստոսիւ եղէ ապաւինելոյն ՚ի քեզ. և անսուտակին յուսով առ քեզ դիմեցի։ զգեցո ուրեմն և ինձ զպատմուճանն անմեղութեան զառաջինն՝ զոր յաւէտ զգանկն

մերքուր ծնեալ աղտեղեցի մեղօք։

✱ Հինգ ... և այլն։) Սատանայն զոր եդ հայր ՚ի մատն անսուտակ որդւոյն, նշան էր համարձակութեան որդւոյն առ հայրն։ և ըստ Սրբոյն Շնորհալւոյն մերոյ՝ էր նշանակ տիրական իշխանութեան և

առ ՐԾ պատկերակցութեան, որպէս և ասէ։

✱ Զ Ր. ընդունական զմատա   Դին ։ ✱
✱ ընձեռեալ տիրական   Նին ։ ✱
✱ Տացես ունել յաջոյ ձե   ռին ։ ✱
✱ ոչ խոտորել այլ աջե   կին ։ ✱

և ես (ասէ) զնոյն մատանւոյ համարձա-

կութեան խնդրեմ։

✱ Կոշիկս ... ։) Այս զգարշապարացն մերկութիւն՝ կօշկաւ աւետարանական վարդապետութեան ամրացուցես. որպէս

և առանձնաւորէ՝ Շնորհալին մեր ։

✱ Ամէ պահապան ընդդէմ օ   ձին ։ ✱
✱ Շնորհեա կօշիկ գարշապա   րին ։ ✱
✱ Զի մի հարցէ ընդ պղծա   լին ։ ✱
✱ այլ ջախջախեսցի գլուխ նո   րին ։ ✱

և ըստ Եսայեայ, զի գեղեցիկ լիցի ոտք ընթացողիս ՚ի յաւետարանել զխաղաղութիւն։ Ոտքն որ է վերջին մասն մարմնոյն, նշանակէ թէ աւետարանիչն և քարոզիչն՝ և ՚ի վերջին նուաստ մեղաց (որքան կարելի՝ է) զգուշանալ պարտի. զի առաւել վարուք՝ քան թէ բանիւ քարոզեսցէ։ զխաղաղութի զբարութի և զփրկութի. Եսայ. ԾԲ. 7։ զի որ բանիւ միայն քարոզէ, ՚ի դաշտի և ՚ի ցած տեղիս եզերկրաքարշ իրաց խօսի և քարոզէ։ իսկ որ արդեամբ և գործով քարոզէ՝ այնպիսին ՚ի վերայ լերանց զբարձրագունից քարոզէ և խօսի։ վասն զի գեղեցիկ է ոտիւք, զի ՚ի Քրիստոսէ լուսացեալ է և ՚ի ներելի մեղաց սրբեալ։

✱ Եր ... ։) Զո եզինն պարարակի ասէ որ է Քրիստոս. որ ոչ ըստ ծոյ ողջակիզացն հրով այրեալ ծախի՝ այլ միշտ պատարագի և ոչ երբէք սպառ-

ռի։ զի է ոչ զարեգականն որ մի՝ անգամ լուսաւորէ, և ինքն ձեռս ՚ի նոյնութեան լի և անթերի ։ Սուտ փոխանակ ծոյ ողջակիզացն (որոց մարմինքն և ոսկերքն այրեալ ծախեցեալ լինէին) Քրիստոս մարմնոյ և արեան իւրն, անծախելի սար։ զի յամենայն աշխարհ, մի և նոյն Քրիստոս պատարագի։ և յամենայն մի և նոյն Քրիստոս ներկայ գտանի։ զոր օրինակ ... պանկողէն լուսաւորէ զմեզ ... մերոյ. միով ծագմամբ արեգական լուսաւորեն և յամենայն մի և նոյն արեգակն է որ երևի։ նմանապէս ՚ի բազում տեղիս և Քրիստոս պատարագի յամենայն տեղիս մի և նոյն Քրիստոս է պատարագեցեալն։ միայն թէ՝ Սիւթն և Տեսակն, Դիտաւորութիւն և Պաշտօնեայն որ է քահանայն, ՚ի պատրաստութիւն լինելին համաձայն են հաւատոյ։ Սուտ արժանականաց պատարագն ոչ է ընդունելի. զի ուրանան զՔրիստոսի պատարագեցելոյն։ և ոչ եմնամբ սացն, զի ուրանան զԾնունդն կատարողի պատարագին. այս ինքն Հոգւոյն։ և ոչ ապօրինաւորացն, զի ուրանան զբանական Հոգին Քրիստոսի. Սա նոյն է որ առաջօք մարդ առաւ Քրիստոսի։ և ոչ եւս վաղեմութեան ... որ յերկնից բերեալ ասէին զմարմինն Քրիստոսի։ և ոչ եւս այլոց սոյնպիսեաց հերձուածողաց ։ (Հանգերձ ... համաձայնել ասացի) ... Սիօթոսի որ ... մասին ... գլուխ ... և աշակերտաց ... որ ՚ի գիրքն խորհրդոց, ի խնդիրն 9 պատասխանի ։ և ՚ի գիրքն կոչեցեալ ... և ծունծ ... ՚ի գլուխ. ... պատասխանի ։ և ՚ի ... գիրքն. ի գլուխ որք ասեն թէ, ՚ի կատարողի խորհրդոյ ոչ խնդրի հաւատ և սրբարար շնորհ. այլ թէ կարէ ամ որ մատակարարել զխորհուրդս թէ հերձուածող իցէ, թէ անհաւատ, թէ չար՝ թէ բարի. միայն թէ ունիցին զպատուակ կամ զհասարակ դիտաւորութիւն առնել այնպէս՝ որպէս առնէ եկեղեցին։ այլ թէ չասպասաւորք կատարի խորհուրդն, ոչ ընդդիմանամք. զի և հիւանդ և բորոտեալ բըժիշկն կարէ զայլս բժշկել ։ իսկ թէ անհաւատն չունելով զծանօթութիւն հաւատոյ սրբ. Երրորդութեն. և դրամբ խորհրդոյ այսմիկ ուրանայ ոչ մտանել յեկեղեցի, կարէ մատակարարել զխորհուրդս՝ ոչ ունիմք ասել։ և ըստ այսմ մասին հետևիլ արժան համաձայնիմք սբ. Կիպրիանոսի, որ զանհաւատից մատակարարեալն՝ ոչ ասէր խորհուրդ. այլ ծաղրածութի խորհրդոյ ։ իսկ մերոյ ասացեալ կարծեաց ընդունողաց միայն է թէ անհաւատ սպասաւորքն, ոչ գործեն յա-

ռաջ

տուեալ զօրութե իւրեանց՝ այլ զօրութեն Քրիստոսի։ որ եթէ այնպէս իցէ՝ աւաստեալ և վարկպարազի լինի հաճառան և կարգն քահանայից՝ զոր քաւ լիցի ասել։ իսկ թէ անհաճառ անճառ ամբ զուրացող քահանայիցն իմաստ ոք, ըստ որում զինիւք քահանայութե անձին ջեռ ունի. զօրութ[եամ]բ կարգին ՚ի հարկաւոր ժամանակի կարեն մատակարարել զխորհուրդս՝ այլ ոչ չարաչարել զշնորհս ՚ի գործոյ գործելեաց։

* (Նուիրեր [illegible]։) Այսինքն ընդ Քրիստոսի ՚ի բոլոր յամ նշխարս. և նոյն բոլորն յամ մասունս նշխարաց։

* ([illegible]։) [illegible] անճառապէս յերկինս. [illegible] ՚ի ներքին կողմն վարագուրին [illegible] Պօղոսի. և նոյն անձամբ ՚ի խորհուրդ է հաղորդութե։ [illegible] խոնարհութե, և ոչ ըստ [illegible] բարբառ մասն սուրբ մարմնոյն [illegible] կամ չարչարանացն։ զի [illegible] միութեն յիշատակ պատուէր լինել միութեն Քրիստոսի.

և [illegible] այնմ ոչ բաւական զանգիտական մեղա։ և ոչ ևս Պօղոս ասէր զՀոգին և զբաժանեն հաղորդութե մարմնոյ և արեան Քրիստոսի։

☼ ([illegible]։) Այսինքն հոգւով և մտօք և մարմնով։ [illegible] [illegible] և [illegible] ՚ի [illegible]. և ոչ ըստ արտաքին արարած։ և ոչ ըստ ոմանց ըստ շնորհս և յատուկ Ծննդեան՚.

* ([illegible] և այլն։) Ո՜չ թէ մարմինն Քրիստոսի, զի [illegible] այնմ պատրաստ էր և միանալ (որ է [illegible] Պօղոսի թէ, Քրիստոս յարուցեալ է ՚ի մեռելոց այսուհետև ոչ մեռանի և մահ նմա ոչ ևս տիրէ) այլ ըստ պատահմանցն միայն. որ ՚ի ներքոյ անթիւ մասանցն նշխարին՝ է բոլոր Քրիստոս. ըստ օրինակի բնական հայելոյ՝ որոյ մասունքն ցուցանեն զկերպարան մարդոյ ոչ և յամբողջութեն. և այս վասն այնորիկ ասէ՝ զի զհամայնական [illegible] Քրիստոս ՚ի մի. [illegible] Պօղոսի թէ, մի հաց՝ մի մարմին եմք բազումքս. զի ամենեքեան ՚ի միոջէ հացէ անտի վայելեմք։

ԳԼՈՒԽ [illegible]

[illegible]

* ԲԱՆ * [illegible]

ՄՆԻՐՀՆԼՒՐԿՍԴ ՏԵՍԱՆՈՂ. ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Ս[illegible] իմացական տեսութեն [illegible]

[illegible] բոլորապէս անկ է [illegible] տեսողականութեն, և բոլորապէս ունակ է՝ [illegible] լսողականութեն։ [illegible] անհիրհելի ասէ. նկատել ՚ի բանն [illegible] թէ, ոչ նմջէ, և ոչ ՚ի բուն երթայ պահապանն [illegible]։

☼ ([illegible]։)

Ո՜չ թէ պատահականապէս. այլ էական և

միածնաւորակն ծննդեան Որդւոյն (ասէ) ծնօղ ։ զի ոչ էական փառք արեգականն՝ իւր ճառագայթն է . ամեղերն՝ իւր քաղցրութիւն . և մտաց՝ բանն . նմանապէս և Հօր Նոյն էական փառքն՝ միածին Որդին է ։ ուստի վս յիշքեան լրապէս ունելոյն Որդին զփառս Հօր ասաց առ փիլիպպոս . որ ետես զիս՝ եանես զՀայր ։ զի նա է պատկեր բնական . ցուցանելով յինքեան զամենայն փառս Հայրական ։

※ Է) [illegible] :) Ոչ առաջի երկնաւորաց և երկրաւորաց՝ ստուգեսցես զիմ փրկիլս քոյով ողորմութբ ։ ոչ զի երկնաւորք և երկրաւորք ծանիցեն՝ թէ ոչ ըստ իմս արդարութն՝ այլ քո ողորմութբ իցեմ փրկեալ ։ 1 Տիմ . ա 9։

※ Ողորմութեան [illegible] :) Ոչ զայն կամ դ զոր ասացեր . ոչ կամիմ զմահ մեղաւորին . ոչ զդառնալն 'ի չար ճանապարհէն և զկեալն . Եզեկ . լգ . 11։

※ [illegible] :) Ոչ զիս փրկելով ընտացիր քեզ վերստին զանուն ամենակարողութե ։ զի առաւել մեծ է առ քեզ զմեղս թողուլ . քան զաշխարհ ստեղծանել . և զմեռեալս յարուցանել ։

※ [illegible] :) Ոչ զձեռագիր յանցանաց իմոց պարտուցս կորուսցես . որք գրեալ են ամբաստանեն առաջի քո ։ (զոր Պօղոս ձեռագիր մերոյ հակառակութե կոչէ) զի մեղք մեր՝ մեզ հակառակք են . և առ Այ բողոքեն, զգործօղս իւրեանց պատուհասել . ըստ այնմ աղաղակ Սոդոմայեցւոց է հաս յականջս իմ . և թէ՝ զրկեալն 'ի ձէնչ աղաղակէ , և բողոք ձայնողացն է հաս յականջս Տեառն զօրութեց . տես վս պատճառաց մեղաց . Ծննդ . դ . 10։ և ժը . 20 ։ Եզեկ . իբ . 23 ։ Առակք յբ . 18։ Յակ . ե . 4 ։ Նաև առաւել յայտնի ասէ Երեմ . ե . 25 ։ անօրէնութիւնք մեր մերժեցուցին զայն . և մեղք մեր մերժեցին զբարութիս 'ի մէնջ ։ որք այժմ իբր զմուրհակ և պարտուց ձեռագիր են 'ի ձեռն սատանայի ։ զորս (ասէ) կորուսցես 'ի ձեռանէն սատանայի . ոչ եղուկն պարձեր 'ի միջոյ . և բեկանեցեր ընդ խաչափայտին ։ Կողոս . բ . 14 ։ կամ ոչ զձեռագիր ուրացութեն երիտասարդին աղօթիւքն Սբյն Բարսղի . առ սոսն նորին 'ի վայր ձգեալ ։ զոր առեալ պատառեաց սբն Բարսեղ և այրեց հրով ։ այսպէս և զիմ մուրհակ պարտուցս՝ կորուսցես (ասէ) 'ի ծով ողորմածն քո ։

Միքիա . է . 19։

※ [illegible] :) Նոյնպէս զվճիռ մահուան հոգւոյս (թէ յորում աւուր ուտիցէք , մահու մեռանիցիք) ջնջեսցես ով Հայր երկնաւոր կայլակօք արեան միածնի քո ։ զի այսպէս Սեփորայ ազատեաց զորդին 'ի սպանմանէ հրեշտակին , յորժամ գայլախազիւ թլփատեաց և հեղոյց զարիւն մանկանն ասելով . ահա եկաց արիւն մանկան իմոյ . Ելից . դ . 25 ։ որչափ ևս առաւել կարես ասել Հայր երկնաւոր առ կոտորօղ հրեշտակն մեր , թէ դարձո զսուր քո 'ի պատեան իւր . (1 Մնաց . իա 27 .) զի բղխեցաւ յամ մասանց Որդւոյ իմոյ Նոյնն պատուական ։ Ընդդէմ վայրախօս յովէտ կանոնիկոս քահանային 'ի պատմութե կրօնից ամ ազգաց . 'ի վս հայոց զրաբանէ , թէ հայք ոչ ընդունին զարեամբ քրտնիլն Քսի 'ի պարտիզին . և թէ բարձեալ են յԱւետարանէն . և ահա ագնիւն 'ի մէջ հայոց Ս արդապետաց ընդունի , և ընդ նմին հայքս ։ և Սբն Ներսէս շնորհալին ասէ .

ողողեալ երկիւղ քրտանց հոս   մանու
ոլոռնաձև կայլակ վերժ   մանու . և այլն ։

Սորբն զի ոչ տացի քեզ . և զի ոչ յաւելցի լեզու նենգաւոր . ընդդէմ պատմագիր յովէտ կրօնաւոր ։ Նայց ծանիր , զի նախ քան զժողովն տարսոնի , յամ Աւետարանս ձեռագիրս՝ գտանի նոյն բանն . և յետ ժողովոյն այնմիկ և միաբանութե . յոմանց Աւետարանաց անհետ եղեալ է ։ ուրեմն նոյն ժողովն է եղեալ պատճառ բարձման ։ և Ս գիտէ , թէ մինչև ցայժմ եթէ ննայն 'ի վս այնմիկ օգտասակար և նկատառատ միաբանութեն՝ զբոլորն ոչ բառնայն ։

※ Ս [illegible] :)

Նոյնպէս համարձակութիւնն 'ի մուտս սրբութեցն արեամբն Քսի քո օծելոյ նկարեսցես Հայր երկնաւոր ։ ըստ այնմ , ունիմք զհամարձակութի 'ի մուտս սրբութեցն արեամբն Քսի ։ Եբրայ . ժ . 19։

※ [illegible] :)

Նոյնպէս 'ի ճաշ հարսանեաց միածնի քո 'ի ժամու պատարագին , ցոյց զհրաշս առ ողորմելիս . որ ոչ ունիմ զհանդերձ հարսանեաց . և կամ որպէս 'ի կանայ գալիլեացւոց՝ զջուր հեշտութեան մեղացս՝ 'ի գինի ուրախութե առաքինութե փոխելով ։

* Մի՛ փոխեսցես:) Այս զատադատս հարսա
նեաց ապաշխարութեն մի փակեսցես ընդդէմ
իմ, այլ ընդդէմ յիմար կուսանացն:
* Մի՛ արգելցես և այլն:) Այս զայն որ ոչ
էր զգեցեալ հանդերձ հարսանեաց, 'ի պա
պանձի եղեալ արտաքսեցաւ:
* Հի՛ էրս Տէրոց:) Այս զվէր մեղացս յախտա
լից մարմնի իմում ՝ մի ծածկեսցես մեղ
[illegible] երկնաւոր, այլ բժշկեսցես. զի վէրն
թաքուցեալ ա բժշկելի միայ: սակայն ոչ
առանց գործակցութ անձնիշխան կամաց
լինի այս. ապա թէ ոչ՝ Ած բանի դատող
լինէր կամաց մերոց: վն որոյ զի մի այսպէս
լինիցի մարդ աբերին ասաց Եսայ. Խզ. 26:
ասա զանօրէնութիս քո՝ զի բժշկեսցիս:
* Յանօրէնց Տանէ:) Այս զփառաւոր մեղացս՝ ինա
գա բառնել մի թողացուսցես մինչև 'ի յօր
մ հրաման՝ իմ անկանիլ լինիլ: զի փութով
և եխեալ վէրքն եթէ ոչ խարեսցին երբ
ժեսցին՝ քաղցեն մինչև առ 'ի մահ:
(Գ) Վօրէն այնելունս:) Ըստ այնմ որ ոչ վն
բացն Սեկիայի պաղատէր թզոյ առատարե
ըով՝ այլ վերա մեծ գոլով, մեծ դիցես և
զպեղանսն: և սպեղանիս այս՝ է շնորհն
Հոգւոյն. և սրբարար խորհուրդն Մարմնոյ և
Արեան նորա:
* Ըստ[illegible] ոչ երեցայց հանգոյն մեղաւորաց:) Այս 'ի
շնորհս քո ապա խնդրով, մի թողեսցայց 'ի
կորուս խստասրտաց: Նաև թէ եզաւն ան
ակ, մեղաց գործեալ իցեմ: սակայն զի
ունիմ զհաւատ և զյոյս բարի՝ ուրեմն ոչ
գրեցայց 'ի կարգս անհաւատից և յուսա
հատելոց: այլ որ 'ի շնորհս քո ապաւինիմ,
որ է գործ հաւատոյ. ուրեմն տեսականա
պէս մինն յիս ունիք բարիք: ուստի ոչ
[illegible] պէս գրեցայց 'ի կարգի ամբողջապա
մեղուցելոց. վն նշուլիցն որ յիս հաւատոյ
և յուսոյ: Զի ձանաչելն զքեզ բովանդակ
արդարութիւն է, և գիտելն զզօրութիւն քո՝ ար
մատ անմահութե: Իմաս. ԺԵ. 3:
* Մտէ էւ ոչ յուշմունք խորհուրդ գտանիցէ:
Ըստ այնմ փոխանակ որ մարմնաւոր թա
գաւորք ստորաց և հեռաւորաց. և կամ
այլոց զօրութ կարօտանան, քո կարողութիդ
միչոյն 'ի կամիլդ է կապեալ, զի զօրքն և
կամքն՝ այնուցիկ և կարող ես: այլ մարմ
նաւոր թագաւորք, որոց և կարող գոն՝
այնուցիկ միայն և կամեցողք են: ուրեմն և
թէ կամիս՝ կարող ես և զիս բժշկել 'ի մե
ղաց բորոտութէ. այլ երբեմն զբորոտն 'ի
մարմնաւորէն:

(Գ) Ըստ Սողոմոնի յառակս ողորմութ:
Ըստ այնմ վերոգրեալ յուսալի բանքն Սո
ղոմոնի աղերսակերպք՝ եղիցին իմ 'ի գա
ղափար ապաշխարութե. այլ և ոչ զայլ զք
իմ նման մեղուցեալ գտանեմ եթէ ոչ
զնա, որ երբեմն որդի էր, այժմ ստրուկ:
* Երբեմն Թղթոյն խորհրդութեան այդ ժողովք
դրանն:) 'ի Յայտնութեն կոչեցաւ յերդ
դի. որ է սիրելի Աձյ. 2 Թագ. ԺԲ. 25:
և յետոյ Սողոմոն. որ է խաղաղութի: զի
Ած յառակապէս 'ի չորից կողմանց արար ըզ
խաղաղութի 'ի ժամանակի նր, առ 'ի շինե
լոյ զտաճարն 'ի ժամանակի խաղաղութե.
Մնաց. ԽԲ. 15: այլև իմքն եղև մինչ նոյն
խաղաղութե, յորժամ 'ի նաւահանգստս տա
ճարին՝ զանազան կերպիւ աղօթեաց, վն
եկողաց և աղօթողաց 'ի նորաշէն տաճարին.
վն մեղաց թողութե և պատուհասից բարձ
ման և բարեաց պարգևաց առման. տես
3 Թագ. Ը. 12: բայց յետոյ դառնալով
'ի կռապաշտութի՝ եղև խորոց բաժանման
ժողովրդեանն յԱձյ: և կամ զի բաժանեց
Ած 'ի Տէրութե նորա զտասն ցեղսն և ետ
Յերոբովամայ որդւոյն Նաբատայ: և կամ
զի յարգյ նմա Ած Սատան զԱդեր զԵդո
մայեցի. զի որ 'ի ժամանակի խաղաղութե
զտաճարն շինեաց և նովաւ զբաղեցաւ՝ 'ի
լրման տաճարին անզբաղ մնացեալ երկա
րութեամբ խաղաղութե՝ հետևեցաւ էգա
մոլութե, և այնու մոլութեամբ՝ անկաւ
'ի կռապաշտութի, այլ և հայն նր Պատիժ
խաղաղացեալ 'ի պատերազմէ, արար ըզ
շնութի ընդ Բերսաբէի և զսպանութիւն
առ Ուրիայ:
* Ութերորդ օրէնս կենաց կոչեալ և այլն:)
Սողոմոն ոչ ըստ իմքեան օրէնք կենաց էր՝
այլ զի զօրէնս կենաց և զուղղութիւն բա
րուց ուսուցանէր. որովք ստացեալք լի
նէին կեանք բարիք: Նմին իրի օրէնս կենաց
կոչէ: Ուստի և վն իմաստութեան ասէր
թէ, զի կեանք են որոց գտանեն զնա: և
թէ՝ կենաց հաղորդութի ունի ընդ Աձյ: և
թէ՝ ճանապարհք իմ ճանապարհք կենաց:
Առակ. Ը. 35: այլ որ զճանապարհս կե
նաց եւիմաստութե ուսուցանելով, ճանա
պարհ կենաց կոչեցաւ, յԱձյ հեռանա
լով. իգամոլութե հետևելով. մուրհակ և
Ձեռագիր մահու հաստատեցաւ. թէ ըստ
այնմ որ իմքն 'ի բարոյական և 'ի գերբնակն
կենաց մեռաւ: և թէ ըստ այնմ որ այլոց
մահուան և գայթակղութե պատճառ եղև:

* ([illegible]) Որպէս ասէն կուռքն, զի ոչ ունէին զիր անուանն ՚ այլ էին օտարք յԱստուծոյ բնութեան : Իսկ Սողոմոն եթող զԱծ և պաշտեաց վն սիրոյ կանանց իւրոց զՔովքէ չայծն՝ և զաստարաբոտ : զոր տեսցես 3 Թագ․ Ժա․ 8 :

* ([illegible]) Պատճառս ոչ ունէր Սողոմոն զկռուս պաշտելոյ․ զի ոչ ոք էր բռնադատող․ վն զի այն Թագաւոր : վն որոյ իւրովի օծեալ՝ ապստամբեցաւ յԱյ․ իւր ոչ էր տուեալ և գոռամբար :

* ([illegible]) Զի կայր ՚ի դգոհանաց փափկութեն Թագաւորութեն, և իբր տրտնջողի նման գանգատէր զԱյ յղփութե ժամանակաց ՚ յետ դառնալոյն ՚ի նմանէ :

* ([illegible]) ա՟յ Թուղ էր մէջ խայծոյ ըստ ասից : այսպէս էր Աքիտոբէլ առ Դաւիթ : և Յուդայ առ Քսի : և Ըմբուղղոս առ մեծն Աղեքսանդրոս : որք սեղանակից գոլով՝ առնէին զնենգութի : այսպէս և Սողոմոն ՚ի խեղդուցեալ զարէյն Այ ուտէր, և ՚ի նմանէ յետ դառնայր տրտնջալով զԱյ իբրև ՚ի ժլատէ ումեքէ :

* ([illegible]) Եթէ Այ և Թէ Դաւթի հօր իւրոյ․ յորոց Աստուածպաշտական կրօնէն հեռացաւ :

* ([illegible]) Զի ՚ի Սողոմոնի անանդեալ կռոնիցն, և՚ինքն ծանուցեալ միայն Այ փոխեալ իբր թէ չարախօսէր զՍողոմոնի : ոչ ոչ ան՚ անդող բարեգոյն կրօնից և Աստուածպաշտութեն :

* ([illegible]) Զի գոյին Դաւթի մեծագոյն որդիք քան զՍողոմոն․ որպիսի էր Ադոնիա և Ամնոն․ որ սպանաւ յԱբեսողոմայ : սակայն Այ զսա ընտրեաց․ և յաճախս նորա խաղաղացոյց զպատերազմունս՝ և արժանի արար անհուն իմաստութե, և տաճարին իւրոյ շինութե․ Եւս մոռացաւ զԱյ զարարիչն և զերախտաւորն իւր և կռոց պաշտօն տարաւ :

* ([illegible]) ա՟յ անմտաբար ՚ի զղջանալն․ զի ոչ այնքան շինել կարաց, որքան աւերեաց : և ոչ այնքան վերականգնեաց որքան գայթակղեցոյց : Նոյնպէս ասէն եղև ՚ի զղջալն, ըստ որում որ իմաստուն էր և սխալեցաւ՝ որ անմիտ համարէր զզղջալն, որ ոչ անմիտ համարեցաւ այնքան իմաստութե զխաբարիլն :

* ([illegible]) Այ գիրք ոչ էր

բէք ցուցանեն զալխսաւորքն նր չաւրքն ըղ դարձմանն․ բայց մեծս Գրիգոր և Լամբրոնացին․ և մեծն Գրիգոր Նիւսացին՝ զունայնութեն գիրքն զկնի մեղանչելոյն ասեն շարադրեալ, որ է յԺողովողի գիրք զղջացողի, և զունայնութեն վարուց իւրոց ճանաչողի: Նաև զի ՚ի բազմութե մեղաց իւրոց նկատելով և ՚ի ծերութեն Թեակամաբար և տարակուսանօք աշխատէր, այլ ևնմանեցաւ․ Թէպէտ սրտի մտօք դարձան ՚ի մեղաց․ բայց յերկբայս գոլով ասացին․ ո՞ գիտէ ապաշխարեաց Այ և դարձցի ՚ի բարկութէ սրտի իւրոյ և մի կորիցուք : Յովն․ Գ․ 9 : այսպէս և Սողոմոն Թէ վն բազմութեն մեղացն և Թէ վն անագանութեն զղջմանն, ՚ի ծերութեն ժամանակին․ Թէպէտ աշխատէր ապաշխարութբ և ունայնութբ գրեայն չարագործութբ․ բայց ՚ի մտաց իւր և այլոց՝ ՚ի տարակուսի էր, զի զժամանակն կորձեալ տեսանէր, և զճանապարհն երկար :

* ([illegible]) Զի ՚ի կանանց գրգռեցեալ և աղաչեցեալ անկաւ ՚ի կռապաշտութի․ 3 Թագ․ Ժա․ 3 : և կամ զի ՚ի լրման շինութե տաճարին յայտ Թէ եկաց առ Այ մեծ աղաչանօք․ և զկնի անկաւ ՚ի կռուս:

* ([illegible]) Զի ՚ի ծերութեն մոլորեցաւ․ որ ժամանակ ևս ոչ ունէր զա բարեկամին դառնալոյ :

* ([illegible]) Զի ըստ որակութեն զղջմանն ընկալեալ լինի ապաշխարութեն: այլ որովհետև մեղքն նր բազում և անտանելիք էին, և հասարակաց գայթակղութե պատճառք․ ուստի և ընդունելի լինիլն՝ երկբայական և կարծեօք էր ա՟ց ամեց մերայս

* ([illegible]) Զի մի ոք յիմաստութեն ապաւինեսցի․ այլ զՍողոմոն նկատեսցէ օրինակ առցէ և յիշեսցէ Թէ որպիսի ոք էր․ և որպէս գԹեցաւ : որոյ և փրկիլն միայն երկբայելի : Իսկ Թէ փրկեցաւ Այ գիտէ․ տես և համարն գ․ խոյս:

* ([illegible]) Զի յանբաւ իմաստութե նր սակաւ ինչ միայն արդիւնք նորա յիշեցեալ․ զի զշատն վատնեաց, և ըղ սակաւն եթող:

* ([illegible]) Արժանին լինելով՝ ոչ ՚ի դիմաց՝ այլ ՚ի սիրոյ կանանց :

* ([illegible]) Զի Թագաւոր էր և ոչ յումեքէ բռնադատեալ անկաւ ՚ի կռապաշտութի․ այլ անձնիշխան և ազատ գոլով, վն սիրոյ բոլոքոլիտ կանանց առ ՚ի

ախրել տալ զնոքն յակամայ կամաւ 'ի ժա_
մանակի ծերուԹ խորոյ զայն ընտրեաց, զի
ծերոց երեսն պաղ լինի առաջի երիտասար
դուհեաց: ո՜վ և Ա. բշակն մեր յաջս փա_
ռանձնեմք:

* Տմարդի սեղփոցելոյ:) Ա. յանկսն մեծա_
տուն ժլատ. զի զԱ.Ծ՝ նորին բարեացն ոչ
պատուեաց պաշտելով:

* Եղիսէ որոշմունց:) Ա. յանկսն գովուԹ և
պարսաւանաց, զի սակաւ գովլի 'ի նք գիրս
վս իմաստուԹն. և բազում պարսաւի վս
մեղացն:

* Ի երկիծանութեան խոստնալ ընդ ալ խոր:) Ա՞ գիրք յաշխարհին և 'ի կոկծալն զնա, երբեմն եռանահարութ նախատեն և քամահեն. զի կոկծալի և մեղք էր այնպիսի մարդոյ անկումն: բայց և երգիծանելի և նախատելի: զի այնչափ իմաստութեն ոչ ամօԹ համարեցաւ զանկումն խոր վս սիրոյ բորբորիտ կանանց:

* Ըստ նոյն ԲԵղուրեր. եւ այլն:) Թ առակքն և իմաստութին նր, սմ հասակի խրատիչ. և խոստորումն նր, սմ սրտից տրտմուԹի:

(Գ) Ա հարեն:) Թ յուսահատիմ Թէ նա այնքան իմաստութն գոլովն որ մոլորեցաւ, ապա ինձ զի՞նչ է դիպելոց:

* Զարմանեցաւ:) Թ յիմարեցաւ, Թէ գինեաւ, և Թէ կանամբք: Միրաք. ԺԹ. 2:

* Արդարն Բերջանոյն:) Արտաքն է աստէն, կամ հեռանալ, կամ ընտանի գոլով և մեր Հաւոր՝ սուր խողխողիչ դարձաւ:

* Պանդանդեցաւ:) Ա. յանկսն՝ զիմոր գրաւեցաւ ազատ որդին:

* Ղ Արեւն որ ընդ Բարձրելոյն:) Սողոմոն ըզ կնի աճարտման տաձարի չինութն՝ յաղօԹս կալով ուխտեաց Ա.Յ, առաջի սմ ժողովր դեանն ասելով: եղիցին սիրտք մեր կատա րեալք առ Տր Ա.Ծ մեր, անարատութ գնալ ըս հրամանաց նր. և պահել զպատուիրանս նր: նմանապս և Ա.Ծ ուխտեաց նմա ասելով. դու եԹէ գնասցես առաջի իմ, ո՞վ գնաց Դաւիթ հայր քո սրբութբ սրտի և այլն: կանգնեցից զաԹոռ Թագաւորութն քո. 3 Թագ. Է. 61: և Թ. 4: բայց զայս ուխտ կորեաց, զոր եդեալն էր ընդ Ա.Յ: և ընդ տանյի դաշինս կռեաց, և ուխտադիր եղև, զորև յասելն պատմութե (ասէ:)

* Զի՞ ևս նոր և նորոց:) Իբր Թէ զի՞նչ քան ունէր կռոց հետ:

* Ա՞րդ սէրն ընդ պատմերոց:) Ա. յանկսն Թէ Սողոմոնի Ա.Ծ երկիցս երևեցաւ և զգուշա

ցոյց 'ի ձանապարհս Դաւիթի հօր նր. իսկ մինչ զիւր հոգւոյն նախատիպն եսես (գո_ նէ նմանութբ իւ իւք 'ի տեսլեան) ապա ուս տի՞ յղացաւ միտ նր առնել զպատկերս, և զայնս ոչ յանուն Ճշմարտին Ա.Յ. այլ ուրուականաց արձանաց: և մանաւանդ, զի Ա.Ծ յօրէնս բազմիցս պատուիրեաց Մովսի սիւ, ոչ առնել զպատկերս և զնմանութն ինչ. որ ինչ յերկինս 'ի վեր. և որ ինչ յեր կիր 'ի խոնարհ և 'ի ջուրս: ուրեմն զի՞նչ կայր նմա և սիրոյ ընդ պատկերաց. մա_ նաւանդ իգականն չաստուածոյն սիդոնացւոց և այլոց. որք պաշտաման անարժանք էին:

* (Ե) Հմոց ձերց էն (ասէ) և ցոյց և հե_ ծութեանս ոճէ Բերոփ է վերոյ:)

Հմոցութեանն է տեսակ իմն կախարդութե. և առնանի 'ի բարի և 'ի չար կողմն: Բարին է՝ որ լինի Թարց իմն գործեաց ևնիւԹոց կախարդութե, որպիսի էր հմայութն Յովսե փայ: որոյ հմայութին էր գուշակումն զա_ պառնեաց և զծածկեցելոց: Բռալնութն լուսաւորեալ յԱ.Յ՝ մեկնեաց զերազն փա_ րաւոնի, և զգալուստ սովուն: զզերծումն տակառապետին. և զկախումն հացհարա_ րին. զազատութին իէլացւոց յեգիպտոսէ: Ծնն. Խ. 12: և Խա. 25: և Ծ. 24: և վս այսորիկ 'ի փարաւոնէ կոչեցաւ փսոմփ Թոփանէս. որ է գուշակիչ: Ծնն. Խ. 45: Երկրորդին վս կորուսեալ բաժակին իւ_ րոյ ասաց զնոքն գոլ 'հմայօղ որ է գուշա_ կող, ո՞վ մեկնէ Կուռնելիոս. Ծնն. Խդ. 5: Իսկ չար հմայութն է, հաւահարցութբ, դիւահարցութբ, գարընկեցութբ, ածուխ մարեցմամբ, ջրով, և այլովք: Ըրդ՝ ա_ սաց Սամուէլ առ Սաւուղ յետ դարձ մանն նր 'ի կոտորմանէն ամաղեկացւոց (և կենդանի ըմբռնելոյ զԱ.գագ, և ոչ սատա կելոյ զնա և զանասունսն պատուականս) հմայք մեղք են, և ցաւս և աշխատութիւ ածէ Թերափդ՝ 'ի վր: 1 Թագ. ԺԵ. 23: ուրանօր խօսի Սամուէլ վս անխոհեմ ջեր մեռանդութն Սաւուղայ, որ ոչ հնազանդե լով հրամանին Ա.Յ կամէր զնա պատուել զոհիւք աճարին ամաղեկացւոց: և այս էր չար հմայութի նախապատրաստական: ո_ րով ցուցանի Թէ պատիւն Ա.Յ առաւել կայանայ 'ի հնազանդութե, քան յանխոհեմ ջերմեռանդութն և պաշտաման: զի ոչ գոյ առաւել ընդունելի պատարագ առ Ա.Յ, քան զլսելն հրամանի նր: նմանապէս և Սողոմոն ոչ լսելով ձայնին Ա.Յ, եղև չա_

բարկէս հմայօղ. զի զոր յառաջն ասաց յաղթելն ՚ի Նաւաքաղաքին տաճարին Թէ, Տր Ած իմ . չէ՞ք երբէ զքեզ Ած յերկնիս ՚ի վեր և յերկիր ՚ի խոնարհ ։ և Թէ ՚ պահես ծառայի քում Դաւիթի հօր իմոյ զոր խօսեցար նմա և ասացեր . ոչ բարձցի քո այր յերեսաց իմոց որ նստցի յաթոռ Իէլի . միայն Թէ զգուշասցին որդիք քո ճանապարհաց իւրեանց գնալ առաջի իմ, ոպ և դու գնացեր ։ և սակայն մոռացեալ զպայմանն ասացեալս իւր, եղև չարագոյն հմայօղ առնելով զկուռս , ևերկիրպագանելով նոցա ։ 3 Թագ . Ը . 23 ։ և ԺԱ . 5 ։ իսկ զԹերափն Սարգիս մեկնիչն իմանայ զգործի ինչ դիւԹունի և կախարդունի ։ և Ջերոնիմոս իմանայ զգործի հմայունի ՚ որ նոյն է ։ իսկ Թէ վա՞ էր Սամուել ասաց առ Սաւուղ . հմայք մեղք են ցաւս և հեծութիւն ածէ Թերափք ՚ի վր ։ Եսեմ Թէ, Սաւուղ .(Թող զանձնազանդուԹիւն) երկու կերպիւ մեղաւ (զաւագ և զարքայս և զոչխարս ամաղեկացւոց չկոտորելովն ։) Նախ զի արար հմայունն ոչ նախագուշակուն, այլ նախապատրաստուն ողջակիզաց ՚ի յաւարէ ամաղեկացւոց . և այս էր չար հմայունն, զի պարտ էր հնազանդիլ Այ . որ լաւ էր քան զողջակէզս։ Երկրորդ զի զայն աւարսն՝ արար իբրև զգործիս հմայունն, նման կախարդաց ։ և ահա նօլաւ ոչ կարաց խաբել զԱծ ։ Դարձեալ Թերափին է իղձ , և ըստ այսմ վատԹար էր բաղձանն Սաւուղայ ։ զի Թէպէտ արտաքին երևույԹն էր պատուել զԱծ՝ աւարաւ ամաղեկացւոց , սակայն ներքին միտն էր ցուցանել զփառս կարողուԹն իւրոյ ։ Դարձեալ Թերափն է բժշկուն, և ըստ այսմ մինչ Սաւուղ կամէր լաւագոյն բժշկել ՚ի ձեռն ողջակիզաց . վատԹարագոյն հիւանդացաւ ՚ի ձեռն անհնազանդուԹն։

Արդ ՚ Թէպէտ Սաւուղ զկուռս ոչ պաշտեաց . բայց անհնազանդուԹբ իւրով դատապարտեցաւ ։ Այս զի՞նչ ասելի է ըղ Սողոմոնէ որ արար չարիս ամ կանանց իւրոց և երկիրպագ. նոցա ։ և ո՞ գիտէ Թէ ոչ հետևեցաւ նա և օրինացն կախարդուԹեան ։ Դարձեալ հմայելն է, ՚ի զննեալ ըղձից վհկել . և վասն այնորիկ Բաղաամ որ դիւԹ էր կամեցաւ ողջակիզօք հմայել և գուշակել . իբր Թէ Ած հաճեալ ՚ի զոհ նորա , նմա տալոց էր զհոգի նախագիտուԹեան, որ սակայն ՚ի ներքոյ ստուերի անճանն Այ, նա կոչել կամէր զդևս ՚ի հարցանել և ուսանել Թէ զի՞նչ տալի էր պատասխան խնդրոյն Բաղակայ ։ ուրեմն և Սամուել կամէր ասել, դու մի Սաւուղ, գնալով յերկիրն ամաղեկացւոց, փուԹով ուսար հմայել և դիւԹել, որպէս զԲաղաամ նոցա սուտ մարգարէն, որ զոհիւք կամէր զդևս կոչել (առ ՚ի առնուլ ՚ի նոցանէ զնախագուշակուԹիւն տարակուսանացն Բաղակայ) և դու զարջառ և զոչխար նոցա բերեալ ես , զի զոհ առնելով Այն ճշմարտի՝ առցես զհոգի նախագիտուԹն։ և ոչ գիտես Թէ այդ հմայուԹիւնդ մեղք է՝ առանց հնազանդուԹեանն Տեառն Աւծոյ ։ Իսկ Թէ հմայելն է զոհել . լուր սրբոյն Սամուելի մարգարէին , որ ասաց Սաւուղայ , լաւ է ունկնդրուԹիւն , քան զզոհ ընտիր և հնազանդուԹիւն ՚ քան զճարպ խոյոց ։ 1 Թագ . ԺԵ . 22 ։ Թուի Թէ զայս հմայուԹիւնս՝ անտի եառ Սաւուղ, որ մինչ երբեմն փղշտացիքն մերձեցան ՚ի պատերազմ ՚ի վերայ իսրայէլի . ՚ի մատուցանելն Սամուելի զողջակէզն՝ որոտաց Տր մեծաւ բարբառով ՚ի վր փղշտացւոց և շփոԹեցան և անկան առաջի իսրայէլի։ 1 Թագ . Է . 10 ։ Ուրեմն զայս մտածելով Սաւուղ (որպէս զի յառնելն փղշտեաց ՚ի վերայ իւրեան , ողջակիզիւ կամէր) զի որոտասցէ Տր ՚ի վերայ փղշտեց կենդանի եԹող զարջառս և զոչխարս ամաղեկացւոց , բայց այս հմայուԹիւն մեղք էր , և անոտի գուշակուն ՚ի միտս Սաւուղայ ։ զի լաւ էր հնազանդիլ Այ , քան առանց հրամանաց նր՝ ողջակիզել յանուն նր ։ Ուրեմն և Սողոմոնի՝ պարտ էր յիշել զխրատն Սամուելի առ Սաւուղ , և հնազանդիլ Այ , քան Թէ կռապաշտ կանանց իւրոց ։

* (Նման նոցա լիցին պաշտօնեայք նոցա ։)

Արձանքն պաշտօնեայք կռոցն՝ եղիցին իբրև զնա , անխօս , անլուր , կոյր , ըստ ձեռաց անգործք , և ըստ ոտից անշարժք, և ըստ ռնգացն՝ ոչ հոտոտօղք ։ որք իմանալիք են այլաբանօրէն , ապա Թէ ոչ, զերծեալք լինելն կռոց պաշտօնեայքն ՚ի դժոխային պատժոց ։ Սակայն լինելոց են ՚ի դժոխս կոյրք առ ՚ի յոչ տեսանել զբարիս , անգործք ՚ի գործնականն, անլուրք՝ ըստ եկայք օրհնեալք ասիցն լսելոյ . նմանապէս և այլն։ կամ Թէ ըստ դիմաց տանջեցին զորս պաշտեցին ։

* Ոնէ էր ընդ նմ աչս ... որբ ոչ ճանաչէին ծորս նորա :) Միայնակ Իմ էր փրկիչ Իմել-ցւոց . Բայսմ, Տր միայն ածէր զնա : Բայց Մովսէս նախագուշակէր զժամանակ կռա-պաշտութն նց , առ Սողոմոնիւ եւ Մանասէ-իւ , եւ այլովք : Սակայն ոչ երբէք թէ հրէայք զամ կուռս հեթանոսաց պաշտեցին , այլ զշրջակայ ազգացն , որպէս զԲէէլփեգոր , ըզ-ճանճիկ , որ է Բէէլզեբուղ , զՄօղք , զԱստարոթայ զԲահաղ , եւ զմոլորականսն երկնից : զի ոչ պաշտեցին զԱթենայ չաստ-ուծն , զԱպօլոն հայրն չաստուծոց : եւ զԱրէս չէնթայ զԿյոսն չաստուծոց : եւ ոչ զանահիտ տի-կինն : Սակայն ասելի է թէ , որպէս ամ օ-րէնս կատարողն , եւ միով իւիք գթեցողն , լինի ամ օրինաց պարտական . նմանապէս եւ զմի կուռք պաշտողն՝ ամի ամենից պաշտող :

* Ա... [illegible])

Փոխանակ ... գրեալ , ... գրե-ցեալ է : զի յետոյ յիշէ եւ զԲաղաամն :

Փեգոր եւ Բեէլփեգոր մի եւ նոյն են : որպէս Բահաղ Բէլ , եւ Բէլ տար : զի էր (ասի) ընդ-հանուր անուն չաստուծոց : որ առ իւր իմն բայց որոշիւր , տեսակ գելով այլ անուն : զի Բէ-էլզեբուղ՝ էր (զէպուպ) չաստ ճանճից : իբր թէ , զԲէկարօն քաղաքն՝ 'ի ճանճից ազատեալ էր : Բեէլսեփոն էր չաստն հիւ-սիսոյ : Բահաղբերիթ էր չաստն ուխտի : Բահաղֆարասիմ՝ էր չաստն բակլայի : այսպէս Բէէլփեգոր էր բահաղ :

Բեգոր՝ բէգոր , եւ բէէլփեգոր գոլով նոյն : Իսկ թէ ո՞վ էր եւ զի՞նչ ձեւ ունէր , ասէ Կիւռնէլիոս . Թւոց . ԻԵ . 3 : թէ նա էր Փոխափորս 'ի լամփսակոյ քաղաքէ հելլես-պոնտոսի , որ ասի չաստ պարտիզաց . եւ զնա ասոտ մաքողերգին . եւ Յայսքն վս մեծութն արականն անդամոցն չաստացուցին :

Գոտանեալ ասացաւ չաստ ըղձից եւ ցանկու-թեանց : կամ ասացաւ բէէլփեգոր , 'ի լեռնէն փեգորայ , 'ի յորում պաշտիւր : կամ ըստ եբրայեցւոց թարգմանի չաստ բացման եւ մերկութն , վս բանալոյ զիշականն առականս իւր , առ 'ի շարժել զկանայսն 'ի ցանկութի : եւ զի իշխանդամ էր՝ վասն այնորիկ զէշ նմին տաջակիզէին : Տես զչարութիւն դիւին թէ առ ո՞ր խղճութի հասոյց զազգ մարդ-կան : Տես եւ զխուրութին մարդկան . թէ որպէս հետեւեցան նորին չար թելադրու-թեն . սորա պաշտօնն կայանայր յուտել եւ յըմպել եւ 'ի պոռնկել : զայսմանէ փոխա-փոխէ յերկրորդ օրինակին Յուլիանոսի Նա առաքելին , Պիերողէոս անուանէ ա-սի թէ , այս պատկեր ինչ է փոքու մանկան նմանեալ պատկառանս տարածեալ ունե-լով մեծագոյն քան զհասակն իւր : զանա-նէ առասպելաբանեն Պիսոնիսեայ եւ Փրո-դիտեայ գոլ որդի : եւ այլք՝ Ոսիրեայ : այլ գիտունքն պայծառ խորհրդոց , ասեն յար-բեցութն եւ 'ի հեշտութն ընտանի նմա , եւ Պրովլոս վասն այնորիկ անուանել . զի հեշտութն եւ արբեցութն ըմբռնեալ ըզ-ուղղատարած ունելով զառականն : եւ վս այնորիկ պաշտօնքն նորին , ուտելով ըմպե-լով եւ պոռնկելով պատուէին զնա . որպէս եւ հրէայքն որք 'ի լեառն զնա պաշտեցին , պղծեցան ասի 'ի բէէլփեգոր . զի կերին ըզ-զոհեալ եւ զմեռելոտի եւ պոռնկեցան :

Յեսու . Իբ . 14 : Կարծեալ ոմանք ասեն թէ բէէլփեգոր՝ է քամոս , զի երկոքին էին չաստք մովաբացւոց , որ թարգմանի (քամոս ըստ եբրայեցւոց) ունող եւ շօշափող . զի էր փափաշոտ : եւ թէ քամոս , էր պատճառ չաստ գինւոյ , յունարէն ասիւր Նիքթէլի-ոս : զոր 'ի գիշերի խրախճանօք եւ անսանձ փափաշոտութբ պաշտէին . եւ յանտառս պլաբանութեան 'ի վր քամոս բառին ասէ թէ , քամոս այսինքն շօշափող , հեռացող կամ բարձող , էր նա կուռքն մովաբոց ոց , որ եւ բէէլփեգոր ասիւր : եւ 3 Թագ . ԺԱ . 7 : կոչիւր չաստ մովաբացւոց , որում արար Սո-ղոմոն զկուռս եւ պաշտեաց : էր եւ չաստ ա-մորհացւոց . Դատ . ԺԱ . 24 : եւ 3 Թագ . ԺԱ . 33 : ուրեմն քամոս , բէէլփեգոր , բա-հաղբերիթ չաստ ուխտի . Դատ . Ը . 33 : բահաղ ճանճիկ . 3 Թագ . Ա : 6 : բա-հաղ աստարոթն . Դատ . Բ . 13 : ըստ ղուկասու փոփոխեցաւ : Նաեւ փեգոր , եւ պաքո՝ եւ փոխափոս մի եւ նոյն է . որ ըստ զանազան ազգաց պաշտողացն , զանազա-նից անուանց դիպեցաւ : Իսկ ըստ օգոս-տինոսի՝ է լուսնթագն որ լեզու նուան ա-սի : արդ թէ սողոմոն արար զայսպիսի կուռս չարս վս սիրոյ կանանց իւրոց հեթանոսաց՝ յայտնի է : այլ մի՞ թէ եւ ինքն պաշտեաց ներքսապէս եւ արտաքսապէս՝ ո՛չ է այնքան յայտնի . զի ասի 3 Թագ . ԺԱ . 8 : թէ ա-րար կուռս ամ կանանց իւրոց , արկանէին խունկս եւ զոհէին կռոց իւրեանց : ուրեմն ինքն ոչ պաշտեաց : Նաեւ 'ի նոյն գլուխ-ն համարն , ասի թէ սիրտ նր ո՛չ էր կատա-

բնաւ ընդ Ա.Յ իբրեւ զսիրտն Պղնձի հօր իւրոյ ։ որով երեւի թէ , գոն է անկատար սրտիւ պաշտէր զԱ.Յ ։ այսպէս ասէ և ղու կաս վանանդեցին 'ի հայեւ Ա.Ծաշնչին ԿՕ թխտահամարն ։ սակայն 'ի նոյն գլխոյ 33 համարին ասի թէ , աստարտայ և քամոսայ և մեղքոմայ կռոց երկիրպագ Սողոմոն ։ ուրեմն գոն է արտաքսապէս և ոչ սրտիւ եներքին ըղձիւ պաշտեաց զկուռս հեթա նոսաց, որոյ յանցանքն եղին եռակի ։ Նախ զի էր իգասէր ։ Երկրորդ՝ զի զկռապաշտ կանայս էառ ընդդէմ Ա.Յ հրամանին . տես 2 օրէն . ԺԷ . 17 ։ Երրորդ՝ զի երկիրպագ կռոց ։ բայց թէ ներքսապէս ոչ իցէր եր կրպագութիւն կռոց . սակայն որում գայ թակղութի՛ն և ստունգանութիւն էր Ա.Յ այն պատուիրանաց , և երախտամոռացութի՛ն առ Ա.Յ , ոչ կարէ Սողոմոն արդարացուցանել զինքն ։ զի անպատշաճ գործն՝ թէ և բարի դիտաւորութե՛ լինիցի՝ քամահելի է ա՛ռ կա նոնաց ։ ապա ո՛ր մեծ կռապաշտութիւն ։ 'ի ստիպելն կռապաշտից զոմանս 'ի տէր, ու րանալ միայն բերանով . և սրտիւ զի՛նչ և կամին հաւատալ . ասացին , լեզուն գործիք է և կամքն հրամայօղ ։ արդ՝ եթէ կամքն ոչ հրամայեսցէ , զի՛արդ լեզուն խօսիցի ։ և նե՛ն Գորգիոս ասէր , լեզուն իմ ստեղծե՛ալ է յԱ.Յ, յօրինել զստեղծօղն իւր . եզի՛արդ արարից զնա գործիք ուրացման ։ իսկ կռա պաշտութի՛ն Սողոմոնի՝ ոչ էր բանիւ միայն, այլ գործով երկրպագութե . և այն մեծաՃ գայթակղութե՛ ։ ուրեմն ո՛րչափ եւ առաՃել մեղադրելի էր , և է իսկ ։

✲ Իգական անուանքս և այլն ։ Մովաբացւոց չաստուածն էր , աստարտա , կամ աստարտէթ ։ զամանէ կարծէ Ն.Ա.Ս. արդարապետն՝ թէ էր իգական ձևով ձուլեալ և թափեալ ։ բայց ըստ ոմանց , էր նա ծառ նուՃնեայ . կամ եղէգն պտտաՃեղէն ։ կամ ըստ ղուկասու վանանդեցւոյ , էր չաստուծոյ 'ի ձև ոչխարի պատկերացեալ ։ և ըստ այսմ համաձայն է ասացելոյ սրբոյ Ն.Ա. արդարապետին ։ Աստի վհկաց և կախարդ ծառայից նո՛ ' հրէայքն ասեին՝ մարգարէք ամօթոյ ։ զայսմանէ ա սէ Երուսաղէմիս Ովսէ . ԺԶ 5 ։ թէ՝ աստղափ րոտ , կամ ասդարտէ , էր չաստուծոյ Սո ոնաց և Պաղեստինացւոց . զոր Հոյնք և Լատինք Գիանա և Իւնեայ կոչէին , այս էր լուսինն , որ կոչիւր Տիանա . այսինքն չաստուծոյ . նմանութեց . Ա գրքով Գ. գլուխ ։ և ասի , դառնայիմ . այսինքն, երկեղջերեայ ։

որ թէպէտ աստարէթ , դառնայիմ էր քա ղաք , սակայն 'ի դիւանայ կոչեցին որ անդ պաշտիւր այնպէս կոչեցաՃ ։ զի դիւանս ,որ նոյն է ընդ լուսնոյն, սովոր էր նկարիլ երկ եղջերեայ լուսնիւ 'ի Ճակատն ։ Թուէ թէ, անահտա տիկին կոչեցեալն էր . զորե մեր նախնիքն ' պաշտէին 'ի ժամանակս Տրդա տայ ։ քանզի թէ զդիանա բառն յեռուստ կողմանէ ընթերցցես ' լինի անահիտ , միակ (հօ) տառիւ պակաս ։ այլ զի հեթանոսք ըղ լուսինն պաշտէին, իբր թէ նա իցէ թագու հի և կին արեգական , և արեգակն իցէ հայր ամ չաստուածոց և լուսինն մայր ։ ուստի և Երով սէփ յերազին տեսանէր զհայրն իւր Յա կոբ իբրեւ զարեգակն և զմայրն Ռաքել իբ րև զլուսին . Ծննդ . ԼԷ . 9 ։ 'ի վ՜ր որոյ ա սէ Երուսաղէմիս թէ , գուցէ և մարգկայ ին դիմօք զգեցեալ երևեցան . որպ նկարեն զնոս պատկերահանքն ։ և շնորհալին յեմե ղականին վս արեգակն և լուսնի ասէ թէ , փեսայօրէն ջեռուսմամբ միոյ յայժ ըղձանի . գիրկս արկանէ հարսին իւրոյ խոնարհութե . և պատՃառն է, թէ վս էր արեգակն նմա նի առն , և լուսինն կնոջ . զի որպ արեգակն զերկիր . այսպէս հայրն ջերմացուցանէ զկինն և տածէ զընտանիսն ։ և որպս լու սինն փոխ առնու զլոյսն յարեգականէ , այսպէս կինն յառնէ իւրմէ զարժանապատ ուՃութիւն և զիշխանութիւն առնու ։ և որպս լուսինն մերթ լի՛ է և մերթ դատարկ . այս պէս մայրն՝ մերթ լի՛ է արգանդիւ և մերթ դատարկ ։ Պարծի՛ լուսինն իշխէ խոնարհու թեց և մանկանց , այսպէս և մայրն բոլորն է 'ի սնուցման և 'ի կառավարութեան մանկանց ։ Պարծեալ՝ լուսինն կառավարէ ըղ գիշերն , և արեգակն զտիւն . այսպէս այրն 'ի հրապարակի մատակարարէ զլոյս, և կինն 'ի տան ։ այսոցիկ մեծամեծ լուսաւորաց 'ի յընտանիս, հեռուսին փոքրագոյն աստե ղացն բազմութիւնք որդւոց , որպս ասացաՃ առ Ա.բրահամ . հայեաց յերկինս եթէ կա րես թուել զաստեղս,այնպ եղիցի զաւակ քո ։ այլ զոր ՆԱՍ գիրք օրինակաՃ առնուն 'ի կիր զարեգակն և զլուսինն , 'ի կողմանէ ծննդաբերութեան . հեթանոսքն զբոլորիցն յառաջագայութի կարծէին յարեգակա նէ և 'ի լուսնոյ ։ և վս այնորիկ զկաՃելորդ պատիւ տալով չաստուածացուցին . որպ զեղկա ցիք զգօՃ՛Ֆիլիոս փիլիսոփայն պատուելով երկարութե ժամանակին ածարեալ պաշտ ուՃեցին ։

Արդ

Արդ՝ մեք Ս արդարպետս՝ ոչ զկուսինն, այլ զգական պատկերին բուսնի կոչէ անուանով· զի բաց առականօք նկարեալ լինիւր, առ 'ի չանկութե շաղաշարութե ձգել զպաշտօղս իւր ։ այսպէս ասի յառաջին արձանականին, յուլիանոսի եօթանասունն առաս պելին թէ, Կերա, չարժուհին բաց առականօք յանդիման առնէր զինքն Գեմետրեայ, 'ի վեր ամփոփելով զհանդերձսն յաղագս պատրաստ լինելոյն արժանացուցանել զառփօղսն իւրում շաղաշարութենն ։ զոր Ծաբաւոն զայս բարեպէս առեալ 'ի կեր ցուցանէ թէ, Ծայրն զօրութին ցանկացողացն իւրոց՝ պատրաստ լինի թողացուցանել զշնորհսն իւր · առ 'ի կոչել զնա 'ի խոր հրդածո թի ։ Դարձեալ՝ որպ 'ի խօսի ուրոյ չարժուհւոյն, փոխգացիքն (զոր մայր մմ չարժոց կոչէին) յետ տանին անկանէին յանմաքուր խառնակութիւս կանանց և մանկամոլութեանց ։ այսպէս ասորիք և պաղեստինացիք յետ տանի լուսնին, աստարտայ իգական պատկերին, առնէին նման փոխգացւոց ։ զի որպ ասէ Սողոմոն իմաս · ժդ · 12 ։ Սկիզբն պոռնկութե խորհրդածութի կռոց է · և գիւտք նց ապականութի կենաց ։ և թէ, անուն կռոցն՝ պաշտօն անմ չարի սկիզբն և պատճառ և կատարած է, 27 համարն ։ և թէ կռապաշտութեին պատճառ եղև որդեկոտորման, գաղտնի չարութե · պղակրօն անառակութե, կենաց և ամուսնութեանն պղծօղ · պատճառ արիւնահեղութե, սպանութե, գողութե, նենգութե, ապականութե, անհաւատութե, խռովութեան, երդմնութե, աղմկի, բարեաց երախտեաց անյիշաչարութե, ոգւոց պղծութե, ծննդեան փոփոխման, ամուսնութե, անառակութե, շնութե և գիձութե, տես անդ, 23 համարն ։ Սուրբն որպէս ոչ կոչեցի կռապաշտութեին անուանով, որ այսքան չարեաց պատճառ է ։ Իսկ և 'ի ձեռն և 'ի կերպէ պաշտմանն անուանով և գարշելի էր աստար ոպ կուռքն ։ Սաև՝ զի էր իգական ձևով ձուլեալ ։ Երկրորդ՝ բաց առականօք, զոր [illegible] կոչէ ... ։ Երրորդ՝ զի սուտ մարգարէքն նր ամօթոյ մարգարէք կոչեցեալք լինէին ։ Թէպէտ առ լաթենան միայն մարգարէք բահաղու և անտառաց կոչէին, որք էին Ը Ճ Ծ · 3 Թագ · ԺԸ · 19 ։ Չորրորդ՝ զի զանմաքուր խառնակութին և զանասնօրէն շաղաշարութին, բողջախոհութե վերակացու դիմէին նոքա և պաշտօն հանէին, զի և հետևեալ համարն նոյն է ընդ անցելոյն, ուր ասէ, Սեփօնացւոց անուանէ զ ... · որք ... և այլն ։ Այլ զվերակացուդեն բողջախոհութե անհամբեր կոչէ · ոչ զի ինքն դէն գործէ զանմաքուր խառնակութի և զշնութի և զպոռնկութի, այլ զի զայլս 'ի նոյն աղտեղութի գրգռէ ։ որպէս յայտ է 'ի մոլորեալ երիտասարդէն 'ի ժամանակս սրբոյն Գրարգի, և 'ի Ջոհաննուգրնեցւոյն, և 'ի Մարտիանոսէ, և յԱբբայ Մարկոսէ, զորս զանազան ցուցմամբ աղջկանց և կանանց կամէր ձգել 'ի մեղս պոռնկութե ։ Այսպէս 'ի բագնին աստարտայ իգական պատկերին բնակելով, և զայլս 'ի բողջախոհութի յորդորելով՝ անմաքուր խառնակութե նոյին հեշտանայր ։ որոյ Սողոմոն այնքան իմաստութեն պաշտօնեայ եղև ։ որ չուներ պէտս բորբոքելոյ զինքն 'ի բողջախոհութի, զի բնութե իգասէր էր և բազմակին · զի ունէր · Է Ճ տիկին կանայս և Գ Ճ հարճս ։ 3 Թագ · ԺԱ · 3 ։ բայց Յովսեպոս Ը գրքոյ հնութեանց է գլուխ ասէ թէ, էառ Սողոմոն եօթանասուն կանայս զդստերս իշխանաց, և Գ Ճ հարճս ։ Մի՛ տրտնջեսցեն նարդենիսքըիստոնեայքն թէ Սողոմոն զայնքան ունէր, և մեզ բաց 'ի միոյն՝ այլ ոչ թոյլատրի ։ Բաեմ թէ Սողոմոն այնքան իմաստութե՛ն չկարաց դէմ դնել բազմութե նց, այլ անկաւ 'ի կռապաշտութի, զի՞նչ ոչ առնէին յիմարաց եթէ բազումք լինէին բաց 'ի միոյն ։ Այլ թէ մեծն Աղեքսանդրոս՝ ունէր զերկոտասան կին, և խրատիւն Արիստոտելի արձակեաց զամն բաց 'ի միոյն, որոց միոյն արար նմա այսպիսի հնար ։ զի ուսոյ որ անցանէր Արիստոտէլ, գնացել յանցս ձանապարհի նր զօթևան վարձեաց · և որ քան անցանէր Արիստոտէլ՝ աղջիկն զարդարեալ 'ի դուռն կանգնէր · զոր տեսել Արիստոտէլ սկսաւ տռփալ նմա · և նա իմացեալ կոչեաց առ ինքն և ուխտեաց կատարել զկամս նր յայն նիշ աւուր ։ բայց յառաջագոյն աղդ արար Աղեքսանդրի գալ 'ի պալատն իւր և նոր ինչ տեսանել ։ եկն Արիստոտէլ 'ի պայմանադրել աւուրն, գոլով ծեր և երկայնամորուս · ասաց աղջիկն թէ, անհնար է ինձ կատարել զիղձքդ, եթէ ոչ բարձցես զիս 'ի յուսս քո և եօթնիցս շուրջ ածիցես 'ի դահլիճ պալատիս ։ յանձն էառ շրջեցոյց Արիստոտէլ·

ամինչ

ասաց աղջիկն թէ, անձնայր է ինձ կամորել
զնզեքս, եթէ ոչ բարձցես զիս 'ի յուսոյ քո
եւ եօթնիցս շուրջ ածիցես 'ի գաւիթ պա_
լատին: յանձն էառ շինծերն Արիստոտէլ.
եւ մինչ լրացաւ արարողութիւն՝ եկամտեին զը
նալ յզբօսան վավաշոտութեն, չհամ դուժել
Աղեքսանդրի մերկացուցեալ զթուրն վա_
զեց սպանանել զԱրիստոտէլ ասելով թէ,
ով չար ծեր. վայ սնոտիկ յինէն հեռացու_
ցեր զդա, զի դու վայելիցես: առ որ ա_
սաց Արիստոտէլ համբերեա ով թագաւոր
եւ ասացից քեզ, ես գոլով փիլիսոփայ եւ ի_
մաստասէր, մանաւանդ ծեր եւ երկայնամիտ
րուս. եւ այս աղջիկս զիս յայսպիսի խղճու_
թիւն եած. դու գոլով երիտասարդ եւ փափ
կասուն, արդեօք քեզ զո՞րպիսի որոգայթ
լարելոց էր: զայս ասելով հաճի թէ չի_
ջոյց զբարկութիւն Աղեքսանդրի: եւ զերծաւ
'ի մահուանէ: Այլ ես տրամընջողաց քրիս
տոնէից ասեմ թէ, զՍողոմոն այնքան ի_
մաստութեն մոլորեցուցին կանայք. զի՞նչ
ոչ առնէին ձեզ միամտացդ:

* [illegible]) ոչ ամօթոյ մարդա_
րեքն արարեր էին զիդական պատկեր բաց
տուականօք, որով զպաշտօղս նոցին շալծէ
ին 'ի ցանկութ խառնակութեն: եւ զայն ան_
խտիր խառնակութեն պոռնկութեն դրդիչ
դիւէին ձօնէին 'իբրեւ զզոհ: Այսպիսի էր
դեմետր չքնաղուհին, զոր գովէ Որփեւս.
թէ զբարձմն առականաց բաց ունէր, զի
առաւել զառաքողսն յինքն ձգեսցէ 'ի շա_
ղաշարութն: տես 'ի լուծման առասպե_
լեացն Գրիգորի Աստուածաբանութեն զի՞նչ
կայր (ասէ) եւ Սողոմոնի այսպիսի գարշու_
թեն պաշտօն տանել:

* (Դ) [illegible]:) Այսինքն զնախ
նին մեր Ադամ թելադրութեամբ դիւէին՝
Եւա որսաց 'ի կորուստ: նմանապէս եւ զզ
Սողոմոն սատանայ եկանայքն 'ի բարեբաս
տուէ արարին թշուառական: ըստ այնմ
որպէս յետոյ ասաց Սողոմոն թէ, կին չար
զհոգիս արանց պատուականաց որսայ 'ի
կորուստ:

* [illegible]:) Զի թէպէտ Սողոմոն զԱստուա
ծութիւնն քան զամ ինչ զօրաւոր ասաց,
բայց ահա 'ի ձեռն մեծութեն եւ փարթա
մութեն իւրոյ, որով ստացաւ զբազմութի
կանանց, նոյն մեծութիւն յաղթեաց նորին
իմաստութեն. ուստի 3 Թագ. Ժ. 27:

մինչ ասի, եւ եդ արքայ զոսկի եւ զարծաթ
իբրեւ քարինս յեէմ. նմանապէս II հա_
մարն ասի թէ, եւ արքայ Սողոմոն էր իգա_
սէր: Այլ թէ մեծութիւն Աստուածացուն
լինի պատճառ՝ տես 2 Օրին. Է. 13: եւ
բարերարութն ուրացող՝ տես զտակառա
պետն՝ որ ազատեալ 'ի բանտէ, մոռացաւ
զՅովսէփ. Ծննդ. Խ. 14. 23: բարուք
մարգարէացաւ վս իւր եւ ինքն Սողոմոն.
իմաստ. Ե. 8: ասելով՝ զի՞նչ շահ եղեւ մեզ
հպարտութի. եւ զի՞նչ մեծութի ամբարտաւա
նութեցն իւրէ մեզ նպաստաւոր. էանց այն
ամ իբրեւ զստուեր, եւ իբրեւ զհամբաւ առն
ընթացեալ: եւ զի մեծութիւն՝ կռապաշտութե
պատճառ լինելոց էր, վս այնորիկ Աստուածա
ուիրեաց. Օրին. ԺԷ. 15: զի կարգեցել
թագաւորն մի բազմացուսցէ զերիվարս.
զկանայս. զոսկի եւ զարծաթ. եւ մի հպար
տանալ 'ի վր ժողովրդեն, այլ ընթեռնուլ
զգիրս երկրորդ օրինաց հանապազ: եւ Յով
սեպոս 'ի վր 2 Մնացորդաց ԺԲ գլուխ ա_
սէ թէ, ինչք եւ ստացուածք՝ բազմիցս լի
նին առիթ հոգւոյ եւ մարմնաւոր կորըս
տեան, զի 'ի փարթամութէ բազում մեղք
եւ չարիք ընծային եւ այլն:

* [illegible])
Այսինքն փառքն եւ հանդէսն տան իւրոյ
եւ տաճարին շինութիւն, մեծութիւն եւ իմաստու
թիւն, դառնացուցին զինքն եւ ազատն գե_
րի եղեւ դառնութեն պատճառաւ:

* [illegible])
Այսինքն 'ի բանականութէ եւ 'ի մտաց է_
հան զնա արծաթն: զի վս արծաթոյ ամ
որք զլեալքն ծառայութիւն յանձն առնու:
Իսկ Սողոմոն թէպէտ արծաթով ոչ եղեւ
վարձկան, սակայն 'ի ձեռն բազմութեն ար
ծաթոյ ստացաւ զբազմութի կանանց, եւ
նոքա մոլորեցուցին զնա յԱստուածպաշտութէ,
եւ վանեցին 'ի մտաց եւ 'ի բանականութէ:

* [illegible]:) Այսինքն 'ի հոգին խոցեաց զնա
սէրն կանանց: զի հին չէին նործանողին.
ասի Եւա, եւ կործանօղն է սատանայ, որ
զԵւա գործիք եւ զէն առեալ, նովաւ
կործանեաց զԱդամ յըսկզբնական արդա
րութենէ:

* [illegible]:) Զի Սողոմոն կոչեցաւ յեդեդի.
այ սիրելի տն. քանզի սիրեաց զնա Տր.
2 Թագ. ԺԲ. 24: կոչեցաւ եւ Ադեի Աս

ըստ շնորհի. I Թագ. ԺԵ. 13 : այլ ոչ՝ Բանն
բնութեամբ Որդի Աստուծոյ էր և սիրելի և՛ի ծոց Հօր:
Նմանապէս Սողոմոն շնորհիւ Որդի Աստուծոյ, և
սիրելի, և գտաւ եցեալ եղև սիրով : բայց
ահա կանանց՝ հեռացան զնա 'ի գրկացն Աստուծոյ,
և յոտս սանկի գթեցոյց պաշտել տալով զնոյն
բնակարան կուռսն :

* Ա՛ն տարցէ Ծեղինն:) այն կակուղ սերն կա
նանց, և թուլանալն նր սիրով նց:

* Ո՞ կ գրոց ... նորին երեկոյծին, որո՞վ ճշմարտեցաւ ... ամուսնացեալ :) Այլամբնն մարդկային՝ է ոչ զշողոքորթող պոռնիկ որ զհոգիս արանց պատուականաց որսայ 'ի կորուստ. թէպէտ առնել պարտական է հոգին տեղի տալ ... նորին հրապուրանացն: ուստի Աստուած ոչ զհոգի, խելով կնոջ իւրոյ ոչ մարմնոյ շողոքորթողի. կակծայի կերպիւ անխնամ յասելն Աստուծոյ առնա թէ, փոխանակ զի լռեսցէ ձայնի կնոջ քոյ և այլն: ուրեմն ոչ գիտեմ (ասէ) թէ զայս դիւրապատրելի մարմինս՝ որպիսի ողբով աճաղեցից : Աստուածաբանն Գրիգոր, որ զՅովհաննէսսի չարութիւն ա՛ Ճանապարհ ... առասպելեաց ճառսն ասէ թէ, Հերակլէոսս և Գիմոկրիտէս բնաբանական իմաստասերք գոլով՝ զաշխարհիս հետևմունս, խաղ առնէին, մինն ծիծաղելով և միւսն լալով: զի Գիմոկրիտէս ստէպ զխրողութիւնս աշխարհիս ծիծաղէր և Հերակլէոս լայր : Այսպէս և մեք՝ առաւել զմարմինն, իբր պատճառ այնքան թշուառութեանց :

* Բանսից ոչ ... և այլն.) այն ոչ Սողոմոն ի միայն պատշաճի բանք նախատանաց՝ այլև ամենից կանանց սխալողաց : զի նա ըղ կուռս պաշտեաց արտաքսապէս, և այլքն զհեշտալի մոլութիւնս, և զխրատանց չար կամսն պաշտեն ներքսապէս :

* Ս... զի ... է ... և այլն :) այն Սողոմոնիւ կարեմք իմանալ թէ անիրաւ է ... լծել յիմաստունի մարմնոյ, եթէ ոչ էր Աստուած կենդանացուցանեսցի ... ըստ այնմ այնու պարծեսցի մարդ 'ի ճանաչել զԱստուած : և ըստ Պաւղոսի, որ պարծի՝ 'ի Տէր պարծեսցի, 'ի խորհուրդ գիտութեան զՏէր ճանաչել :

* Ա... ... և այլն :) Այսինքն եթէ ոչ էր աշխարհի յիմար կարծեցեալ՝ և ըստ Աստուծոյ իմաստնացեալ իցէ, և յԱստուծոյ յուսացեալ, ոչ ևս գթեսցէ և սխալեսցի ոչ զՍողոմոն և 'ի նորա պատահեցելոցն չարեաց՝ զեր ինչ ոչ կրեսցէ:

* (Է) Ա... [illegible]

Սողոմոնի շարադրեցին ճառք ... մտադրութեան նշանաւ բանութեան իբր ... խնդրելիս հանդոյն ... հես ...

Խօսի առաջինս վս ապաշխարութեան Սողոմոնի. թէպէտ յԱստուծային գիրս գրի կռապաշտութիւն, և ոչ երբէք ապաշխարութիւն: և Նախնեացն պարագայն կարէ առնանել 'ի սոյն գրոց. զի թէպէտ 3 Թագ. 11 (և գրէ թէ մինչև 'ի վերջին) գրին յանցանքն նր, և ոչ զղջումն. սակայն ոչ գրի անդ, թէ սմանէ էն խոստովանեցաւ սիրտ նր 'ի մահ. այլ թէ չէր կատարեալ սիրտ նր ոչ զսիրտն Դաւթի հօր իւրոյ: որ այսպէս ասի և վս Աբիասիայի. Ամասիայի. Օզիայի. և Յովսափատու, որք բազում առաքինութիւնս արարին, և միայն զբարձրունսն ոչ բարձին. սակայն գրի թէ և սիրտ նց ոչ էր կատարեալ ընդ Տն ոչ զսիրտն Դաւթի : Տես վս Աբիայի 4 Թագ. ԺԴ. 3 : վս Ամասիայի. ԺԵ. 3: վս Յովաթամայ. ԺԵ. 34 : վս Յովսափատու. 3 Թագ. ԻԲ. 42:

Երկրորդ՝ զի գիրքն 2 Մնացորդաց 'ի մէկ գլխոյն մինչև 'ի յինն գլխոյ վերջն՝ ոչ երբէք յիշէ զկռապաշտութիւն Սողոմոնի : ուրեմն էր նկատմամբ զղջման նր :

Երրորդ Սիրաք. ԽԷ. 14 : զկնի գովելոյ զՍողոմոն. և յետ հեգնելոյն ասէ, իսկ Այ ոչ թողցէ զողորմութիւն իւր և ոչ ապականեսցէ, և ոչ ջնջեսցէ զգործս իւր. որև ոչ կորուսցէ 'ի չարաւանց ... զթոռունս ընտրելոյ իւրոյ, և զզաւակ նր որ սիրէ զՏէր՝ ոչ եղծցէ : ուրեմն Այ ողորմեցաւ նմա ըստ զղջման նորա : և ոչ ապականեաց և ոչ ջնջեաց զգործ ձեռաց իւրոց:

Չորրորդ՝ Սողոմոն 'ի Գ. Ռէ. յորդանոք և պատուով յիշեալ լինի : և ինքեան Քրիստոս Տեառն մերոյ օրինակ յառաջ բերի : նմին ասէ Պօղոս հարանց 'ի ծագաց երկրի, լսել զիմաստութիւնն Սողոմոնի, և ահա առաւել քան զՍողոմոն է աստ : և Քրիստոս բանն 'ի գովութեան քեռն իւրոյ Գործոնեայ, յարգանօք կոչէ զնա Աստուածային Սողոմոն: Հինգերորդ՝ Դաւիթ 'ի բերանոյն Քրիստոսի վասն դատապարտեցելոց ասէ թէ, ոչ յիշեցից զանուանս նոցա 'ի շրթունս իմ: այսպէս ոչ յիշեաց զանուն մեծատանն, որ զղազարուն գովելով յիշեաց : յիշեաց զանունն Ղազարու՝ լռելով զատդամայեցւոցն : ուրեմն մինչ արտաքսրեաց զանունն Սողոմոնի՝ եցոյց զնա ոչ 'ի կարգի դատապարտեցելոց : այլ վս

զղջմանն 'ի կարգի փրկեցելոց։ Ս. Եփրեմդ՝ համբաւ վճիռ է Տաթանից թէ՝ Սողոմոն զկնի մեղացն զղջացեալ՝ զժողովոց գիրքն 'ի նշան Ճշմարտի ապաշխարողի շարադրեաց՝ առ 'ի խրատել զայլս փախչիլ 'ի սնոտեաց կենցաղոյս ։ Իբր զի ինքն փորձիւ զամ հեշտալիսն և սնոտի ևս-նոյն գտեալ զամ բաց 'ի ծառայութենէ Տ.Ն։ Սուտի 'ի վս խնձանի ժողովոց գրքոյն ասէ, վախճան բանիցս լուր, զԱ.Յ երկիր, և զպատուիրանս նր պահեա, վս զի այս է ամ մարդ. քանզի զամ արարածս ածցէ Տ 'ի դատաստան, յամ անտես արարելոց եթէ բարի և եթէ չար ։ և Ս Գրիգոր Նիւսացին 'ի մեկնութեն ժողովոց, յերրորդ բանին ասէ թէ, որ արձանացուցանէ զինքն զգաղտնիսն խոստովանելով, յի շատակաւ ամօթալից իրացն՝ խրատ յառաջիկայ կենաց։ այսպիսիկ են որովք այժմ ըն թերցելովքս 'ի ժողովողիս գրեցելովքս և կեղեցի խրատ։ Բանն զի (ասէ) անդր ձայնիւ հրապարակագիրժ առնելով զայն առաջի ամ մարդկան. իբրև զարձան ինչ նկարագրեալ 'ի վր դնէ զեղելոցն յինքենէ զխոստովանու թիւն ևայլն։ և Ծաքանն 'ի մեկնութե ժող վոց գրքոյն 'ի բերանոյ Սողոմոնի մերձ յսկիզբն ասէ թէ, իմացայ ոչ այսպիսիկ սնոտիք են ամքն՝ և ծառը փայրապար բերեալ՝ ժուժկալելոյ. և զհեշտութիս ողջախոհութե տանջեցի զանձնս տառապելով նդ ։ և յՆտառի այլա բանութե գրքոյն 'ի վր Սողոմոնի անուան ասէ թէ, գիրքն ժողովողին՝ է օրինակ և խրատ ապաշխարողաց ։ և յՕգոստինոսէ առեալ ասէ թէ, Սողոմոն 'ի վախճանի կե նաց իւրոց ապաշխարեաց։ աւրեամն և թողութե հանդիպեցաւ, և փրկեցաւ յիջանելն ի Տ 'ի դժոխս. այլ և այլք վարդապետս կարծեն, 'ի սոյն գլխոյ 9 համարին թէ, Նորա 'Նա որ ոչ ոյնտան Մեղանոր տան զԱ Ջոգող, Թ' Նաղթադութրոյնեցի, ոյլ Ձնշեցե ոյքն ոյն ե Բորե. Եբր զեն Յոստաքրան ե ղեքուան ոոոն գեղելոց. Յորժոմ հոգուոյ էլ Յոյցելուքն նծուքէն անբոժոնելըոն, նենոգոծել զոնց խոստովանուքեան։ ❋ Սունոյնուէյն է եմնոյծ։) Թ թէ զՃշմար տանիս զզջմանն Սողոմոնի կամիս իմանալ՝ տես յաւնդյնուեց գրքոյն, ժողովող կոչե ցեալ ։ բայց թէ զայն գիրքն յետ մեղացն շարադրեաց 'ի խորին ծերութեն, լուր Ծաքանին Գրիգորի որ 'ի լուծման ժողովողի գրքոյն 'ի վերջն ասէ 'ի բերանոյ նր թէ, ած եկեալ է ինձ վաստակս ժողովողիս ի ամսոտութե. վս զի վարդապետել ձեռնար

կեմ ժողովրդեանս պայմին որ անուսանելիսա բար ունի ։ պարտ և արժան է առն առա քինույ առ հոմանարերողս բանի զիմաստու թիւն զօրացուցանել, բայց ես ծեր եմ և ըստ երկոյն կենաց անցի ժամանակս։ ❋ Ր.Ձն ի Ծուցէոն Թուղոնոյեց . և այլն։) 2 Մնաց . Թ . 29 : Նաթան մարգարէն որ եօծ զՍողոմոն և եղև ականատես նորին կենաց և վարուց, և Ր.քիա սելոնացի. որ զհանդերձն իւր երկոտասան բաժնին արար. և զոտսան բաժինն բոքովամու որդւոյն՝ Նա բատոյ խոստացաւ, և ըստ հանգոյն որք ժամանակակիցք էին Սողոմոնի գրեալք երևին զքնակատար պատմութի Սողոմոնի. իսկ Յովէլ տեսանող որև նա ևս գրեալ ցուցանի վս Սողոմոնի ։ և Թուի թէ ոչ է նա այն Յովէլն որ Թուի 'ի մէջ երկոտա սան մարգարէից (զի եր 'ի ժամանակս Յով սեփ և Եսայեայ ։ կամ ոչ առէ լամբոնա ցին 'ի ժամանակս Նաքեկիայի միայն) այլ, այլ ումն էր ։ Իսկ թէ զի՞նչ գրեցին, ոչ է յայտ, միայն սուրբ վարդապետս ցուցանե թէ նք գրեալք իցեն և զդարձմանէն և զա պաշխարութեն Սողոմոնի ։ յորում ցուցա նէն (ասէ) 'ի բերանոյ նր զունայնութիւն աշխարհիս ։ զի որ ղանցեալ մեղսն զղջայ՝ ունայն և սնոտի ցուցանէ զծառայելն աշ խարհի և ցանկութեց նր, և ածաղէ՝ զան ցեալ կեանքն թէ 'ի զուր ջանացաւ, անօգուտ վաստակեցաւ, անմտաբար հետև եցաւ, յանչափ տեղն արշաւեաց ։ և այլքն ամ յատուկ հետևեալքն նմանապէս են ։ ❋ Ոտոքին ննոստ։) Ր.յանքն երկրաւոր չնչաւոր և դիւական ։ ❋ Ննչեր հոլով։) Ր.յանքն շուրջ զոքն զի ւք զլորմունք և շրջեցմունք. զի որք զաշխարհա որեն և փարքն փնովաւ՝ զհողմն արածեն, զլուծուն հետեւին և զոչ ինչ գտանեն։ աւա զովք պարիապս կառուցանեն, (ոչ յատուկ ասէ թէ, ասումէնոս շենծոնը.) և նեռա ձիգ լինին յատեղս։ ❋ Ինմնոնշոս նոնն։) Զի որ մարմնոյ ըստ այլոց՝ կամի յաղթել և փառս ստանալ։ իսկ որ զՏ և զցանկութիւն Տն սիրե, և որովայ նին ծառայէ՝ ընդ ինքեան կռուէ. բնութե իւրում մնաե։ այնպես ասի վս վասահից և բարկացողաց, ամ զօրաւոր կարծօրեայ ։ վս որկրամոլաց, ասէ Սսկեբերանն. սեղանս բազմախորտիկ, մայր է հիւանդութե։ վս արբեցողաց ասէ Նիւսացին 'ի մեկնութե ժո ղովոց, յերրորդ բանին թէ, գինի յարժամ

անցցէ անչափութք քան զպէտսն, չափլուծ լինի ըմբռնքսումն, հեշտութեանց մատակարարութի, մանկութ ժամու ախտ, ծերութ անամօթութի, կանանց անարգութի, մոլութե դեղ, խելագարութ պատճառ, ոգւոց սպանակէն, իմաստութ մահ, և այլն: ահա յայտ է թէ, իմ մոլութիք ըստ գործողաց իւրեանց մարմնոյն, և զկենանոյն նոցին կարծեցուցանեն: և զմարմինն գերացուցիլ, հոգւոյն գատապարտիչ կացուցանեն. ըս Հռովմ Է. 23: ուն մ այլ օրէնս զինեալ յանդամս իմ, հակառակ օրինաց մտաց իմոց և վարել զիս ՛ի գերութի:

*([illegible]:) Զի ոչ մերձ ոգւև արութեն հասեալ քրտունքն անօգուտք են հիւանդաց. այսպէս ևս մեղքն և ցանկութ մտաց քրտնողքն, նոյնպէս և՛ իզուր հոսեն զքրտունսն: որ ըստ Եկեղեցւոյ վն իմաստութ. Է 16: թէ, որ տքնի վն նր վաղվաղակի անհոգ լիցի:

* ([illegible]:) Մարդս բուծմունք ըն ասէ թէ, զոր բոլոր ծարաւութեն և կարօտն զդեմս իւրեանց: իբր թէ Սողոմոն զինի զղջման իւրոյ եցոյց զհեշտութի նիս ոչ զծարաւութեալ և դեղէլ դէմ տգեղ պոռնկաց. որք վասն տգեղութ իւրեանց՝ ծարաւութեն զաչսն և մտաւորեն զդէմն. զի սեղեխոց իւրեանց հաճելիք են եփեցին: այսպէս և տգեղն, առ ՛ի խաբել զսիրահարս իւր, զանազան հեշտալեօք ծածկէ զտգեղութի իւր. ըստ օրինակի դառնադոյն ոսկեպատեալ հաբից: զայս փորձիւ զգաց Սողոմոն և ծանոյց աշխարհի, զի մի և թէքեամ խաբեսցին ՛ի բազմակերպ սիրոյ աշխարհիս:

* ([illegible]:) Զի որ թէ յաշխարհի՝ ցանկութի է սրտի և աչաց, և ամբարտաւանութի աստի կենաց: զոր Սողոմոն եցոյց զղջալովն:

* ([illegible]:) այս յօդացնդելի ծուխ

* ([illegible]:) Աշխնքն արհամարհանաց որոնմունք, զի որ սիրէ զաշխարհս, որոնէ ինքեան զեղկերանս:

* ([illegible]:) Աշխնքն արհամարհանաց և անարգանաց պատմութի:

* (Է) [illegible]:) այս թէ Սողոմոն զղջացաւ՝ յայտ առնէ գիրքն ժողովոց. յորում զինի զղջմանն, զայսպիսի զմն բողբոջեալ պարունակեաց ՛ի նոյն գրքոջն, թէ տիրողն աշխարհի (ոչ ես փորձեցի) ՛ի զուր ջանայ, անօգուտ վաստակի. և այլն:

* ([illegible]:) այս ՛ի գլուխ Սողոմոնի անհամեմատ առն ի մտաց նկատելով, մի ոք փքացի և ապա

ծեսցի յառաջինութի իւր: և կամ ՛ի գթեցումն այլոց, և բամբասեսցէ զնն:

* ([illegible]:) Զի իմ ոք որ զՏր արժան պաշտօնն՝ տայ մարմնոյն և ցանկութ՝ կռապաշտ է, զի քաղով Աստուածպաշտութ, և կեղծիւք զԱծ պաշտէ, և սիրով և մեծաջան տքնութք զմարմին և զմոլութիւն: այսպէս արծաթասէրքն և որովայնամոլքն կռապաշտք կոչին ՛ի Պօղոսէ, զի զայնպաշտօն մատուցանեն արծաթոյ և որովայնի՝ զոր պարտէին մատուցանել Այ: ուստի մի ոք ասէ անոճամբ կռապաշտութ զՍողոմոն նախատեսցէ, մինչ իմ մլի, զմոլութի իւր իբրև ըզվերջին վախճան գրէ, փառի և պաշտէ:

*(Թ) ([illegible]:) Այսու ոչ թէ զմեղսն Սողոմոնի նուաստացուցանէ, այլ զապաշխարութին քան զմեղսն, առաւել և մեծ ասէ: զի վն Սողոմոնի գրի թէ իգամոլ էր և ոչ արուամոլ. և թէ վն սիրոյ կանանց զկուռս պաշտեաց. այլ ոչ համարիմ թէ ներքուստ զպատիւ եւ նց ոչ Աստուածպաշտ Այ: ուրեմն ոչ ամենատենկ մեղք մեղաւ: Այլ ապաշխարութին էր մեծ և ցաւօք լի: եթէ հաստատեցեք ինչ վարդապետս, որ ասէ ըստանձ տան իւրոյ արտասուօք եկեց՝ և հօրն կերց ապաշխարութ գերազանցեաց. զի նա զանկողինն եթաց արտասուօք, իսկ Սողոմոն զդատակ պալատին: ուրեմն ոչ իսկ է պախարակելի է ոչ զկռապաշտեալ. այլ ՛ի կարգս ապաշխարողաց դասելի է, ոչ զՆշմարիտ զղջացեալ. որ իւրով ապաշխարութն՝ հին յուսադրութի եղև և օրինակ այլոց. առ ՛ի դիմել աներկբայապէս ՛ի յատեան Տն: Բայց ևս վարդապետս վճռէ թէ, յորժամ էջ Քս Աստուծն և բանական հոգւովն ՛ի դժոխս, նա ինքն Սողոմոն ՛ի Տէրունի ոտսն դիմեաց. զնա փրկիչ և Աստուծ խոստովանելով զորմէ և յառաջագոյն մարգարէաբար ըղձացեալն էր ասելով, եկ ընդ հովանեաւ զինն առ Նախապարիսպն, ցոյց ինձ զդէմս քո, և լսելի արա զբարբառ քո, զի ձայն քո քաղցր է և դէմք քո գեղեցիկ: և թէ գըտեալ զքեզ արտաքոյ համբուրեցից և ոչ անգոսնեսցես զիս:

* ([illegible]) Փոխանակ ասելոյ զխոստովանողսն: այսինքն թէ յորժամ բանն Աստուծ բանական հոգւովն անբաժանելի Աստուածութն էջ ՛ի դժոխս առ ՛ի

ազատել

պատել զանդ խռովութեան, ազատեաց և զՍողոմոն. որպէս զխոստովանօղ Ա՛ծութեան իւրոյ: զի այս է վճիռ հասարակ վարդապետաց թէ, որպէս Ք՛ս յետ հինգից եր բժիշկ. բայց հաճառով մերձեցելքն բժշկեալ լինէին: Նմանապէս և 'ի դժոխս՝ հնրակաց լուսաւորեր և փրկիչ. բայց այնոցիկ ազատեցան՝ որք եթէ յուրեանց ժամանակին եկեալ էիցեր՝ հաւատային: Եւս 'ի մեկնութեան Սաղմոսի, 'ի վր այսմ թէ, որով և ոգւոցն որք 'ի դժոխս էին երթեալ քարոզեաց:

* Զոր Յովհաննէսն ասէ ընծայեալ, անդր ուրեք բերէին ատենից:) Յայտնի թէ մինչ որպ Սողոմոնի ողորմեցաւ Տ՛րն, և զերծոյց 'ի դժոխոց զհոգի նր. մեզ կենդանեացս և ոչ մեծ աւետիս: որ եթէ մեռելոցն լինի այցելութիւն, որչափ ևս առաւել կենդանեացս, մինչ 'ի մարմնի եմք և կարեմք զըղջալ մինչև 'ի կէտ մահուան ևս՝ միայն թէ զղջումն իցէ վա սիրոյն Ա՛յ:

* Ընդ որում հաղորդեալ էր աշխարհին. և այլն:) Յայտնի լինի Սողոմոնի մաղթեմ. որ մեղօք նմին հաւասար եմ, և յիմաստութենէն վերջացեալ. որպ զի հաւասարեցես զայս իմ զղջական բանքս՝ նր զղջական գրքոյն ժողովոց: և զպականն որ յինէն՝ լցուսցես նորին իմաստութեամբ:

* (Ժ) Զոր մտածէր օրհնեցելոց:) Սողոմոն յիրաւի բազում կերպիւ օրինակ եղև Ք՛սի: Սուր զի եր որդի այսոցիկ, 'ի բնութեն Դ՛աւթի: որպ Ք՛ս ամենաթագաւորին Հօր Ա՛յ բնութեն ծնունդ: Երկրորդ՝ Սողոմոն կոչեցաւ յեդեդի որ է սիրելի տն: և Սողոմոն՝ որ է խաղաղօղ՝ և ժողովօղ և վարդապետ և ուսուցիչ: և Ք՛ս աստուած 'ի Հօրէ՝ դա է Որդի իմ սիրելի: և տր Պօղոսի, նա է խաղաղութիւն մեր որ եժողովեաց զամ ազգս 'ի մի կաթողիկէ եկեղեցի: Երրորդ՝ Սողոմոն ուղիղ դատաստանաւ 'ի մէջ երկուց պոռնկից կանանցն. և Ք՛ս 'ի Յիսուսին 'ի մէջ երկուց աւազակաց զմին դատապարտելով, և զխոստովանօղն փրկելով: Նա յաթոռ Հօրն նստեալ. և Ք՛ս յաթոռ Յեսսէին: Չորրորդ՝ Սողոմոն զտաճար նիւթեղէն շին եաց, և Ք՛ս զհոգև որ եկեղեցի. զի զտաճար բանեղէն բնութեան: և զայլ յաճախ նմանութիւն Սողոմոնի որ առ փրկիչն մեր՝ տես 'ի մէջ Գ՛րոց ար դոյն, և 'ի հարցմունսն:

* Մերձ որբոցն նստելոյ ընդ ծերակուտով նոցա երկրին. Փոխանակ ասելոյ զմարմինն եղա րեալ փառաւորեցին զի առ Հայր է դէմ Հա

Առ: Արդ՝ Սողոմոնի առ Ք՛ս արենակից, զի մի 'ի նախանձու կարծիցի որ ոչ յանձ ոռ դեաց Դ՛աւթի. և ոչ միջնորդութեն նորին՝ Թագաւորութն Դ՛աւթի եհաս առ Ք՛ս) այլ Սողոմոնի: զի նաթան ժիրի յազգաբա նութեն Ղուկասու, որ զորմով և զհնութ որդիւն խառն յիշատակէ: իսկ Սողոմոն 'ի Մատթէոսէ, յորմէ սկսեալ մինչև 'ի Յովսէփ Յ՛ծահայրն անմիջապէս բերեալ հա սուցանէ: և այս ոչ սակաւ պատիւ է Ա՛յ սաբէնցն որ ըստ Սողոմոնի գոլ հայր տն մերոյ ըստ մարմնոյ:

* Յ՛ պատմեալ հյր ընդ այլս:) Յե զիմ ան թուելի մեղացս ընջելոյ՝ իբր փառաց քոց անձուն համարեալ՝ ք. զի փառքն Ա՛յ կա բողութե, 'ի քաւել և 'ի ջնջել զմեղս մեր ա ռաւել երևի, քան յատեղծանելոյն յոչնչէ զամ: զի Գ՛ր վարդապետաց առաւել դըժ ուարին է 'ի ներհակէն ածնել զինչ (որպ 'ի հրոյ ջուր) քան 'ի յոչնչէ իբր 'ի պակասու թէ: իսկ զմեղս քաւելն է, ածել 'ի ներ հակէն, յոչ արդարոյ արդար: ուրեմն ա ռաւել մեծ կարողութն է ջնջել զմեղս՝ քան յոչնչէ ստեղծանել զեր ինչ:

* (Ժա) Ընծայեցի քո յարդարեալ. և այլն:) Սողոմոն 'ի գիրս իւր նմանաբար և 'ի ներքոյ առակաց քարոզէ. ոչ միայն զԱ՛ծութիւն Հօր՝ այլև Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ: իսկ զմիոյ Ա՛ծութէ պարզ և յստակ բանիւք: և միան է սրբոյ վարդապետս թէ, որով հետև երրորդութեն և յաւիտենական կեանք որ մի ևնոյն է. գոյ 'ի պարզ իմացմանն Ա՛յ աս տեն, և տեսութե 'ի հանդերձեալումն. ըստ այնմ, այս են յաւիտենական կեանք զի ծա նիցեն զքեզ միայն ճշմարիտ Ա՛ծ և այլն: ուրեմն և Սողոմոն ունելով զայսպիսի ծա նօթութի (որպ ցուցանեն 'ի գրեանց նր) հաւատով սրբոյ երրորդութեն արդարա ցաւ և փրկեցաւ:

Այլ զի հաւատալն նախկին է քան զյա ւտոյն, վա որոյ տեսցուք զքարոզութեն Սողոմոնի 'ի վր Ա՛յ միութեն, և ապա թէ զոր խօսի 'ի վր յատկացելոցն:

Նախ ասէ յ Ժողով. Գ 12: չիք իբրև զք քեզ Ա՛ծ յերկինս 'ի վեր և յերկիր 'ի խո նարհ: և թէ Տ՛ր Ա՛ծ՝ երկինք և երկիր չեն քեզ բաւական, և զիա՞րդ տունս զոր շինե ցի: Եւր 'ի մէջ այնքան աղօթական բանից խնդրէ, քաւել զմեղս. հեղուլ զշնորհս. և բանալ զդատաստ:

Երկրորդ ցուցանէ զԱ՛ծ հեղինակ իմաստութե

Ը պահմ, Տր տայ զիմաստութի և այլն։ Առակ. Է. 6 ։ Զ՝ ցուցանէ զԱծ ճանաչող ախարհող մեան առաքինութե ։ Առակ. Ժ. 27. զՃանապարհս որ յաջմէ են գիտէ Տր ։ Ժ՝ ասէ, բայց յԱծ ոչ յումէքէ երկնչելն։ Համեմատ այսմ, ասէ Սիրաք. Ժ. 28։ Ե՝ ցուցանէ թէ, Ածայ երկիւղ է սկիզբն իմաստութեան։ ՃԺ. 3։ զնմանն ասէ Սիրաք. Ա 4.6 ։ Ա՝ թէ, բա- փուռղքն ողորմութե օրհնեն յԱծ ։ Ժա. 26։ որում հետևի և բանն Ամի թէ, եկայք օրհնեալք, զի քաղցեայ և այլն ։ Է՝ հեռի է Այ յամբարշտաց . և աղօթից արդարոց լսէ. անդ ՝ ԺԵ.29 ։ ասէ զնմանն, Պետրոս. Ժ.4։ Կորնէլիէ, աղօթք քո և ողորմութի ելին յա- շատակաց առաջի Այ ։ Ը՝ թէ ողորմածն փոխատու է Այ.ԺԹ. 17 ։ ասէ զնմանն, տուք փոխ այնմ ուստի ոչ ակնունիցիք առ- նուլ ։ և վն վճարահատուցեալն, ասաց պանդո կապանին . զոր ինչ ծախեսցես ՚ի դմա՝ հա տուցից քեզ ։ Ղուկ. Ժ. 35 ։ Թ՝ զվրէժ խնդրութիւն յԱծ ծգեսցէ.Ի.22։ ասէ զնմանն Երր. Ժ. 30 ։ Ժ՝ թէ Ած խոստորեցելոց ՚ի պատուիրանաց իւրոց ՝ խոտորեալ ճանա պարհս առաքէ . Իա. 8 ։ ԺԱ՝ խոստովանի զԱծ ճանաչող սրտից . Իզ. 12 ։ ԺԲ՝ թէ բանքն Այ ընտիրք են և պաշտպան լինի նոցին երկիւղածաց իւրոց . Լ. 5 ։ ԺԳ՝ ՚ի գրքոյն ժողովող . Ա. 1 ։ զամ արարածս Ած բարի ասէ ՚ի ժամանակի իւրում։ և թէ ամ արարածքն Այ ՚ի յաւիտեան կան. Գ.14։ ԺԴ՝ թէ հալածելոց խնդրօղ է Ած . 15։ ԺԵ՝ յԱծ երկիր և զպատուիրանս նր պա- հեա. Ե 6 ։ ԺԶ՝ դպից տուող Ած է. որ երբեմն տայ ողորմութի, և երբեմն ոչ թո ղու ուտել ՚ի տուեալցն վն արդարութե. Զ. 2 ։ ԺԷ՝ ոչ ոք կարէ ՚իդատ մտանել ընդ Այ հզօրի. Զ. 10 ։ ԺԸ՝ թէ զեղծեալն Այ, ոչ ոք կարէ զարդարել.Է.14 ։ ԺԹ՝ թէ Ած արար զմրդն ուղիղ, և նոքա խոտո րեցան ՚ի խորհուրդս չարութե.իբր թէ, Ած ոչ է պատճառ մեղաց . Է. 30 ։ Ի՝ հեռի դնէ ճշմարիտ աստուածութե զԱծ երկն չել և զպատուիրանս նր պահել։ և թէ զամ արարածս՝ ածցէ Ած ՚ի դատաստան ՚ի հա տուցումն. ԺԲ. 9։ Տես և յիմաստութե գրքոյ ՚ի վր միութեն Այ.որ ՚ի՝ Ա գլուխ ասէ, խորհուրդք թիւրք անջատ են յԱծ ։ և թէ խորհրդոց ամբարշտաց հարց եղիցի եւ- ցի . և բանից նց լուր ՝ առ Ած հասանիցէ։ Դարձեալ՝ թէ Ած զմահ ոչ արար, և ոչ խնդայ ընդ կորուստ կենդանեաց ։ ասէ

զնմանն Եզեկ. ԺԸ. 32։ և ԼԳ. 11 ։ Զ գլ ասէ, հոգիք արդարոց ՚ի ձեռին Այ են ։ ասէ զնմանն Դաւ. ԺԶ. 22։ և վն Յակո- բայ ասէ, հանգեալ Այ սիրեցաւ։ ասէ և Երբ . ԺԱ . 5 ։ ՚ի՝ Ն գլ ։ արդարքն յաւիտեան կացցեն.և ՚ի Տէ է վարձ նց. և թէ անաչառ է Ած, Զ գլ ։ և թէ անեղ ծութի մերձաւոր առնէ Այ . Զ գլ։ Է գլ հանճար և իմաստութի՝ տրի յԱծ ։ ասէ ըզ նմանն Յակոբու. Ա. 5 ։ իմաստութե վարե ցեալքն առ Ած առաքեն զբարեկամութի. Ը գլ ։ ժուժկալութե շնորհք յԱծ է ։ Ժ գլ ասէ զօրաւոր զԱծ պաշտօնութին քան զամ ինչ։ ԺԱ գլ մեծապէս կարող լինել յամ ժամ Այ է և խնայէ յամենն զի իւրն են ամքն։ ԺԲ գլ Այ միայն փոյթ է վն ամցն ՚ի խնա մել ։ թէ պատժեալքն զոր յառաջն ուրա նային զնա, ՚ի ձեռն պատժոյն ծանեան զԱծ ճշմարտութին ։ ԺԴ գլ ընդունայն են ամ որդիք մարդկան առանց Այ ծանօ- թութե . զի դոն է և յերևելի բարութեց , ոչ կարացին գիտել զայն . որ էրն , և ոչ ՚ի գործ ծոյն ծանեան զճարտարապետն . որք զե- ղոյն ստեղծուածոց խաբեալք ՝ Ած կար ծեցին ։ և ոչ իմացան թէ , արարիչն նց եւ լաւագոյն է ։ և որ գեղեցկութե արարչա պետն է , նա հաստատեաց զնն ։ զի ՚ի մե- ծութե և ՚ի գեղեցկութե արարածոց , ըն- նմին համեմատութե և արարչագործն նոցա ճանաչի ։ իսկ թէ այնչափ կարցին գիտել , զի բաւական լիցին նկատել զաշ. զիա Տրն զիարդ ոչ գտին ։ ԺԳ գլ առհասարակ ա- տելիք են Այ ամպարշտեն և ամբարշտու- թին նր։ ԺԵ գլ թէ՝ Ած քաղցր և ճշմարիտ և երկայնամիտ է, ողորմութբ դարմանէ զամ։ Երկրորդ յատկապէս ցուցանէ զԵօթ Այ Ածութին ։ Նախ բերանով անզգամից զԵ՚այր և զՈրդի , ցուցանէ բնութբ Ած . Ը պահմ խոստանայ ունել զգիտութի, և Որդի Այ զանձն անուանէ ։ Իմաս . Բ ։ ընդդէմ ա- րոց ասաց Տրն. ամ գիտէ զիս Հայր, ևես գիտեմ զՀայր ։ և թէ ասեմ ոչ գիտեմ ըզ նա ձեզ նման սուտ լինիմ։ Երկր ցուցանէ զՀայր Տր ողորմութե, Ած հարց . և Ը բա- նին իւրոյ, մի միայն արարիչ. Իմաս.Թ.1։ Երրորդ ցուցանէ զՀայր Ած անտես եւմ կերպագրելի ։ ոչ ոք կարօղ է ստեղծանել զնմանութի Այ ։ Իմաս . ԺԵ. 16 ։ զնմանն ասէ Յովհաննէս , զԱծ ոչ ոք ետես երբէք զի որբութի յաւիտենականի Հօրն ծածկեալ ասի ։ Չորրորդ թէ ամ Հայր՝ տայ ՚ի ծա

վու

վս ճանապարհ , և նա խնամքն տեսուչ է
նաւորաց : իմաս • Ժդ • 3 :
Երրորդ Սողոմոն զանձունն Բ̃ն 'ի ձեռն
առակաց , և երգոյ երգոց , և իմաստութե̃ն
գրքոյն 'ի բազում տեղիս վկայէ լէ : Նախ
առակաց • դ • 13 • ասելով , ա̃ծ իմաստութ̃բ
հիմունս էարկ երկրի • ա̃յ ընդ իմաստութ̃ն
իւրոյ անձնաւորի : ե̃ • ը̃ • 12 • ասէ 'ի բերա
նոյն Բ̃ն թէ , ես իմաստութի̃ բնակեմ 'ի
խորհրդեան • զոր լամբրոնացին մեկնէ 'ի վե̃ր
Բ̃ն • և 'ի նոյն գլուխ 22 համարն ասէ •
Տե̃ր ստացաւ զիս 'ի սկիզբն ճանապարհաց
իւրոց • որ զայս բանս արիոս , և հետևողք
իւր թիւրապէս իմացան • զստանալն՝ ստեղ
ծանել իմանալով : Սակայն ստեղծանելն
է յուշէ • որ էր երբեմն՝ զի ոչ էր • և ըս
տեղծուածն ոչ է համաբուն ինչ և յէու
թենէն այ : այլ որ անդ ասէ Սողոմոն, ըս
տացաւ զիս , յաջորդիւն ցուցանէ թէ ,
այն իմաստութիւնն՝ յառաջ քան զյաւի
տեանս էր : ուրեմն ոչ եղև 'ի ժամանակի •
և ստեղծուածն ոչ կարէ լինել յառաջ
քան զյաւիտեանս : Նաև ստանալ բառս,
ոչ միշտ նշանակէ զստեղծանելն • այլև
զբնութենական ծնունդն • ըստ այնմ, ըս
տացայ մարդ աստուծով • զոր ասաց ա
դամ վասն կայենի՝ և ահա կայէն ոչ ըս
տեղծաւ 'ի յադամայ • այլ ծնեալ եղև
բնութենակից : Սմանապէս և Բ̃ն 'ի յաւի
տենից ստացեալ եղև • այսինքն ծնեալ 'ի
Հօրէ • յառաջ քան զյաւիտեանս • համա
գոյակից ծնողին : գ • թ • 1 : իմաստութի
շինեաց իւր տուն • և այլն : իմաստութիւն
է Բ̃ն , անձնաւոր Բանն Հօր • տուն՝
մարմինն առեալ 'ի կուսէն • եօթն սիւնքն՝
եօթն պարգևքն Հոգւոյն սբյ • որ հան
գեաւ 'ի վե̃ր Բ̃նի • ըստ իմանալ Ներսէս
լամբրոնացին : Իսկ թէ զենլեօք և խառ
նելեօք , ոմանք իմանան զխորհուրդ Պա
տարագին • ըստ լաթինք առեալ 'ի Կիպրի
անոսէ : Բնելի է թէ , ըստ այնմ ութն
պարտէին լինել սիւնքն՝ և ոչ թէ եօթն :
զի սիւն եօթն ասէ , և թէ մի սիւնն է
Պատարագի խորհուրդն • խառնարանն լի
նի արտաքոյ եօթնից • և ըստ այնմ ութն
լինէին խորհուրդքն և ոչ թէ եօթն : զի
եօթն կանգնեալ սիւնքն ասացաք , թէ
զեօթն խորհուրդս նշանակէ • և Պատա
րագն մի է յայնց եօթնից սեանց և խորհր
դոց • ապա խառնարանն զինչ իցէ • զի կամ
լինի ութներորդ , և կամ թէ ոչ երբեք

խորհուրդ : ուրեմն խառնարանաւ , ոչ
իմանի գինւոյ և ջրոյ խառնումն : Իսկ ե
թէ և տամք զայն խառնարանն վս̃ Պա
տարագին • այլ ոչ վս̃ այնորիկ զջուր խառ
նել նշանակէ : քանզի Կուռնելիոս 'ի մեկ
նութեան առակաց , 'ի վե̃ր խառնարանն բա
ռին ասէ թէ , Նախ՝ Լինաստաս Սիկիա
ցին , և Ջերոնիմոս իմանան զխառնումնն
Աստուծոյ և մարդկութե : ընդդիմացեալն հա
կառակորդքն թէ , հայոց եկեղեցին նոր
խառնումն ասէ • որ թէ և ասէ՝ զայն ի
մանայ 'ի տեղի միաւորութե և ոչ թէ խառ
նակման : Երկրորդ սբն Գրիգոր պապն,
գինի ասէ զպատուիրանսն Բ̃նի, և խառ
նումն զառակսն , զորս խառնէր ը̃ պատ
ուիրանաց : Երրորդ Կեսարիոս առէկալթա
ցին , ջրովն զհեթանոսս և գինեաւ զհրէ
այսն իմանայ • յորոց խառնեալ մի եկեղե
ցի եղև : Չորրորդ ոմանք ասեն թէ, Բ̃ն
ընտրելոց զթշուառութիւն ընդ յաջողուէն
խառնէ : Հինգերորդ Տօքատոս ասէ զիմաս
տութեն նշանակել : և թէ հէն իմաստա
սէրքն 'ի ժամ սեղանոյ ճառէին զիմաստու
թե : և Բ̃ն զերփարդոյն կառակ ասաց 'ի
վերջին ընթրիսն : Վեցերորդ սեղանն ըզ
պատարագն : և Յոյնք զաւաժակէ չարչա
րանաց իմանան ասէ : Եօթներորդ սբն
Փառսփերոս ասէ • իմաստութեն եդ զսե
ղան սրբազան խորհրդոյ • յորում հացն
սրբազան մարմոյն Բ̃ն և արեան ուտել
և ըմպել յառաջարկեն • որ մինչև 'ի ժա
մանակս Կիպրիանոսի կարթագենացւոյ եպիս
կոպոսի • սբ հարքն այլև այլ կերպիւ ա
ռեալ են : միայն Կիպրիանոս զխառնումնն
գինւոյ և ջրոյ մեկնեալ է : որովհետև ա
սի թէ, կարթագենացւոյ գինին կարի թանձր
լինելով, որպէս զմեղր , ոչ լինէր հեղուկ
նիւթ պատարագին : վս̃ որոյ ջրով նոսրա
ցուցեալ սկսաւ պատարագել Կիպրիանոս
և 'ի հռոմ գրեաց զդիտաւորութի իւր թէ,
ոչ առ 'ի ներհակիլ կացուցմանն Բ̃ն և Ե
կեղեցւոյ այնպէս առնէր՝ այլ վս̃ թանձ
րութեն գինւոյն : ուստի և բարոյականապէս
զայն վկայութիւն ևս 'ի հաստատութի արար
մանց իւրոց յառաջ էարկ , որպէս զի կեր
պիւ ինչ 'ի սբ գրոց զմիտն իւր իրաւա
ցուսցէր : Չորդ՝ Խաղթնայս և ծածուկ ա
ճառելի կերպիւ Սողոմոն քարոզեաց զԱ
ութէն Բ̃նի յերգս երգոցն : որոյ բոլոր
խօսակցութիւն է Բ̃նի ընդ եկեղեցւոյ:
Հինգերորդ 'ի գիրքն իմաստութե, Սողոմոն

'ի բազում տեղիս երեւի քարոզեալ զԾնու
թեան Որդւոյ։ Նախ Է գլուխ 12 համարն։
ուր ասէ 'ի բերանոյ անզգամաց 'ի դէմս
Որդւոյ թէ, դարանակալք լիցուք արդարոյն
զի դժպհի եղեւ մեզ եւ այլն։ եւ թէ խոստա
նայ ունել զգիտութիւն Այ, եւ որդի Այ զանձն
անուանէ։ եւ թէ հայ սրտացին՝ կոչէ հայր
զԱծ։ եւ զայս սուտ գտցուք անզգամ հրէ
այքն որ կամեցան քարկոծ առնել զՔրիստոս
մեր ասելով թէ, դու մարդ ես, եւ զանձն
քո Աստուած առնես։ եւ թէ վասն պարոյն հալա
ծելոյն զՔրիստոս հրեայքն, զի զայն առնէր 'ի շա
բաթու, եւ հայր իւր՝ կոչէր զԱծ, եւ հաւասա
սար առնէր զանձն Այ։ Ա երկրորդ՝ 'ի Է
գլուխն իմաստութեան ասէ, յայնժամ արդարն
կացցէ բազմաւ համարձակութեամբ հանդէպ
նեղչաց իւրոց. եւ թէ զիա՛րդ համարեցաւ
ընդ որդիս Այ եւ այլն։ զորս մեկնէ լումբրո
նացին 'ի վերայ Որդւոյ։ Եօթներորդ՝ 'ի նոյն
գլխոյ 12 համարէն, քարոզէ զԱստուածութիւն
Որդւոյ նկատմամբ աւուրն դատաստանի եւ
սպառնալեաց բարկութեան նր։ որոյ բոլորն
մինչեւ 'ի վերջն գլխոյն, մեք այլ ունեմք պատ
կանս եթէ ոչ այն մերոյ Որդւոյ։ Տեսանել
կարես 'ի նոյն գրքոջ 'ի բազում տեղիս քա
րոզեալ Սողոմոն զԱստուածութիւն Որդւոյ։ եւ այն
բազմիցս 'ի ներքոյ զանազան առակաց եւ
օրինակաց։

Չորրորդ՝ յաղագս խօսի եւ'ի վերայ Հոգւոյն
Սբոյ։ Նախ իմաս. Ա գլուխ ասէ, զի Սբ
Հոգին իմաստութեան, փախիցէ 'ի նենգութենէ,
եւ հեռասցի 'ի խորհրդոց անմտից, եւ յանդի
մանեսցէ 'ի հասանիլ 'ի վերայ անիրաւութեանց։
զօրինակ ասացելոցս տես յԱնանիայ եւ'ի
Սափիրայ կնոջ նր. Գործ. Ե. 1։ թէ որպէս
նենգելով Հոգւոյն Սբոյ յանդիմանել պատ
ժեցան։ Երկրորդ՝ անդ ասէ, զի մարդա
սէր հոգին իմաստութեան, ոչ արդարացուսցանէ
զհայհոյիչսն եւ այլն։ իսկ 'ի նորս ասի, հո
գւոյն Սբոյ հայհոյութիւն մի թողցի։ Երրորդ
անդ 7 համարն ասի. Հոգի Տն ելից զտիե
զերս։ տես զնմանն՝ Հոգի Այ շրջէր 'ի վերայ
ջրոց։ եւ Գործ. Բ. 17։ հեղից յոգւոյ իմմէ
'ի վերայ ամ մարմնոյ։ Չորրորդ իմաս. Թ. ասի,
զխորհուրդս քո ով գիտաց եթէ ոչ դու
ետուր զիմաստութիւն եւ առաքեցեր զՀոգիդ
քո Սբ 'ի բարձանց։ եւ Պօղոս ասէ, զԱյն
ոչ ոք գիտէ, եթէ ոչ Հոգին Այ։ Իրաւամբք
ուրեմն շնորհօքն մեր, զՍողոմոն կոչէ մար
գարէ Աստուածաբան։ եւ որ պապանձեալ մեծա
ցուցեալ զԱծ, քարոզ եղեւ Աստուածութեան, եւ

կանոն ապաշխարողաց. որպէս կարաց ինքն
մնալ անզղջ։

※(ԺԲ) Մեկնութեան Յաւելուածոց։) Ըստ յունացն
'ի սիրտն Սողոմոնի յուսահատութիւն ոչ էր
անկեալ, թէպէտ առ ժամանակ մի 'ի զղջ
ջալոյ յապաղեցաւ։ զի թէ յուսահատեալ
էր, ոչ երբեք զղջայր։ այլ ըստ օրինակի 'ի
պատերազմէ փախչող զինուորի. վերստին
յետս դարձեալ զթշնամին արար հալածա
կան. եւ'ի զօրագլխէն ԺԲ առաւել սիրե
ցաւ. քան զայն զինուորն, որ ոչ փախեաւ.
եւ ոչ արար յաղթութիւն։ տես զօրինակն Մատ
թէի. 28։ իսկ թէ ոմանք յանդգնութեամբ աս
ասեն, թէ նա յուսահատեալ՝ զգրեանս իւր
այրեաց. իբր թէ զի մի նիւթ տայցէր այլոց
գայթակղութեան. եւ կամ վատահամբաւութեան
անուան իւրոյ։ զայս ասել գիտեն՝ այլ ոչ
ստուգել։ զի թէպէտ ոբն Պաւլիթ փիլի
սոփայն յառաջաբանութեան սաղմոսացն Պաւլ
թի ասէ թէ, Գ. առակքն, եւ Երգ օրհնու
թիւքն ծածկեցան։ այլ ոչ ասէ թէ այրե
ցան։ լինի թէ 'ի բաբելոնականի գերութեան
կորուսեալք եղեն։ Իսկ եւ Ջերոնիմոս յա
ռաջաբանութեան ժողովողին յիշէ զզղջումն
Սողոմոնի ասելով թէ, տես զի հաւատար
մանայ ասացեալն ամաց, ապաշխարեաց Սո
ղոմոն զյանցանս իւր յորդառատ արտաս
ուօք. որով եւ պահեցաւ նմա շնորհք ի
մաստութեան հոգւոյն, ըստ Պաւլթի, եւ ոչ
վրիպեցաւ յօրինակ լինելոյն Որդւոյ. զի թէ
ստուգապէս հայեսցուք 'ի բանս գրոցս,
ճշմարտապէս յայտնիցէ են զղջմանն եւ ա
պաշխարութեան։ Որպէս եւ նա ոչ առնելի գիրս
յիշէ Սողոմոնի. եւ ոչ այրեալ ինչ. այլ զորս
գիրս գող նմին աւանդէ. զառակացն. զժո
ղովողն. զերգ երգոցն. եւ զիմաստութեանն։ եւ'ի
նախադրութեան իմաստութեան ասէ թէ, ընդ
գիրս երեւեցուցանեն գող Սողոմոնի ասա
ցեալք զնմանէ. Գ. առակս. եւ յերգս եր
գոցն. եւ Երգ օրհնութիւն. զոր կէսք զԱռակսն
եւ զերգս երգոցն իմանան. եւ այլք թէ չէ
բովանդակն 'ի միջի։ զորս թողու 'ի կամս
ընթերցողացն ապաստանէ։

※ [illegible] եւ այլն։) Այ ով Հայր ամենակալ որովհետեւ
շնորհս բազումս եւ բարերարութիւնս անթուե
լիս ցուցեր առ Սողոմոն, յիշելով զարարեալ
զքոյդ բարերարութիւն որ առ նա՝ զՔրիստոսեան
քո ողորմեսցես. Այ ողորմութեամբ ընդ նմա
'ի դատաստան մտանելով. եւ ոչ արդարութեամբ.
այլ զի եւ նա 'ի քարանձգութեան բանաստեղծանաց

զերծցի ի նեղութենէ արժանաւորցի։ Իսկ թէ զկնացեալ ասաց, զիմորդ աղօթէ վս՟ նր՟ ։ Իմանի է թէ, ՚ի սիրոյ բերմանց յառաջ գայ այն, որպէս և Մովսիսի ջնջել կամելն ՚ի դպրութենէ կենաց․ զանկարելի ինչ յառաջադրե լով Ա՟Յ, որով և ՚ի գթութիւն շարժեաց զնա․ Ելից․ լբ․ 32։ տես և Հռոմ․ Թ․ 3։

✵ Հօրն իւրոյ փեսայանայցես։) Յս՟ հօրն ապաշխարութ գերազանցեաց։ զի Դաւիթ զմն՟ գիշեր լալով անցուցանէր՝ և զանկողինն իւր արտասուօք թանայր վս՟ չնութն և մարդասպանութն։ իսկ Սողոմոն (ասէ) զպատակ պալատին իւրոյ արտասուօք թանայր։ տես ՚ի Ժբ՟ համար գլխոյս։

✵ Ջուր ցողոց բանից, և այլն։) Վրա՟ ՚ի Սմաչին արտասուօք և աղաղակաւ խնդրեր ըզթողութն խաչահանուաց իւրոց։ ուրեմն և զարտասուսն Սողոմոնի (ասէ) խառնեսցես ընդ արտասուս միածնի Որդւոյ քոյ։ Իսկ որ յիւրն տառապեալ ասէ, ոչ է իմանալի թէ չարչարանքն Վրի մինչև առ Ա՟Յ այն ընուլին էանց․ այլ զի որովհետև զբնութիւն մեր էառ․ զմն՟ որ առ բնութիւն մեր պատկանէր՝ իւրեան վերաբերեր փրկիչն․ Յս՟ այնմ, խնդրեք զիս սպանանել զմարդ, ահա զկիրս մարմնոյն առ իւրն վերաբերէր։ Նրբեմն և զԱստուածականն մարմնոյն․ Յս՟ այնմ, եկեսցէ ժամանակ զի յորժամ մեռեալքն լուիցեն ձայնի Որդւոյ մարդոյ և եկեսցեն յարտաքս։ և թէ որ ուտէ զմարմին որդւոյ մարդոյ, և արբցէ զարիւն նորա, ընդունի զկեանս յաւիտենականս։ ահա զմարմին և զարիւն իւր կենարար ասէ, նկատմամբ միաւորեցելոյ Աստուածութեանն։ Նաև որ ասէ թէ մեռեալս յիւրն տառապեցաց, այսինքն զմարմնոյն կիրսն, տրտմութե և երկիւղիւ ՚ի հոգին իւր տառապեցաց, և ոչ թէ յԱստուածն։ զի Աստուածն անտառապելի է, և յառաջեցելումն երկեր զկիրսն, որ վս՟ իւրութեան մարմնոյն իւր առողջին ասէին և կերքն։

✵ Եւ՟ զանգարմերն տանս նորին շարծեցայ։) Յս՟ զսաղմոսն Կէ՟ որ ասէ, Աճ՟ զհրաւէրանս քո արքայի տուր, որ այս սաղմոս առ Տէրն մեր առաւել պատշաճի քան առ Սողոմոն։ քանզի անդ ասի, կացցէ և մնասցէ ընդ արևու յառաջ քան զլուսին յազգէ մինչև յազգ։ և թէ իջցէ որպէս զանձրև ՚ի վր՟ գեղմին։ և թէ տիրեսցէ նա ՚ի ծովէ մինչև ՚ի ծով․ ՚ի գետոց մինչև ՚ի ծագս ՚երի։ եւ հա Սողոմոն ոչ տիրեաց մինչև ՚ի ծագս ՚երի․ այլ Վրն՟ միայն համառօտ ՚ի ձեռն Առաքե

լոց քարոզութե։ զի ընդ ամ՟ ՚երկ ել բարբառ առաքելոցն առաքելովքն։ Գործել Սողոմոնի ոչ երկիրպագին ամ՟ թագաւորք․ այլ Տն՟ մերոյ, նաև ամ՟ կայսերք երկիրպագին։ Նմա ամ՟ ազգք (թէ ըստ մասին և թէ ըստ բոլորին) ծառայեցին և ծառայեն։ Գործել Սողոմոն ոչ փրկեաց զաղքատն ՚ի ձեռաց հզօրի և զանօգնականն այլ մանաւանդ զանուրն հարկապահանջութե ծանրացոյց ՚ի վր՟ պարանոցին հրէից։ տես 4 Թագ․ Ժբ․ 4։ այլ Տրն՟ մեր աղքատաց աւետարանել առաքեցաւ։ զաղքատսն հոգւով երանեց։ ընդ աղքատաց կենցաղավարեցաւ։ ՚Ի պատարագաց հրաւիրաց իւրոց զնոսքն զրկեաց զաղքատսն հոգւով․ զողորմութե կամիմ (ասելով) և ոչ զպատարագ։ Գործել ՚ի վաշխից չարաց փրկեաց․ ուսոյ ասաց, տուք փոխ այնմ, ուստի ոչ ակնունիցիք առնուլ։ և թէ որ ոք խնդրէ ՚ի քէն տուր։ Գործել անուն Տն՟ մերոյ՝ պատուականն եղև առաջի ամ՟ թագաւորաց․ զի զուրքայական պսակ իւրեանց՝ առնել նորին խոնարհեցուցին․ և զպատուական նշան Սաչին ՚ի ճակատս իւրեանց, իբրև զպարծանս դրոշմեցին։ Գործել առ Սողոմոն ոչ ոք եկաց յաղօթս․ ուրեմն Տն՟ մերոյ պատշաճի դրեն թէ՝ յաղօթս կացցեն առ նա յամ՟ ժամ, և զօրհնութեան օրհնեսցեն զնա։ յորում եղերակացուցանելով Դաւիթ զմիտն իւր առ Աստուածորդին Սողոմոնեան մեր Վրա՟, ասէ և զիցի անուն Տն՟ օրհնեալ և այլն։ զքննակատար մեկնութի այսմ գլխոյ սաղմոսիս․ տես ՚ի մեկնութե՝ Ներսիսի լամբրո՛ որ զքողոքն առ Վրա՟ գեղեցկապէս վերաբերէ։ և ՚ի մեր վարդապետիս է առ Հայր Ա՟Յ թէ, զայն Սաղմոսն որ ՚ի դէմս Որդւոյն միածնի Դաւիթ շարադրեաց (զոր անյարմար է բևի հատարումն նր՟ առ Սողոմոն) ուրեմն որովհետև այն սաղմոսն առ Որդին քո միածին յեղաշրջի և Սողոմոն թափուր է աղքատ մնայ յայն պատուէցն․ ուստի ամ՟ աղքատի ումեք, և կարօտի քում բարերարութե, կեցուսցես և զնա՝ ընդ աղքատս ժողովրդեան քոյ։ Որ զայս ոչ միայն ես աղաչեմ (ասէ) այլև նախ քան զիս Գրիգոր Նիւսացին․ զոր կոչէ Պաշտօնէկոս յս՟ բանասաց։

✵ (Ժդ՟) Վրանոյն և սոսորայոն և այլն։) Ոմանք ասեն թէ, զՅոբայ գիրքն Սողոմոն շարադրեաց մարգարէաբար, և այլք թէ Մովսէս։ Բայց Սողոմոն տեղեկեաց և

տնտեսեաց

տնտեսեաց · վկայէ 'ի յառաջաբանութեան Յոբայ որպէս Եփրեմ, թէ Մօսէս գրեաց զնմ զպատերազմն, և զառաքինութիւն Յոբայ ։ վկայէ և Անաստասիա · թէ համեմատութեանց գիրքն թէ կամ գրեաց ինքն Յոբ · և կամ Մօսէս, որ սակաւ ինչ զկնի նորա եկաց · սա գրքոյն · է խօ դիրն ։ Իսկ Ստեփաննոս սիւնեցին ասէ թէ, ոմանք Մօսէսի տան գրեալ զպատմութիւն Յոբայ · և այլք Սողոմոնի ։ և դարձեալ՝ այլք զԵզրէ ասեն ։ որ զհին կտակարանն զկնի գերութեն, ածեալ դեաց ժողովրդեանն ։ Իսկ Եփ Թուղի ասէ, Սողոմոնի գոլ · զի նեփսրագիրք՝ առակական է · որպէս և միւս շարագիրքն Սողոմոնի ։ Եւ այլք դարձեալ զԵրեմիայէ ասեն թէ գրեաց · իսկ զՄօսէս, և զԵրեմիաս, և զԵզր · ոչ գտանեմ նկարագրօղս այսու վարեալ ։ Իսկ Յուլիոս ալէկառնացին, յառաջաբանութեան Յոբայ ասէ թէ, և զի Յոբ ընդդէմ սատանայի յաղթեաց · Մօսէս գծագրեաց զառաքինութեն նր առ 'ի յօրինակ ժողովրդեանն յորդորելով զնս յԱծ ապաշխարուի · իսկ ոմանք հակառակքն (ասէ) թէ Մօսէս՝ ոչ արար զգիրս Յոբայ · զի ոչ 'ի միում ժամանակի եղեն ասեն Մօսէս՝ և Յոբ ։ և յայն ոչ հաւանիմ, թէ 'ի գիրս ծննդոցն զոր արար Մօսէս, ոչ առ իւրով ժամանակաւ նէր · այլ զնախ եղելոց գործս պատմեաց ։ և իրաւ է երէ՝ Մօսէսի վս առաքինութեն Յոբայ Ահապետին վերագրել · զի խրատեսցէր մեծ արամբն այնու զժողովուրդն իւր, որք յետ մեծապանչ երախտեացն որ յԱՍՏ · փոքրահոգիք լինէին և այլն ։ Իսկ Զերոնիմոս ըստ ոմանց կարծեաց 'ի բարեկամացն Յոբայ ասէ գրեցեալ ։ Իսկ ինքն ասէ թէ, գիտելի լիցի և այս · թէ 'ի դէպ է կարծել, Մօսէսի գրել զայս · որ մերձաւոր էր ժամանակին 'ի խրատ լե · լեր նկարագիր զսա արկեալ ։ Իսկ այլոց և զև կարծիք Սողոմոնի լինել գրեալս, զի Սոփերիոսնէ · որպէս զնորա բանքն · յայտ նատեալ ։ Նոյնց թէ Սողոմոն, որպէս եթող զզբաղմանն, և զկառավարութի ժողովրդեանն, և պարապեցաւ 'ի գրել զայնքան վաղնջուց առ գիպեալսն ։ Ասելի է թէ, ըբովհետև ունէր Սողոմոն զխաղաղութի պատերազմաց · կարելի՛ էր նմին զբաղել 'ի նոյն զձգնութի երանելույն իւրն 'ի նպաստ, և 'ի բարեխօսութի կոչելով · զորոց բարեխօսութեն ընդունելութեն փորձ էառ Սողոմոն 'ի բարեկամացն Յոբայ · որոց Ած ասաց

թէ, երթիցեք առ ծառայն իմ Յոբ · և արասցէ աղօթս վս ձեր · զի թէ ոչ ակն առեալ էր իմ նմա, կորուսեալ էր իմ զձեզ ։ Յոբ · խբ · 8 ։ Իսկ Ածութեն աւ դարձուցացէլ՝ կոչէ զգիրքն Յոբայ · քանզի Ած ընդ սատանայի՝ ոչ եմուտ 'ի պատերազմ · այլ զծառայն իւր Յոբ հանդիսացոյց ընդդէմ նմա · զի մի ասիցէր սայ, թէ փոխանակ մարդոյ, դու եկեալ պատերազմիլ ընդ իս ։ զՍողոմոն ողորմեալ կարդէ (ասէ) գիրքն Յոբայ ։ զի թէ ոչ էր Սողոմոն սիրող սրբութե և ձգնութեն Յոբայ · և ակնկալու բարեխօսելոյ վս իւր, ընդէր զկնի անկեալ շարադրեր զդիպուածսն որ առ նա ։ Արեա առաւել աղօթելի է վս Սողոմոնի, քան թէ բամբասելի ։

* Զ · Եւ [illegible]) Ասկնքն եթէ ըստ գործոց մերոց զմեզ կորուսցես՝ ոչ պակասին փառք քո · զի իրաւամբ հանեալ, զմեզ դատաւ 'ի գործ արկանելով · իսկ եթէ գտցես՝ այնքան բարձրանաս · որքան՝ որքո մեծութեդ վայելէ ։ զի ողորմածութ առաւել օրհնութենելի ես, քան թէ արդարութբ ։

* Եւ [illegible]) Այս երկու նախադասութիւնք նկատեն առ Հայր (ըստ որում և սոյն գլուխս էր 'ի դէմս Հօր ԱՅ) զի Հայր՝ է անսկիզբն · յս ոչ սկսեալ յումեքէ, և է սկիզբն նկատմամբ Որդւոյ ծննդեան, և Հոգւոյն սբյ բղխման ։ Իսկ երրորդ՝ նախադասութիւն որ ասէ, ընդ [illegible], նկատէ առ Որդին, որ ընդ Հօր սկիզբն է ստեղծուածոց լինելութեն ։ Իսկ չորրորդ նախադասութիւն է որ ասէ, [illegible] նկատէ առ Հոգին, որ սկզբնաւոր է 'ի գործ արարչութե ընդ Հօր և ընդ Որդւոյ ։ Իսկ թէ շաղաւաշութիւն Սէլէմէս ըստ բարուց իւրոյ զգիտաւորութ սբ գրոց այլափոխել կամելով · և զայս թէ [illegible] մեկնեսցէ՝ ոչ է ընդունելի · քանզի առաւել քան զասացեալս մեր, այլ ևս տեղի ոչ ունի մեկնութեն եզրակացութ սբյ վարդապետիս 'ի սոյն գլուխ ։

Գլուխ

ԳԼՈՒԽ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԻՆՆԵՐՈՐԴ ։

Ի Սոյն գլխոյ [illegible] Սուրբ [illegible] պատկեր [illegible] Հոգւոյն [illegible] Քրիստոսի ։ Երկրորդ՝ [illegible] Քրիստոս, Տէր [illegible] հոգւոյ ։ Երրորդ՝ [illegible] Քրիստոսի, [illegible] ։ Չորրորդ՝ [illegible]
[illegible] մեղաց [illegible] ։

ԲԱՆ Ա

ՍԻ ՏԻՐԵՍՅԵՆՆՍՕ
ՐԵՆՈՒԹԻՒՆՔ ՔՈՒՄ
պատկերքս նոյնութեանս ։

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Սոսկ առ Քրիստոս որպէս է պատկեր ըստ հոգւոյն. զորս նոյնութեան կոչէ ։ զի Քրիստոս, ոչ գկայր է Թագաւոր Թագաւորաց ։ այսպէս եւ տես Յովհաննէս Յայտ. ԺԹ. 16: գրեալ ’ի վերայ պատմուճանին Քրիստոսի Թագաւոր Թագաւորաց ։ արդ՝ տիրեա դու ինձ (ասէ) ով Տէր՝ եւ ոչ մեղանքն իմ. որպէս եւ Պօղոս Հռոմ. Զ 12 ասէր, մի Թագաւորեսցէն մեղք ձեր ’ի մահկանացու մարմինս ձեր, հնազանդիլ ցանկութեանց նորա ։ այլ մեղքն տիրելով ուրեք Թէպէտ զանձն իշխանութեան ոչ կարէ բառնալ (զի ոչ են մեղքն՝ մեղք համարի ’ի բառնալ անձնիշխանութէ) սակայն Թուլացուցանէ ’ի կամաց բարւոյն ։ մանաւանդ տիրեցեալն ’ի մեղաց՝ ոչ են ազատաբար կարէ առնել զոր կամի. որ Պօղոսի Թէ, ոչ զոր կամիմն զայն առնեմ. այլ զոր ոչն կամիմ ։ վասն այդորիկ ողջ վերստին զՔրիստոս զի մի տիրել տայցէ մեղաց, պատկերին խորոյ հոգւոյն բանականի ։ եւ մի կորուսանել տայցէ սատանայի յաւերժ եւ կերպարանէ հոգւոյն զշնորհ փրկութեան զոր յառաջագոյն ընկալեալն էր ։

✻ Ըստ [illegible] ։) Քրիստոս յառաջ համանայնի բանիցն Քրիստոսի որ ասաց, մի երկնչիք յայնցանէ որք սպանանեն զմարմին եւ զհոգի ոչ կարեն սպանանել. եւ այլն ։ զայս եւ փիլիսոփայքն հաստատեն Թէ հոգին եւ մարմինն ոչ մեռանի ։ ուստի զանազանագործ ’ի սանդահարսն, ասաց. սանդահարեալ զպարկն Անաքսարքոս. զի զԱնաքսարքոս ոչ կարէ սանդահարել ։ եւ յասելն Թէ, ’ի մեռանելն քո ու Թաղեսջիք զքեզ ասաց. ես ոչ մեռանիմ եւ ոչ Թաղիմ. այլ պարկն իմ, զոր եւ կամիք ընկեցէք զնա ։ Զարմանալի եւս հանրական իբրեւ զբնական վճիռ եղեւ ’ի մէջ ամենայն ազգաց հաւաստի զանմահութէ հոգւոյ ։ մինչ զի գրեթէ եւ կռապաշտքն չինացիքն. եւ նոր աշխարհին ամերիկացիք. յուսալով զկրօնս իւրեանց Քրիստոսի. զայս վճիռս իբրեւ զմասն հաւատոյ ընկալեալ են եւ ընդունին Թէ, զկնի այսմ կենացս գոյ եւ այլ կեանք ։ յորում ոմանք երջանիկ պէս եւ ոմանք Թշուառապէս կեցցեն ’ի յաւիտեան ։ ուստի ’ի սուրբ քաղաքին Տիգրանակերտ եւ յայլ բազում տեղիս, ’ի մեռանիլ առն՝ այրեն եւ զկին նորա ընդ նմա ։ որպէս զի ’ի միւսում վայելեսցեն զփառս միւս աշխարհի ։ եւ զի հոգին ’ի ներհակաց ոչ գոլով բաղադրեալ, ոչ ունի զապականիչ որակութիւն. զի ըստ շնորհացն Քրիստոսի ընկալեալ է զանմահութիւն. որում ոչ ոք կարէ իշխել, եթէ ոչ Աստուած ։ ուստի եւ Սողոմոն, անեղծ հոգի կոչէ ։ Իմաս. ԺԲ. 1 ։

✻ Որ [illegible] ։) Քրիստոս կոչեաց զլուծ պատուիրանաց իւրոց քաղցր. զի մի ոք ’ի լուծ անհնարին երկնչիցի ։ եւ զի պատուիրանքն Քրիստոսի պարգեւօք հոգւոյն սրբոյ՝ եւ սիրով քաղցրանան ։ եւ բեռն կոչեաց. բայց փոքր ոգի. որ Թեթեւ զի մի ոք զծանրութի բեռին պատճառելով ’ի բաց ձգեսցէ ։ ուստի Քրիստոս առ ’ի յոյս բռնադատել զանձն իշխան կամքն մեր, առնել սիրով քաղցր զմարդն ’ի հնազանդութի լծոյ օրինաց իւրոց՝ քան երկեցուցանելով ։ Պատճեալ լուծն Քրիստոսի է հեզութիւն. եւ բեռն նորա է խոնարհութիւն ։ ուստի զկնի ասելոյն, առէք

զլուծ իմ 'ի ձեզ · և այն ասէ, զի հեզ եմ և խոնարհ սրտիւ : բայց ըստ գրոյն, լուծն է ածեստարանական օրէնքն Քրիստոսի · և քաղցրութիւն և թեթևութիւն է շնորհքն և սէրն : զի ամ դժուարինք 'ի ձեռն շնորհաց եւ սիրոյ քաղցրանան և թեթևանան : Այրն զխստագոյն այրն արար դրախտ փափկութ Աբրահամու մագդաղենացւոյն : զքարին շուշան՝ որպէս Մաթէվաննոսի : զկասկարայն՝ փետրալից անկողին սրբոյն Լօրէնդիոսի : զտատասկան երկաթի՝ փափուկ մահիճ որպէս Պօլիգորի մերոյ Լուսաւորչին : զձայն պատառօղ առիւծուցն՝ եղանակ և երգ, որպէս Իգնատիոսի : զքելթումն մորթոյն իւր 'ի հնացոյն պատմուճանէ մերկացումն, որպէս Բարդուղիմէոսի : զհուր ամեայ ծնդեանն Յակոբայ նահապետին, վս Ոսկեբերանն · իբրև զառաւօտ սակաւ և ոչ ինչ : Այլն է մահ մահուան, ամ դժուարագոյնից քաղցրացուցիչ · ամ հեշտալեաց արհամարհիչ · և ամ դառնութեանց համեղացուցիչ · և ամ բաժանմանն յօդաւորող և շաղկապիչ :

* Հզօրիս մեղաց :) Այս դու ես որ բառնաս զկարիս մեղաց ամենակարող հրամանաւդ ասելով · Թողեալ լիցին քեզ մեղք քո : կամ բիք մեղացն է բռնադատութիւն և ցանկութիւն դրդիչ 'ի մեղանչել : կամ կիրքն մեղադրելիք հրապուրողք 'ի մեղս : կամ սէր և տրփումն մոլութեանց ըստ Պաւղոսի 'ի վր Հռոմ · է · 5 : իսկ Ոսկեբերանն իմանայ զգործս մարմնական վարուց : և զի արտաքուստ ըզմուտ մեղացն 'ի ձեռն խորհրդոց որ դժուարարգել է քան զարգիլումն 'ի գործոց : զորև Դաւիթ աղաչէր թէ, յօտարէն պահեա զիս · այսինքն յեկամտից մեղաց :

* Առ ի չնորհս անփոփոխութեանս :) Այ խորհրդ Պատարագին ասէ : զի խորհրդ որ պատարագին՝ իբրև առ ի չնորհս մինչև 'ի կատարած աշխարհի անփոփոխադրելի մնալոց է :

* Մի առ ի խնդրել :) Ըստ այնմ, մի տրտմեցուցանէք զՀոգին Այ, որով կնքեցայք յաւուրն փրկութեան : և թէ՝ ոչ առիք զՀոգի ծառայութեան միւսանգամ յերկիւղ՝ այլ առիք զՀոգի որդեգրութեան, որով աղաղակեմք աբբա Հայր : Հռոմ · Ը · 15 :

* Որ յանուն ընծայից :) Ըստ յօժարն որ յանունն զենման քոյ 'ի պատարագին՝ մեծապատիւ քոյ չարչարանաց առ Հայր աղօթել մեզ համարձակեցեր : և այս անտի յայտնի է, որ Քս զինքն պատարագելոյն, սկսաւ եր կարապետ աղօթել առ Հայր :

* (Ի) Այ ամենից հոգւոց :) Քս ըստ որում ընդ հօր և որդւոյ Հոգւոյն մի Այ է, է և ստեղծիչ ամից հոգւոց իմացականաց · բանականաց զգայականաց, չնչաւորաց և անկականաց · սակայն յատկապէս ասի Այ հոգւոց նկատմամբ հրեշտակաց և մարդկան : որ թէ և մարմնոց ևս ասի Այ, սակայն զի հոգին պատուականն է 'ի պատուականս մասանէն կոչի ստեղծեալն : Նաև սակս նմանութ հոգւոյն առ Այ : Երկրորդ վս անմահութեան : Երրորդ զի հոգիքն յատկապէս յԱյ ստեղծանին · իսկ մարմինքն 'ի հողոյ կազմին :

* Որ Ռեծացուցեր ... :) Այս ըզ մեղաց Թողութեան քան զամ շնորհաց քոց պարգևս առաւել մեծացուցեր : զի զեր կենս իւրովք զարդիւք · և զհրեշտակս արարեր · և ոչ ասացեր թէ ով է իբրև զիս արարիչ : զերկիրս և զմարդն արարեր · զծով և որք 'ի նմա են կենդանիք · զանդունդս · և զանբաւ ջուրց · զայսոսիկ զամենն արարեր · և ոչ այնքան փառք քո երևեցան · և ոչ նոքօք պարծեցար · այլ զփառս քո ցուցեր միայն յասելն քո թէ, ով է Այ իբրև զիս կարող 'ի թողուլ զմեղս : Միքիա · Է · 18 : քանզի Քս լուսաւորեաց զկոյրս · բժշկեաց զանդամալոյծս · սրբեաց զբորոտս · խլից և համրաց լսել և խօսել պարգևեաց · և վերջապէս մեռելոց զկեանս շնորհեաց · և ոչ ուր 'ի հրէից ասաց թէ, ով է սա որ զկոյրս լուսաւորէ · զբորոտս սրբէ · համրաց խօսել տայ · զանդամալոյծս բժշկէ · խլից լսել շնորհէ · և մեռելոց զկեանս տայ : այլ յորժամ ասաց անդամալուծին թէ, Թողեալ լիցին սմա մեղք իւր · յայնժամ ասպս թէ ասացին · ով է սա որ զմեղս թողու · և թէ ով կարէ թողուլ զմեղս եթէ ոչ միայն Այ : ուրեմն և դու մարգարէիւն ասացեր թէ, ով է Այ իբրև զիս, որ կարող է թողուլ զմեղս · զի այս գործս մեծ է քան զամենայն քո յօրինէ : վս որոյ այսու ոչ որ պարծեցար՝ և ոչ յընդունոյն · խնդրեմ, զի և զիս 'ի մեղաց իմոց քաւեսցես · զի փառք քո երևեսցին : և թէ թողուլ զմեղս և նորոգել ըստ առաջնոյ պայծառութեան, առաւել է քան յանգոյից գոյացուցանել : ահա յստուգև որ զանց արարի վասն պարզութեան :

* Որ զօրութիւն ես Այ :) Քս ասի Այ զօրութի և Այ իմաստութի · և զայսոսիկ իմն թէ էականապէս, և ըստ այսմ բոլոր Երրորդութիւն է մի զօրութի և իմաստութի

եթէ ամենազօրապէս․ և ըստ Քսի է զօրութիւն
Հօր Այ․ ոչ զի Հայր Այ նովաւ զօրանայ
այլ զօրութեամբ ծնեալ զՈրդի, առ որ մերձաւո-
ր զօրութիւնս, ոչ և իմաստութիւնս ։ Որդի՝ մի զօ-
րութիւն ասէ Քսն․ քանզի թէ հրեշտակքն հզօրք
են զօրութեամբ․ և մարդիկ կարօղք ՝ի պատուիրա-
նի․ յայնմանէ առաջնոյ զօրութենէ ունին իւրև
՝ի նախապատիւ մեծէ զօրութենէ ։ Նաև զի թէ
պէտ ամենակարողութիւն Այ Հօր՝ յարեղծ-
մանէ աշխարհի (և զօրս կարէին առնել)
յայտնապէս երևի․ սակայն ըստ բաշխակա-
նին ցուցանի զնմանէ և զհաճառարին իւր ՝ի
յարարչութենէ ծնանելոյն․ որոյ և հաղորդեցաւ
զամենակարողութիւն իւր լիապէս ։ Վսն որոյ
մեծ զօրութիւն ասէ Քսն․ զի զհայրական ա-
մենակարողութիւն յինքեան ցուցանէ ։ Եւ
ոչ բանիւ միայն ընդ Հօր՝ և Հոգւոյն մեծ
զաշխարհս արար․ նմանապէս և բանիւ մի-
այն զմեղս թողու, որ մեծ է քան զստեղ-
ծանելն յոչնչէ ։

❋ (Առ որ ցուցցես փառաւոր մինչ․ և այլն ։) Զի
զիս որ անյոյս եմ ՝ի փրկութենէ վսն բազմութեան
մեղացս, դու յարիցես ՝ի քաւել զիս․ ո-
րով առաւել փառաւորեսցիս զամենակա-
րողութիդ առիս ցուցանելով ։ Զայս բանս
առեալ է մեր Ս արդապետս ՝ի Եսայեայ․
ԼԳ․ 10․ ուր ասէ․ արդ յարեայց, արդ փա-
ռաւորեցայց՝ և այլն ։ Գիտելի՝ է՝ զի Որդի
ըստ ինքեան ոչ փառօք չէ՝ է․ իմաստութեամբ,
բարութեամբ, և գեղեցկութեամբ․ սակայն ամե-
նակարողութեամբ իւրով առաւել ասի փա-
ռաւորիլ․ ուստի և զյարութիւն Ղազարու,
և զՋուրն ՝ի գինի դարձուցանելն, և զայլ
հրաշս, որք ՝ի վեր քան զբնութիւն էին, Քսն
փառս իւր կոչէր․ զի էին գործք կարողու-
թեան ։ Ուստի և Յովհաննէս ՝ի վեր բանին
Եսայեայ ասէ թէ, արդ յարեայց ասէ
Տր․ այսինքն յուսահատեալ իրաց ցուցից
զհամատարածութիւն իմ, և զկարողութիւն,
Որդւոյն հեռաւորս բուժեցից․ զայս քան կե-
տորմունս՝ և զՄենէ քերիմ զգետնեցից ։
Արժան է Այ երեսմն թողուլ զքաղաքս․
զԹագաւորութիւնս, և զՀոգիս ՝ի մէջ փոր-
ձութեան իւր մինչև ՝ի յուսահատութիւն ընկղ-
միլ, և ապա թէ հզօր շնորհիւ օգնել ։
Որպէս ասէր Պօղոսի (իւր ըմբռնեցե-
լոյ ՝ի մարմնական պատերազմէ) ըստ թիւր
կործեաց յաթենացւոց ։ Իսկ սխալաբար
(զոր Ակեբերանն խայթ մարմնոյ և սա-
տան կոչէ զամենայն հակառակորդս Աւե-
տարանին․ զԱղէքսանդր դարբին․ զՀի-
մենոս․ և զՓիլետոս) շատ է քեզ շնորհս
իմ Պօղէ, զի զօրութիւն իմ ՝ի տկարութեան
կատարի․ 2 Կորն․ ԺԲ․ 7 ։

❋ (Զի երկրամանքս անդնդոց բազմութեան ։)
Այսինքն ոչ զի իմ փրկութիւս (ոչ ուխտ-
եցեալ ՝ի քէն յառաջն քո թէ, արդ յա-
րեայց․ արդ փառաւորեցայց) ՝ի գլուխ ել-
ցէ ։ Եւ ոչ յայնժամ, նմանապէս և զառիս
զնոյն աճեցեալ ձայն լսելի առնիցես յա-
ռաջն քո թէ, արդ յարեայց և այլն ։ Ոչ զի
թէ առաւել ընկղմեցելոյն ՝ի խորս, ա-
ռաւել պայծառութեն և վերբերութեն պիտոյ
իցէ․ ահա ես ՝ի խորս չարեաց մեղաց ըն-
կղմեցեալ, աճեցեալ ձայնի սպասեմ ։
Զի ոչ ուխտն է անդառնալի դաշնադրու-
թեն, նմանապէս և առիս ցուցցի ուխտելն
քո հաստատուն, յառաջն քո․ և այժմ,
արդ յարեայց և այլն ։

❋ (Գ) ՝ի Քրիստոսեան շնորհ ծանուցեալ ։)
Այսինքն ՝ի քաւելոյդ զիս, և լուսով յա-
ղերձելոյդ (այսինքն ուղէշ յուսոյ ՝ի յիս
անկելոյդ) առաւել երևի ՝ի յիս կարողութիւն
քո, քան ՝ի յոչընչէ ստեղծանելոյդ ։ Զի
անդ յստեղծանելն քո, արարիչ միայն ձա-
նաչիս, իսկ աստ ՝ի քաւելն քո, համանգա-
մայն արարիչ և երախտաւոր ։ Զի մարդա-
նալն բանին Այ վսն մեղացն Ադամայ․ և
ապականեալ որդւոց նր․ ասի նոր արար-
չութիւն․ զի անդ զոչ եղեալսն էացոյց․ և
աստ զապականեալսն նորոգեաց․ իբր ՝ի
ներհակէն զներհակն առնելով քան ՝ի պա-
կասութենէ ։

❋ (Ընդ ներգործացուցանելոյն և փառիչ ։)
Զի Քսն վերստին ծննդեամբ աւազա-
նին, զմեզ կերպաւորեաց ։ կամ զի կեր-
պաւորութիւն այս՝ եղև փչմամբն Քսի յա-
ռաջեալսն․ որպէս ասէ մեծն Կիւրեղ Աղեք-
սանդրացին գանձուց գրքովն․ ԼԳ․ գլուխ
թէ, զոր ինչ երանելին Մովսէս, փչեալ ա-
սաց Այ ՝ի մարդն․ զայս նորոգեալ Քսն
՝ի մեզ յետ ՝ի մեռելոց յարութեն, փչեաց
յԱշակերտսն ասելով․ առէ՛ք Հոգի սբ․
զի դարձեալ վերստին կերպացեալք՝ յոր
՝ի ընկզբանն պատկերք կերպարանակիցք
երևեսցուք արարչին ՝ի ձեռն Հոգւոյն հա-
ղորդութեան ։ զայս երկաքանչիւրս եցոյց
Քրիստոս ՝ի վերնատանն․ զի փչմամբ կեր-
պացոյց ըստ առաջնոյ կերպին․ և քաւել
ասաց նոյն փչմամբ․ յորժամ զկնի ասե-
լոյն, առէ՛ք զՀոգի սուրբ․ ասաց թէ,

զի

զի որում թողուցուք զմեղս, թողեալ լիցի։
և զայլ հետևեալսն այսպէս իմա։

❋ Ոչ յորժամ հայեցայց ՚ի պատուիրանս քո։) Զի Տ՟ն փոքր առեալ զողով կարէց բնութ մերոյ, վշտակից լինի մեզ։ և ծածկագէտ է զի գիտէր թէ զի՞նչ կրէր ՚ի մարդն։

❋ Ես գիտացի զարդարութիւնս քո։) Զիւրական մեր քե Տ՟ն յայտնեցաւ յատեան թէ, կամեցայ ժողովել զձեզ որպէս հաւ զձագս ընդ թևօք։ և թէ ոչ զորդութե ՚ի վերայ ձագուց գթացաւ։ և թէ զնոյորեն ողջոյն ՚ի յաւուր իւր բառնայով։ և թէ ոչ հովիւ մի հով ուեսցէ զխաշինս իւր և բաշխեաւ իւրով ժողովեսցէ զգառինս, և ՚ի ծոց իւր կրեսցէ զնա. Եսայ. Խ. 11։ Որոց ՚ի նորումս (առէ) ոչ միայն գգուող երևեցաւ՝ այլև զայնպիսի գութ և զխնամ եցոյց առ գծխս սրբեան իւրոյ՝ որ այնպիսի գութ և խնամքն ոչ այլոց ումեք պատշաճի, եթէ ոչ Տ՟Ն։

❋ (Է) Որ ուղղես ասէ զճշմարտութիւն իմ։) Որ յանկարծ ոչ առեալ եր զիս յոյնժ։ և այժմ զմեղօք ծածկեալ հոգիս, անարատ և մաքուր արասցես ըստ կերպի առաջնոյ լինե լութեսս մբ և անմեղ։

❋ Ես ընդ ճանապարհս արդարութեան քո։) Որոյնքն ՚ի ձևոյն զթիւ մեղացս, թէ որ չկարենամ զդրքանութիւն ՚ի մտի բերել, ըստ որում իրձ ունէի զքոյորն պատմել և չկարացի։ միայն հաւատովս յանուն քո արդարացայց։ որպէս Պօղոս։ Ճ. 39։ սովաւ ամ որ հաւատայ արդարանայ։

❋ Ես իսրայէլ իմ խնդրեցին և այլն։) Նոյնպէս զի այս բանս ոչ է բան առաջին առ ՚ի թողութ մեղաց, զի որ խոստովանի զմեղս իւր պատմելով հասցի թողութ։ այլ պահանջի խոստովանութ բերանոյ պաշտօնէի խոստովանութե։ ունողի զբանալի իշխանութե և գիտութե։ ապա թէ ոչ՝ խոստովանութիւն որ է մ տն ապաշխարութե բարձեալ լինի։ թէպէտ յոյժ զօրաւոր է զկնի խոստովանութե։ յիշելով զմեղս՝ հեծել և յոգոց հանել՝ վասն անցելոց։ որ ըստ այսմ մնաց համարեսցի ասացեալս մեռ Ս արդարացեալ։

❋ (Ե) Զի մի ծածկեցից բանս քո առաջի աչաց իմոց և այլն։) Որոյնքն զի մի զկնի թողութ մեղացս (որ է մեծ առաւել բարեաց) անդրէն դարձայց յառաջին թշուառութիւն իմ։ և անդրէն իբրև զոչ սրբեցեալ կորստեայց չնորհի անապակն որև այն միանգամ հանդիպի և ոչ բաղում։ ընդդէմ մարկի

անապակն։ որք յամուռ մեղանչելոյ՝ զմիր տուութիւն կրկնէին։ և կամ յանուն մեռելոց զկենդանեաց մկրտեին։ I Կոր. ԺԵ. 29։

❋ Ես կալայ զօրէնս քո յարդարութեան։) Բատ այնմ, զի նետք քո հարան յիս։ և յիս հաստատեցաւ ձեռն քո։ և կամ ծանրացաւ ձեռն քո ՚ի վր իմ, դարձայ ՚ի թշուառութ զի հարան յիս փուշք։ զի ՚ի յանձնելի փշոցն մեղաց, ծանրանայ ձեռք ցասմանն Տ՟Ն, ՚ի վր մեղաւորին։ զի որ սիրով շնորհքորթութ ոչ դարձաւ յետս, գոն է պատժով ցասման սանձահարեսցի։ ըստ այնմ, յանձախեսցին հիւանդութիւնք նց, յետ այսորիկ ապա վաղվաղեսցին։

❋ Օրհնեալ ես Տէր ուսո ինձ։) Օրհնեա Տեառն կոչի ցանկութիւն։ զի է ծուխ և հրապուրիչ մեղաց։ և է օրէնք մահու։ զի թոշակ մեղաց մահ է։ այլ շնորհքն Տ՟Ն կեանք յաւիտենական։ Նմին'ը զի զոր առէ մբ Ս որ դաւպետս առ Տ՟Ն թէ՝ ուղղեա զիս ՚ի գործս իմ։ ոչ է իմանալի ընդդիմակ հոգւոյն մբյ։ զի և Կուռնթեցիս հռոմ. Ը. 2։ ոչ իմանայ զհոգւոյն մբյ։ այլ այսպէս առէ։ հոգւոյն կենդանարարին օրէնքն։ կամ կեն սատուէին, այսինքն օրէնքն շնորհաց ևսիրոյ ՚ի ձեռն Տ՟Ն ազատեաց զիս յօրինացն մեղաց և մահու։ և Եսկեբեբեանն ՚ի վր նոյն բանին, օրէնք հոգւոյ կոչէ զհաւատոն ՚ի ձեռն մկրտութե։ ուրեմն աստ ոչ գոյ որս ինչ հակառակորդացն մերոց։ թէ հոգի Տ՟Ն առեալ զբղխմանէն իմանայցեն, այլ իմանալի է հոգին աստ՝ ՚ի տեղի սիրոյ և շնորհացն Տ՟Ն։ իբր թէ քո սիրովդ և շնորհիւդ ազատեա զիս յօրինացն մեղաց և մահու։ այսպէս Տ՟Ն զբանս իւր՝ հոգի և կեանք կոչէր։

❋ (Զ) Տէր յիշէ ինձ։) Բատ այնմ երկինք և երկիր անցցեն, և բանք իմ մի անցցեն, մինչև մմ եղիցի։ զի թէ վն անցական և փոփոխական օրինացն Մովսիսի ասացեր, թէ դիւրին է երկնի և երկրի անցանել քան օրինացն միոյ նշանախեցի անկանիլ։ իսկ քո օրէնքդ շնորհաց յաւիտենական գոլով, որպէս կարէ անցանիլ։ զորմէ և Պօղոսիթ ասաց թէ, օրէնք մն յաւիտենան մնայ։ և ոչ թէ օրէնքն Մովսիսի։ և թէ բան Տեառն մնայ յաւիտեան։ ուրեմն քաւ լիցի թէ, քո խօսքն և բանիցդ ճշմարտութիւնն յերկիր անկանիցի, իբրև զհին օրէնսն, որ թէ ևամ գտնին ՚ի

Նմին

նմին կատարեցան . սակայն զնմի 'ի գլուխ ելանելոյն , 'ի մահուան մեծի Յովհաննու պատիժ . մեռան եւ նոքա եւ եղեն անզօրք։ այլ քո թողութիւն խոստանալով եւ շնորհելով՝ անդրդուելի է եւ հաստատուն ։ Եւ որոց մի անգամ զմեղսն թողուս , այլ ոչ եւս յիշես. եթէ ոչ վերստին 'ի փոխանակն առաջին գործոցն ։ վս այն զնմի ասէ . ոսք ժամանակին է ն...ուրեալ. ... անսալունքն արտաք սեցեալք։ այսպէս 'ի շնորհել պարտապանի 'ումեք զմեղս ուրուք պարտականի , այլ ոչ եւս առի պարտական ։ Նմանապէս 'ի քաւելն Քրիստոսի՝ մեղքն մեր արտաքսին , եթէ ըստ քահանայիցն ապաշխարութ իցեն վճարեցեալք ։ կամ արտաքոյ կարգի , ոպ Սոդոմացւոցն եւ Եգիպտացւոցն ։ որք հրեշտակս եւ ըստ չափու սիրոյն իւրեանց արդարացան ։ Եւ կամ չափահասեալ նորահաւատիցն որք խորհրդով հաւատոյն մկրտութեամբ ազատին 'ի մեղաց . եւ այլքն յայտնիք են ։

ԳԼՈՒԽ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ.

Ի Սոյն գլխոյ ցուցանէ թէ, որդւորութեանն առանց Եղոց խոստովանութն ոչ օգնէ. եւ եղծն է խօս ուղղելն՝ ոչ Քնուէ ։ Եւ տա Յովէլ, եւ Եսայի. եւ յասաւին Սաղմոսն եւ բողոյմն յաւուրն բոր ձեռ ։ խօջ մասնաւորութեամբ , Սրբ՝ ցուցանէ թէ առանց Քրիստ ոչ գոյ փրկութի , եւ ոչ առանց խոս ուղղութէ ջոսրոն ։ Երկրորդ՝ թէ Յովէլ եւեթս վոյ տուրվ , ի՞րէ դորստածցուն ։ Երրորդ՝ թէ ոկր իմաստոյն է զառ սգոյ լինելն՝ բոլէ որսոց ոչ Քնու։ Չորրորդ՝ թէ ոք ու խուլելն Լուսոյ է ռեալ չհամարեցայ՝ խօրգս ըստ որդւորութեանն ։ Հինգերորդ՝ թէ ցեղին բոլէին բողօքն է զինուն Եղոխոր խոստովանոցն . ոչ ողա է Քրիստ է վեր խոստ վս ողողխորութին ։ Վեցերորդ՝ զինուն ոսէ ծչմոլեա ողապէր ամ Եղոխորոց ։ Եօթներորդ՝ թէ որդէս է ցուրոցման ծամնոն , ռողցը ոչեմէ նոցեցոր է Պետրոս , ոցողէս եւ ցես հողեմ ։ Ութներորդ՝ խնդրէ է Քրիստ անտոխանօղութ ցողնել է ոքն ցամառութ ։ Իններորդ՝ ցուցանէ շնոր ցանցաւորութին առ դէպէս ողորմեան Քրիստ

✵ ԲԱՆ ✵ Ա

ՈՒՌՆՑ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՈՂՋ ՈԳՒՈՑ
փրկութեան ։

✵ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✵

Բ.այնմիք յարմարական գեն հոգւոյ ըստ պատուհասականութ հոգւոյն , ոչ այլ եւս գոյ ձմար փրկութի , եթէ ոչ Քրիստ ինքն եղիցի գեն ։ եւ կամ հաւատն որ յանուն նորա . ըստ այնմ , ոչ եւս գոյ անուն 'ի վերայ երկրի որով պարտ իցէ մեզ կեալ ։ Գործ. դ. 12 ։ այլ առանց տեսութ աչաց ընդունայն է զօրաւոր ձուկն լուսոյ ։ եւ թարց արուեստին նախընթացութե՝ արհեստական քաղցրութին ։ այսպէս եւ ոչ առանց խոստովանութեան ծածկու թից եւ անձին մեղադրանաց լինի քաւութի մեղաց ։ ուստի վասն արդարոյն՝ ասի թէ , յուկիզբն առօ թից ամբաստանօղ է ինքեան ։ ✵ Զի դէ՞ ինչ օգուտ է ... խօսքութեանց ... ըստ փորձեցողին ... ։) փարիսեցին զարդարութիւն իւրմէ պարծեցաւ . եւ մաքսաւորն զմեղաց իւրոց ամբաստան եղեւ։ նա արդար գոլով՝ դատապարտեցաւ վս հպարտութեանն . եւ մաքսաւորն մեղաւոր գոլով՝ արդարացաւ վասն խոնարհութեն։ զի ասէն թէ՝ էջ սա արդարացեալ 'ի տուն իւր առաւել քան զնա . ցուցանէ թէ մաքսաւորն յայնքան անմաքրութեն՝ ըստ քանակին արդարացաւ . եւ փարիսեցին յայնքան արդարութեն ըստ քանակին դատապարտեցաւ ։ զի որպէս փոքր կոչին յարքայութ ոչ այլ ինչ է , եթէ ոչ դատա պարտել . այսպէս եւ ասելն էջ սա արդարա ցեալ 'ի տուն իւր առաւել քան զնա, ոչ

այլ ինչ է, եթէ ոչ ասել դատապարտեալս։
☼ (Է) [illegible])
Պտ. Թէ զի՞նչ միտս եղեւ Յովելեայ երկրս 'ի վերայ տալոյ անձինն. Ճ. 1Ե. զի այն ոչ էր ըստ հոգեկանին եղկութեն՝ այլ ըստ մարմնոյն թշուառութեան նկատմամբ գերութեն համազգի իւրայցն։ եւ կամ նկատմամբ սարսուռ ահուրն դատաստանի ։ Բայց՝ եթէ երբ բայ մայրն լինանաւու, զի՞նչ արասցէ եղեգն անապատի։ ասէր եւ ոմն 'ի գովելեաց եթէ ուտեմ եթէ ըմպեմ, եթէ զի՞նչ եւս առնեմ միշտ փողն յականջս իմ թէ, արի՛ք մեռեալք եւ եկայք 'ի դատաստան։ Հարցեալ սբ. Բնոնի ումանք յեղբարց թէ զի՞նչ արասցուք. ասաց, գնացէք արարէք զայն զոր առնել սովոր են մահապարտքն եդեալ 'ի բանտի, թէ երբ գալոց է դատաւորն, եւ երբ հատանելոց է զվզիս գլխատմամբ մերոյ ։
☼Ե՞ [illegible])
Բանզի քն ասաց, որ զբանն իմ լսէ եւ հաւատայ այնմ որ առաքեացն զիս ընդունելի զկեանս յաւիտենականս, եւ 'ի դատաստան ոչ մտանէ այլ փոխեցաւ 'ի մահուանէ 'ի կեանս։ Բանզի սբքն ոչ մտանեն 'ի դատաստան առ 'ի դատիլ՝ այլ առ 'ի դատել զայլս, որք քարոզութե իւրեանց ոչ հաւատացին ։ զոր եւ Քս ասաց բանն զոր ես խօսեցայ՝ նա դատէ զնա յաւուրն յետնում։ Պղծ մտանեն 'ի դատաստան, զի պ չարչարօքն իւրեանց յանդիմանեսցեն. ըստ Իմաս. Ե. 1 ։ յայնժամ արդարն կացցէ բազմաւ համարձակութե հանդէպ նեղչաց իւրոց ։ եւ որոց անգոսնէին զվաստակս նր՝ տեսեալ զնա խռովեսցին անհնարին երկիւղիւ ։ Պղծ մտանեն 'ի դատաստան, զի երեւեսցի արդարութիւն Այ, թէ ո՞չ առ ակնառութե զնա ընտրեալ է. եւ զմեղաւորսն առ ատելութե դատապարտեալ՝ այլ թէ իւ րաքանչիւր ումեք ըստ արժանեաց 'ի ժամանակի օգնեալ է. եւ ըստ արդեանց տայց զարժանն կշռեալ ։
☼Լ[illegible]) Պտ. Եսայի թէ եւ զինքն նէ ասաց պղծացուցիչն. մի թէ զայն ասելով պղծեցաւ մի շրթամբք ։ եւ կամ թէ մեղք տանն իւրի կարացի՞ն զնա աղտեղել, գոլով ինքն հեռի 'ի գործոցն նց։ այլ ինքն զայնոսիկ խոնարհութե յանձն առնելով, առաւել շնորհաց եհաս եւ տեսանադրեցաւ մարգարէ Այ ։
☼ Ի՞ [illegible])Բ. յորինքն բաժակին չարչարանաց որոյ վն առ հայր աղօթէր թէ, հայր եթէ հնար է անցցէ բաժակս այս յինէն ։ եւ մի

Թէ զայն բաժակն ըմպելով, եւ զայլոց մեղաց ապաշխարութիւն յինքն կրելով, ինքն մեղաւո՞ր եղեւ քան զերկրս։
☼(Գ) [illegible]) Պտ. ասացն Սողոմոնի, թէ սիրտ իմաստնոյն 'ի տան սգոյ. եւ սիրտ անմտին 'ի տան ուրախութե ։ մի թէ սիրտ իմաստնոյն 'ի տան սգոյ լինելով, ինքն եւս սգաւո՞ր լինի, եւ զբաւականութիւն կրութեանն՞։ Ե՞ կամ սիրտ յիմարին 'ի տան ուրախութե լինելով, յիմարի՞ 'ի հոգեկան սգոյ, եւ 'ի մխթութե տգիտութե ազատի՞ արդեօք. եւ Ջշմարտի ուրախութե հասանի՞. ոչ երբեք։
☼ Դ) [illegible]) Պտ. եթէ ոք իբրեւ զԲ. դատ զինքն օրինականն ոչ համարեսցի. եւ զպարտս նր ինքեան ոչ կարծիցէ. նմանապէս եւ զհատուկ ընտրութե պակասութիւն մարդկան, կորոյս զիւր արդարութիւն. եւ զինքն անմեղանչական կարծեաց. եւ սուտն հետեւեցաւ. զի ասէ 'ի Յոհ. Ճ. 8 ։ եթէ ասեմք մեղս ոչ ունել՝ զանձինս խաբեմք ։ Սակայն գիտելի է, զի թէպէտ յարտաքոյ խորհրդականի խոստովանութե, զամենայն մեղս կարէ մարդ իւրն համարել, զինքն 'ի կարգի մեղանչողաց դասելով. բայց 'ի խորհրդականի խոստովանութեան՝ ոչ պարտի զայլոց յանցանսն իւրն բեռն առնել. եթէ ոչ իցէ պատճառ եղեալ մեղանչել տալոյ. այլ միայն զիւր ան ձինն մեղանսն խոստովանիլ ։ ապա թէ ոչ՝ պատճառաւ խոնարհութե՝ ստեր 'ի խոստովանութե ։ Բայց ոչ 'ի խոստովանութեն՝ ոչ է պարտ ծածկել զյանցանսն. նմանապէս ոչ է պարտ ստել. եւ զայլոցն իբրեւ զիւր խոստովանիլ. զի այս միայն Քի խոնարհութեն պատշաճ եղեւ, որ վն ամենեցուն կամէր, եւ կարէր վճարել. եւ զոր ոչն էր յափշտակեալ տուժէր ։ եւ զի զորս ոչ էր գործեալ ապաշխարէր վն նց ։ Բստուստ ուսանիմք նաեւ ոչ դատել զայլս վն մեղաց. ապա թէ ոչ՝ ըզմեզ անմեղանչական կարծեմք. եւ ունելով զգերան յաչս մեր. զշիւղս այլոց հանել ջանամք. զորեւ Տրն ասաց. մի դատէք զի մի դատիցիք ։ իսկ բանն Պաւղոսի, է այս՝ թէ, մեղաք մեք ընդ հարս մեր. զոր այսպէս մեկնէ Լամբրոնացին թէ, զինքն ընդ հարսն նախամեղուցեալսն կարգէր այսու պատճառաւ. զի ոչ Բ. բրահամու արդարութին, եւ բարեգործութին, որդւոց նր եւս ըզ պտուղն ժառանգութե երկրին. այսպէս եւ մեղաց հարցն յիշատակեցաւ Յ. Այ 'ի գերել զորդիսն

'ի բարիոք․ և զկնի սակաւուց ասէ, մարդիկս խառնակեալ զանձն կցորդ մեղացն հարց՝ ... և պատժոցն․ ըստ որում և ամէն որդիք գոլով Ադամայ, և նորին պատժոցն ներքոյ կցորդիմք մեղաց նր և անուանիմք ։

*Եւ ոչ բերելք ...) զի Մարմնաւոր բերկրութեան սիրտն ոչ կարէ բերկրել․ եթէ ոչ սէր Աստուծոյ տրտմեցուցանէ․ և մի թէ այնպիսաւոր տրտմութիւն տրտում կարէ՞ ոք ասել․ զի որ Աստուծոյ տրտմեալն է, նա հանապազ 'ի մէջ մաքուր խղճի մտաց, և Հոգևորաւ ուրախութ է․ Եւ այնմ, որ ըստ Աստուծոյ տրտմութի է, զապաշխարութեն առանց զղջանալոյ գործէ ։ Վասն որ ոչ կամի ասէ, Հոգևորապէս ուրախանալ՝ նախ ըստ Աստուծոյ իրաւամբ տրտմեսցի ։

*(Ե) Սերտի հնն։) Եւ զոր Սողոմոն ասէ․ Առակ․ ԻԵ․6․ խոցեալս մեծամեծաց մի մատ չէր ։ և զոր Քս նորոգեաց յառաջին բարձին ոչ բազմել 'ի կոչունսն․ որովք նշանակի հպարտից զահաւորութին․ այլ Դաւիթ և Երեմիա, ընդ այնպիսեաց գահակից և աթոռակից լինել հրաժարեցուցին․ և ընդ զղջացողաց և ամօթխածից, և Աստուծոյ երկնչողաց հետն կեն ցաղավարել ասացին ։ որք թէպէտ առ աչս մարդկան յետնագոյնք և չնչինք կարծին, բայց առ Այ պատուականք և ընտիրք են․ զի ցածունք են առ մարդիկ․ և բարձունք են առ Այ ։ Վասն առաւել բարի է զղջացողաց, ընդ երկնչողաց՝ յահէ դատաստանին Աստուծոյ կենցաղավարել․ քան թէ մեղաւորաց գահակից լինել ։ Այսպէս Քս առաւել զմաքսաւորաց և մեղաւորաց կենցաղավարէր՝ (յորոց զոմանս կոչէր զպտուղ ապաշխարութե․ որպէս զՄարիամու մագդաղենացւոյն․ ընդ Պետրոսի ալֆեայ, զԶակքեայ և այլոց մեղաւորաց) քան թէ զդպրաց և փարիսեցւոց․ առ յաչս մարդկան արդար կարծեցելոց ․ զորս և հեգնելով ար դարս կոչէր ասելով թէ, ոչ եկի կոչել զար դարս, այլ զմեղաւորս ։ Եւ թէ՝ ոչ է պիտոյ բժիշկ ողջոց՝ այլ հիւանդաց ։ գիտելով թէ զօրութի խւր առաւել 'ի տկարութե մե ղաւորաց երևի, քան 'ի նա խապահպանու թե արդարոց․ որպէս և բժշկաց արհեստն, և հանճարեղութին 'ի բժշկութե հիւանդաց առաւել երևի, քան 'ի լուծման դեղ տալ առողջաց ։ Արդ Այ (ասէ) ընդ խոնարհ մեղաւորաց առաւել հաճի բնակել, որոց է զղջմամբքն պարարել, քան թէ ընդ հպարտ արդարոց ։ և զի յայնպիսի խոնարհ վարկ մանէ, և զնոքն 'ի կարգի յետնոց մեղաւո

ըաց դասելոյ՝ 'ի վեր մատչութե պատճառէ յարքայութե ։ վա այն զկնի ասէ․ որով ընդ նախադասելոյն ի բազմաչափեան եզրակաց հանդերձեալ կեաց ։ իսկ որ ասէ թէ ես՝ և թէ նա հետևեալ սովիմք խոնարհութեան մեծարիմք 'ի ... որ ասաց․ բարեկամ 'ի վեր մատիր․ և զերծանիմք 'ի բամբասանաց մարդարէին․ թէ յիս մի մերձենար ըստ լուծմանն Սարգսի ։ զի երկրաւոր մեծատունք զխոնարհս ոտնահարեն և անարգեն․ տես Յակ․Բ․6․ իսկ Քս աղքատամեծար է․ և ոչ զզուէր․ այլ որ 'ի յետնքն բարձին աղքատութե և խոնարհութե բազմի, զայն 'ի վեր առ ինքն կո չէ․ և մերձ ինքեան բազմեցուցանէ․ և ոչ ասէ թէ յիս մի մերձենար ։

*Հ Մատոան հանդերձից։) Զայս առաց դաւիթ ընդդէմ հպարտից, որք զինքեանս ոքս ևմա քուրս կարծէին ։ բայց Դաւիթ առաջի անհուն իմաստութեն Այ (որում ոչ կարէր բանիւ տալ պատասխանի, և զի յանարգութե մեղաց իւրոց նկատելով որ անասնոցն է կեն ցաղավարութի) ասաց թէ, ես արհամար հեալ եղէ և ոչ գիտացի․ որպէս զանասուն համարեցայ առաջի քո ։ այսպէս Նաբուգոդ նոսոր բարեկամն Յոբայ․ վա կարկեցոյն զնա Յո բայ ասաց, ընդէր իբրև զչորքոտանիս լը ռեալ եմք առաջի քո․ անդ․ ԺԸ․3 ։ Նմանա պէս և ես (ասէ) թողել զամբարտաւանութե հպարտիցն, անպատասխանի եղեալ առաջի քո և այդ 'ի չարեաց մեղաց չըջապատեալ նեղեցայ և փտեցայ մեղօք զիս վարկանելով ։ և այդ զե րիս մանկութեան 'ի հնոցին բաբելոնի առ քեզ աղաղակեմ ասելով, անօրինեցայ յանցեայ, և ապստամբեցաք քոց ոչ անսացաք։ և զոր Եզրե քհնյի ասեմ թէ, և դարձեալ եմ ոչ բաւական եմ համարձակել առ քեզ Այ իմ։ 2 Եզրաս Թ․ 15 ։ մինչ թէ յողորմութի քո ապաւէն նեղոցն կարգի եմ, ողորմեա և խնայ։

*(Վ) Ար ես ...) Եւ ... զմարդկն․ զի մարդս հող և երկիր կոչի․ ընդ, և էր Այ երկիր չեղու մի․ Ծնն․ 11 ։ արդ՝ ես (ասէ) ... նկատեցից Այ մարդկն՝ որ զանմեղս մեղանչողաց զօրինակն առնես ․․․ և ... հայելի հետևողացն եմ եղել․ Վասն և զի մեղանաց յիս խառնել․ զնոյ դառնութին մեղաց 'ի վեր իմոյ բարդելով՝ նոքօք հեծեծեցից․ զի յոյժ զօրավիգ է առ 'ի բժշկութե հեծութե բազմութե․ որպէս յայտ է դատ․Ե․ 18 ։ և Յեսա․ Գ․8 ։ այլ որպէս յաւելուլ 'ի գեղս դեղեցկին՝ է զնա տգեղացուցանել․ և ոչ է պարտ նմանապէս յաւելուլ 'ի վերայ դառնութե գունոյ մեղաց՝

անպա

անպատեհ իմն է․ զի զինչ աճելոյ սերմ՝ գալով ՚ի վր սերմն ։ այսպէս և ես ՚ի մէջ գարշուն մեղաց գոլով (ասէ) որպ այլոց մեղքը կարէի աճել զիս սևացուցանել․ զի ծայրն դառնուն ոչ ևս ընդունի զայլ դառնութի ։ այսպէս ՚ի խորս մեղաց ընկղմեալն՝ ոչ ևս ունի զայլ տեղի ընկղմեցման ։ սակայն ունի պատճառ զմեղս իւր թեթևացուցանելոյն զզղջումն բազմունն , ընդ որոց և զիւր զղջումն խառնեալ , յամից զղջմանց զմասն բարեաց և թողութն յուսայ ընդունիլ․ որպ ասէ Դաւիթ թէ , հաղորդ արա զիս երկիւղածաց քոց ։

✻ (Է) Միջնորդութեն ընթանեալ Պետրոս ։) զր նշխարս , որպ երբեմն դու բարձար ենթացեալ ՚ի Պետրոս, որպ արեգ՝ ՚ի սառն և հալեցեր ըղձաւորի սրտի ՚ի ՚էջուր արտասուաց փոխելով ։

✻ Անարժանութեան եւ իմոյ տեղեաց ։) զր ՚ի մեղաց իմոց սր եղեց ։ զի մեղքն ոչ է սահմանեալ յԱծ այլ՝ է պակասութի առաքինութե և բարի գործոց․ որպ և խաւարն է պակասութի լուսոյ , և ոչ բնութենակից էակ ։ որպ և սրբն Դիոնեսիոս․ զչարն կոչէ ոչ գոյ , ոչ էակ, և ոչ ՚ի յէս, և ոչ ՚ի յոչ էսս ։ զի մի ոք ասիցէ թէ, եթէ չարն ոչ է ՚ի յէսս, ուրեմն է ՚ի յոչ էսս․ որ ըստ այսմ ընդդիմաբաժանեալն էակին լինէր չար ։ Այլ չարն յորոց վր գոյ տգեղացուցանէ զնս․ զոր ոչ այնպէս առնէ ոչ էակն , որ ընդդիմաբաժանեալն է էակին ։ զի ոչ որակ է և ոչ որակացուցիչ ։ նաև թէ թոյնք մեղաց մահ է , իսկ Քս ոչ արար զմահ , քանզի ոչ և զպատճառն մահուան զմեղքն ոչ արար ։ ուրեմն լուսաւորեա աղօթս (ասէ) զողորմութեն ճառագայթ․ զի կեցից և արդարացայց և մաքուր եղէց ՚ի մեղացս , որ է ըստերծածած անարատ ձեռաց քոց ։

✻ Ընծայ հաճոյութեան ։) զր չունիմ զհամարձակութի զձեռս իմ առ քեզ համբառնալոյ , մինչև զանձն առիս ոչ կարկառեցես․ որպ և առ Մովսէս ոչ ոք կարէր մերձենալ ՚ի Թագաւորաց․ եթէ ոչ ոսկեղէն գաւազանն ձգմամբ առ նմն կոչէր․ Եսթ․ ԺԵ․ 6

✻ (Թ) Անուն յանուանել ։) զր յաղթեաց ով Տր իմ , իմս յամառուն քոյդ հեզուէ ։ զի հեզութին այնքան զօրեղ է , մինչ զի և զկայրի խաղտումն փշրէ ։ ուստի նման է ջերմ և նոր արեան նոխազի որ զադամանդն (անփշրելի յերկաթոյ․ և անլուծելի ՚ի հրոյ) խորտակէ և փշրէ ։ տես Նմանութց

2 Գրքոյն․ ԽԴ․ գլուխս

զի թէ կակուղ պատասխանի, դարձուցանէ զբարկութի․ Առակ․ ԺԵ․ 1 ։ Որչափ ևս առաւել հեզութին Քի զմեր յամառութի և խստութի ՚ի մեղս․ ըստ այնմ Հռոմ․ Բ․ 4 ։ Քաղցրութին Քի զքեզ յապաշխարութի ածէ ։ ուստի և երեք մանկունքն ՚ի հնոցին զհեզութին Քի միջնորդ առ այն արկանէին ասելով թէ , արա առ մեզ ըստ հեզութե քում ։ և Սողոմոն ասէ իմաս․ ԺԲ․ 18 ։ դու որ տէրեսդ զօրութե ՝ հեզութբ դատես , և բազմաւ խնայութբ դարմանես զմեզ ։ Այլ թէ խստաբարոյ ցյց եղջիւրքն , իւղով օծեցեալք՝ հեզանայ ցուլն ։ իսկ Տէրն Քս մեր ունէր զեռակի կերպ հեզութի, զմինն ՚ի բնութէ ։ զերկրորդն ՚ի հեզ մօրէ ։ և զերրորդն ՚ի փորձառական կենցաղավարութէ ։ արդ ՝ բնական հեզութբն ներէ մեզ որպ զԱծ․ մայրենական հեզութբն ՝ որպ զեղբայր ։ իսկ փորձառական հեզութբն որպ զբարեկամ ։

✻ Առաջին չորեան միջնորդ և քերթողութեան ։) Առաջին չար կոչէ ՝ զոր ՚ի տղայ մանկութե․ միջին զոր ՚ի պատանեկութե․ և վերջին զոր յերիտասարդութե գործեալն էր ։ կամ առաջին չար կոչէ զմեղս խորհրդեն․ միջինն զմեղս բերանոյ․ և վերջինն զգործով կատարեցելոցն ։ կամ զմեղս տկարութե կոչէ առաջին ՝ որ է ընդդէմ Հօր Այ ։ զմեղս տգիտութե ՝ ընդդէմ Որդւոյ․ և զմեղս բստ չարութե ՝ ընդդէմ Հոգւոյն սրբոյ․ զորս դու (ասէ) հնարաւոր անհնարից՝ Քս թագաւոր լուսոյն արդարոց՝ քաւեսցես և ջնջեսցես ։ Իսկ լուսոյն արդարոց, զՔս թագաւոր կոչէ , զի նքքն լուսով երեսացն Հօր այսինքն Քսի տեսանեն ըղձալոյս ։ և որպ զլուսոյն յարեգակունս ընդունին զլոյս ։ մն որոյ Քս կոչի թագաւոր լուսոյն արդարոց․ զի նա որպ թագաւոր բաշխէ և տայ զառանձին լուսոյն իւրոյ զինուորեալ արդարոց իւրոց և տայ զիմացումն Քայլն սբ գրոց․ ըստ այնմ եբաց զմիտս նց իմանալ զգիրս ։

✻ Անհուն հորդառանդոյ ։) զր քո չարչարանաց միասակար և ունայնացուցիչ եմ․ մն որոյ չեմ արժանի յիշելոյ զանուն քո սբ և թէ առ ինչ միասակար իցէ զկնի ասէ ։

✻ (Թ) Առ հնձան ։) զր առ դրոշմն․ որ զկնի մկրտութե կնքեցայ ՚ի զինուոր Քի․ ըստ այնմ, մի զայրացուցանէք զՀոգին սբ որով կնքեցայք յաւուրն փրկութե ։

✻ Առ ընտրեալս ։) զր առ օրէնսն ընտրեալս կամ

առ այն

առ այն նկատէ թէ , մի՛ ընդունայն ըզ
շնորհսն Ա.Յ ընդունել ձեզ : և ահա ես
(ասէ) մեղանչական գտայ:

*) Վասնզի Քրիստոս փոխեց յառաջ
քեալսն · զի նորոգեսցէ 'ի մեզ զկորուսեալ
շնորհս փրկանացն՝ որ 'ի յերեսն Ադամայ :

*) զՔրիստոս քարոզեն ասէ զոր
յերկիր ծուլութեն թագուցի (ասէ) և ոչ
'ի սեղանաւորս արկի:

*) Ըստ այսմ , ձրի առիք և ձրի
տուք · զոր ես ձրի առնելով , ձրի ոչ տա
լով վաճառեցի գնով: կամ զշնորհս զոր ըն
կալայ յաւաղանէն :

*) Վ․ յզբրիստոնեայ անուանն
ասէ · զոր նախ յանտիոք առաքեալքն ան
ուանեցին զաշակերտեալսն քրիստոնեայս
տես Գործ · ԺԱ · 26 : և Եսայ · ԿԲ · 2 : և
կամ զոր Քրիստոս բարեկամս կոչեաց զառա
քեալսն: և կամ զՍրբոց անուանէն ասէ ,
որ հսկող ևարթուն յերկրորդի ծննդեանս
կոչեցայ , և 'ի քուն թմրութեն նշջեցի :

*) Ըստ Պօղոսի որ
ասէ · և զի էք դուք որդիք : զի Քրիստոս որ
դեգրեցայց Հօր Ա.Յ:

*) Ըստ այսմ , ա
րար զմեզ Ա.Յ մերոյ թագաւորս և քա
հանայս : Յայտ · Ա · 6 :

*) Ըստ որում 'ի պատկեր նմա
նութե բնական պատկերին Ա.Յ նկարեցայ
հոգւով · բայց հաճոյացայց անբանից :

*) Ըստ օծութե Քրիստոսի քահանայական:

*) Նկատէ առ փառաւորու
թեն անուանս · որ ընչիւք Հօրն գերեցեալ
ապստամբեցայ: կամ ըստ որում որ մեծութեն
էր Քրիստոս ըստ Ս.Յ.Հ , և զաղքատ բնութիս մեր
էառ , զի մեք նովին աղքատութե մեծասցուք:
ևահա զոր աղքատութե իւրով զմեզ փարթա
մացոյց՝ մեք վերստին մեղանչելով աղքատա
ցաք , յառաջին չքաւորութեն ժառանգելով:

*) Զի Քրիստոս համարձա
կեցաք զԱ.Յ կոչել Հայր : որ յայտ է 'ի Տէրու
նական աղօթիցն: և 'ի պատրգամատուցին,նախ
քան զՀայր մերն ասեմք · տուր մեզ համա
ձայնն բարբառով բանալ զբերանս
մեր , և կարդալ զքեզ Հայր երկնաւոր:

*) Ըստ որում մարդեղութե
Քրիստոսի ազգ այ կոչեցաք: տես գործ · ԺԷ · 29:

*) զՀոգեկան կենացն ասէ,
որ Քրիստոս փոխեցաք 'ի մահուանէ 'ի կեանս:
1 Յով · Գ · 14:

*) Զի Քրիստոս թէ զինքն և թէ

զառաքեալսն ընդ աշխարհի հաշակեաց: և
Պօղոս փիլիպ · Բ · 12 ասէ , յորոց 'ի մէջ
խեղաթիւր և կամակոր ազգին երևեցիք
իբրև լուսաւորք աշխարհի :

*) Ըստ այսմ երանի աչաց
ձերոց որք տեսանեն և այլն: կամ թէ առ
ցին երանութեն նկատէ · որոց ներհակացն
դիպեալ՝ մեղանչական գտայ:

*) Ըստ այսմ ,
խոնարհեցայց զանձն փիլիպպեցւոց Բ 8 :

*) Ըստ այսմ ոչ պէ
պսակի եթէ ոչ ըստ օրինի մարտիցի: և թէ
լեր հաւատարիմ մինչև 'ի մահ ետաց քեզ
զպսակն կենաց : Յայտ · Բ · 10 :

*) Ըստ այսմ,
զոր ակն ոչ ետես և ունկն ոչ լուաւ , զոր
պատրաստեաց Ա.Յ սիրելեաց իւրոց:

*) Քո վերադրեցեր քեզ
խոստացեալ եղեն ինձ իմիս կցարքիս: և ես
այնքան խոստացեալ ոչ զգաստացայ. այլ
'ի վեր բազում բարեաց քոց՝ զկամ բարիքն առաւ և
լացուցի : իբր զի գիրացայ ստուարացայ և
թողի զքեզ . և կիցս արկի այ մարգարէին:

*) Նկատէ առ
այն թէ , որդիք մարդկան սուտ են 'ի կշիռս
իւրեանց մեղանչեն: զոր և Սողոմոն ասէ թէ ,
կշիռ մեծ և փոքր անիծ է առաջի այ իսկ
դու միայն (ասէ) զայ դարն և զիրաւն ըստ
իւրաքանչիւր գործոց կարես հատուցանել:
որև զիրաւունս քո զթութե առնես , փարձա
տրելով 'ի վեր քան զարժանն զբարին, և պատ
ժելով 'ի վայր քան զարժանն զդատ պարտելոյն:

*) Ըստ քարոզութե աւետարա
նին, ոչ յուշ (ասէ) որոյ բոլոր բանքն խոս
տովանելիք և երկրպագելիք են:

*) զԱղանակէ մարդեղութեն Քրիստոսի
ասէ · որ վասն սիրոյ մերոյ անտեսանելին Ա.Յ.
բանն երևեցաւ մարմնով · բայց թէ որով
կերպիւ , և որպէս եղանակաւ բանն միաւո
րեցաւ ընդ մարդկային բնութե անճառ
է · զորմէ միայն շրթ-
խոսութե կարեմք ձայնել · և ոչ իմաստութեն
կարեմք վերահասու լինել : միայն զայս գի
տեմք թէ Տէրն 'ի կերպարանս ծառայի, նմա
նահաւասար զփրկութի ծառայի: կամ զսիրոյն
Քրիստոսի ասէ , թէ այնքան անճառելի սիրով
երևեցաւ՝ որ զեղանակն սիրոյ ոչ կարեմք
գրել · և ոչ կարեմք նշանակել օրինակաւ և

Հաւ

ձեռօք ։ կամ թէ զայն ասէ, որ ՚ի Ք՛ն երևե-
ցաւ իւրն ՚ի դէրկս Ս՛ձամձնեն ։ զոր ոչ կա-
րեմ (ասէ) գրել և կամ նշանակել բանիւ
և ձեռօք ։ և յայտնի կացուցանել զպայծա-
ռութէ լուսոյդ ։ զոր ՚ի մաղեղուզն այնմիկ
զոր ասացի յայնժամ, զՍրբոյ և զՍ՚այն

քո երկու փայլակնաձև արեգականց նմա-
նեցուցանելով ։ զոր այնու տարածինլի է-
րևմամբդ (ասէ) քեզ արդարուն և փառօ
յարդարեցեր, և ինձ ամօթալից ծառայի
քոյ՝ քաւուն և ողորմուն հանդերձեցեր։
տես զնմանն ՚ի յան. Թ. 3 ։

ԳԼՈՒԽ ՅԻՍՈՒՆԵՒՄԻԵՐՐՈՐԴ։

՚Ի Սոյն գլխոյս ցուցանէ թէ ուստի յառաջ գայ առ երկրաշարժս ։ այլ առաւել մեղաց ։ ցուցանէ զՍիմոն ... անկանի և խոնարհութիւն զոր հեծ ցուցանէ ճշմարտութեան ։ Իսկ ծնունդագրութիւն, Սուրբ՝ ցուցանէ թէ, ուստի առաջինութիւն առ երկրաշարժս ։ Երկրորդ՝ թէ որդիներ անձին իւր չՏէր տեղեաւ ցեղէ զի է ցուցանել ։ Երրորդ՝ Սիմոնի փրկութեան առաջ ։ Չորրորդ՝ Սիմոնէ եկեղ զեկէ զեկն զէ ... ։ Հինգերորդ՝ Քրիստոսի դասակցին զատերն նախերեւոց ։ Վեցերորդ՝ զերրոյն շքեղոց ի առերրին ․ եղբօրց որոտ ... ։ Եօթներորդ՝ թէ բոլորից և հնոյից հետևեցաւ ։ Ութներորդ՝ թէ առաւել ոչ յորէք զոանոր ․ և ոչ առաւելագոյն ։ Իններորդ՝ թէ նորա յառաջ երեւ ամենակարողութեան առաւել ։

✱ ԹԱԴ ✱ Ճ

ԱՌ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ՈՐ։

✱ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✱

Ս. յանկն թէ առ երկրաշարժն ոք ապաշխարե-
ցայց՝ ըստ դուռնայն է աղաղակելն ։ զի անպա-
տեհ է զայլ ոք վիրաւորել, և յայլմէ զնե-
րումն հայցել ։ և կամ ՟Է վեհագունին մար-
տնչել, և ըստ տկարին զխաղաղութի դաշնա
գրել ։ և կամ բոլոր անձամբ գալով անհնա
րին վերջ խնայթել, թողուլ զամենահնար
բժիշկն, և առ անկիրթ բժիշկ ոք դիմել ։ որպ
Ասա աքայն յուդայի՝ որ ոչ դիմեաց առ
Տ՛Ն՝ այլ առ բժիշկս ․ և ոչ ինչ օգտեցաւ ։
2 Թագ. ՟Զ 12 ։ Նմանապս թէ առ մարդ ոք
դիմեցից (ասէ) սուտ է փրկութի մարդոյ ՟ըՆ
Գրաւ թի ։ Նմանապէս թէ առ իշխանս ՟Ն
դիմեցից, անցաւոր են ըստ նկբեանց և եւ-
րեանց բարութիւքն ։ զայս գիտելով բոլոք
մանք մերկ իմաստասէրքն՝ առ ՚ի ցածու-
ցանել զբարձրամտութին մեծին Աղեքսանդ-
րի՝ ՚ի դրեցին ՚ի նմանէ զնմանհուրեթի, զոր
ոչ կարէր տալ ։ և այլոյ ուժեմն փիլիսոփայի
մինչ ջեռնոյր ՚ի դեմ արևու, և գնացեալ
շուք արար նմա Աղեքսանդր ասելով ․
զի՞նչ կամիս և տաց քեզ ։ նա ասաց ․ զայս
շնորհ արասցես ինձ՝ սակաւիկ մի ՚ի բաց
եղիր զի ջեռայց ։ գիտելով թէ, տուրքն և

խոստմունքն ունայնք էին ։ և թէ առ եղբայր
ոք յուսացայց՝ ահա Դաւիթ զնէրհակն ա-
սէ թէ, եղբայր ոչ փրկէ․ նաև զի եղբայրն
յատկապս զհուր անձին հանգստութին որոնէ ․
որպ յայտ է Ս՛բրահամէ և ՚ի Ղովտայ ։ որ վ՟Ն
կռուոյ հովուաց իւրեանց բաժանեցան ՚ի մի
մեանց պատճառ հանդրուտի ։ Ծնն ․ ԺԳ ․ 7 ։
և թէ առ երկրաւոր հայրն իմ դիմեցից՝ ահա
՚ի նուաղիլ աւուրց նր՝ նուաղել են և խնամք
նր ։ զի ծերացել հայրն զհուր դարմանիցն ա-
ռաւել հոգայ, քան զզաւակացն ։ և թէ առ
մայրն իմ (ասէ) և նր գութն կասեցեալ է
՟Է նուաղեւ, կենդանութն ոչ յայտնի եւն ։
Ս՛րդ՝ ՚ի վերայդրելս՝ ոչ ապաւինիմ (ասէ)
այլ բարերար Տ՛Ն ․ այլ ՚ի քեզ որ կեն դանի
ես, և կենդանութ տաս ամի ։ բայց իմս ըզ
կենդանութի տալն Ս՛Ն ամի պատճառաբար
և ոչ տեսակօրէն ․ ապա թէ ոչ, կեանք ըս
տեղծականաց լինէին յԱ՛Ն էութէն, զոր քաւ
լիցի ասել ։ զի ՟Է այնմ ստեղծուած, ամենն
անապականք և անմահք պարտէին լինել ։
վ՟Ն որոյ զի մի այնպէս իմասցիս՝ զկնի ասէ ։

✱ Որու յետ Հ խնամին զօրէ՚ս անեղծողէս նո-
րոգել) Զայս իմա կամ ՟Է աձման անհատից,
զի միոյն ապականութի՝ այլոց լինելութ սկիզբն
լինի ։ և կամ զբանականն բնութս ասէ որ մահ
ուամբ անկեալ բնութն՝ վերստին յառնէ յան
մահ կենս, կամ երջանկապս և կամ թշուառա
պէս ։ նոյնպէս և հետևեալն թէ, ներէ փչոցմանս

զարդարագոյնս , Երբ Հրեշտակք եւ այլքն ։

*Երբ ասեմք՝ զու ճշմարտութիւնդ արդարացու ցանես ։) Ոչ թէ զսուտն մեր՝ զի այս է հակառակն . եւ ոչ երբէք սուտն դաւանեալ 'ի ճշմարիտ . այլ կամի ասել թէ , այնքան ճշմարիտ ես Տր իմ Յն՝ որ թէ եւ մեք կամիցիմք ստել , դու յաղթես քո ճշմարտութեամբ զսուտն մեր . որպէս ասէ մեծն Պօղոս'' թէ , ոչ կարէ չարանալ նա , որ զչարն բարի առնէ . իբր 'ի չարեն զբարիս յառաջ ածէ . որպէս 'ի շնութենէ զբնական բարիս որդեծնութեան . այսպէս եւ Քս որ անսահմանելի ճշմարտութիւն է . իւրով ճշմարտութեամբն զմեզ արդարացուցանէ . ոչ թէ զմեր ստութիւն՝ այլ զմեզ : զի սուտն 'ի բնութենէ իւրմէ՝ ներհակէ ճշմարտութեան , եւ ոչ դաւանեալ 'ի ճշմարիտ . եթէ ոչ իբր այնմ զի Քս զսուտն սուտ , եւ զճշմարիտն ճշմարիտ ցուցանէ . կամ եթէ մեք կամիցիմք ստել , դու այնքան ճշմարտութիւն ես , որ արդարացուցանես զսուտն մեր՝ յերկանէ սուտ գոլ . եւ զճշմարիտն՝ ճշմարիտ գոլ : կամ թէ , որ 'ի մէջ մեր մեք ստելով զայլս խաբեմք , եւ նոքա մերս ստութեան հետեւեն իբրեւ ճշմարտի . դու արդարապէս վճռես՝ եւ զսուտն մեր՝ սուտ գոլ՝ եւ ոչ ճշմարիտ ցուցանես : այսպէս 'ի ստելն ծերոցն շուշանայ՝ ստութիւնքն՝ սուտ գոլ ցուցան . եւ անմեղութիւն շուշանայ պայծառացաւ : դարձեալ 'ի ստել քանքարաթաքոյց ծառային՝ որ պատճառէր զժլատութիւն տն իւրոյ , զնորա սուտն խայտառակեաց՝ բանիւ որ հաւաքաբանութեամբ . Մատ . ԻԵ . 24 : դարձեալ՝ 'ի կեղծաւորին մեր վերերեւոյթ առաքինութեամբ . 'ի վերջնում դատաստանին , եւ կամ 'ի կեանս այս՝ յայտնի առնես զամենապատեհեալ պղծութիւն մեր՝ ոչ գոլ սուրբ , այլ պղծոյ մոլութեանց : դարձեալ՝ առ ատելութեան կայիափայ՝ կամելով զՔս սպանանել տալ . Հոգին եր ընկալաւ զբան նորին ատելութեան՝ 'ի տեղի ճշմարտութեան . եւ արդարացոյց յասել աւետարանչին . զայս ոչ յանձնէ ինչ ասաց . այլ՝ զի քահանայապետ էր տարւոյն այնորիկ . մարգարեացաւ թէ մեռանելոց է Յս 'ի վերայ ազգին . Յով . ԺԱ . 49 : դարձեալ լինի երբեմն՝ զի համարձակ եւ ծաղրերգ զիր ինչ առնեմք . եւ Քս դարձուցանէ զնա 'ի ճշմարիտ . այսպէս մանկունքն խաղ առնելով զԱպողոնեան մկրտեցին եւ Քս հաստատեցաւ զայն նմա 'ի ճշմարիտ մկրտութիւն . նկատմամբ յառաջագոյ արիւնոյն մկրտութեան : եւ երկու աղքատք 'ի խաբելն զմեծն Յակոբ Մծբնայ Հայրապետն , յորոց մինն ձեւացաւ մեռեալ՝ եւ առաջին զմերձաւորն նորա՝ յանցանել սորայն՝ դարձաւ սուտ մեռեալն ճշմարիտ մեռեալ : այսպէս Քս զսուտն՝ արդարացոյց . զի զպատրուակեալ մեռեալն դարձոյց 'ի ճշմարիտ մեռեալ :

*Երբ ի յանդունդս ներքինս առաքեալ հեղեղ ցեմք՝ ցերքինս ցուցանես :) Այսպէս զյովնան 'ի խորոց անդնդոց վերաբերեցաւ . եւ զղազարոս 'ի դժոխոց . ըստ այնմ , ասաց Տր 'ի խորոց անդնդոց դարձուցից . եւ 'ի մէջ աժանեաց՝ եւ այլն . եւ կամ զանկեալսն 'ի յանդունդս յուսահատութեան , դու յուսադրեալ՝ 'ի յերկինս վերածես . զի դու ես երկայնմտութիւն տարակուսելոց :

*Երբ ի նմանց [illegible] ոչ գտանեմք , գտո գտող ցուցանես :) Այսպէս դարձոյց զկամս սպանանողացն դպրաց եւ քահանայից . որք մինչ գնացին ըմբռնել զնա . դարձան գովելով թէ , ոչ երբէք խօսեցաւ մարդ , որպէս այրն այն . Յով . Է . 32 . 46 : եւ մինչ բաղաամ գնայր յօժար կամօք 'ի յանիծանել զԻէլ . Քս զկամս նր փոխեաց . եւ հակառակ կամաց նր , օրհնել ետ զնէլ . Թուոց . ԻԳ . 11 :

*Երբ [illegible]՝ [illegible] :) Ըստ այնմ, տեսեալ զքաղաքն՝ լալոյ 'ի վր նր . եւ յաւուր չարչարանաց իւրոց՝ յուժգին գոչմամբ եւ արտասուօք՝ խնդրեաց զթողութիւն խաչահանուաց իւրոց : ողբալի է կենաց այն յորոց վերայ լայ Քս :

*Երբ [illegible]՝ [illegible]) Ըստ այնմ , ուրախութիւն լինի յերկինս 'ի մի մեղաւորի որ ապաշխարէ իցէ . եւ թէ ուրախ լինել եւ խնդալ պարտ էր . զի այս որդին իմ մեռեալ էր՝ եւ եկաց . եւ այլն :

*Երբ [illegible]՝ [illegible] :) Զի թէ 'ի դառնալ անառակին՝ ուրախացաւ . արբեն 'ի հեռաւորքն՝ նախ [illegible] :

*Երբ [illegible]՝ [illegible] :) 'ի Զող ջալն եւ 'ի պտղաբերելն՝ եթէ յամրանամք . դու երկայնամիտես . իբր այնմ մնացի զի բերցէ խաղող . եւ թէ երեք ամք են յորմէ հետէ գամ խնդրել զպտուղ 'ի թզենւոյդ՝ եւ ոչ գտանեմ :

*Երբ [illegible] . եւ այլն :) իբր եթէ բաց ասեմք եւ ուրաստ լինիմք . եւ ոչ կամիցիմք զպարտս մեր հատուցանել . դու առատապէս շնորհես . ըստ այնմ , թիւր քանքարոյ պարտապանին . որոյ մինչ ոչ գոյր հատուցանել՝ զամ շնորհեցեր :

*Երբ [illegible]՝ [illegible] . Երբ [illegible]՝ [illegible] :) Եթէ լքանիմք 'ի հոգեւոր պատերազմի՝ տկարեմք . որպէս եւ զօրավարն տկարա

'ի վեր.

'ի լքեալ զօրականքն եւ ելեր տեղեկանօք խնդրոյ:
պէսպէս հոլովմանսն աշակերտքն մինչ
դարձան խնդութբ եւ ասացին. Տր՝ եւ դեւք
հնազանդին մեզ յանուն քո. ասայ՝ գոհա
նամ զքեն Հայր՝ Տր երկնի եւ երկրի. եւայլն:
✻(Բ) [illegible] եւայլն) Իմն
է թէ, օ՜ հնեա անձն իմ զՏր եւ ամ ոսկերք
իմ զանուն սբ նր: մինչեւ ցաւարտումն նորին
գլխոյն՝ է յուսադրութիւ օրհնութե, եւթողութե
մեղաց աւ երանութեանն. ոչ ասէ անդ. ո
քաւէ զմեղս քո՝ բժշկէ զամ հիւանդութիս
քո: զոյձ այն սաղմոսն է, յաղթող սաղմոս
անդ ուր ասէ. առնէ ողորմութիս Տր, եւ ի
րաւունս ամ զրկելոց: զի մինչ սա սաղ անի
րաւաբար զրկէ զմեզ եւ խուրասցուցանէ. ի
րաւամբ կորուսանէ զվասական զրկողութե
խորոյ: Կրկին այն է տարակոյս բանից սորկ
ոէլի, անդ ուր ասէ, գթած ողորմած է
Տր, երկայնամիտ եւ բազում ողորմ. քան զի
ողորմութիւն Այ 'ի վր զղջացեալ մեղաւորաց
է մեծ վէրք. եւ տարակուսութ սաղմ: զի
նկատելով թէ, ինքն անողորմաբար միրաւո
րէ՝ եւ Այ ողորմութբ բժշկէ, անկանի 'ի մեծ
տարակուսանս: պէսպէս ողարճըն 'ի քաղա
քի, զի մր եկեալ թշնամին, որ քակէ զպա
րիսպ քաղաքին մերձ յառաւուն. եւ տեսանէ
անդէն փութապէս 'ի սղարեցելոցն շինել
վհատի եւ տարակուսի: Յուսոյ սբն Աթա
նաս 'ի վր Դաւթեան սաղմոսին յառաջա
բանութեն ասէ թէ, եթէ մշտանայցէ ոք
'ի նուագել զսաղմոս մեծ մխիթարութ գը
տանէ: եւ եթէ 'ի փորձութիս անկանիցի ըն
տիր եւ փորձ գտանի: քինի պահպան եւամ
րութի նմա 'ի մնէ. եւ նոքօք զդեւս 'ի բաց
հալածէ. եւ սաղ ամաչեցեալ կորնչի, եւ ոչ
տայ սասանութի արդարոյն: եւ զմոլորեցու
ցիչն յանդիմանէ: եւ Կրկին ասէ, թէ յոր
ժամ ժողովուրդք լսեն զձայն նուագին՝
'ի բաց փախչեն դեւքն 'ի միոյ ժողովրդենն:
եւ ոմանք յարուցեալ 'ի ժողովրդենէն մար
դարեանալ սկսանէին: վսյ եւ սբս Գրիգոր.
նշանի Մովսին նմանեցուցանէ զսաղմոսն.
զի ոչ 'ի նմանէ իբր 'ի յարքունական սրայ
եւ դրօշակէ՝ փախչի սաղ: նմանապէս եւ 'ի
սաղմոսացն Դաւթի, որ է օրհնութի եւ ա
ղօթք առ Այ: զի ջերմեռանդ սաղմոսա
նուագն՝ իբր թէ հուր եւ կայծակունս 'ի
բերանոյն ցոլացուցանել այրէ եւ կիզու զսաղ:
պէսպէս 'ի սաղմոսելն Դաւթի քնարաւն՝
այսն չար հալածիւր 'ի Սաւուղայ. այսպս
Ղունկիոսի աղօթքն եղեալ իբր զհրեղէն

սիւն՝ արգիլեցին զդեւս յուլիանոսի:
✻Սր [illegible]) Այս եւս 'ի վր 'ի նոյն հարիւր
երկու սաղմոսին է. որ թէ ներհուն եւ հաս
կացող միտք մարդ որ գտանի (ասէ) յայս
սաղմոսէս կարէ իմանալ զպտուղ մահու
անդ ուր ասէ. ո՜ փրկէ յապականութէ զկեանս
քո. եւ զլուծումն մեղաց. անդ ուր ասէ. ո՜
քաւէ զմեղս քո, եւ զայս կերպն՝ ասա եւ 'ի
հանդերձելումն. անդ ուր ասէ. ոչ գթայ
հայր 'ի վր որդւոց իւրոց, այնպէս գթասցի
Տր 'ի վր երկիւղածաց իւրոց. վն առաջնոյն:
եւ ողորմութի Տն յաւիտենս յաւիտենից 'ի վր եր
կիւղածաց իւրոց. վն երկրորդին: եւ նորո
գութի անեղծ կենաց. անդ ուր ասէ. ո՜
փրկէ յապականութէ զկեանս քո:
✻[illegible]
[illegible]) Իբրեւ [illegible] կանչմնէ առ հո
գին իւր խօսակցութի Դաւթի ասելն թէ,
օրհնեա անձն իմ զՏր. եւ ամ ոսկերք իմ զա
նուն սբ նր, եւայլն. իսկ [illegible] ասէ
զի օրհնողին Այ՝ հոգեկան կեանքն յաւե
լանան [illegible] օրհնեն զՏր ժառանգեսցեն
զերկիր. եւ [illegible] անիծանեն սատակեսցին
'ի նմանէ. եւթէ օրհնեցէք զՏր՝ եւ հզօրք ե
ղերուք: այլ որ [illegible] ասէ զի
լեզուն Դաւթի էր գրիչ հոգւոյն սբոյ. որ
ոչ հոգին սբ կամէր՝ շարժէր զլեզուն նր 'ի
յօրհնութիս Այ. որ մանաւանդական եւ գըլ
խաւոր օրհնութի նր է այս սաղմոս. ուստի
եկեղեցի սբ՝ յառաւօտեան աղօթից ըն
կիզքն կարգէ զսյն ըստ այսոց:
✻[illegible]
[illegible]) Զի որ միաբուր եւ ջերմեռանդ
[illegible] ասեն զսաղմոսն Դաւթի. Ժբ զձա
յակն առնուն եւ տեսանեն. եւ զգիտաւորու
թիւն իմանան. որոց բոլորքն են կենաց կը
տակք աւանդեալք դաւթիւ. զի ոչ դաւիթ
'ի հոգւոյն սբոյ, 'ինքնին զբարեգոյն հոգե
կան կտակ աւանդեաց Սողոմոնի՝ պահել
զպահպանութիս տն Այ՝ եւ գնալ 'ի ճանա
պարհս նր. եւայլն: Գ Թագ. Բ. Գ: այսպէս
զբոլոր սաղմոսն հոգւով սբով աւանդեաց
կտակ կենաց՝ ընդհանուր եկեղեցւոյ. ո
րովք ուսոյց զբարեգոյն կերպ օրհնելոյ
զԱծ. զի մի ոք տխմարութբ զանհաճոյն
Այ բարբառելով՝ 'ի ցասումն զԱծ շար
ժիցէ. ոչ իմնիաս փողահարն զմեծն
Աղեքսանդրոս:
✻Զ [illegible] եւայլն:
[illegible]

Հրէից, որք զսաղմոսն Դաւթի 'ի գործ ար-
կանէին յամ օրհնութիւն իւրեանց ։ Իսկ որ
խորհրդածութիւն ծոցոյ նուագածութեան մեծ տա-
ճարին ասէ զսաղմոսն Դաւթի. տես նա-խ
զի յուրախութեան ժամու 'ի գաւիթ տապանա-
կին երգեր Դաւիթ զսաղմոսս. 1 Մնաց.
ԺԶ. 8 ։ Երկրորդ 'ի սաղմոսել ղեւտացւոց՝
լցեալ տաճարն ամպով փառաց Տն. 1 Մնաց.
Ե. 13 ։ Երրորդ Եղիսէ ընկալաւ երեւմն
զհոգի նախագուշակութեան, 'ի նուագել սաղ-
մոսողին, և նշան եւս յաղթելոյ զմովաբա-
ցիսն, առանց ամպոյ և անձրեւաց ջրցուցմն
հեղեղատից. 4 Թագ. Գ. 15 ։ Չորրորդ
սաղմոսն Դաւթի պարունակող է բոլոր
անօրէնութեան Տ.Ն. իսկ անօրէնութիւն Տ.Ն,
է կործանիչ մեղաց և մահու ։ Հինգերորդ
զի սաղմոսն Դաւթի ասէ զմարդ երկնա-
ւոր ավերանակենդ. որոյ բոլոր բանքն միշտ
անձառելիք են ։ Զայս ամ ընդ գոդեալ ու-
նէր (ասէ) սաղմոսն Դաւթի, գուշակե-
լով զապագայ նորոգումն և զթողութիւն մե-
ղաց Տ.Ն.։ որ թէպէտ Քն.Ջական և եղծա-
կան գրովք դրոշմեալ էր, սակայն զանջինջ
զանեղծ օրէնն շնորհաց աւետարանէր և
օրհնակեր ։ Դրձլ եղանակաւն որ ձայնիւ էր
գեղեալ լինէր, օրհնակելով զհանրատա-
րած բարբառն աւետարանին 'ի ձեռն առա-
քելոց ։ Դարձլ պաշտօն մահու կոչեցաւ
հին օրէնն՝ զի զմահ սպառնայր, եզեկանս
ու տալ կարէր. 2 Կորն. Գ. 7 ։ Դրձլ խա-
փանելի էր, անդ 11 համար ։ Եւ տկար կո-
չէ զհնոյ օրինաց քհ նյափտոն. Եբր. Է. 28 ։
և Թերութի բնաւից մաղթողաց ասէ ։ տես
Եզեկ. ԺԳ. 20 ։ Եբր. Թ. Օ ։ և Ժ. 1 ։
✻ (Գ) Ոչ զի Եւ Մովսէսի վերնածին խոստովա-
նէ է տնօրէնութեան չինեցեալ. և այլն ։) Այ Մովսե-
սի փրկութիւն ոչ եղև օրինական խտրութեն
զոհիւք և պատարագօք և աղօթիւք քահա-
նայից, այլ թէ յաղօթս եկաց ։ որովք յայտ
է թէ, զապաշխարութն սաղմոսն Դաւթի
երգելով. և յառակապէս զաղօթս մեղայի-
կանս եզրջականս ասելով փրկեցաւ ։ զի իբ-
րև մտանգեցաւ (ասէ) խնդրեաց զերեսս
Տն.Տ իւրոյ. և խոնարհեցաւ յոյժ յերե-
սաց Տ.Տ հարցն իւրոց. յաղօթս եկաց առ
նա և լուաւ գոչման նր և այլն ։ 2 Մնաց. ԼԳ.
12 ։ որովք յայտ է, թէ տկար օրինօքն Մով-
սէսի ոչ փրկեցաւ՝ այլ աղօթիւք և սաղմոս
երգութբ ։ տես ուրեմն զզօրութի սաղմոսացն
Դաւթի, զի որ անզօրքն էր օրինաց՝ զայն
զօրեաց աղօթքն և սաղմոսն Դաւթի ։

✻ (Գ) Ոչ որեւիք որդւոց եղիցի ։) Ի յայտնքն
զենեմ ։ Որդւարքն ասա առնանք թէ ան-
մեղ մանկունքն իւր՝ զորս անցուցանէր 'ի
հուր, և թէ մարգարէքն. զորս Ա.Տ առա-
քէր 'ի զգուշացուցանել զնա, և թէ պաշ-
տօղքն Ա.Տ. 2 Մնաց. ԼԳ. 6 ։ 4 Թագ.
ԻԱ. 10. 16 ։ և Յովսէփոս ճառեց Ժ գըր-
քոյն. Գ գլուխ ասէ թէ սպանանէր զամ եր-
կիւղածս Ա.Տ. և յամէն օր մի մի մարգա-
րէ ։ որովք եղեն զենմ ծայրէ 'ի ծայր ։
✻ Աչքն զենեն իւր տեառնողաց ։) Այ զԵսայիաս
սղոցեաց ընդ մէջ՝ որ իւր վարժապետն և
դաստիարակն էր՝ և արքունական պայա-
տին հաւատարիմն էր. այլ Եսայի զվարժա-
պետն իւր զՄանասէ. և ատեանցին զՄոկ
րատ ։ և թէ Մանասէ սղոցեաց զԵսայիաս
յայտնի և հաւաստի է թէ փայտեայ սղոցիւ,
զի ասէ Կուռնէ՛ յառաջաբանութեն չորից
մեծ մարգարէից թէ Մանասէ սկսաւ թա-
գաւորել յամի ՁԼ Գ.Ա.Ե. Նախ քան զՔ.
ԷՃԸ ամբարշտօրէն և կռապաշտութ ամս
ԾԵ ։ այս Եսայի զամբարշտութիւն յանդի-
մանեալ, որ թէ եկեսցէ նմա խնամ սակայն
անզգամն Մանասէ, կափուցեալ զնա 'ի
մէջ փայտի, և սղոցաւ հերձել եւ զնա Ը
մէջ 'ի յերկուս՝ համդեպ սեղանայ աւազա-
նին ։ և համեմատութեց գրքոյ Գ գլուխ
Գ խնդրոյն ասի փայտեայ սղոցաւ սպանել
որ տխալ և դաղարիար Տ.Ն փայտիւ խաչե-
ցելոյն և մեռանողին ։ Ս. կայ և Շնորհա-
լին մեր 'ի մէջ Յն որդւոյն ։
✻ Ասհեղ զարիւն մարգարէ   ին. ✻
✻ սղոցիւ հերձեալ նորման փայ   տին ։ ✻
Իսկ թէ ով ոք իցէ Եսայիաս. էր ասէ 'ի
թագաւորական ազգէ, և Տն ցնորկ բանքն Եսայ
եայ լիք են քաղաքականութբ, պարզութբ, վայել-
չութբ, և շնորհիւ ։ որոյ հայրն Ամօս, էր
(ասէ) կրտսեր Ամասիա թագաւորին յու-
դայի ։ ոմանք եւս վարկեալ են (ասէ) թէ
Եսայիաս էր անուն Մանասէի ։
✻ Իբր խորհրդով տարափոխեալ, զհրամայն ժողովրդն
հանեալ հարկաւ ։) Ի յայտնքն Թէ առ 'ի բռնո-
րապէս ապստամբիլ Ա.Տ, և մնալ առանց
խրատատուի և սանձի. զԵսայիաս կոտ-
րեաց ընդ մէջ սղոցելով. որ իւրն մեծ
յոյս փրկութն էր ։ և ինձ թուի թէ որպէս
Սեդեկիանոսի մահն ուռկան եղև փրկու-
թեանն Պօղոսի. այսպէս և Եսայեան
Մանասէի ։
✻ Իրա որով չ չար յանդգնութիւն. և այլն ։) Այ
թէ յանձել 'ի վեր աբդալոց. և զսպանմանն

Խօսեցաւ, և դքրէապէս մեղանչելն ։ զի զանունն Տ[եառ]ն, եբարձ 'ի տաճարէն ։ որոյ վ[ասն] ասաց Տ[է]ր թէ, զանունն իմ եդից ․ 3 Թագ․ Թ․ 3

※ Համբարձեալ զոր Հոգին՝ քերովբէից շուրջ պարունակեալ։) Այսպէս է թէ զայն հոգին, որ 'ի ժամ թագաւորութեան օծմանն ընկալեալ էր՝ Հալածեալ յինքենէ, անդնդի արար զհոգի իւր բնակարան ։ այսպէս հոգին տ[եառ]ն վերացաւ 'ի Սաւուղայ, և այնչափ չար տանջէր զնա ։

※ (Ե) Քերովբէից [illegible] և այլն։) Ըստ լուծմանն Սարգսի, Քերովբէնն կին էր բոզ և պոռնիկ գարշ և զազիր քան զամ[ենայն] կանայս, որ զբաղումս պաշտօնատար իւր արար վ[ասն] աղտեղութեան ․ և այնքան մինչ զի յետ սատակմանն զամօթոյ պատկեր պղծոյն Քերովբեայ, ձուլէին Մանասէ ․ և կանգնեաց 'ի չորս դէմս տաճարին ․ զի յամէից մտանողաց 'ի տաճարն՝ երկրպագութիւն առնիցէ ։ և այն է պատկեր այսինքն օրինակ աւերածոյն և պղծոյն անապատի ։ որ յապայս լինելոց էր, զոր ետես Դանիէլ ։ զի անապատն զաւերն նշանակէ, որ եղև ենէմի յաւուրս դերութեանն Նաբուքոդոսորայ և Ա[նտիոքայ] Եպիփանոսի ։ և թէպէտ զայս ամ[ենայն] չարիս արար Մանասէ՝ թողութիւն գտաւ 'ի Տեառնէ ․ և վերստին եհաս 'ի թագաւորութիւն ։ մինչ ցասա ։ որ ըստ մտացն Սարգսի, ոչ թէ պատկերն էր քառադիմի՝ այլ ըստ որում որ 'ի չորս դէմս տաճարին կանգնեալ էր ։ սակայն մեծն Գրիգոր զպատկերն ասէ քառադիմակ ․ բայց թէ այս և թէ այն՝ մեծ գիրս ոչ յայտնէ ։ այլ թէ արար ըստ բարձունսն, զորս Եզեկիաս հայր նորա կործանեաց, և թէ կանգնեաց զսեղան բահաղու, և արար անտառս և երկիրպագ ամ[ենայն] զօրութեան երկնից, մանաւանդ մոլորկնացն պատկերաց, և շինեաց սեղան ամ[ենայն] զօրութեանց յամ[ենայն] սրահս տանն տ[եառ]ն, և անցոյց զորդիս իւր 'ի հուր և հմայէր և հմայս առնէր, և արար վհուկս և գէտս և եդ զգրօշեալն անտառաց 'ի տանն տ[եառ]ն ։ տես

3 Թագ․ ԻԱ ։ և 2 Մնաց․ ԼԳ ։

※ (Զ) Զօրհնեալ զփառսն և այլն։) Մ[ինչ] թէ, զՏ[է]ր զրկեաց յիւր բնակութենէն և դիմեաց արար կաքաւմամն տեղի զտաճարն Տ[եառ]ն ։ Ծան իր զի ընդ Ստեփաննոս ասաց թէ, Տ[է]ր 'ի ձեռագործ տաճարս ոչ բնակի ․ և ոչ 'ի ձեռաց մարդկան պաշտի, զի ինքն Տ[է]ր ասաց ․ եր կինք աթոռ իմ են և այլն ։ ուրեմն ներհակ թուի ընդ մ[եծ]ի Ս[րբ]ոյ արդ․ ապետիս ընդ գրոյն ։ Ասելի է թէ, Տ[է]ր 'ի ձեռագործ տաճարս ոչ բնակի ըստ պարագրական տեղականն, այլ ոչ թէ՝ ոչ բնակի ըստ շնորհի որ 'ի տեղւոջ

յատկացելում իւր անուանս։ ուստի և Սողոմոնի ասաց, ընտրեցի զտունն զոր շինեցեր գնել զանունն իմ անդ 'ի յա[ւիտեա]ն ։ ապա թէ ոչ՝ և երկինք երկնից ոչ են նմա բաւական ք[ան] 'ի բնակութ[եա]ն ը[ստ] Սողոմոնի․ 3 Թագ․ Ը․ 27։

※ Ի հեռագոյն բանից ցեղուն նկարելոյ․ և այլն։) Ի հեռագոյնսն, էր բեւեռեալ սնկարկուն շուրջ որ ունիւր ձանձիկ ։ զի զանկարօն քաղաքն 'ի ձանձից աղատել էր, աղաչանօք ընդ կեղծանս ։ ուստի ասէ Կոյր՝ Սամ․ Ժ․ 20 թէ, Ը[ստ] դէմ ձանձիցն խայթման և մահուան պաշտէին անկարօնացիք ։ նաև կոչեցին ըզ չաստուն զայն ձանձիկ՝ զի ունէր զգլուխն ձանձի ։ այսպէս եգիպտացիք 'ի սովորն որ զնա քենանան զերծուցանել էր Յօսէփ, մեկնելով զերազ փարաւօնի զեզանց, առ 'ի շնորհակալութի նմա, զչաստուն իւրեանց ապիս անուամբ (որ թարգմանի եզն) նկարեցին ցլադլուխ ։ զի և Մովսէս յորժամ Յովսէփու, նմանեցուցեալ էր զնա ցլու ասելով ․ անդրանիկ ցլու գեղ նր ։ 2 օրին․ ԼԳ․ 17 ։ Եւ յանի էր երախտագիտութիւն հեթանոսաց ․ որք կամ զաղատիչն իւրեանց այնպէս պատուէին ․ և կամ զպատժողն իւրեանց ․ որպէս կերպի պատժոյն որ փղշտացիքն արարին զոսկի մկունսն և զոսկի երաստանսն ․ 1 Թագ․ Զ 1․4 ։ զի նոքօք հարուածեալ էին ։ Եւ դ՝ բեհեղզեալ բուզն՝ կամ բեւեռեալ բուզն՝ էր իշխան դիւաց ․ որ ասիւր արիւսնկ ․ առ որոյ պատիւ արարել էին զգրօշեալ ձանձագլուխն ։ այլ թէ ուստի յայտ է, թէ և Մանասէ արար զայն 'ի տաճարին ։ Ասելի է՝ թէ, կարէ հաւաստել ․ նախ՝ զի կանգնեաց զսեղան բահաղու ․ 3 Թագ․ ԻԱ․3 ։ և ըստ ոմանց բահաղ և բեհեղ զեբուղ՝ մի և նոյն են ․ զի բահաղ՝ կոչի նա և ձանձիկ․ 3 Թագ․ Ա․6 ։ ուրեմն նոյն է ը[ստ] բեհեղզեբուղայ ․ որև կոչի ձանձիկ չաստ անկարօնի ։ տես և հայելի ամ[ենայն]ճշի․ 314․ թղթաբերան ։ Երկրորդ՝ զի Մանասէ արար սեղան ամ[ենայն] զօրութեանց երկնից․ ուրեմն և արուսեկին․ մ[անաւանդ] իշխանին դիւաց ․ զի հեթանոսք և կռապաշտ թագաւորքն հրէից, զիշխանն դիւաց՝ ոչ կարծէին անարգեալ գոլ յայ․ այլ՝ կամ յաղթական Տ[եառ]ն ծառայիցն կար գի դնէին ․ և կամ մեծ իմն զօրութի ունող․ այսպէս համարեցին զԲոնփուչիոս փիլիսոփայն պատուելով՝ յետոյ եդին 'ի կարգի չաստուց ։ Երրորդ՝ զի թէ չար եղև քան զամենայն թագաւորսն, ուրեմն առնելի էինչ արար քան զնոսա ։ իսկ բազումք պաշտեցին զձանձիկ չաստն անկարօնի 'ի ժամա

նակս

Նախ Սողոմոնի · զորև յառակացս սուտ մոր
գարէս բաժանողս սահմանեցին ՝ ուրեմն և
արար Սողոմոն ։ Նաև զի զոր յերկրորդն ասէ · ևն
գիրն սեղան բաժանողս ասէ · որ նոյն է ձե
ղուն եւսեղանն · իսկ որ ասէ · եւ զուռնըն տեղ
վոտոզանդի պրպրել · այն է, զի Տէր ասաց սրբե
ցի զոտոսնն դնել զանուն իմ անդ · 3 Թագ
Թ · 3 ։ այլ զի Աստուծոյ մեղանչեալ կայ Տէր Տէր ը
բելիարայ · ուրեմն եղարձ Սողոմոն անտի
զանունն Տեառն · և եդ զանունն բաժանողս ։
* [illegible]) Զօրէնսն
Մովսիսի ասէ · և կամ զշնորհսն Տեառն · և
կամ զբանական հոգին · զորս 'ի պաշտօն
կուռց գերեցոյց Սողոմոն ։

* [illegible] :)
[illegible] ողբայի կերպիւ զբաժինն Տեառն նուաղե
ցոյց · եբաժին [illegible] էր նէ · Եղև բաժին
[illegible] ժողովուրդ իւր Յակոբ · եմիշտ ժա
ռանգութն իւրոյ էնէ · զոր 'ի կռապաշտու
թի թերեցոյց · և զծիծ[illegible] պակասեցոյց ։
* [illegible]) Նորոգ կոչէ 'ի
նա գիրս սամայ արուեստակն · ը [illegible] մերոյ ա
սից Սմաւ · ը · 20 ։ և փոքրիկ աղուէսս կոչէն
դևքն ։ զի խաբեբայք են և երկպառակք · և
զն զթագաւորի կոչեցեալ կենդանեաց բոյնն աղ
տեղեալ · փախուցանեն և վտարանդի առ
նեն ։ արդ ՝ աղուէսն է սամն · բոյնն է հո
գի հաւատացելոյն · աղտեղութն է ՝ չար
խորհուրդն և մեղքն · և թագաւորի կենդանիքն
է [illegible] · որ ոչ ժուժկալով աղտեղութեան
դիւաց և մեղաց ՝ փախչի 'ի բունոյն իւրմէ ·
[illegible] ասաց սեղանի կախարդքն թէ , աղուէ
սուց որջք գոն 'ի քեզ · և թռչնոց երկնից
բոյնք · և որդւոյ մարդոյ ոչ գոյ ուր դիցէ
զգլուխ իւր ։ զոր նոյնպէս արար Սողոմոն ·
որ զտաճարն Սողոմոնի ՝ և զհոգին իւր ա
րար բնակարան դիւաց ։

*(Է) [illegible]) Զուգեալ է օրէնքն ևպատուէրանքն ՝
զոր ետ հաստ և խրատամատեց Սողոմոն ։ և եզ
սեղանն ողջակիզաց (որ արեամբն հեղ
մամբ նշանակէր զխորհուրդ չարչարանաց
և Յիսուսին Քրիստոսի) արար տեղի բախտից և
հմայից ։ Նորդ ՝ բախտն և ճակատագիրն
Պղատոնի գոլով հնարած , է յանկարծ
դիպուածն անակնունելի բարեաց ։ զոր օրի
նակ 'ի ճանապարհ գնայն , յանկարծ գտա
նիցէ ոսկի գանձ ։ Նորդ ՝ Սողոմոն հեռևե
լով բախտից ՝ առաւելապէս սխալեցաւ ,
զի կարծէր բախտաւորեալ և հասեալ թա

գաւորութն , և ոչ այլ ևս կարէր 'ի բարձր
աստիճան ժամանել · մանաւանդ զի ամ
շնորհակալ երևեցաւ · ոչ բաւականացել
ընկալեալ բարեօքն Տեառն ։ Նաև զի որ ու
նէր առ ձեռն պատրաստ , որ Տէրն զբարիս
թագաւորութեան կարծէր բախտիցն հե
տևէր , որոց դիպելն և ոչ դիպելն երկբայ
ական էր ։ Իսկ թէ առ ի՞նչ միտս ա
րար զսեղանն ողջակիզաց սեղան բախ
տից ։ Նշելի է , թէ արար զայն 'ի հրաժարեալս
դիւաց , առ 'ի հեղուլ զարիւնս անմեղաց
'ի պատիւ նց · որպէս զի առաւել բախտից
հանդիպեցին և 'ի պատժականաց ազատ
միայր ։ ուստի Տէրն Գրիգոր Նիւսացի բնու
թեան գրքոյ · լ · գլուխ ասէ թէ , եգիպ
տացիքն 'ի ձեռն աստեղաց ՝ զճակատա
գիրն ստոյգ ասեն · բայց փոփոխել նմա ա
ղօթիւք և հաշտեցուցողականօք ։ Իբր թէ
գոն ոմանք զօրութիք հանդարտեցուցիչք
և փոփոխիչք աստեղաց ։ և այլք ոմանք գե
րագոյն զօրութիք որք կարօղ են փոփոխել
զճակատագիրն ։ և վասն այսորիկ աղօթս և
պատարագս չարչարոց վն հաշտութեան նա
բաւորելոյ ։ ուստի Հ օրէն · Ժը · 10 · 'ի վերայ
այնմ թէ , մի գտանիցի 'ի քեզ որ ածիցէ
զուստր կամ զդուստր զբոցով և այլն ։ ա
սէ կուռնէլիոս , այսպիսի բուռաւորութիւն էր
այն , որով զորդիս մողոքայ այսինքն երևա
կելն զենունն ։ կամ զհրապարակն և կամ
զաւանձնական թշուառութիւն չիջուցա
նել ։ Իսկ Սողոմոն արար և զայն , զի զոր
դիս իւր անցուցանէր 'ի հուր ։ տես 2 Մնաց
լգ · 6 ։ և թէ արար զսեղան մողոքայ · այ
սինքն երևակելն և այլոց ՝ յայտ է 'ի նոյն գլ
խոյն 4 ։ ուրեմն յուսայր առաւել բարե
բախտել · թէ արարեալ սեղանօքն . և թէ
ըստ որում զսեղանն ողջակիզաց ՝ արար սե
ղան բախտից և հմայից ։ հմայութիւն է գու
շակութի զապագայից ։ Պիտելի է ՝ զի է
հմայութի բարի ՝ և է հմայութի չար ։ որպէս
ասացի Նր գլուխն · ը համար ։ այլ աստ
զչար հմայութիւն ասէ ։ և հմայութի չար , որպ
ասի յառաջին արձանական [illegible] յուլիանոսի
կն գլուխն թէ , զհմայականն գտնի փոխ
գացիք ։ և հմայականին մասունք են ,
Հաւաքիչթական · Ձնագիտականն · Ճա
նապարհորդական · Չնուագիտականն · և
Մորմնախաղացականն ։ և այս կարէ ճշմար
տել նր գրոցն · 4 Թագաւ · Իա · 6 ։ ուր
զնա ասելոյն թէ հմայէր ՝ ասի · և հաւա
հարց լինէր , և արար վհուկս և գէտս

ընդ այսոցիկ առակցելիք են և Գուարճնկե-
ցականն. Երազադիւթականն. Ոսխադիւ-
թականն. և Ծուխադիւթականն. որոց
բնաւ քն են ունայնք և սնոտիք. զի 'ի ձեռն
բնականաց յիմարաբար մեկնէին և Թարգ-
մանէին զգերբնական նշանակութիւնս. տես
զխելագարութիւն վերոգրելոց.

Համադիւթականն է՝ զոր շարադրէ Տե-
լեգոնոս. յորժամ հաւն յաջմէ կամ յահեկէ
կամ յոջ կամ զկնի. կամ զհատս յուտելոյ՝
կամ 'ի Թռչելանէ. կամ 'ի վերայ ցորենոյ զիջա-
նելն, ասիցէր ոք զայս ինչ բարի կամ չար նշա-
նակէ. այսպէս Աղեքսանդր կամելով զաղեք-
սանդրեայ շինել, ալիւր առեալ (ասէ) նշա-
նագրեցին զտեղի քաղաքին. և հաւք իջեալ
կերին զալիւրն, և սրտմտեցաւ Աղեքսանդր.
այլա կոչեալ նշանագէտն ոք ասացին թէ,
քաղաքս այս որ շինի զամ կերակրեսցէ,
և ամ ուրեք եղիցին 'ի սմա ծնեալք մարդիկք
որք իբրև զթռչունս ընդ ամ շուրջ ածին.
տես 'ի պատմութեն նորին լէ գլ. և թէ 'ի ծնա-
նիլն Թէոդոսի գրել զպրութեանն 'ի վերայ թըղ-
թոյ և եդանել 'ի վերայ ամից Թղթոցն մի մի գարե
հատ. և հաւ մի թողել 'ի վերայ. զոր այնպէս կար
գաւ էկոսլ զգարեն, յորոց կարգաւ ուսեալ
լայն շարադրեցաւ անունն Թէոդոսոս. ատասա
պելեաց առասպել, զոր իբրև ճշմարիտ ընդ
տագովել է Մ արդարն ըստ այնմ գաղտնո-
բէն 'ի դիւթութիւն զազգս հայոց հրաժարել
լոց. Բայց սոկրատայ պատմութեն կէ գլուխ
ասի թէ. ընդ այն ժամանակս դև ոմն սպա
նիչ առնէր զՄ աղէս հմայիւք իւրն հայեալ՝
և հաւանեցեալ նշ լով Թէ ով յետ Մ ա-
ղեսի Թագաւորէ, դիւթութ հայեալ 'ի մահ
դեն ոչ յայտնի այլ խորս մանկեն ցուցանէ
ըստ գիրս այս. Թ. Ե. Ո. Դ. յայտնանէ
սկիզբն առնել անուան թէ ով յետ վաղեսի
Թագաւորէ. այս հաւաքեալ հասանէ 'ի լսե
լիս Թագաւորին, և մի խացնել ոչ կարծէր ճշմա
րիտ զդիւթն պատրանան, և ոչ անսայր Ա
ամենագիտին. յայտնանէ մեծ անօրէնս
զբազումս սպանանէր, զԹէոդորոս, և
զԹէոդոլոս զոր քաջ և բարի. և այլք բա-
զումք յահէն զանօրէնսն փոխեցին և ու-
րացան զառաջին անօրէնսն.

Ջնագիտականն է՝ յորժամ զպատահելոյն
'ի տան մեկնելով ասիցէ ոք, թէ զայս ինչ
նշանակէ. քանզի ձեղունն երեն լոծ, կամ
մուկն, կամ օձիս, կամ Թափնել մեղր, կամ
ձէթ կամ գինի, կամ ջուր, կամ մոխիր, կամ
այլ ինչ, ասիցէ ոք զայս ինչ նշանակել, զոր

շարադրեաց Դիոսկորատէս.

Պատահորդականն է՝ յորժամ մեկնեսցէ
ոք զհանդիպեալն 'ի ճանապարհին. իբր եթէ
հանդիպեսցի քեզ այսպիսի ոք կրելով զայս
ինչ, այս ինչ քեզ պատահեսցէ, զոր շարա
դրեաց Պոլակատոս. Ուանիր՝ զի արտաքոյ
են Սամուելի ետուն մեզ նշանատրութիւնս.
զի Սամուելին էր Աստուծոյ յայտնութիւն. և
Տեառն մերոյ ներքին և Աստուծոյ տեսութիւն.
1 Թագ. Ժ. 2. Մատ. ԻԷ. 10.

Ձեռնագիտականն է՝ որև ասի ձեռնայրին-
նութիւն. յորժամ զձեռսն պարզելով վասն
կերպարանացն գծից ասիցէ ոք, այս ինչ նմա
կայ, կամ ամուսնանայ, կամ 'ի մանկածնու-
թիւն ժամանէ, և կամ շատ և սակաւ ապրի,
զոր շարադրեաց Եղինոս.

Սարքնախաղացականն է՝ որ 'ի ձեռն խա-
ղացման մարմնոյն մասանց ասիցէ ոք թէ,
աջ քն խաղայ՝ զայս ինչ նշանակէ և այլքն
նմանապէս. զոր շարադրեաց Պիթագորեաս.
և իբր 'ի վերայ գովելոյ իմեք՝ եդ զանուն
իւր ոմն Խնդնատիոս նախահանս.

Գուարճնկեցականն է՝ զոր առնեն յիմար
պառաւունք, որք զգարի առեալ 'ի մէջ
ափոյ շարժեն զձեռս և բանան. որ ըստ
զանազան շարժեցմանց գարեհատից հմայ-
են զայս ինչ և զայն, և ոմն խնդրողացն իւ-
րեանց՝ կամ զանօտի յայս և կամ զոբնալի
բոթ. և ածեն 'ի վերայ հաճատացողացն զու-
նայն խնդութիւն. և կամ զԹշուառալի յու-
սահատութիւն.

Երազագուշակութականն է, որ այս և 'ի նոյն գրոց
արգելեալ է. զի զբազում մոլորեցուցին ե-
րազք ասէ Սիրաք. ԼԴ. 7. և Եսայ. ԻԹ. 7.
զոր օրինակ եթէ ոք յերազի կերիցէ և 'ի
զարթնուլն քաղցեալ է. այնպէս յերազի
ստանալ կերպարանի 'ի հրեշտակ լուսոյ.

Ոսխադիւթականն է, որ 'ի ծխոյն ընթաց
մանէ՝ 'ի հարաւ կամ 'ի հիւսիս, ասեն
զտարին գալ առատ կամ պտղաբեր. և զայս
հմայեն արաբացիքն 'ի ժամու հրավա-
ռութեան քառասներեայ գալստեան Տեառն
'ի տաճարն.

Ծուխադիւթականն է՝ զոր առնեն չար
պառաւունք 'ի ջուր ձգելով զկապարս, և
զչիջեալ ածուխն վեր Թուուցանելով զո-
ղանջին յիմարաբար զչար կամ զբարի.
Սուրբն 'ի ներքոյ հմայել բարիս, ցուցանէ
թէ Սահակ հետևէր այսպանեաց խնդա-
գործութեանց. և տեղի բանին և հմայութեանց էր

արար

օրինակաւ զօրէնսն ողջակիզաց։
Մովսէսի բռնեալ կոչեցողքս։) Փոխանակ զի զմանէ բարձ վարուց և Քահանայութեան լինե լոց էր ժողովրդեան. և անհամբերութեան սան ձող. եղև մեղուսն բանաւոր վարդապետ՝ Թագաւորական սատարէ։ Այլ մեծ պակա սութիւն էր, որ գիտութե օրինաց ընդդէմ օրինաց մարտնչէր։ Զի ըստ Պօղոսի, ուր օ րէնք ոչ են, անդ և ոչ յանցանք։ Իսկ Մա նասէ առ սոս Յովսեփ մեկալ, և՛ ինքնանէ դատապարտեալ և գոլով որդի բարեպաշտ տին Եզեկիայի, առաւել մեղաւ գիտութե օրինաց՝ քան զՆեթանիա կռապաշտն, որ ո՛ տրտաքս օրինացն մեղան։ Թէպէտ և անգի տութիւն նոց՝ ոչ էր բաւական պատճառ ան պարտութե և ՚ի պատժոց զերծման։ Զի Պօ ղոս ասէ թէ, որք օրինօքն մեղան, օրինօք և դատեսցին. և որք արտաքոյ օրինացն մե ղան, արտաքոյ օրինաց և կորիցեն. Հռո. Բ. 12։

* Եւ զՅեքոնիաս եղբարս իւր։) Ոչ զեղբարս մութեն ղեկոյցեալ և նոցա մարգարէից (որք էին ՚ի տեղի կերակրոյ և հացի փոխանակ Աստ ուածոյ) սուտ երդուեալ մահու խոստովանեց և եւ լից զնէնգ ծայրէ ՚ի ծայր արեամբ անմեղաց։

* Ընդ գերութեան.) Զհերովդէս ոչ արդեան զիջուցանէ զմարդ՝ որքան ընտանեաց Թշնա մին, զի առաւել վտանգաւորագոյն ՚ի նա սա կաւ զգուշանայ։ զայսմանէ գանկատէր Տէր բերանովն Դաւթի թէ, որ ուտէր ընդ իս ղհաց, և այլն։ և Մանասէ գոլով երբայեալ և Քահանայք ծնողաց զամենայն զընտանեաց իւրեանց դառնացանէ։ և եղև նոյն բարեկամ սատանայիւ ըստ ասելոյն Յակոբայ առ բարեկամսն, այլ դուք թշնամիք մե ղանչականք և ողջացուցիչ չարեաց։

* (Բ) Եւ ոչ գոյր փառաց, զի տարածեալ էր ընդ։) Եւ յայս ոչ կարեմ, ոչ էր բնական (այլա թէ ոչ՝ անձնիւրն ոչ կարէր դառ նալ) այլ էր բարոյական անկարելութի, որ ըստ կամացն զխոտորեցեալ և ՚ի չարն զյա մառեալն դարձաւ։ Եւ զի որպէս և Մանասէ ոչ երեսն կարելով և կարացող նորին բա րերարութիւն, ոչ կարէր դառնալ առ Տէր բարերարն իւր։ Եւ յայս զի բարոյական անկարելութիւն որ նախաէ սուտ իր. զոր օրինակ բնականապէս անկարելի է մարդոյ էջ գալ. Իսկ բարոյ ականապէս անկարելի է դուեհկին Թա գաւոր լինելն։ Իսկ բարոյականապէս գուեհ կին լինելն Թագաւոր, զի ոչ ունի զընա

կան անկարելութիւն զի մարդ է։ այլ Մանուել յիշատակութիւն. և Դաւիթ ՚ի հովուութենէ. և Մօրդեք ՚ի գերութենէ եղեն Թագաւորք։ Ըստ այսմ օրինակի ոչ կարելի դառնալ Մա նասէի առ Տէր՝ էր բարոյական անկարե լութիւն. և ոչ թէ բնական։ Այլ զի Տէր որ բնութեան և բարուց իշխան էր, կարաց ընդդէմ բնութեն զջուրն ՚ի գինի փոխել. և զանդարձ կամքն բաղձանօք սուտ մար դարէն ՚ի բարի կողմն յեղաշրջել։ Նմա նապէս և կարաց զՄանասէ յետ դար ձուցանել ՚ի չար խոստովանութենէ իւրմէ ՚ի ձեռն պատժելոյն և խրատելոյն։ որպէս եր բեմն և զՍօղոս արար Պօղոս՝ փոխելով զգայսն ՚ի գառն։ ոչ խափանելով զազատ անձնիշխանութիւն նոր և ոչ զՄանասէի։ այլա թէ ոչ՝ բարձմամբ անձնիշխանութեն՝ անվարձ լինէր դարձուցն և զղջումն նոցա։

* Զի եթէ յայտնէր Տէր զոր խոստացեալ էր ինձ։) Եւ յորժամ զի հեռացեալ էր ՚ի հաւա տոյ նոր և յամբարշտութենէ. և որ ընդ թշ որդի նոր էր՝ հաւատովն ստացեալ էր և նորոգեցեալ։

* Իսկ զոր ոչ էր դարձեալ. զի նուաստ էր ինքն։) Ո՛չ կարէր տալ Տէր Երուսաղ մէմ. Իսահակայ. և Յակոբայ. զի նզո վեալ էր ՚ի նմանէ. այսինքն բաժանեալ։

* Որպէս եւ ոչ էր պարծիլ. զի սուտ էր տանն նորա նախահարքն։)
Յակոբայ անուն խոստացեալ փոխեցաւ։ որ Թարգմանի Թաթող կամ Թող. կամ խա բող, և եղաւ իէլ, որ Թարգմանի Տեսա նող. և այսպէս անուանքս նշանակեն զմեծ խորհուրդ՝ Աստուածոյն որ կոչեցաւ Յա կոբ. Թաթող. կամ Թող. կամ խաբող եւ մար տիչող։ ասէ Կիւռն՛ թէ, այսու մարտիւ Եսաւայ և Յակոբայ նշանակէր մարտն Քրիստոսիւ ընդ Հրէից։ և Մանասէի ատ րուսմարդ էր Յակոբայ արժանի էր մարտն չել ընդդէմ կռապաշտից։ իսկ նա Թողեալ զմարտն ընդ կռապաշտից, սկսաւ մարտն չել ընդ Քահանայութեան և Քահանայից։
Եւ երկրորդ գիտելի է զի կոչեցաւ իէլ. որ նշանակէ տեսող Տեառն, կամ տիրող Տեառն։ զի ՚ի զօրեմարտիկն ընդ Հրեշտակին՝ յաղ Թող գտաւ, մինչև որ ՚ի նմանէ յամառաջելն զօրհեալ ընդ արմացաւ և կաղաց։
Ըստ զՀրեշտակն զայն՝ Լութերն ասեն ստոյգ Հրեշտակ փոխանորդ Տեառն։ իսկ Քրիստո սեանն Պետրոս (՚ի մեկնութեան Մարգարէից)

սակս

ասէ գող զԱծ որպէս և յետոյ ասաց Նմին հրեշտակն թէ, ժուժկալեցեր ընդ Այ, և ընդ մարդկան զօրաւոր լիցիս ։ որով զօրացոյց զնա ընդդէմ Եսաւայ յորմէ երկնչէրն ։ Կամ թէ, եր հրեշտակն մեծի խորհրդոյ. որ զամբողջ կեն Յակոբայ ըմբռնել ունէր, առ 'ի նշանակել, թէ առ յապայս ամենեցուն էր զմարդկային բնութն ըմբռնեալ միաւորութբ յաղագս Նր ։ Այլ զի որ Նախ մարտեաւ մարդս ընդ Այ, և թուէր թէ յաղթէր մեղօք յամառութբ, յետոյ Նա 'ի Նմանէ յաղթեցաւ ողորմութբ և յանձնառութբ առատագոյն շնորհաց։ Կամ ըստ Աստաբանին, յընդդիմաքննութն առ Ած կաղ գտանին մարդկային առաքինութիւնք. և եղակայնքս ... Կամ ըստ Սբյն Եփրեմի, կաղացաւ Յակոբ 'ի հրեշտակէն. որ նշանակէր թէ, որդիք Նր կաղաղոյց էին յետոյ 'ի կրօնս և 'ի շաւիղս Այ։ Բարոյականապէս այս մարտս է Աղօթքն, որով ընդ Յակոբայ տեսանեմք զԱծ մարտուցեալ. զի աղօթքն է խօսք ընդ Այ. և դարձուած մտաց առ Ած, նաև խոնարհ յօժարութբ ։ Այլ ընդ Այ խօսօղն՝ պարտի կալ և զինքն առ Ած տկար ցուցանել ոմն զմեքսաւորն և ոչ առողջ որպէս զփարիսեցին ։ ապա թէ ոչ՝ որ առողջ խոստովանի զինքն, 'ի յաղօթելն տկարանայ և կաղայ որպէս զփարիսեցին ։ և որ տկար և մեղաւոր խոստովանի զինքն առաջի Այ՝ առողջանայ ոմն զմեքսաւորն. որ իբրև զսեաւ ագռաւ եմուտ 'ի տաճարն և ոմն զսպիտակ աղաւնի ել. իսկ փարիսեցին իբրև զսպիտակ աղաւնի եմուտ, և ոմն զսեաւ ագռաւ ել ։ Արդ՝ Մանասէ ոչ կարէր առ աղօթս իւր դիմել, զի տարագիր էր յԱստուծոյ անուանէ Նր ։ և ոչ կարէր Նոյնաւ պարծիլ՝ թէ Աստուծոյ որդի եմ ։ զի յԱստուծոյ անուանէ Նր, կարի հեռացոյց զինքն, դիւաց տեսութբ զուարձացեալ ։

* Զ Խոստովանեալն երգ՝ ոչ էր նուագել, զի էր հ տակի՝ չէր Նորին ։) Թուեալ է բոլոր սաղմոսն երգ Գուսանի ասի՝ սակայն յատկապէս երգ Գուսանի այն է զոր ասաց 1 Մնաց. Ժզ. 8 ։ ուր ասաց, խոստովան եղերուք Տն և այլն. զոր շարադրեաց և ուսոյց Ասափայ յամ ժամ զնոյն երգել առաջի տապանակին Այ ։ Այլ Մանասէ, զայս օրհնութեան երգս՝ ոչ կարէր ասել, որոյ երգն կշտամբէր էր Նմին, զի ասէ, կուռք հեթանոսաց ոսկի են և այլն ։

* է Պատարագին ոչ էր մերձենալ, զի պղծեալ էր զնա ։) Պատարագն ասացաւ տաճարն Սողոմոնի. որ 'ի Նաւակատիս տաճարին այնպէս աղօթեաց թէ, այլ եկեալ աստ աղաչեսցեն՝ դու քաւեսցես զմեղս Նց ։ 3 Թագ. Ը. 36 ։ Այլ Մանասէ պղծեալ էր զտաճարն այն զկուռս անդ դնելով և պաշտելով. վն որոյ ոչ կարէր մերձենալ 'ի Նա իբրև 'ի քաւչարան մեղաց, զի պղծեալ էր զնա՝ կըռատուն առնելով զտունն Այ ։

* Ը Տապանակին ասէ ։) Ա տապանակին ասէ, զի Ած գծեաց և զձափն որքանութեան ասաց ։ Ելից. ԻԵ. 10 ։ և առ տապանակն ոչ կարէր ապաւինիլ (ասէ) զի ընդ ձուլածոյն էր զնա փոխանակեալ ։ Ձուլածուն էր Բահաղայ պատկերն ։ կամ Պեհողան լուսաբերին ։

* Ո Մովսէս ոչ էր նորոգել (այսինքն աղօթել և բարեխօս ըմբռնել) զի անարժանէր էր դարձեալ որ առ Նա ։) Մովսէս սովոր էր աղաչել զԱծ վն պարտաւոր ժողովրդեանն ասելով, եթէ թողուս՝ թող դոցա. ապա թէ ոչ՝ և զիս ջնջեա 'ի դպրութենէդ յոր գրեցեր։ Ելից. ԼԲ. 31 ։ Այլ Մանասէ ոչ կարէր առ Մովսէս կարդալ և վասն իւր յաղաչանս հրաւիրել, զի անքաւելի՝ էին պղծութիք իւր առ Նա ։ զի Նա էր Նմա (ոմն և բ որ ազգին) առաքեալ և ազատիչ վարդապետ և օրէնս ուսոյց. բարեկամ Այ և թշնամի կռոց, հեզ և մարդասէր, երկայնամիտ առ իւր յանցաւորսն, և վրէժխնդիր առ Այ յանցաւորսն ։ որ այսոցիկ թշնամի զինքն ցուցանելով Մանասէ՝ ոչ կարէր կարդալ առ Նա և բարեխօս ըմբռնել ։ Նմանապէս և առ Ահարոն ոչ կարէր կարդալ և աղաչել, զի փոխարինէր էր առ Նա ։ Ահարոնիւ իմն ըզ Քահանայապետն որ յազգէն Ահարոնի, որ յայնժամն էր ։ և ոչ կարէր աղաչել զնա վն իւր մեղաց ողջակէզ մատուցանել, զի մինասապաշտ էր Նր. ոչ լսելով խրատուց Նորա, և այլն ։

* (Թ) Աղ Նորա ... և այլն ։) Տես 2 Մնաց. ԼԳ. 12 ։ և 'ի հետեւեալն. ուր Մանասէ գերեալ 'ի բաբիլոն, յաղօթս կալով առ Ած և խոնարհելով, և զնա միայն իւրն արարիչ և բարերար ճանաչելով, ազատեցաւ 'ի գերութե, և դարձաւ յԵմ ։ Այլ Նր գիրն յիշէ զաղօթս Նր, բայց ոչ յիշէ թէ զինչ և ոմն աղօթեաց ։ Այլ զի հասարակ եկեղեցւոյ վճիռ է թէ ասաց զՏր ամենակալ ։ և յօրաւէ այնքանեաց վերաց՝ այն աղօթքն միայն կարէր լինել

ապերանի բժշկական։ Թէպէտ ոչ Թուի 'ի կարգս կանոնական նոր գրոց։ վասն որոյ և մեք հնարակ վճռոյ եկեղեցւոյ հետևելով զայն համարիմք գոլ աղօթք Մանասէի։ զի և պարունակեալ աղօթիցն ոչ այլոյ ուրուք պատշաճին՝ եթէ ոչ Մանասէի։ զի զկռաւս պաշտել, զցասումն անձին բազմացուցանել, երկ ամեայ կապանօք տանջիլ, զծունր սրբոտեմ խոնարհեցուցանել և այլն նմա պատշաճին։ ուժանդակէ և հնարկաց կործիքն գոլ զայն Մանասէի։ Իսկ զպատճառն նմին ողորմելոյն, ցուցանէ պատականոյն փառաւ Ն.Տ։ և թէ վասն ոչ փակելոյ զդուռն յուսոյ և այլոց ապաշխարողաց. նմին երի ողորմեցար (ասէ) զի փառքն քո բարձրացի և դատապարտեցելոց փրկութիւն յայս տացի։ Որ ընդ Մանասէի, և ինձ իսկ ողորմեսցիս

Տր իմ Յս Քս։

ԳԼՈՒԽ ՅԻՍՆԵՐՈՐԴ ԵՐԿՐՈՐԴ։

[illegible]

ԲԱՆ Ա

[illegible]

ՆԱՊԱՏՐԱՍՏ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Նկատէ 'ի բանն Պօղոսի · Եբր · ԺԱ · 27։ ուր ասէ վասն Մովսիսի թէ, համբերեաց Թագաւոր զերկիրն եգիպտացւոց և ոչ երկնչէր 'ի ցասմանէ Թագաւորին · զի զաներևոյթն իբր զտեսեալ՝ համբերութեամբ համարեցաւ։ այսինքն զաներևոյթ և զապագայ գաբուտ փրկչին մերոյ 'ի հեռաստանէ 'ի յիշբում փրկարարութեանն տեսեալ, և զխոր հուրդն ՏՐԻ 'ի խորհրդական օրէնսն նկատեալ. իբրև հեռացուցակ տեսութեամբ յուսոյն տեսեալ, համբերութբ իբրև զտեսեալ համարեցաւ։ Ի յլ դպրութիւն հեռաւորուն, որ կայ է յանդիման աչեւ, և աչաց մտացն մօտ ցուցանել։ եթէ ոչ դու (ասէ) ով Որդի ՏԴ · որև զՏ բարուհամ յուսով աչեօք զաւակն զարգացուցեր · որպէս ասէ Ծաբանն 'ի ձեռս Ողոյ յառաջի · Ը · գլուխ։ չիջանէր որպէս և պատշաճ էր 'ի ծերութիւն հասակ նոր · և կենակցին առ 'ի մանկարարութիւն զօրութեան, և զայս առանց անօթոյ պատմութիւն նշանակէ, պակասեցին ասելով որովք գործի յղութիւն։ և մարմինն բնութիւն մեռացանող էր, ծախեալով զմանկութիւն, և ծերութիւն խառնեալ, բայց առ ՏԾ, յայնմ անծերանալի էր 'ի նմ, և զարգացեալ։ Ահա երկուցն ցասումն աննկատելով բեռնումն։ Ի յայլի յուսով նոր Մարտիրոսն իբր նկրկայ զապագայ բարիսն տեսանելով, համբերէին չար չարանաց, և դառնագոյն մահուան · զի համառօտին, թէ յայս ոչ երբէք ամաչեցուցանէ, և ոչ ունայն հանէ որք արդեամբք յուսան առ ինքն · այսինքն առ յոյսն։

✱ Երէկն ընդ միոյ։) այս 'ի նորումս արարչուէ հեղեր և ծառայեցեր, փոխանակ ձիոյն օրինաց զնորհս օրէնս ազատութեան · ըստ այնմ, 'ի լրութէ նր մեք ամենեքեան առաք շնորհս փոխանակ շնորհաց։

Իսկ

Իսկ որ հինգերն շնորհ ասի առաջինն է օրէնն շնորհաց. և երկրորդն է խոստովանեալ բարեքն կատարողացն նմին օրինաց. որև ասի օրէն փառաց : կամ թէ հին օրէնն միայն ստուերայր և ոչ ունէր զշնորհս սրբնականս այլ նորա հրամայէ և օգնէ շնորհիւ կրկնապատիկ և խոստմամբ զփառս հանդերձել կենացն:

❋ (Ը) Գ Ս[illegible])

Սարգաւաք լուծմունքն ասէ թէ, զհինն 'ի նորս համեմատէ : զանատուստ շնորհն որ 'ի Քրիստոսի էր ընդ լուսարանի և նեղ պատուհանիւ ընդ աղօտ ծագէր զլոյս շնորհաց. չափաւոր ասէ Սողոմոն խաւարեցին որք տեսանենն ընդ ծակս : Որդ'թէպէտ լաւ է մեկնութիւ' սակայն ոչ լիագոյն. վն որոյ ասեմ թէ կամի ասասնոր զառաւելութի շնորհաց նորայս օրինաց յայտնել 'ի վերայ հնոյն : զի ասէ (ասէ) մուտ լուսարանի մտացն (ըստ օրինակի արտաքին պատուհանի աչացն) աղօտ լուսոյ իմաստից չէր բաւական 'ի տալ նոյն : վն որոյ և Սողոմոն ասէր, թէ խաւարեցին որք տեսանեն ընդ ծակս. Ժողով. ԺԲ. 3 : Թէպէտ և հեղումն շնորհացդ աղօտ էր յայնժամ, զի էր 'ի պատուհանէ զշնորհդ տեսանէին, իսկ 'ի նորս զքեզ բոլոր մեզ ցուցեր : Նաև ասա 'ի նորումն հինն և Սողոմոնի (ասէ) այնքան ընդարձակեցեր զառատութիւն անչափ թշուառութեն զողորմութեդ շնորհն և զձրիական պարգևսդ' մինչ զի և 'ի Քրիստոսի զոր 'ի մեզն էին կատարելիք, դուշակելով մարգարէիւն ասացեր թէ, դարձարուք առ իս և ես դարձայց առ ձեզ. և այլ ասէ Եսայի. յորժամ դարձցիս և հառաչեսցես' յայնժամ կեցցես : քանզի ասու զօրէնն հաճեցանք սրտի 'ի յետ նահանջել զմահու արժանի պատժոց պարտաւորսն և զպատիժսն յանցանաց, եթէ ոչ նախաժամանէր շնորհ քո մարդասիրութեդ' և արգիլեր չարչարանացդ, որովք և Պետրոսի ուրացութեն յանցանքն' երիցս սիրես զիս ասելովդ' և նորին յանձնառական քաւութեն' և մաքսաւորին բաղխմամբ սրտին : և պոռնկին բղխմամբ արտասուացն և պարկեշտ համբուրիւն և հեղմամբ իւղոյն և ջնջմամբ հերացն արդարանայր : և անծանօթ աւազակին միով Տր իմ խոստովանութե դրախտի տեսութե Որդութեն քո արժանանայր : յայտ է ուրեմն թէ այսպիսի սակաւ պաշարքս' երկար ճանապարհի նոցա (արդեամբք մարդասիրութեդ) բաւականանային,

և շնորհ մարդասիրութեդ է որ զօրէ զանուեր մեղաց և զձանձախութեն 'ի ձեռան սպիտակութե փոխել : և զորդանն կարմիր' առ ձիւնս ասել. Եսայ. Ա. 18 : իսկ բանն Զաքար. Գ. 3 : թուի թէ այն է զոր ետես մարգարէն զՅեսու. Քահանայապետն զգեցեալ զհանդերձս աղտեղիս: յորմէ մերկացուցին զաղտեղի հանդերձն, և զգեցուցին զմաքուր պատմուճան : որով նշանակիւր աղտեղութի մեղացս, մերկանալն գոլ 'ի ժամանակի մարդեղութեդ :

❋ Ա [illegible])

Ըստ այսմ թէ 'ի ժամանակի բարկութե զողորմութի յիշեսցես : Ամբակ. Գ. 2 : քանզի Քս կամ ըստ որքանութե մեղացն ոչ տայ զպատիժն. և կամ 'ի սակաւուկ ինչ խրատել' նոյնժամայն դառնայ յողորմել : ըստ այսմ վն մեղաց քոց, հարի զքեզ և ողորմեցի մեծաւ ողորմեցայց քեզ : Եսայ. ԾԴ. 7 :

❋ Ժ [illegible]) Ըստ այսմ Երեմ. Բ. 31 : մի թէ անապատ եղէ տանդ իսրայէլի : և այլ հետևեալքն 'ի լուսանցից վկայութեցն յայտնիք են: [illegible] : Լ այսմ Եսայ. ԽԳ : 24 : 'ի մեղս քո և յանօրէնութիս քո վերակացու եղէ քեզ: այսպիսի (ասէ) ձայն քո մարգարէից զօրհնեալ դալարտեանդ առատաբարութին աղդէին և ցուցանէին:

❋ [illegible]) Ըմբռնքն և զայլ ամ բարերարութի մարդեղութեդ, զոր ոչ կարէ նիւթեղէն լեզու թուել : և կամ զոր 'ի յօրէնս և 'ի մարգարէս նախատպութիք անթուելիք դուշակեցաք քոյ մարդեղութեդ. որք կան, անասելիք և անհամարք են : զի ոմանք [illegible] են. ըստ այսմ բազում մասամբք. և ոմանք [illegible]. ըստ այսմ և բազում օրինակօք կանխաւ խօսեցաւ Քս ընդ հարս մեր մարգարէիւք. Եբր. Ա : և ոմանք [illegible] : զի տպականացուանցաւորք էին առ խորհուրդ Աստուծոյ, որով նորա եղև փրկութի. այլ զկնի յայտնեալ թէ, [illegible] : զի ստուերականն օրէնք և խորհուրդք մինչև 'ի մարդանալն Քի բանին միայն դատապարտականք էին, և զստուեր հանդերձելոցն բարեաց ունէին և ոչ զնոյն կերպարանս իրաց որք մինչև 'ի ժամանակս ուղղութեն 'ի վր կային: այլ յորժամ եկն կատարեալն ունայնացան մասնաւորքն. այլ 'ի ծագել արեգական կորին լոյս ստուերք :

☼(Ք) Որ ցոյց Հոգւոյն յատուկ շնորհաց վերջա- բէ որոյ [illegible]) փոխանակ Քեզ խա- բանին վկայութեն և սեղանոյն ողջակիզաց . (որք յետ միայն էին կառուցեալք . Նախ քան որ յետ յանապատին) յորում ամենա- նից արիւնն հեղանէր . որք ոչ կարէին զմ միտս (այսինքն հոգևորապէս) կատարել զպաշտամունսն : դու կառուցեր (ասէ) զխորան վկայութեան արեան քոյ ուխտի յօրի- նակ սեղանոյ Աստուծոյ քոյ յամենակերպս յորում խորհրդական արիւն քո , առաւել փոխէ և աղաղակէ քան զարիւնն Աբելի : զի նորա արիւնն վրէժխնդրութե հայցէր յԱստուծոյ յանօ- րէն եղբօրէն : իսկ յիւր սեղանոյ նուիրել արիւն քո , զհաշտութի և զթողութիւն յան ցաւոր զղջացելոց . որպէս և ՛ի Խաչին վերայ խա- չահանուաց քոց աղօթեցեր ասելով թէ , Հայր թող սոցա զի ոչ գիտեն զինչ գործեն : Իսկ [illegible] ասելն է ; զի ՛ի ձեռն անբանից արիւնն ոչ կարէր տալ զկեանս մարմնականս և հոգևորականս . իսկ քո արիւնդ տայ և զմարմնականն արժանաւորս Հաշակողաց : Եւ այս ՛ի ներհակէն յայտ- նի է , զի թէ հիւանդութիւնք ՝ և ախտաժե- տութիւնք յանարժան հաղորդութե լինին ըստ Պօղոսի . ուրեմն մարմնական առողջութիւք (թէ Աստուծոյ հաճոյ իցեն) յարժանապէս հա- ղորդութե պատճառին : Նաև զհոգեկան կեանս . ըստ այնմ , որ ուտէ զմարմին իմ , և ըմպէ զարիւն իմ , ունի կեանս յաւիտե- նականս : և մի՛ ոք համարեսցի զբնական կենաց . այլ զշնորհականն , վասն այնորիկ ասէ . շնորհաց ՝ զի թէ մարմնոյն և թէ հո- գւոյն . որ տայ զկեանս ՝ այն է ըստ շնոր- հաց . ապա թէ բնական իցէր , և անհաւատն Հաշակելով ամենայն զկենաց պարգև :

Դարձեալ զի պատարագն է ՛ի խորհրդա- ծարցարանացն Տեառն , և ՛ի նմանէ առեալ ամ խորհրդոց զհրաշալիս զօրութեն . վասն այնո- րիկ յիշէ և զմկրտութեն : կամ թէ որ յեկե- ղեցւոջ կատարին խորհուրդք ՛զկնի բնա- կանին առան զերկրորդական կեանս . որպէս և մկրտութեն զերկրորդական ծնունդ :

Դարձեալ չարչարանքն Տեառն է յարութե մեր . զի յարութեն Տեառն է պատճառ մերոյ յարութե . այլ ոչ յարեաւ ՝ եթէ ոչ նախ չարչարեցաւ . վասն որոյ և անդրանիկ մեռե- լոց ասի . և առաջին պտուղ ննջեցելոց . վասն այնորիկ յիշէ և զյարութեն : Եւ թէ յա- րութե մերոյ նորոգ կենաց պատճառ իցէ խորհուրդն Մարմնոյ և Արեան . յայտ է

ամենայն ուր Տեառն զկնի ասելոյն թէ՛ , որ ու- տէ զՄարմին իմ , և ըմպէ զԱրիւն իմ , և այլն . զկնի ասէ թէ , և ես յարուցից զնա յաւուրն յետնում . Յոհ . Զ . 55 :

Դարձեալ խորհուրդն հաղորդութե նո- րոգէ զմեզ ՛ի հոգևոր կեանս . վասն այնորիկ ասէ ՛Նորոգութեն . զի որպէս ծառն կենաց օրըստօրէ նորոգէր զկեանսն մարդոյ . և ոչ թողոյր ծերանալ և մեռանել . նմանապէս և Մարմինն և Արիւնն Տեառն , նորոգեն զմեր հոգեկան կեանսն . և ոչ թողուն մեռանել որք արժանապէս կենցաղավարին :

Դարձեալ Մարմնոյ և Արեան Հաշակ- մամբն լինի առ Տեառն ընտանութիւն . ըստ այնմ , որ ուտէ զմարմին իմ , և ըմպէ զա- րիւն իմ , նա յիս բնակեսցի և ես ՛ի նմա :

Դարձեալ առ մեզ Հոգւոյն Սրբոյ միութիւն . քանզի և որք ՛ի Քեռամն զմանանայն ուտէ- ին , ամպանման Հոգւոյն մեր հովանի լինէր նոցա . և յետ յարութեն Տեառն (Հաշակողաց մարմնոյ և արեան իւրոյ , յաւագ հինգ շա- բաթին) փչմամբ ետ զՀոգին մեր : Նաև զի Հոգին մեր է սրբացուցիչ խորհրդոցն Եկեղեցւոյ . ուրեմն որ Հաշակէ զսրբա- ցուցեալն , ընդունի ընդ նմին և զսրբացու- ցիչն . վասն այնորիկ ասէ . ընդ Հոգւոյդ սրբոյ միութեան : որ այս միութիւն ՝ ոչ է իմանալի գոյացապէս և անձնաւորաբար , այլ ըստ շնորհի . զի գոյացապէս ՝ Հոգին մեր մի է ընդ Հօր և Որդւոյ . և անձնաւորաբար , միայն բանն Սրբոյ , միաւորեալ է ընդ մարդ- կային բնութեան :

Դարձեալ Հաշակողքն մարմնոյ և արեանն Տեառն քաւին յապաշխարեցելոցն մեղաց և ՛ի պատժոց . վասն այնորիկ , [illegible] ասէ . ուստի հաւաստեալ [illegible] է եկեղեցւոյ . որ ՛ի Հաշակելն զհա- ղորդութե ՛Սարկաւագն ձայնէ ասելով . ա- ղեցի քեզ ՛ի քաւութե և ՛ի թողութե մե- ղաց : և Տեառն յաւանդեալն զնոյն ասաց վասն արեանն . տես Մատ . ԻԶ . 27 : Իսկ թէ զոր քաւութե ունիցին ոչ Հաշակողքն յա- րինեն ՝ ոչ գիտեմ :

Դարձեալ Հաշակողքն մարմնոյ և արեանն Տեառն , լուսաւորեն ներքին լուսաւորութեամբ . որպէս Յոնաթան Հաշակմամբ մեղերն , լու- սաւորեցան աչք իւր . Ա Թագ . ԺԴ . 27 :

Դարձեալ միանձնաւոր մաքրութե հանդէ- պին . ասելով զայս իմա զներելեաց մեղաց . և ոչ զմահացուաց . զի որպէս կերակուրն [illegible] է կենդանեաց և ոչ մեռելոց . այսպէս

Եւայ

և այս խորհուրդս մշտնջենաւորս մաքրէ 'ի ներելի մեղաց. և ոչ 'ի մահացուաց. աւանց ապաշխարութեան։ Այլ կամ գոն է 'ի սանդկեցին հարկաւորութեան կտրեալ զղջմամբ։ Դարձեալ առնէ իսկապէս երանելի. ուստի ասաց Տէրն, որ ուտէն զիս՝ և նա կեցցէ վասն իմ։ Դարձեալ ընդ հրեշտակաց կցորդ լինի ճաշակող հաղորդութեան. վասն այնորիկ ասէ, ընդ վերնոցն [illegible] տնկապատ փառաց. ուստի Դաւիթ ասէր, զՀաց հրեշտակաց կերեալ մարդիկ։ զի թէպէտ հրեշտակքն ոչ կարեն ճաշակել նիւթականապէս 'ի հաղորդութենէ. զի ոչ ունին մարմին. սակայն ընդունին հոգևորապէս մասնակցելով շնորհաց որոյ Պատարագին։ Իսկ դատակնիքն (որև հիւձեթ ասի) Աբելի՝ էր արեան նորա բողոքումն յերկրէ. վրէժ խնդրելով յԱՅ յանօրէն եղբօրէն. իսկ ԱրՆ Քրիստոսի 'ի Խաչին՝ աւաւել գոչէ քան զԱբելին, խնդրելով 'ի Հօրէ զթողութիւն խաչահանուաց և մեր ախարհի. ըստ այնմ, Եբր. Ե. 7։ և ԺԲ. 24։ որ յաւուրս մարմնոյ իւրոյ, աղօթս և պաղատանս՝ առ այն որ կարօղն էր ապրեցուցանել զնա ուժգին գոչմամբ և արտասուօք մատուցանէր, և լսելի լինէր առ լաւութեն։ Ապա արիւնն Աբելի յերկրէ բողոքէր. իսկ Քրիստոսին 'ի Խաչէն և 'ի սեղանոյն։

*(Զ) Իշխանութիւն Տէր յանձնեալ բարեխօսելոյն հոգւ տեցողութեան բանից առաջինն։) Զի որք ճաշակեն զսրբազան Հաղորդութիւն ունելով 'ի յմիջևանն զքեզ. յորժամ ասեն վասն իւրեանց պարտաւորացն թէ, Հայր Թող նոցա զի ոչ գիտեն զինչ գործեն. դու անտանօր՝ իբր գործեօք խօսիս նոցին շրթամբքն. և վասն խօսողացն և զքեզ ճաշակողացն՝ աղօթես առ Հայր ասելով թէ, Հայր Թող սմա, զի անգիտութեամբ մեղանչեր. Նմանապէս և յանցաւորացս այսորիկ իմոյ մարմնոյս ճաշակողի։

*(Այս որ ահաւորն է։) ԷՐ Ծանաւ շնորհիւ, և ը դ ստեղծողին միանալ. զի որ մերձենայ 'ի Տէր՝ մի հոգի է ըստ Պօղոսի։ զի ընդ լուսոյն կենաց խառնեցեալ լինի ճաշակողն հաղորդութեան. այսինքն ընդ ՔԻ. որ է ճառագայթ փառաց. զի անձնաւոր փառք՝ է Հայր. որոյ ճառագայթ անձնաւոր՝ է Որդին. և որ ուտէ 'ի մարմնոյ և յարենէն ՔԻ, խառնի անշփոթաբար. և շնորհական խառնմամբ առ լոյսն ՔԻ։

*(Ջի առնէք օրէնքն։) Հայրենիքն օրհնական ողջակիզմունքն ոչ ունէին զայս շնորհս Ծնացուցանելոյ. զի զոհումն հան դերձեալոյս բարեաց միայն ունէին և ոչ զօրոյն կերպարան իրաց. վասն որոյ և զոչ ինչ կատարումն գործել կարացին։

*(Հոգեւորք ...) Հայլքն 'ի փրկութիւն մեզ եկիր Հայրենի հարստութենէ Ծնութեանդ. և գայթանմ մեր առ քեզ ընդ արձակեցեր. որ մինչև առ Նըստեալ տեղին քո 'ի յաջակողման Հօրդ հասուցեր յայս մեր. ուստի ասէ Պօղոս, Եբր. Ժ. 19։ ունիմք զհամարձակութիւն 'ի մուտս սրբութեանցն Արեամբն ՅՍի. մատիցուք ճշմարիտ սրտիւ և այլն։

※ Կենաց ծառոյն քաղցր պը	տուղ.
※ Աստուածահաս բարձր սան	դուղ.
※ Ադին մարմնոյն յորդատատ	ուղխ.
※ Կենացն Արեան Աստուածայ	բուղխ։
※ Ամէն Ամենայն հացըդ կե	նաց.
※ ամենահամ կերակր մը	տաց.
※ որ ոչ յայլ ուր բազմեալ համ	չիս.
※ թէ ոչ յոսկեայ սափոր հո	գիս։
※ Ամէ սրբազան հաղորդու	թիւն.
※ որ ես շաղկապ և միու	թիւն.
※ ընդ մեզ յօդես զԱԾն ան	հուն.
※ նովիմբ պահես ըզ մեզ յար	թուն։
※ 'Ի ՄԷ էմ Փրկչէն մեղըր բըղ	խեալ.
※ և յառուծոյն քաղցըր ծը	րեալ.
※ զՔՍ Յօնաթանու աչքըն բա	ցեալ.
※ Սեղանն ընդդէմ նեղչաց է	դեալ։
※ Դու վըկայից Նիւթ Թըմբու	թեան.
※ որք յոշոտեալք ոչ իմա	ցան.
※ զի քեւ արբեալք ըզ մայլե	ցան.
※ զէտ մաքնիսեայ Նիւթ ամըրա	ցան։
※ Հացեղէն սուր գեդեօ	նի.
※ որ զմադիամ ընդ վըրա	նի.
※ տաս 'ի գետնի որ կործա	նի.
※ և յաւիտեան այլ ոչ կանգ	նի։
※ Դ Մայր ես դալար տուըն ոչխա	րաց.
※ Ջուր հանգըստեան յորդ ծարաւե	լեաց.
※ հաց հաստատիչ սըրտի մը	տաց.
※ դեղ բուժեցման ախտից մե	ղաց.
※ Անհուն էին սիրոյ նը	շան.
※ անուշահոտ որպէս շու	շան.
※ լէր պահապան մերոց մը	տաց.
※ վահան ամուր յամէն դի	մաց։

ԳԼՈՒԽ ՎԱԹՍՈՒՆԵՐՈՐԴ ԵՐՐՈՐԴ.

Սոյն ծառայ է՞ ի գէմս Մեսիայ. յորում Նախ յայտնէ թէ՛ այնքան խորհրդոց Մեսիայ որ ի ներհակաց չէ, եւ ոչ բանիւ ծառայք. Երկրորդ՝ թէ չնորհ Մեսիայութեան՝ լուսաւորեալ պատմէ գրեալս են: Չորրորդ՝ թէ դու նմանեցեր մեզ եւ ի հոգեւորական եղելոյ, ի ծածուկ յայտնութեան. Հինգերորդ՝ թէ վա մեր ցանցանաց՝ դու պաշտօն խորհրդոյ. Վեցերորդ՝ թէ պատուիրանին շնորհաց Մեսիայ մեծ է տան պայտնին Մեսիայ, եւ թէ որպէս մեծ տան ամպոց այնպէս եւ խորհրդոյ հաղորդութեան, վերահաստեալ է տան շինոց սրբոց ողորմելութեան: Եօթներորդ՝ աղաչանք խնդրէ վերոց իւրոց շնորհ մեր պատուիրանին:

❊ԲԱՆ❊ ա

ՈՄԵՍԻԱՅՆ ԻՐԱՒԻՆ
ԹԵԱՆՑ ԴՈՒ ԵՍ ՈՐՔԱ
նութեան:

❊ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ❊

Ո՛վ անուն քո, անուն անճառ՝ դու ես Հօրն : այս պէս ասէր Շնորհալին ի գիրս երկնից : Անքննելի եմ եւ չափուց անչափ կան. թէ եւ թզով միով չափէր թէ ոչ մարդկան: եւ Միւս ասէ, զամ ծովու եւ զչթո անձրեւաց եւ զաւուրս ժամանակաց ո՞ թուեսցէ, զբարձրութիւն երկնի եւ զլայնութիւն երկրի, եւ զխորութիւն անդնդոց ո՞ չափեսցէ: ուրեմն այսօրինակ, որք են իմաստնաց անբաւ եւս թուեն որք չափեցեալք եւ հունաւորեալք են: զի թէ հաղորդքն Քրիստոսի իմաստութեան (յորոց մի էր եւ Սողոմոն) ասէր. զոր ինչ ծածուկ եւ զոր ինչ յայտնի գիտացի. Իմաստ. Է. 21: ապա նոյն ինքն առաջին հեղինակն եւ անձնաւոր իմաստութիւն Հօր, որքան եւս առաւել զամ անբաւ եղեալն կարիցէ գիտել եւ հունաւորել, քննակել եւ չափել զինքն: զի ամ անհունք առ նմա հունաւորեալք են: եւ ինքն է չափ եւ կանոն ամ անճառից: այլ ամ կանոնն եւ չափն ոչ յաղթի ի չափելեաց, այլ որքան եւ անհուն իցէն չափելիքն՝ զնոյն եղերեն եւ յաղթեն. եւ հունաւոր են եւ անյաղթելիք եւ կայունք նմին, այսպէս իմաստութիւն Քրիստոսի զամ ինչ կշռէ եւ չափէ՝ եւ ինքն միայն անհուն եւ անչափ:

❊ Ո՛վ է դա որ գայ յԵդովմայ է եւ կարմիր զգեստ նորա:) Որպէս պարզապէս երկրա

ւոր իրքն զոմն հասանէ հայեցած ի զօրութեան նոր: Յեսու. Դ. 20: եւ Դաւիթ ասէ. լերինք որք մեզ հայեցան առաջի Տն: իսկ եւ յայտ բնութեան ջրոյ առաջի Նր եղեւ այդպէս կարմիր ծովուն, որ որպէս պարիսպ քարեայ պաղեցան եւ դիզացան յամ ցամաքին եւեղեւ ժողովոց: Ելից. ԺԴ. 22: եւ ի ներքոյ նորեց մարդոց՝ յայն եղեն ջուրքն տեսերեւ ծովուն պատառանդան եւ նորեց կայարանք:

❊ Հուրն ցօղ եղեւ է զոհղն եւ անչափեան քաղ, ել զօղոխոն:) Երից մանկանցն ի հնոցին՝ հուրն ցօղ զովացուցիչ եղեւ. տես Դան. Գ. 50: եւ առ սողոմայեցւոցն տեղաց յերկնից հուր բայինն ան, եւ Ծննդ. ԺԹ. 24: տես եւ զն անուն Իմաստ. ԺԷ. 22: այլ թէպէտ Քս կարէ առնել ի ներհակէն զներհակն, որ զհուրն ի ցօղ փոխարկել: սակայն տարակուսելի է թէ արդեօք հուրն ի ցօղ փոխեցաւ երից մանկանցն, թէ հրեշտակն շիջոյց զհուրն, եւ հողմն եւ ցօղ պատճառեաց: ըստ Սրբոյ Օգոստինոսի կարծեաց՝ զհուրն ի ցօղ փոխարկեաց, այլ ըստ գրոյն. Դան. Գ. 49: հրեշտակն թօթափեաց զհուրն ի հնոցէն եւ զհողմն ցօղագին արար Նա: զի թէ հուրն ի ցօղ փոխարկեալ իցէր, ոչ ասէր Դանիել թէ, ոչ մերձենայր ամենեւին հուրն ի նա: ապա ուրեմն հրեշտակն մերժէր ըզ հուրն ի նոցանէ. եւ զհուրն առնէր կամարաձեւ ի հնոցին: եւ ոչ թէ հուրն ի ներհակ բնութիւն դառնայր. զի ոչ մերձենայր ասելն է, թէ գոյր անտանօր հուրն: եւ կամ ոչ մերձենայր ի նա: եւ կամ Քս որ զՍարրայ մանդր կենդանին անկեզ պահէր զման

կուսանն յայրեցմանէն հրոյ ։

* [illegible]) Բուաշինն է բանն Զաքար. Գ. 9 ։ ուր ասէ, զվէմն զոր եդու առաջի երեսացն յեսուայ, 'ի վերայ վիմին եօթն աչք են ։ և Երկրորդն է կինն Ղովտայ, որ դարձաւ յետ ձան ալի. Ծննդ. ԺԹ. 24 ։ և կամ որ 'ի ժամանակս գերութեան եկեալ առ Տիտոսիւ. աղաղակէին քարինք տաճարին թէ, գնասցուք աստի գնասցուք և այլ ոչ ևս դառնասցուք։ նմանն սորա գրեալ է 'ի դաւառագանագիրսն հռոմայեցւոց քահանայապետաց, եկայսերաց. որ 'ի մէջ բազմաց նշանաց որք եղեն նախ քան զաւերն նէնի. մինն ևս այս էր թէ, լուան 'ի ներքսագոյն խորանին որոտմունս և դոփմունս, և դղրդմունս. և եղև ձայն բարձր որ ասաց. ընկղմիմք և հերքեմք 'ի բնակութենէս ։ տես և Յովսեպոսի Է դպրութ պատերազմացն հռոմայեցւոց ԺԲ գլուխ։ Իսկ և այս գիտելի է, զի ամ զէշն Բաղաամու հրեշտակն խօսեցոյց. նմանապէս և զքարինսն. զի քարինքն եղեն իբրև զգործիս խօսողութեան. և իբրև զփողս փողահար հրեշտակի. որպէս և արձագանգն զոր ինչ ձայն և արտաքուստ առնու, զնոյնն անդրէն դարձուցանէ։

* [illegible]) Ած զմաքսաւորն պարտաւոր մեղաց. որ ոչ քէր զգթութիւն քո. պատուհական արարեր արդարացուցանելով. և զփարիսեցի կարծեցեալն արդար առ աչս մարդկան իրաւամբ քննեալ դատեցեր պարտաւոր։

* [illegible]) Ած զշուշան բերկրութ. բարեաց արձակեա, եզամաչեցեալն (Ած զտեսանելս կինն) զանարգ տեսութ. օծեալ ճոխաձեւցանես։ օծեալն է աստ 'ի տեղի սրբեցմանն, զի սրբեցաւ 'ի բղխմանէ արեանն ։

* [illegible])

Ամ զՅովսէփ երանելին 'իպէսպէս փորձութեց կանգնեալ ևս քան զառաջինն հասոյց 'ի փառս ։ [illegible] . ած զՊետրոս 'ի վեր ալեացն ։

* [illegible]) զՌահանաւ հասաւէ որ վաճգրատեր իւրոյ գիճաւորէ աղաչէր. և Յու ասաց. մի է բարւոք առնուլ զհաց մանկանց և արկանել շանց. և յասելն նր թէ, և շունք կերակրին փշրանաց սեղանոյ տեառն.

իւրեանց ։ երջանիկ կարդեաց զնա Տէրն ասելով. ով կին դու մեծ են հաւատք քո, եղիցի քեզ որպէս և կամիս. Մատթ. ԺԵ. 21 ։ իսկ յառաջացեալքն էին դպիրքն և փարիսեցիքն զորոց ասաց Տէրն մաքսաւորք և մեղաւորք յառաջեսցեն քան զձեզ յարքայութիւն Այ ։ Մատթ. ԻԱ. 31 ։

* [illegible])

Զի Այ 'ի յուսահատեալ պատահմունս առաւել ցուցանէ զզօրութիւն իւր. որպէս 'ի պակասիլ և յըսպառիլ գինւոյն՝ զջուրն 'ի գինի փոխեաց. որ էր առաւել զարմանալի քան զաճեցուցանել հացին ։ այսպէս 'ի հասանիլ եգիպտացւոց 'ի ժամանել եհացւոց առ ափն ծովուն 'ի շրջապատել իւրանց, յանդէն գտանիլն հրէից՝ 'ի սրտին հառաչելն Մովսէսի՝ ասաց. զի՞ աղաղակես առիս զի՞նչ է այդ 'ի ձեռին քում. եւ յասելն գաւազան, ասաց. ձգեա զդա 'ի վերայ ջրոց, և 'ի Խաչաձև աւարածելն 'ի վերայ ծովուն, ծովն պատառեալ և ջուրն այսրիսպ եղեալ՝ եա անցս որդւոցն իէլի ։ և առ Պօղոս ասաց Տէրն. շնորհ է քեզ շնորհ իմ Պօղէ. զի զօրութիւն իմ 'ի տկարութե կատարի ։ և առ Փարաւոն ասաց վա այսորիկ գրգռեցի զքեզ՝ զի 'ի քեզ ցուցից զզօրութիւն իմ ։ ահա 'ի սպառել օգնութե և բարեաց աշխարհի. զառաւել զարմանալեացն յայնժամ սկսանի ներգործել Այ ։ այսպէս յասելն Մարթայի վա մեռեալ եղբօր իւրոյ թէ Տր արդ հոտեալ իցէ, քանզի չորրեքօրեայ է. ասաց ոչ ասացի քեզ եթէ հաւատասցես՝ տեսցես զփառս Այ. այսքանքն, զկարողութիւն Այ ։ վա որոյ բարւոք ասաց սբն Գրիգոր պապն թէ, յորժամ աշխարհ հրաժարի՝ յայնժամ Այ 'ի թիկունս հասանի ։ յայսպիսի յուսահատութե 'ի լերինն զհնձոց հովուր հովիւն՝ հնձոց հացիւ կերակրեաց. և ԼԸ. ամեայ անդամալոյծն որ ասաց. Տր՝ ոչ զոք ունիմ զի յոր ժամ ջուրքն յուզիցին՝ արկցէ զիս յաւազանն. ասաց նմա արի առ զմահիճս քո և երթ 'ի տուն քո ։ և մինչ աշակերտքն 'ի ծովուն հողմակածեալք մերձ էին յընկղմել. յարուցեալ սաստեաց հողմոյն և խաղաղութիւն և եղև հանդարտութիւն մեծ ։

* (Է) [illegible]) Ս`ա քո, այսինքն առ 'ի յայտնել զկարողութիւն քո. և վն մեր առ 'ի կենդանացուցանել զմեզ. եկայն Ը Այ

և Այսէ

և Երեմ. Խգ. 25 ։ և Լա. 34 ։

* (Ըստ որում շնորհ նորոգ փրկութեան . և այլն ։) Այսինքն առ մարդեղութեամբ շնորհ նայելով՝ ՚ի յաւիտենական նորոգութեան և թողութեան զմեղս իմ նկատելով՝ լուեալ կարկեցայ . զի անձն աւելիք են և անպատմելիք ։

* (Աչքն իմ ըղձացաւ . և այլն ։) Այսինքն զոր ՚ի մէջ խաչին մի խաչահանութեան աղաչեցեր թէ, Հայր թող սոցա զի ոչ գիտեն զի՞նչ գործեն . և ես զնոյն ՚ի քէն ուսեալ՝ առ քեզ դարձուցեալ մաղթեմ ասելով . Տէր թող ինձ զյանցանս իմ զխոստովանութեամբ գործեցեալս, ոչ զանգիտութեամբ արարեալ ։

* (Գ) Ընդ ցասմամբ ողջոյնս ։) Այսինքն ընդ մեղաց զապաշխարութիւն ։

* (Ընդ վերջասութեան պտղոյն ։) Այսինքն փոխանակ յուսահատութեանս զի՛ ծայրին յոր գործեցաք ՚ի յապաշխարութեան և ՚ի դարձն իմ խառնեցի ։

* (Ընդ յառաջ հառաչանաց ողջոյն ։) Ըստ այնմ Դաւթի, թէ յիշեցի զԱծ և ուրախ եղէ . և թէ, Տէր ՚ի նեղութեան յիշեցաք զքեզ ։

* (Ընդ պտուղ օրհնեն ՝ ողջոյնս ։) Այսինքն փոխանակ պատժական օրինին, որով սպառնացեր օրինազանցից՝ զշնորհ քո խառնեցից . զի դու տուող ես ոչ ունողացն շնորհել զպարտոսն ։

* (Ընդ պտուղ անիծիցն՝ ողջոյն օրհնութեան ։) Այսինքն փոխանակ անիծիցն որով զիս ՚ի յերանելն ադամայ անիծեցեր, զօրհնութիւն մարդեղութեան ազատարար շնորհիւ խառնեցից ։ Զի անդ ասացաւ ադամայ անիծեալ լիցի երկիր ՚ի գործս քո . փուշ և տատասկ բուսցի քեզ . իսկ ՚ի նորումս փոխանակ զերկիր անիծելոյդ՝ զպարտէզն գեթսամանի ողորմածն կայլակօք արեանդ օրհնեցեր, սրբելով յառաջնոյ անիծիցն ։

* (Ընդ մահուան մահուն՝ կենդանութեան նորոգութեան ։) Զի անդ ասացեր ադամայ, հող ես՝ և ՚ի հող դարձցիս . և աստ ամենայնիւ ՚ի նորոգ կեանս զիս հասուցեր ։ վասն որոյ փոխանակ մեղացս որ պարտէր գոյ մահուան . զքոյին աստ նորոգութեամբ ընդ մահուանս խառնելով՝ ՚ի միջին բարեխառնութեան ժամանեցից ։

* (Լուր ըստ հնութեան Տէր Յս, որ հնչմամբ է առ մեզ, ...) Տես ՚ի մէկ գլուխն ՚ի մէկ համարն ։ զորև աստ երկրորդէ յիշելով զանձայն գոչումն Մովսէսի առ այն ծովուն ։ յորժամ վասն ասէ

Ովկեանոսան ՚ի ձեռս քահանայութեան, թէ ՚ի ձանապարհս և ՚ի հրապարակս, մինչ կենցաղաժամերգք, մտօք առ Աստուած պարտիմք աղաղակել, զի առ Աստուած զօրեղ է, ոչ մեծ աղաղակն, այլ մեծ սէրն ։ Որպէս մինչ աղօթես՝ աղաղակեաս, ոչ ձայնիւ, այլ մտօք ։ վասն զի և զլուխն՝ Աստուած լսէ ։ Այս անհասանելեաց դրքոց է գլուխն ՚ի վերայ Պատարագին Աբրահամու ասէ . ասէր Աստուած ցՄովսէս . զի՞ գոչես առ իս, և սակայն ոչ ինչ ասէր Մովսէս ։ Այս Աստուած եմ ասէ . ոչ ՚ի շրթանց լսեմ, այլ որ ՚ի սրտին ձայնաշեմ զի ուսցիս, թէ ոչ յաղաղակելն են աղօթք, այլ ՚ի կամսն ։ Զի՞ գոչես առ իս, շրթունք նորա ոչ խօսէին, բայց սիրտն գոչէր . քանզի աղօթք ՚ի բարի կամացն խրճուին, այլ ոչ յուժգին աղաղակելն ։

Որ խնդրի տեղի ոչ քան առ զգայութեան, Յովնան ՚ի բանտին զօրանայ . Դանիէլ ՚ի մէջ առիւծուցն ցնծայ . Երեք մանկունքն ՚ի հնոցին խայտան . Յոբ՝ մերկ ՚ի փողոցին խնդայ . Աբակում ՚ի Խաչին եզ... զ... րախտն . ոչ է տեղի՝ ուր ոչ լսէ Աստուած ։

Աննայի շրթունքն ոչ շարժէին ; և ոչ ձայնն լսէին . և լուաւ նմա Տէր, զոր Հեղի արբեալ համարէր . Թագ. Ա . 3 ։ Տէրն մեր ՚ի պարտիզին մատուցումն կայր յաղօթս . և կայլակք արեանն զերկիր ռոգէին . բայց հրեշտակ իջեալ զօրացուցանէր զնա ։

Արդ Տէրն զայս յիշեցեան փորձ առնէ, մի թէ զքեզ անմխիթար թողու յորժամ հառաչելով աղօթեսցես ։

* (Զ) Որ էակից, և փառակից ընդ Հօր ։) Էակից և փառակից ասելով՝ մի՛ իմասցիս թէ զձեռն միայն առեալ ասիցէ զմարդկութեանս, այլ որ էակից և փառակից ասելով զՈրդի և զհոգին ընդ Հօր Աստուծոյ, իմանամք նոյնագոյ և նոյնափառք, նմանապէս և էակից և փառակից ասելոյն՝ ի մանամք զմարմին Որդւոյ և զհոգի առնել Ես որպիսի է պատկեր և տեսակ բնութեան մերոյ՝ անպակաս այնպէս երևեալ բաց ՚ի մեղաց և ՚ի հոսանուտ զաղղութեանց ։

Իսկ թէ զի՞նչ օգտութիւն յառաջ բերէ ՚ի մարմնականութեան, իմա՝ զի Քահանայապետապէս անօրինակս (ասէ) զօրինակն խորտակեալ զլուծ . այսինքն Ընտրաբանեաց զօրինաց զգործագործութիւն լերկուծ ՚ի պարանոցէ հաստատցելոց խորտակեալ . և փոխանակ մահուան անեծան անամանոցն՝ դու նուիրեալ անմահապէս

միշտ մատուցանիս ։ զի բնակմամբ նշխարքն՝ ոչ բնականի, ոչ կրէ՝ և ոչ ցաւի մարմինն Քի · այլ և բնակմամբ հայելւոյն՝ ոչ բնականի զ'ի վերծագեալ լոյսն ։ և այսպէս՝ որպէս անմահապէս, որ միշտ մատուցանիս նոյնպէս և աննուաճ ազատաբար քահանայութիւն ընորհեա՛ զոր ոչ առնեն ձեռք օրինաց զենմունքն · զի իւրաքանչիւր ոք օգտիւր միայն յիւր նուէր բեալ զ'հեն · և այն ոչ 'ի գործոյ գործեցեալ լոյն · այլ 'ի գործոյ գործողին · այլ և [illegible] բերանն ամ հաւասարի Յովհաննու մեկնութեն ·խն· Ճառի յորդ· բակձն ասէ թէ, գառն խափանեցաւ, և փոխանակ գառինն Քս զենաւ 'ի վերա նոր սեղանոյ, և արեան նորա փրկեաց զնորս իէլ · և ոչ ոսկին կիզելով յամ ձիւն դարձաւ · զոր ոչ մի ազգ և ժողովուրդ, այլ աշխարհ ամ հաւատքեն 'ի մարմնոյ և յարենէ նորա · և նոքն ալ են՝ ամբողջ մնայ ։

* (Ե) Ո՛չ առնումնեղերցն մոցն, այլ որոց հատեալ է անձնաւորութեան առ Նա ձեռնով ։)

Առնումնդ կոչէ, կամ զմանկունսն, և կամ զնեբեկեաց անտացեալսն ։ Իսկ հոտեալ անձնաւորութեան կոչէ · ոչ հրաժարեցեալ 'ի հոգեկան կենաց, զի այնպիսեաց ոչ տրի հաղորդութիւն (զի է իբր առաջին լուսոյ 'ի վեր կայր աչաց) այլ որք 'ի մարմնական կենաց յուսահատեալք են, ունելով զբաղմութի մեղաց, այլ ոչ զբաւական ժամանակ ապաշխարելոյ ։ որ այնպիսիքն թէ և 'ի վերջին մասն կենաց ժամանեալ իցեն, և մեծաւ ջերմեռանդութբ, և վս սիրոյն Այ զղջանան, լինի հաղորդութին նց իբրև հուր մաքրիչ · և այրող խոտոյ մեղացն ։

* Զի ո՛րպէս զորէ՛ նորոց անդամոց առ Նա ձեռնաւորութեան ։) Այսինքն թէ զի՞նչ օգուտ է հազար ամաց կենդանութիւն այն մարդոյն որ աշխարհի կենդանի է և Այ մեռեալ, և զանդամն մեղաց ունի կենդանիս, և ոչ է (ըստ Պօղոսի) մեռուցեալ զանդամս երկրաւորս ։ վս այնպիսոյն զի՞ շահ է զենանիլդ 'ի սեղան Խաչին առ 'ի քաւութիւն, եթէ ոչ ունիցի կատարեալ զղջումն վասն սիրոյ քոյ ։ Զի այլ բնական կերակուրն է օգուտ կենդանեացն՝ և ոչ մեռելոյն · նմանապէս և հոգևոր կերակուրն ոչ ինչ օգտէ մահացու մեղօք մեռելոյն, եթէ ոչ զղջմամբ և սիրով զմահացուն փոխեալ իցէ 'ի ներելի ։ Զի այլ սաստիկ խոցեցելոյն, ոչ ինչ օգտէ կերակուրն · այլ առաւել վնասէ (եթէ ոչ իցէ 'ի կողմն առողջութեն շրջեալ · որում տրի կերակուրն զի զօրանայցէ · և զմնացորդ տկարութիւնն զօրացուսցէ) այսպէս 'ի մահացու մեղս կեցողին (իբր 'ի սաստիկ հիւանդութեան) ոչ ինչ օգտէ հոգևոր կերակուրն, եթէ ոչ իցէ ապաշխարութբ առողջացեալ 'ի հիւանդութենէն · և զմահացու հիւանդութիւն մեղաց՝ դարձուցեալ 'ի ներելիս · որում տրի հոգևոր կերակուրն առ 'ի բուժել զմնացեալ տկարութիւնն, և պարարտացուցանել հոգևոր բարեօք ։

* Զի ո՛չ եթէ մաքրութեան աղբիւր ։)
Այսինքն ո՛չ եթէ մաքրութեան աղբիւրդ պատարագին ես վս քոյ յամենայնում առաւր պատարագիլ, և զենանիլ 'ի սեղանին սուրբ (զի 'ի վախճան յաւիտենից, յանարգութե մեղաց մերոց միանգամ մեռար ըստ Պօղոսի · Եբր · Թ · 26 ։) այլ վս հաճութեան հօր քոյ երկնաւորի · և վս մերոյ հաշտութե առ նա միշտ պատարագիս ։

* (Զ) Իմոյ վս իմ ։) Այսինքն դու անմենիցդ Տր, մարմնովս իմով, վս իմոյ փրկութե 'ի դիմաց իմոյ · այլ թէ ես 'ի քեզ իցեմ միացեալ, ոչ միայն զքեզ վասն իմ նուիրեցեր · այլև զքեզ պարտաւոր խոստովանեցար բերանովն Դաւթի թէ՝ Տր իմ Տր իմ ընդէ՞ր թողեր զիս, հեռի եղեր 'ի փրկութենէ իմմէ վս բանից յանցանաց իմոց ։ իբր թէ դու նոյն իցես պարտաւոր՝ 'ի յիմ պարտաւորիս կերպն ծրպտեալ և այլակերպեալ ։ Եզմահուան պարտականիս զմահ դու յանձն առեր · և յանուն իմ զմահ կրեցեր՝ և կրես · որպս թէ ես ընդ քեզ իցեմ միացեալ, բազմիցս մեռանիս, և միշտ կենդանի ։ Գիտելի է զի 'ի նորս օրինում, երկու են պատարագք · մինն արիւնալի, որով Քս մատուցաւ 'ի սեղանն Խաչին հօրն իւրում առ 'ի քաւել զմեղս մեր ։ Երկրորդն է անարիւն, որով Քս 'ի ներքոյ տեսակի հացի և գինւոյ հանապազ մատուցանի 'ի սեղանոջ՝ մասամբ իւիք 'ի յիշատակ արիւնային պատարագին ։ և մասամբ իւիք՝ Նախ՝ առ 'ի պատուել զԱծ ։ Երկրորդ՝ առ 'ի շնորհակալ լինիլ վս ընկալեալ բարերարութեցն մեզ արարեցելոց ։ Երրորդ՝ առ 'ի ընդունիլ զնոր բարերարութիս ։ Չորրորդ՝ առ 'ի հաշտեցուցանել զԱծ ընդ մեզ ։ Այս երկու պատարագս՝ ըստ իրին՝ ոչ են երկու · այլ մի միայն · զի յերկաքանչիւրսն մատուցանի նոյն Քրիստոս ։

Իսկ ըստ եղանակի և կերպի մատուցմանն ոչ են մի՝ այլ երկու ։ քանզի Քս միով կերպիւ մատուցաւ արիւնական պատարագ ՚ի յխաչական մարդկային տեսակի ․ և ՚ի ձեռն իրական և ճշմարիտ մահուան ։

Իսկ միւս կերպիւ մատուցանի անարիւն ․ և ընդ տեսակաւ հացի և գինւոյ , և թաքց իրական սպանման և մահուան ։

Որդ՝ յորժամ ասէ թէ (բազմիցս մեռանիս և միաս կենդանի) իմանալի է զանարիւն պատարագէ ։ յորում խորհրդականապէս մեռանի Քս ․ և ոչ թէ իրականապէս (զի Քս միանգամ մեռաւ) այլ ըստ որում այս պատարագս է ՚ի յիշատակ արիւնային պատարագին , յորում Քս իրականապէս մեռաւ ՚ի Խաչին ․ վն այսորիկ միշտ մեռանիլ ասի, և միալ կենդանի ըստ օրինակի ցորենոյ որ անկեալ յերկիր, ՚ի մեռանիլն միշտ վերակենդանանայ ։ ապա թէ ոչ՝ ծանիր զայս ինչ ․ զի Քս ՚ի պատարագին՝ ոչ կրէ և ոչ ցաւի որպէս ՚ի Խաչին՝ որ կրեաց և ցաւեցաւ և մեռաւ ։ որ ասի իրական կիրք, և ցաւ և մահ ։ այլ ոչ քակտեալ ՚ի յիշատակ մահուանն Քի կատարի ։ և անդ ՚ի Խաչին ճշմարտապէս մեռաւ ։ և աստ զենանիլ և մեռանիլ ասի խորհրդականապէս ։ ուրեմն ոչ ինքն Քս կրէ և մեռանի՝ այլ խորհրդական տեսակքն ։ ապա թէ ոչ, Քս և ցարդ ևս լինէր մահկանացու ․ որոյ ներհակն է , զի ըստ Պօղոսի , Քս յարուցեալն ՚ի մեռելոց , այսուհետև ոչ մեռանի , և մահ նմա ոչ ևս տիրէ ։

Որդ յորժամ սուրբս Գրիգոր առ Քս ասէ , թէ բազմիցս մեռանիս ։ իմանալի է ըստ խորհրդականի տեսակացն ։ և մինչ ասէ միաս կենդանի ։ իմանալի է ըստ իրականի անմահութե , ըստ որում իրականապէս ոչ կրէ և ոչ մեռանի ։ Սաև որ չարչարանօք կրէ և մեռանի , ոչ միայն նոյնն նոյն՝ այլ յաննման մասունս բաժանի ։ իսկ աստ բեկմամբ հացին և բաժանմամբ գինւոյն բոլոր Քս է ՚ի ներքոյ ամենից մասանցն հացին և գինւոյն, և ոչ առ դիպի Քի կրել և մեռանիլ ․ որ է ընդդէմ բեկման ․ այլ միայն այս բեկանումն տեսակաց՝ է ՚ի խորհուրդ Տէրունական չարչարանաց , որ եղև յարիւնային պատարագին որ ՚ի Խաչին ։ այլ աստ կարէ օրինակ առնանիլ ՚ի հոգւոյն ։ որոյ բոլորն է ՚ի բոլոր մարմնի ․ և բոլորն յիւրաքանչիւր մասունս մարմնոյ ․ և կամ ՚ի հոտոյ ծաղկին , որ բոլորն է յինքեան ․ և բոլորն յըմբռնդունս հոտոտողաց , և կամ վարդի գունոյն ․ որոյ բոլոր կարմրութիւն է ՚ի վարդին, և բոլորն ենթակայ աչաց ՚ի յաչս ամենից նոյն բոլոր ։ կամ ըստ օրինակի բեկեալ հայելւոյ , յորոյ իւրաքանչիւր մասին երևի նոյն բոլոր պատկերն , զոր ՚ի բոլորումն երևիւր ։ Նմանապէս և խորհրդաբար , զոր ինչ անդ ՚ի Խաչին եղև ․ կարէ աստ առ բերել ՚ի յիշատակ Նորին մահուանն , որպէս և ըմբռնդունքն առնուն զբոլոր հոտ ծաղկին ․ և ոչ առին ՚ի ծաղկէ դարձեալ ․ այսպէս առնանի աստ յիշատակ չարչարանաց և մահուանն Քի, այլ ոչ իրականապէս չարչարանքն և մահն , եթէ ոչ խորհրդականապէս ․ այսինքն բեկմամբ սրբագործեալ տեսակացն ։

Ոչ ուրացողացն ջեռօք, այլ դաւանողացն հաւատովք ծածկեալ նուիրի և ի մասունս անհատս բաշխի ։) Նանիր՝ զի աստ ուրացող բառս՝ ոչ առնանի մն նշ որք հաւատացեալ և քահանայ գոլով երբեմն ուրացան զհաւատն (զի ուրացմամբն այնմիկ ոչ բառնի կնիք կարգին թէպէտ արգելանի պատարագելոյ ։ և թէ արասցէ հաւատով եկեղեցւոյ , հաւատալի է թէ լինի խորհուրդ ․ այլ մեծապէս մեղանչէ արարողն և ոչ այնքան արդիւնաւորի որ զայն ընկալնու ՚ի յուրացող քահանայէ ․ որպէս և բարի քահանայի մատուցեալն առաւել շահաւէտ է քան զմատուցեալն չար քահանայի ՚ի գործոյ գործողին ։ զի որքան քահանայքն եղիցին արժանագոյնք, այնքան դիւրապէս ՚ի հարկաւորութե սակս որոց աղօթեն՝ լսելիք լինին) այլ առնանի վասն այնուիկ որք թէ և հաւատացեալ և քահանայք իցեն, այլ ոչ ունին զնոյն հաւատ թէ հացն և գինին զօրութբ եւ կան բանիցն Քին , փոխարկին ՚ի մարմին և յարիւն Քի ․ զի ՚ի բառնիլ դիտաւորութե ոչ եք խորհուրդ հաստանի ՚ի փախձան իւր ։ վն այսորիկ դաւանողացն հաւատովք ասէ , այսինքն ձեւամբ այնմիկ կարէ նուիրիլ ․ որ ըստ տն մտաց և դիտաւորութե զայս խորհուրդս կատարէ (զի Նմանապէս ասելն է) իբր թէ ըստ մտացն Քի սահմանողի խորհրդոյս ։

Իսկ ի մասունս անհատս բաշխել (ասէ) զի թէպէտ խորհրդական մասունքն բաշխին և բաժանին յանթիւ մասունս , այլ ինքն Քս միայն յամէն մասանց միջի , մի և նոյն անհատութբ ։ որոյ օրինակ տան սմանք, թէ որպէս բազում ձայնք ՚ի մի լսողաց վա

ուելին ։

ռեին ։ և կամ բազումք 'ի միոյ լուսաւորէ՝ լոյսն առաջնոյ ճրագին ոչ նուազէր , և ոչ առաւելանայր ։ և Ի քահանայսն 'ի վեր խոր հրդոյ Հաղորդութեն . 'ի վեր այնմ Թէ , որով կերպիւ Քն է 'ի խորհրդոյն Հաղորդութե , զ պրակն ասէ Թէ , որպ 'ի ներքոյ իւրաքանչիւր մասին օդոյ , է բոլոր բնութիւն օդոյ , և 'ի ներքոյ իւրաքանչիւր մասին հացի, է բոլոր բնութիւն հացի ։ Իսկ լամբրոնացին ասէ Թէ , իւրաքանչիւր որբա գործեալ հաց յամենայն քրիստոնէից , իցէ մի և նոյն Քն ։ այս զօրինակ ասելով Թէ, որպ Թէ 'ի գմբէԹաւոր առաստաղի եմք լինեին հազար ապակիք , և 'ի ծագել արեգական՝ ամենն միապէս լուսաւորեալք լինին ։ որ Թէպէտ լուսաւորեցեալքն բազումք լինէին , սակայն լուսաւորողն մի միայն 'ի վեր անդ ։ ուրեմն Թէ և նշխարն հացին միակ լինիցի , յամէն մասանց միջի մի Քն է. Թէ և մասունքն չիցեն բաժանեալք ։ և եԹէ բաժանիցին ևս , անդէն յամէն բաժանեցեալսն՝ մի և նոյն Քն է ։ Այլև որպէս բնութե գոյացութե 'ի ներքոյ զանազանից չափոց միակերպ է ։ և ոչ ըստ մեծութե և փոքրութե չափոցն մեծանայ և փոքրանայ ։ նմանապէս և մարմինն Քի՝ 'ի ներքոյ ամ մասանց նշխարին՝ է բոլոր Քն ։ և ոչ 'ի մեծ մասին մեծ , և 'ի փոքրին փոքր ։ որպ և գոյացութիւն 'ի լեառն մասին, և 'ի փոքր հատին ։ և կենդանին , յուղղոյն և 'ի մըրջիւնն հաւասարք են ։

✽(է) Ասէ ոմն աղօթաւոր հաղորդութեան դաշտօնատուր . և այլն ։) Զարմանք աղօթաւոր ես , ոչ են յայտնեալ նախնեաց լուծողքն. և ոչ մեք կարեմք ասել , Թէ ով իցէ ։ Իսկ Թէ ասացեալն զի՞նչ իցէ . այսպէս կարծեմ ասէ Թէ զշնորհ պատարագին և զկարողութի նր առաւել համարիմ քան զմարտիրոսաց չարչարանսն . զի առաւել է կարողութի պատարագին քան զուղիղ վարուք կենցաղավարիլն , 'ի Թշուառութե մեղաց դառնալն, և յանցաւոր մարմնոյ զմարտիրոսականն վախճան ընդունիլն ։ Կամ Թէ հաղորդութե մարմնոյ Քի , առաւել փառս առնուլ քան զՄարտիրոսացն ։ որ է այս (ասէ) անյարմար և անչափ 'ի վեր քան զարժանն յաւակնութի՝ և արիութե տապալել ։ զի ըստ այսմ ոչ ևս պիտոյ են երկուք առաքինութե գործոց՝ և ոչ փոյթ ինչ առ գործս ապաշխարութե ։ զի ըստ որսն Գրիգոնէսացւոյ, զընդունողն յուսոյ կախի նա . որ զմեղացն խնդրեսցէ զաղօԹս. և զըստ բնութե առաքինութիւն 'ի բաց հերքիցէ ։ նմանապէս ընդունողն աշխատի նա կենագործիլ մարմնովն Քի , յորժամ ըստ արժանւոյ մարմնոյն Քի , ոչ նախապատրաստեսցէ զինքն ։ այլ 'ի շնորհ մարմնոյն Քի միայն յուսալով , աղտեղեալ հոգւով առ ամենամքն մերձենալ ժըպրհեսցի ։ Նաև աղօԹաւորն այն ոգէր (ասէ) Թէ մաքուր անձինքն ևս . որպիսիք են մկրտեալ մանկունքն . կամ չափահասեալ առաքինիքն , կամ հըրեշտակքն ։ առաւել այս ամենայն խորհրդոյս հաղորդութե , չև են իսկ ապա կատարեալք ։ եԹէ ոչ գոն է ըստ այս խորհրդոյս հոգւով և ըղձիւ խառնեսցին ։ Որ Թէ մաքուր անձինքն՝ առանց մարմնոյդ Ճաշակման 'ի կենացս չուեն , և ես մեղաւոր գոլով՝ առաւել բաժին առնուլ քան զնո . զի դու վն իմ մեղաւորիս մատչիս ։ և յորժամ ընդ իս միանաս և ես 'ի քեզ 'ի ձեռն Ճաշակմանս, դու իբր Թէ, ես ինքն լինիս, Թէ մեղաւոր իցեմ ընդ իս միանալովդ , անպարտ համարիս իբրև զիս պարտաւոր ։ և կամ քաղցրութեդ՝ ընդ դառնութես խառնելով, զիս քաղցրացուցանես ։ և ընդ մեղաւորիս միանալով՝ քաւես 'ի մեղաց , և զարդարես շնորհիւ ։ զի զոր մաքուր անձինքն միայն շնորհիդ մասնակից լինէին , յաւելեալ 'ի վր նց , և քաւելովդ զմեղս իմ կըրկին շնորհաց զիս արժանացուցանես ։ զի զմեղս իմ Թողուս . և 'ի պատժոց քաւես, որ է կրկին շնորհ ։ զորև 'ի վերնատանն 'ի յաւանդելն զխորհուրդ մարմնոյ և արեան քո ասացեր. արբէ՛ք 'ի սմանէ ամենեքեան, զի այս է արիւն իմ, որ վն ձեր և բազմաց հեղանի 'ի քաւութի և 'ի Թողութի մեղաց . (Տես աստ զհամակարծութիւն սմանց, որ մինչ վն մարմնոյն ոչ ասաց , կերէ՛ք ամէն և նըքեա՛ք տան . և մինչ վասն արեանն ասաց արբէ՛ք ամէն՝ յայտնանէ զըրկեն ։)

Արդ՝ այն աղօԹաւորն այսու խորհրդով զընկալեալ քաւութիւնն առաւել ասէր քան զկատարումն նահատակաց 'ի ձեռն մահուան ։ Նաև այսու խորհրդով այնպէս յուսայր (ասէ) Թէ քան զքաւելն և զողորմելն և շնորհելն Ա՛Յ , առաւել մեծ է մարմնոյ և արեան իւրում արժանացուցանելն ։ իբր Թէ Ճաշակումն մարմնոյ և արեանն Քի , համանգամայն առնէ և ըզ գործ քաւութե . ողորմութե և շնորհաց . և Թէ առաւել քան զկնքեսցեն արեամբ,

յայնժամ որ 'ի փրկական հաղորդութիւնն է առնել վարձատրելի է ։ զի ոչ Դաւիթ ասէր, թէ լաւ է ինձ ողորմութիւն քո քան զկեանս իմ. այսպէս առ հակադարձն քան զքաւեալն և ողորմեալն և շնորհեալն. քո՝ առնել չահաւէտ է ինձ մարմնոյ քոյ և արեանդ հաղորդ գտանիլս. և յիշատակ մահուան քոյ ։ և թէ փառքն մարտիրոսաց, և առաքելոց վարձքն՝ չեն համաօր այնմ վարձուն, որ 'ի յիշատակէ մահուանն Քրիստոսի յառաջ գայ ։ և այսմ զանազանութեան. զի ոչ որքան որ Աստուածական զօրութիւնն քան զմարդկայինն, և խորհուրդ մարմնոյ և արեանն, քան զանասնոց անբանից նուէրունն լաւագոյն է, այնքան և յիշատակ մահուան Քրիստոսի և վարձն թողութեան որ 'ի նմանէ, առաւել է քան զքաւեալն և զողորմեալն, և շնորհեալն Աստուծոյ ։ Եւ որքան զանազանին անսուներ և սուներական լոյսն 'ի միմեանց. (և բարձրեալն Աստուած քան զերկրաւորս. և աներկն՝ քան զեղականքս. իսկական բարին քան զթիւրեալն բնութեան) այնքան զանազանին 'ի միմեանց (ասէ) փառքն որ 'ի յիշատակէ մահուան Քրիստոսի. և փառքն մարտիրոսաց և առաքելոց ։ մանաւանդ զի յորժամ մարտիրոսանայ ոք, և կամ առաքելանայ խառնէ ջան իւր ընդ Աստուծոյ շնորհաց. իսկ յորժամ յիշատակաւ մահուան և հաղորդութեան շնորհին, Աստուծոյ մաքրէ զոր-ծիքն Աստուծոյ միայնակ գործ է. և մի և նոյնքա գործ է ։ և վերջապէս՝ որքան օրհնութեան պատճառ սրբութի լոյսն վեհագոյն է քան զՏէրա (որ եղև պատճառ անիծից) այնքան և շնորհ և վարձն որ 'ի հաղորդութէ մարմնոյն Քրիստոսի. վեհագոյն է քան զվարձ մարտիրոսաց, և կատարելոց առաքելոց ։ Արդ՝ թէպէտ բանք աղօթարկիս (ով և իցէ) ընձակայք և զի՛ հաստատով երևին. սակայն արտաքոյ կարգի քան զչափն առնել յաւագրութիւնք են ։ զի պարտ էր ասել, թէ զառաքելոց զվարձն. և զմարտիրոսաց պսակն առաւե՛լ զարդարէ. յորժամ և ճաշակումն մարմնոյ և արեանն Քրիստոսի 'ի վեր գայ. և ոչ զայս գերազանցելով՝ զայնոսիկ ապախտ առնել ։ քանզի ոչ ասէ սուրբ Գրիգոր, Աստուած 'ի սուրբ բնակի. և որ ոչն սրբանայ, ոչ կարէ ճանել. և աչացաւ մարդոց անօգուտ է լոյս արեգական. Նմանապէս և ճաշակումն հաղորդութեան առանց ապաշխարութեան՝ դատապարտութեան է պատճառ, քան փրկութեան առիթ ։ իսկ բանք

ողորմածողքն այնմիկ՝ ընդունողն առնեն զեր կուսն առաքինութեան. և առ յանդուգն յաւանդութիւն մերձեցուցանեն. և անպատրաստութ առ աւհաւոր խորհուրդն հպել հրաւիրեն. և համարձակ զչարիս գործել՝ զդուռն բանան ։ քանզի լսելով թէ մարմնոյ և արեան ճաշակմամբ, ժամանէ ոք քաւութեան մեղաց, և առաւել քան զմար տիրոս վարձատրի. այլ ոչ ևս փութայ այնուհետև զապաշխարութիւն. և զառաքինու թենէ բուռն հարկանել. այլ անսանձօրէն արշաւեալ, և յանդուգն յուսով զինքն պատրել անկանի յանելանելի խորխորատս ։ ուստի թէ և այն աղօթարկըն (ասէ) այն պէս ասաց և կարծեաց. սակայն այս է յի- նէն անխտրելի բան. զի նախ պարտիմ որբել 'ի մեղաց, և ապա թէ արժան ընակարան լինիլ. և պարտիմ սրբանել՝ զի 'ի ժամանակի ջնջոց զօրայս ժողովիցեմ ։ և թէ՝ ոչ լոյս արեգական աչացաւաց վնասակար է, նմանապէս լոյս շնորհաց պատարագին 'ի ցաւս մեղաց յօրացելոյս ։

(Ե) Ի՞նչ կա բարեխօսք հաւատիչ ցուցեալ. և այլն ։) Ի՞նչ յանիքն թէպէտ այն աղօթարկս զշնորհ պատարագին գերազանցեր. և առանց արդեանց առաքինութե, նովիմբ փրկութե, և քաւութե յուսայր. սակայն ես զքեզ (որ յոյժ եւս կարօղ եմ տնեղծանել) հաւատամ թէ և անսուանդ դաւանութեամբ կարեմ զիս փրկել ։ զի 'ի հարկաւոր ժամու եթէ այլ ևս խրատարաններ խափանեսցին. միայն զքեզ դաւանիլն կենդանի հաւատով (ոչ տեսակաւորել բարի գործով) բաւական է 'ի փրկել զյուսացողսն. զի կարողութեն քո՝ ոչ է փակել 'ի ներքոյ սահմանի և կանոնի. այլ մանաւանդ յաղթես զսահման և զկանոն. և ոչ այնու խզող և պատող կանոնի և սահմանի ասէս. զի ամենակարողութեամբ և կանոն և սահման իւրաքանչիւր իրիւրեն ։ յորժամ որ 'ի վեր քան զսահման և կանոն առնես զեր ինչ. ոչ ասես խզող և պատող սահմանի և կանոնի. զի 'ի վեր ես քան զսահման և զկանոն. այլ մանաւանդ զկանոն և զսահման հնարակաց յաղթես. այսպէս ասի 'ի պատմութեան մեծին Աղեքսանդրի, թէ թագաւորի կանոնքն անգիր են. ապա որչափ ևս առաւել թագաւորին թագաւորաց. որ համօրէն տիեզերաց՝ դու ես պայման աւետեաց. որ միայն կամելովդ քաւես և փրկես. որ քեզ ընդ հօր. և հոգւոյդ սրբոյ փառք և իշխանութիւն յաւիտեանս յաւիտենից Ամէն ։

ԳԼՈՒԽ ՅԻՍՆԵՐՈՐԴ ՉՈՐՐՈՐԴ.

Եւ այսն ճառս՝ է երկիր Սիոնայ։ [illegible] Սուլամիտ՝ [illegible] ըստ [illegible] սակս [illegible]. [illegible] թէ աստանօր [illegible] փոփոխել [illegible] առ բարեն։ Երկրորդ՝ թէ աստանօր [illegible] ժամ [illegible] յորժամ [illegible]։ Երրորդ՝ թէ որպէս աստանօր [illegible]՝ [illegible] և ընծայս [illegible] ի յաւէտ [illegible]. նմանապէս և աստանօր [illegible] ընծայս [illegible] ի բարեն։ Չորրորդ՝ թէ [illegible] օգտակար է [illegible], թէ [illegible]. և [illegible] օգտակար [illegible] առ բարեն պարծել [illegible] ի նոցա [illegible]։ Հինգերորդ՝ [illegible] նմանեցուցանէ նոսա. և [illegible] որպէս [illegible] ընթանալ ի [illegible]. և [illegible] ոչ [illegible]. նմանապէս և և։ Վեցերորդ՝ թէ առ [illegible] գեղեցիկ հնար՝ [illegible] զոր [illegible]. և [illegible] թէ [illegible] փոխանակ [illegible], և [illegible] փոխանակ [illegible]՝ [illegible] առ [illegible] երկեցին [illegible]։

ԲԱՆ

ԴԱՐՁԻՐ ՍՈՒԼԱՅՄԻՏ Ր[ՁՐ]ՁՈՑ ՏԵՍԱՆԵԼԵԱՑ ԵՒ

որպէս խօսակից [illegible]։)

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Սունամիր, զի որպէս Սէ ըստ Ս. Յոհաննու է բնաւ կ [illegible] պատկեր Հօր. և հոգիս մեր 'ի նմանութիւն այն պատկերին արարեալ (երբ 'ի նախաստեղծեալ) նմանապէս և սոսկ նախաստեղծ լուսոյ և լուսաւորաց. զորև Դաւիթ ասէր առ Հայր խօսելով թէ, լուսով երեսաց քոց տեսանեմք զլոյս։ Ս. Բրն՝ Թէպէտ տեսողական և իմացական հոգւոյս մերոյ՝ նախկնական լոյս սոսկ Սէ. սակայն պատճառաբար և նախագաղափարօրէն. և ոչ գոյացաբար, զի հոգիս մեր ոչ է յէութէ նորա։ Ս. Բրն՝ և դու (ասէ) որ բանական աչաց մերոց տեսողականութեան սկզբնալոյս ես, և իմաստութիւն որ մերոց նախաշաւիղ, քո է բարերարութիւն, կեանք, և անմահութիւն. դարձ առիս գթութիւն։ Եզպէս վն այնորիկ ասէ թէ դարձ առիս գթութեան. քանզի երբեմն Սէ զթիկունս դարձուցանէ՝ յորժամ կամի պատժել զմեզ. երբեմն և զերեսս իւր դարձուցանել առի, այսինքն զաչսն յառել 'ի վն մեղաւորաց. ըստ այնմ, երեսք Տն 'ի վն չարագործաց։ Վն այնորիկ առ 'ի զանազանութիւն այնպիսեաց անյարկութեց ասէ, դարձ առիս գթութեանք. որ զթիկունս դարձուցեալ էիր առիս պատժելով և այլովք։ Ս. Կիւ. Տ. քաղցր նկատումն՝ պատճառէ զմեզ դարձումն առ նա. վն այնորիկ զինի ասէ թէ, և հանդերձեալ քահանայ էին առ սէր նորին բերելոյն. այսինքն զոր առ թացուցանելով զիւ շնորհօք քո. և պարարելով գործովք բարեաց։ զի թերևս որ 'ի քէն բաժանեցայ 'ի գերութիւն մեղաց (ըստ առակին 'ի քէն զսերմանիւս շնորհացդ վատնելով) վերստին դարձայց առ քեզ որպէս իւք բարձեալք։ զի առանց կամաց քոց ոչ կարեմ նորոգել և փրկել։ կամ որպէս առ Պետրոս, նայեաց և առիս դարձիր քաղցր ակամբ զի 'ի զղջումն շարժեսցես զսիրտ իմ։

*(Ե) Ս[իրտ] իմ [illegible] ինչ [illegible]։)

Այսինքն եթէ դու կառավարեսցես կամաց ոչ բազցես ինձ զճանապարհ առ քեզ գալոյ, թէ և յաջմէ առաքինութեն. և եթէ 'ի ձախմէ մոլորութեան ընթանայցեմ, յերկուցունց կողմանց ևս մերձ եմ 'ի վիհս, և 'ի խորխորատս անկանելոյ։ զի բարձն Թարգ քեզ անզօր է. և չարն մեղաց առանց ձայնանաց քոց առաւել չար. զի պատիժն է խաւարոց ժանտատեալ երկաթոյ. և կամաւոր ցորենոյ. որ թօթափէ զժանիս՝ և զպարգև մեղաց 'ի մեղաւորէն։

*Ս. [illegible] ոչ [illegible] իւր [illegible]։)

Սուրբ թէ անյարմար երևի վերնոց այս հետևաբար, բայց ունի զգեղեցիկ հետևումն

զի յանցեալ ժամանակին զօրութեան որսն սատանայի, կերպիւ նոյն ձրիւաց · ուր ասաց թէ , խոսի ոչ զինչ որ է ծածուկ խոստովանեսցի նեղութեան քանզի , և այլն ։ զի մի՛ որ կարծիցեն թէ հպարտանալով զայնս ասաց , վա՛ն պատրիկ յայսմ տեղւոջ ասէ թէ , ոչ ոչ պարծեցի ամ իբրև զբարեկամս ։ մանաւանդ թէ ոչ 'ի յոյժ առաքինութեան եւս 'ի ձախն մեղուցեա նկատելով բուռ անզգամացն ասել թէ , զ ընտարութի բանսու ձեր երկիցի · խամա Է․ 11 ։ զի և առաքինութեան իմ թարց խոնարհութեան և առանց քեզ, վէս խոր է ինչ ։ և մեղութեան իմ առանց դարձման խոստովանու անել ։ և այլքն նմանապէս ։

☼ (Գ) Զի ոչ երբէք հողի ընդդիմանալ երեկոյ ... հաշտեցայց ։) Հարքին է ուղիղ և հաճայոյն , այլ զի ընդ համբից կատարելութեան ոչ լինի առանց Ա․Յ · որ թուակ առնու 'ի ձեւոյն , որ առանց սանձակալի , ոչ կարէ ընթանալ ուղիղ ։ Զանկի՛ր , զի 'ի հ՛ւ եւս եր ստորութի 'ի մէջ կրաւպաշտից , զի զսանձ ձիոյն 'ի պատիժ հեծելոյն' այլք ըմբռնեն ։ այսպէս մինչ պայծն հուսկ լինելոց է պապ , հեծեալ 'ի սպիտակ ձի' չարքն գա 'ի հուր ։ և այլ ոմն 'ի պատոռ ածորաց քար չէ զպախուրձ ձիոյ , ասէ Օվէտ քահանայն 'ի գրքոջն կրոնից ։ նոյն պէս վկայէ և վա՛ն մօնկոփաց պատրիարքին · յաճ ուր թափօրի ծաղկազարդին ։ այլ առատ աւ օ նինակ առնու նոյն Գրիգոր , թէ որպէս երիվարն առանց սանձակալի ոչ կարէ հարթ ընթանալ · նմանապէս և ես առանց քեզ ա՛լ Տէր իմ Յ՛Ս · ոչ կարեմ արդարանալ · և զիս կառավարել ։ Տես Յակոբոս · Գ · 3 · զմարդն նմ նեցուցանէ ձիոյ , և նաւ ու և զերզումն սանձի 'ի ղեկի · տես զի ձիոյ սանձս դնեմք առ ի նուաճել նոցա մեզ · և զամ մարմին նոցա ածեմք ։ և նաւք որ պէսի եւս են և յուղղ թեւածն չոքին · յոր կողմն և մտօք ուղղչին կամիցի ։ և տես Յօհան Ոսկեբերանն ասէ · երիվար արքունի է չէ զուր · եթէ սանձս դնիցես , և ուղղակի վարիցես' արքունական հեծանելի լինի · ապա բացարձակ Է վայր թողուցուս' գիճաց լինի հեծանելի ։ ձին 'ի ձեռն սանձակալին է ստեղծուածն 'ի ձեռն ստեղծողին · որպէս և Արիստոտել 'ի գիրս երկնի և աշխարհի առ մեծն Աղեքսանդրոս գրելով մերձ 'ի վերջն ասէ թէ , և ընդհանուր բանիւ ասելով · զոր ինչ 'ի նաւի' նաւավարն · և 'ի կառս' կառավարն · և 'ի պա-րու' պատրաստութիւնն · և 'ի քաղաքին' օրէնքն · և առ զօրսն' զօրավարն · զայս ինչ և ԱՅ յաշխարհի է , ամենայն արարչութեան և աշխարհաւոյ ։ և իշխողն եւս բաղդատութ · և բաղմանց նոր · իսկ նորայն անաշխատ և անտրտում · և մեկնեալ յամ մարմնական ակարութեան ։

☼ (Ե) Ոչ նոյն համբերութեան հանդէպ' առանց ուղղոյ ։) Ա․յ մերձն առանց ղեկավարի · զի թէ և ղեկն 'ի պատրաստի իցէ · առանց ղեկավարի նաւն ոչ կարէ ուղիղ ընթանալ ։ 'ի մարդս բանականութեան է 'ի տեղի ղեկի · սակայն ղեկավարն է ԱԾ ։ իսկ թէ ղեկն մնաց բեկանի, բոլոր զգայութիւնքն դատաւան յանբանական ընթացս ։ որպէս գեղեցկօրէն ասէ Անտիոքոս վարդապետն խրիմեցի թէ ,

Ամենապետն ղեկօք զնաւ իւր ուղղ ղէ·
յոր կոյս կամքն կամի ընթացուցա նէ ·
երբ ղեկն բեկանի չարքն յաղթեմ նէ ·
առագաստն իւր սարօք այլ ինչ օգուտ է ։

☼ (Զ) Ոչ ... առանց նաւա...) Այս զի ղեկն նաւին · և սանձն երիվարին · նոյն է և մարմին արօրին · զի թէ մ ձակայն զմարմին յետուստ կուսէ արօ իւ 'ի ձեռն ոչ ունիցի ըմբռնեալ եզինքն և արօրն ոչ ուղիղ ընթանան ։

☼ (Է) Ոչ ... առանց ... ։) Ցորենն ասեղաց է 'ի մեծամեծ ց հեռանայն · և կամ գոմորին է մեծամեծ ց մերձենայն ։ բայց զայս իմն վա՛ն մեղաւորական ատելեաց · և ոչ վա՛ն անմեղ արդեացն · զի նոքա բնակեալք են 'ի հաստատութեան · և ընդ նմին չարիքն 'ի յաւիտենից յաւիտեանս, այլ ժամանակին է չափ չարժմանն առաջնոյ շարժութեան , ունին ուրեմն ասեղքն զժամանակ հեռացման և մերձեցման ։ տես · ԿԷ · 6 ։ և յափիմերտես գրքոյ Պղատոն վանանդեցւոյ Խէ Թղթահամարին ։

☼ (Ը) Ոչ ... առանց ...) զԱստերն արեգական առնու 'ի տեղի օդոյ · ապա թէ ոչ , արեգակն առաւել բարձր է քան զկամարն օդոյ ։ զի թէ լինէր տեղի արեգական 'ի նմանէ վառել բոլորովիւր · և ոչ եւս թռչունքն կարէին շրջագայել 'ի յօդն · այլ կիզեալք լինէին ։ այլ քանզի քան զօդն 'ի վերոյ, մեզ զոչ ինչ փորձառել կարեմք զգայութե · վա՛ն պատրիկ մինչև ցարեգակն օդով լցեալ իմանայ զերկինս · յորում և զարեգակն չէք ջահերկել ասէ ։

Բայց զի թէ՛ արեգակն 'ի դուռսդն խաւարէ
շրջածի այդ ասէ հզօր լուծմունքն, թէ խն_
քեամբ . թէ իմացական զօրութբ, այսինքն
'ի հրեշտակէ Ա(ստուծո)յ, այդ ասէ Արիստոտէլ,
թէ մրդւոց 'ի յառաջնոյ շարժանէն :
Իսկ Թովմա՛ս թէ, առաջին շարժելին յիմա_
ցական զօրութբ շարժի, այսինքն 'ի հրեշ_
տակէ : և արեգակն յառաջին շարժե_
լոյն · այդ և Պտղոմեայցին Է դպրոց ԺԹ
գլուխ ասէ թէ, երկինք իբրև զըմփիւռ
շուրջ պատեալ զերկրաւ, և փութապէս
իւր ընթացիւքն ընդ ինքն տանի զարեգակն
և զլուսինն և զաստեղս, և այլն : և սուրբն
Դիոնեսիոս 'ի թուղթն որ առ Պօղիկար_
պոս, վա(սն) արեգական և լուսնի ասէ թէ, ա_
րեգակն և լուսինն 'ի նմանէ ըստ զօրութե
և կայից գերաբնագունից հանդերձ ամե_
նայնիւ առ ամենևին անշարժութիւն սահ
մանեցան, և 'ի չափ բոլոր ա(մենայ)ն 'ի վերայ
նոցունց նշանացն կայացաւ Ա(ստուա)ծ : և կամ որ
քան զայն է առաւելագոյն, թէ բոլորիցն
ամենահագունիցն պարունակաց այսպէս բե_
րեցելոց, ոչ ընդ նոսա շրջագայելն պարու_
նակեցեալքն և այլն : զայս ասէ վա(սն) դադար_
մանն արեգական և լուսնի հրամանաւն
Յեսուայ : իսկ թէ ասէ սբն Դիոնեսիոս
թէ ոչ այլ ազգ ինչ երբեք կարելի է փոփո_
խել երկնայնոցն կարգի և շարժութն, եթէ
ոչ ազդմամբ պատճառին լինելոյն իւրոյ. և
միահամուռ առնողին, որ առնէ զա(մենայ)ն և
փոփոխէ : ուրեմն բոլոր շարժականք ամե_
նայն յԱ(ստուծո)յ շարժին : Ասեմ թէ, Ա(ստուա)ծ ասի
արարիչ ծառոց և տնկոց ըստ նախագիտ_
ցուցանելոյն և ստեղծանելոյն · և ահա
հրամանաւ նր երկիր բուսուցանէ զնոսին
իբրև երկրորդական պատճառ : այսպէս և
ա(մենայ)ն որ շարժի՝ յայլմէ ումեքէ շարժի, մին_
չև ցանշարժն Ա(ստուա)ծ : ուրեմն Ա(ստուա)ծ անշարժ
գոլով, շարժէ զհրեշտակական զօրութիւնս,
և հրեշտակքն զառաջին շարժելին, և նք
զլուսաւորսն : և կարգն բնութն և՛ զի այն
պահանջէ · զի այդ ա(մենայ)ն ստորինք 'ի մէջ հրեշ_
տակաց, 'ի վերնոց լուսաւորօքն, մարմնոցն, և
կատարելագործին · այսպէս և շարժելիքն
ա(մենայ)ն յառաջին անշարժէն Ա(ստուծո)յ . և այլքն
յայլոց :

* Եւ՛ ոչ են նոքա հանդերձ ասանց բարեգոր_
ծեբ հրամանաց անմահութեն :) Զի ըստ Պօ_
ղոսի . նովաւ կեամք շարժիմք և եմք :
Գործ. ԺԷ. 28 : և ըստ Տ(եառ)ն ասից . առանց
իմ ոչ ինչ կարէք առնել :

* Տէ՛րէչ կենաց բանականաց :) Թէպէտ ա(մենայ)ն
զկենաց մասն ունողաց Ա(ստուա)ծ է տուիչ կենաց
սակայն զի մարդս 'ի մէջ երևելի կենդա_
նեաց առաւելեալ պատուականն և գլխաւորն
է · և ըստ հոգւոյն անմահ · վա(սն) այնորիկ մի_
այն վա(սն) մարդոյն ասէ թէ, դու միայն ես
տուիչ կենաց բանականաց · և խնամիչ կար
գաց հոլովման արարածոց · որ զկարգն շար
ժութե արարածոց 'ի կարգի պահես · և 'ի
սահմանեն զոր եդեր՝ ոչ թողուս զ(ի) անց
անել : և կամ խնամես զամենեսեան, զի
մի հոլովեսցին յառաջին սկզբան իւրեանց
'ի յոչնչութի դարձցին :

* Յոչնչէ զա(մենայ)ն հաստիչ :) Այսինքն մարդոյն
զի մարդս միայն զկնի հրեշտակաց ընդու_
նակ է երանութե, թէպէտ ոչ ա(մենայ)նքն որպէս
ասէ Դաւիթ փիլիսոփայն թէ, յատուկ է
բարեբաստութի մարդոյ · թէպէտ ոչ ա_
մենեքեանքն բարեբաստք են : ուրեմն այն
աւետեաց Ձայնն թէ՝ եկա՛յք առ իս ա(մենայ)ն
աշխատեալք և ես հանգուցից զձեզ · մի_
այն մարդոյն պատկանի : իսկ զհանգուցա_
նելս այս ցոյց տուութենէ, վա(սն) 'ի մեղաց աշ_
խատանացն ասէ · և ոչ թէ 'ի յաշխարհա_
կութէն աշխատութենէ : զի առէ՛ք զլուծ
իմ 'ի ձեզ ասելն · յայտ է 'ի քաղցրագոյն
լուծն աշխարհութե և նորոյ օրինաց կո_
չելն է զծանրաբեռնեալսն 'ի մեղս :

* (Դ.) Իսկ զի՞նչ օգուտ երևեցաւ մեզ՝ ելեկ
երկնային շնորհաց :) Ա՛չ թէ այսու յանզգ_
ջութե հրաւիրէ զմեղանչականսն · այլ թէ
լուծ այսուհետև աշխարհութբ՝ անօգուտ է վե_
րական անկելոց · եթէ ոչ անդրէն դառնա_
լով՝ զմեռեալ բարեգործութիւնս կենդա_
նացուսցեն բարեգործութբ : այդ Ա(ստուա)ծաբան
Դ դպրոց ԺԷ գլուխ ասէ թէ, աշխարհա_
րութիւն զկորուսեալ բարիսն անդրէն դար
ձուցանէ : Իսկ թէ զերկիւղ վերստին անկ_
ման ոչ պատճառեսցէ, իմասցի զի մար_
դոյն է անկանիլն · իսկ դիւաց է յամառ_
ութիւն · և հրեշտակաց է անմեղ մնալն :
Ուրեմն աշխարհօղն յԱ(ստուծո)յ յուսալով, որ_
քան և կարէ, պահպանի ընդդիմանալ մեղաց,
'ի մտի պահելով զոչ կամիլ մեղանչելն :
Իսկ եթէ անկանիցի ինչ մարմնորէն, դարձ_
ցի մարդկօրէն · և որ ոչ ամաչեաց աղտե_
ղանալ՝ մի ամաչեսցէ մաքրել : նաև յի_
րաւի անօգուտ է լուացումն զգլխմամբ, և
թէ մեղօք վերստին աղտեղացեալ մինչև 'ի
վախճան մնասցէ 'ի նոյն աղտեղութեանն :

Իսկ առ բանն Պետրոսի թէ խոզ լուա-
ցեալ ընդ տիղմս թաւալեալ և շուն 'ի փսխ-
խումն դարձեալ. 2 Պետ. Բ. 22։

Ասելի է թէ, պատշաճի 'ի վերայ վերստին ան-
կելոցն, և դարձելոց 'ի յառաջին հրէութի,
և 'ի հեթանոսութի. զկնի գիտութե և ճշմար-
տութե. այդ և Պօղոս ասէ Եբր. Ժ. 26.
թէ կամակար մեղք, եթէ յանցանիցեմք
յետ ընդունելութե գիտութե ճշմարտութե,
այսուհետև ոչ ևս պիտոյ է վա մեղաց պա-
տարագ և այլն։ զի դարձեալքն 'ի հրէութե
'ի հաւատոյն Քի, վերստին դառնալով 'ի
հրէութի, համարէին թէ Մովսեսական պա-
տուիրօք քաւութի գտանէին. որք անօ-
գուտ էին զկնի հաշտեցման Քսի խաչարանին։
Իսկ և պատշաճի զղջացելոց. և վերստին
անկելոց. որոց առաջին լուացումն 'ի մե-
ղաց՝ ընդունելոյն համարեալ լինի. եթէ միւ-
սն 'ի փսխման մեղացն 'ի նոյն աղտեղութե։
Եւ նոյն Բարսեղ Հայրապետ ծն գլուխ
ասէ թէ, աշխարհային որ վերստին կոր-
ծանի, ցուցանէ զարմատոյն (մեղաց) 'ի
խոր անկիւն. և դյանդգնեմանութե առաջնոցն
ոչ արմատացելոցն։ զի այդ զորընկեց ասումն հա-
տեալ և արմատն դարձեալ բողբոջի։

* Եւ հում որ օգուտ ի ճաշակմանէն, եթէ դե-
հենոյն մատնեցաք։) զի՞ ըն ճաշակմանէն ա-
սէ, զոր Պօղոս գրէ Եբր. Զ. 4. թէ, ան-
հնար է միանգամ մկրտելոցն որք ճաշակե-
ցին յերկնաւոր պարգևացն և հաղորդք ե-
ղեն Հոգւոյն Սրբոյ։ որոց ոչ ինչ օգնէ ա-
պաշխարութիւն 'ի միւսն 'ի նոյն կործանման.
և յանհաւատութե, այլ ահեղ ակնկալու-
թիւն մնայ նոցա, և նախանձ հրոյ դեհե-
նոյն։ Սուրբն և նա (ասէ) զինչ օգուտ
ճաշակելն 'ի յերկնաւոր պարգևաց, եթէ
վերջապէս գեհենն անշէջ հրոյն մատնե-
ցաք։ Արդ վասն գեհեան բառիս ծանիր
զի գեհեան ասացաւ հրոյն գժոխոց. և
պատճառն է զի որք զորդիս իւրեանց զո-
հէին մողոքայ. այսինքն բահաղու (զի մո-
ղոք՝ և բահաղ մի և նոյն է. որ էր չաստ ա-
մենացուց) դնէին զմանուկն 'ի բերան
պղինձ կռոցն. որ իջանէր յորովայն նորա,
և անդ այրիւր. զոր ասէին, թէ յափշտա-
կեցաւ 'ի չաստուածոց։ կամ թէ դնէին 'ի գիրկ
կռոցն, և 'ի ներքուստ հուր լուցեալ այ-
րէին։ և կամ 'ի ծայրս երկուց ձողոց ցը-
ցեալ զմանուկն՝ հպեցուցանէին 'ի բերան
կռոցն։ այլ զի մի մանկանց, աղեկիզաց
աղաղակն լսելի լինիցի 'ի ծնողաց. պղինձ
քահանայքն կոչ հարկանէին զթմբուկ
և զթօփ. որ անուն ասացաւ տեղին թօ-
փեթ. այլ 'ի սատարողացն նոյն տեղւոյն որ-
դւոցն Ենովմայ. կամ Ենոմայ, ասացաւ
ճեհոնոմ. այսինքն ձոր Ենոմնայ։ Աստի
'ի նման անողորմութե, դժոխն կոչեցաւ
'ի Քսէ գեհեան. որ ըստ պղպջեաց ա-
սացաւ ճիհէննէմ։

* (Ե) Ես հում զի որ ոչ Աբրահամ որդեցուց
կոչեցեալս ի գործոց նորին։

Ապակէս պարտէին հրէայքն ասելով. որ
դիք Աբրահամու եմք. և թէ, հայր մեր
Աբրահամ է։ Աակայն Քս ասաց. եթէ
որդիք Աբրահամու էիք, զգործսն Աբրա-
համու գործէիք։ զի Աբրահամ հիւրըն-
կալ էր, և դուք զիս հալածէք։ ըստ Ասկե-
բերանին. ոչ ըստ բնութե առ ազգակցու-
թիւնն պարտ է յաւսալ. այլ ըստ գործոց
և բարուց և յօժարութե։ զի այս էր համա-
րին նց, եթէ բաւական էր առ 'ի փրկու-
թիւն իւրեանց՝ ազգականութի նախնեաց
նց. Եւ արդ ևս (ասէ) զի՞նչ օգտեցայց
զԱբրահամ ըստ հաւատոյ հայր կոչելով.
մինչ գործոց նր ոչ նմանիմ. զի հօրն վա-
րուց հետևելն է՝ նշան ճշմարտի որդիութե։

* Աերեւս հաւրսոնեան հօր ամօրհացւոց՝ և մօր
քետացւոյ։) Ասեն գիտելի՝ է, զի ամօրհա-
ցիքն և քետացիքն էին որդիք քանանու.
Ծննդ. Ժ. 15։ Երկրորդ՝ մեղք ամօրհա-
ցւոց և քետացւոց էին երեք կերպիւ։ Առա-
կուապաշտութիւն, որ զորդիս իւրեանց զոհե-
ին կռոցն մողոքայ, որ նոյն իսկն է բահաղ։
Երկրորդն էր անհնարաւոր տառապեցու-
ցումն. որով չարչարէին զպանդուխտս և
զաղքատս։ Երրորդն էր խառնակութի ա-
րենակցաց. նաև դարշելի շաղաշարութի
արուաց ընդ արուս, և անասնամոլութի։
տես Ղևտ. ԺԸ. 21։ և Ի. 23։ յորոց ըզ-
գուշացոյց Մովսէս զիսրայէլեան. մի դնել զն
ճանապարհաց նց։ Իսկ որովհետև իսրա-
յէլքն ոչ անսայքն պատուէրանացն Այ. այլ
գտանսյին և պաշտէին զկուռս ամօրհա-
ցւոց և քետացւոց. վա որոյ և Եզեկիել
կշտամբելով զերուս նց կոչէ զնս որ-
դիս հօր ամօրհացւոյ և մօր քետացւոյ։ այդ
և Յովհաննէս մկրտիչն, ծնունդ իժից կո-
չէր զդպիրս և զփարիսեցիս։ և Եսայի զիշ-
խանս հրէից, իշխանս սոդոմայ, և դա-
տաւորս գոմորայ։

Արդ՝ 'ի վր Եզեկ. ԺԶ. 3. ասէ Եսայի-
վարդապետն նշեցի, թէ 'ի ձեռն մարգարէի

քննեցի զնոցա արմատն . կոչէ զհայրն ամօրհացի . և զմայրն քետացի և միանգամայն զծնունդն պղծոյ . զի նախանձեցան ընդ ամբարշտութեան պղծեցաց . սոցա նմանեալ ընկալան և զաղտեղութիւն, և եղեն ժառանգակիցք : զի յերնէ ազգքս պատրիկ ունէին զկռապաշտութի . քանզի քանան կործանեցաւ յանէծս, և 'ի ծառայութի դատապարտեալ' 'ի հօրէն նոյէ: որդին ես (ասէ) ազգականց . եայս առաւել խնդանէր զնս . յաբրահամու տոհմէն տարագրել . և ընդ անիծեալ զարմէն քանանու ազգակցիլ: կամ զայն ասէ . զի յեգիպտոս և 'ի քանանն ծնան և սնան առանց օրինաց, և զպղծութի նց ուսան . և զկաթն ամօրհացւոց և քետացւոցն արբին նոքա որ ընդ դստերս նոցա ամուսնացան . և զայլս դաստիարակս և սնուցիչս կարգեին մանկանցն : որոց նմանեցուցանէ զնոսին սուրբս Պօղոս որ զի և ես (ասէ) թէպէտ յԱԾ և յամ ազանեն շնորհօք աստուած ծնայ 'ի հօրէ ԱԾ, և 'ի մօրէ անապականէն' սակայն ըստ գործոցս, ունիմ (ասէ) հայր զսատանայ զամօրհացի զգեհն . զի ամօրհացին թարգմանի դառն, ապստամբ, և լեզուանգար : և զի՞նչ դառնագոյն քան զսա անդ և զրդեմ, որք զԱԾ քաղցրութիւն 'ի դառնութե իւրեանց նախանձութի դարձուցին : և ապստամբ, զի կամեցաւ զաթոռ իւր, ԱԾ հաւասարել : զորս որպէս որ անարժանապէս կամեցաւ բարձրանալ, արժանապէս անկաւ 'ի խորս դժոխոց : Լեզուանգար, քանզի նա է որ չարախօսէ միշտ զծառայս ԱԾ, որոյ ամ կամօքն մեծ ուրախութի եղև յերկինս . Յոբ . Ժբ . 10 : և 'ի կողմանէ մօր' ունիմ (ասէ) զքետացիս . որ թարգմանի զարհուրեցուցանող : և մեղքն իմ որք իբրև զմայր զիս սնուցանեն և դաստիարակեն ընդդէմ հաճոյից ԱԾ յիրաւի զարհուրելիք են և զարհուրեցուցիչք : Նաև զի ամօրհացիք և քետացիք յորդւոյն քանանու ծնեալք սեաւք են : որովք նշանակի թխութիւն չար խղճի մտաց' անել գունով ներկեալ: Նմին իրի որք զանկարելեաց ձեռնարկեն, ասի առ նս, զի թօխագոյն լռանաս, զընդունելն և զանկարելն' իր ձեռնարկես և փորձես : որպէս և Ղուկիանոս ասէ, 'ի զուր լռանաս զեթովպացին' ընդ էր ոչ զարդարես յարհեստէն, ա՛յ երբէք կարես առնել . զի սեաւթոր գիշերն' լիցի պայծառ տիւ: և Երեմ . Ժգ . 23 ասէ . թէ փոխեսցէ եթովպացի զմորթ իւր և այլն:

ուսոյ Թէոփիլոս Պատրիարքն Աղեքսանդրու' 'ի չար խղճէ մտաց ընթանեալ, 'ի հոգեմարութեն տեսանէր զՄարկելլացանն' որ արդեւքն յերանելոյ զՀոգւոյն նորա:

և Յովհէպոս ու դպրութ ղ գլուխ պատմէ վն Աստուածաբանեալ, որ վն սպանմանն մօր իւրոյ, և եղբօրն չարաչար խղճահարեալ հալիւր և մաշիւր, և պատառեալ աղեացն զարիւն թափէր . որ 'ի կսկծանացն մերձ ողբերգութեանն, յարտասուս հարեալ ասաց . արդարև ոչ էր անկանել և թէ գործք անօրէնութե իմոյ ծածկել կցեն յամենազօր ԱԾ լուսոյն . զի արդարութի վրէժ խնդիր' անպարտ արեանն ընտանեացս' զիս հալածէ : Ով մարդիկ վատթարք և ամբարիշտ, մինչև յե՞րբ զդառնապատանեալ հոգիս վն մօր և եղբօրս ը. քեզ ունիցիս : մինչև յե՞րբ սակաւ առ սակաւ զարիւն իմ հեղլից վն նց, զառավանդակն 'ի միասին առցեն, զի մի զկատարած կենաց իմոց բախտն ծաղր առնիցէ . տես զնմանն 2 Մակաբ . Թ . 6 : Տես թէ մեղքն որպէս զարհուրելի մայր վն որդւոց իւրոց մեղանորաց զանկութ որդւոյն ծնանի չար խղճի մտաց : Կարծել մեղաւորն է մայր քետացի . որ ծնանի զանօրէն որդիս մեղաւորաց: որովք և առ այսպն' չարչարիլեց է 'ի նոցանէ, ըստ օրինակի ցեցոյ, որ 'ի հանդերձ ծնեալք' զնոյն կրծեն և մաշեն:

* ([illegible], և ոչ [illegible] :)

Սա մեղացն թխութեան նմանեցուցանէ զնոսին եթովպացւոյ : կամ [illegible] (ասէ) նկատմամբ իսմայելի, որ էր ծնունդ Աբրահամու . զորմէ ասաց Սառա առ Աբրահամ թէ, 'ի բաց հան զաղախինդ և զորդի դորա, զի և եգիպտացիք նմանն ծնեալք եգիպտացւոց թխամորթք են : զոր Ամօս . Թ . 7 . նմանեցուցանէ զորդիսն Իսրաէլի որդւոցն Եթովպացւոց վն սեւութե մեղացն նոցին:

* ([illegible])

Քոյրքն է Սամարիա . որ 'ի Սամերայ տիրոջէ իւրմէ կոչեցաւ Սամարիա . զոր գնեաց Ամրի արքայն իսրայէլի զայն երկուց տաղանդաց արծաթոյ . և շինեաց զլեառն, և կոչեաց զնա յանուն Տեառն Սամիրեայ' Սամիրոն . 3 Թագաւորաց . Ժզ . 24: յորմէ թէ քաղաքն և թէ լեառն կոչեցաւ սամարիա : այլ եղև 'ի նախատինս ամ քաղաքաց և ազգաց . զի զկնի մտանելոյն որ-

դւոցն

դուռն էր յերկիրն անձետեաց. 'ի յԵրուսաղէմ վամբ որդւոյն Սաղաթայ. նախ սամարիա եւ հեղինակ կռապաշտութե. զի որդիքն էին Թէպէտ 'ի ժամանակս դատաւորաց բազմիցս անկան 'ի կռապաշտութի այլ պաշտեքն զօտար ազգաց չոծան զբահաղ եւ զաստարոթ. այլ Երոբովամ եղեւ յատուկ հեղինակ կռապաշտութեն ձուլմամբ երկուքոցն ոսկեղինաց. 3 Թագ. ԺԲ. 28 : այլ Եզեկիէլ. ԺԶ. 46 : զշամրին քոյր կոչէ եւ եթ զՅուդայեան Թագաւորութեն . նմանապէս եւ զսոդոմ քոյր կոչէ . զի յուդայեանքն 'ի սամարացւոց ուսան զկռապաշտութի , բայց գերազանցեցին զնո : տես Երեմ. Գ. 13 : մինչ որդ եւ մարգարէն ասէր Թէ , նաեւ շամրին զկէս յանցանաց քոց. ոչ յանցեաւ : եւ Թէպէտ սոդոմայեցիք 'ի յիութե հացի եւ յղփութե գինւոյ կատաղեցան եւ ընդդէմ բնութե զանպիտելի գործսն սկսան եւ աղքատաց եւ տնանկաց ոչ գթային. Եզեկ. ԺԶ. 49 : սակայն զկուռս ոչ պաշտեցին : իսկ դու (ասէ) առաւել եւս քան զնա զկուռս պաշտելով : որոց զնոսքն նմանեցուցանէ նա Ս արդարացեալ , ոչ աղգակցութք բնութեն՝ այլ վարուց : զի սամարացիք զկուռս պաշտեցին (ասէ) եւ ես զշար կամս , եւ զօրովայնն իմ ըստ սոդոմայեցւոց :

✱ (Գ) [illegible] տեղւոյս եւ [illegible] Սոդոմ եւ Սոդոմայ :)

Եզեկ. ԺԶ. 4. ասէ , յորում աւուր ծնար ոչ պնտեցին զպորտ քո , եւ ջրով ոչ լուացար 'ի փրկութի. եւ աղիւ ոչ յաղեցար եւ 'ի խանձարուրս ոչ պատեցար : Մեկնիչն Եզեկիէլի Եսայի Նչեցին ասէ 'ի վր այսմ Թէ , Ակիւղաս՝ զոչ պնդեցաւն ստինք քո . ոչ հաստատ պորտ քո (ասէ) քն տակաւին զեգիպտացւոց ձգես առ քեզ զկերակուր: եւ ծնունդ նշ կոչէ զելսն յեգիպտոսէ : Մովսէս բժիշկք Թէ , սաղմն յարգանդին որպէս արմատ ինչ ունի զպորտն եւ նովաւ կերակրի եւ աճի : իսկ յորժամ ծնանի , մանկաբարձքն կտրեն զպորտն եւ ընդ բերանն ջամբեն մանկացն զկերակուր . Դ այնմ օրինակի (ասէ) Թէպէտ եւ ծնայ զքեզ յեգիպտոսէ՝ այլ նոյն օրինակ ձգես իբրեւ յորովայնի մօրն զկերակուր . քն զեգիպտացւոցն ամբարշտութի կռապաշտութեն : եւ ջրով ոչ լուացար 'ի փրկութի: զի յորժամ ծնանի մանուկն , յետ ծննդեանն լուանան եւ 'ի բաց ընկենուն զաղտ արգանդին առ 'ի մաքրութի ման

դձա

կանն : դու (ասէ) յայնցանէ ոչ որոշեցար . այլ տակաւին բերես զորովայնին նշան 'ի քեզ . եւ ոչ աղիւ յաղեցար եւ 'ի խանձարուրս ոչ պատեցար : առնեն եւ զայս մանկաբարձքն , զոր դու ոչ ընկալար զվարդապետութե աղն . եւ ոչ առաջի եղեն քեզ զօրինացն խանձարրոց զպատասխ , զոր մանկանցն մատուցանեն եայլն : Արտաքոյ այսոցիկ ասի ենմանութեց Գ. գրքոց . ԺԵ գլուխ Թէ , նորածին մանկունքն տածելիք են պէս պէս կերպիւ :

Նախ զի զպորտն աղիւ Թրեալ պատատեցեն զերեխայն . զի տկարագոյն անդամքն զօրասցին եւ յաղտեղի խառնակեն մաքրեսցին: Երկրորդ՝ զի քիմքն եւ լեզուն մատամբ մեղեր օծեալ շփեսցին . զի նոր ընդայնին բերանոյն մաքրեսցին եւ զօրասցին , եւ քաղցրութ մեղեր՝ ախորժակն երեխային գրգռեսցի: Երրորդ՝ զի բազմիցս ողողեսցի . եւ իւղով զմուռս եւ վարդեջրով օծանեսցի . եւ մանդամունքն շփեսցին : Չորրորդ՝ զի 'ի մԹագոյն տեղւոջ քունն գրգռեսցի , զի լոյս աչաց նորին ժողովեսցի: եւ զի մի յոլովագոյն լուսով մատաղաշ աչքն վնասեսցին : եւ զի մի բժժանք եւ շլատեսք եղիցին : Հինգերորդ՝ 'ի վերայ քան զամ ինչ զգուշանալի է , զի մի տպականեալ կաԹամբ սնուցին , զի յայսմ նէ վատԹարագոյն տկարուԹք պատահեն եւ բեխայից: զի Ռոմոս եւ Ռոմուլոս կաԹամբ գայլոյ սնուցեալք , գայլենի եղաւ դունականս բարս ստացան : եւ Աղէքս իւր ընտանեաց մօր կաԹամբն սնուցեալ , եղեւ կայտառ եւ հեզահոգի: եւ իսահակ կաԹամբն Սառայի դիեցաւ եւ ոչ դայեկաց . եւ քարոզեաց զբնութեն եւ զբարս մօր եւ հօր իւրոյ Ածպաշտութեն : Ասացին աստ մարքն կաԹամբ իւրեանց սնուցանել զմանկունս իւրեանց . զի բնութին ետ նշ զայս բերանս : աստուստ եւ զըստ[illegible] իբրեւ զսափոր իմն յորմէ ետ առ 'ի սնուցանել զզաւակս իւրեանց , ասէ Կոռնէլ" ծնն. ԻԱ. 7: ու՞ր եասէ Թէ , մահացու մեղք է առանց գլխաւոր պատճառի սնուցանել դայեկօք . Թէպէտ զներհակն վճռէ , Թէ է՛ ներելի մեղք : զի այս Թէ պատճառի 'ի փափկակեցութենէ եւ 'ի նիհարութենէ բընութեան՝ է՛ մեղք ներելի : եւ Թէ պատճառի վասն ըղձի անյագ շաղաշարութե՝ է՛ մեղք մահացու : իսկ վնասն յայսմանէ է . Նախ զի երեխայն՝ կամ ոչ ապրի , եւ կամ տկարապէս ապրի . զի զկաԹն անհամաձայն իւրոյ բնութեան ստիպի դիելու որ Թէ 'ի բնական մօրէն դիեսցէ՝ կայտառ

եւ զօրեղ

և զօրէնն եղանի։ Իսկ թէ մօր կաթն է որ կար և սակաւ, և կամ մայրն ցաւագար, յաւագոյն է կաթն առողջ օտարաց, քան մօրն ակարի։ Եթէ ըստ որակութեան կաթին որակմանց միութիւնն յայտ է, զի ուլերն կաթամբ ոչխարաց սնուցեալք՝ լինին կակղահերք։ Եթէ գառինքն յայծեաց սնուցանին՝ լինին կարծրահերք։ Ուրեմն եթէ սնուցիչքն իւեանց գուեհիկք վատաբարոյք, անպարկեշտք, բարկացօղք, գինեմոլք, խստասիրտք, կամ բորոտք, կամ այլովք խօթութեամբ ապականեալք, դիւրեցիկ մանկունքն ևս այնպէս եղանին։ Տիտոս որդին Վեսպեսիանոսի զբոլոր կեանս իւր ակարութեամբ անցոյց. զի 'ի տկար կաթնատուէ էր սնուցեալ էր։ Տիբերիոս կայսրն գինեմոլ էր, զի 'ի գինեմոլ դայեկէ սնուցեալ էր կաթամբ։ Երկրորդ զի որդին որ 'ի բուն մօրէն ոչ դիէ զկաթն, լինի զի մայրն զորդին և որդին զմայրն՝ սակաւ սիրիցեն։ Աստուած է զի գուեհիկ մարքն զորդիս իւրեանց ստնտել սիրեն քան զազնիւ մարսն։ Զի նոքա յատուկ կաթամբ իւրեանց, և սոքա օտարօք սնուցին զերեխայս իւրեանց։

Երրորդ զի Բարսեղ ասէ՝ թէ ոչ ոք է 'ի սեռս կենդանեաց՝ որ զզաւակ իւր այլոյ յանձնիցէ 'ի սնուցանել։ Նաև թէ երեխայքն ակարանան, ոչ է պարտ բժշկական դեղ տալ նոցա՝ այլ սնուցչին պատկանաւ որ դեղոյն կանանաւորելի է. զի զայս կատուէն երեխայքն չցուցէ զօրութիւն սնուցչին. զի 'ի բարի տրամադրուէ կաթին, եղանի բարի կազմողութիւն զաւակին։ Վեցերորդ՝ խանձարրօք պատելիք են, զի տկար անդամքն կակուղք գոլով զանազան ձևոց լինելոյ դիւրանակք են։ Վասն որոյ պատելիք են՝ զի մի խեղ և ոտեղք և թիւրք լինիցին։ Եօթներորդ՝ երեխայքն բազմաց սնուցմանց կարօտք գոլով կարօտին շահեկանի քնոյ. զի ջերմութիւն ժողովեսցի 'ի նոսա, և սաստկասցի մարսումն։ Նաև օրօրոցն մեղմաբար շարժելի է. զի 'ի շարժմանէն ներքին զօրութիւն զօրանայցէ, և զի քունն լուծմամբ գոլորշեաց՝ զուղեղն գոգուիցէ։ Այսպէս և սա (ասէ) 'ի ծննդեան յեկեղեցւոյ՝ պարտ արձակ եղէ 'ի հեշտութիւս. անլրման 'ի յապաշխարելիսն, և ալիք իմաստութեան ոչ յաղեցայ. և 'ի խանձարուրս աղքատութեան ոչ պատեցայ։ Իսկ Ողողայն և Ողողիբայն (ըստ Եզեկիելի. ԻԳ. 4) էին երկու քուերք միոյ առն դստերք, որք յեգիպտոս մեծահամբաւ պոռնիկք եղեն։ Ողողիբայն թարգմանի խորան իմ և պայծառութիւն։ և խորան իմ ասէ վասն եկեղեցւոյ. զի Ք(րիստո)ս պաշտման տեղի նուիրեցաւ եկեղեցի. և տաճարն տուն Տ(եառ)ն կոչեցաւ։ զի Ք(րիստո)ս զանուն իւր եդ անդ. 3 Թագ. Թ. 3։ Իսկ Ողողայն (որ է սամարիա) սոսկապէս խորան միայն կոչի (նկատմամբ կռոց,) և ոչ իմ, դերանուամբ յատկացնել։ Իբր թէ ոչ Ք(րիստո)ս՝ այլ խորան կռոցն էր Ողողայն խորան կամ պայծառութիւն։ Ողողիբայն նշանակէ զեկեղ, և զեկեղեցի։ և Ողողայն զսամարիա, կամ զտասն ցեղսն իսրայելի. յորում նախ եղև խորանն կռոց. և նշանակէ զհերետիկոսսն։ Սա յանտառի այլաբանութեան։ Թէպէտ ոչ էր պարտ պոռնկի նմանեցուցանել զեկեղեցի։ (այլ և ոչ էր յարմար, զբարիոքն մայր պոռնկութեանց և գարշութեանց զկոչեցեալն, յարաբերել առ քաղաքն Հռոմ. այլ մեկնեն Հռոմէականքն, իբր բաղձալւոյ իմիք, 'ի մայր անուանեալն պատրեցեալք։ Զոր թէ Յայնք ասէին զայն զնշանակէ. ոչ թէ որչափ դըժգամնեցին Լութերք։ Այլ նոքա մայր անուանեն բաբելոնի զմայլեցեալք, զայն իւրեանց առնել են 'ի պործանս. Յայտ. ԺԷ. 3. 5։) Ողողայն գոլով երէց դուստր, նշանակէ զսամարիա. զի նախապէս անդ հաստատեցաւ կռապաշտութիւն 'ի Յերոբովամայ որդւոյն Նաբատայ։ Իսկ Ողողիբայն կրտսեր, նշանակէ զեկեղ. որ կրտսեր գոլով 'ի կռապաշտութեան. գերազանցեաց զՍամարիայն. ըստ այնմ Երեմ. Գ. 11։ արդարացաւ ամպարշտութիւն իւր, առ ապստամբութեան յուդայ։

Իսկ թէ ասիցէ ոք՝ թէ նախ եկեղ պոռնկեցաւ 'ի ժամանակս Սողոմոնի, և յետոյ յետ մահուան Սողոմոնի պոռնկեցաւ Սամարիա. 'ի ժամանակս Երոբովամու որդւոյն Նաբատայ։

Ասելի է, թէ Սողոմոն ոչ եղև հեղինակ կռապաշտութեան, այլ զկուռս այլոց (վասն սիրոյ կանանցն իւրոց հեթանոսաց) պաշտեաց արտաքսապէս. և ոչ յառաջադրեաց 'ի պաշտել։

Իսկ Երոբովամ, ինքն յատկապէս արար զկուռս և պաշտեաց, և այլոց յառաջադրեաց 'ի պաշտել։

Ուստի 'ի մէջ ամ(ենայն) թագաւորացն Յուդայի, և իսրայէլի, նորա միայն ասի, թէ մեղաւ և յանցոյց զինէ։ Վասն որոյ և մարգարէն զկնի ասէ թէ, Ողողայն պոռնկե-

յաւէ յիմէն․ եւարձակեաց զայս զՀեռ Հռոմա-
նեաց խորոց յաստուածաբանութեան որք մերձ
էին առ նա, զի ամմարքիս մերձ է աստուածոց․
պարզեքն դամասկոսի․ որ էր արքայանիստ
քաղաք ասորւոց։ Որ բդ՝ սուրբս Գրիգոր
զինքն (ասէ) համբակ և տխմար որդի Ա-
դամ և Աղէքսայ պոռնկացն․ ոչ ըստ բնութե-
ծին դեանն, այլ ըստ վարուցն աղտեղութե․
զի անկրեալ եմ (ասէ) զի ոչ ունիմ աչս ար-
տասուաց ապաշխարութեան, անարգեալ 'ի շնոր-
հէ իմաստութեան․ անկայտ և խակ եմ ըստ
պորտոյս՝ ցանկականիս հեշտեամամբ։

✱ (Գ) Եւ Բանս է ծուխ և այլն։) Նմա-
նեցուցանէ զինքն նաւու հողմակոծեցելոյ և
'ի ծով տատանեցելոյ, որ զձեռս ասա և
անդ տարաբերեալ թէ զոր թէ և առ ոձ
զձկուս ձգել, միայն թէ յեզրն ելանել մար-
թասցի։ սոյնպէս և ես (ասէ) 'ի հողմոց
փորձմանց հայարուեց՝ աստուածպէս տա-
րաբերեալ անկեալ 'ի վտակն ծովու, աղա-
զին ծփեալ․ և զմասունս գործնական կե-
նաց․ այլ և անդր ձգեմ զորէն գետաստա-
րի օձականի և մերձեցելոյ 'ի հեղձնուլ։
Իսկ 'ի կողմանէ բառից, Պարոնադոյքն է,
երբ 'ի գալստան զայրացեալ գետ և յորդա-
հոսան։ Անեղատոն է շնչաքաղեալն։ Պա-
ծանուցանէ՝ գարշահոտ։ Անխռովն է՝ անձա-
ղփսան։ Անմարդաթն է՝ սաղլը խառն։
Սանդուխաւեան է՝ եօն օղյն և թալայն։ Աղեխն
է՝ արագը թաց տեղի գետոյն, որոց այլա-
բանելն է դիւրին։ որ յայտագին՝ հեղձու-
ցեալ (ասէ) զի՞նչ կամին այս փորձանք քս
ասել ինձ, որք անշնչապէս գոչեն առ իս՝ և
ոչ իմանամ, բարբառին և ոչ զարթնում։
Իսկ գոչելն ՚ի զի՞նչ է, կամ զգաստացու-
ցանել և զարթուցանել 'ի քնոյ մեղաց։ և
կամ գոչեն և աղաղակեն զի մի ընկեանան
մերձեցեալ․ այլ նոյն Գրիգոր պապն ասէ թէ,
առ 'ի թողուլ զմեղս՝ բանադատիմ․ Եպատ-
ժաք։ խաւելի է աշխարհս, նաև թէ յեղ-
փամայր յաջողմամբ, այլ արդ՝ զի այնքան
անյաջողուն քաղէ զմեղս և զայնքան թըշ-
ուառութիւ կրկնապատկէ։ զի՞նչ այլ ինչ՝
եթէ ոչ աղաղակէ զի մի սիրիցի։ այսպէս
ասէր և այգեպանն մի անպտուղ թզենւոյն
թէ, թոյլ տուր և յայսմ ամ եւս մինչ շուրջ
զդովւ բ եցից և արկից զաղբ․ թերևս
տրասցէ զպտուղ։ Պարձէս ստեղծուածք
'ի ձեռն զանազանից քաղխմանց և յարուց
մանց փորձութեանց զանազան կերպիւ աղ-
ղեն մեզ դառնալ 'ի մեղաց զի և ենքեանք

դարձցին 'ի պատժելոյ, և ոչ զգաստանամք։
զի ասէ Տէրն մեր 'ի վայելս մարդկան
արարած ստեղծուածոցս վայելչութիւն և
զուգապատիւ յամբարշտաց տանջանս փո-
խարկի։ պարկեն հրեշտակքն պահապան իւ-
րեք կարգեալք յՏՏ, երբեմն դառնան
'ի պատժել։ զի որք զՂովտ զերծուցին 'ի
սոդոմայ, զսոդոմայեցիսն այրեցին հրով և
ծծմբով։ և արեգակն որ լուսաւորէ զաշ-
խարհս, երբեմն խորշակահար առնէ զՅով-
նան, և զդդմենին չորացոյց։ որք զի՞նչ
կամին ազդել, եթէ ոչ զի նեղելովին իւ-
րեանց զմեզ, առ Տէր շուրջ ձգեսցուք։ ԺԲ այսմ,
վասն որ զմեզ աստ նեղէ՝ առ Տէր շուրջ
ստիպէ։ կամ ԺԲ այնմ, յանձնախեցին հիւան-
դութիւնք նոցա յետ այսորիկ յապա վաղվաղե-
ցին։ ուրեմն ալէկոծմունք և փորձք կեն-
ցաղոյս, որք գան 'ի վերայ իմ (ասէ) յորդո-
րին զիս, զի առ քեզ դիմեցից։ բայց ես
որպէս զընկղմեալ և յալեաց հեղձուցեալ 'ի
մեղաց թմբրեալ եւեթ անզգայ եղեալ, գո-
չեն՝ և ոչ ինչ լսեմ։ բարբառին՝ զընդու-
նայնութի կենցաղոյս ինձ յայտնելով՝ և ոչ
զարթնանամ։ հնչեն իբրև զփող ազդմամբ՝
և ոչ փոխադրիմ․ այսինքն զորակութիւնս
ոչ շրջելով, յուրս խականէն 'ի պատերազ-
մականն, որպէս դիպեցաւ մեծին Աղեքսանդ-
րի, որ 'ի բազմականին յղփութեան նստելով
երաժիշտ ոմն զեղանակ պատերազմական
հարկանելով, ելեալ 'ի բազմականէն, 'ի
զէնս ձեռնարկէր․ և մինչ զուարթական
սկսաւ հարկանել, վերստին 'ի բազմականն
նստէր։ և ես (ասէ) այնքան արհամարհօղ
և վշտօղ աշխարհիս պաշարեալ որք յածին
'ի վերայ իմ․ ոչ փոխադրիմ յուրախականաց
'ի տրտմական զղջումն։ փողեն՝ և ոչ գու-
մարիմ։ Օրանիր զի Տէր հրամայեաց Մովսի-
սի փող ազդեցութեան առնել արծաթի, զի
'ի խմբիլ պատերազմին 'ի ժամու մեծամեծ
խորհրդոց բանակին ընթացման և իջման,
հարկանիցեն զփողն եղջերեայ․ որով կամ
գումարեսցեն 'ի պատերազմ, և կամ բանա-
կեսցեն և զկայ առնեսցեն։ Թուոց․ Ժ․ Ա։
Իսկ իմացիք 'ի լսել ձայնի սոսկ փողոյն,
հետեւէին նշանակութեան ձայնին։ իսկ առ իս
(ասէ) ոչ թէ փող արծաթի ձայն՝ այլ փոր-
ձութիք և տագնապք յըստեղծուածոց
զի առ Տէր դառնայցեմ․ և ես ոչ գումա-
րիմ 'ի հոգևոր պատերազմ։
Դարձեալ վիրաւորիմ և ոչ եւս զգամ։ այս
է յարձակումն անսանձական․ զի ցուրք

Եւ երկնաւորք դողդողեցեալք 'ի ցանկական ախտէ · զսուր և զհուր արհամարհեն · զօրէն անբանից և ես (աւաղ) ըմբռնեալ յախտից մեղաց, թէ և միրաւորիմ բաղձալեօքս · և կամ խոցոտիմ · զի յաշխարհէ զզուեցիմ · և յետ կայցեմ · և ահա զվէրն առնում · և զցաւն ոչ զգամ: կռոց նմանիլ և անզգայ եղեալ: զի կուռքն աչս ունին' և ոչ տեսանեն: ականջս ունին' և ոչ լսեն: ձեռս ունին' և ոչ շօշափեն: ոտս ունին' և ոչ գնան: կուռք է 'ի մեզ կամապաշտութիւն մեր · և 'ի կամապաշտութենէ մերմէ ըմբռնեալ · և յախտից յարձակմանէ շրջապատեալ · ոչ իմանամք զպատահանսն · ոչ կակղեմք զպարգևօք · ոչ տեսանեմք զներկայ պատիժսն · ոչ լսեմք խրատուց և այլն: այլ ես առաւել քան ըզ կուռսն չար · զի նոքա անզգայ գոլով ոչ զգան · և ես աւաղ զգայուն և բանիւն գոլով:

✱ (Է) Ես՞ [illegible] և այլն:) Ընթացեալ (աւաղ) զճանապարհ մահուն · և այն մի և 'ի կատարած [illegible] միայն' զի անդ լինի վերջս

տեսն դարձուածն հոգւոյ 'ի մարմինն: ուրեմն զենի մահուանս (աւաղ) զայս աղօթական բանքս յիշատակ թողի իմ պարտականութեան · զի թերևս երբ իմով ձայնիւ առ Ած դոչես ցեն ընթերցողք աղօթիցս · զմեղս իմ իւ րեանց բերանովն խոստովանելով:

✱ Զոր գիրդ ընդ մարմնոյս · [illegible] հո գւոյս [illegible] ընթերցողք [illegible]:) Տ. յանկըն գիրս այս որ 'ի վեր թողեալ եղեցի 'ի տեղի մարմնոյս · և բանս գրով պար փակեալ, 'ի տեղի հոգւոյս · միշտ առ քեզ լիցին թախանձօղք, որք մի իմ երև զանհուն եղծ և անապական մաղթօղս' ընկալեալ լիցին 'ի քէն բարեգութ: զի գիրն մարդոյն է անշունչ պատմագիր որպիսութեան չարա գործին · յորում երևին իղձն և բաղձանքն թէ որպիսի ոք էր գործողն: զի ոչ ոք 'ի ձեռն առեալ զաղօթական բանս [illegible] Գրիգո րի, և ոչ համառօտացէ առ ժամայն թէ 'ի ջերմեռանդ անձնէ [illegible] գրեցան · զի բանն է երևելի պատկեր խօսողին:

ԳԼՈՒԽ ՅԻՍՆԵՐՈՐԴ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ:

Ի՞ սոյն ճառս' է' մասունս Առաջին: յորում [illegible] ցուցանէ թէ ոչ գոյ իւր նման մեղաւոր 'ի մէջ մարդկան: Երկրորդ' թէ ես միայն [illegible], [illegible]: Երրորդ' խնդրէ զի [illegible] լուիցէ Ած, և ոչ [illegible]: Չորրորդ' թէ [illegible]: Հինգերորդ' թէ [illegible]: Վեցերորդ' թէ [illegible] [illegible]:

✱ ԲԱՆ ✱ ԾԵ

ԵԴԻ Ի ԿՇԻՌ:

✱ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✱

Ր. յոխնքն զամ մարդ ընդ իս 'ի կշիռ եդի · և ոչ զ.ք գտի իմ չափով ծանր մեղաւոր · վա որոյ և բանն Դաւթի ինձ յարմարեցաւ թէ, ամ յարիցէ ընդ իս 'ի վր չարեաց: այսինքն ամ ինձ համաստրեսցի 'ի չար գործելս: ա բասցուք համդէս, ելցուք յասպարէզս, յորում ցուցցի առաւել պարտաւորն մե ղաց: և զայս ոչ թէ պարծելով ասէ (և նման անզգամացն և սոդոմայեցւոց զմեղս իւր 'ի գայթակղութիւն այլոց օրինակ ցուցանէ զի յորդորեսցեն 'ի մեղանչել) այլ միայն զիւր պարտաւորութիւն կամի առաւել ցուցանել: Իսկ զբանն Դաւթի ոչ այսպէս իմանայ նքն' Սրբոյս լամբրոնացին · այլ թէ 'ի պա տերազմ ելանելս իմ ընդ դիւաց, ո՞վ ինձ եղիցի պատերազմակից և օգնական · զի մարտեայց ընդ չարին: Իսկ սրբս Գրիգոր այսպէս առնու 'ի կիր յարմար իւր դիտ մանն յայսմ վայրի երբ թէ ոչ գոյ իւրն

համբր 'ի գործել զչարիս ։ Եթէ Պաւղոսի թ
զայս առաքեալ է վն խոնարհութեան միայն. եւ կամ
առ Տիմոթէոս կատարելով' որ է անհուն բարի. և
ընդդէմ այնորիկ զմեղանչելն ասելով անհուն
և անհամեմատ պարտաւորութիւն զի մեղքն այն
քան ծանրանայ' որքան իցէ ընդդէմ մեծ հա
ղանելն ։ իսկ առիս (ասէ) Ճշմարիտ երեսս
և ոչ վն խոնարհութեան ասացեալ ։ Թէպէտ և
իւրն է աղ զՊաւղոսն ։ զի որպ ճրագ խող
ճի միայն վառէ, և զփոքրագոյն յանցանքն
ընդդէմ անհուն արժանապատուութեան
Տ՟Ն' մեծ համարի ։ այլ և անարգ բան մի,
և կամ աղտեղի մի հարուածս յերեսս կայ_
սեր' առաւել համարի քան զմահու չար
գանելն գուեհկի միոյ։

✱(Է) Պարեմ իւց մտացն զեղծանելն իսպառ ձեռն
իմովք բանիւ բաղմոց փառօքդ ։) Այլ թէ ես
միայն վրիպեցայ և արտաքս անկայ 'ի յանի
ծել զայլս, քան թէ նքա տարագրեցան յե
կեղեցւոյ իմովս անիծիւք ։ զայս ասէ վն
տարագրեալ անիծանաց ․ ապա թէ ոչ' և
կեղեցական կապանքն ընդունելիք լինեին․
որոյ ընդդէմն ասի 'ի կանոնի Առաքելոց
թէ, և տարապարտ կապեցեալն' անար_
ժանոք ընդունիցի զկապանսն ․ Թէպէտ
կապօղն զպատիժ պատուհասի (զկարգաւոր
կապեցելոյն) ընդունի և ընկալնու ։ ապա
ուր մեղ յարժանաւոր տեղւոջ կապեցե
լոյ բանն ։ ուրեմն այս բանս, ոչ վն հրա_
պարակական բանադրեցելոց ասկս է, այլ
որ վն ցասման որոյն առանց դիտաւորի անի_
ծանէ զոք, պայծառ անտեսակալ լինելով նե_
րուն առնել իւր պարտաւորին' որ է խո
րատ կատարելութեն, և ոչ պարտաւորու_
թեն ։ այլ փոխանակ այսորիկ յուսամ (ասէ)
զի որպ ես իմ պարտաւորացս անտես կալ_
լինիմ ․ նոքա ընդ իս' և ես ընդ նոցա 'ի քեն
թողութեն արժանասցուք ։

✱ Եւ որք' զի՞նչ յեղ ողորմ ․ և այլն ։) Այլ
այլ զի՞նչ համեմելի քեզ աղերս եպատրուանս
կարեմ նուիրել ․ և իբր զխուռնակ անուշու_
թեն քեզ վեր ընծայել ․ եթէ ոչ զայս' զի
զանիծեալսն յինէն' դու օրհնեսցես ։ որ
իրաւի այս աղօթս առ քեզ առաւել անու_
շահոտ թուի, քան զասելն իմ թէ, հատո
նց փոխանակ չարիս ․ զոր ինձ հատուցին,
որ այս ոչ է աղօթ' այլ քինախնդրութիւն ։
իսկ չնորհելուն որքանին է ․ 'ի բանից կա_
պանաց, և աղատել զդատս պարտեացն․ այլ
որք 'ի դատաստանի պարտաւորեցան յինէն բա
ցերեւելով ողջունն ․ այլ զմերժեալսն յեկե_

ղեցական հաղորդութէ ․ և 'ի մեանակ ցուէ
խորհրդոց ։ որք գոլով 'ի ներքոյ նզովից'
անարգելիւնք են ․ և գործք նոցին բարեգոր
ծութեն անշահք, բարեաց գործոց ընդու_
նակս արասցես, և համարեսցիս 'ի կարգի
բարեգործաց ․ եղեռնեալ գործս նց, 'ի ժա
մանակի նզովեցման զարարեալսն, 'ի ժամու
արձակման նց կենդանացուսցես ․ զի հա_
մարեսցին այնոքիկ նց յայնմ հետէ 'ի բարե_
գործութի ։ պատշաճ հռչակելոյն ․ այլ որք
յինէն թշնամանեցան, և նախատեցեալ, կա
մաւ յանձն առին զնախատինսն ․ և ամօթ խած
երևեցան ․ զայն ամօթախածութիւն նց 'ի տես
զի աղաչխարհութեան համարելով' դու պսա_
կեսցես զնս ։ և այլքն յայտնիք են։

✱(Գ) Իրե օրհնութի բանիւ ատ որ մատուցող'
լուսեցես ․ և իէ ոնիծին ' մի հոչեսցես ընդու_
նիլ հնոծ։) Սա յախնջն, թէ զօրհնութէ ար
ժանաւորսն և կամ զանիծիչս իմ, անուխա_
կալութէ օրհնեցի ․ աղաչեմ զի լուիցես օրհ
նութեան իմոյ ․ իսկ թէ զ դատապարտեալ'
և ոչ վն վրէժխնդրութեն պատուոյ քո անի_
ծեցի զոք ․ մի հաշուեսցիս յանէծս իմ ։ զի
օրհնութէ արդարոց բարձրանայ քաղաք ․ և
բերանով ամբարշտաց' կործանի ․ ըստ Սո
ղոմոնի ։ Առակ ․ ԺԱ ․ 11 ։

✱ ԻՍ Իրըլին աղատաւորութեան մեղաւորաց։)
Ոչ թէ զայս ձառս վերջին դնէ ․ զի եղկնի
այսորիկ բաղում ճառք գոն ․ այլ իբր վեր
ջին կոտակ զայս ճառս աւանդէ ․ զի որպ
Քս 'ի վր Խաչին վերջին կտակ առ հայր
աղօթելով' զայս ասաց վն խաչահանուաց
թէ թողցես նոցա բաց զի ոչ գիտեն
զինչ գործեն ։ այսպ և սա վարդապետս, իբր վեր
ջին կտակ աւանդեաց ։ զի յականջս ազգա_
նուն գործօղք 'ի քաղաքս ամենայնի թա_
գուցեալք լինիցին մինչև 'ի մահ ծայրագոյն
քհնյապետն և 'ի մահուանն աղաչք լինիցին․
այսպէս երևութի յականջս անկեալ 'ի մեղա
ստգամանէ ․ և 'ի քաղաքս ամենայնի 'ի դժ խա
թաքչել ․ 'ի մահուան ծայրագոյն, քհնյապետն
մերոյ ․ Քի' զի ընծանէ ․ այլ բանիւ կապելիքն
են օրհնեալքն 'ի կարգաւորաց, արձակելոց լի
նին 'ի մահուան' յանքեանց կամ մյայլոց ․ զի
մինչ ասաց չունին այլ ոչ եւս ունին զիշխա_
նութի 'ի վր կենդանեաց ։ ասաց և փրկիչն
առաց ․ իշխանութի ունի որդի մարդոյ 'ի վր
երկրի թողուլ զմեղս ․ այսպէս և մեռա_
նողքն պարտին արձակել զկապեալս յին_
քեանց ' 'ի ժամու մահուան ․ զի ոչ ունին
այլ եւս իշխանութի 'ի վերայ կենդանեաց ։

Բայց այս նկատելի է առ մեղանչօղսն, կամ առ այնոսիկ որք յառաջագոյն ընդդէմ մեղ իցեն մեղանչականք. զի առ Ած մեղանչօղացն՝ ոչ երբէք ներելի է. որպէս և Դաւիթ ոչ ներեաց Յովաբայ և Սեմէի. այլ կտակ արար Սողոմոնի, յետ մահուան իւրոյ սպանանել զնոսա: Գ թագ. Բ: և Յովհաննէս մկրտիչն զմահ յանձն էառ վասն օրինաց՝ և ոչ հաշտեցաւ ընդ Հերովդէի:

Բայց զայս ևս ծանիր. զի որք ի Տր արդապետս որովհետև ի խնդրոյ կրօնաւորաց շարադրեաց զաղօթականս բանիցս, թէ նոցա և թէ այլոց ընթերցողաց, զայս կանոն աւանդէ. զի միշտ անփոփոխ լիցին առ պարտաւորսն իւրեանց ի կեանս և ի մահ: զի թերևս թողլով այլոց պարտաւորաց իւրեանց, և ինքեանք համարձակութեամբ առ Ած կարասցեն աղօթել և ասել. թող մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց: որովք զամ այսպէս աղօթողսն՝ առ Ած այն պատրաստ հանէ Քս. զի որպէս զԱծ, կարող և անփոփոխ լինի թողուլն իւր յանցաւորաց: Իսկ փոխել [illegible] ասացեալ է, զի դու (ասէ) փակեցեր ըզդուռն անիծից ասելով. օրհնեցէք և մի անիծանիցէք: [illegible] ընդ բարիս և այլն: Այսինքն, և այնոսիկ ևս որք զչարիս իմ կամէին ներանձել. և ի բարեաց զրկել, որք ժառանգութեան և ջանից իմոց և առաւել պատճառք գտան, կրթելով զիս ի հոգևոր պատերազմի, և վասն նոցա ի բարեր սրտէ աղաչեմ. զի հաշտեսցիս ընդ նոսա ով Տր Յս՝ եթէ վն իմ, և զիմ բարիսն ներանձելոց սակս խոստովանել իցես նց:

* [illegible]) Այսինքն զնոյն այլ որին ծունր կրկնելով դարձեալ աղաչեցի վասն իմ ց յանցաւորաց, որպէս զի և դու Տն առաւել ողորմեսցիս ըստ քում մեծութեն. և թողցես Տն քում պարտաւորաց: [illegible] այսինքն մահկանացուիս: Բայց ի մի զի Քս կեանքն է և կենդանարար շնորհիւ իւրով և խորհրդովքն եկեղեցւոյ. այլ ոչ տեսակաւոր, որպէս և փիլիսոփայքն կարծեցին զԱծ հոգի աշխարհիս:

* (Դ) [illegible])

Այսինքն, որպէս զծովային ձկունսն ի մէջ միջնութեն աշխարհիս, որպէս ի ծովու, ըմբռնեցոյ [illegible],

[illegible] շնորհաւորն. այսինքն խաբեալ ի հեշտութեանց, որպէս զձուկն ի խայծէ: [illegible], զի ստեղծուածք [illegible] ինքեանց թէպէտ բարիք են, սակայն լինին որոգայթ ատից ամբարշտաց. հեշտալիքն ևս այնպէս են: Իսկ մեկնութիւք բառից այս. ընտրելագոյնն է ծանօթականն: հողքն՝ է որոգայթ և տուգանս: [illegible]՝ ևս է տուգանս և փեղանս: [illegible] են կեռ ասեղքն և խայծ ծառոյ ձկանց: [illegible]՝ է այն:

* [illegible]) Արդ այս՝ ոչ են մեղքն, այլ յառաջ եկեալ ի մեղաց պատուհասքն: զի մեղաւորն գործելով զմեղս՝ ըմբռնին ի հեշտութեան մեղաց (որպէս զձուկն սիրով խայծին) ոչ իմանայ զպատրաստեալ պատիժն վասն այն մեղաց: Իսկ ոչ իմանալն պատճառ է տգիտութեան. քանզի յայտ է, որ ոչ մեղաց նախ յիմարեցուցանէ, և ապա կորուսանէ: ի գիրքն Մակաբայեցւոց ժէ գլուխ. 183 թղթերեան ասի թէ, մեծն Աղեքսանդրոս կամելով պատերազմիլ ընդ ամազոնեաց կանանց, գտեալ թագուհին նոցա զօրագլուխս և գեղեցիկ և կորովի. կալով առ գետափ մի, երկարութեամբ ժամու միոյ՝ սկսան հայիլ ի միմեանս, աչօք իւրեանց, թարց խօսելոյ զբան մինչ լեզուաւ: բորբոքեցեալք սիրով տռփողականաւ՝ դարձան ի բանակս իւրեանց: և սրտմտութիւն զօրագլխաց, դարձաւ ի գգուանս սիրահարեցելոց: աւրեմն ցանկութիւնն մեղաց, նախ քան զգգացումն ցաւոյ վիրացն՝ սպանանէ. և ոչ տայ իմանալ զմեղքն՝ մեղք. և ոչ զպատիժն՝ պատիժ: զոր ի վր Պաւղոսի բանին Հռ. 13. թէ՝ հասին ինձ անօրէնութիւք իմ. և ես ոչ կարացի տեսանել. ասէ նէն Ներսէս լամբրոնացին թէ, նաև ոչ զհասանելն ի վերայ մեր կարեմք տեսանել: զի ծանրանայ բազում անգամ մարմնոյս կիրքն. և զհայեցուածս հոգւոյն շլացուցանէ. և այլն:

Սերըն մեղաց զպատիժն ոչ տայ տեսանել. խայծըն ձկան ըզչարթն ոչ տայ նկատել:

* [illegible] ցոյն պարծանաւ:)

Իմաստոց կոչէ աստ զԱնիւրեան. զի առ Ածմարիտ իմաստութիւնն Աստուածութն, խակ և անկիրթ եր: զի ըստ նէյն Պետրոսի առ Թոզլիկարպոս գրեալ վր ապաղափանաց,

Ընթանալեօքն առ Քն պարտ էր հայել Հռոմա-
յեցւոց իմաստասիրացն :

Արդարեւ Աղիէզերն չար ասէ զմահն մի զի
ոչ զգամք, եւ ոչ իմանամք. այլ յանկարծ
ըմբռնէ զմեզ յանպատրաստ եւ 'ի յանպատրա-
ստ ժամու. Թէպէտ ըստ տն մերոյ ա-
սից՝ առաւել նախապատրաստութեն լինի
պատճառ. ըստ այնմ, զգուշ լերուք զի
յորում ժամու ոչ ակնունիցիք՝ գայ որ-
դի մարդոյ. եւ թէ, ոչ գիտէք թէ յորում
պահու տր ուննն ձեր գայ : եւ ըստ ուղղմն
մխիթարիչի, թէ որոնջեռնե ոչ գիտես.
թէ յորում տեղւոջ եւ ժամանակի մահն
քեզ սպասէ, դու յամ ժամ սպասեա նմա:
Եւ Ծ. Ալէքսանդրոս հարցեալ ստրատո-
նին, թէ երբ մեռանելոց իցեմ ասաց
ԹՏ, յաւաղի է աչրելի իմ, առն մաճկա-
նացն ի ոչ գիտել զմահն կենաց իւրոց
զի զայն գիտելով՝ յամում աւուր մեռա-
նի : Այ Էրդդեմ Վիկաբետնի ասէր է. թէ
մահուանդ ոչ գիտել զօր մահուան՝ բա-
րի է. քան թէ չար: զի ոչ զք գիտելով թէ
ապրելոց է բազում ժամանակ, եւ ոչ երբեւ
զխօզ 'ի տրիղմն մեղաց թաւալի. յուսալով
զղջալ 'ի նեղ ժամու ծերութեն : իսկ թէ
մեծ Գրիգոր Հաւանի կարծեացն Սկե-
բինի : Ասեմ թէ մեծն Գրիգոր, զայն մկա-
ութին 'իկեր առնու ըստ մտացն Դաւթի.
որ վն յանկարծադէպ չարեաց : Նաեւ չար
է մահն, մինչ յանպատրաստ ժամու ըմ-
բռնէ զմեզ, զոր մահ մեղաւորի եւ չար կո-
չէ Դաւիթ : եւ ոչ թէ ըստ այնմ չար ասի
զի մարդ անգիտանալ զօրն : զի ոչ գիտելն
եւ միշտ նորոգ իմանալն, առաւել յաւե-
գոյն է, քան թէ գիտել զանագանին եւ
անասնօրէն 'ի տիղմ թաւալին եւ յանկարծ
ըմբռնին : որպէս զնի ասէ թէ.

Որոնք իբրեւ զանդէտ դանդաչ անասնոց մե-
ռանիմ եւ ոչ զղջացող են:

Ըստ զմեռանիլն ոչ վն բնաւորական մահ
ուան ասէ, այլ զմահուանէն մեղաց : զի
որպէս անասունքն խոտաճարակք (զոր դո-
ծող ասէ) յղփանիլ յուտելոց ցասմնս կա-
նին եւ ցանկականին. եւ յըսպանդ վարին
ոչ իմանան եւ ոչ զարհուրին, մինչեւ սրով
զենեալ 'ի կենաց զրկեսցին : այսպէս եւ մե-
ռեան 'ի մեղս մահացուս, որպէս զանա-
սուն անզգայ եղեալ, ոչ իմանայ զ առն
մինչեւ որ անկցի 'ի պատիժն : ուստի ասէ
Առաքելոյ ՟Է գրքոյն Է գլուխ. թէ, մեղքն
առնէ անզգայ. ով ասի Յոհ. ԺԹ. 14 :

Թէ, Թող եր ծառը առնել յուսալ փնտրեցնի
զոր օրինակ ոչ զգայ զուենն զկապեալ քարն
'ի պարանոցն, մինչեւ ընկեսցի արտաքս 'ի
նաւէն 'ի ծովն : Նաեւ զի մեղքն կարծեն
զկեանս, եւ երագեն զմահ. ըստ այնմ, արք
արիւնահեղք եւ նենգաւորք մի հասարա-
կեսցեն զաւուրս իւրեանց : զի որ զգեր
բնական կեանն առաքինութեան ապակա-
նէ, արժան է, զի զրկեսցի եւ 'ի բնակա-
նէն: Եւ որ զայն պատուականն 'ի տղմի թա-
ղէ եւ կորուսանէ, արժան է, զի գլորեսցէ
զայն, զոր ոչն ախորժէ. որպէս զնի ասէ
թէ, կորնչին եւ հատանին :

Դարձեալ զի մարդս գոլով բանական կեն
դանի, ոչ ծանուցելով զպատիւ իւր, իշխա-
նար թաղի 'ի մեղս : վն որոյ արժանապէս
զթաղումն իշոյ արդարանաւորի. ոչ 'ի գե-
րեզմանի միայն՝ այլեւ 'ի դժոխս որպէս զմե-
ծատուն : ով ասացաւ եւ վն Յովակիմայ
արքայի Յուդայ : Երեմ. ԻԲ. 18 : Թէ,
Թաղումն իշոյ թաղեսցի, նեխեալ ընկեսս-
ցի արտաքոյ դրանն Երմի : վն այսորիկ ա-
սէ, եւ կորիցեն լինիմ ոչ զգաց ոչ խորհրդիմ :
եւ այս է, զի զնի մահուան թաղումն ըղ-
ձար զանակս մեղաց մերոց, յորժամ եւ 'ի
գայթակղութի այլոց : զոր իբրեւ զկոթօղս
եւ զնշան կնքեմք 'ի յիշատակ չարեաց մե-
րոց : եւ ահա որ մահուամբ անկեալն եմք,
մեղօք անխոնարհելի եւ կանգուն կամք. եւ
այլն նմանապէս :

✻ Եւ հանդերձ ասել երկնաւորն Յոբայ ըղ
վախճան մարդոյ. եւ այլն :) Յերաշի է ասէ
բանն Յոբայ : զի հանդիստ է մահն մար-
դոյ ոչ ունողի զբեռն ծառայութե մեղաց :
իսկ թէ բեռնաւորեալ իցէ մեղօք՝ յայտ է
զի 'ի մի թշուառութէ, երթայ յաւս թշուառ-
ութիւնն : 'ի բանտէ աշխարհիս եւ մեղաց,
'ի միւս անել բանտն դժոխոց : եւ կատարի
բանն Յայտ. ԺԶ 14 : վայն առաջին է-
անց. եւ վայն երկրորդ գալոց է :

✻ Սահմանանն զի որդւոյն գաղտնի եւ հեղեալ
զերն աներեւոյթ :) Աշխարհն որոգայթն կե-
նաց գաղտնի է, որ է մահն. եւ ծածկեալն
մահու, այսինքն պատճառն մահու մեղքն՝
աներեւոյթ, կամ որոգայթն գաղտնի որ է
մեղքն՝ եւ ծածկողն եւ հրապուրիչն մեղաց
սատանայ աներեւոյթ :

✻ Հարց ժամանակս ցանկալի :) Հարցումն եւր
կարութեան ժամանակս յանկից. զի ոչ
երեւի ժամանակն մեզ, այլ որք լինին 'ի ժա-

մանակս

ժամանակի ։ Նախնի հարքն ապրեցան մերձ հազար տարւոյ․ այլ ոչ ժամանեցին ՚ի հազարն ։ զի ծանիցես թէ ևս երկարագոյն կեանս յայսմիկ աշխարհի․ ոչ կէտ մի իսկ է առ յաւիտենականութիւն․ վն զի հազար ամ յաչս տն՚ է որպէս օր երեկի որ էանց։ որ եթէ հազար ամն լրացեալ որպէս զօր անցեալ է յաչս տն․ ապա ապառնի ժամանակն զինչ իցէ․ եթէ ոչ՝ ոչնչից ոչ ինչ ։ զի՞նչ է արեամբ ժամանակն, եթէ ոչ ընթացումն առ մահ ․ և իբրև երկնելեաց՝ անբերեալ չափ․ ուժգին գետ՝ որ ՚ի վեր ելանելով՝ միշտ զառ՚ի վայր հոսի, ասէ Նազիանզն Գրիգոր։ Աստի ընդդէմ ոմանց փիլիսոփայից որք ասէին թէ ոչ գոյ ունայն ինչ և դատարկ․ ամենք զմիջոցն անցելոց ժամանակաց ասացին գոլ ունայն և դատարկ․ զի թէ ՚ի Բ.Է մինչև ցայժմ ալ են ամք ՌԷՃԻԵ․ զի՞նչ երևի մեզ ՚ի ժամանակէն անցելոց, եթէ ոչ եղելոցն միայն ՚ի ժամանակի․ և այնք ևս իբրև զոչ ինչ։ վն որոյ բարւոք ասէր Սիմ Մաս քեմքացին թէ, ունայնութի ունայնութեց, ամ ինչ ընդունայն է, բաց ՚ի միայն Այ և ՚ի ծառայութէ նր միայնոյ․ զի գործքն ՚ի միայն Այ և ՚ի ծառայութէն նր (որք ՚ի ժամանակի եղեալք են) այնք ի՚ միայն երևին․ թէ ժամանակն այնպիսեաց՝ ոչ է անցեալ ընդունայն ։ դարձեալ տուր ծանօթ կէս ցրնիւթ ասելնէ․ զի անցեալն անյայտ է, և ապառնին կարծողականն, և որ ՚ի միջի կայ անկայուն և հաստատ․ զի ցարտս բերել վանկի մէջ փոխի ՚ի յանցեալն․

✿ Նա անհամբեր՝ ի բնութիւն ներքահամբեր․)

Նա ասէ վն հոգւոյն․ զի համբերութին է առ կամքն, և կամքն է զօրութի հոգւոյն միջին ՚ի մէջ ցասմնական և ցանկականին․ որ հակի և ՚ի կողմն երկաքանչիւրոյն շարժեալ ՚ի նոցունց․ զի ոչ է եղերեալ առ միոյն։ Արդ՝ անհամբեր ասէ զզօրութիս հոգւոյն․ զի ոչ տեւէ ՚ի մէջ առաքինութեց․ և ընդդարձելն նայն ժամայն սպասէ առնուլ զզ վարձն․ վն այնորիկ համբերութին՝ կա րօտանայ սիրոյ և շնորհի․ այ զի զսկսեալն ՚ի գլուխ հանցէ, և փոխարինեն ՚ի դէպ ժամու պարգեւեսցէ ։ իսկ ըբնութիւն ներքահամբ՝ ասէ վն մարմնոյն, կամ վն բա, որ անձին․ որ խոստացելոցն բարեաց՝ ոչ կարէ ըստ ինքեան համառել հաստատագոյն կարծեօք առանց շնորհին Այ․ նկատէ ՚ի Պետրոսի գնալն ՚ի վր ջուրց․ որ․ տեսեալ զՏրն գնալ ՚ի վր ծովուն՝ ոչ համբերեաց ՚ի սպա-

րելն, այլ հրաման խնդրեաց եկեալ ՚ի վր ջուրց․ և սակայն ընութին թերահաւատ գոլով՝ սկսաւ ընկղմիլ ։ և հետևեալն թէ, որոց անհամբերութեան․ նորոց ցանկութեան․ յարմարի և այս ՚ի վր Պետրոսի․ որոյ ոտքն ՚ի վր ծովուն՝ անհաստատք եղեն վն ցըգ դեցման մտացն․ որ եղև օրինակ հասարակաց ։

✱ Սիրոյ հարկաւորք՝ և բարկք անժուժկալք ։)

Զի քաղցնուլն ծարաւիլն և վաստակելն հարկաւորք են․ իսկ բարկն մեր անժուժկալք են․ զի ոչ համբերեն քաղցուն և ծարաւուն և վաստակելոյն ։

✿ Պատերազմութեան անձանց՝ և խաղաղութեան ներհակական ։) Ըստ այնմ, ունիմ այլ օրէնս ՚ի մարմնի իմում․ հակառակ օրինաց մտաց իմոց․ վն առաջնոյն ։ և հոգին ցանկայ հակառակ մարմնոյ, և մարմինն հակառակ հոգւոյ․ վն երկրորդին ։ զի այս հոգին և մարմինն ՚ի ներքոյ այլև այլ սեռից են, նմանապէս և բաղձանք նց և յօժարութիքն ։ զի հոգին ըստ ինքեան ցանկայ բարեաց՝ առաքինութեց և շնորհաց․ բայց յեղծանելի մարմնոյն ծանրանայ և ստորաքարշի․ իսկ մարմինն ըստ անասնականութե իւրոյ, ձգի տի ՚ի բաղձալիսն և ՚ի հեշտալիսն․ և յայսմանէ լինի պատերազմութեան անձանց ։ և խաղաղութեան ներհակական է հոգւոյն ընդ մարմնոյն և կամշուրց տարերաց ։

✱ Անհաստատութիւն ձախողէն՝ և անձրևք ուժգնակիք ։) Ըստ յոսնքն, մարմինս կաւեղէն և հողեղէն․ և անձ՚ ևք փորձութեց ՚ի վերուստ եկեալք ուժգնակիք ։ նկատէ ՚ի յիմարէն շինեալ աւազահիմն տունն․ որ ՚ի շնչել հողմոց՝ յորդայքն դիմաց, ՚ի բաղխել գետոց՝ աշխարհական բռնաւորաց․ ՚ի գալ անձրևաց Սատանայի փորձանաց․ հարկանէր տունն և կործանիր․ զի ՚ի վր աւազոյ հիմն արկեցեալ է ։ վն որոյ առեալ ՚ի Սեռնարտոսէ, Կուռնելիոս Շնծ․ ԺԸ 29 ։ ասէ․

✿ Ի՞ր փքանաս հող աղձաւ- որ․
✿ մինչ քո ծննդեան է պատժաւ- որ․
✿ վաստակ քոյին աշխատու- լի․
✿ և մեռանիլդ է հարկաւ- որ։

Եւ յՈդաստինոսէ առել ասէ․ գիտեմ զի մարդ ես․ որոյ յղացումն յանցանք․ ծընանիլդ թշուառութի․ կեալդ պատիժ․ և մեռանիլդ հարկաւոր ։ նկատեա ուրեմն թէ զի՞նչ առնիցես․ և զի՞նչ առնելոց ես։

✱ Կարծիք անմեռնելոյ՝ և պատահումք անձանց ։) Կարևորութիւնք և պիտոյք ան-

յարմարք

յարմարեալ տու 'ի մտանել 'ի յաւիտենականն կեանս. Եւ դատապարտեալքն՝ խափանեսցին որ գիշերք եւ գրաւօրք. կամ թէ, կարիք մեղաց զցանկութիւնն կոչէ. եւ պատահալ ծ՛ դեղեալ փորձութիւն յայնմանէ:

* Ս՟երք չորեքեանքն.) Ըստ այնմ, խարհեր ամ՟ եք խնամով 'ի չարիս 'ի մանկութէ. Ծնն. Ը. 21. եւ տենչմունք քարիատեացք. ըստ ապականեալ բնութե՝ մերձն քարիատեաց է. այլ եւ 'ի մաղձոյ ապականեալ սատմքն, զամ՟ենչ զոր եղենդունի դատն համարի թէ եւ մեղը իցէ. այսպէս եւ անկեալ բնութիւն՝ զհոդեկան քաղցր առաքինութիւն դատն համարի եւ առէ. որք ըստ իմքեանց եւ այլոց՝ են համեղք եւ ախորժելիք:

* Ներհուն տաւրեայք եւ ղ՛բոդք առնսնորդք.) Աղանդքն մեր որդուարկ առնուրքք թուեցեալքին, եւ բաղարն իբրեւ զմի օր է. իսկ հրձանամանքն եւ զօստանքն (զոր ղըբոդ կոչէ) առնսորդքն են. զի ընդ սկսանիլն եւ առաւտին տրտմութէ. ըստ օրինակի ըթերացն Իսրայելայ. որ 'ի պատիւ կոչեալ զիղ բարսն, սպան զի՛մնն անդրանիկն Պաւթի. 3 Թագաւորաց. Իգ. 28:

Ըստ Հերոդեսի խորախ՛ձանն հատմամբ դ՛լոյ՝ ամս Յ հանհնու մկրտչի՝ առաջոտեցաւ տրտմութէ:

* Ստեփանոս գլխավորեկան, եւ բրոդոլ դողոց ոհոնք:) Զի որպէս յեմարն 'ի յառս եւ 'ի տասս միշտ խաբի եւ պատրի 'ի խորամանկաց. այսպէս եւ յիմար բնութիւնս մեր 'ի խաբէակ կենցաղոյս միշտ խաբի, եւ ոչ երբեք զգաստանայ: Ասէ Պօղոս վանանդեցի 'ի հայելի Ճաշոցին Դ՟Ճ՟Ա թըղթահամարն ասէ:

* Որդոց ըզքեզ դըժնեայ կեն ցաղ.
* զի ոչ ունիս բընաւ դու աղ.
* փորձաց քոց շնմեհս ա՛աղ.
* բարեաց գործոց առնես յա_ պաղ.
* Դու կողոպտես կրկին կե_ նաց.
* համաբարդ առաղա_ կաց.
* քաղցրիս միշտ զմարդկան գըը նաց.
* խեխեցելոց եւ աղա_ տաց:
* Ս պնելմունք քո երագա_ կանք.
* բայց կշտամբանքն անեղըա_ կանք.
* ընտանիք քո դըժ խա_ կանք.
* ծընունդք նոցին կորըստա_ կանք:

Դարձեալ աշխարհս է խաբէութե յիմարութե. զի ոչ յիմարն զիտէ եւ առէ՝ խաբի. եւ ըզ պղինձն ոսկի կարծէ, եւ զօձն ձուկն. նմանապէս խաբէսկ աշխարհս այս՝ ա՛յնպէս

պատուէ զմիրօղս իւր: Իսկ զգօստանք աշխարհիս են այլ զխաղալիկս տղայոց. որոց ոմանք թագաւորք ձեւանան. եւ այլք զօրաւաւորք. կամ 'ի դաւաճանս հեծեալ իբ եւ 'ի ձի արշաւեն. կերեանք վաստակին, եւ հեծեալ դաւաճանին կարծեն տալ զաշխատութի: Նմանապէս եւ աշխարհս խաբէ զողջախարհեան, խնդայ 'ի մորուս նոցին. զի երեւալն ունայն դարձուցանէ, առժամանակ մի զգեցուցեալ՝ մշտնջենապէս կողոպտէ: Աստի եւ փրկիչն յետ յարութե զձկնահան Առաքելոն մանկունս կոչէ. զի տղայապէս խաղային անկատար առհեստիւք:

* Հմ՟բոսք ուղեղից, եւ դողհեամք ծողոցս:) Աշխարհս է չարեմարան եւ համբար ոսկեղէց ծաղրածութեց. ատել խաբէութեց. օթեան աղուէսուց. եւ պահապան հողմոց ունայնութեց: Ըստ օրինակի տըկաց եւ քաղաքայոց որք հողմով լցեալ՝ առաջն ծակեցմամբ դատարկին. կամ նման պղպջակաց պայթին:

* Աստուածեան ստորեւբոց, եւ երկրաւորն ծոցպէտ:) Այսպէս Պաւէթ զմարդ նմանեց եւ զաւուրս նր հովանւոյ եւ պատկերի նմանն ցուցանէ յառաջ թէ, առկայն այլ 'ի պատկերի շուքն մարդ: զի այլ ստուերն եւ պատկերն ունին զնմանութե նախատպի իւրեանց եւ ոչ զէութին: Նմանապէս եւ մարդս ունի զստուեր եւ զպատկերն Այ 'ի հոգին. սակայն հեռի է 'ի բնութեն. որքան կենդանի առ իւծն եւ նկարագրեալն 'ի մեծ անց: Նաեւ աշխարհս եւ հեշտութի աշխարհիս են ստուերք եւ պատկերք Հըմարտ աշխարհին երկնից. եւ յաւիտենական հեշտութեց նր, եւ երկրաւորն ծաղկոց (ասէ) որպիսիք են կերպարանքն ծաղկականք. զոր զգենուն ոմանք 'ի բարեկենդանի առուրսն եւ ձեւանան այնք զոր չեն. եւ տգեղ գոլով՝ կամ զգեղեցիկ կերպարան զգենուն. եւ կամ գեղեցիկք գոլով զտգեղաց: Նոյն է եւ աշխարհիս զգօստանքն եւ հեշտութիւնն: գեղեցիկ երեւի եւ 'ի ներքուստ տգեղ է. ոսկեպատեալ մահացու դեղ է. բուեալ գերեզմանն, եւ փտեալ լուսատու փայտ:

* (Է) Դեբեր եկն եհաս պատուհասն ըստ Պօղոսեան բանին:) Պօղոսի բանն է Հռօ. Է. 9: ուր ասէ. առանց օրինաց ես երբեմն կեի կենդանի. այլ իբրեւ եհաս յիս պատուիրանն՝ մեղքն կենդանացան, եւ ես մեռայ. եւ դատաճ ինձ պատուիրանն որ 'ի կեանս՝ նոյն

'ի մահ ։ Համառօտ մեկնութի՛ բեյս Գրքի գործի է , թէ պատուէրանքն Նորա օրինաց 'ի գալն իւրեանց ՝ զիս անպատրաստ գըտեալ․ առ կայծեալ մեղքն որ յիս էին մեռեալք էին ՝ կենդանացան․ քանզի յանդիմանեալք եղեն յարդարուէ ․ և ես մեռայ լաւագոյն կենացն, և կենդանացայ չարագոյն մեղացն մահու ։ Իսկ Սուրբն" 'ի վե՛ այնմ առա՛նց օրինաց ես երբեմն էի կենդանի ասէ ։ Իբր թէ ասիցէ ․ ես երբեմն զօրէնս ոչ ճանաչէի ․ երբ տակաւին չկարէի 'ի կիր արկանել զբանականութի ․ և սակայն զշարժմունս ցանկութեանն զգայի ․ որ սակայն վա՛ պակասութե բանականութեա ոչ համարեալ լինէին 'ի մեղս ։ Երկրորդ թէ յայնժամ մինչ հասանէի 'ի տիս մանկութե և 'ի մեղս անկանիլ ․ սակայն զօրէնս Մովսիսի ոչ էի ուսեալ, որ այնու ոչ ուսմամբն կենդանի լինէի ․ իբր թէ լցեալ անօրէն , և ոչ ըզփոյթ ունէի զմեղացն ․ զի ոչ ճանաչելով՝ ոչ համարէի մեղք․ և 'ի վե՛ այնմ թէ այլ իբրև է հաս յիս պատուէրանն մեղքն կենդանացան և ես մեռայ․ ասէ թէ, մինչ մեղքն նըստէր 'ի դարանակալութեան իբրև ծանեայ զնա օրինօքն ի կայն հրապարակեալ զինքն եւ․ և մինչև ցյիս տարածեցաւ ․ և ես վե՛ նր մեռայ ․ և գտաւ ինձ պատուէրանն որ տուեալն էր 'ի կեանս նոյն 'ի մահ․ այսէ լինիլ ինձ 'ի մահ ․ զոր սկսայ ուսուցանել և ջանալ․ իսկ ոմանք՝ մեղք անուանմ․ իմանան զա՛նոյ ․ որ մեռելապէս ննջեալ էր․ զի ոչ գոյր օրէնք՝ որով մարդիկք ներհակք լինէին իւրն ․ վա՛ որոյ մի է օրէնքն 'ի ներքս մըտին․ անտի մարդիկք ուսան յօրինաց եզչար եզբարի․ իբր թէ զառաստաղ ետես հրդեհեալ ․ և իբր 'ի քնոյ զարթուցեալ սկսաւ կենդանանալ․ և հրապուրել զմարդիկ հակառա իլ օրինացն Այ․ զի տեսանէր զմարդիկ մեռեալս աշխարհի , և կենդանանալ Այ․ զորև Պօղոս ասաց թէ , առա՛ց օրինաց ես երբեմն էի կենդանի ․ ոչ Այ այլ մեղաց․ իսկ յորժամ օրէնքն 'ի ներքս մտին, և զմեղաց մեղք լինիլն հրատարակեցին և յանդիմանեցին ․ յայնժամ ես մեռայ աշխարհի և մեղաց, և սկսայ կենդանանալ Այ․ և այս եղև խթան և զարթուցիչ ա՛յի ․ որ մեռեալ գոլով՝ սկսաւ կենդանանալ և մարտնչել ընդդէմ օրինաց ինև , և զիս հակառակ կացուցանել Այ ։ Գողացան սորա՝ չորքին գոմոր՝ և այլն ․ յա՛ դէպն գողացան առ զիմ գեղեցիկ ստացուած մնացս զիմաստութին ․ ըստ Յօբայ․ ԺԷ ․ 2 ։ աւրանոր թէպէտ երանելին զմարմնական ստացուածոց ասէ ․ սակայն մեզ Գրիգոր զայն առ գեղեցիկ ստացուած իմաստութեան վերաբերէ ․ զի և փիլիսոփայք զիմաստութիւն ասէին միայն մնացական ստացուած․ ուստի Արիստիպոս հրամայէր աշակերտացն զայնպիսի ինչս ստանալ յանձինս ․ որև 'ի նաւաբեկութե լողայցեն ընդ ձեզ ։ Եփիլիստան ասէր , ուսման առաւել հոգ տարջի՛ր քան ընչից ․ զի ուսմունք ստանան զինչս , և ոչ թէ ինչք զուսմունս ։ Ստիլպոն մեդարացի 'ի կողոպտիլ քաղաքին իւրոյ 'ի Դիմետրիոսէ բռնաւորէ , ածեալ առ նա , ասաց բըռնաւորն ․ զի՞նչ կորուսեր ասա զի ժողովեցից․ և նա ասաց․ յիմոցս զոչ ինչ բնաւ ․ քանզի զոր ունիմ ինձէն , ունիմ զբանն և զիմաստութի և կա՛լայց անբաւնալի ․ իսկ յափշտակեցեալքն ոչ են ա՛ելի իմ քան պաշարողաց քաղաքիս և ա՛արատա՛ աց ։ և դարձեալ ասաց․ ով Ստիլպոն մի թէ յափշտակեցա՞ր ինչ , ասաց՝ ո՛չ բնաւ․ քանզի ոչ թէ զէնս և սուսերս ժողովեալ եմ այլ զիմաստութի ։

✱ Արդ եկն եհաս [illegible] իմաստութե ինչ նուաղոնոց։) Առակ․ Է․ 1․ ասէ Սողոմոն ։ զայս ասէ այր ցհաւատացեալն Այ, լուռ եղէց ․ զի անմտագո՛յն եմ քան զա՛մ մարդ և իմաստութի մարդոյ ոչ գոյ յիս ։ և Իմաստ․ Թ․ 6․ ասէ զի թէպէտ և իցէ ոք կատարեալ յորդիս մարդկան , և առ 'ի քէն իմաստութիդ հեռի իցէ 'ի նմանէ յոչ ինչ համարեսցի ․ այսինքն ա՛մ բաղձանք իւր՝ և ինքն իսկ յոչ ինչ համարեալ լինի ․ զի անառուն եմուտ յաշխարհս և անաստուն դարձաւ ։ այլ որ յիմաստութե զօւրկ իցէ արուամ և ցանկանայցէ , ոչ 'ի բարին է ցանկութի նր , այլ 'ի չարն ։ վա՛ որոյ և Պղատոն առ 'ի յորդորել զմարդիկ 'ի ստացումն իմաստասիրութե ՝ ասէր թէ , ախորժելի է որում գէթ 'ի ծերութեան իմաստասիրութե և խոհեմութիւն առ ընթեր է ․ սահմանաց տասն պրակ։

✱ [illegible] Բ․ [illegible])

Յողովող․ Է․ 14․ ասէ․ աչք իմաստնոյն 'ի գլուխ իւր ․ և որ անմիտն է՝ ընդ խաւար գնայ ։ ուր աչօք՝ իմանայ զակն հոգւոյն․ զի թէ զմարմնակն աչացն ասէր, ահա աչք ամենուն 'ի նա հային վա՛ կերակրոյ՝ Ա՛ Դաւթի ։ մանաւ ուրեմն , թէ որ ըստ Այ իմա

տանն է՝ զայնս հոգւոյն մերոյ առ գլուխ և աղբիւրն իմաստութեան՝ յառաջացուցանէ . և՚ի նա որպէս ՚ի յարեգակն անթարթ աչօք նկատէ . ըստ օրինակի հարազատ ձագուցն արծուենոյ ։ ուստի Արիստոտէլ որ հակառակ վարդապետին իւրոյ Պղատոնի ուսուցանէր . ՚ի Պղատոնէ կոչեցաւ Ջորի՝ իբր աքացող ։ Նմանապէս և որ ՚ի գլուխն իմաստութեան ոչ հայի, այլ մանաւանդ ՚ի տածեալ պարգևսն , այնպիսին ՚ի խաւարի մնայ . ոմն ասէր ( )դաւստինոս զենի դարձման իւրոյ ՚ի մանիքեցութենէ , թէ զկետայս ունէի առ լոյսն և լուսաւորիչն երեսաց . և կարծէի զի բեան իմ լուսաւորեալ , և ոչ էր լուսաւորեալ։ և զոր հզն փիլիսոփայիցն ասի թէ . փիլիսոփայքն՝ լուսով բանականութեան ստացան զբարի գործս և զվարս աշխատանօք , և անուանեցին զայն առաքինութիւն . սակայն ոչ էր նոցա օգուտ ՚ի փրկութիւն . փոխանակ զի զերկրաւոր ունէին առ տածեալ պարգևսն , և զմշտնջենաւորն առ տածօղն պարգևաց . առաքինութեց ա մասին . ա գլուխ ։ և՚ի վերայ բանին Սողոմոնի ասէ Ս. Ներսէս Լամբրոնացի , թէ զի որպէս գլուխն է աչաց արեգակն և միշտ աչքն ՚ի նա ձգի ոչ աչքն ծառայիցն առ տէրն . այսպէս և որ իմացող լինի և պատուէ հրամանացն հետևող , հանապազ առ Ա(ստուա)ծ հայի . և՚ի նորին հաւանութիւն , և զնա գլուխ իւր ակնարկէ ։ Նաև ոչ նաւավարք առանց հիւսիսային բևեռին հայեցման . զնաւ յայտնի ծովու կորուսանեն . նմանապէս և որ ոչ գլուխ վարուց իւրոց զԱ(ստուա)ծ ունին այն որքան և յառաջ ընթանայցեն , խոյս և յուղիղ շաւղէն մոլորի ։ և զնմանն զենի

ցուցանէ ասելով ։

✽ (Զ) [illegible] ։) Ըստ յոխնքն կամելով ՚ի խորս իմաստութեան ուժգնիս ընթանալ ընկլայ և գլորեցայ սաստկապէս ։ և այս յայնժամ լինի յորժամ ոք ՚ի փոքր աստիճանէ իմաստութեան ոչ քայլափոխելով՝ կամիցի ՚ի գլուխն ելանել . Ըստ որոց ասէ Դաւիթ փիլիսոփայն սահմանաց . Ժէ . գլուխ թէ , ոչ է պարտ ամենևին ՚ի նիւթականացս անդէն յաննիւթականսն մատչել . այլ թէ ոչ , զնմանն կրեմք այնոցիկ . որք բազում ժամանակս յաղջամղջին տեղւոջ կացեալ . այն ինչ առ արեգակն հայել ձեռնարկեն . որք նոյնժամայն կուրանան ։ զորս առակելով քերթողն մի խոտոսի . և եփիալտոսի . որք զոսսայ լեառն ՚ի վերայ ողիմպիոսի յօժարեցան դնել . զի երկինս ձեռամբ ելցեն ։ որ նշանակէ , թէ առանց ուսումնականին [illegible] յամենայնի ՚ի նիւթականսն առ յամենևին աննիւթականսն ձեռնարկեցին ։ ՚ի բնաբանականն ՚ի յԱ(ստուա)ծաբանականն . զոր պարտ էր յետ բնաբանականին յուսումնականն . և ապա թէ կարգաւ յԱ(ստուա)ծաբանականն ձեռնարկել ։ և թէ ոչ՝ իբր բազում ժամանակ ՚ի խաւարի նստելոց նման . յանկարծ յարևն հայեցեալք կուրանան ։ Նաև այսու որ գեղանի շուտափոյթ ընթացումն յորդորէ և ելցէ ՚ի գործս ։ Զի շուտափութութիւն ոչ է արիութիւն , և ոչ հաւասար ընթացումն ծուլութիւն ։ Ուստի ասի զերեայէ , թէ զերկու ամս ջանաց ՚ի ծառ մի ելանել , և յելանելն անկաւ . որ ինքեան մեղադրելով ասաց , թէ անիծեալ է շուտափութութիւն ։

✽ ([illegible] ։) Ըստ յոխնքն զԱ(ստուա)ծ՝ և զԱ(ստուա)ծայինս կամելով քննել և իմանալ , ՚ի ձանձրանալն բնութեան իմոյ զրկեցայ ։ զորև Ս. [illegible] ասէ . առաւելս մեկ գլուխն թէ , զինչ է իմաստասիրելի , և զոր քան , որքան մեզ է հասանելի , և որչափ

լուղղացն բնութեան և զօրութեան տանի ։

Եւ թէ , ոչ կարեմք գեր ՚ի վերոյ քան ըզ ժամանակին յանդիման կացուցանել՝ կամելով ՚ի ժամանակական երևմանցն փախչել ։ Եւ դարձեալ ասէ . զառ ստեղծման անգիտանաս . և ոչ զքեզ ինքն չափել կարացեր . և որ՝ քան զքեզ գեր ՚ի վերոյն է բնութիւն քննես , և բերանաբացեալ ես յանչափն ։ Որպէս Մովսէս կամեցեալ զփորձ առնուլ մորենւոյն . որ վառեալ էր՝ և ոչ այրէր . ձայն եղև առ նա թէ լոյծ զկօշիկս ոտից քոց ։ Որով կամէր ասել , թէ նախ ՚ի մեռելոտի գործոց հեռասցիր , և ապա թէ զԱ(ստուա)ծայինն քննել ձեռնարկեսցես ։ Կամ թէ , կամէր ասել . ՚ի ծառայից և ՚ի հովուաց կարգի ես . որոց գործն է զկօշիկս ոտից լուծանել , և ոչ թէ Ա(ստուա)ծաբանել ։

✽ ([illegible] ։) Ըստ յոխնքն թէ ՚ի մեծագոյն աստիճան բարձրանալ կամեցայ . և որ ՚ի փոքր աստիճանի քահանայութեան կամ՝ սատուէ և գլորեցայ ։ զի [illegible] կրօնաւոր և քահանայ եղև . և ոչ [illegible] ։ այսպէս Կորխ և Դաթան . Նադաբ և Աբիուդ . և Սիմոն կախարդն . կամելով ՚ի բարձրագոյն աստիճան ժամանել և յեղելոցն զրկեալ գտան և գլորեցան ։ [illegible] .

Նկատէ յարութեանն • որ կամելով զաթոռ
թուր դնել յամպս և հաճոյարիւ Ս.Ծ'ան
կաւ 'ի դժոխս ։ Եսայ. ԺԴ. 13։

*ի Զգուշանալ՝ յումէք ջնջեցոյ։) Ս.յսպէս
դ ողբքն և փարիսեցիքն տասանորդելով
զանանուխ և զչամանն. և զզոհելն քան պա
տիճ ծնողացն վճռաց կարծելով՝ եզար
տաքին լուացմունս առաւել քան զներք
նոյն համարելով առաւել զնոսեց մն զվայն
'ի տնէ լսելով ։ Նաև քան զպահանջումն
հարկին, եթէ ոչ կամի օրինապահ լինել. 'ի
զգուշանալն առաւել մնալի. վա որոյ տէրն
Յովհաննէս մկրտիչ ասաց դպրացն թէ՝ մի
թէ ածելի քան զհրամայեալսն ձեզ առնի
ցէք. և Մովսէս ասէ. ո՛րդեակ մի լինիր
կարի արդար. զի ա՛ ելորդապաշտ ևեխս ։
և կամ աճելի քան զհրամանս օրինաց 'ի վեր
ձկտելով. ուստի հերեից նախկին անկումն
եղև վա առաւել խորհութն. վա ուսելոյն
արծաթոյ պատկերքն. և վա պատարագացն
հռոմայեցւոց. զորս 'իբաց մերժեցին վերժ
խնդիրքն օրինաց 'ի տաճարէն. Յովսէպոս
Է դպրութեան Ի գլուխ ։ և Ա դպրութեան Ւա գլ։
պսպաղ և մարդկան առանձնացելոյ յեղյարց,
փոփոխանակ իւրն զպարեգօտ նորա ծիրածիր
առարկն դնէ ։

*ց Ձնոտիք պահելն՝ մանր խորտակեցոյ։) Զի կա
մելով անարատ կեալ, մանր խորտակեցայ։
յայտ է թէ, յերկրորդին ծննդեան ածա
զանելն յորմէ անարատ ծնայ (ասէ) կամե
լով թէ, անարատ վարս ստանամ. ներդոր
ծական մեղօք՝ մանր մանր խորտակեցայ ։
կամ Թ փարիսեցւոց կամելով ցփցփանալ
և արտաքսապէս արդարանալ. յՍ.ծայն
նուրբ քննութէն մանր խորտակեցայ։

*Սործելով ընդ ոհետին մեղաց՝ ցուլն գեղեցի։)
Ըստ Մովսէսի, ոչ յաջ և ոչ ահեակ խոտո
րել պարտ է. այլ յարքունական միջին պո
ղոտային ընթանալ ։ այլ ես (ասէ) կամելով
թէ, ընդ ահեկ ճանապարհի մեղուցի հետ մար
տնչիմ, 'ի յաջն գթեցի. կամ ընդ յիմա
րութն մարտնչելով՝ 'ի խորամանկութի ան
կայ, կամ առաւել զգուշելով ամբարշտաց
համարձակութ եսու։ կամ թէ Ը դեմ մե
ղաց առաւել մարտնչելով՝ զնո կատարել
առաքինիս կարծեցի, և անփառութ թաւ
ըեցայ ։ պարպէս փարիսեցին օրինապահու
թբ ընդ մեղաց մարտնչելով 'ի յաջ կողմն
գթեաց պարծենալով ։ կամ ընդ Պօղոսի,
որ զի անճելութ յայտնութեցն մի հպարտա
նայցեր, խայթիւ մարմնոյն կոփահարեցաւ։

*ի գՄերձեցայց խոստովանն՝ գնեխնեն կորուսի։)
Իբր թէ առ ձեռն պատրաստ եղելովքն
ոչ բաւականացեալ, զկնի երկրորդականին
պատուիրանն անկանելով՝ զառաջինն ևս կո
րուսի ։ Աւասիկ ասի յառակս, թէ շուն ու
րումն ունելով հաց 'ի բերանն, կալով մերձ
գետոյ միոյ. և երևելով պատկեր իւր 'ի մէջ
ջրոյն, կարծեաց թէ այլ շուն իցէ. ը՛ կեց
զհացն 'ի բերանոյն, և ընթացաւ 'ի ջուրն
խլել զհացն 'ի բերանոյ իւր պատկեր շանն,
և խեղդեցաւ զրկելով 'ի հացէն և 'ի կենացն։
սոյն համեմատ է և առակն եզոպի որ ընթա
ցեալ աստ և անդ որսնէր զեղջիւրս նիւթն,
և կալեալ համեն զականջս նր։ այսպս տմ
դք, որ յՍ.Ծ ընկալեալ բարեօքն ոչ բաւա
կանանայ, յեղելոցն ևս զրկի. և բաղձա
լեացն ոչ ժամանէ. օրինակն 'ի մէ գիրս ե.ա
յայտնիէ. զի Ս.դամա խնդրելով զՍ.ծու
թիւն՝ սպանաւ ։ տես 3 Թագ. Բ. 21 ։

*ի Միշերիք արհասաւն՝ ի հուրնոցն շրջեցայ։)
Ս.յսինքն 'ի խնդիր վայել չականացն անկայ,
և 'ի կարևորացն ևս զրկեցայ ։ կամ 'ի ի ընդ
դէր մարմնական կարեաց անկանելով (զոր
Ո.Ծն արգել ասելով թէ, գիտէ հայրն
ձեր երկնաւոր թէ պիտոյ է ձեզ այդ ամէ)
'ի հոգևորացն զրկեցայ որք հարկաւորք ենէ։

*ի ցԽոնի լոհնե՝ փողին դժնեցի։)
Տանիք զի ուխտն է երկու. առանձնա
կան և հրապարակական ։ առանձնականն
ուխտն, եթէ մնասակար իցէ՝ կարէ յետ
դառնալ. իսկ հրապարակականն որ հաճա
նութբ և վկայութբ բազմաց. և վա հաստա
տելի որ լինի, ոչ կարէ առանց մեղաց փոփո
խել ։ այլ փողն է, որ լինի 'ի մէջ մեծամեծ
անձանց և վա մեծամեծ իրաց ։ որպիսի է
դաշնադրութն թագաւորաց ։ կամ դաշնա
դրութն ՍՅի ընդ հոգւոց հաստատեցելոց
որ եղև հեղմամբ արեանն ՍՅի ։ այլ ես
(ասէ) առ 'ի պահել զուխտն իմ առանձ
նակի, դաշինն ՍՅի, որ եղև արեամբ՝ դրժ
եցի, և ուրացող գտայ ։ Իբր թէ կամելով
զիմ ուխտն պահել, որ ընդ ՍՅի դաշնա
դրեալ էի ծառայել նմա. մինչև 'ի վախ
ճան՝ դժրեցի և նենգեցի ։ Ս.յլ ծանիր
զզանազանութիւնն ուխտի և դաշինն ։ զի
ուխտն է խոստումն Ս.Ծ արարել վա լաւա
գոյն բարույ. որ ոչ անկանի ընդ պարտ
հարկաւորութ, և ոչ ընդ հարկաւորութբ
վախճանի. այլ է վա գործոց առաքինութ,
'ի յորում խնդրի, մտախոհութ, հաճանումն
և խոստումն ։ Իսկ փողն է հաճանութի եր

կաց կամ բաղմաց 'ի նոյն իր տալով կամ վաճառելով . և այս լինի առ 'ի բառնալ զաղմուկս և զկէծս ։ ուրեմն կարէ մարդ ինքն յինքեան ուխտել , այլ ոչ կարէ ինքն ընդ ինքեան դաշնադրել ։ այլ արդ՝ ես (ասէ) առ 'ի հաստատել պահել զուխտն իմ զոր առաջ կամօք խոստացայ , ինքնս 'ի յինքեան դաշինն դժուեցի , զոր ընդ Նոյի եդի , որ կնքեցաւ արեամբ նորին ։ իսկ Սարգիս շնորհալին ասէ , թէ ուխտն հաւանորեն է , և դաշն է այնզորը առանձին զք զնէ ։ զքան Տղմոսին , ասէ , զոր դաշինս 'ի դիմաց Ա. Յթէ , ո՞ յարեցէ ընդդէմ 'ի շարիս . թ՞ թէպէտ քաղցր և ներօղ եմ . բայց յորժամ ըստ գործոցն հատուցանեմ . ո՞ յերկրաւոր տանջանացս հաճառեա է այնմ , զոր ածի 'ի վեր . այլ զ Ջրհեղեղն , և այլ ապականացուց զհուրն . և այլ զքաղաք կործանան . և զհրախառն երկրցին և զայլս ամ . թող զմաց յաւիտենական որ է անընդքն գժոխոցն անդերծանելի ։ այլ ամս 'ի դիմաց իւր առնել (ասէ) ինձ ո՞ հաւասար է 'ի շարիս և յանօրէնութիւս յորդիս մարդկան , և ոչ այլ ։

* Ոչ սովորականն կորիցէ՝ կորուսիչս գոն ։) Ա. յոնքն մինչ ջանացի 'ի մի սովորական գործոց կորիլ՝ զայլ կորստական և կորուսիչ գործս գոր ։ կամ թէ այնքան ուսուցացեալ էր 'ի սովորական գործս , մինչ զի 'ի կորուս յայնմանէ գործոյ (որպէս զմանուկ կորեալ յըստենէ) իբր թէ կորեալ անիրաւացայ ։ կամ թէ մինչ 'ի սովորականն գործոյ կորեցայ , յետոյ իմացայ թէ , կորուսիչք էին հոգւոյս ։ այսպէս Ամոն շնացեալ ընդ քեռն իւրոյ , յետոյ իմացաւ զդառնութիւն մեղացն խայթմամբ խղճի մտացն ։ կամ ամօթոյն (զի վայրկենական է որ հեշտացուցանէ . իսկ յաւիտենական է որ տանջէ)
2 Թագ. ԺԳ. 15 ։

* Ի փոխանակ փոխարինելոյ՝ երեւեցուցանէ մատնեցոյ ։) Այսպէս Դաւիթ ոչ կամելով ըստ հրատարակելին շնութեան իւրոյ , եսպան զՈւրիա ։ և Հերովդէս կամելով ազատել 'ի յանդիմանողէն իւրմէ 'ի Յովհաննէ մկրտչէ՝ գլխատեաց զնա ։

* Զորս ես եհան՝ յերկրէն եգիպտոսի , և այլն ։) Զի Ած թէպէտ ամի պատժօղ է՝ այլ ոչ մեղաց . որպէս և արեգակն ոչ է պատճառ խաւարի ։ և Նիւսացին ասէ . ոչ է հրաշ ցրտացուցանել . և ոչ բարութիւն չար ինչ ածել յառաջ ։ այլ ես (ասէ) ինքնս եղէ զըտող և տնեցիչ չարեաց մեղաց զորս և ինձ դատապարտուլ կացուցի ։ զի մեղքն վն իւր գործողին դատապարտ և յանդիմանիչ և ամբաստանիչ լինի ։ այսպէս աղաղակ սոդոմացւոց . և ձայն արեանն Աբելի . և աղաղակ որդւոցն Իէլի 'ի գործավարաց . և բողոք վճարողաց ըստ Յակոբայ առ Ած ։ և Մարգարէն ասէ . մեղք մեր հակառակ կացին մեզ . և անօրէնութիւնք մեր մերժեցին զբարութիւն 'ի մէնջ . Երեմ. Ե. 25 ։ տես զնմանն Ղուկ. ԺԱ. 19 ։

ԳԼՈՒԽ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՎԵՑԵՐՈՐԴ.

Ի Սոյն գլխոյ Լոկ յուսոյն հանդերձեալ բարեաց պահողաց իւր գործոց ըստ խոստմանցն օրհնու թիւն . [illegible] ։ Երրորդ՝ [illegible] . [illegible] ։ Չորրորդ՝ [illegible] , [illegible] ։

* ԲԱՆ *

Մ'ԻԱՌՆԻՑԷՔ ՁԵԶ ՁԵՌԱԳՈՐԾՍ)

* ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ *

Ս 'ի զդրօշեալս ասէ . որոց քը կուռքն մի մի ունայնեալ անդոսացեալք են . և 'ի յիս զուամեն (ասէ) որպէս ածրուն բէքանն և այլքն . զորս և զհօրգորս և զհօրամեցոր և որդիս զոհաքենեսցէ կոչէ . նկատելով 'ի բան մարգարէին Եզեկիէլի . ԺԶ. 6 ։ առ ասէ . քանզի և եղբայրք քո և տուն

հօր քոյ և նորա դարձեցին քեզ և նորին ա_
ղաղակեցին զկնի քո․ կուտեցան 'ի վերայ
քո և այլն։

✱ Մեծա նահապետորդւոց։) Այսինքն ուխտ_
նախահարցն որդ․ ըստ այնմ Դաւթի թէ,
սիրելք նոցա նախնեաց են։ և ըստ Պօղոսի
Հռոմ․ ա․ 21․ նախապատճառեալ 'ի խորհուրդս
իւրեանց․ և խաւարեցան անմտութեամբ
սիրտք նոցա։

✱ Բերանս չարախօս։) Զի յառաւելմտածայ
սրտի խօսի բերան։ ուստի զկնի սրտին' ա_
սէ զկիրս բերանոյն․ զի բերանն է դուռն'
և թարգման սրտին։ նկատէ 'ի բանն Դաւ_
թի թէ' նստեալ զեղբօրէ քումմէ չարա_
խօսէիր։

✱ Անձն արտաքսեալ։) Ըստ այնմ, աչս ունին
հանդերձս պատանկաց անդադարս 'ի մեղաց․
2 Պետ․ բ․ 14։ ընդդէմ որոյ ասէ Առակ․
դ․ 25։ աչք քո ուղիղ հայեսցին։

✱ Ակնարկս վերացեալ։) Ակնարկն վերացեա_
լոյ լինի, յորժամ ամբարտաւանութեան_
ղացն բանից ունիցի դնէ․ ոչ Եւա բանից
օձին․ որ զունայն Աստուածն եդ առաջի
ծաղրակամքն արգելեալ պտղոյն․ զնմանէ
ասէ և Պօղոս․ 2 Կորնթացւոց․ ժա․ 14։
մտադիւր իմն անսայիք անմտացն ձերովդ
իմաստութբ․ քանզի անսայք' եթէ ոք խա
բէ զձեզ և այլն։

✱ Ձեռս ծուլացեալ։) Ըստ այնմ, յորժամ
համբարձուցէք զձեռս ձեր' դարձուցից
զերեսս իմ 'ի ձէնջ․ զի ձեռք ձեր լի են
արեամբ։ Եսայեայ․ ա․ 15։ կամ ըստ
Շնորհալւոյն։

✱ Ձեռն իմ ձգեալ յուղղել ծա_ ռին․
✱ կթել պտուղ բնձ մահու ծին։

✱ Երկնասլաց անփոյթ։) Այսինքն անփորձ
յողջախոհութէ․ զի երիկամունքն է գոր
ծիք ցանկականին, և անօթ սերման։ և ա
սի անփոյթ․ այսինքն անսանձ և անկապ․ զի
'ի ձուլմն գռեհկութեալ զերիկամամբք ա_
ռէին զգաւառն․ Երեմ․ ժբ․ 11։ և առ ըն
տանեացն Իմ գօտի ոսկեղէն կապեալ
էր ասէ Յօհաննէս․ Յայտ․ ա․ 13։ և
Եղիա, և Յօհաննէս մկրտիչ, առ 'ի զըս_
պել զերիկամունսն, գօտի մաշկեղէն կա_
պեալ ունէին ընդ մէջս իւրեանց․ 3 Թագա_
ւորաց․ ա․ 8։ իսկ յայտնագոյն է զոր
ասէ Դաւիթ․ Սաղմ․ ծե․ 2․ թէ, փոր
ձեա զիս Տր և քննեա զիս․ փորձեա զերի
կամունս իմ և զսիրտ իմ։ ընդդէմ որոյ'
իմ երիկամունքս (ասէ) անփորձ են 'ի չա_
չականէ ողջախոհութէ։

✱ Մտօ մոլորողացն։) Ըստ այնմ, ոտք նց
'ի չարիս ընթանան․ և երագունք են 'ի հե_
ղուլ զարիւն։ Առակ․ ա․ 16։

✱ Ոտնացս անհեշտեղ։) Ըստ այնմ, եթէ
հայր կոչէք զայն որ առանց ակնառութե
դատէ ըստ գործոց․ ապա երկիւղիւ
զձերոյ պանդխտութե ժամանակն գնաս_
ջիք։ 1 Պետ․ ա․ 17։ որոյ նեղհակն եմ
ես (ասէ։)

✱ Հետս խոտորնոց։) Ըստ այնմ, եթէ գը
նասցես ընդդիմ խոտորնակ, և ես գնացից
ընդ քեզ խոտորնակի խոտորնակ։ Ղեւտ․
իզ․ 24։

✱ Շունչս ծխախառն։) Նմանեցուցանէ
զնոքն չարախօսութեան յորոց ըղըն ... ծուխ
ելանէր քթացի հրոյ։ Յոբ․ խա 11։

✱ Պնոցս խուռնորոցն։) Այսինքն դիւա_
կան․ ըստ այնմ, յիրէ որ շրջի 'ի խաւարի
'ի դայթակղութենէ դիւին 'ի հասարակ
աւուր․ Սաղ․ ղ․ 6։ Յօհան․ ժա․ 10։
որ գնայ 'ի գիշերի' գայթակղի։

✱ Պղծութեան լերդս վիմոտն։) Այլաբանօ
րէն զխստութէ սրտին իմանոյ։ զոր ասէ
Սաղոմոն, թէ արդարոյն ողորմի անասնոց
իւրոց․ աղիք ամբարշտաց անողորմք են։
Առակ․ ժբ․ 10։ կամ զոր վս լեւիաթանայ
ասէ Յոբ թէ, կողք իւր պղնձիք, և ողն
իւր ձոյլ երկաթոյ․ Յոբ․ խ․ 13։ քանզի
սովորութի է նե գրոց' զանողորմ մարդն'
քարասիրտ, և պղնձէ աղիք կոչել․ ... ա_
սի 'ի վերայ հարանց, թէ նե հայրն Պիմէն,
բնաւ ումեք ոչ երեւէր, և իշխան քաղաքին
Եղեքսանդրիոյ' կամեցաւ տեսանել զնա,
և 'ի չկամիլ նր, կալեալ զքեռ որդի նորա
եդ 'ի բանտի և ասաց․ մինչև ոչ եկեսցէ
սուրբ հայրն Պիմէն' ոչ թողում։ և գնաց
քոյր նր սկսաւ աղաչել, և յոչ կարելն 'ի
դուռն շարժել, ասաց․ ով քարասիրտ և
պղնձէ աղիք․ ողորմեա որդւոյ իմոյ․ զի է
որդի քո․ և նա ասաց․ Պիմէն որդիս ոչ
ունի․ և գրեաց իշխանի քաղաքին թէ' ե_
թէ քեռ որդին իմ ունի զնա մահու' ըս_
պան զնա․ ապա թէ ոչ' թող զնա։
Յոբ․ իա․ 15։

✱ Խորհրդոց ծուռոց։) Ըստ այնմ, զի ազգ
մի խորհրդակորոյս են նոքա․ օրին․ լբ․ 28։
յառակայես նշանակէ զանհաստատն խոր_
հրդով որ ոչ կարէ պահել զուղղն 'ի խորհ
իւրում․ և միշտ փոփոխի 'ի խորհուրդս,
ընդդէմ որոյ ասի․ 'ի սիրտ խորհրդակա_

նաց հաստատուն խորհուրդ. Հռովմ. ԺԶ. 22։
իսկ զանհաստատուն խորհրդով ասի՝ ասունք
փոփոխական արմատ ոչ առնէ։

* Աշխոյժ ընչեցուն։) Ասացաւ առ այն, որ նախ ասաց. եթէ ամ Տէր՝ և ոչ չոգաւ. Մատ. ԻԱ. 29։ կամ ըստ Ամբրոսի. ԻԷ. 12։ մարդ մի նեռ իմաստութեն կայանայ ... արեգական. իսկ յիմարն որ լուսոյն փոփոխի։ այսպէս անմիտ գաղատացիքն վաղվաղակի փոփոխեցան 'ի հաւատոյն Քրի 'ի հրէութի, քարոզութե սուտ առաքելոցն. որպէս և 'ի նարդեանս փոփոխեցան 'ի քաւասանորդի կրօնիցն, խաբէութեամբ հերձուածող քարոզչաց որոմնացանողաց. Գաղատ. Ա. 6։

* Զօրս ընդոփոփոխ։) Ըստ այնմ, եթէ կարէ՞ եթէ փոխել հնդիկն զմորթն, և յովազ զխայտութի. նոյնպէս և դուք առնել զբարիս որք ուսուցեալ էք 'ի չարիս։ Երեմ. ԺԳ. 23

* (Բ) Նոր ընթացումն ուսանելոյ։) Ասացաւ 'ի պատարագն կայենի, որ ոչ էգև Այ ընդունելի. և ասի թէ, հողմ ուժգին եղեալ ցրուեաց զբերեալ պտուղս պատարագի նորա. այս է ուսանելոյն։ զի երկեւր բարեմանութիւն, սակայն իւր նման եղև սասանեալ. երերեալ և տատանեալ։

* Նշքն տօրագիրք։) Ըստ այնմ, եւ'րկիր գրեա զայրդ զայդ տարագիր։ Երեմ. ԻԶ. 29։

* Նուագ ժողովելոց։) Որպէս Յոսէփ որ աւանդ էր 'ի հօրէն եղբարցն՝ վաճառեցին եգիպտացւոց. և անառակին զաւանդն 'ի հօրէն ընկալեալ՝ վատնեաց անառակութե։ և Սիմոն կախարդն զաւանդ պարգևաց հոգւոյն սրբոյ՝ յառաքելոցն կամեցաւ վաճառով գնել։ և ես (ասէ) զառեալ աւանդն շնորհաց 'ի մկրտութեան մեղօք վաճառեցի։

* Գնողն վերտուոր։) Ասացաւ աստ 'ի բանն Յայտնութն. ԺԳ. 3. ուր ասի թէ, եօթնագլուխ գազանին մի գլուխն վիրաւորեալ էր. և վէր մահու նորա ողջանայր. այս է, որ մինչ առաքինութբ մեռուցանեմք զախտ մեղ, և վերստին անկանիմք 'ի նոյն մեղս՝ զվէր մահուն ողջացուցանեմք։ կամ թէ, գողն վերտուոր ասէ. զի որպս մի եղջերու գազանին ոլորած հարեալ, անհանգիստ մնայ մինչև որ զալաքն հանցէ յնմ քենէ. այսպէս և բանսարկուն՝ բամբասողն և մատնիչն՝ մինչ լսէ յումեքէ զիր մեղ, իբր թէ նետիւ հարեալ անհամբեր լինի,

մինչև որ արտաքերմամբ հատուցէ 'ի լսելիս այլոց և գայթակղեցուցէ. ասացի ասէ Սիրաք. ԺԹ. 12։ նետ մխեալ 'ի բարձս մարմնոյ. այսպէս բան 'ի սրտի անմտի։ զի որպէս նետիւ հարեալն անհանգիստ մընայ. և ոչ դադարի մինչև որ զնետն հանիցէ. այսպէս և լռեալ բանն 'ի միտս յիմարին, լինի իբր նետ. և զինքն անհանգիստ առնէ, մինչև որ յարտաքս փոխեսցէ պատմելով ումեք։ այսպէս Դովէկ ասորի պատմեաց Սաւուղայ զմնանելն դաւթի առ Աքիմելէք քահանայ. որ վասն այն բանսարկութե Սաւուղ սպան. ՁԵ. այր. Ա Թագ. ԻԲ. 18. 22։

* Թռուչուն նետաւոր։) Ասացաւ 'ի բանն Աբդիու, որ վն եդոմայեցւոց ասաց թէ, եթէ բարձրացայ իբրև զարծուի. և եթէ 'ի մէջ աստեղաց դիցես զբոյն քո, և անտի իջուցից զքեզ ասէ Տր։ Աբդիու. 4։ և նմանութեց. Թ. գրքոյ. Ժդ. գլուխ. ասի թէ, թռչունն ոչ պատէ ձգման նետին յորժամ տեսանէ զաղեղն լարեալ. այլ յառաջ թռչի. բայց թշուառ մարդն ըմպատէ ձգման եղախնման մահուն՝ նախ քան զդարձումն. ըստ այնմ Սաղմոս. ասա թէ ոչ դառնայք առ նա՝ զսուր իւր սրեալ է. և զաղեղն իւր լարեալ է։ և Սաղմ. Է, 23։

* Փոխադրողոյն տօրայլէ։) Որպէս հնգ թագաւորն 'ի փախչելն յերեսաց Յեսուայ՝ քարերայ կարկուտի հալածեցան յայ. Յեսուայ. Ժ 11։

* Նկուսեցելոց ծառայողաց։) Որպէս Աքար զարմեան. Յեսուայ. Է. 20։ վն գողունեացն երեքամի։ և Երեմ. Գ. 8։ ասի և տեսի թէ յաղագս որոց շնացաւ բնակիչն ԻՂի՝ ընկենեցաւ։ տե. Մատ. ԺԸ. 24։ որ բերեր քանքարոյ պարտապանն մինչ շնորհեցաւ պարտքն, վն հարկեր դահճեկանի կարկ զամն 'ի ծառայակցաց իւրոց 'ի բանտ. և ընկենեալ ածաւ առաջի տն և այլն։ կամ թէ մեղաւորն իբրև զգող ընկենի գողունեաւն. Երեմ. Բ. 26։

* Նորոգոյ ծովակոյր։) Ասացաւ 'ի Յովնան մարգարէն, որ կամեցաւ գողոյ նման փախչել յերեսաց տն. և ընկեցեալ 'ի ծով կըլեալ եղև 'ի կիտէն։ Դարձեալ աւազակ ծովահեղձոյց եղև սատանայ։ զի ասի թէ, որ մանուկ կամելով գնալ յամաւթոյ, և գիտ զկամուրջ իմն պատառեալ 'ի վերայ գետոյ. և երևեցաւ նմա սատանայ 'ի մէջ ձևոյ. և եհար զնա 'ի գաւառ ձևոյն. և առ

ժամուն ցայթելով 'ի ջուրն գահավիժեաց
զնա և խեղդեաց ։

✱ Զինուոր նենգաւոր ։) Տես զինգաւոր զինուորն եգիպտացի , որ մատնեաց զամաղեկացիսն Դաւթի · 1 Թագ · Լ · 11 ։ և յամաղեկացիսն որ սպան զՍաւուղ · 2 Թագ Ա գլուխ ։ և երկու զինուորքն Բէսոս և Զառուխարդան , որք սպանին զՏէրն իւրեանց զԴարեհ · և վասն նենգութեան իւրեանց ՝ խաչեցան 'ի վերայ գերեզմանին Դարեհի 'ի յԱղէքսանդրէ մեծէն ։ և Դովէկ ասորի արար մատնութիւն առ Սաւուղ · 1 Թագ · ԻԲ · 9 ։

✱ Ամբարիշտ անդաստան ։) Նկատէ յանհոգութիւն Աբեներայ · որ ոչ պահէր զՍաւուղ յարթնութեամբ · 1 Թագ · Իզ · 12 ։ և կամ նկատէ 'ի պղերգ զինուորն Աղէքսանդր անուն · որոյ ասաց մեծն Աղէքսանդրոս թէ , կամ զանունդ փոխեա , կամ զբարքդ ։

✱ Աղտաողէն անձամեհ ։) Նկատէ 'ի յոնաթան ՝ որ անզգուշութեամբ եկեր զմեղր 'ի ժամանակս պատերազմի , վասն անժուժկալութեան · 1 Թագ · ԺԴ · 27 ։ և Սենեքերանն ասէ · ոչ ոք զինուոր 'ի պատերազմի բաղանեաց խնդրէ ։

✱ Անձն հեղգացելոյ ։) Սա այնմ , զի մարդ կայք աստ զօրս ցերեկ դատարկ · Մատ · Ի · 6 ։

✱ Աղջկունք անհրահոյս ։) Զի պարտ է 'ի յաղօթելն ստէպ բաղխել · զի թէպէտ և թէ ոչ վասն բարեկամութեան , գոնէ վասն ժըտութեան յարուցեալ տացէ · Ղուկ · ԺԱ · 8 ։ և ես (ասէ) ժլատեմ 'ի խնդրելն , որ Տէրն իմ առատ է 'ի տալն ։

✱ Անմահական առողջութեան ։) Նոյնքն , քարոզիչ երկրաւոր · որ այլոց զբեռն դնէ ծանրութեան , և ինքն մատամբ ոչ մերձենայ 'ի յօժնել · Մատ · ԻԳ · 4 ։

✱ Պիղծանակ անմիտութեան) Ոսանն էր զի ըստ օրինաց քահանայից գոլ ծնեալ էր , խունկ ծըխել 'ի տաճարին · զոհել և աղօթել վասն ժողովրդեանն ։ և կնդրուկն , որև խունկն 'ի մէջ գիրս առնանին 'ի տեղի աղօթից · որ իբր կամի ասել · քահանայ անաղօթք ։

✱ Ողբեալն անանուն ։) Նոյնքն դատարկաձեռն · որոյ ընդդէմ պատուիրեաց Տէր թէ , դատարկաձեռն մի երևիցէք առաջի իմ ։

✱ Գրգիռ նշտոյ) Սա այնմ , վասն ձեզ դպրաց և փարիսեցւոց ։

✱ Իմաստուն խելագար ։) Իմաստակ խելագար է իմ առաջնորդքն հրէից · որք ասէին , որ երդնու 'ի տաճարն ՝ չէ ինչ · բայց որ երդնու յոսկին որ 'ի տաճարին է ՝ պարտական է · զորս կոչեաց Տէր մորոս և կոյրս · Մատ · ԻԳ · 16 ։

✱ Ընթացատու անառակ ։) Նոյնքն առաւել քան զչափն լայնացուցող իրաց · և զնմանութիւն իրաց , կարի 'ի մեծագունից տուօղ · զոր օրինակ փոխանակ ասելոյ թէ , ոսկին արեգակնափայլ է · ասել թէ առաւելապայծառ քան զարեգակն պայծառ է ։ և թէ նկանակ մի տեսի 'ի սեղանն արքային որ հաւասար էր լերանն Լիբանանու · կամ թէ լու մի խայթեաց զիս · և ճիչայի չափ կըսկծեցայց ։ կամ երկարաբանութեամբ և առասպելօք ձանձրացուցիչ · որպէս Խոմենիոս փողոհարն , որ առասպելաբանութեամբ և երկարութեամբ , ձանձրացոյց զԱղէքսանդրոս · և փոխանակ շնորհ ընդունելոյ ՝ զաղատութեան թեղայիդ քաղաքին կործանման եղև պատճառ · այսպէս էր Դիոտրեփէս որ շատխօսութեամբ և բանիւք չարեօք , աշխատ առնէր զաւետարանիչն Յովհաննէս · տես 'ի Գ թղթոյ 9 համարն ։

✱ Ազդ անարգոյ ։) Սա այնմ , երեսք կընոյ պոռնկի եղեն քեզ (անամօթացար առ ամենայն) և փոխն ասէ · անզգամացն դըժուարութիւնք առանց պատկառանաց բարձեալ թողեալ է · և բազմաձայն ընդ վայր , որոյ ոչ գոյ բնաւ առ դուրս , որ զանգութ և զխառնակար երեսթև արգելու ։ և 'ի վերայ Սեբեկայ ասէ · որպէս 'ի ձեռն հայելեաց մարմնոյ յատկութիւնք երևեալ լինին · այսպէս և ոգւոյն 'ի ձեռն երեսաց և դիմաց · իսկ լիրբ հայեցուածք , և վիզ բարձր , և ընտէպ ստէպ շարժումն յօնաց և տիք դընացք · և ոչ ինչ ամենևին 'ի վերայ չարեացն շիկնել և ամաչել նշանակ է ոգւոյ մախազի , և զանյայտս զիւրեանց նախատանաց տեսպ նշանակէ , և գրէ յայտնի և երևելի մարմնով ։ նոյն են և հետևեալքն ։ բայց ալըշըրըն է , անամօթ լկտի ·

✱ Սոփեստ խոնարհաբար ։) Նոյնքն խոնձեալ և ծխոտեալ · այսպիսիք էին ինչ օրինաց ողջակէզքն որք այրեցեալք լինէին 'ի սեղանն ողջակիզաց · և ոչ կերեալք լինէին ։ նոյն է և հետևեալն ։

✱ Ընչից գողտագող ։) Գողջն է ՝ ծափչխան խառն փչալի · որ տարածի յայգին ՝ և խապան առնէ · որ լինի այն պատճառաւ ոչ յստելոյ և բերելոյ · որպէս ասաց Տէր Եսայեաւ թէ , թողից զայգի իմ , և մի հատցի

և մի՛ բրեսցի. և բուսցի 'ի նմա փուշ՝ որպէս 'ի խոպանի. Եսայ. Ե. 6:

* Այգի որդնոտոց:) Այգւոյ՝ իմա՛ զբոլոր ազգին. զի այսպէս օրէն. ԻԸ. 39: այգիս տնկեսցես և գործեսցես. և գինի ո՛չ արբցես, և մի՛ ուրախ լինիցիս 'ի նմանէ, զի կերիցէ զայն որդն:

* Հողմ տօթոտոյ:) Այտ ինչ է բոլորն որ ասի թէ, ունի 'ի վերին զանձ ատացեալ կենդանին բարակ քան զմազն որ զկերեալն ուտիճին՝ նոյն ժամայն ապաւէն և հալէն. որպէս և ասի թէ, 'ի վերին խորապաթախին՝ կամ որդունք. որ զկերեալ ձուկն՝ նոյն ժամայն ապաւէն և հալէն: արդ՝ ուտիճն հասկին գոլով թշնամի, 'ի հասկաճորին ցորենոյն՝ նոյն ժամայն ուտէ. և տօ կոչեցեալքն՝ 'ի ներքուստ մարմնն և հալէն: որոց հասկից զնիքն նմանեցուցանէ. զի որպէս զհասկն ուտիճն ապաւէ, նոյնպէս եղիմ արարեալ գործս աւերմնութե՝ ուտիճն սատանայ՝ ապաւէ և հալէ, խմելս կամաւք ցուցեալ:

* Մոլէ է ծառոց ճարտնելոյ:) Այնքան մեծ սակար է մնակեր մեղըն, որ թէ ոք ուտէ 'ի նմանէ՝ գողենայ, ասէ Նարգսի լուծմունքն:

* Ընդոտոտաց անկելոյ:) Ըստ օրինակի անկելոյն 'ի ձեռս ասեղակաց 'ի ճանապարհին երիքովի: Ղուկ. Ժ. 31:

* Անապաց յոռոտոյ:) Իբր թէ, յորս հատեալ է յամենից կողմանց. և դեռևս պարծի: այսպէս էր յետին Արշակն մեր, որ յանուշ բերդին գոլով բանտեցեալ 'ի պարսից. և դեռևս խորհրդայր 'ի վր նց. յորժամ բազմացուցանէին 'ի վր հողոյ երկրին Հայոց: և մեծն Աղեքսանդրոս՝ անկեալ 'ի ձեռն Կանդակայ տիկնոջն՝ լռեաց 'ի նմանէ. այժմ զի՞ դողաս. և զի՞ խռովիս. պարսկակորոյս և հնդկավան. որ կործանեցեր զզօրութիւն մարաց և պարթևաց. և այժմ առանց զօրու և պատերազմի՝ անկար ընդ ձեռամբ դշխոյս: այսուհետև գիտեա Աղեքսանդրոս. զի որ ոք թուի 'ի մարդկանէ խորհիլ ինչ մեծամեծս. և այլ ոք թերևս մեծամեծս քան զնորա խորհուրդ, և զիմաստութիւն ունի: առ այս արտմնեցաւ Աղեքսանդրոս. և կրճտէր զատամունս իւր: առ որ ասաց կանդակէ, զի՞ արտմնեալ ես. և զի՞ կրճտես զատամունսդ. այժմ զի՞նչ կարես առնել, ինձ այդքան մեծ թագաւորդ. և նա ասէ. զի

այն դողմամբ կրճտեմ զատամունս իմ. և ընկիկ արտմնիմ, զի ոչ ունիմ զսուր առ իս: տես նորին պատմութե. Ճզ. գլուխն:

* Ընհամողելի նիւթ:) Այսինքն անմիջնորդ դեւի բաժանման և հերքման. զոր ոչ ոք և 'ի նոցա կարէ համոզել. և թէ արասցէ ես՝ ընդունելի է. զի զա լեղուցող՝ երբեմն Մովսէս միջնորդեաց. Ելից. ԼԲ. 31: և զա խաչահանուաց իւրոց. և բոլոր աշխարհի՝ Քն 'ի Խաչին: և յաւելի եղև. Եբր. Է. 7: բայց երբեմն Մովսիսի՝ և Սամուէլի միջնորդութեն՝ ոչ ինչ օգտեցին. զի ասաց Տր. եթէ կացցէ Մովսէս և Սամուէլ առաջի երեսաց իմոց, ոչ եղիցի անձն իմ 'ի նա. 'ի բաց արձակեա զժողովուրդդ յերեսաց իմոց և ելցեն: Երեմ. ԺԵ. 1: նոյն է և հետևեալն թէ, անհող տոկուն բռնանելոյ: կամ թէ զա Աբեսողոմայ՝ Յովաբ միջնորդեաց (ասէ) և ինձ ոչ ոք. զի լսելոց եմ զայս թէ երթայք:

* Անհաղորդաւոր շաղկապաց:) Նկատէ 'ի բանն Պօղոսի, որ զա կրետացւոց ասաց. կրետացիք հանապազասուտք, չարագազանք, դատարկապորք: Տիտոս. Ա. 12: զի դառնակ արիւն՝ և ոչ զա կրասն՝ է լափողն և պղշպղեալն:

* Պատրաստ գոտւոյ:) Այսինքն ան աւանդ հայարտ. այսպիսի էր ամն մեծատուն որ զգեցեալ զպատուհանս զգեստս, և խօսէր յիմարաբար. զոր տեսեալ Տէրն նա իմա ասաց՝ թէ, ո՞հ եղե լուր ինձ՝ և դիտելով թշնամեաց իմոց: այսպէս էր և Նաբաղ Կարմեղացին. որ Դաւթի մարգարէութն՝ տմարդօրէն պատասխանեաց. Ա թագ. ԻԵ:

* Պոհջոյն տօթոյ:) Զի դժոխք և կորուստ, և սէր կանանց, և տարտարոս և երկիր ոչ յագի ջրով: Առակ. Լ. 15:

* Ընդդէմ յանգուղին:) Այսինքն առանց լսելոյ և անձի երկրաւոր. զի վասն այնորիկ դնի անձն 'ի բերան ձիոյ. զի նուաճեսցի 'ի յանդգնութե. ըստ այնմ, տես զի ձիոց սանձս 'ի բերանս դնեմք առ 'ի հաւանել նց մեզ և զամ մարմինս նց նուաճեմք. Յակոբ. Գ: իսկ առ մեզ սանձ է, երկիւղն Այ, առանց որոյ մարդն առ յանդուգն, և առ անկարելիս ձեռնարկող և նուաճի:

* Մոլեգնութեան տաղտ:) Նախ մոլեգնութե անուանէ՝ սողոմայական չարութիւնն: Ընկերորդ՝ որվայնամոլութիւնն. զի ըստ

Պօղոսի, Քրիստոս նոցա որովայն իւրեանց է։ Երրորդ՝ արծաթսիրութիւն, որ է երկրորդ կռապաշտութիւն։ Չորրորդ՝ ատելութիւն եղբօր․ ըստ այնմ Յովհ․ Գ․ 8։ որ ոչն սիրէ՝ ոչ ճանաչէ զԱստուած․ զի Աստուած սէր է։ Հինգերորդ՝ ապաւինելն ՚ի յատուկ զօրութիւն իւր, չհամարելով զԱստուած կարող ՚ի պատժել զինքն, այսպէս ասաց փարաւոն․ զԱստուած ոչ ճանաչեմ և զԻսրայէլ ոչ արձակեմ․ Ելից․ Ե․ 2․ և Եսայ․ ԼԲ․ 15․ և Դանիէ․ Գ․ 15։ յատկապէս նշանակէ զանզգամն․ որ ասէ ՚ի սրտի իւրում թէ ոչ գոյ Աստուած։

✲ Ձեռնասպանութեան տղմոյն։) Խորհի թէ վասն ինքնասպանութեան ասէ․ զի մինչ Պօղոս և Շիղա ՚ի մէջ բանտին աղօթէին․ եղեւ շարժումն լուծան ի կապից․ զոր մինչ զարթեաւ բանտապանն և ետես զդրունսն բացեալ․ ձգեաց զսուր և կամէր երթալ զինքն (այսինքն զինքն սպանանել) զի կարծէր փախուցեալ զկապեալսն․ առ որ ասաց Պօղոս․ մի ինչ գործեր ընդ անձն քո չար․ Գործ․ ԺԶ․ 25։ և ես ասէ թէ և ոչ զմարմինս․ բայց գործնական չար վարուք իմ ձեռօք սպանանեմ զհոգիս։ զի որպէս տե՛ս ՚ի սոյն ճառիս գանգատի զընտանի մեղաց․ և աստէն զընտանի սպանութեան խօսի․ որ է անսովոր և սակաւադիպուած մոլեգնութիւն։ ուստի Յովսեպոս Գ դպրութեան ԺԲ գլուխ, ՚ի մէջ ջրհորին փախուցեալ Է անձանց․ որք մինչ կամէին զմիմեանս սպանանել․ ՚ի խրատ տայն նոցա ասաց․ ՚ի ձեռաց իւրոց կորնչիլ ՚ի հասարակ ամենայն կենդանեաց բնութեան հակառակ է․ և առ Աստուած ըստ ստեղծօղն մեր մեծ ամպարշտութիւն․ ոչ ինչ կենդանի է որ կամաւորութեամբ իւրով մեռանի․ զի օրէնք բնութեան յոյժ զօրեղք են․ և որք կեան կամիլ ՚ի յաշխարհ հաստատեալ։ և թէ զանձնասպանն առ մեզ օրէնքն հրամայեն մինչև ՚ի մտանել արեգական անթաղ ընկենուլ․ իսկ առ այլազգիս, զձեռս հատանել հրամայեն այսպիսի մեռելոց․ որք ՚ի վերայ անձանց իւրեանց ապստամբեալք էին․ զի որպէս զմարմինն ՚ի հոգւոյ, նոյնպէս և զձեռն ՚ի մարմնոյ օտար գոյ վարկանին։

✲ Տառապանաց երկրաւորաց։) Որպէս ասաց Աստուած զկնի յանցմանն Ադամայ․ անիծեալ լիցի երկիր ՚ի գործս քո․ փուշ և տատասկ բուսուսցէ քեզ․ Ծննդ․ Գ․ 18։ այսպէս և ես ՚ի վերս իմ (ասէ) զտառապանս մեղաց ցանեցի և բուսուցի․ որոյ վախճանն է այրումն․ Եբր․ Զ․ 8։

✲ Երջանկութեան եդեմին։) Որպէս եղկելի համարէր զանձն իւր Թագուհին Եսթեր ՚ի մէջ երջանկութեան․ ուստի յաղօթելն առ Աստուած ասէր․ դու գիտես Տէր զկարիս իմ, զի գարշելի է ինձ թագս որ է ՚ի վերայ գլխոյ իմոյ, գարշիմ ՚ի սմանէ որպէս ՚ի կապերտէ․ Եսթեր․ ԺԴ․ 16։ և թէ, և ոչ ուրախ եղև աղախին քո յօրէն յայնմանէ յորմէ հետէ մտեալ եմ առ թագաւորն։ կամ տես Յակոբու․ Ե․ 1։

✲ Մեծութեան վաւերութեան։) Ըստ այնմ Պօղոսի, զամենայն ինչ կորուստ համարիմ վասն Քրիստոսի։ և Մովսէս լաւ համարեցաւ չարչարիլ ընդ ժողովրդեանն Աստուծոյ, քան առ ժամանակ մի վայելել ՚ի մեղս․ կարևոր համարեցաւ զնախատինս Քրիստոսի, քան զմեծութիւն գանձուցն Եգիպտացւոց․ Եբր․ ԺԱ․ 25։ և Սոկրատէս զզանգուած արծաթոյն ընկեց ՚ի ծով ասելով․ ընկղմեցից զքեզ․ զի մի ընկղմեսցես զիս։ և Կրատէս արտաքսեալ զինչս իւր ասաց․ ով Կրատէս ՚ի բաց առաքեմ, որ ինչ Կրատեսին էն․ զի մի յաղթեսցեն ինչքն Կրատեսի ինքեան Կրատեսի։ և Փիլոն յաղագս նախախնամութեան առ Աղեքսանդրոս գրէր ասելով․ Անաքսագորաս բազում ժառանգութեան միացելոյ եղեալ տէր, զամենայն քամահեաց․ մայ գեղջիկ ստացուածոյ աղքատութիւն փոխանակեալ տուեալ բազում անշուքս։

✲ Մայրենւոյն տնկոյն։) Այսինքն դեղեցկութիւն տգեղացեալ․ այսպէս եղև Եսթեր թագուհին յահէն Արտաշիսի․ զի մինչ ետես զնա թագաւորն կարմիր երեսօք, ՚ի կարծիս գնաց, թէ իցէ պատուհասեալ․ և ցասմամբ հայեցաւ ՚ի նա, որ ՚ի յահէ թագաւորին գլորեցաւ, և փոխեաց զգոյն իւր․ և եղև իբրև զթալկացեալ․ Եսթեր․ ԺԵ․ 9։

✲ Կորուսութեան փառաց։) Ո՜վ դողին դուռն առաջի Դաւթի։

✲ Բռնադրութեան խոնարհեցու։) Ո՜րպէս արուսեակն ՚ի դժոխս․ Եսայ․ ԺԴ․ 12։ կամ որպէս կայենի երեսքն որ խոնարհեցան անկանէ նշան է և հեռանալոյ։

✲ Պատուախնդրութեան յարկոյս։) Որպէս ասաց Մովսէս Լեւտացւոցն թէ․ յիշեա մի մոռանար զայն որչափ բարկացուցեր զՏէր Աստուած քո յանապատին յօրէ յորմէ ելէք յերկրէն Եգիպտացւոց մինչև եկիք ՚ի տեղիս յայս, խեռութեամբ վարէիք ընդ Տէր Աստուած․ Օրին․ Թ․ 7։

✲ Սու

※ Արտաքին ընթանալով։) Ի սոյն պայմ, կորուսա՛
նր ՚ի քէնն է իէլ։ և ըստ Յակոբոսի, եւրա
քանչիւր ոք փորձի առ ցիւրոց ցանկութենց
ձգեալ և պատրեալ . ա . 14 ։ և ա Պետ
րի Թէ, զամ օրէնութիւն մեռ նմէն գիտեմ։
※ Անտանելոր խոստացելոց։) Տես զվատնիչ
տնտեսն ։
※ Խաչելութեան ննջեցելոց։) Տես զպուղա
խակարտեալն . որ ունէր զհաց Է . Ի Ի ,
և յանձնէր առնել նմա զհացեսուն ։ տես
և 2 Մնաց . Ի . 34 ։
※ Ընդունել հաստատութեան։) Արդ Իքրիստո
բէլ ՚ի Պօղոսէ հաստեալ զբարեկամութի ,
ընդ Իքրիստոսին միաբան եցաւ . 2 Թագ .
ԺԵ . 12 . և փրկիչն ասէր . բարեկամք իմ
և մերձաւորք իմ հեռի եղեն յինէն ։
※ Հովարանաց գովութեան։) Տես 2 Մնաց .
Ի . 34 . ուր Ինդրոնիկոս ննջեաց և չարա
չար երդմամբ , գովացաւ զմին Յնովս
Բահանաս պապուն . և արտաքս հանեալ
յամրոցէն սրախողխող արար ։
※ Մ՚ եշխանօք ինքն։) Այսինքն նէ.բէ.ղ և
ժլատ որպիսի էր մեծատունն առ Ղազա
րոս որ ՚ի դրանն նր ան կեալ կայր վիրաւոր .
և ո՛չ ցանէր սիրտ նր . յորոյ վերայ ցանէին
շունք լիզելով զվէրս նր ։
※ Բռնեալ ծերոց։) Արտաքսեալ էին ՚ի հրէից
դարձեալ մատակարարքն, որք զրկէին զայ
րիս ՚ի յունաց դարձելոց . Գործ . Զ ։
կամ ըստ Պօղոսի . որ սերմանէ ժլատելով՝
ժլատելով և հնձեսցէ ։ 2 Կորն . Թ . 6 ։
※ Ս երտատեսաց խորհրդով։) Այսինքն կորա
գլուխ, որ վերառեալ գոլով պարտ էր ՚ի
վեր առ Իմ հայիլ . և նա խորգ նման մշտա
յերկրաւորս հայի . ըստ Պօղոսի, թէ որք
զերկրաւորս և ն.թ խորհին . փիլիպ . Գ . 19 ։
կամ վերատեսաց (ասէ) զբանի քարոզութե
տեսչութիւն . զոր անփոյթ առնելով, և ոչ
հասանելով ՚ի վր ժամու և տարաժամու
կարկամ կոչեցայ ։ տես Յն որդ . ոժ .
տնահամարն ։
※ Ոգի տխրական։) Այսինքն ցասմնոտ ,
բարկացոտ և երկչոտ . տրտում և լու
ծեալ ։ զի պարզիկ են հոգեկան ախտք ։
յատկապէս առնանի ՚ի վր դիւական ոգւոյ .
որ առ ո՛ Աբենակի, եւր նման ցասմնոտ առ
նէ . տես Մարկ . Թ . 6 ։
※ Լիչք անսէր։) Այսինքն առանց նշանի սի
րոյ . յորոյ սիրտն իւղ կենայ , և ձեռքն ՚ի
տալն ժլատ լինի ։ կամ թէ իւղ կայ ՚ի սըր
տին . այլ ոչ է ըստ Իմ սէր ։ կամ զանա

տուեալ սիրտն ասէ , որ դատարկ է ՚ի գոր
ծոց ։ այսպիսիք էին լապտերքն յիմար կու
սանաց . որք թէպէտ լապտերք էին , այ
կայն ոչ ունէին զիւղ սիրոյ , այլ էին դա
տարկք ։ կամ որ ըստ աշխարհի իւղ ունի ,
և ՚ի սիրոյն Իմ դատարկ է ։ տես զիղձ ան
սէր . 1 Կորն . ԺԳ ։
※ Ռղէք անգիտական։) Բանզի յատուկ է
աղուեսն դալարել ՚ի վր խաղողոյ . իսկ իմ
աղուեսս ասէ անպիտականք են . որ յառաջ
գայ ՚ի խաբէութենէ . ըստ այնմ , աղուեսք ամ
բարշտաց անօրէնք են . Իսուկ . ԺԳ . 10 ։
※ Կենաց անխոհեմ։) Զի ՚ի քայլից ոտից
և ՚ի հանդերձից՝ ցուցանի խոհեմութի մար
դոյ . զի ասի ՚ի ձեռնածութենէ լի գլուխ ՚ի
վր խոհեմութե թէ , թէպէտ լռիցես բա
նիւ , զգենլեօքդ և շարժմամբքդ մատնես
զքեզ ։ դէմքն ծաղր . ճեմումն և շրջա
ծումն աչաց՝ ցուցանեն բազմիցս թէ ո՞ր
պիսի իցէ ոք ։
※ Ներքնոյն գնալով։) Այսինքն խոր
հուրդն աղտեղի . կամ խիղճ մտացն չարա
պէս դատապարտեալ . կամ գերեզմանաց բա
լոց պէս , որք արտաքոյ գեղեցիկ երևէին , և ՚ի
ներքոյ լի՛ են ոսկերօք մեռելոց և գարշա
հոտութեամբ ։ այսպէս էին դպիրքն և փարի
սեցիքն . որք երևէին մարդկան արդարք
և ՚ի ներքոյ լի՛ էին ամ պղծութեամբ ։
※ Նախանձ անէծեալ։) Այսինքն նորքին
սրտմտութիւն . զոր անէծ Յակոբ նահա
պետն զսրտմտութիւն Ղևեայ և Շմաւօնի .
Ծննդ . խթ . 7 ։
※ Պղտոր բնակութեան։) Այսինքն չար
պատահմունք . ըստ որում փորձութի են
վարք մարդոյ ՚ի վր երկրի . ըստ Յոբայ ։
կամ զայն ասէ . զբաղումն չար եւ Իմ մար
դոյ զբաղիլ ՚ի նմա ։ Ժողով . ա . 13 ։
※ Ս տնտեսական վատնիչ։) Իշխարհս է տե
ղի վտանգի . յորում մարդ պարտի շահել
զյաւիտենական կեանսն շնորհօքն Իյ ։ և
աՀա ես (ասէ) դարձեալ պարգևսն Իյ
վատնեցի փոխանակ շահելոյ . ըստ օրինակի
անառակին . որ գնացեալ ՚ի տար աշխարհ
վատնեաց զինչս իւր զի կեայր անառակու
թեամբ ։ կամ ըստ անտեսին ։
※ Շահող շահաւորել։) Ի սոյն պայմ գործու
նեայ տրուշեա ո՛չ հասցի ՚ի մեծութեան .
Սիրաք . ԺԹ . 1 ։
※ Պաշտօնեայ արբեցող։) Պաշտօնեայ ա
նունս է յատուկ սարկաւագաց . այլ որպէս
պաշտօնեայք Թգաւորաց , դատաւոր և լուրջ

պսակօքն լինել ․ նմանապէս և պաշտօնէյք
արքունական սեղանոյ մէջ Պատարագին,
զի ձայնաւէել կարէյեն թէ ո՛վ սրբածորեն։
✽ Գանձատուն սրբութեան եկեղեցւոյ։) Սրբութիւնն է վերակացու ․ և սատ անուանի 'ի տեղի սն ծապաշի։ և ես (ասէ) Ծայլն գանձուց վերակացու գոլոյ որ երկմիտ եմ թէ արդեօք տա՞մ 'ի սեղանաւորս, թէ ոչ ։ զի թէ տամ երկնչիմ թէ վատնեն, և թէ ոչ տամ, երկնչիմ թէ դուցցէ լուիցեմ իբրև զայն թէ, պարտ էր քեզ զարծաթն իմ տալ 'ի սեղանաւորս, և եկեալ ես տոկոսեօք պահանջէի ։ կամ զտնտեսէն ասէ, որ յերկբայս էր ․ զի վատնեաց զինչս տն խորոյ, և ամբաստանեալ տարակուսեցաւ թէ զի՞նչ արասցէ ․ զի գործել ոչ կարէր և մուրանալ ամաչէր ։

✽ Պատգամաւոր բանաւորաց։) Յայնքն դես պան խաւսաւար և աղմկալից ։ կամ մառանից խորհրդոյ տեառն խորոյ ։ ուստի Յղէք անդրոս մեծն 'ի քուն կայով, ետես ասէ զամօն չյծն որ ասաց նմա ․ ո՛րդեակ աղէքսանդրէ, այժմ է ժամանակ օգնելոյ քեզ ․ վն որոյ եկի զեկուցանել քեզ ․ զի զԱռաքեսցես հրեշտակ առ Պետրոս մատնիչ լինել քեզ ․ և զմիմ համարագխառութիս քո յայտնի կացուցանէ նմա ։ իսկ ապա 'ի վըռանդ մահու տա՛ր զանձն քո, և դու քէ զէն լե՛ր հրեշտակ առնա․ձ զլուխ 'իմաստութեան նր ։ կամ զայն յիշէ, որ ասաց Տրն առ հրեայսն, մի՛ համարիք' թէ ես չարախօս լինիչ լիցեմ զձենջ առ հօր, գոյ չարախօս զձենջ Մովսէս, յոր դուք յուսացիք էք։
✽ Գանձապան սնէած։) Գանձապանին պատուէր տայցէ զի արթուն լինիցի ․ Մարկոս ԺԳ․34 ։ ուստի 'ի քուն լինիլն բարապանին ' Մնէքար և Բաանա, հատին զգլուխն Յեբուսթեայ տես 2 Թագ․ Դ․6 ։
✽ Շնորհ հոգւոյ, Աճառական ծխոցն։) Սպ ասէ Մրկոսքն․Ն․Է․3 ։ յերից տեսակաց տաղտկացայ ․ յաղքատէ հպարտէ ․ 'ի մեծատանէ ստոյ ․ 'ի ծերոյ զեղխէ ։
✽ Գոհանոցներ տնօրէն։) Գոհանոցն է տէփոփէրտարին ․ և տնօրէն ասի, կամ կառոյծիկս զօրաց կրորէլով և 'ի ջամբռն հրով արտաքոյ (այսինքն 'ի քիւթիւկն փէրմանաց) զտանելի և զպակաս արձանագրելով։ և կամ զտնտեսէն ասէ, որ կոչեալ զպարտապանս տն խորոյ 'ի ձեռագրացն պահրիէ տանել ետ ․ Ծ 'ի պարտուց 'ի վայր իջոյց ․ Յուցեցաւ վն այնորիկ տնտես անիրաւութ

զի դիմանապետ եղև այնպիսի ամիրան բայց խմաստութ արարման։
✽ Պահապան մարմնոց։) Շ․յսպէս կայէն Շ․ բելլի․ և եղբարքն Յովսէփայ՝ որ վն մեծուն խորհրդոյն պահապան և դատախազ պարտ էին լինել, եղեն սպանիչ և վաճառօղ։
✽ Ռնոջոնջեց չորոջոն։) Ըստ այնմ, նստել զեղջօրէ քուէմ չարախօսէիր, և'ի վն որդւոյ մօր քոյ դնէիր գայթակղութիւն։
✽ Սուրհանդակ անձանց։) Ըստ այնմ որ ք յապաւրիլն ընթանան ․ ընթանալ ամենն ընթանան՝ բայց մի ոք առնու պսակն․ այնպէս ընթացարուք զի հասանիցէք։ սուրհանդակն է մենակին․ աշխարհն է ձանապարհ ընթացման․ հանդերձեալ աշխարհն է եղր ընթացման։ ուրեմն պա՛րտ է շտապով ընթանալ, զի կանուխ ժամանիցեմք, և զյաղթանակն ընդունիցիմք։
✽ Թշուառաց պաշտօնեայ։) Որ զանօրէն հրամանն բերէ կամ տանի, կամ վն այլոց, կամ վն իւր․ որպէս Սերիա որ զմահաբերն իւր զթուղթն Պատէթի, տարաւ առ Յովաբ և սպանաւ նենգութեամբ։ 2 Թագ․ ԺԱ․14։
✽ Շառաւեղ խառնակաց։) Որպիսիք էին Թերափաւթն քարոզողս սուտ Շռաքեալքն․ Գործ․ ԺԵ․24։
✽ Մեքենայք անխտրից։) Սր փոխանակ զէր կու կողմն թշնամեաց համակերպ 'ի խաղաղութն՝ ձգէ 'ի մէջ նց պանհաշտ խռովութն վն յիմարութե իւրոյ ։ զի կամ զերղանակ խաղաղութե ոչ գիտէ ․ և կամ խռովութեա պատասխանատւ' պկաթն 'ի յարելեան խառնէ ։ այսպէս Շղէքսանդրոս դեսպան գնալով առ Պետրոս, 'ի հարցմանէն Պետրոսի թէ ո՛վ ես դու․ ասաց՝ թէ հրեշտակ եմ թագաւորին Շղէքսանդրի ․ ասաց Պետրոս ․ և զի՞նչ պատմել եկիր առ իս ․ ասէ Շղէքսանդր ․ ես եկի զեկուցանել քեզ՝ զի հասեալ է Շղէքսանդր ․ արդ՝ դիմեա՛ ընդ Պետրոս թագաւոր ․ զի որ յամի 'ի կուլն ահա քնջայայտ եղև հսկաւորդն ․ զի կնատ և տկար ունի զորս 'ի պատերազմ տալ ։ իսկ ապա մի՛ հեղգար՝ այլ պատրաստ լինի՛ երբ կամիս զի բաղխեսցուք ընդ միմեանս պատերազմաւ ․ և Պետրոս ցասուցեալ ասաց ․ մի՞ թէ դու իցես Շղէքսանդրոս զի այդպէս յանդուգն խօսիս՝ եւ ոչ իբրև էլչի։
✽ Շաբաշ աղաղակաց։) Շ․յսինքն արքայ՝ մեր ժեռալ յարքայութն ․ կամ վաշտասիրտ կամ անարդ և հեռահալած ։ իսկ թէ նմանութիւն այս առ ինքն խորթ թուի ասպցէ որ

(զի դէր ինքն Թագաւոր և ոչ արտաքսա լած եղեալ) ասելի է թէ, և վերնագրյն նմանութիւքն նմանաոյես են։ սակայն կա րեն յարմարիլ, որ և այս. զի Յայտ. ա. 6։ ասի թէ, արար զմեզ Ք. Յ. մերում թգւորս և քահանայս. և այս թագաւորական պա տիւն՝ դատանայ 'ի հալածանս ծառայուե. զի որ առնէ զմեղս՝ ծառայէ մեղաց. և ծա ռայն ոչ կայ յաւիտեան 'ի տան. և Սողո մոն ասէ. իմաստուն ծառայք՝ տիրեսցեն տէրանց անմտաց. մի խորամանկ մեղքն՝ տիրեսցեն անմիտ ազատաց։ այլ որք թա գաւորին որքան 'ի դահի իւրումն է, աշար կոյ է անձն. և մինչ հալածի 'ի թագաւո րութէ՝ անձրուն առնակոխ և նախատինք լինի. որպէս Դաւիթ 'ի Սիմէէ։ այսպէս որ քան որ 'ի պատուի առաքինութե է՝ տիրե լի է անձն, և անկեալ 'ի ծառայութի մե ղաց, ամ ատեղծուածոց կոխան լինի։

※ Նոյաբ ոգենորձաւ։) Որպիսիք էին Դաւ կոս, Դիոկղետիանոս. Մաքսիմիանոս. Նոս տանդինոս արիոսականն. Յուլիանոս ուրա ցող. Ս ուղէս էճն մի սակաւն. որք ոչ մի այն իւրեանց կ բատեանն՝ այլև բազմաց կո րստեանց պատճառք եղեն։ զայսպիսեաց ասէ Եղիշէ պատմագիրն, թէ Թագաւոր անիրաւ ոչ միայն զիւր հանդին տացէ՝ այլև որոց պատճառ եղև կորստեան։ իսկ այս բանօրէն Նոյաբ ոգենորձան է սատանայ։ զի զայն թէ երթայք տուք զկայսերն կայսեր. ամենք խմնեան ըստ նմայէ. զի կայսրն թագա ւորն, որ հարկանօղ և յիմար մեղաւորքն այնպիսի հարկանօղ կայսեր ծառայեն, որ վն ծառայութեանն այնմիկ մշտնջենաւորս ջարչարելոց է զնա։ որպ ասի և 'ի վկայաբա նութե Սանկտորայ Ձգնաւորին ընդ ամիրայ ին ուղղանի, թէ մինչ քամահելով սաստ ամիրայն, ոչ է սպարզեստ ես, ասաց մո կար՝ ազատորեմ։ զի թագաւորին ինձ թագ եա և զիս իւր որդեգիր արար. ես զթգւո րի թագն թշնամւոյն եաու, և զխորհուրդն նր յայտնեցի. նա զիս անարատական սպա սաւոր արար։ դարձեալ կոչեաց զիս թա գաւորն և զնոյն պարգեն պարգևեաց և պատուէր ետ ինձ թէ, մի ունկնդիր լինիր թշնամւոյն որ խաբէ զքեզ և կորուսանէ. ես զիմ յոյսն 'ի թշնամին եդի. նա ետ ինձ քուս մի գործելի և ասաց. թէ յաւէն որ նուկլի մի աղա և ընդ երեսդ ած, զի որ ըն դէս միաբանի, ես այսպէս մեծարեմ զնա։ ոչ մեղաւոր եղբայր իմ, թշնամւոյն քոյ՝ մի

նմա

հաւատար 'ի յաւիտեան. եթէ կամիս զՔս բարեկամ քո սիրել։

※ Իշխան ոխերոդաց։) Ո. յանիքն իշխան տի րանենդ. այսպիսիք էին իշխանքն հայոց, որ վն Տրդատիոս մահադեղօք սպա նին. և զՈ. բոսեան որքայն՝ պարսից թա գաւորին մատնեցին 'ի ծառայութիս մեծին ոնեյն Խաահակայ։

※ Ձորակոր ոքեոցէ։) Յայտ է թէ զզօրս իւր 'ի ւունձկաց զնէ։ և կամ զհնազանդեալն հարկապահանջութբ. վն որոյ ասաց որն Յովհաննէս մկրտիչն զինուորաց թէ, մի զոք խռովեցէք, և մի զոք զրպարտեցէք։

※ Դատաւոր ոհնառոք։) Ո. ստ այնմ, մինչև յեռբ դատէք անիրաւութբ և անձն առ նուք մեղաւորաց։ գիտելի է զի դատաս տանն վն չորից լինի անիրաւ. կամ վասն կաշառոց. կամ վն տգիտութեն դատաւո րաց. կամ վն երկիւղի. կամ վասն սիրոյ և ակնառութեն։

※ Սոսիջ ինչիոգորձ։) մի առանց խորհրդեն, իմքնահաճութբ գործօղ։ զայսպիսեաց ա սէր Մովսէս թէ, ազգ մի խորհրդակորոյսք են նք և ոչ իք անհաւանք. Օրին. լբ. 20

※ Նախատողե ծողէ։) Ո. յանիքն նախատո զի ծաղրատեղ. կամ թէ զնախատօղն և զյանդիմանիչն իւր՝ ծաղր առնօղ։ և ըստ այնմ, որ ատէ զյանդիմանութիւն անմիտ է. և թէ ատեցին 'ի դրունս զյանդիմանիչս և զբանս սուրբս պիղծս արարին։

※ Մեծեղեոյ ոգեոր։) Ո. յանիքն օրէնքն ողբ և կոծ. ողբոցման և կոծման տեղի։ այսպէս ողբայր Պօղոս 'ի վերայ թշնամեաց խաչին Քի. որք զորովայն իւրեանց՝ Ածացուցա նէին, այսինքն զայն հոգն որ վս նԱ. Յ առ նել պարտէին, որովայնի իւրեանց առնէին։

※ Բանտագրե գորով։) Ո. յանիքն բանաստեղ ծից տեղի դարովանաց և նախատանաց, զի բանաստեղծքն զկատաբերգոս նախատա կօծ առնէին բանիւք, որպէս Ածաբանն Գրի գոր զկայսր Յուլիանոսի արձանագրելով. և զգովելի գործս քաջաց ներբողելով. տես գործոց. իդ. 2։

※ Հանդիմանող գոգութեն։) Ո. յանիքն յանդիմանողին իւրոյ տալ ձայն. որպ Ամա սիա արքայն Յուդայ, յետ դառնալոյն 'ի կոտորմանէ եդոմայեցւոց բերելով զկուռս նց և երկիրպագանելով. և առաքեաց նմա Ած մարգարէս, զի զգուշացուսցէ զնա. և 'ի յանդիմանելն զնա մարգարէին՝ ասաց Ամասիա, մի թէ խորհրդակից թագաւո

րի

րի եղեն վքեղ․ զգուշ լեր դուցէ տանջես ցես․ 2 Թագ․ ԻԲ․ 14։ և ոմն 'ի փիլիսոփայից 'ի յանդիմանելն զոմն արբեցող, թէ ոչ ամաչես արբենալ, և նա ասաց, և դու ոչ ամաչես զարբեցողն յանդիմանել։ այսպէս և սոդոմայեցիքն դատախազ եղեն Ղովտայ բարեխրատ առն․ Ծննդ․ ԺԹ․ 7։

※ (Գ) Բանից ի վերահասութեանցդ հոգւոյդ։) Ըստ յանկեալ 'ի վերոգրեալսդ՝ ուրեք ուրեք էգեալ է որ էի, ըստ մեզ հոգևոր․ աղօթական քահանայ․ և դպիր․ և կամ 'ի վատթար կոչմանց երբեմն դիպեցան՝ որ եղէ, զոր օրինակ բեմբասաց էի և ստորնաքարոզ դասոյ․ մշակ՝ բայց հեղգացեալ․ օրինակաւ՝ և անմուծէր․ քահանայ՝ և անկենդրուկ․ դպիր՝ և կշտամբեալ և այլն։ որ ի յոմանց խաբեցայ (ասէ) որ զէս չգիտէր ես յոմանց տխրադէտեցայ որդեա դոհար։

※ (Դ) 'ի Մտաց պաշտաման թէր ընծայեցից։) ըստ զորս 'ի վերոգրեցելոցս քեզ ընծայեցից 'ի պաշտօն, զի ակնս արատաւորեսցէ, և միտս նանրախորհուրդ․ և այլն։ և թէ որպէս ներելոց ես և լուելոց, և թէ որպէս մահու դանից ոչ ես մատնելոց՝ զարմանք է։

ԳԼՈՒԽ ՅԻՍՆԵՐՈՐԴ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ․

Եւ այս ճառս է ետեւ որդւոյ․ յորում Աստուածութեան զերրորդութեան Բանին զանազան անուամբ։ Երկրորդ՝ թէ որ ինչ անճառելի էր ինչ, ևս հնարաւոր էր։ Երրորդ՝ թէ նոյեան ի ծնունդ ծնութեան բնութեան, և յաշխարհութեան իմ ներքնոյ խծուծեալ սնալինացս և բժշկեա։ Չորրորդ՝ թէ ևս չանման ինչ չէր ի յայս բերե․ և քու չէր նմանիր չարութեան արտասուս։ Հինգերորդ՝ թէ չեմ նուատութեան, և եա մեծութեան նոյեա՝ և ողորմա։ Վեցերորդ՝ որպէս շնորհացութեան Պետրոսի ոչ ինչ գրեցէր․ և աղերսին Պօղոսի ընկալար՝ նմանապէս և զիս։

※ ԲԱՆ ※ ԾԷ

ՆՈՒՆՍՐ. ՀՐԻՈՐ։)

※ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ※

Բանի անուննն որ է Այն, է արդարև անհածօրէն յանունն ԱՆ կոչեցելի ծունր երկնածորաց և երկրածորաց, և սանդարամետականաց ասէ Պօղոս։ և Դաւիթ ասէր, երկիցեն հեթանոսք յանուանէ քումմէ․ և ամ թագաւորք երկրի 'ի փառաց քոց։ և թէ յորժէ քումմէ երկիցեն․ և յանուանէ քումմէ սասանեսցին։ տես և Երեմ․ Ժ․ 7․ և Յայտ․ ԺԵ․ 4։ և Ղուկ․ Ա․ 49։

※ Սրբութեան տեսակ։) Ըստ յանկեալ մեծամեծ իրաց և էակաց տեսակ․ զեղ՝ նկարեցութեան, որպէս ասէ ըստ Աթանաս Եղէմ որեալ վասն Բանի թէ, նա է մի որ որով ամ խորհեցեալ լինին․ իմաստութիւն՝ որով խորհեցեալքն կարգաւորին․ զօրութիւն՝ որով կարգաւորեցեալքն կատարին․ բան՝ որով կատարեալքն վերջաւորին․ լոյս՝ որով վերջաւորեալքն պայծառանան։ զի Բանն ամ Ծնութեանն որ էր գեղեցկութիւն Հօր (որպէս գեղեցկութեան 'ի ծաղիկն) և ամ մարդկութեան՝ եղև գեղեցկութիւն ամ աստեղծական գեղեցկութեց։ վասյ գեղեցիկ ասացաւ տեսլեամբ քան զամ որդիս մարդկան։

※ Ընտանի բարձրութեան պարգևաց։) Բարձր ասէ Հայր ԸԾ․ ոչ ըստ էական բարձրութե միայն՝ այլև ըստ բոլոր բարձր և անմթնելի մտաց 'ի յիմացական մտաց։ որ աղօթած ասի բընմնէ ընակեալ 'ի լոյս անմատոյց․ զորս ոչ ոք ետես և ոչ ոք կարող է տեսանել 1 Տիմ․ Զ․ 16։ զորոյ ապացոյցն թէ կամիս իմանալ՝ տես 'ի նորին էութենին պատկերն 'ի Բ․ Ա․ որ ոչ ըստ ինքեան Ծնունդն՝ այլև ըստ մարդեղութեան մեաց խորհուրդ նոր անթարգմանելի և բարձր՝ քան զամ իմացումն հրեշտակաց և մարդկան․ կամ որ ասէ Պօղոս․ Եփես․ Գ․ 8։ աւետարանել զանքննելին մեծութեանն Բանի։

※ Ընտանեակ զօրութեան։) Զի զօրութեանն Բանի ոչ միայն զեր արար 'ի ստեղծման և 'ի փըկութեան մերում, այլև թէ որքանս կարէ առնել՝ կարող է։ զի ոչ սահմանեալ լինի և

զերջք , և ո՛չ թէ որքան կարաց այնքան արար , այլ թէ ը՟ կարողութեն խւրոյ տանէր , կարողութե՛ն նր ոպ և էութե՛ն անհուն գոլով՝ անհուն պարտէին լինիլ և առեղծուածքն . և ահա հունաւորք են , ոպ և Ա՟րիստոտել ասէ 'ի գրքոջ նկատմանց թէ , էակք ամ՟ չափաւոր և քանակելի կարողութե հանդիպեցան ։ որով ցուցանի թէ , ոչ որքան կարաց արար՝ այլ որքան որ կամեցաւ . և որքան բնութի՛ն էից կարաց տանիլ ։

✱ Վերապարան փրկութե՛ ըոսոյ ։) Վերապարան փրկութե մերոյ և լոյս կոչէ զշնորհն ընկալեալ 'ի մկրտութե . զոր մինչ գաղատացիքն անհաւատութբ եղծին՝ Պօղոս ասաց թէ , որդեակք իմ զորս վերստին երկնեմ մինչև նորոգեսցի Ք՟ս 'ի ձեզ . գաղ . Դ . 19 ։ կամ լուսոյ հօր վերապարան՝ է Ք՟ս . զի 'ի հին ձեռագիրս այսպէս գտի ։

✱ Պաշտման կենաց ։) Պաշտպան պիտոյ է , որ վերակացու և պաշտպանող կենաց մերոց . զի նովաւ կեամք շարժիմք և եմք . Գործ . ԺԷ . 28 ։ և Եսայ . ԽԴ . 24 ։

✱ Դրան արքայութե ։) Դուռն ասի Ք՟ս խերև 'ի ներքս տարող ը Ս՟րբարանին , յառաջ որսի Ն գլ ։ կամ թէ դուռն ասի վասն սիրոյն , որով կատարէ զկամս ։ իսկ ինքն յայտնապէս ասաց , ես եմ դուռն , ոչ ոք կարէ գալ առ հայր՝ եթէ ոչ ինև ։ զի աստ արքայութի՛ն 'նշանակէ զհայր . որ արքայութե դուռն է Ք՟ս , որ մուծանէ զմեզ առ այն 'ի զմայլումն երանական տեսութեան , զոր կոչէ հանգիստ ։

✱ Ճանապարհ հանգստեան) որ ճանապարհ 'ի հանդարտ և 'ի հանգիստ կեանս տարող ։ կամ ճանապարհ վ՟ս օրինակ մեզ գոլոյն ։ և ըստ այնմ՝ առէք զլուծ իմ 'ի ձեզ , և գտջիք հանգիստ ևայլն ։

✱ Ապաւինութի՛ նորոգ նախահայրական երանութեն ։) Ք՟ս է ապաւինութի . նոր և անտրտում երանութե , ը՟ տեսից զձեզ և ուրախ լինիցին սիրտք ձեր , և զուրախութի՛ն ձեր ոչ ոք հանիցէ 'ի ձէնջ ։ և ըստ Պօղոսի , թէ ակնկալցուք երանելի յուսոյն և յայտնութե փառաց մեծին Ա՟յ և փրկչին մերոյ Յ՟ի Ք՟ի Տիտոսի . Բ . 13 ։ իսկ երանութիս այս՝ է անտրտմական ը՟ Յայտ . ԻԱ . 4 ։ ջնջեսցէ Ա՟ծ զարտասուս յամ՟ աչաց ն՟ց , և մահ ո՛չ ևս գոյ ո՛չ սուգ և ո՛չ աղաղակ , ո՛չ ցաւք և ո՛չ աշխատանք ։ տես և ԻԲ . 3 ։ և Եսայ ԻԵ . 8 ։

✱ Աննախանձ ինքնիշխանութե բարձր էականութե ։) ը՟ առաւ ինձ ամ՟ իշխանութի յերկինս և յերկրի ։ և աննախանձ ասի , զի կրէ զամ՟ բանիւ զօրութեան իւրոյ , Եբր . Ա . 3 ։

✱ Անմահութե՛ն դեղ ։) ը՟ զի հրեշտակքն կերին զմանանայն յանապատի և մեռան , և որ ուտէ 'ի հացէ յայսմանէ կեցցէ յաւիտեան ասաց Ք՟ս ։

✱ (Ե) Որ ինչ անհնարին է՝ քեզ դիւրին է ։) Անհնարինն և դիւրինն՝ են հակառակն հակառակութի՛ք . զի ոչ ասէ , որ ինձ անհնարին է քեզ հնարին է (թէպէտ Ք՟ս ասաց , անհնարինք 'ի մարդկանէ , հնարաւորք են յԱ՟յ , այլ թէ , որ ինձ անհնար է քեզ դիւրին է ։ տես թէ որքան գերազանց է զկարողութի Ք՟ի , զի ը՟ կարգի բնութե անհնար է կուսի ծնանիլ , և մեռելոց յառնելն . քեզ այսոքիկ (ասէ) դիւրինք են ։ զի որ ամենակարող է՝ ոչ ինչ իր նմա ասի դժուարին . այլ ամ՟ ինչ դիւրին . յորոց մի է և զմեղս թողուլն ։ ուրեմն թէ Կայէն ասաց , պատիժս մեծ է՝ քան զթողուլդ զիս . որ իմ մեղքն մեծ են , քան զքոյ թողուլդ մեղաց իմոց . սակայն ես ասեմ թէ , որ ինձ անհնարին թուի թողուլդ մեղաց իմոց , այն քեզ դիւրին է . զի ոպ զերկինս և զերկիր բանիւ արարեր , նմանապէս դիւրին է քեզ ասելն թէ , թողեալ լիցին քեզ մեղքքո (ըստ մոգդաղենացւոյն) և ես քաւեցայց ։

✱ Որ ինչ անհաս է՝ քեզ առհմանեալ է ։) Զոր օրինակ թուելն զշիթս անձրևաց , զաւազ ծովու , և զաստեղս երկնից , և ահա դու ը՟ Դաւթի , թուես զաստեղս երկնից , և զամ՟ն 'ի յանուանէ կոչես . զի քեզ ամենեքեան սահմանեցեալք են ։)

✱ Որ ինչ անանցն է՝ քեզ հպաւոր է ։) ը՟ այնմ ասելոյն Աբրահամու , 'ի վերայ այսր ամի , վիհ մեծ է ը՟ մեր և ը՟ ձեր . զի թէ կամիցին այտի առ մեզ անցանել ոչ կարեն . և ոչ աստի առ ձեզ անցանել . և սակայն դու յերկոսեան կողմանէն հպաւոր և մերձ ես . 'ի գոգն Աբրահամու էութբ և փառօք . և 'ի դժոխս էութբ և արդարութեամբ ։

✱ Որ եղջելոյս ինչ ծածկեցեալն է՝ քեզ երանութեն յայտնաւոր է ։) Զոր օրինակ մինչ ասաց Նաթանայել թէ ուստի՞ ճանաչես զիս ասաց Ք՟ս , մինչ չև էր կոչեալ զքեզ Փիլիպպոսի . զի էիր 'ի ներքոյ թզենւոյն՝ տեսի զքեզ . ահա ծածկեցեալն 'ի նաթանայելէ՝ յայտնի է Ք՟ի . Յով . Ա . 47 ։ իսկ թէ վ՟ս մեղաց իմոցիս , Դաւիթ ըզմեղս մեր առաւել , քան զարևելս յարևմտից հեռի ասէ . և Մօսէս զքէնդ դնեմն թէ ,

մէջ այս ամ ժողովեալ է առ խ. և կնքեալ պահի 'ի գանձի խմուն Օրինաց. Եր. 34: ըստ Պաւղոսի, մեղքն Այ անհաշտ լինել լով, զի ոչ կամեցին Այ հեռի է յԱյ: Իսկ զի Ադամի, յանմոռաց յիշողութեն Այ իբրև զդատապարտելի կնքեալ եղան է: կամ զի Աստուած զբարին ձանաչէ լինքեան.
և զչարն պակասութք բարւոյն:

※ Որ ինչ անշարժելին է, (Այլ չառաջնեալ է:) Քանզի եթէ մի տկարութե և կամ մի ծերութե, մեղանչելն այլ ևս ինձ անկարելի է, առաջի քո իբրև 'ի դիւրու խ եղեալ, և կատարեցեալ համարեալ է. որև զմտածելան և զանգործան իմ իբրև զեղեալ տեսանես: կամ թէ թողութե համանիլն որ ինձ անկարելի թուէր, եթէ կամիս, կատարեալ է կամեցողդ:

※ Որ ինչ անհղելի է՝ (Առ Մշտ անձառութեան չափեալ է:) Ամ չիթք անձրևաց, լայնութե և բարձրութե երկնի և երկրի որ ինչ անհղելի է (Այլ չափեալ է. ըստ այնմ՝ չափեաց ա փով խուռով զջուրս, և զերկինս թզաւ, և զերկիր ամ քյաւ խուռով. Եսայ. խ. 12: Իսկ եթէ զմեղաց խմացիս, կամի ասել թէ մեղքն իմ որ մի բազմութե անկշռելի է, և ոչ զբեռն ծանր ծանրացեալ է 'ի մէ իմ. և ոչ պհեր դիլից իմոց բազմացեալ (զոր և Մագդաղենացին հերոք դիլոյն, զոտս Տեառն՝ ընջեյուն, զբազմութե մեղաց իւրոց յայտ առնէր) առաջի քո անձառութեդ չափեցեալ է, որ 'ի ծով ողորմութե քո լիրբ թէ ընկղմես, և սուրբ սփռով քով խրբոյ թէ քղանցիւ ծածկես:

※ Որ ինչ յուսահատութեան է՝ (Այլ սփոփանաց է:) Քանզի լացն իմ և սուգն իբր յուսահատօրէն, որ 'ի վերայ մեղացս կոչէած, թէպէտ առխ յուսահատութե երևին (և ըստ Պետրոսի լացուածն դառնացեալս) (Այլ սփոփանաց է. զի ուրախանաս 'ի դարձնիլմ ըստ անառակին, զոր նա երկրպագօրէն առ քեզ դիմեաց ասելով, չեմ արժանի կոչել որդի քո, այլ զիս իբրև զմի 'ի վարձկանաց քոց: և առ այն դարձուծս նո առ քեզ, եղև քեզ մեծ տեղի սփոփանաց. զի 'ի հեռուստ տեսեալ գթացար զպարանոցն փարեցար և այլն:

※ Որ ինչ անբժշկելին է՝ (Այլ անվնասելի է:) Զօրօրինակ հիւանդութեն Ղազարու և մահն նորա որ քերյն անբժշկելի թուէր, Փրկիչն ասաց, այն հիւանդութին չէ 'ի մահ. և մինչ ասաց Մարթա թէ, Տր արդ հոտի, է, քանզի չորեքօրեայ է. ասաց Տէրն, ոչ ասացի քեզ, եթէ հաւատասցես, տեսցես զփառս Այ: և աշա ես մեղօք մեռեալ և հոտեալ, նեխեալ և փտեալ վիրօք (ըստ Դաւթի) անկեալ կամ. և սակայն որ ինձ անբժշկելին թուէին վէրք մեղաց իմոց 'ի բժշկութէ, քեզ անվտանգելիք են. զի կարես և ես ձայնել այս հիւանդութին մեղաց, և հոտելս նեխելս վիրացս՝ չեն քեզ 'ի մահ յաւիտենականի, եթէ զղջասցես. այլ զի բազմութեամբ մեղաց քոց, և իմ քաւելովս, փառքն իմ երևելոց է:

※ Որ ինչ հեծութեան է, (Այլ խնդութեան է:) Քանզի հեծեծս իմ 'ի մէ մեղացս իմոց, քեզ խնդութեան պատճառք են. զի ես հեծեմ, և դու խնդաս. զի գիտես որ յերկինս ուրախ քումն երկնելովս ծնանելոց եմ զհոգի փըրկութեան

※ Որ ինչ ծանօթ էն, (Այլ թեթևագոյն էն:) Այսպէս անդամալուծին որ ծանր էր մեղհիւն՝ առաջի քո թեթև և էր, մինչ առաջեր նմա, արի առ զմահիճս քո և գնա: և ըստ Դաւթի անօրէնութիւնք իմ թէպէտ իբրև զբեռն ծանրացեալ են 'ի մէ իմ, սակայն դու կարես ասել թէ, արի և քեզէն թօթափեա զանկողինս հեշտութեան մեղաց քոց:

※ Որ ինչ եղծելն է, (Առ Մշտ զօրութեան գրեցեալ է:) Քանզի որ առխ մեղքն իմ եղծել թուէր, առ քեզ իբրև զմեզս յուշագրայնոց գրչաւ երկնաւ գրեցելք են: Յովհ. Ժէ 1: կամ թէ իմ արդարութե որ 'ի մեղանչելս եղծել է, առ քեզ գրեցեալ է. որ զի 'ի զղջմանս, վերստին համարեցիս 'ի յարդարութե: զի ապաշխարութեն վերստին բարձեն անդրէն դարձուցանէ: նոյն է և հետևեալն թէ, որ ինչ նորոգեալն է, (Այլ ընթացեալ է:) կամ թէ յինէն կորուսեալ շնորհն, 'ի քէն ընդունեցեալ է և 'իպահեստի, զի այլոց տացես՝ զոր յանարժանս բարձեր. որ զի մի կորնչեսցի բարի ինչ. բարի գործքն այնորիկ, զորս ոք մեղանչելովն կորուսանէ, տուեալ լինին այլոց փրկելոց. ապերտ Ա դրբոցն. Է գլուխ: կամ թէ ինձ եղծեալն առաւել զարդարին է քան թէ քեզ գրեալն. զի մեք 'ի մեղանչելն առաւել զարդարութե կրեմք, քան թէ Այ 'ի քաւելն:

※ Որ ինչ անձառն է, (Այլ համարեալ է:) Իբր թէ Ներելի և փոշետեսակ մեղքն, որ ինձ աւելյ և 'ի ձեռնելոյ կարգի չէ, քեզ իբրև զմեզս համարեցելք են: կամ թէ որ ինձ անձառելի է, քեզ համարել և 'ի թիւ արկեալ է: Քանզի բազմութիւնք մեղաց իմոց, որ ինձ անսահելի են, առաջի քոյ ողորմութեդ

Թոլ

Թուեալք և համարեալք են ։

* Որ ինչ մտայղն է՝ այլ ճառագայթն է ։)
Զոր ինձ մութ և խաւար է ճանապարհ նո
տալաշխարհուն՝ քեզ լոյս և ճառագայթ է։
կամ թէ որ ինձ անգիտելի է եմութ, քեզ
լոյս և մերկապարանոց է. զի, լոյսն 'ի խաւարի
անդ լուսաւոր է ։ կամ թէ խորին խորհուրդ
Գրոցն գրոց որ ինձ մէգ եմնալ են, առ
խմացումն քո լոյս ճառագայթ և լոյս են ։

* Որ ինչ առաջալքն է՝ այլ հեշտալի է ։)
Որպիսի է դժուարութիւն և ցաւն աշխա
խարուն և մարտիրոսութեն. յորոց ընդունին
տոկալ. և սակայն Քն ասաց. մի երկնչիք
յայնցանէ որք սպանանեն զմարմին։ այսպէս
քաղցր և հեշտալի ակամբ հայեցաւ 'ի գառ
նացեալն Պետրոս և ասաց. սիրես զիս։
կամ թէ մահն որ մեզ տոկալի է, Քն հեշ
տալի էր։ զորս Առաքելալքն ասէին. այժմ
եւ խնդրէին զքեզ հրեայքն քարկոծ առ
նել. և դարձեալ երթաս անդրէն։ կամ թէ
յորժամ ելանէին յէմ. և երթայր Յն յա
ռաջ քան զառաքեալսն. և զարմացեալ էին
որք զհետն երթային և երկնչէին։ զարմա
ցեալ էին ընդ յօժարութիւն 'ի մահ ընթանա
լոյն. և երկնչէին ընդ զգայականութե, զի դեռ
չև էին զինուորեալք հոգւովն սրբով։ իսկ և
մահն որ տոկալի էր Առաքելոցն (որոց աս
աց. մի երկնչիք յայնցանէ որք սպանանեն
զմարմին) Նոքին իւրն փառք համարէր և իբր
կենաց պատկեր նմա։ ուստի մինչ յուղա
եւ արտաքս 'ի մատնել զնա, ասաց՝ այժմ
փառաւորեցաւ որդի մարդոյ. և առեալ
բանիցն ասէ. չև՛ էր հոգի՝ քանզի Յն չև
էր փառաւորեալ։ փառք և բաժակ կոչէր
զխաչն յերկրպագութե. (յորմէ երկնչէր
Պետրոս 'ի ծերութեն. և Պօղոս զաչս իւր
կապէր 'ի գլխատմանն։) զի էր նմա իբր ան
կողին հեշտալի և քնարան մահ ճաշ։

* Որ ինչ վախճանքն է՝ այլ վաղնջն է։) Քն,
փոխանորդ 'ի մեղաց. որ ինձ փախչելի է
(ասէ) քեզ վանելի է։ զի մեղքն մեր իւրոյ
դատարութե 'ի քէն վանելի դորով. այնու քո
վանդորովդ՝ ցուցանես թէ և ինձ պարտ է
փախչել զի է նիւթ բարկութե քո. ուստի
և մարգարէն ասէր. փոխեր եթող իր առ
ժամանակ մի, մինչև անցցէ բարկութ Տն։
Եսայեայ. Իզ. 20։

* Որ ինչ անմատոյցն է՝ այլ փափագելին է)
Զարդն ասէ որ ինձ անմատչելի է. դու
զխուրան հերքեցեր և թօթափեցեր 'ի յերկից
մանկանցն. քաղցր և անոյշ օդ շնչելով 'ի
մէջ հրոյն. և զօդ մեղմագին ցօղելով 'ի
վր նց։ կամ զախնայէ ասէ. որ Թ արգմանի
մորենի և անմատոյց. առ ոտ թէ դադարի
մերձենայր քարկոծ լինիւր՝ և 'ի բաց հեր
քէր։ կամ զվիշապէն ասէ. որ Մովսիսի
գաւազանն դարձաւ 'ի վիշապ. և Մովսէս
ոչ կարէր մատչել յերկիւղէն. և սակայն Տր
հերքեց զերկիւղ նր 'ի բաց և ասաց, բուռն
հար զատամնէն, և մի երկնչիր։ Ելից. Դ. 3։

* Որ ինչ մ. հ. բերին է՝ [illegible]
[illegible] ։)
Մեղքն որ մահաբերն է մեզ. առ քեզ 'ի
կարգի ողորմելից է։ որ այսպիսի ասէ (թէ և
'ի կետ մահահոտան լինիցիմք) դու կարես
զմարն պատմել և 'ի մեղաց քաւել. առ 'ի
յայտնել Տէր զանուն հօր քո հզօրի, և
զգթութիւն հոգւոյդ սրբոյ։

* (Գ) Տես ի [illegible] և այլն։) Այսինքն
տես 'ի տածանելի կերպս իմ' զոր քեզ յայտ
նեցի. և 'ի խորոց սրտիս հեծեծանս՝ զոր
ինձ դատախազ կացուցի։

* Տես ի [illegible]։) Այսինքն տես 'ի խոս
կութի բնութես իմս որ տհաճս եմ, և թթուե
ցեալ խակ ագոխ դարձեալ. որ 'ի սան է
փոցի հոգւոյս եղեալ եմ' յեկեղ. զոր թէ
ոք կերիցէ, նման որդւոցն Մարգարէից
ձիչ բառնայ թէ, մահ է 'ի սանի այդր Տր։
քանզի զինչ է արիւթ ագոխն 'ի սանի.
եթէ ոչ՝ խակութի և թթուութի մեղաց 'ի
հոգին. 3 Թագ. Դ. 39։ և պարգևեա ասէ
բժշկութիւն վիրացս մեղաց և նոր կորըս
տեանս։ ոպ որ արար Եղիսէ Մարգարէն
ալերբ. զմահացու կերակուրն յանպիտս
փոխելով։ 'ի սոյն միտս է և հետևեալն թէ,
[illegible]
[illegible] և այլն։

* (Դ) Եթէ [illegible]
և այլն։) Այսինքն եթէ ես զմեղասիրու
թիւնն որ ոչ է բնաւորական ինձ, և անկայ
ելոյց քումատեղծել պատկերի հոգւոյս.
իբրև զիմ՝ կամս ցուցի՝ զմեղս սիրելով. որ
չափ առաւել դու զքո բարերար և բնու
թենական զկամս ողորմելոյդ ինձ ցուցանե
լոց ես։ զի թէ որ ոչն էր իմ՝ և սիրեցի. ա
պա դու զքո ողորմելդ որչափ առաւել
սիրելոց ես բարերար կամօքդ, որ է քեզ
ընտանի. որ ասացի. զողորմութիւն կա
միմ' և ոչ զպատարագ։

* Եթէ ի [illegible]
[illegible] ։) Տես զի ոչ ասէ 'ի փշոց խաղող
(զի մի տրունական բանին հակառակ երևէր)

այլ պտուղ քաղցրութեան ։ զի քաղցրամ փչային
տունկք դոն , որք տան զքաղցր պտուղ ։
ոչ միայն զմտաւ զխորհուրդս՝ զերեւելի ․ զհոգին
նայելի ծառն՝ զհոգեւորն , և վարդենիսն՝
զվարդն ։ զի դու այնքան բարի՝ ես առ
որ 'ի խաղթող փչոց , այնպիսի պտուղ յա
ռաջ բերես ։ և բատ միայն 'Ի խնդրեմ ․ ոչ
կարես չարանալ , որ զչարն բարի առնես ։
ապա թէ այդպէս է , որչափ ես առաւել
'ի ծառայդ կենաց՝ զՔրիստոս անմահութեան
կարես ինձ մատուցանել ․ և կամիմ բանն
թէ , դուք որք չարքդ էք կարէք պարգեւս
բարիս տալ որդւոց ձերոց և այլն ։ իսկ թէ
դուք չար գոլով մեղօք՝ գիտէք զբարիս
տալ որդւոց ձերոց ․ ապա որչափ բարին
Ա՛յ տալոց է զբարի պարգեւս իւր խնդ
րողաց ։

✼Արդ ես իմ առնիցեմ և այլն ։) Ա․ յանձինքն
թէ ես վա իմ առաւելեց բարի խնդրեցի 'ի
քէն (զի քեզ նախապատիւ իմն պատկերա
կից ցուցայց) ապա դու քոյոց (զոր ոչ
օտար և ոչ ի՛ց չնամի կոչեցեր ․ այլ բարեկամ
և սիրելի որդի)որչափ ես առաւել կերկ
նակի մատուցանելոց ես յանձնառաջ առա
տութեամբ զբարիս՝ և զշնորհս թողութե ։

✼(Է) Ա՛րդ՝ ով ես ի որդի Աստուծոյ ․ և այլն ։)
Ա․ յանձինքն տես 'ի քոյդ մեծութիւն ․ և յիմ
փոքրկութիւնս ․ զի ես ըստ չափու իմում առա
ջեացս խնդրեցի զբարիս 'ի քէն ․ ուրեմն և
ինձ (թէ և քեզ առաւել իցեմ) դու ըստ քոյ
չափու մեծութեան առնելոցես զբարիս ։

✼Ի՞նչ պահանջ խոստովանութեան ։) Զոր
ես 'ի ձեռն աղերսանաց բանից՝ զպակասն
'ի բազմաց մեղաց իմոց խոստովանեցայ , որ
ամենեցուն դու տեսող ես ․ ամենեցուն ներում
և քաւութիւն շնորհեցես ։ Ի՞այց ծանիր զի
'ի խորհրդական խոստովանութեան ոչ է պարտ
զայս կանոն պահել ․ իսկ թէ 'ի բազմաց
զպակասն խոստովանելով՝ յուսալ թողու
թե ․ այլ բոլորին խոստովանելի է ․ զի առ
ասա դու նախ զանօրէնութիւնս քո զի արդա
րասցիս ․ և թէ ասասցի թէ պատմեցից ինչ
ձեզ զմեղս իմ ․ ուրեմն եթէ բոլորովին վի
քաւորեցաք՝ զբոլորն պարտիմք ցուցանել
հոգևոր բժշկին ․ և զնոյնս՝ նոյնում , և ոչ
կիսատելով զխոստովանութիւն ։ զի և սրբոյ
Ս արդարակելոյս ասացեալն , ոչ է վա խոր
հրդականի խոստովանութե (որ լինի զբու
նալիս ունող քահանայի) այլ է 'ի կերպ
մաղթանաց առ Ա՛Ծ ։

✼(Զ) Եթէ որդի զձեռն չարեաց զոք զմեռ ․ իմ ։)

Արդեօք ոչ գրեաց ․ վա զի ներեաց ․ և վա
էր ներեաց ․ զի և նա արտասուեաց ․ ապա
թէ ոչ՝ տես զի ուրացութի տայց զոչ զի
տեսանել Պետրոսի ․ և նա ոչ միայն ու
րացաւ ․ այլև սխալ նզովել և երդնուլ ․
այլ զի թողութ մեղացն ․ ոչ և յիշեցաւ 'ի
Քրիստոսէ նմանապէս և զինքն թողցես (ասէ ․)
զի մի՛ այլ ես յիշեսցես և համարեսցես ․ իսկ
դրելով 'ի դպրութիւն յիշողութեանց ։

✼Եւ եթէ զՊետրոսն և այլն ։) Զի յորժամ
Պետրոս յանդիմանեցաւ 'ի Տեառնէս ընդ
չնուենն ընդ Իեքոնիայի ․ և ուրանալով Ոս
կեաց ․ ասաց Պետրոս ․ մեղայ տէր ․ և Ասա
ցին ասաց ․ և Տր անցոյց զքեւ զմեղսքո ․
և մի՛ մեռցիս ․ բայց որդին որ 'ի քէն ծնա
նելոց է՝ մահու մեռցի ․ 2 Թագ ․ ԺԲ ․ 13 ։
որդին ծնեալ՝ է մեղքն գործով կատարեալ ․
և յայնժամ մահուամբ մեռանի , յորժամ
Ա՛Ծ թողու ։ այլև մեղքն է մեծ որդեայ
գործողին ․ և պատիժ մեղաց է յետոյ բարձ
րացեալ ․ որ անկանելոց է 'ի վերայ յանցաւո
րին ․ վա առաջնոյն ասաց Նաթան ․ Տր ան
ցոյց զքեւ զմեղսքո ․ ահա որդեայթն ․ բայց
որդին որ 'ի քէն ծնանելոց է՝ մահու մեռ
ցի ․ ահա պատիժն՝ յետնակերպ բարձրա
ցեալ ։ վա որոյ բարւոք առէ վա խոստովա
նութե թէ , ով բարեբախտ խոնարհութի
աշխարհորոյ ․ ով բարի յոյս խոստովա
նողաց թէ ով կարող ես հուպ ամենակա
րողին ․ ով դիւրաւ յաղթես զանյաղթելին ․
ով փութով զպարգեւերելի դատաւորն դար
ձուցանես 'ի գթածութիւն հայր ։ այլ որդ
առ Պետրոս ․ նմանապէս և առ իս (ասէ)
զնոյն արասցես 'ի մեղաց դուստի իմ ․ ասելով
թէ , ահա անցուցի զքեւ զմեղս քո՝ և ոչ
մեռցիս ։ բայց թէ յայսմ հետէ զայլ որդիս
մեղաց ծնցիս՝ 'ի մի՛ պատժ մեռանիցիք յանցն
տեսակին մահուամբ ։ զի ոչ միայն Ա․ դա
մայ ասացաւ թէ , հող էիր և 'ի հող դարձ
ցիս և ոչ Եւայի ․ սակայն զի վ՛ձիւն նախ
կնական թէ , յորում աւուր ուտիցէք մա
հու մեռանիցիք ․ էր հասարակ երկոցունցն ,
վա այնորիկ երկրքին ես մեռան ․ նմանապէս
'ի ծնանելոյ որդւոցն մեղաց , և 'ի նմին ան
դեղջ , գործօղն և գործն 'ի միասին առ
ժմն և պատժին ։

✼Ոչ առաւել մեղայ ։) Ա․ յանձինքն եմ
խնդրողաց հեռաով և յուսով առա առանց
անխտրութե ․ զի ոչ հայիս յերեսս մարդոյ՝
այլ 'ի սիրտն ։ զի դու ես յաղթօղ մերոյ հա
կութե , և զայն անօրինակալութե ․ բարի՝

առանց

առանց թաքուցման զբարիսդ · բազմիմաստ՝
տանց ախտալման ։ զայս առեալ է Սուրբ
Մ. արդարեւտս 'ի Յակոբայ Ղուկասերյն ·
ա · ն · համարին · ուրանոր Ղուկասու վս
նոծայելոյն յամառութէ առէ թէ, եթէ
որ նոծայեալ լիցի յամառութէ, խնդրեսցէ
յՏ.Ա որ տայ առատապէս · և ոչ նախատէ՝
եայ տացի նմա ։ սակայն խնդրեսցէ (առէ)
հաւատովք և մի երկմտեսցի ։ այլ զի ոչ
նախատէ Տ.Ն 'ի տալն մեզ. որքան նախա
տէ 'ի յոչ խնդրելն մեր ։ զՏիտոսէ կայսերէ
ասի 'ի Ջահուկ պատմագրքն թէ, յորում
աւուր պարգեւս ոչ տայր՝ զինքն ոչ համա
րէր կայր · այլ գուեհիկ չինական · և ասէր
խորհրդականացն թէ, ընկերք կորուսաք
զօրն · զի անցուցաք առանց պարգեւի ։ և
մինչ մեղադրեցան 'ի խորհրդականացն վս
առատութե պարգեւացն (որ ոչ կամէր թէ
դատարկ ոք ելանիցէ յերեսաց նորա) ա
սաց թէ, ոչ է արժան զի յերեսաց կայսեր
տրտումեալ ելանիցէ ոք · և յոչ խնդրելն ու
մեք զպարգեւս յինքենէ՝ զայրանայր ասելով,
մի թէ առ մորդ յաղփացեալ է բարեաց զի
ոչ խնդրեն յինէն պարգեւս ։ զծայրագոյնն
եմա 'ի վր Թագաւորեն Թագաւորաց · որ
խնդրողացն տայ առատապէս, և ոչ նախա
տէ 'ի տալն · որպ ասաց յոկրամ արքայն Եբե
առ կին ոմն որ աղաղակէր թէ, ապրեցո
զիս տէր իմ արքայ · և նա ցասուցեալ ասաց ·
մի ապրեցուսցէ զքեզ Տէր · ուստի՞ ապ

րեցուցից զքեզ 'ի կալոց՝ թէ 'ի հնձանէ ·
3 Թագ · Զ · 26 ։ ուրեմն և 'ի խնդրելն իմ՝
(առէ) զԹագուԹն մեղաց · ոչ նախատես,
այլ մեծամէ ուրախուԹբ տաս՝ առաւել
քան զոր խնդրեմ · առաւել քան զազգ
սանդր մակեդոնացին · որ խնդրողին զմի
լումայ, շնորհեաց զմի քաղաք · և 'ի մեղադ
րելն 'ի մեծամեծաց նորա ասաց թէ, նա
ըստ արժանեացն խնդրեաց, և ես ըստ իմս
մեծութես շնորհեցի ։ զորոյ ընդդէմ արար
ժլատն արտաշէս · զի խնդրողին զմի լումայ ·
ասաց թէ, ոչ վայելէ ինձ տալ զմի լումայ ·
և յասելն ա զքատին, ուրեմն տուր զմի քա
ղաք · և նա ասաց ։ և այն քեզ ոչ վայելէ ·
և արձակեաց ունայն ։

✳ Ասացեք վերրոյն ։) Ա. յսինքն Նորաստեղ
ծեա · և զկամաւորեալս մեղաց՝ քեզ խորտ
ցո · զբուծեալս արեամբ քով · որ զնոյն
արեամն քո՝ և ձիԹով շնորհաց քոց պա
տեալ բժշկեցեր զվէրս անպիտանս ամե
նայն 'ի Ճանապարհն երիքովի · և զ բուծեալս
արեամբ քով ։ սոյնք Բն ասլն՝ զԹուԹիւք
ողորմուԹե նո, և զեղմունք պարգեւացն ։
Այլ 'ի հին ձեռագիրսն ոչ է գրեալ զբու
ծեալս արեամբ քով · այլ միայն զբուծեալս ա
րեամբ քով · զի որպ մանկանց կաԹն ջամբեն
մարքն, նմանապէս և Բ.Ն զորդեգրեալսն
մեզօք արեամբ իւրով բուծանէ և սնուցա
նէ իբրև մայրուր կաԹամբ ։

ԳԼՈՒԽ ՅԻՍՆԵՐՈՐԴ ՈՒԹՆԵՐՈՐԴ ։

Ի սորա ճառ ի տօնս Աստուծոյ ։ յորում Ասա ցուցանէ թէ, թէ օրհնեալ ի կին մայրն օրհնեց
ցան · և թէ օրհնութեան կոչ է տեղւոջ ... ։ Երկրորդ՝ որպէս երեխան և ... անձն ...
մարդոյն ... ։ Երրորդ՝ թէ յաղթեաց ... ի գթութեան՝ և ոչ ...
այնորիկ ... ։ Չորրորդ՝ թէ ... ։ Հինգերորդ՝ խնդրէ ...
... և ... ։
Վեցերորդ՝ թէ որպէս Աստուծոյ ... Յիսուսի ... ։ և որպէս ...
... ։

✳ ԲԱՆ ✳ ...

ՕՐՀՆԵԱԼՆԵՐ ԱՄԻ
ՆԱՑՆ ԱՌ ԻՅՕՐՀՆԵԼՈՑՆ
օրհնեայն ։

✳ ՄԵԿ ՆՈՒԹԻՒՆ ✳

Որ~տ էականապէս և ըստ ութեան օրհնութն և
բարեաց աղբիւր է Հայր և Որդի և Սուրբ Հոգի ·
վս որոյ և Քահանայապետն ասաց · դու
ես Որդի Տ.Ն օրհնելոյն · Մարկ. ԺԴ.
61 ։ և Սրբուհին Եղիսաբեթ ասաց Ամ
բիանուն · օրհնեալ ես դու 'ի կանայս. և օրհ

ների է պտուղ որովայնի քոյ. Ղուկ. ա. 42
ուրեմն յայս է ակամաւորէս օրհնեցերայս և 'ի
բնութիւն բարւոյս, ամ՝ սահեծածքս որհ
նեցան և բարխոյան պտուղքոք : և թէ որհ
նեալք առին, մեր նորին օրհնեալն է . և թէ
բարի առին, մեր նորին և 'ի նմանէ ունելոյն
զբարութին : են բարիք՝ և առին : զի թէ ամ
ինչ նոյլոյ եղև . նա 'ի սահեծանեալն՝ որհ
նեաց և տեսաց ամ՝ եղեւք՝ և թէ բարի անուն
եղ՝ եւեւս (ասէ :) ԱԾ և ահա զոր արար բա
րին յոյժ . Ծննդ . ա . 8 . 22 : զի ամ էակք
մասն բարութե 'ի նմանէ ունելով են և ա
ռին բարիք և օրհնեալք ըստ հաղորդութե :

☼ (Ես իմ թագաւոր իշխող շնչոյս՝ քոյ ի ձեռն Քո :) Շնչով սատէն իմանի բանականն հո
գին : զի թէ զարիւնայն շնչոյն իմանայ
ցես՝ զայն և բանաւորք ոչ կարեն բառ
նալ . ըստ այնմ, մի՛ երկնչիք յայնցանէ որք
սպանանեն զմարմին . և զհոգի ոչ կարեն ըս
պանանել . այլ երկերուք առաւել յայն
մանէ որ յետ սպանանելոյ՝ ունի իշխան ա
թի արկանել 'ի գեհեան : ահա իշխող հո
գւոյ՝ միայն Քն է . և շունչ սա հոգի մար
դոյ . ըստ որում փչմամբ յԱԾ սահեծաւ .
յորմէ և զպատաւորութի պատկերակցութե
և նմանութե առ ԱԾ ընկալաւ . ոչ եպատ
կեր մարդոյ տալ 'ի հայելւոյ : զայս Թա
գաւորս ուրացան հրէայք յասելն . չիք
մեր թագաւոր բաց 'ի կայսերէ :

☼ (Այս է օրհնութին Յակոբայ առ Եսայի՝ յորժամ բարձից զմեղս նորա :) Զի զկնի սա՝ զծ
նունդ մարդոյն, և շնորհիւ զարդարման, մինչ
անկաւ մարդն յանմեղութե և 'ի շնորհայ,
ոչ գոյր մեծագոյն այ, ևս շնորհ յԱԾ առ
մարդս . որ քան քաւելն և բառնալն զմեղս
նր : զի այսու թողուն տարրքս . յայտնի է
զև ամենակարողութին ԱԾ . ուստի մինչ
Քն ասաց անդամալուծին թէ ; որդեակ
թողեալ լիցին քեզ մեղք քո . սկսան հրէ
այքն ասել . ո՞վ կարէ թողուլ զմեղս, բայց
միայն ԱԾ : Թէպէտ զբանն Եսայ . ԻԷ 9 .
Երուսաղեմ իմանայ զժամանակս Մարդե
ղութեն Քնի . որով մեղքն տանն Յակոբայ
թողանելիք էին :

☼ (Օրհնեսցէ [illegible] ըստ Մովսէսի :) Ի [illegible] կերպ
օրհնութեն էր այս . օրհնեսցէ զքեզ Տր . և
պահեսցէ զքեզ : երևեցուսցէ զերեսս իւր
'ի քեզ, և ողորմեսցի քեզ . ամբարձցէ Տր
զերեսս իւր 'ի քեզ, և տացէ քեզ զխաղա
ղութի : Թուոց . Զ . 24 : և Դաւիթ ասաց

ԱԾ մեր ողորմեա՛ մեզ՝ և օրհնեա՛ զմեզ . ե
րևեցո՛ զերեսս քո 'ի մեզ՝ և ողորմեա ց մեզ :
Իսկ ես (ասէ) մեծ օրհնութիւն դնեմ
զքաւելդ մեղաց իմոց :

☼ (Է) Արտասուս տայցէս ինձ հեղեղաբար :)
Այսինքն որպէս երեսուն և ութ ամաց ան
դամալուծին զթացար . որ ոչ զոք ունէր
'ի յուզել ջուրն հզել զինքն 'ի յաւա
զանն, եթէ ոչ վերջապէս զքեզ . զի անոխ
րաց՝ դու ես Տր խնամակալ և ձեռնտու :

☼ (Աւազանն Բեթհեզդայ :) Աւազանն Բեթհեզդա
ասէ զԼԸ ամաց անդամալուծն . զի նախ
մեղաց իւրոց ախտացեալ էր . և երկրորդ
զի զկնի բժշկութեն պատուէր ընկալաւ 'ի
Քնէ , թէ ահա ողջացար այլ մի՛ ևս մե
ղանչեր զի մի չար ևս ինչ լինիցի քեզ . և
սակայն նա ոչ զգուշացաւ . այլ զատուածն
ապտակն նա էհար 'ի ժամու ըմբռնմանն
յաւագ ուրբաթու գիշերին : որ թէպէտ
Սիկ զայս լսեացն . և Կոստանդիոս ոչ
յիշեն . սակայն Մակեբերանն 'ի վր այնմ թէ,
ահա ողջացար մի՛ ևս մեղանչեր ասէ . եթէ
տեսք զի ոմանք զանդամալուծս զայս 'ի
բանս արկանելով ասեն եթէ յետոյ զատա
խապ և չարախօս եղև Քնի . ըստ որում
կանխաւ զայս 'ի նմանէ լուաւ : Ասէ թէ
մինք ասէ զմեծն Աթանաս . և Սերերեմ .
զի նք նախկին թարգմանիչք գտան ԱԾա
շունչ գրոց : այլ գիտէիր դու ասէ զնոր չա
րութին առ ապայն, և զերախտամոռացու
թիւնն . որում ոչ մարդիկք, և ոչ հրշտակք
եղեն խնամ կարք՝ 'ի ջրհորն արկանելով 'ի
ժամու յուզմանն . և դու գթացեալ ողոր
մեցար անյարիր և ջատուկ ծնդեցէլ առն .
անյարիր է՝ անյիրեար անդամոց . ջատուկն է՝
կատարդ . ծնդեցելոյն է՝ լքեալ և լուծել .
կամ թէ կուրծն և ծունկն 'ի միասին կցել :
և ես զախտն անդամալուծիս այսորիկ, և խեղ
զապառնան դող զմեղքն . որ կրկին կերպիւ
ախտացելոյս (ասէ հոգւով և մարմնով)
դու ողորմեցար : զի դու ես անձառ բա
րութի . սիրող մարդասիրութի . և այլն :

☼ (Զ) Որ [illegible] :) Այսինքն մինչ յաղթիւ (ոչ
որ զտնկար՝ այլ որ զգթած) և ոչ թշնա
մանիս որ անխծէն յեղաբ . լ թշնամանէր
զողբացող որ զկնաս զի ոչ բռնութե կա
մէր յափշտակել զայգին Նաբովթայ . վա
րդոյ ասա՛ր . զի խուովեալ է ոգի քո և ոչ ու
տես հաց . և նա ասաց . խնդրեցի զայգին
Նաբովթայ և խաստացայ զայլ այգի փոխա

Նակ

նակ նէ և ոչ են . առ որպէս ասաց լինել բարբա-
րոսն յեզակէն . այսպէս առնելոց զԹէոփ-
րանց 'ի վե՛ր ինքն : արդ կէր հաց և սթափեաց .
և ես առաջ քեզ զայգին նաւամարտի . Փ Թեսաղ
նիկ . ե . և 7 : այլ դու (ասէ) 'ի գթալէ
և յողորմելէ' ոչ թշնամանիս երբէք զաքայ-
ալութ և յաղթել երևիս 'ի մարդասիրութեան .
զի այն ոչ է տկարութեան , այլ ապատաբարդու-
թեան : ասէին մեծին Թէոդոսի , թէ ընդէ՞ր
ոչ սպանանես զմահապարտսն . ասէր , եթէ
հնար լինէր' և ես զմեռեալսն յետ դարձու-
ցանէի : արդ մի թէ տկարացեալ Թէոդոս
զայս ասելով և ոչ երբէք : ուրեմն այնքան
կարող է Տէրն 'ի յողորմելն , մինչ զի զոր
ոչ կարէ փրկել արդարութեամբ , փրկէ ողորմու-
թեամբ : նոյն են և հետևեալքն :

* Աղաչանօք զաջին իմոյ առ քեզ՝ և ոչ չգտանէ պտղոյ :) Ըստ այնմ , այս երեք ամք են , յորմէ հետէ գամ խնդրել պտուղ 'ի թզենւոջդ' և ոչ գտանեմ : և Երեմիայիւ ասաց . տեսե՞ր զինչ գործեաց բնակիչն Իսրայէլ . գնաց ընդ ամենայն 'ի վե՛ր ամ լերանց բարձանց . և 'ի ներքոյ ամ անտառախիտ ծառոց' և անդ պոռնկեցաւ . և ասացի յետ այնչափ պոռնկութեան' դարձ առ իս և ոչ դարձաւ , և է տես զցոփութիւն ուխտադրուժն յուդա . Երեմ: Գ. 6 : իսկ 'ի ժամանակի մարդեղութեան' բազում կերպիւ , բանիւ , օրինակ աւ խոստմամբ պարգևաց , և լալով 'ի վե՛ր Սիովնի և Երուսաղեմի , պաղատեցաւ զփրկութիւն մեր և զապաշխարելն :

* (Է) Հատ զդա՝ եւ բարձ :) Ես որ չար եմ ասէ (ոչ բնութեամբ , այլ վարուք) դու առնես բարի և բարերար ես . որ ոչ յաղթիս 'ի չարութենէ իմմէ . այլ բարութեամբ յաղթես չիմ չարութեանս : և այլքն նմանապէս :

* Այս են գիրք աստ հոգեշունչք օգտակարութեան այլոց :) Զայս ասաց Պօղոս 2 Տիմ: Գ. 16 : թէ , ամ գիրք Աստուածաշունչք և օգտակարք , 'ի վարդապետութիւն են և յանդիմանութիւն , և յուղղութիւն և 'ի խրատ արդարութեան : նմանապէս և վերոգրեցեալքն լինին (ասէ) հոգեշունչք են և օգտակարք . որք քարոզեն զբեղ առ չարս' բարերար գոլ . առ պարտաւորս' ներող . առ մեղաւորս' քաւիչ . առ խոտորեալս' լոյս . և առ մահացեալս' կեանք : քանզի ծնանին երկնաւոր պտուղս և անձառելիս . ճշ զգլխաւն սրտի . խոստովանութեան բերանոյ . և ապաշխարութեան գործոյ . թերահաւատից' հաւատ . յուսահատե լոց' յոյս . և սառուցելոց' սէր :

* Զխափանել խափանեացէ :) Ըստ յանձինքն ոչ անհաւանական անդամալուծին ասացեր թէ , արի առ զմահճս քո և գնա . և ես 'ի մահճի հեշտութեան մեղաց ննջեալ գոլով , և յանկողնի փափկութեան յանցանաց ընկողմանեալ 'ի գիշերի կենցաղոյս' և ինձ ասասցես . արի առ զանկողինդ 'ի վայր կործանմանդ , և թողթափեալ 'ի քէն . և ժամանեալ յանդորր հանգիստ կենացն առաքինութեան : քանզի մեղքն' հեշտութեան խշտի և անկողինն է . յորում և հարան յերգսն ասէր . յանկողնի իմում 'ի գիշերի խնդրեցի զոր սիրեաց անձն իմ և ոչ գտի . և բարուոք որպէս զեղջանկայութիւն թէ' ոչ գտի : զի յանկողնի և 'ի գիշերի խնդրեցի . իսկ Տէրն սիրելի փեսայն հոգւոյ ոչ գտանի անդ' ուրանօր կորուսանի : 'ի մեղս հեշտութեան անկողնոյ կորուսեալ և անդ որոնէ . զոր պարտէր պնդեցութեամբ կորուսեալսն' ցաւօք գտանել : որպէս և մեղաւն զկորուսեալ ձագուն իւր' 'ի ծաղկաւէտ տեղիս որոնէ և գտանէ :

* Երկոտասնեակն եաւ :) Երկոտասնեկն էր կարծիք մեռելոցն ձեռաց . զի հրէից օրէնքն էր զձեռն մեռելոց 'ի միմեանս կապել . զանգործ մնայն բնութեան' այնու կապիւ կամելով ցուցանել , որպէս և արարին Ղազարոսի . որոյ ոտքն էր կապեալ . ձեռքն երիզապքն դնեալ . և երեսն և անձն պատեցեալ : զինչ է ձեռքն . և ձեռքն կապեալ' եթէ ոչ անգործն 'ի բարեաց . որ թէ Ղազարոս մարմնական ձեռօք կապեցեալ էր ասէ , ես հոգեկ նօք : զմարմնական ձեռքն նոր կապողացն հրամայեցեր արձակել . և իմ կապանքս որ հոգեկան է , ով Տէր իմ դու որով հրամանի բերանոյդ արձակեսցես 'ի դժոխս ամենայն կապանացս մեղաց :

* Ո՞ւմ նման է արքայութիւն Աստուծոյ :) Ըստ յանձինքն լոյծ լինէ զկապանս իմ' խեղդողական հոգեպահանջութեանս . որով զիս մեղօք կապեալ կրկին կապեալ ունիս և խեղդես ասելով . հատոյ ինձ զոր պարտիս : և կամ զայն ասէ , թէ ես որ հանդուցիւք և կնճռիւք անիրաւութեան շղթայեցեալ եմ . զայն կնճռեան անիրաւութեան (և կամ որ առաւել մեղաց երբէք զշուն կապեցեալ եմ) արձակեսցես . որ ըստ ծերունւոյն և ես ասացից թէ , արդ արձակես զծառայս քո Տէր' ըստ բանի քում 'ի խաղաղութեան . ըստ յաղթութիւնն վերին անմահ բերկրութեան : և բանիւ դ ասէ . զի ոչ զութուտասն ամաց տեսատես կենդանա բանիւ միայն (ասելով . կին դու արձակեալ

եւ 'ի կապկէցդ) արձակեցաւ. Նմանապէս
և առնս բանս քո և եթէ բաւական է 'ի լու-
ծանելոյ զես 'ի կապից մեղաց իմոց ։
*Ս՛ի՛ տակամ աղբեացեա։) 'ի հնագոյն ձե-
ռագրեան գրեալ է. Դ՛ տակամ տակամ ող
դեացես ։ որ լաւ է, քան կապեցեալն ։ որպ
մեան է՝ մի՛ սակաւ առ սակաւ ազդեացես
պշնորհ լուծմանդ. և մի՛ յորէ յոր ձգեացես.
զի դու ասացեր բ՛ բանսն Սողոմոնի թէ,
մի՛ ասիցես բարեկամին քում երթ և՛ եկ-
ցէս եկեսջիր և տաց. որ եթէ մարդիկ պայն
ասիցեն. ունին զբանաւոր պատճառ զան
ձեռնհասութեան և զանպատրաստութեն ի-
րեանց. իսկ քեզ մօտ է յորժամ և կամիս
կարող գտանիլ ։ Իմաս. ԺԳ. 18 ։ ուրեմն
ապա 'ի արձակել զես 'ի կապից մեղաց. ոչ
կարօտանամ վաղուեան և այլոց աւուրց.
և զայս թէ վս՟ ո՟յր այսպէս աղաչեմ. զկնի
ասացից ։
*(Գ) Զի Դ՛ տասն ծանրութեն բեռանցս
Թողց տեէրայէ Բեխանցս աղբեղաց. և երթա-
նալ զես երթացուայէ հայեր ի գծոխս։)
Սկսանէ առ այն ԺԲ ամեայ հիւանդ կինն.
որ կորկամեալ էր և ոչ կարէր ամենևին 'ի
վեր հայիլ. զոր տեսեալ զնա ասաց, կին
դու արձակեալ ես 'ի հիւանդութենէ քումմէ.
Ղուկ. ԺԳ. 11 ։ Նմանապէս և ծանրութեն մե-
ղացս զես առնէ կորկամ. և որպէս զբեռն
ծանր՝ 'ի վր՟ թիկանցս ծանրանայ. և հայել
տայ յատակս դժոխոց. եթէ ոչ դու օգնես
ցես, և 'ի բեռանցս այսցանէ զես ոչ թեթև
ացուցես. և'ի ծանրութեցն ոչ ազատիցես
ոչ կարացից 'ի քեզ զաչս հոգւոյս ամբառ-
նալ ։ և զի մեղքն անցեն առնէ զմարդ 'ի
հոգևորական զինուց. և մահու մեղաց ծա-
ռայեցուցանէ. վս՟ այնորիկ խնդրեմ (ասէ)
զի 'ի բեռանցս մեղաց զես ազատեսցես. զի
մի՛ անպատրաստ 'ի հոգևոր զինուց առաքի-
նութեց զես գտեալ սատանայ, ծառայեցուսցէ. զի որ առնէ զմեղս ծառայէ
մեղաց ։ իսկ անպարապն է (ասէ) առանց
զրահաւորաց առաքինութեց ։ զի որ ոչ զրահի
'ի հոգևորական զէնս առաքինութեց, անկա-
նի 'ի մեւս չար զրահուամն մեղաց. զի դա-
տարկութին է մայր ամ՟ մեղաց. և պատարկ
մարդն (դոն 'ի հանդէսս զրահաւորաց մար
տնականաց) է՛ տեղի և օթևան և խաղալիկ
սատանայի. այսպէս Դաւիթ պարապեալ 'ի
պատերազմէ, անկաւ 'ի շնութն ընդ բերսա
բէի. 2 Թագ. ԺԱ. 2 ։ ուստի 'ի պատմու-
թե Սարկոսի աւրելեոսի կայսեր ՆԳ դլուխ

ատ թէ, դերադոյն նշան առն առաքինւոյ
է՝ զբաղեցուցանել զժամանակն 'ի գործս
առաքինականս ։ Պղատոն ասէր թէ, այլ
ոք որ թարց օգտակարութեան անցուցանէ
զաւուրս կենաց իւրոց. ոչ անարժան կե-
նաց՝ հատցեն զնա 'ի կենաց, զի մնացէ
կեանն ։ այլ մի որ բարւոք տրամադրէ ըզ
ժամանակս. ոչ զայ առաքինութե, զոր ոչ
հաւատայցեն ամէն զայնս դու 'ի նմա. և որ
չարաչար 'ի կեր արկանէ զժամանակն. ոչ
դայ անարգութե և տմարդութե. որ ոչ ստոր
ասիցի ընմանէ ։ զինչ երկիր է խոպան և փը-
շալի. եթէ ոչ՝ ուր խոփ և արօր ոչ է դի-
պեալ. անցի յաղարակս ծուլից. և այն լի՛
էր փշօք ասէ Սողոմոն ։ և թէ ձանապարհք
վատաց կցեալ փշօք. բայց ժրացն վարուք
են ։ Լուկ. ԺԵ. 19 ։ այլ օգնեա ինձ բարի
վշտակից հեծութե՝ կարեացս մահու եր
կանց. առեալ յինէն զփայտ սատակմանն
ոչ երբեմն յուսոյ պահակին ։
Գրեալ է զի երեք Աւետարանիչքն Մատ
թէոս Մարկոս և Ղուկաս ասեն թէ, զկնի
ձաղանացն յորժամ արտաքս հանին զՅս
'ի տանէն պիղատոսի. և տանէին 'ի գողգո
թայ. կալան պահակ զՍիմոն կիւրենացի
բառնալ զխաչն զկնի Յի. և Յովհաննես
միայն ասէ թէ, բարձեալ էր ինքնին զխա-
չափայտն և ելանէր 'ի տեղին որ անուա-
նեալ էր գագաթն ։ առ որ ասելի է թէ,
զի կամ նախ Քն բարձին զխաչն. որպ ա-
սէ Յովհաննէս. և ապա տեսին թէ վս՟ տկա
րութեն որ 'ի ձաղանացն ուժաթափեալ էր.
և ոչ կարէր տանիլ. առ դիպեալ Սիմոնի
կիւրենացւոյն առին 'ի յուսոյն Քի, և ե-
դին 'ի յուս նր. որպէս ասէ և Կուռնելիոս
Մատ. ԻԷ. 32 ։ կամ զի նախ Սիմոնի բար
ձին. և յորժամ մերձեցան 'ի գողգոթայ,
առեալ 'ի յուսոց նր, եդին զփայտ ողջա-
կիզին 'ի վր՟ ուսոցն Յի. զի ճշմարտութենն
պատասխանեսցէ օրինակին. զի և Աբրա-
համ նախ իշոյն եբարձ զփայտն. և յորժամ
մերձ եղև տեղւոյ զենմանն՝ առեալ յիշոյն
եդ 'ի յուսն Իսահակայ ։ այսպէս ասէ և
Յովհաննէս ծործորեցին Յնն. ԻԷ. 6 ։ և
էառ Աբրահամ զփայտ ողջակիզին և եդ
'ի վր՟ Իսահակայ որդւոյ իւրոյ. որ զայսմա
նէ օրէ ասաց Քս. Աբրահամ ցանկա-
ցաւ տեսանել զօրն իմ, ետես և ուրախ ե-
ղև ։ այսմ վկայէ և Շնորհալին թէ, որ ըզ
փրկական քո օր. ցանկաբար պատարագի
զենումն. ցանկացաւ տեսանել Աբրահամ
ետես

կեանս խոստացեալ և յանձնացեալ ։ իսկ Աստու_
ծոյս լուսոյն առ թէ, նախ ԺԲ եղբարց
զնոցին ․ և յորժամ պատահեցաւ Աստուծոյ կեն_
րենացի վաղվաղակի 'ի մէջ նորա եղելն, զի
փութով տարցէ 'ի տեղին ։ առակս բանն
լուսոյն կ'րկէ ինչ անյայտ է ․ զի
երեք Յիսուսեան զներհակն առեն թէ,
եղելն 'ի յուսն Աստուծոյ բերել զնոյն ։ և
ոչ թէ նախ քան զԱյն տանել 'ի տեղին խա
չելուն ․ նաև զի որպէս Յովհաննէս 'ի
վերջոյ գրեաց և պատկան 'ի մէջ Յիսուս
բանիցն ելից ․ նախ իրի առանձին գրե
զբառնալն Յիսուսի զխաչն զինքն բառնալոյն
Աստուծոյ կերենացւոյն ։ համաձայնի ասացաւ
բանու թե մեզ վարդապետս, թէ ոչ եր_

բեմն օգնեցեր Աստուծոյ պահպանել ․ և յուսոյ
նորին առնել դու բարձեր զփորձն մահու ․
այսպէս և 'ի յուսոյ խաչն բարձցես զքեզ_
նահատակ մեղանաց, և թէ թէ ասացուացես
զի ոչ Աստուծոյ կերենացին նախկին 'ի հեթա
նոսաց եղև խաչակիր քո․ և դու նմին օգ_
նեցեր, և զքեզ ծառայէ Յիսուսին յու_
սոյն առնել թէթեւացուցիր (զի ահա և
խաչ էր բարձման Յիսուսին ․ յորմէ և ուսա
ակամայ կամաւ եղելն իւր զանկարծ) այս
պէս և ես յակամայ բարձեալ զծանրութե
մեղացս օգնութ քոյ կարօտացայ․ զոր բարձ
ցես յինէն որով և զիս 'ի քեզ ապաւինեալ
պեսցես անապատեաց կերպարանն որ քեզ ընդ
հոր և հոգւոյն մեզ փառք և իշխան ։

ԴԼՈՒԽ ՅԻՍՆԵՐՈՐԴ ԻՆՆԵՐՈՐԴ

Եւ այս ևս է բերեմս Աստուծոյ յորում Նոյն ցուցանէ թէ պատուիրանս մեղաւորաց բարութեան տեղ չորեքշուն առաքելոց ։ զի քննէ (ասէ) զեւոր ձեռն ձանուցէ ․ և մեծ յարգարութեան ձեռն ծոր փառաց ։ Երկրորդ՝ թէ և ծայրագոյն ենթարկութեան որ նկատեալ, ողորմութեան ձանուցողացն առնել ողորմածս պատասխանս, զոր թէ ի վերայ ծառայից նոյն ծանօթացն պատճառաւ հանապազօրեայ անձն ։ Երրորդ՝ թէ առաքելոց ոչ է դժուար ճշմարտութեան ։ Չորրորդ՝ թէ ոչ հարկեմ պարտիլ նման Յուդայ, Սիմոնի, և Պետրոսի և այլոց ընտրելոցս ։ Հինգերորդ՝ թէ ոչ միայն ինքեան զնոսա ոչ հարկեմ պարտիլ ․ այլև զնոսա որ ի բերանն առաջնորդ էր մարդոյն և գովել իւրն ։

☼ ԲԱՆ ☼ Ծ

ԸՂՁՐԼԻ ԵՍ ՔԵԶ ԲԱՐԵՐԱՐ ԱՂԱՉԱՆՔ ՄԵ

ղաւորաց՝ զոր չեներորդնեցն ողորմութեց)

☼ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ☼

Դիւրահասանութե զկապուածոցն յայտնի է որ
ընդունելին աղաչանք մեղաւորաց՝ և որք
զնա մեղաւորաց լինին ։ քանզի յանկանկին
Աստուածոյ, եկն առ ՅՍ ընդ երեկս 'ի դը
րախտն ․ և ո՛վ էս ասելով՝ յապաշխարու
թիւն հրաւիրէր առ Տէրն վարդապետն
մեր ։ և զի զանազանս իւր Ամենակեցոյց, եհարց
թէ ո՛վ էս առ Կուռնելոս ։ դարձեալ,
զի որ աղաչէ զՅՍ վն մեղաց թողութեան
ն ղա

ցուցանէ զինքն կարօտ ողորմութե ․ և այս
ՅՍ Դատաստանի կանխաւ ասաց թէ, ասա_
ցեր թէ Տէ ողորմութե չինեցի․ և 'ի նորա
ասաց Տէրն ․ զողորմութիւն կամիմ և ոչ
զպատարագ ։ այլ որպէս աղաչանք որդիս_
նահորդին ողորմութե ցուցանեն խոստոծոյ
և խեղ անդամոյն իւրեանց ․ նոյնպէս և մե_
ղաւորքն ցուցանեն մեղաց իւրեանց․ բառ
այնմ, ասա դու նախ պատարագութեան զոր
զի բժշկեցես ․ և թէ 'մի թէ կամիմ լով կա_
միմ զմահ մեղաւորին ․ ոչ դարձեալ 'ի
չար ճանապարհէն և զինայն ։ Եզեկ. ԺԸ.
23 ։ Դատաստ միով մեղայիւ յուսաւ 'ի նա
թանայ թէ, և որ անցոյց զքև զմեղս քո։
2 Թագ. ԺԲ. 1 ։ և աւելայաւ ապրեցուցանել
և անխտրելով յերեսաց տն ․ վասն այսմ
մինչ ուրիշի գործ զգենլով և առհա_
րով և կորացուցանել լինելով, ասաց ՅՍ առ

Երբեմ

Եղիա թէ, տեսե՞ր զի զղջացաւ Աքայաբ
յերեսաց իմոց · փոխանակ զի ամաչեաց
յերեսաց իմոց, ո՛չ ածից չարիս յաւուրս
նր · 3 Թագ · ԻԱ · 27 ։ տես զի միայն աղա‿
չակաւ · ո՛չ միայն զգալոց չարիսն յետ նո‿
հանէ, այլ և զեկեալն յետ դարձուցանէ ·
զի զԱնանաւ անմահանն 'ի մէջ չարադոր‿
ծաց ՚ ո՞վ յետ դարձոյց 'ի գերութենէ, եթէ
ոչ աղաչանքն նր · 2 Մնաց ԼԳ · 12 ։ տես
և զի դառնացեալն ։ իսկ թէ ասիցես, Աբրա‿
համու աղաչանքն ոչ արդիւնաւորեցան
վս սոդոմայեցւոց · ասելի է թէ, սոդոմայ‿
եցիք ոչ պատրաստելով զինքեանս, ան‿
ժանք գտան աղաչանացն Աբրահամու ՚
և Այ ողորմութեն · և ոչ լինելանք վս ին‿
քեանց աղաչեցին զԱծ · ուստի յուսահա‿
տեալ հրճուեալ նման, զապերղանիս խո‿
տեցին · և զկատնոնեալ պահսն արհամարհե‿
ցին · և ոչ ևս լուան Ղովտայ բարի խրա‿
տատուէին · վս որոյ արժանապէս պատժե‿
ցան ։ տես ընմանան · Երեմ · ԺԷ · 1 ։ Եզեկ ·
ԺԴ · 14 ։ ահա այսորիկ էին խնդրուածք
արդարոց · որք ոչ արդիւնաւորեցան եւ ոչ
եղեն ընդունելիք · զի առանց զղջման ա‿
ղաչեալ ան յառաջացան ։ իսկ թէ և յա‿
ռանձնակի աղաչօղսն նկատիցեմք · տես
զի Պօղոս վս խայթի մարմնոյն աղաչեաց
երիցս, և ոչ եղև լսելի · զի 'ի [illegible] յայն
մանէ մեծ օգտակարութիւնք նմին պատճա‿
ռէին · և զօրութիւն Այ 'ի տկարութեն նր ե‿
րևէին · 2 Կորն · ԺԲ · 8 ։ խնդրեցին և Յո‿
հաննէս և Յակոբոս 'ի Տնէ հուր իջուցա‿
նել յերկնից և այրել զգիւղս սամարացւոց ·
զոր արգել Քս ։ Նոյց տես յանխոս աղա‿
չանսն Սքսաւորին և Մոգդաղենացւոյն,
թէ ո՛րպս հանձերիք եղեն Տն · որոց մինն
լուաւ, էջ սա արդարացեալ 'ի տուն իւր ·
և միւսն, թողել լիցին սմա մեղք իւր բա‿
զում զի յոյժ սիրեց ։ տես և զաջակողմեան
աւազակն · որ միայն Տր և Աճ խոստովա‿
նեցաւ զնա 'ի խաչին (զոր հրեայքն ուրա‿
նային ։ նման այժմու կէս արիոսականաց)
լուաւ յարքայական արժանապատուուն
նր թէ, այսօր ընդ իս լիցես 'ի դրախտին ։
նա զգիշերս միայն աղաչեաց · և Տրն զբա‿
րոյն շնորհեաց · զի մի՛ պակաս քան զԱ.դէք
ասներ մակեդոնացին դատանիւր · որ խընդ‿
րոյին զմի լումայ, շնորհեաց զմի քաղաք ։
Իսկ թէ վս էր ընդունելի են աղաչանքն մե‿
ղաւորաց քան զխնդրուածս արդարոց · զի
մեղաւորն (ասէ) զպարտուն իւր խոստո‿

վանելով, և զընտուն իւրոյ չափն ձանաչե‿
լով · և իւրն կշտամբիչ եղեալ · և'ի վր ին‿
քեան իբրև 'ի վր թշնամւոյ իւրոյ ողորմե‿
ցասնու · և իւրն դատաւոր լինի և դատա‿
խազ · վս որոյ շնորհի թողութեն քյ սպա‿
սէ · իսկ արդարն 'ի վաստակս իւր բարի գոր‿
ծոյն յուսալով, և առ այնս վստահանա‿
լով, մոռանայ զպահանջն ընութեն · և պար‿
գևաց ակն ունի, քան ողորմութե · վս որոյ
արժանապէս զրկի, որ անարժանապէս փը‿
քանայ · երկոցունց օրինակքն են մաքսաւ‿
որն և փարիսեցին ։ զի մաքսաւորն ձանաչե‿
լով զիւր պակասութիւն ՝ քաւութե պարգևին
յուսայր · և փարիսեցին յարարեալ արդա‿
րութիւն նկատելով, պարգևի ակն ունէր և
վարձուն սպասէր · իսկ Քս զխոնարհ մաք‿
սաւորն պարգևօք թողութե արձակէր և
զհպարտ անդքմնին ունայն դարձուցանէր ·
ըստ այնմ, զխոնարհս լցոյց բարութեբ · և զմե‿
ծատունս արձակեաց ունայնս ։ ո՞վ բանն
հակիրձ (ՄԵՂԱՑ) որ զդուռն արքայութե
բանայ որք աւազակին ասէ Օգոստինոս ։
✳ Ս[illegible]
Տառիցն ։) Աղախինքն առ մեղաւորսն, և առ
աղաչօղսն մեղաց իւրեանց · անկ իւ՛ էն
ձառք և պատմութիւնք ողորմութեց քոց 'ի սբ‿
գիրս և 'ի վարս հարանց · և 'ի ձառս վար‿
դապետաց մրց, թէ ո՛րպ զողորմութի գտին
Տայիս՝ և Պարպազէլ · և Մարիամ եգիպ‿
տացի պոռնիկքն · Դաւիթ և Մանասէս թագա‿
ւորք աւազակքն · և նախ քան զնս Նինուէ‿
ացիք · Դաւիթ · և Սողոմոն · և Մանա‿
սէ · Պետրոս · և Մագդաղենացին և այլք
բազումք · որք 'ի ձեռն հակիրձ մեղայա‿
կան աղաչանաց ՝ ընկալան զշնորհս թողու‿
թե ։ իսկ 'ի կողմանէ արդարոցն խնդրուա‿
ծոց, լուեալ են սբ գիրք · զի ո՞րք 'ի ձեռն
խնդրուածոց էհաս շնորհի մարգարէութե
և առաքելութե · մանաւանդ թէ խնդրողքն
պարտաւորեցան . ոչ սիմոն կախարդն որ
զշնորհ հոգեպարգևութե խնդրէր՝ դատա‿
պարտեցաւ ։ Աբրահամ վս սոդոմայեցւոց
ոչ ընկալաւ զշնորհս · Նոյ · Յոբ · և Դա‿
նիէլ · Մովսէս · և Սամուէլ · (Երեմ · ԺԵ ·
և Եզեկ · ԺԴ · 14 ։) ոչ արդիւնաւորեցան
զպաղատանս հրեից 'ի գերութե ։ և հրեայք
խնդրելով զխրամարգի, յողորմին Այ
առաւել թշուառացան քան յոչ առնլն նր ·
զի մինչդեռ կերակուրք (ասէ) 'ի բերանս
իւրեանց էին, բարկութիւն Այ ել 'ի վերայ
նց ։ և վս Դաւթի ասէ թէ, խնդրեաց յԱյ

որդի

որդի մի բառ կերպարանացն Ադամայ . և ասաց Տ՟, տաց քեզ. սակայն զոր ինչ ու-րոր ինձ Ադամ, և նա քեզ տրասցէ . որ եթէ խրատ իցէ, յարմար օրինակէ : (զի թագաւորական բարունեաց երևի առաս-պել) ո՛ որ արդարադոյն քան զՊօղոս . և ահա ոչ ընկալաւ զշնորհ բժշկութեան խայթի մարմնոյն : ընկալաւ Պետրոս զշնորհ գնա-լոյ ՚ի վ՟ ծովուն . և սակայն սկսաւ ընկղ-մել: վ՟ որոյ հաստատուն վճիռ է վարդա-պետաց . թէ Տ՟ բազմիցս տալով (Ը՟ ըղ-ձից մերոց) բարկանայ . և ոչ տալով ողոր-մի . և եթէ մեծ նշան դատապարտութեան է՝ հաստանիլ տ՟ն զոր ցանկայ որ զի և բժիշկ քն յուսահատեալ հիւանդաց՝ թոյլ տան ու-տել զինչ և կամիցին . և արդելուն ՚ինչ նէ Աղօթս գիտեն ունիլ կցոյս առողջութէ:

✱ (Է) Մաղթեմ առ քեզ և երկրպագեմ Քեզ հօր ծոց պատմութիւն զերկինս յառաջնոյ:)

Տեառնեմ (ասէ) և յերկրաւոր Տէրութեց միջի . որք զպակասութի իւրեանց ձեռն աջո-ղոյն վերայ առաւել զուրթ ունին, և նե-րողքեն . քան թէ ՚ի վ՟ այնոցիկ՝ որք զ՟ մոերի՟ծառայութեան իւրեանց մեծարա-նեն ՚ի վերայ տէրանց, ևարդարև խնդրեն զ՟ ծառայութի իւրեանց : այսպէս սեմէի զորով քարանձիգ ՚ի վերայ Դաւթի ՚ի փախ-չելն յերեսաց Աբիսողոմայ . յետոյ զպար-տաւորութին ձանաչելով, եկն և անկաւ ՚ի վերայ երեսաց իւրոց . և ասաց Դաւիթ, ոչ մեռցիս, և երդուաւ նմա . 2 Թագ . ԺԶ . 5 : և ԺԹ . 13 : տես զգթութին Դաւ-թի ՚ի վ՟ զղջացողին: իսկ որ զ՟ հաւատար-մութե մեծարանէր ՚ի վերայ յերուսեթէի որդւոյն սաւուղայ . և վ՟ այնորիկ մատնէր առ աւետիս հարձն սաւուղայ . դժուա-րացեալ յերուսթէ, ասաց նմա . ընդէ՞ր մոռանիս դու առ հարձ հօր իմյ . և բարկա-ցեալ Աբեններ ասաց . մի թէ շան գլուխ իցեմ ես, որ արարի ողորմութի այսօր ՚ի վ՟ տանն սաւուղայ հօր քո . շնորհս արարել յերես տալով կոչնչի, և ոչ յիշմամբ միշտ յորդի և աձի : 2 Թագ . Գ . 7 : վ՟ յուլիո-սի կայսեր ասաց չիշերօն, թէ կայսրն զոչ ինչ գիտէ մոռանալ, եթէ ոչ միայն զանի-րաւութիւն որ ընդդէմ իւրեան եղեալ : մե-ծին Աղեքսանդրոսի՝ ոմն պարսիկ ձևով մակեդոնացւոց յետ կռուոյ դիպեալ էհար զթագն և ջախեաց զաղամարտ նորա . զոր ըմբռնեալ կացուցին առաջի Աղեքսան-դրի, և նա ասաց . զի՞նչ կամս եղև քեզ

զայդ առնել . և նա խոստովանեցաւ թէ պարսիկ եմ . և կոչեալ զզօրականսն իւր մինչ դեռ հայէին՝ արձակեաց զպարսիկն անվնաս . նորին պատմութի Հ՟ գլուխ : Դաւիթ երկիցս դէպ ժամու գտեալ . զիւր թշնամին զսաւուղ ոչ եսպան . զորոյ զբա-րերարութին և սաւուղ խոստովանեցաւ ա-սելով . դու արդար ես քան զիս . զի դու հատուցեր ինձ բարիս ևես հատուցի քեզ չարիս . զի ո՞վ գտանէ որ զթշնամիս իւր ՚ի նեղութե, և արձակիցէ զնա . 1 Թագ . ԻԴ . 18 : և Իզ . 7 : և զոմն փիլիսոփայ հա-րեալ ոմն ՚ի դունեհկաց, և նա համբերեաց . և ՚ի մեղադրել յոմանց, ասաց թէ, եթէ հարկանէր զիս էշ ոմն՝ համբերէի, որչափ ևս սմա՝ որ կենդանի և բանական է : Որկ բառէս հարեալ յումեմնէ . զանուն հար-կանողին գրեաց ՚ի ճակատ իւր . և զօրն ող-ջոյն այնպէս շրջեցաւ յամենայն, զոչ ինչ վրէժ պահանջելով: մեծ և առաւել մեծ է երկայնմտութին Ք՟ի ՚ի վ՟ մեղաւորաց . որ այնքան դառնացուցեալ զնա մեզօք՝ ըղձա-լի համարի զդարձեալս մեղաւորաց, քան զխնդրուածս արդարոց: որ եթէ երկրաւո-րաց ուրուք այնքան ըղձալի համարեցի է . մեղանչողաց իւրեանց ձանաչումն զպար-տաւորութեց իւրեանց (քան թէ բարերա-րացն խնդիրք) ապա ո՞ր քան ևս առաւել Ք՟ի տ՟ն մերոյ, որ առաւել քան զյուլի-ոս կայսրն . զոչ ինչ գիտէ մոռանալ, եթէ ոչ զանիրաւութիւն մեր : զմեծին Թէոդոսի պատկերն վիրաւորեալ պատառեցին անտ-իոքացիք . և եկեալ ծառայք նր՟ բողոք բարձին թէ զքեզ վիրաւորեցին ո՛վ արքայ . և նա տարեալ զձեռս իւր յերեսն, եցոյց ամբաստանողացն ասելով . ոչ գոյ արիւն յերեսն իմ և ոչ վէր ինչ ՚ի ծնօտս իմ : փո-քուն Թէոդոսի ասէին թէ, ընդէ՞ր ոչ սպանանես զմահապարտսն . և նա ասէր, եթէ ես կարէի՝ և զմեռեալսն յետ դար-ձուցանէի : Ակիօլայոս սպանանեաց թա-գաւորն՝ եթուք ընդ երես մեծին Աղեք-սանդրի ՚ի մանկութեն . և նա հեզութբ սրբեր զթողութն յերեսաց իւրոց ոչ վրէժ խնդրե-լով յայնժամ: Պատոն հարեալ յումեմնէ ասաց . ոչ որ զիս էհար . յաւագոյն վար-կաւ ոչ ձանաչել՝ քան ներել : մեծագոյն է արհամարհել զանարգութին . փոքրահո-գի և առն թշուառականի՛ է զարհամար-հումն կրկնել . ո՞վ մկունքն և մրջիւնքն . առ որս եթէ զձեռս շարժիցես, դարձու-

ցանեն զբերանս. անկարելի զինքեանց զմտա-
ւոր վարկն՝ մինչ չօշափելին։ Ընթեռնու-
մ յերեսն թքելով ոմն. և ինքն սրբեաց զե-
րես իւր ժպտելով. և ինքեան հետեւող զօ-
րավարին ասաց թէ, խրատեա՛ զդա. զի
մի՛ այնքան յըլաբար յորդորեսցէ։ Ընդ-
դատել ընդ բարկացողին Ընդ քամահրի
խրատ եա. զի զմեղս զինքն բարձրացուն
վարկելով՝ զամենայն և զչարախօսութիւն ար
համարձիցէր։ Սոսկա զամն է հեզութեան
տարած խռովասիրաց ժողովրդեան։
Մովսէսն, և Տն եղբայրն Յակոբոս ա-
ղօթեցին ՚ի վն չարչարողաց իւրեանց։ վն
հագոյն պատճէ եղև Փրկիչն մեր Յս.
որ չարչարողաց եա զծնօտս իւր՝ և յետ
նախատանաց. և սակայն զորդիութիւն նոցա
պատճառելով՝ ներումն խնդրեաց։ և եւս
՚ի խաչին աղօթել վն խաչահանուաց թէ,
Հայր թող դց զի ոչ գիտեն զինչ գործեն։
եւս և զասնուղ հալածիչն իւր արարեալ
անօթ ընտրութ. զխաչակից աւազակն ե-
րանելալ. զմեքսանորն ահեղարանից. զմեղ-
դադենացին Յահամէ. ուրեմն ո՞վ երկ-
րաւոր ոէրանց զթութին կարէ յաղթել զը
թութն ԱՅ. զոր ունի ՚ի վն չարաձանաց
մեղաւորաց։ այլ զի երկրաւորք ոչ այնպէս
կարծեն. այլ զիւրեանց զթութին առ պար-
տաւորան, և զատուռն առ պարգևական
զիրան յաձախ ցուցանեն. վն այնորիկ ՚ի
Գրեթէ առեալ ասէ։

※ Ըստ [illegible]
[illegible]։ Ըստ յանձինքն թէ և Ծի՛կքն սխա-
լապէս կարծեն. եզիւրեանց զթութին առ
մեղանչօղս իւրեանց առաւել ասեն լինել.
բայց դու զարթի՛ր և արի՛ մի իմ ՚ի ներեալ
քինս և յողորմել. զի մի՛ զօրասցին ձեռք մահ
կանացուաց. և քան զքեզ ողորմած զին-
քեանս հռչակիցեն։ և զի գործքն իմ ոչ
ինչ են. որ եթէ ըստ գործոցս կշռիցես ըզ
տուրսն, զժողովն է ինձ արժանաւոր վարձ.
վն որոյ զողորմութիւ մի՛ կշռեր (ասէ) ընդ
իմ փանաքի գործոցս. և ապաշխարութեա
և ջանից իմոց։

※ (Գ) [illegible]) Ըստ այնմ, ոչ
են պիտոյ բժիշկ ողջոց՝ այլ հիւանդաց.
զի առողջացն հոգւով և առաքինեացն՝ ոչ
են պիտոյ դեղք բժշկականք. այլ մեղաւո-
րաց առաւել կարեւո՛ր է ողորմութիւն քո։
Նմանապէս տեսօղքն՝ անկարօտք են ՚ի լուսոյ
նորդի, և զօրքն կարուք՝ անպէտս են ողոր
մութե. զի անկարօտք են։ սակայն գիտելի է՝
զի զօրքն թէ պէտս անկարօտք են ողորմութե
վն մաքրեցման ՚ի մեղաց. սակայն կարօտք
են ողորմութե՝ վն մնալոյ հաստատութեան և
յառաջադէմ ՚ի շնորհս. և արդիւնաւորման
՚ի նորագոյն շնորհս և յօգնութիւս, և վն այսո
րիկ զօրքն և երանեցեալքն յիշատակեսցէ ըզ
լինելն ՚ի պատարագին. ոչ առ ՚ի քաւութիւն
մեղաց (զոր ոչն ունին) այլ ՚ի պատահմա
կան խնդութե յաւելուածս։

※ (Գ) [illegible]
[illegible])
Գիտելի է՝ զի զօրքն մարքուր խղճի մտօք
զայսպիսիս ասելով՝ ոչ մեղանչեն. զի ըզ
Ածմարտութն ջատագովեն զայնս ասելով,
քան թէ սնապարծութե։ զի սնափառ և
սնապարծ է յորժ դոյսն պարծեցողն. իսկ
Յօր վկայութն ԱՅ, էր արդար՝ և անմե-
ղաւոր. ընտրեալ յամ մարդկանէ իւրոյ ժա-
մանակին, որպէս և Նոյ յիւրում ժամանակին։
վնյ առաւել զԱծմարիտն խօսեցաւ, քան
թէ պարծեցաւ։ այսպէս Պօղոս պարծէր
՚ի վիշտս ՚ի նեղութիս, և թէ հաւատարապետ
եմք խորոցն ԱՅ. և թէ չեմ պակաս քան
զառ Առաքելոյն և թէ բանիւ առաւել,
ջանիւք առաւել և այլն։ որովք ոչ պարծէր
իւրև զսնափառ. այլ վասն զի ջատագովէր
իւրև զԱծմարտափառ. և զայնոսիկ վերա-
բերէր ՚ի շնորհսն ԱՅ ասելով. շնորհօքն
ԱՅ եմ՝ զինչ և իցեմ։ այլ Յօբ զայնս ա-
սէր ըստ կրկին մտաց. նախ զի անարատ էր
որքան առ ինքն. երկրորդ արդար էր որ-
քան առ ԱԾ, և առ ընկերսն։ այլ սուրբ
Գրիգոր ասէ. եթէ և ես լեալ էի իբրև
զՅօբ, առ իս անարատ. և առ ԱԾ և առ
ընկերսն արդար. կարէի ասել իբրև զնա.
ոչ սնապարծելով, այլ զԱծմարիտն ասելով
ջատագովելով։

※ (Թէ ...) [illegible]
[illegible]։) կամ անցե-
լապէս թէ, ծանեաւ Տէր զայնոսիկ որք
իւրքն են։ ըստ ձանաչման ՚ի յաւիտենից.
և ըստ կոչման ՚ի ժամանակի։ քանզի ԱԾ
՚ի յաւիտենից գիտէ, թէ ո՛ք ՚ի ժամանա-
կի հետեւելոցք են կոչման իւրոյ և արդիւ-
նաւորելոցք։ զի նախատեսանէ ՚ի յաւիտ-
ենից. և նախասահմանէ զոլ այնպէս ՚ի
նախատեսեալ որդեաց։ սուրբ Ակեղեբ-
րանն (անհասանելեաց դրքոջ ծն գրեալ
որ ՚ի վն փարաւոնի, և Երեմիայի առ այն
թէ, նախ քան զստեղծանելն զքեզ յոր-
վայնէ գիտէի զքեզ. և յառաջ քան զելս

նելն յարգանդէ սրբեցի զքեզ) գեղեցիկ ոճիւ ասէ · ոչ նախ սրբեցի զքեզ · այլ նախ գիտէի զքեզ · և ապա սրբեցի զքեզ ։ աստանօր զկանխագիտութիւն եցոյց · և յետ կանխագիտութեան՝ ապա սահմանն ։ վս զի գիտէի զքեզ՝ սրբեցի զքեզ ։ վս որոյ և Առաքելայն ասէ · զորս կանխաւ գիտէր յառաջագոյն սահմանեաց · այլ նախ ծանեաւ , և ապա սահմանեաց ։ և յետ սակաւուց ասէ · զՅիրեմիաս յորովայնէ սրբեաց · բայց զԱռաքելայն նախ քան զլինելն աշխարհի ծանեաւ · և ոչ վայրապար ընտրեաց · այլ կանխաւ գիտաց ։ արդ՝ տեսցուք եթէ նախագիտութիւն արար զընտրութիւն ։ զի եթէ ընտրութիւն Առաքելոյն յառաջ քան զլինելն նր այն ընական արդարութիւն առնէր , և ոչ յօժարութիւն առաքինութեան · ընդէ՞ր կանխաւ ծանուցեալքն մաքսաւորք կոչեցան · վս է՞ր Պօղոս հալածէր · էր աղագաւ Մատթէոս մաքսաւոր էր · ընդէ՞ր պոռնիկք փութային յարքայութիւն ։ քանզի եթէ յառաջագոյն ծանօթացաւ արժանաւոր արքայութեան զոր պոռնիկն , ընդէ՞ր պոռնկէր ։ եթէ յառաջագոյն ծանեաւ ԱՃ զՊօղոս , ընդէ՞ր ոչ նախագիտութիւն գործեաց զընտրութիւնն ։ վս է՞ր կանխաւ ծանուցեալն յառաջ քան զլինելն նր , հայհոյիչ և հալածիչ և թշնամանիչ եղև ։ տեսանե՞ս , զի կանխագիտութիւն ոչ առնէ զընտրութիւն · այլ յօժարութիւն նախատեսէ , և այլն ։ ուրեմն և Մովսէս ձանաչեցաւ ՚ի յԱՅ · և վս իւր և Ահարոնի ասաց թէ , ծանեաւ տր զայնոսիկ որք իւրքն են · և Քս ասաց · ձանաչեմ զիմսն՝ և ձանաչիմ յիմոցն ։ որ եթէ և ես իբրև զՄովսէս ընալէի ասէ՝ կարէի ասել թէ , ծանեաւ զիս Տր՝ զի իւրն էի ։ ասացէն ո՞չ թէ խափանէ զԱՅ զնախագիտութիւն · զի թէ և ԱՃ նախասահմանօրէն ոչ գիտիցէ զոք իբրև զերանելի և փրկելի · գիտէ սակայն իբրև զդատապարտելի ։ առաջնոյն է պատճառ , երկրորդին միայն տեսող ։ բայց առ այսպիսիս՝ ոչ է պարտ զերկուց կողմանց զմինն վս ինքեան սահմանօրէն վճռել , թէ իցէ հաստատեալ փրկելի · և կամ իցէ դատապարտելի ։ և թէ Պօղոս ասաց , թէ այսուհետև կայ և մնայ ինձ արդարութեան պսակն · սակայն նա զընթացն կատարեալ էր և զհաւատսն պահեալ · զամենայն նկուն արարեալ · և զմարմինն մահացուցեալ ։ բայց թէ ոք հաստատեալ և սահմանօրէն ասիցէ թէ , դատապարտելի

եմ նկատմամբ գործոյս , այս է յուսահատութեամբ · ուրեմն ջնջելի է՝ քան թէ յուսահատելի ։ զի որպէս գայլն ՚ի վտանգին ՚ի ձանապարհի՝ ձեռամբ զինքն հարկանէ զի ժրացուսցէ զոտսն ՚ի փախչել · նմանապէս և մեղաւորին առաւել պարտի զինքն ժրացուցանել հարմամբ բարի խղճի միոյն , քան թէ յուսաբեկիլ · և նախ քան զայլ կտծութիւնն՝ զկարատն ՚ի ծով ընկենուլ ։

❊Ա. [illegible] ։)

Ա. յանյքն թէ իբրև զԴաւիթ էի ընալ համարձակէի ասել զայս ։ և թէ ոք ասիցէ՝ Դաւիթ արար զշնութիւն և զանիրաւ սպանութիւն · ուրեմն ո՞չ արար զիրաւունս և զարդարութիւն ։ ասելի է թէ , արտաքոյ այնոցիկ մեղացն՝ արար զբոլոր զիրաւունս և զարդարութիւն · և զապաշխարութիւն կրեաց ըստ բաւականին · զի առ բազումս՝ սակաւն իբրև զոչ ինչ է ։ դարձեալ Դաւիթ արար զիրաւունս և զարդարութիւն արտաքոյ երկուց մեղացն · նախ վս յատկականի նախանձախնդրութեան Աստուածային օրինաց ։ երկրորդ համեմատելով առ այլ թագաւորսն յուդայի , բաց ՚ի յԵզեկիայէ և յՅովսիայէ · որև նք իւրն նման բարեպաշտօնք էին , թէպէտ ոչ հաւասարք ։ երրորդ յատկապէս համեմատելով ընդ Սաւուղայ , որ ո՛չ էր նմանօղ Սամուէլի · որպէս էր Դաւիթ , որ յամենայն բաղցրութ իւր Սամուէլի · Նաթանայ · Գադայ տեսանողին · և ծայրագոյն քահանայապետին շուրջ զնա պաշտութ ։ որ վս այսոցիկ պատճառաց ասացաւ ըստ սրտին Այ ։ չորրորդ պատճառն տայ սբն Ներսէս լամբրոնացի թէ , առ Աբեսողոմ և առ այլսոց էլ չեմ ունիրաւ կամի ասել · որպ նք ինձ արար էն հինգերորդ թուի թէ զայս սաղմոս նախ քան զմեղանչելն իւր ասացեալ · զի ասա բազմիցս վս իւր յիշէ զմանկութիւն · ըստ այնմ , մանուկ եմ ես և արհամարհեալ · և զօրէնս քո ես ոչ մոռացայ · և թէ՝ քան զծերսն իմացայ , զի զօրէնս քո խնդրեցի ։ վեցերորդ Դաւիթ արտաքոյ այնց երկուց անձնաւորական մեղացն · այլ շնութե և սպանութե · զամ ինչ որ առ կառավարութիւն հասարակաց և թագաւորութե պատկանէր , և առ դատաստանականն · արար զամ իրաւունս և զարդարութի ։ և ես ասէ ոչ էի իբրև զնա · զի ասել համարձակէի թէ , արարի իրաւունս և արդարութի ։ իսկ երկրորդ վկայութի՝ ոչ երևի համեմատ առաջնոյն զի խոնարհութեն թուի զոր ասէ , զմեղս թէ տեսանէի ՚ի սրտի

խօսիմ, մի թէ լռեցից զնա. Տր: առ այն դու ոչ զխորհրդոյն խորհրդածութեան եղանակ լուայ. զի թէ զխորհրդեան մեղաց նկատել լոյ՝ զԱ.Ծ. այնքան վրէժխնդիր մեղաց կարծէր. մինչ զի անկարելի թուէր ինքեան լսելի լինել ՚ի յաղօթսն. առաջ թէ վնասն գործեալ իցէր, որպէս թողուլ յայս ոչ նել կարէր: յորոյ վերայ ասէ մեքն՝ Սերափէս լուսերովնայքն. այլ ես ասէ յաղօթեմն իմ յորժամ զերդ ես տեսանէի ՚ի սրտի խմել՝ ոչ ընկալ հաստատեալ յանց լին Ա.Ծ. և մեզուցրելի, ոչ նո՝ այլ լինէ՝ որ աղաւաղեսցուլ անձամբ յանտառն հալէի: արդ եթէ նա ՚ի խորհրդեան մեղաց այնքան զզուէր, մինչ զի անհաճատայի թուէր թէ աղօթք իւր լսելիք լինէին Ա.Ծ. առաջ ես ասէ որ գործով հանդերձ աղաւաղեալ եմ՝ որպէս կարեմ ասել ըստ Պօղոսի՝ խորհրդով միայն մեղուցեալ:

※ Ա.Ծ. ըսեն ես այլ ոք:) Զայս ո՛չ թէ եզեր ինքեան վերադրեց ՚ի պարծանս. այլ զի՝ զանփորձն ՚ի մեղաց՝ հրեայքն կոչէին այր Ա.Ծ. ուստի մինչ առաջայր առաքեալ առ նա երիս յիմաստուն եղանութեամբ կամէր՝ զնա ՚ի լռութիւն իջուցանել. եկեալ ասէին ծառայածուի. այրդ Ա.Ծ. կոչէ զքեզ ով բան էջ այսոր. և նա ասէր. եթէ իցեմ այր Ա.Ծ. և այլն: 4 Թագ. Ա. 9: սատուած ուսան այլազգիքն կոչել զկարդացողաց դիմաւորսն իւրեանց ստուգ ուղղահ. այս ինքն մարդ Ա.Ծ.: Իսկ թէ վա՞ է՞ր Եղիա կոչեցաւ այր Ա.Ծ.: Նախ զի կուսութեամբ եկաց յՏրի. զի ոչ գրի վս նր և Եղիսէի ամուսնացեալ. որպ վս Սամուէլի և Եսայեայ. ուստի զի կուսութեան առանձին անմարմնոց բնութեան է (ըստ Նիւսացւոյն) և մերձ անապականութեան. որ զանփորձն ամուսնութեան անապական գիտէին կոչել մարդկային սովորութիւք. վս որոյ մարդ Ա.Ծ. կոչեցաւ Եղիա վս մաքուր կուսութեան, և նովին իւր ՚ի դրախտն յափշտակեցաւ մերձ անմարմնոց: Երկրորդ զի Եղիա նախանձախնդիր գոլով փառացն Ա.Ծ. ըստ սրտին իւրոյ բորբոքման, և արտաքսապէս դարձեալ էր յայրաբանական իմն հուր. որպ ասէր ինքն թէ, Նախանձեցայ ընդ նախանձ Տն ամենակալի. և զայս նախանձս Սիրաք. ԽԸ. 1. կոչէ հուր. ըստ այնմ՝ յարեաւ Եղիա մարգարէ իբրև զհուր. և զի Ա.Ծ. հուր ծախիչ է ասի. և Եղիաս յինքն բերելով զնմանութիւն Ա.Ծ.՝ կոչեցաւ այր Ա.Ծ. իսկ և զայր Ա.Ծ. լինել իւր՝ ինքն յայտնեաց իջուցմամբ հրոյ ՚ի յերկնից. զի զոր յիմաստութեան հեղձնելով ասացին մարդ Ա.Ծ.. ինքն ՚ի ներքոյ թէութէ յայտնեաց հրոյն իջուցմամբ. 4 Թագ. Ա. 9: Երրորդ այր Ա.Ծ. կոչեցաւ վս աննենգ վարուցն և անաչառ յանդիմանութեան. որպ և Քս զՆաթանայէլ կոչեաց ճշմարիտ իսրայէլ, վս աննենգ բարուցն, և սրբութեան խղճմտանացն: Չորրորդ կոչեցաւ մարդ Ա.Ծ. զի Աստուածայնապէս գործէր ըզ հրաշս. փակմամբ երկնից և բացմամբ. և յարուցմամբ մեռելոց. և բաժանմամբ Յորդանանու յոր վերացմանն:

※ Թէ էն էերիս Երեմիա՝ ...) Երեմիա վս կուսութեան և անմեղ վարուցն, և սգալոյն վասն ժողովրդեանն՝ եղև օրինակ Քսի. ուստի զնա ոմանք քահանայապետից զՅովհաննէս մկրտիչն վս անբծութե վարուցն՝ Երեմիայի նմանեցուցանէին. և զնմանն Երեմիայի, ասէին Քսի. զոր Յովհաննէս ասաց թէ, ես ոչ եմ Քսն: երկրորդ Երեմիա օրինակեաց յանձն իւր զՔս վս սրբեցմանն յարգանդի մօր իւրոյ. զի որպ Քս ՚ի յաւիտենից նախասահմանեցաւ փրկիչ Տր. նմանապէս և Երեմիա նախ քան զստեղծանիլն իւր ձանաչեցաւ յԱ.Ծ. սրբեցաւ յարգանդ. և Տէ նապրեցաւ մարգարէ ՚ի հեթանոսս: երրորդ Երեմիաս եղև անմեղ եւ անբիծ ՚ի մեղաց. և Քս ասաց. ով յանդիմանեսցէ զիս վս մեղաց: թէպէտ և Երեմիաս կարէր նեղելապէս մեղանչել. և Քս ոչ ընաւ: չորրորդ Երեմիա եղև քահանայ. վարդապետ. մարգարէ. և առաքեալ. և ծայրագոյնն այսոցիկ եղև Քս: հինգերորդ Երեմիա հրէից սպառնայր զհարուածս քաղաքին եէմի որ առ դերութեն բաբելացւոց եղև. և Քս դուշակեաց զհարուածսն տիտոսիւ և վեսպասիանոսիւ, և զկատարածի Տին: այլ Երեմիա վս այն նախադուշակութեան կրեաց զդժնդակութիւն և ՚ի ժողովրդենէն ՚ի մահ դատապարտեցաւ. զի վս նորա աղաղակեցին թէ, եկայք արկցուք փայտ ՚ի հաց նր և ջնջեսցուք յերկրէն կենդանեաց. Ժա. 19. զնմանն արարին Քսի յորժամ առ պիղատոս ասացին. բարձ զդա և հան ՚ի խաչ. և թէ, սա է ժառանգն եկայք սպանցուք. ուստի հասարակ կարծիք էր ՚ի մէջ հրէից. թէ Քս կամ Եղիա էր. և կամ Երեմիա վս նմանութե վարուցն, կուսութե և նախանձուն Տեայն պատ

ոգիս և անաշխատ յանդիմանութեան և սքան չելեացն: ահա այսորիկ Նորհեմիա զձշմար տութիւն Տ[եառ]ն յանձն իւր օրինակաւ եցոյց. և ես չեմ ասել իբրև զնա. որ զիս քեզ նմանս ասեմ. և կամ ասել:

✻ Թէ էր [illegible]

[illegible]) Առաջի մարդկան զնան կեղ ծաւորքն (ըստ արտաքնոյն միայն բարեք ձեւանալով) առաջի Տ[եառ]ն զնան Ճշմարիտ առաքինիքն. որպիսի էր Նոյ. և Յոբ. և բարեպաշտն Եզեկիա, որ սակս ընկալաւ յՏ[եառ]նէ զպարգև յաւելուած ամաց կենաց: Եզփառաւոր յաղթութեան ի վերայ ասորւոց մե քայելին Հրեշտակապետին: այսպիսի մաք րութ[եամ]բ զնային առաջի Տ[եառ]ն. և Զաքարիա. և Եղիսաբեթ Ղուկ. Ա. 9: Մեծ արհեստ է գիտել շրջել առաջի Տ[եառ]ն. և զնա յամ ուրեք ունիլ ներկայ. ընդ նմա միաւորիլ. նմա յամենայն ծառայել. ընդ նմա միշտ խօ սիլ. և զօգնութիւն նորա հայցել. ի նմանէ կա խեալ մնալ. ի նմանէ կառավարիլ. զամ հոգս ի նա ընկենլով:

✻ Թէ էր [illegible]) [illegible]

բան էր Պօղոս Տ[եառ]ն բանին. ըստ այնմ, եթէ զփորձ խնդրէք Քրիստոսի. որ խօսի ի յիս: Ազդարան զի էր փող ... Եւ այսմ եւս Քրիստոս իբրու փողին խօսէր Պօղոսին: 2 Կորն. ԺԳ. 3: Ընդդանորան զի էր անօթ ընտրութեան, կրող յինքեան ընտիր անուանն Քրիստոսի. Գործ Թ. 15:

✻ ([illegible]) Ես անօրէնս (ասէ) ի մէջ գիտութեան ոգւոյ նոցա զոլով վարդապետ. ոչ միայն զանձն իմ արժանի չեմ քեզ ընծայելոյ իբրև զինքն գրելոյն (եւ ըստ բնութեան չար եմ բարուքս, իբրև զՅոբ. զՄովսէս. զԴաւիթ, և իբրև զայլսն. զարարեալ արդարութեամբ յիշատակե լոյ առաջի քո ոգւոյ) այլև զանուն քո ի բերանս առնելոյ և գովելոյ, չեմ արժա նի. զի ոչ պատշաճի գովութիւն ի բերան մե ղաւորի ըստ Սիրաքայ: և ըստ Դաւթի թէ, սակայն մեղաւորին ասէ Աստուած, խոկ դու ընդէր ընաւ պատմես զարդարութիւն իմ. կամ առ նուս զուխտ իմ ի բերան քո. զի դու ատե ցեր զխրատ իմ և այլն:

✻ [illegible]) Ըստ այնմ յեր կիւղէ քումմէ յղացեալ երկնեցաք եւ ծնաք զհոգի փրկութեան. և այլքն յայտնիք են:

ԴԼՈՒԽ Ա. ՌԹՍՈՒՆ ՆԵՐՈՐԴ:

[illegible]

[illegible]

ԲԱՆ ԾԲ.

Ի ՀԱՌԱՉԱՆԱՑ ՍՐՏԻ

ՆԻՄ ԱՆՈՒՆ

✻ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✻

Ընծայն է խնդրուածս չարի: արդ՝ թէ ես ասէ չար և յանցաւոր եմ, որպէս վերոյ այլոց անէծս և վնասս խնդրեցից. և ի մերկ զըր կի իմս՝ փոխանակ շուշանաց օրհնութեանց զփուշս անիծից ժողովեցից. զի զչարն ... նիծանելով, նախ եւառաջ զիս անիծանեմ. զի և ես մի եմ ի նոցանէ:

✻ [illegible])

Ղ.ամանմնք մեղաւորաց, խնամ դարմանո-
կան խոստովանան սրտմտողաց. զի որ առ-
նես նշանակէ զծառայողական զօրութիւն. ը-
րով մեջն զբանն վարդապետութեան ծառայե-
լով ջամբեն ունկնդրողաց. առ մեղաւորսն
նշանակէ զդարմանական սրտմտութիւն խո-
ծանողական. Ը. այսմ Պօղոսի. Գաղ. Զ.
15: Իսկ եթէ զմիմեանս խածատիցէք, ըղ-
ձուշ լերուք դուցէ ՚ի միմեանց սատակի-
ցիք: Իսկ ոչն՝ Ներսէս չամբոնացին ասէ
թէ, եթէ կամիս ուսանել թէ ով փրկէ Քս
զատամանես մեղաւորաց. տես առ Ակյան
Ասողիանն. թէ որքան ներգործեաց աղ
ջիկ մի զօրութն Քնի: Իսկ ոչս Գրիգոր
ասէ. արդ եթէ ես մեղաւոր եմ՝ զի ոչ դ-
՚ի կարգի անմեղաց եղեալ, ղես կարացից ա-
սել թէ. զատամանես մեղաւորաց փրկես-
ցես: զի ասէ Սիրաք. Իա. 30: Երբ անի-
ծանէ ամբարիշտն զսատանայ, անիծանէ զի-
նքն զանձն իւր:

※ [illegible])
Մ՛է բա ո տեղւոյ ասէ զայս (զի թէ և ի՞րը
ժոյս լինիցի ոք, ոչ է չետի յամենատես
զօրութեն Ղ.Յ. և ոչ չարիք մեր ծածկեն ՚ի
նմանէ. այլ զշնորհական տեսութեն ասէ,
թէ անօրէնքն շնորհիւ ՚ի կեանս. եփուոք
՚ի համարձակելուն. ոչ կարեն բնակել ա-
ռաջի աչաց խնամական տեսութեն. զխո-
նարհս տեսանես դու որ եղջ արժանանան ՚ի
հետաւտ ան ձանաչես. Թ արտաքոյ խնա-
մական և սիրոյ ձանաչմանց:

※ [illegible]
Զայս սաղմոսս ասաց Դաւիթ, յորժամ
լուաւ առաքեաց զքուսի արտաքս ի տա
Աբսողոմ ՚ի ցրուել զխորհուրդն Աքի-
տոփելայ: Բ Թագ. ԺԵ. 34: որով կամէր
ասել թէ, թէպէտ առ քեզ յանցաւոր եմ
Տր իմ, բայց առ Աբեսողոմ որդի իմ իմ՝ և
առ Աքիտոփէլ բարեկամն իմ չեմ յանցա-
պարտ. այլ և նեղօղ եւ եղէ եղբայրասպան
որդւոյն իմոյ, և անօրինակալ զկնի ապստամ
բութեն. պատուիրելով [illegible]օրայ խնայել ՚ի
նա: Իսկ զԱքիտոփէլ արարի սեղանակից
և խորհրդարանի թագաւորութեա դրուի,
և կառավարիչ. և ստեղծն նորա նենգեցին
զիս և ապստամբեցան յինէն: վն որոյ ՚ի
հարկէ դարձեցին զիս յասել թէ, կատարես
ցին չարիք ՚ի վր մեղաւորաց, և յաղթեղես
ցես դու արդարոյ և ոչ թէ ինձ արդարոյ:
Երբ թէ կամի ասել. ես գիտեմ թէ արդար՝
և անպարտ իցեմ, և ո՛ գիտէ. լինի թէ ես

եմ պարտաւոր. վն որոյ դու որ ամենա-
գէտ ես. արդ արդ ո՛ և իցէ ՚նմա յաղթեղես
ցես: զի խորհք քո անքննելիք են. և լինի
թէ քոյով ախտարկութեամբ նք յայտնեսցուք
են ՚ի վր իմ ՚ի չարչարել զիս. մի՛ դուցէ ան
գիտութբ ընդդէմ առաքեցել ՚ի քեն պատ
ժոյն մնջառելով. ընդդէմ քեզ թուեցիմ
մեղանչել. վն որոյ յաղթեղեսցես դու արդար
կողմանն ո՛ և իցէ:

※ [illegible])
Ակատէ ՚ի պատճառն սողօմնայե-
ցւոց որ էր օրինակ պատժոյն դժոխոց. զի
տեղայն է անձրևել զի ՚ի սողոմ անձրևեց
հուր և ծծումբ ՚ի յերկնից: նոյնն՝ բայց ա-
ռաւել դժնդակն լինելոց է ՚ի դժոխս. ան
քուն որդամբք. անշէջ հրով. դառնահոտ
ծծմբով. և սառնամանեօք: և մի՛ զարմա-
նար թէ որպիսի հուր է որ անշէջ է. զի և
՚ի բազում տեղիս զօրութբ ծծմբոյ՝ որ գտա-
նի յերակս հողոյ. տեսանի մշտավառ հուր.
ով ՚ի սիցիլիա կղզին լեառն էդնա կոչե-
ցեալ. որոյ կատարն միշտ հրով տոչորի՝
՚ի ներքուստ բղխեալ հրոյն. որ սնուցանի
յենթերկրեայ երակացն ծծմբոյ. վն որոյ
և մնդարքն ո՛չ միայն հուր ասէ. այլև ծը-
ծումբ: նմանք տան օրինակ զարեգակն. որ
մշտաբորբոք և անշէջ ակն է Տր. որոյ տե-
սակն յաղթէ ամ ներհակ պակասութեց, և
ոչ սպառի: Նոյնով կարողութբ Քս դժոխ-
ային հուրն պահէ անշէջ: զի թէ ՚ի մէջ
կարկուտի զհուր թագուցանէ և ոչ շիջանի
հուրն. և ոչ սպառի կարկուտն ՚ի հրոյն և
՚ի մէջ դժոխոյ զանքուն որդունս պահէ
անսպառելիս. և զմարդկային մարմինն ան
ծախելի. զինչ զարմանք է զհուրն պահել
անշէջ սնուցմամբ ծծմբոյ, և կամ գերբնա
պէս. որոյ գդալի օրինակն է էդնա լեառն
սիցիլիոյ կղզւոյն: Իսկ ես ո՛վ տառապեալ զայս
վն մեղաւորաց՝ մինչ մեղաւոր եմ և ես:

※ [illegible])
Ղ.յս է արդար իրաւունք
դողն դողունեան տանջել. Երեմ. Թ. 26:
և որով իւիք մեղանչէ ոք՝ նովիմբ տանջե-
սցի. Ղ.րին. ԺԱ. 11: բայց տես դու զՔսայ
ին վրէժխնդրութիւն, զի լեզուն մեղանչէ. և
դշարժօղն լեզուին տանջի: զի թէ կամքն
ոչ հրամայէ, գործիքն ոչ շարժին ՚ի գոր-
ծել. Աւրեմն նենգութիւն ՚ի կամաց յառա-
ջանայ՝ և լեզուն իբրև գործիք հնազան
դի. վն որոյ փոխանակ նենգաւոր շրթանց,
և լեզուի մեծաբանողի. խմանալի է նեն-

գաւորն և մեծաբանօղն ։ որք սատակմամբ արժանիք կոչեցին . այսպէս սատակեցան նենգաւորեղու տասն լրտեսքն . որք համեմն չար համբաւ զերկրէն աւետեաց . Թուոց . ԺԴ . 29 . 33 ։ այսպէս սատակեցաւ և որ դին մեծաբանօղն լեզուաւ . 1 Թագ . ԺԷ . 44 . 49 ։

✻ Փորձեցեր զսիրտ իմ՝ եւ ոչ գտեր անիրաւութիւն ։) Սոյն վարդան 'ի վն այսորիկ ասէ թէ, չա՛ռ անգամ մատնեցաւ սաւուղ 'ի ձեռս Դաւթի և ոչ սպան զնա սաելով . յանօրէն ձեռաց իւրոց ապրեն և ոչ յլինէն . և ոչ՝ Աւրոպէս լամբ" ասէ . զի թէպէտ և փորձեցեր զիս և արձակեցեր 'ի վն իմ զգա զյան պատմելոյն . կամ անձնապահութեան . կամ արդարութիւնն ո՛չ եթէ անիրաւել առ քո օրէնսդ՝ հետևեցայ փորձողացն . և դործով յանկ համի զխորհուրդսն . այլ կացի հնազի մնալով և հնազանդելով նոցին . մինչև քո զօրութիւնդ յամօթ արարեալ զնս խորտակեաց ։ փորձեաց Աստուած զԱբրահամ և զՅոբ . երբև զոսկի 'ի բովս քննեաց զնս, և եգիտ իւր արժանիս . Իմաս . Գ . 6 ։ Իսկ թէ ոք ասիցէ , թէ Յակոբոս . Ա . 13 . ասէ . փորձէ նա և ոչ զոք . այլ իւրաքանչիւր ոք փորձի յիւրոցն ցանկութեանց ձգեալ և պատրեալ ։ Ասելի է թէ , Գ են փորձիչք , մարդ . սատանայ . և Աստուած ։ մարդ փորձէ զի գիտասցէ . սատանայ փորձէ զի ձգեսցէ . Աստուած փորձէ զի ընտիր երևեսցուսցէ ։ ուրեմն ոչ փորձէ Աստուած իբրև զմարդ . զի գիտէ առանց փորձելոյ . և ոչ փորձէ իբրև զսատանայ , զի կամի զփրկութիւն ամեն . այլ փորձէ զի զքաջութիւն ծառայից իւրոց երևելի արասցէ ոպ զԱբրահամն և զՅոբայն ։ Նոյնպէս այնմ փորձեաց զփրկութիւն Դաւթի , և ոչ եգիտ անիրաւութիւն . նախ քան զբանն ուրիշի ։

✻ (Է) Զի մի՛ խօսեսցի բերան իմ զգործս մարդկան ։) Աւանդէն զամդժուարիս օրինաց քոց . և զդայականութեանս իմոյ զխիստ թուեցեալսն պահեցի ։ զի որ երբեմն 'ի լայն ճանապարհն չութեան և մարդասպանութեան գնալով զբեղ դատնայցուցի . այժմ ընդ նեղ և խիստ ճանապարհ օրինաց քոց գնացից . զի զսէր քո առիս վերստին քաղցրացուցից ։

✻ Առ բարութիւն ձեռնաւորեալ եղերան իմոյ ։) Արդարութիւն սատանօր առնանի 'ի տեղի մաքրութեան և անբծութեան . իսկ սոյն լամբրոնացւոյն՝ արդարութիւն է սատէն . ուղիղ՝ բաղձանքն . զի իմ ուղիղ (ասէ) բաղձանքս՝ առ քո սէրդ է և ցանկութիւն ։ Նաև արդարութիւն յատ կապէս առնանի տանէն 'ի տեղի սրբութեան սրտի . զորմէ ասաց Տէրն . երանի որք սուրբ են սրտիւք՝ զի նք զԱստուած տեսցեն ։ Եւ յիրաւի այնպիսի էր Դաւիթ . անկեղծ 'ի սէրն Աստուծոյ , անխախտ առ պատուիրանսն , մաքուր 'ի խիղճ մտացն ։ և ես (ասէ) որպէս Դաւիթ ուր չեմ այնպիսի , թէ կարս ասել վստահացայց ։ Նոյն է և հետևեալն թէ , և ես անբիծ եղէց ընդ նմա ։ Այսինքն զգուշանալով յանօրէնութենէ իմմէ . զի անիրաւն՝ ոչ է անբիծ . այլ համաստով անբիծն՝ և օրինօք կատարեցեալն , թէ և մեղաւոր իցէ գործով , անբիծ է ըստ համաստոյն ։ և մարդարէն ո՛չ զներկայ անբծութեան պարծի , թէ անբիծ եմ՝ այլ թէ եղէց . և այս որով . այսինքն զգուշանալով յանօրէնութենէ իմմէ . ոչ ցանկանալով բերանաբերի նմանեաց , այլ և չնալով . և ոչ սպանութեան , զի կայնս իբր թէ յանդգնութեան արարի ։

✻ Հատուսցէ ինձ Տէր ըստ արդարութեան իմում ։) Արդարև ըստ ձեռացն՝ է գործնական առաքինութիւն մաքրել զանձն . զի ձեռքն 'ի սուրբ գիրս նշանակէ զգործնական առաքինութիւնն . ոպս և Աւետարան լամբրոն" ասէ թէ , ձեռք խնամեն զգործս մեր . զի որպ ձեռքն գործի է պաշտաման , այսպս և գործն նորին համանմանութեամբ ձեռք կոչի 'ի սուրբ գիրս ։ և զսրբոյն սեղանոյն ո՛վ կարէ շուրջ լինել և սպասաւորել , եթէ ոչ լուացեալսն 'ի մեղաց և մաքրեալսն ։ իսկ թէ պատուիրէին զձեռսն 'ի լուանալն քայս ասէ , մի՛ խնամոյ զմարմնոյ մաքրութիւնն լուացմանէն , այլ զի օրինակաւ ընդ հոգեկան լուացումն անտանօր կամի յայտ առնել . որպ և զկնի ընծայաբերութեան լուանալով զծայրս մատանցն , նշանակէ և ըղձեալին մեղսն յնքենէ 'ի բաց դնելի և լուանալի ։ և այս լինի (ասէ) առաջի ընծայիցն որ զՔրիստոս նշանակէ ։ որով կամի ասել թէ , և գաղտնիք մեր և ներելի յանցանքն չեն թաքուցանք յամենատես աչաց քոց Տէր Յիսուս ։ այսպէս իմն և յորժամ յողջունատուութիւն ասէ եկեղեցի թէ , Քրիստոս 'ի մէջ մեր յայտնեցաւ ։ զի ընծայքն զՔրիստոս նշանակեն . և ողջոյնն նշանակաւ տուեալ լինի , և ոչ թէ յայնժամ փոխեալ իցեն տէրունականքն ։ ուրեմն մի՛ ողղանջեսցեն հակառակքն բարեկրօնութեան հայաստանեայցս եկեղեցւոյ . որք միշտ անդիտութեան պատրին յաւելուն 'ի հայհոյել ։ տե՛ս Գ Գլուխ և կեղեցական քահանայապետութեան բնաբանին կառուցեալսն սրբոյն Դիոնեսիոսի ։

✻ Ընդ որդւոցն մարդկան բարբառեցեր :)
Զայն ուշ առնէ թէ, ո՛չ նստայց ես յա- թոռս ժամուց : աթոռով ժամուց՝ իմա- նալի է նախնի խորհուրդն բարձրանալոյ. յորս ոչ յանձն առնոյր նստել Պարակլէտ : դարձել աթոռ ժամուց կոչէ՝ զիշխանութիւն գայլոց և փարիսեցւոց. որք զմովսիսին իշ- խանութիւն վարելին ատելով անձամբք, հը- պարտութե, և ըստ արտաքնոցն միայն մը- ձեռնադրել: զորոց ասաց Քրիստոս · զոր ինչ ասի- ցեն ձեզ արարէք · և ըստ գործոց նց մի՛ առ- նէք: իսկ երբայեցիքն ասեն, թէ յորժամ Սամուէլ գնաց առ վհուկ կինն, և նստաւ յաթոռ ժամուցն· յայնժամ ասաց Պարակլէտ զատողմոս զայս · որպէս ասէ մեծն Ս. արդ ասն: իսկ ես (ասէ) ՚ի մէջ նմանութեն ընդ մեռալ· զխորհ զիշխանութիս անպարշտաց բամբա- նեցից : կամ ՚ի նը փոխն ասէ · ոչ նստայց յաթոռս նմանաց :

✻ Արատ արա՛ ինձ տէր՝ զի ես յամբծութեն իմում գնացի :) Ս. թէ զխորհ զպարծանքն Պաւղ թի յիմ վը ձեռացուցից · զի նա յիրաւի անմեղ էր վարուք· և ես բոլորովին բծաւո րեալ մեղօք:

✻ Զի ո՞չ ընդ իս կործանեալ՝ հաւատովն հոգ- ւոյն արդարացեցից, ընդ մի՛ համարիր ընդ ա- մբարշտաց զանձն իմ:) Հզիրաւի Պաւղէթ ո՛չ էր անպաշտօն և անկրօն · զի ունէր պաշ- տօն և կրօն առ Ած զհնազանդել հրաման- նաց նր և պաշտելն զնա : և թէ պաշտօն բարի զանկիզն իմաստուէ իմանայցես՝ ո՛չ է անտեղի · զի որպէս Սողոմոն, նմանապէս և Պաւղէթ սկիզբն իմաստուէ կոչէ զերկիւղ տն : այլ ես (ասէ) որ օտար եմ ՚ի բարի գործոյ, զխորհ առաջի գիտողին գաղտնի խորհրդոցս ասացից, մի՛ համարիր զիս ընդ անպարշտս և այլն : զորս զնմանն ասէր սրբուհին Աննա մայրն Սամուէլի թէ, մի՛ համարիր զաղախին քո դուստր ժանդ · Ա · Թագ · Ա · 16 :

✻ Զի ո՞չ ես ինձ հոգով և այլն :) Ս. յանցանքն զխորհ ես ինքն անպարշտ դոլով զանձն իմ անիծեցից, զպատիժ խնդրելով թէ, տո՛ւր նց ըստ գործոց նց · զի անօրէնն մինչ զայս անիծէ, զանձն իւր անիծանէ · Սի- րաքայ · իա · 30 : թէ որ իբր քարոզէ չգողա նալ՝ գողանայ և այլն : ապիցեալն սխալ է որ ասէ, տուր ինձ տէր ըստ գործոց նոցա :

✻ (Փ) Տրիտ թէ ընդ կործանեալս բանիցն տա- նիցին և այլն:) Ս. յանցանքն թէ զհետևեալսն այն սաղմոսին (տուր նց տր ըստ գործոց նց) կրկնեցից և՚ի միասին հետևեցուցից (որ ասէ · ըստ անօրէնութե գնացից նց հատո՛ նց · ոչ իմացան նոքա զգործս տն · և ոչ ՚ի գործս ձեռաց նր հայեցան · կործանեսցես զնս , և այլ մի շինեսցիս) կրկին ծանրանան ցաւքս և դառնութիւնքս :

✻ Ըստ ի շէջ ընդ ելողսն արտասուօք, և այլն :) Ս. յանցանքն թէ ՚ի շիղջելոց՝ արտասուօք ար ժանի գործոցս իմոց զպակասն յիշելով բանականացս: և յանդիմանական բանից Պաւղէթի սակայն ՚ի բազմաց՝ լինի բանա կանք թողեայցին: զի թէ միով խոցոտածով կարեմ մեռանիլ, զի՞նչ հարկ է բազմօք զիս խոցոտել :

✻ Սրբոյն դաւթի ասացեալ և այլն:)
Ս.յն տունն է որ ասէ · դուցէ երբեք յափշտակեսցէք · և ոչ ոք իցէ որ փրկեսցէ: այ տուն սաղմոսիս (ասէ) միշտ զիս կշտամ բէ և խայտառակէ: կամ ՚ի խէթ երրորդ սաղ մոսի ժդ տանէն սկսեալ մինչև ՚ի իէ տան վերջն :

✻ Աղօթեա՞լ ի Քրիստոս և այլն:) Ս. յնու բանիւ թէ, սակայն մեղուցեալն ասէ Ած · իսկ դու- ընդ էր՞ ընաւ պատմես զարդարութիւն իմ կամ առնուս զուխտ իմ ՚ի բերան քո:

✻ Ըստ աղօթից իմոց ընդ պատարագաց՝ նորոգեա ինձ զհոգի :) Զի այն սաղմոսի ձևն է ՚ի բերանոյն Ա. Յ որ ասէ · սակայն մե- ղուցելոյն ասէ Ած և այլն : ուր ցուցանէ Ա. Ա մեղուցելոյն թէ քանի՞ կերպիւ կշտամ բելի է · և զորքան չարութե արարեալ է ընդդէմ ինքեան Ա. Յ · որ յիրաւի թէ մեկ մարդ մի, զայնքան չարիս գործեալ իցէ, ՚ի հարկէ անյայս լինելոց է ՚ի կենացն յաւիտենից:

✻ Սիրեա մեզ ինձ ի պահելոյ տէր :) Սիրտն է վէմն և անտաշ քարն: պահէլն է քարընկեց աշտարակն : և պահողն է, յո- րս վը կալով՝ մեքենայիւք զհետակայ և կամ զմերձակայ թշնամին ջախջախէն · որպ արար կին մի Ա. բիմելեքայ · որ յաշտարա կէն ՚ի վայր ընկեց զբեկոր երկանի և ջախ ջախեաց զգլուխ նր · Դատ · Թ · 52 : այս պիսիք են (ասէ) և առ իս յանդիմանական բանքն Պաւղէթի:

✻ Տրիտ թէ չար է անէծս առնուլ յօտարէ, որ անէծք անձին զանձն անիծանել՝ չինին չարաչարս:) Յօտարէ անէծս առնուլ մե- րաւէ չար է՝ վն պատճառելին անիծանաց զի ո՛վ ոք անիծանէ զոք · առանց կսկծանաց սրտին · զի կամ զրկեցեալ լինի · կամ տա- րապարտ խոշտանգեալ և չարչարեալ : վն

մանաւանդ զպատճառն բառնալի է, քան թէ պատճառելոյն մեղադրելի. ուստի Սողոմոն ասէ Առակ. Է. 10: մի՛ մատներ զծառայ ՚ի ձեռս տն իւրոյ, զի մի՛ երբեք անիծանիցէ զքեզ և ապականիցիս. աՀա պատճառն անիծից, և պատճառելին որ է ապականելն: և Երեմ. ԺԵ. 10. ասէ. զօրութիւն պակասեաց յանիծողաց իմոց: այլ թէ չար է անէծս սնուցանել յոյ ոյ է. ընդ, զատումնենս մեղաւորաց փչրեսցես. չարք վաղվաղակի սատակեսցին. և թէ՛ անձասցի ՚ի վր մեղաւորաց որոգայթ Հուր և ծծումբ և այլն: ապա անձամբ զանձն անիծանել առաւել չարագոյն. որպէս արար Յոբ. Գ. 1: և Երեմ. Ի. 14: իսկ ես (ասէ) թէպէտ որոշակի բանիւ ոչ անիծանեմ զխս. սակայն յորժամ անիծանեմ զչարս և զմեղաւորս, ընդ նոսին և զխս: զի վա որոյ որ անիծանեմ, ես զնոյնս գործեմ: և թէ նախատելիս ՚ի մեղաւորաց ոչ առնուլ օրէնք են (զի Գաւիթ ՚ի Հայրյանելն թէ, Տէր՛ ով կացցէ ՚ի խորանի քում. ընաւ զկնի բազմօց թէ, որ նախատելիս ՚ի մեղաւորաց ոչ առնու: և օրէնք ասի սաղմոսն Գաւթի յայնապէս. Է յանմոլ; յօրէնսն ձեր գրեալ է ես ասացի թէ աստուածք էք. և աՀա այս բան ՚ի սաղմոսն գրեալ է. և ՚ի Քս օրէնք կոչի սաղմոսն Գաւթի: արդ թէ ՚ի մեղաւորաց նախատելիս ոչ առնուլն ասէ օրէնք են) ապա Ա. Յ զոմ տեսանողէն խնդրել նախատելիս վա այլոց՛ որեան չափ վտանգք են, վիշտք, և խիղճք մտաց: այսպէս թուի ինձ որ անիծեալ ՚ի ԲՆ և յամպքեցաւ. ՚ի գութ շարժեաց զՏ. աղքեալսն և ՚ի զար

մացումն:

* (Է) Ի՞նչ իցէ սա խոնարհութիւն և այլն:) Ի՞յանգն եթէ ով վա խոնարհութեան. որպէս զՅոբ, և Երեմիա զինքն անիծանիցէ. կամ խոշտանգիցէ և պատժիցէ ձեռնելով (ըստ այնմ; ճնշեմ զմարմինն իմ և խոնարհեցուցանեմ) կի դառնացոյց զառեղծօղն իւր. այնպիսին (ասէ) յաղքերէն օրհնութե ՚ի Ա. Յ օրհնեցեալ լինի: զի ով որ բարձրացուցանէ զանձն իւր՛ խոնարհի. և որ խոնարհեցուցանէ՛ բարձրանայ. այսպէս որ վա խոնարհութե զինքն անիծանէ՛ Ա. Յ օրհնեալ լինի: այսպէս երևեալ Բն Յակոբայ մծղնայ Հայրապետին ասաց մի՛ աղաւել չարչարել զանձն. ասաց Յբն. Ծ՛ր թոյլ տուր զի մարմինս չարչարեցի ասէ. զի փրկեսցի ՚ի յաւիտենականէն. այր աղա

գան խոստացաւ նմա Բն տալ շնորհս, և բազմիցս երևեալ նմա ՚ի տօնի այ գնա զա վացուցանէր. և ՚ի բոյ Ջ բժշկութեամբ էր: աՀա վա խոնարհութե չարչարօղն անձին իւրոյ ՚ի ՔՆ Հանգուցեալ լինի: բայց գիտելի է՛ թէ արդեօք պարտի մարդ ինքն զինքն անիծանել, և անձին իւրոյ չար խնդրել. զի անէծքն է խնդրումն չարի: ասելի է թէ, երկու են խնդիրք չարի. մինն չարին մեղաց և դժոխքին. և միւսն պատժոյ և խրատու: ըստ առաջնոյն ոչ ով պարտի վա ինքեան և այլոց խնդրել զչարն մեղաց, և ոչ զպատիժ դատապարտութե: իսկ ըստ երկրորդին՛ կերպիւ ինչ պարտ է. զի մարդ զինքն անիծանիցէ զչար պատժոյ խնդրելով վա մեղաց իւրոց՛ որով դառնասցէ զՏ, և առ ՚ի խրատ: այսպէս Յովնան անէծ զինքն Հրամանն տալով նաւու վարացն ընկենուլ զինքն ՚ի ծով. և մանկունքն աթենացւոց զժուժկալութե Հոգւոյ փորձելով կամելով. աղաչէին զՋեռ ասելով. զի Հանդերձ ՚ի մեզ զփորձութիւն: զի փորձութիւն է խթան, և խարազն. և կամ սանդղ, որով ծայրն ժրանայ. ժանկոտեալն մաքրի. և այրեանն ՚ի յարդեաց սրբի: ասի և վա դայսն թէ յորժամ վտանգի ՚ի ձեռս ապարՀին՛ պօչովն իւրով զինքն ձաղէ և ժրացուցանէ. և աղուէսն զոտն իւր խածատէ: նաև զի Յոբ և Երեմիա՛ ոչ անիծեցին զինքն նանս այլ զօր ծննդեան իւրեանց վա կրկնածանաց արտից որ ՚ի վերաՀասեալ փորձանացն զոր Համբերեցին. բայց ով ասէ Ի՞. Քրիստոնեայց (՚ի վր խորՀրդոց կարդին վ սկաննաց թէ ով կարէ նզովել և նզովի) նզովքն է գործ իրաւադատութե. իսկ որ ոչ ունի յինքեան վա զիրաւադատութի, ոչ կարէ նզովել: զի ՚ի նոյնում փաստի և պատճառի ոչ կարէ ով գոյ դատաւոր և ամբաստանող: և ոչ զմեծաւորն. և կամ զՀաւասարն կարէ ով նզովել: այլ որ իրաւադատութե կացուցան է ՚ի յաստիճանի մեծաւոր, նկ ստորնամբ նորին յորում ունի զիրաւադատութի, կարէ նզովել. զի է դատաւոր նորին: իսկ ոչ ով ունի ՚ի վր ինքեան կամ ՚ի վր մեծաւորին և Հաւասարին զիրաւադատութի. ուրեմն ոչ կարէ նզովել: բայց այս է խնդրել զմաՀ և զպատիժ ինքեան վա փրկութե անձին իւրոյ և կամ վա զաւակացն այլոց պատժեցելոց. գորոյ զպատիժն չկամելով տեսանել. մինչ խնդրէ անձինն. այս ոչ երբեք պարտի զինքն սպանանել. զի այն է Հարստահարութի աս

Տ՟Ն ։ զի Ճշմարտել թարգմանեաց զբարձն իւր առ նա, զհետս կենացն ոչ լքանելով։ Բ՟ թէ որ չարչարելով անէծ զանձն իւր վ՟ն զչար գործելոյն, եւ զՏ՟Ն դառնացուցանելոյն. այնպիսին լինիքն երեւեցայց, թէ դառնալ կամի առ Տ՟Ն ։ զի զչար պատժոյ՝ վերակոչելով առ ինքն. կամի 'ի հեշտալեաց յետ քարշել զինքն. եւ առ Տ՟Ն նեղագոյն ճանապարհաւ դիմել ։ զի ասէ մեծն Գրիգոր թէ, վիշտն որ զմեզ աստ նեղէ, առ Տ՟Ն չուել տոկայ ։ իսկ զհետս կենաց ոչ լքանելն է. զի անիծանէ զինքն զչար պատժոյ վ՟ն իւր խնդրելով, այնպիսին ըզ շաւիղ կենացն յաւիտենից ոչ լքանէ. եւ ոչ բարձի թողլ առնէ. զի դիտէ որ նեղութիւնքն իւր զհամբերութիւն գործեն. եւ համբերութիւն զհանդէս առաքինութե. եւ հանդէսն զյոյս. իսկ յոյսն ոչ երբէք ամաչեցուցանէ ։ եւ զերկրորդ պատճառն վկնի տայ ասելով։

※Աստուածային սիրոյ զգացրելոյն սրտով նշաւեալ. ոչ տրտմել է խարդաւանութեամբ չարաբանութեան։) Տ՟, յանձինքն թէ՝ որ անէծ զինքն վ՟ն մեղաց իւրոց. այնպիսին եցոյց զորդիական սէր իւր առ Տ՟Ն. որ վ՟ն վշտացելոյ ստեղծողին իւրոյ յատուկ սիրոյն՝ զինքն պատժոց եւ պատուհասից արժանի համարեցաւ. եւ 'ի գեղեցիկ պատկերի նորին 'ի հոգին իւր՝ զարգելուն մեղաց եւս նկարելոյ. որ լաւ համարէր զմեռանիլն, քան զՏ՟Ն իւր սիրելին տեսանել դառնացեալ եւ վշտացեալ ։ ուստի փիլիսոփայքն սոփեկեանք զկենդանութիւն եռախանի իմիք նմանեցուցանէին. ըստ քանի կերպի լուծման եռախանի. ասեն 'ի բաց բառնալ ըզ զինքն որոց ոմանք ասացին երկու եղանակս միայն. որոց պատճառաւ 'ի բաց բառնայ ըզ զինքն ։ քանզի ասէին թէ, առ 'ի կեալ 'ի կենցաղս, կամ լաւ. կամ յոռի. կամ միջակ ։ արդ յորժամ ըզ 'ի լաւութեն կամ 'ի միջակութեն գոլով. եւ տեսանէ զինքն՝ ոչ երբէք 'ի լաւագոյնն վերաթեւել, յիրաւի 'ի բաց բառնայ. սահմանեաց. Թ. գլուխ ։ որոց ոչ հաւանի Պղատոն փիլիսոփայն ասելով թէ, ոչ ըստ խրատանց, եւ ոչ ըստ անկրաւութե պարտ է զինքն 'ի բաց բառնալ. զի է հարստահարութի ընդդէմ արարչին. զոր եւ Պղատոն ասէր թէ, ոչ յումեմն 'ի պահապանաց եմք. եւ ոչ է պարտ զինքն յայնմանէ արձակել. այլ կալ մնալ կապեցելութեն մինչեւ լուծցէ ։ իսկ թէ յակամայ փորձութիւնք դիպին ումեք վ՟ն փորձելոյ զհոգին՝ համբերութ՟ե տանելի է. զի ոչ լաւ նաւավարեստ ոչ 'ի հանդարտ ծովու՝ այլ 'ի յուզման ալեացն փորձի. նոյնպէս եւ առաքինի հոգին 'ի փորձութե պատերազմի ։ արդ՝ թէ փիլիսոփայքն 'ի յոռին արտաքսեալ զինքեանս տեսանելով՝ 'ի բաց բառնալ մխորժէին զհոգիս իւրեանց 'ի մարմնոց (եւ այն վ՟ն մարդկային ամօթոյ եւ սնափառութե պատուոյ) որչափ եւս առաւել պարտ է ումեք զինքն անիծանել, եւ զչար պատժոյ վ՟ն իւր խնդրել յա՟յ. վ՟ն զնոյն սիրելի Տ՟Ն իւր վշտացուցանելոյն եւ դառնացուցանելոյն ։ որ այս է փրկաւէտ նշան. զի այսու սիրողական նշանաւ, կամի պարտաւորին առ Տ՟Ն զպարտս մեղացն եւ զմեղանչելոյ արմատն հատանել. եւ ոչ տիրել տալ ինքեան՝ յետոյ եւ չար ա[illegible] նող դիւաց ։ ուստի ասէր պետրոս. Տ՟Ե չարչարելն մարմնով՝ եւ դուք 'ի նոյն միտս վառեցարուք. զի որ չարչարի մարմնով՝ դադարի 'ի մեղաց. Ա Պետ. Դ. Ա ։ այսպէս Պօղոս ճնշէր զմարմին իւր՝ եւ ծառայեցուցանէր. եւ Դաւիթ զանկողին իւր թանայր արտասուօք. զմոխիր որպէս զհաց ուտէր. եւ զըմպելին իւր արտասուօք խառնէր վ՟ն սիրոյն Տ՟Յ. տես զօրինակն ինքնատանջութե 'ի սրբուհի կոյսն Ա՟ արդենի. որ մինչ 'ի սկրահարեալ ամուսնոյ երկոտասարդէն լուաւ թէ գեղեցիկ աչք իւր նմին գայթակղութե պատճառ լինէին՝ կկոյր իւր ոստանին (իբ. մէքիկունն) խնճեաց զաչսն իւր եւ էհան. յորմէ երկոտասարդն զղջացաւ, եւ իւր թէ եւ առեալ դնաց յանապատ ։ տես այսմանէ ուրաց միայնի Թ. ահա ձեռան միոյ անձին, եւ եւս օգուտ միւսոյն ։ բայց ոչ 'ի վերն ասացաւ է համարն. ոչ ըզ ունի իշխանութի 'ի վ՟ն ինքեան. ուրեմն ոչ կարէ ըզ զինքն նզովել եկեղեցական փականօք. եւ կամ ինքնասպանութե ։

※Աչխարհ հոգեւոր Տ՟Ն դառնալ ըստ հնարաւոր գլխեղով է յաղագս աղաւայն տերուստուեցէ) Տ՟, յանձինքն թէ ոչ ոչխարի աղեաց վէրքն եւ խոցն ալի բժշկեալ լինին. այսպէս եւ որ զմեղս իւր յիշելով կսկծալ սրտիւ. եւ կամ 'ի կըսկծալի աղն անիծից դիմէ. զխոցուածս հոգւոյն փութով բժշկէ ։ զի աղն ունի ըզ կրկին զօրութի. Ա՟ հասմել զկերակուրս. եւ պահել 'ի նեխութէ զմիսն. (վ՟ն վարելոյն եւ այրելոյն զաւելորդ դիձութիւն միսոյն) այսպէս եւ որ զինքն պատժօք եւ անիծիւք կըսկծեցուցանէ. զի այրէ զաւելորդ դիձութիւն

չափելուն ․ համեմատ զհոգին ․ և պահպանէ յապագայից մեղաց նեխուէ ․ և գտանի ըմպար հոտին ․ Ա՛ղ ․ իբր թէ ձ՞նչէ զմարմին իւր և զնազանդեցուցանէ հոգւոյն ։

✻ Որպէս հաւ ամբ ... ... է ... ․ և այլն ։) Ա՛յսինքն առաւել քան զանբանն անբան է ․ որ 'ի մէջ Ա՛ստուածոց բանից մնեալ՝ իբրև 'ի վայրի դալարբուրջ, կ՚ննջէ քնով մեղաց 'ի յարօտ մահու ։ Նաև զի անասունն ընտրէ զմահացու խոտն 'ի յուտելոյն ․ և ես 'ի մէջ ծաղկանց Ա՛ստուածային Սրբ. գրոց մնեալ՝ զմահացու մեղս ճարակեմ ։

✻ Այս առ ... է ... ։)

Ո՛րմնակ ոչխարին՝ որ աղիւ զխոյ աղեացն է ժշիկ ։ և կամղի գործով անբանն՝ զթունաւոր խոտն ընտրէ և ոչ ճաշակէ ․ և ես անբան գտայ քան զնա ․ որ 'ի մէջ կենայն ծաղկանց՝ զմահաւէտ մեղսն ճարակեմ, որք են չար պատուհասնք ․ զորս ես յինէն նիւթեցի զեղմունս ․ ըստ բոլորաբերյուցիչս հրց, իբրև զծըծունքն և զհուրն սոդոմայ, տեղացուցանելով 'ի վր գագաթանս ․ որ է իմաստուէ բաղմակին ։ զի իմացականութին՝ որ բաղմականն է իմաստուէ՝ է 'ի յուղեղն ։

✻ Զ) Ապա ... ... ․ և այլն ։) Ա՛յսինքն սաղմոսն Գրւածթի, զի՞նչ օգուտ ինձ լինիցի բազում երգելովս, յորժամ միայն ասել գիտիցեմ ․ և ոչ 'ի միտ առնուլ, ըստ Պօղոսի ․ I Կորն․ ԺԴ ․ 15 ։ որ ասէ ․ սաղմոս ասացից և 'ի միտ առից ․ և թէ սաղմոս ասացից հոգւով ․ սաղմոս ասացից և մտօք ։ որ եթէ այնպէս ոչ ասացից (ըստ մտաւորութե և հոգւով և ջերմեռանդութե) բոլորքն դառնան ինձ 'ի կայծակունս դատաստան, որ իբր թէ ես յինէն հրահրեմ զհուրն ծծմբով դարչահոտ մեղացս ։

✻ Ա՛ռ ... ... ։) Ա՛յսինքն ընդ Գրւածի ասացեալն և զՏն մերոյ, թէ 'ի բա՛ց կայցէք յինէն Ամէքն ոյք գործէք զանօրէնութի որ նոյն է ընդ բանին Գրւածթի ․ Սաղմ․ Զ․ 9 ։ Մատ․ Է․ 23 ։ քանզի 'ի մէջ անձնանցի՝ միաբանութի ոչ լինի ։ և ըստ միաբանութե 'ի ձեռն նմանութե եղանի ։ իսկ անօրէնքն անձանձք են Ա՛ստուծոյ ․ վն որոյ ոչ կարեն հպիլ առ նա ․ այլ բացեն 'ի բա՛ց հալածին ։

✻ Իբրաւմաց ... ... ։) Ա՛յսինքն թէ ես 'ի մէջ շնորհաց օրինաց գոլով մնեալ ․ ոչ զշնորհաց ․ և ոչ զհրեականն օրինաց հրամայեալսն կատարեցի ․ և զիա՞րդ ընդ երջանկին Գրւածթի (որ որբոյն և ուսոյց) և ես ասացից թէ, քանզի ծառայս քո պահեսցի զայս․ 'ի պահելն հատուցումն բազում ։

✻ Ընդ երկրորդ ... ... ։) Ա՛յսինքն ես որ թափուր եմ յիմաստութե (և սկիզբն իմաստուէ երկիւղ Տն է ․ արդ դերկիւղն Ա՛յ ես չունիմ) զիա՞րդ ընդ երկիւղածաց օրհնեցից և կամ յօրհնել հրաւիրեցից ասելով թէ , երկիւղածք Տն օրհնեցէք զՏր ։

✻ Զոր ... ... ։) Համառօտէ զբանն Գրւածթի ․ որ նախ քան զօծանիլն թագաւոր ասաց զայս սաղմոսս ․ Տր լոյս իմ և կեանք իմ ։ և զայն դիւրն առ այս կայացոյց թէ , զմի խնդրեցի 'ի Տնէ ; և զայն աղաչեմ, բնակել ինձ 'ի տան Տն զամ աւուրս կենաց իմոց ․ տեսանել ինձ զվայելչութի Տն՝ և հրամանս տալ 'ի տաճարի նր ։ որ տուն Տն՝ ոչ ասէ վն տաճարին ․ զի այն դեռևս ոչ էր շինեալ ․ այլ տուն ասէ զխորանն վկայութե, որ յայն ժամ ընդ տապանակին Ա՛յ՝ էր 'ի սելով ․ զոր փոխեցին իմաստունքն Ա՛ստուածային կրկին տաճար կոչէ ։ որ ունէր զնմանութի երկնային զօրաց ․ ուր և պատմուէ քահանայապետին զարոր սրբարանաց և զՏն Ա՛ստ սրբոյն զորս ցուցանէր յինքեան՝ զի զկնի կարգաւ ցուցանէլոյն Ա՛յ զնէրպ բատեղծանելոյն զնմ, ասաց վն խորանին և տապանակին ․ և պատմուճանին քահանայապետին թէ ․ տեսցես զնմ որպէս ցուցինակին որ ցուցաւ քեզ 'ի լերինն ։ ուստի գիտելով Գրւածթ թէ զնախատիպն խորանին՝ զգալի աչօք ոչ կարէ տեսանել ․ ցանկայ տեսանել զօրինակն ․ և այնու վերաբերել զմիտն առ նախատիպն նր ․ ըստ առ երկինս և առ երկնային զօրսն ․ կամ 'ի նորա եկեղեցի ։ զի Պօղոս և զայն խորանն նորոյս եկեղեցւոյ առակ և օրինակ ասէ ․ Եբր․ Թ․ 9 ։ և տանուտէր զԱ՛ծ ։ զորոյ սան ուտն վայելչութին և զհրամանատուութին տեսանել ցանկայր Գրւածթ ։ զի ոչ ասաց ․ տեսանել զվայելչութի տան Տն ․ այլ թէ , տեսանել զվայելչութի Տն ․ ըստ զի տեղս Տն 'ի մէջ եկեղեցւոյ ․ և զհրամանս տայ նր յեկեղեցւոջ ։ ապա թէ ոչ՝ 'ի մէջ նոյն խորանին և տաճարին ․ քահանայապետից միայն էր իշխել և հրաման տալ ․ և ոչ թագաւորաց ։ իսկ Ա՛ծ էր համանգամայն քահա-

նայեաց՝ տէր և Թագաւոր․ զՆախատինս Սէ՛րն քնեցելոյ քահանայապետութեն և Դաւ թի Թագաւորութեն։ վն որոյ օրինաւորապէս կարէր հրամայել ՚ի մէջ տաճարին Սողոմո նի իբրև քահանայապետ և Թագաւոր․ ով տրտմ խոստովան չունէաց և եհան զգնօղսն և զվաճառօղսն և ասաց․ առէ՛ք զայդ ՚ի մէջ․ և մի՛ առնէք զտուն հօր իմոյ տուն վաճառի։ որոյ օրինակ եղև Յեսու Յով սեդեկեանն․ առ որ ասացաւ․ եթէ ՚ի ճա նապարհս իմ գնասցես․ և զհրամանս իմ պահեսցես․ դու դատեսցես զտուն իմ․

Զաք․ գ․ է։

※ (Սաղմոս վասն է օրհնութեան։) Բարի սաղ մոս (ասէ) լինէն հ՚ուլի է․ զի թէ ուղղոց վայելէ օրհնել զՏր․ ես, ահա բղոյ նմանն բոլորապէս ծուռ եմ անդամօք վարուցս։ Բայց ուղղութիս այս կայանայ ՚ի ճշմարտի ճանաչմանն Տն սիրով․ զի որ ուղիղ աչօք հաւատոյն առ Տր սիրով դիտէ, նա կա րէ օրհնել զնա, և առ նա զմիտն համբառ նալ։ ով և փրկիչն ասէ թէ, հոգի է Տր․ և երկրպագուաց նր՝ պարտ է հոգւով և ճշմարտութբ երկրպագանել։ ուրեմն ու ղիղ է տր Տր մեր, և այք ուղիղ են սրտիւ նք կարեն օրհնել զնա։ ով ասէ Սողոմոն թէ, ուղղութբ սրտի խնդրեցէք զնա։ իսկ մեծն Սարգան ասէ․ ուղղոց վայելէ օրհ նուհ․ սոտ առանց խղճի մտաց, և անդ ՚ի պսակն։ ուստի Յօբ իթ որ պղտորեալ մտօք նղջեաց, ծխծուղնք ծրտեցին յաչս նորա և կուրացուցին։ ուրեմն և որ պղտոր խղճի մտօք աղօթէ, փոխանակ լուսաւորի լոյն յՏր, կուրանայ մտացն աչօք։ բատ պյնմ, ՚ի տունէ մոլորեցան, և ոչ ըք էր որ առաջնորդէր։ զի ճանաչումն Տր տիւ է բայց Թարց սիրոյ մոլորութի։

※ (Նորմա տեսան ի կերպ չորեքտասնեակ տաւ ղաւր նոր, որ նոր, ոչ նորմոն նոցա։) Բատ երեսօք իմս․ ոչ զդէմմն այլ զաչսն, որ է տեսողա կան զօրութին Տր․ զի Տր յառէ՛ և ձգէ՛ զաչս իւր ՚ի վր չարագործաց իւր խոլոռ հայեցմամբ․ (ով ՚ի կայենի պատարագն և յինքն կայէն) մինչև որ ՚ի լնանիլ մեղացն տացէ զպատիժն՝ սատակելով յերկրէ ըզ յիշատակս նց․ ով և՚ի լրման մեղացն ամօր հացւոց՝ ջնջեաց զյիշատակս նոցա և զան ճանօն յերկրէն աւետեացոյզի յիշատակն է ասոտէն՝ անուննն յիշողայ բն և համբաւ ն․ զորս այնպէս ջնջէ Տր, մինչ զի ոչ ով միայ յորոց յիշեցցի․ թէ այս յայտնանէ ասացեալ է։

և այլքն յայտնի են։

※ (Է) Զխո՞ր զի՞ զմտաւորութեանն լեզուաւ՝ ի յօրհնելոյն բան մեղեցէս ըէ, տալոյ պահել զճա նապարհս իմ՝ զի մի՛ մեղայց լեզուաւ իմով։)

Բազմաւորութեան կոչէ զլեզուն՝ նկատմամբ այն բանին թէ, զլեառնս խուրեանց եդին յերկինս․ և զլեզուս իւրեանց ածելին զերկ րաւ։ արդ թէ ես ասէ զլեզուս զերկրաւո րօք յածեալ եմ․ և երկրաւոր գործով միշտ զերկրէ խօսիմ և ճառեմ բատ տին ասից․ զի արդ ուրեմն կարեմ ասել թէ, ասաց ի պա հել զճանապարհս իմ՝ զի մի՛ մեղայց լեզ ուաւ իմով։ զի մահ և կեանք ՚ի ձեռն լեզ ուի․ և բնութին ուսայց զպահպանութ նր մինչ զի ստմամբք և շրթամբք իւր կրկնա ցանկլեք պատեաց զնա։ և ոմն Սակար ձգնաւոր նստելով յայրի միում, ՚ի հարցա նելն զնա ամբրայն ոլոփոնի թէ զինչ առ նես այդր․ ասաց թէ, զգազոն լեզուս ՚ի բանտի եդեալ եմ։ լեզու փոքր խնչ ան դամ է և զմեծամեծս բարբառի ասէ Յա կոբոս։ լեզու հուր, զարդ անիրաւութե հաստատեալ ՚ի մեզ․ որ զամ մարմինս մեր այրէ, և վառէ զանիւ ծննդեան մերոյ․ զի իւր զանուանի հոլովումն կենաց մերոյ։ Պէ թագորաս դիտելով զչարութն և զվնաս լեզուի․ ՚ի բուռն սկիզբն առնէր յուսու ցանել զաշակերտսն․ ուստի նոր եկեալոյն յաշակերտութի՝ հինգ տարի ՚ի լռութե հրա մայէր մնալ։ Թենացիքն սիրելին զկարճա բանութի․ ուստի մինչ Տիմոթեւս հար ցին թէ ընդէր աթենացիք սիրեն զկարճա բանութի․ ասաց թէ, վն զի մերձ է լռութե։ և Սենեքա ասէր աշակերտացն․ ոչ են այն ոյ բազում բանք այլ սակաւք և ազդողա կանք․ եղանակաւ սերմն ցանելիք։ և դրեթէ ամ մասն մարդոյ (կամ բազումն) ծնանի ՚ի շատախօսութէ։ Թուի թէ Եղիա, և Յովհաննէս մկրտիչն վն այնորիկ ՚ի լերինս լնակէին․ զի մի՛ շատախօսութբ ՚ի յորդայթ լեզուաց իւրեանց անկանիցեին։ Տեսա րանիչն Յովհաննէս ՚ի շատախօսից զզուել երևի․ ով գրէ առ Գայիոս վն Դիոտրէ փեսի թէ, շատախօսութբ աշխատ առնէ՛ ըզ մեզ․ 3 Յով․ 9․ համօրն․ որոգայթ բուռն են առն իւր շրթունք․ և ըմբռնի բանիւ բերանոյ իւրոյ ասէ Սողոմոն․ և թէ որ բազ մախօսն է, ոչ եղիցի առանց մեղաց։ իսկ առ Եղէմն ասէ Սողոմոն․ Առակ․ ԺԵ․ 4։ բժշկութի լեզուի ծառ կենաց․ և որ պահէ զնա՝ լցցի հոգւով։ սրբն Երեմս լամբրո

նացին

Նացեն 'ի վր այնմ վերոգրելոյ բանին Պօղ Ս թի ասէ թէ, ոչ ոք կարէ զինքն տեսանել. կամ յԱծ մտաւորապէս նայել մինչ չէ՛ է զերծուցեալ զմիտսն 'ի պատասխանութէ լեզ ունին և ամփոփեալ զնա 'ի յարտաքս ցնդէ լոյն ։ զի թէ զառ ձգնութե մարմնոյ սատանայ ոք և զլռութիւն ոչ՝ խնանիր աշխարհի ։ և Յակոբոս . ա . 26 ասէ . եթէ ոք կամիցի կրօնաւոր լինել, և ոչ սանձահարից է զլեզու իւր . այլ զլաղեցուցանիցէ զսիրտ իւր, այնպիսւոյն փայրփարէ կրօնաւորութինն ։

* Բան մի որ ինչ գարշութեան խոնարհեցաւ ։)
Առյինքն թէ որ 'ի մեղս գարշութե խոնարհի իւր թէ առաջի իւր նկարէ զպատկերս կռոցն, աստարմոյ և քամենայ և մեղքոյն և թարահատոյ, և նշ երկիր պագանէ ։ իսկ կռոցս պատշճ էին չարձք մտածեալ . զոր պաշտէին խոտակելովքն խոտորելով յօրինացն . երթալով զհետ պռնկութէ ։ զի այպէս պատկերքս՝ անօթոյ անդամոցն բացերև կային 'ի պաշտօն կռոյ . զի 'ի տեսանելն՝ զախտս տռփողացն արծարծեսցեն ։ իսկ Թարահատոյն և քամոյլայ նմանէ ։ ասէ Սարգիս շնորհալին ։

* Իբր ոչ պատմեսցէ և այլն ։) մի ոչ պատմեսցէ զՏէր միշտ կենդանիս . և առ ԱԾ մեռեալս ասել . թէ վն քոյ մեռանիմք զօր հանապազ ։

Իբր մարդկայոյ հետգաբանաւոր՝ զմարդագառնից սահմանս ցրել մաղթեցէք ։) մարդկայոցն է մարդահաճոյն, և մնաց մարդոյ դողացօղն . զի երեսպաշտ դողն . ուրեմն մարդադող կամի ասել . մի մնադող . և մարդահաճոյ ։ Արդ՝ թէ ես ասէ որ մարդահաճոյեմ, զի որդ կարացից ասել . թէ Աճ ցրուեսցէ զոսկերս մարդահաճոյից ։

Իբր զինքն երկրաչափեալ) Այսինքն զոր եր կիցս ասաց Պաւղոս . թէ հանճոյ եղեց Տն յերկրին կենդանեաց Տե . 1 ։ և ձժգ . 9 ։ Երկիր կենդանեաց կոչէ զհրեղէն երկինն . որ Հրեշտակաց և Արդարոց բնակարան է ։ առ հակադարձն որ այս երկիրս մեռելոց նացուցաց երկիր ասի, վերին հրեղէն երկինքն երկիր կենդանեաց կոչի ։ Իսկ թէ վն էր երկիր կոչի հրեղէն երկինն ։ Սոսկ՝ քանզի է դաճառ և Թագաւորութի Այ կենդանեաց ։ Երկրորդ զի է հաստատուն և անշարժ՝ որպէս զերկիրս այս . քի հաստատեցեր զերկիր 'ի վր հաստատութե իւրոյ, զի մի սասանեսցի 'ի յաւիտեան ։ ուրեմն անհաստատ

Եւ սխալ է կարծիքն ոմանց նոր տատեղա բուչխից դօփենիկեանց, որք զերկիրս այս իբրև զմոլորկնան շարժուն ասեն . որ ոչ այլ ինչ է զայս ասել, եթէ ոչ հաստարակաց կարծեաց ընդ դիմանալ . վասն զի ըստ գրոց ներհակելի և նորաձևութ նորաձևութ զհոգին հիմունս տապալել . և զմարդիկ զայթակղեցուցանել և սադուկեցւոց յայն ձանապարհ դառնալ ։ զի յայնմանէ կայծն, 'ի հրդեհ դարձել . ոմանք և սկսեալ են բարբանջել, թէ մոլորակնքն ամ, իցեն այլ և այլ Ծ, և ունօղք բնակութե մարդկան . զոր և ձմագոյն փիլիսոփայք առ այս սխալեալ երևին, որք կոչէին զերկինն կենդանակերպից . անթիւքհօնայ մի երկիր առ հակադարձն եդեալ . ուր և զմարդն կոչէին ծառ անդրադարձեալ ։ որոց կարծիքն է ընդդէմ Աստուածային Սբ գրոց . և բանականութեան ։

Երրորդ՝ զի ով երկիրս այս ունի զբնական ծաղկունս և զտունկս, նմնպս և երկիրն կենդանեաց ունի զտունկս խմանալեաց հրեշտակաց ընդ ծառոց երկրի զգալեաց, տնկեաց զտունկս խմանալեաց . վարդից Սրովբէից . շուշանաց Քրովբէից . սանուշակաց Խոնարհաց . դեղնադոյն նարդոսաց Սոդիականէից և 'ի ծուծկալութե դեղձնեցելոց Աշխարհողաց . անփութ ևանուշահոտ նոճեաց Իշխանաց ։ խոնարհաձև մրտենեաց Պետութեանց . սրմնենեաց Զօրութեանց . խաղողի ձիթենեաց Աթոռոց, և այլոց ։

Չորրորդ՝ երկիրս այս ունի ըզգետս, և երկիրն կենդանեաց քաղաքն վերին, ունի զգետ մաքուր ջրոյ կենդանութեան . որ ելանէ յաթոռոյն Այ և գառինն . Յայտ . իբ . 1 ։ Հինգերորդ՝ երկիրս այս լուսաւորի Արեգակամբ և լուսնով . և անդ Տէր Ած լուսաւորէր (ասէ Յօհաննէս) զի չէին անդ պէտք լուսոյ ճրագի և Արեգական իբ . 5 ։ Վեցերորդ երկրաւ կենդանեաց կոչի՝ զորմէ ասէ Եսայի . կե . 17 . Ահա ես առնեմ զերկինս նոր և զերկիր նոր ։ Խն արհաց տուել լինի երկինն . և հեզոց երկիր . զի ոչ միայն հարստոյ և դազանաբարոյից՝ է թէ ոչ դժոխային եղուկն՝ և վայն ։ Այլաբանօրէն երկիր կենդանեաց 'ի յոր մուտ և ել առնեն Աբքն, է անապական մարմինն Քի և Աստուածութինն . զոր Քս դուռն կոչեաց ասելով . ես եմ դուռն . Ընդ իս եթէ ոք մտանէ . կեցցէ՝ մտցէ և ելցէ, և ճարակ գտցէ . մտցէ 'ի տեսութե Աստուածութեան . և ել

ցէ

ցէ 'ի տեսութիւն անապականն մարդկութեան,
և կեցցէ անմահութեամբ ։

✻ Ընդ մեզ էք եւ ոչ յոնցանէ, աստանօր մեկնեաց ըն-
թացող եւ ուղիղ եղէ ։) Զայս ասէ Պօղոս թէ
ոչ առ Այ, որոյ առաջի և ատեանքն չեն
մք. և 'ի հրեշտակս եգիտ անիրաւութի.
Յոբ. Ծե. Հ ։ այլ զՍ Սաւուղայ որ տա-
րապարտ հալածէր զնա ոչ 'ի խորագրէ
սաղմոսիս յայտնի է, զի Ծը դէմս խորա-
գիրն այն սաղմոսին ասէ. 'ի ժամանակի զի
առաքեաց Սաւուղ և պաշարեաց զտունն
նր. զի սպանցէ զնա ։

✻ Ուղղեա ծոմ հոգի առաջի հրոյ, ողորմեաս նորա
ցեն եւ ճշմարիտ յերեսաց ոյ ։) Պնդեալ է
զի ոչ մինն տայ հրոյ զնիւթ բորբոքման,
այլ դէն 'ի նմանէ սպառել կրակի. այսպէս և
մեղաւորն՝ տայ զնիւթ ծածկոյ բարկութե.
և 'ի բարկութենէն յայնմանէ, ինքն սպառի և
պակասի յերեսաց ոյ 'ի դժոխս. սակայն ոչ
թէ եւեթ ոչնչանալով, այլ կորնչելով 'ի խո-
նարհին ոյ տեսութենէն. թէ հուր բորբոքեցաւ
'ի բարկութե իմմէ, այրեսցէ և իջցէ մինչև
'ի դժոխս ներքինս ։ զի՞նչ է ուրեմն մեղ-
քն և մեղաւորն, եթէ ոչ նիւթ բար-
կութեանն Այ ։

✻ Զի ոչ գոյ գէշեալս ։) Այսինքն դիւրաւ և
փափկացեալս հեշտութբ մեղաց և յաղ-
բութբ կերակրոց. ոմն կարացից ասել
թէ. խոնարհեցուցի պահօք զանձն իմ ։ և
տես զի պահքն որ է ճնշումն մարմնոյ, է
և խոնարհութե պատճառ. զի թէ ախորժ
խոնարհին և նկուն լինին 'ի ներքոյ պահոց ։
և մանաւանդ զի յ'ելանելն դիւին հպար-
տութե, խոնարհութիւն թագաւորէ ։ զի ո-
րպ և Քս ասաց. այս ազգ ոչ ելանէ եւ-
ոչ՝ եթէ ոչ պահօք և աղօթիւք ։ զի պահ-
քն զմարմինն ճնշել խոնարհեցուցանէ.
և աղօթքն զհպարտութի հոգւոյն. բայց
որում աղօթքն է վերացումն մտաց առ
Այ, Ած և խոնարհ յօժարութբ ։ և զի
պարտիկ հետևեալքն 'ի մէնջ հպարտքն
(զի 'ի պահոց հեռի են. ուստի և առ բղ-
ջախոհութիւն հպարտութեան, զի միշտ որկրա-
մոլութբ արծարծեն զկայծն ցանկութե
իւրոյ) թէպէտ կեղծիւք խոնարհ ձևանան ։

✻ Սէ-ր բարկութեան ոյ ոչ սպառեսցի ։) Ասէ
թէ զԱյ հանդարտ և զպարզ. և ըղ
կարգաւոր վրէժ խնդրութիւն կոչէ մրուր.
այլ զանմիջանս դատապարտեցելոցն. զոր
ըմպելոցեն արդ-ար վրէժ խնդրութեան Այ.
որ ոչ երբէք սպառելոց է զի որքան երա-

նեալքն 'ի փառս են. և դատապարտեալքն
'ի յարութեան մրոց սան ջանան են
յա- խոտանս յաւիտենից ։

✻ Զառնոյն եղջիւրս մեղաւորաց փշրեցից ։)
Եղջիւր մեղաւորաց՝ է հպարտութին.
և Ը կամ ընդդդ զօրութին սատանայի
և հետևողաց նր ։ զի ոչ զօրութի առն-
ծուն 'ի կռուրծն է և զօրութի վզին 'ի՛ անձին.
այսպէս և զօրութի չորքոտանեաց 'ի յեղ-
ջիւրսն ։ հոմանունաբար և զօրութի մե-
ղաւորաց եղջիւր կոչի. և այժմ յաւուրն դա-
տաստանի լինելոց է խորտակումն զծեծած վր-
ջոյ. և խորտ զմեղս յարդի. որ դատա-
պարտեալքն այնքան տկարասցին 'ի փշրեց
մանէ եղջերաց զօրութե իւրեանց. մինչ
զի ոչ ևս կարիցեն զօրդ ունել թափել յա-
ջոյց իւրեանց ։

Զի ա՞յր զօրութիւն յոխորտանս եայլն ։ (
Այս բանականին լուծեալ է զայս չորր-
հայրին Սուրբ. որ 'ի Հէ. փոխի մէջն
ցուցանէ զանհուն երախտին աստուծոյ
առ խարդել. և զնդ ապերախտութիւն առ
Այ. որ եթէ նք 'ի տուեալ ապաշնորհք
եղին. եւ (ասէ) 'ի գալ Ժամանակին Ակէ-
տարանին, և երախտեացն Քի, որ արար
խաչիւ և չարչարանօք ։ որ առաւել էր (ասէ)
փրկանք խաչին. քան զգաւազանին Մովսի-
սի պատառելն կարմիր ծովուն, և զէնէլ
անցուցանելոյն. որ Մովսէս զՔն. և զաւա-
զանին նշանակէր զԽաչն ։ որով 'ի յանդ-
դընդոց ծովուն դժոխոց զերծեալ՝ 'ի վե-
րին աւետեաց երկիրն ժամանեցաք ։ ու-
րեմն եւ ոչ (ասէ) զնոյն ապերախտութիւն
հետևեցից՝ որ 'ի գալ Ժամանակին խա-
չին և չարչարանացն Քի՝ ապերախտ գը-
տայ, զոր նոքա յառաջեւրականին ։

✻ Զի՞ այր զօրութիւն իմասցեն երկրաց ։)
զԱ. յն բանն թէ, արկին զգլխակունս ծա-
ռայից քոց դէշ թռչնոց երկնից. զոր մար-
գարէն վաղ մարգարէացեալ ասէ,
որք յԱնտիոքոսէ կատարեցան հանդերձ
նըւէր մարբ իւրեանց Շամունեան. 2.
մակա՛՛ 7 ։ կմ ոչ ասի. I. մակ՛՛ Ը, 17 ։
Տէր Գրիգոր զայն այլաբանէ 'ի բարբառ-
կողմն թէ. արկին զգլխակունս բարեացն
որ 'ի մեզ՝ կերակուր ոդ այլն թռչնոյն դի-
ւաց. այլ և ոչն մեր զբան վարդապետութե
իւրոյ զանկեալն 'ի Ճանապարհի (որ 'ի քաշ-
լիս մեղաւորաց) 'ի թռչնոց երկնից կերել
ասէ. որ խլեալ 'ի գեաց ։ զոր. և տեսն
Աւերակս լաւերօ՛՛ 'ի վր. Հը. 2. տան

սող

սաղմոսին ասէ թէ․ որպէս զխնկունս ծառայից քոց դէմ թռչնոց երկնից․ այն թռչնոց՝ յաղագս ասաց Տէրն մեր․ եկն թռչուն երկնից և եկեր զնա․ գրէ և առաքեալն պատերազմ կայ մեզ ընդ այսս չարութեան որ ի ներքոյ երկնից։ քանզի վերակացուքն անտի դևքն սատանին զհոգիսն մեղօք ի մարմինն․ և յորժամ ելանէ զխակն մեռեալ հոգւոյն ի մարմնոյն, թռչունք երկնից օդայինն դևքն ընդ առաջ եկեալ յափշտակեն չարուէ խլրեանց կերակուր զմեղօք սատանայն․ որպէս զայն մեծատունն որ պապակէր ի տապն։ և նոյնպէս եւս ինքն Անտոնիոս զդժնեայ չարատես դևն՝ որ տարածեալ զձեռս յափշտակէր զհոգիսն կերակուր խլրոյ չարութե․ և յաղատելոյն վր կրճտէր զատամունսն։ տես զօրինակն ի Գողիաթ որ վս Դաւթի ասաց․ եկ առ իս՝ և տաց զմարմինն քո թռչնոց երկնից, և գազանաց երկրի․ Ա․ Թագա․ ԺԷ․ 44։ այնպէս առնէ և անմարմին գողիաթ չար բելեալն ի վր առաքինեաց․ զի զորս ի յառաքինեաց յափշտակէ յորդայթս մեղաց․ արկանէ զնս կերակուր զօրացն հնդկաց սևաթուր դիւաց խլրոց զօրաց։ այլ եւ (ասէ) Տէր Պօղոս" չունիմ զդխակուսն բարեաց գործոց․ և ոչ զսերմանիս առաքինութե․ այլ և զկամս իմ ունիմ լծակից չար դիւին կամաց․ ուստի և զկամս իմ տե անուանեցից․ և զմասունս բարւոյ՝ կերակուր թռչնոց դիւաց զոր ոչն ունիմ և այլն։

* [illegible] այլն։) Լ․ յանիքն թէ զխորդ ընմանն վերնոյ սաղմոսին ասացից ընդէմ դիւաց թէ․ մերժէր և մերժալարիր Տր․ զի ահա թշնամիք քո գոչեցին, և ատելիք քո համբարձին զգլուխս խլրեանց։ և թէ, խորհեցան ի վր նոց քոց և ասացին, եկայք սատակեսցուք զնս։ այլ եւ (ասէ) զմտաւորականն չար խորհուրդս յիմն հոգւոյ գումարեալ ունելով, ընդ մարտակցօղ արարի․ և զխարդ ի դիւաց յարուցին պատերազմողացն դանդաղեցայց։ զի ես զիմ չար խորհուրդս դաղտնի ընդ մարտնչօղ սահմանելով, եւ տուր զնս գործակից դիւաց․ զի զինուք խնդք ընդ պատերազմիցեն։ առ և ի պատմութեան խմք՝ թէ առաջին նեռասչէնն հարեալ զքն․ և նա հանեալ ի մարմնոյն խլրմէ նեռինն նր հարեալ, զնա էապան․ և նա ասաց, վայ ինձ կրեմ զվէրս ի չինեալ նեռից իմոց։

* (Է) Յորժամ գայ Տէր Բանն և այլն։) Լ․ յանիքն ի յորդայթիցն դիւաց (ի վերոյ գրեցեալ) հրեշտակական պաշտպանութե․ և որ Խաչէն՝ դու պաշտպանեսցես․ զի բանակք Տն շուրջ են զերկիւղածովք․ և Խաչն է սուր պողպատեան՝ պահպանիչ ծառայն կենաց եդայլեան Յեսուայ ընդ դեմ դայեկայ։ բայց ծան իր, զի խաչ անուանե խմանալոյն չարչարանքն քոյ․ և թէ խաչե ես խմացի՝ չէ անտեղի, զի պայս սուրբ չինեալ զողիմթն բէլար․ բարձօղ կենացն Կնձ․ և սակայն ինքն նորին զդլա հատեցան։ ուստի Լուկէս "ի Ձմուս խաչին ասէ․ եթէ մեք յորժամ տեսանեմք զտեղիս ուր մահապարտքն ընդ մեջ կոյրեցին պարհուրիմք․ զմաւհ ած․ թէ զի՞նչ ինչ սաստիկ կրեցէ, յորժամ զչէնն տեսանիցէ, որով քակեց Քս զզօրութին նր․ և էհատ զգլուխ վիշապին։ այս նշանն՝ և առ Նախնեօք զդրունս փակելս եբաց․ և զդեղս մահու ջրեաց․ և զզօրութին կռկին արմատոյ եբոյծ, և զհարուածս թուեմակոր գազանին բժշկեաց, նա և թէ բղղոռնիս դժոխոց եբաց, և զկամարս երկնից փեռեկտեաց, և զմուտս դրախտին նորոգեաց, և զանոնսաւրի ջիլսն կտտրեաց։ զի՞նչ զարմանք իցեն եթէ դեղոց մահու և թունից դադանաց, և այլոցն այնպիսեաց յաղթիցէ։

* [illegible]) Ժ թէ և մեղաւոր իցեմ, այլ ոչ անհաւատ և հայհոյիչ հաւատոյ․ կմ հերձուածօղ և հերետիկոս։ նկատէ առ այն Ձկնաւորն, որպ մինչ դեռ մի ասաց թէ, հայրապես․ ասաց, այո․ որկրամոլ ես, ասաց այո․ այլ մինչ ասաց հերձուածօղ ես, ասաց նմա, թէ ո՛չ եմ։ զի որ զլաս հաւատոյն վնասեալ ունիցի, թէ և ի մեջ խաւարի մեղաց շրջիցի, դիւրաւ կարէ այնու լուսով դշաւիղ փրկութե գտանել․ և զայս խմա զտեսաներորդ, և զկենդանի հաւատոյ սիրով։

* Ոչ գինեսցեր։) Ժ ոչ հեշտացար ընդ կորուստ ողողելոցն ջրհեղեղաւ․ այլ զղջացար, և առ ի նշան ոչ հեշտանալոյ ընդ կորուստ մարդկութեան՝ ասացեր, զանուանեալ ո՛չ ևս առ ինձ աներ կամարդիկ ջրհեղեղաւ․ Ծննդոց․ Է․ 21։

* (Թ) [illegible] [illegible] զի անատակին, այս որդին իմ մեռեալ էր և եկաց, կորուսեալ էր և գտաւ։ զի թէ

Հայրն խնդայ (քան զքաջին առաքել) 'ի կենդանանալ ըն մարմնոյ մեռելոյ որդւոյն ողջունի և առաքել զնա 'ի հողեղէս յարուց մանս մեղօք մեռելոյ որդւոյն խնդայ և մը խիթարի։ Իսկ զմխիթարելոյն զի.մի խմանար թէ Ս.ենեկրամեութեն իւրոյ է գիմնակ սգով՝ իւրն զնոյն կարէ սգաւորել. այլ այնպէս ձեանայ, որպէս և վասն հոգւոյն մէջ ասէ Պօղոս. մի՛ տրտմեցուցանէք զհոգին սբ։ և աՀա աղեխեր մխիթարութե է, և տրտմի ասի. զի տեսանելոյն զտանջար իւր մեղօք աղտեղելոյ ։ բայց սբ գիրք մարդկօրէն զի ջէալ՝ այնպէս խօսին. ոչ զղջանալ. բարկանալ. զայրանալ. հարցանել. ձանաչել. ասեն զայ, որք ոչ են առ Ած՝ և ասեն։

✵ Եւ [illegible] փորձոք։) Մ շտկեց եղև Ած առաքելոցն կռապաշտից 'ի ժամանակս արքայութեան. զի մինչ եսես թէ Եղիա անգութ երևի առ կռապաշտսն, վն նախանձախնդրութեն Այ այլն պատուոյն. շարշարէ զնա նորին բերե սովուն. զի թերևս վն իւր վտանգին, այլոց և ինքեան ողորմեսցի և զանձրև խնդրեսցէ. և զերկինս բացցէ. և չեղև նմա։ զի կամէր նոցին չարչարանօքն և ինքն չարչարիլ. քան թէ գթալ կռապաշտիցն։ վն Այ գթացեալ երևեցաւ նմա և ասէ. երթ երևեաց աքայաբու, և տաց զանձրև։ զի տեսի որ դու անողորմ բարս ունիս առ յանցաւորսն, և ոչ այդու կերպիւ կարէ կառավարիլ աշխ. զի կարի խիստ ես. վնյ առ 'ի յոչ ցածուցանել զպատիժ քո ոչ տամ ինքնին զանձրև. զի գխտասցեն և կռապաշտքն թէ ես յորժամ 'ի պատժի ունիմ և ունել ջանամ զծառայս իմ. երթ երևեաց աքայաբու, և տաց զանձրև։ Գ. Թագ. ԺԸ. 1։ զխոտելի է զի սբն Յովհան ոսկեբերանն զայս անողորմութիւն Եղիայի (որ էր վն նախանձախնդրութեն Այայլն օրինաց) գթութն և պարտաւորութն համարի նմա. անհամաձայն եղեալ գրքոյ է գլուխն. ուր խօսի 'ի վն Պետրոսի և Եղիայի. և զուրացութն Պետրոսի թողուածութեն Քի ասէ լինիլ. զի որ համարձակ էր եկեղեցւոյ կառավարիչ լինիլ. անկանելովն իւրով ուսանիցէր և այլոց ողորմած լինիլ։ նմ ասէ, և Եղիայի թոյլ ետ գթել. զի զմարդ մահկանացու լինիլն ձանաչեսցէ, և յանցաւորաց վն ողորմած լինիցի։ ուստի ասէ Ոսկեբերանն, խստութեամբ իւր վարել վ դնայր զձանապարհն, պանդխտութե զգեցեալ նախանձու արբեալ։ է էր ամենատեսն ո՛վ Եղիա. է էր այդքան զգեցեալ ես զանմարդութն. ներեա սուղ ինչ, և յանդիմանիցիս և դու է մեղօք լեալ։ յաղագս յանցանաց ընակչացդ՝ զերաշտութն կոչեցեր. զերկինս փակեցեր. զերկիր սանձեցեր. զընթացս բնութե արգելեր. և ոչ պաղատել յաղագս եղելոցդ ախորժես։ յետ ոչ բազում ինչ ժամանակի՝ յանդիմանեսցիս և դու է պատՃառանօք. և մարդասիրութն Տն համբերելով՝ մարդասիրագոյն լեցիս առ ծառայակիցսն։ է էր ոչ հրեշտակ քահանայ եղև՝ այլ մարդ. զի մի՛ յանմեղէն սատակել լեցին մեղաւորք. զի թէ հրեշտակ լինէր (որ ոչ մեղանչէ) սաստկէր զպատուհասն, տորին ազգաւ մարդ՝ զի ներեսցէ համազգեաց իւրոցն կարեաց տեղեկացն։ և'ի մէջ ածէ եթէ մեծամեծացն որոց համարձակալ էր ժողովուրդ բազում հաւատալ. թողացոյց անկանել է մեղօք. եւ կնի այնոցիկ թողութն նց ընձեռեաց. զի որով ինքեանք խրատեցան՝ մարդասիրագոյնք լինիցին։ և այլն։ ուրեմն վրէժանայ Տն է չարչարանս սուրբ ծառայիցն իւրոյ. թէ և նոքին զինքն ոչ ձանաչիցեն. այլ ինքն զամենեսեան ձանաչէ։ և զորս արդարութե ոչ գարմանէ. յողորմութեն շարժեալ նախախնամէ։ իսկ թէ հայհոյչացն (ասէ) դու ոչ խնայեցեր տալ պընակսն բարեան և զանձրև. ապա ինձ (թէ և մեղաւոր լիցիմ. այլ քան զի ոչ եմ հայհոյիչ) ո՛ր չափ ևս առաքել ողորմելոցես։

✵ [illegible]) Մ երբեմն առաքել կոչէ զժամանակ մարդեղութեն Քի. է՞, 'ի վախՃան աշխարհս այսոցիկ խօսեցաւ է մեզ որդւովն. Եբր. Ա. 1։ յորում զանձառելի պարգևս բարեացդ՝ առատապէս ցուցեր բժշկականութեդ և այլովք։

✵ [illegible]) Մ ստայնմ եկն առատարանել զխաղաղութն հեռաւորաց. և զխաղաղութիւն մերձաւորաց։ հեռաւորս կոչէ զհեթանոսսն և զմեղաւորսն. և մերձաւորս կոչէ զհրեայսն (յորոց և Քս ըստ մարմնոյ մերձաւորեր ընութե) և զարդարսն։ արդ դու ասէ ո՛վ Տր. ոչ խնայե

ցեր զՀրէյն և զՀամբայր և զխաղաղութե
քո միջնորդութեամբ Աստուծոյ քոց հե
թանոսաց և մեղաւորաց․ նմանապէս և ինձ
զթողութիւն մեղաց՝ հաստատեա զի ոչ ես

խնայելոց ։ բարեաւ և ինձ ցոյց ած կենդանի
զհայրենին զթութեան զալոյ ։ կեն ա-
նի սէր ասէ․ զի սէրն Աստուածային և շը-
նորհօք լի է ։

ԳԼՈՒԽ ՎԱԹՍՈՒՆ ԵՒ ՄԻ ԵՐՈՐԴ

Սա այս գլուխս ՚է՛ [illegible] ․ [illegible] ․ և [illegible] [illegible] , և [illegible] ։ [illegible] ․ [illegible] ։

ԲԱՆ

ԲԴԵԼ ԻՄՈՎՔՍ ՏԱՂԻՒՔ

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Ասյմինքն որ ՚ի նախատոնս վերոյերին բանք տաղմոյին․ զի՞նչ օգուտ իւր թէ տաղչափութե առնելով զիս նոքօք խայտուկեցից․ զի յիմարաց է յայտնել զամ որդանս իւրեանց արտաքոյ խորհրդականի խոստովանութե․ ուստի Սողոմոն ասէ․ առակ․ Ժ․ 35․ զփառս իմաստունք ժառանգեսցեն․ իսկ ամբարիշտք բարձրացուցին զանարգանս ։ այսպէս Անդրէաթէնէս պատապատկողին իւրոյ անուանն գրեալ ՚ի ձեռ կատն իւր՝ զօրն դիւրուն այնպ շուրջ եկն ՚ի յաթենս․ առ ՚ի յանարգանս ապատակողին իւրոյ, և սակայն ոչ ումեք փոյթ եղև, այլ զիւր թեթևութիւնն յայտնեաց ։

*Ոչ [illegible] ։ ([illegible] խորամանկն և բանսարկուն և բամբասողն․ զի պայսպխոնաց ասէ զինի թէ, Ա առաւօտս սպանանէի զամ մեղաւորս երկրի․ Սաղ․ 100․ 4․ 8 ։ զոր կոչէ՛ իրաւախոհ արդարութ ։ բայց ես ասէ՛, և ոչ զամ դամս մարմնոյս գանել խրատեցի․ և ոչ զբուսեալ բխծ հոգւոյս իմոյ մեռուցի ։ այսպէս Մարկոս Աւրելիոս կայսրն իմ յարանց․ և ժաի կանանց դատարկաց (ասէ) բարձանեալ յինքենէ ՚ի հաւօմ, և ոչ կարացեալ սպանանել զդատապարտեալսն ։ իսկ ա Ա [illegible] ապաքաւ (թէ և իւր գործն ոչ էր) զհմ անդամս երկրաւորս․ և զբխծս հոգւոյս չարայի (ասէ) խրատել զանել և սպանանել․ [illegible] թէ զանօրէնսն ՚ի քաղաքի․ որ է գործ արքունական պաշտօնի ։

*Զմոլուէբ [illegible] ։) Թուի թէ յոր ժամ ՚ի նաթանայ յանդիմանեցաւ կա շընութե և սպանութե, զղջացեալ ինձ Ասփոխն արտասուօք և մխրութեամբ ապաշխարանաց․ զի այս էր ՚ի ձեռամն կամ ոն ապաշխարողաց․ զքուրձ զգենու՝ ՚ի վր մոխրոյ նստի, այսպէս ապաշխարեցին նինուէացիքն ։ Յովն․ Գ․ Ե․ 6 ։ Եսա․ ԾԵ․ 5 ։ բայց Պաւղոս թուի թէ․ զհացն ՚ի մոխիր և աթախելով եկեր․ փոխանակ պղպեղինաց և տապակեղաց [illegible] և զըմպելին արտասուօք խառնեալ և ըմպել ասաց ։ թէ պէտ Ներսէս լամբրոնացին պարսաւօրէն մեկնէ․ հացիւ և հաստատ կերակրով զիմաստութիւն և մխիթարութ զանուանեաց խոկմունսն իմանայ ։ այլ ես ասէ որպէս ասեցից Աստ․ որ զշնորհն մեր ես տեսանէ․ և ես ասացի թէ մոխրով և արտասուօք ապաշխարեցի ։

*Մ[illegible] [illegible] ։) Ասյմինքն յերեսս հարցն մերոց ։ զի թէ ըստ Պօղոսի․ դեռևս յերեսս Յակոբայ գոլով Յակոբ և Եսաւ․ ասացաւ թէ․ զՅակոբ սիրեցի և զԵսաւ ատեցի․ Հռո․ Թ․ 13 ։ զի՞նչ շարմինք թէ և Պաւղոս զինքն

մեղուցեալ ասէր ընդ հարսն զօրութենա֊
բար։ կամ թէ զհոգւոյ նախնեացն կրելով
այնպէս խօսէր թէ հարքն կերին զաղոխ
և որդւոց ատամունքն առին ։ արդ ՚Պօսէ
լիթ զ յանցանս հարցն իւրն համարէր, և
այլոց բեռամբ զինքն բեռնաւորէր․ և ես
զիմ բեռն ևս տանելոյ չեմ կարող ։

※(Ը) Ներբողք յորդորականք զաւակ ընդ բարբառ ։)

Այսինքն որովք տեսակօք առաքինութե֊
թունեցայց ՚ի մէջ բարեաց․ զի թէ ՚ի մէջ
հեթանոսաց նկատեմ, զանսուաղութի և
զժուժկալութի ՚ի կերակրոց տեսանեմ դոտել,
զեղ և զպեղանի ուսման իմաստասիրութե
որ և խոկումն մահու․ ո՞ զմեռուցանելն
զախտից համարէին կատարել առաքինութի
իմաստութե։ և Դ՚եմականքն զփորձանաց
առաւելութին խնդրէին ՚ի զեւսայ ։ և ոմանք
՚ի կարասի բնակելով ուսանէին և զկընթ այս
աստեղաց նկատէին։ և Բրաքմանք հնդկաց
իմաստասէրքն՝ մերկամարմին ՚ի լերինս բը֊
նակէին ։ և ոմն Դիոգինէս իմաստասէր ՚ի
ձմեռան նստեալ ՚ի դէմ արևու ջեռնոյր․ և
կեալ մեծն Աղեքսանդրոս շուք առնէր նմ
և ասէր, խնդրեա յինէն զինչ և կամիս և տաց
քեզ․ առ որ ասաց, զայս շնորհ արասցես
ինձ․ սակաւիկ մի ՚ի բաց երթ յարևուդ՝ զի
ջեռայց ։ զարեգակն մեթրոս անուանեալ պա֊
տուէին, քաղդէացիք, և ՚ի պատուելն զնա․
Ը. զանազան տանջանս ան ցանէին, ՚ի փոքրու֊
գունից ՚ի մեծամեծսն ելանելով ։ զի նախ
սովոր հրիշէին զանձինս յանուրս Ծ ։ և
այնմ պժուժկ սլօղոսն ՚ի քերանս արկանէին
անուրս Ե ։ ապա ՚ի ձեան կայուցանէին ան
ուրս Ի․ յետոյ ընդ հուր անցուցանէին ։ և
զպասխանար կատարելսն կարդէին ՚ի մէջ
կատարելագոյն տէլէտից մ իմաստասիրաց ։
և Էմպեդոկլէս անափառեալ․ էարկ զինքն
՚ի հուրն, որ ելանէ ՚ի սիցիլիոյ լեռնայ լեռ֊
նէն․ առ ՚ի կարծիս տալ թէ յերկինս վե֊
րացաւ ։ այլ Այ առ ՚ի խայտառակել ըզ֊
նա․ ետ հրոյն զնա յարտաքս փախել ։ և
ոմանք ՚ի տղմի սատակեցան ։ Լակեդմոն֊
ցիքն կամելով ժուժկալս և արիս ցուցանել
զինքեանս և զմանկունս իւրեանց․ կրթէ֊
ին զնա փոկովք, և քանցէին գանիւք առ
բագնովքն․ և ոչ նուաղեցելոյն այլ ժուժ֊
կալին՝ պարգևս տային ։ Եպիքուրոս իմաս֊
տասէրն ՚ի սեան կապեցեալ ՚ի բռնաւորէն
մինկեղ օմնացելոց․ է հարց բռնաւորն թէ
կամիս զի յուծից զքեզ Եպիքուր խօսէ․ ասաց
և ոչ անդ կապեալ լինիմ ես․ իբր հոգւոյ

նմ ոչ գոլով կապեալ․ զի զմարմինն ոչ ա֊
սէին մարդ․ այլ զհոգին․ և սա ևս խորամա֊
կեաց բռնաւորն զարտասուս նր ։ այսպէս Անաք֊
սարքոս ըմբռնեալ յԱրքեղայոսէ բռնաւո֊
րէ․ արկեալ ՚ի սանդ՝ հարեալ լինէր նգով
փայտեղինաւ․ և կոծապեալ ՚ի սանդն ահա֊
րուն իւր զհունտ․ ասէր այսպէս․ սանդ ա֊
հարեա սանդ ահարեա զպարկդ Անաքսար֊
քեայ․ քանզի ոչ կարես զանաքսարքէս սան֊
դահարել ։ իբր թէ իմաստասէր գոլով, ըզ֊
մարմինսն ոչ ինչ վնաս առնէր ։ Կլէոմ֊
բրոտոս ըզհոգւոյ գիրսն Պղատոնի ընթեր֊
ցեալ թէ հոգին ան մահ է․ ընկէց զինքն
՚ի պարսպէն․ որ զի հոգին բաժանեսցի ՚ի
մարմնոյն ։ Թէանոյն պիւթագորականն կին
ըն թագաւորայն գոլով․ զի զպիթագորի
հրամանին ոչ ուտելոյ զոլոռունս (զո՞ ոչ
մատնել զխրատունս կոշտաօք ։ զի աթէ֊
նացի դատաւորքն կամ խաւ փոխանակ դա֊
տակնիք տալոյ՝ ոլոռամբք վարէին ՚ի դա֊
տապարտութի այնոցիկ որ ՚ի դատաստա֊
նէին հանդիպէին) ըմբռնեալ ՚ի բռնաւորէ
ումեմնէ․ հարկեցաւ ասել զհայրենի ան֊
ձաւէշխն․ և ոչ կամելով ասել․ զլեզուն
խածեալ եթուք արտաքս․ լաւ համարե֊
լով զգործարան ինչ ընուի կորուսանել․
քան զհայրենի պատուիրանն լուծանել ։
և Պիթագորուհին Տիմիքայ (որ կոչեցաւ
թէանով) անկեալ ՚ի ձեռս դիոնէսիեայ բըռ֊
նաւորին․ ամփոփեցաւ տալ զանուանն որ֊
ւան, և ասաց․ կերից՝ քան թէ ասացից․
և յասելն, ուրեմն կեր․ ասաց․ ասացից․ քան
թէ կերայց․ և զլեզուն նմանապէս խածեալ
կորեաց և եթուք յերեսս բռնաւորին ։
Եպամինոնդաս քաջ զօրավարն․ ՚ի պա֊
տերազմին իւր՝ ամենևին ժուժկալէր ՚ի կե֊
րակրոց, և յափրոդիտականաց․ և ՚ի հեշ֊
տութեց․ վասրոյ Ը լակեդմոնացւոց պա֊
տերազմեալ, զնշանաւոր յաղթութի եթող
յետ ։ նմին Սկիպիոն հռոմայեցի յաղթեց
զկարկեդոնացիսն ։ Հերակլիտէս և Դիմոկ֊
րիտէս զաշխարհիս հետևմունսն խաղ֊
առնէին, մինն ծիծաղելով․ և միւսն լա֊
լով ։ զամենն կայսրսիկ պարունակելով Պօ֊
ղոս ասէր․ հեթանոսք որք զօրէնս ոչ գի֊
տեն․ բնութբ զօրինացն գործեն ։ զի անձանց
իւրեանց լինին օրէնք ։ իսկ հրէից ձգնու֊
թբք ՚ի մր օրինացն Մովսէսի յայտնի ը են ։ ո֊
րոց ձգնաւորքն եղեն նազօրականքն․ և
եսեննեանքն․ և ռէքաբեթեանքն․ որք ըզ֊

ամ

սով և զգարշելի ՚ի կերակրոյ , և զճնշումն մարմնոյ՝ երբ և զապաշխարանս կամաւ յանձինս իւրեանց առնէին · որք և բազում խըստ րակենօք խստօրէն կենցաղավարէին · այսպ Եղիա · Յովհաննէս մկրտիչ · և Սամսոն գոլով նազովրականք գինի և օղի ոչ ըմպէին : այլ ես ասէ մեծս Գրիգոր · ոչ հեթանոս եմ · և ոչ հրեայ այլ քրիստոնեայ · և ոչ նոցին հաւասար առաքինացայ : և մինչ ընդդէմ հեշտութե մարմնոյ նոքա զանազան կերպիւ ճգնմամբք և մահացուցմամբք մրմնոյ զինեցան · երբ և դեղօք և ըսպեղանեօք · ես ոչ գիտեմ թէ յորոյ բարեաց ՚ի կարգն թուեցայց · և որո՞յ կերպիւ յարգեցայց · մինչ քրիստոնեայ գոլով · ոչ հեթանոսաց առաքինեաց հաւասար գտայ՝ և ոչ հրէից : և ոչ բնական արդարութե հեթանոսացն · և ոչ գրական հրէիցն հետեւեցայ օրինաց :

✵ (Զի որք արդարութիւն իմ ասեն յաւէտ իւրեանս · որք ոչ ինքեան իւրեանց հաստատելոյ :) Ուսանիր զի զայս բանս ՚ի սաղմոսին · ՃԺԱ · 9 · ոչ վասն իւր ասաց Դաւիթ այլ վս ողորմածաց թէ · սփռեաց և ետ աղքատաց՝ արդարութի նր մնայ յաւիտենս յաւիտենից : զի ոչ արդ ար՝ և ողորմած է Ած · որ բանայ զձեռն և լը-նու զամենեսեան քաղցրութբ կամօք իւ-րովք · և արդարութի նր երբ և զերկինս ասի հաստատուն · նմանապէս և ով որք զձեռն իւր բանայ դէպ ՚ի յաղքատս և սփռեալ տայ առատապէս · արդարութի նր մնայ յաւիտեանս յաւիտենից : զի արդարութիւնէ հաւասարաբաշխ առաքինութի տալ իւրա-քանչիւր ումեք որ ինչ արժանն է · և յոր ժամ ունելոյն Այ կարօտ գոլով առնու ՚ի նմանէ զամ բարիս զժամանակաւորս և զհոգեւորս · ինքն ևս նման Այ քան զինքն նուաստագունից պարտի տալ հաւասա-րաբաշխ լինել : գրեալ է ՚ի գիրս կրօնից ըստ ազգաց յարարողութե պաշտի ձեռնա-դրութեան թէ · անցեալ ՚ի տեղւոջէ ՚ի մէ-ջէ · և խնդրելն աղքատաց ասէ պատա-ցուն թէ · զարծաթ և զոսկի ոչ ունիմ · այլ զոր ունիմ տաց ձեզ · և յետոյ սակաւ ինչ անցեալ յառաջ · զբուռն լցեալ արծա-թով և ոսկով ցանէ ՚ի վր աղքատաց ասե-լով թէ · սփռեաց և ետ աղքատաց · ար-դարութի նր մնայ յաւիտեանս յաւիտենից : Հարադրողն գրոցն այնորիկ ամ ասէ առն-յով զգերանն աչաց իւրոց · զայլոց շիւղն հանել ջանայր որ թէ յարարողութե ձեռ-նադրութե հայոց Կաթուղիկոսին լինէր · ո՛հ թէ որ քան աղձատելոցէր թէ · տեսնե՛ք զի զոր յառաջն ուրաստ եղև թէ զարծաթ և զոսկի ոչ ունիմ · ահայ սփռէ և տայ աղ-քատաց լի ափով :

✵ (Փ) Բուրբոյ ... (small type, illegible)

Սմանք ասեն թէ պատուիրան սիրելոյ զԱծ ոչ կարէ լնանիլ ՚ի կեանս այս , այլ ՚ի հան-դերձեալումն · որոց միննէ գայլինոսն : այլ ներհակն այսորիկ յայտնի է այսու բանիւ Մարգարէիս · զի առաւել քան բարձրագոյն հրամանն · ոչ կարէր Դաւիթ ասել եթէ անկարելի իցէր սիրել զԱծ բոլորով սրտիւ ՚ի կեանս այս : դարձեալ զի Ած ՚ի հրամա-նեալ զօրէնսն ասաց · պատուիրանքս այս-քիկ զոր ես պատուիրեմ քեզ այսօր · ոչ են ՚ի վեր քան զքեզ · Օրի · Է · 12 : և Դաւ-իթ ասէր : յամ կատարածի տեսի զվախ-ճան : յոյժ անդորրեսին ինձ պատուիրանք քո : դարձեալ Սբ գիրք վկայեն վս Աբ-րահամու · վս Դաւթի · Եզեկիայի · և Յովսիայի · թէ ՚ի բոլոր սրտէ յարեցան առ Ած , և սիրեցին յամ սրտէ · ուրեմն ոչ է անկարելի սիրելն զԱծ յամ սրտէ ՚ի կեանս այս · թէպէտ ոչ ըստ ըմբռնութեն Այ · այլ ըստ կարողութե մերոյ : զոր օրինակ · սափոր մի ոչ կարէ ընդունել զբոլոր ծովն առ ին-քըն · այլ ոչ նմանօրինակ ասէ թէ · ոչ առ-նու զջուր ծովուն ըստ իւրում չափուն : համաձայնի այսորիկ օրինակի և ասելն Այ · յամ սրտէ քումմէ · ըստ որքան սիրտդ կա-րէ տանիլ · և իմացականութիդ կարէ իմա-նալ առանց սխալման : և յամ անձնէ՝ ըստ ՚ի կամաց առանց ներհակութե : յամ մը-տաց՝ ըստ յիշողականութեն առանց մոռաց-ման : այլ սիրելն զԱծ յամ սրտէ և զօրութե · և մտաց երեք կերպիւ իմանալ : Նախ թէ զբոլոր սիրտն մեր պարապեցուսցուք ՚ի սիրելն զԱծ · մինչ զի բաց ՚ի նմանէ՝ զայլ ոչ ինչ սիրեսցուք : բայց այսու կերպիւ ոչ հրամայիմք սիրել զԱծ · ապա թէ ոչ՝ ան-պատեհ էր սիրել զընկերս մեր զոր սիրել հրամայիմք : Երկրորդ՝ թէ բոլոր սիրտ մեր պարապիցի ՚ի սիրել զնա · ըստ թէ այնքան զօրութբ պարտ իցէ սիրտ մեր ձգտիլ առ Ած որքան կարէ տանիլ : որ և ոչ այսու կեր-պիւ հրամայիմք սիրել զԱծ : ապա թէ ոչ՝ հարկ լինէր ասել · ըստ կարողութե քոյ սի-րեսցես՝ և ոչ թէ ՚ի բոլոր սրտէ : Երրորդ իմացուածնէ զի սիրեսցեմք զԱծ յամ սրտէ · ըստ ՚ի վեր քան զամ իրս · և նախադրեսցեմք զկամսն Այ ամենից առեղծուածոց · մինչ

զի ոչ իմաստք կերպիւ սիրով կամաւորէ սահ֊
ծառայից ումանց . կամեցիմք զԱստուած փրկա֊
յուցանել , և յայտնագոյն սիրոյն յԱստուծոյ հե֊
ռանալ : այս է Աստուածսէր և հարազատ խնդիր
ծառայն այնչափ պատուիրանին . զորմէ և Պօ֊
ղոս ասէ . ոչ ոք կարէ բաժանել զմեզ 'ի
սիրոյն Աստուծոյ . Հռով . Ը . 9 :

* ([illegible] :) Զայսքան վերագրեալ մեծ համարի
նա Մովսէս : բայց թէ մի սիրոյն Աստուծոյ է
արժանաւոր զինքն յանձն ծառայութեան չորից .
յիրաւի մեծ է . զի այս է որդեկան եր֊
կիւղիւ : իսկ թէ մի խորշելով 'ի գործոյն
պատժոյն է . ոչ է մեծ քան զսիրելն զԱստուած
յանձ սրտէ : բայց թէ այս . և թէ այն . որ
Մ արժանապէս զոչ առնելն իւր խոստո֊
վանի . իբր թէ ոչ արժանի զոտս իմ 'ի չարէ .
և ոչ բոլոր սրտիւ սիրել զԱստուած :

* ([illegible] :) զՀրամանս քո . թէ զՀրամանս
քո : անկատար հրեշտակն . հրամանն առնեն
նկարել զօրէնսն Աստուծոյ 'ի դրախտին և 'ի թե֊
զանս . և գրել 'ի վերայ սեւոց գրոց , առ 'ի
յիշել զօրէնսն Աստուծոյ 'ի տեսանելն մարմնաւոր
աչօք . բայց զմայլեալն սիրովն Աստուծոյ Պաւ֊
ղոս՝ 'ի սրտին իւրում նկարել և պահել ,
զի թերևս նոր օրինացն աշակերտելոց զինքն
հաղորդ ցուցանէր . զորոց ասացաւ , տաց
զօրէնս իմ 'ի սիրտս նոցա , և 'ի միտս նոցա
գրեցից զնոսա . Երեմ . Լա . 33 :

* ([illegible] :) Յիրաւի 'ի ճշմարտ֊
դատման Աստուծոյ պարունակին սոյն կատարելութիւնք
թէ 'ի յառաքինականսն և թէ 'ի բացասականսն :
թէպէտ փրկիչն ասէր , 'ի սէրն Աստուծոյ և ընկերին
կայանալ զամ օրէնս և զմարգարէս . յորում
կայանայ և սիրելն զյատուկ անձն իւր : զի
ասելն իբրև զանձն քո , յայտ է թէ նախ֊
նակի սիրոյ անձին քոյ կամի ասել : Արդ
ամ չար , կամ է ընդդէմ Աստուծոյ սիրոյն մտաց .
և ըստ ասի յօրէնսն . Տէր Աստուած քո Տէր մի է :
կամ է ընդդէմ ամենայնի պաշտման . և ըստ ասի
մի երկիր պագանիցես դրօշելոց . և մի ունի֊
ցիս զայլս օտարս առաջի իմ : կամ է ընդ֊
դէմ թեթևացուցման ամենայն պատուոյն
և ըստ ասի , մի առնուցուս զանուն Աստուծոյ քոյ
ընդունայն . այլ մի յիշեսցես աւուրց ջերմե֊
ռանդութեան և յանպիտ տեղիս : և յուխտեալ
զտարի ինչ յանուանն Աստուծոյ , մի թեթև համա֊
րիցիս զոչ կատարելդ . զի այս ընդունայն
առնել զանունն Աստուծոյ : կամ է մոռացումն բա

ընկերութեան Աստուծոյ 'ի սահմանեալ տօնս . և ըստ ասի ,
յիշեսջիր տօնել զօր շաբաթուն 'ի յիշատակ
սահմանագործութեան Աստուծոյ : կամ է մոռացումն
երախտեաց զկնի Աստուծոյ երկրորդեան արարչաց , այն
հօր և մօր . և ըստ ասի , պատուեսցես զհայր քո
և զմայր : կամ է ընդդէմ մարմնոյ կենացն
այլոց . և ըստ ասի , մի սպանաներ : կամ է ընդ֊
դէմ զուգակցական նախանձաւորութեան . և
ըստ ասի մի շնար : կամ է ընդդէմ յատուկ
ընչիցն այլոց . և ըստ ասի մի գողանար : կամ
է ընդդէմ օգտի այլոց . և ըստ ասի մի սուտ
վկայեր : կամ է ընդդէմ ամենայն ցանկութեան
սրտին . և ըստ ասի , մի ցանկար կնոջ ընկերի
քոյ . և մի ամենայնի որ նորա իցէ : Իսկ զայսոսիկ
ոչ առնելն որքան առ սորբասականսն . և
ոչ առնել որքան առ բացասականսն : է կա֊
տարեալ նշան սիրելոյ զԱստուած . վասն ասե֊ սի֊
րեսցես զՏէր Աստուած քո յամ սրտէ քումմէ :
յայսոսիկ պատուիրանաց ուսաւ Պաւղոսի֊
ատել զամ Աստուածային չարաց . զի ամ չար
յընդդիմակաց պատուիրանացն Աստուծոյ ծնանի :

* ([illegible] :) Արդ յայս երդումն , ոչ յա֊
ռաջադրեալ յանձնապատմութեան և յապա֊
ւորեալ յատուկ զօրութեան անձին իւրոյ Պաւղոս֊
թի՝ այլ 'ի մեծութեան խնդիր մտաց . 'ի յանդր֊
դորէլի համարոյն . և 'ի սերտ սիրոյն : բայց
երևի թէ առ 'ի պահել զպատուիրանս Աստուծոյ
ոչ է պարտ երդմամբ փութալ . զի յանցա֊
նելն զպատուիրանօքն կրկին լինի պարտա֊
ւորութին . այն մեղանչումն , և երդմնազանցու֊
թիւն : Այնպէս ասելի է թէ . երդումն է
վկայ կոչել զԱստուած և զարբագան ինչ առ 'ի
հաստատութիւն ճշմարտութեան : ուրեմն Պաւղոս
յուսալով 'ի մաքուր խղճի մտաց իւրոց .
և զի հաստատուն յոյս ունէր 'ի պահել
զպատուիրանս Աստուծոյ . ինքն յինքեան երդումն
եդ անձին իւրոյ՝ անշարժապէս պահել
զհրամանսն Աստուծոյ : որ թէ անպատեհ իցէ
երդնուլն , ոչ երդնուէր . զի թէ ուխտելն
պատեհ է . նմանապէս և երդնուլն : և ոչ
ուխտելն կամաւոր է , և կատարելն հարկա֊
ւոր . այսպէս և երդնուլն առ 'ի կատարել
զօրէնս Աստուծոյ կամաւոր է . բայց կատարումն
հարկաւոր : Իսկ Հռովբոնեանսն զերդումն
այս Տէրն 'ի վերայ ո հրեղէն մերոյ .
զի անդ լինի խոստումն 'ի տեղի երդման .
զկնի ազատութեան 'ի մեղաց , ծառայել Աստուծոյ .
զոր Պօղոս ասէ , բայց արդ ազատեալք 'ի
մեղաց ծառայեցէք արդարութեան : դարձեալ
եթէ ոք երդնու ընկերի իւրում և ոչ սահ

բարիս ուրեմն և առ 'ի պահել զպատուիրանս Այ, և վն ոչ մեղանչելոյ եթէ երդնուցու և ոչ ստեացէ՝ առնել բարի է. ապա արար Դաւիթ. որ հաստատ եկաց 'ի վերայ ուխտին իւրոյ ։

* Հատուծ' է ինձ տօնուորաց փրկութիւն ։) Սեկնութիւն որում է պատճառական հետևեալ թէ. զի զերանաւուս քո ոչ պահեցին. այսպէս քան հեռի ասի 'ի կուրաց զի ոչ տեսանեն, թէ և զերամծագեալ իցէ. այսպէս և Ած ըստ ինքեան պատրաստ է 'ի փրկել. բայց կուրութի մեղաւորացն արգելու 'ի տեսանելոյ զարեգական լոյսն. զի զերեսս իւրեանց առ փոփոխելի բարիս են դարձուցեալք, և ըստ կուռնոյն առ տեղւոյն բարեաց Այ. վն որոյ ոչ լուսաւորին. ըստ Երեմ. Բ. 27. ըղփայտին ասացին՝ թէ հայր իմ ես. և քարին՝ թէ դու ծնար զիս. և դարձուցին յիս զթիկունս և ոչ զերեսս իւրեանց. և 'ի ժամանակի չարեացն իւրեանց ասասցեն. արի և փրկեա զմեզ. ահա պատճառ մեզ ոչ ողորմելոյն անդիտութիւնք չարեաց մերոց են ըստ Սեկեբերանին. որ և Ա. լուսաւորել ասէր մեծին Ա. զէ քանդուրի. թէ համբերձեալ է Ա. տալ քեզ զբազում շնորհս. բայց հպարտութիւն քո արգելու ։

* զԻսրայէլ յամենայն անօրէնութեանց իւրոց, ամէն որք գործեն զանօրէնութիւն ։) 'ի Ս երայ այսօրինակ Լամբրոնացին ասէ թէ. որք թիւրեցան 'ի բարութենէն 'ի յափշտակութի. և յափշտակեն զկենցաղոյս հեշտութի անզեղջ կամօք, և զօրանան 'ի հաճանութի կամացն անձնայի. և զի ոչ պատահի նց. տանի (ասէ) Տր ը այնոսիկ ը.ք գործեն զանօրէնութի ։ յայտ է, թէ ընդ անձնայի որ խակը անէ անօրէնն է և ո՞ւր յայտ է 'ի հուրն յաւիտենից ։

* Տէր ոչ բարձրացաւ սիրտ իմ. և ոչ ամբարձան աչք իմ ։) Ոչ բարձրացաւ սիրտ իմ, փառօք թագաւորութեանս. և ոչ ամբարձան աչք իմ, 'ի հեշտութիս և 'ի դերս կանանց ։ թուի թէ նախ քան զանկումն իւր ընդ բերսաբէի ասաց զայս Սաղմոս. որ թէ և զկնի ը բերսաբէի անկմանն ասաց այնէր իբր 'ի պատերազմի կրթութեն զվերս առնուլ ։

* Ջի որպէս զանձուկն ։) Ա. յանկարծ զի որպէս որ 'ի վերէ քան զմարմնեղէնի բան. ինձ՝ 'ի քաջութեն առից զանձն Դաւթի, թէ յառաջագոյն տեսեր՝ զի ոչ գոյ նմանութի 'ի լեզուի իմում ։ յառաջագոյն. վն նախ քան զատեղծանելն քո զիս՝ տեսեր զանմանութիս իմ. և վն այսորիկ Տնագրեցեր

զիս Սուրբ Հոգւով և Ածապայ ։ Նոյն իբր և խորամանկ երկնից բնակութեն զիս արժանի տեսեր. քանզի և մի պատճառն 'ի յայն լերինն և 'ի խորանին Ա.Յ բնակելոյն է թէ. որ ոչ նման գաւառաց լերանց իւրով եւս են ։

* (Ե) Զատուցիս զԴաւիթ Տէր ։) Զայս մեզ նէ Լամբրոնացին 'ի վր ասելի դիւաց. ը իւրոյ աւելորդ ։ բայց ը գրոյն՝ խմը զաղգըս կաւապաշտից՝ ամենայնոյ՝ ամաղեկացոց, և այլոց. և կամ որք 'ի մէջ խորայելացոց չարագործք էին և Ա.Յ ատելիք. զի ամաղեկացիքն յատկապէս առ Ա. մեղան չարչարանք կոչին. ըստ Թուոց ԺԵ 18. և ըմ ամ հաստ և անզեղջ մեղաւոր աղ ատելիք և թշնամիք ասին ։ իսկ հետևեալն է թէ յատելութի կատարեալ ատեցի զնա, և եղեն ինձ թշնամիք ։ աստուստ երևի, թէ ո՞չ է միտն Դաւթի 'ի վր դիւաց. զի նք 'ի բնէ թշնամիք են մեզ և ոչ յետոյ. զի խակը անէ մարդասպանք են ըստ Տն ասից ։ սակայն ասելի է, թէ դևքն առաւել թշնամանին նման ը մեզ՝ յորժամ ող ծառայեմք ը հանելեաց նը, որպէս յայտ է 'ի Յօբայ և յայլոց Աստուածորաց ։

* Փորձեա զիս Տէր և տես ։) տես Կ Գլ. Գ հա.

* Եթէ տաց քուն աչաց իմոց ։) այսինքն ես մեղաւոր գոլով, վն մեղաւորաց ասացից թէ. պատահեա զիս Տր 'ի ձեռաց մեղաւորի ։

* Լուաք զնա յԵփրաթա և գտաք ։) Տես Կ Գլ. Գ համարի մէջն ։

* Ջի որպէս Տէր հանգստացեալ ։) ը զի որպէս Դաւթի նման իբր թէ զմարտ պատերազմ մի 'ի գլուխ հանեալ. յաղթ անակին սակս ասացից առ քեզ. ո՞վ Տր Ածք քո Հրեշտակք և երանեցեալք ինձ ապաւեն մինչև հաստուսցես զվարձս իմ երանութե. այսպէս լուեալ Յօհաննէս 'ի յայտնութե Զ. 10. 'ի բերանոյ Սարտիրոսաց. մինչև յերբ Տր Աը և Ճշմարիտ, ոչ դատես և խնդրես զվրէժ արեան մերոյ 'ի բնակչաց երկրի ։ որոց տուեալ արկանելիս սպիտակս, և ասացաւ սակաւ ինչ համբերել՝ մինչև 'ի կատարելն ընկերաց իւրեանց ։ որոց սպիտակ արկանելիքն նշանակէին զմաքանաւոր փառս նց ը հոգւոյ, զոր նախ քան զհասարակաց յարութեն Աքն վայելեն յերկինս ։ սմին նը ման ասէ և Պօղոս եբր". ԺԱ. 39. և այք ամենքն վկայեալք 'ի հաւատոցն. չևես ընկալան զաւետիսն, Ա.Յ վն մեր լաւագոյն համարել. զի մի՛ առանց մեր կատարեսցին. և թէ. զոր հատուսցէ ինձ Տէր յաւուր

յայն

յայտնեն որդւոյն դատաւորի․ և ոչ միայն ինձ, այլ և ամենեցուն որ սիրեցին զյայտնութիւն նորա։ Բ․ Տիմ․ Դ․ 8։ Զոր խօսի վասն անկատար առն փառացն և կատարելոյն ՚ի դատաստանին։

※(Է) Տեղեկանայ գործոց նորա։) Փրկիչն մեր օրինակ տալով մեզ․ յորժամ առ [illegible] խոստացաւ նմա զամենայն թագաւորութիւնս երկրի և զփառս նոցա առ ՚ի որսալ զնա ՚ի պաշտօն իւր, ասաց Ընդդէմ չարին թէ․ գրեալ է Տեառն Աստուծոյ քում միայն երկիրպագցես․ և զնա միայն պաշտեսցես զի նա է բոլոր բարի պաշտօնէից իւրոց։ որպէս նմանն ասաց և Դաւիթ թէ․ երանի ժողովրդեան՝ որոյ Տէր Աստուած է նորա։ Եւ երանի ասելով ժողովրդեան, որոյ բոլոր բարին, յայտ․ և ապաքէն՝ Աստուած է․ և առ Աստուած է։ Զայս երանութիւն՝ Դաւիթ նկատմամբ իսրայելացւոց ետ․ բայց մեր Գրիգորիոս ասէ թէ․ ամենեցուն է նոյնանմանութիւն․ և ոչ է վարկանելի հրէից զի մասնաւոր գոլ զԱստուծոյ պետութիւնն։ Եւ թէ ասէ Դաւիթ․ յայտնի գոլ զԱստուած ՚ի հրէաստանի միայն։ ասէ ի է թէ․ յայտնի էր Աստուած ՚ի հրէաստանի․ այլ ծածուկ էր ՚ի մէջ հեթանոսաց․ վասն և Պօղոս ասէր աթենացւոցն վասն անծանօթին որ գրեալ էր ՚ի բագնին թէ․ զոր դուք յանծանօթս պաշտէք․ ես զնոյն պատմեմ ձեզ․ Գործ․ ԺԷ․ 23։ քանզի մարդկային բնութիւնս թէպէտ զբնականն մինչ պաշտեաց․ բայց զԱստուած անուանն ոչ երբեք ուրացաւ․ վասն զմատուցեալ խունկսն կռոց որ անուանեն՝ ՚ի քեան համարէր Աստուած ասելով․ թէ յամենայն տեղիս մատչի խունկ անուան իմոյ․ Մաղաք․ Ա․ 11։ Երանի ուրեմն ասէ այնպիսի ժողովրդեան․ որ զԱստուած միայնակ ունի ընտրել ՚ի պաշտօն իւր։ այսպէս ասաց Յեսու որդի Նաւեայ առ իսրայելացին․ եթէ ոչ լիցի հաճոյ ձեզ պաշտել զՏէր․ ընտրեցէք այսօր թէ զո՛ պաշտիցէք․ և ուխտեցին ժողովուրդքն պաշտել զՏէր․ և ասաց Յեսու․ ահա դուք ձեզէն ընտրեցիք պաշտել զՏէր․ Յես․ ԻԴ․ 15․ և ՚ի հետևեալսն։

※Մինչ է նոյա [illegible]։) Ա․ յոմանքն ասեն թէ, մեք քո օրհնեսցեն զքեզ։ զի որ զայս ասէ և օրհնէ զԱստուած․ զինքն ՚ի կարգի մեզ դնէ․ որ է մեծ շնորհ և համարձակութիւն։ բայց մեր է ասել ՚ի տեղի որոշեցելոյ յատկապէս ՚ի պաշտօնն Աստուծոյ․ որպէս և Մովսէս ասաց․ Օրին․ Է․ 6։ ժողովուրդ սուրբ ես դու Տեառն Աստուծոյ քում․ և զքեզ ընտրեաց տէր Աստուած քո լինել նմա ժողովուրդ սեպհական քան զամենայն ազգս ՚ի վերայ երկրի։

※(Է) [illegible]։) Ա․ յոմանքն ասեն թէ, պկամն երկնից զածաց լուրոց առնէ մեր զի այս ձայնս, նախ ցուցանէ զընտանի եկամտ մերձաւորութիւն․ և զհոգևոր հաղորդութիւն Աստուծոյ առ մարդիկ։ Երկրորդ յԱստուծոյ յուսալ և ՚ի նմա կայանալ հաստատութեամբ։ Երրորդ այս սաղմոսիս վերջին զերամն ևն մեզ եզրոբալի կացութն դատապարտեցելոց կ ձևահատէ․ ըստ այնմ թէ, պահէ տէր զամենայն սիրեն զնա․ և զամենայն մեղաւորս սատակէ տէր․ որ այս է համաձայն վերջաւորութեան Եսայեայ․ ԿԶ․ 22։ ուր ասի, երկինք նոր և երկիր նոր․ այս է զուարճալի ձայնս․ և որդն նոցա ոչ վախճանեսցի․ այս է ողբալին։ և Դաւթի ասելն․ պահէ տէր զամենայն որք սիրեն զնա․ այս է յաւիտենական արքայութիւն ՚ի գոգն Աբրահամու․ և զամենայն մեղաւորս սատակէ տէր․ այս է յաւիտենական դատապարտութիւն։ այսմ վկայէ և սուրբ Գրիգոր ասելով զկնի, թէ ՚ի լրման առ զամենայն զօրինակն խսկ եցոյց վերջին հատուցման արդարոց և մեղաւորաց։

※Ձայնակցութիւն։) Եւ ասացեալքն Դաւթեայ և Զաքարեայ մարգարէիցն, թէ ընդունի զհեզս տէր․ և խոնարհ առնէ զամբարտաւանս մինչև յերկիր։ Ընդունի զհեզս ՚ի կեանս յաւիտենականս․ խոնարհ առնէ զամբարտաւանս մինչև յերկիր դժոխոց։ և թէ ամբարտաւանքն մինչև յերկիր և ՚ի հող և ՚ի դժոխս խոնարհեցեալք լինին․ ապա ինձ (ասէ) ո՞րքան եղկելութիւնք պահեալք կան․ որ բազմօք եմ առ Աստուած պարտաւոր․ և թէ հաճի տէր ընդ ժողովուրդ իւր մեր, և բարձր առնէ զհեզս ՚ի փրկութեան․ ես որ ոչ եմ մեր․ և ոչ հեզ․ առ ո՞ւր հաստատեալ լոց եմ։ քանզի հեզքն ՚ի կեանս այս յաչս ամբարտաւանից դատարկելիք թուէին․ բայց առ Աստուած անշարժ ապէս հաստատեալ ՚ի միւս կեանն ևեն յիրաւի իբրև զսալս դարբնաց․ որ որքան և կռանահարին՝ ոչ զգան․ այլ զգործն ՚ի գլուխ հանեն․ և հեզքն չարչարեալք և նախատեալք իբր թէ ոչ զգան․ այլ իբրև զորոշ առաջի կորչի անդառնալի կան։

※Վա՛յ ձեզ [illegible]։) Ա․ յոմանքն յառաջին սաղմոսաց․ Ը․ 24։ Թէ՝ սիրեցէ՛ք զտէր ամենայն սուրբք նորա․ զի զճշմարտութիւն խնդրէ տէր․ և կրկին հատուցանէ ամբարտաւանից։ ապա ես ասէ յորում գնդի և դասուն գտայց․ որ գերեցեալ եմ ՚ի սատանայի չար խորհրդոց․

որ գտօղն է չարեաց ։ Երանելի՛ զի ատողնաց գտող չարեաց աւելի ․ [illegible] ըստ որում վարդապետութեան Ճանապարհ [illegible] լուր ․ այլև ըստ որում մարդոյն յառաջարկեաց զճանապարհ ապստամբութեան և մոլորեցոյց ։ բայց ո՛չ վճռ պարզիկ անմեղադրելի է մարդն ․ զի կրկին լինի պարտաւոր 'ի հետևելին չար կամաց նր ։ Նախ ՝ զի անձնիշխան գոլով ՝ կարէր ընդդիմանալ նմա և փախուսական առնել ․ ըստ այնմ, ընդդիմացէք չարին և փախուսական լիցի 'ի ձէնջ ։ Երկրորդ ՝ զի ոչ է պարտ հաւատալ թշնամոյն 'ի յաւէր ատեան ըստ սիրոյ այ ․ և մարդս հաւատալով նմա լինի անմեղադրելի ։

✱ Երկրորդ [illegible] ։) Նշանի որև սիրի ․ անուշահոտ և անփոխելի ծառ ․ որպ ընկոյզքն և տերևունքն միշտ 'ի շնչմանէ հողմոց թօթափին ․ որ նմանութիւն արար ըստ (ասէ) չարն առնց թօթափելով յինէն զուեալս եկեղեցւոյ առաքինութեց ․ զոր վերստին արմատացուսցես ասէ նոր պտղաբերութբ յանդ աստուծ խնամոց քոց ։ որ քաջդ աղօթիւք և մեզ ՝ քեզ նման գիւղեցի պտղաբերել առաքինութբ ով տէր Գրիգոր ։

ԳԼՈՒԽ ՎԱԹՍՈՒՆԵՐՈՐԴ ԵՐԿՐՈՐԴ ։

Իսկ զի [illegible] ցուցանէ [illegible] ․ և [illegible] ։ [illegible] ։ Երկրորդ ՝ [illegible] ։ Երրորդ ՝ [illegible] ։ Չորրորդ ՝ ցուցանէ [illegible] Մովսէսի [illegible] ․ [illegible] Մովսէսի [illegible] ։ Հինգերորդ ՝ [illegible] ։ Վեցերորդ ՝ [illegible] ։ Եօթներորդ ՝ [illegible] ։ Ութներորդ ՝ [illegible] ։

✱ ԲԱՆ ✱

ՆՊԱՏԱԿՈՒԹ ՄԻՏՔ
ԽՄՈՒՄ ԿՈՐՍՏԵԱՆ ։

✱ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✱

Զի ով կամի զամ մարդիկ զի կեցցեն, և 'ի գիտութի ճշմարտութե եկեսցեն ․ և այս ա ռ ա ւ նախկնական ըստ համբաւական կամք ․ իսկ յորժամ ոչ կամի զչարին միայն առանց վարձուց ․ և ոչ զչարն միայն առանց պատժոյ ՝ այս ասի կարգաւորել կամք ։ իսկ թե կամի զփրկութի ամենեն ՝ և ոչ կատարի ․ այս ոչ է պակասութի կամացն Այ ․ այլ եթէ ոչ կայցեն անյարմարութեն ․ զոր օրինակ նաւուկ կառուցն սեաւորեն առնու զամ փայտ 'ի շինել զնաւն ․ և յետոյ թէ այք առ կինչ անզի պատշաճ ին որոշէ ։ և թէ տեսանէ զոմանս ճեղքեալս և փտեալս ․ և անյարմարութին և 'ի բաց ձգէ ․ ո՛չ է կիքն պատճառ ճեղքեցմանն և յարմարս ձգեցմանն ։ այսպէս Այ կամի ընդհանրապէս զամ մարդիկ փրկել ․ և թէ ոմանք ոչ փրկին ․ այն է 'ի կողմանէ պակասութե փրկելեացն ․ և ոչ 'ի տկարութե կամացն Այ ․ ոչ է Այ պատճառ

Ճառ. Նոյնին դատաստանացն, զի ոչ դրդէ զնա 'ի չարն. և ոչ բառնայ 'ի նմանէ զբանական շնորհս. Թէ և նոքին ապաւարեցին նորին շնորհին (Թէպէտ երբեմն բառնայ զշնորհս 'ի խրատանացն նոյ) ընդդէմ այսմ զօրանայ ալիքն գայլինոս, Թէ Այ դրդէ զմարդն 'ի մեղանչել. բայց որպէս դրդէ' մինչ կամի պկրկուն ածմյն. և ոչ կամի ըզ մահ մեղաւորին, այլ դարձեալն 'ի չար ճանապարհէն և կեալն. և ըստ Սողոմոնի. ողորմի ամենայն' զի յամի կարող է. և անտես առնէ զմեղս մարդկան ապաշխարութ. իմաս". Ժա. 24. կամ զի որդ պատճէ եԹէ ինքն դրդէ

* Որ [illegible]) Այ անմեղ և սուրբ. և ոչ առնող զձաշակ մեղաց և ոչ 'ի փորձութ մեղաց զոք ձգող. տես. Կ. գլխոյ Է համարն. զի Այ ոչ զոք փորձելոյ աղագաւ ձգէ 'ի մեղս. Թէ և վա ցուցանէ լոյ զքաջութիւն ծառայից իւրոց, Թայլ այ անկանիլ 'ի վերջ նեղութե իբրև զոսկի 'ի բովս. տես Յակոբու Ա. 12:

* Որ [illegible]) Սկսանէ 'ի տեսիլն Եղիայի. որ է տես հողմութդին որ զլերինս քակէր. և զվէմս խորտակէր. և ոչ էր 'ի նմին Այ. և ապա ձայն մեղմոյ օդոյ. և 'ի նմին էր Այ. Գ. 19. 11. որով ցուցանէր Այ Եղիայի, Թէ ոչ հանգչէր յամբոխեալ և 'ի ցասմնալից հոգւոջ. այլ 'ի հեզն' և 'ի հանդարտն ըստ Եսայեայ. և Թէ կարէր զքաջ քայլէ բնութ բարկացողին' 'ի յօդ հանդարտ հեզութ փոխակերպել. որպէս և Յօհաննէս ասէր 'ի ննջմանն Թէ, ո՛ր զանապատացել հոգին' զգօն և հանդարտ արարեր:

* Որ [illegible])
Տես զատացեալսն ծէ գլխոյ Է համարին:

* Որ [illegible]) Արամեքն 'ի յետ նայող զկնոջն Ղովտայ' 'ի կրկին բնութ յեղափոխեցեր. զի ոչ ծծմբային հրով այրեցեր. և ոչ ընդ Ղովտայ եւ դստերացն ապատեցեր. այլ յարձան աղի փոխեցեր. գիտելի է զի սուս Գրիգոր զբնութիւն առնու աստ 'ի տեղի պատահման. զի ընդ անպարտից ոչ ապատեցն' և ընդ պարտաւորաց ոչ պատժին' որ է բնութ. այլ միջնապահման պատճառ պատժական. բայց և աստ' է իր արժանի զարմացման, Թէ զիարդ դարձաւ յարձան աղի և յանձրևաց անհալ մնաց. տես ուրեմն Թէ Այ առաւել կարէ առնել, քան զոր բնութ խոկայ. ուր Այ է ներգործողն' [illegible] զզեղեցն մի' հարցանէր. զի այն է

բնութ խուսափանիցէր իրի. զոր Այ կամի և առնէ 'քան զոր բնութիւն բաղձայ և կամի: դարձեալ 'ի կրկին բնութ փոխեցաւ կինն Ղովտայ. Ա. քարի' և աղի. կամ 'ի բնութ արձանի և կենդանւոյ. զի ընման է ասի Թէ, հատեալ մասն ինչ' տեղին փութով լնունիւր. և իբրև զդաշտանի կին արիւն հոսէր. բայց Թէ արձան էր' ո՛պ զարիւն հոսէր. ասեմ Թէ ըստ օրինակի վիմին որ ըզ ջուր բղխէր յանապատին. բայց և այս է զարմանալի. զի էր մեռեալ արձան. և իբրև զկենդանի բղխէր զարիւն ըստ վկայութե Թեւեդորիտոսի. Յովն. մեկնութ. ԺԹ. 26

* Որ [illegible]) Այսացես' Թէ ո՛պ ջուրքն կարմիր ծովուն քարեալ պարսպի նման կառուցան և անշարժ կացին. Աւելի է Թէ, այն որ զերկինս կախեաց 'ի վը ոչընչի. ոչ լարիւք և ձողիւք. այլ միայն բանիւ Ի՛ շնորհաւորն. այսպէս և զջուրսն ծովուն' իւրով ակնարկութե՛ն 'ի վեր դիզացոյց. և զպատուաճանօց երկու կողմունսն արար և կառոյց իբրև զպարիսպ յաջմէ և յահեկէ մինչև յանցանելն իէլացւոց. և Թէ ո՛պ և որո՛վ արար զայն. ասեմ Թէ' ո՛պ սաստիկ հողմով պատառեց զծովն, նմանապէս և նոյն հողմովն կառոյց և անշարժ պահեաց. զի Թէ օդն զվերին և զներքին ջուրսն անջրպետել կարաց և'ի միջի կալուն անխառնակ պահեաց. նմանապէս և սաստիկ հողմն որ զծովն պատառեաց. նոյնն և 'ի միջի կալով անշլրեալ դալի պահեաց. զի ասէ Մովսէս. հողմով սրտմտութ քո' բաժանեցան ջուրք, պաղեցան իբրև պարիսպ ջուրք. Ելից. ԺԵ. 8. Թէպէտ Աւգոստինոս հերձել ասէ գաւազանաւն Մովսէսի, և պատառել 'ի հրեշտակէ Այ. այլ Թէ այս և Թէ այն, իւրաքանչիւրքն էր գործ կարողութե Այ:

* (Է) Որ [illegible]) Ամ եղև 'ի քորեբ. յրուտորոտն սինայի. որև կոչիւր հրափիտիմ. և մեծասաստն երրորդ բնակարան իէլացւոց. կոչեցաւ և փասա. որ է փորձութ. զի անդ տրտնջալով փորձեցին իէլացիքն զԱյ. արդ հրամանաւն Այ Մովսէս այնու գաւազանաւն որով պատառեաց զծովն. եհար զվէմն և բղխեցոյց ըզ ջուր. ո՛չ Թէ զվիմի բնութիւն 'ի ջուր յեղափոխեաց. այլ 'ի խորոց երկրի Այ արար ըզ [illegible] Թաքուցեալ ջրոյ և 'ի վիմէն բղխե

ցոյց երբեւ յանկանէ որ կայ առի մինչեւ ցայսօր։ Եթէ երկիրն այն անընակ էր նախ քան զջուրն այն, սակս չորութեան երկրին ասէ Կոռնելիոս. Ծննդ. ԺԷ. 6։ Ոմանք զի թէ վարդապետս որ վճռէ ասէ (որ է հոսանք և վտակ) Գետ ի թ զայն 4ու կոչէ՝ է հար ըստ վէմն և բղխեցին ջուրք. և գնացին գետք ընդ անջրդիս. տես զի երկիրն այն անջրդի էր և պտղաբերեցաւ։ Նաև զի երկիրն այն փոքր ջրով ոչ լինիւր պտղաբեր. եթէ փոքր լեալ էր՝ ոչ բաւականանայր վեց անգամ հազարաց. որ թէ և զկանայս և զծերս, և զմանկունս թուէիր՝ լինէին ՃՃՀ. անձինք ըստ կարծեաց ոմանց։ Ոմանք ևս այսպէս. զի Մովսէս երկիցս բղխեցոյց զջուր. զմինն 'ի Քորեբ հրամանաւն Տն գաւազանաւն հարկանելով. Ելից. ԺԷ. 6։ Եւ երկրորդն 'ի կադէս. զոր բարկութեամբ էհար երկիցս. և այն բարկութիւն եղև պատճառ ոչ մտանելոյ նմա յերկիրն աւետեաց. Թուոց. Ի. 8. և 12։ Ոմանք ևս այսպէս. զի առաջին ջուրն որ բղխեցաւ 'ի Քորեբ մինչև 'ի կադէս հետևեցաւ Իսրայելացւոց. զոր Պօղոս վս 'ի վիմէն բղխելոյն, զվէմն հետևել ասէր նոցա. ըստ այնմ զի ըմպէին 'ի հոգևոր վիմէ անտի որ երթայր զհետ նոցա. 1 Կորն. Ժ. 4։ ուրանօր Մարիամ քոյրն Մովսիսի մեռաւ. և ժողովուրդն սկսաւ տրտնջալ. զորմէ ասեն հրէից րաբունիքն թէ, ջուրն այն վս արդեանցն Մարիամու բղխէր. ուստի 'ի մեռանելն նր ցամաքեցաւ։ գեղեցիկ օրինակ մօր Տն. յորմէ իբր 'ի վիմէ բղխեցաւ Քս կենդանի ջուրն. որ շիջոյց զհուրն վառեալ յԵւայ է։ Նաև զի աղօթիւքն Մարիամու Տնածնին, բղխեն 'ի մեզ ջուրք շնորհաց. և 'ի ննջելն նր 'ի բարեխօսելոյ պակասին ջուրք շնորհաց իբր 'ի մահուանն Մարիամու քեռն Մովսիսի։ Ասէ ''ասէ, ոչ թէ բնութեն վիմին ըղ ջուրն արձակեցի. այլ նիշքն Քս որ մերձն էր յամուրէքս։

※ … Տ. յաինքն առ Յեսուաւ զյորդանան գետն յետս դարձուցեր, ընդդէմ բնութեն տալով նմա զընթացս, որ դարիւ դարիւ սրընթաց զառ 'ի վայր ընթանայր 'ի մեռեալ ծովն իջանելով. Յեսուայ. Գ. 20։ որով ցուցանէիր թէ զջուրն 'ի յոչ ացուն հեթանոսաց առ ապաշն փոխելոց էիր. և յանկն գետոյն անդրէն 'ի դրախտն երանութեան զքրիստոնեայս դարձուցանելոց։ Մատէն Քը հանդիմանի յորդանան գետոյ. երանելով 'ի մէջն երկուց յերանց. որք (խար) և (դամ) կոչեցելոց. յորոց միաւորուէն՝ ասի գետն այն յորդանան։ երկու յերանցս մինն էր հայր Ած. և միւսն սրբուհի Ածածին. յորոց ծնեալն ոչ սոսկ Ած էր՝ և ոչ սոսկ մարդ. այլ Ածամարդ և Քս օծեալ։ զի Քս անուանս նշանակէ զԱծամարդն Յս. զօծողն Ած. և զօծեալն ըստ մարդկութեն. ուստի 'ի Սողոմոնէ իւղ թափեալ ասի անունն Քի. Երգ. Ա։ Տ. յա Յորդանան գետս Քս, զառ 'ի վայր իջանելով 'ի ծովս աղի. ոք 'ի կծու բնութիւն մարդկային. անդրէն 'ի վեր կոյս դարձաւ յառաջին ակն և տեղին. և լուացելոցն աղբերաւ կողին՝ ետ զճանապարհ անդրէն առ Ած դառնալոյ երանութե։ ուստի Ոսկեբերանն ս. հայրն մեկնութեն Յօհաննու ԽԵ ճառուն յորդորակին վս արեանն Քն ասէ թէ, Տէրս այս հեղաւ և գնացս արար յերկինս երկրպագուաց իւրոց։ աղբիւր երանէր 'ի դրախտէն՝ եղեւս մեծամեծս արձակէր. իսկ յեմոն այլ գետ սեղանոյս յայտմանէ ելանէ աղբիւրաբար, և արձակէ գետս հոգևորականս։

※ … Յիրաւի այնքան էր ամրութին քաղաքին Երիքովի. մինչ զի առ 'ի կործանումն նմին հարկ եղև զերա դալ ամենակարողութեն Ած. որոյ և կործանումն յարմարագոյն օրինակ եղև կործանմանն սատանայի. որ եղև Քս տն մերոյ իջմամբն 'ի դժոխս։ Իսկ որ վս երիքովի համբաւէն, թէ եօթն սոսկ պարիսպ ունէր. թուի թէ առասել է. զի Յեսու որդի Նաւեան շարադրողն նոյն սրբազան գրքոյն. և աւերողն երիքովի. ոչ վս կայէ, թէ պէտ որքան և կարես կարծել անառիկ էր և ամուր։ այն ևս առասել է թէ 'ի մխլատուզ քարանց էր շինեալ. զի այն անմխլատուզ քարինք հազիւ թէ յառաջս ծովու գտանիցին. այլ թուի թէ վս ամրութեն մնջնիւնեայ նմանեցուցին։ իսկ թէ Ակը 'ի Ձաւու խմբ անդամանդ եայ ասէ զպարիսպն երիքովի, զոր աղօթքն ասէ կործանեաց, իմանալի է վս ամրութեն և անառիկ գոլոյն. ոչ ևզանգութեն քարասիրտ կոչեմք։

※ (Գ.) Որ … ջրոյ նորին և այլն։) Տ. յանիքն զդառն և պանդաւակ և անպտղաբեր ջուրն երիքովի քաղցրացուցեր բանիւն Եղիսէի Սաղմարէին. 4 Թագ. Բ. 19։ այլ-

զի Եղիսէ աղ էարկ յակունս ջրոցն և ասաց. այսպէս ասէ Տր. բժշկեմ զջուրսդ, և մի ևս լիցի այդ 'ի մահ և յանզաւակութի: զաւակաւ խեռ զանպտղաբերութին անկոց. ապա թէ ոչ՝ խնդրեսցուք ո՞վ ծնանելին. բայց թուի թէ զամուլսն պտղաբե՛ր առնէր յայն ուհետև. որ ասի մը տեղեաց պատմութե Դ Թագաւ. Ըստ գրութն թէ, ասա գոլով մարգարէս, յաղաչանաց երկրագործացն զաղի և զշոր ջուրն քաղցրացոյց. և ոչ միայն զայս շնորհս ընկալաւ այն որջնեալ ջուրն, այլ ևս զշնորհս պտղաբերելոյ զամուլսն: Արդ ասին՝ և բանիւն Եղիսէի քաղցրացեալ ջրոյն երիքովի. նշանակէր (ասէ) զհամեմին մեր խորհրդականն աղբիւրն իմաստութե: Իսկ քանանացի ասելն զբնակիչսն՝ երիքովի ընդ կարծեօք է. զի զկնի կործանմանն քանանացւոց՝ եղև բնակութի Հրէից ցեղին բենիամենի. զի Յեսու մինչև ցանատանն նզովս արով սուտերի մաշեաց. Յեսուայ. Զ. 21: և 'ի ժամանակս Քին էր բնակութին զաք.քէի մաքսապետին. և աւերեցաւ 'ի Տիտոսէ կայսերէ գերութե Հրէիցն բնակչեցելոց. և վերստին շինեցաւ յԱդրիանոս կայսերէ: Իսկ թէ այն ջրոյն պտղաբերելն, և զամուլսն ծննդականն առնելն բնական պարգև տուեալ, ոչ է հաւատալի. զի Ծ այնչափ տմ. քաղցր ջուրք՝ պտղաբերք և ամլութե բժշկականք լինելոց էին: ուրեմն հնայ, թէ գերբնական էր. բայց երկարութե ժամանակի իբր բնական եղև: Նաև ոթէ բնական լեալ էր մինչև ցայժմ առնէր զայն ներգործութին:

✲ Որ շնորհըսն գոմնու-թե-ն իէր ղմոսց ու-հու անու-թե-ն՝ կէնոցն փայլմ- ի յեղ յորմաքեալ գիտոնի տէրըէր:) Եզեկ. ԽԷ. 22 ասի թէ, եկեն որդիքն իէլի 'ի մեռայ (ըստ եբրայեցւոց մասա) և ոչ կարէին ըմպել ըզջուր զի դառն էին ջուրք տեղւոյն. և էցոյց Տր Մովսէսի փայտ մի. և էարկ 'ի ջուրն և քաղցրացաւ: այս էր սեռ իմն փայտի. որ ունէր զդաղոնի և զարմանալի զօրութի քաղցրացուցանելոյ. ծախելով և սպառելով զաղիութին ջրոյ. որպէս է միանքեօքին. և եղէգն շաքարի: Բնորտասո Մուանէլիոս ասէ թէ, այս փայտիս զօրութին բնական և ընդաբոյս էր. որպ և շաքարի եղեգանն, և մեղեր քաղցրութին յինքն. թէպէտ այն փայտին յոյժ զօրաւոր ներգործունակ էր: զի թէ կեօղ թաշխի իւղն կաթիլ մի հեղեալ 'ի շշայ մի ջուր. զպղնն և զհամն յեղաշրջ

ջէ. և կուտ մի հրավառ 'ի վր կայծի մի եղեն. զատան մի բոլոր զօղն հոտով լնու. և որպէս քրքումն (որ է զաֆրանն) լից խաղողն, որդան կարմիրն (որ է խրմիզն) ներկեն զբամբակ ջուրս. Ընէր այս փայտս ոչ կարէր քաղցրացուցանել զայն ջուրն դառնածորդոյն իւր զօրութն, թէպէտ մեղ էր անծանօթ, և Ոյք ծանօթ այդ: զի թէ փայտն կենաց 'ի դրախտին անմահ և անապականն կարէր պահել զմարդն, միշտ անուցանելով. և զաւ էլոր դան բնութե ծախելով. զիարդ ոչ կարէր Ըստ տալ այսորիկ փայտի զայն զօրութն զդառն ջուրն քաղցրացուցանելոյ: Այլ այն ասեմ թէ, այս ջրոյս քաղցրանալն փայտիւ՝ ոչ էր բնական. զի բնական իրքն հունաւորք են. իսկ այն ջուրն առ փայտն համեմատելով մեծ էր անհնարին. ուրեմն ոչ կարէր բնական զօրութե իւրով քաղցրացուցանել զայնքան ջուրն. և թէ առնէր՝ 'ի նոյն պահն միայն. և ոչ զնոր 'ի նորոյ բղխեցեալ ջուրսն յերակաց երկրի: իսկ թէ զառնել քաղցրութին պատճառեցէ Մուանէլիոս, թէ 'ի նմանեաց նման ներգործութիք ելանեն, զի՞նչ կարէ առնել զջրոյն երիքովի՝ որք դառն էին և անզաւակք. և Եղիսէ դառն և կծու աղիւ քաղցրացոյց: ուրեմն զօրութին առնել կայանայր յաղօթս մարգարէին, քան թէ 'ի յաղն. նմանապէս և առ Մովսէսի այն փայտի զօրութին գերբնական էր, քան թէ բնական: իսկ թէ զեղական իւղն և զշաքարի եղէգն. զքրքում և զորդան կարմիրն առաջէ օրինակ: Ասելի է թէ լեղական իւղն որքանէ զմի շիշ ջրոյ ներկէ, ոչ կարէ այն քանակութե զերկու շիշ ջրոյ նոյնով գունով ներկել. և թէ այլ ջուր ևս վերադասցէ, բաղմութիք ջուրց յաղթեն զգոյնն և կլանեն: ուրեմն և մեռայի ջուրքն 'ի նէր քուստ բղխելով և բազմանալով, յաղթէին զքաղցրութի փայտին. և դառնային անդրէն 'ի լեղութին իւրեանց: ուրեմն յայտ է թէ գերբնական էր զօրութի այն փայտին՝ քան թէ բնական: և ըստ այսմ կարէր յամար օրինակ լինիլ խաչին Քի. որ գործիք մահուան գոլով, կենաց եղև պատճառ. ոչ ըստ ինքեան, այլ ըստ աստուածային Քի որ մեռայն կենաց 'ի վր նորա: Արդ և դառնահանութի եգիպտացւոց մերոց՝ խաչիւն ասէ յարմարեալ և քաղցրացուցեալ պիտանի առաքեր. զի խաչն է անուր և լոյծ. որ զխստացեալ պատրանոցն մարդոյ

(Լերև

(Ներք չքու) նոմաձէ և ընտելացուցանէ. ուստի ասէ մեծն Գրիգոր պապն թէ, եթէ չարչարանքն Քրի մատուցին, ոչ ինչ է գտանագին՝ որ ոչ զուգամասաբար տանիցի։ տվաւ ուսանն մարդիկ արժանաւորել փառ. և չքնաղութեն մի գտան համարել, և ասել ըստ մարգարէին. ո՞ւր է մահ յաղթութին քո.
և ո՞ւր դժոխք խայթումն քո։

* Որ շառաւիղն ի Գեսսեայ ի գծագրութեան անսահմանդ քո հրամանի, անուրանալի գոհանանք՝ ընդ երանեալ Սամուէլին՝ մեծար արեան իջման քո։) այ թէ ՚ի նեղոս գետոյն զաւուէլ ջուրն ՚ի Մովսէս դարձուցեր յարիւն. Ելից. Է. 9 ։ այլ այն ջուրքն որք դարձան յարիւն՝ նշանակէին (ասէ) զարեամբ ներկեալն քո մարմնով ։ ապա թէ ոք ոչ հաւանիցի ասացելոցս, ասասցէ թէ ոչ ջուրքն յարիւն, այսպէս և Աստուածութիւն ՚ի մարմնոյ և յարեան բնութիւն փոխեցաւ, որ է հայհոյութիւն ։ զի առումն և միաւորութիւն խոստովանիմք. այլ ոչ փոփոխումն բնութեան յԱստուածային բնութիւն, զոր մեծն Գրիգոր և Կիւրեղ Աղեքսանդրացին փոխատրութիւն կոչէն, և ոչ փոխարկութիւն. և թէ՝ եկաց մնաց որ ինչ էրն, և զոր ոչ էառ անշփոթաբար ։ Նա՛ և զի անուրանալի գոհանանք ընդ երանեալ Սամուէլին (այսինքն կարմրային) ասէ փոխել զջուր գետոյն. ուրեմն անորակ Աստուածային բնութիւն ՚ի կարմիր արեան գոյն փոխեցաւ, զի այն ջուրքն ոչ պատահմամբ՝ այլ բնութեամբ յարիւն փոխեցան։ ապա թէ ոչ՝ կարէր ըմպել և զովացուցանել և զծրկունան ողջ պահել. որոց ներհակն հանդիպեցաւ ։ Ասելի է թէ, օրինակն առնանի ըստ իրաց ինչ, և ոչ ամենևին. զի թէ ամենևին առնանիւր՝ նոյն լինէր և ոչ օրինակ ։ զոր օրինակ Քրիստոս վէմ կոչի վասն հաստատութեան. և ըստ որում երկուց որմոց հրէից և հեթանոսաց միութիւն եղև. և ոչ է վէմ քարեայ բնութեամբ ։ նմանապէս բանն Աստուածային կարմրացեալ վասն առնելոյն ՚ի մէնջ զկարմիր արիւն. և ոչ յանդիմանն արևու եթէ, ըմբռնիցես զկարմիր և կամ զկանաչ ապակի, ճառագայթ արևուն թափանցեալ ՚ի միւս կողմն կարմիր երևի, որ ըստ ինքեան պարզ է. և վասն ապակւոյ գունոյն երևի կարմիր և ոչ ըստ ինքեան ։ նմանապէս և բանն Աստուած ընդ կարմիր արեան մերոյ միաւորել (յառեցելոյ ՚ի մէջ կուսէն) կարմիր ասի և ոչ թէ յարիւն փոխարկեալ. ոչ և զհոգին ասեմք ՚ի մարմնի միաւորեալ. և ոչ ՚ի մարմնոյ բնութիւն փոխեալ ։ և վասն այնորիկ և յետ

միաւորութեանն կարմիր և սպիտակ ասի քո. կարմիր ըստ մարդկութեան՝ և սպիտակ ըստ
Աստուածութեան ։

*(Է) Որ շանթիլինդրով ցուռ և այլն ։) Ասէ յաւնքն զգաւազանն Մովսէսի ՚ի կենդանի վիշապ փոխեցեր. որ նշանակէ ասէ զբնութիւն մեր առումն ՚ի քէն ։ մեծն Կիւրեղ ՚ի մեկնութեան ելից, գաւազանն ասէ՝ է մարդկային բնութիւն. որ յԱստուծոյ ուղիղ ստեղծաւ. և ՚ի դրախտին եղաւ. որ էր ՚ի ձեռին Մովսէսի. այսինքն ՚ի խնամս Աստուծոյ։ այս գաւազանս մեղօք ընկեցաւ յերկիր՝ մինչ ասացաւ նմա. հող էիր՝ և ՚ի հող դարձցիս. այս դարձաւ ՚ի յօձ. զի փորձող օձին հաւատաց, հաւանեցաւ, և յեցաւ ։ և ոչ օձն ունի զբնութիւն թոյն, և մեք զանկըանական մեղքն յադամայ սերմամբ նորին քարշեմք. որովք իբրև օձք ՚ի հողում սողամք զերկրաւոր ուս և եթ խորհելով ։ Քրիստոս զայս օձս ըմբռնեաց ոչ ՚ի գլուխն՝ ուր ունի զթոյնն, այլ ՚ի տուտն զի էառ զմարդկային բնութիւն առանց մեղաց։ դարձեալ ՚ի տուտն. այսինքն ՚ի վերջնում հասակի մի էառ զմարդկային բնութիւն. և այսպէս զնա ընդ ինքեան և ընդ Աստուծոյ միաւորեաց ։ սուրբն Կիւրեղ ասէ. գաւազանն է Քրիստոս որ է կարողութիւն հօր, և ունի զգաւազանն. այսինքն զիշխանութիւն թագաւորութեան և արդարութեան ։ այս դարձաւ ՚ի յօձ ՚ի ներմարմնութեան. զի մարդկային բնութիւն մեղօքն Ադամայ չարացաւ որպէս օձ. և զբնութիւն և զնմանութիւն մեղաւորի զգեցաւ Քրիստոս ։ սատուստ օձն ՚ի յանապատին բարձրացեալ՝ նշանակէր զՔրիստոս որ ՚ի խաչին բարձրացեալ. օձս այս՝ յարութեամբ դարձեալ եղև գաւազան. այսինքն թագաւոր, դատաւոր, յաղթող երկնի և երկրի ։ արդ գաւազանն դարձեալ ՚ի յօձ. և վերստին ՚ի գաւազան. բանն Աստուծոյ եղև. և եկաց մնաց որ ինչ էրն ոչ փոփոխել յԱստուծոյն. այլ միաւորեալ միայն։ այսպաբանօրէն նշանակէր ասէ և զբնութիւն հեթանոսաց թէ գոլով վիշապք թունաւորք. եղեն գաւազան իշխանութեան ՚ի ձեռն Քրիստոսի. ըստ այնմ, խնդրեա յինէն և տաց քեզ զհեթանոսս ՚ի ժառանգութիւն։

*Որ զերբեմնին ջեռն աջոյն և այլն ։) Ասէ յաւնքն զձեռն աջոյն Մովսէսի բորոտեցուցեր ՚ի ծոց իւր արկմամբ. որով ցուցանել կամէիր զապագայ Մարդեղութիւն քո. իբր ՚ի ծոցի արգանդի սրբուհւոյ մօր քոյ մտանելով. յորմէ զմարմնականացուն առեալ զմարմին՝ անապականաբար ՚ի քեզ միաւորեցեր.

Նաև

Նաև առ ՚ի յուցանել թէ զախտաճոր բնութիւնս մեր (իբր մեղք զբորոտեալն վերբոտին անմեղ և մաքուր առնելոյ էիր։ զի ըզ բորոտել ձեռն անդէն ՚ի յեւր գոյնն դարձուցանել, զի՞նչ նշանակէր, եթէ ոչ զմեղանչականն յառաջին անմեղութիւն ։ ՚ի վր այսորիկ ասէ մեծն Ս արդան․ ձեռքդ այդ ասէ զրեացէ զօրէնսն․ որով սրբին ախտքն և պղծին ոչ պաշտօնքն ։ և դարձեալ խորհուրդն Ադամայ՝ որ եղեալ ՚ի դրախտէն բորոտեցաւ պէսպէս մեղօք, մինչև Տէրն էարկ զբնութիւն նր ՚ի ծոց Աստուծոյ իւրոյ, և արար զնա ողջ։ նմանապէս իջել խայտաբղէտ եղէլ չարուն յեգիպտոս, մինչև արկաւ ՚ի ծոց խնամոցն Այ և եղև ողջ։ Դարձեալ զի ձեռն Մովսէսի միայն բորոտեցաւ․ վս զի մի ազգ փրկեցաւ նովաւ․ իսկ տրն մեր բոլոր անդամօք մեռաւ․ զի զբոլոր բնութիւնս կամեցաւ ապրեցուցանել ։ քանզի զի ձեռն Հօր՝ միածին որդին է․ որ եղ ՚ի ծոցյ հօր, և էառ զօձած բնութիւն․ և անդէն դարձեալ առ Հայր ՚ի նոյն բնութեան ոչ կացեալ ՚ի բաց, այլ յաճեցեալ զմերս՝ նովիմբ նստաւ յաջմէ Հօր։

* (Է) Որ [illegible])
Ահ յանէնքն զվերոգրէլ հրաշան արարեր առ ՚ի գուշակել զգիւտ մոլորեալ ոչխարին ՚ի փրկական գալստեան քոյ։

* Որ [illegible]) Աղէնքն այնքան կարօղ ես ով տր՝ մինչ զի յանկենդան երկրէ․ ըզ անկական եզանձ ղունկն կենդանի զտունկան բուսուց նենս։ մեռեալ ասէ զտունկն, համեմմատութե զգայական և շնչաւոր կենդանեաց․ և ահա զայնս յառաջել անկենդան տարերաց բուսուցանես կարողութ քով։

* Որ [illegible])
Անշունչ կոչէ զվէմն որ երթայր զհետ իէլացւոցն յանապատին․ զոր Առաքեալն մեկնէ ՚ի վր Քի․ I Կորն․Ժ․4 ։ ուրանօր ասէ Ամէնէ"․ ոչ եթէ բնութն վիմին զջուրն արձակեաց՝ այլ ինքն Քս, որ մերձն էր յամ ուրեք․ և զամ սքանչելագործէր․ յաղագս այսորիկ զհետ երթայր ։ տես է համարի գլխոյս ։

* Որ [illegible]) Յաւէտ զի մարդս պատկեր Այ ասսի ըստ հոգւոյն միայն՝ և ոչ ըստ մարմնոյն․ զի հոգին է իմանալի, և մարմինն զգալի ․ այլ Ած է հոգի իմանալի, և ոչ մարմին ըզգալի։ ուրեմն և պատկերն Այ իմանալի հոգին մեր տապաճորի, և ոչ յզգալի մարմինն ։ և ով վարդապետս, ոչ թէ ՚ի յարգանդէ զծնեալ մարմինն ասէ Այ պատկերակից․ այլ թէ յանարգ արգանդի զիմանալի հոգին ՚ի զգալի մարմնի զփառորեն՝ կոչես քեզ պատկերակից։ և թէ ըստ մարմնոյն ևս անուղի մարդս աղօտաց պատկեր տ ոչ է անտեղի․ բայց նկատմամբ Քի մարդացելոյն։ սակայն ոչ ասելն լաւ էր ։ [illegible] ։ [illegible] մանկանց աստուածս ծածուկ և ծածկողս․ զի զնոյն առնէն աստուածս ՚ի մարդն, զոր առնեն աղօթեքն ՚ի ցորեանն։

* Որ [illegible]) Արարինքն, յերեսս և ՚ի ծնօտս դեղեցիկ՝ հերս ընծայես․ որ թէպէտ բնութին զայն առնէ․ սակայն զի Ած է հեղինակ բնութե, վս առ Ած վերաբերէ զգործ բնութեն։

* [illegible]) Արարինքն զսևութն հերաց սպիտակ առնես իբրև զձիւն․ որ է վարմանալի բնութե և ոչ գերբնական ։ զի սեաւ հերքն բուսանելին յայրեցեալ արենէ ՚ի ջերմութէ բնութե․ և յորժամ ջերմութն արեանն ցրտանայ՝ սկսանին հերքն սպիտականալ․ զի ցրտութին է պատճառ սպիտակութե ։ ուստի տեսանեմք զի ցրտայինն երկրի մարդիկքն սպիտակամարմինք են․ և ջերմագոյն երկրացն թխամորթք և սևաւք․ որպ եթովպացւոցն։ բարոյականապս սեաւ հերքն են աղտեղի խորհուրդքն․ և սպիտակ հերքն՝ մաքուր խորհուրդքն․ և ըստ ասի Եսայ․ա․18 ։ եթէ իցեն մեղքն ձեր իբրև զձանձախարիթ՝ իբրև զձիւն սպիտակ արարից ։ Քս ՚ի տեսլեանն Յովհաննու․ա․14․ երևեցաւ սպիտակ հերովք․ որ նշանակէր զնորին մաքրութին և զյաւիտենականութին։ կամ զանբիծ և զմաքուր մարդկութին՝ և զմաքուր վարսն ։ և այսոցիկ գերբնականաց պատճառն է Քս ։

* Որ [illegible]) Յովհ․ Ժէ․20 ․ ասի, փոփոխէ զշրթունս համատարմաց, և զխորհուրդս ծերոց ծանեաւ ։ այս է ձև իմն հեղինակութե․ զի Ած ոչ է պատճառ չարի ինչ․ իսկ թէ փոփոխէր զշըրթունս հաւատարմաց, դարձուցանէր զնո յանհաւատարմութի․ որ է ընդդէմ Այ նոյ Ճշմարտութե ։ ուրեմն որք շրթամբք խոստանան հաւատարիմք ձևանան․ և զթիրեալ կամս ունին․ և որք բերանօք օրհնեն, և սրտիւք անիծանեն․ այլ էր բանհաղամ

սուտ մարգարէն . որ եկն սրտիւ անիծա-
նել զնէլ . Ընդ շրջեաց զսիրտ նր ճշմարտա-
պէս յօրհնել : դու ասէ մ՛վ տր, այնքան կա-
րօղ ես և հզօր . զի փոփոխես զշրթունս ան-
համատարմաց (եկամ համատարիմ ձևա-
ցողաց) 'ի կամս համատարիմս : Իսկ որ
բնաւորական ասէ զշրթունսն՝ ոչ է անտե-
ղի . զի որ բնաւորեալ է ասել շրթամբք,
զայնպիսի ստախօս շրթունսն կարէ, Ընդ փո-
փոխել 'ի կամս համատարիմս . այսպ զբանն
կայիափայ առ ատելուէ աստցեալ վն տն
մերոյ . ընկալաւ ած 'ի տեղի ճշմարտի մար-
գարէուէ . զի զայն ասէ, ոչ յանձնէ ինչ
ասաց . այլ 'ի կամաց իւրոց . այլ յՂ. Տէրու-
նադատեցաւ : այսպէս բաղաամ եկն ա-
նիծել զնէլ, և բռնադատեցաւ յօրհնել :
և Փրկիչն ասէր առ հրէայսն . զիարդ կա-
րիցէք դուք զբարիս խօսիլ՝ որք չարքդ
էք . և ահա երբ կամեցաւ՝ փոխեաց զկամս
կայիափայ 'ի խօսիլ զբարիս և յակմայ մար-
գարէանալ : Նմանապէս և զհայհոյիչ շըր-
թունս յաջակողմեան աւազակին՝ փոխեաց
'ի կամս համատարիմս, առ 'ի խոստովանել
զնա Տէր և ած և Թգւոր երկնաւոր .
և դատաւոր 'ի միւսանգամ գալստեանն :
* Որ տատանես զերկիր [illegible] նորին [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] Տէ [illegible]
[illegible] [illegible] :) Տատանես զերկիր . այսինքն շար-
ժես զերկիր, և զսիւնս նր 'ի հիմանց . Յոբ .
Թբ . 20 : մնչնաք երկրի ասեն յերկինքն և կէսմքն
'ի մէջ հողոյ : որ ոչ միայն Ինքն Ք՛ս վասն
իւր, այլև վն իւր համատացելոցն (և ու-
նողայն զհաւատ հաստին մնանիւթյ) ասաց
զերկինս շարժել միայն բանիւ, և ձգել 'ի
ծով : որ դիպեցաւ այս 'ի պատմելն միայն
սբյն աբբայ Մակարի : բայց ոչ միայն սա
սանել, այլև պատառել կարաց Քն 'ի
խաչելութեն . զի երկիր շարժեցաւ, և վէմք
պատառեցան, և գերեզմանք բացան ասեն
աւետարանիչքն : որով ցուցանես (ասէ)
նոցին փոփոխմամբքն և շարժմամբքն զան-
փոփոխութիւնքո . թէ միայն դու ես անփոփո-
խելի և անկործանելի . ըստ այնմ, նք կործանին,
և դու կաս և մնաս յաւիտեան : և կամ զի
'ի քէն չիք փոփոխումն և կամ շրջելոյ ըստ
աւէր : իսկ վն յերանից ասէ Պաւղոս . Ըն-
րինք հայեսցին յերեսաց տն . զի գայ նա
'ի դատել զերկիր : իսկ այլաբանօրէն սիւնք
նր ասեն Առաքեալքն . և նք սասանեցան
'ի խաչելութեն Քնի . զոր յայլ ուր զբացուցման
ասացաք : Յոբ . Թ . 6 :

* Որ հոլովես [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] :)
Տարերքն հոլովին և գլորին ոչ տեղական
շարժմամբ . և ոչ առ ոչ ինչ դառնալով .
այլ 'ի միմեանս անցանելով . այսպէս օդն
երբեմն հրանայ . և երբեմն 'ի ջուր լուծա-
նի . և հողն փշրելով և մանրելով 'ի ջուր լու-
ծանի, ասի : որ զայսպիսի տարերաց առ
միմեանս զփոփոխմունսն՝ հոլովումն ասէ,
և կամ զչորս եղանակս տարւոյն ասէ . որ
զգարունն յամառն, զամառն յաշուն . և
զաշունն 'ի ձմեռն հոլովէ ած . և 'ի նոյնս
վերստին դարձուցանէ զնն իբրու զշրջա-
կայս և մշտատևօղս : որով ցուցանես ա-
սէ, թէ նմանապէս և զգալորեայսն 'ի մեղս
վերստին կարես հաստատել յառաջին ար-
դարութիւն . կամ թէ կապել կարես զմե-
ղաւորն՝ և դիւրաւ արձակել 'ի կղզեայն :
* Որ [illegible] [illegible] :) Յանկարծ զան-
զգայ արեգակն իբր զերիվար մի երեսնամեա
և լկամոլ քարշես և տարբերես . և երբեմն
զկայ առնել տաս՝ որպ առ Յեսուաւ . և
երբեմն յետ քարշես՝ որպ առ Եզեկիայիւ .
յորոյ վն զարմանալ սբն Դիոն՛՛ առ Պօ-
ղիկարպոս գրելով թէ, ոչ երբէք կարելի է
փոխել երկնայնոցն կարգի և շարժուէ, և
թէ ոչ աղդմամբ պատճառին լինելոյն իւ-
րոյ, և միահամուռ առնողին, որ առնէ
զամ և փոփոխէ : և թէ արեգակն և լուսին
'ի նմանէ ըստ զօրուէ և կայից գերընդդու-
նից հանդերձ ամիւ առ ամ անշարժութեն
սահմանեցան . և 'ի չափ բոլոր աւուր 'ի
վր նոցունց նշանացն կայացաւ ամ : զայս
ասէ վն կայ առնելոյ արեգական առ Յեսու-
աւ : և թէ պարունակքն ամ ընդ կանգ-
նիլ արեգական զկայ առին անշարժապէս :
և թէ առ Եզեկիայիւ գրեթէ մի օրն երեք
կնեցաւ . զի տասն ժամ որ յառաջ խաղա-
ցեալ էր՝ տասն ևս յետ դարձաւ . և տասն
ժամաւ ևս յառաջին տեղին եկն . և երկրոր-
դ ժամ ևս մինչև 'ի մտանելն . որ մի ցերեկն
եղև ԼԲ ժամ : և թէ առ Տրունական խա-
չելութեն . լուսինն եկն հանդէպ արեգա-
կան . և երեք ժամ զնր Աստուածայթն ար-
գել՝ որ չէր ժամանակ խաւարման . զի 'ի
նորանալն լուսնի միայն խաւարի արեգակն :
Արդ դու (ասէ) զանզգայ արեգակն իբրև
լկամաւ և Սրեանման յոր կողմն և կամիս
շարժես . զի ցուցցես, թէ և զբնութիւնս մե-
րոյ առ 'ի չարն դիմեցումն, յորժամ և կա-
միս՝ կարես հանդարտ առնել :

* (Գ) Որ

❋ (Է) Որ շամբուշխատ բուրվառ լուանեքն հօր գես ռունոյնս (այսինքն՝ 'ի խնամակալն) եւ դատաւորան (այսինքն՝ 'ի լրմանն:) Գիտելի է զի լուսինն մեր ձեւանալով արեգականն ըստ չափու մերձեցմանն այնքան մասամբ լուսաւորի. եւ որքան հեռանայ յարեգականէ, այնքան մասամբ դատարկի: որ բարոյականապէս նշանակէ զլրումն եւ զթերումն մարդոյ. զի մարդս դատարկի 'ի շնորհաց՝ հեռանալով 'ի Ք(րիստոս)է. եւ լրանայ՝ որքան նմա մերձենայ: վասն առաջնոյն ասէ Եսայի. համարէիր թէ յիմնէն 'ի բաց կայցես անձելի լինչ դատանիցես. ահա դատարկութիւն: վասն երկրորդին ասէ Յոհաննէս. 'ի լրմանէ նորա մեք ամենեքեան առաք շնորհս. ահա լրումն լուսնի. զի լուսինն հակադրութեամբ եւ դէմ յանդիման արեգականն գալով լուսաւորի, եւ հեռանալով 'ի նմանէ նուաղի: եւ սբս Գրիգոր ասէ. դու բզ լուսինն դատարկ առնելով եւ լի, ցուցանես թէ ընտանեալն 'ի բարի գործոց, 'ի լրութիւն առաջին հարստութեան ածես:

❋ Որ շնչեսցէ անուշ տարեղաց՝ եւ շարժեսցին ստուերք՝ որ խորհրդեա եւ ժողովեա:) Գիտելի է զի բաց 'ի մոլորականաց՝ բեւեռեալ աստեղքն շրջին եւ շարժին ընդ հաստատութեան յարեւելից յարեւմուտս հասարակ շարժմամբ. եւ յատուկ շարժմամբ յարեւմտից յարեւելս ըստ Պտղոմէոսի. որպէս ասի Հ օրէից դր. քոջ ԼԶ գլուխ: որ 'ի նոյն տեղւոջ ասի եւս. ամ աստեղք ընդ հաստատութեան շարժին միապէս, եւ միշտ մնան 'ի նոյն կարգի. որ ոչ հեռանան 'ի միմեանց կամ մօտին 'ի յիրեարս շարժմամբն. վասն այնորիկ կարծին անշարժ գոլ եւ հաստատ. այլ մոլորականքն շարժմամբ իւրեանց՝ հեռանան 'ի միմեանց եւ մօտին յիրեարս. եւ ոչ մնան տողեալ 'ի մի կարգ. վասն այնորիկ եւ մոլորականք կոչին. զի ոչ շարժին դծօրէն: իսկ յատկապէս ասելով՝ աստեղք ասին իմա զմոլորականսն. եւ ըստ այսմ արեգակն եւ լուսինն երբեմն հանդիպին միմեանց, եւ երբեմն բաժանին. նմանապէս եւ այլ մոլորականք: իսկ հայեցուածք մոլորականացն են որք առ իրեարս հային մերձաւորութեամբ եւ հեռաւորութեամբ իւրեանց. եւ հինգ են հայեցուածք մոլորականաց ըստ Պտղոմէոսի. վաղնադեցոյ. ծնունդ. լրումն. վեցանկիւնի. քառանկիւնի. եռանկիւնի: տես յաջորդ մերոյս գրքոյն նոյ աստղաբաշխութեան: Դա- հա փայտոսի (ասէ) դու արոհես եւ ժողովես. եւ տաս զպայծառի աղդմունսն: բայց

ծանիր զի Ք(րիստո)ս յաստեղծելն զաստեղս վասն արեգական եւ լուսնին, ասաց լինել միայն 'ի նշանս. այսինքն ջերմութեան եւ ցրտութեան. անձրեւոյ եւ պարզութեան. եղանակաց եւ ժամանակի տարբերութեան. այսինքն գարնան. ամառան. ձմերան. եւ աշնան. եւ ոչ փոփոխման բարուց եւ անձին իշխանութեան մարդկան. վասն որոյ եւ Երեմիայիւ ասաց Ք(րիստո)ս թէ, 'ի նշանաց երկնից մի զարհուրիցիք. զի հեթանոսք կարծելով թէ նք կարեն իշխել բարուց մարդկան. եւ թէ պարգեւք եւ պատիժք 'ի նոցանէ յառաջագայ լին. այս ցուցանէին զնս, որ թէ բնութեն կարէին նք իշխել. ահա Յակոբ եւ Եսաւ 'ի միոյ արգանդէ ծնեալք, ոչ լինէին միանման բարի եւ միւսն չար. միոյն լերկ եւ գծուծ, եւ միւսն թաւ եւ շառագոյն: որով յայտ լինի թէ աստեղք ոչ կարեն իշխել կամաց եւ անձին իշխանութեան: Որդ դու (ասէ) ով տր՝ որ զաստեղս երկնից իբրեւ զոչխարս բաժանես յիրերաց եւ ժողովես 'ի միասին. զի ո՞նչ կամիս այնու ծանուցանել. եթէ ոչ՝ առ 'ի ցուցանել, թէ եւ ոչ աղաչողացն քոց անխուսից՝ կարես ողորմիլ առանց նոցին խնդրուածոց: եւ կամ զի Ք(րիստո)ս միայն բանիւ եւ ակնարկութեամբ իւրով, եւ ըստ եդեալ սահմանին իւրոյ. եւ կամ միջնորդութեամբ իմացական զօրութեան անդադար արարեալ շարժէ, գումարէ եւ որոշէ զաստեղսն. որպէս ասէ Ք(րիստո)ս (առեալ 'ի Պօղոսէ) այս գրքոյ Ժ.Թ. գլ. թէ, ո՞ր մշտնջենաւոր բանիւ կառավարես զսս, արարող երկնի եւ երկրի, որ 'ի մշտնջենից հրամայես ընթանալ ժամանակին. եւ կայուն մնալով՝ տաս շարժիլ ամենեցուն:

❋ Որ ի մէջ ծոցոյ եւ կենաց եւ այլն:) Դ. յայլ- նքն յընթացս ծովու (որ է միջակ 'ի մէջ մահու եւ կենաց. եւ կասկածելի ճանապարհորդութեան) դու տաս փրկութիւն. այսինքն Ժ.Դ. ... դարձեալ՝ թէ 'ի նաւս ելեալ ոք՝ ըստ ամենայն աղխ կամիցի ճանապարհորդել. առ փայտն՝ որ քան զնաւ ափայտն տկարագոյն է աղօթականէ. զի զայն թէպէտ եւ ցանկութիւն շահից յօրինեաց եւ ճարտարապետ իմաստութեամբ կազմեաց. սակայն քո հայր վարէ տեսչութիւն. զի ետուր եւ 'ի ծովու ճանապարհ. եւ 'ի մէջ ալեաց շաւիղ զգուշաւոր, յայտ արարեալ՝ թէ ամի կարող ես փրկել՝ թէպէտ եւ առանց ճարտարութեան ոք ելանիցէ 'ի վր: արդ դու (ասէ) 'ի կասկածաւոր վայրի 'ի ճանապարհ ծովու փրկելով. կամիս յայտ առնել, թէ եւ յանկարծակի վայրի դու ես պաշտպան ող-

կամ

և անդայթաքելի պահող, զոր օրինակ 'ի տան և 'ի քաղաքի. որք թէ և առ ձանապարհն ծովու համեմատեալք անկասկածք ասին. սակայն և 'ի նոսին դու ես անկասկած պահող :

* (Ե) Որ հայես յերկիր և տատանես զնա :)

Սաղմ. ՃԳ. 32. ուր խօսի մարգարէն վա շարժման երկրի. ոչ զսովորական շարժմունէ խօսելով, զի այն լինի յարգելմանէ երկրաւոր գոլորշեաց յերակս հողոյ. այլ զգերբնական շարժմանց խօսի. որպէս եղև 'ի լեառն սինայի. ըստ այնմ. Տէր ընդ ելանելն քո առաջի ժողովրդեան քոյ. ընդ անցանել քեզ յանապատ՝ երկիր շարժեցաւ. և Եբր. ԺԲ. 26 : քանզի յորժամ տուչութեն, լեառն սինայ ծխեալ բորբոքէր. և 'ի սաստիկ շարժմանէն քարինք ոստէին 'ի տեղեաց իւրեանց. որ թէ և զազան մերձենայր 'ի լեառն քարկոծ լինէր : նմա և զշարժմանէն որ 'ի տրոնակեան խաչելութենէն եղև. զի 'ի խոնարհեցուցանել զգլուխ իւր Քրիստոսի. իբր հայել կամելով յերկիր, վարագոյր տաճարին ցելաւ. երկիր շարժեցաւ. և վէմք պատառեցան և այլն : երրորդն լինելոց է 'ի կատարածի աշխ. ըստ այնմ, եղիցին շարժմունք մեծամեծք : իսկ երկրաւ խմանայ ոք ըստ "Սերոբէս լամբ" զմեղաւորսն. յորս փրկիչն զայրացեալ, դիմօք նայելով ասելոց է. երթայք յինէն անիծեալք. և նոյն ժամայն սարսափելոցք և դողալոցք են. և ասելոց լերանց, թէ անկերուք 'ի վերայ մեր. և բլրոց, թէ ծածկեցէք զմեզ : իսկ առաջին միտն է ըստ գրոյն. ոչ յայտ առնէ յետադայլէն թէ, զի անբանիւքն ըս մեղաւորս զգաստացուցանես. իսկ մեղաւորքն ոչ են անբանք. ուրեմն դողացուցանելով զերկիր անզգայ, կամիս զմեղաւորս և զբանական մարդ զարհուրեցուցանել : այսպէս 'ի պենտեկոստէին 'ի հնչմանն սաստիկ իջեալ հոգւոյն սրբ, նախ զարհուրեցոյց՝ և ապա ելից շնորհիւ իւրով զԱռաքեալսն. որ թէ ոչ հնչմամբ սաստիկ գրեալ է Գործ. Բ. 1 : և ոչ շարժմամբ. սակայն Գործ. Դ. 31. ասի թէ, և մինչ յաղօթս կային նք՝ շարժեցաւ տեղին. և լցան ամենքն հոգւով սրբ. ուրեմն և 'ի պենտեկոստէին սաստիկ հնչմամբ՝ շարժէր զվերնատունն. որով Առաքեալքն 'ի ցնդմանէ մտաց զգաստացեալք ժողովեցին զինքեանս. և երկիւղն այն՝ եղև պատճառ նց ընկալնելոյ զշնորհս երկ Հոգւոյն սրբ : նոյն է և հետևեալն թէ, ես

շփոթեցէս նման ծ շարժեալ ծխալեաց. նմանապէս և դու զթանձրութի գետնայս դղրդես. ու 'ի ծանուցանել, թէ ամից էից ստեղծուածոց, դու անստեղծդ միայն ես աներ բայելի և կայուն :

* Որ ի բռն ես զօրեղ հեծեալ ոտից զնա :)

Ըստ այնմ թէ, բանիւ տն երկինք հաստատեցան : և շնորհալին 'ի գլխաց երկնից ասէ թէ, քանզի ձգեաց զխս և պարզեաց իբրու վրան. ոչ ապաւելով լարիւք ձգաւիւք այլ միայն բանն : գրէ և Պօղոս թէ, կրէ զամէն բանիւ զօրութե իւրոյ : զի Տէր ոչ 'ի ստեղծելն միայն բանիւ առաւեց աշխարհնաց արար զամէ. նմանապէս և 'ի կալ պահելն՝ միայն բանիւ պահէ զամ առանց աշխատութեանց :

* Որ սերմանես չորեքտասանեալ մարմնոյ յերկինս շնոյն անփոփոխութ պահես 'ի կենդանութեան :)

Բ. յոյնքն զցորեան և զգարի և զայլ սերմանիս որք արտաշնչմունք ջրոյ և հողոյ են և յըստեղծմանէ սն ասացեր. բղխեսցէ երկիր զբանջար խոտոյ : արդ զնոյն արտաշնչելսն յերկրէ (և յերկիր զսերմանեալսն) անկորուստ պահես. և կրկին կենդանացուցանես : բայց թուի թէ բան Առաքելոյն ներհակ է այսմ. զի ասէ. անմիտ դու զոր սերմանեսն՝ ոչ կենդանանայ՝ եթէ ոչ նախ մեռանիցի : Լուծ է թէ, կենդանանանս ասելովն՝ ցուցանէ զնոյնսն մեռեալ (Ե կէրակեալ, պատահմամբն) զի թէ սերմանիք բնութ մեռանէին՝ ոչ ևս բուսանէին : ուստի թզենին որ անիծաւ 'ի Քէ՝ այլ ոչ ևս դալարացաւ, զի զշնորհ բնութեն կորեաւ 'ի նմանէ Քրիստ : և մ' այս դիւրին իմասցի թէ բնութին առնէ զայն 'ի տունկս. զի այս այն քան մեծի կարողութե գործէ, մինչ զի Առաքեալն հաստատեաց յարութե զայն անու ապացոյց. և փրկիչն ասէր. եթէ հատն ցորենոյ անկեալ յերկիր ոչ մեռանիցի նոքն միայն կեայ. ապա թէ մեռանիցի բազում արդիւնս առնէ. ուրեմն մեծ է կարողութն Այ 'ի մեռեալ սերմանց զկենդանի տունկս յառաջ ածել, և իբր 'ի մեռելոց յարուցանել :

* Որ ագռաւուցն ձագուցն կոչեցեալ, անէծքն ատոնոն :)

Ըստ այնմ, սերմանի մի միոյն շնչաւորը, և յառնէ մարմին հոգևոր. և թէ սերմանի ապականութբ՝ և յառնէ առանց ապականութե. սերմանի անարգութբ՝ և յառնէ փառօք. I Կորն. ԺԵ. 42 : դու ուրեմն ով Տր 'ի մեղանչելն մարդոյն, երկրի ածանցեցեր զնա ասելով. հող էիր, և 'ի հող դարձ

ցես .

ցես · բայց 'ի յարութեան մեռելոց անեղծ և անապական առանաս և նորաստեղծես զապականեալն · ընկղմելով զմահկանացուս այս 'ի կենաց անտի ։ և զի մի ասիցես թէ որպիսի մարմնով խեղ և տկար և ծեր հասակաւ մեռանելով մարդ · նոյնպէս յառնելոց է · տես զի և ցորեանն հատ մերկ անկանի յերկիր և մեռանի · այլ ոչ հատ մերկ բուսանի · այլ զարդարուն և զգեստաւորեալ · նմանապէս և 'ի յարութեան թէ և մանուկն և ծերն երիտասարդական հասակաւ յառնեն 'ի չափ հասակին Քրիստոսի · Եփեսաց· դ·13 ։ և արուն արու · և էգն էգ յառնեն · այլ ոչ 'ի մանուկն է տգիտութիւն, և ոչ 'ի ծերն անկարութիւն · կամ 'ի յարութեան ուժեղութիւն, և 'ի յէգն թուլութիւն · զի մարմնական և հոգեկան օժիտքն բառնան զայն պակասութիւնս ։ զի նախ 'ի հոգւոյն բառնի խաւարն տգիտութեան, և լինի լուսաւոր պայծառ գիտութեամբ Աստուծոյն տեսութեան ։ Երկրորդ 'ի հոգւոյն բառնի տրտմութիւն, և տեղի կալցէ ուրախութիւն և տուփումն առ Աստուած հոգևորապէս ։ Երրորդ մոռացկոտութիւն բառնի 'ի հոգւոյն, և յաջորդէ անմոռացութիւն ։ Իսկ և 'ի մարմնոյն, նախ բառնի ապականացութիւն և մեռելութիւն · քաղցն և ծարաւն · և դնի անմահութիւն, անապականութիւն և անչարչարութիւն ։ Երկրորդ սևութիւն և աղտեղութիւն մարմնոյն բառնի · և լինի պայծառ քան զարեգակն ըստ այնմ, ծագեսցեն արդարքն իբրև զարեգակն ։ Մատթ· ժգ·43 ։ Երրորդ բառնի ծանրութիւն և ստուարութիւն, և լինի թեթև և արագ · ըստ այնմ, պայծառասցին արդարքն և իբրև զկայծակն ընդ եղէգն ընթասցին ։ Չորրորդ զի այժմ մարմինք մեր թանձր են և կոպիտք · այլ յայն ժամ լինին նուրբ և թափանցիկ · որ ոչ պարիսպ և ոչ բանտ կարեն ըմբռնել · որպ լոյս արեգկն՝ անցանէ յերկինս և յօդն առանց ապականութեան ։ և որպ Քրիստոս կնքեալ վիմաւն յարեաւ 'ի գերեզմանէն · և դրօքն փակելօք եմուտ առ աշակերտսն · նոյնպէս և մարմինք մեր ընդ ամենայն անցանեն զօրութեամբն Աստուծոյ մինչև 'ի հրեղէն երկինս ։ որպ ասէ Պօղոս · սերմանի մարմին շնչաւոր, և յառնէ մարմին հոգևոր · այս անկարօտ մարմնականաց ուտելեաց և ըմպելեաց և զգեստուց ։ 'ի վր բանիս Առաքելոյն Եփես· դ·13 · որքն Սոկէ՝, հասակաւ խմանայ ըզ կատարեալ գիտութիւն · զոր օրինակ (ասէ) այր կատարեալ հասատուն է միտօք, և մա

նուկն զեղխ և շաղփաղփուն խորհրդով · նոյնպէս և 'ի մէջ հաւատացելոց և այլն ։ Իսկ Յարդուղիմէոս մարտիրոս եպիսկոպոսն ասէ թէ, ոչ ամենքն մի հասակաւ յառնեն · զի առ բնութիւն մարդկան ոչ է միապէս · զի միոյն բնութիւն ջերմ է քան զմիւսոյն և զօրաւոր · նոյնպէս անդ մի քան զմի մեծ լինին · բայց ամենքն յառնեն կատարեալ հասակաւ · որպ պատշաճ է բնութեան իւրոյ · այլ ամ յաւելուած և պակասութիւն բառնի 'ի մարմնոյն զօրութեամբ Աստուծոյ ։ որոյ ընդդէմ կարեմք ասել, թէ ծերութիւն և մանկութիւն ընդունայնութիւնք են և պակասութիւն · ուրեմն բառնայ Աստուած և զայսոսիկ զպակասութիւնս, և տայ ամենեցուն զչափ հասակին Քրիստոսի · զի անդրանիկն մեռելոց և առաջին պտուղն ննջեցելոց · ԼԳ ամեայ համբեցաւ մեռանիլ և յառնել 'ի մեռելոց ։ բայց 'ի վր այսորիկ նիւթոյ զոր կոչեն և կամիցի ոք ընկալցի · զի ոչ է 'ի մասանց հաւատոյ թէ միահասակ յառնեն և թէ ոչ · այլ հաւատալ պարտական թէ յարութիւն լինելոց է բանկն բնութեան անկելոյն մահուամբ · որ է մասն հաւատոյ ։

☼ Որ ընդ ծածկոյթ նկարոյս՝ զնշխարս կենաց խառնես ։) Վասնզի թէպէտ հոգի մարդոյն շնորհօքն Աստուծոյ անմահ է ստեղծեալ · բայց մարմինն մահկանացու · իսկ յետ յարութեան և մարմինն ստանայ զանմահութիւն · անքաժանելի միաւորութեամբ բնական հոգւոյն իւր տեսակի իւրում ։ որ նոյն բնականն հոգին վասն անմահութեան իւրոյ՝ յԱստուծոյ պատճառեալ է և ըստ շնորհաց ընկալեալ է զնշխար և զմասն կենաց ։ և կամ նշխար կենաց (ասէ) զՏէրունական մարմինն և զարիւնն · որ զուտողացն ասաց Տէրն · և որ ուտէն զիս՝ և նա կեցցէ վասն իմ ։ և այս այլ առաւել յարմար է, քան զբնական հոգի ասելն · զի հոգին ոչ է մասն էութեան կենացն Աստուծոյ ։

☼ Որ հրամանաւ անհնարինաւորին ի խոսն վայրենի նկարեցեր պատերազմ նոցա-ցեր զանդրադարձն ամենից եղանակաց ։) Ի տպեցեալն սխալ է · որ զանդրադարձութիւն գրեալ է · զի անդրադարձութիւն այլ ինչ է ։ Դ.րդ՝ կամի ասել, թէ դու այնքան կարող ես ո՛վ Տէր · մինչ զի 'ի խաւարէ վայրկենի, յաստեղծման Ժի, զանպատրաստ նիւթն գեղեցկացուցեր տեսակօք՝ կամ լուսով · զի լոյսն է զարդ և վայելչութիւն ամենայն եղականաց · վասն և սա տեսակ ամենից ։ զի որպ նիւթն տեսական, նմանապէս և ամ ենթարկանականք՝ լուսով տեսականորին

և վայել

և վայելչութեան։ ուստի ասի նմանութեանց․ մտ․
դրքոց ՃԲ․ գլուխ թէ, լոյսն է տեսականաց
և ձեռաց պայծառացուցիչ և յայտնիչ։ որ է՝
թէ հանճարականն ի մէջ խնոց կարծեաց, թէ
զտեսականաց և զգործականաց միտս առեղծուա
ծոց խօսի։ Նաև թէ, այնպիսին ներհակի
մեծին Սողոմոնի․ որ ՚ի վերայ ամենայն ասէ
արարեալ Այ զառեղծուածսն։ և այն ոչ
վասն տկարութեան․ այլ վասն հանդարտ բնութեանն
Այ․ որ ոչ ըշտապօրէն և խառնիխուռն ա
րար․ այլ մեծամեծ հանդարտութեամբ և աղաւա
րէն․ թէպէտ կարէր առեղծել ՚ի միում վայր
կենի։ որոց և զվերայ ամենայն առնելեաց ըղ
ժամանակն թէ նկատիցես․ բոլորքն ՚ի խմա
ստին դեռ ևս ոչ լինելոյն երբեք զմի վայրկեան։
զի ոչ թէ ՚ի վերայ ամենայն ասելով, կամի
ասել՝ թէ ՚ի բոլոր տիեզս և ՚ի դիտելս պա
րապէր Այ ՚ի գործ առեղծման․ այլ ՚ի նոյն
ամենայնն ընդ ասելն Այ խմանալապէս՝
նոյն ժամայն ՚ի վայրկեան ժամանակի գործքն
կատարեալք լինէին։ ոչ և ՚ի հրամայել կա
մացն՝ շարժելն ՚ի գործ՝ բոլոր գոյութիւնքն
՚ի մարդս։ և թէ զ՚ի վերայ ամենայն մէջի զժա
մանակն երբեք զմի վայրկեան հաւասարապէս
առնուցուս, յիմարի է․ թէ Այ զամենայն
առեղծուածսն զարդարեաց ՚ի միում վայր
կենի․ կազմելով զանզարդ և զանպատրաստ
նիւթն և տեսականորելով։ ոչ և լոյսն ՚ի
ծագել խորում ՚ի տան, զամենայն որ ՚ի տանն
իցեն միահաղոյն ցուցանէ և լուսաւորէ։
※ (Հեղինակեաս զգործականին ամոց հաղորդման առ
տարց յայս նմանութեան։) Լ․ յսինքն զնշանս
ժամանակաց զարեգակն և զլուսին և զաս
տեղս․ զկնի ամենայն դատաստանին՝ այլ ա
ռաւել լուսաւորես և փառաւորես․ ըստ
այնմ և եղիցի լոյսն լուսնի երբեք զլոյս արե
գական․ և լոյս արեգական եօթնապատիկ
եղիցի երբեք զլոյս ամենայց եօթնեանց․ Եսայ․
Լ․26։ և կամ թէ ՚ի շարժմանէ դարձուցա
նես զդատաստանին զլուսաւորսն և առնես
մի օր աներեկ։
※ (Որ հոգւոյն զոհմանակն։) Ա՜ ստե
ղայց ասէ․ զորս դու թուես ասէ․ և զանունս
յանուանէ կոչես։ աստուածը մի՛ որ սխա
լիցի կարծելով զաստեղսն երբեք զհոգևորս,
և անձնականս պատուով ձախացեալս․ զի
այս է միայն հրեշտակաց և մարդկան յա
տուկ․ ունել զտարորոշումն անձնական
յատկութե․ և զանհաղորդելի կացութիւն
առ ՚ի պատիւ բանականին։ իսկ թէ ոչ վասն
անուանց հանդիպման նց՝ անձնաւորս ա

ռիցէ․ տեսցէ զի և չորից դետաց Այ եդ
անուանս, որք ոչ են անձնաւորք։ այլ
յանուանէ կոչելն զնա Այ է․ զի Այ
զոչ ինչ մտանալ կարէ ՚ի առեղծուածոց
իւրոց․ և տպաւորութեն նց ՚ի միտս Այ իւր
՚ի նախագաղափարօչ իւրեանց․ ասի իւր
անուանադրութի․ և թէ իւրաքանչիւրոց
նց անուանս եդեալ լիցի, զի ոչ կարեմք․
զի և արհեստագործքն՝ գործեաց իւրեանց
դնեն անուանս։ զի թէ աստեղաբաշխք կա
րեն քարտէսական անուանս դնել աստեղաց
քանզի ոչ են առեղծողն նց։
※ (Որ աղբեւս փոխյուն ... ընկեաւն։) Երկ
դակն և լուսինն և այլք մոլորականք՝ յանկն
արկելն քո ընթանան ։ աստուած եղծի բանն
ամենց փիլիսոփայից որք զլուսաւորսն ա
սելն զոլ հոգևորս ։ ուստի զանազանադա
րաս պատմեցին աթենացիքն․ զի ասաց
թէ, արեգակն է քար այրեցող և այրելի․ և
ուրացաւ զնա լինել Այ․ և ունող հոգւոյ։
իսկ պղատոն և հետևողք իւր ասացին զլու
սաւորսն զոլ հոգևորս․ և Երիստոտել
զերկինս ասաց հոգևոր․ և Որոգինէս նմա
նապէս զերկնային մարմինսն ասաց հոգևո
րս․ զ օրէնց ԽԶ գլուխ․ որոց միտն էր վս
հրեշտակաց․ երբ թէ հրեշտակն ոչ ոք զտե
սակ․ այլ ոք զարտաքին շարժող՝ շարժել
զերկնային մարմինսն․ և վս այնորիկ զերկ
նային մարմին դնէին հոգևորս․ որոց հա
մաձայնի Նարդուղիմէոս․ զի թէ հրեշտակն
շարժէր և յուզէր զջուրսն սերոյլմայ․ զի ոչ
կարեմք շարժել զերկնային մարմինսն։ իսկ
թէ մեծ Գրիգոր ազգամամբն Այ ասէ շար
ժիլ լուսաւորացն․ այս է միջնորդութե
հրեշտակաց․ ոչ և զմարդն կենդանի առ
նէ, միջնորդութե հոգւոյն․ զի հրեշտակքն
հզօրք են զօրութե ՚ի կատարել զհրամանս
Այ յանկարծակի նորա ։ և կամ նկատէ ՚ի
բանն Դաւթի թէ, հրամանի քում մնայ
տիւ․ զի ամենքն ծառայք քո են ։ զի հրա
մանն Այ՝ է՛ առդուսն ՚ի նոս և շարժող։
※ (Ը) Որ թռչուն հեռուստ աչքանես և այլն։)
Լ․ յսինքն հեռևս երբեք զոստայնան կզմեղ
և զառաւօտ․ զի լոյս և զխաւար․ լուսաւո
րելով զօդն արեգականն և զխաւար՝ նորին
հեռացմամբն։ կամ թէ ՚ի լուսոյ և ՚ի խաւա
րէ՝ առնես զբոլորումն ամենայն․ ոչ ոստայ
նանկք զթելսն կտաւ յօրինելով։ վս որոյ
և Յոբայ զմեղդն հանդերձ կոչեաց Այ․
և զմառախուղ ՚ի տեղի խանձարրոյ։ Լը․ 9․
կամ թէ զտիւ և զգիշեր հենու Այ և առ

նէ նոցայք զանձուրս։
(Որ յետ նախանդրկ յորինաւածոյն։) Բ.մզ ինքն զկնի առաջնոյ արարչագործութեանն, յերկրորդումարարչութեան 'ի ժամանակի Մովսէսի նաեւ Սրբոյ քոյ' արարեր զմեծամեծս և զհրաշակերտս ըստ Յօբայ. Թ. 10 ։ Թէ, որ առնէ զմեծամեծս եզանքննս եւփառաւորս' և զհրաշակերտս որոց ոչ գոյ թիւ։ զի այս արարչութիւն 'նոր եղարմանալի տալ։ զի ստ ա՞րն 'ի կերպարանս ծառայի' հոգւոյ զփրկութիւն ծառայի. ստ առաջինն ամի' ընդ վերջին ստեղծուածոյն իւրոյ եկեալ միաւորեցաւ ։ ստ ընութիւն կորոյս զիրաւունս իւր ։ յառաջնումն միայն բանն Բ.Ձ բանիւ ստեղծ. ստ 'ի նորումն զանկեալն և զապականեալն քրտամբք և աշխատամբք և չարչարանօք նորոգեաց, վերականգնեաց, և առ անապականութիւն մերձեցոյց։ ստ զմեղաց մերոց պատիժն յինքն առաւ. ըստ այնմ, նա զմեղս մեր վերացոյց. և վս մեղաց մերոց վիրաւորեցաւ. Եսայ. ԾԳ. ֆ ։ ստ զարդարութիւն իւր մեզ գրեաց. ըստ այնմ, պարտ է մեզ լինել զամ արդարութիւն. Աւ ասելով' բոլորի ընութեան վերատերն զիւր ամենարդար խոնարհութիւն։ և Հռոմ.Ե. 19 ։ որ 'ի յինքն կրեաց զհնազանդու մերոյ փրկանական. ըստ գլխոյն ։ որ ոչ յ.քաշ և թուլացաւ յողորմութիւն, ըստ յողորմելոյն մեզ. զի ասաց թէ, խնդրեցէ՛ք և տացի ձեզ. հայցեցէ՛ք և գտջի.ք. բաղխեցէ՛ք և բացցի ձեզ և այլն։ և այլ.քն յայտնի.ք են. և Բ.Ն փառք յաւիտեանս ամէն։

ԳԼՈՒԽ ՎԱԹՍՈՒՆԵՐՈՐԴ ԵՐՐՈՐԴ.

[illegible]

* ԲԱՆ * ա

ՍԱՄՆԽԱՂ ՅՕԴԵ ՑԻՑ։

* ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ *

Բայինքն և յայլոց մարգարէից առ 'ի նախատինս ինձ' զմասն ինչ յօդեցից։ քանզի զի՞նչ շահ է առանց մտաւորութեան ասել ըզ Սաղմոսն. մինչ օգուտն է մտաւորութիւն ընթեռնուլն։ այլ ես (ասէ) անզգայացելոց նման ունեմ զկերակուր աղօթից Սաղմոսին' և ոչ ինչ առնում զհաշակն. զի մեղաց հիւանդութիւն ընդ արմացեալ անզգայ եմ եղեալ։ զի որպէս կերակուրն օգուտ է կենդանեաց, և ան օգուտ մեռելոց. նմանապս և կերակուր աղօթից' օգուտ է հոգւով կենդանեաց. և Սաղմոսն Դաւթի մտաւութիւն ընթերցողաց։

* Սաղմոս [illegible])

Եւ այս նկատէ 'ի կ. և 'ի կա գլուխսն. յորս 'ի սաղմոսէն բաղում վկայութիւն 'ի կիր եառ իւր առ 'ի յանդիմանութիւն իւր. որպէս և ստ ցանցառակի' և 'ի յայլոց մարգարէից. իբր թէ զայլս պարսաւելով և նզովելով. ես զիս ինքն ընդ նոյին նզովեմ. զի զոր նք գործեն' և ես գործեմ ։ այսպէս ոմն յեղբարց գնաց առ հայր ոմն 'ի վանսն դ ատոլս կից մերձ յերիքով, և ասէ. հա՛յր ո՞րպէս կեաս. ասէ ցնա ծերն. չարեօք որդեակ. ասէ եղբայրն. ընդէ՞ր հայր. ասէ ցնա ծերն. ունիմ արդ Լ ամ զի կամ առաջի ա՞ն և յաղօթս անիծանեմ զանձն իմ, և ասեմ երբեմն ցա՞ր. մի՛ ողորմիր ամենյն որք գործեն զանօրէնութիւն. և ես անօրինեմ։ և ասեմ ա՞նծեալ ոյք խոտորեցան 'ի պատուիրանաց քոց' և ես խոտորիմ. և սաեմ Բ.Ձ, և ասեմ, կորուսանես զամենն որք խօսին զսուտ և միշտ պչար յիշեմ եւանիմ 'ի միտ կեղծրէն. և ասեմ ցԲ.Ձ, թո՛ղ մեզ զպարտիս մեր' որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապա

Ցայց ։ եղիցի խորհուրդս իմ ունիմ յորկրա մոլութ, և ասեմ թէ, մոռացայ ուտել զհացս ։ և ննջեմ մինչև ցառաւօտն, եասեմ, 'ի մէջ գիշերի յառնէի խոստովան լինել առ քեզ ։ և զգլխուն ընաւէ ոչ ունիմ, և ասեմ, վատթարեցայ ես 'ի հեծութեան իմում․ և եղեն ինձ արտասուք իմ կերակուր ։ և 'ի մոյ ունիմ խորհել զչար, և ասեմ ցՏր ․ խորհուրդ սրտի իմոյ առաջի քո է յամ ժամ ։ և զի պահս ամենևին ոչ ունիմ, և ասեմ, ծունկք իմ տկարացան 'ի պահոց ․ և ամենևին լի՛ եմ ամբարտաւանութեամբ ․ և երդեմ յամօթ ինձ, եթէ տե՛ս զխոնարհութիւն իմ ․ և թո՛ղ ինձ զամ զմեղս իմ ։ և համբաւ տամ աղօթք և պաղատանք իմ յամօթ և 'ի պատկառանս ինձ են ։ ամէ ցնա եղբայրն ․ կարծեմ հայր, թէ զայս ամ վն իւր ասէ Դաւիթ մարգարէն ․ յայն ժամ հառաչեաց ծերն եասէ ցնա ․ զի՞նչ ասես եղբայր՝ լուեա՛ ․ եթէ ոչ պահեսցեմք զոր ինչ ասեմք առաջի Տն՝ յամօթ և 'ի կորուստ մատնիլոց եմք ․ և այնպէս եղբայրն շահեալ գնաց ։ ահա այս է նզովել զինքն յասից իւրոց ։

※ Ս․ իմոր ծագեալ ։) Ս․ յանիրքն շնորհն Բն ծագեալ և ես ոչ լուսաւորիմ, զի զդեմս իմ ունիմ առ պարգևսն, և զյետոյս իմ առ տուօղն պարգևաց ․ և համարիմ զերեսս իմ լուսաւորել, և ոչ է լուսաւորեալ ։ տես Երեմ․ Է․ 27 ։ և կամ, կամաւ զաչս իմ կափուցաներով ընդդէմ լուսոյ շնորհացդ ։

※ Սերմնեալ ցնախիմ և ոչ եմշեիմ ։) Սերմնն է հեւթ 'ի ծառոց ծորեալ ․ և 'ի նոյնս մա կրդեալ ․ և դխաւորն է 'ի բևեկնոյ կաթեցեալն ։ է՛ և հիւթ բժշկական ․ կոկուղ և յարմար օծանելի մարմնոյ ։ աւս յանտառն այլաբանութե 'ի վն ուսուցն բառին ։ հրեայք զուեալնն իմաստն զթրիաքն ․ բայց թրիաքն ոչ է հիւթ ծորեալ ․ այլ 'ի յօձից եփեցեալ մարմնոց կազմեալ ։ սխալ համարի ևկոււնելոս զկարծիս հրեից ․ և ասէ թէ ուտինն է հիւթ ծորեալ 'ի ծառոց ․ որ 'ի հրեաստան և յասորեստան բազում գտանի (ասէ) ուռնամծորման ծառք ։ և յասորեստանն լինի ծառն՝ որ կոչի Ֆերուլա ․ և կաթեցեալն 'ի նմանէ կոչի գալբանոս, որ է մազդաքին ․ է՛ հիւթ իմն և խէժ ։ ժողովի (ասի) յասորեստան 'ի լեառն ամանայ կոչեցեալ ։ է՛ անուշահոտ յարմար բազմաց դեղորէից ․ ընդ գիմանայ թևնից, ևայրեալ՝ սատակումն այպծառութն զխաստակար օձն

և զլուծանս փախուցանէ ։ եբրայեցերէն ասի կելլամոս ․ որ է մազտաքի ձևութն ։

Ս․ րդ'ես (ասէ) ուռտնիւէ ծորեցեալ 'ի Բն տրենէն ընամ իմ, և ոչ բժշկիմ ։ զի արիւնն Բն յիրաւի է ուսին բժշկարար ․ որ արկաւ 'ի վն վիրաց անկելոյն 'ի Յանտպրհին երիքովի ․ ՚Ի ձէթ (շնորհաց) և գինի (արեան ։)

※ Մ'իշտ ջանիսեմ ինոյն 'նեգատարն եցնենմ ։) Ս․ յանիրքն 'ի հաղորդութ մարմնոյ և արեանն Բն կանխեմ (զոր 'ի վերն ուսուցն կոչեաց) և դատապարտ լինիմ ։ զի անարժան ասպս Յաշակերքն՝ որ միայն դատապարտ և անպտուղ եղանեն 'ի շնորհաց պտղոցն ․ այլև բազմօք ախտաժետութք և հիւանդութք ախտանան ։ Ա Կորն ․ ԺԱ ։ զի տարաժամ մահք, և երկար հիւանդութիւնք յանարժան ճաշակմանէ դիպին ասէ Սսկեբերանն ։

※ Հանապազ ջողիմ ' և ոչ էմբէ խրատիմ ։) Ս․ յանիրքն 'ի խղճէ մտացս միշտ ձաղիմ, և ոչ խրատիմ ։

※ Ողորմիմ փարցեալ ' և ոչ զգաստանամ ։) Ս․ յապէս Պօղոս զգաստեցիսն անմիտ անուանմբ իբր հրապեալ չարեթիւէ խարէր, և յետոյ զղջէր ասելով ․ որդեակք իմ զորս վերստին երկնեմ, մինչև նկարեսցի քս 'ի ձեզ ․ Գաղ․ Դ․ Ա․ և Դ․ 19 ։ այսպէս և ես (ասէ) խստասրտութ նման ' ոչ 'ի ձաղմանց խրատիմ ․ և ոչ յողորմանաց զգաստանամ ․ ոչ 'ի սպառնալեաց երկնչիմ ․ և ոչ 'ի պարգևաց կակղանամ ։

※ (Բ) Ս․ րգտրը նուլ անօրէնութեան իմ յերեսս մոյիմ ինչանին ըստ մարգարէին ։) Տե՛ս Եզեկ․ ԼԳ․ 10 ։ ուր ասէ Ս․ Ն բերանով մարգարէին առ տունն իէլի թէ, այսպէս ասացէք ․ եթէ մոլորութիւնք մեր և անօրէնութիւնք մեր 'ի մեզ են ․ և մեք մաշիմք 'ի նոսին ․ և զիարդ ապրիցուք ։ զոր համառօտաբար մեկնէ Եսայի վարդապետն նջեցի թէ, յուսահատեալք 'ի դերութեն և 'ի վշտացն ասէին զայս ․ թէպէտ դերեցաք 'ի մոլորութեն 'ի բաց ոչ կացաք ․ այլ նովիմբք մաշիմք՝ մինչև սպառեցիմք ։ իսկ տրունկն առակն է ․ հին տիկն, որ է ձեռն չար սովորութե ․ և զինին նոր 'նոր օրէնքն և շնորհն ․ որ մանաւանդ զտիկն պատառէ նոր գինին վն եռացմանն, քան թէ պարունակի 'ի նմին ։ այսպէս կամենին 'ի ժամանակս Ս․ ռաքելոց 'ի հրէից դարձեալքն, պահել ընդ նոր օրինաց և զթլփատութն և զշաբաթ և զայլ խորականսն, զոր Ս․ ռաքելքն արժան ոչ

համարեցան ընդ նոր օրինաց պահել և ըզ հինն · այլ և լուծ ծանր կոչեցին ·Գործ· ԺԵ·1 և·10։

※(Գ) Ո... [illegible]) Ասկինքն առ բանն Եսայ·Ե·24 թէ, զոր օրինակ վառի եղէգն 'ի կայծականց հրոյ· այնպէս այրեսցին մեղաւորք 'ի բորբոքելոյ բոցոյ ։ քանզի եղէգն դիւրածախ է·զի դո լով օդաւոր բնութեամբ՝ շուտով բորբոքի 'ի մերձենալ կայծականց · նմանապէս և մե ղաւորք օդաւոր բնութեամբ գոլով· ըստ հպարտ և ամբարտաւանից·(բայց անշիջանելապէս) այրին 'ի կայծականց հրոյն դժոխոց։ Ուստի որ զայս մարգարէն ասաց 'ի դիմաց մեղաւո րաց· ով առեղծուածք գուք (ասէ) երթա առ էք 'ի վեր խմ։

※ Ս... [illegible]) Յովէլ· Է·13· զոր մեկնէ Տր ն 'Սերոսէս լումբր' 'ի վեր կուապաշտութե և որթագործութե խեղա ցւոյն·որք 'ի յեգիպտոսէ զ...անս հրա շիւք զերծան · և փոխեցին զփառս Ա.Յ.Ի. որթոյն խոտակերի ։ իսկ 'ի ժամանակի մեր դ եղուե վազեցին շուրջ զԲ.Ի.Ւ ոչ սովո րոյ շուրջ զքաղաքաւ · յորժամ սուսե րօք և բրօք գնացին ըմբռնել զնա · և զուր գերք պաշարեցին զնովաւ ։ իսկ և քրիստո նեայք վազեն զնովաւ · մինչ հեռի կան 'ի կամաց նր և 'ի նմանէ, սիրելով զաշխարհս և զայանկուն աշխարհի · զորոց ասաց Տրն· վայ որք յագեցեալ էք զի քաղցիցէք · վայ որք ծիծաղիքդ զի լայցէք և ողբայցէք։ և կամ թէ որպէս հրեայքն աղաւեալք Տվ· զայն ազատութին կուոց և որթոյն վերադարձ ցին · այսպէս և եսւ։

※(ԺԵ) Ա.Յ [illegible]) Ասկինքն զնուք բարկութեն ոչ առ Գ...թիւ 'ի կալն ուռ նայու · 1 Թագաց·ԺԵ·27· և պօծուէմ կենաց շնորհիւ խնձ պարգևեսցես · որ քեզ ընդ հօր և հոգւոյդ սրբոյ փառք յամ յաւէ տեանս ամէն։

Գ.ԼՈՒԽ Կ.Ր.ԹՍՈՒ'ՆԵՐՈՐԴ ՉՈՐՐՈՐԴ։

Եւ այս գլուխս 'է' ի գիրս Մատթէոսի · յորում [illegible] ... Թ։

※ ԲԱՆ ※ Ա

ՅԱՄԵՆԱՅՆԻ ՄՈՒՏԻՏ ԵՍ ԱՍՏՈՒԱԾ։

※ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ※

Ասկինքն 'ի պսակեան և 'ի պատժեան ու ղիղ ես, և ըստ արժանեաց հատուցանես։ ※(Ս... [illegible]) Զի ոչ երկրաւոր իշխանաց նման 'ի սխալել ծառայից հեռա ես զի գտեալ պատժիցես · այլ օրհնութե հեռաես · և 'ի չար գործեան մեր վրակա ցու մեզ լինիս·Եսայ·ԽԳ·24 ։ և յամ հնա րագիտութիս մեր պատահիս, և առ ցանկա ցողն ժամանես·զի զգամնս նց լցցես բա րեօք · Իմաս· Զ·17 ։ և Առակ·Ը·21 ։ օրհ նութե հեռաւեցար և 'ի գիւտ մոլորեալ ոչ խարին 'ի յուսոյ բառնալով ։

※(... [illegible]) Ասկինքն բարի օրի նակ տալով՝ և 'ի պղջումն հրաւիրելով·Ը այնմ, ո՞ւր ես Ադամ ։ և կամ ընթանաս դտանել զխնդրօղս իմաստութե։

※ (... [illegible]) Ասկինքն զբարի գործս եզիմաստութե հաճոյ ես, որք լոյս կոչին 'ի սբ գիրս · ըստ այնմ, այն պէս լուսաւորեսցի լոյս ձեր առաջի մարդ կան·զի տեսցեն զգործս ձեր բարիս·աՀա լոյսն բարի գործոց ։ լուսաւոր և անթա ռամ է իմաստութի · Իմաս ·Զ·13 ։ աՀա լոյսն իմաստութե։ և դու զայսոսիկ սիրես և հաճոյ ես · և կամ զվարեալսն սոքօք ·

Իմաստութեան . Է . 28 .

❋ փիլիսոփայութեամբ ։) Այսինքն ոչ առ֊
ատելութե . այլ զի զհամբերութիւն մեր փոր
ձիցես ՚ թէ ամրացեալ տան իմք սիրով ։ կամ
թէ զի զոր սիրես յանդիմանես ։

❋ Երկայնմտութեամբ ։) Զի շուտափու֊
թութբ ՚ի քննութիւն անկեալքս , բազմեցս սխա֊
լին ՚ի քննելն . այլ դու (ասէ) երկայնմտու֊
թբ քննես . թէ և առանց քննելոյ դիտես .
թէ զինչ կրեն մարդիկք ՚ի Յոհ . Բ . 25 ։
և թէ քննելն առցի ՚ի տեղի որոնելոյ . ահա
Աբ մեծաւ ծանրութբ և պղնարով որոնէր
զԱդամ ՚ի դրախտին ։ Ծննդ . Գ . 8 ։

❋ (Բ) Լի ծնծեցին ոչ եղցի ՚ ու ոչ ե փողեցին ձգաձեցի ։) Այսինքն արդարացար դու
կերկինդ իմաստութե և առաք . զի ոչ հրեից
առաքեցեր զՅոհաննէս մկրտիչ ապաշխա
րող և ապաշխարութե օրինակ ՚ ոչ ուտելովն
և ոչ ըմպելովն . և դու փոխեցեր ուտելով
և ըմպելովդ . և ահա ոչ ապաշխարողին Յո֊
հաննու հետևեցայ . և ոչ ՚ի փոխել ձայնոյ֊
տուէրդ կաքաւեցի . զի Յոհաննէս զմեղս
ազգի մարդկան լայր և ողբայր . և լսէր թէ
յինքն էցեր գործօղն ՚ ինքն մի ապաշխարեր
և այն . թէ խստադոյն համդերձին, և թէ
անշէն բնակութբ ն . թէ գաղանաց ընկերու֊
թբ ն, և թէ վայրենի դատն մեղեր . և բողո
տեցուցին մարախաց չորացուցեալ ՚ ուտե֊
լովն . և թէ առևու ուղտու պգեցմամբն .
և թէ աղաւորական փողոյն հնչելովն ՚ի յա
ստն թէ , ապաշխարեցէ՛ք ։ Իսկ դու նոր
օրինաց ուրախական փողոյն հնչեցմամբդ ,
՚ի կաքաւումն և ՚ի հոգեկան բերկրութի
հրաւիրելով զնա ։ որ ոչ ապաշխարութե ձայ
նատուէին ասէ հետևելով զմեղս իմ լալի .
և ոչ երկնային փողահարիդ հնչմամբն կա֊
քաւեցի . վն որոյ իրաւամբ արդարացար֊
րեցայ զդատապարտութի հոգւոյս ։ զոր օրի
նակ Հերակլիտէս զերողութբ Դիա ծաղր
առնէր , և Դեմոկրիտէս լայր . բայց ծա֊
մնակակիցք նոցին , ոչ ՚ի Հերակլիտեայ
ծիծաղելոյն զգաստանային , և ոչ ՚ի դեմոկ
րիտեայ լալոյն լային ։ նմանապս ոչ ապաշ
խարութին Յոհաննու զհրեայսն յապաշխա
րութի յեղափոխեաց ։ և ոչ փողահարութեն
Քի (շնորհաց քարոզղին) ՚ի կաքաւումն
և ՚ի ցնծութի ։ ուստի իրաւամբ արդարացաւ
իմաստութին Այն ՚ի յորդւոց իւրոց . յն ՚ի
ծննդոց և ՚ի կորողոց իւրոց ՚ որք էին ապաշ
խարութեն Յոհաննու , և փողահարութին
իւր Քի ։ որովք կրկին շաւիղ եղիտ առ֊
Այ դարձման . յն ծանր լծով ապաշխա֊
րութե անձամբն Յոհաննու . և քաղցր լ
ծով շնորհական օրինին , և զայն անձամբ
իւրով ։ դարձեալ որդիք իմաստութե ասին
երանեալքն և հրեշտակքն . որք յաւուրն
դատաստանի ՚ի դատապարտութեն Քի ընդ
հրեայս . և յասելն թէ , Յոհաննու խստա
դոյն ձեռնապարհին և ապաշխարութբ կեն
ցաղավարելոյն և լալոյն ՚ ոչ հետևեցայք .
և ոչ լացիք ապաշխարելով ։ եկի ես և ըզ
խստութի նր (ուտելով և ըմպելով ընդ ձեզ ՚)
մեղմացուցի . զաւատութի շնորհաց ձեզ
քարոզեցի . և ոչ ՚ի նր լալոյն դուք լացիք .
և ոչ յիմ փողելոյն կաքաւեցիք ։ ուրեմն
ընտրեալքն իմ և հրեշտակքն դատեսցեն
՚ի մէջի մերում . և յայնժամ զինչ կարեն
ասել հրեշտակքն և մրքն, եթէ ոչ զայս .
արդարև իրաւամբ էն դատաստանաւ ք քո
ով տր . զի զՅոհաննէս առաքեցեր օրինակ
ապաշխարութե ՚ և ոչ ապաշխարեցին . և դու
եկիր թէեւ և բեռամբ և քաղցր լծով և ոչ
կաքաւեցին . ուրեմն իրաւամբ դատապար
տես զաւանակ զոր Կուռնելիոս (և ՚ի նմա
նէ առեալ միխիթար սեբաստացին) ասէ
թէ , յայնմ ժամանակի խաղ գտր տղայոց
որ յերկուս կողմն նստեալք էին ՚ի թէ֊
ատրոնի , մի դասն ծաղր ցուցանէր փողե֊
լով . և միւս դասն ողբս ասէր . և հայե֊
ցողքն ոչ փողելովն կաքաւէին , և ոչ ող
բալովն լային . ուստի լոյան ՚ի նմանկան ցն
երկուց կողմանց թէ , ով մանկունք փողա֊
հարաք և ոչ կաքաւեցիք . ողբացաք և ոչ
լացիք ։ Որ այս ասելի է , թէ այս խաղ
առասցեալս նց ՚ է նման իւրեանց առաջի
ծաղրային խաղին բանից . զի ոչ իմ առնկք
արդեամբք զեղելութին ցուցանեն . որպ ա֊
ռակն տասանց կուսանաց . և առակն ծա֊
ռոց դնացողաց օծանել ինքեանց Թգ՛որ .
Դատ . Թ . 8 ։ որք են նմանութիք և օրինակք
եղելոց , և եղանելի իրաց և ոչ եղեալք ։
այսպէս արեգակն և լուսինն . և Ժը ա֊
տեղք երկրպագողք Յովսեփայ . նշան ակե
լին զՅակոբ հայրն Յովսեփայ . և զԱսաքել
մայր նր . և զմետասան եղբարսն ։ վն որոյ
և Փրկիչն բարւոք ասաց թէ , ում նմանե
ցուցից զազգս զայս . նման են մանկտւոյ .
և ոչ ասաց թէ , որպ մանկունքն ձեր առ֊
նեն ։ նաև կարդացուցանեն զընծերս ՚ ոչ
լինի ՚ի հրապարակի . այլ ՚ի դպրատան .
ուստի բանն Քի առակ և օրինակ է , քան
թէ եղեալ ։ զի է նմանաբանութի և ոչ պատ֊

ցուցուք։ Արդ՝ զոր Փրկիչն Յիսուս դպրաց
եւ փարիսեցւոց ասաց, թէ ոչ առաւելուն Յօ-
հաննու ապաշխարեցէք. եւ ոչ լի՛ փոխելով
եւ զշնորհ քարոզելոյս խայտացիք եկեսցէ ե-
ցիք (իբրեւ 'ի դալ Յովհաննու օրէնսն քարոզ
չիս) նոյս 'ի բերդ որ 'ի մի բերն յարմարէ թէ
ոչ խոստմամբ պարգեւացդ առ քեզ ընթա-
ցայ. եւ ոչ յլրապատնակեցդ երկուցեալ
ապաշխարեցի զոյ զինչ եւ պատիժ սահման
նես 'ի վերա խ, շնորհօք որդ խացեալք զկայ
են թէ, երանեամ զի զծառայս քո դա-
տես եւ ափ ելեւրան առնես։

✵Ս՛ե՛ ամ. առնաւ եղջեր ի բարձունս։)
Աւ յանդքն մի բարձրավզիր (եւ յու նմանն
մի զեղջիւր համարուեդ բարձրացուցան-
նոր) ասացեր յինձ մարգարէին, եւս զընդ-
դեմնն քեզ գործեցի. զոր եւ Անտիոքոս ա-
նագամ զայս ծանուցեալ ասաց թէ, պարտ
եւ պատշաճ է հնազանդ լինել տն Աստուծոյ՝ եւ
մի 'ի մարմինս մահկանացուս Աստուածերպ օ-
րինակ բարձրանալ. 2 Մակ. Թ. 12։ եւ ոչ
լմացայ ասէ, թէ դու ես որ զեղջիւրս հր
պարտաց խոնարհեցուցանես ըստ Ամբա-
կումայ. Գ. 4. եւ ըստ Դաւթի, թէ զեղ
ջիւրս մեղաւորաց փշրեսցես. եւ ըստ Զա-
քարիայի. Ա. 21։

✵Ըշօշափեցի ըստ ձայնի շեփորաց եւ ղօղուի։)
Զայս ասէր Յօբ 'ի յանդիմանութիւն բարե-
կամաց իւրոց։ Ժե. 25։ Շօշափելն աստ
առնանի 'ի տեղի տեսանելոյ. իբր թէ տես
ցեն զխաւար եւ մի զլոյս։ եւ այս կամ կու-
րանալով ըստ մարմնոյ. եւ կամ ըստ հոգւոյ
կամ տեսութեան։ զի խաւար է տգիտութիւն,
եւ լոյս է իմաստութիւն. իսկ շօշափել (ասէ)
զն առաւել թանձրութեան տգիտութեան. որպէս եւ
շօշափելի խաւարաւ պատժեցան Եգիպ-
տացիքն. Ելից. Ժ. 21։ կամ թէ խաւար
է մեղքն. ըստ այնմ, որ գնայ 'ի խաւարի,
ոչ գիտէ յո երթայ. եւ լոյս է առաքինու-
թիւն. ըստ այնմ, այնպէս լուսաւորեսցէ
լոյս ձեր առաջի մարդկան, զի տեսցեն զբ
գործս ձեր բարիս. եւ ես (ասէ) շօշափեցի
զխաւար մեղաց՝ եւ ոչ զլոյս առաքինութեան։

✵Աղաղակեմ. պատասխանի տուեալ։) Աւ յանդքն կեն-
դանի ձայնի քոյ որ Տր խօսիս եւ կոչիս ե-
տու զպատասխանի. այսպէս կայեն 'ի հար-
ցանելն Աստուծոյ զԿայէն. թէ ուր է Ա-
բէլ եղբայր քո՝ անպատկառութեամբ եւ խստորդն
էր զպատասխանի տալով. մի թէ պահա-
պան իցեմ ես եղբօր իմոյ։ եւ մարգարէին
ասաց Աստուծոյ. մի թէ ապաշխարեսցէ

դե տունդ իւրոյ ասեն անտերունչ շրջե-
ցուք եւ առ քեզ ոչ դարձցուք։ Երեմ. Բ. 31

✵Զորդն անմահ. զհուրն անշէջ. [illegible])
Ամենք ասեն (ոչ եւ Աւլղերտ) թէ 'ի դը-
ժոխս որդն է խիղճ մտացն. զի զկնի յա-
րութեան այլ կենդանիք ոչ մնան բաց 'ի մար-
դոյն. եւ 'ի մէջ հրոյ՝ որդն ոչ ապրի։ բայց
թէ կարէ Աստուած պահել զմարմինն մարդոյ ան-
ծախելի 'ի հուրն դժոխոց. զիարդ ոչ կա-
րէ պահել զորդն անմահ եւ անծախելի։ եւ
թէ ոչ կան անդ անմահ որդունք. ընդէ՞ր
ոմանք 'ի դատապարտեցելոց պատուել
օձիւք եւ վիշապօք երեւեցան։ եւ թէ ասի-
ցեն՝ որդունքն զմարմինն դատապարտ-
ցելոց ապականեն ուտելով։ Ասեմ թէ ապա-
կանելոյն նոյն հետայն լինին եւ ածել. զի թէ
այլ արձան կնոջն Ղովտայ մարմինն հո-
ղեալ յարձանէն՝ նոյն ժամայն ասել լինա-
նիլ ըստ վկայութեան Կրօնոսի. եւ զիարդ
ոչ կարէ յարուցանել Աստուած զկերեալ մարմինն
յորդանց։ սակայն ասեմ թէ, անդ լինելն
որդունք ոչ առ 'ի յուտել, որքան առ 'ի
խածատել եւ 'ի չարչարել։ բայց ա-
ռաջին միտն ընտրագոյն է զի չարունք ո-
սկն թէ ուտելն մարդկային մարմինք յանմա-
րդանց եւ ոչ ծախեն եւ ապականին. որպէս եւ որ-
դունքն ոչ մեռանին։ եւ ըստ Եսայեայ վարդա-
պետին մեր 'ի ձեռն որ զն յիշատակաց մեռ-
ելոց ասէ թէ, հրածին է որդն եւ թու-
նաւոր, եւ անքուն եւ անմահ անհանգուցանէ.
Ահաւոր են ժանիքն եւ անյագ որովայնն.
Անապակ կերակուրն եւ անդադար կերողքն։
զայսմանէ որդանց Կոստանդին 'ի վերջն
Երզնկայ ասէ թէ, են օձք եւ վիշապք՝ տե-
սութբ եւ սուլուլմամբ զարհուրեցուցեք. որք
ոչ ձկունքն 'ի ծովու, այնպէս կեան նք 'ի
բոցումն. նաեւ թէ զորդն այլաբանեն ոմանք
'ի խիղճ մտաց, պարտին եւ զհուր դժոխոց
այնպէս իմանալ. այլ ոչ հուրն է անտէ ըզ-
գալի, նմանապէս եւ որդունքն կենդանիք.
'ի նշ գիրն զնոր եւ զդարմանալի պատժոց
խօսի. որ ոչ լինէր զարմանալի եւ նոր. եթէ
հուրն եւ որդունքն այլաբանօրէն իմացեալք
լինէին։ այնպիսի պատժօք զդատապարտ-
ցելոց զառհաւատչեայն՝ եցոյց Աստուած յան-
տիոքոս. եւ 'ի Մանկաւկոսոյն Հերովդէս, զի
յանտիոքայն մարմնոյն բղխէին որդունք. եւ
'ի փտեալ երանեալն Հերովդէի բղխէին ժա-
հահոտ որդունք. եւ զդուղինս ողորմելոյ
թէ ապաշխարել եւ ծախեցել ասեն լափէ ըզ-
խել

իսկ Սարգիս շնորհալին խոստովանող նշանաւոր հոգ կոչէ զդրդումն : խմա և զհուր դժոխոյն զգայի և անշէջ և անլոյս. և զկշտամբութիւն տն թէ , երբ այք լինէին անխծէլք. անլուելի յաւիտենից դատապարտեցելոցն : և զօրինակն նմին սուկայի , զի օրինակ դժոխային եղև ջրհեղեղն. և ծծմբախառն հուրն սոդոմայ : կամ զայն ասէ թէ , դողումն կալցի զամբարիշտս . իսկ ո՞ պատմեսցէ ձեզ թէ հուր բորբոքեալ . Եսայ. ԼԳ. 14 : որ զայսոսիկ թէպէտ մարգարէին (ասէ) ինձ աւդեցեր . սակայն ես ոչ իմացայ , այլ 'ի սուայլ մտաւորական կուրութե դնացի : յի րաւի ասէ Եղիշէ վարդապետն մեր թէ , լաւ է կոյր աչօք , քան կոյր մտօք. զի կոյրն աչօք ոչ է ըստ պարտուց մեղաց. այլ կոյրն մտօք ոչ է աղատ 'ի մեղաց. զի մեղք նորա յինքեան հաստատեալ են :

❋ Զօրհնութիւն առցուք ' որ զօրհնս գնէ. ևս համառօտել զնոյն փութացայ :) Զբանն Պաւղոսի ՚ի Նեբրայեցիս համբերանաց այսպէս մեկնէ . դաւնայ մարգարէն 'ի խրատել ըզ մեզ . թէ ոչ վայելեմք յօգնութիւն Ա. Յ. զօրհնութիւն առցուք որ զօրհնս գնէ . թէ որ ոք կամի օրինադրել անձին իւրոյ զայս վայելել յօգնութին Ա. Յ . և ելանել 'ի տարտամութե հոգւոյս 'ի յերկինս . զայս առասցի իւր ս. վորութի , միշտ օրհնութե և աղօթիւք խոստկցել ընդ Ա. Յ : իսկ մեծն Ս արդան այսպէս մեկնէ . թէ եղբարս զկնի դարձին գրեց զօրհնսն . և որ ելս 'ի սրտի գնէ . թող անձին օրհնս գնէ . և գնասցէ 'ի պահոց յաղօթս . յաղօթից յողորմութե . 'ի պարզատանս և յարտասուս , և յայլ բարիս . դարձեալ 'ի հաւատոյ 'ի յոյս և 'ի սէրն . յուսաներն և յուսուցանելն : և երևեսցի Ա. Յ . զի երբ առաջնորդն սանուհանօքն 'ի վեր ելանէ ' Ա. Յ ցեալ լինի . և Ա. Յ ն Ճշմարիտ երևի Ա. Յ ցելոցն : Ա. Յ . առնել պարզ և ըստ գրոյն երևի մեկնութին Ս արդանայ : Իսկ եղբայրացուն մերյս Գրիգորի առ այլ շաւիղ ընթանայ . իւր թէ օրինադիրք սահման զօրհնութին . և ես ո՛չ միայն չեղէ օրինադիր . այլ և համատեցի զօրէնսն . զի ընդդէմ որոց որ յանցաւոր դատայ , զայնոսիկ առնելոց դատեցի մտօքս . ուստի հարկ լինի ինձ յսել թէ , որ ոք լուծցէ մի ինչ 'ի պատուիրանացս այսցանէ 'ի փոքրունս և ուսուսցէ զնոյնս ըզ մարդիկ ' փոքր կոչեսցի յարքայութե երկնից . ա՛ դատապարտեալ է :

❋ Ա. Յ ց հոգևորս :) Ս Ն Պաւղոսի ևասարգ

մտսի նորա ասէ , թէ իբր զհովիւ ր արծան կանգնեցեր զնա . որ անշեղ և անշարժ կալով 'ի պատուիրանաց քոց ' ասէր , պահեցի զօրէնս քո յամ ժամ . և ոչ այսու բաւականացեալ ' յաւել թէ և յաւիտեանս յաւիտենից : որ ոչ թէ Դաւիթ 'ի յաւիտենից էր . և կամ 'ի յաւիտեան կայոց էր որ այնպէս խօսէր , այլ թէ մինչև 'ի մահ : և կամ զի Դաւիթ եթէ 'ի յաւիտեան կենդանի մնայր 'ի մէջ մի , միշտ պահօղ դատանիւր օրինաց Ա. Յ : և սորա նման* կոչէ . զայնս թէ , գնայի ես յանդորրու . և թէ խօսէի զվկայութիւնս քո և այլն :

❋ Ներեցայ ի յոհս բոհաւոր ' ևոչ ողջ :) Սոհող թէ զինչ էր . տես և 'ի Նեբ հաւուն : որոյ 'ի պաշտօն ընթանայն ժողովուրդքն իսրայելոյ 'ի ժամանակս Եղիայի . որ էր ձանձրոյ չարն ակկարօնացւոյ : և ես (ասէ) թէպէտ զնոսա ոչ պաշտեցի . այլ զմեղս 'ի տեղի կռոց առի 'ի պաշտօն . որ առնել 'ի մեղս ընթացայ ' քան 'ի պաշտօն միայն այս : զի կռապաշտ է քօղով ծածկեալն . որ զկերպարանս ունի Ա. Յ պաշտութե , և զոչ հաւատեալն սուեղծողին կատարէ : ուստի 'ի յերկուս հետս կաղացի . այս քրիստոնեայ գոլով ' և մեղաւորս : կամ երկու հետք են երկմտութին . որ 'ի գործեւն զմեղս առնել յուսացայ յողորմութին Ա. Յ . և յետ գործելոյն յուսահատեցայ վա բազմութեն :

❋ (Գ) Ասէ զԱստուծոյ ձեռով օրհնո :) Ասա այնմ որ ասաց Աբրահամ մեծատանն թէ , ունին զՄովսէս (այ զգրեանն Մովսէսի) և զՄարգարէսն (այ զգրեանս Մարգարէից) նց լուիցեն . իսկ ես (ասէ) արտաքոյ նց ունիմ և զմատեանս Առաքելոց . և զՏէր հաւատակաց համդերձ որ Առաքինաւորութեան . և զլուսաւորեալս 'ի մեռելոց անթիւ ննջեցելովքն . զոր Տէր արանցն Աստուծոյ բազում մարմինք ննջեցելոց սրբոց յարուցեալ ասէ : որ սմքն (ասէ) մտանք սրբաղան օրինօք . սմանք որ մտանէին . և Տէր սրբոյն որ Աստուածածնին . և սմանք յարուցեալք 'ի մեռելոց անձամբք իւրեանց ինձ զփրկութե ձայն ապարհ ցուցանէն , և ես նորհեմ 'ի քուն նմբու : Բայց սաստին ասելի է զննջեցելոցն ընդ Քրիստոսի յարուցելոց . թէ արդեօք ամ թիւք էին , թէ բազում ըստ որյն Մատթէոսի : Դեր որոյ Յոհաննէս ծործորեցին ասէ թէ . ոչ սմքն յարեան ' այլ մարմինք որ լն . որք նախ քան զգալուստ նր խորհրդով նորին մեքրեալ

արդարացան • որոց բաղձանքն յԱստուածա
բանն պատմի թէ բազում արդարք ցանկա
ցան տեսանել , և տեսին զնա 'ի դժոխս և
համբառնալին • և ընդ նմա վերածեցան համ
դերձ մարմնով 'ի կեանս • և տակաւին կան
յանմահութի՛ն նորոգեալք • յորոց մի էր սա
և Դաւիթ : և թէ յարուցեալքն Է. Քրի՛
այլ ոչ ևս մեռանելոց են : և Սուրբ՝՝ համա
ձայն ծործորեցուցն սա ոչ ևս մեռանելոց :
և թէ ո՞յք էին յարուցեալքն , էին (ասէ)
Ադամ • Աբրահամ • Իսահակ • Յակոբ •
Մելքիսեդեկ • Դաւիթ • որք կամեցան
թաղիլ յերկիրն աւետեաց • զի յարուցե
լոյն Քրի լինելին հաղորդակիցք : Նոյնպէս
Յոբ և Յովնան • որք զյարութիւն Քրի յայտ
նապէս ցուցին • և Մովսէս • և Յեսու • Սա
մուէլ • Եսայի • Երեմիա • Եզեկիէլ • և այլք
մարգարէք : և այլք կարծեն և զԱբրահամ
և զերիս մանկունսն • բայց նք ոչ էին 'ի գե
րեզմանս եդեալ թաղեալք • և յաւուրս քրիս
տոնէութե՛ն նշխարք նոցին գտեալք եղեն : և
Սուրբ՝՝ ասէ թէ , մարմինք նց և մասունք
ցուցանէին 'ի հռոմ 'ի տաճար նորին Անդ
րէի : և թէ ոչ յարէին իգական սրբուհիքն •
ոչ Եւա • և Սառա • զի մայրն Ա.Յ դեռ
ևս չէր վերափոխեալ : և թէ ասեմք , ասեն
զԶաքարիա հայրն Յովհաննու • զծերու
նին Սիմեօն • և զՅովհաննէս Մկրտիչ : բայց
վն Յովհաննու Մկրտչին ոչ է հաւատալի •
զի գլուխ նր (ասէ) պահպանի 'ի հռոմ • և
բութ մատն նր 'ի Ֆլորենցիայ • և միւս մար
մին նր 'ի Ջենովայ : իսկ և Սբ Լուսաւո
րիչն մեր տարաւ զմասունս մարմնոյ նր 'ի
Կեսարիոյ և ամփոփեաց 'ի տարօն (որ է
այժմ հաշտկաւոր և հայակալ վանք Գլար
ծանք հայոց ազգիս) և նովաւ ևս արար
զբազում հրաշս : իսկ թէ Սբս Գրիգոր
անթիւ ասէ • այս է վն ոչ գիտելոյ զթի՛ւ
նց և զհամարքն • և ոչ թէ բացարձակապս
անթիւս ասէ : Արդ այսոքիկ (ասէ) հրա
շագործեցան 'ի Քէ յօրինակ և 'ի յուսա
դրութե՛ն մեզ • զի թերևս ձանձրացեալ զզօրու
թի՛ւն Քրի Սրբոյն Ա.Յ • թէ ոպ զնս մար
մնով • նմանապս և զմեզ կարէ յարուցանել
'ի մեռելութե՛ մեղաց : 'ի ձեռագիր հին օրի
նակն , գոյ և այս բանն , [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Որ զՄովսէս յիշէ եկեալ 'ի մեռելոց 'ի թա
բօր • և զԵղիայ մարգարէից ներբողեալ

'ի հոգւոյս խաղում՛ բառ այնմ , տալ զօրէնս
իմ 'ի միտս նց : որ այսքանեօք (ասէ) զիս
խնամեցեր և խրատեցեր • և յոչ զգուշա
նալն իմ զայնոսիկ առնելոց ես յինձ դատաս
տան և վկայս խրատանք զիս պատժելոյդ :
* Ե՛ [illegible]) Սն հինգ եղբարցն
մեծատան ասէ • որոց սակս մեծատունն
աղաչեաց զԱբրահամ առաքել զՂազար
(կամելով զերկել զնա 'ի գոյդ նհապետին •
ևձգել վերանին 'ի թշուառութի՛ աշխարհի)
առ 'ի տալ վկայութի՛ դատավարանական տան
ջանաց • որում ասաց Աբրահամ • ունին
զՄովսէս և զմարգարէս՝ նց լուիցեն : արդ
հինգ եղբարքն ասէ , նշանակէին զհինգ ըզ
գայութիւն որ 'ի մեզ • որոց միջնորդութեքն
ներքին խորհրդակք քարշեալք լինին 'ի մեղս
հեշտութեքն մեղաց : Իսկ թէ տարակու
սեսցի ոք , թէ արդեօք գրականապէ՞ս խօսե
ցաւ մեծատունն հինգ եղբարս յիշելով •
թէ այլաբանօրէն : Ասելի է թէ , ոպ ասա
ցեալն 'ի Տնէ ոչ էր այլաբանական և ա
ռակական՝ սոսկապէս • այլ յեղելոց իրաց :
նմանապէս և այն հինգ եղբարքն՝ ոչ էին
այլաբանականք • այլ իրականապս եղբարք
նր • որոց մեղաց նմին մեծատունն գոլով
չար օրինակ • երկնչէր թէ 'ի դժոխս գնա
լով նոցին՝ տանջանքն իւր բազմանային • զի
մեղուցողն ոչ միայն զիւրն պատիժ կրելոց
է • այլև որոց պատճառ եղև գլորման :
* [illegible]
[illegible]) Սուրբ
բնոյն է եհօրան : որ որքան և հարկանիցի
կուանաւ՛ ոչ լինի զգայ • որ նշանակէ զան
զեղջութի՛ և զխստասրտութի՛ն 'ի մեզ • որ նոյն
անզեղջութի՛ն և խստասրտութի՛ն օրինակ է
(ասէ) բելիարայ անզեղջութիւն : որոյ նման և
ես անզեղջ միացի և ոչ ապաշխարեցի • զի
բելիար այնքան դանի կռուանահարի Ա.Ծայ
լին արդար դատաստանաւն և տանջի իւր
զայսր դարպասեան՝ բայց ոչ զգայ • և վն այնո
րիկ ոչ ընդ տանի • այլ դիմադրէ կռուանի
Ա.Ծային բարկութե՛ և պատժոյ : Նմանապս
և ես (ասէ) յանդիմանեալ 'ի Մովսէսէ , և
'ի Մարգարէից , և 'ի Սբ Առաքելոցն և 'ի Տէ
Յնէ , և ոչ զգացի և ոչ ապաշխարեցի :
* (Է) Ա.յն [illegible]) Ա.յս
լինքն 'ի լքեալ և 'ի բաց թողեալ 'ի կերպա
րան հոգւոյս՝ ազդեա՛ (ասէ) զքո ողորմու
թիւդ կրկին • ոպ երբեմն 'ի Մկրտութե՛ արդա
րացուցանելով հաճոյացար քեզ , և շնորհիւ
Խաչի քո և չարչարանաց նորդեանս՝ որ

կրկին անկանել եղէ 'ի յախտս ներգործական մեղաց ։ Իսկ զերկրպագութեան յիմար կոչէ ․ և զկուռն 'անդաստան երկրի ․ քանզի երկրպա֊ գութիւնն է տուն ցանկականին ․ և ցանկական ախտին հետևի մարդ վն յիմարութեան խորհր֊ դոց և զանմտութեան ․ որք առ հմ ցանկալեան ձկտին ցանկական ախտիւ ․ զի որպ ասէ մեծն Պետրոս" տ գրքոյն ե գլուխ թէ, սրտմտութ անասնոց յախտաւոր յարձակմանէ լինի 'ի նն ․ և հմ անբանութ է յի նշ սրտմտող շար ժութին ․ այսպէս և ցանկականութն նշ ։ ու֊ րեմն և մարդ ցանկականին հետևելով (տ ձկտեցուցման երկրպագութեան 'և ոչ առնձե֊ լով բանականաւն վախճան ցանկութե, յի֊

մար ասի և անբան ․ և կատարի բանն Դաւ֊ թի թէ, մարդ 'ի պատուի էր և ոչ իմացաւ ․ հաւասարեցաւ անասնոց ։ և զկուռն կոչէ անդաստան երկրի ․ ո ձկտ երաց յարկակա֊ գործոց և շարժմանց ։ և կամ զի լքեալ (ասէ) զկուռն և անպտուղ 'ի շարժմանէ զղջման և արտասուաց ․ որպ զկնի պատճա֊ ռական նախադրիւն յայտնէ ․ եթէ թէ խաչիւ և չարչարանօք քովք ․ զկուռն իմ դարձու֊ ցես 'ի զղջումն և յարտասուս ․ որպ զկուռն Պետրոսի և աջակողմեան աւազակին ․ որպ զի այրոս զվտակ արտասուաց բղխելով' ոռոգեսցէ և զովացուսցէ զհոգիս, խնճ 'ի փրկութի ․ և քեզ 'ի հաճութի ։

ԳԼՈՒԽ ՎԱԹՍՈՒՆԵՐՈՐԴ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ։

Ի Սոյն գլխոյ Սաղմոսի պարունակէ զերիս իրիս ըստ գլխոյն չորից ։ Առաջինդ 'ցուցանէ թէ խոստովա֊ նօղէն ըստ ծածուկին իմ յայտնեցի ։ Երկրորդ 'աղաչէ զՏէր ․ զի խնամատարութեամբ անձին իւրոյ ողորմեսցի ․ Չորրորդ 'աղաչէ զՏէր ․ զերեսս առաջնոյն պարտէզն լինել ․ և զերկրն գեղեցկացուցանել նշանաւ Սուրբ Հոգւոյն ։ Հինգերորդ 'խնդրէ ի Տէ ․ զի Բ' բարեխօսէ յերկնէ նէ ըստ պարգևաց ։ Վեցերորդ 'զհամ մատուցման յանձն ասէ թէ եւ իննսուն չորսոց գրոց ։ Եօթներորդ 'եղբայրակցին ըստ ամենայն գերադրելով զան զերկրին ։

✲ ԲԱՆ ✲ Ա

ՄՆԱԽՆՍԱՄԲՐ ԲՇՏԱՑ ․

✲ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✲

Ոչ երբէ զարուսեալն ․ և ոչ որպ զՏ֊ դամ ասէ զինքն նախնի ․ այլ վն բազմութե մե֊ ղացն ․ որովք (ասէ) ամբարշտաց նախորդ֊ երևեցայ ․ որպ և Պօղոս ասէր զինքն գլուխ մեղաւորաց ․ վն հալածելոյն զանդամոն Քի զհաւատացեալսն ։

✲ Տառին ես ․ բա վարձատրութե ․ այլ ոչ բա բարեբանութեան) Տառինէ և Երուսաղէմ են անուանք երկրին աւետեաց ․ որ զաւանա֊ կէր փիլիսոփայից ։ Տրդ առաջ կեղծիքն բա֊ րեբաշտք էին մնոց վն առաստեղ մեղերն որ անդ ․ զի ասէ Մ որդան բարձրաբերդ֊ ցին 'ի ձայնակառանութ խորհուրդ, թէ բնաւ֊ ռեցաւ ըստ ազգին մեղր 'ի յաստուածէ յենիլը իսկ մեղրն է արտացուցիչ մտաց ․ որպ և առ֊ հակադարձն աղին և սխտոր և այլք կծուե զէնք են լթացուցիչք ։ Նաև աթենացիքն բարեբաշտք էին յաղթողութ ․ ոչ այնքան զօրութ մարմնոյ 'որքան հանճարեղութ խելաց ․ որպ և ոմն 'ի խորհրդական ցայն Պղա֊ րեհի ասաց թէ, մի խորհուրդ մտածութ հելլենացւոց յաղթեալ ընկրկէ զբազում ամբոխս խուժադուժ ազգաց ․ որպ մի շուն լուկնացի որ զբազում ջորիս հօտից հա֊ լածիցէ , 'ի պատ"Տ զէ ․ քանդրի ․ Հ գլուխ ։ Տրդ առաւելեցիք որքան բարեբաշտք էին խելօք և իմաստութ , այնքան վատթարա֊ գոյնք էին հպարտութ ․ որք և մեծին Տ զէ ․ ք անդրի դէմ դնել կամէին պատերազմաւ ․ և յետոյ եղեն հարկատուք ․ ոչ բարեբաշ֊ տութ և խելօք 'այլ գոռոզ հպարտութ ․ զի նոքէին որք վն յորում մեղերոց զՊօղոս անլմնքաղ կոչէին հեգնելով ․ գործ ․ ԺԷ ․ 18

☼ (Է) Զանձաւոյն խմոյ՝ ձաւուցի։) Ի. յալինքն մեղքն իմ որք վ՞ բազմունէ անձառելիք էին ըստ էարեացս իմոց ձառեցի՝ յաւաջանցեալ ՚ի դլրւխան։

☼ Զգարթաւելեան խոյրատակեցի։) Մեղքն որք պատկառելիք. և պատկառանաց և ամօթոյ պատճառք էին զնոսին (ասէ) խայտառակեցի համեմատելով առ կարողութիւ քո, և տկար և ոչ ինչ զնոսին ցուցանելով. կամ զզարշունի նց ՚ի յայտ բերելով։ Ճաշակեցի։) Ի. յոլինքն զմաղձ մեղացս փըսխեցի. յատկապէս մաղձն վերաբերի առ նախանձն. ուստի սիմոնի կախարդին՝ որ նախանձեցաւ շնորհացն Առաքելոյ. Պետրոս ասաց թէ, ՚ի մաղձ դառնութե, և՚ի կընձիռն անիրաւութե տեսանեմ զքեզ. գործ. Ը.23. այսպէս վ՞ կայենի նախանձուն ասի ՚ի մեկնութեն Ոսկ.'' թէ, նախանձն է մի դառնութի եստեղեալ ՚ի բերանի. նախանձոտին աչքն է թիւր որ երբէք ուղիղ հայի

☼ զԿործոնցաւթեան չարին՝ մոռանեցի։) Ի. յոլինքն զչարն մեղաց՝ որ է դործակցութի սատնյի՝ մոռանեցի խոնարհական խոստովանութբ. և ամբաստանելովս, և զընութիս արդար՝ և մեղաւորաց ցուցի։

☼ զԵրեւելեալ նորա վերլին՝ ժոխեցի։ Զոր Դաւիթ ասէր թէ, նեխեցան և փտեցան վէրք իմ յերեսաց անզգամութե իմոյ. ես (ասէ) զայն ապաքինութին մեղաց ժողովել ՚ի հոգիս քամեցի և արտաքսեցի զղջմամբ։

☼ զՄարգրաբոյն հեծեծեոց՝ առի։) Որ զկեղծաւորութին ասէ) իբրև զձմերոտ առաքինութի արկեալ էի զերեսօք հոգւոյս՝ զայն ՚ի բաց առի. նոյն է և հետևեալն. որ խօզ թափելութեան (ասէ) զմեղսն. զի մեղքն պատեալ զերեսօք հոգւոյն, զնա տգեղացուցանեն, և խստովանութբ վերանայ։

☼ զՄօտթաւելեաց զզգեստն՝ մերկացուցի։) Զանաւակէն ասաց հայրն թէ, հանէ՛ք զպատմուճանն և զգեցուցէ՛ք զնա զհանդերձն. զմեղաց հանդերձն հանէ՛ք որ ամօթալեաց զգեստ է. և զարդարութե պատմուճանն զգեցուցէ՛ք։ և յայսպէս ասաց Ե.Յ. զամօթն յաւիտենից մերկացայ. ևնախատինք այպանուե քո՝ այլ մի՛ ևս յիշեսցին։

☼ զՊարելով հոտոյ խնծորոյ՝ ժողովեցայ զխոր Ե.Ի բուժեցի։) Պարտն է պիտակութ և ապաշխարութե. որ զհոգիս խածեալ էր և պարզուցեալ; (ասէ) ժողովեցայ զոր Ե.Ի ցուցի. փոխանակ որ ՚ի հին օրէնսն ցուցանէին զմարմնական պարար ցանան քահա-

նայից. Ղևտացւոց. Ժգ. 10.

☼ (Յ)ոտս իմ լուացի՝ ոչ աղտոտեցից։) Ի. յոլինքն սրտամեցուցանել զհոգիս ոչ անխայեցի. այլ ՚սրտամեցուցի և երկեցուցի՝ երկիւղիւ մահու և դժոխոցն և որչ մարմնոյս սիրոյ (ասէ) աշարեցի. այլ չարչարեցի զնա ապաշխարութբ։

☼ Զարմուն հնազնդեան՝ տեսել ազատի։) Ի. յալինքն զարմատն հնոյն մեղաց (որ ծածկեալ էր ՚ի հոգիս խոր անկեցմամբ) ՚ի յայտ բերի. կամ տեսիլ արարի. զի թէատրոն արարի զնի ցուցանելով. զորև Պօղոս ասէր թէ. տեսիլ եղաք զնի հրեշտակաց և մարդկան։ Ընտրեալս հորեաց. զի քաղցու և ծարաւոյ քնոյ և արթնութե ոչ ողորմեցայ. այլ թողի զընութիս՝ ընութես կարեօք չարչարիլ։

☼ Զդիտրագաւթէանն նոր՝ խզեցի։) Որովրով կապեցեալն էի ընդ մեղաց և սատանյի. կամ թէ տուտունք մեղաց որք պատեցեալքն էին զինև, զայն կապսն խզեցի. զի ՚ի չարաչար ուխտադրութիս՝ պարտ է խզել զդաշն ըստ կանոնաց։

☼ զՎաղեալ սրտիս՝ հանգեցի։) Զամբարշտանութի սրտիս՝ զոր դդեակ արարեալ էի և նովաւ մարտնչէի ընդ Ե.Յ՝ քանդեցի զայն խոնարհութբ. զայսմանէ դդեկէ ասէ Շնորհալին. նոյնպէս և ես բարձրացուցի զպարրիսպ մեղաց աշտարակին. հպարտութե շինել քարամբ ամբարտաւան ամբարտակին։

☼ Ընդ կամաց սրտիս ինձ ընդ փարթամական մահու կարանեցայ։) Ընդ կամաց մարմնոյս (ասէ) որ դարմանական լինէր նոցա հոգւոյս՝ հեշտութբ և ցանկութբ կուռեցայ. ընդէ՞ր զհոգիս քարշես զհետ քո ո՛վ չար կամք իմ։

☼ զՄեղօրեայն գանձ՝ ծածկեն գաղտնեցի։) Ի. յոլինքն զժողովս դանձուց մեղաց՝ մեծին Ե.Յ դուշակեցի եցուցի առ ՚ի յաւէտ հարկանել զայնս լերով կարողութբն։

☼ զՆաւաւորութն՝ դատաւորին հանդերձ հարցացի։) Մեղք ձեր հակառակ կացին մեզ (ասէ Երեմ.Ե.25.) և մերժեցին զբարութիս ՚ի մէնջ. այլ ես (ասէ) զայս դատախազ մեղս իմ (կամ զսատնյ ոսոխ և դատախազն իմ) համդէպ կացուցի դատաւորին ամի Ք.Ի.Ն թէ տե՛ս ո՛վ արդար դատաւոր. զի մինչ զմեղացս և զսատնյէ ամբաստանեմ ուրեմն չեմ սիրող նց և բարեկամ. այլ հակառակ ՚ի չարէն սատնյէ՝ և տկարութբ մարմնոյս զթեամ։

☼ զԴատամեդոյն փորձ՝ ատենին խոյ գտի։) Ի. յոլինքն զերկիւղն դժոխոց զամօթն. ըզ

ղոլ ածաց Եղպալոն · աստէն յապաշխարելս
խնուլ գոտի և փորձեցլ։

※(Ներգն նործոնոյքն ՝ նորցեյէ ։) Զոր ընդ սանյի դաշնադրեալ էի նմին ծառայել մե՛ զանչելով ՝ զայն չարաչար դաշնադրութին կորեցլ։ զի Յհմարոյ ապաշխարողին է՛ դա դարել ՝ի չարեաց · և ուսանել ՝ի զբարիս գործել։

※(Սատարած մարդքն յաւիտենեան է Տէր Յս ադատանեցէ ։) Որպէս ուստի փրկիչն եղբաւխակել զաղօխմն թէ , քո՛ է արքայութի և զօրութի ։ զի յոմ յաղթութե մերում, գլուխ յաղթանակի ՎՐ.ն պար տիմք խմանալ · ուստի և հաւատարիմ ծառ ային Դաւթի Յովաբ · յառնուլն զուա բաթ քաղաք · դեսպան առաքեաց զի է կեալ Դաւիթ առցէ զքաղաքն · զի մի ա նուանն իւրէն՝այլ Դաւթի լինի ․ 2 Թագ․ ԺԲ․ 27։ այսպէս ամ առաքինի՝ կատարած յաղթութեն ՝ ոչ իւքեան ՝ այլ ՎՐ.ն պարտի վերադրել , և ՝ի նա ապաստան առնել զյաղթութիւն։

※(Պատերազմին խումբ գրգռեցէ ։) Ընդ սանյի և ընդ զօրաց նր զպատերազմ գրգռե ցի (ասէ) որպ երբեմն Դաւիթ ընդ գողիա դայ · և սակայն ասեմ · եթէ յարիցէ ՝ի վր իմ Հակառակամարտ ՝ սակայն և յայսմիկ ՝ի քեզ Տր յուսացայ ։ կամ թէ որ զուխտն եզդաշն որ ընդ սանյի եդեալ էի · յապաշ խարելս իմ զնա խնձ մարտակից գրգռեցի · զի ընդ ապաշխարողաց ՝ սանյ յարուցանէ զմեծ պատերազմ · որպ և ընդ ՓՆ ՅՆ մար տեաւ ՝ի ծոմապահելն։

※(Դիմադրութենին փրկութեանն՝ բանիւ ․․․ յոա ․․․ ։) Տես ՝ի վերն զկատարած մարտին։ որ անդ խօսի կպատերազմացն դիւաց դոր ծով · և աստ որ բանիւ ։ զի եթէ ՏԷիս բա նիւ հայհոյուե (որ առ քեզ) մաքառեցի (ասէ) չարն սանյ · զդէմ դնելն նորին չար կամաց , և բանիւ զնա կարկելն · քեզ բա նիւ ՄՆ յուսացայ · որ տաս բերան և ի մաստութի ծառայից քոց ՝ի հակառակելն դիւաց և բռնաւորաց ։

※ (Խոստովանեցոյն փառնաց ՝ լոառ․․․նացն գծնոց առ․․․ ։) զԴիւաց ժողովմն հրեշ տակաց քոց յանձնեցի և մատնեցի · զի փա ղանգն է ժողով · և առաքելն է յանձնել և մատնել։ զի թէ զՄնէ մերմե կարծէր սանյ թէ վն քո պատուհրեալ է հրեշտակաց · զի ՝ի վր ձեռաց բարձցեն զքեզ · (որ ոչն էր կարօտ նոցին պաշտպանութե)այպա որ

չափ ես վն ծառայից նր կարծէ զայս, թէ բանակք հրեշտակաց շուրջ են զերկիւղա ծովք նր։ և թէ հոգիք են հարկաւորք ա ռաքեալք ՝ի սպասաւորութի ընտրեցելոց ։ զայս գիտելով և Յակոբ նահապետն · ՝ի յորդորելն զՅփրեմ և զՄանասէ ասաց թէ , հրեշտակն որ փրկեաց զիս յամ չարեց օրհ նեսցէ զմանկունս զայսոսիկ · Ծննդ․ ԽԸ․ 16։

※(Գ) Եւ որք ․․․ ամ եղելոց եայլն) Համառօտ բանիւս երկուց հերձուածոց ընդդիմանայ · արիոսի որ ասէր զՔն ստեղծ ուած · ուր ասէ ստեղծիչդ · և մանիքեսի որ երկու սկիզբն ասէր · և կէս առ կէս ըզ նոսին ստեղծօղ · ընդդէմ որոյ ասէ ամ ե ղելոց ։ այլ ուրեմն թէ և ՎՐ.ն ունի յին քեան զստեղծական բնութիւս մեր , այլ ոչ ասի ստեղծուած · զի ՎՐ.ն ԱՅ է , և ԱՅ ոչ է ստեղծուած ։ ուստի և Սկօթոս ՝ի գըր քոջ ներմարմնութե Գ գլուխ ՝ի հինգ խնդ րոջն ասէ թէ , ՎՐ.ն ոչ է ստեղծուած · և ոչ սկսաւ զգոլն · զի իր ինչ առ ՝ի գոլ ըս տեղծուած ՝ պարտի առնուլ զգոլ յԱՅ նորապէս · կամ ըստ ինքեան · կամ ըստ գլխաւոր մասին · իսկ ՎՐ.ն ոչ էառ զգոլն նո րապէս յԱՅ ըստ ինքեան բոլորին · զի ՎՐ.ն ոչ է բոլոր իրապէս զանազանեալ յերից մասանց · և ոչ ըստ գլխաւոր մասին սկսաւ զգոլն նորապէս · ուրեմն խառուք բանից ոչ է ասելի թէ ՎՐ.ն իցէ ստեղծուած · և թէ սկսաւ զգոլն ։ և թէ ՝ի ՎՐ.ն իցէ ինչ ստեղծուած որպիսի է առացեալ բնութիւն · այլ ոչ վն այնորիկ ասելի է ստեղծուած · զի մի արտաքնոյք գոլ տեսանիցիմք ։ ու րեմն մոլորին այնոքիկ որք ասեն թէ պարտ է ասել ՎՐ.ն խաչեալ · և ոչ ԱՅ · զի նկատ մամբ անձին բանին՝ նոյն է ասել ՎՐ.ն խա չեալ և ԱՅ խաչեալ ։ ուստի և Թովմաս աքուինացին ներմարմնութե գրքոջ ԺԶ գլուխ ՝ի չորրորդ խնդրոջն ասէ թէ , ԱՅ էառ զայնս ՝ որ են յատկութիք մարմնոյն ։ ուստի և ԱՅ ՝ անուանի չարչարելի և ԱՅ փառաց խաչեալ ։ և յութն խնդրոջ նոյն գլխոյն առեալ յԱՅ մերոսինոսէ վն անստեղ ծութեն ՎՐ.ն ասէ , ոչ ինչ ստեղծեալ է ՝ի յԱՅ · արդ ՎՐ.ն է ԱՅ · ապա ուրեմն ոչ պարտի ասել թէ ՎՐ.ն է ստեղծուած ։ Նաև միա ․․․ վարդապետս է թէ , ՎՐ.ն որդի բարձրելոյն հօր · որ աստէն ես կա դարձեալ կշտամբեցի · դու ՝ի միւսում գամ գալստեանն քո ՝ մի կշտամբեսցես զինքն · զի թէ որ մարմնով չարչարի՝ դադարի ՝ի

մեղաց ․ Ի Պետ․ Գ․ Ի ։ ուրեմն եւր ասացեն դատէ եւ կշտամբէ զնոքն (զի մեղաց խորոց եղեալ ապաշխարութեամբ ՚ի խոստովանահօրէն եւ յանձնառական խնքնակ շառամ քննելն) անգաստ մնայ եւ անկշտամբելի ՚ի մեծի ատենին։ ուրեմն փոխանակ որ եւ զնա ձայնեցի (ասէ) լի՛ց զերեսս սոսնի երդմանոք այսու մատենիւս, եւ պատկառեալ զնա ամաչեցո՛․ որ չարախօսէր զմարդկային բնութեան առաջի քո, թէ ոչ ՚ի դրդրեցմանէն խորմէ՝ այլ բնութեամբ մեղաւորք են մարդիկ։ Եւ կամ թէ յանձնառութեամբ պարգեւաց եւ բարերաց քոց նա աճեցելոց պաշտօնն զքեզ․ ոչ ասաց զի Յոբայ ։ այլ մինչ են զնա զի մեղօք կշտամբեալ․ ամաչեսցէ սոսնի որ չարաւէր եւ մեղաւոր գոլ բամբասեաց զբնութիւն մեր առաջի քո։ ուրեմն ասոյթական այս մատենիւս՝ լի՛ց զերեսս նր ամբարտաւանս եւ զամօթխած իմ երեսս՝ նշանաւ Մուշեղ զօրացո՛ ՚ի կնքելն իմ նովաւ ղեկն իմ։ Եւ կամ խաչանշան կնքովն, զոր ՚ի ճակատս ընկալայ ՚ի դրոշմին։ Եւ միացի նոյն կնիք խաչին ՚ի գեղ տեսակի դիմացս։ Նոյն են եւ հետեւալքն ։

※(Ե) Սե՛ [illegible]) Ս․ յուշեն զոր ՚ի ժամու մկրտութեան զլուսաւորդ դրոշմն սրբալոյս մեռոնս ՚ի ճակատս իմ նկարեցեր՝ մի՛ այլայլեսցի։ Եւ զի դրոշմն կնիք է ՚ի հոգւոյն՝ եւ ոչ բառնի երբեք ․ նովին լինի ոչ ասէ թէ, մի՛ բարձցի, այլ թէ մի՛ այլայլեսցի․ եւ յայնժամ այլայլի յորժամ մարդ զի ամօթոյ մարդկան՝ ոչ համարձակի դառնալ պհաշտոն Տեառն․ որոյ պատճառաւ ընկալեալն է զայն նշանն ՚ի ճակատն ․ որ է տեղի ամօթոյ ։ Իսկ սբն Գրիգոր յեկեղեցական քահանայապետութեան է գլուխ է ընաբանին վասն դրոշմին ասէ թէ, այսպէս զմտաւ ածցեալն Տէրն երանութեան կեր հաղորդութեան ընդունի․ եւ խուրյն լուսոյ․ ոչ լինի ք նշանաւ հաղորդեցուցանէ զնա Տէրն կատարելով․ եւ կցորդ Տեառնոյն պարգեւաց․ եւ սրբազաննին կարգի․ որոց է օրինակ սրբազան ՚ի քահանայապետեն պարգեւեալ կնիք յաւուր մատուցելոյն։ որովք բանիւք նախ ցուցանէ թէ, որ դրոշմի մեռոնաւ՝ Ս․ Հոգւոյն վիճակ եւ բաժին լինի։ երկրորդ թէ սրբալոյս մեռոնին դրոշմիւն՝ Տեառն լուսոյ հաղորդեցն Տէրունական գանձի։ երրորդ թէ սրբազան կարգի (առ յապայն) յարմար լինի ընդունելոյ։ եւ չորրորդ թէ որ դրոշմի մեռոնաւ (ոչ

ասէ ՚ի նոյն գլուխ ըստ ընաբանին) պատրաստի հաղորդ դառնալ Տէրնոյն դրօշութն․ ընդ մարմնոյ եւ արեանն Ճաշակման․ յորժամ զի ըր կէն լսելեաց զմկրտեալսն․ զորս ոչ ՚ի ժամու մկրտութեան դրոշմէն ընդ սահմանադրութ սրբոյն Դիոնեսիոսի․ այլ յամեցուցանեն մինչեւ ՚ի յեօթներորդ աւուրն սնուցի խորան նոր։ իսկ սբս Գրիգոր դեռ եւ ասա զայլ եւս զպատկուտ դրոշմին յասորեւ մինչ ասէ․ մի՛ բարձցի ՚ի տեսանելեացս մտաց՝ ճաճանչք օրհնութն․ կամ լոյս հաճառոյդ ասէ․ եւ կամ շնորհ դրոշմիդ ՚իմնոցս աչաց մի՛ բարձցի։ զի մկրտութիւնն է խորհուրդ հաճառոյ․ եւ դրոշմն խորհուրդ զինուորութեան․ որով մկրտեցեալն դրոշմի զէն զանձամբն առնելով, առ ՚ի յարխանալ ընդդէմ ձայնդրութեանց աւագինութեանց․ առ ՚ի հրամանացն դաճանելոյ զհաճառոն սեպ Եւրոպդուե ։ զի որոյ զկնի ասէ․ Թ՛ Ռբժեւոյթ [illegible] ․ զի դրոշմն պատճառ է ՚ի մեզ զվստահութեան եւ զհամարձակութեան առ դաճանումն հաճառոյն Տեառն ։

※Սե՛ [illegible]) Ս․ յիշեք մի՛ լուեալ ՚ի բերանոյս իմմէ փառք սոյն իմ անուանս քում․ զայս ուսեալ դոլով սբն Յոհան ոսկեբերան ՚ի մեկնութեան խորում եւ ՚ի վերադասաձևման մարմնոյն ՚ի կոնկխոնեն հայոց ՚ի կատարմանդնու պօլիս․ նուտուցեալ յաթոռ խուր․ անհոգի մարմինն վերստին տանոյ․ փառք քեզ Տէր յաղագս ամի․ տեսն զի բարի եւ չար աւելորդն մինչեւ ՚ի դերեղմանն ՝ ընթացակից լինի մարդոյ ։

※Պ[illegible]) Ս․ յիշեք խաչդ միացի ՚ի սիրտս․ եւ մարմինս որ ՚ի չորից տարերցս կազմեալ է․ քառաթեւ նը խաչդ ՚ի նոսին ապաւեսցէ։

※Ս[illegible]) Ս․ յիշեք համբարձման մատանցս եւ ձեռացս առ քեզ․ նը խաչդ (որ է խորհրդարան համարձակութե) բարեգործեսցէ ։)

※Ի Մեկ[illegible]) Ս․ յիշեք ՚ի բաժանել հոգւոյս ՚ի մարմնոյս՝ մի՛ հեռասցի սբը բունդ ՚ի մարմնոյս։ այսպէս սբն Բարսեղ պահեաց զնշխար մարմնոյն Տեառն զի թաղեսցի ընդ նմին ՚ի պահպանութն ոսկերաց իւրոց։

※Սե՛ [illegible]) Ս․ յիշեք ՚ի պատանել մարմնոյս կտաւով եւ ՚ի դնել ՚ի գերեզմանի․ մի՛ լքցի պատանն

քրի

քրիստոնէականն անուանն 'ի հողացեալ մարմնոյս : և կամ պատուիրանն նշանի խաչին . որով կնքի գերեզմանն և ոսկերք մեռելոցն 'ի ժամու թաղմանն այնու բանիւ թէ, օրհնեսցի և կնքեալ պահեսցի գերեզմանս և ոսկերք ծառայիս . նշանաւ որ Յիսուսի և այլն :

✼ Ս Է' Մերժեսցի յոգւոյս 'անպատեհութենէ փրկութեան :) Լ. յանձնքն գիրն կենաց ' որ է անխափանելի փրկութեն . մի մերժեսցի 'ի յաջ դւոյս իմմէ : կամ խաչն և դրոշմն :

✼ Ս Է' Ընջեսցին գեծ :) Լ. յանձնքն այն գիրն զոր ասացեր, տաց զօրէնս իմ 'ի միտս նց . և 'ի միտս նց գրեցից զնս . ար զնոր օրէնսդ շնորհաց և սիրոյ, մի ջնջեսցես 'ի հոգւոյս . որ ձեռամբդ գրեցեալ պատկեր քո է :

Երեմ . ԼԱ . 33 :

✼ Ս Է' Եղծցի :) Լ. յանձնքն նկարուածն արեանդ 'ի տիրատիպ խորանէ 'ի պատկերեդ հոգւոյս ' մի եղծցի : զի խորանն վկայութեն արեամբ անբանից օծեցեալ եղև . Եբր . Թ . 21 : իսկ մեր խորան հոգւոց ' որ է 'ի պատկեր քո արարեալ, արեամբ կենարարիդ նկարեցեալ է : վն որոյ մի եղծցի (ասէ) 'ի պատկերէ քումմէ . այլև ընդ իս ընդ մարմնոյս շնորհ նր բնակեսցի 'ի գերեզմանի իմում : և 'ի ծոցի մարմնոյս' օծումն շնորհիդ առ իս պահեսցի . այսինքն 'ի հոգւոյ իմում :

✼ Է' Լոյսգնութեանն առօղ :) ար յաւուր դատաստանին, շնորհիւ կենարար արեանդ դէմ ընդ առաջ ելից փառաց փեսայիդ . ոչ զի մնասուն կուսանս լուցեալ լապտերօք :

✼ Է . Թոյլ ոյժ ծանուցայց :) Լ. յանձնքն 'ի նշանէ արեանդ որ նկարեցեր 'ի հոգիս . յաւուր դատաստանին նոյնմբ ծանուսցես թէ քո իցեմ : և քո վաստակօքդ զարդարեցայց :

✼ Ճառագայթն [illegible] :) Լ. յանձնքն աւազանին անմեղութեն . որ է երկրորդ ծնունդ [illegible] մեղաց արկեալ զմկրտեցելովն : տես զի այնու անմեղութե պերճացեալ ասէ . յոր անմեղութե եթէ ոք երևեսցի յաւուր ահեղ ատենին, ունի տեղի թողութե . ուստի համարձակ վճռէ է Յիսուսանից թէ, ոչ ոք կարէ յարքայութին մտանել . եթէ ոչ այնու մաքրութբ զոր յաւազանին ընկալաւ :

✼ Ս [illegible] :) Լ. յանձնքն զայն վերարկուն ' զոր 'ի տեսլեանն արկեր զնովք մարտիրոսօքն . որ այնմ, թէ տուան արկանելիս սպիտակս : Յայտ . Զ . 11 : մաս տու ինձ (ասէ) բարեգութ զատաժամացէլ

մարմնովս . իբրև զլուսեղէն պատմուճան, որ է ճառագայթ փառաց մարմնոյն Քրիստոսի . ըստ այնմ, կերպարանակից առնել զմարմին խոնարհութե մերոյ, ըստ նմանութե մարմնոյ փառաց իւրոց :

✼ Ս Է' յարիցէ ընդ [illegible] :) Զկնի ելման հոգւոյս 'ի մարմնոյս ' մի յարիցէ չարն [illegible] դատախազ ինձ' և հարցանէ փորձիչ մեղօք մանկութե և անգիտութե իմոյ, ոչ արար մեզ Սատանի և այլոց : որք 'ի յոգս ընդ առաջ ելեալ արգելուլ զհոգիս . և զորս տեսանէին պերճեալս յիւրեանց ձեռաց զատուածսն կրձինէին . ոչ ասէ յամե 'ի մեկնութե ննջմանն Յովհաննու :

✼ Ս Հրացոյց [illegible] :) Լ. յանձնքն ժանգն մեղաց վառեսցի և ջնջեսցի որպէս զխաւար 'ի յերևիլ լուսոյդ : զի որպէս ժանգն զերկաթն ուտէ և սպառէ : այսպէս և մեղքն զհոգեկան բարիսն :

✼ Ս Սատորինտոց [illegible] :) Գիհեաց պատրանքն մի յիս երևեսցին :

✼ Ս Օրհնեսցի [illegible] :) Գերեզմանն իմ օրհնեսցի անուամբ քով . զի մի դևքն զմարմինս իմ խաղալիկ արասցեն : յամօթ լիցին ծաղրածուքն օրհնելոյ գերեզմանաց :

✼ Ս Լուսոյն [illegible] :) Զգերեզմանն կոչէ [illegible] . զի այն եղև տեղի բարկութե տոնելոյ պատիժ մեղացն Ադամայ . որ այնմ, հող էիր և 'ի հող դարձցիս : բայց ինձ (ասէ) եղիցի տեղի հանգստեան, և ոչ բարկութե :

✼ Ս [illegible] :) Զի հողն է իբրև զմայր . որ կրէ յարգանդի իւրում զննջեցեալսն ւմ . իսկ զննուցանելն իմս 'ի տեղի պահելոյ : կամ ննուցանել ասէ ոչ զցորեան . որ անկանի յերկիր մեռանի ' և բուսանի զարդարուն :

I Կորն . ԺԵ . 37 :

✼ Յ [illegible] :) Գերեզմանն իմ (ասէ) իբր զցորեան զիս շտեմարանեսցէ յինքեան . յուսով քո զիս յարուցանելոյդ : տես զօրինակն 2 Մակաբ . Է . 9 : և . ԺԲ . 23 :

✼ Սահմ [illegible] :) Սահմն է անկողին . և զգերեզմանն կոչէ [illegible] . զի [illegible] Ադամայ և որդւոց նր եղև անկողին ննջման մահուան :

✼ Ճարդ [illegible] :) Լ. յանձնքն հաղորդ ինձ առաւել կարդասցէք . զի երբեմն 'ի վր հողոյ կոխանեցի և այժմ անդնդայինն է զի վերնագնացս, 'ի հող մահու տքնիրդ :

✻ (Զ) Ընդդարձակութեան :) Այսինքն այս աս-
տուածայինս և ՚ի հող դառնալոյս․ և՚ի դե-
րեզմանի սբնելոյս՝ դու անպարտ ես․ զի
ես վրիպեցայ, և ՚ի քէն մեղօք ես օտարա-
ցայ ։ և դու ո՛չ երբէք պատճառ ես այս
ինձ պատահելոյ չարեացս․ զի դո՛ւ ես
անփոփոխ բարի ։

✻ (Է) Որդ հոտեալ [illegible] ՝ ի խոտարն [illegible] :) Ակնարկէ ՚ի բանն Յոբայ թէ,
որդ քո յիս՝ և ես ոչ ես լիցեմ ։ և զայն կա-
մեցն ես ասէ թէ, ոչ կամիմ զմահ մեղաւո-
րին․ այս օրհնեալ կամքդ (ասէ) ընդդիմ է-
զիցի․ և խաւար դերեզմանին ինձ լոյս է․
և գիշերն ինձ առաւօտ ։

✻ Իսկ ես [illegible] ՝ վՏ [illegible] :) Եւ համարիմ (ասէ) զիս
կենդանի վՏ երկար մահուան․ իբր թէ զօ-
րութ և պտուղն լոկ մեռեալ եմ․ վՏ ան-
խափան վճռոյն Տր Պօղոսի թէ, կայ մնայ
մարդկան միանգամ մեռանել ։ այլ ոչ վՏ
անփոփոխ վճռոյն Այ արդէն լոկ մեռել
համարիմ զիս․ նմանապէս և ոչ կորուսել
վարկանիմ զիս՝ վՏ անպատկառ նորոգմանս
յայնմ աւուր ։ և թէ փակեալ համարիմ
ինձ զդուռն կենաց անքանելի պարտուցս․
դարձեալ բացեալ համարիմ զդրախտն վՏ
առատաց նոր օրինացս շնորհին ։

✻ Ոչ [illegible] :) Այսինքն ոչ այն-
քան յուսահատիմ վՏ բազմութեն մեղացս
և ոչ այնքան տագնապէ զիս յուսահատու-
թեանն դայժ․ որչափ փրկութն աջդ զիս
քաջալերէ ։

ԳԼՈՒԽ ՎԱԹՍՈՒՆԵՐՈՐԴ ՎԵՑԵՐՈՐԴ ։

Եւ այս է՝ [illegible] ։ Նախ ցանկայ [illegible] աղօթեսցէ [illegible] [illegible] ։ [illegible] ։ Երրորդ՝ [illegible] ։ Չորրորդ՝ [illegible] ։ Հինգերորդ՝ [illegible] ։
Վեցերորդ՝ [illegible] ։
Եօթներորդ՝ [illegible] ։

✻ ԲԱՆ ✻ ԿԶ

ԱՅՍ ԴԻՆԳ ։

✻ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✻

Այսինքն ով ոք որ այս պարկեշտական դե-
ղովս աղօթից առ․ քեզ պաղատեսցէ․ եթէ
՚ի մեղաւորաց իցէ՝ և ես ընդ նմին կցորդ-
դասցայ յաղօթելն․ և թէ յարդարոց իցէ՝
և ես ընդ նմա դասեցայ ողորմելոյ․ և [illegible] զի
և զարդարն ոչ ինքեանք․ այլ ՏԷ (ասէ)
փրկեալ․ զի գործքն մեր ՏԷ առաւելլ որ
ողորմութեան՝ քան մեօք ։

✻ (Ը) Երգս [illegible] :) Այ-
սինքն եթէ ոք զինքն երջանիկ համարեսցի․
և այս իմ աղօթիցս անկարօտ զինքն ասի է-
թէ ես չեմ նման յարմարողի այս աղօթիցս․
և ոչ ընդունիմ․ զի նա վՏ լուր միայն է գը-
րեալ․ և դարձ սորա առ ինքն լիցի․ ընդու-
նիմ (ասէ) զասացեալսն․ զի ես միայն եմ
պարտաւոր․ սակայն յիշեսցէ զայն բանն
Սողոմոնի թէ, ո՛վ ոք պարծեսցի սիրտ մը-
ունել առաջի Այ, և զինքն կարծեսցէ
մաքուր ՚ի մեղաց ։

✻ Աղաչեալ [illegible] :) Այսինքն
ոչ գտաւ մարդ ՚ի վՏ երկրի․ որ ՚ի հարցա-
նելն զմեղաց, պատասխանել կարիցէր թէ
չունիմ զմեղս․ և ոչ ընտիր ինքնարշաւ վա-
զօղն ՚ի յառաքինութիւն․ որպիսի էր մաքուրն
Յովհաննէս աւետարանիչ որ ասէր․ եթէ
ասեմք զմեղս ոչ ունել՝ զանձինս խաբեմք ։
նաև ոչ հրեշտակաց նմանն ՚ի բարձունս թըռ-
չօղն՝ կարէ ասել, զինքն ազատ ՚ի մեղաց ։
և թէ որ համառօտուն կայ յառաքինութե

զգոյշ լիցի գուցէ անկանիցի · ըստ Պօղո՛սի · 1 Կորն · Ժ · 12 ։ զի թէ լինիք ՚ի հողմոյ տատանմանն · 2 Թեսաղ · Ժե · 11 ։ զի ոչ զարմանք թէ ՚ի հողմոց փորձութեանց դիւականաց վիմանկերպ առաքինիքն անկանիցին · Պետրոս վեմ կոչեցեալ · և յաղջկանէ ձայնէն շարժեցաւ ։ Դաւիթ որպիսի ոք էր և սրբազգոյն · և միով ակնարկութեամբ անկաւ · անհամեմատ իմաստութիւնն Սողոմոն՝ ՚ի ծերութեանն չկարաց ժուժել միոյ կանանցն՝ և անկաւ ՚ի կռապաշտութիւն ։ այլ գալիլոյ պատկերի՝ զորին սամփսոն նկուն արար ։ ուստի բարւոք ասաց սրբազանն Պօղոս · որ հաստատուն կայ՝ զգոյշ լինիցի գուցէ անկանիցի · որ մանաւանդ պատահի այս՝ յանձնապաստան անձանց · ՚ի սուր բռունս խորհեանց ապաւինողաց ։

※ Ա. [illegible]) Ա. յանձինքն որ հաստատուն կայ յառաքինութեան՝ զգոյշ լինիցի՝ զի ՚ի հաստատուն և ՚ի լայրծիւն, յեաւն ելանէ առանց ցպոյ՝ մի գուցէ անկանիցի · այլ առցէ զայս կշռամբանաց բանս՝ խուրն խերւն զնիւթ պատկաց · առ ՚ի զինջանել ՚ի բարձրամնութենէ ։ և ծանիցէ թէ բազումք որք ոչն երկեան · արդ կորեան վ̅ն ձկտելոյն իւրեանց յանմատչելին բարձրութիւն · իբր թէ իցէին անմեղք , որ Ա̅Ծ միայն է յատուկ ։ խակ և մեղաւորն առցէ վայստիկ բանք աղօթիցս՝ խուրն իբրև զնիւթ ապաստան · առով ամբարձեալ ՚ի կործանմանէն մեղաց և մահու՝ ապրեսցի յուսով ։

※ Գ) [illegible]) Ա. յանձինքն , այս իմ բանքս՝ ինձ եղիցին իբրև զարձան փորագրեալ անեղծանելի · զի որ ոք տեսցէ և ընթերցցի, ծանիցէ թէ որպիսի ոք մեղաւոր էի և որպիսի պաղատանօք փրկութեան գտի · և եղիցին բանքս իմ փոխանակ անձին իմոյ անլռելի ձայնիւ աղաղակօղք՝ և ՚ի մէջ գերեզմանի իմոյ եւս՝ անմռունչ ձայնիւ՝ այս բանքս եղիցին ինձ իբր խոստովանարանք ոսկերացս · և հողացեալ մարմինս՝ անձայն բարբառով՝ ծածկատեսիդ զայս պաղատիլ և ասել · Տէր [illegible] և այլն ։

※ Լ[illegible]) Ա. յանձինքն ՚ի միջոյ գերեզմանիս՝ անմռունչելի հեծութեան լուր ո՛վ Տ̅ր, որ այժմէն կենդանի գոլով, փոխանակ այնմ աղուր հառաչեմ, ոչ և յայնժամ բերանով այլոց ։ և կամ որ յայնժամ անկենդանս եմ, համարեա՛ թէ անմռունչ ձայնիւ առ քեզ բողոքեմ ։

※ (Գ) [illegible]) Ա. յանձինքն այս

՚իմ հոգիս կենդանացուցիչ թռինցս, որ իբր գրաւականն կենաց իմոց առ քեզ կենդանի է · նմանապէս անփոփոխ լիցի և գթութիւն սիրոյդ առ իս ։ զի ոչ փոխատուքն վ̅ն առեալ գրաւականին՝ անհոգ են վասն փոխտուեցելոցն · նմանապէս և իմ հոգիս որ առ քեզ է (ասէ) ո՛վ Տ̅ր և կամ որ գալոց է · և դու անփոփոխ պահեա՛ զսէրդ առ իս ։

※ Ս[illegible]) Ահ վ̅ն հոգւոյն ասէ զայս · այլ վ̅ն մարմնոյն որ պատկեր մարդոյ թուի · և ոչ է մարդ ։ և մարդկօրէն է այս խօսակցութիւն · ասա թէ ոչ՝ Ա̅Ծ և ոչ հոգւոյն ոխս պահէ · զի առանց ոխակալութեան կարէ խրատամբ և աղոտօրէն վրէժ առնուլ ։ զմեծին Թէոդոսի զպատկերն ասի թէ անարգեցին անտիոքացիք · և եկեալ բանսարկուք ասացին թէ, ո՛վ արքայ զքեզ գանեցին և վիրաւորեցին (փոխանակ ասելոյ թէ զպատկեր քո) ենա զձեռս տարեալ յերեսն, ասաց · և ո՞ւր են վէրք՝ և արիւն ոչ գոյ յերեսս իմ · այսպէս անոխակալ եղև առ յանցաւորսն ։ և ես ասէ, մեռելոյ պատկեր եմ, քան կենդանւոյ · վ̅ն որոյ մեռեալ պատկերիս մի՛ ոխս պահեսցես ։ ոչ և ոչ Թէոդոս վ̅ն անարգանաց պատկերին իւրոյ ։ նոյն է և հետևեալն ։

※ Ս[illegible]) Ա. հա մահուամբ և վկահատութ̅ տանջեցայ եմ (ասէ) մի՛ այլ ևս հարուածս յաւելցես · ոչ և այլազգիքն որոցին սաուղայ և երից որդւոց նր̅ · որք զմեռեալ մարմինս նց̅ մերկացուցին · և զգլուխս նց̅ հատին · և զմարմինս նց̅ զպարսպէն կախեցին · 2 Թագ · Լ̅Ա · 8 ։ այլ իմ մահս (ասէ) ինձ բաւական պատիժ թուեսցի առաջի անոխակալիդ ։

※ Մ[illegible]) Ա. հա մինչ վճիռ հատեր (ասէ) ՚ի վ̅ր իմ մահուանս · այլ մի՛ ևս կրկներ զբարկութն և ասեր՝ յօշատել · և մանաւ առ մասն կտրատել · զի այսպէս արարին հրեայքն · որ յետ վճռոյն պիղատոսի վ̅ն ՚ի խաչ հանելոյ · ծաղրեցին զքեզ և փշով պսակեցին · Մարկ · ԺԵ · 15 ։ և Շնորհալին ասէ ·
Յետ վճռոյ դատաւո- րին ·
սաստիկ էառ զհարուած գա- նին ։
արդ՝ դու մի՛ նմանիր նց̅ ո՛վ Տ̅ր · այլ վճռովդ ՚ի հող դառնալոյ մեղ՝ բաւականացիր · և կամ ժամանակաւոր պատժովքս ապաշխարութե ՚ի յաւիտենականէն զերծո ։

※ Հ[illegible] ։

ըմձոյս քաղցրութեան՝ ի՛ սաստկագին որոտմանցն։)
Այնպիսիկ նմանեցայ զինքն Պաւղոս 'ի հա
լածելն զնա Աստուծոյ. I Թեսաղ. Բ. 15։
և այլ օրինակքն յայտնիք են։

*(Վէհ ի չ ց ընծեալ՝ ի՛ նոյն դէպէնին դարձուցեալ։) Վէհն աստ ոչ է 'ի տեղի նախանձու և ոխակալութե. այլ 'ի տեղի ստնտու քարանց. զորև յօրէնս առի թէ, մի՛ դնի ցես գայթակղութի առաջի կուրաց. Ղևտ. ԺԹ. 14։ և թէ դնացէք և'ի բաց արարէ՛ք զխէթ և զխոչ 'ի ճանապարհաց ձերոց։ արդ՛ ես (ասէ) 'ի բաց ընկենի քար խնեմ. մի ուրեմն առեալ զիս պահեսցես նիւթ գէ հենին։

*(Է) Այս ժխնոռնշաւ։) Այսինքն վէ րողրեալ յանդիմանութիւնք անձինս. 'ի գե րեզմանի ողջնեցմանս ժամուն են աղեր սանք. ուրեմն քո բանդ հաստատեսցէ ան փոփոխ միայն զաղաչանս սրտիս. համարէ լով զիս արդէն իսկ մեռեալ առաջի անհա սից. զի ամ ժամանակ և ժամանակեայք ներկայ են առաջի նր, թէ և մեզ ապառ նիք լիցեն։ վն որոյ ես, որ այժմ խօսիմ վն ժամուս մահուան պէտանաց, և իբր կեն դանի. սակայն առաջի քո իբրև մեռեալ եմ մարմնով. ուրեմն այս աղերսանքս՝ և այս ձայնս. գերեզմանամիջիս են աղաչանք, որ իբր 'ի մէջ շիրմի թաքնեալ գոլով աղա չեմ. այլ զի թէպէտ առաջի քո նորդենս իբրև զմեռեալ եմ ժամկաւոր մահուամբ սակայն 'ի կողմանէ մշտնջենաւոր կորըս տեանս, և ըստ հաւատոյս կենդանութե, անեղծ եմ. զի դու ասացեր առ մարթայ վն մեռեալ եղբօր նր Ղազարու թէ, որ հաւատայ յիս՝ թէպէտ և մեռանի, կեցցէ և որ կենդանի է և հաւատայ յիս՝ մի մե ռանիցի 'ի յաւիտեան։

*(Տնկոնկեց ինձ բեկեկոյ։) Այսինքն հայ եաց յիս ողորմութե ոմ Տր Յսի. և մի՛ թո ղուր զիս դժոխանակ մնել, բնակարայ։ բե լիալն թարգմանի խեղաթիւր՝ և թարց ըն ծոյ. զայս և Յօբ ասաց թէ, լեւիաթանն անասնանձ է. բայց թէ Ատ արկանէ դանդա նաւանդ 'ի կզակս նր. բայց որ առ Աց սան ձեցեալ է առ մեզ սանձարձակ էէ Յոբ. Խ. 21։ ուրեմն այն անսանձ գազանեն զիս (ասէ) մի՛ արասցես բնակակից։

*Իմ զմահացելոցս դադարմին ազգաւն անչէն դանաւոր բնաշան և այլն։) Այսինքն տապա նի գերեզմանին կառուցումն. որ աղդէ մեզ անկենդանան ձայնիւ և թնդումն տայ բո

լոր ոսկերաց մերոց. և որ յայնժամ լայնե և հաստատունք լինելոց են վն մահուան իմոյ. այժմէն իսկ վն հոգւով մեռելոյս լուի ցես միայն բարեգութ։ իբր թէ որ ամ ժա մանակ առաջի քո ներկայ է զայնմաւուր իմ թաղումն. և զպատրաստեալ գերեզմա նիս անձայն ազդումն. և զլսելողացն ողբս և զկոծս. այս իմ ներկայ հոգւով մեռե լութես համարեցիս միայն բարեգութ, և հոգիդ քո բարի ընակեսցի ընդ իս լոյս առ նելով 'ի խաւարչտին բանտին։

*Միտնայեն ընդ իմ կենարար քո կեզ դայլան ցեալ մտածանս։) Այսինքն չարչարանաց քոց մասունքն և շնորհքն. իբրև զաւանդ և զգանձ զիս պահեալ՝ քեզ ընծայեցուսցեն. զի ըստ Սբյն Պօղոսի, եթէ չարչարանացն հաղորդ լինիցիմք, ապա և փառացն. կոչ զգեցուք զպատկեր հողեղինին՝ զգեցցուք և զպատկեր երկնաւորին. զի որպէս յարութիւն Քի պատճառ է յարութե մերոյ. նմանա պէս և չարչարանք նր փառաց մերոց։ կամ թէ 'ի լուծանիլ պատահմանցն հաղորդու թե 'ի վերջին թօշակին, մասունք շնորհացն ընդ իս պահեսցին. և 'ի յարութեն աւուր զիս քեզ ընծայեցուսցեն։

*Սատար անձնարդիւր գինոյց։) Այսինքն կենարար չարչարանաց քոց մասունք և շը նորհքն՝ իբրև զօձան սրբիչ մեղաց իմոց անմաշելիք մնասցեն ընդ իս, իբրև զգէնս հոգևորս. առ 'ի պարսաքարել նոքօք զչար դունդս դիւաց։ այսպէս ասէ Յօհան Ոսկե բերան զէն վիրաւորիչ կոչէ զխաչն Քի. զի նովաւ վիրաւորեցաւ սատն 'ի ժաման նակի չարչարանացն Քի։ վն որոյ որքան և զնոյն զէն և զյիշատակ չարչարանաց նր տեսանէ՝ անհետ կորնչի։ ոչ և այլազգիքն 'ի տեսանել զպատկերն, զաղաղակ բար ձին թէ՝ այն ածք են որք հարին զեգիպ տոս ամ հարուածովք. վայ մեզ՝ և ոմանք բեցուցէ զմեզ 'ի ձեռաց ածց հզօրացն այնոցիկ. I Թագ. Դ. 7։ առաւել քան զպատկերն սարսափելի է խաչն Քի սա տանայ դիւաց. զի նովաւ ջիլք նր խզե ցան։ և նովաւ գլուխ նորին հատաւ։

*Մտօքն որ առին՝ ի՛ Տեր ձայնեցի։) Այսինքն հոգւոյս ընդ մարմնոյս. զի տեսա նեմ ասէր Պօղոս այլ օրէնս պնդեալ յան դամս իմ հակառակ օրինաց մտաց իմոց. և գերեալ զիս օրինօքն մեղաց. Հռոմ. Է. 23։ կամ թէ մարտն դիւաց որ ընդ իս (ասէ) քև կանեսցի. ոչ և մարտն սպառուդայ

գողիադրու միջնորդութեն Գուածթի : որպ է
զկնի ցուցանէ զպյս մարտս ընդ սատանայի :
*Զի թէ յարիցէ ի վերայ իմ [illegible]
[illegible] եւ այլն :)
Թէ յարիցէ (ասէ) սաստիկ ընդդէմ ՚ի պատե-
րազմ, տեսեալ զքաղաք բնութես դատարկ
՚ի զօրաց առաքինութեց . եւ յաղթողական փո-
ղոց քարոզչաց , զքեզ ունիմ (ասէ) անմեր-
ձելի պահապան . որ ոչ նինջես պհպանող
իլ . երբեմն Շապուհ եկեալ ՚ի վր մծբը-
նայ դրդեցմամբ ոմանց չարաց . ասողայ
թէ, ոչ ոք կայ անդ յարքունի զօրաց . եւ ընդ
Յակոբ ղիման ՚ի Սրբեայ տապանեն առեալ
՚ի վր գլխոյն կանդնեցաւ (ասէ) ՚ի վր պա-
րսպին . որ այնպս թռեցաւ զօրացն պար-
սից , թէ բիւրք բիւրուց . եւ հազարք հա-
զարաց կային յաջմէ եւ յահեկէ Ս. Յա-
կոբայ . ուստի Շապուհ պատուհասեց զայ-
նոսիկ որք գրգռեցին զնա եւ յարուցին ՚ի վր
Մծբնայ : Շապուհ սաբուրոս . հայրն դին-
աց բեկեալ : եթէ դրդեցմամբ զօրաց իւ-
րոց դիւաց յարիցէ (ասէ) ՚ի վր իմ . ունայն
գտեալ զքաղաք բնութես յարքունի զօրաց
առաքինութեց . եւ յաղթարար փողոց քարո-
զութեց . դու լիցիս ինձ Տր իմ անմերձելի
պահապան . որպ եւ սրբն Յակոբ եղեւ մծ-
բնայ քաղաքին իւրոյ :

*(Դ) Զի եթէ թագուցանէ զիս ի խորանի :) Ա.յա-
ինքն նախ քան զօր կատարածին եթէ ինձ
բանտ դժոխոց պատրաստեսցէ (ըստ այնմ
Յայտ . Ի . 10 . ահա հանդերձեալ է բան-
սարկուն արկանել ՚ի ձէնջ ՚ի բանտ) առա-
քեմ նմա պարապաքար փառօթան Տէրունա-
կան նմին զան մահու . ասա Տէրունական
աղօթիւք մի՛ խմնար զհայր մեր . այլ զա-
ղօթելն Ք.Ի ՚ի պարտիզին . զի թէ աղօթքն
Եւագրոսի Զկնածորին սեւն լուսոյ եղեւ
արգելումն առնէր յուղխանոսի գիշերն . որ
ոչ կարէր ՚ի պարսից գնալ բերել զզօրս .
որչափ եւս առաւել աղօթքն Ք.Ի Ա.Ծ մե-
րոյ ՝ լինելոց է սուր սլաք սրտին սատնյի , եւ
արգելող ջանիցն ՚ի պատրաստելոյ փակել
արգելանաց : զի թէ ինքն սաստիկ թշնամի
գոլով Ք.Ի , աղաչէր զնա մի՛ յառաջ քան
զժամանակն տանջել զինքն եւ առաքել ՚ի
դժոխս . եւ հրաման ընկալեալ ՚ի նմանէ խան
ւել ՚ի տղմակեր խոզսն մտանել . ապա զի
որդ ոչ յսէ ձայնի պաշտողաց իւրոց . եւ
զնո աղօթսն առնել նմա զան մահու . զի
պատրաստելոյ Նր զտեղի արգելանաց պա-
շտողացն Ք.Ի : Նմանապս եթէ ՚ի վայր կր-

ծանել ջանայ զիս (ասէ) զծնողութեն աշ-
խարհիս դէմ բերեմ նմա իբրեւ զվահան :
Զանձին զի Ք.Ս աղօթէ որպ վմարդ . եւ ըն-
դունի զաղօթս իւր իբրեւ զԱ.Ծ . Թէպէտ
չնորհային ասէ թէ,

Զաւանըն դընէր խոնարհա · կան .
որում կրկնի ծունր ամե · նայն .

Ա.յլ վն զի մի է անձնաւորութի ՚ի Ք.Ս վմ
այնորիկ հմ բարձրագոյնք եւ նուաստագոյնք
ասին նմա միայնոյ : ուստի Սեւերիանոս եւ
Ա.Ծարեանն , կմանն Ա.Ծ՝ եւ զարիւնն Ա.Ծ
ասեն . եւ զխաչն Ա.Ծ . եւ յառաքինութեց
գրքոյ՝ ընդդէմ Նեստորի ասի . յորժամ
մարմինն Պետրոսի խոցի՝ ասա զի՝ կամ մե-
ռանի , ասի թէ Պետրոս խոցեցաւ . տան-
ջեցաւ կամ մեռաւ . այլ մարմինն Ք.Ի էր
մարմին բանին Ա.Ծ . ապա ուրեմն հմ կիրք
եւ փոփոխմունք որ եղեւ մարմնոյն այն՝ առ
բանին . ուրեմն ճշմարիտ է ասել , թէ բանն
Ա.Ծ եւ Ա.Ծ չարչարեցաւ խաչեցաւ եմեռաւ
եւ թաղեցաւ . զոր ուրանայ Նեստոր (եւ նար
դենիս նեստորականքն) առաքինութեց . Է .
մասին ԺԹ գլուխ :

*Եթէ [illegible]
ցէ :) Զի Ք.Ս ՚ի պարտիզին գեթսեմանի
անկեալ ՚ի վր երեսաց իւրոց աղօթեաց . այլ
սաստիկ կամի զպատկերն Ա.Ծ յերկիր խոնար-
հեցուցանել . եւ ինքեան տալ երկիրպագա-
նել . Ք.Ս խոնարհի յերկիր՝ զի զանկեալն
՚ի վեր բերիցէ . վն որոյ եւ իւրով ծնրադրու-
թեն զամենայն ծնրադրութիւն առ Ա.Ծ կամի
վերածել . ուստի եւ սրբն Գրիգոր ասէ թէ,
եթէ նա կամի զպատկեր քո հողոյ հաւա-
սար առնել . քո ծնրադրութեան եւ մինչեւ ՚ի
հող մածուցումն երեւացդ Ա.Ծ զնա ՚ի բաց
հերքեսցէ : ՚ի վր աղօթելոյն Ք.Ի ՚ի պար-
տիզին պատրի դալկանմբն ՚ի կնիկ չարչա-
րանացն Ք.Ի ասէ թէ, ո՛վ հրեշտակք երկ-
նայնոյ դրախտին եւ ատեղք . յուշարուք
զպատասխանին ձեր ստեղծողին եւ զարմա-
ցարուք . տառապեցայ եւ խոնարհ եղէ մին-
չեւ յոյժ . եւ այս է պատճառն որ ասէ Ա.Ծ
տարամ ինձ թէ , անկած ՚ի վր երեսաց իւ-
րոց՝ որ է բարձրագոյն քան զերկին ստարդ՝
եթէ զին զմի մինչեւ ՚ի հող խոնարհի յադ-
թեն , զի մարդ ծառայն բարձրամտեսցի : եւ
իբր զդ ստերայն տօնի գնաս է ՚ի բարձր
պարանոց . եւ թերակատար ծնրադրութե
նա խառնիցէ զծնրադրութեն Ա.Ծ իւրոյ . որպ
զօղանջեն ոմանք խառը թրել կոչելով զԱ.Ծա

կերպ երկրպագութեան հայոց։

❊Եթէ [illegible] ։) Խելագար պատրի յոյժ 'ի գիրքոջ կրօնից ամ ազգաց 'ի վր հայոց բարբանջէ թէ, հայքն յԱ̃Ւետարանէն 'իբաց բարձեալ են զայն բանն թէ, և հոսէին 'ի նմանէ քրտունքն որպէս ողորմ իբրև զկայլակս արեան՝ և զխորդ 'ի կայութեն ասնու Սբս Գրիգոր։ բայց դու տես զի Սբս Գրիգոր նախ էր քան զժողովն սաս և ասանոյ՝ յորում հայք 'ի կարէլոյն համաձայնեցան յունաց. եթէ եւ յոյնք զաթոռն անտիոքայ հարսնացուցանելն հայոց. այլ զի զայն ոչ շնորհեցին յոյնք. ուստի և ոչ հայք ընկալան զխնդիրան յունաց. և այն 'ի խնամոյն Ա̃Յ եղև ոչ տալն յունաց զաթոռն անտիոքայ. ապա թէ ոչ, ամ մոլորութիք յունաց ներսպրդեալք էին 'ի մէջ հայոց։ և կամիմ ասել թէ նախ քան զսաս ժողովն, ոչ ուրեք գտանի Ա̃Հետարան յորմէ այն վկայութիւն բարձեալ իցէ. այլ 'իժամանակս այնորիկ ժողովոյ 'ի գրեցեալ ձեռագիրս ոմանս գտաք բարձեալ զայն վկայութիւն 'ի ժամանակս լեոնի թագաւորին հայոց որ 'ի սիս. ուրեմն ոչ 'ի Ճշմարտակրօն հայոց՝ այլ 'ի յերկաբնակեցելոց ոմանց հեստելոց եղև բարձումն այնուր եթէ առ երկս համաձայնութիւն հայոց Է̃ յոյնս և ընդ լատինս՝ զայն բանն եբարձ. եթէ 'իբոլոր սրտէ հայքն համաձայնեալք իցէին նց՝ կարծեմ թէ զբոլորն բարձեալք էին մինչև ցայժմ։ այլ մեր Սբս Գրիգորի է թէ, եթէ սուրբ վարդապետս ցանոց լինձ նեղեթեսցէ, արեան քրտունքն քո՝ զնա խոցեսցէ։ Ու 'իբաց մղեսցէ և զնա յլուրոցն զրկեսցէ։

❊Լ. Եթէ [illegible] ։) Լ̃. յոլովքն եթէ զշունչն իմ արգելցէ և խեղդ արկցէ. զի չնչաքաղեցուլ զզայութիւքս՝ արգելցի իմ. և քեզ չկարիցեմ ծառայել վն առնելոյն զիս իբրև զանդ ամայոյծ. կապանք ամենաստեղծելոյ զիս արձակեսցէ. ըստ որում ասէ և Սբն Ներսէս շնորհալին թէ, որ կապեցար Է̃ կապելոյն, զիս արձակեա յինքնակապէս՝ մեղաց կապից դժոխայնոյն ։ քանզի չարչարանքն Ք̃Ի՛ բոլորքն խորհրդաւորք, և մի մի հեշտանդութեց մերոց ընդդիմակ պատասխանիք և ապաշխարութիք էին։

❊Եթէ [illegible]

ծագարեսցէ և այլն։) Քանզի էին բազումք որք չարին դրդեցմամբն զնախախնամութեն Ա̃Յ ուրանային. որպիսի էր Ա̃Դեքսանդրոս եղբայրն փիլոնի եբրայեցւոյ. և ոմանք ասէին թէ, Ա̃բել զնախախնամութեն Ա̃Յ խոստովանելով սպանաւ 'ի կայենէ. որ այսպիսիք պարգևացն Ա̃Յ ուրացողք էին. զի վայելէն 'ի բարիսն՝ և ուրանան զբարեաց տուօղն. Ըստ որոց ասէ սրբազանն Գրիգոր թէ, զի՞նչ ունիս զոր ոչ առեր. և եթէ առեր՝ զի՞ պարծիս իբրև զչառօղ։ և սպառնալիք խնամատարութեն մինչ բամբասէր զՍբն Գիոնէ՛ վն ուրանալոյն զկուռսն, և զՔ̃Ս պաշտելոյն. և կոչէր զնա հայհոյող. իբր թէ յունայն աստեղերվք առ յոյնսն ոչ բարուոք հայելով՝ ասաց Սբն Գիոնէ՛. մեք ճշմարտագոյն նմա ընդդէմ ասել կարեմք, թէ հելլենացիքն ԱԾ յայնովք ոչ բարւոք հալեն յԱԾ այսմ. խնամութեն Ա̃Յ զԱԾ այլնն պաշտօն եղծանել փորձելով. զի ճշմարիտ խնամատարքն՝ խնամութեն Ա̃Յ առ պատմառն ամի և զխոստեն պարաէին ամենայնի։ արդ՝ եթէ սատանայ և զխո (ասէ) յուրացութե Ա̃Յ իմն պարգևաց բռնադատեսցէ. դու ով Տ̃Ր իմ, որ հայհոյողացն քոց համբերեցեր. այնքո համբերութիւ զչարն սատանայ կարկեսցես։ և կամ թէ որպ զՊետրոս 'ի յուրացութեն զքեզ զիս բռնադատեսցէ և այլն։

❊Եթէ [illegible] և այլն։) Լ̃. յոլովքն է թէ կերպարանեսցի իբրև զհրեշտակ լուսոյ. և խաբեսցէ զիս իբրև 'ի յԱ̃Յ առաքեցեալ հրեշտակ. որպ երբեմն երևեցաւ ումեմն 'ի Սբց հարց՝ և ասաց թէ, ես եմ Ք̃Ս և եկի զքեզ մխիթարել. Սբ հայրն ծածկեաց զերեսս իւր և ասաց. ես զՔ̃Ս 'ի կեանս այս ոչ կամիմ տեսանել, 'իբաց դնա յինէն ով չար, և 'ի չեք դարձաւ. և երանելոյն Յո՛րկոսի սալօնի երևեալ սատանայ ասաց. ես եմ հրեշտակապետն Գաբրիէլ և առաքեցայ առ քեզ զօրացուցանել զքեզ. և նա ասէ. տես մի թէ առ այլ արժանաւոր մարդ առաքեցար. ես անարժան եմ և մեղաւոր. և նոյն ժամայն աներևոյթ եղև. Նմանապէս և առխ (ասէ) եթէ պատրողական լուսոյ երևեսցի. և կամ զանցաւորս յաւիտենական ձևացուսցէ. ծածկումն ամենօրհնեալ դէմսդ (որ լրումն էր յանդգնութեն և լըբութե հրեշից) զնա տանջեսցէ։

❊ՃԼ. [illegible] ։) Լ̃. յոլովքն

եթէ

եթէ պճնեալ , և կամ զգործնական կեանս իմ կալեալ է . եղէգն մատուցեալ 'ի յաջ գրկացուցչին՝ զնա չարչարեալ ըմբերանեսցէ : Գուշակէ զի Քն զգեցուցին զքղամիդ կրբև Թագաւորի . և ետուն եղէգն 'ի յաջն , ծաղր առնելով կրբև հրամանադրօղ . բայց և այնոքիկ խորհրդաւորք էին . զի 'ի ծաղր առնելն՝ յակամայ կամաւ զնա Թագաւոր խոստովանեցան : այլ ոչ Գրիգոր . զայն եղէգն առնու 'ի ձեռն գաւազանի . որով և զայն նովաւ չարչարել աղաչէ և պապանձեցուցանել : զի թէպէտ եղէգնեայ էր գաւազանն այն . այլ երկաթեայ եղև 'ի յաւէտեցուցանել զսատանայ . ըստ այնմ թէ , հովուեսցես զնա գաւազանաւ երկաթեաւ . և որպէս զանօթ բրտի փշրեսցես զնա:

✻ Երեք ձաղանօք ուղղամտամ զնա նախատեսցէ և այլն :) Ս, յանկն եթէ յիս մտեալ դիւայլկուէ այպանեսցէ և ձաղեսցէ . քո համբերութդ 'ի ծաղր առնելն զքեզ , զնա կրբև տկար և անզօր հեգնեսցէ : ոչ երբեմն եր հայրն Սմբկոս տեսեալ զդևան որք պարան ձգեալ 'ի թև միոյ ճնճղկան և քարշէին ասելով : քարշեցէ'ք մանկունք քարշեցէ'ք . և ոչ կարէին շարժել . և 'ի ծիծաղելն երէն , ասացին դևքն ժպտեցաւ Սմբկոս . և նա ասաց , ոչ ժպտեցայ՝ այլ ծիծաղեցայ ով չարք 'ի վն տկարութե ձերոյ . զի այդ քան բազմութիւք դիւաց՝ ոչ կարէք շարժել զթև միոյ ճնճղկան , որ էր հեգնել զնա : և Սմկարիոս աբբայն պատմէ վն ինքեան թէ , երբեմն դևքն սրեցան և կրբև զբոց բորբոքեցան , և ջեռուցին զոսկերս իմ . մինչ կարծէին մտաք իմ թէ , 'ի ներքս այրին զիս . և մինչ դեռ կային առաջի իմ, խոստեղէն մի լուցին և հարին զբերեսս իմ . և բացի զաչս իմ և ոչ զոք տեսի . ապա այն վերաւ որեքին զիս դևքն չարաչար : այսպէս և 'ի ձաղելն զիս դիւայլկուէք և յայտպանելն . համբերելն քո ծաղու և նախատանաց հրէից , զնա հեգնեսցէ և ծաղր արասցէ :

✻ Երեք բժժանօք ինչ յաստիքելցէ :) Զ բժժանին Սարգիս Շնորհալին , գտանելք է մեկնեալ : բայց թէ ոք զպատմութե երէն Սմկարիոսի ընթերցցի . որ 'ի հարանց վարուց 379 թըղթահամարին . կարէ իմանալ թէ բժժանին է դևեր կախարդական . և կամ փոքր մանձունի խաձանօք . և յաստքինն է պարապրտն : քան զի սատն երևեալ երէն Սմկարիոսի 'ի ձև ծերոյ . որ բարձեալ ունէր ամանս ինչ լիս և դրոշմեալս . և ունէր կախեալ 'ի վն իւրաքանչիւր ամանոյ թևս ինչ . զոր մինչ երդմամբ էհարց նմա զանուննն և զվն ամանոյն . ասաց թէ , ես եմ սատն . և անուն իմ սադաէլ կոչի . և անօթքս այսոքիկ գիւթութիւնք իմ են . որովք բազմադէմ չարեօք ձգեմ առ իս զմարդիկ և այլն : արդ՝ եթէ սատն (ասէ) այսպիսի բժժանօք և կախարդութբ զիս խաբեսցէ և կախարդեսցէ . ապաւանեն դիմաց հզօրիդ Ց, Ց՝ զնա սաստկապէս ամաչեցուսցէ :

✻ Երեք ի ծնոտս գիշերոյ խաւարին տեսանելի՝ խաւարու խոզնիւլեն չնեալ մորդիչէ և այլն :) Ս, յանկն 'ի գիշերայն մթութե ժամու խաւարաւ խաբէութե . կըր թէ գիշեր է և ոչ ոք տեսանէ զոր գործեսն . այսու կերպարանեալ և պշուցեալ՝ զիս կամիցի 'ի յորոգայթս մեղաց ձգել , թէ ոչ ոք տեսանէ . 'ի ձառագայթից լուսոյ երևման քո տր իմ տառակեսցի . որև զծածկեալսն 'ի խաւարայն ժամու զգործեցեալսն տեսանես . ըստ այնմ Պօղոսի . I Կորն . Դ . Ե : այսուհետև մի յառաջ քան զժամանակն դատեք մինչ չև եկեսցէ Տր . որ լուսաւոր առնիցէ զգ գաղտնիս խաւարի , և յայտնիցէ զխորհրդս սրտից և այլն : այսպէս կախարդ կին մի զգ կայս ոմն պատրեաց 'ի մտանել արևու ն ասելով թէ , ոչ տիւ է և ոչ գիշեր :

✻ Երեք ի բերբերական պտղոյ փշփշանելեաց և այլն :) Տս այն նկատէ զոր Տրն ասէ . այլն անկաւ յապառաժի , ուր ոչ գոյր հող բազում՝ և վաղվաղակի բուսաւ առ 'ի չգոյէ հիւթոյ երկրին . 'ի ծագել արևու տապացաւ . և զի ոչ գոյին արմատք ցամաքեցաւ : Մատ . ԺԳ . 6 : այլ յապառաժն սերմանեցն այն է (ասէ) . որ երբ լսէ զբանն՝ վաղվաղակի խնդութբ ընդունի . այլ զի ոչ ունի արմատ յինքեան . այլ առ ժամանակ մի է . և 'ի լինել նեղութե և հալածանաց վն բանին՝ վաղվաղակի գայթակղի . Սրդ սերմանմբ իմն զաւետարանական քարոզութին Ք, Ն , որ ասի Ծայլին բան . ապառաժիւ զխստասրտութ եղկուսակութե մոլութեց . սակաւ հողիւ զնուազութե խոնարհութե . վաղվաղակի բուսանմբն (վն ոչ ունելոյ զհիւթ խոնարհութե (զնուազութե շնորհաց . ծագմամբն այ և ու զտասան նեղութեց և փորձութեց : իսկ արմատ չունելովն զպակասութե համբերութեան : քանզի ապառաժ է սիրտն այնորիկ որ լսէ զբանն Ց, Ց , և 'ի միտս իւր խնդութբ յղացեալ . փորձէ զձա

շանն. քանզի հեշտամանայ նորին գեղեցկութեան ուղղութեան և արդարութեան և սրբութեան. և յուսայ 'ի կատար հասուցանել երանութեան. զի գիտէ որ օրէնք այն ուղիղ են, և ուրախ առնեն զսիրտս. աստուածուստով կանոնաւորեայ սիրով հաճատոյն եղբարեաց գործոց. սակայն զի 'ի սրտի զասկած ունի 'ի հոգւոյ բարեաց, և զխազութն 'ի քարանց մոլութեանց. նմին իրի բանն Տ.Ն ոչ կարէ ձգել 'ի նմին զարմատս 'ի խորս. այլ է առ ժամանակ լինչ. զի ոչ է հաստատութիւն 'ի հաճատն. վն այնորիկ 'ի գալ նեղութեանց վն հաճատոյ՝ փութով գայթակղի, և 'ի բաց ձգէ զհաճատն։ արդ զտապն արեւու առ հալածումն եւառ նեղութեան վերաբերէ այն. և սբս Գրիգոր մեկնէ 'ի վր սոյնի. զի և սոյն արուեստ ամենաջանցող արեգակն կոչի. ըստ այնմ զխաւրդ անկած արուեստն որ ընդ առաւօտս ծագէր. և ա Կնաթի. մի մեղիցէ քեզ արեգակն 'ի տուէ. և ըստ երգոյն. խեթիւ հայեցաւ յիս արեգակն։ արդ՝ եթէ սոյն իբրև զմեղանչական արև իմն. 'ի միջօրէական հասարակեալ առաւօտնութեան իմոյ. զիս կամիցի չորացուցանել և կամ զի յապառած սրտի իմոյ բանն քո ոչ արմատանալով՝ վն ոչ ունելոյս զհող խոնարհութե, չուտով զբուսեալն կամիցի խըլել. 'ի զօրութե խաչիդ քո խիլ գոսացի. փոխանակ որ զիս կամէր գոսացուցանել։ ուստի եծործորէ լին 'ի վր Տէրունական յառաջ եղեալ առակիս ասէ թէ, նման են այնպիսիքն յուդայի, որ լուծած զբանն նր. և վաղվաղակի ծաղկեցաւ սքանչելեօքն նր և 'ի ժամանակի փորձութե. եղև անպտուղ։ քանզի զբանն գործով ոչ արմատացոյց 'ի սիրտ իւր. վն այսորիկ գոսացոյց զնա սոյն յառաքելական պտղոյն։ վն զի արժան է և յանձանց մերոց նպաստ լինել սերման բանին հիւթոյ առաքինութե. զի 'ի ծագել խորշակի նեղութեանց և կշտամբ՝ նեղողութեան Տ.Ն ածել փորձողին՝ մի գայթակղեալ վրիպեցիմք 'ի հաճատոյն։

※ԵՒ ԷՐ Ի ՓՇԱՆՆ ՀՆՈՐՀԷ ԱՌՆՈՒՆ ԶԲՈՅՆ ՀՆԱՐԱՒՈՐԵՍՑԻ ԵՒԱՅԼՆ։)Սարգսի յուծմունքն զայս փշումն (ասէ) զթուքն Տէրունական. բայց ոչ է ուղիղ։ զի սբս Գրիգոր՝ նկատէ 'ի շնորհական հոգւոյն զոր ՏՐՆ եւ Տ.Ն առաքելոցն 'ի վերնատանն. և կամ զոր 'ի մկրտութե փչեալ լինի 'ի մկրտելոյն. բայց փըշումն բառիս մի խմանար զբերանով փըշումն քահանայից (զոր լսեմք առնեն. հաճատարելով զինքեանս ՏՐՆ. և մեծապէս հիացման արժանի է. թէ յորժամ կանամից և անհաւատից եւ 'ի հերձուածողութե թոյլատրեն մկրտել. ոչ դիտեմ թէ անհաճատք զորպիսի հոգի կարեն տալ մկրտեցելոցն, մինչ ինքեանք ոչ ունին. եւ ոչ է այս կարողութե մարդոյ՝ տալ այլոց զհոգի սբ. զի և ոչ Մովսէս եւ 'ի հոգւոյ իւրմէ. այլ Տ.Ն ասաց. առից 'ի հոգւոյ քումմէ և արկից 'ի նոսքա. Թուոց. Ժա. 17.25։ և ոչ առաքեալքն ումեք եւտուն փչմամբ ըզհոգին սբ. այլ ձեռն դնելով) այլ իմա զհաղորդութիւն պարգեւաց հոգւոյն սբյ։ ուրեմն զայն փչումն հաղորդութեան հոգւոյն սբյ. և կամ զոր ՏՐՆ փչմամբ եւ Տ.Ն առաքելոցն. և կամ յառեղծմանն փչեաց ՏՐ յերեսն Ադամայ զշնորհական հոգին. է թէ սոյն ջանասցէ (ասէ) յինէն հանել և ունայն 'ի շնորհաց զիս կացուցանել. թուքն զոր ընկալայ փոխանակ մեղանչողիս՝ զնա պատկառեցուսցէ։ զի որպէս սոյն ոչ պատկառեսցի՝ տեսանելով զերեսն ՏՐՆ թքով լի. յորժամ և սերոբէից այն եղև հիացման արժանի. զոր կամաւ ընկալաւ այն այն վն փրկութե մարդկային ազգի։ ուստի 'ի վր այնմ Սաղ. ԿԷ.67։ ուր ասի թքին ընդ երեսս նր. ասէ Կոսմաս. անարգութիւս այս եղև 'ի մարդկի և յանարգ մարդկանց. վն որոյ կարի յոյժ զարհուրելի պատմեր համարումն եղև նմա առաջի հրեշտակաց իւրոց որք զնա պաշտէին, և առաջի այլոց բարածոց. մինչ զի ամաչեցեալ արեգակն և լուսին՝ խաւարեցան։ և յԱսթիմիաթէ առեալ ասէ. երկերուք երկինք և երկիր և այլ ընդհանուր արարածք. որովհետև բեսի՝ և զՔրիստոսի արհամարհանս արարին։ և յ. Կեղեբրանեան առեալ ասէ. զերեսն զոր այլք ծովուն յարգեցին. զորև արեգակն տեսեալ 'ի խաչին խաւարեցաւ թաքուցեալ զճաճանչս իւր՝ թքանէին և հարկանէին։ և մխիթար սեբաստացին ասէ. ոմանք զգարշէին և զպիղծ թուքս իւրեանց ձգէին 'ի յԱ.Տ այլն երեսս նր։ ուրեմն որպէս ոչ պատկառեսցի սոյն զայս տեսանելով թէ զոր ինքն խաղալիկ է արարեալ զմեղաւորն. վն նր ՏՐՆ մարդացեալ ընդունի զթուք 'ի յերեսս իւր։

※ԵՒ ԷԷ ՓՇՈՑՆ ՓՈԽՈՒՆ ԷԻՆ ՅՈՒՑԱՆԷՐ ։) Թշնամին փուշ կոչէ. զերկաթեայ ժանեանս զն զատամունս չորրորդի գազանին զոր ետես Դանիէլ. որ ունէր զժանիս երկաթիս

և ուտէր

և ուտէր և մտանէր եկմնացորդումն առ ոտն
կոտորէր ․ Դան ․ Է ․ 7 ։ որ թէ և լինէ սոյնչ
(ասէ) զերկաթեայ ժանիս ցուցանիցէ ․ թէ
սրբոց կ․քեզ ծախելոց եմ և սպառելոց ՝ ըն
ուրթն երկնաւորին (առաջի Ամենակալի)
զնա պարսաւանձեցուսցէ ։ զի որ․քան և յերբ
ծառայ լիցէ ոք ՝ ՚ի լուելն տն խուլ ՝ և լինքն
լուէ ․ ապա ո՞ւր մնայ զժանիս ցուցանել
սորին առաջի տն տմի ։

❊ Եթէ խածատեսս աղուէսուկնս ինչ հոգւոյ աղբերայն , բնակութեան հաւատոյն ինչ նաւուց զնա նկծեցուսցէ ։) Այլինքն եթէ ցան կուկանաւս զիս դրդեալ խածանիցէ ․ իբր քաղցր և աղուական խայթմամբ , բևեռքն որ ՚ի քեզ հարան յըստեղծողդ տմից ՝ զնա կսկծեցուսցէ ։ և զայս ասէ զբևեռացն ձեռաց ․ որպս և զկնի ասէ զ բևեռացն ոտից ։ իսկ որ ոմանք առասպելաբանեն անուանս դնելով բևեռացն , այն առասպելեաց ա֊ ռասպելք են ․ ոչ և ոմանք յարուցէք և անդ այլ իմն բևեռ չնարեն ձիաւորեալ կո֊ չելով ․ և ոչ ՚ի միտ առնուն զերդ չարակա նյն որ ասէ ․ ձիաւորեալ ո՛չ միայն ՚ի վր բուսաբեր արմատոյն ․ և ոչ թէ ՚ի վր բևե ռին ։ վս որոյ զկնի ասէ ․ եթէ յոլովոյս ․ այ եթէ մոլորեցուսցէ զիս զհետ անիրաւութեց ընթացմամբ ոտից ․ այն բևեռքն որ յոտս քո հարան ՝ զնա կապեսցեն ։

❊ Եթէ հրապոյրս ինչ դժնեայս աչքացոյ ։) Հրապոյրն է դառն նենգութի և խաբէութի ․ իսկ թէ սոյնչ լինէ զնենգութե հրապոյրս ար կուսցէ ․ քաղախն և լեղին զոր վս իմ ար֊ բեր (ասէ) զնա դառնացուսցէ ։

❊ Եթէ տուչքին ծաղկամբ փայտին զիս գրգ ռեսցէ և այլն ։) Տայրքին փայտ ծաղկոան կոչէ զանհնազանդութե յանցանսն ․ ապա թէ ոչ ՚ի դրախտն մնանել անկար էր , և անդատ֊ նելի տեղին ։ ուրեմն թէ անհնազանդութե յանցանօք զիս (ասէ) յանցաւոր գրոցէ , խորհրդով խաչին իբր կարմիր ըմբռնել մարտաւորեսցի ․ ըստ այնմ Յօբայ Ի ․ 20 ․ վերացուցանիցես զկնշաղն կարմիր ևայլն ․ խօսիցի ընդ քեզ հնազանդութե ։

❊ Սատանայ ոչ բարձրանա ։) Այլինքն եթէ սա տանայ զիս վանեալ վերաւորէ սատակել կամելով ՝ այն գեղարդն և տեգն որ ՚ի կող քո մխեցաւ ՝ զնա կործանեսցէ ։ և զի ըստ ոմար (ասէ) զտեգն ․ յայտ է ՚ի խոցուա ծոյ կողին ․ Բժն ․ յոր ձեռն Թովմայի կա֊ րէր մխել ․ ըստ այնմ , բեր զձեռն քո և մխեա ՚ի կողս իմ ․ ուրեմն տեգն լայնաբերան և

համառ երեւնցն տեգն (ասէ) որով ամ արատ կողդ խոցեցաւ , զնա հերձեսցէ ։

❊ Եթէ երկամբք վշտաց փշոտութեանց զիս պաշ տեսցէ և այլն ։) Ըստ այնմ , փշոքք դժն խոց պաշարեցին զիս ․ արդ սոյնչ զիս (ասէ) դժոխական փշոտք և ցաւօք եթէ պարփա կեսցէ երկեցուցանելով և յուսահատ առ֊ նելով ․ կուռ պսակն զնա ըմբռնես ցէ որ զլուխս ։

❊ Եթէ յոգնամտ մահու ։) Ըստ այնմ , էն ձա նապարհք որք թուին յաչս մարդկան թէ ուղիղք լիցեն ․ բայց կատարած նց հայի յա տակս դժոխոց ․ ուրեմն և սոյնչ եթէ զիս խաբեսցէ (ասէ) զձանապարհն դժոխոց ուղիղ ձևացուցանելով առաջի իմ ․ բնա֊ կիլ կենդանութ ՚ի վէմն մահու գերեզմա նի զնա մեռուսցէ ․ զի դու մահուամբ լու ծեր զմահ ։ իսկ կենդանութ ասելով ՝ զմ խմասցիս զմարմնով կենդանութեն ․ Բժն ․ զի հոգին բաժանեալ էր ՚ի մարմնոյն ՚ի մահ ուանն ․ այլ զԱծութե կենդանութեն ասէ ․ որով ցուցանէ թէ Աստուածն անփոփոխ մնաց ՚ի կերպ մահուն ։ ոչ և հուրն ընդ ածու֊ խոյն միաւորեալ ․ ՚ի թաղելն ածուխոյն և լինքն թաղել ասի ․ այլ ոչ շիջանի ։

❊ Եթէ խնդասցէ ընդ մաշտոցերկնս գոյ բնկերս բնակ ։) Այլինքն եթէ վս տկարութե բնու թեան ՚ի գայթակղեն իմ խնդասցէ ․ (ոչ ըզ ժպտելն ըստ Սակարայ) կրկին կորասցի փառաւոր յարութեդ ․ որով զմն հնացեալս նորոգեցեր ․ ըստ այնմ , յետ պատրելոյ դար֊ ձեալ կանգնեցից զտաճարն Դաւթի զան֊ կեալն և զկործանեալն ։

❊ Եթէ ընդ լուծանել փորձ նոգանոյն հաղոր դեալ բերկրեսցի և այլն ։) Յայտ Ի Ա ․ ասէ Յովհաննէս զկապեցմանեն սատանյի հազար ամ ․ և զլուծմանէն նո զկնի հազար ամին ։ զայս ոմանք ըստ գրոյն իմացեալ ․ ասացին զկնի չարչարանացն ․ Բժն ․ մինչև ՚ի լրումն հազար ամին արձակեալ զսատանյ ․ այսպէս կարծեալ է և Որոգինէս ՚ի մեկնութե եր գոցն ․ սատանայ ծնեալ է հերձուածն հա֊ զար ամեայց ․ որք ոչ զսատանյ հազար ամ կապեալ կարկեալ են ․ նմանապէս և զար֊ քայութեն հազար ամ միայն ․ այսպս գրել է և յայտնաբար ՚ի պատմութե ըստ Պ իս նէսիոսի արխադադայուն ․ բայց այս ան֊ յարմար է և միայն ըստ գրոյն ։ իսկ ոմանք սկսին ՚ի Կոստանդիանոսէ մեծէն ․ կամ ՚ի մահուանէն յուլիանոսի ․ զի յայնժամ լռեք թէ ՚կռապաշտն սանձեցաւ կռապաշտութին ․

զմանք զկնի Կոստանդիանոսի։ ոմանք զկնի ծառակման Ներոնին։ ոմանք յօրէ դատաստանին սկսանին և յանկել առէն յարքայութին երկնից։ ոմանք յակզբէ եօթանասուն շաբաթուցն Դանիէլի։ բայց այլք լաւ ագոյն առնեն թէ ՚ի չարչարանացն Քնի մինչև ՚ի Նեռն ասին հազար ամք․ այսպէս Խոմնայ և Սարգիս շնորհալին․ և Կուռնէլիոս առեալ յՕգոստինոսէ և յայլոց․ զի Քս ՚ի խաչին երարձ զեշխանութին սատանայի (եզի բանտունան զոր յափշտակեալ էր) եկապեց զնա․ բառ այնմ, իշխան Ձիս ընկեսցի յար տաքս․ բայց ՚ի ժամանակս Նեռին արձակի և զզօրութիս առնու և ՚ի գործ ածէ նե րուն։ եւ թէ ՚ի ժամանակս խաչելութեան Քի հրեշտակ մի էջ յերկնից, զի զսատանայ կապեսցէ․ զի մի ՚ի դժոխոց ելանել կարի ցէր մինչև ՚ի ժամանակս Նեռին արձակել կապեցեալ է սատանայ, զի մի զխօսքն որ ՚ի մէջ մեր ընակէն պզտորէ զօրութին իւր ՚ի կիր առցէ ՚ի դէմս եկեղեցւոյ․ և մի մոլորեցուսցէ զազգս յորոց կազմելոց եկեղեցին․ և զորս նախ մոլորեցուցեալ էր և ենթարկեալ ունէր՝ բռնադատի թողուլ՝ զի ազատապէս առ Քն դառնայցեն․ զի հաւատն Քի ՚ի բոլոր Ձ առ ամ ազգս ծաւալեսցի։ և զոր Յովհաննէս ՚ի վերս ասէ յՈւնոնի ասէ, թէ սատանայ մի անգամ անկաւ առ ոտս ծեր յՈւնոնի և ասէ․ ընդէ՞ր զիս ամբծանին մորդիկք․ եթէ անկանին ՚ի հրեանց համբուրելին զանկուսն․ զի ես զոչ ինչ կարեմ առնել, եթէ ոչ ինքեանք կամաւ զինքեանս ինձ հպատակեսցեն։ առակ ցէ ծեր յՈւնոն՝ կարթիւ խաչին որ զի շապ յընդդէմ կապեցեալ է սատանայ ՚ի տանէ․ և շղթայիւ կապեալ որ չորքոտանի․ և իբրև փախստական դիւրի կապեալ օրինակի կաւ ՚ի պարանոցն․ և ապարանջանաւ ՚ի շղթայ թունան՝ ծակեալ․ զոչ ոք ՚ի հաւատացելոց կլանել թողարի․ այժմ որոր մէ լի ոչ Ձ նձրուկ առ ՚ի խաղալ ծառայիցն ցանց արկեալ է ՚ի Քէ՝ դարշապարի քրիստո նէից ենթարկեալ հ՛ ծե։ արդ ծես Պօղոս զոր կապումն սատնի ՚ի մահուանէն Քի մինչև ՚ի Նեռն՝ փոքր ժամանակ ասէ, նկատ մամբ յաւիտենական կապանաց նր ՚ի դը ժոխս։ վն որոյ թէ առաջին ակաւ կապեց մամբն և յուծմամբն ըմբռնեցի ասէ, դադասցի վերստին յիշեցմամբ անլուծանելի կապեցմանն ՚ի դժոխս զկնի դատաստանին։ եւ թէ առաջին սակաւ ժամանակեայ հար

ուածովքն դժուարացի (ասէ) դդժն յաւիտենական կապեցմանն և հարուածոցն նմա պատմեսցի, որ պատրաստեալ է սատնի և հրեշտակաց նր։

※ (Է) Իոս ինք աղաչէմ ի ծեղ Տէր Յս և այլն։) Ասաւտումն սորա՝ կատարի մերձ ՚ի վախճան գլխոյս՝ ուր ասէ․ լոյս բաղմա գումբ սուրբ մարգարէք և այլն։

※ Ար գալստեանք սո ամենակալ ևս աղաւթութե երկնից աղաչեաց յառաջ։) Սյս է մեծ՝ բայց խոնարհական համարձակութի․ այսու կնքեր Սէտարանիչն Յօհաննէս զպայտնութին ասելով․ եկ Տր Յս Քս․ Յայտ․ իբ․ 21։ և Ծես Պօղոս ՚ի հաւատոյն յորդորեալ՝ համարձակի ասել․ որ գալստեանն սոյ ոքն ունին․ ու փոխանակ գործոյս՝ զիս այսու հաւատովս արդարացուսցես․ որ յուսովս զկնի մահուանս ապասեմ և հաւատամ դա լստեան․ ոչ առ ՚ի դատել զիս՝ այլ որոր մի լ․ զի դու ասացեր թէ, որ հաւատայ յիս (կենդանի հաւատով) ՚ի դատաստան ոչ մտանէ․ այլ փոխեցաւ ՚ի մահուանէ ՚ի կեանս։

※ Ի Յսոս սո անձանէ՝ հաւատարմութեամբ հեռո համբուրեմ։) Ի Յսոս սո անձանէ՝ ոչ ըստ Աստուածայնացին, և ոչ զկնի յարութեան․ խակ հաւատարմութի հեռո կոչէ զԱստուածութի նր, որ յետոյ և հետոյ կոչեցեալք լինին ՚ի Ծես գիրս։ կամ զոր եւես Սովսէս ըստ հետս ոտիցն Տն ՚ի վն աղիւսաձև շափիւղայի․ Ելից․ իդ․ 10։ զայն ասէ համբու րել։ և կամ զոր Դաւիթ ասէ․ մտցուք ՚ի յարկս նր երկիրպագցուք ՚ի տեղւոջ ուր կացեալ են ոտք նր։

※ Հաստատեսցէ սրտիս իմոց, և հաստատեա ինձ ոտս արմատացեալս։) Փոխանակ այնորիկ դիմահարին որ շղթայիւք կապեալ ընակեր ՚ի գերեզմանս եզանձն իւր կոծէր քարամբ․ ես (ասէ) զիս կոծեմ կշտամբանաց բա նիւք․ վն զքեզ զՏր իմ դառնացուցա նելոյ․ և հառաչանօք սրտիս տապանամ․ ըստ Դաւթի թէ, ջեռաւ սիրտ իմ ՚ի փո րի իմում և ՚ի խորհուրդս իմ վառեցաւ հուր․ այսպէս Տր իմ եղեալ ՚ի դրախտէն ընակեցուցաւ յանդիման դրախտին․ զի տեսանելով զայն ՚ի խորոց սրտէ հառաչե ցէր․ քանզի ոն և հեռացեալ յՏէ պար տի հառաչել։

※ Ի ԱՇԽՐՀ [illegible] ...) Տ յանկն խղճիւ մտացս խոցո տեալ։ և [illegible] ... բոց շնչոյն

պատ

պատճառի 'ի սրտին ջերմութե · զայս ոչ 'ի գովութի մի քեան ասէ · ոչ և մի ումանց մեզ ասի թէ հուր ցոլանայր 'ի բերանոյ նր յաղօթելն · այլ թէ 'ի տառապանաց և 'ի նեղութե սրտի տապացեալ · շունչս իմ իբրև զբոյ ելեալ ջերմացեալ զիս ՝ յորժամ յիշեմ զչարիսն զորս գործեցի · և 'ի բարեացն յորոց հեռացայ ։

※ Ա․ [illegible] ։) Յայրեցմանէ սրտին գոլորշիքն ելեալ յուղեղն և իջեալ յաչսն · վս այրեցմանն՝ աղի եղանն լինին · ոչ խառնեալ կերակրոց շոգիքն ։ խակ յուրախութե սիրտն զովացեալ, քաղցր բղխեն զարտասուսն ։ ուրեմն և իմ (ասէ) սիրտս այրեցեալ 'ի զղջմանէս և կամ 'ի մտածմանէ մեղացս, աղի արտասուք բղխեն յաչացս և այրին ։ զի 'ի կսկծանաց սրտին բղխեալ արտասուքն յիրաւի այրեն զկոպս աչաց ։ և երկկամանցս աղքատութե (ասէ) կիզանիմ · դր ցանկականիս բորբոքմամբն · զի երկկամութիւնքն է տուն ցանկականին · այլ որ Դաւիթ զերկկամութեանն այլագունեալ

ասէ · ես աղքատամբ 'ի նմին բղխախոհութե այրիմ և կիզանիմ ։ ուստի ասէ Մարգարէ յուծմունքն թէ , աղքատութե երկկամանցն՝ պատն կականն տախտակն է · զի երկկամութիւնքն տեղի է գիջականն ախտոյն · և յադքել երկկակամանցն · դր 'ի խաղաղն՝ շարժի մարդն 'ի չար ցանկութի և տռփանս ։

※ Յ․․․ ։) Ա․ յանձինքն խորշակահար ծղոտ ցամաքեալ իբրև զգերմենին Յոնանու · և դառնութեամբ հողմոյ չիջանիմ · ըստ այնմ , ցամաքեցաւ խոտն և թօթափեցաւ ծաղիկն նր , զի ոգի տն շնչեաց 'ի նմա ։ Եսայ · Խ · 7 ։

※ Ն․․․ ։) Ա․ յանձինքն նեղամնամ և ցամաքեալ 'ի վշտալի կրիցս ։

※ Ե․․․ ։) Յայտնեցմանէ ծովու [illegible] և 'ի բաղխմանէ ալեաց փորձութեցն տատանիմ ։

※ Ե Լ․․․ ։) Ա․ յանձինքն զահ հոգին համբաւ զալստեանդ 'ի դժնդակն լսելով սարսիմ և յիշելով զահ դատողին ատենին կործանիմ · և այլքն յայտնիք են ։

ԳԼՈՒԽ ՎԱԹՍՈՒՆԵՐՈՐԴ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ։

Ի Սոյն գլխոյ ցուցանէ Նախ [illegible] ։ Երկրորդ՝ [illegible] ։ Երրորդ՝ [illegible] ։ Չորրորդ՝ [illegible] ։ Հինգերորդ՝ [illegible] ։

※ ԲԱՆ ※ ա

ԱՌԴԵԼ Է ԲԱՆ ԻՐԱ- ԻԱՆՑՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱՍՏՈՒ- ծոյ իմոյ առ իս , քան առ սկզբնահայրն

[illegible] առաջնայ ։

※ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ※ Դ

Ա․ յանձինքն թէ ընդ իս և ընդ սատանայ 'ի դատ մանես ով Տէր իմ Յս · առաւել էն իրաւունք քո առ իս քան թէ առ նա · զի նա կամակար մեօք վիքացեալ [illegible] և [illegible] և ապստամբութե · խակ ես 'ի հրապուրմանէ նր գթեցի և անկայ · վս որոյ զնա իբրև զապստամբ 'ի դրոյ կենաց ընկեցեր · և զիս իբր զրկեցեալ 'ի նմանէ ազատեցեր ։

※ Զի Ե ․․․ ։) Դործքն սատանայի՝ են մեղքն և ստասացութիւն · զի 'ի սկզբանէ մարդասպան էր , և 'ի ճշմարտութե ոչ եկաց · յորժամ խօսի սուտ՝ յիւրոց անտի խօսի · զի սուտ է և հայր նր ստոյն · և Յովհ․ Ը․ 8 ։ որ առնէ զմեղս 'ի սատանայէ է · զի 'ի սկզբանէ սատ մեղանչէ · վս այնորիկ յայտնեցաւ որդին Այ՝ զի լուծցէ զգործս սատանայի · դր քակեաց զհնութե նր երգ բոլորութեան · որով որսայր սատանայ զմարդիկ

՚ի պաշտօն խոր քարշելով. եթէ՝ մարդն ոչ ՚ի հրապուրմանէ խորհի՝ այլ ինքնակամ հարուածս սիրէ զմեղս. եւ եթէ Աՙծ ոչ է վրէժխնդիր չարագործաց. զի այնորիկ աստուածայի. զի այլոցն ճաշակման՝ ոչ մեռանել. իբր զի գործեալ մեղացն ոչ պատժել: Արդ Քՙս եկեալ զգործսն սորին անմեղութեամբ իւրով. զի սորին բնութբ մեղանչական, եւ Աՙյ մեղսաւոր ստեղծեալ զբնութիւնս մեր չարախօսէր. խարդախութբ ՚ի վկայեալ ուեալ զբանն այն, մինչ մարդկան հաստատեալ էր ՚ի խնամս չարին ՚ի մանկութէ. այլ Որդին Աՙյ յայտնեցաւ մերովս մարմնով. եւ արդար եկաց մնաց անմերձ ՚ի մեղաց. որով եցոյց ՚ի բնութիւնս մեր եկամուտ լեալ զչարն մեղաց. զի որոյ եկեալ զխափանութիւն չարին, եւ զգործս նր: այսպէս ասէ եւ մեծն Աքսիմոս, առ նա նախանձեցաւ իշխանութեան սորին գործ. զի ոչ արար մեղս եւ ոչ գտաւ նենգութիւն ՚ի բերան նր. զի նա ըստ բնութեան ներգործութեան ոչ գտեալ խայտառակեաց զնա. եւ զայլն տես անդ:

※Առեալ շնորհաւորանս բոլոր [illegible]՝ [illegible]:) Բոլոր [illegible] կոչէ՝ ոչ զբոլոր բնութիւնս մեր յամանհասոտութէ, ասելով. այլ զհոգի եւ զմիտ եւ զմարմինն կոչէ բոլոր [illegible], զորս էառ Քՙն. ուստի Աՙծաբանն ՚ի թղթին առ Կղեդոնիոս ասէ թէ, եթէ կէսն սխալեաց Ադամայ զկէսն էառ եւ ապրեցոյց, ապա թէ բովանդակն. բովանդակաւն բոլորն փրկեցաւ. եւ թէ զայս զի հոգւոյ եւ մարմնոյ եւ մտաց ասէ Աՙծաբանն յայտ է ՚ի հետեւեցելոցն. ուր ասէ՝ զի թէ առանց հոգւոյ է մարդն. զայս եւ արիանոսքն ասեն. զի յԱՙծութիւն զչարչարանսն բերիցեն. որպէս ՚ի շարժօղ զմարմին զայն եւ զչարչարեալ. ապա թէ հոգեւոր, եւ եթէ իմանալի. զիարդ եւ ոչ մարդ. զի եւ ոչ անմիտ կենդանի մարդն է: եւ թէ Աստուածութին համդերձ մարմնովն միայն ոչ է մարդ. այլ եւ ոչ հոգի միայն. եւ ոչ երկոքին առանց մտացն. որք միանգամ անդ մարդ ապահեն զմարմինն եւ մեծագոյն զԱՙծութին. զի զիս կատարելապէս գործեաց է: իսկ որ Փոնցացեր (ասէ) ոչ ՚ի պարզ միակութին նկատէ. այլ [illegible] ՚ի տեղի միաւորութէ զօր եւ [illegible] իբր անհասանելի խառնումն ասէ: եւ անհասանելի միաւորութին բանին եւ մարմնոյն. զի ոչ է իբր եւ գոյացու թե եւ պատահման. զի այս ոչ է ձմարիտ

միաւորութին զի եւ բաժանելի. այլ գոյացութե ընդ գոյացութե. որպէս հոգւոյ ընդ մարմնոյ. եւ լուսոյ ընդ օդոյ. եւ ոսկւոյ ընդ հրոյ: իսկ զմիաւորութին Քՙի. Աՙծաբանն ՚ի Քՙի ծնեալ ճառին, նոր խառնումն եւ սքանչելի խառնուած կոչէ. եւ ՚ի վերոգրեալ թղթին ասէ թէ, երկոքեանն մի խառնելովն Աՙյ մարդանալոյն. եւ մարդոյ Աՙծանալոյն: եւ Ակօթոս ասէ թէ, որ հարքն զայս խորհուրդս զարմանալի խառնումն կոչեն: իսկ զի փոխեալ բանսն թէ խորեն ոմանք. ծանիցեն զի եւ Յօհաննէս դամասկացին ծնդ-գլխոյ Աՙծաբանութե իւրոյ ասէ թէ, բանն Աՙծ ՚ի պարզ անձն իւր միացոյց զմարմինն. եւ մարդ տեսանելի եղեւ. եւ բոլոր առեալ զբնութին մարմնոյ, չարչարակից նմա եղեւ. այս խոստովանեալ է: եւ ՚ի Դ գլխոյն ասէ թէ, Աՙծանալն՝ ոչ զմինն նշանակէ խառնեալ բնութին. այլ յերկուս ՚ի մի անձն միացեալս, եւ մինն Աՙծացոյց. եւ եկերդն Աՙծացաւ:

※Սոքա ոչ են շնորհեալ եւ այլն:) Այսինքն ՚ի բազմաց շնորհաց քոց՝ եւ ոչ զմի շնորհ պայծառեաց սոքա. իսկ ինձ (ասէ) զբովանդակն հեղեր առատութբ. իբր զկատարեալ հոգւոյն ոմն. ըստ այնմ, հեղից յհոգւոյ իմմէ ՚ի վերայ ամ մարմնոյ: Յովէլ. Բ. 28:

※Ո՞վ նորա ոչ եղէ* չարչարեալ. [illegible]:) Անկումն դիւաց անդառնալի եւ անդիմանալի էր զի նոյնս յամառութեն. եւ զի ապաշխարութե ոչ դարձով ընդունակ. զի այնորիկ եւ ոչ թողութե: քանզի հոգեւոր բնութին միանգամ միայն է շրջելի. զի զի բոլորովին շրջէ զինքն. զոր ոչ առնէ մարդն. զի մարմինն միշտ մարտնչի ընդ հոգւոյն: ուրեմն ամ արարածք որք վայելեցին ՚ի շնորհսն Քՙի, դեւքն միացին զրկեալք: նաեւ զի թէ զհրեշտակական բնութին առեալ լինէր Քՙս. անկումն հրեշտակական կործանմանն նորոգելի լինէր. այլ դարձեալ Աՙ բրազմութ բնութն է հար. զի այսորիկ Մարդեղութին նր միայն մարդկային կործանման օգուտ եղեւ. որ վայելեաց մարդս յարիւնային պատարագին շնորհացն ՚ի խաչին. եւ յանարիւն պատարագէն ՚ի հաղորդութե: արդ զի նա ոչ չարչարեցար (ասէ) զի տեղի եւ ընդունակ թողութե ոչ ելին. այլ զի իմ համապատ խորհրդապէս չարչարիս եւ պատարագիս ՚ի սեղանն խաչին. զի որոյ եւ Առաքեալն ասէր. քանիցս անգամ եթէ ուտիցէք զհացս զայս. եւ զբաժակս ըմպիցէք. զմահ տն պատմեսջիք

մինչեւ

մինչև եկեսցէ նա ։ Ա Կորնթացւ. ԺԱ. 26 ։

✻ (Այս անհաղորդ է կենացն ։) Ղուկասն ամենայն են շնորհաւքն կենաց անորոգմամբ. և ես միշտ վայելեմ առ ՚ի շնորհս փրկագործութեան նորա ։

✻ (Այս վնասուն խաչին, և ես զբրացեալ եմ նշանաւն ։) Որպէս զի առաց փրկիչն ՚ի գիշերի մատնութեան թէ, այժմ իշխան աշխարհիս ընկեսցի յարտաքս. և արդ վանեցուցանէ նորա խաչին երկն. և ես զբրացեալ եմ (ասէ) նշանաւն. զի ասէ Ոսկէ. մաղէ եթէ ասիցես, կարելի է չցասնուլ. այո, դիր զնշան խաչին ՚ի ճակատդ. յիշեա զայն ամենայն զոր կրեաց Քրիստոս. զլեղին. զքացախն. զփուշ պսակն և զբևեռումն և զայլն ամ. և միանգամայն ցասումն շիջանի ։

✻ (Այս հեռացեալ ի լուսոյն ՚ և ես մօտացեալ ընդ փառացն ։) Ասաղն հերքեալ ասի ՚ի լուսոյ փառաց. և կամ ըստ ոմանց Գիտնէ. զի ՚ի բարետեսակ մտաց զրկեցեալ է. և մտաւն լոյս ասի. և փոխանակ այն բարետեսակ մտաց ՚ է ՚ի նմա (ասէ) չար. յթ սրտմտութեան անբանն. անմիտ ցանկութե. և անկար ցնորք ։ և ես (ասէ) միացեալ եմ ընդ փառացն. յթ հաճեալ առ Աստուած. զի Ած է փառք հաճոյացելոց. ըստ այնմ Եսայ. ԺԲ. 2. փառք իմ և օրհնութի իմ Տր ։

✻ (Այդ ոչ խոստացող հանդերձ յերկինս ։) Ըստ այնմ, ՚ի վերայ պտղոյ և որովայնի քոյ գնասցես. և կամ զայն ասէ, որ դևքն աղաչէին զնա զի մի հրաման տացէ նց երթալ յանդունդս. Ղուկ. Ը. 31 ։ և Մարկ. Ե. 10 ։ արդ զնա (ասէ) անհանգիստ արարեր յերկրի՝ հալածելով և վանելով, և ինձ զերկինս սեպհականեցեր ասելով. երանի հեզոց՝ զի նք ժառանգեսցեն զերկիր. այսինքն զերկին կենդանեաց ։

✻ (Զնորայն հարեցեր զառաջնաւ զդրոյ, և զիմ առանց խղճից յորդորեցեր ։) Այսինքն զառանալի փրկութե յայն կորեցեր ասելովդ. երթ յետս իմ սատանայ. և թէ իշխան աշխարհիս այսորիկ դատապարտեալ է. Յով. ԺԶ. 11 ։ և զիմ (ասէ) առանց խղճից յորդորեցեր. այսինքն զիմ յայն առ քեզ առանց խղճելոյ կոչեցեր. ըստ այնմ թէ, ես եմ որթն, և դուք ուռ. որ հաստատեալ է յիս՝ և ես ՚ի նմա. Յով. ԺԵ. 5 ։

✻ (Զնա յերկրաւոր կողեցն արգելեր՝ և զիս փառացն պսակեցեր ։) Մատթ. Ը. 31 ։ դևքն ելեալ ՚ի մարդոց, աղաչէին զՏէրն զի մի յանդունդս զնա առաքեսցէ. այլ հրաման տացէ ՚ի խոզսն մտանել. ուստի զի դա է խոզիցն ժառանգեցէն. որք ՚ի մարդոց հալածեցան. զի ժառանգքն են ։ երկրորդ զի ՚ի դառնաշունչ նց ՚ի փարախս խոզեանց՝ ՚ի տեարանս նց մտցեն. և կամ ՚ի ճաշակելն ՚ի մսոյ նց, ՚ի ճաշակօղսն բնակեսցեն ասէ Յոհաննէս ծործորեցին. առակսն մտան դիւաց վերջին արարք խոզեանց էր. որ ՚ի ծովակին գեհ նեսարեթայ հեղձուցին զխոզսն. ուստի և խրատեցին զգիտողականսն երանել և առաջ չել զտէրն՝ դնալ ՚ի սահմանաց խոզեանց. զի մի քարոզութե Քրիստոսի հաճատեսցեն. և մի դարձեալ ՚ի սահմանացն այնցանէ ևս հալածեսցին ։ երրորդ կամէին ցուցանել զփոյթ խոզեանց ՚ի տանջել. ոչ միայն ընդ մերսն որպ զՅոբ, այլև զմեղաւորսն և զանբանսն. միայն թէ առանց իշխանութեան գործելոյ մի զօրն դատարկ անցուսցեն ։ չորրորդ թէ առանց հրամանին Այ ոչ կարէին իշխել ինչ առնել ուժք. որով ցուցին թէ և յաղթութիւնն խոզեանց ենթարկեցեալք են հրամանի նր. և ՚ի զուր փքանան զԱստուածապատիւ յանձնառու լինել ։ արդ զնա ասէ ՚ի դարչելի և ՚ի տղմաւէտ ՚ի նման խոզեանց ՚ի խոզսն արգելեր. և զիս փառացն պսակեցեր. հաւատացելով զնա յինեն. կամ լինել ընդ այլս խօսելով. ըստ այնմ Պօղոսի. եթէ զփառս ինչ խնդրէք Քրիստոսի. որ լինել ընդ ձեզ խօսի ։

✻ (Զնա նորճաց օրէնաւնեաց ։) Ըստ այնմ, ես տուի ձեզ իշխանութիւն կոխել զօձս և զկարիճս. և զիս ճառագայթ. ըստ այնմ, դուք էք լոյս աշխարհի. զնա ածողութեանց. և զիս անուանաբեր քրիստոնէից կնքեցեր ։

✻ (Ը) Իսկ ես զբրախոտեան յայր չար ։) Ա. սի վեր բոգրելոյն, և չարին հետոցն հետևեցայ կորուսեալն շահեցաւ որ հայի յաննկս դժոխոց ։

✻ (Թ) Ապա անուրեանն բարեաց ։) Թէ ընդունելութեանց մարմնականաց. և թէ դերրնականաց հոգևորաց. զի մեղաւորն ոչ արժէ ընդունել զոր ունէ ։

✻ (Անզեր երախտեաց ։) Այսինքն անշնորհակալ երախտեաց ։

✻ (Յերկնաւորն խորոց խոցեալ ։) Յանկարծական սխալանք ։

✻ (Քանցեալ ծառ ։) Արմատն խնին է նշանակ արդարութե. և ես փետտեցեալ և ոստաքանց եմ (ասէ) յարդարութե եմ ։

✻ (Մարդանի չար ։) Յո ձեռագիրս եղծանել ։

✻ (Կերպս այլակերպեալ ։) Զի մարդն ըստ հոգւոյն է կենդանի նմանութե Այ ՚ի հոգին. զի է իմացական. իշխան. բարի. անմարմին. և անմահ. և այլակերպի ՚ի ձեռն մեղաց ։

Ըստ

※ (Ոչ պակասէ խառնուածս։) Բաժակի եւ կլթ-
ղայի նմանեցուցանէ զինքն · նկատմամբ
բաժակին Յովսեփայ, որով նախագուշակու-
թիւն առնէր ։ կամ թէ զոք որ կամէրն՝ հար-
մամբ բաժակին կոչէր առ ինքն · այլ համա-
տացեալքն են բաժակ ոսկի մերոյն Յովսէ-
փայ ՚Քին · որովք ըմպէ զգինի ուրախութե̄
առաքինութե̄։

※ (Սանրագործս [illegible]։) Ալիւրքն ջրն-
ջեալ եւ պալպալեալ · մանրագործն է լօշտակն ·
որ ասի մարդատակ · կամ մարդատունկ ·
զորմէ բազում ինչ առասպելաբանեն ։
Սարգսի լուծմունքն ասէ, թէ առ մեզ ամ
պտղի անունն է որ զծաղիկն ՚ի ծայրսն ու-
նի · ով մատուքն եւ ալիւծն · կամ տեսակ մի
խնծորոյ վաղահասի ։ Մեծն Սարգսան ՚ի
մեկնութե երգոց · է · 13 ասէ թէ, է՛ ազգ
խնծորոյ որ չէ ուտելի, այլ հոտոտելի ա-
նուշ · որ լինի ՚ի դաշտի երկրին արամայ ։
բայց ուտելովն զայն կլուցանէ · ու-
րեմն անյարմար է բանն Սարգսանայ ։ Իսկ
Կուռն (Յոբ · Ը · 4 ·) խմանայ զլօշտակն, ո-
րոյ արմատն է իբրեւ զմարդոյ · եւ բայ-
ցօրէն տօտիմ կոչի ասէ · ՚Ւ սոինք · զի են
նմա մեք ստեանց · հոտաբոյրք, գեղեցիկք,
քնքուշք · ուստի տրեն այնց՝ զորոյ ըղ
վէրսն հատանեն զի մի կցանն կցայցեն ։
ունին զզօրութի սիրահարութե̄ · օգնեն ծնըն-
դաբերութե̄ · զի շարժեն զսաստանին · եւ
մաքրեն զտեղին սաղմնառութե̄ · եւ պատրաս-
տեն առ յղացումն ։ ըստ փիլոնի, արմատն
մանրագորին ունի զնմանութի դիմաց մարդոյ ·
եւ յայսմ կոչի կէս մարդ · ՚ի հատանելն իւր
թէ կենդանիք իցեն, ձիչ բառնան · եւ ա-
ռանց վնասելոյ կենաց հազիւ թէ մարդ իկ
զնա հանեն, եւ քարշեն պարանաւ ։ ոմանք
ասեն թէ զծայր, շուանին կապեն ՚ի շուն ·
որ շունն մինչ քարշելով քանցէ՝ ինքն մե-
ռանի ։ ունի զդառնութի զօրութի պարգանաւ
բանալոյ ։ Կուռն՝ ՚ի վր երգոց · Է · 13 ասէ
թէ, մանրագորքն ոչ տեսական, այլ սե-
ռիծ են խնծորք, բայց յոյժ փոքրագոյնք
զոր պալուզեալք ալճա կոչեն ։ բայց ալճան
ոչ է այնքան հոտաբոյր · եւ է՛ ուտելի՝ ընդ-
դէմ կարծեացն Սարգսանայ, եւ Կուռնէ
լիոսի · որ ՚ի նոյն տեղւոջ ասէ · մանրագործն
է փոքրիկ խնծոր, գեղեցիկ եւ անուշահոտ ։
բայց անհամ՝ ՚ի կերակուր ։ բայց ՚ի հրէաս
տան ասեն զնոսին համեղս ։ բայց ուրեքն
ոչ եգիտ զնա ՚ի հրէաստան այլ յասորես-
տան) եւ գլխոյն համատու · ունւոյ զօրութե̄

զգլուխն համադատացուցանելոյ · արմատն ու-
նի զտեսիլ իմն մարդկային մարմնոյ գլխա-
տելոյ ։ աստուստ համաքի թէ, մանրագործն
է մարդատունկ լօշտակն, որ առաւելա-
նուշահոտ է · ուստի աղաչայեալ ասէ ծքս
Գրիգոր · ՚Ի պալպալեալ եւ ջնջեալ ։ իբր թէ
հոտով պալպալեալ եւ դարշահոտեալ ։

※ (Ձէթս հեղեալ ի գրեհս աղբերաց։) Գրեհ
աղբերաց ասի փողոցաց աղբանոցն, եւ ըստ
պալարգ՝ տաց չեօփկեին ։ այլ ով ձէթն հե-
ղեալ ՚ի յաղբանոցս՝ անպիտան լինի · եւ ոչ
լուսոտու եւ ոչ կարեւոր ՚ի պէտս կերակրոյ ·
նմանապէս եւ ես ասէ ։

※ ([illegible]) Ա ՚ն բաբելոնի ո-
սաց Եսայի թէ, եղիցի իբրեւ զտեղօտ [illegible]
դոմոր · ԺԳ · 19 ։ եւ զն հրէից ասաց Երեմ ·
Ի · 4 · այսպէս ասէ Տր · ահաւասիկ ես
տաց զքեզ ՚ի գերութի հանդերձ ամ բարե-
կամօք քովք եւ այլն ։ այլ ես (ասէ) Ը եէմ
խոստեալ օրինակաւ բաբելոնացւոց · եւ ոչ
զգաստացայ՝ եւ ոչ խրատեցայ · այլ յանձն
ապստամբ ՚ի հաճատս յուսացայ առանց
գործոց · որպէս եւ հրէայքն՝ որք Աբրահա-
մու պարծէին, եւ գործոց նր ոչ հետեւէին ·
այլ ամ պատժոց զբաբելոնացւոց եւ զկռա-
պաշտոն արժանի համարէին · եւ ահա ՚ի չար
գործեցն նց՝ ոչ Աբրահամու որդիութիւնն
օգնեաց · եւ ոչ մեռեալ հաւատն նց · այլ
որպէս բաբելոնացւոց սպառնացաւ Տր · նմա-
նապէս եւ հրէիցն ։

※ (Է) ([illegible]) Ըստէն արհամարհեալ եմ եւ
ոչ գիտացի, այլ իբրեւ զանասուն համարե-
ցայ առաջի քո · եւ անդէն առաջի ամե-
նատես աչին եւ աչաց քոց՝ խայտառակե-
ցեալ եմ ըստ կանխագիտութե̄ քո եւ նա-
խատեսութե̄ ։

※ ([illegible]) Թէ վն
դեհենայն տանջանաց, եւ անքուն որդանց ·
եւ անշէջ հրոյն եւ արտաքին խաւարին ասա
ընդ կարծեօք էի · անդ տեսանելոց եմ ըզ
կատարածն ։

※ (Է) ([illegible]) Զի ոչ ար-
դարանայ առաջի քո ամ կենդանի բանիւ
եւ ճարտարախօսութե̄, եւ ոչ ձայնիւ պաղա-
տանաց · զի լսօղ ոչ դոյ, այլ բանք սպա-
ռին եւ գործք թագաւորեն ։

※ ([illegible]) Զի յաւիտենական է
տանջանքն ։ [illegible] · զի ան
սահման ժամանակաւ դատապարտիմ ։

※ ([illegible]) Զի զուղխս փափ-

կուէ քոյ ոչ ևս արբուցանելոց ես. և որ աստ
ուէն կայս ունէաք ապաշխարութե՛ զերեզ
հաստատեցուցանել. անդ ոչ ևս գոյ կայս. զի
դրունք ողորմութե՛ փակեցեալք լինին։
✵ Ոչ աղ դաշտագանոն, ևոչ ջեռն այցելոյն)
Ձի ասա ալ քո ընդունէր զիս. և բազում
քո պորացուցանէր. ասա ձեռն քո առաջ

նորդէր ինձ. և աջ քո ընդունէր, որպէս
և զՊետրոս ձեռնտուութե՛ ազատեցեր 'ի
յալեաց ծովուն. սակայն անդ յընկղմիլն
'ի տարտարոսն. ոչ ևս գոյ աջ պաշտպա
նող, և ձեռն այցելու. այլ միայն
դուռն ես ապաշխարութեան
և այլն։

ԳԼՈՒԽ ՎԱԹՍՆԵՐՈՐԴ ՈՒԹՆԵՐՈՐԴ.

Ի Սոյն գլխոյ, Նախ յեռանդնութիւն ընթերցողաց։ Երկրորդ՝ շնորհաւորութիւն լուսոյն ցուցանէ ճշմարտական ներողին։ Երրորդ՝ պարզախօսէ թէ զինչ զինչն մխիթարեցուցէ։ Չորրորդ՝ նորէ շնորհ ինքն ցանկոց ուրեկցութեանց. զի ամէն երբեմն երբեմն պատմախօսք և պատուահանիչ եղեն Աստուծոց։
Հինգերորդ՝ աղաչէ զՏէր ծնել զինչն ի վկայութեանց և յաղթել զնա և հերքել։

✵ ԲԱՆ ✵ Ա

ԻՐԱՐԴ ԳՐԴԱՐԲ
ՑԱՅՑ ԻՆՈՐՈՑ ՈՂԲԵՐ
գուբեանց։

✵ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✵

Մռանիր՝ զի թէ և մեղքն այնքան չեցեալ
վատթարք և գարշելիք. սակաւ էին վասն
Ա՜ծային գերապանցութե՛ն և բարութե՛ն եզե
ղեցկութե՛ն ընդդէմ որոյ գործեցեալք լինին
կարի առաւել գարշելիք են. այս ապա
մինչ որ ըստ ինքեան գարշելիք են. ուր և
ասէր ումն 'ի փիլիսոփայից թէ, թէ և Ա՜ծ
ոչ բարկանայր, և օրէնքն ոչ արգելոյր, և
պատիժն ոչ սպառնայր. սակաւ էին վասն
տգեղութե՛ն մեղաց ոչ կամէի մեղանչելու
բեամ վն Ա՜յ գերապանցութե՛ն, և տգեղու
թե՛ն մեղաց. գործօղն մեղաց որքան եող
բռացէ՝ ոչ սխալի. նմին լիլի և որդիական
երկիւղիւ սիրողն Ա՜յ սրբ Գրիգոր, յամ
դ յխոջ նոր եղանակ գտանէ գանելոյ զմեղս,
և նախատելոյ զինքն. և ողբալոյ զյանցաւո
րութեն իւր. և օրինակ տալոյ ապաշխարո
ղաց լուրանման ողջացման։
✵ Ձայն հեծութեան հառաչանաց և այլն։) Այս
ինքն եթէ զչորս գետս դրախտին, զփիսոն.

զ տիգրիս. զգեհոն. եզեփրատ 'ի միասին բե
րեալ, կամէր ոք չիջուցանել զմեղացս իմ
բոց. դեռ ևս ոչ էին բաւականք այնց դէ
տոց ջուրքն զկէտ մի 'ի մեղաց իմոց չիջու
ցանել. ուրեմն տես թէ Ա՜ծային կարողու
թե՛ն և ողորմութե՛ն որքան է. որոյ միայն
կամեցմամբն թողանին և ջնջին մեղք։ Այլ
կայն յատենի խղճի մտաց, թէպէտ լացն
անվախճանս պարտի լինել. և ապաշխարու
թե՛ն յարամնացական. ըստ այնմ լեա ի վաստ
իմ, զխմբոր աղտեղեցից. զի հոգևոր յարու
թե՛ն ընդ միշտ կենդանութեն Ա՜յ պարտի
լինել. և ոչ ընդ Ղազարու որ դարձեալ
մեռաւ. Այլերտ Վ գրքոյս ժթ գլուխ։
սակայն յատենի եկեղեցւոյ, ոչ պարտի ա
պաշխարութե՛ն լինել մշտնջենաւոր։ թէ ըստ
որում նիւթն ապաշխարելի (որ է մեղքն
ըստ ինքեան նկատեալ է հունաւոր) և թէ
ըստ որում կարողութե՛ն Ա՜յ ներգործողին
թողութե՛ է անհուն։ և թէ ըստ որում կա
րողութե՛ տարողին՝ է հունաւոր. որ ոչ
կարէ տանիլ 'ի վեր քան զկարն իւր։ Եւ մա
նաւանդ արդ իւնք չարչարանացն Ք՜ի չա
փեցեալք լինէին ընդ կիրս մարդկային գոր
ծոյ, որք սակայն գերազանցեն։ ուստի և
նա վարդապետս Ծթ գլուխ ասէ առ Ա՜ծ
թէ, մի կշռեսցեն ողորմութիւնք քո ընդ ջա
նից մարդկան։
✵ Գեղեցիկ ջուրց Եւ. մունեան և այլն։)

Ըղձանքն ըստ ասիցն Երեմիայի. Թ. Ա. Է. Թէ տայր ոք գլխոյ իմ 'ի ջուր. և աչաց իմ յաղբիւր արտասուաց և այնպէս լայի՛ դեռ ևս ոչ կարէի զվտանգ բեկման հոգւոյս շաւիղ այնպիսի ողբալովս. որով՝ ցուցանի թէ ապաշխարութեան պարտի լինիլ ըստ չափու մեղացն. ըստ այնմ, ըստ չափու մեղաց՝ հարցեն զանպարտիշտն. և 'ի յայտնութեան Յովհաննու ասի. որքան հեշտացաւ՝ այնքան հատուցէ՛ք դմա:

※Երկրորդում ջրհեղեղ:) Ըղձանքն եթէ համօրէն լալական կանայք 'ի միասին եկեալք և ողբս առցեն 'ի վ(եր)այ իմ խոցեալ սրտիս. դեռևս արժանապէս զբեկումն հոգւոյս ոչ կարեն ըստ բաւականին լալ:

※Ի՛մ է օրն լինելոյն նզովեալ, եւ ոչ Յոբայ կամ Երեմեայ:) Տես վ(եր)ոյ սորա 'ի Կ գլուխ է համարն:

※Բանիցն տօնելի է օրն նոցին. զորոց մի ընդ ցանէ ոչ արժէ աշխարհս՝ եւ ոչ [illegible]:) Տօնելի է օրն նոցա. ըստ յիշատակ նոցա յաւուր կատարման, և ոչ թէ ծննդեան. զի թէպէտ Երեմիա սրբեցաւ յարգանդի մօր, և տնօրինեցաւ մարգարէ. այլ ոչ հաւատարեցաւ անարատ յղութ մօր իւր և փրկչին. զորոց զյղութն և զծնունդն տօնէ՛ եկեղեցի. այլ և է ոք ասիցէ յիշատակէ՛ եկեղեցի զօր յղութ Յովհաննու մկրտչին՝ որ սրբեալ էր իբրև զԵրեմիա: Ըսելի է թէ, եկեղեցի ոչ տօնէ զյղութն նր. այլ յիշատակաւ յղութեն նր. նշանագրե՛լ կամի զօր Ըղեւման Հրեշտակապետին Արբուհեայ Կուսին ընդ յղութեն Բանի: այլ տօնելի ասի օր նոցին համեմատութեանց աւուր յղացման մեղաւորաց. զի նք փայլին յեկեղեցւոջ իբրև զաստեղս երկնից, զորս մի 'ի նոցանէ ոչ արժէ Ա(շխարհ)ս. քան միոյ արդարոյ բոլոր Ա(շխարհ)ս ոչ է գին. որպ ասէ մեծն Յովհաննէս Ոսկե'' 'ի վ(եր)ոյ Եբր. Ժա. 38. Թէ, Թէպէտ և զամ Ա(շխարհ) 'ի կշիռ դնիցես և զնա, գիտեմ զի հակեն և զառաւ կանազգոյնք գտանիցին. զի որպս բիւր կշիռ յարդի և խոտոյ. կշիռ մարգարտի չարժէ. սոյնպէս և բոլոր Ա(շխարհ)ս կապակաւ ընդ այլ է մի որ առնէ զկամս Ա(ստուծո)յ, քան սրբիւր անօրէնս: և արդ միտ դի՛ր որչափ իմչ լիցէ արդարն. ասաց Յեսու. կացցէ արեգակն հանդէպ գաբաւօնի, և լուսինն հանդէպ ձորոյն Եղոնի, և եղև այնպէս. և որդ գոյցեն ամ տիեզերք, և ասասցեն բանիւ թէ արասցեն զնոյն, այլ ոչ կարեն. իսկ Ա(ստուծո)յ բարեկամն՝ բարեկամին արարածոց հրամանս ետ. որ 'ի խոնարհն կայր՛ նա որ 'ի վերին կայրն հրամանս տայր. տեսանես զի 'ի ծառայութի արարան: այս և քան զՄովսէսին մեծ է. վ(ասն)զի զի չէն զոյգ ծովու հրամն տալ և երկնից. էր վ(ասն). զի օրինակ էր անուանն Յեսուայ՝ Յի, յանուանէն այնմանէ ամ արարածք խոնարհեցան, դևոն յորդանան 'ի վ(եր)ոյ դարձեալ. անդամանդեայ պարիսպն երիքովի իբրև զջուր հալեալ, արեգակն 'ի հրամանէ նորին չքայլեցաւ. և լուսինն ստանկապեցաւ. և քարինս կարկտեալ 'ի վ(եր)այ թշնամեացն տեղացեալ. վ(ասն) այսպիսի իրաց չարժէ զնա Ա(շխարհ)ս: այսքան Ոսկեբերանին: բայց զայն տեղին Եբր''. Ակնողայս լուրայլին անպատշաճաբար մեկնէ ասելով թէ, այնու որով փախչէին նք յընկերութենէ այլոց. յայտնի է զի Ա(շխարհ)ի մարդիկ ոչ էին արժանի ընկերութեան նց վ(ասն) մեղաց իւրեանց: բայց Ըուգէլն ոչ խօսի վ(ասն) ընկերութե. այլ համեմատելով զնա ընդ Ա(շխարհ)ի. զբոլոր Ա(շխարհ) ոչ ասէ միոյ նց դին արժանաւոր: ուրեմն ասէ իմ՝ օրն է նզովելի և ոչ նց. ըստ Յօբայ և Երեմիայ: զի նց օրն տօնելի է՝ առաւել քան զօր ծննդեան մարմնաւոր թագաւորացն. որոց և միոյն բոլոր Ա(շխարհ)ս ոչ է գին. և իմն նզովելի. զի ասէ Սիրաք. սուգ մեռելոյ եօթն օր. իսկ մորոսին և ամբարշտին ամենայն աւուրք կենաց նց. Սիրաք. ԻԲ. 13.

※Ըղձանքն զիս նկատեալ:) Ըղձանքն զիս նկատեալ անարժան 'ի լոյս գալոյ. և զարև տեսանելոյ. և միոյ մաննաւոր բարւոյ համ իպման. յորում եմ գտայ որդի կորստեան. և մահու դրացիս. զի հոգին անմահ գոլով, և 'ի մահացու մարմնի միաւորեալ՝ ասի դրացի մահու. ըստ այնմ Հռովմ. Է. 18. ո՛հ որոց թողել իցէ զուսումն մահուէ. և մոռացեալ զուխտն Ըծեղէն. զի եդ մերձ 'ի մահ պտուղ իւր. և մօտ 'ի դժոխս զշաւիղս իւր:

※Անշարժ [illegible]:) Ըստ այնմ, 'ի բաց կացէ՛ք յինէն ամ մշակք անիրաւութե. [illegible] ըստ այնմ, յղացաւ զցաւս և ծնաւ զանիրաւութի:

※(Է) Ես ոչ [illegible]:) Զի ասաց Ա(ստուա)ծ մարգարէիւն. ուխտն իմ որ էր ընդ նմա կենաց և խաղաղութե.
և զայս ուխտս իմանայ մեծս Գրիգոր զկենսատու օրինացն Բնութեան այնորիկ ասէ [illegible]. զի օրէնքն Մովսիսի մահ սպառնացին օրինազանցիցն. և օրէնքն Բն կենաց խոստանան պահողացն:

※Աւ

✱ Ոչ վաստակեցի ի հասանջս արմտեաց և այլն)
Հաւանջ արմտեաց կոչէ զժամանակս այս դոր ծոյ. յորում աշխատողքն իբրև զմրջիւնս, կերակրեն 'ի ձմեռան զկնի աստի կենացս։ Ղուկ. Գ. 6 ։ և ըստ Խոսրեղ ասէ. ո՛վ որ 'ի ժամանակի սերմանցն նստեալ 'ի տան, և 'ի ժամանակի հնձոյն եղեալ՝ զկերկս ևս
ելից որայիւք։

✱ Ոչ համբարեցի ոչ խոր զաղարաց ի յուղղին անդրանկաց.) Այսինքն վա՛ հանդերձեալ անվախճան կենացն. ոչ պատրաստեցի պաշար բարի գործոց. որով զօրացեալ առ վուն խոյս բժշկեցից. զի առաջ ոչ. զայ գիշեր յորում ոչ ոք կարէ գործել։ ուրեմն անվախճան ճանապարհին՝ աստէն հոգալի
է զպաշար, զի մի՛ անդէն սովեսցուք։

✱ Ոչ եռաց ուխտորութեն հաշխան ի կենցաղոյս ճանապարհի խմոյ մարմնքն. զի ի դատաստանքն ջեռանէ աստէն խոչ զործոյց։) Ճանապարհ է կենցաղս մինչև ցօր մահուն. ոտն է խիղճ մտացն. դատաւոր է Քս. դահիճ է սատանայ. հաշիւ և հիսապ տալն է՝ աստէն ապաշխարելն. որ թէ ոք աստէն անապաշխար գնասցէ, անդէն մատնի 'ի ձեռն անացաւ դատաւորին. և արկանի 'ի բանտ դժոխոց. և ոչ կարէ անտի ելանել՝ զի մատնի 'ի ձեռն դահճաց դիւաց առ 'ի հատուցանել զբովոր ևկամբողջ պարտսն՝ մինչև ցմէկ նաքարակիտն. որպէս ասէ Կրա.'' 'ի վեր Մատ. Ե. 26 ։ յիմարաբար ուրեմն ոմանք խմանան նաքարակիտն՝ ներելի մեղսն. և վա այնորիկ արկանել 'ի տուտ քաւարանի. զի անդ, ոչ ասէ 'ի բանտ մտանել վա նաքարակիտի. այլ վա բոլոր պարտուց մեղաց. որոց եթէ, մինչև 'ի մի նաքարակիտն մնասցէ պարտքն. ոչ ոք կարէ ելանել. մինչև որ զայն ևս հատուսցէ. այլ զի հատուցումն անկարելի է. վա այնորիկ և ելումն ։ ուստի և Թովմաս մաքրաձեւացին է խորհրդոց գրքոջ. 'ի վե խորհրդոյ ապաշխարութե. յայնմիկ գլխոջ ուր ասէ թէ ; որպէսզի ներելի մեղքն կարիցէ թողանիլ թարց մահացուի. որ ընդդէմ ամողացն՝ ասէ թէ, բայց ընդդէմ է զի ասի Մատ. 5. ամէն ասեմ քեզ ոչ ելանիցես անտի. 'ի բանտէ (յորում դնի մարդ սակս մահացուիս մեղաց) մինչև հատուցանիցէ զվերջին նաքարակիտն. որով նշանակի ներելի մեղքն. ուրեմն ներելի մեղքն ոչ թողանի թարց մահացուաց ։ և Կրս.'' զբանտն խմանայ զդժոխսն. Մատ. Ե. 26 ։ և Խոսր դուզիմեոս մարգարէ Եզեկիէլի, յաղքոյ նայցեմ խորհրդոց վր. 'ի վր պասկի խորհրդոյ ԺԳ գլուխ ասէ և օրինակ բերէ մշտնջենաւոր կուսութեն Հրճամնեն վա Քրիստոբառեն. և տայ հինգ օրինակ ասելով թէ, Քրիստոս նշանակէ զյաւիտենականութի և զայս յայտնեմ կրկին կերպիւ. առաջին զի ասէ Սաղմոս. նստ ԺԵ յաջմէ իմմէ, մինչչև եդից զթշնամիս քո պատուանդան ոտից քոց. և արդ ոչ է հարց. զի յորժամ զթշնամիսն եդեալ իցէ 'ի ներքոյ ոտից նր, յայնժամ ընկեսցէ զորդին յաթոռոյն. այլ յաւիտեանս յաւիտենից նստցի անդ. նոյնպէս ուրեմն Քրիստոսն անվախճան ժամանակ ցուցանէ երբեմն ։ այսպէս և ասելն ոչ գիտաց զնա մինչև ծնաւ. թէ յաւիտեանս յաւիտենից ոչ բնաւ գիտաց զնա ։ երկրորդ օրինակն ունի զնոյն զօրութի որ ասէ Քետարանն ոչ ելանիցես անտի մինչև հատուցանիցես զվերջին նաքարակիտն. այսինքն թէ յաւիտեանս յաւիտենից ոչ ելանիցես 'ի դժոխոցն. զի ոչ կարես հատուցանել. այսպէս է խմանալ վա կուսին Մարիամու և Յովսէփայ ։ դնելով ցեղն 'ի հանդերձից մերոց եղեալ և զմեղ ուսող՝ միխիթար սեբաստացին, քան զբուն լութինն առնել կամելով 'ի հայս նշ լաթինանալ. յախմարական մեկնութե խորում 'ի վր Մատ. Ե գլխոյ և ԻԶ համարին. զայն Քրիստոսն մեկնէ զեղջերուաքաղ և զանկոյ քաւարանի պատժոյն. ոչ ելանիցես 'ի բանտէ քաւարանին (ասէ) մինչև հատուցանիցես զվերջին նաքարակիտն ։ և ըստ Գրիգոր կամի ասել թէ, ապաշխարութե զհաշիւ մեղացս ոչ ետու 'ի ճանապարհի կենցաղոյս. զի 'ի դատաւորին ձեռանէ աստ 'ի մարմնի գոլով զերծեալ լինել. զի զկնի կենացս մատնիլ դոյ՝ և ոչ զերծանիլ ։ զի որպիսի խրատասիրտ պարտապան իցէ. որ զբոլոր տաղանդն չհորհիցէ. և վա միոյ նաքարակիտի արկանիցէ 'ի բանտ, իսկ ամենաթագաւորն Քս և բիւր քանքարոց պարտականին եթող զպարտսն. մ՛ւր միայ մի նաքարակիտն. բայց լաթինքն արկանեն 'ի բանտ վա հա
րիւր դահեկանի և այլն ։

✱ Ոչ լրութէ ջեռին օրհնութէս։) Այսինքն ոչ լիութե ձեռին գործնական առաքինութե մատեայ առ քեզ. որպէս զի սրբեալ լինէի 'ի մեղացս. զի հրեից տաճարն. դատարկաձեռն մի՛ երևեսցիս առաջի իմ։ Ելից ԻԳ. 15. և ինձ պարտ էր հոգևորապէս լիմանալ զբանս, ևանդործ ձեռօք ոչ մատ

չիլ առ քեզ:

❋ Սէ տեղւոյ նորա զգուշութեան, եւ ծե֊ ղանց պատուիրութեան :) Զմնացորդքն զխմոյ խորհրդոց տան զգուշութի սաղմոսարանին, եւ թղթոյ խորհրդոց զդրահին: եւ որպէս ասացեալն Պօղոս զսաղմոսարանն մեկնէ պատճառ փըր կութե. եւ զզրահն արդարութե. Եփես. Զ. 14: այլ ես (ասէ) ոչ եդի զսաղմոսարան փրկու թե 'ի գլուխ իմ. այլ զհաստատն սրտ. եւ ոչ զարդարութի զգեցայ 'ի տեղի զրահի: այլ զա ռաքինի վարս. որպ մեկնէ Ոսկեբերանն:

❋ Սէ աջոյս եւ ձախոյ զինուորութեան :) Զի յեղնքն' թէ սուր, եւ թէ գեղարդ, աջոյ ձեռնամբ 'ի գործ առնին, եւ ոչ ահեկին: իսկ դարա ծածկոյթն կոչէ' եւ այս է վահանն, զոր կրեն յահեակ կողմանէ: արդ սուսերաւ խմնոյ Պօղոս զբանն Ա.Յ. եւ վահանիւ զհաւատն. Եփես. Զ. 16. 17: արդ' ասի նմանութեց մէ. գրքոջ Է գլուխ թէ, տասն են մարմ նաւոր զէնք. եւ հոգեւորապէս հարկաւորք զինուորացն Քնի. նախ վահանն հաւա տոյ. երկրորդ սաղաւարտն յուսոյ փրկու թե: երրորդ զրահն սիրոյ: չորրորդ կամա րակապ զրահն արդարութե: հինգերորդ պղնձէ սռնապանքն խոնարհութե: վեցե րորդ գեղարդ եւ նետն խոհեմութե: եօթնե րորդ սուրն ժուժկալութե: ութներորդ սու սերն՝ ցաւն պղջմանն: իններորդ աղեղն վար դապետութե սբ գրոց: տասներորդ ձին որ է մարմինն ծնչեալ սանձիւ եւ հնազանդե ցուցեալ հոգւոյն: ուստի ասէ սբս Գրի գոր. զերկվարս ոչ զգեցուցի զրահիւք. այլ զմարմինս արդարութե, եւ ոչ զմարտիկս սպա ռազինութե. որովք զձակատն. այլ զպատե րազմ ընդ սատանի յարդարեի:

❋ զԱնուանս ոչ հաստատեալ պատուոյ. եւ անարգա նեն ոչ ծանուցեալ. եւ տեղի ապրողութեան ունողին ծերացոյց:) Անուան պատուոյ կոչէ զառընթեր բարի գործոց, զոր 'ի ժամանակի տղայու թեն (ասէ) ոչ կթեցի. եւ անարգանեն որ 'ի կատարեալ հասակի իմոյ պարտն էի ժողո վել, մնոյ վողվողեալ ոչ եթող զիս առ այնս ժամանել. եւ ահա տարակուսիմ գո լով ունայն եւ դատարկ 'ի բարի գործոց: համեմատ այսմ ասէ Յակոբոս. ահա մշակ երկայնամտեալ սպասէ պատուական պտ ղոյ այգւոյն. զի առցէ զկանուխն եզանա ցանն. Ե. 7: կանուխ պտուղն է, նախ 'ի մանկութե ծողովեալ առաքինութին. որ այսմ, մինչեւ ծանուցեալ իցէ մանկանն զբարի եւ զչար. անարգեացէ զչարն' եւ ընտրեսցէ զբարին. Եսայ. Է. 15: իսկ անագանն է 'ի ծերութե հաւաքեալ առաքինութին. ըստ այնմ, եղիցի ծերութի քո 'ի ձէթ պարար տութեան: երկրորդ նշանակն է մանաւոր փառքն հոգւոյն զկնի մահուան. անագանն է փառքն մարմնոյն յաւուր դատաստանի. որպ ասէ Կուռ' առել 'ի Պետրոսէ: երրորդ նշանակն է անձուին շնորհաց եւ արդարութե. որ տուեալ լինի յայսմիկ կենի. անագանն է երկնային փառքն որ տուեալ լինի զկնի այսորիկ կենի: չորրորդ ոմանք կանուխ եւ անագան պտղովք, առնուն զանձրեւն. եւ ըստ այնմ կանուխ անձրեւն է նախակամխիչ շնորհն. եւ անագանն է հետեւեալն: հինգե րորդ կանուխ անձրեւն է սկիզբն հաւատոյ եւ առաքինութեց. այլ սկսումն սբյ կենի. եւ անագանն է զարգացումն նոցին եւ կատարե լութին: վեցերորդ այլաբանօրէն' նշանակ անձրեւն է հին կտակարանն. եւ անագանն է նոր կտակարանն. զի թէպէտ անագան տուեա լ եղեւ. բայց զմեզ առ կատարելութի շնորհաց եւ փառաց վերածէ:

❋ Սովորութեան ծողին ոչ ունիմ:) Զանազան առաքինութեց խղճմտանքն՝ է ծաղկեալ անդաստան. եւ մաքրութի նոցին իբրեւ զծա ղիկ շուշանաց. զի տնօրէ ծաղին կոչի շու շանն 'ի մէջ ծաղկանց վա սպիտակութե իւ րոյ, եւ 'ի մէջ սմի զօրութեց եւ զարդուց հո գւոյն. ոչ գոյ մաքուր եւ սպիտակ՝ քան ըզ մաքուր խղճմտանքն: զի թէ պէտ եւ ապա հարող մեղաւորն կարէ լինել վա ապաշ խարութեն 'ի մեղաց. այլ ոչ այնքան՝ որքան ոչ երբեք մեղուցեալն: եւ ոչ իւր ողորմութե: եւ գիշերային մութն (ասէ) զկնի կենցաղս անյայտ: գիշեր է կենցաղս այս. յորմէ առանց լուսոյ եւ լուսոյ Քրիստոսի՝ ոչ գնացել լինի 'ի ճանապարհն երկնից: իսկ ես (ասէ) 'ի մէջ մահու մեղաց ննջեալ եմ. եւ յետին փողոյ ձայնին սակայն 'ի դատաստան, ահա փեսայ գայ արի ընդ առաջ:

❋ Զսուրբ հարսանեացն իրեն ծրջացայ. եւ զինքն վերոյն զերաբեն չիք. եւ դաուն մտից հարսա նեաց առանց փեչիս:) Հարսանիս կոչի ուրա խութի արքայութեն. յորում հարսնացեալ հոգին Է փեսային Քնի միաւորի: եւ զսուրբ հարսանեաց կոչի առաքինութե պատմուճանն. եւ ահա ես զայն (ասէ, կրկին մերկացայ նեա գործական մեղօքս. եւ զինքն վերոյ զերաբեն չիք: ուրեմն յերկուց Տրունակն առակաց ուսանիմ թէ, կամիլ միայ լինել ոտիւք եւ ձեռօք վա անպարդութեն. եւ 'ի խաւարի մնալ

մի զՀէթ ոչ ունելոյս . և դուռն՝ երկնից Է դժմ[ը]նձ փակելի մի պղերդուէս . և 'ի գոր
ծելոյ ժամանակն՝ մի ննջելոյս ։

✵ (Գ) Ես [illegible] ։) Մ. յանիքն մի վերադրել վշտացն՝ իմ մխիթարեցից զիս . զի համբերձէլ տան ջանքն անեզր են . և ժամանակ ապաշխարանացս սուղ և կարճ . ոչ կացի յուխտին տն . ոչ գնացի 'ի ճանապարհս օրինաց քոց Եայ ։

✵ Սամ [illegible] ։) Մ. յանիքն Թէ տարակուսանքն իմ բազում է քան զանոտի յուսադրուԹիս . զի որքան յայս ունելոց եմ լուսոյ , որ զայսքան խաւար տարակուսանացս
լուսաւորեսցէ ։

✵ Սամ [illegible] ։) Բարեկամութիւն անկայուն . առելութիւն անլուծելի . ժամանակն անցական . սիրելութիւն անհիմն ։ և Թէ 'ի գործս իմ նկատեմ , զգարշապարս դներոյ հաստատ տեղի մի ապաւինութե չգտանեմ , զի համայն գործքն իմ անկայունք են և յպրծունք ։

✵ (Գ) [illegible] ։) Մ. յանիքն Թէ այս իմ անմեղքուր և յանյաւոր կենօքս . զձեռս իմ յերկինս ամբարձից . և ասացից , համբարձումն ձեռաց իմոց պատարագ երեկոյի . չկարեմ վստահանալ 'ի յերկինն . զի և նա երբեմն հուր տեղաց 'ի վր սոդոմայ զյանցաւորսն պատժելով , սատեղծողին իւրոյ վշտացմանն վրէժ խնդրելով ։

✵ Յոյժ [illegible] ։) Մ. յանիքն Թէ զյատակս երկրի խորունէ ընձ արարից տեղի ապաստանի և Թաքչելոյ 'ի բարկութե ստեղծողիդ իմոյ . և նա երբեմն եբաց զբերան իւր և եկուլ զդադան և զաբիրոն հանդերձ բանակաւն իւրեանց . որ դիմաւորն այս չարեացս՝ էր կորխ յորդւոցն ղևեայ . և դադան և աբիրոն . և օնան՝ յորդւոցն ռուբենի . զի կորխ նախանձէր քահանայութեանն ահարոնի . և ռուբենեանքն պատճառաւ անդրանկութե՝ իշխանութեն Մովսէսի . Թուոց . 16 ։ տես Թէ ճշմարիտ իշխանութե հոգևորի և մարմնաւորի հակառակողացն որպիսի վրէժխնդրութի լինի . Մ. 'ի բարձանց , և երկիր յանդնդոց որոտան ։ հողմունքն բաղխեն զբարձունսն . և սաստիկ կայծակունքն հարկանեն զբարձրագոյն լերինսն . և նախանձոտքն յանդգնին մինչև

առ Մ. պայծառն՝ ։ Սղէ մէս աղէքսանդրացին ասէ Թէ , որ դեղեցիկ է՝ նմա դտանի բամբասող . դեղեցիկ քահանայութե Մ. հարոնի՝ հետևեցաւ նախանձն կորխայ . դեղեցիկ օծումն Մովսէ աղենացայն՝ հետևեցաւ նախանձն յուդայի . դեղեցիկ պատարագին Մ. աբելի՝ հետևեցաւ նախանձն կայենի . ծաղկեալ պատմուճանին Յովսէփայ՝ նախանձ եղբարցն ։ անուանն փառուցն Մ. Բ՝ նախանձ դպրացն և փարիսեցւոց ։ Իմաս
տութեան . Է . 15 ։

✵ Սաւ [illegible] ։) Իսկ որ վիշապ և աՀագին (ասէ) չէ անդէպ . քանզի զմեծութի այն կիտին և Յովնան ինքն վկայէ . որ համեմատէ նորին մեծութե՝ զինքն 'ի Թուք օրինակէ . նաև վիշապ և կէտ մեծ կոչէ զձուկն զայն . Յովնանու . Է . 1 . 10 ։ յիրաւի մեծութիւք արարածոց՝ էն տեղիք կարմացման հրեշտակաց . զոր Յոբ և Դաւիթ , վիշապն մեծ՝ ասեն խաղալիք հրեշտակաց . Յոբ . Խ . 14 . Թէպէտ խօսին այլաբանօրէն ցուցանելով զմեծութիւն սատանայէ . սակայն Թէ ոչ , Յոբ զայն վիշապն կոչէ սկիզբն արարածոց Մ. . և ահա լողականքն ծովու ոչ ստեղծան յառաջին օրն . այլ 'ի հինգերորդումն աւուր ։ սուտ է և այն զոր առասպելաբանեն ոմանք . Թէ [illegible] հիմանէ իցէ վիշապ մի մեծ շրջապատեալ , [illegible] և տուեալ և դրուխն եկեալ 'ի միասին կցել . և Թէ 'ի շարժմանէ տուան նր՝ պատճառի երկրաշարժութիւն ։ քանզի Յոբ ասէ զ'ի կիրս կախեալ 'ի վր ոչընչի ։ դարձ զի լեւաԹանն և վիշապն զոր ասեն [illegible] դիրք , ցուցանեն զնա բնակեալ 'ի մէջ ծովու . բայց այնմ , այս ծով մեծ և [illegible] դորր . 'ի անդ են գազանք մեծամեծք և մանունք . վիշապն զոր ստեղծեր խաղալ նովաւ . իսկ Թէ 'ի մէջ ծովու է վիշապն , ոչ է արտաքոյ . և ոչ կարէ շրջապատեալ ։ բայց [illegible] դիրք այլաբանօրէն խօսին 'ի վր սատանայի , զնա 'ի վիշապն կրանսող օրինակելով ։ և մի՛ զարմանար . զի յովկիանոս ծովուն ասի Թէ գտանին այնպիսի ձկունք , որք մինչ զԹևս բանան . 'ի հեռաստանէ առագաստաւորէ , նաւ կարծին . և Թէ ոմանք վջուր 'ի դադաԹանց փչելով , 'ի վր լերանց , հեղեղ յորդութենն . և հեղեղացն բերեցելովք կերակրին ։

✵ Եւ [illegible] ,

դուն․ եւ խնդրեւ շէեծ ապացուցին։) Բոյան
զի ստեղծուածքն թէպէտ 'ի կայեւր մարդ-
կանն ստեղծան․ այլ եւ բրեւմն 'ի պատիժ
գառնան ամբարշտաց․ Իմաս․ ԺԴ 24․ զի
քո արարածք քեզ արարչիդ արբանեկեն
(ասէ) եւ մատնեն 'ի տանջանս անիրաւաց։
այսպէս մանկունքն բեթելայ պատուեցան
յարջոց․ 4 Թագ․ Բ․ 22։ ուրեմն թէ
ընդ գազանս թեւաւորական եղէց (ասէ) և
նոքա 'ի մեզանչելն իմ կրեն խնդիրք լինին
պաշտամանն ստեղծողին իւրեանց։ զի ո՞վ
որ իցէ իբրեւ զՅովհաննէս մկրտիչ որ ընդ
գազանս բնակիցէ յանապատի․ և իբրեւ զԴ
աւիթ որ զարջ և զառիւծ սատակիցէ․
կամ իբրեւ զաբբայ Մարկոս, որ զկորիւնս
առիւծուց իբրեւ զորդիս սնուցանէր։ ամս թէ
անմեղութին որ առաջին աշխարհհայնոց տէա
րուն թուի, որքան զօրաւոր իցէ, որ զարջ
և զառիւծ հնազանդեցուցանէ անմեղութե
նոցին։ մէ հայրն Յովհաննէս էր կարի հնա
զանդ, որ էր աշակերտ Պօղոսի․ յաւուր
միում յղեաց զնա բերել զբանջար․ և էր
մերձ բանջարին որջ մի ընծու․ և յասելն
Յովհաննու թէ՝ 'ի բերել բանջարին՝ ընծն
գայցէ 'ի վր իմ զի՞նչ արարից․ ասաց, եթէ
գայ 'ի վր քո, կապեա զնա և բեր աստ․ և
նա հնազանդեալ գնաց․ և յառնել ընծուն
'ի վր նր, կալեալ կապեաց զնա և եբեր առ
ծերն․ որ առ 'ի խոնարհել զմիտ նր, ասաց
յիմար ո՞ւր բերես զկատաղին զայդ եւ լու
ծեալ զընծն եթող գնալ 'ի տեղի իւր։ Սոր
կոս աշակերտն Սիլուանեի 'ի կոչելն զնա
հօրն Երէյ, զօ գիրն այսպ(C)եթող կիսատ
և ընթացաւ առ հրամանս հօրն․ հարանց
վարուց 317 թղթահամրն։ Յովհաննէս կար
ծահասակն պտղաբերել փայտն մինչև ցերեք
տարի 'ի հեռաւոր ջուր բերելով և ոռո
գելով կանաչացոյց։ ոմն կամելով կրօնաւո
րել ուռնելով որդի, եկն առ հայրն Սիսոյի․
և նա ասաց երթ զորդին քո ձգեա 'ի գետ․
և գնաց 'ի ձգել․ զոր մինչ ձգէրն, յղեաց
ծերն խափանել զնա․ և նա ասաց, ո՞ւ հայրն
այսպէս հրամայեաց։ ասաց միւսն․ և նա
դարձեալ ասաց ոչ ձգել․ և հնազանդեալ
արգել 'ի ձգելոյ զմանուկն։ 319։ հնազան
դութեն պահեաց զգիրքն, և զմանուկն հնա
զանդողին անկեղ 'ի հրոյն․ 320․ և 322․
թղթահամարն։ Հարանց վարուց։
✻Եթէ յանհնարաւորութենէ եւ յոյն պարզութենէն, ոյն
եղի եգիպտացւոցն խաւար շօշափելի։) Թէ
խաւարն շօշափելի զի՞նչ իցէ․ ասս կը

գլուխ․Է համարն։
✻Եթէ ի Թուղթն ի բնաջնջելոյ, նոյա եւ նոյն
ցեղից ի սրբոյն շունչն բնութեան գիտակցին։)
Նայինքն եթէ 'ի թուչունս երկնից, առաւել
նմա, երրեւմն և նէ 'ի քէն կոչեցան յուսալ
զմարմինս ապաստանողացն հրեից․ զոր օրս
Կորնդոր զոհ ծառայոյ կոչէ։ Թ զոհ արիւ
նայլին․ զի չար թարգմանն կարմիր․ բառ
այնմ, կարմնութն ձորձոց նր 'ի բառարայ․
Նայ․ ԼԳ․ 1։ և Եզեկ․ ԼԹ․ 19․ ասէ առ
թռչունս և առ գազանս․ կերիջիք զմարմ
նոյ․ և արբջիք զարիւն ցարբենայ․ 404
կոչէ զզօրս սարւոց սպանողացն հրէից։
✻Եթէ ի տեղւոյն խոնարհեցւոյ՝ ժողովել ի գե
ծոյիցն․ եւ զի՞ գնոյ են․ ինչ առխածին։)
Գինծոյնն է 'ի խեւէ մեծամաց․ նմանն մեղրի․
որ ունի զմխտառակոր խայթոցս, որ է էշէկ
առըսին․ որոց խայթոցն թէպէտ ոչ սպա
նանէ, այլայն վիրաւորէ և ուռուցանէ․
այսպէս մէ հայրն աբբայ Սակար զմ սպա
նանելոյն զմծեղ մի, եւ զմարմինն իւր 'ի
կերակուր գոռեխաց եպերծակայ Զ ամիս․
և նոյն որում կէէշ կրծեալ 'ի գազանաց․ և
առօթիւք մէյն Յակոբայ մծբնայ հայրա
պետին, դոռեխք և պիծակք հալածանէք
արարին զզօրս պարսից։ այլ թէ անհնարկու
թէ քով այնպիսի փոքր կենդանիքն ընձ
բաւական են 'ի պատիժ․ այլ ի՞նչ պիտոյ
են ընձ առիւծունք։ խնդրեցմ է 'ի խորոխսալ։
✻Եթէ յարջոց։) Թէ յարջոյ պատառո
ղաց ապրեցայց (ասէ) մծեղքն արէն ծա
րաւիք՝ ընձ պատահեցին։ ուս թէ զան
զօր մծղուկն՝ ո՞վ զօրաւոր առնէ Ն[...]․
որով եկեղեցոյ... չարչարեց։ մծղուկն
ասա ոչէ փոքրագոյն ձանձն, որ 'ի նեխու
թէ ծնանի․ այլ է մուն․ ոռկ ասի յանսաս
ալի այլուրնութն, թէ է փոքրագոյն կեն
դանի հալածիչ․ որ սաստկապէս խայթէ և
թեւօքն կախի 'ի յօղն․ այնքան փոքր է որ ոչ
տեսանի աչաց․ այլ յորժամ խայթէ՝ զգա
ցեալ լինի, և զմարմինն խայթեցեալ՝ ու
ռուցել պալարեցուցանէ։ ասի և անդ թէ
զարիւն ծծէ․ և մէ Ս արդարպետս աբեան
ծոփաց... կոչէ զնմ։ արդ՝ թէ 'ի մեծագոյն
պատուհաս զերծանիցիմ ասէ․ փոքրագոյն
նիշն յաղթահարիմ։ բայց թուի թէ ծծեն
աբեան ծոփաց, կոչէ մծղակ զմեղս ներեկն։
խոկ զոր 'ի վերն ասացաք, է սակս սոր և
գրեցելոյն, որ եթէ յանհոյս ուրեք նըստի
ցիմ․ մծղունք անարգաւորք իբր ընդունա
հրայ եռացման զինև մաղեսցին․ ցեղով

հրոյ (ասէ) զփոքրագոյն մաղմաղին․ որոց չափով փոքրագոյնք են մժեղունքն։

※Լուծէ յեղջերէ մի եղջերոյ փոխանակոյն ծիծեռ․ նշան ծիրանի աղ հաղխոյ․ հացն մոր մորոյ զիս նշանեացեն։) Մի եղջերուն՝ է քերկերատն․ ունի զմի եղջիւր ՚ի ճակատն, զոր ՚ի քարն սրէ․ և նովիմբ զփիղն ծակէ։ Է կենդանի ՚ի չափ եղնկան․ սուսերագոյն, Թանձր եղնկամբ․ բնակի յանապատս․ տարբեր դազանաբարոյութ․ սակաւ ինչ կուզ․ տեսլեամբ պարհուրելի․ և զօրութ մեծագոյն ՚ի ծոցն կուսի կորուսանել ասի զզօրութիւն․ և զպատճառաւ այնորիկ ըմբռնիլ յորսորդաց։ արդ ՚թէ յայսպիսի դազանաբարոյ կենդանւոյ փոխանակ (աստ) հացն ծիրանի զիս նշանեացեն․ ՚ի եղջեր կունք կամ ժամիքն անտես մնոց․ որ եթէ մնունքն անտես աչաց․ ապա նոցա ձկունքն ո՞րքան փոքրագոյնք լինելոյք են։ մի եղջերուս այս է Ք․ հոտոյ կուսականն որ գամոլին ըմբռնեալ ՚ի մարկանայ ՚ի յորսորդաց հրէից կապեցեալ, և խաչեալ։

※Տողոջնաբեկ գարշոտին գործոցն եայլն) Մ․ յսինքն թէ յանկիւն մի շտեմարանի ծածկեցիմ․ ձանձրացուցիչ և վայրադողանջ դորտերն (որք են օրինակք մեղաց․ կամ տպաւորութիւնքն մեղաց ՚ի միտս իմ) զիս զաշխատացուցանեն։ զի գորտունքն ՚ի պատմեդմ եգիպտացւոց ոչ միայն ՚ի ջուրս նոցա․ այլև ՚ի շտեմարանս և ՚ի սենեակս նոցա կային առկային բազմացեալ, որք յերեսս և ՚ի կերակուրս նոցա վազէին, և զնոսա զզուեցուցանէին։ զինչ են գորտունքն ՚ի սենեակս, եթէ ոչ չար օրինակքն և տպաւորութիւնքն մեղաց ՚ի միտս։

※Երէ ի հոյս ինչ անդադարանէ։) Մ․ յսինքն եթէ յամպարտաւոր յարտօրայս ինչ բնակեցայց․ ժողովք շանաձանձից զինև պատեսցեն։ շանաձանձն բարդեալ է յերկուց անուանց․ ՚ի շանէ․ և ՚ի ճանճէ։ և շանաձանձ ասի զի է ձանձրացուցիչ և լիրբ․ ձանձրացուցիչ ոպ զճանճ․ և լիրբ ոպ զշուն․ վն որոյ նոքօք պատժեցան եգիպտացիքն․ զի ձանձրացուցանէին զնէրացեան իբրև զճանճ․ և լիրբք էին բղջախոհութ և աներեսութ իբրև զշունս։

※Թողլում տեղ շխոսնյեն ի զջուրեն․ ... [illegible] ...) Մատնիչն ջորեայ, խոսքատուլ, ի եզաժողով՝ են ՚ի սեռէ

մարախոց․ չորքոտանի զեռունք․ յետին ոտիւք ևսրնգօք երկայնք առ ՚ի ոստոստել և ցաթկոտել․ որև վն այնորիկ հրէից ուտել ի տուլ հրամայեցան․ (ոպ հաւասարքն ոտիւք պիղծք․ որպիսիք են սեռքն ձանձից) Ղևտ․ ԺԱ․ 21։ ուր ասէն ուտելիքն․ և ամ չորքոտանի թռչունք որք գնան ՚ի չորս ոտանց ոստոստեյմն և պիղծ թռէին․ Ղևտ ԺԱ․ 20։ մարախն ասի ջորեակ յորժամ ծնանի․ ասի խարտագուլ (և խառնիճ) յոր ժամ թևաւորի․ և մրխ ասի, յորժամ կատարի։ և օձամօրթ ասի․ ոչ արտաքին․ կամ հաւալուսն․ կամ այլ թռչուն․ մինչ են երկոտանիքն․ այլ է տեսակ մարախոյ․ որ ՚ի թիւս չորքոտանեաց կարգի․ և զի այս տեսակս մարախոյ՝ ընդ օձից մարտնչի․ վն այնորիկ օձամարտ կոչի։ և Տէր Գրիգոր զօձմարտ կոչէ զմարախն․ զի առանց թագաւորի են․ և զօրաժողով լինին իբրև ՚ի միոջէ հրամանէ օրինօք․ Առակ․ Լ․27։ իսկ Բռանամոր կոչէ զթրթուրն․ ոչ է յուտելի բստ մարախոց․ նաև զի է թոյն ծաղկանց, մանաւանդ վարդի տերևոց․ և խնծորոյ ևծառկանց նորին։ ուստի յանտառս այլաբանութե ասի ՚ի սեռէ որդանց․ սողացող բոլոր մարմնովն․ զնմանակար հինգոց․ և եթէ ոչ ցայթկէ՝ այլ մնայ ՚ի տունկսն կորուսանել զպտուղսն․ և յամր ընթացմամբ, և հեղգօրէն խածմամբ զամեն սպառէ։ նշանակէ զթագաւորն ասորեաց ևբաբիլացւոց․ որք կլին և աւերեցին զհրէաստան։ և Կուռ Յովէլեայ․ Ա․4․ զթրթուրն մահաբեր կոչէ ծառոց։ զխառնիճն խմանայ զջորեակն․ և Սաղմոս․ ՃԴ․34․ ասէ, ասաց և եկն մարախ և խառնիճ․ որ մարախ և ջորեակ։ և յակօբ պատրէն զխառնիճն խմանայ մանր ազգ մարախոյ։ իսկ Երեւինէ ժանկն․ ուստի որ ՚ի մէջ ասի, զմնացորդս ջորեկի եկեր երևելի․ առ յաթինան ասի, զմնացորդս ջորեկի՝ եկեր ժանկն․ Յովէլ․ Ա․4։ ուստի և Տէր Գրիգոր անկենդան ասէ կերևլին։ և ասի կիզեալ շող ՚ի յօդոյ ծորեալ․ զոր երկրագործքն ... կոչեն։ ասի և ժանկ, զի զբոյս կարմրացուցանէ, և ուտէ զհրահայելիսն՝ եթէ ՚ի գործ ոչ ածիցեն։ սուրն կիրառմամբ պայծառանայ․ զետեղմամբ ժանկահարի․ այսպէս ձայնն ՚ի պաշտէնի լռութ միշտակայ թմրութ բթանայ։ ուրեմն ժանկն է ժանդամահ որայից։ ...երծը կոչէ զկարկուտն․ զի կարկուտն է ջուր սառուցեալ։ աղտնեանագործ կոչէ զե

զեամն․

զեամն • զի ասէ Գրանլթ. էհար կարկուտ զայգիս նց • և զթզենիս նց եղեմամբ ։ և է զեամն է շողի ցօղոյ՝ որ սառի նախ քան զդառնալն 'ի ջուր • որ 'ի վր կանաչից լիջեալ այրէ և տոչորէ ։ արդ այսպիսի թէպ յանչս մարդկան անզէն երևին և չնչինք • սակայն յանկարծակի քո (ասէ) հարին և վանեցին լերբ զբուսն գաւառին զհաստատուն վտարանէն ։

✲ (Որ են [illegible] նշանց ։)

Իսկ թէ այն տասն հարուածքն եգիպտացւոց, էին նշանակիչք նց յանցանաց՝ և մեղաց • զի արդար և պատշաճաւոր պատիժ է • յորժամ պատժի որով և մեղանչէ ։ արդ նախկին պատիժն եգիպտացւոց և փարաւոնի՝ էր ջրոց՝ յարիւն դառնալն ։ երկրորդն էր գորտանց ։ երրորդն էր մլոց մ կեղ ցաւոյ ։ չորրորդն շանաճանճին ։ հինգերորդն էր ժանդամահն անասնոցն կենդանեաց ։ վեցերորդն էր պալարաց և ուռուցեալ կեղից • մ բորոտութեց • թէ 'ի մարդս և թէ յանասունս ։ եօթներորդն էր որոտմանց կարկտաց և փայլատակմանց ։ ութներորդն մարախոց ։ իններորդն խաւարն շօշափելի ։ տասներորդն մանկն անդրանկաց ։ արդ նախ ջուրքն դարձան յարիւն փոխարէն մեղացն • որ փարաւօն ըմպել կամէր զարիւն տղայոցն • և Այ կամէր ցուցանել թէ, չէ մոռացեալ զարիւն տղայոցն • որոց արեան փոխարէն ետ նց զարիւն ըմպել ասէ մեծն Ա արդան ։ երկրորդն էր գորտանց պատիժն • քանզի զաղբադործք էին և բարբառեալք յամ աղտեղութիս՝ այնպիսեաց դատեաց զնոսա Այ ։ երրորդն էր մուն • մ մժեղն և այսու պատժեցան եգիպտացիքն • զի մանրածուք էին բարքն նց՝ և կծու և խածոտիչ բանք նց ։ չորրորդն շանաճանճն • նշանակէր զշնաբարոյ վարս եգիպտացւոց • որ ցանկութբ մոլէին յառնականայն • որպ և սատակի կամեցան անասել • պարկեշտ զուգակցին Այ բաժանմե ։ հինգերորդն էր մահ անասնոց • ուղտուց ձիոց՝ խոյոց ։ քանզի վարեցան ասէ հնդկուք զդայութբ լերբև զանասունս • ոչ ունելով առաջնորդս զբան • ձիք մատակախաղք եղեալք, և էշք խեռաբարոյք • և ծամածուռք իբրև զուղտս ։ վեցերորդն էր կեղն բորոտութե • առ 'ի պատիժ • բարոյսմ եգիպտացիք հետևէին կախարդութեց և դիւթութեց • արժան էր զի հոդեկորոյս պղերցմամբք եւայնի ։ եօթներորդն էր որոտմանց • կարկտաց և փայլատակմանց • որ էր յայտնի նշան պատժոյն դժոխոց • զի էր կարկուտ հրախառն • և 'ի դժոխս լալոչյաց վմ հրոյն • և կրճտումն ատամանց վմ սառնամանեաց ցրտուն ։ զի եգիպտացիքն ոչ ճանաչէին զԱծ • օդն մարտեաւ ընդ նոսա որոտմամբ • ջուրն կարկտիւ • և հուրն փայլատակմամբ • խրատել կամեցաւ զնս Այ թէ ընդ որս կամէին մարտնչիլ • մ ընդ տն տարերաց • ասէ կուռ • Լուիցի • Թ • 24 ։ և մեծն Ա արդան ասէ • հպարտ և հայհոյիչ բանից նց խաբտաւկէչ ցրտացելոցն 'ի սիրոյն Այ • և ջերմութբ հարելոցն 'ի սէր մնոտի դիւաց ։ ութներորդն էր մարախն • որով պատժեցան 'ի վաստակս իւրեանց • զի անխնայաբար խլէին զվաստակս իւրացւոց ։ իններորդն էր խաւարն շօշափելի • զի խաւարեցեալք էին անմտութբ սրտք նց • զի ճանաչէին զԱծ 'ի ձեռն պատժոց • և զերծեալք 'ի պատժոյն՝ փութով մոռանային ։ տասներորդն էր կոտորումն անդրանկաց • զի լինել՝ որդի անդրանիկ էր զոր հարցանէին եգիպտացիք • յանդրանիկս իւրեանց պատժեցան • որով և դուզակիւր յաւիտենական մահ անդրանիկ հոգւոյ նց ։

✲ (Է) [illegible] ։) Յանդէ զբանն 'ի յաղաչանս առ Քս • զի թերևս լինէն Քս զկարողութի իւր ցուցցէ 'ի վանումն ասելեաց իւրոց մեղաց ։ զի մեղքն որքան որ սիրելի է դիւաց, այնքան ատելի է Այ • յորմէ և զմեզ փրկեսցէ Քս Այ մեր • որ փառաւորեալն է ընդ Հօր և Հոգւոյն Սբյ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն ։

Գրի

ԳԼՈՒԽ ՎԱԹՍՈՒՆԵՐՈՐԴ ԻՆՆԵՐՈՐԴ.

Նոյն ցուցանէ զինքն իբր զհաւատ ի Քրիստոս ... Աղերսէ՝ թէ իբր զպղնձահատ ... խօսելով զպղծութիւն իմ առաջի ... , զոր թէ նորոգեսցէ ... Աղերսէ՝ թէ ի փորձ ... Աղերսէ՝ թէ ...

... , այսինքն ... անձին իւրոյ ։

✲ ԲԱՆ ✲ Խ

ՔՐԻՍՏՈՍ ԲԱՆՏՐՈՒԹԵ.)

✲ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✲

Երեմ. Զ. 28 ։ ասի, իբրև զպղինձ եղեր կաթ ամենեքին ապականեալք ։ պակասեցան փուքք 'ի հրոյ. պակասեցաւ կապար. զուր աշխատի արծաթագործ, ևնց չարիք ոչ հալեցան ։ Իսկ թէ իմ առեղծուածն 'ի ձեռն Ս.Յու խնդրէ . որ հրահալեալքն 'ի ձեռն արծաթագործին 'ի բովս. որ հրով սկրջ- կամիս զիս եռացուցանել, և պարզել յեկամտից մեղաց. և ահա ոչ պարզիմ արծաթ խառնան 'ի կապարից մեղաց. և ոչ առ քեզ կարեմ միանալ . զի եմ ապա՛ ամ եալ իբրև զերկաթ և զպղինձ ժանկի մեղաց . իսկ դու ես մի և ամենապարզ և հոգւոյն իմ առ քեզ ոչ կարէ միաւորիլ եթէ ոչ բացակա տարեցի մի և ամենապարզ ։ վա որոյ 'ի դէպ է առակն զոր դու ասացեր վա արծաթագործաց թէ, 'ի զուր աշխատի. ևես ասեմ թէ , դու եղեր ինձ ձուլիչ և պարզիչ և ես զաշխատութի քո ընդունայն առնեմ, զի թէ պէտ փորձ զիս արծարծես . և կամիս ըզժանկ մեղացս 'ի հոգւոյս սպառել և ծախել . սակայն և իմ չարիքս ոչ հալեցան ։ և

Շնորհալին ասէ ։

✲ Զի ոչ արծաթ եմ քուրայ	ին.
✲ և ոչ ոսկի թէ հրով փոր	ձիմ.
✲ այլ եմ անագ ընդ կապա	րին.
✲ որ 'ի պարզելն կորչ	չիմ ։

✲ (Բ) Զոր ինչ ... ։)

Այլևս իբրև զխեցեգործ և զջնահար է-

զեալ անկարգօրէն խօսիմ. որով անկարգաւ խօսութբ առաւել պարտաւորիմ, քան թէ հաշտութի ընդ քեզ հնարս գտանեմ զի իմ շատախօս մերձ է 'ի սուտ . և որ բազմախօսն է ոչ է առանց մեղաց. այսպէս դպիրքն և փարիսեցիքն համարէին 'ի բազում խօսից 'ի յաղթելն լսելի լինել ։ այսպէս անկարգ՝ և առասպել խօսակցութբ, և երկարաբանութբ . Խամենիս փողահարն 'ի բարկութի շարժեաց զԱծն Ս.Սեքսանդրոս (վա թերայիւք քաղաքին) քան թէ 'ի գթութի ։

✲ (...) Այլ զի մի ինձ անծանօթ դիպուած դժոխային և անսովոր պատահումն տանջանաց . և անհաւասար հանդիպումն 'ի վեր քան զկարողութի մարմնոյս . և եդիպ տացեալ պատուհասիցն նմանքն ինձ դիպեին . մնացուածքս հարուածովք խոստես զիս. զի մի կարօտեալ մեծագունիցն. որպ ասէ Պ.Առաքեալն թէ, վա գերազանցել բարութեն 'ի նոր տարագունիցն սկսանի. զի մի կարօտասցուք մեծագունիցն ։ և այսու կամիս (ասէ) զխղճատակն նախնի անիծիցն Ադամայ նշուլապէս 'ի մոխ խնամպահել. փոխանակ փշոյն և տատասկաց՝ տալով 'ի կրթութի զոչ ինչ կենդանական 'ի խրատ ։ զի թերևս ինձ ուսուցանէիր յոյժենչից և յանկարգանաց զմեծ և զապագայ պատիժսն խմասատաիրել ։

✲ (Գ) ...

... ։) ... որոյ ոմանք առասպելք են. և ո-

մանք ողորմութիք․ որ մոնիճ կոչին․ և ֆնդ
նոֆէւրոնան կոչէ զնա․ զի ոչ արտաքուստ ՚ի
ներքս մտանէն․ այլ ՚ի ներքուստ որովայնի
յառաջ գան․ զորս և որդունս ծողոնանձոդրս
կոչէ․ և յիրաւնէ որդն կոչի ձեռձին որովայ
նի, զոր ճնծեծ ասէ․ ուստի զոր ձաշու
ղերքն ՚ի մահորանն Ս․ մբանութեանց բարոտ
ասէ ՚ի փայտէ գոչեցէ․ Ս․ մբօսկ․ Է․ II․
որդն ասի։ և մեծ է իւր թէ ; Ս․ շ զայս
պէկ ունար և ածելը կենդանական իւր պէշու
տակ նախնի անիծիցն Ադամայ․ և ՚ի յե
ջուսն ապառանի Թշուառութե և տանջանաց
պահեալ է․ զի փոքրագունիւք ՚ կիշռաննիկ
մեծ և սաստիկ տանջանացն դժոխոց և ան
քուն որդանց ՚իմոի մերում տպաորեսցէ։

❋ Սաղաւարտ հրաշալեաց։) Սաղաւարտն
է չիւպանն և գէշ խոյն․ բայց ասա Է կեն
գանիս Թուէ Տէր Գրիգոր։ իսկ յանտառէ
պլարբանութե ասի թէ, խաղաւարտն է ամ
սակ գաղտնի ուռուցման․ կամ պտուղ
մանն, ծնանիլով ՚ի մակերևոյթ մարմնոյն ՚ի
և ասի պղոր։ զորմէ ասի թէ, Թքով ծա
մապահ մարդոյ ապաքինի․ որպ և բայթն
մոծակին ՚ չիջանի յայրեցմանէ ՚ Թքով։

❋ Իսէ ։) Իբրև զեոց կծող․
փոքր և մանր ոջիլքն․ որոց խայթոցքն բա
րակ դոլով ՚ի կծելն բոցոյ և մոծիրի նման
այրեն։

❋ Եւ անեծ անհրդաւոր։) Անեծն անկեր
պաւոր է, զի է իւր զմանր հաւկիթս․ որ ՚ի
գլուխս աղայոց բոյն դնեն։

❋ Եւ երամակ ամանց հրոսծին ՚ շաղեր
բոյե․ ճանծեցոյեն․ և մարմաջողականս։)
Փորոտծին կոչին ոջիլքն և լուանքն․ և
քրտնածինս ասէ փոխանակ աղտածին ա
սելոյ։ շաղերբոյէ ասէ․ իբր զաղեր արեամբ
լցեալ․ զի ոջիլն ասի թէ զզաղեր արիւնս
ծծէ․ կամ ընմաքուր արիւնն ծծեալ զաղ
բայուցանէ, որպ և փայտեայ ոջիլն զծծեալ
արիւնն հոտեցուցանէ դարշութ․ բայց
Ս․ րիստոտէլ ՚ի հինգ գրքոջ կենդանեաց
Հա գլուխ․ ասէ թէ, ոջիլքն ՚ի մսոյ և՚իմա
մնոյ ՚ի ծակոտկէն երակաց ելանեն․ իբր
բշտիկ լինի․ ոչ առանց ապէրն մարմաջման
զորս եթէ քաւեալ կամ սփեալ ձմլեցես ՚
ոջիլք ելանեն։ այս խօթութիս (ասէ) յա
ւաճել խոնաւութէ մարմնոյ լինի․ և ամենք
՚ի նեխութէ բազմութէ ոջլաց մեռեալ ասեն․
որպ Ս․ լքմանէ մոս բանաստեղծն․ և ֆէռէ
ւոսկէմոս աստուածն։ դարձեալ ասէ թէ, յա
մանց սեռ խօթուէց ծնանի բազմուն ոջ

լոց։ (բայց ումանք ասեն թէ ՚ի միակնեան
ոջիլք ոչ լինին) սեռ իմն ոջլոց խառտարա
րոյ ասի ՚ զի շատ Թուով ծնանին․ և՚իմար
մնոյ դժուարաւ քարշին։ իսկ ծարծ․ զող
ջոկս կոչէ․ զի մինչ կծեալով կեռացուցա
նեն ՚ ՚ի քորելն հեշտանայ մարմինն։

❋ Եւ աղտոտութ ոջլոց։) Ոջլոց ասէ,
որք ֆթշերոտարթէք կոչին, և դիւրամանմանք զծա
սեռութե։ Եւ Ֆէնոզէն ֆոյֆոր․ զի են իբր
զարս խլըղ զլնուորան։ են և ասէ նմանք
պռնոստոր ֆոյլոց որս ֆոցոց․ զի այն դայլքն
ոչխարապղեալք ասին․ որք ընդ հօտից ոչ
խարաց ՚ի չքմեղս եղեալք մտանեն ՚ի փա
րախս հօտից անդխոուք հովուաց․ և՚ի գե
շերի յառնեն ՚ի վր ոչխարաց և փողոտեալ
ըմպեն զարիւնս նց․ վս որոյ հովիւքն յե
րեկոյեն առ դրան փարախին կցուցալ իւրեանց
կողմնակի յեցուցեալք․ ոչխարքն ցաթկե
լով մտանեն ՚ի ներս․ և կերպարանեալ ոչ
խարքն․ յդ դայլքն երկուցեալք ՚ի ցայգն․
ոչ մտանեն․ վս որոյ ձանձրացեալք ՚ի հով
ուաց ըմբռնելն և սատկելն ապա և լուանքն
ընտանեբար բնակին ընդ մարդոյ․ և յարթ
նուէ և ՚ի շարժման ՚ի չքմեղս եղեալք․ ՚ի
ժամ ննջման յառնեն և ծծեն զարիւն մար
դոյ։ իսկ զգնացս նց ջորջորոյ կոչէ․ զի դըձ
կօրէն գնացիւք կզօրէն շրջին և որջ ծաճոյ
կոչէ․ զի լուանքն արջոյ մորթոյ գունով
են․ կամ արջնդեղի նման սեաւք։ իսկ
ճռճռողորոյ ջրածածով կոչէ զկոուցս նց․
զի իբրև զպարպ ՚ կրկին ունի կոուց նո
ցին զխաղս․ և ճաւածագ ասի․ զի կարճի
և դժնկի նման կեռացեալ է կոուց յդ խայ
թոց նց։ վս որոյ զկնի ասէ․ որ ջրչեն ոտնք
խայծոցաց ճարճաց․ և ֆէր շրժնէք ֆշովք ֆոչ
ցարեալ ՚ ջգեն յէնֆրանոս շարբեան խոնաւուժն․
և յանճողջնա հանգարձան ծոհճոց աշ ձոռ ա
նէն զմորքն։ և մինչ մարդ զձեռն տանի զի
ըմբռնեսցէ և զփոխարէնն հատուսցէ․ ի
մնան զվտանգն․ և իբրև զթևաւորս ոս
տոստեալ մարախոց նման փախչին․ և խորա
մանկ աղուէսուց նման ՚ փախչին մտանեն
՚ի պատառուածս դեսնոյ․ և կամ շապկի․
զի յերկիւղէ մահու ապրեսցեն։ Եւ ալնծան
ջոոծ եւանծար․ յդ աղքատ և ունար ան
ձամբ լուրեանց․ ո՛չ միայն զզուեհիկան․ այլ և
զթագաւորս հզօրս փախուցանեն հանեն
՚ի դստիկոնս վերնայարկս․ և կամ արտաքոյ
տան բնակեցուցանեն։ որով վկայեն Թա
գաւորք թէ, մեք քաջք ՚ի մէջ արեաց․
ունելով ազանց եզաղաքաց․ չկարեմք դէմ

կեալ այս տկարամարմնին վերհիշեալ բունուէ.
զի որք վախճանականն եղաք 'ի դստեղինս.
և արտաքոյ տան օթևանս կալցուք։
※(Է) Իսկ զի՞նչ է ինչ շնորհացն։) Մ. մա-
ինքն զի՞նչ հարկ է առնել զփրկութենչ եղջերն
չին կենդանեաց պատմականաց որք ծաղ-
րականք երևին առ համբերեմեալն համե-
մատելով։ այլ 'ի հուրն անշէջ. և առ ան-
մահ որդունն նկատելի է. որք վրէժ խնդ-
րողք են Աստուծոյ 'ի պատժել զմեղաւորսն.
որք մարմնոյս անօրէնելոց ընծայեն պատուհա-
սաւորութե. ըստ այնմ թէ, այլ ըստ խստու-
թեան քո՝ և անզղջութեան սրտի քո գանձես ան-
ձին քում զբարկութիւն յաւուր բարկութեան և
յայտնութեան արդար դատաստանին Աստու-
ծոյ. Բ. Ե. այլ մարմնոյս առելով. մխ-
իթար թէ զդատ հուրն գործոց ոչ այրէ
զհոգին. այլ միայն զմարմինն. քանզի մի-
խանակ բոլոր անձին զմարմինն յիշէ։ կամ
թէ ես (ասէ) ընդէ՞ր թողի զմեծամեծսն.
և զչնչինսն յիշատակեցի, որք մարմնոյս ի-
մոյ պատուհասք են. զի լոռանքն և ոջիլք. և
ձձիքն որովայնի. վասն այնորիկ ասէ. զի
հանդերձելոյն գործոց են։ յորոց թէ զեր-
ծանիլն դժուարին է 'ի փոքերց. ո՞րքան
դժուարագոյն է զերծանիլն 'ի մեծամեծաց։
և սակայն ոչ են խոտելիք փոքունքն. զի
մեծամեծք 'ի փոքունց առնուն զսկիզբն.
և 'ի հրամանէն Աստուծոյ՝ այն փոքրագոյնքն
զիրս մեծամեծս կատարեն։ ուստի Կրաւ՛՛
'ի վեր հինգերորդի աւուր գործոցն Աստու-
ծոյ թէ, ծանի՛ր թէ 'ի մանր կենդանեաց ա-
ռաւել արուեստ գիտեալ մեծութեան բարերարու-
թեան Աստուծոյ, քան 'ի մեծամեծսն. մինչ ծի-
ծաղիս 'ի վեր փոքրագոյն կենդանեաց. զմե-
ծ ճարտարապետն համաճարտարութե. և ու-
շիմութեն և զօրութեն լուսացուցց. ուսոյց ըստ
Բարսեղին թէ, զօրութիւն իւր 'ի տկարութե
երևի։ հետևի՛ր եթէ կարես մեղուի ուշի-
մութեն. մրջման բունոյ. սատայնի սարդին.
որդան մետաքսի թելի քարշմանն։ ժուժկա-
լեթէ կարես նց մահ ձիւ և ծածկութի. ա-
րա նց նման քեզ տուն բնակարանի. հայեց
'ի թունաւոր կորն. 'ի նետիկն ձանձն. 'ի
փողն և 'ի տեգն մժեղի. 'ի խայթն մծղ-
կի. ով եղանիլն մեծագոյնք. մինչ այնքան
մանուածք, կամ սատարիս. կամ չնասիս. զի
մի վի՞ փոքրութե նց զատեղծողն նց արհա-
մարհիցես։ ոջիլքն 'ի զուարթնուլ օգտակարք
են. և մլուկքն՝ զի զպահելի լիրաց հոգ-
տարցես զզուշացուցիչք։
※Ընդ որոց։) Մ. յախնքն է ոչլոց և լոռանց.
ծնեան և յինէն մարմնական ախտից կա-
րիք. ցասման և ցանկութե. և անհնազանդք
բանի՝ կարիք քաղցու և ծարաւոյ. որք
ուտիչք են բնութեն. և շղղքանաց ոչ լսեն։
որոց անսանձութեն. և հարկաւոր մարմ-
նոյս վտանգօքն՝ զապագայն կարեմք ի-
մաստասիրել։ և ոչ գոյ փախստեան տեղի
յայսպիսեաց բնական կրից ապաստան լի-
նելոյ։ որովք ցուցեր ասէ, թէ առանց քո
ակնարկութեն, մարդկային հնարք սխալին
միշտ և վրիպին. և զկենացն հնար՝ փրկե-
լոյ և նորոգելոյ դու միայն ունիս և գի-
տես. և քեզ փառք 'ի յաւիտեանս յաւի-
տենից Ամէն։

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹԱՆԱՍՆԵՐՈՐԴ։

ցուցանէ թէ ոչ է հնար փրկութեան յեղանակաց այլոց ի հնոց եւ ի նորոց՝ առանց ի Սուրբ Հոգւոյ։ Նախ ցուցանէ [illegible]։ Երկրորդ՝ թէ [illegible] Յիսուս Աստուած [illegible]։ Երրորդ՝ թէ [illegible]։ Չորրորդ՝ թէ [illegible]

ԲԱՆ Հ

ԻՍԵՆՈՐԴՎՈՑ ՏԵՍԱԿՍ.

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Ա.յանկքն թողեալ զզնելն եւ [illegible] սաղմ ոճաց որոց զգլխոց եւ զայլոց նմանեաց զկրան, տառցից վաղիւ չառուուէ քոյ զդատաստանն. որ առ նշան քո։ որոց ոմանք Աստուածեալք եղեն ազգաց. ոմանք մաքրահոգի Սուրբգարէք. եւ ոմանք ՚ի նորա՝ անճռիւ Առաքելք. եւ ոմանք ընտրելագոյն Սուրբք․ եւ սակայն եթէ դու ոչ մարդասէր՝ այսւ՝ ընդունայն է ինձ փրկութիւն որ ՚ի նոցանէ. զի եւ նոց փրկութիւն՝ ոչ եղեւ առանց քեզ. այլ կարօտացան ողորմութեան։

*Չ Աղաւն ընկերն։) Ա.յանկքն թէ առ Աբրահամ գլխեցից զինչ որ սաստ մեծատանն՝ զայն եւ ինձ ասելոց է. ոչ զՂազարոս առաքելով ՚ի մխիթարութի. եւ ոչ կաթիլ մի ջրոյ արժան առնելով․ այլ զվիհն մեծ պատճառելոց է, թէ ոչ ոք զկնի կենցաղոյս կարէ ՚ի փրկելեաց դատապարտիլ. եւ ոչ ոք ՚ի դատապարտելեաց փրկիլ։ բայց միտ դնելու է, թէ Աբրահամ անկարացաւ կաթիլ մի ջուր տալոյ մեծատանն. եւ ինձ ոչ կաթիլ. այլ ովկիանոս ջուրն պիտոյանայ ՚ի շիջուցանել զհուր մեղաց իմոց եւ գեհենոյն։

*Իւն Բէ առ Մովսէս։) Ա.յանկքն թէ առ Մովսէս գլխեցից. նա եւ անկեալ է ընդ անկարութեամբ. որ ոչ կարաց զկերկոտածողովն խեղճն ազատել ՚ի քարկոծմանէ. որ վասն քաւութեան խորոյ՝ յաւուր շաբաթու ըղկրկուտ ժողովէր. այլ եւ զնա ՚ի պահ. մինչեւ յԱ.Ջ հրաման ընկալաւ զնա քարկոծելոյ։ զի թէ այն փոքր յանցանացն ներէր Ա.Ջ. ՚ի մեծադղորդ ձեռնարկելն հրէայքն առեալ թէ զփոքր յանցանաց այնպիսի վրէժխնդրութիւն լինի. եւ քարկոծմամբ վճարի. զմեծամեծ յանցանաց ո՞րքան։ եւ մանաւանդ զի թէ զշաբաթն ոչ պահօղն այնպէս պատժի (որ էր օր հանգստեանն Ա.Ջ) ո՞րպիսի կերպիւ պատժելոց է զօր կիրակէին ոչ պահօղն. որ է օր փառաւորութեան Ա.Ջ։ պատմէ Սոզոմենոս՝ Թաւոնց. ժե. 34 թէ, կին մի յաւուր կիրակէի զհաց թրելով, ձեռքն լուր հրով այրեցան։ Յոհաննէս Թագաւորն սպանիացւոց, յաւուր կիրակէի յորս ելանելոյ, ՚ի խորոլ ձիոյն՝ անկաւ եւ մեռաւ։ Հաղագապատմ մի Սոնուլփոս անուն. յաւուր կիրակէի նորոգեր զերկանն, ըմբռնեալ զերկանին այնպէս փակեցաւ ՚ի ձեռսն, որ ոչ կարաց կորզել. պայթեցաւ եւ արիւն. եւ լցաւ ՚ի մէջ մատանցն, որ նեխեալ գարշահոտութ, պտուղն շարժէր ՚ի վխաելն։ Աշկերտ ումն հեթանոս յաւուր կիրակէի գործէր ՚ի տան. եւ ձայնեցաւ ՚ի մարտիրոսաց թերապեացւոց. եւ զարհուրեալ եղեւ քրիստոնեայ։ Երկու զինուորք յաւուր կիրակէի յորս գնալն, ՚ի ճանապարհին դիպեցան միոյ մատրան յորում քահանայ մի պատարագէր, եւ զմինքին Ա.Ջ տէրանն ընթեռնոյր ՚ի սկզբանն էր բանն. եւ մի ոմն ՚ի զինուորաց եմուտ ՚ի մատուռն լսել զպատարագ ՚ի պատիւ աւուր կիրակէի. եւ հայոյն տեղին թէ, եւ Բանն Աստուծ եղեւ, եւ ծնրադրեաց ՚ի մէջ. եւ եւ այս զինուորս գնաց ընդ միւսոյն ՚ի մէջ անտառաց. եւ յանկարծ եղեւ ձայն յերկնից. Սպանէ՛ Սպանէ՛ հա՛ր զդա. եւ հարեալ զոչ խոզն պատարագին սատակեաց. եւ եղեւ կրկին ձայն. հա՛ր եւ զդա. նոյն ժամայն ասէ Ասձայն. ոչ կարեմ հարկանել զդա. զի այսօր լուաւ զձայն Ա.Ջ

տարեա

տարամէլն թէ , Րանն մարմին եղև և բնա
կեցաւ 'ի մեզ:

❊ Իսկ Բէ առ Սիմոնն՝ Խոսս նորընդացաւ մաղ
ճողի:) Զի թէպէտ վն ժողովրդեանն ա_
սաց աղօթել Մովսէս · զի տաց առ ժո_
ղովուրդն · դուք մեղայք զմեղս պայդ մեծ ·
բայց ես արդ ելից առ Տր, զի քաւուցից
վն մեղաց ձերոց · Ելից · Լ Գ · 30 · սակայն
խնամալի է վն Ահարոնի , զի առ նա կու_
տեցան ՚ի սայքն · ոչ տաց Մովսէս · զի՞նչ
արարիքեզ ժողովուրդդ · զի ածեր ՚ի վերայ
դոցա զանհնարին մեղս · ուրեմն նա կա
րօտացաւ բարեխօսութեն Մովսէսի : այս
ոչ դիմեցից ասէ առ Ահարոն · մինչ նա
կարօտացաւ բարեխօսի և աղօթողի :

❊ Իսկ Բէ առ Գաղատ..., ... բաբելացն ա_
ռաքելութե բարեգործել է նոսա:) Սն կնոջն
ուրիայի մեղադրեցաւ և Դաւիթ :

❊ Իսկ ԵԲէ առ Սոյ ՚ի Յոբ, և Դանիէլ:)
Այլ թէ առ Նն դիմեցից, և ոչ աղա
չանօք Նց կամեցաւ Տր գթալ ՚ի վր յան_
ցաւորաց · և ոչ ուստերաց և դստերաց խոս
տացաւ ողորմել · այլ միայն արդարութբ կե_
րանց զինքեանն փրկել: և այս ոչ այնքան
վն սակաւութե աղօթողացն · որքան վն ա_
նարժանութե, որոց սակս լինէին աղօթքն · զի
ասէ Տրն Դաւիթ թէ , զընդունայն յուսոյ
կախի նա · որ զՏրն խնդրիցէ զաղօթս . և
զբաղ բնութե առաքինութեան ՚ի բաց վարիցէ:

❊ Իսկ Բէ առ Պետրոս Վեհն հռոմայոց · ...
խնամոց խոսն ... , ... ընդ ...
... գրեալ ... :) Յաւելի զի Պետրոս ասի
վեմ վն վիմական դաւանութեն · որ ասաց
առ Տէրն · դու ես Քս Որդի Այ կեն_
դանւոյ · այս դաւանութիս որ էր վիմական,
արար զՊետրոս վէմ · յորոյ դաւանութե վր ·
և ՚ի վր դաւանողին՝ շինեցաւ կաթուղիկէ
եկեղեցի ընդ հանուր հաւատացելոցն ժո_
ղովլ : և մի ասիցեն ոմանք թէ այն եկեղե_
ցին է հռոմ և կամ ՚ի հռոմ շինեցեալն ·
զի նախ քան զշինումն եկեղեցւոյ Սրբոյն
Պետրոսի ՚ի Հռոմ · Առաքեալքն եդին ՚ի
հանգանակն հաւատոյ թէ , հաւատամք
՚ի կաթուղիկէ եկեղեցի · և դեռ ևս Պետ_
րոս կենդանի էր յայնժամ · և ոչ էր գնացել
՚ի Հռոմ · և ոչ էր շինեցել եկեղեցի Տէրն Պետ
րոսի: և ոչ ՓՃ Ի Է տարւոյ միջոցաւ հաւատն
Քն մնաց առանց եկեղեցւոյ : և Պետրոս
նախ յանտիոք կառոյց զեկեղեցի և կոչեաց
զաշակերտեալսն Քրիստոնեայս · ուրեմն ա_
ռաքելական և կաթուղիկէ անունս, զոր ՚ի
ժամանակէ առնի Առաքելոցն: և Պետրոս
ընդ միւսոցն տասն և դաւանեաց և հաւա
տաց ՚ի մի միայն կաթուղիկէ և առաքելա
կան սբ եկեղեցի · որ էր յայնժամ համայ_
նականին Առաքելոց զհանգանակն հաւա
տոյ շարադրողաց · յորոց մի էր և ինքն Պետ
րոս · որ ոչ կարէր համանդամայն լինել
գլուխ և մասն : և Սուրբ յառաջաբանու
թեն գործոց Առաքելոց ասէ թէ , յամին
Քի ԽԵ · Պետրոս առաջին պապն ՚ի հռոմ ·
Կղօդիոսի Ժ · Ներոնոսի կայսեր Գ · սուրբն
Պետրոս կառոյց զաթոռն ՚ի հռոմ · յուն_
վարի ԺԸ աւուրն · և հիմնեաց զեկեղեցին
հռոմայ : Արդ՝ եթէ Պետրոսի կառու_
ցեալն էր միայն կաթուղիկէ եկեղեցի · ու_
րեմն միջոցաւ ԺԷ ամաց ՚ի համբարձմա_
նէն Քի , ոչ գոյր յնի եկեղեցի · և ՚ի վր
ոչընչի եդին Առաքեալքն զհանգանակն
հաւատոյ, թէ հաւատամք ՚ի մի միայն կա
թուղիկէ և առաքելական եկեղեցի : նաև
Ակօթոս ՚ի վր քահանայապետիցն հռոմայ,
վն Տէրն Պետրոսի ասէ , առաջին Եպիս_
կոպոս անտիոքայ · ուր նստաւ ասէ եօթն
ամ: և նախ անդ կառոյց զեկեղեցի: ուրեմն
Հռոմ ոչ է առաջինն քան եկեղեցեաց · թէ
պէտ ՚ի ժողովն կոստանդնու պօլսոյ ետուն
զպատիւ նախկնութե · (զոր նախ ոչ ունէր)
եթէ մնայր ՚ի վր դաւանութեն նիկիոյ · և է_
թէ կամօք չորից պատրիարքացն եղանէր
յաթոռն Պետրոսի · և զդաւանութին իւր
գրեալ յղէր առ չորս պատրիարքական ա_
թոռսն · ըստ վկայութե Յոհաննու դամա
սկացւոյ յերրորդ գրքոջ ՚ի վիճաբանութե ԸՆ
դէմ հռոմայեցւոց : իսկ Ջահուկ պատմա_
գիրն ասէ թէ , Պետրոս ՚ի քաղաքն սուրբ
Երիմ, կալաւ զաթոռն քահանայապետու_
թեան զամս Ը · ուրեմն Աթոռն Երիմի ըստ
ժամանակի նախկին եղև քան զանտիոքայն
և հռոմայն · թէպէտ պատուով նախկին է_
ղև աթոռն հռոմայ · ասացեալ դաշամբն
Յոհաննու դամասկացւոյն · և ըստ կացուց
մանն կոստանդնու պօլսոյ Սբ ժողովյն:
Արդ միթէ ոչ է ասուէն վիճաբանելն, այլ
վտարակուսանան լուծանել : վն որոյ Տէր
Գրիգոր ասէ թէ , ... առ Պետրոս ...
... · և նա սակաւ ինչ թողլու_
տրութեն · Քն զի եաց յերկնայինն · և պատ
ճառն անկման Պետրոսի և Եղիայի , այս
Ասկերերանն անհասանելեաց Ը գլուխ ա_
սելով թէ , որոց հանդերձեալ էր հաւա_
տալ զժողովուրդն և զեկեղեցին · Նց Ներէց

ընդ մեղօք անկանել. զի խուրեանց յանցա-
նօքն մարդասիրագոյնք լինիցին առ այլս:
զի թէ ոչ մեղանչէին նքա, և ոչ միով իւիք
ունէին տալ Թողութիւն մեղուցելոցն. այլ ան
մարդութբ վարելով՝ զամեն կորձէին յեկեղե
ցւոյն: Պետրոսի համարձակեալ էր համա
տալ զփականս եկեղեցւոյ. մանաւանդ է
թէ համառատացան զփականս երկնից, համ
գերձեալ էր համառատ եղկիրմ ծողովր
դեան: և զի՞նչ նման տուն. զոր կամպեացես
եղիցի կապեալ յերկինս. և զոր արձակեաց
ցես երկրի արձակեալ յերկինս: լինելոց էր
Պետրոս խիստ և անողորմել, եթէ ունէր և
զանմեղութիւն: և զոր Թողութի դատանէին ՚ի
նմանէ վարդապետեալքն. այլ վն այնորիկ
հնարեաց Տէրն շնորհքն է մեղօք իւիք
անկանել Պետրոսի. զի որով ինքն ախտա-
ցաւ, մարդասիրագոյն լիցի առ այլսն:

※ Թէ Եսայեաս երկրորդ եղեն:) Նախինքն
թէ, և բազումք ՚ի յերջանկաց զոր այժմ
տօնէ եկեղեցի. ընդ կարեօք բնութեան խո
նարհեցան. զի Եզեկիաս հաւաքեալ ՚ի բա
րեպաշտութե. անշնորհակալ եղև զՏն վն
առողջութեան իւրոյ, և բարձրամտեցաւ.
2 Մնաց. ԼԲ. 25: և Յովսիաս գերահռչակն
յերկիւղածութե. ՚ի մանկութե ուրեն ամեան
ծլեալ ՚ի բարեպաշտութի մինչև ցվախճան
և սակայն Թարց իմիք պատճառի (յուսա-
լով ՚ի բարեպաշտութի իւր) յարոյց պատե-
րազմ ընդ Նեքաւովայ արքայի եգիպտա-
ցւոց, և անկաւ ՚ի պատերազմին. զի ոչ
էր պարտ հակառակ կալ չարին. 2 Մնաց.
ԼԵ. 20:

※ (Է) Ընդ որս Եսայեաս ա... Սերգոբեր... ի մէջ ... , ... զայրագութեան ... յորոց ... թէ և է... որ մնացորդ ...:)

Մարդկօրէն դայթակղեցաւ այս մարգա-
րէս սուտ սամարացի սուտ մարգարէին.
զի առաւել համառատ սուտ նր, քան
թէ Տն հրամանին որ ասաց, ՚ի գնայն և
՚ի դառնալն քո մի ուտիցես կհաց և մի ըմ
պիցես կջուր ՚ի ունէք. և սակայն այս մար
գարէս խաբեալ ՚ի սուտ մարգարէէն, եմուտ
՚ի տուն նր ուտել և ըմպել: և սուտ մար-
գարէ լինելն նորա անափ յայտնի է. զի ոչ
ինքն իմացաւ զդառնալս առն Տն ՚ի յու-
դայէ. այլ որդիք նր պատմեցին նմա զդա
ռնալս նր և զեղեալսն ՚ի վր սեղանոյն և ըզ
դօսանալ ձեռացն երոբովամայ: Մարգիս
շնորհալին զօա դիւթ մարգարէ կոչէ. որ

պիտի էր և բազում. և համեմատութեանց
գրքոյ. Է գլուխ. Է խնդրոյ զայն բեթէ-
լացի մարգրէն թուէ ՚ի կարգս սուտ մար
գարէից: իսկ թէ այն մարգարէն Յովսա
աաացեալն ճշմարիտ մարգարէ էր՝ յայտ է
՚ի թբ. գրոց՝ որ այր Տն կոչէն. վի զոր ինչ
ասաց եղեն. թէ ձեռքումն սեղանոյն. և
հերձումն ճարպոյն. և զի անմեղութէ նր Տր
եղև ջատագով դօսացուցանելով զձեռն
երոբովամայ. և ՅՃ ամաւ յառաջ գուշա
կելով զծնունդն Յովսիաս բարեպաշտին.
և զանունն և զգործն նշանադրելով, այս
ամ գրեալ է. 3 Թագ. 13. մինչև ՚ի վերջնա
ուր և վն միոյ մարգարէին ասի թէ սուտ.
և յիրաւի սուտ եղեալ. զի թէ ճշմարիտ մարգա
րէ էր. զհրամանսն Տն առ Յովսա մար
գարէն իմանալոց էր. և ընդդէմ պատուէր
րանին Տն ոչ էր հրաւիրելոց զնա յուտել
և ըմպել. և նմին քան զպատմելն որդւոց
իւրոց՝ իմանալոց էր զդառնալն նր ՚ի յու-
դայէ և զասացեալսն և զգործսն: իսկ զկա
տարեալ համգամանս այս է մարգարէից
լիապէս ճառէ Յովսէպոս հնութեց պատմու
թն Է դպրութն. Է գլուխ. զոր ես ետու
թարգմանել. և համեմատեալ անցից ընդ
բանս նր: Երոբովամ (ասէ) շինեաց զերկու
ոսկեղէն երինջսն և շինեաց երկու տաճար.
և եդ զնս ՚ի նոսին. և ասաց Ժ ցեղիցն թէ.
կամիմ ով առհամակիցք իմ զի գիտիցէք ըզ
լինիլն Տն ընդ ամ տեղիս. և ոչ գոյ տեղի
ուր կարիցէ ցուցանիլ իւր ՚ի բնակարանի.
այլ յամ ուրեք լսէ և գիտէ զպաշտօնս
իւր: ոչ երբէք կարեւոր դնայն ձեր յԵրմ.
զի և աստէն կարէք դիւրապէս երկրպագել
Տն. և թէ Սողոմոն մի տաճար շինեաց՝ և
ես երկու: կարգեցից ՚ի ձէնջ սատանորդ քա
հանայս. զի մի կարօտասջիք ղևտացւոց.
և եղև ինքն քահանայապետ: և երբե
մերձեցաւ տօն եօթներորդ ամսեան եկա
մեցաւ ինքն ևս հաշակել. մատոյց զողջա
կէզս. և էհաս նմա յեկեղեցի Տոն մարգա
րէ յԵրուսաղեմ կողմանէ և յանդիմանեաց
զնա ճշմարիտ նշանօք և դօսացոյց զձեռն
նր: ծանեաւ թագաւորն զիրլն ճշմարտու
թին. և աղաչեաց զմարգարէն աղօթել վն
իւր զի ձեռն իւր բժշկեսցի՝ և արար: յե
տոյ հրաւիրեաց զնա ՚ի տուն իւր ուտել
զհաց. և առնուլ ընծայս, և յոչ կամիլն նր
թոյլ ետ գնալ: և Է գլխոյ նոյն դպրութն
ասէ թէ, էր ՚ի քաղաքին ծերունի մի եղեռ
նագործ ծեր մի սուտ մարգարէ. յոյժ սիր

առեալ

տուեալ 'ի յերկուտասանից, զի միշտ բարի խօ-
սէր նմա . և պատուէր 'ի նմանէ . սա նեղէր
յանկալի զի ծեր էր, և լսէր 'ի տղայոյն
զբանն յէնմ մարգարէի միոյ և լռեաց ընդ
նշանն զոր արար . և զգօսանալն ձեռին
արքային՝ և դարձեալ ողջանալն . բարե-
խօսութք և աղօթիւք Աստուծոյ մարգարէին:
ուստի երկեաւ, մի՛ գուցէ օտարական մար-
գարէն լինելով յաչս Թագաւորին . առա-
ջադաս քան զինքն եղիցի . Թամբեկել ետ
զերէցն, և գնաց 'ի տես մարգարէին . զոր գը-
տեալ 'ի ներքոյ ծառոյ միոյ ողջոյն ետ . և
բարեկամաբար մերձաւորեաց . զի ոչ եմուտ
առ նա . առանց հրաւիրելոյ նր, և ասաց
առ Յովն . ոչ արդեւք զքեզ Տր 'ի մտանե-
լոյ 'ի տուն իմ (զի նա ասէր թէ Տր պատ-
ուիրեաց ինձ չմտանել 'ի քաղաք և չուտել
և չըմպել ընդ ումեք) որպ պատասխանեց,
թէ ոչ ուղիղ խօսեցար . քանզի և ես եմ
իբրև զքեզ մարգարէ (և սակայն Աստուծոյ
մարգարէն ոչ պարծի թէ իցէ մարգարէ)
ուրեմն Տր առաքեաց զիս առ քեզ առ 'ի
մուծանել 'ի տուն իմ և ուտել ընդ քեզ:
անմեղ մարգարէն հաւատաց սուտ մար-
գարէին . և մինչ զկնի ճաշակելոյն ել և գը-
նայր յիւրմ . և զուարճանայր 'ի միտս իւր
վն չարհելոյն զսուտ մարգարէն . բայց Տր
առաքեաց զառիւծ մի որ ընդ մէջ ճեղ-
քեաց զնա, վն ոչ պահելոյ զպատուիրանն
իւր : իսկ սուտ մարգարէն գնաց առ Յերո-
բովամ և ասաց . Ընդէ՞ր պղծեցար 'ի բանս
այն խաբեբային . և Թագաւորն պատմեաց
զերեւալն . և զգօսանալ և զողջանալ ձեռին
իւրոյ , ասաց սուտ մարգարէն . եթէ նա
Աստուծոյ մարգարէ էր, ընդէ՞ր պատառեցաւ
յառիւծոյն . և այսպիսի պատիր առասպե-
լաբանութք դարձոյց անդրէն զսիրտ նորա
յՏր, առ 'ի յոչ հետևել բարեպաշտութե:
Այսքան Յօսէփոս: յորմէ հաւաքի սուտն
բէթէլացի մարգարէին, և անուն Աստուծոյ
մարգարէին . և վրէժխնդրութիւն Տր առ
Աստուծոյ մարգարէն, վն լսելոյն սուտ մար-
գարէին: Իսկ անթարգմանելի մնալն այսմ
դիպուածոյ այս է . թէ արդեօք պատա-
ռեցեալ մարգարէն մեղա՞ւ մահացու օրէն .
ոչ պահելով զպատուիրանն Տն: Ասեմ
թէ մեղաւ միամտօրէն . հաւատալով սուտ
մարգարէին . և չկամելով ընդդիմանալ երկ-
րորդի հրամանին իբր յՏ.Ն . թէպէտ ինքն
զառաջին պատուիրանն պարտ էր պահել .
և ոչ հետևիլ օձակերպ պատրանաց սուտ

մարգարէին . վն որոյ ըստ չափու մեղացն
սաստէն էառ զփոխարէնն պատառեցմամբ
յառիւծոյն : Բայց մեք Գրիգոր զերկուցն
ևս Աստուծոյ մարգարէուն համարելով . Ը
դէմ և ներհակ համարի զմարգարէութիւնն .
իբր թէ, ընդէ՞ր մինն ասաց ոչ ուտել
զհաց ընդ ումեք, և միւսոյն ասաց հրաւի-
րել 'ի տուն . և թէ հրամանաւն Տն գնաց
'ի կոչ մարգարէին , ընդէ՞ր պատժեցաւ :
սակայն ոչ ասացաւ ոչ գոյր անդ ընդդի-
մութի 'ի կողմանէ Տն . զի բէթէլացին սուտ
մարգարէ էր որ կոչիւր (մելքէլ) ըստ քաղդէ-
ացւոց . և Աստուծոյ մարգարէն վասն այն
պատժեցաւ՝ զի հետևեցաւ ստութե նորա
և ոչ ասաց թէ ; Տր ընդ մեզ ոչ խօսի ներ-
հակօրէն . եթէ ես պարտական եմ միայն
հնազանդիլ Տն, և զպատճառն ոչ քննել .
զի Աստուծոյ հնազանդողին , վն էր ոչ գոյ .
միայն թէ հնազանդութիւն ոչ իցէ 'ի մեղս:
Սուտ և ամենայն սխալմամբ Աստուծոյ կար-
ծելով զբանն բէթէլացի սուտ մարգարէին .
վն այլ ինչ իրաց 'ի վկայութի անուան ընդ-
մարտական կարծեաց ումեմն . թէ Տր եր-
բեմնապէս հակասօրէն հրամայէ : որ ոչ է
Աստուծոյ կարծիք նդ . զի Տր զուտ և պարզ
և անխառնելի Աստուածութի է . և զԱստուածոյն
միայն և զաններհակն հրամայէ . ապա թէ
ոչ, ինքն ինքեան հակառակէր . իսկ ոչ եր-
բէք Աստուծոյ Աստուածութե ներհակ է ըստ
Դիոնէսիոսի:

☼ (Առ քեզ սահմանեցան :) Ասելն թէ,
հնոց և նորոց մեց զօրութիք չափեալք սահ-
մանեցան, թէ ինքեանք զինքեանս առանց
քեզ ոչ կարացին փրկել . այլ քո ողորմու-
թեդ կարօտացան՝ և քև զօրացան . կոչե-
ցան յանուն պաշտպանողին . և քաւեցան
յամենաշնորհ և այլն:

☼ (Գ) Աստուածահեստ հեռու ցեալ զանձն: Ասելն
ինքն գիտացեալ զսակն և զչափն հողածին
բնութէս և նդ տկարութե մեք յուսադրիմք
և վստահանամք (զի զհնարաւորութեան , փափ-
կուս սպառ է ընթեռնուլ . զի տպեցեալ
նարեկն սխալ է) իբր թէ յորժամ զորբոց
հնոց և նորոց տկարանամք և քո ողորմութեդ
կարօտիլն տեսանեմք , մեծապէս միսիթա-
րիմք նոցին օրինակաւն : կամ թէ նդ յու-
սահատութե , և քեզ կարօտանալովն . մեք
միսիթարիմք , և առ քեզ դիմեալ զօրինակ
առնումք : վն որոյ ասէ . ահա առ տեղ գծի
ցեց ... : ընդէ՞ր , զի տեսանեմ զչափ
բնութե մեզ քոյ , որոց իւրաքանչիւրքն Ը

տկարութք զգամծէլք են. և գործք իւրեանց հոգին՛ լինքեանց 'ի փրկութն բաւականացեալք, եթէ անաշխատօրէն քննիցես. բայց զի փորձառուք գոլով նք, փորձանաւորքս օգնեն բարեխօսելով, և դու լսես երկայնմտութե: որև 'ի նոյին դիմելն մեր՝ է զիմել 'ի բարեկամն քո և 'ի սիրելիս, զի ըստ որում սոսկ ստեղծուածք են՝ առանց քեզ օգնել չկարեն:

✻ Մանաւանդ զի զառաջինն եայս:) Ա. յսինքն զառաւելն խնամոյն 'ի մէջ բերեմ. որ ասէ թէ. բարի է անկանել 'ի ձեռս Տն և մի 'ի ձեռս մարդկան. զի ըստ մեծութե նր և ողորմութի նր մեծ է. Սիրաք. Բ. 22. յիբաւէ վերոգրեալ արդարանայ. թէ 'ի քեզ միայն յուսալի է. և առանց քեզ բարեխօսութիքն մեր ոչ են մեզ բաւականք 'ի փրկկութիւն:

✻ Եւ որս բան եք և զԱռաքելն:) Դաւանիմ թուելով զժողովուրդն, յերեքկին պատժոց զմինն ընտրելոյ կարօտ եղև, և յանձն էառ զմահ. քան զսուր՝ և զսով: զի կէնդանի էր մեծութե հաւատոյն. թէ քան ըզսով և զհալածումն թշնամեաց. մարդասիրագոյն է մահ նձ եկեալ 'ի յԱ.Յ. և յամառն Ա.Յ մեռեալքն, առ Ա.Ծ կենդանիք են. զի թէպէտ սովն և հալածումն 'ի թշնամեաց. փոքր պատիժք թուին առ մահ նձ համեմատութե. սակայն ըստ այնմ որ մահ նձ յԱ.Յ է, ըստ որում յողորմածէն յառաջ գայ. թէթև և փոքր է, քան զորս 'ի մարդկանէ գան. զի Ա.Ծ ըստ մեծութե խորութին և զմեծ ողորմութի. և փութով լսէ աղաչողաց իւրոց:

✻ (Սակայն և բան օրինակութեան բանիս:)
Ա. յսինքն թէ և խմ ստացեալ բանս. թէ 'ի ձնոց և թէ 'ի նորոց մեղ ոչ գայ ինձ պայծռուն. զի և նք ընդ տկարութե իւրեանց անկեալք են: համեմատ է բանիցն Սիրաքայ և Դաւթի թէ, լաւ է անկանել 'ի ձեռս Ա.Յ, քան 'ի ձեռս մարդկան. և ես մինչ ասեմ թէ, լաւ է անկանել 'ի ձեռս Ա.Յ, քան 'ի ձեռս մեղաց. ոչ է պարզելով և անյարմար. զի նկատեցի 'ի մահ հոգւոյս, և 'ի տկարութե մեղացն. զի և նք կարօտ եղեն ողորմութեն Ա.Յ. վն որոյ այնպէս ձանաչեմ թէ միայն Ա.Ծ կարէ զիս կենդանացուցանել: և այս ոչ է նորասատութն մեղացն. որպ զկնի ասէ թէ,

✻ (Ժ) Զի ոչ երբէ ... նմ:) Ա. յսինքն փրկիչ և կեցուցիչ ինձ միայն զԱ.Ծ հաստատելովս. և զմեղս և կարօտանայն Ա.Յ յայտնելովս, ոչ թէ զմեծն նորաստացուցանեմ (որ առանց նորա առ Ա.Ծ կարդալ ոչ կարեմ) այլ զփրկողեն նց և զիմ՝ զանուննն պսակեմ ողորմած կոչմամբ. և զշնորհս նր առ ամենեսին բարեհաշակեմ. ✻ ... վորոց խոստովանիմ. այսինքն թէ որքան որ բարձրագոյն մեք կան. որ իբրև զթըռչունս երկնաձեմք եղեալք են. նք ես մի բարձրացեալք են և նորին ողորմութեն կարօտացեալք: և վն այնորիկ առ Ա.Ծ դարձուցել զբանն ասէ. ... կեան և այլն:

✻ Զի ...) Ա. յսինքն անդրրացո՛ և զիս 'ի մեղացս աշխատութէ. զի և դու անաշխատ լիցիս 'ի ձանձրացուցիչ բանից իմոց թախանձանաց. թէ և ոչ վն բարեկամութե, գոնէ վն թախանձանաց իմոց. որ ոչ այլով իւիք պարարիս, եթէ ոչ փրկութե մարդկան. ըստ այնմ, մի թէ կամելով կամիմ զմահ մեղաւորին. ոչ ըդդառնալ նր 'ի չար ճանապարհէն և զկեալ նր:

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆ ԵՒ ՄԻ ԵՐՈՐԴ.

Ի Սողոմոն գլխոյ Նոր՝ բարեբանէ զտուրքն իւր․ որոց վերջին հատուածոյն՝ [illegible] գրեաց նոյին գերագոյն եղև․ իբր թէ մարդկօրէն գծեցին, հրեշտակապէս հաստատեցան․ [illegible] պարսաւէ զնորա հաստատութեամբ առ սրբոյն․ և ի բարեգործելն իւր՝ [illegible] ՚Ի հօտ բարւոյն [illegible]․ ըստ այնմ, [illegible]․ Երրորդ՝ պարսաւէ զնորա [illegible]․ Չորրորդ՝ [illegible]․ Հինգերորդ՝ [illegible]․ Վեցերորդ՝ [illegible], ի մորթի [illegible] անբաւութեան [illegible]․ Եօթներորդ՝ ասացէ զՔն առաւել [illegible]։

✻ ԲԱՆ ✻

Ի ՔԲՐՆՋԻ ԵՐՋՐ.

ՆԻԿԲՆ ԱՓԱՌԱՒՈՐԵԱԼԲՆ:

✻ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✻

Ա․ յմնքն սրբքն Ա․ Յ սակաւ ինչ գթեցին՝ և յաճախագոյն հաստատեցան․ որոց անկումն զտկարութն բնութեան մերոյ յայտնէր (ասէ) և հաստատութն նոցին՝ գերագոյն ըղ բնութիս․ ՚ի հրեշտակական առաքինութիւն զվերաթևելն նց նշանակէր․ որք իբր թէ մարդկօրէն գթեցին՝ և հրեշտակապէս հաստատեցան․ նման հաստատեալ հրեշտակացն․ զի անկեալքն այլ ոչ ևս նորոգեցան։

✻ Իբրև զանդամս ՔՆ [illegible]։)

Զի ըստ Պօղոսի Եփես․ Ե․ 30․ մարմինք եմք ՚ի մարմնոյ նր, և ոսկր յոսկերաց նր․ զի թէ հասարակ հաստատեցաք աստն մարմին ՔՆ և ոսկր յոսկերաց նր․ քան ի [illegible] և ս սրբքն․ որք շնորհիւ առ նա միաւորեալք են․ վս որոյ ո՛չ ոք առ սրբսն կարդայ և աղօթէ, ո՛չ իբրև ՚ի սոսկ մարդոյ պարտի դնել․ այլ իբրև ՚ի պատկերս Ա․ Յ․ և ՚ի մարմինս ՔՆ, և ՚ի տաճարս Հոգւոյն սրբոյ․ իսկ պաշտել ըստ առաւել երից կերպից․ ըստ Ա․ պաշտականի․ ըստ յարգականի․ և ըստ պատուոյ․ ԱՅ պաշտական պաշտօնն՝ միայն Ա․ Յ վայելէ․ սրբոյ Սահակն․ Սրբոյ և Ա․ բեանն ՔՆ․ օծեալ անօթոյ և եկեղեցւոյ․ իսկ յարգականն սրբուհւոյ ԱՅածնին․ պաշտօնն պատուոյ՝ միայն սրբ․ ուս ալ և դասակացին Է գրքոյ ՃԸ գլուխ ասէ թէ, պատուել պարտ է զնոսա իբրև զբարեկամս ՔՆի․ իբրև զորդիս՝ և ժառանգս Ա․ Յ․ տես անդ զբազումս

✻ Յորս չէր ինչ նշմարանք նախանձ [illegible] գի․ այլ առնելով անհեղձութեան և լուսաւոր արդարութեան։) Ըստ որում որք սրբքն ոչ դոյ ՚ի նմ (ասէ) նշմարանք և գիւտք իշխանի խաւարին․ ըստ այնմ Ղուկ․ ԺԱ․ 36․ եթէ մարմինդ քո ամ լուսաւոր է, և չգոյցէ մասն ինչ խաւարին․ եղիցի լուսաւոր ամ․ որք զհրամն նշուլիւք լուսաւորեալք են․ բայց ծանիր զի զայս ոչ համեմատութե առ ԱՅ ասէ (զի ըստ այնմ և աստեղք չեն սրբ առաջի նր․ և ՚ի հրեշտակս գտանէ անիրաւութն․ Յոբ․ Է․ 18։ ԺԵ․ 5։) այլ նկատմամբ ՚ի ձախաւարհի կենցաղոյս եղելոց սակս․ զի նք են լուսին և աստեղք, որք առ մեզ լուսաւորքեն․ բայց առ արեգակն ԱՅ համեմատեալք՝ լուսաթագոյցք, և նսեմք․ նա թէ և լուսաւորք ասին․ ծագմամբ լուսոյ փառացն Ա․ Յ ՚ի նմ ասին․ և ըստ այսմ են իբրև զապակիս՝ յորս ծագի լոյսն ԱՅային։

✻ Եւ ծիրանի մարգարէ՝ զմարգն իւր՝ իւր նմանեցուցանել։) Ասացի թէ սաստ կրկնելն զայդ բանն, ամ երորդ է․ զի և ՚ի հին գրուածսն այսպէս գտի․ ԶՊ թէ, և ծիրանի մարգարէ՝ րբ մարգն իւր նմանեցուցանել․ ԶՊ որքան որ կարողութիւն է՝ նք առ Ա․ Յ նմանութն եղեալք են․ առ որս խրատեմք պատուականի ասելն Ա․ Յ թէ, արասցուք մարդ ըստ պատկերի մերում և նմանութն․ զի այնքան անկ ըստ լուսաւորութե պայծառացուն․ մինչ զի արժանապէս կոչելիք եղեն նմանք Ա․ Յ։

✻ Երկնաւոր զարդք խոնարհականեն։) Զի սրբքն զամենայն ոչ գործեցին․ վս որոյ պարտ երես մնացին։

✻ Արդեօք բարեխօս՝ և օժանդակք։) Արդեօք սրբք էր (ԶՊ Յակոբոսի) այցելութն որբոց և այրեաց ՚ի նեղ․ թէ իւրեանց․ ան արատ

պահել

պահել զանձն յաշխ · Ա · 27 ։ բայց կրօնք
սատանօր զպաշտօն մերն սաէ առ Այ · ո-
րոց քաղաքավարութիւն յերկինս էր առ Այ
ըստ Պօղոսի · վն որոյ անշեղ և անխոնար-
հելի միտք առ Այ կայացան ։ համեմատ է
այսմ՝ և այն որ ասէ · պաշտօն առ Ած ծայրից
և անփոփոխելի ։

✱ Անշարժելի ։) Անյողդողք ընթացք մերյն
անյեղաշրջելեաց և անկասկածելիք · քն անյագ-
թելիք ։ զի զնեռն գործնականին 'ի մաք
առեալք՝ ոչ ևս հայելին յետս · այլ յառա-
ջադէմք լինելին 'ի գործելին և 'ի հերկելին
մինչև 'ի գլուխ ակօսի արքայութեն ։

✱ Ողջմտութեան պատարագ՝ և անպակասելի ։)
Մատուցն է միակերպ · զի ըստ Այ երբեմն
ներն Ճշմարտութեն մի է · իսկ ստութեն 'ի բա-
զում բաժանեալ ։ ուրեմն և մեքն 'ի մի
միայն յաՃախնական Ճշմարտութեն սևե-
ռեալք զմիտս իւրեանց, 'ի նմանէ անշեղե-
լիք մնալին միտք · քն անշրջելիք և ան-
Ճապաղելիք ։ քանզի սուտ՝ ոչ եթէ զնն Ճշ-
մարտութի կոչէ՝ այլ զնց Ճշմարտախօսութեն
զովէ · զի որովհետև առ Այ կայուն ու-
նելին զմիտս իւրեանց, որ է յաՃախնական
Ճշմարտութի · նմին իրի և Ճշմարտախօսութի
նց միակերպ և բոլորակ և անշրջելի ասէ ։

✱ Իմաստութեան շնորհ՝ և անհերքելի ։)
Ի մտաց մերոց զեղմ՝ զնելին կուսաշնորհից
զօրեղ և ան հերքելի բանիւք Ճշմարտութե ·
և կամ զի զառ 'ի յետոյսն մոռացեալ էին և
յառաջադէմն նկրտելին ։

✱ Հեռատեսութեան պայծառ և աննուազելի ։)
Հեռատես է ապաշխ 'ի զարմանալին և 'ի նո-
րոգելոյն · ոչ վերջնեաց տաց թէ, մինչ որ
սորդքն յաՃախնական զկորկենս նց և փախ-
չին · և նոքն հեռանեն զկնի · որսորդքն ընկե-
նուն զհայելի մի · որ վերադառնալով տեսանէ
հետաքրքրել լինել · և զնմանն իւր տեսանե-
լով 'ի հայելւոջն՝ ապշի, և որսորդքն պաշ-
տոնեալ զձագսն հրատայութանեն · և այսպս
եղնիկն յիմարաբար ապշելով կորուսանէ
զձագս իւր · այլ մեքն թէպէտ սրատեսք
և պայծառք եմք աչօք մտաց · այլ ոչ յիմա-
րաբար ապշեալք 'ի տեսութես վերնագու-
նից · այլ զգանչացեալք 'ի վեր կարողութեն
Ա․Յ ։ գրէ՝ և Արիստոտէլ Ա գրքոյ Գ գլ․
վն յիմարութե ոչխարաց թէ, յորժամ որ
ըմբռնէ զծնօղն մորթեաց · և զձագունքն ոչ-
խարաց միայն ըմբռնիցէ, այլքն մնան շուրջ
առուցեալք · յայն միայն զաշս իւրեանց
ձգելովք ։

✱ Իմաստասիրութեան վերնոց և անշփոթելի ։)
Փոխանակ որ Ծայրից իմաստութեն երկնաւոր
հնչման որ և դիմական է, ըստ Յակոբայ ·
Գ · 15 · իմաստասիրութեն մեզ՝ վերնական
շնորհօք է և անշփոթելի · զի փիլիսոփ աշխ-
են տաց ձեռ բերան և իմաստութեն որում
ոչ կարիցեն կալ հակառակ, կամ տալ պա-
տասխանի մաւ հակառակորդքն ձեր ։ և Գ
Յակոբայ , վերին իմաստութի սրբ. է · խա-
ղաղարար · հեզ · և այլն ։

✱ Զօրաց շնորհատուն ինչ, երկրաւորս անմանացուցն՝
նոյն իսկ վերջանալեաց ։) Այ ուսոյց 'ի մա-
մնա նեղութե կարդալ առ Ան · ըստ այնմ
Յոբ ծառայ իմ արասցէ աղօթս վն ձեր ·
զի թէ ոչ նմա անձն առեալ էր, և թէ ոչ
վն նր էր, կորուսեալ էր իմ արդ եօք զձեզ ·
Յոբ · ԽԲ · 8 ։ և Ծննդ · Ի · 7 · Այ երեւեցաւ
Աբիմելէքայ 'ի տեսլեանն · և ասաց վն
Աբրահամու · արձակեա զկինդ յայր իւր · զի
այր մարգարէ է · և արասցէ աղօթս վասն
քո, և կեցցես ։ զկնի այսորիկ յայտնի վկայ
ութեցս դեռես փքալի ըմբերեանքն եղա-
կինեանքն Եղիմանեան բարեխօսութե մերյն
իւրև զանձկարօտս նոցին աղօթից · որք 'ի
տղմի դարշութե իւրև զխոզս թաւալեալք
էին · և զենքեանսն կարօղ առնեն նց նմանեաց ·
պտղաբերեալ զբանն Աւագելոյն թէ, մի է մեծ
նորդն նց և մարդկան մարդն Յսն Քսն · և
ոչ նկատեն առ այն , թէ և այն մի միայն
միջնորդն՝ բարեխօսութի մօր խնդրէր՝ խնդրո
հեցաւ զջուրն 'ի գինի փոխել · և աղօթիւք
մերյն Աստուածածնի՝ զդայլն Սօղոս՝ գառ-
նայց 'ի գառն Պօղոս ։ ծանեաւ զգօրութիս
սուրբ մերյն և շախարդն սիմոն · և խնդրեց
Առաքելոյն · աղաչեցէք դուք վն իմ ըստ
Գրծ · Պործ · Ը · 24 ։ և ահա վասն որոյ երե-
խն քան զսիմոն , ըսթերբա և գայլին և հերձ-
ուածք իւրեանց , որք ուրանան զբարեխօ-
սութի մերյ ։

✱ (Ը) Ալ և ես անպիտանս յանձն · և որպէս քանզ
մեղք՝ պարտական եմ ։) Համեմատելով զիս ը-
նդ առ մերյն զատանեալ զիս անպիտան յանձ ։
և որքան Ճշմարտութեանք կարեն պարտական
պարտելի եմ ։ և թէ վն Նր, զկնի յուղարկեցէ ։
✱ Որ ինչ գործ առ Յոհանու եմ՝ ներհետ ։) Այ
պլատոնքն են այերձ և ամփոփն ու տուն · որք
սակաւ ինչ իւրև զկայծ բոցանման իցեն
և շուտով կորստեան եղեալ թանձր քնով ·
առ հողերին և ես այնպէս եմ (ասէ) · զի
յարթնանալս առաքինութե՝ նոյն հեռացեալ
ննջեմ ծուլութե ։ նոյն է և հեռանեալն ։

✵ [illegible])

Զբարիս 'ի պաշտելս (կամ բարւոյն 'ի ծառայելս) գայթակղիմ յետս չոգիմ և կոչնամ. 'ի կարծիս գնալով թէ արդեօք ընդունելիք են գործքիմ թէ ոչ ։ այսպէս յաղօթելս իմ վրիպիմ և սխալիմ, ոչ սխալմամբ ընդ բարւոյն . այլ վրիպմամբ խնդրելեաց ։ յարդարանալս ' մեղանչեմ . որպիսի էր փարիսեցին, որ պարծելով ՝ կորոյս զոր ունէրն, և ոչ ստացաւ զոր ոչն ունէր , և ստացաւ զմեղս ՝ զոր ոչ ունէր ։

✵ [illegible]) Ո՛չ զարդարանալն ասէ մեղանչել . այլ զ'ի նղծանօրյս բար արդար ձևանալն ։

✵ Ա՝ [illegible]) փոխանակ զի զվ'ոտայն մոռացեալ յառաջադէմն պարտ էր (ասէ) նկրտիլ . ես զառաջադիմութիւն մոռացեալ , յետս յետս չոգիմ . և առ յետինսն ձգտիմ ։ զի այն որ համարի թէ զամ առաքինութի և ուղղութի գործեալ իցէ , փութով անկանի 'ի ծուլութի . իսկ որ ոչ այնպէս , յետս հայի յակօս գործոյն իւրոյ , արագապէս համանի 'ի նպատակն ասէ Պօղոս'' փիլիպ . գ . 13 ։

✵ [illegible]) Ընդ քոյս հաւատոյն (ասէ) խառնեմ զխաւար մեղաց և տգիտութե ։ կամ լոյս ասէ զՔ՟ի . և մասն Քրիստոսի ասէ զհոգին . որ ընդ Քրիստոսի մասինն զխաւար խորհրդոյն սատանայի յարեմ և կցեմ ։ և կամ ընդ առաքինութեան ՝ զկեղծաւորութի ։

✵ [illegible])

Կոյրն է բարդն . զի երեք տակ ոլորած խոտն . որ վասն ձմեռան չորացուցանեն սակս անասնոց . այլ ես (ասէ) ընդ հիւսոտած և ոլորոտած բարի գործոց ՝ զչարիս խառնեմ ։ կամ յաղօթելս զչարիս խոկալով . կամ ընտ տոն ասից . 'ի մէջ բարի սերմանց ՝ զորոմն լինէէն ցանելով ։

✵ [illegible]) Զձեռս կարկառեմ առ 'ի տալ զողորմութի . և զղջացեալ առիմ ամփոփեմ . նոյն է և հետևեալն թէ , [illegible] ։

✵ [illegible] ։ Ի յախտքն 'ի բժշկել 'ի միոյ խոցոտածոյ մեղաց ՝ անդրէն վիրաւորիմ . այսպէս որդին Դաւթայ արքայն առուաց վիրաւորեալ գոլով , առ 'ի զովանալ յայրեցմանէն . մաքման զի դաստառակ թացեալ էարկ զերեսօքն . և փոխանակ ձարակ գտանելոյ մեռաւ . 4 Թագ . ը . 15 ։ այսպէս Ալղոս որ

իբր դեղ բուժիչ կամէր տալ մեծին Աղէք սանդրի կրկին զնա մերձեցոյց 'ի դուռն մահու, որով և մեռաւ ։ այսպէս է խղճական կոչեցեալ չիրկիւինչէ կեր ցաւն . որ մինչ 'ի միոյ կողմանէ բուժի , այլք ծնանին ։

✵ [illegible]) Նկատէ առ Աքայաբ . որ եղաբէ լի խրատին 'ի զուր հպարտցաւ . և իրաւամբ պարտաւորեցաւ . 3 Թագ . իա . 2 ։ կամ նկատէ 'ի սիրամարգն . որ մեծամիտ թեւ րոյն փայլմամբ . և պարտաւորի ոտիցն սև ութ և զինջանի 'ի փ քացմանէն ։

✵ [illegible]) Որպէս գրեալ ինչ 'ի վր ատաղձ ՝ 'ի ջարժիլ հողմոց վասն ծորեցման ատաղձոյն եղծանի . այսպէս և ես գրեմ 'ի կեանս զոր քան առաքինանամ . և եղծանիմ զի անձնահ իմն արկանեմ ըզ շինուածն ։

✵ [illegible]) Իրայնութեան մանկերևութի ծովու զի 'ի մէջ գիրս նաւեմ (ասէ) և 'ի նորբ մաղոյն գիծ մի քաշելս թուլանամ , եղայթակղիմ ։ զի ձմեռ պարհ արքայութե բարակագոյն գիծ է . յոր ընթացօղն սակաւ ինչ շեղելով ՝ զգիծն ուղիղ ոչ քարշելով . ուստի և 'ի նաւահանգիստն ոչ ժամանէ ։ կամ թէ 'ի ծով ծփա նաւեմ, և գծօրէն ուղիղ ոչ կարեմ ընթանալ ։

✵ [illegible] ։ Զոր օրինակ անկիր եառանց տղմոյ շարունակեալ քարինքն՝ փութով հոսին և'ի կայր գան . նմանապէս և ես (ասէ) խախուտ որ մոյ նման սատէն շարուծիմ , և անդէն 'ի գր ծոխս հոսիմ . և կամ ընդ Քրիստոսի ոչ ծողոլեալով՝ ցրուեմ ։

✵ [illegible]) Որ օրինակ լի գիզեալ փշոց և փայտից ՝ դի զոցեալ բարդիմ (ասէ) և անդէն այրեցեալ լոռչրիմ . իբր և զգիզացեալ փայտն տն ընդ առաջին ։ կամ իբրև զորոմն խուրձս կապեմ զմեղս իմ առ 'ի յայրել նոքօք ։

✵ [illegible]) Զայսքն թէ որչափ շինջուցանեմ զհուր մեղացս , նոյն չափով վերստին բորբոքեմ ։

✵ [illegible] ։ Որ օրինակի լարի աղեղան . որ սակաւ ինչ հիւթ առնլով թուլանայ . և ես սակաւ ինչ զհիւթ ցանկականին քարշելովս մեղկիմ (ասէ) և թուլանամ ։

✵ [illegible])

Իբր թէ զմի մեղս լալով կարկատեմ . և 'ի

միւս

միւս կողմանէ զլոյծն կրկին պատուէին. զոմն շաւհիւ և սիրեամ. և զմեւսն ատեամ և վիրաւորեամ: և ըստ այսմ ասի, թէ քամնս հօղէ և ոչ տպաշխարող. որ դեռևս գործէ զոր ապաշխարէ:

❊ Սիեմ զէ քեծն ՚ ի տռապոռ ոնչեմ.) Եղեծն է ըողղանն. ի տապոսնն է տեսմբ թխբենիս. եղիծն խայթէ և բժշկեցուցանէ. այլ ոչ վէ րաւորէ և կամ պարիւն հանէ. իսկ տատասկն խայթէ և վիրաւորէ, և զարիւն հանէ: որք նմանակն զփուշ և զմեծամեծ մեղսն. իսկ թէ զփուշ մեղսն խլեմ ՚ի հօղւոյս, և զմեծամեծսն անկեմ. ճշ ղհպարտութն զաւանդութն զնախանձ և զայլս:

❊ Ընդ ամբոտնողն ՚ ի օյրջէն բերեմ:) Ի սոսայնմ, դու ասէիր եթէ յերկնից եդից զաթոռն իմ ընդ ամպս և եղէց նման օղ բարձրելոյն. ահա ամբարտնայն: ՚ի դժոխս իջցես, ահա այսրէն բերիլն. ըստ այնմ, որ բարձրացուցանէ զանձն ՚ խոնարհեսցի. կամ իբր ամպ վ՚րանամ և ՚ի ջուր լուծել ՚ի վայր իջանեմ:

❊ Մոռնեմ ի բերնն ադռանի ՚ ի անտառ ագտոէ եղնեմ:) Ըլինքն յեկեղեցւոյ բդնն իբրև զվարխեցին աղանի մերժուր մտանեմ. և անձի իբրև զագռաւ զիշակեր և սևաւ ելանեմ. որպ ընդդէմն եղև մաքսաւորին:

❊ Ըսեմ զիս ըեղ փառանել ՚ ի սզանազին նուէրեմ:) Ըսեմ թէ վա քոյ մեռանիմ հանապազ. և համարիմ զիս իբրև զոչխար ՚ի սպանումն. և հօգևոպան բեխարին կամիմ զիս նուիրեմ:

❊ Ընդ յանդգնան չինեն ի թբեհոնս փորձոացանեմ:) Ըլինքն ՚ի ժամու պատերազմի մինչ յանդիման լինիմ թշնամոյն, նոյն ժամայն թիկունս դարձուցէ ՚ի փախուստ դառնամ. 1 Թագ. Գ. 10. կամ թէ ՚ի յանդիման լինիյն իմ քեզ առօթիւք, թիկունս դարձուցանեմ զնայնման խոկալով: ըստ այնմ, դարձուցին առ իս զթիկունս և ոչ զերեսս. Երեմ. Է. 27:

❊ Լռանիմ ՚ ի նուէն զոռնում:) Ըլինքն արտասուօք լուանիմ ՚ի մեղաց, և ՚իւր բաբեաց այլոց առ նախանձու արտասուելով նովին արտասուօք զաղրանամ:

❊ Սերողռնեմ զԴուռեբեն ՚ի գողծ զՍտոռոյն չտոռեմ:) Դաւթի նման անոխակալ ձևանամ, և զնախանձն Սաւուղի կիր արկեմ:

❊ Ըղիս ստոռոլորմեմ ՚ ի ոհեոյ չոցմաեռեմ:) Ըլինքն աջ ձեռամբս տամ չողորմութիւն. բայց զի ՚ի պատիւ անափառութեան տամ: իբր ձախ ձեռամբս առնեմ զշնորհսն: կամ աջով հօգւոյս կամիմ զբարիս, և ձախով մարմնոյս առնեմ զնոյնս:

❊ Իրոտօբրոռնյն ըռոտնեցն ճոյր չբերով ՚ի ըոյն գոռնեմ:) Ես լինքն մերկ գտանիմ. զի մեր կացոյն իբրև զատնդի սոսն: թուէի թէ զծայլին իւսն կամի ասել. որպ պատուէ թադաւորութե տոէեալ (ասէ) զմ թագուհիք ընծայաբերք եղեն թեպրովք իւրեանց, և նա նոքօք զարդարեցաւ. և յետոյ անկեալ ՚ի թագաւորութենէն, զմ տուօղք թեպրոց եկեալ քաղեցին զթեպուրսն, և դտառ ինքն սևադոյն իբրև զատաջինն: ոպ և զկնի սա կաւռուց ասէ թէ, Տոբնոյս արտոտոտտ զբն նեմ, ի ոնջսմբս եզերնէս ճոյբն ճոնոչեմ և դրեթէ, և այլ զմ հեռեալքն միաձևք են վերոգրելոյն:

❊ Ըոյսեր աբոնն հորոտտ երբեմ ՚ ի ըեդ է բեհոն ոնտյն դեմերեմ:) Թուէի թէ նկատէ ՚ի բանս բռալվանաց մերկ իմաստասիրաց. որոց միոյն մինչ Աղէքսանդրոս եհարց, թէ զինչ հզօրագոյն է. մահ ՚ թէ կեանք. և նա ասաց կեանք. ասաց թէ ըոր, զիարդ. և նա ասաց. զի արեգակն ՚ի ծագելն հզօրագոյնս ունի զճառագայթս ՚ի կեանս, և երեկունն մտանելով տկարագոյն տեսանի:

❊ Յոբնոռ ծերոց բոռբոռ ՚ խեբոյեղեց չցոր դեմ: Ըլինքն յաթոռ վարդապետական նստիմ ուսուցանել զայլս, և խելագարաց լինիմ կցորդ. Ըղեմ որպ ասէր Պօղոսի. որ դնայր ամբիծ ՚նա պաշտէր զիս. և թէ ոչ բնակէր ՚ի տան իմում որ առնէր զամ բարութիւն: դարձեալ աթոռով ծերոց ՚ իմ զաթոռ իշխանութե և իմաստութե. և զ այնմ թէ բռնովամ յաթոռ թագաւորութե բազմեալ. խոտեալ զխրատ ծերոց և հետևեցաւ խրատուց հասակակցաց իւրոց մանկանց. և նոյն ժամայն զփորձն եառ անմտութե իւրոյ. 3 Թագ. ԺԲ. 6. 8:

❊ Սնբեմ իբեբեմ ՚ ի արհոռբոյ զոյհոոբեոյ ղոբենոմ:) Ըլինքն ասէր Յօբ առ Ած. զարհուրեցուցանես զիս երազօք ՚ և տեսլեամբք հարկանես զիս: Է. 14: կամ թէ մինչ ատոր կնոջն նման խէթիւ նշմեմ. և յանուրջս պատժեցեալ արհաւրօք զարթնում:

❊ Զոռնբոոռոն չոռնռոյն հոբոռնոռոյն հեբեբեմ:) Ընդ ատեան և արտօրայն շարաչար հերկիլ ասի. զի փորձն շանելոյն և աղարտ վաբելոյն. Սաղ. ԺԴ. 25: Պետ. Թ. 46:

զի ոչ յանդատանի զինչ և սերմանէ որք՝ զնոյն և հնձէ․ այսպէս և ՚ի բարի և ՚ի չար կամաց․ զբարի և չար պտուղս բուսուցանէ ։ զի կամքն է որակացուցիչ գործոց․ և քանոն գծի ։ զի ոչ յուղիղ քանոնէ՝ ուղիղ գիծ ելանէ․ և ՚ի թիւր քանոնէ՝ թիւր գիծ․ այսպէս և ՚ի բարի և ՚ի չար կամաց՝ նմանաձև գործք․ ուստի Օրին․ ԻԲ․ 9․ ասացաւ թէ, զայգի քո մի՛ վարեսցես այլ և այլ․ այսինքն զայլևայլ սերմանս ։ այգին է կամքն․ յորում ոչ է սերմանելի զբարի և զչար խորհուրդս ՚ի միասին ։

✵ (Գ) Փոխ խնամով ի չարէս ։) Ըստ այնմ, միտք մարդկան հաստատեալ են՝ ՚ի խնամս չարին ՚ի մանկութենէ ։ և ես առաւել փոյթ եմ (ասէ) ՚ի խնամս չարին՝ քան բարւոյն ։ զի անկեալ բնութիւն Ադամայն՝ զմիտքն առաւել հակեալ ունի ՚ի չարն, քան ՚ի բարին, զի զայն ստացաւ ՚ի դրախտին․ զչարն մեղաց նախապէս փորձառելով, քան զձաշակումն բարւոյն․ վասն որոյ իբր թէ յորդ … վայնէ մօր՝ սեփհական ստացած զկաթն ՚ի չարն կայ ։

✵ Ընդ ընդոնս շառաչեալս ։) Այսինքն անզեղջ կերպիւ թիւրեալ և խոտորեալ ։ կամ ընդդէմ անառակին․ որ նա եկն ՚ի միտս իւր դառնալ առ հայրն․ և ես ոչ երբէք եկի ՚ի միտ, այլ մնացեալ դառնալի կերպիւ զառածեցայ ՚ի մեղս ։ կամ ըստ Տն․ զիարդ կարէք խօսիլ զբարիս որք չար էք ։

✵ Ընդ անձինս …) Ըստ Յակոբայ ՚ի վն Յովսեփայ․ և … ՚ի վն որդւոց իւրոց․ զի հաւաքել յայր զորդիս իւր և ոչ կամէր մխիթարիլ ։ և Յակոբ եկեն մխիթարել․ և ոչ կամէր մխիթարիլ ։ որդիք հաւաքելի են մեռեալ առաքինութիւնքն․ և Յովսեփ սիրականն Յակոբայ՝ է մեռեալ հոգին․ որոյ մահն է անմխիթարելի սուգ ։

✵ Յանհնարին գերեալս ։) Այսինքն ես եմ … ՚ի գերութե մեղաց դրաւօրել․ և ոչ ՚ի յայլ մէ բնաւ ձգեալ ։ ըստ այնմ, կորուստ քո ՚ի քէն է Իէլ ։

✵ Սատարեալ …) Իբր թէ, ոչ կայեն՝ հողածնին Ադամայ եղև որդի նախանձու, եղբօրն առաքինութե նախանձելով․ այսպէս և ես … երկնից (երկրորդին Ադամայ, նորոյ … Կորն … (Ա․ Կ) եղէ երկրորդ կայեն․ Ա Կորն․ ԺԵ․ 47 ։ զի կայեն զեղբայրն՝ և ես զհոգիս սպանի ։

✵ Մի …) Այսինքն զվերոդրելոց ամբաստանութեանց զնշանակն՝ ունիմ ՚ի հոգիս․ որ և կայեն ՚ի մարմնի իւրում ։ զի նա ստացաւ ոչ մեռանիլ․ և նշան եղաւ նմին դողդոջալն՝ և երերումն՝ և տատանումն մարմնոյն․ իսկ առ իս բոլորն երևի կշտամբութե բանից ՚ի հոգիս ։

✵ Անկ բնոհա …) Այսինքն իմ փրկութիւն առ ո՞ր, և առ ո՞վ կայանալոց է․ զի թէ յԱբրահամ ապաւինեցայց (որ սկզբնահայրն է ըստ հաւատոյ որդեգրելոց ՚ի Քէ) նա ահաւասիկ զմեծատունն կշտամբեաց ասելով թէ, յիշեա՛ զի ընկալար դու ՚ի կեանս քո զբարիս քո ։ Իսկ թէ ասիցես, վն էր Աբրահամ կոչի հայր հաւատոյ․ մինչ գրեթէ և յառաջ քան զնա էր կեալ նախահարքն՝ ըստ հաւատոյ վկայեցան․ որ Աբէլ․ Ենովս․ Ենովք․ և Նոյ․ որ ասէ Առաքեալն Եբր․ 11 ։ Ասելի է թէ, Աբրահամ հայր հաւատացելոց կոչի որք յանթլփատութե անուն հաւատացեալքն էին․ ըստ այնմ Հռոմ․ Դ․ 11․ նշանակ էառ զթլփատութիւն կնիք արդարութե հաւատոյն, որ ՚ի թլփատութե անուն․ զի եղիցի նա հայր ամ հաւատացելոց որք յանթլփատութե անուն լիցին ։ զի Աբրահամ ասացաւ հայր ամ հաւատացելոց․ ոչ ըստ մարմնականին բնութե, այլ հոգևորապէս և խորհրդականաբար․ զի ամից ա՛ թլփատից եւ զգաղաբար հաւատոյ․ որ զի որ ըստ նր հաւատոյն վարեսցին․ ընդունակք լիցին Աստուծոյն օրհնութե արդարութե և փրկութե ։ որ զայս խոստումն յԱ․ Տ, նախ ինքն Աբրահամ էառ ՚ի մէջ ամից հարց․ ըստ այնմ, հաւատաց Աբրահամ յԱծ, և համարեցաւ նմա յարդարութի․ Ծննդ․ ԺԵ․ 6․ և զայս շնորհ ընկալաւ յԱյ, նախ քան զթլփատութիւն․ զի որք ըստ նորա հաւատոյն հաւատասցեն, թէ հրէայք՝ և թէ հեթանոսք, ընկալցին զօրհնութի զարդարութի և զփրկութի․ ըստ այնմ, յայտ է հետև որք ըստ հաւատոյն Աբրահամու են․ օրհնին ընդ հաւատացելոյն Աբրահամու առանց թլփատութե․ զի և Աբրահամ նախ քան զթլփատութիւն արդարացաւ ։

✵ Մեծն …) Մեծն … կոչէ զՄովսէս․ զի նա ՚ի վն … էր մեծ․ որպէս Յովհաննէս ՚ի նորումս ։ Որդ՛ եթէ առ Մովսէս ապաւինեցայց (ասէ) և նա զիւր …

ուր միայն զնա ․ ըստ այնմ, գոյ չարախօս ըղ
ձենջ առ Հայր, Մովսէս յոր դուքն յու
սացեալ էք ։ իսկ զընդդիմանակ բանս կոչկո
ծանացն Մովսիսի առ Հրէայսն․ տես օրէն․
ՂԲ ․ 15 ․ մինչ ՚ի վերջն ։

✻ Ըստ Բարեփառ ՚ ողորմելն նախագահ բնաց սորաքնչեւ ։) Փինէհէսեւ կոչէ աբի ու բարեփառ ։ որոյ արարեալ սպանութիւն, լաւագոյն էր քան զկենդանացուցանել մեռելոց ։ Եւ այն քան հաճելի եղեւ Ա.Յ․ մինչ զի արդա րացուցանէ։ Եւ զտեղեկութիւն խաղաղութեան ․ մինչ զի արդարացոյց զյորդորումն ժամանակին ։ Ըստ այնմ, ապա եկաց ՚ի մէջ Փինէհէսէ քա հեայ և արգելաւ մահ ։ քանզի Փինէհէս տեսանելով թէ ժողովուրդն ՚ի սատակիմ պոռնկեցաւ ընդ դստերսն Մովաբու ․ և կո չեցեալ քն ՚ի զոհս կռոցն Մովաբացւոց կերին ՚ի զոհից նոցա և երկիրպագին կռոց նց․ ԻԴ բեղբեգովրայ ․ և հրամանն ետ Մովսէս կո տորել զնոսա յերեալսն բեղբեգովրայ ։ ՚ի նոյ նում խաղճալի կոտորման ժամու․ մինչ լայ ին ժողովուրդքն առ դրան խորանին վկայ ութե․ գայր զամբրի իշխան ցեղին շմաւոնի․ ածելով ընդ իւր զքաղբի դուստրն իշխա նին սուրայ․ որ մինչ ՚ի հնոցին գործեր գարշն՝ զգարշելի գործն ՚ի գարշելի տեղւոջ ․ ա ռեալ զգեղարդն իւր փինէհէզ ․ և խոցեց զերկոսեանն ընդ մէջ նց և սպան ․ և դա դարեցաւ հարուածն ՚ի ժողովրդենէն ․ Թւոց․ 25 ։ Յոսէպոս ասէ թէ, զամբրի կամէր ածել զնա ՚ի կնութիւն իւր․ բայց սուտ է կարծիքս այս ․ զի նախ քան զպսակիլն հնայր ՚ի հնոցին ․ և թէ այնու ամուսնութեան մօք ևս իցէր, մեղադրելի էր․ զի Աստծոյ հրա մայեալ էր ոչ առնուլ զդստերս նց ․ և ոչ տալ զդստերս իւրեանց ՚ կռապաշտից ։ մի միայն գործն չնութեան, եղև պատճառ կոտոր ման ԻԴՌ արանց ․ և միոյն արդար վրէժ խնդրութիւն ՚ դէմ եկաց այնքանեացն մե ղաց ․ զի զչնացօղսն հարեալ սրով ՚ ժողո վրդեանն ետ զողջախոհութիւն ․ և մեղմացոյց զբարկութիւն Ա.Յ։ բարուոք ասէ Միրաք, թէ մի ցանկար լինել իշխան ․ եթէ ոչ կարես զօրութեամբ սաստել ամբարշտաց ։ լուտոյլիկոս կուսակալաց թագաւորին․ մինչ զաղմուկ ըն թեռնոյր յաւագ ուրբաթին ․ և ոմն ՚ի բա րեկամաց որ աղաչէր զնա վն ումեմն մա հապարտի, և նա ներեաց․ ապա հասեալ յայն տեղի սաղմոսին թէ, առնել զարդա րութիւն և զիրաւունս յամ ժամ․ նոյն ժա մայն զպարտաւորն յազատմանէ դարձու ցեալ ՚ի մահ դատապարտեաց ․ ասելով ա

ղաչողին վն նր ․ տես զի թէպէտ օրս այս ներողութեան է ․ բայց մարգարէն ասէ թէ, պարտ է առնել զարդարութիւն և զիրաւունս յամ ժամ։ և յետոյ վճռեաց ասելով ․ իշ խանն որ կարէ պատժել զյանցանս և ոչ պատժէ, ոչ է պակաս առաջի Ա.Յ պար տաւոր քան զգործօղն ։ և Սենեքա ասէ ․ ոչ ոք զայնքան պարտաւորդյն զոհ Ա.Յ կա րէ նուիրել, քան զամբարիշտ մարդն ։ որ խնայէ չարաց, վնասէ բարեաց ։ արդ ըստ Գրիգոր, ոչ թէ զինքն քաղբեայ և զամբ րեայ նման չնացող ասէ․ այլ թէ, եթէ առ փինէհէս գիմեցից, և նա վրէժխնդիր է չարագործաց ։

✻ Պատճէի ճշմարիտն ՚ ընդ առարկ հոմանիշ ընքէ ։) Պատճէր ճշմարտին ՚ է Յեսու որդին Նաւեայ ։ որ թէ ըստ անուանն, և թէ ըստ գործոյն ՚ ունէր զնմանութիւն Յի ։ զի որպ ՚ Քս ժառանգեցոյց մեզ զաւետեաց երկիր զվերինն Եդեմ․ և Յեսու զատորինն Հրէից ։ Ըստ այնմ, զօրացիր և քաջ լեր ․ զի դու բա ժանեսցես ժողովրդեանդ այդմիկ զերկիրն․ Յեսուայ․ Ա․ 6 ։ Յեսու զերիքով ․ և Քս զդժոխս աւերեաց ․ ԻԲ անբնական առնելով ՚ի մեղց ։ Յեսու զպոռնիկն Ռախաբ, և Քս զշնացեալ կինն ազատեաց ՚ի մահուանէ ։ Յեսու զերկիրն աւետեաց լուսեսեաց և բա րեհամբաւեաց ․ և Քս զերկինս , և զնա դրոշմատեաց , ար քայութիւն երկնից․ երկիր հեզոց , հարսանիս և ընթրիս կոչելով ։ Յե սու զԱքար, և Քս զՊետրոսին զանանիա և զսափիրա մահացոյց ։ սակայն և Յեսու ոչ կարէ տալ ինձ զփրկութիւն ․ և ոչ կարեմ առ նա ապաւինիլ․ քանզի և նա զակամայ խոստովանօղն աքար քարկոծեաց․ երկնչիմ թէ և զիս ընդ նմին ջնջեսցէ ։

✻ Ըստ ... վէհից Գրիգորի ՚ ... Հրէից ... ։) Կիտելի է զի զա բաւոնացիքն, գոլով յարենէ ամօրհացւոց, եկին առ Յեսու որդի Նաւեայ պատրա նօք, հնացեալ քրձովք, և հին տկօք․ իբր թէ յերկրէ հեռաւորանէ իցեն եկեալ, և խնդրեցին ՚ի Յեսուայ ուխտել նց, և նք երդուեան չկոտորել նց ․ այլ լինել փայտա կիր և ջրկիր որդւոցն Իղի ․ Յեսուայ․ Թ․ ցվերջն։ իսկ Սաւուղ կամելով վրէժ առ նուլ վն խաբէութեան նց, սպան զբազումս ՚ի նոցանէ ․ ջրելով զուխտն Յեսուայ և իշ խանացն ․ և վասն այնորիկ եղև սով զերիս ամս ՚ի ժամանակս Դաւթի ։ և Դաւիթ հարցեալ զՏր ․ գիտաց թէ վասն մեղացն

Սաւուղայ և տան նորա է պատմեալ զի յամ՝
պարս կոտորեաց զնա Սամուէլ. վա որոյ
Դաւիթ կոչեալ զնա կամեցաւ շահել, և
վճարել զվնասն. և նքա խնդրեցին ՚ի Դաւ-
թէ զորդիսն Սաւուղայ տալ նոցա ՚ի
սպանումն. և ետ Դաւիթ եօթն հոգի յոր
դւոցն Սաւուղայ. և նքա տարեալ զնա սպա
նին (զի յարադրեալ է հեղուլ զարիւն և բա
պանանել) և բարձաւ սով. որ եկեալն
էր պատճառաւ անպարտ արեանցն գա-
բաւոնացւոց: 2 Թագ. ի. գլերջն: ու-
րեմն և Դաւիթ (ասէ) զիս ոչ կարէ փըր
կել. որ զորդիսն Սաւուղայ մատնեաց գա
բաւոնացւոց:

※ Սարեփթայեցւոյն տեսանողն՝ ընդ ողորմելոյն ցուցանէր Տեառն այցելութիւն:) Սամուէլ
սպան զԱգագ թագաւորն ամաղեկացւոց
առաջի տապանակին ՚ի Գաղգաղայ: և մարգ
գարէութիւն կոչէ զՍամուէլ. ոչ վա հօր նր
Եղկանայ. այլ վա մօր նր Աննայի. որ մար
գարէաբար զշնորհակալութե օրհնութիւնս ա-
սաց ՚ի սեղանոյ առաջի տապանակին. և կամ
զի մանուկն Սամուէլ ՚ի ծննդեան լուրում
տնադրեցաւ մարգարէ: I Թագաւորաց.
ԺԵ. 35: ԼԷ. I:

※ Սոփոնայեցւոյն ՚ի Երինոսեանց բոցոյն [illegible]:) Յայնժամ Եղիա մարգարէն իբր զե-
րիս յիսնապետսն աքայաբու. յերկնից հուր
իջուցեալ վառեաց սպառեաց և ծախեաց. 4 Թագ.
ա. 10: Այլ ցես մի թէ հուրն իջեալ յերկ
նից բանիւն Եղիայի. զյիսնապետսն այն
պէս այրէր մինչև յանձնուացուցանել և
վառնել: Ասելի է թէ՝ ոչ. այլ առնէր զնա
իբրև զկայծակնահար: Եւ թէ ասիցես.
ուստի և վառնիլ ասին: Ասեմ թէ՝ և վա
որդւոյն Ահարոնի ասի. Ղևտ. Ժ. 2. ել
հուր ՚ի տնէ և եկեր զնա. բայց յետոյ ասի
թէ՝ մատեան և բարձին զնա հանդերձ պատ
մուճանօքն իւրեանց: ուրեմն ուտելն և
վառնելն, առնանի ՚ի տեղի հրով մեռա-
նելն և սպանմանն: Թէպէտ և կարէ ներհակն
հաւատալ. զի հրոյն է ծախել և սպառել.
որպէս զսոդոմայեցիսն, զորս եկեր հուրն ծը-
ծմբախառն:

※ Սուտերեանն ըստ Նազովրեցւոյն՝ հինգ հազարն ընթրիքն հանէ:) Յայնժամ հասեալ
սպառնալեօք ոչ նոքա միայն, և նոքին, այլ Քրիստոս:
զի Յովհաննէս վասն Քրիստոսի ասաց թէ, որոյ
հեծանոցն ՚ի ձեռին իւրում սրբել զկալ
իւր: հեծանոցն է հողեղէն. որով ցորեանն
՚ի յարդէց յորդակի. և նշանակէ զդատա-
՚դակամն իշխանութեն Քրիստոսի. ըստ այնմ՝ շարժա-
կանին, հուր կիզանող զմեղս մարդկան զո-
շակեցեր զամենայն զալըստն տնն. իսկ դա-
տողական հեծանոցաւ սրբել զկալ աշխար
հի զմիւսանգամ գալստեան խորհուրդն:
Քանզի կալն է եկեղեցի. ցորեանն են մնքն.
յարդ են մեղաւորքն. շտեմարանն է ար-
քայութիւն. անշէջ հուրն է դժոխքն. հեծա
նոցն է դատողական իշխանութեն Քրիստոսի:
Առդ՝ Յովհաննէս ՚ի լրման օրինաց, դոլով
յետին մարգարէ՝ և պատուով նախկին. և
առաջին Առաքեալ յորժամ շնորհաց. ըն
պատանեայ ինձ (ասէ) յիշելով զդատողական
իշխանութեն Քրիստոսի. որով և այլով ցուցանել
կամի, թէ ՚ի բարկանալ անաչառ դատաւո
րին ՚ի վը դատապարտեցելոյն. և ոչ սրբոց
բարեխօսութեն կարէ օգնել:

※ Պետրոսի Առաքելոյ՝ ընդ սափիրայի և կնոջ նորա:) Սափիրա՝ որ և ըստ յունաց զաֆի-
րա, էր կին անանիայի. որք ունելով ագա-
րակ վաճառեցին յանուն որբոց և այրեաց
նոր հաւատացելոց. և թաքուցին ՚ի գնոցն
զբազումն. և մասն ինչ բերեալ եդին առ
ոտս Առաքելոց. զոր Պետրոս իբրև գայ-
տնի Հոգւոյ որդի Սիմէոն՝ է հարց զճշմա
րիտն. և նքա խորհրդով միայն անեալ սուտ-
ցին տմնուն դիտողին Հոգւոյն Սրբոյ որ յա-
ռաքեալսն բնակեալն էր. վա որոյ և Պետ
րոս մահուամբ դատեաց զնա: Ասա դժուա
րին է թէ վա էր Պետրոս մահացոյց զանա-
նիա և զսափիրա. մի թէ չունէին նքա զի-
խանութե ՚ի վը ընչից իւրեանց: Ասելի է.
թէ պոր ինչ և խոստանայ որ Ա.Հ՝ յայնու-
հետև ոչ է տէր նմին. այլ ում և խոստա-
նայն. իսկ անանիա և սափիրա ոչ ա իբրև
ցան յինչս իւրեանց, այլ յինչս Ա.Հ. զի
խոստանալով Ա.Հ՝ զրկեցան յինչանց և ՚ի
կերառութե նց. զի խոստանալն է կամաւոր,
իսկ կատարումն հարկաւոր: Նաև զի թէ-
րահաւատեցան՝ և իբր հոգեպահ դաւ-
ցին յընչիցն զոր Ա.Հ խոստացան: որովք
երկբայեցան թէ Ա.Հ ոչ էր կարող պա-
հել զինքեանսն. որ ի տարի առանց պը-
րելոյ և կատարելոյ պահեաց զհրէայսն
յանապատին: Զայս և ծանիր թէ ունին է
առ Հոգին սուրբ. ուստի մինչ յուխտէն
դարձան, կոչեցան ստողք և խաբօղք Հո-
գւոյն Սբյ: և զի զայս իւրեանց եդին յինչս
իւրեանց իբր ՚ի պղծութիւն կենաց իւրեանց.
վա այնորիկ արժանապես զրկեցան ՚ի կենաց.
մեծ էր արդարև իշխանութեն Առաքելոց.

որք ոչ միայն 'ի վր հոգւոց · այլ 'ի մերայ մարմնոց ընկալան զիշխանութի· որք երկու սրովք վարեին և երկու իշխանութբ դատեին · հոգևոր սրով պհոգլին 'ի հաղորդակցութե եկեղեցւոյ · և մարմնաւոր սրով զհոգլին 'ի մարմնոյն բաժանեին ։ Պորփիւրոս հակառակն Քի՝ մեղադրէ Պետրոսի իբրև խստասրտի. և ոչ գիտէ՝ թէ սուրն ոչ է պարտաւոր յորժամ հատանէ զգլուխ մահապարտին զի է գործիք միայն · և Պետրոս էր գործիք արդարութե Հոգւոյն Սրբոյն 'ի խոնէ" Ստ այլն անուանց Ն գլուխ· Նս ընաբանին աստ վս հրեշտակաց թէ,'ի հրեշտակսն ոչ է չար· զի պատմիչ է Ք բարերարութեն · իսկ եթէ 'ի տանջելն պմեղաւորսն է չար՝ և խրատիչք անզգամաց եղիցին չարք · որպ և քահանայքն որ զպիղծսն յԱծայնոցն խորհրդոց արգելուն ։ բայց դատելն ոչ է չար · այլ արժանին լինել պատժոյն ։ իսկ պետ Լուսեղոց կոչէ զմեն Պետրոս, քանզի նա եղև առաջակայ այնորիկ սրբազան դատաստանին։

※ Զուտանոյն՝ ... հոգւոյն՝ ...) Զոր ծանուցե կոչէ զՊօղոս· քանզի փաւլոս հարմանալի է արգասանի · տես 'ի ձեռն Կոռաքեղոյ 'ի վր այնորիկ (...) որ նա ևս զինքենէ ասաց , ոմանց հոտ 'ի մահուանէ 'ի մահ · և ոմանց 'ի կենդանութե 'ի կեանս ։ զի ... Լուսաւորանին , Պօղոսի և այլ Լուսաբերաց բանքն են կեանք, և անհնազանդիցն մահ· որպ և հայն առողջ քմացն ախորժելի է · և վատ առողջ քմացն զզուելի ։ և մանաւանդ այն գործութբ ուստղայն ամենահամ· և տրտմն ջողայն տաղտկալի ։ և Լուկեբէ" 2 Կորն · Է · 16 ։ ասէ , զոր օրինակ լոյս այս է եղտ և խաւար աշնէ տկարացելոցն տեսանելեօք , և լոյսն լոյս է · և ... թէպէտ դառն է ալտտալելոյ , սակայն քաղցր է առողջիցն · սոյնպէս և Լուսաւորանն 'ի մէջ փրկելոցն՝ և կորուսելոցն ։ զի թէպէտ և կործանցին ոմանք · սակայն յանհամատութե կորնչին ։ հոտ եմք կենաց այնոցիկ որք աշակերտին մեզ · և հոտ եմք մահու որք հալածենն զմեզ ։ այլև որպէս մի և նոյն վարդի հոտն՝ մարդկան ախորժելի է · և խոզից զզուելի ։ այսպէս է և առաքելական քարոզութին · բարեպաշտից ախորժելի · և բղջախոհաց զզուելի ։ ուս ... և մինչ երիտասարդ մի ասաց ումեմն փիլիսոփայի , թէ լաւ զայն համարիմ Ե կանանց կենցաղավարել քան Ե փիլիսոփայից· տաց փիլիսոփայն· և չէ իսկ զարմանք · զի և խոզք զոխզին առաւել սիրեն , քան զհոտս վարդից ։

※ Մ...) Ն. յոյնքն և հրեշտակքն անաշառք են 'ի դատել զնս , զի հզօրք են զօրութբ որք կատարեն զհրամանս քո· և այլք զքեզ վշտացուցանեն՝ նց պատուհասիչք են ։

※ (Է) Արդ ...) Ն. յոյնքն յոմեց ստեղծուածոց միշտ դատեալ լինիմ աստէն · յօրինակ և 'ի յիշատակ ապագայից ինձ նման եկող մեղաւորաց ։

※ Իբր ...) Փոխորիկն և մրրիկն է հակառակ հողմոց բաղխումն ։ և իմ կեանքս (ասէ) 'ի մէջի հակառակ հողմոց՝ է որպ զխուխս տարաբերեալ 'ի հողմոց · անկայուն և անհաստատ ։ կամ որպս Եսայի , ունդի և մղեղի նմանեցուցանէ ըզ կեանս մարդոյ և իբրև զփոշի անուոյ 'ի փոթորկէ մրրկեալ ։ Ժէ · 13 ։

※ (Գ) Զոր ...) Ն. յոյնքն եթէ ոք նուրբ և բարակ մտօք քննեսցէ , իբր 'ի ծովու ընութեն՝ տեսցէ զզանազան լուղակս մեծաց և փոքունց զեռալ· և այնու ծանիցէ , թէ ոչ աւելորդութբ ինչ են ստացեալքս և գրեալքս· այլ Ղկմարտութբ· զի առ մեծութի ծովու լաբաթանն · և առ ընութխս ՂՂ ... որովայնի հաւծրք երևին ։

※ (Է) Ս...) Զմեռն ասէ զառութեն սիրոյն, և զամբոխութն 'ի մարմնոյն տարերսն· որք իբրև ալիք ծփեն զհոգւն ։ Ընդ՝ ալեաց ծփանաց հոգւոյս դու սաստեսցես (ասէ) և հանդարտեցուսցես , որպ որ երբեմն 'ի մէջ նաւին 'ի ննջելդ, իբր անտես առնելով յարեան մրրկաց · որ զարթուցեալ իբր 'ի խնամել , սաստեցեր ալեկոծութեն և հանդարտեցուցեր զմրրիկն ։

※ Ն...) Ոստայն է ալեաց և տալայից մի 'ի վր միոյ ոլորմամբ դիզանալն և գալն ։ որ նշանակէ զսրտիս (ասէ) մոլեգին շարժմունսն խռովութե ։ զոր խընդրեմ (ասէ)· զի արձանացուսցես , անշարժ կառուսցես առանց սրտադողութե ։ կամ թէ որպ ծովու ալեացն սահմանս եդեր և ասացեր , ցայդ վայր եկեսցես· և այլ անդր մի անցանիցես (որոյ սահմանքն, ոյ եզերքն ծովու, եղեն նոցին իբրև պարձանս· առ որս բախիլովք խորտակին) նմանապէս և զիմ սիրտս (ասէ) արձանացուսցես կայուն ա

Ներով. առ որ եթէ ալիք ծածանէլք ցաս մանց զխեղեսցին, յորձանէ սրտիս փշրեսցին ❊ Սատանայէ խաբեալ՝ ղեկամագլխեան ան դամս ուղղութեան. կորժանեաց ոմանց երկրպ սնեցաղս հինաց։) Զոր Պօղոս ասէր թէ, մե ռուցէք զանդամս ձեր զերկրաւորս. Սուրբ Գրիգոր ասէ թէ, ես ինձէն չեմ բաւական զերկրաւոր անդամս իմ ձնշել եւ մեռուցանել։ Ա՛յլ թէ ստանայէ աղէտ) ❊ զեօթնագլ խեան վիշապ զմահացու մեղս իմ։ Եւ ուրա ցան կոչէ զմեղսն. զի մեղքն ոչ է ինքնակայ

գոյացութի. այլ պակասութի բարւոյ որ յէն թակայոյն երեւի։ Իսկ եւ երկրորդենցող հինից (ասէ) զի որ մեղանչէ՝ իւր երկրաւոր զի նուք ընդ հոգւոյն մարտնչի. ❊ այնմ, տե սանեմ այլ օրէնս յանդամս իմ, զինեալ հակառակ օրինաց մտաց իմոց, եւ գերեալ զիս օրինօքն մեղաց. Հռոմ. Է. 23։ ❊ Գերեցեա ուղիղ մշտամտոց։) Այսինքն զայս Նոր մատեանս անուանն՝ կոչեսցես. ա մօթք մշտամնայց, որ է ողբ եւ կոծ վասն մեղաց։

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹԱՆԱՍՆԵՐՈՐԴ ԵՐԿՐՈՐԴ։

Այս գլուխս՝ է՛ բարոյական խրատ առ կրօնաւորսն. որոց խնդրանօք շարագրեաց սբնս աղօթիցս. զոր՝ Նոյն խրատէ, որպէս զի Դ՛ ծվարս ծուխանց ազատեսցեն. այլ ծանիցեն շնորհաւթի տեւ ինց ծովանց։ Առաջնորդ՝ անհնց գրելոց Թէպ՝ զինքն խոստովանի գոլ պարտաւոր. եւ խրատէ աւան կրօնաւորս, որ պարծեւ ընդ ոչ չնացան։ Երրորդ՝ ըստ եւ առաջի տղ՝ ոչ արդարանամ որ զանգործս իմ տեսանէ։ Չորրորդ՝ ասէ գոլ զինքն մէ. եւ զինչ անհնց յեղեան, արդարացուցանելով զմանս։ Հինգերորդ՝ ըստ զանազան անուամբ գոլեցոյ՝ եւ նորին գոլութեանցն գրոց։ Վեցերորդ՝ խրատէ զՏեառնէ. զի զայսպէս յանդիմանական եւ քննողակ բանս հաճոյացէ զերկնից առաքեալ յանդիմանութեանցն փոխարէն։

❊ ԲԱՆ ❊ Ա

ՈՐՔ ՄԵՐԿԱՄԱՐԲ ՄԻՆ.

❊ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ❊

Այսինքն զայսոսիկ աղօթքս ձեզ ընծայեմ ո՛վ կրօնաւորք. որք մերկամարմին իբրեւ զմեկուչս զինուորեալք էք վա՛ հանդերձեալ բարեացն. եւ մարմնով եւ արեամբ մարտնչի լ։ք ընդդէմ դիւաց իբրեւ զինուորք։ Ուրեմն ընկալարո՛ւք զայս խորտկալի սեղանս ՚ի փրկութեան հոգւոց ձերոց. եւ սորօք ճաշակեցէք զպարտութի եւ զտկարութի մարմնոյ ձերոյ թէ յորքան դիւրաբեկ եւ ՚ի խեցեղէն անօթոյ ունիք զպատուական հոգի ձեր. ❊ այնմ Առաքելոյն. ունիմք զգանձս զայս յամանս խեցեղէնս. զի առաւելութի զօրութեն իցէ յԱ՛Յ՝ եւ ոչ ՚ի մէնջ. 2 Կորն. Դ. 7։ զայս եւ ամբարիշտն անտիոքոս անգամ ծանեաւ. որ մինչ յաշացն եռայլին որդունք, մերձ մահուանն ասաց թէ, հնազանդել պարտ է Ա՛Յ. եւ մի՛ ՚ի մարմին մահկանացու Աստուա

կերպ օրինակ բարձրանալ։ 2 Մակ. Թ. 12. որ զի մի՛ պարծեսցի ամ մարմին առաջի Ա՛Յ, եւ զի մի՛ օրինապահք մեծաբանեսցեն ՚ի վե՛ ան իւրոյ, իբրեւ շնորհ նմա արարեալ: այլ յիշեսցէ զբան ան ՚ի կատարման պատուիրանացն թէ, ծառայք անպիտանք եմք զոր պարտն էաք առնել արարաք։

❊ Կերակուր նորա ընտիր։) Այսինքն բե լիարին ստնյն կերակուրքն են ընտիր առաքինիքն. ❊ որոց առաւել մարտնչի՝ քան ընդ հեղգացելոց եւ մոլեկանաց։ որոյ օրի նակն է ՚ի գողիաթ. որ զընտրանոցինեալ դք խնդրեաց ելանել ընդդէմ իւր. եւ ոչ զանկոչ ոք. 1 Թագ. ԺԷ. 8։ եւ վա՛ առ խա ծուն ասի թէ, ընդ կանանց եւ մանկանց ոչ մարտնչի. այլ ընդ սպառազինելոց. վա՛ որ ոյ եւ Պետրոս ասէր թէ, ոսոխն ձեր սատանայ իբրեւ զառիւծ գոչէ. շրջի եւ խնդրէ թէ զո՛ կլանիցէ։ այսպէս ուրեմն պղերգի երեւել սատանայ ՚ի կերպարանս խարազնազգեստ Աբրահամու ուներոյ բարձեալ շղթայս եւ ա նուրս երկաթիս. եւ ՚ի հարցանելն պղերգին թէ, ո՛վ ես դու. եւ նա ասաց բեկլիարն եմ ես. ասաց պղերգն զի՛նչ են շղթայքդ՝ եւ անուրք. ասաց բեկլիար. են կապանք ա

ուաքինեաց. և նա ասաց. և որն է իմ շըղթայն և անուրն՝ ասաց բերլիար. կորիր 'ի բաց, զի ես քեզ նման պղերգի, որ կամաւ գաս զինի իմ. շղթայ և անուր ոչ բառնամ և կրեմ։

❊(Է) Ոսկանոյ և այլ:) Ասկինքն և ես որ ձեզ ով կրօնաւորք զայս սակաւ կերկուրս աղօթից ջամբեցի 'ի կերպ զղջման. կկայեմ զանձնէ իմ մէ, թէ բևր մեղաւորանաց ես եմ արժանի. զի յԱստուծոյ սկսեալ մինչև 'ի վերջին ծնունդն նր, որք ծնանելոցն են. զամենսեան պարտիմ յիս ունելով. կկայեմ և նոցունց ամէց պատժոցն զիս գոլ պարտական: Թէպէտ 'ի խորհրդական խոստովանութե՝ ոչէ պարտ այսպիսաբար վարել, այլ միայն զգործեցեալսն պարագայիւքն ասել և պատմել: զի ասէ ոմն 'ի գովելեաց, թէ ոմանք որք զինքեանս ասացին ամ մեղաց տէր և անխմաստս որք ոչ էին՝ զարմանալի է խոնարհութի նց, բայց ոչ հետևելի: զի որ ծածկել զմի 'ի մեղաց կամաւ և գիտութբ. անկատար՝ և անարդիւն առնէ ըզ խոստովանութիւն. նմանապէս և զոչ գործեցեալսն խոստովանիլ՝ է սուտ և անարդիւն առնել զխոնարհութիւն: Իսկ բանս սրբոյս Գրիգորի ոչ է այնպէս. զի ոչ է 'ի խորհրդականի խոստովանութե, այլ միայն խորգոյն եղանակ խոնարհութե զայլս յուսադրելոյ, և զԱյ ողորմութիւն մեծացուցանելոյ:

❊Լսեաց. տեղեակ ոչ դատապարտէ՝ և ոչ հաճեցոյ և այլն:) Ասկինքն որ ասէր թէ ոչ երբէք շնացայ ոչ պոռնկեցայ և ոչ զայլս ինչ համբուրեցի զճաշակս մահու: որ զայս ասելն ասէ ոչ է պակաս քան զմի օրէնութի. և թէ վս էր այսպիսաբար պարծիլն է անօրէնութի: քանզի և փարիսեցին զոչ ունելեացն պարծելով՝ պարտաւորեցաւ. զի իւրովի արարեալ զբարիսն. և զհետևի կալն 'ի մեղաց համարեցաւ, և ոչ օգնականութե Այ. ընդդէմ որոյ ասացաւ գիտացի թէ ոչ այլ ինչ կարեմ գոլ ժուժկալ եթէ ոչ Այ տացէ. և Պօղոս ասէր. շնորհօքն Այ եմ զինչ և իցեմ: Եթէ վս նր զշնորհեալեաց պարծիլն է անօրէնութի: քանզի թէ և արտաքսապէս ոք չիցէ շնացող և պոռնիկ՝ և ոչ զճաշակ նոցա առեալ. սակայն ոչ կարէ պարծիլ զայնս իբրև ոչ մտածօղ և ոչ խորհօղ. որ է ներքսապէս առաջի Այ շնալ և պոռնկիլ: նաև զի թէ և ոք ոչ իցէ շնացեալ և պոռնկեալ. այլ ոչ վասն այնորիկ պարտի պարծիլ. զի և մաքուրն Յովհաննէս.

այնքան դերագանց մաքրութբն ասաց թէ. եթէ ասեմք մեղս ոչ ունել՝ զանձինս խաբեմք և ճշմարտութի 'ի մեզ ոչ գոյ. և Յոբ ասէր. եթէ մի օրեայ իցէ ոք՝ չիցէ առանց մեղաց: իսկ թէ ոք ասիցէ, թէ սուրբ աբբայ Սարկոս որ բնակէր 'ի լեառն Թարմնկից, 'ի նմին ժամու իւրում երանէր զամ զգայութիւնս իբրև զանփորձս 'ի մեղաց, և իբր զոչ ունօղս զճաշակ երկրաւոր հեշտութեց. ուրեմն եղև մեղադրելի: Ասելի է թէ, սուրբ աբբայ Սարկոս երանէր զզգայութիւնս իւր զորս մինչև 'ի մահ անփորձ եպահ 'ի ճաշակ մանէ մեղաց. ուստի զճշմարտութի վկայեաց՝ քան թէ պարծեցաւ: ուստի վս երկուցն մահուանն զզգայութեան իւր այնու բանիւք մխիթարէր ասելով. արդ ընդէ՞ր տրտում ես հոգի իմ. և կամ ընդէ՞ր խռովես զիս. յուսացիր զԱյ և մխիթարեսցիս անձն իմ. երանի է քեզ հոգի իմ, զի ոչ ես շաղախեալ պղծութբ նոցա այսորիկ անցաւորիս. տես և զայլս բազում այնպ: Նաև զի զայնս ասէր ոչ 'ի ցոյց մարդկան, այլ ինքն յինքեան. զի ոչ տեսանէր զաբբայն Սրապիոն: Նաև զի ասէ աբբայն Սրապիոն 'ի վարս նր, թէ իբրև կատարեաց զմխիթարական բանս 'ի սբ գրոց. որ առ իւր սրբասնեալ հոգին քանզի զարհուրելով երկնչէր հոգի նր 'ի փառաց ան Այ թէ ո՞րքան մեծի և ահաւոր թագաւորի առաջի կալոց ես. որոյ անպատում երախտեացն ապերախտ երևեալ լինիս. և անբաւ սիրոյ նր որ առ մեզ առ քո տկարութիւն՝ նուաստեալ ամօթալից գտանիս. և այսպիսի երկիւղիւ դողայր: տես հարանց վարուց դՃՀԷ թղթահամարին: Իսկ բանք ձգնաւորին այնորիկ զորս մեղադրէ սուրբ Գրիգոր. ոչ էին նմանք բանից աբբայ Սարկոսի. այլ էին նախ քան զաւարտումն պատերազմի նր. որ մինչ դեռ ևս պատերազմէրն՝ իբրև զյաղթօղ պարծէր. վս որոյ ասէ. ոչ ընթացաւ՝ քան թէ տեսաց: զի այնպիսաբար պարծելով ոչ յառաջեաց և ժթացաւ յառաքինութե յառաքինութի, այլ դթեաց և ոտիւք թաւալեցաւ, և յետս չոգաւ:

❊(Օրհնեալ Տէր որ մեծացայ:) Զաք. ԺԱ. Ե: Սբն Երեմիա լամբ. 'ի վեր բանին Զաքարիայի ասէ թէ, ոյք են ստացօղքն իւրեանց. քահանայքն և թագաւորքն իւր. քանզի վս մեղաց նց եղև մուտ հեթանոսացն կոտորել զհօտսն և այժմ չիք հովիւ որ արածէ զմնացորդս կոտորածին այսինքն

զդարձեալն 'ի բաւելոյն , որք յետ դարձին առնուլին զքահանայութի՛ն 'ի յունաց սանտի կաշառօք • և կոտորելով կոտորեին ըզ ժողովուրդն 'ի պահանջել նց զսակ արծաթոյն զոր տային այնոցիկ հեթանոսաց • և այհա ոչ ոք էր որ յանդիմանէր զնս յաղագս քահանայական պատուոյն և փառացն։ և հեթանոսքն որք առնուլին զարծաթ եզրսկի 'ի հրէից՝ վս խապալով տուեալ քահանայութե՛ն • հեգնելով շնորհական լինելին զՔ՟Ս և ասելին • օրհնեալ Տէր և մեծացայք ։ բայց հեթանոսքն ո՛չ թէ զՔ՟Ս օրհնէլին յառնուլ ոսկւոյն 'ի քահանայից • այլ հեգնելով ասէլին զայն • զի ոչ քննէլին զարժանաւո՛ր եզանարժանն • այլ առնուլին զոսկին • և այպանելով ասէլին • օրհնեալ Տէր , որ վս քահանայական պատուոյն զոր սահմանեալ է նց ունել , մեզ զայսչափ ոսկի բազմացուցանէ։ Նոյն մեր Կիւրղոս բարբառականացս առեալ զբանս ասէ թէ , ոյք յառաքինութի իւրենց պարծին, նման են յունաց բռնաւորաց թգ՟աւորացն • որք մինչ պարծին 'ի մեծութի առաքինութե իւրեանց • ընդ նմին և հեգնելով ծաղր առնեն զՔ՟Ս • որոց նման էր և փարիսեցին որ ասէր • Ա՟Ծ իմ գոհանամ զքէն • զի ոչ եմ իբրև զայլս 'ի մարդկանէ • զյափշտակօղս՝ և զգողս, կամ զշունս, կամ իբրև զայս մաքսաւոր։ որոյ գոհութին էր պարծողական ամբարտաւանութե։

※(Գ) Գոհութիւն ոչ մատնեալ եմ փառաւորութե և այլն։) Այսինքն թէ այն կրօնաւորն վս ոչ գործեցելոյն յինքենէ պարծեցաւ • բայց ես և վս ապադայից յինէն ոչ գործելոց՝ կարեմ պարծիլ • զի զանգործս իմ տեսանեն աչք Քո • և կենաւորական խորհուրդս իմ։ ուղ և բազմիցս ասաց հրէիցն թէ , զի՞ խորհիք 'ի սիրտս ձեր չարիս • և թէ որ հայի 'ի կին մարդ առ 'ի ցանկանալոյ նմա , անդէն շնացաւ ընդ նմա 'ի սրտի իւրում։ որ այսպիսեաց խորհրդականաց՝ և գործով 'ի գլուխ ոչ ելողաց՝ հատուցումն տայ (ասէ) ամենիրաւ փոխարինաւ • ո՞ր մնայ թէ ներգործութե կատարեցելոցն մեղաց։

※ Ոչ ներգործեցայց [illegible]։) Այսինքն ոչ արդար ձեւացայց առաջի տեսողին՝ ուղ զբռնեալ գերեզմանս • որք արտաքոյ սպիտակք երևին և 'ի ներքոյ ժահահոտութե լցեալք են։ կամ իբրև զանպտուղ թզ՛նին տերևալից երևեցայց ունայնս 'ի պտղոց գործոց բարեաց։

※ Ոչ [illegible] գործեցելոյն նշանաւքին։) Այսինքն թէ որ զոչ գործեցեալսն իմ նկատէ • առաջի նր ոչ ստեցից ասելով կամ կարծելով թէ , ես մարդ հողեղէն գոլով՝ ոչ եմ մեղանչական։ կամ վս ոչ գործելոցս արդէն՝ ոչ ասասցից , թէ որ մինչև ցայժմ ոչ եմ գործեալ • այլ ոչ ևս գործելոց եմ։ զի ասէ Պօղոս • որ հաստատունն իցէ՝ ըզգուշ լինիցի մի գուցէ անկանիցի։

※ Ոչ [illegible]։) Այսինքն աղտեղեալ հանդերձիւ մի մոլից 'ի տուն հարսանեաց • և ասասցից 'ի միտս իմ, թէ ոչ տեսանէ զիս հարսնատէրն • զի նա ունի զտեսողութին հայիլ նրբապէս 'ի բազմականսն ։

※ Ոչ [illegible]։) Այսինքն թէ զչար ցոփութին և ըզ պագշոտութին մի քողարկեցից պատճառաւ բարւոյ գլխոյն • զի անպատշաճ գործն՝ թէ և բարի դիտաւորութե լինիցի դատապարտելի է ։ ուստի ասի նմանութեց Է գըրքոց լէ գլուխ թէ , բարի դիտաւորութին ոչ ազատէ 'ի պատժոյ, եթէ գործն իցէ չիմար և անպատեհ • ուղ թէ ոք վս պահելոյ զողջախոհութի՝ հատանիցէ զծածուկ անդամն • որ այնպիսին 'ի կարգէն լիջուցեալ լինի • քանզի ոչ երկաթիւ , այլ կամօք պարտի խնդրել ողջախոհութին ։ այսպէս դպիրքն և քահանայքն պատճառաւ պատարագի, զրկել տային որդւոց զծնողսն • և ահա դիտաւորութի նց բարի ձևանայր • բայց կայանայր 'ի զրկութն պատուոյ ծնողաց • զի որ պատարագել հրամայեաց , նոյն և զծնողսն պատուել պատուիրեաց ։

※ Ոչ [illegible]։) Այսինքն զօտար մեղսն մի իբրև ընտանի ընութես պատուեցից , պատճառաբանելով զկարիս ընութե • և անպարտ վս այնորիկ զիս կարծելով ։

※ Ոչ [illegible]։) Զի Ա՟Ծ ասաց թէ , մի ագահիցիս զզարդ կանայս • ուղ ագահելին դուստրք և խեղկատակքն ։ խենէշն է խենթութեն • և խենէշանալն է զանազան զգեստուք խենթ մոլելն։ [illegible] (ասէ) կամ զերդ տկա՞ն • և կամ զայլ և այլ փայլուն զարդ որ ծանր և հարկաւոր անձանց • մանաւանդ կրօնաւորաց՝ է՛ ամօթալի ։ այլ բարդականապէս օտարոտի զարդք են՝ մոլութեց զգեստքն ։ ուստի Օրէն • ԺԲ • II ասի • մի զգենուցուս զասր և զկտաւ 'ի միասին ։

※(Գ) [illegible]։) Այսինքն թէ

մեղաւոր ասես, և թէ անօրէն. և թէ այլ ինչ ՚ի վերոգրելոցն՝ ես եմ բոլորն. և յիս գտանին յանցանք և մեղք ամենայն սեռօրէն:
※ (Ոչ հեթանոսս՝ որ ոչ գիտէին:) Այսինքն ոչ հեթանոսք իմն շատ մեղաւորք. զի ոչ գիտէին զօրէնս. թէպէտ ըստ Պօղոսի գիտութիւն ԱՅ յայտնի էր ՚ի նոսա ստեղծուածովքս. քանզի ԱԾ իսկ յայտնեաց նց. զի աներևոյթքն ԱՅ՝ երևելի արարածովքս իմացեալ տեսանին: և թէ ՚ի կողմանէ առնելեաց և խորհելեաց իմացի բանս. և զն այնոցիկ ասէ Պօղոս. հեթանոսք որք զօրէնս ոչ ունին՝ բնութբ զօրինացն գործեն: Բայց ես Գրիգոր զմ անգիտութե օրինացն Նմի խօսի. որոց անմեղելի էին հեթանոսք, և ասէ զինքն առաւել քան զնա մեղաւոր և դատապարտելի. զի նք անգետ էին (ասէ) և ես գիտուն օրինաց. որ այլոց քարոզեմ ոչ գողանալ, և ես գողանամ և այլն: զի որոյ և փրկիչն ասէր. ծառայ որ գիտիցէ զկամս տն, և ոչ պատրաստեսցէ ըստ կամաց նր արբցէ գան բազում. իսկ որ ոչն գիտիցէ, և արժանի գանի ինչ գործիցէ արբցէ գան սակաւ: որոց օրինակ՝ էին հրէից՝ գիտունքն օրինաց, և սակայն կուրացան. զի բժոտեալ աչօք առ խնանալի լոյսն Քի հայեցան. և ծառայք անգէտք (կամացն ԱԾ) էին հեթանոսք՝ և սակաւ գանիւք լուսաւորեցան:
※ (Է) Պետ վերծեց նոցեցայ՝ յանցեանս փառա բող:) Այսինքն գլխաւոր ուսուցիչ կոչեցայ՝ ՚ի դատապարտութն հոգւոյս: զի ասէ [illegible] քեմբէեցին թէ, որքան առաւել և նրբապէս գիտես. այնքան անտի սաստկագոյս տանջեսցիս՝ եթէ ոչ սրբութբ կեցցես:
※ ([illegible]:) Զի ասաց ՔՍ. այնպէս լուսաւորեսցի լյս ձեր առաջի մարդկան. զի տեսցեն զգործս ձեր բարիս և փառաւորեսցեն զհայր ձեր որ յերկինս է: ահա այս է եղծումն փառացն ԱԾ. որ մինչ ուրբին թարգմանի վարդապետ և ուսուցիչ և պարտ էր նախ առնել և ապա ուսուցանել ըստ նմանութե վարդապետին վարդապետաց ՔՍի. ես կոչեցայ վարդապետ. և նսեմ կարուքս եղծի զանուն վարդապետութե՝ որ ՔՍի ԱԾ էր յատուկ:
※ ([illegible]:) Ըստ այնմ թէ, վայ ձեզ յորժամ բարի ասիցեն մարդիկ զձէնջ. զի այնպէս առնէին սուտ մարգարէից հարքն իւրեանց:

※ ([illegible]:) Տես աստ զի ամբարիշտ ասէ զինքն, ոչ ՚ի կողմանէ կրօնի ԱԾպաշտութե. զի ահա քրիստոնեայ էր և ուղղափառ. այլ ՚ի կողմանէ կրօնաւորական պաշտօնին հեղգացմանն. և կամ ըստ կարծեաց դուեհկացն ասէ. որք զամբարիշտն իմանան ՚ի տեղի մեղաւորի, և զարդարն ՚ի տեղի առաքինւոյ. և ըստ այնմ կամի ասել. առաքինի դաւանեցայ և ասացայ ՚ի դուեհկաց, այլ իրօք մեղաւորս:
※ ([illegible]:) Զի կատարեալ առաքինին մինչ գովի յարտաքուստ, ձաղէ զինքն ՚ի ներքուստ. և մինչ նախատի յարտաքուստ՝ ցնծայ ՚ի ներքուստ: քանզի ճշմարիտ առաքինւոյն՝ ոչ ինչ փոյթ է գովելն և պարսաւելն: ուստի տեմնք ՚ի մերց հարց առաքելոց զաշակերտս իւրեանց զընալ գովել և պարսաւել զդամբարանս մեռելոց. և ՚ի դառնալն հարցանէին, թէ արդեօք ՚ի պարսաւելն դժուարացա՞ն. և կամ ՚ի գովելն հպարտացա՞ն. և յասելն թէ ոչ՝ ասէին. և դուք արասջի՛ք նոյնպէս. զի մինչ գովիք՝ մի՛ փքանայք. և մինչ պարսաւիք՝ մի՛ տրտմիք: ասի հարանց վարուց նէ թղթահամարն թէ, հայրն Սեսթերիոս էհարց մը հօրն Պիմենի. թէ ուստի՞ ստացար զշնորհս զայս հայր, զի ՚ի լինել տրտմութե ՚ի մէջ եղբարց. դու ոչ ինչ խօսիս, և լռութբ բառնաս զայն. պատասխանի ետ Պիմէն և ասէ. Թողութեն շնորհեա հայր. զի մինչ եկի ՚ի ժողովս այս, ասացի ցմիտս իմ, եթէ դու և աւանակ մի և համասար էք. և կամ ոչ էշ. զի հարկանի և ոչ ընդդիմաբանէ կամ անարգէ զոք. այսպէս և դու արասցես մինչև յօրն յետին. որպէս և Դաւիթ ասէր. իբրև զանասուն համարեցայ առաջի քո: քանզի չէ այն խոնարհութի մինչ ոք զինքն պարսաւիցէ, և յայլոց պարսաւելն դժուարիցի: զի ասէ Սոկէ՛. սակաւուկ մեք զանձինս կոչեմք մեղաւորս և պիղծս և անարժանս. և թէ ոք մի ինչ յայտնանէ նախատիցէ՝ զչարիմք և զայրանամք: հարցեալ ումեմն վեհագոյն Ս արդապետի, թէ որո՞վ նշանաւ ճանաչի կատարեալ և մեր մարդն. պատասխանեաց թէ, խոնարհութբ անարգանօք իւրովք. արհամարհելովն զպատիւ և զփառս և զգովութիւս. կրելով զկատականս և զպարսաւանս և ոչ ցաւելով: սոքա են նշանք առն կա

տարե

տարեալ, յայտ։ քանզի եթէ ուսանիցես զումն զոր
ոչ ճանաչես թէ իցէ կատարեալ. եթէ առ
համարձի և Է յետինսն դասի. բայց ցանէի
և բարկանայ. փոխէ զգոյն երեսացն. զգո_
ղոջիս արտաքսէ ընդ ամբէն. ձգէ զճակատն
զերեսօք. գիտացի՛ր զնա ոչ գոլ մը և կա_
տարեալ, թէ և զհրաշս առնիցէ։ զի այն_
պիսին ոչ է ճանաչել դեռևս զիւրն հպար_
տութի. զտրտմութի. զբարկութի. և զանհամ_
բերութի. վասն որոյ ցած և անարգ առնէ
զինքն, և արհամարհելի։ Իսկ առ հակա_
դարձն, խոնարհն ուրախ լինի յարհամար_
հելն. ուստի արժանապէս յամենեցունց գո_
վեցեալ լինի և փառաւորեալ։ ուրեմն որ
զփառս 'ի մարդկանէ խնդրէ՝ հեշտանայ 'ի
գովեստ մարդկան. վն որոյ խրատէ մզ ծաղր
լինել յառաքինին Ք^ի։ Զի առեանն ծայնոց
զգովելին փառս համարի ինքեան. որպ Հե_
րովդէս որ յերկեւրոջս զգեցեալ զպատմու_
ճան թագաւորութ. և նստեալ բարբառէր
ամբարտաւանութ. և հրճուէր 'ի գովութ
ժողովրդեանն որք ասէին. այս բարբառէ
և ոչ մարդոյ. և սակայն 'ի հրեշտակէ Տ^ն
հարեալ նոյն ժամայն եղեալ որդնալից սա_
տակեցաւ. Գործ. ԺԲ. 21։ Իսկ առեանն
Ք^ի և Ք^ի ծայնոց՝ փառս համարի զնա_
խատինս. վն որոյ ասաց. երանի է ձեզ յոր
ժամ նախատիցեն զձեզ մարդիկ, և հալա_
ծեսցեն, և ասիցեն զամ բան չար զձէնջ վն
անուան իմոյ՝ ուրախ լինիջիք և այլն։ Նայց
մի թէ և 'ի բարեգործելն՝ պատուի ոք համ
բերել նախատանաց, և կեղծաւոր կոչման։
Նոյն թէ այո՛, զի ասէ I Պետ. Դ. 12.
սիրելիք՝ մի՛ օտարոտի համարիլ զեռանդն
ինչ որ 'ի փորձութե ձեզ լինիցի. որպ թէ օ_
տար ինչ իրք ձեզ դիպիցին. այլ որպէս հա
ղորդեալք Ք^ի չարչարանացն. ուրախ լի
նիջիք զի և 'ի յայտնութե փառաց նր ցնծա
ցեալք ցնծայցէք։ և թէ՝ մի՛ ոք 'ի ձէնջ
չարչարիցի որպէս զսպանօղ կամ. այսպ թէ
որպէս զքրիստոնեայ՝ մի՛ ինչ ամաչեսցէ։ և
Տրիստոտէլ խրատէր զմեծն Աղեքսանդ_
րոս ասելով թէ, դու կայսր և վեհագոյն
ես ամից. ուստի պարսաւանաց մարդկանց
մի՛ զքեզ ենթարկիցես որպէս զնկուն ոք.
այլ վերանցեալ բարձրիցես. առ ոչ ինչ հա
մարելով զպարսաւանաց բանս այլոց։ և
զՅուլիոս կայսերէ անցաւ թէ, կայսրն զոչ
ինչ գիտէ մոռանալ՝ եթէ ոչ զանիրաւութիս
այլոց եղեալ առ ինքն։

*Յոռ աղանէին հոչեցոյ արքուն, և ես ի վեան

մահու նուէրի։) Ս^ր քանզի կրեկոր բատ յոր_
նաց թարգմանի հսկօղ և արթուն։ և ես
յաւէտ զանեն (ասէ) Գրիգոր կոչեցայ. և
զանդամնս յարտկութ 'ի ներհակն գործո_
ցի, ննջելով 'ի քուն մեղաց։ նոյն է և հեկ_
տեղեայն։ Իսկ օր փրկութե (ասէ) զօր մկր_
տութեն. ուստի պն Գրին՛ 'ի կը մկրտութե
երկրորդ բնաբանին ասէ թէ, զմկրտեալ
անունն 'ի փրկական գիր առնուն քահա_
նայքն. ընդ ապրեալսն գրելով զնա. նմա
նապէս և պատարագ նորդին նր Ս. պկնքահօրն.
որ այս ժ դպրա-բնի չենոց կոչիւր 'ի ծնումնս
և է՛ ինձ ցաւէ սրտի. որ կը հեղձուէ բար
ձեալ է այս առաքելական աւանդութիս. և
երանի թէ յիմում ժամանակիս տեսանէի
զայս վերստին նորոգեալ։ Դրոշմն փր_
կեալ կոչին. Կործ. Բ. 47։ և Պօղոս ասէ.
որով կնքեցայք յաւուրն փրկութե։ պ մի
տրտմեցուցանէք զհոգին Ս. որով կնքե
ցայք յաւուրն փրկութե. պ որով դրոշ_
մեցայք յաւուրն մկրտութե. տես կը յօր
մկրտութեն տուեալ լինիւր և դրոշմն (Եփես.
4. 30) և ոչ կնի եօթն ամաց։

* Սուրբ դատաստանի։) Նախինքն զի կոչեցայ
արթուն և հսկօղ՝ և ոչ եմ։ և ահա դատա
պարտութի ինձ. զի դատաստանն ատտ առ_
նանի 'ի տեղի դատապարտութե. որպ և այն
թէ, 'ի դատաստան ոչ մտանէ. այլ փոխե
ցաւ 'ի մահուանէ 'ի կեանս. զի մեքն 'ի
դատաստան մտանեն, այլ ոչ դատապար_
տելն. այլ դատեն աթոռակիցք գոլով Ք^ի։

* Նա նոր նշաւակութիւն՝ և հին դատապարտու
թեան։) Ահա նոր նախատինք՝ զի արթուն
կոչեցայ և 'ի յարտկութե հսկողութե զրկեցայ.
որ ոչ պատշաճի այս և այն ինձ, թէ բատ
անուանս քոյ՝ այնպէս և գործոց քոց։ այլ
անդրադարձն թէ, ոչ արթուն. այլ նինջ
հօղ և ննջօղ. որպ ասի 'ի պատմութե Յո_
հաննու Ոսկեբերանին կը Եպիփանիոս ա
գուհեայն, որ թարգմանի բարեփառ. զոր
մեք (ասէ) կոչեմք զնա չարափառ։ Արդ
'ի հանդերձելումն ասէ՝ այս արթուն ա_
նուանս լինելոց է ինձ նոր կշտամբանք. զոր
վաղ ուրեմն էր ինձ 'ի դատապարտութի.
բատ այնմ, հին մեղաց նոր աղաչխարանք.
կամ թէ հին դատապարտութեան կոչէ զսկզբ
նական մեղսն, և նոր կշտամբանք զարթուն
անուանն, զոր կրեմ առլիս (ասէ) և 'ի գոր_
ծոյն յետնեալ եմ։ զի 'ի նոյն մկրտութե
արբեցայ (ասէ) և զնորն հսկօղ անուանն ինձ
'ի նախատինս ստացայ։ այսպէս ասէ Սպեմի.

զորոյ

զորս մինչ շնորհաւորեսին զհարուստն եա-
սելն ․ սա է Նոեմի ․ ասաց , մի կոչէք զիս
Նոեմի ՝ որ է գեղեցիկ ․ այլ կոչեցէք զիս
Մարա ․ որ է դառնացեալ ․ Հռութ ․ ա ․ 19 ․
կամ թէ նորապէս կշտամբել լինելոց եմ
(ասէ) ՚ի ոխեղերակամ ատենին վասն հին
դատապարտութեան ․ իբր ՚ի կեանս իմ զգոր
ծեցեալ մեղացս ։

❋ Ըստ խնդիր փառաց ՚ի կնոջ Յեջեմծայ) Տես ասէ , զի և վն անուանակոչուես յո-
րոյ ՚ի գործոյն վերջացայ ՚մեծապէս կշտմ
մեղք իմ իբր թէ լսելոց եմ յայնժամ, ով
մայր գոն է յարեուն անուանեդ պարտ
էիր ասաել, զի աղ է զշարթուն և պհսկող
ուսունն Տ.Տ ՚ի քեզ կոչելով ՝ ննջեցեր ՚ի
քուն մեղաց ․ մինչ վասն անուանակցիդ
Տ.Տ ասաց ՚իրակլթ ․ ով ոչ ննջէ և ոչ ՚ի
քուն երբեք պահապանն իէլի ։

❋ (Գ) Հոմորեա՛ [illegible] անձին և այլն) Սոլինքն զայս ներկայ յանդիմանութիւնս ,
համարեա փոխարէն այնմիկ աւուր յանդի
մանութեան ․ զի ըստ Յոպելեան , թէ որ չար
չարի մարմնով ՝ դադարի ՚ի մեղաց ․ ուրեմն
և ես աստէն զիս յանդիմանեցի այսքանեօք ,
զի ազատիցես զիս յայնմ աւուր յանդիմա
նութեան ։ որպէս և զկնի ասէ թէ , Թ՚ [illegible]
է [illegible] փոխանակ [illegible]
անձինս [illegible] ։

❋ Զգոն դատապարտութեան ։) Սոլինքն թէ
որ [illegible] ես լինէին զիս դատապարտեցի ․
և ՚ի վր իմ զդատապարտութիւն կանոնեցի ․
դու բարձցես և զայս իմ ինքնադատ կա
նոնս դատապարտութեան ․ փոխանակ զի ՚ի
քեզ կապեցեալ եմ տենչանօք հոգւոյս ։

ով և վն Անդգաղենացւոյն ասացեր թէ ․
թողեալ լիցին սմա մեղք իւր բազում, զի
յոյժ սիրեաց ․ և զասհմանեալ պատիժն
յետ դարձուցեր ՚ի յարքայութիւն ․ վն միոյ
նորին ակնածելոյն յերեսաց քոց ․ 3 Թագ ․
իա ․ 21 ․ և իէ ․ 28 ։

❋ Ծածկեա՛ զմերկ խայտառակութեան շափեղ ու-
ասց մարմնոյս մեղաւութե ․) Սոլինքն զի Սեմ
և Յաբեթ զմերկութի հօր իւրեանց հանդերձիւ ծածկեցին ․ դու Հայրդ հասարակաց
զմերկացեալ և զխայտառակեալ որդիս քո
աջովդ կարողութե ծածկեսցես , ով և երբեմն զմերկութին Ադամայ և Եւային մաշկեղինաւ , և զանառակ որդին նոր պատ
մուճանաւ ծածկեցեր ։

❋ Առ հանգստեան զ[illegible] ՚ի մե-
ղաց բեռամբ ։) Սոլինքն յանձնեալ հանդերձ
սեան կենաց զխոշտանգեալս եղջարջարեալ
մեղացն բեռամբ ․ ըստ այնմ թէ , եկայք
առ իս աշխատեալք և ծանրաբեռինք, և ես
հանգուցից զձեզ ։

❋ Կարգեա՛ ինձ առհմտ հեռոց բարութեան) Սոլինքն , առ քեզ եղման ՝ ինձ հեռք և
շաւիղ բարութե կարգեա ։

❋ Պահես՛ ինձ յիշատակ ողորմութե ։) Ըստ
աւազակին և ինձ ասելով ․ այսօր ընդ իմ
իցես ՚ի դրախտին ․ զի նա ասաց առ քեզ ,
թէ յիշեա զիս Տր, յորժամ գայցես արքայ
ութե քով ․ որ միայն զյիշելն քո խնդրեաց ․
և դու զդրախտ երանական տեսութեդ նմա
ժառանգեցուցեր ․ իբր թէ նա կաթ մի
ջուր խնդրեաց ․ և դու զբոլոր ովկիանոս
նմա շնորհեցեր ։ Նա յերկրորդ գալստեանդ
զյիշելն իւր խնդրեաց, և դու նոյն ժամայն
երանելի արարեր ։

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԱՍՆԵՐՈՐԴ ԵՐՐՈՐԴ :

Այս գլուխս է՝ առ օրն մահու . յորում Սուրբս ցուցանէ զԲանի հզօրութիւնն ի յաւիտենական ժամու մահուան , և զայն յօրհնութեան փոխել : Առաջինն՝ խնդրէ ի Բանէ յառաջագոյն հոգւոյն ողորմել՝ ի ժամ մահուան , նկատելով և զայլ խոհութիւնս ողորմութեան : և թէ , և զի՞նչ զի՞նչ ծնանի թողուլ զմեղս : Երկրորդ՝ ի ժամու հոգեվարութեան նմանեցուցանէ զինքն բազմաց խոհութեանց : Երրորդ՝ թէ յայնժամ խոհութեան ժամանելոց եմ , զինչ զի հարցանելոց եմ այլոց մաղթանաց : Չորրորդ՝ թէ ի հետամուտն Ա ունելութեն ն զայն յոյսն իմ որ ի նէն՝ հայ յեկեղեցւոյ :

ԲԱՆ Ա

ՈՒ ՓՈԽԱՐԻՆԵԼ :)

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Այսինքն դու միայն կարող ես զսատակիչ անէծսն յուսահատութեան՝ փոխարկել յօրհնութիւն կենդանութեան . և ՚ի պարտաւորեալ ՚ի քեն՝ գովեալ, և այլքն Ա այնմ կերպի են:

*(Բ) Սարսեալ Տէր պարտապանիս :) Այսինքն յանուր անսահման հոգւոյս . որ յաւէր տեսական մահուան արժանի եմ . յայնմ աւուր ինձ ողորմեա՛ . Թէպէտ կարի անարժան իցէ առ իս . այլ ոչ առ քեզ : զի դու և ՚ի մեռելոց առնես սքանչելիս . և ՚ի յաւիտենին չնչին բանիւս Թողուլ զմեղս և արդարացուցանել, որպէս զաւազակն աջակողմեան, և զՊետրոսն:

*Զբաղմոյթեան ողորմոյն :) Ա յայնմ ժամու ողեվարութեան . որ ողորմագին աչօք հայիմ ՚ի բարձունս և յափշտակեն ձանապարհին ըստ Յոբայ . և տեսանեմ զնոյն ձանապարհն բազմադիմի և անփախչելի, և մոօքս վտանգիմ . յորում պահու և գերդիք ընակութեան նկատեմ ընդ որով հոգիս չուելոց է (Թէպէտ հոգին պատուհասից և լուսամոլից ոչ կարօտանայ յելանելն : զի անմարմին և Թափանցիկ է) յորում ժամու կիսամեռ դնիմ, և դիմօք պղպջիմ . մոօք տատանիմ . նուաղ ձայնիւ հառաչեմ . գանագան կերպիւ տարակուսիմ . և ՚ի խորոց սրտէ զգործեցեալս մեղս իմ ողբամ . կարող ես բարեգութ և անդ ասել ոչ ասացեր անդամալուծին և աւազակին , Թէ հաւատք քո կեցուցին զքեզ . երթ ՚ի խաղաղութիւն և եղիջիր ողջ ՚ի տանջանաց քոց . և ինձ

ասել Թէ , ողջ եղիջիր յորդորդ խորտակմանց : բայց Թէ յետին չնչոյ զզջումն արդիւնաւոր իցէ՝ Թէ ոչ՝ տես ՚ի գլուխ Ա . համարն զստացեալն մեր : Այլ և աստ տես զպ ձիրս մի Ե յն Գրիգորի յուսաւորչի . յաձ.խաղաղութեամ գրքոյն ԺԳ . ձկԹ Թղթահամարին որ ասէ . և եԹէ ոք ասիցէ Թէ մօտ վախճանին զղջացեալ, ոք խոստովանեացի զյանցանսն . և խոստանայ ապաշխարել , և խնդրէ զՍուրբն Եզրի.րիւնն Բանի հաղորդիլ ՚ի քահանայէ . զի՞նչ առ նոսա յայս վերկուն իցէ , պատասխանէ ասելով : զի եԹէ մօտ ՚ի վախճանն իցեն՝ և ՚ի հրապոյրս ըմբռնեալ ՚ի դժնդակ կարս . և ստարացեալ ՚ի նախախնամական սիրոյն յառաջագոյն , և դառնայ ՚ի վախճանի ՚ի զղջումն և ՚ի խոստովանութիւն ջերմեռանդն արտասուօք . և ՚ի բոլոր սրտէ հաւատով հայցէ զփրկական խորհուրդն յուսով ապաւինել ՚ի մարդասիրութիւն Բանին , մի անյոյս լիցի . վստահացեալ ՚ի բարութիւն զղջմանց . և կենդանարար Սուրբ և Արեանն Բանին փրկչին մերոյ . որ տայ զկենդանութիւն ստեղծուածոց իւրոց . զի Ա որ կարդասցէ զանուն Ան կեցցէ : և յետ սակաւուց ասէ . բայց յառաջագոյն մեղուցելոցն և ըստոյգ խոստովանողացն և ապաշխարողացն . միշտ կատարեսցեն յաշտակք նց և որ ՚ի ժամ ելանելոյ յՍէս զղջանան . այլև բազում բարիս պարտ է ցուցանել մնացելոցն յաղագս հրաժարելոցն յՍէս, զկապեալսն արձակել . զպարտս Թողուլ . զկարօտեալս լցուցանել բարութբ , զի է զօրս ինքն արար բարիս . և է՛ որ պատուիրեսցէ առնել , և երԹան զհետ բարի գործքն ՚ի հաւատաւորիմ սիրելեաց հրաժարելոցն յերկրէ :

*Եւ ուր յոյնժամ :) Այսինքն յափշտակես

որ յայնժամ 'ի հոգեվարութեանս ոչ կարեմ պարզ և յստակ խելօք զքեզ աղաչել. պայծ մու աղաչանս ընկալ ցիս փոխանակ աւուրն այնմիկ։

※ Գ) Յորժամ որ այժմս։) Յաւուրն ոգեվարութեան զգիտցեալ խղճութեանս (ասէ) թէ որ իբրև զսկրամարգ սիգալով ձեռամս. և գոչեմ իբրև զառիւծ խրոխտալով, այժմ ճարտասանեմ իբրև զՏերտիւղոս. և բարձրապարանոց ընթանամ իբրև զուղտ. յայնժամ անկեալ դնիմ որպէս զշուն անկենդան։ զի հոգեվարութեան սակաւ ինչ զմնացանն 'ի մեռելութեան. զի լռէ 'ի խօսելոյ, կաշկանդի ձեռօք իւր կապեալ և դօսացեալ։ Դատարկի կոկորդն. որպէս զի ոչ համառօտ։ Մնացոնոցեալ է սիրտ. խորտակեալ է անոյշ և անհերկ հողն. որ անջրդի խոտոյ և փշոց լինի բուսուցիչ. նմանապէս և սիրտ հոգեվարին խոտանեալ, յուրախութենէ և 'ի խնդութենէ ծաղկանց չորացեալ։ Նուաղեալ աղաղակն. դոցեալ լինին (ասէ) զգայութիւնքն իւր աղխեալ դլրանց։ Թուլացեալ մարմին. որպէս հատեալ։ Խաւարեալ տեսանելին. որպէս հարեալ և տոռեալ։ Նուաղեալ յօդքն. այսինքն յօդուածք։ Սորա խոնարհեալ ծնօտ. 'ի տեղին հաձեալ, որ այլ ևս ոչ բուսանի. որպէս ցորենն և գարին։ Մոռացեալ ոգեհեար. զի հոգին բաժանեալ 'ի մարմնոյն իւր թէ մոռանայ զնա։ այլ որպէս մոռացեալ պահեստն նեխի և հոտի. և թէ համբերձ է ցեցակեր լինի. այսպէս և մարմինն բաժանեալ 'ի հոգւոյն։ Ջայլամն ես որ է տեսակ թռչնոյ. զհաւկիթն մոռանայ որ նշանակէ կշռելն 'ի թուխս դնելեղերս ծովու 'ի մէջ աւազոյ. որք ջերմութեամբ արևու ձագաւորին յաւազոյն. և բնկեալ զձուն ելանեն. և մայրն առեալ զնոսնուցանէ։ Հոգին իբրև զջայլամ թողու զմարմինն 'ի հողոյ մէջ. և 'ի հասարակաց յարութեանն վերստին առնու յինքն. նմանութեանց Գ գրքոյս կէ գլուխս։ Նարցեալ քար. որպէս իբրև զոտից արգիլող քար' բարձեալ 'ի ճանապարհէ։ Նուրգեալ նմուշ. որպէս անարգեալ պատարագ և ընծայ իւր զկայենին, և կամ իբրև զանպիտան ոսկերս առ ոտն կոխեալ 'ի ժամու ոգեվարութեանս։ որ կարօտիմ (ասէ) այլոց մաղթանաց, զայն ժամու խղճութեան (ասէ) համարեա՛ փոխարէն վերջին աւուր խղճութեանս. և կամ որպէս զկնի ասէ։

※ (Գ) Որ [illegible] և այլն։) Որպէս որ ասէ զանդամալուծին

համառօտն 'ի ցաւոցն եկուցողքն զօրացուցին. որոց ջերմեռանդութեան և համառօտն փոխան' դու զանդամալոյծն բժշկեցեր. նմանապէս և ես 'ի ժամու հոգեվարութեանս եղեալ իբրև զանդամալոյծ. այլոցն համառօտ առ քեզ աղաղակեմ. որք և նոքին վասն իմ իբր առ քեզ արտասուեն. և զառ քեզ զդարձն իմ աղաչեն. որ և ես զնոյն առ քեզ դառնալս' որ հնեմ։ և թէ այս ձագոյն սովորութիւն իցէ, բերանով ննջեցելոյն ասել. դարձ անձն իմ 'ի հանգիստ քո' զի Տր օգնեաց քեզ. ահա յայտնանէ յայտնի լինի։ զայս տուն սաղմոսիս և մեծն Յովհաննէս Ոսկէբ' առնու 'ի կիր 'ի ն ե ձառին. ուր խօսի վասն ոչ ողբալոյ զմեռեալս. մի՛տ դիր (ասէ) զոր յայնժամ ասէն պաղմոսն դարձ անձն իմ 'ի հանգիստ քո, զի Տր բարի արար քեզ. և թէ' ոչ երկեայց 'ի չարէ զի դու Տր ընդ իս ես. և դարձեալ եթէ' դո՛ւ ես ապաւէն իմ 'ի նեղութենէ որ շուրջ եղեն զինև։ մի՛տ դիր զինչ յայտ առնեն սաղմոսքն, այլ չդնես միտ. քանզի արբեալ ես սգով. դէթ յորժամ յայլոց մեռելոյ վն ասիցեն զսաղմոսն դնիցես միտ հանապատեան. զի դնիցես զայն դեղ ցաւոցն քոց։ դարձ (ասէ) հոգի իմ 'ի հանգիստ քո զի Տր բարի արար քեզ. ասեն և արտասուեն։ եթէ որք կոծօղս վարձուք 'ի կոծ կոչիցե բարբառեմ ժամանակս արգելում զայն յեկեղեցւոյ իբրև զկռապաշտ. զի թէ զագահս կռապաշտ կոչէ Պօղոս. ո՞րչափ ևս առաւել զայն որ 'ի հաւատացելոց վն զկռապաշտի գործ գործէ։ և արդ ա՛ղէ ասա. ե՞ր վն կոչիցես զերիցունսն. կամ ըզ սաղմոսասացսն. ո՞չ ապաքէն վն սփոփելոյ. ո՞չ ապաքէն վն մեծարելոյ զգնացեալն։ արդ ընդէ՞ր թշնամանես զնա. զմե՞ խաղառակիցես և այլն։ ուրեմն և մեծն Գրիգորի ասացեալն է ըստ միտս Ոսկեբերանին. զի ոչ զխենեշ և զպոռնկակերպ լացն կանանց (ասէ) դող արգելեմ առ. այլ թէ որ վասն իմ արտասուօք զքեզ աղաչեն. զիմ համառօտ որ առ քեզ ցուցանելով նշ աղօթիցն և արտասուացն լուր։ որ վն դարձին իմոյ առ քեզ աղօթեն իմ. բերանովս թէ, դարձ անձն իմ 'ի հանգիստ քո' զի Տր բարի արար քեզ։

※ [illegible])

Նշանիւքն զնշան խաչիդ առ քեզ բարեխօս առնեն. զոր և ես նովին երկրպագանեմ. իբր թէ այժմ եւն երկրպագանեմ' վասն

: որ

որ ոչ կարելոյս ՚ի յաւէրս մնալ Հոգւոյ.
✱ (Յարութեան ճշմարտութիւն՝ որում համաձայնիմ:) Զոր յայնժամ ՚ի մնալ Հոգւոյ. (ասէ) ընթեռնուն զբանն Առաքելոյն թէ, եթէ համատ. եմք ընդ նմա՝ կայրցաւ. և Ըն զննջեցեալսն ՚ի ձեռն Յին ածցէ ընդ նմա. 1 Թեսաղ. Դ. 12: որում և ես (ասէ) համաձայն այժմէն. զոր յայնժամ ընթեռնլոցն են ՚ի վերին: և թէ այլ ինչ և ընթեռնուն, որ ասէ ոչն Դիոնէ յեկեղեցական քահանայապետութեան է գլուխ է բնաբանին. թէ սմ մեղաց ննջեցելոյն թողուն և փոխել զնա ՚ի սրբազանն լոյս. և ՚ի դասս կենդանեաց և կարգել ՚ի գոգն Աբրահամու, Իսահակայ, և Յակոբայ. ՚ի տեղւոջ յորմէ ՚ի բաց փախուցեալք են ցաւք և տրտմութիւնք և հեծութիւնք: ծաղու արժանի ախտարմայքն ծաղր արասցեն և զայրասցեն:
✱ (Փառաց տոց յայտնութեան՝ զոր փառաւորեմ:) Տիտոսի Բ. 13. ակն ունել երանելի յուսոյն, և յայտնութեան փառաց մեծին Այ. զոր արդեն իսկ փառաւորեմ:
✱ (Սանիցն յանդիմանութեան՝ յորմէ զարհուրեմ:) Այսինքն յայնմանէ թէ՝ ծառայ չար և վատ և այլն:
✱ (Հոգւոյն սրբոյ իւր աւետեացն, զոր պաշտեմ:) Ըստ այնմ, Հոգի քո բարի և բարի առաջնորդեսցէ ինձ ՚ի յերկիր ուղիղ:
✱ (Ծննդեան տեառնագրութեան, զոր համբուրեմ:) Տես զի զոր ոչս համբուրիմ ըն դունի. հետեւեալքն զօծումն ննջեցեալ քահանայից անարգեն. զորմէ և ոչն Դիոնեսիոս եկեղեցական քահանայապետութեան է գլուխ է բնաբանին ասէ թէ, իսկ յետ ողջունին քահանայապետն (ոյ եպիսկոպոսն) զիւղն հեղու ՚ի վերայ ննջեցելոյն. յիշեա (ասէ) և յԱծածնելութեան սրբազանի, նախ քան զԱստուածային մկրտութեան. յետ բոլորովին մերկացման առաջնոյն համդերձից. յառաջին հաղորդութեան սրբազան նշանակի, պարգևի նորոգեցելոյն իւղն օծման. իսկ այժմ ՚ի վախճան ոչն ՚ի վերայ ննջեցելոյն հեղանի իւղն: և յայնժամ իւղոյն օծումն ՚ի սրբազանան համդէս կոչէր զնորոգելոյն. իսկ այժմ հեղեալն իւղ, ցուցանէ զննջեցեալն ըստ նոյնոյն սրբազանագոյն համդիսից ձգնեալ և վախճանեալ: և յետ սակաւուց ասէ. վասն և սրբազանագոյն Աստուածային օրինադրութեան զԱստուածպետականն հաղորդութիւն երկոցունց պարգևէ, հոգւոյն մաքուր տեսութեան և համձայնով կատարելոյն. իսկ մարմնոյն Աստուածացելոյն իւղով, որ պատկերաւ Աստուածպետականին հաղորդութեան սրբազանիւք նշանակօք զբոլոր մարդն սրբելով. և բոլորովին փրկութեան նորա սրբազնագործելով. և կատարելագոյն գոլ զյարութիւն նորա խոստովանելով բոլորիւք սրբեցութեանքն, և այլն: տես ո՛վ ուսումնագանդ, և ոչ ուսումնաբանդ, թէ ննջեցեալ քահանայի օծումն զի՞նչ ներգործութիւն ունի ըստ ոչն Դիոնեսիոսի. և մի՛ խածատեր զատինս մօր քոյ յորմէ ծնար:
✱ (Թագաւորելն ընդ նմա Տեառն Յիսուսի, զոր պաղատիմ:) Ըստ այնմ Պօղոսի, եթէ համբերեմք ընդ նմին և թագաւորեսցուք. 2 Տիմ. Բ. 12. և թէ, եթէ չարչարանացն հաղորդ լինիմք՝ ապա և փառացն հաղորդ լինելոց եմք:
✱ (Է) Եւ մնալ յոյսս որ է ջերմ պարգևս:) Այսինքն մինչ մարմնական կենօք հեռացեալ յինէն մնալ Հոգւոյ. յոյսս որ է ջերմ պարգև՝ ինձ մնայ յիշատակարան. ըստ այնմ թէ, այս նոյն լի՛ է անմահութեամբ. Իմաստ. Գ. 4: և այս այն յոյսն է, որ ՚ի Յայտ. Զ. 10. տուաւ նոցին սպիտակ պատմուճան. և ասացաւ զի հանգիցեն փոքր մի ժամանակ: որով ցուցանի մնալ ըստ փառացն հոգւոյ՝ սպիտակ համդերձիւ. զոր երանեալ հոգիքն զատ ՚ի մարմնոց մնալ ըստ տանուն եղբարն. որ և դատապարտեալքն ես զմնալ ըստ տանջանաց զփոխն միայն ըստ հոգւոյն. և յետ յարութեան հոգւով և մարմնով:

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹԱՆԱՍՆԵՐՈՐԴ ՉՈՐՐՈՐԴ։

Յայսմիկ գլխոյ, Նախ ցուցանէ շնորհաբաշխութիւնն Քրիստոսի յանչնչական ժամու խոստովանել զհաւատոյն մերոյ։ Երկրորդ՝ ցուցանէ զուրախութիւնն մեր յանհուն ողորմութեանն․ որ մինչ մեղաւորն պատժոց արժանի․ նա թէպէտ Քրիստոս եւ՝ փառաց ի փառս բարձրացուցանէ, և մեծացէ։ Երրորդ՝ շնորհ գթութեան՝ Քրիստոսի յառաջ խոստովանեալ գոլ վճարէ․ այլեւայլ յանհնարինսն զողորմին․ և ի տես տեղւոյն ժամու՝ զմեծարելն։ Չորրորդ՝ ի Քրիստոս ներընչելոյ․ և նորին տուն տառութեն խոստովանել ընդ շնորհ աղօթական բանից գրելոյն։ Հինգերորդ՝ խնդրէ ի Քրիստոսէ չարին չնչար ոչ համարձակեալ։ Վեցերորդ՝ զանձնութեան մեղացն ցուցանէ, համեմատելով առ ներգործութեանն Աբրահամու։ Եօթներորդ՝ ցուցանէ, թէ ժամանակաց ոչ կարօտի ի տաճարին զետեղ։

ԲԱՆ ա

ԽՆԴԻՐ ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՆ ԽՍԿԱՊԷՍ ՅՈՐՈՒՄ ՀԱՍՏԱՒ

աննկարագրելութեան վառարանոյն։)

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Որ շնորհք ոչ լինի շնորհ, եթէ փոխարինաց տացի․ և ոչ ձրիապէս՝ առանց արդեանց ընդունողին այսպէս ողորմին ամենայն երևի, յորժամ ի մեծ հրաժարի․ և յայսմ յամէն կողմանց հաստանի․ ըստ այնմ առ Պօղոս մինչ խնդրէր զխայթին բարձումն, ասաց Տէրն․ շատ է քեզ շնորհք իմ Պօղէ․ զի զօրութիւն իմ 'ի տկարութեան երևի․ I Կորն․ ԺԲ․ 7։ այսպէս երևեցաւ զօրութիւն ԱՅ յոր ցանելն կարմիր ծովուն որդւոցն Իէլի․ և վս այնորիկ ասաց առ փարաւոն․ վս այնորիկ գրգռեցի զքեզ զի 'ի քեզ ցուցից զզօրութիւն իմ․ Հռոմ․ Թ․ 17։ և մինչ տակաւին զինին ոչ էր ամենևին սպառեալ 'ի հարսանիսն, ասաց Մօրն․ չև՛ է ժամանակ իմ․ զի ես 'ի յուսահատեալ պատահմունսն ցուցանեմ զզօրութիւն իմ։ և թոյլ ետ Պետրոսի ընկղմիլ, և ապա ձեռն տուեալ ազատեաց։ ուրեմն և յիմ յուսահատութեան ժամուս (ասէ) 'ի բազմութեան մեղացս, երևեցո՛ ով Տր զողորմութիւն քո․ զի առանց վաստակոց իմոց, շնորհ քո առաւել է բևեռեցեն առաս։ զի շնորհքն է ձրի, և առանց փոխարինի․ և թէ ես վաստակ ունեցեալ լինէի, և գործ բարի․ յանուն իմ 'ի քեն զվարձ․ մի և վարձկան ասացեալ լինէի՝ և ոչ շնորհընկալ․ այլ զի վաստակ չունիմ․ նմին լիցի ողորմութիւն քո ինձ՝ բովանդակին է շնորհ։

* Ա՛նդ է բարեգործելն, յորում տեսութեան ժամանակն խոստովանեցաւ։) Մի յայն ժամանակն է բարի առնելն քո ումեք․ յորժամ տգիտութիւն զնա շրջապատեալ է, և յիմարութք կամի 'ի խորխորատ անկանիլ․ որպ և Պօղոս և Շիղա՝ զպահապանն խուրեանց ազատեցին 'ի սպանմանէ․ Գործ․ ԺԶ․ 26։

* Յայնմ ժամու է մարդասիրելն, և այլն։) Ասէ թէ, յորում ժամու տկարութիւն հոգեկան և մարմնական շրջապատեալ է զքեզ․ քո մարդասիրելդ յայնժամ երևի։

* Ա՛յն է հաւատալ տան աղախնոյն ևայլն) Ասէ թէ որպ և դու առ հայր անցեր թէ, Աբբայ հայր ամ ինչ քեզ հնարաւոր է։ և առ քեզ ասաց բորոտն․ Տէր եթէ կամիս կարօղ ես զիս բժշկել։ ուրեմն անհնարին հնար գտանելն՝ քո ամենակարողութեդ վայելուչ է, և ինձ քեզ արդ ակն է․ որ ոչ միայն յառեղծելոյն քոց կարողութեդ երևի․ այլ և որ զբաղումն կարեն առնել։ ուստի վասն Ղազարու մինչ ասաց Մարթա, թէ Տր արդ հոտեալ լիցի քանզի չորեքօրեայ է, ասաց տրն․ ոչ ասացի քեզ, եթէ հաւատասցես՝ տեսցես զփառս ԱՅ։ ի մինչ թէ փառքն ԱՅ՝ 'ի հնարաւորութիւն անկարելեաց յայտնի լինի։ ուրեմն և յանակնկալն ժամու զփրկութիւն գտանել զեղանակն՝ քում կարողութեդ ընտանի է․ ուստի Եսայեաւ ասացեր, հայեցայ և ոչ ոք էր որ օգնէր, զմտաւ ածի՝ և ոչ ոք էր որ 'ի թիկունս հասանէր․ վս որոյ փրկեաց զնս բազուկ իմ և սրտմտութիւն իմ միայն զգեմ կալաւ․ ԿԳ․ 5։

* Ա՛յն է հանդիսարան տան յաղթանակին․ ևայլն

զմաղթել մուտս կենաց ի սպառումն շնչոյս քոց ցեսս:) Իբր թէ այն է քո փառքն յորժամ որ շունչս սկսեալ է սպառիլ՝ վերստին շըն չաւորեսցես և կենդանացուսցես: այլ գի տեսն զի յաղթողն է համբերողութիւն այսն . զնա արարեալ յաղթութ, որպիսի է Տէրո ս, մուտն 'ի Հռոմ. զնա յաղթելոյ զհրեստան: և Սիրկոսի աճրեղիոսի կայսեր . զնա յաղթելոյ զպարթևան: այլ քո (ասէ) յաղ թանակդ համբերելի այն է , յորժամ զփա կեալ մուտս կենաց բացցես . մինչ շունչն 'ի սպառելն է. ոչ եղև 'ի բժշկուն որդւոյ Թագաւորազնին . որ մինչ աղաչէր թէ , Տէ՛ր էջ մինչչև մեռեալ իցէ մանուկն իմ. ասաց նմա , երթ որդին քո կենդանի է , և եկեալ 'ի տուն եգիտ զորդին իւր կենդանի: Յով. Դ. 49: ահա վսպառումն շնչոյն եբաց:

✲ (Ճ) Որպէս ծնող ճառագայթեալ՝ զհրաշեցուցանե լիջեցեալս:) Որ յանունն թէ վայելուչ շնորհ քո այն է. յորժամ յիշելով զերախտիս քոց չարչարանաց որ վս իմ, զիմ չարիքս մոռա ցիս . այսպէս զթացեալ 'ի նախնեացն իւր երախտեօքն սուրբ մանն մոռացաւ զնց չարութիւն 'ի գութ շարժեալ Հայրաբար: օրինակաւ դըդմենայն , այլ մարգարէիւ ասաց. յիշեցի զքեզ եղբայրութ մանկութեան քոյ: Տես և Երեմ. Իբ. 22. ուր յիշին բարերա րութիւքն Ս. Յ , և չարութիւք մարդկան:

✲ Ո. որ խառնորս ընդ երախտաւորութե խնամոք ջնջես:) Ո. յանդգն վարեգակն ծագելով 'ի վր չարիս , և ածելով զանձրև 'ի վր մե ղաւորիս . և Եսայեաւ ասացեր , 'ի չարիս և յանօրէնութիս քո վերակացու եղէ քեզ . Իբ. 24: որ յայսմ սեղանոյ մանկանցդ՝ և շունք ասէ կերակրին:

✲ Տէր ի՛ւր՝ չար ծառայի հեռանալ ծառայոց զօրացուցեալ:) Երկաթ առ այն , որ բիւր քանքարոյ պարտական էին , վս միոյ խնար հ կան աղաչողա ն՝ շնորհեաց զպարտսն. Մատ. Ժը. 23: և ես քեզ (ասէ) հիւսեմ և եղանակեմ պնոս ագերգութիս . որ գու բարի էր գոլով , ինձ չար ծառայիս զբա րեգործաց պարգևան տուր թէ զընակելն, և թէ զգերընականսն: այսպէս ասէր և Պօ ղոս առ Տիմոթէոսն թէ , որ յանցել ազգան թոյ , եւ ամ հեթանոսաց գնալ 'ի Աստու պարհս իւ րեանց . և ստ կայն ոչ եթէ առանց վկայութեան զինքն եթող բարերարութ ն՝ տալ յերկնից անձրեւս , և ժամանակս պտղա բերս և այլն . Գործ . Ժդ . 15:

✲ (Ճ) Ով Գինչ իբրառնամբն. Տայցէ քեզանի , նա

յար ծառայական աղաւնս զնա հանգուսցէ:) Եկեա ուէ 'ի բանս Մեմփիբոսթեայ որդւոյն Յօ նաթանու . որ 'ի հայրածին Դաւթի յերե սաց Սաւուղայ . Մեմփիբոսթե վս կա ղութե իւրոյ չկարաց գնալ ընդ Դաւթի . և մինչ Դաւիթ յանդիմանեաց զնա , թէ ըն դէ՞ր ոչ գնացեր ընդ իս . ասաց Մեմփիբոս թէ , ծառայ իմ արհամարհեաց զիս . զի յասելն իմ կազմեա ինձ էշն զի հեծայց . զի կաղ է ծառայ քո . և զպարսաւեաց ընդ իս ծառայ քո զքեզ Տր իմ արքայ . և արդ ա րա որ ինչ բարի է յաչս քո . զի ոչ էր տամ տուն հօր իմոյ , եթէ ոչ արք մահու . և կար դեցեր զծառայ քո ընդ այնոսիկ , որք ու տէին ՚ի սեղան արքայի . 2 Թագ . ԺԹ . 24: նմանապէս և ես (ասէ) բանսի և կաղա նաց արժանի գոլով , նմանեցայ այնմիկ՝ որ փոխանակ բանսի՝ յարքունական պալատ ընակեցի:

✲ Ո՞րինչ հրաշափառեալ է ի գութ ողորմոյ՝ նա ի բարձրաւորս տիեզերաց ծագողի, եւ զբերցեալս նեցէ:) Նմանական օրինակ այսմ անցքն Յովսեփայ , որ հանեալ 'ի ջրհորոյ վաճառ եցաւ մադիանացւոց . և գնացեալ յեգիպ տոս եղև երկրորդ փարաւոնի և Տր եգիպ տոսի : վս որոյ ասի Իմաստ. Ժ. 13: նա զար դարն վաճառեալ՝ ոչ եթող 'ի ձեռանէ: այլ 'ի մեղաց փրկեաց զնա . ընդ նմա , էջ 'ի գուբ , և 'ի կապանս ոչ եթող զնա , մին չև եբեր նմա զգաւազան թագաւորութե :

✲ Ո՞րինչ բերելոց ողորմ գիրեացէ նա ի բարձ րութեան երկնաւորին հաւաքեցուցանիցէ: Որ պէս Բ. բոսոյն մինչ կայր 'ի վայր անմնան վս բանիցն Սատանայ ամենայն և ազգ ըն հարկադրութեն թէ զանջոյ ակն ձեռ հա նէ՛ք և տո՛ւք ինձ . արար նց Տ. Յ ապստամբ թն ձեռամբ Մովսէսի. և յետոյ եղեն 'ի գա բաւ զօրհել մեծաւ բերելութբ . և գաղ առ թարգմանի բլուր . որ է բարձր տեղի քան զդաշտս : I Թագ. II : տես զի նա աս կա մէր հանել զաչս իմելացւոց . և Տ. է հան զնա 'ի բարձր բլուր բերկրութե . և մին Պօ ղոս կուրացեալն էր , եկն Անանիա Աւա քեալն և ասաց . Սաւուղ եղբայր 'ի վեր հայեաց . Տր առաքեաց զիս Յս որ երևե ցաւ քեզ 'ի ճանա պարհին՝ ոնց վե ւ ցես և լցցիս հոգւով սրբով . նա փ խանակ բեց ման աչաց , բարձրահայեցութի . և փոխան ակ արտասուաց հոգւով սրբով: գործ Թ. 17:

✲ Ո՛րինչ ծառայութեան մատնեցն առ ոէ , նա մատանիւ հաստատութեան մատուցանիցէ:)

Սյն

Այն և այլ հետևեալքն նկատեն առ անառ-
ակ որդին : զի անառակ որդին ստացա-
նօք սորին գնմեալ առ հայր, կարէր կաս-
կածիլ թէ որպիսի պատժոց պատժելոց է
զիս հայրն իմ. և ահա եդ զմտաւ մի 'ի մտա
նորա. և կոչեկ յոտան. և դդուշանօք գիրկս
եարկ. և յերևելի տեղւոջ 'ի պալատի իւ-
րում պետեղեաց : և փոխանակ մահացու-
ցանելոյ, զնորհակն ասաց թէ, այս որ-
դին իմ մեռեալ էր և եկեաց. և Յովհեկիայի
Եսայի սպառնացաւ մահ. և Տր յաւել
նմա կեանս ԺԵ ամաց. 4 Թագ. Ի:

※(Գ) Այս դառնայ օրհնութեան ևայլն:)
Ողորմ քն պարգևք են որ հնութէ պտուղք
քո շնորհալիցդ. որ փոխանակ բանտի
դժոխոց. յարքայութեան հանդուցանես, որ
պահապան աջակողմեան. որ նախ հայհոյ
իչն էր ընդ միւսոյն. և Պօղոս ասէ. որ վըր
կեաց զմեզ յիշխանութէ խաւարի. և փոխեաց
յարքայութիւն որդւոյ իւրոյ սիրելոյ.
Կողոսացւոց. Ա. 13:

※Այս որպէսն:) Ողորմքն, այս են որ-
դինք և պտուղք արարչական հրամանաց
քոց. որ փոխանակ ապականելոյ նորոգես.
և փոխանակ մահացուցանելոյ կենդանա-
ծես. փոխանակ մորթոյն տաս զծոցումն ու-
րախութէ, և աղաւնոյն հանդերձ փա-
ռաց՝ փոխանակ ոդւոյն վհատութեան.
Եսայ. ԿԱ. 3:

※Այս ևս որպէս յառաջագոյն ասացեալ
տեսնոց:) Իբր թէ դու այսպիսի գոլով
թէ տեսչաս, զի յանհնարինն վհար գտա-
նող: և մինչ մեք պատժոց սպասեմք. դու
փառօք մեծարող քարոզիցիս. և յանկարծ
զի մեք զայս շնորհս որ 'ի քէն խնդրեմք:
պայծառ նշոյլք են քո ամենաստիուն Աս-
տուածութեանդ. և զայս ախորժես բարերա-
նել քաղցրութեամբդ. զի մարդիկք մեղաւորք
մինչ պինդքեանն բանտից և կապանաց ար-
ժան համարիցին, դու 'ի դահոյս բազմեցուս-
ցես. և մինչ բրեցման աչաց սպասիցեն.
դու 'ի բարձունս առ քեզ զաչս նշ հայե-
ցուցես. մինչ ծայրատեցման մատանցն
ակն ունին. դու մատանի համարձակութ
նշ մատուցես:

※(Դ) Իսկ քն աղերսեալ գրել կնք զաւակն:)
Զայսպիսի աղերսական բանքս՝ դու այդ-
ցեր ինձ հոգևովդ Տրվ գրել. զի նա է որ
բարեխօս լինի 'ի հեծութիս անմռունչս ա-
սուցանելով զաղօթեւյսն կերպն առ քեզ:
և դու 'ի պարտիզին դեթսամանի առ հայր

՝աղօթելով, զանհնարինն հնարաւորել աղօ-
թեցեր, և մեզ 'ի նեղութե ժամու. և յան-
հնարին պատահմունս նոյնպէս առ քեզ
դիմել ուսուցեր: վս որոյ դքո յատուկ ա-
րարեալ և մեզ շնորհեալ զաղօթիւքդ ձեռն
առեալ, նովիմբ դքեզ աղաչեմք: զի թէ
յուդա անսամելով պիղծենից նշանսն առ-
իւր հարան թամար. զնա յայրեցմանէն ա-
զատ արար. և զինքն պարտաւորեաց. Ծննդ.
ԼԸ. և 25. 26: ապա որչափ ևս առաւել
Տր իմ, դու ինձ ողորմելոյ ես՝ նշանաւ ու-
սուցեալ աղօթիցդ:

※Ոչ ի սերտ ընդդիմ ևս ի ըստ խաւ աղերսա-
նաց ասոյին:) Ըստէն աղերսանքն ոչ է 'ի
կողմանէ ուսանողին. այլ 'ի կողմանէ ու-
սուցանողին. զի Սողոմօն աղերսէր պհամ
բակսն 'ի բերանոյ իմաստութե ասելով թէ,
'ի Զանապարհս արդարութէ գնամ. և 'ի մէջ
շաւղաց Դշմարտութե շրջիմ, զի բաշխեցից
սիրելեաց իմոց զմեծութի. և զգանձս նց
լցուցից բարութբ. Առակ. Ը. 20: և թէ
զձեզ աղաչեմ ով մարդիկ. և բաշխեմ ըզ
բարբառ իմ որդւոց մարդկան: և ոչ կար
դապետս կամի ասել. դու ով անձնաւոր
Տր իմաստութի հօր. աղերսելով կամիս ըզ
փրկութի իմ. որև բերանովն Սողոմօնի աղեր
սեցեր, որպ զի բաշխիցես ինձ զմեծութի. և
զգանձս իմ լցուսցես բարութբ. Դշ զմիտս
իմ իմաստութբ: ուրեմն որպ խոստացար և
աղերսեցեր, (փոխանակ որ ես աղերսելոց
էի) կատարեա զխոստումն քո, և զգանձս
մտաց իմոց լից բարուբ իմաստութե քոյ:
և որպս աղաչեցեր թէ բաշխեմ զբարբառ
իմ. յիրաւի բաց ուրեմն, ևայլն:

※Մի խառնեալս ի հն մերս ևայլն սղց
ի չարեացն եմոց:) Ողորմքն իմաստութի քո
և բարութիք պարգևաց քոց 'ի համբար մը
տաց իմոց զետեղեալք դոլով, մի թողցես
չարեացն մեղաց դալ խառնիլ 'ի միասին:
և կամ թէ յշտեմարանս անմտաց յիշման
քոյ՝ մի ամբարեսցես չչարիսն իմ: զի դու
ասացեր Սողոմոնիւ թէ, ոչ այս Տմ ժողո
վեալ է առ իս, և կնքեալ պահի 'ի գանձի
իմում: Օրին. ԼԲ. 34: որ առաւել պար
զէ 'ի հետևեալն ասելով. մի շտեմարանս
ցես զատելիան քո՝ որ են ոխութիք և ցաս
մունք. ընդ սիրելիան քո՝ որ են գթութիք
և ողորմութիք: Դշ թէ մի խառնեսցես զնա-
խանձ վրէժխնդրութեդ՝ ընդ ողորմութեդ
'ի մտի քում: բայց թէ առ Տր կարէ ա-
սել ոչ և նախանձ: Ասելի է թէ, Տր որում

նա

նախանձն է ատելութիւն այլոց բարեաց . առ Տ(եառ)ն ոչ ասի . այլ ըստ որում նախանձել ասի որք . յորժամ պչարն 'ի բարութեան տեսանէ (որպէս Բ(ա)ն նախանձու տամբրին մաշիւր . զի արարեալ է ինն հրեշտակք զուտն հօր իւրոյ ՝ տուն վաճառի) ըստ այնմ ասի առ Տ(եառ)ն նախանձն . զի նախանձն այն ՝ է՛ որպէս զհուր ուտիչ ժանկոյ երկաթոյն . և է՛ Տ(եառ)նային նախանձ ջեռուեալ , վրէժխնդիր Տ(եառ)նային պատուիրոյն . որ ոչ կարէր Բ(ա)ն զայսպիսի նախանձաւոր ցասումն թագուցանել . այսպիսի էր նախանձն փենեհեսի . Եղիայի . և Մատաթեայ . և Ակիողայոս լուսացին Յովհաննու . Է . 17 . ասէ թէ , նախանձն որ աստ իմանի , է՛ սէր ջերմեռանդ և բարկացեալ . ընդդէմ այնմ որ ներհակի Աստուծոյ սիրոյն . և յայնժամ նախանձն Տ(եառ)նային է և ոչ . յորժամ սէրն Տ(եառ)նային և ոչ է . և յորժամ սիրոյն ջերմութիւն և բարկութիւն ուղիղ է . և ըստ Տ(եառ)նային հաճոյից կամացն չափեալ . որ ոչ շարժի ընդդէմ ումանց , եթէ ոչ վ(ասն) Տ(եառ)ն . և կյուռն" ասէ թէ , նախանձս այս՝ եղև արդար բարկութիւն Տ(եառ)ն և ջերմութիւն հոգւոյն առ 'ի բարձումն անպատուութեան փառաց և պատուիրոյն Տ(եառ)ն . Տ(եառ)ն . նախանձն որ է նմացեալ ատելութիւն 'ի սրտի . և մաշումն վ(ասն) բարեացն այլոց ՝ ոչ է և ոչ ասի առ Տ(եառ)ն . վ(ասն) որոյ և Տէրս Գրիգոր աղաչէ զՏէրն . զի մի՛ ընդ գնութեան իւրոյ և զվրէժխնդրութեան ունի ա... հեալ 'ի միտս իւրում . առ 'ի հատուցանել զփոխարէնն այնոցիկ 'ի դիպող ժամու . ըստ այնմ թէ , յաւուր վրէժուցն հատուցից նոցա յորժամ ոտն նոցա սխալեսցի . օրէն . ԼԲ . 34 . նոյն է և հետևեալն . Եւ թէ , Բ՛ [illegible] միջի (այս ինքն 'ի մէջ ընդհանուր որ 'ի հոգիս մեր) զմեղս և զնշաւաւորութիւնս զի ոչ Տ(եառ)նային ամենատես աչացն վայելէ պահել զմեղս և զդժամանութիւն . և ոչ առիթ զխնամակալութիւն պահել 'ի միտս քում . որք են մեղք ներկայիս . և թշուառութիւնք համդերձելոյն . ✻ Մի՛ [illegible] 'ի մատեանն կենաց՝ [illegible] . [illegible]) Գրիտեալ է զի Տ(եառ)ն գրէ զոմանս 'ի դպրութեան կենաց ՝ ըստ ներկայիս և հանդերձելոյն . տալով զշնորհս 'ի կեանս այս . և զփառս 'ի հանդերձելումն . այլ ոչ երբէք գրէ զանունն դատապարտեցելոց . ըստ այնմ , թէ ոչ յիշեցից զանուանս նց 'ի շրթունս իմ . և կամ թէ , ջնջեսցին նք 'ի դպրութենէ քումմէ կենաց . և ընդ արդարս քո մի՛ գրեսցին . այլ աստ Տէրս Գրիգոր , ո՛չ թէ նախասահմանօրէն գրել (ասէ) զանուն իւրոյ դատապարտութեան (զի Տ(եառ)ն ոչ սահմանէ զոք դատապարտելի) այլ աղաչէ՝ զի 'ի դպրութեան մատեանին , զիւր պարտուց մուրհակն մի՛ գրեսցէ . զի երբեմն ասացաւ վ(ասն) ապիկին յուդայի , թէ մեղքն յուդայի գրչաւ եր կաթեաւ անդամանդեայ եղեգամբ գրեալք են . Երեմ . ԺԷ . 1 . մի՛ լիցի (ասէ) թէ և իմ մեղքն այնպէս գրեսցին . փոխանակ զիս 'ի դպրութիւն կենացդ գրելոյ . զի որպէս երկաթեայ գրչաւ 'ի վէմ վիմի և երկաթոյ գրեցեալքն , դժուարաւ եղծանին . այսպէս և մեղքն անջնջելի և սովորեցելոց . Երբեմն մի՛ գրեսցես (և կամ առ նշանադրեսցես) զիս 'ի կարգի անջնջելի և անարգեցելոյ նախատեալոց . այլ զանձնաւորեալ ինձ համարեսցիս . և փոխանակ զիս առ նշանադրելոյ մուր հակօք պարտուցս ՝ 'ի կարգս դատապարտեցելոց (որ անհնարին է ինձ և քեզ հնարաւոր) գրեսցես զանուն իմ 'ի դպրութեան կենաց . և 'ի քաւելոց կարգի զիս համարեսցիս , հաստատով զիս արդարացուցեալ . ըստ այնմ Հռոմ . Դ . 6 . Դաւիթ ասէ զերանութիւն մարդոյ ՝ որում Տ(եառ)ն համարի զարդարութիւն առանց գործոց . երանի՛ որոց թողան անօրէնութիւնք . և որոց ծածկեցան մեղք . ուրեմն և ինձ անհնարին է առանց ապաշխարութեան քաւել , և ոչ ես կարեմ հատուցանել այնքան . որքան զքեզ դատապարտեցի . սակայն զայս անհնարս ինձ ՝ համարեսցիս , առանց բաւական գործոց ՝ զիս արդարացուցանելով . կամ թէ [illegible] կենաց ՝ [illegible] Բ՛ գրեսցես . այլ որ ինձ անհնար է և քեզ հնարաւոր (այս 'ի գիրն կենաց գրելդ զիս) զայն ինձ անհնար կարծեցեալն գրեսցես 'ի գիրդ կենաց . այս զանունն իմ . զոր օրինակ եցոյց Տ(եառ)ն Եղեկիելի զոսկերս ցամաքեալս , և ասաց . թէ կենդանի լինիցին ոսկերքդ այդոքիկ . և ասաց Եզեկիել . դու գիտես տր . և յետոյ մեկնեաց Տ(եառ)ն ասելով . ոսկերքդ այդոքիկ ամ տունն ԻՂի են . որք ասեն չորացան ոսկերք մեր . հատաւ յոյս մեր և մեռաք . բայց ես բացից զգերեզմանս ձեր և այլն . Եզեկ . ԼԷ . 2 . 11 . այսպէս և ինձ անհնարին թուի (ասէ) գրել 'ի դպրութեան կենաց . բայց քեզ հնարաւոր է գրելդ . վասն որոյ զայն աղաչեմ 'ի քէն .

✻ Մ... [illegible]

Տէր ծնողին և այլն։) Ապաքէն յորժամ խնձ զանձնարածոր թոհեցեալսն. դու հնարաւոր առնես, առաւել զանուն քո փառաւորես. ողորմելովդ, քաւելովդ՝ եղիս արդարացուցանելովդ, քան թէ դատապարտելովդ։ զի ըստ Պաւղոսի. զի՞նչ օգուտ է քեզ յարենէ իմմէ եթէ իջանիցեմ ես յապականութիւն։ Առ՞չ թէ որք ՚ի դժոխս են օրհնեն զքեզ. այլ կենդանիքս օրհնեսցուք զքեզ, ըստ Եզեկիայի։ Եսայ․ԼԸ․18։ Նաև զի թէպէտ շատ և անթիւ են իմ պարտիքս. այլ ոչ որքան քո ողորմութիւնդ. որ իմ մեղքս առաջի քո ներողութեանդ նուազեալ են։ այս է ընդդէմ յուսահատութեան կայենի, որ ասաց. մեծ է պատիժ իմ քան զթողուլդ զիս. Ծննդ․Դ․13։ Ոչ էթէ, մեծ են մեղք իմ, քան վ․քո ողորմութիւնդ, և ինձ քան զթողուլդ։ բայց առ ողորմութեանն Ա․Յ, մեղք բոլոր Ա՟շ՟ի՝ են իբրև դ չիթ մի ցօղոյ։

※ ([illegible] և այլն։) Ապաքէն թէ առաւել զօրաւոր է շնորհ Սբյ պատարագին որ է յիշատակ մահու անմահին, քան թէ զէնք մեղացս որովք ընդ քեզ մարտ եդեալ պատերազմէի։ զի յան անւէլն զխորհուրդ մարմնոյ քոյ և արեան, ասացեր ՚ի սրբագործութեան բաժակին թէ, արբէք ՚ի սմանէ ամէնքն, զի այդ է արիւն իմ, որ ՚ի վ՟ր բազմաց հեղանի ՚ի թողութիւն մեղաց։ Մատթ․ԻԶ․27։ ուրեմն առաւել զօրութ է խորհուրդ պատարագին. որ է յիշատակ մահուան ան՟ մահին, քան թէ բանութիւն չար խղճմտին և մեղացս։ ուստի յայնմ ժամու ՚ի պատարագեան ասացեր. այժմիկ դատաստան է Ա՟շ՟ի այսորիկ, այժմիկ իշխան Ա՟շ՟ի այսորիկ ընկեսցի արտաքս։ այսպէս ասէ Սբն Յոհան Ոսկեբ՟" ա՟ հատորի խորհրդոյ յորդորակին, (Դ) է այս մարմին և արիւն խորհրդականն՝ հալածէ զդևս, և հեռացուցանէ լինել առնէ. և կոչէ զհրեշտակս առ մեզ և զՏէրն ամենեցուն։ զի ուր երևեսցի մարմին և արիւնս Տէրունական, փախչին դևք. ընթանան հրեշտակք։ և դարձեալ ասէ. քանզի յորժամ հաղորդիմք ՚ի մարմնոյ նր՟՝ իբրև առիւծ որ հուր շնչէ՝ և բոց մնչոյ՝ այնպէս երևիմք ահաւոր սատանայի.

※ (Զի՞նչ [illegible]) Ապաքէն իմ փոքր խաւար մեղացս, զի՞նչ կարէ առնել Արեգականդ Ա՟Յ. որ մահահ[illegible] հալածի և չքանայ յերևել քո։

※ ([illegible]։)

Ապաքէն զի՞նչ համառօտութիւն է ՚ի մէջ չարչարանաց քոց՝ և խանկութ մարմնոյս տկարութ։ զի չարչարանքն քո՝ զիմ խանկութիւնս հասուցանակեն և գերազանցեն։ և ընդ չարչարանաց քոց ՚ի կշիռ եդեալ իբրև զմեռ մի ՚ի նժարից. և կամ իբրև զմեղան Սինա բաղդեալ ընդ յօդս ջրուհեն. և իբրև ըզ ծուխ անյայտ առնեն և չքացուցանեն։ քանզի զի՞նչ են յաշս ամենակալիդ (ասէ) կշիռք մեղաց ամ՟ տիեզերաց, եթէ ոչ սակաւ ինչ մէգ. որ ՚ի ծագել արեգականդ չքանան։

※ (Գ) ([illegible] և այլն։) Իբր թէ բազմութ մեղաց իմոց, են իբրև զկոշտ մի և տիղմ չորացեալ. որ ՚ի կարծր վիմի բաղխեալք փշրին և չքանան։ կամ թէ վէմ մի մեծ առնուն. և ՚ի վերայ կոշտի մի տան, և այն դիւրաւ փխրի և տրորի ըստ Մարգարէին մեկնութեան։ Թո՞ղ թէ նկատէ ՚ի բանին Ա՟Յ՟ի, թէ որ ոք հարցի ընդ վիմիս այսմիկ փշրեսցի. և յոյր վ՟ր անկցի հոսեսցէ զնա. Թէպէտ միտն Ա՟Յ՟ի ՚ի վ՟ր սպառնողաց և հակառակողացն իւրոց է։ սակայն թէ ոք զկոշտութիւն մեղաց իւրոց խոստովանութեամբ հարցէ ՚ի վէմն Ք՟ս. իբրև ըզ պղպջակս անձրևոյ մանրեալ փշրէ զնոսա Ք՟ս։ այս այն վէմն է, զոր ետես Նաբուգոդոնոսոր. որ առանց ձեռին հատեալ ՚ի կուսական արգանդէ. և էհար զպատկերն և մանրեաց զխեցին և զերկաթն զպղինձն զարծաթն և զոսկին. և արար զնո իբրև զփոշի կալոյ ամարայնի. Դան․Բ․34։ այլ որ զերկաթն փշրէ՝ զի՞նչ իցեն մեղքն առ Նր՟ կարողութեանն։

※ (Է) ([illegible]։) Իբր թէ ՚ի քաւելն քո զմեղս իմ՝ ոչ կարօտիս ժամանակի։ ոչ քթթել մի աչաց. և ոչ խուն մի տեսութ ածանցականի. ոչ սակաւ մի տեսութեան, որ փութով անցանէ։ որ առաւել քան զփայլակն անցումն՝ շուտով կարես թողուլ զմեղս։ ոչ կարօտիս քայլափոխ մի ժամանակի. և ոչ ՚ի մէկ կանգուն տեղեաց. կաթիլ մի իջանելոյ ՚ի գետին ժամանակի չափ կարօտիս։ այլ առաւել քան զայն կաթլոյ ՚ի մէկ կանգուն տեղաց իջանելոյ ժամանակն. դու փութով քան զայն կարես թողուլ զմեղս։ և միայն կամիլդ է գործ կատարել ոչ և յատեղծման Ա՟շ՟ի, զորս կամելով և միայն բանիւ արարեր։

※ ([illegible]։) Պէտքն թէ որ դիւրաւ գրեսցի (ասէ) որքան

և եթէ

և էլցէ՝ ժամանակի կարօտի ։ այլ գիծն որ մօտք խորհեցեալ լինի, չունի պժամանակ․ այլ քո քանէլդ (ասէ) քան զայն մտածական գծի ժամանակն՝ այլ առաւել շուտով է՝ եթէ կամիս։

✻ Ալէ նշուլից արեգակին ։) Ասյնքն թէ քան զնշուլի և ըշղի ծագումն ՚ի պատուհանէ առ հանդիպումն որմոյ․ դու առաւել քան զայն՝ շուտով կարես թողուլ զմեղս․ և առաւել փութով քան զոտուր և առաւ թևուն չնչայ։

✻ Ալէ ինչ այամ անգոյ և այլն։) Ասյնքն առաւել քան զվերոդրեալ եղջերուաքաղի և յարալեզի նման անկայուն և փութանց օրինակն․ զիմ սառնամանիք մեղացս՝ առ բոդ և փութով կարես հալել և օդաւել և եղծել։

✻ Ալուես ասհմանես երկամբք՝ և զլխոյնգ երեցն հաստատութեամբ ։) Անէզէտ գթած ես և ողորմած յամի ով տր․ բայց և ՚ի կշիռ դնես լրանամբք՝ և զվտանգս չարչարանաց ընդ կշիռ մեղաց հատուցանես։ քանզի ողորմած ես՝ որ ծագես զարեգակն ՚ի վր չարաց և բարեաց․ և ածես զանձրև ՚ի վր արդարոց և մեղաւորաց։ այլ զի և արդար ես․ ըստ չափու մեղաց՝ և զպատժականն հատուցանես, կարկտով, եղեմամբ, սառնամանեօք և այլովք։

✻ Ալոյ ծեծ է հանձեալ և այլն։) Ասյնքն յուսացուցեալ ՚ի քեն բարւոքն, անսնես աչաց, և անխուր ակսնջաց գոլով և ծեծ․ վս այնորիկ ՚ի կեանս այս փոքր խնդամնաւ փորձութն զսակաւուն պարտուցն ներելեաց մեղաց՝ աստէն վճարես, զի մի կարօտասցուք անդէն մեծագունիցն պատժոց․ որպ ասէ Անձաւանն, թէ վս դերազանցեալ բարութեն ՚ինորաղադունիցն սկանի․ զի մի կարօտացուք մեծագունիցն։

✻ Իսէ որե չերներ ։) Ասյնքն որք զերկրաւոր հեշտուեն ընտրեցին փոխանակ երկնայնոց, երկրաւոր բարեօք և զնծ դարձմանես․ և նշ դարձմանն առ քեզ սպասես։ զի թերևս թշնամեացդ քաղցելոց՝ հաց տալով, և ծարաւելոցն ջուր․ զհուր սիրտդ ՚ի գագաթ նց կուտելով՝ բարերարութբ յաղթեալ առ քեզ դարձուցես։

✢ ✢ ✢

✻ Յակոբեան գրէ	խայս ․ ✻	✻ Եկեսցէ ՚ի	լոյս ։ ✻
✻ Պետացըն խրա	խայս ․ ✻	✻ Արք եղեն մեզ	յայս ։ ✻
✻ Ձէն հաստահէ	ղայս ․ ✻	✻ Լորվք եմք մեք	կայս ։ ✻

✻ Սուրբըն Պետրոս վէմն հաստա	տայ ․ ✻	✻ մի ասէ հայր էբր արմա	տայ ։ ✻
✻ Սուրբն Յովհաննէս բողբոջ բա	րւայ ․ ✻	✻ զՅն ասէ ծնունդ յար	գայ ։ ✻
✻ Սուրբն Յակոբոս թէ յղա	ցան ․ ✻	✻ ՚ի կոյս Սուրբէն ՔՆ ծը	նան ։ ✻
✻ Սուրբն Անդրէաս թէ չարչա	րեալ ․ ✻	✻ Խաչեալ Մեռել և թաղե	ցեալ ։ ✻
✻ Սուրբըն Թովմաս անուանըն	խոր ․ ✻	✻ իջեալ ասէ զՏէրն ՚ի բը	տոր ։ ✻
✻ Բարդուղիմէ Մատթեաց	ձայն ․ ✻	✻ տայ Սիոնի Յարեան փե	սայն ։ ✻
✻ Սուրբ Փիլիպպէն ասէ ե	լեալ ․ ✻	✻ և ընդ աջմէ Հօրըն նը	տեալ ։ ✻
✻ Սուրբըն Սիմոն թէ կըրկին	գայ ․ ✻	✻ Տէրն ՚ի դատել զազգն Ադա	մայ ։ ✻
✻ Յակոբ Աղփեայն որ Տն եղ	բայր ․ ✻	✻ ըզՍուրբ Հոգին Տէր հաւա	տայր ։ ✻
✻ Սուրբըն Սիմոն կանանա	ցի ․ ✻	✻ մի հաւատայ զԵկեղե	ցի ։ ✻
✻ Սուրբըն Թադէ մեր Հայոց	լոյս ․ ✻	✻ զթողուլ մեղաց տայ խըրա	խոյս ։ ✻
✻ Մատաթիաս մարմնոց յառ	նել ․ ✻	✻ ընդ Տն ասէ թագաւո	րել ։ ✻
✻ Այսէ Հաւատ աղդիս Հա	յոց ․ ✻	✻ զոր ընկալաք յԱռաքե	լոց ։ ✻
✻ յԵրկոտասան ականց պը	սակ ․ ✻	✻ Եդեալ ՚ի գլուխ մեր յար ան	քակ ։ ✻
✻ Սրբոց զինիմք ընդ հերձե	լոց ․ ✻	✻ ՚ի Սուրբ Հաւատն յողջ յողջէ	լոց ։ ✻

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹԱՆԱՍՆԵՐՈՐԴ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ։

Այս գլուխս՝ է՛ նախադրութեան առ դաւանութեանն առաքելական, որք Հոգւով Սրբով հաւանե-ցին [illegible] համաստոյ․ առ ի լուսաւորութեան նորընծայ հաստատեալ եկեղեցւոյ ծաղկեալ [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] նոցա ի [illegible] առնուլ [illegible] փորձաղաւու․ այլ [illegible] զեկս առաքելական դաւանութեան և [illegible] [illegible] ։ [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ։ Եւ [illegible] Կոչէ ցուցանէ զանեղծութեան երախտեացն [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] դաւանութեանս [illegible] [illegible] ։ Երկրորդ՝ ցուցանէ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] դաւանութեանս [illegible] ։ Երրորդ՝ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ։ Չորրորդ՝ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ։ Հինգերորդ՝ [illegible] Սրբոյ դաւանութեան [illegible] [illegible] Երրորդութեանն հաստատեալ է։ Վեցերորդ՝ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ։ Եօթներորդ՝ [illegible] [illegible] [illegible] Հոգւոյն [illegible] [illegible] [illegible] ։ Ութներորդ՝ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ։

✲ ԲԱՆ ✲ ՀԵ

ՍԵՒՈՅԴ ԵՐԱԽ-
ՏԵԱՑ·

✲ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✲

Այսինքն ես գոլով ընկղմեալ զմայլեալ և ծածկեալ ՚ի բազմութէ երախտեաց քոց յամենից կողմանց · յորժամ հոգեկան բարեօք · և յաւհեկէ մարմնականօք · ՚ի դիմաց յառաջադեմն նկատելով ՚ի քէն , և ՚ի թիկանց զառ՚ի յ՚ետոյսն ՚ի քէն մոռացուցմամբ (որք են նշանակք երախտեաց քոց) և փոխարէն ոչ ունելով իմ հատուցանել · մատուցանեմ քեզ զաւանդն Առաքելոց, և զԿ,իկեցի Տր. ժողովյն զդաւանութիւն մեկնաբանելով։

✲ (Բ) Զի [illegible] ։) Այսինքն կի ոզ երբեմն հերձուածողացն գլխոյն, սատանյի խաբէութեն մինչ յերան ս Ադամայ էի · նորին կարթիւն որսացեալ ՚ի դրախտէն արտաքսեցայ՝ այսու դաւանութեամբ վերստին յերկինս ժամանեցից ։ բայց ծա՛ն իր զի հերձուածողութիւն է տարաձայնութի ինչ՝ բաժանմամբ յանդամոցն եկեղեցւոյ · իսկ հերետիկոսութիւն է ուրացութի և մոլորութի նեռ հակ հաւատոյ · յանդգնութեամբ արտաքսեացեալ ՚ի մկրտեցեալ մարդն ։ այլ աստ առեգլուխ հերձուածողաց · զի բաժանեցաւ յանդամոցն յաղթող եկեղեցւոյ · որ ՚ի վեր բանութե հրեշտակաց · ուստի ՚ի յունաց կոչեցաւ (ոխապօլուս) որ յերկուս Ցեղ բող · զի առանձ խւրով քարշեաց զերրորդ մասն աստեղաց հրեշտակաց · և մինչ զմարդիկ պատուէ և բաժանէ յԱ.Դ ։ Յայտ · ԺԲ · 4 ։ Կոչեն՝ ՚ի վր այնմ թէ առեալ նորա քարշէր զերրորդ մասն աստեղաց · առէ թէ, դեն սպան զբազումս յԱռաքելոց և ՚ի նախկին հաւատացելոց · և ՚ի քարոզչաց Աւետարանին ։ և նմանութեց է գրքոյ ԻԲ գլուխ ասի, թէ այս վիշապս սատանայն է · որ գաղտաբար դարանակալի կենդանեաց մարդկանց · քանզի նա սակ առիւծ՝ ուր յայտնապէս խառնեսցի · և վիշապ՝ ուր գաղտաբար պատրէ ։ վա այնորիկ երկու են ընդդէմ նմա հարկաւորք · համբերութի ընդդէմ յառաջ առիւծու · և համբերութի ընդդէմ պատրողութե վիշապի ։

✲ (Գ) Ա.յ [illegible] ։) Այսինքն

քաւ երկրորդի ծննդեանն որ ծնայ յաւազանի եկեղեցւոյ , պարտ է ինձ սահմանաւ բանի արձանագրել զնորայն գեղեցկութիւն • որպէս զի ծանիցի փառքն եկեղեցւոյ՝ որ է մարմին մարմոյ գլխոյն Քրիստոսի։ զոր զկնի մեր Երրորդութեան դաւանութե՛ խոստացայ ցու-
ցանել և զպատիւ մեր եկեղեցւոյ։

✻ (Է) Զեկեղեցւոյ [illegible]) Ի յոլովսն 'ի խօսակցութեան բանիս որ 'ի վը եկեղեցւոյ (զոր խորան լուսոյ կոչեմ) ընկալ զնա դժուարաւ ԻՅ • իբրև քաւեալ և սրբեալ 'ի սմին։ յայտ է թէ մատակարարութ. խորհրդոցն որ 'ի մէ եկեղեցւոջ կատարին։

✻ Յաւէլ [illegible]) Ըստ մարգարէին Զաք. ԺԲ. 8 ։ [illegible] կոչէ զնիւթականս եկեղեցի , և տուն Ի.Յ զերկինս։ զի ոչ ոք կարէ ելանել յերկինս , եթէ ոչ դրամբ այսորիկ նիւթականս եկեղեցւոյ։ և ոչ ոք կարէ զԱծ հայր կոչել • եթէ ոչ նախ զեկեղեցի կոչեսցէ մայր ։ խոկ բանն Զաքարիայի՝ է այս • եղիցի յաւուր այնմիկ որ ելանիցէ 'ի նմանէ իբրև զՊատիւ • և տունն Պատիւ իբրև զտունն Ի.Յ ։ մեն Սերոբէս լամբ" զայս տեղիս այսպէս մեկնէ • քանզի Պատիւ պարսաքարիւն զմի հնկայ ապան • խոկ սրբա զբազումս։ և ո՞չ , պաշտամունքն Ի.Յ որ զօրացոյց զնա ։ և տունն Պատիւ իբրև զտունն Ի.Յ • այն որ զնոյն ինչ կարօղ է առնել • ըստ այնմ, զոր կամեցաւ մը արար յերկինս և յերկրի • այսպէս ևնք ։ և իբրև պհրեշտակն որ էր առաջի նց 'ի ժամանակի ելից հարցն նց յեգիպտոսէ , այն որ գնայր առաջի և սատակէր ըզթշնամիսն ։ բայց կատարի այս և 'ի վերայ մանկաբայեցւոցն • յորոց առուրս պաշտպանեաց Ած և փրկեաց զընակիչսն Երեմի 'ի ծառայութե յունացն , և զօրացոյց զնա որպէս զՊատիւ 'ի պատերազմ խուրեանց ։ սակայն մեկնութի սրբայս Գրիգորի՝ այլ առաւել յարմար է և ըստ նկարագրին ։ զի զկնի այն բանին , յորժէ Զաքարիաս և զհեղմանէ չնոր հաց Հոգւոյն մեր 'ի վը տանն Պատիւ և բնակչացն Երմի ։ որ ոչ յաւուրս մակաբայեցւոց եղև • այլ 'ի Պենտեկոստէին ։ վը որոյ և մեզ Գրիգոր ասէ , թէ որ 'ի քեզ Յ'ն ակնարկի ։ իբր թէ տուն Պատիւ կոչէ զեկեղեցի ։ և տուն Ի.Յ զվերին արքայութիւն ։ որ զնա (ասէ) նախ 'ի տուն Պատիւ ի յեկեղեցւոջ ժողովեսցես ։ և խորհրդոցն եկեղեցւոյ մասնակցութե՝ 'ի տուն արքայ

ութեանդ զկնի մահուանս։

✻ Մի՛ [illegible]) Նկատէ առ այն զոր ասաց Տր • ես եմ դուռն • ընդ իս եթէ ոք մտցէ , մտցէ կեցցէ , և ելցէ և ճարակ գտցէ • Յովհ • Ժ • 9 ։ խոկ և եկեղեցին՝ է պատճառանդամ ուստի նր ։ ուրեմն մինչ հաստատով մտանեմ (ասէ) Ը.քեզ առ Հայր քո • և ելանեմ չնորհաց պարգևօք • մի՛ զիս մատնեսցես և զելանելն անօգուտ արասցես։ և եկեղեցի որ պատճառանդամ է ուստի քոյ ջեր մեռանդութե արասցես զմտանելս • և 'ի մեղաց քաւելով զելս իմ։ ոչ և զկնի մեկնելս ասելով , մի՛ զհաճոյս ջերմեռանդ ութե ցուցից համարեսցես , և մի զհամբոյր ողջունիս անկարգ ինչ վարկցես ։ ուստի եկեղեցի աղօթէ զկնի պատարագին ասելով , թէ սրբեա՛ զսոսա որք ողջունեցին սիրով զվայելչութի տան քո ։ ուրեմն եթէ ողջունողքն վայելչութե տանն Ի.Յ սրբին 'ի մեղաց • յայտ է թէ որք անարգենն՝ կրկին մեղօք զազրանան • զի զարգանան անարգեն՝ յորմէ կուսական ծննդեամբ և անմեղութե ծնեալ քն են ։ զայսպիսի որդիս յիմոր կոչէ Սողոմոն Առակ • ԺԵ • 20 ։ որդի իմաստուն ուրախ առնէ զհայր • որդի յիմար՝ արհամարհէ զմայր ։ դարձեալ ցաւ կոչէ • ԺԷ • 25 • ըստ այնմ, բարկութի հօր որդի անզգամ, և ցաւք են ծնողի իւրոյ։ դարձեալ ամօթալից լինի • տես ԺԹ • 26 ։ դարձեալ ասէ • որ հայհոյէ զհայր , կամ զմայր , չիջցի լոյս նր • և բիբք աչաց նորա խաւարեսցին • Ի.Գ • 20 ։ խոկ պատուօղն մօր եկեղեցւոյ (յորմէ որ ծնեալն է) երկայնակեաց լինի ։ և որ արհամարհէ , և համարի չմեղանչել • կցորդ է նա ամբարշտաց • ԻԹ • 15 ։ խոկ ըստ Պատիւ որ ոք ոչ ողջունէ զեկմ եկեղեցի • կցին լեզուք նր 'ի քիմս իւր ։ խոկ մը վարդապետս , խնդրէ յԻ.Յ • զի զհամբոյր ողջունին իւրոյ որ առ եկեղեցի մայր իւր • ոչ համարեսցի անկարգ • զի առաւել յատուկ է մօր համբուրել զորդին , քան որդւոյն զմայրն • և թէ համբուրել դիպեսցի՝ զստինս մօրն՝ լռեալ եմք • այլ ոչ զերեսն ։ խոկ ստինք մօր եկեղեցւոյ՝ է արբուցմն կաթին արեանն Քրիստոսի • որոյ ասէ մը վարդապետս , թէ կաթն ըստ տեանց սորա արիւնն Քրիստոսի։

✻ Մի՛ [illegible]) Ի սպասաւորեմս (ասէ) զեկեղեցի քո իբրև զտե

զի յարկի փառաց քոց. և որ երկրպագեմ՝ երեսս պատուանդանի ոտից քոց, մի՛ անշնորհս զպաշտօնն իմ համարեսցիս. և մի՛ զերկրպագութիւնս իմ անխորհուրդ թողցես. զի համայն ՚ի քարինս տրոփ դու երկրպագիս: կամ պաշտօն (ասէ) որ յանուն նոցին ջեցելոց կատարի յեկեղեցւոջ:

※ Մի՛ անպտուղ լիցի տեսանողութիւն պատկերին. եւ մի՛ աննշոյլ ներգործութիւն շնորհելոյն:) Սարգսի լուծմունքն, Տ[եառ]ն պատկեր (ասէ) զհացն և զգինին. կամ զաղաւնելոյն կերպն: սակայն թէ հացն և գինին սրբագործեալ իցեն, ոչ ասին պատկեր Տ[եառ]ն. այլ՝ Մարմին և Արիւն Տ[եառ]ն: սակայն մերս Սրբոյ վարդապետիս՝ է՛ վա տրտաքին ձեւակերպութ Եկեղեցւոյ: և տեսանելս իմ (ասէ) զարտաքին ձև սորա՝ մի՛ անպտուղ լիցի. այլ արտաքին տեսութ ձեւոյ սորայ՝ զմիտս և զխորին խորհուրդ սորա որ առ վերինն Եկեղեցի, ՚ի միտս իմ տպաւորեսցես: կամ թէ բանիս պատկերն՝ մի՛ անպտուղ լիցի. և որ աննշոյլ սեաւ մելանաւ գրեցեալս է, մի՛ առանց սքանչացման մնասցէ: զի սքանչացումն է սկիզբն իմաստութեան ըստ Պղատոնի փիլիսոփայի. պորփիւրի մեկնութ. Ե. գլուխ: զի թէ որք զծխածանին տեսանել զզանազանութիւն գունոյն՝ ոչ զարմասցի. և ոչ զկնի անկանի հետազօտելոյ պատճառին. և թէ քննեսցէ՝ պատճառացն վերահասու եղ'եալ իմաստասիրէ: նմանապէս և որ ոք զբանիս զարտաքին ծրագրութիւն միայն տեսցէ, որ սևորակ իմն է. և ոչ հետազօտեսցէ զտեսական գիտաւորութիւն ՚ի ներքոյ մելանին. մնայ առանց սքանչացման. եան պտուղ լինի ՚ի մտաւորական բանիցն: եւկ թէ պատկերին պատճառաւ ներխուժեսցէ, զներքին հոգւոյն առնու զմտաւոկն: կամ թէ հացն և գինին պատարագել. որ խորհրդեան պատկեր Տ[եառ]ն ասին (որպէս ամենայն բանին Հօր Ա[ստուծո]յ) մի՛ անպտուղ լիցին ՚ի տեսանելն իմ. և մի՛ աննշոյլ մնասցին ՚ի լուսոյ շնորհաց պատարագին: կամ թէ մի՛ անպտուղ եղիցի ՚ի տեսանելն իմ. և դու մի՛ առանց նշուլի շնորհացդ զայնս ինձ տեսանել տացես:

※ Մի՛ անհաղորդ ողջունիցն սպունգ եղիցի. եւ մի՛ պատարագ ուխտի այսր ձեռաց՝ արտաքոյ ցրուեսցի:) Իբր թէ ՚ի հնոյ օրինաց ողջակիզացն վերայ հուր իջեալ ծախէր. այս իմ ողջակիզիս սպանդն, մի՛ առանց հրոյ սրբոյդ մնասցի. այլ հրով սիրոյ քոյ խորովեալ լիցի: և մի՛ պատարագ ուխտի այսր ձեռատրաւորս ցրուեսցի. այլ մի՛ լիցի ասէ նման կայենի պատարագին. անընդունակ եղեալ (այս իմ ուխտ ձեռաց) և ընդ երեսս երկրի ցրուեսցի: զի Ա[ստուա]ծ հայեցաւ ՚ի Աբէլ, յերկնից հուր իջուցանելով ՚ի վ[երա]յ պատարագի նր[ա]. և ոչ հայեցաւ ՚ի կայեն. և ՚ի խղճու նր[ա] յերեսս երկրի ցրուելով: և այս իմ պատարագ ուխտիս. այլ աղօթական և դաւանական բանքս. մի՛ անընդունակ եղեալ, կայենի պատարագին նման ցրուեսցին:

※ Մի՛ ճաշակք լուսոյ՝ ինչ ծածուկ լիցի. եւ մի՛ բաժակ ես կենաց՝ ՚ի դատապարտութիւն եղիցի:) զՄարմինն Տ[եառ]ն ճաշակս լուսոյ (ասէ) զի լուսաւորէ զմիտս արժանապէս ձաշակողացս. ուստի յեմմաուս բեկմամբ հացին բացան աչք կղէոպեայն. և յօնաթան ճարիւ մեղրաթաթաւ գաւազանին. այս ձաշակմամբ մեղր լուսաւորեցաւ աչօք:
Ա թագ. ԺԴ. 27: և զի դու ասացեր ո՛վ Տէր, թէ որ ուտէ ՚ի հացէ յայսմանէ՝ կեցցէ յաւիտեան. ուրեմն մի՛ լիցի կենաց ձաշակդ՝ ինձ պատճառ մահուան. և մի՛ բաժակ կողիդ՝ ինձ ՚ի դատապարտութի. զի որ ուտէ անարժանութբ դատաստան անձին իւրում ուտէ և ըմպէ ըստ Առաքելոյն: զի թէ հրէայք զգառն պասեքական բազմաւ պատրաստութբ ուտէին. քանի՞ ծն ևս մեզ պա՛րտ է զճշմարիտ գառն Ա[ստուծո]յ հոգեկան պատրաստութբ ուտել: և յաղօթս պատարագին ասի, թէ մի՛ լիցի սա ինձ ՚ի դատապարտութի. այլ ՚ի քաւութի և ՚ի թողութի մեղաց. յառողջութի հոգւոյ և մարմնոյ. և ՚ի կատարումն ամ գործոց առաքինութեց. քանզի և Առաքեալն զբաղում հիւանդութիս տարաժամ պատճառեալ (ասէ) յանարժան հաղորդութէ, և զբազումս մեռեալ ևս. զի և յուդա վա անարժանապէս ձաշակելոյն՝ խեղդեցաւ յուսահատութբ. զոր Պետրոս վա արժանապէս ձաշակելոյն արժանացաւ թողութե: ուստի Առաքելոց .Գ. գր.քոց ԺԳ գլուխ ասէ, թէ Մարմինն քո՛ է խօթացելոցն դեղ. ձանապարհորդացն թօշակ. զտկարսն զօրացուցանէ. զառողջսն հեշտացուցանէ. զհիւանդութիւնս բժշկէ. զառողջութիւն պահէ: և սովաւ լինի մարդն հեզագոյն առ ՚ի յանդիմանութի. համբերող առ վաստակս. ջերմագոյն առ սէրն. ձարտարագոյն առ զգուշութիւն. յօժարագոյն առ հնազանդութիւն. և ջերմեռանդագոյն առ գոհութիւնս: ասա պատշաճի ասել ինձ

ընդդէմ այնոցիկ որք ըմբռնեալ հայհոյեն
զարարողութին հայաստանեայցս եկեղեցւոյ․
վա տալոյն մեր զդրոշմն ընդ մկրտութե․ և
հաղորդելով նոյն ժամայն․ որ թէ որպիսի
կերպիւ գովէ զայս հնագոյն սովորութիւն․
տես ՚ի մեկնութեն Կոռնեէ'' ՚ի վր Զաքա-
րիայ․Թ․17 ։ ուր ասի, ցորեան երիտասար-
դաց, և գինի անուշաբար կուսից ։ ուր ա-
սէ այսպէս ։ ՚ի հնումն մկրտեցելոց իսկոյն
տային զսրբազան հաղորդութին, իբրու յօ-
րինակ կերակրոյ․ և քրիստոնէական կատա-
րելութե ։ ուսուցանէ զայս ՟Ո Կղեմէս ա-
ռաջին քահանայապետն․ երկրորդ զկնի
՟Ո Պետրոսի ։ և ՟Ո Դիոն'' ՚ի գիրն ե-
կեղեցական քահանայապետութե՚ իւղոյն
մկրտութե ասէ․ ածեն զմկրտեալն առ ե-
պիսկոպոսն ընդ իւղոյ․ և նա զնա խորհր-
դովն դրոշմն դրոշմէ․ որ մեծագս Քրիստոս
առնէ․ և հաղորդութեն որ ունի զմեծա-
գոյն կատարելութին առնելոյ զնա, և սրբու-
թեն հաղորդակից գոլ գուշակէ ։ Ն. յա-
պէս ՚ի գործս ՟Ո Փռօչեսի․ և Մարթի-
նոսի․ զորս ՟Ո Պետրոս ՚ի բանտին դար-
ձոյց և մկրտեաց․ և ասի մկրտեալն խառն
երկու ցեղքն, և զանազան հասակաւ․
Թուով ՆԷ ։ և մատոյց ՟Ո Պետրոս վա
նց զպատարագ օրհնութե, և արար զնա հա-
ղորդակից Մարմնոյ և Արեան Տն ։ զնոյն
ընթեռնումք ՚ի գործս ՟Ո Գեթուլիոսի
և այլոց մարտիրոսաց։ Նմանապէս Թերթու-
ղիանոս ընդդէմ Մարկիանոսի, որ զնա յան-
դիմանէ․ որ ընդ նոյն արարողութեցն որովք
վարիւր եկեղեցին․ առկայն զանազան ՚ինո-
յունց զդպիր և ասէ․ եկեղեցին մինչև ցայժմ
ոչ զջուրն սուրբ ծողին (՚ի մկրտութեն) դա-
տապարտեաց․ որով զիւրսն լուանայ ։ և
ոչ զիւղն․ որով զիւրսն օծանէ ։ ոչ ըզ
մեղրն և զկաթն (որք ՚ի հնումն տրեալք
լինէին մկրտեցելոց ։ ոչ զընկերութին․ որով
զիւրսն ժողովէ ։ և ոչ զհացն․ որով զիւր
ինքն սիրտն ներկայացուցանէ ։ և ՟Ո Ամբրո-
սիոս ասէ․ մերկացեալ զմորթն հնագունի
մոլորութե, վերանորոգեալ ՚ի մաքրութին արծ-
ուոյ․ փութան մերձենալ յայն երկնային
ընթրիսն․ ուրեմն գան և տեսանելով զսրբ
բագինսն սեղանն պատրաստեալ․ աղաղա-
կելով ասէն․ պատրաստեցեր առաջի իմ
զսեղան։ մնաց և եկաց այս սովորութիւնս
մինչև առ․ ․Թ․Ձ․ ամս ՟ՌՆ ։ յայնմիկ եկաց
Թէոփիլոս որ վկայեաց մինչև յայնժամ մնա-
ցեալ դրել և ասէ, Թէ հնմապաշ ոբք մկր

տեսն աղատեն ՚ի վերայս հոգւոյ․ և իւղով
իսկ օծեալք իսկոյն հաղորդիլով՚ Քրիստոսի
արեանն եղանին հաղորդակիցք ։ նոյն սո-
վորութին մինչև ցայսօր մնացեալ է ՚ի յու-
նաստան, և յԵթովպիայ ։ զի Երեմիա Պատ-
րիարքն կոստանդնուպօլսոյ, որ նորանգս
ծաղկեցաւ յունաստան․ և մերոց հերձ-
ուածոց ընդդիմացաւ ասէ Թէ, համա-
ձայն բանականութե է․ մկրտութեն առակ-
ցիլ և մեռոնն․ և ոչ ՚ի ժամանակ ինչ յա-
պաղիլ ։ այլև մկրտեցեալն իսկոյն այնորիկ
յարգելի հաղորդութե մասնակից եղանիլ․
զԵթովպիացւոց յայտ է յարարողութե մկր-
տութեն նոցին․ յորում զայս ընթեռնումք․
զկնի առնուլ զսրբազնամբ սրբազնութին
՚ի քահանայէն․ ՟Ք զկենդանատուր և յար-
գելի Մարմին և Արիւն Տն Ն․Յ, և Փրկ-
չին մերոյ ՅԻ ՔԻ ։ ուրեմն հաղորդութին
է ցորեան զօրացուցիչ երիտասարդաց, և
գինի բողբոջեցուցիչ կուսանաց ։ ուրեմն
տես կայր եաւշացու, Թէ զինչ ասէ վարդա-
պետն լաթինացւոց․ ևմ ընդդիմանար ա-
ռաքելական սովորութես ։ և ՟Ո Բարսեղ
՚ի ճառի մկրտութե ասէ, Թէ ինէ ոչ ըմպէր
՚ի հոգևոր վիմէն՚ եթէ ոչ օրինակաբար
մկրտեալ էր․ և ոչ դու քեզ տայցէ զճշմարիտ
ըմպելին, եթէ ոչ ճշմարտապէս մկրտեա-
ցիս ։ եկեր զհաց հրեշտակաց նա յետ մը-
կրտութեն․ և դու ոչ ուտիցես զկենդանանի
հացն, եթէ ոչ յառաջագոյն ընկալցիս ըզ
մկրտութին ։

* Սրով խոցոտուցին Հօր ՚ոյ, և այլն ։)
Երգարափակէ զբանն իւր առ ՟Քն, զոր և
ըստ ՟Ո Հայրն եփեսոսի ժողովոյն. մի յե-
ուեն ՟Ո Երրորդութեն խոստովանի զնա ։
և Թէ զգիտութի Հօր Ն.Յ և Հոգւոյն ՟Ո
մեք ՟Քիւ ճանաչեցաք ։ ուստի Փիլիպ-
պոսի որ ցանկայր զՀայր տեսանել, ասաց
Թէ, որ ետես զիս՚ ետես զՀայր․ և Թէ՚
Հայր ծանուցի զանուն քո մարդկան ։ և
՟Ո Դիոն'' ասէ․ արդ զՅՍ կարդալով
որ է Հայրական լոյս ճշմարիտ․ որով առ-
սկզբնալոյսն Հայր զմատչելին ընկալաք ։ զի
յառաջ քան զմարմնանալն բանին Ն․Յ
միայն Թէ մարգարէքն ունէին զծանօթու-
Թի Երրորդութեն նսեմաբար․ իսկ ՟Քիւ
յայտնապէս ծանեաք զՀօրէ և զՀոգւոյն
՟Ոյ․ զկնի յարութեն ասելով, մկրտեցէք
զնա յանուն Հօր ՚ և Որդւոյ ՚ և Հոգւոյն
՟Ոյ։ ուստի ՟Ո Թովմաս ասէր ընդդէմ
արիոսի, Թէ նա է միայն որով ամ խորհէ

ցէք ընդնմին • իմաստութի՝ որով խորհեցելքն կարգաւորին • զօրութի՝ որով կարգաւորեալքն կատարին • բանի՝ որով կատարելքն վերպասանին • լոյս՝ որով վերպասանեալքն պայծառանան ։ այլ ըստ մեծի մասին • ընկալաք մեք զգիտութի հօր և հոգւոյն սբյ՝ միջնորդութե սբյ Աւետարանին։ իսկ սբ. վարդապետս պատճառական (բանզի) նախ դրին, ցուցանել զհեղինակութին Քսի վս կարգաց և աստիճանաց եկեղեցւոյ • ուր զկնի ասէ թէ,

✳Քրիստոս ի դէն իւր վարդապետութեան զմինչ դուրսն նորա եկեղեցւոյ։) Նախ էն կարգաւ եկեղեցւոյ, հին լուծմունքն իմանայ զաստիճանաց եկեղեցականաց • իսկ թէ զԱռաքել մարգարէութին ընթեռնլով զաստիճան ընթերցողաց ուսուցեր։ Եւ խափանաւ հանելով զդնօղս և զվանատօղսն՝ զկիսասարկաւագացն • որք զերեխայսն և զպղծն հանէին։ Եւ փչելով զաշակերտսն լուսացմամբ ոտից՝ զսարկաւագացն։ Եւ բաշխելով զմարմին և զարիւնն՝ զՔահանայից։ Եւ փչմամբ յԱռաքեալսն, զԵպիսկոպոսացն • որ ասացեր, թէ զուրուք ունիցիք զմեղս՝ կալեալ լիցի ։ Եւ ձեռն եդեալ ՛ի վերայ գլխոյ Առաքելոյն օրհնեցեր և համբարձար յերկինս, զկաթուղիկոսացն ։ Բայց Սկօթոս յերրորդ մասին ժա գլուխ ա խնդրոյ ջ եզրակացուէ ասէ, թէ Քն ասելովն ՛ի վերջին ընթրիսին, թէ զայս արարէք առ իմս յիշատակի արար զՔահանայս և զԵպիսկոպոսունս ։ Յս զոր օրինակ ես սրբագործեմ զհաղորդութին, և զնա մատուցանեմ • և զձեզ Քահանայս ձեռնադրեմ և Եպիսկոպոսս • այնպէս դուք առէ՛ք զիշխանութի սրբագործելոյ զհաղորդութի • և զնա մատուցէ՛ք ՛ի պատարագ ։ կացուցէ՛ք ևս զՔահանայս և զԵպիսկոպոսունս։ Եւ ոչ կարէ այլ յարմար տեղի կացուցման կարգին, քան ՛ի վերջնում ընթրիսին • մինչ զնոյն հաղորդութին կացոյց և ետ զիշխանութի սրբագործելոյ։ Եւ թէ, Քն դերապանց իշխանութե ետ զմիմ աստիճանս ՛ի միասին Առաքելոցն ։ Թէպէտ ոմն "Լէոն" զեպիսկոպոսութին յիշման հոգւոյն սբյ ՛ի հօրէ Քսի տուեալ ասէ • քահանայական կատարմանց է ընաբանին ։ Բանզի ըստ կարծեացն Սկօթոսի, Եպիսկոպոսութին ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ բարձրագոյն քահանայութի • և գործն Եպիսկոպոսին վերաբերի շուրջ զհաղորդութե • որ է դրոշմել ևառ հաղորդելին յարմար առնել •

զսեղանս օծանել՝ որ տեղին յարմար լիցի ՛ի պատարագել • զքահանայս ձեռնադրել՝ առ ՛ի պատարագել • և զայլ աստիճանաւորս յըսպասաւորութի քահանային • զմեւռոն օրհնել՝ առ ՛ի սեղան և զաւազան • և զեկեղեցի և զքահանայս օծել • և զմկրտեալսն դրոշմել • զկուսանս օրհնել • զհանդերձ ապաշխարողսն մուծանել յեկեղեցի • տալ նամակս թողութե • դատել զնմ՛ հնազանդեալսն իւր • զմի եկեղեցի ընդ այլով իշխանութե դնել • տալ հրաման շինել զեկեղեցիս • հրապարակօրէն բանադրել • առնել ժողով հնազանդելովքն իւրովք • զդատձեալսն ՛ի հերձուածողութե հաշտեցուցանել ընդ եկեղեցւոյ • առնել կանոնս ՛ի վերայ վճռի բանադրութեն յիւքենէ ՛ի վերայ հնազանդելոց իւրոց • և կարգաւորել զմի եկեղեցանին գործս ։ Եւ զի եօթն են աստիճանք • երեքն ասին մեծ և սբ աստիճանք • այս կիսասարկաւագութին • սարկաւագութին • և քահանայութին ։ Եւ սբ և մեծ ասին • զի ընդունօղքն նոցին ուխտելով զողջախոհութին՝ ոչ ևս կարեն ամուսնանալ • Իսկ չորքն ասին փոքր աստիճանք՝ որպիսի է դռնապանութին • ընթերցողութին • երդմնեցողութին • և ջահընկալութին • որոց ընդունօղքն կարեն ամուսնանալ ։ Իսկ քահանային զօրութե կարգին՝ է պատարագել • մկըրտել • ըստ Թոլետոսի՝ դրոշմել ։ զի դրոշմելն է յատուկ գործ եպիսկոպսին • և թոյլ տրեալն է քահանայից վս հարկաւորութե • պսակել • զկրօնաւորս օրհնել • զխոստովանութի լսել • և զկարելի ապաշխարանս դնել • զօծումն հիւանդաց կատարել • և զայլ բաց ՛ի յատուկ գործոց Եպիսկոպոսաց ։ Սարկաւագաց յատուկ գործ է անմիջապէս սպասաւորել քահանայից • ընծայելով ըզ հացն և զբաժակն քահանայից • և առնել զայլ ևս գործս զորս առնէին նուաստագոյնքն քան զնոսա • և ոչ զայնս որ ՛ի վեր քան զաստիճան իւր են • որպիսիք են գործք քահանայականք ։ Կիսասարկաւագաց գործքն են՝ միջնորդութե սարկաւագաց դնել զնիւթ պատարագին յանօթոջ • այլ տալ զայնս կիսասարկաւագ՛ է գործ դպրաց ։ Իսկ չորք աստիճանքն են շուրջ զընդունողսն պատարագին հաղորդութե ։ զի դռնապանքն մերժեն զանհաւատսն • և զպայտահարս և զընդ ապաշխարութե արգիլեալսն ։ կամ զմարգարէութիս ընթերցմամբ, որք ընթերցօղքն • զի զԱւետարանն ընթեռնուլ՝ է գործ աւագ

սարկաւագաց: Իսկ զմարգարէութիւս ընթեռ-
նուլ եւ ուսուցանել զխորոսս հաւատոյ նոր
ընծայ հաւատացելոց. զի կարիցեն առ հա-
ղորդութիւն մերձենալ՝ է գործ ընթերցո-
ղաց. կամ դնել զձեռն ՚ի վր դիւահարայ
եւ հալածել զդեւսն. զի կարիցեն առ հա-
ղորդութին մերձենալ՝ է գործ երդմնեցուց-
չաց: Իսկ գործ ջահընկալաց՝ է լուցա-
նել զջահս առաջի պատարագին. եւ յըն-
թերցման Աւետարանին: Եւ արդ որ զկարգս
եկեղեցական աստիճանաց ՚ի քէն ընկալաք
(ասէ) ՚ի սմին. ԶԲ ՚ի մէջ սորա որ աղօթից
նուիրման տեղի է. եւ լուսարան կենաց միր-
կունէ. տարածեմք զսիրտս մեր եւ համբառ-
նամք փոխանակ ձեռաց զայս կնդրուկ դաւա-
նական բանիւս:

Այս որ ի Սեկնեայն սահմանեցայ բանս:

Ուսուցանէր զի սուրբն Գրիգոր, ոչ թէ նոր
դաւանութին շարադրէ. այլ զմիտս Նիկիոյ
Սբ Ժողովոյ դաւանութեն պարզաբանէ: Եւ
է դաւանութին Նիկիոյ այս:

Հաւատամք ՚ի մի Ած, ՚ի Հայրն ամենա-
կալ. յարարիչն երկնի եւ երկրի, եւ երեւե-
լեաց եւ աներեւութից: Եւ ՚ի մի Տր Յս Քս
Որդին Այ. ծնեալն յԱյ Հօրէ միածին.
այս է յէութէ Հօր: Այ յԱյ Լոյս ՚ի Լուսոյ.
Աց ճշմարիտ յԱյ ճշմարտէ ծնունդ եւ
ոչ արարած: Համագոյակից Հօր, որով
ամ ինչ եղեւ յերկինս եւ ՚ի վր երկրի: Որ յա-
ղագս մեր մարդկան, եւ վս մերոյ փրկութե
իջեալ յերկնից. Մարմնացաւ. Մարդացաւ.
Չարչարեցաւ եւ յերրորդ աւուր Յարեաւ.
Եւ ելեալ յերկինս նստաւ ընդ աջմէ Հօր.
այլեւ գալոց է դատել զկենդանիս եւ զմե-
ռեալս: Հաւատամք եւ ՚ի Սբ Հոգին: Իսկ
որք ասեն՝ էր երբեմն՝ յորժամ ոչ էր Որ-
դին. եւ թէ յառաջ քան զծնանելն ոչ էր
եւ թէ յոչ էից եղեւ. կամ յայլմէ էութե.
կամ ՚ի գոյութէ ասեն լինել զՈրդին Այ. եւ
թէ փոփոխելի է, կամ այլայլելի, զայնպի-
սի ասացողս, նզովէ Կաթուղիկէ եւ Առա-
քելական Եկեղեցի: Իսկ թէ եւ այլք բա-
զումք բանք ՚ի սմին պակաս երեւին. քան
զոր այժմ երգէ յեկեղեցւոջ. այնոքիկ յե-
տոյ եդան ՚ի Սբ Ժողովն Կոստանդնուպօլ-
սոյ: Ընդդէմ Եւնոմիոսի եւ Մակեդոնի. որք

զՀոգին Սբ արարած գոլ բարբանջէին.
Իսկ թէ որքան պատուելի եւ յարգելի է
զԵւ Սբ Ժողովն Նիկիոյ. եւ համեմատել անդ-
դաւանութեին. ասի յառաջաբանութե նոյն
Սբ Ժողովոյն, թէ երկար լինի ճառել ըզ-
պատուոյ եւ զմեծարանաց զոր ունէին յե-
տոյ եկեալ Սբ Հայրապետք ՚ի վր անձանց
եւ կանոնագրութեց Սբց Հարցն Նիկիոյ:
Քանզի ամքն յամ ժամանակս հայեցան ըզ-
նա իբրեւ իջեալ յերկնից. եւ զդաւանութիւն նց
իբրեւ զհաւատս Հոգւոյն Սբոյ. վս մեծ-
րութե եւ ուղղութե հաւատոյ նոցին. որք
ծառայեցեալ ընդ ամ երկիր հիմն եղեն
ամ եկեղեցական կանոնաց. եւ աւանդու-
թեց Սբ Հայրապետաց: Սոյնպէս պատերազ-
մեցան բազումք ՚ի Սբ Հայրապետաց ընդ-
դէմ չար հերձուածողաց եւ թշնամեաց ե-
կեղեցւոյ: Սոյնպէս յաղթեաց նոքին Աթա-
նաս զԱրիոս. եւ զԱրխեթէոս. եւ զԵւսեբիոս
համախոհս Արիոսի: Սոյնպէս դատապարտեաց
Սբն Յուլիոս եպիսկոպոսն զԿոստանդիոս:
որ եւ վկայէ թէ Նիկիոյ դաւանութիւն՝ է
կանոն հաւատոյ. եւ թէ նա է փորձաքարն
մեհենիկ. որով փորձին եւ մեկնին ՚ի միմեանց
ուղղափառքն եւ չարափառքն: Սբն Լեւոփ-
փան ասէր, թէ Սբ Ժողովն Նիկիոյ. ՚ի մէջ
այնեաց ծովու ծփեալ եկեղեցւոյն՝ խա-
ղաղ է՝ եւ ամրութի: Գրատիանոս դնելով
՚ի պատերազմ հարցել վս հաւատոյ ցՍբն
Ամբրոսիոս. եւ նա ասաց թէ, Ժողովն Նի-
կիոյ՝ է աշտարակ եւ ամուր պարիսպ ընդ-
դէմ թշնամեացն հաւատոյ: Ամ յետոյ ե-
ղեալ Ժողովք յիշատակին Եւբեանց. Նախ
զՆիկիոյ հաւատոն դաւանէին. եւ իբր նո-
վաւ զրահաւորեալ մտանէին ՚ի պատերազմ
եւ յաղթէին զհերետիկոսսն: Եւ իբր եւ ՚ի հայե-
լոյ առ այն նկատէին թէ զինչ սահման-
նադրութի առնելոց էին դադափարաւ Նի-
կիական դաւանութեն: Գրեթէ ամ հանուր
վրդապետաց Սբց ջատագովութ, զարդա-
րեաց Աւ զայս Նիկիական անսխալ դաւա-
նութիս: ամբարշտեան Կոստանդ լինս որդին
Կոստանդիանոսի. եւ զաղէս արեւմտականն,
ընդդէմ Նիկիոյ դաւանութեն զինեցաւ եւ
՚ի վերայ ջանացին. քանզի հաստատ մնա-
ցեալ ջախջախեաց զամ օրէն գլուխս նոցա՛
անխախտ դաւանութին Նիկիոյ: Զի առ ՚ի
նշան անմահական յաղթութե, եդեալ Աց ՚ի
ձեռն այնքան հրաշագործութեց կանգ-
թուն ընդ համօրական եկեղեցւոյ. եւ զամ փո-
փոխելի կանոնադրութի Նիկիոյ ժողովոյն.

քանզի

քանզի նման եղաւ վիհի միոյ որ ՚ի մէջ ծովուն ծփի, յալեաց և ՚ի հողմոց՝ անշարժ մնայ ։ Յուլիոս, և Պաւղոս, և Մերկուր հայրապետքն հռոմայ․ իբրև հաւատոյ ըստ և քաջ պահապանք Եկեղեցւոյ դաւանութեան երկնաւոր գանձին․ ոչ երբէք ումեք թոյլ ետուն փոքր ՚ի շատէ երկբայութիւն ինչ բերել զնմանէ ։ Որ Լուսաւորիչն մեր ընթերցեալ զհանգամանս սուրբ ժողովոյն Նիկիոյ․ ՚ի գոհացողական օրհնութեան երկրպագեաց և իբրև զկնիք եդ ՚ի վերայ ասելով ։ Իսկ մեք փառաւորեսցուք որ յառաջ քան զյաւիտեանս երկրպագանելով սրբոյ Երրորդութեան և միոյ Աստուածութեան հօր, և Որդւոյ, և հոգւոյն սրբոյ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն ։ Եւ սուրբն Ներսէս Շնորհալին ասէ վասն Արիստակիսի թէ,

Զքան հաւատոյ անդուստ առեալ․
Մանրս հայոց պարգևք բերեալ ։
Զօրոյ հիման մեք հաստատեալ․
անշարժապէս տըրամագրեալ ։
Արիստակէս չէ՞ք հաւանեալ․
որ զմի բնութիւն յերկուս հատեալ ։
Նա սաբելի չեմք ճղանգեալ․
որ մարդածին պղծոյն ասացեալ ։
Մեք ենթաքես անողի գտեալ․
որ ոչ ասաց մարմին առեալ․ և այլն ։

Եւ սուրբն Կիւրեղ ասէ․ ոչ հրամայեմք մեզ ինքեանց կամ այլոց բառնալ, յորոց անդն և կամ փոփոխել միով անդամ․ յիշելով զասացեալն թէ, մի՛ փոխեր զսահմանս յաւիտենից, զորս եդին հարքն քո․ քանզի ո՛չ էին նոքա որք խօսէին․ այլ հոգին Աստուծոյ և հօր որ ելանէ ՚ի նմանէ ։ Եւ սուրբն Գրիգոր Աստուածաբանն ՚ի վերայ սրբոյն Աթանասի, զԵկեղեցւոյ սուրբ հարսն ընտրեալ կոչէ և հոգևով սրբով ժողովեալս․ և զհիմանդուն եկեղեցւոյ նոքօք դադարել ։ և ՚ի ժողովն կոստանդնուպօլսոյ՝ զդաւանութիւն Եկեղեցւոյ հրամայեցին միշտ երգել ՚ի պատարագին իբրև զերկրորդ և համապատիւ սրբոյ Աւետարանին, ուստի ստորատայ պատմութեան, ձ գրութիւն ։

(Է) Զերորդն հրամ. ն դաւանութեան եկեղեցւոյ ։)

Թէպէտ Եկեղեցական դաւանութիւն զհայր Աստուած դնէ հիմն դաւանութեան․ մի Աստուած զնա ասելով․ և արարիչ երևելեաց և աներևութից․ սակայն որ վարդապետս զբոլոր Երրորդութիւն միահաղոյն առնու․ և երկուցն ևս պատշաճաւոր է ։ քանզի որ ժողովն ոչ կարգ դնէ ժամանակի ՚ի մէջ հօր և Որդւոյ և հոգւոյն սրբոյ․ այլ միայն կարգ յառաջադասութեան․ զի ըստ սրբոյն Դիոնեսիոսի․ հայր է աղբիւրեղէն Աստուածութեան իսկ Որդի, և հոգի՝ Աստուածածնողութեան բողբոջք Աստուածութեան իբրև դերադոյն լոյսք ։ Նաև զի Ը ասէ, հաւատամք ՚ի մի Աստուած․ անմիջապէս զառընչութիւն ցուցանէ ասելով․ ՚ի հայրն ամենակալ․ իսկ ՚ի դնել միայն յառընչիցն, դնի և միւսն․ զի ունին զգիւղն միապէս։ և որքան հայրն հայր՝ ընդ նմին և Որդին որդի, և հոգին սուրբ հոգի Աստուծոյ ցուցանին ։ զի ոչ երբէք կարելի է զորեցկն ՚ի ձաւադայթէն և ՚ի ջերմութեն ուրոյն իմանալ և ոչ զհոգին ՚ի մտաց և ՚ի կամաց ։ Բայց որ Վարդապետն միահաղոյն խօսելով․ ապա յատկապէս խօսի ՚ի վերայ իւրաքանչիւրոյն ։ սակայն ըստ այլ իմն կերպի, մի և նոյն է կերպն երկոցունց․ քանզի հաւատամք ՚ի մի Աստուած ասելն՝ նշանակէ զմիութիւն էութեան առ Աստուած ։ և ՚ի հայրն ամենակալ ասելն է զանազանութիւն անձնական ։ ուրեմն և արարչականութիւն վերաբերի առ երիսն․ զի հայր, և Որդի, և հոգին սուրբ, են մի միայն սկիզբն երկնի և երկրի, և որք ընդ նոքօք պարունակին ։ ուստի և վա Որդւոյ ասի․ որով ամենայն եղև յերկինս և յերկրի․ այլ որ սուրբ ժողովն՝ մի Աստուած ասէ․ նկատմամբ միութեան Աստուածութեան յերեսեանն․ որպէս Գրիգոր Երրորդութիւն անսկիզբն ասէ․ ըստ ժամանակակիցն ի սկզբնաւորութեան․ այլ ոչ ըստ յառաջադասութեան ։ քանզի հայր Աստուած սկիզբն է Որդւոյ ծննդեան․ և հոգւոյն սրբոյ բղխման ։ այլ թէ որ ժողովն ասէ, ՚ի հայրն ամենակալ յարարողն երկնի․ մի՛ իմասցիս զհայր միայն ասել արարող․ զի ընդ հայր ասելն՝ ՚ի ներքս մտանէ առընչութիւն հօր առ Որդին․ ուրեմն բարւոք ասէ ՚ի հայրն ամենակալ․ և վերաբերէ թէ, յարարողն երկնի և երկրի․ որով ցուցանէ թէ, հայր՝ և Որդւոյ և հոգւոյն սրբոյ մի միայն սկիզբն է ստեղծուածոց ։ ուրեմն համաձայն է և սրբոյ վարդապետիս ասելն թէ, զերորդհրամանն դաւանութեան եկեղեցւոյ․ զԵրրորդութիւն անըսկիզբն ։ որով և ցուցանէ թէ ոչ որք յերից անձանց՝ է՛ ՚ի կարգի ստեղծուածոց, և ոչ որք ժամանակաւորապէս սկսեալ․ այլ Որդին, և հոգին սուրբ յաւիտենականապէս ըղկսեալ ՚ի հօրէ․ որոյ օրինակ տայ Արիստոտէլ ըստ ասելով թէ, եթէ արեգակն յաւիտենական լինէր, ընդ նմին և ճառագայթն և ջերմութիւն լինէին յաւիտենականք ։ այլ զի հայր յաւիտենական է․ ուրեմն և Որդին

և հոգւոյն սրբոյ ։ և Աստուածն ասէ ․ եթէ ըստ կերպին ասես Որդւոյ , անսկիզբն ասեմ ըզ հայր ։ որով ցուցանէ անժամանակ զհայր , և անժամանակ ընդ նմին և զՈրդին ․ նոյն է բան և զհոգւոյն սրբոյ ։ իսկ քաղքեդոն ասէ վերջիցորդութիւն ․ ոչ տեղականապէս ․ այլ գերազանցօրէն ևանհուն էութեամբ ։ որ թէպէտ 'ի սուրբ գիրս անպատմելի ասացեալ բարձրեալ կոչի Աստուած ․ այլ Դաւիթ զայն յարաբերեց առ հայր ասելով առ Աստուած Արարիչ , թէ վերուստ բարձրելոյն հովանին լիցի 'ի վերայ քո ։ իսկ որ անհասանելի խորհրդոց ասէ , ոչ է այն այլ անհասանելի խորհրդոց պարտ է լինել ․ զի 'ի հնագոյն ձեռագիրս այսպէս գրեալ է ․ նոյն է և հետևեալն թէ , անքնին բանիւք խնամոց , և այլն ։

※ Բանաւորութեանն վերնական էիցն , նահատակն ներքնայինն խորհրդոց ։) Բանաւորութեանն անսասանելի և անմեկնելի եղելոց տանց ․ ուստի ոչ վերնականն հրեղէն երկինն գնաց կարէ տալ նիւթ ասէ ․ և ոչ ներքին խորքն անդնդոց ։

※ Արարիչ աշտանակաց , և նախապատրաստիչ ակզբանց ։) Իսկ թէ , Աստուած ապառեալ և աւանդեալ նոցա ՝ լուսաւորութիւն է և լուսացուցիչ ամենայն հեղինակ բնութեան ։ զի և 'ի բնութեան տեսանեմք ․ որ ապականութիւն միոյն ՝ սկիզբն է լինելութեան միւսոյն ․ որպէս ապականութիւն ձուոյն ՝ սկիզբն է լինելութեան ձագին ։ և ապականութիւն սերման ՝ սկիզբն է լինելութեան որդւոյն ։ և նեխութիւն ջրոյ ՝ սկիզբն է գեղանոյ ։ ուրեմն և էակք մինչ ապառելին ՝ Աստուած այլով գնոսա լուացուցանէ ։ ուստի սուրբն Գրիգոր առեալ 'ի բանն հաւատոյ կամ սրբոյն ասէ , թէ սկիզբն պատճառ և յօրինականն Աստուած ․ Աստուածն կատարեալ է յանկատարումն ոչ կատարելապէս ․ լի 'ի կարօտութեան ․ գերազանց 'ի լիութեան ․ գերազանց քան զհոգս և զկեանս և զէութիւն ։ կամ զի այնքան ոմանք որ անցեալք են յԱստուածոյ մինչեւ ցայժմ , և առ մեզ ապառեալք թուին ․ Աստուած և զնոսին ինքնամբ լուացուցանէ ։ և յուսալն մինչ նոյն , նոյնպէս լուսոյ ։ և զմեքն որոց ՝ ոմանք այլոց սկզբունք թուին ․ նախնիքն սկիզբն է նմ սկզբանց ։ դարձեալ լուսն է Աստուած ապառեալ կենաց մարդկան ․ վասն որոյ և Դաւիթ ասէր թէ , մինչև յալևորին , և 'ի ծերութեան իմ , Աստուած իմ մի թողուր զիս ։ և Եզեկիա զկնի վերադարձման 'ի կեանս , ասաց ․ եղէ ես որպէս զոտայն սատարաց մերձ 'ի հասանելն ․ բայց դու փրկեցեր զիս և փառաբանեցայց յամենայն աւուրս կենաց իմոց ։ Եսայ ․ ԼԸ 12 ։ և այսպէս նմ որ 'ի բնութեան ապառե

ցեալք թուին , Աստուած գեր նոյնպէս լուսաւորէ զնոսա ․ և որք նախկինք թուին , նոյն սկիզբն է ։ ուստի և Արիստոտէլ 'ի գիրս Ե ․ Ժ ․ մանց առեալ , ասէ զնոս սմ նմ լի ։ կամ թէ Աստուած սկիզբն և վախճան է ամենայն սկզբանց որոց են ամենայն ։ և վախճան ՝ յաղագս որոյ են ․ Յայտ ․ ա ․ Ը ։

※ Սեր ՝ յերից անշփոթ նշոյից , և երկու զօրութեանց համապատասխանող խորհրդոց ։) Սիրոյն սուրբ երրորդութիւն մի է յերից դիմաց ․ և յանշփոթ կերպից ՝ ընդդէմ շփոթման բաղադրելեաց ։ և երկու է ․ բայց միութեամբ է ․ որպէս Աստուածն յառաջին թղթին առ Կղեդոնիոս ասէ , թէ 'ի սուրբ երրորդութեան այլ ոմն է և այլ ոմն խառնակութեամբ ․ ոչ այլ և այլ ․ վասն զի մի են երեքեան ՝ և նոյն Աստուածութեամբ ։ և 'ի Ք Ճառին 'ի դէմս հոգւոյն սրբոյ , օրինակ տայ սրբոյ Երրորդութեան անշփոթութեան ․ զակն , և զաղբիւր , և զգետ ։ յորմէ Շնորհալին առեալ ասէ ։

Եւ կամ զաղբիւր ըզգետ և   զծով ․
այսմ օրինակ առ բերել   լոյս ։
Երիցըն ջուր բնութեամբ գոլ   լոյս ․
անուամբ ան ձայնք բաժանեալ   լոյս ։

և զպատճառն տայ Աստուածն ասելով ․ զի այսոքիկ ոչ ժամանակաւ ինչ որոշին և ոչ յիրերաց պատուելին 'ի միաւորութեան և թուի ինձ երեւք անձնաւորութեանցն զատանել ։ բայց ոչ ամենևին համեմատ ի այսոր օրինակաց ։ քանզի երկրայ ասէ ․ զի մի հոսումն ինչ Աստուածութեան և կայութիւն ոչ ունող ասել թուեսցայց ։ քանզի հոսանուտն անկայունն են ։ Երկրորդ զօրինակն , և զՃառագայթ , և զլոյս ։ Բայց և ոչ առ այս յենու ․ քանզի սոքա 'ի բաղմանց գոյացեալք են ասէ ․ և զի մի զՀայր գոյացուցանիցեմք ․ և զՈրդի և զհոգին սուրբ զօրութիւն ինչ Աստուծոյ իմանայցեմք ։ զի Ճառագայթ և լոյս ՝ արեգականն այլք են (ասէ) և ոչ արեգակունք ։ և կամ լուսոյ (ասէ) յումեմնէ , որ այսպէս նկարագրէր ․ նշոյլ ինն արեգականն յորմ փայլատակէր ․ և շուրջ ընթացեալ 'ի ջրոյն շարժմանէ ․ զորս Ճառագայթ ինն կարծեմք միջոցաւ օդոյ ․ և ապա արգելեալ ընդ դիմահարութեան ․ թըրթռութեամբ եղև հրաշափառագոյն ։ յորմէ առեալ և Շնորհալին ասէ թէ ,

Կամ լոյս 'ի ջուրս ծագէ   լոյս ․
և Ճառագայթ ներգործէ   լոյս ։
Որդի և Հայր յորմէ Որ   գի ․
հոգին ծաւալ Ճառագայթ   թի ։

և 'ի Դիոնեսիոսէ առեալ ասէ ։

Ա. մն 'ի յերիս լոյս զատու- ցեալ.
երկուն 'ի մի լոյս միա- ցեալ:
Մէկ 'ի մի ջահ ժողո- վեալ.
երից լուսոյքն մի է- գեալ:
Ըստ արեգականըն հաճախ- ման.
ըմ հուր և զլոյս և զօթ- ման:

Եւ ոչ 'ի վերջնոյ օրինակիս համանի Ա՟ծաբանն՝ յորոց եւ ոչ մի ինչ է զմտաւ ածելի ասէ յաղագս Ա՟ծութեան. եւ ոչ ինչ է յօրինակաց որ պիմ միտս (ասէ) համգուցանէ: բայց եթէ ոք զմի ինչ առնլով 'ի կերպարանէն բարեմտութ՝ զայլս 'ի բաց ընկեսցէ: քանզի եւ Մեծս Գրիգոր թէպէտ մի ասէ զԱ՟ծ ք անշփոթ զիմաց. եւ վնոյն երիսն մի բնութ է ութէ եւ Ա՟ծութէն. սակայն անհատաճածելի եւ անբաժանելի ասէ. ոչ միայն զԱ՟ծութին քերև պշարունակ քանակ. այլև զանձինսն 'ի միմեանց. զի թէպէտ երեք անձինք են յԱ՟ծ. այլ ոչ բաժանեալք. այլ միայն զանազանեալք: զի որք բաժանեալք են, երկուն ոչ ասի մի. որպէս Գաբրիէլ՝ եւ Միքայէլ՝ եւ Ռափայէլ՝ ոչ ասին մի հրեշտակ: այլ աստ երից անձանցն ասի մի Ա՟ծ: Նաև զի ասէ Սկովթոս, թէ բնութին Ա՟յ հաղորդելի է թարց իւրոյ բաժանման. իսկ երեք անձինքն են անհատք Ա՟ծայնոյ բնութէ. ուրեմն առաւել ասին զանազանեալք, քան թէ բաժանեալք: Նաև որպ բանն եւ կամքն յառաջ եկեալք յիմացականութէ, զանազանին միայն. այլ ոչ բաժանին. այսպէս եւ Որդին եւ Հոգին որ 'ի Հօրէ զանազանին, այլ ոչ բաժանին. թէպէտ զբաժանումն 'ի տեղի զանազանութե առնուն հին վրդպտքն: Նաև զի 'ի մարդս՝ հայրն հաղորդէ որդւոյն նոյնով տեսակաւ պէտութին, այլ ոչ նոյն թուով. զի եւ թուով բաժանին որպ եւ բնութեն. իսկ առ Ա՟ծ՝ նոյն թուով հաղորդի բնութին երից անձանց. որպ եւ նոյն տեսակաւ:

* [illegible]:) Ա՟յսինքն միտքն անարգելլի է. զի տեղական հեռաւորութիք զմիտն ոչ կարեն արգիլել եւ յամեցուցանել: սակայն Ա՟ծ առաւել քան զանարգելութի մտաց մերոց՝ յամ ուրեք յարաձգեալ է բոլորն 'ի միասին, գեր քան զօրինակ հոգւոյ. որ բոլորն 'ի բոլոր մարմնի է. եւ բոլորն յիւրաքանչիւր մասին: եւզի հոգին յիւրաքանչիւր զգայութիւն զանազանապէս տայ զներգործութ, յաչսն զտեսութի եւ յականջսն զլսելութի եւ այլն: այսպէս եւ Ա՟ծ ըստ չափու ընդունելութե նոյց՝ զօրութ հայի յամենն եւ տայ իւրաքանչիւրոց ըստ ընդունելութե իւրեանց. այլ ոչ յինքեանս յերեք անձինսն զանազանի Ա՟ծութին: զի եւ Ա՟րիստոտէլ 'ի գիրս ճի ասէ, թէ առաջին պատճառն զճս ինքնին գործեալ, եւ զոր առ երկրի են ունի զօրութ. եւ ոչ թէ բնութ հայեալ: բայց սխալի, որ Ա՟Յ պարագրական տեղի (ասէ) զգագաթն երկնից: քանզի ասէ, ըստ վերնագոյն եւ զառաջին հաստատութիւնն նա է կայեալ. եւ իշխան անոճանեալ լինի ըստ քերթողին. վս այսորիկ՝ զի 'ի ծայրագոյն գագաթն կալով՝ ընդ նովաւ է ամ ճս հաստատեալ: դարձեալ սխալի որ ըստ տեղական մերձաւորութե եւ հեռաւորութե յԱ՟Յ առ Ա՟ծ (ասէ) ունել էից զզօրութ եւ զներգործութ եւ զգեղեցկութն: Իսկ թէ ոյք որ նմա առաւել մօտ են տեղեաւ. առաւել պատուականք եւ զօրաւորք են. երկ կիրս (ասէ) եւ որք յերկրի են. յոլովագոյն հեռի գոլով յԱ՟Յ օգտակարութեն, տկարք են եւ անյարմարք. եւ ոչ ուրեմն յամ թափանցական բնաւորեալ է Ա՟ծային զօրութն. եւ առ իրս որ առ մեզ է՝ նմանապս լինի պատահեալ եւ 'ի գեր'ի վերոյն մեր. սակայն ահուպ լինելոյն առ Ա՟ծ, յաւէտ գոլ եւ նոճագ օգտակարն հաղորդութի: որոյ ներհակն ըստ ամենյ վարդապետէս. որ յամ ուրեք յարաձգեալ (ասէ) զԱ՟ծային էութին բովանդակօրէն եւ բոլորապէս. եւ էակքն ամ ըստ կարողութե իւրեանց ընկալեալք յԱ՟Յ զպատուեհականն իւրեանց ըստ սահմանելոյն Ա՟Յ:

* Անփոփոխ էակ:) Ըստ այնմ, յորում չիք փոփոխումն:

* Անստասանելի ուղղութիւն:) Ասէ 'ի կամքն Ա՟Յ, որ է քանոն ուղղութե. որ ոչ երբեք սխալի եւ թիւրի: որպէս եւ յառաջն [illegible] ասէ:

* [illegible]:) Զի պարզ եւ վեճ[illegible] գաղափար սիրոյ՝ որ ոչ ակնառութք սիրէ. եւ ոչ խառնօրէն սիրել տայ միմեանց զսիրելիսն. զի է շաղկապ եւ կապակցութն 'ի մէջ ամենից միաւորեցելոց. որպս ասէ մեծն Դիոնիսիոս, թէ զտրփումն թէպէտ Ա՟ծային ասասցուք. միաւորական զօրութն իմասցուք. զգերաշխանցագոյնան շարժելով 'ի նախախնամութիւն խոնարհագունիցն. զհամակարգն 'ի կցորդութն միմեանց. եւ զնուաստագոյնան 'ի դարձումն գերակայից:

* Միածնութեան [illegible]:) Այսինքն ներհակ մեծութե թագաւորաց եւ Տէրութեանց. որ կամ մահուամբ. եւ կամ յազգէ յազգ փոփոխմամբ յաջորդեն միմեանց: իսկ Ա՟Յ մեծու

մեծութիւնն անյաղթելի է. զի ոչ մօտահասանէ ամեն առ այլս անզանելի մեծութիւն նր. և ոչ յազգէ յազգ փոփոխի: և ոչ անձնամբ. որպ թէ փոքր գոլով՝ մեծանայցէ. զի Պաւղոսի ասէ. ամենայն իբրև զձորձս մաշեսցին. բայց դու նոյն ինքն ես, և ամք քո ոչ պակասին: կամ թէ այնպէս 'ի բնութէ մեծ է Ած, զի ոչ 'ի փոքր էութէ յաջորդելով մեծացեալ է:

✲ Անվախճանելի գեղեցկութիւն:) Զի թէ Մով սէսի 'ի ներքոյ տապանօրութէ լինչ զԱծ տեսանելով, ոչ վատնեցան աչք նր. և ոչ խորշոմեցան ծնօտքն. Օրին. ԼԴ. 7: քանի՞ ես և իմացական տեսողութիւն Այ մնայ անվատնելի. որև ըստ ոմն գրոյն. աչք Տն եօթնապատիկ լուսաւոր ասի քան զարեգակն: և թէ կրաւորապէս իմասցի, ոչ երբէք վատնի գեղեցկութիւն Այ 'ի հայելն առ նա ամ իմացականաց. զի ընդ գեղեցկութ նր զարմասցի ակն, ասէ իմաստունն: և թէ՝ կուսապաշտք զհուր և զայլ ինչ գեղեցիկ տեսանելով, ընդ գեղն նց զարմացեալք՝ ածս կարծեցին. գիտասցեն թէ որչափ ևս նց տէրն առաւել լաւ է. զի որ գեղեցկութե արարչապետն է՝ նա հաստատեաց զնս: Իմաստ. ԺԳ. 3:

✲ Աննախանձ փրկչական:) Տես զօրինակն առ տէրն. որ մինչ դարձաւ և ակնարկեաց 'ի Պետրոս. դարձոյց զվէմն 'ի վտակս ջուրց արտասուաց, և փրկեաց զնա: հայեցաւ և 'ի Զաքէոս. և գնացեալ 'ի տուն նր ասաց, այսօր եղև փրկութիւն տանս այսմիկ. ահա աննախանձ փրկչական: վս այսր՝ տեսութե ասէր Յոբ, թէ աչք քո յիս, և ես ոչ ևս իցեմ: այսինքն ակնարկութիւնքս ասին առ նախասահմանեալսն: իսկ առ նախագիտացեալսն ասի. աչք տն 'ի վր չարագործաց սատակել յերկրէ զյիշատակս նոցա: Այս ակնարկութիւս յԱբել հայելով արար զնա թագ Սրբոց. և 'ի կայէն ոչ հայելով, արար զնա երերեալ և տատանեալ:

✲ Անպատում ներման:) Փոխանակ թշուառելի երջանկութէ կայսերաց, Ած միայն է երանելի և միայն հզօր, թգւոր թագաւորաց, և տր տրանց: և նա միայն կարէ Ճշմարտապէս երանելի առնել՝ ըստ այնմ իմաստնոյն. գիտելն զքեզ բովանդակ արդարութի է. և ճանաչել զզօրութիւս քո՝ արմատ անմահութե. Իմաստ. ԺԵ. 3: և Յոհաննէս 'ի ննջմանն ասէր, թէ զի դու ես Տէր արմատ անմահութե՝ և հիմն յաւիտենից: իսկ մարմնաւոր թագաւորք, ոչ միայն չկարեն երանելի առնել զայլս. այլև ինքեանք բազում թշուառութե լցեալք են. որպ ասէ ոմն Յոհան Ոսկեբ" ՀԲ ճառին, թէ թագաւորացն ա՛ս ցես, եթէ յանհոգ կեանս եկաց, և ոչ բազում հոգօք և տառապանօք աշխատեցաւ: մի 'ի թագն ինչ նայիցիս, այլ 'ի հոգսն. ուստի նմա տագնապն ծնանիցի. մի 'ի ծիրանիսն, այլ 'ի միտսն, որ ևս չար սեաւ ակամ քան զծիրանիսն է: ոչ այնպէս պնդէ պսակն զգլուխն. որպէս հոգքն կապեն զմիտսն: մի 'ի բազմութի սպասաւորացն նայիցիս. այլ 'ի յաճախութի թշնամեացն: չիք այնպէս հոգ 'ի շինականաց տունս գտանել՝ որպէս յարքունիսն: մահք համապազորդք առ աջի աչաց նկարին: նախ քան զսեղան. կասկածանք. և անդէն 'ի բազմականին ահ ք և երկիւղք փետեն. զարիւն անձինն մէջ ոչոք տեսանէ: նախ քան ընդ գինիս խառնեալ. և անդէն 'ի խրախութե՝ զզաս դառն արիւնն նկատէ: իսկ 'ի գիշերի ոստոստէ շրջ շրջի 'ի գահոյսն. և եթէ կաթ մի քուն հասանէ տեսանել. և զայն ցնորական և յածական երազովք հանդերձ, և այն 'ի խաղաղութե: իսկ եթէ պատերազմ շարժեսցի յուսանէ. զի՞նչ քան զայն ողորմելի կայցէ. երկիւղ յընտանեաց. կասկած յարտաքնոց. և զայս բազումս տես անդ: ուրեմն Ճշմարիտ երանութի ոչ գոյ 'ի մարմնաւոր թագաւորութե. այլ կեանք յաւիտենական երանութե որ մի և նոյն է. գոյ 'ի պարզ տեսութեն Այ. ըստ որում ասաց Քս. թէ այս են յաւիտենականն կեանք. զի ծանիցեն զքեզ միայն Ճշմարիտ Ած. և զոր առաքեցեր զՅս Քս: իսկ թէ ճանաչումն Այ երանութե մերոյ պատճառ է. քանի՞ ես ինքն Ած երանելի և երանութի է. որպ և հուրն յինքեան առաւել ջերմէ, քան 'ի հրացեալ երկաթն: և մեղրն յինքեան առաւել քաղցր է, քան 'ի մեղրախառնեալն: և ջուրն 'ի յակն առաւել պարզ է, քան 'ի յառուն:

✲ Անհնարին հեշտութիւն:) Զի աչք ոչ ետես 'ի նա հայելն, և նա տայ կերակուր ամենեցուն. նաև ըստ Պօղոսի. յոյս ոչ երբէք ամաչեցուցանէ. և խարիսխ յուսոյն մերոյ Ած է:

✲ Յստակ տնտեսի:) Քանզի Ած արդարութե խոստմանս, և Ճշմարտութե կատարէ զխոստումն իւր: վս որոյ ասի 'ի վարդապետաց, թէ արդարութիւն Այ երեք կերպիւ է. նախ յորժամ ըստ արժանեաց հատուցանէ. երկրորդ յորժամ զխոստացեալն կա

տարէ ։ առաջնումն հատուցանէ բարեաց
բարի, և չարեաց չար ։ երկրորդին կատա-
րեց զխոստումն ՚ի մարմնանալ բանին Այ ։
երրորդին զմեղաւորն արդարացուցանե-
լովն Յայտ Թուի, Թէ նա վարձապետս նկա-
տէ ՚ի բանին Դաւթի որ ասէ · երդուաւ
Տր Դաւթի ճշմարտութբ · և ոչ ստեաց
նմա, ՚ի պտղոյ որովայնէ քո նստուցանել
յաթոռ քո ։ և Պօղոս ասէ · երկու անփո-
փոխելի իրօք, որովք անհնարին է ստել ·
հաստատուն եղէն աւետիքն · Եբր Զ 18 ։
զի Այ Աբրահամու և Դաւթի երդուաւ
և ոչ ստեաց · ՚ի զաւակէ նց տալ զմեսի-
այն և ետ ։

* Ամենակալ արարչութեր ։) Ակնարկէ առ հաւ-
ատն · զի հաւատոն Սբ Երրորդութե ամենա-
է ՚ի մեզ · և է միշտ շահաւոր ։ կամ զի Սբ
Երրորդութին շնորհօք ՚ի մեզ իբրև ամենա-
կալեալ, միշտ շահեցուցանէ հոգևոր բա-
րեօք · ով ՚ի մկրտութեն մերում՝ անուն նր
սրբէ յսկզբնական մեղաց, և առնէ զհոգիս
մեր տաճար և բնակարան իւրեան ։

* Եւ մի բնութիւն անքննականութեան ։) Այս-
էքն ՚ի մտաց անհաս և անճառելի և ան-
քննելի ։ ուստի Սբն Գրիգոր՝ առ Պոր-
Թէոս սար Եգն գրելով, Թէ զի՞նչ է Այ-
յին մեծն · ասէ Թէ Այյին մեծ՝ է ան-
մատոյց լոյս՝ յորում բնակեալ ասի Այ · և
աներևոյթ գոլով վն գերունակ երևութի ·
և անմատոյց նորին գերազանցութեն գերա-
գոյ լուսաւորութեն ։ առ նա հասանի ամ-
ոք՝ որ զԱյ տեսանել և գիտել է արժա-
նաւորեալ ։ և նովիմբ ոչ տեսանելովն և ոչ
գիտելովն, ճշմարտապէս ՚ի վերնագոյն քան
զտեսանելն և զգիտելն եղանէ · զայս միայն
գիտելով Թէ ընդ ամի է · և ընդ զգալեաց,
և ընդ իմացականաց ։ իբր Թէ ճանաչել զԱյ
և իմանալ՝ է գիտելն զնա անճառելի և
անիմանալի ։

* Մի Հայր, միայնոյ Որդւոյ, միական Հոգւոյ դաւանեալ ։) Թէպէտ և Սաբելեան
դաւանութին համաձայն է այս · ուր ասի ·
Հաւատամք ՚ի մի Այ ՚ի Հայրն ամենա-
կալ ։ սակայն Սբ վարդապետս, մի Հայր
ասէ · միայնոյ Որդւոյ · միական Հոգւոյն
պատուէր, առ ՚ի ընդդիմանալ ։ Սակս Մա-
նիքեցւոց կեղծաւորութեն · որք իբր Թէ
զԱյ ապականացուաց արարիչ մի ասիցեն ·
յաւէժին երկու սկիզբն · զմինն բարեաց և
անապականն էակաց արարիչ · և զմիւսն չար · և չա-
րարիչ մեղաց և չարին պատճառ, և ապականաց

ուաց · ընդդէմ որոց ասացաւ ՚ի համդա-
նակն Սիկեմ · յարարոցն երևելեաց և անե-
րևութից · առեալ ՚ի Մովսիսէ, Թէ ՚ի սկզբ-
բանէ արար Այ զերկինս և զերկիր ։ Երկ-
րորդ արիոսականաց ներհակէ · որք և Սի-
կեր դաւանութեն երդուեցաւ ընդդէմ արիո-
սի · որ զՈրդին Այ ՚ի կարգի արարածոց
դնէր, անդրանիկ կոչմամբ կեղծաւորելով ·
և Ճ այնմ. Որդին Այ ոչ լինէր միածին ·
այլ որքան որ արարածք էին՝ այնքան որդի
ունէր լինելոց էին, և այս սուտ է · զի ըստ
Առաքելոյն, մի է Այ Հայր յորմէ ամ. և մի
Տր Յս Քս որով ամ. և մի Հոգի Սբ յո-
րում ամ ։ Երրորդ այս Սբ մատամբս հաւա-
տոյ, ընդդիմանայ և անիծելոյն վաղէնտիա-
նոսի · որ երեսուն յաւիտենից պատմիչ
լինէր ։ և Թէ երեսուն յաւիտեանքն երե-
սուն չաստուածք էն ՚ի յանդունդս և զի անդունդ-
չարեաց էր՝ ՚ի յանդնդոց սկսաւ զչար վար-
դապետութին իւր, ասէ Սբն Կիւրեղ Եէմա-
ցին · կոչման ընծայութե Զ գլուխ ։ որոյ
ընդդէմ ասէ Առաքեալն · և Թէպէտ իցեն
անուանեալ ածք բազումք, և տեարք բա-
զումք · այլ մեզ մի է Այ և այլն ։ Չորրորդ
ընդդիմանայ և մակեդոնի · և եւնոմիոսի ·
որք զՀոգին Սբ Այ, նուաստացուցանէին
արարած և պաշտօնատար անուանմբ ։ ընդ-
դէմ որոց ասի ՚ի Յհ. Ե. 7 · երեքեն որք
վկայեն յերկինս · Հայր · Բան · և Հոգին Սբ ·
և սոքա երեքեան մի են ։ իսկ ոչ են մի ան-
ձամբ ըստ սաբելի · ուրեմն մի են բնութբ
և Այութբ ։ իսկ որ մի է բնութբ, ոչ է արտա-
քոյ այնորիկ բնութե · այլ է ՚ի ներքոյ այնո-
րիկ սեռի · ով և ստեղծուածն ոչ է ՚ի ներ-
քոյ անստեղծ սեռի · այլ է համազգոյ ստեղ-
ծականաց ։ Ուրեմն և Հոգին Սբ որ մի է
ընդ Հօր և Որդւոյ · ոչ է մի անձամբ՝ այլ է-
ութբ · վն այնորիկ համագոյակից է Հօր և
Որդւոյ բնութբ Այութե ։ ապաքէն է և Այ ։
Ասէլ Թէ ՚ի վր յաւելացելոց որոշաբար խօ-
սելոց է · ընդէր զՀայր յիշելով · առանձ-
ցեաց և զՈրդի և զՀոգին Սբ ։ Ասեմ Թէ
որովհետև համառընչականք են Հայր · և
Որդի և Հոգի Սբ · և առընչիցն յատուկ է
՚ի դնել միոյն՝ անմիջապէս հետևիլ և միւ-
սոյն · վն այնորիկ զի մի որոշաբար խօսելով ·
այլև այլ ածոց լինէր պատմիչ · ընդ Հօր
յիշեաց և զՈրդի և զՀոգին Սբ ։ և զի սա-
բելականք նիւԹէին, Թէ այն Գ անձինքն
մի են · և երբեմն Հայր կոչին · երբեմն Որ-
դի · և երբեմն Հոգի Սբ · վն այնորիկ ՚ի հե-

տևեալսն

տեեալըն և յառաջապէս խօսի 'ի վր Որդւոյ
և Հոգւոյն Սբյ։

※ Ո՛ [illegible] բարութեն՝ [illegible] [illegible] ։) Վասնզի ած Հայր աղբիւր բա-
րութե ասի . զի ամ բարի, թէ բնութե, և թէ
շնորհաց, և թէ փառաց յՀ.Յ Հօրէն ելա-
նէ . վս որոյ և սկզբնալոյս ասի : զի թէպէտ
և Որդի, և Հոգի Սբ . լոյս ասին . այլ ոչ
սկզբնալոյս . այլ լոյս 'ի լուսոյ . ըստ մեկնչին
Դիոնեսիոսի : Նաև ընդդիմանայ այսու ը-
մանց հերետիկոսաց . որք զբարին և զչարն
յՀ.Յ ասէին : այլ ըստ Դիոնեսիոսի . չարն
ոչ է 'ի բարւոյ . և թէ 'ի բարւոյ է, ոչ է չար .
զի ոչ է հրոյ ցրտացուցանել և ոչ բարւոյ՝
չար ինչ ածել յառաջ։ ուրեմն ած գոլով
ամենայնհարուստ բարութե՝ ունայն է և ան-
մասն 'ի չարէ : իսկ թէ Միրաք ասէ . բարի
և չար, մահ և կեանք յՀ.Յ է . այն իմանա-
լի է զչարն պատժոց, և ոչ զչարն մեղաց։
և կամ զի ած վս արդարութե՝ թողացուցա-
նէ գալ զչարն մեղաց բարձմամբ շնորհաց
իւրոց (ոչ բռնադատելով զանձնիշխանու-
թիւնն ուրուք յականէ 'ի բարին) ոչ զի
պ մեծագոյն 'ի կարողութե իւրոյ, ծա-
նիցեն զկամս իւրեանց . թէ ոչ ինքն մեք
կարեմք ազատիլ 'ի մեղաց . այլ օգնութե ն
Յ.Յ : այսպէս Դամասկացի, և Պետրոսի և Լո-
զիայի Թոմաս [illegible] ած զթէ զի փորձիւ
ուսանիցիմ զթածք լինել 'ի վր անկելոց, ըստ
Ոսկեբերանին։

※ (Ո)րդնոյ [illegible] բանութե՝ [illegible] ներքո
զիւ գովելոյ։) Ցուցանէ թէ ոչ է ստացեալն
վս սերովբէական օրհնութեն երեքսրբեանն այն .
զի այն ոչ միայն ամենեցուն այլ յայտնեցաւ
Եսայեայ . որպ ինքն ասաց թէ ողողակեմ .
Սբ . Սբ . Սբ . Տր զօրութեց : Եսայ . Զ . 1 :
Նաև և այն երգն յայնժամ 'ի դէմս Երրոր-
դութեն երգեալ լինէր . թէպէտ Եսայի 'ի
դէմս Հօր լուաւ, ասէ շնորհալին . իբր
թէ Հայրն ած էր՝ որ ասէր . զո առաքե-
ցից առ այն ժողովուրդ . և պատասխանեց
բանն ած, թէ աՀա ես, առաքեա զիս .
իսկ Ըստ Եւտարանիչն զայն վերաբերէ 'ի դէմ
Որդի . ուր ասէ , զայս ասաց Եսայի . յոր
ժամ ետես զփառս նր և խօսեցաւ վս նր .
Յոհ . ԺԲ . 40 : իսկ Պօղոս առ Հոգին սբ
վերաբերէ . Գործ . ԻԸ . 26 : ուր ասէ , բա-
րւոք խօսեցաւ Հոգին սբ Եսայիւ։ Նաև թէ
այն երգն ոչ էր միայն 'ի դէմս Հօր . անտի
յայտնի է . զի Եսայի ասաց նախքան ըզ-
բեւէն զԵրեքսրբեանն օրհնութիւն թէ, տեսի
զտր նստեալ . իսկ 'ի Հին օրէնս ոչ երբէք տե-
սեալ ասի յումեքէ Հայր Յծ . այլ Որդին .
որ վասն ապագայ Մարդեղութե իւրոյ, ըն-
տելացուցանէր զինքն զանազան օրինա-
կօք և տպաւորութեք : վասն որոյ և ոմանք 'ի
վարդապետաց՝ ասեն զորբութն Հօր Յ.Յ
ծածկեալ . զորբութն Որդւոյն՝ չարչարեալ
և խաչեալ . և զորբութն Հոգւոյն սբյ՝ հրե-
ղէն և վառեալ : և Պօղոս վասն Հօր Յ.Յ
ասէ . երանելին և միայն հզօրն . թգաւորն
թգաւորաց, և տրն տերանց . որ միայն ունի
զանմահութիւն բնակեալ 'ի լոյս անմատոյց .
զոր ոչ ոք ետես և ոչ ոք կարող է տեսանել։
I Տիմ . Զ . 16 : ուրեմն անքննելին ներբողիւ
ասելն, ոչ պատականի վս բանին Եսայեայ .
այլ պատկանի բանին Յովհաննու 'ի Յայտ .
ԺԴ 3 : ուր ասի և երգէին զ'երգս նր առա-
ջի աթոռոյն Յ.Յ . և ոչ ոք կարէ դիտել
զերգս նր և այլն։

※ (Զ) [illegible] ։) Նախ քան զՄարդե-
ղութն բանին Յ.Յ է բանս : և [illegible]
(ասէ) ըստ Դամասկացի, թէ աՀեղ և սբ է ա-
նուն նր : Նաև աՀեղ ասի բանին Յ.Յ . զի
նա ասի իմաստութի և զօրութի Յ.Յ՝ ըստ
Պօղոսի։ կամ զի նկատէ առ այն, թէ զի՞
Հարկանէս զանուանէ իմն . և այն է սքան-
չելի : Դատ . ԺԳ . 18 : և կամ որ 'ի Յա-
կեայ կոչեցաւ անունն նր՝ սքանչելի՝ խոր-
հրդ տկից՝ Յծ՝ հզօր . Թ . 6 : իսկ [illegible]
[illegible] (ասէ) զի բանն ած՝ է-
ակցին իւրոյ Հօր և Հոգւոյն սբյ համապա-
տիւ է . որոյ և ազգականութն անպատում է .
ըստ այնմ, թէ զազգատոհմն նր ով պատմես-
ցէ . Եսայ . ԾԳ . 8 : Հ.Յ [illegible]
[illegible]
[illegible] ասէ : ոչ եթէ զկնի երիցն՝ Որդին սբ
իբրև այլ ոմն զուգակից է երիցն . այլ թէ
մինն է յայն երիցն : իսկ Եռալուսէն (ասէ)
նկատմամբ սիալըեանցն մարդարէութեց, ը-
րոց մինն ասաց, թէ երեք բորբոքումն կայ-
յերկինս և մինն 'ի մարմնի տեսանի : կամ
որպ ստն Դիոն" յածայլին անուանց Է գլ
օրինակ տայ ասելով, թէ զոր օրինակ լոյսք
լապտերաց գոլով 'ի տան միում, և ամբն
յինքեանս կալով անխառն զմիմեանց ունե-
լով առանձին յայտնութեն զանջատմունս,
միաւորեալք անջատմամբ մբքն և անջատեալք
միութեն . քանզի տեսանեմք 'ի տանն բա-
զում լապտերս, և առ մի լոյս միացեալ, ամյն
լոյսն . և մի փայլումն անորոշելի ճառագայթել

և այլն ։ կամ որպէս կնքոյ բազում հաղորդու-
թի ունի նախատպի դծագրին խաբքանաց
խր ումեք ՚ի կնքէն ՚ի նմանէ բոլոր և նոյն
կնիքն է. և ոչ յումեքէ. և ոչ միով մասամբ.
այլ գերագոյն քան զբնականս է միութեան
անհաղորդութի ։ այլ երեք լոյս առի մի. ոչ
զանազան տեսակաւ, այլ ըստ անձանցն մի
այն ։ զի երեքութիւն այն ՚ ոչ է ՚ի կողմանէ
բնութե. այլ անձանցն։ ուստի և միաբանն
ասէ. ՚ի լուսոյ Հօրէ լոյս ընկալաք զՈրդի.
լոյս և զՀոգին մբ ։ Իսկ Անյաղթելականն
Եւթիմոսնեանց ասելն է. զի որդւոյ ծնունդն
ոչ ինչ յաւելուած առնէ միայցեն բնու-
թեն. ոչ վառեալ ջրագ մի, ոչ զվառող
ջրագի լոյսն բազմապատիկ է. այլ զայլ լինի
ջրագ խելն համատար ծնանի և վառէ. և
նոյն է լոյսն երկուցն։ և սբն Կիւրեղ Եգիպտա-
ցին կոչման ընծայութե Ժ գլուխ. Ծն հա-
մարն ասէ, թէ հաւատամք դու յորդին Ա.Յ.
՚ի միոյն միայն ՚ի Տն մեր ՅՆ ՔՆ. որ յԱ.Յն
ած ծնել. որ ՚ի լուսոյ լոյս ծնեալ. որ նման
է ամենեւին ծնողին իւրոյ ։ որպէս և բանն
՚ի մտաց ծնեալ ՚ նմանագոյն է ծնողին իւրոյ
և միայն անուամբ որոշի. և սա որում ծնօղն
ոչ է ծնեալն, և ոչ ծնեալն ծնօղ. թէպէտ
նոյն են բնութբ ։ այլև ինքնիշխան կամաւո-
րութբ Հօր Ա.Յ ասէ համագունատիպ. զի ոչ
եթէ Հայր հրամայօղ է, և Որդին արբանեակ
և հրամանակատար (ըստ արիոսականացն
չարափառութե) այլ մի միայն իշխանութի է
՚ի մբ Երրորդութեն. ոչ և մի միայն տեսչ-
ական զօրութի է յաւէտն. և մի միայն զօրու-
թի ձեռին ՚ի ներգործսն միատուանն. վս որոյ
և երիւք մասամբ ասի կոխեալ զերկինս.
և նոյնով կարողութբ և իշխանութբ ասի յա-
րուցանել զմեռեալս։ ըստ այնմ, Հայր յա-
րուցանէ զմեռեալս և կենդանի առնէ. նոյն-
պէս և Որդի զորս կամի կենդանի առնէ ։
Իսկ Եղնաթեոս (ասէ). քանզի ասաց Պօ-
ղոսս, Ղազարէ արի եկ արտաքս. և զոյդ
ընդ ձայնին եւ մեռեալն կենդանացեալ ։
ուրեմն այն միածինս համապատիւ Հօր
և Հոգւոյն մբյ. անպատմելիս աղդատոր
մի. եւ այլոյս երեք անձինք Ա.Յն մինն,
ինքնիշխան կամաւորութբ. և գործակցութբ
մբ և Հոգւոյն. խոնարհեցաւ (ասէ) յերկ-
նից, անմարմին ծնեալ ՚ի հայրենի աթոռոյն
ի ծնցան [illegible] յարգանդ [illegible]
[illegible]
(ասէ) [illegible]
[illegible] Որդ թէպէտ ՚ի

Եկեղեցական դաւանութեն ոչ գոյ յղացեալ
՚ի Հոգւոյն մբյ. այլ ՚ի հանգամանս մբ ժո-
ղովըն կատարանդութե պարզ գրել է այսպէս.
որ յաղագս մեր մարդկան և վս մերոյ փրկու-
թեան իջեալ յերկնից. մարմնացեալ Հոգւովն
սրբով ՚ի Մարիամայ կուսէն ։ և պատճառ
զանցառութեն էր. զի որովհետև յԱստուա-
ծայինն հանդիսաւորս գրեալ էր յղութիւն ՔՍի
Հոգւով սրբով. ըստ այնմ; որ ՚ի նմայն ծըն-
եալն է ՚ի Հոգւոյն մբյ է. և թէ՝ Հոգին
մբ եկեսցէ ՚ի քեզ. վս այնորիկ ոչ արար յի-
շատակ մբ ժողովն Նիկիոյ. զի այս յայտնի
էր ամենեցուն թէ յղութին ՔՍի գործակցութբ
մբյ Հոգւոյն էր ։ զի Հայր և Հոգին մբ,
ոչ հաղորդեցան մարմնաւորութեն ՔՍի՝
բայց ՚ի հաճութեն. որպ թէ երկու ոմանք
զգեցուցեն զերրորդն իւրեանց. և մինն
միայն զգեստաւորեսցի. ուստի և սբն Կիւրեղ
յԱստուածայնոյն անուանց Ժ գլուխ Գ բանին աս-
ասէ թէ, իսկ ոչ որոշի յԱստուածայնութեն ՚ի
բար՝ վայելուչ Աստուածորդութեն ՚ի մեզ. ըստ
մեզ ՚ի մէնջ բոլորովին. և Ճշմարտապէս
գոյացեալ զերթ բանին և առնել և կրել.
որ քան ինչ մարդկային նա Աստուածորդութեն
են վեհագոյնք և հրաշալիք ։ քանզի այսու
չիք Հայր և Հոգին. և ոչ ըստ միոյ բանի
հաղորդեցան, եթէ ոչ ըստ կամաց միայն,
և այլն։ Այլև խոնարհիլն բանին Ա.Յ յերկ-
նից, ոչ է խմանալի տեղական փոփոխմամբ.
այլ առամամբ մարդկութե. որպ թէ միքնիս
քարն հաստատ կալով, յինքն քարշեսցէ
զհեռակայ երկաթն ։ նաև խոնարհիլ ասելն
է զխոնարհ բնութիս մեր առնուլն ։ ապա
թէ տեղական փոփոխմամբ լինէր Մարմնա-
ցուն բանին Ա.Յ՝ պարտ էր դատարկել զա-
թոռն հայրական. զորոյ զներհակն ուսու-
ցանեն մբ Աստուածնք. և Տէր Գրիգոր աս-
աց թէ, իջեալ յերկնից անբաժան գոլով
յընտանի փառացն ։ Իսկ յորում [illegible]
[illegible] ասելն է, եթէ թէ յարգանդի
դի մաքուր կուսին. ՔՍ պտուղն որ ծնու-
ածեցոյց զինքն. որ ՚ի կետ յղացմանն լիա-
կատար անդամօք և զգայութբ գոյաւ. թէ
պէտ այնքան փոքրիկ. որ հազիւ թէ կա-
րէր տեսանել մարմնաւոր աչաց ։ զոր օ-
րինակն ասեն ոմանք, թէ էր ժամանակաւ
ոմն նաւաստակայ որ չափով բեռն ձանձի
միոյ նաւակ մի կազմեաց, ամ պարկաւ յամե-
նից մասանց մեծի նաւի։ և թէ ամ պարագա-
բերելն երկնի և երկրի. որպ պարագրեցաւ
յամնքան փոքրիկ մարմնի։ Յայտնի է թէ ան

 մար

մարմին բնութին ոչ պատրի՝ այլ միաւորի . ուստի այն պարագրելի ասելն է միաւորելն : նաև ոչ ինչ տեղի է մեծ և փոքր անմարմնոյն . զի թէ աչքն մարդոյ զպատկերս մեծամեծ լերանց կարէ յինքն ներառնել . և զայն 'ի փոքրիկ բբին . և կազմութիւն միոյ մրջման 'ունիլ կարէ զամ զգայութիս զոր ունի փիղն . զի՞նչ զարմանք թէ այն փոքրիկ մարմինն յարենէ կուսին, կարէր ընդունիլ յինքեան զբնականն հոգի և զլրութի Ա՟ծութե բանին : վ՟ա որոյ որ 'ի նոյնում կիտոջ կարաց կատարել ունել զբոլոր կցաութս և զանդամունսն մարմնոյն . կարէր և ինն ամսեան երեխայի չափ կազմել . բայց ոչ կամեցաւ ըստ այսմ մասին անցանել զկոպացուած բնութե . այլ առ փոքր փոքր աճիւ կամեցաւ յարգանդի կուսին . զի որ զինն ծնանիլոյն ոչ ամօթ համարեցաւ զաճումն ըստ մարմնոյ . և ոչ ամօթ համարեցաւ աճիւ յարգանդի կուսին : գեղեցիկ օրինակ այս մեն Գրիգորս կիւրիլլոյ եպիսկոպոսն 'ի մէջ մե ժողովոյն Եփեսոսի . օրինակ տալով Աբրահամու կուսին ասելով թէ, սոսկալի սոսայնն տնօրէնութե . յորում անճառելի կերպիւ միացուե պատմուճանն հիւսեցաւ . որոյ ոստայնանկագործն Ա՟ծգին մե եղև . մանօղն 'ի բարձանց հովանի եղեալ զօրութիւն էր . ասրն 'հին մորթն Ա՟դամայ է . հիւսուածն 'ի կուսէն առեալ անարատ մարմինն է . թեղն 'անչափ շնորհքն տանողին է . և արուեստագործն ընդ խոսքիս մտեալ բանն Ա՟ծ է : ո՞վ եսես . կամ ով լուաւ թէ Ա՟ծն անպարագրելի կերպիւ յորովայնի բնակի . և զոր երկինքն ոչ բաւականեն տանել՝ արգանդն կուսին պարունակէ զնա : և զկնի սակաւուց ասէ . ո՞վ որովայն յորում մեր համառնակ ազատութե գիրն շարադրեցաւ . ո՞վ արգանդ՝ յորում զէնն ընդդէմ մահու շինեցաւ . ո՞վ ագարակ յորում բնութե այգէգործն՝ առանց սերման բողբոջեցաւ :

☼ Ընդ ամենակատարն եւոն համանման յանուն Քրիստոս Ծուխ նորին . Բաժանոցաւն խառնութեան յԱստուածութիւնն ոչ է բառ նոյն ցուց զխոչոյն չնչոյս հրաշալիքս :) Ասենի զի ոչ թէ զԱ՟ծութիւն անեղ անկից մարմնոյն (ասէ) այլ թէ 'ի մտանելն մարմնոյն՝ անբաժանելի էր Ա՟ծութին . ըստ որում յանանձրոյթս միակամութի ասէ : և թափանցական խառնութի ասէ . որ է խառնումն հոգւոյ և մարմնոյ . կամ հրոյ և սուելոյ . և կամ օդոյ ընդ լուսոյ . որպէս ասէ 'ի ճառի մե Ա՟ծածնին : իսկ որ ասէ . յԱ՟ծութեն ոգի բաղկացոյց զգայուն շնչոյս հրաշալէս : կամի ասել թէ , ընդ ոգի Ա՟ծութեն . այսինքն ընդ անմարմին Ա՟ծութեն զմերս շունչ . այսինքն զբանական հոգիս միաւորեաց համադերձ մարմնովն : զի միաւորութի հոգւոյն ընդ մեծութե . կամ մարմնոյն միայն . ոչ առնէ զԱ՟ծ մարդացեալ . որպէս ասէ մեծաբանն Գրիգոր առ I թղթին Կղեդոնիոսի թէ , զի թէ առանց հոգւոյ է մարդն . զայս և արիանոսքն ասեն . զի առ մեծութին զչար չարանան լերկեցեն . որք 'ի շարժող զմարմինն զայն : և դարձել ասէ . Ա՟ծութին համադերձ մարմնովն միայն՝ ոչ է մարդ . և ոչ հոգին միայն . և ոչ երկոքին առանց մտացն . որք և մանաւանդ մարդ պահեն զմարդն, և մեծագոյն զԱ՟ծութին . զի զխս կատարելապէս գործեսցէ :

☼ Զօրհ անտառամբոխել երասանակ սանձանոյն հզօրութե՝ պատահողութես իմ հանդարտեցոյց :) Իբր թէ միաւորութի բանին Ա՟Ծ ընդ հոգւոյն և մարմնոյն, եղև սանձ և լկամ մարդկայինս անսանձ բարուց՝ և զմեզ հան դարտեցոյց :

☼ Ի՞ նորով ընծայեալ Ասեղեն՝ անբարեշահ ծաղկեն պողոյն կենաց ի ծայրս շնորհեալ անմահ կրոնն անկոյ :) Իբր թէ ծաղիկն և պըղտուղն կենաց ընծայեցաւ 'ի դադաթ և 'ի ծայր անմահ անկոյ խաչին : իսկ պտուղ կենաց (ասէ) զԱ՟ծածինն . ըստ այնմ, 'ի պտղոյ արգասուէ բուսանի ծառ կենաց :

☼ Ի մահ վերանորոգեալ՝ ծնունդեանն անբաժանելի ի Թրատեղն մարմնոյ :) Այսինքն 'ի մահուան իւրում Ա՟ծութին անբաժանելի էր յազգականից մարմնոյս մերոյ . որով և զգործին մահու զխաչն առաւ գործիք կենաց : զի ոչ զԱ՟ծութին (ասէ) մահուամբ վերացո բեալ . այլ անբաժանելի 'ի մահացեալ մարմնոյն :

☼ Ա՟բարձր գործութեանն խոնարհութեան ՝ ընդ նորին յանձն առեալ ընդ նուաստին մարմնոյն վշտացեալ :) Իբր թէ առաւելին Ա՟Ծ, 'ի չարչարեցելոյ մարդկութեն անբաժանելի գոլով, ընդ նմին վշտանայր . այսինքն ցաւակցէր . ոչ կրելով յինքեան զչարչարանսն . այլ մարումն մարմնի : լուր Կիւրղի առ Սեկունդոս . համբերեաց և Սատնի . զի մարմնով կրեաց զմահն , և ոչ բնութեամբ Ա՟ծութեն : և առ Սրբեմիոս ՃԻԷ պատասխանւոյն ասէ, թէ Ա՟ծացով բնութե՝ անդր իմացի քան զչարչարանսն . և 'ի մարմնական ծնունդ

կրեաց

կրեաց 'ի կնոջէ ըստ մարմնոյ. և իւր որոյր զնա ոչ ասացի պկրողն զմահ ճաշակել. և յաւնել դարձեալ. զի մնալովն ինքն անչարչարելի՛ մարմնովն իւրով ասացի չարչարիլ: և 'ի ձ͞ե պատասխանոյն ասէ. մարմնով իւրով չարչարիլով, և ոչ Ա͞ծութեան բնութբ: և ը͞ գլուխ պարապմանց դ.բայն ասէ, թէ չարժի մարմինն 'ի ցանկութիւ բընաւորականս և զգայական լինի վ͞ս միաւորութեան որ 'ի նմայն հոգւոյն (զայս վ͞ս մարդոյ ասէ) բայց հաղորդակից և ոչ ըստ միոյ է զանակի. սակայն համարել լինի իւր պայլուծն գոլ փափաքմանն կատարուածն. թէպէտ և հարկանիցի ընդ սրով մարմինն. և երկաթով թերևս դգեսցի. ցաւակից լինի ոչ իւրոյ մարմնոյ չարչարեցելոյ. բայց ինքն յիւր բնութին ոչ ինչ կրեսցէ 'ի վ͞ս եկելոցն. սակայն և վ͞ս այնորիկ ասեմք 'ի վ͞ս Ա͞ծ մանուելի զմիաւորութիւն. քանզի էր հարկաւոր իւրոյն մարմնոյ ցաւակից լինել միաւորեցելոյ ընդ նա հոգւոյն. զի փախուցել 'ի տանջանաց՝ դիւր ուղիղ բերցէ զԱ͞ծ զդէկն խոյ 'ի վ͞ս Ա͞ծ բանին զգայական լինել տանջանացն անուղի՛ է ասելն. քանզի անչարչարելի է Ա͞ծութիւնն: [illegible] զի բանն Ա͞ծ ցաւակցիլ ասի չարչարեցելոյ իւր մարմնոյն. այլ ոչ չարչարիլ յինքն և պղծել ոչ չարչարանան: և ՟ըղն Աթանաս առ Եպիկտիտոն ասէ. զոր ինչ մարդկեղէնն չարչարիւր մարմինն բանին. զայս ը͞ նմին գոլով բանն՛ իւր համարէր և իւր յինքն վերաբերէր. զի մեք բանին Ա͞ծութեան հաղորդիլ կարիցուք: և դոյր յոյժ հրաշափառագոյն. զի ինքն էր որ չարչարիւր. և ինքն որ ոչն չարչարիւր: չարչարիւր չարչարելեաւն. քանզի իւր էր քեան չարչարիւր մարմինն և 'ի նմին 'ի չարչարելումն էր իսկ անչարչարելեաւն: զի բնութբ Ա͞ծ եղով բանն՝ անչարչարելի է: և ինքն անմարմինն, էր 'ի չարչարելումն մարմնի: և մարմինն ունէր յինքեան զանչարչարելին բանն՝ ընդէր ականորել նորին մարմնոյն: և Թէոփիլոս աղէքսանդրացին ի͞դ գլուխ 'ի 12 խնդրոյն ասէ թէ, հրեայք ոչ խաչեցին զսոսկ մարդ. այլ յանդգնեցան 'ի յԱ͞ծ. քանզի թէ ոչ իշխանն ոք խօսեսցի զբանն, և ընդէ [illegible] 'ի թղթի առաքեսցէ 'ի քաղաք. և ան [illegible] դանդ ոք պատռեսցէ զքարտէզն [illegible] լինի 'ի վ͞ս [illegible] մահու. ոչ իբր պատառող քարտիզին այլ պատառօղ կայսերական բանին. ապա ուրեմն ոչ անհոգացի հրեայն իբր խաչող սոսկ

մարդոյ. վ͞ս զի զոր տեսանէրն՝ էր իբր քարտէզ. իսկ որ թագուցեալն էր 'ի նմայն՝ էր կայսերական բանն ծնեալ 'ի բնութէն և ոչ արտաքերեալ լեզուաւ: այլ մի՛ ոք ախմարուքար զասացեալս իմասցի, և նեստորաբար մոլորեսցի. և այլ և այլոյ ըստ դիմաց զչարչարանաց համարեսցի: զի թէպէտ Ա͞ծութին անախտակիր է. և ոչ զգայակից չարչարանաց. սակայն ինքն մարմնացել բանն Ա͞ծ ասի ծնեալ 'ի կուսէն մարմնով. և չարչարեալ մարմնով և խաչեալ մարմնով ըստ վ͞ս ճառոյ եփեսոսի ո՟ը ժողովոյն. և նեստորեան է այնպիսին որ ասիցէ մարդն չարչարեցաւ և խաչեցաւ. զի զայս ասօղն ոչ հաւատայ զԱ͞ծ մարդացեալ. այլ զսոսկ մարդ 'ի կուսէն ծնեալ: Պետրոս լոմպարտացին 'ի դ.րքոջ վ͞ս ճառոց 'ի վերայ չարչարանացն Քրիստոսի ասէ, թէ Պետրոս ունէր զհաւատ չարչարանաց. ո՛չ այնու զի հաւատայր որ մարդն չարչարիւր. զի զայս տեսանէր. այլ այնու զի հաւատայր թէ Ա͞ծ էր որ չարչարիւր. վ͞ս զի ոչ հաւատոյ զօրութին էր որ տեսանիւր մարդն չարչարիլ և մեռանիլ. զի և հրեայն ևս տեսանէին. վ͞ս հաւատայր. այլ զի հաւատայր թէ որ չարչարիւրն Ա͞ծ էր. և Օգոստինոսէ առեալ ասէ. դոլովութ հաւատայ է. ո՛չ զի հաւատայ թէ մարդն այն մեռաւ. զի և հեթանոսն հաւատայ. այլ զի հաւատայ՝ թէ նա՝ և փառաւորել և ճշմարիտ Ա͞ծ է: հաւատայ ուրեմն հաւատն թէ Ա͞ծ մեռաւ և մարդն փառաւորեցաւ: ուրեմն Պետրոս ոչ հաւատայր թէ մարդն մեռաւ, զոր աչօք տեսանէր. այլ հաւատայր թէ Ա͞ծ էր որ մեռանիւր: ոչ ևս հաւատն այսու արդիւնաւորի զի հաւատայց՝ մեք թէ մարդն մեռաւ. զի և հրեայն հաւատայ. այլ զի հաւատամք թէ Ա͞ծ մեռաւ, և այլն: Ուքնութեց սորայ ը͞ գլ Օգոստոս ասէ: այնպէս զօրաւոր է սէրն որ միայն բանաւորէ զմեծ, զի սէրն քարշեաց յերկնից յերկիր. և զԱ͞ծ արար ծառայ, զոր կապեաց ընդ սեանն և բևեռեաց 'ի խաչին: և Սկօթոսի համառօտին Պարբրիէլ. է͞ մասին ՟ը գլուխ ՟ը խնդիրն որ յաղագս հաղորդութե անուանց ասէ թէ, հաղորդութին անուանց ոչ այլ ինչ է՝ [illegible] մասնակցութ յատկութեց և ստորոգութեց երկոցունց բնութեց. այնպէս թէ Ա͞ծ [illegible] պատճառաւ Ա͞ծային բնութե [illegible] անհնարաւոր, անչափ և պատճառաւ մարդկային բնութե ասի մահկանա

Թէքն

տիս մեր ։ Յարչարիլ և Ջնջիլ Յարչարանօք
խերսէք զպատրաստիլն մեր ։ որպ Յարչա-
րանքն եղեն այնքան մեծադոյնք և աստուա-
դունեղք ։ մինչ զի ոչ ոք ի կենդանեաց կը
բեաց , կամ կրելոց է ։ և զկնի սակաւուց ու
ակ ։ ո՛չ եդաւ դու ի յայնքան հարկաւո-
րուե , մինչ զի ոչ կարացեր գտանել զսա-
կաւ մի ջուր առ ի զովացուցանել զպա-
պակեաւ բերանն քո ։ եղեր լքեցեալ և թո
ղեալ ՝ ոչ միայն յիրաց ։ այլև ի նոյն Հօրէ
քումմէ երկնաւորէ ։ այլ օրպիսի իր կարէ
լինիլ առաւել զարմանալի քան զայս ։ զի
Յ՚ն , Տէրն , և արարիչն ամենց արարածոց
վճարէ զկեանն իւր ի վէր խաչին ոճ չարա
գործ ։ յորժամ մարդ մի հատանիցի առ այն
պիսի ողորմելի վախճան ։ և դու տեսանես
ցես զնա ի տանջանս ։ թէպետ մարդն այն
նոյն գտեհիկ ։ ոչ կարեիր կալ առանց զար
մացմանն ։ ապա ո՞րքան զարմանալի է տե
սանել զՅերն Տ՚ն մեռեալ ։ և զթաղաւորն թա
գաւորաց ի նկացուածէ պայպասու ։ և դուք
ո՛վ Երեշտակք երանելիք որք բարուրք
Ճանապէիք զբարձրադունեղ գերապանցուի
Տ՚ն Յ՚Ա ։ զերկիսի ցաւ հանդերձ զար
մացմամբ յղացայք ի սրտի ձերում ։ յոր
ժամ տեսանէք զնա ի վէր խաչին ուժանդեալ
զհոգին ։ ասի ի գիրն Ելից , թէ Վ՚ևրօ
բէքն որ եգիպ կային առ տապանակաւն ։
հայեին առ քահանան հայեցուածով
զարմացման , առ ի ծանուցանել մեզ , թէ
վերնագոյն հոգիքն Երեշտակաց հիացեալ
կային խոկալով զմեծագոյն գործն Յ՚Ա ։ որ
քահեաց զմեզ ձեր ելանելով ի խաչ առ
անդ զբազումն ։ Իսկ և առաքինուեց գըր
քոյ Ք մասին ՃԹ գլուխ ընդդէմ նեստորի
ասի ։ ամ փոփոխումն և կիրք որ չինի ի մար
մին ուրուք ։ ասի այնմ որպ է մարմինն ։ ոչ
եթէ մարմինն Պետրոսի խոցի ՝ տանջի , կամ
մեռանի ։ ապ թէ Պետրոս խոցեցաւ ՝ տան
ջեցաւ , կամ մեռաւ ։ այլ մարմինն Վ՚ևր
էր մարմին բանին Յ՚Ա ։ ապա ուրեմն ճչմա
րիտ է ասել , թէ բանն Յ՚Ա և Յ՚Ա չարչա
րեցաւ , խաչեցաւ , և մեռաւ , և թաղեցաւ ։
զոր ուրանպ նեստոր (ուրեմն մի՛ նեղացին
հետեւեալքն մեր , յորժամ զնեստորաբար
դաւանօղսն նեստորական կոչեմք) գար
ձեալ ասէ եբր ։ Ժ ։ վասելէր իսկ նմա
վն որպ ամ , և որով ամ , բազում որդիս ի
փառս ածել ։ և զառաջնորդ փրկութեն նց
չարչարանաւք կատարել ։ իսկ չորեքինս պատ

ցու չարչարեալ թագեալ և պղն ։ պատճա
ռաւ այնպիսւոյ հաղորդութե , ատորդու
թէքն որք են յատուկ միոյ բնու , լինին
և միատարակ միւսոյ ։ ոչ իսկ վերացելեաւ ։
պալ թանձրացելեաւ ։ զի ոչ ասի թէ Յ՚Ա
լին բնաւին և մարդկային բնութէ ։ պալ ասի
թէ , Յ՚Ա է մարդ ։ ոչ ևս ասի թէ Յ՚Ա
թէն է չարչարեալ ։ պալ թէ Յ՚Ա է չարչա
րեալ ։ օրինակի ՝ իկաթէն ։ զի ասի սպիտակն
է քաղցր թանձրացելեաւ ։ բայց ոչ ասի թէ
սպիտակուն է քաղցր ։ դարձեալ ասէ ։ Հա
ղորդութէքն անուանպ , ամ ատորդութէքն
Յ՚Ա ՝ պատկանին մարդոյն ։ և ամ ատոր
գութէքն մարդոյն ՝ պատկանին Յ՚Ա ։ նոյն
ասէ նոյնն թէ , Վ՚ևր ոչ ասի ստեղծեալ
(թէպետ ուն ի՛նքեան զստեղծեալ ինչ)
պալ ասելի է անստեղծ ։ զի մի՛ կարծիցիմք
գոլ արիոսականք ։ ուրեմն նոյն անստեղծն
Վ՚ևր ՝ որ և ասի Յ՚Ա ՝ խաչեցաւ և պղն ։ և
Լուսաւորիչոս քրանաթացին ի չարժառիթ
կոչեցեալ գրքոյ ։ ա մասին ։ ե չարժառ
թի ՝ զելուս ի՛մի բարերարուե փրկագոր
ծուեն Վ՚ևի ասէ , ոչ ինչ գտանի բարձրա
գունեղ քան զՅ՚Ա ։ և ոչ ինչ գտանի ցա
ծագոյն քան զերկիս ։ յորմէ զուգեցաւ
մարդն ։ բայց սակայն ՝ այնքան խոնարհու
թէ էջ Յ՚Ա յերկինից յերկիր , և այնքան մե
ծաւ սպատուով համբարձաւ հողն առ Յ՚Ա
յերկինս ։ մինչ զի զոր ինչ առնէ Յ՚Ա , կա
րէ ասել թէ արար հողն ։ և զոր ինչ կրէ
հողն , կարէ ասել թէ կրեաց Յ՚Ա ։ դար
ձեալ ասէ ։ միաբորուհիս այս եղև այնքան
անձուկ և հաճատարիմ , մինչ զի յորժամ
կամեցաւ բեկանիլ ի ժամանակի չարչարա
նաց ։ արդարև կարաց մանկն բաժանել զ
հոգին Վ՚ևի ի մարմնոյն ։ որ էր միաբորուի
քնութէ ՝ բայց ոչ կարաց բաժանել զՅ՚Ա ։
ոչ ի հոգւոյն և ոչ ի մարմնոյն որ էր միաբո
րուի անձին Յ՚Ա այնոյ ։ եՀ առ Վ՚ևր դար
ձուցանելով զբանս իւր աղօթակերպ ասէ ,
թէ ես պարտականեալ եմ քեզ Յ՚Ա խնդի
գու ապատեցեր զիս ի գժոխոց չարչարա
նօք ։ և չարչարանքն քոյ ի խաչին , բաւա
կանք եղեն պատառելոյ զվէմն և զքարինս
յաղագս մեծի ցաւակցուե Յ՚Ա դարձեալ
ասէ ։ Յ՚Ն այնքան հարուստ և պղն ։ հա
ճեցաւ ցածուցանել զերկինս փառաց իւ
րոց (ըստ այնմ , Տ՚ի խոնարհեցո՛ զերկինս
և էջ) և մեծուեն իւրոյ , և ինքանել ի վայրն
այս թշուառելն ՝ և զգենուլ զձորձս մահ
կանացուս ։ և առնուլ ի վէր իւր զամ պար

Ա՟ծ մեռաւ չարչարանօք. քանզի այս՝ զի
որոյ ոմ, միայն Ա՟ծ յարմարի. ըստ Առաքե-
լոյ 4. թէ զոմ մինչ գործեաց Տ՟ր զի իւր։
նոյն այն, որով ոմ, սակ միայն զբանէն Ա՟ծ։
ի մինչ նուաճ եղեւ։ այլեւ ի փառս ածելն
է միայն Ա՟ծ, Տ՟ր տացէ զշնորհս եւ փառս.
իսկ եւ չորրորդն փոխումն արդարոց ի Տ՟նէ է։
դարձեալ ասէ, թէպէտ կարէ ոք կոչել Տ՟ր
զի ունելոյն զիշխանութի ի վ՟ր ոմանց. այլ
ոչ ոք ստեղծուած կարէ կոչել Տ՟ր փառաց.
ըստ այնմ, Տ՟ր զօրութեանց նա ինքն է թագաւոր
փառաց. այլ ասէ I Կորնթ. Բ. 8։ խաչեալ
զՏէրն փառաց. ապա ուրեմն ասէ. կարե-
լի է ասել՝ թէ Ա՟ծ խաչեցաւ։ դարձեալ
ասէ. յայտնի եւ միածնին որդին Ա՟ծ ասի
չարչարեալ. որ յետ որդին ոչ խնայեաց։
եւ թէ՝ այնպէս սիրեաց Ա՟ծ զա՟շխ. մինչեւ զոր
դին իւր միածին ետ։ Առաջերր Դ. դիւքով
թ. գլուխն ասէ. Ա՟ծ եղեւ մարդ. զի մարդն
լինիցի Ա՟ծ։ Տէրն եղեւ ծառայ. զի ծա-
ռայն լինիցի Տ՟ր։ Ա՟ծ յերկնից էջ յերկ-
կիրս, զի մարդն յերկրէ ելանիցէ յերկինս։
Ա՟ծ եղեւ որդի մարդոյ, զի մարդն լինիցի
որդի Ա՟ծ։ անմահն եղեւ մահկանացու, զի
մահկանացուքս լինիցին անմահք։ տասն
գլուխն։ դարձեալ մարդեղութեան՝ եղեւ
Տէրն ծառայ. յամենակալին ժամանա-
կաւոր. անչափին փոքրիկ. մեծազօրն տկար
նագոյն. անպարագրելին տեղական. պարզն
բաղադրեալ։ եւ յԱգոստինոսէ առեալ ա-
սէ. անտեսանելին տեսանի. անշօշափե-
լին շօշափի. անմահն մեռանի։ դարձեալ
Ագոստինոս, ո՞վ երբեք կարիցէ մտախոհ
լինել, եթէ ձեռամբ կնոջ բարձել լինի,
բարձօղն ա՟շխ. հայն Հրեշտակաց կերակրի.
զօրութիւն երկնից տկարանայ. կեանքն ա՟մ՟ն
մեռանի։ եւ ի գլուխ Ե։ դարձեալ Ագոս-
տինոս ասէ. աւա՛ սքանչելին ձայնի
գթութեան. զի կենարարն ծառայ լինի խոնա-
րհութեան. զի սոյն բաց ասացեալ լինի Տ՟ր
մարդութեան. զի անօրէնին գատապարտի
արդարութիւն. զի անիրաւին տանջի ողոր
մութիւն. զի թշուառականին ի բաց մերժի
երջանկութիւն. բացախաւ եւ լեղեաւ արբե-
նայ քաղցրութիւն. զի մեռելոյն մեռանի
կեանքն։ Կուռնէլիոս ալափիդէ, մեկնիչն
բոլոր Ա՟ծաշունչ գրոց. ի վ՟ր Մատթէոսի
Ա՟ւետարանին, առ այն բանն թէ. թքանէ
ին ընդ երեսն իւր ասէ. թուք առնու յերեսն
Ա՟ծային մեծութեան արքայութե. ապտա-
կեալ լինի, որ յափեաց ա՟մ՟էի, զջուրս. եւ.

զերկինս թզաւ, եւ զերկիր ամ՟ քլաւ, որ է
լոյս փառաց։ դարձել նոյն Կուռ" Յայտ
Է. 1. ի վ՟ր Է կնքոյն, խմանայ զեօթն գաղտ
նիս չարչարանացն Ք՟ի։ Առաջինն է՝ ծայ
րագոյն անկարութի յամենակարողն։ Երկ
րորդ՝ ծայրագոյն չարչարանքն յանչարչա-
րելին։ Երրորդ՝ ծայրագոյն յիմարութիւն ա-
ռաջի մարդկանց ի Ք՟ս, որ է Ա՟ծային ի-
մաստութի։ Չորրորդ՝ ծայրագոյն աղքա-
տութիւն, ի յԱ՟ծն հարստութեանց։ Հինգերորդ՝
ծայրագոյն անարգանքն, ի ծայրագոյն համ
բաւականութիւն։ Վեցերորդ՝ ծայրագոյն
թողութիւն յԱ՟ծ. ի ծայրագոյն միաւորելն
ընդ նմա։ Եօթներորդ՝ ծայրագոյն խստու-
թիւն, ի ծայրագոյն սէրն Հօր՝ առ Որդին։
Եւ ի վ՟ր սոյն Ա՟ծ առ այն թէ, սիրեսցես
զՏ՟ր Ա՟ծ քո յա՟մ՟ սրտէ եւ այլն. ասէ նոյնն.
ո՞վ ոք ի խորոց ոչ հայի, եթէ մտածիցէ զԱ՟ծ
զի ինքեան մարդ եղեալ, մանուկ, վտարա-
նդեալ, քրտնեցեալ, սառուցեալ, պատկերեալ
եւ խաչեալ։ եւ Ագոստինոս ի նոյն տեղւոջ
ասէ. 2 Օրին. Դ. 7։ բոլորովին Ա՟ծ բեւեռ
ւեցի ի սիրտն ձեր. որ զի ձեր բեւեռեցաւ
ի խաչին։ դարձեալ ասէ. ո՞վ սէր որ միշտ
վառիս եւ ոչ երբեք շիջանիս. սէր իմ Ա՟ծ
վառեա զիս. հրամայեա զի սիրիցեմ զքեզ.
տուր զոր հրամայես, եւ հրամայեա զոր կա
միս։ տուր Տ՟ր Ա՟ծ զի սիրովն սիրոյ քոյ՝ մե-
ռանիցիմ սիրոյ ա՟շխ եւ մարմնոյ. որ զի սի-
րոյ մերոյ արժանի համարեցար մեռանել։
եւ ի վ՟ր Եսայ. Լ՟Ա. 1. ասէ Կուռ" ո՞վ այսո
ցիկ հաւատայ թէ մարդն խաչեցեալ՝ է
Ա՟ծ ամենակարող։ եւ ի նորագոյն անտառ
կոչեցեալ գրքոջ. պատրի Գուլամոլթն ի
կոմկի չարչարանացն Ք՟ի ասէ ի վ՟ր աղօ-
թելոյն Ք՟ի, թէ եկ ո՞վ Քրիստոնեայ հո
գի ի պարտէզն գեթսեմանի. եւ տեսցես
զԱ՟ծն քո. որ զի քոյ քրտնեցեալ է արեամբ։
դարձեալ ասէ. Ձ մարմինն է ուրեմն, թէ
ստեղծօղն երկնի եւ երկրի պարտ էր չարչա
րիլ։ եւ դարձեալ ասէ. ո՞վ տեսարան ար-
ժանի դառնագունի լալոյ եւ ողբոյ. տեսա-
նի Ա՟ծն մերկացեալ։ եւ ի վ՟ր փշապսակեց
մանն Ք՟ի ասէ. կամի ունել Տէրն զեղեգն
ի ձեռին իւրում զգրիչ առ ի գրել այսպէս.
թէ Ա՟ծ մեռանի վ՟ս մարդկան. տէրն վ՟ս
ծառային. անմեղն վ՟ս մեղաւորաց։ դար
ձեալ ի վ՟ր ձաղեցմանն, ի բերանոյն Ք՟ի
ասէ (ի վ՟ր այնմ թէ, ժողովեցան առ իս ա՟մ՟
ջանք զոր ոչ գիտացի) ոչ հաւատայ թէ
ազգ մարդկան առ այն քան խստուն հասա

Նի՛ մինչեւ 'ի ճաշել զորդին ՔՍ։ եթէ տէրն
տեսանելի խարազանօք ճաշել զմեղաւորն՝
է՛ յայտնի, արար խարազան չուանեայ. բայց
թէ տեսանելի որդին ՔՍ ճաշել 'ի մեղաւո
րաց, 'ի յանիրաւելուց ոչ է լռեալ։ եթէ զՔՍ
ասիցի Տէր հարկանող, ոչ է նոր բան. բստ
այնմ, ես հարկանեմ եւ այլն։ բայց թէ զնմա
նէ ասիցի՝ Տէր հարկանեցեալ. այս է բան՝
որ ոչ երբէք է լուեալ։ Ո՛չ էր պատշաճ
յայնժամ հարկանել զհռոմայեցին. զորեւ
Պօղոս դժուարացաւ 'ի գանին, թէ զայր
հռոմայեցի ձեզ պարտ է գան հարկանել։
Ո՞չ ուրեմն կարէ ասիլ թէ պատկան էր
ճաշել զորդին ՔՍ ։ դարձեալ ասէ, այն
որ ստեղծեալ է զԱմ յոչնչէ, առ որոյ դէմս
ոչ մարդիկք եւ ոչ հրեշտակք համարձա
կեն հայիլ. այլ խորագոյն խոնարհութ եր
կրպագէն եւ գովեն, սպասէ՛ հեղուլ զպատ
ուականագունեղ արիւնն իւր ։ դարձեալ
ասէ. նախկին պարագայն է այն. թէ որ կրէ
զանարգանս՝ է՛ որդին ՔՍ փափկագունեղ
կազմողութ ։ Եւ 'ի մոտածական աղօթից
վերջն ասի. մարդիկք 'ի թքանելն դարձու
ցանէն զերեսս՝ բայց քայքայեալ փլիցի պա
լատն կայսրական, ուր ոչ գտաւ տեղի անար
գագոյն քան զԱծային երեսն, առ որ թքա
նէն ամքն։ իսկ որովհետեւ այնքան խոնար
հեցաւ ԱԾն փառաց. զիարդ ոչ խոնար
հիս դու հող եւ մոխիր։ եւ 'ի բերանոյն Պետ
րոսի վս ուրացմանն ասէ. զո՞վ ուրացար
Պետրոս. զոր որդի ՔՍ խոստովանեցար՝
զնոյն ուրացար զոտնօղն թողութե ։ Եւ նմա
նութեց Գ գրքոջ. կթ գլուխ Լեւոնարտոս
ասէ. 'ի մոտածմանէ սպեղանեաց, զքանա
կութ որոգայթի իմոյ ճանաչեմ, որդին ՔՍ
հրամայի մեռանիլ. զի պատուէրն արեամբ
նորին պալատանի վերքն իմ ապաքինեսցին։
եւ դարձեալ ասէ. գիտեմ զի արդիւնքն իմ
ինձ ոչ են բաւականք. եւ որ ինչ պակասի
յափշտակեմ յաղեացն ՔՍի՝ յորոց ողոր
մութիւնք հոսին, ոչ պակասին վերք՝ յորոց ոչ
հեղանին շնորհք. քանզի բաց է սրտի խորքն
վերօք. բաց են աղիք ողորմութե ՔՍ մե
րոյ. որովք այց արար մեզ արեգակն ծա
գելով 'ի բարձանց։ յաղբիւր բարի գրքոջ
Ժ մասին Ա գլուխ Օգոստինոս ասէ. սի
րով մերով վիրաւորեցաւ ԱԾ։ եւ թշուառ
աքուէնացին 'ի դէմ Պատարագին ասէ. եր
կրպագեմ խաչեալ ԱԾ քեզ ջերմապէս։ եւ
'ի վերջն ասէ. զմարմնոյդ խոցուած իբր
զթշուառս ոչ նշմարեմ. սակայն ԱԾ իմ,

դու զքեզ սոոր ասեմ։ իսկ Նարդէնիս կես
արիանոյքն նման հրէից ասեն առ ՔՍ.
վս բարւոյ գործոյ ոչ առնեմք զքեզ քար
կոծ. այլ վս հայհոյութե, եւ զի դու մարդ
ես եւ զանձն քո ԱԾ առնես ։ եւ նման անդր
գամայցն ասեն. խոստանայ ունել զգիտու
թն ՔՍ. եւ որդի ՔՍ զանձն անուանէ.
վս այնորիկ դարմանակալ լիցուք նմա, զի
դժպհի եղեւ մեզ։ եւ նեստոր նկատելով 'ի
կաթնակերութ նր ասէր. զեդեալն յօրօրո
ցի, եւ զտղայապէս աճօղն ոչ ասեմ ԱԾ ։ Ա
դէմ որոյ ասէ Կուռ" 'ի վր էմմանուել ան
ուանն, թէ զի՞նչ է էմմանուէլ, բան տըխ
մար. մանուկ իմաստուն. ԱԾ դիեցիկ։ 'ի
մոտածական աղօթից վերջն ասի. ո՛ բէ
ո՜րքան տարաձայնք էին 'ի գիշերիս յայնմիկ
ձայնք հրեշտակաց եւ մարդկան. զի հրեշ
տակք աղաղակէին եւ ասէին. Սբ Սբ Սբ
Տէր զօրութեց ։ իսկ հրէայքն աղաղակէին.
'ի խաչ հան զդա ։ ո՛վ հրեշտակք, ո՞ր ար
դեօք համբերեցիք. յորժամ տեսանէիք
այսքան անարգեցել զԱրքի զայն. զոր այդ
քան պատուէք 'ի յերկինս ։ եւ ես ձեզ ա
սեմ ո՛վ հռոմայեցիք. ո՞րպէս համբերէք
դուք. յորժամ տեսանէք զաշակերտեալսն
ձեր նեստորաբար եարիոսանման հայհոյել
զորդին ՔՍ, զոր դուք այնքան պատուէք
եւ 'ի վերայ խաչին զնա ԱԾ խոստովանիք ։
Պետրոս զնա ԱԾ եւ Որդի ՔՍ խոստովա
նելով երանեցաւ ։ եւ ստաբար ջատագովքն
Պետրոսի զնմանէ բարբանջեն, թէ մարդ ն
խաչեցաւ ։ որ եթէ այնպէս է՝ ուրեմն մարդ ն
ծնաւ. եւ մայրն նր մարդածին ասի Ա նես
տորի։ եւ ո՞ւր մնաց ջատագովութն Եփեսո
սի Աբ ժողովոյն, որ վս ԱԾածին անուանն
հաստատելոյ զինեցաւ ընդդէմ նեստորի։
եւ յառաջին նզովից Կիւրղին ասաց թէ, եւ
թէ ոք ոչ դաւանի թէ էմմանուէլն ԱԾ է
ճշմարտութ, եւ Սրբուհի կոյսն ԱԾածին,
զի զմարմնացեալն ԱԾ ծնաւ, նզովեալ ե
ղիցի ։ բայց մեք ընդ ինքնամարտ արբեցե
լոց. եւ անամանձ երկվարաց. եւ անդէկ նաւա
կաց՝ մի մաքառեսցուք 'ի գրոց մերոց վար
դապետաց. այլ 'ի յառաջակայն դիտես
ցուք։ 'ի վր կիրակէից Ճէեսարանաց Ի անք
Ոսկիանք կոչեցել գրքոջ Ծ երորդ կիրա
կէին ասի. մանանի՝ որ է հայրական զօրու
թն. եւ կատակի՝ որ է ՔՍ իմաստութն. ճա
ղի՝ որ է Հոգւոյ անմեղութն. թքանի՝ որ է
ՔՍ փառք. եւ սպանանի՝ որ է կեանք.
Պօղոս գրէ. հաշտեցաք Ը ՔՍ մահուամբ

որդւոյ նր ։ և թէ ՚որ յէր որդին ոչ խնայեաց ․ այլ վս մեր ամենեցուն զնա մատնեաց ։ և ՚ի կտակի չորեքտասանից տառոյն Պաւղոսմաթն ասէ ՚ի բերանոյ հօր Ա. Ժ, թէ տէգ յարուցէք ՚ի վր սուն յենողի ՚ի յիս, թափեցէ՛ք ո՛վ մեղաւորք զմեղս ձեր ՚ի վր որդւոյ իմոյ և յանկարծակի թայ ես հայրն երկնաւոր գալ ժողովել ՚ի վր միածնի որդւոյ իւրոյ․ նա վիրաւորեցաւ վս մեղաց մերոց, և պատժեցաւ վս մերոց անօրէնութեց ։ զի՞նչ ասաց Պօղ․ ո՛վ երկինք․ ո՛վ աստեղք․ ո՛վ հրեշտակք երկնայնոց դրաստին․ լուարո՛ք զպատասխանիս ձեր սուեղծողին ։ ո՛վ մեղաւոր, որքան ծանր իցեն մեղք իմ և քոյն ՚որ հարին զորդ իմ Ա. Ժ ։ ՚ի վր երեք սրբեննին․ Եսայ Է ասէ Կուռ ՚ի վր Քնի զբան դարձուցանելով, թէ Սբ յառեղծման ։ Սբ ՚ի փրկուէ ։ Սբ ՚ի սըր բացուցման մերոյ ։ Սբ յերկինս ։ Սբ յերկրի ։ Սբ ՚ի գեհեննում ։ Սբ ՚ի փառս ։ Սբ ՚ի շնորհս ։ Սբ յարդարուէ ։ Սբ ՚ի փառաւորման հրեշտակաց ։ Սբ յարդարացուցման մարդկանց ։ Սբ ՚ի պատժել զդևս ։ Սբ յառաջ քան յաւիտեանս ։ Սբ ՚ի յաւիտեանս և անդր ։ Սբ ՚ի Սերոբէս ։ Սբ յաթոռս ։ Սբ յարգանդի ։ Սբ ՚ի մսրոջ ։ Սբ ՚ի կախարանի ։ Սբ յքանչելիս ։ Սուրբ ՚ի վարդապետութիս ։ Սուրբ յօրինակս ։ Սուրբ յաշխատանս ։ Սուրբ ՚ի Խաչին ։ Սուրբ ՚ի Յարուէ ։ Սուրբ ՚ի Քրիստոնեայս ։ Սուրբ ՚ի հրեայս ։ Սուրբ ՚ի հաւատացեալս ։ Սուրբ յանհաւատս ։ Սուրբ յանօրէնս և ՚ի դատապարտեալս ։ և Յայտ․ Է ։ 11 ։ ՚ի վերայ այնմ, մինչև յերբ Տր, սբ և ճշմարիտ և այլն ։ ասէ Նմնն է որ երգի յաւ․ սրբաթոջ․ սբ Հ․ սբ Հոր․ սբ ամ մահ․ որոր մեայց մեզ ։ խսկ ոչ երբէք և ոչ յաւ․ սրբութին ասի Երրորդութին խոստեալ․ սրբեմն զայն՝ հոգւոյն վկայից ՚ի դէմս Քնի ասելին․ որք սպասաւորք էին մարմնով վասն բանին Ա. Ժ․ և ՚ի նմանէ պվրեժ խնդրեին զպարտոց իւրեանց ։ իսկ թէ այն երգն ասի ՚ի դէմս Քնի և ոչ է հայհոյութի․ սրբեմն ոչ ոք կարէ արգելուլ ՚ի միջոյ ասելոյ ։ և թէ պատարագն է ՚ի խորհուրդ խաչին, և յամ աւուր պատարագեն․ զի՞նչ արգելու զայն երգն ասելոյ ՚ի պատիւ խաչեցելոյն ։ Լեոն ՚ի չորրորդ գլուխ տօմարին ասէ թէ, որ էր յառաջ քան զժամանակս, սկսաւ լինել ՚ի ժամանակի ։ Տէրն բոլորից ծածկեալ զանչափուի մեծուէ իւրոյ՝ եառ զծառայա

կան կերպարանս․ անչարչարելին Ա. Ծ, ոչ ծանրացաւ լինել մարդ չարչարելի, և անմահն մահու օրինաց ՚ի ներքոյ դնել ։ աթենացիք տեսեալ զխաւարումն արեգական․ յանուննն անծանօթի Ա. Ժ զբագին կանգնեցին․ և չկարելով զպատճառն առացին թէ, չարչարի Ա. Ծն բնուէ․ կամ շինուածին կործանի․ տես Ագապինութեց Բ մասին Է գլուխ ․ և Կործոյ Կուռնելիոսի մեկնուէ․ ԺԷ․34 ։ Թովմաս երան եցաւ ըզխոցեալն գեղարդեամբ ՚ Ա. Ծ խոստովանելով Անոր նեստորականքն ամօթ համարին ։ Րաբանօր պատշաճի ասուդել, թէ երեք սրբեանն ՚ի վր Քնի ասել Երբ հաստատեցաւ ։ Րսեմ թէ միջնորդաբար հաստատեցաւ ՚ի Պետրոսէ առաքելոյն․ քանզի նա դաւանեաց զՔն, Որդի Ա. Ժ կենդանւոյ․ և երրորդն յաջորդ նորին սբն Իգնատիոս Ա. Ծ ազդեաց հայրապետն անտիոքայ եաես երկնային զօրս հրեշտակաց ․ որք օրհնէին զամենասբ Երրորդուին երեքկին սրբասացուէ, և մի Ա. Ծ ուէն զփառսն ըն ծայէին ։ զնոյն դարձեալ և ՚ի վր որդւոյ անձառելի ծննդեանն երեքկին սրբասացուէ տայ ին զփառսն ․ այ ՚ի միոս նր տպաւորեալ եղև սրբասացուէ օրհնութեցն․ որ ՚ի Քն զխորհրդածութին ունէր ․ և զայս յանտիոք եկեղեցւոյն աւանդէր յերեկոյս և ՚ի վաղորդեան աւուրս երգել սբն Իգնատիոս ։ ուստի և յամ եկեղեցիս ուղղափառաց տուեալ պահի ։ և զամ կարգս եկեղեցւոյ յԻգնատիոսէ ասէ հաստատեալ ։ և սբն Յոհան ՚ի բերանոյ Իգնատիոսի ասէ թէ, իմ որդւոյ փոխան խաչեցաւ․ ապաքէն միջնորդուէն Իգնատիոսի, որ էր աշակերտ և յաջորդ Պետրոսի․ եկեղեցի սբ ուսաւ ՚ի Պետրոսէ զխաչեցարիէ երգել երեք սրբեանցն ։ սրբեմն եկեղեցի ուղղափառաց այն է, որ զերեք սրբեանն խաչեցարիէ ասէ ՚ի դէմս Որդւոյ․ և ասանց խաչեցարի ՚ի դէմս սբոյ Երրորդուէն ։ զի նա՛ է Ա. Ծ բստ Յոհաննու և Թովմայի ։ նա՛ է հզօր բստ Պօղոսի․ Քն Ա. Ժ զօրուի ։ և բստ Դաւթի․ Տէր հզօր զօրութեամբ իւրով թագաւոր փառաց ։ և նա՛ է բստ Պօղոսի անմահ․ բստ այնմ այլ թագաւորին յաւիտենից անեղծի և աներևութի․ միայն Ա. Ժ փառք յաւիտեանս ամէն ։ I Տիմ․ Ա․ 17 ։ զվերադրել պատմուէին Իգնատիոսի տես Սոկրատայ յունաց պատմագրքի ՃԻ Է գլ ։ և Յամբ յատենական Ա. Ծ աբանուէն ասէ թէ, ՚ի

դամս

գասկոս և 'ի մնմեռութիւն գուլին արձանա-
գրեալ 'ի վ͞ր վիմի զ'որեք սրբեանն 'ի դէմս
Որդւոյ խաչելութեան : Նոյն Սոկրատ ԺԻԴ
գլուխ ասէ թէ, ընդդէմ արիանոսաց որ
զնա Երրորդութիւն մի քան զմի նուաստ ասէ
ին . երկուցեալ ո͞ղն Յովհաննէս Ոսկէ'' զի
մի ոք յայսպիսի օրհնութեց արտաքս քարշես
ցի յեկեղեցւոյն 'ի պարզամտացն՝ ընդդէմ
նց կարգեր զօրս փառաբանիչս ամենասբ
Երրորդութեն մոյ Ա͞ծութե և փառաց եզա
կութե : որպէս զի արդեօք և նք գիշերայինս օրհ
նութիւք օրհնեսցեն զՔ͞Ս . և շիջուսցեն զնց
հպյհայօղ օրհնութիս . եզրմտանիս հաւատոյ
պահեսցեն 'ի միորութե ազանդոյ . առաջ
փառաբանութեն 'ի Հայր և յՈրդի և 'ի Հոգին
գինմբ : այս գիմումն էր բարի և օգով ար
գելաւ : քանզի պայծառագոյն սրբասացու
թեն համօրէն Երրորդութեն 'ի գիշերայնոյն
լսելոյ օրհնութիս . յարդարեալ խաչիւք և
անուշահոտ խնկովք մոմեղինօք և ջահիւք
շրջելով Է քաղաքն օրհնէին զՔ͞Ս . և զամենայն
լողացն միտս շարժէին 'ի բարեբանութի ա-
մենասբ Երրորդութեն . և ընդ յառաւօտս
զՍրբասացութն Երրորդութե, Որդւոյ ընծայ
եցուցանէին քաղցրաձայն հնչմամբ երգով
ասելով . Սբ Ա͞Ծ . Սբ և հզօր . Սբ անմահ
որ Խաչեցար վ͞ս մեր ՝ ողորմեա մեզ : սէս
թշուառելի, և մի ոք զխորդ որդի խածա-
տեր զատէին ծնողի քո . յորմէ զկաթն ծնոր
հայց դիեցեր : և թէ այլ ևս ներհակիս,
տես 'ի կնիք բանիս թէ ինքն Ք͞Ս զիա՞րդ
ասաց վ͞ս ինքեան . Յայտ . Ա . 17 . ես եմ
սկիզբն . և ես եմ վախճան . ես եմ կեանք .
և ես եմ որ մեռայն . և ահաւասիկ կենդա
նի եմ և այլն : իսկ Ք͞Ս ըստ մարդկութեն
ոչ էր անսկիզբն . այլ ըստ Ա͞ծութեն : ուրեմն
սկիզբն և վախճանն ամի մեռաւ թէպէտ
մարմնով : և թէ գերազանցես զՔ͞Ս աւանդ
լատինացւոց քան զսբ գրեանս : լուր Եւ
սեբիոս պատրիին, որ էր սախզոյի . տօմինա
կան կարգաւ . որ 'ի կտակ չարչարանացն,
'ի վ͞ր այնմ Երեմ . Թ . գլուխ . ո՛վ տացէ գըլ
խոյ իմոյ զջուր . ասէ թէ, ո՞ղ առնիցեմք
առ 'ի լալ զմահն մերոյ Յ͞Ն . ոչ արդէն թըշ
նամեաց ոք Սաւուղայ . և ոչ արդէն ապըս
տամբի ոք Աբիսողոմայ . այլ Ա͞Յ ամենա
բարւոյ : դարձեալ ասէ . և ո՞ղ յագցուք ժո
ղովուրդ իմ բաւականս զմահ Ա͞Յ մերոյ :
դարձեալ՝ լաց դու ո՛վ երկիր . զի և դու
եղեր ընկեր 'ի չարչարանս ստեղծողին քոյ .
պահելով և կաղդուրելով զՔ͞Ս աստուածաբար

բարրոտան : դարձեալ՝ որք մեղօք մեռովք
և անօրէնութեք խաչեցաք զՔ͞Ն մեր : դար
ձեալ՝ առ խաչն . դու որ ես թաթաւեալ
արեամբ վ͞ս հոգւոց մերոց անշնչացեալ Ա͞Յ
մերոյ, կարես լինիլ աթոռ առ 'ի ուսուցա
նել զմեզ լալ բարեպէս : դարձ՝ առ խաչն
ասէ . կախեալն 'ի քեզ և 'ի վ͞ր քո Ք͞Ն մեր .
ունելով զծարաւութի, ասաց թէ ծարաւի
եմ : դարձեալ՝ մեք զայն լեղին խնդրեմք
նման այնմ դառն լեղւոյ . որ այսօր տուաւ
Ա͞Յ մերոյ ծարաւեցելոյ : դարձեալ՝ առ
խաչն ասէ . ո՛վ արբաւոյն խաչ . փայտ փըր
կութե ծառ կենաց . և գաւազան Մովսիսի .
երկրպագեմ քո պատուական ականցն . ո
րով Ծխացուցեր եզարդարեցեր զՔ͞Ն իմ
յայնժամ . յորժամ թաթաւեցար արեամբ
նր : տես յիմար ախթարմայ . բուն լաթինն
ակամայ խաչին երկրպագանէ . և դու և ոչ
խաչեցելոյն 'ի վ͞ր նր : այլ ո՞ղ հրեայքն ա-
սէին . էջ 'ի խաչէդ, զի տեսցուք և հաւա
տասցուք . և դու կամիս ասել . էջ յերկնից
մարդդ խաչեալ՝ 'ի դատել զմեզ 'ի ձորն
գեթսամանի . զի տեսցուք զզօրութի քո 'ի
դատապարտելդ զմեզ . և անօգտակարաբար
հաւատասցուք քեզ : Նոյն Եւսեբիոս պատ
րին ասէ թէ, զարհուրեսցի երկինքն տեսա
նելով զմի Ք͞Ն այպանեալ, 'ի խաժամուժէ,
և ապտակել 'ի մէջ դահճէ : բայց 'ի վախ
ճան բանիս, խոստովանիմք զՔ͞Ս մարմնով
խաչեալ և մեռեալ, ըստ Շնորհալւոյն թէ .

Բարողի 'ի աքանչէ — լեաց .
Ա͞Ծ մարմնով վ͞ս իմ խա- — չեալ .
մերով բնութբըս մեռա- — նի .
Ա͞Ծ անմահ խոստովա- — նի :
և թէ՝ Ա͞նմահ բնութին Ա͞Ծայ — ին .
մեռաւ մարմնով մահկանաց — ուին :

և թէ՝ զի անմահ բնութբ իւրով ոչ մահա-
ցաւ . այլ իմով մարմնով մեռաւ մահկա
նացուաւ : և թէ ասեն, ո՞ղ մեռաւ . և ես
ասեմ ո՞ղ ծնաւ . եթէ կարելի էր Ա͞Յ ծնա
նիլ, կարելի էր և մեռանիլ : այլ Ա͞Ծայինն բը
նութի ոչ ծնաւ 'ի կուսէն . այլ Ա͞Ծ բան
մարմնով ծնաւ 'ի կուսէն . և մարմնով չար
չարեցաւ և խաչեցաւ . զի այսպիսի ասու
թիւքս միշտ պարտին 'ի թանձրացելումն և
'ի գործիականն հոլովոյ ասել զՔ͞Ս . և ոչ
վերացելաբար և յուղղականոյն : իսկ թէ
Ա͞Ծութիւնն չարչարեցաւ և խաչեցաւ . զի զայս
և ոչ դևք կարեն ասել : և Ա͞Ծ որ ամի կա-
րօղն է . թէ և կամեցցի 'ի բնութին իւր չար
չարիլ և մեռանիլ՝ ոչ կարէ . ոչ և ոչ կարէ

'ի բնութե իւր առանց մարմնոյ ծնանել, 'ի կու-
սէն : ըստ ոմանց հերետիկոսաց, որք զԱծ-
ութն Որդւոյն 'ի կուսէն սկզբնաւորեալ
բարբանջեն :

✼ Իջցէ ի վերայ խաւարային դժոխոց՝ եհան
զնուաստացեալսն ի խաւարաց ազատեացն :)
Զօրութենաբար գոլ սորբել 'ի Սիոնի-
կամ գահանութենն • բայց ներգործութեամբ գոլ
'ի մէջ Առաքելական հանդամանաց • ուր
ասէ • էջ 'ի դժոխս : և թէ վա է՞ր Սիոնա-
կան գահանութեանն պայս ոչ յիշեաց: Ասեմ
թէ զայս պարունակեաց 'ի ներքոյ չարչարա-
նացն բանիւն • զի և ոչ զմեռանիլն ասաց • որ
պարուեր խոստովանեցաւ • և յարութիւն ոչ
ասաց մահուան ոչ յիշէ : նաև զի մեծ ժո-
ղովն Սիոնի ; վասն ունէր միայն ընդդէմ
արիոսի ; հաստատել զԱծութիւն բանին մի-
ածնի : Մի՛ ասիցեն հակառակորդքն թէ, և
ժողովն Փլորենտեան զանփոյթ եղեալսն յա-
ռաջնոց գրելուսն Հոգւոյն Սբյ 'ի Որ-
դւոյ 'ի յայտ եբեր • ուրեմն ոչ յաւելումն
զմոյն հաւատոյ: Ասեմ թէ ըստ բաւականա-
նին յառաջնոց հարց բղխումն Հոգւոյն Սբյ
յայտ ածեցեալ էր : զի Սիկիոյ ժողովն որ
ասաց՝ Հաւատամք և 'ի Հոգին Սբ կենդա-
նարար պօլոյն ասաց՝ Հաւատամք և 'ի
Հոգին Սբ Տէրն, և կենդանարարն որ 'ի Հօ-
րէ բղխի • որ ընդ Հօր և Որդւոյ 'ի միասին
երկրպագի և փառաւորի • և Սբն Աթանաս
զկնի ցուցանելոյ զՀոգին Սբ նոյնագոյ Հօր
և Որդւոյ յասելն թէ, Հոգին Սբ 'ի նո-
ցունց էութե • 'ի լուսոյ լոյս երևեալ : յետոյ
և զբղխելն 'ի Հօրէ յայտ առնելով ասէ • ոչ
յայտուստ 'ի ներքս մտեալ • այլ 'ի Հօրէ
ելանէ • և յՈրդւոյ երևի : և 'ի ժողովոյն
քաղկեդոնի ասացին • Հաւատամք և 'ի Հո-
գին Սբ որ 'ի Հօրէ բղխի • և որ յաւելուցու-
նլովեալ եղիցի : Եւս զի բղխումն Հոգւոյն
Սբյ հանդիսապէս և հրապարակօրէն հրա-
ժարեցեալ էր 'ի մէջ ժողովոց 'ի Հօրէ միայն
գոյ : ուրեմն ոչ ինչ օգնէ հակառակութեն
ոմանց • զի ներգործաբար ասացեալ էին Սբ
հարքն զբղխմանէ Հոգւոյն Սբյ 'ի Հօրէ :
ուրեմն լաթինքն ոչ զզօրութեն 'ի ներգոր-
ծութե յառաջ ածին • այլ զաւելորդ մասն
յարմարեցին : ուրեմն և ոչ Սբ վարդապետս
նորագիւտ բան յաւել 'ի վե Սիկիոյ դաւա-
նութեն ասելովն. Իջցէ ի դժոխս եհան զնուա-
ստացեալսն • այլ պարզեաց • և զնախաքան զինքն
եկեղոց Սբ վարդապետաց զմիտսն յայտնա
բանեաց : տես պաստացեալսն մեր, Ղք գըլ-

Հով 'ի դատաստանութե Սբ Երրորդութեանն :

✼ Եւ երբ ի նեղեսցին ի նոյն աւուրս, յետ
նոցին նեղութեան զգեցցի հանդէս :) Ըստ կարգի
խօսի 'ի վե ; յարուեն • Քի • որոյ մահն թէ
պէտ ճշմարտապէս մահ էր և բաժանումն
հոգւոյն 'ի մարմնոյն • սակայն առ կարողու-
թեն նորին համեմատեալ՝ էր իբրև զքուն •
վա որոյ իբրև ի նեղեսցին նոյն (ասէ) զօրու-
թեանցն ; և թէ նկատմամբ առ բանն
Աստուծոյ խօսի որ ասէ • զարթեաւ որպէս 'ի
քնոյ Տր • որպէս հզօր զի թափէ զգինի : իսկ
յետ նոցին նեղութեան (ասէ) զգեցցի հանդէս •
զի մահն եկաւ կնա իբրև զխայծ, անդ խոստ
նալով որ 'ի նմայն պկարթ Քնութեն : և Պօ-
ղոս գրէ ; եկայծ զերկուսն մահու : կամ զի
Քս եղև իբրև զվէմ յեզր ծովու, առ որ
ալիք մահուն բախեալք անդէն նահանջե-
ցան և խորտակեցան : որև առ մահն կարև
յի եղև Քն ասել, թէ ո՞ւր է մահ յաղթու-
թիւն քո • և ո՞ւր դժոխք խայծումն քո :

Յովելայ • Գ • 14 :

✼ Ձայնք հնչեցան խնդութեան Տէառն եկեալ
յերկնից հասցէ նորա • ի հովիւն հօտից բանաւոր
խաշանաց :) Ըստ այն յարկն էր, վա որոյ ա-
սաց Ամոս • Թ • 11, թէ յետ այսորիկ դար-
ձայց և շինեցից զյարկն Դաւթի զանկեալ
և զկործանեալն և այլն : 'ի վե որոյ սուրբն
"Սերոսէ լամբ" ասէ ; թէ խորան Դաւթի
ասէ զմարմինն որդւոյն Դաւթի • որ անկեալ
էր և կործանեալ յանիծանօք առաջնոյն Ադա
մայ : զսա կանգնեաց Հայր 'ի բանն իւր միա
ծին • վերստին նորոգեալ 'ի նմա զբնութիւն
ըստ առաջին վայելչութեն և անմեղութեն •
և եղև մարմինն Ադամայ 'ի Քս անմեղ • որ
և յառուրսն առաջինն որ նախքան յանց-
ցանս յԱդամ : և նորա անմեղութեն ակա-
մաւոր մահուանն շնորհիւ • ընկալեալ ըզ
Հոգին Սբ ազդ բ հեթանոսաց, խնդրեցին
զԱծն ճշմարիտ և պաշտեցին զնա և այլն :
իսկ հօտ խնոյ անուանմբ, խմ զցորեանն :
որ եթէ մահուամբ ոչ մեռանիւր, ինքն մի-
այնակ մնայր • այլ մեռանելովն և յառնե-
լովն բազում արդիւնս արար կորզելով 'ի
դժոխոց զանձամն իւր հաւատով զառինքն
միաւորեալսն • և որք 'ի յերկրի էին զնոսա
հաւատով առ ինքն ձգելով : և հովիւ հօտից
(ասէ) զՔն • որ 'ի ժամ խաչելութեն հա-
րաւ մահուամբ • և յարուցաւ 'ի Հօրէ հաւա-
սար և միակ զօրութե • ըստ այնմ Եբր • Ժգ •
20 : և Ած խաղաղութե որ եհան 'ի մեռե-
լոց զհովիւն հօտից և այլն • վերստին ժո-

զովեալ զհօտս իւր 'ի մի միաբանութիւն հանա-
պազ յարութեան իւրոյ։

☼ Համառօտաբար եղև աշխարհի, և երևեցաւ նոյնութեամբ աննախնի աննմանաբար։) I Տիմ. Գ. 26։

Յարութիւն Քրիստոսի՝ ոչ միայն էր հաստատող մեռ կանխաստաց բանին իւրոյ , թէ յերիր աւուր յառնեմ · այլ և էր հաստատութիւն և ստոյգ վկայութիւն հասարակաց յարութեան ։ զի որպէս Քրիստոս մեռաւ և յարեաւ , նոյնպէս և Ա(ստուա)ծ զննջեցեալսն ընդ Յիսուսի ածցէ ընդ նմա ասէ Պօղոս I Թեսաղ. Դ. 13 ։ և թէ՝ Քրիստոս յարուցեալ է 'ի մեռելոց առաջին պտուղ ննջեցելոց · զի մարդով եղև մահ , և մարդով յարութիւն մեռելոց ։ զի որպէս Ադամաւ մեռանին · նոյնպէս և Քրիստոսիւ ամենեքին կեցցեն ։ I Կորն · ԺԵ · 20 ։ Իսկ երևեցեալ նոյնութեամբ (ասէ) · զի և Քրիստոս յետ յարութեանն 'ի շփոթիլ Առաքելոյն ասաց թէ , շօշափեցէք զիս և տեսէ՛ք՝ զի ես նոյն եմ ։ որև բազմաց կերպիւ ստուգեաց զյարութիւն իւր · նախ հրեշտակօք որք ասացին յարեաւ չէ՛ աստ ։ երկրորդ թշնամեօք , որոց վկայութիւն զօրեղագոյն է · և այս զինուորօք · ըստ այնմ և ահա ոմանք 'ի զօրականացն եկին 'ի քաղաքն և այլն ։ երրորդ թէ յարութիւն իւր ոչ էր կախարդական կերպիւ՝ ստուգեաց ուտելովն ։ չորրորդ թէ ոչ էր առ աչօք · և զայն ստուգեաց շօշափմամբքն ։ հինգերորդ թէ նովին մարմնով յարեաւ , ցուցմամբ վիրացն ։ վեցերորդ բազմիցս երևմամբ թէ 'ի նոյն օրն ։ նախ · Մարիամու մագդաղենացւոյն ։ Բ · Իւղաբերիցն ։ Գ · Պետրոսի ։ Դ · երթողացն յԷմմաուս ։ Ե · Առաքելոցն դրօքն փակելովք ։ և զայլս տես Առաքելոց Գ գրքոյն ԽԳ գլ ։ և ապա Ներսէս Շնորհալին ասէ վս Թովմայի ։

Զ խոցոտած տիգին ձեռամբ տե-   սեալ ·
'ի նոյն մարմին որ յարու-   ցեալ ։
Տէր և Ա(ստուա)ծ խոստովա-   նեալ ·
զնա որ 'ի խաչին բևե-   ռեալ ։
Ոչ յարութեամբն այլափո-   խեալ ·
կամ 'ի նոճաստոց փառաւո-   րեալ ։
Որպէս և չար ոմըն կար-   ծէր ·
անապականն նախ ոչ ա-   սէր ։
Մ(ա)րկայ՝ բանն ընդդէմ հա-   րաց ·
զոր յարուցեալ վս իւր ա-   սաց ։
Թէ նոյն մարմին եմ ոսկե-   րաց ·
և 'ի յառնելս ոչ փոփո-   խած ։

☼ Որպէս եկն՝ համայն և համբարձաւ բովանդակ ։) Ասէ ընդդէմ պիղծ մանիքեցւոց որք ասէին , թէ Քրիստոս 'ի համբառնալն եդ զմարմին իւր յարեգական · և սոսկ Աստուածութեամբն նստաւ ընդ յաջմէ Հօր ։ զորոյ զհերձուածն ասացին Առաքելական 'ի համբառնալ նր , թէ այս Յս որ վերացաւ 'ի ձէնջ՝ այնպէս եկեսցէ ։ նաև նստելն ոչ պատշաճի ըստ Աստուածութեան · ուրեմն նստաւ համբերձ մարմնովն · Թէպէտ ասի , եթէ նստելովն և աջովն իմասցի փառք և պատիւ Աստուածութեան · 'ի յորում Որդին Աստուծոյ էր յառաջ քան զյաւիտեանս ընդ Հ(օ)ր ։ այլ Քրիստոս եկն Աստուածութեամբն հոգւով և մարմնով · թէպէտ Թովմաս աքուինացին 'ի գրքոյ մարդեղութեան ծէ գրուխ Է խնդրոյն · զնստելն Քրիստոսի ըստ Աստուածութեան ոչ իմանայ · այլ զնստելն և զելանելն իմանայ ըստ մարդկութեան · զորոյ նորհակն ասէ Ապերտ Գ գրքոյ ԻԳ գլուխ , թէ պատշաճի Քրիստոսի նստելն յերկնից միայն ըստ Աստուածային բնութեան , և համբառնալն ըստ մարդկային բնութեան ։ և մեք ասեմք թէ նստելն անտանօր նշանակէ զխոնարհ բնութիւն մեր առնուլն · զի ըստ ճըշն Եժագրիսոսի , անդ ասի Աստուած , ուր յայտնին գործքն նր ։ ուրեմն ևս առաւել անդ ասի ուր յայտնի միաւորութիւն ընդ մարդկային բնութեան · և ասէ լինիլ անդ՝ ուր էրն յառաջագոյն · թէպէտ այլապէս ։ զոր օրինակ լոյս արևուն 'ի յօդն տարածեալ , յորժամ յանդիման արեգական ըմբռնիցես զխառն օդ տապակին (փերթ ա փայ) զտարածեալ շողն և զճառագայթն 'ի մէջ ապակւոյն հաւաքեալ , տեսանես · և ոչ ասի թէ անդ ոչ գոյին շողն և լոյսն · այլ ասէին ըստ այլ իմն կերպի ։ այսպէս Աստուածն բանն , նախ քան զմարմնանալն՝ էր յամենուրեք · և 'ի մարմնանալն եղև անդ այլապէս · ըստ միաւորութեան ։ արդ որպէս ուրեմն եկն բոլորովին Աստուածութեամբն · հոգւովն և մարմնովն · նմանապէս և համբարձաւ ըստ բոլորին · թէպէտ ըստ Աստուածութեան անդ յերկինս և յամենուրեք էր նախ քան զմարմնանալն , և յետ մարմնանալոյն ։ որպէս զկնի ասէ ։

☼ Նստեցաւ նստաւ է Աջ Հօրն հանդերձ նախ նախնական մարմնովն վերացաւորութեամբ։) Որպէս ասէ և մեծ ժողովն Նիկիոյ · ել 'ի յերկինս նստաւ ընդ յաջմէ Հօր ։ Որդ նստելովն Գ ինչ իմանամք ։ Նախ՝ իմանամք զփառս Աստուածութեան · և ըստ այսմ նախնական մարմնովն կոչէ · իբր թէ անդ նստաւ · ուր էր և յանմարմնութեան ։ Երկրորդ 'իմանամք զերանութիւն Հօր · և ըստ այսմ ասէ , վերացաւորութեամբ · ըստ 'ի փառս Հայրական ։ Եր[illegible]՝ իմանամք [illegible] թագաւորական իշխանու-

թիւն․ և ըստ այսմ ասէ, զի է Գաւթայ նախկին նշանակէ զԹագաւորական դատողութիւնն։ ուստի նախկին ընդ յաջմէ Հօր՝ ոչ այլ ինչ նշանակէ, եթէ ոչ համանգամայն ընդ Հօր ունել զփառս Աստուածութեան, և զերանութիւն, և զդատողական իշխանութիւնն․ և զայն անփոփոխապէս և արքայօրէն․ բայց զայսոսիկ խմա բոլորի Երրորդութեան․ զի և Հոգին սբ ընդ Հօր և Որդւոյ, ունի զփառս Աստուածութեան․ և զերանութիւն, և զդատողական իշխանութիւն․ ըստ որում գործ Երրորդութեան անբաժանելի է առ արտաքս ՚ի դատելն․ Թէպէտ յատկապէս մարդեղութեան Քրիստոսի տուեալ ասի ամ դատաստան․ վասն որոյ զկնի ասէ թէ,

* Զոր խոստովանիմք Քրիստոս Թագաւոր․ և Տէր բոլորից․ որ գալոց է միւսանգամ դատել յաւուրն Վերջին։) Դատողական իշխանութիւն Քրիստոսի, ոչ է այնպէս կապեալ ընդ աւուրն դատաստանի, իբր թէ յայնժամ միայն կարասցէ դատել․ այլև միշտ ասի դատող կենդանեաց և մեռելոց․ Թէպէտ ոչ միշտ ՚ի գործ արկանէ զիշխանութիւնն իւր։ և վն այնորիկ յըն․ համբական դատաստանն նկատելով դատել (ասէ) յաւուրն Վերջին․ և այս նըմին իրի, զի յառաջնում գալստեան, Քրիստոս եկն յողորմել․ և յերկրորդումն եկեսցէ ՚ի դատել զայնոսիկ որք ողորմութեամբ նր չարաչար կենցաղավարեցան․ ուստի վն առաջին գալստեանն ասէ սբ Ժողովն Նիկիոյ․ մարմնացաւ, մարդացաւ, չարչարեցաւ․ որք էին գործք ողորմութեան և շնորհաց․ և վասն երկրորդի գալստեանն ասէ․ գալոց է դատել զկենդանիս և զմեռեալս․ որ է գործ արդարութեան․ զի նոյն է սահմանեալն յԱյ դատաւոր կենդանեաց և մեռելոց․ Գործք․ Ժ։ և ոչ եթէ Հայր դատէ զոք․ այլ զամ դատաստան ետ Որդւոյ իւրոյ․ Եւ այս վն այնորիկ զի Հօր Այ վայելէ գթալ․ որ և ըստ Տր հարք ոչ կրթեն զորդիս իւրեանց յընթերցումն և յարուեստ ինչ․ զի ոչ կարեն գանել վն ցաւակցութեան․ այլ յանձնեն վարժապետաց․ այլ Քրիստոս է իմաստութիւն Հօր, ուստի կարէ ուսուցանել․ և է զօրութիւն Հօր․ վն այնորիկ կարէ գանել և կըշտամբել։ այլ դատողական իշխանութիւնս այս, ոչ միայն վերաբերի Քրիստոսի ըստ Աստուածութեան․ այլև ըստ մարդեղութեան․ զոր օրինակ հուրն որ բնութեամբ այրող և լուսաւորիչ է․ առ երկաթն հպելով առնէ զնա այրող և լուսաւոր․ այսպէս և Քրիստոս ըստ Աստուածութեան գոլով մի միայն դատաւոր ընդ Հօր և Հոգւոյն սրբոյ․ ՚ի

մարդկութիւն հաղորդեաց զամ բնական բարիս Աստուածութեան իւրոյ՝ միաւորեալ մարդեղութեան․ զի և նմանեաւն զնմանն դատեսցէ։ զի գոլով նախատիպ բանական հոգւոյ․ դատէ Աստուած․ և գոլով Ճշմարիտ մարդ․ դատէ զմարդիկ որք զհողեղէնս։ այլ սխալին ոմանք․ որք զդատողական իշխանութիւն Քրիստոսի իբրև զվարձ տուեալ ասեն ՚ի Հօրէ։ զի դատողական իշխանութիւն համնկցեալ է ընդ թագաւորութեան․ իսկ Քրիստոս ՚ի յղանալն և ՚ի ծննդեանն կոչեցաւ Թագաւոր ՚ի Գաբրիէլէ և ՚ի Մոգուցն․ ուրեմն ոչ իբրև վարձ ընկալաւ զդատողական իշխանութիւնն։ նաև հուրն բն միաւորիլ առ երկաթն, ոչ նմա զջերմացուցանելն․ և բանն Աստուած ընդ միաւորիլն ՚ի մարմնի մեր․ հաղորդեաց նմա զօր ինչ և ունէրն․ ոչ իբրև այլոյ ունելք․ այլ իւրումն մարմնոյ։ ուստի սբն Կիւրեղ ասէ․ հասարակորդ առնէ զիւր մարմինն իւրոյ վայելչուչ զօրութեան ներգործութեան մինչ զի և յարուցանել զմեռեալս։ վասն այնորիկ և սուրբ վարդապետս, միահամուռ առեալ ասէ զնա Աստուած և Տր բոլորից․ և դատաւոր կենդանեաց և մեռելոց։

* Որ նոյն է սկիզբն և նոյն կատարած։) Սկիզբն է Քրիստոս ամի իբրև զատեղծօղ և արարիչ ընդ Հօր և Հոգւոյն սրբոյ։ այլ ոչ է սկիզբն ՚ի յԵրրորդութեան․ զի Հայր միայն է աղբիւրեղէն սկիզբն ՚ի սբ Երրորդութեան ըստ սրբոյն Դիոնէսիոսի Աստուածային անուանց ը․ գլուխ է բանին։ իսկ և կատարած ասի իբրև վերջին վախճան․ զի է սկիզբն յորմէ են ամենայն, և է կատարած՝ յաղագս որոյ են․ ըստ այնմ, զամ ինչ արար Տր վասն իւր․ Առակ․ Ժզ․ + ։ Զանազանք են կարծիք վարդապետաց ՚ի վն այսորիկ․ նախ ոմանք ասեն, թէ Քրիստոս է սկիզբն և վախճան․ զի որք ամենեքեան ՚ի նմանէ են, որք յարարողական պատճառէ․ և առ նա դառնան իբրև ՚ի վախճան իւրեանց։ Երկրորդ ոմանք ասեն, թէ ալփայիւ և օմեգայիւ նշանակի ծայրագոյն իմաստութիւն Այ․ որ զառաջինսն և զվերջինսն ճանաչէ։ Երրորդ թէ Քրիստոս է առաջին և վերջին․ յտ կատարումն և վայելչութիւն ամ իրաց։ Չորրորդ թէ Քրիստոս է սկիզբն և վախճան բանից և պատգամացն Այ․ և լրումն ամ օրինաց (որք և սկիզբն) առ որ ամ պատարագք և զոհք զկատարումն առին։ Հինգերորդ՝ Քրիստոս է սկիզբն առանց սկզբբան (ըստ ժամանակականի սկսանելոյ․ այլ ոչ ըստ յաւիտենականին․ զի ըստ այնմ

ահա 'ի հօրէ սկզբնաւորեալ է 'ի յաւիտենից) և վախճան առանց վախճանի ։ Իբր թէ ես եմ յաւիտենականն · ոչ ոք յառաջ քան զիս · և առանց իմ ոչ ինչ եղև · և 'ի կորնչելեաց ամից ։ ես միայն միշտ · որ զամ թիւս յաւիտենից ըմբռնեմ · և զամ ժամանակս իմով յաւիտենականութեամբ պարագրեմ · որպէս և Գրիգոր ասէ վն Ս.Յ, թէ Ս.Յ է որ զսկիզբն եղծեալն և զվախճան ամ իրաց համադրեսցէ · և ի յՕհաննէս Յայտն · Ա · 8 ։ ասէ · Եմ, որ, Եմ, Տր Ած ամենակալ, որ էն, և որ էր, և որ գալոց է · զոր մեկնէ Ս.Ծառայանն Գրիգոր Գ դրքոջ առորմէն · յառաջին ձառի որդւոյ ասելով, թէ և որ էն, է, և որ գալոցն է, և ամենակալ · յայտնապէս յաղագս որդւոյ են ասացեալ ։ Եւ զՃշմարտութիւն ծանելոյ աղագաւ, Ցուց" մեկնէ 'ի վն սրբոյ Երրորդութեան · և զոր բոլոր սրբազանն դրբեանք յերկրորդի կարգի դնեն զանունն որդւոյ · ո՞զ ոչ ամաչէ դնել յերրորդ կարգի ։ բայց նա կեղծաւորի, թէ որ գալոցն է, հոգին Սբ է · զի գայ 'ի սրբագործանել զեկեղեցի ։ Եւ ոչ նկատէ 'ի յետագայ գլուխն Ե · 9 · ուր 'ի վն աթոռոյ նստողին (զոր ասաց 'ի գլուխն Դ · և 2 · նստեալն 'ի վն աթոռոյն նման ականց յասպիս և սարդիոնի) տայլն Ի Դ երիցունքն զօրհնութի ասելով · Արժանի ես առնուլ զգիրքդ և բանալ զկնիք դորա · զի զենար և գնեցեր զմեզ Ս.Յ արեամբ քով · ուրեմն ըստ նր թիւր մեկնութեան, Սբ Երրորդութիւն զենաւ ։ Ասի և 'ի ԺԲ համարին հնգ գլխոյն, թէ արժանի է գառն զենեալ առնուլ զմեծութի եւ զիմաստութի · ուրեմն զՍբ Երրորդութիւն առնէ գառն և զնոյն զենեալ ։ Որդ այս որ էնա, ասի անսկիզբն · զի ոչ ժամանակաւորապէս սկսաւ 'ի հօրէ · և որ էր, զմշտնջենաւորութի նշ ցուցանէ և որ գալոցն է զանվախճանն ըստ այնմ Պօղոսի · Յսն Քս երեկ առ այսօր ' առ երկրորդն · նոյն և յաւիտեան ' առ երրորդն ։ Նաև ԺԲ դաւանութեան սրբոյն Աթանասի Սոկրատ պատմագրի ԽԹ գլուխ · եթէ Հայր Ած է անըսկիզբն ամենակալ և մշտնջենաւորապէս արարիչ երկնի և երկրի · նմին ապէս և Որդի 'ի հօրէ ծնեալ, և ոչ արարեալ · արարչակից հօր և մշտնջենակից · անժամանակ և անմարմնապէս 'ի նոյն բնութենէ · և ոչ յայլուստ 'ի ներքս մտեալ ։ Իսկ եթէ հօր մշտնջենակից է Որդի · ուրեմն որպէս Հայրն Ած ըստ Ածութեան անսկիզբն է · նմանապէս և Որդին ·

ոչ ըստ յառաջադրութեան անձնաւորութեան (զի ահա ըստ այնմ ունի Որդի զհայրն Ած աղբիւրեղէն սկիզբն) այլ ըստ Ածութեան և բնականութեան ։ և որով ընդ հօր անսկիզբն է · և նոյնով ընդ հօր անվախճան ։ Եւ այլքն նմանապէս են ։

✳ (Է) ( ) ։ Հինգերորդ · ընդ հօր և Որդւոյ' և զանգուածոյն եղանակ ' նոյնին փառակից հոգւոյն Տէր-Բեռն ։) Ըստ զհամագոյութեան հոգւոյն սրբոյ ցուցանէ ' հօր և Որդւոյ ։ Իսկ վն ըղխմանն 'ի հօրէ ասեմ 'ի վէմ համառօտոյ դրքոջ մերում ։ Իսկ թէ ամենք շաղաւարութիւք ըստ ցանկութեն իւրեանց կամակորեն զայս տեղիս, անմտաբար դողանջեն ։ Զի ասէ տէն հոգւոյն սրբոյ համագոյակցութիւն միայն ցուցանի ընդ հօր և Որդւոյ ։ Քանզի կամի ասել · օրհնաբանեմք զհոգին Սբ, որ է հօր և Որդւոյ փառակից · և անբաժանելի ըստ բնութե Ածութեան · Եւ դեմ մակեդոնի, որ պաշտօնատար ասէր զհոգին Սբ · և կրսեր քան զհայր և զՈրդի ։ Որ և Սբն Աթանաս 'ի դաւանութեան իւրում, զհոգին Սբ նոյնպէս հօր և Որդւոյ ասելոյն զկնի, ասէ թէ, հոգին Սբ 'ի նոցունց էութենէ · 'ի բնաւ լոյս երևեալ ։ Ապա զսկզբնական հիմն 'ի հօրէ ցուցանելով ասէ, թէ ոչ յայլուստ 'ի ներքս մտեալ · այլ 'ի հօրէ ելանէ, և յՈրդւոյ երևի ։ Որով ցուցանէ զբղխումն հոգւոյն Սբ յ 'ի հօրէ · և զծաւալումն շնորհաց յՈրդւոյն, և որդւովն ։ Որ իբրև զհայրական բարի ' բաշխէ ամից ընդունակաց ։ Իսկ կետափոխութի առնելով ամենք աղձատեն · Իբր թէ, օրհնաբանեմք ընդ հօր և Որդւոյ և զանբաժանելի բղխումն նոցին · այս ընդդիմանայ և արհեստակերականութե · զի միացեալն որ ասէ · փառակից հոգւոյն Տէր-Բեռն, զոչ ինչ յայտնէ ։ Եւ թէ որոց իցէ փառակից ' ոչ իմացել լինի · ուրեմն դդերանունս (նոցին) կցել պարտ է ԶԷ փառակից բարդեցել անունն ։ Իսկ թէ, զնոցին, և զ'ի նոցունցն առցեն 'ի վն բղխմանն · և տացեն ընդ ծորովյն փոխ բենցայու զ'ի նոցունցն նշանակել զբղխումն · և ես ասեմ, եթէ ոք ասէր · օրհնաբանեմք ընդ հօր և հոգւոյն և զամենակ ծնունդն, նոցին համագոյակից · կարելի՞ն զորդին 'ի հօր դւոյն ծնեալ ասել ։ Նմանապէս և այս, թէ նոցին ասասցի, և թէ 'ի նոցունց · ոչ նշանակէ զբան բղխման · այլ զհամագոյութի հոգւոյն սրբոյ, հօր ' և Որդւոյ ։ Զի հոգին Սբ նոցին է փառակից · և 'ի նոցունց է ·

ծն նոյնագոյ · և նոյնութիւն · զի ասէ Ընծա_
բանն է Հաւրն վասն Հոգւոյն սրբոյ , թէ
Հոգին ար' էր միշտ · և է' և եղիցի' · ոչ
սկսեալ և ոչ դադարեալ · այլ միշտ ը Հօր
և ընդ Որդւոյ կարգեալ և թուեալ : և'ի կրօ
սանդնոս պօլսոյ ժողովոյն ասացին վասն
Ղ.Ն. հաւատալ զծնէլն 'ի Հօրէ բանն Այ ·
յառաջ քան զյաւիտեանս · և յետ այսորիկ
մարմնացեալ 'ի մի անձն և ոչ բաժանեալ ·
զսքանչելի և զհրաշափառ խառնուած մար
դոյ և Այ միաւորեցելոյ · և լինիլ Այ ամ
յն մի · որ կրեաց զկիրս մարդկայինս · և կայ
մնայ Այ' առանց փոփոխլոյ · և ընդ Երրոր
դութեն որ ծնի միութ և ոչ բաժանմամբ : Սոկ
բառս պատմութե ձ գլուխ : ուրեմն ժայթ
քեցեն թէ , և ընդ Երրորդութեն ասելն,
զՔսի չորրորդ անձն ցուցանէ · և ոչ զկար
գն և զթուելն ներփակորեն 'ի մէջ սրբոյ
Երրորդութե : և վասն Հոգւոյն սրբոյ մինչ
աստ , նոցին փառակից · մի խմացին բան
սկզբան · այլ կարգուն և թուումն անմի
ջամս ընդ անստեղծի Հօր Այ և Որդւոյ
նր միածնի : տես Ղթ , և Խը գլխոց վերջին
զոյնպիսիս :

✵ Որ առեալ շէնուն :) Իմա ընդ Հօր և ը
Որդւոյն զՀոգին ար միայնակ մի ստեղծող :
նկատէ առ այն , թէ Հոգի Այ շրջէր 'ի
վր ջրոց , խբրև զհաւ 'ի վր ձուոց դրդա_
լով · ըստ ար.յն Եփրեմի , առ 'ի ծնանիլ զկե
անս պատճառաբար : ըստ որում և Ճնոր
հալին ասէ :

Որ 'ի վերայ ջուրցն դը_ լով ·
ստեղծանելի զարտ_ րածս :

Ով և զկնի ասէ թէ , որ անդ առէին ի յանէից · ը
որ 'ի վր անդնդոցն ջրոց շրջելով 'նկարեր
(ասէ) և ձևակերպէր զխորհուրդ աւազա
զանին : և գրեթէ բոլոր վարդապետաց միոքն
այլաբանական առ այս խորհուրդ նկատէ ·
խբր թէ որ անտանոր ստեղծանելըն 'ի վերայ
ջուրց շրջելով · այժմ իջեալ 'ի ջուր աւա_
զանին ծնանի որդիս Այ :

✵ Գոյացուցող նախաշաւիղ :) Այսինքն զար
դարէ և կատարէ շնորհիւ : կամ թէ գոյա
ցոյց ծննդեամբ աւազանին , և կատարէ այ
լովք խորհրդովք եկեղեցւոյ : կամ զի ոչ
Քս ասաց , թէ հայր իմ մինչև ցայժմ գոր
ծէ ' և ես գործեմ · այլ ոչ եթէ հայր և Որ
դի գործեն · և հոգին ար լռէ , այլ միով
գործողութ · որպ երեքկղի առասան մի 'ի
քարշել զերկաթ խնչ · ոչ ասի թէ երկու կը
ղիքն քարշեն և միոյն ոչ · այլ երեքն հաւա
սար և միով զօրութ քարշեն : նմանապէս և
'ի գործեան և 'ի նախախնամութն հօր ' և Որ
դւոյ ' գործէ և հոգին ար : խոկ ասելն,

✵ Արարչաստ ' ազատնչելիս :) Քանզի հոգին
ար' թէ ինքեամբ , և թէ անձամբ փառակ
ցին նորա · և թէ միջնորդութբ սրբոց նո_
րոց , միշտ գործեաց ' և գործէ : այսպէս
Ղուկաս զկնի ասելոյն վասն սրբոյն Ստե_
փաննոսի , թէ ընտրեցին զՍտեփաննոս այր
լի' շնորհօք և հոգւով սրբով · ասէ թէ , առ
նէր նշանս և արուեստս մեծամեծս 'ի ժո_
ղովրդեան : ուրեմն հոգւով սրբով առնէր
զհրաշս · որպ և Քս ասէր , թէ հոգւովն
Այ հանեմ զդևս : խոկ նախատեսութեն աշխա
անելոց (ասէ) խբր թէ հոգին ար ետ զշնորհս
մարգարէութե , մեքրեալ հոգւոց ոմանց' որ
դւոցն իւրի :

✵ Աշխատանաց մեծութիւն :) Ըստ այնմ քննէին
յորում և յորպիսի ժամանակս դուշակէր
հոգին Քսի : Ա Պետ · ա · II : և զայլսն տես
Եփեսո · դ · II :

✵ զՍերովբէին մատուցման :) Այսինքն զսե_
ղան պատարագին և շնորհիւ Սիոնին
պատրաստեաց Հոգին ար :

✵ Քաւութեան անձանց :) Այսինքն քաւ_
եաց զհոգիսն 'ի մեղաց · զի Քսի փշմամբ
ետ զհոգին ար · և զներգործութն նր յայտ
նելով ասաց , թէ որում թողուցուք զմեղս'
թողեալ լիցի : ցուցանելով զհոգին ար հե
ղինակ թողութե մեղաց :

✵ Առաջնորդութեան մարմնոյ :) Այսինքն Քսի
նմանի հրամանաւն իւրով առողջացոյց և բը_
մարժնս · ըստ որում Առաքելոցն զբղմ
հիւանդս օծմամբ բժշկէին · որ 'ի հնոց իսկ
հիւանդաց կոչեցաւ · այլ գոլով 'ի յետոյն
վերջնոյ օծմանն : տես 'ի մեկնութե կաթուղի
կէից Սարգսի շնորհալւոյ · Յակ · Ե · 14 :

✵ Անկարեաց և գէր ժամ շնորհին և այլն :)
Ըստ այնմ , այլ դուք մկրտիջիք 'ի հոգին
ար և 'ի հուր : քանզի ջրով մկրտութն կոչ
մամբ սրբոյ Երրորդութե թէպէտ սրբէ յըս
կզբնական մեղաց , տայ զշնորհս · ձահաւո
րէ առ այլ խորհուրդս · և բանայ զդուռն
արքայութե · այլ ոչ տայ զգեղեցկախօսութն
լեզուաց · զզօրութն սքանչելեաց · զանէր
կխողութն 'ի տանջանաց · և զպահպանութն
'ի մոլութեց · զորս ետ մկրտութն հոգւով
սրբով · զշորեսխնս Առաքելոցն 'իսուրբ վեր
նատանն :

✵ Սորանգեաց լուսաւորելոց , և այլն :) Ըստ
այնմ , և մեք 'ի նոյն պատկեր նորոգիմք 'ի

փառաց 'ի փառս , իբրև 'ի Տն Հոգւոյ։
2 Կորն․ գ․ 18 ։ Իսկ լուսաւորչին է տալ ըզ լոյս իմացականին առ 'ի ճանաչել զմիտս սբ գրոց։ և ինոյն շնորհաց (ասէ) քանզի հոգին սբ իբրև փեսայ եկեղեցւոյ, միշտ նորոգէ 'ի մեզ զզանազան շնորհս, նորոգելով և լուսաւորելով։

※ Մ նչեաց Թոռնին Ծնողքին ի հասանան յոր գաւառնու։) Տես զի զալուստ Հոգւոյն սբյ 'ի վր Քն 'ի ժամու մկրտութեն, ոչ էր վասն սրբելոյ զնա․ զի ոչ ունէր Քն զմեղս․ և ոչ վասն նորապէս օծելոյ․ այլ միայն առ 'ի յայտնել և վկայել զՏրութե էակցին իւրոյ․ վասն որոյ և 'ի հաւատամքն ասի, թէ որ էջն 'ի յորդանան, քարոզեաց զՏրաքեալն։ և Տծաբանն բ ճառի յայտնութե, դարձեալ իմ Յս ճառին ասէ, թէ 'ի վեր ելանէ Յս 'ի ջրոյն․ և ընդ իւրև վեր բերէ զա․ և տեսանէ ցելեալ զերկինս, զոր Ադամ փակեաց ինքեան և որոց յետ իւրն․ ապ և բոցեղէն սրովն զդրախտն, և Հոգին վկայէ Տրութեն, քանզի առ նմանն ընթանայ․ և յերկնից, վասն զի անտի էր և վկայեալն։ իսկ վասն մնացելոցն 'ի ճառս, տես դ մեկնութե քարոզի Հոգւոյն սրբոյ 'ի վերջն Ձ ճառին։

Սուրբն տասցեալ ի խորհուրդ ԺԲ եկեղեցւոյ․ ընդդէմ դէղծ աղանդաւորացն Թոնդրակեցւոց․ այսինքն նոր մանիքեցւոց, որ են պօղիկեանք։

Թէպէտ զդարշելիան ծածկելն քան 'ի յայտ բերելն լաւագոյն է։ սակայն տեսլեանք ողեղուեն 'իրն առաւել զզուելի լինի․ զի որոյ դոյզն ինչ յայտ ածելի է զօդեղուեթն դարշելի աղանդոյն Թոնդրակեցւոց և զաղանդապետն նց։ Արիստակէս լաստիվերցին 'ի ԻԲ գլխոյ պատմութե ասէ, թէ Յակոբոս եպիսկոպոս ոմն տանն Հարքայ․ սա յսկիզբն իշխանութե իւրոյ առաջինական կերպարանս ցուցանէր քրձազգեց․ պահեցող, բոկագնաց։ և ընտրեաց իւր քահանայս խոշորազգեստս որք Ը իւր շրջէին ամ պաշտս, հատեալ 'ի հեշտալի կերակրոց․ և միշտ սաղմոսասացուե պարապէին։ և այլ կերպարանօք 'ի զարմացումն շարժեաց ըզ հեռաւորս և զմերձաւորս, և ամ ոք ցանկայր տեսանել զնա։ և իշխանութբ վխտացեալքն եւ տային զանձինս 'ի վաղվաղու

թն նմա ։ որ թէ և զհոգիս իւրեանց խընդրէր' ոչ ոք ընդդիմանայր ։ բայց կեղծաւորութն էր այն և ոչ ճշմարտութն ․ զի ծառ 'ի պտղոյն ճանաչի։ Որդ տեսեալ (ասէ) թէ առաւ համբաւն իբրև զճշմարիտ հռչակեցաւ, յիւրոց կեղծաւորաց դաւեհկաց աշակերտելոց։ սկսաւ յայտնուհետև 'ինպատակ հաւատոյս մերոյ նետ ձգել ։ քանզի յոյժ խօսնակ էր այրն' և ճարտարաբանեղու գոլով կախարդէր զբազմաց լսելիս։ և կարծէր այնու հիմամբ տապալել զեկեղեցի սբ ․ ոչ յիշելով զբանն Տն, թէ դրունք դժոխոց զնա ոչ յաղթահարեսցեն ։ ոչ հաւատաց այսմ․ այլ 'ի պայքար մտեալ կամէր սասանել զփառս եկեղեցւոյ ։ յառաջնումն բակաւ (ասէ) ընտրութն առնել 'ի մէջ քահանայից , և անարժանիցն ասաց լուել ․ և բազմաց հաճոյ թուեցաւ բանս․ իսկ արժանաւորացն 'ի տարին գ ամ դամ միայն ասաց պատարագ մատուցանել ։ և զի 'ի Սիկիա կան կանոնսն գրեալ է ․ թէպէտ և յոյժ մեղաւոր իցէ ․ պարտ է զխոստովանութիւն ընդունել և Տէրունական Մարմնոյ և Արեանն հաղորդեցուցանել ․ և պատարագաց և ամ քրիստոնէական կարգաց արժանացուցանել։ Նա բնաւ յական ջալուրս ընկալաւ (ըստ հերձուածոյն Նաւատիանոսաց) այլ այսպէս ուսուցանէր, թէ որ ինքն իւրովին անկաւ ենովխմբ չապաշխարեաց․ նմա ոչ յիշատակք օգնեն և ոչ պատարագք․ և իւր կամարարօքն 'ի հեգն արկեալ ծիծաղէին ։ և զմնացուածն բերեալ առաջի կացուցանէին ասելով ․ այ տառապեալ հոր քոտանի ․ նա յիւր ժամանակս մեղս արար և մեռաւ ․ դու զինչ մեղար որ ընդ նմա մեռանիս ։ և առ այս յերկուս բաժանեցաւ ժողովուրդն ․ յոմանց ընկալեալ էղև այս ․ և յոմանց ոչ ։ և իբրև ամ մարդ 'ի տարակուսանս անկաւ ․ և խնդրէին զելս իրացն իմանալ ․ և արժանաւոր կրօնաւորք յՍՏ զայցելութն խնդրէին ։ այլև երկիցս ժողով եղև ։ բայց զի իշխանք ոմանք 'ի նա անկեալ․ լաւ համարէին մեռանիլ` քան զնա 'ի ձեռս տալ ․ և նա նեստորաբար 'ի տունս նստել, մեծաւ խրոխտանօք պատմ խանի տայր պատգամօք ժողովոյն։ կարծէր վատաշրոհերն մարդկան օգնականութբ յաղթել ճշմարտութեն ։ այլ ՏՐ հոգալով զփըրկութ եկեղեցւոյ ։ Կրօնաւոր ոմն Սարգիս 'ի կարին գաւառէն ․ 'ի բարեպաշտ տոհմէ․ որ նմա հետևող էր եղել և հաւատարմու

Թն ցուցեալ․ տեսեալ զնա մծղնեայ կը-
րօնսն, երթեալ պատմեաց հայրապետին
Սարգսի․ որոյ լուեալ և վերահասու եղեալ
քաղկեդոնական բանիւք կոչեաց առ ինքն ըղ
Թշնամուականն․ և ըստ արժանոյն հատոյց
նմա․ քանզի ՚ի քահանայութենէն կարգեն լու-
ծեալ, և աղուէսադրոշմ կերպարանօք խա-
րան յերեսս նր եդեալ․ քարոզն առ նմին
աղաղակէր, թէ որ ՚ի նր Լուծանողին հաւա-
տաց սողոսկեալ յանօրէն Թօնդրակեցւոց
՚ի մարդադեմ գազանաց ժողովն մտեալ
միաբանի․ դատ և իրաւունս զայս կրեսցէ։
և հրամայէ ՚ի բանտի արգելուլ զամենա-
Թշնամին․ քանզի կամէր թէ զղջասցի
Թերևս և խոստովանի ՚ի բաց կալ ՚ի պղծ-
աղանդոյն։ զի ողորմէր նմա կորուսեալ ան
ձինն։ բայց նա ևս քան զևս խստացեալ՝ ՚ի
գիշերի հատեալ զբանտն և փախչի ՚ի հօ-
նայ դաւառն․ որ ՚ի Թաթարատան․ և հա-
սանէ ՚ի կոստանդնու պօլիս․ և չարախօս լի-
նի զհաւատոյս մերոյ․ և խնդրէ միւռոն զի
նց կարգացն․ այլ նք վերահասու եղեալ
ոչ ընդունելին իւրև հոտեալ և հանեալ ան-
դամ ՚ի հայոց (աՀա պատմեսցի չարախօ-
սութե լսելով և անխորժ կամօք ընկալեալ ՚ի
մկայութի բերէ զպիղծն կլամէս և յովէտ կա-
Ն ՚Նկոս Բ․ աՀանայն փարիզեցի ՚ի գր քոջ
կրօնից իւր ազգաց) Ս․ բդ մինչ ՚ի յունաց
անընդունակ եղև (ասէ) գայ ՚ի գաւառն
ապահունեաց ՚ի բնակարանն սնցի յածու-
րաց ժողովն և ՚ի գազանաց գայլադիմն, որ
կոչի Թօնդրակս․ և անդ առ ժամանակ մի
պանդխտաբար որջացեալ։ բայց ասեն թէ, և
նոքա ոչ ընկալան զնա վասն առաւել պըղ-
ծութեն։ վասն որոյ ելեալ ՚ի լեառն խլա-
դայ, և անդ յիւրոցն դտեալ յադարակս և
՚ի բացադոյն տեղիս առ նոսա բնակի․ և ան
ցուցեալ զաւուրս իւր, երթեալ զարապես
մեռանի ՚ի քաղաքն որ կոչի մահունակին։
ոչ երթեալ ըստ գրոց կանոնի․ և ոչ հանմա
ձայնեալ Բաբիլոնեւոյ ՚ի բաց Թողլի է․
վասն որոյ մեռաւ իբրև գէշ․ և Թաղեցաւ
իբրև զգէշ․ չար յիշատակ Թողեալ զկնի
իւր։ զի իմ որ լսիցէ զպատմութիս այս՝ ա-
նծ ծս արձակեսցէ զՀետ նր։ Իսկ թէ որ ՚ի
մնմնարութեղյ դաւառն բորբոքեցաւ չար
աղանդ նց․ ասէ նոյն Ս․ րիստակես իւ դլ
պատմութե իւրում թէ։ Կունծիկ ոմն հնա-
նուն աբեղայ․ որ բնակէր մերձ ՚ի բերդա-
քաղաքն որ կոչի չիրնի․ սա զհետ նոյն գո-
րով աճուրբք․ ունէր յինքեան զպղծութե

խմորն։ քանզի ուսեալ էր յումեմնէ հնա-
նուն Ս․ բեղայէ․ որ համբաւէր զինքն թէ
յազգէ անիցէ․ բայց նա էր անդ բանիկ սնցի
և չաեմարան խորհրդոց նր։ ուստի ծուխ
հնոցի դեհենույն միշտ Է բերանն ելանէր․
յորմէ բազումք դեղ առեալ սատակեցան։
այս Կունծիկս որսացաւ զկէն մի հրանոյշ
անուն․ որ էր ՚ի դլխաւոր և յընտիր ազգէ
և իր ազարակի, և սահմանակից նր․ և իբ-
րև լցաւ ՚ի մահաշունչ թունիցն․ ոչ հա-
տացաւ իւրով կորստեամբն․ այլ զբազումս
սատարս իւրոյ խաբէիցն յարդարեաց․ և նախ
առաջին զերկու կանայս տոհմակիցս նր կո-
չեալ՝ Ս․ խնի, և Կամարայ անուամբ՝ քր ք
հարազատք։ սոքա պռունկական ախտին
և կախարդական արուեստին վարդապետք
եղեն սնցի․ յորս զօրացաւ հայրն անօրէնու-
թեան։ և քանզի ՚ի հայրենեաց ունէին գիւղս
երկուս․ զնոյն կաղալս և համդրուան պատ-
րաստական արարին վիշապ օձին կունծի-
կան․ և նք մատուցեալ՝ շուրջ զինքն մեք
բնակողացն արբուցին։ Իշխան ոմն Ս․ ըմբե-
անուն սոցին Ջամուկ կանանց եղբայր կը-
մարար եղեալ։ սա գոլով յառաջ առողջ
՚ի հաւատս, մինչ զի և կրօնաւորութե չինէց
վիրուժ թառանգութին Ձկնաւորս ժողո-
վելով․ և անկարօտ պահէր զնոսա․ որոց
առաջնորդն Ս․ նդրէաս կոչէր, յոյժ ան-
ուանի։ որ այս գայր իշխանս յաւ ա-
մի ՚ի պահս քառասնորդաց․ և ձգնէր ընդ
նոսա մինչև ՚ի զատիկն․ և սպասաւորէր սո-
ցա․ ստուգանէր զաղքատս․ և կայր ՚ի հնա-
զանդութե քահանայից։ կսա կարթեալ հա-
րին դձեռն կանանցս․ որք ապականադործ
ախտին պռունկեցան ընդ նմա․ ոչ զմտաւ
ածելով զարեանն մերձաւորութե։ այսուիկ
կախարդեալ իշխանն Ս․ ըմբեւ․ միրկացաւ
զպարկեշտութին, անկաւ ՚ի հաւատոց․ և
Թով զորն որ ուրբ․ աՀագանաւն ծնաւ
զնա․ և մարթիւ և արեամբ իւրով կերակ-
րեաց զնա․ և զայլս տես անդ։ և յետ այսո-
րիկ երթեալ Թշնամեականն միաբանեցաւ
ընդ չարագև կանայսն․ և զադարակսն նց
կաշէ․ և աղեւոյ կոչեցելոց զընակիչս տե-
ղեացն ընդ ինքեանց միաբանեցին․ և ապա
զեկեղեցիսն որ իւրեանց օձանսակ տեղի
էին շինեալ խոպան դարձուցին՝ և զսուրբ
խաչի նշանն խորտակեցին։ և զայլ իմն խաչ
՚ի լերինն պախրայ կանգնեալ․ յանուր նոր
կիրակէին եկեալ խորտակեցին․ որ քահա-
նայն դեղջն ՚ի մէջ գիշերի եկեալ պապ-

տանն

տանն կատարել ․ զայն տեսեալ կոկան բար ձեալ մինչև լսել բնակչացն և զլաց յորնել ։ և ՚ի գլխերին այն , ձիւն անկեալ յերկնից զերեսս երկրի ապխտակացուցանէր ․ որ զհետ անօրինացն կաղաղանս կացուցանէրն ․ առ ժամայն ազդ արարեալ հայրապետին Սամուէլի , որոյ լուեալ բազում անդր հասանէին ․ և զգածառի Եպիսկոպոսունսն և զքահանայս և զհօրան ։ երթեալ կանորենաց կաղաղանս այրեցին նզովելով զինչս և զատացուածս նց զի մի՛ ոք առցէ ։ և զվեց ՚ի նոցանէ զորս չար կրօնից իւրեանց վարդապետս տեսին , ձեռբակալ արարեալ ․ դաժողովն ՚ի Ջերմայ կոչեցեալ գիւղաքաղաքն ․ և աղուէսադրոշմիւ խարեն զճակատս նց զի նշանաւորք եղեալ ճանաչեսցին , և մի՛ ոք ընդ նոսա հաղորդեսցի ։ որպէս զժողովուրդն Հայրապետն Սամուէլ որ աշխատակից նմա եղեն և արձակէ ։ և ՚ի գալ ամառայնոյն առաքի ՚ի թագաւորէն դատաւոր իրաւանց ՚ի գաւառն եկեղեաց ․ Եղիա անուն ․ որոյ ընդ առաջ գնացեալ չար իշխանն Վրվէռ ․ ամբաստան լինի զՍամուէէլ հայրապետէն և զայլոց եպիսկոպոսաց ․ եթէ զիմ տունն և զդիւղն աւերեցին ։ և բազում գանձուց և ընչից պարտս ՚ի վր նոցա կացուցանէր ։ զոր լուեալ Եղիա , առաքէ զինուորս բերել զեպիսկոպոսունսն ։ և հայրապետն Սամուէլ , գրէ հրովարտակս առ եկեղեցականսն դալ առ ինքն ․ և բազում ժողովեցան առ նա ․ և թէ ո՞վ հրաշիւք զգետն անցին , և պիղծն վրվեռ ո՞րպիսի չարամահ սատակեցաւ տես անդ ․ զի ես ըզ գրեալսն համառօտեցի որ անդն ։ Ա․ Յաղանդ Թօնդրակեցւոյն էին (տես) այսոքիկ ․ զի զեկեղեցի և զեկեղեցւոյ կարգաւորութիւնս ոչ ընդունէին ․ ոչ զմկրտութի , և ոչ զսարսափելի պատարագին խորհուրդն ․ ոչ զխաչ ․ և ոչ զպահս ։ Նաև մեծն Գրիգոր մագիստրոսն առ Կաթուղիկոսն ասորւոց գրելով այսպէս պատմէ թէ , առ նա մոլի պիղծ ոմն Սմբատ երևեցաւ յաւուրս Տն Յովհաննիսի և Սմբատայ բագրատունեաց ։ ուսեալ զչար մոլութն ՚ի պարսիկ բժշկէ և յաստեղաբաշխ մոգէ միոյ մջուսիկ կոչեցելոյ ։ Սմբատս այս և հետևօղքն իւր շունք և գայլք , առանց քահանայութե ՚ի կերպ քահանայի եկեալք (տես) ՚ի գաւառէն Ծաղկոտնէ ՚ի գեղջէ զարեհաւանէ բնակեցան ՚ի Թօնդրակս ։ և ուսուցեալ զբազում չարիս զորս կարէ մարդ մտածել զգործոց

և զհաւատոյ թերութեց , և քարոզէր զբոլոր քահանայական ներգործութիւնս ոչինչ ացուցանել և անտի վարկանել իբրև զսուտ քահանայապետս ։ և ոչ իշխեր յայտնի եպիսկոպոսունս ձեռնադրել և քահանայս ևսար կաւառդունս ․ և ոչ զիւղ օրհնել ։ զի ասէր թէ վասն խաբելոյ զժողովուրդն այդոքիկ հնարեալք են ՚ի յուծեալ եպիսկոպոսաց ։ և թէ իւղն Սիւռօնին խառնել ինչ է ․ ծաղր առնէին ․ և զաղանդ իւրեանց ոչ յայտնէին ․ այլ յայտնի խոստովանէին ․ և հոգւով ոչ հաւատային ։ և յորժամ ձեռն արկանէին քրիստոնեայքն զանիծեալն Սմբատ , Թոռրոս , Ա․ նանէ , Ա․ րքայ , Սարգիս , Կիւրեղ , Յովսէփ , և Յեսու ․ որք կեցին զամն ԾԿ ․ յորոց զգուշացուցին զհայաստան և զաղուանսատան քահանայապետք հայոց՝ և աղուանից ։ իսկ զկնի բազմաց ցուցան ․ մի մի ընդ անիծեալ անԱծուե բարբանջմունսն , թէ անարդեն զխաչ և զեկեղեցի և զզգեստ քահանայական ․ և զպատկերս ոչ ինչ համարելով , և ստաբար հաջեն , թէ մեք ոչ եմք նիւթապաշտք ․ այլ Ածապաշտք (ըստ օրինակի այժմու լօթրանաց և կալոինեանց) և թէ ոմն ՚ի նոցանէ սուտ քահանայ , առեալ խմոր կողովս առնէր ձեռամբ և թացեալ ՚ի գինի արտաքս ձգէր և ասէր ․ այդ է խաբէութի քրիստոնէից ․ և այս էր Կիւրեղ անիծեալ առաջնորդն թօնդրկաց ․ և այլ բազում հայհոյութի ՚ի վր կուսն Ածածնին ․ և յամ տնօրէնութեանն խօսէր ։ իսկ յորժամ յիշես (տես) առաջի դոցա , սկսանէին չարաչար երդնուլ և անիծանել ․ քանզի այնպս ուխտ եդեալ է նց ․ և այնու խաբէին շատերացն շունքն զպարզամիտսն ։ Այն Գրիգոր մագիստրոս , որքեաց զմիջոդեալս ասորւոց յաղանդոց նց (ո՞վ ինքն պատմէ) յաւուրս կոստանդեայ մոնոմախին ։ և եպիսկոպոսաց հրամանն եառ (տես) մկրտել աւելի քան զհազարս ՚ի նոցանէ ։ և թէ ոմանք ՚ի նոցանէ անԱծ եպիսկոպոսք են , և ոմանք նըմանք մանիքեցւոց ․ զորս թէպէտ անիծանէն բայց զնոցայն գործեն ։ և ոմանք առ երես քրիստոնեայ ձևանան և ուսուցանեն , բայց ինքեանք ոչ դաւանին ․ և զայն՝ այլ անդամ կրօնից տմ քրիստոնէից ։ ոչ ունին եպիսկոպոսունս և ոչ քահանայս ․ և թէ ասեն զինքեանս յարամեան գնոտէն և հաւատով համեմատ ․ բայց ամենևին ստեն ։ և բոլորովին արտաքոյ են հնոյ և նորոյ օրինաց ․ և յամ չարափառաց խառնեալ ունին զա֊

զանգուս լուրեանց, 'ի գլուխ ուրեք 'ի հնոյից
կախարդութեց. յանհաւատութեց. յամպ[ն]ոց
զԹգնս չարութե 'ի մի վայր ժողովեալ հերձ
ուածս՝ հաւանեցան դիւահարին Սմբա
տայ: և այս ինչ են (ասէ) անօրէնութիւնք չա
րագործացն: ոչ ունին պահս. և ոչ խոստու
թն արանց և կանանց, և ոչ ընտանեաց: և
ոչ պատուեն զմի ինչ յԲծայնոց. և ոչ յե
ղեցւոց. այլ զամն ծաղր առնեն զհին եւ զ
նոր օրէնս: և յորժամ յայտնի հարցեալք
լինին. ուրանան՝ սուտ ուրանան և երդ
նուն թէ այսպիսի խաբէութեց ոչ եմք տե
ղեակք: Նոյնպէս կոչէն (ասէ) զի 'ի
Պօղոսէ ուսուցեալ դեղեալք են: 'ի հար
ցանելն ասեն թէ Քրիստոնեայք եմք. և
մինչ ասեմք, թէ Ճէր ոչ մերձիք զոր Քս
հրամայեաց. ասեն (ասէ) թէ դուք ոչ գի
տէք զմկրտութն խորհուրդ, մեզ ոչ է փոյթ
մկրտիլ. քանզի մկրտիլն մաքէ է: և Յս զընթ
րիսն ոչ տայր զն պատարագի. այլ վասն
նմ սեղանոյ: զԱւետարանն և զԽաչե
լոյն, և զԱստուածն ասեն միշտ. այլ ոչ հաւա
տան: զՊօղոս սիրեմք ասեն, և զՊետրոս
անիծանեն: և թէ Մովսէս զԱծ ոչ ետես.
և զատողս ասեն արարիչ երկնի և երկրի. որ
պիսիք են այժմու քեզիտի քրդերն: և ո
մանք 'ի նոցանէ 'ի Ջորադաշտ պարսիկ մոգէ
մոգք են պարսկականք. և 'ի նոցունց դե
ղեալք արեգակնապաշտք. զոր արև որդիս
անուանեն (որք և արդ 'ի Տիգրանակերտ
բազումք գոն 'ի ծածուկ) ոմանք 'ի թոնդ
րակեցւոց զինքեանս կոչէն (ասէ) Նուչեցիք.
որք զԲն թլփատեալ ասեն. և ոմանք թէ
մեք թլփատեալ Իծ ոչ պաշտեմք: բայց
ոչ թլփատեալ զնա Իծ խոստովանին, և ոչ
անթլփատ: և թէ 'ի շնավանն բնակեալ
էին արք հանդերձիւք կրօնաւորաց եբաղ
մուն բոզից. որոց հրամայեցաք զհիմունս
յարկաց նց հրձիգ առնել. և զինքեանսն
հանել 'ի սահմանաց մերոց: այլ ոչ զոք վնա
սեցաք մարմնական պատուհասիւք. թէպէտ
և յօրէնսն հրամայէ փլորջին պատուհասն
կրել նց. ոչ և նախ քան զմեզ բազում վէ
րակարք և պետք 'ի սուր սուսերի մատնե
ցին զնս, և ոչ խնայեցին 'ի ծերս և 'ի ման
կունս ոչ արժանին էր: նաև մեր Քահա
նայապետք 'ի կիզումն դիմաց և 'ի դրոշմ
աղուեսակերպ՝ քզի իբրև զաղուէսս գող
և ապականիչս այգեաց են: զոմանց եզաչս
փորել հրամայեցին. կար էք ասելով մօտք
առ իմանալիսն. 'ի գաղտնեացս եա պարտ է

ձեզ դատարիլ. և ոչ կարացին զհեշտախ
տութե հոլովումն նց նահանջել: Եւ հա 'ի
կարծս յերկուց հեղինակաց հաւաքեցի,
թէ ովքէին թոնդրակեցիք. և ընդէր կո
չեցան մանիքեցիք, և պօղիկեանք. և թէ
ովք էին հեղինակքն մոլորութե նց: և թէ
ո՞վ փնձացան և անհետ եղեն. զոր տգիտա
բար շաղակրատէ Ակօթոսի համառօտիչն
Գաբրիէլ, թէ հայք երբեմն մանիքեցիք
եղեն: առայն թէ 'ի հայոց ոմանք պատրե
ցան 'ի թոնդրակեցւոց նոր մանիքեցւոց
պօղիկեանց. բայց շուտով վերջացան աղա
նդաւորքն. քաջութե Հայրապետաց և իշխա
նաց մերոց: ապա ո՞ւր դիցուք զնման ինքն
րապիս որք ապականեցեալք են լօթերակա
նութե և դավղինականութե. և ոչ ոք հոգայ:
այլ անկեալք են զինի ազգիս հայոց. ոչ զի
զպականեալսն յինքեանց՝ մեր հեռացեալ
լուացեն: իսկ և թէ 'ի ժամանակիս այսմիկ
ովք են թոնդրակեցիքն մեր. յայտ է զի են
ախթարմայքն. որք զեկեղեցի և զխորհուրդս
եկեղեցւոյ անարգեն: ընդդէմ որոց սուրբս
Գրիգոր արտադրէ զբան առ դաւանութեն
նը. ժողովոյն Նիկիոյ, որ ասաց ընդդէմ ա
րիոսի, թէ իսկ որք ասեն՝ էր երբեմն կի ոչ
էր Որդի. զայնպիսի ասողսն նզովէ կաթողի
կէ եկեղեցի. և 'ի նմ ժողովոյն կանոնադրու
թեան ասացին. հաւատամք և 'ի մի կաթու
ղիկէ և Առաքելական եկեղեցի 'ի մի մկրտ
ութի մեղաց: Թէպէտ նոցայն էր սն խսկա
կան եկեղեցւոյ հաւատացեալ ժողովրդեն
. այլ զի սիրծ թոնդրակեցիք զկառու
ցեալ տաճարս և զեկեղեցիս անարգէին՝ վս
որոյ ընդդէմ նց ասէ:

※ [illegible]

ՄԷ երբեմն եղև ժամանակ ինչ. թէ յօրէնս
բնականս մինչև 'ի Մովսէս, և յօրէնս գրա
կանս մինչև 'ի Քս. և յԱւետարանականս
մինչև 'ի կատարած Աշի. որ ոչ եղէն և ոչ լի
նելոց են տաճարք և եկեղեցիք: թէ սուրբ
ոչ կառապաշտից: թէ ստուերականն ոչ խո
րանն վկայութե և զինի տաճարն Սողոմոնի:
և թէ մասամբք սուրբ, ոչ նմ հերետիկո
սաց լօթրանաց և այլոց. առանց օծման և
սրբացուցման: ուստի Մաղաքիային ասաց
Իծ. յարեւելից մինչև 'ի մուտս արևու փա
ռաւորեալ է անուն իմ 'ի մէջ ազգաց. և
յամ տեղիս մատչին խունկք անուան իմոյ.
և պատարագք սուրբ. զի մեծ է անուն իմ
'ի հեթանոսս ասէ Տր ամենակալ: Ա. ԺԱ:
Բայց թէ յօրինակս ճշմարտութե, առ 'ի յա

զօթել վս առաքման մեսիային . և վս զէնման անբանից, կառուցաւ խորանն վկայութեան և տաճարն Սողոմոնի : քանզի՞ ոն ևս պատուէր էր ՚ի նորումն ՚ի գալ յաւիտենական ճշմարտութն . շինել զեկեղեցիս առ ՚ի կատարել զսրբազան խորհուրդս . և շնորհակալ լինել զՔս վս առաքելոյն զՅն ՚ի Հօ փրկիչ մի : զի եկեղեցին է տեղի նուիրման աղօթից, և սրբազանից խորհրդոց : իսկ ող ջանիւ (ասէ) նկատմամբ բանին Պաւ Թի Թէ հարցէ՛ք զողջունէ ենձ մի : իսկ յոնչ ոնչ ...(ասէ) նկատմամբ հաւատացելոց . և կամ Առաքելոցն մեց՝ որք շնչաւոր եկեղեցեակն արժանք եղեն եկեղեցւոյն շինուածոյ . ըստ այնմ, և դուք իբրև վէմ կենդանիս շինիք տաճար հոգևոր յանարատ Քհանայութն մատուցանել պհոգևորն պատարագ հաճոյս Ա Յ . 1 Պետ . Բ . 5 :

✲ Որ գերագոյնց գոլով նորին և այլն :) Զի երկինքն որ երբեմն աթոռ Ա Յ ասացաւ . և երկիրս պատուանդան ոտից Նր . այժմ մբ սեղանն է աթոռ մարմնացելոյ բանին . և երկինն պատուանդան ոտից Նր նաև զի հրեշտակքն երկնից բնակօղք, յեկեղեցւոյ ուսան զբազմապատիկ իմաստութն Ա Յ :

✲ Որ ընոցին իւր և այլն :) Ա յանիքն եկեղեցիք կառուցան յԱռաքելոց մբց . Թէ անմիջապէս յինքեանց Առաքելոց . և Թէ միջաբար ՚ի յաջորդաց իւրեանց : քանզի Առաքեալքն փոյթ ունէին զբանեղէն եկեղեցիս Ա Յ նուիրել . և առանձին եկեղեցեօք բաժանկանանայնին . Թէպէտ բազում մատուռք և եկեղեցիք շինեալք ասին ՚ի Թագ Թէոսէ Առաքելոյ և ՚ի Պօղոսէ : և այլ հետևեալքն նոյն են :

✲ Ուր քն առեալ կենաց և այլն :) Ա յանիքն այս ստորին եկեղեցւոյս խորհուրդն՝ սկզբնաւորեցաւ ՚ի մբ սիոն վերնատան էն, ուր էջ Հոգին մբ և սրբագործեաց զնա : իսկ ...(ասէ) քանզի նախ անդ Քս մբ Առաքեալքն պատարագեցին : և անդ Պետրոս զերիս հազարս Թէ ինքեամբ և Թէ միջնորդութբ այլոց Առաքելոց մկրտեաց : վս որոյ և սիօն՝ կոչեցաւ մայր : զի անտի ծնան ամ եկեղեցիք : այս եկեղեցին կոչեցաւ ՚ի Պաւէ Թէ, լեառն Ա Յ՝ լեառն պարարտ՝ լեառն մածեալ . առ որ հաճեցաւ Այ բնակել : աստ յուշաց Քս զոտս Առաքելոց : աստ վիճակեցան Առաքեալքն յոլորտս տիեզերաց : աստ եղև առաջին ժողովն յԱռաքելոց վս ընտրութեն Մատաթ

Թեայ : և աստ հաստատեցաւ առաջին պատարագն : աստ ընկալաւ եկեղեցին զհիմն, զսկիզբն, զԹագն, և զզարդարանս : աստ բնակեցաւ Աստուածածինն և ննջեաց (և փոխեցաւ) ասէ մբ տեղեաց պատմիչն ՚ի չորրորդ գրքոջ իւրում : աստ էջ Հոգին մբ յաւուր Պենտեկոստէին . և երից զնա շնորհիւ լուսով իւրև հողմով . յօրինակ սրբութեն եկեղեցւոյ : յորոյ առաւելութէ շնորհացն և բնակելոյն ՚ի նմա Առաքելոցն, տուաւ (ասէ) լուսանորոգ բարեփառութի . զի լեզուօք հրեղինօք : ՚ի յօրինակ այսմ ծածկեց ամպ լուսաւոր զխորանն վկայութն . Ելից . Խ . 32 : և զտաճարն Սողոմոնի . 3 Թագ . Ը . 10 : և Սուրբ ՚ի վր այնմ լսան ամպն Հոգւոյ մբոյ ասէ, Թէ որք արտաքոյ վերնատանն էին, ոչ ընկալան զՀոգին մբ . զի անձնարին է արտաքոյ եկեղեցւոյ փրկութի : ապա ո՞րպ փրկեսցին հետևեալքն մեր . որք ո՛չ միայն արտաքոյ են . այլև (ընթերակայ նապ . ս և գայթակղեցուցանեալք յեկեղեցւոյն հոռոմայ) հայհոյեն զծնօղ իւրեանց : զի որք ընթերեանք և գայթակղեալք ՚ի հոռոմոյ հետևեցան . այսպէս և նք ՚ի հայոց եկեղեցւոյ :

✲ Աստի արիւն հոտէին ... (տեսանելի չէ) ... և այլն :) Թէպէտ յեկեղեցւոջ մատուցանի մարմին և արիւնն Քի . սակայն զի յԱբելի արեանէն կամի օրինակ առնուլ (որ յերկրէ առ Այ բողոքէր առնուլ զվրէժ իւր ՚ի կայենէ) վս այնորիկ միայն զարիւնն յիշէ : զոր օրինակ և հոգիք Սրբոց ընդ տեսլեամբ աղաղակէին, Թէ մինչև յե՞րբ տէր սուրբ և ճշմարիտ . ոչ դատես և խնդրես զվրէժ արեան մերոյ ՚ի բնակչաց երկրի : Յայտ Զ 10 : իսկ ՚ի վր բանի մբոյն Պօղոսի Եբր . ԺԲ . 24, Թէ արիւնն Յի առաւել գոչէ քան զԱբելին ասէ Սկէ ոչ այնպ, սոր Քն զի այն զմամն սրբէ . և ...է յորդառատ բարբառով լուսաւորս գոյն : իսկ Եփրեմ յիւրայն ասէ . արիւնն Աբելի խօսէր զվրէժխնդրութի . իսկ արիւնն Քի խօսի ՚ի Թողութի մեղաց . զի ընդ հեղմնի արեան իւրում աղօթեաց . և լսելի լինէր առ լաւութն . զի աղօթէ՛ր վս խաչահանուաց իւրոց առ Հայր, Թողուլ զմեղսն նց : այսպէս զկնի մահուան սրբոյն Յօհաննու Մկրտչին, ընդ բանիւ առնելով սուրբն Խանձէնցիս պարսն զԹագաւորն Արկադեոս ասէր . ձայն արեան

տան արդարոյ եղբօր մերում Յօհաննու բողոքէ առ Քս ՚ի վր քոյ ո՞վ Թագաւոր· որ և Ք.բելի արդարոյ ՚ի վր եղբայրասպանին կայենի ։ այսպէս չարաչար խղճահարեալ Ք.րիստոբուլոս վասն սպանման մօր իւրոյ · և եղբօրն Ա.նտիգոնոսի · ՚ի սաստիկ տրտմութեն հալեր և մաշեր · մինչ զի ՚ի սաստիկ տրտմութեն պատառեալ աղեացն արեան թափեր · և ուր զԱ.նտիգոնոս սպանեալ էր · դիպեցաւ և զթափեալ արիւն նր անդր տանել հեղուլ · զոր լուեալ Ք.րիստաբուլոս' յարտասուս հարեալ ՚ի խորոց սրտէ ասաց · արդարև ոչ էր տկն ունել, եթէ գործք անօրէնութե իմոյ ծածկեալ լիցեն յամենատես Ք.Յ լուսոյն · զի արդ արութն վրէժխնդիր իմ ու պարտ արեան ընտանեցս իմ հալածէ ։ ո՞վ մարմին վատթար և ամբարիշտ · մինչև յե՞րբ դատապարտեալ հոգիս վասն մօր և եղբօրս ընդ քեզ ունիցիս ։ մինչև յե՞րբ առ սակաւ սակաւ զարիւն իմ հեղցես ։ զբովանդակն ՚ի միասին առցեն զի մի զկատարած կենաց իմոց բախտն ծաղր առնիցէ · Յօսէպոսի ճ դպրուէ Ժ գլուխ ։ զի՞նչ ասելի է և զկնոջէն Պիղատոսի · որ յանուրջս չարաչար տանջեցաւ' վասն անպարտ դատապարտութեն Ք.ի. Մատ ԻԷ. 19 ։ այլ արիւնն Յի ոչ այլոց նման վրէժխնդրող · այլ եղև թողութե հայցող · և մեշտ ՚ի նոյն որ ՚ի վր խաչին առ ՚ի միտս պատարագին ։ զի անդ վս ամ ՚ի և խաչահանուաց աղօթէր · և աստ յեկեղեցւոջ վս մեղաւորաց, ասելով թէ Հայր թող սոցա զի ոչ գիտեն զինչ գործեն ։

※ Ք.անզի ոչ է նոր զերութեան ուրուք ընդ երկնաւ յանդիման որբեգական եալյն ։ Թէ պո եկեղեցի կառուցանի յանուննՔ.Յ. և նշանագրի անուամբ նրց նր, իբրև պահապանաց և դռնապանաց տանն արքայի · առ ՚ի նուիրել անդ զաղօթս և զխորհուրդս եկեղեցւոյ ։ բայց յատկապէս կառուցանի փոխանակ վայելական դառին · ո վասն զՔ.ս դառն Ք.Յ պատարագելոյ ։ զի ոչ է ճշմար (ասէ) ՚ի բաց տեղիս պատարագել ։ Այլ վս գերազանց պատուոյ պատարագին ։ զի թէ յարակայական դառն արտաքոյ սեղանոյն ողջակիզաց' ոչ կիզանիւր · և ոչ զատկական դառն արտաքոյ եճմի · որչափ ևս խորհուրդ Ճշմարիտ պատարագին ։ ուստի Թովմաս աքուինացին ՚ի վերջին գլխոջ խորհրդոյ պատարագին որ վասն արարողութե յերեք պրակին ասէ , թէ այնք որ շուրջ

կան զայս ու խորհրդով , երկուք նկատեն որոց մինն պատկանի առ ՚ի ներկայացուցանել զնոսա որք շուրջ զՏերունական չարչարանօքն են արարեալք · իսկ միւսն պատկանի առ պատիւն այսոսիկ խորհրդոյ ։ և յՕգոստինոսէ առեալ ասէ · արտաքոյ եկեղեցւոյ ոչ է Ճշմարիտ տեղի պատարագի ։ Երկրորդ զի թէպէտ Ք.ս արտաքոյ դրան եճմի չարչարեցաւ · առ ՚ի նշանակել' թէ եկեղեցին տարածեալ էր յոլորտս տիեզերաց · սակայն զխորհրդական մարմին և արիւնն իւր ՚ի վերնատանն պատարագեաց · և մեզ պարտ է Ք.ի հետևիլ յեկեղեցւոջ կատարելով ։ որպ և Սիքստոս պապն իզ երորդ ՚ի Պետրոսէ · օրինադրեաց զի պատարագն որ' խորհրդանուէր Մարմինն Ք.ի · ոչ յայլ ուրեք օրհնեսցի · բայց միայն ՚ի վերայ օծեալ սեղանոյ ։ զի նախ ոչ լինէր այսպս · այլ յամ ուրեք օրհնէին ։ ասէ Ջահուկ պատմագիրն փրայ մարթին ։ Երրորդ ՚ի սրբագործեալ եկեղեցւոջ պարտ է կատարել · առ ՚ի նշանակել զսրբութի պատարագին · և զսրբութի ընդունողացն ։ իսկ սեղանոյն նշանակէ Ք.ս ըստ սրբոյն Դիոնեսիոսի · և սրբագործութի սեղանոյն ' նշանակէ զսրբութին Ք.ի ասէ Թովմաս աքուինացի ՚ի նոյն տեղւոջ ։ և թէ ' կանոնաւորապէս ոչ է ճահ հուչակել զայս խորհուրդս , եթէ ոչ ՚ի սրբագործեալ եկեղեցւոջ ։ և թէ ' ոչ թարց սեղանոյ նուիրատանի սրբագործեցելոյ յեպիսկոպոսէն · և թէ ' եկեղեցիքն այրեցեալք իցեն , ՚ի մասունս · կամ յամանդատան սրբագործեալ սեղանով պատարագ հուչակել թոյլատրեմք · զի սրբութին Ք.ի առաւել է սրբութե եկեղեցականի ։ և թէ ' ուր սեղանք թարց սրբոց նշխարաց Մարտիրոսաց ոչ եդեալք տեսանին յեպիսկոպոսաց' կործանեսցին ։ և թէ' ուր մարմինք անհաւատից թաղեալք իցեն , հանեալք են · և որմունք և ձեղունքն քակեալք և նոր շինելոց · և ապա սրբագործելիք ։ իսկ ո՞վ կարէ զատուն իւր յայնպիսեաց աղտեղեալ է ։ Չորրորդ վս եճմի 2 Մանկաբայեցւոց · Ժ գլուխ ասի , թէ Ճշմարիտ զօրութի Ք.Յ է ՚ի տեղւոջն · վս զի ինքն որ ունի զբնակութի յերկինս ' այցելու է և օգնական տեղւոյն այնորիկ ։ ուրեմն յեկեղեցւոջ երևի զօրութին Ք.Յ · և ոչ ՚ի տունս Պիղատոսի նմանեաց ։ և զի Պօղոս ասէ · զի՞նչ միաբանութի է Ք.ի ընդ բելիարայ · այլ Թովմաս աքուինացին ասէ , թէ մեղօք գործեցելովք

ելեալ 'ի տեղւոջն զօրութի իմն թշնամեացն է ։ պէ՞տս ինչ տուեն Յակոբեանց ազատ է 'ի մեղաց · ուրեմն ոչ է պարտ բռնադատել զՔ՛ի մի աբանիլ ընդ բելիարայ ։ Եւ թէ 'ի սրբագործել եկեղեցիս մտանելով , ընկալնու մարդ զթողութի ներելի մեղաց · և ջերմեռանդ աշ_բար աղօթողաց խնդիրքն կատարին · տես Յ Թագ · Ը գլուխ ։ Հինգերորդ ՝ սեղանն նշանակէ զՔ՛ս · իսկ սեղանն ողջակիզաց ոչ եղև արտաքոյ տաճարին · ուրեմն և ոչ սեղան պատարագին յարտաքոյ եկեղեցւոյ ։ զի վէմն էր ինքն Ք՛ս ասէ Պօղոս Ա կորն · Ժ · ուրեմն արտաքոյ վիմի սեղանոյ ոչ ըմպեալ լինի արիւն բաժակին 'ի կողէն Ք՛ի ։ Վեցերորդ ՝ եկեղեցին օրհնեալ լինի վն Է պատճառի ։ Նախ զի հալածեսցի անտի իշխանութիւն սատանայի ։ Երկրորդ զի անդ փախուցեալքն փրկեսցին , ըստ քաղաքական օրինաց · ուստի Կոստանդիոս որ զայս կանոնս խափանել ջանայ · յետոյ ինքն կարօտ եղև փախչելով յեկեղեցին · 'ի պատմութէ Սոկեբերանին ՆԲ գլուխ ։ Երրորդ զի լսելի լիցի անդ աղօթքն · որպ և զկնի օրհնուէ տաճարին , Սողոմոն յաղօթս եկաց ասելով · ով ոք աղաչեսցէ զքեզ 'ի տեղւոջս յայսմիկ ՝ լուիցես նմա Տ՛ր ։ Չորրորդ զի հրդոյք հագևորք օրհնեսցեն անդ զՏ՛ր ։ Հինգերորդ զի կատարեսցեն անդ զՔ՛սի խորհրդն · որպ ասի 'ի կանոնագրքոջ լաթինացւոց շաբաթուրեալ 'ի Փրայ Մեթոդոսէ ։ ուրեմն առանց եկեղեցւոյ ոչ լինի ճշմարիտ պատարագ ։ որև նոյնն դարձեալ ասէ · պիտոյ է տեղի պատարագի ։ զի 'ի խորհուրդս այս պարունակի Գրն սրբոց · վասն այնորիկ ամ ինչ որ վերաբերի 'ի խորհուրդս այս , պարտի լինել Գր ։ Դ սպասաւորն · զգեստքն · անօթն , և տեղին ։ իսկ թէ զո՞րպիսի սրբութի ունին չկարգաւորքն բնակողք 'ի տունս ամուսնացելոց , ոչ գիտեմ ։ ընդդէմ որոց ասի յերրորդ կանոնի Գր ժողովոյն Նիկիոյ , թէ արգիլեաց ամենևին մեծ ժողովս այս զհամաբնակութիւն եպիսկոպոսին · քահանային · սարկաւագին · և այլոց ումեք եկեղեցականացն ընդ օտար և ներամուծեալ կանայսն ։ միայն թէ կամ մայր իցէ · կամ քոյր · կամ հօր քոյր · կամ մօր քոյր ։ սրբոյն Եփրեմի ասաց պոռնիկ կինն · ես 'ի քեզ հայիլ պարտիմ , և դու 'ի հողն յորմէ կազմեցար ։ Բասաներիոս ընկեր մեծին Փրանցիսկոսի · 'ի կանանց առաւել սովոր էր փախչել , քան 'ի ժամու սովու ՝ 'ի պղտղոց ։ և ասէր ՝

զկանանցս ոչ է պարտ տեսանել ՝ եթէ ոչ բժշ հիւանդս , և զհոգևարս ։ Քրիստոս կրօնաւորն , եհարց եղբարցն , թէ 'ի դիմի փորձութ ցանկութե , զի՞նչ առնէք · միոյն ասաց յանձնեմ զիս Տ՛ն , և միւսն Տ՛ն · միւսն ասաց մոռանամ զմտաց իմ և զերկիւղ դժոխոց · երրորդն ասաց · ես ասեմ , փախիր փախիր Իւնիփերոս ։ հաւանեցաւ Քրիստոս և ասաց · յառաջադոյն է փախչելս զի ողջախոհութիւն է ջինջ հայելի · որ միայն շնչով նսեմանայ ։ այսպէս Գրն Անտոնիոս միշտ զինքն հալածելով անցոյց զկէնս իւր · Ոսկերիոս 'ի կարգէ Փռանչիսկոսի · և ոչ 'ի մայրն , և 'ի քոյրն հայիլ կամէր · և 'ի հարցանելն ասաց · զի յորժամ առնէ մարդ որ ինքեան է , Տ՛Յ առնէ փոխադարձապէս որ իւրն է · և զմարդն պահէ յանկանէ · իսկ թէ մարդն դնէ զինքն յորոգայթի · և մանաւանդ 'ի յայնքան նիւթում յարձունի · Տ՛Յ թողու զնա 'ի զօրութի իւր · յորս երկաբաթս կեալ ոչ կարէ · զի ոչ զերկաթն քաղ չէ մագնիսն · նմանապէս և երկաթն զնա ։ զԱդամ խաբեաց Եւա · զՍիւքեմ Դինա · զԴաւիթ Բերսաբէ · զՍողոմոն կանայքն · զՍամփսոն Դալիլայ · զՏ՛ր քաջաբ Լուաբել · զՀերովդէս դուստրն Հռոդիադայ ։ ասէ 'ի ջրոյ եղեալ , 'ի ջուր հայեալ բուծանի · մարդն 'ի կնոջէ ծնեալ , 'ի կին հայեալ ապականի ։ Դօմինիկոս դուրս կայ , յամեն փախչէր · և ոմն զձեռքն համբուրելով զդաց զանուշահոտութի , և թէ դու եղև ողջախոհ · սակայն ... քն սկսաւ ծոմապահել և անձկութե ապաշխարել ։ Փռանչիսկոս ասէր ընդ կանանց ՝ միայն 'ի խոստովանութէ և յեկեղեցւոջ խօսելի է քարոզութբ ։ Եռամանես 'ի նոյն կարգէ , յանդիմանեաց զկրօնաւորն որ զձեռն կնոջ շօշափեաց · և մինչ նա ասաց · կինս այս բարեպաշտ և ջերմեռանդ է · ասաց ՝ անձրևն և հողն բարի են · բայց 'ի խառնելն տիղմ լինին ։ Թովմաս աքուինացին խնդրելով զշնորհ կուսութե ՝ յաղօթեսն նշմեաց · և եկեալ երկու հրեշտակք · որք կապեցին խառնապէս զերիկամունս նր · մինչ զի 'ի ցաւոյն աղաղակեաց ։ ասացին հրեշտակքն · կապեցաք զքեզ ողջախոհու գօտեաւ , որ ոչ երբեք լուծանի ։ ուստի զերկեցաւ նա յոգացմանէ ցաւ կուէ · և սակայն 'ի տեսուէ կանանց զգուշանայր 'ի բռ 'ի յօձից ։ Թադէոսին Մելիտիոս մայրն Լուսովիկոսի Եպիսկոպոսին 'ի դուրն 'ի տեսանել զորդին · որդին ոչ եթող համբուրել

զինքն ·

զինքն. և նա ասաց. մի թէ ես ոչ եմ մայր քո. և նա ասաց՝ այո՛. բայց կին ես. յորմէ ծառայի Ա.Յ ոչ է ձայն համբուրել: Լեւոնարտոս ասէր. կնոջ մարմին բոլորովին հրեղէն է: այսպէս Յովսէփ փախեաւ թողլով զպատմուճանս իւր: Ագաթոնոս զքոյր իւր ոչ եթող ՚ի տուն իւր. և մինչ ԺԲ մօրն անցանէր ՚ի միոյ գետոյ, մայրն աղաչեաց ըմբռնել զձեռքն. և նա դրապանաւ (ՃԻ փեչիւ) զձեռքն պատատել ըմբռնեաց զձեռանն մօրն. և կնիի անցանելոյ ՚ի գետոյն, ասաց մայրն. ընդէ՞ր այնպէս արարեր որդեակ. ո՞չ ապաքէն մայր քո եմ. ասաց, բնութիւն ոչ գիտէ զմայր և զքոյր: Լեւոնարտոս ՚ի շողքորթելն ՚ի կնոջէ միոյ, աղաղակեաց ասելով. անապա՛կք եկեն, անապակք եկին, և փախեաւ ՚ի վանս իւր: Տէր Յոհան մեծ անապատականն, ի ամ կեցեալ յանապատի, հրեշտակաց միոյ կին կամեցաւ տեսանել զնա. և նա ասաց՝ զկնի մահուանս յերկինս քեզ երևեցայց և եղև այնպէս: Տէր Յօրն Պամբելի է հարց ոմն բան փրկութե. և նա ասաց, մի՛ մխիցես զձեռն ընդ կնոջ ՚ի պնակ կերակրոյ. մի՛ տեսցես և մի խօսեսցիս՝ թէ և մայր քո իցէ: զարուբ Հայրն Արսէն, եկն ոմն յազգականաց իւրոց ՚ի Հռոմայ կին զգաստ տեսանել. և նա ոչ եթող մտանել ՚ի սենեակ իւր. եկին աղաչէր, զի գոնէ արթեսցէ վասն իւր: և նա ասաց. աղաչեսցես զԱծ զի բարձցէ զյիշատակս քո ՚ի սրտէ իմմէ: և Զենոփոնոս նմանութեան ծ գրքոց. ՆԵ գլուխ ասէր աս կրօնաւորսն; թէ ՚ի դուրս քո՝ ոսպ կանանց մի՛ մտանիցեն. ապա թէ տեսանես զկին որ բարեպէս կենցաղավարող, սրտիւ սիրեա զնա և մի՛ յաձախ երթ և եկութե. զի ոչ է զգուշագոյն հրոյ և խռովիւ գոլ ՚ի միասին: և թէ, որպէս թէպէտ ոչ այրէ ՚ի հրոյ. այլ ծխով նորին սևանայ: և Լեւոնարտոս ասէր. ընդ կնոջ միշտ գոլ և զնա ոչ ձանաչել. մեծագոյն է քան զմեռեալս յարուցանել: Զենոփոնոս ասէր. ես ոչ եմ շօշափեալ զկին՝ և ոչ եմ կոյս: ձեռնածութե Է գլուխ ասէ՝ արարաւ կինն յԱ.Յ օգնական առն. բայց խորամանկութբ օձին զգեցաւ զանձն թշնամական: ոչ ինչ գոյ ՚ի նմա, եթէ ոչ միայն զոր վիրաւորեսցէ, զոր կլպեսցէ և սպանցէ: չի՛ք ձայնապատիր համբաւու. չի՛ք դաժանատեսիլ ինչ իժ, որ կարիցէ բաղդատել ձայնի և տեսոյ նո: փախի՛ր ՚ի հայեցմանէն, և ՚ի խօսակցութենէ ո՛վ ոք և իցես,

որ ցանկաս փրկութե քոյ: զառվորութիւն իւր միշտ պահէ՛ նա ընդ իւրեան. յարաժամ հանէ՛ զմարդն ՚ի դրախտէն: Սովոր են պատճառել ոմանք զհարկաւորութե, և զմաքրու դիտաւորութե: բայց թոքթոքեն ընդ տեսակաւ բարւոյն՝ թոռահոծք չարեք: քանզի անդուստ խլրտին ապառածութք անձնիշխանութիք. անզգուշք խօսակցութիւք. շարժմունք թեթևագոյնք. համբաւութիք այպանեցեալք. յաձախատեսք ընծայութիք. և զօրութեցութիք իմն սիրակարթք. և ապա բովանդակն մերկանի պատկնանք: աձնին սուքին առ վայր մի. և որ անօթխածութե զգածեալ՝ յառնաստեղեացն և եթ գորշեր կանանց. արդ՝ հաստատեալ դիմէ. և ըրբենի աչօք ՚ի մերկացեալ կուրծն տայ. և տրփակաթութե եռացելով ՚ի ներքս. նախ զմտան կրէ, քան զգայցէ զվտանգն և այլն: Աղօրցանեմ զձեզ երկրածին անըղդուշ խաբեալք ՚ի մոլութեցն չկարգաւորաց ձերոց. մի թէ այնոքիկ որք մտանեն ՚ի տունս ձեր. և ՚ի ցերեկի օթին. և ՚ի գիշերի ննջեն, հրեշտա՞կք իցեն, թէ մարմնաւոր մարդիկք: և մի թէ կարգն կարէ՞ իշխել ցանկութե ախտին: և ընդէ՞ր մեծամեծ թըքն փախչելով միայն զերծան: և բազումք ևս ՚ի ծերունեաց կրօնաւորաց զկնի բազմաց ճգնանց. ո՞չ ա՛ կամ յորդայթս կանանց: զամ համեմատ իմաստութեն Սողոմոն, ոչ ապաքէն իւր զձուկն թակարթեցին կանայք. և իբրև զթուչուն նետահար ո՞չ արարին զարի և զքաջն Սամփսոն: եթէ զնա ոսկր [illegible] քաւ խոցեցին. զմեզ [illegible] և կծեր կարգաւորս ձեր. գիրգս և փափուկս՝ չկարեցի՞ն արդեօք նետիւք թարթչացն և աըտեւանացն վիրաւորել. և ՚ի քրայս հալոցի բացէ, կրծիցն իւրէնց՝ զանդ ամանդ եայ սիորս նոյ հալել: և ընդէ՞ր անզգուշութե ձերով սպանանէք զկանայս ձեր. պհոգիս սիրահորացն նոցին, և զձեր: և մի թէ թուչուն ՚ի վարմն՞ տուն անձ կողակիցք ձեր. որովք կամիցիք որսալ զայլ թռչունս ՚ի ծուղակս կորստեան: ընչի՞ւք ձերովք սպանանէք [illegible] ձեզ և ոչ իմանայք: Նոքա թէ ձեզ հաւատաքարողեն. ՚ի պատրոց նոց ընդէր ոչ ձանաչէք զնոսա: որոց նիւթ և բնաբան քարոզութեն գործով ցուցեալ անամօթութիւն է: ընդէ՞ր է զի քաղցր թուին դողոց ինչքն օտարաց. յորմէ ցանկութե հեռիք են տէրքն բնական ընչից: ո՞չ ապաքէն և դուք մարդիկք էք. և ռոնելով զօրինաւոր ամուսինս,

ընդ այլոցն ընծայաբաղդօրէն և հեծութ. սրտի հայիք ։ և նոքա որք քուն լինին զօրինաւորս ամուսինս . Ուստի ՚ի ձեռաց կարեն մասնաւոր աչօք հայիլ . և յատուկ մասը ավնարկել ։ Դաւանիթ առաւել քան զբանականն ու_ ներ զդեղ ցանկուն . և մի թէ ոչ հայեցաւ արատ աչօք ՚ի Բերսաբէ ։ և մի թէ խուքն յագեցուցին զինքն . ոչ ապաքէն խերև ըզ սովեալ ըք վաղեաց առ պատառն այլոց ։ իսկ դուք որոց հաստացքն զընտանիս ձեր, ոչ ունիլն զբանականն . և առաւել քան ըզ ձեզ ունեն և ըմպեն . և բորբոքին եռան դի՞ն ցանկուէ ։ մինչ զի և դուք կուտելն և զըմպելն ՚ի նոցին որկրամոլութ ունեայք էք ։ և զոր պարկեշտութ ունին զկնի այն քինեաց որկրամոլութեց . որք ՚ի վր ընա_ կան ախտից յաւելուն և զհուրն ցանկուէ կրուցմամբ խաղոց կերակրոց . և զգիականն պատերազմ ՚ի վր երկուցն ։ որոց եթէ մինն ևս բանականն է սրախողխող առնել . ՚ի մէջ երկոցն ո՞չ կարէն անարատ մնալ ։ մի՛ խա_ բիք , ապականեն զբարս քաղցունս բանք չարք ։ նք ընչից և բրգին ձերոյ զհետ շրջո տին . և զբազումս փորձ առեալք էք՝ դուք գիտէք ։ Մ եցերորդ՝ Սկօթոս ՚ի Դ գլուխ ՚ի վր պատարագին , ՚ի վերջին խնդրոյն ա_ սէ , թէ որ քան առ տեղին այսորիկ պատա րագի . պարտի լինիլ հաչակումն յեկեղե_ ցւոյ վն յարգուէ (ուրեմն անարգութի է պատարագել ՚ի տունս մասնաւորաց) իսկ այլք հետեւեցեալքն ՚ի բանից Սկօթոսի , են առաւագելաբանք ։ Եօթներորդ՝ վասն վտանգին որ պատահիլ կարէ յանձրևոց , ՚ի ձիւնէ , և ՚ի թռչնոց , ոչ լինի պատարագել ՚ի բացօթեայ տեղւոջ ։ վն որոյ ընդ թևօք ծածկութի եկեղեցւոյ պարտի նուիրել , ըստ կանոնաց Սրբոյ Գրիգորի ։ Ութներորդ՝ զի մա հու անխծիւք հերքի այր (ասէ) ըստ օրի նին . որ արտաքոյ խորանի վկայուէ՝ զԱստուա ծն պատարագն մատուցանէ ։ տես զնմանն սորա Ղևտ . ԺԷ . 3 . ուր ասի . այր ոք յոր դւոցն Իէլի որ սպանցէ արջառ կամ ոչխար կամ այծ ՚ի բանակի . և ՚ի դուռն խորանին վկայուէ ոչ ածիցէ , առ ՚ի մատուցանելոյ պատարագ Տն յանդիման խորանին վկայ ուէ Տն . յարիւն համարեսցի մարդոյն այն միկ . որպս թէ զարիւն եհեղ , սատակեսցի անձն այն ՚ի ժողովրդենէ իւրմէ ։ դարձեալ տես ՚ի սյն գլխոյ . Ը . և 9 համարն ։ ՚ի վր որոյ ասէ Կոււ՛ . այսպիսաբար զենօղն մե_ ղանչէր . նախ զենելով զզոհ , եթէ Ծականէ .

զի այսպէս զոհելով յափշտակէր զքահա_ նայականն պաշտօնն . երկրորդ զայն առնե լով արտաքոյ խորանին . զի ՚ի միում տեղւոջ լինելեան զենանել , կամէր Ած . և այս , առ ՚ի մերժել զկռապաշտթն եզկարծիս կռապաշ տութն և այլն ։ այլաբանօրէն (ասէ) խո_ րանն՝ է եկեղեցին . արտաքոյ որոյ , ոչ լինչ պատարագ և մարտիրոսուէ Քի կարէ հա_ ճոյանալ ։ և ՚ի վր 4 համարի նոյն գլխոյն ասէ , պատուաւորին մահու ՚ի դատաւորէն պատժիցի եթէ իրն յայտնիցի (զի արտաքոյ խորանին զոհօղն) իսկ եթէ իրն ծածկիցի , յԱյ պատժեսցի իբրև զարիւնահեղ և մար դասպան ։ վն այսր օրինի լէ , ասիլքն զպա_ տերազմ յարուցին ընդդէմ Ռուբէնենց . որք զայլ սեղան կառուցին ևայլն (ևզի՞նչ զարմանք , եթէ և մեք նորս իէլ Ըդէմ հես տելոցն մերոց իբրու Ռուբենեանց , գհո_ գևոր պատերազմ յարուցուք) և ուղղ և ծուծ Քրիստոսաբանութե գրքոյ ՚ի վերջին խնդ րոյն , ՚ի թիրխտենթինու ժողովոյն առեալ ասի առ եպիսկոպոսն , թէ մի՛ թողլ տացեն Ծականն քահանայից , կամ կրօնաւորաց մա տուցանել զսրբազնագործութիս այս , արտա քոյ եկեղեցւոյ . և աղօթարանից առ Քրիստոսա յն պաշտամունս նուիրեալս . կամ ՚ի յա_ ռանձին տունսն պատարագել . որ իմանա լի՝ է իբրև զեկեղեցի յեպիսկոպոսէ զբրա գործեցելոյ . և յԾականն համաբնակութե արանց , և կանանց որոշեցելոյ ։ քանզի զա_ րիւնահեղից և զմարդասպանից պատիժ ըս պառնայ Քի վն այնոցիկ , որք արտաքոյ խո րանին զստուերական պատարագս մատու ցանէին ։ Երրորդ ըստ Պօղոսի . եթէ արհա մարհեալ ուրուք զօրէնսն Մովսէսի առանց իրիք ողորմութե մեռանիւր . ապա որչափ սաստիկ պատժոց արժանիք են այնոքիկ որք զօրէնն Քի առ ոտն հարկանեն եւլա րիւն նորայ ուխտին խառնակ համարին՝ ո_ րով և սրբեցին . և զհոգին շնորհաց թշնամա նեն ։ Եբր . Ժ . 28 ։ Չորրորդ որ արտաքոյ ե_ կեղեցւոյ պատարագէ , նախ արժանի է քար կոծման . և երկրորդ զի արեան պարտական է . զի իբրև զարիւնահեղ և սպանօղ դատապար տի ըստ Քրիստոսի օրինին . Ղևտ . 17 ։ իսկ անձին օրինակ (ասէ) զարիւնն . զի արիւնն առ անբան կենդանին՝ է ՚ի տեղի հոգւոյ և շնչոյ ։ այլ ՚ի հնում որ ոչ ածէր զողջա_ կէզ իւր ՚ի դուռն խորանին վկայուէ . այլ_ ՚ի տան իւրում զենոյր . նախ՝ լինէր անձն_ դունակ . երկրորդ՝ զի զանբանի արիւն հեղ

լով՝ մարդկային արեան լինէր պարտական
բերն զմարդասպան. և երրորդ՝ զի քարկո
ծեալ էր. նմանապէս խմն զորբոզնութ կա
տարման պատրաստկն արտաքոյ եկեղեցւոյ։

※Մի է սա լուացումն։) Պ. յայնժամ մի մկր
տութի յեկեղեցւոջ յանուն սբ Երրորդու
թեն։ զի Քս միանգամ մեռաւ. և մկրտու
թին է ՚ի մահն Քի։ Իսկ որ կրկին մկրտէ
(ասէ) զկնի գիտութե Ճշմարտութե. այնպի
սին կրկին ՚ի խաչ հանէ զորդին Այ, և դար
ձեալ խայտառակէ։ այսպէս առնէին մար
կիոնացիքն. որք յանուն մեռանելոյ մկր
տէին զինքեանս։ Իսկ թէ վն էր ոչ կրկնի
մկրտութին։ Ասեմ թէ, նախ զի մկրտութին է
դեղ սկզբնական մեղաց. իսկ սկզբնական
մեղքն ոչ կրկնի. ուրեմն և ոչ դեղ նորա։
Երկրորդ զի մկրտութբ քաւի մեղքն և պա
տիժն։ որ եթէ կրկնիւր՝ յորդորէր զմար
դիկ ՚ի մեղս. զի դիւրին ապաշխարութին՝
բողոքէ և յորդորէ ՚ի մեղանչել. որպ ասէ
Գրիգոր պապն։ ընդդէմ որոյ ասէ Առա
քեալն Եբր. 6. անհնար է միանգամ մկր
տելոցն եթէ կործանեսցին՝ միւսանգամ՝
նորոգիլ յապաշխարութի։ նորոգիլ (ասէ)
զմկրտութին. ըստ այնմ, ոչ ըստ գործոց զոր
արարաք մեք. այլ ըստ խնդրում ողորմութե
ապրեցոյց զմեզ ՚ի ձեռն Աւազանին միւս
անգամ ծննդեան, և նորոգութե Հոգւոյն
սբոյ։ Տիտ. Գ. 5։ Երրորդ՝ զի մկրտութին
դրոշմէ զկնիք. իսկ կնիքն միանգամ եդեալ
՚ի յաւիտեան ոչ ջնջի։ Չորրորդ՝ զի մկր
տութին է հոգևոր ծնունդ. իսկ որպէս բնա
կան ծնունդն միանգամ է. սոյն և հոգևոր
ծնունդն ոչ կրկնի։ բայց եթէ ՚ի ձև բանին
պակասութի ինչ լեալ իցէ, որպիսի էր մկր
տութին արիանոսաց. մակեդոնականաց. սա
բելականաց. և պօղոսիանաց. որ ՚ի ԺԹ կա
նոնս Նիկիոյ սբ ժողովյն սահմանեցաւ
մկրտել վնծ։ զի Պօղոս սամոստացին և հե
տևողքն, ասէին զՔս սոսկ մարդ. վասն
այնորիկ մկրտութին նց ոչ էր մկրտութի. նմին
իրի կնքելիք էին և են. այլ ոչ կրկնելիք են.
որք յանուն սբ Երրորդութեն մկրտեցեալք
լինին։ կամ ձևովս լաթինացւոց որք ա
սեն. ես մկրտեմ զքեզ յանուն Հօր. և Որ
դւոյ, և Հոգւոյն սբոյ։ կամ ձևովս Յու
նաց և Հայոցս որք ասեմք. մկրտի կամ մկ
րտեսցի այս անուն ծառայս Այ ՚ի ձեռս
իմ յանուն Հօր և Որդւոյ, և Հոգւոյն սբոյ։
որպ յուղղ և ծուծ Աստուածաբանութե գրքոյն Գ
դլուխ. Գ պրակին ասի, թէ ՚ի սահմանա

դրութե Եփեսոսի ժողովին, սոյնպ յիշի
յաղագս վերյաստացեալ ձևոյն. յիշի և ձև
բանին զոր յայնքն ՚ի մկրտութե ՚ի կեր արկա
նեն որ այսպիսի է. մկրտեսցի. կամ մկրտի
ծառայս Այ այս անուն. յանուն Հօր և
Որդւոյ և Հոգւոյն սբոյ. զի մկրտութին այս
ու ձևով աստացեալ կարևոր է։ զի ՚ի նմին
բացայայտի ներգործութին որ ՚ի կեր արկա
նի ՚ի ձեռն պաշտօնէին ներկոչելով զսբ
Երրորդութին. այսպէս Սկօթոս Գ մասին.
Ը գլուխ յաղագս մկրտութե Գ խնդրոյն։
Յամօթ խածատողաց զեկեղեցին Հայոց։
Հինգերորդ՝ ոչ է պարտ կրկնել զմկրտու
թին ըստ վճռոյ սբոյս Գրիգորի. զի այնպի
սին (ասէ) զԱծ անդիտութբ անարգէ կր
կին զոհելով, և ոչ ըստ բանականին սրբոյ
՚ի մեղաց։ զի որ կրկին մկրտի, վասն անձին
իւրոյ կրկին ՚ի խաչ հանէ զորդին Այ, և
դարձեալ խայտառակէ. ըստ այնմ Եբր.
Զ. 4. քանզի անհնար է միանգամ մկրտե
լոցն, որք Ճաշակեցին յերկնաւոր պարգե
ւացն. և հաղորդք եղեն Հոգւոյն սբոյ և
այլն. և կործանեսցին միւսանգամ նորոգիլ
յապաշխարութե. և վերստին ՚ի խաչ հանել
անձանց զորդին Այ, և դարձեալ խայտա
ռակել։ Իբր թէ կամի ասել. անհնար է մի
անգամ՝ զՃշմարտութին Ճանաչողաց և մկր
տեցելոց և սրբեցելոց ՚ի մեղաց. ՚ի կործա
նելոյն վերստին անհաւատութբ. յուսալ մկր
տիլ կրկին. և թողութի գտանել։ զի մկրտու
թին մի է բարձող սկզբնական մեղաց. և
յանհաւատութի անկելոց՝ կրկին մկրտիլն
ոչ ինչ օգտէ. զի այնպիսին իբր թէ կրկին
զՔս ՚ի խաչ հանէ վն անձին իւրոյ և դար
ձեալ խայտառակէ։ և Ակէ" ասէ. եթէ
մկրտեցայք, չէք հնար երկրորդ մկրտութե.
զի այնպիսի որ երկու մկրտութի խնդրէն,
զխաչելութի որդւոյն Այ, և զխայտառա
կութի նր խնդրեն։ այլ խաչելութին որ եղև
միանգամ՝ ոչ այլ ևս լինի։ և մկրտութին
արդարացուցիչ որ տուաւ միանգամ. յերկ
րորդումն մեղաւորին նա ոչ տուեալ լինի։
ոչ եթէ զերկրորդ ապաշխարութին խոտէ.
այլ զերկրորդ մկրտութին, որ ՚ի խաչ հա
նել է զՔս։

※Ո՞ր է Հեռանդրութիւն և պարտ օծութեան
լուսոյ. զի Ա՛ յանձնութիւնն խոստովանութեան
խառնեցի։) Պ. յայնժամ թէ միանգամ միայն
է ձեռնադրութի քահանայական. զի և քա
հանայութին ներուածէ զկնիք. և ոչ ուրաց
մամբ հաւատոյ բառնի. որպ ասէ Ակէ

ՃԻ կանոնին վն բռնութե՛ ուրացողացն 'ի ժամանակս Լիկիանոսի, եօթն ամ առանց հաղորդութե ընդ ապաշխարողաց ապաշխարել: Որդ երեք են 'ի մէջ խորհրդոց անկրկնելիք. մկրտութիւն. դրոշմն. և կարգն: զի սոքա ներսոյն զկնիք անջնջելի. զորս ունօղքն, 'ի մէ զանցելն ոչ ևս կրկնելով գտանեն զԹողութիւն. և ոչէ խորհուրդ' Թէ և կրկնեսցեն. այլ որպ ասացաք 'ի վերոյ: բայց ծանիր զի յանմուռ սաստկանի ներողի կընիք առ 'ի պատուհասի գոյ սպասաւորել խորհրդոյն եկեղեցւոյ. և յատկապէս հաղորդութե, զկնի քահանային. իբրև զփոքրագոյն սպասաւորս պատարագին: Որդ' շուրջ զքահանայական կարգիւ, երեք պատրաստութիւնք պահանջին: Ա օրհնութիւն, ձեռնադրութիւն, և օծումն: այլ օրհնութե' Ծայրն պաշտամանս զինուորին և ընծայիցն. և վասն այնորիկ օրհնութիւն սրի տամբ սաղմոսաւորաց: բայց ձեռնադրութիւն' որի լինի շնորհաց. որով առ մեծագոյն պաշտօնսն լցեն ընդունակք: և վն այնորիկ միայն աւագ սարկաւագաց և քահանայից լինի ձեռադրութիւն. զի նոյն պատկանի մատակարարութե խորհրդոց: սարկաւագին իբրև սպասաւորի. և քահանային իբրև գլխաւորի: և վն այնորիկ օծումն միայն քահանայից լինի. որք յատուկ ձեռամբ զմարմինն Քի շօշափեն, որպ ևս սկիհն օծանի որ պարունակէ զարիւնն. և մաղզմանն' որ պարունակէ զմարմինն: այլ որ ասէ. զի Դ' յանբծութիւն [illegible]: իբր Թէ վն էր լինի ձեռնադրութե. զի եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւն (ասէ) ընտրել' և յատկացուցանել զձեռնադրելին 'ի պատիւ օծութեան Քի. որպ զի մի առանց ձեռնադրութե լինելով կարգն, և այլք ոչ ձեռնադրեալք ամբարձցեն զինքեանս և ձեռացուսցեն իբրև զքահանայս և կոչեսցեն զինքեանս օծեալս և քահանայս: որպ լօթերականքն: դարձեալ ի պատիւ օծութեն լուսոյ ասէ. զի ուր լոյս օծման ոչ գոյ, անդ խաբէութիւն դիւրաւ 'ի ներս մտանէ. ուստի օծմամբ այնորիկ տուեալ լինի շնորհ իբրև զլոյս. զի կարող իցէ և զայլս լուսաւորել ուսմամբ. վն որոյ և Պօղոս գրէր առ Տիմոթէոս, Թէ մի անփոյԹ առներ զշնորհացդ որք 'ի քեզ են. որք տուան քեզ մարգարէութբ 'ի ձեռնադրութե երիցութեան. Ա Տիմ. Դ. 14: ուստի և մերն Գիրն" յեկեղեցականի քահանայապետութեն Ե գլուխ Դ բանին. զքահանայական կարգն կոչէ' լուսաւորական և լուսաբերձ: զի քահանայական կարգն, ունի զլուսաւորականն և զմաքրողականն համձայր: ուրեմն վն այնորիկ ձեռնադրութի լինի (ասէ) քահանային համդերձ օծմամբ (և օծումն նշանակէ զլուսաւորութի) զի Թերևս քահանայն լուսաւորեսցեալ, կարասցէ որպէս 'ի մէջ անարատին և արատաւորին. 'ի մէջ բարոտուե և բորոտուե. և մի' 'ի մէջ անբծութե Թողցէ խառնիլ զխաբէութի: իսկ զոր Սարգսի լուծմունքն զայս ձեռնադրութիւս առնու 'ի վր մկրտութե. և զդրոշմն' ոչէ անդէպ. Թէպէտ 'ի մէջ խորհրդոյն եկեղեցւոյ. միայն կարգին ասի յատկապէս ունել զձեռնադրութի: և անյատկապէս և մկրտութե. որպ Դիոնէս" յեկեղեցական քահանայապետութե Ե գլուխն. Ե բանին ասէ:

※ Այս և շնորհս [illegible])

Եւ զայս Սարգսի լուծմունքն իմանայ 'ի վր մկրտութե. իբր Թէ շնորհօք Թողութի է մկրտութիւն. այլ ոչ ապաշխարութբ: զի անհաւանան Թէ և բիւրիցս ապաշխարեսցէ, ընդ դուռն ոչէ մըտեալ մկրտութբ. վն այնորիկ դողէ և աւաղակ. և առանց մկրտուե ոչ արդարանայ' կամելով խորամանկել ձեռով ապաշխարութե զՔի մարմութիւն: զի որ ոչն է մկրտեցեալ, և յուսայ ապաշխարութբ փրկիլ' ընդունայն աշխատի: իսկ եԹէ զկնի մկրտուե ապաշխարութիւն ընդունելի է. յայտ է Թէ մի է մկրտութիւն և ոչ բազում. զի Թէպէտ բազում լինէր մկրտութիւն, ապաշխարութիւն լինէր ընդունայն: և Թէ ապաշխարութիւն առանց շնորհաց մկրտուե լինէր, նոյն ինքն մկրտութիւն լինէր անօգուտ: բայց ոմանք հրէղէն մկրտութի ասեն զողձական մկրտութիւն. յորժամ կամի և ողձիւ ցանկայ մկրտիլ. և ունի մկրտող. այն հրային ցանկութիւն

համարեալ նմա 'ի մկրտութի:

※ Այս յոյժ [illegible] հաւատ:)

Այսինքն մի միայն գոյ հաւատ յեկեղեցւոջ. որով հաւատամք զԱծ գոլ մի և երեք անձինք. և զմարդեղութի Քի, և զերկրորդ գալուստն առ 'ի ընտրել զչարս 'ի մէջ արդարոց. և հրով փորձել զգործս իւրաքանչիւրոց. ըստ այնմ, իւրաքանչիւրոյ գործն յայտնելոց է. զի օր Տն ընտրեսցէ զի հրով յայտնելոց է. Ա Կորն. Գ. 13: և այս հաւատս (ասէ) ընդ էր գոյ յեկեղեցւոջ. վն ընտրութե առաւել մեծի. վն այնորիկ ասէ.

զի Դ՛ սպառնալիք հաստատութիւնն (արդարոցն կենացն յաւիտենականն, և մեղաւորացն տանջանացն յաւիտենականն) սոսկ սպառնալիք թուեսցին, և ոչ ճշմարտութիւն։ Ասաց Ոսկե՛ բերան. Ճշ ձայնն ընդդէմ այնոցիկ որք սպառնալիք տեսեն զհանդերձեալ դատաստանն արհաւիրսն, աւանիկ ասէ չէ՛ ինչ բանիւք զայնս ժամու աղէտսն յանդիմանն կացուցանել. այո՛ ասեն (ասէ) այլ մարդասէր է Աստուած. և հզինի այնպիսի ինչ։ եթէ այնպէս իցէ, ապա 'ի զուր գրեալ է։ ո՛չ՝ ասեն. այլ սպառնալիք միայն է՝ զի ցածնուցումք։ իսկ եթէ զի ցածնուցումք, և անդէն 'ի չարիսն կայցեմք՝ չածէ՞ զտանջանսն։ եթէ այնպէս իցէ, և ոչ բարեացն փոխարէնս հատուցումն տայ։ այլ ասեն. այն վայելէ իսկ նմա. ատուել, և ոչ քան զարժանն բարի առնել։ իսկ եթէ այն ճշմարիտ իցէ, և արդարև լինի բարի. և մինչ տանջէն՝ ո՞չ է արդար. այլ վասն սպառնալեաց և երկիւղի՞ իցէ։ Եւ արդ թէ ուստի՞ հաւանեցուցից զձեզ՝ ոչ գիտեմ. զայն ասացից թէ որդն նոցա ոչ վախճանի. և հուրն ոչ շիջանի. թէ զմիւսն, երթիցեն 'ի հուրն յաւիտենից. և թէ զմեծատանն ածեալ կացուցից. և տակաւին ասիցէք թէ վասն սպառնալեաց են։ սատանայի միտք են այդ ըղձիկ անօգուտ չնորհ չնորհեալ. որ ամենևին ծուլս կազմէ։

* Մ՛ի երկրաւորացն հոգևորացն և այլն։) Ա. յսինքն մի՛ հաւատ հատուցման գործոյ ըստ հոգւոյ և ըստ մարմնոյ. զի ասի 'ի հաւատամքն. 'ի դատաստանն յաւիտենից հոգւոց և մարմնոց։ և այս է ընդդէմ այնոցիկ, որք ոչ խոստովանէին յարութիւն մարմնոյ. և է՛ հնազգոյն հերձուածոյ. զի գոյր և նախ քան զՔրիստոս. և 'ի ժամանակս Պօղոսի ևս։ ընդդէմ որոց ասաց. եթէ յարութիւն մեռելոց չիք, ապա և Քրիստոս չէ յարուցեալ. բայց մարդով եղև մահ. և մարդով յարութիւն մեռելոց։ ուրեմն գոյ յարութիւն հողացեալ մարմնոց. և գոյ հատուցումն գործոց ըստ հոգւոյ և մարմնոյ. զի մի՛ չարն անմահ կարծիցի (ասէ) և գործօղքն յուսացին ըստ հոգւոյն 'ի յաւիտեան թագաւորելոցք. և կամ բարեգործքն միայն ըստ հոգւոյն որդեգրելոցք 'ի յաւիտենական թագաւորութեան Աստուծոյ։ և կամ զի յարութիւն հոգւոց և մարմնոց լինելոց է. որպէս զի երկրաւորօքս հեշտացօղքն զանդէնին թագաւորութեան աւաւելութիւն ճանաչեսցեն, թէ զոր աստ յաղփանայինն շուք և ստուերք են եղեալք հանդերձելոցն փառաց. զի այնմ, ոչ են արժանի չարչարանք ժամանակիս հանդերձելոցն փառաց որք յայտնելոցք են յԱստուծոյ։ կամ զի վասն այնորիկ հոգւոյն և մարմնոյն իրաւամբ կշտամբութիւն լինի. զի մի՛ մարմինն որ յաղթահարէր զհոգին և 'ի կամս իւր հակեցուցանէր. կարծեսցէ զինքն միշտ թագաւորելոց 'ի վերայ հոգւոյն։ կամ թէ վասն այնորիկ հոգւոյն և մարմնոյն 'ի միասին լինի հատուցումն. զի մի՛ կիսամասնեայ լիցի հատուցումն, հոգւոյն բարիքն. և մարմնոյն չար չարչարանքն յանմահ զօրութեան որդեգրելոցն. այլ ըստ որում 'ի կեանս այս ընտելեցեալ և ընտանիք էին հոգին և մարմինն 'ի չարն և 'ի բարին, 'ի միասին և ընկալցին։ և այս ներհակ սովորութեան երկրաւոր թագաւորացն. որք միայն զմարմինն կարեն պատժել կամ տանջել. այլ ունի Աստուած զկարողութիւն զհոգի և զմարմին արկանել 'ի գեհեանն. կամ հանել յերկինս։

* Մ՛ի յոյս կենդանութեան և այլն։) Ա. յսինքն եկեղեցի մի միակ յուսով յուսադրէ զորդիս իւր թէ անեղծութիւն մեզ կայ յերկինս. որպէս զի աներկբայութիւն 'ի միտս ակնկալողացն ծանուսցի և հաստատեսցի։ ըստ այնմ, և 'ի կեանսն յաւիտենից։

* Ա.յս Դշխոյ պաշտելի [illegible] եկեղեցի, [illegible]։) Դշխոյ ասի մօր թագաւորի. և եկեղեցի մի՝ տիրամօրն լուսոյ կողմամբ ճայնեցաւ. ուր զկնի ասէ մերձ 'ի վախճանի գլխոյս, թէ [illegible] [illegible] կոչէ զՊօղոս. որ վասն վերնոյն Երուսաղեմի ասաց, թէ վերինն Երուսաղեմ ազատ է. որ է մայր մեր ամենեցուն. Գաղատ. դ. 26. որ թուի թէ զայն առաջ վերաբերէ նմանօրէն։ և կամ զոր Յովհաննէս տարանիշքն 'ի բերանոյն Քրիստոսի, առ կանոնս բոլոր Աստուծոյ ասացին, թէ որ առնէ զկամս Հօր Աստուծոյ, նա է իմ եղբայր և քոյր և մայր։ Նաև զի այս եկեղեցի, ոչ միայն Աստուածային ծնանի զհոգևորս որդիս, այլև զՔրիստոս 'ի հաղորդութեան, իբր 'ի յարգանդի իւրում կրէ, և մեզ 'ի փրկութիւն ծնանի։ Նաև [illegible] (ասէ) [illegible]. զի խորհրդովն հաղորդութեան, տայ զկեանս. և խորհրդով մի կրօնութեան, մահու սկզբնական մեղաց լուծանէ և խորհրդով ապաշխարութեան, զմահ ներգործական մեղաց սպանանէ։ որոյ օրինակ էր ադամանդ պտուղն դրախտին բարւոյ և չարի, զոր եթէ հրամանաւն ճաշակէր էին Ադամ

և Ադամ · կենաց նշ անուցման լինէր պատճառ · այլ զի տարաժամ և առանց հրամանի կերին · մահուան եղև առիթ · որպ և վն օրինաց ասէ Պօղոս, թէ որ տուեալ էին 'ի կեանս, գտաւ նոյն 'ի մահ ։ այսպէս և Ղուսաբերայքն հոտ անույշ եղեն Քսի առ Այ · ոմանց հոտ 'ի մահուանէ 'ի մահ · և ոմանց հոտ 'ի կենդանութե 'ի կեանս · զի քարոզումն Ղուսաբերոյն, ճնաչանդողացն կեանք էր · և անճնաչանդիցն մահ ։ այսպէս և եկեղեցի երբեմ զմայր զինքն պատուողացն և զխորհուրդս իւր ընդունողացն · լինի երբեմ զմայր կենսատու · և այք թօնդրակեցւոց նման անարգեն, լինի նշ մահաւութ ։ բայց թուէի թէ ոչ վարդապետս Ադամեան պտղովʼ մի և նոյն խնձնայ զպտուղն գիտութ բարւոյ և չարի · և զպտուղն կենաց ծառոյն ։ բայց այլ և այլ էին ։ և ոչ կենսաբեր ասացաւ բարւոյ և չարի գիտութ պտղոյն · այլ թէ յորում աւուր ուտիցէք մահու մեռանիցիք · իսկ վն կենաց պտղոյն ասացաւ · դուցցէ ձգիցէ զձեռն 'ի փայտն կենաց ուտիցէ և կեցցէ յաւիտեան ։ զի կենաց ծառն երկարել կարէր զկեանս նշ սընուցանելովն, և 'ի յաւելորդաց խոնաւութեց ազատ պահելովն · և ոչ թէ ըստ ինքեան բնութե կարէր տալ զանմահութին ։ իսկ պտուղն բարւոյ և չարի, էր մանաւանդ փորձաքար ճնապանդութե ʼ և ոչ թէ բնութբ մահացուցիչ էր որպս զմրկնադեղն ։ ուրեմն ով ոք ճնազանդի եկեղեցւոյ, եկեղեցի այն սխալոյն է մայր կենաց · ըստ այնմ, պատուեա զհայր քո և զմայր · զի քեզ բարի եղիցի · և ով ոք անարգէ, այնպիսւոյն լինի պտուղ գիտութե և մահաւութ · ըստ այնմ, որ անարգէ զհայր և զմայր ʼ մահու վախճանեսցի ։

✲ Գիտողանց ժամ զբոնաչանս ʼ յանչնչւոբենն հրաշագործէ ։) Զի 'ի բանական ծնողաց ըստ մարմնոյ բանական որդիք ծնանին · իսկ սա անշնչական մայր գոլով ʼ աստուածային որդիս Այ ծնանի ։ նաև զի զանկատար ծնեալսն և զակզբնական մեղօք զապականեալսն, կատարէ շնորհօք աստուածին · նորոգ հաստատուն գրոշմիւն · և վերստին նկարէ 'ի մեզ զկերպարանն փառաց լուսոյ աշխարհութե · ըստ ասիցն որ ըստ Պօղոսի առ Գաղատացիսն, թէ որդեակք իմ զորս վերստին երկնեմ մինչև նկարեսցի Քս 'ի ձեզ · Գաղատ · Դ · 19 ։ ասի թէ արջն անկերպ ծնանի զկորիւնս · և մայրն լիզելով կերպաւորէ ։ և զի՞նչ զարմանք թէ զանկերպ և զան շնորհք ծնեալսն 'ի բանականաց · կայ մայր եկեղեցի խորհրդովքն Քսի իւր լիզելով կերպաւորեսցէ ։

✲ Գործով նա է տեսակ ծծամբին ։) Այսինքն զերկնից կամորին զձեռն և զտեսակն եկեղեցի ունի 'ի կնատոզոլոր խորանին ։ իբր թէ յայնժամ ձևացաւ խորհուրդ եկեղեցւոյ · յորժամ արար Այ զերկինս, նախ քան զզատեղծանելն զընակիչսն 'ինմա զդասս հրեշտակաց · թէպէտ ըստ վ ձևոյ հասարակ վարդապետաց, հրեշտակքն ստեղծան ՚ի Այ ընդ երկնի և երկրի յառաջնում աւուր ։

✲ Սոք են ընծայէ Բոժէպ և այլն ։) Այսինքն վայրաքարշ և ծանր մարմնոց մերոց, եկեղեցի տայ զթևս հոգևորս շնորհաց · և պատուական շնորհիւ իւրով զանտարդ բնութիւս մեր մեծարէ և յարգէ և յերկինս թռուցանէ ։

✲ Ոչ ինչնաչէր Թղթ զողբանոյ ʼ էրէ ոչ էմարդոց չարոց, և համ յանհաստատից նիւթոյ ։) Քանզի նիւթական եկեղեցի, ոչ կարէ գործել զմեղս · զի ոչ ունի զբանական և զանձնիշխանական հոգի և զկամս · վն այնորիկ ոչ պղծի և ոչ զազրանայ մեղօք · այլ պղծի և զազրանայ 'ի մարդոյ չարաց և յանհաւատից կոխեցմանէն ։ ըստ այնմ Դաւթի · Այ մտին հեթանոսք 'ի ժառանգութի քո · պղծեցին զտաճար սբ քո ։ սակայն թէ սոսկ մտանելովն հեթանոսաց, իբր ազգաւ զբոսանաց և տեսութե, պղծի՞ լ կարէ՞ եկեղեցի ։ Ասեմ թէ ոչ · քանզի և 'ի տաճարն Սողոմոնի և հեթանոսք մտանէին եր կիրպագանել · Յոհ · ԺԲ · 20 ։ և տիկինն Սաբայ եմուտ 'ի տաճարն և ետես զողջակէզսն Սողոմոնի · 3 Թագ · Ժ · 5 ։ և բազմիցս հեթանոսք մտա և ել առնէին 'ի տաճարն առ մակաբայեցւովքն · և ոչ ուրեք գրեալ է թէ նորապէս սրբագործեցին և վերստին օծին ։ իսկ նոյն կանոն պահի և առ եկեղեցիս ։ ապա թէ ոչ՝ յամենում աւուր պարտ էր պղծել տաճարի նորոգութին առնել օծմամբ ։ զի ոչ պակասին զբօսանաց աղագաւ մուտ և ել առնօղքն ։ իսկ թէ քանի՞ պատճառաւ պղծի եկեղեցին մինչ զի կարօտ լիցի կրկին օծման ։ Ասեմ թէ, նախ բռնաւոր մարդասպանութբ · ուստի անիծաւ երկիրն որ ընկալաւ զարիւն Աբելի արդարոյ · վն այնորիկ Սողոմոն զՅովաբ ոչ կամէր սպանանել առաջի խորանին · և յետոյ հարկեցաւ յանճնազանդութէ նր ·

3 Թագ. Ը. 30: և եթէ որ առաջնորդեսցէ, թէ
Զաքարիա Բահանայապետին սպանումն 'ի
սրահի տաճարին. և ըստ Բ.ն տալոցն. ընդ
մէջ տաճարին և սեղանոյն. և տաճարն վե-
րստին ոչ սրբագործեցաւ. 2 Մնաց. ԻԴ.
22: և Մատ. ԻԳ. 35: Յաւելի է, թէ Սողո-
մոն նախ օրինօք փարեցաւ, կամելով զՅո-
վաբ սրտագս հանել 'ի խորանէն. և մինչ
այնմ հակառակեցաւ Յովաբ, զմեւս հրա-
մանն Բ.Ա 'ի կկր եարկ վ̃ո արդարութե. որ
Բ.Ծ ասաց փարժանաւորն սպանման առ-
նուլ 'ի սեղանոյն և սպանանել. Ելից. ԻԱ.
14: Աւսոի գործն արդարութե, անմեղա
գրելի արար զգործն խասուե: իսկ 'ի կող
մանէ Զաքարիաս քահանայապետին, թէ
պէտ գործն Յովասու թագաւորին անօ-
րէն էր. այլ արիւն քահանայապետին ան-
բիծ էր. վ̃ո որոյ տաճարն մարտիրոսակին
արեամբ նո առաւել սրբեցաւ: մանաւանդ
բապէս այսմ համեմատ և հարուածն եկե
ղեցականի յԾականէ 'ի մէջ եկեղեցւոյ. թէ
պէտ համբերութ̃ եկեղեցականին ոչ կարէ
մեղմանալ գործն անօրէնութե: Չորրորդ՝
նորոգել պարտ է զեկեղեցին օծմամբ, և
թէ թաղել լիցէ անդ մարմին անհաւատի.
կամ բանադրեցելոյ: ուստի գրել է 'ի պատ
ճուխ, թէ մինչ զմարմին ուրուք բանադրե
ցելոյ կամեցին մուծանել յեկեղեցի առ 'ի
կատարել զկարգ թաղման. մարմին մեռե
լոյ գաղտնի աղօսել 'ի դուրս վարէր:
որով կամէր Բ.Ծ ցուցանել թէ մեծ բըռ-
նութի է այն եկեղեցւոյն. և ոչ կամի զմտա-
նել մարմնոյն՝ բանադրեցելոյն հոգւով:
Երրորդ՝ անպատշաճ և յայտնի սերմնահե-
ղութ̃ ոչ ծածկեցելոյ: Չորրորդ եթէ դըւ-
խաւոր մասունքն եկեղեցւոյ պղծեսցին. որ
պիսիք են որմունքն և սեղանն. այլ ոչ թէ
առաստաղն. զի առաստաղն ոչ է օծեցեալ:
Է՝ թէ զկնի օծման, 'ի սեղանն երկաթ գը-
ծեսցի, օծանելի է. զի 'ի շինման տաճա-
րին երկաթոյ ձայն ոչ լսեցաւ: Զ՝ զի
քերմամբ սեղանոյն ջնջի օծումն. վ̃ո այնո
րիկ օծելի է: Է՝ եթէ ան շարժելի և կայ
ուն սեղանն խախտիցի և բարձցի 'ի տեղւո
ջէն. և ըստ մեծի մասին խորտակիցի և քակ
տեսցի՝ օծանելի է: Ը՝ պղծեսցեալ սեղանն՝
թէ և լիցէ ամբողջ՝ օծելի է: Թ՝ թէ եկե-
ղեցին օծեալ է. և միայն սեղանոյն դէպ լի
ցի օծման. ոչ ընդ նմին օծելի է և եկեղե
ցին. յորժամ ոչ ունիցի 'ի վերայ բեալ պա
տահմանց զնմն: Ժ՝ թէ ծեփն բոլոր վայր

եկեալ, և նորոգեալ լիցէ. զի օրհնուի եկե
ղեցւոյն կայանայ 'ի մակերևոյթ որմոյն. և
օրհնուի սեղանոյն, 'ի խաւարութի քարանցն.
Թ̃ի վեմի սեանն, և սեղանաքարին: Ժ̃ա՝ թէ բա
նադրեալ և անհաւատ թաղեալ լիցէ, նախ
հանելի է և ապա օծելի. և թէ զկնի օծ-
ման լիցեն բռնութբ թաղեցեալք, հանե-
լիք են և օրհնելիք. և ոչ օծելի է եկեղե-
ցին: Ժ̃բ՝ սրբելի է եկեղեցին յորժամ
'ի բանադրեալ եպիսկոպոսէ. և կամ յայն-
պիսի հերետիկոսէ իցէ սրբեալ. որ ոչ իցէ
օծեալ զեկեղեցին յանուն Ս̃ը Երրորդու-
թե՛ն. զի այնպիսեաց մերկութին առ բա-
նեղէն եկեղեցիս հոգւոց. և առ նիւթեղէն
եկեղեցիս օծմամբ՝ անընդունակք են: Ժ̃գ՝
յակամայ և պատահմամբ սպանութիք, որպ
թէ քարի անկմամբ 'ի վ̃ր ումեք. կամ խե-
լագար ոք զինքն 'ի վայր ձգելով, ուր ոչ ու-
նի մարդ չար կամս զինքն և զայլս մեռանե-
լոյ, ոչ է պարտ սրբել զեկեղեցին: Իսկ որ
հեղմամբ սերման լինի, խմանալի է գործով
չնութե, և պոռնկութե. և որ ընդդէմ բնութե
պատահին, և գործով արդար ամուսնութե.
որք ոչ իցեն Է հողով ծածկեցեալք: Բայց
որ Ս̃ը փարդապետս պաղեցանոյ (ասէ) զեկե-
ղեցին հոլովեցմամբ անհաւատից և չարաց. իմա
նալի է՝ ոչ զառսկ և զբասմանաց աղագաւ զկո
խողաց. այլ որք բռնութ̃ և Տասագործու-
թե միօք մնացեն. և ներգործապէս մեռա
սեն կամ քակելով. կամ անամօթաբար ըզ
չար ինչ մեղս գործելով:
☼ Հեդ իմն է զարմանալ և այլն: Ճշմ պատ
ճառն է զի անբան գոլով 'ի բանաւորաց
կառուցեալ է. և իբրև վեհագոյն ինչ օգ-
նէ բանականաց 'ի սրբե նուաստից: զի թէ
'ի սեւս պատճառաց, ոչ ինչ վատթարա-
գոյն է քան զպատճառելին. և ահա այս
պատճառելիս վեհագոյն երևի քան զպատ
ճառս իւր զշինողս: բայց զայս իմա սակս
կատարման սրբազանից խորհրդոցն 'ի նմին.
զի թէպէտ 'ի նմանն սեղանն մեծ թուե-
ցաւ քան զպատարագն որ 'ի վ̃ր սեղանոյն՝
ըստ վ̃յ Բ.ն. Մատ. ԻԳ. 19: բայց
'ի նորումս պատարագն վեհագոյն է քան
զսեղանն. զի սեղանն սրբի վ̃ո պատարա-
գին. և փոխանակն լաւագոյն է՝ քան զայն
որ վ̃ր փոխանակին. որպս և մանուկն լաւա
գոյն է քան զհանդերձն՝ որ վ̃ո մանկան նա
խահոգացեալ լինի:
☼ Սէծ է ... զմայր 'որոյ ընտրեցելոյն Սէ-
... յայտ Յովսէփոսի:) Զի նա ցուցն

անկենդանն գոլով, այնքան զարմանալի հրաշից գործիք եղև. ոչ ասաց ՏՐ, թէ եղջ գաւազանդ որ դարձաւ յօձ . առցես 'ի ձեռն քո որով արասցես նշանս . Ելից. Գ. 17 ։ Նմանապէս և եկեղեցի յանշնչութէ իւրում, կենդանի որդիս ՏՐ ծնան՝ ի շնորհօք. և զզև եղիպտացիս տանջէ հարուածովք խորհրդոց և երդմնեցողութեց։

✵ Տուռեալ զան շքանաւոր, որզան Տնորհնէ զաւազանն խորհրդանոյն ծաղկեցեալ։) Զի նր գաւազանն ծաղկեցեալ եբեր զընկոյզ. և սա ընծայէ մեզ զՔՐՍ 'ի հաղորդութե։ իսկ խորհրդածոյն ասի, զի ոչ այն չորացեալ գաւազանն առանց նախապատրաստութե բնութե . առանց անկեցման և ոռոգեցման, ծաղկեցաւ և պտղաբերեցաւ 'ի միում գիշերի . նմանապս և Մարուհի կոյսն առանց առն, կուսութբ ծաղկեալ պտղաբերեաց ըզ ՔՐՍ . և նոյ սեղանն իւր արգանդ եկեղեցւոյ, ծնանի զՔՍ խորհրդով պատարագին։

✵ Պատահեաց մաշկենոյն։) Եղեայի մաշկէկն զգեստն յորդանան հերձեաց և զՅորդանանոս անցոյց, գոլով մեռեալոյ ։ և եկեղեցի նոյ, առաւել քան զայն մաշկեղէնն . և գերազանց քան զբանաւոր զջուր մեղաց պատառէ . և ցամաք ոտիւք յերկիրն Աւետեաց Թռուցանէ։

✵ Ծնողբնան պարգևէ։) Սրբոյ Յովհաննէս քահանայական ձեռաց զօրութն տայ, առ 'ի սրբագործել զհաղորդութն. և զմկրտութն մաքրապէս, քան մարմնաւոր զինուք։ ուստի ասի 'ի ձեռնադրութե քահանայից 'ի յօծման ձեռցն։ Զձեռս զայսոսիկ զորս օրհնեմ՝ օրհնեա . և զորս կնքեմ՝ հաստատեա բայց զայս տայ եպիսկոպոսն. որ է գլխաւոր մասն եկեղեցւոյ ։ ուրեմն քահանայական ձեռքն մաքուր շնորհիւ առաւել զօրանան, քան թէ զինուք։

✵ Հարազատ զգայարանաց տեսոյ։) Սրբոյն նիւթն եկեղեցւոյ գոլով հող և քար. հարազատ և հաւասար զգայականաց և նոցա գործէ զհրաշս ։ վն որոյ զկնի ասէ . Ճանաչին էմ ... ՔՐՍ եկեղեցին. զի թէ պղծէլ քարինք սեղանոյն ողջակիզաց, ոչ իւրև զանպիտան արտաքսեցան. այլ պահեցեալք էին . մինչև 'ի գալ ումեմն մարգարէի և յայտնել վասն նց թէ զինչ առնելի էր. Ա Մակաբ . Դ . 34 ։ ապա զինչ ասելի է զնիւթոյն եկեղեցւոյ . որ այնքան սրբագործեցան նորոյ օրհնաց՝ եղեն պարունակողք և նոյն Դիոն սեղանոյն խմնայ զՔՐՍ . և

Փողոս ասէ . վէմն էր նիքն ՔՐՍ ։ սակայն վն պայծառ տեսն 'ի վերն, ուր ասի . ոչ յնին ....

✵ Իբրև շնչեա անմահ կենդանի և այլն։) Սրբոյն ոչ վէմն ՔՐՍ՝ անմահ կենդանին . ոմանց 'ի գլորումն եղև վն անհաւատութե . և ոմանց 'ի կանգնումն՝ վն հաւատալոյն իւրեանց . այսպէս և եկեղեցի նոյ ոմանց 'ի գլորումն է, որք գայթակղին . և ոմանց 'ի կանգնումն է, որք հաւատան խորհրդոց նր։

✵ Որպէս գտառաւորն ամեց հոգւոց և այլն։) Որպ ՔՐՍ դատաւորն ամեց հոգւոց ոմանց ասելոց է 'ի կատարածին . եկայք օրհնեալք Հօր իմոյ . և ոմանց, թէ երթայք յինէն անիծեալք։ այսպ և եկեղեցի զօրինապահս . և իբրև զմայր զիւր պատուէ օրհնէ . և զիւր անօրէնս անիծանէ ։ Ըստ օրինակի առ եէմ, որոյ սոսկս ասաց նոյ ծերունին Տօբիթ . ԺԳ . 16 ։ անիծեալ լիցին ամ ատեցեալք քո . և եկեսցեն օրհնութեք 'ի վր սիրելեաց քոց ։

✵ Իբրև տեսող աներևութից . զոր հրապարակէ, և զոր թաքէ։) Զանազան եւ բանս դրանօք հրապարակէ, և զխոստովանօղսն տածէ սպեղանեօք ապաշխարութե ։ ըստ այնմ . եկայք առ իս ամ աշխատեալք և ծանրաբեռնեալք, և ես հանգուցից զձեզ և այլն ։ նոյն է և հետևեալն։

✵ Իբրև շնչաւոր յաւիտենականն։) Ըստ այնմ, ո՛ յուսայ 'ի ՏՐ իբրև 'ի լեառն սիոն մի սասանեսցի 'ի յաւիտեան ։ կամ շնչաւոր յաւիտենական՝ է ՔՐՍ վէմն անմատչելի . վն որոյ ասաց. որ ոք հարցի 'ի վէմն այս փշրեսցի . և վն եկեղեցւոյ ասաց . դրունք դժոխոց զնա մի յաղթահարեսցեն։

✵ Ընդունել զհոգւոյս և այլն։) Իբր թէ ՔՐՍ ուռկան արար զեկեղեցի . ըմբռնել նովաւ զորս 'ի ծովու աշխարհի. ըստ այնմ՝ նման է արքայութն երկնից ուռկանի արկելոյ 'ի ծով։ Մատ . ԺԳ . 47։

✵ Նմանօղ անխափանելութեան ընդ ՔՐՍի հետոյն ընդ ... ։) Զի ոչ ՔՐՍի վարքն անմեղքէին, և իմաստութն անսխալելի . այսպէս և եկեղեցի անմեղօրէն և անսխալաբար հետևի ՔՐՍի։ վն որոյ օրինակի 'ի կուսանն վն անմեղութե, որք երթային զհետ գառինն . Յայտ . ԺԴ . 4 ։ կամ հետք ՔՐՍի կոչի արևելքն . ուր ասի ՏՐ նստեալ. և ասա զժիրս իւր ունի յարևելս . և հետևի ՔՐՍի։

✵ Զօրէն գունտ գլուխ ամենայնի ։) Ըստ

այնմ.

այնմ, և եղիցի յամուրս յետինս յայտնի լեառն Տն · և տուն Ա.Յ 'ի վր գլխոց լերանց · և բարձրասցի 'ի վր բլրոց · Եսայ. Բ: զի որպ յաղթող զինուորն բարձրագլուխ և պարզ երեսօք մտանէ 'ի քաղաքն · իսկ յաղթեցեալն, որպ զԿայեն և զԱքայար կոր 'ի գլուխ ընթանայ՝ Ծնն. Դ: 3 Թագ. ԻԱ. 29 այսպէս եկեղեցի Քրիս. զկայս մր · և յաղթող զինուոր բարձրագլուխ ընթանայ:

* Զորս բա պտղեր այ ծըլեն՝ կոհակաց խըրքէ:) Այսինքն որոշելով զապաշխարողսն · և կամ զբանադրեալսն և զերախայեցեալսն: իսկ թէ անպատրաստ ոք մտանիցէ (ասէ) նոքն ոչ պղծի · սակայն Է անպատրաստից թերութեն դժոխարանայ: ըստ այնմ, ընկեր զիարդ մտեր այսր · զի ոչ ունէիր հանդերձ հարսանեաց:

* Ոչ գիշեր, այլ տիւ է անդ:) Այսինքն ոյք որ ոչ գիտեն զմեծութի շնորհի եկեղեցւոյ · ոչ գիտելովն նց նոքն ոչ նզովի և բաժանի · այլ տեղի տայ լեռն յոչ ձանաչողացն լուրոյ մեծութե և պատուոյն:

* Ոչ մտանի և պղծ:) Այսինքն եկեղեցին ոչ նոքն ինք ամբ լցանի երբե զպարծանօք · այլ 'ի մերոյ գործոցն դժոխարանայ: զի որ ասէ Եսայի · լքեալ թողցի դուստր սիոնի որպէս տաղաւար և այլն · ոչ վն նոքեան սիոնի մեղացն առ դիպի այս · այլ վն մեղաց բնակ այն · զի Այ տեղի է զանիրզն բարկութե իւրոյ 'ի տանէ իւրմէ առնել · որ և զտապանակ ուխտին վն մեղացն հրեայ և որդւոց նր թող ետ վարել 'ի գերութի:

* Ոչ գործոցացանէ գարշելեաց մտանել և այլն:) Եկեղեցի դ լով պատուանդան ոտիցն Այ · ոչ թող տայ կամակար մնոյ մեղանչողաց մատչել առ նոքն · որպ և փրկիչն յետ յարութե իւրոյ՝ ոչ թող ետ Անդրադարձնացւոյն հպել յոտս իւր և համբուրել · զի յետ ընդունելութե գիտութե Ճշմարտութե, եթէ ոք դառնայ 'ի հաւատոյն · և կամի մկրտութբ վերստին նորոգել զինքն · անդէն 'ի խաչ հանէ զորդին Այ · և յանդ պղործեն անյոյս կըրնչի: վն որոյ 'ի Սրկիս ասացին · հաւատամք 'ի մի եկեղեցի 'ի մի մկրտութի: 'ի յօրինակ այսմ Քս նախ քան զյարութիւն թող ետ Անդրադարձնացւոյն համբուրել զոտս իւր · արտասուօք լուանալ · և հերովն ջնջել · այլ յետ յարութեն արդեւ, զի ոչ կայր 'ի յետուստ կողմանէ Քի · և մտաւ ցեալ էր զյանցանս իւր · և բարեկամաբար կամէր հպել առ նա · և կանացաբար հաւ

ցանել զանցեալ դիպուածոյն · և զներգործութեն որ 'ի դժոխսն: դարձեալ քանզի Մարիամ անարժան էր հպել 'ի փառաւորեալ մարմինն Քի · վն որոյ Քս ասաց · զի չև ես ելեալ եմ ես առ հայրն իմ · իբր թէ մտաց քոց՝ տակաւին ես ոչ ելեալ 'ի հաւատարութե քո · իբր թէ ոչ հաւատաս զիս Այ հաւասար հօր · վն որոյ ո՛չ ես արժանի մերձենալ 'ի յիս: զի հաւատալ արժան է այնմ որ մերձենայ առ Այ ըստ Պօղոսի: դարձեալ ըստ Ոսկեբերանին · Քս երևեցաւ Մարիամու այնպիսի մարմնով · զոր ունէր նախ քան զչարչարանսն, և ոչ ցուցանէր զփառաւորութի մարմնոյն: և վասն այն Մարիամ համարէր զնա յարուցեալ 'ի հասարակ կեանս ընդ աշակերտսն՝ որպ և նախ էր · և վն այն կամեցաւ խոնարհաբար համբուրել զոտս նր որպ յառաջն: վն այն ասաց · մի՛ մերձենար յիս · իբրու թէ ասել, մի՛ հաւատալ բնակել զիս 'ի մէջ մարդկան որպ և նախ: կամ թէ ասաց · մի՛ մերձենար յիս · զի չև ես ելեալ եմ ես առ հայրն իմ: իբր թէ հաւատաքն զանէրևութից պտղոյ լինիլ · և ես դեռ ևս երևելի եմ աչաց քոց · և տեսութբ մարմնաւոր աչացդ՝ չես կարէր երանելի լինիլ: այլ յորժամ 'ի քէն աներևս լինիմ ըստ աչաց առ հայրն իմ ելանելով · յայնժամ մերձեսցիս առ իս հաւատով: որպ զի և դու այնու կերպիւ երանեսցիս · որպէս զիս ըստ մարմնոյ ոչ տեսողքն և հաւատացողքն: ըստ այնմ, երանի որոց ոչ իցէ տեսեալ և հաւատասցեն: կամ թէ եկեղեցւոռե՝ ոչ թող տայ երկիցս մատչել ուխտ յոտս փեսային իւրոյ Քի (այլ միով հաւատով և միով մկրտութբ · իբր ոչ երկրայութբ՝ այլ մի և պարզ և միամիտ հաւատով) զի այնպիսին Անդրադարձնացւոյն նման շրջամամբ և փորձիւ կամի հաւատալ · զոր արդել Քս: որպ և զԹովմաս թերահաւատ կոչեաց · որ ոչ կամէր հաւատալ, եթէ ոչ շօշափմամբ խոցուածոց ոտից և ձեռացն և կողին: բայց թոյլ թէ վն կրկին չարաչարանելոյ յոյն արդեւ · որպ և զկնի ասէ թէ,

* Ոչ հեծեն յոտս զփոյն ցուցանէ) Այսինքն ոչ երկու անգամ 'ի յառնելն թողու աշտարակել, զի մի' դայթակղութի ծնցի, թէ արդեօք ո՞ր էր ընդունելի · և ո՞ր էր ձեռրեր և շնորհաւատ: Այսպ ուր գրեալ 'ի ծննդ եան առ ուր զերկս պատարագելն յաթլնագեաց · զոր առհամեաց Պետրոսա պաշտն ուխտնէրորդ 'ի Պետրոսե Հռոմայ

յամի Տն 139 որպ ասէ Փրայ մարթին ։ և
պատմէ, թէ զառաջինն ՚ի հաւատխօսի
երբ ծնաւ Քս ՚ի մէջ գիշերի ․ զերկրորդն
յառաւօտն, մինչ մոգքն երկրպագեցին ․
իսկ զերրորդն յերեք ժամու ․ յորժամ ձա
ռագայթեաց մեզ օրն փրկութե մերոյ ։ իսկ
Ա. լպերտ ասէ, թէ ծնունդն Քի` է և
ռակի ․ Ա~ային ․ Մարդկային ․ և Շնոր
հային ․ ՚ի Հօրէ ․ ՚ի Մօրէ ․ և ՚ի Միտս ։ յո
րոց օրինակ ասէ երիցս պատարագէ եկեղե
ցի ։ Յակայն բանն Ա.Ծ ՚ի յաւիտենից ոչ ու
նէր մարմին ։ ուրեմն անմարմին և անարիւն
պատարագեն ․ ընդդէմ որոց և Քս ասաց ․
որ ոչ ուտէ զմարմին Որդւոյ մարդոյ ․ և արբ
ցէ զարիւն նր` ոչ ունի կեանս յանձին ։ ու
րեմն մինչ եղեն Որդի մարդոյ` պատարա
գելի եղև ։ երրորդն որ ասէ ՚ի միտս ․ այս
և անպատեհ է ․ զի ըստ այնմ բազմիցս
պատարագելի է յաւուրն ․ զի բազմիցս մը
տածմամբ ծնանիմք զՔս ։ դրձ, Պօղոս
Եբր ․ Է ․ 27 ․ վս Քի ասէ, թէ իսկ սա
զայն միանգամ կատարեաց, զի զանձն իւր
մատոյց պատարագ ։ իսկ անձն բանին ՚ի
յաւիտենից ոչ ունէր զմարմին ․ ուրեմն առ
այն նշանակութն ոչ լինի պատարագ ։ դար
ձեալ Պօղոս գրէ ․ մի հաց մի մարմին եմք
բազումքս ․ զի ամքն ՚ի միոջէ հացէ անտի
վայելեմք ։ իսկ յամթինքն հաղորդութե ան
ուամբ զկացուցել խորհուրդն երեքկնեան ․
և ոչ գիտեմ թէ յորմէ ճաշակելոց լիցեն ։
Դարձեալ ՚ի պատարագին նկատի խորհուրդ
չարչարանացն Քի և հաղորդակցութն պըտ
ղոյ նորին ։ իսկ Քս ՚ի ժամանակի չարչա
րեցաւ ․ և ոչ ՚ի յաւիտենից ․ զի ոչ ունէր
՚ի յաւիտենից զմարմին ։ իսկ տարաձայնու
թի մնաց Քրիստափորոս պապին և Ա. լպեր
տի` առաւել ծիծաղելիք են ․ զոր թէ
հայք այնպէս տարաձայնեալք էին ․ ո՛ թէ
որքան զանմիաբանութե անուն բարդեին ՚ի
վր ․ բայց զի՞ կայ իմ և զայլս դատելոյ ։ մի
այն թէ մեր ըմարքն տեսցեն կայր աչօք իւ
րեանց և կարկեսցին ՚ի դատելոյ զեկեղեցի
մայր իւրեանց ։

※Մ [illegible]։) Ա. յանկքն վշտակից
լինի միտոց որդւոց իւրոց իբրև զմայր ․ և
զայն մատակարարութք խորհրդոյ ապաշ
խարութե ։

※Հ [illegible]։) Ա. յանկքն օրինա
կի եկեղեցի ՚ի տապանն Նոյի ․ բայց քան
զայն երջանիկ գտանի ։ զի անդ մնանօղքն,
որպս մոյն այնպէս ելին ․ մարդն մարդ ․ և

գայլն գայլ ։ իսկ աստ գայլ մտեալ` գառն
ելանէն ․ ագռաւն մտեալ` աղաւնի ։ բայց
և երբեմն ներհակն առ գիտելի ․ որպ եղև փա
րիսեցւոյն ․ որ ՚ի տաճարն արդար եմուտ, և
մեղաւոր ել ։ Յաւ զի այն տապանն ըստ մար
մնոյ զերծոյց ՚ի հեղձմանէ ․ և սա առաւ
նաւն ՚ի հոգեկանէն ։ անդ մարդիկք ընդ
անասնոց համաքեալք էին ․ և աստ հրեշ
տակք ընդ մարդկանց ։ առ այն ոչ ապաւէ
նօղքն հեղձան ՚ի ջուրսն ․ և առ այս ոչ դի
մեցօղքն կորնչին ․ օրինակաւ ագռաւուն
որ ոչ յետ դարձաւ ․ որպ հետեւալքն մեր
մոլորեալք ․ իսկ թէ դառնալ տխորժեսցին ․
լինին իբրև զաղաւնին որ ոչ գտեալ զհան
գիստ ոտից իւրոց` դարձաւ առ Նոյ ՚ի տա
պանն ոստով ձիթենւոյ, և զերծաւ ՚ի հեղձ
մանէն ․ իսկ ագռաւն գիշակերութք կորեաւ,
որպ զօրկրամոլ հետեւեալն ։ Ա.յս տապան ըստ
եկեղեցիս ․ ոչ ՚ի վր ալեացտարաբերի ․ այլ
՚ի վերին կամարն երկնից ամբառնայ ․ ուստի
Յովհաննէս զխորանն վկայութե ետես բացեալ
՚ի յերկինս ․ Յայտ ․ ԺԵ ․ 5 ։

※[illegible]։) Ըստ այնմ, զի ըստ հո
գին իմաստութե, փախիցի ՚ի նենգութենէ ․
Իմաս ․ Ա ․ 5 ։

※Ու [illegible]։) Ա. յանկքն ոչ
բողոքէ ՚ի մահ հրաւիրելով ․ այլ զաւէ ․ լա
կենաց ունի զարդիս և զհամն երձեւոց ։

※Ու [illegible]։) Ա. յանկքն ոչ
ձեռամբ Նոյի շինի եկեղեցի ․ այլ ձեռամբն
Ա.Ծ ըստ այնմ, շինէ Տր զսիոն ։ և թէ` զեթէ մ
շինէ` Տր ։ և վս տաճարին ասաց ․ ո՛չ ձեռն
իմ արար զայս ամ ․ Գործ ․ Է ․ 50 ։ զայս
իմա զանէրևոյթ շինութե եկեղեցւոյ որ ըստ
շնորհաց ։ նաև ասաց Քս առ Պետրոս ․
՚ի վր այդր վիմի շինեցից զեկեղեցի իմ ։

※Ու [illegible]։) Ա. յանկքն
պէսպս պարգևօք Հոգւոյն սբյ Քս զար
դարէ զեկեղեցի ։ այլ Մովսէս ընդ բեսելիե
լի շինեաց զխորանն վկայութե` և ՚ի կատար
մանն միգով պատեցաւ ։ այլ Քս շինեաց
զեկեղեցի ․ և Հոգւով սբվ պճուճեաց և
պատրաստեաց ․ ըստ այնմ, ոչ զօրութք և ոչ
ուժգնութք ․ այլ Հոգւով իմով ասէ Տր ա
մենակալ ․ Զաքար ․ Դ ․ 6 ։

※Ու [illegible]։) Փոխանակ շարժելի խո
րանին վկայութե, եկեղեցի կառուցաւ ՚ի վր
անշարժ վիմին Քի ։ կամ ըստ նիւթական
նին որ հիմնի եկեղեցի անշարժ ապէս ։

✱Հետադարձութեանց մեզ առաջնորդէ:) Զի տա-
պանակն վկայութեան ԲԺ. կանգնեալ յառաջ
ընթանայր որդւոցն Իսրայէլի: և սիւնն ամպոյ
ուր և զկայ առնոյր, անդ և տապանակն. և
այնու իջևանէին հրեայք յանապատին.
Ելից. ԺԳ. 21: և Խ. 33: Յեսուայ. Գ. 3:
բայց թուի թէ յորժամ անցին ընդ Յորդա-
նան, սիւնն ամպոյ վերացաւ, և տապանակն
առաջնորդէր. որպէս ասի Յեսուայ. Գ. 4:
այսպէս և եկեղեցի անխօս և անշունչ գո-
լով, մեզ տեսողացս և խօսողացս առաջնոր-
դէ. ոչ յերկիրն աւետեաց, այլ ՚ի վերինն
եդեմ: որպէս զկնի տանէ:

✱Արդէօք ներգործական անձամբ էին յառաջ հե-
տեւեալ ՚ի հանդէս յանձն լուսոյն հետեւող տեղի գտա-
նանէ:) Յ. յաւ նմանեցուցանէ զեկեղեցի
հրեղէն ամպոյն. որ յառաջ ընթանայր Իսրա-
յելացւոցն և զՓանտալիոն ցուցանէր. որպէս ասացաք
մօտուոյն: իսկ ամպն ներգործական ասի անձա-
նաւ. զի ոչ է գծօրէն քանակել՝ և չափել:
Բայց աստ օրինակն ոչ առնանի ՚ի կողմանէ
քանակութեան. այլ ըստ որութեանն հրեղէն
սիւն ամպոյն յառաջագունոյ լինէր Իսրա-
յելացւոցն մինչև յերկիրն աւետեաց: նմանա-
պէս և եկեղեցի իբրև զնոյն սիւն ամպոյն
յառաջ ընթանայ Քրիստոսին լուսոյն կենաց, ՚ի
հոգիս մեր տեղի պատրաստէ: կամ թէ որպէս
սիւն ամպոյն Իսրայելացւոց տեղի պատրաստէր
զաւետեաց երկիրն. և եկեղեցի նորա Իսրա-
յելացւոցն տեղի պատրաստէ ՚ի երկինսն: բայց
թէ և ՚ի վերայ տապանակին առաջի բանս՝ ոչ է
անտեղի. զի և նա (որ ՚ի վեր անդր ասա-
ցաւ) զկնի սեան ամպոյն առաջնորդեաց.
և անքննական էին պատկեր եղև: զի ներքոյ
և արտաքոյ անփուտ փայտին պատելոյ ոս-
կւով զտով (ըստ զեղոյն Կիւրղի աղեքսանդ-
րացւոյն) նշանակէր զՔրիստոսի ծածկեալ ան-
փուտ և անապական մարմնոյն Քրիստոսի, զի մե-
ծացուցանէր (ասէ) ոսկին զփայտն, թէ-
պէտ մնայր որ ինչ էր:

✱Ընդ որում է անդատար աստուծոյ, երբեք ոչ խո-
նարհի յոտս ետկսի:) 2 Թագ. Է. 7: Սրա կա-
մէր ուղղել զտապանակն զոր զոհարակքն
թիւրեցին, երկեաւ Ոզա թէ մի՛ գուցէ ան-
կանիցի ՚ի գետնի. վասն ըմբռնեց: այլ զի ոչ
էր քահանայ, ամբարտաւանութեամբ համարձա-
կեցաւ դպչել՝ վասն այնորիկ պատժեցաւ:
Իսկ և յանմիտութեան ասի, թէ յայնմ գիշերի
ընդ կնոջն ննջեալ էր. վասն այնորիկ իբրև
անմաքուր մատեաւ հպել, և պատժեցաւ:
տեսցեն հետևողք կանոնադրողքն, թէ ևս-

ընծայող ամուսնութեան արգելու գոնէ զաւ-
ուրս ոմանս յընկալմանէ հաղորդութեան. զոր
ինքեանք ոչ ինչ խորհին քարոզեն. յորդո-
րելոց ցանկութեան իբրև զկուռքն բէլբեգո-
րայ: այլև Տէր Գրիգոր նշանացի զնոյն կա-
մի յայտնել: Ոզիէլ ոչ գոլով զենքն պարզա-
պէս ողջախոհութեամբ, իբր խաչիւ չարչարա-
նաց՝ վասն այնորիկ պատժեցաւ. և ոյք առ
եկեղեցի մտանեն առանց խաչակնքելոյ ըզ-
դէմս իւրեանց. և կամ զպատիւ խաչին ոչ
տալով եկեղեցւոյ, Ոզիէլի նման պատժա-
պարտ են: զայս գիտելով լաթինացւոց մե-
ծաւորն ՚ի Ք. եկամ, և միաբանքն ՚ի կարգէն
Ֆրանչիսկոսի, ՚ի գաւառն ՚ի Տէր Յակոբ, թէ ո՞ր
պիսի բացաւ գլխով և ծնրադրութեամբ և ջեր-
մեռանդն աղօթիւք յարգէն և պատուեն ըզ-
տաճարն ցանկալի, և զայլ տեղիս մեր. յի-
րաւի զարմանալի է. և թէ դիպին ՚ի ժամ
պատարագին, ջերմեռանդ օրէն լսեն. և բա-
ց մնն կրծից յարգեն և երկիրպագանեն:
իսկ մեր լութերականքն և ոչ առաջի եկեղե-
ցւոյն կամին անցանել: Զարմանալի է, թէ մի
լրբեցելոյն միանգամ յուղղականն պորո-
տայէ, նոր գնացքն մոլորութիւնք են: Յ. յա-
ւանօրէն տապանակն նշանակէ զմեծաւ-
որն. որ ՚ի սպասաւորաց ոչ է յանդիմանե-
լի և իբր ուղղելի. ապա թէ ոչ՝ իբրև զՈ-
զիէլ դատապարտելի. որպէս ասի նմանութեամբ,
Թ գրքոյ Կոմ գլուխ: բայց կարելի է նոյնա-
տադրութեանց, խոնարհութեամբ յուշ առնել զան-
կարգութիւն մեծաւորին, այլ ոչ դատողաբար:

✱Ողորմեա՛ նմա Տէր և այլն:) Յ. յօինքն իբ-
րև զտապանակն Քրիստոսին՝ սպասանէ զՈզա:
սակայն բարեյակամաբար մեկնէ զայն ասե-
լով թէ, եթէ ոք անամօթաբարբառութեամբ և երկ-
րպաքարշ մեղկութեամբ առ եկեղեցի հպիլ ձեռն
արկցէ, յարտաքին ձեռն սխալեալ. զայն
պիտի հոգւով սպանանէ: և կամ զի Քրիստոս
զարձեաւ և զգուշաւոր արտաքսեաց ՚ի տաճա-
րէն. ՚ի յօրինակ անամօթաբարոյ մտաւ և ել
առանողաց յեկեղեցւոյ:

✱Ոչ լեզուաւ ձայնիւ, ոչ բանիւ հրեղէ-
նաց խօսի:) Զի և տապանակն վկայութեան,
ոչ ինքեամբ. այլ Քերոբէիւքն խօսէր ընդ
Մովսէսի. Ելից. ԻԵ. 22: և ընդ Սամուէ-
լի. 1 Թագ. Գ. 4:

✱Ոչ ունի:) Յ. յօինքն եկեղեցի ոչ ունի
զականջ մարմնաւոր. և սակայն ոյք որ ա-
ղօթեն անդ, իբրև զլսող ունկն դնէ և լսէ.
ոչ ինքն, այլ Յ. Ծ յաղօթից անդ աղաչո-
ղաց. 3 Թագ. Է. 29:

✻ (Մէ ճոյն ներքսաօրօրեր եւ այլն:) Ա. յսինքն ոչ կերպարանորական ձայնիւ • այլ կատարմամբ սրբազնութեանց խորհրդոց • և որպէս Արև տարանջն ընթերցմամբ • պատմութեամբ բերանով այլոց՝ զգործս տնօրէնութեան Քրիստոսի: Նոյն է և հետևեալքն , թէ Ձայնով հանդգոյն ուղէ: հաւատն է շունչն և երբեմն առնանիլ 'ի տեղի հոգւոյ: այլ եկեղեցի ոչ ունի զշունչ• բայց խորհուրդ զշնչաւոր և հոգևոր որ • Ձայնով հոգւով ասէ զկամս Ա. Յ • որպէս առ Սամուէլ 'ի միջոյ Քերովբէից խօսելով յայտնեաց թէ զինչ առնելոց էր առ հեղի եւառ տունն հեղեայ • I Թագ • Գ • 11 :

✻ (Լորձունք հաղորդուք կոնդնոս և այլն:) Ա. յսինքն տապանակին վկայութեան յոմանց կողմանց քանդակուսի • Բ կանգնեալ բացական ընթանայր 'ի ժողովրդեանն • ցուցանել զճանապարհ Է որ ընթանալոց էին • փոխանակ սեան ամպոյն • Յեսուեայ • Գ • 4 : զի մինչ ցայն վայր հրեշտակ Տն 'ի կերպ սեան ամպոյ • և կամ բնակելով 'ի մէջի նորին , յառաջ գնայր և ցուցանէր զճանապարհ • և զժամանակ բանակելոյ և խզեանելոյ: և երբ անցին ընդ յորդանան կամ անցանելոց էին• տապանակն եղև յառաջընթաց մուծանելոյ յերկիրն աւետեաց: Յայնկոյս յորդանանու նշանակէր զհին օրէնսն • որովք եկին հրէայքն հրեշտակիւ մինչ առ եզերսն յորդանանու• բայց ոչ կարացին անցանել յերկիրն աւետեաց , եթէ ոչ տապանակաւն Քնի • որ եմուտ 'ի յորդանան չարչարանաց• եւ վերածեաց զմեզ յերկիրն աւետեաց 'ի յերկինս : որպէս ինքն լացուցանէ Յեսուեան յստորինս եւ մ: Արդ՝ տապանակն վկայութեան բարձեալ (ասէ) զանհամար գունդսն իսրայելեան տանել յերկիրն աւետեաց • բայց զոմանս 'ի նոցանէ խորհ ախտիւ ցասմանականին վառեալս 'ի պատերազմ՝ յինքենէ հեռի կացուցանէ • զորս Աջ յաղթասարկութեան զերծուցեալ էր : այսպէս և եկեղեցի որ , զորս Քրիստոս Աշխարհի փրկիչն Յի 'ի յեգիպտոսէ դժոխոց զերծուցեալ • կամի տանել 'ի յերկիրն աւետեաց 'ի յերկինս • խորհ այլ խմն տապանակ Աճային• զոմանս վս բանադրանաց • և զոմանս վս աշխարհութեան՝ և երախայացուցման• յինքենէ հեռի կացուցանէ: Տապանակն Աճային նշանակէր զՔրիստոս• և մանաւանդ 'ի մէջ տապանակին զքաղցրութիւն Աճային , որ զգացեալ լինի 'ի հաղորդութէ : այլ յօրինակ է մարմնոյն Քրիստոսի• իէլ ացեքն Բ կանգնեալ 'ի բացեայ կայլի • և

այժմ և ոչ երկու կանգնեալ հեռացուցանեն մոլորեցուցիչքն զամբաւնացելոյն յահեղ խորհրդոյն • եթէ իցեն խորհուրդ 'ի տան կատարեցելոցն:

✻ (Նոյն խոչ է ... Մարթն եղեւ , և այլն:) Ա. յսինքն բանն Ա. Յ որ մարմին եղև (ոչ փոփոխմամբ գոյացութե • այլ փոխատրութբ բստ որ Կիւրեղ սիւրսի) անուանբ վիմի եկեղեցւոյ կոչեցաւ • Յի այնմ զի ըմպէին 'ի հոգևոր վիմէ անտի որ երթայր պհետ նց • և վէմն էր ինքն Քրիստոս : որ պատուամամբ կուրին (ասէ) պընաւս արբոյց : Կուռ՝ Ելից ԺԷ • 5 • ասէ , թէ վէմն այս կայ մինչև յայսօր և հեղու զջուր• եւ ուղին այն՝ այս Ջրոյս պատճառաւն եղև բնակելի • որ նախ ապառաժ անապատ էր : վէմն էր (ասէ) Քրիստոս • հարկանող գաւազանն էր խաչն • որով հարեալ Քրիստոս և վէմ բաւորեալ , զջուրն : Յի գարիւնն կամ մեր եմ , և 'ի հաղորդութե անտի ըմպելի արար• այսպէս որպէս Ամբրոսիոս՝ ասէ : Միւրթուլիանոս ջրովն խմնայ զմկրտութիւն• Սուպերթոս զշնորհս Հոգւոյն սրբոյ: Բեւենարտոս բացեալ կողին տեղան ոչ միայն հ • բապէս • այլև զհամարթութե 'ի սրբազան մարմնոյ խորհ հրաշնեալ բղխել արեան : և Լեոն 'ի տօմարին ասէ • 'ի բանալ զնշաւորրին զկ զն • ուստի ելին ջուր և արիւն . ուսդանել զեկեղեցին աւազանաւ և բաժակաւ • և դարձեալ ասէ • հոգի ասեմ սրբացուցման• արիւն փրկութե • և ջուր լուացման: եւզայլս տես 'ի վէմն հաւատոյ գրքոյ:

✻ (Մէ արեան երանոյց ... և այլն:) Լ. յսինքն զեկեղեցին ոչ արեան ընթացիւք• այլ երկնային լուսոյ շնորհաց շառաւիղօք պաշտպանէ Քրիստոս:

✻ (Ոչ Սողոմոն և Զորաբաբէլ:) Ա. յսինքն զայս նորս եկեղեցի , ոչ թէ Սողոմոն և Զօրաբաբէլ • այլ Ա. Յ իմաստութեն գծագրէ: օրինակն է 'ի որ Էջմիածին • որ 'ի Ձեռաց գայթից լուսոյն Քրիստոսի ձևակերպեցաւ : որ եթէ ձևանակերպեալ եկեղեցին առնանիլ 'ի տեղի հրաշից • որքան եւ Քրիստոս լուսով ձևացեալքն : յամի Տն 340 • 'ի տեսլեան հրամայեցաւ Լիպերիոսի պապին եկեղեցի շինել , յանուն որ Աստուածածնին յայս նիշ տեղի • և ընդ կայսերն գնացեալ գտին ըղ տեղին և զհիմն եկեղեցւոյն այնմ ձևոյն Յի չափու եկեղեցւոյն պատուեալ • և այլք ասեն (ասէ) Ձիւն մարթին , թէ ձևն էջ և հետագրեաց զհիմն տաճրին յՕգոստոսի Ե:

ու Թէ այսպէս և Թէ այնպէս, Հին տաճա-
րին (ասէ) հրաշիւք տպեցաւ ։ եԹէ հին
տաճարին միայն, հրաշիւք տպեցաւ սրտին
չեղի եղև ․ քանի՞ օն ևս, որոյ բոլորն ՚ի ճա-
ռագայԹից լուսոյն Քի ձևացաւ ․ վն որոյ
և տաճար լուսոյ կոչեցաւ սբ Էջմիածին ։
վկայէ վերոգրեալ պատմուԹին և Կոււ"
Ելից ․ ԻԵ ․ 9 ։

✻ Ոչ [illegible] ։) Յակոբ զվէմն եօծ և տուն ԱՅ ըզ
տեղին անուանեաց ։ բայց նոյն խուղն (ասէ)
հասարակ խուղ էր ճաշակելի ․ զոր վն ճա-
նապարհի տօԹոյ և ցրտոյ ընդ խորն բար-
ձեալ ունէր Յակոբ ․ զի ՚ի ձգեղին և ՚ի
պատատուոխ մարմնոյն, նուաճ կակղացուս-
ցէր զվէրան ։ կամ Թէ որ ասէ Կուանելի"
Ծնդ ․ ԻԸ ․ 18 ։ ՚ի լուսոյն գնեաց զայն
խուղն ․ զի մերձ էր տեղին տեսլեան լուսոյ ․
այլ հասարակ ճաշակելի ասէ ․ յայտ է Թէ
խուղ ոչխարաց էր ․ զի հրէայք զճարպ ոչխա-
րաց ուտէին նախ քան զօրէնսն Մովսիսի ։
արդ այն հասարակ խուղոյն Յակոբ զվէմն
եօծ ․ և զտեղին ԱՅ նուիրեաց և բեԹէլ
կոչեաց, որ է տուն ԱՅ ։ այլ եկեղեցի սբ
ասէ ․ ո՛չ Թէ այն հանրակաճաշակ խուղոյն ․
այլ արեամբն Քի օծանի ։ և զայս ասելով
մի՛ խմանար Թէ եկեղեցին փոխանակ Մ՚իւռո-
նի, արեամբն Քի օծանելի է ․ այլ Թէ ըզ
կնի այնորիկ օծեցման, և արենն Քի շնոր-
հիւն օծանի ․ կամ Թէ ՚ի յորդիս իւր ՚ի
հաղորդեցելոցն ։ վն որոյ և յայլուր ասէր
սբս Գրիգոր, Թէ [illegible]
[illegible] ։ զի արիւնն Քի միայն
՚ի յարբումն հաղորդելոց մատակարարի ․
և ոչ յայլ ինչ կիր առնանի ։

✻ Ոչ [illegible] ։) Արմինք եկեղեցի
սբ արեամբն Քի կորս օծանէ ՚ի հաղորդա-
ցելոց ․ ո՛չ Թէ նիւԹական տուն զնա կարգ
մէ ․ այլ երկնային մարմին լուսոյ, և որդիս
ԱՅ զճաշակօղսն արենն Քի ծնանդ է ։
ուստի և Քս զնա հաղորդելոյ զԱռաքելսն
՚ի մարմնոյ և յարենէ իւրմէ, որդիս զնա կո-
չեաց ․ Յոհ ․ ԺԳ ․ 33 ։

✻ Ոչ [illegible] ։) Արմինք ոչ կեն-
ցաղական և ժամանակաւոր որդիս յղանայ ․
այլ արքայուԹն երկնից ժառանգս կրԹէ ․
և ՚ի ծոց իւր զգրդեալսն և զսնեալսն մարմ-
նով և արեամբն Քի, դոգսն Աբրահամու
երկնից արքայուԹն ընծայեցուցանէ ։

✻ փեսայ հարսանեաց [illegible] ։) Բոլոր
երգ երգոցն ՝ է խօսակցուԹի փեսային Քի

ընդ հարսին եկեղեցւոյ ։ և Յովհաննէս մկր-
տիչ ասաց ․ որ ունի հարսն՝ նա է փեսայն ։
ըստ Նիկողայոսի լիւրայեցւոյն ․ որ ունի ըզ
գործ փեսայի որ է որդիս ծնանիլ ․ վն այն
գործն Քի էր մկրտել մկրտուԹն ․ որով
վերստին ծնանին որդիք ՚ի հարսնէ եկեղե-
ցւոյ ․ զոր Յովհաննէս իւր մկրտուԹն ոչ
կարէր ծնանիլ որդիս ․ վն որոյ ոչ էր փե-
սայ հարսին եկեղեցւոյ ՝ այլ բարեկամ ։ և
՚ի գրքոջ համեմատուԹեց Զ գլուխ ․ Ը խըն-
դիրն ասի ․ Քս է փեսայ եկեղեցւոյ ․ և ոչ
կարէ ծնանիլ զորդիս յայլմէ հարսնէ, եԹէ
ոչ յեկեղեցւոյ ․ որ է օրինաւոր հարսն նր ․
ուրեմն ոչ է նա որդի Քի ․ որ ոչ ճանա-
չիցէ զեկեղեցին փոխանակ մօր ։ ուստի Սբն
Կիպրիանոս ասէ ․ ոչ կարէ ոք ունիլ զԱՅ
փոխանակ հօր ․ որ ոչ ունիցի զեկեղեցին
փոխանակ մօր ։ հարսն Քի աստ ոչ է հաւա-
այլ ընհանուր քրիստոնէական ժողովուրդն
համատով Հաղորդութեն և Մարդեղութեն
Քի, պսակեալ ընդ փեսային Քի ։ Ածա-
դիր և Առաքելական աւանդուԹեքն հիմ-
նեալն ․ և ոչ նորադիւտ ձևովք յայլ քրիս-
տոնէից տարաձայնեալն ։ ուստի և Կոււ"
՚ի վն բանին Յովհաննու մկրտչի ասէ, Թէ
Յն Քն ներմարմնուԹն իւրեան պսակեց
զեկեղեցին ․ ․․ ՚ի բոլոր միաբանուԹն հաւա-
տացելոց ․ և ես փեսաւէր և հրաւիրակ եմ
նր ․ և ցանկամ զի ամէն ճանաչեսցեն սի-
րեսցեն ՚ի բոլոր սրտէ և պաշտեսցեն զնա ։
տեսեք ով դու ոչ կաԹօլիկ ․ այլ դայԹակ
ղուԹ լէք ։ Թէ զինչ ասէ բուն լուԹերին ։

✻ Օրհնողք [illegible] Հայրապետաց [illegible] ։) Առ հարսին նախկին օրհնողքն
եղեն Առաքեալքն ․ և զկնի նց յաջորդք
իւրեանց սբ Հայրապետքն ։ բայց օրհնող
անուանս զհարսնածուս նշանակէ, և է ա-
նուն իգական ․ ուրեմն որպէս օրհնող ասին
Հայրապետքն ։ Առ որում Թէ ըստ որում Առե-
տարանւոյն Պօղոս ծնաւ ՚ի Քն զհեԹա-
նոսս, կոչեցաւ Հայր հեԹանոսաց ․ և ըստ
որում Քն երկնելով և չարչարանօք ծնաւ
զեկեղեցի ․ կոչեցաւ կին անուամբ աւելա-
ծու ․ որ զդրամն կորուսեալ պատկերին
խնդրեաց ․ և մայրաբար միշտ ՚ի գԹալն է
՚ի վն որդւոց իւրոց ։ այսպէս և սբ Հայրա-
պետքն կոչեցան իգական անուամբ օրհ-
նողք ։ Ուստի յայնքն բաց ՚ի չորից Պատ-
րիարքաց, զայլ մայրաքաղաքի եպիսկոպո-
սունսն կոչէին միԹերաբօլի ․ որ Թարգմանի
մայր բաղմուԹէ ․ կամ մայրաքաղաքացի ։

զի՞նչ աւելի է և զՔ՛Ս որ աւել Եսայեան. ոչ մայր զմանուկ իւր դդուեսցէ, այնպէս դդուեսցից զձեզ. Եսայ. ԿԶ. 13: այլ ոչ Պօղոս կամէր զեկեղեցի իբրև զկոյս մի ըստ յանդիման Ք՛Ի կացուցանել անարատաբար. այսպէս և ըստ Հայրապետքն զարդարեալ զհոգիս հաւատացելոց իբրև զհարսունս յանդիման Ք՛Ի փեսային կացուցանեն. վա՛ այնորիկ օրհնորդք կոչին:

*(Այս խնձոր մատուցանէ և այլն:) Եկեղեցի մատուցանել տայ զգիտաւորնակ տաճարս կուսոյ: քանզի զՔ՛Ս ունի զծանօթութի. և ոչ զինքն 'ի տեղի Ք՛Ս պաշտել տայ. որպէս հեթանոսքն զբարձունսն. այլ օծմամբ իւրով նշանադրի իբրև տուն՝ Ք՛Ս բնակողին: ուստի զգիտէին ասէ Կուսն՝ Յովհ. ԻԷ. 18 թէ, դէն իբրև զկապիկ Ք՛Ս և ըստ յայսմիկ օծմամ 'ի պղծատեղեան իւր հետևեցաւ, յորժամ իւրայնոցն համոզեաց օծել և սրբագործել զքարինան սահմանաց և ցանկոց: վասն որոյ պկնի ասէ. հանոյն ի խորհրդս սրբոյ Ք՛Ի երկրպագէ. ըստ հեռի է 'ի կռապաշտութէ՝ զի ոչ զինքն Ք՛Ս ցուցանէ. և ոչ զքարինան իւր իբրև զՔ՛Ս պաշտել տայ. այլ յինքեան՝ պատճառաւ օծման՝ զՔ՛Ս տայ պաշտել: զոր օրինակ Արքունի կնյան, ոչ զինքն տայ պաշտել մեզ յորժամ երկրպագեմք (զի է սոսկ ստեղծուած թէպէտ ծնող Ք՛Ս) այլ նկատմամբ Ք՛Ի յարգանօք իւրում կրեցելոյ: այսպէս և եկեղեցի ոչ զքարանց և փայտից իւրոց համարի զպատիւն մեր. այլ բնակողին 'ի նմա Ք՛Ի: այլ դիքն և կուռքն՝ իւրեանց ընդունէին՝ զպատիւ երկրպագողացն իւրեանց. և կամ դևքն իւրացուցանէին ինքեանց՝ բնակելով 'ի նոսին: այլ 'ի յեկեղեցւոջ բնակեալն՝ է Ք՛Ս. ուրեմն Ք՛Ս է տուեալ պատիւն մեր. բայց 'ի մէջ տան նր. ըստ այնմ, ուրախ արարից ըզնս 'ի տան աղօթից իմոց. Եսայ. ԾԶ 7: և թէ երկրպագի և ս. ի այնմ որ է պատուանդան ոտից մարդացելոյն Ք՛Ս: ոչ և պատկերն Ք՛Ի երկրպագի, ո՞չ զի է գեղագործեալ ինչ. այլ ըստ որում ցուցակ և տիպ է Ք՛Ի. այսպէս և 'ի քարինս եկեղեցւոյ, ոչ ինքեանք քարինքն երկրպագեալք լինին. այլ ինքն Ք՛Ս. զի պատիւն այն է յարաբերական: և վերաբերի առ Ք՛Ս:

*(Որպէս [illegible] անտառաց և այլն:) Ըստ տառ անտառամբ իմանին վարսաւոր և ձեռամբ տնկեալ ծառքն հովանաւորք նուիրեալք 'ի պատիւ կուռոց: որք իբրև զորքա զան վերարկուս նց՝ ոչ էին համանեալք: 'ի ներքոյ որոց եդեալ զկուռս պաշտէին. որպէս ասաց Ք՛Ս Երեմիային, թէ տեսեր զինչ գործեաց բնակիչն Հի. դնոց ստ անձին 'ի վր լերանց բարձանց, և 'ի ներքոյ ամ անտառախիտ ծառոց և անդ պոռնկեցաւ: Երեմ. Գ. 6: Այլ տարաժանական ասի՝ ոչ էն, և ձևացեալն իւր զէակ: այսպէս հեթանոսքն առնէին բագում երևելի ուրուական ձևս՝ յանուն լուսնթագին, երևակին, արեգական և այլոց աստեղաց, նստեալ 'ի կառս վարեգակն, զոր այրեաց բարեպաշտն Յօսիա. 4 Թագ. ԻԳ. 11: և ըղձաւորում ասէին սուտ մարգարէիցն, որ ըստ ըղձից թագաւորացն մարգարէանային. և ստաբար զապարանխս գուշակէին. տես 3 Թագ. ԻԲ. 6: որ մինչ զներհակն մարգարէացաւ Միքիա. թէպէտ էր Ճշմարիտ, բանտարկեցաւ: և յԱնտառի այլաբանուէ ասի, թէ ըղձապատում ասի. որ զանցեալ գաղտնեան պատմէ, կամ զապարանխն գուշակէ, և ըզկարծիս իւր և զումն հաճատոյն ապառնեց իբրև զճշմարիտ գուշակէ, թարց Ք՛Ս այնոց բանից հեղինակուէ և յայտնուէ: Այլ եկեղեցի ըստ փայտից ըղձուիս և զսուտ ձևակերպութիս, և զպաշտամունս 'ի ներքոյ անտառաց քակէ նշան ամ խաչին Ք՛Ի: զի որպ 'ի բնաւից մայրից անտառաց մի միայն էր ծառն կենաց 'ի դրախտին. այսպէս և յամենից միայն միակ էր՝ Նէ՛ ըստ խաչն 'ի դրախտի եկեղեցւոյ: նաև զի յամենից անտառաց զմի միայն նուիրէ եկեղեցի 'ի պատիւ խաչեցելոյն Ք՛Ի (ուստի ըստ լուսաւորիչն մեր հրամայեաց Նունեայ սրբուհւոյ կուսին, քակել զկուռսն և 'ի տեղին նց կանգնել զխաչն) զի հեթանոսք զոչ էին ցուցանէին, զարեգակն 'ի ձիաւոր կառս բազմեցուցեալ: իսկ եկեղեցի ըստ՝ ոչ ուրուականս ինչ ձև պաշտէ. այլ զպատկեր Ք՛Ն խաչեցելոյն. զոր իբրև զծառն կենաց տնկէ և բարձրացուցանէ 'ի գահոյս սրբոյ սեղանոյն. և նովաւ պարծի, իբրև գործեօք փրկուէ որդւոց իւրոց: զի պարծանք սրբուէ կաթուղիկէ եկեղեցւոյ՝ են ամ գործքն Ք՛Ի. և պարծանք պարծանաց ըստ Խաչն, ասէ ըստ Աւրեղ Եղծոցին:

*(Քրոցն գողձեալ [small type]) Կաշեհատն է կարմիր եաղուսթն, պայծառ և բոցագոյն: որ նշանակէ զՔ՛Ս կարմրացեալ արեամբ 'ի խաչին. բայց պայծառ մնացն Հարութն.

տա եղաւ 'ի հիմունս եկեղեցւոյ. զի ըստ այնմ, դնեմ 'ի հիմունս սիօնի զվէմ բազմապատիկ գլուխ անկեան պատուական. Եսայ. ԻԸ. 16: Իսկ այլք ասեն թէ կենդանի վէմք եղեն Առաքեալքն: ուստի 'ի կառուցման եկեղեցւոյ յանուանն Քրիստոսի դնի օծեալ վէմ 'ի սեղանսն. և 'ի չորս որմոց հիմունսն անուամբ Առաքելոցն ԺԲ օծեալ քարինք: 'ի վերայ բանին Եսայ. ԾԴ. 11. ահաւասիկ պատրաստեալ եմ կարկեհան զքարինս քո. և զհիմունս քո շափիւղայ, ասէ Տէր", նշանակեն թէ գեղեցկագոյն պատուականագոյն և հաստատագոյն լինելոց են շնորհքն Հոգւոյն Սրբոյ. առաքինութիւնքն և խորհուրդքն Տէրս նման հաղորդէ. և որովք զնա կացուցանէ և շինէ Քրիստոս: դարձեալ նշանակէ զԱռաքեալսն և զառաքելական արս, և զպայծառելս. որք զեկեղեցին հիմնեցին եպիսկոպանեցին. կամ անձեռուցին, բարձրացուցին և զարդարեցին. զի պայծառք են կարկեհանք վերայ սիրոյ. շափիւղայք վերայ երկնային կենի. յասպիսք սուրբ մաքրութեան և հաստատութեան հաւատոյ: զի պայծառք իմաստք եկեղեցւոյ հոգևորք են, քան ժամանակաւորք. որովք գերազանցի ամենայն ընչիցն մեծութեամբ որպէս: ուստի պայծառ համաձայնելով սրբոյն Պօղոս Եփեսա. Բ. 19 ասէ, էք քաղաքակիցք սրբոց. և ընտանիք Աստուծոյ. շինեալք 'ի վերայ հիման Առաքելոց և Մարգարէից. որոյ գլուխ անկեան է՝ Յիսուս Քրիստոս: ըստ սրբոյն Կիւրղի, կարկեհանն է Քրիստոս. զի ասէ. որ 'ի Քրիստոս հաւատացէ մի ամաչեսցէ. հաւատացեալքն արեամբն Քրիստոսի առաւել կարմրին որքան և նախատանօք և անիրաւութեամբ առ զգածիցին. ոչ կարեն այլ ևս կարմրութեամբ մածիլ զի զպատկառանս ցուցանիցեն. զի արդէն հետևմամբն Քրիստոսի, զամօթ կարմրութեան պատկառանաց զգեցեալք են և այլն: Արդ մինչ Քրիստոս իբրև զկարկեհան ակն դնի 'ի հիմն եկեղեցւոյ. և շուրջ պնդեալ 'ի հիմունս որմոցն Առաքեալքն. յայնմ հետէ դիւաց կախարդութիւնքն խորտակին: այս նշանակեցաւ 'ի գիշերի ծննդեանն Քրիստոսի. որ 'ի Հռոմ աղբիւր մի զօրն ողջոյն ձէթ բղխեաց: և Ռոմելոս որ բագին մի կանգնեալ էր. ասէր բեալ թէ, ոչ անկցի մինչև կոյսն ծնցի. 'ի նոյն գիշերին բագինն անկեալ խորտակեցաւ: և 'ի մտանելն Յիսուսի 'ի յեգիպտոս խորտակեցան ամենայն կուռքն եգիպտոսի: քանզի յորժամ անցանէր Քրիստոս առ տաճարօքն կռոց 'ի յեգիպտոս, անկանէին կուռքն և

փշրէին: ուստի 'ի վերայ այնմ, ահաւասիկ Տէր նստեալ 'ի վերայ թեթև ամպոյ եկեսցէ յեգիպտոս, և շարժեսցին ձեռագործքն եգիպտացւոց. Եսայ. ԺԹ. ասէ սուրբն Յովհան Ոսկէ" նախ գիտացն առնէր Քրիստոս սկիզբն յաղթութեան. զի մի մնասցէ պատճառ պատժոց մարդկան: և 'ի գալն անդ ոչ այլ ինչ գործ արդեամբք ցուցանէր. այլ միայն երևէր և շարժէին տիեզերք: զի գալն Քրիստոսի միայն այսպէս գործ եցոյց. անդէն վաղվաղակի յիջանելն յեգիպտոս, քակեաց զամբարշտութիւնս. և ոչ ևս այլ ոք մարտնչի ընդ Աստուծոյ. այլև զանձինս 'ի մահ դնեն վասն նորա ոչ փառաւոր ոք յանդգնի. նախ քան զնշանս՝ և յետ նշանացն՝ այլև առանց նշանաց հաւատան, և երկրպագեն Քրիստոսի: որ սէրն զկարկեհանս քն զօրութիւն, թէ որպէս խորտակեաց զդիւապաշտիր արձանս կռոց. և զյուռութիւն պատրանս դիւաց:

❊ [illegible] Նմանեցուցանէ զեկեղեցի վերնոյն եմի. որ ազատ մայր ասի ամենեցուն. Գաղատ. Դ. 26: Այլ որ ունի զգերապանցութիւն ինչ 'ի վերայ նորա. վասն որոյ ասէ. ոչ [illegible]: զի երկու միտս իմանի բանս. Նախ իբր թէ զվերնոյն Ճշմարտութիւն յինքեան ցուցանէ եկեղեցի, իբր մասն նմին. և ըստ այսմ գերազանց է քան զայս. զի նա ազատ է յամենայն թշուառութենէ, և բնակարան է երանելեաց և յաղթողաց. և ըստ այսմ ասէ Պօղոս. վերին Երուսաղեմ ազատ է. զի է մայր մեր ամենեցուն: Երկրորդ եկեղեցի՝ սրբաքնութեան խորհրդոյ. և գոլով տեղի մաքրեցման պատերազմողաց. և պատճառ արդիւնաւորման 'ի ձեռն շնորհացն Աստուծոյ. և անձնիշխան կամաց (զոր պատճառաւ որդիք Տէր այսր րիկ իմաստնագոյնք ասացան՝ քան զորդիս լուսոյ) Ճշմարտութիւն ասի վերնոյն եմի: նաև զի վերինքն սպասաւորք ասին սորինս եկեղեցւոյ խորհրդածութեց, վասն գերազանցութեան Պատարագին. յորում ամենայն խորհուրդք ունին զզօրութիւն: ուստի Ոսկեբերան ասէ Աստուծոյ հաստոցին մեկնութեան Յօհաննու, յորդորակին ասէ, թէ սմա առաջի անկանին վերին զօրութիւնքն. տեսանելով զգեղեցկութիւն հոսանացն. զի քան զմեզ ըստ տուգապէս նոքա մօտ են 'ի սեղանն. և տեսանեն զԱստուծոյ զօրութիւն անմատոյց արփիափայլ Աստուածայնութիւնքն: և թէ որք արժանապէս Հաղորդէն 'ի մարմնոյ և յարենէն այս

 մանէ.

մնե , ընդ Հրեշտակս և ընդ Հրեշտակապետս դասին։ և որ Ներսէս լամբ՝՝ ՚ի մեկնութե Պատարագին Տ՟ հատորի ԺԹ գլխու ասէ , Թէ Ա՟Ծ մարդ եղև․ և երկնաւորն երկրաւոր․ ապա և երկիրս երկին եղև։ ուրեմն ըստ սուրբ խորհրդ, եկեղեցի Ճշմարտութե ասի վերնոյն Երեմի․ զի ըստ քո՟ կանոնապես՝ է ՚ի հաղորդութե․ և անդ փառօք միայն․ և կամ զի սիօնն հին օրինակ էր վերնոյն և այս Ճշմարտութե։

✲ Եւ հաստատութիւնն հողոյն բոցեղէն․ եւ հոյն լծով օրէնքին ... պարզապատութեան։) Կատարելութեան հաց կոչէ զսահմանեալ պատիժս ոչ երկրպագողացն կուոց․ որպ հնոցն բաբելոնի՝ էր պատիժ ոչ պաշտողացն պատկերի Յորինի․ և ատեանն ծերոց և քահանայապետին, տեղի պարտաւորաց դատաստանին․ և քաղաքքն ապաստանի, էին տեղիք յականայ սպանողաց արգելարանք․ իսկ եկեղեցի (ասէ) ոչ է տեղի պատժոց․ այլ թողութե և Ա՟Ծ պարգևացն շտեմարան․ և ըստ Պօղոսի․ աթոռ շնորհացն ՔՍի։

Եբրայեցւոց․ Դ․ 16։

✲ Այն քան երկին երկնի, և յերկիր լուսաւոր ծառայեցեալ հաւանեալ։) Զի թէ ուր Ա՟Ծ բնակի, երկինք երկնից կոչի տեղին այն․ ապա ուրեմն և եկեղեցի երկինք երկնից կոչի․ զի Ա՟Ծն բան ՚ի հաղորդութե գտանի յեկեղեցւոջ։ Նաև զի Սողոմոն թէպէտ գիտէր զԱ՟Ծ անպարագրելի․ և զերկինս երկնից՝ նմա ոչ գոլ բաւական տեղիք․ սակայն խնդրէր յԱ՟Ծ ասելով․ հաւատարիմ լիցի Տ՟ բանն զոր խօսեցար ընդ Դաւթի հօր իմոյ և ասացեր, թէ արդ արև բնակեսցի Ա՟Ծ ը՟ մարդկան։ 3 Թագ․ Ը․ 26։ տես և զբանս լամբրոնացւոյն․ Ա՟Ծ մարդ եղև (ասէ) և երկնաւորն երկրաւոր․ ապա և երկիրս երկին եղև։ Նաև որպ Ա՟Ծ բնակիլ ասի յերկինս երկնից ընդ յարմելս․ թէպէտ ոչ իբրև ՚ի տեղւոջ․ և երկինն այն գերագրական անուամբ երկնից երկինք կոչի․ նմանապէս և բնակելով յեկեղեցւոջ, նոյն ինքն և եկեղեցին կոչի երկինք երկնից․ թէպէտ լինի ՚ի վե՟ երկրի կառուցեալ։

✲ Որոյ չէ ... Հօրն ՔՍի , և ոչ ա-... ։)
Ա՟ յսպէս ասէր և սրբն Կիպրիանոս․ թէ ոչ ոք կարէ ունել զԱ՟Ծ փոխանակ հօր․ որ ոչ ունիցի զեկեղեցին փոխանակ մօր։ և ոչ կարէ շնորհիւ որդեգրիլ ոք Ա՟Ծ, եթէ ոչ վերստին ծնցի աւազանաւն Որդի Ա՟Ծ․ ըստ այնմ, որք ոչ յարենէ , և ոչ ՚ի կամաց մարմնոյ , և ոչ ՚ի կամաց առն․ այլ յԱ՟Ծ ծնան։

✲ Անտանն չորից ... ։) Զայս ասէ նկատմամբ մարմնոյ և արեանն ՔՍի․ բայց առաւել յայտնի է, զի մինչ Դաւիթ ընդ Նաթանայ մարգարէին խորհուրդ արար շինել տուն Ա՟Ծ․ ասաց Ա՟Ծ մարգարէին, թէ ոչ բնակեցայ ՚ի տան՝ յօրէ յորմէ հանի զորդիսն Իսրայէլի յեգիպտոսէ մինչև ցայսօր, և շրջէի յխորանի խորանաւ․ ամենայն ուրեք ուր շրջէի ՚ի մէջ Իսրայէլի․ 2 Թագ․ Է։ այլ յորժամ մարմնացաւ բանն Ա՟Ծ, զտաճարն Սողոմոնի արար ինքեան ՚ի բնակութե և ասաց առ մայրն․ ոչ գիտէք զի ՚ի տան Հօր իմոյ պարտ է ինձ լինել։ իսկ և յորժամ կամեցաւ Պատարագել զմարմին և զարիւն իւր , զվերնատունն արար ինքեան տուն և նախկին եկեղեցի․ և ՚ի մշտնջենաւորս յամ ուրեք սահմանեաց զեկեղեցիս առ ՚ի Պատարագիլ ՚ի նոսին։ նոյն է և Հեսուէլին,

Թէ տաճարաց որչափ գոհ։

✲ ՔՍին ... յերկնային երկնի և այլն։) Ա՟ յնինքն առաւել պարծի Ա՟Ծ բնակիլ յայս նուիրաւորս եկեղեցի , քան ՚ի կամարն երկնից։ զի անդ ոչ կարէ Պատարագիլ և ըստ համապազօր։ կամ զի յորժամ որոնեցաւ ՚ի ծնողացն իւրոց կորուսեալ՝ որպ թէ պարծելով ասաց․ ՚ի տան Հօր իմոյ պարտ է ինձ լինել։

✲ Հ... ։)
Ա՟ յնինքն Ա՟Ծայյին լուսով երեսն Մովսէսի․ և խորանն վկայութե ծածկեցաւ․ և կամ տաճարին Սողոմոնի ներքին կողմն փարագուրին ուր էր տապանակն։ Ա՟րդ՝ որքա որք խափանելոյն էին այնքան ահաւորք էին․ մինչ զի յերեսն Մովսէսի առանց պատրուակի ոչ ոք կարէր հայիլ։ Ելից․ ԼԴ․ 33։ և ոչ ՚ի տաճարին կարէին կալ ՚ի պաշտաման իւրեանց վասն լուսափայլ ամպոյն։ Ելից․ Խ․ 32։ և 3 Թագ․ Ը․ 11։ այլ նոքա ստուերք էին․ ապա նորաստեղծ նոցին սրբոյ եկեղեցւոյս փառքն․ որքան ահեղ և սքանչելի պարտ էր լինել։ Ա՟րդ անբան ոչխարք և արջառք և գառինք նուիրեալք լինէին․ և ըստ քո Պատարագի։ Ա՟րդ քահանայք ՚ի ծոցն պղնձի զարիւնսեաշխ ձեռս իւրեանց լուանային․ ըստ յաւազանին սկզբնական մեղքն ջնջին։

✲ Ա՟... ։) Ա՟ յնինքն առաւել քան ՚ի գրախտն Ա՟դամայ՝ առաւել բազ-

ձայնօք տաս օրհնի ԱԾ· զի ԱԾ եդ զմարդն ՚ի դրախտին գործել և պահել: ըստ փիլոնի, փոս հատանել, ջրով ոռոգել: բայց ՚ի դրախտի եկեղեցւոյս եդաւ մարդն օրհնել զԱԾ, վասն անցելոց և ներկայից բարերարութեց նր· և վասն ապառնեաց խնդրելի բարեաց հոգեկանաց և մարմնականաց: և առ ՚ի պատուել զԱԾ, և շնորհակալ լինել զբարերարութե մարդեղութեն քի և զչարչարանաց նր: և առ ՚ի հայցել զթողութն մեղաց՝ խուրն և պլոց: և պայծառ լինելն մատուցմամբ սրբոյ Պատարագին, որ է գոհութն գոհութեց: ուրեմն յեկեղեցւոջ տաւել օրհնի ԱԾ (ըստ այնմ, տաս օրհնեցէք ամ ծառայք Տն զՏր· և թէ՝ յեկեղեցիս բարեբանեցէք զԱԾ) քան թէ ՚ի դրախտն եդեմայ:

✱ Զի սգաւոր ստեղծ:) Այսինքն այս հոգևոր երկնաւոր և յուսաւոր մայրս, առաւել քան զմարմնաւոր մայրն իմ գգուեաց զիս հոգևոր ծննդեամբ որդւի:

✱ Կաթն տեղեաց տոյա՝ տպերանն զոր:) Զի թէ եկեղեցի հոգևոր մայր է, պարտի անուցանել զիս կաթամբ: և այն կաթն է արիւնն քի· ըստ այնմ, իսկ որով հետև մանկունք հաղորդեսցին արեան և մարմնոյ: սակ թէ ուէմն չքծն էր լի ստեամբ· և յորժամ բորկանայր՝ կապէր զստինս իւր· և ստրն դիպաքն ցամաքեալ ուշաթափեին: իսկ քս Տէրն մեր միշտ բաց ունի զստինս կաթին արեանն իւրոյ առ ՚ի ջամբել հաւատացելոց: ուստի ասէ Բեռնարդոս· գիտեմ զի արդ իւնքն իմ լին ոչ են բաւական և որ լինի պակասի, յափշտակեմ յաղեացն քի՝ յորոց ողորմութիւք հոսին· ոչ պակասին վէրք՝ յորոց ոչ հեղանին շնորհք: քանզի բաց է սրտի խորն վիրօք· բաց են աղիք ողորմութե ԱԾ մերոյ՝ որովք այց արար մեզ արեգակն ծագելով ՚ի բարձանց: Այսպէս ՚ի կատարածի Տիս, նոյն ողորմութե ստինքն, ոսկեղէն գօտեաւ կապեցեալք լինին· ըստ այնմ Յայտ· Ա· 13: գօտեւորեալ առ ստեամբքն գօտի ոսկեղէն: զի անցանէ ժամանակ ողորմութե, և գայ ժամանակն ցամաքութե շնորհաց և ողորմութե:

✱ Երէ Առածնոյն եւս պատկեր զնոյն սա:) Այսինքն, ոչ որք սխալի, եթէ զեկեղեցի Առածնոյն պատկեր կոչեսցէ: զի որպ նա անապական արգանդով ծնաւ զորդին ԱԾ· և սա արգանդիւ աւազանին միշտ ծնանի որդիս ԱԾ: և կամ նման Առածնին զքս ծնա-

նի խորհրդով Պատարագին: նման ապէս նման խաչին քի զանազան զօրութս պքանչելեաց կատարէ, զդևս հալածելով: ուստի դևքն նմանին պլաղեալ որ ՚ի դալ տապանակին զաղաղակ բարձին, թէ այն ածք են որ հարին զեգիպտոս· ո՛վ ապրեցուսցէ զմեզ ՚ի ձեռաց ածոց հզօրացն այնոցիկ· Ա Թագ· Դ· 8: նմանապէս և յերևել խաչին քի իբրև ՚ի յարքայական դրօշակէ փախչին դևք· այսպէս և ՚ի ծագիլ շնորհաց ծը եկեղեցւոյ:

✱ Ունէմ տերունեան տեղ առս հատուած տեսանի:) Այսինքն սեղանն սուրբ:

✱ Մուշն խորհրդարանիւն հերձուածողաց՝ մուրքանն ծաւեալ նաչին:) Այսինքն պիղծ թօնդրակեցւոցն, և նարդենիս եկեղեցւոյ թշնամի լօդրանաց և գայլինաց բերանքն կարկին· և ոչ առ աչօք ատեն զմարդեղութն քի· տեսեալ ՚ի սեղան խաչին Պատարագեալ, կարկին և պապանձին· և յաւ կամայ կամս զնա Աշմարտապէս մարմնացեալ խոստովանին:

✱ Սոնի ընտրեալ զիւ վնանին:) ՚Ի Սինայ թէ գազան մերձենայր քարկոծ լինէր: Ելից· ԺԹ· 13: Եբր· ԺԲ· 20: արդ յայն սինա մերձեցօղն (ասէ) գգալի քարամբք քարկոծեալ լինէր· իսկ սա ունելով զնմանալի քարինս սրբազան խորհրդոց և կամ զԱռաքելոց և Մարգարէից գումարութս· և զբանս նոցին վարդապետութե· զգազանամիտս և զանասնաբարոյսն ՚ի ներքոյ տապաշխարութե ձգեալ բացէ ՚ի բաց հալածէ: կամ թէ բանիւք սրբոյ Աւետարանին և Առաքելական և Մարգարէական գրեանք· իբրև քարամբք քարկոծէ զգազանամիտսն:

✱ Ուռանն և ունս ոմանս:) Ըստ այնմ, որք ոչ յարենէ, և ոչ ՚ի կամաց մարմնոյ, և ՚ի կամաց առն· այլ յԱԾ ծնան:

✱ Սոնի ճշգրեն էրր էնր յարնեալ իշեաջ խորումն բնակութեն մերոյ ատորջնոյ:) Սեծաւ խորհրդածութե դեմք եկեղեցւոյ դէպ ՚ի յարևելս կառուցանի· զի և փրկչին մերոյ գալստեանն աներևոյթ ակն ունիմք: և նշան խաչին ծագի աներևոյթ իբրև զարուսեակն արեգական, և իբրև զկարապետ գալստեանն քի: և զի եդեմ յարևելս տնկեցաւ· և զկնի ելմանն Ադամ յանդիման դրախտին զետեղեցաւ յարևելս հայելով ՚ի դրախտն՝ յորմէ ՚ի բաց անկաւ· որպ զի զայն յիշելով՝ ապաշխարութբ զկեանս իւր անցուցանէր (ասէ) մեծն Մարգան: և

կուսն'' ասէ • ոպ զի հայելով 'ի կորուսեալ բարին, միշտ լայցէր եւ խստապէս աղաչխա րեցէր ։ եւ Յօհան դամասկացին դ̅ հատորի ՃԵ դլուխ ասէ, թէ տնկեաց Ա̅Ծ դրախտն յարեւելս • եւ պատուիրանապահութե̅ ն̅ր արտաքսեաց եւ առաջի դրախտին բնակե_ ցաւ ։ Ադամ յետ ելանելոյն, յարեւմտից կուսէ • եւ զառաջին ժառանգութին խնդրե լով, է̅ այն նայելով երկրպագանէին Ա̅Ծ ։ եւ Մովսէսի վրանն յարեւելից կոյս ունէր զդ վարագոյրն եւ զքաւարանն որ էր սրբութե̅ն սրբոց • եւ 'ի նոյա դէմ երկրպագէր ժողո վուրդն ։ եւ ազգն Յուդայի պատուականն գոլով՝ յարեւելից կողմն վրանին բնակէր • եւ անուանեալ տաճարն Սողոմոնի դուռն Տ̅ն՝ յարեւելից կողմանն էր դրեալ ։ այլ եւ Տէրն 'ի խաչ ելեալ ընդ արեւմուտս հայէր • եւ այսպէս երկրպագեմք իբրեւ 'ի նա հայե_ լով ։ եւ մինչ համբառնայր ընդ արեւելից կողմն 'ի վեր ընթանայր • եւ Առաքեալքն յա րեւմտից կոյս կալով ընդ արեւելս երկրպա_ գին նմա ։ եւ այսպէս գալոց է ասէին հրեշ տակքն ։ եւ ինքն Տէրն ասէ • ոպ փայլակն զի ելանէ յարեւելից, եւ երեւի մինչեւ յարեւ_ մուտս • այնպէս եղիցի գալուստ որդւոյ մարդոյ • նմա ակնկալով գալոյ՝ երկրպագա_ նեմք ընդ արեւելս ։ իսկ անգիր աւանդեցին զա Առաքեալքն ։ եւ թէ՝ զի Ա̅Ծ իմանա լի լոյս է, եւ արեգակն արդարութե̅ • եւ արեւ_ ելք անուանի Ք̅Ս 'ի գրոց • նմա մատու_ ցեալ լինի երկրպագութի յարեւելս • զի առ Ա̅Ծ ելանէ՛ն է̅ նմա ամ̃բարիքն ։ եւ Դաւիթ ասէ • երկիրպագէ՛ք նմա, որ նստի յերկինս երկնից ընդ յարեւելս ։ Վիգիլիոս պապն Ն̃ երորդ 'ի Պետրոսէ սահմանեաց զՊատա րագն ծը՝ յարեւելս մատուցանել ։ իսկ ցան կապատաւքն ընդ որ կողմն եւ լինի մատու ցանեն • եւ տօմենիկացւոց եկեղեցին սրբոյն Պետրոսի 'ի խալլաթիայ զխորանն ունի յա_ րեւմուտս ։ հրեայք զի սպասէին դեռ եւս գալստեանն քի̅ • զխորանին վկայութե̅ երեսն դէպ 'ի յարեւմուտս կառուցին • այլ մեք որ հաւատամք եկեալ՝ պարտիմք դէպ 'ի յա_ րեւելս կառուցանել • եւ առ այն զխօսելով աղօթել ։ Եւ այս է զինի հետեւեալն, թէ ջեռամբ էն ցուցանէ զգալստեանն տ̃յ շաւիղ • զի թէ յարեւելից կուսէ գալոց է ք̅ս ։ ըստ այնմ, ոպ փայլակն որ ելանէ յարեւելից եւ երեւի մինչեւ յարեւմուտս • այնպս եղիցի եւ գալուստն որդւոյ մարդոյ ։ եւ եկեղեցի նմանն փայլականն ցուցանէ զգալստեանն քի̅ շաւիղ ։

✲ Յանա հոլովէ ։) Թէ զհոգեւորս եւ թէ զմարմնաւորս • միայն թէ ջերմեռանդութե̅ ընթացցին ուխտաւորքն բարեխօս ըմբռ նելով յորոց անուն որ կառուցեալքն են տաճարք • եւ այլն նմանապէս ։

✲ Արգասիւք որովայնին ։) Այսինքն եկեղե_ ցւոյ արգանդն աւազանն է կրկին ծնանող եւ կենդանացնող ։

✲ Անուան ծախեցաւ ։) Եւ Ճոխացումն է եկեղեցւոյ զի փրկչին անուամբ հռչակե_ ցաւ • զի ք̅ս օծեալ թարգմանի • եւ եկե_ ղեցի եւս օծեալ արձան եւ տուն Ա̅Յ կոչի • կամ զի ք̅ս զմարմին իւր տաճար կոչեաց • սակայն իմն միաւորական • եւ եկեղեցի տա_ ճար անուանի ։ նաեւ զի տապանակն վկայ ութե̅ Ա̅Ծ կոչեցաւ յայլազգեաց • 1 Թագ • դ̅ • 8 ։ եւ եկեղեցի՝ է՛ տապանակ կտակա_ րանաց ։

✲ Տիրամօրն լուսոյ ։) Այսինքն Ա̅Ծածնի անուամբն՝ մայր կոչեցաւ եկեղեցի ։ իսկ մերձաւոր միածնին զԴաւիթ կոչէ • որ զսիոն մայր անուանեաց • եւ կամ զԱռա_ քեալսն մերձաւոր կոչէ ։

✲ Ամբխօսնակրան վերնոյն փառաց ։) Զի հը րեշտակքն ուրախանան յորժամ տեսանեն զմեղաւորս արդարացեալ յեկեղեցւոջ ։ եւ կամ մատուցմամբ սրբոյ Պատարագին բերկրին ։

✲ Իմաստնոց արծարշութեան յանդգնաբար հատ բառնայք եւ այն ։) Այսինքն եթէ ոք ըղ ձեռն չարութե 'ի վեր յերկինս ձգեսցէ • քա_ մահել կամելով զսուրբն եկեղեցի • որ է դուստր վերնոյն եդեմի, եւ զամ խորհրդո_ ծուն սորա մարդ կային հնարք եւ արուեստ համարեսցի • եւ ոչ պարգեւ կենաց • զայնպի սին արտաքսէ Հայրն երկնաւոր 'ի յառա_ գաստէ վերնոյն եդեմ 'ի ձեռն Որդւոյն իւ_ րոյ էակցի, եւ բառնայ 'ի նմանէ զաւանդ_ ընորհաց Հոգւոյն Ս̅րբ ։ դարձեալ եկեղեցի Ս̅ր՝ է՛ ականակուռն Ա̅Յ տեղի • ըստ աղօ_ թիցն Սողոմոնի • 3 Թագ • ը̅ • 29 ։ եւ ըստ դուշակութեն Մովսէսի առ Աքեմ, որ էր օ_ րինակ Ս̅րբ եկեղեցւոյ • Օրին • Ժ̅Բ̅ • 12 ։

✲ Ի Հոգւոյն Ս̅րբ յայտնեալ լուսաւորեալ նա_ խադրութեան ։) Եկեղեցի եւ սրբազնութիւնք նորոյ օրինաց կայացան յայտնութե Հոգւոյն Ս̅րբ • ըստ այնմ, զայս ցուցեալ Հոգւոյն սրբոյ՝ մինչեւ յայտնեալ էր Ճանապարհի սրբութեանցն ։ Եբր • Թ • 8 ։ եւ ով որ այս_ պէս ոչ խոստովանեսցի, զվերոգրեալ պա_ տիժն կրէ ։

✵ [illegible] ։) Զի Քրիստոս է լրումն օրինաց եւ կատարումն Մարգարէից. վասն որոյ ՚ի լրման Պատարագին ասի. կատարումն օրինաց եւ Մարգարէից դու ես Քրիստոս Աստուած փրկիչ մեր։ եւ յաւուրս յետինս լեալ Տէր, կայանալոց ՚ի վերայ լերին բարձու՚ ՚ի Յեսայեայ մարգարէացեալ եղեւ։ եւ յիրաւի եկեղեցի սուրբ բոլոր [illegible] Քրիստոսի. եւ պատմուած սրբոյ Պատարագին՝ է չարչարանացն Քրիստոսի որ ձայն յիշատակի. եւ բոլոր երախտեաց նորին լրման տեղի. եւ կամացն Աստուծոյ խորհրդարան։ Իսկ կամքն Աստուծոյ Հօր՝ էր չարչարանքն Քրիստոսի. որպէս ասաց Քրիստոս. արբից զսա եղիցին կամք քո. եւ [illegible], մինչ Պատարագի ասացաւ՝ կամօքն Աստուծոյ Հօր լինիլն, չարչարանացն [illegible] յայտնի լինի. զի այն արիւնայն պատարագն ՚ի Խաչին, եւ այս անարիւն պատարագս յեկեղեցւոջ. մի եւ նոյն վախճան ունին զփառս Աստուծոյ, եւ զփրկութիւն մարդկան։

✵ Եւ [illegible] ։) Զի Աւաքեա [?] քն ուր եւ քարոզեցին, շինեցին եկեղեցիս եւ կարգեցին քահանայս։

✵ [illegible] ։) Զի որպէս [illegible] դուռն է՝ որով մտանեմք առ Հայր. եւ եկեղեցի դուռն է՝ որով մտանեմք առ [illegible]. եւ է [illegible]. յորում Աստուած շնորհս իւր ձրի վաճառէ։ (Յովհ. ԺԶ. 17։ Եւ ր. ԺԲ. 22։ եւ մայր կենդանեաց աղաւ [illegible] ՚ի պարտեաց. տես Կաղ. Դ. 26։

✵ Եւ [illegible] ։) Այսինքն բանական բնութեան՝ [illegible] պատկեր. զի ունի զինքն [illegible] շնորհս սրբազան խորհրդոց՝ ըստ օրինակի հոգւոյ. եւ զերեւելի ձեւս [illegible]՝ ըստ օրինակի մարմնոյ։

✵ Եւ [illegible] ։) Այսինքն եկեղեցի սուրբ, հոգւոյն եւ մարմնոյն՝ զնոր եւ զանձառ սրբութիւն պարգեւէ. փոխանակ հնոյ օրինաց մարմնական լուացմանցն եւ սրբութեան։ որ առ այն օրինական եւ խորհրդական սրբութիւն համեմատելով. քրիստոնէական սրբութիւն նոր է եւ սրբութեան սրբութիւն։ զի եւ այն օրինական սրբութիւնքն եւ ողջակիզմունքն, նկատմամբ նոր օրինացս սրբութեան մերժելի եւ զզուելի. եւ ոչ ըստ ինքեանց. զի ել [illegible] եւ օրինակք նորին սրբութեան քրիստոնէականաց։ որով ք[?] լի է Եբրայեցւոց Թուղթն սրբոյն Պօղոսի. որ զանկատարութիւն հնոյ օրինաց, եւ զկատարելութիւն նորոյս յայտնաբանէ։

✵ [illegible] ։) Այսինքն եկեղեցի սուրբ խաչիւն Քրիստոսի պսակեցաւ է. զի քանզի Է իւր պսակեաց զեկեղեցի (եւ կամ զի Խաչն է պսակ եւ պարծանք եկեղեցւոյ) եւ վասն այնորիկ ՚ի ժամու սրբագնութեան պսակին. խաչն իբրեւ զպարծանք եդեալ լինի ՚ի դագաղ փեսային եւ հարսին. զոր յոմանս տեղիս ոգիտաբար փոխանակ խաչին, զթուր միջադրեն ՚ի վերայ դլխոց փեսային եւ հարսին. եւ ոչ գիտեն զի թուրն՝ է խաչն քն. որով (Է Յակեբերանին) քն կտրեաց զջլսն սատանայի. եւ նովաւ արար զյաղթութիւն. եւ նովաւ պսակեցաւ ընդ եկեղեցւոյ։ եւ սուրբն Գրիգոր Լուսաւորիչ, զզէնն արքայական զսպառնման գործի. արքային քի կենաց գործի ձեւացոյց. ըստ զթուրն Տրդատայ որ էր գործիք սպանման. քի թագաւորին ՚ի կենաց գործի ձեւացոյց Խաչ կազմելով։ այլ որպէս քն խաչիւն եւարեամբ գնեաց զեկեղեցի, եւ ընդ ինքեան պսակեաց. նմանապէս եւ խորհուրդ պսակին Խաչիւն քի լինի, եւ ոչ թէ սրով եւ թրով։

✵ Զ[illegible] ։) Այսինքն Է վերադրելոցս կերպի, ով ոք որ ոչ ընդունի զեկեղեցի՝ մերժի յերեսաց սրբոյ Երրորդութեան. եւ փակէ ընդդէմ ինքեան զդուռն փրկութեան իւրոյ. ըստ զայս եկեղեցւոյս շնորհս փակէ ընդդէմ իւրն. որով իբրեւ դրօշ ՚ի վերնային առագաստն մտանելոց էր։ զի որ այսու դրամբ ոչ մտանէ՝ գողէ եւ աւազակ։ այսքան ընդդէմ պիղծ աղանդաւորացն Թոնդրակեցւոց դաւանօրէն արտադրեցաւ ՚ի սրբոյս Գրիգորէ. որ թէ ՚ի մեր ժամանակի լեալ էր Երանելին Գրիգոր Նարեկացի. կարծեմ թէ ընդդէմ նորոցս. եւ շիջեալ հրոյն արծարծիչ, նոր Թոնդրակեցւոց, անարգողաց եկեղեցւոյ, զբոլոր գիրք մի շարադրէր. զի զի Ոնչ. եւ որով պակաս գտանին քան զմանիքեցիսն. եւ զսամոսատացին մարդադաւանս. եւ զսոն զԹոնդրակեցիսն անյաղթ։ որոց Տէր դարձ տացէ։

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹԱՆԱՍՆԵՐՈՐԴ ՎԵՑԵՐՈՐԴ.

Ի Սոյն գլխոյ սկզբն ցուցանէ զանփոփոխութիւնն այ. և զհզօրութիւն [illegible] նորա է Ա.յ [illegible], Սոյն ցուցանէ թէ ոչ ինչ գոյ առ նա անհնար ինչ. [illegible] զօրութիւն [illegible] ... թէ [illegible] ... և նա [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible]

※ԲԱՆ※ ՃԵ

ՐՈՉ ԵՐԲԻՔ ԵԼ.

Նէ և այլն:)

※ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ※

Այսինքն թէ ոչ գոյ առաջի կարողութեանդ անհնարին ինչ (թէ և 'ի միտս մերոց անկարելի թուի) զոր դու ոչ կարիցես առնել և կատարել. զի անհնարինք 'ի մարդկանէ հնարաւորք են Ա.Յ:

※(Ո՜վ է հաւասարեալ:) Այսինքն ո՛չ միայն պարզապէս կարող ես առնել զինչ և կամիս այլ և քո անփոփոխական բնութեանդ յատուկ է չարեաց բարիս հատուցանել. և փոխանակ վըշոց (զքեզ խոցոտողաց մեղաց) պարգեւ քաղցրութեան շնորհաց և զղջման տալ. ԹՆ, էթէ զմեծութիւն քաղցրութեան նր. և զներելով զերկայնմտութիւն Ա.Յ արհամարհիցես. չգիտես զի քաղցրութիւն Ա.Յ զքեզ յապաշխարութիւն ածէ: Հռոմ. Բ. 4: և այլ բնաւ հայր կոչէ զքն այսպիսի անփոփոխական օրէնսդրութեան. զի որ 'ի հնումն ասացաւ. ակն ընդական և այլն: քն ասաց. այլ ես ասեմ մի կալ հակառակ չարին. բարի առնել ատելեացն. և սիրել զթշնամին. և աղօթել 'ի վր ըկեղծեաց: ուրեմն դու (ասէ) որ այսպէս օրէնադրեցեր (ո՛չ միայն հրամայելով: այլև գործով կատարելով) ահա ես քեզ թշնամի, քեզ ատելի. զքեզ լլկող և իմ մեղօքս չարչարող և հալածող. ուրեմն 'ի գլուխ հան զհրամայեալսն. և ներհակաբար չարութեանս իմոյ բարի արա: զի այս է կամաց քոց յախորժելին. և գթանց քոց ազնիւ կերակուրն:

※(Է) Հոգւոյ երեւաց, և զօրութեան գնդից, և այլն:) Սոյ տեսակ մարմնոյ առ մեզ բանական հոգին է. և դու քն Որդի Ա.Յ. մեր հոգեկան երեւացն հոգի ես. և զօրութիւն գնդեցկութե մերոյ. զի 'ի քեզն նշանեցաւ առ մեզ լոյս երեւաց. և լուսով փառաց քոց՝ տեսանելոց եմք զլոյս կենդանի: և կամ զի դու ես զօրութիւն դեղոյ իմոյ ըստ Պօղոսի. Սաղ. ԻԹ. 8: զօրութիւն իմանայ ոբն Ներսէս լամբ" զառաջինութիւն հոգւոյն և զզօրութիւն կարողութե. թէ յորժամ մարդ յիւր զօրութիւն յուսալով կամի զթշնամին հալածել. Այս թոյլ տայ և 'ի զօրութիւն նորին տապաստան առնէ զնա. և ոչ ունելով նա զօրութիւն 'ի դեղոյն Ա.Յ. և ոչ Աստուծով զօրութեամբ գեղարեալ. նկուն լինի առաջի թշնամւոյն. որպէս երբեմն իսրայելիք անհնազանդութեամբ ելին ընդ դէմ թշնամեաց՝ և նկուն եղեն, զի Ան ոչ էր ընդ նս. Թւոց. ԺԴ. 44: վս որոյ և Պաւղոս ասէր. կար զօրութեան իմոյ ոչ ինչ է առաջի իմ: և Յովսէպոս Է դպրութեան. ԺԷ. գլուխ ասէ. ոչ 'րբեք աղգիս մերում առանց Ա.Յ զէն ձեռնտու եղև. և ոչ ինչ է գործ շահաւէտ. զոր գլխովք գործեալ հարքն մեր. կամ ոչ առանց զինու Ա.Յ ապաստանեալ խնդրուածովք ընկալան: Արդ քեզ (ասէ) ո՛վ Տր քն. որ հոգի երեւաց մերոց ես. և տուող զօրութեան. և քյով զօրութեամբ զզօրութիւն մեր դեղեցկացուցիչ. չարդեք և մարդիկքն՝ չարիս հատուցին. այլ դու յոյս ես և ոչ նսեմանաս խաւարաւ մեղացն ապերախտից: և ոչ լսես զանէծս դըլացելոց յոմանց առ ոմանս. որք վս նախանձու անիծանեն. այլ փոյթ լսես աղօթողացն վասն իւրեանց ատելեաց և թշնամեաց: և ոչ կորուսանես վասն նախանձու զանիծեցելսն 'ի մենջ. և ոչ կամիս զմահ մեղաւորացն այնոցիկ վս անարժանութեան ա֊

նիծողացս (Թէպէտ այլ է բան ըեկեղեցա-
կան կապանաց) ոչ անորժէս զչար խընդ-
րելն մեր վս̃ Թշնամեաց և ատելեաց մերոց։
և ոչ ոգորիս 'ի խռովութե̃․ այլ պարզապէս
և վճռապէս եկրաղցրութեամբ գարման ես
զմեզ․ ըստ այնմ, դու որ տիրես զօրութե̃
հեզութե̃ դատես, և բազմաւ̃ խնայութե̃ դար
մանես․ Իմաս․ ԺԲ․ 18։ այլ յորժամ որչ
նեմք զդա, անոխակալ՝ լինիմք․ ընծանուն
քո 'ի մեզ տեսեալ փութով լսես։

✵ (Եւ մի տանիր 'ի փորձութիւն։) Այսինքն ոչ նախ-
մանաս 'ի փորձ։ զի երկրաւորքս 'ի փորձե՛ն
անխուսափելաբար, մթանան յիմացականու-
Թե̃․ և ոչ տեսանեն զշրջակայսն․ զի մար
մին եղծանելի ունելով, ծանրանան հո-
գիք նոցին յիմացմանէ․ և հազիւ նկատեն
զերկրաւորս․ և յանխոյս մարմնոյ ըմբռնելք՝
անտանելաբար գիմեն յաղձալին և կուրա-
նան 'ի նկատելոյ 'ի շրջակայսն։ բայց դու
ոչ տանիս (ասէ) 'ի փորձ յորժամ մերես
զդա․ զի ազատօրէն և յըստակ իմացմամբ
մերես, և ոչ անխուսափելաբար։ նաև միշտ
զուարթ և լուսաւոր ես 'ի մերել․ և ոչ եր
բեք նուաղիս 'ի մերելոյ։ և ոչ մԹանաս
ատելութե̃՝ Թէ և մեք մեղանչիցեմք․ զի
մեղքն մեր՝ ոչ նսեմացուցանեն զաչեր քո․
այլ առաւել լուսաւորեն 'ի քաւելդ։ կամ
ըստ Յոհ․ ա․ 5։ զի դու Այ հաստատ լոյս
ես․ և խաւար 'ի քեզ չիք։ ուրեմն խաւար
մեղաց մերոց զքեզ ոչ կարեն մԹացուցա-
նել․ և ոչ զաչերդ նսեմացուցանել։

✵ (Այլ փրկեա զմեզ 'ի չարէն։) Որպէս Սամուէլ որ
դարձոյց զերեսս իւր 'ի Սաւուղայ, վս̃ նո-
րին անհնազանդութե̃ն․ Ա Թագ․ ԺԵ․ 27։
այլ դու տայցես զեկեղեցին առ իս ոչ հանդէպ
արտաքս։ և ոչ միայն Թիկունս ոչ դարձու-
ցանես 'ի մեղաւորեն․ այլև ընԹանաս զհետ
նր̃՝ յապաշխարութի̃ կոչելով․ որպէս զկնի Ադա-
մայ․ և մոլորեալ ոչխարին։ նաև ոչ միայն
Թիկունս ոչ դարձուցանես․ այլև 'ի քեն
Թիկունս դարձուցողացն մեղաւորաց․ Երե-
միայ․ Է․ 27։ որով յայտ է Թէ զերեսս քո
միշտ ունիս առ մարդիկս։

✵ (Զ) (Զի քո է արքայութիւն և զօրութիւն։) Քանզի
Այ ես, որում յատուկ է քաւելն՝ և Թո-
ղուլն զմեղս․ ըստ այնմ, ո՛վ կարէ Թողուլ
զմեղս՝ բայց միայն Այ։ նմանապէս իմ
և զպալցն։ զի քո Այ զօրաւոր է 'ի բժշ
կելն․ ըստ այնմ բորոտին ասացն․ Տր̃՝ եԹէ
կամիս՝ կարող ես զիս բժշկել։ դարձեալ
քաւական 'ի կենդանացուցանել առանց ա-
զօԹից՝ և միայն իշխանաբար․ ըստ այնմ
Իմաս․ ԺԶ․ 12։ ոչ դեղք և ոչ սպեղա-
նեաց զիրք բժշկեցին զնս̃․ այլ քո բանդ
Տր̃՝ որ զամ̃ բժշկէ․ քանզի կենաց և մա-
հու դո՛ւ ունիս իշխանութի̃։ Դարձեալ ա-
ռատ 'ի շնորհեալն․ զի բևր քանքարոյ պար
տականին շնորհեցեր զբոլորն մինչ ոչ ունէր
հատուցանել։ դրձ̃ յորդառատութեանն
ամենառատ եւս․ արդարացուցանելն կամ լի
նի հաւատով․ 'ի ձեռն մկրտութե̃ զսկզբնա
կան մեղսն սրբելով․ կամ խորհրդով ապաշ
խարութե̃, որք զներգործական մեղսն։ դար
ձեալ ամենիշխան 'ի միխիԹարել․ այսպէս
միխիԹարեաց զՄարԹա՝ յասելն Թէ, յա-
րիցէ եղբայրն քո․ որով եցոյց զինքն Տէր
և իշխան հոգւոյ և մարմնոյ։

✵ (Յաւիտեանս յաւիտենից։) Ըստ այնմ, առա-
քես զհոգի քո և նորոգես զերեսս երկրի։

✵ (Զ) (Եւ Փառք Հօր և այլն։) Այսինքն
վերոգրեալ գերազանցութիքն Այ, ո՛չ Թէ
գրեալք են․ այլև բնաւորեալ և միշտ կատա
րեալք են և գլխաւորեալք 'ի քեզ։

✵ (Ամենայն նուիրակ համբերութեան հնազանդ և այլն։) Համեմատ այսոցիկ կարգաւ տես
Եբր․ ԺԲ․ 2։ ուր ասի, հայեցուք 'ի զօ-
րագլուխն հաւատոյ, և 'ի կատարիչն Յս̃․
որ փոխանակ միխիԹարուԹե̃ն, որ նմա առաջի
կայր․ յանձն էառ զխաչ․ արհամարհեաց
զամօԹ և այլն։ ուստի և Յակոբոս․ Ե․ 11։
ասէ, զհամբերութի̃ն Յոբայ լուարո՛ւք՝ և
զկատարումն Տն̃ տեսէք։ քանզի քս̃ նախ
կին էր և նահատակաց պատերազմողաց․ և
կամաւորաբար (վասն պարտաւորաց) ան
պարտօրէն չարչարեցելոց։ վս̃ որոյ Ա Պետ․
Բ․ 20․ ասի, զի՞նչ երախտիք իցէն, եԹէ
յորժամ մեղանչիցէք՝ տանջիցիք՝ և համ
բերիցէք․ այլ Թէ բարիս գործիցէք՝ չար
չարիցիք և համբերիցէք, այն շնորհք Այ
էն․ զի և քս̃ վս̃ ձեր մեռաւ․ և ձեզ ե-
Թող օրինակ և այլն։ և Գ․ 17։ և Ա Յոհ․
Գ․ 16։ այլ․ Քս̃ վկայ հաւատարիմ կոչի․
զի առաջի Պիղատոսի վս̃ Այութե̃ իւրոյ
զճշմարիտն վկայեաց․ և ոչ երկեաւ 'ի մահ
ուանէ մարմնոյն առ 'ի ծածկելոյ զճշմար
տութին․ վս̃ որոյ և Պօղոս Ա Տիմ․ Զ․ 13։
բարւոք դաւանութի̃ կոչէ զվկայութին քսի։
և Յօհաննէս Յայտ․ Գ 14․ կոչէ զքս̃, ա-
մէն․ և վկայ հաւատարիմ․ և առաջին ա-
ռաջնորդական․ նաև օրինականկան պատճառ
ամ̃ սուրբ ծնընդոց։ զոր Թիւրապէս լսմ̃-
նալը [illegible] ․ իւր է քս̃, որով որ Այ բան

և որդի

և որդի է, է՛ սկիզբն. զի առաջին սահըմ-
անած: այլ քս ներգործական արարողա-
կան և օրինակական սկիզբն է արարածոց.
և ոչ թէ կրաւորականապէս: այլ 'ի սրբոյս
Գրիգորէ կոչի [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] և այս թէ յորժամ
ընդ աջոյն մարտն եղեալ զինքն բառնամօրէն
ծոմապահութե. և թէ 'ի ժամանակս չարչա-
րանաց: վն որոյ և Ռուբենեան ասէր. քս
չարչարեցաւ և եթող ձեզ օրինակ: իսկ
թէ վն էր փոխանակ մխիթարութեն որ ա-
ռաջի կայր նմա. յանձն էառ զխաչ. ար-
համարհեաց զամօթ. ասէ թէ, զի զկարծր
և զճիռ բնութիւն մարմնոյս գուգուէ՝ կըր-
թեսցէ 'ի չար արանս. և եղիցի իւրն օրինակ
համբերութե. յորժամ չարչարանքն մեր՝ ի-
ցէ 'ի փառս Այ և 'ի փրկութի մեր: կամ
նկատէ 'ի բանն Պօղոսի. Եբր. ժբ. 2. հայ-
եսցուք 'ի զօրագլուխն և այլն:

*Եւ յանդորրաւէտ մարմին [illegible] եայլն)
Մեղմիքն յանպարտական մարմինդ կրեցեր
(ասէ) զչարչարանս մեր. որ զի փոխարէն 'ի
մեզ զխնայեսցես: և ծանիր զի քս անմահ
էր 'ի մեղաց սկզբնականաց և ներգործակա-
նաց. բայց զպատիժն մեղաց, զքաղցն և
զծարաւն. զվաստակելն և զայլսն մինչև
ցմահ՝ կամաւ կրեաց. զի մք անձամբք մե-
րովք չարչարեալք լքանէաք: վն որոյ ար-
դեամբք եցոյց 'ի մեզ զեղանակ գթութե իւ-
րոյ. զի տանջանօք և չարչարանօք իւրական
մարմնոյն՝ անբաժանելի յԱստուածութենէն:
Սակայն մի թէ տաժանական, և հատուցա-
կան տագնապ զառեցեալ պակասութիւն
պարտիմք իմանալ, թէ զտանջանական չար-
չարանաց: Մի. առաջնոյն գիտելի' է. զի
քս էառ զմն պակասութիս մեր, բաց 'ի մե-
ղաց և 'ի տգիտութե: դարձեալ ոչ էառ քս
զպակասութիս յատկականս. որպիսիք են
բորբ՝ և խօթութի. տգեղութի դեղնութի դի-
մաց. տկարութի մարմնոյ. և կամ որք 'ի
վերնական պատճառաց և յանբարեխառ-
նութե օդոյ գան յառաջ. որպիսիք են ժան-
տախտ և շչուկն: և կամ որք 'ի յանկարգ
գործոց պատճառին, որպիսիք են զանա-
զան հիւանդութիք: Այլ և էառ քս զպա-
տիժս դատապարտեցելոց. որպէս կարծէ
ախորժն գայլինոս: Բայց մարմինն քն, էր
թարկեալ էր քաղցու և ծարաւոյ. աշխա-
տանաց, ջերմանալոյ և ցրտութե: զի այսո-
քիկ հաստարակաց են պատահմունք. և ոչ
են 'ի պակասութե բնութե. այլ 'ի լրութե:
Իսկ առ Երկրորդն ասեմ, թէ քս ո՛չ միայն
կրեաց զպատժականս չարչարանաց. այլև
կրեաց կամաւ և սիրով. և 'ի հարկաւորու-
թե մերոյս փրկութե: զի նա զցաւս մեր է-
բարձ. և վն մեր չարչարեցաւ. և նա վի-
րօքն բժշկեցաք: Եսայ. ծգ. 3: և առ 'ի
լրութիւն մարգարէութե. որպ ասաց առ Կղէօ-
պեանսն, թէ ո՜վ անմիտք և հեղգամիտք
առ 'ի հաւատալ ամ գրելոց. ո՞չ այնպէս
պարտ էր քսի չարչարիլ և յառնել 'ի մեռե-
լոց և մտանել 'ի փառս: կրեաց զքաղցն 'ի
կատարման քառասնից աւուրց: Ծարաւե-
ցաւ. վաստակեցաւ, որպ գրէ Յօհաննէս
թէ Յս վաստակեալ 'ի ճանապարհէն նըս-
տէր 'ի վր աղբերն: Նա՛ զկրաւորեցաւ վն
մեղաց մերոց, և պատժեցաւ վն մերոց ա-
նօրէնութեց: Որեամբ քրտնեցաւ. արտմե-
ցաւ, երկեաւ, ըմբռնեցաւ. կապեցաւ. ձա-
ղեցաւ. ապտակեցաւ. փուշ պսակեցաւ.
բեւեռեցաւ. ծարաւեցաւ 'ի Խաչին. վեր-
ջապէս զհոգին աւանդեաց: և զկնի մահ-
ուանն տիգաւ խոցեցաւ: որպ զի խորհրդա-
կանապէս ինքեամբ բաւ առնէր զմ ներ-
հակացն այսոցիկ. զի բժշկելով զմ հեշ-
տալիսն. որք էին ներհակք կրեալ չարչա-
րանաց իւրոց: վասն որոյ և սբ Սարգ ա-
պետս ասաց, թէ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]: Իսկ և Ռուբեանն ա-
սէր վասն ընկերասիրութե, թէ մի բանիւք
և լեզուօք սիրեսցուք. այլ արդեամբք և
ճշմարտութե. 1 Յօհ. գ. 18: Բայց քս ոչ
միայն արդեամբք արտաքին ընչից սիրեաց
զմեզ. այլև բնական բարեօք. զի մարմնով
և արեամբ. կենօք, և հոգւովն. զի ըստ Բեռ-
նարտոսի. ետ զմարմինն 'ի կերակուր. զա-
րիւնն յարբումն. զջուր կողին 'ի լուա-
ցումն, զհանդերձն բաժանողաց. զմայրն
աշակերտին. և զհոգին Հօր: և Ռուպերտ
գ. գրքոյ Ը գլուխ, զպատճառ չարչարա-
նացն քն ցուցանելով ասէ. Այ եղև մարդ,
զի մարդն լինիցի Այ: Տէրն եղև ծառայ.
զի ծառայն լինիցի Տր. Այ յերկնից էջ

յերկիր, զի մարդն յերկրէ ելանիցէ յեր֊ կինս ։ Ա.Ծ եղև որդի մարդոյ, զի մարդն լինիցի որդի Ա.Յ ։ Անմահն եղև մահկանա֊ ցու, զի մահկանացուքս լինիցին անմահք ։ Մեծատունն ամի աղքատացաւ, զի զաղ֊ քատսն փարթամացուսցէ ։ Նսեմացաւ լոյսն, զի զմեզ լուսաւորեսցէ ։ Քաղցեաւ հացն, զի զմեզ յագեցուսցէ ։ Ծարաւե֊ ցաւ աղբիւրն, զի զմեզ արբուսցէ ։ Տրտմե֊ ցաւ ուրախութիւն, զի զմեզ ուրախացուսցէ ։ Երկեաւ համարձակութիւն, զի զմեզ քաջա֊ ցուսցէ ։ Ատատակեցաւ 'ի ճանապարհի, զի զմեզ երկնագնացս արասցէ ։ Եւ ահա յայտ է թէ կամեցաւ Քս ներհակօք զներ֊ հակսն բժշկել ։ և զանդամոց զցաւսն յիւ֊ րեան տանելով՝ ապաքինել ։ Եղեօթն մա֊ հացու մեղսն և զպատուժն վերաեկեալ 'ի մեղաց՝ բառնալ և ջնջել ։ զԱմբարտաւա֊ նութիւն՝ խոնարհութբ գլխոյն ։ զՆախանձն՝ տարածմամբ բազկացն ։ զԱգահութիւն՝ ա֊ ռատաբաշխութբն ։ զԾուլութիւն՝ փութա֊ լով 'ի չարչարանս ։ զԲարկութիւն՝ կակուղ պատասխանեաւն ։ զԵրկրամոլութիւն՝ ըմպե֊ լով զքացախն և զլեղին ։ զԱղջախոհութիւն՝ խոցմամբ կողին ։ Եւ քանզի զանազանք էին տեսակք ախտացելոց · որոց սակս զանա֊ զան կերպիւ յինքն կրեաց զանարժանս խ֊ րոյն պատուոյ ։ Լսոտի ասէ Ոգոստինոս· ահա վասն ամբարշտին՝ ձաղի պետութեն ։ վասն ստոյն՝ բացատասցեալ լինի Ճշմարտու֊ թեն ։ վասն անօրինին՝ դատապարտի ար֊ դարութիւն ։ վասն անողորմին՝ տանջի ողոր֊ մութիւն ։ վասն Թշնամականին՝ 'ի բաց մեր֊ ժի երջանկութիւն ։ քացախաւ և լեղեաւ՝ ար֊ բենայ քաղցրութիւն ։ վասն մեռելոյն՝ մե֊ ռանի կեանքն ։ Պարձեալ Քս երևեցոյց յինքեան ընդդէմ խուռոյ դերապանցութեէ՝ զեօթն նշանատագոյն սարկունս · որզ ասէ Կուռնէլիոս Յապոնէ·1 ։ առեալ 'ի Սրբո֊ պիոն դերմանոսէ, թէ եօթն կնքով իմանայ զեօթն դաւանիս չարչարանացն քո ։ Առա֊ ջինն է ծայրագոյն չարչարանքն յանչարչա֊ րելին ։ Երկրորդ՝ ծայրագոյն անկարութին յամենակարօղն ։ Երրորդ՝ ծայրագոյն յի֊ մարութին առաջի մարդկանց, որ է Ա.Ծային իմաստութի ։ Չորրորդ՝ ծայրագոյն աղքա֊ տութին յԱ.Յն հարստութենէ ։ Հինգերորդ՝ ծայրագոյն անարգանքն, 'ի ծայրագոյն հան֊ գխաւէհութին ։ Վեցերորդ՝ ծայրագոյն Թողութիւն յԱ.Յ, 'ի ծայրագոյն միաւորե֊ ցեալն ընդ նմա ։ Եօթներորդ՝ ծայրագոյն խաւարութին, 'ի ծայրագոյն Սէրն Հօր առ Որ֊ դին ։ Որովք յուցանի թէ ըստ Նէյ Ար֊ դապետին, Քս եղև նախանի վկայ և նահա֊ տակ ամ Համբերողաց · և զայն ոչ վս իւր· այլ վասն մեր կրելով ։ որզ զի զխստութի եր֊ կաթեայ բնութեն մերոյ՝ իբրև հուր կակղա֊ ցուսցէր, և ենթարժիցէր 'ի ներքոյ կրից ա֊ ռաքինութեց ։ վս որոյ որովհետև 'ի յօրէնսն ստացեալ էր, թէ ըստ չափու մեղացն հար֊ ցէն զամբարիշտն ։ բայց զի մեղք մարդ֊ կան անհուն էին, և ոչ ոք կարէր վճարել· Ըստ ըստ չափու մեղաց մարդկան, յինքն կրեաց զպատժականսն ։ որզ զի ըստ Ղու֊ քելոյն, մի ոք անձամբ չարչարեցեալ լքանիցի ։

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ.

Այս ճառս ՚է՛ [illegible] Քրիստոսի. [illegible] Երկրորդ՝ [illegible] Քրիստոսի, [illegible] Երրորդ՝ [illegible] Քրիստոսի: Չորրորդ՝ [illegible] Հինգերորդ՝ [illegible] Վեցերորդ՝ [illegible] Քրիստոսի [illegible] Եօթներորդ՝ [illegible] Ութերորդ՝ [illegible] Քրիստոսի, [illegible] Իններորդ՝ [illegible] Քրիստոսի:

ԲԱՆ

Զի արդ քանզի օր է օրհնաբանեալ տեառն [illegible] :)

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Ո՛չ զի օր է, զի՛ն այնորիկ օրհնաբանեալ: այլ զի օր է լուսանորոգ. զի կամ ՚ի Քրիստոսի լոյսն աշխ նորոգեաց զնա: և կամ զի օրն է լուսով նորոգեալ. փոխանակ այնորիկ համառօտ բան խաւարին անդնդականի. որ ունէր զերեսս ջրոց: Բայց ծանիր զի եւթն աւուրք ի կանոնականաց դիպուածոց հրաշականաց պատահեցան: Նախ՝ օրն առաջին ստեղծագործութեան, ամ էից գոյացմամբ: երկրորդ օրն՝ վերնոց և ներքնոց ջրոց բաժանմամբ ՚ի ձեւն միջադրութեան հաստատութեան: երրորդ օրն՝ ստեղծմամբ ծառոց և տնկոց: չորրորդ օրն՝ ստեղծմամբ լուսաւորաց: հինգերորդ օրն՝ ստեղծմամբ օդային և ջրային կենդանեաց: վեցերորդ օրն՝ գերազանց և մարդոյն ստեղծմամբն: եօթներորդ օրն՝ հանգստեամբ հանձնան՝ և դադարմամբն Այ ՚ի նոր տեսակս առնելոյ: Հռչակաւոր եղև և օր ծննդեանն փարաւոնի. յորում տակառապետն զերծաւ. և մատակարարն կախեցաւ: ՚ի ԺԴ աւուրն նիսանի զատն զենանէր. ՚ի ԺԵ աւուրն Քրիստոսի ՚ի Եգիպտոսէն: զօրն ողջոյն սիւն ամպոյ հովանի լինէր զամս քառասուն ՚ի մէջ [illegible]: Դարձեալ ութն են գլխաւոր աւուրք առ հրէայս. որք յԱստուծոյ հրամայեցան տօնել. զորս առաջ նաւորելով ասեմ:

Շքեղութն էր որ Ածայնոյ սբ հանգստեանն· Առանձնութն էր ՚ի յիշատակ նորոգութեանն։ Պսակք գառինն յեգիպտոսէ ազատեցմանն· Պէնտէկոստն էր տօն օրինացն տուչութե։ Փողոցն էր տօն խոչկայ խոյիւ զերծմանն· Քաւութեն էր ոսկւոյ հորթոյն մեղաց քաւմն։ Տաղաւարացն էր յիշատակ վրանիւ շրջմանն· Արմնէյն էր պղետս խորանին վն հաւաքմն։ իսկ արտաքոյ այսոցիկ Աճաւէր տօնիցս՝ էին և այլք ոմանք աւուրք պատուեցելք վն հաչակաւոր պատահմանց։ Նախ նաւակատիկս տաճարին Սողոմոնի։ Երկրդ նաւակատիկն վն նորոգման տաճարին առ մակաբայեցւովքն, յանմաքրութեն անօրինքսի սրբելով։ Երրորդ ՚ի վ՚րստին շինման տաճարին առ Զօրաբաբելիւ։ Չորրորդ տօնն էր վն ազատուե ՚ի կոտորմանէն համանայ միջնորդութեն Եսթեր թագուհւոյն։ և հինգերորդն էր վն սպանմանն հոլեփեռնեայ ձեռամբն սրբուհւոյն Յուդիթայ, և ազատմանն իւրեանց։ Մեծ էր և օրն յոբուլ Յակոբ լուաւ զկենդանութեն Յովսեփայ։ և Աբրահամու՝ յորում խոյիւն եւ զԻսահակ զերծեալ. և ուրախ եղև հեռաւոր պատկերաւն նմանալին։ Մեծ էր օր ծննդեանն Աբելի. բայց մեծագոյն էր սգաւոր մարտիրոսութեն։ մեծ էր տապանաւ փերծումն Նոյի. այլ մեծագոյն էր նշանն հաշտութե աղեղն եղեւ ՚ի յամպս. որ նշանակէր զԴնիլ երկնային տղեղանն բանին Ա.Յ յարգանդ կուսին, ՚ի մեղաց փրկ ելթելթև յամպոյն։ Մեծ ուրախութի էր Իսահակայ ծնունդն ՚ի յամուլ մօրէ. և ՚ի զաւամեալ հօրէ. բայց կսկծալի էր ձեռամբ հօրն խողխողելն։ մեծ էր յաղթութին Եփթայեայ. բայց կսկծալի էր մահ դստեր նր։ մեծ էր ազատութի որդւոցն Իղի. բայց մեծագոյն էր տարածմամբ ձեռացն Մովսիսի՝ կոտորումն ամաղեկացւոց, որ նշանակէր զտարածումն բազկացն Քի ՚ի խաչին ՚ի կոտորումն դիւաց ամաղեկացւոց։ զարմանալի էր օրն յորում Դաւիթ յաղթեաց զգողիաթ ձգելակ քարամբ։ բայց սքանչելի էր որ ճշմարիտն Դաւիթ ձգէկ վիրօք խոցոտածոյն էհատ զգլուխն սատանայի։ Եւ գրեթէ յԱդամայ մինչ ՚ի Քս, ոչ գոյին աւուրք. յորս ոչ եցոյց Ած զմի մի նորս և զարմանալիս։ բայց հրաշալին տմ հրաշալեաց. և ծայրագոյն գթութեն Այլի և պատրուն՝ օրն տմ աւուրց, եղև օրն աւագ ուրբաթին. վն որոյ և մարգարէն Զաքար.

Ժդ. 7։ զտմ աւուրս առ այն յանգելով (և թէ այն տմ անցեալ աւուրքն առ օրն Ահագ ուրբաթին համեմատեալք հանդերձ պատահմամբքն ոչ էինչ էին) մի մի այնակ որ անուանմբ պատուէ ասելով. եղիցի օր մի. և օրն այն յայտնի տն. ոչ տիւ իցէ, և ոչ գիշեր. և ընդ երեկս եղիցի լոյս զի օրն՝ այն իմանալի լուսովն Քի նորոգեցաւ. և յորժամ՝ յզգալի լուսոյ արեգականն՝ օրն այն զրկեցաւ. յիմանալի լուսոյն ՚ի Քէ կատարեցաւ և նորոգեցաւ։ Եւ կամ զի լոյս Աստուածութե յընդհանուրս ՚ի նոյն օրն ծաւալեցաւ։ զի յորում աւուր Տրն անարգալիր խաչեցաւ. զնոյն Ած գոլ արեգակն և լուսին և աստեղք խաւարեցմամբ իւրեանց ծանեան։ նաև պատռեալ վէմն. վարագոյր տաճարին. շարժեցումն երկրի. բացումն գերեզմանաց. յարութի մեռելոց. կուապաշտ կինն Պիղատոսի. Ղունկիանոս ձարտարապետն. որք իբր թէ յականայ և բանի ծանեան զարարիչն իւրեանց. զոր հրէայքն տեսեալ կուրացան։ Աստի և սբս Գրիգոր որ Նիւսիոյ եպիսկոպոս ընթերցուածոց կոչէ զօր աւագ ուրբաթին. զի յայնմ աւուր ՚ի կշռել եւ ան աջակողմեան և ձախակողմեան աւազակքն. մինն փրկութե ՚իվեր ամբարձել ՚ի դրախտն Աստուածոյ տեսութե. և միւսն յատորև իջեալ դատապարտութե վն իւրոյ անհաւատութե ՚ի դժոխս. որք եղեն ապացոյցք արդարոց և մեղաւորաց. փրկելոց և դատապարտելոց. կամ հրէից՝ և հեթանոսաց։ Սոյնպէս և փայտ խաչին եղև աթոռ արդար դատաւորին. ըստ այնմ, օրհնեալ է փայտն որով լինի արդարութի։ իսկ և դիպուածքն աւուր ուրբաթու՝ եղեն սասանիչք արարածոց։ քանզի զի յառնելն Ա.Յ ՚ի յաթոռ Խաչին զդատաստան, պարտ էին երկնչիլ՝ և սասանիլ տմ արարածք, ըստ Դաւթի։ իսկ յեղանակեալ (ասէ) [illegible]։ զի արեգակն և լուսին համդերձ կայիւն իւրեանց՝ և աստեղք երկնից զլոյս ոչ ետուն։ թէ վն անբարիշտ խաչողացն որք չէին արժանի տեսանել զլոյս. և թէ վասն ծածկելոյ զմերկութի արարչին իւրեանց, զի յանդգնութե իւրեանց առաւել ամօթխածք եղին(քան զքամանալիսն հրէայսն). որք իբրև զՍէմ, և զՅաբեթ ծածկեցին զմերկութի ստեղծողին իւրեանց, իբրև հեղինակի և հօրն իւրեանց բնութեց։ Ապա բարոյականապէս սասանեցան արարածք և յեղանակեալ փոփոխեցան յայլ

իմն եւուն երկնակենցաղ · զի երկիր մարդ-
կային բնութե փոփոխեցի յանշարժ օրէնս
Ած պաշտութե · ըստ այնմ մեւսանգամ շար
ժեցից ՝ ոչ միայն զերկիր ՝ այլեւ զերկինս ·
այլ մեւսանգամն յայտ առնէ զշարժելոցն
իբրեւ զեղելոց փոփոխումն , զի հաստատուն
կացցեն անշարժքն · Եբր · ԺԲ · 26 ։ եւկամ
զի չարչարանքն Քի , զուարճունան · զի ըղ
հպարտն խոնարհեցոյց , եւզխոնարհսն բարձ
րացոյց ։ Իսկ առաքելին կոչէ զոր աւագ ուր
բաթին · զի թէ մահն է զարհուրելին նմ
զարհուրելեաց · մահն Այ մարմնով , եւեւ
սարսափելին նմ սարսափելեաց ։ քանզի
պատահեալքն յաւուր ուրբաթուն ըստ
նմ պարագայից եղեն սարսափելիք , զորս
Զարես տեսանել ՚ի սրբազնագրութե Աւե-
տարանչացն · եւ ՚ի տաղաչափութե Շնոր-
հալւոյն որ ասէ · որ զկիրկական քո օր խա
չին եւ այլն ։

*(Է) Մեծի պասեքն ։) Փոքր պասեքն էր
զատնաղենունն զոր կատարեաց Քն յե-
րեկոյի · զի յաւարտման հնոց շաբաթին
եւ յսկսման ուրբաթին · իսկ մեծ պասեքն
զատիկական , Քի զատինն Այ նոճիրումն
էր ՚ի Խաչին · ուստի Առաքեալն ասէր ·
զատիկ մեր զենաւ Քս ։

*Իբն էհաս ժամ ։) Յայտ է թէ յաւուր
Աւագ ուրբաթին է ասացել զայս Բանս ։

*Զօրաձայնութեան երկիւղին ։) Զօրաձայնի է
որ չարչարանացն Քի , վն զի օգտակար եւ
փրկաւէտ մեզ է · բայց եւ երկիւղալի է ·զի
մի գուցէ ապերախտութբ մերով զօունայն
լիցի չարչարանք նր որ վս մեր ։ Իսկ թէ եր
կու ներհակ կիրք կարեն լինել ՚ի միասին
՚ի միում ժամու · զի խնդութն եւ երկիւղն ։
Ասելի է թէ , որ զանազան նկատմանց կա
րեն գոլ ՚ի միասին · ուստի չարչարանքն քի
գոլով մեզ օգտակար , նկատումն առ այն
զօրաձայնի էր , այլ ըստ որում Այ մարդա
ցելոյ էր · եւ ապերախտութե մեր որ ներհակ
պատահի երախտեաց նր եւ ընդունայն առ
նէ զշնորհս չարչարանաց նր ՝ երկնչելի է ։
այսպէս ՚ի Ննջման Յօհաննու ասէ · մինչ
դեռ ուրախ էաք եւ լայաք · յորոց վր ասէ
լամբ " · ուրախ էին յուսով թէ յանմահութե
փոխեցաւ · եւ լային ՝ զի տեսանելին զնա ՚ի
մահ ձանապարհորդեալ ։ ուստի յայս նա
խադէտ խորհրդոյն ուրախացուցանէր , եւ
տեսակ առաջինկայ գործոյն տրտմեցուցա
նէր ։ այսպէս եւ Իւղաբերքն խնդութբ եւ եր
կիւղիւ ընթանային ՚ի գալիլեա պատմել

Առաքելոցն զյարութին Քի · եւ Դաւիթ
ասէր · ծառայեցէք Տն երկիւղիւ , եւ խնդ
դացէք առաջի նորա դողութե · եւ Պօղոս
գրէր · իբրեւ տրտմեալք ՝ եւ հանապազ ու
րախ եմք ։ ուրեմն եւես (ասէ) զօրաձայնութեան
երկիւղին զայս Բանս յօրինեմ ՚ի պատիւ
չարչարանացն Քի ։ բայց երկիւղն եղօձար
ձութն եթէ հոգեկանք լիցեն , են առաքի-
նութիւք · ուստի կարեն գոլ ՚ի միասին · զի
աններհակականք են առաքինութիւքն ։

*(Փ) Այս ըղձալի համարիմ տալ ի [illegible] եւ այլն ։) Այսինքն ըղձալի համարիմ
տալ ՚իվն չարչարանաց քոց · զոր դու Տր
գոլով ՝ վն իմ կրեցեր մարմնով ։ քանզի է
թէ ոք վն այլոց օգտի ըղձայ չարչարիլ , եւ
ընդ չարչարիլն իւր խնդայ · ապա որչափ
եւս առաւել օգտեցեալն պարտի խնդալ ։
եւ թէ Քս խնդայր ՚ի չարչարանս իւր ՝ յայտ
է · զի ՚ի Թափոր ՚ի մէջ երանաւէտ փառաց
այլակերպութեն , խօսէր ընդ Մովսեսի եւ Ե-
ղիայի զելից չարչարանացն որ կատարելոցն
էր յԵրմ · եւ յորժամ յուդա ել արտաքս ՚ի
մատնել զնա ՝ ասաց թէ , այժմ փառաւո-
րեցաւ որդի մարդոյ · եւ հա փառք կոչէր
զմնարգանս խաչին ։ ուրեմն եթէ խնդքն ոչ
գոլով պարտաւոր · ընդ օգտին եւ փրկին
այլոց ուրախանայր · որչափ եւս առաւել
զօրաձայնելոց է վայելօղն փրկութե · եւ ըղ
ձալի համարելոց զնոա չարչարանացն քի ։

*Այսպէս յաւէնի [illegible] ։) Այսու միով բանիւ հաստատէ
կանոն տալ հետեւելոցն · զի թէ Քս մե-
րովս կերպիւ եկաց յաւէնի իւրն ստեղծ-
ուածոյն , նոյնով կերպիւ · զի բնութբ մարդ-
կայնով ոչ խօսեցաւ , ոչ բարբառեցաւ եւ
այլն ։ ուրեմն կիրքն ՝ եւ ներգործութին ՝ ոչ
երբեք պարտին ասիլ յուղղականի հոլո-
վոյ · իբր թէ Աստուածն զայս ինչ գործէր · եւ
մարդկութն զայս ինչ · զի այս նեստորի է ·
այլ ներգործութն եւ կիրքն միշտ պարտին
առնանիլ ՚ի գործիականն հոլովով · որպէս,
Քսի չարչարիլն մարմնով ։ ուրեմն ծառա-
գոյն ծնուն է ումեմն պատկէ ասացնին թէ ,
երկրպագեմ Այ Անբաժանութեն եւ մարդկու-
թեն ՚ի խաչ ելելոյ ։ որոյ ընդդէմ է բան
մեր վարդապետիս եւ ուղղափառ կերպիւ
որ ասացն թէ , [illegible] · եւ Շնորհալին Ներ-
սէս ասէ թէ ,

*Այ մարմնով վն իմ խա- չեալ ·
*մերովս բնութբքս մեռա- նի ։

զոր թէ ոք ուսման սէր ունի, կարէ տե
սանել 'ի վէմ հաւատոյ գրքոյ մերում ըղ
բաղումս: Իսկ թէ տգետ անուամբ զի՞նչ
պարտիմք իմանալ: Ծանիր զի առ հրեայս
երեք էին ատեանք, առաջինն կոչիւր, տէ
տամծեայ · որ լինիւր յերից դատաւորաց,
վս լուսանաց առ և տիլ դրամոյ: Երկրորդն
էր տգետ վասն մարդասպանութե. և կոչիւր
տէն թափուր · և այն կայանայր, 'ի ԻԳ դա
տաւորաց · որք վճռէին զսպանութիւն մար
դասպանաց: Երրորդն կոչիւր սանհետրին. և
կայանայր 'ի ՀԱ դատաւորաց · որք դատէ
ին առ մարդիք զփոքր հմբեալ յանցանս ·
զի զհերձուածողութիւնս · պանդխտութիւնս ·
զսուտ մարգարէս · զկռապաշտութիւնս · զու
րացութիւնս · զապստամբութիւնս · և զքրէական
անքաւելի մեղս: Արդ սանհեդրոն տի է
կաց մինով յաւէտ իւր սանհեդրոնածոյն՝
իբրև զհերձուածող և լուծանող շաբա
թու · զի հերձուածողն է յիրի իմիք 'ի
հաւատլեաց տարաձայնողն: Իսկ հրեայքն
իբրև զգլխաւոր մասն հաւատոյ ունէին ըզ
շաբաթն, զոր Քս ոչ էր պարտական պա
հելոյ զայն · զի դեռևս ոչ էր աւարտեալ
զնորա տարաշնագործութե փրկութե · վասն ո
րոյ յորժամ կատարեաց զամ ասաց · ամ
ենայն կատարեալ է. և հանգեաւ 'ի գործելոյ՝
մահուամբ. որպէս և 'ի նախկինումն արարչութե
ասաց Մովսէս թէ, և կատարեցան երկինք
և երկիր և ամ զարդ նց, և հանգեաւ Այ
և այլն: ուրեմն Քս ոչ էր պարտական պա
հելոյ զշաբաթն · զի դեռևս ոչ էին կատա
րեալ երկինք և երկիր · զի գործ փրկութե
մերոյ · և յորժամ կատարեցան 'ի Խաչին,
հանգեաւ յամ գործոց իւրոց զոր առ
նելոց էր · և յաղագս այսորիկ աւուրն շաբաթու
հանգեաւ 'ի գերեզմանի: Տիտ. Գ. 9. զոր
անզգամ հրեայքն ոչ գիտելով զծածուկ
խորհուրդ նր · զլուծումն շաբաթուն՝ հա
մարէին նմա 'ի յանցանս · որք և ասացին
բերանով Սողոմոնի · ծանր է մեզ և տեսա
նել զնա · զի այլանման են կեանք նր և այլ
ազգի շաւիղք նր · և թէ հակառակ կայ
գործոց մերոց · Իմաստ. Բ. 12: դարձեալ
համարէին զՔս անզգամ · ուստի մինչ
ասաց Պիղատոս, զի՞նչ չար արար · ասա
ցին, եթէ ոչ էր չարագործ՝ ոչ մատնէաք
զնա քեզ: դարձեալ կացուցին յատենի իբ
րև զսուտ մարգարէ · ուստի Նիկոդիմոսի
ասացին · մի թէ և դու գալիլեացի ես ·
քննեա և տես, զի մարգարէ 'ի Գալիլեէ

ոչ յառնէ: դարձեալ իբրև զաւելորդա
սահման · ուստի մինչ խօսէր վս մարմնոյ և
արեան խորհրդոյ · ասէին՝ թէ զիարդ կա
րէ սա տալ մեզ զմարմին իւր յուտել: դար
ձեալ իբրև զուրացող · զի ոչ համարէր զնա
դոլ որդիս Աբրահամու: այլև կացու
ցին զնա յատենի իբրև զապստամբ · ուս
տի ասէին զնմանէ · ոչ է այրն այն յԱյ
զի զշաբաթս ոչ պահէ: դարձեալ իբրև
զքրէական մեղանչող · վս որոյ ասացին առ
Պիղատոս · արդելու 'ի տալոյ հարկս կայ
սեր · և ասկայն Քս զընդդէմն ասացեալ
էր թէ, տուք զկայսերն կայսեր և այլն: Սս
շաբաթուն գիտելի է · զի Քս ոչ եղծ.
այլ մանաւանդ զբարիս բժշկութե 'ի նոյն
աւուրս գործելով պատուէրաց և ասաց ·
շաբաթ վս մարդոյ եղև · և ոչ մարդ վասն
շաբաթու · ուստի պարտ է մանաւանդ 'ի
շաբաթու զբարիս գործել: զի դեռ ոչ էր
մեռեալ և թաղեալ 'ի գերեզմանի հանգս
տեամբ գործոյ մերս փրկութե · վասն որոյ
յարութե իւրով պատուէրաց զմիաշաբաթի
օրն · իբրև զառաջին օր նորոյս արարչութե:
Սս երկրորդին գիտելի է · զի Քս ոչ էր
անզգամ · որում և անզգամքն վկայեցին,
թէ դու բանակալք լիցուք արդարոյն: վկա
յեաց և Պիղատոս որ ասաց · ես 'ի դմա
չիտս ինչ ոչ գտանեմ: վկայեաց և կինն Պի
ղատոսի ասելով · չիք ինչ քո և արդարոյդ
այդորիկ: վկայեաց և խոցող զինուորն Ղուն
կիանոս ասելով · արդարև այրս այս արդար
էր: Սս երրորդին գիտելի է · զի Քս
ոչ էր սուտ մարգարէ · այլև տուող ճշմար
տի մարգարէութե շնորհի: այլև զապադայս
և զապառնիս՝ լուսով փառաց դեր քան
զմարգարէս տեսանէր և գուշակէր: որպս
զյարութին Ղազարու · զկեր մատնչին և չար
չարին · զյառնելն · և զգերութին հրէից,
զմիւսանգամ գալստեան խորհուրդն · որք
եղեն և լինելոց են: Իսկ առ այն թէ մար
գարէ 'ի գալիլեէ ոչ յառնէ · սուտ ասէին ·
զի Եղիաէ, և Դեբօրա մարգարէուհին 'ի
գալիլեէ էին: Սս չորրորդին գիտելի է ·
զի Քս ոչ էր կռապաշտ · այլ մանաւանդ
կռոց տապալիչ · ըստ այնմ, Ահա նստեալ
'ի վր թեթև ամպոյ եկեսցէ յեգիպտոս · և
շարժեսցին ձեռագործքն եգիպտացւոց ·
Եսայ. ԺԹ: այլև 'ի հակառակին սպնյի ·
ասաց, գրեալ է թն Աջ քում միայն եր
կիրպագցես: և ինքն ամենայն հեռի էր 'ի
կռապաշտութե · զի և զկեր հաւասար պա

տիւն

տինքն զոր ունէր ընդ Հօր և Հոգւոյն Սրբոյ, առ Հայր վերաբերէր. և զգործսն զոր իշխանութեամբ գործէր, Հօր և Հոգւոյն սրբոյ տայր. ըստ այնմ, Հայրն որ յիս բնակեալ է, Նա գործէ զգործսն. և թէ Հոգւովն Այ հանեմ զդևս: դարձեալ ոչ էր ամենորդասահման ի կացուցման խորհրդոյ Սրբոյ և Այրեան. որպէս և բժիշկն ոչ է ամենորդապաշտ յորժամ ըստ պիտոյիցն կազմէ զօշարակս, և չինէ զապեղանիս: իսկ Քս մերոյս հիւանդութեան և վիրաց, կազմեաց զօշարակ արեանն. և զապեղանի մարմնոյն: և զօշարակ արեանն վս հիւանդութեան մերոյ. և զապեղանի մարմնոյն՝ վասն վիրաց մերոց:

Ա հինգերորդին գիտելի է. զի Քս ոչ էր ուրացող. զի Այ գոլով՝ զինքն ուրանալ ոչ կարէր. 2 Տիմ. Բ. 17: նաև զի Այ գոլով՝ ոչ ունէր ի վեր քան զինքն հաւատալի. զի զայնմանէ բաց ասելով՝ ուրանայցէր: որպէս և ոչ ունելով բարձրագոյն քան զինքն. յանձն իւր երդնոյր: Եբր. Զ. 13:

Ա վեցերորդին տես ի վերն ի ա յուծմանն. զի Քս ոչ էր պարտական պահելոյ զշաբաթս. զի տր էր որդի մարդոյ և շաբաթու. և սակայն պահէր զնա պատճառով ըղձեծամեծ բարերարութիս ինքեան գործելով:

Ա եօթներորդին գիտելի է. զի Քս ոչ էր ապստամբ: նախ՝ զի Այ գոլով, ոչ կարէր ինքն յիշխանութե իւրմէ ապստամբել: երկրորդ՝ զի ոչ ոք է ապստամբ. որ [illegible] յիշխանութե խմբէ՝ առ այն իշխանութիւն դարձուցանէ. իսկ Քս զամ որդիսն Այ զցրուեալսն ժողովէր ի մի. այ ի հնազանդութիւն իշխանութե միայն Այ: երրորդ ոչ էր ապստամբեցուցիչ. զի հրամայէր տալ զհարկս կայսեր. Մատ. ԻԲ. 21: ուրեմն առաւելն մեծ անիրաւութիւն հրէից էր դատաւորաց. եօթն պատճառաւ մոլորեցաւ ի դատելն զՔս: վասն որոյ և որք վարդապետս յեօթն համարի սոյն ձևով՝ ասէ թէ բռնեցին իբրև չարագործ. պնդեցին իբրև զապստամբ: զամենատարանիս նկարիչ՝ իբր զհայհոյիչ ըբինին և այլն: այլ թէ յատենին ատեղծուածոյն իբրև զդատապարտեալ կալով, զինչ

արար տէրն, ասէ:

✻(Ի՞նչ խօսեցաւ տէրն բանս:) Ըստ Այրեատոտելի. ոչ ոք ի ետեւս պատճառաց վասն թարգմանն է քան զպատճառելին. իսկ Քս էր պատճառ և հեղինակ. ոչ միայն բանի իմաստականութե մարդկան. այլև բանի համարձակութե ի յատենի թագաւորաց. ըստ այնմ. յորժամ տանիցեն զձեզ առաջի դատաւորաց և թագաւորաց, մի հոգայցէք թէ զինչ խօսիցիք. զի ես տաց ձեզ բերան և իմաստութի և այլն. ուրեմն առօղն այլոց ինքն ևս առաւել համարձակ պարտի լինել. և ահա Քս գոլով բան Այ և անձնաւոր իմաստութի Հօր. ոչ խօսեցաւ առաջի Պիղատոսի և քահանայապետից. նախ՝ զի Զ Պօղոսի պարտէր լռու լինել ի հակառակել մեղաւորացն առաջի իւր: երկրորդ՝ զի ինքն ասացեալ էր, ոչ արկանել զմարգարիտս առաջի խոզից: երրորդ՝ զի Քս էր որոջ առաջի կտրչայ ըստ Եսայեայ. իսկ որոջն ոչ բանայ զբերան իւր յորժամ ի խուզանող վարի. Եսայ. ԾԳ. 7: չորրորդ՝ զի Է սրբոյն Դիոնէսիոսի, զթագնուն Այ են խորհուրդ ոչ պարտ է ծածկել յանհաւատից՝ զի մի ծաղր առնիցեն. և ի պարզամտաց՝ զի մի պատճառ գայթակղութե առնուցուն: վասն այնորիկ և փրկիչն ոչ կամեցաւ առաջի Պիղատոսի անհաւատին. և գիտեաւ յիմարութե թմրեալ քահանայապետիցն յայտնել զթաքուն Այութե իւրոյ զզօրութիւն և զխորհուրդն. զի մի ծաղր առնիցէին և գայթակղէին: հինգերորդ՝ զի մարգարէին ասացեալ էր. եղէ ես մարդ որ ոչ լսէ. և ոչ գոն խօսք ի բերան նորա: վեցերորդ՝ զի ասէ Յովհաննէս Բ դպրութե ԺԹ. գլուխ. զի՛ւր է ձայնել զօգտակար իրաց. յորժամ լսօղք անձքն հաւանեալն միաբանին ի վատթարն կողմ: և ահա ի վերայ ամն մերոյ ժողովեալ էին կատաղի խորհրդով ասպանման՝ քահանայապետք դպիրք և փարիսեցիք. ուրեմն լաւագոյն լռել կամեցաւ Քս: եօթներորդ՝ զի լէ Քս բան առ բան պատասխանել էր, միով բանիւ միայն զինքն կարէր արդարացուցանել. և ի մահուանէ փրկել. բայց գործ փրկութե մերոյ մնայր անկատար. և նախախնամութեն Հօր զմահուանէ որդւոյն ի դերևս ելանէր. և փրկութի մեր կախ մնայր:

✻(Առանձինն ...:) Ա յանինքն ոչ ձայն արձակեաց որ հայեցմամբք միայն դողացուցանէր զերկիր. ըստ այնմ, որ հայի յերկիր

և տայ դողալ սմա:

✻(Ի՞նչ ...:) Անչելն է առ լեծոյն. և զԱյ ասէ մարգարէն. առ իւծ գոչեսցէ և ով ոք իցէ որ ոչ սարսեսցի. Տէր խօսեցաւ և ով ոք իցէ որ ոչ մարգարէասցի: Ամով. Գ. 8: և Յով

սէ. Է 14. ասէ ՚ի բերանոյ Ժ.Ղ. Ես եմ իբրև զայլազ ՚ի վը Եփրեմի. և իբրև զառ-իւծ ՚ի վր տանն յուդայ: և Ժա. 10. ասէ,՚ իբրև առիւծ մռնչեսցէ. զի ինքն մռնչեսցէ և զարհուրեցուսցէ զորդիս ջուրց: այլ որ ՚ի հնումն էր առիւծ,՚ի նորումն եղև գառն. և որ էր հանրալուր փող հզօր՝ և ահեղա-րաց զարհուրեցուցիչ. իբրև զբեկեալ փող՝ ոչ հնչեաց երբէք: նմանեցուցանէ զքս երկու արծաթեղէն փողոցն ազդարարաց. որպ գրի Թւոց. Ժ. 1: առաջին փողն էր գալն ՚ի մարմնի. երկրորդն է վերջին օրն դատաստանի: յառաջին գալստեանն հնչեաց թէ, ապաշխարեցէ՛ք զի մերձեալ է արքայութիւն երկնից. յերկրորդումն հնչելոց է թէ, երթայք յինէն անիծեալք ՚ի հուրն յաւիտենական: Դարձեալ քս է ամենազդու փող աճուր դատաստանին. զի ըստ Պօղոսի Ա Թեսաղ. Դ. 16. ինքնին տր հրամանաւ, և ՚ի ձայն հրեշտակապետի, և՚ի փող Ա.Յ իջանէ յերկնից. և մեռեալք յառնեն: այլ այս մեռելոց յարուցիչ և ահալուր փողս՝ յատենի իւր ստեղծուածոյն անմռունչ կայր, և ոչ զձայն արձակէր. որ զսինա լեռն դողացուցանէր և շարժէր ՚ի յօրինաց տուչութեն. ըստ այնմ, Ա.Ի ընդ ելանելն քո յանապատէ երկիր շարժեցաւ:

* Ու երախտեացն ոչ յանդիմանեցեր. և ոչ հացեօք նոցին ըմբերանեցեր: Այս է նշան առն ազատաբարոյի. որ տայ ոմն առատապէս և ոչ նախատէ. և ոչ յերես տայ զբարերի բարերարութիւն. և ոչ մեղօք ապերախտից ըմբերանէ: զՅուլիոս կայսերէ ասէր ոմն ՚ի բանաստեղծից, թէ կայսրն զոչ ինչ գիտէ մոռանալ՝ եթէ ոչ զապերախտութիւն այլոց՝ արարեալ ընդդէմ ինքեան, Եղանար դանիս իւր: այսպս ազատաբարոյ տրն մեր, ոչ երախտեօք իւրովք յանդիմանեաց զլրբութն հրէից (իբր յերես տալով զբարերէ բարերարութիւն իւր) և ոչ կարկեաց զբերան նց ասելով. ոչ այդ այն է զոր տն հատուցանէք դուք ժողովուրդք յիմարք և ոչ իմաստունք. և փոխանակ խաղողոյ՝ զփուշ ընծայէք զլխոյ իմոյ: Եփոխանակ ամից բարերարութեց իմոց որ առ ձեզ՝ զներհական ինձ փոխարինէք: և թէ որպ՞ ազգի այնքան բարիս պարգևեցի, որքան ձեզ: զոր և Դաւիթ ասէր թէ, ոչ այսպէս արար ամ ազգաց տր, և զդատաստանս իւր ոչ յայտնեաց նց: և ըստ Պօղոսի, թէ որոց որդեգրութին, և փառքն, և կտակարանն, և օրէնսդրութին, և պաշտօնն և աւետիքն. որոց հարքն, յորոց և քս ըստ մարմնոյն. Հռոմ. Թ. 4: Իսկ և ազատաբարութին յեգիպտոսէ. մանանայիւ կերակրելն. վիմաբուղխ ջրով արբուցանելն. անմաշելի հանդերձիւ պահնելն զամս քառասուն. քակելն ՚ի քանանու զեօթն ազգս մեծամեծս. և զայգի յեգիպտոսէ փոխելն՝ և յերկիրն աւետեաց զնոսին տնկելն: Այլ ՚ի մարմնանալն՝ ապէսպէս բժշկութք ապաքինելն, դերբնական բարեօք. զոր և ինքեանք հրէայքն վկայէին, թէ զամ ինչ բարւոք գործեաց սա. զի խլից լսել տայ. և կուրաց տեսանել: և բեռնաւորս ասէ. զի՞նչ պարտ էր առնել և ոչ արար. արձակեաց զկապեալսն. լուսաւորեաց զկոյրսն. դարձոյց զմոլորեալսն. և հատեցոյց զպարտաւորսն: Այլ ազատաբարոյ Տրն ոչ յանդիմանեաց զնս այսքանեօք երախտեօք իւրովք: և ոչ չարեօք նոցին կարկեաց զնոսա: վասն առաջնոյն ասաց Եսայեաւ. որդիս ծնայ և բարձրացուցի. և վասն երկրորդին ասաց. և նք զիս անարգեցին: Այս այն ազգն էր, որ երբեմն թողեալ զԱծ, ոսկեղէն հորթոյն ասաց թէ, ահա այդ քո իէլ որ եհան զքեզ յերկրէն եգիպտացւոց: Այս այն էր, որ քարին ասաց թէ Այծ իմ ես դու. և փայտին, թէ դու ծնար զիս: Երեմ. Բ. 27: Այս այն ապերախտն էր, որ մինչ զկերակուր ունէր ՚ի բերան իւր՝ տրտնջայր. և մինչ յագիւրն և գիրանայրն՝ կիցս արկանէր, և զԱծ ցկենարար իւր անարգանայր: Այս այն այգին էր, զոր նոյն բարերարն տնկեաց յանկեան ՚ի տեղւոջ պարարտութե. և ցանկով փակեաց. ձողաբաժա զարդարեաց. յորում որթ սորեկ տնկեաց. աշտարակ կանգնեաց. դուռ հնձան փորեաց. և ասաց, զի՞նչ պարտ էր առնել այգւոյ իմոյ և ես ոչ արարի. և սակայն փոխանակ խաղողոյ՝ եբեր նմա զփուշ: մի թէ առա՞ջ ինչ յայտնեաց, ոչ երբէք: և սակայն այնքան բարերարութին՝ ոչ կակղացոյց զխստացեալ սիրտ անօրէն հրէիցն. ոչ ՚ի շնորհեաց իւրեանց կասեցան. և ոչ ՚ի բարերարութեց փրկչին ամաչեցին: և ոչ փրկչն երախտեօք իւրովք զնոսա յանդիմանեաց. և ոչ չարեօք նոցին՝ զնոսին ըմբերանեաց. ոչ մատնեաց ամօթոյ՝ զմատնիչսն իւր առաջանաց մահու. ոչ ՚ի կապելն նոցին դիմադարձ եղև. և ոչ յապտակելն դժուարացաւ և այլն:

* Ու ի Բերանոյն ըմբռնամոնեցեր. և ոչ ընդ [illegible]

գեղն երբեք խոստովանեցաւ:) Մանաւանդ զի թէ ըզ պատկեր և զդէմ Թագաւորի անարգօղն և պատուօղն ածէ՛ լինի ՚ի վրա նորա մահու. իբրև անարգօղ Թագաւորին և արտաքսեալ բանի նր. ապա որչափ ևս առաւել դատապարտելի է. որ ոչ զպատկերն քնն և զդրեալ բանս նր. այլ զնոյն ինքն անարգէ, և ընդ երես նր թքանէ. ուստի ասէ Յովհ" (՚ի վր Սամարեհուի առ այն, թէ թքանելին ընդ երես նր) Թուք առնու յերեսն Ս.Յ այլն մաքրութն արքայութե. ապտակեալ լինի որ չափեաց ափով զջուրս. և ՚ի քարոզագրքոյն կիրակեից բանք ոսկեբերանք կոչեցեալ յիններորդ կիրակէին ասէ. մատնի որ է հայրակն զօրութե. և կապի որ Ս.Յ իմաստութե. ձաղի որ է ճշմարիտ անմեղութե. թքանի որ է Ս.Յ փառք. և ըսպանանի որ է կեանք: և մեծն Ներսէս շնորհալին ասէ:

* Թուք արձակեալ պիղծ բերան նով.
* այն որ կուրին լոյս ծագեաց Թքով:

Մի՛ ասիցեն հայրադաւանքն, թէ թքանելին ՚ի մարմնականն երեսն, որ ոչ էր Ս.Յութե: Ասեմ թէ ուրեմն հրեայք ոչ սպանին զՔս այլ զմարդ. և զինչ՞ իղ Պօղոս ասէ զՏէրն փառաց ՚ի խաչ հանին. և դու ընդէ՞ր դըժուարիս յորժամ յերեսդ թքանեն. զի այն թուքն ոչ հասանի առ հոգիդ. այլ առ մարմինդ: Ասելոց ես թէ, բայց միաւորեալ է մարմինն իմ առ հոգի իմ. և արարեալն մարմնոյս իմոյ. համարեալ լինի բոլոր անհատ անձինս: և մի թէ բանն Ս.Յ բաժանեա՞լ էր ՚ի թքածեծ մարմնոյն, ասելոց ես թէ ոչ: ուրեմն բոլորն զինչ և առնելին՝ բոլորի անձին բանին Ս.Յ էր: Պօղոս զանունն հռօմայեցւոց կրելով՝ և ոչ գոլով ազգաւ հռօմայեցի. այլ յիշխանութե հռօմայեցւոց ՚ի տարսոնէ գոլով. Ե հարկանելն դժուարանայր ասելով, թէ զայր հռօմայեցի արժան է ձեզ գանս հարկանել. իսկ քս ոչ թէ զասկ անուն Ս.Յութե կրէր. և ոչ յափշտակութե էր նմա Ս.Յ գոլն. այլ ՚ի բնութենէ. ընդէ՞ր ուրեմն ոչ դժուարացի ՚ի թքանելն իւր իբրև զՍ.Յ. որ ոչ ամօթ համարեցաւ Ս.Յ գոլով զծնանելն ՚ի կնոջէ որպ զմարդ: այլ որպ քս ՚ի թքանելին ոչ թըշնամանէր. նմանապէս և ոչ ՚ի կռփահարելն խռովեցաւ. ոչ յապտակելն. զի կռուփն է ապտակ. ուստի Շնորհալին ասէ:

* Ծածկեալ բըղխքն կռուփէ նե.
* և եղեգամբ հարկանէ ինե:

Որդւոյն մեծ և զարմանալի էր թքանելն քն և համբերելն, քան զհամբերելն մեծին Եղիքանդրի, յորժամ եթուք Ալկոլպյոս ակառնանեաց Թագաւորն ընդ երես նր. բայց նա (ասի) խրատել և ուսեալ ՚ի բնութեն երկայնմտութբ ժուժկալէր, և՚ի բաց ջնջէր զթուքն յերեսաց իւրոց: այլ Քրիստոս ոչ ՚ի հաճասարից իւրոց. այլ յանարգ ծառայէ քահանայապետին. և՚ի զինուորացն Պիղատոսի թքանեցաւ և երկայնմտութբ տարաւ: ՚ի վր որոյ ասէ Ոսկ" թէ, մեծ և յոյժ զարհուրելի և վատթար համարումն եղև նմա առաջի հրեշտակաց իւրոց պաշտողաց, և ամ արարածոց. մինչ զի արեգակն և լուսին յամաչելոյն իւրեանց խաւարեցան. և յԱսկերերանէն առեալ ասէ. յերեսն այն թքանելին՝ զոր ալիք ծովուն յարգեցին. զոր արևուն տեսեալ ՚ի խաչին խաւարեցաւ: տես զըուն լաթինն, կամալիկաբար լաթին ձևացեալդ:

* Աչ ընդ նառանելն պատմեցայք և այլն:)

Ստահակելն է մեղան անել: և իբր զչուանեցեալն ուժեք վերադնել և կոչել այնպես. որպ թէ զոչ ունօղն մարգարէութե, կոչել մարգարէ: այսպէս ծածկեալ զգլուխն քն հանդերձիւ, ապտակէին և բռնցի հարկանէին և իբր չունօղի մարգարէութե ասէին. մարգարէա՛ց մեզ, ո՞վ է որ էհար զքեզ: իսկ խաղարկելն է իբրև Թագաւորի քղամիդ զգեցուցանելն. փշով պսակելն. և զեղեգն իբր զգրիչ և դաւազան թագաւորական տալ ՚ի ձեռսն: բայց Ջն ոչ ընդ կատակելն նց սրտմտեցաւ. և ոչ ընդ խաղ արկանելն երես դարձոյց: Ոսկեն" ՚ի Ռուանարտոսէ առեալ ասէ ՚ի վր այնմ, ծրար զմուռս սիրելին իմ ՚ի մէջ ստեանց իմոց հանգիցէ. ծրարս այս կազմեալ եղև ՚ի թքանց և յապտակաց, և յայլոց կատականաց: ծրարս այս պահեալ է ինձ. և ոչ ոք կարէ բառնալ զնա յինէն. զի ՚ի մէջ ստեանց իմոց հանգուցեալ է: յայսմիկ է ինձ իմաստութե. յայսմիկ կացուցի ինձ զկատարելութե արդարութե: յայսմիկ զգանձս փրկութե. զառատութե արդեանց. և զփրկաւէտ բաժանմ դառնութե: յայսմիկ կացուցի զկրկին օծութն մխիթարութե ՚ի ժամանակի տրտմութե: ծանիր զի սոյն ծաղր արար զՀ.դամ ՚ի դրախտին զհեշտալի պտուղն յուտել առաջարկելով. իբր զնիւթ Աստուածոյ: բայց քն զայն փառքն եցոյց՝ ոչ ստանալի գոհեշտութբ. այլ ծաղու և կատակելութբ:

վ՟ն որոյ ասաց Առաքելոցն, թէ մի՛ երկիցն
չի՞ք յորժամ նախատիցեն զձեզ. և ասիցեն
զա՟մ բան չար զձէնջ սուտ վ՟ն իմ. այլ ցըն՛
ծացէ՛ք և ուրա՛խ լերուք. զի աՀա վարձք
ձեր բազո՛ւմ են յերկինս։ Եւ զի Տ՟ր 'ի դրախ
տին Հեղձնելով զԱ՟դամ ասաց, թէ աՀա
Ադամ եղև իբրև զմի 'ի մէնջ. և սակայն
Ադամ ոչ եղև իբրև զմինն 'ի մէջ Երրոր
դութեան։ Եկն որդին Ա՟յ և եղև իբրև զմինն
'ի նախատելեաց. որ լի՛ էր փառօք Ա՟ծու
թեան՝ նաև 'ի ժամու կատականացն։ Ա՟ծ
Հեղձնէ՝ և մարմնով ապաշխարէ. զի՞նչ առ
նելոց ես դու ո՛վ արեամբ արբու. ո՛րկրա
մոլ և պոռնիկ. որ ծիծաղելով գործես ըզ
չարիս. արբեալ գոլով խոտիճն կենատիճ,
մռամնիս և ոչ զգաս, և սակայն ծիծաղիս ևս։
* (Դ) Մերկացուցին զՀանդերձ պատմուճանին էին է ոսկեղ և այլն։) Թէպէտ աՀագա
կարգ զինուորքն իբրև 'ի տկարէ մերկա
ցուցին զպատմուճանն. սակայն ինքն ոչ
եթէ իբրև զտկար մերկանայր. այլ թոյլա
տրէր Հանել. զի տկար կարծեսցի. և մի՛
զզօրութիւն իւր փորձի՜ ծանուցեալ թշնա
մեացն, յետ Հոգալ ցին 'ի խաչելոյ. և խափա
նեսցի փրկութիւն մարդկան։ Երդ նախ մեր
կայուցին զնա յիւր Հանդերձիցն. և զգե
ցուցին քղամիդ կարմիր և ծիրանի առ 'ի
կատականս իբրև թագաւորի. և պսակ 'ի
փշոց դնելով 'ի գլուխն. և եղեգն յաջոյ
ձեռն ին։ և զկնի կատականացն, մերկացու
ցին զքղամիդն և զծիրանիս. և դարձեալ
զգեցուցին զիւր Հանդերձն և տարան 'ի
խաչ Հանել. Ղուկ. ԺԵ. 17։ Երդ նախ Հա
նին զպատմուճանն ասէ իբրև 'ի տկարէ.
և յետոյ վերստին ագուցին իբրև անզերծա
նելի ըմբռնեցելոյ։ բայց զոր նշ անդխտու
թեան անուանէն, Ք՟ս 'ի խորՀուրդ ինչ՝ զա՟մ
արարս նշ վերաբերէր. զի թերևս խորՀր
դաբար՝ ներՀակօք զներՀակ դիպուածսն
բարձցէ։ քանզի Ադամ ճաշակմամբ պտ
ղոյն մերկացաւ. Ք՟ս իւրով մերկութ՟բն
կամեցաւ ծածկել զմերկութն նր։ Եւ որպ՟ Նոյ
արբեալ 'ի գինւոյ 'ի տան իւրում մերկա
ցաւ. Ք՟ս արբեալ սիրով փրկութ՟ն մար
դկան մերկացաւ 'ի տան իւրում Յհի։ զի Նոյ
ծառոյ արար որդ իւր. և զՔ՟ս Հրէայքն որք
Ա՟յ անդրանիկ որդիք կոչեցեալք էին։ ըզ
մերկութիւն Ք՟ի գուշակէր և մերկութիւն
Եսայեայ. 20։ և զի Ադամ 'ի դրախտին
մերկ գոլով թաքչէր 'ի բնական ամօթոյն.
երկրորդն Ադամ իւրով մերկութ՟բ զնորայն

կամելով ծածկել զմերկութն, կամաւ թըլ
ատյր 'ի մերկացուցանել զինքն։
* Լ՟րէ ոչ էր որբեալ [illegible])
Երկիցս անդամ արբուցին Ք՟սի զքացախ.
զմինն նախ քան զխաչելն. որ էր գինի ըն
լեղի խառնեալ. որպ ասէ Մատթ. ԻԷ. 34։
և զերկրորդն 'ի խաչին. որպ ասէ Մատ. ԻԷ.
48։ դրէ և Մարկոս նախ. զ՟ զխաչն տուեալ
նմա գինի զմռսեալ. բայց ոչ էառ ասէ.
Մարկ. ԺԵ. 23. և յետ խաչին տուեալ զքա
ցախ. 36։ իսկ Ղուկ. ԻԳ. 36. միայն 'ի խա
չին (ասէ) մատուցեալ զքացախ. նմանա
պէս և Յովհաննէս. ԺԹ. 29։ Երդ կրկին
անդամ լեղախառն գինի և քացախ ար
բուցին (ասէ) քեզ ո՛վ Տէր. որ եթէ ոչ էիր
արբեալ, իմ նախնական մաղձն դառնու
թեան ոչ էր Հեղեալ յինէն։ որով յայտ
է թէ մեք զմաղձ մեղաց ժողովեցաք 'ի մեզ.
և զփոխեցուցիչ օշարակն դառնութ՟ն Ք՟ս
էարբ. իսկ թէ պնդ զքն մեք գործեցաք. և
զապաշխարութիւն նա կրեաց։ Զգինին զի քն
նախ քան զխաչելն ոչ էարբ զգինին զմռ
սեալ. որ ամոքութիւն էր տալ այնոցիկ զոր
խաչէին, զի մի՛ զգասցեն զցաւսն. այլ քն
սիրով կամէր կրել և զգալ զցաւ չարչարա
նաց. վ՟ն այնորիկ ոչ էարբ, ասէ Յո
Հան Ծործորեցին. և Կյուռ". Մատթ. ԻԷ. 34։
իսկ զկնի խաչելմանն էարբ զքացախն. զոր
սպունգաւ մատուցին, թէ 'ի կատարումն
մարգարէութեան Դաւթի որ ասէ. 'ի ծարաւ
իմ ետուն ինձ քացախ. և թէ առ 'ի յայտնե
լոյ զցաւս 'ի վ՟ր ցաւոց. զի անՀնարին էին
ցաւք մեր. և անբժշկելի վէրք ըստ մար
գարէին. վ՟ն որոյ դառնագոյն ցաւեցմամբ
փրկչին կարօտացաք։
* (Է) Պ՟անիւ Հորդանանոց [illegible])
Զանիր զի յորժամ Պիղատոս կամէր ըզ
Ք՟ս արձակել՝ ետ զնա 'ի ձեռս զինուո
րաց 'ի ձաղել. զի ոչ եգիտ 'ի նմա պատ
ճառ մաՀուան. որպ ասաց, ես 'ի նմա վը
նաս ինչ ոչ գտանեմ։ խրատեցից զնա և ար
ձակեցից։ և խրատն էր երեք կերպիւ ձա
ղուանս։ ա՟ խարազանաւ. շղթայիւ. և փշա
լի դաւազանաւ. և այս է ըստ կարծեաց յա
թենացւոց վարդապետաց։ զի որով Հետև
Հռոմայեցիք էին ձաղօղքն. գիտէին զսովո
րութ իւրեանց. որպ ասէ Կյուռ" 'ի Մատթէ
ոսի մեկնութ. ԻԵ. 26. թէ, սովորութիւն էր
դատաւորացն Հռոմայեցւոց. զի զորս դա
տապարտէին 'ի մաՀ, նախապէս ձաղէին.
այլ Պիղատոս նախ քան զդատաւորելն.

Հար

հրամայեաց գանել . զի Թերեւս զովացուս
ցեր զսիրտս հրեիցն ։ Եւ զի նախ քան զվըճ
ռելն զնա 'ի մահ , 'ի սուտ կապել ձաղեց .
զի մի երկիցս ձաղեսցի ։ Եւ զայս ձաղանս '
գանն եւ խրատ անուանէին . զի երբ խրատել'
արձակէին զձաղեցեալն ։ 'Ի Պետայ քահա
նայէ առեալ ' ասէ Լուու '' . Թէ սուտն յո_
բում կապեալ գանեցին զՔս, էր մարմն
բռնեալ . որոյ կէսն որ 'ի մէջ է 'ի գաւԹի
նր Յարութե . 'ի տաճարի նոյն Յօհաննու
յեւմ, է' մարմարինեայ ։ Թէպէտ Սարինոս
պատմիչն նր տեղեց . Ը գրքոջ Գ գլուխն .
զսիւնն մեր (ասէ) լինել զայն որ 'ի տանն
կայիափայ ձաղեցին զՔս կապել ։ սիւնս
այս (ասէ) հայոց ' է' այն . առ որ կապե_
ցեալ եւ ձաղեցաւ 'ի տանն կայիափայ ։ Այլ
յերկուց վկայից Ճշմարտել երեւի . Թէ սիւնն
որ 'ի ձեռս մեր' է' սիւնն ՔՆԻ ձաղեցման ։
Բայց մեք տեսցուք զձաղեցմանէն ՔՆԻ ։ Եւ
առ նշանագրեսցուք զերիցու բառս 'ի նըյ
վարդապետես որ ասէ . յետին անարգութե ։
Առդ յետին (ասէ) , քանզի կարի' անարգա
լիր եւ խստագոյն կերպիւ ձաղեցին զՔս .
Եւ նախկին պարագային է . զի որ ձաղիւրն'
էր որդին Այ փափուկ եւ նազելի կազմու_
զութե . հանդոյն աչաց . վա յօրինակեցաւ
'ի վէմն այն, որ ունէր զեօԹն աչս . Զաքար .
Է . 9 ։ որ եօԹնեակ Թուով իմանան վարդա
պետք զ․․․ մարմնոյն ՔՆԻ . եւ աչօք զփափ
կուն մարմնոյն ։ Այլ զի 'ի վիմին էին աչքն .
յայտ է զի քս աչաց նման զգայր զցաւս '
Թէպէտ վիմային էր 'ի համբերելն ։ Երկրդ
պարագային էր ' զի մարմինն քն կազմեցաւ
արհեստագործութե Հոգւոյն Սրբոյ . Այլ ասէ
Սիրաք . Թ . 24 ։ Թէ 'ի ձեռն ճարտարաց
գործք գովասանին ։ ուրեմն այնքան զար_
մանալի եւ ազնիւ եւ նազելի էր կազմուԹի
մարմնոյն քն . որքան էր արհեստագործօղ
նր Հոգին Սբ . Այլ ըստ Իմաստ . Է . 22 ։ էր
Հոգին Սբ նուրբ . պարզ . անարատ եւ այլն .
ուրեմն եւ կազմեցեալն 'ի նմանէ ։ զի որպս
բարակ գրիչն , զբարակ գիր նկարէ . նմա_
նապէս եւ նուրբ եւ պարզ Հոգին Սբ, նուրբ
եւ պարզ արհեստագործեաց զմարմնոյն քն
կազմուածն ։ ուրեմն Ո նրբութեն եւ զգայր
եւ զցաւս ձաղանացն ։ վն որոյ համեմատու
Թբ նազելի եւ փափուկ մարմնոյն քն ' կարի
յետին եւ անարգ եղեւ ձաղումն ։ Երրորդ 'ի
կողմանէ նիւԹական պատճառին . զի մար
մինն քն էր յամենամաքուր արենէ կուսին ։
Չորրդ 'ի կողմանէ անմեղութե ձաղեցելոյն .

զի ոչ լինէր երաշխաւորք արժան համարի . զի
անմեղն լիուլ զմեղապարտ տանջեսցի . եւ 'ի
մէջ մեղապարտից . եւ ընդ մեղապարտից ,
եւ վն մեղապարտից ։ Այլ քս ընդ անօրէնս
համարեցաւ . 'ի մէջ մեղապարտից աւա_
զակաց դատեցաւ . եւ արդար գոլով ' 'ի վն
անարդարոց մեռաւ ։ Հինգերորդ յետին
անարգութի էր հարուած ձաղեցմանն քնի .
վն գերազանց պատուոյ նորին ։ զի պատ_
ուելի ոք ' յորժամ անարգի առաւել ցաւի
(եւ մանաւանդ 'ի մէջ ծանօԹից լուրոց)
քան զանարգն եւ զպարտաւորն . զի բարձ
մամբ պարտաւորին ' բառնին եւ գործքն եւ
կիրքն . որք պատճառեին զմահ նր ։ Իսկ
ՈՆ մերոյ ձաղանքն կարի անարգագոյնք է_
ին, զի ըստ մարգարէին յերեսաց անօրէնու
Թե բառնիւր'որ արդարն էր ։ Վեցերորդ
ըստ բարոյական պատճառին . զի ձաղիւք
ամենագեղեցիկն տեսլեամբ քան զամ որ_
դիս մարդկան . վասն ամենաողորմ մեղաց
մարդկութես ։ Եւ ամենեւին բարի բնութն, վն
ամենեւին չարին մեղաց բարձման ։ վն ա_
ռաջնոյն ասաց Յօհաննէս միրոնիչն . ահա
գառն Այ . եւ վն երկրորդին ասաց Թէ, որ
բառնայ զմեղս աշխ ։ ԵօԹներորդ անարգ
եւ ամօԹալի եղեւ ձաղեցումն քն , զի մերկ
ձաղեցաւ ։ Եւ առ այս գիտելի է ' զի քս 'ի
մտանելն յաշխ մերկ ծնաւ 'ի մօրէն . եւ 'ի խաչն
ձարուրս պատեցաւ . եւ մինչ հանդերձեալ
էր ելանել յաշխէ, մերկ ձաղեցաւ 'ի խաչանն .
առ 'ի համեմատել զվախճանն ը սկզբանն ։
ՈւԹներորդ յետին եւ անարգ եղեւ ձաղանքն
քն 'ի կերպէ ձաղեցմանն . զի որպ ասացաւ
'ի վերոյ . երեքկին խստագոյն գործեօք ձա
ղեցաւ . Զ խարազանաւ . երկաԹեայ շղԹ
Թայիւ . եւ փշալի գաւազանաւ ։ որոց բա
րոյական պատճառքն էին, զի քս խարազա
նաւ չուանեաւ արտաքսեաց 'ի տաճարէն
զգնօղս եւ զվաճառօղս իբրեւ զաւազակս եւ
զգողս ։ Բայց զարդար վրէժխնդրուԹի նր
յանիրաւ մտօ դարձուցեալ ' խարազա_
նաւ ձաղեցին հռոմայեցիք ։ Եւ զի եկեալ
էր զհանգոյցս եւ զշղԹայս մեղաց լուծա_
նել ' շղԹայիւ ձաղեցաւ ։ Եւ զի զփուշ եւ
զտրջնդեղ մեղաց սեւուն ԹօԹափելոց էր
'ի բնութես մերմէ . Եսայ . ԾԵ . 27 ։ փշալի
գաւազանաւ ձաղեցաւ ։ Իններորդ անար
գալի եղեւ ձաղանքն քն . զի 'ի մէջ խառնի
ճաղանձ ռամկաց ձաղեցաւ . որ 'ի մէջ
հրեշտակաց երեքսրբեան ձայնիւ փառա
բանիլ լինիւր 'ի յերկինս ։ Իսկ տասներորդ

անարգութիւն էր, զի գոլով քո որդի Ք.Ս,
և զանազան սքանչելեօք ստուգեալ զինքն
գոլ Ք.Ս Աստուածորդի. յՔ.Ս Աստուածորդէ. և Լոյս
՚ի Լուսոյ. անարժան և Հակառակ անորդա
նոր ձայնեցաւ. ուստի ՚ի կտակի չարչարա
նացն ասէ պատրի գալամաթն ՚ի վր ձայնեց
մանն ՚Բին. գնասցուք մտածելով զոմանս
պարագայս որք եղեն. և Նախկին պարա
գայն է, թէ այն որ կրէ զայս անարգանս՝
է՛ որդին Ք.Ս փափկագոյն կազմողութե.
սակս գոլոյն անմիջապս կերպացեալ ՚ի Հո
գւոյն Սրբոյ, ՚ի մաքուր արեանէ կուսին Մա
րիամու: և թէ՝ յայնմ ժամանակի ոչ էր
պատշաճ գանել զՀռոմայեցին. ուրեմն ո՛չ
կարէ ասել, թէ պատշաճ էր ձաղել զՏէր
զիս Ք.Ս: և թէ՝ Հրեշտակք լցան զարմանօք
մինչ տեսանելով զփառքն երկնաւոր
Հօրն ծնանիլ ՚ի մսրոջ. զի՞նչ ասիցեն այժմ
տեսանելով զնա կրել զանարգալիր ապա
կանս: և թէ՝ այն որ ստեղծեալ է զամ յո
չընչէ. յորոյ առ դէմս ոչ մարդիկք, և ոչ
Հրեշտակք Համարձակին Հայել. այլ խո
րագոյն խոնարհութբ երկրպագանեն երգո
վէն. սպասէ Հեղուլ զպատուականագոյն
արիւնն անարգ եղեգամբք և գանիւք: ո՛ւս
զբաղումս յայսպիսեաց վկայութեց. ՀՆ ձա
ւնն ՚ի վերայ այնմ, ընդ նիւթոյն մարմնոյն
Վշտացելոյ:

❊ (Գրոտնոր Հրէնեցին նոխատանաց. և պատճ է
դէն արհամարհանեն.) Թեպետ Հրեայք
և զինուորքն Պիղատոսի զոր ինչ առնէին
՚ի նախատինս պատուոյն քն և Հեգնելով
առնէին. բայց բոլորն վերաբերիւր ՚ի կա
տարումն գրելոց. և ՚ի խորհրդական պա
տիւ նր: քանզի ասէ մեկնիչն Մարկոսի մր
վարդապետն մեր Ձոն Որոտնեցի կոչեցեալ,
թէ յորժամ Թագաւոր՝ Թագաւորէր ՚ի վր
Հռոմայեցւոց, յայնմ ժամանակի Հինգ իրս
գործէին առ նա. զգենոյր ծիրանի. և դնէր
Թագ մարգարտով ՚ի գլուխն. և գաւազան
ոսկի ՚ի ձեռն. և ծունր կրկնէին առաջի
նր զօրք իւր. տային ողջոյն և ասէին. ողջ
լեր Թագաւոր մեր: որ այսմ նման արա
րին կատակ և ծաղր զքս: ագուցին նմա
քղամիդ ծիրանի. և պսակ ՚ի փշոց եդին ՚ի
գլուխն. և եդուն ՚ի ձեռն նր եղէգն ՚ի տե
ղի գաւազանի. և երկրպագանէին նմա և
ասէին. ողջ լե՛ր Թգւոր Հրէից. որպ խընդ
րեցեր՝ և որպ կոչեաց զքեզ Պիղատոս: և
Կոսու՛ ՚ի վր Մատ. ԻԷ. 29. ասէ, ծաղր
առնելով Թագաւոր կոչէին. ՚ի ծունր իջա

Նէին իւրեւ մոլոր Թագաւորի. ողջոյն տային
յաղթող բազմելոյն իբրև տն զօրաց. առ
կայն Թքանէին ընդ երեսն նր և ապտակէին:
Այլ մեք Ք.Ս դեքսանդրացին ասէ. ստուգա
պարգևիք զօրինակ առցեն. ոչ ձևացուցա
նել զինքեանս սուտ բարեկամս ումեք. զի
ծիծաղին յերեսս այնորիկ՝ որոյ սպասեն ա
րեանն: յանձն առնելով զայնոսիկ տրն մեր
Նախ ուսոյց զընդունայնուի փառաց եւ իշ
խանութե: ծանիցէ թէ պատանին և ծաղր լի
նիլն՝ է՛ մեծ զէն յաղթութե ընդդէմ Հպար
տաց. զի խոնարհութեին Համբերած Համբե
րութբ՝ յաղթէ Հպարտութե՝ և սատանայի:
Երկրորդ թէ Թագաւորուի Աշխարհի կայանայ
՚ի սնոտի փառս. իսկ իւրն կայանայ ՚ի յար
Հմրհանս: Հերովդէս ադրիապատ. յՔ գեզ
սանդրիա, խայտարկեալ ծանակէր զքս, յանդ
գիման կացուցանելով զայն ամ անցան զոր
անցուցին առ քս ՚ի ժամանակի չարչարա
նացն. վս որոյ ըստ արժանւոյն կրեաց զպ
պատիժն ամենաստուածանուէ իւրոյ. զի իջու
ցեալ յաթոռոյն եդին ՚ի գլուխն զթղթե
ղէն Թագ. և ագուցին զխալր. և ՚ի ձեռն
եդուն զցեխոտ եղէգն մի. և ողջունէին
իբրև նոր Թագաւորեալ: առՀա ամ նանիր
փառք Աշխ, այնպիսեօք ներհակ Թշուառ
ութեամբ աւարտին: այլ քոյին առ Հակա
դարձն աւարտեցաւ. որպ ասէ Եփրեմ
Նես ծործորեցին ՚ի մեկնութեն Մատթէոսի
(՚ի վր այնմ ՚ի ծունր իջեալ և այլն) թէ,
զամ քամահանս կատականաց կուտեցին
՚ի վր նր. որով փրկեցաք ՚ի խաղալիկ սա
տնայ զմեզ դիւաց կատակողաց: քանզի սա
փորուի է Ք.Ս ՚ի Հակառակացն՝ զՀակառակն
Հատուցանել. որպ ծառայութբ Թագաւորուի.
որպ յայտ ՚ի Յովսեփայ իրացն է, և տկարու
թբ զօրուի Պօղոս քարոզէ և այլն: Ծրագ
զի զոր Հեթանոսք կամաւ ծաղր արարին
ծունր կրկնելով. քս յակամայ կամս զնա
խոնարհեցոյց. և անդիմադրութբ նշ, զինքն գի
տութբ ան պաշտել ետ. այսպէս և դևք
յակամայ ծունր կրկնեն անուան նորա. և
զՔ.Ս պաշտամանէ պատմամին ծաղրածուբ մանս
կունքն մկրտեցին. բայց Հոգևորք ներՀակ
մկրտողացն՝ անուան որդւոյ Երրորդութեն
Ջատագով լինելով՝ ընկալան և լուսաւո
րեցան զնա: խոկ և զայն Ք.Թանամ ուսում
նակից մանկունքն Եպիփանոս ձեռնադրե
ին. և եղև այն Աշխարհի նշան ապագայ է
զելուեն. որպ ասէ Սոկրատ պատմագիրն,
Ժ. Գլուխ: այլ որպ ամ անարգանք եծաղ

բածունք 'ի Հռոմայեցւոն դատնան ․ այսպէս և տմ փառաւորական դիտմունք յանարգանս ․ ով մանկունս կամելով զորդի պարսից Թագաւորին բժշկել՝ մեռոյց ․ և երկրորդ քարոք կամելով խաբել զՔրն Յակոբ մծբնայ Հայրապետն ․ սուտ մեռեալ ձևացօղն՝ եղև Հռոմայեցւո մեռեալ ։ և որք զայդի տնկէին ․ և ծաղր առնելով ասացին, Թէ զփուշ տնկեմք ․ յասէն սրբոյն, եղիցի բառ բանի ձերում, դարձան այդին 'ի փուշ ։ նաև ծաղրածութքն Նշխէի Սուրբ Գրեին՝ յարջոց պատառեցան ․ և քամ հայրն քահանու 'ի Սեբ' անիծան ․ և յուղիանոս հեգնելով որ զգալիլիացի կոչէր զՔս,'ի հրեշտակէ Տ.Ն կամն 'ի Մերկեւրիոս զինաւորէ հարեալ, յանկամայ կամն(զգետնեալ յերկրի)երկիրե պաշ. Թագաւորին Թագաւորաց ․ զոր 'ի կենդանութն իւրում ուրանայրն և ծաղր առնէր ։ Ըստ դառն եգին (ասէ) որհամորհուԹեամ ։ ոչ Թէ նախ ծունր կրկնեցին ․ և ապա Թէ պսակ եդին 'ի գլուխն ․ այլ նախ զգեցուցին քղամիդ կարմիր ․ և փշեայ պըսակ 'ի գլուխն ․ և եղէգն յաջոյ ձեռին ․ և բաղմեցուցեն 'ի վն աԹոռոյ ․ և ապա ծունր կրկնեցին ․ Թէպէտ և վարդապետս պարզ միտք (և վն սղուն ժամուն յորում անուր զայս Յաւ_ս շարադրեաց 'ի պատմ. չարչարանացն քն) անխտրաբար եդ զկարգ եղելոցն ։ զոր 'ի Յաւ_ս այսմիկ զկարգուն կարէս տեսանել ։ Տ.րդ զփշապսակեցմանէն քն, Նախ Յոհաննէս ծործորեցին տայ զըմանս բարոյական պատճառս ․ նախ իբր առ 'ի խոցոտել զԹշնամին, պսակեցաւ փըշով ։ երկրորդ 'ի բարձումն անիծիցն Ադամ, և փշոյ մեղացն Ադամայ ։ երրորդ Թէ նոյնաւ բառնիւր հեղձուցումն հոգւոց մի, և եդեալ լինիւր պսակ լուսեղէն 'ի գլուխ մարտիրոսաց ։ Երկրորդ Բարսեղ վարդապետն Յոհն կոչեցեալ ․ համեմատորէն և իբրու 'ի կերպ նախատանաց քն առնու զփըշեայ պսակն ․ իբր ըստ սովորուԹե հռոմայեցւոց ։ Երրորդ սուրբն Ներսէս Շնորհալի, առ 'ի բարձումն փշոյ անիծից՝ ասէ զՔրն պսակեալ փշով ․ ըստ այսմ,

* Պըսակ 'ի փշոց բոլորէ   ին ․
* ըզփուշ մեղացըն բարձո   ղին ։

Չորրորդ մեկնիչն Ղուկասու Ինգնատիոս վարդապետն, ասէ առ 'ի բարձումն պարտեցն Ադամայ փշով պսակեալ ։ Հինգերորդ Տէրն Յոհան Ոսկեբ" ըստ գրոյն առնու զայս ․ իբր Թէ Պիղատոս հրամայեաց փշով պսա

կել զՔս ․ ով զի արգելցին հրեայք յախտէ ցասմանն ։ Վեցերորդ Նիկողայոս Լիւ" 'ի մեկնուԹեն Յոհաննու, զնիւԹոյ փշոյն ասէ, Թէ էր 'ի կնիւնէ ծովու, որ փուշ ունի ․ և որ յեզր ծովուն է՝ առաւել պինտ ունի զփուշ՝ քան զայն որ 'ի ցամաքի ։ ԵօԹներորդ Լուռ" 'ի մեկնուԹեն ՄատԹէոսի ասէ Թէ, 'ի կատականս քն ԹագաւորուԹ արարին այնպէս ․ իբր Թէ լցէ դատարկ Թագաւոր ։ համաձայնի և Ոսկեբերանին ։ իսկ զնիւԹոյն ասէ, Թէ էր 'ի փշեղէն ծառոց ․ որոց փուշքն երկար՝ և քան զասեղ Թափանցիկք էին ․ որք ներսամտէին մինչև ցուղեղն ․ և Թէ երկարուԹն նց հասանէր մինչև 'ի քիմսն, և 'ի յոնսն ։ բայց կարծեմ Թէ, Լուռ" իւրոյ դաւառի փշոցն համեմատէ զփուշս պսակին քն ․ զի կարի անէրդաբար խօսի ։ իսկ Թէ վասն էր փշով պսակեցին ․ տուեալ պատճառնէ Ոսկեբերանին ։ Տ.րն 'ի կողմանէ զգացեալ ցաւոյն ասեմ Թէ, ով Ջերքն և երակքն են գործիք զօշափականին ․ այնպէս և ուղեղն է սկիզբն զգայողուԹե և շարժման ․ և աԹոռ բանականուԹե ․ և կառավարիչ կգայուԹեց ․ և վասն այնորիկ 'ի բարձրագոյն տեղւոջ զետեղեալ ։ իսկ փշեայ պսակն այն է դաւ 'ի գլուխն քն առ 'ի շրջապատել զուղեղն ։ խմ ուրեմն զդառնակսկիծ ցաւ ուղեղանն քն ․ և իբր յականէ աղբեր զտարածումն կսկծանաց առ բոլոր անձն նր ․ և զհեղումն անսպական արեան, և զծորումն կայլակնաձև 'ի վր գլխոյն և աչացն և յոտնկացն ․ 'ի վր այտին և ծնօտից և մօրուացն ։ որ եԹէ պսակքն Թագաւորաց, պատուականակամբք զարդարեցեալք լինէին ․ և զգլուխս Թագաւորաց շքեղ կացուցանէին ․ քն ամենայն կաԹիլք արեանն այն տգեղ և խայԹող փուշսն (իբրու ակամբք շքեղազարդ էին ։ այսու պսակաւ քն պսակեցաւ ընդ եկեղեցւոյ իւրոյ ․ 'ի յաւուր ուրախուԹե սրտի իւրոյ ։ քանզի Փրկիչն մեր Թէպէտ անտանելի կերպիւ պգաց ցաւ չարչարանաց յանն պատկան մարմնի իւրում (որ եԹէ բոլոր Ա, սառնար մարմնով իւրով, առ տմ մասունս իւր բաժան իցէր ըզցաւ և զկսկիծ փափկագոյն մարմնոյն քն ․ բոլորքն Թալկացեալ ուշաԹափեին և մեռանէին ։) սակայն նկատմամբ կատարման կմքն Հօր Տ.Ն, և փրկուԹե մարդկն ․ ունէր ԹՇ 'ի ներքուստ զերանաւէտ ցնծուԹ ․ վն որոյ յերգսն ասացաւ, ելէք դստերք

ելէք եւ տեսէք յարքայն Սողոմոն զպսակն, որով պսակեաց զնա մայր իւր յաւուր փեսայութեան իւրոյ. եւ յաւուր ուրախութեան սրտի իւրոյ: Երգ. Գ. 11: Եւ նոյն փրկիչն ասէր. ցանկանալով ցանկացայ զայս պասեքս ուտել. եւ բաժակ եւ փառք կոչէր զչարչարանսն: բայց 'ի կրել զայն փշապսակին, համարեցաւ զայն մեծ թշուառութիւն. ըստ այնմ Դաւթի, թէ դարձայ 'ի թշուառութիւն իմ, զի հարան յիս փուշք: Ձաղեցաւ, դանեցաւ, ապտակեցաւ, թքանեցաւ, եւ 'ի պարտիզին բոլոր մարմնովն արիւն արտասուեաց. եւ ոչ ասաց, թէ դարձայ 'ի թշուառութիւն. այլ յորժամ փշով պսակեցաւ, ասաց դարձայ 'ի թշուառութիւն իմ; զի հարան յիս փուշք: Որպէս ասացաք, թէ ժողովեցան յիս տանջանք զոր ոչ գիտացի. զի ոչ կարծէի թէ այդ մարդկան յայնքան խստութիւն ժամանէ, մինչեւ 'ի ձաղել զՈրդին Այ. որպէս պատրի գալամաթն 'ի կատակի չարչարանացն Քի: մի՛ որք ուրեմն եւ ինձ մեղադրեսցէ. եւ մի՛ քն ոն իմ դժոխար թունեսցի. յորժամ ասիցեմ; թէ մի՛ տր իմ, մի թէ դիւրի՞ն է ասելն. փուշ եւ տատասկ բուսուսցէ քեզ. տեսեր փորձիւ, թէ որքան դժուարին իցէ ցաւ եւ կսկիծ փշեղէն պսակին, թէ եւ անուանն պսակ իցէ: Որն Աւրեղ եհմալին կոչման ընծայութ. ԺԳ գլուխ. 20 համարն ասէ. վասն այնորիկ էառ Յս զփուշ, զի զաւաքին դատապարտութեան լուծցէ զվճիռ: զխորհրդական մեկնութիւն տայ պատրի գալամաթն 'ի նորադոյն անտառի գրքոջ 'ի կատակի չարչարանացն Քի ասելով թէ, կամի ունել Յս զեղեգն 'ի ձեռին իւրում. որ յայնմ ժամու էր գործիք գրելոյ. եւ 'ի տեղի թղթոյ զմարմին իւր, եւ թանաք զյատուկ արիւն իւր. ոչ գտանէր զգրիչ առ 'ի բարեպէս գծագրել զայս նոր զարմացումն սիրոյ. թէ Ած մեռանէր վն մարդոյն. Տրն վն ծառային. անմեղն վն մեղաւորին եւ այլն: Որդ կամեցաւ քն պսակիլ փշով. որպս զի զմեղս մեր (զոր երկիր բնութե մերոյ բուսոյց) բարձցէր 'ի միջոյ: 'ի գլուխն պսակեցաւ՝ գլուխն ամենեցուն. որպ զի յանդամն իւր 'ի հաւատացեալսն. կաթեցուսցէր զարիւն իւր 'ի խայթոցացն փըշոց ծակեցելոց: նաեւ առ 'ի բարեխառնել զհեշտութն բնութէս մերոյ: եւ զի ուսուսցէ զմեզ հետեւիլ ինքեան մարտիւ, եւ օրինօք մարտնչելով առնուլ զպսակն յաղթութե.

եւ աթոռակցել նմա. ըստ այնմ, որ յաղթէ՝ տաց նմա նստել ընդ իս յաթոռս իմ, որպէս յաղթեցի եւ նստայ յաթոռ Հօր իմոյ: Յայտ. Գ. 21: Եւ թէ՝ լեր հաւատարիմ մինչեւ 'ի մահ. եւ տաց քեզ զպսակն կենաց: Յայտ. Բ. 10: Փուշքն պսակին Քի. ուսուցանեն մեզ ճնշել զմարմինս մեր պահօք. եւ քրձօք. եւ ձաղանօք: քանզի ոչ է արժան եւ վայելուչ. 'ի ներքոյ փշով պսակել գըլխոյն, լինիլ անդամ փափուկ եւ ազնիւ: Պատմէ Թերթուղիանոս, թէ երբեմն քրիստոնեայք յաղագս պատուոյ եւ յարգանացն Քի փշապսակին. ոչ դնէին զվարդս 'ի գլուխ իւրեանց. որպէս հեթանոսքն որք հետեւէին եւ արկանէին 'ի գլուխս իւրեանց: Սրբուհւոյ կուսին Կատարինեայ սենայեցոյն, Քս եբեր զերկուս պսակս. զմին 'ի փշոց. եւ զմիւսն յականց. զի ընտրեսցէ մի հաճոյից իւրոց զորն եւ կամի. բայց այնու պայմանաւ՝ զի զորն որ ընտրեսցէ 'ի կեանս այս. զմիւսն առցէ 'ի հանդերձելումն: զոր սրբուհին զփշեղէնն առեալ 'ի ձեռանէ Տն եդ 'ի գլուխ իւր. զականակուռն կամելով պահել յերկինս: սակայն այնպէս սիրով եւ ջերմեռանդութբ ներսեղմեաց 'ի գլուխ իւր զփշեայ պսակն, մինչ զի 'ի բազում աւուրս զգայր զցաւն: Որն Կուրիդոս գոլով ժե ամաց, մինչ հրացեալ կայծարկէին զգլխով նր, յիշելով զփուշս գլխոյն Քի, ցնծալով ասաց. սակաւ է կիզումն գլխոյս 'ի յերկրի, որ պսակելոց է 'ի յերկինս: ո՛ թէ որքան վայելուչ պսակ փառաց զոր դարելոց է զգլուխն զայն, որ նուաղեալ իցէ վն Քի: Որն Մակրոսիոս ասէ, Պըսակն փշեղէն եդեալ 'ի գլուխն Քի. նշանակէ՛ր զփուշ մեղաց կենցաղոյս. եւ զյաղթութն Ած ցուցանէր խնդրել զփառս: եւ զի ծանիցեն մարդիկ, թէ ո՛րքան անձուկ ցաւօք եւ կսկծանօք իցեն ապատեալք, նկատել պարտին յեղանակ եւ 'ի կերպ չարչարանացն Քի. որ հրեշտակաց էր զուարճալի եւ մարդկան օգտակար. բայց կրողին Ած մարդացելոյ՝ կարի ցաւալի. որպս եւ Սարկինոս՝ Որ տեղէց պատմիչն Գ գրքոջ Է գլուխն ասէ թէ, ժպտին հրեշտակք 'ի վն պտղոյ փրկութն ազգի մարդկան. բայց աչօք լան զմահն ստեղծողին: 'ի Բեռնարտոսէ առեալ, ասէ Կոււ" Մատ. ԻԷ. 29: թէպէտ կատականօք պսակէին փշով. բայց խոստովանէին զնա թագաւոր: տես դու ըզ լըբութն հրեից, զի զոր ինքեանք ուրանան.

Եղկայքն խոստովանողին Թագաւորի . զինւորքն Պիղատոսի յանդգնեալ պսակեցին ըզ Յիսուս Թագաւորութեան նշ : Եւ Սողոմոն ասէ . Որ զԹագաւորութիւն պսակ եդ, որ խոստութեամբ եպատերազմին . այլ խոնարհութեամբ ընթացեալ ենքեան . տանելով զփշեղէն պսակ եղբ զքաղաքն կարմիր . ոչ պայծառ կայսերութեամբ փայլեալ . այլ նախատանօք եւ անարգանօք : Մեծն Սարգաւն ի մեկնութեան Սաղմոսին ասէ . Եկն որդին Այ Թագաւոր լինել ի վր տանն Իսրայ . անօրէն Թագաւորքն փշով պսակեցին : Իսկ Ն. Թանաս զչարչարանացն նն խօսելով ասէ . Միրկանայր զրն եւ զքննոյր դիզղամիր, անարգութեամբ եւ զարտանօքն վեր առնոյր զյաղթութիւն ի սատանայ : Նորայսքանչ յաղթութիւն էր այս . զի զոր նախատելինն՝ նմա զյաղթականի պսակ եւ զպարգեւատուն քաղաքի մատուցանէին : ուստի եւ Քս առ ի ցուցանել զյաղթութիւն զմահուանն . ոչ երկրաւոր փառօք, այլ այնպիսի անարգութեամբ ստացեալ ցուցանէր : Եւ զի զփշեղէն պսակ առնոյր . առ ի յաղթել զփուշ մեղաց մերոց : ըստ այնմ,

* Պսակ ի փշոց բոլորե_ ին .

* ըզփուշ մեղացըն բարձո_ զինէ :

Փոքր մարթին ջահուկ պատմագիրն յերկրորդ հատորի կայսերաց . ծԹ կայսերին, զՀերակլիոսի պատմութեն ասէ թէ, զկնի դարձուցման Հերակլիոսի զնշ խաչն . եւ կեալ համբերեալ Երևմայ . զգեցեալ զկայսերական ծիրանին . եւ եդեալ խոյր . եւ ի վր զԹագն կամարական . եւ զարդարեալ ոսկենաւոր եւ ոսկեհուռ պատմուճանաւ ըստ օրինի կայսերաց . բարձեալ ինքնին զպատուական փայտ խաչին . տանէր դնել ի տեղին . եւ իբրեւ եկն ի դուռն այն ընդ որ եւ Քս մտեալ ի չարչարանս, և առ մտանել կամէր . յարգելանէն Այ դուռն ինքնին փակեցաւ ընդդէմ նմա . և հրեշտակ մն երեւեալ յօդս ասէ . փրկիչն մի ոչ այդպէս զարդարեալ եւ Թագաւորել եւ մտ այս դուռնս, և տեսեալ զայն ինքնակալն . խոնարհեցուցեալ զինքն, ի բաց դնէր զարքայական զգեստն : և բոկ ոտիւք և բացած գլխով . խոնարհութեամբ և փափագանօք առեալ բառնայր զնշ խաչն ի մտանել . որ յայնժամ դուռն ինքնին բացաւ . և մուծեալ զնշ խաչն տարեալ եդ ի տեղի իւր : Սօթ ի Փրանսիս առաջին Թագաւորն եէմի . մինչեւ ցօր մահուան իւրոյ ոչ եդ զԹագ ի գլուխ իւր ասելով .

Ինձ պարտ է ինձ յայսմ մի պսակ ունելով . այլ պարտ է ինձ մի մտ առնել փշի փշեղէն եւ Սրբուհին Լամբերտ Թագուհին ասէր . դու զփուշ մր զկարիս իմ . զի գարշելի է ինձ Թագս որ է ի վր գլխոյ իմոյ . գարշիմ ի տեսանել ով եւ ի կապերուն որ լինի ըստ օրինացն կանանց : Եսթեր . ԺԴ . 16 : յայսմանէ ուսանիմք թէ փառք Թագաւորութեն երկնից գանիք եւ նախատանօք ստացեալ լինի . մի ուրեմն քեզ դժուարին թուեսցի ծառայութին ով քրիստոնեայ հոգի . զի առտի ծառայութեա դնել կարեմք զերկնային ապառաջին : զայս գիտելով Պօղոս ասէր . փառօք եւ անարգութբ . գովութբ եւ պարսաւանօք . իբրեւ մոլարք եւ ճշմարիտք . իբրեւ անծանօթք եւ ծանուցեալք . իբրեւ մեռանիմցուք եւ ահաւասիկ կենդանիք եմք . իբրեւ խրատեալք՝ եւ ոչ մահապարտեալք . իբր եւ տրտմեալք՝ եւ հանապազ ուրախ եմք . իբրեւ տնանկք՝ եւ զբազումս մեծացուցանեմք :

2 Կորն . Զ . 8 :

* [illegible]

Իժամէն յայնմանէ որ ըմբռնեցին զՔս ի պարտիզին գեթսեմանի , մինչեւ ի ժամ խաչելութեան ամենեւին ոչ ետուն նմա հանգիստ : զի երբեմն յըմբռնողաց չարչարեցաւ . եւ ի տանն Աննայի եւ Կայիափայ . եւ Հերովդէի եւ Պիղատոսի . եւ վերջապէս զկնի ձաղեցմանն , իբրեւ այլ ոմն Իսահակ եբարձ ի յուս իւր զփայտ ողջակիզին եւ լանէր ի տեղին գողգոթայ , որ էր տեղի գլխահատման մահապարտաց . մի որոյ կառափնատեղ անուանի իւր : կամ թէ տեղի էր գլխոյն Ադամայ . ի վր որոյ և գագաթ կոչիւր . որպէս ասէ Կոււոն Սմոտ . ԻԹ . 33 . վկայութ Յակոբայ , վարդապետին սուրբն Նփրեմի , թէ Նոյ զոսկերս Ադամայ ջերմեռանդութբ եպատոռով համբարեալ զետեղեաց ի տապանին . եւ զկնի դադարման ջուրցն , որդւոց իւրոց բաժանեաց . եւ Սէմայ բաժին անկաւ գագաթն Ադամայ . եւ մինչեւ եւ նմա զհրեստան (այնքան էր հոգաբարձութին եպատոռ զերեզմանաց մեծ ամ մահութ հոգւոց) թերեւս այնու գիտմամբ՝ զի մարդարէաբար իմացաւ զՔն մահու անդ լինելոց . եւ յարուցանելոց զԱդամ : եւ Ն. Մերոպիոս ասէ . առ ի կենաց մերոց նախնիքն զտեղի լինէին . ուր էին մահուան մերոյ սկզբունքն : եւ Սարքիսս եղ տեղեաց պատմէ ի Դ . գրքոջ . ԺԵ . գլխ

առեալ

առեալ յՕգոստինոսէ ասէ, թէ անդ
կանգնեցաւ բժիշկն. ուր անկեալ կայր
հիւանդն. եւ արժան էր՝ զի ուր սպան մարդ-
կային հպարտութիւն՝ անդ հսկիցէր զինքն
Քրիստոսային ողորմութիւնն. եւ արիւնն պատուա-
կան առ հողն մեղաւորի արժանի համա-
րեալ կոխելով հասանէր. ուր անկեալ կայր
հիւանդն: Որպէս կամեցաւ մեռանիլ բժիշկն.
զի պայծառացուսցէ արեամբ իւրով օծեալ, բը-
ժշկեսցէր զնա. որ պատուամամբ վիժին գը-
նայր գտանել զգլուխ հիւանդին. թաղել
իսկապէս ՚ի ներքոյ խաչին Քի: Եւ յայս
մնացեալսն համաձայնի Կոռնելիոսի: այս-
պէս վկայէ եւ մեր Յոհան Ոսկեբերանն ՚ի
վր Մատթ. ԻԷ. 33: անդ ասէ ուր զկառափն
մարդկան հատանէին զմահապարտաց՝ խա-
չեցաւ: այլեւ տնօրէնութեանն Քի անդ յաղթե-
ցաւ. ուր էր շիրիմ առաջինն մարդոյն եւ
այլն: Եւ Ներսէս վարդապետն մեր ձեռն կո-
չեցեալ, Մեկնիչն Մարկոսի եւս համաձայն
վերնոյն վկայէ: արդ զտեղւոյն այսչափ բաւէ:
տեսցուք եւ զկերպ մանէ խաչին: Արդ թէ
պէտ խոստովանութիւն հրէից եւ հեթանոսաց
ոչ բաժանեալ կանգնեցաւ, զի այնքան տանջեցե-
լոյն ՚ի յուսն բառնայլին զխաչն ծանրոյն.
որ ըստ երկայնութեան էր ԺԵ քիլ. եւ խոտոր
նակ խաչին՝ ինն քիլ. որպ ասէ Կոռնելի
Մատթ. ԻԷ. 23: տեղւոյն թէպէտ ՚ի կողմանէ
բազմոյն էր մեծ անողորմութի. այլ ՚ի կող-
մանէ խաչեցելոյն էր մեծ խորհուրդ եւ գը-
թութի. զի զաթոռ փառաց իւրոց ինքնին
բարձեալ տանէր ըստ Եսայեայ, թէ մա-
նուկ ծնաւ մեզ. որդի տուաւ մեզ. որոյ
իշխանութիւնն ՚ի վր ուսոյ իւրոց: Եւ ըստ Պօղո-
սի, թէ յանձն էառ զխաչ. արհամարհեաց
զամօթ. Եբր. ԺԲ. 2: Եւ ըստ Յոհաննու.
ԺԹ. 18. բարձեալ էր ինքնին զխաչափայտն
եւ ելանէր ՚ի տեղին: յորոյ վր ասէ Կոռնել,
թէ նորոգեալ լինէին վէրքն որ ՚ի ձաղո-
նացն. եւ բացեալք բերանք վիրացն հոսէ-
ին արիւնքն. վս որոյ առատէր նռնաղբեր
արիւնն եւ ջորութիւն: ուստի առեալ յուսոյ
նր վս տկարութեանն՝ եդին ՚ի յուսն Սիմոնի
Կիւրենացւոյն. որպ զի զՔս կենդանի պա-
հեսցեն առ ՚ի կրումն տառապելոյ տանջանաց
խաչին: իսկ Յոհան Ոսկեբերանն ասէ, թէ
նախ Սիմոն եբարձ եւ յետոյ Քս. եւ հակա-
ռակն է: նմանապէս եւ Խզնաստոս: իսկ ըստ
խորհրդաւոր մեկնութեան, նախ տայ սուրբն
Որթանոս ասելով թէ, ինքնին տանէր ըստ
զխաչն իւր ոպ Քս. եւ Սիմոն տանէր իբրեւ
զմարդ. այլ Քս տանէր իւր զգրօշակ եւ
նշան արքունի ընդդէմ աշխարհի. որով ցու-
ցանէր, թէ ոչ բռնութեամբ երթայր ՚ի մահ. այլ
կամաւ. (ըստ այնմ ոչ ոք կարէ հանել յի-
նէն զանձն իմ. իշխանութի ունիմ դնել եւ
առնուլ զնա) իսկ Սիմոն տանէր իբրեւ ըզ
մարդ. թերեւս ամէն յայտնի լիցի, թէ ոչ
զեւրին մահ. այլ զմարդկանցն մեռանէր
զմահ. որ վս մարդկանց: Երկրորդ սուրբն
Օգոստինոս ասէ. բառնայր Տէրն մեր զխաչն
իբրեւ զառաջընթաց մարտիրոսաց: Երրորդ
Որոգինէս ասէ. ոչ միայն նմա վայելէր.
այլեւ մեզ վայելէր բառնալ զխաչն տառա-
պարհակ. զի ինքն ասաց. որ ոչ առնու ըզ
խաչ իւր եւ գայ զկնի իմ, չէ ինձ արժանի:
Չորրորդ առ ՚ի բարձումն առ աչօք տառա-
ղոց չարչարանացն Քի. քանզի հերետի-
կոսապետքն բասիլիդէ. եւ մարկիոն եւ այլք՝
բարբանջէին թէ Քս կապեաց զաչս հրէ-
ից. զի մի կարասցեն ճանաչել ՚ի ներքոյ
խաչին զչուէլն Քի. եւ զՍիմոն փոխանակ
Քի խաչեալ կարծիցեն: տես թէ այս
հերձուածս՝ որքան հնագոյն էր նախ քան
զՄր ժողովն Նիկիոյ: զի Բասիլիդէս աշա-
կերտ էր Սիմոնի մոգի. զի եւ Սիմոն կա-
խարդն բարբանջէր թէ առ հրեայսն այլ
ումն ոչ մարմնով, այլ կարծեօք իբրեւ զՔս
Յոհ երեւել. ասէ սբն Կիւրեղ երուսաղէ-
կոչման ընծայութ Զ գլուխ. 22 համարն:
բազեցան սիմոն կախարդն, մարկիոն, եւ
բասիլիդէս, նաեւ ՚ի հռոմանեանէ. զի դէս-
սու բարաբելայն արձանեալ ՚ի Պիղատոսէ,
կարծեցին զՅէ Քէ: որ այս աղանդս եւ
կարծիքս՝ նորոգեցան ՚ի սարգսէ ումեմն
նեստորականէ քահանայէ: բայց Պիղատո-
սի գրեալ տախտակն յանդիմանէ զնա. որ
գրեաց՝ Յս Նազովրացի թագաւոր հրէից.
եւ ոչ թէ յեսու բարաբբայ: Հինգերորդ
բարձումն խաչին Քի, այնքան ցաւալի
էր. մինչ զի եւ զօտեայ կանայս շարժէր ՚ի
լալ. որպ պատմէ Ղուկ. ԻԳ. 31: յորոց մի
էր Վերոնիկէն Ս Եղոնիկա. որ զքող դը-
խոյն իւրոյ ետ Քի. առ ՚ի սրբել զարիւ-
նախառն քրտունսն. զոր առեալ Քս տը-
պաւորեաց զպատկեր իւր. զոր պահիլ ա-
սի յեկեղեցւոջ սրբոյն Պետրոսի ՚ի հռոմէ
զայսմանէ ասեն թէ, էր սա տեսանել կինն
բժշկեալ ՚ի Քէ: Վեցերորդ Ներսէս
վարդապետն Մեկնիչն Մարկոսի ՚ի վր այս
բանին, եւ ածին արտաքս զի ՚ի խաչ հանի-
ցեն եւ այլն: Մարկ. ԺԵ. 20 ասէ թէ, այսպէս

տարեալ

տարեալ յինի Պ̇ըէլ ՚ի ձեռն եղբօր իւրոյ ՚ի դաշտ և մեռանի ։ Նոյնպէս և խոստհակ փայտին ․ և Ա̇բրահամ ողջակիզել ՚ի յանտառին ։ այսպէս և Յովսէփ երկայն հանդերձիւն որ էր ներկեալ արեամբ ․ և Մովսէս դաւանաբանաւն և օձիւն որ կախեալ էր ըշփայտէ ․ սոսա կախեալ ողկոյզն զփայտէ բերեալ լծակօք երկու լրտեսացն ․ և Եղիսէոս փայտիւ վերաբերէր զերկաթն ՚ի յատակաց յորդանանու ։

※ (Զ) Ընծայաբեր եկեղեցւոյ ․) Լ̇ատէն զկայ աւանու զկըբութեն հրէից ․ և դովէ զհեղունն երկայնմտութեան ․ Բ̇Ն ։ իբր թէ քո երկայնամտելով դիտէր ․ թէ առ ուր դադարիցի լըբութեն հրէից ․ ոչ և Յովնան եղեալ ՚ի նինուէ ․ եկ ․ նստէր և դիտէր թէ զինչ լինիցի ՚ի քաղաքին ․ Դ ․ Ե ։ այսպէս և քո տանէր հրէից լըբութեն ․ և զխաչն վասն յօժարութեան բանայր, ոչ զծաղիկ շուշանաց հոտոց ։ այսպէս տէր Ա̇նդրէաս Ա̇ռաքեալն ՚ զիրկս արկեալ խաչին ասէր ․ ողջ լեր տէր խաչ ․ և զուարթ կայսերք ասի թէ, որքան անդամ ՚ի տեղի կախաղանի դատապարտելոց ասէր թէ , ողջ լեր արդարութի ։ և զտէրն Մետափրանոսէ ասի ՚ի ժամամուտն թէ , զկուտակութն քարանց իւրև զծաղիկս վարդից յինքն հաւաքէր ․ և ձեռնածութ ձէ գլուխ ասի ․ Մետափրանոս ՚ի մէջ քարանցն կուտակից՝ խաղաղականաւ ոգւով աղօթէ առ Տ̇ր ։ Լօրենցիոս ՚ի մէջ բոցոյն ցնծայ ․ և ծանակէ զբռնաւորն ։ ինքնայօժար կամօք ընկենու զինքն յայրեցումն՝ կոյսն Ա̇պողոնիա ։ ծիծաղի Ա̇նաքսարքոս երկաթեղէն ուռիւք ջարդեցեալ, ՚ի մէջ սանի ։ Սոկրատէս ըմպէ խնդութբ զբաժակն թունալի , և մատուցանէ բրիցի տսի ։ զայր իմաստուն , ՚ի տանջանս ես և ՚ի յարկածս դոյ երանեալ ուսոյց Եպիկուրրոս ասելով ․ եթէ ՚ի ցուլն ջեռուցեալ արկցի , ասէ վա՜յ թէ որքան քաղցր է սա , թէ որքան անխլյթ առնեմ զայս ։ և տէրն Իգնատիոս Ա̇ստուածեացն , աղաչէր զանտիոքացիսն ․ մի՛ արգել տալ մարտիրոսութե իւրոյ ․ զի ես ցորեան եմ (ասէր) Ա̇ստուծոյ և գազանաց ժանեօք մանրեալ ․ կամիմ հաց տէր գտանիլ Տ̇ Յ ։ բայց առաւել զարմաննալի էր քրիստոսի մերոյ գրկումն խաչին ․ որ յորմէ ծննդեանն մինչև ՚ի մահն ․ ոչ զայլ ինչ որոնէր , և այլ ցանկայր՝ եթէ ոչ խաչին ․ վա որոյ ասէր ․ ցանկանալով ցանկացայ զայս պասեքս ուտել ․ և յորժամ յու֊

՚դա էլ ՚ի մատնել զնա , ասաց ․ այժմ փառաւորեցաւ որդի մարդոյ ։ խոկ պատճառն է ,

※ Զի յորհամ․ բաց (ասէ) ճրագայինք և այլն) Ա̇յսինքն զնո այնորիկ զզենն մերոյ կենաց (որ իւրն եղև զէն մահուան) իբրև զծաղիկ շուշանաց բարձեալ բերէր ․ զի ՚ի զեխճերական ցնորից՝ զմարմինս ՚ի ժամ քնոյ մն դատապարտ պահեսցէ ։ ուստի Պաւղոս յանդիմանեաց զԱ̇բենէր ․ որ ոչ յարթնութե պահէր զՍաւուղ՝ ասելով ․ ընդէ՞ր ոչ պահես զտէր քո զարքայ ․ զի եմուտ ոմն ՚ի զօրուէն սպանանել զտէր քո զարքայ ․ չէ՛ բարի բանդ զոր արարեր ․ կենդանի է տր զի որդիք մահու էք դուք ․ Ա Թագ ․ ի Զ ․ Ժ Ե ։ այլ քո որքան ՚ի կեանս էր ինքն պահէր զԱ̇ռաքեալսն ․ և յորժամ հանդերձեալ էր ելանել յաշխ մահուամբ , հօր Տ̇ Յ յանձնէր ․ Յովհ ․ ԺԷ ․ 18 ։ և յորժամ համբարձաւ յերկինս , զմե խաչն եթող իբրև զզէն կենաց պահպան իւրոցն ։ ուր զի զդահաւորակ (զն զմարմին մեր որ է աթոռ հոգւոյ մերոյ) պահեսցէ յախ այսմիկ , որ է տեղի և վայր դատապարտութե ։ զի ուր որք յաշտարակօք ամրացեալ դղեակս բնակին ․ յարտաքին թշնամեաց ոչ երկնչին ․ այսպէս և որք զինու և աշտարակաւ խաչին զինքեանս ամրացուցանեն , իբր ՚ի խրախճանս մտանեն տապահովք ․ բատ այնմ , թէ և գնացից ես ՚ի մէջ ստուերաց մահու , ոչ երկեայց ՚ի չարէ ․ զի դու տր ընդ իս ես ․ և թէ ոչ զզէն չուրջ եղիցի ք․բև ճշմարտութի նր ։

※ (Է) Հոնին աշտարակաւ եկեղեցւոյ ։) Հանին արտաքս ՚ի տանէն Պիղատոսի իբրև զողջակիզելի ․ զի քո ՚ի խաչին ողջ և բոլոր անդամօքն կիզեցաւ չարչարանօք և հրով ննջոյ սիրոյն իւրոյ վս իւրայնոցն ։

※ Կոխեցին [illegible]) զՈստն սաբեկայ՝ Կոչու՛ խմանալ թէ ոչ էր ծառ ․ այլ մորենի ։ բայց մեծապէս սխալի ․ զի տէր գիրն ծառ ասէ և զխոյն կեղջերաց ՚ի ծառէն կախեալ , զոր նա պատասխալ ասէ ։ Ա̇րդ որպէս փոխանակ Իսահակայ խոյն ․ այսպէս և վս մեր զենաւ քս , ասէ Օգոս ։ Երկրորդ տէրն Ա̇մբրոսիոս և տէրն Կիւրեղ աղէքսանդրացին ասեն թէ , փոխանակ Իսահակայ խոյն ․ և փոխանակ Ա̇դամ ․ մարդկութիւն զենաւ ․ բայց այս անհամ և բաժանական նմանութիւն է ։ Երրորդ մեծն Ս արգան առեալ յԻդէէ վարդապետէ ասէ թէ , ծառն սաբէկայ՝ էր եղևին ․ և թէ ինքն Տ̇ յամ ուրիք դո֊

լով · նոքն խօսի՝ ոչ գոյութ ձայնի և բանի, նոքա· եղև ողբակից Ադամայ · մահակից Աբելի · գործող տապանին Նոյի · խառն տաղաւարակից Աբրահամու · կապեցաւ ընդ Իսահակայ · նոքն խնայեաց յնոքն տարաժամ մեռանել ։ և զծառին ծառոյ պատճառ, ոչ լալիք և սգոյ առնել պատճառս· զի որոյ ընդ ձայնին վերականգնել տեսանէ զնոյն։ մեռաւ Իսահակ՝ յորժամ ձայն եղև առ Աբրահամ զենուլ զորդին·և աստ յարուն եղև յերրորդումն աւուր՝ յորժամ արձակեցաւ ։ Ասէ թէ զկնի ասելոյն Այ առ Աբրահամ, թէ մատո՛ ինձ զորդի քո· մինչև ցերրորդ օրն յորում ետես զտեղին և շինեաց սեղան·և ապրեաց զորդին· համարեցաւ 'ի միտս Այ Իսահակ իբրև զմեռեալ· և մինչ խոյիւն գնեցաւ և արձակեցաւ · համարեցաւ իբրև յարուցեալ։ Նմանապէս և Փրկիչն մեր՝ յաւուր հրէից իբրև զմարդ մեռաւ · բայց առաջի Այ, մահ քն ոչ մարդոյ·այլ Այ մահ համարեցաւ· զի յանդգնութեն հրէից առ Ած վերաբերիւր · որպ և շօշափումն իւրական մարմնոյ բանին՝ էր շօշափումն բանին Այ· որպէս, ձեռք մեր շօշափեցին 'ի վր բանին կենաց։ Չորրորդ Կուռ" ասէ · Իսահակայ յաջորդեցաւ խոյն· չարչարանաց Քի՝ յարութեն· տկարութե զօրութեն, մահուան անմահականութեն։ Զի Մեթոդիոս ասէ · խոյն յերկնից կախեալ ի ծառոյն · նշանակէր զՔն 'ի խաչին կախեալ · և թէ Աբրահամ ասէ ետես զօրն զենման և չարչարանացն քն և ցնծացաւ ։ և անուանս տեղւոյն կոչեցաւ, Տէր ետես · զի զօրինակ չարչարանաց Տն անդ տեսանելով · համարեցաւ Աբրհմ զայն Տն Այ չարչարեցելոյ երևումն։ քանզի երևեցաւ Աբրահամու յայտնելով զիւր ապագայ չարչարանսն , ասէ Կուռնելիոս։ Հինգերորդ ըստ ասորւոյ թարգմանութեն, ոչ միայն խոյն զեղջերացն կախեալ էր 'ի ծառն · այլև ոտիւք յառաջադէմ լինէր ելմամբ 'ի նա · որ նշանակէր և այս զելումն Քի 'ի ծառ խաչին կախել · և 'ի նմա բևեռօք սևեռեալ ։ Վեցերորդ Կուռն" 'ի Տեղն Մեթոդէոս առեալ ասէ թէ , սաբեկ թարգմանի թողուն · կամ ներումն զոր քն մեզ շնորհեցաւ խաչիւն · տուննկն սաբեկ՝ է (ասէ) պատուէր 'ի խաչն և խոյն կախէր՝ և փոխանակ Իսահակայ 'ի յԱբրհմէ զենեալ· նշանակէր զՔն զի մեր 'ի խաչին զենանելոյ։ Եօթներորդ՝ քն եղև խոյ կախեալ զարաբեկայ ծառոյ խաչին · զի որպ խոյն 'ի սաբեկայ ծառէն կախեցեալ · զԻսահակ յապականմանէ ազատեաց· այսպէս և քն,մարմնով՝ փոխանակ Ածութեն զենեալ ,զբոլոր ազգ մարդկան 'ի մեռելութե մեղաց և մահու դժոխոց՝ զերծոյց · զի ոչ յօտարի ուրուք մարմնի կրեաց զչարչարանսն·այլ յիւրումն մարմնի։ զի թէ Սօղոս զանդամս նորին հալածելով· Քս զհաւատացեալսն, քն առ ինքն վերաբերէր զհալածումն նոցա, ասելով · Սաւուղ Սաւուղ զի՞ հալածես զիս · Գործ · Թ · 4 ։ ապա որչափ առաւել զիւր հոգւոյն և մարմնոյն կիրսն։ յանմէթ լինէր նոր նեստորիոսդ · քն զայլոց չարչարանսն իւրացուցանէ · և դու և ոչ զիւրն ինքեան համարհես·այլ բառնաս զպատուականն ակն 'ի պատկէ Աստուծութեն նր· բարբանջելով թէ մարդն խաչեցաւ։ Քն ոչ ամօթ համարի · այլ պարծի ասելով · Ես եմ սկիզբն և ես եմ վախճան · ես եմ կենդանի և ես եմ որ մեռայ · և թէ ՝ այսպէս ասէ անսկիզբն և անվախճանն որ եղև մեռեալ և կենդանացաւ · Յայտ Ա · 17 ։ և Բ · 8 ։ և դու ամօթ համարիս ասել , զոր քն պարծանօք խոստովանի , և ոչ այլով իւիք զաւրեարութեն որ առ մեզ կարէ ձգտել, եթէ ոչ զի խաչեցայ և մեռայ ասելով վասն ազգի մարդկան։ Սկիզբն անօրէնութեն բանին Այ էր յղացումն 'ի հօգւոյն Սբյ՝ կուսութբ մօրն, և անապականն ծննդեանն , և վախճանն նոյնոյ ծննդեանն էր խաչն և մահն· ոչ որպ բարեպէս կարէ խոստովանիլ զսկիզբն , եթէ ոչ խոստովանեսցի զվախճանն։ Հրեայն առնէ զօր փողոց·փոխանակ զի Իսահակ եղջերակալ խոյիւն զերծաւ 'ի սպանմանէ · և քրիստոնեայն զաւագկատարած խաչեցելոյն զերախտիսն ուրանայ·որով և փրկեցեալ է 'ի մեղաց և 'ի դժոխոց ։ Աբրահամ զտիպ խաչեցելոյն 'ի խոյն կախել նկարել տեսանելով , պատկերաւ Ածմարդութեն ուրախացաւ · և վճայնորիկ կոչեաց զանուն տեղւոյն Տր ետես ։ նա պատճառաւ պատկերին , Տէր ետես կոչէ զանուն տեղւոյն · և դու ըզԱծմարդի խոյին զենումն 'ի խաչին մարդաչարչար անուանես ով յերբ։ բայց մեք թողցուք զանմարդն մերոցն · և զողջամիտ դիտումն լաթինացւոց տեսցուք 'ի վր այսորիկ նիւթոյ։ քանզի Կուռ" Յովհ · Իբ · 13 ։ ասէ թէ . մինչ ՙՔն 'ի խաչին ասաց · Էլի Էլի լամա սաբաքթանի · առ նոյն տուննկն սաբեկայ վերաբերի·զի ցուցանէր զինքն զոր

այն

այն խոյն կախել զծառայն սաբեկայ · զի ըզ խաչն, զոր Տրն նմանութ խոյին, Աբրահամու եցոյց։ և սաբաղթանի բանն առ Քն, քան առ այլ որ 'ի կէր էառ · զի նախեամբ ամենայնին ևս այն սաբեկայ անկայն, յորմէ մեւս խոյն կախեալ էր · 'ի յիշողութիւն հաւատացելոց ածիցէր, և զնոքին ցուցանէր' զձեռն այնորիկ ժամանակի յաձախապէս լցուցանել։ զի սաբաղթանի բառն, յանուանէ սաբեկայ առեալ տեսանի և այլն։ ուրեմն որ 'ի սաբեկայ ծառոյն կախեցեալ խոյին իբ սահակ զերծաւ · և մեք 'ի սաբեկայ խաչէն կախեցեալ մարմնացեալ բանին 'ի մեղաց զերծաք։ տեղին այն պատճառաւ կախեցեալ խոյին' Տր ետես կոչեցաւ · և գողգոթայն մեր'առաւել քան զայն Տր ետես կոչեսցի · մանաւանդ զի անդ պատկերն և սոտ ճշմարիտ նախատիպն կախեցաւ 'ի սաբեկայ Խաչէն ։

✲ Տասներորդեցին քսեղոն խուչին իէբ զգաստուր 4։ Փոխանակ անբանից պատարագաց, Քն 'ի սեղան խաչին միանգամ պատարագեցաւ · Եբր · Է · 27 ։ գիտելի է' Նախ ' զի որպէս սեղանն ողջակիզաց էր յանփուտ փայտից պատեալ պղնձով · այսպէս թէ խաչն և թէ մարմինն Քնի ' ոչ տեսին զապականութի ւնս Կոռ.'' · Ելից · Ի Է · 1 ։ Երկրորդ' սեղանս այս ' էր արտաքոյ 'ի սրահ խորանին · և Քն արտաքոյ դրանն եէմի խաչեցաւ ։ Երրորդ ' ունէր զչորս եղջիւրս · և խաչն Քնի 'ի չորս ծագս Տի քարոզեցաւ յՌռաքելոց ։ Չորրորդ' սեղանն ողջակիզաց փորեալ էր 'ի ներքոյ · բայց յերկրի եդեալ էր · և խաչն Քնի յերկրի սեւմեցաւ 'ի գողգոթայ ։ Հինգերորդ 'կասկարայն յորում զմխոցհից եդեալ այրէին · նշանակէր զգառանցայն ցաւս չարչարանացն քն · որ թէ ցաւով և թէ սիրով խորովեցաւ 'ի խաչին ։ ըՏ, ալկերք իմ որպ խուլիւ չորացան։ Վեցերորդ' յայսմիկ սեղանոջ հանապազ 'ընծանիւր գառն , և Քն 'ի սեղան Խաչին զենաւ · որ է գառն զենեալ 'ի սկզբանէ Տի 'ի ներքոյ զանազան օրինակաց ։ Եօթներորդ' յայսմիկ սեղանոջ միշտ վառիւր հուր · և սէրն Քնի 'ի խաչին ոչ շիջաւ · այլ առաւել ածեալ վառեցաւ , և առ մարտիրոսն անդրադեղեալ թափանցեցաւ ։

✲ Րւնեաեցին ոսղես չորտձոցծ ։) Քանզի խունն էր պատիժ չարագործաց և գողոց · և Քն ընդ անօրէնս համարեցաւ որ անձնեցն բարեգործն էր · որ և հրեայքն նախ

քան զժամանակ խաչին ասացին թէ, զնմ ինչ բարւոք գործեաց սա · զի խլից լսել տայ · և կուրաց տեսանել · իսկ 'ի ժամանակի խաչելութեն առ Պիղատոս ասացին թէ, եթէ չէր չարագործ' ոչ մատնէաք զսա քեզ։ իսկ նախանձն դպրաց և փարիսեցւոց յերից պատճառաց էր · զի 'ի սրբութէ վարուցն, 'ի ճշմարտուէ վարդապետութեն և'ի սքանչելեացն · որպ և Պետրոս ասաց · դուք զնէն և զարդարն ուրացայք , և խնդրեցիք 'ի Պիղատոսէ զայր մի մահապարտ շնորհել ձեզ · զի զբարաբբայն ։ Գործ · Գ · 14 ։

✲ (Ը) ղ Մողողոնիդ երկնաւոր իէրն զաշաղոչ ։) Քանզի աճապուկքն վրդովիչք են և սրտմտաբերոնք · և հասարակաց բարեաց նեղանիչք · որպ և զբարաբբայէն ասէ Ղուկ · ԻԳ · 18 · թէ վս խռովուէ և սպանուէ մի տեալ էր 'ի բանտ։ իսկ կուրացեալ հրեայքն զխռովիչն և զմարդասպանն խնդրեցին արձակել · և զերկնաւոր խաղաղուհին և զկեանս սատուէն 'ի խաչ հանել։ այլ թէ Քն ոչ էր աճապուկ , յայտ է յոքսորելոյն զդնօղսն և զվաճառօղսն 'ի տաճարէն իբրև զաճապուկս։ նաև ոչ ոք գողանայ'եթէ ոչ զօտարին · իսկ քն Տր էր տաճարին · և համատարիմ 'ի վս տան իւրոյ։ դարձեալ ոչ ոք գողանայ'եթէ ոչ զայն զոր ոչն ունի · իսկ ըստ Դաւթի Տն է ամ երկիր լրիւ իւրով · և ըստ Առաքելոյն · զնա եդ Հայր Ք Ս 'ի վր ամ իրիք եկեղեցւոյ ։ և ոչ 'ի մէջ ամբաստանուէ ցն հրէից գտին այնպիսի գանկատեցմունք ըզ Տն է · բայց ըստ Առաքելոյն · Տրն յանձն էառ զխաչ · արհամարհեաց զամօթ · և այլ ինչ ամօթ այլ' քան զորդւոյն Ա. Յ խաչիլն իբրև զաճապուկ, և ընդ աճապուկաց · և պատժով աճապուկաց։

✲ Զանազանուր Ռծոսըեր 'իէր զոտոստղեալ։) Քն անկապուտ և անկողոպտելի մեծուն ասի · զի 'ի նմա բնակի ամ լրումն Ա Ծուէ · և նա է գանձարան և արկղ · իբր երկաթէց տապանակ և մետուկ ամ գանձողաց 'ի յերկինս , և համատարիմ պահապան գործոց բարեաց · վս որոյ ասաց · գանձեցէք ձեզ գանձս յերկինս · ուր ոչ գող մերձենայ ' և ոչ ցեց և ուտիչ ապականէ · և ոչ գողք ականահատանեն և գողանան ։ Դարձեալ քն ըստ որում է իմաստութի Ա Յ · զորս և իմաստնացուցանէ · ոչ հրկիզուէ , ոչ աքսոր և ոչ ալէկոծուէ կարէ բառնալ յիմաստութեան · ուստի Ս բիասիմոն ասէր աշակերտացն թէ, զայնպիսի իր ստացարուք 'ի կեն

ցաղուած · որ 'ի նամակաւորութեան ըղձացեալն ընդ ձեզ : Ստիլպոն մեգարացի, 'ի կողոպտել քաղաքին 'ի Դեմետրեայ բանակաւորէ · ըմբռնեալ և ածեալ առ Դեմետրիոս · և 'ի հարցանելն զնա, թէ զի՞նչ կորուսեր՝ ասա զի ժողովեցից · և նա ասէ · յիմոց ոչ ինչ բնաւ · քանզի զոր ունիմ առ իս են · զն զբանս և զիմաստութիւն · և կալեալ անբաժանելի · իսկ յափշտակեալքն ոչ են իմ, եթէ ոչ պաշարողաց քաղաքիս և աւար առնողաց : և դարձեալ 'ի հարցանելն, թէ յափշտակեցա՞ր ինչ ո՛վ Ստիլպոն · և նա ասէ, ոչ բնաւ · զի ոչ եթէ եզինս կամ երկվարս, կամ սուսերս ժողովեալ եմ՝ այլ զիմաստութիւն : Դարձեալ Ք՟ս է գանձ անկողոպտելի · զի է գանձ անպակաս · որով որք վարեցանն և վարին · առ Ա՟յ առաքեն զբարեկամութիւն ասէ Սողոմոն · Իմաս · Է · 14 : դարձեալ Ք՟ս է գանձ անկողոպտելի · զի ոչ առ ուրուք ճիմանայ · ոչ ժամանակաւ այլայլի · ոչ 'ի պայծառութենէ նուազի · ոչ 'ի զօրութենէ տկարանայ · ոչ ըստ կամաց փոփոխի · և զոր ինչ ունի՝ ոչ պատահմամբ ունի · որք լինին և բացալինին ուսմանց ենթակայից պատկանութեամբ · այլ ունի բնութեամբ և 'ի ծայրագոյն աստիճանի : այլև Ք՟ս է գանձ որ ծնողին հարստացուցանէ · որպէս ասէ Շնորհալին :

❊ Որ եղեւ ըղձալոցս շնորհաց բաշխէ ·
❊ ըղձիւ Յովսէփ պարգև խնդրէ :

և 'ի Իմաս · Է · 20 · ասի 'ի բերանոյ իմաստութեան թէ, 'ի ճանապարհս արդարութեան գնամ · և 'ի մէջ շաւղաց ճշմարտութեան շրջիմ · զի բաշխեցից սիրելեաց իմոց զմեծութիւն · և զգանձս նց լցուցից բարութեամբ : և Ղ գրքոյն ծնե տեղեաց պատմութեան ԽԶ գլուխ առեալ 'ի ծնեն Ամբրոսիոսէ ասի վն ծնեն Յովսէփայ արիմաթացւոյն, թէ Յովսէփ կոչի մեծատուն և հարուստ · իրաւամբ մեծատուն յայսմիկ տեղւոջ ասի · ուր զմարմինն քն ընկալաւ : այս է հանգն · յորմէ քարշեց և է հան նախ արարն զիւր գանձն : Ա՟յլ անօրէն հրէայքն զայս անկողոպտելի գանձս և զմեծութիւնս, իբրև զայր մի տառապեալ 'ի սեղան խաչին բևեռեցին :

❊ Զառ ի քերովբէից դաշտեցեալ՝ [illegible] :) Ք՟ս ընդ հօր և հոգւոյն սրբոյ իբրև 'ի յաթոռոջ՝ նստի 'ի քերովբէս · 2 Թագ · ԻԲ · 10 : և 4 Թագ · ԺԹ · 15 : և Սաղ · ՂԹ · 2 · և Ձ · 1 : Եսայ · ԼԷ · 16 : և այս պաշտաւն ասի · ըստ որում իբրու ծառայութեան լինին Ա՟յն հանճարեն նստարանք : այլ

որ 'ի քերովբէից պաշտեցեալն էր, իբրև զքաջ մահեալ որք բևեռեցին 'ի խաչին : Դարձեալ Ք՟ս պաշտեցեալ ասի 'ի քերովբէից · քանզի քաւութիւնն որ 'ի վերայ տապանակին՝ նշանակէր զՔ՟ս · և երկու քերովբէք կային 'ի վերայ նորա հիացօրէն նայելով 'ի քաւութիւնն · և իբր խոնարհութեամբ պաշտելով : Ելից · ԻԵ · 19 : և Եբր · Թ · 5 : Դարձեալ Ք՟ս օրինակի ('ի սրբոյն Կիւրղի ալէքսանդրացւոյ) 'ի տապանակին վկայութեան պատեալ ներքոյ · և արտաքոյ ոսկւով սրբով · զի անապական Ք՟ի մարմինն՝ պատեալ անփոփոխելի մարդկութիւնն · և աստ այն պաշտեալ ասի և նստեալ 'ի քերովբէս · 1 Թագ · Դ · 4 : 2 Թագ · Զ · 2 : Եսայ · ԼԷ · 11

❊ Սոսկալի կենաց՝ [illegible] :) Սահմանն աստ ոչ առնանի 'ի տեղի կարճառօտ բանի · որ բնութեան ենթակային յայտնիչն է · այլ առնանի 'ի տեղի վախճանի և եզեր : զի քո ըստ որում կեանք է · և կենաց պատճառ ամ եզերաց՝ է վախճան և եզր, առ որ ամ կենդանիք ըստ չափու և պատեհութեան իւրեանց դիմեն իբրև առ աղբիւրն կենաց : ուստի սուրբն Դիոնէսի" յԱ՟յլին անուանց Զ գլուխ բնաբանին ասէ վասն Ա՟յ, թէ յորմէ էիք նախկեանք և ամ կեանք երանէ · և յորմէ յամենայն զխարդ և իցէ հաղորդումն կենաց՝ կենդանաբար խաղաղանչիւր ումեք ազգի · և անմահիցն հրեշտակաց կեանք 'ի նմանէ 'և վասն նր՝ և է՝ և գոյացան : Դարձեալ Ք՟ս կեանք ասի · ըստ որում հաւատով որ 'ի նա՝ կենդանիք լինիմք · ըստ այնմ, որ հաւատայ յիս՝ թէպէտ և մեռանի կեցցէ · և որ կենդանին է և հաւատայ յիս՝ մի մեռցի : և թէ 'նովաւ կեանք էր ասէ Յովհաննէս : և կամ սահմանն առնանի փոխանակ ընդարձակ լայնութեան · և այսպէս Ք՟ս լայնատարր ընդարձակութիւն է կենաց · որոյ կամիլն միայն՝ է կեցուցանել զամ · ըստ այնմ Յայտ · Դ · 11 : արժան է քեզ Տէր Ա՟ծ մեր առնուլ զփառս՝ և զպատիւ՝ և զզօրութիւն · զի դու ստացար զամ, և 'ի քո կամից տեղ ծան, և կան հաստատութեամբ : այլ անօրէն հրէայքն զայս աղբիւրս կենաց, մահու արժանի զոյլ վճռեցին :

❊ Հ Ա՟ [illegible] :) Սոյնպէս նկարեաց 'ի ծնունդն զկերպարան անեղծութեան · և զգործս նախնեաց մինչև ցմահն Յովսէփայ · սակայն իբր թէ անդրուխ · զի ոչ պատմէ զպայծառ Ա՟յ բանին միանալն 'ի մարմինն · իսկ Ա՟և

տարանն

տարւոյն ·Բ·ին, զգլուխն Ը· վերջնոյ ատեղծ
ուածոյն միաւորէ և գլխաւորէ ՝ըստ այնմ,
Բանն Աստուծոյ եղև ։ վասն որոյ և ծնէ Գլխո
նէսիոս յեկեղեցական քահանայապետութե
Գ· գլուխ ասէ թէ , յիրաւի Ձ· յետ ճշդոյն
ուսանդութե՝ նորա կատակարան քարոզի · զի
ումն աստ զլինելոյն զԲն Արարածոյն ·
իսկ ումն կատարելոյ ։ և զի հինն ոչ պատ
կերօք իմիք գրեաց զՃշմարտութիւն · իսկ սա
զճշմարտն գոյ եցոյց ։ քանզի զնորայն նախա
ձևեալ Ճշմարտութիւն՝ տորայն կատարե
լագործութի հաստատարանացոյց · և Արարա
նուէն գլուխ՝ Արարածութիւն է · Թ· Արա
շունչ գրոց գլուխ՝ Թր· Աւետարանն է ։ զի
պատմէ ոչ զարտաքնոց եղելոյն, այլ զԱ. Յ
զմարմնն լինելոյն ։ ուրեմն ոչ բոլոր անձին
շարժումն , և գեղեցկուն և պատկերացու
ցիչ գլուխն է · նմանապէս և բոլոր սուրբ
գրոց կենաց և հոգի և գեղեցկութի և գըլ
խաւորից անդամոց՝ Թր· Աւետարանն է ։
Ըստ ինքեան Պօղոս՝ գիր կոչէ զօրէնսն · և
հոգի զԱւետարանն · գիրն սպանանէ (ասէ)
այլ հոգին կեցուցանէ ։ այլ զայս զուարթա
բանեն նշաւակէ ՝ մինորէն հրեայքն հայհոյեն
օրէնսն կոչելին (ասէ ·) ընդդէմ որոց ասա
ցէր , թէ որ ոք լուծցէ մի ինչ ՚ի պատուի
րանացս այսցանէ , և այնպէս ուսուսցէ ըզ
մարդիկ , փոքր կոչեսցի յարքայութեն երկ
նից · և թէ ՝ ոչ եկի լուծանել զօրէնս կըզ
մարգարէս , այլ լնուլ ։ զոր մեկնիչն սրբոյն
Գեղեւանիսոսի մեկնէ ասելով , թէ ոչ նկա
րիչն ստուերին պատկերաց երանգս յաւելե
լով ասի զայն լնուլ , այլ ոչ լուծանել · այս
պէս և քս ոչ եղծ զօրէնսն , այլ կատարեաց ։
զի զանուրյուխ Արարչունչն , զգլխաւորեաց
մարմնանալով իւրով ։ զի զոր Մովսէս և մար
գարէքն զանդամանսն յարմարեցին , քս
ինքնամբ իւրու գլխով նկարեց և պատկեց ·
և ուսանկաւորեալ գեղեցկացոյց ։ այլ անօ
րէն հրեայքն, զնորին * զի բոցոշխէն սըր
նոյ (Աւետարանական Արարածութե)
հայհոյեն օրինաց համբաւէին ։ եւ հայհոյեն
օրինաց ասելին, վս լուծանելոյն զշաբաթն ·
և սակայն քս զշաբաթն այլ առաւել գե
ղեցկացուցանէր բարեգործութբ պայծառ
լեալ ասելով , թէ առաւել պարտ է ՚ի շա
բաթու զբարիս գործել , և հոգի ապրեցու
ցանել՝ քան կորուսանել ։ նոյն է և հետև
եալն · զի վասն լուծանելոյն զշաբաթն, հա
մառօտիւն և ոտնին օրինաց կարծէին ։

* ՚ի Կոստանդնուպօլիս տպագրեցաւ և այլն ։) Թ· զԱւ

՚ուածայլոց փառաց ՚ծագողին զ քեզ Հօր
Ա. Յ , ներհակ համբաւէին ։ իսկ Ճառա
գայթն՝ ոչ երբեք ներհակի արեգական
իւրոյ ծագողին ։ և Բ·ն ըստ Առաքելոյն
էր Ճառագայթ և կնիք Հօր · ուրեմն ոչ էր
ներհակ և հակառակ կամաց Հօր իւրոյ ·
զի ոչ Ճշմարիտն Ճշմարտութեան ոչ է ներհա
կան · այսպէս և ոչ Ճառագայթն՝ արեգա
կան · բայց կոյր հրեայքն այնպ համբաւէ
ին ։ և զայս բանս առեալ է սուրբս Գրիգ
որ · Եբր · Ա · Ա ։ ուր ասէ Առաքելն վասն
·Քի թէ , որ է լոյս փառաց և նկարագիր
էութե նր ։ ՚ի վր որոյ ասէ Կիւղէ՛ թէ , Հօր
Ա. Յ էութե ծագումն է Որդի · որ է ինքն
անձնաւորութբ էութի, թէպէտ և Հօր նման
և ՚ի նմանէ ծնեալ · բնութբ ունի ինքն զմե
ծութին Հօր՝ բայց ՚ի Հայրութեն ։ և ոչ ան
շիջանելի և մշտնջենաւոր է Հայր · և ոչ
փոխի ՚ի յՈրդի · նոյնպէս և Որդի կայ միշտ
յՈրդիութե մշտնջենաւոր , և ՚ի Հայրութի
ոչ փոխի երբեք ։ այլև որպէս Հայրն անձ
նաւոր է , և չէ կարօտ յումեքէ կատարելո ·
նոյնպէս և Որդին , և այսու զանազաներ
պութին յայտ առնէ և զառաջին նկարա
գրութին ըստ առաջին տպիցն ։ իսկ Կիւ
ղայոս Լուրացին այլ պարզապէս մեկնէ ա
սելով , թէ յաւէտական գութի Որդւոյն առ
Հայր ցուցանի որ ասէ · նա է լոյս փառցո ·
զի Որդի եղանէ ՚ի Հօրէ · որպ լոյս յարեգա
կանէ , որ արեգականէ յաւէտակից · որ թէ
արեգակն իցէր ՚ի յաւիտենից և անսկիզբն ·
նմանապէս անսկզբնաբար ունէր զլոյս իւր
այլ զի արեգակն ժամանակաւոր է · ժա
մանակաւոր ունի զլոյս իւր · իսկ Հայր Ած
յաւիտենական է · վասն այնորիկ յաւիտե
նական ունի զլոյս իւր զՈրդին ։ Եւ աստ գի
տելի է՝ զի ընդդէմ սրբոյս Գրիգորի թէ
պատահմամբ եդեալ · և թէ մտօք, համա
ձայն է ընթերցանին լութինացւոց · զի նոքա
փոխանակ լուսոյ՝ ունին Ճառագայթ փա
ռաց · յորոյ վր ասէ Լուրացին թէ , թէ
պէտ Որդին լոյս իցէ · սակայն յառկաղոյն
Ճառագայթ ասի · ոչ զի այնու ցուցցի, ոչ
միայն լուսեղէն էութի Որդւոյ · այլև լու
սափայլ եղումն նորին ՚ի Հօրէ ։ զի ոչ Ճա
ռագայթն յառաջերէն լուսոյ եղանէ առանց
ապականութե · և յաւէտակից է լուսոյն յոր
մէ եղանէ , նմանապէս և ստա իմաց յաղագս
եղման Որդւոյն յանսկզբնականէն Հօրէ ·
Կարճել Ճառագայթ ասի · զի Որդի եւս
նէ ՚ի Հօրէ ըստ կերպի Ճանաչման՝ որ է

լոյս էին. վասն որոյ և Որդի ասի իմաստու-
թիւն և բան Հօրստակայն 'ի յարարածս, յոր
ժամ Աստուածութեան երանէ 'ի լուսոյ. և կամ
ծանուցումն և բան 'ի հանճարոյ. այլև այլ է
էութիւն նոցին. զի այլ է էութիւն լուսոյն և Աստ-
ուածութեն. և այլ է էութին հանճարոյն' և
այլ ծանուցման բանին. բայց ոչ այնպէս ասի
առ Ած. զի նոյն է էութիւն Հօր և Որդւոյ,
թէպէտ զանազանին անձնաւորութեն: Ըստ
ըստ երկրորդին ցուցանի գոյակցութիւն Որ-
դւոյ առ Հայր, յորժամ ասէ. նա է նկա-
րագիր էութեն նորա. զոր Տէր Գրիգոր Նիւս.
(ասէ) որ թէ նկարագիր և թէ կնիք ասաս-
ցի. նոյն է եւ պատկերին. զի Որդի է պատ-
կեր Հօր. իսկ մարդն է արարեալն պատ-
կեր. վն որոյ մարդն ասի 'ի պատկեր Այ.
ա 'ի նմանութին բնական պատկերին Այ. որպ
այս է պատկեր թագաւորին յՈրդւոյն իւր.
և այս է 'ի դրամին. Որդին կենդանի և գոյա-
ցական և բնական պատկեր է Հօր. և մեք
իբր դրամք կնքեալք. իբր թէ յոսկեղէն
մատանւոյ մոմք տպեալք: որպ ասէ Դաւիթ
փիլիսոփայն 'ի Պորփիւրի մեկնութեն Ե գլ:
դարձեալ թէպէտ Որդի թագաւորի ունի
զմի գոյացութիւն ընդ հօրն ըստ էակի միայն.
և ոչ ըստ անհատի. զի մարդիկք յինքեանս
կարեն բազմանալ, 'ի բազմանալ անհատից.
որոց բազմութեն ոչ ասի մի մարդ. իսկ Ած
ութին անբազմանալի է և անբաժանելի: վն
պատրաստ է զի Որդին Այ ընդ Հօր' ոչ մի-
այն համանման լիցի որպ կերպարան և կնիք
ըստ բնութեն. այլև ունիցի ամենևին նոյն
բնութին ընդ նմա. սակայն 'ի Հօրէ, վն այն
կերպարան և կնիք ասի: Թէպէտ Տրն Գրի-
ոն'' Բ գլուխ Աստուածային անուանց, քան ըղ-
կնքոյ նմանութին գերագոյն ասէ զանհաղոր-
դութիւն Ածութեն: այլ որպ անհնարին է թէ
կնիքն և կերպարանն' ներհակ նախատպին
տպաւորեսցի. որպ թէ մատանի մի ունիցի
զոմն մարդոյ. և 'ի կնքելն տպաւորեսցէ
զձև առիւծոյ. այսպէս և Որդին Աստուածութ
փառաց և կերպարան էութեն Հօր գոլով,
անհնարին էր թէ նախատպին իւրում կա-
մացն ներհակէր: ուստի թէ Որդն ոչ էր ներ-
հակ կամաց ծնողին իւրոյ' յայտ է 'ի վկայ-
ութեն Հօր 'ի յորդանան և 'ի թափօր, թէ
դա է Որդի իմ սիրելի, ընդ որ հաճեցայ:
և ինքն ասէր. ես զհաճոյս նր առնեմ հա-
նապազ. և յաղօթելն 'ի պարտիզին ասէր.
եթէ հնար է անցցէ բաժակս այս յինէն.
ապա թէ ոչ' արբից զդա եղիցին կամք քո.

նաև թէ ըստ Ածութե մի է էութին և կամք 'ի
սբ Երրորդութեն. ո՞րպ ուրեմն ինքն Քս
կամաց իւրոց ներհակէր. և ո՞վ էր որ զնա
'ի ներհակ կամս բռնադատէր: այլ որպ յէ-
ութեն Հօր անբաժանելի էր որպ զճառա-
գայթ յարեգակնէ. ըստ այնմ շարականին.
այսօր ծնար որ 'ի Հօրէ յառաջ քան զյաւի-
տեանս որդի. ճառագայթ փառաց և ծա-
գումն յանմեկնելի լուսոյն. այսպէս և ըստ
կամացն' աններհակ և համաձայն և նոյն-
կամք էր ընդ Հօր ըստ Ածայնոյ կամացն:
և ըստ առեցելոյ կամացն' ամենահնար և
հնազանդ:

*(Օրհնութիւն [illegible] շարականելոց:)

Տարածեալ և 'ի բևեռս վարեալ և թողեալ
յԱյ Հօրէ կարծէին հրէայքն զՔս.
թերևս ջատագովելով զբանն Դաւթի,
թէ Ած եթող զնա, եկայք հալածեսցուք
և այլն. և ոչ գիտէին թշնամանելիքն, թէ
Դաւիթ զանզգամութեն նց եպերելով և
վայ տալով այնպէս խօսէր 'ի բերանոյ նց:
զայս և առ խաչին լրբաբար բարբանջէին
ասելով. եթէ յուսացաւ յԱծ, փրկեսցէ
այժմ զդա' եթէ կամի զդա. քանզի ասաց
թէ Որդի Այ եմ: վն որոյ և Քս ըստ կար-
ծեաց նց զխզանելով ասէր 'ի խաչին, թէ
Ած իմ Ած իմ ընդէ՞ր թողեր զիս: որ թէ
այսպէս ոչ իցէր. ո՞չ ասէր յայլ ուր թէ, որ
առաքեացն զիս՝ ընդ իս է. ոչ եթող զիս
միայն. զի ես զհաճոյս նր առնեմ հանա-
պազ: իսկ մինն և 'ի հաճոյից Հօր' էր չար-
չարիլն և խաչիլն նր. ըստ այնմ, արբից զդա
եղիցին կամք քո. ուրեմն ոչ 'ի բաց թողաւ
'ի Հօրէ 'ի ժամու չարչարանացն իբրև ան-
հաճոյ: և թէ ոք ներհակի, թէ Քս զայն
աղերսանաց կերպիւ. և ըստ լրբութեն Դաւ-
վինի, յուսահատօրէն ասաց: ասեմ թէ,
եթէ զայն ըստ կարծեացն հրէից ոչ էր ա-
սացեալ. և հետագայ բանն Դաւթի ըզ-
Քսէ, ճշմարիտ լինէր որ ասէ. հեռի եղէր
'ի փրկութենէ իմմէ, վասն բանից յանցանաց
իմոց. ուրեմն Քս յանցանս ունէր: այլ
որպ զայն 'ի դիմաց մարդկութեն խօսէր. այս-
պէս և զայն թէ, ընդէ՞ր թողեր զիս. ըստ
կարծեացն հրէից խօսէր, և ոչ աղերսանաց
կերպիւ և յուսահատօրէն: նաև զի Քս
սովորութին ունէր, զի զամ գործս կարգաւ
զօրէն առնէր, առ Հայր վերաբերէր. և
բազմիցս մերձս բերանով իւր միջնորդա-
բար զՀայր աղաչէր. որպ և սուրբն Ներ-
սէս Շնորհալին ասէր թէ, փարելի բարբառ-

Ճեմ Եղի Եղի. առ Հայր գոչէր. ուրեմն
այն ընդէ՞ր թողերն զիս, ոչ էր աղերս վասն
իւր, որքան վասն մեր: Սուտի Տէրամն
յառաջսի Ե գլուխ. յերրորդ բանին յա-
ղագս Որդւոյ, ասէ 'ի վր այնմ. Տէր իմ
Տէր իմ ընդէ՞ր թողեր զիս. քանզի և ոչ
ինքն թողաւ, կամ 'ի Հօրէ. կամ յիւրմէ
Տէրուէն. որ թուի ոմանց իբրև զարհու-
րեալ 'ի չարչարանացն. և յաղագս այնորիկ
ամփոփեալ 'ի չարչարողէն: քանզի ո՛ հարկ
արար նմա 'ի սոորինս իջանել և 'ի խաչ ե-
լանել. այլ յինքեան ոչ ասացի տպաւո-
րէ զմերս. վասն զի մեք թողեալք և անտես
եղեալք, փրկեցաք նր չարչարանօքն 'ի չար-
չարանաց: զի ոչ զյիմարութիւն մեր և զմեղսն
ինքեան ընտանեցուցանէ. յասելն՝ հեռի
եղէ 'ի փրկութե իմմէ վն բանից յանցանաց
իմոց. և ուսանելն նմա զհնազանդութի, և զ-
ղջակն, և արտասուքն, և աղաչելն, և լսե-
լին լինել. և զարհուրանքն, յարմարի սքան-
չելապէս յաղագս մեր և այլն: և Կուռն
Սահ. ինէ. 'ի վր այնմ, Եղի Եղի և այլն, ասէ.
Քրիստոս խօսէր 'ի բերանոյ մարդկայնոյ բնու-
թե, որոյ էղեալ էր երաշխաւոր: և թէ Քրիստոս
մերովս բնութե վասն մեր աղաչէր ասիցե-
գք ՝ ոչ սխալի. քանզի և Շնորհալին ասէ
Յն որդւոյ 201 թղթահամարին թէ,
※ Եղի Եղի աղաղա կէր.
※ Իբրև ընդ իմ զՀայր աղա չէր:
դարձեալ ընդէ՞ր թողեր զիս ասաց. իբր թէ
վասն այս կամակոր հրէիցս ընդէ՞ր թողեր
զիս չարչարել, որովհետև փրկական չար-
չարանօք իմովք ՝ ոչ են օգտելոց. այլ
առաւել խստանալոց:

※ [illegible]
գրեալ:) Ասացեալ առ այն բանին Պօղոսի.
Գաղ. Գ. 13 թէ, Քրիստոս գնեաց զմեզ յանի-
ծիցն օրինաց. եղեալ վն մեր անէծք: այլ
նա անէծք կոչեցաւ. որ աղբիւր օրհնութե
էր: այլ զի զմեզ ազատէր յանիծիցն օրի-
նաց, անօրէն հրէայքն, 'ի կարգս արժա-
նապէս անիծելոցն զնա գրեցին. մինչ յա-
նիծապարտից խաչին զնա բևեռել խնդրե-
ցին: ուստի Ոսկէ 'ի վր բանին Պօղոսի.
Գաղ. Գ. 13. ասէ թէ, ժողովուրդն պատ-
ժապարտ էր անիծից. վասն զօրինօքն ան-
ցանելոյ. վասն որոյ յանձին կալաւ Քրիստոս
փոխանակ այնր անիծից ՝ այլ անէծս (այն
զանիծից մահու խաչին) զի ազատեսցէ յա-
նիծիցն յայնցանէ: զոր օրինակ զմահ տրուն
մահուամբն զերծոյց. նոյնպէս և զանէծան

առնելով ՝ յանիծից ազատեաց: Նաև 'ի վր
այնմ. Բանն Մովսէսի էղև (ասէ) որ 'ի մեր
վերայ նզովեալն էին, զայն անէծս եկն էառ
յանձն իւր. զի զմեզ յառաջին նզովից ան-
տի ազատեսցէ: այլ անօրէն հրէայքն զայս
ազատօղս յանիծիցն օրինաց. իբրև զնզո-
վեալ ոք 'ի մահ խաչի դատապարտեցին յա-
սելն թէ, եկայք արկցուք զփայտ 'ի հաց
նր. և ջնջեսցուք զնա յերկրէ կենդանեաց.
Երեմ. ԺԱ. 19: և կամ զի յօրէնսն ասացաւ
թէ անիծեալ ամ մարդ որ կախեալ կայցէ
զփայտէ. Օրին. ԻԱ. 23: այլ Քրիստոս ոչ վասն
իւր ունէր զպարտաւորութի 'ի փայտին բև-
եռման. և ոչ էր անիծապարտ (զի էր աղ-
բիւր օրհնութե) այլ ոչ վն մեր յանձն էառ
զխաչ, արհամարհեց զամօթ. նմանապէս
և վասն զմեր պարտիսն հատուցանելոյ կո-
չեցաւ անէծք. այսպէս Պաւղոս պղակեր-
պեալ առաջի անբուսոյ արքայի. զխելա-
ռութի ձևացաւ, որ ոչ էր խելառ. Ա Թագ.
ԻԱ. 13: այսպէս Տէր զանէծս մարդկային
ազգի անդրադարձեաց առ Քրիստոս. մինչ զվատա-
համբաւ և զանարգ մահն խաչին վասն մեր
ընկալաւ Քրիստոս. զի մարդիկք ոչ ևս երկն-
չիցեն 'ի մահուանէ վասն նր: ուստի ա-
սէր Օգոս. տո՛ւր Տր զի սիրով քո ՝ մե-
ռանիցիմ սիրոյ Տի. որ գոլով դու Տէր, ոչ
անարժան համարեցար վասն սիրոյ իմոյ մե-
ռանել: և Թէրթուղիանոս ասէ. տրն 'ի յօ-
րինաց անիծեալ կոչի. և սակայն միայն օրհ-
նեալ է: ուրեմն զայս միայն օրհնեալս. և
'ի կարգս օրինաց անիծից զլուծօղս. հրէ-
այքն իբրև զայր մի նզովեալ. 'ի նզովելոց
փայտ խաչին բևեռեցին:

※ [illegible])
Տէր հուր ծախիչ ասէ. ոչ իբրև վնասօղ.
այլ իբրև անձկանացուցիչ և սպառիչ: ոչ
և 'ի Յօհաննու մկրտչի շարականին ասի
թէ, հուր կիզանող զմեղս մարդկան գու-
շակեցեր զառաջին գալուստն ան: Արդ
Տէր իբրև զհուր զառ ինքն ամբարձօղսն
լափէ և ծախէ. որ ընտրելոց իւրոց այս
ծառայացուցիչ է իբրև զլոյս: Օրէնք զի
վասն ծախողական զօրութե, և վասն բարձ-
րութե 'ի մէջ տարերաց, և թափանցութե,
և այլոց յատկութեցն հրոյն. պարսիկքն Ը
արեգական 'ի տեղի Այ պաշտեցին. և զը
հելին նմա կերակուր տալով և ասէին. կեր
մվ տր հուր և յերթալն 'ի պատերազմ յար-
ծաթեայ սեղանի եդեալ, իբրև զսուրբ շուրջ
ածէին ընդ ինքեանս ՝ ասէ Կուռնելիոս.

Օրէն.

Օրհն. Է. 24։ Մեծն Գրիգորիոս ասէ. ԱԾ հուր ծախիչ է. զի զմիտս զոր լցուցանէ, 'ի ժանկոյ մեղաց մաքրէ։ ուստի հնագոյնքն, զոմն քաղդէացի փիլիսոփայ՝ փռօմիթէուս որ թարգմանի, ԶԸ լոթին՛՛ առաջին շնծ։ կամ փռօմիթեւս, ըստ յունաց մատակարար. կոչէին հուր գողացող 'ի չծոց։ զի սա նախ շինեաց զապակէն կերպս (որ ասի փեր_ թեպսիդ) և յարեգականէ նոյնս գողացաւ զհուր։ որ առ 'ի պատիժ այնմ՝ ասի 'ի յօդոյ կախեալ 'ի չծոց. և արծուոյնք ու_ տել զլեարդն։ բայց այս է առասպել հե_ թանոսաց։ քանզի սա նախ գտեալ ասի զբաժանական հնարն, որ նմանի հրոյ. զի ոպ հուրն զնմանսն և զաննմանսն որոշէ 'ի միմեանց, այսպէս և բաժանականն։ վասն որոյ զի նա որ եգիտ զբաժանական հնարն, հրագող կոչեցաւ. նմին իրի 'ի հեթանոսաց իբրև զԱԾ պաշտեցաւ. և կոչեցաւ փռի միթէուս. որ թարգմանի առաջին ԱԾ։ իսկ զի՞նչ ասելի է զիսկական և զառաջին ԱԾն զՏնէ մերմէ ՅԷ ՔԷ. որ ոչ յափշտա_ կումբ իւրոյոյց զԱԾական անուննն. այլ 'ի բնութէ Հօր ծնեալ նախ քան զյաւիտենս՝ եկն յԾ. և ասաց, հուր եկի արկանել յեր կիր՝ և զինչ կամիմ՝ թէ արդէն իսկ բորբո քէր։ որև եկն իբրև զհուր՝ ծախիչ մե_ ղաց. և բաժանական հնարիւքն զցորեանն 'ի յարդէից որոշեաց հեծանոցաւ Խաչին։ այլ անօրէն հրէայքն զայս հուր ծախիչ ԱԾ, բևեռեցին 'ի Խաչին իբրև 'ի յօդոյ կախեալ. և արծուաբար զմարմին նր վի_ րաւորելով. և զանարգելուն իմանալի հր բայս այսորիկ [illegible] պրկեցին մահուամբ։ բայց ոպ հուրն ան_ արգել ունի զօրութի. այսպէս և նմա ան հնար էր ըմբռնիլ 'ի մահուանէ. Գործ. Բ. 24։ հետևեալն յայտնի է։

* ([illegible] ըմբռնելոյ։) Անմատոյց լոյս ասի ԱԾայ յին անզգալութն մեղն ըստ սրբոյն Դիոնէսիո սի առ Դորոթէոս պաշտօնեայն թէ, ԱԾայ յին մէգ՝ է անմատոյց լոյս, յորում բնակել ասի ԱԾ. և աներևոյթ ասի վասն գերա_ նակ երևութին. և վասն անմատոյց գերա_ զանցութեն և գերագոյ լուսաբղխութէն։ Արդ դու (ասէ) որ [illegible] ծածկեալ ես. իբրև զառակ հողածին ըմբռնեցին հրէ այքն և խաչեցին։ իսկ ըստ խորհրդական մեկնութե, անմատոյց լոյս՝ ասի Հայրն ԱԾ. առ որ ոչ ոք կարէ մտանել, եթէ ոչ քևէ. իւր նմանեաւ առ նմանն հայելով։ նաև ՔԷ առ Հայրն ԱԾ իբրև 'ի ծոց նր ծած կեալ էր. և բան գոլով՝ առ ԱԾ էր. ըստ Յօհաննու ասիցն. վս որոյ իբրև 'ի յան_ մատոյց լոյս ծածկեցեալ էր։ այլ զի մար_ մնով ծածկեալ էր զԱԾութին, վս այնորիկ հրէայք իբրև զհողածին խաչեցին. թէպէտ նա զԱԾութի իւր 'ի գործոց իւրոց ստու_ գեալ էր և յայտնեալ։ ուստի և 'ի նմանու թի չար մշակաց. Ճանաչեցին ասացին թէ, սա է ժառանգն եկայք սպանցուք զսա։ զի իւրաքանչիւր իր 'ի ներգործութէ իւրմէ ճա նաչի. իսկ գործքն ՔԻ յայտնապէս ցու_ ցանէին զնա ԱԾ գոլ. ոպ և հրէայքն ա_ սէին թէ, ոչ ոք կարէ առնել զոր դուդ առ_ նես։ ուրեմն որ [illegible] առ Հայրն ծածկեցեալն էր, իբրև զներբորամանդ կան (սակայն անձնաւոր) բան. և մարմնով եղև իբրև զարտաքերական բան. հրէայքն վասն այն մարմնով երևմանն, սոսկ հողա_ ծին կարծելով, և ոչ 'ի գործոցն զնա կամե_ լով ԱԾ ճանաչել (որք զմարգարեսն 'ի նշա նաց Ճանաչէին) 'ի խաչ բևեռեցին, վասն նորին նախանձելի փառացն. և վասն ճշմար տութե վարդապետութեն և հրաշագործութէն։

* (Թ) ([illegible] և այլն։) ՔԻ քաղցր ասի ըստ ներքին և զմայլողական քաղցրութեն։ վասն որոյ Դաւիթ ասէր. Ճաշակեցէ՛ք և տեսէ՛ք, զի քաղցր է Տէր։ Դարձեալ ըստ քաղցրութե վարդապետու_ թեն. ըստ այնմ, ոպ զի քաղցր են 'ի քիմս իմ բանք քո՝ քան զմեղր բերանոյ իմոյ։ դարձեալ ըստ քաղցրութե փառաց. և այս ըստ հեզութե և երկայնմտութեն. ըստ այնմ Հռոմ. Բ. 4. եթէ զմեծութբ քաղցրութե նր, և զներելոյ և զերկայնմտութբն արհամար հիցես. չգիտիցես զի քաղցրութին ԱԾ զքեզ յապաշխարութի ածէ։ վասն որոյ և ինքն ասէր. ուսարու՛ք յինէն զի հեզ եմ և այլն։ Դարձեալ քաղցր է ՔԻ ըստ ա_ նոխակալութեն. վասն որոյ Դաւիթ ասէր. զմեղս մանկութե և զանգիտութէ իմոյ մի յի_ շեր. այլ յիշեա զիս ՏՐ ըստ ողորմութե և քաղցրութե քում, զի քաղցր և ուղիղ է։ Իսկ վերջին պատճառն է թէ [illegible] կոչէ. քանզի վասն ապաշխարողաց և անօրէն ծառայից ասէ, ՏՐԴ բորբոքեց. զվերադրեալ չարչարանսն կամաւորապէս, և հնազանդեալն հաճոյք 'ի քեզ կրեցեր մար մնոյդ միութբ։ տես զի գործքն և կիրքն անձին մարմնացելոյն են. և ոչ ուրեմն ևս

ԺԾ · ըստ հոգեւորականութեան նեստորի , եւ հեւ
տեւողաց նը։

※Այժմ մինչ և ընդդեմ չերմին պատգամն եւայլն) Ըստ յաւէտս մինչև 'ի գերեզման մնումնել եւ յամէն առեր եւ խոնարհեցաք։ իսկ ընդդեմ ցնեն ջարման և քնոյ տեղի կոչէ զգերեզմանն։ զի Պօղոս ըստ մարմնոյն թէպէտ հանգուցեալ պէս մեռեալ էր բաժանմամբ բանական հոգւոյն · սակայն ըստ Աստուծոյ խոր թէ նըն ձեալ էր։ այսպէս իմանալի է աճապ ցուցա թի օրհնութե երգն որ ասէ · արթուն ընութ արարիչն ամենայն, այսօր ննջէ 'ի մէջ մահա ցելոց · որ պահէն զինէ, անքուն , պահպա նի 'ի զինուորաց։ և Հնորհաւըն 'ի խոստո վանութեան ասէ ·

※Ննջեր աւետեն 'ի խոր գերե   բեն ·
※մահուչելով չար գազա   նեն։

մի՛ ոք և զայս ըստ միւոր կարծեաց ընկալ ցի։ զի թէ անտես առնէի Աստուծ , ննջումն եւ քուն կոչէ · ըստ այնմ, զարթի՛ր ընդէ՞ր ննջես տր · և թէ՝ զարթիք փառք իմ և ես զարթեայց յառաւօտուց · և թէ՝ զարթեաւ տր 'ի քնոյ տր։ որ թէ այսքիկ և այլ աճելիք ասեն զԱստուծ յանմարմնութեան · քանզի ես և 'ի մարդեղութեան, և մանաւանդ 'ի մահուանն · որ իբրև ննջողի, և իսկ զմեռանողի · լուռ կայր և ոչ բարբառեր զինչ եւառնելեն , և այն ըստ երկայնմտութեան ։ ապա թէ ոչ՝ ան մահ Աստուածն , իբրև 'ի հայելւոյ տեսա նէր և իմանայր զամենայն զոր առ ինքն ան ցուցանէին · որպ ասէ Մկրտեղ ասէքս՝ պա րապմանց ԷԳԼ, թէ Աստուածն գիտակ էր և ցանակից եւ բոյն, ոչ կղայնակից մարմնոյ չար չարանացն։ որպ վասն մեծին Աստուածընկալի 'ի նորին պատմութեան, Ճ գլուխ · ասի թէ, կամելով հրեշտակս առաքել առ Պետրոս, 'ի քուն մտեալ՝ տեսանէր զամենայն չարչն որ ասէր, զո՞ և առաքիցես հրեշտակ առ Պետ րես , նա մատնիչ լինի քեզ · եւզամ հնարա գիտութիւն քո յայտնի կացուցանէ նմա ։ իսկ ապա 'ի վտանգ մահու տա՛ր զանձն քո · և դու քեզէն լեր հրեշտակ երթալով առ նա ։ զի թէպէտ վտանգաւոր է թագաւո րի անձին խռուել հրեշտակ լինիլ · բայց յորժամ Աստուածն օգնական է , ոչ ինչ վտանգ եկեսցէ ։ Պօղոս բանն Աստուծ ունելով զմեծ պատերազմ ընդ դարեհին բելխարայ · զի զպատկեր խաչ յանարգութ տեսանէր և հար կատու դիմաց · վն որոյ որպ Աստուածընկալ պատասխանի ետ հրեշտակացն Պետրեհի, թէ տեսցէք Պետրեհի, Աստուածընկալս որ

'զինն փիլիպպոսի զայս ինչ ասէ , թէ հայրն իմ յորժամ էր անորդի՝ հարկս տայր ձեզ · բայց յորժամ եղև նմա որդի Աստուածընկալ նա , հարկս այլ ոչ տայ ձեզ · այլև զոր ըստ ունէք հարկս ոչ թողու ձեզ , այլ դա այս պա րէն դարձուցանէ եւ պահանջէ ։ և թէ՝ զայս անձք ցուցին մարդկան պարգեւս 'ի պարսից բանս կերակրոց · և նա զԱստուածայն պարգեւսն ընդ հարկաւ արկանէ ։ ոչ է լռանայի եթէ փիլիպպոս խուժադուժ ազգաց հարկս տայր · և զհելլենացիսն ընդ ծառայութ հնա զանդեցուցանէ · այսպէս և Պօղոս, մեծ և անյաղթելի թագաւորն , չկամելով զեւր պատկերն խուժադուժ դիմաց հարկա տուել , խորհուրդ առնէ թէ զո՞ առաքես ցէ առ Պետրեհ · ըստ այնմ, զո՞ առաքեցից և ո՞վ երթիցէ առ այն ժողովուրդ · թէ և Եսայի յանձն էառ , թէ աւասիկ եմ , առաքեա զիս · բայց և նա ըղձ ազութեամբ խոս տովանելով զինքն և անզօր · առաքեաց և զԱհարոն և նա մատնեաց զխորհուրդն որթադործութ 'ի թշնամիսն յարելով։ հարկ լինի բանին Աստուծ ինքն զինքն հրեշտակ ա ռաքել · ըստ այնմ, եւկոչեսցի անուն նորա հրեշտակ մեծի խորհրդոյ · սքանչելի խոր հրդակից · Եսայ · Թ · 6 ։ և թէ՝ զի ոչ պատ գամաւոր ոք և ոչ հրեշտակ · այլ ինքն տր փրկեաց զնա · Եսայ · ԿԳ · 9 ։ դայ ուրեմն Որդին Աստուծ այլակերպեալ մարմնով · պա տերազմի վասն ազատելոյ զպատկեր խոր · ։ խեր զհելլենացիսն 'ի հարկատուութե դա րեհին բելխարայ ։ Ն երջապէս ննջէ մահ ուամբ , կենդանին ըստ Աստուածութե (որը և մահն արժէր պարգեւութ մի) որպ և վն մե ծին Աստուածընկալի ասէ խաչատուր կեչա ռեցին, թէ քո քունդ արթնութ արժէ · զի մնացողն բանն առ քեզ բերեմ · որպ Սո ղոմոն գրէ · ես ննջեմ և սիրտ իմ արթուն կայ · դէմ քուննն է քնար կենաց , որ դար ման մանկանց լռաճեմ · բայց յորում չար բերէ , զայս ասեմ և ոչ ամաչեմ ։ և մահն անմահ մեռելոյն գործէ զփրկութ հոգւով մեռելոց ։ վն որոյ որպ քուննն մեծին Աստուածընկալի արժէ ասացաւ զարթնութ մի · նմանապէս և մահն մարմնով մեռելոյն Աստուծ զկենդանութ մի հոգւով եւմարմնով լենոա նեաց ։ 'ի յօրինակ այսմ առ բերից զաւա ցոյց ինչ · Պօխոդենես երբեմն գոռով դէմ ջեալ · վն զայս մեծն Աստուածընկալս և աս ասէ · ոչ է պարտ զօրն ողջոյն 'ի քուն նաւ ասուն խնդաքերի · որ նոյն ժամայն զարթու

ցեալ, անց Գրիգորիսեայ. որում ժողովուրդք յանձն են. վասն այսպիսւոյս ասել կարեւանն Սողոմոնի, թէ ես ննջեմ և սիրտ իմ արթուն կայ. ամենազգաստ քնութիւն՝ մարմնով մեռեալ. և արթուն աչօք Քրիստոսի նընջեալ, էր նոր զարթեալն ամպով. և իբրև զհուր մոխրով ծածկեալ. որ թէպէտ առ արտաքս ոչ ցուցանէր զլոյս, և զպայծառութիւն իւր. սակայն ՚ի յարեգակն և ՚ի լուսին. ՚ի յաստեղս, ՚ի տարերս, ՚ի վէմս, ՚ի վարագոյր տաճարին, ՚ի գերեզմանս մեռոց, և ՚ի դժոխս ցուցանէր զզօրութիւն Քրիստոսի իւրոյ. և նոյնն որ պատեցեալ էր իբրև զարեգակն ամպով մահուան, և մոխրով անզգայութեան. կենդանի էր Աստուածն, ըստ կերպի ծառայ ծածկեալ որ արմատովն կենդանի է. վասն

որոյ ասէր Շնորհալին.

Որ ծնունդն ըմբռնեցե	լի·
Նոյնպէս և մահըն հրաշա	լի:
Եւ երկոքեանն ըմբռնեցե	լի·
զի Աստուած է արար	չի:
Զի անդ որ էր դարձեալ լի	նի·
Եւ էութիւն ոչ կորըն	չի:
Եւ աստ անմահըն մեռա	նի·
Եւ ՚ի մահուան էր կենդա	նի:
Որ և հուր ընդ երկա	թոյ·
տանջի ուռամբ հարկանե	լոյ:
Ոչ և նըման չէ այս ադ	գոյ·
զի երկոքեանն են ՚ի նիւ	թոյ:
Սմա դուզնաքեայ նըմանե	լով·
հոգի կրակից մարմնոյ դը	լով:
Նոյնպէս չէ և այս Ճշմարտե	լով·
զի բաժանին չարչարե	լով:
Նոյն էութիւն Բանի	կան·
առեալ զէութիւնս նիւթա	կան:
Ընքակտելի է միա	կան·
յորովայնէ մինչ յաւի	տեան:

և զկնի սակաւուց ասէ.

Նոյն զի մեռեալն էր կենդա	նի·
Թէպէտ և մահըն հաճա	նի:

Սոյն յարգեալ էր ննջեալն Գրիգորիսեայ. զի արթնապէս և զգաստօրէն ննջեալ էր. և խոհեմութեամբ արթուն կալով, և զարթնումն յարմարապէս ըղձողէն պատրաստեանէր. և թէ զգերեզմանն վասն էր տնօրէն կոչէ. տես Սեբերեանին անդրանիկ դ. ր. քով նե ճառին որ ասէ. վասն առաւօտ շաբաթին և խաչին, թէ վասն էր ՚ի վկայարանս զմեզ հարքն ժողովեն. առ մեռելոց անգամ (ասէ) բազմութիւն կայ. և զի այսօր առ մեռեալս էջ Յիսուս. վասն այնորիկ և այս տեղիս տնօրէն անուանի.

՚զի ուսցիս եթէ վախճանեալքն որ աստ կան՝ ոչ մեռան. այլ ՚ի քուն են. վասն զի նախ քան զգալուստն Քրիստոսի, մահ՝ մահ կոչեցեալ էր. յորում աւուր ուտիցէք ՚ի փայտէդ, մահու մեռանիցիք. և դարձեալ անձն որ մեղիցէ, նոյն և մեռցի. մահ մեղաւորաց չար է. և պատուական առաջի Տեառն մահ սրբոց իւրոց. մահ առն հանգիստ է. ոչ մահ միայն. այլ և դժոխք կոչեցեալ լինէին. բայց ին դժոխք զանձինս խուրեանց. սակայն Քրիստոս փրկեսցէ զանձն իմ ՚ի ձեռաց դըժոխոց. և դարձեալ Յակոբ՝ իջուցանիցէք զծերութիւնս իմ հանդերձ տրտմութեամբ ՚ի դժոխս՝ զայս անուանս ունէր վախճանն մեր յառաջագոյն. Իսկ յորժամ եկն Քրիստոս ոչ ևս կոչի մահ. այլ քուն և հանգիստ. զի և Քրիստոս ասէ, Ղազարոս բարեկամ մեր ննջեաց. և ոչ ասաց մեռաւ, և սակայն մեռեալ էր. և դարձեալ Պօղոս, իսկ արդ ննջեցեալքն ՚ի Քրիստոս կորեան արդեօք. և մեք կենդանիքս ոչ ժամանեսցուք ննջեցելոցն, յաղագս մեռելոցն ասէ. և թէ՛ արդ որ ՚ի քուն եւ. և զի ուսցիս՝ եթէ յաղագս մեռելոցն ասէ, ՚ի վերայ եդած. և կանգնեաց ՚ի մեռելոց. տեսնք յամ ուրեք քուն կոչեցեալ զմահ. յաղագս պատրիկ և տեղիս այս տնօրէն անուանեցաւ. (ասորի ուսիր թէ ՚ի հնումն յանուն շաբաթի առաւօտուն ՚ի գերեզմանս մեռելոց ընթանային ժողովուրդք. ով և ցարդ ևս կայ այս սովորութիւն ՚ի փոքրն Հայաստան և ՚ի բազում տեղիս. բարբանջեսցեն և ՚ի վերայ պատրիկ որ մարդի հեստեալքն մեր, թէ զի՞նչ օգուտ յայցելութենէ մեռելոցն.) Բայց յորժամ բերիցես (ասէ) այսր զմեռեալսն, մի կոչեսցես զնա մեռեալ. քանզի ոչ ՚ի մահ՝ այլ ՚ի քուն ածես զնա. բանականն լիցի ձեզ անուն տեղւոյն ՚ի մխիթարութիւն թշուառութեան. ուսիր ձեր ածես. ՚ի տնօրէն, և յերբ, յետ մահուանն Քրիստոսի. յորժամ ջնջեր հատան մահու և այլն. և նոյն Գրիգոր Նիւսացի ՚ի վերայ Երգոց. Ե. 2. Ժ բանին առ այն ասէ թէ, ես ննջեմ և սիրտ իմ արթուն կայ. քուն մահու նման է, քանզի լուծանի ՚ի նմա ամենայն զգայական մարմնոյս գործքն ոչ աչաց, ոչ լսելեաց, ոչ հոտոտելեաց, ոչ ճաշակելեաց, և ոչ շօշափելեաց. ՚ի քնոյ ժամանակի գործելով զիւրեանց անգամ. այլ լուծանէ զպնդութիւն մարմնոյն, և առնէ մոռացումն մարդկային հոգւոց. դադարեցուցանէ զվարան, և ցածուցանէ զչպատու.

և թուլացուցանէ զդատնացելոցն խոստումն, և թմրեցուցեալ մտաւորութիւն առնէ անզգայ ութիւն՝ որպէս իշխէ հանդիպեցի մարմնոյն։ Սերմն և փրկին ՚ի ժամու մաշման իւրոյ, մտաւորութիւն արար (իբրև ննջողի) թմրեցուց հանդիպեցելոց իւրն և մարմնոյն։ Նոյն իրի և գերեզմանն նոր՝ ննջարան կոչեցաւ։ ուրանոր առիւծու նման մի անն ՚ի բաց Է Աստուածութեն · և մինն ՚ի փակ ըստ մարդկութեն, մահուամբ ննջեալ էր · գոլով Աստուածութեն կենդանի, անբաժանելի ընդ մարմնոյն ՚ի գերեզմանի, և ընդ հոգւոյն ՚ի դժոխս · Է օրինակի կորեալ լարի աղեղանն, որ լարն կրարեցեալ յերկուց ծայրից աղեղանն անքակ մնան։ վասն որոյ և յարուցին Քսի՝ անմահաց մարմնով (ասէ) և անմեղի Աստուածութ · որ օրհնեալ է փառօք, գովեալ գթութ, բարեբանել միշտ ողորմութ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն։

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹԱՆԱՍՆԵՐՈՐԴ ՈՒԹՆԵՐՈՐԴ։

Ի Սոյն գլխոյ Սա խնդրէ [illegible] ... Քսի · [illegible] ։ Երկրորդ՝ ցուցանէ թէ Քս [illegible] (խորհուրդ [illegible]) [illegible] ։ Երրորդ՝ [illegible] ։ Չորրորդ՝ թէ [illegible] ։ Հինգերորդ՝ խնդրէ ե Քսէ, [illegible] ։ Վեցերորդ՝ [illegible] (ասէ) [illegible] ։ Եօթներորդ՝ խնդրէ ե Քսէ [illegible] յորդորեց։

✵ ԲԱՆ ✵ Ա

ՍԻ՛ ՈՒՆԱՅՆԱՅՑԻ ՎԱՍՏԱԿՆ ԱՇԽԱՏՈՒ

Թեան, և այլն։)

✵ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✵

Այսմիկ վաստակն զոր փրկական չարչարանօքդ մեզ շահեցար՝ Թ՛ ունայնացի։ խաչ վաստակ չարչարանացն Քսի՝ է՛ շնորհն մեզ տուեալ՝ որոյ վն աղաչէր Պօղոս զկորնթացիսն · 2 Կորն · Զ · 1 ։ ասելով թէ, աղաչեմ մի՛ ընդունայն զշնորհսն Այ ընդունիլ ձեզ։ զի այն ընդունայն առնէ զշնորհս չարչարանացն Քսի · որ կամ փրկական դեղորէինք նր, և շնորհօքն հպարտանայ · և կամ զընկալեալն ոչ պահէ · և կամ զչունեցեալն ոչ խնդրէ · և կամ փրկական չարչարանօք նր՝ վարի ՚ի կորուստ անձին իւրոյ ։ զի որպ հիւանդն ընդունայն առնէ զզօրութ բժշկական դեղոյ, և զարհեստ բժշկին · ոչ զնա ցանդելով կանոնաց նր · և կամ հակառակ հրամանի նր վարելով · այսպէս ընդունայն առնէ հոգևոր հիւանդն զբժշկական դեղ մարմնոյ և արեանն Քսի · և զարհեստ եզինաւոր բժշկին, հակառակելով հրամանաց նր · այլ խնդրէ գտանել զհանգիստ ՚ի ձեռն հեշտութեն զոր Քս եղիտ խաչիւ և մահուամբ · ըստ այնմ փոխանակ միխիթարութ որ նմա առաջի կայր՝ յանձն էառ զխաչ · արհամարհեաց զամօթ · նստաւ ԸՆ յաջմէ աթոռոյն Այ · Եբր · Ժ Բ · 2 ։ ուրեմն ոչ ինքն Քսի ունայնացուցանէ զպտուղ չարչարանաց իւրոց · այլ մեք՝ որք ոչ նոյնով ճանապարհաւ կամիմք երթալ առ Քս · այլ հեշտութբ, և նորհակ [illegible] ։ զի որպ ասէ սբն Գրիգոր զընդունայն յուսոյ կախի նա, որ զխաչն խնդրէ թողուլ · և զբարիքն ընդունել առաքինութեան ՚ի բաց վարեցէ · նմանապէս ընդունայնաբար ջանայ ոք հասանել միխիթարութեն Քսի · ոչ հետևելով խաչի և տրտմութե նր · ընդդէմ որոյ ասէ Պօղոս · եկայք ելցուք առ նա արտաքոյ բանակին · յանձն առել զնախատինս նր · Եբր · ԺԳ · 14 ։ Բայց թուի թէ նա վարդապետս նկատէ ՚ի բան Երեմ · Զ · 28 · ուր ասէ, պակասեցան փուքք հրոյ · առ կասեցաւ կապար · զուր աշխատի արծաթագործ և նոքա չարիքն ոչ հալեցան ։ Արծաթագործն է Քս · որ ՚ի ձեռն չարչարանաց իւրոց՝ ձուլեաց մեզ պարծանք շնորհաց իւ

րոց • բայց մեք 'ի մեղաց ոչ դադարելով,
զուր և ունայն առնեմք զերկունս չարչարա-
նաց նո՛, և զքարոզութի խաչին • զորև Պօ-
ղոս գրէր ասելով • առ Գաղ. Գ. 11 • եթէ
չիմ 'ի ձենջ գուցէ թէ 'ի զուր ինչ վաստա-
կեցայ 'ի ձեզ ։

✻ Ո՛վ սուրբ եւ քեզ փրկանցդ խորհրդոյ խաչ-
նեցեալ որ ետ մեզ ։) Նշանակէ զոր 'ի գիշերի
մատնութեն, մատնմամբ չարչարանացդ և
յերկիւղէ մահուան որ արիւնախառն քրտ-
նեցար • այն կայլակքն ողողանձև 'ի սուրբ
մարմնոյդ հոսեալ • առ 'ի ոռոգել զպար-
տեզ եկեղեցւոյ • մի՛ սոսկ և առանց պտ-
ղաւի եղիցի՝ և անարդիւն մնասցէ ։ զի որպ
երկիր ըմպէ զջուր բազում անգամ՝ բու-
սուցանէ զարդիւնս շահեկանս • և ոչ ու-
նայն ելանէ • նմանապէս և կայլակք արեն
քրտանց քոց որ մեր ողողանձև խոնարհ
'ի պարտէզն դժնեամանի) մի՛ սոսկ և ան-
պտուղ եղիցի ։ Արդ անսովոր կերպիւ ա-
րեամբ քրտնեցաւ Տէրն 'ի պարտիզին • զի
ոչ միայն զխոնաւութի քրտանց հոսեց • այլ
զարիւնախառն քրտունս վիժեաց • առ 'ի
ցուցանել զմեծ զօրն մահուան իւրոյ • որպ
և 'ի մերձենալ մահուան եգիպտացւոց
ջուրք գետոյն և աղբերց, հարմամբ գաւա-
զանին Մովսիսի դարձան յարիւն • առ 'ի նշա-
նակել զմերձենալ մահուան եգիպտացւոց ։
այսպ 'ի մերձենալ մահուան Յիսուսի հայրն երկ-
նաւոր վա մեղաց մարդկան էհար զորդին,
ձաղելով զնա մեղօք մեղաւորաց • վա որոյ
'ի նորբագոյն մարմնոյն. քամեցեալ խոնաւէին
արեան քրտունք ։ ոչ թէ քրտունքն յարե-
նէն ներկեալ խոնաւէին • այլ յատուկ և խս
կակամ արիւն իբրև յըղպուղեալ քամեալ
կաթէին 'ի սբ մարմնոյն ։ թէպէտ Ղուկաս
իբր և ասէ, որ ոչ է իմանալի զնմանութէ ա-
րեանն • այլ զնմանութէ ձևոյն • զի իբրև
զկոտուն խոնաւէին ։ Իսկ թէ վա էր արեամբ
քրտնեցաւ • Առաջին պատճառն էր մտա-
ծութն անարգայիր չարչարանացն • որպ ասի
'ի կտակի չարչարանաց, 'ի վր աղօթիցն քն ։
Երկրորդն էր զգայական երկիւղն • որպ ասէ
մրն Աբրահամ շնորհալի 'ի խաղաղանութեն թէ,

✻ Սրտ երկիւղէն քրտանց հո- սեալ •
✻ երակաձև կայլակ վի- ժեալ ։ և թէ
✻ Ղօղեալ երկիւղ քրտանց հոս- ման •
✻ ողողանձև կայլակ վիժ- ման ։

Երրորդ մտածելով տրն զամ արդունքն զոր
մարդիկ առ Հայրն երկնաւոր առաքէին,
եղև այն նման կսկծագոյն ցաւ • վա որոյ ա-
'րեամբ քրտնեցաւ ։ ասի 'ի վերոգրեալ կտա-
կին ։ Չորրորդ Ներսէս վարդապետն մեր,
'ի մեկնութեն Մարկոսի ասէ թէ, քրտնեցաւ
արեամբ • որպս զի առանց կործեաց լիցի
մաքրն տրունակայն ։ և զի քրտն նշան է որ
ջութ հիւանդոյն • քրտնեցաւ՝ զի առողջա-
ցուսցէ զԱդամն հիւանդոտ ։ այսմ նման
է և Իգնատիոսի ասացեալն 'ի վր Ղուկա-
սու առ այն թէ, քրտունքն ողոտն ողոտն
հոսեին 'ի նմանէ ։ Իսկ առ բան ձեյ վար-
դապետիս որ զքրտունսն խառնեցեալ ա-
սէ ընդ արեան • մի՛ իմանար շփոթաբար •
այլ սքանչելապէս իւրաքանչիւրն յատուկ
մնացեալ ։ ապա թէ ոչ ուստի՞ կարէր մարդ-
կմանալ զայն, թէ արիւն իցէր, թէ ջուր
ներկեալ ։ բայց և Ս. հետրանիցն զքրտունսն
և զարիւն յիշելով, ցուցանէ յատկապէս
հեղեալ, և անշփոթաբար միաւորեալ ։ և
կամ ընդ քրտանց արիւն քամեցեալ և հե-
ղեալ ։ բայց որպ 'ի վեր անդր ասացաւ, թէ
մեք ունայն առնեմք զչարչարանսն Քի •
նմանապս իմա և զԹ արեան քրտանցն • զոր
մէ ասաց թէ, Ո՛վ սուրբ եւ քեզ եւ այլն ։

✻ Ո՛վ լոյս անճառ երախտեաց լուսոյդ Երախտիս
և այլն ։) զԱրեանն Քի հեղումն՝ կոչէ
լուսոյն Քի երախտիք ։ զի Քս ոչ արծա-
թեղինօք և ոսկեղինօք փրկեաց զմեզ, այլ
անեղծ և անարատ արեամբ իւրով • 1 Պետ •
Ա • 19 ։ որով կամի ասել թէ, որ վա իմ
մեղաց զարիւն քո հեղեր • և թէ անտես ա-
րարեալ զքո բարերարութիւն և երախտիքդ
(որպ իմանալի լոյս) ծածուկ զիս 'ի մեղս մե-
ռանիլ • արեամբ հեղմամբ որ վա իմ՝ ան-
շահ և անօգուտ լինի ։ և զօրէն սուրբերի
առանց զօրիկ և զնշանն 'ի մեղ թողլոյ ան-
ցանէ ։

✻ Ո՛վ ըմբռնեցին շնորհացդ անճառ, զոր եր-
կնից եւ երկրին նորոգեցին ։) Իսկ երկրին վտա-
կաց՝ կողին Քի, երկրն բարութիւնք յառա-
ջացան ։ Առաջինն է սկզբնական մեղաց բար-
ձումն, և այն ջրով կողին ։ և երկրորդն է
յիշումն չարչարանաց նո • և այն արեամբ
կողին • որով բառ Շնորհալւոյն հաստա-
տեցաւ եկեղեցի • բառ այսմ,

✻ Երկնաւորութ կողին աղ- բերբք •
✻ եկեղեցի իւր հաստա- տի •
✻ ջրովն մաքրի զարիւն ըմ- պէ •
✻ զՈրդի ընդ Հօր փառաւո- րէ ։

Սրն Կիւրեղ եճմայլին 'ի կոչման ընծայու-
ԺԹ գլուխ, ԻԳ համարին ասէ թէ, փայտն
որ 'ի ձեռն Մովսիսի էր քաղցրացուցանէր
զջուրն •

զջուրն · և 'ի կողից անտի Տն ջուրքն բղխեցին ։ 'ի փայտէ արեան · օկիզըն նշանաց՝ արեան և ջուր 'ի ձեռն Մովսիսի · և 'ի կատարած նմ նշանացն ։ նոյնպէս և ՔՍ ։ նախ Մովսէս շըջէր զքետն յարեան · և յետոյ քն ջուր հանէր 'ի կողիցն արեամբ համդերձ ։ և կամ զի Պիղատոս որ դատէրն՝ ջրով լուացեալ զձեռսն · անմեղ խոստովանելով զդատեցեալն · և հրէայք զարեան նր 'ի վր իւրեանց առնուին ։ 'ի վկայութն անմեղութե զջուր · և 'ի նշան պարտաւորութե հրէից՝ արեան բղխեաց ՔՍ 'ի կողէն ։ զի Պիղատոս ասէր, մ՛ք եմ ես · և ջրով լուանայր զձեռն իւր · իսկ որ աղաղակէին և ասէին, արեան դր 'ի վր մեր և 'ի վր որդւոց մերոց · ջուրն զարթեալն , և արիւնն որ աղաղակէր ։ դատեալ հրէից արեան · և քրիստոնէից ջուր ։ նշ վս նենգութե պախարակութե յարենէ անտի դատապարտութն , և ձեզ հաւատացելոցդ 'ի ջրոյ անտի փրկութն ։ և կամ զաւազանին մկրտութեն · և զարեամբ մկրտութեն ցուցանէին (ասէ) այն կրկին վտակքն ։ և ըստ Աւետարանին՝ զի ջրովն ծնանիմք · և արեամբն սնանիմք ; և 'ի բազում օխոլէն քօն · առ այս Ճշմարտութն համաձայնելով ասէ · երեք են որք վկայեն · հոգի , արիւն , և ջուր ։ հոգի ասեմ սրբացուցման · և ջուր լուացման · և արիւն փրկութե ։ և թէ կրկին վտակք ելին 'ի կողէն · ուսուցանել զեկեղեցին Ս. Տ' Ս. աղանաէ , և Սա ժակաէ ։ և ըստ Շնորհալւոյն ·

❊ Ջուրն 'ի լուացումն աւազա... նեն ·
❊ արիւնն յարբումըն խորհր... դէն ։
❊ Յայտնեալ կողէն զխոցուած տէ... դէ ·
❊ կայլակ աղբերցն կրկնա... կէ ։
❊ Ջուրն 'ի լուանալ մեղուցե... լոց ·
❊ 'ի մահ նր մկրտե... լոյ ։
❊ արիւնն 'ի սնունդ մաքուր հո... գւոց ·
❊ առ 'ի ՔՍ տղայացե... լոց ։

Նա ահա պայծառ (ասէ) արիւն · և ջուր կողից քո՝ էին մեծ աւետիք շնորհական օրինաց քոց ։ ուստի և 'ի պատարագելն քո 'ի վերնատանն · նոր ուխտ և նոր կտակ աւետեաց սահմանեցեր զխորհուրդ մարմնոյ քո և արեան ։ վս որոյ խնդրեմ զի մի՛ ջնջեսցին յիշատակք վտակաց կողից քոց · և մի՛ առանց շնորհաց անցցեն առ մեօք ։

❊ (Մ'ե' տնչոն եղեղեն ։) Տ. յոխնքն պտուղ չարչարանաց քոց՝ մի՛ առանց շնորհաց անցցեն առ մեօք · որ 'ի խաչէն զպտղաբերութեն չարչարանացդ ցուցանել կամելով · զաջակողմեան աւազակն պտղաբերեցեր · ցուցանելով , թէ խաչն և չարչարանաց քոց մասնակցեալքն · և հաւատով ընդունողքն զմարմինն քո և զարիւն · ոչ են մնալոցք առանց պտղոց մխիթարութեց և շնորհաց ։ այլ ընդ քեզ միանան · որպս և զաւազակն խաչակից ընդ քեզ միացուցեալ ասացեր ·
այսօր ընդ իս լիցես և այլն ։

❊ (Մ'ե' գործեոյն քոնաւորեան և այլն ։) Տ. յոխնքն մի՛ պարծեսցի սմնյ (որ վանեցեալ է յերեսաց քոց) զքո առեղծուածս իւրացուցանել · ոմն երբեմն բարբանջէր թէ . խնձ առաւելք են պայծառ և ու մ կամիմ առամ զոսա ։ որով յայտ է թէ կախարդքն առանց երկրպագելոյ զխաչ և առանց երկրպագել տալոյ , ոչ լինեն պաշտօնէից իւրեանց կախարդութեց ։

❊ (Է) (Յ)աղթեացես համան՝ ըզեհի, չարէին ։) Որ 'ի ժամու չարչարանացդ (ասէ) գործով և կրիւք յաղթեցեր զչարին սատանայի ցանկութն , որ էր կորուստ մարդկութեն · ահա այժմ միայն կամօքդ յաղթեսցես զնր չարցանկութն · որ է անկումն մեր և կորուստն ։

❊ (Ն' երրորդն ողջեայ՝ ... ։) Սատանայ բազմիցս զարհուրեցաւ 'ի ՔՍէ · նախ 'ի ծննդեանն յոր ժամ անսովոր աստղն 'ի վերուստ փայլէր · և մոգքն յերկրպագութն փութային · և հրեշտակքն զփառս 'ի բարձունս երգէին ։ վասն որոյ դրդեաց զհերովդէս պատճառաւ երկրպագութե զկուսածինն սպանանել ։ Երկրորդ յորժամ լուաւ 'ի Հօրէ վասն Որդւոյն , թէ դա է Որդի իմ սիրելի · և եւես զնա ծոմապահութե Խն նուաղեալ , 'ի տարակոյս անկե, եթէ 'ի փորձել զնա երիւք ։ որկրամոլութե՝ յորժամ ըզքարն ասաց 'ի հաց փոխել ։ և ագահութե՝ յորժամ զթագաւորութիս աշխի տալ նմա խոստացաւ ։ և անափառութե՝ յորժմ յաշտարակէ տաճարին ասաց նմա զենքըն 'ի վայր ձըգել ։ բայց ՔՍ մբ գրոց վկայութե կարկե , զնա զարհուրեցոյց ։ և տես զի ընդ կարգի փորձութեն՝ որ առ Ադամ առ տեաւ , և ընկճեաց · նոյնով կարգաւ և առ երկրորդն Ադամ (որ էր հայր հանդերձելոյ յաւտեն) մատեաւ ։ իսկ որկրամոլութն փորձութն էր առ Եւա · յորժմ ասաց 'ի պտղոյն ճաշակել · անափառութն էր՝ յորժամ ասաց · լինիջիք իբրև զԱծս · և ագահութն էր՝ յորժամ ասաց · գիտել զբարի և զչար , որ էր հոգևոր ագահութի ։ այլ ՔՍ երիւք առաքինութեք ընդդիմակօք զսատանայ զահուրե

ցոյց ։ աղօթիւք զնանափառութի․ ողորմութե
զագահութի․ և պահօք զորկրամոլութի ։
Երրորդ զօրհնութեայց բազմիցս հալածե
լով զնա 'ի մարդկանէ ։ Չորրորդ զօրհնու
թեայց զայնս յորժամ բանական հոգւով
միաւորեալ Աստուծոյ՝ էջ 'ի դժոխս․ և բա
ցման աւի բարապանաց դժոխոց տեսեալ
զքեզ սարսեցին ։ Յոբ․ Լ․ 17 ։ որպ և սուրբն
Պետրոս գեղեցիկն յ՚ Ծննդեանն ասէ թէ,

❋ Հրժեալ հիմանցըն դըժո- խոց․
❋ 'ի տեսանել ըզքեզ ներք- նոց․
❋ հաներ զհոգիսն որ 'ի բան- տին․
❋ կապեալ զիշխանըն մահու- ծին ։

Արդ որ բազմիցս 'ի քեն (ասէ) զօրհնու-
թեցաւ․ յիշելով խմ զկենարար կիրս չարչա-
րանաց քոց․ վերստին ապաշխարէ չարն սոյն․
իբրև 'ի յերևմանէ արքունական դրօշի խա-
չի քոյ և չարչարանաց ։ այսպէս ասէ Սևե-
ն Ճառին, եթէ դրեսցես յերեսդ զխաչն
չիցէ ինչ 'ի պիղծ դիւաց որ մերձենայցէ
'ի քեզ․ տեսել զսուրն որով զվէրսն էառ․
տեսեալ զփողոցին, որով զպարտս զհար-
ուածսն ընկալաւ ։ եթէ մեք յորժամ տե-
սանեմք զտեղիս ուր մահապարտքն ըն-
մէջ կորիցեն զարհուրիմք․ զմտաւ ած, թէ
զի՞նչ ինչ սոյն կրեցէ, յորժամ զպէնն տե-
սանիցէ․ որով քակեաց Քրիստոս զօրութի նր․
և է հատ զգլուխ վիշապին և այլն ։ զմանուկ
ըլլատենէ դատան ինչ դեղով (յաւիտեան մա-
ծելով) մինչ հատանեն․ յիշելով զդատա-
նութին, քարշէ զինքն 'ի քաղցր կերանէն
ապա քանի՞ ես սոյն, զարհուրեսցի և
ապաշխարեսցի յիշելովն մեր զխոցումն սրտի նր
զսուրն խաչին․ և զժամ կապելման իւրոյ
'ի դժոխս ։ յորոյ վ՞ր զբաղումն սեաս Սուկի-
բերան ն ադրիանդրէյ գիրքոջ իԷ գլուխ ։

❋ Սրբեն պարտուցն խաչոս փրկեցելոյն ։)

Սոյն հանդերձ հեռանցելովքն իւրովք ․
խալպառ դատեցաւ յ՚իսկզբանէ անկման իւ-
րոյ, և տեղի ապաշխարութե ոչ եգիտ, զի
անկումն խմացական բնութե միո գամ է․
բայց 'ի յան կման իւրում միայն, յաւիտե-
նական ։ վասն որոյ և պատիժ նր որ է հուր
գեհենին՝ ան էջ և յաւիտենական է․ որպ
և Քրիստոս կ՚ձևեաց զդատապարտութի իշխանի
Ձիս աշխարհի ասելով․ այժմ իշխան Ձիս
աշխարհի ընկեսցի արտաքս․ և թէ՝ իշխան
Ձիս աշխարհի դատապարտեալ է ։ որոյ իս-
պառ և անվախճան դատապարտութին կի-
քեցաւ չարչարանօքն Քրիստոսի 'ի ժամ խաչե-
լութեանն ։

❋ Մե՛ անկանոնէ զաշտապարտութե ոտ բան և այլն)

Այսինքն զայն բանն զոր մաղթէղենացւոյն
ասացեր թէ, թողեալ լիցին սմա մեղք իւր
բազում, զի յոյժ սիրեաց․ և ինձ մի՛ խնայի
ցես ասել զայն ։ որպ զի ես եւս տուեղծուած
դոլով քո, առ քեզ դառնալ կարացից ։ զի
մեղքն է յեստ դարձումն յանփոփոխ բա-
րույն, և յարեցումն առ փոփոխական բա-
րիսն ։ այլ յորժամ թողցես զմեղս իմ, այնու
թողութեամբ առ քեզ դառնալ կարիցեմ վե-
րստին ։

❋ (Փ) Յորժամ բնաւ խոչ հաստրել և այլն ։)

Այսինքն անձառ բարերարութի սրարեր
բոլորի մեղօք մեռեալ բնութես․ զի որ յա-
տից մինչև ցգլուխ ոչ գոյր կենդանութի 'ի
մեզ․ և յուսահատեալ էաք յառողջութե
մեռա՛ր անմահապէս և զմեզ զմահացեալսք
նորոգեցեր․ որպ և Հնորհալին ասէ թէ,

❋ Անմահն մեռանէ- լոյ․
❋ զմեռեալ հոգիս կենդանա- ցո․
❋ Թաղեալդ 'ի նոր գերեզմա- նի․
❋ զթաղեալսս 'ի մեղս վերածեա, և այլն ։

❋ Եւ Եւ զնոյն հաճոյութեն օրհնեին փոր-
ցեր ։) Կյանն հոմեչն այն է․ զի անձն որ
մեղիցէ՝ նոյն և մեռցի ։ իսկ արդ՝ դու որ
զմեռեալսն կարացեր կենդանացուցանել, և
զչորեքօրեայ հոտեալն՝ առանց ապակա-
նութե ցուցեր կենդանի․ կարես և զհիւանդ
դուռս մեր բժշկել․ և զմեղս մեր թողուլ ։
զի դիւրին է առ քեզ ասելն թէ, թողեալ
լիցին քեզ մեղք քո (առ անդամալոյծն)
քան թէ ըստ կարծեացն հրեից ասել թէ,
արի՛ առ զմահիճս քո՝ և երթ 'ի տուն քո ։

❋ Ենբննոյր ողորմածութե ։) Քրիստոս ասի ըս
կզբըն պարգևի և ողորմութե․ որպ և հոգին
Ծը, ասի առաջին պարգև և ձիր Ծոց ։ զի
որպ Մովսէս ասի առաջին օրէնսդիր Ըւ խըր
րականի և դատողականի օրինաց․ նմանա-
պէս և Քրիստոս առ հակադարձն ասի առա-
ջին որ նոտ իր շնորհի և ողորմութե ։ Սի
առաջնոյն ասէ Առաքեալն․ քանզի երևե
ցաւ շնորհն Այ․ ընդդէմ խորականի օ-
րինաց․ և կի՞ երկրորդին՝ փրկիչ մր մարդ-
կան․ կի՞ դատողականի և պատժականի օ-
րինաց ։ Տիտ․ Բ․ 11 ։ քանզի Քրիստոս առա-
ջին է 'ի մէջ մր պարգևողաց զշնորհ և զո-
ղորմութի, նախ թէ վասն անոխակալութե․
ուստի ասէր զՅուլիոս կայսերէ որ 'ի բա-
նատեղծից, թէ կայսրն զոչ ինչ գիտէ մո-
ռանալ, եթէ ոչ զանիրաւութիւս եղեալ Ը
դէմ իւրեան․ յորոյ օրինակ Քրիստոս փութով

մոռա

մոռացեալ զհայհոյանս աղաղակողութեան ուստաղակին · ընդ ասելն թէ յիշեա զիս Տր · ասաց Քս · այսօր ընդ իս լիցիս ՚ի դրախտին: և մինչ ծառայ քահանայապետին ապտակ եհար Քի. և Պետրոս եհատ զականջ ունկն նր, Քս փութով բժշկեաց: երկրորդ վս առաւել պարգևելոյն քան զխնդրեցեալն · ուստի մինչ ոմն խնդրեաց ՚ի մեծէն Աղէքսանդրէ կշռոյ մի · նա շնորհեաց նմա զքաղաք մի · և ՚ի մեղադրելն յոմանց , ասաց թէ , նա ըստ արժանեաց իւրոց խնդրեաց, և ես ըստ արժանւոյ իմոյ շնորհեցի: զորոյ ընդդէմ արար Արտաշէս · յորժէ մինչ աղքատ մի խնդրեաց զկորմիր դեկան մի, ասաց թէ այն ոչ վայելէ քեզ · և մինչ աղքատն ասաց· ուրեմն տուր զկոմսց մի. նա ասաց , և ոչ այն վայելէ ինձ , և ունայն արձակեաց զնա: բայց Քս այլ առաւել դորով առատ · մինչ Սողոմոն խնդրեաց ՚ի նմանէ զխելամտութի դատաստանի , ասաց թէ, ահա արարի ըստ բանի քում · ահա ետու քեզ սիրտ իմաստութե և հանճարեղ · որպէս զքեզ ոչ ոք եղև յառաջ քան զքեզ · և յետ քո ոչ ոք լինիցի նման քեզ · և զոր ոչն խնդրեցեր ետու քեզ զմեծութի և այլն: 3 Թագ · Գ · 12 : Երրորդ թէ ՚ի կողմանէ առատութենէն · ուստի ասի զՏիտոս կայսերէ , թէ ոչ ոք յերեսաց նր տրտում և առանց պարգևի դարձաւ · և ըստ այսմ ասէ Յակոբոս, եթէ որ նուազեալ իցէ յիմաստութե , խնդրեսցէ յԱյ · որ տայ ամենեցուն առատապէս , և ոչ նախատէ · Յակ · Ա · 5: որև դարձեալ ասի զնոյնոյ կայսերէ, թէ յորում աւուր զպարգևս ոչ տայր , ոչ համարէր զինքն կայսր , այլ սոսկ մարդ: Եւ զի՞նչ ասելի է զառատութենէն մերմէ Յի Քի · որ վս որմնջողացն ասաց · ակն քո չա՞ր է, զի ես առատ եմ: և վս Նինուէի ասաց առ Յովնան օրինակաւ զդժնէութեն · ես ո՞չ խնայեցից ՚ի Նինուէ քաղաք և այլն: վս այսորիկ և այլոց պատճառաց, Քս ասի [illegible] շնորհի և ողորմութեան : և կամ նկատէ առ այն , շնորհք և ճշմարտութի ՚ի ձեռն Յի Քի եղեն:

※ (Գ) Աղաչեմ քաղցրագութ ողորմածութեան :) Իբր թէ որպ միայն բանիւ զլոյս ստեղծեր. նմանապէս և զխաւար մեղաց իմոց միայն հրամանաւդ ՚ կարես ՚ի լոյս շնորհաց փոխարկել : և որպ ասացեր, եղիցի լոյս և եղև. նմանապէս թողեալ լիցին մեղք քո՝ և թողութիւն:

※ Փոխանակ զի ես և այլն:) Արժանիքն փոխանակ որ ես ոչ խնդրեցի և ոչ հետևեցայ լուսոյդ · որ ասացեր թէ, որ գայ զկնի իմ ՚ի խաւարի մի՛ մնասցէ · դու եղեր Ճրագ ըստ մարմնոյդ լոյս Տէ, և հովիւ մոլորեալ ոչխարիս · և հայր բարեգործ հեռացեալ որդւոյս, և յայց և՚ի խնդիր եկեր մթացեալ գիշերիս : և որ երբեմն ոչ ողորմեալ կոչեցայ ՚ի քէն (ըստ Ովսէի) իբրև զապստամբ ծառայ, վերստին կոչեցայց ՚ի քէն ողորմեալ իբրև պնդագանդ որդի:

※ Ո՛չ է ծածանոց :) Արժանիքն առ ՚ի հատուցանել զպարտս իմ քեզ, ոչ պիտոյանայ ժամանակի երկարաձգութեն յորէ յոր, զի կարես դերընթաց և նոյն ասել · որպ և Մագդաղենացւոյն, թէ թողեա՛լ լիցին ամենայն մեղք իւր բազում, զի յոյժ սիրեաց: բայց զայս խնդրեմ · ո՛չ ըստ եկեղեցական ի դատաստանին · որ Է ժամանակաւ փակէ զապաշխարողն · այլ ըստ բացարձակի ողորմութեն Այ · որ ոչ է փակեալ ընդ կանոնաւ իմիք · այլ ուր կամի ողորմի · և ուր կամի խստանայ՝ ըստ արդեանց իւրաքանչիւրոց:

※ Արգել ... [illegible] :) Արժանիքն արգել՝ և դադարեցո՛ զծորումն մեղացս · որպ որ զտեսանտես կնոջ բղխումն արեան ցամաքեցուցեր : զի մեղքն է իբրև ՚ի զուր սերմնակաթութի · և իբրև զտեսանեսուն արեան , որ ՚ի ներքուստ զգայութեց · և ՚ի յիմացականութեան ուշոյն հեղեալ ծորին՝ համդէպ տեսուե աչաց · վասն որոյ ասէ · արգել ... , զի մի՛ հեղցին և ընդ պղծ վատնեսցին : այսպէս՝ էր և օծանն որդեքն յուդայի · զի զսերմն ոչ տային Թամարայ · այլ ընդ վայր արտաքս հոսէին · նմին իրի տարաժամ մահուամբ պատժեցան · Ծննդ · ԼԸ 9: զի՞նչ է զսերմն արտաքս հեղուլ , եթէ ոչ՝ խօսիլ տարաժամ ուր ոչ իցեն լսօղք. և կամ զԱյ տուեալ բարիսն ընդունայն վատնել : կամ նկատէ առ այն , որ հայրն Պիոր , երբեմն զքուրձ իւր լցեալ աւազով, եկն ՚ի ժողովն սկիտոյ, որք կամէին դատել զոմն պարտաւոր · որ ունելով զքուրձն ՚ի յուս իւր · ՚ի յետուստ կողմանէ ծորէր աւազն · և ՚ի հարցանելն զնա ասաց թէ , քուրձս այս լցեալ աւազով՝ են մեղք իմ · և թողի զնս յետոյ իմ, ոչ տեսանելով զբազմութի մեղաց իմոց. և յայս փոքր զամբիւղս՝ են մեղք եղբօր իմոյ՝ որ ունիմ առաջի իմ · և թողի ես զիմս, և եկի դատել զմեղս եղբօր իմոյ : բայց ես (ասէ) առաջի աչաց իմոց՝ տեսանեմ հե-

ղեալ

զեւս ։ և ծորեալ զբարիսն ,'ի մտացս մոռացայ'
մամբ . և յղփացեալ ... թօթափմամբ . վասն
որոյ՝ աղերսել ... զի դատապարտեալս 'ի
հեղմանէ ։

* Պարգեւ՛ ինձ շնորհս և այլն ։) Նկատէ յա-
բարս Աստուածահաւ . որ հարձորդեացն խո-
րոց եւ պարգեւս և հեռացոյ յինքենէ , և
խոտհակեալ պահեաց զամ ժառանգութիւն
իւր . Ղուկ.ժե.ե ։ այլ ես (ասէ) զի շնոր-
հի որդի քո և ծնունդ Նաղանի իմ . մի
երբէք զհարձորդիս ժամանակաւոր բարեօք
զիս պարարել , 'ի յաւիտենականն բարեացդ զըր-
կել . ոչ զի և ես նման խոտհակեալ՝ եթէ
որդի՝ և ժառանգ գտեալ . ոչ օտար հար
ձաւ... այլ քեզ որդի գտայց . և ժառանգ
որդ երկնաւոր բարեացդ յաւիտենականաց ։
Կարծել յաւիտենական շնորհս կոչէ զառաքի-
նութիւն . և զհաւատն որ 'ի Քնի ։ վն որոյ
ասաց Քն առ հրէայսն թէ , երթայք գոր-
ծեցէք մի զկորստական կերակուրն . այլ
զկերակուրն որ մնայ 'ի կեանսն յաւիտենա-
կանս . զոր որդին մարդոյ տայ ձեզ . քանզի
զի զնա Հայր կնքեաց Աստուած ։ և գործ Այ
ասաց զհաւատալն առ նա . Յովհ. զ . 27 ։
զի հաւատն է պայծառ և մնացին շնորհ .
որով կնքեն հաւատացեալքն և սեպհակա-
նին Քի ։ և գործքն բարիք նախապետա-
բար յԱյ գոլով , նմոլաւ առաւել ար-
դիւնաւորեն յաւիտենականն կենաց՝ քանզի թէ
մեօք . վասնորոյ կոչէ և զայնս յաւիտենական բա-
րիս , որովք հաւատացեալքն երբէք զուխտս
նմանաւորեալք՝ Քին ասին ։ կամ նկատէ
'ի բանն Երեմիայ Է . 13 . թէ զիմ մանրա
գորս մեղաւորս նոր առ ... պահեցի
քեզ և այլն ։

* (Է) Մի՛ փոխարինէր երկրաւորս ։) Ա. յանձնքն
իմ շարեացս փոխարէն՝ մի փոխանակեր ըղ
զաւ տանջանաց . և մի բաւական լինել ըղ
շնորհն . զի շնորհն՝ ոչ ես կոչի շնորհս , եթէ
յետ պահ ... ։ և ... Աստուածաբանն , շը-
նորհքն Այ ... է ։ ուստի առ այն , որ
ասաց Տն ... թագաւոր ծառայն
թէ , առէ՛ք 'ի դմանէ զքանքարդ , ո՛չ ար-
դեւ յինքեան՝ այլ ասաց , տո՛ւք այնմ որ
ունի զտասն քանքար ։

* Մի՛ հող եր ... ։) Ա. յանձնքն զոր 'ի
կերպարանս Աստուածոյ , և 'ի մկրտութեան
առիս ... զայն իբրև Հոգւոյդ Սրբոյ .
մի հաներ յինէն , և մի կորուսեր ։ և կամ
ըստ Յոբ ... . զՀոգի քո մի հաներ
յինէն ։

* Մի՛ ... և այլն ։) Զի
'ի պատուէր ... զիմ հո-
գիս ... մի լիցի ... թէ , մարդ
'ի պատուէր էր և ոչ իմացաւ . հաւասարե-
ցաւ անասնոց անբանից և նմանեցաւ նո-
ցա . վասնորոյ մի լուծաներ 'ի հոգւոյս զնմանու-
թիւն քո . զի մի անբան կոչեցայց , և լուայց
թէ , մի մնասցէ հոգի իմ 'ի դմա վն լինե-
լոյ դը մարմին ։ կամ զկնքոյ դրոշմին ասէ ։

* Մի՛ յայտնեսցին փակեալք ... խորհ-
րդոցս ։) Ոչ մարդոյ է երբեք զաղտնի,
յորում սերմանէ Այ զխորհուրդս բարիս
և մինչ մարդ թմրութ և պղերգութ նիրհէ .
դայ չարն սատանայ , և սերմանէ զորոմն թիւր
խորհրդոց , և առնէ զաղբերակն բարի սերմնոյ՝
փշալից և որոմնալից աղբերակ չար խորհրդոց ։
Մատ. ԺԳ . 7 ։ կամ զայն ասէ ըստ Եսայ
ԻԷ . 11 . յերկրի ժողովրդեան իմոյ փուշ
և խոտ բուսցի ։ և զի միտն իմ (ասէ) երբեմն
զսրբութ սրբոցն է (յորում դու սրբացուցեր-
քնական) վասնորոյ մի յայտնեսցին փուշք խոր-
հրդոց 'ի միտս իմ . որք են պատմուանք և
պատրանք մեծութ , որք հեղձուցանեն ըզ
բանս քո 'ի մտացս իմոց . Մատ. ԺԳ ։

* Մի՛ ... ։) Ա. յանձնքն ըզ
սիրոյ կապն որ ընդ քեզ միաւորեալ եմ . զի
այնմ որ մերձենայ 'ի տր մի հոգի է ։ և թէ
ես եմ որթն , և դուք ուռ . որ հաստա-
տեալ է յիս և ես 'ի նմա , նա բերէ զպտուղ
յոյժ . զի առանց իմ ոչ ինչ կարէք առնել ։
ուրեմն զայս միութի կապս որ ընդ քեզ՝ մի
խզեր . զի մի առանց քեզ անպտուղ եղեց
'ի բարեաց գործոյ ։ սակայն Այ բաժա-
նման 'ի մէնջ , մեղքն մեր են պատճառ .
ոչ և ոսկւոյ և արծաթոյ ոչ միաւորման ,
հողն օդն և ջուրքն են ։

* Մի՛ ... ։) Ա. յանձնքն զայսօրիկ հիւսել
և յարմարել բանք լեզուիս , մի երբեմն զա-
պխտա 'ի բաց մերժեսցես . և արծաթ խո-
տան կոչեսցես զբանս աղօթիցս . Երեմիայ
Զ . 30 . և ասիցես թէ դարձ բանից առ
քեզ եղեն , և դու տիրեսցես դոցա , ...
ասացեր առ Կայեն ։

* Մի՛ ... և այլն ։) Ա. յանձնքն
յորժամ զխաստուածս կենարար մարմնոյդ երբեմն
զայս բաշխեմ՝ մի վն մեղաց իմոց արդե-
ցես զշնորհդ ։ և կամ զի դրոյն , զանձն իմ
բաշխօղ լուսեղէն մարմնոյդ՝ մի խեղե-
ցուցես , զի մի անյաջողակ լիցի
'ի բաշխումն ։

※ Մ՛ե՛ [illegible] ծագողութեան [illegible] մաքենէք պմահան տարերս :) Տես զնման մի ՚ի Հգ գլուխն. ՚ի վերայ այնմ. թ՛ Գրեացես աղօթք օրհնութեան, և այլն :

※ Մ՛ե՛ [illegible] :) Ա. յանկըն, զոր ՚ի տկարութե մարմնոյս մեղ կացեալ առհլմ ՚ի մեղս. զայն մեղկութե և թուլութե գործմն, թ՛ աշխարհապահեց. խրր գրած երկամթեամբ գրելով ՚ի վր անդամոն դեայ վնմ : Հռոմ. Ժե. I : Մ՛ի՛ ոք ասիցէ թէ այս է ընդդէմ արդարութեն Ա.Յ. զի Ա.Ծ ոչ դրէ զփոքրագոյն յանցանսն մեղկութե, խրրև զմեծամեծ յանցանս : Ասելի է թէ, և ոչս Պօղոս, ոչ ասէ զփոքր յանցանսն մեծ գրելի. այլ զարձանագրելն խոհորե արդիւնել : զի թէ մեծ և թէ փոքր յանցանք, եթէ ապաշխարութե ոչ ջնջեսցին. կամ քարշին առ այս ՚ի Ակեբերանին. և կամ մեան փոխարէն պատժոյն:

※ Մ՛ե՛ [illegible] :) Ա. յանկըն առ երկնի և առ երկիր բողոք բառնալով թէ, լուր երկին, և ունկնդիր երկիր. որդիս ծնայ և բարձրացուցի. նոքա զիս անարգեցին : և թէ ՚այժմ արք յուդայ, և բնակիչք երուսաղէմի. դատ արարէք ընդ իս և ընդ այգւոյ իմ: Եսայ. Ե. 3 : և թէ ՚կոչեսցէ զերկինս ՚ի վերուստ, և զերկիր ՚ի դատել զժողովուրդ իւր:

※ Մ՛ե՛ [illegible] :) Ա. յանկըն ՚ի յարուեն հասարակաց ՚թ՛ յա[illegible] [illegible] հակառակ ինձ անքատակամից : Որանիր զի Ա.Ծ ապրեցուցանէ և ոչ պատմէ ամենեցուն. այլ ՚ի հարկէ բնութեան բարձման օրհնութե խորոյ թմբկահարել զանեծս. որպէս և յաւուրն դատաստանի պատմութեամբ անդրթութե խրատարարից ասել հարկաւորի թէ, երթայք յինէն անիծեալք և այլն : ուր ոչ (ասէ) յինէն անիծեալք. այլ թէ երթայք յինէն :

※ Մ՛ե՛ [illegible] :) Իբր թէ ոչ զանպատուղ տերևալից թզենոյն նման ՚ի վր իմ կուտելով, թէ յայսմ հետէ ՚ի քէն պտուղ մի՛ եղիցի : որ էր օրինակ կործանմանց, և հրէական խորանոց վարդագոյն պահնեցելոց : զի առաքելն է տերևն. այլ զանպտուղ և տերևալից դատանի յիս նման ՚թ՛ [illegible] (ասէ) և կամ մի՛ թողուր ՚ի յիս բուսանիլ : զի այն թզենին, ոչ վա ՚ի տարաժամու պտուղ ոչ տալոյն անիծան, այլ վա տերև միայն բուսու ցանելոյն ՚ և ոչ զպտուղ. որպէս ասէ առ թերս ՚ի Կիւրեղ Երուսաղեմացւոյ կոչման ընծայութե գրքոյն : ուրեմն և զիմ տերևաւորութիս և անպտղութիս, մի՛ խրրև զկամածորական անպտղութե առնս արձակէր. և կամ մի՛ թողուր զիս ատրաթածորիլ առանց պտղատութե :

※ Մ՛ե՛ [illegible] :) Ա. յանկըն մի՛ թողուր զի ես ծաղկեալս մեղօք, ընծայեցայց. և զձեռս մոլութեց ատս և անդատապարտեցից : զի [illegible] է բողբոջ և ակն ծառոյն : այլ որ ծաղկեալս եմ մեղօք (ասէ) մանուածանս չորացո զայն ծաղիկսն, քան թէ բողբոջեցի:

※ Մ՛ե՛ [illegible] :) Ա. յանկըն զմուրհակ պաթեմասիկ և զձեռագիր պարտուցս, մի՛ յառաջ ինձ բերեր. և զանցեալ զմեղանսն իմ ՚ ՚ի սակ և ՚ի հաշիւ արկաներ. և մի՛ մտաներ ՚ի դատաստան ընդ ծառայի քում, զի ոչ արդարասցի առաջի քո ամ կենդանի, ըստ Պաւղոսի :

※ Մ՛ե՛ [illegible] :) Խուլթին աստ առնամք ՚ի տեղի համբաւանաց : իբր թէ զհամբաւանս առաջնաձայն պտղոյն, մի՛ ինձ իբրև զպարտաւորութե արտաբերէր. և որպ ասացեր Ա.դամայ թէ, ՚ի պտղոյն գիտութե բարւոյ և չարի. զոր պատուիրեցի քեզ անտի ևեթ չուտել, կերեր անդեօք : մի՛ և ինձ ասիցես թէ, ՚ի մեղաց պտղոյն, զոր պատուիրեցի չուտել, կերեր արդ եօք:

※ Մ՛ե՛ [illegible] :) Երկինք և երկիր ասէն գործք մնացանցն Ա.Յ. ոչ զի Ա.Ծ զմարմնաւոր մնացուցանէ. այլ զի մնան Ա.Յ ՚ի սբ գիրս, ասի կարողութեն Ա.Յ. և հոգւոյն սբ : վա առաջնոյն ասացին եգիպտացիքն թէ, մատն Ա.Յ է այս. Ելից. Ը. 19 : վա երկրորդին ասաց Ք.Ս. մատամբն Ա.Յ հանեմ զդևս : այլ ձեռք և մատունք առ Ա.Ծ, այլաբանօրէն ցուցանեն զնորին զօրութիւն և զամենակալ գործն. քանզի մատամբ և ձեռօք և բազկօք զնորաստեղծս գործեմք. ասի նմանութեց ՚ի գրքոջ հծ գլուխ Սերեմն կամի ասել նոս Պօղոս, թէ նոր բազցես մի՛ թողէր իբրև մատամբք ըդ գլխոյս գործոց իմոց. զի բողոքիւս փոխանակ թէ զաբեհի ՚և սխտուած, և ուղղամիտ. մատամբ հարուեն և թուղեն ոսկոր զառս և զոտորս և զոդ բարսն : այլ ղու ով Տէր իմ (ասէ) նորաշխ մի՛ թողէր հնորանման ոչ մնաց իսկ մեղաց իմոց զոր ես գործ խնամով չա

րեն :

ըլլի. և մի՛ մանաւանդ գրեր 'ի յորմնոց զպա-
տիժան Նաբուգոդոնոսորայ արքայի. Դանի. Ե. 5։
✲ (Մ՚ի՛ տրտմեցուցանէք զՀոգին սուրբ Աստուծոյ՝ որով
կնքեցարուք։) Իբր թէ ասՀարկու-
բանիւ մի՛ մարմնանիցիս ընդ իս. որովք
յիշեալ լինին անօրէնութիւնք իմ։ ով և սա-
րեփթացի ամուլ կինն, աղօթիւքն Եղիայի
պաղատերեալ 'ի մեռանելն որդւոյ իւրոյ,
ասաց առ Եղիա, թէ զի՞ կայ իմ և քո՛
այր Տ՟Ն. մտեր առ իս յիշատակել զանօ-
րէնութիւնս իմ, և սպանանել զորդի իմ։
Գ թագ. ԺԷ. 18։ զի սարեփթացին բարե-
պաշտութ՟ կարծեր, թէ վ՟ս իւրոյ անարժա-
նութեն պատուհասեաց մահուամբ որդի իւր։
և զկենդ՟ որդւոյն՝ համարեցաւ պատուհ-
ասել զնա։ նմանապէս և դու (ասէ) ով Տ՟ր
իմ. յորժամ սաստկութ՟ ոգւոյս 'ի վերուստ
և կայծակնաձև առնես զիս բանիւք. զի՞նչ
կամիս ասել, եթէ ոչ յիշել զանօրէնութիւնս
իմ։ պայպէս նաՀատակքն Յովսեփայ, մինչ
տեղեկութ՟ ընկալան, սկսան որոնել ըզ
խիղճ մտաց իւրեանց, և վիճակս արկեալ ա-
սանել, թէ վ՟ս մեր մեղաց եկին այն պատիժքն.
զի ուր և ընդմանեալ, Հոգին ընդդէմ գայր
նց. և այս անտի յայտ էր. որ կամէին յետ
դարձուցանել զնաւն և ոչ կարէին։ Յով-
նանու Ա. 4. 12։
✲ (Մ՚ի՛ տրտմեցուցանէք և այլն։) Մ՟. յախնքն
զտուեալ աՀանդ շնորհացդ. և կամ զՀո-
գի իմ, մի՛ մատնեսցես կամաց մարմնոյս՝ վա-
րել 'ի գերութի. որպէս ասէ և Շնորհալին
թէ, կա՛ կեցող բարեաց՝ Տ՟ր կամարար, մի՛
թողուր զիս 'ի կամս անձին իմոյ գնալ։ բայց
զաՀանդս Հոգւոյս ասելով, զՀոգեկան բա-
րիս շնորհաց յայտ առնէ. զորս վարեմք 'ի
գերութի. յորժամ 'ի ձեռն շնորհացն Տ՟Ն,
Հոսկառակ Տ՟Ն վարիմք. ոչ թէ պատճա-
ռաւ շնորհաց Հպարտանալով։ և կամ ըզ
մարմնոյ կամացն (ասէ) որ վարէ 'ի գերութի
զօրէնս մտացն և Հոգւոյն. Հռով. Է. 23։
այպա օրէնք մարմնոյ կոչի ցանկութիւն. և օ-
րէնք Հոգւոյ կոչի բաղձանքն բարւոյն։ ու-
րեմն զիս (ասէ) մի՛ մատներ ցանկութե կա-
մաց մարմնոյս. զի մի՛ զաՀանդ բարի շնորհաց
քոց՝ վարեսցէ 'ի գերութի, և նկուն արաս-
ցէ չար ախորժակաց իւրոց։ պայպէս ասէ
Պօղոս վ՟ս աթենացւոց թէ, զիմաստութի՟Ն
Տ՟Ն՝ ոչ ծանեան մարդիկ իմաստութեն
զՏ՟Ն. վ՟ս որոյ յայտնելոց է բարկութին Տ՟Ն
'ի վ՟յ ա՟մ ամբարշտութե և անիրաւութե մարդ-
կան. որք զՃ՟շմարտութին Տ՟Ն անիրաւութ՟

ուխին. Հռոմ. Ա. 18։ և Պօղոս՝՝ ասէ. Հե-
լլենացիքն Տ՟Ն յայտնեալք ոչ բարեպէս Հալ-
ածեցին զՏ՟Ն. 'ի ձեռն իմաստութեն Տ՟Ն՝
զՏ՟Ն ալին պաշտօնն եղծանել փորձելով։
✲ (Մ՚ի՛ տարեն զիս փառաւորութիւն, զի անուանեցեալ
փառաւորութեցուք։) Իբր թէ ասեն փարթա-
մացուցանելով ով զմծաւորութիւն, և անդէն
թողելով 'ի տժոխս. առ որ և ասաց թէ.
յիշեա՛ զի ընկալար դու զբարիս քո 'ի կենս
քո։ զայս բարւոք գիտէր և Սուհայեան
Աբրահամ. որ զկնի յաղթելոյն դերթող
դումբ, և դարձուցանելոյն զաւարն, սկսաւ
երկնչել 'ի գիշերին յայնմիկ։ որում երևեալ
Տ՟Ն ասաց թէ, մի՛ երկնչիր ծառայ իմ Աբ-
րաՀամ. ես վերակացու եղէց քեզ. և վարձք
քո առաւել բազում եղիցին. Ծննդ. ԺԵ։ որ
ամենք բարեպէս մեկնեն, թէ ԱբրաՀամ
երկեաւ յայն յաղթութէն և յաջողութենէ.
իբր թէ զի մի՛ դուցէ Տ՟Ն ասիցէր նմա զկնի
նորա մահն, թէ դու ընկալար զբարիս քո 'ի
կեանս քո. մ՟ս զյաղթութին զոր ետու քեզ
'ի վ՟ր քոյթողգոմորայ։ ուստի յերկնչելն նմ՟
ասաց Տ՟Ն թէ, մի՛ երկնչիր. զի ոչ 'ի վարձ
ծառայութեն քո յայն յաջողութին քեզ գրե-
ցից. այլ և առաւել բազում եղիցին վարձք
քո 'ի վախճանի կենաց քոց։ և այն եղև նմա
մեծ վարձ. զի եղև Հանգիստ և դոյդ ամ՟
երանելեաց. որոց և միտ օքն պատաՀական
փառաւորելոց և ուրախ լինելոց էր, և եղև
խուն։ ուստի զՂազարոսն ասի թէ, տարան
զնա Հրեշտակքն 'ի ծոցն ԱբրաՀամու. և
առ պատաՀական վարձն, իւրքն Աբրհմ
ասաց. սա աստ մխիթարի։ ուրեմն մխի-
թարութին Ղազարոսի, եղև մեծ ուրախութի
ԱբրաՀամու։ և սորին չորս Հրաժարա-
կանքն նոյնք են։
✲ (Մ՚ի՛ զերաստանօք մտօք լցցէս, զոր աւգնա-
կ Հետոյ Հեռանիցէ։) Մ՟. յախնքն զլկամս և ըզ
սանձն որ է պարզև երկնաւորն, մի՛ Համեցես
'ի մտացս. զի մի՛ անսանձ երիվարի և ան-
ըՀեկ նաւի նման արտաքոյ ուղիղ կարգի և
կրօնի և Հրամանի քոյ ընթացայց. և Հեռանե-
ցայց թիւր շաւղաց։ կամ թէ երասանակ
և ըկամ 'ի մի՛ դա 'է բարեգոյն խիղճն մտաց։
✲ (Մ՚ի՛ զխօսողն կենդանուբոյ և այլն։) Յա-
խնքն զայս անցաւոր կեանքս յորժէ իբր 'ի
կամրջէ անցանեմք. մի՛ լինէ բաւական Հան-
գստութե Համարիցիս և 'ի Հանգստութե տէ-
սութե երեսացդ զիս զրկիցես։
✲ (Մ՚ի՛ զՀողին Հանձարոյս առանձնական ըղ-
Հեղ 'ի Հանդերձեալն կեանս Հրաժարեսցիր։)

Հովերտեալ է ծաղկաւէտ դաշտին · որ նշանաւ
կէ զհանձարն մարդոյ ։ այլ զիմ հանճարն
(ասէ) և զգաղտնի մտացն յինէն հանճա-
րեալս · մի՛ 'ի ներքոյ ստուերի և մթութ
անպատիժ պահիր · այլ զի յաճախորդն դա-
տաստանի հրապարակեցես · Բայց, յայսու
հետև մի յառաջ քան զժամանակն դա-
տէք ՝ մինչև եկեսցէ Տէր, որ լուսաւոր ա-
նիցէ զգաղտնիս խաւարի · և յայտնիցէ զզ
ծածուկս սրտից և այլն ։ I Կորն · Դ · Ե ։ և
Ը Եսայ · Խէ · Գ ։ տաց քեզ զգանձս խաւա
րինս, և զանձինս աներևոյթս բացից քեզ ։
և ըստ Դանիէլի , ատեան նստաւ և դպրք
բացան · Է · 10 ։ զի որպէս հովիւք դաշ-
տավայրք , և ջրարբի տեղիք , միգով և մա
ռախլով պատին · և 'ի ծագել արեգական
հալածին մէգք · նմանապէս 'ի կեանս այս
մթութիւն մտաց զմիտս հովուի մերոյ ծած
կեալ է · և յորժամ արեգակն Քրիստոս գայ 'ի
դատաստան, յայնժամ մէգքն փարատին ·
և գաղտնիք սրտից մերոց յայտնին և հրա-
պարակին ։ ուրեմն խնդրեմ (ասէ) զի մի՛
'ի կեանս այս իբրև 'ի ներքոյ ստուերի ծա
ծուկ զիմ յանցանս պահիցես անպատիժ ·
այլ զի 'ի հանդերձելումն հրապարակեցես
պատժելով ։

✵ (Զ Եթէ ամբարշտաց սրտանց հանդերձեալ ։)
Տ. յիսուս եթէ զիմ անթիւ չարիքս որ 'ի
յիշողութիւն քում պահես որպէս Տէր իմ, կենդա
նւոյն մեռանիմ ։ և կամ լաւ է ինձ թէ մե-
ռայց , քան դու զիմ տգեղ և գարշելի մե-
ղանսն 'ի յիշողութեան քում պահիցես ։ Բայց
ծանի՛ր ՝ զի Տէր զչարին ճանաչէ խնքեամբ
իբրև միակ միջնորդաւ · իսկ զչարն ոչ ճա
նաչէ խնքեամբ , եթէ ոչ պակասութեամբ բա-
րւոյն · այլ և զխաւարն ոչ ճանաչեմք , եթէ
ոչ պակասութեամբ լուսոյն ։

✵ Տասներորդ կերպով և այլն ։) Տ. յիսուս եթէ
զիմ չարիքս 'ի սրտի քում շտեմարանես, ոչ
ես կարօտիմ այրեցող անշէջ հրոյն դժո-
խոց 'ի հանդերձելումն · այլ աստէն իբրև
զսոդոմայեցւոն ծծմբախառն հրով · և այրեց
մամբ սրտիս տոչորիմ և այրիմ · ըստ այնմ ;
ջեռաւ սիրտ իմ 'ի փորի իմում · և 'ի խոր-
հուրդս իմ վառեցաւ հուր ։ կամ Ը ( )գոս
աստ տանջեա , աստ պատժեա . և 'ի յաւէ
տեան փրկեա զիս ։

✵ (Է) Փոխանորդ չարութեանս ։) Տ. յիսուս ակն
արկեա յիս ամենակարող (որպէս երբեմն 'ի
Պետրոս) այլ զի յինէն փախուստ տացեն
չարիքս իմ · իբրև յերևմանէ արքունական
դրօշի ՝ աւազակքն մեղաց · զի թերևս
փախստեամբ չարեացն մեղաց , բարիք և
շնորհք եկեսցեն փոխանորդեսցեն յիս ։

✵ Զի նոր հաստատեսցի ։) Տ. յիսուս որ 'ի
մէջ մեղաց եղեալ եմ իբրև զՔրիստոսին ·
և իբրև զմարդն Գաւաթի կործանեալ, և քանդ
տեալ · միայն բանիւ հրամայեա , զի անդ-
րէն հաստատեսցի քակտեալ և լուծեալ
անձն իմ ։ որպէս զի դու անքննելի
եկեալ բնակեսցես 'ի հոգի և
մարմին իմ ։

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹԱՆԱՍՆԵՐՈՐԴ ԻՆՆԵՐՈՐԴ։

'Ի Սոյն գլխոյ ընդհանրապէս ցուցանէ՝ Թէ մեք մարդիկ եմք 'ի խնամս չարին. խօսի և 'ի վերայ ա-
հեղ դատաստանին տայ։ Խօսի ի ծածուկ, Առաջին հայցէ 'ի Տեառնէ զի նորոգեսցէ 'ի սխալական բնութիւն
և 'ի դատաստանի զօրութիւն տրեալ 'ի բոլոր [illegible], և 'ի խոստովանութիւն [illegible]։ Երկրորդ՝
զՏէրն տայ [illegible] (ասէ) և զինչ [illegible] ընդ մեղանչողաց։ Երրորդ՝ խնդրէ զի բուժեսցէ զնե-
րին [illegible] յանդիմանութեան. և խորտակել [illegible] 'ի ոչ [illegible]
ցոյն ահեղ դատաստանին։ որք են հետեւեալք 'ի Չորրորդ համարին։ Հինգերորդ՝ ցուցանէ զերե-
նից և զերկիր գովութիւն. և զշարժումն նոցին և զառաքելութեանն նորոգութեան։ Վեցերորդ՝ զերա-
նեաց յայտնելն ցուցանէ, և զերեքգործութեան դատապարտութիւն, և զեղծումն [illegible]։ Եօթներորդ՝
[illegible] յայտնէ զամբարտաւանութիւնն. [illegible] գործահրեշտակաց յորոց [illegible]
և [illegible] 'ի [illegible], [illegible] և դատապարտութիւն նոցա։ Ութներորդ՝ Թէ յաղագս [illegible]
[illegible] և [illegible]։ Իններորդ՝ [illegible]
[illegible] (ասէ) և [illegible]
[illegible]։ Տասներորդ՝ Թէ [illegible], [illegible]։ Մետաս-
աներորդ՝ Թէ [illegible], և [illegible], և [illegible], [illegible]
[illegible] և [illegible] և [illegible] օրէնսն [illegible]։ Երկո-
տասաներորդ՝ [illegible] և [illegible] ոչ [illegible]
[illegible]։ Երեքտասաներորդ՝ [illegible]

ԲԱՆ ՀԹ

ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳԱ.

ԲԱՆ ՄԻՇՏ ՍԽԱԼԱԿԱՆ.

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Վասն զի Թէպէտ մկրտութիւն բառնայ զըս-
կզբնական մեղս, և տայ զշնորհս. բայց ոչ
բառնայ զդիւրահաւանութիւն մեղանչելոյն. վասն
որոյ և մեք մարդկան 'ի խնամն չարին գոլ
վկայեցան յԱ.Յ. զոր յետոյ տեսցուք։ Աւա-
սի դու որ տէր գթութեանց ես (ասէ) եւ կրող
իրաւանց. նայեաւ վերստին 'ի մշտասխալ
բնութիս։ որ Թէպէտ աւազանաւն յաւիտ-
նայ աղտէ սկզբնական մեղաց զիս ազատե-
ցեր. սակայն զայն տախտակն անմեղութեան
ալեկոծութեան համդիպեալ ջախջախեցի. և
կորուսի երկրորդ տախտակի ապաշխարու-
թեան. և ձեռնտու շնորհաց քոց. ով զի 'ի
սխալմանէս վերստին զիս ուղղեսցես. և
կամ ով սխալականի՝ ինձ ողորմեսցիս։
✲ Զննեա՛ ինչ դարձեալ և այլն։) Ա.յսինքն

որ երկնաւոր բժիշկդ ես, զննեա՛ և տես
զվէրականս հոգւոյ իմոյ։ զի ով մարմնաւոր
բժիշկքն զվէրակս մարմնոյ շօշափեն ով զի
կարասցեն գիտել զգաղեալ տկարութիւն 'ի
մարմնի. նմանապէս և դու երկնաւոր բը-
ժիշկդ բոլորի բնութեան Ադամայ. ով եր
բեմն ըմբռնեցեր զկարկ բազկի (այսինքն
զնաւզն) բորոր բնութեանս. և ծանուցեր զըզ
կիզումն հիւանդութեանն գոլ 'ի սիրտն. և վասն
այնորիկ 'ի սիրտ երկրի խաչեցար և Թաղե-
ցար. զի օշարակաւ նանենի արեանդ ըզ
սիրտ երկրի զ'ի մէջ բժշկելով. անտի առ բո-
լոր անձն բնութեան տարածելիր զշնորհ բը-
ժշկականութեանդ։ և զի սիրտն ամ քաղաքաց
ուշաթափեալ. և բժիշկքն՝ արտամարելոց
զհաց 'ի գլխուոյ Թաթախեալ տան առ 'ի
բարձումն արտամարեցմանն. նմանապէս և
դու երկնաւոր բժիշկդ տեսանելով զուշա
Թափութ և զԹալկացումն բնութեանս, առ 'ի
զօ, ացուցանել զսիրտ բոլորի բնութեանս. զհաց
կենարար մարմնոյդ արեամբդ Թաթախե-
եալ 'ի կերակուր արտամարել բնութեանս
և ուշաբերեցեր։ խնդրեմ ուրեմն զի և ըզ

զառն բազմի խմբ շրջափէ. զհաւատոյ տկա
րութիւն խմխմացեալ. Ը պահանջմամբ տկա
րութեան զիջես զապէղանին կենարար մարմ
նոյն և անապական արեանն ։
※Ո՞չ ոք ինչ գուշակեսցէ։) Ոմանք թէ
մի ոք մարդկան 'ի խնամս չարին են 'ի մանկ
կութէ. որով ցուցեր զդիւրահաւատութի բնու
թեա. իբրև զմանկատացական բնութի մեղ
եղեալ մեղանչելն ։ պիղծն գայլինոս ոգ
զամ ոչ գիրս Ը իւր չար ցանկութէն 'ի կիր
առեալ, և 'ի մարզ դառնութէ յեղաշրջել
է. այսպէս և 'ի վր այնմ տեղւոյ զողանջել է,
թէ ամ գործք մեր թէ և մեք լիցեն. գայլ
նի իմիք ցանկութէ մեղք են ապականեալք
և աղտեղեալք, ասէ Կոսա" Ծննդ. Է. Ժ։
բայց մեք գիրն ոչ խօսի զարդարոց, այլ զմե
ղաւորաց. սակս որոց ածեալ եղև ջրհե
ղեղն ։ զի թէ միահամուռ զարդարոց եղմե
ղաւորաց խօսեալ լիցեր մեր գիրն. զիա՞րդ Նոյի
ոչ ասէր Ած, թէ զքեզ տեսի արդար 'ի
մէջ ազգիդ այդորիկ. և թէ էր Նոյ այր
արդար եկատարեալ յազգի ամի իւրում։
յայսմանէ Իլլեբիքոս ոմն խելագար, բար
բանջէ թէ սկզբնական մեղքն, ոչ է պատա
հումն. այլ գոյացութի. իբր թէ ոգ բանա
կան կենդանեաց ստորոգի զմարդոյ։ նմանա
պէս և մեղանչականութիւն ։ բայց գոյացա
կան տեսակն 'ի բնութիւն ապականէ զէն
թակայն, որ ոչ է այնպէս սկզբնական մեղքն.
զի է պատահումն, որ լինի և բացալինի ա
ռանց ապականութէ ենթակային. որոյ բարձ
մամբն ոչ ապականի հոգին. այլ առաւել
գեղեցկանայ շնորհիւ ։ զի իբրև զողեղու
թի բառնի. և շնորհ իբրև զգեղեցկութի
զգեստաւորի։ Ոմանք թէ ո՞րպ իմանալի է ասելն,
զմիտ մարդկան հաստատեալ 'ի խնամս չա
րին 'ի մանկութէ ։ Ասա մեծն Ա արդան
թէ և մեկնութի տայով ասէ, թէ ցածեաց
արարչական խնամոցն՝ այնքան բազմութէ
կորուստն. զի թէպէտ և գիտէ զդառնալ
մարդկան 'ի նոյն չարիսն. այլ ինքն ոչ դառ
նայ 'ի նոյն սնեծս ուխտելով Նոյի, թէ
ոչ ևս յաւելից հարկանել զամ մարմին կեն
դանի։ զամ ասելով, յայտ առնէ մասնաւո
րաբար հարկանել. զի մի բնաւ անհոգաս
ցէն մարդիկ. և զի յակամայ և 'ի հարկէ հար
կանէ և ոչ ախորժելով։ Երկրորդ՝ ասէ պիղծն
գայլինոս, թէ այնու բանիւ ցուցանի, թէ
ապականեալք և աղտեղեալք են և մեքն.
այլ այս է նորին սովորական բարբանջմանն
յատուկ ։ Երրորդ՝ Ակօթոս 'ի չորրորդ գլխ

լոյծ շնորհաց, Ը խնդրոյ ասէ, թէ բազմիցս
ստոր ասեմ. միշտ բայց աստ. ոգ ասի, թէ
ամ մարմին ապականեալ էր զճանապարհ
իւր. սակայն բացառիւ Նոյ։ իբր թէ զամ
մարդոյ 'ի ջրհեղեղին սոդոյ էր. և սակայն
Նոյ յայնմանէ վճռոյ ազատ էր։ այսպէս
ասէ և Կոսա", թէ Նոյի միտքն և խորհրդն
ոչ առ չարն. այլ առ բարին հակեալ էր։
Չորրորդ՝ միտք մարդկան հակեալ է 'ի խոր
նամս չարին. իբր թէ առաւել յօժար 'ի
չարն՝ քան առ բարին. այլ ոչ թէ այնպէս
հակեալ՝ մինչ զի ոչ կարիցէ ամենևին խոր
հիլ զբարին. այլ թէ՝ հաղիւ և չանցառա
կի։ ոգ և զքնափ մարդոյ որ յանսովոր ժա
մանակի ննջէ. ասեմք թէ, այրս այս քնոյ
տիկ է. և թէ՝ միշտ ննջէ. այսպէս Պիո
գինէս 'ի ցերեկի 'ի ննջելն յանդիմանեցաւ
'ի մեծէն Որոգինէ ։ նմանապէս և ուր
սակաւ են արդարք, ասի ոչ ոք է արդար
և ոչ մի. ոգ զսօրումոյեցւոց ասացաւ. և
սակայն Ղովտ արդար էր 'ի մէջ նոցա. և
Պօղոսիթ ասէ. ամէն խոտորեցան 'ի միա
սին և անպիտանացան. ոչ ոք է որ առնէ
զբարի. և սակայն ինքն և Մարկոս. և Սամուէլ
և բազումք կային յայնժամ արդարք ։ ուս
տի որով հետև առ Նոյիւ սակաւ և միայն
էր արդարն. որոյ միտքն խնամով խորհէր
'ի բարիս. վա այնորիկ հասարակօրէն ասաց
Ած, թէ միտք մարդկան հաստատեալ է
և հակեալ 'ի խնամս չարին 'ի մանկութէ է. ըստ
յորէ ստեղծմանն 'ի դրախտին. և կամ յորէ
ծննդեանն մինչև 'ի ջնջելն 'ի ջրհեղեղին.
զի այն ասացաւ զնոցանէ որք էին առ ջրհե
ղեղաւն։ Նաև ոչ դատանի այնպէս մեղաւոր,
որ ոչ առնիցէ. և կամ արարեալ լիցէ զբա
րի ինչ. որպիսի է հնազանդիլ ծնողաց. օգ
նել ընկերաց. և պահել զհաւատ. այսպէս
դժոխային մեծատունն, ընկալեալ էր զկո
խարէն բարեաց իւրոց 'ի կեանս իւր։ նաև
այն բանն, նկատմամբ չափահասակաց ա
սացաւ. ապա թէ ոչ, բազում մանկունք
առ ջրհեղեղաւն ոչ էին գեռևս փորձա
ռեալք զմեղաց ճաշակ. թէպէտ աղտե
ղեալք էին մեղօք նախահօրն ։ նաև հեթա
նոսք զօրէնս ոչ գիտելով. բնութբ զօրէ
նացն գործէին. որք անձանց իւրեանց իսկ
էին օրէնք։ և շուրջ զբնական օրինօք. օրէնս
գիր փիլիսոփայք նոցին. արարեալ էին զկար
մանաւի վ Յիւս օլին աց, և զ այլ արարքն
մաւր այլ կզգէն, զ օրոս մարդասպան
կարծին, վա խաղթեցմանն 'ի յիժ էն. ուստի

և ասէին․ ուրեմն մարդասպան է այրս այս՝
որ թէպէտ ապրեցաւ 'ի ծովէ․ բայց ի֊
րաւունքն ոչ թողին կեալ։ Գործ․ ի̄ը․ 4։
և վա̄ նաւավարացն Յովնանու ասէ լամէ"
'ի վե̄ այնմ, զի՞նչ արասցուք քեզ, և դա֊
դարեսցի ծովս․ սպանութէ ասեն ոչ կա֊
միմք հաղորդել, և'ի տարաժամ մահուա֊
նես փութամք զանձինս ապրեցուցանել․ և
տես զերկիւղածութի նց․ զկարասին 'ի ծով
ընկեցին, և զընկեցման պատճառն կամին
կեցուցանել։ Եթէ 'ի հեթանոսաց որոց
քարոզել հրամայեր․ անգէն 'ինեւս 'ի
նաւին ուսանէր զառաքինութի խանդաղատն
ընդ փրկութի նց։ Իսկ սրբս Գրիգոր Նիւսա֊
ցւոյն [illegible], և [illegible] կոչէ
հակումն 'ի կողմն չարին ։ և զայն ոչ հաստա
տակ բնութեան․ այլ ինքեան (ասէ) ապակա֊
նութի և խնամակալութի առ չարն ։ ուրեմն
բազմաց չարայուղութին, ոչ ասի զանմեղսն։
Եթէ ասի և՛ս, նկատմամբ սակաւուէ բա
րեսիրացն ասի։ որպ եկարի պաճառուն հացն՝
ասեմք բոլորովին անաղ։ Եթէ զառհական
և զախալական զըրիպանաց ես ասացի, ստոյգ
է․ վա̄ որոյ ասէ։

*(ը̄) Ուստի [illegible] է [illegible] 4զեղ և այլն ։)
Ուսանիցեն թէ որոշէ և միտք մարդկան
'ի չարն դիւրահաճոյ է և զբիղական․ ը̄ հա֊
տարակաց կարգի և լինձ դիւրին լռաւանդին է․
և'ի մանկութէ մինչ ցարդ՝ զիս 'ի չարին
կողմն միտեալ համարիցի, քան թէ ասել
զիս ազատ 'ի մեղաց, և զբան քո ստել։ զի
բստ Յոբայ, եթէ մի օրեայ իցէ մարդ՝ ոչ
իցէ առանց մեղաց․ կամ բստ այնմ, ո՞ք
որ պարծեսցի սիրտ նր ուխտ առաջի Այ․
և բստ Յովհաննու, եթէ ասեմք մեղս ոչ
ունել՝ զանձինս խաբեմք։ I Յով․ ա̄․ 8։

*Պ[illegible] , [illegible] , [illegible]
[illegible]) Իմաս․ ժ̄ը․ 10։ զայս
ասաց Սողոմոն վա̄ եգիպտացւոց․ որ այն
չափ կերպիւ պատժեցան․ և ոչ դադարե
ին 'ի չարեաց իւրեանց․ զի զխստութի կա
մակորութեն իւրեանց զբնութի արարեալ էին ին
քեանց ։ Թէպէտ և երբեմն 'ի սաստկութե
պատժոյն մեղման զգեն։ զի եթէ ընդ առ այս
և բնական իցէր կամակորութին փարաւոնի
և եգիպտացւոց, ոչ պատժեր զնս Այ․ զի
ասէ Սիկեր" 'ի ժը̄ ճառին թէ, 'ի հարկէ
և 'ի բնութե յանցանացն, և ոչ մեք պահան
ջեմք հատուց․ Թող թէ Այ որ այնպէս
մարդասէր և բարերար է ։ և Նեղէս լամէ"
ասէ․ չար ոչ բնութե արարածն կոչէ․ այլ

որ զընդդաբոյս մանկութեն սիրեցին զչարու
նայն․ և յայն կայացեալ 'ինոսին հնութեն
և սովորութեն, ոչ փոփոխեցան պատուհա
սիւն Այ։ նաև զի սր գրոց սովորութի է
զերկար ժամանակաւ ստացելոյն իբրև զբու
նակութի կոչել․ որպ զսովորեալսն 'ի մեղս՝
ընծու, և թիքկի․ յա̄ սեւուէ և խայտուէ նց
նմանեցուցանել ։ այսպէս և զերկար սովո֊
րութե մակատացական որակութիւն, իբրև
զբնականութի բնական ասել։ որպ է և ընդա֊
բոյս բարս, որ բնածին թարգմանի։ բայց
նմանօրէն առնլի է․ և ասելի թէ, որպ ա֊
բարքն չար ասի, և ոչ բնութին․ այսպէս և
չարութին իբրև զմակատացական առնանի․
և ոչ իբրև զբնական ։ զի ընդդէմ բնակա
նին հրաման և պատուիրան ոչ աւանդի․
որպ թէ ասել, մի՛ քաղցնուլ և մի՛ ննջել․ զի
բնութին այսոցիկ պատուիրանաց ոչ հնա֊
զանդի։ իսկ ընդդէմ մեղաց և չարուէ հրա
ման և արգելումն աւանդի․ ուրեմն ոչ է
բնական․ այլ իբրև զանբնական և զունակու
թի յետամտական ։ Նոյն է և հետևեալն թէ․
[illegible] ․ ասացեն
և [illegible] բան․ զայնպէս առնանի 'ի
տեղի ընդ երկարուէ, և ոչ 'ի տեղի թարց
սկզբեան և վախճանի ժամանակի․ զի ոչ մարդ
յաւիտենական է, բստ այնմ և ոչ խորհուրդ
մարդոյ․ այլ դատապարտեցելոց կամքն և
խորհուրդն անէզր է 'ի չարէն․ և զկնի մահ
ուան անդառնալի ։ Պատմին և այնպիսեօ
խստացեալք․ որպիսի էր փարաւոն և ու֊
րացողն յուլիանոս․ որք մինչև 'ի վախճան
մնացին 'ի խստուէ և անփոփոխելիք 'ի չա֊
րէն ։ Թէպէտ Այ ոչ բաց ասաց նց զեղա
նակ դարձման․ որպ Մովսիսիւ փարաւոնի․
և անթիւ մարտիրոսաց վկայութն և քարո֊
զութն սրյն Բարսղի և Գրիգորի յու֊
լիանոսի ։ որք կարէին դառնալ 'ի խստուէ
եթէ կամեցեալ էին, բայց ազատ անձնիշ
խանութ իւրեանց ըղձմացան ներչնչմանցն
Այ․ և քարոզութե վարդապետաց իւրեանց
ժամանակին ։ Իսկ թէ չարն՝ որպ չար․ կա֊
րէ՞ սիրել 'ի մարդոյ, թէ և տեսակաւ իմիք
բարւոյ։ զի ընդ [illegible] ասելն՝ ցու
ցանէ թէ 'ի բնութէ իւրմէ չարն սիրեցել
լինի 'ի մարդոյ ։ Ասեմ թէ՝ չարն որպ զչար
ոչ սիրի 'ի մարդոյ․ այլ տեսակաւ իմիք բա
րւոյ ։ որպ և թունաւորն ոսկեպատ դեղ
հատնի հացն․ ոչ սիրի իբրև զթունաւո֊
րեալ․ այլ իբրև զոսկեայ ։ զի կամքն միշտ
ցխնդէ 'ի Այ մարդոյ, և յերևելի բարին, և ոչ

Երբեք 'ի չարն ։ որպ և ծնն Գաինէ" ասէ յԼՃ՞այն անուանց Ա· գլուխ թէ , ամ է իցս գնասուն 'ի վախճան բարի հայի։ և թէ ծմ էքս ապնոճի և բարւոյ փափաքողէն · և զոր ինչ առնեն , զի բարի թոճի առնեն ։ և 'ի ԺԹ գլուխ ասէ թէ, ամենեփմբ զերկէն 'ի բարւոյ ' ոչ ուրեք , ոչ երբեք , ոչ էր, և ոչ է , և ոչ լինի ։ որպ և վավաշոտն թեպետ և զրկեալ է 'ի բարւոյ ըստ անձ ման ցանկութեն · և այսու ո՛չ է · և ոչ էլ՛ ցանկայ · սակայն հաղորդ է բարւոյ , Ա աղօտ լինմ մասին միաւորուէ և սիրոյ ։ և բարեկուէն հաղորդ է բարւոյ , այնու ' զի շարժէ զշարն երևեալ առ բարի · որ թոճի նմա ուղղել և դարձուցանել ։ և վատթար կենաց ցանկացողն , ո՛չ զի վատթարէ ցանկայ · այլ Ա կեանք դոլոյն ։ Ասարկիցես ,թէ ԼՃ՞ եդ առաջի մարդկան զմահ և զկեանս · զչար և զբարի · որն որ հանդյ է տալի նմա · Սերոփ·ԺԷ ։ ուրեմն չարն կարէ հաճոյանայ մարդոյ իբրև չար ։ Ասելի է ըստ Սկոթոսի թէ, տեսակաւ բարւոյ հաճոյանայ իրաւին է · տեսակաւ չարի ' սո՛ւտ է ։ Դարձեալ եթէ կորստական մարդիկ.քն ցանկան չար գործոց ։ Ասեմ թէ ' այն չար գործն, կամ վս օգտակար թուելոյն · և կամ վս հեշտալւոյ և վերերևոյթ բարւոյ · և կամ ըստ մասին վս համեստուէ ցանկացեալ լինի ։ Եթէ ասիցես , դատապարտելքն ցանկան ողորմութեան իւրեանց · ուրեմն կամին զչար ' որպս զչար ։ Ասելի է թէ , ցանկան այնմ վս պատճառի որ բարի է ։ Դարձեալ եթէ սատն և չար մարդիկ ցանկան չարութե ։ Ասելի է թէ , ոչ ցանկան իբրև ինչ քեանց զայն չարն · այլ այլոց, որ ինքեանց հեշտալի և բարի թուի ։ և յայսցանէ և յայլոց երևի , թէ բնութն մարդոյ ոչ սիրէ ըղ չարն իբրև զչար · այլ ըստ մասին իմիք բարւոյ։

※Թեբեացւոց զատուածոն բնձեանցն և այլոց։) Ա. յանկքն զպատրաստէ, տանջանս դեհենոյն (որ միայ ինձ 'ի համդերձելուն) ընկեացն ։ այս է որ իմն խանդաղատական · որպ և Մովսէս ասէր · ջնջել զինքն 'ի գրոյն կենաց , որ էր անկարելի · զի գիտէր թէ ինքն ոչ կարէր ջնջիլ · և առաւել կարելի էր Ա.Յ թողուլ զմեղս ժողովրդեանն, քան թէ զինքն ջնջել 'ի գրոյն կենաց· վս այնորիկ զանկարելի իրն է բուռն է հար , և ընկալաւ զհայցելին · այսպէս և Պօղոս զինքն արժան վարկեալ դեհենոյն , կամ զԼՃ՞ վշտացուցանողսն · ոչ համարձակէր ասել , թէ աղաղակեա զիս 'ի գեհենոյն · այլ զթեթևացուցանելն տանջանաց հայցէ · և զայն ոչ առանց ապաշխարութե · զի ասէ Ա. բարերար Ա դրքով Ե գլուխ թէ, ապաշխարութն զկորուսեալ բարիսն յետ դարձուցանէ · և զյաւիտենական տանջանսն մերժէ ։ կամ նկատէ 'ի բանն Պաւղոսի թէ ,

Թո՛յլ տուր ինձ զի հանգեայց։

※(Գ)Ա...ուց ... ։) Զոր պահեալ ես յայտնել 'ի տիեզերական հրապարակին , բա՛րձ յինէն ։ զորմէ ասէ Եսայի· ինէ · Հ ։ յայտնեացի անօթ քո · և երևեսցի նախատինք քո ։ և ըստ Պաւղոսի · արկցէն որպ կրկնոց զամօթ իւրեանց ' զխուրեանմբք ։

※Ա... ... ... և այլն։) Իւր թէ ,աստէն տո՛ւր ինձ զխրատ խաւարադուէ , զի մի՛ անդէն անտանելի արհաւիրքն (զոր պատմէն լսեմ 'ի Ա. գրոց) յայնժամ 'ի տեսուէ եկեալ կերպարանեացին առաջի իմ· և անյոյս ապաշխութե , և 'ի կենաց զրկումն ' զիս պաշարեսցեն · ըստ այնմ իմաստ.Ե.Է ։ և զղջասցին 'ի միտս իւրեանց , և առ նեղութե անձանց յոգւոց հանիցեն։ Թուի թէ նկատէ և առ օրն հոգեվարին · յորում աղջուէ շրջապատէ ըզ հոգեվարն · նկատելով զատակայի ձանձրիս երկնից · Ա այնմ Յօբայ · հայեցայ 'ի բարձունս ' և յապշուէ ձանապարհին։ քանզի յաւուր դատաստանին առաջի գրեցեալքն ոչ 'ի միտս կերպարանին , այլ արդեամբք կատարեն։ իսկ ապշութն ա՛յսմ · և 'ի կենաց զրկումն (այս հրաժարումն) 'ի մահուան կերպարանին 'ի միտսն , ընդ սոսկալեաց աւուր դատաստանին ։ և Սկէ" ՀԷ ձառին ասէ թէ , եթէ 'ի մոց ջեռուցեալ արկանէր ըզ զմեղ վայր մի·ո՛չ ապաքէն զամ ինչս վաստի ար , և խոստանայ այսպէս տալ· և 'ի ծառայութե և մատնել , եթէ մար ինչ ընդէ ի 'ի ցանկոյն արարել , և եթէ ժամ մանակեայ չարչքն յայնպիսի տագնապի կացուցանէն զմեզ· ո՛րք զի՞նչ գործեսցուք յորժամ ոչ ինչ օգնելոյ է մեզ բայց միայն զ'զղջն

և ապաշխարանս տանջիցէ զմեզ։

※(Դ)Դատաստանին ...ոք ։) Խապարտելուց դատաստանին յայտնել լինի ահաւոր· և թիւն դատաստանին։ Ասէ զի Ա... դատաստանին թիւրի վս կաշառաց · ըստ այնմ, մի առնուցուս կաշառ 'ի դատաստանի ։ զի կաշառ կուրացուցանէ զաչս համարձակահայեցողաց ։ Ելից·ԻԳ 8 ։ և Սողոմոն ասէ·

պաղթութ եւ զպատիւ սուսերայ որ սայրք կտո
շեալ. բայց զոգիս առողջ սպանանէ.
Ղուկ. ԺԲ. 9. այսպէս պահապանքն Քնի
գերեզմանին առին զարհուրեալ ՚ի հրեշտակ. եւ
զԾ մարտութիւն Թագաւորացն համբառեցին
զՏէրն դողացեալ. իսկ ԺԴ. եմ պայսոյիկ Քծայ
ին դատաստանին անկաշառ է. ըստ այնմ,
զի՞նչ տացէ մարդ փոխանակ անձին իւրոյ.
Մարկ. Թ. 37. եւ Պօղոս ասէ. ոչ տայ
(մարդ) ԱՅ զփրկանս իւր. եւ ոչ զգինս
փրկանաց անձին իւրոյ. որ ո՛չ միայն ոչ առ
նու զկաշառ՝ այլ զտուօղն դատապար
տէ. որպէս յայտ է ՚ի Սիմոն կախարդն. որ կա
մելով ընչիւք ստանալ զպարգեւս Հոգւոյն
Սբյ, ՚ի Պետրոսէ դատապարտեցաւ. Գործ.
Ը. 20. դարձեալ երկրաւոր դատաւորք
կամ վս ագահութե. եւ կամ վս կարօտութե
առնուն կաշառս. իսկ ԱԾ է առատաբա
րոյ եւ ձրի տուօղ. որ վս ՃՃդ եւ երկուց
դահեկանաց, կացոյց զշահօղն ՚ի վր ՃՃդ
եւ երկուց քաղաքաց. եւ եմուծ յուրախութի
ւն արքայութեն. եւ չափ չարժութե՝ զեղուն՝ եւ
թափօղուն տալ խոստացաւ. նաեւ անկա
րօտ է ամի. զի ՏՆ է երկիր լրիւ իւրով.
այլեւ զերկինս եւ զերկիր եւքն ընու բարութ
իւրով. Երկրորդ ահաւորն է դատաստանն
ԱՅ. զի անխաբելի է դատաւորն. եւ այս
վս ամենահուն իմաստութե իւրոյ. քանզի դա
տաւորն ամի Քնէ անձնաւոր իմաստու
թին Հօր. որ Ա Մեսրոպայ. ա. Թուէ զաւազ
ծովու՝ զաւուրս ժամանակաց. զշիթս անձ
րեւաց. համարի առ բարձրութի երկնից. եւ
՚ի խորս անդնդոց. ՚ի սիրտս եւ յերիկամունս
եւ ՚ի խորհուրդս, եւ քննիչ է երիկամանց, եւ
օդից եւ ուղղոց. եւ յորում ամենայն գանձք
իմաստութեան եւ գիտութեան ԱՅ ծած
կեալք են. Կողոսացւոց. Բ. 3. ուրեմն
այս անխաբելի դատաւորս ոչ այլափոխու
թե ունելն դնէ. ոչ արտասուաց գթայ. ոչ
բարեկամաց Ծբց. եւ ոչ Մօրն աղաչանաց սու
սայ. որպէս ՚ի կեանս այս. զի ասէ Սեկերէ՛,
յայնժամ ոչ մեծութիւք՝ եւ ոչ ծնօղք. եւ ոչ
հրեշտակք որպէս սովոր են, բարեխօսեսցեն
վս մարդկան. զի յառաջ է դատաստանի
ոչ ընդունել զողորմութի. որպէս եւ Սողոմոն որ
էր պատկեր Քնի՝ յորժամ նստաւ յաթոռն
Դաւթի. զաղաչանս մօր իւրոյ Բերսաբ
եէի անտես արարեալ. եղբօրն իւրոյ Ադօ
նիայի ոչ ողորմեցաւ. այլ փոխանակ ողոր
մելոյ սպան. 3 Թագ. Բ. 20. Արդ՝ եթէ
պատկերն զայն արար, նախատիպն զի՞նչ

արասցէ. Երրորդ ահաւոր է դատաստանն
վս ամենեցուն, որ յամենայնի գործոյն հրա
պարակեցմանէն պատմառաւ. վս որոյ ասէ.
ամենքն տեսանել. վս այս ամենեցուն ասէ Դաւ
իթ. եւ արկցեն լերինք զերկնից զամենայն իւ
րեանց զերեսսմեր. Սաղմոս. ՃԲ. 49. եւ
Երեմ. Գ. 25. ննջեցաք ամենևին մերով. եւ
ծածկեսցէ զմեզ անարգանք մեր. եւ Եսայ.
ԽԵ. 2. յայտնեսցի ամօթ քո. եւ երեւեսցի
նախատինք քո. Նաւում. Գ. 5. յայտնեցից
զախտուստ քո. եւ արկից զերեսօք քովք. եւ
ցուցից ազգաց զամօթ քո. եւ թագաւորու
թեց զանարգանս քո վս Ասորեստանի. քանզի
որպէս ասէ երգ շարականին. յայնժամ դաղտ
նի գործոյն ծածուկ՝ յայտնեն ՚ի մեծ հրա
պարակին. եւ Պօղոս ասէ. եկեսցէ Տր որ լուսա
ւորէ զխաւարին զգաղտնիս խաւարի. եւ յայտ
նեսցէ զխորհուրդս սրտից. Ա Կորն. Դ. 5.
ո՛ թէ ո՞րպիսի սոսկալի ամօթ պաշարելոց է
զդատապարտեալսն յայնժամ. որ անամօ
թաբար մեղանչեցին ՚ի կեանս այս յարա
ժամ. Արդ ՚ի դրախտին Ը մերկացեալ
կնոջն զամօթի հարեալ թաքչէր ՚ի ներքոյ
ծառոց ՚ի բնական ամօթոյն ստիպեալ. եւ
Նոյ վս յականս մերկութեն. եւ ՚ի միոյ մար
դոյ (որ էր որդի իւր) ծաղր եղեալ վասն
մերկութեն. հրաժեշտ որդւոյն անէծ ասելով.
անիծեալ Քանան մանուկ եւ եղիցի ծառայ
եղբարց իւրոց. ծառայքն Դաւթի ոչ վս
իւրեանց պակասութեց. այլ յանօրէնութեն
Նաբաղայ համբերեալ կատարք. եւ մօրուաց
դերծք եղեալք, այնքան զամօթի հարան.
մինչ զի յամօթխածն լինել Դաւթի ոչ կա
րացին. եւ Պետրոս յետ յարութե մերկ շրջա
կով զձուկն որսալն. եւտես զՔս յեզր
ծովուն տիբերեայ. եւ այնքան զամօթի հա
րաւ. մինչ զի ընկէց զինքն ՚ի ծովն առ ՚ի
խեղդել, քան թէ առաջի ՏՆ Յսի մերկ
տեսանել. արդ ո՞րպիսի ամօթ պաշարե
լոց է զդատապարտեալսն ՚ի տիեզերական
ատենին. ՚ի յայտնել աղտեղի մեղաց, եւ՚ի
հրապարակել աստ գործեցեալ թաքուն
յանցանաց. զայս մտածելով ասէր սուրբ
Հայրն Եսայի. հարանց վարուց ՃԷ երեսն,
թէ ես յերկից գործոց երկնչիմ. մի՛ յորժամ
հասցեն զհոգի իմ ՚ի մարմնոյ իմմէ. Բ՝ յոր
ժամ կացուցանեն զիս առաջի ԱՅ. եւ Գ՝
յորժամ հասցէ դատաստանն իմ. վս որոյ
ողբալով ասէր. վայ ինձ վայ, ո՞րպ երեւե
ցայց ՏՆ իմոյ եւ ամ Ծբց նր. զի եւ ոչ մի
յանցանաց իմոց ծ՛ածուկ է առաջի նր.

Չորրորդ ահաւոր է դատաստանն . զի հրաման բանին եւ յանդիմանութիւնն անփոփոխելի է (ասէ) եւ անհնարելի: Զի Ադամ 'ի դրախտին պարտըր եւ առ ապաշխարութիւն կոչող զձայնն Տ՟Ն լուեալ թէ, Ադամ ո՞ւր ես . զանհնարեալ թուեաւ . եւ Քս՟ 'ի մատնուէ գիշերին զինուորացն ասաց թէ, ես եմ . եւ յետս չոգան, եւ անկան զգետնի . ապա զի՞նչ լինելոց է յաւուր դատաստանին մինչ ասիցէ թէ, երթայք յինէն անիծեալք 'ի հուրն յաւիտենական . զի քաղցեայ՝ եւ ոչ ետուք ինձ ուտել եւ այլն : Անթիւպատրու Զայն Ներովբէի չարախօսեցեալ առաջի կայսերն, ոչ բանիւ զինքն արդարացոյց . այլ մերկացեալ զպատմուճան իւր զվէրս եւ զխոցուածս իւր եցոյց կայսերն ասելով . այսոքիկ վէրքս պատասխանեսցեն վն՟ իմ . զոր ընկալայ վն՟ քո ո՛վ կայսր : Որպէս կերպիւ յանդիմանեսցէ Քս՟ զապերախտութիւն մարդկան . ցուցանելով զխոցուածս կողին . ոտիցն եւ ձեռացն ասելով թէ, ո՛վ ապերախտ որդիք մարդկան . ահա տեսէք թէ վն՟ ձեր սիրոյ զի՞նչ խոցուածս ընկալայ . եւ 'ի տան սիրելի առեղծուածոյ իմոյ ո՞րքան վիրաւորեցայ . Զաք . ԺԳ . 6 : ուրեմն հայեցէք 'ի վէրս իմ զոր խոցեցէք . Յով . ԺԹ . 37 : զմարմին իմ ետու ձեզ կերակուր . զարիւնն իմ ըմպելի . զջուր կողիս 'ի լուացումն . զհանդերձս իմ զինուորաց . զմայրն իմ, աշակերտիս . զհոգին իմ (գլուխ փրկուէն ձերոյ) Հօրն իմ երկնաւորի : զի՞նչ այլ եւս մնայ 'ի յիս զոր ոչ ետու ձեզ եւ վն՟ ձեր : Եւ զի՞նչ պակաս թողի այգւոյդ իմոյ որդւոցդ Ադամայ . ցանկով պատեցի . ձողաբարձ զարդարեցի . որթ սորեկ տնկեցի . գուբ հնձանի փորեցի . աշտարակ կանգնեցի . եւ մնացի զի դուք ինձ խաղող բերէք . 'ի բերիք փուշ գլխոյ իմոյ եւ սուր խաչի կենաց իմոց . եւ զբեւեռս ոտից եւ ձեռաց իմոց . զլեղի եւ քացախ բերանոյ իմոյ . զհայհոյանս ականջաց իմոց . եւ զդեղարդ դրան սրտի իմոյ : Ըն՟ արդ երկինք եւ երկիր եւ ամ՟ արարածք . դատ արարէք ընդ իս եւ ընդ այգի դատապարտեալ մեղաւորացս այսոցիկ . Եսայ . Ե . 3 : կշռեցէք զերախտաւորութիւն իմ առ ազգս այս . եւ զապերախտութիւն սոցա առ մարդասիրութիւն իմ : զայս Դաւիթ Նախասացեալ ասաց թէ, կոչեսցէ զերկինս 'ի վերուստ . եւ զերկիր 'ի դատել զժողովուրդ իւր . եւ թէ՝ երկի՛ր երկեաւ եւ սարսեցաւ ընդ յառնելն Ա՟Յ 'ի դատաստանս : Նայց

զի՞նչ կարօտ վկայուէ երկնի եւ երկրի, խոցուածք կողին վկայէ . վէրք ձեռաց եւ ոտիցն անսուտ վկայուէ աղաղակեն . եւ զխոստովանութիւն ապերախտ մեղաւորացն հանդիմանեն . խաչն եւ դեղարդն եւ բեւեռքն յանդիմանեն 'ի դատապարտել . որք առաջի ընթանան դատաւորին : ասէ Ոսկեբերանն զի մասին է դրուխ : զի՞նչ լինելոց է այն ատեանն, եթէ ոչ նոր խաչ դողդոջայ . յորում աջակողմեանքն փրկին, եւ ձախակողմեանքն դատապարտին . ըստ օրինակի խաչակից աւազակացն : զայսպիսի անդերձ եւ անխափանելի յանդիմանութիւն յառաջագոյն Սողոմոն ասաց բերանով անզգամաց թէ, հակառակ կայ գործոց մերոց . եւ նախատինս դնէ պղծնցանս օրինաց . եւ բամբասէ զմեզ մեղօք մանկուէ մերոյ . եւ եղեւ յանդիմանուէ միտաց մերոց . Իմաս . Բ . 12 : քանզի Քս՟ յաւուր դատաստանին ո՛չ միայն երախտեօք իւրովք յանդիմանելոց է զդատապարտեալսն . այլ եւ մեղօք նոցին զոր գործեցին : որպէս յայտ է յողբեաց եւ այծիցն վիճաբանութէ : Մատ . ԻԵ . 35 :

Հինգերորդ ահաւոր է դատաստանն . զի որպէս ասէ . տաժանելոյն անճառելի է . զի վճիռն եւ նզովքն ահաւոր դատաւորին՝ այնպիսի եղիցի . մինչ զի ոչ բնաւ եղեալ է եւ ոչ եւս լինելոց է . Մարկ . ԺԳ . 19 : եւ Ղուկ . ԻԱ . 25 : զկնի ասելոյն թէ, եւ եղիցին նշանք յարեգական եւ 'ի լուսին եւ յաստեղս . եւ յերկրի տագնապ հեթանոսաց . յայտ է ասէ, թէ յերաներոյ ոգւոց մարդկան յերկիւղէ եւ 'ի կարծեաց եկելոց 'ի վր՟ տիեզերաց . զի զօրութիւնք երկնից շարժեսցին : Եւ նեղութիւն այն եւ տագնապն մոռանալ տայ պչաճս ծննդաբեր կանանց . մինչ զի եւ նք՟ զզաճս որդեծնուէ իւրեանց մոռասցեաւք, սկսանիցեն փախուստ առնուլ : զօրինակն տագնապի աճուրն դատաստանի Քս՟ եցոյց առինքն 'ի մատնուէ գիշերին . որ կայր 'ի տագնապի, եւ հոսէին 'ի նմանէ քրտունքն արեան : Եւ թէ այն էր դուշակուէ նեղութե ահուրն դատաստանի . ասաց Քս՟ 'ի կատարի չարչարանացն թէ . այժմ միկ դատաստանն է աշխարհիս . այժմ իշխանն աշխարհիս այսորիկ ընկեսցի արտաքս : Արդ եթէ զկնի արտաքսեցմանն սատանայի այնքան տագնապեցաւ Քս՟ . ապա 'ի լուծանելն նր՟ 'ի հազարամեայ կապանացն . տկարանալն բնութիւնք մեր ցեալ՝ ո՞րքան տագնապ եւ նեղութեն հասանելոց է մեզ : ասաց Տր՟ Հօրն Թէոդո

րէ թէ, եթէ հնար լինէր մեռանել մարդոյ յետ յարութեան և մեկնելոյ հոգւոյն 'ի մարմնոյն · ապա յետ գալստեանն Քի, միանգամայն մեռանէր ամ երկրածին յաւէտ և 'ի դողմանցն որ լինելոց է յայնժամ: Ղտ· երեսն : և ըստ Գրիգորի Նիւսացւոյն անմահութե (ասէ) որ լինելոց է պատճառաւ սաստ֊

նամանեացն դժոխոց:

Վեցերորդ ահաւոր է դատաստանն · զի լոյս աւուրն այնմիկ անմխիթարելի է: և այն կարէ մխիթարել յայնժամ· որ աստէն է֊ կաց միշտ 'ի մէջ սգոյ · ըստ այնմ, երանի որք լան այժմ, զի ծիծաղեսցին · և վայ այնոցիկ որք ծիծաղին, զի լայցեն և սգայցեն : ուստի ասէր Եսայ · ԺԳ · 6 · ողբացէք զի մերձ է օր տն : զի ոչ զանազանի լացն օրորոցի երեխայիւն · և լացն միածնի որդեմեռ մօրն · կամ լացն Ադամայ 'ի վր մահուանն Աբելի · և Յակոբայ 'ի վր մահուանն Յովսեփայ· այնպէս լացն աստ կենաց, զանազանի 'ի լալոյ և 'ի տանջանաց հանդերձելոյ դատաստանին, զի այն է վերջին և անհնարին չարն մեղաւորաց : ուր է կրկնութն տառապանաց, և ապաշխարութն անողջանալի: իսկ կրկնութն տառապանաց պատճառի 'ի սատանայականաց · և անողջանալի ապաշխարութն 'ի խածատումանէ անքուն որ֊

դանցն :

Եօթներորդ ահաւոր է դատաստանն · զի աղաւղն օրհնութե, ընդդէմ բնութե խորոյ ցուցացուցանելոց է զկայծակն անիծից՝ վա որոյ ասէ · անէծքն աստուածային : և այս թէ վա որ · վն այնորիկ զի ըստ Յակոբայ, անողորմ դատաստան լինի այնմիկ, որ ոչ առնէ զողորմութի · ուստի Քս յայնժամ զկնի ասելոյն, թէ երթայք յինէն անիծեալք · վերաբերէ զպատճառն անողորմ անիծից այնմիկ · յան զորմ ․․ մեղաւորաց ասելով թէ, զի քաղցեայ և ոչ ետուք ինձ ուտել և այլն : իսկ առ պարադայսն նոյն անիծից դիտեա : Այսպ զի ասէ · երթայք որով ցուցանէ թէ պատճառաւ մեղաց հեռանան : Երկրորդ ասէ , յինէն· որով ցուցանէ կրկնապատճառ զրկանն ; որ է բաժանումն յամենաբարւոյ բարութ և 'ի տեսութեանն · և այս թէ որքան դժուարին իցէ, զօրինակն ունիմք յԱբիսաղոմայ· որ թէ պատմի նորդութն Յովաբայ դարձաւ յԵմմ բայց 'ի տեսութե հօրն խորոյ զրկիլոյ · առաւել չարչարիւր՝ քան զաքսորանաց ժամանակն : զի ասաց Գեղթերի առ Յովաբ վա Աբիսաղոմայ, թէ դարձցի 'ի տուն իւր և զերեսս իմ մի տեսցէ · և երկու ամ ոչ ետես զերեսս հօր իւրոյ : այր պատճառաւ աղերսաց Աբիսաղոմ զխնամակն Յովաբայ · վա զրկելոյն իւրոյ 'ի տեսութե հօրն · որ ոչ մինորդէր Յովաբ յանդիմանն առնել զնա հօր իւրոյ: վա որոյ մինչ ասաց Յովաբ, թէ ընդէ՞ր ծառայք քո այրեցին զխնամակն իմ, ասաց Աբիսաղոմ, թէ յղեցի առ քեզ և ասեմ · եկ այսր՝ յղեցից զքեզ առ արքայ · ասել թէ ընդէ՞ր եկի 'ի գեթսուրայ · լաւ էր ինձ տակաւին անդ լինել՝ քան ոչ տեսանել զերեսս արքայի · 2 Թագ · ԺԴ · 22 : և Մովսէս առ այնքան դերաղանցուի ժամանեաց , մինչ զի Ճ պատմողականի սքանչելագործ զօրութե, կոչեցաւ Ած փարաւոնի · և սակայն այնու ոչ յագեցեալ՝ խնդրեաց տեսանել զերեսն Այ · զի նուաղ դիտէր զինքն երանելի լինել · և ետես զայն 'ի Թաբոր : և Սամուել բարկացեալ Սաւուղի, դարձոյց զերեսս իւր 'ի նմանէ 'ի գնալ · և նա ըմբռնեալ զկրկնոց նորա 'ի յետուստ կալաւ , և պատառեաց զկրկնոց մարգարէին · 1 Թագ · ԺԵ · 27 : և մինչ Պօղոս մելիտինացւոց ասաց, թէ ոչ ևս տեսանելոց էք զերեսս իմ · եղև ասի լալիւն մեծ · և անկեալ զպարանոցաւն Պօղոսի համբուրէին · մորմոքէին մանաւանդ 'ի վր բանին թէ ոչ ևս տեսանելոց էին զերեսս նր : Արդ եթէ Աբիսաղոմ թշուառական համարէր զինքն վա զրկեցմանն յերեսաց հօր իւրոյ առն մահկանացուի · և ըմբռնակին յեկմ առանց Գաւթի տեսութե՞ն առ ոչ ինչ համարէր: և անտեսութի երեսացն Սամուելի, զՍաւուղ թշուառեալ առնէր : և Մովսէս թէ և ոչ նոյն ժամայն · այլ զկնի ետես զՔն : զերեսն Պօղոսի, մեկնելոյ թէ և 'ի կեանս այս ոչ ևս տեսանելոց էին · սակայն կարէին 'ի հանդերձելումն տեսանել · և այնքան դժուարացան յառաժամն ակեալ զրկեցմանէ իւրեանց : զի՞նչ լինիցի խղճալի և յաւիտենական զրկումն դատապարտեցելոց 'ի տեսութենէն Այ · զի թէ և յարքայութե իցեռք, և պարակից սրբոց երանելեաց · առանց տեսութեն Այ անկերջանիկ և թշուառելի է · որպ ասէ սբն Նարսէս 'ի հարցողաց Ճ դէ · թէ յԱյ օտարանայն, քան զգեհենին անկարութի տանջանացն անըմբերելի է: այլ որ ․․․ 'ի յուսոյ պակասեալ · թէպէտ և ցաւն չիցէ մեծ՝ և կենդանութեան ․․․ թէ չիցէ կենդանի : Սուրբն մինչ ասիցէ · Քս

Թէ , Երթայք յինէն , այս հեռացումն ո՞չ
թէ ո՞րքան զատն և խղճմալի լինելոցն է .
Պետրոս ասէր . Տէ՛ր առ ո՞վ երթիցուք .
քանզի կենաց յաւիտենականաց ունիս . ա-
սացեն եկ աստուածպաշտութեանցն, Տէր առ ո՞ւր
երթիցուք . երանութն յաւիտենական տե-
սութե ունիս , մատնեա զմեզ բնութեան գժո-
խոց . միայն թէ 'ի տեսութենէդ մի՛ զրկեր :
Կարէ ասել Քս , և ուր տեսութիւն իմ է ,
ո՞չ կարէ լինել անդ դժոխք . ուստի և աջա-
կողմեան առաջակն ըստ հոգւոյն՝ էջ ընդ
Քնի 'ի դժոխս . բայց որովհետև տեսա-
նէր զնա անդ . կոչեցաւ տեսութիւն այն դր-
ախտ . ըստ այնմ, այսօր ընդ իս իցես 'ի դր-
ախտին : Երրորդ ասէ . անիծեալքն : արդ-
անէծքն է խնդրումն չարի . և յիրաւի զըր-
կեալքն 'ի տեսութենէ Այ, զրկին յամեց բա-
րեաց , և զխոյին ամէց չարեաց : Ասկայլ է
այս անէծս քան զԱդամայն, թէ փուշ և
տատասկ բուսցի քեզ . անիծեալ լիցի երկիր
'ի գործս քո . քրտամբք երեսաց քոց կերի-
ցես զհաց քո . և դարձցիս յերկիր ուստի
առար : և քան զԿայենն թէ, բազմացու-
ցից զտրտմութիս քո և զծնունդս . տրտմու-
թբ ծնցիս որդիս . և քան զօձին , թէ անի-
ծեալ լիջիր դու յամ անասնոց և գազա-
նաց . 'ի վր լանջաց և որովայնի քո գնաս-
ցես և այլն : և առաւել կսկծալի քան զա-
նէծսն կայենի . որում ասացաւ , անիծեալ
լիջիր դու 'ի վր երկրի . զի գործեսցես զեր-
կիր և ոչ յաւելցէ տալ քեզ զզօրութի իւր .
երերեալ և տատանեալ եղիցիս 'ի վր երկրի :
և քան զանէծսն Յակոբայ զոր ետ որդւոյ
իւրոյ Ռուբենի ասելով , թէ իբրև զջուր
մի՛ եռասցիս . Ծննդ . ԽԹ . 4 : և առաւել
կսկծալի քան զանէծսն զոր ետ Մովսէս օ-
րինազանցից : Օրին . ԻԸ . 16 : զի վերոգրեալ
անէծքն էին ժամանակաւորք և 'ի մարդ կա-
նէ : իսկ անէծքն Այ առ դատապարտեալսն՝
է յաւիտենականն , և յԱԾ . զոր ասէ
Կուռն, մինչ ասէ երթայք . յոնոք առնէ
զզրկումն յաւիտենականապէս յերանելի
տեսութենէ անտի . զի ոչ յեցեալ էին Այ
մինչ յետ ասէ էին : Չորրորդ ասէ . 'ի
հուրն : երբեմն Դաւիթ Այ այլն սիրոյն
վառեալ ասէր, թէ ջեռաւ սիրտ իմ 'ի խո-
րի իմում , և 'ի խորհուրդս իմ վառեցաւ
հուր . իսկ անտանոր ոչ ասէ հուրն մացէ
'ի քեզ . այլ որ ջուրն նզովից մնեալ յորո-
վայն շնացեալ կնոջ զնա պայթուցանէր :
Թուոց . Ե . 22 . այլ ոչ վր երկնային ուրախութե
ասէ թէ , մնա՛ւ յուրախութե Տն քո . նմա-
նապէս և վր յաւիտենական տանջանացն
ասէ . երթայք 'ի հուրն . ուր և վր մեծա-
տանն ասացաւ թէ , թաղեցաւ 'ի դժոխս :
ո՞վ մեղաւոր ոչ է հուրս այս փետրալից փա-
փուկ անկողին . և ոչ վարդենի զբօսանաց
տեղի . այլ է հրեղէն անկողին յամէց կող-
մանց շրջապատող : այս է այն հուրն զոր
ասէ Յոբ . Ի . 26 : ամ խաւար նմա մնասցէ .
կերիցէ զնա հուր անշէջ : այս այն հուրն
է զորմէ դարձեալ ասէ . ՂԱ . 12 : հուր վա-
ռեալ յամ անդ ամ նր . զի յոր կոյս հասցի
յարմնոց խլեսցէ : և երանի թէ խլէր հուրն
դժոխոց զկեանս դատապարտեցելոց . բայց
խնդրեսցեն զմահ և ոչ գտցեն ասէ Յոհան-
նէս : Հինգերորդ ասէ . յաւիտենական .
զի որքան Այ եղիցի՝ և է Այ . այնքան ար-
դարքն եղիցին 'ի կեանս , և մեղաւորքն 'ի
տանջանս : Նաբուքոդոնոսոր վր երից ման-
կանցն , ասաց զհնոցն եօթնապատիկ բոր-
բոքել . զի մինչև 'ի փախնման այրեսցին թէ
պէտ ըղձից իւրոց չկարէր ժամանել . Դան .
Գ . 19 : իսկ հուր ներքին հնոցին՝ այրէ և
ոչ ծախէ . զի հրամանն երկնաւոր թագա-
ւորին սաստկանայ . և զկիզելի մարմինս դա-
տապարտեցելոց պահէ անծախելի և յաւի-
տենական : այս այն յաւիտենին է . որոյ չափ
և կանգուն և կշիռ միայն Այ ունին է : որոյ
Ժ մասին օրինակ տանն տանք ասելով թէ ,
եթէ մրջիւն մի 'ի Ճ ամ տարին միանգամ 'ի
համատարած ծովէն ըմպէր զջուր . և այն
քանիցս Ճ տարիք անցանէին . որ մրջիւնն
զովկիանոս ծովն սպառէր . և դատապար-
տեցելոց առաւել տայր ոք ասելով թէ , ըզ-
կնի սպառեցման ովկիանոսի դուք 'ի դժո-
խոց զերծանիլոց էք . ո՞վ թէ ո՞րքան ուրա-
խանային . բայց սպառեսցի ովկիանոսն . և
նոր սկսանիցի յաւիտենն այն : եթէ մրջիւն
մի շրջելով 'ի վր օդանի իմիք կարէ եղերել ,
կարէ եղերել և յաւիտեանն այն : եթէ եր-
կինք և երկիր բոլորն դառնայր 'ի մանրա-
մաղ փոշի . և 'ի բիւր տարին մի անգամ հրեշ-
տակ մի բառնալով զմի մի փոշի . և այնքան
բիւրք բիւրոց տարիք անցանէին . մինչև
յսպառելն այնքան փոշեաց . և վախճան լի-
նէր տանջանաց . մեծ ուրախութե լինէր մե-
ղաւորաց թէ յսպառելն զերծանիլոց էին :
սպառեսցին և այնքան փոշիքն . և յաւի-
տենն նոր սկսանիցի : երեւն ասեմ ո՞վ յաւի-
տենականութի . որ տաս զյաւիտենականն
ապստամբն մեղաւորաց 'ի գեղեցիկ երեսացն

Այ․ որում ցանկան հրեշտակք հայիլ․ Ով յաւիտենականութիւն որ զամ քաղցրութիւն ծի դառն ցուցանես ։ Ով յաւիտենականութիւն որ զերլինս յեր կրօնաւորք․ եւ զկուսաստանս կուսանօք ։ որ Սարփաթու մաս դաղենացեայն զփոքրիկ եւ զգարշահոտ խըզիկն՝ դրախտ զուարճալի երեւեցուցեր․ որ զծովապահեին արարեր արքունական ընթրիս․ եւ զապաշխարութեան հեշտալի եւ փափուկ անկողին ։ Ով յաւիտենականութիւն որ քաղցրացուցեր զքարինն՝ մէջն Ստեփաննոսի․ զկասկարայն՝ մէջն Լօրէնդիոսի․ բռսլաքսն՝ մէջն Սեբաստիանոսի, պարզ ջուր՝ զեռացեալ ձիթով կաթսայն այնքան մարտիրոսաց ։ Ով յաւիտենականութիւն որ բարձեր զԹաղն արքայութե՛ ’ի գլխոյ մէջն Տըրդատիոսի․ եւ զփափկասուն Թգ՛ւորն հզօր, արարեր բազմաժամանակեայ կրօնաւոր ։ Զայս օրս անհրեկ յաւիտենականութե՛ մտածով մեծն Օգոս՛՛ ասէր առ Ած. ա՛ստ կիզեա, ա՛ստ տա՛ջեա, զի ’ի յաւիտեան փրկիցես ։ Վեցերորդ ասի․ որ պատրաստեալ է անյի եւ հրեշտակաց նր ։ Կանխագիտութե՛ն Այ արար զդժոխսն իբրեւ զտեղի մահապարտից․ եւ իբրեւ զաղբանոց խմն հոտեալ եւ նեխեալ իրաց․ եւ իբրեւ զկախաղան եկտաւփնատեղ դատապարտելի դիւաց․ եւ հետեւօղ նոցին մեղաւորաց ։ Կոււ՛՛ ’ի վր առաջեդեալ բանին ասէ թէ, նախկնաբար եւ սեփականապէս իշխանին դիւաց արուսեկին, եւ այլ հրեշտակաց նր․ ըս պաշտօնէից եւ կամարարաց նց․ եւ այնոցիկ որք հետեւին հպարտութե՛ նց ։ Ասսուատ յայտնի է, թէ հուրն դեհենին պատրաստեցեալ է ’ի սկզբանէ եւ նախ քան զյաւիտեանս վն սադայելի․ եւ երկր որդ աբար վն հետեւողաց նորա հրեշտակաց եւ մարդկանց ։ Իսկ պատրաստեալ ասի նախ քան զմեղանչելն սադայելի եւ հրեշտակաց նր․ եւ դաշակեալ եղեւ տանջանք նց հրով․ վն որոյ կատացա՛ ձրոցն անշիջանելի յա՛ջնում ա՛ուր ստեղծման ծի․ յորում ա՛ուր եպարտեցին մեղա՛, յորժամ դեռեւս չէր ստեղծեալ մարդն ։ Որբ՛ մեղաւորն իւրովք չար գործովք, անկանի ’ի պատիժն՝ որ այլոց պատրաստեալ է ։ այս է պատիժն սայամանդր կենդանի մեղաւորաց․ եւ ամիանդքարանց անպրեկեաց ’ի հրոյ ։ այս է պատիժն առօծայեցւոց դիւաց․ յորում ըմբռնի եւ կինն Ղովտայ մարդկային բնութեն ։ այս է պատիժն յորում ըմբռնեցա՛ բնակիչն

իւր սադայել իւրայնովք․ եւ ոչ զարհուրեցաւ քայլ նորա յուդա աղդ մարդկային․ այլ եւ ինքն նր նման յԱյ հեռացեալ պուռընկեցաւ․ Երեմ․ դ․ 8 ։ Ահա բազմիցս ’ի պատիժն այլոց պատրաստեալ՝ եւ այլք անկանին ։ Ած ասաց ’ի յօրէնսն, թէ զէշն եւ զեզն ’ի միասին մի լծեսցես․ Օր, իբ․ 10 ։ որ ’ի նմանութեց է դրքոջ ծ գլուխ ասի թէ, զի մատութեն եղջիւրն ոչ է ընկերակցելի ը միմեանց․ ոչ զկենդանի մարդ մի թաղել ընդ հոտեալ մարդոյ միոյ, ապա ո՞րքան դառն եւ դժուարին է զմարդն մեղաւոր ը սադայելի եւ դիւաց լծել ’ի միում պատժի հրոյն դժոխոց․ որ թէ որպիսի ինչ է դաղանն այն․ տես պայլաբանական նմանութենր․ Յօբայ․ ի․ 11 ։ մինչեւ ’ի խմ գլխոյ վերջն ։ արժան է առն մեղաւորի զայնկիսի ընկեր եւ զպատիժ ժառանգել․ որ ոչ եղեւ Այ բարերարի ’ի կեանս այս ծանօթ եւ ընտել ։ ըստ այնմ, եւ ոչ զի ոչ ընտրեցին զԱծ ունիլ ’ի գիտութե․ մատնեաց զնս Ած ’ի միտս անարգութե գործել զանարժանս․

Հռովմայեցւոց․ ա ։

Ութներորդ ահաւո՛ր է դատաստանն․ զի փակի դուռն գթութեն Այ եւ արդեւյան ողորմութեն ։ քանզի ոչ է այլ եւս ժամանակ գործելոյ եւ շահելոյ․ զի մմ որք յայնժամ ջանայ զինքն զերծուցանել․ ըստ այնմ, եթ թէ արդարն հազիւ կեցցէ, իսկ մեղաւորն եւ ամբարիշտն ո՞ւր երեւեսցի․ Առակ․ ժա․ 31 ։ զի ’ի քննութե նրբահայեաց դատաւորին՝ եւ ոչ արդարութե արդարոյն եղիցի անհոգ ։ Այն է օրն, յորում Աբրահամ ոչ գիտէ զհաւատոյ եւ զմարմնոյ որդիսն․ եւ իեղ ոչ ծանաչէ զնս․ Եսայ․ կգ․ 16 ։ վասն թարդայն եղիցին դատապարտեալքն յաւուր դատաստանին քան զսոդոմայեցիսն․ զի Աբրահամ վն նց աղաչեաց զԱծ․ եւ ոչ աղաչեսցէ վն դատապարտեցելոյ ։ Այն օրն է, յորում Նոյ․ Յօբ․ եւ Դանիէլ արդարութե իւրեանց հազիւ թէ փրկեն զանձինս իւրեանց․ Եզեկ․ ժդ․ 14․ 20 ։ եւ մեքն որք առլ՞ր էին ընդդէմ կալ բարկութեն Այ․ ուրախասցին յորժամ տեսցեն զվրէժ առեալ նախատանացն Այ․ ըստ այնմ, ուրախ եղիցի արդարն յորժամ տեսցէ զհատուցումն․ եւ զձեռս իւր լուասցէ յարեն մեղաւորի․ Սաղմ․ ծէ․ 10 ։ զի հոգիք արդարոց թէպէտ ’ի բնական բարութե ունիցին զգթութի․ սակայն վն առաւել միաւորելոյն ընդ ստեղծողին իւրեանց՝ այնքան

ուղղութեն հարկեացին . մինչ զի ոչ ինչ ցաւ_
ակցութե՛ շարժեացին առ դ՟իպարտեալսն ։
Տ.ուաքնութեց զ մասին . ա դլուխ ։ Տ.յն ան
գթութե օրն է , յորում միջնորդութեն Մով
սի և Սամուէլի ունայն եղիցին առաջի
Տ.Ծ . որպ ասաց Տ.Ծ Երեմ . ԺԵ . Ա ։ եթէ
կացցէ Մովսէս և Սամուէլ առաջի երեսաց
իմոց , ոչ եղիցի անձն իմ ընդ նս . ՚ի բաց
արձակեա զժողովուրդդ զայդ յերեսաց ի_
մոց ՚ և ելցեն . և եթէ ասա ո՞ւր ՚ պատասխա
նե Տ.Ծ . որք ՚ի մահ , ՚ի մահ . և որք ՚ի սուր,
՚ի սուր . և որք ՚ի սով , ՚ի սով և որք ՚ի գե_
րութի ՚ի գերութի ։ և խնդրեսցես զվրէժ ՚ինքա
նե չորեքք՝ օրինակօք զսուր ՚ի սպանանել .
և զշունս ՚ի պատառել . և զթռչունս երկ
նից՝ և զգազանս երկրի յուտել և յապակա
նել ։ Նեռնորդաս ասէր , թէ գիտեմ զի
արդիւնքն իմ լինձ ոչ են բաւականք . և որ
ինչ պակասի ինձ՝ զայն քարշեմ յաղեացն
Ք.Ի յորոց հոսին ողորմութիւնք . ոչ պակա
սին վէրք՝ յորոց ոչ հեղանին շնորհք ։ քանզի
բաց է սրտի խորքն վիրօք . բաց են ա_
ղիք ողորմութեն Տ.Ծ մերոյ ։ բայց յաւուրն
դատաստանի այս աղիքս , այս սրտիկս փա
կին և պնդապէս կապին . և ոչ ևս բղխեն
զշնորհս ողորմութե . այլ արդարութե ։ Նման
պտուղքն հեթանոսաց ձևակերպեին զՍու
մինոս շքոծն մարդանձև լի՛ սեռամիք յոտից
մինչև ցգլուխն . յորոյ սեռանցն կախիցէին ք
նին առիւծք . արջք . ինծք . փիղք . և այլ
զմ կենդանիք . բայց յառկուկան ըղձիւ ու
նէր զմարդն ՚ի մէջ բազկաց իւրոց . դդուե
լով և դիեցուցանելով քաղցր հեշտով .
բայց յորժամ բարկանայր վշտացեալ ՚ինքն
նէ , մով գաւեալ կապէր զսուինան և պաշ_
տուտէր . զի մի կարիցէին ծծել զքաղցրա
գոյն կաթն . և ահա ամէն կորուսանէին զը
զօրութիւն և զընդարձակ գազանութիւնն . և զմ
տկարութ ուշաթափեին . և մի բղն ատել
քան զամէն տկարա էլ անկանիւր յերկիր ։
Տ.յն ամենաբարձր Տ.Ծն բնութե , նախկին
տու՛օղն կենաց . սիրալրական մայրն ամէց
կենդանեաց . կոչեցեալ Տ.Ծ առեանց . յոր
մէ մահկանացուքն կախեցեալք դիեն ըզ
քաղցր կաթն Տ.Ծայնոյ գթութե . բայց ո՜հ
ցաւոց յաւուրն դատաստանի (ոչ ասումնս)
այլ Ք.Ծ , բարկացեալ վս մեղաց մարդկան
կապէ զսուինս գթութե և ողորմութե իւրոյ .
և այնպէս տկարանան ամ մահկանացուք
և նուաղին . ըստ այնմ , դարձուցանես զե
րեսս քո ՚ի նոցանէ պակասին և՚ի հող դառ

նան . և Եսայի . ԿԲ 9 ։ ասէ , ո՞ւմ պատմեա
ցուք զլսելիս . ո՞ւմ զգեստ տացուք զանձա
տելոյն ՚ի կաթանէ . զհատուցելոյն ՚ի ստե
նէ ։ այս հատումն յքստեանց ՚ ոչ է նման
հատուցմանն Իսահակայ յստենէ Սառայի .
Ծնն . ԻԱ . 8 . յորում առնէր Ա.բրահամ
արար զուարախութի մեծ . այլ այս հատումն
մեղաւորաց յստենէ ողորմութեն Ք.Ի ՚ է
անտանելի սուգ երկնաւորաց և երկրաւո_
րաց , զի Տ.Ծն ողորմութե Ք.Ծ Որդին Տ.Ծ .
վս եւօրեայ տոլեցման ժողովրդեանն որ
գթացաւ , և ոչ կամէր նօթի արձակել . այլ
զհինգ հացն բազմացոյց երկու ձկամբքն .
և Ա բաւականին յագեցոյց . զի զեռ օրեայ
ձանապարհն անաշխատ դառնայցին ժողո_
վուրդքն . ահա վասն անհունն և անդ արձ
արտաքսելոյն յինքենէ . զստինս ողորմութե
իւրոյ փակէ . ըստ այնմ Եսայ . Ա . 13 ։ և՚ի
մէջ եօթն ձրագարանացն նման որդւոյ մար
դոյ . զգեցեալ զպճղնաւոր . ևգօտեւորեալ
առ ստեամբքն գօտի ոսկեղէն ։ որ զարդա
րութի ածէ՛ ընդ մէջ . և ճշմարտութե պատէ
զկողս իւր . Եսայ . ԺԱ . 5 ։ այսորիկ դթա_
ծագայն արքայի սիրտն որ ոչ կարաց ժու_
ժել արտասուացն Մարթայի և Մարիամու .
այլ յորոց զեղեալ նոյ . և որ ոչ կարաց
տանել աղաղակին մանկանցն Եփրեմա_
ցւոց . այլ ՚ի կործանմանէ ազատեաց .
յաւուրն դատաստանի եղիցի իբրև զաւլ_
դարբնաց և ոչ լռելիցէ լսելեացն և ողբոցն
ամէց մեղաւորաց , զի փակեալ է զստինս
իւր ոսկեղէն գօտեաւ . և պատեալ զկողս
իւր ճշմարտութե . զգեցեալ զբոհս զարդա
րութի . և զսուսեր պողովատիկ առեալ ՚ի
ձեռս իւր ոտ ՚ի խնդրելոյ զվրէժս յամեա
ընտրոց ։ բարւոք ասաց ուրեմն ոմն Գիր_
գոր , թէ [illegible]
[illegible] . քանզի զստինս իւր փակէ վս զի .
որ է տախտակ և դուռն սրտին . ցուցանե
լով զփակումն ողորմութե և գթութե ։
* (Է) [illegible]
[illegible] և այլն ։ Տ.յն է լինելորդ ահար
կութի դատաստանին . զի երկինք և երկիր
իբրև զայն ծովու կոծուկին և խռովին .
որպ ասէ Ղուկ . ԻԱ . 25 ։ յահեղ բարբառոյ
իբրև ծովու և խռովութե . և զպատահմունս
տալ առելով . զի զօրութիք երկնից շարժե
ցին . Ա հրեշտակականն զօրութիքն նախըն
թացք եղիցին զաւուրն երկնաւոր թա_
գաւորին . սթով և զահաւորակ լինելով
նմա . որպ ասէ Գիան . Ե . 9 ։ սթով նս

Երբե .

իբրև զբոց հրոյ · անիծք են որ զհուր բորբոքեալ · և զետ հրոյ յորդեալ եկանէր առաջի նր · և Դան · Է · 31 ։ ասէ, յայնժմ Նստցի որդի մարդոյ յաթոռ փառաց իւրոց։ յորոյ աթոռոյն (ըստ Յայտ · Ի · 5 ։) ելնեն փայլատակմունք և ձայնք՝ և որոտմունք · և եօթն ղամբարք հրոյ բորբոքեալք առաջի աթոռոյ նր ։ իսկ զգալարմանէ երկնի · նըզ շարժմանէ լերանց և կղզեաց 'ի տեղեաց իրեանց · տես Յայտ · Զ · 14 ։ Իսկ թէ զի՞նչ և ո՞րպիսի է գալարումն երկնից իբրև զմագաղաթ ։ Նախ ասեն ոմանք թէ, որպէս կոնտակն ծալեալ և փաթութեալ 'ի վեր փայտի՝ ոչ կարէ ընթեռնանիլ · նմանապէս երկին և երկիր իբրև զտառս թաքուցանելին 'ի խորշս և 'ի խաւարս ամպոց , զի տեսանիլ ոչ կարեն · որք և տեսանէին իբրև 'ի յայլ աշխարհ յուեալ ։ Բայց այս ցանկ դնելի 'ի ձմռան · զի երկինք և արեգակն թաքուցանելին 'ի յամպոց ։ Երկրորդ Կուռն" ասէ թէ , դադարի յայտնի կիրառումն երկնից , շարժումն և ճառագայթն , աստեղաց նշմարումն , և 'ի նոցունց նախագիտական գուշակութն · որպ վարիլ գրով դադարիմք , մինչ զնա ընթեռնուլ ոչ կարեմք · և մինչ զնա փաթաթեմք և փակեմք ։ բայց և այս կարծիքս Ը դիմանայ ըստ գրոց · զի արեգակն և լուսին, և աստեղքն ոչ եղեն առ սուտ գուշակութի ըստ հեթանոսաց կարծեաց · այլ 'ի նշան ժամանակաց , և անձրևաց , և ցրտութե և ջերմութե , և բաժանման լուսոյ և խաւարի ։ Ծննդ · Ա · 14 ։ իսկ որ զգուշակմանէ աղգեցման աստեղացն է՝ ասէ Երեմ · Ժ · 2 ։ 'ի նշանաց երկնից մի զարհուրիցիք ։ Երրորդ Կուռն" 'ի սուրբ գրոց առեալ ասէ թէ , երկինքն հեռանայ՝ ոչ տեղական շարժմամբ այլ 'ի յաչաց մարդկանց · որպ հեռացեալ սովոր է ծալեալ գիրքն · զի տառքն նորին տեսանիլ ոչ կարեն · զորմէ և Օգոստինոս ասէ թէ , Դժ զՏս 'ի սահմանս իւրեանց արար իբրև զծալեալ գիրք · 'ի յաջորդմա ժամանակաց պարզեաց · զի շարժմամբ երկնից · և փոփոխմամբ ժամանակաց՝ զփառութեան Այն յայտնի արար · հանեալ 'ի նոցունց զտեսակս և զանհատս · և զայլ ներգործութիս իւր 'ի ծոցոյ պատճառաց իրեանց · և մնացեալ 'ի շարժմանէ և 'ի հոսմանէ երկնից և արեգական ։ մինչ ուրեմն դադարեսցէ շարժումն է , և յայտնեսցէ նախատեսութե իւրոյ ծածկութեան դադարի եղահատս և զներգործութիս անուր 'ի բազխեալ բառնալոյ՝ և կալնէ · որպէս ասեն՝ յաճախքն դատաստանի · յայնժամ ասի զնախատեսութե իւրոյ զգիրքն , և զերկինքն ծալել և փաթութել ։ Նա պատմի ասեմ թէ , ըստ սուրբ գրոց ոչ ունին նշանակէ · զոր սուրբն Յովհաննէս ասէ զերկնից գալարիլ · այլ թէ ոչ է այնպէս , և այնպէս կարծի ։ իսկ սրբն Յովհաննէս ոչ ասէ աներևութանալ զերկինս · այլ իբրև զմագաղաթ գալարիլ ։ իսկ և առ ըստ Օգոստինոսի ասեմ թէ , ուրեմն այն գալարումն երկնից՝ ոչ է առժամանակեայ · այլ մնացական ։ նաև զի թէ Տր 'ի սահմանս իւրում էր իբրև զգիրք ծալեալ · յորմէ իւր 'ի զօրութէ · ներգործութե յառաջ եկեն այլք · և 'ի կատարածի ոչ ևս այնպէս լինելոց է · ուրեմն դադարել մնայ Տն · և ոչ յառաջ բերէ զնոր տեսակս · ըստ հասարակ մեկնութե վարդապետաց ։ և որպ ասէ սրբն Յովհաննէս Յայտ · ԻԱ · 1 ։ և տեսի և ահա երկին նոր · և երկիր նոր · զի առաջին երկինն և երկիրն էանց · յայտ է թէ ոչ Ը դացացուցանէ անցանելին երկինք և երկիր · այլ զի նորոգ պայծառանան և դադարին 'ի շարժմանէ և 'ի ներգործութէ զոր այժմ առնեն ։ որպ և սրբն Եփրեմ շնորհալին 'ի դիմաց երկնից ասէ թէ ,

Եթէ փոփոխի այս Տէր կարգ ամե- նայն ·
'ի զօրութէ նորոգելով որով դրե- ցան ·
և գալարիմ որպ կոնտակ կուռ կա- դրեան ·
կամ մագաղաթ յորժամ 'ի հրոյ հոտ մերձենան ։
Յայնժամ և այս նոր նորոգէ զարմանալեան ·
և զլուսաւոր իմ պանծալի յորժ հրաշալեան ·
ոչ 'ի այլ ոչ շրջագայից որպ և այժմ ·
զի անդ մի տիւ ոչ գոյ գիշեր հաւաղական ։

Սա և զի ըստ Օգոստինոսի , առնու ըզ դադարումն 'ի տեղի գալարման ։ իսկ թէ զօրութիւնք երկնից շարժեսցին ասէ Մատթէոս · և զայս իմանայ Կուռն" վերաբերեալ ըստ սրբոց ահա նշ մերձ աւուրն դատաստանի մանաւանդ շարժելին քան թէ դադարելին ։ Չորրորդ Ընդրեաս կեսարացին մեկնիչն յայտնութե ասէ թէ , բացեալ երկինքն յառաջին ծալմանէ · և 'ի թաքուցմանէ իւրոց զօրս պարունակէր · զի յայնժամ յայտնեսցէ նակամ բարիքն և խնդութիքն 'ի յերկինս սրբոյ պահեալք՝ յայտնելին ։ Բայց այս ոչ է գալարումն · այլ մանաւանդ բացումն և պարզումն ։ Հինգերորդ Գիոն" քարթուզեան ասէ թէ , գալարումն երկնից է · զի ոչ յայտնի և ոչ բացեալ լինի այնուհետև մտան 'ի յերկինս · զի դուռն երկնից փա-

կի եւ ոխալի։ սակայն եւ այս եղիցի զինի դա՛տաստանին · իսկ թէն Յոհաննէս ասէ դալարել զերկինս 'ի դատաստանին ։ Այլ եւ եր-րորդ փոխաբերական գալարման երկնից՝ ասուրեն Յոհան Ոսկէ՛՛ իմանալ զշարժմանէ հրեշտակական զօրութեց · ըստ այնմ, զօրութիւնք երկնից շարժեսցին · քանզի ասէ , զքանչանան 'ի վերայ այնքան արհամարհրաց · եւզարմանաւոյն Տ.Ն. եւ ըստ Թէոփիլեայ աքումենացւոյն · դադարին 'ի շարժմանէ երկնից · զի 'ի շարժելոյ զերկինս ։ զի ոպ 'ի դատել իշխանին, ո՛չ միայն պարտաւորքն , այլեւ արքունականքն (որ զոչ ինչ ստդտանս խղճի մտաց ունին) յերկիւղէ եւ 'ի սոսկացմանէ ըմբռնին · այսպէս եւ յայնժամ մինչ մարդկային ազգն դատի՛ · երկնային սպասաւորքն ահաբեկին · եւ յերեւմանէ զարհուրելի նկատող դատաւորին՝ զարհուրին եւ դողան ։ յորս թէպէտ երկիւղ եւ կիրք ոչ անկանին · զի երանեալք են եւ 'ի կրից ազատք · բայց յաւանել զարմացմանէ իւրեանց 'ի վերայ Աստուծոյ նրբաքննութեան · երեւին սարսիլ եւ դողալ ։ որ ըստ այնմ եւ վասն երկրի ասի, թէ երկիր երկեաւ եւ սարսեցաւ ընդ յառնելն Աստուծոյ 'ի դատաստան ։ զի թագուն պատճառք փրկութեան երանելեաց · եւ դատապարտութեան մեղաւորաց՝ անտանօր յայտնեն յԱստուծոյ · մինչեւ զարմանալ հրեշտակաց , թէ վասն բոպէական հեշտութեան , ո՞րպ դատապարտին ոմանք 'ի յաւիտեան · եւ ո՞րպ ոմանք փրկին պատճառաւ իմիք ։ եւ՝ զարմանան 'ի վերայ անհուն բարութեան եւ կարողութեան Աստուծոյ · որ զմեւն վարձատրէ 'ի վեր քան զարժանն · եւ զմեղաւորսն պատժէ 'ի վայր քան զարժանն ։ Եօթներորդ զօրութիւնք երկնից՝ իմանալ Կոսմեփիլոս զդրունս երկնից · որք բացեալ լինին · Բանն իջանողին 'ի դատաստան, եւ ելանողին անդրէն առ երկնային աթոռն ։ բայց այն բացումն եւ փակումն երկնից՝ ոչ է տրամական եւ դալարական · այլ իմնդաւէտ · զի սպասաւորեն երկնային թագաւորին , որոյ ծառայելն է թագաւորել ։ ս. Եւ զօրինակն 3 Թագ. Ժ. 8 ։ Ութներորդ ասեմ, թէ դալարմամբ երկնից (եւ երկնային զօրաց , թէ հրեշտակական զօրաց · եւ թէ երկնային լուսաւորաց) իմանի դողն եւ սարսափն եւ պակուցումն 'ի յահեղ փառացն Քրիստոսի · որք ամենքն , թէ երկինք , թէ լուսաւորք , եւ թէ հրեշտակական զօրութիւնքն առ ինքեանս ամփոփին · ոպ եւ մնգաղաթն 'ի հուր մերձեցեալ · 'ի տարածմանէ եւ 'ի լայնութէ իւրմէ ,

ամփոփի եւ կզկտեալ կուժանի ։ զի թէ արեգակն եւ լուսինն խաւարին , եւ աստեղք երկնից թօթափին · զի՞նչ զարմանք թէ եւ երկինք եւ երկնայինքն դալարեսցին եւ շարժեսցին · եւ դողացեալ սարսիցին ըստ կերպի իւրեանց՝ որքան եւ կարելի է · որպէս զի զարհուրեցուսցեն զմարդիկ առ 'ի ժողովել զինքեանս · եւ պատրաստել 'ի պատասխանատուութիւն գործոց իւրեանց ։ Աստի Կուանէ'' առեալ յումեմնէ ասէ , թէ զօրութիւնք երկնից՝ են աստեղքն · որք շարժին եւ սարսին · եւ թէ՝ են բեւեռքն երկնից · որք եւ հիմունք եւ սիւնք երկնից կոչին · զի երկինքն 'ի սեանց իւրոց (ոպ դրունքն 'ի ծըխնեաց իւրեանց) շարժին եւ սարսեալ խախտեալ տեսանին · ըստ այնմ Յոբ. ԻԶ. 11 ։ սիւնք երկնից թռեան եւ զարհուրեցան 'ի սաստէ նորա ։ եւ. Թ. 6 ։ որ շարժէ՛ զատ 'ի ներքոյ երկնից 'ի հիմանց, եւ սիւնք նորա դողան ։ Իսկ թէ ոմանք զօրութիւնք երկնից իմանան զհրեշտակս , ոչ է անտեղի · զի 'ի սատանիլ ապստամբանացն՝ սասանին եւ խնամեալքն ։ իսկ հրեշտակքն են որք զերկինս եւ զլուսաբերսն շարժեն , եւ վասն այնորիկ փոփոխմունքն յարեգական · եւ 'ի լուսնին եւ յաստեղս 'ի ծով եւ 'ի ցամաքի պատճառեն եւ առնեն · զի առաւել քան զհոսմունս աստեղաց · եւ քան զզօրութիւն եղանելեաց, նոքա կարեն առնել · ոպ յայտ է 'ի յեօթն սկաւառակէն լի՛ ցասմամբ բարկութեան Աստուծոյ · զոր հրեշտակքն հեղլոց են 'ի վերայ երկրի 'ի ժամանակս նեռին · Յայտ. ԺԶ. գլխոյ մինչեւ 'ի ԺԶ. եւ թէ հրեշտակքն յետ Աստուծոյ երկրորդապէս շարժեն զերկինս , որք փոխեն զկարգն եւ զկերպն շարժելոյ զերկինս · եւ զնա մերթ վաղվաղէն, եւ մերթ յամեցուցանեն ։ եւ կամ տեսանելով զայնպիսի ահարկու փոփոխմունս երկնի , եւ զահալի փառս դատաւորին , զարհուրին եւ ապշին ։ զի որք զօրութիւնք մեծաւ զերկինս շարժէին · ինքեանք 'ի վերայ Աստուծոյ առաւել զօրեղին որ տարամանցն զարմանային եւ սասանեսցին · կամ շարժին հրեշտակք 'ի նոր ներգործութիւս , փոխելով զկարգ եւ զձեւ ազգաց իւրոց եւ զկերպն բնական եւ սովորական 'ի յայլ շարժմունս եւ յընթացս · եւ զնոյն վերինն սորին եւ զստորինան վերին , եւ խառնիխուռն առնելով · եւ վերածին զլուսաբերսն եւ զտարրականսն յառաջին ձեւն բերելով իբր ծուլելով ։ իսկ եւ երկնային աստեղքն զշարժմունս եւ զընթացս իւրեանց այլայլեսցեն · եւ փոփոխեսցեն զտեսիլ իւրեանց · մինչ զի 'ի

խաւարութեն երկնայնոց , խաւարեցային երկ րաւորք ըստ կարգի և ընթացման իւրեանց · և ահաւոր շարժ անկանիցի յերկիր , և ծովն խաւարեսցի ալեօք · և ամպք և փայլատակ մունք · կայծակք և որոտմունք և այլեայլս ահագնութիւնք , փոթորիկք և մրրիկք · բաղ խեսցեն զերկիր , մինչ զի համարիցի թէ ծս անցանէ : և կամ հիւսիսային և հարաւային բևեռքն (որք ըմբռնեն զամեն զերկինս իւ րեանց զլխաւոր առանցքով) դողացմամբ շարժես ցին : իսկ 'ի շարժիլ հիմանց տանն՝ յայտ է զի և տունն բոլոր շարժի և դողդողի · վն որոյ զկնի դալարման երկնից , զդողդողիլն երկրի ասէ Սբս Գրիգոր · և զայն 'ի յատակէ իւր մէ · յայտ է թէ Ընդհանրական եղիցի շարժն · ոչ 'ի յաւուր խաչելութեն Քի : և թէ վն էր լինելն շարժմունքն · և յորմէ պատճառէ : պատճառելն ասէ 'ի ներքնայն բարոց · յայտ է թէ 'ի թաքուցեալ հողմոց յերակս հողոյ · որք բռնութբ զելս խնդրելով · դողդեն զեր կիր և պատառել զհողն 'ի դուրս ելանեն · սակայն կարծեմ թէ , այս շարժս բնական է , ոչ միշտ պատահի · և ոչ զամ երկիր շարժէ · իսկ այն որ լինելոց է 'ի կատարա ծին · ոչ և յաւուր խաչելութեն Քի , գեր բնական է · և պատահի 'ի շարժմանէ երկ նայ'ն բևեռայն · որք շարժին զօրութբ հր րեշտակաց · զի ոչ 'ի շարժիլ հիմանց՝ շար ժին ամ շինուածք որ 'ի վն հիման կառու ցեալք են տես զօրինակն Յոբ · Գլ · 26) այսպէս 'ի շարժիլ երկնային բևեռայն · շար ժին և ամ պնդեալքն նոքօք : և կամ ընդ հանրական շարժն կատարածին եղիցի 'ի հրեշտակէ Ա · Դ · որ շարժելով զբևեռսն , շարժէ և զբևեռեալս նոքօք : իսկ պատճառն թէ վն էր լինելոց է շարժ ընդհանրական · նախ տալ Դատաւորին ածել զամ մարդիկ · երկրորդ ցուցանել զնշան դալարութեան երկ նաւոր թագաւորին · երրորդ բնական պատ ճառն է , զի լերինք և կղզիք հարթեսցին , ոչ ասէ Սբս Գրիգոր : առեալ 'ի Յայտ · Զ · 14 համարեն թէ , ամ լերինք և կղզիք 'ի տե ղւոջէ իւրեանց շարժեցան : քանզի եթէ աս տեղք յերկնից անկանելին · և երկինքն գալա րի · զի՞նչ զարմանք , թէ և յերկրի՝ լերինք և կղզիք 'ի տեղեաց իւրեանց շարժիցին · զի յայնմ ժամու դիպուածքն իբր թէ ցուցա նեն զկործանումն բոլոր Աշխ : Իմանամ որ շարժմանց որք 'ի տեղիս տեղիս եղեն · երևե ահարկուն ընդհանրական շարժմանն կատա րածի Աշխս : Փրայ մարթին պատմագիրն ա

ւէ թէ , յամի ԿԸ Քրի , 'ի ժամանակս Աղեքսանդրի երրորդի պապին · յոր աւուրս Առաքելոցն Պետրոսի և Պօղոսի , եղև շարժ ահաւոր և մեծ ընդ ամ երկիր · և հեղեղեալ տապալեաց զբազում քաղաքս և կործանեաց : 'ի Սիկիլիայ կղզւոջ , քաղաքն Կատանիա իւր թէ ամ տապալեցաւ 'ի հիմանէ , և մեռան անդ իբր անձինք · և զքաղաքն Կայեն կոչե ցեալ · ծովն եկն 'ի վն և ծածկեաց · զորմէ ասեն թէ , որն Պօղոս անէծ մինչ կենդանի էր : իսկ յայնկոյս ծովուն քաղաքք մեծա մեծք և անուանիք կործանեցան 'ի նոյն շար ժէն : Ի խաչելութեն Քի , զկնի աւանդման հոգւոյն , եղև շարժ մեծ · մինչ զի վէմն պատառեցաւ · և 'ի Սիկիլիայ բնակութեանց ԺԲ քաղաք կործանեցան · ասէ Կոռնելի" Ալա" մեկնութե Իէ · 45 : զի ոչ խաւա րումն արեգական՝ էր ընդհանրական · նմա նապէս և երկրաշարժն · որ այնպէս լինե լոց է 'ի կատարածի Աշխ : և ոչ Ջրհեղեղն էր ընդհանրական , յորում ժամանակի ու տէին և ըմպէին անհոգաբար · կանայս առ նուին և արանց լինէին · և ոչ նկատէին 'ի Ջրհեղեղի գուշակիչ տապանն Նոյի · նմա նապէս և եղանելի նշանքն նախ քան զգա լուստն Քի , իցեն նշանք՝ և փողոյ ազդա րարք Ընդհանուր կործանման աշխի մեղաւո րաց : վն որոյ և Փրկիչն Ընդհանրական դա տաստանին օրինակ առայր զանցս ժամանա կի Ջրհեղեղին , և երկնատեղաց ծծմբային հրոյն սոդոմայեցւոց : յայսցանէ շարժմանց չէ զարմանք թէ լերինք և կղզիք 'ի տեղեաց իւրեանց շարժիցին · զոր Սբս Գրիգոր այ նու շարժմամբք հարթիլ և հաւասարիլ ասէ · զի թերևս յառաջին ստեղծման հէն դարձ ցի հողային գունդն ոչ Կլուա" ասէ թէ , և ոմանք կարծեն թէ 'ի վերջն Աշխ լերինքն ընկղմին 'ի ձորս և նոյն հաւասարին · զի եր կիրն լինի լիագո բոլորակ · որպիսի ստեղ ծաւ յառաջնումն աւուր Աշխ · վն զի յեր րորդումն աւուր 'ի պէտս մարդկանց և կեն դանեաց , ԱԾ զերկիրն 'ի միոյ կողմանէ · զի զմի մասն կուտակեաց և լեռնացոյց · և զայլ միւսն երարձ և 'ի ձորս խոնարհեցոյց : Ար րեմն 'ի դադարիլ պիտոյութե և կենաց մարդ կան և կենդանեաց , տեսանի երկիրն յա ռաջածնունդ 'ի ձևն իւր գնտական լինել պէս դառնայ : և վն կղզեաց կարծեն ասէ թէ 'ի վերջն Աշխ 'ի ծովէ կլանելին · զի ծովն զկղզեան առ իւրքն ընդունելի , զոր Ընդունելն էր յառաջ : սակայն ասեմ թէ , այն անդրն

գայն

դայլին ջուրն՝ զամ հողային գունոյն ծի
ծածկեալ էր . և ոչ զկղզիս միայն . ուրեմն
բոլոր երկիր ՚ի ջրոյ ծածկեցի . որ է անապատ
շամն . նաև կղզիքն յետ ամենայն արարած .
ուրեմն ոչ ներգործութ ծածկեալք էին՝ զի
ոչ կային գետևս . նաև մեծն Յոհաննէս ոչ
ասէ թէ լերինք և կղզիք տափարակին և
ծածկին . այլ թէ ՚ի տեղեաց իւրեանց շար
ժին : քանզի թէ լերինք և կղզիք ՚ի տեղէց
իւրեանց շարժեցան ասէ . զհաստատի
լոյն և զծածկելոյն էր բանն . ոչ ասէր զկնի
թէ, և ամէնեքեան լերանց անկերուք ՚ի վեր մեր :
բայց ոչ արեգակն և լուսին խաւարեցին
ասելով . ոչ իմանամք թէ միշտ խաւար մնա
լոց էն . այսպէս և նք շարժին և վերստին գա
դարին : նաև բարձումն կղզեաց և հաստատա
րութ լերանց , զոչ ինչ վայելչութ և կատա
րելութ տան երկրի և ծովու . մինչ դրեթէ
վս կատարելութ նց՝ յՀ.Յ այնպէս կայա
ցան . զոր և Հ.Ծ զոչ ինչ բառնայ ՚ի բնա
կանաց՝ զոր արարեալն է վս հարկաւորու
թե իւիք , և վս վայելչութե : այսմ համա
ձայնի և Յոհ." Յայտ.Զ.14 թէ, լերինքն
և կղզիքն ոչ զառկան վայելչութ առնեն և
պիտանացութ ընդհանրոյ . ուստի ոչ յա
ռաջնում աւուր անզարդ և անտեսակ
յՀ.Յ յօրինածան . այլ յերրորդում աւուր
՚ի տեսակացմն և յօրինման : ուրեմն որք
՚ի զարդ և ՚ի վայելչութ արարան . ոչ բառ
նին իսպառ անպէտք և անօգուտք . այլ շար
ժին դողդին և վերստին կայանան և նորոգ
պայծառանան : վսյ և նոյն Գրիգոր զկնի
ասելոյն թէ այն ԺՀանրական շարժն հար
թէ զերկինս . և թէ յառաջընթաց հրով
կալեալ հրդեհին բնութիւք նմ տարերաց .
այլ այլքն ասէ երկինք յանեղծ փոփոխումն . և իւր
զանոյքն արարած զերեւոյթ իւրեանց ՚ի նորոգ
նմանութիւն . Ի այնմ, եղիցին երկինք նոր,
և երկիր նոր : զի ոչ եթէ զայս երկինս և եր
կիրս բառնայ Հ.Ծ . և զայլ երկին և երկիր
յաջորդէ ՚ի տեղի սոցա . այլ զայսոսիկ նո
րոգէ և գեղեցկացուցանէ : զոր և Պետրոս
ասէր թէ , նորոյ երկնի և նորոյ երկրի բաղ
ձասամնն Հ.Յ սպասեմք . 2 Պետ.Գ.13 :
՚ի վս որոյ Սեւերիանոս անտիոքայ Հայրա
պետն ասէ թէ , ո՛չ մեք միայն յուսացեալ
եմք յարութ ՚ի լաւագոյնն փոխադրիլ . այլև
որ վս մեր արարածս որ երևի . քանզի փո
խադրելոց է ընդ մեր փառս . զարդարելոց՝
և առաւել ԺԻ ունելոց զպայծառութ յայն
ժամ . քանզի ոչ մեր մեղաց ևապականութ

ծառայելով լծակցեցան . և որ վասն մեր
տարերքս եղծան և ապականեցան : զի ոչ
տեսանեմ զարեգակն և զլուսին նուաղել .
(ոչ և ասաց իմաստասիրելով յախտոն երա
նելին Յոբ .) այսպէս և յարութն յանմա
հութն և յանապականութիւն մեր մարմնոյս
ծաղկեալ . և յոր յաղագս մեր զգալի նս
արժանապէս պայծառութը փայլեսցի և
այլն : որև վկայութ բերէ ՚ի Պօղոսէ , թէ
ակնկալութ արարածոց յայտնութե որդւոյն
Հ.Յ սպասէ . զի ընդունայնութե արարածք
հնազանդեցան ոչ իւրեանց կամաւ . այլ վս
այնորիկ՝ որ հնազանդեցոյց յուսով . զի և
ինքեանք իսկ արարածքն ազատեսցին ՚ի ծա
ռայութէ ապականութեն յազատութ փառաց
որդւոյն Հ.Յ և այլն : քանզի երկինք և եր
կիր , և նմ արարածք յակամայ ծառայեն
մեղաւորաց և բառնան զնս . վս որոյ ՚ի նկա
տելն Հ.Յ զօրաժողով լինին ՚ի պատժել
զնս . իսկ ՚ի կատարածի մինչ դատապար
տեալքն իջանեն ՚ի դժոխս՝ ազատին և ա
րարածք ՚ի ծառայելոյ նց :

*(Զ) Տասներորդ առարկութ դատաստա
նին է . զի ծածկութիւնն գործոց հրապարա
կին (ասէ) և անէրևոյթն էին մերոյ յայտ
նին : քանզի ատեանն դատաստանի , եղիցի
իբրև զվաճառատեղի հրապարակ մի . յո
րում նմ ոք զինչ և ունի վաճառելի յակա
մայ կամաւ հանէ ՚ի վաճառ . և որ ունի
զլաւագոյն վաճառելիս , ընկալնու զպատ
ուագոյն գին . ՚ի զարքայութն երկնից . և ո
ունի զկղզիանս պղծութե և զկապարեալ
գործս չարութէ , իջանէ նոքօք հանդերձ ՚ի
ջուրս սատնիկս . ՚ի յգեհեղեղ տանջանացն
դժոխոց : Եւս պայման յերրորդի առաւօտու
թե դատաստանին ՚ի վերն : նոյն է և հե և
եալն թէ , ձայն երգոց ներգործեցելոց ի մեր
ձնա մեր նշանքն . զորմէ ասի Հ.աւքինութեց
Գ մասին Ը գլուխ թէ, մեղաւորք ունիցին
զգիրս գրեալ ձեռօք իւրեանց ՚ի խիղճս մե
տացն , որք վկայեսցեն ընդդէմ նց : բստ
այնմ Դան.Է.10 . յատեան նստաւ և դպր
րութիւք բացան : և Յայտ.Ի.12 . գիրք բա
ցան և դատեալ եղեն յայնմանէ . որք գրե
ցեալք էին ՚ի գիրս գործոց իւրեանց : այլ
աստ գիտելի է , թէ արդեօք որպս մեղքն
յայտնին յամօթ մեղաւորաց . և արդարու
թն երանելեաց ՚ի պարծանս իւրեանց և ՚ի
գովութ Հ.Յ . մի թէ և ապաշխարողաց յան
ցանքն յայտնին արդ եօք : զի ասէ Գրա
թ . երանի որոց թողան մեղքն . ծածկե

ցումն անօրէնութիւնք նոցա։ Իսկ թէ յայտնեսցին մեղք ապաշխարողաց. ընդէ՞ր այն նոցա յամօթ է ՚ի նախատինս. և երանութիւն նոցա ապաշխարողի։ Ու այս ասէ Մարդ ուղղեալ [?] ՚ի գերքոյն յարուցեալ ՚ի Ժ՞Գ՞ հարցման, թէ մեղք ամենայն մեղաւորաց և մերցն յայտնի է ընդէ. որ ասէ Պօղոս I Կորնթ. Գ. Հ. այսու հետև մի յառաջ քան զժամանակն դատել, մինչև եկեսցէ Տէրն. և լուսաւորեսցէ զգաղտնիս սրտից։ Իբր թէ ամենայն բարութիւն և չարութիւն, յաւուրն դատաստանի յայտնի լինի. և ամենեքեան հաւասար են ՚ի կողմն նաև թողութեան մեղաց. բայց պղծութիւն նոցա ամենայն ոք գիտէ. որպէս Պետրոսին. Յանդգնութեանցն. Եւ Հրաժարեցին [?] Ք(րիստո)ս յայտնի լինել ամենեցուն։ Վասն զի ՚ի յարութեանն դատաստանին առնէ Ք(րիստո)ս ամենեցուն, արդարոց և մեղաւորաց. և արդարոց տալ զարքայութիւնն. և մեղաւորաց զգժոխսն. վասն որոյ պարտ է զի ամենեցուն ծանուցեսցեն զբարիս և զչարիսն, զի յայտնի դատաստանն Ք(րիստո)ս թէ ճշմարիտ է։ Ե՛ թէ մեղք արդարոցն ոչ յայտնեսցին. նաև ոչ զղջումն։ Եւ թէ զղջումն նոցա ամենայն ոչ յայտնի լինի, և մնան լինել ՚ի փառաց նոցին որ է զղջումն, կորնչէր և ՚ի գովութեանն Ք(րիստո)սի. վասն զի պատուիրէ է զղջումն նոցա, և ապաշխարութիւն նոցա յայտ. և մեծ գովութիւն է Ք(րիստո)սի. զի ո՛ր զօրութիւն փրկեաց զնոսա ՚ի մեղաց և ՚ի գժոխոց։ Իսկ յայտնութիւն մեղացն արդարոց ոչ է նոցա ՚ի նախատինս. այլ ՚ի գովութիւն և ՚ի փառս, վասն նոցա զղջմանն։ Իսկ առ ընդդէմ Սաղմոսին ասելն է թէ, Երանի որոց թողան, զի ոչ տեսանէ զմեղս արդարոցն վասն ատեցելոյ զնոսա. այլ չարեացն որ ոչ է ծածկեալ. զի տեսանէ և ատեցի զնոսա։ Իսկ Պօղոս, Հռով. Գ. 7. զերանին Դաւթի զերանութիւն թողութեան մեղաց, ասելով զհաւատոցն Ք(րիստո)սի արդարութիւն, որ առանց գործոց օրինաց. ուստի և մկրտութիւն որ տայ խորհուրդ հաւատոյ, բառնայ զախտականն և զներգործականն մեղսն. այլ զշնորհս, և բանայ դրունս արքայութեան. մեղաւորին մկրտեցելոյն. և ոչ կարօտանէ ապաշխարութեան զչարչարանս հաւատոյ. զի ծածկին մեղքն հաւատովն Ք(րիստո)սի, և թողանին։

Մետասաներորդ առաջարկութիւն դատաստանին է. զի ՚ի Ք(րիստո)ս զօրութիւն [illegible] ծածկեալ նորա. [illegible] յարութեան առ[illegible] մեր[illegible], հեծանոց կոչէ զդատաստանն արդարութեան Ք(րիստո)սի. որ և ասէ յերկրորդ չարչարանս թէ, հուր կիզանող զմեղս

մարդկան զաւշակեցեր զատուցին զայրացեալ անէն. իսկ զատողական հեծանոցաւ սրբել զկեալ Տէր զմիւսանգամ գալստեան խորհուրդն։ Իսկ մեզն Աբրահամ չնորհայն, հեծանոցաւ խմանայ զնշմարտութիւն դատաստանին. որով լինելոց է ասէ. անաշառ և համառօտ ընտրութիւն։ Դարձեալ հեծանոց և հոսելի կոչէ զխաչն. որ զհաւատացեալս և զանհաւատս (ասէ) բաժանէ ՚ի միմեանց, և ժողովէ զերկրպագուս խաչին ՚ի յշտեմարանս արքայութեան երկնից. և զուրացողս ըստ նմանութեան յարդի հոսէ բազկաւ ՚ի բոց անշիջանելի։ Զոր մեծն Գրիգոր Լուսաւորիչն մեր ՚ի յաճախապատում գրքոյն յերկրորդ ճառին, ցուցանէ Ք(րիստո)ս բարկութիւն և սպառնալիք կոչէ. որ աս[?] ա[?] նօրէնան զկրակուն Ք(րիստո)սի. զանկրականն և զանզգամն (ասէ) ածէ ՚ի յուղղութիւն ըստ պատուհաւէք որ լինի է բարկութեան։ Իսկ մեք ձևոյ հաստուցմանն է. արդարոց երկայք օր հնեալքն. և մեղաւորաց՝ երթայք յհնեն անիծեալքն։

Երկոտասաներորդ առաջարկութիւն դատաստանին է. ընդհանուր թշուառութիւն դատապարտեցելոց. որ ասէ. Որոց վայ, [illegible] [illegible] անդ է։ Վասնզի եօթնեակ թիւն ՚ի մեր գիրս ընդհանրութիւն նշանն է. որ ասէ յանտառի այլաբանութիւն գրքոց վերջին ՚ի վրէ Թուոց, թէ եօթն ըստ հեղինակին մեր գրոց, զկնուն հինգ սրբագան խորհրդոց նշանակէ. Է հոգին, որ ոչ եթող զորուն եզուր, եօթնապատիկ առցէ. կամ թէ՝ հասանի նա եօթնապատիկ ՚ի ծոց նոյ նախատինս, եթէ եօթն եկեղեցեօք Ը հանուր եկեղեցին նշանակի, որ ՚ի յայտնութիւն։ Եւ թէ՝ արդարն եօթնիցս անկանի յաւուրն. Է որքան անկանի յառնէ։ Եօթն անգամ յաւուր օրհնեցից զքեզ. որ յայլ ուր ասէ. յամ ժամ օրհնութիւն նր ՚ի բերան իմ։ Եօթն աւուրք շաբաթուն շրջի բոլոր կենցաղս մինչև ՚ի կատարածն։ Եօթն կնքովք յայտնութիւն բոլոր խորհուրդ անօրէնութեան Ք(րիստո)սի որ ՚ի մեր գիրս պարունակի։ Այլ թէ հրեշտակն ՚ի Յայտ. Ը. 13։ երիցս վայ երկնեաց ինձ (ասէ) եօթնիցս անգամ բոլորապէս վայ. քանզի և թշուառութիւն և տանջանքն գժոխոց ընդհանրականք են։ Ուստի Յունգի նունեց Գ. մասին Ը գլուխ ասէ մեծն Գրիգոր պապն թէ. ո՛ թէ ողորմելի անձունք իցէ յամ կողմանց ձանձրապարհ դատապարտեցելոց. ՚ի վերայ կացցէ բարկացեալ դատաւորն,

Դնէր

ղինէրքեյ ահագին վիհն դժոխոց. 'ի յաւէժ մեղացն մատնիցիք, 'ի ձախմէ անթիւ դևաց. որք քարշեն 'ի տանջանս, 'ի նենգութեան տաջորուեմն խղճի մտաց, և յարատեւութեան բաբախութեան սրտի : Իսկ Թշուառականն մեղաւորն այսպէս տաշարել, ո՞ւր փախիցէ, թաքչել ան՞ց՞արին է. երևելն անտանելի : զի ընդ վայրանայ ատեղծողին մի ատեղծուած հայածեցէ պատապարտեալն : և եա (ասէ) զի՞նչ արարից յայնժամ աձուր. զի որպ միշատակեն արդ էին իսկ քան զկատարումն առառիկ է, աղա ո՞րքան ևս կատարումնն

Սրբեքատասաներորդ՝ ահարկո՛ւ է դատաստանին. զի ասոր Թշուառութիւն վախճան առ երեւ, անվախճան և անե՛րեր Թշուառութիւն ունի. վա որպ ասէ. զոր ոչ մոգդառե զբժշկութեան նշանութեան և այլն : Պողոս ասէ Յեսո. Է. 19 : զոր օրինակ եթէ փախնուցու ոք 'ի ձեռաց առիւծու, և պատահեսցի նմա արջ, և փախնուցու յերեսաց արջոյն՝ և մտանիցէ 'ի տուն. և յեցուսցէ զձեռն իւր 'ի յորմ, և խածանիցէ զնա օձ : Զի 'ի բնութիս իրաց վախճան միոյ իրի. սկիզբն է միւսոյ, և ապականութի միոյն. սկիզբն է լինելութե միւսոյն. այսպէս ասոր կենաց վախճանն, սկիզբն է հանդերձեալ Թշուառութե դատապարտեցելոց : ուստի 'ի վե՞ր բանին Յոհաննու ասէ Յուռոն" Թէ. օրն այն զորդայթ յորդայթէ. զկատարումն 'ի կատարմանէ շարակցէ : ուստի իւր եթէ ոք յառիւծոյ փախչելով անկցի յարջն. և յարջոյ փախչելով 'ի տունն, անդ խայթիցի յօձէն. զի յաւէտ այնմիկ յամ ուրեք եղեցին տեղիք լի՛ որոգայթիւք. և կատարմամբ. զի ոչ արտաքս, և ոչ 'ի տան եղանի ոք աներկիւղ. զի արտաքս խաւարական առիւծք և արջք. 'ի տան յորմունս օձք : առիւծն աղաչողոց իմայք, արջն ոչ երբեք. այլ զկենդ անխա սպանանէ, և զմեռեալս պատառոտէ : առիւծ էր Թագլաթփաղասար. արջ Սաղմանասար. ա՛ներելով և կործանելով զԹագաւորութիւն Իսր 'ի Սամարիայ : Յ. յառաջնորէն, առիւծ է Պուլ 'ի տանէն Յուդայ. յորոյ երկուց փախեան հրէայք. բայց 'ի նոյն անկանէին յերկրորդ դատաստանն իւրեա 'ի յարջ. մինչ երկրորդ անդամ դայ որպէս զգ աստուծոյ տիեզերս. յորում ժամանակի հրէայք փախիցեն 'ի ծերպս և 'ի յորմս. զի կործանել օրինացն Մովսիսի պաշտպանել կամելով զնոսա. բայց անդ ըմբռնել զնա օձ. զի նեռն խառադոյն բանսարկուն.

զորմէ ասաց Յակոբ. դան օձ դարանակալ : Նարդյակնաայէս ասնայն է առիւծ 'ի կեանս. արջ 'ի մահուան. օձ 'ի դեհենին. որ խայթէ՝ և չարչարէ՝ պատապարտեալսն իբրև զիժ : որք 'ի չարէ ներկայս զերծանին. և 'ի յարջն պարհուրելի դատատանին Պետ անկանին. և 'ի միոյ օձայն զլխէ, անկանին առ միւսն : Ըստ այսմ զայր ուղղապէս եպիսկոպոսաց անմեծացն (ասէ) յարմարէաս. որք ասեն հեշտան անկ և որոտ վայնի և ցանկութէ Թշոյ ծառն. եւ զի այնորիկ ինքեանց համոզել զանմանէ. Թէ հոգի մարդոյն է մահականացու, ընդ մարմնոյն կորնչի. վա որոյ յարգեցուցանել և ընուլ ցանկան զմարմին, զի 'ի նմա հանդիցեն. բայց 'ի մահուան անկանին յարջն և յօձն. զի 'ի գեհեն. որք ոչ ցուցանիցեն Թէ հոգին անմահ է. մինչ զնա յարվշտակեն առ յաւիտենական տանջանս. անդ Ձանաչեն զի մարդութե իւրեանց, մինչ դեռ ոչ առ արկեն զկեցութիւն ինքեան հոգւոյն անմահութե և ասեն: եթէ ոչ կամեիք հաւատալ մը գրոցն եկեղեցւոյ. հաւանութե և համաձայնութեն ազգ հարց, և իմաստնոց. որ մարդերան հաւատային, թէ հոգին է անմահ. գո՛նէ ապնա էիք հաւատալ հոգւոյ քո. որ վկայէր զինքեան դոյ ապատ, բանական. ստեղծել առ պատկերն Աստ : և Թէ Ա. ծ է իւր դատաւորն և վրէժխնդիրն այնոցիկ, որք զամ կեանս հեշտութե և աղքատութ անցուցին : (ով դու նորա եպիսկոպոս. որ 'ի բարեպաշտական ամ բարշտիս, և ասես և քարոզես, Թէ կեանկուր ոչ պղծէ զմարդ : Ադամ ոչ եկեր ըզ միս. և ոչ զձուկն (և ոչ յամ ծառոց դրախտին. այլ միայն 'ի միոյ արգիլեցելոյն. որև նա ոչ էր միս և ձուկն) և սակայն վա անհնազանդութե հրամանաց օրինադրին՝ պըղծեցաւ : 'ի ձեռբածութե յորկրամոլութե դլխոյն ասէ. նախնիքն մեր կերիւ արգելեցելոյ խնձորոյն. սպանին զամ մարդիկ մինչչև ծնեալքն էին : արտաքին դրախտին պղծէ՛ ըղէմ հրամանի ուտելոյն. և ձուկն ո՛չ պղծէ. որկրամոլութիւն ոչ պղծէ. և հետևեալքն այնորիկ ոչ պղծեն : ուրեմն ոչ ինչ մեղք պղծէ : ոգահութիւն, ընդ դասս կո. պոռնկութիւն, զղջումն. ատելութիւն, զչար կամքն. դողութիւն, գայթակղութ. հպարտութիւն, դայլ 'ի չափաւորութե առ հէ. բարկութիւն զպղծ առնու, համայն և զա այլոց մոլութեց Թէ Թեւացն ընդհանրապէս. և պատասխանեա զոր

պղծեալ

պղծելն. և յխմորեալ հոգւով, յաւէտ ուր մի
ում անկիր 'ի ջրհեղեղն և 'ի ծծմբախառն
հուրն դժոխոց սոդոմայ. և անդ բացել
զաչս քո տեսցես. թէ և նմանակիցքն քո
անխտիր ուտելով և ըմպելով գինեցան այն
պիսի պատժոց. որոց մոլութե սկիզբն եղև
յորկրամոլութե: 'ի գարշահոտ ծծմբոյ որկ
րամոլութե՝ ոչ ելանեն հոտք կենդրկաց ող
ջախոհութե. խոզենիքն ոչ սիրեն զհոտ
վարդից. որկրամոլքն ոչ սիրեն զբանս պար
կեշտից:) Հետևի յասել Սուրբն. զպտուղ
տնտեսական կենէ՝ աղաղակեաց և վկայեաց
խղճմտանքն քո. զաղաղակն նր խլութբ զանց
առներ. բայց չիջուցանել ոչ կարացեր. մինչև
յեցաւ 'ի քեզ խղճահարութին. երկբայու
թին և երկիւղն: զի՞նչ կամէր ասել, եթէ
ոչ՝ զի հոգին անմահ է. և եթէ զի՞նչ պէնի
այսորիկ կենի ինձ պատահելոց է. զո՞ր պա
տիժս փոխանակ ամբարշտութեց կրելոց եմ:
յիմար՝ յայնքան տարակուսութեն և երկբայ
ութեն, յորմէ գիտէիր թէ յաւիտենակա
նութին քո կախեալ. և այն՝ կամ երանելա
գոյն կամ թշուառագոյն: թողեր զվերկու
թին քո. ընդէ՞ր ոչ զհաւատս և զանվերկե
ան մասն ընտրեցեր: յերկմտիլդ թէ ճանա
պարհն է անապականին, յետ դառնաս և
փոխես, և զերկարն համառօտես. ընդէ՞ր
զնոյնն ոչ արարեր: յայսմիկ երկդիմի կայր
'ի հոգս: Ասա երկդիմի առարկութես, նորա
գոյն ումն քաղաքավար 'իմաստնոյն յաղթե
ցաւ այսպէս առարկելով. կամ է արարիչ
և վրէժխնդիր Այ զկնի այսորիկ կենի, կամ
ոչ է: եթէ ոչ է, բայց սակայն եթէ նմա
հաւատայցեմ. ո՞չ վնասէ ինձ, այլ մանաւանդ
օգնէ. զի անծ պէս առ համառօտ կեանն
յարժանին մարդոյ: իսկ թէ է՛, և ես նմա
ոչ հաւատայցեմ, այլ ուրանայցեմ. ո՞րպի
սի բարկութե և տանջանաց ասպասել ինձ ար
ժան է, փոխանակ անհաւատութե և հայ
հոյութե իմոյ: Սուրբն մանաւանդ նմա
հաւատացից և խոստովանեցայց զնմանէ, մինչ
նմա ոչ կարէ վնասել: իսկ յոչ հաւատալն
իմ զնա, կարէ ինձ ծանրագոյն տանջանք
պատահիլ: Պարծել՝ կամ են վարձք բա
րեաց, և տանջանք չարաց (որք ինքն բա
նականութին ենթադրէ, զկնի այսմ կենի)
կամ ո՛չ են: եթէ ո՛չ են. սակայն այնց հաւա
տալ. յուսալ, և երկնչիլ ոչ է վնաս. մա
նաւանդ առ ամ առաքինութին օգուտ է:
իսկ եթէ՝ են, և ես ոչ հաւատալով, գար
շելեաբար և անօրինաբար կենցաղավարիցեմ,

'արդ ածցե այսոցիկ յաւիտենական տանջա
նաց գերի եղանիմ: Սուրբն առաւել խո
հեմութի և իմաստութի է այնց հաւատալ.
քան ոչ հաւատալ նայելն: Ո՞ր փիլիսոփայից
յերկուց երկբայականաց՝ հաւանութե կողմն
ընդունելի է. իսկ մինչ խօսեն սբ. գիրք ըս
հաստարակ դատաստանէ, ոչ ինչ քան զայն
հաւատոյ և հաստատ ցուցանեն: թող ըս
հեղինակութի սբ. գրոց: զի՞նչ ասեն է զա
րեալեան կենդրպատմութե զչինի մաշինգւոց.
որք զանմահութ հոգւոյն, այնքան աներկ
բայք են. մինչ զի Ը առն մեռանողի՝ այրեն
և զկինն, զի 'ի միասին 'ի միւս կեանսն ու
րախասցեն. թէպէտ անողորմ և տմարդի
բարուք այնպս վարին: որք և յոմանս զաւա
առս զայրիացեալ կինն ոչ թողուն անմա
նանալ մինչև 'ի մահ: և այս առ նոսա բա
նաւոր պահանջի եղև, զի կանայք նց չարա
խորհանց դեղամանկարդեալ սպանանեն.
ուստի առ 'ի խափանումն այն չարեն, զայս
հնարս գտին. որք զի կինն մի այլ և իցէ
ցէ զայն առնել. չունելով պէտս զկնի մահ
ուան առն իւրոյ ամուսնանալոյ: իսկ թէ
վճ էր 'ի միոյ տագնապէ առ այլ անցանել
գիւղի մեղաւորաց. ո յանցական չարէ կեն
ցաղոյս, յանանց չարն հանդերձելոյն. ըս
պատճառն ցուցանէ յՈվսէս մարգարէ.
որ զկնի վերոդրել բանին ասէ, թէ խաւար
է օր այն. օր խաւարի և մթոյ. օր ամպոյ
և մառախլոյ: և յայտ է ըստ Հնն բանի, թէ
որ գնայ 'ի գիշերի՝ գայթակղի. զի լոյս ոչ
գոյ ընդ նմա: ուրեմն և օր դատաստանին,
որ օր Տն մեծ և երևելի կոչի. խաւարին է
և մութ. զի ոչ լինի անդ ակնածութի և ե
րեսպաշտութի: ուստի և աթենացւոց դա
տաւորքն 'ի մութն առնէին զդատաստան.
առ 'ի ոչ աչառել ումեք. որպէս ասէ 'ի պատ
մութե Սբյն Կղեմէսի. որ թարգմանե
ցեալն է յՈսկեփայլնոյ ընհայոց՝ 'ի լու
թինացւոց, թէ Տն դատաւորք նստէին
յարխապագոն. և որքա մեծագոյն էրոյ
քննութի առնէին. ոչ 'ի տուընջեան՝ այլ 'ի
գիշերի. որպէս զի մի յերեսս, այլ 'ի բանս հայ
եսցեն: և Արիստագոս՝ թարգմանիչ սրբոյ
ատենին. զի անդ արէս դատապարտեալ
եղև վճ մարդասպանութե. ուստի և զատեան
տեղին ընկալաւ: Հանդերձեալ և դատաւորն
ամի առնել զդատաստան. զժամանակն մեջ
գիշեր կոչէ սբյն Մատթէոս. և Ղուկ օր
խաւարի և մգլի. օր ամպոյ և մառախլոյ:
Թողլի թէ վճ վերոդրեալ պատճառն ոչ

աշխարհէիցդ . և օտարացուցող լինքնակալին, նախ քան 'ի ծագել արևուն առնել զհանդիսաւորդ տօնան : ասի և վն մերյն Բարսղի , թէ հարցեալ զինչն վն էր , թէ արդեօք կարեր պէր ինչ յանդիմանելի առնոտ դատանել , ասաց դէն . յորժամ զմիրգս բերեն առաջի քո , զլուծն ընտրեա . և յայնժամ հետեւեան Բարսեղ Թաղկինակաւ ծածկել տայր զմիրգսն . և զձեռն 'ի ներքուստ տարեալ . որն և հանդիպէր զայն առնոյր . յորմէ առաւել խոցեցաւ դևն . զի այլ ևս բարբառեջելոյ առիթ ոչ եղև 'ի նմա : 'ի մութ ժամու 'ի մէջ գիշերի գայ Տրն 'ի դատաստան . ուստի զի սգոյ և դատապարտելոցն մի ասիցեն թէ ակնառութի արար յոմանց երևս հայելով : Ուստի 'ի վր այնմ , և 'ի մէջ գիշերի եղև բարբառ , ահա փեսայ գայ և այլն . յԱկեբերանէն և 'ի Ջերոնիմոսէ առեալ ասէ Կոռնէլ" , թէ երկրորդ գալուստն լինելոց է 'ի մէջ գիշերի . թերևս մարդիք , մինչ ննջեն . վերահասանիցէ խորտակմամբ . որպէս և Նախ ասաց . լերուք արթուն . և թէ՝ դուցէ եկեալ յանկարծակի գտանիցէ զձեզ 'ի քուն : և Ջերոնիմոս աւանդէ զայս զոլ առաքելական կարծիք . եւր թէ յՈւզաքելոց ժամանակն՝ ոչ էր օրինաւոր նախ քան զմէջ գիշերն արձակել զժողովուրդն յեկեղեցւոյն : և թէ որպէս էր բեմն զեղխդիտոս 'ի մէջ գիշերի է հար . Ելից ԺԲ . և Մատթ. ԺԵ. 14 : այսպէս և դալոց է 'ի դատաստանն ընդհանրական 'ի մէջ գիշերի : և այս վն դատապարտելոցն . զի մի տեսլեամբ լուսոյ և դիմացն Քի ուրախասցին . այլ մեզն եղիցի լոյս . ա այնմ Իմաս. ԺԸ : բայց մեզ քոյ լոյս մեծ էր : ուրեմն առաւել քան զվաթեննացւոց արխապադոսն եղիցի անհուն կերպիւ ահարկու՝ ատեանն Քի . զի անդ արեսի նմանն մարդասպանք և այլք մեղաւորք դատապարտեն . և կենդանուցն արկանել 'ի լիճն հրոյ այրեցելոյ ծծմբով . Յայտ. ԺԹ . 20 : Եւ թէ որք ասիցէ . օր դատաստանին, է օր մեծ և երևելի . Յովէլ. Բ. 32 : Մանմ թէ , մեծ սաի և երևելի . ոչ վն լուսոյ և ցերեկի . այլ վասն հանդիսաւորութե և փառաւհեղութեն Քի . որ արդարոց զուարթ և լուսապայծառ կերպիւ երևելոց է . և մեղաւորացն մթին և վայրացեալ դիմօք :

※ (Է) Որքան սաստկանորդ՝ ահարկու է դատաստանն . զի որպէս ասէ . Հրեշտակին դա [illegible]
[illegible]

ամբարշտաննորոց է :) Թէպէտ աստիճան բաւազ քննիչ ևզհետաքրքիր որոնողն նշանակէ . ըստ այնմ Իմաս . Զ. 6 . սաստի նր ստախկանն Զօրաւորս . Ա քննօղ . բայց աստ զպատպան և զվերակացու նշանակէ . զի այս 'ի հաւատոյ է թէ ամուսնք մի հրեշտակ պահպան կարգի յՈ. Ձ. Ա այնմ, բանակք Ան չաւրք են պերկիւղածութք . և թէ՝ հոգիք են հարկաւորք որք առաքին 'ի սպասաւորութի . Եբր . Ա . 14 : և Յակոբ յորդորութի Լսվերեմի և Մանասէի ասաց , թէ հրեշտակն իմ որ փրկեաց զիս յամ չարեաց . Ծննդ. ԽԸ. 16 . խակ վն այլ գործոց հրեշտակաց . տես ձա գլուխ : Որդ՝ հրեշտակն որ երբև պահապան և խնամածու էր լինն 'ի կենաս, ևերբ կենակից . յՈ. Ձ կարդեալ 'ի ժամու հոգևորելոյս յարդանաւի մօր . և դուլով իմ գործոցս իմ վերահասու : յայնժամ առաջի ահաւոր ատենին ամբաստանելոց է, թէ որքան 'ի չարեն խափանեաց զիս , և առ բարին քաջալերեաց . և 'ի փորձանաց գիւաց պերծոյց , և ես ոչ անսացի նմա : վն որոյ ասասցէ յայնմ ատենի . ով արդար դատաւոր . զիս անմահ և անմարմին պատուական բնտեղծուածս քո , պահապան կարգեցեր հողածին այս անարգ ստեղծուածոյս քոյ . և ես ոչ ամօթ համարեցայ սպասաւորել սմա վն սիրոյ քոյ . ներշնչեցի սմա զսուրբ դեալսն 'ի քեն . սիրով քարոզեցի զսա 'ի չարեն , և ոչ բռնադատեցի վասն ինքնիշխանութե սորա : 'ի ննջելն հսկեցի . 'ի զարթնուլն ընթացայ զհետ իւր՝ ուր և կամէր . բրեցի և արկի աղբ փորձանաց 'ի վր սորա . զի թերևս տկարացեալ ըստ բնութե՝ յետ քարշէր զինքն 'ի մեղաց և պոռնկութենէ . զխափանումն բարեացն և զպատճառն չարին յետ նահանջեցի 'ի սմանէ . զփորձութիւն թեթևացուցի . որպէս առ երկս մանկունսն 'ի հնոցին . զհուրն թօթափելով 'ի նոցանէ : ընդդէմ թշնամեաց սորա օգնեցի . որպէս երբեմն զասորիս կոտորելով վն աղօթից ծառայի քոյ Եզեկիայի : թէ արար զաղօթս ինչ՝ ուսուցի զկերպն հաճեցուցանելոյ զքեզ . և որպէս զաղօթսն Կոռնելիոսի, և Տօբիթայ քեզ նուէրեցի : 'ի մեղաց արդելի , որպէս զՂովտ 'ի սոդոմայ հանելով . մխիթարեցի երբև զՏօբիթ . զօրացուցի որպէս զԴանիէլ : Որդ՝ զի՞նչ պակաս թողի սմա առ 'ի կարող լինելոյ ծառայելոյ քեզ : և սա զի արհամարհ էր . ևզիս զպահապանս թողեալ . 'ի կողմն թշնամեաց քոց՝ դիւաց և մեղաց յարեալ . ուրեմն

կարեւ

կորեաւ զայս անպտուղ թզենիս, զճիւղս և զտերևս խափանէ. առաքեաց 'ի սա զգերանդ իւր. զի հատեալ է յայրումն, և ջնջելի է. զի մի՛ ասէր ի նմանէ ոչ ևս 'ի յաւիտեան. դարձո՛ զսուրդ անդրէն 'ի պատեանս իւր. զի ընդ մէջ կորելի է այս ենթահնազանդ կանխապաշտ մեղաւորս. և ընդ անհաւատս դատելի: Այլ մինչ պաշտօնն հրեշտակն այսպէս ամբաստան եցէ. յայնժամ և դատաւորն Քրիստոս արդարութեամբ յանդիմանեացէ: և հրեշտակքն որք հզօրք են զօրութեամբ, և սպասաւորք արդարադատ դատաւորին, առանց խնայելոյ խոնարհեալք. զոմանս ասէ 'ի կենս հրաւիրեն. և զոմանս յանօթն դատապարտեն: առ ոմանս պայծառ երեսօք հայլին. և առ ոմանս ահարկու և քստմնելի դիմօք ցուցանեն: ոմանց պսակս լուսեղէնս մատուցանեն. և ոմանց կորուստ մահու բողոքեն: արդարոցն ձայն աւետեաց տան. և մեղաւորացն բօթ անվրիպական վշտաց:

☼(Է) ԺԷ երորդ' ահարկու է դատաստանն. զի յարդարոց' մահն վերջինայ. և մեղաւորացն նոր սկսանի. որ ոչ է մահ մահկանացու. այլ անմահ չար է. վասն որոյ ասէ. յորժամ առ բարձիս' մահու յող լինելեան խաղաղ մահուն. և ինչ չարագործիս նրնին յարուցանել: Քանզի յաղթողքն մարմնոյ հոգի և սրտի, դեր'ի վերոյ քայլեն մահուանն. ըստ այնմ Յայտ. Բ. 11: որ յաղթէ ոչ անիրաւի յերկրորդ մահուանէն. որ առ լաւթինն ասի, ոչ մեռանի յերկրորդ մահուանէն: Եւ դարձեալ Ի. 6. երանի որոց, որք ունին բաժին 'ի յարութեան առաջնում: 'ի վերայ սոցա երկրորդն մահ ոչ ունի իշխանութիւն: Եւ Իա. 4. ասի, ջնջեսցէ զամենայն արտասուս յաչաց նոցա. և մահ ևս ոչ գոյ. ոչ սուգ և ոչ աղաղակ. ոչ ցաւք և ոչ աշխատանք. զի առաջինն անցին. և զանմահ չարեն մեղաւորաց ասի. Թ. 6. խնդրեսցեն զմահ և ոչ գտցեն. ցանկասցին մեռանել, և փախիցէ 'ի նոցանէ մահ: Արդ՝ մահն առաջին' է բաժանումն հոգւոյն 'ի մարմնոյն. մահն երկրորդ' է բաժանումն Այ' 'ի հոգւոյն' և 'ի շնորհաց. և յաւիտենական տանջանս գեհենոյն. որ տանջէ և ոչ սպանանէ. այրէ և ոչ սպառէ:

ԺԸ երորդ' ահարկու է դատաստանն. ոչ ասէ. ոսր դրան բոլ ինչ ոչ ինչ ողորմելի և այլն: և պատճառն է, քանզի վերջ լինի ժամանակ գթութեան: այսպէս յիմար կուսանքն բաղխեցին և լուան թէ, ո՛չ գիտեմ զձեզ: Աստի կոյս" ասէ. յաւուր դատաստանին ամ ինչ փակեալ լինի. և ոչ տուեալ լինի տեղի աղաչանաց և բարեխօսութեան: զի թէ և ա՛ր ա՛ր' կամ ա՛ր արանց զնա խոստովանեսցին. սակայն զի՞նչ օգուտ զնա բերանով ա՛ր խոստովանել, և գործով ուրանալ: և զմնացեալսն 'ի վերն Է ահարկուէ:

☼(Թ) ԺԹ երորդ' ահարկու է դատաստանն. զի դպրութիւնք ծածկեցեալ գործոց, և բարի ձեռացն արարք. թէ որպիսի իցեն յիւրաքանչիւրոց մարմինն նկարին ասէ: վճիռ տես 'ի Ժ ահարկուէ առուրն դատաստանի 'ի վերն: Այլ աստ գիտելի է' թէ արդեօք ոչ 'ի խղճէ միայն առաջանին մեղաւորք, 'ի բացմանէ դպրութ երեւի միայն. մի՞թէ և ող 'ի քարտիզի 'ի մարմնի մեղք նց գրեալք լինին և տեսանին: Ասէ՛ ասեմ, թէ ոչ ոք յԱստուածաբանից ունի զայս կարծիս. այլ ամենքն դպրութ անուանեն զխղճէ միայն. որք 'ի դատաստանի բացեալք լինին. և ճշմարիտ և սուտ առաքինութիւնք յայտնին. և բազումք որ աստ ա՛ր համբաւեցեալք էին' դատապարտին. և այլք որ դատապարտելիք կարծեցեալք էին յաչս մարդկան' փրկին: ոչ զինի ասէ թէ, խորհրդաբանութեան մտածութիւն նշանակեցելոց յամենայն աստուածային ... քանին: Երկրորդ զայս բանս առեալ երեւի 'ի Յայտ. Ի. 12 համարէն. ուր ասի, և գրեանք բանային. և այլ գիրք բացաւ կենաց. և դատեցան մեռեալքն 'ի գրելոցն ըստ գործոց իւրեանց: որոյ սակաւ ինչ համեմատի բանն (Ա)դոնտինոսի զոր յիշէ Կյուռ", թէ գիրք կենաց է որ զիւրաքանչիւրոյ զվարս և զգործս պարունակէ: քանզի զի լինելոց է. զի կարողութն Այ իւրաքանչիւրոյ գործքն զարմանալի տեսութ իւրաքանչիւրոց տեսանիցի: սակայն ոչ ասէ' թէ 'ի մարմնի նկարին գործքն. և 'ի նմանէ յայնմանէ' ոչ ինչ զարմանք ևս ծնանի. և բազումք ևս 'ի սոցա և 'ի դատապարտեցելոց' ոչ գիտեն զգիրս: Սուրբն ասէ, թէ այս գիրս գրեալ' է խղճմտանք և յիշողութիւն մարդոյ. որ այնպէս բաշ դտանէ զգործսն, մինչ զի համարի դատապարտեցեալն թէ ոչ ինքն. նմանապէս և այլք ամենն իբրև նկարեալ 'ի մարմնի իւրեանց տեսանեն զգործեալսն յինքեանս: այսպէս մինչ Արտաշէս խոժոռամանք հայեցաւ յԱռաթէր Թագուհին զի շառագունեալ էր 'ի խոժոռմանէ թագաւորին զանմեղ կարմրեսցէ իւրոյ' Առաթեր Գիրքերս

դնաց, Թէ Թագաւորն վս այն կռապաշտութեան
իւրոյ, յայտնէ պատգամաւոր կարծէին զինքն․
վս որոյ ուշաթափեալ անկաւ 'ի գետնի․
Եսթեր․ ԺԵ․ 10։ և մինչ փրկիչն զմատնու-
թեան իւրմէ ասաց թէ, մի ոմն 'ի ձէնջ մատ-
նելոց է զիս․ ասաց Յուդա․ մի թէ ես
իցեմ վարդապետ․ և ասաց Տրն, դու ա-
սացեր․ ահա այսպէս խիղճ մտացն առդատա-
նէ եւմատնէ յումմէ ուրեք․ կամ երեսօք․ կամ
բանիւ․ և կամ շարժմամբ իմիք։ այսպէս
կայէն սպանեալ զեղբայր իւր․ 'ի բնական
խղճէն հարեալ․ զինքն ևս սպանանելի կար-
ծէր յումմէ և իցէ։ Ծննդ․ Դ․ 14։ Եւ վասն
պարսից ասի, թէ զոմանց դատապարտե-
ցելոց զկողն բացեալ հանէին զսիրտն և ար-
ձակէն․ որ եթէ ողջ մնայցէ երեք չորս ա-
ւուրս․ ուր և ընթանայցէ, կարծէ զերկինս և
զերկիրս եւզօրմունս 'ի վր իւր անկանել․ եւայն
պս 'ի յահէն մեռանին։ զի՞նչ զարմանք թէ
և յաւուրն դատաստանի 'ի չար խղճէ մտաց
հարեալ դատապարտեալքն, կարծեսցեն
զլերս իւրեանց մերկապարանոց լինել ամբց․
և ի՛բր 'ի մարմնի իւրեանց գրեցեալ երևիլ
այլոց․ ոչ և 'ի խղճէ մտաց նց և յիշողու-
թէ․ և առաւել յայտնիլ յԱ․Յ։ Վամբք
սպանեալ զԱբէլն չարագիւտն, Թարց ըս-
տիպման ումեք․ ինքնին սկսաւ խոստովա-
նել զմեղս իւր․ այր սպանի (ասաց) 'ի վէրս
իմն․ և երիտասարդ 'ի հարուածս իմն։
Ծննդ․ Դ․ 23։ Դաւիթ զգողխաթ սպան․
կարջ և զառխուծ սատակեաց․ բայց զկնի
հնուէ ընդ Բերսաբէի, սկսաւ յԱւրիայէ
յառնէն Բերսաբէի երկնչիլ․ մինչև որ է-
գիտ զեղանակ լինն խառնութ և սպան զնա։
զՓիլաքոս եպարքոսէ եգիպտացւոց պատ-
մէ Փիլոն․ թէ գոլով աքսորեցեալ յեկե-
ղեցւոյն․ վս յանցանաց իւրոց, սարսէր և
դողայր․ մինչ զի բազմիցս եկեալ 'ի մէջ գի-
շերի յանկողնոյն ոչ խ'ըլադար շրջէր․ ոչ
թէ ոք իցեր անկեալ զկնի սրախողխող առ-
նել զինքն․ ևելէ՛լ 'ի անենեկէ գնայր 'ի դաշտ
բացօթեայ և հայելով յաստեղս՝ ասէր․ Էշ
արդեօք ճշմարիտ, թէ իցէ անդ Այ 'ի յեր
կինս․ և յետոյ ասէր․ այո՛, այո՛ դա Այ, և
հատուցանելո՛ց է ինձ վս մեղաց իմոց․ զայս
ասացեալ անկանէր յերկիր իբրև զմեռեալ․
և զարնէր զգլուխ իւր պքարի, մինչև 'ի կո-
րուսանել զբոլոր զգայութիս իւր։ Գրէ և
Փլութարքոս թէ, Թսերէոս արքայն, և
Փավիրոս ծերակոյտն Հռոմայ, սպանին
զինքեանս, վասն ոչ կարելոյ տանիլ զչար

խիղճ մտաց իւրեանց․ զի մինն գործեալ էր
զշնութի․ և միւսն զազգասպանութի։ գրէ նոյն
Փլութարքոս վս առն միոյ Ապոլոդորոս կո-
չեցելոյ, թէ յանուրջ գիշերի երազէր զինքն
դող մաշկիլ և մորթահանիլ․ և յետոյ անկա-
նիլ 'ի յեռացեալ կաթսայ․ յորում հալէիւր
և մաշիւր․ և համանգամայն ձայն լսելի է
ղանիւր որ ասէր․ ես եմ խիղճ մտաց քոց․
ես եմ խիղճ մտաց քոց, որ դքեզ տանջեմ։
և Տէրն Յոհան Ոսկեբե՛ բանհասանելեաց
գրքոյ Է գլուխ․ վս Եւտրոպիոսի ասէ․ որ
յահէ թգւորին փախուցեալ ապաւինեցաւ
յեկեղեցին, որ էր սեպհական թգւորին
արկադեոսի․ 'ի թագաւորէն սկսաւ անօրէն
և անմարդի օրէնսդրութի խնդրել՝ թէ ո՛չ է
ասէ պարտ մահապարտից թոյլ տալ ապաւի-
նիլ յեկեղեցի․ այլ հանել յեկեղեցւոյն և
սպանանել․ իսկ Այ որ ըմբռնէ զիմաստունս
'ի խորամանկութ իւրեանց, և պհարութ նց
անդարձ առնէ․ վաղվաղակի զիւր օրինա-
դրութիւն հակառակ գլխոյն իւրոյ դիպեցու-
ցանէր․ զի զկնի սակաւ ժամանակի ինքն
Եւտրոպիոս հակառակ երևել թգւորին՝
փախստեայ անկնի յեկեղեցին․ զգուռն զոր
փորեաց ինքն անկանելով՝ և 'ի գործս ձե-
ռաց իւրոց կապելով․ տես եզալյն 'ի պատ
մութե Ոսկեբերանին Ին գլուխ։ Արդ՝
մինչ Եւտրոպիոս կայր յեկեղեցին ապաւի-
նեալ 'ի ներ սեղանն․ ներն Յոհան Ոսկեբ"
ծանոյց ժողովրդեանն զԱՅ արդար և ան-
քննին դատաստանն․ և զունայնութի ունայ-
նութեան եդեալ բնաբան․ և զունայնութի
փառաց նր եղկելով ասէր․ գիշեր է այն
ամ և երազ․ 'ի տունջեան լինել ապական-
նեցաւ․ ծաղի'կ էր գարնանային, յանցա-
նել գարնան՝ ամ խամրեցաւ․ ստուէր էր՝
և էանց․ ծուխ՝ և լուծաւ․ պղպջակք էին՝
և պայթեցին․ սարդի ոստայն՝ և պատառե-
ցան։ ոչ ինչ քան զմարդկային իրս յանկար
ծակի է․ յաղագս որոյ զինչ և ասիցէ ոք ա-
նուն վատթարութե նց, նուաղագոյն քան
զճշմարտութիւն գտանի․ եթէ ծուխ, եթէ
ստուէր, եթէ խոտ, եթէ անուրջ, եթէ
ծաղիկ։ և որ ևս դժնդակագոյնն է․ զի Է
ոչընչին իւրեանց ևս յոլով ունին զգահա-
վիժութի։ վս զի ո՛ եւ և բարձրագոյն քան
զամ․ ո՞չ բատ ամ Ած էանց Ճխութ․ ո՞չ տա-
նօյն իսկ և 'ի դրախտ մեծամեծաց էր․ ո՞ և
քան զթագաւորն ահաւոր էր․ ո՞չ ամենայն
'ի սմանէ դողային և զարհուրէին․ այլ ահա
եղև քան զկապեալսն ևս հեքագոյն․ եւքան

զսորուկան ողորմելի. և քան զայնոսիկ որ ՚ի տուգն հաշեալ աղքատքն աղքատագոյն։ Հանապազօր տեսանէ սուր սրեալ, եկին, և դանհեցան. և ՚ի մահ տարուան. և եթէ հեշտուն ինչ եղև երբէք, ոչ լինէ. զի՞նչ աւեմ զհեշտութիւն զայնոսիկ. և ոչ սմին իսկ ճառադայթից դդալ. այլ ՚ի միջօրէի՝ երբև ՚ի գիշերի զխաւարայինս կարծէ. այնպէս աչք կուրացեալք, յարաժամ համանման զբախոյն յուսայ։ Եւ զի՞նչ պարտ է ասել ՚ի մերոց բանիցս. այնպէս երբև զպատկեր խն դայնոսապէս գրեցաւ։ վա՞ զի յառաջնումն աւուր, յորժամ եկին առ սա ՚ի թագաւորէն բանուքն ՚ի բաց ձգել, և փախնել առ Քրիստոսի սպասս. տուսախեաց դեմք սորա էին, և քան զմեռեալսն ոչ ինչ լաւագոյն անկեալ կայր. կարկաչումն ատամանց և դողումն և սարսափումն ամ մարմնոյն. ձայն հատեալ, և լեզու լքեալ, և ձև այնպիսի. որև զքարեղէն անձն կարէր խանդաղատեցուցանել, և այլն։ Նայց առաւել զ զայն եղելեան նկարմունք ՚ի դէմս և յանձինս դատապարտեցելոց։ Յուէպոս ա դպրութե Տուռմայեցւոց պատերազմին պատմէ, թէ Քրիստոսուրոս վա սպանման մօրն իւրոյ և եղբօրն ՚ի չար խղճէ մտացն դառնացեալ ասէր ՚ի մահոնանն իւրում, թէ արդարև ոչ էր ակն ունել, եթէ գործք անօրէնութեց իմոց ծածկեալ լիցին յամենայօր Տ.Ա լուսոյն. զի արդարութեն վրէժխնդիր ապարտ արեան ընտանեացս զիս հալածէ։ ո՜վ մարմին վատթար և ամբարիշտ, մինչև յե՞րբ զի անապարտ հոգիս վա մօր և եղբօրս ընդ քեզ ունիցիս. մինչև յե՞րբ սակաւ առ սակաւ զարիւնն իմ հեղից վա նց, զբովանդակն ՚ի միասին ատցեն, զի մի զկատարած կենաց իմոց բախտն ծաղր առնիցէ. զայս ասէ և մեռանի։ այս արեանարբու դազանս առաւել երջանիկ եղիցի քան զբռնաւորար տեայսն. զի սա ՚ի խղճէ մտացն հարեալ ՚ի կսկծանացն մեռաւ. և ՚ի ժամանակաւոր հիւանդութեն զերծաւ. իսկ դատապարտեալքն խնդրեսցեն զմահ՝ և ոչ՝ գտցեն ասէ Յովհաննէս ՚ի տեսլեանն. այլ մահն փախիցէ ՚ի նոցանէ։ Յայտ. Թ. 6։ բարւոք ասաց ուրեմն Տերտուղիանոս, թէ բարի խղճմտանքն է ծաղկայից անկողին. և չար խղճմտանքն է փշալից անկողին։ մի թէ կա՞յ արդեօք մեծագոյն տանջանք քան զչար խիղճն մտաց. և նկարագրումն առաւել պարզ և դիւրաւ ընթեռնլի. և այն յաւուրն դատաստանի ՚ի տիեզերական հրապարակին. յորում ամ ոք առաջի իւրոց զպատճառ դատապարտութե իւրոյ. որպ և դողն զգողութիւնն տանի ՚ի տեղի կախաղանին. որպ և յաւուրս Մարկոսի Ավրելիոսի կայսեր. ամ ոք տանէր ընդ իւր ուր և ընթանայր զգործիս արհեստի իւրոյ. որ թէ ոչ տանէր, երբև զդատարկակեաց ՚ի մահ դատապարտիւր։ այո՛ ո՜վ քրիստոնեայ հոգի. նկարեսցին առաջի աչաց քոց ամ գործք. և որքան դու ընթեռնուցուս, և վկայեսցեն խիղճ մտաց քոց և յիշողութիւն, այնքան ընթեռնանիցին և յամից ատենակցացն Ք.ի։ պիղծն անտիոքոս. կողոպտեաց զտաճարն եհեմի. այրեաց զնա և զեկեմ. ՚ի վր ծբ սեղանոյն կանգնեաց ըզ կուռս. և հրամայեաց զոհել ՚ի վր նր զխոզ կուռս և զաղջկուռս. թողուլ անթլփատ ըզ մանկունս. ուտել զմիս խոզենի. նահատակեաց զեղեազարոս քահանայն. և զորբուհին Շամունէ եօթն որդւովքն. և ոչ զգաց զխիղճ մտաց. այլ կայր ուրախ եզոէարթ. բայց կապեցել խիղճ մտաց նր երբև զխնձ. արձակեցաւ ՚ի մահուանն մեծաւ ողորմելե և մնասագործութ. վա որոյ ասաց. այժմ յիշեմ զչարիս զոր արարի եհեմի. և թէ պարտ և պատշաճ է հնազանդիլ Ա.Յ. և մի՛ ՚ի մարմինս մահկանացուս Աստուծոյ օրինակ բարձրանալ. 2 Մակաբ. Թ. 12։ եկեսցէ օրն այն սարսափելի, թէ առաջին մահուան հադոյն ՚ի մարմնոյն բաժանման. և թէ երկրորդի մահուանն, որ է օր աներեկ յաւիտենական. յորս ասիցէ չարապէս խղճահարեցեալն. այժմ յիշեմ զչնութիւն զոր գործեցի. զգողութիւն զոր արարի. զստութիւն զոր խօսեցայ. զզրկողութիւն զոր զրկեցի. զհամբաւն այլոց զոր եղծի, և զայլս ամ որովք ՚ի մահկանացու մարմնի Աստուծոյ օրինակ բարձրավզեցայ։ ա՛յս է դիր անջնջելի. ա՛յս է ներկ որդան կարմիր և անեղ։ Սաւուղ վա ընդունելութեն Դաւթի. զՍամուէլ քահանայն. և զայլ ձե քահանայսն էսպան. և կիսամահ անկեալ ՚ի լերինն գեղբուեայ. ասաց ամաղեկացւոյ միոյ, թէ սպան զիս. զի պատեն զիս անձկութիւնք. զոր ոմանք մեկնեն, թէ պատեն զիս քահանայքն զոր ՚ի զուր սպանի։ երևիցի և ամ ումեք ՚ի կէս մահուան, զոր ինչ գործեաց զմեղս անխափան. եպիսկոպոսն հօտք իւր որք ոչ բարւոք հովուեցան. քահանայից ժամերգք և խոստովանեալք որք տարայնդութեք ասացան. և խոստովանահայրք որք վասն

նորին

նորին տգիտութեան և չար վարուցն կորեան · ծնողացն ուստերք և դստերք, որք չար օրինակօք նոցա ապականեցան · կշտամբեաց զբ՝ շիւքն՝ որք ծանր առեալք , թեթև եպակոս ծախեցան և այլքն նմանապէս ամ՝ ուրեմն անհոգանար, զի որ այժմ ննջէ եթըմ՝ րեալ կայ խիղճ մտաց քոց · հաստատ զի եկեսցէ ժամանակ · յորում որպէս զառիւծ գոչեսցէ · և ժամանակն այն՝ է կէտ մահուանն · զի ոչ ասէ Մովէս՝ · չարագործ ոք, մինչ կայ 'ի բանտի · կայ տրտում և տխուր · բայց բազմիցս ուրախանայ խաղալով երգբօսելով ընդ ընկերաց · բայց մինչ մերձենայ օրն այն , յորում դատի է երևիլ դատաւորին · և հարցաքննիլ զգործոց իւրոց · և մինչ մտածէ թէ 'ի վաղուեան օրն է լինելոց դատապարտմանն իւր · ոչ ինչ կերպիւ կարէ ննջել յայնմիկ գիշերի · զայլ ոչ ինչ խոկայ , զոչ ինչ խորհի և մտածէ , եթէ ոչ զկախաղանն, զտանջանսն և զդահիճն եղմահ · և զայն 'ի յարթնութէ · իսկ եթէ յանկարծ հասանիցի սակաւ ինչ քուն · ո՛չ ևս այնու կարէ սփոփիլ , զի ևս զայս երազէ՝ 'ի քունն այն: հարցեալ ոմն եղբայր զՆայրն Մովսէս բան կեցուն · ասաց թէ, երթ և արա զխորհուրդս քո՝ ոչ այնոցիկ բանտարգելլոց · որք հարցանեն , ե՞րբ է դատաւորն · և երբ գայցէ՝ ևս նկնկալէ տանջանացն ողբան · այնպէս պարտ է լինել և կեանք Մ.բեղայից : Նայց առ գալուստ Քի ոչ պահանջէ հարցուածն · զի ըստ Յակոբոսի, դատաւորն առ դուրս կայ · և վաղ մեզ զի ննջեմք : Մերեան յայտնանէ աստեղցու յայտ է , թէ իւրաքանչիւր ումեք գործն թէ բարի, թէ չար · տպաւորեսցի յերևակայութէ իւրում · և առ 'ի խայտառակել և 'ի դովել 'ի հրեշտակաց, յՄ.Ջ և 'ի մարդկանէ · երևակերպեսցի և 'ի միտս նց · զորս խիղճ մտացն վկայեսցէ · և յիշողութին մի առ մի իբրև 'ի շտեմարանէ և 'ի մտաւանէ արտաքս բերցէ · ևանպակաս իբրև 'ի հայելւոջ առ Քի մերկապարանոց արասցէ · զի այս է զոր ասէ Մ.ակարեան · Ա կորն · Գ · 5 : եկեսցէ Տր̃, որ լուսաւոր առնիցէ զգաղտնիս խաւարի · և յայտնիցէ զխորհուրդ սրտից · և ըստ Եսայ · խէ · 3 : յայտնեսցի ամօթ քո · և երևեսցի նախատինք քո : 'ի նոր Փիլիպեցի բնականի գիտութէ · զոր ես եսու թարգմանել Ջամ ջի օղ լի կոչեցեալ խոհեմագոյն տիրացու Յակոբին 'ի ԺԳ̃ խօսակցութէ, զի յիշողութէ ասի, թէ ո՛ զարմանալի գանձ յիշողութէ · անցելոյն 'ի միում կէտոջ դատնի անդ, և 'ի միում կէտոջ հազար տարբեր տարակոյք դարձեալ դան ըստ հաճոյից և մատչին առ հոգին : ըստ կամացն Աքիդասի զմ՝ զինուորաց իւրոց անուանքն իւր ըստ ինքեանց ցուցեալք լինէին իւրեան : Ս. Խորհրդատ՝ խօսէր զՆէ զանազան լեզուս : Յուլիոս կայսր զիրաց ըմբռնմունս իբր 'ի ձեռին ունէր , մինչև ցընթեռնուլ՝ լսել՝ գրել՝ և գրել տալ համանգամայն : և թէ ձըն Ս.դոս՝ ասէ զմիոյ բարեկամէ իւրոյ , թէ նա ընթեռնոյր զՎ իրգիլիոսի գիրքն յետուստ կուսէ : Ս.ուրբ Տոսն ասէ, թէ մարդ մի 'ի ծանօթից՝ սերտ գիտէր զՂԲ̃ բառս · և զայնս ընթեռնոյր մի ըստ միոջէ : Մերեան ասեմ թէ , դժպարտեալ մեղաւորք կորուսանեն զամ շնորհս յիշողութէ հեշտութէ կենցաղոյս · և ստանան զայս շնորհս յիշողութէ մեղաց՝ հարմարե խղճի մտաց : որոց մեղքն , ո՛չ միայն յինքեանց գործողաց իբրև զգրեցեալս ընթեռնանին · այլ նաև յայլոց · ոչ թէ լցեն 'ի մարմնի իւրեանց գրեցեալք և նկարեալք : և որ նախ բնութենական շնորհն էր, դառնայ 'ի պատիժ · և որ պատիժն էր՝ մտաց կոտտումն 'ի կեանս, լինի անդ պատժագոյն պատիժ · մտացուցանելով փորձառօրէն զճաշակս հեշտութէ մեղաց · ոչ ասի 'ի զիրոգրեալ տեղին, թէ պատուհասականագոյն բարիք՝ անցաւո՛րք են իբրև զայլս · քանզի և երջանկագոյն յիշողութին կոչի՝ է իմն մահաբեր հիւանդութի · որով կորուսանեն մարդիկք զյիշողութի մինչև յոչ ճանաչել զմիմեանս : Կոօմեցիցի ոմն 'ի հիւանդութէ իմեքէ կորոյս զյիշողութին , մինչ զի զանուն իւր մոռացաւ : Թուէ իմն թէ առնել ջերմութէ ուղեղան , ցամաքի ուղեղն և չորանայ · և ոչ ևս կարէ յիշել զանցեալսն : դդյ ասի և ցաւ իմն սէրոսէմութէ · որով ախտացեալքն ցնորի և ոչ համարի զինքն ունել զգլուխ · զի որոյ արձակեալ գտակ իմն շինեալ, ագուցանեն 'ի գլուխն · որ ցրտացեալ և 'ի ծանրութէն բարեխառնեալ խօստովանի, թէ ունի զգլուխ : մոլել մեղաւոր, որ ասէ 'ի սաստիկ ջերմութէ սիրոյ Ըի · ոչ կարծէս թէ կայ իմն գլուխ Մ.Ի · յորժամ արձակ Ձեալ գտակն յաւիտենական դատապարտութէ ագուսցի 'ի գլուխ քո · յայնժամ անշահաբար խօստովանեսցես, թէ այո՛ ունիմ եղեր գլուխ զՄ.Ի դատախազ մեղացս, և ես ոչ գիտել կամէի ,

Դարձեալ և վերջապէս աւետմամբ, որ 'ի վե՛ր պատմուճանի և անդրավարտին Ք[րիստոս]ի գրեալ լեալ, նաև Յովհաննէս Թ[ագաւոր] Թագաւորաց և Տ[է]ր տերանց. Յայտ. ԺԹ. 16: որ ոչ է խմանալի թէ նիւթականապէս իբրև 'ի վերայ Թղթոյ դրեալ էին 'ի պատմուճանի մարմնոյն Ք[րիստոս]ի. այլ թէ տեսութիւն Ք[րիստոս]ի այնպէս էին. մինչ զի որ որք տեսանէր զպատմուճան և զանդրավարտս նորա, ոչ այլ ումեք համարձակել կարէր զնա. եթէ ոչ Թ[ագաւոր]ի Թագաւորաց. և Տ[է]ր տերանց. զի այնպիսի պատմուճան և անդրավարտիք, միայն Թ[ագաւոր]ի Թագաւորաց. և Տ[եառ]ն տերանց վայելէին. և կամ որպէս Կոռնլ՛ ասէ. գործովքն զորս մարմնով գործեաց. ծանուցի թէ այս է Թագաւոր Ք[րիստո]ս. տեսաք զփառս նր, փառս իբրև զմիածնի առ 'ի Հօրէ լի՛ շնորհօք և ճշմարտութե[ամբ]: այսպէս 'ի կերպարանաց տեսանէ, և 'ի դիմաց անկմանէ. և 'ի խորհրդոց խոցոտմանէ, իբրև 'ի դրեցելոց՝ ընթեռնումն մեք. աննից և յայտնին թէ զ[ի]նչ էին 'ի կենցաղումն: կամ ճանաչողական գիտութե[ամբ]:

❋ (Ժ) ԺԶ Երորդ. ահարկու է դատաստանն, զի ուր [illegible] (ասէ) [illegible] ողջոյ [illegible] աստուծոյ զերկնիս գրաւէն և այլն: Ե[ւ]ս թէ, որ 'ի կենաս այս ուր եաւռութիւնք ողբոց և արտասուաց. Ք[րիստո]ս զերկինս գրաւ դնել տան (զի ողբք և արտասուք արժանաւոր զի՛ն են երկնից արքայութե. և նորօք Մագդաղենացին և Պետրոս ընկալան զթողութի մեղաց և զարքայութե երկնից. և արտասուքն Եզեկիայ 'ի մահուամ շարժեցին զՔ[րիստո]ս. զի ասաց Ք[րիստո]ս լուայ աղօթից քոց. և տեսի զարտասուս քո. ահա ես բժշկեցից զքեզ. Դ Թագ. Ի. 7) անդ ոչինչ օգնեն: Դ[ա]րձ[եա]լ Ք[րիստո]ս խոստանայ մեզ զարքայութին երկնից. և խնդրէ զին այնորիկ զողբս և զարտասուս մեր. դնէ 'ի գրաւ զարքայութին. զի առցէ 'ի մէնջ զողբս և զարտասուս մեր. Ը այնմ Դաւիթի. Ք[րիստո]ս զկեանս իմ պատմեցից քեզ. եդիր զարտասուս իմ առաջի քո, որպէս խոստացար դու ինձ. Սաղ. ԾԵ. 9: Նաև. Ք[րիստո]սի զերկինս արտասուօք գրաւեաց. զի յաւուրս չարչարանաց իւրոց աղօթեաց առ Հայր արտասուօք՝ և լսելի եղև առ լուութեն. Եբր. Ե. 7: Դ[ա]րձ[եա]լ արտասուքն դորով ջուր. որ պարտէր ըստ բնութեն իւրում զառ 'ի վայր իջանել. Ը այնմ արտասուք վերոյն առ ծնօտն իջանեն. և աղաղակ նոր 'ի վե՛ր վայր իջուցանողին նր. սակայն և առ հակադարձն ելանեն յերկինս. ըստ այնմ 'ի ծնօտէն ելանէն մինչև յերկինս. Յակոբոս՝ Ղ[ուկ]. Է. 18: բայց որ 'ի կենաս այս՝ ողբն և արտասուքն զերկինս արժեն, 'ի հանդերձեալ դատաստանին, իբրև ընդունայնք արհամարհեալք 'ի բաց թողանին. ըստ օրինակի արտասուացն Եսաւայ. որ ապաշխարութե տեղի ոչ եգիտ. թէպէտ արտասուօք խնդրեաց զօրհնութին Իսահակայ. Եբր. ԺԲ. 17: այսպէս ասաց մեր հայրն Մակար եգիպտացի. լացէք եղբարք. և հոսեսցեն աչք ձեր զհոսանս արտասուաց, նախ քան զերթալն մեր աստի, և դնալ յերկիրն այն ուր ոչ օգնեսցեն մեզ ողբք և արտասուք. այլ հուր կիզանող պատահի մեզ: իսկ զարտասուաց որ 'ի կենաս այս. ասաց հայրն Փիլոքսենոս. տեսե՛ արարցէ զգլխաւոր կրօնաւորն արթուն՝ հսկելով յաղօթս. և խոցոտեսցէ զմիտս և զհոգի իւր. և հոսեսցէ հեղեղս արտասուաց, մինչև ձգեսցէ յինքն յերկնից զողորմութին Ա[ստուծո]յ: համաձայն են և հետևեալքն, թէ [illegible]: Սակայն աւելի թէ են արդ՝ արև անդէն հառաչմունք և հեծութիւնք. ըստ այնմ առ նեղութե անձանց իւրեանց յոգւոց հանիցեն. և առ ցաւօ անձանց զղջասցին. Իմաստ. Է. 3: բայց անշահաբար և անարդիւնապէս. զի անդ ո՛չ միայն դոն հառաչմունք և հեծութիւնք. այլև լալ աչաց և կրճել ատամանց. բայց կարի անազատ. զի սպեղանին յետ մահուան ոչ ինչ օգտէ տկարութե և վիրաց: այսպէս և ողորմութին ասէն ճշմարիտ (ըստ Նեքեպորեն) սերմանեալ, ոչ պայծառ վաստակ առաջի երթայ զճանապարհ ցուցանել. զի որ ճշդելով սերմանէ, ճշդելով և հնձէ, և որ առատութե՝ առատութե և հնձէ:

❋ (Ժ) ԺԹ Երրորդ. ահաւո՛ր է դատաստանն. զի մեղաւորքն դատապարտին յերից օրինաց, ըստ 'ի բնականէն. 'ի գրականէն և յԱ[ստուածայ]նարականէն. վասնորոյ ասէ. [illegible] և այլն: [illegible] ասացէ էր. որ երևելոց է 'ի դատաստանին 'ի դատապարտութե խաչողացն. և այնոցիկ որք զփրկական չարչարանան Ք[րիստոս]ի 'ի վերա խաչին ընդունայն արարին: իսկ աստապանն Ս[ր]բ[ո]յ և կտակարանն Ա[ստուծո]յ ագիծ օրինաց. թէ արդեօք երևելո՞ց են 'ի դատաստանին, ասել է վ[ասն] տախտակի կտակարանացն, և տապանակին. անհաստատ կերպիւ ասի թէ, զոր Երեմիաս տարեալ թաղեաց 'ի վիմէական

լեառն, յաճուրս նեռլինն յայտնեսցի. և
նեռն բացեալ ըի ձաղակեսցէ ՚ի ճանամայեն
հուր ցոլացեալ պղծեսցէ. տես պարմաճու-
րաց օգոստոսի Ե։ Սակայն այս կարծիքս ընդ-
դիմանայ բանի Սբյն Պօղոսի. որ ասէ.
Բ Թեսաղ", Բ. 8։ Թէ, յայտնեսցի անօ-
րէնն. զոր Տր Յս սատակեսցէ հոգւով
բերանոյ իւրոյ։ որ զայն հոգի բերանոյն
Քի, Սբն Ոսկեբե" իմանայ զհրամանն
Քի։ Բուարկիցես, թէ տապանակն վկայ-
ութե երևելոց է յերկնից. Յայտ. ԺԱ. 19.
ուրեմն և տախտակ կտակարանացն ընդ նմա։
Բսեմ թէ, այն տապանակն ՚ի սենայ ծած-
կեցաւ. ուրեմն ՚ի սնայն պարտէր երևիլ.
և ոչ ՚ի յերկնից տաճարէն։ զի Յօհաննէս
ասէ. բացաւ տաճարն Այ որ յերկինս՝ և
երևեցաւ տապանակն Այ։ նաև զի այն
տապանակն որ ՚ի տաճարէն երկնից երևե-
լոց է. ոչ է տապանակն կտակարանաց. այլ
է ինքն Քս. զոր կուռնելիոս մելորաբար
իմանայ զմարմնոյն Քի։ զի թէպէտ և
Սբն կիւրղ պարապմանց ժա գլ". որինակ
Քի առնու զտապանակն, ոսկեով զԱծ-
ութին. և անփուտ փայտիւ զմարդկութին
իմանալով, սակայն ոչ բաժանաբար։ բայց
աստ ոչ է վէճ վն բաժանման և միաւորու-
թե. այլ վն տախտակի կտակարանացն։
Թողի թէ, Սբս Գրիգոր ՚ի Սբն Եպիփա-
նու առեալ է զայս կարծիս։ որ ՚ի վարս Մո-
սէսի ասացեալ է, թէ տապանակն թաքու-
ցանելի է մինչև ՚ի կատարած Հի. և յայն
ժամ յայտնի առ դարձումն հրէից։ և ՚ի
վարս Երեմիայի ասէ նոյն Սբն Եպիփան
թէ, ՚ի յարութե աճուր. նախ յառնէ տա-
պանակն. և ելանէ ՚ի քարէն. նաև տեղաւո-
րի ՚ի լեառն սինայ, Մովսէս բանայ զնա և ա-
մենայն Սրբքն ժողովին առ նա, զի անդ ըն-
կալցին զԱծ. և փախչին թշնամիքն։ և թէ,
քարս այս՝ է յանն ապտերն ուր նախ շինեցաւ
տապանակն ՚ի մէջ լերանց. յորս Մովսէս և
Ահարոն թաղեալ են, և անդ ՚ի դիշե-
րի ամպեղէն փայլի իբրև զհուր. տես ՚ի
մեկնութեն կոռու". ՚ի վր Եղից. ԽԵ. 10։
Բսեմ թէ, թէ առ պայպիսի պատմութիս յա-
ճախ մերձենայ սբն Եպիփան անհիմն կեր-
պիւ. զի ոչ սխալաբար ասէ ՚ի միասին զթա-
ղումն Մովսէսի և Ահարոնի. ընդդէմ սբ
գրոց (որ զԱհարոն ՚ի հօւր լերին թաղել
ասէ և զՄովսէս ՚ի լեառն Նաբաւ. Թուոց.
Ի. 25։ և Բ Օրինաց. ԼԴ. 6։) այսպէս երկբայ
օրէն խօսի և վն տապանակին։ Թողի թէ և

որ վն տապանակին՝ Նոյի ասէ սբս Գրիգոր.
և զայն ևս առեալ է ՚ի բանից Եպիփանու.
յորոց պապկսեաց վր, աճեղորդաբանու-
թբ խօսի սբն Եպիփան։ իսկ մեք ասեմք
թէ յաճուրն դատաստանի բաց ՚ի Խաչէն
Քի, ամ նշանակութեանց (նախընթաց հրոյն
որ գալոց է առաջի Քի) պիտոյք են.
ըստ այնմ Բ Պետ". Գ. 12. թէ, փութալ
հասանիլ գալստեան աճուր Տն. յորում
երկինք հրայրեացք լուծանիցին. և բնու-
թիւք հրդեհեալք հալիցին։ ուրեմն կարե-
լի է ասել թէ, տապանաւն որ էր ՚ի բնա-
կան օրինում. զգալապէս գուշակիչ հրհե-
ղեղին, նշանակի թէ Քս զոմանս բնական
օրինօք դատելոց է. և կտակարանաւն որ էր
առ Մովսիսիւ. զհրեայսն նախ քան զդա-
տաստան, դատելոց է գրաւորական օրինօք.
ըստ այնմ որք միանգամ արտաքոյ օրինացն
մեղան. արտաքոյ օրինացն և կորիցեն. և որք
ընդ օրինօքն մեղան, օրինօքն և դատեսցին։
Հռոմ. Բ. 12։ նաև ասեմ թէ, ոչ ամ
սբք իւրեանց յատուկ նշանօք ձևացեալք
՚ի լուսոյ, և կամ ճանաչողական տեսութբ
՚ի միմեանց ճանաչեալք լինին. և կամ զԱծ
տեսանելով լուսով փառաց. զամ ինչ ՚ի յԱծ
տեսանեն. այսպէս ՚ի տեսութեն Նոյի. և
Մովսիսի. յիշեն զտապանն որք էին ընդ բնա-
կան օրինօք. որոց տուաւ ՚ի յԱյ Ճ ամաց
ժամանակ ապաշխարութե. և տեսութբ իմա-
ցականաւ. և ըստ երևակայական ձևա-
ման տապանին, իմանան և ճանաչեն զխըս-
տորութիւն իւրեանց. նոյնպէս և հրեայքն
տախտակաւ կտակարանին. և քրիստոնեայքն
Աւետարանական օրինօք։ քանզի ասէ
Սբս Գրիգոր փոխաբերապէս խօսի. զի ոչ
Աբրահամ, Մովսէս և մարգարէիւք ցու-
ցանէր զգրեանս Մովսիսի և Մարգարէից.
Ղուկ. ԺԶ. 19. ունին զՄովսէս և զմար-
գարէս նոցա լուիցեն. այսպէս տապանաւն
Նոյի. և կտակարանաւն Մովսիսի և Խա-
չիւն Քի. իմանայ զբնական. զգրաւո-
րական. և զԱւետարանական օրէնսն. որովք
դատեսցէ զհեթանոսն. զհրեայս. և զքրիս-
տոնեայս։ որ այսպիսի երեքկին օրէնքս կեն-
դանութեանս դատախազ լինելին զանցողաց իւ-
րեանց. ըստ այնմ, բանն զոր ես խօսեցայ,
նա դատէ զձեզ յաճուրն յետնում։ այլև
սբս Գրիգոր, [illegible] հայրենին կոչէ զբնական
օրէնսն նախ քան զմովսէսի օրինակաւ տա-
պանին Նոյի. [illegible]. ըզ
տապանակն. զի էր ՚ի ներքին կողմն Սրբու-

Աւց. և զի յԱրեւմտից ծածկեցաւ: Խոկ Խուզն Քնի զարիւն նորա ուխտին նման յիշատակէն. Թէպէտ խաչն նմանութեամբ կանգնեցաւ:

※ (Ի)ոհաննէս է դատաստանն. վեց զանազանութեան տանջանացն դժոխոց. վերոյ ասէ. (Ո՛ անձանօթութեան է վեր գործոյս և այլն:) Ո՛ր անզի ուր կեն երկնային փառաց ասէ Առաքելն. զոր ակն ոչ ետես. և ունկն ոչ լուաւ. և ՚ի սիրտ մարդոյ ոչ անկաւ. զայն պատրաստեաց Ա՟Յ սիրելեաց իւրոց: այսպէս իմանալի է և զտանջանացն դժոխոց, զի անտես և անլուր. և անմտածելի են. Թէպէտ սուրբ գիրք մասնաւորաբար պատմեն. այլ որպ ըստ փառացն սրբոց ոչ կարեն լնուլ պատմել: Նմանապէս և զտանջանացն դժոխոց. Թէպէտ զանազան են տեսակք տանջանաց: Առաջին՝ զի է բանտ անել. ըստայնմ ոչ ելանիցես անտի, մինչև հատուցանիցես զյետին բնիոնն. Մատ. Ե. 26: Երկրորդ՝ գերութիւն անազատելի. ըստայնմ երթայք յինէն անիծեալք. այս է հեռացումն. ըստայնմ որպ ասաց Աբրահամ մեծատանն. ՚ի վեր այսորիկ վիհ մեծ է ընդ մեզ և ընդ ձեզ. եթէ կամիցին այստի առ մեզ անցանել ոչ կարեն և այլն: Ղուկ. ԺԶ. 26: Երրորդ՝ խաւար շօշափելի. Յոբ. ԺԷ. 25: շօշափեսցին զխաւար և մի՛ լոյս: Չորրորդ՝ որդն անմահ. Եսայ. ԿԶ. 24. որդն նց ոչ վախճանեսցի. և հուրն ոչ շիջցի: Հինգերորդ՝ սառնամանիքն անհալ. օրինակն է Իմաստ. ԺԶ. 22. ձիւն և սառն կալին ընդդէմ հրոյ. և ոչ հալէին. հուր բորբոքեալ ընդ կարկտի և փայլատակէր ՚ի մէջ հրոյ: տես և Եզեկեց. Թ. 13: Վեցերորդ՝ ընկերութիւն դիւականն. ըստայնմ երթայք ՚ի հուրն յաւիտենական. որ պատրաստեալ է սատանայի: Եօթներորդ՝ լալ աչաց և կրճտումն ատամանց. զի մի՛ զովասցին: Ութերորդ՝ վայից և ողբոց և հայհոյանաց լսումն. Յայտ. ԺԶ. 21. հայհոյէին մարդիկն զԱ՟Յ յերկնից: Իններորդ՝ որդն չար խղճի մտաց. որդն նց ոչ մեռանի. զոր Աղպերտ իմանայ զխղճմտանս մտաց ՚ի ներքուստ: Տասներորդ՝ դեղքն արտաքուստ. ըստայնմ հրեշտակի չարի դիմեցայց ՚ինոսա զարտմութիւն բարկութեան իւրոյ: ԺԱերորդ՝ իմանալի խաւար իմացականին, Յոբ. ԺԵ. 6. խաւարեսցի լոյս ՚ի խորանն ամբարշտին: ԺԲերորդ՝ զրկումն յԱ՟Յային տեսութենէ. ըստայնմ բարձցի ամբարիշտն յերկրէ. և մի՛ տեսցէ զփառս Տ՟Ն:

ԺԳերորդ՝ մոռացումն և յիշումն նախախնամութեան հեշտութեանց. քանզի մոռանան բարութեան ոչ ևս զգան. և յիշեն թէ յորոց զրկեցան. և այնու սաստկանայ կսկիծ նոցա. որպ յիշելին հրեշտակքն ՚ի լեառն զոխին, և զվախտ և զպարսան եգիպտոսի: նա և յիշեսցեն զանցեալ բարիսն ՚ի յաշխարհումն պատուհասին. ըստայնմ յիշեա՛ զի դու ընկալար զբարիս քո ՚ի կենդանութեան քո. Ղուկ. ԺԶ. 25: ԺԴերորդ՝ ծանր բնական մարմնով. ըստայնմ իջցեն որպ կապար ՚ի ջուրս սաստիկս: ԺԵերորդ՝ ծայրագոյն անզօրութիւն յօգնութիւնն նց. ըստայնմ տկարասցին և կործեսցեն յերեսաց քոց. և այլ. քան մինչ զի ոչ կարասցեն թափել զորդուոց յաշաց իւրեանց: ԺԶերորդ՝ հուր պղծոյ և անշէջ. որպ ասէ սբն Գրիգոր պապն. ասա վառել բոցն լուսաւորէ. անդ տոչորող հուրն խաւարեցուցանէ. ասա բառնի երկինս. յորժամ սկսանի կրել զտանջանս. անդ ցաւն դիմաւորէ. և երկուքն զարհուրեցուցանէ: սբ հայրն Անկարիոս եգիպտացի մի քրմի կռոց. և է հայր զտանջանացն դժոխոց. և նա ասաց որչափ բարձր են երկինք, և խոր է երկիր. այնչափ խորագոյն են յերկրէ տեղիքն ուր մեք դատապարտեալ կամք. և զի կեամք յոտից մինչև ցգլխոց թաղեալք ՚ի հուրն անշէջ. և ոչ գոյ մեզ հնար տեսանել զերեսս միմեանց. այլ իւրաքանչիւրն հայի ՚ի թիկունս ընկերին իւրոյ. և զի է խաւար յոյժ: եհարց Մեն Մակար. թէ և է՞ այլ ինչ դժուարին տանջանք քան զտեղին ձեր ՚ի ներքոյ. ասաց գլուխն այն. ասաց սբն որք են. ասէ գլուխն, մեք որ զանդէտս Ա՟Յ փոքր մի ողորմելիք եմք քան զնոսա. իսկ որք գիտելին զԱ՟Յ և ուրացան զնա. նոքա ՚ի ներքոյ մեր են: ԺԷերորդ՝ կապումն ձեռաց և ոտից. ըստայնմ ՚ի գործս ձեռաց իւրեանց կապեսցին մեղաւորք. և թէ կապեցէք զձեռս և զոտս դր և արկէք ՚ի խաւարն: ԺԸերորդ՝ անպիտանութիւն զղջութեան ՚ի հեշտանալ. և պիտանութիւն ՚ի կրումն տանջանաց. որպ ասի Առաքելոյն է մահին, 9 գլուխն, թէ ոչ միայն զմիտս մարդոյն. այլև զբոլորն ըմբռնեսցէ տանջանք դժոխոցն. զոգ հոգի և զմարմին. և զամ զօրութիւն. քանզի եղիցի կուրութիւն ՚ի բանականութիւն. անուղղութիւն ՚ի կամքն. բարկութիւն և անյուսութիւն ՚ի ցասմնականն. տանջումն ՚ի ցանկականն. խաւար ՚ի յաչսն. ողբ ՚ի լսելիսն. դառնութիւն ճաշակելեացն հոտ՝ և նեխել դխականց ՚ի հոտոտելիսն: զի ասէ սբն Գրիգոր, թէ

զխնձոր

զհնոտի որ ոմն հոռմայեցի մեռաւ, և դարձեալ
կենդանացաւ, և պատմեաց, թէ տեսի դեւ
սեաւ, յորմէ երևէր անտանելի հոտ դար
շութեան, ուր ամ մեղաւորք ընկղմեալք լինէին։
Իսկ քաղց՝ և ծարաւ ՚ի ճաշակելին, հուր
՚ի շօշափելին։ Ասի թէ քահանայ ոմն մե
ռեալ, մինչ մերձեցաւ ՚ի մահ, ասէ ցշրջակայսն.
ահա երկու վիշապք եկին կլանել զիս. և
այժմ են ոտք իմ մինչև ՚ի ծունկս ՚ի բերանս
նոցա։ Եւ ընդ աղօթելն նց՝ դադարեաց սա
կաւ մի, և դարձեալ աղաղակեաց, ահաւասիկ
կլլեն զիս մինչև ՚ի պարանոցս. և դարձեալ
ասէ. տուաւ ինձ վճիռ դատապարտութե.
և ահա բերին դևք տապակ մի մեծ, զի տա
պակեսցայց անդ։ Եւ իբրև զայս ասաց, ան
կաւ ՚ի տապակէ այնմանէ կաթիլ մի ՚ի վե
րոյ. և այրեաց զբոլոր մարմինն և եհան ըզ
հոգին։ ԺԸ երրորդ՝ ըստ որակութե մեղաց.
լինին և պատիժքն. և զի մեղաւորքն դառ
նան յանփոփոխ բարույն. վասն որոյ զրկին
՚ի տեսութենէ Այ։ Եւ զի յարեն առ փոփո
խական բարիս. այրին նիւթական հրով. և
զի ըստ կամաց և բանականութե անկարգա
նան. տանջին ընդ հանրական տանջանօք
յատկականօք։ Եւ զի զԱծ դառնացու
ցանեն մեղօք. դառնանան ՚ի խղճմտանս
ծերեանց. ըստ այնմ զի ծանիցես թէ չար և
դառն է քեզ թողուլ զՏր Ած քո։ ԺԹ եր
րորդ՝ զրկին ՚ի յուսալեաց. վասն որոյ ասէ.
զի՞արդ մխիթարեցայց համառօտելս ՚ի յու
սոյ. ուստի ասէ Առաքեալն. ամենեքեան ննջի
ցուք. այլ ոչ ամենեքեան նորոգիցուք.
Ակոր. ԺԵ. 5։ և Յոբ. Է. 13. ասէ.
յոյս ամբարշտի կորիցի։
(ԺԷ) Ութերորդ՝ ահարկու է դատաստանն.
զի հրեշտակքն և արդարոցն դասք սարսին.
և չկարեն հայել յերես այն ահեղ դատաս
տանին և դատաւորին. ապա ես եղկելիս
ասէ սոյն երևեցայց. զայս օրս մտածելով
երանելին Յոբ ասէր, թէ սիւնք երկնից
սարսեսցին, և զարհուրեսցին ՚ի սաստէ նր.
ԻԶ. 11։ վասն որոյ ասէր Ջերոնիմոս. զի՞նչ
արասցէ ստեղն անապատի՝ ուր տատանի
մայր դրախտին. և Յոբ. ԼԱ. 14. զի՞նչ
գործեցից եթէ հարցումն արասցէ ինձ
Տր. զի՞նչ պատասխանեցից։ Իսկ աման
դակորոյս ասէ զենքն. վասն կորուսանելոյն
զաւանդն շնորհաց և անմեղութե։ Թուի
թէ նկատէ ՚ի բանն մեծն Արսենի ճգնաւո
րին. որ մինչ նստէր ՚ի ճանապարհին և ՚ի
փողոցս և լայր. և ՚ի հարցանելն թէ վս էր

լաս այր դու։ ասէր թէ, տեսի իմ հաւա
տաց ինձ ինչս բազումս. և իմ կորուսեալ
զայն ամ երկնչիմ. զի համարձակ է առա
ջել զիս։ Իսկ մինչ լսէին զայն ճանապար
հորդքն կարծէին թէ զոսկի և զինչս ասէ,
և տային նմ հաց և ասէին. առեալ կերիցես
զայդ եղբայր. և զմեծութին զոր կորուսերն՝
կարող է Տր տալ քեզ. և ծերն ասէր ամենից։
Այր մի զհեծանն ՚ի վիճեցուցանելն, անկաւ
երկաթն ՚ի ջուրն յորդանանու. վայ գոչեց
այրն. զի յաւանդ առեալ էր զայն. Դ Թագ.
Զ. 5։ ապա որքան վայ պատուելոցէ կաւ
անդ շնորհացն Այ և անմեղութեան զկո
րուստնօղն։
※(ԺԷ) [illegible]
[illegible] դժոխոց։ Այսինքն եթէ թէ արդեն
իսկ մերձեալ եմ ՚ի դուռն դժոխոց։ Այլ ով
մահու և կենաց ունիս իշխանութի. և դար
ձուցանես յայդ զտառապեալս մահու. նմանա
և զիս կարես ՚ի դրանց դժոխոց յետ դար
ձուցանել. որպ և մարգարէիւն ասացեր.
՚ի խորոց անդնդոց դարձուցից, և ՚ի միջոյ ծո
վեաց զայն ՚ի դուրս կորզեցից։ Բայց մի թէ
վախճանաւ դատապարտեցելքն կարեն փր
կել ՚ի դժոխոց։ քանզի ասի Իմաս. Բ. 11.
ոչ երևեցաւ որ դարձաւ ՚ի դժոխոց։ Ասելի
է, թէ բանն իմաստութե կրկին միտս ցու
ցանէ. նախ, թէ ոչ գոյ դժոխք և ոչ դար
ձող ՚ի դժոխոց. բայց այս սուտ է. քանզի
Սողոմոն բերանով ամբարշտացն խօսի. և ոչ
վճռօրէն։ Երկրորդ՝ թէ, թէ պէտ գոյ դժոխ
բայց ոչ գոյ դարձող և պատմող. սակայն
և այս ևս սուտ է. զի Ղազարոս և մարմինք
ննջեցելոց սրբոց որք ընդ Քսի յարեան. ՚ի
դժոխոց դարձան։ Բայց մի թէ վախճանա
պէս դատապարտեալքն, ընդդէմ արդարութե
վճռոյն Այ. կարեն դառնալ ՚ի դժոխոց.
և փոփոխմամբ վճռոյն դառնալ ՚ի յարքայ
ութիւն։ Նախ ասեմ թէ, Տր այլն բացար
ձակ կարողութեն կարելի է դառնալ ՚ի դը
ժոխոց. այլ ոչ կարգաւորեալ կարողութե,
որ ոչ կամի պչարն մնալ առանց պատժոյ. և
ոչ զբարին թարց վարձուց։ Երկրորդ՝ մարդ
՚ի ճանապարհի կենցաղոյս. փոխելով զվարս
կարէ և փոխել Տր զվճիռն. որպ յայտէ յԱ[illegible]
կեայ մահուանէն. և զկործանմնէն Նինուէի.
և այս է միտն մեծին Գրիգորի. քանզի մարդ
՚ի ճանապարհի կենցաղոյս՝ կարէ անկա՛ն ել
և կանգնիլ. և թէ ոչ, անձնիշխանութն խա
փանի։ Նաև զի Տր բազմիցս տայ զշնորհ
զղջման, թէև ամենեքեան ոչ զղջասցեն այ

նու շնորհիւ, ոչ տարրալ զտեղի․ տաճարն և բնակութիւնք տան զտեղի, և զգլխաւոր ուրեմն կարին զժամանակաւոր վերին յետ դարձուցանել ։ այսպէս ահաւորութեամբ ահաւորակն և մնացորդացն, եթէ նախքան զգլխաւորն մեռանելին, դամբարանս լինելին 'ի դժոխս․ և մինչ զգլխաւորն վերին նոյա փոխեցաւ ։ և վնասակարին աւէ Սկզբոս զՔրիստոսի կամաց ժամ խորհրդոյ. թէ վերին Ս.Տ. ապաւինէ և ոչ դնէ զշարժառութիւն մերոց կամաց․ ուստի 'ի փոխակերպ արդեանց և պարուց․ փոխուել և ժամանակաւոր վերին Ս.Տ. Խակ եթէ ասիցէ ոք, թէ և յաւխտենականն վերին Ս.Տ. փոփոխի․ ոչ էր կենդանանալ Տոսկանիոյ աղօթիւք տեղն Լորէթոյի Պապին․ մկրտին և քրիստոնէութեան մեռանելն ։ Նայեսցէ թէ, պատմութեան այն երկրպագական և տարակուսական է․ խակ յերկրպագականաց հաստատ և շնորհիւ վերին ոչ առանձին ։ Նաև զի Տիրոջ Սրբութեան դ պատմութեան տեղն Լորէթոյի աւէ, թէ Տոսկանոս մկրտեցաւ 'ի տեղն Լորէթոյի․ ապաշխարութեամբ վերին կենաց իւր․ և այս է ընդդէմ տեղւոյն աւէն, փոխարէն հիւսիսոյ կողմն և մինչ այն ամե կայցէ․ Մաղաք․ ժա․ 3 ։ և Ղուկ․ ժդ․ 26․ ուր ասաց Աբրահամ մեծատանն թէ, ոչ է ոմն այսր առ մեզ անցանել ։ խակ կամս մարդոյն յետ մահուան անփոփոխելի է 'ի չարն առ բարին․ և 'ի բարւոյն առ չարն նմանապէս և որդիսն քն ։ Սրբոց և սոսկ Սրբոյ Լորէթոյի 'է զմանապարհ ասաց կենաց․ զի կդարձեալ 'վ..ն կարէ 'ի դրանց դժոխոյ վերել ուրդի արարեալ․ զի արդարն յառաջ եօթնիցս թէ անկանի' յառնէ․ ... որքան և անկանի կարէ կանգնիլ․ որպէս աւէ Սկզբոս զնախահայրն հաւատութենէ ժամ խոստովան․ թէ Նախահայրն մեցելքն կարեն անկանիլ 'ի շնորհաց ժամանակաւորապէս․ բայց ոչ մնայ 'ի յանկման մինչև ցվախճան․ զի թէպէտ մեռանիցին․ սակայն՝ ապաշխարելով են․ զի ՍՏ տայ նոցա զշնորհս․ որոյ ոչ կարիցեն ընդդիմանալ․ և կամ չհաւանելով․ այլ անխափանապէս կամք նոցա հաւանեսցի ։ Սակայն ծանիր․ զի կաբելի է թէ ոմանք ոչ յետին և վախճանականն․ այլ թէ ականատե խիք առ ժամանակս այ լինի դատապարտեցեալք․ սակս թէ ոչ' տեսն յինի և աւէ Թաղէոսի Ռ.ապէ լայն մերոյ զՋ եմենդոս․ և տեղն Պետրոսեայ զինն հոգիս 'ի կտտապաշտից յարուցանէին․

ոչ աս պատմութեան դեկտեմբերի ին․ և ապրիլի ին․ և այլոց բազմաց․ խակ մեր վերադարձեալն ոչ էր զի՝ է անկն դ տպագրութեան․ այլ զվախճանականն․ և՞ կարէ վերել թէ Տրայիանոս յետ դատապարտութեան էր դատապարտեալ ։ լինի թէ ՍՏ վերեալ էր աղօթիւք տեղն Լորէթոյի Պապին գեա յարութեանելի և մկրտելի․ այսպէս և շահ լինին խնմ ։ և այլքն յայտնիք են ։

Գ․իր տուողին քո պայծ ա... — տեան,
յոր Տէրատուղոյն քաղաք — բանն,
և Սազոմոն որդի Դաւ... — թեան,
լինին համերք անխօսա... — կեն ։
Ս.Նդ Օրոստոս հանդերց այր — քայն,
լինի աղքատ ճանընչա... — կան,
անդ զատխածու ուծն ունա... — կան,
է՝ նաւապատակ երկ չրա... — կան ։
Ս.Նդ Կըրաստս փառթամար... — քայն,
զէտ սանդխտուն է մերկա... — կան,
միայն հաճանուն և բարուք — կեան
անդ էն վամձուք յոժ շահե... — կան ։
Ջ.նաւ ուրքան եւ յայսմիկ — կեան,
դանձել քեզ դան.Հ անմահա... — կան,
զի անդ և կոյսքն խմաստնա... — կան,
հայցէ զքանեն զխուղ բանա... — կան ։

ԳԼՈՒԽ ՈՒԹՍՈՒՆ ԵՐՈՐԴ :

Այս ճառս՝ է գովասանական եւ աղերսական՝ ի սուրբ Աստուածածինն · նկատմամբ առաջին փառաց անն · զորս ճառելով ասացեալ, ... (ասէ) ... Սրբոյ ... ՚ի ... և այլն :
Այս ճառս՝ ... մասամբ ընծայեալ ... այլն : ... Սրբոյն Աստուածածնին :

* ԲԱՆ * ...

ԵՒՐԴԻՒ ԽՐԱՑՐԱՑ

ՔԱՆԵԱՑ ՅՈՒՍԱՀԱՏՈՒ

Ընեանց և այլն :)

* ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ *

Ոչ աներ զի յուսահատութն ասէ)ոչ զՔրիստոսական առաքինութիւն · այլ զմարդկութիւն յուսոյն · զի հիմն Քրիստոնեական յուսոյն է հաւատն · ուրեմն որ յուսահատի զփրկութ թէ խուսէ · կորուսանէ զհաւատն · որ է հիմն յուսոյ : Իսկ դիմել սորա Գրիգորի ՚ի բարեխօսութն Քրիստոսին · է յայտնի նշան յուսոյ · զի յուսահատելոյն է զգերբնական միջնորդն հերքել · իսկ Քրիստոսին է մայր յուսոյ : Ուրեմն որ զահարկութ դատաստանին նկատէ · և ՚ի մարդկային հնարից արտաքոյ տեսանէ զեղանակ փրկութն և առ Քրիստոս և Քրիստոսին դիմէ · այնպիսին ոչ աւելի յուսահատ, այլ առաւել յուսացող · որպէս էր և սա Գրիգոր : այսպիսի էր և Յովնան ՚ի փոր կիտին որ ասէր, ասացի թէ մերժեցայ յաչաց քոց · իցէ թէ յաւելից հայել ՚ի տաճար սրբ քո · Յովն · Բ · Ե : և Եզեկիա յաղօթս իւր զկնի առողջութն ասէր թէ, Ես ասացի ՚ի վերանալ աւուրց իմոց · գնացից ՚ի դրունս դժոխոց : և այլն · Եսայ ԼԸ · 10 · և սակայն ոչ էր յուսահատ՝ զի ասէր ո՛ տէր, յիշեա զիս տէր՝ զի գնացի առաջի քո արդարութբ : ուրեմն և Սբս Գրիգոր զահարկութն դատաստանին նկատելով · յորում բնաւ մարդկային կարողութն՝ անկար է փրկելն և պարզ երես դատանել · արդէն զՍբ

Քրիստոսին միջնորդ արկանէ · ոչ իբրև առաջին պատճառ, այլ իբրև զմիջնորդ : որպէս և արձակումն խնդրողն առ քահանայն ասէ, թէ զքեզ ունիմ միջնորդ · և սակայն Քրիստոս է առաջին թողութն : զհետադայն հափեցից ոտից :

Արաչեմ ըզքեզ՝ Քրիստոսին կոյս,
Շնորհիւ դու հրեշտակ՝ մեղաւորաց յոյս,
զէտ արփիայն դիմօք՝ յամէն կողմ և կոյս,
վերնոց և ներքնոց՝ տաս շնորհ և լոյս :
Քրոբէ երկնային՝ գիտութեամբ յաճախ,
Սրոբէ սէրափէ՝ ամփոփեալ անձ ծախ,
դու ես բուսափայլ՝ կարկեհան ուրախ,
՚ի գոյական դիմաց՝ միշտ առնես անվախ :
Երկրաւոր տեսող՝ Տեսլեան էր Սաբայ,
յետ փրկչին մերոյ՝ դու երկնից արքայ,
նշան մեծ ցուցաւ՝ երկնից գերակայ,
լեառն Քրիստոսի՝ գեր քան ըզ Սինայ :
Քնխաւն իբրև զօդ՝ ՚ի ծխոց մեղաց,
մաքուր ոսկի լոյս՝ գեր քան զաստեղաց,
ցօղոյն հանդարտի՝ դու երկնատեղաց,
ջուր Գեդեհոնի՝ լուսոյ զօրաց ղաց :
Քնշողափ արև՝ բարձրելոյն պատկեր,
գեր քան ըզՄովսէսի՝ դ խօսք լուսաբեր,
զսիւն ամպոյն օթոց՝ դու ըղ քե արկեր,
Աթոռ Աստուծոյ՝ դու եղեր ընկեր :
Ջի անդ մտանէր՝ վերին Քահանայեան,
խնկելով քաւէր՝ զաշխն խորայեան,
՚ի լալի աւուր՝ տօնի քաւութեան,
որ վս մեղացն՝ որթազործութեան :
՚ի Սբն նորոց՝ յարդարեալ քո մաքուր,
միանգամ եմուտ՝ երկնայինն այն հուր,
յԱրդեն արդարեալ՝ եղեալ այն աղբիւր,
զմեղս աղտի մարդկան՝ լուաց զէտ ըզջուր :
Երանեալ խոստման՝ գերապատիւ տե զի,
եզեմ շնչական՝ Այլին անէ զի,

Ծառ կենացն Յն՝ ՚ի քեզ եստե ղի,
ըսկիզբըն գոլով՝ կենին անմե ղի։
յԱրեւել շնորհաց՝ արմատ տնկե ցար,
կենսատու պտղով՝ արփւոյն ելք ցուցար,
՚ի քեզ նկատմամբ՝ նախնին Ադամ հայր,
համայն կենդանեաց՝ զԵւա կոչէր մայր։
Զի անմահ կենաց՝ դու ծառ պտղաբեր,
բոյսեղէն սրով՝ մահն ՚ի քէն տար բեր,
՚ի ջրոյն կենաց՝ դու սիով ար բեր,
Ճի հոգիս մարդկան՝ վայն դու յորդ զեղեր։
Սուրբ քերոբէին՝ քեւ տար վանե ցաւ,
շլթունք մեր կենաց՝ պտղոյդ հպե ցաւ,
հայրն Ադ բարձրել՝ քեզ հովանա ցաւ,
զօրութին ՚ի քեզ՝ սէրն ամայց ցու ցաւ։
Հոգւոյն համապատմբ՝ դու մայրագործել,
բնակութե Որդւոյն՝ կրան յարդ ար եալ,
բանին Այ՝ տաղաւար կազ մեալ,
այն վեհ պանդխտին՝ հիւրանոց ցուցեալ։
Աստուածայինն Հօր՝ անդրանիկ եւ քեզ,
Որդին քո ծնունդեամբ՝ որ նման է մեզ,
Զի արարչութե՝ եւ քեզ ով դու հեղ,
որ մաքուր արեամբ նորկեր զայն բե հեզ։
Որ ըզգեցուցեր՝ անմեղ ողխա րին,
զուլնկս արկեր՝ զաջօք Յն հզօ րին,
պատարան կազմեցեր արուսեակ չա րին,
որ առութի եստուր Յակոբ նիհա րին։
Ասպէն ծիծաղի հայրն Ա․ Սա հակ
ընդ հընար որդւոյն որ անօրի նակ,
օրինէ զընութիս՝ որ էր անա ռակ,
վն միայմանն՝ առ Որդին ան քակ։
Աննախ սթութն՝ եւ անբիծ բա րի,
շնորհօք լիացեալ՝ անմամն ես չա րի,
անարատ եւ սբ՝ խնամակալ ա րի,
ձեռընտու միջնորդ՝ մեզ գետատա րի։
Ընկալ զայս աղերս՝ քում գաւանո ղիս,
ընդ միւս գումարք՝ խմբից ներբո ղիս,
Ածածին զքեզ՝ խոստովանո ղիս.
տուր զշնորհ զղջման՝ ինձ քարասիր տիս։
Նուսեալ միացո՝ զդառն իմ հեծու թն,
Յն խնկաւորել՝ հայցուածոյդ ար դեան.
որ յաջմէ որդւոյդ՝ կաս դու ՚ի կանգուն,
ձօնել զաղերս մեր՝ առ Որդի սի րուն։
Այլ տունկըդ կենաց՝ պտղոյն օրհնու թե.
՚ի քէն օգնեցայց՝ միջնորդ անխա փան,
՚ի մաքուր ծնօղդ՝ յապաւէ նեց ման,
կեցից Քի՝ որդւոյդ յաւի տեան։
Աղօթիւք Թեոգդ՝ ինձ օծ անդա կեա,
դու յերկման հոգւոյս՝ մայր կենաց օգնեա,
՚ի յայր հովուէս՝ դու զիս ազա տեա,
եւ Թարց լցանաց՝ առ քեզ ամիօ փեա։
զՏէրնայ իմ վշտացս՝ օդեվարու թե,
արատացես ինձ տօն՝ հաւիթ բերկրու թե,
ով ողջացուցիչ՝ Հեւայի բեկ ման,
ողջացո զհոգիս՝ ՚ի կիտող մահո ճան։
Անձառ մաքրութբ՝ դու զարդարե ցար,
բարեխօս մարդկան՝ յինէն ծանու ցար,
դու աղեղն երկնից՝ առ Նոյին ցու ցար,
նշան հաշտութե՝ յերկինս կայա ցար։
Որտասուօք օգնեա՝ վտանգեցե լոյս,
գովեալդ ՚ի կանայս՝ որ մայր ես եւ կոյս,
որ ոչ Թէ յերկինս՝ ցօղել կայ ար տօսր,
այլ զոր առ խաչին՝ հեղեր վն հի քոյս։
Աննման որդւոյդ՝ զայն յիշեա ա սեմ,
առ իմ հաշտութի՝ ծնրադրել Տե տեմ,
երանութե քոյ՝ ոչ զարատ խնդ րեմ,
այլ զպարտ մայրական՝ ճնուլ աղեր սեմ։
Զի պարծանք է քեզ՝ անձնման կու սի,
Թէ առ քեզ դիմէ՝ որ տարակու սի,
զի փառք համարիս՝ Թէ վն իմ տք նիս,
մութ մտայ ծաղիս՝ զէտ արշալու սի։
Ամն իմ դու հոգւո՝ խորան բարձրե լոյն,
ձեռք տուր անկելոյս՝ տաձար երկնայնոյն,
զառ քեզ ապաստան՝ մի խիբեւ զՅո վա,
մատնեցես դահճի՝ անողորմ սո րոյն։
զՍրբոյդ քո ՚ի քեզ՝ դու փառաւո րեա,
ձիր Աստուածորէն՝ դու ինձ հընա րեա։
զզօրութն որդւոյդ՝ քեւ յիս դու յայտնեա,
խնայս փրկութե՝ դու բացայայ տեա,
Բարձրացի յաւէտ՝ պատուիս քո ինե,
եւ ցուցցի հանրից՝ փրկութին իմ քե,
եԹէ զիս գտցես՝ ով դու բարկ արե
հանցես ՚ի մեղաց՝ զանկեալս ՚ի ստոր ե։
Թէ ողորմիս ինձ՝ ով դու Սբու հի,
յանբծէդ գտեալ՝ հոգին իմ շա հի,
որ անսանձ ձիոյ՝ պէսն էր ամե հի,
վազվազէր ՚ի մեղս՝ Թարց խիղ ա հի։
ԵԹէ ըղհարթեալս՝ յուսոյ բարու թեց,
ուռոգես կաթամբն՝ որ ՚ի քոյդ ըստեանց,
սէրն համատկանդնես՝ ներ երկուց անկենց,
երջանիկ դու մայր՝ սիրոյ գթու թեց։
Թէ զամաչեցելս՝ յառաջ մատու ցես,
ինձ յուսահատիս՝ Թէ միջնորդես ցես,
զմերձեալս յԱյ՝ ընտանեցու ցես,
բարեբջանիկ ես՝ մեծարել կոյս ես։
Թէ ինձ գԹացիս՝ լուծիչդ անի ծից,
եԹէ ըղծփեալս՝ յալեաց արկա ծից,
առ որդին հաստես՝ կանգնիչն անկա ծից,
հանգիստ եւ փրկանք՝ դու ես անկար ծից։
Թէ ՚ի վրդովմանց՝ յուզմանց զիս փո խես,
խաղաղարար ես՝ յալեաց ան կոխես,
Թէ վրիպելոյս՝ դարձման ձիր ծա խես,
առ այն ոչ զղջաս՝ այլ միշտ ուրախ ես։

Թէ վասն իմ մտցես՝ ի հանդէս մար տի,
Ի քէն նահանջել՝ մանաւանդ և պար տի,
Թէ զիս անուշես՝ հոգեւորդ հանդար տի,
Դառնութիւն սրտիս՝ շուտով անցար տի:
Սարդարկէուհին՝ արին Պետրո րա,
յաղթեաց Բառակաւն՝ չարին Սիմո րայ,
Եղեալ ի կատար՝ լերին Թաբո րայ,
Պայծառանակն էառ՝ ի կիրնո րա:
Ես էկից Է քեզ՝ ով Բարակ իշ խան,
զի ինե ասէր՝ չարին իցէ կո խան,
Ի վերայ կանանց՝ և զիս դևք խո խան,
Նորօք ցրուեսցի՝ Նոցայն երա խան:
Զեր զարմանք թէ Բանն՝ Բնէ զօրաց տէր,
Իսր այլ ոք Բարակ՝ չար դիւաց յաղթէր,
վասն այն զինկուհի՝ Սմբրեն իւր ընտ րէր,
ընդդէմ չարդիւաց՝ ախոյեան կար գէր:
Զի մայր մեր Եւա՝ յօձէն պարտե ցաւ,
և սորանց ազգի՝ պարտական ցու ցաւ,
յերկրորդ ստեղծմն մէ կոյսն ընտրեցաւ,
որով սխալեալ բէ հմուվըն ընկճե ցաւ:
Սա մէ մեզ զաւակ՝ վէմ չարին գլ խոյ,
զչարն աբիմելէք է հարթարյ սր բոյ,
զի երկանաքար՝ բեկտորիւն որդ ւոյ,
Ջախջախեաց ըղեղուխ՝ օձին այն հր նոյ:
Սա մերս Յայէլ՝ սէուհիս մա քուր,
փոխան ջրոյ զկաթ՝ Սիսարայ ե տուր,
և զի կինն որսայ՝ զմանկան սայրա սուր,
կուժին սըրսըկմամբ՝ թէ իցէն և ուր:
Սէուհին Յայէլ՝ կաթամբ իւր պատրեաց,
Ծածածելիս չարին՝ ցրցիւ Ջախջա խեաց,
Ամուրը քան զՅայէլ՝ Մարիամ գործեաց,
կաթամբ կուսութէ՝ զբելիար ընկ ճեաց:
Սա մեր Թագուհիս՝ քան զՎաշթեր շքեղ,
ումոչ ոք նըման՝ ունէր զտեսոյն գեղ,
զՀամանն չար իշխանն՝ հրէից մահա դեղ,
զբելիարայ կարծն՝ ի դիւլուխ իւր զե տեղ:
Սա գեր քան զՅուդիթ՝ արի քաջասիրտ,
զչարն հոլեփեռնես՝ զբելիարն բիրտ,
մահացոյց սրով՝ իւր խոնարհու թէ,
ջնջեաց յերեսաց՝ մեր զամօթոյն քիրտ:
Սա մեզ նոր Ռաքէլ՝ գեղեցիկ տեսլեամբ,
աչօքն աղաւնոյ՝ լուսայէլ կա թամբ,
որում տասնեւչորս՝ ամացն լըր մամբ,
Բանն Բնէ տեւէ՝ մեծ համբերու թէ,
Բնայց սակաւ աւուրք՝ ամէն թուե ցան,
դեղոյ նորին սակս՝ որ ունիա ցան,
մինչև եմուտ նա՝ յարդանտ մայրա կան,
բովմեցաւ ի դահ՝ Բեբրոբեա կան:
Սա մերս Ռաքէլ՝ կուոց թշնա մի,
Ի վերայ կուոց՝ կոխոտեալ բազ մի,
զանունն քաջուէ՝ տայ իւրում զար մի,

Թէ կամայք յաղթեն՝ դիւցն երա մի:
Սա մեզ նոր հովասաց՝ գեղեցիկ շու շան,
բոլոր բնութեան՝ յաղթութէ նր շան,
ոչ ունի զպսակն՝ որ այրիա կան,
այլ կոյս պտղաբեր՝ պատուով միայրական:
Սա քան զՄարիամ՝ քոյրն Ահարո նի,
Թմբկահար կուսութէ՝ հոգեւորն ըղձո նի,
զհեղձամանէ չարին՝ հէն փարաւո նի,
երգէ դասս առ դաս՝ եբրև ի տօ նի:
Սա քան զՕսաբէ՝ դուստրն յովրա մայ,
Ի կոտորմանէ՝ չար գոթո լիայ,
փրկեալ պահէ զաղտ՝ ի բեէլի արայ,
զոր յերկինս առնէ՝ պատուով զէտ արքայ:
Սա կոյս աբիսակ՝ անփորձ ի յառ նէ,
զդաւթեն մեր յուրտ բոյս՝ սիրով ջերմ առնէ,
զի ստ զէտ արև՝ շող մեզ իջա նէ,
խաւարն Է ցողոյ՝ դաղպէ յօրի նէ:
Սա քան զԵսթերաբէ՝ գահավեզց փրկ չին,
ամոլիջոց խօսնակ՝ մերոյ արար չին,
որ ոչինչ խնդիրքն՝ ի յետ նահանջ ջին,
առաջի եկին՝ մեղաց մեր քաւ չին.
Սա նոր Տալիթայս՝ երբեմն որ նն ջէր,
Ի մէջ նորդ եղ՝ որ դոյն ինչ լը ւեր,
կոյս աղջիկ արի՝ փրկիչ մեր ա սէր,
լէր հանըրեց միջնորդ՝ որք մեղաց են տէր:
Սա նոր Տաբիթա՝ արծուոյ ա կամբ,
արծիւ սըրատես՝ ճայծեմնեայ շուն մամբ,
զերկնից խոկացող՝ արծուոյ դիտ մամբ,
յօրէնս Բնէ՝ եղնիկ ընթաց մամբ:
Սա այն Տաբիթայ՝ Պետրոսի վի մին,
որք համայն ճայրիք՝ զտուրսնի ցուցին,
Մեք վէմ Յոյլն՝ զպարգև մօրն րին,
ցուցցուք յողորմ դալ՝ ճաաելյաճա գին:
Սա Յիսուս դթած՝ ի պարգև Սօր քոյ,
ակնարկեա աչօք՝ յանկեղծ քո սի րոյ,
զայրի որբ հոգիս՝ մեր ի քեզ դը լոյ,
մի անտես առներ՝ դամմանիդ ող ւոյ:
Սա Սերոնիգայ՝ որ յօր խաչեց ման,
զքօղ իւր ետ փրկչին՝ ծածկել թ մերկաց ման,
որ զերեսօքն արկ՝ տըպեաց զկերպա րան,
ետ նմա պարգև՝ պըղըղ ան ըն ման:
Յուեալն ի կուսէն՝ ի քօղ մեր բնութէ,
զԱծութէ իւր՝ զտիպն անեղա կան,
Ներ տըպեալ կնքեաց՝ Բանն Հայրական,
յայտնի կացցց մեզ՝ զդեղ իւրոյ տեսլեան:
Բնա այս նկատեալ՝ արքայն Սաղօ մօն,
ի մէջ արքայից՝ արքայն գեր ըզ գօն,
գեր քան զամենից՝ զխկուհաւըն պատշօն,
առաւել ած՝ յանխ և յար տօն:
Սնաև աղաւնոյ՝ անուամբ հուլա կէ,
ի բևերոց մեյն՝ առ մին առա կէ.

Թէ փառք կուսին յորժ՝ գեր օրինակ է.
ոչ որ հայի առ այն՝ որ միոջ խամ՛լ է։
Հատ գատերք ասէ՝ ստացան մեծու թն,
բաղումք արարին՝ ըղձեալ զորու թն,
բայց դու առաւել՝ ունելով զար դիւն,
անցեր զամենիւք՝ ո՛վ սրտի մեր սիւն։
Որ մինչ դու եղեր՝ մինհու նահան ջիչ,
մեղաց մեր աղտի՝ մաքրադոյն ջնջ ջիչ.
'ի հանդէս մարտի՝ դիմացդ դու մեր ժիչ,
խոնարհութեամբ քով՝ բեհմովդայ տան ջիչ։
Աւթէ զմիջնորդ՝ ան ջատման ս էն,
զէտ խորոց բարձցես՝ ո՛վ իմ ապա ւէն,
հաշտութե ես դու՝ աղեղ ամպե ղէն,
առ Աստի՛ ուխտեալ՝ խաղաղութե զէն։
Թէ զանմաքրութի՝ հոգւոյս իմ բարձ ցես,
եբր օծման մաքրիչ՝ զաղտն իմ յոռնաս ցես,
եղծողի հոգւոյս՝ դու ընդդիմոնիչ ես,
պէտ լուսոյ զխաւար՝ դու փարատիչ ես։
Թէ 'ի մահ մատնեալս՝ ո՛վ կենդանի լոյս,
փրկես որ ես ինձ՝ ապաւէն և յոյս,
Թէ զորս հեծութե՝ հատցես 'ի հոգ ւոյս,
կամ զուշութեր լաց՝ բերկրութե՛ ես բոյս։
Թէ ըղխորատակէլս՝ կազդուրեալ հաստես,
ըղդեղ կենաց գոլդ՝ այնու Ձ մար տես,
Թէ 'ի կործանեալ՝ հոգիս ականա ծես,
հոգեկի՛ց ես դու՝ և ակնա տես։
Թէ ողորմութե՝ ինձ պատահես ցիս,
կտակ նուիրեալ՝ ինձ երևես ցիս,
որպէս Յովհաննու՝ որդւոյդ սիրել ւոյ,
կտակիւ ձօնեալ՝ մայր եղեր յար դոյ։
Եւ կամ նախաձօն՝ կտակն 'ի սի նայ,
որ 'ի քարեայ վէմ՝ գրեալ ձևա նայ,
խիստ բարուց ցուցակ՝ չար ազգին յուդայ,
որ 'ի Մովսէս՝ ջախի անխը նայ։
Այլ դու անջախջախ՝ անտրամատե լի,
կըկղադոյն գթով՝ ան հատանե լի,
'խոստովանակ սրտից՝ մեր նկարե լի,
ներքնային խոկմամբ՝ յար նըկատե լի։
Որ ոչ բաւականս՝ մահ մեղուցելո բաց,
այլ սիրով գթով՝ զմեզ դս յանցաւո րաց,
ներ՛ս և քաւես՝ յորդւոյ քո դի մաց,
որ մեր խնամոյց՝ ինայ անի մաց։
Մխակ դու օրհնեալ՝ լեզուօք երջանկաց,
զի քեզ է երգեալ 'ի սբ հրեշտա կաց,
օրհնեալն փառք տն՝ ոգեալ յանդրանկաց,
'ի գահ սրբութեն՝ գեր օրի՛ն կաց։
Յերախտաւորութէ՝ նա և օրհնէ ցար,
անմահ պտղով քո՝ բարեբանե ցար,
'ի Մխիթարէ՝ գովեալ յար է ցար,
կարկին արձակման՝ դու միջնորդ ցուցար։
Ապա մի կուսութեն՝ Ա՛նրիծդ 'ի Սբ բէ,

յանձն իմ անձրևեալ՝ կենաց ինձ զօ րէ.
քաղցր ակամբ հայիլդ՝ ինձ լուսոյ օրէ,
և սէր գթած մօրդ՝ իսկ անտանօր է։
Դու բարձրելոյ Մայր՝ Տն Յիսու սի,
արարչին հանուրց՝ և գերալու սի,
Հօր համագոյին՝ և ընդաբու սի,
Հոգւոյն փառակցի՝ բարեաց խրախուսիչ
Զօր ան ձուսապէս՝ մարմնով դու ծն ար,
անեղն Ը․Ո՝ տաղաւար ցու ցար,
անձնաւոր բանին՝ համայն Ը մար մնոյն,
լուսեղէն Տաճար՝ և յարկ յայտնե ցար։
Որ փառք լի՛ է՝ Ը Հօր և Որդ ւոյ,
Ընեղ էութեն՝ և բուն մարդկայ նոյն,
երկրպագութե՝ և ըստ մի պատո ւոյն,
անքննելին եղով՝ ընդ միացե լոյն։

Այլ առ քեզ դարձցի՝ բանն իմ վրդ պետ,
Տէրըդ Տր Գրիգոր՝ մեծ բարունա պետ,
որ 'ի մեղաց կրից՝ գտեալ անջր պետ,
մեղսալեաց ըղքեզ՝ աւես գլուխ և պետ։
Բայց խոնարհ էիր՝ և սիրով վա ռեալ,
սերոբէաբար՝ ըղձիւ դու ջե ռեալ,
զէտ արծուոյ վաղդ՝ առ արփիին յա ռեալ,
տեսեր զորդին մարբն՝ 'ի բիբ քո ա ռեալ։
Այնոյ նշոյլի՝ տեսլեան արժա նի,
խնդրե՛ ա յէն զիս՝ առնել արժա նի,
որ զի իղձնիմ՝ ան դէն լինա նի,
Ողորմութեամբ Մօրն՝ երկս ընտա նի։

ԳԼՈՒԽ ՈՒԹՍՈՒՆ ԵՒ ՄԻ ԵՐՈՐԴ.

Դասս այս է ի [illegible] Վրանի, առ որ [illegible] հրեշտակաց [illegible] եւ քարոզելոց [illegible] Ծննդեան : յորում Սուրբ ցուցանէ, թէ նոքա [illegible] են եւ [illegible] քարոզութ[illegible] : Երկրորդ՝ թէ [illegible] են ի [illegible] Ա. ԺԴ. եւ [illegible] : Երրորդ՝ թէ [illegible] Ա. ԺԴ [illegible] (ասէ) [illegible] : Չորրորդ՝ թէ [illegible] եւ քարոզութ[illegible] : Հինգերորդ՝ թէ [illegible] : Վեցերորդ՝ թէ հրեշտակքն Ա. Յ. են [illegible] : Եօթներորդ՝ հրեշտակի [illegible] : եւ [illegible] Աստուծոյ [illegible] :

ԲԱՆ ա

ԱՆՄԱՐՄԻՆ ՀՐԵՇՏԱԿԱՑ ԼՈՒՍԱԿԵՐՊԻՑ.

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Այն է առ հրեշտակսն անապականութիւն եւ անմահութիւն. իսկ իմացական եւ պարզ գոյացութիւն. գոլով անապականք են ըստ բնութեան իւրեանց : զի ոչ ինչ ապականի, եթէ ոչ այնու, զի տեսակն իւր անջատի ՚ի նիւթոյ. այլ հրեշտակն է տեսակ ինքնակայ. ուրեմն անկարելի է գոյացութեան նորա ապականիլ : Զի որպէս բոլորակութիւն ոչ կարէ բաժանիլ ՚ի բոլորակ ձեւոյն (զի ըստ ինքեան յարմարի, այլ պղնձեայ բոլորակն կարէ կորուսանել զբոլորակութիւն, այնու զի բոլորակ ձեւն բաժանի ՚ի պղնձոյ) այսպէս եւ հրեշտակականն բնութիւն ինքնակայ գոլով, ոչ կարէ ապականիլ եւ մահանալ. զի ոչ է բաղադրեալ եւ խառնեալ ՚ի ներհակաց : Վասն որոյ ասէ սուրբն Դիոնեսիոս. թէ իմացական եւ իմանալի էութիւնքն, կենդանիք են եւ կենդանութիւն ունին անմահ, եւ անեղծ յամենայն ապականութենէ եւ ՚ի մահուանէ, եւ ՚ի նիւթոյ եւ ՚ի լինելութենէ մաքրեալք : Իսկ թէ ոմանք ասեն, թէ ՚ի շնորհաց ընկալեալ զանմահութիւն եւ ոչ ՚ի բնութենէ՝ ըստ Դամասկացւոյն : Ասելի է, թէ Աստուած այնպիսի շնորհ իմն արար հրեշտակաց յարարչագործելն՝ զի ոչ կարասցեն ապականիլ, այլ այնու կայասցեն միշտ : զի որպէս ետ արեգական լուսաւոր բնութիւն, եւ ոչ ասի այն ըստ շնորհաց. այսպէս եւ հրեշտակաց ետ զանմահութիւն. որ նոցա է այն բնութիւն : Ա. յլ արդ՝ զի Սրբուհի Աստուածածինն գոլով շնորհեալ անապական եւ ոչ բնութեամբ, բայց թէ Աստուածածնութեամբ գերազանցեալ քան զհրեշտակս. վասն այնորիկ նախ առ նա դիմեաց մեծ վարդապետս. եւ ապա առ հրեշտակս. որք են պաշտօնեայք նորին. եւ Սրբուհին է թագուհի նոցին : Իսկ լուսաւորեալ (ասէ) զհրեշտակսն զի են պարզ եւ վճիտ գոյացութիւնք, որք զիմանալի լուսոյն Աստուծոյ զնմանութիւն առ ինքեանս ներառեն : Ասէ՝ զի հրեշտակքն ՚ի յինքեանս ունին զլուսաւոր բնութիւն. եւ մանաւանդ զպայծառագոյնս. զի ՚ի նիւթոյ բաժանեալ տեսակք են. եւ ներգործութեամբ իմանալիք. որպէս ասի նմանութեանց ա գրքոյ. Է գլուխ : Դարձեալ որպէս հուրն յինքեան լուսաւոր է. սակայն ՚ի մէջ թագուցեալ է. զի ոչ երեւի թարց նիւթոյ առակցելոյ. բայց յայտնիցէ զիւր ներգործութիւն որ է լուսաւորելն (քանզի վասն իւրոյ նրբութեան եւ անօսրութեան ոչ ենթարկի մերոց տեսութեանց) այսպէս եւ հրեշտակական բնութիւնն լի ինքեան, կամ առաւել լուսաւորութեան եւ նրբութեան իւրոյ աներեւոյթ է աչաց մերոց : եւ երբեմն վասն գործոյ իմիք սպասաւորութեան, օդ առեալ մարմնով մեզ երեւի. եւ զգալեալ լուսաւորութիւն իւր իմանալի, առնէ մեզ երեւելի զգալի լուսով որպէս ասի Մատթէոս. ԻԸ : եւ էր տեսիլ նորա իբրեւ զփայլակն. եւ հանդերձ նորա սպիտակ իբրեւ զձիւն : Դարձեալ հրեշտակքն ասին լուսաւորեալ ոչ միայն ըստ որում իմանալիք են եւ ըստ ինքեանց լուսաւորք, այլ եւ ըստ այնմ որք լուսաւորեն զայլս. եւ այս է միտն սրբոյն Դիոնեսիոսի. որ զառաջինն ՚ի յԱ. Յ եւ զերկրորդն ՚ի յառաջնոյ (ասէ) մաքրել, լուսաւորել եւ կատարելագործել : Իսկ մինչ հրեշտակք զմարդիկ լուսաւորեն. որպէս զՍուրբ մարգարէն Դանիէլ, եւ զԶաքարիա.

(Գաղատ. Ե. 9: Հռոմ. Թ. 9: և Ժ. 1: և ԺԲ 1:) շրջագայեն զնոյն յուսահատութեամբ. զի մարդկային իմացականութիւն զնոյն իմանալի Աստ-մարդութին մերկ ըմբռնել առանց երևակայութե ոչ կարէ: ուստի Հրեշտակքն զիմանալի Աստուածութիւն առաւելագոյն մարդկանց 'ի ներքոյ զգալի նմանութեանց: զի ասէ սրբն Դիոնեսի", թէ բնաւորական է մարդոյ զգալեօք գալ յիմանալիսն: քանզի սոյն մեր գիտութիւն՝ զսկիզբն ունի 'ի զգայութեանց, և թարց օրինակաց ոչ է կարողութի մինչ 'ի մարմինս եմք տեսանել զաննիւթան: զի 'ի կենցաղումս՝ հոգիս մեր զգեցեալ է ըզ մարմինս. և բան զերևակայութի. և միտք զբանն: Իսկ թէ սրբն՝ Սերոբէս շնորհալի յերգս հըրեշտակաց, 'ի լուսոյ լոյս ներգործեալ ասէ զհրեշտակսն. իմանալի՛ է պատճառաւբար. և ոչ տեղեկօրէն: զի Ած նախագաղափարական. արարողական. և օրինակական պատճառ է հրեշտակաց. և ոչ նիւթական և տեսակական: զի Ած աննիւթ է. և ոչ կարէ տեսակ լինիլ ստեղծուածոյ իմիք, վն անհնութե իւրոյ Իսկ թէ զինչ պաղատին վն մեր հրեշտակք և զի՞նչ է օրհնութի նց և աղօթքն, տես 'ի վերը յերեք համարին:

※ (ԸՆ ԲԱՐԻ ԲԱՐԵԳՈՐԾԵԱԼՔ ԱՆՓՈՓՈԽԵԼԻՔ ՉՈՐԵԱՑ:) [illegible] զի Հրեշտակքն այնպէս 'ի կշռի ստեղծան, մինչ զի ոմանք կարացին անկանիլ. ուրեմն ոչ նոյնժամայն հաստատեալք ստեղծան 'ի բարին երանութե: զի երանութիւն է հաստատութի և յարամնայութի 'ի բարութն: Իսկ եթէ հաստատունք ստեղծեալք էին. ոչ կարէին անկանիլ: Սակայն ըստ բնականի երանութե երանելիք ստեղծան, այլ ոչ ըստ գերազանցութե. որ կայանայ 'ի վր տեսութե Այծոյ էութե. որպ ասէ Թովմաս աքուինաս" ԺԳ գլուխ. ըստ պրակ և զ. թէ կատարեալն ասի երեք կերպիւ. ըստ ըստ ժամանակի. ըստ բնութե. և ըստ ըստ անձնական կատարելութե: Նախ ըստ ժամանակի կատարեալ է. որ ունի զոր ինչ ժամանակն խնդրէ. և ըստ ժամանակի պատկանի ունիլ: և այսու կերպիւ՝ Հրեշտակքն կատարեալք էին յառաջ քան զհաստատութի և զանկումն իւրեանց: Երկրորդ ըստ բնութե կատարեալ է. զոր ունի. որ ինչ պատկան և պարտ է. կամ հարկաւոր է բնութե իւրոյ առ 'ի փառաւորութի: և այսու կերպիւ կատարեալ եղեն հրեշտակք զկնի հաստատութե. և եղանին սրբքն զկնի յարութե: Երրորդ ըստ, համբաւապէս և ծայրագոյնապէս կատարեալ է. որում ոչ ինչ երբեք պակաս է. և յորմէ ըստ համօրէն բարիք յառաջադային. որ է միայնոյ Այ: Ուրեմն առաջին կատարելութիւն է ստեղծեալ բնութե: երկրորդն փառաւորեալ բնութե: երրորդն անստեղծ բնութե: Արդ ասելն սրբյս Գրիգորի թէ, ՈՐՔ ԷՆ ԲԱՐԻՔ ցուցանէ զկատարելութի հրեշտակաց ըստ ժամանակի: իսկ որ ասէ ԲԱՐԻ ԳՈՐԾԵԱԼՔ. ցուցանէ զկատարելութի նց ըստ բնութե. որ եղև զկնի հաստատութե նց. որովք փառաւորեցան: իսկ որ զնն ԱՆՓՈՓՈԽԵԼԻՔ ՉՈՐԵԱՑ ասէ, իմանալի է զկնի հաստատութե երանութե: զի նախ քան զերանելին և զհաստատիլն. կարացին ոմանք գթել անձնիշխանաբար. և բազումք անձնիշխանաբար ըմբռնել զբարին և ոչ շեղիլ երբեք: Եւ այս ոչ է նց անկատարութի անձնիշխանութե, այլ անձնիշխանաբար և քաջապէս ըմբռնումն բարութե: զի մեղանչելն է տկարութե. և ոչ մեղանչելն զօրութե: զի որպ Ած ոչ կարէ. մեղանչել. և է կատարելապէս անձնիշխան (ըստ այնմ միթէ չիցէ՞ իշխանութի յիմս առնել զինչ և կամիմ. Մատ. Ի. 15) այնպէս և Հրեշտակաց ոչ է պակասութի անձնիշխանութե ոչ կարելն մեղանչել: որպ ասի 'ի վերջ ւոջ է բաժանմանն. թէ բարի հրեշտակքն ունէին զանձնիշխանութի՝ առաւել ազատ զկնի հաստատութե. քան յառաջն: զի առաւել ազատ է անձնիշխանութին, որ զչար կամիլ ոչ կարէ, և ոչ ծառայել մեղաց. քանթէ կամէր զչարն, և կամէնայր մեղանչել: և ոչ է մեղադրելի կամքն, և կամ անազատ, մինչ երանելքն այսպէս գոլ կամին. ըստ որս միայն թշուառելիք գոլ, այլև ոչ կարեն կամիլ գոլ թշուառելիք: Եւ այսպէս բարի հրեշտակքն ոչ կարեն կամիլ զչար. և կամ լինիլ թշուառելիք. և զայս ոչ ունէին 'ի բնութե, այլ 'ի շնորհացն պարգևաց: Իսկ թէ ոմանք կարացին մեղանչել, այս էր յանձնիշխանութե: այլ մինչ այժմ ոչ կարեն մեղանչել, այս ոչ է 'ի բնութե՝ այլ 'ի շնորհաց: և վն այսոցիկ պատճառաց՝ ԱՆՓՈՓՈԽԵԼԻՔ ՉՈՐԻ ասացան: Նաև սրբն Դիոնէ" Այծային անուանց Ի գլուխն ասէ, թէ արդարև պատկեր Այ է հրեշտակն, և հայելի մաքուր մեծապայծառ. անբիծ. անախտ. 'ի ներքս ընդունելով զբոլոր գեղեցկութիւն բարետիպ Այ պետութեն: Իսկ թէ 'ի տանջելն զմեղաւորսն են չարք. և խրատիչք անզգամաց եղիցեն չարք և այլն: Նոյն է և հետևեալն, թէ հաՏԵԱԼՔ յանձնիշխան հրամանաց Այ:

✻ (Է) Զօրութեանց հոգւոյ տնտեսութեան քաղ ցուցանէ:) Զօրութիւն անուանս, թէպէտ հինգ երորդի դասակարգութե անուն է. բայց աստ մի գիրք ամենայն հրեշտակ անուան առեա գեն՝ նկատմամբ Ս. Հ՛ որոյ են պաշտօնեայք. այսպէս և զօրութիւնք կոչին: քանզի զօրու թիւքն, են արիք և անշարժք յամ Ս. ծառա յութեան բարեաց ներգործութիս. և զընկալեալս յՍ. Հ՛ անմոռանալաբար պահեն: և վասն որոյ Դիոնէ" Է գլուխ: Իսկ ՚ի կողմանէ զօ րութե նց, ասելի է համառակաբար, թէ հր եշտակքն ոչ միայն զմեծամեծ լերինս. այլ և զկամարն երկնից՝ մի հրեշտակն կա րող է շարժել անաշխատ շարժմամբ: զի Է սա ղաւարթից, յոյն երրորդ են երկինք. Ը եօթն մոլորականաց, հաստատութիւն. և ջրեղէն կամ պլորեղէն երկինքն. որ ասի ա ռաջին շարժելի: և զայսոսիկ շարժեն մի մի հրեշտակք, և զայն ՚ի յական թարթել ՚ի յարևելից յարեւմուտս. այսպէս և ՚ի հաստա րակէ յարուե ՚ի քթթել ական զտարացրել մասունս մարմնոց մեռելոց՝ հաւաքեն ՚ի մի ասին. և խառնեալ ՚ի միասին կազմեն Է առաջնոյ կերպին, զոր ՚ի կենդանութ ն ու նէին. և Ս. ծ առաքէ ՚ի նոսին զհոգիս նց և միաւորէ: տես Եզեկ. լէ. 6. 9: Զի՞նչ ասելի է և զզօրութե միոյ հրեշտակի, որ ՚ի միում գիշերի զամ անդրանիկան եգիպ տացւոց կոտորեաց և զայլ միւսոյ որ ՃՁԵՌ ՚ի զօրացն ասորւոց սատակեաց: Ելից ԺԲ. 23 29: Եսայ լէ. 36: Մովսէս և Պաւղոս հզօր զօրութ կոչէ զնսա ՚ի կատարման հրա մանին Ս. Հ յանկնարկելնոյ: Սաղ. ՃԲ. 20:

Զի առաւել քան զբորբոքումն հրոյ փոյթ ՚ի մեծաէնալ հրոյ. և առաւել քան զկայծա կի ժամանելն ՚ի տեղին ուր լինելն ուզծած կին. նոքա սրընթացք են ՚ի կատարումն հրա մանին Ս. Հ: Զոր ՚ի վր բանին Պաւղոս Թի ասէ Լամբրօ", թէ յՍ. Հ օրութեն զօրացեալք. զորոյ և զբանն անդադար կատարեն. ոչ ունելով Էդ խմահար զտկարութի մարմնոյ. կամ խոտորեցուցիչ ՚ի կամացն Ս. Հ զբան սարկութե: այլ լսեն զպատգամս հրամանին Ս. Հ, և առնեն ինքնայօժար կամացն անխոր ժելով առանց թերութե: Նոյյց և ծանիր, զի հրեշտակաց զօրութիւն ոչ չափի ՚ի յարա րեցելոցն, այլև բազում և անդր ունին զօ րութի առնողական. զոր օրինակ՝ հրոյ զօրու թիւն ոչ չափի այրեցելովքն. այլև որքան բազմանայցեն այրելիքն, նա անաշխատա բար այրէ զնոսին: վասնորոյ ասէ Դիոնէ",

անփոփելի կոչէ զզօրութի հրոյ: զի զօրութի հրոյ՝ ոչ եղերի առ մի եղր որքանութե չա փակեցեալ նմին, և ոչ տարածէ զիւր զօրու թին ՚ի յայրելին առ մի. այլ իւր առանհունս, թէ զանհուն կիզելիս գտանէր: զի թէպէտ հուր էութ հունաւոր է. սակայն զօրութի նր ոչ նեղի և սեղմի առ մի ներգործութի. այլ ՚ի յամ ծնեալսն տարածի: Նոյնպէս և հրեշտակական զօրութիւն, թէպէտ ըստ զէու թին հրոյ հունաւոր է, սակայն նկատմամբ ստորինադունից՝ ոչ ունի զեզերեալ զօրութի. այլ կերպիւ իմն է անհուն. զի ոչ չափի ա րարեցելովքն առ որս հայի: զի իւրաքանչ իւր հրեշտակ եւս փոքրագոյն, ունի զբաւար րագոյն և զԱՀ անրական զօրութի. քան այլ ինչ սեռ մարմնականաց: Աստի զանազան հրեշտակք կարգին ՚ի վր զանազան գործոց. ոչ զի մի հրեշտակն զայնոսիկ ոչ կարէր առ նել. այլ զի Ս. ծ այնպէս կարգադրեց իւրով իմաստութեն: զի իւրաքանչիւր երևելեաց եղ ծունած՝ ունի զհրեշտակական զօրութիս վերակացու ըստ () գոս" : Դամ. զի զօրութի հրեշտակաց՝ է հունաւոր. վասնորոյ մինչ հայի առ մի ինչ յայնժամ ոչ հայի առ այլ: վա այնորիկ հրեշտակն հայեցմամբ զօրութե իւրոյ՝ ասի ՚ի տեղւոջ գոլ. զի ոչ կարէ հա մանգամայն գոլ ՚ի բազում տեղիս. այլ ՚ի միում եղերելոյ: բայց որքան կամի՝ այն քան հայեցուցանէ զզօրութիւն իւր առ հայեցեալսն:

✻ Ութ ընծայեցուցանէ տեսութեան մասանց երանգութեանց:) Ս. յայտնիքն, թէ զոր օրինակ միտքն մարդոյ անմարմին է. և ոչ մարմնական տեղեաւ պա րագրի. թէ ոչ ինքն կայացի յիւր խելս, ՚ի խոկալն զնմանէ. այսպէս և հրեշտակքն ասին ՚ի տեղւոջ՝ մինչ հային ՚ի նոսա առ ՚ի ներգործել ինչ, որ ՚ի վերոյ ասացաք: Նոյնց թէ սոսկ թափանցութե առանց իրիք ներ գործութե ընթացեալն, առաւել երագունք են քան զընթացումն մտաց մերոց: քանզի միտք մեր կապեալ ՚ի մարմնի զսկզբունս ծանուցման իւրոյ առնու ՚ի զգայութեց մերոց. ուստի ՚ի խոկալն զԱՀ անուրս, բաղադրելն և համեմատութե դատելով ընթանայ. վա որոյ ոչ կարէ իմանալ զիր ինչ. եթէ ոչ սեռս րեն: իսկ հրեշտակքն իմանան և տեսանե րեն. և ոչ բաղադրական և բաժանական իմացմամբ, զի զօրութի հրեշտակական իմաց մանն զամ ինչ զոր և կամեսցի դիւրաւ ըմ բռնէ համանգամայն, ՚ի բանն Ս. Հ հայե ցողապէս նկատելով: իսկ մարդկային միտք

յղացմունս 'ի ձեռն երևակայութե իմանանի․ և վս պատկերի զինչ և իմանան երևակերպելով զզգայութե յառաջեդեալսն իմանանի․ և ոչ ինչ ․քան զկործեալսն զգայութեց կարեն մտամածել։ որպ և ասէ Ս․ Քոմինացին 'ի գր․ բոջ հոգւոյ Ժ գլուխ․ ը պրակին, թէ զամ ինչ որ 'ի ներկայումս իմանամք, ճանաչէ 'իմէնջ համեմատելով առ զգալիսս։ վս որոյ կատարեալ ենթադատութե իմացականին 'իմեզ, արգելանի 'ի կապիլ զգայութեն ։ և ոչ է ընդդէմ որ ասէ 'ի ա պրակի նոյն գլխոյն, թէ հոգի իմացականաւն ճանաչէ զմարմինս ' աննիւթ' ընդհանրական' և հարկաւոր ճանաչմամբ․ զոր մեք սեռօրէն կոչեցաք ։ Սուտի և Պղատոնի փիլիսոփայն սահմանաց գրքոջ ա պրակին ասէ, թէ ընդունակ է հանուր պատահման մարմին, և ընդունակ ընդհանուր իմաստասիրութե միտք ։ և թէ՛ մարմին զերկու ներհակսն սեռնաբար ոչ կարէ ընդունիլ․ որպ աչքն զսպիտակն եւսեւն 'իմիում մասին և 'ի միում ժամանակի․ իսկ միտքն կարէ զբան երկուց հանրից ըմբռնել․ զսեաւն գոլ բաղդատող աչաց, և զսպիտակն գոլ արտածող աչաց։ Ս․ Ալբերտ քան զմիտ մարդկան, հրեշտակական իմացութեն, այլ առաւել արարչագոյն է․ զի զգայութեց անկարօտ է․ և արտաքոյ ընդ աչօքս իմացման ունի և զլոյսն փառաց, առ Այ նկատելով․ և զամ ինչ 'ի յԱյ գերափայլեալ տեսանել․ զորս Այ կամի իմացուցանել։ զի հրեշտակքն զպատուէրս և զմիտս մարդկան ոչ կարեն ճանաչել, եթէ ոչ Այ իմացուսցէ։

☼ Սր․ [illegible] Եւ յայտնի է որպ Ղուկաս․ Ժզ․6․ պատմէ զառակս զայս 'ի գխմոց անլեզզ մեղաւորաց, թէ թփնի մի էր ուրումն տնկեալ յայգւոջ իւրում․ և եկն խնդրել պտուղ 'ի նմանէ, և ոչ եգիտ․ասաց ցայգեգործն․ այս Գ ամք են յորմէ հետէ գամ խնդրել պտուղ 'ի թզենւոջդ ' և ոչ գտանեմ․ արդ՝ կտրեա զդա, ընդէր և զերկիրդ խափանէ։ Նա որ ասաց այգեգործն (որ է պահպան հրեշտակն) թող զդա յայսմ ամ ևս,մինչև շուրջ զդովաւ բրեցից և արկից զաղբ, թէ եւս արասցէ զպտուղ․ ապա թէ ոչ ' յամէ ևս հատցես զդա ։ թզենին է անզեղջ մեղաւորն․ այգին է եկեղեցին․ երեք ամքն են ժամանակ քարոզութեն Քի յետ մկրտութե ։ գալ այգետէրն խնդրել զպտուղ ' է ներընչութն և կոչութն յապաշխարութեն․ և

ոչ գտանէլն զպտուղ ' է դատարկութին 'ի պտղոյ ապաշխարութե։ խափանումն երկրի՝ է ունայնաբար մնալ և ելն մեղաւորին 'ի յեկեղեցւոջ։ զի մեղաւորն իւրով անպտղութեմբ՝ է ծանրութի Քի այգետեառն։ կտրելն զնա ' է՛ հատանել 'ի կենաց ։ այգեգործն է պահապան հրեշտակն,որ խնդրէ ժամանակ ապաշխարութե վս մեղաւորին յինքենէ պահպանեցելոյ ։ աղբ արկանելն և բրելն՝ է՛ տալ զհիւանդութի և զփորձանս ժամանակաւորս։ թերևս պտղաբերեսցէ ՚ զի բազմիցս որ 'ի քաղցր շնորհաց և յանուշահոտ ներշնչմանց ոչ դառնայ մեղաւորն․ ժամանակաւ փորձութեանք աղետաց ժամանակաւոր տկարութեց ցանցանէկի դառնայ 'ի մեղաց․ և պտղաբերի զղջմամբ ապաշխարութե և առաքինութե ։ իսկ ըստ գրոյն ' թզենին էր ազգն հրէից ։ այգին էր սինակօկայն ։ և զայլսն 'ի վերնոց համեմատեա ։ բայց այգեգործն էր միջայել հրեշտակապետն իշխանն հրէից․ Դան․ Ժ․13։ որպ և պարսից Գաբրիէլ։ և Սբն Գրիոն" ամ ազգաց այլ և այլ հրեշտակ պահապան կարգեալ ասէ բանիւն Պաւղոսի, թէ կացոյց զսահմանս հեթանոսաց ըստ թուոյ հրեշտակաց Այ։ Ս․ Ալբերտ Գրիգոր այգի (ասէ) զ Ձս․ ևեբէք ամքն՝ իմանայ զերիր լրումն ժամանակի․ զանցեալն, զներկայն, և զապառնին ։ և զթզենին ասէ օրինակ մարդկային բնութեան․ իսկ այն աղերս․ Դ սնոտի տեղև կոչէ զանպտղութե բարեաց, և զկեղծաւորութե պարդաւորին ։ այլ հրեշտակքն (ասէ) [illegible] լինին բնութեամբ առ 'ի պտղաբերել բարեօք ․ Բայց մի թէ բարեխօսելն հրեշտակաց իցէ արդիւնաւոր առ 'ի պտղաբերել զղջմամբ․ և բարի գործովք, և կամ փորձանացն յետ դարձմամբ ։ Ասեմ թէ, եթէ երկրաւոր Սրբոց աղօթքն զօրաւորք են յօգնականութի․ Յակոբ․Ե․16 ։ և Ս․ բիմեսլեքայ տունն բր ժշկեցաւ աղօթիւքն Աբրահամու․ Ծննդ․ Ի․17 ։ և Յոբայ աղօթիւքն փրկեցան բարեկամքն Յոբայ․ Խբ․8 ։ ապա քանի՞ ևս արդիւնաւոր են աղօթքն Սրբոց հրեշտակաց։ որ եթէ աղօթքն նց արդիւնաւորք են ապատել յապամնմանէ․ահա ասաց այգեգործ հրեշտակն թող տուր։ և եթէ 'ի զղջումն ածօղք են ' ասաց․ մինչև շուրջ զդովաւ բրեցից և արկից զաղբ․ և եթէ պտղաբերեցուցիչք են բարեօք՝ ասաց․թէ ըևս արասցէ պտուղ ։ և Սբն Գրիգոր լու_

տաճարին յաճախապատում գրքոյ ծզ գլուխ 'ի վերջն ասէ, թէ մեքն որ խուրենց մտերիմ վասատկօքն զմարմինս խուրենց պատարագեցին յերկրի վս անուան ՏՆ 'ի հոտ անուշից · և մեք հոգւոք նց հոգևոր բարեխօսութբն զՔ յողորմութն Ձի ածէն ։ և նշխարք ոսկերաց նոցա փրկութն ընծային 'ի ժողովս համատացելոց · զի երևեսցի սէրն Ք.Ի 'ի նոցա նշխարսն բնակեալ · և նշխարօքն ծանուցեալ յերկրի ։ և յետ սակաւուց ասէ · և այսպիսի շնորհք տուան յՔ.Ի Քուաքելոց · Մարգարէից · Մարտիրոսաց · և ամ ընտրելոց նրա ՝ յերկրի աստ և յերկինս · զի նց առաջնորդականն համդիսութքն և առաքինասէր վարուքն ՝ հաճոյացուք Ք.Ի · և նոքա պատճառք լինին մեզ փրկութե և կենաց ՝ միշտ բարեխօսութբն իւրեանց · և այն ։ և Սբն Գրիոն" յեկեղեցական քահանայապետութէ գլուխ Է բանին ասէ թէ , քահանայապետն յՔ.Ի պետական բարեբարութէ հայցէ (վս ննջեցելոցն) ամ մեղաց որ ըստ մարդկան տկարութէ են գործեցեալք , ննջեցելոցն թողութն շնորհել , և փոխել զնա 'ի Սբ լոյս · և 'ի դաստ կենդանեացն , և կարգել 'ի գոգն Ք.բրահամու · իսահակայ · և Յակոբայ , 'ի տեղւոջ յորմէ 'ի բաց են փախուցեալք ցաւքատրտմութիւք և հեծութիւք , և զայս բազում տեսանող ։ Նաև առաւել քան զկենդանիացոց և ննջեցելոց բարեխօսութեան և զաղօթսն , արդիւնաւորք և զօրեղք են սբց հրեշտակաց բարեխօսութիւքն ։ նա ՝ զի անմիջոց մանկունք են 'ի ծոցն Ք.Ի , ըստ այնմ մանկունքս Է լինե կան յանկողնի · Ղուկ · ԺԱ · 7 ։ երկրորդ ՝ զի յետ Ք.Ի լուսոյն փառաց և 'ի բանն Ք.Ի նկատելով իբրև 'ի հայելւոջ · բժշկապէս ճանաչեն զտկարութն մեր · և Է պիտոյիցն տալ 'ի յՔ.Ի խնդրեն զսպեղանի շնորհաց ։ երրորդ ՝ զի գոլով դաստիարակք մարդկնց , գիտեն թէ զինչ թոշակ և հոգևպահ պիտոյ իցէ խնամեցելոցն յինքեանց , վսյնորիկ խնդրեն յՔ.Ի տալ նց զպիտանին ։ չորրորդ ՝ զի տեսանելով զմեզ 'ի մարտի կենցաղոյս երբեմնապէս վիրաւորիլ ՝ տան զկսկծագոյն դեղորայս յանդիմանութէ · և բրտնեցուցանել զհիւանդացելսն արտասուօք · Յովա · Ի · I ։ հինգերորդ ՝ զխափանումն բարւոյ · և բզպատճառն չարի վանել · Այնմ առաքեցից զհրեշտակ իմ առաջի քո · Ել" · ԻԳ · 20 ։ Զ երրորդ ՝ զփորձութիւնն թեթևացուցանել · ոպ հրեշտակն էջ 'ի հնոցն և թօթափեաց զհուրն յերից մանկանցն ։ Է երրորդ ՝ Ըդէմ թշնամեաց օգնել · որպէս էհար հրեշտակն զասորիս ։ Ը երրորդ ՝ զաղօթս մեր Ք.Ի մատուցանել · ոպ Ռափայէլ զՏօբիթայն և այլ ումն զկուռնելիոսին · Տօբ · ԺԲ · 15 ։ Գործ · Ժ · 3 ։ Թններորդ ՝ զՃանապարհ · ցոյցանել ոպ Տօբիթայ ։ Ժերորդ ՝ 'ի գործ վարժել · ոպ հրեշտակն խելամուտ արար զԶաքարիա · և զԴանիել · Զաք · Ա · 9 · և Բ · I ։ Դան · Թ · 5 ։ և Ի · 1 ։ ԺԱ երրորդ ՝ արգելու 'ի չարէ · ոպ հրեշտակքն որք հանին զՂովտ 'ի սոդոմայ ։ ԺԲ երրորդ ՝ արիացուցանել · որպէս զԱդղիա · Գ Թագ · ԺԹ · 7 ։ ԺԳ երրորդ ՝ մխիթարել , որպէս Ռափայէլ ասաց Տօբիթայ ՝ քաջալերեաց խաղաղութ լիցի քեզ · Տօբ · ԺԲ · 17 ։ ԺԴ երրորդ ՝ սանձահարել զԸդխմաս · ոպ հրեշտակն որ կապեաց զազմոտէ դևն · Տօբ · Ը · 2 ։ ԺԵ երրորդ ՝ զարթուցանել 'ի թմրութէ մեղաց · ոպ հրեշտակն որ խթեաց զկողն Պետրոսի և զարթոյց · Գործ · ԺԲ · 7 ։ ԺԶ երրորդ ՝ յաղթել կարողութե Ձի · ոպ հրեշտակն որ սպան զանդրանիկան եգիպտացւոց · Ելից · ԺԲ · 29 ։ ԺԵ երրորդ ՝ յայտնել զծածկեալսն · որպէս Ք.բրահամու երևեցան և ծանուցին զխորհուրդ ծնէ Երրորդութէ · Ծննդ · ԺԸ · 2 ։ ԺԸ երրորդ ՝ հոգան վս փրկկութ մարդկան · զի են պահապանք ազգի մարդկան · Այնմ 'ի վերայ պարսպաց քոց Ա՜Եմ պահապանս կացուցից · Եսայ · ԿԲ · 6 ։ ԺԹ երրորդ ՝ զմեծամեծս անէծսն · որպէս Նաբուքէլ զդղուեթն ամրյն Եղիսաբեթի · եզկուսաբար յղուբն Ս"արիամու մշտակուսին ։ Ի երրորդ ՝ միշտ բարեխօսեն վս տկարութե մերոյ · Մատ · ԺԸ · 10 · հրեշտակք նց հանապազ տեսանեն զերեսս հօր իմոյ որ յերկինս է ։ զի առաւել յօժարք են հրեշտակքն 'ի բարեխօսել քան դևքն 'ի չարախօսել ։ Որ 'ի վերոգրեցելոյս կարես իմանալ , թէ որն է բարեխօսել · և որն է համդերձել և պատրաստել , և որն է խնամել ։ Իսկ որ կրից մեր կարեկցել (ասէ) մի' իմանար թէ հրեշտակքն զցաւս զգան 'ի պատժիցն մեր · քանզի երանութէ նց այն Ըդիմանայ ։ այլ կարեկցել ասին սաստապէս · ոպ և հօրն կարեկցի ցրտացելոց ջերմացուցանելով զնս · այլ ինքն ոչ ցրտանայ ։ այսպ և հրեշտակք , վս չարեաց իւրեանց պահպանեցելոցն · և վս դատապարտութէ նց ոչ ցաւին այլ և ուրախանան , ըստ այնմ' զի

՚ի կորուստ ամբարշտաց եղև ուրախութի՛ և թէ ուրախ եղիցի արդարն յորժամ տեսցէ զհատուցումն ։ Իսկ թէ ՚ի բանիցն Եսայեայ առարկիցես ․ թէ հրեշտակքն խաղաղութեան լան դառնապէս ․ ուրեմն տրտմին վա կորստեան պահպանեցելոցն ։ Լսէ առ այս Ա․քուինացին Ի դ գլխ ․ Է․ պրակին, թէ բանն Եսայեայ իմանալի է վա հրեշտակացն Եզեկիայ ․ որք լային վա բանիցն Ռափսակայ ։ Երկրորդ ասիցես, թէ կորուստ պահպանեալ մարդոյն, է ընդդէմ կամաց հրեշտակին, և տրտմութին է վա ակամայ պատահմանց ։ Ասեմ թէ՝ հրեշտակքն տեսանելով զկատարումն կամացն Ա․Յ ՚ի պատժել մեղաւորաց ․ կատարմամբ կամացն Ա․Յ ուրախանան, քան թէ տրտմին ։ Երրորդ Արոգինէս ասէ, թէ հրեշտակքն քարշին ՚ի դատաստան, թէ արդեօք յանհոգութենց և ՚ի ծուլութե մարդիք գլորեալք իցեն ՚ի մեղս ։ Ասեմ թէ հրեշտկքն ածին ՚ի դատաստան իբրև վկայք, և ոչ որպ պատժապարտք ։
※ (Գ) զԱստուծոյ հրեշտակաց ․․․ մ՛ անուանէ)
Սաղ ․ ՂԷ ․ 8 ։ զայս տեղիս ըստ Լեւոնէս Լամերո" ոչ զհրեշտակաց իմանալ ասել ․ այլ ․․․ Ա․Յ զմարդիկ իմանայ ․ վա Սարդարէն զԱ․Յ աղաչէր ։ և բանն Յոբայ ԺԴ ․ 15 ․ է վա իւր անձինն ։ Բայց ծանիր զի շնորհալին Լեւոնէս, իննեակ դասուցն յատուկ յատուկ օրհնութի սահմանէ ։ Առաջին դասքն Աթոռոց ասեն (ասէ) Աթոռ քո Ա․Յ յաւիտեանս յաւիտենից Սաղ ․ ԽԴ ․ 7 ։ Երկրորդ Քերովբէքն ասեն, Օրհնեալ են փառք Տն ՚ի տեղւոջէ իւրմէ Եզեկ ․ Գ ․ 12 ։ Երրորդ Սերովբէքն ասեն Սբ Սբ Սբ Տր զօրութեց լի՛ է ամ երկիր փառօք նր ․ Եսայ ․ Զ ․ 3 ։ Չորրորդ Տէրութիւնքն ասեն, Արքայութի քո արքայութի յաւիտենից, և տէրութի քո յազգէ մինչև յազգ ․ Սաղ ․ ՃԽԴ ․ 13 ։ Հինգերորդ Զօրութիւնքն ասեն, Տր հզօր զօրութբ իւրով, Տր կարող ՚ի պատերազմի, Սաղ ․ ԻԴ ․ 8 ։ Վեցերորդ Իշխանութիւնքն ասեն, Տր մեր, քանզի հեթանոսք ՚ի ժառանգութի և իշխանութի քեզ ընդ ամ ծագս երկրի ․ Սաղ ․ Բ ․ 7 ։ Եօթներորդ Պետութիւնքն ասեն, դու ես Ա․ահանայապետ յաւիտենից, և Տէր ընդ աջմէ քումմէ ․ Սաղ ․ ՃԹ ․ 4 ։ Ութներորդ Հրեշտակապետքն ասեն, ողորմեա՛ դու ստեղծեր մի՛ կորուսաներ զգործս ձեռաց քոց մի անտես առներ ․ Յոբ ․ ԺԴ ․ 15 ։ Սաղ ․ ՃԼԷ ․ 8 ։ Իններորդ Հրեշտակացն

որք ասացին ՚ի ծննդեան Տն, փառք ՚ի բարձունս Ա․Յ ․ և յերկիր խաղաղութի, ՚ի մարդիկ հաճութի ․ Ղուկ ․ Բ ․ 14 ։ Թողցուք մեք զդրութե դասապետութեցն (զոր ըստ Գ․․․" նախ դնէ զՍերովբէսն ․ զի վա նց ասաց Եսայի թէ, Սերովբէք կային շուրջ զնովաւ ։ և երկրորդ զՔերովբէս ․ և երրորդ զԱթոռսն յառաջին կարգի քահանայապետութե ․ Իսկ յերկրորդումն, զՏրութիւնսն, զԶօրութիւնսն և զԻշխանութիւնսն ։ Եւ յերրորդումն զՊետութիւնսն, զՀրեշտակապետսն, և զհրեշտկսն) Եւ վա օրհնաբանութեցն տեսցուք ․ Նախ թէ արդեօք միայն յատուկ է իւրաքանչիւրոց ասացեալ օրհնութին ։ Երկրորդ թէ միշտ զայնս ասեն, թէ և զայլ ինչ ։ Առ առաջնոյն ասեմ, թէ յատու՛կ է իւրաքանչիւրոցն սկզբնաւորապէս ․ որպ և ՚ի պարս պարագլուխն սկիզբն է խաղին ․ և այլքն հետևողք ։ զի եթէ երեքսրբեանն միայն Սերովբէից էր, և նոքա շուրջ զԱստուծով են ․ և ոչ առաջին ուրեք ․ որպ լսէր Եսայի ։ և Յովհաննէս ՚ի յայտնութեն ․ և Դիոնէսիոս Արեոպագեացն, որ ետես երկնային զօրս փառաբանիչս ըստ Երրորդութեն երեքսրբենիւ ։ Նաև ըստ Գրիգորի, ընկեր առ ընկեր զաղաղակեն սերովբէից մեկնէ ․ թէ Աստուծոյն գիտութեց՝ առաջինքն զերկրորդսն հաղորդեցուցանեն ։ Սակայն որպ ասացի, սկզբնաւորապէս յատուկ է իւրաքանչիւրոցն ․ և հասարա՛կ է փոխանցաբար ․ որպ և եկեղեցին քահանայապետութիս մեր, եթէ ոչ իցէր ուսեալ ՚ի վերջին դասուց, այս ՚ի հրեշտակաց, ո՞րպ ուսանէր և երգէր յեկեղեցւոջ ։ զոր օրինակ զՀրեշտակաց երգոյն որ ՚ի ծննդեն Տն երգեցին ասելով փառք ՚ի բարձունս Ա․Յ և այլն ․ ա գրքոջ ․ Գ գլխ ․ Գ բնաբանին ասէ ըստ Դիոնէ", թէ այլ ումն հովուաց որպ ՚ի բազմաց հեռուք և յուռք մաքրեցելոցն աւետարանեաց ։ և ընդ մա բազմութի զօրաց երկնաւորաց ․ զբազմօրհնեան զայն փառաբանութի աւանդեցին երկրաւորաց ․ Իսկ ոչ աւանդէին, եթէ այն միայն յատուկ իցէր նց ։ այսպէս իմա և զայլոց ։ և զի այս այսպէս գոլով ․ երեքսրբենին՝ Սերովբէից ասի երգ ․ և փառք ՚ի բարձունսն՝ Հրեշտակաց ։ թէպտ զերեքսրբենին Հրեշտակք մեզ աւանդեցին միջաբար ․ և զփառք ՚ի բարձունսն անմիջապէս ։ զի թէպէտ ըստ Դիոնէ" ա գրքոջ ․ Է գլխ ․ Դ բնաբանին ասէ, թէ ոմանք յայնմ կարգէն (այս յառաջին կարգէ քահանայապետութե)

ըստ զգայելեացս ասելով, որ ձայնիւ ջուրց
բազմաց վերադրէին, օրհնեալ են փառք տն
'ի տեղւոջ սրբութե խորոյ։ Իսկ ոմանք զբազում
օրհնեանն պայն, եզպաշտելի Այ սբանու
թեն վերադրէին սբ, սբ, սբ Տէր զօրութեց,
լի՛ է ամ երկիր փառօք նր։ յորոց երևի թէ
Քերոբէից և Սերոբէից առանձին և յա-
տուկ իցեն այն օրհնութիւնքն։ Բայց նոյն սբն
Գիոնէ" ասէ, թէ վերինքն զոմանս 'ի նո-
ցանէ մուծանեն յառաջնոց սրբազնաբար
խորհրդազգածս եղեալ. որ գոլ երկնա-
նոցն զօրութեց և Թագաւոր փառաց. զմարդա
վայելչաբար յերկինս համբարձեալն։ Աստի
թէպէտ վերինքն ունին զանուանակոչութիս
և զգործս վայրնոց, այլ ոչ ստորինքն զվե-
նոցն. որպ եպիսկոպոսն ունի զամ աստիճանս
ստորայնոց, այլ ոչ ստորինքն զնորայն։ Նմա
նապէս և զօրհնաբանութիս ստորայնոց՝ երկ
րինքեանց ծառայեալս ունին վերինքն. այլ
ստորինքն ոչ ունին զվերնոցն, եթէ ոչ փո-
խանցաբար և յանձնարարութե։ Սն երկ
րորդին ասեմ, թէ ոչ այնոքիկ և եթ են օրհ
նաբանութիքն լինելոյ դասուց, որպ ասէ Ե
սայի նշեցի 'ի մեկնութեն Եզեկիելի գ 12,
թէ մի՛ որ տգիտաբար զայսոսիկ միայն գոլ
վարկանիցի փառաւորութե նոցունց բանս
անփոխադրելիս ։ զի թէ այսպէս, առաւոք
յիմաստս բանականութե զնիւթ ակամ այս
սեռ քան զանմարմինսն էութիս համարե-
ցին. առ որս զանազանութի է որքան ան
բանքն՝ առ բանաւորքս. երկրաւորացս
մեր առ երկնայնոցն իմաստս։ այլ ՟Ե որում
յանցաւորաց Ձան ապարհի պատահէ՛ եր
գոց ինչ պարուց. և 'ի միտ առնու միայն
զաւժամուն զգուշաքեայ բարբառ ինչ
բայից. և ոչ թէ զոր ըստ ան միայն կարծէ
երգողացն եղանակս և բանս միշտ զնոյն եր
գելով. այլ զանազանս և յոգունս։ Այսպ
է իմանալ ուրեմն զՄարգարէից զտեսիլս
և զլուրս բանից. ոչ զոր ըստ ան փառաբա
նութի միայն գոլ անմարմնոցն 'ի լինելութե
անտի խորհեանց սկսեալ. այլ 'ի վայր կենին
եղեալ տեսութեցն՝ այնոքիկ պատահեցան
փառաւորութեցն բանք զոր և գրեցին։ և կմ
յաղագս հոգևորական ինչ օգտի մարդկու
թես երգեցին անմարմինքն զայսպիսի կեր
պարանս բանից, և տեսլեանն ժամու. որպ
երիցս սբն, և միանգամ Տէրն. զերիս անձ
նաւորութիս Սրբոյ Երրորդութե, և զմի Տէ-
րութիւն և զԱյութիւն մեզ ուսուցանէ և այն ։
Բարսեղես, թէ չորք կենդանիքն 'ի տուէ
և 'ի գիշերի ոչ հանգչէին յասելոյ, սբ, սբ,
սբ, և այլն. ուրեմն միշտ այն է օրհնութե
նց՝ և ոչ այլ ինչ. որպ ասի Յայտ. գ. 8։
Բանեմ թէ, եթէ չորից կենդանեաց օրհնու-
թեն միայն՝ և միշտ այն լինէր, պարտէին ՟Ե
Սերոբէիցն կարգի (զոր ետես Եսայի) ա-
ռանց աճելման ասել թէ, սբ, սբ, սբ Տր
զօրութեց՝ լի՛ է ամ երկիր փառօք նր. և ոչ
ասել թէ, սբ, սբ, սբ ։ Տր Այ ամենակալ
որ Էն՝ որ Էս՝ և որ գալոց ես։ Ուրեմն Ե-
սայի ՟Ե պէտոյից ժամանակին զայնքան լռո
ւն. զի հոգին սբ այնքան խմացոյց։ եւ
Յովհաննէս զի յետ առաջնոյ գալստեան
ենկատմամբ երկրորդի գալստեանն տեսա
նէր զտեսիլ, 'ի չորից կենդանեացն աճելեօք
լռան։ Ուրեմն Ջ մարթ է ասել Եսայ-
եայ նշեցուցն, թէ ոչ զոր լռանն փառա-
բանութի միայն գոլ անմարմնոցն 'ի լինելութե
անտի խորհեանց սկսեալ. որպ ասացան 'ի վե
րոյ ։ Դարձեալ եթէ այն միայն լինէր օրհ
նութի և միշտ. ոչ ասէր Յովհաննէս 'ի .Ե.
գլուխ. 9, թէ չորք կենդանիքն և ի̄դ երի
ցունքն օրհնէին զերգս նոր և ասէին. ար-
ժանի ես առնուլ զգիրսդ՝ և բանալ զկնք
նիք դորա. զի զենար՝ և գնեցեր զմեզ Այ
արեամբ քով. յամ ազգաց և 'ի լեզուաց և
'ի ժողովրդոց հեթանոսաց. և արարեր Այ
մերոյ քահանայս և թագաւորս՝ թագաւո
րել 'ի վր երկրի։ Իսկ որ առ տիւ և գի-
շերն է։ Բանալի է, թէ ոչ այնպէս երգէին 'ի
տուէ և 'ի գիշերի, մինչ զի զոչ այլ ինչ եր
գէին. այլ միայն Յովհաննէս երբեմն զայն
լռան, և երբեմն զայլ։ Նաև զի զոր Եսայի
'ի Սերոբէից լռան զերեք սրբեանն. Յով-
հաննէս 'ի քառակերպեան Քերոբէից։
ուրեմն ոչ միշտ նոյնք էին ասացեալ բանքն.
և ոչ միշտ միումն յատուկ։ այլ որպ այլ և
այլք էին օրհնութիքն. նմանապս և երգօղքն։
և զոր Յովհաննէս 'ի Քերոբէիցն լռան զե
րեք սրբեանն. Եզեկ. գ. 12. լռան 'ի նմ
նէ զասելն, թէ օրհնեալ են փառք Տն 'ի
տեղւոջէ խորմէ ։ ուրեմն սխալաբպէս խմա
նայ կրուու". որ 'ի վր Եսայեայ երեք սրբե
նւոյն ասէ, թէ ոչ զայլ երգէն, քան թէ
սբ. երրու բոլոր և մշտնջենաւոր լինէ այն
նոցին պաշտօնն և պարծութն. Ար գովել
զսրբութին Այ. որև 'ի Փռօքոբլոսէ առե-
ասէ, թէ Սերոբէքն զսբ գովութիս՝ ոչ մի-
այն միանգամ. այլ ցանդ, մնան անանդ և
անհուն անգամ կրկնեն. Ար զերեք սրբեանն։
ուրեմն 'ի զուր զօղանջեն հեստեքն մեր

Թէ մեք ընծիւցս երգեմք յաւուրն․ զի և
կուռ՝՝ Յայտ․ Դ․ 6․ ասէ, թէ այսպէս Ս․ Լ
գաղտր 'ի յօրինակացն յօրէնթայ եւսփանիւ․
պյիսու․ ձ՟ սբ, ընծիւցս կրկնի․ թերևս զի նշա
նակիցի խուրաքանչիւր երից անձանց՝ աղա
ղակել երիցս սբ․ վա զի խուրաքանչիւրն՝ է
երիցս սբ․ ձ՟ ամենասբ․ ով և երիցս և չո
րիցս երանեալ․ ձ՟ ամեներանեալ ։ կամ
զի նշանակիցի թէ այս սբս ամենասբեյ Եր
րորդութե աղաղակի յլինն․ ձ՟ յամ դասուց
հրեշտակաց և այլն ։ Բայց սատէն մեայ
տարակուսութն իմն, թէ արդեօք յառկա
ցուցեալ օրհնաբանութիքն 'ի Շնորհալւոյն,
իցեն կանոնականք և 'ի սբ գրոց ։ Առ որ
ասեմ, թէ առաջինն որ է՝ Ա․ Թոռ․ քո Աճ
յաւխտեանս յաւիտենից ։ և երկրորդն որ
է․ Քերոբէից․ Օրհնեալ են փառք Տն
'ի տեղւոջ սրբութե իւրոյ ։ երրորդն՝ երեք
սրբեանն Սերոբէից ։ չորրորդն Տէրունեց․
Թէ Ա․ Ըբքայութի քո արքայութի յաւիտենից
և այլն ։ հնգերորդն Զօրունեց, թէ Տէր
հզօր զօրութբ իւրով և այլն ։ վեցերորդն
Իշխանութեց, թէ Տացին քեզ հեթանոսք 'ի
ժառանգութի և այլն ։ եօթներորդն Պե
տութեց, թէ Դու ես քահանայապետ յաւի
տենից։ Եւութներորդն հրեշտակաց, Փառք
'ի բարձունսն․ են 'ի սբ գրոց ։ Իսկ հրեշ
տակապետացն մասամբ ինչ 'ի սբ գրոց որ
ասէ․ [illegible]․
և մասամբ ինչ կցեալ յումեմնէ՝ որ ասէ․
[illegible] ։ Պար
ձեալ 'ի մէջ այսոցիկ օրհնութեց․ Սերոբէ
իցն․ Քերոբէիցն․ եւվերջին դասուցն, հաւ
աստի՛ք և ճշմարտեալք են․ ով 'ի տեղեաց
խուրեանց ցուցաք վկայութբ սբյն Պիոնէ
սիոսի ։ Իսկ զայլսն տեսցո՛ւք այժմ․ Բ․ան
զի երևի, թէ սբն Ներսէս Շնորհալի միայն
առ այն նկատեալ է, որ 'ի մէջ վեցից որհ
նութեց անուանք ասողացն դասանին․ ով
յԱ․ Թոռոց երգն, թէ Ա․ Թոռ․ քո Աճ․ և
'ի Տէրունեց, թէ Ա․ Ըքայութի քո արքայութի
յաւիտենից, և Տէրութի քո յազգէ յազգ ։
Նմանապէս և այլքն ։ զայսոսիկ վկայութիս
'ի կիր առնու և Պօղ Մխիթարն 'ի տեղի
օրհնութե խնկեակ դասուցն․ միայն սակաւ
ինչ տարաձայնելով յօրհնութէ Սերոբէիցն,
զոր կիսատէ ։ զի զՍբ Սբ Սբ Տր զօրու
թեցն, տայ Սերոբէից ։ և որ՝ լի է ամ եր
կիր փառօք նր՝ տայ Քերոբէից ։ և յօրհ
նութէ հրեշտակապետաց զայն որ ասէ․ [illegible]
[illegible]

'ի Զաքարիայէ, ուր ասաց հրեշտակն․ Տր
ամենակալ մինչև յերբ ոչ ողորմեսցիս 'իվյր
Երուսաղեմի, և քաղաքացն Յուդայ․ զորս անտես
արարեր՝ այս Հ երրորդ ամ է ։ Զաք․ Ա․ 12 ։
տես ըղյաղխսի յաւ տկցութէ եղանակս՝ և
Յայտ․ Է․ 2․ ուր տեսել Յովհաննէս զայլ
հրշտկ մի ելել յարևելից, որ ունէր (ասէ)
զկնիք Ա․ Յ կենդանւոյ․ ևասէր բարձր ձայ
նիւ առ չորս ապականիչ հրեշտակսն, մի
վնասէք երկրի․ մի ծովու և մի ծառոց․ գա
դարեցէ՛ք մինչև կնքեսցուք զծառայս Ա․ Յ
մեր 'ի ճակատս նց ։ այս հրեշտակս էր 'ի
կարգէ հրեշտակապետաց․ որոց օրհնութէն
համաձայնի և այս ։ զի թէ նք ասեն․ [illegible]
[illegible]
[illegible] ․ և ասաէն զնա
գթութէ և խնամածութէ շաւիղն ցուցանենս․
զի չորք ապականիչ հրեշտակքն յայտ է
թէ յստորին դասուց հրեշտակաց էին․ ով
թէ լերբև հրամայօղ 'ի կարգէ հրեշտակա
րոց պետաց, հրեշտակն 'ի յարևելից ծագօղ
ասաց, մի ապականել զերկիր և զծով և
այլն ։ և զի փրկութի կորուսելոցն՝ է խնդութի
հրեշտակաց․ և այն լինի նշանաւ կնքոյն․
ուստի սբն Պիոնէ՛՛ Ճ․Ձ․ գլուխ երկնայինն
Քահանայապետութեց․ է բնաբանին ասէ
վա խնդութէ հրեշտակացն, թէ մեայ մեզ
առ 'ի յայտնել որ յաղագս խնդութե երկ
նայնոցն զարդուց է բան․ քանզի անճառ
նակքեն ամենևին մերայս ախտաւոր խըն
դութէ․ բայց խնդակից լինել ասին Ա․ Յ 'կո
րուսելոցն գտմամբ․ ձ՟ ըստ Աստուածակ
զուարճութեն, զոր ունին առ 'ի նախախնա
մութէ և փրկութէ առ Աճ դարձելոցն ըստ
բարեբեսակ և առատ խնդութէն, և անճառ
ելի բերկրութէն․ որոց յոլովակի հա
ղորդք լցեն․ և որք սրբապանք ըստ Աճա
գործ դալստեանցն Աճայնոց լուսափայ
լութեց ։ Սբևեմն եթէ այնքան խնդան 'ի փրկ
կութե մեր․ յայտ է թէ և աղօթեն ասելով․
[illegible]
[illegible] ․ որ է համա
ձայն բանի հրեշտակին․ Զաքար․ Ա․ 12 ։
Իսկ և օրհնաբանութի զօրութեցն դասուց կա
րէ այսպէս հաստատիլ (զոր ասեն․ Տէր
հզօր զօրութբ, Տր կարող 'ի պատերազմի)
քանզի թէ Իշխանութեց դասքն էին հարցա
նողքն 'ի համբարձմանն, թէ ո՞վ է սա որ
դիմեալ գայ յԵդովմայ․ յայտ է թէ 'ի Զօ
րութեց դասուցն նախ լուեան զհրամանն, թէ
համբարձէ՛ք իշխանք զդրունս ձեր 'ի վեր․

Իշխանութիւքն հարցին յնմ, թէ իսկ այս ո՞վ է որ դիմեալ գայ յեդովմայ · պատասխանեցին զօրութիւքն զտարակուսնդ լուծանելով, թէ սա ինքն է թագաւոր փառաց · Տէր հզօր զօրութ իւրով · Տր կարող 'ի պատերազմի ։ Բայց վերինքն որ տարակուսեցան, ոչ 'ի տառ բայնոց լուսաւորեցան ՝ այլ 'ի Բ.Է որ ա սաց · ես խօսիմ զարդարութի և այլն ։ և մինչ հարցին, թէ վմ էր ' արմիր են ձորձք քո և այն · ասաց · Բ.մ Հ՛ան հարի միայն ։ ուս ոյ և մբն Դէոնէ " Է գլուխ · Փ բնաբանին ասէ, թէ նուաստագոյնքն երկնայնոյն էու թեց զարդ քն ՝ 'ի դերագունիցն ուսանին զՔ.Տ ագործ կանս գխոութիս · իսկ քան զմն գերագոյնքն ՝ 'ինքն Ք.Տ ալեսութէն լուսա փայլին ։ քանզի զոմանս 'ինոցանէ մուծա նեն յառաջնոյն սրբաղնաբար խորհրդա զգածս եղեալ · Տէր դոլ երկնայնոյն զօրու թեց և թագաւոր փառաց զմարդավայել յաղթութ համբարձեալն ։ իսկ զոմանս առ ինքն Յ.Ս տարեալ, և գլխաղագս մեր Ք.Տ ա գործունեց նր գխոութի ուսեալք · և զնմ ին քեան Յ.Ս ՝ անընդմիջաբար աշակերտել · և նախատրապէս յայտնեալ զիւրն մարդա սէր բարերարութի ։ քանզի ասէ · ես խօսիմ զարդարութի և զիրաւունս փրկութե ։ իսկ այս ո՞վ է որ դիմեալ գայ յեդովմայ զասեսն, վերնոյն ասէ զոյ տարակուսութի · և 'ի Բ.Է զտարակուսութին լուծեալ ։ Ք. յաքան 'ի մէնջ · թէպէտ ոչ ըստ բաւականին ասա ցաւ ։ իսկ վս մնացելոյն օրհնաբանութեց, որովհետև 'ի մբյն Դէոնէսիոսէ ոչ գտաք զլուծութն, վս այնորիկ զմեց արարաք ։ Իսկ թէ զհրեշտակաց օրհնաբանութեն հարցանես, տես · Յայտ · Է · 10 ։ ուր մինչ ամնքն ասացին · փրկութի Ք.Տ մերոյ որ նստի 'ի վր աթո ռոյն և գառինն · ամ հրեշտակքն ասացին ամէն · օրհնութի, և փառք, և իմաստութի և գոհութի, և պատիւ, և զօրութի, և շնորհք Այն Ք.Տ մերոյ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն ։ իսկ մեք ասասցուք · օրհնութի և փառք ՝ Հօր և Որդւոյ ՝ և Հոգւոյն սրբոյ ՝ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն ։

✲ Զի նորա բոլորն էն առեղծուածը, և Որ շէ֊ ա։, և այլն ։) Իբր թէ մի կարծիցես թէ հրեշտակքն վս ինքեանց ասին թէ · արդեօք դու առեղծուածը ի՞ նորոգանելոյ ասելով և այլն · այլ վասն մեր է այս առօթս 'ի նոցանէ առ քեզ նուիրեալ · զի դու զնոսա ուսուցեր այսպիսաբար վս մեր աղօթել ։ Բայց մի թէ մարդս միայն է յՔ.Տ ձեռամբ

ստեղծեալ ՝ պարզելի է ։ քանզի Դաւիթ ասէ · տեսից զերկինս և զգործս մատանց քոց · և թէ ՝ երկինք պատմեն զփառս Ա.Յ · և զարարածս ձեռաց նր պատմէ հաստա տութի ։ Սաղմոս · Ը · 4 ։ և ԺԸ · 2 ։ զոր ըլին բանն Դաւթի այսպէս իմանայ Լամբրո ՝ երկնից զեթերականն · զի զհրեղէն երկինն ՝ որ է բնակարան հրեշտակաց ևերանելեաց · իսկ լուսնի և աստեղքը · զզանազանութիւ նոցա, այլ արեգակնալքն զՔ.Ս ։ քանզի ասէ զարեգակնէ ՝ ընդ էր անփոյթ առնէ · որով բնութն այգանքայ ։ ուր զի ցուցցէ քեզ (ասէ) թէ այսոյ երկնի փափաքէ · և այն երկնի արեգակն նա է, առ որ և խօսի մատչի ։ և 'ի նմին արեգականէ ՝ խնդրէ ար ժանի լինել երկնի իւրոյ տեսութե և այլն ։ և վս երկրորդին ասէ, թէ նայ ՝ աց 'ի հաս տատութիւ 'ի գործս ձեռաց նր · և տես զովաւ զբազմութի գործոյն, որ 'ի ներքոյ այդր պարսպի խորախորանն, և որքան ա հեղեն · փոքրերդ զմեծն իմս · և օրինա կաւդ զնմարտութին · և զգուշացեալ զխոս նայիցն ։ Բայց այսոքիւք ոչ լուծանի տա րակուսութի մեր · վս որոյ դիմելի է առ մբն Գրիգոր Նիւսացին, որ 'ի կազմութե գրքոյ Գ գլուխ ցուցանէ պատշաճականա գոյն զմարդ զայս բնութի քան զամ արարածոց · և զի խիթին է զարարչութն նր · պարզելով ցուցից ։ Ա.րժանէ ոչ զայն զառնել զայսու · զի ամ արարածք (ասէ) առանց խորհրդոյ և աշխատութե գոյացան յԱ.Տ այլն զօրութենէ · հրամանաւն միայն գոյացելք · իսկ 'ի կազ մութե մարդոյ ՝ խորհուրդ յառաջարկեալ լինի յարարեստագիտէն, թէ որպ առնել արժան է · և առ որոյ սկզբնատպի նմանու թին կերտել · և թէ յաղագս որոյ լինելոյ · և թէ զի՞նչ գործելոց է յետ լինելութե · և որոյ իշխան լինելոց է · զամ յառաջագոյն դիտէ բանն · կամելով զմեծութի մարդոյն և նախ քան զառնելն ցուցանել · և զէից իշխանութի ստանալ ։ քանզի ասաց Ա.Տ · ա րասցուք մարդ ըստ կերպարանի մերում և ըստ նմանութե · և իշխեսցէ ձկանց ծովու և գազանաց երկրի ։ ո՞վ պայծառ չերկեան շու · արե գակն կազմի, և ոչ մի ինչ խորհուրդ յա ռաջարկեալ լինի ։ նմանապէս և ոչ վս երկ նի · այլ բանիւն միայն այսքան սքանչելի ա րարածքս գոյացան · արփին, աստեղք, օդ, ծով, կենդանիք, տունկք, ամ ինչ բանիւն 'ի լինելութի ածեալք եղեն · բայց միայն վս կազմութե մարդոյն 'ի խորհուրդ մատչի ա

բարիքն ·

բովին․ և զնիւթ գոյացութեան նիւ յառաջա-գոյն պատրաստէ՛․ և խնդրեմ սկզբնատիպ գեղեցկութեան նմանեցուցանէ պատկերակ ցութ․ կամօք և ուշիմութ․ գիտութեան զնա զարդարէ, և ընտանի գործոյն առնէ զգնուլին ’ի շնոհ և ’ի դէպ յառաջիկայն ու-նելով, վերջ։ Իսկ թէ որ առարկիցէ․ թէ մարդ և երկինք և լուսին և աստեղք, Ա՟Յ ձեռին գործք են․ ուրեմն հաւասարք են։ Ասեմ թէ, և հրեշտակք և այլ արարածք բանիւ ստեղծեալք են․ այլ ոչ են հաւա-սարք․ այլ որքան հրեշտակք քան զմար-դիկ գերազանցագոյնք են (և հայելիք ա-նուրինք Ա՟Յ ազդեցութ․ և մերձաւորք ևան բերժ ․․․ խոնարհուի․ յԱ՟ծոյին անուանց են գրեալ, թէ արդարև պատկեր Ա՟Յ է հրեշտակն, և հայելի մաքուր մեծապայ-ծառ, անբիծ․ անապակ ’ի ներքս ընդունել զբոլոր գեղեցկութիւն բարեսիրտ Ա՟ծայե-ութեն) այնքան և մարդիկ քան զերկինս և զլուսին և զաստեղս։ Եւ զոր օրինակ ար-հեստագործ մի, շինելով զժամացոյց մի․ և տպելով զիւր դէմսն յոսկւոյ, մի և նոյն ձեռին գործք ասին․ այլ ժամացոյցն ոչ ցուցանէ զնախատիպին դէմսն․ որպէս զոսկին․ նմանապէս և Ա՟Յ բոլոր է որպէս զժա-մացոյց ինչ շինեալ և յարեալ յԱ՟Յ կարող ձեռանն․ և մարդս նմանապէս ’ի նոյն ձե-ռանէն․ սակայն Ա՟Յ է ժամացոյց և մարդս տիպ և պատկեր․ զգեղեցկութիւն նախատիպին առաւելապէս յինքեան ցուցանելով։ Նաև զի թէպէտ և հրեշտակք բանիւ ստեղծեալք են, և մարդս գործ ձեռացն Ա՟Յ ասի․ այլ ոչ մակաբերի, թէ մարդս այլ առաւել պատ-ուական իցէ քան զհրեշտակս․ այսպէս խնմ և զմարդն ՚ զերկնէ և զլուսաւորաց։

❊ Գ) Սոքա են որ զիւրեանց զմարմինս պղծեցին, և այլն։) Ասէ հերքել մոլորութեն Սոդոմ-նեայն, որք զհրեշտակսն (ասէ) պատժելոց ’ի դատաստանին․ զի հեղգութե խորհրդոց ’ի պահպանութե մարդկանց․ սակայն նոքա գայցեն ’ի դատաստան որպէս վկայք և ամ-բաստանիչք․ և ոչ որպէս դատելիք։ Նաև առ ’ի ցուցանել զմատակարարութե սպասաւո-րութե խորհրդոց առ մարդիկ, թէ որպէս հայ-բաբար խնամեցին զմեղաւորսն․ և զպատի-արակեցին դայեկապէս․ և յորքան չարեաց զերծուցին ՚ և զբարի նկրտմանս աղդե-ցին, և այլն։

❊ Որպէս անասունք խոտեալ են արգելոյ հոտոյ ճոխք և այլն։) Ասացեալ թէ զայն ազերան. և յայնժամ մատուցանեն զմարդկան առ-՚Բան, թէ ուրեմն զոր․․․ ․․․ և այլն։ Սակայն որպէս յառաջիկայն ասացաք, հրեշ-տակքն երանեցեալք են և ոչ զգան պայծ ’ի կորուստ մեղաւորաց․ զի զկամացն Ա՟Յ լրումն ’ի դատապարտեալսն տեսանելով՝ առ այն հանգչին և ուրախանան։ Սակայն կարեն բարեխօսել զնոսա․ որոց աղաչ-խարութիւն լսելի մնայեալ էր ’ի կեանս զնո-վերադարձ մահուան․ և զնոյն ներելեաց ըն-ծից․ այս բարեխօսութիւն հրեշտակաց՝ տաս նորինի պատուական է քան զառ ուսաւ քաղաքն հրեղէն, զոր առասպելաբանեն ոմանք։ Զի որք ’ի շնորհս մեռան ’ի կեանս այս․ նոքա ’ի կեանս․ և յետ կենացս, կա-րեն շահել ’ի բարեխօսութե հրեշտակաց նոցա։

❊ Եւ թէ Միքայէլ հրեշտակապետ և այլն) Ասացեալ թէ որպէս հակառակ ’ի դոհացուցական խնդրուածս հրեշտակաց․ նմանապէս և ’ի մեր հետմուտս սրտի հոգւոյ սիրին ամենից արարիչ․ որ յաղթեաց զթուլութիւն վերնոց և ներքնոց․ իբր թէ որ առաւել զմեծ ես քան զհրեշտակս, և զերկրաւոր թագաւորս․ և քան զհայր և զմայր․ զի և առ մեզ և առ հրեշտակսն՝ դու ես բարերար․ և նա և մեզ ստեղծիչ և պահապան․ Ըստ Յայտ․ Դ․ 11 ։ արժան է քեզ Տէր Ա՟Յ մեր՝ առնուլ զփառս՝ և զպատիւ և զզօրութիւն․ զի դու ստացար զամ․ և ’ի քո կամաց ստեղծան և կան հաստատունք։

❊ (Է) Որպէս Սոդոմ և Գոմոր և այլ քաղաքս․ և այլն։) Զոր ինչ Պետրոս (ասէ) ՚Պետրոս՛՛ երկնային զարդ անուանէ ըզհրեշտակսն․ զի նոքա են անթառամ ծաղ-կունք երկնաւոր դրախտին։ Եւ անախտ ա-նին․ զի ոչ այլայլին ’ի պայծառութե խո-րհրդոց և յիմացական լուսոյն․ և ոչ ախտա-նան ցանկականօք և ցասմնականօք․ ուստի ՚Պետրոս՛՛ ՚ի գիրքն Բ գլուխ ասէ, թէ սրտմտութի անասնոց յախտաւոր յարձակ-մանէ լինի ’ի նմա․ և ամ անբանութիւն է յի-նջ սրտմտող շարժութեան․ իսկ առ իմանա-լիսն նշանակէ զարիական նշ բնաւորու-թեան, և զանփոփոխելի ունակութի յԱ՟ծային, և յամ’իւրոց դնելի կայուն հաստա-տելոյ։ Եւ զցանկութի յամ ասուածն տանելով զոր ․․․ և առ նիւթեղէն ինչ այլայլե-լեացն ’ի բնաւորեալ շարժմանէ․ կամ ’ի տոկորութ անարգելաբար եղել մխում՝ ևան բան ըմբռնումն մարմնոյ բաղձանաց․ բոլոր բովանդակ զանասունն մնալ ’ի ցանկութե որ

ըստ

ըստ զգայութեանց · իսկ 'ի վեր իմանալեացն Ածային տուփումն պարտ է իմանալ · իսկ զայլսն տեսս 'ի սոյն գլուխ ա համարին · քանզի որ հրաշներդ (ասէ) աստ · անդ լուսաւորք , և նոյն են · և որ աստ' անեղ և մտաւոր (ասէ) անդ բարիք · և որ աստ անվանելիս կոչէ · անդ , է համարն զօրութեանց հոգւոյ ·

※ (Սրբ և աննախանձութեան աստուածաբանն և այլն ·) Իսկ թէ Քրիստոսկ.քն ամենին գիտութ. և սիրոյն ջերմութ. և 'ի յամաստութ. գիտութ. և սիրոյն խորհրդոց որ առ Ած · մեզ իմաստնացուցիչք և ջեռուցիչք են , զի լուսաւորեն զմեզ գիտութ. առ իմացականն · և ջերմութ. սիրոյ առ կամսն · Այնպէս Քրիստոսկ.քն 'ի [illegible]ացական իմաստութիւնն ոչ կարեն ամենիլ · զի գիտութիւնն է օժիտ և պարգև երանեցելոց · որ եթէ նորապէս ամենիցեն 'ոչ լինեին կատարելապէս երանեցեալք · քանզի յառաջանայն է ճանապարհորդաց · իսկ նոքա ոչ են ճանապարհորդք · այլ ըմբռնողք և երանեցեալք · վասն որոյ ոչ կարեն ամենիլ այլ ևս · զոր օրինակ հուրն ըստ ջերմութեան [illegible] ոչ կարէ առաւել ջերմանալ · այլ միայն յաւելմամբ այրեցի նիւթոց' տարածիլ · այսպէս և Քրիստոսկ.քն 'ի գոյացական գիտութ. խորհրդոց ոչ ամենին յինքեանս , եւ [illegible] ոչ պատահմամբ նորագոյն լուսաւորութեանց · զոր Ած յայտնէ նոցա զապաւոնեաց և զգերբնական խորհրդոյ · որք ընդ աբրոյս օրութեան բնութ. ոչ կարեն իմանալ · քանզի խորհուրդքն շնորհաց ' միայն յԱծ կամացն կախեալ են և ոչ կարեն 'ի Քրիստոսկ.աց ծանօթանալ բնական ծանաչմամբ · այլ միայն բնազանցական և երանական ծանաչմամբ 'ի բանն Ած ·

※ (Սա [illegible] վերա սասանատեքի [illegible] , և այլն ·) Ի յանկաղն թէ Քրիստոսկ.քն զմեր սատութ.ն սիրոյն որ առ Ած , 'ի ժամու սրբազնութ. պատարագին , ջերմացուցանեն · և զչիջեալ խիղճն մեր ' պարեն · և չթողուն անպարժանութ. մատչել 'ի սբ. հաղորդութիւն · համեմատ սմին գրեալ է 'ի վարս հարանց Ժ գլուխ , թէ սբ. Հայրն Մարկոս եգիպտացին Ղ ամ կեցեալ 'ի սենեկի , քահանայն գայր առ նա յաճախ տանից 'ի հաղորդել զնա · և նոյն ժամայն տեսի յղեաց առ նա դդխահար մի · որ վեր քահանային ասաց , թէ ոգի պոռնկութ. դու 'ի քահանայն · որ զի դառնել տայցէր Մարկոսի զքահանայն · ասաց [illegible] առ դդխահարն · որդեակ զմե [illegible] ամենքն տառասաց ձգեն , և դու 'ինձերքս բերես · եթէ մեղաւոր իցէ , Ած կեցուսցէ զնա · այլև գրեալ է , թէ մի դատէք և այլն · և աղօթս արարեալ հալածեաց զդեն · և խօրև եկն քահանայն և մատանէր 'ի խորանն կալ առաջի սեղանոյն Ած ընծայից · եկն Քրիստոսակ Ած յերկնից · և եդ զձեռն իւր 'ի վեր գլխոյ քահանային և եղև քահանայն իբրև զսիւն լուսոյ · և մինչ դեռ զարմացեալ էր սբ. Հայրն Մարկոս , եկն առ նա ձայն որ ասէր · Ծեր զարմանաս ծեր դու ընդ այս գործ · զի եթէ մահկանացու արքայ ոչ թողու զնիշխանս իւր շաղախեալ տղմով եղարշելի զգեստիւ մատանել եկալ առաջի նորա · որչափ ևս առաւել Ածային զօրութիւն սրբեսցէ և մաքրեսցէ զպաշտօնեայս իւր · որք ընծայեն նմա զանպատմելի խորհուրդս · և կան առաջի փառաց պքանչելեայն և երկնաւորք · և այս եղև (ասէ) կարդեանց սբ.յն Մարկոսի , որ ոչ դատեաց զմեղանչական քահանայն · ծԵ Թղթահամարն · Նայց թէպէտ ըստ բանականին լուծութ. է այս պատմութիւնս կարծեաց սբ.ոյն Գրիգորի · Այնպէս զգոյշ լեր քահանայ և պատրագօղ , ո'վ եղբայր · քանզի փոխարեալ պատմութ. ամենէ ասացեալ Քրիստոսականին մաքրութ.ն , մինչև յաւ արտութ.ն պատրագին · և յետոյ կրկին մերկագոյն դատաւիս քան զըսանդիտութ.ն · ըստ օրինակի սուտասպելեաց Պօղին · քանզի ընտրութ.ն էր [illegible] հաւուց և Ջէուս էր քննիչ ընտրութեան · արդ'որ սահմանեալ յորում պարտ էր գումարել ըզ հաւսն առ Ջէս · և յառաջնում աւուր եկին հաւքն 'ի գետս լուացանիլ · զի իւրաքանչիւրոցն երևեսցի գեղեցկութիւն · իսկ Պօղ հաւն փոքր մարմնով և տգեղ գունով · այլ յանդգնել հաւուցն զթեպրական շուրջ զինքեամբ , եկն առ Ջէս · որ զի տեսցէ զգեղեցկութ. իւրոյ պայծառութ. ընծայն · և հոգւոյն [illegible] ցուցէ զպայծառս 'ի թեւըոց և 'ի թևոցն · և [illegible] կացեալ [illegible] նոյն առաջին [illegible] ամօթալի · և այլ [illegible] ևս [illegible] , թէ Պօղն [illegible] թեպրօքն մինչ պճնեալ էր · [illegible] գոյով ' զերքն ծանուցեալ զթեպրիկ և զե և' 'ի բաց բառնայ · և այլքն ևս ծանուցեալ [illegible] 'ի բաց առեալ զմս · և նա մնացեալ եղև բնական սևութեանն ամօթալի · Սուրբն մի խրատեսցէ զքեզ վերագրեալ պատմութիւն Քրիստոսականին մաքրութ. քահանայքն ' զի փոխ առեալ թեպ [illegible]

հաճոյ էին սեւացեալ Պ՚այ քահանայիցն։
որ զկնի պատարագելոյն ՚ի լւալ բաժակին․ եւ
մինչ պատարագօղն նախկինական սեւութեան
եւ Թէ ոչ հաճանիս լուծմանս պյօորին․ տես
զլանս ծոց վարդապետաց, Թէ զի՞նչ ա-
սեն վ՚ն անարժան պատարագողաց, եւ ա-
պաշխարանաց նոցին։ ՚Ի գրքոջ կոչեցեալ
կերակուր քահանայից․ ԺԶ գլուխն ասի,
Թէ Սրբուհին Թէրեզիա ետես զի երկրո-
դեւք խեղդէին զոմն քահանայ ՚ի բեմի պա-
տարագին, քանզի էր պղծաշաղեցեալ․ եւ
ներքէ ոչ էր աղօթեալ սրբուհին վ՚ն նր․ ան-
կեալ էր ստուգիւ ՚ի բեմէ անտի մեռեալ
՚ի յարձեալ ասի․ Ք՚ս՝ որ յամենամաքուր
կուսէ կամեցաւ ծնանիլ․ եւ կայ յերկինս
միշտ շրջապատեալ պարուք կուսանաց․
որք զհետ երթան գառինն, զխայրդ տա-
նիլ կարասցէ շօշափել անմաքուր ձեռօք,
եւ այնու պղծաշաղ բերանով ճաշակել, որ
սակաւ մի յառաջ, աղաւաղեալ զհամ
բոյր պոռնկի․ ուր ասէ Զերօնիմոս․ եւ ՚ի վե
բանիցն Եզեկիէլի․ քահանայք նր պղծա-
շաղեցին զսրբութիւն, ասէ Զերօնիմոս․ զՍար
մինն Ք՚ի պղծաշաղէ․ որ անմաքուր գ-
լով՝ մատչի առ սեղանն բեմին։ Ծր Յօ-
հան Ոսկէ՛՛ ասէ․ որք անմաքուր հոգւով
առնուն զՍարմինն Ք՚ի, զնոյն տանջանս
վերաբերեն ընդ նոսին․ որք զնա բեւեռօք
՚ի խաչ սեւեռեցին։ ՚Ի ԺԵ գլխոջ նոյն գրը
քոյ ասի, Թէ կարդինալն Բարոնիոս, պատ-
մէ յաղագս ումեմն անմաքուր քահանայի,
Թէ ձեռք նր ՚ի վե բեմին այրեցեալք մնա-
ցին։ Եւ միւս ոմն քահանայ մինչ դեռ ճա-
շակէր զՍարմինն Ք՚ի՝ հերձաւ ող փորո-
վա (՚ի մերում ժամանակի յամի Տ՚ն․ 1745
՚ի յանդալուսի, ծեր հեստեալ քահանայ մի
ծր սուրբս անուն յինձ անէր ՚ի սեղանոյն
զկնի պատարագին, զի հաւանէր անկեալ
՚ի գետնի․ զգլուխն հարկանէր ՚ի վե ան
բեմին եւ ճողբեալ, չարաչար փշրեալ էր
զհոգին։ Եւ յայլում ՚ի տան ապաշխարողի կայ
ծակն իջեալ․ ոչ այլ ինչ իրաց մնացեալ
էր․ այլ միայն զուխն եւ զմաղզմայն եւ զծամ
կոյն ծանծաղ էր մորթեալ․ զի այնպիսի
տնականն պատրաստ, այնպիսի պատիւ եւ վայել
է։) ՚Ինոյն գլխոջ ասի, Թէ ծր Պետրոս
գրէ, Թէ բազումք ՚ի նախապատուութեանն է-
կեղեցւոյ վ՚ն անարժանաբար հաղորդութեան,
յանկարծահաս մահուամբ․ կամ երկարաձիգ
հիւանդութեամբ մեռանէին․ ըստ այնմ ասան
այնորիկ են ՚ի ձեզ բազում հիւանդք

եւ տխրատժեալք եւ բազումք ննջեցին։ Ծր
Յօհան Ոսկէ՛՛ պատմէ, լեալ ՚ի ժամանա-
կի իւրում հիւանդութիւնք բազումք ՚ի հան-
րակութք եւ Թշուառութիւնք, վ՚ն անարժանա-
պէս առնելոյ զսրբազնանն հաղորդութիւնս
վ՚ն որոյ ասէր ծրն կղիմէնտոս․ իւրաքանչ-
իւր ոք խորհեսցի․ ոչ կայծ՝ որ այլ ումն կը-
րեաց, այլ կայծ՝ զոր ինքն արժանի է կրե-
լոյ․ եւ մի՛ հաճախեսցէ գալ զինքն զերծեալ
՚ի պատժոյ, եթէ առ վայր մի հեռացեալ
իցէ իրաւունքն դատաստանի վ՚ն իւր։ Իսկ
վ՚ն ապաշխարութե պոռնկեալ քահանայիցն
ասի ՚ի ԺԶ գլուխ, քահանայ եթէ առնի-
ցէ զպոռնկութի, պահս տասն ապաշխարես-
ցէ այսու կերպիւ․ զամս երիս միայն հա-
ցիւ եւ ջրով շատասցի․ միշտ քրձազգեաց
անկեալ յերկիր պաղատեսցէ զներումն, եւ
ապա տարի եւ կէս, հացիւ եւ ջրով կատա-
րեսցէ՝ բաց ՚ի կիրակէից եւ ՚ի տօնից, եւ ան-
տի մինչեւ ցեօթներորդ ամն․ զերիս աւուրս
՚ի յեօթնեկիս՝ հացիւ եւ ջրով ծոմապահ
կացցէ։ յեօթներորդէ ամին մինչեւ ցտասն
երորդն, հացիւ եւ ջրով ծոմապահ լիցի
յաւուրս շաբաթու։ Մի՛ ուրեմն յուսար-
ուք քահանայ պատարագօղ, Թէ Հրշտակն
սրբելոյ է զքեզ․ զի այն եղեւ վ՚ն սրբեանց
ծրյն Սարկոսի եգիպտացւոյն։ եւ մի ծի-
ծաղն ոչ առնէ զգարուն․ եւ ոչ գիծ մի
զերկրաչափն․ եւ ոչ նաւազնացութի մի ըզ
նաւավարն։

✻ (Զ) Բարեբերօղէն առաքինութի յոյժ մա-
ցեալ անբոյծ նէլի։) Բարերբէն ըստ ծրյն
Դիոնեսիոսի, Թարգմանի բազմութի գխտու-
Թե․ եւ կամ հեղումն խմաստութե։ Իսկ խմաս
տութիւն ըստ Արիստոտէլի, մերձաւոր առնէ
Ա․Ճ․ Իմաս․ Զ․20։ այլ իմացականութին
որչափ առաւել ձանաչէ զէակ ինչ, այն-
քան առաւել մերձաւորի առ ձանաչելին
այն։ այլ Աստուծ ամ հուն իմաստութին, ծր
չափու ընդունակութե նախկինաբար հեղա-
նի ՚ի Բարերբէսն։ Եւ վ՚ն այնորիկ զի յառաջ
ակամբ յայտնանէ առնուն զջուր իմաստու-
Թե․ մերձակայ բ դրոյ պեալ աղբերն, ա-
ռաւել բաղձորման ՚ի ճաշակելն եւ ՚ի ճա-
նաչելն․ իսկ ուր ճանաչումն ՚ի ներքս մտա-
նէ, բարբառքէ զաէր ՚ի ճանաչելին։ ուրեմն
Բարերբէքն առաւել ճանաչելով զԱծ,
առաւել հզին ՚ի նա եւ բարբառքին սիրովն․
եւ զայս ասէ ՚ի ճանաչումն․ եւ ՚ի սէրն Ա․Ճ
բարբառքեն․ եւ ըստ այսմ ամ հրեշտակք ըզ
կնի Բարերբէից ըստ չափու իւրեանց ըն-

սաճր

սահմանեալք իմաստութ(եամբ)ն 'ի Բնրուծնէից · Նդ նմին առ Այ անքննելի կերպիւ միաւորին իբրև աստուածաւոր սանդուղ · և իբրև կոպարան և շղթայիւ առ Այ միջաւոր վերամբարձ։

✻ Որք երկնաւոր Պետութիւնք են և այլն։) Ոչ թէ վն Պետութեան դասուց ասէ · այլ որք հասարակաբար հրեշտակք և Զօրութիւնք երկնից կոչին ննեալ դասակարգութիւքն · նմանապէս և Պետութիւնք երկնից կոչին · բայց զինուորք են Այ, և ազատաբարոյ պաշտօնեայք Այ։

✻ Եւ Յամագոյն լուսոյ՝ ցօղ նըշուլից։) Այս նմանօրէն խօսի, թէ որպ ցօղն 'ի յամպոց իջանէ, նմանապէս և հրեշտակքն առեղծման յԱյ: այս թէ ոչ՝ ամպն և ցօղն նոյնասեռք են, թէպէտ այլատեսակք · քանզի զի՞նչ է ցօղն, եթէ ոչ 'ի յամպոյ ջուր լուծեալ · իսկ Այ անայլայլելի և անլուծանելի է բնութ(եամբ) · և հրեշտակքն ոչ են համագոյակիցք Այ, և ոչ բնութ(եամբ) եղեն 'ի նմանէ յառաջ եկեալք, այլ առեղծմամբ ։

✻ (Է) Առաքեալս նմա հրեշտակի։) Բանն զի հրեշտակքն թէպէտ հասարակաբար աղաչեն զԱյ վն մարդկան · այլ յատուկպէս պահապան հրեշտակն աղաչէ զԱյ վասն իւր պահպանեցելոյն ։ այսպէս ասէր Յակոբ 'ի յօրհնութեան որդւոցն Յովսէփայ · հրեշտակն որ փրկեաց զիս յամ չարեաց՝ օրհնեսցէ զմանկունս · Ծննդ Խը · 16 ։ Ասելրեմն թէ հրեշտակն փրկէ 'ի չարէ, աղաչէ ևս վն իւր պահպանեցելոյն ։ զայս յօրինակ մեր եցոյց Քս 'ի մատնութեան գիշերին · զհրեշտակ մատուցեալ զօրացուցանէր զնա, ասէ Ղուկաս ։ թէպէտ պարտ է իմանել թէ աղաչէր զնա յանձն առնուլ զչարչարանս մահուանն՝ վն փրկութե մարդկան ։ իսկ յայտնապէս երևի աղաչելն հրեշտակին վն իւր պահպանեցելոյն օրինակ թղենւոյն Ղուկ · Ժգ 6 ։ տես յերկու համարին ։

✻ Զ Ոչ պատուելոյն է [illegible] ։)
Այսինքն թէ որ զիս առանձնեցէր խնամարկութե պահապան հրեշտակի իմոյ Այլս որ 'ի քէն ընկալաւ 'ի կենդանութեան առ 'ի կառավարել · ուրախութ(եամբ) սրտի յիս բերկրեսցի, և մի՛ մեղադրեսցի 'ի քէն իբրև զոչ բարեպէս հոգածու և կառավարիչ · քանզի յիւրն կողմանէ զոչ ինչ պակաս եթող յօժանդակութե · և առ բարին առաջացուցանելոյ · և թէ ես յանցաւոր գտայց, ոչ էր այն 'ի հեղգութե պահպան հրեշտակի իմոյ · որպ և անձնիշխան առեղծեալքս դու զիս ոչ ես պատճառ մեղաց իմոց (թէպէտ Որոգինէս մոլորաբար ասէ, թէ վն հեղգութե իւրեանց և հրեշտակքն անկեալք լինին 'ի դատաստան առ 'ի համար տալ վն կորուսելոցն · բայց զհետևումն սորա 'ի վերն տես Է համարն 'ի սոյն գլուխ) այլ 'ի յանձնիշխան կամաց իմոց · որ նա բարեմիտ գոլով և 'ի չարութեան ժամու ինձ առնէր վերակացութի, ոչ խափանել կարելով զանձնիշխանութիւն · թէպէտ տրտմէր 'ի գործս իմ · և այլքն յայտնիք են ։

✻ Թ Աւետիս Հոգւոյ ամենայն ։) Այսինքն քեզ Է Հոր քո անհասի · և Է թուակից Հոգւոյ Սրբոյ վայելէ փառք 'ի յաւիտեանս յիտենից ։ Բայց ծանիր զի թուակից ասելն՝ ոչ ցուցանէ զՈրդի համարմամբ Այ · այլ որպ վն Հոգւոյն Սրբոյ ասէ Աստուածաբանն Գրիգոր 'ի ճառս Հոգւոյն Սրբոյ, թէ Հոգին Սբ էր միշտ՝ և է և եղիցի · ոչ սկսեալ և ոչ դադարելի · այլ միշտ ընդ Հօր և Է Որդւոյ կարգեալ և թուեալ · և ոչ իմանի թէ Հոգին Սբ համարմամբ իցէ Այ · այսպէս և մինչ Քս Այ ասի · և թուակից Հօր և Հոգւոյն Սրբոյ, ոչ է իմանալի ըստ համարման · որպ և երկու թիւն առ երեքն ոչ է համարմամբ թիւ · այլ տեսակակից երիցն · այսպէս և Որդին և Հոգին Սբ թուակիցք են տեսական Այութե և ոչ համարմամբ ։

Ով անարատ պարզ հայելիք Աւր Տեառ ·
յամէն գնդաց Սբ լուսափայլ մարգարիտք ·
յայց ելէք մեզ ով աղանիք պրղա մուրք ·
մարդկան ազգի դուք բարեկամք Տիրոջք ։
Անեղ արփւոյն դուք շառաւիղ յարածագ ·
խաւար մտաց ծագէք ըղձոյս փոյթ 'ի բագ ·
խորոց եկին դուք բանսարկու վեհ [illegible] ագ ·
մտաց մերոց լուսահեղք [illegible] բագ ։
Կենաց ծառոյ ուղղոցն անկբուն պա [illegible] ք ·
անարժանից ընդդէմ լինիք սուր փականք ·
զըղջացողաց սակայն լինիք բացող րանք ·
տանիք սիրով առ երկնայինն օր և անք ։
Ոչ իմ յանկողնի եկն սիրով փափկանայք ·
երանի թէ զինչ աստ կըրեմս լմանայք ·
և ներեմ 'ի ձէնջ արուսեկն մի անսայք ·
և 'ի փոխել զմեղ 'ի նմանէ մի թողլ տայք ։
Ով մի բայել հանդերձ զօրօք քո մարտ'ր ·
ընկճել զոտս մեր 'ի յերկնից դու մատ'ր ·
եկեղեցւոյ բարապատեհ ես ըն [illegible] տէր ·
զօրա [illegible] քոյ փոխան հանդէս դու մի'ր ։

Սենեակքերիմ տանիքն ըզմեզ ուսուցանէ կան.
և չար պատուհասք կեղծել բարւոյն տեսական.
’ի պատենի սուրբ որ լուել ինչ սա կան.
կեանք մեր խըլեն չարեց նոցին մահական:
Դարմանն տանիս պսպղայ փրկչին հօգ արա.
զի մի՛ տըղմոտ խողից լիցի կոխան սա.
դու ես իշխան եկեղեցւոյ յարու կայ.
զոտոխ սորին զէտ ասորւոց դու վայ նեած:
Դուք ’ի խնկման Երրորդութեան սրբասացք.
և էջս առեալք՝ մարդ եղեալ Տէրն ըղձանայք.
որ սանդղխան հաստատելոյն կերպանայք.
իջել յըստոր անդէն ’ի վեր բարձրանայք:
Դուք էք բա՛ կ զերկինս ղածովք շրջանկայ.
պահնորդ կարգեալք ինչ լին Յակոբ բայ.
կառք հերիվարք զԻսրայելի յարա կայ.
բարձրացուցիչ յերկնից կայան զԵղի այ:
Բուռն նորդէ՛ք յայն մը. երկիրն Աբեսեց.
ազատելով յոգնադիմի ’ի չար բեաց.
զօղբատ Ղազարն ’ի դող վեհին մը. նախանձ.
համբուն նեք զէտ վարդ ’ի մէջ փշոտեաց:
Թէպէտ մեք եմք ըլլուրոյ պատժոյ պարտիքն.
և դուք ունիք սուր ’ի ձեռին տատակման.
երբ որ Ան դառնայ ’ի դութ հայրական.
մի՛ դանդաղիք դընել ըզսուրն ’ի պատեան:
Երկար ուղղոյն Եղիայի դուք էք տուք.
հայ և ըլջուր հեղէք նըման ձեռացն տուք.
մեր Ա՛ ննդըրն է յայժ երկար ցուրտ ներուք.
յերկրէ յերկինս մեզ բաղխն տուք եղուք:
Դուք մարդ և ըդոք զի մեզ զըթասջիք.
նըմանեալ ձեր վերա զի դութ շարժիջիք.
մի՛ զէտ առիւծ մեզ ահարկու ձևասջիք.
այլ եզան պէս հեզութեան մեզ դիպիջիք:
Ամէ Սոփայէլ լոյս աչաց եա Տօբի թայ.
ուղղորդ եղև որդւոյ նոր Տօբի այ.
զԳեն ազմոդէ ’ի յաղթման որ Սառ ռայ.
տարաւ չէր քեալ անդառնալի յարա կայ:
Զաղօթըն մեր Տեառըն ձօնէք առաջի.
զի առանց ձեր ոչ ոք առ մեն այն մատչի.
որպ զաղօթ Կոռնելեանըն քա ջի.
ըստ նորին նոր մեղացն որ քաւ չի.
Թէպէտ անմահ հոգւով ձեզ եմք համբր.
բայց մեղքըն մեր է հար ըզմեզ սարէ սար.
զի ըեղխար գայլըն նըման քանա սար.
այլ անդակեաց ըզմեզ զէտ ուղտըն պէսար:
Բայց դուք ըզմեզ հօգին երկնից անուցէք.
ջամբել զիմուտ ձեր ’ի միտ մեր համբուցէք.
զմեզ ’ի մաքուր մը վարքս ձեր կըրթեցէք.
զի նըման ձեր եղբայր ըզմեզ առնի ցէք:
Բօզկոց ձեռքս զփոքր եղերս ձեր գդ եցէք
զի մի՛ ’ի քար զոտ մեր դիպիլ թոյլ տացէք.
ձեռամբ դառնայ թէ զ այս գործ ցած գիտէք
բայց ոչ է ցած զի վն էին զայն առ նէք.

Դուք որ հըղօրք և անմահրմինք սըբաթօղք.
’ի ձէնջ դատան յայժ Ճզմնաթիւք մեղանչօղք.
մեք որ տըկար հողմնխութեայ ծանրացօղք.
ո՞պ ըննիմք առ իւծ դիւին դէմ կացօղք.
Բնդ արդարեանց ոչ եմք մըտեալ ’ի հրնոց.
բայց շուրջ ունիմք վառել ’ի մեզ մեղաց բոց.
թօթափեցէք ըզհուրն ’ի մերոյս հո դւոց.
ցօղեալ ըզհնոց էին որ մըն է սըր բոցս.
Դրանդէլի հեա ոչ մըտաք մեք ’ի դուռ.
բայց ’ի մեղաց ալէտանջիմք ծովա ծուփ.
առիւծ դիւաց բերնոյն դիք փակ և խուփ.
զի փակեցի նոցայն թակարդ իբր ’ի տուփ:
Զըրդըոտղաց մերոց լերուք դուք հերձիչ.
և կամ ընդ մէջ իսկ կըտրեցմամբ սըղո ցիչ.
որպ ծերոցն որ Շուշանայ զըպար տիչ.
դուք անաչառ եղէք նշ նուըր դա տիչ:
Բմըակումն ըզԴանիէլ ձայնե ցիք.
վարմակալէլ յառիւծուց դուքն առ ածիք.
բայց ըզժանիս այնց առիւծուց փակեցիք.
և անվընաս ըզԴանիէլ պահէ ցիք:
Մեք եմք սովեալ ձեռումբդ մը. դիտուե.
համբեալ ’ի դուռ դիւաց եղել եմք կոխան.
որք մըրընչէն թէ զո՛ ’ի մէնջ ’ի կուլ տան.
մեզ օգնեցէք տալով ըզկեր ազատ ման:
Դուք Սաղիմայ ցանկ ցեղայք գըթալով.
բարեխօսեալ առ Տր Աստուած անելով.
մինչև յերբ Տր ոչ ողորմիս ներե լով.
եօթանասուն ամք են որ կայ սըգա լով:
Նգ յայնժամ դութ շարժեցիք զէն բարի.
թէ պըտղալից Երուսաղէմ շինես ցի.
և վըրն մեր կացէք ’ի նոյն համբի սի.
զի պտղաբեր լիցուք և մեք բարեօք լի:
Թէ սա՞ չար նախանձու մեզ ոխայ.
որ մեծի քահանայէն այն Յեսու ոխայ.
դուք սաստեցէք թէ ’ի բայց երթ անիմայ.
դա՛ զէտ խանձող արդ ’ի հըրոյ զերծել կայ:
Ընձառեալ մեծ խորհրդոյն դուք յայտնիչ.
Բծահօրըն Յօսեփայ ըստո փիչ.
յարդաւոտ կուսին որ ծընելն է վեհ փրկիչ.
անսերմնաբեր կուսն յըղացման դուք մեկնիչ:
Ընդ փառօք դուք ձօնեցայք հրամանա.
մինչ Ան անեղ անկան ընդ ձեր կամոնա.
’ի յերկնապատ մարբ իւր դնալ յանձն առ.
անտի դառնալն ազդմամբ ձերով ընկալա.
Տէրըն փառաց յարգանոտ կուսին ննջելով.
ծնունդ արթուն շուրջ էիք միշտ հսկելով.
այն որ ննջէր անդէն ըզձեզ շարժէ լով.
զինչ պարտ էիք առնել զոչ ձեր բանալով:
Որ տեսութե իւրով ըզձեզ կերակ րէր.
յետ փորձիլըն ’ի ձէնջ զկերակուր ծընէր.
Ընքն յանդգ լոյ կերըլի յապ մամն ըստեղծէր.
ըզպաստան բերմամբ ըզձեզ որո չէր:

զԱնգ

Ջորև Պօղոս զայս ըստուգեր յայտնաբար.
Թէ խոնարհեալ զՅիս տեսաք մարմնաւոր.
Վասըն կրելոյ չարչարանացն յատկա պէս.
Զի կիրեշտակ փոքր ինչ խոնարհ մարդկութիս.
Զրօպատուիկ աշազանին Յուդայն յուզեալ.
Եզամուժեաս չարժմամբ Ջրյուն բրժշկեալ.
Կենդանարար չարժմանց էերոց մեր տուիչ.
Բերուր Լեզ զօրութիւն էեր ցուցա նոցիս.
Զոնք զՅիսքեան որ չի նմանին զերծուցիչ.
Շիտաչարին անվախ քարող կարգե ցիս.
Զմեզ չի բանտի մեղաց կապեալ խնա ցիս.
Հայցմամբ էերով վերծուցանել փութ ցիս.
Ի մերձենալն Յակերպ դուք ցուցայք.
Եչ սինայ փոխան փրկչին էնա ցայ.
Որ պատգամաց էին միջնորդ վայելեցայ.
Հինէլ վերծման առիթ յերկ ցայ.
Ոգ ասէ Աստուածնաս մեծ վը կայն.
Չի Հրեշտակաց դուք զօրինայն հանգամանն.
առիք և ոչ զուտ պահեցիք ըզմի բան.
Ով Հրեայք սրբոց առօդք Տիրաջ սպանն.
Զոնք ըզ Պետրոս վէմն Հաստ զարթուցիք.
Ջ'ինջեղ պայց ըզէնք նի լուծե ցիք.
ոգ ըզվէմն յանապատին զվէմն հա րիք.
յորմէ ըզջուր կենաց բանին մեզ Հեղիք.
Զոնք զՅօհաննէս Յարբանն Յուդաքել.
Թաքուն խորոց ըշտեմարան արաջ բեալ.
Չի Հնի մարդանալոյն ըսկըս եալ.
մինչ յօր վերջին զեղանելիարն ցուս ցեալ.
Յէսուս մերոյ ոգեվարին կոնաջ կանք.
բանուն մարմնոյ երման Հոգւոյ սպասկնք.
ումանց վերնոյ արքայութէ ցուցա կանք.
ումանց չԻհուդն անչիշական յայտնականք.
չի Պատուիճ էեր զայս երգը զիս.
Յակոբ խըղճուկ Պատրիարք քիս.
Համակ լերուք սիրով ընդ տիս.
Չի Հաճելի կամն Աստուծ ծոյ.
և մի առ իզձ խմոյս Հը գուս.
Նրպատուք լերուք յայնցանէ ըոյ.
ով զուարթունք մատանք սկ ըոյ.
Լինն խորոց դուք բանաս քնք.
պարզ և վըճիտ սուրբ Հայեր լիք.
բարձրամբ ըտիչ սուրբ արծըճ իք.
բարեաց պարտեզք ծաղկօք և րիք.
Ոեզ պցելուք դաստիս ըտակ.
և առ բարին քալ ընդաս տակ.
Եօթնալսհեան սուրբ աչառաչ նակ.
ոակեայ բարեաց ձոյլ տապաղ նակ.
Զոնք ապակիք գէմ Աստուս ծոյ.
յար ընդունակ ընորհաց լուս ոյ.
զր ինչ առնուք պարգև սկ ըոյ.
և մեզ Հանգիւք մասըն քաղ ըւոյ.

զՈՒնդ Տնա ընկեցեալ երբ հրն էք.
զչարն Ըրարեց երբ նուրբ մըտօք որոշէք.
զՄեզ Ի յաչ կողմըն ցորենոյ գասե ցէք.
ըզպատիսել թիւր ձեր դուք մեզ լցուցէք.
Ընդ ահաւոր գաւառորին յորժամ գայք.
այն հը օրինաւթուս փութաց կայա նայք.
բարերացել վը եղերց ձեր ի տաղտկայք.
այլ ինչ անկմանս լերուք դուք վրկայք.
Զոնք որ տեսլեմբ հօրն Յ փախկանայք.
վը անմեղաց որք յանդիման կայա նայք.
այն ուսուցեմբ զինչ պետք են մեզ լաճայք.
ըզպետրոս մեր առնուլ ի չատ յուշանայք.
զի էն ի վը վիմին եդեալ բաց տարին.
զև անարատ ընկերն Յ յայտնէ ին.
նա ան չընճ զվէմն ապա դուք բաց եղիք
զի ի առեալ զօրութէ ձեր ցոց տայ ին.
Ա ի տաւոնէ սրտից մերոց կայ եդեալ.
Հաստատեցէք զայն գիւք ի բաց զըըրեալ.
Հի յարուցեալ պատգան շնորհս մեր բացեալ.
Ձեզ տուաք պատգան Հոգւոյ սրբոյ ընդունել.
Հաղթեալ տուք մեզ յաոնել անպէն նորոգել.
Հաղթեմբ ընկոյց ձեզ սեղանոյն երև եալ.
Ձեր ըստ ամենայնեան Հաղորդել երա նեալ.
Ձ տարաստաս Հայանապատն աշէ տեալ.
Ա ի երկընչիր զի աղօթ քո Հաճե լի.
յաղագս ժ տայ քեզ պըտուղ բարելի.
որով աշխարհ ձեզ պըտղով քո բերկրալի.
Ա նոյնպես զՅերրեակ Հոգին պաշտե լիս.
Ի վերկրորդ ամենեան նոյն Պետն առաքի.
տուր աւետիս Անրիամոս միշտ կու սի.
յանկր Թոմային այն ազաշնոյն պարզ մտի.
յրդին ամենն օրինակաշէն Հաստա տիս.
Ա նքան Ճակ է խրհրդ Հերոյ բարձրուե.
մինչ դի Թէ ոք Ի մարդկանց անոնը ման.
վերջին դատաց Հերոց անշամանն յատկին.
Երկնի ոգ մեծն Յօհաննէս Զաքարեան.
Զ նա Թէզ Ի ծնունդ կանանց մեծ կոչի.
բայց Ի երջին փոքր Ըրեշտակաց առաքի.
Հաւատաւոր յայն աստուձան ոչ մատչի.
այ աւետարանի փոքր ինչ փոքրիկ Ճանաչի.
Ա պաշխարել մեզաշորաց ցքնծու Թի.
Ձեզ Ի յերկինս է աշեստաց բերկրութի.
զանգն նորոք Թոշոյն Ձերոյ Թերու Թի.
ըզրուսն առնու յանհատական մեծութի.
Զոնք ը մարմնոյ արտաքոյին Ա ստուծոյ.
և յերկնաւորն վարեան քրտունս Հոսե լոյ.
խրախոյս ետուք զաղաչանաց բան յարդոյ.
քմնել ղչափակ առ Ի փրկիչն մարդոյ.
Զոնք եղ և ևկն վերա առնուք Յ Հետսե.
զէտ ծայրագոյն դեսպանքն փրկչին Զ Հն.
որ Ի յանդ երկրպագել պան վե Հն.
ձեզանէք իբր անչարչարք շանմնչ Հն.

ԴԱՂՈՒԽ ՈՐ ԹԱԳԱՒՈՐՆԵՐՈՐԴ ԵՐԿՐՈՐԴՈՒ

Այլ ճառս՝ է գովասանութեան առ Աբ Ընտրեալն ի առ Մովսէսն. առ ի բարեխօսելոյ վասն պարտիզպանութեան ի զոր ի Հնդկաստանէն զինեաց Հրեշտակացն զինեալ Ընտրեալն ի գեղացոն է. յայ առ ճարտարն, ի ճարտարին առ ձեռ պատգամատարս ի իսկ Ընտրեալն չէրէ զի առ երկինս զմարդիկ հրաւիրեալ. ա՛ զի գովութիւն նոցա ըստ բաւականին գոհանի ի ճառս Երկնաւորացն ի Երկրաւորացն. վն որոյ նոքին ըստ ճառիս Աբ Ընտրեալն ի պատիւ առեալ ի պարիս նոցա։

ՏԻՐԵՐՈՐ ԵՒ.

Մեպարտև թագաւ որ.
պատսպարան կենաց մե
րոց Հրեպաւ որ.
Հօրըն լուսոյ դու կեր պարան անձնաւոր.
աւխատելոց դու ես հնդիսատ բախտաւոր։
Ո՛ յաղագս իմ յանցաւորիս մարմնացար.
անձուկ գործոց դու հիղինակ յայտնեցար.
և ըստ մարմնոյ յանեղ Լեռ օծիչ ցար.
աւետարեր հանրից Ընտ՛ ծանուս ցար։
Ընդ վասն քոյ Ընտրեալդ սըր բոց.
ի յերկնաստեղծ ձեռաւորն քոց օրհնելոց.
Ընդունով սրբոյ ի խմաստութ օծիչ քոց.
լինձ գթած լիս ով Տէր հոգւոց և մարմնոց։

Զորոց գովեստն յայլում բանի պաշտեցից.
ի փառըս քո և լինձ յօգուտ յոգնե ցից.
աստէն վաղերս նոքօք առ քեզ յարձ ցից.
զորս և սիրոյ արժանի գոլ ընտրե ցիս։
Ընդ քեզ դոյց նոքօք հրդեհ լինձ շաւիղս.
զձայն երկանկոյն արար հոգւոյն իմ առնել.
ալ հետևեալ ձայնի նոցին ես ու ղիղ.
յերանութե վայր քո հասից անդ կիւղ։
Ընդ հովուաց ձայն երկանկոյն լինձ յողջոյն
որ գաւազան են Տէրութե քոյ ալ ջոյն.
ի կեան հոգւոյս իմ լսելին ներքոյ գոյն.
ալ մահ մեղաց յինէն լիցի հեռալ գոյն։
Հաղորդ գըտայց երանութեն առեղ ծիս.
որ առ քեզն է ըստ իմ յուսոյս անկեղծիս.
որ անարատ և անթառամ ըստ վի ճիս.
պահել յերկինս յանկապուտ լինն գանձիս։
Ընդ ոբ կենացն Ընտրեալ նորդաց պարկցիլ.
ընդ նախորդաց քոյին ընտրհաց դասակ ցիլ.
ընդ բանական գնդայուն գեղոց ծափակ ցիլ.
աւետաղաց բանիդ կենաց փառաւակ ցիլ։
Ալ Եհ իշխանացըն պանծալեց խնգաւեհս.
նոցին գըտայց ըստորադրեալ ես յաւեհս.
լուսապըսակ թագիւ պատնել վերհաղնեց.
հաղորդ եղեց մանկանց հոգին փրկանաց։
Որք անկապուտ զօրեղ ընտրհօք փայլեցան.
զոնարթի խաղով փրկչին լուսոյ լը բացան.
ի բերու ձերոյ յաշտանակի բարձրա ցան.
ոտ քաղաք բարձրաբերձեր կառուս ցան։
Որ ընդ նոցին աշակերտացդ երաս մից.
արիւնաներկ մարտիրոսացըն զար մից.
բանուկ մեղաց և ի դիւահացըն վար մից.
հանցես ի լոյս հոգեմանիք վերհիսըն բամից։
Որք մահացու ևիշտասպատ սին մարմնով.
ընդդեմ մահու և սուտերաց գինեք լով.
յաղթել զորիանս հզհանդ երձելոյն փրով.
պըսակեցան անմահ թագիւ պըճնիլով։

Զի դու ո՛չ ես միսհոմանիք ըղձիդ խիստ
դատիչ. այլ ի՛մեղաց ճշմարհոմանէ ունիչ.
ոչ կորուսիչ. Հանհատ հերքիս այլ գըտիչ.
ոչ սատանիչ այլ միշտ ի՛քեզ հաստատիչ.
Ես տարագրես այլ ամփոփեալ ժողովես.
զգրոճեալ որդիս հօր քոյ ի մի հաճարիս.
զանգրտեն ի՛մանհ դու ոչ միատնես այլ փրկես
իբր ըղշուշան ի՛ջար ծերոյ ազատ առես.
Ես ընկղմես այլ վերածես զետ վի միոն.
ոչ գըլորես այլ միշտ կանգնես ընդ ներմին.
ոչ անիծես տապար եփեալ առ արմին.
այլ միշտ օրհնես գասեալ ընդ ձեր երամին.
Ես խնդրես դու յանցաւորաց ըզվըրէժ.
այլ ներծող ես ՀՈՂ մարդ ոգաց քոց յաճէժ.
ոչ ըզկնիքն չընացեալ գատե ըզ
ոչ թայլ եւտուր զի արտայեն քարտ վէժ.
Ես յուսաբեկ առնես զոք ևթշուառ
այլ ըզտխուրս ըսփոփես դու ոմ անձառ.
զետ ըզՍարթա և Սարխամ սրդով ըհաս
Ղազարոսի կենօքն առնես հրճուէ ըհաս
Սարմին որկար և իդեական զետ Սարթայ.
զՀոդին Ղազար մեռօք մեռել յար սրդայ.
որ սիրելին ե Հիւսուսի մերձ կայ.
տար ի շնորհագ դոլով մեղօք մեռել կայ.
Հայց որ ըզմահ եղբօրն Հոգւոյն կոկո զայ.
ի շնորհագ Տ. Հեռի կարծէն իմն նայ.
կարե ըսել ի Բրիտուսէ զյարն ցնեն
եղբայր Հոգիդ որ չար մեռօք մեռեալ կայ.
Ես եղծանես ի դրոյդ կենաց զայն որ լայ.
այլ միբանաւ յորդ արուսաւճացըն նորայ.
անջինջ գըրես ի գիր կենադ յարս կայ.
զետ պոռնըկին Մագդալենացըն մարեալ.
Ես սասանես այլ հաստատես ողջունիւ.
ոչ կանանց իւղաբերիցըն բա Նիւ.
Ե՛ի վերնատան ներփակելոցն երիւս զիւ.
սասցեր Թէ ողջոյն ընդ ձեզ ՇԸ սըր տիւ.
Ես ոսանահար ես անկեալըն այլ կանգ նիւ.
ոչ խոցոտիս կրկնավիրկն այլ պա տիւ.
գինեաւ արենդ իւղով ընդհայգ ըսփոփիւ.
գրատաիւ Մաչիդ յեկեղեցի ներս ծիւ.
Ես պաշես ինչ խնդրես մեհոս զիս մատնելոյ.
այլ խնդրես դու կենացս հընար գատելոյ
ոչ զի դամ մինչ կոչեցեր ի դրախտ տինոյ
ոչ ի պատժել այլ ի ներել և ւեաւ ելոյ
Ես մոռանաս զայցելուիդ առ գեղ բիսոյ
ոչ բանես Թէ յոր գոցես ըզբա բիսոյ
ի յողորմել և ի գթալ միշտ բեղ բիսոյ
ըսկզբատեան վըճիռս ջընջել գոս վա բիսոյ
Ես ատես ձեր այլ ոչ չըսպայ Համբաւիս.
ի պարգեւել ոչ յուսաբեր բամբա սիս.
ի ձրի տալդ ոչ գրնաւ ինչ նախա տիս.
այլ ձեռաւանդ յայժ ընչաշեաս գըրոնատիս

Ըռնաբար զետ աղաւնիկ սըրա ցին.
վեր եղ մըտօք յերկրեա սըգոյ բարձրացան.
Համայն վշտօք չարչարանաց փորձեցան.
ան ուս բարեաց յուսով տեսօղք կոչեցան.
Ըռաքելոյ փորձ աշակ՛ըտոք վշտապատոք.
յախտից մեղաց զուրկ ևթափուր անեղոք.
որք Հաճասար ինձ գըտան անս բատոք.
յընթրիս վերնոյն պարեն յաճէտ անծայրոք.
Որոց Հաձայ և ընդունակ ատօ Թիւք.
մաքուր և ջինջ շնորհագ քոյին անօթիւք.
զարիւն իւրենց որ քեզ կնդրուկ ձօնեցին.
ընկալ Հոգիս ի՛կետնս անեղծ ընդ նո ցին.
Որ արք հըղօրք ե Հուր եաուր խաղացին.
և ի Հետոց քոց ոչ երբէք կաղա ցին.
զարիւն իւրեանց վասն քո ոչ դողե ցին.
ուանի ղարս այսն պինու գանիճ ձաղեցինս.
Ընպարտեալ ոչ զաւիճ քաջու Թէ.
և անպատիր արիւնն աչօք ղպատուհէ.
Էրէմ մահու մարմնոյ ձարեն զինեցմամբ.
ղջար բելիար տար վանեցին Հեր քեցմամբ.
Եւ մշտամուտ ի կենցաղոյս Հանգիւ սի.
Քարոզ ըզյոճանաց բեռնկեցոյց տարս սի.
ի ծըրիարի ծով կենցաղոյս նաւէ ցին.
ընտանհինգիսան երկնից գրկել քաւեցին.
Ընթօղք վերնոյն զերանաւէնըն վի ճակ.
զբարիս մարմնոյ խոտեցին զետ պղպըջակ.
զատ ի յետոյսըն մոռացեալ յետնե ցին.
յատաքոտեմըն նրկըրտեալ վերան ցին.
Ի Աեր փրկչին զինքն ես անքակ զըսպեցին.
յատպարիզին Հանդիսի տեղ շուտափ ցին.
Հըրանեւուք ըզսիրտ գիշաց տապե ցին.
զԹագ խաղծուէ առել ի՛ըզուխ կապեցին.
Ա սըն նոցին արժանաւորք մարդանաց.
զին մեղաւոս ի նոցին գաս պարծանաց.
գոսել Հայցեմ ո՛վ Տէր մահու և կե նաց.
ազատեալով ի չար պատժոց տանջա նաց.
Եւ արդ Հառնել ըն Հըր ձեկ յ Հպա բան.
որ ըզ վեհ իմ չար ըզձըս ոտից քոց ներ բան.
Հ մեռութեամբ աղերս արկեն մըշտա Ջան.
զին Հեր քեզեա յինեն ըզփորձ և զսան Ջան.
Ջիմ գաւըն բան ըն քաղսըր բան Հրաւէկ.
և կամ ղողրկն ըն իմ բանիս տատասկաց.
կամ ըզգաւեղն ընդ չքեղ բան երջանկաց.
և կամ ըզտիրամ ըն մարգարտաց գեղեցկաց.
Ընդ ըմ՛ն Հըզօր Հընարաւոր և գովեաւ.
ըն Հրեշտականցն Հզիմ այս բան ղ սրովեաւ.
Թէ ըն ոսկեայ նոցին վկապար իմ խառնեաւ.
զետ մազ այծեց ըն ոսկի քեզ նոճի բեաւ.
ի փառս քո և յաւիթ ինձ փրկու Թէ.
այն ըլեցի ինձ արձան և վէմ ատրու Թէ.
քո են պարգեւք քո են չընորհ ք բարեւ.
գաճ ես ընկնիցն աղբիւր բարեաց լիուեաւ

Ամէն անհաս բանիդ դու ես միշտ կարօղ.
քո՛ւեել վրկել կենադրծել ըզյս տուժօղ.
Ի չար ժանեացըն դալկանաց ազոյ տօղ.
Ի վիշտապաց ժանեաց ի կեանըս կոր զօղ.
և պլքէն յայտնիք են։

Ք՛ոռք անեղին ՝ տեղիք հանգստեան.
Ճանապհիք դրախտին ՝ բնակարան մատեան.
Վեմք եղեմային ՝ քառակուսեան.
Ծըրունք քաղաքին ՝ ձեռ արքայութեան.
Նշոյլք վիճակին ՝ բանին հայրական.
Օհնակիրք վեհին ՝ հար գլխոյ հատման.
Ի՛ն որ անքննին ՝ ձիզ ծանօթ ոսկան.
Ընտիրք ներապին ՝ Ադամայ բնութե.
Ծագք ձեռից փրկչին ՝ Աբրահամ վայելման.
Ժիր մշակք յայգին ՝ Ակեղեցւոյ պան.
Իակական բանին ՝ մեկնօղք լեռ արգմանն.
Լուսոյ աշնուին ՝ պատկերք բանական.
Յօժանակ դիւրելին ՝ զարթուցիչք մարդ կին.
Օտակուանք դիխտին ՝ անմահ կեն բուրման
Կաթք հըրեղինին ՝ յամէն կոյս տարման.
Հակաչէն չարին ՝ դիւ քեն գլխատման.
Զայն դոք տաւտկին ՝ ձմռան վախուցման
Ձեկավարք նաւին ՝ եկեղեցւոյ տան.
Ճրագ աշխ անակին ՝ ոսկեայ ձուլեցման.
Ածդաբիւք անգին ՝ ի վարդ Տիւնեան.
Յաղթութե ա՛ն էհին ՝ վահանք ամրութե.
Նըշանք երկնային ՝ աղեղք հաշտութե.
Շուշանք հովտային ՝ ծաղկունք դաշտական.
Լաւութիւնք ա՛ն էհին ՝ կամացն անխափան.
Ծառ քանոն կենին ՝ որ ե անվախ ճան.
Պատաքարք չարին ՝ գլխոյն չախչախման.
Ջուր աբ աղբեղին ՝ գալստ ժ՛ղոյ ջնջման.
Ճանապհ քաղցրագին ՝ յերկինս ծորեցման.
Սաղաւարտ փրկչին ՝ գլխոյն ամրութեան.
Ա՛կառք ի՛սրայէլին ՝ Տ՛ն աբբայական.
Տապարք առաքին ՝ որք անկեղ մընան.
Բաբունք երկնային ՝ տուժօղք կենաց բանն.
Ջօղ թեթև ասպին ՝ ճակատի բուսուցման
Ի՛ւծելոց ախտին ՝ գեղ ապաքին մանն.
Փեսայի բանին ՝ ամէն ջերմ կան.
Ի՛ջաբեալ զվէր հոգւոյն ՝ դիւք սրտի ըզ ջան։

Ա՛նուանք ՝

Քրիստոս Ա՛նգին Հարդին Աբրահ.
Ա՛նգին Աւետ Ելհիք Խըրատ.
Ա՛նգին Աւետ Ելհիք Անբան Փարատ.
Կարգիւք Ելհիք Խըրատ Ա՛նկատ.
Քրատ Խըրատ Փարատ Ա՛նկատ.
Ի՛սրայէլ Պատուիրաք Եղիք Տըրտիս.
Պատուիրաք Հերուք Ը՛ս իմ Խըղճիս.
Ա՛նգին Ա՛ս իմ Ձ՛մլոյ Աբրահ.
Տըրտիս Խըղճիս Աբրահ ա՛ստիս.

Ես անգոհանես միչ համբերես անպողհաս
ոչ եպերիս եթէ նեբես ձանձա ղես.
զի առաքել կարօղ հըզօր երև իս.
միչ ողորմիս քան թէ պատժել յօժարաս
Ես բանարկիս ի բարուեց թէ ջնորհես.
զի բարեաց քոց սեպուհ իշխան ևեր ես.
ոչ անպատուիս ի քաղցրուեց զի հեզ ես.
և քաղցրութե զամն դարմա նկա.
Ուրեմն միչ պատճառաբար ոչոր միս.
ղոք ոտուանք ըզքէն բերի նեղ ասես.
այլ անդադան դոհութ միշտ դրճատես.
ինելդ քո և յողորմիդ յայսպէ սես.
Խորհ ըզքեզ իմ հըզօր և քաջ և ա՛ր բի.
ըյծ զանէծս իմ օրհնել դովել միշտ բարի.
քաճես զպատաս իմ որ առ դէ ածդ աբրի.
տուր ըզշնորհդ որով անձն իմ պարարի.
Ա՛ատո՛ւ ինձ մատն պըճելուճ քուժե ցայց.
և անդատուն թերես յաշետ ըզրա ցայց.
զինչ ըզպատն քեզ դիւրագոյն առնել ցայց.
զինչ կարևոր և ինձ քան թէ սրբե ցայց.
Ղենդանագրեա ո՛վ բարեխնամ ի հոգիս.
զկրկին շընորհ ի՛միոս իմ քոյդ պատկերիս.
զի ինձ ածեր սր ուրաժամ սուղ երբի.
քէ ևհնձէն վանհացու դեղն ես արբի.
Տո՛ւր ժամնկ թռչակ հոդալ պըն ուղըն.
յիմար կուսից զի զի եղեց ես հոն գըն.
զի մի յան բարեո ժամուս խնդրել զնխութ իս
զըն անողորմըն առ դիպածցայց չուանեզըն.
Ի՛ն Օարաճ իմ մի՛ տար բաժակ ինձ լեղի.
զօրեղ հոգւոյս դու մի փակեր ըզտե՛ղ զի.
զի թողուցուամ ղհոգիս մընար աղտե՛ղ զի.
այլ փայլեցո՛ զէտ պատկերիդ անմե՛ղ զի.
Ե՛ն մի իբրև գիշերըպըն աստղ տակ.
մնհըն յանկարծ զիս իւր եդել նըպատակ.
յանմիջ իւրն արարեալ զիս հըպատակ.
պատահել ինձ հարեյ կենաց իմ՛ ապատակ.
Ա՛ի տապ տօթոյ արևի դիշերն զիս դըտել.
ցամաքեացէ զարմատ հոդւոյս իմ հատել.
զի լուանըն դիպ ածգանեաք ինձ հատել.
յանգիստ պահու զիս խոցկեն վընասատել.
Ա՛յլ այհոցդ տուն իմ՛ մեղաց սպասելցման.
Ե՛նէք տան ջնաց առատնեցս իմ կրճատման.
և մի հոտանք ուղխոց կենացըս յորդ մատռ.
լեցին ինձ նենք փորձել ը զիս ողոզմ մեռ.
Ա՛յ ինձ հան գիտաբանն տարեմ բերեցե մահ.
և մի՛ ներնջուանըն աստակնան ինչ ահ.
զի ինձ վանհանն յանձնեալ պահու արշաւել.
ինկենաց զիս կողոպտեացե յաւուր հասլ.
զի չընչացս իմ առևտրոյն ըմբռնե հնասլ.
զիս ընեացե զէտ ի կնոջ թալա հնասլ։

Ի ԼՈՒԽ ՈՒԹԱՍՈՒՆ ԵՐՈՐԴ ԵՐԲՈՐԴ

Հաճատոցն ընդառաջ։

* ԲԱՆ *

Ա. ԴԻԼԻՈՒՐ ԵՐԿՆԻՒ

* ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ *

Երկնիւ ասաց Իսահակ զորդի իւր զՅակովբ՝ արարածս ։ զի երբ կինն է առնոյ պարուհակող ։ որպէս ասէ Դաւիթ մարգարէն, թէ ի պարուհակէ զկնի զպարուհակեալն յայտնէրով ։ Սահ ուր Ա. է, անդէ երկինք։ իսկ Ա. է յամուրբք ։ ուրի՛մն յամուրբք թագաւորէ ։ յամուրբք հրամայէ ։ յամուրբք մեծուին նի՛ւնու և պարուհակէ զամն։ նաև Ա. ասի յոմն արքայ յիւրում արքայութե ։ այլ թէ ասի յերկինս, այնչ՝ զի յերկինն առեալ յայտնի կարողութի նորա զամ բնակ ։ ասի Ա. ուր յայտնին գործքն նո՛ ։ ըստ այնմ (Ա՛ն ԺԸ։16 ։ արդ արև ար է ի հեռուստ պատմիչ Մովսէս ասէ Ա. յերկինս ։ զի զբոլոր ձէ գործս ասի Ա. յերկինս ։ զերազանց երևմամբ հեռուին ։ քանզի անդ առաւել երևի կարողութի, իմաստուն, և բարուն նորին ։ և ո՛չ ի "վերն" Ա. ասի, ոչ անց ձ գործս ի վեր ամենակալութեն Ա. ասէ, թէ ամենակալ ասի, վասն զոյն նորա ամենն ամենակարողական հաստատուն շարու նակող և պարուհակող զբոլորս, և սերունդ հիմնադրուցեալ, և շուրջանակի պնդեալ ։ և անխորտակելիս յինքեանս զամն կատարեալ ։ և ի ձ գործս ասի Ա. յերկինս ։ զի ամենայն գործք նորա ի նմանէ ։ և ի նմա ։ և ի նմանէ ։ և ի նմա ։ և ի նմանէ ։ և ի նմա ։ և

ենուր բանիւք ասելով զոր ինչ ի նմանէ նաեւ
վարն · և ի կնոջէ ՝ կառավարն · և ի պարս ՝
պարտադրեալն · և ի քրիստոնեայս ՝ օրէնն · եւս
զօրեն ՝ զօրավարն · զայս ինչ և Յ֊Ն յայտ է ։
և որ հանդերձեալ է բարեբախտիկ լինիլ
և երեւելի, ի նմանէ ընդունի զչնորհս յորոց
երեւի դերազանցուն Յ֊ային թագաւորու
թէն · թէ յերկրի, և թէ յերկինս · անճառ
ի բոլոր ձեւ, յորում է ունիք, զօրութ և նոր
գործեալք թագաւորի Յ֊ · Ջի կարդ և
սահման, դրութի երկնի, չարժմունք լու
սաւորաց, պաշտօնատարութ ՝ հրեշտակաց,
և զեղջիկ կարգադրուն նոցին, և կառա
վարութի տորայնոց, և ճգալանդութի առ
վերնադպեան, հայրքն ամ ցուցմունեն զգեղե
ցիկ և զկարօղ թագաւորուին Յ֊ ։

✻ Պաւղոսեան մաս ։) Ի՛չ միայն ըստ առեղծ
ման այլև անմարելին մտաց խորհրդոյն զոյ
ացուցիչ է Յ֊ · հակեցուցանելով զիւրն
առ բարին, արդիւնելով ի չարէն · և մի ոք
ի հոգւոյն ՝ ոչ ոչ ի մարմնի · այլ Յ֊ ոչ
զարուեալին տեսողութին ի յայնչափ է հաստա
տեալ · պայմանս և զհոգւոյն տեսողութին ի
միտքն · զի պիտոյիկ գոյ առնոյ ճոյց կոչէ
զՅ֊ · կամ թէ գոյութ մտաց Երեշտակաց
և մարգկան, Յ֊ է պարագրական տեղի ։
զի միտքն չամեն ձկտի և սլանայ, բայց առ
Յ֊ չկնճանայն զետեղի պարփակի և չտա
փեցեալ ներատելի ։

✻ Հաւատն հրեղինաց ։) Ի՛սկզբն Երկնից և
կաց · որք ուենին զնմանութի հրոյ՝ զի լու
սաւորուն · և ամ բորբոքմանն ի սէրն Յ֊ ·
և զայս ինոյն սէրն բորբոքել ։ նաև զի
հուրն է տեղեաւ բարձրադոյն · գօրաւոր
և փայլուն ։ զի որոյ և Մաւթէի միով բա
նիւ Երեշտական կոչէ ոգիս, և բոց հրոյ ։

✻ Պեռ բոյէ ՝ հոգեւոց ։) Փոխանակ որ մար
միաւոր թագաւորք չի Յ֊ չանձնեալ տե
րութն պետք են մարմնոց · և երբեմն քարա
չար հրամայիչն · և տարապարտ տանջէն ·
Յ֊ ասի Պեռ բոյէ ՝ հոգեւորաց ոչ թէ ան
չ ոյնոց ոչ է պետ · այլ զի հոգին ունի ըզ
նմանութի Յ֊ · և ոչինչ ստեղծուածծ է · և
չնորհաց ի կնանս · և փառաց ի հանդերձ
ձերումն ընդունակ է · զի այնորիկ չատկա
ցուցանի զգեստութին Յ֊ առ հոգեւորան ։
զի Յ֊ և չետ մնհոման պետաբար պարհե
և ի ձեռն իւրում ներխուժէ զհոգիսն զի
մանի մի ապրեցնայցե ի հոգիս արդարոց ։

Խմնաստութե · գ ։

✻ Ի՛չ ոգոյ ճնորհն ։) Ի ստ այնմ, կալաը

զայլոց ձեռանէ խմիլ ի խորհուրդս քո ա
ւաջնորդեցեր զինձ ։ և կամ զի զՊետրոս
աջնիլ զերծոյց ի հեղձմանէ · և զզրքանչ
ին ի ջերմանոյէ ։

✻ Ինդրեցուցին հանգոյնս ։) Ի ստ այնմ,
եկայք առնս ամ աշխատեալք և ես հան
դուցից զձեզ ։

✻ Ցեռոյան լուսաւորուն ։) Ի՛սկզբն աս
չաց մարդոյն արարչէն ոչ ընդունակ
լուսոյ · և պատճառ զգալեաց տեսութե
կամ լոյսն որ զձյս լուսաւորէ, և զզգալիսա
տեսանել տայ · այն լուսոյն ՝ տեսարարուե
տուսոյն դուս ես ։ ոչ թէ հոգին զմարմինն
կենդանացուցանէ · և սակայն կեանք ակնին
դանարարուն հոգւոյն պարգեւոյն գուս ես ։
իսկ խորհրդականապէս , Քրիստ է տեսութե
մերոյ նախատիպ և արարիչ · որով իբր հե
ռացուցակ տիրապետին ՝ տեսանելիք ըզ
Հայր · ըստ այնմ, որ ետես զիս ՝ ետես զՀայր ։ ով զգեղեցիկ հռուացոյց Հայելի · որ
զձյս մեր քե ձգես ի տեսանել զառաքել
հուրն ի մտաց մերոց զՀայրն քո Յ֊ ։
Ի՛յրեանօրէն ձանաչումն ի մեզ ՝ է լու
սաւորութիւն լմեն · իսկ Քրիստ եթաց զմիտս
Ի՛ւրոցն ՝ լմանալ և ձանուչել զգիրս · և
եղեւ տեսութե նոցն արարիչ առ ի՛նքզք լու
սաւորել ։ Իսկ թէ փեսոքն բառս իբրև
պարունակեան խմնացի , յայնժամ խմնալ քան
իբրև զըստեմպրան ՝ և տեղն տեսուե լուսոյ ·
և յարմանալ ենմ քանզ ի՛ծոյց , թէ զինչ
տեղի իցէ յորում լոյսն ագանիցի · Ը֊ 19 ։
և այս լոյսս յայնժամ պատճառ լինի այլ
խնն տեսութե դերազանց լուսոյ · ու ի՛որ
Ի՛Յ · զի Քրիստ է դուռն լուսոյ · առանց
որոյ ոչ ոք կարէ մտանել առ Հայր ։

✻ Պաճառութիւն էրկրորդի ։) Ջի Քրիստ
առաց տրամեալ Ի՛սաքեզոյն, թէ դարձեալ
տեսից զձեզ և ուրախ լինիցին սիրտք ձեր ։
և ահա այս ուրախութես սրտի ՝ Քրիստ է պայ
ծառուն ։ և կամ զի Աղաքեան որ ասէ, սրտի
քերկրեցելոյ երեսք զոճարեն · ահա այն երե
ցաց պայծառուունն (ի քերկրութե պահու)
դուս ես գեղեցկացուցիչ · զի զնմ գեղեց
կաց գեղեցկուհեան նախկնաբար և ըստ ա
ռաքելոյն դուս ունիս · ըստ Դ֊իոնէսիոսի
Ալեսան Դաճեմ փիլիսոփային ի պորփիւրէ
Ճեկնուէն, զծոմային խեցեմորքն կոչէ ծի
ծաղկան · զի ի ծագիլ արեգականն բաց
նայ (ասէ) զպատեհնկունեա իւր · Աճիծաղն
մեր Քրիստ , ի ծագել իւր զշնորհս գեղեց

առ իրեարս պնդեա ։ զատ օրինակի ջրոյց ։
որ զոհակեաս տարբերս և զմիս ։ չարտպնդե
և կատե ։ Աւասիկ Ա.ըհաստատել ՚ի դիւրջ
երկնից , օրինակ տայ Ա.Յ զկարականի ձևն ։
որպիսի և սարդիս ոստայնին միջակետն ։ ոչ
գնամ բաժանեալ դիծեն , յինքեան ունի մե
ծութիւ ։ զոր եթէ վիճակին կէտն քակիցես ,
բոլոր գիծքն միաժողեալք ցրուին ։ կամ
ոչ (ասէ) պատկերադործն Փիւբիկս ՚ի
մէջ վահանին կազմելով զԱ.թենայ անձին
դեմսն , և այնպէս շարկապեալ ընդ պատ
կ՚ըմն յօրինուածս ինչ , ՚ի ձեռն ուսմանն ան
երևման արարչագործուե ։ Իբրու թէ կա՞
միոյ ոք խլել զայն , ընդ նմին ամ պատկերն
քակեալ լինի ։ քանզի նուաճ լիներ շար և
նակեալ ։ Ա.րդ այսու օրինակաւ (ասէ) Ա
առ Ա.Ջ ե շարունակեալ որ բաղդի՞ց յա
դաժորսի և փրկուի ։ և ընդ ՚Ի լուն՚՚ Ա.Ծայ
լին անուանց Ձեռ գրեա ՚ի վե՞ր խաղաղութե
ասէ , թէ քանզի նա ե ամի միաժորսկան ։
և ամեն հանմորուե և բնակցուե ծնօղա
կան և գործաժորակն պատճառ ։ որ ոչ ան
խոք ի՞ փակաղականաք զանձատ լան ասէ
մանե և զամ բովանդակե ։ և յերկրե բնա
բանն ասե , թէ խաղաղութե գոյացուցիչ ե ։
զի զամ առ միմեանս շարախառնե՞ ըստ ան
շփոթ նիզ միութեն ։ ուրեմն թէ բնականաց ,
և թէ գերբնականաց , Ա.Ե ե կնոջ և յօրինո
րուե ։ զի նուաճ տարերքն հակառակ ը գո
լով միաժորին ։ նաև հոգի անմարմն ն ընդ
մարմնոյ զգալոյ ։ զայս խաղաղութիս եցոյց
մանաւանդ ՚իմանալն որ եր արձ գիմջ
նորին ցանկայն ։ և միաժորեաց պանակիսլն
և զանեղն ։ ընդ ակ բնաժորեալ և վերջին
առնիճ ածոյն ։ այլև չարը անկանելն նա
ե խաղաղութե մեր ։ որով իբրու հոգարար
ի շնամիքն հաշտին և սիրով առ իրեարս մի
ասրին ։ ոչ ասե նըբն Պետրոս՚՚ ընդ բանք
զի ես ոչ ոք ասիցե յաղագս ։ Ա.ին խաղաղ և
տեղ մարդասիրութե ։ որով ուսան իմք ոչ
ես պատերազմիլ ընդ մեզ՚ և ընդ միմեանս
և ընդ Ա.րեշտակս ։

* Յհն քոյոյ գծե օրինութիւն) Ա.ստ գը
ըսն նկատե առ բանն Ջաքարիայ ։ է ։ ։ ։
ուր ասաց Ա.Ջ , ես եղէց նմա պարիսպ հրե
ղէն շուրջանակի և ՚ի փառս բնակեցայց ՚ի
միջի նը ։ այսպես ըստ Յակոբոս Տնեղ
բայրն , կոչեցաւ ( ) ոլէս ։ ըստ պարիսպ ։ զի
իբրու ազօթիւքն նման պարսպի շրջապատ
ուաց զեկեղեցի ։ ոչ ասի և ՚երդս շարակա
նին , թէ որ կառուցք զերանելին Յհսկոբ

ելումն իբրոյ առ բերկրեալ ոք արտիւ ։ զնո՞
բերկրութին պայծառացուցանէ և զդէմս
ծիծաղոլին դեղեցկապէս ձևակերպէ և
հիւտալն առնէ ։ զի ծիծաղոլն թերևս ըս
Ա.Յ բերկնեցի ։ և ՚ի բերկրիլն իբր զպատ
ճառն նշանակ հոգեկան բերկրութ օրինեցէ ։
քատ այնմ , բերկրեցի ոք՝ տաղտս առաջ ։
յո օրինութ ։ զի տաղտկն օրինութ Թարգմանիչ ։

* Ո՞նադարձ եղեսուք ։) Ա.յսինքն առ ե
բանութ որ ե Հայրն Ա.Ջ ։ և կամ առ վէ
քին գաՀատն , զոր ես Ճնուցիչ։ զի Ա.Ն
ատաց ։ ոչ ոք կարէ գալ առ Հայր՝ եթէ ոչ
ինև ։ և կամ զի Ա.Ն վշտալի ուղեգնացու
թէ , Ճնապարհ եղեալ առ երանութին ըստ
այնմ Ղուկ ՚ին ։ 26 ։ պարտէր Ա.Ն չարչա
րիլ և մտանել ՚ի փառս իւր ։ տես և Լրբ

բայեցուց ՚ին ։ ։

* Պատճառ կենդանութեան ։) Ա.յսպէս և՚ի
ժամանուս Հոգւոյն ասէ , որ ես պատ
ճառ կենդանութե եղէլոցս ։ այլև Ա.Ն ե
խաղաղութիարարիչն և պատճառաւ տեղծ
մանն կենաց (թէ բնականաց , և թէ հոգե
կան կենաց , որ ե կեանք ընորհաց) պատճա
ասի կենդանութե ։ զի նովաւ կեանք էր ։ և
եբեն Ա.իոնե՞՚՚ Ա.Ջայնն անուանեալ զի գլուխ
ասե ։ յորմէ ինքնակեանք և ամ կեանք եւս
նե ։ և յամ Հոգորգան կենաց՝ որպիսի կեր
ակիւ և ըմպե , կեանքն սիրեալ տարածի ։
Հրշտակաց անմահ կեանքն և Հոգւոց մարդ
կան ։ և տընկոց և այլոց կեանքն Ա.ինմանե
պատճառին ։

* Ա.ոյժ բանաւորութեան ։) Զի մարդս ոչ
միայն կենդանի ե ։ այլև բանականաբեն տար
բերեալ յայլոց կենդանեաց ։ և վե պանորիկ
պատճառաց , և պատճառելոյ ներքսե
զնդն և Հետաքրքիր ։

* Փրկութեան առանց չորութ ։) Ա.յսինքն
փրկես զնման առանց չար Հասուցանելոյ ։
քանզ դեմ մարմնաւոր դատաւորաց ։ որ թէ
կամին զոք փրկել՝ գանութ խրատուն և ապա
արձակեն ։ ոչ և Պետրոս ասաց վե Ա.Ն
առ Հրեայսն , թէ խրատեցից զդա՝ և արձա
կեցից ։ իսկ դու զշնացեալ կինն , և զայլ
կրկին ասեղսին , և զՄադդաղենացին ,
առանց չարչարելոյ և գանելոյ ապատեցեր
և քաՀեցեր ։

* Ա.ոաքնոյ խոտորութեան ։) Ա.յսինքն թէ
և ոմանք խաղաղարարք են ։ սակայն դու ես
նոյ խաղաղարարութեն առաջնորդ ։ որ յամ
բանե մեզի շաղկապ և կոպար միացուցե
ես ։ և իբր մեքենայ կապակ ցօղ զներքինն

և դու ինձ քեզ առելոյս նմանապես ողոր
մեսյիս քաւելով և ներելով՝ զի դու յոչ
առցանելդ զկերպ աղօթից, ի վախճանին
զաղօթան ի ներուն վտակեր ասելով՝ զի
եթէ ոչ թողուցուք զմանացանս նոցա, և ոչ
Հայրն ձեր երկնաւոր թողցէ ձեզ զմա
ցանս ձեր։ Յորրորդ՝ խնդրե՛ ի Քրիստէ ոչ
սատակել զերկնաւիս իւրոյդ ի գայլոց փո
խարկել՝ ի դառն և չկիրքեանն և՛ի նոցանէ
խլել զխոտան փուշս մեզաց։ Աւարնատացու
ցանել չկնքն և՛ի նոսին զբարի սերմանիս։
✻ (Ասա նոյա եւ՝ նոյա, ասա խաչ՝ նչմաբ։)
Ի՛ջ լոյս ասի, ոչ միայն հաւատուածք զե
զեցկուեք լուսոյ, որ է տեսակ ամենից իրաց,
և զեղեցկութիւն դունոց, այլև ըստ որում
Ի՛ջ խնամատուի է և լուսաւորի զմիտս մեր
կան, և զհմայականութիւս Հրեշտակաց։ այլև
Ի՛ջ լոյս ասի, զի ամ յուսալի բարի մեր
նա է, և՛ինամ են, որպս ասեր Պաւղոս.
զինչ կայ իմ բնաւ լերկինս, որքան առ
բարիսն որ Ի՛ջ են։ Ի՛ջ սրտի խնդ, որքան
առ այն զի Ի՛ջ լոյս է և երանութի բոլորո
վին։ Հաւատի և Պաւղոս ոչ խնդրեր զայնա
որք լերկինս են, և ոչ որք լերկրի պիտա
նացուք են, այլ սրտի իւրոյ խմացականու
թեն միայն զՒ՛ջ ասեր լեռուցիչ, և զայն մե
այնակ խնդրեր, կամ ըստ ասելն, թէ ահա
Ի՛ջ իմ և ամ ինչ։ Ի՛.յս զի ներհակք է
դեալ առ իրարս՝ ցուցանեն զիմիմանս,
վեղ համեմատելով զինքն առ Ի՛ջ՝ խաչաձ
ասէ զինքն վն տգիտուեն և վն զայն միայ
նակ բարին ոչ խնդրելոյն (ըստ յուսոյն)
զինքն ասէ յիմաբ։ զի կամար է որ զոսկին թո
ղեալ զպղինձն պատուէ, և զժամենիաւորա
Նախադասեալ յաւիտենականին։
✻ (Ասա խնուրեի ըստ և այլն։) Ի՛.յսինքն
բարի էութիւ և գոյութիւ, և ոչ պատահմամբ.
զի միայն Ի՛ջ է քնութիւք բարի, և այլքն ի
նմանէ մնան բարւոյ ունկնի։ և վն ևր բարի
ասեն։ զի ըստ Լուսաւորչին ասելոյ՝ ամ
հաղորդեալն բարւոյ, և ինքն համեմատու
Թէ բարի եղիցի։
✻ (Ամ ես գոհանիցեն զաչ ապրուց։) Ի՛.յս
ինքն ես եմ բոլորովին չար և տկար։ զի թէ
Ի՛.յ ընկալել զմտան բարւոյն ի ներաց բարձ
ցես, յայտ է զի ևնթակայն մնայ չար և ան
զօր։ տակայն ոչ ըստ Լուսաւորչին ասելոյ
քնութիւք չար, զի եակն ըստ ինքեան բարի է.
և որքան և զմտան նուազ եռեր ունելոյն, ան
ճարին է թէ բոլորովին չար եղիցի. զի այն
մանկին եռեր որ բարի է, ոչ թողու վեն

պարիսպ շրջապատ եկեղեցւոյ իւրոյ։
✻ (Ասա նոյա եւ՝ նոյա, ասա խաչ՝ նչմաբ։)
Ասա նոյա անոխակալութիւն։ Ասա քառա
սոյա վայրի, նշանակէ զօրինակ և զքանոն։
զի Պաւղոս անոխակալութիւն եղև քանոն ասէ
նակ մեզ։ իսկ ոխակալութիւն առ դիպի վն
հանդիպեալ չարին զոր կրե ոք յումեքէ.
այսպէս Լաւաճ ոխացաւ ընդ Յակոբայ վն
խրտնին զօրինուին անդրանկութե։ Ա.յլ
Պն ոչ այսպէս. զի Թէպետ տարապարտ
չարչարեցաւ ի հրեից, այլ ոչ պահեց զոխս
ապառնալեաց, զի ասի ա Պետ. բ. շդ.
բամբասեալ՝ և ոչ փոխարէն բամբասէր.
չարչարեալ՝ և ոչ պահէր սպառնալիս։ այլ
մնաճանդ աղաչէր վասն կամակար մնոք
մեզանջողացն իբրև անգիտաց, թէ Հայր
Քո՛ղ սոյա, զի ոչ գիտեն զինչ գործեն։
Լաւսի և առ ապաշ՝ ի դալստեն Հռուսյն
ձեզ՝ կթեաց զպտուղ իւրոյ աղօթից Լանո
խակալութե. յորժամ միով քարոզութեբն
Պետրոսի՝ զթիւ երից հազարացն քարշեաց
ի Հաւատս։
✻ (Ե) Ինչ՝ յոյժ ոչ էերթալ։) Ի՛նտեն
սկսանի բարի խնդրել Թշնամեաց իւրոց.
օրինակ առեալ յանձնախակալութենն Ի՛նի։
Նշ խնդրե վն նց. Սակ՝ զբարի պարգևս.
ոչ զի իբր քաղցելոց հաց տալով. և ծծ
ցրաճելոց ջուր. կայծակաշ հրաշատն սի
քոյ՝ զնա մեղվնդուսյե։ Երկրորդ՝ խնդրե
վն նց զքաճուն մեղաց, որ առ ինքն յանց
ցեալ իւրեն. զի ոչ ոք պարտի վն առ այլս
յանցաճծոց ներուն խնդրել. այլ ամ ոք
իւր յանցաւորին. ապա Թէ ոչ՝ այնպիսին
զքաճատաստան օտարին յանձնուսկէ։ Ի՛ստ
խնդրե Ի՛.յ. զի մի բարկասցի բամբասո
ղաց իւրոց։ Հազար ոչ ասե վն մեղաց զինքն
բամբասողաց (զի ըս այնմ ինչ զինքն պար
տաճոր խոստովանի, և ոչ ի կարդի սրբոց)
այլ որք իբրև զծայթ զինքն համբաճեցին,
որ ոչ էր այնպէս։ և յայնմ կողմանէ հաճա
տով զինքն տուրբ Ճանաչելով, աներկբար
բամբասողացն խնդրե զթողուն։ Երկիմ
Թէ, Թէ և իրաճանձ զինս բամբասել լսեն.
իւր զչար ոք կշռատմբելով, ներելոյ յանցաց
նոց նց։ Երրորդ՝ Թէ բամբասողքն մեր,
Թէ իրաճն, և Թէ տուռ, սակաւ ոմն մեզ
ինասակարք գոյով. բայց ես (ասէ) առ
քեզ անթիւճ և անկշռելի կերպիւճ ինասա
պատրեմ և ախտապանդ։ վն այնորիկ այն
իմ բամբասողացն՝ ի քէն ներուն խընդ
րեմ. ոչ զի դու ևս նայելով յիմ անարգու
Քէն, և՛ի խնդրելս իմ բարի Թշնամեացս.

տիւ, և կամ յանարգանս։

✻ (Խրատէ զՄելոսիեան նահապետին։)

Մի՛ պատրաստեր զանձինս քո ի ծառայութիւն ոչ ոքի, և կամ յանարգանս։ Զի ոչ է մարդուն բնութիւն կամ գիտութիւն, զի բնութիւն է ամենայն ինչ մերկապարանոցն ստանալ նոր։ Թէ անցեալքն, թէ ներկայս, և թէ ապառնին քն, տակաւին խաբեալ և մոլորեալ շուրջ առին զինուիլ։ և այն ամենայն ըստ սահմանի ժամանակաց և ըստ ստեղծուածոց։ Ոչ կարէ մարդ ստանալ ըստ իմոյ կամաց, զի ես ինքս ոչ ունիմ զիս ինձ։ Ոչ ոք ունի զիս ինձ, զի ես ստեղծուածս եմ, և ամենայն ստեղծուածոց ստեղծողին եմ ծառայ։ Իսկ պատուական է, զի ստեղծողն իմ (ասէ) ոչ պահեցից։ Այլ զընկալեալ շնորհն ի միտս առեալ, քանզի ես ետեմայսօրի զայն, թէ պէտ ըստ որում կինիք է, անլցնելի ունիմ ի հոգիս։

✻ (Ճ) Ոչ գիւղ ի բանտէ։ Ալ ի բանտէ մարմնոյն ասէ զհանգերն, զի զայն խնդրելն է բանտ, կապ, շղթայ, և իբր ասէին հայրս իմ և որովք կապի մեղաւորն, և թուի ինձ ըստ անձնիշխանականին, ոչ կարէ լոյս առնել զոր կամիցէ ըստ այմ մտաց են և այլ հետևեալքն։

✻ Ա՛ր չգթաբեալս սրբեմք հոգիդ և այլն։

Ա.յսինքն հոգին իմ որ գրաբեալ է արեմբ քով մի ընդ վայր կորուսաներ։ քանզի գէ ասէ, որ փոխան առեալ պարտուցն դնէ առ փոխատուն, կամ հաճիր առաջ փոխոյն, և կամ աճելի, այլ ոչ պահաս։

Ա.յլ դու (ասէ) որ վարիցեղ ի դրաճ եղեր ի գին փրկուե հոգւոյս իմոյ, մի՛ ընդ վայր կորուսաներ զգրաճեալ հոգիս։

Ա.մե թէ ոք առարկէ, թէ ձե վարդապետս իսկ ընդդեմ արդարուեն Ա.յ, որ ոչ երբեք ընդ վայր առնայն պատճառանաք կորուսանել զոք։ ուրեմն ոնայնաբար խնդրե զայս Ի.նչէ։ Ա.սելի է, թէ գոք վնաս բառս ոչ ցուցանէ առ զանպատշա ու, և որ ի դատարկ առնէն կորուսանել, այլ ընդ վայր բառիւն զտեղին կորուսեան կամի ցուցանել։ այն թէ զգրաճեալ ածէն իմ արեամբ հզօրեալ, մի՛ կորուսաներ ի վայրս դժոխոց։ զի ըստ Դաւթի, զի՞նչ օգուտ է քեզ, թէ իջանեմ ես յապականուն։ զի որ զգրաճեցեալ իրն կորուսանէ, ի պարտականէն այլ ոչ ես կարէ խնդրել զառաքեալ փոխն։ այլև զաւելորդն յետ պարտի տալ։ ուրեմն և դու (ասէ) ով Տէր, եթէ զարեամբ քով գրաճեալս կորուսանես։ այլ Քինէն ոչ ես մոռացկան եմ յանկից առեղծուածոց ի յոյսն կարեաց բնութեան։

✻ Դու ի վեր դան գնէրս եղէրս և այլն։)

Ա.յսինքն դու ցաւոց և տրտմանէց գեր ի վերոյ ես (թէպետ ի ձեզ գիրս պատրիկ ասեն զԱ.յ։ սակայն այլաբանօրէն, և կամ ենկատմամբ ժամանակի մարդեղութեն Ա.յ.) և կամ ըստ որում զայնպիսին կերս առնէ Ա.յ այլովք պատճառականօք) և ես (ասէ) կամ անարգ և գարշելի եմ, զի ի ուղմէն կազմեցեալ։ և ոտք զկաճ բերեմ ի ձեռս քո։ որոտ և կայծակ՝ այնպէս առնես։ կամ ինպա-

թական գոլ չար բոլորովին ։ ուրեմն ձեզք վարդապետս զհամայնից չարն, ոչ յումմանէ ըստ բնութե ։ այլ ըստ կամայն առ ի չարն մուտ լոյս և առնելոյ։ ըստ այնմ, միտք մարդ կան հաստատեալ են ի խնամն չարին ի մանկութե ։ այսպէս և զանկարն ի գործել զբաղ դիս , ի՞ն չար կոչե ։ ըստ այնմ, զիմիդ կա րէք զբարին խօսիլ որք չարդի եք ։ իբր ոճ կարէք կամիլ զբարի խօսիլն, մինչ գկաման ձեր ունէք ի չարն սեւեռեալ ։ քանզի չի կամքն ՝ է ակն աղբեր գործոց։ և որպէս սի է կամքն , այնպիսի են և գործքն ։ նման նապատ և գործքն կախեալ լինին ի նմանէ բուէքն ոչ պտուղքն ի ծառոյ։ յոպակաշնիլ կամաց և իւրաքանչիւրոյն , ընդ նոսին ապականին և գործքն ։ և վաճ այնորիկ առաց Տէրն ։ ծառ բարի ՝ պտուղ բարի առնէ։ և ծառ չար ՝ պտուղ չար առնէ և այլն ։

Ն.ա սակայն զասացեալն ինչ վարդապետիս, ոչ է պարտ հաստարակաց կանոն առնել։ և ոչ ի խորհրդական խոստովանութե այնպիսի առաքար վարիլ ։ զի թէ ըստ իւր ասի ցն։ հա մարձանալ ընդ ամենայն ինչ ի չարն մեռանել ։ զի չի կարեմ ես ի չարէ ձերմէ ազատել զանձինս իմ ։ զի ոչ ես ինձ ինչ ։ և ոչ ես ինձ ստեղծող ։ այլ ստեղծողն իմ ինձ ետ զիս ։ և

ասէ Նկատամբ քանին Յովսեպ ։ Ե։ 12։
ուր ասէ ։ Եւ ես իբրև զառուլ եղէց եփրե-
մի։ Եւ իբր զկայծոց առանն Յուդայ։ Քանի
ես իբրև զդէզ ապականիչ եղէց Եփրեմի
(զի առ լաթինս ասի Ֆունդո որ է ցեց)
և իբրև զփտութիւն առանն Յուդայ (զի առ
լաթինս, ոչ ասի ափնո, որ է փուշ։ այլ
փոռեիդո, որ է փտուիլ) բայց երբայեցեալք
առնին ռոտգա, որ է ուսուիլ։ Այդ եթէ այս
պէս լինէին այնպէս, կամէր ասել Քրիստոս, թէ
ես զերիսեմի թագաւորութիւնն որ ի սատա-
նայ է ձեռն ատուաց, իբրև ցեցոյ կերը
ծել տայց ։ և իբրև ուսուածաճ, կամ փտու-
թիւն, զՅուդայի թագաւորութիւնն որ յիմ
զգայն ասի ինքն առնել, որ առնէ այրուք
այսպէս պրել ասի ոք, որ պրէ հրով ։ ոչ
բեմն գոռ ոմն Տէր իմ (ասէ) մի՛ ցեցակեր
առներ զիս ղանդագին պատժոք ի՛ձեռն ըս-
տեղծուածոցդ, և մի՛ բառնալով զընտրեալ։
մերկ և գաստարկ առներ զիս ։ և ոչ ցեցն
յարմարապէս և անձայնապէս վասրելենան
ուսուի և ծակուիլ, և անպէտ առնէ ։ մի՛ ին
ձի, թէ և գոռ ձեռամբ յամրաշարժ, և ան-
ազդարար պատժոցդ զիս մնշիցես, և կերը
ծել տացես ։ և բարձմամբ ընտրեալդ ան-
պէտ և անընդունի զիս արասցես ։ և իբրև զը
կառ գոռեցոյ և անհամ աղ ոտից կոխան
արասցես։

(Յոսեսցէալ ինձեցի յոգին։) Ո՛չ յոյնքն
փոխանակ ցորենոյ բարեաց գործոց, զեղիճ
խոտն ինքնամէն (զի եղիճն ինքն իրև
Թուենաճառ է, թէպէտ եփեալ՝ ընդ համեղ
կերակուր) գոռացեալն որ այս երեք ևհինն է
(ասէ) քան զԻ՛ենսուսեանն առաքն որոմեան
զի Յոբ։ Ըձ։ 40։ ասէ, փոխանակ ցորենոյ
բուսցի եղիճ։ Ո՛չ այլ թէ Վ՛ա զգանիլ մե-
ղաց որոմանն ի՛նանկ ասէ։ Ամո։ Ժ։ 2։
զնաքդ ևս վարդապետս ինքն (ասէ) բռ-
սուցանել։ Այս՝ թէ, և ևս վարդապետս
ոչ զգանելն որոմանն և եղիճին (ասէ) ինքն
նէ ։ այլ միայն զբռսուցումնսն ։ զի պէտ
գոռն մեր (որ քննիչ խանիկ) պատմող ըն
նի որոմնայատուէն առաքեալն ։ զի անբծնէ
չարն սատկ ։ և ոչ ի՛ննջել մարդկին ծուլա
թիւ ։ դատարկ մնայ ։ այլ սերմանել ի խոր
հուրդս մարդկին զորոմն չար խորհրդոց։
ուստի ասէ Աաղտմէոն ։ Ո՛ռակ ։ Ժէ։ 19։
Ձանապարհք վատաց՝ կ՚ցեալք են փշոյք։
բայց ծրագին վարուցնք են ։ և Ի՛ով ։ Ձ։ ասէ։
իբրև անդաստանս մի է՝ այր անդամ։ ևթէ Թողս
զնա զայդմ այր պահապանմամբ ։ ևթէ Թողս

զիսոյ տուէալ ընորհագ կարես յետ առնուլ։
եւ կամ նկատեմ ի բանն Զաքար։ Ժ։ 11։
որ ասէ ։ և գոռ արեամբ ուխտի քոյ՝ արձա-
կեցեր կապեալս քո ։ ՚ի գուրիանդ ետուր
գրաւ ի ձեռն Հոր քոյ ։ և փոխանակ ա-
րեանդ ՚ի դժոխոց զհոգիս մեր արձակիչ
ցեր ։ որ ըստ արդասի վճռոյ Հօրդ երկնաւո-
րի ։ կապեալք էին յանջրդի և յանմխիթար
գոռ դժոխոցն ։ ուրեմն զանձն իմ արձա-
կեալ ՚ի դժոխոց գրաւականաւ արեանդ՝
ով վերատին կորուսաներ յիս վայրս դժոխոց։
(Լինգինէ սիսոեռս յաֆն Տահոռս։) Սկատե
՚ի բանն Եզեկիայի ։ որ ասաց ՚ի ժամու վէ
բադարձմանն, թէ ես ասացի ՚ի վերանալ
լինել աւուրց իմոց ։ գնացից ՚ի դրունս
դժոխոց։ բայց գոռ վարձուցեր զհոգի իմ
ամենաբուսեալ և կեցի ։ ահա ՚ի խաղաղու-
թիւն դարձաւ գառնութիւն իմ։ փրկեցեր զանձն
իմ զի մի կորեայց ևայլն ։ Ղայազ ։ ԸԸ։ 10։
(Ո՛հո բոլոցան ևայլն։) Ո՛չ յոյնքն յոր
նայնոսե անցուցեալ աւուրքս բազմացան։
յորմէ հետէ ցուցայ ես, թէ յոչ ինչ պետս
եմ երևեալ և ևկեալ յաշ, քան անպտուղ
թզենեացն ։ որ տանուտէրն ասաց այգեպա
նին ։ կտրեա զդա ։ վասնզի և սերկ զդա ։
փանէ ։ քանզի Ո՛չ զայս կեանս վաճառու-
տեղի է մեզ սահմանեալ, յորում պարտիմք
դնել և վաճառել ։ և զժամանակս զայս յա
ճախ գնով մեզ վաճառէ ։ զորոյ և վմի րը
պէն ևս՝ ոչ անցուցանէ թարց պատուսխա
նատուէ ։ ոչ յայտ է առաջինն։ Լերրորդ
և ՚ի Յեսե ժամու վարձեալ մշակացն։ Ամո։
Ը ։ ուստի ասէր Իսկէ՞։ ողբասցո՛ւք վասն
ընդունայն անցեալ կենցաղոյս։

(Ի՛նդառանէ մէջն ևայլն։) Ո՛չ յոյնքն
Թէ, Հայրն իմ՝ որ զիս սերմանեաց իբր յան
դաստանի ՚ի մկրտական արգանդսն ։ յայնմ
կիսուէ մինչև յարբունս հասակիս ։ զիսոյ
ժնկի մեզոց շառաւիղելոյն ։ երբեմն զիս
կզնականաւ, երբեմն զներգործականս մեզս։
զի ըստ Ո՛տաքի, անաւրէնութ յատցաւ։ և ՚ի
մեզս ծնաւ զիս մկրտիս Թողմէ Թէ նկատէ
՚ի բանն Ո՛ւսակ ։ ԻԹ։ 30։ ուր ասի ։ իբրև
անդաստան մի է՝ այր անդամ։ և եթէ Թո
զուս զնա ՝ խռպոտանայ ՝ մրլոտի և բա
նի ։ զի գոռ (ասէ) զիս յագարակի ՚ի՝ բա
րի սերմն սերմանեցեր։ բայց ես Թշնամեայս
լսելով, ընդ բարի սերմանիս քո ՝ զորոմն և
զիսոյ մեզոց սերմանեցի ՚ի հոգիս ։ և շա
ռաւիղեցի զնոսին անձնիշխան կամօքս։

(Ա՛ի ընդ ընդ ինչ ևայլն։) Զայս

նով խնդրեսցի։ եւ՝ եւ վայելեսցուք. եւ՝ եւ հա
զասցուք ցանկութեանց։ բայց հոմանիկ դևքն, եւ
ոչ սեղեակաց խրեանց յորդորմանցն սատ
սեն. այլ մանաւանդ լինքանք վնիռ անկա
նին թուլամտութեաց, եւ գողանան զիւրս նոյն
բայց դու կարծես (ասէ) ոմն չէ բերել
զիս յառաջինն զաստուածն։

✻ Եթէ մ[illegible]ապէս էյորդորեսցէ։) Յոմնէ սա
մարգարէն որ ձ'ը եր ասէ, եւ ընդ պառնկին
ամուսնացեալ հրամայեաւ քով. սրբուհի
ծառայիդ՝ մաքրեց զաղտեղուհի պոռնկինն։
Յիմսեայ. ա։ ապա ոլշափ ևս առաւ՛լ
կցորդուհի քո ընդ հոդիս. կարծէ սրբել
յաղտեղուհէ մեղաց զինյն։ ոգ ժանկոտել
երկաթն՝ հրով մաքրի եւ սրբի։

✻ (ժ) Եթէ ոչ եկեալ այս անիծեալն։) Ո՞րն
գաման երկուց յառկուեցին նմ՝ անեցուցանել
զլծորուհի երբ Հոդեայն։ Սակ՝ զի արեգակն
զհնաւանդ և զալիր ուիղմն հրոյացուցանէ. որ
ինքեանն ամէն կոչէ։ ապա ոլշափ ևս ա
ռաւել ծառացող՝ և առեղծող Հոգին Ո՞յ։
կարեն զուիղմ՝ և զիմարան չարեացն խոց
ապատել։ Երկրորդ՝ զի արեգակն զհոգ
պատուղս հասուսնակէ։ այսպէս և Հոդին
ալ, կարեն զկնի արբելոյդ զնս իմեղաց՝ հա
սուսնակել զնորհաղդ պարգեւօք։ զի որպէս
Հոգին ալ երբեմն կանխէ մեզ՝ զի զղջա
ցուք. այսպէս և յետ զղջմանն հեռուի՝ զի
պարգեւօք նորին ի բարին հաստատիցուք
կրկին՝ նորին պարգեւօք։ և գնամ զկնի թո
ղուլ մեղաց, պարգեւաք նորին չնանկիցուք։

✻ (ե) Ի՞ւ ան այս կոնդակ էսկ և այլն։)
Իւր թէ գո պանդուկ ի սղն գտանի՝ իսկ առն
լեցաց բարի նկրելոյ ի՝ ի՛ր՝ն։ ոգ զի ևդ ո
զոմ առեցելոյս բարի արասցես։ զի թէ
ի՛ր հրամայէ բարի առնել առելոյ մեզ։
ապա՛ր՝ն ինքն նախապես զպան առնէ իւ
րոյն առելեաց։ ոգ որ ծագէ զարեգակն
ի վր՛ չարաց և բարեաց։ և աձէ՝ զանձրև ի
վր՛ արդարոց և մեղաւորաց։ և՝ ի չարիս և
յանօրէնսն ուիս նոցին՝ վերակացու լինի, և
ոչ զրկէ ի բնական բարեց։ Նայ ևխ. 2։
զի ձմրիսն օրինադրի է. զհրամայեալսն
նախ ինքն առնել և կատարել։ ոտ այն՝
Ձե նախ առներ՝ և ապա ուսուցանէր։

✻ Ի՞ւր չէնոգոցծե՞ զիս և այլն։) Ի՞սկ
զհեռեալս մեղք կենագործեաւ։ ոգ զի մար
մինս իմ՝ կամաց Հոգեայս խոնարհեսցի և
ճնազանդեսցի։ և միշտ ընդ Հոգեայս միա
բանեալ՝ ի կամս քո հայեսցի։ զի այսպէս
զհնոսս ձ՛նչեր զմարմին իւր՝ և ճնազանդե

զիս խոզանանայ՝ մնչեխոսի, և աճ՛նչելին
քանի։ Նայց մի թէ ամ մեղք յաճչ գան
ի սանչ։ զի ասէ Զևոնեփոս։ բազմութի
դևիաց՝ կ պատճառ ամ չարեաց։ Նաեմ
թէ զևքն պատճառք են ոմանց մեղաց։ յի
շելով՝ յորդորելով։ ոգ յայտ է ի՛ փոխ ձե
լոյն վճ՛ռ։ որպ յիշեաց զարգիլեալ պը
տուն։ և յորդորեաց զեղեցկութ և քաղց
րութ՛ն յառել։ բայց հաճանչն և ոչ
հաճանչն՝ կ յանձնիշխան կամաց ուստի
ասէ Նազաքեան։ ընդդիմացէ՛ք սանչի և
փախստին լինի ի ձէնջ։ այսինքն արար Զե
յօրինակ մեզ յորժամ փորձեցաւ ի սանչէ։
Ներեան հուր ասի պրել ուղղականապ։ և
մարդն որ պրէ հրով, ասի պրել անուղղա
պէս։ կամ թէ հատանօղ փայտին, ասի պ
րօղ փայտին անուղղապէս։ և որ ի հուրն
եդեալ պրէ, ասի պրել ուղղականապէս։
և այսպէս մարդպ անձնիշխան կամաց է
նախկին պատճառ մեղաց։ և սանչ ոգ յի
շող և յորդորող։ զի թէ սանչ ոչեր լեալ,
առակաւին մարդն ձկտիւր ի մեղս։ որպէս
և սանչ ջանեալով դ՛իշող և զորդորող՝ ինք
նագործ եղև մեղաց։ վ՛ն որպ զինի ասէ։

✻ Ի՞ւ սերմանէ՛ր ապրուսներեան։) Ի՞ստ Հով
սեպ. ժ. 12. սերմանեցէ՛ք ձեզ յարդա
րութ՛ն, և հ՛ձնեցէ՛ք զպտուղ կենաց։ պ՛ր ես
(ասէ) ոչ սերմանելն զարդարութ՛ն սերմա
նի Հոգիս։ և՛ոչ ժողովելոյ զպտուղ կեն
նաց բարեաց գործոց։ զի դոր ինչ և սեր
մանէ ոք զպտուղ՝ այն սերմանն և ժողովէ։
զի ոչ ոք սերմանեաց գյորէն, և հ՛ձնէց զորոմն։

✻ Ի՞նչո՞ պինդ խոսուներեան։) Ջայս ասաց
Եղիսեէ։ ենէ։ ։ կ՛ս հրէից։ որք յեղիպ
տոս ուսան զկռապաշտութ՛ն, և անդ ա՛կան
ստինք կուսութ՛ն ձ՛ն։ զի ստինք կուսանաց
առպդ ևրկոց են։ պր ա՛կեղցն ի՛ կուսու
թ՛ն՝ Թառամեալք և կախեալք։ զձ՛ն ասէ։
Նրօշեա Տէր ի՞նչն հոսոպոսել։ ա՛ ի՛ մեք
հրէից նախկնական վրս ստացայ ծնընդ
դեամբ աճ՛ապանին։

✻ Ի՞սյինքն զանկղ
ղին կոմացս հ՛նշտուսե՝ ի՞սյնեցի ի՛ բնակու
թ՛ն դ՛ևաց իմոց հոմանեաց։ և թողեալ
զփնեսպդ երկնաւոր՝ պոռնկեցայ ընդ նո
Նայ. ե՛ե. 8։ այսպէս ասէր Սողոմոն բէ
քանով պոռնկաց առ յիմարեալ երիտա
սարդս։ Ի՞սաւ. է. 16։ երիզասնաեցի զաղ
հայս իմ։ եդիպտացի պատառոտակալօք յ
ցեալ զարդարեցի։ քրքմացան պատրաս
տեցի զանկողինս իմ և պտուղն իմ կինամօ

ցուցաներ կամաց Հոգւոյն ։ Ա. յայլ սի թէ մարմինն ըստ ինքեան՝ առանց Հոգւոյն, կարի՞ զիր ինչ խոկալ, և առ իր ինչ ձկտիլ։ Այսելի է, թէ մարմինն է իբրև զղեկ՝ ի ձեռն զեկավարին. և ոդ զմանձ՝ ի ձեռն մանձակողին. և ոդ զեզն, ի ձեռն արուսավարին։ որ ոչ նորա թարց կառավարչաց ոչ կարին առնել ինչ. այսպէս և ոչ մարմինն առանց Հոգւոյն։ ուստի Ալակէ՛՛ ասէ. երկվար արքունի է լեզուդ. եթէ սանձս դնիցես՝ և ոդղակի վարիցես՝ արքունական հեծանելի լինի. ապա թէ ընդ վայր յարձակ թողուցուս՝ դիճաց լինի հեծանելի։ Հոն հալին խնդրելի՝ ի Լաեէ ասելով։

Տուր զօրութիւն քո մանկան քում Սողոմոնի, և շինեսցէ տունն քո, զոր պատրաստեցի ես։ Ա. Մնացորդաց Κθ. 19։

Այս օրինակ մարմնոյ կոչի՝ ի Պողոսէ, ցանկալին զինեալ յանդամս մարմնոյ. հակառակ կամաց Հոգւոյն. Հռոմ. է. 22։ և թէ խորհուրդ մարմնոյ մահ է. և խորհուրդ Հոգւոյն կեանք և խաղաղութիւն. Հռոմ. Ը. 6։ Ուրեմն զայս մահացուցիչ Հոգւոյս, զկամս մարմնոյս. զախան ցանկականիս, հեռացնեցո՛ (ասէ) կամաց Հոգւոյս, որ է կեանք և խաղաղութիւն։ ոդ զի միաբանութիւն ընդ Հոգւոյս, միշտ զքոյդ խորհեալն։

✲ (Ը) Իսկ ի ծրեկծոյն խնդիրն և այլն։) Ա. յայնքան թէ զնմ բարին կամեցողաց, որ ես բարի կամենամ. այս բնաւ օրինաց է. որ առանց բռնադատութեան կամաց, ձկտի ախորժն առնել զբարիս՝ իբրոց բարերարեալ։ այլ ըստ Տեառն հրամանի, անվարձ է զնմ բարեաց բարիս առնել՝ ի ըստ պարտեաց. և չարաչարաց բարիս առնել՝ ի ըստ ընդ հայց։ ըստ այնմ Հռոմ. Ը. 4։ բայց այնմ որ գործեսցեն՝ ոչ հոմարին վարձքն ըստ ընդ հայց։ այլ ըստ պարտեաց։ և այս հասարակ է ամ բնութեամբ, բարեաց առնել զբարիս, զնմ է պարտք. որոյ հաւատացումն ոչ է վաստակարին։ իսկ ատելեաց զբարիս առնել՝ ի նմանութեան անոխակալութեան Ա. Յ։ վ այնքրիկ ասէ. Նախ վն թշնամեացս ազերսեցի. զնմ զքեզ՝ ի գոմէ շարժեցից՝ իմոյ մեղաց քում։ և յողորմ շարժել՝ ի գթալ՝ քումն ատելոյս։ և ապա թէ վասն երեսաստաձորացս աղաչեցի բարիս առնել՝ զնմ առաքինին է ընդ՝ վն այնորիկ նախադասելի. և երկրորդն պարտք՝ նմին իբրև յեւոադրելի։

✲ Եւ ոդ՝ ինձ՝ ընդ՝ ինձ՝ ընդ գոյ։)

Ա. յայնքան փոխանակ բարերարութեան ընդ որ ասիս, կրկին հատոյ, զի ամենատաճ

զնմ թէ Դաւիթ որ առեալեացն եօթնապատիկ հատուցանել՝ ի քէն խնդրեր. Առակ. Կը. 12։ ապա ես որ իմ բարերարաց, փոխան միոյն՝ կրկին բարեաց հատուցումն խնդրեմ՝ ի քէն։ ա՛ի թէ մեծ իրինչ է առաջի քոյ։ Լակ կրկին բարի (ասէ) զստիս և զհանդերձեալսն։ և կամ ըստ առաստաղ կրկնել. ըստ այնմ, փոխանակ ամենայն ձեր՝ կրկին ուրախութիւն. Դատ. Կ. 7։ Եթէ կամ թէ կրկին վարձ (ասէ) զվարձ Դաւթի քեզ և Սողոմոնի, ըստ դիտաւորութեան ընդունողացն իւրոց։ թէ և ես (ասէ) թագաւոր իցեմ յորդւոցդ, և ի մարդարէութիւն կան ընդհաց. այլ ըստ հաճութեան ընդունողացն և ակնկալութեանն, որ առիս այնպէս ակնարկեն. և կարծեն՝ թէ առաքինի ոմն և ազ իցեմ, և զկեցուցանէ պատճառ մատուցանել բարեաց ամենարեալ ողորմ՝ ի հոգիս։

✲ Եւ զղոյծ ձեռն ոմանք։) Ա. յայնքան թէպետ որ յայսմ գոհեկաց ազ և արդար կարծիմ. բայց որ յայսմ ամենատեսիդ, և ուղղապէս կշռողիդ՝ պատժոց պարտաւոր կանգն եմ. անատամնելի գթութիւնդ առիս մերձենալ մեզ բազմապատկեալ մեղաց ի տիեզերական հրապարակին անխայտառակելի մեզ։ զի մի տեսցեն և առիս. թէ որպէս ամաչեցաք գող՝ յորժամ ըմբռնեսցին գողք նեաւճն, այնպէս ամաչեսցես. Երեմ. Բ. 26։ և ըստ Դաւթի, թէ արկցեն որպէս կրկնոց զամեթ իւրեանց զինչքեամբ. և թէ՝ և ես մերկացից զՀետաւսաւքս. և արկից զնեղութիւնս քո։ Երեմ. Ժգ. 26։

✲ Եւ ոդպէս շուտ ի վանէկոն։) Ա. յայնքան վասն կրօնաճոռոգական զգեստուս. որ պարզամիտք հաճացեալք քո և սիրելիքն, ինձ պատուհաս դնեն. թէ վն քեզ սա սգաւորեալ է, և կամաւոր աղքատ. և կամ զի զՔրիստոսի կերպարանն զգեցեալ է։ և ոդ զիտեալ զգաստնին բիծ Հոգւոյս, երջանիկ կարդան և երանեն։ և երբ որ միամիտքն այսպէս պատուհասեն զինս՝ որ չեմ. պարտ ընդ այնպէս կարծել ինձ, հեծեմ և յոգւոց հառնեմ (թէ զիս ունին որ չեմ) վն այս հեծութեանս սրտին խմոյ՝ հաշտեաց ընդ նմ։ թէ վն պատուիրեցեր նմ յիմ երևելի կերպարանէս, և թէ վասն պարզամտութեանդ ընդունելոյն նոցա զիս։ յիրաւի է, թէ մինչ արդարն առ երես դու վն, ի միտս իւր ձաղն։ այսպէս ոմն ի՝ ձեզ հարանց վարձս տայր անարգողաց իւրոց և հարկաւորողաց։ և յաշխարհ միում մինչ ոմն

անարգեաց և ապտակ էհար, հարցին աշա
կ՝ըսէր, թէ ո՞ղ ժուժեցեր Քրիստոս տարաշ
պարտ անարգանաց և ապտակին. ասաց,
թէ եղբարք՝ ներեցէ՛ք ինձ, ես յայմ աւուրս
վարձս տալն ապտակողաց խմոց. ապա ո՞ր
չափ ևս առաւել զնորհ ոչնիլ պարտիմ ըզ
նմանէ, որ ձրի և առանց վարձուց էհար
զիս պատր։ Յայց և Ջէմբոտապէս պատճա
ղացն կրօնաւորաց և վարդապետաց (որ ու
ներ և վերկոսեանն ձբս Աւրիգոր) Թէ ոչգէ
վարձ խնդրէր Յ՚Ս՚Ի, կինչ ասէ թէ, ընծայեալ
նոցին մատո՛ պաբգեաւ, ընդեղ գծուխդ, ա
նանձատակ պատիր և պղծութ ։

Ջ՚ի փոս եա գբաւ փղոն) Ջի՝ Ո՞ր զանձն
եւ թողլոյ՚ին եդ՝ ի վե՛ր ոչխարաց իւրոց.
և խուղն գրաւէի և ըզաէ հինի՝ նոճիրեց զինքն
Տ՚ր Ի՚Ս՚ի՝ գին մեր փրկուեա՛ւ ի Յաչէն, զնե
րում հայցեաց յանցաւորաց իւրոց. և լսե
ցի եղև առ լուծուե. Եբր. Ե. 7։ Եբ՚թէ
վի՛ն էր դու գրաւ եղեր ինձ. վի՛ պանորիկ
(ասէ) զի փոխան քեզ՝ Քպարն երկնաւոր
այր մեզ զիսուս Հնորհաց իւրոց՝ և ետ խակ։
ոչ զի՝ ի ձեռն պանորիկ Հնորհաց փոխառե
լոյ՝ մեք օգնել, լինիաք մեծ շահավաճառ

ՊՂՈՒԽ · ՀՒ ։

և Նորին դանձիւքն անդ էն զարբայուի նի
շահեաք և ստանայաք ։ ըստ որում և փոխ
առուքն երկուց, և ճգից զահեկանաց՝ իշ
խան եղեն երկուց և ճգից քաղաքաց։

✻ Ալաս ինչ ահման ջ՚ոյ։) Ի՚ստ այնմ, ա
Ջուրս հանդատեան անոյ զիսս Յաղմինէ ։ Հ
Ի՚. յլ որ Ալաճիթ անցեալապէս խօսի. ևբ
վարդապետս ապատնօրէն Հայգ ։ Ալաճիթ
խմանայ զՀրոյ վարդապետուե ընորհաց Ն՚ո
գաւն ևբ՚յ ։ և ևբ վարդապետս ջ՚ով խմ
նայ վերկնային հանգիստն ։ զի և երկնային
վայելչուհին, մարբուր և սատնատեսակ ջ
րով նշանակի. ։ Հայտ ։ ճբ ։

✻ Ի՚. ջիոնացս անփոփոխ և այն ։) Ի՚ր սան
դուխտ վերելման վատահուե կոչէ զոյգն.
և զարդիւնս առաքինուե ։ զի առաքինու
թիւն Հատատուն առնէ զոյգն. և իրրև
արձան կերկրեա յերկինս կառուցանէ զվիճակ
մարդոյ՝ առ յուսալի երկնային բարիսն ։
կամ թէ անփոփոխ ուղիղ ոն վահատնեան կոչէ
զարիւնն Քրի. զի ասէ Ի՚ս՚աքեսեան. ո՞ւ
նիմք զհամարձակուե՝ ի մուտս սրբուե՛ն
արեամբն Ք՚ի ։ Հբ՚ր եցուց. ժ. 19 ։ և
պլէն յայտնիք են ։

ջ Ալայն Հզիսոջ՝ Լսիս ցասցանէ զԷքսոսոսին Վրէ ի զանազան անուանցն նեզիզոզեաց ։ Իբրէսդ՝
ինդրէ զնազան այցելսիս ջ Վրէ ։ Իբրէսդ՝ ընդ ծառան ոչխոս ՝ հայցէ ևս ընդէջին լսասուջ
զոսքիանս հոգևորականս ։

✻ԹԱՆ✻ ՁԵ

ՏԵՂՆՈՒՅ ՏԵՍՐ.

ԿԱՆՑԱՑ.

✻ՄԵՆՈՒԹՒՆ✻

Ի՚. յսինքն երևելեաց, Հդեմ մնոնիքեցւոց ։
✻ Հասուիչ ևս նալեաց ։) Ի՚. յսինքն Հրեշտա
կաց և բանականն Հոգւոցդ՝ Հրեշտակքն՝
և բանական Հոգիք մարդկանն Իմացեալք են։
✻ Վատեսաւ եղեալ՝ ինանց ։) Ի՚. յսինքն պատ
ճառ եղելոցն և այս է ընդդէմ Ի՚. բիսոսոսե
լի ։ որ ի գլխոջ երկնից և Հի. Վայր
և ձնոզ ասէր Հի։ Թէպէտ բսո կերպի նմա
յասուածածոսե, և բսո ընորհի, Ի՚ս՚ ասի
Հայր ամենի ։ պաշ ոչ բնուեջ ։ զի բսո Ի՚ջ

ձեռնասուն ընել զանձինս ի ծառայութիւն Աստուծոյ, եւ ի ծառայութիւն մարդկան։

զանգուած խաւարն։

* Ա. ջուրեւաստուծոյ քաղեհնոցս։) Զի Յ՚Ս՝ ոչ երկրաւոր արուեստաւորաց նման առ՚ի պատրել զայլս հնարեւ պէր լինէր, վերերեալ տեսակէ բարւոյ՝ այլ զոր ինչ եւ արուեստս գործէ, առ բարի վախճան ինչ վերաբերէ։ Եւոչ կարօտի նիւթոյ յարուեստագործելն, այլ առնէ յոչնչէ, եւ բժշկէ միայն բանիւ։ ըստ այնմ Ժող. 12։ ոչ դեղք՝ եւ ոչ ապեղանեաց դիրք բժշկեցին զնա։ այլ քո Տէր բանդ՝ որ զամ՚բժշկէ։

* Խմաստութեան գործոնեայ։) Ա. յոյնքն խմաստուեր գոյացուցիչ եւ ներգործօղ։ ըստ այնմ, Տէր ստացաւ զիս՝ ի սկիզբն ճանապարհայ իւրոյ՝ ի գործս իւր։ Առակ. 8. 22։ քանզի անհուն խմաստութիւն Ա. Հ՝ ի կար գադրեցին նմ՚, ի դեղեցկացին, յօգտակարացին, եւ ի բարութիւն երեւի։ Ասաւ ասէ Ամբակ. 3. 9։ ի՞նչ ստեղծ զնա Հոգւով սրբով։ եւ ետես, եւ թօռեաց, եւ չափեաց, եւ սփռեաց զնա՝ իւրմ՚ամ գործոց իւրոց։

* Ռաճայան օգնեալ։) Ա՚ն անգամ՝ եղջեր ոչ աքաղ քաճարան լսեցինաց։ այլ՝ ոչ առանց տանջանաց եւ անդիմադրելոյ՝ օրհնէլ քաւիչ եւ քաճարան մեզաց։ ըստ այնմ, ուրնիմք առ Յ՚Ս բարեխօս զՀայր Քրտ զԱրդին Ա. Հ. եւ նա է քաւիչ մեզաց մերոց։ 1 Յովհ. 2։

* Ծալիչ Դաւն. 9։) Ազ արեւն զսառն։

* Ծոլծիչ ցաւոց։) Ազ զկնեանք՝ առանց դեղոյ։

* Բանիւք գառնութեանց։) Ա. յոյնքն չար խղճի մտաց։ կամ նկատմամբ մեռալի ջնորհն քաղցրացմանն։ զի փայտն այն արկեալ՝ ի ջուրն եւ քաղցրացուցեալ, նշանակէր զկնի զՅն։ որ զգառնութիւն մերոյ՝ միաձորութիւք իւրով քաղցրացոյց։ Ելից. ԺԵ. 23։ եւ կոչ խմաստութիւն ասէ Սողոմոն. Առակ. 16։ մեռեալ՝ ի տուն իմ հանգեայց, զի ոչ ունի զգառնութիւն բնակութիւն նր։ եւ ոչ զշուրա հաղորդութիւն կենաց նր, այլ զբարեխառնութիւն։ եւ Յոզնեկաս առաց զկնի վ՚ բադարձմանն՝ ի կեանս։ ահա ի խաղաղութիւն դարձաւ ինձ դառնութիւն իմ, փրկեցեր զանձն իմ զի մի՛ կորիցէ։ Ես. 38. 17։

* Պահպանող հոգւոցն։) Ա. յոյնքն՝ ի

ժամու հանդուերձեան ննջման, որ է պատրաստ կեր մնհոգման։ գո՛ւ ես յայնմ ժամու՝ ի կեանս պահօղ, թէ՝ ի խեղդմանէ գիւթից, եւ թէ՝ ի ընչարդել մահու՛ անէ։ քանզի ազգ մարդ է դէն, որ միշտ խեղդեր զիեսայս Սաուլի։ յոյնքն Ա՚ն վկայորդուք Աստիպելն Իրեշտակին՝ ազատեաց զՅօբիա փեսայ նր ի խեղդմանէ։ Տօբ. ը. 2։

* Նմոյ նեղեսմանն։) Ա. յոյնքն հնարօղ նրնջմանն։ թէպետ աշխատելոցն՝ ի ցերեկի՝ յաստուա՛ծ է ննջելն՝ ի գիշերի։ բայց կարելի՛ է ասել, թէ Ա՚ն կարէ թօղլ տալ վերնայինոցեաց՝ առ՚ի շնորհել զզգայուն։ եւ զայնոսիկ արհաւիրական երազօք անհնգիստառնել զմարդն։ ոգի չԱստուածոգոնոստ առեալեմբ ահագին պատկերին Դան. է. 1։ կամ՝ ոգի ասէ Յօբ. է. 14։ վարհուրեցուցանես զիս երազօք, եւ տեսլեամբք հարկանես զիս։ Թափես զոդն իմ յանձնէ իմմէ։ Ուրեմն մինչ Ա՚Ն ոչ թողու գաղ այսպիսի արհաւրացն՝ ի ժամու ննջման, ասի հնոց նեղեսմանն։

* Շնոյ յաթակոգոնէ։) Ա. յոյնքն տուր եւ առուէք ընչ՝ կարդադրիչ։ եւ մի զինէք միայ զշունչն հետեւեցուցիչ՝ որ լինի թոքին մի մասին ըմմանէն՝ եւ միւսոյն գաստարկուն թէն։ որք զմեացուցանեն զսրտին ջերմուն թէն՝ զի մի՝ այրեցի՝ զմարմինն։

* Ջգայուն ոհոգուն։) Ջի՝ ի ժամու ննջման զգայուն վն վերացման իմացմանն, եւ զաժանմանն՝ ի զգայութեանց։ մեան անգործ է զի ականջն բայց է՝ եւ ոչ լսէ։ նմանապէս եւ աչքն։ զի յայնժամ հոգին ժողովի առ ինքն։ եւ զգայուն քն ջունչ զարժօղ եւ զկատարիչ։ ոչ դործեն զինքեանն։ կամ թէ խորաքանչիւր զգայուեց, զօրուն տուօղ (եւ առնեցուցիչ՝ ի վր առարկայից իւրեանց) դուս ես։ եւ զայս տուքարշեայն՝ իմգայուեց, ի յերեւակայուն թէն դուս ես տպաւորիչ, եւ ի նմանին տեսիլ տուօղ։ զի երեւակայուն է պահարան մի հոգւոց։

* Յերկ ցնոբէ։) Յ՚ դիւականս ցուցանքաց։

* Ցեղանակիչ յանկլոց։) Ա. յոյնքն յանկլոցման տեսլեանց փոփոխիչ։ եւ զերկիւղալի ցոյցն երազին՝ ի բարին դարձուցիչ։

* Ի գործակիչ նոցին։) Ա. յոյնքն լուծիչ կարծիցն տարակուսանաց։ կամ թէ լոյս նացուցիչ կարծեցս։ քանզի Ա՚Ն զկարծեցեալն բնեն, կարէ՝ ընդհակել և՝ ի հ՚ոտոյ կողմն փոխել։ զի հաճոն է յառաջադոյն կարծիցն

քան զիս անցեալ լիցեն և այլնս։

❋ (Ե) Ջգուշ ասի ընդ հոգայս։ Իբր թէ զգաստանալ կոչեմ զձեզ՝ զգաստացարո՛ ընդ զգաստանալ հոգւոցս՝ զի մի՛ ծանրասցի իւրաքանչիւր քան զհոգի։ Ղուկ. ԻԱ. ՀԴ։

❋ (Զ) Ելից Տէր ի վիշտս։ Ջգայուքն (ասէ) որ անասնականք են, և զերկրաւորսն և ևիթ ախորժեն. և ոչ զձեզ մածեալք լեր նոյն կմնարական շարժմունքն ընդ զգայուքեցս (յայտ իմ, կմնարական հայեցմամբ, յոկանջս իմ, զանապատեսն լսել ախորժեալ։ յըստնդանեալս իմ, անուշ-հոտիս իւրոց ի գազմամբ։ և ի բերանս իմ և ի լեզուս, անդ

զանօրէնն անյապաղ ուսուցիլ, ազատեալ ոչ ազատեալ խօսելով։ ի ձեռս իմ և յոտս, կապուածարար և գազանհիօրէն շարժմամբ) վերացո՛ զայսպիսի ոչ ոք ի նոցանէ. և շնորհիւ բանական նուէ լուսոյդ՝ յարմարութիւն շարժեցո՛ զնոսա, զի մի՛ արտաքին ձևով մարմնոյ՝ մարդ կարծիցիմ. և ներքին հոգւով անասուն և ծաղայ զգայութեանց։

❋ Խոչ զղաւոփանիս ընանիցուն) Պատճառ կոչէ զմարմինն, որ իբրև զքօղ ծածկէ զհոգին։ որպ թանձրացուցչքն են հեշտասիրքն զգայութեանց։ բայց կատարեալքն զատնեն զայս թանձրութիւն ի մարմնոյն. և տեղական լինի անօսրուն և թափանցուն ի յարութենէն։

❋ (է) Ընդ միշեանն բերման։ Յոյնքն ի ծագել լուսոյ արուսեակին, ծագեա՛ ընդ նմին և զկնի ողորմութիւն քոյ ի հոգիս՝ զի ծագումն լուսաբերին՝ ե՛ն նշան և կատարած ծագմանն արևուն։ Ասորեստն ոչ ընդ գալ նո՛ր՝ գայ և արևն. նմանապէս և աստ ծագեա՛ ի հոգիս զնախընթաց շնորհս քո՝ զի զղջացայց և կամ մեցայց վաստակ։ և հետևեալ յուսովք արեգական՝ շնորհօք քո կատարելապէս յուսաւորեցայց։ մնոանելով արեգականդ աստ զարութիւն ի փոքրիկ սիրտս։

❋ Խոչեր Տեառնադրութեան։ Յոյնքն յորժամ՝ ի քնոյ զարթուցել, խաչակնքեմ զգեմն իմ. այն խաչակնքմանն շնորհ՝ ի շունչս իմ և ի բոլոր մարմինս իմ՝ տարածեացն։ որով ցուցանի, թէ պարտ է ի զարթնուլն քնոյ՝ խաչակնքել զինքն. և իբր վայ հանաւ և զրահիւ զինքն ամրացուցանել։ զի այնու նշանաւ՝ կուտրօղ Քրեշտոսն ոչ եմուտ ի տուն ինչացուց ի կիզիսատուս։ Յոյնս նշանաւ՝ Յակոբ օրհնեց զորդիսն Յովսեփայ, զի փրեմ և զԱնասէ։ Նոյնպէս պատուէր Մատս ձեռնէ կարմիր ունելոյ զինեցաւ Րա՝ ի խաչին ընդ եմ սատան այնոցա վաճ պահպանի և քաւութիւնդ աշխարհի։

ԴԱՒԻԹ ՈՒԹԱՍՈՒՆԵՐՈՐԴ ՀԻՆԴԵՐՈՐԴ։

Ահաւասիկ ես ծառա՝ ինձ ինչ ուզես արա. ես ճանապարհին նայեցայ. ես չարհամարհեցի ընկերներին։ Ինչ մոռանաս որդեակ, ասաց նոյդ ինձ, ինչ խնդրես այդ՝ նոյդ ինձ ինչ ուզես այդ եմ գործս գրեալ։ Աղերսեցի ինձ ի քեզ այդ՝ ամ գթաբարձ՝ դիւրին էն. ես չանհաս առնելն՝ ամ դիւրին՝ գթաբարձ։ Երբեմն՝ առաջս օրհնած ի ընկերացն, որ անիծոդացուցին նոքեան. ես ի պատանի ապուհասէն ընկեան։

❋ ԲԱՆ ❋

ԲԱՆԱԿՈՒՆ ՄԵՐ

ԶՈՒԱՐԹՈՒԹԻՒՆ։

❋ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ❋

Ա. յոյնքն մարմնով արթնուիս մեր՝ առանց հոգեկան արթնութեան, ցառաջն քեզ ինքը նոքն ջուրն է համարեալ։ ի այնպիսին թէպետ մարմնով հսկէ, և հոգեով անշարժ գոլով յառաքինական գործս՝ հոգեով մեռեալ է առաջն Ա.Յ։ Լուսոյ փիլոն խնաստուն ասէն ասէ, թէ Ձերակլուխս գազուածքար գողացէք զօրէնս ի Սովսիսէ ձառէ. եկուիք գնոցայն մասին. և մեռաք գնոցայն կէնայ. Ա.ռակելով՝ թէ մարմնով կենանք՝ մեռեալ է հոգեով։ խոկ որ ննջէ մարմնով, և արթուն գտանի է հոգեով. այնպիսին ի ննջելն արթնանէ է առ որ պատուիրէ բանն Աստուծոյ կեցուսեցուցն ի մեռելոց Ա.ղէքսանդրի, թէ քո քունդ արթնուիլ արժէ զնմանս նոյն բանն առ քեզ բերեմ. որ Աղաւօնն գրէ. ես ննջեմ, և սրտով արթնանէ։

Ա. յոյնի զգաստութէ ննջելն Դաւթինէս. որ ինչ ի վեր եկեն մեծն Ա.ղէքսանդր և ապստաց. ոչ է պարտ զօրն ողջոյն ի քուն կալառնն իւն աբերի. որ զարթուցեալ առաց. որում ժողովուրդք յանձն են։ Իբր թէ ժողովրդապետաց արժանէ հսկող և արթուն կալ։

❋ Ինչ է ինչ ընդունութիւն լսելոյն։) Ա. յոյնքն որ ի կողմանէ հաճառուելոց իբրև գնդին ջող, ոչ շարժի և ոչ վիճաբանէ. այլ միայն հաճառոյ. այնպիսին իբր թէ հանապազ բաց է ականջ հոգւոյն։ ի այնպէս լուսոյ բերալէ Ա.Յ. որ ամենևին անկարօտ է ձայ վիճելոյ և հետաքրքրելոյ շուրջ զհաճառելոցն։ Լուսոյ ասէր Օգոստինոս.

մի՛ խնամառ ի վի հաճառոյցես. այլ հաճառոյ առ ի խնամոյցեաւ ի հաճառն առաւել լուսաւորի՝ ձիմացականն, քան թէ առաւել կուրնէն։ Թէպետ ընդդէմ ներհակողացն հաճառոյ՝ արժանն է վիճել, որով որ կարենն յաղթահարել։ ոչ և Պօղոս զԱ.թենացոց նայիսն յաղթեաց նոցին արձանագրութիւն. յորում գրեալ էր, անծանօթի Ա.Յ։ ընդդէմ հրկից Ա.ճաշունէ գրոյն։ ընդդէմ ներհակացն Ա.բիսաոնէական հաճառոյ՝ ձե Ա.ճեուարանաւէն։ Լուսոյ ի վի այն բան նէն Պօղոսի՝ եղե ընդ հրէայսն հրէայ. և ընդ հեթանոսն՝ հեթանոս, ասէ Աղոստնեցին. ընդ հրէայսն ձե գրովք վիճելով. և ընդ հեթանոսսն՝ գրովք փիլիսոփայից։

❋ Ջոյիզաձածս ֆեսնա գործոյ։) Ա. յոյնքն քո իմաստութէդ և հոգւովդ ձելով զայս իմ ձեռացդ գործս. այ զգրեալ գիրս. լազգործ նախան առաքինութիւն՝ ուղղել՝ հաւանձիլ՝ սրտ ընդ հեծուէ սրտիս։ զի ոչ հեծումն սրտիս՝ և արտաքսապէս համանձայն գոյս նկուսիմ հեծուէ սրտիս։ զի մի՛ իցէ սիրան իմ ի լաց. և զգայուքս իմ ի ծաղր անպատշաճ։ Եթ կամ թէ զարտաքինն գործ վարեցս. ուղղեա և համանձիլ սրտ ընդ հեծուէ սրտիս։ զի մի (ըստ Պօղոսի՝ որ քարոզէմն այլոց, ես ինքն անձիս անարգեալ լինիմ)։ և այլոց զհեծելն ուսուցանելով՝ ես ինքն աննման իցեմ գործոցս։

❋ Թէ ինչ ասցուք։) Ա. յոյնքն զաւժամանակ կեաց աշխատուէս ի գործս բարիս. որ ըստ կենաց աշխատենական կենաց. ինձ թէ ձե ձեռացդ ոչ էն արժանիք չարչարանաց ժամանակիս հանդերձելոցն փառաց, որք յայտնելոց են ի մեզ Ա.Յ։ զի խոկումն կենաց՝ թէ ձե՝ առնէ զոչ խաւսուէն ժաձկիս։ ըստ այնմ՝ Ս. Լոյն ։ գ. 17։

ե մեծարել քան զաշխիճն, յորժամ անկանիցէ
ե վերկոսինն ունկն։

✻(Նոքաջե էմէ լեգեաւ։) Ա. յայնքան ի շարս գրուելե բանիցս՝ յորժամ որ վտանգիմ ի ծանրութենէ կերպին ընդ քեզ խօսելոյ, ի ձեռն աղօթական բանիցս, ի յայնմէ իմանիցես՝ յաջողելով ըստ հաճոյից քոց խօսիլ տալով զաղօթս։ ոզ և Պօղոս կայր յայնոսիկ (Ակեբերանին։ յորժամ մեկներ ընթացեան նորա և Ա. Հեռարանիչն Յօհաննես՝ կրթեր զՊրիգոր աքանչելագործն յուղիղ շաւիղ ճշմարիտ դաւանութեա։

✻(Զայն տո լեգեա։) Զայս ասե նկատմամբ ժամուն քարոզութե։ զոր և Եսայիաս ասեր։ թե ՏՐ ՏՐ տայ լինէ լեզու խրատու։ զնա գիտացիցէ խօսիլ ի ժամու զբանն։ Եսայ։ Ծ։4։ և ինքն ՏԷրն խոստացաւ տալ զբանն և զիմաստուն առաջի հակառէրդացս և Սաղմոսն աղաչէր բերանով հարսին, թե եկ ե Հովանեաւ վիմին առ նախատարիսսն ցայց լինէ զգեստն քո։ և լսել՝ արա լինէ ըզբարբառ քո։ Եզեկ։ Ե։14։ Ա. յորմիկ ձայն նի ըղձացեալ ասեր Մովսիսա քէմբէեցին։ զբանի՝ անձին՝ որ ունկնդիր լինի ՏՆ յինքեան խօսողի։ և ի բերանոյ նր ընդունիս զբան մխիթարութե։ մի՝ խօսեսցի ընդ ես Աե սէս, կամ պարզ ի մարգարէից։ պարզ դուս միայն խօսեաց ՏՐ իմ։ որ ես ներկրթիչ և լուսաւորիչ եմ ձեզ։ քանզի դուս միայն թարց նոցին կարծէս ինս համառօտանել։ իսկ նոքա թարց քեզ՝ զոչ լինչ արդիւն առնել կարեն։ զբանս Թերևս հնչել կարեն, բայց զընորհս ոչ համառ բերեն։ գեղեցկապէս ասեն։ բայց թե գուս լուիցես, դամրոս ոչ ջերմացուցանեն և պարզ։ ասե և Ա. մակ։ Ե։1։ և կամ ոզ ասաց Ղասար։ Ծ։6։ յայն ժամ կարդասցես՝ և Ա. ընդդէմ քէզ։ և մինչ դեռ խօսացիս, ասասցէ թե ահաւասիկ հասեալ եմ։ կամ թե՝ ի ներքուստ կարասից առիս և լուսաւորեցից քեզ։

✻(Ջեսոմէ տո ինձ ե ինոսենան ծոմոս։) կամ՝ ի հնազանդել վեղաց։ ոզ զՊետրոս՝ ի յաւետից Ծովուն։ և կամ՝ ի ժամու քարոզութե, թե չանկարծ ոչ բանին թառիցի՝ ի մտացս (իբր ձեռամբ) կարողութիք քով կեցոյ և ի միտս բերս։

✻(Ասոտոմք տո ազգեա՝ ի ասիմանին անիլոս։) Ասիման անիլոսեան (ասէ) զօր հոգևարին։ զի այն է եզր և վերջինն ամի անձկութե և վշտաց։ և կուլ սարսափելի ամ սարսափե լեցուցեալ։ կամ ասիման անիլոս (ասէ) զանկնջն.

ան ժամայն յանձախսուն թեթև նեղութե ձերոյ, ի յաւիտենական առաւելուն, զոր

ծուն վտանգն գործէ ի մէզ

✻(Ի բացել՝ գլաս նոթոշ։) Ա. յայնքան զայս գործս իմոյս ձեռաց, կատարմամբ և իգլուխ հանելով՝ արագեա։ զի ոչ միայն ասօղ միայն իցեմ, այլև առնօղ։ կամ թե զայս աղօթական գրքոյկս՝ ձեռնտուութե ոգեպարգարեալ, փութով հասու ի յաւարան։ յորմէ երևի, թե նա Պրիգոր, մարգարէական հոգով իմացեալ էր զփութանակի կոչումն իւր։ և մի այնորիկ խնդրէր Ա. Ս, զաւար առումն գրքոյս ցուցանել։ որպս և Պետրոս իմանալով զմահն իւր մերձեցեալ, ասէր։ գիտեմ թե վաղվաղակի է լինելոց մերկացնալ զինեն մարմնոյս։ և մուծաման ձեալիմ միշտ զձեզ յորդորել։ ՚Բ Պետ։ ա։14։

✻(Ժամոն ևացոացես։) Ա. յայնքան ժամանեցուցանես զիս ի վախճան յուսալի գրքոյս թվ ՏՐ։ և կամ՝ ի վերջին վախճան փափաքանաց՝ որ ե տեսութե քո։

✻(Ոյոդր ևեր ոաքոյն։) Ա. յայնքան յերկրես ի յերկինս ելման լինձ լեր ուղեկից։ պատեզ կցորդ եղև Ա. Աղեսպանցն յեմմաուս։ մինչև որ բեկմամբ հացին եբաց զիսուս նոցա։ ի Ձեռն Ա. յրեշտակի, ուղեկից եղև Ավետեաց՝ մինչև որ տարաւ զնա յերկինս աճեոտեաց։ թուի թե առ այն ևս նկատէ, զոր Ա. ասաց ցՀիւրոս։ ես երթայց առաջի քո։ զվերինս հարթեցից։ և զդրունս պղնձէս խորտակեցից։ և զնիդս երկաթիս փշրեցից։ ևտաց քեզ զգանձան խաւարինս։ եսայ։ ևե։2։ բայց թե զՂազարոսի հոգին հրեշտակքն տարին ի գոգն Ա. բրահամու։ վերկրն ինքն չբաւականացեալ նոքօք՝ զՏերն Ա. յրեշտակաց խնդրե լինել ինքեան ուղեկից ամենապարհին երկնից։ Ասեմ թե այն է ի յատկական իմն համարձակուե։ ոզ և ձեզն Յօհաննես Ա. Հեռարանիչն ասեր ի ինքնէ մանն, թե գուս լեր ընդես ՏԷրմ Յն։ և կամ՝ ուղղեկ ցուին՝ ի՞ր խնդրէ յընթացս քոս

նոյ աղօթիցս։ ոզ և զկնի ասէ,

✻(Ի ևաթէչ ամբոյմոն՝ փոևոցոասես չօգ ասիպոն։) Ա. յայնքան մինչ մնաք թուիմ աղօթական բանիւքս առ քեզ (զի աղօթն է դարձուածն մտաց առ Ա. ։ ասե՝ և խոնարհ չօժարութիք) փոևոցոասես չօգասիպոն։ զի ոչ այնքան տեսցեն իցէ վայելուչ, որքան որ բանքն քեզ հաճելիք։ զի ոզ ասէ Յօհաննես ասս։ ։ ։

(ե) Լ. յս լուծումն հոգոյց և այլն։ Լ. յսինքն այս ծովու լուծումն և մեղկումն առաջի կամեցողիդ՝ կարծր վէմ է, որպէս կարմիր ծովն, որ քարեղէն պարսպի նման կառուցաւ յանցանել որդւոցն Իսրայէլի։ Ելից. ԺԴ. 22։

Իբր զանիծոյն պնդումն։) Լ. յսինքն և թէ ի ցամաքի որ անտես առնէս, այս հաստատ երկիրս՝ անկայուն և անհաստատ ջրոյ նմին շարժի և սասանի։ ոգի ի խաչելութենն Քրիստոսի՝ երկիր շարժեցաւ, և վէմք պատուեցան։ Մատթ. ԻԷ. 51։ և յօրինաց տրէջուս. Անկայ լեառն ի հիմանէ շարժեցաւ և դողայց։ մինչ զի քարինք ոստեին ի լեռնէն, և թէ դալոն մերձենայր քարկոծ լինէր։ Եբր. ԺԲ. 20։ և թէ որպ ձայն զերկիր շարժեաց. նոյն գլխով 26։ և Վաղեան և Լ. բերօն. Լորխ՝ և Յահառ, պատուսմամբ երկրի և ցամաքի բերանդ կենդանի նեայն իջանի ի դժոխս հանդերձ ընտանեօք իւրեանց։ Թուոց. ԺԶ. 30. 32։

Ո Լ. նախոթծրն գոլ նախզոհութեան։) Զի ոգի (ասէ) կարողութիւ քոյ, զծովն քարեղէն պարիսպ կառուցեր. և յանտես առնելդ զկարծրագոյն հաստատ երկիրն՝ ջրոյ պէս շարժուն արարեր և դողացուցեր. նմանապէս եթէ կամիս՝ զպարսկերէն կարծրացեալ իմ սրտիս կարես յուծանել և ի մեծ պատահումի յեղուզրկել։ զի որ յառաջ վէմ կարծրուն և խառուն սրտիս՝ իբրև զպապասաժ անընդունակ ներումեցման կնքոյ պատկերիդ՝ կարես զայն խառուն գայթակղութիւն կակղացուցանել. և առ քեզ հնազանդել, և զտիպդ ի հոգիս նկարել զիս ընդունակ առնել։ զի առ Ի. հնազանդ նայելն ե շնորհական լինի միաձորուն. իսկ ամէն և միաձորուն ի ձեռն նմանութեան եղանի։ և ի վեր անընդմիջ։ Աբրէմն բարձմամբ կարծրուեր և գայթակղեր սրտին։ իբրև զմիմ կակղացեալ հոգին ընդունակ լինիլ Հ. Տայնոյ շնորհաց տպեցման։

(զ) Ոգ է լուսեղէնդ։) Ջոր ի վերն ասաց, եթէ ի ցամաքի անտես առնիցես, պինդ և կարծր երկիրս շարժեալ սասանիս։ Նա զնոյնն մեկնէ ասելով. թէ ոգ ի ժամանակս ջրհեղեղին ի վեր հաստատ երկրի քնահօգն յորդորմանէդ անտես եղեալ կոթեան ջրով. իսկ ի վեր ջրոյ շարժ եկող լինէր երերեալ տապանն ապաքինօգն զերծանն. նմանապէս և զիս զատանականալ մեղաց ի ծովու Տ. և ցյուսացօղս առ քեզ իբրև

զի նեղ ձանապարհաւ ձայնն հասանի ի հասարակ զգայուն և յուղեղն։ և ազդէն ե ձայնիւ։ Ասասի ոգ զանձ լսելին մատ նամուռէ բացեր (ասէ) նմանապէս անցն մատուռէդ ազդեա ի յողուքիս իմ։ ոգ զի նեղ ընդունելոյ՝ լսող եղէց ի շարաշ գրուե ազօթիցս։ և ըստ ազգմանդ քոյ գրե ցից։ Ածարկ. Ե. 33։

Ո Խոթիւ՝ զնոցդ։) Լ. յսինքն զարդեա զոգին բանից զանյիշողութիւն և զմոռացկուտութիւն՝ Հոթիւ՝ (ասէ) որ խափանիչն է բանից քարոզութեան։ և կամ՝ զի չարն մեղաց՝ որ խոցոց և բաժանիչն է ի մէջ իմ և քո՝ զայն հոթիւ՝ զի առ քեզ կարասցից միանալ։ այս է ըստ մտացն Աստղի։ բայց առաջինն ե ըստ գրոյն։

Ո Ոգեղինին տատմամբ ըստ Լ.) Կախ այն է. Ածարկ. Ե. 35։ իբր Հրեշտակաւոր ազգին առաքումն Լ. մեկնումայ ի բաբելոն՝ ի գուբն առ Դանիէլ, որ զնոր տարեալ մարմնաւոր ձայն ինքն հոգեպես խնդրէ։ Հրեշտակող ազն է. որ Լ. մեկնումէ. Ասէ՝ ի պահու խնամ կացից և երից ի վեր վիսի, և գիտեցից տեսանել զինչ խօսեացն ընդ իս։ Պատասխանի ետ ինձ Տէր՝ և ասէ. գրեա զտեսիդ զայդ յայտնապէս ի տախտակս. զի որ ընթեռնուցու՝ համարձակ ընթեռնուցու։ Արեան և ինձ (ասէ) ըստ Լ. մեկնումայ տուր յայտնաբանութիւն ընդ Իրեանս աղօթիցս և քարոզութեան։ զի որ ընթեռնուցու՝ դիւրաբար հասկասցի։ (Լ. ինչ հրաման լինի՝ ահա ես խնդրեր. բայց խրթին ես գրեր։) Եւ (Յովան Ասէ՝ ոչ երբեք խօսեցաւ և շարադրեաց բառական. այլ պարզ և յստակ։ Ջերծնիմա սիրահարեալ շուրջ շրջապատեալ։ Ծերոնի (Ծերոնն՝ ներ նիմ ես խրթնապէս շարադրել։ երևեալ Ի. երկու Հրեշտակօք իմեալեան, է Հարց ինչ՝ և ինձ ես դու։ ասաց՝ Ի. իրաւունեայ եմ առաց Ի. ոչ՝ այլ Ծերոնն ես դու։ և ասաց Հրեշտակաւոր գոնեցէք զգա՝ մինչև ոսկ նիկի Ի. հրամայէ։

Լ. ինչ ինդ չնորհեմ ի յաւելեալ բաստելն։ Ո՞ր եմայեալ կաճուկանն հպեցմամբ և Երեմիայի ձեռին ձգմամբ, եւսու զբանս ի բերան նոց (Եսայ. Զ. 9. Երեմ. Ա. 9) այսպէս և ինձ (ասէ) տուր բան ի ժամուս քարոզութեան։

Ո Համառօտութիւն ինչ ունիս՝ և այլն։ Լ. ամենայն անհաւատից ի քննութեան բանից աբ գրոց և ի մ յանդիմանն ի քննութեան բանից աբ գրոց և ի մ յանդիմանն

Նիւքս շահեցուցեալ՝ քեզ նուիրեմ՛ով Տէր
՝բարերար։ ոչ վն ի պարտուցս բեռանց
զնս թեթեւացուսցես ։ ասելով ևինձ, ծա՛
ռայ չար՝ զամ՛ պարտն քո թողի քեզ վն
զն աղաչեցեր զնս ։ և կամ՛ բիւր քանքարով
պարտականին գթացեալ ընդհեցես ։ և՛ զ
քեզ անբաժանելոյնն միաբորեսցես ։ որ
պատուիրեալ իմ աղօթիցս համաձայնեալ՝ ընդ
տակք և Աստուածոք ՝ առասցեն ։ Ամէն
եղիցի եղիցի։

ԴԱՒԹԻ ՈՒԹԱՄՈՒՆԵՐՈՐԴ Վ. ԵՅՑԵՐՈՐԴ։

Ի Սայն հեթ.ել.սաթ՝ գովէ զաղօրմութիւնն ՝ ոյ չանգնիալ ժամա ։ Եբէդուդ՝ թէ է ելոյծ հա
քառակ պարերաց կազեցեր զմարդկային մարմին ։ որպէս զի թէ պատիերէն փոռնայցեմ, վն հոգւոյն
խոնարհեցեմ ։ Եբէդուդ՝ թէ է ձիւնացմանեն պարերաց՝ յաղթեցոյ ։ ա է պարգևէն չբիեալ, յաղթ
մոռնեանդ իւրն նայեցայց։

ԲԱՆ

ՌԵՒ ՀՅՆՍՈՅԻՆ ՈՐՈՅ

ՀԱՏԵԱԼԵՒ

ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ

Ա՛ն միայն խնդրեմ (ասէ) զաղաղմութիւն քո
ձեռից նոխատարատեղոյ ի ձեռն ընթերց
մանն նոյն աղօթական բանիցս, այլև ամ՛ան
պատարատիս ։ որոց հատեալ է յայս փրկու
թիեն ։ որք երբեք զլիմոր կուսանան՝ առանց
խաղոյ բարեգործուե ՝ ննջեցեն ծուլութեաբ
՝ի կեանս այս ։ զի թէ չէ մահու նոյ խնամ
ոյն բանս ։ անկարելի՛ է յուսահատել զա
տապարատեցելոյնն գտանել զաղաղմուն ։ ոչ
և ոչ կարաց գտանել մեծատուննն և զկաթ
ոմ ջրոյ յերանուէին Ղազարոսի ։ և վճռու
նոյ դատապարտուէն , թէ երթայք յինէն
անիծեալք ՝ի հուրն յաւիտենական ։ անեզը
և յաւիտենական է ։ և թէ ՝ երթիցեն մեղ
գաշորքն ՝ի տանջանսն յաւիտենականս ։
Իսկ թէ ունիք ՝ի կատարածէ աղօթիւք
Ա՛ղաքելոց և նոցա յարեան ՝ի մեռելոց ևմն
կրաեցան ։ այն էր թէ ունէք հնձիք ։ զի ոչ
վախճանապէս գտատապարտեցեալք էին ։
նաև թէ Աբսիսի և Ամմաելի աղօթքն ոչ
ոչնեցին կենդանեաց ։ Երեմիա՛ ։ և ոչ

զնոյն ընդ թիւրև , վն օգաշորութեանն։
Ա՛ն ամ՛ան ։ զնոյն թիւրև , վն հոգւոյն առաշ
նոյ ։ զնոյն ամ՛ան ։ զնոյն թիւրև , վն օգաշորութեանն։
Ա՛ն ամ՛ան ։ զնոյն թիւրև , վն հոգւոյն առաշ
նոյ ։ զնոյն ամ՛ան ։ զնոյն թիւրև , վն օգաշորութեանն։
Ա՛ն ամ՛ան ։ զնոյն թիւրև , վն հոգւոյն առաշ
նոյ ։ զնոյն ամ՛ան ։ զնոյն թիւրև , վն օգաշորութեանն։
Ա՛ն ամ՛ան ։ զնոյն թիւրև , վն հոգւոյն առաշ
նոյ ։ զնոյն ամ՛ան ։ զնոյն թիւրև , վն օգաշորութեանն։

չէք և անյագ հրոյն դժոխոց ։ ուստի ասէ Սողոմոն Առակ Ը. 16 ։ Ջուր՝ և հուր՝ ոչ երբեք ասեն շատ ։ և զամբարտաճանչ ըստ օրինակի հրոյ՝ ասէ Դաւիթ. ամբարտաճանուն աստուածոց քոց՝ վերստին հանապազ։

(Լուկ ԺԶ. 24. պոռով սիրոյն ով է։)

Յայնքան եթէ ի քէն բորբոքեալ սիրովն ի սրտի մերում զքեզ սիրիցեմք ։ և կամ բնական սիրով՝ որ զբարին տայ սիրել. ըստայնմ բարի է որում ամէնքն ցանկան (որ այս իրք նշխար իմն և ժանն է Յ. ի հեղեալ սիրոյն, որ է Քրիստոնական առաքինութիւն) այլ ժամ ցուրտն ջրոյ, մեծ լինելով հրոյ սիրոյն՝ ընդ մէջ կտրեալ գաղջացուցանէ ըզ ախրն մեր ։ Այլ ով կարծիցես թէ տարբերաց խառնուածքն կարէն այնքան զօրել, մինչ զի սիրոյ և ատելութե պատճառք լիցին։ այլ միայն սակաւ լինչ բնականաբար ձկտեցուցանեն և հակեցուցանեն ։ զոր օրինակ ծերքն վե՛ր ցրտութ բնութ՝ ոչ տապին ցանկանալ, թէպէտ ունին զնոքա ի սրտի ։ իսկ երիտասարդքն վե՛ր հրոյն առաջելութե ցանկան ախտիւ առաջել տանջին։ Սակայն կարեն նուազել զցանկութին՝ մինչ ոչ կարեն բնութիւն։

(Լուկ ԺԵ. 4. որ եթէ ունիցի) Իբր թէ՝ եթէ ոք յատկութե օգոյն թեթևացեալ՝ հրեշտակա պա՛ իվեր կամիցի թռչիլ առ քեզ. թանձրութի և ծանրութի հողոյն՝ ի վայր քարշեալ խափանէ ։ ըստ այնմ, մարմին եղծանելի՝ ծանրացուցանէ զոգի ։ և հանկ հողեղէն յարկս վիճաս բազմահոգս ։ Իմաստ. Թ. 15։ իսկ անդրանիկ նիւթն կոչէ զՀոգին, թէ վասն յատկապէս ի հողոյ արարմանն մարդկային մարմնոյ ։ և թէ վե՛ր առաջել յայտնի գոլն ի մեզ վե՛ր նիւթականութե ։ և թէ ըստ որում մարդն առ այն լուծանիլ ասացաւ, իբր յառաջին սկիզբն ։ Որ եթէ զորակութե տարերացս բարեյականաւոն առցես։ հրով զերն ։ և ցրտութի զաստելութին խմացես։ այլ առաջել յարմար լինի քանն, քան թէ ասելով ի տարերաց որակաւոր զբարձ անձնիշխան բնութեաս ։

(Ե՛ ոք ։ յաճեսաւ պոռթեաւ) Յ. յինքն ով Տէր ահա իտկար ձկտեցմանդ տարերաց յաղթեցեալ՝ մերձեցայ ի դուռն մահու, և ի պարդևաց անմեղուե ։ և անմահ կերայն զրկեցայ՝ ի կողմն ողորմութեդ նայիմ և ամենաւրի դիմաք զնմանէ յանցանսն ունօղս ։ և ի մահ մերձեցեալս՝ զկենդանեացն աղերսեմ՝ ի քէն տալ ինձ զկեանս։

զոմն ցուրտ՝ վե՛ր ջրոյն առաջելութե ։ ևզոմն ջերմ՝ վե՛ր հրոյն շատուէն ։ և կամիկր զի մեք ատ հակառակաց յաղթեսաք բանալ կանխեն մատամբն ։ և իբր հարթ պահելով զայսոսիկ, արդար՝ և հաճատարաշխ կոչեսաք ։ զի թէ վե՛ր հրոյն շատուէ՝ իվեր ոտեսաք, վե՛ր կաճոյն խանարհեսաք ։ կամ ըստ Աակեբերանին (եթէ վե՛ր պատկերակցուէ հոգեայն փքանայսաք, վե՛ր հոլեղէն մարմնոյն զնչանեսաք ։ որ է ցոյց մեծի արդարուե, ի չտուե պահել զնբաքանչիւրն ։ որպս զի վե՛ր հատատատ պահելոյ զկանոն արդարուե, և օրինաք մարտուցեալ ի մեզ հակառակ ատրերաց, և ընդ ոտնիկ մարմնոյս մերոյ զպատակ ընդունեսաք պատերազմողաց ։ զի ոչ ոք պատկի՝ եթէ ոչ ըստ օրինին մարտիցի) Սակայն մեք յայսմ եդեալ ի քում կանոնեդ չեղջեցաք ։ և անսանաբար սահեցմամբ, հողոյ նման ծանրացաք և յերկիր մածուեցաք ։ զերկրաւորս և եթէ խորհելով ըստ Առաքելոյն ։ Փիլիպ. Գ. 18 ։ այլ զկնի հասարակին՝ իջանել ի մանանաւորն, ոչ ասէ։

(Լուկ Ը. 24. ոչ ախոյժ ։) Յ. յինքն ոչ զշուն. ցանկալին դիմաք յաղթելով յորակութե հոգի՝ և ջրոյ ։ զի այս երկու տարերքս՝ բնականաբար առ նոյն ախտն ձկտեցուցանեն ։ Այլ այլ անգիտութի ։ ոչ ցուրքն որք վե՛ր խաղալ բարուց՝ զսիրտ իւրեանց ոսկրացեալ ունին ըստ Երիստոսելոյ ։ և այս հանդիպի ի հոգեայնն և ի հողեայնն խառնուածոյ։ (Եթէ տան ։) Այ և ունիմք որկրամոլութե անանամոցեալք են, զի շատակերք են իբրև զարջ ։ և կամ իբրև զշուն, որ այնքան ուտեն, մինչ զի փսխեն և անդէն ուտեն ։

Այ այս հանդիպի ի հոգեայն և ի յօդոյն շատ խառնուածս ։ որ այսոքիսի տարբք (ասէ) իբրև զմշտաբոյծ գազանս՝ կապեալք են ընդ բնութես մերոյ ։ զի անանամոցեալք են։

(Ղուկ Ը. 37. ի մէջ ։) Յ. յինքն հուրն ի մէջ ջրոյ տարերաց անընդունելի է ։ և ձկտեցուցանէ առ ախտն հպարտութե ։ զի ոչ զհուրս ախտն հպարտութե անընդունելի է ։ և վայ բենի ցրու նման, անզսպելի անողոքելի, և անընդունելի է ։ զի ոչ ի վայր խոնարհի ջրոյ և հողոյ պես ։ այլ ըստ բնութե իւրում միշտ ի վեր ձկտի ։ և ոչ երբեք ողբանաք խոնարհի առ ի յոյժ պրել ։ պայ միշտ պրէ ։ ցորքան որ զպրելն նիւթ գտանէ ։ ոչ և հուրն Հնոցայ երեին ի ՅՅ կրակ կոչեն ։ որ վնասք զկուպր, և զծծումբն նիւթ գտեալ պրեցուցանէ, ոչ երբեք շիջանի ։ յայտնի նշան մեր

զի ոչ զՀեռեսեան մնրմնով ։ Նմանապես և
ըմեռելս մեղաւք կարօղ ես կենդանացուցա
նել ։ զի ամէնքինչ քեզ կօրելի է ։ և ընդ ամե
նակարողութեդ ՝ և կամիլդ ես ախորժելի ։ զի
քո կամիլդ դործ է կատարեալ ։ ոչ և բո
լոռին առացեր ։ կամի՛մ, սրբեաց ։ և սրբե

ցամ յախտէն ։ ուրեմն այս երկու գերա
զանց շնորհս ՛ի միասին եկեալ ։ ցնծալդ
և կարելդ ։ բարձրցի և յուսահատուել ոչ
գաց մեղաւորաց ։ և ժամանեսցէ ցայս հրա
մանիդ բժշկութեան ՛ի վերայ ամենայն հո
գւոց և մարմնոց ։

• ԳԼՈՒԽ ՈՒԹԱՍՈՒՆԵՐՈՐԴ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ։

՛ի Սոյն գլխոյ ցուցանէ, Թէ ամէն ոչ է ի չէորսաս ուսեալ ։ և Թէ ինչպէս է ծերութիւնն ևս օգնա
կան է ։ Յակ մանաւանդ ոգեաց, Սակս ՝ խոստանայ յաչս գլխոյ ամարթել զպշխանան ։ Երկրորդ
Թէ ոչ կարի ամէն և չէորսաս փուչիանց, յորոմ գովէ զպղծմունիւնն ՝ Ըստ ։ Երրորդ ՝ Թէ դուս
և անիծել գիրատէ Բնութեան ամէն ոչ ասանել հրամայեցեր, ոՀիսան և մեզ դուս ես ոչ ասանելոց ։ Չոր
կորդ ՝ Եթէ է ծերութիւն ժամանիցեմ, խնդրեմ ոչ Թուլալ է Հոգւոյ ։ Չինիգերորդ ՝ զսենայն ինձ
դԱստուած ասիցնէ ։

ՏՐԻՒ ՐՅՅՍՐ ՈՂՐՔԵՐ

ԳՈՒԹԵԱՆ։

✻ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✻

Ա՛ինչև ՛ի սոյն Հասս մեծ մասն անցելոց
աղօթիցս ՝ էին բանք ողոց ։ և անձնագա ա
տուէ կշտամբանաք, զորս իբրև զկտակ ան
անդեաց ամ՛ մեզաՀարաց ՝ պահպանաբար
պղջոյ և ապաշխարել ։ և յայսմ դիտել ամ՛
արտեալ ՝ ՛ի գոհացողականս և ՛ի հայցա
կանս յանդիպ զվախճանն։

✻(Բ) Ա՛էն կոմ։) Ա. յանդաք դու Տէր
Յիս ։ առհմանեցեր զայս բան աՀեստեաց,
Թէ ան էն կամք Նօր իմոյ ։ եթէ կորիցէ մի
ոք ՛ի փոքրկանցս յայսցանէ ։ փոքրիկ կոչեց
զՆա զհաճառոտացեալսն առ Քրիստոս ։ ըստ այնմ
որ ոք գայթակղեցուսցէ զմի ոք ՛ի փոքր
կանցս յիս հաճառոտացելոց ։ և փոքրիկ կոչե
զհաճառոտացեալսն, վասն խոնարհութեան և եթ
կիս զածուէ Նոցին, և ըստ որում յայտ ա
խարհասիրաց բամնհելիք երևին, Թէպետ
յաչս Ա. Յ մեծք իցեն ։ Որ ոչ կամի Ա.Ջ
զկորուստ այսպիսեաց ։ զի վասն կեցուցանել
զոչ զնա՝ առաքեաց Նայր Ա.Ջ զՔրիստոս Իսս
՛ի մարմնանալ և ՛ի ջարչարիլ։

✻ Ըստ ասել Ներսիսի ։) Ա. յանդաք դու
ոՀ Տէր, կրկնաբար չարչարանացդ կամեցար
գտանել և փրկել զկորուսեալսն ։ և Հայրդ
երկնաւոր (որ Նայր գթասէց ասի ։ և Ա.Ջ
ամ՛ մխիթ արուեց ։ Շ Կորն։ ա։Շ) և Հոգիդ
ած, որ բարուեն աղբիւր ասի ։ միայն կա
մեալ և Հաճելով սխորժեն զքիրկոսթիւնն
կորուսելոցս։

դիմաց և կամ ի մտածմանէս յերևակայու-
թեաս զտպեցեալն և կամ զտառաւել փոքր
և երկար ժամանակաւ պահելեալ մեզ ըս
կերպալ գծի: և կամ որ զինչ մեզանէջոյս և
զղջմանս, մեացեալ նշմարանքն և սպին: և
զայսոսիկ ընդ վերոգրելոցն բժշկեա: կամ
գիծ կոչէ զերկարութիւն մեղաց, որպ ինեան
հասանի ի գործողէն առ այլ: և ըս այսմ
ասեր Հասյ. ե. 18: վայ այնոցիկ որք ձգեն
զմեղս իբրեւ ընդ երկայն պարանոց:
և Դաւիթ ասէր, ընդ երկար արարին զա-

Նօրէնութիւն իւրեանց: Սաղմ. ձ՝ը. 3:

✲ (ե) Ե՛ զնաթան հարց ածոց: Ա. յայնքան թէ
որ ես խարան և տաղ եղէ ի հոգիս ըրբաջիր
մեղանչելովս, որ ի՞նչպէս մեղանչեցայ տաղ
լանիլ եղեալ տեղիքն գեռ ես երևիլս.
զայն ևս բժշկեա, բառնալով և ջնջելով,
դեղովք ողորմութեաց քոյ: նայնպէս և վկտեալ
խոցոճածս: ըստ չետ բորոտելոյս մեղաց, որ
պիսակուտեալ և պնեկկլենմիլ եմ եղեալ ըս
բատաճորութեաց, դեղովք ողորմութեաց զայն
ևս բժշկեա: որք իմիք՝ քեզ ախորժելն ըս
նուես ցուցանեն զբարշուի: ոչ և Դաւիթ
ասէ, թէ Ա՛ն նախանձիլ ասէ, զի զայն
տեսանէ ի բարուցն: նմանապէս և իմ հո-
գիս քեզ ախորժելի է ի պատկերակ ցո-
ղութեան, և գարշելի եղեալ ի բորոտութեան
ի քոյումմէ սիրելոյդ՝ բարձցես զատելիս
քո զմեղս իմ:

✲ (ը) Ե՛ եմէ հասիլ յայս ծերութիւն: Ա.
Ըստ այնմ Սաղմ. 18: մինչև յայսմիկ
և ի ծերանալն իմ Ա՛ն իմ մի թողուր զիս:
մի անարգեր զալիանն: զի դու զնա, և դու
նոյն նր պատուհասեցեր ասելով յօրէնսն, թէ
առաջի ալևաց ծերոյն յոտին կանգնիցիս:
և յօրինելդ զոր աձդեր ծեր ի տանէ քումմէ
մի՛ պակասեսցին: Ղևտ. ՃԹ. 32. ուրեմն
յորժամ հասանիմ յայնս ծերուհն, մի թո-
ղուր զիս մնոք մանկանալ և խենթանալ, և
պատճառելն գործոց տեր լինիլ ևամենից
զի մի՛ իներ քոյ ծերացեալ ալեացդ ու-
նիմ զմիտս մանկականս: ոչ ասե Նախկե՛ս
յս մնչեն ի՛ներ քոյ ծերացեալ ալեացդ ու-
նիմ զմիտս մանկականս: որ եթէ ոք յանդի-
մանիցէ զքեզ զի պատկառեցաւ, զարհու-
ի մեջ բերես ջատագով: բայց ծերութիւն
պատճառական՝ ոչ բանգմամանակեայն է.
և ոչ որ Թոռով ամաց ջափիցի. այլ՝ ան-
խոնատուի մարդ այն է. և հասակ կատարեալ,
կեանք անարատաբ. զի կարեալ իսակաճան
եղիցի զկեանս երկարս. Իմաս. ՃԸ. 8: յաճ է

✲ Ասոյ երախտիս Հզօրիդ ես, և առատիկնոս
ընծան ծածիր:) Ա. յայնքան քո բարերարու-
որ առիս. և առաքինուն կարողութ քոյ և
զօրութ, միշտ ի Հրեշտակաց օրհնաբանել
լինի. որք զքեզ Տի՛ զօրութեց հռչակեն:
ոչ միայն զօրից երկնաւորաց Տի՛, այլև զ
րութեն և կարողութ Տի՛ դերահմտանեն.
եսայ. ՁՃ. 3: Ե՛ կամ զի ի ծնանիլդ ի կու-
սէն մարմնով վճ իմոյս փրկութե՝ զշնորհս
կալութ փառս ի բարձունս երգեցին: Ե՛
Հայտ. Ե. 12. զերախտիսն քո զինէ գոն
անուամբ հռչակելն ասելով. արժան ի՛ ե
Գառնդ զենեալ՝ առնուլ զՁծութ, և զի-
մաստուն, և զզօրութ, և զպատիւ, և զ
և զօրհնութ: և ի ՃԺ. 17. անկանիլն և եր
կիր պագանիլն ի՛ի, և առ ելին Գոհանոմք
զքէն Տի՛ Ա՛ն ամենակալ: որ Էն, և ես,
և էիր գալոյդ ես. և առեր զզօրութ քո մե
և թագաւորեցեր: Ե՛ ՃԵ. 3. ասէին. մե
ծամեծք և պանչելիք են գործք քո՝ Տէր
Ա՛ն ամենակալ պատ՝ և ՃՀմարիտ են Ճա
նապարհք քո Թագաւոր ամ՝ի թանոսաց:
և ով ոչ երկիցէ և փառաւորիցէ զնչ
անուն քո: զի դու միայն ես սբ. և արժանի
երկրպագելոյ: Ե՛ ՃԹ. 1. ասեն Ա՛ն ա
լեալոյ. օրհնեցէք զի՛ մեր ամ՝ծառայք
նր. և որք երկնչիք ի՛նմանէ: Ե՛ պապ ս
դեմեք, ի տուէ և ի դիշերի անդադար
օրհնեն Հրեշտակքն զԱ՛ն Ա՛ի. վճ արա
րեալ նր բարերարութեն փրկութե առ ազգս
մարդկան:

✲ Ամբ ելոյսն պազ պանոյ: Ա. յայնքան թէ
զայս իմ աղօթական բանս, ըբ Ամարտիրոս
ասդ բարեխօսութ ընկալցիս ի հոտ անու
շից: զի նորա զարիւն իւրեանց քեզ նուի
րեցին ի հոտ անուշից. և ես չունելով զայն
պատիճ Ամարտիրոսական. աղաչեմ զի փո
խանակ արեան նոց հեղման, ի հոտ անուշից
ընկալցիս զայս բանքս նց աղօթիւքն:

✲ Ե՛ ասոյ գրկանոյ: Ա. յայնքան ասու գը
նով հաշտարար աղօթից՝ զանցել պարտս
իմ մեղաց. և որք վճ փոքրուկ աներևոյթք
են. կամ հոգևորք և ոչ յայտնիք (ոչ նա
խանձն, փքարուսն մտաց. նմանապէս զմի
ջինքն, որք են ներկայքն. և վերջինքն՝ որք
են ապագայքն. կամ պատուաստեալ պա
տիժքն վճ մեղացս. որք ի հոգիս և զմար
մինս մահացուցին) բժշկելոյն բժշկեա զ
մեղաւորդ:

✲ Ե՛ էՏէոն և ՃՀ ԵՒՆ: Ա. յայնքան վճռացէ
և զկերպաձորեալ մեղս իմ՝ ի տապեցմանէ

և լընդելոք լլեն զկերակուրն ։ շողոտեն լեզուիւռ ։ մի ոյր և թոթովախօս լինիցին ըզ
լերգուիւռ ։ մի ոյր և թոթովախօս լինիցին ըզ
լերգուիւռ ծորեցուցանեն ՚ի վէր աչեաց ։ զկե
րակուրն ջողոտել ՚ի բերանն ՚իւրեանց կրծոց ։
պէտ ձանան աչօք ։ դողդոջան ձեռօք և անդ
ամբ ։ թէ և լսեն ականջօք ՝ բայց դժուա
րաւ հասկանան ։ մինչ կասին որձալ զկե
րակուր լինչ ։ անհաւանք լինին խօսից ՝ մի
բազմամիտք լինելոյն իւրեանց ։ ոչ և ցա
կոտ ոչ հաճաւսայր զկենդանուէն ցծանր
վայ պատմօղ եղբարց նր ։ Յարձեալ ծե
րոյ հ՚երբն թաւթին և լերկանան ՝ մանկանց
պէս ։ փափկանան մտով, և անհամբերք լի
նին ցքաւթէ ։ զմեզն ոչ կարեն արդիլել ։
նման առնդեայց ՝ վտարեն ՚ի ցուպ ՝ նմանս դեռատքայլից ։ ՚ի քէն ի տունկն
մանման զանձնական բանս ։ աժանագին լինին
՚ի ծախիկն ։ զի մանկանց պէս ՝ անպէտք են
՚ի գործս ։ թէպէտ պիտանիք ՚ի խելս ։

❋ Ա՛ր՝ նուա հոգեաց ալէկոծեալ ։ Զի հա
է ծով, և մարդս նուա ։ զոր մի թողուցուս
(ասէ) ալեկոծիլ փորձուքէք ։

❋ Ա՛ր՝ եղիցի ՚ի քեզ ըստ հաւատոյ քո ։ Ոյ
յայս ունիմ (ասէ) երկաւթպէս կերպով, սաս
և ՚ի հանդերձեալն ։ մի՝ ասիցես և ինձ ըստ
անպտուղ թզենւոյն առ այդեղծ պահա
պան ՝ երեշտակին իմ, թէ կորի՛ ազա ։ զի
արդ և զերկիրդ խաւխանէ ։ կամ զի որ նաշ
եմ ՚իմէջ ծովու ձիս ։ ափուքամ ՚ի նաւա
հանգիստ արքայուէ ժամանել ։ մի ՚ի կէս
ճանապարհին ընկղմել զիս մոհասմբ ։ ոչ
և Յաւելն ասէր ։ զնուազպոյն աճուրդ լսող
անաս լինէ ։ և մի՛ հաներ զիս ՚ի կէս աճուրդ
խմոց ։

❋ Ա՛ր՝ լաւ ջուխն խղեալ ։ Յայնքան ՚ի
նաւելս խմամ որ գծօրեն զշաւիղ ըմբռնե
նել ընթացման ։ զի գուն եւրոր և ՚ի ծովու ձիս
խլեր զայն իմ առաջակայ շաւիղն առ քեզ
ընթացման ։ զի գուն եւրոր և ՚ի ծովու ձիս
նաւագնդ, և ՚իմէջ ալեաց շաւիղ զգուշանչ
ոն ։ խմոս ։ ժղ ։ 3 ։

❋ Ա՛ր՝ ազ ինատքին քուխեալ ։ Յայնքան ՚ի
ժամս ալեկոծուէ ոգեվարուէ ։ մի՝ բարձ
ցես յինէն զուշխմուէ խմաստուէ ։ որ կատա
վարիչն է անձինս ։ ոչ զերկն նաշուն ։

❋ Ա՛ր՝ գոյին ինաշմած զերծնալ ։ Յայնքան
մի ՚ի տարաժամուս այս կազմած նաշուս լն
ցն աւազականաւէք ։

❋ Ա՛ր՝ ամբաչման ինաւ գնեալ ։ Ոչ թըս
չունքն թևոյ թուչին ՚ի վեր ։ Հնուչն թիւս
կոչն ։ որ ՚ի մարդս նշանակէ զհոգեմտքն

մանուկ աղքատ , քան զթագաւորէ ծեր և
անմիտ ։ Ղուկ ։ ե ։ 13 ։

❋ Ա՛ր՝ հոգոցաւցես զհոգածոնեալն ։ Յայ
նքան որ բնութեամբ կործանեալ լինիմ ՚ի ծն
րուես՝ ջղացս քարշմունքս ։ զու զայն թշուա
ռութեն ինձ բաւական համարիցի՛ր ։ և մի՛
տոնահար լինիր ինձ կորացուցանելով ։ ոգ
աստչեր բերանուէն Աղոմանի ։ Ղուկ ։ ա ։ 26
ծիծաղեցայց զկորստեամբ ձերով ։ և ոտն
հար եղէց ՝ յորժամ գայցէ ձեզ նեղութիւն
և պաշարութիւն ։

❋ Ա՛ր՝ զիջուացես զինեալն ։ Յայնքան որ
իբրև զկքեալ եօրիւմ ՚ի նկի ոստայնն մա
շեալ լինիմ ՚ի ծերութեն ։ մի՛ իբրև աճե
լով ՚ի վայր լջուցաներ և պատառոտեր ։
կամ զերկմտեսցես և զխոնարհեալս մի՛ զկ
ջնուցաներ ։

❋ Ջաւակծեալն ։ Յայնքան որ շինչանելոյ
մեռ կացիկ մի ձառնամ ՚ի ծերութեն , որ
ինքն ըստ ինքեան պիտոյր շինչանիմ մի՛ հող
մով մահուան շինուցաներ ։

❋ Ա՛ր՝ զմոհեցաս զբերեալն ։ Ր հպա հ
նեն ե մաղել ։ հակառակել ։ ընդվզել ։ կամ
բերեալն ե դողդոջեալ ։ ուրեմն մինչ ՚ի
ծերուես դողդոջիմ (ասէ) մի՛ իբրև ընդ
հարոյն ուժք ընդ իս մեռանմարթիր ։ և կամ
իբրև ոչարդ մաղեր հոսեր յերեսս հողմոյ ։

❋ Ա՛ր՝ անպատիւ պոռիերն հնացեալ ։ Ոյ
պատկերն որ ինձ այդպիսին եղեալ ծերու
թիւնքն այլայլունին և թափին ։ և կուսանն
պատառուին , և ոչ ինչ իմիք պիտանացուս
լեալ ։ կամ այրեն ։ և կամ թաղեն ։ և իմ
պատկեր հոգիս թէ և հինացեալ մեղօք ։ մի՛
անպատուիր ՝ զի թէ և հնացեալ , սակայն
ոգւոյկեր քո է ։

❋ Ա՛ր՝ անպտղութենէն անհնչել ։ Զի
որ ծերնայ ՝ գիրուքինն ապտուի և լղարա
նայ ։ և անհամ դառնայ ։ Լաբ ես թէ ա
ռանց պարարտուէ չնորհացդ գտանիմ ՚ի
ծերուես , մի՛ իբրև անհամացեալ աղ՝ ոտից
կոխան առներ ։

❋ Ա՛ր՝ շուտ ընդհնին անուգեալ ։ Շուտն է
պատիւն ։ այլ ՚ի ծերուես (ասէ) որ շուք
պարտին դնել ինձ մարդիկ ՝ մի՛ թէպէտ առա
ցես ինձ անպատկառել լինիլ և անարգիլ ։
զի ծերոց յատուկ է մանկանց նման անաս
մօթ լինիլ և ցնոխաբան ։ և բատ բնութե ձայ
նապարհի զբազում յատկութիւս ունել ընդ
մանկունս ։ վը որոյ և բնականաբար ծերքն
զմանկունս առաքել սիրեն վը նմանութեն
զոր ունին ընդ ։ զի թափին առաւմունքն ,

լոյս խմաստից, որ յարեգականէդ ինչալ լինի
և ծագել լիխտս մի լոյսն քաղել, ոչ ինչալ
արեւուն լիմանալին։ և այլքն յայտնի են։
(ե) ✻ Ա. յոյն սոցին հոմիսա։ Ա. յայնքան ամ
ենաբաղդ աղաչեմ զքեզ, այժմիկն լուր վասն
նոյ աղաչանացն որ վասն իմ։ ոչ միւս վանա
գոնն (որ լիժամու մահոճանս արդիւն ա
ղաչեմ զքեզ) մի մոռասցես։ և այլ հետև
եալքն յայտնի են։

մոաց, որով մարդս թուղի լիբարհունս լի
խոկումն Աստուծոյ, ուրեմն այսոքիկ թևիքս
մի լինին (ասէ) փետուռ լի ծերուես և այլ
մարեցայց։

✻ Ա՛ (շահաբխունեան գեղցին ոչգիղեալ։)
Ա. յայնքան նոճազուռք ընդհատագ լուղցին, մի
զոճարթուռնս իմ՝ ոչդեղասալ։ այլ ըստ Գաւա
թիս։ եղիցի ծերուն իմ՝ լինէթ պարարտուռ։
✻ Ա՝ (շահանէ նշանին տալեալ։) Ա. յայնքան

ԴԱՒԹ ՈՒԹԱՍՈՒՆԵՐՈՐԴ ՈՒԹՆԵՐՈՐԴ։

լի Սոյն գլխոյ՝ լաւ՝ լէլէ զարթասուան Սոմոելի։ Աղերսէ՝ խնդրէ և աղաչէ ընդունել զայս
անարիան զոհ ապաշխարս, և օգնել, և ապրեցուցանել լինել զարմանալի խորհրդոյն անօրինութեանց, ի
լինել գլխոյ անանգամ խօսման գործոյ։ Երգէ՝ խնդրէ սա զնոյն զիաշխարհէն Աստուծոյ։

✻ ԹԱՆ ✻ ա

ՅՈՐԴԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

✻ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✻

Պահեմ՝ զի Աստուած զկնի դարձման Տապանակին յանդաստանն այլազգեաց ի Կարիաթարիմ, ժողովեաց զբովանդ ի զերի ի մանափսէ, և պատուիրեաց ի բաց առնել զկուռս, և դառնալ սրտիմբ առ Ինձ, և հեղին ջուր արտասուաց յաչաց իւրեանց, և ետես Աստուած զարտասուս նոցա առաքին Տն։ ։ Ա. Թագ. է. 6։ Ա. յայս փոխանակ նոցա (ասէ) նուիրեմ քեզ բարեբար զջուր կամ մանս՝ բեկուբք ոգւոյս, զբմամբ մուսա, այ ի բաց դնելով զմնաւածմունս մարմնականս և խորտակմամբ և բաղխմամբ սրտիս, հեղուսմ առաքի քոյ։ ոչ և Աստուած առեալ ի յակառակ աշացն իւրեանց եհեղ առաքին քոյ։ Իսկ որ նոր վարդապետս միայն զԱստուած (ասէ) սրտնաստեալ, և այն ևս ձմարիտ է։ զի և ինքն նախ պարտաստս է հեղ, և եղիզ օրինակ ժողովրդեանն։

✻ (բ) Ի նիմ՝ զայս հիւսուածք էանէ։ Ա. յայնքան, փոխանակ իբերացուցն՝ և Աստուած ատոն արտասուաց։ ես զայս իմ աղի ողորմ բանս ապօթիցս՝ քեզ նուիրեմ իբրև զանա բուն և օրհնութեան պատարագ։ ըստ Գաւթի, թէ մատո Ա. Յ պատարագ օրհնութեան ու

բեմն ընկալ զայս բանաւոր սնարիւն օրհ
նութեան պատարագս։ և հոտուտեա ի հոտ ա
նուշից ըստ պատարագին Ա. Բեսի ա՛յլ։
✻ (Ի նոր հաճոյականացն սղոսաւորութեանս։)
Ա. յայնքան ընդ այլոց հաճոյական գործոց
առաքինութեանց ընկալ և զսոս իբրև զգործ
ինչ առաքինութեան։ և կամ ոչ օրհնեցեր զսա
տարագն Ա. Բեսի։ ✻ Սոյն։ Ա՝ելքսանեդեկի։
և Ա. Բրահամու։ նախ հայեցուլ ի սիրտս նոց։
և ապա ի պատարագն։ նմանապես և զայս
պատարագ աղօթիցս՝ օրհնեա, ընկալ, և
արձանագրեա ի մշտնջենաւորս։ ոչ զի և
կետ իմոյ մեռանելոյս՝ բերանով այլոց հըն
չեսցի ի լսելիս քո։ զի թէ ջուր սեսակ
մեզաց առ Ինձ աղաղակեն։ ըստ այնմ, ձայն
արեան եղբօր քոյ լսողքն առիս։ աղաղակ
սօգոմացւոց և գոմորացւոց եհաս յականջս
իմ։ առ Սնահս։ լուաւ աղաղակն նոց, և իջի
փրկել զնա։ զբկեան ի ձէնջ աղաղակ, և
բողոք ՃՃողացն եհաս յականջս ան զօրու
թեց։ Որ լեթ այսոքիկ մեղաւք դպրծողաց
լուեանց ամբաստանեն առ Ինձ։ ապա ծը
ւսի ևս այսպէս զղջումն ձայնիք աղօթիցս,
հասանիցն առ Ինձ։ ըստ աղօթիցն Ասուանէ
լհոսի։ զորմէ ասաց Ինրեւտանին Աստուանելէթ
լսեալ եղեն աղօթք քո և ողորմութիք քո է
լինն յիշատակ առաքի Ա. Յ։ որ այսու մոռ
ասաց և ևս վարդապետս, թէ խօսեացն քե
զանօրէք Ինրեւտակաց քոց։ ոչ ևս Ասաիայէ

ըզաշ բաղձանք երանելոյս : որոյ գնեղեցիկ
որդեկաշ իւրով նմանատիպ ժառանգաւ.
և մեք ցնծամք . և գկարօտ մեր առնումք
պատկերաշ նր և հայելեաշ : գի բանն կ
պատկեր մոռաց : ուրեմն որքան տեսանելիք
զպատկեր մոռաց բանի երանելոյս , ի՞նչամաք
զգնեղեցիկ միտ նորա ծնօղ : Ի.ՀՀ գի մի՛ ոք
կարծիցէր , թէ միւք վարդապետաս զգնեղեց
կուն բանին արձան կառուցանել առ ի՛ւր

Հատակիլ . գի որոյ ասէ :

❁ Ի՛նդրոյ գտաւէք :) Ի.յսինքն սոսկաշ կա
միմ միշտ յիշել կենդանի , և հուշակիլ մե
ղաշորս գինչ ի կատարած ածի : գի ոմք Գո
ղաս ասեր . եթէ գփորձ լինէ Ի՛ր խնդրելոյ ,
որ լինելս ընդ ձեզ խոսի . այսպէս և մինչ ըն
թեռնուցու ոք գբանիք աղօթից միոյս , հա
մարիլ պարտի , թէ բերանով նր խոսի : և
իւրք թէ նա լոցէ իւր անձինն դաւոիչ : այսպ
ասեր Մակեբերանն գաւ գրեանն Գօղոս ,
թէ մինչ ի՛ձեռն առնումք զգրեանս Գօղո
սի , ոչ հնամարիմ ընդիս խոսիլ գնոցաւ . և
այլ գփոշ լինիմ և գկաւ : այսպ և որ ի՛ձեռն
առնու և ընթեռնու զաղօթս միոյն Ի՛րի
գորի , բաս նր ըղձիցին պարտի համարիլ թէ
նա լոցէ դաւոիչ անձինն իւրոյ : բայց և նորա
բերանովն և միս յաւուրս անձինն իւրոյ աղօ
թիլ և գինքն կ շնամբել : և այլքն ամենայն
յայտնիք են :

❁ (գ) Եւ ընդ ամենայն ինեանք :) Ի.յս
լինքն տիրեսցեն ոսկերաց իմոց ի մահուանս
իմում՝ ընդհ աղօրմութիւն քոյ . յորժամ
ի դերեզմանի եղեալ՝ մարմինս լուծցի ի
հող : գայս առեալ է Հռոմ . ե . 21 . ուր
ասէ . որպէս թագաւորեցին մեղքն ի մա
ու անդ . նոյնպէս և շնորհքն թագաւորես
ցեն արդարութիւք ի կեանսն յաւիտենից ի
Հեռն Հ՚ի Ի՛սուսէ՝ թէ գինչ օգուտ
բանակիլ շնորհացն Ի.Յ ընդ անպիտան ոսկե
րաց : Ի՛սեմ , թէ ոմք զօրուն ցորենոյն բնա
կիլ ի մեռեալ հատն ի ձմեռան , և ի ժամա
նակին չնա բողբոջեցուցանէ . այսպէս և
շնորհն Ի.Յ բնակիլ ընդ ոսկերաց ննջեցե
լոց . և ի ժամանակի յարութեն յարուցանէ
գնա փառաւք . բաս այնմ , սերմանի՛ տպական
նուքն՝ և յառնէ առանց տպականուե . սեր
մանի՛ անարդութեամբ՝ և յառնէ փառաւք
1 Կորն . ԺԵ . 42 : խակ եթէ չընտրելոց ոք
նայ ննջեցեալն , ունի և զայլ ինչ յատկա
կան պարգև . ոմք և ոսկերք սրբոյն Եղիսէ ի
զմեռեալն յարուցին . 4 Թագ . ԺԳ . 21 :
ուն և այլ ինչ դնաւորութիւն ասացեալն

ասեալ Յօրելեան . ես եմ Ռափայել յեղ
Քանց անուն ՚ինքեան Կրեշտակաց . որք հա
նեն և մատուցանեն զաղօթս սրբոյն : Յօր .
Ե . 1 : տես և Դանիէլ . ը . 3 : և Ղուկ . ԺԲ .
❁ Պահեսցէ ի գոնէ պահս :) Ի.Յ գայլն
գանձարանն է անմոռաց յիշողութեանն . բաս
պէս , ոչ այս ամ ժողովեալ է առաս և կրն
քեալ պահի ՚ի գանձի խոստ . յաւուրս վը
ըժիճնդրուե հաստուցից . () Ղեն . Ը . 34 :
ուրեմն գայսոսիկ իմ աղօթական բանքս ա
ես . անմոռաց պահեսցես ՚ի յիշողութեան
քում . որպս գի յաղօթեն այլոց սրբոց . և
գնս ընդ նոսին համարիցիս սրբոց աղօթել
առ քեզ :

❁ Ի՛ր համբեցէ ի սաղմոսն ս :) Ի.յս
լինքն ՚ի մէջ ստացուածոց քոց , արժանի լի
ցեն համարել և այս աղօթքս իբրև զստաց
ուածս քոյ :

❁ Սիրեցէ ի փրոնս ֆմասից :) Պրոնս
ֆմասից կոչէ վներքին զշայութեան . որպէս
սիք են , ընտրուե . տրամախոհուե . յաժա
րուե . յիշողուե . երևակայուե . և ենթա
դասուե : և գլխաւորն է , թէ նկարեացին ՚ի
յիշողութե ընթերցողաց : ինակ Աստ
ուձեց իմանալ ՝ վարսաքին զգայուենն . և մա
նաւանդ զչրթունսն և զբերանն . գի բե
րանն կրկին իրաց է գործ ըստ փիլոնի թէ
մուտ ունի գմանհկանացուաց . և ել գանմա
հկին : գի առ նոքօք երանեն անմահացու
ցիչ բանք : և մնոսանեն մահկանացու կերա
կուրք : այլ թէ Աստ իմանալ գչրթունսն
տես և ՚ի Ժե գլուխ . ուր ասէ . ՚Ենդ պատճառ՝
ցո պրեամբք՝ գմաս սեռդ սենեկիս : և յատուկ
՚ի հետևեալսն ասէ . ընդ ՚Ենդ պատճառս գնմա
պատճառ . խակ պատճառն լինի լեզուաշ և չընչ
քամբ . և յայտնապէս ՚ի սեմոցս՝ մոռանել բանին
՚ի յիշողութե իբրև յիւրում տան :

❁ Ի՛ր ՚Ենդ վախճան ընկալայց :) Ի.յսինքն
թէ և մեռայց ըստ հասարակ բնութե ՃանաՀ
պարհի : սակայն այս արձանիս յատկացու
թիւն՝ մնացից կենդանի : այսպէս Ի.բնաս
զմ որդին Ի՛սահակ , ջնջելով զորդի և ժա
ռանգ . պաճան կանգնեաց առ ՚ինովամ
միշտ յիշատակիլ . 2 Թագ . ԺԸ . 18 :

❁ Ի՛ր սրբոյն Ի՛ննա , մայրն Տօբիայ , մինչ
ետես զորդին իւր , ասաց ՝ թէ տեսի զքեզ
յորեակ իմ . արդ այսուհետև անհոգ մե
ռանիմ : Տօբ . ԺԱ . 9 : Ի.յս բանիք աղօ
թից սբոյն ՝ էին իբրև զանմահ ժառանգ , և
խնացական ճնունդ մռաց . վն որոյ և յետ
մահուանն ՝ ցանկայր սոքօք յիշատակիլ , և

ըստ ասելոյն Պաւղոսի (Իվերայ կիշեալ առ
ղոջ) այն է, չլի նախ որ Իսկրտուէ պարգև
եցաւ (ասէ) նըզն ։ այժմ Ի վախճան ամ
Ի վը ննջեցելոյն հեղմանի խուզն ։ և յայնժմ
Իւղոյն օծումն Ի սրբազանան հանդէս կը
չէր պնուիրեալն ։ իսկ այժմ հեղեալն խուղ
ցուցանէ զննջեցեալն ըստ նոցունց սրբա
զանիցն հանդիսից ձգնեալ ևվախճանեալ ։
Իբր թէ վկայ առաքելոյ օծմանն ։ որն կ'տեղն
օծումն ։ իսկ ըստ մեռոց ասէ վարդապետին,
թէ միջնորդութիւ աչն Իւղոյն, ընդհ ողոց
մուէ քոյ բնակեալ ընդ ոսկերաց ։ Իբր ըզ
յորեան մեռեալ վոսկերս Իմ ։ Ի դարման կա
րութիւ ցօղով քրով ածելեալ ։ և բարի դոյ
ծոց շառաւիղ ձգեալ վերատին դալարաց
յն և ծաղկեացն ։ ըստ պնմ Կայ Ի գ. 19 ։
յարիցեն մեռեալք քո ։ և կանգնեացին որք
Իցեն Ի գերեզմանս, եռբախ լինցին յերկրի ։
զի ցօղն ՝ որ Ի լքէն է ՝ բժշկութիւ է նոց ։ որ
Ա՛ծանեղինն պլատ Ի վերայ արեանն

Վանի ։ ըստ պնմ,

Յողջ որ Ի քոյդ կոզե ցօ	զեալ։
բըժշկեսցե ըզհանգուց	ցեալ։
Ի լքցե Ի հող մահու նոց	ցին։
և բուսուսցե յորըն վերջ	ջին։
Ա՛մառ կենցաղս ՝ ծամ վաստա	կող։
Ա՛շունն հաճաք ՝ արդեանց դոր	ծոց։
Ձըմեռն է մահ ՝ անշունչ է	լոց։
Վարունն յարուսն Ի մեռե	լոց։

ծըցս ։ զի Ի ՝ ՃՈւսն սովորութիւ էր զմարմին
կրօնաւորաց Ի պահարանի ծըց եկեղեցեց
ամփոփել ։ ոգ ասէ ՝ Ցհոնէսիոս չեկե
ղեցականն բնահանապատութիւ ի գլուխ
ի բնաբանին, Թէ պատսկիկ կատարեալ (յո
գնի օծմանն ննջեցեալ քահանայի մարմնոյն)
Ա՛րհանապատեսին, գնե Ի տան պատուհա
կանի զմարմին ննջեցելոյն ընդ այլ հանդ
կարգին սրբազանից մարմնոց ։ զի Թէ հո
գեւով և մարմնով զի Ճատր կ'տանն կենցա
ղավարեցաւ ննջեցեան, և մարմինն համան
գամ ՝ պատուհասի ընդ մարքոր հոգւոյն ։
ոգ Ճգնակից եղեալ ընդ սրբազանից քրը
տանց ։ կ յամենի Ա՛յնմն արդարութիւ,
ընդ որ նաև իւրում մրմով գհատուցումն
ըստ արժանւոյն ։ ոգ հանդգնացի և հարդը
դակ Ի Ճայնդն և կամ հակառակիչն կե
նաց ։ վն որոյ և սրբազանին Ճայնն օրհ
նաբուի գ Ա՛պետական ան հաղորդութիւն
երկրացունց պարգևէ ։ հոգւոյն մարքոր տե
սաբ և հանձարով կատարելոյն, և մարմնոյն
Ա՛ծացումն իւղով ։ ուրեմն և ըզ վարդա
պետս զայս ընդհ խնդրէր կ՛յ ։ որպս զի
քահա այսկան կատարմամն, և օծմամ մի
ուանն արժան ի Ի մըմին իւր Ի խոհրհանն ։
ծիծաղ ս լն ընդարձակ և Ի լի պատրիկ
հատուցն մեր ։ որք տալց և ծիծաղեցմանն
են արժանիք ։ Թէ զի՞նչ օգուտ կօծմանէ
մարմնոց ննջեցեալ քահ այից ։
Ի ակ Թէ զի՞նչ է պատճառ օծմանն պնորիկ ։

ծոց ։ ևոր ոչ ծողովէ ընդ նա Ի նա, գրէ
և տայ գողանալ ։ գարձէլ պահենի գանձք
Ի նէ ՝ են հաճատացեալքն ։ զորոց ասաց
ես տամ նոցա զկեանն յաւիտենական, և
կորիցեն Ի յաւիտեան և ոչ յափշտակես
ցե զնա Ի ձեռաց իմոց ։ Ցհ. Ժ. 28 ։

✻ Պատարագ վասն հոգւոյն ։ Ա՛յսինքն գոհ
ես Ի քէ որմ, պարկապ ՝ և աշխատակ վասն
հոգւոյ ։ զի և արեամբ քով ուխտիք զՀամար
ձակուն Ի մեռոց սրբոցն եկեղեցի ։ Ա՛ստ
Ա՛. 19 ։ և կամ զի պարկապ վասն հոգւոյ ես

ԳԼՈՒԽ ՈՒԹԱՍՈՒՆԵՐՈՐԴ ԻՆՆԵՐՈՐԴ ։

Սոյն գլուխս դպչաւ ՝ Ի գովութիւն և վերայ պանագան անուանացն Քրիստ ։ ոտ և ընորհակալութիւն
ամարարեցման անբնոց աղբիւրին ։

ԸՐՈՆ ԱՄՐՈՒԹԻՒՆ ։

✻ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ✻

Զայս ասէ Ն՝ատուածն քերինն սիանի ։ զի սի
օն ՝ ամռոց Թարգմանի ։ և վե յուսացողաց
առ Ի՞ն, ասէ Պաւղոս ։ ո՛ յուսայ Ի Տէր ՝
ձգ լեառն սիօն ՝ ոչ տատանեսցի յաւիտեան ։
Ա՛նդղի գաթան ՝ ոտտեն ոչ նշանակէ զորո
գայթ ։ այլ կամրոց պահենաց ։ և Ա՛ն է
դարան և ամրոց ապից պահենի բարեաց դոր
ծոց ։ և ոչ ծողովէ ընդ նա Ի նա, գրէ
և տայ գողանալ ։ գարձէլ պահենի գանձք
Ի նէ ՝ են հաճատացեալքն ։ զորոց ասաց
ես տամ նոցա զկեանն յաւիտենական, և
կորիցեն Ի յաւիտեան և ոչ յափշտակես
ցե զնա Ի ձեռաց իմոց ։ Ցհ. Ժ. 28 ։

սեալ է. և միով ծայրիւ մարդկուէ՝ առ եր
կիր բնուեա մերոց. որով Երեշտակք յեր
կիր մարդկուեա իջանեն. և մարդիկք յեր
կինս առ Նայր ելանեն։ զարձեալ անհա
է միտ Նային ըե գրոց. բայց և այնորիկ
եղև Ինձ հնար բանալոյ. ըստ այնմ, եբաց
զիտաս նոյ խնամանալ զիրեա. Ղուկ. ԻԲ. 4 ։
* (Նոմոթէնէոց հոմօ։) Խորհուրդք և
միտք մարդկան, ի միմեանց անմատչելիք
են։ զի ոչ ոք գիտէ զմարդոյն՝ եթէ ոչ հո
գի մարդոյն որ ի նմա։ և սակայն զինչ և
խորհեին դպիրքն և փարիսեցիքն՝ առնել
քան զնոյն խորհուրդն՝ զոր Քրիստոս և
ձանաչէր իբրև հոգի խորհրդոց և մտաց
նոց։ քանզի ինքն գիտեր զամ՝ և ոչ էր հարկ
պատմել նմա. զի գիտեր զինչ կրէր ի մէրդն։
և Յովհաննէս ասէր. Ա. Յովհ. Թ. 11. քանզի
գիտէ դա զամ՝ և խելամուտ է։ կամ թէ
անմատչելի յաշխատեանական փառաց, և Նոր
Ա. Տ, և Նոդեայն սրբոց՝ Նոյն, և հպատ՛որ
բնուեք Ինձուե։ եթէ կամ թէ անմատչելի
ախտիւք խոցեցեալ անկելոյն ի Ճնդիհն,
դու եղեր հպատ՛որ. որ մատուցեալ պա
տեցեր զվէրս նո՛ր ձիթով շնորհացդ. և դի
նեաւ արեանդ. և բարձեալ ի գրատ խա
չիդ՝ ածեր ի պանդոկ եկեղեցւոյդ՝ ևղ ար
կինս առ Նայր ելանեն։ զարձեալ անհա
է միտ Նային ըե գրոց. բայց և այնորիկ
եղև Ինձ հնար բանալոյ. ըստ այնմ, եբաց
զիտաս նոյ խնամանալ զիրեա. Ղուկ. ԻԲ. 4 ։
* (Նոմոթէնէոց հոմօ։) Խորհուրդք և
միտք մարդկան, ի միմեանց անմատչելիք
են։ զի ոչ ոք գիտէ զմարդոյն՝ եթէ ոչ հո
գի մարդոյն որ ի նմա։ և սակայն զինչ և
խորհեին դպիրքն և փարիսեցիքն՝ առնել
քան զնոյն խորհուրդն՝ զոր Քրիստոս և
ձանաչէր իբրև հոգի խորհրդոց և մտաց
նոց։ քանզի ինքն գիտեր զամ՝ և ոչ էր հարկ
պատմել նմա. զի գիտեր զինչ կրէր ի մէրդն։
և Յովհաննէս ասէր. Ա. Յովհ. Թ. 11. քանզի
գիտէ դա զամ՝ և խելամուտ է։ կամ թէ
անմատչելի յաշխատեանական փառաց, և Նոր
Ա. Տ, և Նոդեայն սրբոց՝ Նոյն, և հպատ՛որ
բնուեք Ինձուե։ եթէ կամ թէ անմատչելի
ախտիւք խոցեցեալ անկելոյն ի Ճնդիհն,
դու եղեր հպատ՛որ. որ մատուցեալ պա
տեցեր զվէրս նո՛ր ձիթով շնորհացդ. և դի
նեաւ արեանդ. և բարձեալ ի գրատ խա
չիդ՝ ածեր ի պանդոկ եկեղեցւոյդ՝ ևղ ար
բարին։ Ղուկ. Ժ. 30։

* (Ընդոտութիւն էից։) Ընդոտական իրաց հո
հարք. ոտպիսի եր Սատան, Ննաև, և
եղիսաբեթի պտղաբերին յամսում և
Սրբուհոյ կուսին՝ ի կուսանէն։ կամ թէ
անդոտական բարեաց (ըստ բնութեան Ճան
պարհի) յաշխատեանական կենաց. գոր ես
ելք սան դուխտ՝ և Ճարք։

որ ուսանց քեզ ոչ ոք կարէ մնանել առ
Նայր։ ըստ այնմ, ոչ ոք կարէ գալ առ Նայր՝
եթէ ոչ լինէ։ ոչ և ոչ ոք կարէր մտանել ի
ներքին սենեակն առ Ննսրայէս, եթէ ոչ
նշանացն ձգմամբ ոսկեայ գաւազանին։
Ննթեր. ԺԵ. 9 ։ և ԺԵ. 14 ։ ներքինն սե
նեակն՝ ի մուտն արքայութե. և ոսկեղէն
գաւազան՝ ի Ննս. առանց որոյ ոչ ոք կա
րէ համարձակիլ և մտանել։

* (Նաոնց նէնգոռնէոն։) Խոչնքն ա
ռանց խաբերայ՝ առաջի խոստացելոյ քա
րեաց։ ընդդէմ Սաղոմոնի. որ թէպէտ խոս
տացաւ մեր Նւրոյ, թէ խնդրեա մայր իմ և
ոչ դարձուցից զերեսս իմ՝ ի քէն։ և միևչ
խնդրեաց զԻսահակ տալ Ննդոնիայի, ոչ
ոչ ոչ ետ. այլև զԻդոնիա սպան։
3 Թագ. Բ. 25 ։ Նյլև ինքն Ննս բնուեք
բարի է. և ոչ վերնոյթ և ձևացմամբ բա
րի. որպիսի է զուտ ոսկին՝ և ոսկեպատեալն։
* (Նաոնց խաչոյն ճաոագայթ։) Զի այս
զգալի արևս՝ թէպէտ լոյս է. բայց դիշեր
փոխանակ զաս. Նովհ. Ե. 30 ։ և ընդդի
մանար ինչ եկեալ, ի դէմ Ճառագայթի նր,
ոչ կարելով թափանցել՝ առնէ խաւար և
ստուեր։ իսկ դու (ասէ) Ճառագայթ փա
ռաց ես Քո՝ ըստ Պօղոսի. Ննբր. Ա. 3 ։
և Ճառագայթաւորը լուսոյդ՝ ոչ կարէին ըն
դիմահար լինել, և ոչ պատճառի ի քէն խաւ
ար լինել, եթէ ոչ միայն բարձմամբ ք վ ի
յենթակայէն։ զի ըե Պողոմնի, քան զամ
շարժուն շարժագոյն է նմանաուրէն. դարմա
նէ և ընդ ամոանէ ընդ ամ զե յատակուե.

Նովհ. Է. 24 ։

* (Նէհոաոնէնէոց հնոյ։) Ըստ այնմ, ոչ ոք
կարէ գալ առ Նայր՝ եթէ ոչ լինէ։ և ըստ
այնմ, Նյնե է սանէուեա Յակոբայ. որ մի
ոչ ծայրիւ Նջուե յերկինս առ Նայր հա

ԴԱՍՈՒԱՑ ԻՆՆԱՄՈՒՆԵՐՈՐԴ։

Ի միոյն ձևոյ հանդապէս ցոացանէ, կամ՝ ընդ ԲՈ՝ է՝ ոպաւէնոաբենան պանալան աթոռից։ Երկրորդ՝ նահանջ գիշաց, և այլոց հոյոասից։ Երրորդ՝ որ ընդհանուան պայս ազգիս հաճա ռով գոանէն պալտոաբենան։

❋ ԲԱՆ ❋ ա

ԿԱՆՈՒԱԾ ԱՌԵՂ։

❋ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ❋

Ըստ այնմ, ահա երկինք՝ և երկնից երկինք պքեալ ոչ կարեն տանիլ զնա։ Արդ ոտնից տուընա պրը չինեցի ։ 3 Թագ ։ ը ։ 27 ։

❋ Գնուելոյ օրհնաբանելի ։) Զի վաս մինչ գթալով քաղցելոց պհայ և պձկուընա բազ մացեայ ։ ասացին յոգեցեալքն , թէ սա է Ջհմարիա մարգարէն ։ և կամէին առնել ըզ նա թագաւոր ։ Հովհ ։ 9 ։ Մատ ։ ԺԱ ։ 3 ։ և կամ յորժամ պերիքոխայն կարն ընծաս բեաց գթալով ։ պհետ նր գնացր փառաւո բելով զՅ։ Ղուկ ։ Ժը ։ 41 ։ տես և վե բժշկուէ անդամոյնուածին ։ Մատ ։ Ը ։ 8 ։ և վե տես առեալին ։ Ղուկ ։ Ժգ ։ 13 ։

❋ Պղծմանեան խոստովանելի ։) Ըստ այնմ, պաղերմանիա քո Տր յաւիտեան օրհնեցից։ Սաղմս ։ ճը ։

❋ Ծոթերթոսանեան երէցպափելի ։) Զի յոր ժամ հանդարտեցայց պսպէ կոծուն ծովուն, որք ինամէին նմին ։ երկիրպագեալ նմա ա սացին ։ արդարև Որդի Ա.Յ ես դու ։ Մատ ։ Ժգ ։ 33 ։

❋ Իսնամոլոանեան պաշտելի ։) Ըստ այնմ Նայս Ժը ։ 13 ։ ոչ պաշ Ա.Յ զպ բաց ի քէն։ որում փայթ նցե վե ամենն։ զինամակալու թե նր վկայեաց և ասացն վե Հօբայ ։ ոչ գու (ասէ) ամրացուցեր զարտաքին կնիռներ քին ասն նր և պյն ։ և յետոյ ասաց Ա.Յ ։ զամ ինչս նր տամ ի ձեռս քո ։ բայց ինա մի ձեռնապցես ։ Հօբ ։ ա ։ 10 ։ և 12 ։ և թէ անկեցոյն ի Ջնոսպարին երկրամբն որպիսի կերպիւ խնամակալ եղև յայտնի է։

❋ Աղբոսանեան ոճելի ։) Զի մինչ վաս վե մարգ ասկրուէ ծնաւ ի ջուսն։ Հրեշ տակ քն ոճնելով երգեցին ։ փառք ի բար ձուն Ա.Յ ։ ոես և Հովհան ։ ե ։ 10 ։

❋ Պահպանութենի խնդելի ։) Զի Ա.Յ առաջի անքուն ականբ պահոցին զամ ։ Հրեշտակն ին խնկեաց զաղօթս սրբոց ։ Յայտնուած ։ 3 ։ Աղաք ։ ա ։ 11 ։

❋ Աբէյոանոց հոմպարտ ։) Ըստ պնմ՝զկամս երկիւղածաց իւրոց առնէ Տր ։ և կամ՝զի բարի կամացն որ ի մեզ , Ա.Յ է արարչական պատճառ ։ ըստ պնմ՝ Ա.Յ է որ յայտնէ ի մեզ զկամին և զառնէն ։ Փիլիպ ։ ը ։ 13 ։

❋ Ընդունէն անհատածելի ։) Ըստ պնմ, ո յուսայ ի Տր , ոչ լեառն սիոն մի սասա նեսցի յաւիտեան ։ ապաւէն փրկուած իմոյ։ յանիրաւէ փրկեացես զիս Տր ։ 2 Թագ ։ նե ։ 3 ։ տես և Սաղմ ։ ճա ։ 7 ։ և Եբե ։ 2 ։ և Ժը ։ 17 ։ և Պ ։ 9 ։

❋ Ա՝նելոյ սրտից ։) Զի յորժամ Աբրեայ ասաց վե մեռեալ եղբօրն իւրոյ Ղազարու, թէ Տր՝ եթէ ասո գնպեաւ էիր ՝ եղբայրն իմ չէր մեռեալ ։ ասաց Ա.Յ ։ յարիցէ եղ բայրն քո ։ և Պօղոս ասէ ։ 2 Կորն ։ Է ։ 6 ։ պլ որ միսիթարէն զանարհս, միսիթարեաց զմեզ Ա.Յ ի գալստեանն Տիտոսի ։

❋ Փոթոթիչ վշտաց ։) Ըստ պնմ, աղօթիցն Եղեկիայի ։ Տր փրկեաց զնս ։ և փարատե ցոյց զցաւս անձին իմոյ ։ Ես ։ ըը ։ 14 ։

❋ Պատասխանի վհատութենէ ։) Ըստ պնմ Եզե կիելն ։ ը ։ 11 ։ ոսկերքդ պղծութիւ ամ տուընդ լեր են ։ և գրքոյն ասէն ։ չորսասնն ոսկերք մեր ՝ հատուած յոյս մեր ՝ և մեռաք։ պնպակ ասէ Տր Տր ։ ահաճադիկ ես քոյ ցիոյ ղգերեզմանս ձեր և հանից զձեզ ի գե բեզմանաց ձերոց։

❋ Խոչոնն պաթուոց ։) Ըստ պնմ, թող մեզ զպարտիս մեր ։ և կամ՝ ոչ դնեցեալ եր ծառայիս արձակեաց և զնմ պարտա եթող ։ Մատ ։ Ժը ։ 27 ։

❋ Փոխուելոյ կոյեաց ։) Կարիք մարդոյ ասէ ցանկուելն ։ և ահա զայն եբարձ ի Պնդա ղենացոյն և փոխարկեաց յողջախոհութիւն ։ և թէ կարեաք իմասցն ոտեան և ընդգեն , և զայն ևս փոխարկէ ։ ըստ պնմ, կերակուր որովայնի և որովայն կերակրոյ,զոլ Ա.Յ զնա և զնս խափանեացէ ։ որ լինի յետ ի մեռ ոյ յարութեն։

լըրնն հաղորդի բառմաց լսելեց ։ որոց հնմն
ե Ա՛Ջ՝ հեղինակն բնութեէ ։

✻ Ալացուցիչ հոգագիւ ։) Նոգագն ե էլուծն
միոյ Ջեմման ՚ի բերանոյ զգայնոյ ։ որ սակաւ
ուն զարարածոցն ընդ վերնոյն ։ որոյ և
ացուցիչն ե Ա՛Ջ ։ որ եթէ Ա՛Ջ , զինքն միոյ
հոգագիւ ելման ընդոյ ժամանակիւ չափ աս
տաքարշիցե ՚իմարդոց՝ և յայլոց շնչաւորաց՝
ոչ ևս կարէն կայանալ ՚ի գոյն խրեանց ։

✻ Արքեպ տ ոյց ։) ՚ի Ա՛Ջնագոյն ձեռագիրսն՝
ներեցաւալ ե ։ Նա յիրաւի ,
թէպետ Ա՛Ջ կրթիչ ե և մուտ ։ Սակայն հա
առաւել կամաց ։ զի զմիտն՝ և վարժապետաք
կարեն կրթել ։ իսկ զկամքն ՚ի բարին՝ միայն
Ա՛Ջ ։ կամ յառաջացուցանելով ՚ի բարին
և կամ արդիլելով ՚ի չարէն ։ Աստ Ա՛բն
մելեք որ յաւիշտակեաց զՄառայ , Ա՛Ջ ար
գել զկամք նր ՚ի մեղանչելոյ ։ ըստ այնմ՝ զ
աե ցնա Ա՛Ջ ՚ի տեսլեանն՝ ես գիտացի զն
արքունէ արտ արարեր դու ղայդ ։ և խնայե
ցի ես ՚ի քեզ , չմեղանչել քեզ յիս ։ վն այնո
րիկ ոչ ետու թոյլ քեզ մերձենալ ՚ի դու
(Ծննդ ։ 6 ։ կամ ըստ Փիլիպ ։ 1 ։ Ա՛Ջ ե
որ յաջողե ՚իմոզ վկայիլն հաւատնելոյն ։

✻ Ա՛ջնոացուցիչ յոսմնոց ։) Ա՛ յանքն յոսզ
մանոյ հաւատոց կարմիր ծովուն՝ քարեայ ար
ձան կառուցիչ ։ Ելից ։ Ժէ ։ 22 ։

✻ Նոնգոգոութիւնն մտքից ։) Ա՛ստ այնմ ասա
տեաց Հոգւոյն և ծովուն ՝ և ելիւ խաղաղու
թի մեծ ։ Ա՛ստ ։ Ը ։ 26 ։

✻ Ընդհ գիտութեան ընկերից ։) Ա՛ յանքն ուղիղ վերաստանակ մտաց լսող ը
ե իմանական զօրուն ՚ի , և իմաստութ նոմա
ձեալ առ քեզ դարձուցանել ։ զորմէ ասէ
Սաղմ ։ ոգի սահանք երկնից ։ այսպէս և
սիրտ թագաւորաց ՚ի ձեռին Ա՛Ջ են ։ ընդ
որ կողմն կամի հայեցուցանել զդարձուցա
նէ ։ Ա՛ռակ ՚իւ ։ և կամ առնէ զայս Ա՛Ջ ՚ի
ձեռն այլոց ։ ըստ այնմ , զէն զինուց բուքե
մերոյ ոչ է մարմնաւ ։ ոչ այլ զօրաւոր Ա՛Ջ ։
առ ՚իքակելոյ զամուրս , զխորհուրդս քա
կեմք , և զամ բարձրուն հպարտացեալ ՚ի
վերայ գիտութեն Ա՛Ջ , և գերեմք զամ միտս ՚ի
հնազանդութեն ՚Ա՛ն ։ 2 Կորն ։ Ժ ։ 4 ։ իսկ
թէ միտս ոչ իմաստութ նոմաձեալ առ
Ա՛Ջ գաւնայ , ասէ տէրն Ղուկն ՚ի թղթոջ
Ծովեկարպ սէ ե բնաբանն , թէ ենդն ինքն
Ա՛պողոսիանէս Ա՛Ջայնով ոչ բարուք հպո
Ա՛Ջայինն ։ քանզի եւցս գիտութիք որ ՚ի
դմանե բարուք ասէ (իմաստասիրուն) և
Ա՛Ջայնոյն Ղօղոսէ կոչի իմաստուն Ա՛Ջ ։

✻ Ալոթաւորհէ հրեշ ։) Ակրք ասի ներքին
ցաւն ։ և այսպես Ա՛Ջ կարէ զցաւ ներքին
կրից ցանկանէ , կարգաւորել ՚ի սէր ողջո
խոհ ցանկանէ ըստ Ա՛Ջ ։ և կամ զկերս եր
կնէ սրտին , կարգաւորել զղջմամբ ։ ոգ
արար Ղեսրոսի երկնչողին ։ որ մինչ յեր
կնէ ուրացաւ ։ զայն երկիւղն քոն կար
գաւորեաց յերկիւղ զղջման և արտասուաց ։
ըստ այնմ , յերկիւղ քումմէ յղացաք երկ
նեցաք և ծնաք զոգի փրկուե ։ Եսայ ։ ԻԶ ։ 18

✻ Յորմարհէ բանից ։) Ա՛ստ այնմ , ՚ի բերա
նոյ մանկանց տղայոց ատնգեայց , կատարե
ցեր զօրհնուն ։ և թէ ՝ ես տաց ձեզ բերան
և իմաստութի ։

✻ Ալահէպիոս լեզուէ ։) Ա՛ յանքն սանձ դը
նող լեզուի , ըստ այնմ , գիր Տէր պահապան
բերանոյ իմոյ , և դուռն ամուր շրթանց իմ
մոց ։ կամ ոգ առ Ա՛Ջ ասեր Յօբ վն լևիա
թանայ , վերացուցանիցես զվիշապն կար
թիւ ։ դնիցես պախուրց շուրջ զցանկաձ
նր ։ եթէ կապիցես անուր ՚ի քիթ նր ։ ան
ցուցանիցես դանդանաձանդ ըստ կզակս նր ։
խօսեսցի ընդ քեզ ճապանդուէ , և կակուղ
բարբառով դնիցէ ընդ քեզ ուխտ ։ Յօբ ։
ԽԱ ։ 20 ։ և կամ ոգ ասաց առ Եկեղեցի՝ զնե
զու քո կապեցից ՚ի քիմս քո ։ և եղիջիր գու
համր ։ և ոչ եղիցիս նց իբրև զայր ու յանդ
պիմանիչ ։ Եզեկ ։ Ե ։ 26 ։ և ոչ միայն առ
մարդիկ եղև ատնձարկու ։ այլև դիւաց ։
տես Մարկ ։ Ա ։ 25 ։ և Ղուկ ։ Դ ։ 35 ։ ուր
ասատե կարկէ և պապանձեցուցանէ Ա՛ն
զդեաս ։ և Վաբրիել զՋաքարիաս պապան
ձեցոյց ասելով ։ եղիս լես համր և մի կարաս
ցես խօսիլ ։ Ղուկ ։ Ա ։ 20 ։ ուստի հետևի

ուսանաւորաս ։

Ա՛ջն անատուն արդէն խզ ատուն ։
Քան զԱ՛ատաղամ գեր խմաց ատուն ։
ԶՋաքարիան պնդքան գի ատուն ։
Խըզճուէն եղև խիստ համրա գոյն ։

✻ Ընդդատութեան ընդդ ։) Զի Ա՛Ջ յատեղծ
ման մարդոյն փնեց յերես նր շունչ կենդա
նի ։ յր միմամբ ստեղծ զբանական հոգի ,
և եղ ՚ի մարդն ։ իսկ թէ զշնորհական ընդդ
ևս իմացոլ բանս ՝ ոչ է անտեղի ։ զի ատաց
Ա՛յիուս բարեկամն Յօբայ ԺԳ ։ 4 ։ Ջոգին
Ա՛Ջ եղէն է որ արար զիս ։ և շունչ Ա՛ն
նակալի է որ ուսուցանէ զիս ։ իսկ թէ ըն
բնական կարգի իմացոլ , յայտ է զի շունչն
եւեալ ՚ի բերանոյ զգայնոյ , ունի զգրութի
իւր ՚ի յօդն ։ և միջնորդութե օգոյն հասանի
՚ի լսելիս բառմանց ։ և անմարմնապես ըստ բո

✻ Ողնոտպահ կենաց:) Լսոյ մինչև ցայն վայր, Խոյեաց Տէր յերկինից հայէր։ Իսրա քանզիևբոց մանկանուանցն Աբի՝ ինքն տայ գմեկնուն։ Աբ որպ և ես համաուսուիւք ան ցից։ Լուր՝ դու ձանապարհ կենաց ես (ասէ) որ առաջնորդես քաղցրութիւն շնոր հացդ դիմողիս ի լոյսդ վերին։ զի փոխանակ որ զձանապարհ ծառայն կենաց Լերսբէ իւք և բացելոյն սր վ փակեցեր, դու եղեր ձանապարհ կենաց առ երկնային արիւն երկինն։

✻ Ձեռնկոյս ի ծ վահան:) Ոչ պետրոս ալ եղեր ձեռնտու՝ և ոչ թոզեր զայթակղե ցըն ի յաչեաց՝ կործանել։

✻ Յոսոյ եպիսկոպոս:) Ձի զատ հաճատեաց և զբնական յատկութեանն կենաց՝ ի քեզ ե բևեցուցեր ի թափօր լերինն։

✻ Աղաւնիւն շնորհէր:) Ձի զաղաւնու քին շնորհս առանց փոխարինաց։ զի ի հնումն ե ամ պարտ եր ծառայել գերինն, և չեռ եօթն ամին ազատ ելանել ձէն, հանգերձ որդւովք իւրով։ Իսկ դու չաղաւնեդ՝ առանց փոխարինաց ձէն արձակես ոգ բնաւ քանշարող պարտականին՝ շնորհեցեր ըզպարտսն՝ զի ոչ ունէր հատուցանել։

✻ Աղաւնիւն անհանգիստ:) Ա քան զի գու՝ ոչ օտար բնութեաք՝ այլ քոյին ազատ կեր հոգւովն՝ կամարդ ինքեան հոդային մար մնոյս ձոխացուցանես։

✻ Պոյծաւորիւն անապէր:) Աչեղի ձա ռադայթիւք բարձրանդ՝ զիշխառս կըր կնի բարգաւճաճ առնես։ այ ըստ հոգւոյ և ըստ մարմնոյ լուսաւորելով։ Իսկ անապէր (ասէ) զպայծառութիւնն Աբն։ զի առ ուր և ծագիդ նա գլոյս իւր՝ այնպես չեմ կռնա նէ, և՛իներ քուստ և չարտնքուսն լուսով չջլմսկակ, մինչ զի ստուեր ոչ երեի ի լոյս աւետարանիցն։ ընդդէմ լուսաւորելոյ արե գականն, որ մինչ զալ կողմն լուսաւորէ։ դինհար մարմինն՝ ձախոյ կողմանն ըստ ոչ եր առնէ։

✻ Աբէլ ճգնաւոր:) Ձի զկերքեաս ասէ ի փրկուէ ծառայ եղեալս մեզոյ, հզովիշ բառնաց խաչարաւ շրջապատեալս։ առ տիճդ ընթանալով՝ լուսով քով վերուին վայելչացուցանես։ զի մեզքն ե չետս դար ձուսն չանփոխակելի բարւոյն, իբր թիկնոց դարձուսն առ Լ։ և երեսաց դարձումն առ փոփոխական բարիս։ որ ըստ պաշմ մնոյ մարդն տգեղ և ի խաչարի։ ոգ ասաց Լ։ Աբեմիայիե։ ե։27։ զպիսան ասացին՝ թէ հայր իմ ես։ և քարին՝ թէ դու ծնար զիս, և դար

առ պատճառն նոցունց երես և գիտուքեն պարտ եր համբառնալ ձչմարիտ լմնատես աչրսայն։

✻ Ընդունիք անհպապտուքեն երկնաճարեալ։) Լստ պայմ իմաս։ ձե։18։ դու՝ որ տիրեալ գործոյ՝ հեզուե դատես, և բազմամբ խնայուքեն դարմանես զմեզ։ (և երկիք մանկունքն ասելին։ այլ արա առ մեզ ըս հեզուե քումդ և լսո չաղօթս ողորմութեն քոյմ) իսկ թէ զնո երկայնամտե։ և ոչ փութով զվրէժ պահանջե։ զպատճառն ասաց Աստուած ասել։ քանզի մեռ ե քէզ՝ յորժամ կամին կարող լինիլ։ իսկ մերդիկ ոչ միշտ կարող են։ զե պնդիկ ի կարողութեն ժամու՝ կամին զվրէժ առնուլ։ և Աստուած ասե, համբերե ձ բանզամե երկայնմտութեն անօթոցն բարկութե՝ պատրաստելոցն ի կո բուստ։ զի յայտնի ասացէ զմեծի փա ռաց իւրոց։ Հռոմ։ թ։22։ Աբեմն մեծ փառք Լ։ ձ երկայնամտեն և համբերելն, քան ի բարկութե դրդեալ՝ առ ժամայն ըզ վրէժ պահանջէն։ ուստի ասաց Լ։ բիտոս տէր մեծի Աղէքսանդրի բարկացաղնն, թէ դու մեծ և բոլոր չեն արիոզ կայսր ես։ ոչ պարտ քեզ որ յաղթեցեր բոլոր չեն։ յաղ թել ի ինչ բարկութե և անկուն լինիլ նմին։ քանի՞ օն ևս Լ։ ձա կոչ անդադար յաղ թել ի յաւամանե, մինչ չես ողորմութե չինիլ ասացաւ ի Պաւղոս Լ։ ոգ Լ։ հեզ և երկայնամիտ ե։ ձնմանապես ի հեզս և ի խոնարհս ասարժանապես հանդիպի։ ըստ այմ, ես յո՞ հանգեայց՝ եթէ ոչ ի հեզս և ի խոնարհս և յայնոսիկ որք դողան ի բանից ձարս։ և յայնոսիկ որք դողան ի բանից իմոց։ կամ՝ տես Եսայ։ ձե։1։

✻ Աիւբնահայր և նախաւանիչ սիրոյն ընկերոյ:) Ձի վաս ևն չես չգիշերն սիրոյն Լ։ ձ և ընկերին հաստատել։ և զչուր սիրոյն ար կանել յերկիր։ Նշ զի ըստ ներչն Աիոնե ախոսի, մնաց առ ի յիձայնն կայս նախկին շարժութեն՝ սերն Լ։ ե և այսուհետև շարժ մանն՝ վաս եղև սկզբնահայրս։ զի որ եղև ձայդ հանդերձեալ ձնիս, զսանձ սիրոյն և բեր ժառանգութե որդւոց իւրոց։ և վնասն կատակ հայրապետաց աշանդեաց ասելով։ այս ե պատուէր իմ՝ զի սիրեջիք զմիմեանս։ և զի նորադոյն և երկնային օրենս լիր եր՝ ասաց։ նոր պատուէրս տամ ձեզ՝ զի սիրեջիք զմիմեանս։ և զի Հոլիե քաջ եր, զոչխարան իւր նշանաւ սիրոյն դրոշմեաց։ այսու ծանիցեն՝ թէ իմ աշա կերտք եք, եթէ սիրելիք զմիմեանս։

✻Ի նախալեռն գեղ հենաց։) Բաղմիցս ասէ դեղք և ապրանք եբժշկաց, փոխանակ բժշկելոյ սպանանեն. այլ դու անախալեռն հնոց դեղ ես։ որ ոչ միայն չկիսանդս, այլև չհոտեալ և չնեխեալ՝ մեռեալս կենդանացուցանես։ զսա ասեմ, որ հաճատոյ չիս՝ թէպետ և մեռանիլ կեցցէ. և որ կենդանիս լոցե և հաճատոյ կիս՝ մի մեռցի ի յաւիտեան։ Յով. Ժո. ղ ։ և զսա Դաւթի. մի թէ մեռելոց հնոտեսցեն և պրկեսցին։ Սաղմոս. ձէ ։ ԺԱ։

✻Ի նոսոտ ի անեղկայնէ։) Ի ստէն խօսի ի վէր հասարակաց յարուցեալ, և կիշէ զարթուն չանան կարողուին Ի՛ն, թէ որով կարիցեն զմեռեալս ստեղծեր զմեզ. այսպէս ի յարուցեալ, զկիշեալն հրով, զհոտեալն հոտմով, և զծանրեալ ծանրութեամբ գազանաց, ի քէ թէ ա՞ կան նմանով հնեթանայուն։ այ խոնաւոտեցեալ և արեամբ անպակաս յարուցանես։ Նայց ծանիր զի գոյացականքն մարմնոյն, որք ի ծնողաց քարշեցան, յառնեն. այլ ոչ պատճականքն որք ի կերակրոյ յաճեցան. ոչ թէ ընդ դուռնտ մի ոսկի պղինձ և կապար խառնեալ, ի բոմս եդեալ ձուլեր, պղինձն և կապարն ի ծուխ յուծանելին. և բուն ոսկին մնայր։ սակայն թէ այս իցէ ամենևին՝ չմարիտ, կարի փոքր մարմնով յառնելին մարդիկ. և ոչ բնական հասակ ևս իւրեանց։ համանաւանդ զի կերակուրն և ըմպելին՝ ոչ փոխեցեալ լինելին ի բնու թիւն մարդկային մարմնոյ և արեան. և այս ուժ է զի մարմինն ի կերակրոց, արիւնն ի նրբագոյն հեղուց փոխարկին։ Եւ բուն ասելի է, թէ նախկին հեղուն որ ի ծնողաց և ի սեղեալ կերակուրն ի բնութիւ մարմնոյս ի կէտ մահուանն որքան եկին, այնքան քաշնակութ յառնեն։ և ան պակաս անդամոք. զի ոչ ձեռնատն՝ ձեռնատ. և ոչ կոյր՝ կոյր յառնեն. այլ անպակաս։ Լսելի աք, թէ Ի՛ն զակն գայթակղեցուցիչ և զոտն և զձեռն ասաց հատանել, և միականի և միոտանի մնանել ի կեանս, քան երկու անդամք երթալ ի գեհեն։ Լսեմ թէ Ի՛ն այս բանօրէն խօսեցաւ, վն որդւոց և բարեկամաց. որք թէ Ի՛նային օրհնած ընթացան՝ գայթակղութէ պատճառք լինին. խնդիր են և ի բաց հերքելի։ իսկ և թէ ըստ նմանցն ոք՝ ոչ խօսեցաւ Ի՛ն զյաճախեոնս կան կենաց որ զկնի դատաստանին լինի. այլ որ յետ մահուան ըստ հոգւոյն ։ վն անդ բոլորին անուանմբ՝ մանն մարդոյն իմանի։

և դարձուցին յիս զթիկունս՝ և ոչ զերեսս։ իբրեանց ։ որ մեղաւորն մինչ այսպիսեաբար խաւարի և մթանայ, առ Ի՛ն դարձուցա նելով զերեսս իւր՝ վերստին վայելչանայ ։ զի քաջ Ի՛ն գիտէ՝ որ երբ վերջին տը գեղութիւն ։

✻Ի նաթաւոյ գերեզման։) Ա՛ ո՛ զի առ ամ անգամ բարձրուի՝ դու յառաջես (ասէ) և ոչ գոյ առ քեզ դժուար լինել առ ի յիմա նալ։ ոչ խրթնաճաճանչ լինել առ ի հասկա նալ։ ոչ խոր լինել թաքուն։ ոչ բարձրութէ լինել անմատչելի։ այլ որքէ լինել որ մեզ բարձր, և անհաս ։ խոր՝ և անմատչելի թուէին։ դու և զայնոքիւք վերանչեալ գոսանիս ։ և սլաց եալ թռչեաց ի վէր թեւոց հողմոյ, և վերաբազմեցար ի վէր ։ Ա՛երոբէից ։ այ ի վէր յառնա խոթէ գիտութէ։

✻Ելէ վարհոմութէ։) Ա՛ յտնէն առ խոստացեալ ի վէր քան զմիտս, ի վէր քան զլուր, և ի վեր քան զտեսուէ երկնային բարիսն, գո՛ւ ես երջ և անդուխտ վարհուե։ զի ոչ որ կարէ ելանել առ Ն՛այր քո՝ եթէ ոչ քեզ։

✻Ներանութեան անչափ։) Եթէ առ քեզ ո՞ կարեմ (ասէ) ժամանել, եթէ ոչ տուրց մանդ զգայական շնչոյս և ախորժակիս ։ զի որ սիրէ զանձին իւրոյ զկենդանին արձակ կէ զնա և լքանէ ի յաբխուենական կենաց։ և որ առէ զանձին իւրոյ ախորժելին ի յինէն այսմիկ, ի կեանս յաբխուենական պահէ զնա ։ ուրեմն դու որ անձկալի երանութէն ես։ զշնչաւոր կեանս իմ ես քանելով՝ կա րեմ զքեզ գտանել, որ ես՝ Ճշմարիտ կենաց Աղեմքարտոս Ա՛մպրակիացին, թէպետ յիշ մարուք և սխալապես խոստացաւ զսահմանն Պղատոնի, թէ խնամատարուէ խոկումն մահու ։ և գիտեր զի հոգին անմահ է, ի պարապէն զինքն ձգեալ օպան ։ զի հաս ցի խնամատուէ, և անմահ կենաց ։ և ակնա ռու բարեկամքն մերոյն Ա՛րտաշեսի, ի մահ ուան նր զինքեանս սպանանէին ։ ոչ այսպէս խնդրէ Ի՛ն ։ այլ զուարճացումն միայն յատ կի կոմաց, և մարմնոյն ախորժակաց ։ զի ըս Յովմայի քեմբեցւոյն ձ դրքոյ Ճ՚ գլուխ օրքան ի՛նէնք կարեմք ելանել, այնքան առ Ի՛ն կարեմք ժամանել ։

✻Ախձան կենին կատարել ։ ի սեղմագոյն միաձորումն ընդ Աստուծոյ։

✻Ոմն անփոխադրելի ։) Զի ոչ փոխոխ (ասէ) ի քաջելոյ վէրս իմ՝ այլ միշտ զօ ըեղ ես ի քաջել զվէրս իմ՝ անփոխադրելի կամօք ։

տակ Ա.Յ՝ և եկն մեռանել զբեզ. առ որ
ուանեմն ի՞ձեզ հարց և ասաց՝ ես եմ Ա՞րեշ
լեսայ : և այնու կերպարանաւ երևեալ
կամ զի կերպարանին բազմիցս ի՝ Հեբռայոյ
եկեալ տեսանել զնոսին յուծեալ՝ կապել՝
և կողոպտեալ : զոր օրինակ ի պատերազմի
բազմիցս հանդիպի՝ որ մինչ մի կողմն ի՝ ծա
ծուկ չինեալ լաղումներն , և ի լցեալ հրա
ցանան յուսալ , թաքնաբար միւս կողմն ի՝
լաղումներն ջուր կապե՝ և զհրացան թօփից
զառ կայծելի ծակերան գամե՝ և զինեալ թշ
նամին ի դերևս հանե՝ որով հնարիւք ըզ
հնարն յուծանե՝ և զմեքենայան կապտե :
այսպես մինչ հռոմայեցիք զԻսրայէլացի քա
զաքի պարիսպն բաբանեալ կամենին խար
խել և փլուցանել : հանդիպ բաբանելն
Իսրայէլացի ի՝պատասխանի ի՝լայր կախեալ ըզ
քաղքեն լցեալ յարդ ի՝ և բրդոյ և հնո
րիւք խափանեալ զինարն հռոմայեցւոյն :
այսպես և Ա՞ր կողոպտե զինարն սատկի :
(*Ա ատենային գայլեհղաքինն :) Գայլեհ
զաքինն ասի՝ ոչ թե ոք առաջի ոտից կռ
բին դնելոյ զքար մի , որ ոտն առեալ գո
բեալն և անկցի : այսպիսի գայթակղութենէ
գնե ոչիչ ոտից մարդոյն՝ թե ի՝ հաճատատ
լինի , և թե ի դրծելոյն : բայց խաչիդ և
չարչարանացդ զօրութենէ՝ վառնուցին (ասէ)
եղեալ Ա՞ր գայթ ակղութիւնն և Ա՞ր խոչոտ
ինացին հաղիցին՝ այլ որոգայթիցն գրուիք
զոր օրինակ ի՝ Հնոհանու գբնեցւոյն յարեալ
զորոգայթ կերպարանօք մեր Ա՞ր և ծառայ
ցին՝ բայց Ա՞ր խոչոտակեալ զորոգայթս
Ա՞ր անդադար աղօթիւք՝ զորոյ չար հնարքն,
յաստուած առաջ Ա՞ր ինդաբան Ա՞ղաչաւոր կոչէ : և
կամ զի կերպարանին բազմիցս ի՝ Հեբռայոյ
լեսայ : և այնու կերպարանաւ երևեալ
ուանեմն ի՞ձեզ հարց և ասաց՝ ես եմ Ա՞րեշ

ասաց

(*Ա՞ղաւաւոր հայոց՝ ա՞ռաջ մ. հոգեան :)
Ա՞ղաւաւն է նշան խերին : և Ա՞ստն Ա՞ր է
նշան Ա՞ենաց , ոչ և օձն պղնձի ի՝ վեր ձողին
որ վասյլեեցեան ի՝ Ա՞իսուսաւոր օձից բըժշ
կեր , էր օրինակ խաչին և խաչելոյն : այլ
որքան նախատիպն քան զօրինակն , այնքան
և Ա՞ր կախեան ի՝ Ա՞աչին , զօրեղ և կայ
ծոյ է ընդ խաչին խորհուրդ : զի է Ա՞ենաց նոյ

(*Ա՞ղաւաւոր հայոց՝ ա՞ռաջ մ. հոգեան :) Ա՞ր ան
հաճատատ Համարձակուեն մերոյ , և առ Ա՞այր
մեան՝ ելոյ պատճա՞ռ է : ոչ սակեղէն զգե՞ա
զանն Ա՞րտաշես , առ ներքնագոյն անձնէն
Ա՞րտաշեսի մեան՝ ելոյ պատճառ եր : Ա՞սէր եր ,
Ա՞ե . 6 : և ակ և վար՝ նէն ի՝ Ա՞ր ասէ Պօղոս ,
ունելով զհամարձակուեն ի՝ մեռանել սրբոցն
առեամբն ի՝ Ա՞ր : Եբր . Ժ . 19 : Ե՞ր այս է
մեծ պարծանաց տեղի , զի որ պարծի՝ ի
Տ՞ն պարծեսցի : և պարծանք ջորուեց մե
ծոց՝ նա է և ի՝ կամն Ա՞ր բարձր լինելն եղ

Ջնեբք մեր :

(*Ե՞) Ա՞ր ջոբոյեալ գոհ՞ոբա առաքչեցին)
Ա՞յսինքն զջօրս դիւաց՝ որք են հոգեւոյ
սատակիչք , և չարաճար ֆինեթպազ մար
տիկք և զանազան զինուք կուռն վառեալք
ընդ մեզ ի մարտ : և Ե՞թ զոդեղ մեզոց կեր
պարանն : և զցաւոց և զախտից՝ և զկերըս
տական նշմարտանաց դումարան , մերթեսցես
հեռի սահմանաւ , խափան տարադրեալ
անդադանալի կորստեամբ : իսկ Ե՞թ Ա՞ր ա
սաց , պա՞տ իշխան Ե՞ես ընկեսցի արտաքս .
ընդեր ընդդե՞ զի վանեսցի՝ ի՝ Ա՞ենէ : Ա՞սելի
է՝ Ե՞թ վանեսցաւ սատկի զջորուէն , յոյժ ամ
անդիտութեբ իբրև ընդ մարդ մարտեաւ ել
Ա՞ր , և յաղթեցաւ՝ ի զջորուէ Ա՞ուէ նր :
Ասկայն քն ոչ անհնարին եբարձ զնա յՅե .
զի մի զինուորն իբր խամրանային՝ ի հոգեւ
որ պատերազմի ել դիւաց : զի ոչ Ե՞եսու
ոչ զնա՞մ քանան ագիս կատրեաց . այլ եթող
զամենս փորձել և կրթել նոքօք զիսրայէլ :
Գատ՞ե . 3 : այսպ՞ս և փրկիչն մեր՝ ոչ ընա
բարձ արար զջորուէն դիւաց . այլ եթող
մարտակից իւրոց հաճատացելոյ : ոչ և զբ
բագրեան Պօղոս ասէր . ոչ է մեզ մարտ
բնդ մարմնով և ընդ արեան , այլ ընդ իշխա
նուն և ընդ պետուն՝ և ընդ Ե՞ակալս խաւա
րիս այսորիկ , ընդ ոգիս չարուե որք ի՝ նր
քով երկնից : Ա՞փես . Ե 11 : և Գ՞երտոս ա
ս՞ր , որ ե՞ն յերկինս՝ և հակեցե՞ք զի ոտին
Ձեր ստոյ իբրև զաւե՞ճ գրչի . չքնի և անդ
րկ Ե՞թ զի կանիցէ , որում՝ ի դիմի Հարկա
նիսի՞ք հաճատեբք հաճատով : Գ՞ետ . Ե 8 :

նմա ի մահու. (ոմն և Ա. բեներ ասաց ցՅովաբ ի վաթ. յարիցեն մանկտիքդ և խաղասցին ընդ առջև մեր. 2 Թագ. Բ. 14) և կայ ինքն ի հետաստաճեխ իբրև սկսանիցէ. ունի լուծ զգուսակս յաղթութեան ի ձեռին. ոմն զի յաղթողացն զգուսակ տացէ: այլ ոչ ոք պատեհագոյն, եթէ ոչ քան օրինին մարտիցի: և ամէն որ պատեհագոյն, ասի ժողովեալ լինի: Կրկն: Յովհ. Ժ. 15: և Յայտ. Ե. 10 ասէ. լեր հաւատարիմ մինչև ի մահ, և տացէ քեզ պսակն կենացն:

✻ Յովհաննէսին երեսնիւղ որոյն) Ոմն հրէից դարան պատրաստեցաւ. Գործ. ԻՀ. 12:

✻ Ա երեսացին վարին վերջինոյն) Դատաստան կայքն վարին և որդացքին ստոյգ են վերն երևացեալ բարւոյն տեսակքն. որով զբարն ծածկէ և ուեղկաւ իմիք բարւոյ պատրէ:

✻ Տալբեսացին որմանցն բոյսն) Ա. ինն է որ ի մէջ բարի սերմանցն զորոմն ցանեաց ի նովքէ մարդոյ. Մատ. Ժգ. 25:

✻ Նազիեսացին քոնաւորքին չարաբանելոյն) Ոչ արար առ Յօբ. ևնդղվեցաւ չարաբան նուքեն նր Յ. Յ: Յօբ. Ա:

✻ Կոբեսացի լոր խոչեռնին ի մահ պատչին:) Լաւ լմնանայ գջուան կարթինն: զի կարթն պատուոյ խայծիւ. և երկայն լարիւ ձգի ի ծովն. որ ձկունքն պատրեցեալք ի խայծն կլանեն և ըմբռնելոյն այլ այն լարն որով ձին որսայ (ասէ) սատոյ ի մահ՝ չարչարանք նացած չնորհիւ ընդ մէջ կորեսցի: և այլքն համ մնացք են վերնոցն:

✻ Յուդեսացին նղոպրոնիան նեղչոցն) Ա. յոյ ինքն չար գազան գիւաց միաբանութիւնն: որք թէպէտ հակառակք են միմեանց. բայց ի կորուստ մարդկան միաբան: և այլքն նմանապէս են:

✻ Հալեսացի ևացամոցացի եղեամն աղնգոնն չինն) Եղեամն է ներքագոյն ցօղն իջեալ ի դիշերի ի վեր անկոց: զորս չորացուցանի և կիսզա: այլ բարեպատեհապես եղեամն ասի տանապայ ի նուրբ մնացմամբ ստուերացուցանի մարդկանց ի սիրոյն Ա. Յ: և կամ այրեցումն ժողովեալ բարեաց. զորս խոր շակահարութիւն այրէ չարկ ասելոյն, որ աղաղ դաժան և կախարդ ասի: զի նովաւ առնեն մարդիկ զկախարդութիւն:

✻ Ասրոտիացի եղջեր գառոցինն) Ի ստացմանէ զեղջերս մեղաւորաց փշրեսցես, և բարձեր եղիցի եղջեր արդարոյ: և կամ որպես ասէ Յայտ. Ժ. 3. և ամի ի դէմս նր վիճեսցի երբ

ասոյ ընդ. ես չեմ արժանի տեսանելոյ զ Իրեշտակ լուսոյ. դուք առ այլ ոք իցես առաքեցեալ: և այլոյ ումեմն երևեալ ասացաք. ես եմ Քն առ որ ասացաք ես զՔն ի կենդանս այս ոչ կամիմ տեսանել: Սբ. Հոգին Անդրարիտայ՝ վիշապաձև երևեալ ահացոյց. բայց նա ի վեր պարանոցն նր կոխեալ նկուն արար սրբոյն Ա. բերկիոսի եպիսկոպոսին Երապօլսի դարան կալեալ և տանիլ ետ ի Հռոմ. բայց նա հեծեալ ի վեր նր իբրև ի վեր իշոյ՝ տկարացուցեալ մինչեցոյց զնա ընդ ծանրանալն ի վեր նր: առ որ կատարի բանն Յովսեայ. Ժ. 11. Եփրեմ իբրև երինջ կիրթ սիրէ զհակառակ կռի. բայց ես հասից ի վեր գեղջ պարանոցին նր: զահագնուին Ի. ևխաթան գազանիս պատրիկ չայս առնէ Յօբ. Ես. 16. Թէ ընդ ազգի ազգի ծառոյք ննջէ (այ հոմանեաւ ծառոց ծածկէլով զորոգայթ իւր) եթէ լի նիցի հեղեղ, ոչ զգասցե. յանձն առնուցանէ և զի թէ յորդանան գիմեսցէ ի բերան նր, յանկնակալիճ իւր ընկալցի զնա: Ա. յլ այս գազանս թէ ոչ գրգիսի, կերպիւ նոճաձի ի խռաստիլ նր (ասէ) ծակիցես զրանգունս նր. վերացուցանիցես զվիշապն կարթիւ. դնիցես պախուրց շուրջ զգլուխ նր, եթէ կապիցես անուր ի քիթ նր: անցուցանիցես դանդանաձանդ ընդ կզակս նր: խօսեսցի ընդ քեզ հնազանդութիւ. և կակուղ բարբառով դնիցէ ընդ քեզ ուխտ: նոճաձիցես զնա ծառայ յաւիտենական: խաղայցես դու նովաւ իբրև ընդ հաւու. և կապիցես զնա իբրև զձագ կապով: ի վեր որպ ասէ Իսկէ՝ Հո ձառի առ Ա. նոխոքացիան ի վեր խոնարհուէ: Հրեշտակ էր (ասէ) սաստկ, բարձրացոյց զանձն. և արդ՝ զի՞նչ: ոչ ապաքէն ես առաքել քան զամենեսեան խոնարհեցայ: ոչ ապաքէն զերկիր ուսիցի ի բնա կուի. ոչ ապաքէն յամրուանց բամբասի և դարեվիճ: Ա՛րդ էր Պօղոս՝ և խոնարհեցոյց զանձն: և արդ՝ չկոչ աքանչելի, զդովիցի. չդրոճատիցի. չկոչ բարեկամ՝ Քն: չգոր ձեաց ես մեծամեծս քան զոր Քն գործեաց: ոչ իբրև սարկի միում բազում ամանգամ սատոյեր սպանի: ոչ իբրև հաճու խաչ զայր նոմաճ: ոչ ապաքէն զահաչահեալ ուներ զգլուխ վիշապին ընդ ոտիւք: Ար եթէ ընդ ոտիւք ոտից նկուն առնէ. Քն զվիշապն սա առանց. քանի օն ևս ինքն կատարեալ առնել: այլ զի արժան ոչ համարի մեզանիկ ընդ տկարքն. զնմանկուսն իւր զինեալ ընդ

✻Անօրենացն ամբառնալ զբազկին ՏԷՐՈՒՆԱԿԱՆ։) Ա.յսինքն ցնոյն Թուղթն ։ որով բառնին դրօշքն ։ զի որպս երկրաշարժ զօրք ըստ խմբից իւրեանց ՝ ունկին վնջան ։ այսպէս և պետունք և իշխանունք դիմաց ։ ըստ զօրնոյն չարուն իւրենց նշանաւորին ։ ոմանք վերակացուք ցանկուն ։ ոմանք նախանձուն այլն ։ որոց դրօշակիր ցեղքն (ասէ) մնան բնակեալն ։ զի մի՛ զբօշ յաղթուն համբառնացեն ՝ ի վեր հաւաքելոյ քոց պարծելով ։

✻ Փոխիցէն ընդ նոյն ճոնապարհ։) Ա.յսինքն եթէ յառնիցեն չար դէմք, և կամ ՝ ինձմանէ դիմեցեալ մարդիկք ՝ ի վերն իմ, ընդ մի հաւասար եկեալ ։ եօթն ձանապարհաւ ՝ ի փախուստ դարձցին ։ Օրին.ԺԷ. 7 ։ Ար քո լերսվին հեռացմամբ, զի եօթն ի նշան ընդհանրութեան։

✻ Ընդ նոյնոյն ՀԱՐՈՒՆ ՀԱՆԴԻՊՈՂԻՆ։) Ա.յսինքն ընդմանէ հարաւային կերմութեամբ սիրոյդ ով Տէր, ձեռն ցրուեսջիր սիրոյս պատճառաւ ՝ ի սպանդ, փոխանակ ՝ իգարուն հղիդեւր ։ Երբ ։ Ե ։ 11 ։ և Ժ ։ 16։

✻ Լուծիցայ մոցս կոյիդ ՝ համբոյ ի ղաղոյ ընդ։) Աղիմն ի զգուիլ և պժգալ ։ կամ՝ նոգիցն տխուռով, ի դողդոջալ, և սարսռալ ։ և ըստ երկուց մուացեալս, համբոյրն շոգրթի գազանին զղուիլն և սարսռելն Թուխասի (ասէ) հաստատ մնացս ։ զի համբոյրն այն նման էր համբուրելն Յովաբայ, որ կամբով զԱմասայի համբուրել՝ Եսպան գնաց ։ 2 Թագ ։ Ի ։ 9 ։ և կամ համբուրելն Յուդայի որ մատնեաց զՏէրն ։

✻ Ընդդիմանալ ինձանցն ՀԱՐՈՒՆ։) Ընդդիմանալ ինձանցն ՝ ինձ կին ։ Այսպս ասէ նկատմամբ մերոցեալ երիս առաքելին ՝ ի ժամանակս ելին Յարտնի. որ մինչ եմեալ ընդ ապաշխարութե , դէքն չհանդուրժեալ, հրացեալ նեռս արձակելին ՝ ի վերն նոր ։ և ՝ի հետաստանել խոսքին ։ մինչև որ ելին Յարտեղ պատերազմեալ ընդ նոսա յաղթեաց նոցն, և ապատեաց զերիսատարդն։

✻ (աշդէ ի սատանն նոյն խորհրդոյն։)

Ա.ստուած նորդեալ ՝ խմնոյ զնաւս ծովա կուր աճապարկաց ։ իսկ դէքն են ոգի զծովա գնաց, և ՝ի վեր բղխախոհութե նստող աւազակաց ։ որք որսան զողխախոհս ։ վասն որոյ նաւակք այնց խարդախող աւազակացն կացցեն (ասէ) ՝ի սասանումն և ՝ի դողմանն բաս այնմ, թէ անօրէնք երբև զծով ծփեալ ցնին և զհանդիստ մի գտցեն։ Եսայ.ԾԷ.20

մունս նոյ ՝ի բերանս իւրեանց։

✻ Ոչ ոան փայթիք օրհնութե կենաց ։ յորում պրկեցաք ածիք անբծութե։) Ըսայս խնամ ևս կատարմամբ մարմնոյն ։ ոչ և ասէ յերդս չտրականին ։ ՝ի խաչին բնաւ ելոյ բանդ քո բառնալն մարթնով ։ ոչ անբծանելին ՝ և ոչ խաչիւ կարէ ընծռնիլ, եթէ ոչ ընծռնելի մարթնով ոչ և Ա.ծածանն յոտոցն գրքոյ։ զհոգի մարգոյն՝ սրբմբ և ընդով (ասէ) ընդ բառնիլ ՝ի մարմնի ։ նմանապես և անընծռնելի Ա.ծ բանն ՝ ի խաչին ընծռնեցաւ մարմնով ։ որ անընծռնելի էր ըստ Ա.ծութեն ։ Ա.յսպես հուրն ընծռնի յօսկւոջ, և հոտն ՝ի ծաղկոմ ։ այլ թէ միջնորդութե կենաց փայտի խաչին զի՞նչ խնդրե ։ այ ՝ի կերտուած զմահանալն սատանայի։

✻ Ընդ նոյնոյն ԲԱՐՈՒՆ ՀԱՆԴԻՊՈՂԻՆ։) Ա.յսինքն ընդ Տէրունական արիւնդ որ կարէ արարել, և պատրան սանդի կալմեցեր (որ ՝ի հեղուսի արեանդ նկատելով զբեզ հաստարակ մարդ խմացեր) և ընծռնեցեր զվիշապն լեհաթան։ նմանով արեամբդ ՝ի կորուստ մատնեացես։

✻ Լերան գտանութե։) Ա.յսինքն զայն լերդին որ ՝ի խաչին կամաւ արբեր ։ որով հեղդ յար դեղատուն եղեր մարդկան ։ որ ոչ կարէ արբեր ՝ զի քաղցրասցին ՀԱՇԱԿ պատգամդ հանապազ (նոյն լինքն չարն սանդ ՝ի կոր բուստ դարձցի , և անբժշկական հարուած ծով ըստ անձնիցն։

✻ Պատճառանութե ընծոյն ՀԱՐՈՒՆ։) Ա.յսինքն յորժամ զքո ընծայն ՀԱՇԱԿ չարչարանացդ պատմութե զնշարածանպիր, խոհեմով վերնոյ չարչարանացդ ընդ Աղվսիոն և ընդ Աղեսիայն) նոյն լինքն չարն սանդ ՝ի կոր բուստ մատնեացի և այլն։

✻ Ընդ ածմբե անհատականաւ։) Ընդ ածմբե անունն ՝ Քան ՝ ի անձառելին ։ ըստ այմ Ծննդ. ԺԶ. 29 ։ ուր միանչ ՝ Հակոբ եհարց զանունն ՝ Երեսակին մեծի խորհրդոյ ։ ասաց թէ, զի՞ հարցանես զանուանակ իմ ՝ և ոչ այլ։

Ցողդ որ ի քէն կոչէ ցօղ — դեպ։
Բժշկեացէ զը հանգոյն — ցեպ։
Եւ վա պալոյն գոյն գիտ պիմանան սիրելի

ընթերցող զբ բայ։

✻ Եւ շուն ոճաոյս խոյս ընդ ոեղ։) Ա. յայ քինքն ողորմութեամբ ստեղծողին լմն (Յն եղիցի ընդ իս ։ ըստ այնմ, եղիցի ողորմութիւն քո ար ի վրն մեր ։ ոպ և յուսացուք ի քեզ ։ եշխ և ոճաոյս իմ ընդ ոեղ ։ նբաժանէքն չողաւ փա ցեալ ի ին ։ զի ոպ հոգւոյն ։ ( ) օնամէ անու կա պեցաւ ընդ հոգւոյն ։ Ղատթի ։ 1 ։ ոճաոյ ։ ՃԸ ։ 1 ։ և բազմութեն հաւատացելոց ։ էր սիրտ և անձն մի ։ Գործ ։ դ ։ 32 ։ նմանապէս և որ մերձենայ ի Տէր ՝ մի հոգի է ընդ Պօղոսի ։ 1 Կորն ։ զ ։ 17 ։ որ այս միաւորութիւնս ընդ Քրիստոս լինի սիրով ։ զի սէրն է որ պար և շաղկապ կատարման , և միաւորութեան ։ սէրն արար զՔրիստոս ի Մարդ ։ զոր և կապեաց ի խաչին ։ սէրն այնպէս միաւորեաց զՔրիստոս ընդ մեզ , և զմեզ ընդ Քրիստոս ։ որպէս վիճակաւն միաւորուի ընդ հարսին ։ այր և կին որպէս ասէր ։ փեսայ երկնաւոր հարսին քոյ եկեղեցւոյ ։ զայրի եղեալ ի քէն գՀոգիս մեղաւոր ։ մարթեա գթալ և յօգնել ի քէն զմեզ ։ զայս շաղկապս և զմիաւորութիւնս խանդրէ սուրբ վարդապետս անբաժանելի

մնալ ընդ Քրիստոս։

✻(Ե) Ինչ որ ոճ ի ինչ ։) Ա. յայ քինքն որ ոք որ ընթերցցի զայս աղօթական և խորհի ձակատն աղօթքս , թէ ծեր իցէ , թէ տղայ , և պարտուց մեզ , և մնորոգուի շնորհաց , և մաքրութեան ։ վերատին նկարեալ ի հոգիս իւրեանց զանոխտ կերպարանիդ նմանութեն ։ որով ցոյցանէ թէ պատկեր Ա. յ ասի մարդկային հոգին՝ վն մաքրութենն։

✻ Տեղիս ասդանօր ի հոտաչահս։) Ա. յայ քինքն հպատակիս ի հաճելոյն հեծուեա , ոչ միայն իմ . այլև ամ ընթերցողաց սոյն գրքոյս . և հառաչողաց սովաւ իմէ մեղաց ևրեանց։ և այլքն յայտնի է ։

լինչ ասաց , զի անձառելի էր ։ որ ըստ Նբ բայեցոց ասի (Ի հովա) և ըստ Յունաց , (Անթրակամաթօն) զի անունն ե յայտ նիչ բնուե ։ իսկ բնուին Ա. յ ՝ ի անձառե լի ։ վն պանորիկ ոչ դնի անուն լինչ ՝ որ ըզ բնուին յայտնեացէ ։ ուրեմն յորժամ առ քեզ աղաչակից եմ աստուած ըս Յհաննու Ա. հետաքրքնին , թէ որ ի վեր ես քան զամ ասելի և իմանալի անուն Ա. ջ իմ Յն. յոր ժ անուանեզ գողան և սարսին ամ բնու թիք եղելոց ։ փիլիպ ։ բ ։ 10 ։ յայնժամ և ինքն ասդ յայս ուհեղ և սքանչելիս անուա նեալ իբրև ի հրոյ կիզեալ ոտղորեացի և ի կը

բուսոյ մատնեացիս։

✻ Ի զկնին այս ամ պոփոյ ։) Ա. յանիքն վէ րուրեալ Յաչիդ , և Ականջդ , և Ընդ , և Ելոյն , և Պատմուե ջարբարանայդ յիշ մանն , և Ընուանդ աբան չելոյ ։ ընորհքն և պարգեւք եղիցին ինձ խոստովանողիս ի քը ժշկուի և ի քաւուի մեղաց իմոց ։ զի իւրա քանչիւրն ե բժշկարան , և քաւչարան ։

Տեաս զրօրէնն յիշատակեալ Յաչին եղեալ , և անուամբն Յն խաչեցելոյն ։ զի վն ոչ ջացեալ անդամալուծին ասաց Պետրոս Գործ ։ գ ։ 10 ։ յանունն Յն Ա. ի նազովրա ցւոյ զոր դուքն խաչեցիք , զոր Ա. ջ յարոյց ի մեռելոց ։ նովաւ սա կայ ահաւասիկ ա ջոյն ձեր ողջացեալ ։ և չիք այլ ի մի վիճակ ։ զի և ոչ անուն այլ գոյ ի ներքս երկնից տուեալ ի մարդիկ ՝ որով արժան եղե կիցուք մեզ ։ Ականջքն Ա. ի ՝ բժշկեն յանհաւատութե ։ ուստի ասաց Ա. ի Յով մայի , քեր զմտատունս քո՝ և սրկ այսր և անդ զձեռս իմ և քեր զձեռն քո , և մխեա ի կողս իմ , և մի լինիր անհաւատ ՝ այլ հաւատա ցեալ ։ զորս միանգ չօչափեաց Թովմաս ՝ ա սաց , Տէր իմ և Ա. ջ իմ ։ Յօհ ։ ի ։ 27 ։ Ա. ընեն Ի ի պարգեւէ զբժշկութի ։ այս է արուն իմ որ վն ձեր և բազմաց հեղանի ի քաւութի և ի թողութի մեղաց ։ և ի վերայ պնդ Եսայ ։ ի ։ 19 ։ զի ցողդ որ ի քէն է , բժշկուի ե նց , ասե երգ հարականին ։

ԴԱՒԻԹ ԻՆՆԱՄԱՒՆ ԵՒ Ա՛Ի ԵՐՈՐԴ.

Ո՛վ Տէր գէնոլ, նա՛ եւ ցոյցանէ ինէ ո՞ղջ Հրեշտակն երկնից քո: Աղերսուդ՝ ինէ ո՞ղջ զաք հոգին գեան: Աղերսուդ՝ խնդրէ նշանաւ Խաչին պահպանել զինեան ի գիշերական չնոցէ: Ողջ ըսդ՝ խնդրէ ի Քէն հանգուցանել զինեան յաշխատութենէ, օգնել ի տկարութեան: Կենդանդուդ՝ ի բնական պարծոց խնդրէ զինեան պահել: Ա՛յ Երեսդուդ՝ խնդրէ զգիշերական Հրեշտակդ, ի զայրագութեան աւետեան սրբոց:

❋ ԲԱՆ ❋

ՍՈՒՆ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ:

❋ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ❋

Ըստ այնմ Երեմ. ԺԲ. 19: Ի մեռանել մեծ անուն Տեր: և Եսայ. ԺԲ. 24: Զի անուն Տեր մեծ է ի ձեզ:

❋Զանգ ահաւորութեան:) Ըստ այնմ, առաքեա գոչեցէք և ոչ դադարիցէ. Տեր Աստուած, և ո՞վ իցէ որ ոչ սարսիցէ. Տեր մասին. Յովն. Գ. 8:

❋Իշխան սաստիկութեան:) Նկատեա՛ ի կռուումն այն, թէ Ադամ ո՞ւր ես: առ որ ասաց. Լսեալ զձայն քո և երկեայ: Ծննդ. Գ. 9: և Կորնթ. Ա. 4. մինչ Հոգոյս լսեաւ զբարբառ Տեառն, թէ Աճեցուզ Աճեցուզ զի՞ հաշածես զիս. զարհուրեալ անշուշտ եղև:

❋Ձայն անհաւատութեան:) Ըստ այնմ, լսեցուք լսելիքդ և մի խմաջիք. Եսայ. Ը. 9:

❋Բարբառ գողութեան:) Զի երբ լսեան ազ շակերտքն զձայնն Տեառ թաւալեր ի վերայ երկնի, թէ գայ որպէս իմ սիրելի: երկեան և անկան ի պէս երեսաց իւրեանց: Պատմ. ԺԲ. 6: և կամ ըստ այնմ, որպ ձայնն զեր կեր շարժեաց. Երբ. ԺԲ. 22: և ըստ Ա՛մբա կումայ. Գ. 2: Տեր զԱւր քո լսեայ և երկեաւ:

❋Ձայն հեծութեան:) Ըստ այնմ Դանիէլ. Ժ. 9. և լսեայ զբարբառ բանից նորա, և ի լսելն իմ կայի հիացեալ:

❋Յաւուրս բռնութեան և ահից պատերազմի:) Ըստ այնմ, քաղցը է Տէր որոց սպասեն նմա: և կամ թէ, բարեբար է Ա՛յ ի ժամ հասանելոյ նոցա: և անձն որ խնդրէ զնա, բարի է որ համբերէ նմա մինչ ցյաւրս Տեառն: Ողբ. Գ. 25: և Ես. Ի. 7: կուտ Տէր: Ես. Ի. 25: և Միք. Է. 7:

սալ ես Տէր տկնկալելոյ, սպասելոյ փրկչի իմոյ: տես և Պաղմ. Ը. 20:

❋Յորժ երկնաչոյլ սասանին ամ բնութիւնք եղելոց:) Ա. յանկն ի քէն սասանին ամ բնութիւնք տեղծուածք, ոչ միայն երկրաշարժք տեսք Յայտնի. 14: այլև ամ երկնայինք: զի Ա՛ր բօբէքն զկրեաս և զտուս խաբեանց ծածկեն ի յահէ փառացն Ա. Յ: կամ ըստ սրբոյն Քիւոնէսիոսի զերեաս ծածկեն, զարձրուն թեն Ա. Յ պատուելով. և զտուս խաբեանց զկարուելեն Ա. Յ: այլ միջին թեովք ի չաւ փառոր գիսուն և ի ձանաչումն Ա. Յ ասս նայով: խնկ և վե երկրի ասէ Դաւիթ. ո՞ հայի յերկիր եառայ գողալ սմա. տես Յայտ Ե. 11: և վե Հրեշտակայ յստուգ ասէ. մերձեցայն ի լերինս և ծխեսցին: զի Աբէլ բէքն անմիջապ տեսանելով զՆ գեղեց կութեն նորա զմայլեալ՝ բարբաջին ասելով նորա: Աւստի ասէ, սաստկին Աերովբէնն ի վերկոգոյն և սորնագոյն թեօք իբրեզ ծածկեն. և միջնովքն սաւառնել թուլին: ❋Յղփոփեն Պերովբէից:) Ըստ ասէ նկատ մամբ երկուց Պերովբէից, որք հայեին ի վերայ քաւութեն զարմանցողապէս. յորոց միջայ լինել Ա՛խտասուն: Ելից ԺԸ. 18-22: կամ թէ ամփոփին Պերովբէքն ի նեղեցն Ա. Յ աթոռ լինելով: 2 Թագ. ԺԲ. 11:

❋Պատրաստին պատ զոտանեղէնս:) Ա. յանկն ծածկեն զոտանեղէնս Հրեշտակքն ի փա ռաց անասանելի լուսոյն Ա. Յ. որպս և առ տեղքն ի ծագելի արևուս:

❋Երկնչին հեծցմամբ ջղոց Պետրոնեան:) Պետրոնեան անուանեալ ոչ լսանալոյ վիճելոյ բորդ դասս Հրեշտակացն: այլ ղեղոյր Ա՛ր բեշտականն զորոց ասաց Տէրն, Թէ մերձ գասատանին շարժին զդռուն քն երկնից: Ե՛ս յաւուրս Տէրունական առանց

Ձակատուց.Է.3 : և տոճառ նոյ հրամայ,զի
մի՛ սպանանիցեն զնոսա • այլ չարչարեացեն
զնա ամիսս հինգ : եւ եհաս և այլ լուր առա-
քել • զի է՛ երկնից Իրեշտակ մի • որ ունէր ըզ
փականս գ՛ժոխոց և շղթայս մեծ ի՛ ձեռին
և բռնեաց զվիշապն զօձն առաջի զբան
սաթկուն և կապեաց զնա հազար ամ.ոդ և
յատրև ասէ.փակին և դրոշմն բռնադ.ի՛նաւոր
ա՛ռ.ելիացն : Յայտ.ի: այլազանութիւն այս
Իրեշտակ՝ էր Իրեշտակն մեծի խորհր
դոյ Աստ.ած.փականքն դ՛ժոխոց և շղթայն՝
էր Յաչէն.որով կապեաց զվտարուքն նորա
ե՛ամ.այ մինչև ի՛ ժամանակս նեռին : յո-
բոմ ժամանակի սակաւ մի ժամանակ ե՛
տարի և կէս լուծանիլոց է.և զբաղը զօրու
թեն իւր ի դրծ արկանելոց ընդդէմ Աստ.ծոյ :
որ է՛թէ այս եղև զօրութեն խաչին.ասաց
Աստ.ած ի դևերն մատնուածին.այժմիկ դա
տաստան է Տէս այսորիկ.այժմիկ իշխան
Տէս այսորիկ ընկեցի արտաքս : և թէ՛ իշ
խան Տէս այսորիկ դատապարտեալ է : Յով.
Ժ.ղ.11 : Եւ յերրորդ ո՛րպիսի սարսափ ոչ
պատեաց զաշխ յիշումն խաչին.ոչ պա՞
կաս քան զյարուցիսն ասէին ի՛ դալ տուչ
պանակին,այն ա՛ծ.ք նոյ եկեն ի՛ բանակն:
ապրեցո՛ զմեզ Տէր այսօր.վա՛յ մեզ,զի ոչ
եղև մեզ պատկառ յերկիւղ և յե՛ուանդ.վա՛յ
մեզ և ո՞ապրեցուսցէ ի՛ձեռաց աստուածոց
հզօրացն այնոցիկ : այն ա՛ծ.ք են՝ որ.ք Հե՛
րին զեգիպտոս ա՛մ՛ հարուա՛ծովք: Ի Թագ.
ե՛.7 : ուրեմն բարւոք ասէ ա՛ըն Յ՛ովհան
Իակե՛ն՝ Եկ Հաւի՛ իմ խաչին,թէ չէն այսու
հետև դևք ահագին,այլ արհամարհ՛ելիք
և ոչ մահ՝ այլ քուն : գնով (ասէ) գնե
ցայք.ա՛ի՛ լինելիք ծառայք մարդկան : ի՛սիս
առ (ասէ) զչինան որ տուէ՞ան վա՛ ք՛ոյ,և ոչ
լինելիովք ծառայք մարդկան : Ո՛վ՛ն՝ զհաչն
ասէ.ոչ միայն վայրապար մատամբ դրոշ
մեալ.այլ նախ կամօք,և բազում հաւա
տովք : Ա՛ր եթէ այնպա գրեսցես յերեսս,
չեսցէ լինել՝ ի պէտ գ՛ործ՝ որ մերձենայցէ
ի՛քեզ.տեսեալ զսուսերն որով զվ՛րան ըն
կալար : տեսեալ զվի ողնին,որով զազդու
զհարուա՛ծեան էառ : եթէ մեր յորժամ տե
սանիցէ զոտեղիս,ուր մահապարտքն ընդ
մեջ կորնչեին զարհուրիմք.զմեռա՛ծ թէ
զի՞նչ լինիցէ սէրն կրեցէ,յորժամ զգենն տե
սանիցէ.որով փակեաց Ա՛ր զզօրուն՝ նր,
և եհատ զգլուխ վիշապին : Ուրեմն անխոց
լի հանդուցիւք պաշարին հակառակորդքն՝
արդեւանին անզերծ զընտանեաւ մահա-

ասէ եկեղեցին ի՛ժամ Պատարագին :
Եւ զատպ փրկուէ.որ միշտ ընդ ա՛մ՛ե
ղիս գոհութի՛ մատուցանեն քեզ Ա՛ր.որով
և զհրաշալի զՅարուքիդ քո (և կամ ըստ
պատշաճին) գովեն զօրութիք : սարսին Սե
րովբէք.դողան Ա՛երովբէք.և Իշխանու
թիք վերին Պետութեն պարտաւել ձայնիւ
եղանակեն և ասեն.Սո՛ւրբ.Սո՛ւրբ.Սո՛ւրբ.և այլն:
և ի՛ ձայնի ա՛ըն Աւետարանին ասէ.և յոր
ժամ շարժին երկինք և երկիր.ի յահէ փա
ռացդ բանին Տ՛ն Ա.Յ : Հ՛այտ.ի.11 : Ա՛ր
տեսի զանթիւ սպիտակ մեծ.և ի՛ վերայ նո
քա նստող՝ յորոյ երեսացն երկինքն և
երկիր.և տեղի ոչ գտաւ նոցա:
❋ (Այլ.ոմն գիծան գոչեցի՛ք ի նաւահանգիստ բէթ
բուրեն:) Զբանն Դաւթի զոր ասացեալ
է զերկրաշա՛ռ Յարուցելոցն,թէ ծառայե
ցէ՛ք Տ՛ն երկիւղիւ.և ցնծացէ՛ք առաջի
նորա դողութի՛ : Սաղմ.ը.11 : ա՛ըն վարդա
պետս պատուականի՛ ի վերայ Իրեշտակացն.
որ.ք Ա.Յ՝ երկնաշա՛ռ Թագաւորութի՛ք են:
կամ գնծան Իրեշտակ.քն յարարչահարել մե
զաշարացն.և սակայն որդիսպես երկնչին և
դողան ի՛նքեանքին դատաստանին Ա.Յ:
❋ (Ը) Ջարհուրէն գե՛ :) Ա՛ստ յայնմանէ
յառաջանայ որ ասաց.յորի երկոսեալ
սատանին ամ բնութիւն՝ երկոց : իսկ և գիք
գոլով ստեղծուածք.զարհուրին Ա՛.Յ ըս
պառնալեացն՝ զի են պատրաստ երկալ և ա՛յ
պտամբ ծառայք : Ասաւ մինչ տանջէր
զնա Ա՛ն,ազաչեին թէ մի՛ յառաջ քան
զժամանակն տանջեր զմեզ.և մինչ կամէր
յանդունդս ընկղմել զօդային գնան.ապա
չէին առաքել զինքեանն ի խորան : զի թէ
պէտ դեւապատեալքն էին.բայց բազումքն
մնացեալ էին ի յօդս.առ ի մարտնչել ընդ
զօրեղ զինուորացն Ա.Յ նոցա.որոց Իրեշ
տակացեղն առաջի՝ եղեն խորհ խաղաղ
լիք.ըստ այնմ ի՛ Յօբայ.ե.14 :
❋ Ի պոյն նշանաւ խաչին:) Զոր որ հայեցաւ
ի բանական եդեսպատացոց սեռէն հրոյն և
ամպոյն,և կապեաց զանիւնա կատաց և վա
րեր զնա բռնութի՛ ի հեղձուածն. Ելից.ժէ.
24 : այսպէս և զօրութի՛ Խաչին կապէն զը
բուե՛ք նոյ,զի մի՛ կարասցեն վնասել՝ որքան
և կամին և կարեն : զի ասի Հայտ.ը.3.
Թէ ի դբոյն երաներ մարախ յերկիր.և տուե
աւ նոցա իշխանութի՛ իբրև զկայթող կարձի,և
ասացաւ նոցա,զի մի՛ մեղուցեն խոտոյ երկրի.
և մի՛ ամ ծառոյ.բայց միայն մարդկան երկ
բայնոց.որ.ք ոչ ունիցին զկնի՛ք ի վերայ

նաց կամաւորն : Պղնձին ի մեհեանսն այսոքան կանքն : Պատանէին ընդ զեմնաւանսն :

Ընդայն շղթայիւք նեղեն առաքելութիւնքն զեռաբրիստոսին :

※ (ը) Ահա կոչեմ մատամբ ձեռինս ըզ Տէրտերաւ նշանիւ ի ծամ գիշերիս : Յայսմ լեր զայս աղօթս ասացեալ ըն պահպանեմք զիս ի ձեռն Հայրապետին : Այլ որպէս սեմոնն օծմամբ դրանցն բարեաւորաց ի ձեռն յեղիպատոս, ոչ եմուտ կատարօղ հրեշտակն ի տունն նոյ. որ նշանակեր զարեամբն ի մէնի օծման իւրոյ շրթանց մերոց : Նմանապէս յորժամ Պաւղին նշանաւ կնքեմք զդեմս մեր ի ժամու Տեառն մեր, չար գնքն տեսանել ի դեմս մեր զնշանն պայն, ոչ ևս համարձակին մերձենալ ի մեզ ոչ ևս արեամբ աքաղալին յօծեցեալ դրանց ոչ մնանել ասին առաքեալք : և մեկ կաթ մի ձիթենի իւղով եթէ օծցին ձեռք և ոտք, և երես մարդոյ մօծակք (այ սիվրի սենեկք) ոչ ևս խայթեն և ոչ մերձենան յօծեցեալ տեղին, որ վտրէեցեալէ : Այսպէս ևս քրիստոնեայ ի Տէրապրէ զդեմն ջնարիկն հպիւ չար գնքն : ոչ ասի (Ելից • ը • 4 • անց ըմէջ քաղաքիդ եգիպ, հաղիւ գնչուն ի ձէ կատ արանգդ : և գիտորիչն ասաց, յորոյ վէր նշանն լսցէ մի մերձենայցէք : և (Յայտ • թ • 4 • ասացաւ կոտորել զամ մարդ զչունսդս նշանն կնքոյն որ գրեալն էր (Յայտ • է • 3 : Լրդ պատուհասն աճ խաչիդ վտր կնքեմ (ասէ) մնատամբս ի դէմս իմ ի ժամ գիշերի ննջմանս, պահէ և զիս • ոչ և ի հրեշտականքն գիշերային կոտրմանէն ազատեցեր զիշերային անբան գառանցն արեամբ : քան զի չարն սատկ նմանն ինքեան գոսանէ զհաւատարն գիշերին, և ի մնծուճ ժամու ըշխս մտրանգին նա ըստ Լուսիւ՝ շրջի ի խաւարի : վնյ և Լուսքեանն ծանակաւ խաւարի կոչ զնան : և փրկիչն ասէ, որ զմեղս գործէ աւտեայ ըզ լոյս • և ոչ գայ առ լոյսն, զի մի յայտնի լինիցին գործքն նր : իսկ որ առնէ զճշմարտուն՝ գայ առ լոյսն • զի յայտնի լինիցին գործքն նր թէ ըստ գործեցեան : ուրեմն թէ պիտ սատկ կամի ի գիշերոյ զիս գայթակղեցուցանել՝ դու բուն ևսկակէն լոյս ես, և աւտ սականուն ամի որ տես անես, և աւտսան չ տատ զանանակատուն չարին զոր լուրե ըշխմ մեզ վանեա զնմար նորին : և մնձանդ դու ի լոյս անմատոյց բնակեալ ես : 1 Տիմ • չ • 16 : թէպետ զայն Պօղոս վն հոր Լ.Յ ասէ : այլ զի ես ն Լ.Յ հաւասար ստորագրի է ասի և վերադարձ և զհոգւոյն նըբ : Լոյս ասի

մատոյց լոյս՝ ի Լաւթէ կոչի խաւար և մեզ, վն անհաւատ • և ի նըչն Լուս՝ կոչի մեզն այն՝ անմատոյց լոյս, վն իւրոյ դերու նակ երևուն : առ նա հասանի ամ ոք, ոչ ձնուելովն և ոչ լսմն ասլովն, զի յայնժամ չլսուսցես խնամայ զնա, և ձնուե՛ յորժամ խնամայ գոյ զնա անձնուելն ևանիսանալն :

※ Լնդ պահպանե՛ ինոց հզօրէ :) ըմ թէ քանզոցս անգամ կամեցայ ժողովել զձեզ, ոչ և հաւ զձագս իւր ըթևսք և ոչ կամեցայք : հրեայքն ոչ կամեցան (թէպետ և զոտարածեալ թևսք իւրև զձագս արծուոյ բարձեալ բերելիս զնս (Օրն • ըէ • 11) սակայն ես կամիմ Տէ՛ իմ գալ ըթևսք երկնայինս արծուոյդ, և՛ ի ծոց քոյնդ հովանոց (Լսայ • ղթ • 11 :) ուրեմն ընկալ զնս ըթևսք քովք • և փրկեա զնս ի ցնորից և յեկ կամուտ պղտորութեանց :

※ Մե ասե՛ զՀայոյոհան :) այ, սրբեա զզոյս արանս հայեցող և խնացական սրտիս մոտացս մի՛ սանչ անպարկեշտ ձևոք ի՛ պղտորեացե՛ իմ ի ժամ փակեցման սրտացքին զգայուեցս :

※ ի Տէրոհան անթղոց :) այ, ըզ խաչիդ սուրացո՛ զնս ի տրտմելի երազոց : և կամ՛ ի մեզ անուրջ խեղալս, որ լցեմ ի մեզ քնոյ և արթնուե : զնս յայնժամ երևեն ըստ ասից պղտզեացս (խորհուրդս :

※ Լ.էմէ ոտ սրտեա՛ զՀրէքահոյ Հոյեցս :) Լսեր թէ հրեղէն պարիսպ սրա՛ զնձ շուրջ Հանակի զՅ.ձայնն արիւնդ, որպէս արարեր լեռացուց զջուր կարմիր ծովուն յաջմե և յահեկե՛ նց • Ելից • ժդ • 22 : Լ.յսպես Լաւթէ լսրև զպարիսպ էր ասանն Սաբաոյ կարմեցաց I • Թագ • ղե • 16 :

※ զՀեռս եղ ոտ մտին կոնուածով :) այ զջուր զել և մտից խմոց՝ կամ ըզ ածուածով արեանդ զբ ծագրեա՛ զնս ասի եթե ոք հանդիպեաց գայթակ և շուրջ զնւրև բովրակ խաղ քարշեսցե՛ և ի մէջն կացցե՛, գայն ոչ մոռանե՛ իմէջ ոլորակ գծին : այսպես և գայն սանչ, յորմէ տեսանե զարիւնն, Լն շուրջ զշաշոք մերբովք գծագրեալ՝ ոչ կարե՛ ի ներքս մոտնել զի հոգիս մեր :

※ Լդեռոյն պահպանան՝ տոտանէրոյդ ինոց ներոյն եղիցե :) այ թէ յորժամ սանչական և գուսանական պունկայ երգք հնչեցին : Լեսեմ այնց երգոյն՝ եղելոյն պահպանուն աբ խաչդ : քանզի գաստարկաբանութիւնք եր գոյ՝ մեղկացուցանեն զզնչըն, աղմկեն զերևակայուհին : և ոչ աւ ժամայն տեսեալ և լսեալ զանց

գել զանձն իւր ասասկիչն է հոգւոյ իմոյ ։
* Այլ անխափան ։) այլ, պահապան հրեշտակն
իմ մնացէ անխափան ի յարկս իմ՝ ի պահել զիս։
* Ղ ։ Ի քաղաքին Ադամա ։) այլ, յամենիսին մի
առցս ի լեառնսն մահճացս, ի միտս բե-
րեմ զառաքհատեցուցիչ դառն պատուհաս մե-
ղացս իմոյ. և խոստովանիմ ամենագիտոյդ
զանհամար անօրէնութիւնս իմ։ այսպէս Դաւիթ
լուանայր յամ գիշերի արտասուօք զանկո-
ղինն իւր. զի ի յանկողնի շնացեալէր ընդ
Ներսաբեի։ Ասէն Պետրոս՝ յամ հաճախ
սի արտասուէր, յիշելով զամն ուրացուե։
և ընդ հինն Հիմար յոտանն գահաւէժ, ան-
գիտութիւն ձգեալ զերիս քարինս յաղթա-
նոյն. միշտ ընթանայր անդ արտասուօք ։
և ի խոշտանգիչն յայտագեաց, թէ ով երը զը
նայր. ասաց թէ ով պիղծիկ, զի զայն երեք
քարինքն զոր ձգեցի յաղթարանն ի կա-
ռափս իմ առնում. և եղև այնպես, զի քաղ
կոծեալ կատարեցաւ մեղսերոսութեամբ։
Եսայի ասէր, ի գիշերաց կանխէ հոգի իմ;
ուսաշտ առնել առ քեզ Ի Եսայ ի։ ։ ։ ։ ։
Եւ Դաւիթ ասէր Սաղմ։ ։ ։ ։ ։ ։ ։ ։ ։ ։
ցեկ զՏՐ, որ լսանասցուն զարար զիս ։ մինչ
զի ի գիշերի ևս խրատեցին զիս երիկամունք
իմ։ և թէ՝ խոսեցայ ի գիշերի ընդ սրտի իմում;
հոգւոյն ևառատապիւր յիս հոգի իմ։ Ես։ ։ ։
* (Ը) Ընդ ՚ի վշտապատել ։) Այնքան ա-
տեն հանգուցանել զինքն յաշխատութե ա-
ղօթական բանիցս։ և կամ յաւուրն ծփանաց ։
* Ի Ադամոնին՝ ընդ վշտաց ։) Ադամոնի կո-
չէ զվայրն՝ ուր ի շար խաշխ մտաց ։ Իսկ վիշ-
կոչէ զոր ի շար խաշխ յատաչ եկեալ ուտե-
նասին է ։ զի հարեալքն շար խաշխ մտօք ։
անհանգիստ լինին և վշտաբեր պատճառք։ այս
պէս Հերովդէս հարեալ ի շար խաշխ մտաց
ի սպանանիլն Յովհաննու մկրտչի. լսելով
զաքանչելիսն Քրիստոսի, ասէր՝ նա է Յովհաննէս
մկրտիչ. նա յարեաւ ի մեռելոց ։ որով
զօրութիւնքն յայտնապէս ի նմա գործին։
պետն Հերովդէս հարեալ ի շար խաշխ մտաց
ի սպանանիլն Յովհաննու մկրտչի. լսելով
զաքանչելիսն Քրիստոսի, ասէր՝ նա է Յովհաննէս
մկրտիչ. նա յարեաւ ի մեռելոց ։ որով
զօրութիւնքն յայտնապէս ի նմա գործին։
* Ի Ենթադրեցին՝ ընդ կարծեցան ։) Ենթադրեն ասե-
ւեն ևս տեսլեն գեղեցիկ և կոչեցեալ ցանկալին
կնոջ փիլիպպոսի եղբօրն զոր ի կին առեալ էր
պետոսին յանդիմանեալ ևս Հերովդիադ այ
վշտանայր, թէ գուցէ յարուցեալ ։ զինքն
մկրտիչ ։ նա յարեաւ ի մեռելոց ։ որով
զօրութիւնքն յայտնապէս ի նմա գործին։
պետն Հերովդէս հարեալ ի շար խաշխ մտաց
ի սպանանիլն Յովհաննու մկրտչի. լսելով
զաքանչելիսն Քրիստոսի, ասէր՝ նա է Յովհաննէս
մկրտիչ. նա յարեաւ ի մեռելոց ։ որով
զօրութիւնքն յայտնապէս ի նմա գործին։

արար ։ զկայծն ընկուզաւ ի հոգին, որով և
յերակունն տարաբերի։ Ասան Ասակէ՚ ի Ձէ
ձառնէ ի վեր դուսանակաւ խեզկատակուե
ասէ, թէ ու ձառնացին ի միջի մերում բանք
գաւասրկք. զի ի գործոյ բանից՝ և ի գործ ա-
նպիտանաց կործանիմք։ չէ փակկուե ժա-
մանակ, այլ օդ և ոդոց ։ և դու ի խել
կատակուես հատել էս։ ով ոք նահատակ ի
մարտ մտեալ թողուցու զդորովին, և բանս
կատականաց խօսիցի ։ եկեալ կայ ի վերայ
ասոյ ։ շուրջ կայ, գոչէ, մունչէ։ յարձրա-
կել քանայ ։ զանն դղրդէ, զքնաշէն վեր ի
վայր հարկանէ, զի քամ գլխայդ հակիցէ ։
և ի քամէն բունդ հանիցէ։ և կրծուէ զա
տամունս ։ փորոտոյ՝ որոտայ ։ հուր և կայ
ծաղումն չնչէ քամ փրկուե։ և դու նատես
և կատակես, և մարս բանս ասես։ և զանց
դուս բարբառես։ մեք (ասէ) Պօղոս, հե
ծեմք զօրհնապատ ։ և ցանկամք եղանել
յՅե։ և դու ծիծաղիս, և խաղաս ։ ժամա
նակ պատերազմի է։ և դու զգեղաւորացն
արուեստ առնուս ի ձեռն ։ չտեսանիցեն
զերեսս պատերազմողացն զիարդ տրտմե
գին ի խոնարհ կախին ։ յօնքն ահագին ։
գեմքն խոժոռ ։ աչքն արիւնախառն ։ և
սիրտքն ի ներդոլ ։ ի վեր վազեն և զկուրծ
քն բախեն ։ ժողովեալք ։ գումարեալք ։
զահի հարեալք։ չի՚սեմ չհասիլ, այլ բանս աղ
տեղիս չհասիլ ։ և ոչ վայրապարս բարբառիլ։
* Ոնդէպ տեսանել աչաց ։) այ, աչաց և
մտաւորական տեսուեն։ չարչարանացդ խոր
հուրդքն նկարեացին և առ դիցին ։ վայ և
Պօղոս ասէր, ամէն ածելք զմտաւ։ որ զայն
պիսի չարչարանս ի մեղաւորաց հանիցէ
կուէ անուն կրեաց։ Եթէ չարչարանքն Քրի
մտածեսցի։ ոչինչ է յաշխարհի որ ոչ համ
բերաբար տանիցի ։

* Ի Ուր էաթոռ ցուկնուե ։) այ, ննջած խոյնան
քարտաբարն՝ գործիք չարչարանացդ հաս
տիցին՝ որպիսիք են գեղարդն, սպառնդն,
քևեռքն ։ զի ոտ ի դրօշակէ մարմնաւոր
թշնեաց՝ գոդք և աճապարակ զարհուրելք
փախստականք լինին ։ այսպս և յերևմանէ
գործեաց չարչարանացն՝ դէք ։ ըմ միանգա
մայն եթէ առաւօտ լինի ։ հասանիցին առաւ
երք մահու ։ Հոբ ։ ին ։ 17 ։
* Ղ (Ոտատդ օգնուե ։) այ, զԱստուած սբեցդ
հաւատա և յոյսն իմ կախեցին ։ Ո։ յոյ որ ձեռ
վարդապետ ծառ օգնուելոյ ասէ ։ Ասաքսն
փայտ օգնուե։ Իմաս ։ Ժդ ։ 7 ։
* Ի։ Ուր ես Տէր ասէ) այ, որ Աստուած ասէ

պաշտեցուցանեն) Քանզի ի քեզ երամեսցեն յոտաքո դպ խեղագործեն: ուստի և Յաւելից երբեմն ասան ազատել զինքն ի վտանգէ. ձեռացաւ զխեղագործե՛ք առաջի Ընդրուսյ արքային: ուր պյըլ կերպեաց զ՚բնոս իւր. և պատճառեցուցեալ զխեղճառնել, և կաքաւերը առ դուրս քաղաքին, և ծորեցուցանէր պըրձունս իւր ի վրէ քոյ մծրուձայն և յախիճեաս երթայր. զոր դիմահար կարծեաց զնա Ընդրուս արքայն ՝ Ա. Թագ. ԺԱ. ՝ Ոչ՝ ընդ՚ ընդ՚ոմոռեն ասէ զանձուժակալութիւն ցանկականեն, ուստի Ա զօծն զշնացողն պակասութիւն կոչէ, ըստ Ա՚ռակ. Ը. ՝ որ շնայ առ ոչխատեն մեռց զկորուստ անձին իւրոյ ստանայ. ցաւ և անարդանս կրէ. և նախատինք նորա ոչ ջնջեացին յաւիտեան:

* Ա՚ատոան սիրոյն, և չդիտեն ընդ՚ոմոռեան աղաչանն պոյն:) այ, զաստուածն որ ի՚ քո Ա՚ծային սիրոյն. և ոչ ընդմոռեր ի սիրոյս աստ քաղցր ախան գողջախոհուե (զի ոչ՚ոմոռեն է քաղցրական. և աղաչն՝ է քաղցր) վերոյ թէ զաստուածն ի՚ քոյդ սիրոյ. և թէ ղերմանալ քաղցր ախոյ ցանկութեան մի անգամայն (ասէ) բարձեաս:

* Ո՚ձնդո՚ի լեր:) այ, որ զո հոգւոյս տկարութիւն անկած եմ՚ի պատմութ, ժամանակ լեր և միթարեա: և թէ որպէ՚ այ բարերդ աչքդ ընդ՚ոմ՚ի: քան զի ընորհ՚ քեզ է՝ ոչ զձեռնկալու աչքոր զոճարթացուցանէ վտխրեսան զո մեղայ: Ա՚յն աչեն էր որ կայաբ զձեռանէ զղջան ընդ՚ Պետրոսի և ընդ Թոմ զնա ընդ՚ոմ՚ի: Ա՚յն էր՝ որ արար կաճ, և ծեփեց պաչա՚իծնէ կուրին և լուսաերեաց: Ա՚յն էր զո՚ ասաց Ա՚ատ՚իթ. ձեռք քո ա՚ բարին և աստղծին զնա: և թէ Ա՚ջ Տ՚ն ա՚ բար զնա. Ա՚ջ Տ՚ն բարձր արար զնա:

* Ա՚ապաքէ նենաբ չնա՚) այ, զկենաց հաց մարմնոյ քոյ և արեան քաչառ մատուցիդ: զի մատուցնք նորա կաթեցուցանեն զբ՚ մատս կենարար արեան:

* Փառա՚ք մշտաւոյ (զի Ա՚ն է յոյ փառաց. և նոմաբ աեսանեմք զՏ՚յն լուսոյ: պյլ զի զտրամանէն բառնալ ապաչեաց. և այս լինի տեսութիւն Ա՚ն. Ընդմ դաբձել տեսից զձեզ և ուրախ լինիցն սիրտք ձեր: և թէ եղիցի քեզ Տ՚ր յոյս յաւիտենական և փառք քո Ա՚ջ. Եսայ. Կ. 19:

* Յաքանչաւելիք անդգնի) ըստ ամենի խրթին զձորձս մտաբեցին. և ոչ զվերաբերուս փոխանակին: բայց դու նոյն ինակ ես և ամբ քո

առաքելն և հաւատչեալ ասաց. Յիշեա՛ զնա Տ՚ն: իսկ խորհրդակցութեն էր, որ զինքն դարձմանն՝ ի կեանս առաց. թէ յաւուր պաշինկ մատնեցայ մինչև յաւուրս, իւրև զպատճառ պաշ՚ն զխորհրդոյ զոսկերս իմ Ես. ԼԸ. 13 ※ վ՚ոնոքինեն՝ ընդ ոդզ՚ոնեց:) այ, զոր՚ ի հիմանդութեն, իբրև զբնեկեալ անկարտուճած լինելոց եմ, և ապչելոց. վա՛ զնասելոց Ա՚ծանապարհս. ըստ ժողովոյնն, թէ ի բարձանց տեսցեն և ապշութի Ա՚ծանապարհն. Ա՚ոտ. Ժբ. 5: զպյն տկարութե կոտրուածքն. Հանդերձ ապշութ Ա՚ծանապարհն երկնեցոյն բարձ լինիցն: կամ թէ բնոնն ասէ, զբարի կորուսն տեսեսամբ գեղեցկաց. և ապչոյն ասէ զխմարաձայն ախոհիճ ցանկութեն: Ա՚սաի ասէ վերծէն Ա՚ղբասանդրէ, թէ ընդ Ա՚մզուննա կամբով պատերազմիլ. եկեալ երկու կոյմանեքն ի գետոյնջ աստի և անտի բանակեցան: որ տեսեսամբ Ա՚մզուննաց Ա՚ղեք սանդրոս. որ չորս ժամու ժամնկաբ պշոցեցաւ. Հայեցան ի միմեանս առանց խօսելոյ զբան լինչ. և առանց բաղխելոյ ընդ երեսաց՝ յետ դարձան: զի ցանկանն ախոն զանդամանդեալ սիրոն իբրև զմոմ կակղացուցեալ յիմարեցուցանել և ապչեցուցանել: զՄ՚ծնի որ ասէն Ա՚սաի, վերկոթեալ սիրոն իբրև ժանկա՚ուաեր սերն թ ամրայ: Հ Ա՚ոտ. Ժգ ※ վ՚ամբոնեն ընդ ջ՚ոնեց:) Ա՚մբոնի ասէ զժամ՚անջմանն. և չդոնալ ասէ տեսեսամբ ահ՚ուռո երապոյն զվերս եկեալ սոսկումն: ուստի Ա՚նկե՛՚ հր ձառ ի ի՚մ թշնամուեց թէ՚ճբայն ասէ. թէ նախ քան զսեղան կաս կածանք, և անգէն ի բազմանկանին ահ և երկիւղ միտեն: զարիւն անձինն միշտ ա՚ջոն տեսանէ: նախ քան ընդ՚ունիլ խառնել և անդէն ի խրախուն զոյանդալ արիւնն նկատե: իսկ զՀոդ դիշերոյն ասել չէ ոչ ձեռնհաս, որ չուի ընդ՚ոսո խաղալ. այսր անդր ստէպ ստէպ հրջ հրջի ի գահոյնն: Եմ եթէ կամ մի քուն հասանել տեսանել և զայն ցնորական և յածախան երազովք հանդերձ, և զայն ի խաղալուեն: ※ վ՚ոնեցոնն ընդ ջ՚ոնեց:) Ջնբմբըն՝ նաբքն ի մեղայ՝ ի մոտոյ ևս անկանին: ուստի ասէ Ա՚ռակ. ե. 1: Ա՚նառակ է զի նն. Ա՚ե՛ջանմանող է արբեցուեն. և ամ՚ որ հաղորդի նոյ՝ չէ իմաստուն: նաև արբեցուեն պա՚ պա՚ն՝ վ՚ր բերի և առ պատժական: ըստ Ա՚աղ. Ծե. 5: ցուցեր ժողովեան քոմ կամ առնեաքո ևետուք մեզ ընկել զգենի վ՚ինեն

մոռնան արար կարի և գործի մահճանա
✻ Ի Նչոմբաբան երեսոյնա ։) Այլ որ առա-
ջի ։ Ըն ձևացյց զնմ Թագաւորուն Հե-
և զիմառա նդ ։ Այտ ։ Ը ։ ասկայն եւ-
նագործ ասելոյն , ցուցանել թե սանդ ձևա-
կերպիչ պառնկական տեսլեանց ։ ոչ միայ
Հօրն Աբրհոսի ձևացյց գլուխակ հարանն
նր մոլորեցուցյ ։ և Յօհաննու գլեցեալն
գլուխակ մօրն Հերովդեայ վասուց
Ձեռք երեան ասի , Թե դ դևք փսխոխեցան
՛ի Հերոպարանս գեղեցիկ կանանց , և պատե-
բազմաւալ նեղելեն զոմն զաշուրս դ պշծիլ ,
ընդ նա ։ իսկ և քաջապես պատերազմեալ
յաղթեաց նդ ոզորմածէն Ի ։ Յ ։
✻ Պահեա ի հանգստեան ։) Ի ։ յս անկոչնոյս
(ասէ) որ ի օրինակ մեռուցն ՝ գերեզմա-
նի պահեա զնա ՛ի հանգստեան ։ բայց ծա-
նիր զի ոչ կնդրե զՀեշտասի հանգստուԹի
անկողնի ննջմանն ։ այլ ՛իվերոգրել որոգայ
Թիցն սանդ զերծուցանելոյն կնդրե զհան
գստուն ։ վ որպ ասէ ։ չանեցուն մտածո
Ւեանդ ։ այ որ ՛ի յարԹնուէ յերևակայուԹ
ձևակերպեմ ԹելադրուԹ չար դիւցն ՝ զմոռա
ծական աննիւԹ տեսակս մեզայ ։ և յայնցա
նէ պահեա զնա ՝ զի հանգստացայց ։
✻ Ա Նմոռոտ անուղղելիս ։) Ի ։ յսմնքն ՛ինձ
ըելեաց մեզաց , որք յինէն տրտաքոյ հաճա
նուԹէ կամայն ։
✻ Ա Ենճափոյն գայլահագնուԹեանց ։) Ամ ՛ի
գայթակղուեցն որովք դևք և խորհուրդք
նմ (ասէ) զնս գայթ ակղեցուցանեն և կամ
որովք որ ևս այլոց գայթակղուէ պատճառ
լինիմ ։ զնա առաջնոյն ասէ ԴաւԹ ։ կիրճ
որ շրջի ՛ի խաւարն , ՛իգայթակղուէ ոչ իմն
՛ի հասարակ աւուր ։ զնան երկրորդ ին ասէ
Տէրն ։ վայ որ գայթակղեցուցանէ զմի ՛ի
փոքրկանց ։
✻ Ի Ոտքափոյն սրնաուԹեանց ։) Ի ։ յսմնքն
՛ի վոչեռսական գԹեցմանց ուրից ։ ըստ այնմ
Ըրեշտկուց իւրոց պատուիրեաչէ կն քց ։
զի ՛ի վի ձեռաց բարձցեն զքեզ , զնս մի երբ
Ժպտիցես ։ և առաջի կուրնն զգայթակղուԹի
ոտն Թահրիցն ։
✻ Ա Ստբեցաւ ։) Ի ։ յսմնքն զաս
ուսանայի օտար ազգս մուծանէն Հան ՛իմոտա
քանին նախատն նս ազգէց ՛իմոս Ի ։ Ջալ
պէնձանաչն , պատգին Ճշմարիտմամբ ։ կամ ոչ
ազգեաց ՛իմոտն ԴաւԹի Թոռնել վԺողո-
վուրդն ։ Ի մաց ։ Ե ։ որ զայնպիսի ազգ

ոչ անցցեն ։ Երբ ։ ա ։ Ի ։ և Դան ։ է ։ Ի ։
ուրեմն այնու անեղծ Հանփոփոխ յարակից
ուԹիւն ՝ զնս զարամեալս մխիԹարեա ։
✻ Ի Բեռոտ ջնջելականէն ։) Կամ փառաւոր և
ըեսացող որ ՛իՀոտիսր ։ կամ ոչ ցուցար ՛Ա-
լեսանդրոնոսրայ ՛իՀնոյնն , որ զքէն ասաց
Թէ , չորրորդն նմանն ե Որդւոյ Ի ։ Յ ։ Դան ։
է ։ Ջ ։ կամ որպս ասաց ԴաւԹիԹ ։ յադէ
ցայց յերևիլ փառաց քոց ։ կամ ոչ խնդա
ցին աշակերտքն յորժամ տեսին զնա յեռ
յարուԹէ ։ Յօհ ։ Ի ։ Ջ ։ իսկ Թէ եբեոտ լսնա
նամբ զաչն , որ ՛ի ծնէ գերս բազմից առ
նանի ՛ի տեղի աչաց , յայնժամ նկատմամբ
ՀԷ , ասց Յակոբ ՛ի յօրհնուԹին Յուդայի ։
գոչարԹագին են աչք նր ՛ի դինեաց ։ Ծնն ։
խե ։ Ի ։ և այնու գոչարճ աչօք գառինքն
հայիլն խնդրէ ՝ ըե վարդապետս ։ և ոչ ոտ
հայեցաւ ՛ի բանական եդիպտացւոց սեամբ
հրոյ և ամպոյ , և խռովեաց զանհնազանդս կառաց
նց ։ Ելից ։ ԺԴ ։ Ջ ։
✻ Խոտրէ էէ պաշտելն ։) Ի ։ յսմնքն Ջնմա
գլուս և պաշտելն նուէր ՝ զնս ուրախացու
ցես ։ և այս լինի տեսանել տարով զեռԹին
իւրոյ Ի ։ Յ ։ ՚ն ։ զոր ՛ի խնդրելն Ծոմմայի ,
Թէ Տէր ցոյց մեզ զՀայր քո , և բաւական մեզ ։
ասաց Թէ ՝ որ ետես զնս ՝ ետես զՀայր ։
քանզի նա ե հայելի անարատ Ի ։ Յ ասէ
ցուն , և զակնկր առաւուտն նր ։ Ամաս ։ Ե ։ Ջ ։
✻ Ամաս զէպոչաբ ։) Ի ։ յսմնքն Հան և ևկր
ըեա զՀեծուն կորստական խեղդմանս ։ զն
որ զն կորստական շաՀղաց հեծեմ և յղ
գուց Հանդիմ Հատան ՛ի զգ լինէն զայն շաՀ
լին ՛ի չարն ընԹացման ։ Հատոյն լինէն և զա
բաշար հեծելն զն պնորիկ ։
✻ Ն ։ ոզ գեռա չոբնն ։) զնամամբ խորհիլն
՛ի դիւս նորագոյն մեզաց ։ Ծնն ։ Ջ ։ ։
✻ Ջնէն խոտրամուԹեան բանաոլիմնն ։
զն ։ ախանձն կոչէ հին խոտրամուԹիւն սանդ ։
Խմաս ։ Ջ ։ Ի ։ կամ զատուԹենն ասէ) խար
դախտե ։ զն խարդ ախերն (որ ե նենգել)
լինի տեսլով ։ ոզ և ձակակիր սանդայն ասաց
Եշայի ։ յորում աւուր ուտիցէք , բանա
ցին աչք ձեր և լինիջիք իբրև զԱծա ։ զնյ
ասաց Տէրն ։ նա ՛ի սկզբանէ մարդասպան
եր ։ և ՛ի ճշմարտուԹե ոչ եկաց ։ Յօհ ։ Ը ։ Դ ։
✻ Ո ։ ոտ ոչ ոչ ոչ ։) Ի ։ յսմնքն զաս
ուսանայի օտար ազգս մուծանէն Հան ՛իմոտա
քանին նախատն նս ազգէց ՛իմոս Ի ։ Ջալ
պէնձանաչն , պատգին Ճշմարիտմամբ ։ կամ ոչ
ազգեաց ՛իմոտն ԴաւԹի Թոռնել վԺողո-
վուրդն ։ Ի մաց ։ Ե ։ որ զայնպիսի ազգ

բեն զառնն և անկաւ, և էր կործանումն մեծ։ յարեաւ գետոյ, ընկեցին հողմք, հա
շնեաց զառն իւր ի վէմ աճապարիւնն անդ
առնէ զսուտ։ Նմանեաց առն լիմարի, որ
Ի շէն ամրոց դիտաւմն է քանդ վէմ։ Ա՛ստ.
Ի ծով ելից ամբոխ զբաղմանց իմ զայսոսիկ, հաղ
թեաց ինձ ի բաժանէ փոթորկաց։ ի յոտոմանէ մթնոց։
և ի շնչմանէ հոգոց։ և ի ջրիմանէ բանաձեց։
զնեն մի և ամենասպրիզ։
իմ միաձուլել ընդ քեզ՝ եթէ ոչ բացակատա
ու՞ր ես ամենասպրիզ։ և ոչ կարէ հոգին
աճուրդ ոչ լինի։ Եւ դու ստեղծող իմ,
քեզ միաձուլուած։ զի ի մէջ աննմանից մի
նման է տղմոյ։ առանց առնելոյ զվարձ նո
մանել տղմոյ։ այլ ըստ սխտի բղջախոհութեան։ որ
ըստ մարմնոյ։ այլ ըստ սխտի բղջախոհութեան։ որ
սխալ հաճատով ըստ հոգւոյս։ և անշաղախ
րի առ միտն։ և ըստ այմ կասի ասել՝ անշ
տացս։ զի ճանաչումն ճշմարտութ վերաբե
Ա՛. յսինքն առանց մոլութեան և սխալման մըն
(ե) Ինախոյ հոգով, և անշաղաքն մարմնոյ։
ըեաք հատահասութեան աշխատ առնեն զմիա
Ա՛ (ե) Ինախոյ հոգով, և անշաղաքն մարմնոյ։
խոսուեն Ա՛իտուրեփեայ, թէ բանիւք չար
զորմէ և ՀՕՀ. 9 հասանն ասի զշատա
ամ՝ատաբանութեան նշկահելի և յաղթելի է։
դեմ հաճատոյ դիմանձառուելն։ որ միաձանդ
ըստ Պօղոսի։ խորհուրդ մարմնոյ մահ է։
վա որպ և անգոնելի։
Ա՛ ՀՕՀԵՐՈՒԹԻՒՆ ՆՇԻՆ ՀԵՂԻԼ։ ՀՕՀԵ
ԸՆԹԱՆՈՒԹԻՒՆ ասի, անօգուտ բանն։ և ընդ
կան և զպանկական խորհրդոյն ասէ։ զի
Ա՛ ՍՈՒՏՈՒԹԻՒՆ ՆՇԻՆ ՀԵՂԻԼ։ ՀԱՒԼԻԼ խոր
հուրդս (ասէ) որք անջատեն Ա՛. Յ. Իմաս
ՅՈ. 3 ։ հեռացո՛ լինէն ։ կամ թէ զմարմնա
լինելոյ ՝ ի տիեզերական առնելն ։ և կամ՝ի
պատճառք լինին (Եսայ ։ ծԲ ։ 5) հեռա
ցո՛ լինէն ։
Ա՛ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՆՇԻՆ ՀԵՂԻԼ։ յսինքն զմարդ
ւոյն մարդկան Թէ ուղիղք իցեն, քայց կա
տարած նց հայի յատուկս դժոխոց։
Ա՛ ՀԱՒԱՏՔՍ ՅԱՂԼԻՍ ։ Ձուլեի պատրանս կո
չէ, զհոգս և զպատրանս մեծուռե ևխառաց
ծես, որք հնղէուցեալք են բանին Ա՛. Յ։ որք
կամ ինքեանք ձաղելիք են հաստատելիք։
և կամ զատացօղն առնեն ձաղելիս։
Ա՛ ՍՈՒՏՈՒԹԻՒՆ ՆՇԻՆ ՀԵՂԻԼ։ զԱ՛ստ խոր
հուրդս (ասէ) որք անջատեն Ա՛. Յ. Իմաս
ՅՈ. 3 ։ հեռացո՛ լինէն ։ կամ Թէ զմարմնա
լինելոյ ՝ ի տիեզերական առնելն ։ և կամ՝ի
պատճառք լինին (Եսայ ։ ծԲ ։ 5) հեռա
ցո՛ լինէն ։
Ա՛ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՆՇԻՆ ՀԵՂԻԼ։ յսինքն զմարդ
ւոյն մարդկան Թէ ուղիղք իցեն, քայց կա
տարած նց հայի յատուկս դժոխոց։
Ա՛ ՀԱՒԱՏՔՍ ՅԱՂԼԻՍ ։ Ձուլեի պատրանս կո
չէ, զհոգս և զպատրանս մեծուռե ևխառաց
ծես, որք հնղէուցեալք են բանին Ա՛. Յ։ որք
կամ ինքեանք ձաղելիք են հաստատելիք։
և կամ զատացօղն առնեն ձաղելիս։

արկանէ չար գնեն առ թուլամորթան, ոչ ա
ակ Շնորհալին յերգս մեծի պահոցն, Թէ
Ձանձրութիւն մարս այսոյն չար
որ յայս ժամուս պատերազ մի,
ղջեալ յոգւոց մեր հերքեա ցին,
քո նշանաւ սրբոյդ Խա չին։
Ա՛. ՈՐ ՁԱՆՁՐՈՒԹԻՒՆ Է ԸՔՈՒՆ ԱՆՁին (ըստ
ՆԵՂ Ձօրն Սկեղոսի) և ընդանի անձն՝ որ ոչ
ունի պնդուած ըստ բնութ. և ոչ կայ ընդմ
վարձուեց արիաբար ։ գնեն ձանձրուե հո
լածէ զմիայնակեացն ի տեղւոջէ իւրմէ.
իսկ որ ունի համբերուն ժուժկալէ՝ ի վը
տանգս։ Ձանձրացօղ միայնակեաց՝ ինքա
ան սպասու կոգէ, և ի գործ և յաղթա
ծալ։ Շրջօղ միայնակեաց խափ անապա
տի, սակաւ ինչ զտեղի ունի, և դարձեալ
առաքելի ։ Տունկ փոփոխել ոչ պատղա
բերի ։ նմանապ և շրջօղ միայնակեաց ։ որ
հլնանդ է՝ ոչ շատանայ միով կերակրով.
և ոչ ձանձրացօղ կրճատէր միով գործով։
չինեթեանուն զերծն յօրմէ չէ, և ի քուն
լինի դիւրաբեր մլմլէ վերեսս ևձգտէ զձեռս։
ի գրոց կայան դարձուցեալ՝ ոչինչ ընդոր
ժանն ։ և դարձեալ սակաւ ընթեռնու, և
գկատարած ձառիցն խուզէ ։ Թուէ ըզ
թուղթան, և ասպա պնդէ զերան և դնէ ըզ
դխորէ ։ և ննջէ ոչ խորին ։ քանզի բաղձն
զարթուցանէ ի կերակրոցն ցան կուքէ ։ և
զայրան տէս անդ ։ հարանց վարուց ըձգկթ
երեան ։ ուրեմն ձանձրութիւն որ ըքունն է
անձին, ոչ յատաչ գայ ի տկարութէ ։ այլ
ի պատճառեցեալ և ի ձևացեալ անպօրու
թէ ։ ըստ այնմ Ա՛ուակ ՆԲ ։ 13 ։ պատճառս
դնէ վատ և ասէ, առիւծ ունի ճանապրհս,
և զանցս հրապարակաց սպանօղաց ։
Ա՛ ՆԵՈՑՈ ՊՆԴԷՔ ՄՈՆՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՀՈՒԵՑ ։ Ա
ՁԱՅՍ ասէ վա՛ ներքին զգայուեց ։ զի ար
տաքին զգայուեքն ոչ են մնոածօղք ։ և ոչ
մնոածմամբ գործեն, այլ հրամանաւ բա
նին և կամացն ։ իսկ ներքին զգայուեց նախ
կինն է միտն և տրամախոհութիւնն, որ միտն
մարդ մնոածէ ։ և միաւորն որոշէ զբարին և
զչարն ։ ուրեմն պահպանէ մնոածունեան Թէ
զանկական ախորժն, Թէ զայլոցն, հեռացո՛
(ասէ) ի մնոց և ի տրամախոհութէ իմմէ։
Ա՛ ՀԱՒԱՏՔՍ ԲԱՐԻՒԼԻՆ ։ (ասէ) ի մնոց և ի տրամախոհութէ իմմէ։
զի կիր ք են ի՛մոզ, երկիւղ չարաչար խոնար
հեցուցօղ ։ և սէր չարաչար բորբոքօղ։ նա
էրուԹէն պատուհաս ։ և նախանձ չարաչ
չար տուչութէ։
Ա՛ ՊԱՏՈՒՀԱՍ ՆՇԱՆԱԿԱՒ ՕՂՆԱԿԻՆ ՂԱՒԹ
ՀԱՐ ՏՈՒՉՈՐՈՅ։

դիմանձեց զարհատոսան, և զնոսին զնմոսոս
նձ քակեաց և պրն ։ եր և այլ Աոռդիմոս
յաջացն կոր, Ասիսկոպոս Ա՛ղեքսանդրի.
որ թշնամաներ զՅուդիանոս վե կռապաշ
առուն, և զնա առ պրն յորդորել ա
սելով. անպարիշտ և անաՀ. որ թողեր զը
Ա՛րիսաննեուն, տարից ես վրէժ քաՀձո
լին Աիե։ և նա կոր զնա խաբարեալ թըշ
նամաներ ասելով. գոՀանամ զչածոցն որ
գքեզ տեսանեմ. և նա ասէ. և ես գոՀա
նամ զՅ՛Յ, որ պակասեալ եմ ի լուսոյս ՝ որ
ոչ տեսանեմ զերես ամբարշտի. նոյն պատ
մագրքովջ գլուխ։ Ուրմն բարբոք ասաց
և նը վարդապետս, Թէ ի փոխան աչաց՝ հոգ
եցոյ ոգիս (այ մուտս) ի տուժերթայիս.
այլ զոՀարեցայր, պայծառացայր, վայել
չասցի, ը քեզ փայլեսցի Տէր Յե Քե՛ լոյ
սաւոր փայլմամբ անշիջանելեաւ։

✻ Լանիե տս սրբեա ղպատպարան բոպանա
նես ։ Չանկողինն (ասէ) պատպարան բոշ
մանիկ ։ կոչե քոնիե սրբել (ասէ) ի խորտ
մանկուեցեն դիւաց ։ զի նոքա անուանի գո
լով, ձեանան ի կերպ կանանց, և խաբեն
զինչերականն ցնորութ և զբազմամբք ։ և ի յի
շումն բերեն զաստեւրնան Աըի. կամ զանց
ցեալ մեզաց Ճաշական ։ և կամ զանմտրճ

հիշատութեց համառուծնան։

✻ ի՝ Եպոտպո տոտծոնեանց ։) Կամ ընդ
պեմ Յ՛Յ ելբանալ տուլով ի հետանալինե
և կամ զոր յարթնուել թե արարեալ ինչ
զբարի լինչ՝ հպարտութ ձեռակերպելով յե

բռակայութենն։

✻ ի՝ Բրեոնան տոբոտոնեանց ։) Ա՛րբոնան
տոբոտոնեան կոչե ։ ընդդեմ Յ՛Յ արքունա
կան մեծուենն զմնքառնչն յիմարաբար, և
սխմսխաորեն ։ զի տոբոն ե սխմսխան ։ և յի
մար ե որ ընդ վեհս քան զինքն մնքառնի.
ոչ գրեաց մեծն Յ՛ղեքսանդրոս առ եթով
պացիսն Թե ՝ կամ վեհ լերուք ։ կամ վե
հից հարկատուք ։ խակ որ Ասրգոն լուծ
մունքն ի վր հալոց քուրայն ե առեալ ըզ
բանս, ի կարգ բանիցն ոչ ե նկատեալ ։ զի
ոչ ե գրեալ տբոյհան. և կամ տոբոյհան.
այլ բրեոնն. որ առ անքառնչն յանցանքն
վերաբերի ։ խակ Թե տբոյ էցեր գրեալ՝ կաշ
խել մեկնել, Թե ի ննջմանն յանկուխն մտել
մարգ. և ի ջեռնուցն, յիմարաբար ընդ ա

ռականացն խաղալ ժպրհեալն։

✻ ի՝ Տէրտանեգ անխորհրդաբանեաց ։) Յ՛յ
ինքն վերհուրդս Յ՛Յ մատնելով Քշնա
մաց ։ որպես և Աովսէկ Յ՛արի մատնեաց

ղեսի Յ՛ղեքսանդրիայ. կշռամբեալ յան
ասացան Յ՛նոսոնե ։ զրև եկեալ ընդ ա
ղեսի Յ՛ղեքսանդրիայ. կշռամբեալ յան
Ա՛նդրեասե ։ զրև եկեալ ընդ ա

առանն այնմիկ մեծ։

✻ ի՝ Յոյնախոնանե գաղոնաց ։) Ըն Աոսես ըս
պատնացաբ օրինաբանելոյ բերանոնե Յ՛Յ.
Թե մնշեալք սովով՝ ևկերակրով Թոռնոց.
լաստ առանց բժչկութե, և ժանկա դաղա
նաց առաքեցիկ ի՛նձ, արտմուեք քարշել
զնե ընդ երկիր ։ (Ընոն ։ ԼԵ ։ 24 ։ յորոց
խնդրե վերծանել ։ և կամ գաղանաբք խոնդ
նայ զգևանն զի նը իբրև զառիծ դարանեն։

ոզ առիծն ի մորմոզ։

✻ ի՝ Ալափան աչաց ՝ Յայեցուածք աբեթս ի՝ ըստ
աւետսացն ։) Յ՛ասինքն Թե յորժամ որ ինչն
ջեր փակեմ զաչս իմ արտաքսանդնե քին
Յայեցուածք մնացս մի մրթասցի։ Ա՛տուստ
յայտնի ե, Թե առասպել ե ասելն ոմանց,
Թե խնդրեաց տեսանել զՔ՛ն և զրկիր ի
մեզ աչացն ։ Այլ զբ ասեցե, Թե ընը Յ՛ես
տուել ի զգոյշ ինչ ունիմբ յիմացման՝ եթե ոչ
նախ ունիցիմբ ի զգայուե ։ ուրեմն ի՛նչն
ջերն մինչ փակին աչք, ոչ կարե իմացուն
առնել ինչ ։ Յ՛սելէ Թե Աարգիրեքն ամ,
ոչ արտաքին աչբ՝ որբան մնոք տեսանելին
գլինելոցն ։ քանզի Յ՛Ջ կարե լուսաւորել
զաչս մնայ՝ տեսնել և իմանալ տալ առանց
արտաքին աչաց։ ուստի համեմատ արբայ՝

ասէ և Շնորհալին։

Ի փակիլ գրանց բնութենց մերոմ նոց։
լոյս տուր աչաց արտից մե րոց ։

Եթ վե ընդ Աիդիմոսի ասե Աոկրատ պատ
մագիրն Ձեր գլուխ, Թե ընդ Ա՛ղեքսանդրոս
մոս նիկոմիդացի զՀաւատն Յարմարեցուե
ոզջ պահեալ։ այր սքանչելի գիտութե և ե
րեւելի ։ որ յաչացաւուե սխալս անկեալ և
նենգեցաւ ի տեսութե ։ խակ Յ՛Ջ փոխանակ
զգայն տեսուենն՝ գիմանալիսն լուսաւորեց
շնորհիւ ։ որ ի ձեռն աչաց ոչ ուսաւ, ի
քսելոյ յատաչնոցն գնորադիտուենս խմաստ
նոց ուսաւ ։ եթ յորժամ ընդ Ա՛ղեքսանդրիայ
տճնիսս էջ Յ՛ղեքսանդրիայ յանապատն
վե արիանոսացն։ Հանդիպեաւ Աիդիմոսի,
և խմանալով զառն Հանճար, ասէ ցնա ։ մի
խուճեցուացե զքեզ ո՞վ Աիդիմոս զգայե
աչացդ չիջուսն ։ զրև Ջանձք և մեռեալք
կարեն մնասել ։ այլ ուրախ լեր, զի ունիս
զաչս գիմանալիսդ ։ որով Ա՛րեշտակաց նը
մանս ես տեսանես, ի ձեռն որոյ ընբ Երրոր
դուենն փառաւորի, տեսանի, և ուղղապես
ի քէն քարոզի ։ և լուսեղորե զուղղափառս
ի՛նՀաւատս ։ Յ՛այ ասէ Ա՛ղեքսանդրիայ. Նախ
տասան Յ՛նոսոնե ։ զրև եկեալ ընդ ա
ղեսի Յ՛ղեքսանդրիայ. կշռամբեալ յան
Ա՛նդրեասե ։ զրև եկեալ ընդ ա

զԱ.քրիստոսէ քահանայն, որ հայց եւս Աստ
ծի և զօրացն ՝ 1 Թագ. ին. 22 : կամ ո՞ր
բանինդ անկարողութիւնն կոչէ , զանձնոր
հականութիւնն ցնկալեալ բարերարութեանց:
Աստուծոյ Առաքեալքն արքայից բարեխօսեն. որ
տացէ սմանօք խաչն չափազանց լերը քրիս
կանապես ընդդէմ Ա.Յ արքայական պատ
ուոյն մեղանչելով՝ ասաց ցնորա Պօղոս
էլ , եմպելին զանձինս , և օրհնի զիս զածս վասն
զնոյն և զպղնձեայս , և զերկաթեայս , և զքարեղէնս , և զԱ.ն յաւիտեանից
ու օրհնեցին, որ ունէր զնշանակն հոգւոց
նոց : և ինձին ժամանակ երկեցաւ Թագաւոր
ն ի վայ որմէն և գրեաց Աստուածն կեաց Սանեկ.
փարիսեցիքն՝ չափեաց Ա.Ջ զնոյն
կեն քո՝ և վախճան նոցա վնաս : Ամէն՝ կըզ
ուեցաւ ի կշռի և գտաւ պակասեալ: փա
րեսն բաժանեցաւ ի ձեռն քո և տուաւ
Պարսից և Մարաց : և յայնմ գիշերի սպա
նաւ Աստուածաբար արքայն: Դան. ե. 4. 26:
տես և զնոյնն քրիստոսական մեղանչումն Ա.Նոյ
ոքեան , և վրէժխնդրեաւն Ա.Յ. 2 Մակ թ:
Ա.Ջ յիրաւի քրիստոսական անքաւելի մեղք.
և տամարաւոր սորոտականն ընդդէմ Ա.Յ
հպարտանալ և զտուծոյն ընդունելոյ ընկալել
բարերարն թշնամանել:

✻ Ա.Ի ը ԹԷԷՄ ՀԵՂԻՒՆ. ՅՈՒԼԻԱՆՈՅ:) Ամէն ի
հատանել քեզ՝ ինայթել մեծաւակաց լսոց,
և փայ ոչ ոչնոց . որ վնս թէ ևամուսնութե
մարդ իւր զպնոսիկ աշխարհ կարծեն. և զամ
անարժանս ընդդէմ Ա.Յ խօսին . ոչ հա
տատարեալքն ի դժոխս ասին հայհոյել
զԱ.ն վս ախտից ցաւոց : Հայտ. ժ. 10:
և կամ ասել , թէ Ա.Ջ ոչ կարէր զայսոսիկ
մերժել ի մեզ : որպս և հրեայքն ասացին
վս Ղազարոս . ոչ կարէր սա որ եբաց զաչս
կուրին առնել , զնս և սա մի մեռցի և կամ՝
ոչ ասեր ձախակողմեանն աջակողմն . ոչ դո
ես Ռանն փրկիա զանձն քո և զմեզ Ղուկ.
ին. 39 : և ՀՅՕՀ. Ժ. 37 : իսկ եթէ վս տե
սական հերձուածոց առցի բանս . յայն
ժամ կարի ասել : ընդդէմ որ յերկրորդ
թէ , և յարդ եղութեդ , մի ինձ տացես թե
րամուղի խօսելոյ ամսած եղոյ զանարժանս.
ըստ այնմ, զբերանս իւրեանց եդին յերկինս՝
և այնմ առաջնոյն , և լեզուս իւրեանց ածէին
զերկրաւ ՝ վս երկրորդն :

✻ (Ը) Ա.ՅՈՎՍԷՓ ՎԻՆՈՒՅՈՑ:) Ա.յսինքն Ո՞ր
բեշտակական զօրութիւնդ ՝ ինձ վերակացու
լեցիս . ըստ այնմ, Երեշտակաց իւրոց պատ
ուիրեսցէ վս քո ի պահել զքեզ:

✻ Գեղոնիէ . Իշխանութիւն . Զօրաւորչն
անյաղթելիսն ասէ:) Ասանիկ ի վերա
կացու և պահապան լինել մարդոց ՝ ե՛ յայ
տուկ գործ ասոյին գաւառացն Հրեշտակաց:
զի վերնապէս երեք դասակարգութիւնք , այ
Սերովբէքն . Քերովբէքն . և Ա.Թոռքն . շուրջ
զԱ.ՋԷն . և ոչ ուրեք առաքեալն : իսկ Տէրա
թիւք ասին . զի ամենեն ստորնայնոցն , ի՛ իշաց
դնել տան զծառայական երկիւղն . և շար
ժեն առ Ա.Ջ . և անդադար սպասաւորեն
նմա : Պետութիւնքն՝ են վերակացուք հաւա
տացելոց Հրեշտակացն : ոտցա ամէն մէկն
կառավարեն զընդհանրական Թագաւորու
թիւն մի , կամ զազգ մի : Իշխանութիւնն ՝ է
զաւորնապէս Հրեշտական համակերպիլ
Ա.Ջայնոյ կարողութե . նոյնաձեւ զգեան . զն
մի ինչասեացն մարգկան ՝ որքան ցանկան :
և քաջալերել ՝ ի հոգևոր գործս զառա
նապատեան : ուրեմն վս ոմանց վերոգրեալ
յատկութեց . խնդրե՛ մեք վարդապետս զայլ
և այլ օժանդակութիս յամենից : զի ոչ եթէ
արեգակն ամ շարժ կացցեր ի յերկինս, տա
կաւին կարեր լուծանել և ջերմացուցանել
զտարրինն . այլ և նոքք թէ և անշարժք լինեն
ի յատուկ գործոց իւրեանց . սակայն տակաւ
ին ակնարկութիւն Ա.Ջ կարեն առնել զանյա
տուկ գործս իւրեանց ՝ իբրև պատուիս :

✻ Ը.ԱՒԵՏԱԼՆ Ա.ՈՒԹԱՑ Ա.ՈՒԵՏԱՓԱՌԱՔ :)
Փրխանակ ասելոյ, Ա.ՈՒԵՏԱՒԾ ՊՂՇԻՒՆ . ՈՐ
Ա.ՈՒԵՈՒՑ Ա.ՈՒԵՏԱՓԱՌՔ ԱՊԱՍԱՒՈՐ ԵՆ : և
Ա.ՈՒՐԱՐԵԼՈՑԴ՝ ՈՐՔ ՆՈՑ կատարանին պաշ
ուանացքն են . նոցին հայցուածովքն որք
ի կատարածն աւուրն այ երեկոյին վս իմ
զբեզ ազաչեն, լինձ բարի և անտրտում նըն
ջուսն շնորհեցես . և շնորհիւ քով ուրա
խութ զարթուսցես : Որ եթէ վհատութ ,
և ի կենաց յուսահատելոյ պես ննջեցից
(նման Ա.ՂԵԿԼԻԱՅ ասելով ՝ թէ դնացի ես
ի դրունս գերեզմանին . ասէ Ա.Ջ . ես եմ
զբեզ ազատեմն , և ընդ հարսն քո ուրա
խ լինիցիս . և ոչ ոք ի մեզ ոչ ոք ի մեզ
մոռանայ : և այլքն յայտնի՛ք են :

ԳԼՈՒԽ ԻՆՆՍՈՒՆԵՐՈՐԴ ԵՐԿՐՈՐԴ։

Սոն ճառեա Լատերին մոտ՝ է՝ գովաբանեան անուանցն Աբեր։ Լրբերդն է խոգեր ։ Աբեր։ զայս աղբեական գիրս նուիրել Հօրն երկնաւորի ։ յԵլով ։ Բերբերդն է խոգեր ։ Աբեր ։ Երբերդն է խոգեր ըլ բոլոյան հեծուել, ինչնորդու՝ Լրեան ։ Աբեր։ Ողորդն է խոգեր ըլոնալան պաբգեաց։

ԲԵԳՈՒՆ ԸՐԴԸՐ։

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Փոխանակ այս զգալի արեգականս, որ ամ ըստ ամենայնի յարմարեալ ծագի ի վերայ չարաց եւ բարեաց, ընդունակաց եւ անընդունակաց ։

Աբեր ասի արդարութեան արեգակն, զի ըստ արժանեաց իւրաքանչիւրոց տայ զպարգեւան։ Թէպետ աբեւելեան բարիւն՝ հաճախ բաւական բաշխէ, ածելով կանձրեւ ի վերայ արդարոց եւ մեղաւորաց, եւ ծագեցուցանէ զարեգակն ի վերայ բարեաց եւ չարաց ։ եւ ըստ այսմ առաքել քանզգալի արեգակն ոչնի զնաւաբաշխութիւն քանզի վերնոց անիւրեանց տայ զշնորհս առատապէս, թէ անիք ըստ ընդունակութեան իւրեանց առնուցուն ։ որ ոչ առնէ զգալի արեգն այսպէս, զի միշտ զկիսագունեան ձեւ յուսաբերէ ։ իսկ զԲեհ ասէ Ջաքարիաս՝ Ղ։ ։2 ։ ահա այր ած անուն նորա, եւ ինքեքեան իւրմէ ծագեսցէ ։ այ ոչ միայն զի ընդ յուսաբերեսցէ ։ այ զՔրեշտական ։ այլեւ ինքեքեան ծագեսցէ ։ յուսաբերելով զազգ մարգկան։ ուստի զնմանէ ասաց Սար բարեն Լրապէս։ թ։ Ժողովուրդ որ նստեր ի խաւարի՝ տեսէ զլոյս մեծ ։ եւ որոց նստեալն յաշխարհին եւ ի սուրբս մահու՝ լոյս ծագեսցէ նոցա ։ զոմն այնորիկ Ջաքարիաս Բահանայապետն զայս արեգակն ի բարձանց ծագել ասէ։ Ղուկ։ ։70 ։ եւ միւս Ջաքարիաս իներ քոյսաս ուրեմն վերնոց անիւրեանց՝ հաճասարապէս երգէ Բեհ յուսաբերիչ եւ իւրաքանչիւրքն ըստ չափու իւրեանց ընդունելոյն զլոյս նորա ։

* Ղաղագս ի օրհնեալ։) Վանգէլի յօրինեցեալ ցնծալ Լրեգականն ի Հօրէ ծագեցեալ այս Ճառագայթս ։ որ ոչ այրէ եւ աճապուցանէ ըստ նմանութեան զգալի արեգականս ։ այլ զմարդասցանէ եւ յուսաբերէ ։

* Լուսոյ հերպոպոն։) Լ. յանիքն, լուսոյ Հօր Լ. Հոգեւորական եւ բնական պատկեր եւ կերպարան ։ զորոյ զկատարեալ բնութեանն եւ զատուտաշխուհին յինքեան, եւ ինքեամբ ցուցանէ ։ ոգի զի գամայ ասի, թէ ծնաւ զինքեան ըստ կերպարանաց իւրոց ։ Հոան ։ Ե։3 ։ զի Բեհ ոչ է ստուերական եւ դեղագործեալ պատկեր եւ կերպարան Հօր, այլ Հոգեւորական եւ բնական ։ ոգի այլ է պատկեր թեզեռին յոտկին ։ եւ այլ է ի բնական որդին այլ մեք եմք պատկեր Լ. Հ. ըս տպման ոսկեայ։ եւ Բեհ է պատկեր Հօր ըս կերպի ծնիցելոյ։

* փափաս անձին-բեհան։) Լ. յանիքն անձկալի եւ յանկարծ փափաքանաց առաքեալ ըստ այնմ, ընդ հոգանեաւ նի փափաքեցի եւ նըստայ ։ եւ պատուղ նորա քաղցր է ի կոկորդի իմում։ Երգ։ Ե։3 ։ զայս փափաքելիս Հոգեւորականքն ասեն ի ծերպ վիմին կալով եւսես ։ Հոան։ Ը։ 22 ։ եւ զի ամ փափաքանաց յրուսաղէմ տեսանել Բեհ է ։ վ որպ Դաւիթ ասաց։ յա գեղայոյ յերեկ փառաց քոյ։

* Խորոյ ներիւ-բեհան։) Լ. յանիքն զբաղբին բերկրալն եւ հաճելի առնող, թէ եւ դժոգաստաւոր է ։ այսպէս Յակոբ վասն Ռաքելի զամս ծառայեցաւ, եւ յայսն նորա սակաւ աճուրդ թուեցան, զի յոյժ սիրեր զնա ։ Հոան։ Լ։ 20 ։ նմանապէս եւ առաքինութեան որ է բարի որակութիւն մտաց, եւ զատացողն բերկրեցուցանէ, եւ սակայն նոյն բարւոյն բերկրուին Բեհ է ։ զի է ոգի քաղցրութիւն ի մեզերն ։ եւ վ խնամոտութեամբ ասէ Հոզոմոն ։ որ տքնի վ նորա, վաղվաղակի անհոգ լինի ։ Խնամ ։ Շ։ 16 ։ իսկ եթէ բարի անուճամբ խնամոցք զառաքինիսն եւ նոցա բերկրութեն եւս Բեհ է ։ ոգի ասէր Դաւիթ։ կիշեցի զի՛ եւ ուրախ եղէ ։ եւ Լ. ոգի աքն խնդութեամբ գնացին յերուսաղէմ առեանն ։ զի վ անուանն Ջի արժանիք եղեն անարգիլ ։ Գործ ։ Ե ։ 41 ։ եւ 1 Պետ ։ Դ ։ 13 ։ Լրբեւ հաղորդեալք Բեհ չարչարանացն, ուրախ լինել ջնք ։ զի եւ ի յայտնութեն փառաց նորա ցնծացեալ բերկրիջիք։

* Յուսոյ պեսոբեհան։) Լ. յանիքն յուսալի

Թո՛ղ տուր՝ զի ոչ դիտեն զինչ գործեն։
Նմանապէս և մեր կարեկից և ցաւակից
եղեր։ և լինիս և լինելոց ես առաջի Նոր
քոյ։ զի ոչ Նայր քո Ի՛. մեր։ մեր զմի զ
սիրելեացն Ի՛քոյ ոչ խնայեաց։ և մեր քոյ մի
բոյն՝ զինչ որ հայցեմք Ի՛նմանէ քո տայ մեզ
զայն՝ Նոտ. Յ. 3։ առաւ որչափ ևս առաւել
(դու որ խաչեցար մեր մեզ) մարմնովդ զոր
Ի՛մէնջ առեր՝ պարտիս կարեկցիլ մեզ։ ևս
զօթել առ Նայր քո ընդ յաջմէ նո՛ր բազմե
լովդ և առեալ։ Նայր Թո՛ղ տուր և պէտս մեր
որոյ և Պօղոս Եբր. Ե։ 14 ասէ։ ունիմք մի
սուհետև Քահանայապետ մեծ անցեալ
ընդ երկինս։ զՅի զիլրդ Ի՛. Յ։ պինտ
կացուք զխոստովանութեն։ քանզի մեչտ կեն
դանի՛ է լինիլ բարեխօս մեր։ Եբր. Է։ 24
(գ) Ե՛ վասն Ի՛ուդէոյ պատուհասին։)
Ի՛. յանկն այն արեամբդ զոր Ի՛ հաշտութե
կամաց Նորդ երկնաւորի հեղեր։ բարձիր
վասնդ զատապարտելոյս որ Ի՛ մեղացս
պատճառեցան։ իսկ թէ ուսո՛ր չայտ է,
թէ արիւնն Ի՛ն հեղաւ Ի՛հաշտութի Նոր
Ի՛. Ի՛սեմ թէ երբեմն իրն հասարակ չայտ
նի վկայութե, և երբեմն լռելեայն Ի՛. մեր թէ
հաշտելի եր հեղումն Ի՛բեւնն Ի՛նչ։ նախ
հաստատեցէ չայտնի վկայութե Նոր Ի՛. Յ։
զի չորժամ Ի՛ն աղօթեաց առ Նայր, թէ
Նայր փառաւորեա զքո Ի՛. Եկն բար
բառ չերկնից, փառաւորս արարի։ այլ Ի՛ծը
ննդեանդ Ի՛բէշտականն երկոփք։ և դար
ձեալ փառաւորս արարից, այլ Ի՛ խաչին ա
րեանդ հեղմամբ։ Երկրորդ երբեմն լռու
թեա։ և ըստ այսմ մինչ Ի՛ն աղօթեր Ի՛սալ
տիզին, թէ Նայր եթէ հնար է անցցէ բա
ժակս այս ինէն։ ապա թէ ոչ՝ արբից զսո
եղիցին կամք քո։ ոչ եկն բարբառ այլ լռե
լով Նայրն Ի՛. չայտնեաց թէ կամիմ զմ
պէն քո զբաժակ չարչարանացդ։ և մեր այն
րիկ Ի՛բէշտակն զօրացուցանէին։ այլ ապա
չեին չանձն առնուլ զմնդուն չարչարա
նաց բաժակին։ Լուսաւ և Գաւթի նկատ
մամբ այն հաշտելի Պատրիգին ասէր, թէ
չայնժամ հաշտեցիս ընդ պատարագս ար
դարութե։ չորժամ ուխտաւոր զնաւակին
(Ի սեզան խաչին) եզջ քեզ Ի խորտարած։
Ի՛բեւնն մեր հաշտելի հեղմամբ արեան միած
նի քոյ, բարձին (ասէ) վասնդ մեղուցել
դատապարտելոյս։ ոտ Ադեմայոս հեղ
մամբ արեան դատանին, վասնդ ևն անդ
ընականութեան Ի՛եսուցոյ։

(ե) Ի՛ովհան պաւլոս։)

բարեց ներկայացուցչ և մօտեցուցչ Նոյնիսկ
թէ ըստ Ի՛սահակեցին։ չայն որ տեսանելի
չէ։ զԻ՛ն տեսանելն, չզուսալին տեսանել
է։ կամ թէ Ի՛ն պնդեան հետաձոր բա
ղեացն երկնից՝ ի իւրում գՀետացուցակ
սիրելին մի։ որ զհետաձորն մերձեցու
ցանէ չայս յուսացողին։ կամ ինքեամբ և
կամ անաստ խոստմամբն, թէ վարձք բազ
մից ձերոց առլս են ոմ առաքինեաց Ի՛ոբ։
Ժ։ 23։ որ չայնպիսի հաստատմամ ձեռնն
եղեալն՝ ի իւրում Ի՛ծոց յուսացողին։ ըստ
այնմ առ Ի՛բրահամ. վարձք քո բազում
եղիցին առս։ Ծննն։ Ժե։ այսմ նմանն է
և այն թէ դանձեցէք ձեզ գանձս յերկինս։
(բ) Ի՛ն ոչդ չԲերութեան չ[illegible]պոնաց։)
Ի՛. յանկն թէ որ ինչ չիմ սխալականութե
չայսմ գրքոյդ վրիպեցայ, Նմ աճելի ևկամ
պական խօսելով։ դու ամենակատար բա
նիդ լցուացես (որ բանից մերոց տեսակ
և գեղեցկացուլիչ ես) և մնտուացես իւրև
զաղերս հաշտե Նոր քում բարձրելոյ։ զի
դու ես ոսկեղէն բուրվառ։ որ գխունկ ա
ղօթից մերոց ծխես առաջի Նոր քոյ Ի՛։
(գ) Ի՛ւր վ[illegible]ն էմ է փոչ ենչ անիծեց։) Ի՛. յանկն
որ վ[illegible]ն իմ՝ զանձնապարտ բնուես մեր զգե
ցար։ և՝ի փայտն ան ծից բևեռեցար։ կամ
թէ որ ոչ արար ը մեղս։ և ոչ գտաւ անօ
րենութի՝ի բերան քո։ և սակայն վասն մեր
կերասրանեցար իւրև վճռաւոր։ և զմեղս
մեր՝ բռ չանձն առեր ասելով Ի՛. Ի՛
իմ ընչ եր թողեր զնս։ Հոգի եղեր՝ի իրիկու
թէ իմմէ վն բանից չ նչանաց իմոց։ Աղա
չե՛ր։ Ի՛ն որ կան առ ատոգեր, թէ անկ
ծեալ ամ մարդ որ կախեալ կայցէ՝ի փայտ,
դու ընդ անօրենս համարեցար։ և ամենևին
կենադ օրհնութե։ չան ծից փայտն բևեռե
ցար իւրև գանձեալ։ և անդ ծք կոչեցար։ ըս
այնմ Գաղ. Գ։ 13։ Ի՛ն գնեաց զմեզ չայ
նիծի ն օրհնաց եղեալ վն մեր անէծք։
(դ) Ի՛. յանկն խնամեղ
վերնոյ Նրշտակ, և ներքնոց մարդկանց,
և ամ եղելոց։
(ե) Ջ՛ն ինչ չանկն առեր գտանել վն իմ Ի՛ն։)
Ի՛. յանկն զի եթէ՝ի կենանս քո ոչ խնայեցեր
վն իմ։ այլ զՀոգիդ եւտուր՝ի ձեռս Նոր
քոյ Ի՛. Ի՛ գինն փրկութե իմոյ։ որ ամի ևս
առաջել փորձ առեալ ակարութե մերոյ՝
փորձելոյս կամիցիս ողորմիլ ևգթալ չայտ
ակ զնոյ։ և առ Նայր քո վն մեր միջնորդել։
ոտ և վն խաչահանուածդ աղօթեցեր (դան
գլխոյն Նոյնն պատճառելով) թէ Նայր

ՎԵՐԻՆ

ՍՈՒՐԲ ՊՐԿ.

ՍՈՒՐԲ ՊՐԿ.

ՎԵՐԻՆ

կամի ասել, թէ ոչ պատուարակի եւ վճռ կենդ
դանեաց: վն կենդանի՛ էին Յ.ռաքեալքն.
ոյց ասաց. արեկք ի սմանէ ամենն. ոն այս
է արիւն իմ որ վճռ ձեր եւ բազմաց հեղանի
ի քաւութիւն եւ ի թողութիւն մեղաց: իսկ եւ ես
վարդապետս իմ երեց եցոյց զշնորհան ներ
գործունեան արեանն Քրիստոսի՝ որ էր
կենդանի: եւ կենդանի Հաշակողացն ասաց
Քրիստ, թէ որ ուտէ ի հացէ յայսմանէ՝ կեց
ցէ յաւիտեան: եւ թէ վճռ ննջեցելոց եա
մուտ յանի՝ յայտ է, զի Քրիստ ի խաչին,
ոչ միայն հեթող զմեզ կենդանիեց ասելով,
Հայր թող սոցա. այլև որք ի դժոխս էին
արար զներկուսն. ըստ այնմ Զաք. թ. 11. և
դու արեամբ ուխտի քոյ արձակեցեր զկա
պեալս քո յանջրդի գեբ: և ի խորհրդա
տեառնէն ասի վճռ կենդանեաց, թէ օրհնեա
զքո առաջի կացեալ ժողովուրդս, և պար
դեսցէ սոցա զպիտոյն և զօգտակարն: և
վճռ մեռելոց ասի. յիշեա Տէր և ողորմա
եգեթա ի հոգիս հանգուցելոցն. հանգո
ցեսցես:

* Ջ ուիկայնէ մահացեալ հոգիս մարմնով
գնայ: (Քանզի թէպէտ ի վերոյ ասացն
(ասէ) թէ վասն կենաց փրկութեն հոգւոց
ննջեցելոց մատուցանեմ. ահա և իմ հոգիս
մահացեալ է մեղօք թեպետ մարմինս
և կարօտ շնորհաց քոց: որովք ի քէզ զօ
բացեալ, և նորոգեսցի զատեալ ի մեղաց
անմահ կենդանութէ ի յարուցեն արդարոց:
զի արիւնն Քրիստի՝ ի բերէ զմեզ
ռեալ յորեանն՝ ի ձեռան մահուանն, կեն
դանացուցանէ ի գարնան յարուցե:

վիճ մեհու: եւայս լինի յարութիւնք: զի և
Տէրն վճաշակողաց Աստուծոյ և Քրեանն աս
ասաց, թէ որ ուտէ զմարմին իմ, և ըմպէ զա
րիւն իմ, ունի կեանս յաւիտենականս, եւես
յարուցից զնա ի յարութիւն աւուրն յետ
նում: Յով. Զ. 55:

* (Ասէ կեսցէ պաղատիցեսցէ:) Ք. յանիքն բա
ժակ արեան կենարարիդ. ծաղկեցուսցէ և
պտղաբերեսցէ զհոգիս, որ է երկիր յուսոյդ
Քրի. ըստ այնմ Յոբ. ԺԲ. 19. զի՞նչ երբ
կիր էցէ յորում յոյս ածանիցի: իսկ ցծաղ
կեցմանէ այսմանէ, ասե Յով. Ժէ. 6. է
զեցի իբրև զցօղ լէի. և ծաղկեսցի իբ
րև զշուշան: տես և Եսայ. ԼԵ: Ք. յո ծաղ
կին՝ լինի հաճատով յուսով ևսիրով և ազօ
դաբերին ի արի գործովք: ըստ այնմ Եսայ.
ԾԵ. 10: զոր օրինակ եթէ ի ջանիցէ անձրև
կամ ձիւն յերկնից. և անդրէն ոչ դառնայ
մինչև արբուսցէ զերկիր, ծնոյ և բղխեսցէ.
տացէ զսերմն սերմնացողի և հաց ի կերկուր:

* Ի ան ծանոթէս ինձ պատրաստի յիշատակ
ննջեցելոց փրկութեան հոգւոց ննջեցելոց:) Ջի
ոչ արեգակն հանապազ տայ ցլոյս և ոչ
սպառի. և հուրն զջերմանէ՝ և ոչ նուազի:
Ք. յարեա մարմինն և արիւնն Քրի միշտ ձա
շակին ի հաճատացելոց. և ինքն ոչ երբ ի
կնտոլ հալեաքմանն. մնայ միշտ անծայ
խելի ընդ յաջմէ Հօր: զի ի տարալուծա
նել խորհրդական տեսակացն հացին և գի
նւոյն, ոչ լուծանի, շարժի, և կրե մարմին
և արիւնն Քրի. զի ե իբրև ամենեք ի հը
րում Ք. յո որ ասե. ինչ պատրաստի յիշա
պան ննջեցելոց փրկութեան հոգւոց ննջեցելոց: ոչ

շերն հեռացուցմամբ լուսոյ և լուսաւորաց.

* Ջի ի՞նչ յորինէ զգի
Բ. սո այնմ, ասաց Ք. եղիցի լոյս՝ և եղև:

* ԹԱՆ * ա

ՍՏԵՂԾՈՒԱԾ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՅ

* ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ *

Այլ գլխոյ Ք. առաջին մասն՝ է՛ գովաբանն անուանացն Աստ: Երէսուդն է խնդիր իրէ պա
հել զնոսն յերկիւղէ գիշերոյ, ու է գիշեր չարէ:

փայտին ոչ է գոյացական տեսակ • այլ պա-
կասուն գոյացական տեսակի։
✻ (Լեռն։ ի մատթ։) Ըստ այնմ, որ հաճա-
տայ լիս, թէ պէտ և մեռանիլ կեցցէ և Ք.
բոհամ ի մտաւորականն զիասհակ, եղ ի
մոմ, թէ և ի մեռելոց կարօղ է յարուցա-
նել Ք։ Եբր • ԺԱ • 19։
✻ (Ե՛ ըստ ի նաւորէ։) Ըստ այնմ Աիքիայ
է • 8 ։ եթէ նաստայց ի խաւարի տէր է իմ
լոյս ։ կամ ըստ Հօվ։ ա • 5 ։ լոյն ի խաւա-
րի անդ լուսաւորր էր ։ իսկ այս կատարեալ
պէս լինի ի դատաստանին, որ Քն լուսաւորը
առնէ զդաղտնիս խաւարի մտաց մարդկին•
որ է խոր անդունդ եխաւար։ Ղերն• դ• 5։
✻ (Այս այն ոմանոցա։) Ըստ այնմ Աիքիայ
է • 7 • այլ ես տէր ակնկալեցից • սպասեցից
փրկչին իմոյ • և լուիցէ ինձ Տէր Ք. իմ։
✻ (Ե՛ երկնայնմտեսցիչ տրտկոսելոյ։)
Ք. յանկն առ ամարակուսողաց յուսադրող,
և երկայնամտեսցիչ զոր օրինակ մինչ կե-
նալքն ևս բանին Ք. Յ ասէին•մինչև յերբ
Տէր • ած և չէմարիտ ոչ դատես և խնդրես
զվրէժ արեան մերոյ ի բնակ ջաց երկրի• ո
զոչ տոհմ արկանելիս սպիտակ • և ասա
ցաւ ։ զի սակաւիկ մի ևս համբերեսցեն •
Հայտ• ՊԶ 9 ։ և կամ ոչ ասի եսայ • ԾԶ • 15 ։
որ տայ զ՝երկայնմտուն տարակուսելոյ • և
կեանս այնոցիկ որք մաշէալք են սրտիւք։
✻ (Ի ո՞ւ ոչնաթուեա՞ խոսոտուն։) Ք.նոյ
ա՛ենա ասի խնամատուն Ք. Յ նկատմամբ ա
մենակարողուն նր ։ զի երկրաւոր Տէրոջ
քէք, բաղկից մի պակասուն կարողուն •
ապաւինին ի հանճարեղուն մտաց ոչ և
լինձն թէզտ տկար է զօրութ • սակայն բազ
միցս յաղթէ զաւրեաց ՀՀարիւք ։ զի արա
րեալ զկրկնաբերան պր մի • տեսեալ կա
ռիւծն վախճատ տայ դէպ առ պրն։ Եմ
տեալ ի միոյ դրանէ պրին ՝ ելանէ ընդ
միւսն։ եկեալ և առիւծն զՀետ նր մտանէ
պրն • և ի ծակէն մինչ մտանէ զՀետ ըն
ծուն • կուրծն և գաւակն հատ լինելով
արգելանի ։ և լինձն յետուստ կոզմանէ ըս
կանչն ուտել և սպանանէ ։ և պատզ տկարն
զօրութ , յաղթէ հզօրին՝ խորամանկութ ։
իսկ Ք. ոչնաթուեա ասի • զի առաքել
կարողութ զարձուցանել զպատ ի տոհմերս
մեռու • քան թէ խնամատուն թէպէտ և զի
մատուն հոգեսատ ուներ ըստ կարողութ։
Ք. յլ ապաքէն ծոցոտ խնամատ վարդապետն
պնդեն մարդ ։ զի մարդ ժամանակաւոր ՝ և
ծառերս յաւիտենից մեռանին զծոյլոց ։

զոր Ք. կարէ զարձուցանել յապդ և առ-
աջօտ յաւիտենական կենաց • ըստ այնմ
Ք.մտթ։ 8 ։ որ առնէ զնմ ևնորոգէ, և զգար
ձուցանէ յապդ զառուերս մեռու։ և զայնի ՛ի
գիշեր միացուցանէ ։ որ կոչէ զջուրս ծովու՝
և հեղու ՛ի վր երկրի, Տր ամենակալ անուն
է նր ։ իսկ ամենակալ անուն, միշտ նշա
նակէ զամենակրողուն Ք. Յ։ և վերոգրեալքն
վերաբերին առ գործ ամենակարողուն։
իսկ ըստ գրոյն, Ք. զարձուցանէ յապդ և
առաջօտ զնաւարն գիշերոյ ։ զի գիշերն է
զորհուրդն և իբր ստուեր մեռու • ոչ և
ննջարան անկողինքն ՝ են ստուերք գերեզ
մանաց ։
✻ (Ինուոմոչ ծոգուն • և անմոռա աբեգոն։)
Զի ՛Ր ասի Հառագայթ փառաց, և ձա
գումն էանջլենաւորը լուսոյն Հօր Ք. Յ։ որ
էհառագայթ և անմոռաբար ծագի ՛ի Հօրէ ։
և ոչ ունի զմուտ երեկոյեան իբրև զայս ըզ
գալի արեգակնս։ զի ոչ ջուէ ծածկել զփառս
նորա խաւարք գիշերոյ։ ըստ այնմ Իսաիա։ ԽՐ • 30 ։
քանզի զնա գիշեր փոխանակէ • իսկ նմա
տուեալ ոչ յաղթէ չարութ։
✻ (Ոյսա՛ երկնի ծոանք երկնաւորաց, և երկ-
րաց, և առնպաւեսնոց։) Ի՛ երկնաւորաց
և երկրաւորք ծունր կրկնեն ։ Ք.ին ՝ յայտ
նի՛ է ։ զի է ստեղծօղ նց ։ իսկ և դևքն գո
լով ստեղծուածք, ծունր կրկնեն նմա ։
այլ ըստ այնմ որ դատապարտեալք են, ոչ
ծունր կրկնեն ՛ի սիրոյ • այլ ՛ի ծառայական
երկիւղէ ։ ոչ և հակառապաշտքն խառնիմ
յաճելով անուանն Ք. Յ, զոր եդեալ էին ՛ի
վր կռոց, Ի՛ անուան իւրոյ Համարէր զայն
պատիւն • Աղաք • ԻՒ • 11 ։ ուրեմն և ասն
դատաստանական դևքն իբրև յաղթեցեալք
՛ի Ք՝, յահակայ կամաւ պաշտեն զնա։ և
երկրպագեն անուանն նր բռնադատեալք
՛ի զօրուէ նր ։ իսկ Ակէ՛՛ փիլիպ • Ե • 10 ։
երկնաւորաց իմանայ զՀրեշտակն, երկրա
ւորաց զմարդկին • սանդարամետականաց ըզ
դեւս ։ դարձեալ երկնաւորաց վարդապան,
երկրաւորաց զմեղաւորս, և առնդ արամետա
կանաց ։ թէպէտ առաջինն ի
ըստ գրոյն։
✻ (Ալ լաս զՀեծուէն ֆաղեցոց։) Ըստ այնմ
ընկ զՀեծուէն կապեցոյ, և արձակել զոր
զոր Ք. կարէ դարձուցանել յապդ և առ-
աջօտ յաւիտենական կենաց • ըստ այնմ
Ք.մտթ։ 8 ։ որ առնէ զնմ ևնորոգէ, և զգար
ձուցանէ յապդ զառուերս մեռու։ և զայնի ՛ի
գիշեր միացուցանէ ։ որ կոչէ զջուրս ծովու՝
և հեղու ՛ի վր երկրի, Տր ամենակալ անուն
է նր ։ իսկ ամենակալ անուն, միշտ նշա
նակէ զամենակրողուն Ք. Յ։ և վերոգրեալքն
վերաբերին առ գործ ամենակարողուն։
իսկ ըստ գրոյն, Ք. զարձուցանէ յապդ և
առաջօտ զնաւարն գիշերոյ ։ զի գիշերն է
զորհուրդն և իբր ստուեր մեռու • ոչ և
ննջարան անկողինքն ՝ են ստուերք գերեզ
մանաց ։
✻ (Ինուոմոչ ծոգուն • և անմոռա աբեգոն։)
Զի ՛Ր ասի Հառագայթ փառաց, և ձա
գումն էանջլենաւորը լուսոյն Հօր Ք. Յ։ որ
էհառագայթ և անմոռաբար ծագի ՛ի Հօրէ ։
և ոչ ունի զմուտ երեկոյեան իբրև զայս ըզ
գալի արեգակնս։ զի ոչ ջուէ ծածկել զփառս
նորա խաւարք գիշերոյ։ ըստ այնմ Իսաիա։ ԽՐ • 30 ։
քանզի զնա գիշեր փոխանակէ • իսկ նմա
տուեալ ոչ յաղթէ չարութ։
✻ (Ոյսա՛ երկնի ծոանք երկնաւորաց, և երկ-
րաց, և առնպաւեսնոց։) Ի՛ երկնաւորաց
և երկրաւորք ծունր կրկնեն ։ Ք.ին ՝ յայտ
նի՛ է ։ զի է ստեղծօղ նց ։ իսկ և դևքն գո
լով ստեղծուածք, ծունր կրկնեն նմա ։
այլ ըստ այնմ որ դատապարտեալք են, ոչ
ծունր կրկնեն ՛ի սիրոյ • այլ ՛ի ծառայական
երկիւղէ ։ ոչ և հակառապաշտքն խառնիմ
յաճելով անուանն Ք. Յ, զոր եդեալ էին ՛ի
վր կռոց, Ի՛ անուան իւրոյ Համարէր զայն
պատիւն • Աղաք • ԻՒ • 11 ։ ուրեմն և ասն
դատաստանական դևքն իբրև յաղթեցեալք
՛ի Ք՝, յահակայ կամաւ պաշտեն զնա։ և
երկրպագեն անուանն նր բռնադատեալք
՛ի զօրուէ նր ։ իսկ Ակէ՛՛ փիլիպ • Ե • 10 ։
երկնաւորաց իմանայ զՀրեշտակն, երկրա
ւորաց զմարդկին • սանդարամետականաց ըզ
դեւս ։ դարձեալ երկնաւորաց վարդապան,
երկրաւորաց զմեղաւորս, և առնդ արամետա
կանաց ։ թէպէտ առաջինն ի
կանաք վերոեալն ։ թէպէտ առաջինն ի

պանել չէր ուզեր՝ որ՝ զՆեղ ներքան ի քոլոր
սրտէ : յորոց մի կը և Գրաբարն որ ասէր, Ես
բոլորով սրտիւ խոնդ ինդրեցի զքեզ . մի
թողուր զիս ի պատուիրանաց քոց : Սաղմ.
ՃԺԹ . 10 : ուրեմն ընդ նոյն բոլոր սրտիւ
աղօթողին առ քեզ , և ես կարդամ Հաղո-
թեմ : խակ որ ասե . Ես ղրկեմ Աստ ոյոյ
նշանե : անյարմար երևի կցել ընդ վերոդրե
լոյս : Սակայն կարծ այսպես համաձայնիլ
մինչ զՀեռաւոր բանն մերձեցուցանելիք
ասելով , ես ղրկեմ Աստ ոյոյ նշանե , ամ-
ենայն առաքեա . փոխեցին , և այլն : Այլ
մեք կարծեմ և Յունարէն (ամենեսեան սաստիկ
բեմբէ ոյով ներկեալ նորագեղե : Հ.ՀԼԵ
վեր կը զմայան Աստչին նորոգեալ կոչե ա-
րեամբն Քրիստ : քանզի ամ փայտքն որք ի
ճառնն Հաւատացեալներն զմայան Աստչին . ճա
ցեալք էին ի գալ նորոյ փայտին : զոր օրէ
նաև նախ փայտն կենաց , զի ոչ ունէր զայլ
տուզ : Երկրորդ փայտն դիտաւորեն բարւոյ
և չարի , որ զԱդամ և զՀեռա մերկացոյց և
ընկէց ի դրախտեն : խակ նոր փայտն Աստ
չին եմայծ զաշխարհի : Երրորդ
փայտն Տառապանին Աստ , որ ուրեն հոգի մե
ռեալ ազատեցոյց : Չորրորդ փայտն ի յուսա
Սահակայ , որ ոչ միայն Սահակ , այլ զԱստ
ուած : այլ ի մէնք Աստչին զենաւ Քրիստ զան
անարատ : Հինգերորդ փայտք սեմայն ի հէ
ացուց օծեալ արեամբ գառանցն , որք ի
ժամանակաւոր մահուանե ազատեցին զանդ
րանիկան ի բերացուց : ընդդեմ որոյ փայտ
Աստչին ապրեցոյց զանդրանիկ որդիան Հ.Յ
զՀոգիս մեր : Վեցերորդ փայտն Եղէ
նեայ Թագեալ յարեան Հաւուն մեռելոյ ,
և այլովք արտարողութիւք , բանեալք զմեզ
բորտեալոյ . Ղեւտ . ԺԴ . 4 : Նմանն մե
ռեալ՝ նշանակեր զՔրիստ Յարդեղութին :
որոյ արեամբ Թագեալ փայտ Աստչին , բառ
նալը զմեզ բորտութե ազգի մարդկան :
և նորոդեր մեզ զձանապարհ նորոդ և կա
մարէակ առներ ի մուտս սրբուեն արեվեն

ՎՐԱՆ . ԵԲՐ . Ժ . 19 :

* Եւ ես նոյն ընտրհ ոդեգրուե զնեզ ղիտեցէր)
Հ.յայնքան ի ընտրհ Աստչէ զմեզ մկրտեալ
զոյալ կոչե քեզ՝ որդեգրեցեր զմեզ Հ.Յ Քրիս
քեզ : զի որք ի Քրիս մկրտեցաք՝ զհմահանգր
ներ մկրտեցաք : Թագեցաք ընդ նմին մկրտու
թե ի մահ : խակ եթե նմանակից եղաք մա
հու նմ . ուրեմն և փառաց որդեգրուե նո
հաղորդ լինելոց եմք և եղաք : զի Քրիս

զի ոչ եթէ ի բազմութե քո զղջութիւն ևոզ
կարպէ քո յայնս ոչ որք հղօրք են : այլ խո
նարհայ ես Տէր Հ.Ք . և կարօտեր ոյ ես օգ
նական . ոկարայ ես ընդունելութե . կարօ
տելոյ ես խնդրակ . անյուսայ ես փրկիչ :
Եւ փառաւորր արքայն Աղաղամն խրհե զղ
նական ոք առաքել Հ.Ք յաղօթս կալով խո
նարհաբար ասէր . և արդ Հայեաց յաղօթս
ծառայի քում և ի խնդրուածս իմ :

Ի Աստ . Ը . 28 :

* Աներեսութիւն վշաց , և փառաբան ի
գործելոյ : Հ.յայնքան մխիթարիչ վշտացեալ
լոյ . և քաջալեր մեղուցելոյ : վե առաքինայն
մինչ Արթուց ասաց վե եղբօրն իւրոյ Ղա
զարու Տէր՝ եթէ աստ դիպեալ էիր , եղ
բայրն իմ չէր մեռեալ . ասաց Տէրն . յայ
տնի զքեզան քո : Եւ վե երկրորդին , ա
սաց Հ.Ք . քաջալեր եղեց անխրաուելոյ նո
Ելհ . Ը . 12 :

* (Ը) Ի գիտել զնմ յոտոյ ման ղբինել նղ
ցոյ : Հ.այնքան Հրեայք ի Տէր Հ.Ք զոր
տեսանէին զքեզ յորովայնէն դիտեմ զքեզ :
Ա.ՏԵՓ . զպահպանողական զբաղումն Հ.Ք
Տես զի ոչ ասէ զՀ.Ք քո , զի առ
Հ.Ք է խօսակ ցուրն . որ է Հ.Ք Հօր : այլ
թե դու որ Հ.Ք Հ.Ն ես , զքո զբաղումդ ա
ռաքեա Հ.Ն պատճառն . և ձգեա զնս յեր
կինս գիշերայ : երկրորդ ի յարձակմանէ գո
զանաց : և երրորդ ի դիմակաց ցնորից : վե
րայ Ա ԽՓՆ է չէր ասէ : և մի թէ ոչ ի
ցն ամ դեզ չարք : Հ.սելին է թէ , այո՛ սա
կայն ոմ հոգւոն , սար և ինչ Քրիս և կիզծոյ է ,
այլ յորժամ մերձ լինի հոչակականին , ներ
գործութե ցուցանէ զկիզծոյնին : այսպէս և
ամ դեզ թէպէտ ըստ բարուց չարք են և
թշնամիք մարդկան , այլ ոմանք առաքել
չարք ասին՝ վե ընտրելոյն մեզ մերձանալոյ
և քան այսմ վերակացուք բղջախտհութեան
դեզն ի գիշերի առաքել մարտնչին ընդ մար
դոյ , անամօթաբար ձևանալով ի տեսակ
կանանց , և շարժեն յերազն ի ցանկուն , և
ի գարշ հոմանեաս : ընդ օրինակի խոզոյ՝ որդ
մանէն պղնձիկ հրճռճելով , վե պղնձիկ յատ
կապես չարք ասին : ուստի և Հ.Ն զնոսին պղնձ
սելոյն , ամ՛ տար վրեժ ի փորձուն , յետոյ ա

սե . պայ փրկեա ի չարէ :

* Արդեօ չ ընդհատակ առնէք : Հ.յայնքան
յիշատակաբեր առնէ անուանդ (զոր միշտ
հոգեկանն ըղձիւք համբուրեմ) ներոյ պահ

Վանք անշուռելի, անխմանալի, անթարգ
մանելի, միայն հաճատով ընդունելի։
յուսով դիմելի։ սիրով ձաշակելի։ քաղցր
և համեղ։ Ի՛մենակարօղ։ Ի՛մենիմաստ։ և
Ի՛մենաբարի ստեղծողիդ նամի։ Ով Երրոր
դութեդ։ Նօր և Արդեաց և Հոգեւոր ըն
յատնենից յատիտեանս Ի՛մեն։

Յայսմ դիտող զկնի առաջնոց և վերջ
նոցն մեկնութեանց, եղև աւարտումն
Ի՛մի Տն 1745։ և Հայոց ՌՃՃ դ.
ի Տանի Եփեսոսի սուրբ Ժողովոյ, երկու
հարիւր Հայրապետացն։

Ընդ որոց և համակարգեալի ակնարև հո
գեւոյս, ցանկալի ինձ Ի արդապետն իմ
Դրիդոր Նարեկացին։ և աղօթիւք նոցին,
և նորին, Ի՛ն Երրորդութեին ազատեալ
(զհաշտի և զողորմած, բարեսէր և ուղղա
փառ, Քրիստոսական և Ընտրեալական հրամա
նաց հնազանդ զգաղն իմ Հայկական։
Եւ զերեքերանեան Հրեշտակսկին սղ
Հայրն իմ, զՎերապատիւ Պատրիարքն
Ի՛ն Ստեփանոս, Վարդապետս Ի՛ն ամուս
վեհագոն։ զԶակոբ Պատրիարքս Ի՛ն
կին Թշուառութ։ և զայց Իներկայս մն և
պատուոց Ի հանդերձելումն Հայել տուղոն Դրքոյս, Հոգեկից Ընդ
բարեխնամ Ի՛ն ուան Ի՛ն ալ զայն
ուրն և հաւատոյդ աշխատողք Ի՛մեն։

Թեպետ բնութիք որդի Ի՛ն էր։ սակայն Ի
չարչարանաց Ի՛սուին ուսաւ զվճռանդուր
թիւն։ նմանապես և մեք որդեդրական որ
դիքս Ի՛սուին և չարչարանաւք պարտիմք
ցուցանել զմեզ նման Որդուոյն Ի՛ն։ և Ի
ձեռն չարչարանաց նո՛ր հաղորդակցութեան
արդիւնաւորապես որդեդրիլ Ի՛ն։

*Լաւ է փոսս պատրել տոյ նպաթել յօրինե
ցեր։) Ի՛. յանդն զվայս Ի՛սուին, Ի՛նքս պատ
կերդ և Ի ձեռդ, նպաթել յօրինեցեր։ զի խաչն
է պատկեր Ի՛սուին։ զի Քո Իվերայ
նո՛ր տարածմամբ ձեռացն պատկերագրե
ցաւ։ և որչափ որ տեսանելիք պատրաստու
թեամբ Ի՛սուին, պարտիմք մտածել զտարած
ծումն բազկացն Քո Իվերայ նո՛ր։ և Իր
պատկերաւն այնոքիկ Իմանալ զնախատը
պին ձեռն և զնկին Իվը նո՛ր յօրինեալ և նկա
րեալ։ ազինքն Ի՛սուն յօրինեալ ըստ կերպի
նախատպին։ յո՛ Քո։

*Ի՛. յոս պոփեռոս Ի՛ծխանոս։) Ի՛ծպին
պարզև կոչեցաւ նա խն։ զի վոխանակ
նախատպի և բնական պատկերին Նօր Ի՛
Տն Քե։ Իբրև Քո երկրորդական պատ
կեր ցուցական՝ պարգևեցաւ Ի զարդ եկե
ղեցւոյ հաւատացելոցն Քո։ իսկ թէ զի՞նչ
խնդրէ այսս պոփեռոս։ յո՛ խնդրէ զի ամե
նեցուն ասպնյ և փափաքին ունի նո՛ր։
որ մինչ ցվախճան դիտայս Ի՛ յայտնիք են
ստորահետևեալքն։

ԳԼՈՒԽ ԻՆՆԱՄՈՒՆԵՐՈՐԴ ՁՈՐՐՈՐԴ։

Ի միոյն գլխոյ սրովէտիս բազում էն պարունակեցեալքն. ևս բնաւորեմ ե ճառս. վ ա յնոցիկ ըզ խոստովանելիսն սուրբ ոչ պարտիմ նման անցելոցն. այլ ի պնդումանն յանձնելոցս զբօսանումն դիտաւորութեանցն։

ՔԱՆ

ՂՕՋԱՐ ԹՈՒՂԹԻ

ՆՕՐԻՆ ՎԱՍՆ ՍՐԲԱԼՈՑՍ

ԽՕՍՆ Ա՝ԽՈՒՆԻ։

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Թաղթմանօրէն բառս՝ առանձն լմանալի մեկնութեան է։ Վասնզի ոչ ի պարզաւեսս ինչ ոք ողջմտական գիտութեամբ Ա՝խունին որ թարգմանեալ (ոչ խոշոր կամ խուզ օրինակ, և կամ բան ոչ ի Ա՝խունէ սխալ (Տէնէքի) և կամ բան ոչ ի Ա՝խունէ սխալ ընդօրինակողաց և ոչ սրբազանագործելոյ ի կատարելոյ) առնու ի վերայ օծեալ անձանն Աստուծոյ։ Ասել և ոչ ոք "Խունկ" կարէ նուէր Ա՝ստուծոյ ասել, թէ նշանականն շաբաթուրեք, (որ ծառկանց և խոզոց բաղադրեալ) ոչ կերպիւ անկերպին ինչ կարէ ենթադրել մեզ։ Եթէ Աստուած ոչ ինչ նշանակաց ուսանելոյ, ի սրբոյն Ա՝նդրէասէ խանման յայտնեալ, և գծագրելով զԱ՝ստուածային կացուցանէ շաբիթ. ան փոխանակ բան մեզ բոյր ջմարտութեան մարգարեալ։ Ա՝նգիտէ զի՞նչ է զուտ զինի խոզոյն, ընդ ծառկանց զբաղեալ, եթէ ոչ գինի՝ խոզն ընդ ծառկեալ, կուսական մարդկուհին ասել մի աւետարանչ։ զի նա է ծառկին ըստ առեալ լինի, յարմնացեալ Բանին Աստուծոյ բողոքելոյ։ Եսայեայ. Գ։

(ք) Ընդ ի՞նձ եղիցէք։ Ա՝նգիտէ զի՞նչ և ինձ անուն, այնքան բարձր և խորհուրդ, մինչ զի յերկնաւորաց, և յերկրաւորաց, և ի սանդարամետականաց պաշտին և երկրապագին. Փիլիպ. Բ։10։

✻ Ի՝նդատամէն ընձէից և ցանկութեանց ծիլ։ Ի՝նձատամէն զղեխց և ցանկութեանց

զպայուէց անբանից ընծայիցն։

միացեալ գառանիկ : վե որպ և կրկնեմ :
✻ (է) Ա՛յո : Ա՛ն : Ա՛ելոհ :) Ա՛յնքան թէ դո՛ւ ես այն Քրիստոս։ 8 Համարի ասացեալ Ա՛յն , և Ա՛ն , այ Աստուածութեան , և ամենից կատարելոց կատարելութեան և կատարողն և Ա՛ելոհայն , այ դպրեալ Տէրն և Թագաւորն ալ Ա՛ելոհայն , դպրեցէք զՏէր Թագաւորն
✻ (է) Ա՛յոյն ասէին պատճառ) Զի մի յորժամ լսեցես , թէ ամենեւնոյնաւ է ձեզ կարծեցես թէ և Հայր և Որդին մի նոյնաւ եղեն . զի անատեղծք են և նոքա ոգի ինքն Քրիստոս : այլ թէ բովորից պատճառելոց և ստեղծեցելոց , դուք ես պատճառ և ստեղծիչ . միով ներգործութեամբ և կարողութեամբ ընդ Հօր Քրիստոսն ասէ :
✻ (զ) Պետ ծուռ գոհութեան) Քրիստոս ոչ Տէր էր . երկնային Հրեշտակքն մանաւանդ ծուռն գոհութեան մատուցանեն : զի ոչ ունին զմարմին , այլ կխոնարհ միտս որպէս զհրեշտակս միտս և վճռացուսն մինչ ի քեզ Հոգեկոյսացանեն . կարի ստորնագոյն գոյացումն իբրեանց , համարի նոցա ի տեղի երկրպագութեան . Հասարի ի յայտնութենն Յովհաննու , բազմիցս երիցանց անուամբք Հիշատակին . և երկրպագել ասին , դնելով զպսակս առաջի Ա՛ոյ : ցուցանելով զնուաստութեան փառաց իբրեանց ՝ ծածկի այ ի փառացն Ա՛ոյ : զորոց մատուցորսկան քեզուածն և վճռանարհութենն առնու նոր վարդապետս ի տեղի ծնրադրութեան :
✻ (ը) Ոչ են ի թեսաղ նա ի ծնօդ՝ րութ :) այ թէ դո՛ւ ես ստեղծօղ երևելոցդ, և առաներևութից։
✻ (ը) Ա՛ոէ գիրս :) Ա՛յսինքն մինչ դու Որդի Ա՛ոյ , լի՛ էիր և ես ՝ յորում Ա՛ծուած , զվերս բնութեան առեր . զի զթերին լցուցանէր իր ի՛ելոհ Հոգիդ :
✻ (ը) Ասէ քինո ՝ էր օծմանս ՝ ծոխուհատ հրա զոպտգութեան) Քրիստոս ասի սակիզբն նորոյ օրինի իս Հոգիդ . զի ինքն նախապէս և նորոգ սապէս օծաւ ըստ մարդկութեն Ա՛ծուածէ իւրմէ , ըստ որում և Քրիստոս կոչեցաւ , որ է օծեալ (ոչ ըստ օծմանն Պարզարեից՝ Քրիստոսից , և Մեսիացոց , որք Հոմանուն նոցա Քրիստոս և օծեալ կոչեցան , ըստ այնմ՝ մի մերձենայք ի Քրիստոսոս իմ) այլ ըստ միաձորականի օծութե : զի որպ և զայր Հոգի գործութեամբ միաձորութե Քրիստոս և օծեալ կոչեցաւ (զի իւրով Ա՛ծուածէ զծայրակ մարդկութենէն էօծ) զօրինակն պնորիկ օծութեն որ պատճառեաց ի Հոգեն . այ յիւրում ձիթեն

Եթ սակայն յորժամ ինդրեմ զՀոգի իմ ինձ լիուլի զպայծառ լոյս ինն , ի՛վ՛ր քան զնմ լոյս , զոր ոչն ոչ ըմբռնեն : զՀայրն ինն ի՛ վեր քան զնմ Հոգի , զոր ոչնչն ոչ լսէ : զՀոտ ինն գերազանց , զոր Հոտոտելին ոչ ըմբռնէ : զԲազմութենն ինն ի՛ վեր քան զայլ ամ քազմութե , զոր Հաշակելին՝ ոչ Հասմնուէ : զփարելի ինն ի՛ վեր քան զնմ փարելիս , զոր չօշափականն ոչ զգայ : Ա՛յս յոյս վերափոխելի անդ՝ որ ոչ ունի զայս Հոտս զնա՝ Հոգին ոչ յափշտակէ : Ա՛յս Հոտս զ՝ որ քեզն ոչ ցրուէ : Ա՛յն Ա՛ծ իմ , որում ոչ այլ ոք Հաւասարի : զայս խնդրեմ՝ յորժամ ես խնդրեմ զՀոգի իմ : զայն սիրեմ՝ յորժամ զՀոգի իմ սիրեմ :
Ա՛նագան սիրելի զքեզ այսպիսի հնազանդ գեղեցկաւն , և այսպիսի նորագոյն : Ա՛նագան սիրելի զքեզ զոր էիր ինդրքս . և ես յարաքս խնդրելի զքեզ : և զայս բազում անգ ես անգ :
✻ (թ) Ի Երբեւգեան փառաւորելոց) Ա՛յս ինքն ի Հերովեից երեքտրեան օր ծնունդ միշտ փառաւորեալ : ոչ ես զի երեքտրեան երգն Հերովեից երբեմն ասի ի դեմս երից անձանց , և երբեմն յատկացելոց , որպս և ասա ի դեմս Քրիստոսի :
✻ (ժ) Լո՛ւ և ամենալսելոն) Քանզի Քրիստոս ոչ միայն ըստ որում իւր թ ամենալ է , և ի նմին լրումն Ա՛ծուած բնակեալ , այլ ըստ որում առ արտաքս հեղու ի լրութե ընդ հայ իւրոց յանդամս իւր . ըստ այնմ թե , ի լրութե նր , մեք ամենեքին առաք ընդ հս : զի ոչ ծանի զևաղնել ասի , մինչ յեկեղեցն անդրադարձոյն . այսպես և Քրիստոս լինացել ընդ հօր նոր Հոգի Ա՛ծուած ՝ Հեղու առ ամն զլիուր թե ընդ հայ իւրոց : զնա որպ առաքեաւն և ուսուցչե ի կոչէ զնա :
✻ Ա՛ն ՝ ո յաւետում) Ա՛յս Ա՛ն բառս , ոչ է ի տեղի դերբերդմնականի . այլ ի տեղի Ա՛ռնի : իւր թե դո՛ւ ես ամ , և դո՛ւ ես յամն : Ա՛րդ Քրիստոս ամ ոչ իւրև նիւթական պատճառ եղելոց . այլ դերազանցապատճառ պարուհակելով կնատարեալ լրումն ամենից զոր ինչ ասի զնրե իմքե , բարուն , գեղեցկուն , կեանք , լոյս , և այլ ինչ այնք ամն առնմն գոանցն ի Ծայրագոյն աստիճանի : Իսկ մինչ ասի յաւետում , նման ըստ կարողութե և նախանձամուե . զնա կրե առանն զամ բանիւ զօրութե իւրոյ : որ յաւտում այսու բանիցս ուխտ դնեմ ընդքեզ (ասէ) Հզօր . անմահնելի և ընդքեզ

ներ: և ընդ ստեղծմանն զհոգին քանականն,
լցեալ և շնորհական պարգեւօք:

✻ (ԻԱ՝ ԻԲ) Հաւատա՛ ինձ թէ ես Հայր յիմում եմ, և Հայր ի
ինձ է. կամ՝ հաւատա՛ ինձ զի ես Հայր յիմում եմ, և Հայր ի
ինձ է: Ասէ ցնոսա Տէր, զի ոչ միայն ի մարդկութեանն
ինչ ասացեալ էր, այլ և ի յԱստուածութեանն: Եւ
ասէ, թէ ես Հայր յիմում եմ, և Հայր ի ինձ է, զի
ոչ ինչ ինձ ի Հօրէ զատ է, և ոչ Հայր ի ինձ ի
զատ է: Եւ զի ոչ ինչ ինձ ի Հօրէ զատ է, ասէ
ցնոսա, զի ես ի Հօրէ ելի, և Հայր ի ինձ է, զի
ոչ ինչ ինձ ի Հօրէ զատ է: Եւ զի ոչ ինչ ինձ ի
Հօրէ զատ է, ասէ ցնոսա, զի ես ի Հօրէ ելի, և
Հայր ի ինձ է, զի ոչ ինչ ինձ ի Հօրէ զատ է:
Եւ զի ոչ ինչ ինձ ի Հօրէ զատ է, ասէ ցնոսա,
զի ես ի Հօրէ ելի, և Հայր ի ինձ է, զի ոչ ինչ
ինձ ի Հօրէ զատ է: Եւ զի ոչ ինչ ինձ ի Հօրէ
զատ է, ասէ ցնոսա, զի ես ի Հօրէ ելի, և Հայր
ի ինձ է, զի ոչ ինչ ինձ ի Հօրէ զատ է: Եւ զի
ոչ ինչ ինձ ի Հօրէ զատ է, ասէ ցնոսա, զի ես
ի Հօրէ ելի, և Հայր ի ինձ է, զի ոչ ինչ ինձ ի
Հօրէ զատ է: Եւ զի ոչ ինչ ինձ ի Հօրէ զատ է,
ասէ ցնոսա, զի ես ի Հօրէ ելի, և Հայր ի ինձ է,
զի ոչ ինչ ինձ ի Հօրէ զատ է: Եւ զի ոչ ինչ
ինձ ի Հօրէ զատ է, ասէ ցնոսա, զի ես ի Հօրէ
ելի, և Հայր ի ինձ է, զի ոչ ինչ ինձ ի Հօրէ

գրեալ, Ճաղկանց և՛ պալատանէ, յորինակ
մարդ կուբէն միաբորի և բաղադրի ։ Անոյշ
ՀՅՀ ՝ Ռ՝ն նախատպին պատկեր լինի և ցու-
ցանի ։ մանաւանդ զի իբրն վե կակղացու-
ցանելոյն և զոբ արթնացուցանելոյն յարմար
ասի և ոդորմութե ։ և ողորմութին Ա՛.Յ ։ վե
որոյ և դու (ասե) զոչ ուներդն ողորմութե
զմարտ կուտանան արտաքսելոբ ի հարանա
ըանե արքայութե ։ զի ոչ ունելն գնմանու-
թի քո ։ որ դու թէպետ և բնութիւն գերա-
զանցական անուամբ կոչես ։ սակայն զը-
ղորմած անուանն առնելով նախադասելով
ասացեր, թե ողորմած եմ ես ։ և ոչ պահե-
ցիր ձեզ ոհա յաւիտեան ։ Յեր. Ղ ։ 12 ։
✻ Կ՝անչ ոդիս սիրոյն անուշն կդ՝ոդ ես ասե
Ա՛ստ պանմ ։ Հոհ. Ղ ։ 8 ։ Ա՛Ղ սէր է ։ Ա՛ոյ
գիտեն է՝ զի Ա՛Ղ երեք կերպիւ սէր ասի ։
նախ էականապես ։ և ըստ այմ բոլոր Աբ
ըողոքեն սէր է ։ Երկրորդ ՝ անձնաւորա-
բար և ըստ այմ Հոգին ոբ սէր ասի ։
Երորդ ՝ տեսականապար ։ և ըստ այմ Ա՛Ղ
սէր ասի , զի է նախընտրական սիրոյն մերոյ ։
ըստ այնմ Հոհաննու ։ սիրելիք սիրեցուք
զմիմեանս, զի սէր յԱ՛ստ է ։ Ա՛ոյ սէր անուանս
յատկանայ Աին , վ՝ ներգործապես վերջ
սիրելոյն յատկական սիրով ։ որպ բոլոր անձ
ընդունի ՝ սիրով մածեալ է ։ որ զինչ և ա-
րարն ՝ զսէր բուրելին ։ Ա՛ոյ ոդի սէր կոչե
ցար (ասե) վե գոլորդ շարակարու և շաղ
կապ միաձորական ամբոխ (ըստ ՀՈրե
Թէոսի, Թէ զսէրն միաձորական իմն և շա-
րունակութ զբոյրե իմանալ ոչ ։ զգերապան
ցադոյնն շարժելով ՝ ինախախանամբիս խո
նարհադունիցն) այսպես և բոլո մանկ ոչ
զրմած գրիս ։ նկատմամբ մարդ եղբորդ ։
և արարեալ բարեկարուեդ ։ ըստ այնմ Հբր ։
Ե ։ 17 ։ ուսոմն պարտ ինակ երկնաւոր հղ
բարդ նմանել ։ զի ողորմած լինիցի և հաշ
տարիմ քահանայապետ Ա՛ծակից կ՝ղմա
նե առ ՝ի քաւելոյ զմեղս ժողովրդեան ։
Ոսկ զողորմածութին մանաւանդ կոչ քան
զսիրոյն անուանն ։ զի սէրն ընդ հնդրականն է ։
և ՝ի սիրոյն յատկանայ ողորմին ։ որպ ՝ի
հրոյն յատկանայ ջերմացուցանելոյն ։
✻ (ՃԷ) Պ՝ետ Հերոդէսին ։ Պատկերաց
կերպարանն ։ զի ոդ իշխն է (ասե) պարարտու
թի երկրի։ այսպես և այս իշխ Ա՛ոյ ։
ի պարարտուի հոդևականգործած բնութե
մերոյ մարկայդ ։ և կամ՝ ոդ այն պարար
տուն իշխի բնութե ՝ի հոդոմ, ի պատ
ճառ բուսման ընկականաց ։ այսպես և այս

գործոդ, առ անհաս և անդնդն ովկիան ։
Նոսդ գիտութե ։
✻ Ոդիս ես փայտին ։ Ա՛. յանկն ոդ և վե
ձնշականն ՝ի մահաւութ փայտեն ՝ դու
բևեռեցար ՝ի փայտ խաչին ։ ոդ զի զմեզ
՝ի կենաց փայտ յԱ՛ծութիդ միաձորեիր՝ և
միաձորեցեր ։
✻ (ՃԶ) Ես ասդ ՝ ոդիս ոչէ ։ Ա՛. յանկն
ոդ օրն ոչ լինի կատարեալ առանց գիշե
ցոյ ։ և ոչ առաքնականին առանց իւղոյ ձի
Թենեայ ։
✻ Ոչխ օրհնողն հաստատչեն ոչ նոսխրատոդ ։
Վասարակ իւղն (ասե) որ ոչ ես նոսխրեալ
և արբատործել, զմարմնաւորդ աչս յուսերդ
առնել ։ նմանապես և մաքրեալ և սրբատոր
ծեալ իւղն Ա՛ուծնին որ ներ ընդեալ Ա՛ծ
գեցն ես ։ յայ պատկեր է ։ անմմանալի կերպիւ
յիմանալի հոգիս մեր միաձորեալ պատճա
ռացուցանել ։
✻ Օրէ ոդիս յինքեն լոատրանէ ։) Ոչ ընդ
իջանելն մեր յաւիտեան ՝ յուսայմամբ մար
ձնոցն մերոյ հաստատուն զհոգիս մեր սրբ
բեալ և մաքրեալ ։ նմանապես հաստատուն
Թե յորժամ որ գրոչմիմբ Ա՛ուծնոյ ։ պա
բարիմբ ընորհիւ , և զօրանամբ իբրև զօ
ծեալ ըմբշամարտս ընդդէմ ախտեան չա
րին բնելարաց ։
✻ Ե՞ ոդիս հրամանգ ։) Ոչ որ դու (ասե)
՝ի բժշկել զախտաժետս , նախ վերջս նոցա
քաւելոյ, իբր զպատճառ այնոցիկ ախտից
ակնարկելով ՝ի հաստատ նոյ ։ խակ զայս հաս
տոյն չունդոյցն ոչ տայիր զնոյն պարգև
մարմնական բժշկութե ։ յուցանելով վան
բժշկականաւն հոգեոց նոյ ։ իբր Թէ արժա
նիք են յարանալոյ յախտս մարմնականս ։
վե անդարձ մնալոյ նոյ յախտս հոգեկանս
մեղաց ։ Այնպես այս իւղս Ա՛ուծնի՝ օծա
նէ զարտաքին մարմինս որ ե իբր խորան հո
գեոյ ։ և որք հաստատ ունին , ներքնատա
ճարդ հոգիս նոյ կենդանացուցանէ ընորհիւ ։ և
ըստ Ա՛. Յ նորապես ծնանիմ ։ ըստ այնմ Թէ,
որ ոչ ծնանի ՝ի ջրոյ և ՝ի Հոգւոյ և այլն ։
✻ (ՃԸ) Պատիւ պանծալի ։) Արբանյա մե
ռանն ՝ քեզ (ասե) պատկեր ե Ա՛ոդի Ա՛. Յ
ոդ և ընդն Ադամն ՝ իհաստ Ա՛ուծնին, ասե
ցիւն Ադամ " ՝ի ձեռս Ա՛ուծնի ։ և ՝ի մարդ կուբէն
միաձորեալ է, որ ե ՝ի բազմոյ բաղադրել
՝ի մարմնոյ , ՝ի հոգւոյ , և՛ի մտաց ։ այսպես և
սրբալոյս Ա՛ուծնն , ՝ի պարզ իւղոյ ձիթե
նոյ յօրինակ Ա՛ծութեն ։ Ադ ։ և ՝ի բազմե

քահանայք մնուցանէին զտհս Յ.Ի.ոյ
ղևռատացիքն որք յաչխրդեցան ի տեղն ամ-
ան բանակաց, բոլոր զտհ.ք և ողջակէզք ի՛նո
ցունց վենեալք և նուիրեալք լինէին ։ որ
թէ ղևռատացիքն չհյգեին որոշեալք ի տեղի
ամէն անդ բանակաց ։ յայտ էր թէ ամ անդ
բանակաց նոյն պաշտօնն պատկանիւր ։ Ընդ
բոլոր ի մեռանիլն հօր, սեպհականապէս
օրիներ հայրն զանդրանիկն (Ծնն. ԻԷ. 4։
որ այս օրինութիւնս մեծ համարիւր և պատ

ուական։

(Իէ ։ Հ.ոհանայուքիան յանկոնելն տէղ ։)
Յանկոնելէ (սրբուած ձեռն. ներքին կողմն վա
րագուրին ։ աթոռն տապանակին ։ յորում
ոչ ք կարեր մնալ, եթէ ոչ քահանայք
պատն միայն գամ ի տարբերն ի տանի քահ
ութէ ։ և դպին ոչ առանց օծմանն ։ որոց ի
ծումն նշանակէր զօծումն մարդկութեն քն,
որ օծաւ Յ.ծուքէն ։ որ Հոգւով սրբով և իւ
րով արեամբն միանգամ եմուտ ի ներքինն
կողմն վարագուրին ի խորհուրդն ձեռ։ յանդ
ման լինել վճ մեր Հօր Յ.Ի. ։ զի ոչ հինն
այսպէս և նորս օծմամբ մնին՝ յանկոխելին
տեղի սրբութէ։

(Իէ) Լէբոյացոյ։) Ձևացոյց, տպաւոր
րեաց ։ ք Յակոբ նահապետն զվէմն որ ի
անարս իւր եդ և ննջեց. եւտես զսանդուխտ
յերկրէ յերկինս հասեալ. յորմէ Հրշտակք
եջանէին և ելջանէին, առ ի վկայուն ապա
գային ։ որ ի խտուդբէ եղեալ Հրաշէին ըզ
վէմն իբր վկայուն էօծ. և կոչեաց զտեղին
տուն Յ.Ի, և գուռն երկնից։ որ այն օ
ծումն վիմին նախագուշակեր զսպասուն
մարդեղութէն Քի օծեալ Յ.ծուքէ ։ զի
Հրեշտակաց լիջումն ամենքեան ներհմուտ
ցուցանէր զհինն Յակոբայ վճ լիջման բա
նին Յ.Ի ի մարմին ։ և վասն զի երկինս
տանելոյ եր նշանակ ։

Լէնգոնոգրուքիան ։) Որբալնագրութէն
Յ.ծայն գրեանքն զոր ինչ և հրամայեն կա
տարողքն կեանս խոստանան. և ոչ կատա
րողքն մահ ։ յորոց մի գոլ (ասէ) հաւատ
բողքն մահ ։ յորոց մի գոլ (ասէ) հաւատ
մանն Յ.ահաբեի։ որ վասն օծմանն Յ.հրեղէն
խոզ ի գլխոյն ի մորուսն իջեալ. ցուցանէր
(ասէ) զամենիւ Յ.Ի իջումն ի մարմին ։ զի
Յ.գամ ցամ կացաւ երանել և անկաւ. բանն
Յ.Ի մարմնացաւ ։ և վերս եօթ վանկեալն
բնուի անճամբ խոթով ի պատուհ նախկնա
կանի ճախուքէն սրբուեր և մնքրուեր ։ այս ե
ան դրատարձուի անկելոյն ։ զոր Յ.հարոնի
օծումն գուշակեր ի գլխոյ անտի Յ.ծուքէ

ի մեզ իբր պարարտուի հոգեկան բուսոյ
ցիչ է առաքինուեց. և առ Յեցման ընդհաց.
միջնորդութէ մկրտուեքէ, դրոշմի. և կարգի
քահանայուեն խորհրդոցն ։ Յամ զի ոչ ա
քինն և Ճարպն Յ.Յ նուիրեալք լինէին և
ոչ կերեալք, յորինակ հոգւոյ և մարմնոյ մե
ղայ. այսպէս այսու իւղով օծեցեալքն Յ.Յ
նուիրեալք լինէին ի ծառայութէն։

✲ Ի.ոթոլոս։ Ընտանի կամ նմանաձև։ իբր
թէ ոտ ի հինումն անբանից Ճարպն ևարիւնն
ոչ Ճաշակեալք լինէին. այլ Յ.Յ նուիրեին
ի հոտ անուշից ։ իբր եօն և ծուծն կն
դանեաց. այսպէս և այ Յ.Ի իբր եօն և հա
րամատն ի հոգւոյս մերոյ որոշեալ քեզ
նուիրեալ լինի այս սրբալոյս մուռնս։ զի
արիւնն ի կենդանի մն է ի տեղի շնչոյ և հո
գեպ ևՃարպ իբր ի տեղի մարմնոյ մերոյ։
որք այսոքիկ երկոքեան ի հինումն ոչ Ճաշա
կեալք լինէին այլ Յ.Յ նուիրեալք հինդ
մամբ և պրեցմամբ. բայց ներհակաբար
թէպետ և այս իւղս ոչ Ճաշակի. բայց և
ոչ պրի և հեղանի) սակայն վերնում ար
քայութէն իբր բազմակայ ին յուսատու ի
լսպտերում հոգւոյ ճշմարտութէ վառ
անպատուելի. զի հոգւոյ մերոյ ի տեղի Ճրա
գի լուսատու լինի ի ներքնում բազմականի

արքայութէն։

✲ (Իէ) Ի նէ մարդկի ինախագահութէն
պոս։) Ի.ոհագահութէն։ վերանստուեքի.
նուիրապետուեքի ։ վճ անբանից ասէ
թէ անդրանիկ քն զկնի բնականի նախորդու
թեան. և ի ծննդեանն առաջնածնուեն.
գեռևս առ ի լինել ի մէջ եղբարց մեծ և
հրամանատու քահանայապետ. կամ թա
դաւոր կարօտանային օծման. թէպետ և
զնախագահուի պատուոյ ունէին շորս կեր
պիւ ։ Սախ զի անդրանիկ ն էին ի հայրէ
եղբարց և ի տեղի Հօր ։ (Ծնն. ԻԷ. 29։
և յաջորդէին ի թագաւորութէ զկնի մահ
ուան հօր ։ երկրորդ զի անդրանիկն ի բա
ժանմն հայրենական ժառանգութէ առ
նայր երկու բաժին. ։ Օրին. Իա. 17։
Երրորդ ՝ զի անդրանիկն քահանայապար.
ոտ եղեսպար զկնի Յ.Հարոնի ։ Ի.ուդոց. Ի.
23։ և փոխանակ սմից անդրանկացն էքն
Ղևռացիքն որոշեցան ի ծառայուսի խորա
նին վկայութէ ։ և սոյն թէ , անդրանիկքն
նաև զգեստիւ յատկանային. ուստի Ի.ակէք
կայ գգեցոյց սմն Յակոբայ զԵսաւայ հան
դերձն, յորժամ գողանալ էտ զօրհնու
թիւնն Եսաւայ ։ և անդրանկքն իբրեւ

կուբէն Ա՚Յ , առանց օծման և օրինական արարողութ. քահան. այացուհ ։ ուստի եմք քիսեդեկ՝ որ օրինակ լինելոց էր քահանայ ութէն Ա՚ի ։ Ա՚Յ ընկալաւ զպատիւ քահանայութ. միջնոր ութ Հրեշտակաց ։ առանց օծման ։ և օրինակի արարողութ ։ զի յայնժամ գեռևս ոչ էր հրամայեցեալ տալ բարողական ձևն օծման քահանայութե ։ թէպետ երանելիս (ասէ) ՚ի Հիթենեաց լեառն օծեցեալ ՚ի հրեշտակաց ։ որ այլ բանօրէն և խնամալի կերպիւ խնամալի է , և ոչ զդայապէս ։ զի պամաճուրց պատմուն հետևելով , այնպէս վարկեալ է ։

* Շ էրի սիչ քհայիւ) Ա՚դամայ գերեզման նին սպասաւոր եղև (ասէ) Ա՚եւքիսեդեկ։ զի գլուխն Ա՚դամայ յայնմանէ ՚ի գողգո գա թաղեալ ասեը ։ և վ՚ աստրիկ տեղին գագաթ կոչեը ։ ուստի մինչ քահա նայապետ էր Աթագաւորելը եպիսկոպոս և պատրիարք ։ այ այցելու և մեծ հայր ։ նստաւ անուանեալ Ա՚եւքիսեդեկ։ զի գլուխն Ա՚դամայ յայնմանէ ՚ի գողգոթայ զգլուխն Ա՚դամայ ։ բայց հրէայք առաւ պելացանեն թէ Ա՚եւքիսեդեկ՝ էր Աէմ որդին Ա՚այ ։ թէպետ մեծագոյս սխալին , զի Ա՚ծառուն գիրն ոչ յուշացնէ զպատ առմին Ա՚եւքիսեդեկի ։ այլ լիովի ձառէ զազգն Աէմայ ։ և Պօղոս Ա՚ը ։ անհայր անմայր կոչէ զՊ՚եւքիսեդեկ ։ ոչ իբրև չուզող ։ այլ ըստ որում՝ ՚ի Պ՚ահան ոչ էր գրեցեալ Ա՚րդ զի Պ՚եւքիսեդեկ սպասաւոր եղև գագաթան նահապետ , և էր քահանայապետ ։ վ՚ որպ տեղին կոչեցաւ Ա՚գոլգոթա կոպոսարան ։ ուրանօր և դու (ասէ) Տէր Յ՚ս ։ Ա՚դամային առեցեալ , մարմնովդ գնիր նագործեալ չարչարանս կրեցեր , ՚ի վերայ գլխոյն Ա՚դամայ զարիւնդ հեղուլ ։ զի գէշ խոյն միջնորդութ՝ զբօղր ծնունդ նորին փրկիր ։ կամ Թէ դու օծեր զՊ՚եւքիսեդեկ ։ և սպասաւոր կարգեցեր նախահօրն շիրմի ։ ազատելոյն եակոտարան սահմանեցեր։

* Խոչնդոտ) Խարուսեալ ։ կամ բարկ գեստուն ։ կամ ՚ի բարկն նշմարել տալով

՚ի մերոս մարդ կուբէն հեղեալ և անուն ՚ի պրապանս վկ՚ատու անդամոյն նր՚ սփռել և տարածեալ ։

* Ր՚ա ։) Ա՚յսինքն օծեալ ։ Թագաւորքն՝ օծեալ և Ա՚ն կոմամբ Քրիստոսանէ ին զաւորադրեալս ։ որոց և Քրիստոսն ան օծեալն մեր Ա՚ն վերաբերիւբ ։ զի միջնորդութ օծելոյն Թագաւորաց , օծե լոյն Ա՚ի համարին Քրիստոս ։ և նր՚ անո ւանն միջնորդութ , Թագաւորաց տալին զպատիւ ։ ուստի Թագաւորքն գոլով պատ կեր Ա՚յ , կրկին կերպիւ ըստ Ա՚ոգւոյն և ըստ իշխանականին ։ առանց օծման և Ա՚ծականն անուան մանակցութե ոչ կարէին գլուխ ամբառնալ ։ և գերապատիւ Քրիստոսանգեցելոցն լինիլ ։ զի նր՚ անուանն հա ղորդակցութէ տիրեին ։ ըստ այնմ՝ այսպէս ասէ Տ՚ն օծեալն ցկիւրոս ։ զորոյ կալայ զաջոյ ձեռանէ նր՚ Քրիստոսանգեցուցանել ազ ուաջինն զաղգս Իսպ ևրէ ։ տես և Ա՚ման ։ Շ ։ 4 ։ ասէ , զի ՚ի Տ՚ն տուեալ ձեզ իշխա նութիւն և սպասաւորութ ձեր Թագաւորու թեն ։ վկ՚ և հրամանն երկնաւորին (ասէ) զօծեալ անուանն մեծ համարեցաւ Ա՚իւրոյ ան ։ քան զԹագաւոր անուանն ։

* (Շբ) Ա՚նէսթեսի ։) Ա՚նէսթ Թաքաւոր, սեբէկ արդարութ ։ ուստի կոչի նա Թագաւոր արդարութ յանուանէն ։ և Թագաւոր խա զաղութ ՚ի բնակութէն եգիպ ։ զի եգիպ Թարգմանի խաղաղութի զոր չունէին էր հայր Ներ Աազիմ ։ և կոչեալ յանուն իւր ։ ոգ և կայ են չունեալ քաղաքաց անուանանն , կոչէր անուամբ որպ ։ ոց իւրոց ։ (Ծննդ ։ Ի ։ 17 ։ Ա՚րդ Աազիմ կոչի խաղաղութի ։ յորմէ և կազմեալ է ողբերգն արաբացւոց Աերսամեն ալէյքիւմ ։ այ խաղաղութի ընդ քեզ ։ իսկ Թէ վ՚ եր պ՚ժ՚ասի եգիմ ։ պատճառն է, զի Ա՚եբհուս կայսր զաբերեալն ՚ի Ցիտոսէ ներոգեալ՝ կոչեաց զնա յիւր անուն, Ա՚եբ հիուսալիմ ։ Ա՚րդ այս Մ՚ելքիսեդեկ քա հանայապետ այսմ ևԹագաւոր ։ և վ՚ այնո րիկ նախնի վեհից ասէ ։ այ քահանայից, և Թագաւորաց ։ սորա ոգ Թագաւորութին, նմանապէս և քահանայութին էր ՚ի Ա՚բրհամն պարգևեալ Ա՚յ ։ ոգ և Ա՚ռնէս եղև քա հանայապետ արուսքց կարգի ։ ըստ այնմ, Ասէս և Ա՚հարօն երկուքներ ։ իսկ երեցն է որև քահանայ ։ ըստ այնմ, կոչեսցեն զե ղիցուն եկեղեցւոյ ։ Թէպետ ևբ գիրն ոչ ասէ երբ և յորժամ և յորմէ ։ Թէ և տակոյզ է Թէ ՚ի լեառն սինայ բացարձակ հեղինա

4 Մատ. ԺԶ. 16 : իսկ ովք Ա.ղայելն ոչ գտա
նի եթ ոմ է օծ. Թէպտա հրամանն եղև առ
Եղիա : բայց Թոռն Թէ ոչ կիւբրս օծեալ
կոչեցաւ առանց նեւթականի օծման . այս
պէս և Ա՝ զքեզ . զի զՀ կիւբրսի ի մեկնու
Թիւն Եսայեայ կան . 1 . ասե Մակեբ՝՝, Թէ
զի հեզագոյն քան զամ Թագաւորս էր կիւբ
րոս , օծեալ կոչէ զնա : ևնա Կիւբրեզ ասե .
զի ոչ իւղով ոչ Թագաւորքն ևքահանայքն ,
և ոչ հոգւով ոչ մարգարէքն . այլ ի ձեռն
առնելով Ա.Յ , հզօրապես տիրել նմա ի վէր
քաղեցացոց . և արձակել զերին հրէից
որք Թէպտա և ամբարիշտք էին . սակայն
հրամանաւն Ա.Յ յառնէին : և ծածուկ է
տեսչէն բանիս ըստ Մակեբերանին . զի Ա.Յ
յանդիմառէ նոցին , գիտողապես նոյ տիրեր .
և զսիրտ նոյ ոչ և կամէր՝ և յոր կողմն դար
ձուցանէր : ուստի վասն Կիւբրոսի ասի , Թէ
զարԹայց ինր զՀոգի Կիւբրոսի արքային պաբ
սից . 2 մնաց . Ըզ. 22 : և ինքն վն իւր ա
սաց , Թէ զամ Թագաւորութիւնս երկրի ետ
ինձ Տ՝ Ա.Յ երկնից . և նա պատուիրեաց
ինձ շինել իւր տուն յԵրմ Սասանի :
Ա.Ա յայտ է Թէ օծումն այս՝ Ա.Յ լինէր
աներևութաբար . մինչ զի կոկղացուցանէր
զսրտ բարբարոս Թագաւորաց ի վէր ժողո
վրդեան . և գերէր զմիս նոյ ի ծառայու
հրամանաց իւրոց : և վն այնորիկ իւր ինքնին
Ա.Յ ծառայ կոչեցեալ լինէին . և օծեալ
լոյն Ա.Յ անուամբն կառավարէին զառաքե
դեալան : և մեծ էր արդարև՝ աոցս . զի ի
բարբարոս ազգաց Ա.Յ սեպհականեալք
կոչեցեալք լինէին . ոչ ասե նշա , Թէ ըն
ոչ սա Կիւբրս երկնաւորին պատուասիրեանն
օծեալն Յոյն նմին ևծ վրկան : այլ ինքն
Թէ Ա.Յ զօծեալ անուանն նմին ընդհանուր .
զի և օծ մանաւանդ զմիս նր դատաստանին
և կակղացոյց , քան Թէ զմարմինն : Ա.Յ ևծ
վրկան ասելն է . զի ոչ ասաց , այսպէս ասե
նր զԹագաւորն , և կամ առ ծառայն իւր ,
այլ առ օծեալն . զի մեծ վստաք էր Կիւբրո
սի օծեալ Տ՝ կոչիլ . քան Թէ ևծ յ
Ա՝ Հոմոյաթմոթեոց : Ա.ախադասեաց , զի
դատեին ասաց . մի՝ մերձենայք յօծեալս
իմ . և ապա Թէ զմարգարէսն չիշեաց : զի
օծեալ անուանն նկատմամբ Ա.Նի օծելոյն
առաքել պատուելի էր , քան Թէ մարգա
րէին . որպ անուամբն յարգեցեալք լինէին
քարոզելին : բայց օծել անուանն որ է Ա.Ա
յարմարելով Ա.Ն փրաղանուանութեան . վասն

զաղօթս իմ , այնպէս լինիմ յօրինել ատեաս :
* Իաղաւօթեան :) Ջերմեռանդ ակամ :
* Իսնկալել անուշահոտ :
* Ա՝ մասուկիք :) Ի առնալիր . զի զվմուռն
է աբ ատաւք առաչնական ծառայ , գառն
համով . բայց անուշ հոտով . զոր ընդ ջրից
նուիրեալ խառնեալ առնէին կնդրուկ ծխա
նելի : տաճկավար ասի , մուրը . կամ մուրի
սաֆին : վասն զառնուելն առնանի Իսուղի

զղջական աղօթից :

* Ասոն Տէր Ա՝ վերացս անեղծանելից զայս
յեր լուսանցն :) Իւղն զայն յուսոյ նուեր
է , զոր ասե ի վէր Ա՝ Իւսանչին ընդհանուր : Թէ
զայս իւղս՝ հոգւոյս վերայ սպեղանի արա ,
որպէս անկելոցն ի Ճանապարհին երիքովի :
բայց այս իւղս ոչէ նուեր վերջին օծման .
(որով օծանիմք՝ լինի ներելեաց մեղաց Թո
ղութեն , և մարմնոյ բժշկութեն , ըստ սահմանա
դրութեն Ա՝ Ի , և հոգւական ՏՆ եղբայրն .)
զի առ այս խառնի պաւլոս . և իւղն վեր
ջին օծմանն՝ միայն իւղ չէԹենոյ : այլ մի
այն զշնորհն այս իւղոյս խնդրե ի բժշկուԹի
վերայն . ոչ և խնդրի օգնութեն ի խարիսխն

վէ՝ առանց Ճաշակման :

* Իսպան) Հրայել երկԹով տալել եարե :
* (Նազակ :) Ընծան . տաճի . զնութ տե :
անապակ իւղով խմա զօրհնութեն Ա՝ Ի , և ա
նապակ գինեաւ զսկրն նր : զոր ի միասին
խառնեալ ազատէ ի բժշկուԹի հոգւոյն :
* Իսուրմանդէն :) Ա՝ Նկնողօրէն . գինւոյ մի
ռանին առնու մեկնութիւ ի վէր աղօթից :
* Ի նաս :) Յօգնութիւս գործակցին տեղ
է խմացուած բանիս . այսինքն օգնութիւ :
* Ասոտ յայր այլ :) Ջի նախ քան զծնա
նիլն էր պարզապէս իբրև զառաքեր տղայ .
բայց զկնի օծմանն ի Թագաւոր , եղև ուշի
մաբարայ . և առանց ուսմանն՝ եղև սաղմո
սանուագ մարգարէ . այ ընկեր տաղմոսողաց :
* (Ի՝) Ի՝ սուրաց Թագաւորութեան) Ի՝ սուրաց Թագա
րանն օծմամբ իւղոյ Եղիսէի մարգարէ
իմ կցորդ գտաւ Թագաւորութեն ի՝ Եւացոց :
զի Ա՝ զպահել օծաւ ի Թագաւոր ասրուց .
և եղև խոշտանգիչ իւրայոց վն նոցին կա
պաշտունն . զի ընդ Հեռնայ ի միասին է
զև ջնջող տանն Ա՝ քայաբա . 3 Մատ .
ԺԹ . 15 : 4 Մատ . Ը . 8 : Ժ . 32 : Ժգ . 3 :
Ասց պիտելի՝ է՝ զի Թէպտ առ Եղիա
հրամայեցաւ զՀեռնայ Ա՝ պահել օծանել .
բայց հրամանի կատարումն եղև յետ համ
առնալոյն Եղիայի . զի Եղիսէ ևծ զՀե
ռնայ ի ձեռն ուրուք մարգարէի :

և երանելոյս Յովհաննէս ի սոյն տեղւոջ ա-
ռաքել է, զի ինչ ինչ քան օճմանն օբհնութեան
հոգին էր ի տէղ իսկ բուռ լցմամբ. ևս ձեռնադրեն
խառնութեան բովանդակութեամբ այլ անուանն պաշ-
տել խորհրդեամբ շնորհին հրաշափառութեան ոչ
գիտէ ի նոսին : ահա յայտ է թէ սոյն Ա-
օծեալ անունս ի ժամ անտի միաբորեն
կոչեցաւ . զի ե նոյն ներգործուէ միաբո-
րութիւն անուն . և ոչ սուկ կոչման , ոգ ի
մէջ անուանս մեր : զի որպս Ա.դամ ի հողոյ
կազմեալ հող և երկիր կոչեցաւ ըստ նիւ-
թական պատճառին . այսպէս և Ա-ն ի Ա-ծ
ութէ և ի մարդկութէ միաբորեալ . ինչ
գործուէ միաբորութեն Ա-ն կոչեցաւ որ է
Ա- և մարդ . օծօղ և օծեալ : բայց այս
անուանս (ասէ) և երբեմն վն ընդհանի մի-
աբորութ , եդեալ լինի ի վն ոք յորս չը
նորհ Ա.յ ազդէ . զի ի ժամու միաբո-
հոմանուանաբար,(միաբեցեալքն) Ա-ն կոչին.
ի օծեալք . ոգ և թագաւորքն օծեալ ա-
վն օծմանն իւղով :

✲Ի՞նչ-ինք : Ի՞նչ:ոգ և յողջունագրեան
փոխանակ գրելոյ Տ՛ն , գրեմք Տ՛ն-ութ-ե-
վն պատուոյ :

✲Աբիաթարնչ-ոյն : Ա.յսինքն միով բանիւ
զոր ի Սաւուղ առեալ զկանխաւ ի-ե-մա
քո պատահեալն, թէ հոգի Տ՛ն ի վն իմ վն
որոյ և է օծ իսկ ինա զօծութեն ի մարդ եղու-
թեդ . ևանձնաւորական միաբորութեդ և
զօծութենդ ի Ա-ոգւ սրբոյ ի ժամ միաբու-
թեն , զայս երկուքս միով բան լիւ յայտ ա-
րարեր : և կամ զքո օծելութիդ (ասէ) որ է
լրութ Ի՞նուեդ բնակելն ի մարմնի, ևզմերս
որ է իբր կաթիլ մի առ քոյդ համեմատու-
թեն, զերկոքեան իւրա զայս միով բանիւ ծա
նուցեր . որ զքեզ և զՏաճառաւորեալսն ի
քեզ օծեալ կոչեցեր իբր հաղորդակից ը
մասնէ քոյոյ օծելոյն :

✲Ա՞ն-ոյն-ինք : Ա.յսինքն ի ծնա
նիւդ մերոյս կերպիւ ի հրեշտակսյ օծել
անուամբ կոչեցար,որք հովուացն ասացին.
ծնաւ ձեզ այսօր փրկիչ որ է օծեալ Տ՛ր :
✲Ի՞ն է պատեալդ : Ի.յսինքն զառեղեալ
մարմնդ զօծեալն Յ.ուեդ . իբր մե ծա-
գոն պատուի վն սրբելոյդ զարդարութէ.և
առելդ զնօրհնեալն . Հայրն Ի՞ն ասէ ըզ
քեզ օծեալ առաւել քան զընկերս քո. ըզ
որ ևօծ իսկ ինա զօծութեն ի մարդ եղու-
թեդ . ևանձնաւորական միաբորութեդ և
զօծութենդ ի Ա-ոգւ սրբոյ ի ժամ միաբու-
թեն , զայս երկուքս միով բան լիւ յայտ ա-
րարեր : և կամ զքո օծելութիդ (ասէ) որ է
լրութ Ի՞նուեդ բնակելն ի մարմնի, ևզմերս
որ է իբր կաթիլ մի առ քոյդ համեմատու-
թեն, զերկոքեան իւրա զայս միով բանիւ ծա
նուցեր . որ զքեզ և զՏաճառաւորեալսն ի
քեզ օծեալ կոչեցեր իբր հաղորդակից ը
մասնէ քոյոյ օծելոյն :

✲Ա՞ն-ոյն-ինք : Ա.յսինքն ի ծնա
նիւդ մերոյս կերպիւ ի հրեշտակսյ օծել
անուամբ կոչեցար,որք հովուացն ասացին.
ծնաւ ձեզ այսօր փրկիչ որ է օծեալ Տ՛ր :
✲Ի՞ն է պատեալդ : Ի.յսինքն զառեղեալ
մարմնդ զօծեալն Յ.ուեդ . իբր մե ծա-
գոն պատուի վն սրբելոյդ զարդարութէ.և
առելդ զնօրհնեալն . Հայրն Ի՞ն ասէ ըզ
քեզ օծեալ առաւել քան զընկերս քո. ըզ
որ ևօծ իսկ ինա զօծութեն ի մարդ եղու-
թեդ . ևանձնաւորական միաբորութեդ և
զօծութենդ ի Ա-ոգւ սրբոյ ի ժամ միաբու-
թեն , զայս երկուքս միով բան լիւ յայտ ա-
րարեր : և կամ զքո օծելութիդ (ասէ) որ է
լրութ Ի՞նուեդ բնակելն ի մարմնի, ևզմերս
որ է իբր կաթիլ մի առ քոյդ համեմատու-
թեն, զերկոքեան իւրա զայս միով բանիւ ծա
նուցեր . որ զքեզ և զՏաճառաւորեալսն ի
քեզ օծեալ կոչեցեր իբր հաղորդակից ը
մասնէ քոյոյ օծելոյն :

✲Ա՞ն-ոյն-ինք : Ա.յսինքն ի ծնա
նիւդ մերոյս կերպիւ ի հրեշտակսյ օծել
անուամբ կոչեցար,որք հովուացն ասացին.
ծնաւ ձեզ այսօր փրկիչ որ է օծեալ Տ՛ր :
✲Ի՞ն է պատեալդ : Ի.յսինքն զառեղեալ
մարմնդ զօծեալն Յ.ուեդ . իբր մե ծա-
գոն պատուի վն սրբելոյդ զարդարութէ.և
առելդ զնօրհնեալն . Հայրն Ի՞ն ասէ ըզ
քեզ օծեալ առաւել քան զընկերս քո. ըզ

որոյ նախատպատուհելն էր քան զմարգրէիցն:
պի մարգարէքն Ա-ն անուանն ծառայէին.
և օծեալ թագաւորքն և քահանայքն անը
ուանակրութէքն պնտիկ պերճ նպատին:
✲Նոաղ:) Ի.նդ. բէհղէբուղ և բէյրս մի
և նոյն է . որ թարգմանի ոճ ձմեռոյ . զի
գբաղաքն ակկարոն ի ձմեռոյ պաշարեալ,
աղաչանօք բնակչացն ազատեալ էր:ուստի
և գանուանն իշխանին դիւաց կոչէին ոճ ձմե
ռոյ ի բէհղէբուղ: վն որոյ ի-պաշտամանէ
քառաղս կամելով Ա-ն հանել զՅեհու և զԱ.զար
զայէլ, հրամայեաց Եղիայի օծանել զնա .
զինն ի թագաւոր իւրն զՅեհու և զԱ.զար
էլ ի-թ-ե-ր աստուց: Ա.յս հնմանս եղև ի
լեառն քորեբայ . ՅՀագ.ԺԹ.8 . և 16:
✲(ե)Ի՞ւղ ն-ե-ա : Ի.՛ անուն մարգացե
լոյն Վ՛ն . զի իբրև ցօղ ի վր գեղման ի-
ջեալ առանց ձայն արձակմանն . այսպէս և
իւղն լինելով և թափելով ոչ ձայն լինը ասէ.
նշանակելով վթաբուն մնալն խորհրդոյ
Աբդեղուե յիշխանաց Ցի՛ս : այլ ոգ խոր-
հուրդս այս խաչ ևփեալ կոչեցաւ ի Սողո
մոնէ . զի բանն Ի՞ն իբրև իւղ թափեցաւ
ի մարմնի անչափաբար գալով անդ նաւոր
բանն Ա.յ իսկական և բնական պատկեր
ևօր . այսպէս և հոգիս մեր գոլով (ասէ)
ի պատկերն Ա.յ ստեղծել . շնորհ ք քոյին
ինոյն հոգիս մեր միաբորեալ (իբր իւղ
շնորհիդ թափեալ) առնէ զմեզ քեզ պատ
կերակից. զի մեծ խորհրդովդ (ասէ) զմեր
փոքրկութէն նկարագրես. և որ անձնաւորա
բար ի մարմնի թափեցար անբաժ միաբո
րութ . նոյն օրինակաւ զշնորհդ ի մեզ մի-
աբորելով նորապես իւղոյ թափումն առ
նես . և զմեզ պատճառաւ շնորհիդ հեղ
մանն ՝ ի քեզ միաբորես :
✲(ն)Նմանէ անուն : Ա.յսինքն ի միաբո
րութէ անուն . որ ի յորդանան կուսին կոչե
ցաւ Ա-ն, որ է օծեալ . այլ ոչ ի-ժամանակ
կէ անուն միտրուէ վ՛ոգին սը ընդնելովզ
պնոհանակ մեր : Պնտեղի է զի ոմանք ոտի
տաբար ասեն,թէ Ա-ն անունն ի Յ՛ն ո
նէ կոչեցաւ ի ժամ միտրուէնն : բայց Յ՛ն
հանդէս նախ քան զմկրտելն զնա տեսեալ
ասաց, ահա Ա-ն գառն Ա.յ, որ բառնայ
զմեզս Ցի : զի այս անուանս ներգործութէ
միաբորութէն է քանզի ընդ մարմնոյն, որ ոչ
եղև ի ժամ մկրտութէն . այլ յորդանան
կուսէն : ուստի ըստ սըբ Հիւբրէի ի գիրս
պարապմանց,Ա-ն անունս ոչ ստմանի զո
րութ ունի· այլ ընդհրծուէ միաբորութ

գացն որ ի վեր նորա · որ ի գնտէ այնմանէ
բուսեալ յատեղանոյ ընծայանայ իւրմէ յայմ
հրաւիրանան · որ նոյն աշտանակն և զամանս
ոսկեղէն նշանակէր զՔ՝ մեր Յ՝ Ս՝ ըստ
մարմնոյն · և իւրմէ ի գնտէ այնմանէ յայմ
հրաւիրանն տարածեալ նշան ակեր զՔ՝ծու
թիւն նր օծօղ մարդկուէ · յորմէ եօթն հրա
գունք եկեղեցւոյ խորհրդոց առին զշնորհ
ի լուսաբենէ ընորհաց մարմնացելոյ բանին
Ա՝Յ ։ կամ ոգի սբս մեկնէ ջահ և աշտանակ
զՔ՝ս կոչելով · յորոյ ջահաւորուէ լոր ի
լուսաբեն · մեր փրկութիւն յառաջացաւ · և
եօթն հրագօք լմնանայ պատգաս Հո
գւոյն ձեյ ի վեր նր · ըստ Եսայեայ · որով
լինուք հօծ զմեզ ընորհօք ։ և ըստ մեկնուե
Յրեշտակին առ Զաքարիա Ի՝ · 6 ։ աշտա
նակն այն նշանակէր զՅոգին ձը · և եօթն
հրադունքն զեօթն պարգեա նր · որ միշ
նորոգուէ գն այն Ա՝Ի՝ ոսկեղինն, հեղանկեն
առ եօթն գաս սբց · այ Հրեշտակաց Ա՝ա
քելոց · Անարգարէից · Ա՝արդապետաց ·
Ա՝արեխոտաց · Կուսանաց · և Ամոսոմա
նողաց · կամ Ա՝ղնաւորաց · ըստ մեկնուե
ելոյն Սերսեմի կամբրո ։ որե զաշտանակն
ոսկի օրինակէ ի բանաս զորուէն Ա՝Յ ։ որ
զարձեալ կրկր (ասէ) զամե՛ս քահանայու
թե և թագաւորուե ։

✻ Պան ։) Կանաչ · կուռ · թանձր փխոե
ի թոնրն եփեալ · զի երեք տեսակ նուշիկ
հայի նոճիրեին լինի ալիք · պան ի թոնրի
եփեալ · շօթ ի կասկարայի որ է լաճաշ ։
և քաքար ի տապակի որ է ձմուռն, բրդել
նուշիկ հաց իւղով եփել ։ զպանն բազարջ
շաղեին իւղով ի տեղն ջրոյ, զքաքարն օ
ծիեին · զշօթն դործիեին իւղով որ եր հաց
քաքարին · և մինչ քաքար առնիեին իւղով
տապակիեին · Ղև ։ 4 ։

✻ Զուռաթ · եղոյն խաղողեայ ։) Ա՝ յանկէ
խաղողիք պարարտք ։

✻ Տէրէկան անուամբ ։) Ա՝ի թե զոհքն Տ՝ր
կոչեին · այլ յայնուն Տ՝ն նոճիրեայք Տ՝ր
կոչեին ։

✻ Չուտաց ըստ ուսմանէ յաշխարհս ճորտին ։)
Ա՝ ասրբելոյ զբորառեալ առնեն, հրամայե
ցաւ առնուլ երկու հաւ · եզմինն զենուլ
և յարենե զենեցելոյն օծել հասկել զհաւն
կենդանի, և թաղուլ ի դաշտի իբր բարձոլ
մեղաց ժողովուրդն ։ զայս երկու հաւս առ
նու տէրն Ահարել ի վեր Ա՝ծուէ և մարդկու
թեն Ա՝ի · ապանեցելոյն իմանալ զմարդ
կուէն · և կենդանեառն զՔ՝ծուէն ։ և նոր

✻ Հոգի երեսաց Տէր Ա՝ած ։) Օրէնք Ա՝ած
(ասէ) հոգի երեսաց ձերոց կոչեցար · զի զիրը
ջուման բարերարուեդ իբրև զաջս ի մեզ ազ
դեցեր · զի ոչ մարմնին առաջ հոգւոյ
այսպէս և հոգիս մեր առանց փչման ընոր
հացդ մեռեալ է ։

✻ (ԺԲ) Ի՝ւղ եփեցոյն ։) Ա՝ւ արհեստական
ոչ բժշկաց · և թէ օրինական ոչ իւղն զու
դեալ ի չորից նիւթոց · ի զմռայ · ի կինա
մոնէ · յեղեգէ · ի կասիայէ · և ի՝ւղոյ ձիթե
նւոյ · որով օծանելիք էին խրանն վկայու
թե · Տապանակն · Սեղանն · Ա՝չտանակն ·
Ա՝ճաղանն · Ա՝հարոն · և որդւքն · Ելից ·
Ղ ։ 23 ։ Ա՝րդ զմռեան է արտասուք ստաշ
խանի ծառոյ, դառն համով՝ և անուշ
հոտով · որ ասի մռեր · կամ մռերխանձի ։
զորոյ ծառինն առնուլ հրամայէ · զի նիւթն
ծորեալ ի ծխանելն խառնին լասառնիւր · և
ծաղիկն յօծանելն իւղն ։ կամ կաթուածն
զմռոյ ձէթն · որ ասի ծաղիկ զմռոյ ·
ոչ մեկնէ Լուս՝ Ելից · Ղ ։ 23 ։ կինամոնին է
տարչինն ։ եզէ պն է ոչ խամիշն հասարակ ·
այլ անուշահոտ կանեայն է խթարչէ մպէն ։
Ա՝րդ զնառնուեցին սբ և զկալմանին իւղ
եփեցոյն կոչէ Աղոմոն և զարմանան տօթ
խնկոյ փոշի կոչէ ձբն Ա՝րիմեր նիւասլի ի
մեկնուէն Ա՝րդոց · որք արբուցին (ասէ)
ի խնկոցն գոլոշեաց ի վեր ցօղելով զանու
շահոտութի ։ զզմռեան առնու ինչանակ
Քաղման · և զկնդրուկն ինոճեր Ա՝ծային
պաշտման ։ զի որ կինքն հանդերձեալ էին
նոճիրել Ա՝Յ ի սպասաւորուե, ոչ այլ այդ
լինի կնդրուկ Ա՝Յ · խունկ ծխեալ, եթէ
ոչ նախ զզմռեա բնիցի · այս է եթէ ոչ վերկ
րաբեր անդամն սպանանիցէ · Քաղեալ
ընդ նմա որ յաղագս մեր բնկալաբ զմահ ·
և զզմռեան զայն որ ի Քաղուժն են առել
եղև ի մարմնի իւրում ի ձեռն մեռելուէն
ընդունելի, ոչ կարէ կնդրուկ Ա՝Յ լինել ։
իսկ խոշ խմանալ սուրբս Կիրիզր զդինի
Ա՝ծային մեզ ծանուցեալ խորհրդին · և զը
մեռոյ զառաքինուե և զմաքրութի վարուց
որ ի փոշեաց · ու ի՝ձմիեալ և ի յաղացեալ
խոնարհ սրտիցն առաքագային · և ջերմե
ռանդութե իւղոյ խառնեցելոյ · խոշ եւ ե՝ց
էան վիրացն մեղաց դեղ ևսպեղանիք լինելոյ ։

✻ (ԺԲ) Ա՝ղտագնեաց ։) Ա՝ամ Ա՝րդապետիր · ձե
զեսիել Ա՝րագարոնին եօթնապերանի տե
սող և գրող որ ի վեր աշտանակի միոյ ոսկե
ղինի եռես զգունա մի ոսկի բոլորաձև · և
եօթն Ա՝ղտագ ի վեր նր · և եօթն բերանք Ա՝րա

ԱՅՆ ՔԱՀԱՆԱՅԻ ՄԻԱՒՈՐՈՒԵԼ Ի ՄԵՐ ԲՆՈՒԹԻՒՆ ։

✻ Ի ՄՏՔԻ ՊՈՂՔՈՅ ։) Ի ՂԱ ՊՇՈՐԻՍ ՀՈՂ ԳԱԶԱՆ ԱՐՔԱՅ ։ ԵՒ ՕԾՈՒՄՆ ՊՇՈՐԻՍ ԱՇԱՊԱՆԻՆ ԼՄՆԱՅՔ ՅԱՇՆ ԵՓՐԵՄ ԼԱՒՐԱ ՝ ՊՂՇԱՐՔԱՐԱՐ ՕՐՀՆՈՒԵՆ Լ ։ Յ ։

✻ (ՆՔ) ( ) ԽՈՏԱՅՆ ։) Լ ։ ՅՍԻՆՔՆ ՀԱՐՄՆԱ ՕՇՄԱՑՆ ։ ՀԱՐԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ՝ ԿԱՄ ՝ ՀԱՇՄԱՏԱ ՅՇԱԼ ՀՈԳԻՆ ՕՐԻՈՐԴ ԱՑՆ ԿՈՒԱՍՏԱՑՈՑ (ԱՍԷ) ՀԱԱՏԱՏԵՑԵՔ ԶԱՆ ԻՒՂՈՎ ՝ ԵՒ ՀԱՇԱՒԵՔԵՑԵՔ ԱՒԱՆ ԽՆԾՈՐ ։ ԵՒ ՄՈՒԾԵՔ ԶԱՆ Ի ՏՈՒՆ ԳԻ ՆԱՅ ։ ՈՐՈՎՔ ԼՄՆԱՅՔ ՅԱՇՆ Ղ ՈՐԻՊՈՐ ԶԱՆԻՄԱ ՆԱԼԻ ԲԱՐՁՐՈՒԵՆ Լ ։ Յ ։ ԶԻ ՅՈՒԱՀԻ ԻՒՂՆ Ի ԲԱՐՁԱՆԱ ՎԵՐԱՑԵԱԼ ԵՒ ՎԵՐԱՆԱՏԵԱԼ ։ ԵՒ Ի ԲԱՐՁԱՆՑ ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԶԱՒԱԿԱՆ ՀՈՍԱՏՈՐԵԼՈՎ Ի ՆՇԱՆԱԿ ԱՆԽՄԱՆԱՅԻ ԲԱՐՁՐՈՒԵՆ Լ ։ Յ ։ ԶԻ ԻՒՂՆ ԳՈՐԾՈՎ ՀԵՂՈՒԿ ՆԻՒԹ ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԶԱՒԱԿԱՆ ՀԱՏԱՏՈՒՄՆ ԱՌՆԷ ԶՀՆՈՑԱԾՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՑ ՇԱՐ ՀԱՏԱՏՈՒԻ ։ ԶԻ ԱՒԱՔԻՆՈՒԹԻՆՔ ԲԱՂՄԱՏԵ ԱԿ ՈՂՂԱԽՈՒՔ ՇԱՐ ԶԱՆՈՒԱՆ ԳՈՐԾՈՑՆ ԱՌՆԱՒՆ ։ ՔԱՆԶԻ ԱՒԱՔԻՆՈՒԹԻՆ Է ՝ ՈՉ ՄԻԱՅՆ ՏԵ ԱՆՆԵԼ ԿԱՐԱՒԻՆ և ՅԻՆԴՈՒՆԵԼՈՒԵ ԼԱՇԱԳՈՒ ՆԻՆ ԼԻՆԵԼ ։ ՅԱՂԱ ԱՆՓՈՓՈԽԵԼԻ Ի ԲԱՐՈՒՕՆ ԿԱԼ ՄՆԱԼ ։ Լ ։ ԴՐ ՈՐ ՀԱՏԱՏՈՒՆ ԼԻՆԻ ՝ ԽՆԴՐԵ ԻՒՂՎՔՆ ՝ ՉՏԱՊԱՏՈՒԵՑԻ ԱՒԱՔ ՆՈՒԵՑՆ ՅԻՆՔԵԱՆ ԼԻՆԵԼ ԱԽՐԱՓԵ ։ ՈՒ ԻՒՂ Է ԱՒԱՔԻՆՈՒՆ ՅԱՄ ԺԱՀԱՀԱՏՈՒԵՑ ՄՂԱՑ ՝ ԸՍՏ ՈՐՈՄ Ի ԲԱՑ ՈՐՈՒՆ ։ ԱՒԱՔ ԽՆԾՈՐՈՎ ԽԱՒԱՐԱՑՆ ՅԱՇՆ Ղ ՈՐԻՊՈՐ ՆԻԱՒԱՑԻ ՂԱԳԱՂԵՑԿՈՒ ԹԻՆ ԱՒԱՒԼԻՆՈՒԵ ՎԻ և ԱՒԱՒԼԻՆՈՒԻՆ Լ ՐԱՆ ՂԵՂԵՑԻՒՆ ԱՒԱՒԼԻՆՈՒԵ ։ ՔԱՆԶԻ ՎԵՐՆԱՏՈՒՆԿ ԼԻՆ Է ԱՒ ՈՒԱՔԻՆՈՒԻՆ և Ի ԳԵՐԱԳՈՅՆԱՆ ՀԱՅԻ ։ ՈՒ ԱՏՈՒՆ ՀԱՐԱՆ ՁՀԵՂՈՒՆ ՅԱՐԿԻՆ Ի ՐՈՅ ՅԱՅՆԱՊԻԱԿ ԽՆԾՈՐՈՅ ԲԱՂՁԱՅ ԼԻՆԻ ։ և ԿԱՄ ԽՆԾՈՐԻ Է ՝ ՎԱ ՅԱՆԱՏԱԻ ԶՆՈՒԵՑ ՄԵՐՈՒՄ ԲՈՒՍԱՆԱԼ ։ ՈՒ ՅԱՂԱԳԱ ՀԱՂՈՐԴ ԼԻՆԵԼՈՅ ՄԱՐՄՆՈՅ և ԱՐ ՐԵԱՆ ՝ ԽՆԾՈՐ ԵՂԵ ։ ՍԻՒԱԿԱԿ ԸՍՏ ՄԱՐՄՆԻՆ ։ ՆԱԽ ՔԱՆ ԶԱՄ ՄԵՐԴԱ ԳԵՂԵՑԿԱԳՈՅՆ Է ԽՆԾՈՐԻՆ ԿԱՐՄԻՐ և ԱՂԻՒՏ ԿԻ ։ և ՏՈՒՆԿՆ ՎԵՐԱՄԱՐ ՁՈՂ ։ ՈՐՈՎ ԽՄՆԱՅԻ ԲԱՐԵԱՅՆ ԽՄՆԻՒ ՎԱ ՓԱՔՈՒՄՆ ։ ՔԱՆԶԻ ՎԵՐՆԱՏՈՒՆԿ ԼԻՆ Է ԱՒ ՈՒԱՔԻՆՈՒԻՆ և Ի ԳԵՐԱԳՈՅՆԱՆ ՀԱՅԻ ։ ՈՒ ԱՏՈՒՆ ՀԱՐԱՆ ՁՀԵՂՈՒՆ ՅԱՐԿԻՆ Ի ՐՈՅ ՅԱՅՆԱՊԻԱԿ ԽՆԾՈՐՈՅ ԲԱՂՁԱՅ ԼԻՆԻ ։ և ԿԱՄ ԽՆԾՈՐԻ Է ՝ ՎԱ ՅԱՆԱՏԱԻ ԶՆՈՒԵՑ ՄԵՐՈՒՄ ԲՈՒՍԱՆԱԼ ։

ՄԱՐԴԿՈՒԵՆ ՕԾԵՑԵՐ ։

✻ Լ ԱՂՄՈՂԱՒՆ ։) Լ ԱՂՄՈՂԱՒՆ ՝ ԻԲՐ ԹԷ ԶԻՆՉ ՕԳՈՒՏ Է Ի ԲԱՂՄՕՐԻՆԱԿ ԱՆՑԵԼ ԳՈՒ ՇԱԿՈՒԻՍ և ՅԱՓԱՐՈՂՈՒԻՍ ՆԿԱՏԵԼ ՝ ՈՐՔ ԱՆ ՀՈԳՒ և ԱՆՀՆՈՐՀԵԼԻՆ ։ (ՈՐՈՎՔ ԱՐԱՐՈՂՈՒԵՔ ՎԱՐԵՑԵԱԼՔՆ ՝ ՈՉ ԿԱՐԱՑԻՆ ԶՔՈՅՔ ՔԱՂՑՐՈՒԹԻՆ ՆՈՐՈՅ օրինաւքս ՃԱՇԱԿԵԼ ։ ԶԻ ՆՔ ՅՈՒՒ ԳԻՆԵԼԻՆ ՀՆԱՑ օրինաց ԱՐՔԼԻՆ ։ ՎԵ ՈՐՈՅ և ՈՐՈՆ ՉԱՑՆ ՝ ԹԷ ՊԱՀԵՑԵՐ ՁԱՆՈՒՀ ԳԻՆԵՒՈՂ ՍԻՆՁԵ ՅԱՅԺՄ ։ ՆՄԱՆԱՊԷՍ և ՄԵՂ ՂՆՉ ՕԳՈՒՏ Ի ՅՕՐԻՆԱԿԱՆ ՆԿԱՏԵ ՝ ՈՐ ՀԼԱՑՈՒՑԻՔ ՆՈՐՈՅ ԵԼԵՒ) և ՈՉ ՔԱՀՂ ԼԻՆՔՆԴ ՃԱՇԱԿԵԼ և ՍԻՐՈՎՔ ԶՄՈՅԼԻԼ ։

✻ ԻՒՂՆ ։) Լ ։ ՅՍԻՆՔՆ ՄԻՒՈՆՆ ՂԼՆԻ Է ՝ ԹԷ ՈՉ ԶՈՐՈՒՄՆԻՆ ՝ (ՈՐ Ի ՓԱՅՄԷՆ ՊՈՂՈՑ ՊԱՏՃԱՌԵՑԱՇ ՝) ԶԱՐՁՕՂ և ԶՀՇԱՐԹԱՑՈՒՑԻՉ ։

✻ ՊՈՒՐՈՒՆԿՆԵՒՆ ։) ՊԻՐՈՒԹԻՆ ԻՒՂՆ Է ՈՐՈՎ ՂԿԵՐԱԿՈՒՐՆ ՄԱՀԱՑՈՒՑԻՉ ՄՈՒՄՆԱՄԲ ՂՈՐ Ի ԴՐԱԽՄԻՆ Լ ։ ԴԱՄԱՇ ԿԵՐԱՔ ՝ ԱՍՈՂԱՇ ԼԻՄՆԱՄԲ ՀԱԿԱՈՂ ԱՐՁՕՐԻՆ ։

✻ Լ ։ ՄԱՒՆ ։) ԼԻՆԱԿԻ ՝ ՅԻ ԾԵՐՈՒԻՆ ՊՈՒՇ ԹԷ Ի ՁԵԹ ՊԱՐԱՐՈՒԹԵՆ ԱՍԵՆ ՆՇԱՆԱԿ ՁՆՈՐԻՆ ՀՈԳԱՒՈՐ ՁԵՐՄԵՌԱՆԴՈՒԻՆ ՝ ԶԻ ԾԵՐՔՆ ԴԱՆԴԱՂ ԼԻՆԻՆ Ի ՀՈԳԱՒՈՐ ՁԵՐՄԵՌԱՆԴՈՒԹԻՆ ։ ԹԷ ՎԵ ՈՒԿԱՐԱՒԵ ՄԱՐՄՆՈՅ ԼՐԵԱՆՑ ՝ ՂՐՈՅ ԸՆԴԴԵՄՆ ԽՆԴՐԵՐ Պ ՈՒՇԻԹ ։ ԿԱՄ ԶԻ ԾԵՐՈՒ ԹԵ ՈՐ Է ՀՆՈՒԵ ԺԱՄԱՆԱԿ ՝ ԽՄՆԱՅ Պ ՈՒՇԻԹ Զ ԺԱՄՆԱԿ ՄԱՐԴԵՂՈՒԹԵԱՆՆ ։ Պ ՔԻ ՈՐ ԱՅՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ Հ ԱՇԱՍՏԵԱՇ ՁՆ ՆԱՀԵՐ պարարտանալոյ ՀՆՈՐՀԻՒՆ ։ Պ ՔԻ ։

✻ Պ ՈՒՇԱՅՆ ՎԻՄՓՈՒՒՆ ։) Լ ։ ՅՍԻՆՔՆ Պ ՈՒՇԹԻ ԱՍԷՆ ՝ ԹԷ ՕԾԵՐ ԻՒՂՈՎ ՂԴՈՒԽ ԻՄ ։ ՆՇԱՆԱԿԵՐ ՂԼԱՅ ՆՈՐԻՆ ՎԵՐՈՒՄԲ ԱՐՁՈՒ ՔԻՆ ԹԷ ԹԱԳԱՒՈՐԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻ ։ և ԹԷ Ի ՎԵՐ ԹՇՆԱՄԵԱՑՆ ԱՄԲԱՌՆԱՅԼՈՎ ՅԱՂԹՈՒ ԹԻՒՆ ։ և ԸՍՏ ՁԵՅ ՝ ՕԾՈՒՄՆ Գ ԻՇԱՅՆ ԱԿՆ ՅԱՆ Գ ԻՇՄԱՆ ՆԵՂՑՈՑ ԻՒՐՈՑ ։ ցուցանԷ ԹԷ ՀԻՆ ՔԱՐԴԱԽՈՒԻ ՆԵՆԳՈՒՆ ԱՅՆՅ ։ և ՈՐՄՈՒ ԹԻՒՆՆ ՄՀԱՑՈՒՑԻՉ ՅԱՅՆՄԱՆԷ ՊԱՏՃԱՌԵ ՑԵԱՀ ՝ ԱՅՍՈՒ ԻՒՂՎՈՒ ՓԱՐԱՏԵՑԱՒ ՝ ԱՒԱՅ ԲԱՍՈՒԵՐ ՁԱՅՆ Լ ։ Յ ԱՂԵՂԱՔ ։

✻ ԱՒԵՏԱՒՆՅԱՊԷՍ ։) Ը ՍՏ ԿԵՐՊԻ ՄԻԱՀՈՐՈՒԵ

ցեր և առհմանեցեալ ։

❋ (նգ) Յայր էօրիւն ։ Ա. յանիքն գշնորհ
քո (ասէ) ի սրբալոյս նիւթեն միռանին որ
պաճուրեցեր · զի ի քո ըստ երևելի նիւթին
պատրիցուք, և առ աչս իւրեսունեն խաբե
ցուք ։ իսկ թէ այս փոքրանիւթ իւղս ո՞ղ
կարէ գշնորհս ներգործել · դու յայնմ կող
մանէ աներկևան և անկասկած զմեզ արա
րեր ։ բայց յայր էօրիւն ասելովիւ մի հա
մարիցես անդրադարձոխոսել լեալ ի սրբա
զործեալ իւղն · ոգ լինի ի հացն և ի գի
նին · որոց գոյացութիւնքն փոխարկին իմոր
մին և յարիւն Ք.ին ։ որ այս հեռի է ի մի
ռանէն ։ զի թէ Հոգին սբ ըստ նմանութե
որդւոյն Ա.Յ մարմնացեալ էր · լինէր անշ
րագործեալ իւղն ինիւթ առեցեալ մար
մնոյն Հոգւոյն սրբոյ ։ Այլ զի Հոգին սբ
ոչ գոյով մարմնացեալ · վասն որոյ անմարմնա
բար միայն ներգործէ յիւղս այս · ոգ և ի
ջուր աւազանին սուրբ կօրութիւն բարեպա
կան առ ի ծնանիլ որդիս Ա.Յ կոչմամբ
սբ Հոգւոյն մկրտուելոյն ։ վասն որոյ և սբ վարդա
պետս ասէ , թէ որովհետև այլ ինչ շուք յա
ւուրն ընդ ։ դու յայնմանէ մի պատրիցիս յայլ
եւթեն փոխեալ գոլ · զի աներկևան առնէ
գքեզ անքաւ զըրուել Հոգւոյն սբոյ · և յե
րևելի նիւթոջ աներևութացեր ներգործէ ։
ապա թէ այնպէս ոչ իցէր ՝ այլ ըստ երևե
լոյն միայն հաւատայիր · վերաւորեր զք
եզ բան թէ բժիշկեր · ար թերահաւատեա
ցուցաներ · և երևելեօքն պատրեր այլ ոգ
Հոգին ի մարմնի գոլով ի շարժմանէ մնալ
նպտ խնդնաս ունել կՀոգւոյ · այսպէս և Հոգ
սբ լիւրին ներգործուհին իմանի գոյ ընա
կեալ լիւղս այս · թէպետ և ներգործուհին
իցէ աներևելի որ միայն ըմբռնի Հաւատոյն
աչօք ։ կամ թէ , եթէ այլ եւթ էր անմար
միին , որ առ աչս Հարևանցի երևիւր · ի
բաւի երկայնաբար բայց այժմ մեզ երևելի
և ընտանի նիւթ է իւղս այս որ ոչ խաբէ ·
զի երևելոյնէն իւրով չաներևոյթին ՝ ի մեզ
ներգործէ ։

❋ Հոգեհանց յօրինոյ ։ Ա. յանիքն ի Հացէ
յօրինոյ զմարմին քո փոխել կամեցար · որ
ոչ է օրինակ բան բարբանջմանն յուներա
նաց · այլ Հմարատապէս զգոյութիւն Հացին ի
գոյութիւն մարմնոյդ · և զգոյութիւն գինւոյն ի
գոյութիւն արեանդ փոխել կամեցար ։ նոյնպէս
և զշնորհս Հոգւոյդ սրբոյ ի քէն փչեցեալ
յայս իւղս տապաւորել Հաճեցար · թէպետ

գնոյն էցոյց մեզ գօրինական ի մարմնի երև
ելելն , թէ ուսարիք զի հնգեմն և որ գկնիր
պատանս ծառայի առեալ գիւրն ոչ ի բաց
քառնայով · և փոխանակ ուրախութեն մեզ
տրտմակից · և մինչև ի մահու փորձ իջու
նելով ։ վ որոյ Հարան (ասէ) ծածկեցէ՛ք
գիս բնծորովք · զի ի բարձունս Հայելով
առեալ գօրինական բարեաց ի փեսային ցու
ցեալ , ուր հնգութեն տուանց բարկանալոյ ,
առ տրտմեցուցիչ թշնամին՝ մարդասիրու
թեն · և բարերարուն՝ փոխանակ չարութեցն՝
ուր ժուժկալուն մերբուն · երկայնմտուն ·
և ամ անափառուն և կենդանական խաբե
ութեն անխաւանութեն ։ այսքան ծաղկաբա
զեալ ի բանից սըգն Աղիոնոլի նիւատցեալ ։
Խակ և գինեառմբ խմուի եկեղեցի · որոյ
կաճն առեանցն ՝ ի արիւնն Ք.ի ։ և կամ
գինին այնքանակաց առաքինութեցն կատար
մանն մնայ մեռան միայն ի վերնականն յարկն
գինեառան · որ ի տեղի ուրախութե · և խմն
նալի արբեցուի · և կատարեալ անիրկութե ·
և ամ գմոլեցման ։ որև վ այսպիսեայ կա
տարեալ զմայական և ուրախաբէտ գե
նուց ասաց և ասն մեր թէ յայսմ հետե ոչ
և ես արբից ի բերեալ տրիտ , մինչև ցօրն յորժամ
արբից զսա ընդ ձեզ նոր յարքայութե ։ օր
նին ։ իսկ կարճառօտաբար եթա Աղիոնոլ

մինքն կարէն խորհրդաբար առնուի ի հո
գևոր կողին ներդործութէ սրբարար միաւ
նին ։ զի Հոգին ևս սովաւ թափանցէ ի հո
գիս մեր զօրացուցանելով զրոյժիւ ։ զմարդ
թացուցանելով ընորհիւ ։ ի խորս մտաց ըզ
թաքուցեալսն յայտնելով ։ ուստի զրեալ է
թէ մինչ ոմն արհատական կեղծաւորութէ
հալեցաւ ի մկրտուէն ։ ջուր աւազանին ան
յայտ եղև ։ զի Հոգին ևս փախչի ի նենգու
թէ ըստ Սողոմոնի ։ Կունէ թէթև առ ի
թռչելոյ իբարձուն ։ և ի խոկմունս Կ՚ծայ
նոց ։ ուստի ևփրկիչն զինի ընկալման Հո
գւոյն սրբոյ եղ իւրեաւն կալ յաղթիս ։ լինի
սպեղանի սկզբնական մեղաց ոչ զկատարիչ
մկրտուէ ։ թէպէտ և առանց միաւնի լինի
Հնազանդ մկրտուէթի ի հարկաւորութէ ։ զի
հեղուսն ի ջուր աւազանին ՝ ոչ է ի հար
կաւորուէ ։ այլ ի վայելչուէ ։ զկարծրա
ցեալ խոցոճածս կակղացուցանէ ։ այ զհպար
տուէ շնջուցանէ ի դրոյժին ։ և կրթացու
ցանէ զմիտն իխոստովանութէի հաճատոյն
Կրի ։ զման երեսայն սրբէ ։ այ զմեծութէ
մտացն պայծառացուցանելով ուստի Կա
քեալքն զինի ընկալման Հոգւոյն սրբոյ է
ղեն յիշեցողք առաջելոյն Կրի խորին խոր
հրդոյ ։ և Պօղոս ի հրէուէ գարձեալ զինի
մկրտելոյն , առ ժամայն իժողովուրդեան քա
րոզեալ էէ Յն ։ Կրն զինքեարս հա
ւատէ ։ այ զառաքինուէս ։ զի առանց Հոգ
ւոյ մկրտուէ ՝ ընդունայն են առաքինուէքն
հեթանոսաց և հրէից ։ եթէ ոչ նոցն յատ
կապէս մկրտեցեալքն հրով Հոգւովն ։

(ՆՇ) Ի ԷՒՒԻՈ ՔԱՈՒՓՈՒՆՈՒԹԻՒՆ ՄԲ ։

Կ՚յայնքն ընդ Հոգւոյն սրբոյ պարգևեալ
միաւնիւ ։ ոչ իբրև զերկմիտս բառնի ի մէ
կրեցելոյն ի մեղանչելն ։ և ոչ ի կնքեցելոյդ
ի Հոգւոյ և յեպիսկոպոսէ թէ ևս Հաճատ
ուրացոյն ։ զի նոյն ինքն անզղջէ ի տա
լոյն ։ և ոչ բառնի սահեցմամբ նոցին ։ զի և
ոչ ուրացօքն ի ժամանակս Աւետեաց
նոսա և Ադեկտի իղջալոն վերատին մկրտիլ
հրամայեցան ի նոր ժողովոյն Անկիս ։ այլ
ի կարգ ապաշխարողաց միայն դասեցան ։
և ինքն Պօղոս վերատին ի խաչ Հան
սեր զՔրիստն Կ՚յ ի կրկին մկրտեն ։

(ՆԸ) ԵՀ ՈՉ ՀՆԱՐԱՒՈՐ ՔՆՈՒՈՒԹԻՒՆ ԼԻՆԻՑԱՆ ԼՍՈ
Ն է ։ այ ԹԷ Հոգին սրբ պարգևել միաւնի
ոչ ի մեղանչել ընդունողին վաղվաղակի
զինքն ի բաց քարշէ ։ եթէ կնդիմ տուել
նցէ առնելոյն ։ այ ոչ ի ներգործել ։ ոչ
ԹԷ (մեր առ առելուէ զի ընկալաւցի ոք

աստ ոչ լինին անդրագոյսիոխուէ ։ ոչ ևոչ
ջուր աւազանին փոխի ի հոգոյնէն յորժամ
ծնանի որդիս այ ։ զի Թերևս իւղս այս երև
ելի , զանեւևայնի ընորհ Հոգւոյդ սրբոյ ի
մեզ ապաւորեացե ։ և Հոգիդ սբ ի քէն
վերեցեալ ։ սովաւ և ի սոյն զմեզ ընորհիւ
իւրով զարդ արեացե ։

(ՆԹ) ԻՐԻՈՆ ԼԻՆԻՑ ։ Հոգին սբ ծնանի ըզ
մեզ որդիս այ , ոչ ի մահ որդեգրելով այլ
ի կեանս ։

(ՆԺ) ԵՀ ՈՉ ՀՆԱՐԱՒՈՐ ՔՆՈՒՈՒԹԻՒՆ ԼԻՆԻՑԱՆ ԼՍՈ
Ն է ։ այ ԹԷ Հոգին սբ պարգևել միաւնի
ոչ ի մեղանչել ընդունողին վաղվաղակի
զինքն ի բաց քարշէ ։ եթէ կնդիմ տուել
նցէ առնելոյն ։ այ ոչ ի ներգործել ։ ոչ
ԹԷ (մեր առ առելուէ զի ընկալաւցի ոք
զՀոգին սրբոյ ։ այ ոչ ևս ի մեղանչելն ։ և ոչ
ի կրկնեցելոյդ ի Հոգւոյ և յեպիսկոպոսէ
թէ ևս Հաճատացոյն ։ զի նոյն ինքն անզղջէ
ի տալոյն ։ և ոչ բառնի սահեցմամբ նոցին ։ զի և
ոչ ուրացօքն ի ժամանակս Աւետեաց
նոսա և Ադեկտի իղջալոն վերատին մկրտիլ
հրամայեցան ի նոր ժողովոյն Անկիս ։ այլ
ի կարգ ապաշխարողաց միայն դասեցան ։
և ինքն Պօղոս վերատին ի խաչ Հան
սեր զՔրիստն Կ՚յ ի կրկին մկրտեն ։

(ՆԻ) ԵՀ ՈՉ ՀՆԱՐԱՒՈՐ ՔՆՈՒՈՒԹԻՒՆ ԼԻՆԻՑԱՆ ԼՍՈ
Ն է ։ այ ԹԷ Հոգին սբ պարգևել միաւնի
ոչ ի մեղանչել ընդունողին վաղվաղակի
զինքն ի բաց քարշէ ։ եթէ կնդիմ տուել
նցէ առնելոյն ։ այ ոչ ի ներգործել ։ ոչ
ԹԷ (մեր առ առելուէ զի ընկալաւցի ոք

զինքն հեռացուցանէ։

✻ (ՀԱԾ) Հաւատալ Ա. յանձն ստանուով ևրկնչիլ մանաւանդ ոչ երբեք ջնջի կնիքն տոհմական, ևթե՛ ի դրոշմին, ևթե՛ ի կարդալ քաջ հանապատել։

✻ Պատասխանի։ Ոչ լինի և բառնի առանց ապականութեան ենթակային. բայց կերպ բան երանելոյս այնպէս ցուցանէ, ոգի թէ պատահումն լսել զայսցուցչէ և ապականիչ. որ ընդդէմ է բնականի փիլիսոփայութեան. լսել թէ վճռանաւ ջատագովն պատահմանցն խօսի. որպիսի է սևռելին ագռաւոնւ և հընդակայ. և խայտուելին ընծու. որ պարզիկ մակադրեալք են և տարբերութիւնք. և կիր պիւ լինչ գոյացականք. թէպէտ ոչ տեսալ կարարք. այլ ի մէջ տեսակաց տեսակացուցիչք։ Ա. ըդ ոգի ուրեմն անանձնական և մակադրեալ պատահմունքն ոչ բառնին յեն թակայից. այսպէս և կնիքն որք սովաւ որ րին. չջ մեղաք բառնին և ոչ ուրացութիւն։ և ոգ պատահումն առանց ենթակայի ոչ կարէ կայանալ. այսպէս և ոչ քրիստոնէի առանց այսրիկ իւղոյ ի դրոշմին։

✻ (ՀԵ) Ջոռեալն ասողն։ Ա. յանձն իւղս այս միւռոնն ընդ առողին իւրոյ ենթակայի միասնակ ցեալ ոգ ան ջատելի և մակադեզ պատհումն ոչ ի քոյց բառնի. քանզի զառօղն իւր վերստին ինքն ունի ըմբռնեալ. ևի բնականն ենթակայքն զոյացուցանեալ. ևի ի բնականն ենթակայքն զոյատհմանն պահպանեն և կայացուցանեն. խակ ատ կերպիւ ինչ զներհակն հանդիսի. զի առաւել ունեցի ըմնօղն ունի, քանզի թէ ունօղն զունեցեալն. ևի ոգ կենդանի մարդոյն ասի ունել հոգի. որ առաւել հոգին ունի զմարմինն, քան թէ մարմինն զհոգին. ևի կեալքն և շարժելոյն մարմնոյ՝ մնանաճանէ հոգին է պատճառ, քան թէ հոգեղն մարմինն։ այսպէս և ի ընորհական և ի բարոյական կեանն, առաւել ընդունի զհոգի մարդն, քան թէ հոգին մարդոյ զհոգին ընդ։ բայց առեղծեալն որ է միւռոնն. և առօղն որ է ենթակայ անձն. այնպէս համակ ցեալք են ընդ իրեարս մինչ զի գանգնոն կոչին ի ընդ վարդապետս։

Սբ համաբնակք։

✻ (Ա. պա էլեն գոյ։) Ա. յանձն իրին Հոգւոյն ընդ և զօրինակն ի լուսատու իւղոյն սահմանեցեր. և կամ ըստ իրի հոգւոյս միոյ. և զօրինակ Հոգւոյդ ընդ ի միասին լծակ կ՚ցեր. ևզ զեւն միւռոնին ընդ անմարմին հոգւոյս միոյ։ և կամ ոգ իւղն գոյիւ իւրով մարմնաւորոյ ոչ յայս յոլսատու է. և զդու զմարմնաւորն ևզ հոգւոյս մերոյ կացուցեր լուսատու հնարհիւ Հոգւոյդ ընդ ի նմին բնակեցեալ։ դարձեալ ոգ մարմնաւորդ գոյացուեիք ոչ երևևին առանց պատճառի. այսպէս և ոչ զօրութիւն աներևոյթ հնարհացոյ Հոգւոյդ ընդ առանց գործոյ ևրևելի պատճառի ընդ ի մեզ։ և այս է որ ասէ, զանխտանելին գործոյ ոչ ևրևելի պատճառ ընդ ի մեզ։ ևթե՛ ոչ ևրևելի գործոյ ընդ ի մեզ, ևթե՛ ոչ ևրևելի պատճառ ընդ ի մեզ։ ևթե՛ ոչ ևրևելի գործոյ ևրևելի պատճառ ընդ ի մեզ։ ևթե՛ ոչ ևրևելի գործոյ ևրևելի պատճառ ընդ ի մեզ։

✻ (ՆԵ) Հոգւոյն խառնեցաւ։ Ի ջուրց ծաղ կանց հնինեցեալ յիներ ծխանելի խոնկն ի տաճարին առաջի Տ. ոչ այնպս (ասէ) և ի նորումն։ այլ դու միայն եղեր ծաղիկ անուշահոտ խառնեալ ընդ իւղոյ։ ըստ որում և ընդն "Ոխին" ասէ, թէ Ի. Քրիստոս ասկանագային ևՀն զանուշահոտուն բուրեով զնմայականս մեր ընու Ի. Քրիստոն ա խորհուրդ և ընդ ասէ. որ ընդդէմ անճառ են տոմար հաղորդութեան անուշութիւն. և ըստ օրինակոյ էրէ ոչ հավատարին այլ ծաղիկ զաղ պատ. և ի շուշան հոտոյ. և ի նարդոս ընդէր. և եղէգն հոտոյ չբմոյ. փիլիսոփայ ոչ ինուշ. և ոչինչ փիլիսոյ ընդ իւղոյ դուրն պատշաճական ընդ հոտոյ չբմոյ։ որ ոչ եթէ զայսոսիկ իարբաղդ ծաղիկ միւռոնն խառնելն զոյ (ասէ) այլ թէ ի ինուն ի Հոգւոյնէ և յայլոց հոգեղէնաց առ այսոսիկ օրինակեցար. վն պէս պէս նոցին ներգործութեց և յատկութեց. զի ծաղիկ զաղոյ կոչեցաւ՝ վասն առանց առն ներգործութ յղացման. ըստ հոգւոյ՝ վն սպիտակ և մաքուր կենցաղավարուքն. նոր գոս քնիկ՝ որ է ներկիսլ վն հրաշ ոյն սիրոյն, և վն խոստիւ տերևակաց առաքինութ. և ի ձնահոտն՝ վն հաշտարար բուրմանն խա զաղութ. և աղօթիցն ջերմեռանդութ. զի խոնկն՝ ի ինք գիրս նշանակէ աղօթից։ հոգ ած կոչեցաւ. այս սապոս որ է դառնագոյն համով, վն գառնակակիծ չարչարանացն և կամաւորական ապաշխարութ. քաղցրու և ծարաւութ։ ✻ Քոռամ որ է զաֆրան։ և քրքմոն յաճագոյնն է նորն. բարեհոտ. երկայնն. մաքուրն. սպիտակն. ամբողջն. բարեշունչն. և մինչ չօշափի՝ ներկօղն ձեռն։ Ա. ըդ Վն էր նորագոյն ջերմեռանդութ գործոյ. հոտաբոյր վարդապետութ և հնարհիւ. երկայն համբերութ. մաքուր կեսուրք. սպիտակ բարեգործութ. ամբողջ

առաքինութեն այնորիկ որ զերկինս բոլոր դա
կեաց , ասէ Յ՚Աբակում ։ Ծածկեաց զեր
կինս առաքինութի նր։ այ խմաստութին ։ արդ ա
րութին ։ Ճշմարտութին ։ և ըստ խրատուն ։ ը
ուն ։ ասէ ։ արդ քոյդ խաղոց (ասէ) հոտ
անհաճոյութի ունի զնորին առ այս խոստնա
որ ի մէնջս Ճնայն. ուստի ոչ որ յարտա
քին խմաստութեան կատարելն է , քան զոր
ղան Յ՚Էսային բանին վարդապետութենէն
փ քրիստ ոսի է ։ և յիմարն Յ՚Էսայ խմաստնագոյն
է քան զմարդիկ ։ և տկարն զօրեղագոյն ։
այս ոս և ասէ արբոց խոստնքն առաքինու
թեն նոճաց և ոչ ինչ են ։ և ոչ զկամ ի
ի համառօտարան ծոմէ ։ և մանաւանդ զի
նոյսա և ինմին և ինա նկատմամբ բարո
ասին և առաքինութե ։ վասն այս խաղաց ա
սեր և Պետրոս ։ Տ՚ առ ո՚վ երթիցուք։
բանս կենաց յաւիտենականաց ունես ։ Հմտ։
Ձ։ 60 ։ և սուրբս Աւրիգոր փափաքի ըզ
հետ հոտոյ խաղոցն Քրի՚ ընդ անձանց իւր ընդ
հաց և առաքինութե ։

✻ Զօրքն կենաց ։) Զբոլ կենաց ոչ խմանի
առարկանն. և որ ի մէ օգոյ եառեղեալն է։
պէս ոչ ի վէր անդր քան զերկինն է ։ զոր
փրկչին սամարուհւոյն խոստացաւ թէ ։ ե
թէ դիտէիր դու զպարգեւն Յ՚Ս , և ո՚վ է
որ խօսի ընդ քեզ ։ դու արդեօք խնդրեիր
ի՚նմանէ և տայր քեզ զջուրն կենդանի ։ այ
զպարգեւս Հոգւոյն սըբ ։ որով չինի լոյս
ցումն մեղաց երեսաց Հոգւոյն ։ զոր և աբա
Աւրիգոր խնդրե զմեզաց լոյսումն ջրով
կենաց ։ և յետ այնորիկ զօծումն երկնայնով
իւղով ։ այ զկնի մեղաց թողութե վնախա
պահպանիչ շնորհ ։ և զդանդխմանն կացու
ցիչ Յ՚Ս զպարգեւն ։ և կամ բան ոմանց
յիշէ սատ զհրամանն Տ՚ոռնեն թէ լոյս
պերեաս քո ։ և օծ զգլուխ քո ։ լոյս ի մեզ
ղաց զերես հոգւոյդ ։ և օծ զմիտս շնոր

հիւ ողորմութե ։

✻ Ոչառն ոգւոյս սենեկի ։) Յ՚այնքան այս
խմաստացէ խմանալի իւղս ։ ոչ սոսկ օծումն
է սենեկի մոտաց ի յուղղուց ։ այ ի ձանաչ
պարհէ զգայուեցս ի միտս քաւիանցեալ ։
և կամ արտաքին վարսից հերաց գլխոյս (զոր
Տէրն ասաց , թէ օծ զգլուխ քո) զի ի
մէնումնական օծմանէ ոչ ինչ շահ ընծայի ։
և ոչ ի սակ տարրական իւղոյ շնորհ լինչ
պարգեւի ։ Լեզ ոչ նշանաւ արբոց Յ՚Ս
Տ՚նադրեացն։ Հոգ եթէ աչով աչ Լուսաւոր
չին ըստ բանակռուճեն ոմանց աչուց

կատարելոյ և սիրով բարեշուն փոխմանէ
սըբ Հոգւոյն ։ Նեսկզ ձեռին , և նոր հաճո
րոյ գործնական կենաց և առաքինութե մե
րոյ ։ զի որ ոք չօշափե զՔ՚ս հաճատով ,
ներկի առաքինութե ։ ձեռն եալ ոչ նոյն վն ու
բախարար բաժակին արբման Քհատրդ ու
թե , և վն Ճրչեցման Քի խաչին ։ ալիք գիւղ
կոչեցաւ ։ վն երկնաւոր շնորհիւ զՔ՚ս ար
բուցանելոյն ։

✻ Հոգեստակաց բնութեացն ։) Յ՚այնքան
Քի բաժանեալ և Քի հակառակաց հաղորդեցե
Քի բաց որոշիս ։ և ոչ միանայս առ այնս որք
հակառակ և բաժանեալ կամ ունին Քի
քեն ։ այլ Քի սիրոյ հաճանութե մերմե պա
րարիս ։ զի որք սիրով առաքեչ դիմեն ։ և
դու Քնա հիւթօրէն բնակիս ։ և իբր թէ սի
րով նոցին պարարիս ։ զի վասն մեր եղեր ըս
մեզ ։ այ նմանո՚ մեզ սուրբ վայելչական նմա
նութե մեր զնչեալ բաց Քի մեղաց ։

✻ Լոյս բոլո՚ և այլն ։) Յ՚այնքան թէ սրբա
լոյս մխոնն , մանրիցն մնօք ։ երևի և խմա
նի ոտ զլոյս բարւ ։ և ոտ զհնուր ջերմնդու
ցիչ ։ և ոտ զուսոյ սիրոյ ։ և սովաւ առ Յ՚Ք
լինի միաձորուն ։ և այս ոչ ըստ տարրական
նիւթին է խմանալի ։ այլ ըստ որում Հոգ
պին ձև գործով սէր Հօր և Որդւոյ ։ և շար
կապ միաձորական , ներգործէ Քինիւթոյս
և նիւթոյս զմերս միաձորութե առ Յ՚Ք ։

✻ Աղօթիկ օծելոյ Հոգեգործելոյ ։) Զի
Յ՚Ք վասն Աղոմանի ասաց , թէ նա կարգաւո
ցէ առնս հայր իմ ես դու ։ Սաղ ։ Ճը ։ 2.7 ։
և կամ զի Քի Տ՚նէ սրբեցաւ ։ զի Տ՚ր սրբեաց
զնա ։ և զանոն նր յեզեկի ետ կոչել , որ է
սրբել Տ՚ն ։ 2 Թագ ։ Ճէ ։ 24 ։ և կամ
պարզապես ։ ոտ ասի I մնաց ։ ՆԷ ։ 10 ։ ոչ
րեմն ըստ Աղոմանի ևես երգեմ (ասէ) բե
բանով ։ և Հանբուրեմ զդՔի մնացս վՀոտ
իւղոց քոց քան զամ խունկս ։ Յ՚ղդ եթէ
խնկով Քի խմանին առաքինութե սրբոց ։ իսկ
իւղով խմանի լիութե շնորհացն Քի ։ որ է
պարզ և զուտ յատակ և մնքուր ։ և ամ խրն
կեղինաց օծանողական ։ և ամուշացուցիչ
Հոտով ։ զի նկատեմք թէ որք Քի յիւղոց հե
ռի են ։ նոքին և Քի Հոտոց ուրեմն ամ խրն
կոց առաքինութե սրբոց ։ շնորհ Քի
Հոտանալ և ետեսակացուցիչ ։ ուստի ձեն
Աւրիգոր նիւսացի ասէ ։ Հոտ իւղոցն Յ՚Ք
գեղեցիկ են քան զամ խնկոցն անուշահո
տութե ։ իսկ իւրաքանչիւր ոք (ասէ) մի մի
առաքինութե եղէ ։ բայց այսոքիկ ամքն
ոչ Քի Հաճատարութե գան ամենակատար ։

զի սրբասոյս միութեանն ոչ սրբագործի այլոցին
Լուսաւորչին, այլ նմանաւոր Իսային. և քա-
հանայապետական աղօթիւքն իսկ ուր դուռ
նի առնն Լուսաւորչին. որպես պղերսարկու-
առ Ի. ի գործ արկանի. զի թերևս ևնո-
րինն աղօթիւք պարգև ընդհին Ա. Հ ՚ր-
գասցէ ի կիւրէն լինել, հաճեսցի։

✻ Իսոճ ։) Լուծ. անմարդի. խաժաբար
խօսող։

✻ Խորխորոս ։) Ընդնաեղ. վայրենի. որ ոչ
գիտէ լեզու ինչ. այլև կինչ և հարցանեան
փոխանակ լուծուսնական պատասխանեալ.
զնոյն ասացեալը կրկնէ։ ուստի ստուգա-
բանի ըստ մեզ. բառնին բառ և խօսից խօսք
առօղ. զորօրինակ եթէ հարցանիցես. սի՞նչ
է ջուր. և նա ասիցէ. զի՞նչ է ջուր. ևոչ
ասիցէ ըմպելի տարր և այլն։

✻ Ինդիկ ։) Ընդ կացի սևամարմինն։

✻ Ինիւրոյք ։) Ինիւրքն։

✻ Ձեղջնոյք ։) Ոչխն. կամ այլ ազգ Ի հե-
ղջնայ առանձ ունելոյ սիրեալ. որ հեղջնա-
կան լեզուին եղև հեղջնակ. որ յաճախենա-
ցեալ իբրև զՁ պատուի. և յետոյ ամէն
նայն քն զնոյն լեզուին ծանօթութեանն կոչե-
ցան հեղջնք։ կամ հեղջնայն բնէր Իժու-
մանակս Մովսիսի. որպէս Տնքուզիանն, և
փեհլեւի. յորմէ կոչեցան հեղջնայիք
յոյնքն. զոր նախ ծանանիք կոչին. Լուս-
նելիոսի ծննդոց մեկնութեանն առաջաբանութեն

Հ՚Ձ համարոյն ։ ընդն Իւրեղ։

✻ Ղոճ ։) Ի ժանաբարյ ազգ։

✻ Չգոտ-քառեսոյ ։) Ի արշաւել մ. պատ-
գէս քան զոր մարդոյն է ոտ չանապրելոյ։

✻ Սոսկալիութեաբ ։) Գազանի դէմն ունօղ.
և ոչ զբարս գազանութեն ոտ չանապրելոյ
մարդկեքն։

✻ Ելէ ։) Ի ախ նեխոյն. ած զջրոյնն։) Ի ե-
միօանի կոչէ զնուն Էլիեզեայ խառնեալ
ընդ ասկաւ պալատանի. և զջրոյնն կոչէ
զՀոգևոյն ընդհին յորմէ ընծայի. զի ոտ տախ
տակն օծեցեալ հասարակ իւղով այնդանայ
և ոչ դիւրաբեկի. մանաւանդ թէ սանձ
տալօղ իւղիւ օծեցեալն. պայպես և յարտա
քոյ ընդհին սորա եղեալն դիւրաթս բեկնանի
ի հաճատն. և զրկի ի բառնական օգնուե
զոր ընձեռէ Հոգին նոր իւղովս։

✻ Ասան ։) Ի ոտ որդին Ի. Հ բաղուկ և
աջ Հոր կոչի. պայպես և Հոգին նոր մեռան
Ի. Հ. զոր մեկնէ նոր ի վեր միութենականա
մամբ Հոգւոյն նոյ ինին բնակեցելոյ. զի
Հոգին նոր է մասն աջոյն և բաղկին Հոր.

պատճառն ։ Բրիստոսի։

✻ Ինձեցէք ։) Ընթ ափանց, որպես է զրաբ
զեցեալ ի վր հանդերձին ի պահպանու
թեն ընդդէմ նեռից, սրոյ և արձրձակըրից.
պնոպէս է (ասէ) և օծեցեալն Իւղով միւս
նին. որ յեկամտից մեղաց պահպանէ զու
նօղն, զոր պրատգոն ևխրճնի եկամուտ կոչէ։

✻ Ի ներսի սրնամբ ։) Ի յանիքն որ զգեցեր
է իբրև զգրսոհ գայս օծումս. ոչ վիրաւորի
ի յոգի. և ոչ սևանայ երփնիւ, այլ դունով
մեղաց։ թէպ այս Իւղս ոչ բառնայ զանձն
իշխանութիւնն. ոտ և ոչ մկրտութենն զդիւրա
սահուն մեղանչելոյ. թէպետ ի կիզմանէ
ինքեան Հոգին սրբ պատրաստէ ի պահպան
նել զընդունակս իւրոյս պատրիկ. ինքն սրբ
նախելով ի մեզ։

✻ (Ձ Թափանցանց ։) Ի յանիքն թէ հսիր ամե
նով ի մարմնոյ մերմէ. ոչ պնքան Իւղն որ
քան ընդհին Հոգեւոյն ձեզ ի հոգիս մեր. ոտ
և լուացմամբ ջրոյ ի մկրտութենէ, հոգիս մեր
լուացեալ լինի յակզբնական մեղաց. ոչ թա
փանցելով ի մարմնոյ։ թէպետ ունի զծրա
զական ընտնի իւրն միւռոնին ի մակերևոյթ
մարմնոյ. որ արտաքնով շփմամբ կակղա
ցուցանէ զնեբքին կարծրութիւնս. և մեղմէ
զյաւէս ուռուցման ի ներքոյ մերքոյն, և
կամ ոսկերացն լուանալ։ որ ոչ ի կողմանէ
իւրոյ բնականի ներգործութենէ. այլ ի կողմա
նէ ներտղմանի ի հոգիոջ գովելի է. թէ
պետ և ի բնական ներգործութենէն առնանի
խորհրդական վիճաւորութիւն. որոյ ևթափան
ցութենէ հանդամանն առնանի և ի ներհակ
կողմն ըստ ծրեցմանն։ ուստի անհնձքն ի
Հաւթէ ոտ զջուր որովայնի. և ոտ զձկեթ
ընդ ոսկերս թափանցողն գրի։ որ եթէ այ
նեծքն, ոչխատ ևս առաւել (ասէ) Հոգիս
սրբ սովաւ ի ներքինն տեսանէ հոգւոյս մերոյ
թափանցեալ կենադործէ։

✻ (Ղ Ի. ղօրն փոխեալ ։) Ի յանիքն սրբոյ
միւռոնն թէպետ տարրական նիւթ է. բայց
մինչև յորոշումն ընչից և օդից և ուղղոյ թա
փանցէ և ներս ազդե՚ի ընչիցն սկսեալ մինչև
ցսպառումած մակերեսութ։ իբր թէ ի հո
գին. ևամէն ի իշխանէն և ի ընչիցն մինչև ցմանկ
երևոյթ մարմնոյն. և կամ ի թանձրութէ մար
մնոյ մինչև ցկետն որ է սպառումած մարմ
նոյ մասանց. այս իւղոյս զօրութիւն ազդե. և
զիշատակ մահու Քրիստոսի ի բոյս ընկէ. ոչ
նիւթիւք. այլ բնակ ցեղովն ի նմին Հոգւոյն
Ի. Հ. զի զօրութենէն Իւրմէ կենդանարարութե
ան է Հոգին սրբ ի մեզ բնակի։

նեխից և թափառ[ո]ւթ[ե]ան օձել անուն[ն] ի վ[ր]աձ
ածանց[ե]ցաւ · զն Ա[ր]ա նայն է որ և օձեալ։
* Ի նոսա օձութիւն։) Ի հնդան ստակալն է
(ասէ) այս անուանս օձութիւն, ցի քրիստոսու
թէ, մինչ զն ոչ յերկրպագոցս ոչ ոք կարէ կո
չել բնութ[ե]ամբ Ա[ստ]ուած · այլ Ա[ստ]ուածն ·
ոչ ոք օձեցեալ կոչի Ա[ստ]ուած · այլ քրիստոնէայ ·
ցի օձութիւն ունիմ · որև ճշմարտու մկրտ
չին անանանելն թուեցաւ · վն որոյ ասաց ·
չեմ ես Ա[ստ]ուած · այլ թէ Ա[ստ]ուածեալ եմ առա
ջի Ա[ստ]ուծ · ցի օձեցին։
* (Ջէ) Ոչամ չուլէին։) Ի յանկն Ա[ստ]ուածքն
իւղով վերջնոյ օծման · որ այլ է յայս իւ
ղոյս · զն այն ի քահանայից և կարէ սրբա
գործել · և այս միայն յեպիսկոպոսաց · բայց
վն հոմանանուե այնպես ասացեալ է ինչ յա
որ և պայն և մեծ վարկ ունի · իբր հարց
զատ ձեռն Ա[ստ]ուծ կոչելով վն եպիսկուեն որ
նովաւ ընձեռիւր · այլ ոչ միրտութիւն ու
ռանց կոմանն անուան ունի Ա[ստ]ուածեալ է
միայն լուացմամբ ոչ յինն · այսպես և վեր
ջին օծմանն առանց անուան Ա[ստ]ուածեալ
ունի և կամ ցուցական վերջնոյ
օծման մերոյ · յայտ զգայարանաց օծման ն
կիչ զանուն Ա[ստ]ուծ մերոյ Հյն Ա[ստ]ուած ·
զոր օրինակ օծանելիք զաշ քո իւղով ուր
վերկացոյս վն Ա[ստ]ուծ Հյն Ա[ստ]ուած և այլն ։
* Ցոլին երեսոյն։) Ի յանկն սոյն միտք
նոս ընորհեն ասելոյն մեքենայքն տա
նեն · ոչ խաւար ի լուսոյ և մահ ի կենացս
բայց գիտելի է զն ոչ միշտ այլ նկատմամբ
իրիք է ասացեալն ցոյս · ցի եթէ ոք սրբու
թեն պահեսցէ զինքն · և սոյն իւղոյս ընորհ
նին · ոչ խաւար ի լուսոյ և մահ ի կենացս
նա ընորհեն ասելոյն մեքենայքն տա
նեն · ոչ խաւար ի լուսոյ և մահ ի կենացս
* Ցոլին երեսոյն։) Ի յանկն սոյն միտք
ամագ է Ա[ստ]ուած և Ա[ստ]ուածն ցէ · և հակառակ
ուսոմ է ասել Աբրիդար ասէ թէ առ[ա]ջ հնա
ջէ · անուանց ոչ ինչ ոչնչ ա[յ]սոս ի լուսոյ
բայց զն գործ Աբրիդարուեն առ արտաքս
անբաժանելի գոյով · ուր և յիշեցաւ Աբրիդ
ամագ է Ա[ստ]ուած և Ա[ստ]ուածն ցէ · և հակառակ արձէ
ուսոմ է ասել Աբրիդար ասէ թէ առ[ա]ջ հնա
ջէ · անուանց ոչ ինչ ոչնչ ա[յ]սոս ի լուսոյ
բայց զն գործ Աբրիդարուեն առ արտաքս
անբաժանելի գոյով · ուր և յիշեցաւ Աբրիդ

* Ա[ստ]ուածութեան։) Փե հրելման իբր թէ և
ընձեռեցն զն լարձուն գոյց առ ի քրիստոս
նել յենդ խակցեն սոյսոյ · ցի ոչ միտք
նիմ · այլ սոսկ նիմ թուին ձիթոյ ան ընձեռնե
լիք լինին · ապա ոչ յաւ և առաւել սրբա
գործեցել իւղոյն ի հոգեկան մարտի յաղ
թող լինին օծեցեալքն ։
* Դ[ա]ւթաց ոխով։) Ի յանկն օծումն Ա[ստ]ուծ
գան ոչ ոք մեռանին այնքան կորնչել է, մինչ
զն և յարձակմանցն գիւաց ընդդիմանայ ։
ուսոմ ոչն "Ի հոն" եռակի փչմամբ ի միջոց
տեղեալն, հալածիլ (ասէ) զն և ևներ
սամիլ զՆոգին ոչ և ոչ Աբրիդար յերկ
կիւել առեալ զոր խօսի ի միր իշխանին ծու
րայ, թէ ի դիւանման պերձանաչն իշխա
նին, յօծեցեալ և ի վարսաւորը Ա[ստ]ուծքն
լինել եղև ի լեռնէն ոչ և ի հրեղէն վն
մոց · որ կամ խօսի ի միր բնական և անձ
նաւորական Ա[ստ]ուծքն · որ օծեցեալք են
ընորհիւ մնքրուե և խոստուե · զն Ա[ստ]ուծ
քէն Թարգմանի յաձախուն գիտուե · և հե
ղումն խոստուեցե : և կամ խօսի ի միր ան
հուն գիտուեն Ա[ստ]ուծ · որով օծանին միաք
երանելեաց միրականն գիտուեք · և ըստ այսմ
յիրաւի իշխանն իբր գիւանման · կամ ի
բնական Ա[ստ]ուածն և կամ ի գիտուեքն
Ա[ստ]ուծ ընկճեալ անկանի ի խոստացն իշխանու
թե իւրոյ · զն տիրե բարձրեալն Թագաւո
րուեց ըստ Դանիէլի · է · շ : իսկ ըստ գրոյն
Ա[ստ]ուածքն կոչե զնագաւորն Ցևրոսի ։
* Հինգնամոց։) Ա[ստ]ուածելու Թախտիցս ։
* Խնկոս։) Ո[ր]նիս · պատմաբանիս ։
* Ցոհաբաս։) Ընդհատաս ։
* Ջանիէլեն Աբրէ · ժամանակամ Աբրէ ։)
Ա[ստ]ուած ըստ Ա[ստ]ուածն ոչ և սկսեալ · ընորհս
Ա[ստ]ուածն էուին ոչ ծննեալ, այլ սկսել է ի հո
գի նախքան զյաւիտեանս ըստ անձինն զի որով
հետև անժամանակ է սկսանիլն ՝ անսկիզբն
ասի · զն ի նոր Երրորդուեն միայն Հայր է
անսկիզբն · եկամ զն աղգաստոհմ նորս ան
պատմելի գոլով ՝ անսկիզբն ասի · ժամանա
կաւ ոչէ , այս է նկատմամբ մարդեղուեն ·
մի և նոյն անձն որդւոյ ի յաւիտենից սկսել
ի հօրէ · նոյնն և ոչ այլ ոք (ըստ նեստորի)
եաւ և ժամանակաւորն որդիուե ի մարմնա
նալն , և կոչեցաւ որդի Դաւթի : ուսոմ
յայս ծայրագոյն օծելոյս, անդր էանց օծել
անուանս ի քահանայապետս և ի թագաւորս ·
ոչ ինչ բերէ (ասէ) ծաչչն Հոռոմոց, խոչ
հրեշտակն Հոգմանն , չքնաղ տիեզերից նախա
ոչնչութեան : զն խորհրդաւոր քրիստոս

ըոս հիւանդ էր։ եւթէ այս էր այն յորմէ եւ
եօթն դեւքն ելեալ էին, յայտ առնէ զուկաս
ը ։ ը ։ որ զկնի օծելոյն զՅ՚ի տան Սիմո՛
նի փարիսեցւոյն անմիջապէս ասէ թէ, եւ
յաջորդ ։ ։ ։

անուանեալ. այլ յայնժամ արժանաւորիմք լինել մարմնին Քրիստոսի. վա այսորիկ ոչ բաւ կոչմանն անուան կանուանիլ, նա Քրիստոս մեք քրիստոնեայք։

✻ Հանգոյնառաքեալ։) Ա. յայնքան ոգի լցան, և հոգին ձեր. միշտ հեղուն ի յայս. և ինչ քեանք անուանաղելի մնան. այսպս և շնորհ սրբարար միութեան ի մեզ սրակեցեալ յերկնային մարմնոյ։

Նայեն շնորհացդ անսպառելի մնայ։

✻ Եւ) Իբր նախ քեզ) Ա. յայնքան լցան նա խապատրաստել յըստեղծմանն էիցս. ըստ այնմ և ասաց Ա. եղիցի լոյս. և արարին Ա. պատկեր. ի լուսոյ անուանաւոր կոչի Ա. ոգի ի պատկերին երևելոցն նախատիպն. ըստ որում Քրիստոս։ և Պօղոս ի վերայ այն բանիս, թէ եղիցի լոյս (ասէ) ի ծնընդեան ստեղծմանէ ձեռս յառաջ քան զամ ստեղծաւ լոյսն. զի լոյսն է որակուի պատուական. զբարձր օգտակար. գործադրապագոյն. և հոգեպարգեւս առանց որոյ ամ ստեղծուածքն և ստեղծանելիքն կորուսանէին զանէրևոյթեան ի գանձուց իւրեանց։ և որում Պօղոս ի Ա. ստեղծաւ. զի ինձնիս իբրև ի պատկերի գինքն նկատէր և ձեւ հայելի ցուցանէր։ Ա. է լոյս։ և պատկեր բարութեան։ ուստի և լուսոյ անուանեալ բարի հրեշտակին. իբրու պատկերաւ արուստակեալ ըստ նմանութեան։ զի ոգի բարուն Ա. որ յաղթէ դեմ, և կենդանացուցանէ. պարանայ և կատարէ. ի նոցին որք են մեսրոց. յաճախեցուսնուն. թիւ. կարգ. պարտ դրիչ. պատճառ և վարձանն. պատկեր և Ա. ոգի պատկեր է այս արեգինս որ զամանուսաւորէ, և ունի զլոյսն առ ինքն զեղեալ և այլն։ Նայց գիտելի է զի լոյսն թէ պետ ի մէջ զգալի ստեղծուածոց պատշաճական գոյն և տեսակաւորն ասի նախանշել. բայց ոչ է ի կարգս ստեղծուածոց նախկին. զի երկին և երկիր ըստ հնութեանն նախ եղեն քան կարգի շարադրութեն ընդմիմեանս. բայց լոյսն թէպետ ոչ էր յարեգական և յաստեղս. և ի լուսին տեսականացեալ, բայց ըստ ինքեան դեղեցիկ էր և արմանալի, և հիմն ամենց տեսականացելոց, բայց ի հր բեշտակաց. որ եթէ և զհրեշտական առցեսն ի տեղի լուսոյ, Ջմարիտ է նախաթիւ լինելն լուսոյ. թէպետ և զգալի լոյսն ևս նախաթիւ հնահասկսեալ ասի քան զամ ստեղծուածսն. որ թէ և ի լուսաւորսն և

Եւ Յարեղէց վարդապետն Յհն կոչեցեալ ասէ, թէ իսկ մեք երեք ասեմք զծածումն. և երկու զծածողքն. զառաջինն ևսերորդն մարդեղենացեալ էած. զոր ղուկաս կոչն մեղաւոր ասէ. իսկ զերկրորդն յոհիկնին մարիամ. բոլոր դաշարուս և այլն։ իսկ Յհնան տիս ի մեկնուէնն ղուկասու. այլ ասէ որ ի նայեն քաղաքի էած. և զայն պոռնիկ. և այլ զոր երեք Ա. էեսարանիչքն գրեն. որոց համաձայնուելն է զի ի բեթանիա եղև. և բանքն զոր խօսեցան աշակերտքն վա իւղին. և պատասխանին Ցն. և ժամանակն նոյն մերձ առ զատկատանն. և վա պոռնիկ լինել լոյ (ասէ) չգրեն լինչ։ ևնքն Յօհան Ասկե՛ի մեկնուէ Յօհաննու ի վա այնմ, թէ այսպէս մարիամն է որ էած. ասէ, պարտ և զատ չէ ևզայս ուսանիլ թէ սա չէ այն պոռնիկն որ ի մատթէոսէ ցուցանի. և ոչ այն զորմէ ղուկաս ասէ. զի այլ սա է. և այլ նոքա։ զի նոքա կանայք պոռնիկք էին բայ զոմ չարեօք յի. իսկ սա կին մի պարկեշտ և ևբր կընդունելոյն պատրաստեալ Ա. է։ այսպէս և ևբա Դրիգոր այլ և այլ ասէ զծածողն. զինն հասարակ կին անուամբ. և զմիւսն պոռնիկ։ Իսկ ես ասեմ մի և նոյն գոլ. զի նախ պոռնիկ էր մինչ արտասուօք լուանայր զոտն Ա. և հերովն ջնջէր. և յետոյ մերձ չարչարանսն վեց ամսուրբ յառաջ ևբր էր և դրախ ապաշխարողաց. և վա այն ապաշխարուէն ընդ ամենց եղբօր իւրոյ Ղազարու. և քեռն իւրոյ մարթայի սիրելի Յն կոչեցաւ։ զի ծանիցես թէ Ա. զղջացեալ մեղաւորն սիրէ հաճասար արդարոց. և ոչ խորհի վա առաջին յանցառն ծոյն։ բայց յերկաքանչիւր անցելոցս զորն և կատիցին ընդ այլոցն ընծերցոցքն. և վա ոչ հակառակ ևբցն ասացելոց վարկանիցին. այլ իբր ներխուժող իրին Չմարտուէ։

✻(Եվ) Ի նինէ չխոչդոտէն ոչ ինչ զնէ։) Ա. յայնքան մինչ Յօհաննես I կաթ. ա. 16. ասէ, թէ զուք զծածուի ունիք առ ի ևբեն. նոյն բանիւ մեկնէ զԱստուածհոգի ընծայ զնէ զուսն. որ ի լուսէ մարմնացեալ բանին հնչած ի մեզ. զի ոչ ընդ չափն անցեալ իրեն արտաքս հեղանի. այսպէս և Ա. Հայրն Ա. ոչ չափով տայով զՀոգին. այլ անչափելի է. վա այնորիկ ի լուսէ ներին և առաւուէ ի մեզ հեղաճ ընծայի նորին առաւել լուսին։ իսկ մանաւանդ զան Ա. առաքելոցն այս պէս մեկնէ. զոր իւրաքանչիւր ոք ի մկրտու

ուր եմ եմ և առքա ընդհս լցին, և ըլ Պ[illegible]
գոսի, չեմք ծառայ, այլ որդի, եթէ որդի,
և ժառանգ, և ժառանգակից Աստուծոյ, զի ծա
մամբս այսու, ոչ կրթագաւորացն լինիմք
որդիք Յ. Քրիստոսի, մանաւանդ Հայ
գակցի Յ. Քրիստոսի, որ է ազ
բենական բարեաց: Պատեալ է զի ողորմու
թիւն և արդարութիւն որք են առաքինութիւնք
Յ. ոչ զանազանին Յ. Քրիստոսէ ոչ
իմէ, այլ միայն կենդանական և բնա
կան զանազանին, զի Յ. բոլորովին ողոր
մուի և արդարուի է, և որ ի մէջ այսոցիկ
պատուհասական առաքինութիւնք են, առ Յ.
բնականք են:

✲ Զոր նկարեալ ի մէջ:) Յ. յանդիման զայս ոչինչ
երբեմն Հնոյ աստէն ի Հայոց օծմանս նկա
րեալ է մէջ, ի հանդերձելումն փառաց փայ
լեմք: և որ աստէն ծածկեալ ունիմք զայս
հոգւոյ ի նեղբայ մխորեղէն մարմնոյս մերոյ,
ի միւս կենանն գինի մեզ փառաց փայ
լեմք իբրև որդեգիրք Յ. ոչ և որ
հանգիստ աստ, այժմ որդիք Յ. եմք, և չեմ
գիտեմ թէ ովքե՞ զ լինելոց եմք, պատեմք
զի յորժամ նայն յայտնեսցի նմին նման լի
նելոց եմք: և ըստ Պաղտոսի, ունիմք զգանձս
զայս յամանս խեցեղէնս, և գինի կենդանագոյս
եղմանն փայլեցուցանեմք:

✲ Դարձեալ ես հոգի:) Յ. յանդիման այս օծումն
կոչի ես հոգի, զի մարքրէ զարկածս խաբէ
ութեն սկզբնական մեղաց ի խաբեբուեն դեռ
սարկաւին յառաջ եկեալ, և առնէ զմեզ
ճշմարիտ երկրպագուս Հօրն երկնաւորի:
և իբր բեռեռ լինէ միացուցիչ զմեզ ընդ
քեզ միաշորի Պ[illegible] յուսով և հաւատով:
կամ յուսալեացն հաւատով: զի յուսա
լիքն ատեն հաւատով ըմբռնին, և անդրէն
տեսութեան վայելին, զի հաւատոյն յաղթող
տեսութենն, յուսոյն ըմբռնումն, և սիրոյն
զմայլումն:

✲ Ի երնեկանէք սիրոյ տեսութեն:) Յ. յանդիման
ոչ գիտալի քն զգալի լուսով տեսանին, այս
պէս և քոյին աչք սիրոյ տեսուչին այսու լու
սով օծմանս լինին: և կամ այս իւղս վերնա
կան սիրոյդ պատկեր և տեսուչ է: զի մինչ
օծանիմք այս հնութիւս, զաչերն քո ի սիրոյ
մեր նկարեմք, և զվերնական սէրն քո այս
օծմանս ի մեզ նկատեմք:

✲ Ջուտիւտ ոտիցն:) Յ. յանդիման զչէնին
յատենակն կենաց ետ Յ. ի խորտա մեր
զ ոդեայն ձեզ շնորհան, որ է չէնին յաւէ
տենական փառաց, զի շնորհացն յայտնե

ոչ բաժանիցիւր, տակաւին գ[illegible]ցիկ եր և
զատմանալի: և կամ զի նախկինք գոլով
հինդք, ըստ բնութեն, ըստ գասու, ըստ
պատուոյ, ըստ ժամանակի, և ըստ պատճա
ռի, յերաշխ լցան պատուով նահանգիս ասի
ի մէջ ամենից որակութեան:

✲ (Ընդ) Հաստատեցին առնէ զնոսա:) Յ
հօրն առ ամ[illegible]նչ անխորտակ զուգեալ
միաձոյլ, և զամ առ որս հպի՝ չերմացու
ցանէ, և զընդունական լուսաւորէ: և կամ
առ ամենս ծածկապէս թափանցանէ, ոգ
ի կայծական քարն, և ի չերմապոյն դեղո
րայս: և առ ամենս յայտնի, ոգ ի փայտս
վառեցեալս և ի պատրոյգ, և առ խրա
քանչիւրս կշռորդաբար ներազմուէ: զի ի
մեծ նիւթս մեծագոյս, և առ փոքունս նոճա
պատիս: զի այս է ասելն, զսա հնոյնն կը
զնէ, այլ ըստ եակին քանակութեն և չափոյ
հոգւոն ներազմուէ, թէ պետ տեսականաբար
ներգործելին նոյն է առ մեծս և առ փո
քերս: և ոչ յայտնի կացուցանէ զինքն ի
մէջ ծածկեցեալոյ, եթէ ոչ ըն հարցի ի հո
գառակէն: ոգ կայծական քարն հարեալ
ընդ պօղպատի՝ զորբոքի և ծածկի ընդ յայտ
նի առնէ: այսպէս է և Հոգւոյն Յ. շնորհն
առ որս և բնակեալն է, զի ոչ առ ամեն ի
և նոյն կերպիւ և չափով լինի, զի Հոգին
աստ ուժ և կամք, հոգբան և յորժամ, ըստ ա
նէ շնորհս իւր: և ոչ ուրայնոցաբար և ընդ
վայր զինքն երևեցուցանէ, թէ ոչ ըն հար
ցի ի ներհակ ինքեան մոլորեց: և կամ յոր
ժամ պաշտօնեայք նորին փորձին ի ձայ
խորհուրդ, յայնժամ ապա և ինքն Հոգին
ներ ցուցանէ զինքն ի տարօրէն փորձուեց:
և յորժամ հարցանիցեն զնա հաւատոյ, տայ
զգիտուն խօսելոյ: և որ յառաջն լռեալ
և ծածկեցեալ էր յուժեք հոգւոյ. այնժամ
յայտնի առնէ զինքն՝ ի փորձել իւրում
պաշտօնէին: այսպէս ընդդէմ հերետիկո
սաց ի վիճանին նոցին ընդ ուղղափառաց,
իբր ընդ հարեալ ի ներհակաց (ոգ ի կայ
ծական քարէ) զինքն արտադրեալ բացա
փայլ երևեցուցանէ, ի ջնջանալ իւրում
պաշտօնէին առ ի վանել զընդդիմադրու

Թիս հակառակ մարտից:

✲ (Ընդ) Որդեգրեալ ընդ տէր ի ծառանդոն:)
Յ. յա իւղվա միտնի (ասէ) օծեցեալքն
ար քայաբար որդեգրին, և ընդ քեզ վի ա
(որ բնութե Որդի Յ. է ա) մտանեն ի ժա
ռանգուն, ըն այնմ, զի ուր էան եմ, և պաշ
տօնեայն իմ եղիցի, և թէ՝ Այր կամիմ զն

ըստ քումմէ ։ զի ոչ թէ գրաբարեան պատ
ուականն որ ի պահեստ տայցէ ուղիղ և կամ
պարտափոխեան , և գրաբարեանն իցէ պատ
ուական և գեղեցիկ և ասիցէ փոխատուին ։
վճ այս պատուական գրաբարիս մի՛ բաց
ասեր ինձ զփոխս և զպարտ զոր խնդրես այս
պէս և այս անուանս օձուածէ պատուական
գրաբարին գոլով ։ մինչ Ա.Յ ղընորհ ինչ
խնդրելն Դաւթի ։ զայս ամենս օձուածէ

միջնորդ արկանել և բարեխօս։

* Ձէ՞ն ոյ Ա՞ն ։) Ա.յսինքն այս իւղս
ոչ Ա՞ն ձեռնին քո պարգևն է ։
ուստի բերանով քով Դաւթի ասէր ։ գոհ
զԴաւթի ծառայիմ ։ և իւղով նոքա
օծին զնա ։ զի քան զայս այլ մեծ ՃՃ[ծ]թէ
չկայ թագաւորաց ։ քան թէ օծեալ կոչիլ
և զայն իւր ի ձեռանէ քումմէ։

* Ա՞մթէ օծեալ Խ[ր]ոց ։) Ա.յսինքն օ
ծեալ օծեցելոց ։ զի գու միայն ես Ճմա
րիտ թագաւոր թագաւորաց ։ և իսկապէս
օծեալ Ա՞ուածէդ ։ և ոչ յեկամուտ իւղոյ
ոչ այլ ևս ագաւորքն ուստի գու որ փաղ
անուանեալ օծեցեալ ևՃմարիտ թագաւոր
ես ։ օծանես զայսս , և հովանուշաբար օ
ծեալ և թագաւորս կոչես զնոսին ։ իւր ըստ
պաշտօնեայս քոյոյ Ճմարտի օծուած և թա
գաւորութէ։

* Իմանթեչէ՞ան ։) Ա.յսինքն ոչ
պատրպդ թագեալ իւղով ոչ ցուցանէ ըզ
նշոյլ առանց հրոյ բորբոքման ևհպեցմանն ։
պատկեր և այս իւղս ի կեանս այս ի յօծե
ցեալն ոչ բոցափայլն ։ այլ ի հանդերձէն
ի[մ]հառաջորեալն ցուցանէ զիւրն պայծա
ռուն ։ զի զոմանս ցուցանէ թէ՛ճ[ծ]րս գոլ
ոչ բուռ ինքեանց՝ այլ միջնորդութ իւրով։
զոմանս մարգարէս օծմամբ ընդհն ։ զոմանս
Ա՞ուաքելս գոլ Ջոգւոյն Սրբ՝ պարգևօք յին
քեան բնակեցելոյ ։ և զոմանս մարտիրոս՝
վառմամբ ջերմեռ սիրոյ վճ բնակելոյ ընդ
հն սորա ի նոսին ։ և գրեթէ զամ առաքե
նեաց առաքելուն՝ այնժամ ցոյց
նէ իւր զօրութէն եղեալ։

* Ի[ա]ե[ր]ո[ս]ո[ւ]ի[մ]ա ։) Ա.ստացաւ ուրէք. մեկ
նութէն ։ պարզումն և լուծումն ստուերա
կան կերպից ։ որ ըստ արտաքին ներգործու
թեչ , և լուսո կերպի տեսութէ իւղոյն խորհ
դապես մեկնի ցամ (ասէ) ի[մ]ը իւղս միւս
նոյն ։ որ ի նախահաց զնազանս տպաւորու
թէչ իւր գործով նկարողաց ձևացեալ էր ի
հնոց ևայսր ։

* Վ[ա]ր[ս]ա[մ]ո[ւ]ա[ն]ո ։) Ա.յսինքն առանց օծմանն

ըմբռնեալ քան մի դարձուցաներ զերեսս յօծե
ցեալ Ա՞ուածէն ։ որ ի Դաւթի , թէ վճ սի
սամ զՄ՞ն աղաչէր Դաւթի , մինչ զներ
քինակն իւր քանզի ևհեռանայ վճ ենթա
կային մնոցէ , և անյարմարուէ։

* Ի՞մ[ծ]ե ասն ի հնոցն ։) Ա.յսինքն այս օ
ծուեաս տնունն՝ առաքել մեծ է ի ներկայ
ումն քան զոր էր ի հնումն ։ զի անդ առ
ևեր թագաւոր ։ մարգարէ ։ և քահանայ ։
իսկ աստ Ա՞ուածէդ ։ և երկնաւոր արքայու
թէչ ժառանգորդ ։ և մանաւանդ զի մեծ
ասի նկատմամբ մարգեղուէն Ա՞ին օծմանս։

* (ՂԵ) Ա՞պտիկուի ՓԾ ։) Ա.յսինքն մինչ
Ա.բեսա կամէր սպանանել զԱ՞ուածուզ գե
ղարդեամբ , ասաց Դաւթի ։ մի հարկաւ
ևեր զգա ։ զի ոմն էիցէ որ ձգիցէ զձեռն իւր
յօծեալ Ջ՞ն և քաւիցի ։ որ այս մարգարէ
ութէչ էր նկատմամբ սպանմանն Ա՞ին ի հնո
ցէից ։ որոց մեղքն անքաւելի և անջնջելի
ձիաց ։ զի թէպետ Ա՞աուղ յայնժամ Ա.
բեսայէ ոչ սպանաւ ։ այլ յետոյ ինքն զինքն
սպան ։ I Թագ ։ ԼԱ ։ 4 ։ բայց թէ և սպալ
նեցեալ ևս իցէր , կարելի էր ներումն գտա
նել սպանողին նր ։ բայց մինչ հրեայք ըզ
Ջմարիտ օծեալն Ա՞ն սպանին ։ ոչ ևս դի
պեցան թողութէ ։ զի զոր Ա՞աուղ ի կատար
ած[ա]կրէն խնդրեց խոյլ ևնա ոչ կամեցաւ ։
առ ի չձգել զձեռն իւր յօծեալ Ջ՞ն ։ ասէ
տէն հրեայք այնքան լըռացան (ասէ) մինչ
զի արեանդ Ա.յ՝ սպանմամբ հաղորդեցան ։
կատարածակիրն չկամեցաւ պարտական գտա
նիլ արեան առն մահկանացու թագաւորի ։
իսկ հրեայքն այնքան լրբացան , մինչ զի հա
ղորդեցան արեան երկնաւոր թագաւորին ։
տես թէ անուն օծուէս ոլորման մեծ էր ի
հնումն և ի նորումն։

* (ՂԶ) Պ[ա]տ[ա]ճան Ա՞ն հնոյն , ա՞մէնէ ։ իբրեթէ
այս անուանս օծուէ գրաբարեան և միջնորդ
հաշտութէչ էր ի մէջ Ա.յ և մարդկան ։ զի
սովաւ զՄ՞ն աղաչէր Դաւթի , թէ վճ սի

երեսք աչաց լուսաւորին ծագմամբ արևուն, այսպէս և աչք հոգւոց մերոց նկարա կերպին սորին շնորհիւ։ ալի ոչ առողջ աչքն առանց զգալի լուսոյ ոչ կարէ տեսանել զերևելիս, այսպէս և ոչ աչք հոգւոյն առանց սուրբ պաներևոյթեան։

✻ (Խոթեհաւորութիւն պոռհմանց։) Ալ՛ է բնաւ կանաց պատահմանց, այլ գերբնականացն տայ այս օծումն զբարեձևութիւն։ ալի զոր խոստիւքն, հատ արժանն իցէ յաղթիս կալ ոչ գիտեմք, ուստի Հոգւին սբ շնորհիւ իւրով ի սկիզբն բնակեցեալով բարեձևէ և կալ նոնաւորէ զպատահմունս առաքինուեցս։

✻ (Լուսաւորութիւն աչաց։) Յ՛ յաւինքն մատց, զի միտքն է աչք հոգւոյն։

✻ (Հաւատոյ Խոստովանութիւն ընծայ։) Ի՛ դէպն է աչաց միջակէտ պատկան, առ որ ժողովեալ տես տողական զօրութիւն բոլոր աչացն։ Յ՛ ըդ այս բերս Տ՛նադրի ի ժամս մկրտուէ, ոչ ալի դրոշմ, զի դրոշմն է ի Հաւատան, և ոչ ալի մկրտուէն զի մկրտուէն լինի ջրով կոմամբ ոգ եւ Երրորդութ։ այլ իբրև պատհասպան ջանն տուեալ լինի կնքն օծման ի բարձումն արատաստեսուէ, առ ի մարմնաւորս աչացն օծմամբ զհոգեկանն պսպղացանել զտեսուն։ և կամ ի պատկերն արտաքինն պատահմանց։ և կամ զի այս օծումս որ ի յաչքն լինի, նուիրեր և Տ՛նադրի զաչքն ի պաշտօն Յ՛ ծառայուէ։

✻ (Այեչաւորութիւն այոց։) Օհ ոգ զգալի իւրն բառնայ զմարն երեսաց, այսպէս հայս իւրս զայս երեսաց վայելչացուցանել հա մատուէ։ ոչ ալի զպատնկայն ըստ մարմնոյ խղացուցանելով զտես այոց երեսացն, այլ հոգեկան իմն համատուէ։ ուստի տես անեմք զի այոք և դեմք քրիստոնէից ա ռաւել համեստագոյնք են քան զոչ միրտե ցելոց անհաւատս խղհրեիցն։

✻ Ջոգ հնդոգանաց։) Ալ՛ մարմնաւորաց պես։ այլ հոգեպես (այս օծումս միտնի) զարդարե նաև զկերպարանս բնութե։ ըստ որում ասի, թէ շնորհն կատարէ զբնութիւն։ նաև թէ ոտ կերպարանս դիմաց կայանաց գեղեցիկ քն յղացուէ։ այս իւրս ի մէջ բնական դեղեցկուէն զգայուէց, տայ հզայ իմն դեղեցկուի բարոյական և շնորհական։

✻ (Քաջ) Հաստատութեան չրիստոնց։) Ջայս խնդրեր և Տ՛աւիթի ասելով դիր Տ՛երս հապաղ քերանոյ իմոյ։ և դուռն ամուր շրթանց իմոց։ զի Հոգին սբ շնորհիւ իւրով միշտ նորոգուէ միտնին լինի զբսալիչ շրթանց, և

դրոշմին, ոչ ոք ասի օծուէ ունող, և ի վի Հակ Տ՛ն դրեալ, կամ քրիստոնեայ։

✻ (Պաշտօն։) Յ՛ յաւինքն ոչ ոք առանց դրոշմի միտնին ասի նուիրեալ է որ է ծառայ կեալ, զի ոչ ի ծառկանց հնարոց հաճա քեալ, զծեցեալն ինքեամբ յարանուէս նել տայ սոյն միտնս ծառկեցեալ։

✻ (Յուդա Յուդայի։) Ի՛ յաւինքն առանց օծման դրոշմի ոչ ոք թուի յորդիս Յուդայի։ այլ խոստովանողաց։ զի ոչ ոք կարէ ասել Տ՛ր զԻ՛ս, եթէ ոչ Հոգւովն սբվ։ այսպէս և ոչ ոք առանց օծման դրոշմին այսպէս որդի խոստովանողի։ ուստի դրոշմն տրի առ ի կնքոյացուցանել ի Հոգևոր պատերազմի, և առ ի համարձակ խոստովանիլ զանունն Տ՛ն։ և զի այնորիկ ի Հակատն տրի որ ե տեղւն ամենից, առ ի բարձումն քամահելի ամենայն որ ընդդէմն է բարեպաշտ հաւատոյ մարձակութե։

✻ (Ես Խրիստոյս բառնալ։) Ի՛ յաւինքն առանց այս օծման դրոշմիս, ոչ ոք կարէ անձամբ ընել առ Յ՛ Հակոբն կայս։ զի ոչ Յակոբ նահապետն տակաւ ևանզգօ գոլով ըստ մարմնոյն, ընդ Հրեշտակին մենամարտեցաւ, և Հնել կոչեցաւ։ այսպէս և ամ ոք որ տակաւ իցէ անձամբ, շնորհիւ Հոգւոյն զօրանայ, և առ Յ՛ Հակոբն մատչի, և Հնել Յ՛ ծառաէս անուանի։ և կամ ոչ Յակոբ խնդրեր այս ապրիլ ի Հեռացն Եսաւայ առ Յ՛ծ խրատ խոսելով վերկիլ յեղբայրասեցէն։ նմանապէս և որ ոք այսու իւզոյն օծանի կարէ զՅ՛ծ կոչել ինքեան յօգնուէ, և առ նա դիմել իբրև սեպհականել ժողովուրդ նմին։ և խնդրել ապրիլ ի Հեռացն Իսաւայ եղբայրասեցէն սկզբի, մարմնոյ և Հոգւոյ։

✻ (Խոստովանել պատրն։) Ի՛ յաւինքն սուրբ Երրորդութենն ոչ անձնաւորաբար (ոգ բանն ի մարմնի) այլ շնորհիւ միաւորուէ։ ընդ այս իւրս խառնի, ոգ իւր ընդ ջրոյ, և արդարացուցեալ մեքրե յորս հպիննի ի գործոյ գործեցելոյ, և թէ ի գործոյ գործ ողին սբ Երրորդութենն։

✻ (Ծոռ Հոգւոյն շնորհաց։) Ի՛ յաւինքն ձառա գայթ և վայրումն Յ՛ծայնն շնորհաց սուրբ Հոգւոյն։ և կամ զի որք սովաւ կնքին, ձառագայթեն յերեսաց իւրեանց գշնորհս։

✻ (Շոշ ջրոց գինոյ։) Օհ ոգ երեսք պատնկայ անամթուէք յբանական, հակադարձեալ որք սովաւ կնքին գշուք ամենի խաչ ծուէ երևեցուցանեն ի դեմսն։

✻ (Այեչաւորութիւն երեսաց։) Ի՛ յաւինքն ոգ

(ԽԵ) ✻Խոստանէ յոյսով։ Ա. յիսուքն խոստա-
նէ կախարդութեց ։ ուստի որք հանդէր
ձեալ են մերկել և դրոշիլ. նախ հրաժա-
րին ի սատկէ և յամ խաբեութէ ներ, զաս-
նարով յարևմուտս , և երիցս թքանելով
յերեան սատկի, որով նշանակի արտաքսումն
սատկի և ներաստումն Հոգւոյն սրբոյ ։ զի
ոգի յերևիլ արքունական դրօշի փոխատր-
կան լինին աճապարանք. այսպէս և յերևիլ
նշանի Հոգւոյն սրբոյ յոր ոք իւղոյն միռոնի
հալածին դևք և խաբեութիք նոցին։

✻(ԽԶ) Ա՛ֆ նիւթ հմ նիւ։ Ա. յիսուքն կախար-
դութեց ։ բայց հմայուն երբեմն առնանի
ի տեղի նախապուշակութ և իմացմանն ծած-
կաբար զիր ինչ առնողաց . այսպէս առնա-
նի հմայեն ֆովսփայ բաժակաւ ։ բայց
ատ առնանի ի տեղի դիմական հմայու.
որ դիք յոմանս զդայականս և անզգայս. և
կամ ի բանականս մտեալք , զոմանս թա-
քուն տան յայտ նել առ ի պաշտօն ինչ
որոյալ ի մարդկանէ ։ բայց Հոգին սուրբ
միջնորդութէ իւղոյն միռոնի քակտէ զհմայ
ութիւն դիւաց։ այսպէս Տէրն մեր զրս հաճո
րեալ Հոգւով սրբով ի միրտութեանն , ի
լեառն փորձութեան յաղթեաց երից փոր
ձութեանցն սատկի յուսումն մեր . այսպէս
և Յաբէթ որ Հոգւով սրբով վահանաւո
րեալն էր զայն Աստուած հալածէր։

✻(Խէ) Սահանջէ ֆեռնանտաց ։ Ա. յիսուքն որք
ձեռն արձակեն և կամին զրք տարապարտ
հարկանել . սա կամ համբերուն տալով
գանեցելոյն նահանջել, տայ և յետս կոր-
զել զանդգնուն հարկանողն . զի ոչ ինչ
այնպէս յաղթէ հալածէ ինն . ոգի համե-
րուն հալածեցելոյն ըստ Աւրիգորի Ա՛ֆա-
քանին . և կամ ընդհինձ իւրով առ որս բնա
կին՝ տանջէ և յետս ընկրկէ կհալածչին կա
րողութեն , ոգի Հովսափատ զանգնուն
սատկի և ներաստումն Հոգւոյն սրբոյ ։ զի
ոգի յերևիլ արքունական դրօշի փոխատր-
կան լինին աճապարանք . այսպէս և յերևիլ
նշանի Հոգւոյն սրբոյ յոր ոք իւղոյն միռոնի

պատերազմունս Հոգեկանս զօրացուցիչ. և
(ԽԸ) ✻Ա՛ֆհնութեան գենեցմանց։ Ա. յիսուքն ի
պահպանութեան շրթանցն ՝ խօսողութէ գոր
ծեաց . և ձայնին կերպացուցչաց ։ զի ոգի Ա՛ֆ
եդ և ծովու սահմանն վեզերան . զի ջուրքն
ոչ անցանեն ընդ ափն նր . այսպէս և շրթանցն
տայ պահապան զայս օծութիւնս . զի զարժա-
նին խօսելոյ՝ բանին լինելի պաշտօնեայութիւն
տի մինչ փոխանն զհարանին շրթանցն գովէ .
իբրև զբար կարմիր ասէ զնա . և զիօսան գե
զեցիկ . զի այնպիսի կարմիր շրթանց վայե
լուչ է և խօսիցն գոլ դեղեցիկ ուսուն և յօծ
մանն շրթանցն ասի . կնիքս այս եղիցի քեզ
տաճար պահպանութէ . և դուռն ամուր
շրթանց բերդ։

✻Ա՛ֆանդեցիկ ներգնէ։ Ա. յիսուքն պատրաս
տիչ կրօնի քահանայութէ , եպիսկոպոսութէ,
և մանաւանդ Ա՛ֆպաշտութէ։ զի այս է նշան
Ա՛ֆպաշտութէ ։ այ կնիքն դրոշմին . ուստի
և Ա՛ռաքեալքն ձեռն դնելով ի վր միրուհ
ցելոց տային զՀոգին սբ . և կարդելն ի
Թիւս Ա՛ֆապաշտից։

✻Հարմարիչ վարուց։ Ա՛ֆ նիւթն միռանին.
այլ բնակեալ ինանր ընդհ Հոգւոյն սրբոյ՝
յարմարէ զվարս մեր ըստ կամացն Ա. Յ. և
պատշաճաւանէ զմեզ միաձորելոյ ընդ Ա. Յ ։
զի ոգի ի մէջ աննմանեաց ոչ լինի սեր. այս
պէս և ոչ միաձորուն, և զի վախճան կենաց
կատարելոյ է սեղմագոյն միաձորութէ ընդ
Ա. Յ ։ ուստի ընդհ Հոգւոյն սբոյ յարմար
բերուցանէ զվարս մեր ի կեանս այս. և ամ
աւորէ զմեզ ընդ Ա. Յ ի հանդերձեալն։

✻Շաղխող հաճոյանաց։ Ա. յիսուքն ժողով
մանն հաւատացելոց . զի հաւատացեալքն
ի ձեռն Հոգւոյն սբոյ դան ի միաձորութէ
սիրոյ ։ զի ոգի ասէ Ա՛ռաքեալն . որ մերձէ
նայ ի Տէր մի հոգի է . զի ոգի Հոգին է սէր
և շաղկապ ի մէջ սբոյ Երրորդութ ի ձեռն
որոյ Հայր և Որդի սիրեն զիրեարս էական
սիրով , ըստ ոմանց . այսպէս և յեկեղեցւոյ
Հոգին սբ զբաղմանի հաւատացելոց առ
նէ մի սիրտ և մի հաճոյական հոգի . և
շաղկապէ զնոսին ի մի հաճոյ . ի մի յոյս .
և ի մի սէր։

✻Զօրութիւն անէնոց։ Ա. յիսուքն զօրացու
ցիչ Հոգւոյ մարդկան . զի սովաւ լինի կր
նիք դրոշմին որ ասի հաստատուն ։ զի ոգի
մարմնական իւղով մարմնին զհաստանայ
և հաստատի . այսպէս և Հոգեշնորհ այս իւ
ղով միռանիս Հոգւով մարդկանց զօրանան
ի պահպանութէ պատուիրանացն Ա. Յ։

❁ (Եղ) Ասաջիէ ինձէրոց ։ Թե առնանկ կինն ի տեղի մկրտեցելոց՝ չէր ։ զի դրոշմն կատարեալ չմկրտեցեալն ոչ հարկաւորէ փրկութեան։ զի և առանց դրոշմի՝ մկրտուն բանայ դարբայսն և մրկէ յոր կղզի նական մեղաց ։ այլ նկատմամբ առ ոչ պայն զօրանալոյ։ ևԹէ առնանդր վն միանգամ կատարեցեալն դրոշմիւ, չէր ։ զի որք դը րոշմ ցեալքն են վկին մկրտուե ։ նոք կարեն կնքել քահանայութ և եպիսկոպոսութ ։ և այս միոնն է կատարիչ նախատէս կին քեցելոց դրոշմիւ, և երկրորդապէս կատա րիչ քահանայուքն և եպիսկոպոսուքն։

❁ Տինչա՝ երեխոյց ։) Ի՞ մանկանց նոցա ծնողացոց (Թէպէտ և նոք բարեկամանա՞ց տեղեան այս իրողս չնորհի) այլ մանաւանդ նորընծայ երեխայից։ որք ևս աւրըրք երե խայացուցանի ուսմամբ հաւատոյ ։ և կ ոտ գան ի մկրտուի ։ զոր նոք տենչան հա ստանիլ այնպիկ չնորհի ։ Թէ երբ խոչ զի ևս օրն լրասցի և կնքեանք կնքիլեն ։ իսկ եԹէ ի կողմանե անմեղուե առնանի։ յայտ է զի և բեխայացեալքն ի մեղաց ։ կընկալման քահա նայուե և եպիսկոպոսուե տենչան այսոքիկ չնորհի ։

❁ Ինչինչ ասացոնոց ։) Այ որք յարտաքոյ եկեղեցւոյ են։ և չնորհի նորին անտեղեակ։ և հաւատոյն ան հաղորդք ։ ինոցանե անքննելի և անփորձ մնայ այս իրաւ ։ զի ոչ ձառ խաչին հրեից գայթակղուե է ։ և հե թանոսաց յիմարուե ։ այլ մեզ փրկեցոյս զո րուե Ա՛յ ։ այսպես և որք արտաքոյ եկեղե ցւոյ են։ և չնորհի տրին անհաղորդք եւան փորձք, ոչ կարեն գնահել զկատարելուե տը րան ։ որպ կատարեալ գնահելն է հաւա տան զի իսկուե չափոյ տրին և ոչ հաւա տացեալքն կարեն ըստ բաւականին վերա հասուք լինիլ։ այլ հաւատով միայն հասա նեն։ զի հաւատն՝ անհասից է հասուցին։ ա ոի ասէր ձեզն () դուս՝՝ մի խմանար զի հաւա տացցես ։ այլ հաւատայ զի խմանայցես։

❁ Հետացոնն հեթանոսաց ։) Այն է ընդ վէր նայն և կրկնաբանուե ։

❁ (Եղ) Ասախցուիս անգիտացոյց ։) Ի՞ բարեգոյն և չնորհաց հասմանձաւորուք (զի ան հաւատքն ի չնորհայ գուրկ ցոյզ, ոչ կարեն հասանձիլ սորա իրը չնորհաց) այլ հասանձին թիւրատար և մոլեգնուե ծաղր առնելով ։ ուստի ինքն ասի հեր դարձիչ հո գեին հասանձուն ։ և ոչ եԹէ ինքն պատճա ռէ զնախանձ (զի չնորհ ոչ ծնանի զչարս։

❁(Եղե Ասպասաւնէ նախարդոց) Ասխարդքն բաղմիցս ջրով առնեն զիւրեանց կախար դութիւն ։ բայց ոչ զգայի իւրն վերանան՝ ի վր ջրոյ վն իւրոյ Թեթևութե։ այսպ ս և այս իւղս միռոնի Հոգւով ՚ի ջուր ոյեալ ասորարկէ և խայտառակէ զկախարդս ։ և մանաւանդ զի որք կկախարդուին և զկախ բէութիս առնեն՝ զիաւարչին տեղիս խընդ րեն ։ զի որ չգար գործէ ասե զլաց ։ բայց լայն վերադարձով խոտնանէ զկաբէութիս և կկախարդուիս դիւթիւ ։ այսպես վերագա լով այս իւղս միռոնի խաւսի ընդ նախ կախարդ դիւացս։

❁ Պաւէլ ա անդիոց ։) Ի՞ եԹէ հնարիչ աղան դիւց ։ այլ մանաւանդ որք ծածկաբար զա գանգս սերմանեն ։ ած այս իւղս զաղանդ լինիլն յայտնէ ։ այսպէս երբեմն ոմն արիո սական կեղծաւորաբար հպարտով ՚ի մկրտու Թիւն, Հոգւոյն սրբ ոչ ժուժելով նենգաւոր չա րին ։ զիւրն մկրտուե անյայտ արար։ ևայլ ոմն ինչ զձև բանին փոխելով մկրտեր ասե լով։ ես մկրտեմ զքեզ յանուն Հօր ՚ի Հիւսի ։ և Հոգւոյ ՚ի Հոգւոն սբ ։ Յորում ասացեալ է ։ Ջուրն յատ ազանէ ՚ի փրկութիւն դարձաւ և սպառնացաւ ևմկր տելին յեկեղեցին ուղղափառաց փախաւ ։ տես ՚ի քարոզգրքէն որ կոչի բանք ոսկի անուն ։ Թղթատհասարն սբ Հղ։

❁ Լուսաւն ոխոյեան գիւոց ։) Ի՞ յանցն ընդ դեմ դնելոց չորեք սխոյեան և դիմադրիչ։ քանզի քաղաք ընտէ մերոյ ուներով զինգ դրունս ։ ոմանք կնքեցեալք և փակեալք ի նոյն կնքիւ զի մի չարն գիտուս գտանիցէ ։ նաև զի սոված օձեցեալքն գրեցեալք լի նոյն գինուորք Քրիստոսէ ոգի երբեմն աշտա րակն ՚ի քաղաքանէ գաշտին միջանկէ Հոգւոյն ձեռ գցեալ ։ և շինողացն բարբառ չիմա թեցան ։ այսպս և աստանօր յօժմանէս այս մանէ աշտարակ հպարտութենն սկզբնի նաև խոչանիլ դրոշմին ոչընչանայ ևյորմէ։ զայս արար Քրիստոս մեր սխոյեան՝ յօրինակ մեզ ։ զի ընկալեալ զՀոգին ձեր ՚ի յորդա նան, եկ ՚ի լեառն և օրինօք մարտի յաղԹեց յաղԹողին մեզոյ ։

❁ Փաթոսիէ ցուսոց ։) Ի՞ եղնականաց ևԹէ բարեգականաց ։ ասաւն նկատմամբ վերջ նոյ օձինն խաւսի ձեռ։ Թէպէտ այն ոչ լինի միռոնիւ ։ այլ այսով իւղով կ՚եպիսկոպոսե։ կամ ՚ի քահանայէ սրբադործելոյ ։ բայց զի բանն ՚ի վր իւղոյ է ։ ևն ևս նկատ մի։ ռաւնին ։ և վերջնոյ օձ՚ման ։ վն որոյ հասա րակօրէն խաւսի ։

Թագաւորեաց, և ոմն մարգարէացաւ։
❁ Ընծաման Ծերոց։) Ի սուս այնմ. Ծերուքիդ իմ ի ձէթ պարարտուէ։ և կամ ոգի զգալապէս ձէթն զոճարթացուցիչ ցամաքուէ Ծերոց։ այսպէս և ցամաքեցելոյն ի ընդհայ, և Ծերացելոյն մեզք։ ընդհ ձը ընդայն լինի երիտասարդ, և մեզայն մաքրիչ։
❁ Զհանապազիկ նուէրեցոյ։) Ի սուս ի կարգ քահանայուէ, և եպիսկոպոսուէ. թէ պետ աջն եպիսկոպոսաց դնի իւր գլխոյն. իսկ օծումն կնքոյն որ լինի միւռոնաւ կ՚իջը ընդհայ հեղումն։ բայց զի և ձեռն եպիս կոպոսաց օծեալ գոլով, նովիմբ նուիրեալքն ձեռնադրիլով։ իջը թէ ի յիւղոյն ասին ձեռնադրեալք։ որով ցուցանի թէ բոլոր խորհուրդ ծածուկ քրիստոնէական ընդհայ ի Հոգւոյն ձեռ յառաջագոյն։ ուստի և մա կանքն արձակմանն և կապման ի Քրէ փոյ մասն Հոգւոյն ձեռ պարգևեցան։
❁ (Ճ) Զգուշ ընդն Տէրոց։) Զի որպէս գեղ ինչ առողջարար ըստ կրկին եղանակի պարգևի։ մինն առ ի գներկայ հիւանդ ու թինն ապաքինել, և միւսն վն զգուշուէ ապառնոյ վերագարոյ տկարութէ։ այսպէս և այս իւղոյս ընդհայ, երբեմն գներկայական ցաւն բառնայ, ոգ ի մկրտուէ զսկզբնա կան մեղսն (թէպէտ և առանց սորա միայն ջրով և կոչմամբ անուանն ձեռ Երրորդուէ ան լինի, բայց իբր զարդ և պարագայ ի ջրոյն հեղանի, առ ի նշան վերարին ծնեալ ոգ յառաջնումն որ Հոգին Ա.Յ ընդ ջրոյ առ ի ստեղծանել և ծնանել զարարածս. և կամ ոգի Տէրն ասաց. որ ոչ ծնեալ վերահին ի ջրոյ և ի Հոգւոյ հայրն) և երբեմն առ որս բնական ընդհայ Հոգւոյն ձեռ յաւագայն զգուշագոյացանէ. զի թէ կանգնեալ է մի անկի. և թէ ոչ խել անկեալ՝ հաստատուն կացցէ. բայց բոլորն նկատմամբ առ Հոգին ձը. և ոչ առ զգալի նիւթին միւռոնին։
❁ Պակ ևառաջորդաց։) Զի ևթագաւորք ի գրուխ իւրեանց սկեզն ընդունին առ ի մարմնաւոր Տրուն. և առ ի նշան թէ ի վե րուստէն պարգևեալ լինի այն Տրուքին նց։ այսպէս իմա և զվերջինսն։
❁ Ոչ ևս ինչ։) Ոգ կնքեալ ամենն գուգանէ թէ ամենիւ բան ինչ կայ ի մէջ ամենին զոր կնիքն ցուցանէ։ այսպէս և մեք որ սովաւ կնքեցեալ լինիմք, այս կնիքս որ ի մեզ, ցու ցանէ զբարձրուէ քո ընդհայդ ի մեզ թա քուցեալ։ զի ոչ ոք զգաստարկ անօթն կըն

այլ եղծէ զինոյն) այլ ըստ որում գեղեցկիկ է և վայելուչ, զի ոգ գեղեցկուէն շուշանայ ոչ ըստ ինքեան գայթակղուէ ծերոյն պատ ճառ եր։ այլ նոցին ցանկութէին (թէպէտ գեղեցկուէն բորբոքիչ ցանկուէ է՝ ի յոգ դոցս և ի կամակորս) այսպէս և գեղեց կուէի սրբալոյս իւղոյն անուղղապէս նա խանձարկու է անհամատիպ։ զի ոգ ումնէք ի լուսոյ կուբանան, և ոչ ըլյն կուրութէն նոցին պատճառ։ այլ տկարութէի տեսողա կան զօրուէ նց։ այսպէս իմա և զնախանձ արկուէ միւռոնին։
❁ (Խը) Ա՛ռիւցոյն էլ գողնեցոյ։) Ա.յս ըստ որում Հոգին ձը քննէ զամ և զխորս Ա.Ղ։ և կամ տալով ումնց վմարգարէուէ, գաղտնեացն Ա.Յ յայտնէ առնէ զընդու նակն։ զի ոգ զգալի լուսով յայտնին ի տեսուէ) թաքուցեալքն։ այսպէս և այստ իւղով յորում գայ Հոգին ձը, ընդհանուր քն լինին Ա.Յ խորոցն յայտնիչք։ այսպէս ընկա լեալ Պետրոս զՀոգին ձը ի վերնատունն։ զՅովհաննէս մարգարէուէն որ էր գաղտնի եւս ի լիմն Հոգւոյն ձըյ։
❁ Յայտնոն։ յեղոց։) Ա.յսինքն զի գիտ ակնին և ի մարդկանէ զնուրեալն։ ընդհ Հոգւոյն ձըյ առնէ առաջին և պատուճե լի։ այսպէս ասէր Պաւաթէր։ փոքր էի ես յեղբարս իմ և այլն։ եղբարք իմ մեծ ձիք և գեղեցիկք և ոչ հաճելիք ընդ նմ Տէր. այլ ի գիմաց Ա.Յ ասաց։ գուժ զՊաւաթէր ծառայ իմ, և թէ ի հովուէն խաչանց, և ի վերջին ծնելոցն ընկալաւ զնս։
❁ Փառ։ աթոյց։) Լ՚այն է ընդ վերնոյն։
❁ (Ըմե) Պճնոտն կանոնց։) Զի այսու օծ մամբ և կանայք ընդ արանց համեմատին։ զի ի Քրէ ձը չէիք խորհ ոչ արուէի և ոչ իգի։ թէպէտ կանայք չկարիցեն հաճասա րիլ արանց ի կողմանէ կարգաւորութէն։ և ի հոգևորսն իշխանուէ, բայց ի մկրտական թէ։ որ ոչէ կարգ և աստիճան։ այլ կրօնի վերակացուէ իներքոյ Տէրուէ եպիսկոպո սի։ և կառավարչի ծերագունից քահա նայի։ իսկ ի կողմանէ մարմնաւորն Տրուէ, յայտ է զի և կանայք արքայական ծա մամբ թագաւորեն՝ ի պակասին արական նի ժառանգորդուէ, և այն մինչև ի յարա կան ժառանգ ստանալն հասարատագոյն ո րինօք ամուսնուէ։
❁ Ա՛ծեցուն պղոյց։) այր զարգացուն։ զի ստամ այր Հոգւոյն ձըյ ընդհին։ Սաղո մոն և Դանիէլ երկոտասան ամաց։ ոմն

Ի՛ր. որ ծանրացեալ էր մինչև ի՛գժոխս
ըստ պնամ, և դու արեամբ ուխտի քոյ ար-
Հակեցեր զկապարտս քո յանջրդի դից:
Զաք. թ. 11: եթէ չարչարանքն Ի՛ր առ
Հիշողուն մտածիցի, ոչ ինչ է պնքան խիստ
և ահեղ. որ ոչ զուգմտաբար տանիցի (ասէ)
Ներսէս Դրիդոր պատն: և Ի՛սաբեանն ասէ.
ամէ ածէք զմտաւ որ զպնպիսի համբե-
րուն Ի՛ մեզ՝ ոչ ինչ ծանրագոյն հակառակութեն անտի
կրեաց. զի մի անձամբն ձերով վատանկի
ցիկք և լքանիցիք: Եբր. Ժբ. 3: դարձեալ
պատուական պալատանն է Հոտաբերն.
ծանրն. սերմամբ մեծն. համով կծօղն,
Ի՛ բերանոջ ջերմն. և գունով կարմիրն:
ծառն սպիտակ, իսկ հիւթն կարմիր: Ը՛ր
այսոցիկ նմանեն արիւնն Ի՛ր: Նախ՝ զի ա-
րիւնն Ի՛ր անուշահոտ է. առաքել քան
զՊատարագին Ա՛բէլի. Սայի. և Ա՛բրա-
համ. յորոց ողջակիզին (որ էր օրինակ պա
տարագին Ի՛ր) Ի՛ն Հոտառեցաւ, որչափ
ևս առաւել հոտառացի՛ Ի հոտ նախատը
պին. և ասացե ըստ Ա՛ստհակայ առ Յա-
կոբ. տես հոտ որդւոյ իմոյ՝ Յ՛ որ իբրև դշ
հոտ անդուլ լիցի: Երկրորդ՝ ծանր է. զի
էջ ներքնոյծուխն՝ մինչև ի՛գժոխս. Ջաք.
ի՛ր. 11: Երրորդ՝ զի է սերմամբ մեծ. զի այս
սերմն ցորենոյ առնել յերկիր մեհծամբ.
զբազում արդիւնս արար: Չորրորդ՝ է խայ
ծառ և կծօղ: զի մտածումն չարչարանացն
և արեանն Ի՛ր. զպտուղիկ Աբելամ եղոյզ
ասացին՝ արար Նոադուհի և դշխոյ ամ ա-
պաշխարողաց: Հինգերորդ՝ ի բերանոջ
ջերմն. զի պարտի արեանն Ի՛ր օգուտակա
րուին ջերմապես քարոզել ի վարդ պատաց:
ըստ պնամ, հեթանոսք զինամտուն խնդքեն.
և հրեայք զինշան հայհոյեն. մեք քարոզեմ
ցուք զխաչելեալն Ի՛ն: Հինգերորդ՝ գու
նով կարմիր: զի ոչ փղոյն ցուցանելին զա
րիւն. Հնէք վաւելին ի մարտ. պատկս ձե
մարտիրոսքն բորբոքել յինքեան մտածմամբ
հեղմանն արեանն Ի՛ն: Նաև ընդպատ կար
միր է գունով լեզուն պարյնասին. սակայն
ոչ ներուկ զՀանգերձս սպիտակս. բայց ա-
րիւնն Ի՛ր, ոչ միայն ոչ ներուկ. այլև լուա
նայ ի յաղտոյ. ըստ պնամ Յայտ. Ժէ. լուա
զՆոգ ի մեզոյ մերոյ արեամբ իւրով:
Ա՛ստճեալ արիւնն Ի՛ն է նման պատատ
տի հոգւոյն ի՛ձեռն ապաշխարուե: զի ա՛մ
ոյ հոգւոյն ի՛ձեռն ապաշխարուե: զի ա՛մ

քե այլ գ ինն:
(Ջե խակ անուանն ևայլն: Ընդուն միւռոնին
յեդիպտոսէ հարց խորհրդեբր, ասի Ա՛ստո
որ լ արգմանի ահաւոր խորհրդոյ պատճէր: իսկ
ահաւոր խորհրդ է քէ մարդ եղեալ խորհրդն.
և համարձակութեամբ Պատարագն: ուստի
ընդն Ի՛ստն՝ ի բազմաց ծաղկանց ղՀաւաք
քուսն միւռոնին խորհրդաբար առնու՝ ի
վե՛ր Ի՛ր, և ասէ. Ի՛ջեռուականագոյնն Յո
զանուշահոտութեն բուրելով զնմանցականա
մեր ընդ Ա՛ջգին ախորժութեք: Ոարձէլ
ահաւոր խորհուրդ ասի խորհուրդ չարչա
րանացն Ի՛ր որ է մեզ ի կենաց առնել.
ուստի արգելոյնք զանուն Փրկչին, Հակառ
վերկուբէ, կոչեն մեռեալս. ոյ ապաւիչ: և
հոտոհոտ պաշտ կոչեցեալ խոտին մեռեալ
լասայ ասեն արգելոյնք. որ վե՛ր այն խոտին
(ասէ) Ա՛վիտեսվել թ ժ՛ինչին թէ, եթէ ոք
յատկից հարցանէ մի լսիք. յորժամ որ ա
րեգակն ի խոյն մտանէ՝ մինչև ի մէկ ասղ
բի յամ մահացու գեղոց անհոդ լինի. ա
ձէ և ի կարձէ և յայլոց: և թէ երեք շար
պահ խմէ. խակն գեն չհանգի իւրն. և այս
մանե խոտոյ ասեն կազդիլ զնհանգել հիւնն ի
փորն եղնկան և օձի:
Ոխտեալ է զի պալատանն յենգադդա քուս
ամնիւր. խակ ենգադդա է քաղաք պատես
ամնիցոյ յերկրին ասդումայեցւոց գՁ ասդ
պարիսպ հեռի յեՁմ: ամուի զպատատ
նի առանն Ծառն, կոչ օպատոյ Նոադու
հի առաջ յեդիպտոս: է անդ Ձ աղբիւր
առ մի ազ իւրն լուացեալ ասեն Սարհատ
զՁն մանուկն. և վե՛ր պնորիկ այն ծառին
ոչ պղտերեն, եթէ ոչ ի քրիստոնէից ո
ոզեսցին: ի Թագաւորական պարտեզս
անդիւր: Նմանօրէն խմա ծառն Ձեղքեալ
երանէ օձիս պալատան: մարիկն Ի՛ր գՁ
դարձեալ Ձ՝ղքեալ՝ել պատատն արէն:
Ի՛ուանաբ" ասէ գիտեմ զի արդ իւնքն իմ ինձ
ոչ են քաւականք. Հոր ինչ պակասի, Հոմար
Ձակարն յափշտակեմ յաղեացն Ի՛ր յո
րոց Հոգին ոլորմունք: ոչ պակասին վերք
յորոց ոչ Հեղանին շնորհք: քանզի բան է
արուս խորն գնորք մարմնոյ. բայց են ազիքն
ոչ մահ Ա՛. Ե մերոյ: ի մտածմանէ սպեղա
նեաց, զբանականութեն որդւոյն Ի՛ն Հրամայի մեռանիլ
ձեմ: Աիրոն Ա՛. Հրամայի մեռանիլ. զի
պատճառն ի արեամ Նորին պալատանի՝
վերն իմ ապարինեսցին: ոարձեալ պալա
տանի իւրն յատանն իջանե Ջրոյ: Ջուր են

Ջարչարանք Ջեց, պալատան է Ջարչարանքն

զուե զարձուցանե : զի ասի, Թե եղջիւրք
ցլոյն մինչ օծանիլն իւղով, հեղացուցանեն
զցասաձականութիւնն ցլոյն. և միեղջերուն ա-
սի հեղանալ կուսական հոտով ևզեղեցկու-
թիւն : ուստի որք զմիեղջերուն ըմբռնել
կամին, զարդարեն զկոյս մի . որ ընդ տեսա
նելն, զմայլեալ հոտոյին և գեղեցկութեանն ե-
կեալ ննջէ ի վիզ ծնկաց նր . և որսորդքն
եկեալ ըմբռնեն և կապեն : այսպէս զարդա
րեալ կոյսն Աստիամ, զիւր միեղջերուն
յերկնից յերկիր խոնարհեցոյց և հեղացոյց .
որ մինչ նախ անըմբռնելի մի եղջերու եր
լեռնաբնակ ի յերկինս՝ յետոյ այնքան հե-
զացաւ, մինչ զի կապեցաւ չարչարեցաւ
խաչեցաւ և իբր զգառն անմեղ ոչ եբաց
զբերան իւր : ուրեմն զի՞նչ զարմանք եթէ
և Հոգին ծը այնպէս յեղանակեալ փոփո-
խեսցէ զվայրագուի մեր ի մեղմուի հեզու-
թիւն : նաև ոչ մակարդն զբաժականուն կա
թին դադարեցուցանէ և պնդէ . այսպէս և
այս իւղս իբր զմակարդ, զմերս լուծուի և
զահականուի ի մեղս պնդէ և դադարեցու-
ցանէ . վ՚ որոյ և խորհուրդ դրոշմին հաս
տատուի կոչի ի լաթինս :

❋ Աստատա :) Ա. յսինքն մկթին . զի խո
րին և մեայլական ևանտես աչաց է խորուի
խորհրդոյ սրբալոյս միռոնին :

❋ Պիմատուիեան :) Հինն լուծուման ասէ . որ
ի գէմս առնումբ զանուն միռոնիս : բայց
եթէ գիմաճ իմանամք զերեսս . այ զսուս յի-
րաւի խորուի տորին անյատակ ծովու նմանի
գոլով, զաչաց մերոց տեսուին եսերէ . ևզի
մացականուի մեր ընդ արմացուցանէ : զի ոչ
վճ խորուէ ծովու՝ ոչ երևին որք յատակ նո
րին իցեն . այսպէս և վասն խորուէ խորհր
դոյս, անտես մնան աչաց մերոց մուաց կա
տարելոյն : զի միայ մեր եզերին և
տկարանան ի քննելն զորոյն մեծուի և խո
րուի և լինքն մնայ անքննելիւկամ ոչ սատ
կուիմ լուսոյ ս Թացուցանէ զաչս, և խոր
խաւար առնէ . այսպէս և սատկուի լու
սոյ միռոնին, զաչս մուաց նահատացուցանէ ի
նկատելն . և ոչ Թողու նկատել զլուրը
լոյսն իւր :

❋ Իսէ անոյ անուան նշանակի :) Եբրեայն
անուամբ իրն ձանուչի . բայց աստ յիրէն
ի Հոգւոյն սրբ ի սին քնակեցելոյ, անուն
իւղոյս մեծանայ . զի ի մ Թուէ իրին, և ա
նուանն է անքննելի և խորին :

❋ Ամատանա ապզոզականաց :) Ա. յսինքն յըզ
գայուհիան որք ազգ ազգ ման ընդունակք են ի

խորհուրդքն ի չարչարանացն Քնի ունին
զգօրուի : Երկրորդ՝ զմեռեալ մարմինն ա
նապական պահէ պալատանն : այսպէս և ա
րիւնն Քի զմեռեալս բատ ձի ևմեղաց, ա
նապական պահէ յարքայուե : բատ պնդի,
հոգիք արդարոց ի ձեռին Ա. Հ են , և ոչ
մերձենալն առնե մահ : Լանս . ձ : Երրորդ՝
պալատանն օգնէ Թունաւոր խայթմանց :
նմանապես չարչարանքն Քի ընդդիմանայ
դիւաց . որոյ օրինակ եղև օձն պղնձի . որ
քժշկէը ի խայթմանե Թունաւոր օձից :

Ա. Հոգոյ . ես : վասն այսոցիկ և այլոց պատ
ճառաց , ձեզն Ցիսուս՝ համակարգ ասե զմի
ոանն սրբոյ Պատարագին և նոյնագործ :
Նայց ունի միռոնն սրբալոյս , և յատուկ
ինչ ներգործուի . քանզի առ դրօշմեալ ե
րեսայս , և առ քահանայս՝ներտպէ զկնիք,
զոր ոչ առնէ հաղորդուենն :

❋ Ա՚ա խոբուենան :) Ա. յսինքն ըստ սուռ
գաբանուեն Հոմերոսի, ծաւն բառս՝ Թարգ
մանի ինչ ծայր . իբր ա՚ա ինչն ՀԹշ զիպս բը
նաբնան չբերէպես : զի ոչ ըստնդիայք ի
կաթին հոտոյ զբնական մայր իւրեւ ոչ բնա
կանաբար ճանաչեն . և ի մէջ հազարից մա
գեաց՝ գառնիքն զիւրեանց մայրն ճանաչեն
ի ձայնէն . այսպէս և այս իւղս իբր մայր
գոլով մեզ վերստին ծննդեամբ , առ ինքն
քարշէ զիմէ մեր և զբազձանս . և զվ՚ երա
ծնեալսն ինքեամբ բարեպաշտապէս՝ անդ
րէն առ ինքն քարշէ պահպանողչէն և
խնամածապէս :

❋ Լոյսն հատոպել :) Ա. յսինքն այս իւղս
զչքոյ լուծականուեն այնպէս պնդէ , մինչ
զի ոչ նմա զօրուի մայրսէն զծնեալսն ի
քնուե վերստին ծննդիլ ընդհիմ, որ ե չքա
նաղ և զարմանալի փոխոխուի . ոչ անգրաս
գոյափոխուե . այլ բարեպաշտապէս և բատ
ընդհի :

❋ (ձէ) Իէր զբեղ մածոցիկ կոխին :) Լատին
մածիկ և Թանձրանալ ի մածնոյ և ի կաԹա
նե ընդ իւրար խառնեցելոյ : և կամ զուա
և յատուկ մնքուր արծաԹով և կամ յանօթ
ինչ ի եղջերուէ եղջերին քսեալ : զի ասի
Թե խակ արծաԹն յատակ և մնքուր , և եղ
ջիւրն ի եղջերուէ . և կամ միռոնի ձէ Թ
կաԹեցնեն , որ զուտն լինի . ոչ ասե ամիր
ոօլվաԹն ի վէ ոօհի պալատան բառէն ի
միւՔբէտեԹն-վկաԹն ի մածուն դարձու
ցանեն : այսպէս (ասե) և զիմ խակուէ լու
ծականուես , խառնուածն ընդհաց Հոգւոյն
Ա. Հ միռոնին՝ յիւրն ընտանուէ և ի հն

նոսին Տ՚Հոգի գրոշմի և ինքն առ Հայր պանուի եկամտին արտաքնոց • ոչ Ա՚ ա՚ Հան ևգրահ ուրջ զմարմնով առ Հ՚ յարուցեալ հոգեւոյն ներտոպին: Թէպետ ոչ բառնայ զանձնիչխանութիւնն • Թէ և ինքն Հ՚ ինքեան լոցն մնայ անբաժանելի: բայց արտաքին զգայուածքն կնքիլով սովաւ, ոչ են գրունք հոգեւոյն • իբր պահապանք տանն հոգեւոյն եղեալ լինին, և հոգին նոքօք վինուորի • զի արտաքին զգայուեցն գրոշմեցմամբ, կնիքն Հ՚ հոգւին ներտպաւորի: որոց հարկաւորա գոյն Տ՚ նշան ձեռագործին, որ ասի գրոշմ իսկ պյքն են վայելչականք: որ Թէպետ պյս պատկեա լոցէ • և զգալապէս զգայուեքն օ ծանին երևելապէս • բայց դեռևս յերևմանն իւրում՝ Տ՚ աներևոյթ և անքննին ըստ անուան և ըստ իրին:

✻ (ծգ) Իոյա անմարդոյց: (Ա՚Ջ ասի լոյս • և յանմատոյց լուսով բնակեալ • ոչ տեղա կանապէս և զգալաբար • այլ խմանալութեա: պրոյ նշալ լինն լուսոյն տեսեալ Հոլոս կուբացաւ յաչաց • և Հ՚ովսէս դուն ինչ ընկալեալ Հ՚ դէմն, անհպելի եղև տեսողացն, որ եօթնեակ քօղով ծածկեալ զերեսն, ա պա Թէ համարձակելի լինէր տեսողացն: իսկ եԹէ նշուլին չկարէին տեսել նկատօղքն՝ ապա բոլորին իսկուե զնարդ կարէին: վն որոյ անմարդոյց լոյս կոչի բնականան Ա՚Ջ, որ է նոյն լինքն Ա՚Ջ • լինքն լինքեան բնակաբան զն զանանձնելութենն իւր, միայն լինքն կարէ տանիլ: նաև ոչ Հ՚ զգալի արեգականն զգալն աչօք ոչ կարեն դէմ յանդիման նկատել, եԹէ ոչ կողմնակի հայեցմամբ • այս պես և լիմանալին այն արեգական • իմանալի աչք, ըստ բոլորին և ըստ իսկուե զինչնուԹե ոչ կարին դիտել • Թէպետ զնուին տեսանեն, այլ ոչ զինչնուԹենն: զի զինչնուԹենն Ա՚Ջ անմատչելի է նաև հրեշտակաց • ամենայն Հրեշտակութիւն լինքեան է ծանուցեալ և Ա՚Ջ ամարդոյն Քն՝ զի փրկիչն ասաց • ոչ գիտէ ոչ ոք Ջանապէ զՀայր, և ես գիտեմ զՀայր • և Թէ՝ ոչ ոք Ջանապէ զՀայր, եԹէ ոչ Հայր • և ոչ զՀայր ոք Ջանապէ, եԹէ ոչ Հոգին • և վն Հոգւոյն Սբ. ասի Պօղոս • զԱ՚Ջն ոչ ոք գիտէ, եԹէ ոչ Հոգին Ա՚Ջ: այլ որ ըստ անմատոյց ասի • երբեմն և

✻ (ծդ) Ստուգ ածնին: (Ա՚ ըստ որում փակեալ է յարՀրուսաւ Հիմերոց խմաստից և յիմացմանց • զի ոչ զգալի աչքն որքան մերձենայ Հրա գին, այնքան նահմանայ Հ՚ տեսանել • և իբր Թէ լոյսն խաւար լինչ երևի • այսպես և ոչ

քսան Ա՚Ջ մտածեցեալ • փոխանակ լուսաՀո րիչն մտաց, այնքան նահմանայ • և լոյսն այն գերապայծառ դառնայ Հ՚ խաւար և Հ՚ մեգ անխմացուելն ոչ խաւարայինքն անփորձք են ատոց և անխմանալիք • այսպես և Ջայինն էուին վն իւրոյ անբմբռնելուեն • իբր անդիտելի խաւարաՀ և միգաՀ Թաքչի Հ՚ մեզ խմացուէ • և վն այնորիկ Հ՚ մեզ անմերձենալի ասի բնակեալ: իսկ հետևումն լոյս սոյիկ է զոր ասէ:

✻ (ծՀ) Լոյնպէս և այս ծորուն լուսոյ: (Ա՚ յինքն փոխանակ լոյս ասելոյ (վն անՀաս ուեն իւրոյ ներՀակ անուամբ առադրել յոմանց) մեայլ ասացեալ է • վն ոչ զօրելոյ առ Հ՚պիտեալ վնակն սր երկրծնացուզն եղելոյ քարչքն ևզերևելիս միայն փորձառօքն • ոչ առնուն զչուշակ սորա խմացմամբ մտաց • այլ ծայրը Համարին • ոչ ասէ Ա՚Ջ ամբանն Հ՚ գլուս առորսին, Թէ որք զարեգակն ոչ են տեսեալ, Ջուանայն Համարին զլուսոյն պատմուին: ուստի փոխանակ անմատչելի ասէ լոյ բացատուցն, դրական անուամբ մեայլ ասացեալ են զանուն սորա ոմանք Հ՚ձարտատացոց: բայց ոչ է յայտնի Թէ յորպիսի տոհմէ էր: ուստի Հաստատուելոյ Հնարեալք են զմեայլ ստուգաբանուեն Հնարեալք են զմեայլ նուանս: սակայն զի իւրն որ է նուէր լուսոյ, Հ՚խոր անօթ ընանին՝ խոր մուէ երևի • վն այնորիկ մեայլ և մուէն ասացեալ են:

✻ (ծՁ) Աչքիս անձին ա՚ ա՚ յինքն զի լոյս և Հուր կոչի • Հուր յայրեցմանէ և Հ՚ կիզմանէ, և Հ՚ ծախմանէ մեղաց • և որում կարօղ է ոչընչացուցանել զոյս և ծախել: և լոյս կոչի՝ ըստ որում լուսաՀոլ զՀ՚ զիմացականուեն մեր: այսպես և այս իւզս կրկին անուամբ կոչի • զի Հրայինն ոչ նի բնուի • և բարձրականապես ծախ Հ՚մեք կրտուեն վակզնական մեղս • և լոյս՝ ըստ որում լուսաՀոլ Հաճատոյն դաճանմամբ: բայց զերկաքանչիւրն նկատմամբ Հոգւոյն

✻ (ծՂ) Ընդ Հ՚նմին բնակեցեալ: (Ա՚ յոմանց ընդ Հ՚նմին բնակեցեալ: ✻ (ծՃ) Ստուգ Հոգեբնին: (Ա՚ յամ ողկուեն • այ դառնուեն: Հ՚ միայ՝ Ջրոյն քաղցրանալն փայտին, նշանակեր (առ) զնմն դառնուեն քև անուշացեալ • զի դու ես փայտն արկեալ Հ՚ բնուես մեր դառնացեալ • որ միաՀոլովք քաղցրացուցեր • երբ փայտին զՋուրն միայ:

✻ (ծՄ) Ա՚եսայ: (Ա՚ յամ միայ • կամ ըստ երբայեցոյն մնայ • որ է դառնուեն • և վն այնորիկ զծոմն կոչեն վն դառնուեն մնայ • այսպես Ա՚ յեսի յետ դառնալն ոչ

վերատին սուն իւղոյս զօրուքէ կատարել, ի փայտ խաչիդ միաբորիմք: և կամ՝ ովն անձառ խորհրդով խաչիդ (որ էր հեղուման ընդհատից Հոգւոյդ Սուրբ, զի ով Հոգին՝ ի պարգև խաչին, որ նշանակի միռանիւն, և լինի միռանն պարգև խաչին) անդրէն մեք թուլացեալքս հեշտութեաբ մեզոյ, կապիմք պարգևօք խաչիդ: Յո սրբալոյս միռոյ նաւն՝ ի յոյն վերին: զի որ երբեմն յոյսս կուսեր եղեալն էաք, և անարժան անկեալ լոյծ երկնային բարեացդ սոսկաբ վերատին չիդ պարգևի՝ ի Հոգիդ ձեր միջնորդութեաբ

պատրիկ միռանիս:

Ա Նկեալ է մահ ի ննդեանդ: (ա ՚ջ ի ՚ի) Ա՚ի՚ի՚ի

գայթ ոտից անպարշատաց : զի ուրանօր ոչ
օգնէ գիտաւորութ դործողին . ընդ ուրանայն
աշխատի թեպետ դրօղ ևնենգող չարն : զի
բարի և չար գործքն ՚ի գիտաւորութ կախե
ցեալք լինին ըստ Ա.Հաբաս ից, ոգի պտուղն
՚ի ծառոց : ուստի թէ ևօծեցեալ խաչի և
միք երկիրպագցէ ոք, ոչ գիտաւորութ պատ
կերի խաչեցելոյն և կամ նշանի խաչին, այն
պիսին կռապարիշտ է : ևթէ առանց օծ
ման խաչին երկիրպագցէ, գիտաւորութ
պատկերի խաչեցելոյն, Ա.Հապաշտ է : ու
րեմն օծմունքն որք լինին խաչից՝ են ՚ի բար
ձուն կարծեաց կռապաշտութ ՚ի գործ հա
կաց . և առ ՚ի օգնուի կոչման զշնորհ Սբոյ
Հոգւոյն ՚ի կիր արկման խաչիցն օծեցեալ
և մանաւանդ զի Հոգին Սբ գոլով պարգև
չարչարանացն Քի ևխաչին, վ՚ այնորիկ ե
ծանիլն . զի ևերկրորդաբար ՚ի նոյն նշանաց
ընկալցուք զպարգևն զայն, որ տուեալ չար
չարանաքն Քի . որով և իմացուք զշնորհս
Հոգւոյն Սբոյ ՚ի մէզ հնդեալ, ՚ի ներգործու
թէ չարչարանացն Քի :

✲ (ՃԸ) Գաղաղոնաց : Ա.յսինքն զգայու
թեց մերոց . որք են իբրև դրունք և պա
տուհանք հոգւոյն . զի ոչ ինչ գոյ յիմաց
մանս մերում, եթէ ոչ նախ ՚ի զգայուեց յա
ռաջանայցէ յերևակայուիս և անտի ՚ի յի
մացման : ոգի ոչ ոք կարէ մտանել ՚ի տուն,
եթէ ոչ դրամբ . և ոչ լուսաւորի տունն,
եթէ ոչ բացմամբ պատուհանաց, այսպէս
ոչ ինչ թափանցին յիմացմանն, եթէ ոչ նախ
ընկալցին յզգայուեց : վ՚ ոգոյ մշտաբոյնէ լա
փանոլխոնա կոչէ և ՚ասբա Արիպտոր : բայց
իւղս այս (ասէ) զանհամեստ ձկամունս
զգայուեցեց փակեալ, իբրև զինիք լինչ և
դուռն . ահաւոր անուամբդ ՚ի համեստու
թէ յեղափոխէ . և զանբանականն ձկամունսն
՚ի խոհական դիտմունս դարձուցանէ . իբր
քէ Յիշատակեցեալ և ևնքեալ, առ ՚ի լինիլ
ըղձալի սէթևան Հոգւոյդ Սբոյ . անգծելի
և անաղբնկալ պատրանաց չարին և խաբե
բայութ խարդախողին նենգուեցն առնել
նեւոյ . զի իբր պատուս լուսով զսպեալ՝ ամ
փոփիմբ լռելեայն նուաճաւոր գոհուե . ոչ
և աստեղքն ՚ի մտանելն արեգական փայ
լեալք . անշուշտ բարձրութով իբրեանց շարժ
մամբն և փայլմամբն օրհնեն զբեզ . այսպէս
և մեք ՚ի փակիլ զբանց զգայութեց մերոց,
իբր երևեցցեալք, ՚ի ներքուստ աստեղա
նման փայլմամբ ընորհացդ, որ ՚ի սրբալոյս
միտսն Ճառագայթի . իբր ՚ի վառման

✲ (ՃԸ) Փայտ խոլոց : Ա.մանի ձիթենին .
Ա՛նգեայ.ք . 20 : որ մինչ ՚ի գերուի վարե
ցեալք ՚ի բաբելոն . կամ վ՚ ան ինամամ ծառ
լոյ ծառոցն . և կամ ՚ի ցամաքին Ա.յ
տունկ քն ոչ պտղաբերելին (զի անիծեցեալ
եր երկիր վ՚ գործոց բնակչացն) խոստա
յաւ Ա՛ն վերստին օրհնել, առ ՚ի լինիլ պըտ
ղաբեր նոցին . եթէ և մարդիկ քն դարձ ե՛ք
՚ի գերուէն ջանայցեն յաժարութ ՚ի չինել
զտաճարն առ զօրաբաջելիւ : պայսպէս մեկ
նէ զայս տեղիս և ՚ն Ա՛երսես լամբրօն՝՚՚
Ա՛նց ատա մեկնէ ՚ն Արիպտոր ՚իվ՚ միտ
նին . զի և ատա փայտ խոլոց անուանի . և կամ
փայտի իւղ : և ըստ այսմ զգալապես ՃՀմա
բիտ է . զի նեւքն միտանին՝ է ՚ի իւղոյ ձի
թենւոյ . իսկ պալատանն ևայլքն՝ են իբրև
զարդք, և ոչ ՚ի հարկաւորութ : Ա՛ստ Արի
գոր ՚ի հատարակաց անտուալին բուսոց՝
զձիթենւոյ իւղն ևեթ առնու ՚ինչութ այսր
սրբալոյս միտանին : և կամ զի յամառաց
փայտից, և կամ յոսկւոյ և յարծաթոյ, և յայ
լոց նիւթոց ձևացեալքն ընդան խաչին՝ ա
ռանց օծման թէ երկրպագեսցին կռապաշ
տուի համարեալ լինին . բայց մինչ օծանին
միտանամ՝ հեռանան ՚ի կարծեց կռապաշ
տուեց . որք բուսանին ՚ի չարին սէնյն ար
կածից . որ ՚ինչութ բնակեալ ՚ի յողջոյ
գաց և ՚ի ոգիստաց համարի երկրպագուի
առնուլ : Ա՛յս է ասեն ի խոխոջ չորին ար
ձակեաց ևօտոց կարծեաց . զի զկնի օծման,
խաչին երկրպագութին առ առեղծուն խա
չին վերաբերի . զի առ նայն նիւթն կենաց
որ է նշան խաչին, սրբալոյս միտանն հատու
նաբար ներգործէ զիւր զօծունն . մինչ զի
և զայլս զօրացուցանելոյ տայ զզօրութի և
կամ զինչութ խաչին յորմէ և ՚ինչութ իցէ,
այս օծումն ՚իվ՚ եկեալ զխակ և զանկա
տար և զմնայրուե պատճառ . և զկռապաշ
տութ առնէ կարծեցեալ զինչութն՝հատուն
և անմոլար ներգործէ : սակայն դիտելի է՝
զի առ ՚ի բարձումն կռապաշտութ կար
ծեաց՝ օծեցեալ լինին խաչն և եկեղեցի՝ զի
մի իցէ երկրպագուի մեր նիւթոցն . այլ ձև
ոցն և ՚ինոսին բնակեցելոյ Հոգւոյն Սբոյ :
ապա թէ ոչ՝ թէ ևնչանի խաչին . և կամ
ոգի պատկեր ՚Քի խաչեցելոյն առանց օծ
մն ևս երկրպագեսցին, ոչ լինի կարծիք
կռապաշտութ՝ այլ է Ա՛.ծապաշտութ : ևթէ
դևք բնակեալ իցեն ՚ինչութն, այս ոչ է
իմանալի բնականաբար . այլ ըստ նենգուե
չարին . որ զստեղծուածսն Ա՛.ծ գնէ յորշ

նեմք զան դոշածոյ հայկին (որ զբոլորը հայոց
և զանգոշածն առ ինքն փոխարկէ) այս ա-
և այս նիւթս որ է միռօնն՝ զօծեցեալն ին-
քեամբ իւր առ ինքն յեզափոխէ. ըստայն մ-
թէ որ մերձենայ ի Տէր մի հոգի է։ և զի
ոչ սակաւ խմորն ըստ օրինակի մանարդի,
ոչ ի յոլով զանգոշածոյն յաղթահարի, այլ
յաղթէ. այսպէս և գուշնաքէայ կաթիլ
միռօնին ոչ ի յօծեցեալն փոխարկի. այլ մա-
նաւանդ բարոյականապէս (և ոչ բնակա-
նաբար) զօծեցեալն առ ինքն փոխարկէ, և
աճեցուցանէ. ոչ խմորն զղանգոշածն ա-
յլեր։ Ա. ըմբռ՝ բոլոր խմացուճածն է, իբր թէ
կասի ասել. եթէ գէթ բառնն զ(ձ) գիրն
բարձցես. և(ն) դիցես, լինի ձէթն նիւթ,
ըստ վերոգրելոյ կերպին. և յայնժամ ձէթն
փոխարկեալ ի նիւթ, նշանակէ զխորհուրդս միռօնին ոչ ասացաւ։ զի լինի
նիւթ, որ է հինն առեսակին. զի նիւթն է
ոսկ զօրութիւն կարօղ առ ի առնուլ զտե-
սակ, ըստ փիլիսոփայից։ և այն է անձն և
անկերպ հոգին մեր. որ իբր ընդ յատուկ
առեսակի իւրոյ Հոգւոյն ձեյ ընդհիւ (և ոչ
բնականաբար) միաւորի։ և զբոլորն իբր
թէ առ ինքն դարձուցանէ ըստ անչափ և
անբնական փոփոխման. ըստ օրինակի հրոյ
որ առ որ և մերձենայն յերկաթ և կամ ի
քար՝ հրացուցանէ, երկաթ և քար դառ-
նայ։ ոչ և ոչ երկաթն փոխարկի ի գոյութ
հրոյ։ Վախճանի է՝ զի յընդ դեմ ծորումն
պարարտ իրաց պատճառական նիւթ կոչեն.
այ միռօն։ իբր զառն և յատակն բնութե-
ծուածն և ոգին բնութ. և զմիռօնն ևս ան-
ճամբ ցանգանեն։

(կիս) Հայթայթման ևս խոնարհութ ծրինակ։
Զի իւղն ընդ հայոյ կանգեալ՝ խոնարհա-
բար միաւորի. և թէ ի ջուր և/իպեսի հեղ
ցես, բարձր և անխոնարհելի մնայ. և ոչ
զգան՝ հոգւոյն հայոց և ձարակ լինի. ըստ
որում ասէ. հայթայթեցէք ևս բոլորայրմբ բանիկ
նեղպան։ զի ոչ հայն զմարմինն. այսպէս
և բանն զհոգին կեցուցանէ։ նաև զի ոչ
հայն առողջ քմոյ օգտակար. և զատ ա-
ռողջացն ճշմարտակար է. և ոչ բանն Յ.Ն
արդաճանգ հոգւոյ անուղիչ. և ի բացեալոյն
պայծառացիչ է. այսպէս և այս իւղս խոնարհ
հոգւոյ դարմանիչ. և փքացեալոյն պայծա-
ղիչ լինի։ և ոչ իբ ջրայնն հեշտուէ, և դի-
նայ մեղացն աթբեցուէ հետևին, դէր/իվէ
լոյ մնայ նոցին. զի ընդ պիղծս ոչ խառնիւ
վէ որպ ասէ. հոգանիեց ըստ ճանապարհ ևայլն։

ձրագի ընդհատ անշնչապես իմացմամբ
մնաց զբեզ օրինակ։ Եւ զի համառօտա
կի խօսելով, այլ իւղոյս ընդհակ զգայուեան
մեր հանդուրժացանէ՝ ի Տնտղելն խա-
չանշան. և ոչ զինի մնանելոյ արեգական,
որ տուընջենական անբարբառ օրինին է
քեզ, ատեղքն զգիշերական պաշտօն քեզ
առնել սկսանին զորս երկնչին զամբաւս կը-
ջէ. այսպէս և՝ի փակիլ զգայուեց պատու
հանաց մերոց՝ ընդհ ձեզ Հոգւոյդ՝ ի միտս
մեր թափանցեալ միջնորդութիւք միռօնին,
սկսանի փայլել. զի մինչ զգայութիւնն մեր
փակեմք. և եկեսցուք ոչ թոյլատրեմք թա-
փանցել՝ ի միտս. իբր թէ առնեմք գիշեր.
և զպատեղանեալ հեղմունս ընդհայոց՝ ի
միտս մեր, առաքելոյն փայլեցուցանեմք։
Ա. յաքան մեկնուին ոչ է միայ բառ. այլ զա
նազանից դիտաւորութեց որք են զկի ապ
տուհանաց սասցեալ բառին։

✲ (ծթ) Եւ ծագկեալ եղեալ։ Ա. յոհնէն
այս իւղոյս ընդհակ ծագկեալ պտղածին առ
նէ զկենդանեացն. այ առաքինութիւք. որ նոյն
առաքինութիւքն ապատաւորէն գործողացն
ի յեռանում գիշերի գալստեանն Ա.Ի. զի
այս լինի յայնժամ լոյս ձրագի ի ձէուին ի
գիշերի գալստեան Տ.Ն։ զի գիշեր ասի օր
գալստեանն Ա.Ի։ ա՝ զի է վախճան և եզր
աշուր ընթացիկն արեգական։ բ՝ զի ոչ
ևս գործ լինէ գործեալ լինի. ըստ այնմ թէ,
դայ գիշեր յորժամ ոչ ոք կարէ գործել։
գ՝ և գիշեր արհաւիրաց և երկիւղի. յա
րում արեգական հրոյն և աստեղն խաւա
րին յերկիւղէ ընտկուէ անոչգտա և բար
կացեալ դատաւորին։ դ՝ և գիշեր ի գոր
ծոց գադարման ամենց ստեղծուածոց. որք
աշխատեալ երկնեին ի գործ պաշտաման և
ծառայուէ մարդոյն։ ուրեմն յայն քառա
կերպ գիշերին, կինքն դրոշմին լինին յայն
ժամ ձրագ ի ձեռին։

✲ (կ) Ի պա գծագրեցան գոհանալ։ Ըստ
այսուհետեւնիցն հաճախման, որ ըստ յոհնաց
ալքիա բէտա, ասի. զի ունին ի ինէ տառս.
որոց քանն երրորդն է այս տառն. որ ինչ
իբրև զմեր (ի) և քանն և երկրորդն է այս
տառն. որ հեքի իբրև կ (հի) որ եթէ ըղ
ձէթն դաքձուացես ի նիւթ. զձայ տառն՝
պարտիս փոխել ի նոս. որ առ մեզ նշանա
կէ ջրոս հարիւր. և գնէն փոխելով ի (ի)
ցի հինն ի տեղն ու ի լինի նիւթ. որ ձէթն
փոխարկեալ ի նիւթ. զմեծ (ասէ) և զհո-
գին խորհուրդ նշանակէ. զի ոչ խմորն է

իսկ հրաշագործ խոչընդոտ պատճառ ասէ զնա զի ոչ զգայլն իւրն ընդ ունայն մի աճուրդ, և յոմանց գերի՛վերայ մնայ, ոչ ի ջուր և ի գինւոյ (որ է հրաշագործ իւղոյ միութեան պատկեր) այնպէս և այս իւղս ընդ խոնարհաց միաճուրդ՝ ոչ ընդ հոգւոյն Աստուծոյ թէ, և նմանեցան նորին, և յոմանց բարձեալ և գերի՛վերայ մնայ, ոչ ի Աստուծոյ, որ՝ որ քան խոնարհն էր՝ կրեր զՀոգին սը, և մինչ հպարտացաւն, Հոգին Ս. չ վերացաւ ի նմանէ՝ և հանգաւ ի վրայ Աստուծոյ։

✲ Յայտ ինչ մարդոյ որիւղ։) Ս. յայնքան իւղն ի տիկ ինչ ընեալ, զորինն ոչ մեղկէ և թուլացուցանէ. ոչ առնեն ջուրն և գինին։ որք ներհակ կազմուած տկար գոլով՝ ադամանալ չկարեն, և մեղկեալ լինկեցուցանեն զմորթն։ այլ իւղն պահէ զմորթն ի բնականն կազմուած ոչ բնութենակից։ այս պէս և այս իւղս միութեան առ որս հպին՝ ոչ մեղկէ և թուլացուցանէ ըստ ջրական հետուած վայելուչ։ և ըստ գինւոյ արբեցուցանէ թմրութիւն մեղայ։ այլ ի նկարուած կայի (և առաքեալ քան զառաջինն հաստատ և սերտ պահէ զՀոգին ընդ ունակին։ և կամ զին ջուրն և գինին յեղեալք ի տիկ ինչ։ և արկեալ ի ջուրն՝ տակաւ ինչ ընկղմի։ բայց նուաղով յեղեալ տիկն մնայ յերես ջրոյն։ և որոյ նախ քան զօրինակ, գերափառ Աւետարանն ջրական կոչեցաց զնա։ որով կամի ցուցանել թէ որք ընդ Հոգւոյն ձեզ յայլ ազգն են, անընկղմելիք մնան ի ջրական հեշտութիւն։ զի ոչ ձեզ զսին։ այսպէս և միաւորեալն ընդ Հոգին զանդունակն գերի՛վերայ պահէ։

ի հեշտութեց ձեւս։

✲ (կե) Ս. Հաստատ առաքեալն։) Ընդհանրապէս առաքեալն կոչէ զօծումն միաւորեալ որ ի Հակատն լինի ի գրոշմի խորհրդոյն։ որ իւր թէ արեամբն Քրիստոսի գրեալ լինի ի Հակատոյ մերում։ Ընդեմ գառանցն արեամբ օծմանն որ ի բարաւորս սեմոյն առնէին հրեայք յերկն եգիպտոսի։ ապա թէ միաւորեալ լինի գրոշմն՝ ապա հրն արեամբն Քրիստոսի գրեալ ասէ։ Զայնքան զի երանելիս կամի խնամեալ զարուեստն Քրիստոսի ոչ գործիք ևգր բիչ միաւորեալն որ ի Հակատոյն գրոշմի։ զի Հոգին ձեզ որ տուեալ լինի միաւորեալն ի պարգև արեան և չարչարանացն Քրիստոսի։ վասն որոյ ոչ թէ արիւնն Քրիստոսի գրոշմող միաւորեալ նոր զՀակատս մեր։ զի այնորիկ արեամբ նոր գրեալ (ասէ) զմիաւորեալն ի Հակատս մեր։

ընորհն ի Հոգին հեղանի և ներտպի։ վասն այնորիկ ասէ։ Ուր քնութիւն ընչոյս հոգւոյ պատուիրակ է։ որով և հաճատամբ մնաք խաչման մերոյ։ թէ ի հանդերձելոցն ըղպատուղ իւղոյս նոր ի նորոյ փայլեցուցանեմք։ որ ի փառաց Հոգւոյն անդր անցանեմք և թափանցեմք ի մարմնոյ մերում։ զոր կոչէ քաղցրամատնչեալ ճոխ ոչխարութիւն։ զի լայնփառաց անարգելաբար թափանցի ի տարակայս։ և իւրաքանչիւրոց փառքն եօթնապատիկ քան զարեգականն ճառագայթի։ և ընդն մարմնով հանդերձ ընդ ամեն թափանցեն ոչ լոյս արեգական ի յապակւոյ անդրանցանելով։ և ի հեռաւորս ցայգելոյ։ զոր ցորմանոհրաշ ընծոչխուրին կոչէ։ և այս յորմէ է։ եթէ ոչ ի պտղոյ ընորհացն արբայրայս միաւանին։ որ յաճելոս ի փառս երանելեաց զպատահական փառաւորուիչ։ զոր և աղաչէ ասել, թէ այս ճաշոյ հոգեւոր վերնոնդրյ ի գնա եղեսոյ իմ պատուիրեալ նմա։ նուա խոյնք ջահուորեսցի։

✲ Իւնաս ինչ ինչ մոյց։) Ս. յայնքան միաքն որ իւրով թուլութիւ թուչնոյ ի բարձուն սլացուցանէ զվենդանին։ և ի մարդս՝ զհոգին այս իւղոյս զօրութիւն քան զնմ կարծիքն և ուշիմութիւն այլ առաւել բարձրագոյն ևանդրամբոնելի եղ ևեցուցանէ։ որ թէ հետևիմ հասանիլ, անհուն է սրընթացութիւն։ առաւել քան զկայծակն առ ընթացումն կրնայինն։ նաև զի փախչի ի մուտս՝ և հետքն ոչ երևին։ վն զի անհետս և անչոյր փախստեամբ արագ գեր քան զմիտս։ լայն է և միջոցաւ հեռաւորութ։ որ քան ստեղծողին առ ստեղծուածն։

✲ Ալ օրինակեցաւ ի յոյգրաւ։) ա նմանեաւ։

✲ Ալ նմանեցաւ զառգմանութ։) Ջինը մանքն ընդ նմանեաց և մասամբք պարտին նմանիլ, իսկ սորա հաճատար և զուգամասն ոչ գտանի յատեղծականացս, թէ նմանեօք զինմանէն ձառեցիլ։

✲ (կգ) Ալ սահմանեցաւ ի նահապետաւ։) Ջինը զեր լինչ սահմանն՝ հաճատատ սահմանել ցելոյն զանուն և զբառս պարտի դատանել։ որ սահմանն ոչ լինիցի յոտն առաքելոյ և նուաղութ։ իսկ այս իւղոյս միութեան կերպիչ բառ ևանուն ոչ գտանի թէ հաճատար (ոչ ծիծաղականն զմարդոյ, ևկամ առնելագունիւ ոչ կենդանին որ առնել է քան զմարդ (նովիմբք սահմանեացն։ վն որոյ անձն գոլով, ոչ անկաճ ի ներքոյ սահմանի։ զի ոչ զառաքեալ ունի և ոչ զհաճատ

ՅՈՒՆ Ա. Ի.։

ասէ · Աբ ի յարդանաւ · Աբ ի մորջ · Աբ ի կախարանել · Աբ ի խաբանչելիս · Աբ ի խար դապանուելիս · Աբ յօրինակս · Աբ յարեան տանս · Աբ ի խաւէն · Աբ ի յարութէ · և զայլն ոմս անտանօր։ բայց բերեալ վայրապատ նոյ · և ասեալ թէ և՛իմ միոյ ազգին յատկապէս ասի զայն օրհնուիս։ Հետևող յաթենաց ցոց պարծիս · ազգդ ասէնն յայնմանէ խոյս առաս ։ մեք ասեմք զսա ի դէմս Քրիստոսէ առանց խաչելեարն · և ի դէմս Աբի միայն խաչելեարիւ · որք մնայ հայ՛ցեալ թէ զկնի բորդուելն խաչին։

❧ Ա՛ր ձովաւ փչիւրիկ։) Ա՛յլ գնահակնական փրկութիւնն ասէ · զի այն միայն Յ.Ի. լինի առանց միջնորդի · այլ զերկրորդականն խօսի · ըստ որում խորհուրդքն եկեղեցւոյ գործադիրք և միջնորդք փրկութեան են։ ուստի զնորին միոյն զայցելութիւն խնդրէ , և այն է Հոգին սբ · զի ուր Հոգի Տ՚ն է ՝ անդ ազատուի է։ այսպէս լինի և քաւիչ թէ զժխտելութէ , զնորհայ և զերանելութէ։

❧ Եբրայեցա լեռայ։) Ա. յանկն այս երկ նային ցօղովս լուսոյ ՝ ա՛ռաւօտ գոյացյ յա՛ռաւօտ զընկալեալ կնիքդ ի պահեղն խմե

❧ Ձիւնանդիա լեռայ։) Ա՛յնքան ասէ թէ զի ասէ ։ իբր թէ , ի թեղս հոգեւոյս յօ ծեալս ՝ մի մոցէ ոչ այրիւ հոգիք ։ և կամ մի մոցէ ի հոգի իմ՝ տխրուի սեւուէ մեզայ առ ի շարախել զկերպարան հոգւոյս։

❧ Ձպանագաճոյն պարծանս պճնել։) Ա. յայնքան ընորհ ՚ն ասէ լուցոյս իբրև գհարան զարդարացեալ զհոգի օծեցելոյն ։ զի և Եսայի զինքեանն իբրև զհարան զարդ արեալ ասէր ի սէր նկի առաքինուած ՚ի Յ.Ի. ։ ու և հղ գի հաւատացելոյն է ՝ հարան Աբի ընորհ հօր զարդ արեալ ։

❧ Ա՛նորոշի մօտ նչիւոյ։) Ա. յանկն թէ որք սովաւ օծանին · այս հոգևոր հուբս , նոյ եղևցի իբրև զկրկին եռացուցիչ ի հոգև որ բազմանս ։ զի ի վե՛ր բնական ի բազմանն , որ բնութիւն Յ.Ի. ասէրն է · այս ևս կրկին նոյ բազմանացն Քրիստոսէ ։ զնոյն զի ոչ մուխ և սէգ և այլք ինչ հարեալ ի միեղջերուս , զնոն սատկապէս ծարաւելոյս ցանկ և զջուր տայ խնդրել · այ սէգ ևայս իւղս թափանցիկ ի հոգւոյ · իբր տաճար սուրբ և չէայ և չէնի յաճախականն փառացի , զոր բոլորեալ ծորեցուցան է զօծեցեալն · և երկ նայնոյ Քրիստ և ուղեկից փափկուէ հասանել ընդ տայ զտեղեանսն։

ի վե՛ր սրբեական օրհնութիւն յետ բազմաց Ա՛ռաւն՚՝ ասելոյ ՚ի վե՛ր Նայեալ Ձ զյուսա

❧ Ա՛ր ձովաւ փչիւրիկ։) Ա. յանկն զի որք զկնի նորա ասեն զսա ՝ ոչ ասեն զի ոչ ասացեալ էր ՚ի նմանէ , այլ զի ոչ ասացեալ էր ՚ի նմանէ ։ զի ոչ ասացեալ էր ՚ի նմանէ ։ զի ոչ ասացեալ էր ՚ի նմանէ ։

※ Բե՛ւ ե սոյն հրացեալ։) Ջերմացեալ սի-
րով ի քեզ Տէ՛ր Յի՛ս. և կամ՝ քեզ վառեցուք
ի սիրեկ Տէր Յի՛ս։ և կամ՝ քեզ վառեցուք
ի սիրեկ սորա առ ի ջանալ անարատ պահել։
※ Պատրեալ ե լուսաւորեալ։) Լ. յանկըն սո-
վաւ ի քեզ հոգեպէս պարարիցուք և լու-
սաւորիցուք։
※ Ե՞ն ձեզ գայոյ ' գոյն օծելոյ։) Զի ամ
օծեցեալք առ Քա՛ն հաճախատուք՝ հոմա-
նուանաբար օծեցեալք են, և յատուկ եղեն
շնորհաց օծմանն նո՛ր ընկալեալք զշնորհս։
※ Ոյ՞ որոց միայնակ օծեալ (Ա՛ծուէ վմարդ
կու՞նի) միայն Քա՛ն ասի։
※ Երդնուն՝ երգոց։) Երգնուն՝ յեկեղ-
ատ Լ. ե միայն գովուի հոգևաբանուն։
կան ասց և հոգեկանաց բարեաց, զի մինչ
Լ. օրհնէ զոք ամէնցուսանէ բարեաք, ոչ
ասացուսէ։
※ Լ. ելեալ լեռնէ։) Լ. ելեւէջն ե գովեցեալ
զՏ՛ն ըստ երկրայեցւոց, որ յայմ ազգաց նոյն
բան ի կիր արկանի, սակաւ ինչ վընասուածք։
և զայն ըստ երկրման տառից և լեզուաց։ այս
երգս ե յատուկ հրեշտակաց։ բայց Լ. և
ի բանակնոց հաձելով ընդունիլ զերգ
նուն (ասի երկնաւորքս երկնայնոյն կցորդք
եղեալն յօրհնութենն Լ.) վ՛ այնորիկ և ի
մէնջ նոյն երգիլ հրամայեցաւ Լ.։
※ Հնկմանե՝ ձայնից։) Գաւառ ձայնից, և
ոչ սակ և ուրեմն հնչմանց։
※ Յաղկոպեան օրհնութե՝ գովեսից։) Յա-
ւուկ է յաղթողաց զերգս յօրինել, և զդ
վեր ելողսն և վայելողսն։ իսկ յատուկս
պես յաղթող ինքնազօր զօրուք Լ.ի է։ վ՛
ոյոց յաղթողիդ մեզաց և մահու, տացին
(ասէ) օրհնութե՝ գովեսից. տես զի օրհ
նութենն առ Լ.ի է գովութիւնն մեր նմա
նմանել։
※ Լատերեսատուին՝ չրեռոյ։) Ա՛ղթողաց
առեալք, այլ յաջողակ ընթացք բարեբա
սուեալք զբեզ գովեսցուք. զի զոս և զմեզ
կուռնա պրպտող առնես առ՛իսր ինել զբեզ։
※ Աբեթանուին՝ առաջատ։) Լ. յանկըն եր
գոց, զի սպասման երգ Թարգմանի. և յի
բաւի սպասման է ալ բան և երգ, զի բոլորն
է սրբալոյն երգ. և ասակաւ ինչ պատմական
և այլ ինչ։ որոց և պատմականքն առ՛ի յի
շեցումն են զանցելոց բարուեցն Լ.ի առ
՛ի նորոգական։
※ Ինդ Հօր Հոգեդոյդ այրս։) Յաւելեալ կինք քանից,
յոմանց ինդ ամն։) Վերեցիկ կինք քանից,
զբոլորն առ այն վերաբերել յոյժ են ար-

※ Իկործրակոնոմբ անուսան վինիբ։) Լ. յա-
լինքն սոյն օծմամբս որով յանուն քո կինքիմ,
լուրև ՛ի կարծրագոյն վէմ հաստատեալ
անսասան և անդրդուժելի, և աներկմտելի
գոյացս ։ լուր ինէ զայս օծումս ուներով իմ,
աներկբայ եղեց ՛ի հաստանիլ երկնայնոց վա
ռուցդ ։
※ Ա՛ երնամբցանակ ։) Երկնայինն մարտիկոց
և պատերազմողաց ՝ այս իւղս եղիցի նշա
նակ ինէ իցեն երկնայինն մարտիկք ։ ոդ և
երկրաւորք ըմբիշք ՝ երկրաւորք իւղով օծե
ցեալք ՝ մարտիկ գոլ զինքեանս առուգեն։
այսպէս և այս երկնայնոց պատերազմողաց
նշանակ եղիցի յայտնուքե։
※ Ա՛ ոզնե՞ լու՞ք ։) Լ. յանկըն զոլքախոհու
ինէ ։ լուր ինէ օծեցեալքն՝ սովաւ անվնաս
մնացեն ՛ի վապաշտուքենէ։
※ Ա՛ այրել հուրբ ։) Այ բարկուքե և ցասմամբե։
※ Ա՛ չբռանալ ի սառնոյե ։) Լ. յանկըն ՛ի չիշխ
մանէ սիրոյ ։
※ Ա՛ ճառակոյ հումով չիջանել ։) Լ. յանկըն
հումով փորձուե օպայնոց դիւաց, մի չիշխ
ցի ըստ որբուքեամն հրոյս այսորիկ։
※ Ա՛ ալսե՞ իչ յոտքուճանն ինչ պ՛ծուի՞ե ։)
Ի դիւերական ցնորից, և ՛ի փորձուեց, և չխ
ինէ ականաց ։ զի ոտքուճանն ե յուսալ ք
և սոսկ պատկերակերպուքեն չերպարջ ցու
ցեալ ։ կամ՝ ի մնացեալ խորհրդոց, և կամ
՛ի դիւոց ներգործ ։ Զոր ոչ ինդգուի ։ Զոր
ցիլքն սուրբ (ասէ) անփորձ եղիցին չայս
պիսեաց պղծուեց։
※ Ա՛ ղաճ՞ելան ՝ կոչին մասունք ։) Լ. յանկըն
զի որք օծեցեալք են՝ պնդիկ Լ.ի առ պա
հեցեալք են ։ Ա՛նշանաւորն ոխարք Լ.ի
եղեալք ։ ուրեմն Ա՛ճել սեպհականեալքն
սուրբ, զի մնասնեսցին ժանեաց չարին ՛ի
Թիւս դասուպարտեցելոցն գոսանիլ ։
※ Ես ոչ ե սպոլս եղէցն ։ Լ. յանկըն ՛ի հրա
ժարիլն չՅես։ զմէնէալ և զհաւատալ
գանձս առաքինուեցս, զի չեցի ուժք սուրբ
՛ի կինքեցելոցն յիմարաբար արտաքսել։ և՛ի
ժամ հոգևարուքէ՝ վկայասակեալն յուսալ
հաստուքե ոչնչացուցանել ։
※ Ա՛ անպատպատ ինալ ։ Լ. յանկըն որք սո
վաւ օծեցեալքն են զի անօգնական եղիցին
՛ի Թշնաց զոր պահպանուքէ։
※ Ես ոչ չեցեալն ի՞նչ օծուի ։ Լ. յանկըն
պես օծումն որ ՛ի մէնջ ՛ի հոգւոյ մերում՝ իբր
զի ուժք ՛ի ձեռն անմոքրուքեան մերոց
մերկանալ։

Մէ յեռանդիւրեն կոչէ՝ զնուր աշխատութեան, և սրչանագրութեան սա սրբութեանցն սրբոյ կոչէ զարբայոյս միաւանն, ի՛մէր որոյ զայս աղօթական և մեկնողական թարգմանութեիս արձանագրեաց խնդրեալ զդաճանութիւն։

Ալ յեռանդիւրեն ի սրբութեան, և այս սրչանագրութեան ի սրբութեանցն սրբութեան։)

քորդք և ձերք և հնարդք պարտիք և բա րիք ։ որ ե օրհնեալ անթուելի բարեբա նութիւք Աստուծոյ։

ԳԼՈՒԽ ԻՆՆՍՈՒՆԵՐՈՐԴ ՏԻՆՊԵՐՈՐԴ։

Իփոյն երջանիկ բարեբասութեան, ժամահարին խորհրդածութեան ազաչանս եդեալ ընդ իւրպա քանս խոսիվանութեան։)

ԲԱՆ

ՅՆ ԻՆՁ ԶՐԻԹՈՒ

ՑԵԱԼ։)

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. յսինքն երբ ի՛քնայ նոր զարթուցեալ սկ րով քո Տէր Յի՛սուս ի յայս ածել զՏրա րական փայտիդ կոչնակն խորհրդածութիւն զարթուցիչ սիրովդ զարթեայ, սուր ի դովել զզարթուցմանն պատճառ փայտ կոչ նակին։

Զոյնպէսիւթեց ազդոյսն։) Արինչ յոյժ (ասէ) զձայն կոնակին որ երբ կենդանի ազդեր մեզ յառնել ի քնոյ որ ե օրինակ մահուանն, կանգնեցաք յօրինակէ մեռե լոցե ի թմրեցմանե քնոյ։

Ալպոփանոյ եպսի։) Արխրթարական բանիւ նմանի միոջ լուսաք զանշուշիչ ձայն կոչնակին, ի ժամամուտին աղօթից հրաւիրեցաք ։ երբ յանդիման ահաւոր բեմիդ հատուցմանն, առաջի կայսիլ, ոչ ի դատաստանական բե միդ առաջի ընթանալով։

Զհանգերձեցելոցն նմանութիւն։) Զի ձայն կոչնակին ունի զնմանութիւն Ասպրն լսական փողոյն, որ ի հանգերձ լուսն լինելոց է։

Ա. տոհմ անչիք։ Ա. յսինքն հանդ սատ գործեաւ կոչնակին յանչարիր քնոյ ուժգնին ձայնիւ զնս զարթուցեր իբր որսուալով։ զի ոչ որսոն է ընդդիմակ հողմոյ լաղթութեան իրերաց, որք զանցս ձեղքեալ ձայն արձա կել տան, ոչ խորութեն կուաջոյ։ այսպէս և դու Տէր Յի՛, իբր թէ որսատեր առնս ձայնիւ կոչնակին ։ մինչ կայր ի մէջ անցս րիր քնոյ ։ այսինքն յանչարուցեալ քնոյ խոր թմրութեան։

ԳԱՏԱՐՈՒ ԱՐ.

ռնս ոչ ունիմ յայտնեալ յոմեքէ ։ և ոչ համարձա կիմ մտաձգին բանիւք պան ծալ իբրև զպատճառապիտս ։ զի կամ՛ մը տաց վարդապետին ներհակիմ։ և կամ յա չաղկոտաց երևիծանիմ, իբր քնոյ ոդոյ մըբ ցեալ ։ և ոչ էիշն պանծացեալ ։ բայց ըստ նացեց պնպիսի պատճառս գտանել։ զի ոչ եթէ վարդապետին ներհակեցայց։ և ոչ յա չաղկոտացն պատճառս տաց երևիծանելոյ զնս աշխատուի ։ Ալսպէս թուի ինձ, թէ ոբ վարդապետս Ըդեմ պիղծ թմրդրակեցոց արտադրեալ է զձառս ։ զի ինքն ոդ զնկեղե ցի ։ պատճառ և վճամնհարի զիպոյն իբրև զսահելորդապաշտուի քամահելին։ ընդդեմ որոց ոնր վարդապետս կարգ զձառս, զնսոր հրաժուելի փայտին թարգմանելոյ։ Եթէ բորդ ՝ զի երանելիս գոլով ջերմեռանդ ա ղօթից, զզարթուցիչն գովէ առ ի՛նքեանձ բարի զայլս կամելով շարժել ։ Երրորդ՝ կն բարեգոն մնաց է զմանաւոր բարիս գնե րագունապես գովել ։ իսկ երանելիս գո լով բարի վարձպետ, և բարեսէր Ա. Հ պատ կեր, վն պնորիկ ղբարեսն պատճառ և ևզար թուցիչ զնպատան գրոշատե։ Ալորրորդ թուի թե յոմանս տեղիս նորապես զանգակս շի նեալ, քամահելին զհարուածն կոչնակին, ոդ ի սոյն գլխով յառաջ գնալով ասե ։ ոչ զան գակ նբոյ պղնձոյ զանգակեցուցեալ, վն որպ զան առաջել քան զայն ընդունելի գոլ վարկէ ։ Չորրորդ ՝ ոդ զնմ աղօթական բանս ի խնդրոյ ձգնաժոր եղբարց շարու գրեաց, զանձնին խոնարհեցուցանելոյ զեզա նակ ուսուցանելով ի յաղօթելն ։ պատպես և ի նոցանէ ստիպեցաճ զպատճառ կոչնա կին հարմանն թարգմանօրէն յայտածելոյ։

և զնայսոսին յանցաւորութիւն սովաւ բուժել ցեր։ զի զյանցանաց պատճառ փայտն՝ զոր
Թուցման պատճառ կամեցեր։

✻ (ձ) Կորիաս։ Վարակեալ, և կրճիտիւ կամ կրճտիմն է ցանկ և միջոց։ ուրեմն՝ ի ձեռն այս փայտիս ժամուհարի (ասէ) զոր միշտ ճչեցուցանել տաս, կամիս ցուցանել թէ հին օձին սպրդի վերքն անբժշկելի է, որ միշտ առիւծանմման շրջի և խըն դրէ թէ զո՞ կլանիցէ։ վե՛ որպ այսու միշտ ազդես և զգուշացուցանես յարկածից հին օձին։ զի այս փայտս՝ ի նըմին կարկառ վը կացուեր անբուժելի նախանձու չար օձին։ և անդ արար նո՛ր մեքենայիցն։ կամ թէ՝ ի ձեռն այս փայտիս զոր ճչեցուցանես կըզ սես ցուցանել, թէ հին օձն կարկառ ևկըզ ձիմն ցանկ վիւր նախանձաբեկուին արա բեալ է։ վե՛ որպ սովաւ զգուշացուցանես զմեզ պատրաստ լինել՝ ի նորայն հնարից և մեքենայիցն։

✻ Ընդ երդոյդունէ գծագրութ։) Ա. յանիքն որոյն երդոյդունն երեք անձն է։ վե՛ որպ երեքկին առաստանաւ չինեցեր զնայան զըզկիչ սընդ։ որ՝ ի կատարածին անբուժանելի կապանաւք՝ ի տարտարոսն մնայոց է։ զի աստուած երեքկին ըստ Մովսէսի, ոչ երբեք խաղն։ որով ցուցանի թէ կարողութ ձը երդոյդունն՝ սընդ կապ անբուժանելի։

✻ Ընդ ճաճանաւոնանք։) Հնարիւք և խոհոտութ զնա՝ ի կուռոյն պաշտամանէ ապատեցեր։

✻ Խոսիս ևս ահռելիս։) Ա. յանիքն այս կոչ նակս ահարկու հիւմնմանն, ծանուցեր և քա րոզեցեր զՔ մարտուն դոլ անվանելի։ զի հիւմնմամբ կոչնակին՝ ցուցանի Ք մարտութ հաճատոյն քրիստոնէականի, թէ ի՛ չայտնի և բացերև։

✻ (ժ) Ձ՝ի, որ աճեստարանաւոր պոռիմ։) Սոր աճեստարանն՝ ի վե՛ր լերին բարձու քա րոզելի էր։ որ վոխանակ այնմիկ չորինակ և չապացոյց աճեստարանին, ի վե՛ր բարձրա գոյն տեղւոյ հարկանի կոչնակն։ որ հռչա կէ և մեծացուցանէ զպատուիրատարութ՝ Ք։ թէ ի՛ բարեաց աճեստարանիչ։ և ամ զի՝ ի հարկանիլն կոչնակին, նորոգի՝ ի մեզ յիշատակ նոր աճեստեաց և աճեստարանին Ք։ և կամ զի նոր աճեստարանն Ք։ պատճառաւ փայտեայ խաչին մեծացաւ զի խաչն է պարծանք Ա՛ճեստարանին, և զը լուխ և պատկ տնօրինութեանն Ք։ և եկեղե ցայ։ ոչ ասէ Մակեբեերանն։

✻ Ընդ ծոլոմեանո գանգաղութիւն։) Իբր թէ՝ ընդ դանդաղկոտ ծուլութեա՛ զյանդի մանութե՛ մեզ խրատու խառնեցեր ձայնիւ կոչնակին։

✻ Ընդ այլեկն աչքոյ հեղութիւն։) Ա՛ի ոչ հարքն բնականաբար սիրեն զորդիս, բայց և երբեմն ուժգին բանիւք և սպառնալեօք յանդիմանեն։ այսպէս և դու հայրաբար սիրես զմեզ, բայց ըստ սիրոյդ՝ ուժգին հընչ մանիւ կոչնակին զմեզ զարթուցանես, և զոր հայրական հեզութիւդ՝ ձայնիւ կոչնակին բարեխառնես։

✻ (ի) Երկաթոյ դիկորդոյ։) Երկաթոյ ծայրիկ միջինն բարեխառնէ, զի մեղմութե և սաստ կութե։ ուստի ոչ կարի մեղմ, և ոչ կարի ուժգին ձայնիւ զմեզ կամեցար զարթուցա նել։ զի մեղմ եղանակն մանաւանդ թերե ցուցանէ, և ուժգինն զարհուրեցուցանէ։ այլ դու զմիջինն (ասէ) ի կիր արկեր ըզ ձայն փայտին, որ զարթուցանէ, և ոչ զարհուրեցուցանէ։

✻ Ձ(ր)ւնոյ ահիւ։) Ցօղունակ յարուե որ ձայնիւ և փողով հրեշտակապետին լինի, հընչմանբ կոչնակին առնէն ծանուցեր։

✻ Լեփտոյոյեր։) Ա. յանիքն զարթուցեր յանբանականս զաղափարանե։ որ ի գերեզ մանի տքնեցոյն է յարուխն զոր գծոխեան կոչե։ զի գերեզմանն գծոխ կոչի։

✻ Կոչեցեր ղողիսոխոս։) Ա. յանիքն ձայնիւ կոչնակիդ կոչեցեր ի գինիդ ուրախութե՛ ի նը Պասարան։ զորս արբեցոյ։ որք քնոյ պատճառաւ պակասեալք էին ի մտաց զի քուն բառնայ զուշիմութեն։

✻ Ընդ ոնդէյնէ։) Պատրաստիչ է այս կոչ նակն զՀարան եկեղեցի, իսեր փետացին քի

✻ Ընդ ոյնոյեր։) Երկեցուցեր այս խթանաւոր և մահմռկիչն, զանհաւատն չարին ստէպ զգաստանութեն։ զի ի՛ ջնջեն կոչնակին վար հուրի, թէ ստ՛ ի գանել զնս զարթուցա նէ զմեզ։

✻ Լոճ ոթուաթ։) Հաստ ոտքանոտութեա սաստանալի վրեն զկոչնակն սարսռեր, որ ի՛ նը սեղն մընջէ։

✻ Ալ աթաշոն։) Ալ ապեցուցիչ, կամ սիւ բիձէ՛։ այ զփայտն ժամահարին սեբելէ և վանիչ սրտերը չարախոս սատկին։ կամ թէ նո՛ր կըսակաց չենկեն, չարդ ի հաղըզ լա ցայս փայտս սրտերը։

✻ Ղիֆայեն պոզոնս։) Չի փայտիւն ի դը բատին յանգեաց, և դու զփայտն յանդգա նաց՝ ազատուե և ընդհատ փայտ սրտերը։

բարեաւ գործս առաքինութեանց որ պարտ-
զայս գործիս հնարեցեր : և կամ զանց ա-
էր ինձ , առ ի անմոռաց առնել ի մտաց
ժամ աղօթից զոր մոռացել էի , որ պարտ-
որք են արմատք մեղաց :

❋ Ա՛ռաջնոյ գործոյ խմ : Ա. յայնըմ ըզ-
րով խափանի ծուլութիւնն և դատարկու-
Հոգւոյ մերոյ զեկամուտ սեգս մեղուց ի
ցեն ։ այսպէս և այս կոչնակս ի պարսիպ
ցեալ խմիք փայտի , և կամ քանիեաւ քան
անպիտան խոտս ի պարսպոյց խլեն կամ
գաստացուցեր : զի ոչ որք չսիզ և պայ-
բիւ կոչնակին հարմամբ ժրացուցեր և ըզ
և քնատուքին ի խոր անկեալ ։ այսու ձայ-
մատն մեղաց որ ե ծուլութին և պղերգու-
զրով խոստովանիմք առ քեզ զմեղս մեր

❋ (Ը)Ի նոր ոռնէ եւլ : Ա. յայնըմ զոր
զայս ։ ոչ ևս կամիմ զայդ առնել ։ զի
նոյ կոչնակ ։ զի ոչ ևս ոռնիցէ ։ զի ոչ
ցեալ ։ զի ոչ ևս ոռնիցէ ։ զի ոչ ևս ոռ-
նիցէ

Տնաց ՚ի վէր իմ. զու այսու ՚ի միոսն իմ քեզ
բեր և կատեցեր. զի որքանիցս հարկանի՝
յիշեցից ես զքանց արարել պաշտօնան իմ
և ջանացայց վճարել։

❁ Ձայն բանիդ այ։ Յայնըմ այրաբանիս
բէն եթէ այլ իմն ձայն բանիդ Ա.Յ կոչեմ
զձայն կոչնակին՝ ոչ սխալիմ. զի ե սա այլ
իմն Աստուածս ազգարար զաւետեան քոյ
Տէր։ և ձայն բարբառոյ յանապատացեալ
՚ի ժամ քնոյ։

❁ Խոցեցէք։ Ա.յայնըմ այս կոչնակս թէզպա
անշուշտ է. բայց իբր հոգեկիր՝ ազգումն
տայ զմեծումն գործոցդ հոգևակերով. ոչ և
խաչն քո փայտեայ՝ ի նշանակ յաղթուեդ.
որ անշնջապէս զմեծ վիրաւորեցիդ արարեալ
ընդ ամենայն հոգևակից ձեր։

❁ Խոտորումն։ Ա.ապուռ և անթոռելի օգ
նութիւն և պարգևս եւսեր երկրաւորացս.
որ իբր յանապատապար և յանապատէն քաղ
զաբի ձեռս բնակեալն եմք։

❁ Ընդճգրելի նեղոսեան ընաւոյ։) Զոր Տէր
Յիսուս ձեռնադիր փառաց և կերպարան Ա.Յ
նօր ես. բայց ոչ կարէ գրիչ մեր կերպա
րանել զքեզ՝ թէ ո՞րպիսի լոյս էիցես։

❁ Ա՛ր ուրուանդ։) Արկնապարգև. և խրճիթ
ընդհ կենի Աստիղ կոչնակն է. որ նեռն
նմանի ՚ի հեռաւորս ձգեալ (ասէ) նովաւ
զսէրն վերաւորես։ որպ և ձայնն ՚ի հեռաւ
որս ընթացեալ. և յարմարապես թռուցեալ
իբրև զհոգի ոճող լինքեան զարթուցանէ
զթմրեալսն քնով։

❁ Ընդոստին։) Ա.յայնըմ ընշան խերին սա
ռանայի. այս կոչնակիս հարմանքն կործա
նեալ բնկճեցեր։ սաստկի նշան խերին գա
տարկութեանն է և քունն. որ հիւծումն կոչնա
կին առնէ զգատարկն գործոնեայ։

❁ Իւր ղողանջ։) Շրջապարկապ։ ամրա
բերդ։ քաղաքին ամենայուցիչ վասլանկայ.
կամ թաղին բերդատարածէ։ զի այլ ՚ի
դուր դաշտի կոչնակն (ասէ) ե իրրև պայ
սոսկի կանգնեալ ընդդէմ արձանացմանն
ստգոյ. որ ոչ Հրեշտակ կատարար Ա.Յ.
փողէ և ՚ի մարտ հոգևոր խրախուսէ զմեռ
կոնոն եկեղեցւոյ։

❁ Ա՛ղաղակ։) Ա.ծատրնալ։ առ նշանաւորել։
❁ (է) Ա՛ենէտ ոչնարիսքեն։) ՚ի՞նչ նշանա
րելոյ (ասէ) իրր ընդհ տուել ձայնի կոչ
նակին. և արեանդ ազատական ոչ զԱ.Յ
լինն ՚ի ջուրն արձակեալ. լինի սա ոչ վնաս
ջիւր խեթկիչ սատկայի։ զի և զսա ոչ վնաս

քո եսանաշ և արեանդ սրեցեր. և ծայրա
սուր եղջիւր արարեր սրոմ նր խոցոտիչ։
և կամ զի ոչ որք զսուր ինչ ՚ի վէր եսանա
քարի սրեն, իւղոյ զքարն թանան առ ՚ի
մեղմել վկարծրուն երկաթոյն. և առ ՚ի փո
րապէս սղոյլ ՚իվէր քարին հառաբաբելն։
այսպէս և քո շնորհդ և արեանդ հեղումն,
եղեալ ոչ զիւղ ՚ի վէր եսանաքար հրամա
նիդ. և արեաց զձայն կոչնակին առ ՚ի փեթե
կել զսիրտն սաստկի մոլի գոռոզին։

❁ Ա՛ՆԵ ապտանէ։) ՚ի Զայնէ կոչնակին
(ասէ) առաքել սարսի սպոյն քան ՚ի ձայնէ
Հրեշտակաց։ և գոռոզն ամրուէ նր գոլոր
գի. զի առաքել քան զՀրեշտայն սրտաբեկ
և երկչոտ լինի. և քան զնոյ խմաստուին և
ստուերական օրէնն խախտուա և կործանել։
և առաքել քան զառաւծ երկնչի ՚ի ձայնէ
սքարազղինն։

❁ Խէբ։) Վ՚ուն, նախանձ։ սպոյն քէն պա
հելով զմեզ ՚ի դատարկութէ պահէ. իսկ
զու սովաւ զնր քէնն ոչընչացուցեր, զմեզ
գործունեայ յարթուն առնելով։

❁ Ի Տգնոպ ծ ։) Ա.զգարար շնորհիւզ
՚ի ձեռն փայտին Հարման, զվիշտս որ ՚ի մե
զաց հերքեցեր։

❁ Հ՚ոլմ։) Ա.յայնըմ զմիշեցուման սպոյ
կան ՚ի մտացս մերժելով։

❁ Ի Տարբ։) Զհեռացուման աւետս մնդնա
մտածմանն, որ ՚իմտացս հեռացուցեալ եմ
զօրն զայն հերքեցեր։

❁ Ի Ա՛ոթ ։) Ա.յայնըմ զյաղթութեան
խնդ թմրութէնն, զդաստատուցեր և ժրա
ցուսցեր ձայնիւ կոչնակին։

❁ Ի Ա՛խտա։) Ա.յայնըմ զդիւթախաւսն
հեծեծուես որ պատճառ տկարութ և անդ
կարուէ եմ արարեալ. և թեմպելուէ պատ
հաս եմ գործեալ. որպ կէսն ՚ի բնութէ, և
կէսն ՚ի դիւաց հրապուրմանէն է. ջնջմամբ
կոչնակի ձայնին ՚ի տարբ վանեսցես։

❁ Ի Ա՛ղա Տրածնա։) Ա.ՀՀ ՚իբնութենական
ալ զբարեպատկան ասպ խորհրդոցս (յորմ
ճշմանի հուրն մեղաց) ցրուեսցես (ասէ)
նշանաւ խաչիդ և հնչմամբ կոչնակի ձայնին
նաև ասի թէ զկայծակուն և զերկրաշար
ժուես ՚ի խափանէ հարուա զանգակին յեր
կիրն քրիստոնէից։

❁ Ա՛ղբոսանա ևոլոսքեն։) Ա.յայնըմ յոր
ժամ ՚ի ձայնէ կոչնակին զարթուցեալ ՚ի
պաշտօն կանդնիմք՝ վկարկատարբ որոշ
մունս, վը աղօթից մերոց ցրուեալ։

❁ (ը) Ձոճագին յոլոսանս։) Ա.յայնըմ զգո

երկիր եւ բարբառ փողոց քարոզուէ Յ՚ռա-
քեալն ։ որոց քարոզուէն պատմեցաւ ա-
նունն Ա՚ի ։ նայն է թէ, հնչեաց ի ընդառա ի-
ձանան հեղինոսաց ։ զի ի զանազան ազգա
ւ ի լեզուս պատմեցաւ անունն Ա՚ի փո-
ղովք առաքելական քարոզութէ ։ զի որոց
ոչ պատմեցաւ լուան եւ այլն ։

* Յիսուսեան չ ըոյն առակ ։ (Ա՚. յսինքն ցըր
ուեցան եւ ձապաղեցան իբրեւ զչուար դևքն
թշնամիք խաչին ի լսել զձայն կոչնակին ։
* Ի՚նդատուբեցաւ ։ (Ա՚. յսինքն ձաշակն քաղց
րութէն պղղյն համ մատուէ սորայն պատ
ուականութէ ։ զի սորա պտուղն քաղցր է ի
կոկորդի ձաշակողացն ։
* Կենաց անուանեալ ։ (Ա՚ եթէ փայտ կոչ
նակին ։ այլ փայտ խաչին՝ կենաց փայտ կո
չեցաւ ։ որոյ տեսակակից է կոչնակն ։
* Ի Ամէն էլէյսէ ։ (Ա՚ցա այնմ, յաւուր
այնմիկ որ ի սանձս ձիոց իցէ սրբուէն Յ՚ն։
Ջաբ։ 20 ։ զի ոտք խաչն ի պատժոց աճա
զակաց, էանց ի հեղուխս կայսերաց։ պատե
ւ խոտելի փայտն՝ սրբուէն Յ՚ն կոչեցաւ
պատճառաւ խաչին ։ Ա՚ենի ։ եւ ըստ որում
հրաբխակ եղև ժամհարաց ի կոչ եկեղե
ցւոյ իբր ի քնոյ մահուանէ ի կեանս
հրաբխոզ ։
* Ի՚ցփոփեցաւ ։ (Ա՚. յսինքն սուրն երկնից որ
ի խանաց ծածկեցաւ, ի յայտնիլ ցոյց երկ
նաւոր թագաւորին ։
* (Ա՚ Ոչ գծեաց ։ Ի շինանան տաճարին
Սողոմոնի , ձայն երկաթոյ եւ մրճի ոչ եղև
լսելի ։ զի կամ անտաշ քարամբ շինեցաւ ։
կամ Ա՚ի ի լերինս նախ ոտորկեին եւ չափակ
ցեին ։ եւ ապա բերեալ ի տեղն շարէին ։ եւ
կամ Ա՚ի ձայնն հրաշիւք ։ թէպէտ (մրճովք
գ.քարինս) հարկանէին եւ ձայն ոչ էր ։
Ա՚այց մինչեւ պատճառն ընդունելի է եւ
ճմարիտ ։ զի այնքան գեղեցիկ տաճարն ան
կուի քարամբ ոչ շինիւր ։ եւ վա՜ ընդ ի ևօճն
ամն հսկիւ աճարտիւք , եւ այն ի ՃՀՃ չի
նողաց ։ համաձայնի ասացելոցս եաբ ու
ղեաց պատմիչ Ա՚արինոն ի գրքոյ Ճ՚ե
գեսիս եւ ասէ թէ , իմաստուն Թագաւորն
Սողոմոն ի կացուցանել զայս կերտակս ։ զբաղե
ցոյց անդ եօթն ամ շարունակ զՃՀՃ արս,
և ոչ բառնականացաւ առնել զնա բոլորո
վին ներքուստ մարմնոյ կատարն տաշելոյ
և այնպէս քառանկիւնաբար կոխել ։ մինչ
չի ոչ տեսանիւր ի նմա կոչտ ինչ և այլն ։
Ա՚ոյդ ՝ որ երկաթն ի շինանան տաճարին ,
ոչ գծեցաւ ի քարինան իբր կարծրութէ և

լացուն հպարտութէ չարին ։ ընդ խաճար
կեղծաւորութէ խառնեալ ցրուեցաւ ։ յոր
ժամ և մեք ձայնիւ կոչնակին զարթնումք
ի պաշտօն փառաբանութէ քոյ ։ քաղցրանաչ
վիշապ կոչէ զաջոյ ։ զի ոտք նր ի չարիս ըն
թանան ։ և զի սպասէ ուսից վախճան ի
մարդոյն ։
* Վայթ սպասիան ։ (Իբր ի ձայնէ կոչնա
կին յառնեմք ի յաղօթէլ ։ զսուբ սաստակ
մանն թշնամեաց հերքեցաք ։
* Ձ՚յօրհնեալն ։ (Ա՚. յսինքն ի յառնելն
ի վէր մեր վայրենի ևգիպտացւոյն խորհրդոց
և չար մտածմանց , ցրուեցաք ի զարթ
նութէն մեր՝ ձայնիւ կոչնակին քեզ ի փառա
բանութիւն ։
* Ղ՚ևնեաց կոտօս ։ (Իր խաղ առնէն ըղ
մեզ մերով ծուլութէ ։ զի ոչ այնքան զծա
ղա Ա՚. տեսանեն արթուն ի պաշտօնն
Ա՚. որքան վինքեանս յօժար և յարթուն
ի չար գործեն ։
* Յօյս ազգ ֆոյնի ։ (Ա՚. յսինքն թէ վա՜ երբ
այնքան դողան գնդ ի ձայնէ կոչնակին ։
քանզի գիտեն թէ պապիսի ձայնիւ և փո
ղով Ա՚րեշտակապետին յառնէ Յ՚ն ի դա
տաստանն ի վրէժ առնուլ ի խաբեղէն և
ի խաբեցելոցն ։ և թէ սորին ձայնիւ ի պա
տերազմ աղօթիւ յառնեն քաջամարտիկ զո
րականքն Ա՚ի ։
* (Թ) Ոչ չաենոփոլէ հրոյն ։ (Ա՚. յսինքն ասրն
հրով գալոց է ։ և վրիժառու ամբարշտաց
զհուրն առնելոց է ։ վ՚ն որոյ ձայն կոչնա
կին զարթուցանէ ։ զի նախ քան զժամանել
այնմ աւուր , յաստարէզն մարտի ի՚նքն եկէ
ղեցոյ գտանիլին հաճատացեալքն , առ
ի վերծանիլ ի բարկութէն որ գալոցն է ։ ո
րոց յանցանացն գատաստան ամենափոյթ
հուրն լինելոց է ։ զի զոսկի և զարծաթ և
զայլս ամ՚նա փորձելոց է ։
* Ի՚ֆոփոլ ։ (Ամէն հրեից զանազան փո
ղոց ՃՀ՚մունք լինէին , թէ յամառաւոս և
թէ ի տարեմուտս ։ և թէ ի ինչանաւոր աւ
ուրս ։ զայդ մեծ փուղն էր ի ժամանակի պա
տերազմի զօրաց հաճաքման ։ և ահա կէն
ցաղս է ժամանակ պատերազմի և զօրաց
հաճաքման ի՚նք եկեղեցի ։ և ա՚ֆոփոլ
այս է կոչնակի հարուածն ։ Ի՚սայ ։ ԽԷ ։ ԻՀ ։
* Ամբոխեան ասմա ածն ։ (Ա՚ստ այնմ ժէ ,
և Ա՚էր մեր ձայնիւ փողոյ ։ այ բարձրանայ
պատիճն Ա՚. ։ յորժամ ձայնիւ կոչնակին
խրախուսեն մանկունք ի պաշտօնն Ա՚. ։
* Պատեցաւ ասմխմբ ։ (Ա՚. յսինքն, ընդ ամ

խաւռէ սրտի նշանակ · այլ տաչեցան ՚ի լե
ռինս ատտ (ասէ) ՚ի դրախ տաձրեաց փայտն
զօրէ բարձրանալ, թէ փայտեայ խաչն ·
թէ կենդանին որ ՚ի տաճիան եկեղեցեաց հա
րեալ լինի։

✲ Ի ծոփս։ (Ի կողմն · ըստ ծիրա-ծոց ջուրց՝
կղզեաք, կամ՝ քեօֆ-ղք ։ իբր թէ յամ տե
ղիս ձայն կենդանւոյ լսի · ոչ ՚ի մի տեղի հա
րեալ և յանվնուա լրճեալ · այլ յամ տե
ղիս այլ և այլ հարեալ ։ Կայց փոքն ինչ
՚ի հրկիզ յամնագրեալս և ՚ի տարեգրեալս,
յան կեն ուրեք ինչիւր միայն ՚ի հրեշտականն։

✲ Ճա՝ ||| ոչ ոգոգանս։) Հրեշտականն է լեռ
նամիկաց, և կամ ծակ քարանց անդրադար
ձուն ձայնից ։ զի ձայնք և ճչմունք մտել
՚ի ծակս վիմաց, ոչ ունելով զերս և ոչ զին
քեանս զձայնս և զճչմունս, իբր ՚ի բերա
նոց ինքեանց ՚ի ծակուց՝ անգրեն յետ դար
ձուցանեն, ՚ի խորոց գանչուածք ։ Ասէ ըստ
խոսափակի ոմանց ՚ի ձեզ վիրաւորիլ · զի ՚ի ձեզ
մերոս զձայնն՝ վերստին ՚ի օգտ առնիմ
նեաց ։ ոչ անխորհ սրտիւք ընդ առնն մը
թել · ոչ զնչ և սուբ անհամ ձայնքն ։ Ա
ռ չման ոչ ոգոյն · այ զգուշանն ՚ի ենդացու
ցուցեալ, որ ե ամեն ուղղեան · ոչ առնեն
ձայնք հրացանից և հրանետաց ։ ոչ ոգնէց
փոխ ։ այ ոչ ՚ի վնաբարեցուցեալ զմարմինն ։
Ա ոչ տաց ոգոյնիւն · այ ինդանան ձայնիւց
նման և ուշկապարկաց, և թռչնոց՝ ոգի արտու
հեաց՝ սոխակաց, և այլոց, որք ապ չեցուցա
նեն զինսաս ։ ոչ չնգակ · այ զղնծայ կան
գակի և կամ երգ հանի նման, զլսելոն
թմրեցուցեալ ։ Ա ոչ տաք ընդ վնդա ։ այ
քար ընդ վնմն հարեալ առանց քաղցրու
թե ։ իբր թէ ձայն կենդանին ոչ զգայախս
ձայնս արձակէ՝ այլ ՚ի ընչաւոկաց նման, զորս
ձայն հանող կոչէ Սողոմոն ։ Առակ ԼԺ. 4։
✲ (Պոփոխոան ։) Լսոր եկեղեցեայ պահ
պանել զնակ · և կամ զուանն ամրութե ։
✲ Ա՚ ա և պատասխանի։) Ա՚ յանդիման իբրև ըզ
տապանակ և զսահատանին կտակարանաց,
որ ՚ի ձեռացուց միայն բառնալի էր · ոչ և
այս կենդանի ՚ի քրիստոնէից ։ զի դիմաւոր
տպաս Ա՚ Ե ամենդել զևատցուցն՝ էր տա
պանակն կտակարանաց ։ և կամ որպս զվա
կտան ՚ի յուսն բառնալոյ։

✲ (Ինակ ֆանկ տրեշտականն։) Ջ ի ոգ փո
զով հրեշտականսեանն յառնեն մեռեալք
՚ի բնական մնհոմանէ · բան այնմ, թէ յա
րիցեն ՚ի ձայն հաւուն · Յովհ. Ճէ. 4։

այսպէս հասրա ձայնիւն յառնեն թմրեալքն
՚ի մահատիպ քնոյ։

✲ Սոր գործէ չնորհն։) Ի հնումն նոճագալ
բանքը երդեին զաղմոսն Դաւթի · և՚ինչ
բումս ձայնիւ կոչնակին · որ նորոգ Ա՚ճեաս
բանին եղև նոր գործիք ։ որ առ ՚ի լսել
զԱ՚ճեաբանն · Ի՚ն հրաւիրէ զՀաճ՚ոյեալս։

✲ Ջաբիռ-յէլ Հոփաոն ։) Ա՚ինչ եղիսե
ոս մարգարէ սաղմոսասացին ետ նոճագնել
զօրհնութիւն, որ ասի Սաղմոս-կին ՚ի նորա
ձեռն Տ՚ն · այ հոգի նախագուշակութե
լմնան անձրևի յաճեալութենէ ։ և այն ձայն
կոչնակիս (ասէ) զարթուցիչ է ՚ջերմեռանդ
դութե հաճ՚ոյեալոց · զի զՀոգին Ա՚յ
զարթուցանէ ՚ի մեզ յաղօթեան մեր։

✲ Ինչ բնաւոր նախընթացութեան։) Պարուց
առջակայ և նախընթաց · կամ պարագրեալս
զի ոչ պարտոյց առաջինն ՚ի խաղաստացու
թե ՝ և ՚ի դափեքն յառաջանայ, և այլքն հե
տևեն · այսպէս այս կոչնակիս ձայնն՝ այլոց
հետևման սկիզբն լինի։

✲ (Ճէ) Ա՚ղէաց յոմն ջուխանից։) Ա՚ղեաց
և քրիստեերս քնարին յարմարիչ ՝ ջուխակ
նեին են պուխրուներն · որ զթելան լին
քեանս կոպակալ ունին · որովք ձգելին և
թուրանան աղիքն քնարաց ։ այսպէս և ներ
դաչնակաւորութե ազեաց քնարի միաբա
նութե եկեղեցւոյ · կոչնակն՝ ՚ի ոչ զջուխակս
քնարի ձգելիչ հնչուլացուցիչ և յարմարող
ոչ և ասէ · բաւեռութիւ ոչ էրգիակութենէն
բաղացուցական ։ քանզի ազբերգական քնա
րահարուն ներ քին տրամագրութե հոգւոյն
և բարուց բնութե յայտնիչ է · ոչ յայտ է
ասս Ա՚ղէքսանդրիւ, որ միոչ փոզահարն ՚ի
բաղմնականին զպատերազմական եղանակն
է հար, նոս պինդն ՚ի մէջ պատերազմի իսկ
ցած և զէն զանձամբն է ասս · և միոչ է հար
զուրախականն՝ նոյն ժամայն ՚իբաղմնականն
նստեալ զնարձանացը · վ այնորիկ բաղ
ցուցական կոչէ զքնահարութին · այ բաղ
րուց յուզողական և քնուե կրկին յայտնիչ
է ։ զի զամբոն ըստ իմն կարծեաց՝ ՚ի Թամ՝
պուրն · որ զբռմնական հնչուն արձակէ ·
որոյ հարկանողքն բարառնաբար հարկա
նեն պահակաւ · այ նեռպէթիւ երբեմն
առակ բանիւ · և երբեմն միայն զթռմնդուրն
հարկանեն կատղած ։ վ այնորիկ բաղացի
թաղանաւոր բնութե ազեաց քնարի միաբա
նութե եկեղեցւոյ · կոչնակն՝ ՚ի ոչ զջուխակս
քնարի ձգելիչ հնչուլացուցիչ և յարմարող
ոչ և ասէ · բաւեռութիւ ոչ էրգիակութենէն
բաղացուցական ։ քանզի ազբերգական քնա
րահարուն ներ քին տրամագրութե հոգւոյն
և բարուց բնութե յայտնիչ է · ոչ յայտ է
ասս Ա՚ղէքսանդրիւ, որ միոչ փոզահարն ՚ի
բաղմնականին զպատերազմական եղանակն
է հար, նոս պինդն ՚ի մէջ պատերազմի իսկ
ցած և զէն զանձամբն է ասս · և միոչ է հար
զուրախականն՝ նոյն ժամայն ՚իբաղմնականն
նստեալ զնարձանացը · վ այնորիկ բաղ
ցուցական կոչէ զքնահարութին · այ բաղ
րուց յուզողական և քնուե կրկին յայտնիչ
է ։ զի զամբոն ըստ իմն կարծեաց՝ ՚ի Թամ՝
պուրն · որ զբռմնական հնչուն արձակէ ·
որոյ հարկանողքն բարառնաբար հարկա
նեն պահակաւ · այ նեռպէթիւ երբեմն
առակ բանիւ · և երբեմն միայն զթռմնդուրն
հարկանեն կատղած ։ վ այնորիկ բաղացի
թաղանաւոր

Ա. Յ. և ի ջերմուռանդութիւն շարժել զլսօղսն, և ոչ թէ զԱ. Յ հաճեցուցանել, վասն որոյ և Ա. Յ ասէր Ա. մոլաբաւ մարգարէիւ է, է. շՅ. ի բաց արաւ չինել զձայն երդոց քոց, և ընդ նմա սրինգաց քոց ես ոչ լսէայց։ ևզպատճառս սրինգաց քոց ես ոչ լսէայց։ ևզպատճառ ասէ այն բանին ասելով թէ, զի այն երդքն անարդելի է և անընդունելի։ բայց քաղցր Թուեցան Ա. Յ՝ ոչ նայն երդքն, այլ ջերմեռանդութեան սրտից երդողացն։

* Ա. ա աբէաց։) զԱրքայականն սիրել երևեցոյց զնոսա։ որ յեկեղեցւոյ և ի պաշտօն իւր հրաւիրման է պատճառ։ և ոչ թէ ըստ ինքեան, վասն անդպտի ճշմանն։ զի զամս արար (ասէ) ահարկու դիւաց, առ ի ցուցանել զիւր կարողութիւն, թէ Ա. ի նմանէ կարօղ է և ի ձեռն ուրանայն փայտի խմիք ճշմանդ զհաւատոյ և զարհուրելութեան։ ըստ որում և փիղք եր կնչին ի մկանէ։ և առիւծքն ի շաչմանէ կատոյ և յաքաղաղոյն խօսողէ։ և դայլք ի կայծականց։

* Ա. ինչ պահպանութիւն և ոչ փաստոքոյն։) պահպանութիւն՝ պատճառաւ ի պաշտօնն Ա. Յ հրաւիրման, որով պաշտօնիւ և Ա. Յ փառաւորի։

* Ա. նաղանդ արծաթոյ։) Ա. յանիրն առանց կախարդութե, զի որք զկուռս պաշտէին ի զենման անձից. ձայնիւ երդոց կախարդ դօրէն զծնօղան և զանկուծանն թմրեցուցս նէին։ (զի մեծուկ և զի օձի հարկանելով ի ձորն գեհենի, յորմէ հառեղին կոչեցաւ ըստ Ա. փրկչին՝ իմրիկոյ ի հատանէ երկուց քեաց, որք ուրուանգունեք և առասպելք էին։ զի ոչ ուրուականն պակերքն են առաքեալք Քարք։ և իբրև զՀնդարիս նախատապն ոչ նոյք ձևակերպուն։ պատիս էին ևնգ երգեմունքն, լի՝ ձուռմնբանութիք։ և զայ տարիք յարդևանց Հնդարուն թիք։ որոց և բանքն էին նպաստիք։ և քնարքն՝ բանից նց համաձայնք։ զի առաքար ծիծաղեցուցանէին, և ուռնայնաբար լացուցանէին։

* (Ժէ) ևաւ հրեշտակն խոսխոքհոմենոն։) Ա. ի և հրեշտք կարծէին զԱ. հրաւիրեցու Ա. և հրեշտք կարծէին զԱ. հրաւիրեցու ցանել. ի ձեռն ճշմանդ քնարաց և երգեցմանց։ և կամ զՀրեշտակս հրաւիրել ի լուր քաղցրաձայնութեց։ և կամ ի ձեռն եղու նակաւորը ներդաշնակաւորուեց զսպատնա չեաք էին առ ի չհանձնարանալ պաշտոնացն

նօղքն, իբր թէ մարդկեղէն բարձեռով հընչել ասն, յարմարացուցանելով վերնականն երդող՝ ճշմանն բերանով։ զի իբր բարեաց մարդկացնոյ առնօղ յուցանէն զերկրնանն, վն այնորիկ ճոխաճոխութեանց ասէ։ Ա. ըդ՝ ոչ երդարանքն և քնարք ջուրեթակօք յարմարեալն։ և ճշմանէ իւրեանց զկիրս մարդկային մտաց և ըղձից շարժեն։ և յանբանուռ իւրեանց՝ իբր բանականքն բարուց համեմատ ասղք են։ իբր թէ մարդոյ նման բառացի խօսին։ այսպէս և այս կոչնակ (ասէ) յանբան ճշմանն իւրում զբարս երդկայինս արա մադրե։ և իւրն ըղձից հետևեցուցանէ։ և իբր ի պարել և ի դոփել հրաւիրէ յեկեղեցի ընթանալ հարկեալ։

* Ա. ննի նոթա։) Զի հին սրինգքն էին ի պղնձոյ շինեալք, որք էին ցնծղայք։ բայց այս նորն է՝ զի ի փայտ շինի։ Ա. ըդ ցընծղայ ասի՝ կամ ի ձայնէ ցնծնծացման, և կամ ի տրամադրուէն։ ըստ որում ցնծացողութե և խնդացուցման պատճառ է։ զի ընդ երդարանաց լծեալ՝ զցնծուէ նշանակեր զդիսպոծս։ այսպես այս կոչնակ իբր սրինգ և ցնծղայ նորոգ, ի փայտէ շինեալ։ ընու զպակասուէ ցնծղայից հարմանն, ևնշանակէ զբարեխոսէ գիպուածս ի հարատանիս զենման գառին կոչելով։

* (Ժէ) ևւ հեճանոսքն ոռոճաքոն։) Զի հեթանոսաց խաղք՝ և երգեցմունք առասպել և ուրուականք էին, գոլով առա բանք զկերպարանս Աչմարտի ունօղք։ ոչ թէ ա թենայն ի յուզել արամադրապ ծնեալ։ և փրոդիտես իմրիկոյ ի հատանէ երկուց բեաց։ որք ուրուականքն և առասպելք էին։ զի ոչ ուրուականն պակերքն են առաքեալք Քարք։ և իբրև զՀնդարիս նախատապն ոչ նոյք ձևակերպուն։ պատիս էին ևնգ երգեմունքն, լի՝ ձուռմնբանութիք։ և զայ տարիք յարդևանց Հնդարուն թիք։ որոց և բանքն էին նպաստիք։ և քնարքն՝ բանից նց համաձայնք։ զի առաքար ծիծաղեցուցանէին, և ուռնայնաբար լացուցանէին։

եղծանէրին նամակ կոչեցին ՚ի յարկդ սրբուե։
✻ Ջատոփով անկաւան։) Ա. յանկն ջատա-
գովիչ քոյց տնօրինական գործոցդ մարդե
գուե՝ զայս կենսակ արատցես. զի այս է ՚ի
զենարան անմահ գառինդ զմեզ հրամի-
րօզ. իբր ջատագով մարդեղուեդ։
✻ Ա.ենակալե։) Ա. զ ամենայն ՚ն Ա.ե. վե
որոյ ասե. ով ֆեան ևա զ անհոգոլե. գու որ
բանաս զձեռն քո. և յուսացանես զամեն
քաղցրութե բարուեդ. ընձեռեա և տուր
մեզ զօգոց քաղցրուե. զանձրևաց շահիկա
նուե։ որով միջնորդաբ։ այ յորժամ մեք
(ասե) ՚ի լսել զձայն ժամահարին, ընթա-
նամք ՚ի ձե եկեղեցի և հայցեմք ՚ի քէն, որ
լինչ մեզ օգուտ. և քեզ հաճոյ թուենայի
ընորհել։
✻ (Ժէ) Ալ ի ծերոց ձեզաց շերացեալ ընդ ձեզ պա
պերպմին։) Ստեղծուածքն Ա. յ բարիք են
բարերարաց, և թէ նամիք մեղանչողաց. վն
որոյ և ոչ լինչ կենդանիք, ոչ մարանի և որդն
և այլ սղնպլանիք՝ յակնարկելն Ա. յ յոռ-
նեն ՚ի հալածել զմեզանց օրէնս. Իմաս. Ժ. զ.
24։ և ապականել զբնական բարիան, զի
ըստ Արիդորի Ա. ճաբանին. որ լինչ ՚ի վայ
ելս մարդոյն արարան ստեղծուածոց զայ
եյուսքիք, և զուգապատուէ յամբարշտաց
տանջանս փոփոխին. զի ստեղծուածքն գառ-
նան յորոգալթ ոսից ապարշտաց. զի ո՞
րով մարիկք ապաշարեցան, և զիմքք
տանջեցին յերախտամոռացաե իբրեանց։
և միոչ բարեօքն Ա. յ ոչ փութացան ՚ն ճա
չել զառօրն բարեաց. արժան է զի ՚ն ճանա
չեցեն չարեօք ՚ի ձեռն պատժոց։
✻ Ա.բմոտացն Ղէ։) Ա. յանկն զոյան երա
նուե հանդերձեալ բարեաց, որ է անեղկ
բայ ակնկալութե, յառաջ եկեալ ՚ի շնոր
հայն քոյ. և ՚ի բարի արուեանց. ազաչեմք
(ասե) զի արմատոսացես զայսպիսի յոյս
կարողացուցանելով զմեզ ՚ի գործս առաքի
նուեց. որք են բարեգոյն միջնորդք մերոյ
երանուե։ Ւայց սովաւ ասեն, ոչ եթե փայ
տիւն լնականաւ. այլ միոչ ՚ի ճչմանն նո
յառնեմք ՚ի պաշտօնն Ա. յ և զգուշանամք
պատուիրանաց նո պահպանուե։
✻ (Ժէ) Ջայս ծառս առնեմք։) Ուստն սա
բեկայ էր յորմէ խոյն տուաւ փոխան Իսա
հակայ։ բայց ըստ յաթենացւոց ոչ ասի ծառ.
այլ փուշ. իբր ՚ի մէջ ի ոց պատատել
էր խոյն։ բայց ոմանք փուշ այնքան կարե
լինել բարձր և հաստ. յորմէ կարիցէ կա
խել խոյ մի այնքան ծանր. Ւայն զեղջերացն,

Ւամանաւանդ զի և Թարգմանուե ասէին բա
ռին ըստ Ջերոնիմոսի՝ բարձր Թարգմանի.
յայտ է ուրեմն Թէ նա էր ծառ Ւիթենեայ.
կամ այլ ինչ. և ոչ փուշ. և ոչ մորենի։ Հա
մաձայնի մատամբ լուկ և կոտա՚՚ մեկնիչն
՚ի վե սաբեկայ ծառոյն. վկայուե բերեալ
՚ի Թարգմանուե եօթանասնից, Թէ եօթա
նատունքն զերբայական ձայնն սաբեկ, իբրև
զյատուկ լսի ծառոյ Թարգմանեն. Ւազարոս
ասե անդ. նաև ըե զիրն ծոա (ասէ) և
զևոյն յեղջերուոյն կոխեալ։ Ա.ըդ՝ ըե վար
դապետս պլատոնօրէն սաբեկայ ծառիե,
Ւմանայ զփայտ խաչին. և երկրորդապէս
զփայտ ժամահարին. որ ուներ (ասե) ՚իդի
տակ ոտոց զաշանդ սուրբ. Նորոգ այժմե
վրկուես ծաղկեալ քե. ՚Ր.ս։ զի փայտ խա
չին ծաղկեալ՝ երբեր պտուղ գ՚Ր.ս. և փայտ
ժամահարին հնչակելով զնմանէ՝ ասի գոլ
պաղաքեր. զի պտուղ հնչմանն նր ծնանի ՚ի
միտս բարեպաշտից զՐ.ս։
✻ Ւէսաբ։) Գնէք. կամ կարօտք. և տգեղք.
կամ ըստ ստուգաբանուեե անգլուխք. զի
դէքն անգլուխք ասին վն ոչ ուներլոյ գլ
լուխ զՐ.ս։ և կամ զգլուխն ամէն զՔ.ս։
Թէպետ յակամայ կամաբ ըմբռնեաբք ՚ի
սատուկ տանջանաց՝ հաճատան գոլ զՔ.ս.
բայց ընդ հաճատացն և սարսին, վն ոչ ու
նելոյ զսեր։ Ա.ըդ՝ ՚ի ձայնարձակուե սուրա
(ասե) փախչեն գնէք ներհակքն մերոյ
փրկուե. որք ստուբ միշտ պատրել Ջանան
զմեզ. վերևնլիսս և եթ գոլ երջանկուե քա
րոզելով։ ստորնականք ասին, Թէ պետ և ո
մանք ՚ի յօդս են և ոմանք յերկրի վերայ, և
՚ի ջուրս. բայց հոմայնքն զպատուիճ ընդ
լինքեանս կրելով զգեժոտցն. վասն այնորիկ
ասրնականս և վայրենիս ասին. իսկ ևս քաղա
ղեան կոչին. վն ՚ի չարն ործռանեայք գո
ղան. և խորհրդանշով ասին, վն խաբեական
պատրոզութե իբրեանց։
✻ ԻԷ։ վարդիչ։) Կեղցաբ. մաշարա
կան խոց. ուռիչ և կերչացաբ. որ ուռե
զմարմին մարդոյ. ոչ անդատանի մերոյ
կոչեցեալ որդունքն և մկունքն զբայս. և
Թրթուրն զտերևս վարփն։ ուրեմն յորժամ
յառնեմք մեք (ասե) ՚ի պաշտօն քեզ ՚ի
հնչմանե կոնակին, վն մերոց պաշտմանց և
պաղատանաց. մերժեսցեն (ասե) վառնիչ
ցաբք մաշարականք, և հոյլք մերմաքեցուց
չաց. որպիսիք են փայտոջինք. և մեծակք
և կեռացուցիչ այտուցմունքք ՚ի մարմին։
✻ (Ժէ) Ալիւնապգեղ։) Ա. յանկն պատահ

ատ՝ ի լալ ղէմս իմ. և զպանդխտանալս ի կենս, տուգես անձրև արտասուաց աչացս իմոց զայ անձրև. այսպէս զկնի որոտալոյ կոչնականին՝ ոչ զկնի որոտման։

✻ Ընդոս աջոյսուց։) Ի ղէմս որոտման։

և առ՝ ի պաշտել զբեզ յորդորեացին։

✻ Քաշեալս և թուլացեալս ունին և յամուռելս ի զղջալ՝ իսել զձայն կոչնակին զղջացին։

✻ Քափրացելոց։) Ի բեցելոց՝ այ որք զկամս քեալս և թուլացեալս ունին և յամուռելս մաքուր մտօք։

✻ Լաստաւոքեացին։) Որքան մարմնաւոր՝ այնքան և հոգեկան աչք կուրացելոց. զի թերևս անչեղաբար միշտ ի քեզ հայեացին լեզուք նց արհնել զքեզ։

✻ Լաստաւոքեացին։) Որքան մարմնաւոր՝ այնքան և հոգեկան աչք կուրացելոց. զի թերևս անչեղաբար միշտ ի քեզ հայեացին լեզուք նց արհնել զքեզ։

✻ Ի սակ զանգրտոան։) Ի. յոհնքն որ ոչ խրտի և ոչ ի վեր յառնէ ի լսելն զձայնս կոչնա կնին. և ոչ զարթնու ի քնոյ թմրութ, կամ ղացուացես հեզութ ի բանել հրամանաց քոց, ոչ զՍատթէոս և զՊօղոս. զի նք ի լսել զձայնն քո, նոյն ժամայն հետևեցան։ զի Սատթէոսի մինչ ասաց՝ եկ զկնի իմ. թող զեաւ զմաքսաւորուն հետևեցաւ. ամենչ Պօղոսի ասաց. Սաւուղ ընդէր հալածես զիս և այլն. նոյն ժամայն Տէր խոստովանել ցաւ զնա ասելով. ով ես դու Տէր։

✻ Պանծալի լծոյս։) Լծակն են, որով տապանակն բարձեալ լինէր. որ է կեչեմ որ բրիս. ոչ որ հինթովլի սրբրինեբն ի հալխատներն անցուցած։ Ի. ըդ՝ տապանակի լծակաց նմանեցուցանէ զկոչնակն և զխաչն. ոչ րուք և աղաչէ բառնալ զպարտիս մեղաց։

✻ Լեզի՝ սրոց յոմոեցելոց։) Ակրա և խաչ լինք առնանին ի տեղի խմացման մտաց և կամաց զի յամառուն և կամապաշտուն ի ծուլութենս իւրեանց. հնչմամբ սորա ձայնին՝ տուր լսողուն սրտից և կամաց նց, ի պաշտօն քեզ յառնել։

✻ Ի. կանչ՝ ելից։) Ի. յոհնքն հոգևորապես խոյացելոց՝ ևորք զինքեանն չկշռոյ ձևացնեն։

✻ Ի ել՝ համրացելոց։) Որք համբր և տիզ ալին նման գադարեալք են յօրհնութենդ. ի լսել զհնչումն սորա՝ բացցին և պարզեսցին լեզուք նց արհնել զքեզ։

✻ Ի. ընդ հարման ձայնի կոչնակին զո հրամանդ և ապրօղ նշմարութենդ ընդ խառնեալ միասցի. զի գործացեալ սիրտս որպս զանդամանդ՝ կակղացուսցե առ ընդունել լուծ Ի. ձայնին քոց հրամանաց։ բայց անդամանդեաւ թէ պետ մեր վարդապետք ըս միայտեղն խմնան. այլ ոչ է այնպես. զի միայտելն մանկիս ասի. և երմանն՝ անդամանդ. սոր և լատինք առամս կոչեն։ Ադայց զի վե կարծրութ առնուն ի ևիր զանդամանդն. և չիրաւի ի միջ ամենց ականց ոչ գայ կարծրագոյն քան զչմանն, որ ոչ այլով լուծիք տաչի և գործի, եթէ ոչ նոր գործոնչ։

կանք չաշխարհածք ի մարմնի. որ զոգեղ մարմնին մեր՝ կրկին ոգեղացուցանեն. որպս սիք են վերամարուխն, և երկափլուխն. և այլք այսպիսիք բնականին աշխարհք ցուցանքականք։ որք ի հնոյից չորին պատահին (ասէ) Ադայց ոչ ամ այսպիսիք լինին ի գիշաց. զի բնութ սահմանք են. և կամ ի ներուս չնիկ կոչեցեալ աստեղն, լինին այն պիսի ցուցանքական կենդանիք։ ուստի և նոր ծնն՝ գոլով ի ներքոյ չնիկ աստեղն. բա զում այլանդակ մարդիկ ևանաստնք ծնանել ասին։ զի եթէ գևքն ունելին զիշխանութ ի վր բնականաց. ոչ ոք մարդ և կենդանի զերծանիւր ի նոցին որոգայթից. զի նք առնեն զպատժականս ևզիորձութենս կամս Թոյլատրութ։ Ի. Յոհ Յոչ այլ կայ նին։ այլ ոչ զընականս. և կամ թէ հավիտ երբեք։ Ադայց զերևակայուին՝ ըստ որում կարեն փոփոխել, կարե գոլ թէ ի ժամ չը գայման. զանազան իրս յերևակայութ որ պաճորելով՝ պլպլչեն զբնական կազմութենն յղացելոց։ յորոց վերծանիլ աղաչէ պաշտամամբ աղօթից։ իսկ չկնաոգեղ ևանվնասէ պոռնկամբ խմանս զերեզմրուք։ Ի. յսինքն որ չարին. յայտ է զի բազմաց նա է հակառակիչ։ զորոց չարութ տես Ի. պետրոսի. գ. գլուխ։

✻ Յերկնաւանչուբ բնութեցս։ Ի. յսինքն որք ի հոգևոյ մտածմունքն են. և որք ի մարմնոյ գարչելի ախտք։ զի պատրիկ են մեզ մերձաւոր գաճաճանօղք. որ ի միջն. յի հոգևոյն առաջ գան օտարոյն մտածմունք. և ի միւսոյն յի ի մարմնոյն գոյութք անմաքուր զեռնոցն ապականողաց. որք ի գոյութ մարմնի մերում չեռան խըրտմունք պէսպէս ցանկութեց։ զորոց վանիչն խնդրէ պաշտամամբ աղօթից։

✻ (Ժը) ղ Ի. նգոամանգեայ սիրտս չկմաքեալ։

Ի. յսինքն ընդ հարման ձայնի կոչնակին քո հրամանդ և ապրօղ նշմարութենդ ընդ խառնեալ միասցի. զի գործացեալ սիրտս որպս զանդամանդ՝ կակղացուսցե առ ընդունել լուծ Ի. ձայնին քոց հրամանաց։ բայց անդամանդեաւ թէ պետ մեր վարդապետք ըս միայտեղն խմնան. այլ ոչ է այնպես. զի միայտելն մանկիս ասի. և երմանն՝ անդամանդ. սոր և լատինք առամս կոչեն։ Ադայց զի վե կարծրութ առնուն ի ևիր զանդամանդն. և չիրաւի ի միջ ամենց ականց ոչ գայ կարծրագոյն քան զչմանն, որ ոչ այլով լուծիք տաչի և գործի, եթէ ոչ նոր գործոնչ։

քաղցմունքէ մեղաց խեղդ իմոյ, յառնելով ի պաշտօն քո՝ ազատիցուք ի խեղդմանէ : և զայսոսիկ ամենայնի :

✻ (ՃԽԲ) Ի ձայն կոմոսիոյ : Լուր Թէ այսու կամ ընդ առնդ խաւ, առ հայր քո զմեզ հանդերձ յօրհնութիւն, և առ քեզ միանալ պաշտամանէ. զի աղօթքն ե զարձումն մտաց առ Ա՛Ջ ՝ որ և խոնարհ յօժարութիւ : և ըստ ձեզն Ի՛ովնէսիոսի յուսեղէն յար իմն . որ ՚ի ընդ մեզ, և զմեզ ընդ Ա՛Ջ կապէ : որպէս կատարեալն միաբնութիւն լինելոց ե ի հանդերձեալսն . ըստ այնմ Թէ, վախճան կնի նիւն կատարելոյ ՝ ե սեղմագոյն միաբնութիւն ընդ Ա՛Ջ : որ և զմեզ արժանի արասցէ Տէր մեր Յ՚Ի՛ն Ք՚Ի՛Ն, որ ընդ Հօր և ընդ Հոգւոյն միշտ օրհնեալ ե ի յաւիտեան :

հայրենասէր բնակութիւն :

✻ Լսոյ ցնծութիւնդ և այլն :) Ա՛յսինքն զհոգեկան ախորժակս մեր այնպս վառեացես, ոգ զի ի լսելն մեր զձայն ժամս հարին՝ ցընծասցուք և բերկրիցուք իբրև յաւետեաց ձայնէ :

✻ Ա՛ծափ հոգեպարեան : Ա՛ստ օրինակի հոգևոր նուագի, որով ոչխարք հանդստանան : այնպէս եղիցի ձայն կոչնակին, որպէս զնուագ հովուական, առ ի հանդստացուցանել ի պաշտամանէ քոյ զբանաւոր ոչխարս :

✻ Ա՛խե երանութիւն : Ա՛յս ե ըստ իրաց լինէ : ըստ որում զարթուցանէ ի պաշտօնն Ա՛Ջ : որպ պաշտամանէն երանութեան

մերձենամք :

✻ Աստ խեղդմանց :) Ա՛յսինքն միշտ ի

Որ զմի հատոր զաղօթից	բանն.	
յոգնիմատից ըշտեմն	բանն.	
ըստ իմ կարի յորդ քրքրանաց	ջանն.	
յաշարատ ածի մեկնողաց	կանն:	
Թէ պետ սրբոց բանիցն ոչ	կեայ.	
լուծումն ետու զկտ սրբոցն	ձեայ.	
կամ գրելոցն անդամանդ	դեայ.	
գուցէ եդի իրբու խէ	ղեայ:	
Նայեց քեզ պատիւ անճառագ	Ա՛ստուածոյ.	
որ զայս բանիցն իմոց հիւս	ուծաց.	
զէտ մաղ այծեաց որ յօրինի	ճաշ.	
՚ի խորանիդ առեր շինի	ուճաշ:	

ՃԱՏՅՈՒՐ

ԵՐԿՐՈՐԴ

Ս Ե Կ Ն Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

ՁԱՌԻՑ ԵՒ ՆԵՐՔՈ
ՂԻՆՑ

Որոյ Պարեգործն Աստուած
կայսեր Երեշտակական
Ոգ արդասպետին

Ս Ե Կ Ն Ե Ա Լ Հ Ա Ր ա դ ե ա լ Ա Ճ Ա Ճ
զգուշութե՛ւ ի Յակոբայ Ա.ՐՔ
Նախկոպոսե և Պատրիարքէ Ալո
տանջնու Գալատ Ի՛ջաման
կոչեցելոյ։

Յ Ա՛Ի Տեառն 1745։

Ե՛Ւ Հայոց ՃԾԴ։

ՈՒՍԱ ԱՒԱԶԱՆ ԿԱԹՈՒՂԿԵ ԵԿԵԼԵՑՒՈՒ։ ԻՄՈՒԹԻՒ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՇԱՓԱՂ ՊԱՀՊԱՆԻՒ ԲԱՆ ՌԱՀՈՒԹԻՒՆ ՅԻՒՐՔԱՄՈՂ
ԻՐԱՒՈՒՆՔ ԱՇԱԿԱՆՆ ԱՄԵՆ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆ ԱՐԵՒՈՒԿՆ ԽԱՒԱՐԵԱԼ ՍՊԱՆԵԼՈՒՆ ՄԻՋՆԱՐԱՐԻՆ ՄԵՐՈՅ ՆԱՀԱՏԱԿ ԻՄ ԱՄԵՆ ԱՆԱՄԵՆ ԲՆԱՒՈՐՈՒԹԵՆ ԱՅՍ
ԱՇԽԱՐՀԻՍ ՄԵՌԱՒ ՓԱՐՁՆՈՎ ՄՀԿԱՆԱՑԱՒՀՒ։ Ի ՄԵՐՈՅ ԱՆԱՀԱՍ ՄԵՌԱՑԱՆԻ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԿԵՑԱՒՆԻ ԻՒՐՔԻ ԹՇՆԱՄԻՔ ԲՐԻՍՏՈՍ
ԱՂԱՒ։ ՅԱՅՏՆԵՑԱ ՋԱՐՄԱՑԱՒ ՋՈՒՐ ԹՈՐԹԵՑԱՒ։ ՈՂՈՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱՒ ՀԱՐՑԱՒ։ ՆՈՑԱՆԱՒ ՍՈՒՐԲ ՀՈԳՈՅ ՏԱՐԱԳՈՒԵՑԱՒ։
ԿԱՑԱՒ ԱՀԵՂԵՑԱՆ ԿՐՆԱՒԱՒ։ ԶՈՒՐՆԱՒԱՒ ՍԻՐՈՒՄ ՋՈՂՈՑ։ ՅԱՒՀ ՆՐՄԱՏՅՑԱՒ։ ՍՈՒՒԵՐԱՄՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՆՏԱՒ ՏՆԱՁՅԱՒԵԼՈՅՆ։

ԳԼՈՒԽ ԻՆՆԱՄՈՒՆԵՐՈՐԴ Վ. ԵՑԵՐՈՐԴ։

Ալ Ալին գլուխս բաշած ինչ, ու գրեմ եղբայրն է պատմաբանութիւն վրայ պատարագի աբել Յաչին. որ յետոյ հրաշալուծոր վանս կառուցեալ յոնուն աբ Ա՛ծածնին յերկիրն Մոկաց ի Մուեճունս ե կենդանի աչ, յեղբօր սրբոյ աբել Գրիգորի եպիսկոպոսի տանը նահանգի, զորս գովէ ասս ։ որոյ ի պատիճ Գրիգորի եպիսկոպոսի ատ Տէր ննջեցելոյ ։ ա՛սիկ ու կրօսաբանութիւն կայսերդն, եբբու լուսն, ինչ ե բէյր սրբոյ նորա լեալէ ծառայակից Հայրիկոպոսին նորա ՝ Մուեճունս անուն, ի հեռու գեղս նորա Պանգլուծոր առաջեցին քնծոյ հոգեւոր ըստ ըղձից նորա տան ի ննջաց փայլին , ու ի բոլոր գործոց չորչարանացն Քրիստ կայցէր, որպէս ու պատմէ ։ որ ի խնդրոյ նոյնոյ Մուեճունոսի (որ ժամանակիցն էր աբէյր) հրամէ վերբերեալսս ի վերայ պատարագի աբ Յաչին , ու կառուցեալ ուծ քեան ։ ու զի վասպուրականն հաճախեն ու ըստ նոյնոյ հրոյ ու ստիճանակից գոլով յորում էր աբս Մուրճ գոր յորչորանեցաց երկիր ։ ինբ սա վերհանելոցն աբէյ Յաչին. որ հրճեցաւ օրհնել ի ոչնամ հաճախ ստիճանակից ընչորանոցն։ ու որոյ ի պատիճ երբեմն պատմբանի կայեալ պիտակոսականն ներբողեսն ի պատիճ արբոյ Յաչին պատարագի ։ որ նոյն վանսն այժմ ասի՝ ի հեռու Հոյոց ։ Ա՛մէն ։ ու սոյն գլխով բաշած գան պատմաբանութեան բանս յայտնի ինչ . ու ինչ զորս երեք կարացաւ հրատարակել ըստ ինձս ։ ու զորս ոչ կարեմն , ու համ ըստ սիրոյ ինոյ ընդունելի չեիչ ։ այնմ՝ վնասուն չըմեբերդողին խնդրեցաւ ։

ԲԱՋԱՄԱՍՏԱՐԱԿ ՍԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆՑ

✻ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ✻

ԻՏԵԼԻՒ՝ ԶԻ ԶԻՆԻ ՄԵՂՈՒԻՆՆ ՈՒՄՄԱՆՈ

սի կայսերն Յունաց . ինան նմա երկու որդիք ի՝ սիկ Հոռոմանոսին . բայց Յոյնք թագաւորեցուցին զԱրիկ փօրոս պար կուսան և՛ նա վատուք ։ և դոլով յայնմ ժամանակի պար ան Ընդկին կիւրաժան կոչեցեալ . մահու պատա յորդելոնս հրեալ ՝ի կղզոյն Միւռմ։ և կինն Արիկ փօրոսի տղուհացեալ Ընդկանն , յոյն նմա զթոյն եթէ յանձն առնուս գալ սպանանել զայր իւր Արիկ փօրոս։ և՛նքն հաճի

նաց ապստամբեցաւ ՚ի վր թագաւորին Ա՚ս ո
լն, Ակեռւոյս անուն, և ընդ սուր անցու
ցանէր զՆն հոռոմոց, և մնացեալ յՆն հայ
ոց մեծաւ կոտորմամբ. զոր հայք յետոյ
կոտորեալ զնա արարին փախստական: Եւ
գլուխ Ա՚ստղիկոս պատմագրքի: ՚ի տուր
ժամանակն ՚ի Թոռնէն հայոց Դ՚ՃԸ. Ա՚մի
րապետն պարսից մեռանի, ժողով արարել
գայր կոտորել զքրիստոնեայս ՚ի բրանէ պար
սից սկսել՝ մինչև յապահովեաց դաշտեն:
Ա՚ստղիկ պատմագրքի Ծգ: Դ՚ՃԸ Թոռնէն
Հայոց, ապստամբեցաւ իշխանն հոռոմոց
Ա՚ծիսարդ ՚ի թագաւորէն Ա՚ս ասէ, և ա
րար աւերուիս բազումս: Եժողովէ զօրքն
հոռոմոց փախըստական արարին զնա ՅՆն
տաճկաց, զոր յետ մի ամի սպանաւ ՚ի թա
գաւորէն Ա՚ս ասէ: Ա՚ստղիկ պատմագր
քի Ծգ գլուխ: ՚ի տուր թագաւորութեն
շարժ մեծ եղեալ ՚ի կոստանդնու պօլիս, և
փլուզ ընդ Ա՚օփիա: և յայսմ ամի կամեցաւ
թագաւորն Ա՚ս ասել ՚ի Ճատանդուքէ ա
ծել զազգն պուլղարաց: և դալ յողջոյն
թագաւորութեանն իւրոյ: Ծե գլուխ: և յարձա
կին ՚ի վր պուլղարաց թագաւորին Ա՚ղիոս
ման կոչեցեալ, փախստական եղև Ա՚ս ասէ
մինչև ՚ի կոստանդնու պօլիս: Դ՚ՃԾ Թուին
Ա՚ս ասէ դնացեալ ՚ի վր պուլղարաց, և յետոյ
գինն բազում ժամարակ կելլայ անդ յազ
թեաց պուլղարաց, և յինքն նուաճեաց զբ
թագաւորութիւն նոցա: Ա՚ստղիկ պատմագր
քի, կէ, 62: Դ՚ՃԸ Թուին զօրքն եգիպտո
սի որ մահր արապիք կոչին, մտին ՅՆն ան
տիոքայ, և բազում աւերուիս արարին: և
ժողովեալ յոյնք ընդդէմ նոցա յաղթեցան:
Ծե գլուխ: և զօրքն յունաց յարձակեցան
՚ի վր Հայոց: և կոտորեալք ՚ի Հայոց յետ
դարձան: Ծե գլուխ: յայսմ ամի ամիրայն
տաճկաց երկայնաձեռն կոչեցեալ, կոտո
րեաց զեգեսացւոց Ցն: և ՚ի Դ՚ՃԹ եղև
սեր և միաբանութիւն Ա՚ս ասէլ Ը Ա՚ենէ քարի
մայ արքայի Հայոց: Ծե: Դ՚ՃԿ Թուին Ա՚ս ա
սէլ դնաց ՚ի վր պուլղարաց, և զբազում
գաւառս նոցա ՚ի սուր մաշեաց, և դեզ մա
հու արբուցեալ Ա՚լեսանն թագաւորն նոցա
բառնայր ՚ի կենաց, և զկին նոր և զորդիսն
եբեր ՚ի կոստանդնու պօլիս: Կէ: Թուին
Դ՚ՃԿԵ՝ եւաներ ազգն Թուրքաց ՚ի Խովկաս
լեռնէ, և ՚ի սուր սուսերի մաշէր զկողմն
վասպուրականի: Կէ գլուխ: Թագաւորել
Ա՚ս ասէլ զամս ծԸ. կուսան Հայր աՃքինու
Թէ լի: և յետ նր եղբայրն նր Կոստանդին

ատսեալ զնա յաքսորանացն և լինել նմա
կին, թագաւորեցուցանելով զնա զկինն ՚Ա՚ի
կէ Փօրայ: և նա յանձն առեալ վերծանի
գաղտասքար յաքսորանաց կղզւոյն՝ գնաւէճ
թագուհեյն, ապա ՚ի կոստանդնու պօլիս,
և ՚իբազմին՝ Ա՚իկէ Փօրայ ՚ի գահոյս գնացեալ,
թագուհին չորդբորէ գնաւ ապստղվատիկ
սրոյն կապէ զՃ՚ոմանդան պինտ, և զգացու
ցեալ Ա՚միկիկայ, և նա մտեալ առ կայսրն:
և կայսրն յանդիմանէ զնա շուն կոչելով, և
յառնէ ՚ի խել զԹուրն և սպանանել. և ա
սեալ զի խիստ կատեցեալ էր ոչ ինչ օգուի:
Ա՚ս ի Ա՚միկիկ յարուցեալ ՚ի վր նր սպա
նանէ չերիս մատաղս յօշատելով, և լինէր
կայսրանալ առնելով զթագուհին նր: բայց
սրբչացեալ ՚ի միտս իւր, երկուցեալ ՚ի յա
րուէ թագուհեյն, թէ գուցէ և զորդիսն
Ա՚ոմանոսի զՈ՚ասիլ և զԿոստանդին ըս
պանցէ: վն պնորիկ փախեալ գնաց ՚ի վրաստ
կոչման ՚ի Հոնծոյթ գաւառն առ Ա՚պաս
միկ մեծ Ա՚խթարի մայրն, զի մի գեղ
մահու տացեն նմա: Ա՚յլ յաղագս անկման
ոճանս այս՝ կայր ՚ի մեծի տրտմութ Ա՚միշ
կիկ, և զկնի բազմաց յաղթութեց հինգ ամ
միայն թագաւորեալ անկաւ ՚ի վր նր եր
կիւղ մահուան: և զմնաւ ածեալ զանձ
ոտար մանկն արդարոյն Ա՚իկէ Փօրայ, խորհե
ցաւ քաւել զմեղս իւր, և զաւուրքինութէ
բուռն արկանել: յղեաց ՚ի վրաստակոչման
՚ի հանձթայ գաւառն և նետ բերել զՈ՚ա
սիլ Ա՚ոմանոսի զԿոստանդին, և թագուհեցոյց զՈ՚ա
սիլ փոխանակ իւր: և նր՝ առանձնացեալ
եաւ զկարգ կրօնաւորութե ընթացեալ ՚ի
վանս Ճ՚նաւորաց: իսկ Ա՚սիլ թագուհ
բեաց զամս Ծը. և զկնի եղբայր նր Կոստան
դին զամս Դ. որ նախ կեսար էր եղբօր իւ
րոյ: որք և զբազում ապստամբս հնազան
դեցուցին, մանաւանդ Ա՚սիլ զպուլղա
րաց ազգն ապստամբեաց: Ո՚ր վր գԹուրք
սրոյն ողորմած էր ՚ի վր պրեաց և գերեց,
և իրաւ արար զկեցելոց: Ա՚րդ ՚ի յաւուրս
սոցա նախ եկն մեծ կոտորած Ա՚յոց
յանձնացեց գաւառն Նէնգուք Ա՚պ խա
րիպ: զի թագաւորն անձնացեաց հա
նեալ էր ՚իսպարապետութ Հայոց զԱ՚պլխա
րիպ: և կայսրեցեալ զոմն Ա՚արդիս անուն,
որ վր քինուս այսորիկ, Ա՚պլխարիպ դնաց
ցեալ յարեցաւ առ պլատզիս, և վտանգ
մեծ հասոյց ընտանի ազգի իւրոյ, տես
Ա՚ստղիկ պատմագրքի ՚ի Ա՚ստղն Ա՚յոց, Դ՚ՃԸ Թուին

ջամն Ը ։ Այս՝՝ պատմագրքի կէ գրեխ։ սա ողորմած պրեաց և գերեաց։ Ասն յիշա
ձար յանցաւորաց ։ սա տոմեայ զգուսարն իւր Կուռապալատ ՝ Աստմանոսի մեծի լիխա
նեն , զի ոչ գոյր որդի ։ և Աստմանոս Թէոֆո
բեաց կետ նը ։ Ա՛րդ՝ ուրնին քաղաքդով
ասացեալ ասահոռիկանն՝ ի ձեռս Իրիպրե
կեն այսոքիկ ։ զոր ժողովեալ ի Սահաթէոս
պատմագրքէ եղև ասա ։ առ՝ ի տեղեկա
նալ , թէ յորում ժամանակի Թագաւորեցին
սոքա ։ և զի՞նչ արարին ։ և զի՞նչ էին ան
ունքն ի սոցա աւուրս ։ սէս զգրեաս
ի Սահաթէոսի պատմոել կէ գլխոյն՝ մինչև
ի նիկէ գրեխն։ զի զոմանս թէպետ Թուէին
դրեցի ։ և զոմանս զբաղմունքն արգելին։
Ոսկէ) Ոսկին Եաս։) ՚Ի վե յունաց կ
ասացիս ։ այլ վե եդօմայեցւոց ։ զի եաս
վե կարմրաւ Եդօմ կոչեցաւ ։ որք տիրե
ցին յանկաց արևելից յորդանանու՛իկոյն
հարաւ ։ իսկ ոսկն Հունաց սերեցան ի
ջորդրդ ազգե յաբեթի , յաւանայ ։ և վե
պանդրիկ յոյնք, կամ եճանիք կոչեցան ։ ոչ
ասէ Կուռ՚՚ իմբ Ն՝ննն։ Ժ։ շ ։ յայսմանէ
ժնուն (ասէ) եօնացիք և ետմ յոյնք։ Հանտի
յունաստան նախ ասացաւ եօնիայ ։ Ա՛մ
ասացեալն ետյա՝ կ՝ուն եդօմայեցիք և յոյնք
ասհմանակից էին միմեանց յերի կալով
անտորքայ ։ որ զեդօմայեցիսն կոչէ եսաւ
եաս ։ և զյունաց ազգն կոչէ որդիք արև
մտից ։ վե ի կոստանդնու պօլիս Թագաւոր
ըցն ։ որոց սկիզբն եղև Աւատիանոս Թագակցի
որ զքեզն Աւօխիա շինեաց ։ և կոստանդնու
պօլիս ՝ կ աւարտն Եբրոպիայի ։ և սկիզբն
ասիոյ ի բոսկեդօնէ սկսեալ։

Ի՛ճխոյ ի՛ճխաոան ։) Զի Կուստանդը
նու պօլիս ՝ մեջ կ հիւսիսոյ Պօնտոսական
ծովուն ։ և ի բոսֆորոսական
ովերանէ կոչի ։ ըր ծով միջերկրեայ ։ զի
մեջ կ ջրից մտանց Ցի ։ զի յարևելս ու
նի զՆիկիա ։ յարևմուտս զԵբրոպիա ։ ի հիւ
սիս զԾաղովիա ։ և ի հարաւ զԲիթիա։

Աւատի (ասէ) ունի զարձն դիտելոյ ի
Թէմանն , որ կ հարաւ ։ և ըստ Ցագրոյ մի
ջօրեայ , կամ բուրհաթ ։ ըստ մեկնութե
ցըյս հրահանգելոյ գոյով մարդիչ և պատ
ուական նիւթոց կղկղիչ։

Ի՛ղիպտանկոսոյ ։) Ա՝ասյն Աւկոստոսդեյ։
Ի՛աղճային լեռնոյ ։) ՚Ի բնութենական
որոշոյ սակս կ ասացիս (զի վասիլ կայս
եկաց մնաց ։ և Կոստանդին միայն դուստ
մի ունէր) այլ զՀաւատոյ և զառաքինութե

ձնուն։ ս ոցա դովի քաղաքին ոսմանեաք։
Խեռ և հարսա հիւսոսակութեանց ։) Ընդ
օտար ազգաց գկարուկ սոցա պատերազ
մունն (ասէ) զի Հ տուն կարուկ լսի ։
Խլիչս կոչ ։) Ա՛. յանդքն ՚ի կիւրս ոսից ։
որք իբր խարխս են բոլոր շինուածոց
մարմնոյ։
Ա՛ԷՀ և Հագաբ։) Ա՛ղ երբեմն Եսաւ էնքն
որ Ա՛ԷՀ (ասէ) և խոնարհ ելքն զոր Հա
գաբ կոչէ ։ մինչ հակառակ էին ինքեանց ։
այսպէս և ի ժամանակս սոցա վասիլ Ալոս
տանդեայ բազում էին հակառակք սոցա
երկանկութեն։
Ա՛լոա և՛ուծ ծծիկն։) Զբահիւք ։
զրնով , որ է երկաթեայ հանդերձ շղթայե
հիւս։
Ա՛ԷԳՆՈՆՈՄՐ կաճառ։) Ա՛ի ԱՔԳՕՆՆ
է 666 ։ իսկ կաճառն է քիւմՀ ։ որ ՚ի բազ
մաց յիդէօնաց հաշուի ։
Ա՛ոտոտոիՀ ամրոն եռն։) Ա՛կառաչգաբ
աղեղնաւորաք ։ զի նետ և աղեղն մատանց
զէնք են։
(Ը ի Հոգոտոտ աճոգս։) ՚ի Խազրամ ժա
մանակս զի վասիլ բազում ժամանակ մար
տնաւ ընդ պուլղարաց ՝ մինչև որ յաղթեց
խոկ զվասիլ կոչէ ծովային նոհատզ և զպուլ
գարս ցամաքային Լոպ։ զի վասիլ նաև ծո
վուց տիրեր և էր արևելեան , Հայմ մնատու
մունք առ կոստանդնու պօլիս։
Ա՛մՓԻԱՆՆ Ա՛ՔՈՍ։) Զի զԱ՛ն մահ
ճանն Խազտատարայ զոր էպան Ա՛իւբոս
յազգէ մարաց ։ և էառ զԱգաճորուքին
բաբիլացւոց ։ այլ ոչ նոհատն յայծեաց որ
էր Ա՛ղեքսանդր մակեդօնացի յաղթեաց
Խային որ էր Թագաւորութեն պարսից ։ Ա՛ան։
Ը ։ 20 ։ պայսպէս և Ա՛իւբոս յաղթեաց զբաս
բիլացին Պաղտատսար , զորդին Ա՛աբուգոդո
նոսորայ և ունքն Թագաւորեաց ։ Ամմանապէս
և ՚ի ժամանակս վասիլ եղև զի յաղթեաց
շուրջ զԱ՛ւրբ և զպուլղարս ՝ Թագաւորե
լով ձէ տ։
Շաաւէթա ակնամոտահս։) Ա՛յնքան զար
մանս Թագաւորութե ՚ի խոս հիմնեցին և
հաստատուն կառուցին։
Ա՛ոանկէտոզէս։) Ա՛. քանզացման արժանի
ուղեշք և ոստք։
Օսգածիբանիս։) Զի կայսերք Հորդիք
կայսեր էին ։ ըր Աստմանոսի ծերոյ ։ և ծիծ
նէն է կայսերական ազանելի ։ Ներկեալ մու
ռէնայ ձկան արեամբ ։ բայց քան զմանու

քաց Թողու ի բնականսն մարդկան, այսպէս
և սոցա ներումն ծովու նման տիրէր մե՛ծ
մանին Աի : և զոմանս տեղիս քաց Թողու :
Արձ, Սա ահագնութիւնս աչխոյժապատ
նակ ասէ : Ոմանք զի յայսցանէ մինչև ետ
նոց նոցին ասացեալ տեղւոյ մեկնուին է : իսը
Թէ կամի ասել . ծովն որ ահագին և ձոյ
պարունակ , երկրի պարփակող՝ և տիեզե
րաց հողոյն պատմիչ է (որ յոմանսն պիսի
գան ասի որ չուր և ծով լսի) հնազանդե
ցան ընթացիկն վտակն և հոսատանդեայ կայ
սերայ , ոչ և ծովն սիպանի հնազանդեցաւ
սիօնի ի չինուհին տաճարին Սողոմոնի, բերե
լով գնաձեայ և գեղեցիկ փայտսն ի սպառ
կառուցման : իսը նոյնձեայ օձառ աղտից
մեղաց լուացարան տաճարին Ա՛ր յորում
և նոյնձեայ քրօջեբ նկարեցան ի Սողոմոնի.
որ եղև ամ սրբուհեց դուստրոջ կինքեանն :
որև ասասցա կոչեցաւ կամ գի ձևոյ վայ
ելչութեն ոչ գչինարի ծառ . և կամ գի
ասս փայտից ևս չինեցան ոմանք տեղիք
տաճարին : որ նոյն ահագին ծովակն Սողո
մոնու , եղեն վտակ և հոսատանդեայ իսրա
զղագս ձիոց . որք հանդարտ հոսատակուք
առանց ալէկոծման . և ոտանց աշխատու
նաց ցամաքաւ ընթացման . ընդ բոլոր ան
ձինան հանդստացուցին . ընդունելով զկաց
սերան կինքեանս : և զամ գկանոնաւս մոյ
սանց ի կոհակաց խրտանց և ալեաց , խոր
հից և քնդ յարձակուեց (որք են մասունք
իսր Սկսկանու) զպատսկ զամն նոյն ահա
գին Սկսկանոս ծովն մատոյց խոնարհաբար
ոչ զձիս ի՛ներքս ընթացից նց և ճնազան
դեցոյց : և աշխատանաց ցամաքային ճանա
պարհայ զնս ասլատել , ի՛ հանգստուն իրա
նաց նց գվերբանց հպատակուքն մատու
ցին , և բանականսն ծառայեցին նմ :

Փայտանիթ լատոց :) Կաճառք :

Նիւթ բնիւ յորդոց :) Յանկն նաւք ի մէջ
ծովուն անխարխափ և անհին յարկք են :

Նիւսէ ի՛ոտոց :) Կանքն ուռանց շնն
ձառ ձիոց . անշուշտ ջրով և օդով ըն
թանան :

Պատգոյն գիմաց :) Ի մինչ խանձին երեսք
ծովու :

Երինոգոյն գոշոց :) Կատաւտակեայ
ծովն երբև վերինագոյն դաշտ :

Լաճեան չերանց :) Ծովու ալիքն հոսիլ
մեանքն լեռնանմանս , որ լեռնանան և լու
ծանին :

Նիսէն ւոտից :) Ծովն կատակ և

չանին հխոր քան զվարդն , որ է քաց ոտն :
Լացց զոհագործեանս ասելով , մի իմանար
Թէ երկուքն ի միասին Թագաւորեցին . զի
նախ վասիլ Թագաւորեաց զամն ձե . և յետ
նր Կոստանդին զամն ե . յան միջոց ժամա
նակի , Թէպետ հետար Ա՛ ասելն էր :

Ոճ Ճառիցն ոմոցս :) Կսկսանքն ի Թագաւո
րեաս ես . իսը Թէ այդ որդ հակառակք
էին Թագաւորեաց նց , ի քաջ այծե ի նոցին
Թագաւորեաց պարտեցան . ոչ պատերազմ
և պայք : որոց հակառակաց հպարտութենն
պատուհասդան ոսկց նց եղև :

Ընդոպոս :) Յետին Թշնամեացն (վասիլ
Կսկստանդեայ) բնակութիւնքն անապատի և
չէօլի չէօլ դարձաւ . ոչ պատերազմաս :

Սոճերագիծս :) Կսկսանքն սիրելոց կող
Թութեց յիշատակն՝ յանշուշտ և յան կպայ
արձանան փորագրել առաքեցուցին . յետ
նոց նախանձելի ցուցանելով զքաջութենն :

Ասեղնոյից :) Կսկսանքն մեքենայից և
ճեշտով հանճարոյ իւրեանց . վանականաբա
նից վարս մարդկանց , ի բանեղծնութեն փո
խարկեցին . ոչ ի մերում ժամանակի տե
ղի փեթրս) կոչեցեալ Թագաւորն մօտ ոմա
մարգամարացոյց զապդն մօտ ոմա և կամ
ոչ վաղարշակ պապս մեր :

(Բ) Ոսկ Յանայելոկ :) Ի քարքն
յոմանց , որ նախ քան զսուտա վավաշոտք և
տղմասերք և ջրահեշտք էին . սոքա իբր և
երաստանաւ սանձի նահանջեալ յետս կոր
ձեցին . և իւրեանց ողջախոհութեն օրինակ
այոց եղեն : և կամ ազգքն Թշնամեաց վը
տակօրէն յարուցեալք ի՛ վեր ասցա , յետս
կորզեցան և յանձնեցան :

Գնեա ընդ յանկ ծիկն :) Կսկսանքն մինչև
յանջրդի և յանապատ տեղիս , դեսորէն ըն
Թացեալ սիրեցին :

Լուծանկեան գոհացման :) Կսկսանքն բերդք
և պարիսպք և ևքսուծեռ ճանապարհք , ա
ռաջի սոցա հարթ և հաւասար ճանապարհ
դարձան :

Լայնաբերան պոպածման :) Կսկսանքն սիրե
ցին Ի՛ջայնօրէն՝ մեծաւոր երկրի . զի ի մէջ
կեզծացեալ երկրէ՝ մինչ ի լեզիատոս և ի
բաբելոն և ի կարին տիրեցին . մեծ մասին
Ցեղ . ոչ Ա՛ երկին և երկիր :

(Գ) Ա՛հագնութեան ոչ խոշհպապատճառաց :)
Կսկսանքն ծովն որ յոնեարէն պիսի ասի .
զի հելլենացիք ծովու և ջրոց պիսիպենիս ա
սեն : այլ ոչ ասէ ծովն պարունակէ զհո
ղին գունան . և միայն յոմանս տեղիս

նաւոց, բայց անկայուն և չարժուն է։
❋ Ի Լոյդա (Հոհակաց։) Լոհակ։ Ծովուն են իբ
րև զկայս բլրոց։
❋ Ի Պաղայա (Հոռոմոց։) Կապուտաւթին Ծո
վուն ոչ ջրոյն բնական, այլ ջերմնից գոյնն
քարշելով կապուտանայ։
❋ Ի ծուխ օդոյ։) Խղմունքն իտեղի թևաց
են նաւուց։
❋ Ի Տգիտաց ևաչեաց։) Սաքն ամպով իբրև
թևով թռչնոց թռչին ի վեր ալեաց։ իբր
թէ նաւուք և ծովու վասիլ և կոստանդեան
պար անդր թռեալք տիրեցին բոլորիցն մե
ծի մասանց։
❋ Ի Ի հնէից բանից։) Ա. յանիքն խմաստու
թէ բանիւք զՅս քանակեցին և ի գրի ա
ռին երկրաչափելով և պատմաբանելով։
❋ (Ձ) Երինովէն լայնութիւն։) Ա. յանիքն երկ
նից նման լայնացան ուրուքէ. և ջերկայն
բաղուկս իբրեանց տարածեցին իբոլոր Ց։
և որք բաղում ծոցս ունին ամբարոյ նման.
նոյ և ևս տիրելով և արարին զբաժանեալ
մասունս ՅՀ իբրև զի հօտ և քիւմէ, և ժո
ղովել զբազումն կուտեցին իբրև զի սիեն
հոդս ի միում եկեղեցւոջ։ և իբրև զի
հարան ի մի առագաստ ներմուծին. և իբր
մի սենեակ սիրելոյ ՝ զՅս արարին. և իբր
զի տունս ի մի տաղաւար և այլն։ Ու
րեմն զՅս բոլոր վերոգրելոցն նման ՝ ոչոց
փախաքելն. և ի սրտի իւրեանց իբրև ի
գաւիթ ժողովեցին. և յանդաստանս զԹու
ենէ գրկի իւրեանց ընկալան, իբրու երկու
ձեռօք որք միմեանց միջնորդք են և համա
լծակից ք. և բարւոյն գործակից ք, բար
ձին ձեռօք և բակօք իւրեանց զՅս ըստ
վերոգրելոցն օրինակաց։
❋ (Է) Ալէքսանդրիա մայրաքաղաքն
Եգիպտացոց ոչոցն հոգոպոս։) Ի խտելն է՝
զի մարգարէն իսմայելացոց, պատահեցաւ
յաման ՑՀ ։87 ։ զի ի վեր պար Թոմայ ԼԲէ
դիոնք և զԼիբիս պյուղեաց ՁՁԾԵ, լինի
Թիւ կենարարին ։ ՌԷՁՆԲ ։ և ըստ յաման
նացոյց, նա Թագաւորեց յաման ՑՀ։ ԳՀՀ։
և ոտան ամԹագաւորեալ չՀԸեաց։ ոչ ա
սե Կուռ՝՝ Յայտ։ ԺԷ։ 18 ։ Ա. ըդ սա սերե
ցաւ ի յետնորդսն իսմայելի, որոցն Ա. ը
բահամու ի հագարայ ծնեալ։ որոյ իսմայե
լի բնակութենն եղև ընդ իւրոցն ՀՀՇԼայե
մինչև ի տօս։ որ է ի մէջ եգիպտոսի, և
սուրեստանի. և պաղեստինեայ ։ և վե ի հա
գարայ ծնանելոցն ՝ կոչեցան հագարացիք։
և վե Սառայի որ որդեգրեաց զիսմայել։

կոչեցան սարակինացիք, և ի միչտոսին բնա
կեալ կոչեցան փղշտացիք։ կամ Փիլիստի
նացիք ։ որք աՁելով աՁելով յետոյ ոմն
ըեցին նախ զամմակոսի, յետոյ եգիպտոսի,
բաբիլոնի ։ եդեսիոյ ։ յիկոնիացու ։ որ նոյն
յիկոնիացու սուրբեան ալաքէլոսին։ զոմն օս
մանն զօրավար կարգեալ ։ որ վե քաղուքն
ի նմանէ սիրեցաւ, և եղև ի նմանէ սանչ
ճախ պիկի։ դոյով օսմանն ի Թուրքմանաց
աղձայ զոյնի կոչեցելոց սերեալ ։ յորմ
անուն և Թագաւորքն օսմանցւոց կոչեցան
օսմանցիք ։ բայց պատմութիւն ընդ երկար
ձկտեցաւ ։ Ա. ըդ զհագարացոց մերուին
(ասէ) վասիլ և կոստանդին կործանեցին,
ոչ ի հիմանէ բառնալով ։ զի Ա. զորդի ա
զանոյն խոստացեալ էր մեծ ազգ առնել։
բայց միայն զաւակուն նոյ մեղմացուցանե
լով ։ որ յայնժամ տիրեին բաբելոնի և դա
մասկոսի, և եգիպտոսի։
❋ Ի Ամբից հալբացւոց։) Ի ազգաց, որք են ա
պակայքն ։
❋ (Ը) Ի Ըստ ինոյ ։) Ա. յանիքն կիլանցւոց։
բայց դիտելի է՝ զի Ձենատոսանեայք ըստ
վկայուե Ա. վսիսի խորենացւոյ բնակեցան
մերձ սկիւթացւոց՝ որ Թիւրքմենաց հուպ
կասբիական ծովուն և այնոցիկ դրան միջ
ևև ցանծանօթ երկիրն ։ որոյ (ասէ) և Թա
գաւորն Ա. եմբատկուբ կոչի որ նահի ի քա
ղաքին Ի Ալեւխա ։ որ առ անծանօթ երկ
րամբ ։ տես Յ Ա ադրուեն Ա. ի վսիսի խորենաց
ւոյ ։ ասացեալն ելոյս վերնապատ Թոմի Թէ
Ա. ի ր ա նու գաւառն է, և է Ձ ։ արիս ։ զի է
բարեբեր գաւառ, զերեքօք կողբիական
ծովուն յարևմտից հիւսիսոյ կողմանէ ։ որոյ
գաւառի անկեան գիծն՝ սահակ ինչ ի հիւ
սիս ընթանայ ։ և սահակ ինչ դեպ ի յարև
ելս ։ և Թէ զի՞նչ բարուձս ունի տես Ա. Ա.
սիսի խորենացւոյ Յ Ձացուցին։
❋ Ե՞ր հայկեականց։) Ի՛ւ առ ի՝ նախատոհմս
ապրի մերոյ գրե երանելիս ։ Թէ յաղթեցին
վասիլ և կոստանդին։ պյ միայն զԱ. ձազգ
քաջութի՛ն նոյ գովէ ։ Թէպետ Ա. ոտոքէոս
պատմագիրն ճէ գլուխ անպարտելի ձնա
ցեալ (ասէ) զՀայս ի պատերազմին ընդ
յունաց և ի վախուստ գնե դարձուցեալ ։
❋ (Ը) Ա. մբռնութիւն, և Ձատկութիւն։) Ա. մա
կնի և յունաց Թագաւորաց ։ տես Ա. ի
կումայ։ ՃՀ։ 9 ։ մինչև ի Ա. Թիւն ։ և Ձատ
ցոց արձակատարած իշխանութենն, պատ
ճառ յունաց ։ բայց որ ինչ խօսի վե քաղքեա
կամ Թէպետ յայտնապես ոչ խօսի վասն
յունաց ։ բայց որ ինչ խօսի վե քաղքեա

բիաս Ձ. 7 · Վ. Յուսայեցւոց տէրութեան օրն
նակէ ՚ի պիտակ Հնոյն· զի վճռ նոյ ասացաւ,
թէ և պիտակք երանեին հայեին շրջիլ ըս
ամէ երկիր · առ որս և ասացաւ · գնայք
և շրջեցարուք ընդ երկիր · որովք պիտակ
Հիմք իմանայ ոնն "Ասրես լամբ" Վ. Յուս
մայեցւոց իշխանուհին · Եթ թէ ոք ասիցէ
ոնս Դրիդոր խոսի ՚ի Վ. յունաց թագաւո
րաց · Լսելի է, թէ զինի Յոստանդինոսի
ոմ, յունաց կայսերքն կոչեցան Յուսինեա
ցիք և Ղուստոսք · ապա թէ ոչ ըստ իրին
սպիտակ Հիմք իմանայ տուրքն "Ասրես
լամբ" զյունաց թագաւորուհին · իսկ հա
մեմատեն վկայուեցաւ ընդ քանի ձեւս ՚ի
կոմանել այնորիկ որ ասէ · Ա մանրախոյզ ը
շփոմբ ալոյ և այլն։

* Ա՛աքինոպէլ։) Լ. յսինքն համբաւ և ա
նուն վասն և Յոստանդեայ գրովք հռչա
կեցան · զի ոչ բանիւ միայն որ է անմարմին
և յօդացեալ · այլ բանիւքն ՚ի գործսն
Հ՚ի Քրիստիկ՝ ոգի Եթ մարմնացան · և
իւրք հայեցն և պատուեր տեսողացն եղեն
նոցին քաջութիւնքն · զի գերեցան յապիտակա
գոյն գաշտի Թզենոյ և բարեխոսի։

* (Ե) ՚ի Խոշ Ա յսինքն։) Խուժ և
դուժ · և բարբարոս մի և նոյն են · զի ոչ
են անուն ազգի · այլ կոպիտ բարուց նշա
նակ · զոր յառաջնումն կոչեին բարբարոս
զպարսիկսն որ յաֆրիկա · որք եկեն մաղ
բիպ և Ճ՚ զայրք · որև ինչվէ ցարդ երկ
րի նոցն անունն պատպահած կոչի։ և որ առ
ժամ Կոստանդեայ Ձ. 1 ասի, խուժ գուժ ·
առ յաճենս ասի պատպահած ։ որ ըստ բա
րուց նշանակէ զառաջել կոպիտս և բռնի
և զ ինդուպնա, և ըստ լեզուաբանիսն զոչ
հասկացօղս, և այլոց ասացեալ բանից, նոյն
բառիւք պատասխանօղս ։ Իսկ Թէ բարբա
րոս ։ նոյն է ըստ Թարգմանուեն, բառն բառ
առ օգ · զնս ոչ հասկանալով զասացեալսն ·
ոչ և ՚ի խուժմբս արբեցողաց, և ՚ի բազմախ
կանանց վերեալ վիճմնեանն, որոց բոլորքն
ասեն Հոչ պայ յօդ՝ Խոշ մըժ կոչեմք, և խո
ժիլթու ։ այլ որպս ասացի · խուժ և դուժ
նշանակէ զբարբարոսս · որ յասկապէս ա
նին ժազրիպ և Ճ՚ զայրք · և այլ եզերա
քնակք աֆրիկայու ։ Իսկ ակնարկեն ՚ի նե
Թևբքմենքն · որ յառաջն բնակեին ՚ի նե
բնիս կովկասու, մերձ առ գրանն ալանաց ·
զոր այժմ ասեն տաղբասան · ուր բնակին

լեզկիք։

* Ա՛ռաստանակեան։) Ի չորս կողմունս ե

չքնեցան (ասէ) վասն և Յոստանդինոս կամ
արուեք և կամ համբաւով, իբրև զերագոյն
թագ հռոմեանս · և զնոս գրաւեցին ակալան
յունականն տէրութենէ իւրեանց ոգի զհնուանս ·
և զկայսրուհին ՚ի վարմի և տուզախն ։ կայ
տառքն են ՚ի չորից յառաջ եկելքն Եթ Հ՚ը
կունքն և Եթ Թուրկունքն, որք և են կայթա
ռուք · և կամ ՚ի պարարտուհէ կոչեցեալք·
ըստ որում պարարտ մանկանց կայտառ ա
ռեն զնոս զերբ, ոգի Ասխսի · Եթ էր կայտառ
առաջի Տ՚ն։

* Փոլագերեցին։) Լ. յսինքն յարձանս և՚ի
վեմս գրիշատակարանս իւրեանց գրեցին
փորելով, և գեղեցկեսեցին ոսկով և նեղկով։

* Զհոնոֆոլեցին։) Լ. յսինքն ՚ի քարինս
արձանագրեցին տապարատաշ երկաթեայ
խարխուով զնուրեանց արարեալ քաջութեան
՚ի յիշատակ ապագայից ։ իբր անդրագիր
պատկեր և անխոս բարբառող· արձան պատ
մաբանական · և անջինջ յիշատակարան ։

* Ի փոշտացի փոռոց։) Լ. յսինքն յերասի
տակ և՚ի կարմիր ասմանի մեռմեռից վերայ
գնուրեանց քաջութեան գրելով։

* Ջուղայու։) Լ. յսինքն զչրջապատս ձգեն
եղեալ իբր հրեղէն պարիսպ և ամուր պատ
ուար շրջապատեցին։ իբր Եթ իւրեանց քա
ջութեն աշխարհակ հզօր եղեն Քազանդեցւոց
իւրեանց · և բիւր կերպ բարիս հեռաւորք
Ձիս հայոց և պարսից պատաբերեցին ։ որոց
մեծ և դլխաւոր բարուքքն էր ընդհանուն
կենաց փայտին ազգիս հայոց։

* (Ժ) Լ. չնահապետն։) Լ. յսինքն Թոսկանաց
ցւոց և գերմանացւոց · զի ասէ Կուռնէ"
Օնն, Ժ. 3 · Եթ, յայսմանէ յառքանեսաց
ծնան Թոսկանացիքն· որք յետոյ վե զորս
Եթ և կորովութե՝ ասացան գերմանացիք·
կամ՝ ալեմանացիք · ուստի և եբրայեցիք
զգերմանացիսն կոչեն (ասէ) աստէնէզ։
Լայց Լ՚աքանաս բնակեցաւ յասիա մերձ
մեդացւոց · այր մարտից · և յետոյ բազումք
(ասէ) անցին Լ՚ևրոպիա · և՚ի նոցանէ սե
բեցան ասքանացիքն կամ Թոսկանացիքն·
որք են գերմանացիք և նեմցիք ։ իսկ մերձ
մեդացւոց այր մարտից · յայտ է լինել նոքին
հայոց ՚ի հիւսիսակոյս կողմանէ ։ Լ. ըստ ա
քանաս և Թորգոմ մեր նախնին (որ էր հայր
մերոյն հայկայ) եղբարք էին։ որով յայտնի
լինի Եթ հայք և գերմանացիք եղբօր որ
դիք են, յերկրորդ ծննդոցն Լ՚ամ · զի Լ՚ա
ծնաւ զՅաբեթ · Յաբեթ ծնանի զԼ՚ա
մեր · Լ՚ամեր ծնանի զԼ՚աքանաս, և զՏի

Հրեշտականն . և նոր խմաստուքէ՝ խմանան
զ Լ՚Ե , որ է նոր խմաստուքէն Հոր : վն որպ
զմանուկն արդելուն ՚ի մտանելոյ ՚ի տաճարն
առ ՚ի կատարումն խոստման Հրեշտակին .
զի մի՛ անտի հեռացն որպս և խոստացաւ
մանկանն : Լսեմ և արժան համարին զա՚
նուն տաճարին կոչել Ա՚. յաւօֆիա . այ նոր
խմաստուքէ : Ա՚ր՚վասիլ և Կոստանդին, ոչ
եթէ ՚ի հիմանէ նոր շինեցին . այլ զի ՚ի ժա՚
մանակս նոցա եղև սաստիկ շարժ , և խարխլե՚
ցաւ նոր տաճարն : իսկ ՚թէ և ոմանք տե՚
ղիք քայքայեցան . վն որպ նորոգեցին և
գեղեցկացուցին : Թէոդոս Կրտսէր թէոս պատ՚
մագիրն ծնե գլխով պատմուէն ասէ թէ , ՚ի
ՃՁԸ Թուականիս Հայոց ՝ եղև սաստիկ
շարժ ընդ ամ երկիր . և վլաս նոր Կափիտո՚
՚ի կոստանդնու պոլիս : բայց ոչ խմանալի է
կործանել ՚այլ խախտեալ . և իցէ թէ ոմանք
տեղիք ևս պատուեցան ոչ է յատկութէ
շարժման այնպէս առնել : վն որպ և նոր
Կրիպոր ոչ ասէ թէ նոր շինեցին . այլ զե
ղեցկապանծ նոր պայծառութէ նորոգեալ
պէս վայելչացուցին :

✻ Ղ՚ԱՃԱՆ Ի ՎԽՈՒՆՔ ՀՕՆՈՒ :) Ա՚մենայն վէ՚
րին ասացելոցն ներհակ թուի ասացեալս .
զի թէ վանատուրեր ևզանազակաս և անչայղ
թականս զՀ մարտուէն բան ամ ազգաց ծա
նուցին . ապա ինքեանք ո՞չ ՚ի Կիսոդ ոլի՚
տեալ ՚ի հերձուածոն անկանէին : վն որպ
Թուի թէ բարիատեղ ոմանք զթգն դառ
նուն խառնեալք են ՚ի բանս նոյ վարդա՚
պետիս : զի թէ ՚ի նոր Ա՚հեստարանն , Ա՚նի
ժպրհեցան չարաբաստք ոմանք հերձուա՚
ծոքք զբան ներմուծանել , և կամ զղոլրն
պլպլել (ոչ Ա՚ովմայի և Յ՚անեայ . և երկ
րորդ գլուխ Սն թէոսի Ա՚հեստարանն)
զի՞նչ զարմանք թէ և՚ բանս նոյ վարդա՚
պետիս . և մանաւանդ որ քան և խեչատար
ոք լինիցի , ոչ նոյն հեռացն ընդ գովելն և
պարսաւել : ապա ոՀր միայ նոյս Կրիպո՚
րի . վն որպ ներմուծականն համարեցին զ
ասացեալն . քայց ՚անչի քնաքնադես ոչ քայ
(մինչև յայն տեղին) գլուխ գ՚
հետևել :

✻ Տ՚ՓՈՂ :) Ո՚րինակ . կամ գոյն զգոյն .
կամ այլ և այլ : ոյ այլ և այլ մարմնով միա՚
կեպարան շրջեցան ՚ընդ :

✻ (ՃԸ) Հ՚ԻՆԱՆՈՅՆ ԱՓԻԵԼՃԱՆԱՑ :) Ա՚յ
ինքն Թէոփիլ ամ ազգաց խաղաղուէ և սի՚
րոյ Ճանապարհ հոդեցելն . այլ մանաւանդ
Հայոցս ազգի՝ որ ըզ դրուճածոյ երկրի ՚ի հիւ

փոգ , և զՈ՚որգոմա : Թէպէտ Ա՚ովսէս խո՚
բենացի պյտպես Թուէ : իսկ մեծն Ա՚ով
սէս ոչ ՚ի վերոյ գրեցաւ . տես ՃՆՆ . 10 :
իսկ ասա Կրիպոր Ա՚ռանալեան անուամբ՝
խմանայ զազգս Հայոց : կամ զի Ո՚որգոմայ
եղբայր եր Ա՚քրանաս , ավն մերձաւորու՚
և կամ զի Թէպէտ Ա՚քրանալեանքն անցին
Ա՚յբերոպիա (որք են Թօսկանացիք որք կո
չեցան Ա՚լ՚մանք , և Ո՚ևերմանացիք) Ի՚այց
՚ի մնացեալոցն աՃ եղեալք խառնեցան ընդ
Ո՚որգոմացիս . ոյ ընդ Հայս . և վն այնորիկ
ոուն Հայոց կոչեցաւ Ա՚ռանալեան . գոլով
եղբօր որդիք ընդ գերմանացւոց : իսկ Ձիր և
պարգև զոր ետուն ազգիս Հայոց՝ եր մնան
՚ի կենաց վայտեն :

✻ (ՃԸ) Հ՚րաշալի ընդհօք . Ձևակերպուէք մեծուէք ևգեղեցկուէք (ասէ)
վն որ ըզոն Ա՚օփիայ առաՃարին որ ՚ի Կոստան՚
գնու պոլիս . զոր չինեաց մեծ բարեպաշտն
Ի՚ստինոս Թրակացի , կայսրն Կոստանդնու՚
պօլեայ . զոր պլատզիք այժմ արարեալ են
մզկիթ : Ի՚նտեղն է ՝ ի Ա՚. յաւօֆի Թարգ
մանի , ըզ խմաստուքի : զոր ոչ յանուն չինո՚
ղին (ոչ ոմանք ասեն շինեալ ՚իրբու հուպն
Ա՚օփիայ . որ եր մեր երից դասերաց Ի՚սրա՚
սի . Գ՚իոտոսի . և Ա՚գապի) և ոչ յանուն
նի կառուցաւ , որպէս ասէ ըզա Կրիպոր :
պլ լուեալ է մեր զպատմուէն ՚ի յունաց ,
Թէ ՚ի շինման նր ՝ աշակերտ մի պատանեկ
կայով ՚ի վր գործեացն պահապան , մինչ
վարժապետքն գնացեալ էին ՚ի հաց ուտել .
երևի մանկանն այնորիկ Հրեշտակ մի գե
ղեցիկ տեսլեամբ և հարցանէ զպատՃառն
անդր կալցն . և նա ասէ Հրամանաւ վար
ժապետացն իմոց պահապան եմ գործեցեալ
Ձարուարապետաց : և Հրեշտակն սուիպ՚
պնա գնալ հաց ուտել . և յասէն՝ Թէ վար
ժապետքն իմ ցասնուն ինձ : և զուցէ Թէ
գործի ինչ կորուսեալ գոլցայի , և ես ոչ
կարեմ պատասխանի տալ : և նա ասէ . դու
երթ և ես պահեցից : և մանուկն ասէ . և
ՙՔ գիտացից զՀաստատուն խոստմանդ . և
Հրեշտակն երդնու ասելով . Ես խմաստու
Թիւնն վկայ . զի ոչ գնամ աստի մինչև ոչ
դարձցիս այսրէն : և ՙի գնալն նորա ՙի հաց
ուտել , բարկանան վարժապետքն , Թէ ըն
դէր Թողեր զպահպանուէ գործեացն : և նա
յանգիստս պատմէ զտեսիլն . և նՀ խմանան
զի Հրեշտականն եր տեսիլն : զգացու՚
ցեալ Ա՚ստուածոյ կայսերն . և Հարցեալ
գիտնոց ՝ տեղեկանայ իրաւի գոլ զտեսիլն

Սաղմոս Թագաւորին եբռւսացւոց։ Եւ եբռւսա-
ստղիք յայտ է զի քանանացիք էին, ոչ ա-
սի Օձան. Ժա. 1 ։ Թէ քանան ծնաւ զԱմո-
դօն և զայլսն ։ Ա՛րդ ՝ ի հարաստատուէ ա-
բեհան Աղեքսիեդեկի ասելով ։ ոչ լմանայ
Թէ ինձ որգւոցն յատկէ եկիր Դաւիթ։
զի ըստ վճռոց վարդապետաց եկեղեցւոց,
Մելքիսեդեկ կայս եկաց մինչ մինչև ցմահ։
ոչ ասե Կուռ " ինձ Օձան. Ժբ. 18, Թէ
Մելքիսեդեկ Թագաւոր և Քահանայապետ։
և կայս մինչ ի բոլորն կեանս ։ ըստ վկայուե
ձեյն Հրդնասիոսի ։ Իսկ Թէ ոք ասէ, Թէ
քանանացիք ընկերացան յիեբւսացւոց ։ Ա՛սէ
լի է Թէ ոչ բոլորն ։ այլ սահմանքն եկին։
զի և հրեայքն խառն բնակեալք էին ընդ-
նմանայիս ։ ասես Դատ. գ. 3. և ե ։ և Թեոդո
Դաւիթ ի քանանացւոց հանգիպի հայոյ
նալ ։ կարծեմ Թէ ի գերելոցն որ ի Բաժամ
նակս Տիրանայ արքային Մերոյ ։ որ ընդ
հրեից հազաստարացիս գերեալ, հբեներալ
բնակեցոյց ի շամիրամակերտ ի Բալան քաղա
քի ։ ոչ ասէ Սինեսա խոստեանի ջ հատո
ըն պատմուէ Ժբ գլուխ ի վերջն ։ իսկ Թէ
սամարացիք էին քանանացիք, տես Օձան.
Ժ. 18 ։ և երկրին վանայ ՝ ահա յայտ է Թէ
Մերձ է Ա՛պարանք, և լեառն կորդուաց ։
իսկ Թէ ի քանանէ և ի սիդոնէ վճռ էր ընտ
րեալ (ասէ) զՄելքիսեդեկ ։ յայտ է զի ք-
նանու անդրանիկ էր Սիդոն ։ տես Օձան.
Ժ. 15 ։ յետոյ յետնորդացն ծննեալ վարկէ
զՄելքիսեդեկ ։ Թէ պետ ոչ գիրն, այլ ազգ
(ասէ) զԱիդօնացիս, և այլ ազգ զնբռւսա
ցիս ։ Օձան Ժ. 15 ։ և Մելքիսեդեկ առնել
նբռւսացի էր ազգաւ և քաղաքաւ, քան
Թէ Աիդօնացի ։ բայց զի և Աիդօնացիք ի
քանանու սերեալ էին յայտ է ։

* Ա՛նոանի՛ն ։ Ա՛. յանկն Դաւիթի եպիս
կոպոսի նախատիպն էր Մելքիսեդեկ ։ Քա
հանայապետն ։ Թէ ոչ ազգակ ցուքէն, և
Թէ ոչ հոգևոր պաշտօնին ։

*Աստ քան ամ մասանց ։ Ա՛. յանկն Դաւ
Թի և Աստուածանոսի նախնիքն Թէպետ ազ
գաւ քանանացիք, բայց անմահք էին (ա
սէ) քան վՀն հաւատոյն ։ զի էին քրիստո
նեայք և եպիսկոպոսք, և պատուելիք, Թէ
առաքելուԹէ, և Թէ հաւատով, և Թէ ազ
գակցուԹէ Մելքիսեդեկի ։

* Հանգուանիէց ։ Ամանակից Դաւիթի էր
պիսկոպոսն ԴաւԹի արքային ։

* Աբեդեմելէ ։ Քարձրեալ արմատացեալ։
ՁԷն Դաւիթ ի ձեռն քարեպաշտ ծնողաց

սիս կոչին ունի զնախատն։ զի համեմատեալ
բարեբանի և միջադեստաց, հիւսիս պատու
հի ձեն հայոց ։ ոչ համեմատեալ տանն և
դրանն այնոցիկ խաղաց։ ի Ա՛պա
զայից ։ և ձեն մանչուկաց՝ հարաւ երևի ։ զի
նք առաւել հիւսիսայինք են ։ Ա՛րդ՝ միտն
է ասել վարդապետիս, Թէ հայոցս ազգի մե
ծութեամբ բարերարք եղեն վասիլ և Կոստան
դին ։ Թէ վՀ դաշնադրութեամբ խաղաղուե ։ և
Թէ վՀ ընծայման կենդանւոց մսացուին։

* (Ժբ) Տոնս Լուփոմոյ ։) Կխտեալի է՝ զի
Թորգոմ ՝ յորորդէ ծննդեան Սոյի ։ ի
Նոյ ։ Յաբեթի ։ Գոմեր ։ Թորգոմ ։ Օձան.
Ժբ. 3 ։ և Աիվսէս խորենացի այսպես Թուէ։
Յաբեթի ։ Գամեր ։ Թորգոմ ։ իսկ
մեկնիչն լաթինացւոց Կուռ " Օձան. Ժբ. 3.
՝ի վՀ Թորգոմայ ասէ, Թէ հայամանէ ծննդ
Թուրքքն ։ որ Թորգոմայիք ։ կամ Թուրք
մանիք կոչին ։ ուստի և Եբերայեցիք (ասէ)
այժմ զԹագաւորն Թուրքաց կոչեն Ա՛զքի
նէզ Թօկար ։ Թէպետ Յովսէպոս (ասէ) ի
Թորգոմայ վարկէ Թէ ծննդ Փռիգէսա
ցիք ։ ի ասացիք ։ Ա՛պացի Թէ հայք և Թէ
Թուրքմէնք ՝ կոչին Թորգոմայիք ։ զի էին
եղբօր որդիք ։ Ուստի մինչև ցայժմ Թուրք
մէնից ազգն, զհայս կոչեն Ա՛մի օղլ ։ և
բազում ինչ ունին ի յատկութիւն բառուցն
Հայոց ։ ոտքս Թուէլ Թե ի ժամանակս Տ՛ր
դաւոյ ։ քարողութիւն նբռւսի Վրկդրիսի որ
դւոյ ՝ ի Ա՛նանիայ ՝ զարձան ի հա՛
ատն ։ Ա՛ն ։ և փութով պարձան ՝ կոտաշա
տուն ։ և քարողեն Ա՛ստուածանէն ՝ մարգե
խբեանց ընդդէմ երևելւոք ։ վՀ որպ Աստե
ան արբայն, յամէհն ազի ձեռ կապելով
՝ի վատնիական գաւշտին վազեցուցանելով։
զոր ՝ի քարս և ի Թուփս հարկանելով այն
պես վախճանեցաւ երանելին Վրկդրիս։
և հետ վերեքկին պատկ ։ կուստե, վարդա
պետութե, և մարտիրոսութե ։

* (Ժբ) Պոյզատո-Լեանց ։) Պոյզատն է
որև ազատածին, և նացորդ անուանի հիշ
խանական ազգի ։ ոչ էր Դաւիթ հեպիակո
պոս բերինն կորդուաց Ա՛զարանից վանից ։
զորմէ ասէ ՝ի ցեղէ վՀից ։ ՝ի զարմէ դիւ
ցազանց ։ Յ՛ Ա՛ր արիւդց ։ զի ՝ի Հնուսն դիւ
ցազն ասէին վասնս իբր ազգ Ա՛. Յ ։ ոչ և
աբեննայիք ասէին, Թէ Հնդ իսկ ազգ եմք ։
պայպես և Դաւիթ քան կարծեաց սրբոյս
գոլով արեննակից Ա՛եբիսեդեկի ։ յայտ է
Թէ էր ազգաւ Քանանացի։ զի և Ա՛եբի
սեդեկ քանանացի էր ազգաւ ։ գոլով որդի

որք կոչեցան վա՛ կոստանդնու պօլսոյ նոր Հռոմայ· Հռոմայեցիք·կոչին նաև եդեսիա եկիք : բայց բաբուհետայ կարծիքն ամենևին ոչ ստուե՛ , զի ոչ է Հռոմ. և ոչ է եդեսի :

✻ Ջ (ջափոխ:) Կոստանդնու պօլիս յերրաբիւ յարևելից · ի հարաւոյ և ի հիւսիսոյ կողմանե՛ է Ջրասխակ ի ծովային եղերաց· ասի՛ այն արևմուտս է ի ցամաքէ:

✻ Հ. Հափնոպոլիտ:) Յերրաբի պարիսպն կոստանդնու պօլսոյ՝ ի ահագին յարևմտից ի հիւսիսոյ կողմանե՛ : բայց ակնարկութիւնն Ա. Յ որ ի վերուստ զերես դարձոյց· առանց բաւանել , հրացանաց և հրաձգստակաց, կա բաց յայտնել և առնանել :

✻ Ընդոծոնչէք ամբոյկն:) Ա. յայնքան եօթնա բերայն · զի եօթն ամրոցքն և աշտարակքն յարևմտից հարաւոյ կողմանե՛, անմարտելի լութիք եկին : վա պանորիկ և պալատիւք ոչ յայն մանե՛ կողմանե՛ · այլ ի հիւսիսային կողման՛ մարտեան և առնն զքաղաքն :

✻ (Ժ՚) Ա՛տնչլոյն կոստանդնու պօլսի :) Յերաբի սքանչելի է դրութե՛ն · տեղեաւն· ծովու և ցամաքաւ · ամրութե՛ն · մեծութե՛ն· բարելաւութե՛ն · չամ՛ուատէքէ վա՛ եղեմէ բարուեցն: զի ամ՛ ազգք և ազինք ամն ծա ռայեն : և նու սա կարօտուե՛ այլոց թա գաւորուեց առատութե՛ գանձուց · և ինքն ոչ կարօտ նոց : վաճառելքն և վաճառո կանութե՛ն · որ բոլոր աշ՛ է տեղի վաճառ մանն ընչից և բարեց : նաև աքանչելի է բազ մամարդութե՛ն · և հերակրոց և ըմպելեաց բազմակատարութեամբն : որպ առատութե՛ նչան , ասի, եօթն զամբուղ ածեցուցեալ հացն ի Ի՛ն· որ զետեղեալ ասի ի նեղ քոյ տիքին ի թաչն : որ մա՛ վեզիր խա՛ նին յորոյ ի նշան և արձանն եօթնատուտ կ՚ այ եօթն պուղում : և ասի թէ ժամանա կաւ դեսպան մի ի քրիստոնէից եկել մերձ նմին օթեցաւ , առ ի յատակէ նորին հա՛ ազգեաց արգելուլ՝ և տեղին խան չինեցաւ· վա որոյ և հ՚ղի խանի կոչեցաւ :

✻ Ն՚ (ն՚ափոխ ընդ ղ:) Ա. յայնքան յունա կան նաւելնի և փափուկ լեզուին՝ յոյժ առ ղեակ եր Ա՛նգլատա:

✻ Ջ (ջափոխ:) Կոստանդնու պօլիս յերրաբի յարևելից · ի հարաւոյ և ի հիւսիսոյ կող մանե՛ է Ջրասխակ ի ծովային եղերաց· ասի՛ այն արևմուտս է ի ցամաքէ:

✻ Հ. Հափնոպոլիտ:) Յերրաբի պարիսպն կոստանդնու պօլսոյ՝ ի ահագին յարևմտից ի հիւսիսոյ կողմանե՛ : բայց ակնարկութիւնն Ա. Յ որ ի վերուստ զերես դարձոյց· առանց բաւանել , հրացանաց և հրաձգստակաց, կա բաց յայտնել և առնանել :

✻ Ընդոծոնչէք ամբոյկն:) Ա. յայնքան եօթնա բերայն · զի եօթն ամրոցքն և աշտարակքն յարևմտից հարաւոյ կողմանե՛, անմարտելի լութիք եկին : վա պանորիկ և պալատիւք ոչ յայն մանե՛ կողմանե՛ · այլ ի հիւսիսային կողման՛ մարտեան և առնն զքաղաքն :

✻ (Ժ՚) Ա՛տնչլոյն կոստանդնու պօլսի :) Յերաբի սքանչելի է դրութե՛ն · տեղեաւն· ծովու և ցամաքաւ · ամրութե՛ն · մեծութե՛ն· բարելաւութե՛ն · չամ՛ուատէքէ վա՛ եղեմէ բարուեցն: զի ամ՛ ազգք և ազինք ամն ծա ռայեն : և նու սա կարօտուե՛ այլոց թա գաւորուեց առատութե՛ գանձուց · և ինքն ոչ կարօտ նոց : վաճառելքն և վաճառո կանութե՛ն · որ բոլոր աշ՛ է տեղի վաճառ մանն ընչից և բարեց : նաև աքանչելի է բազ մամարդութե՛ն · և հերակրոց և ըմպելեաց բազմակատարութեամբն : որպ առատութե՛ նչան , ասի, եօթն զամբուղ ածեցուցեալ հացն ի Ի՛ն· որ զետեղեալ ասի ի նեղ քոյ տիքին ի թաչն : որ մա՛ վեզիր խա՛ նին յորոյ ի նշան և արձանն եօթնատուտ կ՚ այ եօթն պուղում : և ասի թէ ժամանա կաւ դեսպան մի ի քրիստոնէից եկել մերձ նմին օթեցաւ , առ ի յատակէ նորին հա՛ ազգեաց արգելուլ՝ և տեղին խան չինեցաւ· վա որոյ և հ՚ղի խանի կոչեցաւ :

իւրոց՝ բարեպաշտութե՛ և ուսմամբ ինա ցեալ · ոտ վերանելին Երբեմ: զոր յետոյն հոգեբնակալ կոչէ զնա Հրեմ: պապ և սա (ասէ) երկրորդ սկիզբն եղև երջան կաց : յո զկնի մելքիսեդեկի · և առաջին պատուով սրբուե · և մարգարէական շնոր հիւ ևս : թէպետ զկնի Ա՛ն գալստեանն մարգարէութիք խափանեցան · և միայն գու շակմունք ներընդունէնից մնացին յոմանս:

✻ Ա՛ոաքելոյն մասին :) Ա. յայնքն եպիսկո պոսուե · որ է առաքելական մանակցուե· և վերատեսչութի այցելութե՛ ի վրն հաստատոյց :

✻ Աբեմանեալ ոն պօսանէ:) Ա՛ոաքի եպիս կոպոսին եղեսր աղջկան որդին Աստեփան նոյ· որ յետոյ եպիսկոպոս եկաց զկնի մահ ուան նր ապարանից վանիցն : գոլով ու սեալ և հրահանգեալ ի Ա՛ոաքէ· վա րուք և կարգաւ , առաքինութե և բարեպաշ տուե՛ նմին նման գտեալ · առաքելական և մարգարէական տուից ծանօթ եղեալ և այլոց :

✻ Ա՚ղբայր մեր ասէ:) Ա՛ զ Ա՛ոաքի · այլ Աստեփաննոսի մեր եղբայրն Ա՛անգուած կո չեցեալ· եկեալ՝ ի կոստանդնու պօլիս, որ է եզերն ասիոյ բաժնին · և սկիզբն ի տուից· կամ՝ ձմռարուի Ա՚ղբրոպիոյ· որ նոր Հռոմ կոչեցեալն էր ի կոստանդ իանոսէ : զոր նոր գողմաթիս կոչէ ընդ Ա՛եքսանդրիա էն ի ծոցն Ինէժացւոց · գոլով սահմ՛ա կից պօսնայու երկրին · և այլոցն ոչ՝ յարև եղից կողմանէ : ոտ պօսնայու ի հարաւ կող մանե՛ · և ինէժացւոց յարևելից · և քեօշ ֆէզու ծովուն , որ այժմ ասի ոտպայ վէնէտիկ :

✻ (Ժ՚) Եգովմոյ:) Ա՛ զ գիտեմ զպատճառն թէ վասն ի՛ր ընդ եգոմայեցւոն կոչ զայնս : թուի թէ ի կողմանէ բարուցն զի Եսաւ Նման (որ եդոմ կոչեցաւ) եղբայրասէրց էն յոյնք : զի ոչ զայր ոք ազգ ի՛ քրիստոնէից սիրեն · ոտ և ոչ Ա՛ամ զՔաղդէ : և թէ ի կողմանէ տերուե , ՃՃարտասանեան է : զի սեւևկիոս, որ նախ յունաց թագաւորեաց յետ մեծին Ա՛ղեքսանդրի , տիրեաց եդե մացեացդ · և ասի կողմանէն, ոտ պաղեստ ինա եգիպտոսի : նաև թուի թէ սբս Ա՛ուլ գոր յաճախութենէ հրէից բաբունեաց ըստեալ է, թէ եդոմ է հռոմ՝ որք և զՀռո մէական քահանայապետն կոչեն կրօնաւոր եգոմայեցի · տես Ա՛ն ՂԸ · 6 · ի մեկնու թեն Լուսաւորչիսի : և վա պանորիկ յոյնքն

ընկալան ՚ի ձեռն ջրոյն Թղթոց · և կամ Թղթոյ միայ ուղողի զջրոս կնիքս զմուսայ ՚ի վր, հայցելով զմանն ՚ի կենաց փայտե : զոր պղովեցին զնդէն նոյ · և կաղմեցին խաչ ոսկեզն · զոր Թոռաթեան հռոմիկոս կոչէ : և ամ փոսիեցին ՚ինձին զմանն ՚ի կենաց փայտէն · և յայլոց գործեաց չարչարանաց Նր յայտնեգէն · ՚ի կարմիր քղամիդէն · և ՚ի չուանէն որով կապեցաւ · և ՚ի խանձարրոյն որով ՚ի ծննդեանն պատեցաւ ՚ի միսանին պահպանեցին ՚ի խաչին · զոր Թոռաթեան կոչէ · և յղեցին ընծայ Սուեփաննոսի եպիսկոպոսի :

❋ Ի Սուեդն ծնոյ : Այստ է Թէ Հրաշափայտ հեծօտ աղաչէ առասլի կենաց փայտին ծխելրով տանէին · որով և ըստնգունք տարողացե զմայլեին · զոր աշնգաց դրոնի Եւսեբացին աՆուկ կոչէ զծակս ընդացին : որ պայն առ Նէին ՚ի պատիւ կենաց փայտին · այ զհրաշ փայտն ծխելով , և ընդ նայն ծխոյն բարդուա Թե , և զբաղձանս յուսոյ և սիրոյ ընդ այն լծէին : զի ծուխն է նշանակ ըղձից ՚ի հոգւոյն բուրեալ յորինակ ջերմեռանդուե (հեծօտ աղաչէն կոչէ աՒեղն ծնոյ) Այստ ըէ :

❋ Լենաց էուբվոս :) զփայտ խաչին կոչէ կենաց էուբվոս : զի նովաւ չհորհակն կեանք ՚ի մեզ ծխեցաւ : որպ առասլի տանէին ըղ կայծակունս առ ՚ի ծխել զհնդրուկ ՚ի ձեռն Անդլաւոն , որ էր միջնորդ պանորիկ մեծի պարզևի :

❋ Աւետիս վերթիոս :) ՚ի Պատիւ կենաց փայտին ոսկեթելով բանած ՚ և ծածկոց յիշ ղեցին կայսերքն : զոր պայծառ վարչամակ կո չէ · այստ է Թէ սպիտակ էր գունով :

❋ Կնգնա բնչեալ :) Ո՚ այ մանդլաւտ միևնէ եբեր զկենաց փայտն · եդիտ զքրոջ որդին իր զՍտեփաննոս յաջորդեալ ՚ի տեղի է պիսկոպոսուէ ՚ի վանս ապարանիոյ :

❋ Ո՚ղբէն ընդէն ուղիայն :) Ա՚ ո Ստեփաննոսի եպիսկոպոսի (ասէ) որ էր ազգայնի ծնոյ ՚Ռաբթի , գրոլով Նր եղբօր գաւերն որդի · և բնակուէ ևս մնկացի · զոր ընդ կոչէ : զի էր բնակեալ (ասէ) ՚ի լեռնահղ լով և ՚ի կարծրախարիսխ գաւառին մնկաց · որ մայեկաք յո փիճի մարխոք լի՛ էր : լեռնա հղով (ասէ) ոչ զի լերինքն հղովէլիք էին · այլ Թէ ՚ի լերանց շրջապատեալ էր տեղին : և կոծրախարիսխ ասելով , իբր Թէ լերինքն կարծրագոյն խարսխաց նմանս նեցուկ են երկրին :

❋ Ո՚ղբէ անուանն :) Ա՚ ո Ստեփաննոսի (ասէ) որ յաՌաքազանէն Ստեփաննոս · և ըստ Թարգ

❋ Ընդրանիարքն յեռնոտրոսէ :) Ա՚ ո Յաղ կոչայ օրհնուէն ասէ , Թէ ոչ նա յօրհնուէ Թէ ծննդին յուսացեալ միակ ցպոյ գնաց ՚ի միջագետս · և յետ դառնալն եղև երկու բանակ · պայծա և Սանդլաւտիոս ծնողացն օրհնուէ իբրու պաշարով բաւականացել եկն ՚ի կոստանդնու պօլիս · Ստեփաննոս ՚ի կարմիր զինուորսե ՚ի պալատն արքունի :

❋ Ո՚ղնաչեալ փառօք :) Ո՚. յսինքն Յակոբ Նահապետն ծնողաց խրոց օրհնուէն , և որգւոց բնազմուէ , Հրոգեկան շնորհիւ կըր կին վիճաբանելոյ գերազանց քան զՀա մածին եղբայրն իւր Եսաւ :

❋ (ՃԷ) Ո՚ամբանէ :) Ո՚. յսինքն ՚ի դերեզմա նէն ՚Ռաբթի Հօր եղբօր իւրոյ սակաւ ինչ հող բարձրեալ Սանդլաւտ · նախ բնակէր ՚ի սեթի լեառն · ապա եկն ՚ի կոստանդնու պօլիս և ոչ եղևսեոս մաշկեկաւն եղիպէ ՚ի կարմելոս բնակէր · այսպէս և սա հողով տապանի նըման ՚Ռաբթի եպիսկոպոսի ՚իսԼիր · այնինքն ՚ի լեառն սեթ և կամ ՚ի սեփրա բնակ քաղաքն ՚ի կոստանդնու պօլիս · զոր ղթագաւորն նախ կոչեաց եռօմայեցիս · ևն Եսաւ , Սեթ և Եդոմ կոչեցաւ : և Սանդ լաւտ ոչ զերկրորդ Աբրահամ յարդեցաւ ՚ի կայսերացն , ՚ի վասլէ և ՚ի Կոստանդեայ վն հողայ տապանի նըման ՚Ռաբթի եպիսկո պոսի · յորմէ լինելեն նշանք :

❋ Ո՚նպանի աւրօրաՆեան :) Զ ՚ի վկայասէր են աղգն յունաց : վն որոյ ևագաստիոսէ կոչէ զնն · իբր Թէ նըգց նշխարաց և վկայարանաց տպաս և ծառայուէ տարօրէք :

❋ (ՃԸ) Զանգնոսէ :) Զանճանօթ օտարա կանն զՍանդլաւտ ՚ի պատիւ բարձրացու ցին · որոյ և հարցին զպատճառս նշանացն աքանչելեաց · և նա բան կարդի մարդավա րուէ տայով զպատասխանի , Թէ ազգակից է ՚Ռաբթի նըգց եպիսկոպոսին · և նշանքն ՚ի Նր տապանի հողոյն լինին · որ եղև երկրորդ պատճառ ծանօթուէ Նր ընդ կայսերացն : վն որոյ ՚ի գուէթ հարթեցան ՚ի վր Նր · և հար ցին Թէ ով է այժմ տեղակալ Նորին կենդա նի մեռելոյն ՚Ռաբթի : և տեղեկացեալ Թէ քեռ որդի Նր Ստեփաննոս յաջորդեալ էր · կամեցան ոսկերաց և տապանին ՚Ռաբթի ընծայս յղել · և խնդրեալ Թէ չունի պետս մարմնական սիրոյից քեռ որդի Նր Ստե փաննոս · և ոչ հովհաեալքն ՚ինմանէ : վն որոյ զնոսա առ ՚ի խնդրել առաքեցին գիր յերկուց կողմանց կնքեալ և զմեալ · զոր Թուղթս կոչէ : և անդէն պատասխանի

մանուէն պատկ կոչեցաւ : վն Առեխանանոս պատկ կոչի ի յունաց լեզուն : որ ըստ արտգեանց՝ մոկաց գաշառին պատկ եղև պարծանաց։

❁ Եւ նմանաւէս։) Ամանաձև արահի տապարին Յողմանի, որ կըստորոտն էր լերինն սիոնի : իսը թէ զգաճիճն նոյն ապարանից վանից նմանեցոյց գաւթի և արտաքին սրահի տաճարին Յողմանի : Թէպետ ի գրելոյն վայելչութեց ոչ ինչ նշան երևի ոտ ասեն տեսօղքն։

❁ Ի գրոցին։) Ա. յանիքն սիոնի . քանզի սիոն՝ ամրոց էր հրեաստանի . յորում պահեցեալք լինեին վէնք վինուորաց։ որք իբրև զօհառ աղտից լըճացօղ . բարձիչ էին անօրէնն աղգաց . և մաքրիչք աղտից մեղաց։ վն բառնալով զանօրէն աղգս , բարձմամբ նոյ իսը թէ բառնային և զաղտս մեղաց։

❁ Այբոսաւս։) Երկբերան սուր։ ոտ սլաքս։

❁ Անէնոաս։) Ասկեձայլ։ և կամ յոսկւոյ չի նեալ նիզակք։ ոչ թէ երկաթիքն յոսկւոյ էին . այլ կամ ըմբռնեաղքն , և կամ պատեռանքն խշտից։

❁ Հազարաւոր վհատանաց։) Ա. յոտքիկ են յեր պոյն երդոց Յողմանի առեալք : վհատանն է խայտանն . որ է պահապան թիկանց ընդդէմ թըշն և սրոյ։ մարտիկ քն են պատերազմօղքն , որք շուրջ վնովաւ էին . յոր շուրջ զՅողմանիւ ի դօրաւորացն իջին։ որք էին ոտ վեցհարիւրօթ և վեշտասարակ և մարտկոց։ ոտ վնարմինեղէն աշտարակս ։ զոր թէպետ գրական մեկնուքն այնպէս ցուցանէ . բայց հոգևոր էր միտն Յողմանի . ոտ մեկնէ ըզն Աւրիդոր նիւսացի։ զոր երանելին Աւրիդոր նարեկացի հոգևորեցս առնու ի իւր հոգևոր զինուց և ամրուէն ապարանից վանից։

❁ Ալ եղնայպին գնաւ։) Երկնից կամարի նման։

❁ Հոգնոպանին։) Ա. յանիքն յեկեղեզուց մէջն զոր Ի ծածկի խորանն զանազան ներկօք վայելչացոյց . զի եկեղեցին հոգնոպան ասի . Ի ի վեսային։

❁ Ի Նբրանկոյն քոյլ։) Ա. յանիքն յանուն Ճրեշտակաց (որք են անդրանիկ եղբարք մեր) և զայլ իմն խոտան կազմեաց։ և կամ յանուն ամ՝ ըզց։ քոյն է՝ հոյլ և դումար։

❁ Այբ տոտոբ ոզբոց։) Ի սուս հաշատոյ մնքրուէ (ասէ) և ոչ թէ ըստ մնքրութեն գործոց . զի և բորոտեալ ոգիքն , որպէս ասին ծնողաց։ կամ զանազանելի է այսպես։ մայր տոտոբ՝ ոզբոց . այ մնքրուք մայր՝ որ

դեաց . զի եկեղեցին՝ կ մայր հոգևոր վէ րածնիցելոց։

❁ Օձնոզոս։) Ի ուսքելոց և մարդարէից դասքն վենաշէրք և հարսնածուք են հաճատացելոց . որ հաճատացեալքն նոր երգոյ վերնոյ առաքասուին սիրով սպասին , ուր ընտրելոց դասքն են . զնոյն տեղին և սաէ) անդրդրուճելի արուեստաւորեաց . այ զգէ տինն սալայարկ քարամբք։

❁ Կոյան քոնոպէ։) Ի Սորանն (ասէ) Ձրեշ տակաց բնակարան լայնագոյն շինել։ յայտ է թէ յունաց նմանն էր առաջին ձև եկեղե ցեացն հայոց . որ փոխան վարագուրի դը րամբք վարեին։

❁(Ժթ) Ի նոսուծէք փոյմոէք։) Ա. հին վը րանն առուծ էր նորոյս եկեղեցւոյ . զոր ա ռաւել քան զայն փայլեցոյց (ասէ) Աստ ւածնոս ոչ ինուած ապարանիկ վանիցն ։ ոչ զանգակս փոխանակ կոչնակի առ մանեաց . և զպարտս պատարագին ի բեհեզոյ և ի մա տաքեայ . այ ի քթանէ , և յապրշումէ հի նեալ . սպիտակ և կարմիր գունով շաղա շարելով զանձաւ խորհուրդ խաչին . որ ի կողէն Քրի բղխեաց արիւն և ջուր նշանա կելով։

❁ Աթենաւէս։) Ի ամէֆինէի փայտից սեւ նագլուխս չինելով . ոչ դեմ էաւ զսխնան կարգելով . այլ բոլորաձև զեկեղեցւոյ մէջն չինելով . և սիւն ի գլուխքն զոր պահանգ կոչէ . ոչ դեմ էաւ . զոր անդոհ (ասէ) այլ այլ լման ձևով քան զՅողմանեան տաճարի ձևն : զի նա երկայնադիր և նեղլեր քառան կիւնի զոլով . վ՛ որպ զան ճեմարանէն կոչէ . յայտ է զի բոլորակ էր ձևով . ոտ զնոր համբարձմանն տաճարն ի բեաւն ձիթենեաց։

❁ Ի Ոսմեան համբակ զՅողմանն կոչէ ։

❁ Ի Ոնոց վանից։) Ա. յանիքն յականց պատ ուականաց բազմալեաց և ցանկալեաց . զի Նայաեայ . ծէ . ձէ համարն որ յականց վանեայց (ասէ) յանձինացուոյ Ի ծաշունչն, պեսիքէպտիկա ասէ . որ է ցանկալի ըղձալի : կամի ասել եթէ , թէ պատաստան տաճարին ևորմայ , այնպէս գոյն զգայն նկարեց , որ իբր պատուական ակունք նկարեին ։

❁ Ա՛եղէնէելեան։) Ա. յանիքն զեզկիէլի տեսին որ վն քրօբէական աթոռոյն Ի. ի զոր նա մնաց աջօք եռես (զոր անչօփն կո չէ) ան զգայուե տեսանելի և զգալի աչաց երևելի արար զաներևոյթ աթոռն Ի. ի չինեալ ևրաւմ տաճարին։ իսը անուանել զի կերպն նոյ զերևելի տաճարի չինուածն

նանեցոյց, ոչ զհաստատութիւնն երկնից և
կամ իբրև զտեսիլ բարձրադունից ականց ։

Եզեկ. ա. 4 ։

※ Ա՛եաւոնի վերս ։ Ա՛. յանկը ոչ զկերս
նաւորաց հիւսեսոյ, վերարկուս ի յարմանէ
նեաց ։ այսպէս ի բարանց իբր հիւսեալ
զորմն հզաւրաստաղն այնպէս գեղեցկատիպ
յօրինեաց ։ կամ ֆռապանի , որ է գոմ խա
շանց ։ սա բանաւոր խաշանց իբր գոմ զայն
ոտաձարն շինեաց ։

※ Փռապան ապառնեաց ։) Ա՛. յանկը զերկնից
փառն և զգեղեցկութիւնն ինչպէս ոտաձարին
երևելի կերպիւ յայտնի արար ։

※ Արբանեաց պիեղբեղայ ։) Ա՛. յանկը զգ
սեղանն , յորում վրան աբեն աբեց մատուցա
նին պատարագ , արեգակնակերպ պայծառ
յօրինեաց ։

※ Ալմաղն ջրչիանս ։) Ա՛. յանկը կարասիքին
որմոց արձանս ասխտակ բոռվ ծեփեց · զոր
ճռապագլխանոյշ ի բեհեզպատիղ գիւտ կոչէ ։
զև յիրաւի ծեփն և ասպող ի վր որմոց ի
իբրև սպիտակ գեհատ ի վր ադուցեալ ։

※ Ալդանդեաց ։) Ա՛. յանկը բարաճորաց , և
ներքին , և վերին սեմոյն զիւրքն ։ բայց աբա
Ալբիդոր , և որ յաջմէ և յահեկէ զսեամանն
ի միասին թոռէ · զոր ֆռապագլխոյն կոչէ ։
զոր ֆանդախփոյծեալ (ասէ) ծաղկօք կամ
ի վր քարի , և կամ փայտեայ սեմոյն ։ իբր
Թէ հարսին լուսոյ պատմուճան ին , Թեզալ
նկ յօրինաց զքառաշուրթ սեամն զի ոչ
Թեզանկն՝ հանդերձին եղերք են ։ այսպէս
Հասեամբն դրանց՝ եղերք շինուածոց ։

※ Վ՛իրանցն եբեաց ոխ ։) Ա՛. յանկը զերեսս
դրանցն կարմրագոյն փայտիւք · կամ որպս
զնուամիսյ դրունան · կամ կէյտիրմէ փայ
տիւք ստորագոյ շինեալ · և ֆիլ տիշնուն
ծաղկեալ ոչ զսեռ ֆքեարի բոլորակ կտո
րով · զոր սեռաձոտ ներքոյ կոչէ · այն
պէս (ասէ) ի բազմաց մասանց իբր զփա
փերթ կապեալ յօրինեաց ։ բայց զկարմիր
փայտն՝ ոչ է խմանալն լինն տիւնեայ · զի նոր
ձին դեռ ևս յայնմ ժամանակի ոչ էր գտեալ ։
պայ յայտ է Թէ ի ցրդենի և ի դիհի փայ
տից շինեաց ։

※ Ալսի զկոչ գաւ Լ է ։) Ա՛. յանկը գյատակա
գաւ Լ է · կեօղ իբրև զպիլօրեղէն լեկէն
մի բոլոր և քեօշէսիզ շինել եռ ։ յայտ է Թէ
արբատաշ և կոփածոս սպիտակ մարմարեայ
քարամբք զուգեբրով ։ զոր ոչնահայելն և ան
ֆուղ կոչէ · զի անհոգիքն է դուր և հմաշ
սարն · և անհոգին է բոլորակ և քեօշէսիզն

※ Ա՛ռաջաւանդ ։) Ա՛. յանկը զգամբէթն տա
ճարին կամ խորանին · ըստ օրինակի երկնից
կամարին խորանաձև յօրինեաց · զոր դէպ
բուէն կոչէ · ըստ օրինակի անմերձենալի և
փայլեալ վերին եթերին բարձրակատոյց չի
նելով · իսկ ելնէր կոչէ վհրեղէն երկինն ան
շարժ · որ հրեշտակաց և երանելեացն է տե
ղի բնակուէ · զոր Ա՛արուք տուն Ա՛. Է կոչէ
լոյն և յարձակ · մեծ և անչափ (զի ըստ
պարունակաց երկնից պարագրօղ է) Ա՛տ
բուքայ · Ե. 24 ։

※(Ե) Ա՛ղագուցն անչըդեաբան ։) Ա՛. յան
կը զերեսաց խորանացն վկարագոյրն իբր
բաժանիչ շինեաց զսրբուէ տեղին ի միջո
ցէն և ի գաշէթէն ։ իբր Թէ վհարիչն երկ
նից վքօղ ձգելով , և յանարժանից տեսուէ
Թաքուցանելով ։ ըստ որում և Ա՛ովհան ա
սէ ի մեգ անխմանալն , և ի լոյս անմատոյց
բնակիլ ։ զոր երանելիս վն պատուոյ և սբ
գուշուէթ ձեզ պատարագին ասէ ։ զի և ի
ՀՈՒՆն սափորն ոսկի լի մանանայիւ , ինչու
քան վարագուրին ծածկեալ պահիւր ի տա
պանակին ։ իբր ի մեջ երից պահարանաց ։
այ սափորն , տապանակին , և վարագուրին
խակ պատուհան հիւն պայծառ կոչէ զնուէ
վարագուրացն ։ յայտ է ոչ և ասէ յեկեղեց
նան պատուհաց · որ ի հնուէն կարի պատուհա
կան և բարակ լինելին · զոր Ե՛ասայիաս ա
սէ · ամաչեացեն կտաւատործքն բարակա
մանք և որք գործեն վսեհերէն ։ Ա՛տայ · ԺԸ ·
9 ։ Ա՛րդ նևւթն էր (ասէ) բեհեզ ոսկեթե
լով , կապուտակաւ · զոր ոսկեփառ և եղինջ
յօ կոչէ ։ իսկ գործն էր տիպայ ոտիսմանց
սի · զոր փեպակիսուծ (ասէ) զնէր զա
նազան գունով և սրմայով ծաղկեալ ։ խակ
եղէ վերջին (ասէ) զնէ կամ վարագուրքն
կրկնատակելին աստառով · կամ զնինի մեծի
վարագուրին , շինեաց ևզփոքր սեղանին
ծածկոց ։

※ (ԻԸ) Իակ ըսիբաճանք ևարարչապո ։)
Ա՛. յանկը պատարագն ըբ որ ի Ջ է մեմ
աճանդեցաւ · որ էր արարիչ հնոյն և նորոյս
լինելուէ · և նորոյս կտակի սահմանիչ ։ զնէ
ի մահուան իւրում աճանդեաց ։ Ա՛ն զայս
խորհուրդս ոչ զկտակ որդւոց իւրոց ՝ զոր
նոսկ ևնոր ուխտ կոչեաց ։ Ա՛րդ զպատա
րագն զեւան ասէ (որ սրբուէ խորհրդոյ
պատարագին ստուերն և քեօրնկէն է · որոյ
մեքրուէ աղօտագոյն նշոյլն յայնս զեւստս
երևի · և կամ որքան զՈ՛հարանեան սրբուէ
զգեստն պայ առաջեալ մնքուէր է ։ զի նոյս

Յուդայ. Եւ Յեհովսափատ որդի Ասայի թագաւորեաց ի վերայ Յուդայ ի չորրորդ տարի Աքաբայ թագաւորին Իսրայէլի։ Եւ Յեհովսափատ էր երեսուն եւ հինգ ամաց իշխելոյ նմա, եւ քսան եւ հինգ ամ թագաւորեաց Երուսաղէմ։ Եւ անուն մօր նորա Ազուբա դուստր Սեղեհեայ։ Եւ գնաց ի ճանապարհս Ասայի հօր իւրոյ, եւ ոչ շեղեցաւ ի նոցանէ առնել զհաճոյսն առաջի Տեառն։ Բայց զբարձունսն ոչ խափանեաց, եւ ժողովուրդն դեռ զոհէին եւ խնկարկէին ի բարձունսն։ Եւ հաշտեցաւ Յեհովսափատ ընդ թագաւորին Իսրայէլի։ Եւ մնացեալ բանք Յեհովսափատայ, եւ զօրութիւն նորա զոր արար, եւ զպատերազմսն զոր մարտնչեցաւ, ոչ գրեալ են ի մատեան բանից աւուրց թագաւորացն Յուդայ։ Եւ զմնացեալ արանցն պոռնկաց որ մնացին յաւուրս Ասայի հօր իւրոյ, սատակեաց ի երկրէ։ Եւ ոչ էր թագաւոր ի կողմանս Եդոմայ, կուսակալ էր թագաւոր։ Յեհովսափատ արար նաւս Թարսիսի երթալ ի Սաբիր ոսկւոյ համար, եւ ոչ գնացին, զի խորտակեցան նաւքն ի Եսիոնգաբեր։ Յայնժամ ասաց Ոքոզիա որդի Աքաբայ առ Յեհովսափատ, թող գնասցեն ծառայք իմ նաւօք ընդ ծառայս քո։ Եւ ոչ կամեցաւ Յեհովսափատ։ Եւ հանգեաւ Յեհովսափատ ընդ հարս իւր, եւ թաղեցաւ ընդ հարս իւր ի քաղաքի Դաւթի հօր իւրոյ, եւ թագաւորեաց Յորամ որդի նորա փոխանակ նորա։ Յորամ որդի Յեհովսափատայ թագաւորեաց ի վերայ Յուդայ ի չորրորդ տարի Յորամայ որդւոյ Աքաբայ թագաւորին Իսրայէլի։ Եւ Յորամ էր երեսուն եւ երկու ամաց իշխելոյ նմա, եւ ութ ամ թագաւորեաց Երուսաղէմ։ Եւ գնաց ի ճանապարհս թագաւորացն Իսրայէլի, որպէս արարին տունք Աքաբայ, զի դուստր Աքաբայ էր կին նորա, եւ արար չարութիւն առաջի Տեառն։ Բայց ոչ կամեցաւ Տէր կորուսանել զտունն Դաւթի վասն ուխտին զոր ուխտեաց Դաւթի, որպէս ասաց տալ նմա լապտեր եւ որդւոց նորա ամենայն աւուրս։ Յաւուրսն նորա ապստամբեցաւ Եդոմ ի ձեռանէ Յուդայ, եւ կացուցին իւրեանց թագաւոր։ Եւ անցին Յորամ եւ ամենայն իշխանք նորա ընդ նոսա, եւ ամենայն կառք նորա ընդ նմա, եւ յարուցեալ գիշերի եհար զԵդոմ որ պատեալ էր զնովաւ, եւ զիշխանս կառացն, եւ ապստամբեցաւ ժողովուրդն ի վրանս իւրեանց։ Ոչ դարձաւ Եդոմ ի ձեռանէ Յուդայ մինչեւ ցայսօր։ Յայնմ ժամանակի ապստամբեցաւ Ղաբնա ի ձեռանէ նորա, զի թողին զՏէր Աստուած հարցն իւրեանց։ Եւ ետ ի բարձունսն պոռնկել զբնակիչսն Երուսաղէմի, եւ մոլորեցոյց զՅուդա։ Եւ եղեւ գիր առ նա ի մարգարէէն Եղիայ, եւ ասէ. Այսպէս ասէ Տէր Աստուած Դաւթի հօր քո. Վասն զի ոչ գնացեր ի ճանապարհս Յեհովսափատայ հօր քո, եւ ի ճանապարհս Ասայի թագաւորին Յուդայ, այլ գնացեր ի ճանապարհս թագաւորացն Իսրայէլի, եւ մոլորեցուցեր զՅուդա եւ զբնակիչսն Երուսաղէմի, որպէս մոլորեցուցին տունք Աքաբայ, եւ զեղբարս քո զտունն հօր քո որ բարիք քան զքեզ էին սպաներ, ահա զի Տէր հարկանէ զհարկանելիսն զժողովուրդ քո, եւ զորդիս քո, եւ զկանայս քո, եւ զամենայն ինչս քո։ Եւ դու հիւանդութեամբ մեծաւ հիւանդասցես ի հիւանդութեան փորոյ քո, մինչեւ ելցեն աղիք քո ի հիւանդութենէն աւուր յաւուր։ Եւ յարոյց Տէր ի վերայ Յորամայ զհոգի Փղշտացւոց եւ Արաբացւոց որ մերձ ի կողմանս Եթովպացւոց։ Եւ ելին ի Յուդա, եւ ներգնացին զնա, եւ գերեցին զամենայն ինչս որ գտան ի տանն թագաւորին, եւ զորդիս նորա եւ զկանայս նորա, եւ ոչ մնաց նմա որդի, բայց միայն Յովաքազ կրտսեր որդի նորա։ Եւ զամենայն սոսա ետ Տէր ի հիւանդութիւն փորոյ մեծ անբուժելի։ Եւ եղեւ յաւուրց յաւուրս, եւ ի կատարածի երկոտասան ամաց, ելցեն աղիք նորա ի հիւանդութենէն, եւ մեռաւ ի հիւանդութիւնս չարս։ Եւ ոչ արարին ժողովուրդքն նմա դիւրութիւն, որպէս դիւրութիւն արարին հարցն իւրոց։ Եւ էր երեսուն եւ երկու ամաց իշխելոյ նմա, եւ ութ ամ թագաւորեաց Երուսաղէմ։ Եւ գնաց առանց ցանկալի։ Եւ թաղեցին զնա ի քաղաքի Դաւթի, բայց ոչ ի գերեզմանս թագաւորացն։ Ոքոզիա որդի Յորամայ թագաւորեաց ի վերայ Յուդայ ի տասն եւ երկրորդ տարի Յորամայ որդւոյ Աքաբայ թագաւորին Իսրայէլի։ Եւ Ոքոզիա էր քառասուն եւ երկու ամաց իշխելոյ նմա, եւ մի ամ թագաւորեաց Երուսաղէմ։ Եւ անուն մօր նորա Գողողիա դուստր Ամբրեայ։ Եւ նա գնաց ի ճանապարհս տանն Աքաբայ, զի մայր նորա խրատ էր նմա առնել զանօրէնութիւն։ Եւ արար չարութիւն առաջի Տեառն, որպէս տունք Աքաբայ, զի նոքա խրատ էին նմա հօր մահուանն նորա ի կորուստ։ Եւ ընդ խորհուրդս նոցա գնաց, եւ գնաց ընդ Յորամ որդի Աքաբայ ի պատերազմ ի վերայ Ազայելի թագաւորին Ասորւոց ի Ռամովթ Գաղաադայ, եւ եհարին Ասորիքն զՅորամ։ Եւ դարձաւ դարձեալ Յորամ դարմանել ի Յեզրաելիա զվէրսն զոր եհարին նմա ի Ռամա, յորժամ մարտնչէր ընդ Ազայել թագաւորն Ասորւոց։ Եւ Ոքոզիա որդի Յորամայ թագաւորին Յուդայ իջանէր տեսանել զՅորամ որդի Աքաբայ ի Յեզրաելիա, զի հիւանդ էր։ Եւ էր կորուստ Ոքոզիայ ի Տեառնէ, զի գնացեալ եղեւ առ Յորամ, եւ ելեալ ընդ նմա ի պատերազմ ի վերայ Յեհուայ որդւոյ Նամեսեայ, զոր օծ Տէր զի սատակեսցէ զտունն Աքաբայ։ Եւ եղեւ յորժամ դատէր Յեհու ընդ տունն Աքաբայ, եգիտ զիշխանս Յուդայ, եւ զորդիս եղբարցն Ոքոզիայ որ պաշտէին զՈքոզիա, եւ սպան զնոսա։ Եւ զՈքոզիա խնդրեաց, եւ գտին զնա որ պահեալ էր ի Սամարիա, եւ ածին զնա առ Յեհու, եւ սպանին զնա, եւ թաղեցին զնա, զի ասացին. Որդի է Յեհովսափատայ որ խնդրեաց զՏէր ամենայն սրտիւ։ Եւ ոչ էր ոք ի տանն Ոքոզիայ որ կարասցէ զօրութիւն առնել թագաւորութեան։ Եւ Գողողիա մայր Ոքոզիայ տեսեալ զի մեռաւ որդի իւր, յարուցեալ կորոյս զամենայն զաւակ թագաւորական ի տանն Յուդայ։ Եւ Յովսաբեթ դուստր թագաւորին առեալ զՅովաս որդի Ոքոզիայ, եւ գողացաւ զնա ի միջոյ որդւոցն թագաւորին որ սպանանէին, եւ ետ զնա եւ զդայեակ նորա ի սենեակ անկողնոյ։ Եւ գողացաւ զնա Յովսաբեթ դուստր Յորամայ թագաւորին, կին Յովադայ քահանային, զի քոյր էր Ոքոզիայ, ի երեսաց Գողողիայ, եւ ոչ սպանին զնա։ Եւ էր ընդ նոսա ի տանն Տեառն վեց ամ, եւ Գողողիա թագաւորէր ի վերայ երկրին։ Եւ յամի եւթներորդի առաքեաց Յովադա եւ առ հարիւրապետսն Քարացւոց եւ առ հարիւրապետսն հետեւակաց, եւ ածին զնոսա առ ինքն ի տունն Տեառն, եւ ուխտեցոյց ընդ նոսա, եւ երդուաւ զնոսա ի տանն Տեառն, եւ ցուցին նոցա զորդի թագաւորին։ Եւ պատուիրեաց նոցա՝ եւ ասէ. Այս է բանն զոր արասջիք. Երրորդ մասն ձերոյ մտանելոցն շաբաթ ի քահանայապետէն եւ ի քահանայէն, եւ ի դրանպանսն սեմին, եւ երրորդ մասն ի տանն թագաւորին, եւ երրորդ մասն ի դրանն հիմանէ, եւ ամենայն ժողովուրդ ի գաւիթս տանն Տեառն։ Եւ մի մտցեն ոք ի տունն Տեառն բայց քահանայքն եւ որ պաշտեն ի սպասաւորութեան, նոքա մտցեն, զի սուրբ են։ Եւ ամենայն ժողովուրդ պահեսցեն զպահպանութիւն Տեառն։ Եւ պատեսցին զթագաւորն շուրջանակի, իւրաքանչիւր զէնս իւր ի ձեռին, եւ որ մտանիցէ ի տունն, սպանցի, եւ եղիցին ընդ թագաւորին ելանելոյ եւ մտանելոյ նորա։ Եւ արարին հարիւրապետքն ըստ ամենայնի զոր պատուիրեաց Յովադա քահանայ, եւ առին իւրաքանչիւր զարս իւր զմտանելոցն շաբաթ ընդ ելանելոցն շաբաթ, եւ եկին առ Յովադա քահանայ։ Եւ ետ քահանայն հարիւրապետացն զգեղարդս եւ զվահանս Դաւթի թագաւորի որ էին ի տանն Տեառն։ Եւ կացուցին զամենայն ժողովուրդն, իւրաքանչիւր զէնս իւր ի ձեռին, ի կողմանէ տանն ի կողմն սեմին, մերձ ի սեղանն եւ մերձ ի տունն, շուրջանակի ընդ թագաւորին։ Եւ հանին զորդի թագաւորին, եւ եդին զպսակ ի վերայ նորա, եւ զվկայութիւնն, եւ թագաւորեցուցին զնա, եւ օծին զնա, եւ ծափս հարին, եւ ասացին. Կեցցէ թագաւորն։ Եւ լուաւ Գողողիա զձայն ժողովրդեանն վազելոյ եւ օրհնելոյ զթագաւորն, եւ եկն առ ժողովուրդն ի տունն Տեառն։ Եւ տեսանէ, եւ ահա թագաւորն կայր ի սեան իւրում ի մուտս, եւ իշխանքն եւ հարիւրապետքն առ թագաւորն, եւ ամենայն ժողովուրդ երկրին ուրախանային, եւ հնչէին փողովք, եւ երգարանք ընդ ամենայն գործիս երգոց, եւ ազդէին երգեցիկք։ Եւ պատառեաց Գողողիա զհանդերձս իւր, եւ ասէ. Դաւաճանութիւն, դաւաճանութիւն։ Եւ Յովադա քահանայ պատուիրեաց հարիւրապետացն զօրաց, եւ ասէ ցնոսա. Հանէք զնա արտաքս ի սահմանաց տանն, եւ որ զհետ նորա երթիցէ, սուսերաւ մեռցի։ Զի ասաց քահանայն. Մի սպանանիցեն զնա ի տանն Տեառն։ Եւ արարին նմա տեղի, եւ գնաց ճանապարհ ելանելոյ ձիոց ի տանն թագաւորին, եւ անդ սպանին զնա։ Եւ եդ Յովադա ուխտ ընդ Տէր եւ ընդ ամենայն ժողովուրդ եւ ընդ թագաւորն, զի լիցին ժողովուրդ Տեառն։ Եւ ընդ ամենայն ժողովուրդ երկրին, եւ ընդ տունն Բահաղայ, եւ քակեցին զսա, եւ զսեղանս նորա եւ զպատկերս նորա խորտակեցին, եւ զՄատթան քահանայ Բահաղայ սպանին առաջի սեղանացն։ Եւ եդ քահանայն զհոգաբարձութիւն տանն Տեառն ի ձեռս քահանայիցն եւ ղեւտացւոցն, զորս կացոյց Դաւիթ ի տանն Տեառն, մատուցանել զողջակէզսն Տեառն, որպէս գրեալ է ի Մովսիսի օրինացն, ի ցնծութեան եւ ի երգս, որպէս կարգեաց Դաւիթ։ Եւ կացոյց զդրանպանսն ի դրունս տանն Տեառն, զի մի մտցէ ոք անմաքուր ամենայն իրաւ։ Եւ առ հարիւրապետսն եւ զիշխանսն եւ զկուսակալսն ժողովրդեանն եւ զամենայն ժողովուրդ երկրին, եւ իջուցին զթագաւորն ի տանէ Տեառն, եւ եկին ընդ միջոց վերնոյ դրանն ի տունն թագաւորին, եւ նստուցին զնա ի գահ թագաւորութեան։ Եւ ուրախացաւ ամենայն ժողովուրդ երկրին, եւ քաղաքն հանգեաւ։ Եւ Գողողիա սրով սատակեցին ի տանն թագաւորին։ Եւ էր Յովաս որդի եւթն ամաց յորժամ թագաւորեաց։ Յամի եւթներորդի Յեհուայ թագաւորեաց Յովաս, եւ քառասուն ամ թագաւորեաց Երուսաղէմ։ Եւ անուն մօր նորա Սեբիա ի Բերսաբեէ։ Եւ արար Յովաս զհաճոյսն առաջի Տեառն զամենայն աւուրս որ ուսոյց զնա Յովադա քահանայ։ Բայց զբարձունսն ոչ խափանեաց, եւ ժողովուրդն դեռ զոհէին եւ խնկարկէին ի բարձունսն։ Եւ ասաց Յովաս առ քահանայսն. Զամենայն արծաթ սրբոց որ մտանիցի ի տունն Տեառն, զարծաթ անցից որ անցանիցի, զարծաթ անձանց զոր գնասցէ մարդ զանձինս իւր, զամենայն արծաթ որ ելցէ ի սիրտ մարդոյ մտանել ի տունն Տեառն, քահանայքն առցեն իւրեանց ամենայն մարդ ի ձեռանէ ծանօթից իւրոց, եւ նորոգեսցեն զխորտակումն տանն, ուր եւ գտցի խորտակումն։ Եւ եղեւ ի քսան եւ երրորդ ամի թագաւորութեան Յովասայ, եւ քահանայքն ոչ նորոգեցին զխորտակումն տանն։ Եւ կոչեաց Յովաս թագաւոր զՅովադա քահանայ եւ զքահանայսն, եւ ասէ ցնոսա. Ընդէ՞ր ոչ նորոգէք զխորտակումն տանն, եւ արդ մի՛ առնուիցէք զարծաթ ձեր ի ձեռանէ ծանօթից ձերոց, այլ զարծաթ ձեր տուք ի վերայ խորտակման տանն։ Եւ հաճեցան քահանայքն ոչ առնուլ զարծաթ ի ձեռանէ ժողովրդեանն, եւ ոչ նորոգել զխորտակումն տանն։ Եւ առ Յովադա քահանայ տապան մի, եւ ծակեաց զկափարիչն նորա, եւ եդ զնա առ սեղանն ընդ աջմէ կողմանէ ի մտանելն տանն Տեառն, եւ եդին անդ քահանայքն որ պահէին զդուռնն, զամենայն արծաթ որ գտանէր ի տանն Տեառն։ Եւ եղեւ տեսանել նոցա զի բազում արծաթ է ի տապանին, եւ ելանէր գիր թագաւորին, եւ գրագիր քահանայապետին, եւ հաշուէին զարծաթ զոր գտանէր ի տանն Տեառն, եւ կապէին զնա ի քսակս։ Եւ տային զարծաթ հաշուեալ ի ձեռս գործաւորացն որ կացուցեալ էին ի տանն Տեառն, եւ ելանէին ի ձեռս հիւսնացն եւ շինողացն որ գործէին ի տանն Տեառն, եւ ի ձեռս քարհատացն եւ տաշտաքարացն, եւ գնել փայտ եւ քար հատեալ, զի նորոգեսցեն զխորտակումն տանն Տեառն, եւ ամենայն որ ելանէր ի տունն ի գործ նորոգութեան տանն։ Բայց ոչ արարին ի տանն Տեառն գաւազանս արծաթեայս, ոչ ճրագարանս, ոչ գաւաթս, ոչ շեփորս, ոչ ամենայն սպասս ոսկեղէնս եւ արծաթեղէնս ի տանն Տեառն, այլ ի գործաւորսն տային զարծաթն, եւ նորոգէին զտունն Տեառն։ Եւ ոչ հաշուէին զարանցն ի ձեռանէ որոց տային զարծաթն ի ձեռս գործաւորացն, զի հաւատարիմ գործէին։ Զարծաթ յանցանաց եւ զարծաթ մեղաց ոչ մտանէր ի տունն Տեառն, զի քահանայիցն էր։ Յայնմ ժամանակի ելեալ Ազայել թագաւորն Ասորւոց, եւ մարտնչեցաւ ընդ Գեթ, եւ գրաւեաց զնա, եւ երես արկ Ազայել ելանել ի Երուսաղէմ։ Եւ Յովաս թագաւորն Յուդայ առ զամենայն սրբոցն զոր ետուն Յովսափատ եւ Յեհորամ եւ Ոքոզիա հարքն նորա թագաւորքն Յուդայ, եւ զսրբոցն իւրոց, եւ զամենայն ոսկի որ գտանէր ի գանձս տանն Տեառն եւ ի տան թագաւորին, եւ առաքեաց առ Ազայել թագաւորն Ասորւոց, եւ ելանէր ի Երուսաղէմ։ Եւ մնացեալ բանք Յովասայ, եւ ամենայն զոր արար, ոչ գրեալ են ի մատեան բանից աւուրց թագաւորացն Յուդայ։ Եւ յարուցեալ ծառայքն նորա կազմեցին զհարկ, եւ եհարին զՅովաս ի տանն Մեղլոյ որ իջանէ ի Սեղլա։ Եւ Յովզաքար որդի Սամաթայ, եւ Յովզաբադ որդի Սամարայ ծառայքն նորա եհարին զնա, եւ մեռաւ, եւ թաղեցին զնա ընդ հարս իւր ի քաղաքի Դաւթի, եւ թագաւորեաց Ամասիա որդի նորա փոխանակ նորա։ Ամասիա որդի Յովասայ թագաւորեաց ի վերայ Յուդայ ի երկրորդ տարի Յովաքազայ որդւոյ Յեհուայ թագաւորին Իսրայէլի։ Եւ Ամասիա էր քսան եւ հինգ ամաց իշխելոյ նմա, եւ քսան եւ ինն ամ թագաւորեաց Երուսաղէմ։ Եւ անուն մօր նորա Յովադան ի Երուսաղէմէ։ Եւ արար զհաճոյսն առաջի Տեառն, բայց ոչ իբրեւ զԴաւիթ հայր նորա, զամենայն որ արար Յովաս հայր նորա արար։ Բայց զբարձունսն ոչ խափանեաց, եւ ժողովուրդն դեռ զոհէին եւ խնկարկէին ի բարձունսն։ Եւ եղեւ իբրեւ զօրացաւ թագաւորութիւն ի ձեռին նորա, եհար զծառայսն իւր զոր սպանին զթագաւորն հայր նորա։ Եւ զորդիսն սատակիչացն ոչ սպան, որպէս գրեալ է ի գրքի օրինացն Մովսիսի, զոր պատուիրեաց Տէր՝ եւ ասէ. Մի՛ սպանցին հարք վասն որդւոց, եւ որդիք մի՛ սպանցին վասն հարց, այլ իւրաքանչիւր վասն մեղաց իւրոց սպանցին։ Եւ ժողովեաց Ամասիա զամենայն Յուդա, եւ կացոյց զնոսա ըստ տանց հարց իւրեանց հարիւրապետաց եւ հազարապետաց ի վերայ ամենայն Յուդայ եւ Բենիամինի, եւ համարեցաւ զնոսա յորդւոց քսան ամաց եւ անտի, եւ գտաւ զնոսա երեք հարիւր հազար ընտիր զինուորս, որ ելանէին ի պատերազմ, որ կարէին վարել զնիզակ եւ զվահան։ Եւ վարձեաց ի Սելայ հարիւր հազար զօրաւոր հզօրս ի զօրութեան, հարիւր տաղանդ արծաթոյ։ Եւ այր Աստուծոյ եկն առ նա՝ եւ ասէ. Արքայ, մի՛ թող զզօրսդ Իսրայէլի երթալ ընդ քեզ, զի ոչ է Տէր ընդ Իսրայէլ, ոչ ընդ ամենայն որդիս Եփրեմի։ Եւ եթէ գնասցես դու, եւ զօրացուցանիցես զքեզ ի պատերազմի, կործանեսցէ զքեզ Աստուած առաջի թշնամեաց, զի Աստուած է զօրացուցանել եւ կործանել։ Եւ ասէ Ամասիա ցայր Աստուծոյ. Եւ զի՞նչ առնեմք վասն հարիւր տաղանդ զոր ետու զօրացն Իսրայէլի։ Եւ ասէ այր Աստուծոյ. Է Տէր որ տացէ քեզ քան զայս։ Եւ զատոյց Ամասիա զզօրսն որ եկեալ էին առ նա ի Եփրեմայ, եւ գնացին ի տեղիս իւրեանց։ Եւ բարկացաւ սաստիկ ցայրն Յուդայ, եւ դարձան ի տեղիս իւրեանց ի բարկութեան սաստկի։ Եւ Ամասիա զօրացաւ, եւ առաքեաց զժողովուրդն իւր, եւ գնաց ի ձորն Աղի, եւ եհար զորդիսն Սէիրայ տասն հազար։ Եւ զտասն հազարսն կենդանեաց որդիքն Յուդայ գերեցին, եւ տարեալ ածին զնոսա ի գագաթն վիմին, եւ ընկեցին զնոսա ի գագաթանէ վիմին, եւ ամենեքին պայթեցան։ Եւ զզօրսն որ դարձուցեալ էր Ամասիա զի չերթիցեն ընդ նմա ի պատերազմ, եհարին ի քաղաքս Յուդայ, ի Սամարիայ մինչեւ ի Բեթորոն, եւ սպանին ի նոցանէ երիս հազարս, եւ աւարեցին աւար բազում։ Եւ եղեւ յետ դարձի Ամասիայ ի սպանանելն զեդոմացիսն, եւ բերեալ զաստուածս որդւոցն Սէիրայ, եւ կացուցանել զնոսա իւրեանց աստուածս, եւ առաջի նոցա խոնարհել եւ նոցա խնկարկել։ Եւ բարկացաւ սաստիկ Տէր ի վերայ Ամասիայ, եւ առաքեաց առ նա մարգարէ, եւ ասէ ցնա. Ընդէ՞ր խնդրեցեր զաստուածս ազգին որ ոչ կարացին ազատել զժողովուրդ իւրեանց ի ձեռանէ քումմէ։ Եւ եղեւ ընդ խօսել նորա ընդ նմա, եւ ասէ ցնա. Մի՞թէ խորհրդական թագաւորին արարեալ ես զքեզ։ Դադար մի՛ արասցես, զի մի՛ զարկցեն զքեզ։ Եւ դադարեաց մարգարէն, եւ ասէ. Գիտեմ զի խորհեցաւ Աստուած կորուսանել զքեզ, զի արարեր զայս, եւ ոչ լուար խրատու իմոյ։ Եւ խորհեցաւ Ամասիա, եւ առաքեաց առ Յովաս որդի Յովաքազայ որդւոյ Յեհուայ թագաւորին Իսրայէլի՝ եւ ասէ. Եկ, տեսցուք զերեսս միմեանց։ Եւ առաքեաց Յովաս թագաւորն Իսրայէլի առ Ամասիա թագաւորն Յուդայ՝ եւ ասէ. Եղինջն որ է ի Լիբանան առաքեաց առ մայրին որ է ի Լիբանան՝ եւ ասէ. Տուր զդուստր քո կին որդւոյ իմում, եւ անցին գազանք որ ի Լիբանան, եւ կոխեցին զեղինջն։ Զի զարկեր զԵդոմ, եւ ամբարձաւ սիրտ քո, եւ պարծեցար. արդ նստիր ի տան քում, զի ընդէ՞ր հրահրես զչարիս քո, եւ անկցիս դու եւ Յուդա ընդ քեզ։ Եւ ոչ լուաւ Ամասիա։ Եւ ելանէր Յովաս թագաւորն Իսրայէլի, եւ տեսին զերեսս միմեանց, եւ Ամասիա թագաւորն Յուդայ ի Բեթսամիս որ է ի Յուդա։ Եւ եհարին Իսրայէլացիքն զՅուդա, եւ փախեան իւրաքանչիւր ի վրանս իւրեանց։ Եւ զՅովաս թագաւորն Իսրայէլի գերեցին ի Բեթսամիսի Ամասիա թագաւորն Յուդայ որդի Յովասայ որդւոյ Ոքոզիայ, եւ տարեալ ածին զնա ի Երուսաղէմ, եւ խորտակեցին զպարիսպն Երուսաղէմի ի դրանէ Եփրեմայ մինչեւ ի դուռն անկեան չորեքհարիւր կանգուն։ Եւ զամենայն ոսկի եւ զարծաթ, եւ զամենայն սպասս որ գտանէր ի տանն Տեառն ընդ Աբեդոմեդեքայ, եւ ի գանձս տանն թագաւորին, եւ զորդիսն պատանդաց, եւ դարձաւ ի Սամարիա։ Եւ ամենայն բանք Յովասայ զոր արար, եւ զպատերազմսն զոր մարտնչեցաւ, ոչ գրեալ են ի մատեան բանից աւուրց թագաւորացն Յուդայ։ Եւ Յովաս հանգեաւ ընդ հարս իւր, եւ թաղեցաւ ընդ հարս իւր ի Սամարիա ընդ թագաւորսն Իսրայէլի։ Եւ թագաւորեաց Յեհորամ որդի նորա փոխանակ նորա։ Եւ ամենայն ժողովուրդ Յուդայ առին զԱզարիա որ էր տասն եւ վեց ամաց, եւ թագաւորեցուցին զնա փոխանակ հաւր նորա Ամասիայ։ Նա շինեաց զԵղաթ, եւ դարձոյց զնա Յուդայ, յետ հանգչելոյ թագաւորին ընդ հարս իւր։ Տասն եւ վեց ամաց էր Ազարիա յորժամ թագաւորեաց, եւ յիսուն եւ երկու ամ թագաւորեաց Երուսաղէմ։ Եւ անուն մօր նորա Յեքողիա ի Երուսաղէմէ։ Եւ արար զհաճոյսն առաջի Տեառն, ըստ ամենայնի զոր արար Ամասիա հայր նորա արար։ Բայց զբարձունսն ոչ խափանեաց, եւ ժողովուրդն դեռ զոհէին եւ խնկարկէին ի բարձունսն։ Եւ շինեաց զԱզարիա զՅեղաթ, եւ դարձոյց զնա Յուդայ, յետ հանգչելոյ թագաւորին ընդ հարս իւր։ Յամի տասն եւ հինգերորդի Ամասիայ որդւոյ Յովասայ թագաւորին Յուդայ թագաւորեաց Ազարիա որդի Ամասիայ թագաւորին Յուդայ

❊(ին) Ջոկնն ու ոեղի) Ա. յսինքն զայն տա
ձարն ոզ զտոխցն Ա. Յ տեղի ևկայարան հաս
տատեաց։ քանզի երկիրս է պատուհանդան
Ա. Յ. ոզ երկինքն աթոռ ։ կամ զի ոզ Սիռ
սիսի և Ծերոցն ցուցաւ տեղի ոտիցն Ա. Յ
ոզ զգործած շամփուղայի։ Ելից ։ ին ։ 10 ։
այսպէս և այս տաճարս ոզ զշամփուղաշէն
ոտիցն Ա. Յ ։ այ մարմնացելոյ բանին տեղի
կատուցաւ ։ ոզ և յայլ ուր ՀՃե Ճառին որ
՛ի վէր եկ՛ողեցոյ ասե ։ անոսոն չէրչ անբոլոն
գաղէրն. էրէ ոչ է աչին գան գոլոշ ոչեցոչ։
Զայնմանէ շամփուղայէ որ զտոխէն Ա. Յ.
խօրհրդականապէս մեկնէ Կուռ " ՛ի վէր ար
քայուէ փառաց որ մեղ խոստացեալնէ։
որ ցուցանէ (ասէ) զնոյն արքայուէ զհաս
տատուէ զմաքրուէ և զբարձրուէնն ։ զի շա
փուղայն է կատուտակ և աստեղանշոյլ ։ ոզ
յարաբերէ զնմանուէ երկնից ։ զի կատու
տակ գոյնն զոր ՛իմակերևոյթն երկնի տեսա
նեմք ՛ ։ ի խորուէ բարձրագունի լուսոյ ։ որ
նշանակէ զհօրուէնի անշփոթուէ Ա. Ջուէ լու
սոյ ։ Իսկ այլաբանօրէն նշանակէ (ասէ) ըզ
պարզադոյն մաքրուէ երանուհեալ Կուսին։
յորում էբնև ՛ի պատուհանդանն նստիլ ար
ժանաւորեաց Հրեղէն Ա. Յ ։ Ա. ըզ ՛զայս տե
ղիս Ա. Յ. ոզ զտոխցն Ա. Յ կայարան ՛իվէր վի
մին Հաստատուեաց ։ այ ՛ի վէր վի
մին Պետրոսի ։ զի փեթրա ՛ նոյն է որև
վեմ ըստ յունաց ։ ոզ և Քեփան գլուխ։
քանզի նա եղև վեմ հիմանն եկեղեցւոյ ։ և
գլուխ Առաքելոց ։ զի պատուաստեր վեմին
եկեղեցւոյ ՛ լինիլ գլուխ անդամոցն Քրի՛ն ։
զի նա էր սկիզբն և գլուխն հաճոյացող
՛ի Քրի՛ն և պատուական ոտիւ քան զԱռաքեալն ։
❊ շՀնդպէսէ։ (Ա. յսինքն լայն ։ որպս թէ
կամի ասել ։ որպս ՛ի լայնութէ երկնից առ
տեղքն ոզ զՀրաշագունս վառնն առ ՛ի լոյս
տալ աստ Ճի ։ այսպէս և լընդարձակուէ
առաջարին այնմիկ՝ զկանթեղսն վառեաց
ոզ զատեղս։ զի եկեղեցին է ոզ երկրաւոր
երկին ՛ի վէր երկրի կատուցեալ ։ որոյ հօքն
մոլորականքն՝ են է անմոլար խորհուրդքն
և հօքն պարզևքն։ և Ճէք կենդանակերպքն
են սրբազան Առաքեալքն ։ և արեգական
Քրի՛ ։ և լուսին նը Հոյսն ։
❊Պատուհան։) Պարսիկ կամ Ծառաստան։
❊Խոտ բանաւորաց։ (Ա. ՛ի թէ խոտս բեղ
մնաւորաց պատ էր ասել ։ և ՛ի գրեցաւ զը
խալմանէ այնպէս է գրեցեալ ։ քանզի ոչ
պալաքան օրէն խոսի նը վարդապետս ։ իբր
թէ ասիցեմք ։ տնկեաց Հիմնեցոյց խոտս բա

մէջ գերուէ առ ամին բոլար գետոյն։ևեր
բանն զամին ձեռաց ։ Եսայ ։ իս ։ 12 ։ այլ
ոզ ամին ծովուն է եղը և կատար ծովուն։
այսպէս և գմբեթին է եղը բոլոր շինուածոյ
տաճարին ։ որ իբր թէ ասէ ։ զայն գմբեթն
արար ոզ դլուխ և գագաթ բոլոր մարմնոյ
տաճարին արքայուհւոյ։ և զայն արար (ասէ)
՛ի կարծը քարանց քերելոց ։ այ ՛ի եօնմայ քա
րանց ։ Իսկ զ՛ոսոյ՛սոսոյնէն կարծեմ ա
գուցեալ ՛ի միմեանս զքարինան ։ զոր կէչմէ
և կ՛յորմէ կոչեն այլազգիքս կամ՛ քարանց
է անուն ։ զոր այլ ազգք քիւվէքէ թաշլի
կոչեն ։

❊(ին) Գեղանիոյ ։ (Ա. ՛ծ պատկերացն (ասէ)
զոր և ծաղկայօքինուծոյն կոչէ ։ այ թէ ՛ի յո
րակաց ծաղկանց և ՛ի նոցին գունոյ զպատ
կերան նկարեաց ։ որովք ցուցանէ նըա զե
ղով նկար ալ զպատկերան ։ և ոչ չօշափելի
և աստուերատեսակ նման կուոյն հեթանո
սաց ։ զի և փրկչէն և նը Ա. Ծամպէրն զպատ
կերան իւրեանց ՛ի վէր թաշկինակի ։ ևկնպա
րեալ տախտակի սքանչելեօք նկարեցին ։
Իսկ ՛ենգոնոգիր (ասէ) վ՛ն պատկերացն ։
ոչ վ՛ն նկարեցեալ պատկերքն կենդանիք
էին ։ այլ թէ այնպէս գիր էին ՛ որք զՀև
մարդոյ ունէին ։ և առանց ընթերցման զին
քեանց պատմէին տեսողացն անշուշտ բար
բառով ։ և զատուերացեալն ՛ի վայր ժա
մանակաց ՛ի Հեռն պատկերաց յիշեցուցա
նէին ։ և զաներևոյթն որ ըստ վարդոյ ՛ի
հոգ լուծեալք էին ։ և ըստ հոգւոյն առ
երկնային փառն ժամանեցեալք ։ երևելի
պատկերօք ՛ի յայտ բերէին և զպայուէ ա
հաց տեսանելի առնէին ։ որով կամի ասել ։
թէ պատկերքն սրբոց՝ յիշեցուցիչք են նախա
տիպացն իւրեանց ։ և ոչ ըստ ինքեանց պաշ
տելիք ։ զի պատուհելիք են վերաբերութէ
միայն ։ և ցուցողաբար ըստ կերպի առնն
չէց ։ և ոզ նշանաց ։

❊Եթ ոդպէս շՀնդնոգիր։ (Ա. յսինքն
ոզ զվէմն զայն որ զօրաբաժնելի երևեցաւ ։
յորոյ վր՛ն հօքն աչք էին։ Ա. ըզ՝ արձանաւէն
կամ վիմնէն՝ իմանալ զատաձարն ։ և հօքն ա
չօք՝ զհօքն խորհուրդն ։ և կամ զհօքն պար
գևան Հոգւոյն սրբոյ ։ և զհօքն սարկաւա
գունս ։ ոզ մեկնէ սրբն "Սերսէս լամբրօն"
՛ի վր՛ բանին Ջաք ։ գ ։ 9 ։ իսկ վարդապետք
լաթինացւոց, վիմոնն իմանան զՔրի՛ ։ և էֆ
աշօք (որ է քնդհանրուէ նշանակ) իմանան
զաստուածութէն ։ զի Քրի՛ (ասեն վէմ էր ՛ի
Համբերելն ։ և աչք ՛ի զգալն չարչարանաց։

Նաեւ որպէս բուսոց անասուանց, եւ թէ բազ մացեալ ցնորսն որս : զի եւ ի տորև հետև եալսն , բոլորն ե ի վեր բուսական անկոյ : ուստի (ասե) ծառս գերազաղբիս • այլ գե զեկատերևս :

* Յբաւիղուէղ) Խարձրացիլիս :
* Հոտատարեցոն) Հատատիլ • կամ ծառ • որպ բունն հաստ լինի :
* Միջգագոյնն) Ո յոյնքն պնպիսի ծառեր • որոց պտուղքն մարդկային կենաց գարմանք լինին։ կամ թէ իմարդկանե գարմանել ծառեր • և ոչ եապանի։
* Խոշհատոծոս) Ո յոյնքն բազկի և բան ձարի ՝ ածուք և պարտէզ • կամ բազկաձ տածելի։
* Ճիանաճիտ) Որպիսի ե բարուն ակն որ թոց • որոց առաձել աձին ձիւղքն։
* Ոչ այելաոերս) Որպիսի ե չինարին։ կամ ՝ի պտղատուէ, որպիսի ե ձիթենին և խնծորենին, և դեղձենին։
* Ոչ պտաոտ) Որպիսի ե արքայ ուռին ոյ սուլթանի սեօյլուսն • որոյ ոստերն են ոչ գվարս ՝ և հեռս սահիւս։
* Ոչ ձաոտ պտղոյ մրգոց) Կամ վն պատուաստելոց (ասե) որոց արմատն պալ ՝ և ձիւղն այլ : կամ թէ յայն երկիրն ոչ գտա նօղ առանձ ք : իսկ պտղն ե օրինակ • կամ գոյն գգոն • և այլ, և այլ։
* Պնդաոտ) Ո յոյնքն դիւրամարսե լի • կամ թէ կոկորդացն բաղդր և ախորժե լի : որպիսի ե տանձենին։
* Պնդպտղոտ) Ո յոյնքն դեր և պարարտ պտղոց ծառք • որ ձս ընկոյզ • կաղնւց • և ֆստղի :
* Ոչ գծանաքտղող) Պարըտ ևբերոյն հողս
* Ոչ երդիլ) Պտղաշէտս
* Ոտղնի ընծոյս) Ոտղկատու և պտղա ծին : զի բուղումբ ծաղկին ՝ և ոչ տան պը տուղ ՝ ի վայելս մարդկան : որպիսի ե չինարին • և ուռին և բարտենին : կամ թէ տան պտուղ ՝ ի դեղ բժշկականուե • որպիսի ե գիշ պտուղն • այլ ոչ ՝ ի կերակուր :
* Ոչ ծմահաբնախս) Ո յմատահաստատ ծառեր :
* Ոչ գամոտոյց) Պտղաբեր • կենդանի աղաձիւ։
* Պատուաստակիր) Ո շլատպ : որպիսի ե կեռասին :
* Ոչնդ) Ո ցիտրիկ, կամ պարտէզ • կամ արտօրայ ջրարբեր։
* Ոչ ցնոտանի) Սիզեղինաց և բանձարեղի նաց բուսուցիչ :

Պատանց ՈՒ խոչին

* Ջրահոս) Ջրարբի • կամ ջրաշէտ արտ։
* Ոչհմանա) Ո յոյն և հոդ ջրարբի • զի ոչ ոչ յոբեռն ՝ ե ջրարբի • և առ ջնապատին նոյն ե : իսկ անիլուանոսն ասե ջրա ե ան ջրդի տեղին • որ անձրևաջ և ցօղոմբ գարմանի։
* Ոչ) Ո յ աչք ասի նմանութեն և պատ քանութեն • զի նշանակե զո յ ամենատես թեն • և ըստ ոճ ցս զտեսչուե և զողորմուեն ո յ : պատճառս ասե Ոաբեթ • աչք տն ՝ի վեր երկնեալ ածոց խորոց • ոյ խնամն ո յ • իսկ երեսք ո յ, նշանակե զբարկուեն և զոչ վրէժխնդրուե • ըստ պնմ, երեսք տն ՝ իմ չարադործաց • և կամ, դարձո՛ զերեսս քո ՝ի մեղաց իմոց • ոյ զվրէժխնդրուեդ • որով կամիս վն մեղացս զնս պատժել : վն պնդ բիկ ասե և ձեռս • տն թե երեսաց : թէպետ երես և աչք ՝ի նոբ գնոյն են • բայց աչքն առնանի ՝ի բարի կողմն ողորմուե • և երեսքն ՝ի կողմն վրէժխնդրուե : իբր թե նոբ ո յ ոեաց երկրին նման արար զնոյն վանքն։ զն վն պնդրիկ ասաց Ո օսէս Օրնն • Ժա • 12 • թե աչք տն ՝ի վր նե ե • ՝ի սկզբանէ տաբ ուն մինչև ցկատարումն :
* Ի Ոչ ածն ան) Ո ուտ ամի առ հրէայս ՝ ե նխան, և ելքն նոյն ե • իսկ առ աստե ղաբաշխս ուստ ամին ՝ ե մարտի ևե • յո րում արեգակն մտանե ՝ի խոյն • և ըստ լուն տնանացոց եկեղեցւոյ ՝ ե յունվարի վեց ՝ի մկրտութեն Ք՛ի • զն յանոյ անադրութեն թոմեն զամն փրկչին • վն որպ ասի տն ա սեն : իսկ ըստ յուդաց ՝ ե կաղանդ ի օրն • և ըստ մեզ նաճատարդի մեկ : իբր թե ՝իսկըզ բանէ տաբայն մինչ ցկատարումն ՝ աչքն ո յ ՝ի վեր նե ե : Օրնն • Ժա • 12 •
* Ոչ Ոչգել) Պարարտացուցանել • տաց ծել • փափկացուցանել • զն գործն նոյն ե որև փափուկ, և փափկակեաց :
* Ոչնչանել) Պաշտպանել • խնամել :
* Ոչ ե Ոտեփանոս եպիսկոպոսն Հռոմոց զն ըստ վերուին ծննդեան Ոտեփանոս կոչեցաւ • և ըստ առաքնութեն պսակ ոչ եաւ ՝որ եդօմ կոչեցաւ : և Իամպրե որ ագարացին կոչեցաւ : յորոց հաբեցիքն եաւ հեանք և եդօմացեցիք : Իամպրեցիք, և հագարացիք յորմոբցեցան :
* Ոչնոճանութիւն) Սողոմոն շինեբով զտա ձարն յանուն ո յ • կոչեցաւ նոյն ՝ հաս ձար Ոողոմոնի վր շինողին • հասձար ՏՆ • զն տաձարն պն շինեցաւ յանուն ո յ

բացին զբարի կամքն Ա.Յ՝ չարացուցանել՝ պատճառ եւ ոչ բարի կամքն Ա.Յ՝ զչար կամս նոցա արդարացոյց ։ վասն որոյ իրաւամբ դատա-
պարտեցան։

❁ զԳաւիթն պարիսպաւորեալ անխնդց ճգնո-
ղաց ։ (Ա.Յ ։ ՃԻԳ ։ ԺԳ ։) Ա.Յ ։ զանձինս իւրեանց ամրացուցեալ դարբ-
նոցաւ ։ Ա.Յ ։ զանձինս իւրեանց խաչաւարձ դարով։
զնշանակ մահուան ՚ի յանձինս իւրեանց
առնելոյ ։ եւ կենդանաւորացն ընդ Վ.Ի մեռեալք
են Ա.Յ ։ ոչ եւ Վ.Ի մերձ
կայիցն ընդ Ա.Յ մեռեալ ՚ի խաչին ։ եւ Վ.Ի մե-
ռեալքն կենդանիս էր ։ բայց ոչ ոմն մեռեալ ։
եւ ոմն կենդանի ։ զի ՚ի Վ.Ի ոչ գոյին երկու
ոմանք ։ այլ միայն ոմն միայն ։ որ կրկին կա-
տարէ զերկապատկութիւնն ըստ ձերն Եբրայեցի
նորհաւատից ։ Դարձեալ խաչն ասի պարիսպ
պարիսպաւորեալ ։ ըստ որում ՚ի դաշտ փորձու-
թեան եւ դիւականն պատերազմացն ։ խաչին նշա-
նաւն զերծանէին Ճգնաւորքն ՚ի չեզտառացն։
Դարձեալ զի խաչին բարձօղքն ՚ի ոչ յան-
դիմանին ոտիւ զդողս ։ զի նա է պարկեշտու-
նեան ։ ոտիւ ասէ ՚ի Յօհան Աստիճանի՝ թէ
ոմ ոք աշէ ՚ի Քրիստոս հաւատացեալ զպար-
կեշտութիւն մերոյ ։ զի ոչ գիտէ վասն ան-
տացեալոյ ՚ի մեզանց ։ այլ ոչ եթէ վասն ան-
պարկեշտութեան պատժեալոյ։

❁ (Ի չ) զԱճառութիւնն կատաղ ածողացն Հօր։
Բանդի մինչ Վ.Ի ասաց ։ եթէ ինձ
անցցէ բաժակս այս ։ ապա թէ ոչ ՝ արբից
զա ՝ եղիցին կամք քո ։ մատեան Հրաշից
և ցօրացուցանէին զնա ։ զի ազաչէին թէ
կամքն Հօր ՝ կամի զմեռանիլն զի փրկուիցէ
նոքա ։ բայց թէ Վ.Ի ըստ որում խոստացեալ
Ա.Յ էր ։ գիտեր վկայիլն Հօր ։ ընդդէմ ՚ի
Ա.Յ ։ եւ ոչ ՚ի հակառակութիւն ասացեալ երեւի ։ Ա.Յ թէ
Վ.Ի ըստ Ա.Յ էր Հաճոյական էր Հօր ։ բայց
ըստ մարդկութեան և չարչարանացն փոքր քան
զՀրեշտակս ։ Եբր ։ Բ ։ 9 ։ իսկ յատուկ է
ամ փոքրանոյ ուսանիլ ՚ի մեծամեծաց ըստ
կարգադրութեան Ա.Յ ։ վասն որոյ ետրդին Ա.Յ
ոչ ոչ խոստաց զՔրիստոսէն եղեալ յին-
քնէն ։ պատճառ և զիւր եղեալ կանանն ա-
նարատ պահեաց ։ կամ ՚ի չրեշտակաց
միջնորդութիւն ուսանիլ ։ և մնաւանդ օրի-
նակ տալով Ա.Յ քրիստոնէից, թէ ամ ՚ի վերուստ
իջանել պարգեւք՝ կարգաւ և ստացուածք
իջանէն յատուկնան ։ նաև ոչ որդի թագաւո-
րին ՚ի ձեռն դեսպանաց (զնախաձեռն գիտա-
ցեալն) հարցանէ Հօրն և առ ելանելն ՚ի մի
ջոցէն և առ ոչ ելանելն կարծիցէն կամացն Հօր
ընդդէմ եղեալ չգործանն ընդ պատճառ և Ա.Յ

՚ի բնականէն ։ ըստ այնմ, զանուանն իմ եդից
անդ ։ վասն որոյ մանկագրեցաւ տաճար Տ՚ն ։
զորս ձեռս սրսկ փրկուելեան կոչէ ։ զի անդ ա-
զօթողքն ընդունելոց էին զփրկութիւն։

Յ ՃԻ գլ ։ Ը ։ ՅՅ ։

❁ զՀնոյն ինորս ուղղութեաց ։ (Ա.յսինքն ըզ
ճշմ տաճարն անուանն եդ ՚ի վր չինեալ իւ-
րում տաճարին, տեղի աղօթողաց և փրկուե
կոչելով ։ զի ոչ յիւր չինողի անուանն, տաճար
Ստեփանոսի կոչեաց ։ այլ տաճար Տ՚ն ։ վի
եկեղեցին է տուն Ա.Յ ։

❁ Ա.դեմ երիցուդ ։) Երկրորդ գրախտ ։

❁ փաւղ առաքեալն ։) Հաւատացելոց գրախտի
մէջն ծառան կենաց տնկեցաւ ։ և ՚ի սորա
միջի փայտան խաչին։

❁ Ա.ենոցն ապրեալքեան ։) Ոչ պտուղն զի
տուեալ բարւոյ և չարի մահուան գործակից
եղեւ (ասէ) վասն ճաշակի դուքն նախկին
ծնողացն ։ այսպէս և փայտ խաչին արդա-
րութեան ։ ըստ այնմ թէ, օրհնեալ է փայտաւ ո-
րով եղեւ արդարութիւն ։ Իմաս ։ Ժե ։ 7 ։ զի
վասն ՚ի նմանին զմեզ արդարացոյց, և անդ իւր
՚ի չարութեան նստեալ ՝ զատնայ դատապար-
տեաց ։ և զադամեանս բնութեն անպարտս է-
ւեաց ։ զադամեանս բնութեն անպարտս է-
ւեցոյց ։ յորոց օրինակ զալկոզմեան ուխ-
զակն արդարացոյց ։ և զձախակողմեանն դա-
տապարտեաց ։ զի խաչն էր ամենուն դատաս-
քին արդարութիւն ։ ըստ այնմ թէ, նստար յա-
թոռ դատաւորի արդարութեան ։ Սաղ ։ Թ ։ 5 ։

❁ (Ի է) Ա.մանաւոր մահուն Քրիստ։ Այսինքն Վ.Ի
ըստ կամացն Ա.Յ ։ և բանականն հոգւոյն
Վ.Ի ՝ կամաւորեր էր ։ Թէպէտ ըստ զգայ-
կան մասին երկնչէր Վ.Ի ՚ի չարչարանացն ։
զի երկնչէին ՚ի չարչարանաց ՝ ոչէ հակառակ
կամաց ։ այլ ոչ կամիլն չարչարիլ ։ բայց ՚ի
Վ.Ի զգոյր կրկին յօժարութիւն ։ միոյն ըստ Ա.Յ
ին կամաց Հօրն ՝ որ նոյն էր ընդ կամացն
Վ.Ի ըստ Ա.Յ ։ և ըստ այնմ ասէր ։ ար
ձից զան ։ եղիցին կամք քո ։ և միւսն էր յո
ժարութիւն կամաց բանականն հոգւոյն ։ և ըստ
այնմ ասէր ։ հոգիս յօժար է ։ բայց մարմինս
տկար ։ որ մարմնին անուամբ յայտ առաջ
զգայական կամն իւր ։ Այլ աստէն տարա
կոյս ինչ լուծանելի է ։ թէ որովհետև կա
մեր Վ.Ի ։ չէր ոչ մարդ ։ զի ոչ էր ունելով
զմարդկային կամս ։ զի ոչ էր ունելով
զմարդկային կամս ։ զի ոչ էր ունելով
զմարդկային կամս ։ զի ոչ էր ունելով
զմարդկային կամս ։ զի ոչ էր ունելով

պատուհասելն երկոքեան փրկատիքն։
❁ Ջոն ճնշ. ղոն ծանոցօզ։) Ջի սրբոջ հի կայսն ծնօղ եղե Աբր. և ասբ խաչն ծնունօցօղ։ ըստ այնմ, յորժամ բարձրացուցանիցէք զորդի մարդոյ, յայնժամ գիտասջիք թէ ես եմ։ զի ի խաչին՝ խաւարմամբ արեգական. պատառմամբ վիմին. բացմամբ գերեզմանաց. ցնծմամբ վարդուբլին. և շարժմամբ երկրի, ծանուցաւ ահեղ զօրութիւն Աբր։ որք էին յայտնի նշանք Յիսուսին Աբր։

❁ Ի.ղոպ հողմոյն։) Ի.յսինքն յայնմ խօսեցանի ասբ Յիաճենին շինեաց (ասե) վարան յանուն գլխաւոր Իւդաքեցոյն որ ի կողմն հիւսիսոյ։ և այս (ասե) խոր հրդեաբար հանդիպեցաւ։ զի թէպետ ցնորբս է հողմն հիւսիսոյ, սակայն անուանեալ ոչ կոչի Իւդակ։ ՅԷ։16։ այսպէս և խորան ասբ Իւդաքեցոյն։ թէպետ ի հիւսիս անկաւ։ բայց յայնմ ասբ Յիաճենին դիպեցաւ. զի և նոքա ոչ ակնող մեռանել և նախատապարտիքն էին ի մէջ Իւդաքեցոց։ Իւստի Պետրոս գլուխ և Պետ. Հպէմ եկեղեցւոյ կոչեցաւ. և Պօղոս ի՛ն անհաս խնամատուին բանալի ասբ գրոց կոչեցաւ ի՛ն որպ ոչխարապահ կոչէ զնոս մեռ Աբրիգոր։

❁ Իշ շլոտամօրչին գամանոպոն։) Կամ պատհարան՝ և կամ մատուռ վկայարան չի նեաց (ասե) յանուն սբ Իւստաւորչին յայ մէ տաձարի Յիաճենին։

❁ Դոպոմայ։)՝Ի.յսինքն ջուխտակաց. զի գոչ է զայգ և ջուխտակ։ իսբ թէ՝ ի գեմ խորանի ջուխտակ Իւդաքեցոյն Պետրոսի և Պօղոսի. ի հարաբ կողմն շինեաց զխորան Պողոսի հի վկայն. որ եր աղգաբ եբրայեցի և յետոյ քրիստոնեայ և մեծ բորիտոս եղև։

❁ (ինբ)՝Ի.եբգ՛ն դրան։ զՅիբ հարապետն կոչէ գեղգոյն գոռան. զի նա եղև դուռն և ակիզբն Իւդաքեցոց։ քանզի նախ նա կոչեցաւ յակոբեանն յառաքելոյն։ ըստ այնմ, եղև այր մի Իւդաքեաց ամ՛ն անուն նորա Յովհաննէս։ զի նա առաքելաբար յարգանս եր բերանով մերն Իւրոյ. վտարեաց յորոյ վայրի կուսին՝ Տէր. և զտարօղն տիրամայրն գաբ անեաց. ըստ այնմ, ուստի՞ ևցէ ինձ այս. զի եկեսցէ մայր տն իմոյ առ իս և նա եղև գուռն Իւդաքեցոց. որ եմոյծ զաշակերտսն Իւր առ Աբ. ոչ զՅնդրեաս և զՓիլիպպոս. և կամ զՅովհաննէս։ Յովհան. ա։37։ Իւրդ զտրտս ոսկերացն (ասե) մնան ինչ, ամփոփեաց ի սեռանն բարձոյլ գնացն սբ Յիաճենին. որ սկսեան այն էր մինչ

որդի երկնաւորն Յօրն գիտէր գկամն Յօրն. ըստ որում՝ կամք նր մի էր ընդ Յօրն. բայց ըստ որում մարդ, կամեցաւ ունօրինաբար (որ զօրացուցիչն էր երկնաւորաց և երկրաւորաց) զիմանալն և զաւանելն. որ լուսաւորէն էր և խնայտնացուցիչ Իրեշտակաց և մարդկան։ բայց որ յաղագս մարդասիրու թե՛ մարդ լինիլ ոչ ամօթ համարեցաւ. վա՛ որպ և ոչ զմարդկօրէն հարցանելն խոստեց։ ոչ և աբեն Իւնոկ՛՛ ու գրքոջ. ի գլուխ ի՛ ի բնաբանէն ասե, թե՛ Լինքն Իւ՝ որ է գնացուցանէն երկնայնոցն էուեց ի մեր բնութիս անփոխարինաբար եկեալ, ոչ փախչի յերկամ կարգեցեալ ևբնորել մարդ վայելուչ բարեկարգութիւն. այլ բարւոք համանութ Իմազանդի Յօր Իւ.Յ ի ձեռն Յրեշտակացն տպաւորուեց, և պյն։

❁ Ի՛ոոծի էրի բաղդոնի փառաց էմմանուէլ լին։) Ջի Վի՛ա գնաչն փառս իւր կոչէր. և ըստ Իւդաքեցոն յանձն էառ գնաչ. վա՛ որպ և Ի՛ գնա առաքել փառաւորեաց։ և թէ՝ յանձն էառ գնաչ. արհամարհեաց գանձի. նառաւ ընդ յայմ մեծուն Իւ.Յ ի բարձունս։ Իբր. Ժբ. 2։

❁ Ա՛ն լոաոյ։) Ի.յսինքն խաչն է նշան լուսոյն Յի. զի Վի՛ա է լոյս. և խաչն է նր շան և ձև Յի։ կամ ոչ դրօշակն ի նշան թագաւորի. այսպէս և խաչն Յի։ կամ զի ի յերկրորդ գալստեանն ի լուսոյ ձևաց ցեալ, նշան և կարապետ լինելոց է Յի։

❁ Խոսոցեալն ընդ հնոյն։) Ի.յսինքն խաչն որ ի ՚ալ կարապետի խորանոջն ամփոփեցաւ. (ասե) նոյն խորանն իբր կարապետ և նախադուշակիչ ցուցաւ գալստեան ՚ալ խաչին։ զի մինչ մնաս ի կենաց փայտէն Ադամդլաւի խոստացեալ եղև ի կայսերին, ի նմին ժամանակի չինիւր և խորանն սբոյ կարապետին։ վա՛ որպ ոչ գալստեանն Յի, նմանապես և նոբ Խաչին, կարապետ հգուշակիչ գոլով ի՛նորին խորանի ամփոփեցաւ։ զի Յօհաննէս առաջին գալստեանն կապատպետ եղև, և խաչն երկրորդին լինելոցն։

❁ Ջոռգամոն կբնէց։) Ի.յսինքն թէ յոր ժամ եպիսկոպոս եղև երանելին Սեբէոն նոս, նոյն հետայն սկսաւ շինել զվարան յանուն սբոյ Իւ.Յիաճենին. որ սկզբնակից և ժամանակակից եղև նորին եպիսկոպոսութեն, զոր կբնաչէց կոչէ։ զոր յետոյ ի՛սրբոյ կարապետի խորանին ի՛նոյն տաճար տեղբ Իւ.Յիաճենին փոխեաց զմանն կենաց փայտին յաւուր աճապ ուրբաթին. զի ի միասին

երկուց որմէ խորանաց ։ զայն Կարապետ
ումն , որ ջրով վերն լուաց , և ինքն ՚ի նմա
նէ հոգւով մկրտեցաւ ըստ առաքելոցն
մկրտուէն ։ վի կանխաւ մկրտեցեալ էր նա
ըստ բաւականին յսկզբնական մեզայ յար
գանուին Հղնատեթի։

*Հենուտրդ Ա.բէել ։) Ա՛ռաջնոյ մարդոյն
նախկին պտուղ ՚ի վկայս՝ եղև Ա.բէլ, և երկ
րորդին Ա.դամայ ։ այ ՚Ի՛ եղև ընդ Ա.տե
փանոս նախավկայն ։ առաջին մարդն զեր
կինը եհլոյ խրովք ծննդոց. և երկրորդն զեր
կինս ։ առաջինն ՚ի կոյս երկրէ առանց սեր
մանն առեղծած. և երկրորդն ՚ի կոյս մօրէ ծը
նաւ առանց առն ներգործուե զօրութեա
Հոգւոյն սրբոյ ։ առաջնոյն Ա.դամայ էր
կանգուն ծնունդ եղև Ա.բէլ, և երկրորդին
Ա.դամայ չարչարանացն ծնունդ և պտուղ
եղև ընդ Ա.տեփաննոս ։

*Ոյ եղե հրաբերք ։) Ա.յսինքն թէ զկնի
Ա՛յն ընդ Ա.տեփաննոս եբաց գրուն երկ
նից ։ յոր նախ եհուտ , և զայրս հրաբերեաց
զաւրս և զայրոց նշխարացն (ասէ) և ոչ թէ
յաւիտենից յիշեցելոյ յանուն զնորան չինէլ։

*Լբանոց սիւնի։) Ա՛յլ ընդ սիւն ասէ. այլ
զնբրնաս կորդուածոյ , և այն ՚ի կողմանէ ամ
րուե ։ վի ոչ սիւն ըստ իրին և ստուգաբա
նութեանն ամրոց թարգմանի ։ այսպէս և շէ
նութիւնն կորդուածոց ՚էին իբր ամրոց մոկաց
գաւառին ։

*(Ելք) Եւ բաց եղեալ։) ՚Ի վայելուչ Ա՛ստ
ուածդեաց կայսերացն յունաց , ՚Ի՛ման
քաղաքի Թադաւորքն էին հայոց. Ա՛կնէ քէ
լիմ. Պարգեն , և Ա.՛շոտ ։ ՚Ի վերոյիշեալն
Ա.՛շոտայ անունն Ա՛հեակ կոչեցաւ , Պորո
գենոյն Իսաւիկ , և Ա՛կնէ քէրիմայն Յովհան
նէս ։ Ա.՛րդ սոքա ոչ էին ազգաւ արշակու
նիք . այլ ՚ի Բանանու զարմէն սերեալք
՚ի Նբրովպայ ծննդոյն , յորոյ առաջ
նոյ Ա՛կնէ քէրիմայ բաբիլացւոց թագաւորին ։
զի Ա՛կնէ քէրիմ պատուհասեալ ՚ի զօրաց (՚ի
ժամանակս Եզեկիայ թագաւորի և Ի՛սայի
եայ մարգարէի) ՚ի՛ բռնութենէ Ա.՛ՀԱՁՆԵ
զօրաց . փախստեամբ յետ դարձեալ , և մինչ
երկիրպագանէր ՚ի տան չաճոց իւրոց , իբր
շնորհակալութեամբ վն աղաս
մանն իւրոյ ՚ի կոտորմանէ Ս՛ենեքսաւկին և
զերկու որդիսն իւր խոստանայր զոհել . զոր
լուեալ երկու որդիքն Ներսեհ , և Ա.զ
բամելիք , սպանին զնա ևփախստեամբ գնա
ցին ՚ի հայս ։ յորոց ուրեմն սերնդոց բազում

նէք քէրիմացիք , որք թագաւորեցին ՚ի վան
պուրական գաւառի ՚ի քաղաքն Հեթ
ատացեաց ։ զոր և մեր Ա՛ստուածդեաց կոչեմք ։ այս
տուն Ա՛ստեփաննոս Հոռոմ ասելով , թէ ՚ի ՚Ա՛ՀՁ ամին , մեռանիլոր
Պատրիկ ։ և եղև խռովութիւն ՚ի մէջ երկու որ
դւոց նո՛ր Ա.՛շոտայ և Յովհաննու ։ զի Յով
հաննէս աւագ էր քան զՍ.՛շոտ ։ բայց Ա.՛շոտ
էր ՚քաջ և պերճ ։ և բռնակալեաց զԹագ
գաւորութիւն հայոց Յովհաննէս , զի էր յայժ
լամաստուն ։ և Ա.՛շոտ շրջէր զօրօք և աւար
հարկանէր զբաղումս տեղիս , և նեղէր զթա
գաւորն Ա.՛նի ։ և գնացեալ առ Ա՛կնէ քէրիմ
թագաւորն վասպուրականի ։ առ որդին
Ա՛պուսահլի , որդւոյ Ա.՛շոտայ , որդւոյ Գա
գկան , որդւոյ Պատկայ արծրունի աղ
գաւոյ , որպէս Ա.դրամէլէքայ արքային ա
սորեստանեայց ։ Ասուի և այս Պրիդոր ՚ի
քեռոյն Ա.՛սուրայ (ասէ) զոսա սերեալս
բայց ըստ այմ պատմութեան ասէլ
քան թէ Ներսեհացւոյն և Ա.զամանացւոյն
նախապետացն Ներսեհայ որդւոյ Պոա
շայ , զաճակի Ա.մայ ։ և այսմ ոչ միայն
համաձայնի այլ գիրն Յովհ . Ժ . 9 ։ այլև
Ա՛ենոք խորենացի այ հատորի պատմութ
ի գլուխն ։ զի ասէ ։ Ա.մ ծնանի զՊուզ
Պուզ զՄամիկոն ։ Ա՛եամիկոն զՊուզ
անդ ։

րիքն են տրամոյիք ըստ սէ գրոց· ոչ ասի Ովնան· Ժ· 22, Թէ Սիմ ծնաւ զԵլամ և զԱսուր· և զԱրփաքսադ· և զԼուդ· և զԱրամ: Ի վե որոյ ՚ի Ա՛բրամայ (ասէ) կուռ նէլիոս, արամեացքն են ասորիք· և Եսայ· Ե· 8 ասէ, գլուխ Ա՛բրամայ Դամասկոս· ՚ի գլուխ կամ գլխաւոր քաղաք ասորոց Դամասկոս: զի Դամասկոս էր յայնժամ յիշխանութե ասորոց: վե որոյ ասորիքն են Ա՛բրահամեք, և որդիք Սեմայ: Ա՛րդ Ա՛սուրայ քոյր քոյրն գոլով դուստր Սեմայ· ամուսնացեալ ընդ Ա՛ռուչայ որդւոյ Ա՛րամայ ՚ի նոցունց ծնաւ Սեբրովդ· որոյ հրամանաւ Ա՛սուր որ էր եղբայր մեր Սեբրովդայ դըստեր Ա՛սուրայ՝ շինեաց զքաղաքն Ա՛սուր· որ յետոյ կոչեցաւ ՚ի Սինոսէ Սինոսէ՝ կամ նոյն է Ա՛սուր և Սինոս· և ոչ եօթներորդ ՚ի Ա՛սուրայ Նինոս· ոչ ասէ Մովսէս, Թէ Ա՛սուր շինեաց զքաղաք և կոչեաց Նինոսէ: Թէպէտ Մովսէս խորհեցաւ ևաթա ՚ի վրիպոց պնդակս վարկեան: Ա՛րդ եղբակացուցին ե, Թէ Թագաւորքն ասորոց առ ժամանակ ինչ նոսան յազգէն Սեբրովդայ· և յետոյ էանց Թագաւորութիւն նոց յազգն Ա՛րամայ· որ էր որդի Սեմայ: իսկ Թագաւորքն վաղ պարսկան քաղաքի էին յազգէն Ասենքեբրիմայ· որ էր որդի Սեմայ· որոյ Ա՛ռուչայ· որդւոյ Ա՛րամայ· որոյ որդւոյն Սալա: որոյ ՚ի ՚ջնջումէ Ասենքեբրիմայ արքային ասորոց և ՚ի դրամէ քայ որդւոյ նր՝ էանց ՚ի քրիստոնեայ և ՚ի հայոց ՚ի լեռնորդան հայոհակ· և ՚ի Ասորեստն և ՚ի Ասիս: որք կոչեցան Ասենքեբրիմեանք· ոչ և Ա՛նոջ Թագաւորքն՝ Ադրատասունիք· և Ախիկեցոցն· Ասորեննեանք: Բայց և այս գիտել ի ե՝ զի երկու են Ա՛սուր· մինն որ Նինոսէ կոչեցաւ ըստ կարծեացն Լուռնէլիոսի· և այն էր յորդւոցն Ա՛րամայ որ շինեաց հրամանաւն Սեբրովդայ զՍուր· և որ երկրորդ անուամբ իւրով կոչեաց զնա Նինոսէ: և միւսն որդի Սեմայ· ոչ ասի Ովնան· Ժ· 22· յորմէ և Ա՛բրամայ եղբօրէ նր սերեցան ասորիք· ոչ և Ա՛սուրայ որդւոյ Ա՛ռուչայ Թագաւորքն նոյ երբեմն, և առ ժամանակ ինչ ՚ի Ա՛նոսէ Ասորեստանեայ (և ոչ ոչ առասպելաբանեն զայն ՚ի Ա՛սուր

հրեայք, Թէ նա ունէր զհասակ ՃՁ կանգնաչափ: զի ըստ այսմ Ա՛դամ այլ առաւել քարձրահասակ լինելոց էր· որ ե ընդդէմ վարդապետն) այլ եղև հակայ վասն ապստամբելոյն Ա՛Ա՛Յ, և վե շինելոյն զԱՐը դուն աշտարկին, առ ՚ի գերծանիլ ՚ի ջուրցն հեղեղաց: Ա՛րդ զսա կոչե նախապատ· զի նախ քան զմեռանն ՝ նա թագաւորեաց իշխելով ՚ի վե պարոց· նուճաճելով և յարիշտակելով զպարոցն: Լաստի եղև գաղափար ամ յաշխատակող և գրկող Թագաւորաց, հակառակ տուեալ: զի նա եղև հեղինակ կռապաշտութե ոչ ասէ կուռն" Ովնան· Ժ· 10: որև զպնն կարծե գոլ Ա՛Ա՛Լ· ոչ և Սիմսէս խորհեցաւ զվկայե ՚ի մեջ որդւոցն Ա՛ռուչայ գերազանցեցաւ· և կոչեցաւ ՚ի Ա՛ՄՐուտ ըստ եբրայեցւոց· որ Թագաւորեալ ապստամբ· զի նախ ՝ նա եղև քառնաւոր և նուճաճող պարոց և ծառայեցուցիչ· և արհամարհող Ա՛Յ· ոչ ասէ կուռ" Ովնան· Ժ· 8: և եր հակայ զմեզաճածով մարմնով, զօրուք, համարձակուք և խստասրտութե: ասա եղև որսորդ· ոչ այնքան Թռչնոց, որքան մարդկանց: զի որսորդ նոյն է՝ որև աճապարակ և կալանաւորութե ասի և Ա՛ՐԱ տուել զաճապարութիւնն եղ ՚ի սեռս պարոցն: զի յորացմանէ դաղանաց կրթի մարդ յորսորդութի մարդկանց: վե այնորիկ կԱՐԱս Թագաւորն պարսից զգօրս իւր զօրս յղելոց էր ՚ի պատերազմ· նախ կրթեալ ՚ի յորսորդութի և ՚ի կռտորածն կենդանեաց: * (ոգեաստանական:) Զի աշտարակն որ շինեցաւ՝ էր վե ապագայ երկիւղն· որ նախ քան զգալն հեղեղաց սատանեցուցեալ զինեա առաջնոյ գաղտեանն շինել ետ վինքն:

* (Ուրհան:) Ա՛յսինքն աշտարակին:

* (Ի Ալեքսէ:) Իր դաշտ բաբիլոնի: զինի աշտարակին կործանմանն և երեզնայն չփոթման այնպես կոչեցեալ· զի սեննաար՝ թարգմանի Թօթափուածն առատմանց: զի անդ Թօ Թափեալ խախտեցան լեզուքն աշտարակին շինողաց· ոչ ասէ կուռ" Ովնան· Ժ· 2:

* (Յորմէ ասորիք:) Ա՛յ ՚ի Ա՛նոսէ Ա՛սուրայ· որ էր յորդւոցն Ա՛րամայ (որ շինեց զԱ՛սուր քաղաք, և կոչեաց երկրորդ անուամբ իւրով Ա՛նոսէ· ըստ կարծեացն Լուռնէլիոսի մեկնչի) այլ ՚ի մէնա Ա՛սուրայ որ էր որդի Սեմայ: որոյ քոյրն ընդ Ա՛ռուչայ որդւոյ Ա՛րամայ ամուսնացեալ, ծնաւ զՍեմբուտ: ապա Թե ոչ, Ա՛բրահամ ոչ լինէր սեմայեան· այլ քանանացի, գոլով ազգական քաղդեա

Ձեռաց առ իրեսոր կուսիցին, և ոտքն ամ
փոխին. այսպէս յուրախականն՝ Ձեռքն
ղնծափս հարկանեն, և ոտքն դոփեն և պա-
րեն: քանզի ըստ Սողոմնի ամ ինչ ուղի՛ղ
է իմաստնոց, և յարմարեալ է այնոցիկ որք
գտանեն զիմաստութի՛ւն: այսպէս ուրեմն խոս-
ղալն և դոփելն որ է գործ լիտեաց՝ լինի՛ և
ուղիղ դիտմամբ. և համարեալ լինի՛ իբա-
րի մտին. պի՛ի դիտաւորութե՛ամբ մտաց լինին
գործքն բարի և հար:

❁ (ՂԲ) Հիւծեսց ալեաւն: Ա՛լեղամբ իմա-
նի բարկութե՛ի, խաւսութե՛, փորձուն, և խորհր-
մանկունն սգնչի: ուստի որ երբեմն եղաւ
ի՛ նշան գթութե՛ն Ա՛.Յ. յայսմ վայրի առնա
նի՛ ի նշան անգթութե՛ն սգնչի: ուստի ծը
խաչն իբրև նշան երկնաւորի թագաւորին
առաւ յաղթանակ ընդդէմ հնարից սա-
տանայի: որ ի տեսանելն (ասէ) զայս տուն
ատելմոսս երգեցին ի պատիւ մտին՝ ձե
նացն փայտի:

❁ (ՂԳ) Հաշ անդր ծան ջրհնոյն: () ինձ
(ասէ) զատապարտականն: պի՛ զանազան նշանօք
և սքանչելեօք փայլեցաւ տատապանակն կատ
կարանաց. յո՛ Ա՛.Թագաւորաց՝ ի՛ Ա՛երոբէամէ
թէն, և որ ի՛մ ք՛աշտութե՛ն՝ ի՛ Ա՛երոբէամէ
և կործանմամբն երի՛քովի՛, և շշուկ ցաւոյ
երատատնացն պլտզեաց: և մահացուց
մամբն Աքաբ: բայց որ յայնժամ միայն ջ
րինակ խաչին գործ՝ զպիւքան հրաշս ներ
գործեր. ուրեմն և սա ի՛ ձչմարտութե՛ իւ
րում: և մանաւանդ զի որ նա զանարժանն
մահացուցանէր ոչ զիկզա (ղորմի՛ ասի թէ
յայնմ գիշերի զգործ տնաստութե՛ կատա
րեալ էր. և ի՛շխղնէն տատապանակին կամ
ցաւ ուղղել վանն որոյ պատաժեցաւ մահ
ուամբ. ՚ղ Թագ.՚ձ.9: Ա՛.ըզ տատապանակն
գործ՝ օրինակ խաչին՝ զանարժանն մահա
ցուցանէր. և արժանաւորացն գոչ լինէ շնորհա
բաշխէր (բայց ոչ խաչն ի՛ր՝ ի՛մ անդր քան
զօրինակն իւր, անարժանին խնայէր. և ար
ժանաւորացն տայր զպարգեւս բժշկութե՛ն,
ոչ ի՛ տարեւ ասէ, թէ չանկի նա զսուտ մա
հաբաժէտ վերին քաւիչն Յիսուս՝ ոչ ի՛ տարեւ
պով ոգոտաչէ (ինչ զի և Ա՛.Թագաւորի երկու
ցեաւ ի՛ մահուանէն Աքաբ, թէ գուցէ զա
մեղեսեան կոտորիցէ. ոչ տարաւ զնա ի՛ քա
ղաքն իւր. այլ ի՛ տուն Ա՛.բենադաբայ զե
թաց.ղ Թագ.՚ձ.9: և թէ ոչ զմահ
կարկտաւոր որոտայր. յայտ է որ զԱ՛ուգոս
գործեր. ուրեմն և սա ի՛ ձչմարտութե՛ իւ
տուին խաչն Ա՛ի՛ն, կործանելոյ էր զկա

ցեաց. թէպէտ ոչ Ա՛.սուրբ սերեալ յոր
դեայ Աւմէ. այլ ի՛ եղբօրէ նո՛ր յարփաքեա
դայ. Ծննդ. ՃՂ:

❁ Ա՛.ղոմբ: Հրոքանակի, կամ՝ պարառէ:
❁ Ինդրէի ես ի՛մ: Ինդրուն է խաւնկն.
իսկ ղոմբն է խիարշէմացին. զորս ծխեցին
(ասէ) առաջի կենաց փայտի մտացին. թէ
պէտ կասկած ընծայի զգուշելն հոտոտմամբ
թէ կասկածիւ իմանայ զասկրպետն. ևկամ
զմիսկն: զոր՝ ազխասլիկ թէն, ոճս նմանուեց

ձ գրքոյ ՃԳ գլուխ:

❁ (ՂՇ) Ա՛նդ երկրպագէ հոգւոյ: Իբր թէ
զհոգւոյս՝ ջերմեռանդուն իբր կնդրուկ, և
կասխա. և ես (ասէ) յայնժամ խաւնեցի
ընդ ծխանելեացն՝ ի պատիւ սրբոյ կենաց
փայտին: զի ես յայնժամ երանելիս փոքր
հատակաւ. իբր ՃԳ ամաց. որպ բոլոր
կեանքն եր ՂԳ տարի: իսկ ոչ խաչն՝ եկն ի
ՃՃՂ ամի Թուականութե՛ս Հպյոց. իսկ
ինքն ննջեաց ի ՃՃՃ ամին՝ յամ արտմանն
աղօթից գրքոյս: իսկ եթէ ի ՃՃՂ Թուին
գրոյ ի գալստեան ոչ խաչին. մինչև ի
ՃՃՃ մնայ նմա տարի. ուրեմն ՃՃ ևս
յաճեալ՝ լինի ՂՃ: յայտ է ուրեմն՝ թէ
եր յայնժամ ՃՃ ամաց: իսկ թէ ի ՃՃՂ
Թուին ծերաւ ոչ խաչն մնան, յայտ է սա
կաւ ինչ ի վերոյ. և թէ ի ՃՃՃ տին
աւետարանաց՝ յայտ է յիւր գրնալ հոչա

կարանէն:

❁ Տ՛ոմէ: Տասնաղի, կամ տասնեակ:
❁ Ի՛նար ընչաւոր: Ա՛նարն թէպէտ հա
տարակ անուն է տաւղի. բայց աստ ընչաւոր
ասելով. յայտ է թէ վն ի՛ իբերանոյ զգայնոյ
եղել. ինչպէս ինքն խոսի: ուստի *նոր տնաւանդ
խմանել աստ փողն. որ ՃՃամբ երեսուն է
զհայն, որ և փող անչնաւոր (ասէ) և կամ
այլաբանօրէն խոսի. զի տաւիղ ընչաւորն
և փող անձնաւոր՝ էին երգիչքն երաժշտ
տանքն:

❁ Ի՛նձոյս հոգեաւոյ: Ա՛ոչ ոգի պատնկախոյ
զոր ընծրկիքն ի՛ ծննդեան աւետրն ճ՛ուրց
պեայ. ալ հոգևոր եր խնձայն և դուսարն:
զի խաղն է անուն լկտի խաղից ևպարուց.
որ աստանօր բոլորն եր հոգևոր՝ և ողջա
խոհ մտուքի լի: որպիսի եր Ա՛աւթի խա
զարն առաջի տապանակին:

❁ Ի՛ր փառն կո ծիրեղ: Ճի յատաւետլոյ
թէն բերկրուե սրտին՝ ևս զգայուեք և ան
գամուեք նոյ բերկրակից լինել ին սրտին ու
թեանց: զի ոչ ի՛ տրտմուե սրտին՝ մատուցքն

պաշտուքեն, և հարց զայլազգիան յերեսաց
տանս նոց։ (Ա Թագ. Ե. 3. և) իսկ նշանա
պայս Ի՛ընկալ՝ զողորմուն և զշնորհս բաշ
խեալ (ասե) աճեուարանիկ։

❁ Ի՛ոպէիչ ոչսուի։) Ի՛անգիս խաչն իւ
րով ձեռնին զպատկերն Ի՛ին ցուցանեն։ զի ըս
խաչի կերպին տարածեցաւ Ի՛ն Իվըր նը
ւե որպ Ի՛ոպէիչ կոչէ զձև խաչին զի խաչ
ե պատկեր խաչելոյն։

❁ Ջնջուղեղ։) Ա՛չարարանս կենարար
ցաւոցն Ի՛ին (ասե) հաճաքեալ յինքեան
յայտնի ցուցանե։ ոգ և գլուխն որ ունի
զմարմնոյ հինդ զգայուխնն, և յինքն պարա
գրե։ նմանապես և խաչն Ջնմարտի կրկին
Ի՛ին գուշակ գոլով, յայտնապես ցուցանե,
թե ոչ առ աչս կրեր Ի՛ւ զչարչարանս Ի՛ն
վը խաչին։ այլ Ջնմարտապես։

❁ Խոռնոխոցն։) Շ փոթանկն և առ աչօք։
իբր թե Ի՛ վը խաչին կատարեցեալքն՝ ոչ էին
շփոթականք, և առ աչօք։ այլ թե անշփո
թաբար և Ջնմարտապես բանն Ի՛ն իւր ա
ռեցեալ մարմնոյն կրեր զչարչարանս։ այլև
ոչ թե ըստ դիպմանն իրիւք և պատահմամբ
անցանէր Ի՛ւ ընդ կրիւք չարչարանաց։
այլ ասե՝ մարգարէից գուշակմամբն և յա
ռաջատեսութէն յանգ ելանէր։ ըստ որում
և վն Ծարաւեցաւ ասաց, թե զի կատարես
ցի բանն։ ասաց Ծարաւի՛ եմ։ և յաջարտ
մանն գրելոյն որ վն չարչարանաց։ ասաց թե,
ահա ասի՛ ինչ կատարեալ է։

❁ (Ղէ) Ե՛ վճնոխոսանկն փոսացն Իյեն)
Իբր թե մարգարէքն ոչ միայն զչարչարա
նացն Ի՛ն։ այլև զփառացն խոսեցան ազգ
մամբ Ի՛ուդայն Ի՛ն։ Ի Պետ։ ա։ 11։
խակ ինչոխոսանկ ասելով, ցուցանէ՝ թե
Ի՛ւ ոչ ոգ զորդեդրական որդի։ այլ բնա
կան և սեպհական ուներ զիւսւս քսո Ի՛ն
ուն։ յորմէ յառաջելուէ փառացն անջ
րսահելոյ Ի՛ն Հոգի նր նախ քան զարարուն։
և յետ յարուէն Ի՛ն մարմնի նր Ի՛ն Հոգւոյ սո
ւի իւրմէ։ թեպետ կամաւ կրեր զտրամա
կանաւն ևզգարմնացականաւն Ի՛ն Հոգւով իւրով
նշմարմամբ Ի՛ուէն։ ուստի Ի՛ւ ոչ յէ
տոմոսական և պատահական փառաց ար
ժանաւորեցաւ վն ինքեան։ այլ վն մեր։
նմին իրի փառքն նր ինչոխոսանկ ասի։

❁ Ի՛ոյս հոմասեցին։) Ի՛սկինքն թե փայտ
խաչին մեջ ամ հոմասեռ փայտից աշէ
շաւ հրաշագործեցաւ։ առաւել քան զոտ
ացանակն վկայութէ։ և քան զՅովսեփ և
զՀարոնի գաւազանսն։

մունս Ձի տարածեցան։ Ի յայսմանէ փայ
տէ մնանաւորեցան լինիլ անուշիչ և դա
մանիչ կենաց զգայնոց։ և որք կենսատու
և դարմանիչ կոչեցան։ այն է պատճառաւ
կենաց փայտին, զոր աղոթիւ կոչէ զնա ե
կեղարան Կրիստոնէից։ վն որպ և Ի՛ողո
մոն ասե։ փայտ կենաց ե ամենայն որք պա
տարկեն Ի՛նա։ և որք կեհուն Ի՛նա, իբ
րև Ի՛ար հաստատուէք։ Ի՛ուկ։ Ը։ 18։ որ
իբր թե կամի ասել։ ամ փայտք որ Ի՛ջորս
կողմունս Ձի տարածեցեալք են։ և անու
ցիչ և դարմանիչ մարդկան և զգայական և
աճողական զօրուե նց կենդանացուցիչ կո
չին, զայն կենսատուէքե անուանն, կենաց
փայտին մանաւանդ կոչեցան։ և նոյն
փայտին անուամբն կոչեցան։ և կամ թե
կամի ասել։ որք Ի՛ջորս կողմունս Ձի տա
րածեցան մարդիկք։ իբր Ի՛ յաշտարակ Ի՛
տապանն Ի՛այի ապաշինելով, մանաւանդ
ցան կենաց և փրկուէք։ վն որպ և փայտք
տապանին Ի՛այի, կենաց և փրկուէք մարդ
կան առնէք կոչեցան։ և դարձեալ Ի՛ոան։
Ժէ։ 6 ասե, քանզի Ի՛ կորնչին սկսաւին
ամբարտաւանել։ յայս Ձի Ի՛ յաստուածոյն
ապաշինեալ։ եթող Ձի վաճառ լինելոյ քո
ձեռամբդ նահապետաւ։ Ի՛սրեմի և նոյն
տապանն՝ որ փրկելոցն իբր մայր գոտ՝ և
կենաց փայտ կոչեցաւ (որով միայն ու
ղիք վերծան) անուանն ասե փայտիս հա
ղորդ լինելոյնն արժանացաւ նոյն շնորհի
Նայց այսոքիկ մեկնուէքս ոչ են ըստ դրոյն
այլ խորհրդականք։ վն որպ ասելի ե, թե
կամի ասել։ որքան Ի՛ջորս կողմանցն Ձի
մանն գոանի Ի՛ կենաց փայտին, բոլորքն Ի՛
Ի՛ խաչին Ի՛ն կտրատեցեալք ամանաւոր
բեալք են։ բայց յատկօրէն և միայնաբար
գտանին ուր և գտանին։ այ մանն են միայն
փայտի խաչին Ի՛ն։ իսկ որ Ի՛ կայսերացն
նորհեցաւ՝ ոչ միայն Ի՛ մասնէ խաչին էր
այլև Ի՛ խանձարրին։ և Ի՛ փշեայ պսակին։
և Ի՛ քղամիդէն։ և յապտնդէն։ Ի՛ ջոզե գե
խոյ ևբ Ի՛ծածկին։ վն որպ իբր թե խաչն

նէ ։ եւ ընդ տրտմականացն գործեսցէ , զբարեխոսէ եւ զպահպանումն ընդրկէ ։ առ յորս հայեցեալ պահպանէ եւ մարելոյն սիրով նոցին , եւ խաւսեցեալ ընդ Տեառնէ ։ իսկ աշտարակ (ասէ) խաւսի ընդ քառանկիւնութեանէ ։ զի յատկապէս աշտարակքն քառանկիւնի ձեւոք շինեալք լինին ։

* (ՀԴ) Իսկ ձեռագրեցիս այլ,ասացեալ։ Եթէ ոչ եթէ այլ փայտքն ոչ էին ստեղծուածք Աստուծոյ, թէ յատկապէս ստեղծուած սոյն փայտս նախանկատումովն Աստուծոյ ։ կամ թէ զի պատուոյ պնդապէս ասէ ։ եղեւ ուրեմն ըստ բնութեան նորոգեալ ՝ ի կենդանաբար նշան, որպիսի էր ի դրախտին փայտն կենացն ։ որ ոչ թէ բնականաբար ՝ այլ անուանմամբ ՝ զուտոյնն աղաւտ պահէր ի յաւէտ ։ եւ զկեանս նոցին պարգեւեալ ՝ եւ երկարացուցանէր ։ եւ ի հոգեւոց եւ ի տրտմութեց աղաւտ պահէր ։ ոտ ասէ կուռ '' Ծն.ե.9։ իսկ ոչ բարեբերու թիս պայ զի՞նչ լեալ ։ Այսեմ թէ նախ բարեգոյն լերկի ի մարդս ՝ թուեցաւ դիտուին բարեաց եւ չարի։ Երկիդ միանչեւնաւորն անմահ հոգին որ ի ծառայն կենացն որ կառաջինն ընդհէր ծառն գիտուեւ բարեաց եւ չարի ։ եւ զերկրորդն ծառն կենացն ։ բայց զի պնդութիւն ոչ հասուցին ի վախճան զուտոյնն ։ զի ի միոյն կերեալ մերկացան ։ եւ մեւսոյն ուտել ոչ ժամանեցին ։ Ա՛ձ երկրորդ վայոտնկեաց Աստ յեկեղեցւոջ զնոր խաչն ։ յորոյ եւ յորմէ ի պողոսն ձաշակելով հասին մարդկիկք բարելորուեւ նորոգմանն ։ զի խաչն եղեւ պատճառ գիտելոյ զբարի՝կամաւ կրողացն։ եւ գիտելոյ զչար ՝ պատճառաւ հրաժարմանն ի կրելոյ զնա ։ վասն որոյ եւ փրկիչն զբարձաւոր խաչն եւ չարչարանաց իւրոց ՝ արժանաւոր որ աշակերտս իւր կոչեր ։ եւ զոչ բարձաւոն՝ անարժանս ։ Իսկ եւ եղեւ փայտ կենացն ։ նկատմամբ Ձաշակմանն պտղոյն նորա որ է Աստուած ։ զի ոտ ծառայն կենացն պտուղն զկեանս մարդոյն վերանորոգեր եւ անուցեալ ներ եւ երկարացուցանէր ։ պատճառ եւ ծառոյս պտորիկ պտուղն որ է Աստուած , վերանորոգեր զհոգեւոր կեանս Ձաշակողացն , անուցանէ, եւ երկարացուցանէ ։ ուստի ասէ կուռնէ'' Յովհան. ե.9։ մերձ վախճանի բնաբանին , թէ ծառն կենացն ՝ է՛ հաղորդութիւնն ։ որ տայ զկեանս հոգւոյ եւ մարմնոյ ։ վասն զի զօրութիւն նոր յաւնեմք առ կեանն յաւիտենական ։ ըստ այնմ , որ ուտէ զհացս զայս , կեցցէ՛ ի յաւիտեան։ իսկ եւ կենդանաբար նշան (ասէ) զի է նշան կենդանացման կատաւ կրողացն։

Եւ կամ զի որ Աստուծոյ կենդանացաք ։ սա նէ կենդանացուցանելոյն վկայ եղեւ նշան ։ զի որքան զնշան խաչիս այսորիկ տեսանեմք, յիշեմք թէ սովաւ Աստուած զմեզ կենդանացոյց ։ եւ զսա արար եւս մեզ նշան։ զի ապրիցուք յերեսաց սատանայ ։ այլ ի թիւրք կամացն եւ ի խաւտութենէն սատկիմք ։

* (ՀԵ) Յիշեցէք ընդ զհուն եւ զհուն եւ զողին փառս ։ Ա՛յսինքն սոյն մասն ի կենդանացս փայտիս ։ համանգամանցն ցուցանէ յինքեան զբնոլոր խաչն յորոյ վերայ խաչեցաւ Աստուած ։ զի մասն ինկենդանացս փայտիսն ՝ որպիսի ձեռով եւ իցէ երկրպագելի է ։ վասն որոյ ինմանսին նոր , բոլոր խաչն Աստուծոյ պաշտել եւերկրպագել ։ իսկ խաչելութենէն ասելով , զչարչարանս Աստուծոյ նշանակէ ։ զի թէ եւ մասն իցէ ինբոլոր խաչէն ։ վասն շօշափման մարմնոյն Աստուծոյ , չարչարանաց նորին գործի ասի ։ իսկ եւ եղելքն ասելովն ցուցանէ , թէ մասն կենացս փայտիսն ուր եւ լինիցի, յինքեան իբր գեղեւս բեւեւալ Աստուած ցուցանէ նկատմամբ (ոտ ըստ պտուղ ի ծառսին) եւոչ թէ ներգործութիւն զի Աստուած ի խաչէն է եւ պատճառ, նկատմամբ եւ վերաբերութեամբ չարչարանաց ժամուն։ այլ ոչ թէ ներգործապես ։ որպես եւ ձեռն Աստուծոյ ներգործապես ասի ի բարձրացուցանելն զմարդ ։ զի ձեռն ինքեան է ։ ոչ ասի ի բարձրացուցանելն զմարդ ։ զի ոտն ինքեան է ։ եւ այլն նոյնպէս ։ Յիշեցէք զհուն եւ զհուն եւ զողին փառս ։ Ա՛յսինքն սոյն մասն ի կենդանացս փայտիս ։ համանգամանցն ցուցանէ յինքեան զբնոլոր խաչն յորոյ վերայ խաչեցաւ Աստուած ։ զի մասն ինկենդանացս փայտիսն ՝ որպիսի ձեռով եւ իցէ երկրպագելի է ։ վասն որոյ ինմանսին նոր , բոլոր խաչն Աստուծոյ պաշտել եւերկրպագել ։ իսկ խաչելութենէն ասելով , զչարչարանս Աստուծոյ նշանակէ ։ զի թէ եւ մասն իցէ ինբոլոր խաչէն ։ վասն շօշափման մարմնոյն Աստուծոյ , չարչարանաց նորին գործի ասի ։ իսկ եւ եղելքն ասելովն ցուցանէ , թէ մասն կենացս փայտիսն ուր եւ լինիցի, յինքեան իբր գեղեւս բեւեւալ Աստուած ցուցանէ նկատմամբ (ոտ ըստ պտուղ ի ծառսին) եւոչ թէ ներգործութիւն զի Աստուած ի խաչէն է եւ պատճառ, նկատմամբ եւ վերաբերութեամբ չարչարանաց ժամուն։ այլ ոչ թէ ներգործապես ։ որպես եւ ձեռն Աստուծոյ ներգործապես

եռոտ ձեզ իշխանութիւնքն, կոխել զօձս և զկո-
րիւն : զի ոչ եմ այլ ասացաւ . դու ապա-
ւեցիս նմա գլխոյ . պապես և Պետրոսէական
(նորին որդւոցն) ասացաւ ՝ կոխել զօձս և
զկարիճս : որ միով մնչկեղինաւ ՝ առնու
զկրկին օրինակ . զմինն յանձն բանին Յ.Ի
զգեցմամբ բնութեան մերոյ . և զմիւսն յան
ձինս Յ.ասքելոց իշխանականաւ և կարո
ղութ : Զի գլուխ հպարտութեն սատկին, ձկն
շեցեալ համահաւատացեալ մարմնոյն Յ.ասք
լոց և յետին մեղացն ոչնչացուցմամբ՝ կոխե
ցեալ լինիլ , որ նշանակի ոտիւք : իբր թէ
որք զմեռելոտիս յոտս զգենուն . այ մինչև
ցյետին մեղքն ապաշխարեն . նք կօշկաձո
քեալք են, և ունին կարօղութ կոխելոյ զկը
պարտուին սատկի : պապես ոմն ՝ի չինական
խնամատարութ, երբեմն՝ կոխատելով զփըր
ոճածս ոմանն Պղատոնի գռեհկական կօշ
կաւն ՝ ասէր . պատճիկ կոխեցից զՊապ
տուքինն Պղատոնի:

✻ Եւ զփուշն գաճոնեցոյս: Յ.այնքն փո
խանակ ծուլկանցն դրախտին՝ որով մարդն
զմայլեալ . եառ ՝ի գլուխ իւր ՝Ա զփշէ
ղէն պսակն : յորոյ և ՝ի մանկ՝ գոյր ընդ մա
սին կենաց փայտին , զարդևեալ ապարա
նոյ վանիցն:

✻ (ՀԲ) Զոփեան եռանգն: Յ.այնքն ՝ի կար
միր քղամիդն ևս գոյր ընծայ: որ այն քղա
միդն նշանակէր վհատութ մտացն յանգաւոր
բին Յ.դամայ : ուստի առակ է ՝ի մէջ գր
ոհեմից . որք զոփշեպս մտօք, կարմիր կո
չեն : բայց Ա.ի ագանիկն զքղամիդն կար
միր , նշանակէր (ասէ) զպատուական
նուէնն Ներ : ուստի ցնծի ասելոյն Հրշտակաց,
թէ զհաճոյ կարմիր են ձորձք.քո. յոմանի
նմանէ . զձան հարի միայն և ՝ի հեթանո
սաց ոչ ոք էր ընդ իս . կոխեցի զնա բարկու
իմով . և ՃմՀեցի զնա սրտմտութ իմով . և
զամ հանդերձս իմ թաթաւեցի : Յ.ասայեայ.
ԿԳ . 3 . 6 : ուստի գրի ՝ի պատմուէ , թէ
ապարտայիքն որք գոզս ՝ի պատերազմ մղէ
լին . զգեցուցանէին նոցա զկարմիր հանդերձ.
ատ ՝ի ՀերկնՀել յերեսաց արեգնէ: զի կարմիր
հանդերձն արեւագոյն գոլով ՝ չՓողոց զա
րիւնն երևել : Բայց դիտելի է ՝ զի արիւն
երանգ հքղամիդն մի և նոյն են. զի են կար
միր: բայց որ Սատ՝՝ քղամիդ զգեցուցէ
ասէ Ա.Ի , ՀՅոհաննէս ծիրանի կոչէ : իսկ
ծիրանին ներկեալ լինի արեամբ Ա.ծրեա
կոչեցեալ ձկան . որ կպցեալ եր ափանկ
լէ: ուստի հրէայք ՝ի ներքս կելոյն կառա

ատա թէ ոչ զքրիստոնեայ , մի ինչ ամա
չեսցէ : և կամ , իսկ եթէ նախասուիցէք ևա
վը անուանն Ա.Ի , երանելիք էք . զի փա
ռաց և զօրուէ անուն է . ՀՊետ . Գ . 13 :
դարձեալ ՝ ՀՊետ . 3 . 14 : դարձեալ փառք
է Ա.Ի ըզ խաչն . զի նովաւ պարգևեցաւ
Ադոլին ըզ.իբր օժիտ ջարդարանաց անպար
տին . և զկնի ջարդարանացն Ա.Ի , ծանու
ցաւ Ճշմարիտ հաւատս ըզ Երրորդութեն .
և յայտ առեալ փառաւորեցաւ Ա.ի ըզ Հօր՝
և Ադոլին ըզ.: բայց պատճիկ ուժքն խոր
հրդականք և պլատանականք են Հգրական
մեկնուածին է ոչ ասացաւ ՝ի վերոյ :

✻ Ա.ննոճազ փայլուն ասլանի : Ա.Ի անգին ա
բեդակն ոչ յապրիմ գլայս ընդունի ՝ ոչ լու
սինն . այլ ինքն յինքենէ աննոճազ ունի ըզ
փայլուն . պապես և խաչիս Ա.Ի մանո՝ ա
բեդական պէս ունի զբոլոր լոյս խաչին:
կամ ըստ որում զդրծիս չարչարանաց ու
ներ ընդ ինքեան լրատես:

✻ Հինշոտակ կոխատելոյ փառացն Ա.ոմայ :)
Ա.յնքն թէ խանձարուրն՝ յորում Ա.Ի
պատեցաւ ՝ի ծննդեանն ՝ եր յիշատակ կո
րուսեալ փառացն Ա.դամայ : զի փոխանակ
ձմ հեշտալեացն Ա.դամայ , Ա.Ի խորհրդա
բար կրեաց առ ինքն զընդդիմական և զկրա
կծալիս . զի իւրովք ապաշխարուքեն զան
ցեալ մեղացն Ա.դամայ զկերան բժշկիցէր:

✻ (ՀԲ) Ա.Ի ըմպէ զբէնն: Ա.յնքն թէ
փոխանակ տերևոյ թզենւոյն , մնչկեղէնն հան
դերձ զգեցոյց Ա.Ի Ա.դամայ և Եւային. որ
նշանակէր զծառայական կերպարանքն ա
ռաւելն անձին բանին Ա.Ի յատպագ ժամա
նակի : զի մնչկեղինաւ ՝ նշանակիւր բնու
թիւնս մեր որ առնելի էր յանձն որդւոյն
Ա.Ի . ոչ ասե կառուն'' Ովնն . Գ . 21 :
Ա.դամ զգեցեալ՝ նզև (ասե) օրինակ Ա.Ի .
որ թեպետ ըզ և մնքուր էր . սակայն զգե
նուլ կամեցաւ զմորթիս՝ի զգեցաւ զմեղս
մեր . մինչ կերպարանօք գտաւ ոչ զմորդ .
ՀՆմանութեի մարմնոյ մերոյ : ուստի և ըզա
Ադրիդր , մաչկեղինաւ խոնարհ զծառայա
կան բնութես մերոյ առաւնն յանձն բանին
Ա.Ի : զի փոխանակ նր թզենեաւ զխծա
նեալն (ասե) Ա.Ի մնչկեղէն բնութես մե
րով ղխածաւ , զորոյ և օրինակին ՝ի նախա
ծնօզան մեր եցոյց ՝ի դրախտին : և փոխա
նակ զի Ա.դամ մնչկեղինաւ զգեցոյց (յոր
մէ լինէր ևոտից եբարձից ագանելի կօշիկ,
և առնապան) զորդւոյ նորին (ասե) զոսան
իշխանականաւ զարդարեաց՝ասելով . ահա

մասն ի բևեռէն, կամ բոլորն։ ¶ եգեր՝դն մասն յարուցանէն ։ Հօթներորդն ի դիւրար կէ · ձի ի ծածկոցէ գլխոյ ձեր Հ՚ծածկին։ պլև ոչ եականապէս Հ՚ծ է ամենատես · և բոլորովիմբ տեսողութի՛ն, որ եօթն աչօքն լմանի· զոր ի տեսլեանն Հօհաննու գրէլ է · է· 6, թէ գառն զեներա՛ւներ զեօթն եղջիւրս · և զեօթն աչս · որով՛ք եօթնեակ աչօք լմանի Ըհաւոր տեսողական զօրութի՛ն ։ Ի՛ն այսպէս և ի նոյնում տաճարին զայսպիսիկ (ասէ) զեօթն մատունս · ոչ զեօթնեակ աչս կայացոյց · ոչ զի նորիմբք, և հրաշիւքն որ նորօք լինին՝ ինքն անաղօտ օրհնութի՛ միշտ երգեցոյն և օրհնեցոյն ։ Եթ կամ զի եօթն պատճառիւք մասամբք, լմանամբ զեօթն եղջ՚նակ գթուէն ։ Ի՛ն · զի խաչիւն՝ ազատ՚ց ։ խանձարրօքն՝ վերկութի՛ մեր ծածկեաց ։ փչեաց պսակաւն՝ արքունական փառաց զմեզ արժանացոյց ։ քղամիդաւն՝ գիակու թի՛ մոռց մերոյ հատուածոյց · և ի հոգև որ պատերազմանս զմեզ քաջացոյց ։ բեռ՚ ռաւն՝ զմեզ ի սէր իւր և ի բաղձանս սէր ռեաց, նահանջելով զերկն մեր ի՛ինասակար բաղձալեց ։ սպունգաւն՝ զձաշակաց գառ նուն քաղցրացոյց ։ ծածկոցաւ գլխոյ մեր իւրոյ՝ զպատկառելի մերկութի՛ մեր աքօղեց։

Ա՛պոստ ՚նոցա ։) Արինչ ցայս վայր բաւական համարելով զպատմութի՛ն կենաց փայտին գալստեան։

Փոխադրէլ ։) Փոխանակ պատմութե՛ ի գովաստանուի՛ մեյ խաչին գարձցուք։

Ա՛նթեքստութի՛ն ։) Ա՛արերձանկութե՛։

Ա՛երբողական ։) Գովաստանական ։

Ա՛ըհնաստիհասն ։) Ա՛արտաստանօրէն քա նահիւսուե՛ ըստ Իարւդի այբենբենից ։

Ա՛ստուածութե՛ ։) Հայտարարութե՛ · կամ կոչմամբ · բայց ասն աստուծոյ զարդ է աստ ուածման ։

Ի Պրոկղատաճէն պ՚նտաուե՛ ։) ի Պատմաբանուե՛ Հանդերձ պատճառն յայտնաբանելոյ և վկայելոյ · զի պ՚նտաուե՛ն է վկայուի · կամ շրջառութի՛ն ։ զի Հարկաւոր է (ասէ) զկնի իրին պատմուե՛, Հոյովիլ և գառնալ յեղանակ գովաստանուե՛ ։ ոչ զի գովաստանուե՛ն խաչ նեալ միասցին ընդ պատմեցեալսն, Հզի է բևեռացի թէ վ՚ որոյ էր պատմուէս, նմի՛ն է և գովաստանուէս · վ՚ որոյ Յոհաննէսյ ասէ ։

Ա՛ոան ինչ ։) Ա՛ակաւ ինչ ։

կանաց, անդիւտուէ զնա ՚ի նոր եւթագաւոր և կայսր խոստովանեցին · ոչ ասէ Հօհաննէս ծործորեցին ՚ի մէկնուէն Ա՛ատթէոսի ՚իմ՛ր բղամիդ պատմուճանին ։

Ե՛ւ ՚ը ՚ը ՚ը

* Համառօտաբէս:) Ալ դրով կարձառօտ, և բանիւք արտիւնաւոր: զի Ի՛ն Հաբանու թեն պարտ է լինիլ սակաւաբան և բազ մաբան:

* Շո՛ւրջ զնորհաց:) Շուրջուհի Ի՛ն Հածինն կոչէ շուրջ շնորհաց. իբր թէ ցօղիչ շնոր հաց. ըստ օրինակի ջրցէպիլի, և շատուա նի: ուստի անուն շատրվանի, և ջրցէպիլն բարեպես կոչեցոյ շուրջ: զի ոչ ջրցէպիլն և շատրվանն յայլմէ առնէ, յաղբերէ կամ ի բարձանց, և ցօղէն ուռ այլս: այսպէս և ձե Հայն Ի՛ն բարձրելոյ յաղբերէն շնոր հաց առեալ՝ ցօղէ և սրսկէ ի վե՛ր իւրոց պաշտօնէից. և զանուն իւր և զբարեխօսու թեն կարդացողաց: Ուստի կենդ ներբողէ նի Ցբ յայն, խոստանայ ներբողել զսբ Հոգին Ի՛ն Հածինն. իբր զերկրորդ գործ մերոյ փրկանն կենդ յայն, և իբր զջրցէպիլ շնորհաց:

* Ա՛նոցեան:) Ի՛ յայնքան ի նախ քան զնոսա յեկելոց ընդ որս զուարճանալ ընդ յայնոսիկ արտատրեցին: իբր թէ զպակաս մնա ցեալն ի նոսին լնուլն յղացանել խոստանայ:

* Ա՛ծոյ ճշմարտութեանցդ:) Ա՛ն ենաբանութեանցդ. ձե զձայնս, որք ի ձե դերս կան նահանջար ասացեալք ի վե՛ր խաչին. մեք (ասէ) պար զաբանեցուք:

* Ո՛չ խաչանէ նոցդ նշանի:) Զի այս խա չանիշ նշանս և ի հնումն ի կարմիր ծովուն պատուհանին յուցաւ: զի ոչ Մովսէս չայս կոյս, և չայնկոյս զգաճաղանն տարածելով ի վե՛ր ծովուն՝ պատուհաց զջուրսն. և անդ ցոյց կենդ (զոր ակնարկեցան ի նշանակ ձե չխաչին) պայսպէս և ձեռն մեր խա չիւ պատուհաց զծով մեղաց: բայց մեք (ասէ) ոչ զգաճաղանն Մովսիսի. այլ զայս նորոգ նշանս գրուածովքս: ոչ վհատանիմանք տարածումն ձեռացն Յակոբայ ի վե՛ր եբ րեմի և Մանասէի. այլ զձեռն, յորմէ վերայ ձեռքն ի՛ր տարածեցան:

* Ա՛րօրհնած նիւթս քոնէ:) Ի՛ր ըստ եղա նակաց ինոց Ա՛ արքապետացն ասացելոց. այլ նորանոր եղանակաւ գովեմք զնբ Խաչն:

* Ի՛ ընդեր գրո՛ւեցան ասիւ սոփեստի, յա ղանցել հիւսի, ճառս ներբո՛ղ, ըստասիկ

Խաչէդ Նշանի:

(Ձայն)

Ա՛ ընդեր:) Ա՛երձ և հուպ պատ մաբանութեան:

* Սոփեստ:) Իմաստասէր: ածականցեալ է այս ի յունական Սօֆիա բառէ. ոյ է իմաս տուն: զոր Պղեատոնական յեղաշրջեաց ասի ի Փի-Լոսոփա. որ է իմաստասէր: իբր իմաս տուն միայն ի՛ն կարծելով: և կամ զի փոք քանի անուն դոլով՝ վե՛ր այ յիմաստասէ քան յեղաշրջեաց: Իսկ ասիւ սոփեստ ասէին ե՛ր բեմն իմաստութեան: զոր ասէ ինքն իւր. սակս խոնարհութեան. թէպետ ի մէնջ գերե մատ կոչի. և կոչեցեալ:

* Զոտանէ պոպոմոց:) Ա՛արգարեուն ք առեանողաց, ոտանէ կոչին. զի ի Հոգւոյն ձեզ կրե՛ք խօսեին, ասէ Պետրոս. 1 Պետ. 1:

* Եւ՛ն աիտ է՛մ է:) Զայս ոչ լսմնանալի է ըստ տեղական վետեմնն. այլ ըստ պատ ուական գրուեն երկնի: զի ոչ ասի բնա կիլ ի հեզս և ի խոնարհս, ըստ Հարձուե կա մաց. պայսպէս ասի յերկինս նստիլ իբր ի յաթոռոյ. ի յաթոռոյ դատաւարգուհի. ոչ և լսմնականութեն մեր ի մտի: թէպետ լսմնականութեն և միտ մեր էակից են. և Ի՛ն և աթոռոյ գաստն Հրեշտակաց, պատ պունք. իբ Ի՛ն Հակիրք կոչին ի ձե՛ն Դաւիթ նախատ: զոր մեկնիչն ասէ. ոչ գոյացուէ և միաշորուէ. այլ ընդհանուէ և ըստ կերպի ապատաւորաց: այլ ոչ ոչ մարմինն Ի՛ն, ոչ Ի՛ն Հակիր կոչի ի ձե՛ն Դաւիթ. զոր լսմ նարհ է ըստ դպատցուէ և ըստ ամենաւորու թե միաշորեալ ընդ բանին Ի՛ն, և մարմին եր եղեալ: իսկ աթոռն՝ զի՛ն ընդհանի բեն յինքեանս, և ոչ միաշորուէ: այլ քան զի Ի՛ն բանն, որ հանդերձեալ էր մարմնա նալ (որ իջուամն կոչի) վե՛ր որպ և նախ քան զմարմնանալն զինա մեր կրթել կամելով, զերկինս աեսա կոչե. որով լսմնանին աթոռոյ դատաւ: և զերկիրս պատուհանդան. զոր ոչ տեսաք լսմնանի վարդապետք պեսպէն ասէ ր

զի զանտանելին երկնի բարձրուէ (այ զոր երկինն ոչ կարեր տանիլ բարձրուէն, և եր կիրա իւրով լցնատարածուէն) պարփակ կել և տանիլ կարելոցն։

✻ Անառաւոտ ։ Ա. յսինքն նա և ի թէթեւ թևոց, Թրթռէական մտաց գերապանցեալն է, և ի մէջ մթուէ ասէ բնակեալ, այ անգիտելն մնացեալ ի քրօբէից ըստ գինչուէ իւրոյ, ոչ ասէ ընդ Աւիտն առ Աղոթէ ոս դրելով, թէ Ա. Ճայինն մէջ ի անմոյ տոյգն լոյս, և ոչ դատէլն, և ոչ տեսանելն, և ոչ գիտելն ի գինա լինացս գիտել զի ձրշմարտապէս գինա գիտելն ի ձանաչել թէ նա գերագոյն է քան զիմատա, և անդր է քան զամ իմացուածն գոլով ամի պատճառ։

✻ Ի-ւն ընտելութե ։ Ա. յսինքն որդին Ա. Ճ միայն ծանօթ է հայրական գինչութե, ըստ որում ի ծոց նր ասիւր բնակիլ, այ կերա Ճօր ։ գի որպս ոչ ոք գիտէ զմարդայն եթէ ոչ Ոգին որ ի նմա ։ այսպս և ոչ ոք գի Ա. յսն եթէ ոչ Աղրդին և Ճոգին ձր ։ ըստ այմ, մի ածին որդին որ ի ծոց Ճօր, նա պատմեաց մեզ ։

✻ Կաչկոց քանիցս ։ Ա. յսինքն կամ թոք գնոց հաց լուսաւորեալ Ճշմարիտս, բազմական եղեն (այսինքն աթոռ Ա. Ճ) գերկինս ասացք և հանդիսարան ոտից մարդեղուէն նր ։ գոր խաչն կոչեաց ։ որ անմահ խակուէն բանին Ա. Ճ, յօդաւոր մարմին առօղին եղև օծեալ բան ։ գի խաչն ոչ անմահ կապարգ Ճուէն եղև օծարան ։ այլ անմահին և աւետնագործ գին առողին, և առեցելոյ մարմնոյն։

✻ (Խոր) Աղոճաձանին ։ Աղոճաձանն է մա կամտաճականն ։ որ ոչն է և ասի ։ ոգ թէ առուէրն մարդոյ՝ ասիցի մարդ ։ բայց առաջոճաձանն է առեմլականն և երևակայական ։ և կամ որ ոչն է՝ և այնպէս կարծի և երևի ։ այսպէս է անպարագրելոյն տեղի և աթոռ ասելն ։ և պատճառանդան ոտից ։ որ ոչ զբաղադրական և զաշխատելի գենութե ունի, թէ յաթոռոջ հանդչել ասիցի ։ և ոչ ոտք, թէ պատճառանդանի կարօտ լինիցի ։ բայց Ասիոյ ուրճական ձևով խաչ լով ։ զայլ ինչ Ճշմարտուէ կամեցաւ յայտնել ։ գի զուանձն էից ՝ պարունակեալ յէից ասելով ։ կամեցաւ երկնաւոր զարդանա Ճը Աղուսին ծանուցանել ։ և պատճառանդանաւ ոտից մարդացելոյն, զնոր խաչն ։ իսկ եթէ նա զդեուս զոչ եղեալն, առակաւ և օրի նակաւ ծանոյց ։ մեք (ասէ) գյանդ եղեալն և կատարեալն որպիսի բացատրական բա

Աղոճաձանն ։ Ա. գի ոտքն է յետին մասն մարմնոյ ։ և Աարդ եղուէն եղև ի յետ ումն ժամանակս ։ որպ անձին բանին պատ ոճանդան եղև աւետեալն մարդկուէ ։ և ի ԵՃյս ՝ պատճառանդան կոչի մարմինն առեալ և խաչն ։

✻ Ի՞նդ գրիեալ է ինչ ։ Ա. յսինքն իբր զե տեղեալ յերկոսին կայանս ։ ի յերկինն, և յերկրի ։ բայց ոչ ասացաւ, յերկինս ըստ ընորհի ։ և յերկրի Ճ ի մարմնի ՝ միաճորու թէ ։ և այս յարմարագոյն ։ գի ամենապարզն ի պարզ երկնոմ ասի բնակիլ ։ և շարակայ էին ի մարմնի ՝ ինչ թական երկրի ։ բայց առաւել քան ի յերկինս ։ գի անդ ընորհիւ ։ և ասա միաճորուէ ։

✻ Հաւրնեցելոց ։ Ա. յսինքն թէ գինարդ անապարին Ա. Ճ, ի բազադրեալ մարմնի ի հողագանգուած էուէ բնակիլն ։ և անյոպական և անբազադրելի բնութենն, ոչ ի հեզս և ի խոնարհս հանգչիլն ։ և ասկայն հանդչիլ ասի, ըստ հաՃուէ և ըստ ընորհի ։

✻ Ա՝պատնեցս խորհուրդ ։ Ա. յսինքն թէ երկիրս պատճանգան ։ և ի հեզս և ի խոնարհս բնակիլն ՝ է գեր Աարդեղուէն ։ և ի խաչին հանգստեան ։ քանզի նոյն անձն բանն որ ի հեզ և ի խոնարհ բնուէ մերում միաճորեցաւ ։ նոյն և ընորհիւ իբր ի պատ ոճանդանող ի՝նք կուսի արգանան անպա բագրօրէն պարագրեցաւ, և ի խաչին իբր յաթոռոջ և ի պատուճանդանում հանդէ ։

✻ Ա՝երջ յուԼիան եուԼիանն ։ Ա. յսինքն Ա. Ճ ։ անձն բանին՝ յորում էր ամ լրումն Ա. Ճուէ ։ ի յօդաւորեսակ մարմնի անխառնապես և անշփոթօրէն խառնեալ միաճորեցաւ ։ գի խառնուման առնանի ի տեղի միաճորուէ ։ ոգ և Պօղոս գմիաճորուն հոգեայ և մարմնոյ խառնուման կոչէ ։ և կամ ոգ հրոյ և ոսկւոյ ։ և լուսոյ ընդ օդոյ ։ գի որ ոք քան զայսոսիկ այլ առաւել միաճորու թէն ասցէ ի միաճորելն չփոթէ ։

✻ Ա՝սուծ հնազանդուէ ։ Ա. յսինքն ոգ ի կուսական արգանտին ։ այսպէս և ի խաչ էին իբր ի պատուճանդանի ոտից մարդեղու թէ իւրոյ հանդեաւ ։ և ոգ ընդ արգանտի կուսին ոչ անձնաւորապէս միաճորեցաւ (ոգ ընդ առեցեալ մարդկուէն) այլ շնոր հիւ բնակեցաւ ։ այսպէս և ի խաչին մնաց ծուցաւ ։ ոչ միաճորուէ ։ այլ հանդչելով և բնակուէ ։ վն որոյ ի՝պ՝ոն ասէ ։

✻ Ա՝նոնք ո՞՛ն էն ։ Ա. յսինքն մարմին և միտն մարդկային որ քան զօրուէ ունէին ։

օրինեալ ևս տաճար սրբութեանն կոչիւր. քան
զի, Տէր ի տաճար ձեր իւրեանց՝ և թէ՝ ձեր
է տաճար քո սքանչելի արդարութիւն: Ա.Ըդ՝
զան լեառն և տաճարն որ յայժամ (ասէ)
միայն ապացոյց էին հանդերձելոցն. ել
գիք զինքեան տաճարդ, և երդասցի
նոքա հրձուէին. և սարսափմամբ մեծաւ ըն
ծայասիրք լինէին ի գանձանակն և ի կոր
բանն: որ զան տաճարն անկատար քահա
նայութեան էր պարագրիչ. և Սողոմոն ահիւ
պակուցեալ ասէր. եթէ երկինք, և երկնից
երկինքն չեն քեզ բաւականք. արդ զիարդ
տունս զոր շինեցի. ։ Թագ.ը.27: ապա
որչափ ևս առաւել ստուերացն զմարմնա
թէ, ըզ խաչն պաշտելի է և երկրպագելի
զոր ի կարգս բանից ի տորև ասացից:

✻ Եւ ապրեցուցին ընդառաջեանն ոմանք
ի Երկիր տոզանէ քնոկիէ:) Գխտելի է նախ
զի քերմէլ, որ է կարմելոս. քան զերանիմա
ան, Թարգմանի ծանօթութիւն Թլխատութե
կամ գառն Թլխատեալ, որ նշանակէր զը
Թլխատուէն սրտի, որ է հատուցն ի մեղացն
երկրորդ ապրեցուցին ընդառաջեան կոչէ.
ոչ զնիւթական Թլխատուէն. այլ զոր ա
ռաքեալն ասէ. Թլխատուէ մեք եմք. որք
հոգւով զԱ պաշտեմք. և ոչ պարծիմք
ի մարմնի պանծացել: իսկ այս ի քերմէլ
քարոզեցաւ. որ Թարգմանի գառն Թլխա
տեալ: զի գառն է արդար, և ընդ կենդա
նի: վասն որոյ և երեմիաս ասէր ի բերանոյ
Տեառն մերոյ. ես ոչ զգառն անմեղ վարեալ
ի սպանդ. Երեմ:Ժէ.19: որով յուցանէ
Թէ Աստուածութեան մահացուցմամբ մարմ
նոյ՝ Թլխատեաւն ի մեղաց, և ի կռապաշտու
Թէ. որ այս քերմէլայ ստուգաբանութեն
յուցանի: Երրորդ ապրեցուցին ընդառա
ընդն ի քերմէլ բնակիլ քարոզեցաւ Եղի
այիւ մարգարէիւ: քանզի նա՝ անդ արդա
րութեն Թլխատեաց սպանմամբ սրոյ զբահա
ղու մարգարէին ։ Թագ.ԺԸ.40: և ե
ցոյց վճռիատուէն արդարև ուխտ Աստ և
հրամանն. զոր բահաղու մարգարէքն անդ
գոնէին: վասն որոյ ինքն որ էր որդի Թլխ
փատուէ, սպան կատորմամբ զորդիս անթլխ
փատից բահաղու մարգարէից: Ա.Ըդ՝ որ
պատքիկ ստուերք էին Ձմարտուէ նորոյ
օրինաց, այնոսիկ պատուեցան ի Ձ
պն նկատմամբ և վերաբերուէ նոցա Ձ
մարտուէ: Ապա հրչափ ևս առաւել, Ձմար
րիտ խաչն Աստուծոյ պաշտելի է և երկրպագե
լի: զի թէ օրինակն՝ ևս առաւել Ձմար

ճիւք Ձառնացուք. այ զխորհուրդ խաչիս:
զի որ դեռ ոչ էր եղեալ. կարօտացաւ ա
ռակի և օրինակի. ապա մինչ եղիւն Ձմար
տապէս պատուհանդան ոսկեղէն Աստ մեք
զի՞նչ բացատրական բան գտցուք Ձմար
տապէս Ձառնել զնմանէ: զի օրինակի և ա
ռակի հեռաբնական Ձևոյ ժամանակն էանց.
և՝ի Ձմարտուէն յեղանակեցաւ և փոխե
ցաւ նրին:

✻Տօնի ոմանք:) Ա.յսինքն հարաւ: զի հա
րաւ՝ Թարգմանի տօթ և ջերմուէն. ոչ և
հիւսիս ցուրտ: Ողբ.Ե.10: և յորժամ
հարաւ հնչեալ՝ ասէ թէ խորշակ լինի, և
լինի այնպէս: իսկ թէ զհեռուն վա՞ր է հա
րաւ կոչէ. քանզի հայաստան Ձոյս հարաւ
անուանի եմք. ոստի նկատմամբ հիւսիսոյ
այնպէս խօսի:

✻(Նոյ) Ա.մօրհացաւոյն ամրոցի) Ա.մրհացուց
լեառն կոչիւր տեղի Սողոմոնի տաճարին.
տես 2 մնաց. գ.1: իսկ սիօն Թարգմանի
ամրոց. տես 2 Թագ.Ե.7: և քան Թարգ
մանեաւ Ջերանիմոսի կարկառ. կամ պատ
ուական. կամ գիտանոց: Ա.Ըդ՝ որ ել գրոյն
ամրոց Թարգմանի. խորհրդականապէս ևս
եղև ամրոց հաճատոյս մերոյ՝ գալստեամբ
Քրիստոսի Ձոյ. և պատարագելոյն Աստ. և
վա՞ր անտանօր՝ի հաճատն հաստատելոյ ըզ
Ձբն Թոմայ. և վա՞ր հաստատելոյ վերկեաց
ութէն Ա.ռաքելոցն վա՞ր յարուե իւրոյ. ցուց
մամբ ձեռացն և կողին խոցոտածոց: և վա՞ր
միմամբ տայոյ Ա.ռաքելոցն զՀոգին Ձբ.
Հովհան.Ե.19: վա՞ր որոյ և Ձբա Պօղիքոս, որ
ինչ՝ի լեառն այն եղեն. և թէ վա՞ր որ պատ
ուեցաւ տաճարաշինութէ. եին (ասէ) այնք
միան ապագայ անդէն կատարելի խորհր
դոցն, որք եին վերադրեցեալքն: և կամ
զի ինչ լայնքն որ այնքան պատուով փարե
ին վնովամ. Թէպէտ ըստ կարծեաց իւրեանց
եր վասն տաճարին Սողոմոնի, որ յաւուրս
նորին շինեցաւ. բայց Հոգին Ձբ նախագի
տութէ զայնս Թեպետ առնել՝ վասն ապա
գային՝ի նմա եղանելի հրաշակերտութեց:
բայց ըստ գրոյն, խորհրդական սիօն կոչէ զը
տաճարն Սողոմոնի. և այն վա՞ր սմրութէն.
և զի ապատանարան եր հրեից, և տեղի ա
զատից: ասկայն և այն տաճարն (ասէ) բո
լոր իւր վայելչութէն դեռևս գուշակիչ եր
ապագային ըղձալի խորհրդն մարդ եղու
Թէնն Ա.Ի. և վասն այնորիկ Ա.ն զանձն
իւր՝ի նմին տաճարն օրինակաց ասելով.
քակեցէք զտաճարդ և այն: և մայրն ամեն

բերչն տախտական գրեալ լինի Ի պատճէ
րանքն ։ ոչ ձեռամբն Յովհան ։ այլ Ա.Յ·
որ ձեռօքն Ա.Յ ։ զուցանէ նորին կարծել
թին ։ Այլ նոյն օրինն տուեալ ի յարալե
ա՛ի լեառն սինայ ։ որոյ օրինակ եղև Ա.գար
աղախինն Սառայի ։ յորմէ ծնաւ Իսմայէլ ։
իսկ երկրորդ օրինքն շնորհաց՝ Քրիստոս
ի լեառն սիօն ։ որոյ օրինակ եղև Սառա ա
զատն Աբրահամայ ։ յորմէ ծնաւ աղատն Իսա
հակ ։ առաջին օրէնքն էր կենդանատու
զի յանցողացն սպառնայր զմահ ժամանա
կաւոր ։ և պահողացն ոչ խոստանայր զաբե
տեղական կեանս ։ իսկ նորս՝ յանցողացն
սպառնայ զմահ յաւիտենական ։ զղջացո
ղացն զթողուն ։ և պահողացն զյաւիտենա
կան կեանս ։ վասն որոյ հին օրէնն՝ ծառայի
ութեան օրէն ասի ։ և նորս ազատութեան ։ զի
պահողացն հինն օրինաց՝ խոստացեալ եղև
ատորինն եթէ ։ և նորոցս օրինաց պահողացն
վերինն եթէ ։ ըստ այնմ, ոչ եք մատուցեալ
առ լեառն շօշափելի և այրն ։ այլ մատու
ցեալ եք ի սիօն լեառն յերկինս ։ և
ի բիւրաւոր բանակս հրեշտակաց։ Եբր·
Ժբ ։ 18 ։ և թէ հինն օրինակի Ա.գար ։ և
նորս օրէն ի Սառայ· տես Գաղ· դ· 22։
զի ասէ ։ Ա.բրահամու եղեն երկու որդիք·
ոմի յարշախնոյն ։ և ոմի յազատուէն ։ և ազախ
նոյն ըստ մարմնոյ ծնունդ կոչեցեալ · և ա
զատինն ածեւեաց։ որք էին օրինակք եր
կուց կտակարանաց ։ ոմի ի լեռնէն սինայ
ի ծառայուէ ծնեալ, որ է Ա.գար ։ քանզի
սինայ լեառն է յարաբիայ · հաւասար է
այսմ եղեմի, զի ծառայ է որդւովք իւրովք։
այլ վերինն եղեմ ազատ է · որ է մայր մեր
ամենեցուն ։ որով կամի ասել, թէ այսոքիկ
երկու կտակարանքս · մինն Յովհաննէս՝
յօրինակ Ա.գարայ ծնաւ զծառայական
որդիս, որ ելից զատորինս եղեմ · առ որ և
մնանիօքն ոչ կարացին ազատիլ ի ծառայ
ական օրինաց։ վասն որոյ հաւասար (ասէ)
զանս եղեմի · զի որպէս իսկնայ · այսպէս և
յեղեմ ծառայ էին հրեայքն ինչ օրինաց։
Իսկ երկրորդ կտակարանն, որ է ըստ Ա.ռն
տարանն, ազատ է ոչ զՍառայ· և վասն
այնորիկ ոչ զրդիս մնհկանացուս ծնանի·
այլ զազատս և ժառանգս, ոչ սինայի և
ատորինս եղեմի· այլ վերինն եղեմի, ազատին
և մերն ամենեցուն ։ և վասն այնորիկ ասէ · որք
առաջնոյ կտակարանի և Ա.գարայ որդիքն
էին։ իբրև զմանկունս ի քարեղէն տախտա
կի էր ի պանակիտոյ ընկալան զբրէնս սիզ

տուէն պատուէրն է · և եթէ ստուերն, ևս
առաւել նախատիպն ։ իսկ վերոգրեցեալքն
(ասէ) բաղդքն էին դաշակիւք գալստեանն
Քրի ։ որք անբան բերանով, և մարգարէ
ից բարբառով ձայնէին, իբր վաղով հինելին
զգալստեանէ բանին կենաց · և ի ձեռն ան
ձև և անուիսկ տեսակի աթոռոյ · և ոտին
պատուհանգանի, զպատգամ գալստեան գա
շակէին ։ որ ոչ նըստողին՝ աթոռ պատկա
նիւր ըստ գրոյն · և ոչ աթոռոյն ՝ նըստօղն
ձևակերպիւր ։ զի ոչ ոտք գոր՝ թէ պատ
ուհանգանի պետս ունիցէր · և ոչ պատուհան
գան ինչ՝ անպատգրելի բնութենն յորմա
րիւր · այլ էին նկատմամբ ապագայ ժամա
նակի մարդեղութենն Քրի ։ և գեղեւս այն
պես գոլով, մեծաբարձռ ձայնիւ ի հնոյն
նուագեալք լինէին ։ ապա որչափ ևս ա
ռաւել ի հրաշակիւն կենսատու նշանի խա
չին · և նախատապես ստուերականացն · ևան
ջնջական շնորհին գրաւականին · և ծածկ
կեցելոյ փառացն յայտնողին · պարտ էր
ծնրադրել, մեծաւ ամբիծութիւք գիմաց։
Ողբերգ ապօրէնութեան Լուսաւորչեան կոչէ
զվիշտս մարգարէն · որ ըստ օրինաց գո
յով թէ լուսաւեալ · ուխտաւոր Ա.Յ գոլով
ճշմարտական վարուք ի կարմրալոյս բնակէր
յօրինակ Յօհաննու մկրտչի · ոտք և ձեռայ
աշակերտն նր եղեսք (4 Թագ·ը·2 ։ և
ը·2 ։) բնակէր ինոյն լերին· Ա.րդ՝ եթէ
կարմրալոյս լեառն պատուհասաւ, վասն ան
բնակելոյն եղելոյն և եղելոյ և ծառքն
անուսուի խայտան, վասն ապագայ գալստ
ենն Քրի, ոչ զհոգևորս ։ ապա որչքան
մեզ պարտ է խնդալ · և երկիւղիլ մեծաւ
երկիւղածանել խաչին սրբոյ · յորում ոչ
նչլա, և նչլասք · այլ ասէն նոյ և մեզ՝ իբր
ի յաթոռոյ ինոյն հանդեաւ ։

* Ա՛ծածկ ընդ ձեռն հալածելոյ) Ա.յսինքն
եթէ ծառքն անուսուի խայտան, և ել տա
ճարէն պանծալ · և եղևա, և եղեսք
կարմրալոյսիւ, իբրու դրախտիւ ցնծան, և
տեղի ձգնուէ զայն ընդունելն ։ ապա բանա
կանս այս բնուն, վայելեալ ի շնորհս Սուր
բ հոգւոյն Քրի · և մանաւանդ զի պատկեր
իւրոյ ստեղծողին գոլով, որչափ ևս առաւել
պատճառին այնքան հրաշեղ ։ ըստ Քրի · ոտ
լոյ է զօրհնուի հզորձանին նուագս երգոց։
* (Եղիշ) Ջոյնան Ա՛ծախոտիւ) Ի լեն (ա
սէ) մեր երգաբանութիւնս պատճառքն քա
րեղէն տախտակքն Յովհաննու օրինաց ։
այլ ձեր խաչն Քրի ։ Պատեալ է զի ի քա

ցեան ՚Ի՛ն և երանական կ՚անքն ։ վասն
որոյ և ՚Ի՛ն ասէր հրէից, քննեցէք զգիրս·
զի դուք կարծիք համարիք ունել կեանս ։ և
նոքին իսկ են որք վկայեն վա՛ խմ։ զի նոքին
իսկ էին որք վկայէին բանին ՚Ի՛ն մարմնա-
նալն, զոր ծածկեալ էառնս կոչէ ։ զի յիւրաքն
՚Ի՛ն յերեքկին թաքուսեն յայտնեցաւ
մեզ ՚ի մարդանալն։ այլ ՚ի ծնոցդ Տ՛ր՝ յորում
էր ծածկեալ, յատուցեր օրինաց, յորում
էր օրինակեալ ։ և յարգան ե մը, յորում
էր կատարեալ ։ Լ՚ըդ ՝ մեք (ասե) ոչ եթէ
վասն անցելոցն ստուերականաց, և վասն
տախտակացն հնոց օրինաց խօսիմք ։ այլ վա
գերազանցելոցն քան զնա ։ որ վասն ոչ խու-
զելոց օրինականացն ծածկեալ և թաքուն
կոչիւր ։ որ արդ և՛ս թաքուն ասի ։ վասն
՚ի սաեղծական մարմնի բնակելոյն ։ և յայտ
նեալ ասի ՝ վասն երևելի մարմնոյն, և վասն
ըստ հաւատոյ ծանօթուեն ։ ոչ ասէր ՝ եբե
Յ՚ովհաննէս ։ և կեանքն յայտնեցան, և տե-
սաք ։ և վկայեմք, թէ որ էրն առ Հ՚որ և էհ-
րևեցաւ մեզ ։ զի անհի թականն Լ՚Ի՛ն, ոչ
՚ի տախտակս քարեղէնս ։ այլ յեղական մար
մնի թաքուցամբ միաւորութեամբ ։

❋ Եղեռնութիւն ։) Լ՚սէինքն չարութեամբ, և
յանդգնութեամբ հրէից, նախագուշակ բանիւն
Յ՚րեմիայ յանդիմանի ։ զի մինչ մարգարէն
զչարուն նոցին առ ՚ի յայտնել խօսեցաւ ՚ի
բերանոյ նոցին ։ նոքա ոչ միայն զարհա-
մարհանս փութացան ՚ի կատար հանել ։ վասն
որոյ խրախուսելով և յորդորելով զմիմեանս
ասէին (ասե) եկայք արկցուք փայտս մեր
ՀՈՒ ՚ի հացն կենաց ։ Երեմ։ Ժ։19 ։ որք
զնախանձ իւրեանց ՝ պատճառաւ բանին
մարգարէին թաքուցանել կամէին ։ և ոչ
թէ առ ՚ի կատարումն Լ՚ինչին պատգա-
մաց (զի Լ՚Ի՛ն երբէք պատուիրեալ էր զարհու-
սպանանել առանց մահուան արժանի գոր
ծոյ (որքան ՚ի լրումն չար նախանձու իւ-
րեանց ՝ զայն ասացին և արարին ։ ոչ միա-
ծեալին, թէ բանիք մարգարէին ՝ կ՚շտամբանք
զնոքին իսկ են որք վկայեն վա՛ խմ։ զի նոքին
իսկ էին որք վկայէին բանին Լ՚Ի՛ն մարմնա-
նալն, զոր ծածկեալ էառնս կոչէ ։ զի յիւրաքն
՚Ի՛ն յերեքկին թաքուսեն յայտնեցաւ
մեզ ՚ի մարգանալն։ այլ ՚ի ծնոցդ Տ՛ր՝ յորում
էր ծածկեալ, յատուցեր օրինաց, յորում
էր օրինակեալ ։ և յարգան ե մը, յորում
էր կատարեալ ։ Լ՚ըդ ՝ մեք (ասե) ոչ եթէ
վասն անցելոցն ստուերականաց, և վասն
տախտակացն հնոց օրինաց խօսիմք ։ այլ վա
գերազանցելոցն քան զնա ։ որ վասն ոչ խու-
զելոց օրինականացն ծածկեալ և թաքուն
կոչիւր ։ որ արդ և՛ս թաքուն ասի ։ վասն
՚ի սաեղծական մարմնի բնակելոյն ։ և յայտ
նեալ ասի ՝ վասն երևելի մարմնոյն, և վասն
ըստ հաւատոյ ծանօթուեն ։ ոչ ասէր ՝ եբե
Յ՚ովհաննէս ։ և կեանքն յայտնեցան, և տե-
սաք ։ և վկայեմք, թէ որ էրն առ Հ՚որ և էհ-
րևեցաւ մեզ ։ զի անհի թականն Լ՚Ի՛ն, ոչ
՚ի տախտակս քարեղէնս ։ այլ յեղական մար
մնի թաքուցամբ միաւորութեամբ ։

ղբայից ։ զի սիղոբայն նմանակէ զկարի
համառօտ բանս ։ որ օրինակ ՝ մի լար ։ և
կամ սիղոբայն է վանկ ։ Լ՚ասի որպս մեզ
կանոչ ՚ի վերայ պնակիսին գրին համառօտ
բանք և բառք ։ այսպէս իբրև մանկանոչ ՚ի
ճնուեմն ՚իւր քարեղէն տախտակաց գրեցան
տասնաբանեայ օրէնքն ։ ոչ ասե ՚Ըրև
գոր ։ պրոտգծեալ ի նիւթս որչանութեան սիղ
ջբայից նախապատրաստեալ ընդունակ էին ։ զի
մանկունք ՚ինախակրթուեմ կրթուեն, թուով և
որքանութեամբ վանկից և բառից ուսանին ։ զի
այն է նոցին նախնական դասուեմն և ընտ
րուեն ։ զի ըստ հասակին ուժեան ՚ի վեր անդր
երանել սկսանին՝ յիմացուեմն կատարել բա-
նից և խրատուց։ Լ՚սաի մինչ յառաջացան
մինչև ՚ի ժամանակս նորոյս, ոչ ՚ի տախտակս
քարեղէնս ընկալան զօրէնն չնորհաց ։ այլ
՚ի տախտակս սրտի մարմնեղէնս ։ այլև ոչ
առանց կատարելագործութեան և
գանից ուսանին մանկունք ։ այլ գոնիւք
վարժին ՚ի սկսանիլն ։ ոչ էր հին օրէնն, որ
սպառնալեօք կրթեր զիւր յոտուեմն իւր ։
վասն որոյ ասէ ։ հակոճափոխ վարձուորին ։
և զի ոչ ըստ յարմարուն հասակի մանկանց՝
առաջի դնին ուսանելիք ։ այսպէս և մանն
կաբարոյ հաճկին իւրացուց տուեալ օրէնքն
՚ի տախտակս քարեղէնս ։ որք զվարժապե-
տաց գրեալն առաջի աչաց դնեն նպա-
տակ ։ ոչ և որք ուսանելոցն են զգրագրու-
թիւն, զօրինակ իւրեանց ուսուցչացն ունին
սպասցոյց և յանկատարուէ և տգեղագրու-
թիւն, զինին լաւ ևկատարել դեղեցկագրողք
սպասիս վարժեցան իւրացիք ՚ի Սովսես
մինչև ՚ի Քն ։ որոց ոչ ամբն ։ այլ Լ՚ուսա
քեալքն և հետևողք նոցին եղեն լաւ գրա
գիրք։ որոց լեզուն էր գրիչ Տ՚ոգւոյն ըբ։
❋ (Լեե) Լ՚ոչ վաս գերազանցն նախագիծ նոցա
գեսուածոց ։ Լ՚սէինքն մեք ոչ ընկալաք
(ասե) զօրէնս ՚ի տախտակսջ ըստ օրինակի
մանկամիտ իւրացուց ։ այլ զաւետարանա-
կան գերազանց բանս ՚ընդունիմք ։ զի նո-
ցայն էր այբուբենիկ ուսուման։ այլ մերս ի-
մացումն երկնայնոց բարեաց ՚ի կատարել
դպրատան Աարդեղուեն Քի՛ն ։ որոյ վար
ժապետն էր Տ՚ոգին ըբ ։ յորմէ դպրատու
նէ և՛ ՚իմարժապետէ, ուսաք զգիտուումն երկ
նայնոց, նախահրաշէր հրաշուեմանց։ զի ըբ
Լ՚ուետարանն նախապէս խոստանայ մեզ ըզ
հրաշուեմս երկնայնոց բարեաց, և յաւիտե
նական կենաց ։ և կամ զի նոքա տուեալ գիրն,
և մեզ իմացուսն ։ և ՚ինեքջն գրոց Թաքու-

զներկայ եղեալ տեսանէին : և ըստ կերպի տեսուած իւրեանց խօսէին զլինելոցն : ոչ և յերկրս շարականն ասի : յառաջնորդ ականս միոյ նոցին տապաստրեր Հոգին զկերպարան իրին : այսպէս և ընդս բնաւորիչն ասելով ի բերանս Հրեշտակաց : զի գուշնոյ արուեստերան գ մարմնոյն խօսի : զոր բնաւորակ օրէն ասէ ընդս զլինելոցն :

արուեստրակ մարմնով էր ծածկեալ :

(ԼՀԵ) ՚Ռանչ տեսանէին ի յերկնէն զղա ղեր խոչէ : ՚Ռ. յանկն տեսանէին ՚ի յանձին, ՚ի գիմին, և ՚ի հասակին ՚Ռ՚ Ի՚ զձև խա չին : զի երկոն է հասակ և կերպարան : քան այնմ, զի ոչ ընդ իրանս առն հակայի հաճե ցաւ : այ ոչ ընդ հասակս հակայից : ոչ և Ամուել ոչ ընտրեաց զբարձրահասակն զբարս Յաւքի : այլ զկրտքիկ հասակաւ : և զհանարճ սրտիւ զՅաւքի : Ի՚ըդ տեսո նէին (ասէ) ՚ի հասակի և անձինն ՚Ռ՚ ընդ վերս կողին : և զհոցեաւծս ձեռացն և ո տից, որք իբրև զինգեակ բերանս (առանց լեզուի) բնական նշանակութ ցուցանէին, թէ երևեալն ինքեանց ՚ի խաչ ելեալ էին, զոր նշանքն յայտնէին : թէպտ հրեշտակքն ոչ կարօտին զդ.այական տեսուե . և ոչ ան պիտութի առ նա անկանի . և ոչ ինչ յայտ նուի կարեր լինել ՚ի մարդարես՝ որ ոչ իցեր հրեշտակական յայտնութ : վն բոլոր յայտ նուելք մարդարէից՝ ՚ի հրեշտակաց ապաշո րութեց լինէին : զի հրեշտակքն անմիջա պես Ի՚. ուսանին . ոչ ասե ընդ Ղուկն՝ ա զգուքոջ ե գլուխ՝ ՚ի յերրորդ բնաբանին, թէ և յաղագս Ի՚ծագործուեց նոր գիտու թե ուսեալք . և զնա ինքեան ՚ի՚ ան միջա բար աշակերտել՝ և նախատրապես յայտ նեալ նոյ զնովբն մարդասեր բարերարն : և թէ՝ ՚ի ձեռն նոյ մեզ բաշխեն Ի՚ծային լու սափայլութին . տես ՚ի ՃՃ գլուխ ՃՃ բնա բանին : Ի՚սկ առ այն որ ասի . յեկեղեցւոյ քոյ ուսան զբազմապատիկ գնումաստուե քոյ : Ի՚ըել է , թէ այն ասի նկատմամբ մար դեղուեն Ղ՚Ռ՚, և փրկական խորհրդոց, որք կացուցան Ղ՚Ռ՚ : որոց ոչ էին տեղեակ հը րեշտակքն և մինչ կացոյց գնոսա ոչ գիտը վակս Ի՚ծային ընտրեաց . հրեշտակքն ու սան ՚ի նոյնոյ դէսոյ եկեղեցւոյն ՚ի՚ Ռ՚ ընդ բազմապատիկ գնմաստուեն Ղ՚Ռ՚ : ուրեմն ոչ ՚ի մնհկանացու մարդկանց ուսան նոքա (զի այն եղծուն է Ի՚ծային կարգադրու թե , որ կարգադրեալ է . զն ՃՄ նոճատա

վան միոյէ անձին ՝ կրոցն չարչարանաց) լինքն ասի հեղուսեալ ՚ի խաչին մարմնով . այլ գիտացոյց (ասէ) խաչին նկատմամբ ձողոյն պղնձեայ օձին (Թուոց . իա . 9 : Յովհ . գ . 14) յորում տարածեալ բազկն գնճեալ իբր գիտեր ՚ի հարաւ . Յոբ . լթ . 26 : * Ա՚ երինն վաթափոթի : Ա՚ ոթափոյ կոչէ գհայրական ծոցն . յորում Ի՚ն ծածկեցեալ էր ՚ի յաւիտենից ան մարմնոյ՝ և գկնի մարմնացեալ ՚ի ծոցս անբաժանելի ՚ի ծոցոյ Հօր . և բաց ուսեցելոյ մարդկուէն հանդերձ մարմնոյն և մուտ ՚ի ներքոյ վարագուրն ծոցոյն Հօր . զոր Ի՚ասքեն բուն խակ երկինն կոչ . Եբր . թ . 24 : և կամ սրբուհի սրբուհեց : զի օրինա կան քահանայապետն ՚ի տեղծականն սրբ բուն սրբուհեցն, յամում տարւոջ ամ ման դամ մտաներ ՚ի տանի քաւութե . և զտարե կան մեղս ժողովրդեանն քաւեր արեամբ անբանից : այլ Ի՚ն Ճշմարիտ քահանայա պետն ըստ կարգին Մելքիսեդեկի , միանգա մայն արար զքաւութե մեղաց մերոց : և ՚ի մշանջենաւորս նստաւ ընդ յաջմէ մեծու թեն Ի՚. ՚ի բարձունս ՚ի ներքոյ վարագու րն Հայրական ծոցոյն : Եբր . Ժ : 11 :

* (ԼՆԶ) Է Ա՚ոթինս վայէի եբեմանան կայից :

Ի՚. յանկն թէ զինի վրկագործ չարչարա նաց , ՚ի հաւբառնալն յեղօմականս կայից (զի եբեմանկանն տեղ է ըստ մարգարեու թեն Ի՚սայեայ ՃՃ , թէ իսկ այս ոչ է որ դի մեալ գայ յեղօմայ . ՚ի յարուներայն պատե րազմ . զի եզօմ կարմիր լսի . և կամ զա րիմանեակ առեղեալ մարմինն կոչէ . ըստ կարծ եաց ոմանց) յայնժամ (ասէ) գաւաք հը րեշտակաց պ չուցեալ իմացական ակամբք, և սկսուցեալ ընդ նորատեսիլ իրին չքնա ղութին ասելն . իսկ այս ոչ է որ դիմեալ գայ յեղօմայ . կարմրութիւն ձորձոյ իւ րոց ՚ի բոսորայ , գեղեցիկ պատմուճանաւ և այլն : Իսկ բնաւորիչն ասելով . մի՛ խոսա ցիս թէ , դեռևս յայնժամ՚ի հաւբառնալն երևեին ՚ի վր Ղ՚Ռ՚ կաթիլք արեան (զի բո լոր արուեստն հեղեալ ՚ի յարշարանս , ՚ի յա րուն բոլոր ժողովեցան ՚ի մարմին նր . և ոչ կաթ մի ՚ի նոցանէ կորեաւ) այլ խոսի ձեւս վասն անցելոյն ՝ իբր ներկայորէն : զի և ձբ գիրն անդանականապես խոսի վն ժա մանակաց . զոր օրինակ՝ ահա կայս չղացայն . և յայնժամ դեռևս ոչ էր կայսն ծնեալ , այլ զն Ի՚ոգին ես , ՚ի միոս նոցին զեղտակ իրին ապագային այնպես ասաւորեր . մինչ զն ոգ

վրկչէն մերմէ Յիսուսեան վեղարակ Աշա
խին անհուն խմաստութեե : Լսեսի և մինչ
եսայի մարգարեացաւ զհամբարձումն Քրի
ստոսի ուսաւորուեցին հրեշտակաց , որք
ասէին հարցանելով առ միմեանս , Թէ իսկ
այս ոմն է որ գիմաւոր գայ յերկրէս , զայս
հարցին ասի իշխանութեց գաստակերտիքն ,
բայց զտարակուսանալոյ լուծումն ոչ ընկա
լան յատորնագունից հրեշտակաց (զի անց
կարգ էր Թէ մեծքն ի փոքունց ուսանէին)
այլ ի Քրիստոս համբարձելոյն լուսեան զտարա
կուսանացոյ լուծումն որ ասաց , Ես խօսիմ
զարդարութի և փրկաբէնս ուսոյց : Եւ ոչ Թէ
ատորնագունիցն զայս հարցանեն ասէ , այլ
յինքեանս տարակուսին , և զԱշակերտա
կան գիտութինն փափաքին ուսանիլ , այլ ոչ
վաղեալ յառաջ քան զտունեալ նոցա Աստու
ած հարցին լուսափայլութեց : Իսկ եչ
Թէ հրեշտակացն Տեառնայոցդ Քրիստոսի
գունից ուսանին և վերադարձն Քրիստոսի , իսկ

մարդս փոքր է քան զհրեշտակս , և զհաղոր
կարէ զհրեշտակս ուսուցանել և զԱշակերտ
եղեալ բարեկարգութին եղծանել : Վն որոյ
յեկեղեցւոյ ուսանին է , Ի Քրիստոս ի գիտայն
եկեղեցւոյ ուսանին և յուսափայլին :

❁ (Այսով ի մտանէ , և ելանէն գիտէ :) Ա. յայ
ինքն ի Քրիստոս , և յարենագունն հրեշտակաց մար
մնոյն Տեառնուցաւ հրեշտակաց , Թէ այն վեր
ամբարձեալն ի եկեալ էր ի մեծ պատերազ
մէ , և զմահ յաղթեալ . և լսեալ յաղթու
Թէ զիչեալ պահն ի գիտութ ընկալեալ ի
նշոյն յաղթուեն : Եւկամ զկաչն իբրև զգիտութ
անօրինութե յանձն իւր տարեալ . վն որոյ
խոչտոյ կոչէ զփրկիչն . զի նա խաչ եւ
չարչարանաք ընկալաւ զպատկ յաղթուեն
ըստ այնմ Եբր . Բ . 9 . փոքր մի խոտարհել
քան զհրեշտակս տեսանեմք զՅն վն չար
չարանաց մահուն փառաք և պատուով պատ
կեալ : Ա.րդ ոյն խաչիւ պատկեալ տէրն
(ասէ) տարակուսեալ հրեշտակունցն ետ ըզ
պատասխանի ասելով , Եմ եմ որ հարի ըզ
Ձեան մեղաց միայն . և հարեալ կոխեցի ըզ
Թշնամին կենաց գործեալս մահու պաշտ
մանս զի խաչն էր գործի մահու . որով Քս
զմահ մեղացն մեռայց ի մարմնի իւրում :

Եփես . Բ . 14 :

❁ Քառասայց :) Ընտրեալքան սուք կոչէ
զԱշակերտն , որով ասէն զասելն խոցեաց . Ենայն
զմահացեալն յակղենական արդարուեի վէ
րըսոյն մահապարտ : զի մեծ մահ էր նմա
Քրիստոս խաչելին : զի չարչարանաքն Քրիստոս
տուեին նորին կոխեցաւ և ի յուսալեացն
զրկեցաւ . և յաշարհ նախահարցն զրկեցաւ ,
և ի կուռցն պաշտամանէ , վմարդ իկ եռես վեր
ծեալ . և Աշակերտեալ զնա յգեաւ : և զբեր
նուէ իւր ի կորուստ մատնեալ :

❁ (Նոր) Աստուածէր և թրեստոյնա :)
Ա. յսինքն յայս ի մէնջ զրուեսուեցեալ խաչա
նկատելով տեսանողն Եսայիաս ի հեռաս
տանէ իբր ի մեծոյ , բանաձոր կարգաւ նա
զրուեսատեաց : և ի հե ևեսյան գինի պնա
րիկ մարգարէուե որ գհամբարձմանէն Քս
ուեայ ի գլխոյն մին և ի վերջն իբրա
մարգարէուե , զանազան և այլ զարմանա
լի խորհուրդս տնօրինուեն Քի յայտնել
բացատրեաց : և կամ զայն յիչե , Թէ մեր
նուկ ծնաւ մեզ . որդի տուաւ մեզ . որոյ
իշխանութի ի վր ուսոց իւրոց . և կոչեցաւ
անուն Նր սքանչելի խորհրդ ակից հայր հն
գերեալոյ Ծն . Եսայ . Թ . 6 : քանզի զանազան
քանիւ զանձաւ խորհուրդ խաչին և կնեց

Սուրբ առաքեալն աշակերտքն, թէ Ի. ՔԶ
ՀԻՆ ԶԻ. ՆՈՐ ԱՆՈՒՇԱՄԲ պատմիկ։ Ի. յոտս մինչ
ԵՆԵԱՅ՝ ՄԻ ԱՄԱՅԵՑԵՍՑԷ ։ ԱՅԼ ՓԱՌԱՒԱՏՈՒ ԱՐԱՍ
ՐԻՑԷ ՈՒՂ ՀԱՒԱՏԱԿ ։ ԱՅԼ ԹԷ ՈՒՂ ՂԱՐԻՍՏՈՍ
ՆԵԱՅ՝ ՄԻ ԱՄԱՅԵՑԵՍՑԷ ։ ԱՅԼ ՓԱՌԱՒԱՏՈՒ ԱՐԱՍ
ՏԻՑԷ ՈՒՂ ՀԱՒԱՏԱԿ ։ ԱՅԼ ԹԷ ՈՒՂ ՂԱՐԻՍՏՈՍ
ԱՅՍՄ Ի ՊԱՏՈՒ.Գ.Ի.Ե. ՄԻ՝ ՈՐ Ի ՁԵՆՈՂ ՀԱՐՅԱ
ՏԻՑԷ ՈՒՂ ՀԱՒԱՏԱԿ ։ ԱՅԼ ԹԷ ՈՒՂ ՂԱՐԻՍՏՈՍ
ՆԵԱՅ՝ ՄԻ ԱՄԱՅԵՑԵՍՑԷ ։ ԱՅԼ ՓԱՌԱՒԱՏՈՒ ԱՐԱՍ
ՏԻՑԷ ՈՒՂ ՀԱՒԱՏԱԿ ։ ԱՅԼ ԹԷ ՈՒՂ ՂԱՐԻՍՏՈՍ
ՆԵԱՅ՝ ՄԻ ԱՄԱՅԵՑԵՍՑԷ ։ ԱՅԼ ՓԱՌԱՒԱՏՈՒ ԱՐԱՍ
ՏԻՑԷ ՈՒՂ ՀԱՒԱՏԱԿ ։ ԱՅԼ ԹԷ ՈՒՂ ՂԱՐԻՍՏՈՍ

ԹԵՑԱՒ ՄԲՈՒՔՔ ։ ԵՒ ԼՐԱՑԱՒ ՈՐՔԷՆ Ի ՈՏԵՂՔ
ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ Է Ի ՎԻՇ ՀՈՂՑ ։ ԵԿԱ ԱՀՈՒՆ ՇԱՐ
ԺԵՑԱՒ ՄԲՈՒՔՔ ։ ԵՒ ԼՐԱՑԱՒ ՈՐՔԷՆ Ի ՈՏԵՂՔ
ԵՐԿԻՐ՝ ՅԱՅՏ Է ՇԱՐԺԵՑԱՒ ԱՀՈՒՆ ։ ՈՒ ՋՐՈՒՆ
ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ Է Ի ՎԻՇ ՀՈՂՑ ։ ԵԿԱ ԱՀՈՒՆ ՇԱՐ
ՀՈՒ ԱՆՈՒՇԻՑ Ի ՀՈՐՆ Ի. ՔԶ ։ ԵՒ Ի ՄԵՐս ԳԱՐԱՒ
ՀԱՇՈՒԵՔ ։ ՅՈՐՅ Ի ՈՏԵՍԱՐԱՆԵ ԴՈՂԱՅԱՆ
(ասէ) ԲՆԱՒ ԱՐԱՐԱԾՔ ։ ԱՐԵԳԱԿՆ ԽԱՀԱՐ
ՄԱՆՔ ։ ԵՐԿԻՐ ՀԱՐԺՄԱՆՔ ։ ՎԱՐԱԳՈՅՐՆ ԱՊԱ
ՏԱՒՄԱՆՔ ։ ՄԻՆՉ ՈՐ ԵՒ "Ի ՀՈՒՆ" ՅԱՐԻՒ ՔԱՀ
ՂՍՔԻ, ՈՐԵԱՆԵԼՈՎ ՎԱՀԱՐ ՈՐՈՒՄՆ ԱՐԵԳԱԿԱՆ
ՅՈՒՆՒՍ Ի ԺԱՄԱՆԱԿԻ ։ ԱՍԱՑ ԹԷ, ԿԱՄ ԱՀ
ԸՍԻՐՆ ԲՆՈՒԹԵՆ ՀԱՐՀԱՐԻ ։ ԿԱՄ ՀՆՈՒԶԱԾ
ՏԻՒՆ ԿՈՐԾԱՆԻՆ ։

(Ճ) ԱՅՍՈՒ ՀԱՒԱՏԱՐԱՔԱՆ ՀՒՄԱՆՑ ԱՂՆՈՒ
ՀՒ ՅԱՂԱԳՈՒԹԻՒՆ ՆՈՒՈՒԱ ՅԵՂ ՅԵՂՄԱՆ ։ ԱՅՆԿ
ՍԵՄՈՒՆՔ ՅԻՆ ԻՄԱՆԻՆ ԼԵՐԻՆՔՆ ։ ՈՒ ԼԵՐԻՆՔ ՈՒՂ
ՂԱԽԻՆ ԿԱՆԳՆԱՆ ԿԱՆ Ի ՏԱՒԻԱՐԱԿՈՒԵ ՀՂ
ՂԱՑԼՆ ՊՆԱՒ ։ ՍԱԿԱՅՆ՝ ԵԹԷ ՎԱ ԼԵՐԱՆՑ Է ՍՐ
ԱՍԱՑԵԱՒՍ, ՆՔ Ի ՀԱՐԺԻԼՆ ՁԻ ՆՔ ՆՈՐՈՒԹԵՔ
ԸՆԿԱԼԱՆ։ ՈՒ ՆՈՒՈՒԱ ՅԵՂ ՅԵՂՄԱՆ ԱՍԷՆ Է, ՆՈՐ
ՓՈՒԽՈՒՄԱՆ ։ ԱՅԼԿՐՈՒՂ ՍԵՄՈՒՆՔ ՅԻՆ ԻՄԱՆԻՆ
ՀՈՒՏ ՏԱՐԵՐՔՆ։ ՈՒ ՆՔ ՁԳԱԼԻ ՅԻՍ ՍԻՒՆՔ ԵՒ
ՀԻՄՈՒՆՔ ԵՂԵՆ, ԶԱ ՆԻՒԹԻՒՆ ՊԱՏՃԱՌԻ։
ԻՍԿ ՊՏՈՒԻԿ ՀԱՐԺԵՑԱՆ, ՔԱՆԶԻ ՀԱՐԺՄԱՆՔ
ԵՐԿՐԻ՝ ՅԱՅՏ Է ՀԱՐԺԵՑԱՒ ԱՀՈՒՆ ։ ՈՒ ՋՐՈՒՆ
ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ Է Ի ՎԻՇ ՀՈՂՑ ։ ԵԿԱ ԱՀՈՒՆ ՇԱՐ
ԺԵՑԱՒ ՄԲՈՒՔՔ ։ ԵՒ ԼՐԱՑԱՒ ՈՐՔԷՆ Ի ՈՏԵՂՔ

ՏԻՒՆ ՁԳՆԱԼՈՒՆ։

(Ե) ԻՄ ՀԱՒԱՏԱՐԱՔ ՁՆՈՅՆ։ Ի. ՅԱՅՆՔՆ ՂԱՒՈՒՆ
Ի ԴԷԼԵԱ ԴՈՂԳՈԹԱՅԻ ՀԱՒԱՏԱԵԱԼ ՈՂ ԶԵ
ՂԱՆ ։ ՆՈՒԻՐԵՑԱԻ Ի ՎԻՇ ՆՈՒ ԴԱՒՆ ԱՆՄԵՂ Ի ՔԵ
ՀՈՒ ԱՆՈՒՇԻՑ Ի ՀՈՐՆ Ի. ՔԶ ։ ԵՒ Ի ՄԵՐս ԳԱՐԱՒ
ՀԱՇՈՒԵՔ ։ ՅՈՐՅ Ի ՈՏԵՍԱՐԱՆԵ ԴՈՂԱՅԱՆ
(ասէ) ԲՆԱՒ ԱՐԱՐԱԾՔ ։ ԱՐԵԳԱԿՆ ԽԱՀԱՐ
ՄԱՆՔ ։ ԵՐԿԻՐ ՀԱՐԺՄԱՆՔ ։ ՎԱՐԱԳՈՅՐՆ ԱՊԱ
ՏԱՒՄԱՆՔ ։ ՄԻՆՉ ՈՐ ԵՒ "Ի ՀՈՒՆ" ՅԱՐԻՒ ՔԱՀ
ՂՍՔԻ, ՈՐԵԱՆԵԼՈՎ ՎԱՀԱՐ ՈՐՈՒՄՆ ԱՐԵԳԱԿԱՆ
ՅՈՒՆՒՍ Ի ԺԱՄԱՆԱԿԻ ։ ԱՍԱՑ ԹԷ, ԿԱՄ ԱՀ
ԸՍԻՐՆ ԲՆՈՒԹԵՆ ՀԱՐՀԱՐԻ ։ ԿԱՄ ՀՆՈՒԶԱԾ
ՏԻՒՆ ԿՈՐԾԱՆԻՆ ։

(Զ) ՅԱՅՆՔՆ ՂԱՒՈՒՆ Ի ԴԷԼԵԱ ԴՈՂԳՈԹԱՅԻ
ՀԱՒԱՏԱԵԱԼ ՈՂ ԶԵՂԱՆ ։ ՆՈՒԻՐԵՑԱԻ Ի ՎԻՇ ՆՈՒ
ՂԱՆ ։ ՆՈՒԻՐԵՑԱԻ Ի ՎԻՇ ՆՈՒ ԴԱՒՆ ԱՆՄԵՂ Ի ՔԵ
ՀՈՒ ԱՆՈՒՇԻՑ Ի ՀՈՐՆ Ի. ՔԶ ։ ԵՒ Ի ՄԵՐս ԳԱՐԱՒ
ՀԱՇՈՒԵՔ ։ ՅՈՐՅ Ի ՈՏԵՍԱՐԱՆԵ ԴՈՂԱՅԱՆ
(ասէ) ԲՆԱՒ ԱՐԱՐԱԾՔ ։ ԱՐԵԳԱԿՆ ԽԱՀԱՐ
ՄԱՆՔ ։ ԵՐԿԻՐ ՀԱՐԺՄԱՆՔ ։ ՎԱՐԱԳՈՅՐՆ ԱՊԱ
ՏԱՒՄԱՆՔ ։ ՄԻՆՉ ՈՐ ԵՒ "Ի ՀՈՒՆ" ՅԱՐԻՒ ՔԱՀ
ՂՍՔԻ, ՈՐԵԱՆԵԼՈՎ ՎԱՀԱՐ ՈՐՈՒՄՆ ԱՐԵԳԱԿԱՆ
ՅՈՒՆՒՍ Ի ԺԱՄԱՆԱԿԻ ։ ԱՍԱՑ ԹԷ, ԿԱՄ ԱՀ
ԸՍԻՐՆ ԲՆՈՒԹԵՆ ՀԱՐՀԱՐԻ ։ ԿԱՄ ՀՆՈՒԶԱԾ
ՏԻՒՆ ԿՈՐԾԱՆԻՆ ։

հրոյ՝ շարժեցան խաշարմամբ։ Եւ ելեսուին նորոգեցան ի յարուցն Ա՛ի. երկիրն կայուքիք և ջուրն ընդ նմին. օդն պայծառուեաց լուսաւորացն փայլմամբ. և հուրն լուսաւորութիւն արեգական ի յարուցն Ա՛ի։ զի որ ի մահուանն Ա՛ի խաշարեցաւ, արժան էր զի ի յարութիւնն առաւել փայլիցիւր։ Բայց թէպետ ըստ իրին չընթիւր է, թէ սիւնքն ձի տարերքն իցեն, սակայն՝ մեկնուին ա առաւել պայծառականք է՝ քան թէ գրեցին։ պատճառ խնամոյ և Տոթեւացին ի ժէ պատասխանին Վեդրքայ վարդապետի թէ, սիւնքն ձի՝ են բազմութիւք լերանց և քարանց։ զի ոչ սիւն տան. և՝ ոսկերք մարմնոյ. և բրգունք աշտարակի. նմանպես և քարինք արձանացեալք՝ հաստատուեն են երկրի, ըստ ձ կոչեմք ըստ մանկ։ Վարձեալ հիմն՝ էրէն, խնամոյ զջուրս ի ներքոյ երկրի. ըստ՝ի վեր ծովու հիմունս էարկ նմա։ և սիւնք սորա, ասէ, տարը օդոյ, ըստ Սիւսայեցւոյն՝ փեռեկտեղով վերկոսին կիսագունտս ներքոյ և վերոյ. և ի միջի հաստատ կեցեալ երկրի։ Ա՛ոդ՝ ոչ երկիր շարժեցաւ. վէմք պատառեցան. նմանպես և հիմունք երկրի ջուրքն տատանեցան։ պայպես և սիւն աստեղաւ օդն դողայր. և լուսաձեմքն խաշարէին։ զի առ հասարակ ամ տարերք ըստ իւրեանց կերպի կրեցին զայլայլութիւն սգոյ շարչարակից դողով տրտչին իւրեանց։ վերջ։ Երդ՝ի կարճ առեմ, թէ հիմնմունքն երկրի խնամն հողային գոյանն, և ահա այն տատանեցաւ և շարժեցաւ։ զի ոչ խաշարըն. նմանապէս և շարժն էր ըստ Հարական ոչ ասէ և Լուռ՝՝ ի՛մեկն՝՝ Անտ՝՝. ի՛ճ. ՀՕ։ Թէ՝ի նիկիկեայ բնութեանցուց բնչամ չէնք կործանեցան։ և յասիա ձէ քաղաք աւերակ գարձան. և՝ի շարժմանն կ՝ այնմանէ վէմք մինչև՝ի դժոխս պատառեցան. և թոռն թէ, և հինք արեանն Ա՛ի մինչև՝ի դժոխս ժամանեցին. զի կատարեացն բանն Ջաբար՝՝. Ք։ ԺԱ։ և դու արեամբ ուխտի քոյ՝ արձակեցեր զկապեալս քո՝ յանջրդի գբոյ։ զի ոչ միայն յ՝Երուսաղէմ՝ այլ և՝ի բազում տեղիս վէմք պատառեալ՝ի շարժմանէ յայնմանէ։ զի շարժն եղեւ բոլոր ձի։ և դպատճառն խաշարմանն տայ ասելով, արևն իբրև աչք ձի խաշարելով, նշանակեաց զարեգական արդարոյն Ա՛ի զ Ա՛ի իբր, ի Խաչին մեռանելն։ վայ զնա ամ արարածք և տարերք նոճ ատել սգացին և լացին. մինչ կար՝ի Խաչին և հոգեքաղիւք։ վերոյ դ-

զայնն սասանեցան. և իբրև՝ի մահ մատնեցան. զի տեսանէին զանմահն մեռանիլ, ա կայաք զամենեսեան. վ՛ զի եթէ. չիջանէր մերձէր՝ի վ՛ր Խաչին տոհոզին կենաց և պահպանողին երկնի և երկրի, և ամ երև եղեալց և անեղեւութիւց. դիւրիներ նոցա եղծանիլ և ջնջիլ, և անյայտ լինիլ։ իսկ ասմբ՝ խնամին վէմքն, ոգք պատառեցան. երկաքանչիւրն հատատի Ա՛ծ եռասրանցկան վկայութեամբ, երկիր շարժեցաւ. և վէմք պատառեցան։ որ վիմօք՝ և լերինքն խմանին։ զի թէ՝ի տալն Քնց օրինաց լեառն սինայ շարժեցաւ, ըստ այնմ, Ա՛ծ ել երանելն քո առաջի ժողովրդեն քոյ, ել անցանելն քեզ յանապատ երկիր շարժեցաւ, և յստոյգ երկինք հալեցան առաջի Ա՛. Յ սինայի, առաջի Ա՛. Յ իսրայելի։ և Հոռանելիոս՝ի վ՛ր Եւթ. Ճէ. ԺԳ ասէ. դողայց բոլոր լեառն երկրաշարժութէ. ա՛յս էր Թօթափումն Ա՛ի նեական լերին։ Ա՛պա որչափ ևս առաւել՝ի բառնալն նոցա օրինաց՝ի հրէից, պատառել շարժուցին լինիլ, և այն չնգ հանրական. որ նշանակէր զՔնոր փոխարկուին. և յայմ ազգս մարդկան զնոր օրինաց Թափանցումն։ զի ոչ առաջինն շարժմամբ լերանց ևվիմաց։ այսպես և նորս պատառմամբ վիմաց և շարժմամբ պարտեր լինիլ։ քանզի Թօթն հրաշք եղեն՝ի տաճարն հին օրինաց ըստ Հռոանելիոսի։ Սակ՝ զի բոլոր լեառն Թնդալ և դողալ։ Երկրդ՝ բոլոր լեառն հրով ևծխով վառեալ։ Ա՛րդ՝ եղեն զարհուրելի որոտմունք և փայլատակմունք։ Ա՛րդ՝ Թանձրագոյն մեգն։ Ջինգերդ՝ անձրև և մրրիկ եկն. զի որ ասէ Եզեկ՝ն՝ հալեցան. ոչ զբնական երկնից ասէ. այլ Թէ ամպքն դաձան յանդրև. որ հոմանուն ասի երկինք կոչին։ Լ՛ր. Ժէ. 18։ ԱԱ եգերդ՝ Քնչուն փողոյ զարհուրեցուցանէր։ Եօթներորդ՝ Ջրեշտակապետն փողով Քնչէր զպատգամն. յայտնելոյ եօթն հրաշից, որք անդ եղեն ըստ գրոյն, ոմանք եղեն և աստ՝ի գողգոթայ բնականեցան Թէ պետ հրաշիւք, և ոմանք այսաւրանօրէն։ Ա՛ախ՝ զի եղև շարժ յաշխարհս ամն բանական հոգւոյն Ա՛ի. ոչ և՝ի Ա՛ի նայ։ Թէ պետ անդ մնանաւորատեալ, և աստ ըստ Հանրական։ Երկրդ՝ զի ոչ Ա՛ինայ, այլ զողգոթայ հրով և ծխով վառեալ։ Բայց հուրն էր աստ սէրն Ա՛ի, և ծուխն՝ն անկ Թաքնուեալ Ա՛ծուէն՝ի տարտարեցէ, մարմ՛ Ա՛ր՝ անդ որոտմունք և փայլատակումն և

սանեցան ի խաչելուն Քրիստոսի, երկեցաւք
և թերահաւատութեամբ. և յետոյ յարուցեալ նո-
ցա ի մեռելոց փոփոխեցան և հաստատեցան ի
հաւատն յարուցեալ Քրիստոսի. նաև զի ասէ Դաւիթ
հաստատեցեր զերկիր և կայ. և թէ Հանիւ-
ձեն երկինք հաստատեցան. և թէ հաստա-
տեցեր զերկիր ի վէմ հաստատուէ իւրոյ կա-
մի՝ աստանեսցի ի յաւիտեան: ահա այնք
հաստատեալքն, որք ունէին հիմն և սիւն
զԵրամանն Աստուծոյ, ի չարչարին ստեղծողին
իւրեանց մարմնով, և ինքեանք աստանեալք
շարժեցան և դողացին: և այս առաւել
յարմար երևի և ըստ դրոյն: զի որպ բանիւ
հաստատեալքն եին, երկին ակնարկուէն և շար-
ժեցան: զի հաստատեցի Աքրիստոսի ստեղծո-
ղին իւրեանց, և ապարատանուէ չարչարելոյն
✲ Ի ՄԻՒՆ ԱՒՑԻ: Այր, ՚ի քէ թէ աչաց, որ ե
աչք բանալ փակելոյ չափ ժամանակու թէ
զի՞նչ եղև յայնքան սղուէ ժամակի, ասէ:
✲ (Ճ ա) Անդեալ ջեռմեան անտոյն առաջեր
պարքն անդնդոց: Այր, անվրդով և անզբաղ
և անշարժ տեղին անդնդոց, ՚ի շարժմանէն
յայնմանէ որ ՚ի ժամ խաչելուէն. այնքան
ատակալի եղև՝ մինչ զի եթէ նոյն հաստոցին
ձեռն կարողուէ ոչ ըմբռնելոյ զշարժեալսն
՚ի ծոցէնս ծոցէնս պատառեին լսոցն:
և մնասուածոց վէմք և լերինք, զորս հիմունս
ի սկզբանէ կոչեաց, և այժմ կոփծրոնեալ պա-
տրաստուածոց կոչէ: զի որպ Աստ ծովու եզ-
ատհմանս և փակոնս, և ասէացն հրամայեց
ցայն վայր գալ, և անդէն յինքեանս խոր-
տակիլ: պատկեա և վհմաց և լերանց կարծրա-
նալ: պատկեա և վհմաց և լերանց կարծրա-
նալ՝ թաղ եւս դղրդիլ և շարժիլ: որ թէ
ոչ ՚ինմանէ անդէն նահանջեալքն եին թէ
բաւ է մինչ ցայդ վայր. արդարև ոչնչացու
մերձենային. և յանհուն ծոցէնս պատա-
ռէին: որոց ըմբռնիչն ՚ի կայսէ, եղև նոցա
իբր վերանորոգութիւն և գեղեցկութիւն:
✲ (Ճ բ) Փառաւորեցաւ: Այր, նորն Աստ ըն-
դէմ՝ ինչն ադամայ (որ ձաշակմամբ պտղոյն
մահացաւ) լինքն նմանահարեալ փայտիւն
Խաչին փառաւորեցաւ: զի կամակար մե-
ռօք զբազուկն ՚ի վէր նորա տարածեաց և
բևեռօք ՚ինմին անդ եցաւ: և զբոցեղէնն սր
րով փակեցեալ և Աւրօքիւք զդուռն դրախ-
տին զաղխեցեալն երբայ ինչն Աստմայ:
բայց գիտելի է զի մանաւանդ ՚Ա՛ն չարչ-
րանաքն զդուռն երկնից եբաց. քան թէ զդ
դրախտին: իսկ առաւել, թէ Աստազակին ա-
սաց, այսօր ընդ իս իցես ՚ի Դրախտին: Ասէ
լի է՝ թէ դրախտիս անուանօք խմանին տէ

ինակ և փայտատակմամբ խմանին եղեալ հըր-
րաշքն ՚ի Խաչին: զի և սքանչելիքն են իբր
ամենք փայտատակումնք Խաչին կարողուէ:
Ա՛ղրարդ ՚անդ թանձրագոյն մէգ. և աստ
խաւարումն արտաքսական: զի այնպի խաւար
եղև, մինչ զի և աստեղք իբրև ՚ի գիշերի ե-
րևեին. ոչ ասէ Լուսնկլի ՚ի մէկ Սատ:
Չինգերորդ ՚անդ անձրևք և մրրիկք. և
աստ անձրև հաղթիւր կողին, յորմէ ՚ի յամ
պոյ մարինոյն Ա՛ն. հոսեցան արիւն և ջուր:
Վեցերորդ ՚անդ շնուն փողոյ Հրեշ
տակապետին. և աստ ահեղ ձայնն Աստ:
Եօթներորդ ՚անդ Հրեշտակապետին փո-
ղով ջնջեր զպատգամս Աստ: և աստ Աստ
ջնջեր կորուն սիրոյ ևանօրհնալոնե յասելն.
Նայր՝ թող սմ զի ոչ գիտեն զինչ գործեն:
Իսկ այսաբանօրէն, շարժմամբ երկրի՝ իմա-
նին դարձումն հեթանոսաց առ Աստ. և պա-
տուամբ վիմաց՝ յանդիմանութիւն կարծ-
րութեանն սրտից հրեից: նաև եթէ սեամբք
Տի՝ իմանին թէ սիւնք ՚ի տակին, չէ անդէպ:
զի տաճարն ուներ զօրինակ երկրի: և ՚ի
միջի նորին յօրինակ երկուց բեւեռաց երկ
նից, կանգնեաց Սողոմոն զերկուս սիւնս
երեսուն և հինգ կանգնաչափ բարձրութիւն. որ
խոյակօքն եղեն քառասնականք. Ք. մնաց.
Ե. ԻՀ: Ասացեալ թէ պատրիկ սիւնքս բարձան
՚ի բաբելացւոց. և թէ մնացին. և կամ թէ
Չօրասբաբէլ վերատին շինեաց, և թէ ոչ.
անյայտ է: բայց եթէ գոյին, ՚ընդարձակ է
թէ դողացին. ոչ և պղտ արձանք և բրը-
գունք, որք յԵգիպտոս և ՚ի Հռոմ տոանէ-
ին. հաւատալի է թէ շարժեցան: Իսկ ըն
կարծեաց ՚ընդ Աւրիգորի, որ նոցա չեղեալ
ման ասէ. առաւել պղտ անօրէն խմանալի
է, վասն ՚ինչ օրինաց ՚ի նորս փոփոխման: զի
չէ՛ չէ՛ է փոփոխել և եղծել: և նոցա զի
զճացեալն փոփոխմամբ նորոգել: զի Աստ
խաչելոյն՝ հինն ՚ի նորս յեղյեղեցաւ. ըն
որում նշանակեցաւ պատառումամբ վարա
գուրն: որ նշանակէր զպատառուն ՚ինչ
օրինաց. և զբարձուն Հոգւոյն ՚ընդ ՚ինո
ցանէ: Իսկ սեամբ պղտ՝ խմանի Ա՛ն
առաքեալն Պետրոս. և հինմորք՝ միւս ա
ռաքեալքն. ոչ ասէ նըն Յովհան ոսկեբե
՚ի մէկնուէն Յովհաննու, ՚ի վէր այնմ թէ, ա
ծեալ զգաւթնն իմ՝ իսկ եթէ ասիցեն ո
մանք (ասէ) թէ նախ Յակոբոս կալաւ զա
թոռն եղեմ. ասեմ թէ զամ ամ տիեզե
րաց սիւն ևվեմ կացցէ: իսկ եղեն հինունք
Աառաքեալքն. և պատրիկ շարժեցան և աս

առաքն Յիսուսին : զի յայնմ աճուր՝ Քրիստոս ոչ էր իդրեախան Դամաս, այլ մարմնովն և Յիսուսն ի խաչին էր . և զկնի աճմանդմանն Հոգւոյն, Յիսուսն և Հոգւոյն ի գիտոխս : վասն և Յիսուսակին Հոգին գնալով ի գիտոխս, տեսուքեր Յիսուսն, և բանական Հոգւոյն՝ ոչ իդրեախան զուարճանալոյ : Այլ մի ոք ի բծախնդրաց ասիցէ թէ հակառակի ես վարդապետին , զի մեք զհասարակաց վերնոյն կամիմք ջատագովել , ոչ ներհակելով ես : քանզի հաճատամք թէ և ես առացեալ դրախտն՝ է տեսուն Յիսուսն, որ արդէ բնութապատիկ զդրախտն Դամասկ : և զի մարդոյն զրկեցման ի տեսութենէն Յ՝ գեղ և սպեղանի՝ վերստին պան տեսուածարժանաւորին էր : ապա թէ պիտի ոչ արժանանայր . այլ միայն ստորինս դրախտի . յիրաւի չարչարանքն Քրիստոսի ունայն լինէր . և մարդոյն մեծ տանջանք դժոխային արատոյ տեսուն Յ. ոչ ասէ եթէ Քարսեղ հարցողացդ զրքոջ ես գրեա, թէ Յ. ծառայնայն , քանզի զգեհենին ակնկալութենէ առանջանայն անրմբերելի է . այլ որպս ակն ի լուսոյ պակասեալ թէպետ և ցաւն չիցէ մեռանի . և կենդանւոյն ոչ թէ չիցէ կենդանին : պատրիկ ընկերակցութեամբ ցանկալոյ երանելին Պօղոս ասելով . ցանկամ ես լանել ի մարմնոյս և լինիլ ընդ Քրիստոս : Փիլիպ. ա. շգ : եթէ թէ ընդ Քրիստոս գլինիլն լաւ համարիմ : Նոյնպէս թէ ոք ընդդէմ բերցէ զբանն Նեղ Ժան. ց. առքս ասէքն վկայեալք ի հաճատոց չեն ես ընկալան զաճեսիան Յ վասն մեր յաճապտն համարել , զի մի առանց մեր կատարեսցին : Ասէլն է , թէ Յ. առաքեալն խօսի անդ վասն կատարեալ աճեռեալ ըստ հոգւոյ ևս մարմնոյ երանութեան . և ոչ թէ զհոգիս վկայիցն զրկեալ (ասէ) ի տեսութենէն Յ. չես ասի կենդանս : զի հասարակ վճիռ է Յիսուսի նոյ , թէ հոգիք ըստ իւրեանց մասին չեն քաժանմանն ի մարմնոյ տեսանեն զՅ և զմայրն առանձնական դասուսանաճ . ոչ ասէ ասեն Պօղոս Տաթեացին : և չես յաղուէն հանդերձ մարմնոյն իւրեանց : Սակ անդ խօսի Յ. առաքեալն վասն հնոյ օրինացն ասելոյ . որ թէպետ չարչարեցան . սղոցեցան . սպանան մամբ սրոյ մեռան և այլն . այլ Յիսուս ոչ կաց մեռաճ զմուռս նոյ ի չաճիսեսնական կեանս (զոր աճեռիս կոչէ) առանց նորոյ օրինացն ասելոյ : զի այն է ասելն . Յ չաճապտն հաճարեալ վճռ մեր , զի մի առանց մեր կատարեսցին : այլ առնելով զաճեսիան չաճիսեսի

նական կենաց , առանց մեր : զի պարտ էր նախ դրկոյն ամ ասել չարչարանաց յայն հանգիստն . և ապա թէ անդամոյն հետևիլ զկնի նր. նախ չարչարանաց և ապա թէ փառաց : Այլ թէ առարկիցեն զբանն , զի ընկալցի իւրաքանչիւր մարդ իւրով ինչ գործեաց . Ասելի է , թէ իւրով մարմնով ասելն ոչ ի բաց բառնայ զկոգւոյն երանութենն նախ քան զօր դատաստանն . այլ թէ իւրով մարմնով . այ և մարմնոյն և յիւրում մարմնի ես . զոր յառաջ ընկալեալ էր ի հոգին միայն : ուստի և Պաւղոս որ հանդեաճ ի հոգին Յ. բրահամու , ասէ Գաղատ. Եբեն Պաւղոս'' զհոգին Յ. բրահամու այսպէս մեկնէ . յեկեղեցական քահանայապետութենէ գրքոջ ես գլուխ ասելով . թէ հոգ ոչ վարկանիմ՝ ես երանելւոյն Հայրապետաց , և այլոց ասեց ամենուն . Յ. ծայինքն և երանելի կանքն հանգիստք . որք զՅ. ընունին յիւրեանց անբաժանելի և երանական կատարութիւն : իսկ ահա և կատարեալ երանութենն է անբաժանելի միաճորութի բանականին առ Յ. և ստորին զորութեցն առանց հակառակութե ենթարկելի կամաց հոգւոյն : և ասէն Պրիսիդոր յուսաճորիչն մեր յաճախապատուճ գրքոջ ժէ գլուխ 163 թղթահամարին այսպէս . այլ հոգիք արդարոց ի ձեռին ճան են ընդ անմարմնոյն գասուց սքանչելի լինի ի փառս Յ. ուրախարար յուսով : Ասացն ըստ Յ. առաքելոյն . զի չէր տեսանէ մարդ՝ զի և յուսայ : յայտ է ուրեմն թէ յոյս ունին և մարմնոյ իւրեանց փառաճորութե յերկրորդ գալստեանն Քրիստոսի : և ի ժէ գլուխ. 153 թղթահամարին ասէ . և ես և արդարհոգիացն ըստ ալ հրեշտակք և ես հոգիք . և տանին առ Յ. աղմնիք և օրհնութիք , և երդօք հոգևորօք գովեն զես Աբրորդութենն , և գոհանան վերայ տաճար բարերարութեն , որ փոխէ յերկրաճո բացս : յերկնաճորան՝ յանարդեաս ի պատիճ և այլն . տես և ի հարցմանցն Տաթև ացեալն ոճ թղթահամարին :

✻ Եւ զնոսիկ ոչ ոք (ոչ) ի յաչխարհէ յայս փայտեն կենաց յոյսն ի բաց հրաժարեցաւ մարդն յուսալ (և առ ի հրաժարելոյ ի նմա

կենաց, կ՚ենացն դարման ձեռակից ։ և որ արդիւնեցեալ պտղին մահացամբ վն անչնազանդութեան) փոխանակ այնորիկ ինքն անպատուական իսկոտակ չոր փայտին փշեղէն թագ պակեցաւ ։ և վերստին զմարդն արժանի արար ուտելոյ ի կենացն ծառէ ։ ոզ և ձգեն "Ներսես լամբ" ասէ ի ձառի պետրոսէն ի սոխակին, թէ արդարև ձգեցմարդն զձեռն իւր ի ծառն կենաց ՝ յորմէ ի բաց հրաժարեցաւ ։ Եւս՝ եկեր ։ և ըստ յաւիտենականն անձին սեփականեց զկեն գանութիւն ։ Սակայն ձգ վարդապետքս պալատ քանօրէնն խոսին ։ քանզի ձգն Կիրիղոս խոսի վն մարմնոյ և արեանն Քրիստոսի, որ է ճշմարիտ ծառ կենաց ։ զի ինքն Քրիստոս ասաց, որ ուտէ ի հացէ յայմանէ կեցցէ ի յաւիտեան ։ և Յուդա" է ։ 9 ։ մեկնութիւն ծննդոց ի վերծառայն կենաց ասէ մերձ ի վերջն ։ ծառ կենաց է հաղորդութիւն, որ տայ զկեանս հոգւոյ և մարմնոյ ։ վն զի զօրութիւն նր յաւետնեմք առ կեանն յաւիտենական ։ Նոյնպէս ձգն "Ներսես լամբ" կենաց ծառիւն ՝ խոսացաւ ձգոդին ձբ, որ տուաւ ի Գիշնուկոստեին ։ Այլ թէպետ մեկնութիւնքս այսոցիկ վարդապետաց ճշմարիտք իցեն ։ սակայն զմիտն մեր ոչ յագեցուցանեն ։ զի ըստ այնմ Քրիստոսի եկեալ լիներ ՝ ոչ ածել զմեզ առ յաւիտենական կեանն, որ է երանութիւն Աստուծոյ ։ այլ առ ծառն կենացդ որ էր ի մէջ դրախտին, որով խոսացան զհաղորդութիւն և զձոդին ձբ ։ որք դարմանիչք և ապրեցուիչք են մեզ ի ճանապարհի կենցաղոյս ։ և միջնորդք առ ի ածել զմեզ առ երանութիւն ։ որ ի Քրիստոս նոր բաժակ կոչէ, որ է զմայրումն տեսութեն Աստուծոյ ։ նաև զի ձոդին ձբ տրի մեզ ի կեանս այս ոզ կազդուրիչ ։ ոզ խնամածու, և ոզ պարգևատուրիչ ։ Նայց ոչ էական տեսութիւն, ոզ իւրին գաճառն ընդ Նմա և Որդւոյն միածնին տայ զինքն մեզ ի տեսութիւն և յերանութիւն ։ Ասաի որոց և տրի ի կեանս այս ոչ լինին երանելիք ընդունողքն ըստ ձմ մատանց, այլ երանելիք լինելոց գուշակին ի վերին գաճառն ։ զի է տրութիւն նր ՝ առ հաճատեալ յաւիտենական կենաց ։ և ոչ երանութեն հպարենոյ ։ այլ է երանութիւն ճանապարհորդաց ։ թէպետ իբր ձեռընկալու և վերադիւ յանկատարելոյն առ կատարեալ պատուհոյ ՝ և մարմնոյն ։ ի կատարեալ պատուհենաց ՝ է ծառն կենաց, որ յաւիտենական

զմայրումն տեսութեն Աստուծոյ ։ ի վր Յայտ։ ձ ։ 8 ։ Յուդա" զփայտին կենաց այսպէս ասէ, թէ ծառ կենաց է Քրիստոս յերկնից ։ դրախտին ։ որ ասիկ զմայրելի առաջադրի ։ զի այս հաղորդութիւս որ է հաց կենաց ՝ իբրև զփայտ զօրացուցանէ և զզօրանի մոգ նց հաստատէ ։ զի մի առաջինն զօրութիւն կրիցէ պղնդարմացումն ։ և առնէ զմարդն հոգևոր ապես անմահ ։ զոհարձ միշտ ։ և կենդանի ։ զի յայսմիկ ապականելն լինէ անկորուստ և խոթուստ ՝ չհաղորդութեն ետ մեզ Քրիստոս ։ մանաւանդ զի զօրութ հաղորդութեն յառնեմք առ յաւիտենական կեանն ։ զի յարուցին և անմահութին ՝ է ներդործութեն հաղորդութեն ։ ոզ լիներ ներդործակ և փայտն կենաց ի դրախտին ։ այս է զոր ասէ Քրիստոս ։ որ ուտէ զհացս զայս կեցցէ յաւիտեան ։ Ի դէպ թէպետ՝ ասից հաղորդելոց գայս նոյնս պարգևէ հաղորդութին ։ սակայն յատկապէս կարկառէ զայն նց ՝ որք սերտ ջերմեռանդութեն ։ սակս զջերմեռանդութին վերանորոգելոյ ՝ առ այն մերձենան ։ որպ պատճառն է, զի ոզ մանանայն զհամն իւր ըստ իւրաքանչիւրոյ ցանկութեց դարձուցանէր ։ այսպէս ի միասին ի հաղորդութե, որ խնդրէ զանարհուրն ընկալնու զանարհուրն ։ որ զսէր ՝ զսէր ։ որ զսերտ առաջադրութիւն ջերմեռանդութե ՝ նմանապէս Ի՚յս է զոր ասդմսերդուն ։ Ես ։ ՝ ասէ ։ պատրաստ արարեր առաջի իմ զսեղան ։ զորմ Յակոբ" զհաղորդութին իմանայ ասելով ։ ո՞ք են որ զհեղ նեղացուցանեն, թէ լաւ ընդրութիւն թշնամանին, ցանկութիւն, հեշտութիւն են ձեր, և պատիւքն ։ բայց մինչ ժամանակ առ այն սեղան հզօրին ։ նեղութիւն եղանին միխթարութիւք ։ ի պատրաստեալ սեղանոյ զարդացեալ զօրանամք ընդդէմ նեղչաց Ի՚ս յաշխս հաղորդութին մի այնորիկ յորդորէր և ձգն Իգնատիոս զհետևացիս ՝ ասելով ։ Ջանացէք զի յաճախ ժողովիք առ հաղորդութեն ի բեկումն մեղացն հացին ։ որ է դեղ անմահութե, թունահալած դեղ ընդդէմ մահու ։ և յաւետնացուցիչ կենաց առ Ի՚ս Քրիստոս ։ զի է դեղ՝ որ սրբէ զմոլուխան, և մերժէ զմեմ չարիս ։ վն որոյ ի հնումն մինչև ի ժամանակս Ջերոնիմոսի, ի Հռոմ և ի Հոռոմս հաճատացեալքն հանապազ հաղորդեին ։ և ի ժամանակի հալածանաց ի բեռանոն ի հնջ մարտիրոսաց հոգւակերին զպատրաստ ։ և հաճատացեալքն զմանն հաղորդութե ի տունս

տանէին, զի մի՛ ի ժամանակի հալածանաց մեղմանայցեն ի հաւատոց։ այլ յաձախ նորին ճառականութեանն զղօրութիւն վերանորոգէին։ և առ նոր տանջանս եմարտիրոսեցին զինքեանս պատրաստէին։ և թէ բազում ձեռք նախաձ զօրացան՝ տես անդ։ որոց գրէ խաւարն էր Երբուհի կայսեր կատարինէ կայսեր նայելն։ որ հանապազ հաղորդութիւն՝ զօրութիւն մարմնոյն և հոգւոյն վերանորոգէր։ և նոքաւ ապրեր։ և հաղիւ թէ վմարմնաձոր կերակուր ուտէր։ և այնքան էր նորին տապն առ հաղորդութիւն, մինչ զի յորում աճուր ոչ ճաշակէր՝ հոգին իւր նոճաղեր։ բայց մինչ հաղորդութիւն, հոգւով և մարմնով այն ոչ զօրանայր, մինչ զի զճեծամեծ աշխատութիւնս կրէր։ և յայմ երկրաձոր կերակրոյ գարշիր։ և ի կերակուրս՝ ոտ թէ ի տանջանս մերձենայր։ մինչ ցատս Լուռնէլիոս։ զոր ծայրաքաղելով ժողովեցի։ գարձեալ այն Լուռ" ի մեկնուէն (յոհն։ ե։ 9 ասե։ Ծառ կենաց՝ է Քն որ ասեր։ ես եմ որթ, և դուք ոստ։ դարձ ծառ կենաց՝ է խաչն Քի որ է ի մէջ դրախտին եկեղեցւոյ, և կանգնեալ ոտ կեանս Ադ։ վարքագրս ծառ կենաց՝ է երանուհի կոյսն Յրիմէ ծնաւ կեանքն, որ Յ՚ծամարդն Քն և ինքն Լոյսն է հոգի և կեանք քրիստոնէից որպս ասէ Պետրոսեան պատրիարքն կոստանդնու պօլսոյ։ և յերս Պրիգոր ասէ։ Ծառ կենաց անմահից, բոցեղէն սրէն պահոնեալ Ադ ոչ դարձեալ ծառ կենաց է՝ արդարն։ որ զնբ գործս (որք ծնանին ակնկանն ընդհաց ևսիս առաց՝) յառաջ բերէ։ ըստ այնմ Յ՚ռակ։ Ժա։ 30։ պտուղ արդարոյն փայտ կենաց։ նաև ծառ կենաց՝ է իմաստուն։ առաքն նուէն։ և կատարելութն։ ըստ այնմ՝ փայտ կենաց է որք ստանան զնա։ Յռակ։ գ։ 18։ վերջապէս ծառ կենաց զոր Քն իւր տարջարանաքն ստացաւ մեզ՝ է երանուհին, և տեսութիւն Յ՚։ որ կերանեալ կեանս տայ հոգւոյն։ ըստ այնմ՝ յաղթողին տաց ուտել ի փայտէն կենաց որ է ի մէջ դրախտին Յ՚։ Հայտ։ գ։ 7։ յորոյ վերայ ասէ նոյն Լուռնէ՚՚, Թէ փայտ կենաց՝ է գնայուքն Յ՚։ և է քանուհին, և անտի հետևեալ ամմնուքինն։ զի այս է անթառամելի կենաց և փառաց պատկեր։ զոր իւրոց հաւատացելոց Քն խոստացաւ տալ։ իբրև Թէ ասէր, յաղթողին տաց ուտել խոհմութիւն և գնայուքն ի փայտէն կենաց։ որ է Յ՚ծուքն որ է երանելի ուտել անմահ փառաց։ որպս սկզբնապէս առնէր

փայտն կենաց ի դրախտին։ որ էր օրինակ և նախատիպ այսմիկ։ տես և ի մեկնութենէն Լուռնէլիոսի ի վր Հայտ։ ճէ։ 2։ ուրեմն ասացեալն ցբ յս, Թէ յորժ պտուտեցաւ քառ պտոյտս։ այ՝ ի դրախտին (և անդէն ինքն անպարտ գոլով յանցանաց նր՝ ի փայտին վշտացաւ։ առ ի վերատին ժառանգեցու ցանել մարդոյն զայն տեղին ևկամ զփայտն կենաց) յայտ եղև Թէ դրախտիւն և փայտիւն կենաց իմացաւ զտեսութն Յ՚։ զի Քն ոչ եկն Թէ մարդոյն վերատին ղգալն դրախտն տայր ժառանգել։ այլ զևւր տեսութենն։ զի սեպհականաց է չարխտան աեւոյն։ յայտնապէս ցուցանէ՝ Թէ միտն իւր ոչ է վս երկրաձոր դրախտին։ և զգալն փայտին կենաց։ այլ վասն երկնաձորին և խնամալն դրախտին Յ՚ծային տեսութե և զմայլման։

✻ (ճէ) ի Լուծէ անէծից։ Յ՚։ յանդն խաչն որ էր գործի անիծից ըստ որում էր պատուիճ (ևվս կախելոյն ի նմին ասացաւ։ անիծեալ ամ՝ որ կախեալ կայցէ զփայտե։ () գաղ։ գ։ 13։) ի նոյն գործն անիծից կախեցաւ և կառուցաւ Քն։ զի զնոյն փայտն (ասէ) որ էր գործի անիծից, արասցէ ախտեան և վանիչ բռնութն սատնի և մահու։ ևկամ ինքն ի խաչին կառուցաւ և բռնամեցաւ (ոչ զկնի ծնեալ ի կր բռնաբեր արմատոյ (ևեղև ախտեան ընդգեմ բռնութե մահու։ որպէս զօձն պղնձի որ կախեալ ի դիտակ ձողոյն, և ան նչուքն իւրով զմահ հալածեր։ Թէպ ոչ ըստ ինքեան։ այլ ըստ այնմ որ էր օրինակ Քի անչնչեցելոյ ի խաչին։

✻ (ճզ) Յ՚։ բգհաճոյ ոբէ ասելին։ Յ՚։ յանդ ինքն ոչ ի ձեռն պարարտաբեր կանաչ ծառոց (ոչ Թէ ի ծառոյն բաւական, և՝ իմաց բինն անպիրալ) այլ ի ձեռն չորացելոյ փայտի, (և գործ ևոյ մահու։ ուստի զարմանան կենաց) պարզ ևեցաւ մեզ ան հաճմատ երա նութ։ Թէպէտ և ոչ կանաչ ծառքն կարէին իւր ինչ առնել քան թէ ևանչ, Եթէ ոչ խաչն ցեղուին զօրանային։ Թակ Թէ երկնէրն բաւա

Թափօրայ մինչև ցահերման . և ձայնն հայ
րական լսելի եղև մինչ ցանդր . ոչ ասե՛ ալ
տեղեաց պատմիչն Ջ դրքոջ ԺԵ գլուխ . ա
ռեալ ՚ի Յօհանննու զամսակացւոյն , Թէ
Թափօր և Հերմօն կանուն քո ցնծացուն
ցնծացաւ (ասէ) Հերմօն մկրտուքն ՎՔ
լսելով զձայնն Պարական . իսկ յայլակեր
պութեն ցնծացաւ Թափօր : իսկ Թէ յորդո
նան այնքան հեռի գոլով ՚ի Թափօրայ , ձայնն
Հայրական լսելի եղև . ևս առաւել ՚ի հեր
մօն : իսկ ՚ի բառարանի լատինացւոց քա
ղէփեն կոչեցեալ ասի , Թէ Հերմօն լեառն
պաղեստինոյ , յաձախ ՚ի նը գիրս յիշատա
կի ՚ի գալիլիա . ասհմանակից լերինն դեղբ
ոնայ . յարևելից կուսէ հեռանալով . յոր
ստորոտն Ակէօն եղերմանդեղբոնայ նօթին
քաղաքն զետեղէլէ . յորոյ ՚ի Հարաւ կող
լեառն Թափօր է հեռեղեալ : պայպէս ցու
ցանէ և տախտակն նը երկրի յամ ՚ի յա
նօս կոչեցեալ գրքոյ : նաև լերինն լիբա
նանու է մերձ լեառն Հերմօն՝ որ է սանսա
իր , կամ սանիօր . կամ սանիր . որպս ասէ
կուռ՚՚ 2 Օրին . ե . 9 , Թէ սանայիր է մերձ
լիբանանոնու , և մնան նը : և Թէ այս լեառնս
Հերմօն՝ էր ծառաբէս . յայտ է Եվկ .
ԺԷ . 5 . ուր ասի , մայրք ՚ի սանայիր լեառնէ
չինեցան քեզ : յայսմանէ լեառնէ ասեն զ
մանք սկզբնաւորեալ դպրդանան դետ :
նախ նիւսացին ՚ի վր երդոց . դ . 8 . յորոյ
մէկնութէ ասէ . այսոքիւք գվերասին ծնէն
դեսնն երևելացանէ վկայհուդ : քանզի
անդ ուստ հոսեալ ասեն զդրդանանու ոտ
բիւրան , քան զորս գեր ՚ի վերոյ կայ սրն
լեառն երկուք գահաճանգակօք : և Յօհան
նէս եպիսկոպոս ՚ի ներբողեանն նը լուսաւոր
չին , ՚ի գովուե լերինն սեպուհ ասէ . ա
րարս լեր լեառն նը գեղապանծ լուսով
զնարձացեալ . և ցնծա ՚ի տիզ սանիրայ .
և ահերմնի յորմէ ակունք յորդանանու
բղխեն : Թէպէտ սխալաբար՝ այլ և այլ ի
մանայ զահերմօն և զսանիրայ : և ոչ ևս բա
ւոյգ երևի , Թէ յորդանան ՚ի հերմօնէ բղ
խի . ոչ երևի ՚ի տախտակի աթլայ մինչ
ուն . որ զմի ակն յորդանանու ցուցանէ
մերձ փիլիպեան կեսարիայ բղխեալ , յոյր
բոտեն լիբանանու տան կոչեցեալ լեառնէ .
և վե այնորիկ կոչէ զանուն գետոյն ՚ի լեռ
նէն , տան ֆիլիս . այ դան գետ . և զմեա ակն
Իօր լեառնէ . և կոչէ զնա Իօր ֆիլիս . այ Իօր
գետ՝ յորոց երկոցունց ականց և ՚ի լիբանանի
յորոց բղխեն՝ բաղադրի անունն յորդանան

նու և սանայիրայ լերինքն ՚ի քէ լցեն :
Այ ե առաջնոյն գիտելի է . զի բասան՝ է
անձն գաճառի Թագաւորութեն Վգայ .
որ բնակէր Աստարովթ քաղաքի . և Այդ
բայն . որ է յայնկոյս յորդանանու . այ յա
բեւելից կողմանէ . որ ելեալ անկանի ՚ի
հիւսիս . Յեսուայ Թ . 0 : յայս բասանու
երկիրս յետ կոտորմանն Վգայ , բնակեցաւ
կէս ցեղին Մանասէի մինչև ՚ի Հաւաղ հեր
մօն և Լանկր , մերձ լիբանանու . Ոմանց .
Ե . 23 : այս Բասանու երկիրս՝ է մերձ Հասդ
մանակից Հաղարադու . և մերձ երկրին քու
սայ Հայրունայն Յորայ : որս գաճառն
Հասան է մինչև ՚ի Հաւաղ Հերմօն որ է լեառն
հրմօն . մերձ սէքայի քաղաքին և Թգե
րութեն ՚ի մէջ արևմտից և հիւսիսոյ : որ ՚ի
մէզ սէքայ գրի . Յեսուայ . ԺԲ . 5 :
Ընդ ՝ այս բասանու երկիրս էր կարի ծա
ռաւէտ կաղնոք . ոչ ասե Եսայի . Բ . 13 :
և ՚ի վր ամ մայրից լիբանանու բարձրացե
լոց , և վէրացելոց . և ՚ի վր ամ ծառոյ կազ
նեայ բասանու : ՚ի վր որպ Լուռն՚՚ ասե ,
Թէ բասան պարծանքէր զմանն գաղատդու
գԹրաքօնիդեսեայ . և գկաղճանիդ խոեայ .
և էր առատ և փափուկ ճաշկօք : Այսուսա
(ասե) եբայեցիք զբասան . և զհատմ լոս
առակօրէն կոչ առնուն ՚ի տեղւոյ առատ և
ճոխ երկրի : յայս երկրի փայտից շինէին զդ
գեհնոնաձուց . Եզեկ . ԽԷ . 6 : և Ջաքար .
ԺԱ . 2 ասե . ողբացէ՛ք կաղնիք բասանու .
զի քանդեցաւ անտառն անկանելոյ : զի քաղ
ցեացիք կոտորեցին զնա ասե Լուռն՚՚ ՚ի
վր Եսայ . Բ . 13 :
Այ ե երկրորդ լեն գիտելի է . զի Հերմօն և
սանայիր ի և նոյն են ոչ ասե 2 Օրին . գ .
9 . Թէ փիւնիկեցիք անուանեցին զՀեր
մօնն , տանիօր . և ս ամորհայքն անուանեաց
գնա սանիր : այս լեառնս նախ կոչիւր բա
ղ Հերմօն . 1 Մնաց . Ե . 23 : եր սահման
և վերջ Վգայ Թագաւորուէն , մերձ սալ
քայի : և մերձ լերինն լիբանանու իբր վեց
ժամուց միջոցաւ : և նոյնաչափ մինչև լճա
կին . զոր լսինք մերօմ կոչէն . և այլազգիք
մինչ կ՚ելի : որ սոյն Հերմօն այ սանայիր
լեառնս անկանի ՚ի հիւսիս կողմն մինչ՝ է
հեռի ՚ի Թափօր լեռնէն . իբր երկու խաս
կան մղոնաւ : նը երկրի պատմութէ զ
գրքոջ ԺԵ գլուխ : մի Ճանապարհաւ , որոց
ծայրքն՝ վե բարձրուէ միմեանց երևելն . և
յայլակերպին ՎՔ . պայծառութէ ՎՔ
կերպարանացն և Ճառագայթն ցոլացաւ ՚ի

աես և՛ի Հայելի Ի՚Հաշուէն Ղուկասու վա
նանդեցաւ, ՚ի վէր թողոյց զ դիմն, թէ յոր
դանան է մեծագոյն գետն հրէաստանի, որ
զերկու ակունս ունի որք են Յոր և Վանն։
սոքա Ծորեալ բղխեն ՚ի լիբանան լեառնէ։
այս երկու աղբերականաց ջուրն ՚ի միասին
խառնել, առնեն զգետն յորդանան։ և կամ
՚ի լերանցն յարանոճանկին ոտք ասացաք։ վեր
ջապէս միտ սրբոյս է, իբր թէ Ա՚Ր ոչ ՚ի
կաղնի փայտի բևեռեցաւ, որ եբանէ ՚իբա
նանու, և ոչ ՚ի մայր փայտի, որ բուսանի ՚ի
հերմոն։ այլ ՚ի վէր չոր փայտի։ ըստ օրինա
կի Ի՚.հարօնեան գաճապանին Ծաղկեցելոյ։
զի ոչ նա գերբնաբար առանց նախապատ
րաստուե բնաւ ՚ի միում գիշերի Ծաղկե
ցոյց և եբեր զընկուզ և ըստ ոմանց գնուշ։
այսպէս և Ա՚Ր ՚իշոր փայտին՝ ոչ բուսամբ։
այլ կամաւ բարձրացմամբ ՚ինքին իւրև ըզ
Ծաղիկ ընձեղեցաւ ։ և ոչ ասէ զբաստանու
կաղնիան ։ և զմայրս հերմոնի ։ և զնոճիս
(որք զվերինս հաճախի առնեն աչաց) գո
վէ մեր բանս։ այլ զփայտն չոր, որ ոչնի զար
մանն կենաց ։ այլ զխաչն գովեմք։ որ մահա
տեսակ գոլով, և գործի մահուան յաչս ըն
գալի մարդոյս։ սակայն ոչնի յինքեանն թա
քուցեալ զարմանն կենաց զՔ՚Ա։

Ա՚Հասցեալ մարինն։) Ի՚. յայնըմ ըստ մար
մնոյն կամ մարմնով ։ գեղեցիկ կանոն Ի՚Ծա
բանութե ։ զի ոչ բազմիցս Ի՚Ջ խաչեալ լը
սես ։ և ոչ պարտիս իմանալ զպարզ Ի՚Ջու
թէն ։ այլ զնաչեցմանէն մարմնով Ի՚Ջ բա
նին ։ այսպէս և միոջ խոս մահացեալ մար
մին, իմա ՚ի մահացելումն գոլ զանմահին
քնութէնն ՝ առանց կրից չարչարանաց, ըստ
միաձորեան բանի ։ ոչ ասէ ընդ Ն՚երսէս

Հնորհալի, թէ

Ջի անդ որ էր զարձեալ լե՚ Նի.
և էութիւնն ոչ փոփո խի։
Եմ ստո անմահըն մեռա Նի.
և ՚ի մահուն էր կենդա Նի։
Ամէն և հուր ընդ երկա Թց.
տանջի ուռամբ հարկանե լց։

Ջի հուր միաձորեալ ընդ երկաթոյ, ոչ լի
նի տանջեալ ՚իհարկանին երկաթոյ։ եւկամ
ոչ սրեգանն Ծագեալ ՚ի վէր սղոցեալ փայ
տի, ոչ միջահատն ՚իաղոցիլ փայտին։ պատ
և հուր Ի՚ՆՐԵՆ, և արեգական խմանալե՝ մի
աճորեալ ՚ի մարմին, ոչ լինի ջարչարեալ և
մահացեալ ։ թէ ոչ կրե յաւո ինքն միաճո
բեալ մարմնի իւրում, աւ ինքն վերաբերե
լով և իւրն զբոլորն համարելով ։ ըստ ձեչն

Ի՚Թանասի։

Ա՚Նջօրէն պատմէ։) Ի՚. յայնըմ ան՝ զրան
իւրև վերանյօղ դատեալ ՚ի խաչին, որ էր
գործի աւազակաց մահուան ։ այլ խաչն էր
գործի, և ոչ խաչեցեալն։

Ի՚Ուրէնէ պատգամոց սիրոյն։) Ջի Ն՚այր
սիրեաց զՅ մարդկայինս բնութե, և եաւ զոր
դին պարգև մերոյս փրկութե ։ ըստ պնդ,
Ն՚այր սիրեաց զՅ, և եաւ զորդին։ և թէ՝ ոչ
յիւր որդին ոչ խնայեց։ այլ վճ մեր ամենե
մանեաց ։ Եբր։ Ը 27 ։ Ի՚.րդ՝ ՚իվր որդ
պատարագեցաւն (ասէ) զնայնն գովեմք։
և ոչ թէ զձառան բասանու և հերմնի ։

Ջի Ա՚Ր մի
անգամ ՚ի վախճան յաւ խոնէնց միով պա
տարագաւ մարմնոյն իւրոյ ՚իխաչին արար
զՅողութե մեզ։ Եբր Թ 12։ և որպէս յայտ
եկնեցիս և պատարագի, ոչ եթէ մահ ան
կրկնի (զի միոյ գամ մեռաւ արիւնային զեն
մամբ ՚ի խաչին) այլ նոյն խորհուրդն յիշա
տակի առաջի Ն՚որ Ի՚Յ ։ որով իբր թէ ա
սեմք ։ Ն՚այր Ի՚Ջ։ հայեաց ՚ի գրաճակոնա
մեր, ՚ի մարմին և յարիւն որդւոյ քոյ միած
նի ։ որ եթող մահուան իւրոյ յիշատակ։ և
գրաճ Թողութե մեղաց մերոց ։ և միշնորդ
ընդ քեզ հաշտութե (զի ՚ի մէնջ ընկալաւ՝
զոր պժմ քեզ նուիրեմք) և եթող յեկեղե
ցւոջ ։ զի սովաճ խբրու գրաճանամբ և
ուխ հինով ՚իքէն փոխ խնդրեցեմք զՅողութ

մեղաց մերոց, և զշնորհս։

Ջ՚նուանչն յոնցմանն։) Ջի Ա՚Ր թէպետ
էաւ զանցաճոր բնութիս մեր, սակայն գբա
րին բնութե էաւ ։ և վճռեաց խոստաց։ և վճ
ընդ պարտաճորացս ՝ անպարտն իւր զպար
տաճոր գաւոեցաճ ՚իխաչին՝ մահապարտից
տանջանարանաց, և ընդ անօրէնս համարե
ցաճ փոխանակ մեղսագործս։ որք ՚ի Յ՚գամ
արգիլեցեալ փայտին մեռել էսք անհնա
զանդաբ ։ և կամ՝ ծառ անէծից, գծ
աճ աւազակաց (ասէ) զխաչն ։ զի վճ ՚ինին
կախելոցն ասացաճ, թէ անէծ եամ մարդ
որ կախեալ կայ զփայտ ()ոնն։ գձ։
բայց նոյն անէծից փայտիւն Ե՚կեպետ մահ
գործեցաճ ՚ի Ա՚Ր։ այլ նորին մահաճաբն
կեանք և օրհ՚ն էի պարգևեցաճ մեզ։ վճ
մոհմոզիճ կոչէ զնա ՝ որքան աւ Ա՚Ր և
աւելի օրհնեաւ՝ որքան աւ մեզ զի ՚ինին
Ա՚Ր կամաճ զանձն ընծայեաց իբրև ՚իսո
նան ողջակիզման ։ որ Ե՚կեպետ ինքն նիզեցաճ
չարչարանաց ։ այլ զմեզ ազատեաց ՚ի չար

✻Լա սովամ ։) Ա. յայնքն ի ձեռն խաչին սոսկալի կամաց հրամանն Հօր Ա. Յ առ որդին կատարեցաւ ։ զի նա ի պարտիզին աղօթէր թէականաբար ասելով ։ Հայր՝ եթէ հնար է, անցցէ բաժակս այս յինէն. և ի Հօրէ Ա. Յ զօրացուցիչ հրեշտակն առաքեալ, աղաչելով (գիտողին ասի) ծանուցանէր կնոմն Հօրն, թէ անհնար է առանց քոյ մահուան փրկիլ ազգի մարդկան ։ և մանաւանդ զի կանխաւ գուշակեցեալ էր Զաքարիայիէ՝ զարթնուլն սրոյ խաչին ի վէր քան հովուէն ։ Զաքար ։ ԺԳ ։ 7 ։ ի վէր որոյ մեկնուած ասէ նա՝ Ելերակս լամբրօն", Հայր նէր զայս ասէ ։ որ արար զնա հովիւ քաջ ապրեցուցիչ մարդկին ի ձեռացն գայլոց ։ քանզի յորժամ եգիտ զնա իւր ճանգ մահու չափ հանդուն խաչի, և լուաւ զնմանէ ասացն ։ ոչ իմ կամք, այլ քոյդ ։ արբից զբաժակ մահուս, եղիցին կամք քո ։ յայն ժամ զարթոյց զսուրն ի վերայ միածնի իւրոյ, և այլն։

✻(Ծէ) Հարեալ ապանիցէ ։) Ա. յայնքն թէպէտ տաց հրեից զնի իւրով՝ և՛ հարեալ զոր գինն իմ ապանցեն ։ ապա թէ ոչ, զնարդ Հայր Ա. զորդին ինքեամբ ապանանէր՝ և այն մահաշրջից տանջանարանաւ խաչին։ ուստի և Փրկչին առ Պիղատոս ասէր. ոչ ունէիր դու իշխանուն ի վէր իմ, եթէ ոչ էր տուեալ քեզ ի վերուստ ։ այսպէս մինչ ասէ. զնա հարկիցէ ապանել ։ այլ թէպէտ տաց հրեից զքեզ ապանանել ։ զնոյն կապեալ էր Ա. զբերանս առիւծուց առ ի չուտել զԱնիել ի գերին ։ այսպէս և զկարողունն հրեից առ ի չկարել ապանանել զԱ. մինչև ի լրման նախակարգեալ ժամանակին ։ վասն որոյ բազմիցս ասեն Ա. Հետարանիչքն, թէ ևոչ կարացին ունել զնա։ զի չև էր հասեալ ժամն ։ և յորժամ լրացաւ ժամանակն ասաց ։ ահա այս է ժամ, և իշխանութիւն խաւարի ։

✻Ա՛ես պատուիրեցի ։) Ա. յայնքն հաճոյ տուն առնս ծողովելոյ ։ իւր թէ Հայր Ա. առ խաչ սրոյն խօսելով ասէ՝ զարթնիր ի վէր հովուի ծողովդն իմոյ ։ զի քեզ թոյլ տաց հրեից զնա ապանանել ևզոչխարան ցրուել, և չետ յարուցեալ նիր ։ առնս հաճատուպ ծողովեցեալ ։ զնա առնս։

✻Փչէին հովուոյ անուն ։) Ա. յայնքն Ա. Հովիւն կոչեցաւ վասն փրկելոյն զմեզ ի գայլոց դիւաց և հերետիկոսաց ։ ոչ ևՊիմէս փրկեաց զգառեսն Հոթորայ և Եաւա զմեզ փորայ ի կնոջէ ։ այլ նա և Ա. Ն զազգ մարդկան փրկեաց, և հարնացոյց ինքեան ։ Ելից ։ Ը ։ 19 ։ վասն որոյ և տեսանող մարգարէքն զփրկողին մերոյ անուանն, հովիւ կոչմամբ զուշակեցին ։ զի նա էր միայնակ իշխան և տէր ոչխարաց ։ և տիրող գազից ։ և հովուօղ իւրաստեղծ հօտին ։ և բազկաւ իւրով ժողովող, և՛ի ծոց իւր կրօղ ։ այլ ի խնամս իւր պահօղ ։ վասն որոյ ասէր Ա. Եռնարտոս. Հայեաց ի վէրս խաչեցելոյն՝ յարիւն փրկողին. զգլուխն ունի խոնարհեալ՝ առ ի համբուրել ։ զբազուկան տարածել՝ առ ի գրկել ։ զմիրան բացեալ՝ առ ի սիրել ։

✻Տէր հովուեցոյ ։) Ա. յայնքն փոխանակ բազմաց հովուաց ապականողաց զայգի (և զանձինս իւրեանց արածողաց ։ զկաթն ուտողաց ։ և զաղն ագանողաց ։ և զհաչինան ոչ պահողաց ։ Ղեզեկ. ԼԴ. 2 ։) Տէր հովուեցոյ ։ քանզի և ինքն Ա. դանկատեր զհովուածայն իւրն ասելով, թէ հովիւք բազումք ապականեցին զայգի իմ. արարին զվիճակն իմ ցանկալի յանապատ անկոխ։ Երեմիայ. Ի՛Ե ։ 10 ։

✻(Ծէ) Ո՞ր հովուեաւ ։) Երդ ։ ԽԱ. 6 ։ զսէր հարսին եկեղեցւոյ առ փեսայն Ա. Ն կամի (ասէ) յուցանել։ որ հովիւ անուամբ զևս բազձալին կամէր գտանել ։ և հարցմամբ կամի տեղեկանալ, թէ ևս ո՞ր արդեօք հովուեցոյց ես ։ և հանգուցանելոց ի միջօրէի ։ քանզի և հովիւք վհատինս յառաջօրու ապահով ժամու մինչ ցկէս օրն տրաջ ծեն, և մինչ տապ արեւուն սպառնայ, ջուրք և խոտք ջերմանան. տարեալ ի հովանաւորս տեղիս ի ներքոյ սաղարթս հանդուցանեն զնոսա ։ առ ի հորձալ զկաղնոյ կշեալսն ։ այս պէս առնէ և քաջ հովիւն մեր փեսայն երկնաւոր ։ զի ի վայրի դալարոյ արածէ զնա շինն ի մէջ սիրոյն պատուրանաց ։ և ագաղ պաջուն ջուրց պարգևաց և հնորհաց։ մինչև ի կատարեալ ծագումն հնորհաց ։ ըստ օրինակի միջօրէի ։ և ապա թէ յերեկոյեան ժամու աւուրն կատարածի՝ ժողովէ ի նիւ րահն իւր զընտրեալսն ։ զի զատուհն ժողովեսցէ առաքինութիւնն (ըստ օրինակի խոտոց) որոնցոյցեն անվախճան ակամբ ։ վայելէ լով ի ճաշակին աստուն հաճարքեալ առաքեալ նուիրեց, և զմայլմամբ Ա. ծայնն տեսուքեան։ Իակ նըն Պրիդոր նիւսացի ընդ երկար մեկնէ զառաքարկեալ բանն եզդոց ։ զոր մեք

ծաղկաքաղելով ասեմք ՚ինչ բանիցն, թէ
ձեր հովուեաս քալ հովիտդ · ոչ բառնաս
՚ի վէր ուսոյդ զբովանդակ կճօնն · զի ոչխար՝
ե բոլոր մարդկուեաս զոր բարձեր ՚ի յուսդ ։
ցոյց ինձ զտեղի դալարոյն, և զջուրն հան
գստեան, կալեա զնա յանդիման՝ զի լուայց
զձայնդ ես ոչխարս քո ։ և տուր ինձ ձայ
նիւդ զկենանն յաշխատեանսդ ։ պատմեա
ինձ զոր սիրեաց անձն իմ ։ պայպես զքեզ
անուանեմ՝ զի անունդ քո ՚ի վերոյ ե քան
զամ անուն, և՝ամ բնուե բանականի անձա
ռելի ։ զի անունդ քո զբարուիդ մեզ ծա
նուցանե, և զանձին իմոյ կենդանի առ քեզ ·
զնաիրդ զքեզ ոչ սիրեցից, որ այպես զնս սի
քեցեր զնացեալս · մինչ զի զանձն քո վե
ոչխարացն դնել զոր ոչն հովուեիր · մեծա
պէս սէր քան պայս ոչ գոյ , քան թէ զքո
անձինդ փրկուե ընդ իմոյս փոխանակել ։

Ասա՛ ինձ ո՞ր հովուեաս · զի դուայց զփրկա
կան արօտն, ևզմայլեցայց երկնային կերակ
րոյն ։ յորմէ որ ոչն ուտէ՝ ոչ կարէ ՚ինչ
մտանել ։ և ընթացեալ առ քեզ զաղբիւր
Ա՛ջային ըմպելոյն չիս ձգեցեալ · զոր դու ծա
րաւեացն աղբերացուցեր հեղմամբ ջուր
՚ի կողէդ · երկաթոյ վերակն զայն բերանա
ցուցեր ։ յորմէ ՚ճաշակելով ոք լինի աղբիւր
ջրոյն խաղացելոյ ՚ինկեանն յաշխատեանսն ։
քանզի եթէ յայսմանէ զնս հովուեացես,
ամ իրօք հանգուցանես զնս ՚ի միջօրեի · յոր
ժամ խաղաղուէ ՚ինչն ննջեցեալ յանատ
ուեր լոյն հանգեալոյ ։ զնս միջօրեն յամ ու
թեք անտուժեր է · զնս արեգակն ՚ի վէր գա
գաթան ձառագայթելով փայլն ։ և զայլն

տես անդ ։

* Ալաբաեռ անտանօթ ընկնացեալ։) Ալաբաեան
՚ի մեկ թարգմանի նախընթաց, և աշեւեաս
տու ։ և Պօղոս Եբր · գ· 20 զվերկինէն մեր
Ա՛արապետ կոչէ · որ եմուտ (ասէ) ՚իներ
քին կողմն վարագուրին ։ զի ոչ նա անդ
բանիկ և միածին Ա՛ծոյն յաշխատեանսդ · և
եղև ըստ առեցելոյ մարդկուէն միով անձ
նաշխարհութեանն անդրանիկ և միածին ժամա
նակաւոր մօրն ։ պայպես եղև անդրանիկ
ննջեցելոյց · և անդրանիկ ՚իներ քին կողմն
վարագուրին մտանողաց, որ ե յանդիման
տեսուէ Ա՛. Յ· զնս թեպետ Վ՚ե ըս հոգեւոր
քմբռնօղ եր ասէին , զմայլմամբ Ա՛ծային
տեսութենն · սակայն ըստ մարմնոյն Ճանա
պարհորդ եր կրիւք չարչարանացն ։ վասն
որոյ մինչ անօրինաբար կատարեաց զփրկու
քին մեր · և հանդերձ մարմնոյն նստաւ ձ

աջմէ մեծուէն Ա՛. Յ· Օր ՚ի բարձուեա (որ
աջոյն իմանի հաւասարուէ փառացն) և
զնս կարեպետ ամ ընթացողաց Ա՛ծային տե
սուէն · թեպետ ինքն ոչ բնութիւ որդի · և
պարգեւ ընդհօք որդիք Օր Ա՛. Յ· ևինքեան

՚ի ե ղբայր ։

* (ճբ) Ոչն էր ՚ի *ամահոգոց ։) Վանկն
Վա՛ եկն առ ՚ի ծանուցանել զանուն Օր
րէ · ըստ պանմ, թէ ծանուցի զանուն քո
մարդկան։ ևակ հրէայք փոխանակ լուսաւո
րելոյ ՚ կուրանային , և կամէին քարկոծել
պայսոսինն Ա՛ծմարտուէ , թէ ոչ միայն լու
ծանէ ղշաբթու · այլև Ա՛ստ իւր կոչէ զՈ՛ծ ·
և հաւասար առնէ զանձն Ա՛. Յ· պայ զոր
գին ուրանալ ՚ է յանցանք վերաբերեալ
առ Ա՛ստն ։ և է զՈ՛ստն տկար խոստա
նիլ · և ոչ կարօղ առ ՚ի ծնանիլ զհաւասար
ինքեան ։ ևան որոյ հարազատ որդին , զնա
խատինս նախատուցոյն Օր իւրոյ յանձին կա
յաւ · և ՚ի ձեռն կամաւորական չարչարա
նաց իւրոց կամեցաւ նախատիլ · և զՏ՛օրն
նախատինացն ոչ ՚ի հրէից , կամեցաւ ՚իւ ե
րեա հանել ։ և մանաւանդ զի ասէին հրէ
այք , թէ յուսացաւ Ա՛. Յ· փրկեսցէ այժմ
զնա · որով բանիւ զՏ՛ստն Ա՛. Յ· տկար խոս
տովանեին ։ և զայս նախատինս որ առ Ա՛ստն
Ա՛. Յ· վերաբերեին, նա յանձին կալաւ · և իւ
րով համբերութիւն զբերան նոցին կար
կեաց , յորժամ Ա՛ստական զօրութիւ յարձ
՚ի մեռելոց · զի զոր հրէայք փոքրուն անկա
րող ասէին զՏ՛ստ · իբր թէ չկարէ զորդին
՚ի ձեռաց չարչարողացն ազատել · նա ՚ և
յետ մահուանն կարող յարուցանել · որ
մեծ եր քան ՚ի չարչարանաց զնա ազատելն ։
Թեպետ միով զօրութիւ բոլորի երրորդութեն
եղև յարուիւն Վ՚ե · զի գործք Երրորդու
թեն առ արտաքս անբաժանելիք են ։ և որ
երբեմն վասն պատուոյ յառաքելոյսն ,
ոմանք առ Ա՛ստն վերաբերին (ըստ որում
Որդին և Ա՛ոդին ձեզ հարթ գործել ասէն ·
զի ոչ յայնմանէ են և զոր լինչ ունին յայն
մանէ ունին յորմէ են) բայց արտաքս ծա
ռութեանց ոմանց · զամ ինչ հաւասար ո
նին Որդին և Ա՛ոդին ձեզ ընդ Օր ։ ևսուտ
և վասն յարուեն Վ՚ե · երբեմն ասի , Ա՛ստ
յարոյց զորդին · Գործ· ե· 26 ։ և երբեմն
ինքն ասէր · իշխանութիւ ունիմ դնել զանձն
իմ · և առնուլ անգրէն · և երբեմն թէ , Ա՛ոդ
զի այնորիկ որ յարոյցն զՏ՛ն Ա՛ոմ ը· 11 ։
որովք ցուցանի անբաժանելի կարողութիւ

սրբոյ Երրորդութեն ։

սեղանս բագնիցդ մատուցաւ ողջակէզ այլ ի սեղան խաչին, զոր փիւնհէսն կոչէ: բայց ոչ ըստ նիւթոյն փայտին կարելի վիրկել զմեզ այլ ըստ որում գործիք եղև վիրկողին զմեզ կամ զի փիւնհէսն սահման է, իբր թէ վիրկագործ, զի նիւթէն բաժնիցս առնանիք ի նե զի գործելոյ:

✻ (Ա) Ասացէք:) Ա. յանիքն ի չորեքկուսակ սեղան խաչին պատարագեցաւ, որ էր չորք նաղակէրպ: զի ի միջ ամենից ձևոց, քառանկիւնին հաստատ և չքնաղ ձև է. և խաչն է չորեք անկեան ձև պահանջէ:

✻ (Բ) Երկնահոգոյն:) Եր հնանիմ ասէ վասն կամ վասն բարձրութեն: և կամ զի աթոռ եղև Աւրի ըստ օրինակի երկնից:

✻ (Գ) Սերբեցքն:) Աանզի Սերբեցքն որ երևեցան Հայեցեալ ունէին զվեցականն թիւս. զերկուսն ի վեր համբառնալով առ ի ծածկել զերեսս. և զերկուսն ի վայր բերելով առ ի ծածկել զոտսն. և երկուքումբք թռուցեալք առնէին զձէն խաչին: զի չորեքումբք թևօք առնէին զնմանութիւն ատենին խաչին. և երկուքումբքն առնէին զխոտորնակն և ձևակերպէին վեցեկ թևովքն զնմանութիւն խաչին: և այնու ձևով ցուցանէին զապագայ խաչելութիւն Աւրի: որում և երգէին զերեք սրբեանն. և փառաւոր Տէր լի ասէին զերկինս և զերկիր, ահագին խոնատվա նէին Տէր զօրութեց: որովք բան իւր կամէին ասել: թէպետ ոմն Տէր ի վերն նմանութեամբ ոչ ի խաչին բևեռիլոյց ես. սակայն ոչ վերագոյ քոց և չանցանաց զի տակաւին այժմու ես, որ չայնժամ ըստ անօրէնսն հայմարիլոյ ես: և որ չայնժամ ի վերն ձեռն ի խաչին, իբրև զսակաւ բևեռիլոյց ես. սակայն տակաւին և այժմու Տէր զօրութեան ես: և թէպետ թափեալ ի փառաց երևիլոյց ես չայնժամ. սակայն և չայնժամ սգոյն Տէրն ես. որ փառաւք քո լի են երկինք և երկիր: զի ծէն Փրանչիսկոսեան պատմեն լինիլ, թէ եւոես զԱրն խաչեալ Սերովբէական կերպ: և ինդրեաց ի Արէ զնշան բևեռացն ներսուպել ի ձեռս և ի ոտս իւր: որ եղև չը թիւք արեան նր: և կրեաց զայն նշանն մինչ չև ի մահ ի ձեռս և ի ոտս իւր:

✻ Աստուածոյ:) Ա. յանիքն քառեղերթն. ըստ օրինակի սեղանոյն ողջակիզացն. Եզից. ընդ. 1: բայց զմեզնումեն նոյն սեղանոյ ասացն Աւրի. 1 յորում չայնաբանութեամբ ասէ, թէ փայտեղէն նշանս այս նշանակէր զԱրն Աւրի. յորում իբր ի կնոջէ զի

✻ (Ե) Ձէնոգ ի տալ ելեանն:) Ա. յանիքն Աւրի զբանական հոգին իբր փոխանակ ամ հոգւոց մարդկան ընծայ ետ ի ձեռն Աւրն երկնաւորի չաճանդ և ի պահեստ. ըստ այնմ, Չայր ի ձեռս քո չանձն առնեմ զհոգի իմ: Եւ թէ ոք ասիցէ, Աւրն զկնի մահուանն, քանզի հոգւոյն էջ ի մոխրոյ ապա ո՞զ էր հոգի նր ի ձեռս Աւրն:

Ա. սեմ թէ, Չայր ըստ Աիւնեն էր չամրութեք. իսկ որ չամրութեք է, ոչ է բաչխելի ի մասանց նր: իսկ զԱրդեան է մասն բոլորին: ուրեմն և Չայր ըստ անպարագրելի Աիւնեն էր անդ. և ընդ Արդեցն ի միասին ունէր ի ձեռին զՀոգին բանական: թէպետ Արդեն անձնաճարտական միաչորուք. և ոչ Չայր, եթէ ոչ ըստ կարողութեն և ըստ ըմբռնողական զօրութե. ըստ այնմ թէ, ոչ տացես նոցա չամրութեն զաչակնութեն: նաև զի Աիւնեն, և աստղոգութենականքն, և ներ քին կերպքն հաճատար գոլով բոլորի եր րորդութեն: Աւսուի մինչ Արդին, զբանական հոգին պահէ չամրակնութեամբ նաց զԱրմոյց. ասէ և Չայր և Հոգին ընդ պահել. զի մի ե կարողութեի չերեսեանն: իսկ ընդհանուր Աննութիւն ասելն է, զի չամրից հոգեւոց բանականաց, մի միայն եր Հոգին Աւրն ընդունել և պատուճական, և արժանի լինել զչաչակայն կենդանութեաց արիւնն որ եր փրկանակ չնչից և հոգւոց նց. ոչ հրամայեցաւ ուսուլ, այլ Ա. Չ նոքին ի նմանէ որ փոխանակ այնոցիկ չնչաւորի հոգւոց, Աւրն բանական և մարմնոյն կենդանացուցիչ հոգին՝ եղև ընծայ Չօր Ա. Չ. իբրև զպատարագ և հոտ անուշից: և իբրև զկնդրուկ ծխեալ փոխանակ մերոյս վիրկութե:

✻ Զի՞նչ էր պատարագքն:) Ա. յանիքն այս պատարագիս սեղանն՝ եր խաչն Աւրն:

✻ Ձի՝ ե ելոյծ քաղնեայ:) Ա. յանիքն Աւրն ոչ ի սեղանս կուռց մատուցաւ ողջակէզ. այլ ի սեղան խաչին: քանզի կռապաշտք զևրեանց չջծոց բագինն և զսեղանն ի վեր բարձրաբերձ լերանց. և ի նոցունքն կաղնեաց ծառոց չինէին. իբր թէ զբարձրութիւն չջծոց իւրեանց նկարագրելով. և կամ զի չամր տեղւոյ երևելի կամէին առնել: այս պես Երօբովամ զկերկու ոսկեզէն երինջան եղ. ի Լան և ի Բեթէլ: 3 Թագ. Ժբ. 29: առն և Աբեմ. զ. 6: Թէ ոչ ի նոցունքն ծառոց. և իմ լերանց չինէին և պաշտէին զկուռս և զկռապաշտս. այլ Աւրն ոչ ի քարաչէն

նամբ Աստուծոյ ուստի սեղանս այս եր արտաքոյ խորանին ի սրտիկ ։ զի Աստուած բան նախին ։ այր արտաքոյ քաղաքին չարչարեցաւ ։ Եբր ։ ԺԳ ։ ԱԲ ։ Երկիր եղև յանփութս փայտից ։ զի թէ խաչն , և թէ մարմինն Աստուծոյ ոչ տեսանի զաւականութեն և պալն ։ Երորդ ոչ ներ (ասէ) զջորս եղջիւրս ։ զի խաչն Աստուծոյ ի չորս ծագս երկրի տնեցելոյ քարոզեալ տարածեցաւ ։ Յովհաբելոյ ։ ըստ այնմ , յամենայն երկիր ել բարբառ նոցա ։

✻ (Լէ ի Սողոմոնեան սրահ ։) Կախեալ է ՝ զի տաճարն Սողոմոնի՝ եւս յարկեան չէնեցաւ ։ առաջին և պատուելի մնան եր սրբութեն ձեց , յորում եր տապանակն . և անդ միայն գամ մնային քահանայապետն ի տարւոջն ի Յոմն քաւութ ։ Երկրորդ սրբութեն ։ յորում սեղանն ողջակիզոց և խնկոց ։ յորմ յամէ ժամու մտանէին քահանայքն զպաշտաւնեան կատարել ։ Երորդն եր սրտիճ. յորում ժողովուրդքն աղօթէին ։ և ողջակիզելն կենդանիքն առ ածեալք լինէին ։ Ի. որ ՝ Աստ ոչ ի յայս սրահս (ասէ) ածեցեալ եղև ի օրինակի անբան կենդանեացն. այլ թէ ուր՝ տես ի տորև ։

✻ Ի. ԺԲ ի գերի գիշ. բնաւ էն ոչ խոչտիս ։)

Ի. յանիքն ի մէջ երկրի , որ է գիրկ բոլոր ծի ։ ըստ այնմ թէ , արար գիրկութ ի մէջ երկրի ։ նաև ըստ եմ մէջ երկրի ասէ , զի պատուականութեն և սրբութեն ։ ոչ երբեմն և սկզբ երկրի կոչի ։ զիան առ այլս գիւնդանական ընորհն թափանցելոյն ։ զի սիրտն ի կենդանին նախ ասի ազդենկալ կենդանութ ։ և նոյն քաղաքն նախ զգաց գիւնդացն ընորհ չարչարանացն Աստուծոյ ։

✻ Հոգեծին բոլիցս ծնողն ։) Զի հոգեկին տարրն ՝ ամ հոգածնաց մայր է և պահակ. և ամերատին նոյ լինի իբրու տապան . ոչ ասէ Հնորհալին յեմ եղեալն ի իմ երկնից եմ եմ պատճառ երից սեռից կենդանութ. օդականաց երկրաշորաց ընր ծովականաց. նոցին մնհու դարձ ինիմ ես գերեզման . և յարութեն միայ բնութեն որ բանալ կան ։

✻ Ի՞նդ վերնայոյն անչեռագործ ։) Ի. յանիքն Աստ ոչ ի՞նդ քեզ ձեռագործ կամարն ոչ թուք տաճարն խաչեցաւ . այլ ի՞վերնայարկ երկնից կամարն յատորին տեղոյն որ նոյն կամարն երկնից , ոչ է ձեռագործ մարդկին . այլ Ի. Ի հրամանին և բանին ոչ ասէ ձեռ Աստուծոյ յեմ եղականին ի իմ երկնից թէ ,

Տանն եմ մեծի ձեղուն յարկի պարուձգ կան . ոչ յեցել ինչ ոչ սիւնք նեցուկք պարբաւանան . քանզի ձգեաց զնս ապարշէց ոչ վբան . ոչ պնտելով լարիւք ճարիւք այլ միայն բան ։

✻ Հանդէպ գոմբոց ։) Ի. յանիքն փրկիչն հանդէպ աստեղաց և երկնից լուսաւորաց խաչեցաւ . և ոչ ի՛ձրադաւ լուսաւորեալ եկեղեցիս ։

✻ Երկին ևս երկիր ։) Ի. յանիքն Աստ ի՛վերայ երկրի . և կանգնուն դէպ ի յերկինս խաչեցաւ . զի երկին և երկիր լցցին ընորհիւ հոգւոյ սրանց և փառաց նր , ըստ Աւետարանին օրինութեն ։ եսայ ։

✻ (Կա) Զանազան ծագսն ընկալեալ ։) Ի. յանիքն թէ ստեղծուածք իմանալիք և բանական , զգալիք և անզգայք , ի ձեռն խաչին պանատոտ լան Աստ ընկալան ։ այ պան նուազելի ամենատուր իմնարի ղեան Աստ. իւրաքանչիւրքն ըստ իւրեանց կերպի ընդ նակուն և պատեհուն ։ զի ոչ ինչ է զրկել յենցս ի բարեցն հաղորդութեն . ոչ ասէ ձեն Աստ՝՝ Ի. այն անուանց ա գլուխ. ա բնաբանն ։ և ոչ ինչ է յորս արեգակն ոչ յարձակեցուցանէ զիւր լուսոյն ձառագայթան . ի գլուխ նայն գրքոյ բնաբան ա։ կամ թէ չարչարանաքն Աստ ընկալան զայս հաճատոյ ։

✻ (Նախոյ շրջած վիշապին շգիտիգ ։)

Ի. յանիքն թէ ծագմամբ անատուներ լուսոյն Աստ որ ի խաչին յորացաւ . անմարմին վիշապին սատկել ծուխ ընծայն (որ ի յերբն գացն ընծեր ընդդեմ մարդկայինս բնութ. որ է նախանձ մախանաց նր ընդդեմ փրկչ լոց . և որ զօդն շրգաւոյ և միգով խաւարեցուցաներ . և ջրով փորձուն կամեր զնորա ծին եկեղեցին ընկղմել ։ Հայտ ։ Ժբ ։ ԺԶ) ի բաց փարատեցան (ասէ) այնք ամ չերև ի լուսոյն որ է Աստ ի խաչին ծագեալ ։ իսկ շրջած վիշապն՝ է ապականել և ոչնչ խորհուրդքն չարութեն զորս ապէ ի մարդս ։ գիկ ։ Իսկ մոտել և շրմոնգոպն է ի մարդս ։ ցնդմունք հառ մեղս զբաղեցմունք չարին ։ զի շրմոնգոպն է մանրամաղ փոշին որ երևի ի շողս արևուն ։ և մոտին է սուր հախաթող օդն ի մրթուել պատուհեցել . յորում սուք և երկար փոշիք գտանին հեռացուցանեն զշշափականն ։ Ի. ըզ զի շրմոնգոպն ի շողս արևուն երևի . ցուցանէ թէ սպնդ մինչ ոչ կարէ մեծամեծ մեղսք ընկղմել զմարդն . գոն է պշամանդաղս չարութեն ծնից երևել

գին ՚ի Հեռն Հօրն երկնաւորի։ որ հետ եմ
խանի Ա.Յ ամենակալողին ։ և շարակա
լու ընդհանրական վարդապետին ։ և այն մի է
առ երեսեանն ։ թէ պետս առ Հայրն յատ
կորէն վերաբերի ։ ըստ որում նախասակիցն
է Հայր ՚ի նոր Կտակարանի ։ և առաքել
ծանօթ ՚ի նոր գիրս ։ ըստ այնմ , Տէր Հայր
մեր ։ Տէր դատաւոր մեր և այլն ։

✻ (կգ) Ջաղանաւոյ մարդկին ։) դիտել
լի է ՝ չի բազմից ասի մարդկակ և հեռա
գիր առաքեալ Ա.դամ ՚ի հետեւ ասելի ։ որով
ոչ այլ ինչ խնդիր , եթէ ոչ յանցանաց պար
տուց հետադիմելն ։ զի մարդիկ զպարտա
կանութեն իւրեանց հետադրով խոստովա
նին ։ այսպէս և ընդունիս Ա.դամայեն , ՚ի հետ
յանցանաց իւրոց հետադրով խոստովանիւր
զհեղաց պարտականութեն ։ որով խնդիր սկզբ
նական մեղքն անհաղանդութե ։ և Աբէլ ՚ի
հետեն հաղանդութե (ըստ Պօղոսի , թէ հա
ղանդ եղեւ մահու ջան և մահու խաչի)
ընդեաց հետադիմեաց զնոյն յանցանաց և
մեղաց հետադիմն (Հռոմ . ե . 14 ։ ուրա
նօր Ա.դամէն հետադիր հակառակութե
կոչէ ։ և նա հակառակ ՝ է և ան հաղանգ ։
ազատելով ՚ի պարտաւորութեն յայնմանէ ։
և առելով սպեղանին զմկրտութեն , որ էր մահ
ոչան իւրոց պատկեր ։ զի որք ՚ի Քրս մկր
տեցայք (ասէ Պօղոս) ՚ի մահ անդր նորա
մկրտեցայք ։ թաղեցայք ընդ նմին մկրտու
թե ՚ի մահ ։ Հռոմ . Ղ . 3 ։ այլ մի ոք գրա
կանապէս ըստ ականատեսացն կարծեաց խնա
յի , թէ Ա.դամ առ ՚ի ծառայել սատանի՝ ձե
ռագիր և քարտէզ տուեալ լիցէ (ոչ ՚ի ժա
մանակս սրբոյն Հարսղի արար խաբեալ է
բնութարդն) այլ մեղկակաւ և հետա
գրով խմացի զմեղաց և յանցանաց անձնա
տուր լինելն մարդոյն կամացն սատանի ։ Իսկ
ընդ Յօհան Ոսկէ՛՛ ՚ի վերջ Կողոսացւոց . Ք . 13
համարի մեկնութե ՚ի հետադրին ասէ ,
թէ ոտս (ասէ) զեղծանելն պատակնքին ։
ամենեքին էաք ընդ մեղօք և պատժօք ։ ինքն
պատժեցաւ և ելոյծ զմեզ ։ եւ զարձ զպա
տիժն , և պատժեցաւ ՚ի խաչին , և անդ բնա
եռեաց գնոսա ։ ոչ զի ինչ անութե ունելոյն
այնու հետեւ պատուել զպատակնիքն ։ Իսկ
պատակնիք , կամ զոյն ասէ ։ զոր Սիմէոնի
ասացին , թէ զնմ զոր ասաց Ա.Ի լուծիցք
և արասցուք ։ զի և գիր իսկ գրեցին արիմա
որթուն ։ կամ այն ինչ է զոր պարտիմք Ա.Յ
հաղանդիլ , և սակս իւրն հաղանդեցոյց ։
և ընդունեալ ունէր զպատակնիքն ։ զոր եա

ցուցանէ յարևափայլ առաքինութեն մար
դոյն ։ և մեայլեա մըթուե տգիտուե և կե
ռացուցիչ սխալից բղջախոհութե տապա
ցուցանէ ։ որ այսոքիկ (ասե) հալածեցան
և ընդեալ կրոնեցան յերևիլ լուսոյ պայ

ծառուե աբ խաչին և խաչելչոյն ։

✻ (կդ) Ա.յնքան խաչն որ ասե առաւել է , և մնհու
գործիք և կաղնանակ ծանուցաւ , եղեւ (ասե) ընդ խնակ միջոց միշնորդաց ։ յո մա
հու և կենաց ։ զի մահի եղծուն , և կենաքն է նորոգուն ։ զմահի եղծեաց (ասե) ևրդ
կեանքն նորոգեաց ։ կամ զդժոխն աւարեց
խայծելով զարդարան , և նոքօք վերկինս նո
րոգեաց ։ և կամ ոտ Ա.Հարան որ եկաց ՚ի
մէջ մեռելոց և կենդանեաց ։ և բուրվա
ռուն զանուշահոտուե ծխելով ։ զմահի է
բարձ ։ և պսակացեալն վերանորոգեաց ։
այսպէս և վերկինն ՚ի հետեն խաչին ։ զաշ
կողմեան աւազակն նորոգեաց յաշէմ կեն
դանութ ։ և զհակակողմեանն դատապարտեց ։

✻ Ա.Ղոն վերին ։) Ա.յնքան երկնային և
նորն Ա.դամ էն Քրս , առ ՚ի լցուցանել
զկապտել փառան Ա.դամայ հնոյն , զոով ան
մահ և անեղ՝ փոխադէպացաւ մարմնով մե
րով լերս մահկանացու և եղական ։ և այս
ընդդէմ հնոյն Ա.դամայ ։ զի նա կամեցաւ
անմահանալ , և Ա.ինապէս գիտել զամն և չկե
ղեցոյն զրկեցաւ ։ որպէս Ա.Յ մարմնով մե
րով մեռաւ ։ և ընդդէմ նր անհուն գիտու
թեն Ա.Յ ցանկանալոյն ։ ՚ի ժամանակի չար
չարանացն՝ այնպէս զինքն ձեացոյց ոտ թէ
ոչ գոյին խոսքն ՚ի բերանն ըստ Դաւթի ։
քանզի որպիսի կարգաւ եղեւ անկումն մար
դոյն ։ ընդդիմակքն ՚ի Ա.Ի եղեւ նորոգու

թիւնն նր ։

✻ (կե) ղՀոգին ներկոյ չնչական կոթեաց ։)
Զի Ա.ռաքեալն զմարմնաւոր մարդն շըն
չաւոր մարդ կոչէ ։ և Դաւթի հաճասար
անասնոց ։ Իսկ Ա.Ի ամենաձեռ բանական
հոգին ։ ամենևին ընդդիմակ նմ՝ սրբութե
և անեղծուե էր սիրոյ անփորձ գոլով չան
ցանաց և մեղաց հեշտուե ։ վասն որոյ ՚ի հո
գւական դասուածոյ մարմնոյն (մինչ կայրն յար
տարակ խաչին) առ Հայր արձակեաց պար
տաւորեալս ։ այլ ոչ եթէ մեղաց պարտս ու
նելով ։ այլ ըստ որում մարդ Ա.ծարիտ եղեւ ։
պարտական եղեւ միանգամ մեռանելոյ ։ ըստ
Պօղոսի , թէ կայ մնայ միանգամ մարդոյն
մեռանիլ ։ Եբր . Թ . 27 ։ վասն որոյ զոյն
պարտն վճարելով , աւանդեաց (ասէ) զՀո

գա , եթէ կամի զդա ։ ոչ և՛ իդխմոց Ա֊
ստուց Դաւիթ , թէ հեռի եղեր ի փրկու֊
թէ իմմէ , վասն բանից յանցանաց իմոց։
Սաղ. ՃԸ. 1 ։ վասն որոյ ընդ հաստարակ բը
նութիս մերոյ խըրև զպարտաւորս և անիծ֊
զանդ ձեռացուցանէ , և խըր անիծից փայտին
արժանաւորս գործոց գործօղ՝ վինքն թոյլ
ետ բևեռիլ ի խաչին ։ զի կանխաւ կանո֊
նական վճռով սահմանեցեալ էր Ա. Յ ,
թէ անիծեալ ամ մարդ , որ կախեալ կացէ
փայտե ։ ( ) ըլինաց . ՃԻ. 23 ։ բայց նա զա֊
նիծից պանորիկ արժանաւոր գործս չունե
լով , խըր թէ վմեղս ոչ գործեաց , և զա֊
պաշխարութիւնն կամաւ կրեաց ։ քանզի
2 ( ) ըլին . ՃԻ. 18 դրեալ է թէ , եթէ որդի
ուքուք խեռ և անզգամ էցէ , և ոչ լսիցէ
հօր և մօր իւրոց , և պյլն ։ քարկոծեացեն ըզ
նա ։ և թէ մահապարտութիւնէ մեղք ուրուք
հատանիցին և մեռցի ։ կախելովնք փայտե
և զպյլն տես անդ ։ իսկ Ա֊ն ոչ էր խեռ , և
ոչ անզգամ . վասն պանորիկ ոչ քարկոծե֊
ցաւ ։ բայց ամբաստանեցաւ ի հրեից իբ
րև օրինազանց , լուծիչ շաբաթուն , և քա
կօղ տառացն օրինի . և արդիւնք կայսերական հար
կին ։ վասն պանորիկ կախեցաւ ի փայտի , և
ընդ անիծեալըն հաշուեցաւ ։ Առաւ Ա֊
կէբերանն Դաղատ. Ե. 13 ասէ , և քանզի
ժողովուրդն պատժապարտ էր անիծից վի֊
զօրինօքն անցանելոյ ։ վասն պանորիկ յան֊
ձին կալաւ Ա֊ն փոխանակ պյնր անիծից՝
պյլ անկծս , զի ազատեսցէ յանիծիցն յայն
ցանկ ։ զի մեղս ոչ արար և պյլն ։ զոր օրի֊
նակ զմահապարտն մանուէլն վերծայց .
պյնպես և զանկծան յանձն առնելովն յայ֊
նիծից ազատեաց ։ և Առաւելիս ի վերայ
2 ( ) ըլին . ՃԻ. 23 ասէ , թէ Ա֊ն կախեալ
ի խաչին , անիծեալ կոչի Ա֊ղաքելոյն ։ զի
Ա֊ն զանկծս մարդկային ազգի ի Ա֊ն անդր
անցոյց . մինչ վաստահամբաւելն և զանազ
դելի մահի խաչին վասն մեր Ա֊ն ընկալաւ .
զի ոչ յիւիք զարհուրիցեր քրիստոնէական
ազատուին , ոչ երկնչիւր հրէական ծաղա֊
ւին ։ և ի Ա֊երթուղեանոսէ առեալ ասէ .
Տէրն անիծեալ կոչի յօրինաց , և սակայն
միայնակ օրհնեալ է ուրեմն ծաղաւ ըն
հետևիցուք Տ֊ն , և համբերաբար անիծի
ցուք . զի օրհնեալ գոլ կարասցուք ։

❋ Եւ Ոչի տաճիկ դնդեալ ։) Ա. յսինքն զի
Ա֊ն մերկացուցեալ ի զգեստուցն պյնպէս
խաչելին ։ և կամ զի Ա֊ն ինքնին մերկ կէր ի
մեղաց . սակայն զմեղանչողաց զսիժն կրէր ։

Ը֊ն զԱ֊դամ , թէ յորում աւուր ուտիցես ,
մահու մեռանիցիս . ըմբռնեալ ունէր սա
տանայ զպյն ի ձեռինն և տայր ցմեզ ։ Եհան
Ա֊ն զպյն ի նմանէ , և ոչ ի մեզ ետ . պյլ
ինքն պատուաստեաց ցատս Իսկէ ։ ։ վ֊ որոյ և
սուբբս Ա֊րիսդր ապաւնուգէլ կոչէ զձեռս
գիրն . և մնուրհակ պարտուց յանցանացն
Ը֊դամայ . որ ոչ պյլ ինչ է՝ եթէ ոչ անիծս
զանգուած սկզբնական մեղացն Ը֊դամայ . ը
րով ամէն իրըև զպարտաւորս քարշէր զըր
նուէս մեր ի դժոխս . զոր Ա֊ն չարչարա֊
նօք իւրովք եբարձ զպյն ի միջոյ . և բևե֊
ռեաց ի խաչին . և յետ յարուցեն ջնջեաց
և պատուաստեաց զանիծազանգուածն մեղքն
Ը֊դամայ . և զկնի եկեղեցին՝ ընդհեղ զջուր
կողին ի մաքրութիւն սկզբնական մեղաց ։ զի
որպիսի կերպիւ ինքն ջնջեաց զձեռագիրն
յանցանացն Ը֊դամայ , նոյնով կերպիւ զերծ
ցին ևորդիքն նո֊ի ի մկրտիլս ։
❋ ( ) Ը֊ն զփոխոցէսն չընդոկոնոսէ ։)
Ա֊յսինքն չապաստատն Ա֊ծային օրինաց ,
թէ ի ծառայ գիտուէ բարւոյ և չարի մի
ուտիցէք . առ յոր ձգեաց մարդն ևա֊
զձեռն իւր . և ետ առն իւրում ։ վոհա֊
նակ նոցին ձեռաց ձգման ի նոյն արդիւնք
ցեալ ծառն , ինքն տարածեաց զձեռս իւր
ի խաչին , որ էր գործի սպանման պարտա֊
րաց , և զնմանոսեր . յո զեռակիցն խաչին
զփայտն գիտուէ բարւոյ և չարի ըմբռնել ,
և արդել յուտելոյ ։ բայց ոչ ի ծառայն գի
տուէ բարւոյ և չարի . զի այն վաղ ուրեմն
արդիլեցեալ էր զկնի արտաքսման մարդոյն
ի դրախտէն . պյլ որ յուտելոյն չպյնմանէ
մեղքն սկզբնական յառաջանայր , զպյն ըմ
բռնեաց և կատեաց . պյլ ևս ոչ թագաւո֊
րել ի վ֊ր մկրտեցելոց . թէպէտ ոչ եբարձ
զդիւրաւսհուքին մեղանչելոյ ։
❋ Երաւանան հանգստուիեան ։) Ա֊յսինքն
լկամաւ և սանձիւ խաչին . զանաստնձուքի
անկիրթ չաստնակի բնութ մերոյ կրթեաց .
և առ Ա֊ն հաստատուն կապեաց . և յորդե֊
գրութեն Ա֊յ ի փրկութեան ժառանգեցոյց ։
❋ ( ) Իրր ոչ ի ինոն ատեղծողին նոմանչ նոյ
նոյոզ ։) Ա֊յսինքն կամի ասել , թէ որդին մի
ածին որ միշտ ճաղանգն էր կամացն Հօր
Ա֊յ , որ անստեղծ պատկեր Հօր էր . զըս
տեղծեալ պատկերն կամ֊լով կեցուցանել .
պյնպես ձևացեալ եղև՝ ոչ թէ ոչ նախ
ցօղ ի կոմն Հօր՝ և վասն պյնորիկ իբր թէ
պատժեալ . ոչ հրեայքն բաջալերին թէ ,
եթէ յոտնացաւ Ա֊ն , փրկեսցէ պյժմ ըզ

զքեզ՝ ըստ, եթէ մարդ: ասկայն ըստ ասե-
ցին զքեզ ո՛վ Լիպարիտ: որով եցոյց կը
ցորդակից գոլ վիճաստասիրին, ասլ Յ.Ք-ը
նուին, ըստ Դաւթի փիլիսոփայի՝ ի գիր
ասհմանաց: այսպէս և աքս Գրիգոր տես
բակուսեալ թէ զի՞նչ կոչեցեալ վիճակ Ա-
և յաղթահարեալ՝ ի գերազանցութենն ասե-
որպէսիս ոչ մարդկային յոմոթոսն: այլ Ք-ծ
լին զսա նուազադեմք: ո՛չ զի փայտն եր Ք-ծ
լին: զի այն ահա յայտ ե որ բոյս լինէ չորս
ցեալ եր: այլ զի գործեցեալքն՝ ի վե՛ր նո-
և բևեռեալն՝ ի նմին Ք-ծկունք: և Ք-ծկին
նախատեսութե՛ն յամպ ելեալք: և կամ զի
՝ի չորից տարերաց զբաղկացեալ բնութիս
մեր: սա գսպելով և նուաճելով իբր Ք-ծ
պալն և՝ի հոգեկան գոյացութե՛ փոխադ-
զի չարչարեալ մարմինն մեր՛ձ ե առ Ք-ծ.
ուստի Պօղոս Ա.ռաքեալն ասէր. եթէ չար
չարանաց նորա հաղորդ լինիցիմք, ապա և
փառացն: և թէ՝ որ չարչարի մարմնով, դա
դարի՝ ի մեղաց: I Պետ. դ. I:

* Եւ էէր ասասիկան: Ա.յսինքն խաչն
Ք-ին ե իբրև զչորս ուակ առասան և չոր
մի (զի և ինքն ե քառանկիւնի) որով մեր
ամենեսեան և խրոխտականուն՝ իբրև ձիոց
և առաւ.ասաւորեալ նաւուց սանձահա-
ղին և ղեկաւ: քաջզի յիշատակաւ չարչարա-
նացն Ք-ին, ամ մեր մտելական իշխէն դառ-
նան՝ ի Ք-ն: և չարչարանքն որ վա՛ Ք-ն՝ քաղց
րանան: ուստի ասէր Ղեռնարտոս. եթէ
չարչարանքն Ք-ի մտածեցին, ոչ ինչ ե
յիշ. որ ոչ զբաւականաբար տարեալ լի
նելոյն: զի մեղքն հաւմմատեալ առ նորին
չարչարանաքն հեշտանի և քաղցրանալ երևին:

* Եւ ոչդէս ի վեր: Ա.յսինքն խաչն Ք-ին
զվայրանկեալ բնութիս մեր. և՛ի խորս վէմ
ոտիտութե՛ և յաւանհաւատութե՛ զընկղմեալն.
՝ի վե՛ր հանել Ք-ծկին խոկման ընծայեցու-
ցանել: այսպէս Ք-ն յօրինակ մեր բարձ
րացեալ՝ ի խաչին ասէր առ Հայր. ՝ի ձեռս
քո ա՛ճանդեմ կՀոգի իմ: որով եցոյց՝ թէ
խաչն Ք-ին զչարչարանաքն խորտանկին, և՝
վեր անդր յերկինս առ Հայր ելանէն: զի
ցեալ՝ ի խաչին ասէր առ Հայր. ՝ի ձեռս
քո ա՛ճանդեմ կՀոգի իմ: որով եցոյց՝ թէ
խաչն Ք-ին զչարչարանաքն խորտանկին, և՝
վեր անդր յերկինս առ Հայր ելանէն: զի

Ո՛վ Ա.ստուածածին Մարիամ

* Ո՛վ ընդ.ելեալ: Ա.յսինքն զանճառանդ
Ա.ստուածութե՛ն. իւ
րով հնազանդութե՛ ի հաճանութե՛ էած, և
զպատճառն մարդկանս մեր. իբր անպարտ
և հնազանդ մարմնոյն՝ ի խաչին բևեռեաց
տերաբար. ոչ և խաչին տախտակն յայտ
առնէ յորում դրեալ էր՝ Յ.ս.ուսեր Ն.զա-
ցի և իբր թէ անհնազանդից՝ իւրով մարմ
նով և չարչարանաքն նուաճող, և Յ.ս.ուսեր
զի տախտակն յորում դրեալ՝ Յ.ս. Ն.ազով
ցեալ եր. Յ.ս.ուսեր. Ն.զարէից. եր խոստմնակ
եղեալ և բևեռեալ՝ իվերնադպին մահ խա
չին: և զի մարմինն առեալ՝ ի բանէն, մեղ
էր սեռակից. թէպետ նը և մեքուր յոյս
կղքնական և՝ի ներդործական մեղաց: վա՛
որպ խորհրդականապէս զընդվզութե՛ և զյս
տահակութե՛ անհնազանդ մարմնոյ մերոյ.
իբր իւրով մարմնով բևեռեաց՝ ի խաչին, և
տիրաբար իշխեաց. և նուաճեաց զանասն
ձուկս մեր. որպ Տ.ուեն նշան՝ եր տախտակն.
Յ.ս. Ն.ազովցի. Յ.ս.ուսեր. Ն.զարէից:

* Ա.րբե՛ պիտոն ինչ ասէին: Ա.յսինքն
նկատեալ (ասէ) ՝ի հրաշալիստուածն սքան
չասչին, տարակուսեալ եմ՝ թէ զի՞նչ կոչե
ցից: զի թէ՝ ի ներդործութենն նկատեմ, և
այն Ք-ծկին խոն երևի. և թէ կենդանութենն
նկատեմ, և ահա մեռեալ ջոր և սատրուկ տես
սանէ:

* Ք-ծականին գիտութե՛նն, ըստ մարդ
եղելոյն ինչ նշանակութե՛ն: Ա.յսինքն թէ
Ք-ծկին նախատեսութե՛ սատ զնաչխս խոր
հուրդն, ահա անիծեալ կոչի սովետք չար
չարեցեալն: և թէ մարդկեղէն իմաստից հը
նարք կոչեմ. ահա գործեցեալքն՝ իվերայ
սոցա՝ զնս ափշեցուցանեն. ըստ արեգական
խաւարումն. երկրի շարժումն և այլքն:

* Ա.ղբիւրական գիտգիտութե՛նն, ըստ սորին
պէս ինչ նշանակութե՛ն: Ա.յսինքն սրդեօք Ք-ծ
ձեռին գիր և կնիք զան կոչեմ, թէ՝ խաւեղ
ծականաց սկզբնաւորեալ՝ ի ծառոյ ըզյս
և ի մարդկան չինեալ մահու գործիք ըզ
սա յորջորջեմ:

* (կիշ) Ա.ղբիւրն ոչ մարդկային: Ա.յս ե
եղանակ խն ձարտասանական. տարակու
սիլ և ոչ գիտել զինչ կոչել. բայց յետոյ
գիտողապես կոչել: Ա.յսպէս երբեմն Լի
գուրիոս փիլիսոփայն գնացեալ՝ ի Հեան
ինչ կուռ. և Պիւթիաս հարցուկն տեսել
զնա, բերանովն դիցն ասաց. եկիր յիմ
ձենէրալից զոհարանս ո՛վ Լիպարիտ.

կուին և չի՛ թողուին, սա՛կ ինչ մնաց խակու-
թին ուղղէ և զգաստացուցանէ ։ և ցուցա-
նէ զիաւէնան ի վե՛ր իւր ։ ունօղ Աչմարտի՛
մարմնոյ ։ և կամ՝ զմնչեալս մեղօք զգաստա-
ցուցանէ յորժամ կամաւ կրեն պչարչա-
րանս ։ քանզի ոչ ասէ I Պետ ։ Դ ։ I ։ որ
չարչարի մարմնով դադարի՛ ի մեղաց։

✻ (ՀԷ) Ջանքանոկան վինդոլինն ասաւն
կնոպանեաց ։) Ո՚. յայնիքն որք ի՛ նեղեալ քա-
նաման ձևոյ անբանաբար վընջէն ղօղանջէն
և մռմռան (և ոչ զերիվար խանջալով առ-
ցանկուն զիմեն, նիք են ասուն ևխաստուն՝ան
բան կենդանիք ։ որք զպատկերն ունին մար
գոյ, և զխաստղութի՛ բանականի, և սխտուիճ
զանբանիցն գործեն ։ գոլով բանականաբար
խօսող, անբանութս գործօղ ։ սա՛ (ասէ) զայն
պիտիան ողջախոհաբար զգաստացուցանէ, և
մտաւոր կենդանի առնէ ։ ուստի վա՛ Տէր
դատիսի ասի յերդս շարականին, թէ որ
համանման բաբելացւոցն բանաւորին, ի
յանբանից բնութի՛ գարձուցեր, յանբանա-
կան բանութի՛ն նոճաձեւով զարքայն մե-
Տէր ։ և թէ ՝ գաճաղանաւ քո բարկու-
թէ դիմարութի՛ն յիմաստ փոխարկեալ ։ և
Ոսկե՛՛ ի մեկնուէն Եսայեայ ասէ, պատուիճ
և բարկուին Ո՚. Յ , ոչ միայն վրէժ առնու
ի թշնամեաց, այլև յանպիտանեաց պիտա
նիս գործէ առնելոյն ։ այսպէս առնէ և
խաչն Քրի՛ և չարչարանքն նո՛ ։ յանբանութի՛
ի մտաւորութի՛ և ի՛ դիպօնութի՛ գարձուցանել
լով զմարդն։

✻ Ջայլանպանիկոնն օտոյ փեսուիկան։) Ո՚. յա
յնիքն գործուցանիքն և առնելոյ գաղա
նին մոլի բարս մարդոյն, ընտանի աղիւ բա
նականաւե համեմ՝ լեզուհեթեթ կոպիտու
թի՛ն անբանական շարժմանց (որ ե՛ իբր անասո
և անհամ՝ հերակուբ) սա՛ ընորհիւ Յ՚ն իբրև
աղիւ հասեմ՝ ։ ըստ Պօղոսի, թէ՝ և բանքն
ձեր յամ՛ ժամ ընորհիւ Յ՚ն իբրև աղիւ հա
մեալ լիցին ։ քանզի զի՛նչ այլ ինչ ցու
ցանէք և այլանդակ կենդանի քան զբռնաց
կան մարդն, յորժամ անբանաբերն խօսի՛, և
շարժի՛, և գործէ՛ ։ զոր և փիլիսոփայք զանց
հրահանգ մեծատուն կոչեցին ոսկի առաւ
սուն։ Իսկ Իսայն ։ Քրի՛ և չարչարանքն նո՛,
և պայանդակ և զգերացեալ կոպիտ անձն և
զբռնաց մարդն ։ նիհարացուցեալ նազելի
մարդ առնեն ։ և բանականաբերն խոսող և
համեղ կենդանի ։ իսկ ընտանի զբռնեալ կուէ
պատրոյն իմացականաւորին և բանականաւորին ։
որ մինչ՛ ի ձեռն քրիւք և մեղաւ վարուց ան

համ կերակուբ գառնապ, և պղտնդոկ ցո
ցանք ։ ՚ի բոս ուեսոյն բանականի, և ըլ վա
րուցն անբան ։ Խաչն և չարչարանքն Քրի՛
նոճաձեալ պղտնդոկին ՚ի նեղեալ և ՚ի հո
տեալ բարուցն բանական և համեղ կեն
դանի կոչի ։

✻ Ջանքոքնաւորիկանն ի պռոշանանան։) Ո՚. յա
յնիքն վկուցիս և զհօդուն ձևն և զբարս մար
դոյն ։ չարչարանքն և Խաչն Քրի՛ տուչեալ
վայելչացուցանէ ըստ իւրոյ քառանկիւնի
ձևոյն չորիւք բարոյական առաքինութի՛ք ։ և
պատկանաւոր տեսակաւ զնա զարդարէ ։
և խաչեցեալն Քրի՛ կերպիւն զնա պատկե
րեալ ։ որ ընորհիւ Խաչին իւրոյ լինքն
Քրի՛ վրէժ ձևակերպեսցէ կամաւորական
կրմամբ չարչարանաց իւրոց Ո՚ն ։

Ղեռնեռուկս են գոչէեալ գովասնուխնուն ի
ՀԲՐ՝ ՈՒԲՈ Խաչին ։ զոր կոչին ոչխարք
շարժուեալ է ՈՒԲՈ ՈՒ ՊՂԴԱՊԵՏԻ։

ոլն անբուռ հանճարոյն աչխա
նոս ։) Իբր թէ կամի ասել ։
Ո՚. յայնիքն որ դու զայս խոսնոյց կենդա
նին մարմնով ի՛ քեզ կրօղ, և զՈ՚. դամայնիս
քնուէ կրթեալ և վարժեալ չարչարանաց։

զի գեռ յայնժամ ոչ էր հապէս մարմնաց
ցեալ բանն Ին : այլ մարդաձև երևիլ
մարգարէիցն. առ ի հմուտացանել զմիտս
նց առ ապաւնի մարդեղութեանն :
զի ոչ որք բազում ժամանակ ի խաւար
բանի կեցեալ լցեն, ոչ կարեն միահեծան
առ արեգակն նայիլ՝ զի կուրանան. այլ առ
սակաւ սակաւ պարտին կրթիլ: այսպես և
Թարց օրինակաց և ընտանի ձևակերպութեց՝
ոչ կարէր մարդս վերանալ առ դերբնական
խորհուրդ մարդեղութեն Ին. վն այնորիկ
զանազան օրինակօք և նմանութիւնս ձևակեր
պութիւնք ընտելացուցանէր Ին զմիտս մար
գարէից. ըստ այնմ Թէ, յառաջնորդական
միտս նոցա՝ տպաւորէր հոգին զկ՝ բարբառն
իրին, գերագոյն հրաշիւք և պայն: Իսկ պէտք
էր ևս պերճաբոյր կոչել զդաշտանն՝ զի ասե՞ց
զեկուսել, Թէ գալոնքն երագս ընթանային.
և Թեթևս գառնային ըստ նմանութե արեգա
կան : ա՞ : 14 : Լ՞ըդ՝ պէտքէ ասե գազա
նացն. զի նմանք էին արեգական (և սերբար
փին Թարգմանի՝ գլուխ լուսաւորացս. որ է
արեգակն) Իսկ պերճաբոյր ասե զընթացս նց.
զի արագապէս ընթանային : և պայմանք
(ասե) զի կայծակունք Թօթափէին՝ ինձ
նէ : ա՞ : 13 : Ի՞ե առաքեալքն ասե, զի իբ
րև զվաճառս Թուչէին և զվաճս առ իրեար
խառնէին. կամ՝ առ առանձինն է ձայն տալ՝ ի
բախմանէ Թևոցն. և անաստ ի գնացից ա
սե, զի ուղիղ ընթանային, և չեմս ոչ գառ
նային : Լ՞ըդ՝ համայն վերադրեալքս (ա
սե) զնոքա խաչիդ երեսուն կանխապէս գու
շակէին : այսպէս ասե և ձեն Սահակ գնա
ցողն ընդդէմ տաճկաց, ի յերգս խաչին.
անպատուհաս կաց, անքննելի խորհրդոց
ընդունարան ով ձեռք քառաթև. ի խաչառ
նաթևից յարաթռչելոց սրօքէից անտեսա
բար ահիւ պատուհեալ :

Ա՞րդարդ՝ նմանեցուցանէ զկայէն ի միմեանս
խառնեցեալ անուոց : զի անիւն վն քոր
բակուռ (որ է կատարեալ ձև) անփոփոխա
դիր ոտին զձևն. զի քորրակ ձևոյն՝ ոչ ինչ
յաճելանին: և եթէ սակաւ ինչ յաճելցես,
կամ հատցես՝ ապականի : Լ՞ըդ՝ եթէ ա
նիւքն կողմնակի խառնիլցին ի միմեանս, լի
նի խաչ ուղղանկիւնակ. զի յոր կողմանէ և
հայիցի ոք՝ քորրը խաչ տեսանէ : Եւ զի ո
գի կենդանի գայր (ասե) յանիւնն, իբրև
ազգարար և լմնցուցիչ զինքեանէ, Թէ խաս
նուածն իւր խաչատեսակ՝ յարաբերի՛ր ըզ

հրեշտակաց կցորդուած անոցին օրհներդու
Թիւն, որ առ բազմաձայն ի վե՛ր քո՝ դու կը
ցորդ առնես : զի ոտ միշտ ասեն ինք, Թէ
օրհնեա, են փառք Տ՛ն ի տեղւոջ սրբուե
իւրոյ (Եզեկ. գ. 12) դու գոլով փառացն
խաչեցելոյն ի վե՛ր քո կայարան. վն որով և
զընտրեալսն և զվիրկեալսն, հրեշտակաց դու
կցորդ առնես, առ ի յօրհնել զբազմաձայն
ի վերայ քո:

Ա՞ռաքեա ես նշան փրկական փառացն Քի :
Ա՞նգի դու (ասե) մահատիպ և գոր
ծիք մահու գոլով, զաճեալս կենաց ունիս:
և մահատիպ ձևովդ՝ առաքել քան զձեն
պղնձի զկեանս պարգևես: վն որով Սողոմոն
նկատեալ ի խորհուրդ քո. ասաց վե՛րդ,
Թէ օրհնել է փայտն որով լինի արդարու
Թի: զի դու ես (ասէ) աթոռ գառաւորին
արդարութե. զի ի քեզ նստեալ փրկիչն,
զյաջակողմեան աճապարն յօլինակ տպաշ
խարուցաց փրկեաց. և զձախակողմեանն յօ
լինակ անզղջից դատապարտեաց:

Ա՞րուճապետ ես ոչ պանծալի նշան, որ ի փրո
նիւն գխաչին ծառակոտեան ևայլն :)
Ծողել մեր զբուն մեկնուին, որ ի վի՛ն եզե
կիելի աքանչելահրաշ տեսլեանն. տեսցուք
զինչ ձեզ վարդապետիս, Թէ ո՞ զպան տե
սին յարմարէ ի վերայ Խաչին : Ա՞նգղ
Ա՞խա՝ նմանեցուցանէ զնաւչն ջրոյց կենդա
նեաց. որք լծեալք էին ի կառքն Ա՞երջ
բէական : որոց Թիկունքն առ միմեանս կը
ցեալք. և դէմք իւրաքանչիւրոց հայելով
ի չորս կողմանս՝ ձևակերպէին զնշան խա
չի: Եւ զի պան ջրոյք կենդանի՛քն Թէ պէտ
առ միմեանս լծեալք էին. և ի չորս կող
մունս հանդէպ երեսաց իւրեանց գնային.
սակայն պնպէս հաւասար կերպիւ ընթա
նային, որ ի միմեանց ոչ հեռանային: ևան
կարօտ՝ իբր Թէ պնպէս արագապէս ձախ
րէին. ցի պտոյտ տային. որ քան զպն պլ
ևս երագ ընթացուածն ոչ լինէր : զի ընթա
նային քորրակ՝ և առղիղ շարժմանբ. որ պն
պէսի շարժուածն ոչ կարէ գտանիլ ի մէջ
քնական շարժմանց. ոտ և ոչ հանդէպ է
բեաց գնային, և ի միմեանց ոչ հեռանա
լին: Այլև պն չորք կենդանի՛քն լիք էին
աչօք : տես Եզեկ. Ա. 12 : զոր ձե վարդա
պետս բոլոմաեցի և յոհաննէս կոչէ : Իսկ
Ա՞ըբէական՝ զկառքն. զի պնք չորք
կենդանի՛քն՝ էին չորք Ա՞երոբէք : յորոց
գերայ նմանն որդւոց մարդոյ բազմաեալէր:

ըինն ծիանայ ։ վն էր ապա ոչ ոքոտ նե֊
ռայ հալած կոչէ ։ Ա՛սեմ թէ ոչ ես Երիդոր,
համեմատ Հուռանելոսի զոսկեպղինձն և
զդահրիպարն ի նմանայ ։ կամ թէ
այն ան իւրքն քան նրեթայն էին ոսկեպղինձ
հրլոցական ։ և քան փայլմանն էին նման
դահրիպարն ։ իսկ միտն է թէ խառնուա՛ն
անուշոյն՝ խաչաձև յօրինեալ, զքո ձեն նա
խատրէր ոմ ոչ խառ ։

Ընդրդ ՝ պատճառական նախդրիւ ցու֊
ցանէ զպատճառ փոփոխմանն պղնձոյն ՚ի
յոսկի ։ ուր ասէ ։ ոսկի է վերայ ։ ո հինեցոց
ե՛ղեալ ։ ոյ Մոգքայէ ։ Ասուպինն քան եր֊
բայեցոց ՝ նոյն է , որ և ամենակարող ։ քան
զի Թէպետ ՚ի ևս ևոցն քերօբէից լսեր մար֊
գարէն զձայն իբրև Ա՛յ ամենակարողի ։ և
իբրև զձայն ջուրց բազմաց ՝ և զօրաց բա֊
նակաց , և աչեաց ծովու ։ Սակայն այս եղև
իսկապես ՚ի հաչելուէն Ա՛ի ։ ուր Ասաց
ինն մեր Յա՛ ամենակարող և հզօրն Ա՛ծ,
բարձրացա՛ն ձայնիւ , ուժգնին գոչմամբ և
արտասուօք աղօթեց վն խաչահանուացն ։
և լսելի եղև վասն լաճուն ։ Եբր ։ Ե ։ 7 ։
Եւ պն էր մեծ փոփոխուա՛ն, Թէ ՚ի կողմա
նէ փայտին անմիծից ՝ որ փոխեցաւ ՚ի փայտ
արքունե ։ ըստ այնմ, օրհնեա՛լ է փայտն ո֊
րով լինին արդարութի ։ Իմաս ։ Ժէ ։ 7 ։
Եւ Թէ ՚ի կողմանէ խաչելեալն, որ արար
՚ի խաչին զգարմանալի փոխոխուա՛ն։ զի ուր
նմ պատժեցեալք և խաչեցեալք անիծո֊
նէն և հայհոյեն զխաչահանուան իւրեանց,
ոչ այս ո է ՚ի չերկու աւետարանին ։ Ա՛ն ե
զմնակ նոյ, արձակեց զձայն Ա՛յ Աստղպն ։
ո՛ ամենակարողն, անոխակալն և անյիշաչա
րն , աղօթեցուց առ Հայր , Թէ Հայր Թո՛ղ
աստ,զն ոչ գիտեն զինչ գործեն։

Ինգերորդ ՝ զբարբառ Քերօբէիմն, ուր
Եզեկիէլ ։ է ։ 12 լսե՛ալ , Թէ օրհնա՛ւ լեն
փառք Տ՛ն ՚ի տեղւոյն իւրմէ ։ զայն տե֊
ղին մեկնե ՚ի վե՛ր խաչին ։ զի խաչն եղև տե֊
ղի և պատուհանդան ոսկոյ մարգարէին։
և խոկանի առեցելոյ մարմնոյ քանին Ա՛յ։
զի որ երբեմն Քերօբէական կառք ։ և ա֊
նիւ հրոյ կենդանեաց նմանեցոյց զնաչն։
և զայն նոյնն աստէն կոչէ տեղի ։ զի խաչն
եղև պատուհանդան ոսկոյ , և տեղի Հանգս
տեան Քրիստոսի Ա՛յ ։ Ա՛ւրէ ասէ ։ չանեղծն
խոհեմիան է տեղ պատկեր ։ Կամի ասել , Թէ
՚ի քէզ և՛ ՚ի վե՛ր քո զբազմեալն օրհ
նեն ։ զի պատկերն է աստուն ՝
օրհնել ։

ասէ ։ զի նախատեալ և նախատագոլափար էա
չին , եր անդ աստապատ որդին Ա՛յ ։ որև
կենդանի ոգւոյն իմանիւը ։ զի ըստ Երե֊
միայի , Հոգի երեսաց մեր Ա՛ն ։ ուրեմն
նոյն քառանկիւնի խաչաձև անիւն ՚ի տիպ
Վ՛ի , ունէր չինքեան զոգի կենդանի ։ ը֊
զկախեալն ՚ի խաչին մարմնով , ունէր չինքն
զկենդանի և անմահ Ա՛ծուէ ։ ըստ այնմ
2 կորն. Ճ֊ը. 4 ։ Թէպետ խաչեցաւ ՚ի մեր
մէ տկտրուե ։ այլ կենդանի է զօրութե՛ն Ա՛յ ։
Երրորդ ՝ անիւքս (ասէ) այսպիսի չէին֊ք
տեսանն նիւթոց էին ձուլեալք ։ իբր Թէ յոս
կէպղնձոյ ՝ որք դեղին եաղուէի նման
արեգականպես փայլէին ։ Թէպետ Լզեկիէ
ի՛լ ։ 15 Թարգմ. ասէ ։ որ ըստ Եսայեայ
նկեցաւ մեկնուէն՝ ե կարմիր եաղուէն.
կամ կայծ քարն ։ իսկ Թարսիան ըստ լաթի֊
նացոց ասէ ՝ Քրիսոլիտոս ։ որ է զէպեր
ձաւտ ։ ոտ ասի ՚ի Ա՛ենկ բառարանի ։
Ա՛րդ կարմիր եաղուէի դունով ցուցան
անիւքն չորեքկին անցեալք քոդ միմեանս
և խաչ ձևացեալք ։ քանզի խաչն Վ՛ի կար
միր արեամբ որդւոյն Ա՛յ ներկեցաւ ՚ի
խաչելուէն ։ Լաւ որ ասէ , Թէ չ՛ոտ փոփո֊
խոտիք է էացոտաս նշոտեաց ։ իբր Թէ զքո ՚ի
յոսկի փոխիլդ ՚ի պղնձեղէն բնուէ , ՚ի հէ
ռուստ գուշակեաց ։ զի որ յատաջ անի֊
ծից փայտ կոչիւր ձև քո իբրև ժանկահար
պղնձայ , Վ՛ի՛ փոխեցաւ ՚ի յոսկի օրհնու֊
Թէ ։ զի միտ ե՛ւս է ՚իմի էլէքտրոնի ոսկի
պղինձն լինի ՚ի կարմիր պղնձոյ և ՚ի կապոյ
կէ և յոսկւոյ Թուխիպտ , և կոչի Ձամ ։ յոր
մէ լինին ցնծագայ ը և երգեհօնք ։ ոնեւրով
զգայնն միայն ոսկւոյ ։ նմանուէց ը գրքոյ
Ձէ գլուխ ։ վ՛ն որոյ ոչ գտան նիւթոց հոգ
ուած ասէ ձը Երիդոր ։ բայց իրէքտրիս
ըստ յունաց ՝ է՛ յատկապես քերուբիպարն ։
այսպէս մեկնե և Հուռանն " ՚իտեղի բազմա
գունի ականց (ա֊. 4 ։ և 2 7) առեալ զգահ
բիպարն ։ որ է ձիւռ ՚ի ժայռէ ին ծովու
քղխեալ ։ իսկ Ղուկաս վանանդեցին ասէ ։
Թէ գերուբիպարն է ծուռ մանրուր ծովային
ծծմբոյ ։ որ բղխի ՚ի ծովէ , և զօրուէ օդոյ
ևարեգական ՚ի ծովէն փոխարկի ՚ի քան
բիսպար ։ Իսկ Թէ ասիցես , գահրիպարն (որ
է իրէքտրիսն) ոչ է հրահալելի ։ զի յայ֊

Ա նոնք լաւ են նշան ջրօրհնեան երկնափայլ խա
չիդ Աստուծոյ։) Այս ի հինգերորդ գրոցն՝
համառօտեալ զնոքն խաչն աթոռոյն վերացե
լոյ ։ յորում զնոսն բազմեալ տեսեալ Եսայի
ասի 6։ և ի սրբոցէն չորքասփեալ սպասաւո
րաբար ։ որում և վերիքսրբեանն օրհնուիլ
նուագելին ։ Սբ, Սբ, Սբ, Տն զօրուցեալ ա
սելով։ Ասացեալ է՝ թէ արդեօք Ա
սպասաւ միայն զանձն բանիլն Ա.Յ ետես,
կամ զնոսա Երկրորդ ունին։ քանզի ոմանք ասեն
զԱյրն Ա.Ն տեսեալ, վկայութիւն սոյն մար
գարէիս ։ և որք զայս ասեն , ունին զայն
բանն ջատագով՝ կէտ մինչ ասաց յոհաննէս
բազմեալն, թէ զի առաքեցեալ ։ և որ եր
կիցէ առ այն ժողովուրդն ։ լուաւ ասեն
մարգարէն ի յորդւոց առ Հայրն ասացեալ
ահաւասիկ ես՝ առաքեա զիս ։ և յորում
զի հրեշտակացն Աթ՝ ի վկայութիւն երեր ի
դխաց իւր։ Ծնոս.Ժէ.14։և Սարկ.Բ.13։
բայց Յոհաննէս պարզապէս կայս վերա
բերի առ Քն.Ժէ.40 ։ զի զկնի ասելոյն
թէ կուրացայց զաչս նոցն և այլն ։ ասե , զայս
ասաց Եսայի ։ յորժամ ետես զփառս նո՛ր,
և խօսեցաւ վա՛ն նո՛ր։ բայց որք զայն առնուն
ի ջատագովուե՛ն , թէ ահաւասիկ ես՝ առա՛
քեա զիս ։ ծանիցեն՝ զի այն առ մարգա
րէն ասացաւ ։ իսկ թէ և տացուք, թէ առ
որդին ասացեալ էցէ երեք ։ ևթէ որդին՝
ահաւասիկ ես՝ առաքեա զիս։ նմանութ բա
նիւք ոչ միայն Հայրն՝ այլև Որդին խմանեին։
զի ըստ այնմ, Եսայի և զերկուսն տեսեալ է
րեւի՝ և ոչ միայն զՀայր ։ զի զերկոցունցն
և զբարբառն՝ իմի և՛ինայն տեսլենն լուաւ։
Սակ՝զի որ ասէ ։ ահաւասիկ ես՝ առա՛
քեա զիս ։ յուցանէ՝ թէ մերձ էր հաղոր
նելն՝ այն որ պատասխանէր։ նաև զի այն
երեքսրբեանն, նախ քան զմարդեղանալն ։ և
յետ մարդեղանալն՝ ի դէմս սրբ Երրորդու
թեան ասի ։ դարձեալ ոչ Հոգին սբ արտաքս
ձգի՝ զինչ տեսլենէ ։ զի Պօղոս զնոյն բանն,
լսելով լուծիչքն և մի՝ խմաչիք՝ ի Հոգւոյն
սբ ասացեալ ասե առ մարգարէն ։ Լործ։
նբ։ 2 ։ բարբառ խօսեցաւ (ասէ) Հոգին
սբ ի ձեռն Եսայեայ մարգարէի և այլն ։
Իսկ թէ այլք ասիցեն , թէ ընդդիմանի է
լեւի սբ գրոց ։ զի Եսայի ի դիմաց Հօր և
Յոհաննէս ՝ Որդւոյ ։ և Պօղոս ՝ Հոգւոյն
սբ ասեն զմի և զնոյն բանն ։ Յաեմ, թէ
ոչ բնաւ ։ զի ոչ գիմ բան մի և նոյն մար
գ այլոյն եաց ։ այլ վասն Հօր՝ Նայ
ևայ ։ վասն Որդւոյ՝ Յոհաննու ։ և վասն

Հոգւոյն սբ՝ Պօղոս։ Երկրորդ ասեմ թէ
Երրորդական անձանցն էր նոյն տեսիլն.
ոմն ի բազմաց ասացաւ ։ Հօր անձն՝ ի մար
գարէն ։ Որդւոյն ՝ ի Յոհաննու ։ Հոգ
ւոյն սբ ՝ ի Պօղոս ։ զի զի երեքեանն՝
ոչ զայլ և այլ տեսիլս պատմեցին ։ այլ զմի
և զնոյն ։ Իսկ աթոռոյն որ զսբ խաչն խոս
նայ սբ ևս արդապետս խորհրդական մեկ
նութ է, և ոչ բաց գրոյն։ Դարձեալ զի երե
ումն Ա.Յ ի գլուխն որպիսի և իցէր կերպա
րանաւ ևնմանութ՝ էր արտաքին գործ.
իսկ գործքն Ա.Յ առ արտաքս ՝ էին և են
անբաժանելիք ։ Թէպէտ դերընապէս կո
րէ մի անձն տեսանիլ Թարց միւսոյն. որպս
մարմնանալն՝ միայն որդւոյն ։ և ի քառնասանն՝ միայն Հոգւոյն սրբոյ։ Ոմն
յօրինեցուք սեւօբէնէն յայտնի է ։ որ ի
բնոց սբ ասէին ։ և ի մի տերութէ զանն
յանգելին։ տալով մեզ զնուղիղ կանոն հաւա
տոյ սրբոյ Երրորդութե , և միոյ Աստուծ
Լ.յսպէս ասէ Աբեն Յօհան Լսէ՛ ի՛մ կ
նուէն Լսացեալ ի վե՛ր երկ սրբենին , թէ
ոչ ասացին միանգամ՝ սբ ՝ և լուեն ։ կամ՝
երկիցս ՝ և դադարեցին ։ կամ՝ երիցս՝ ևայլ
յաճելին ։ այլ երիցս սբ , և մի սր։ զի Եբ
րորդութեն մատուցանելին զփառաբանութի
երիցս սբ ասացին , և ի մի սր Ժողովեցին։
զի չերիս դէմս ՝ մի երևի Աստուծն ։ և դար
ձեալ ասէ ։ զոր մարգարէս զՀօր ասէ ըզ
տեսութին ։ Յոհաննէս զԱրդւոյ ։ և Պօղոս
զՀոգւոյն սբ ։ զի ամենիւ որ ըստ Աստու
թենէ է, հաճասար է սբ Երրորդութեն զոր
մի սրն յայտնի, բայ՛ խառնիճաղնաճորութեամբ
զոր երիցս սբն նշանակէ ։ և՛ մի ոք ասէ
ցէ, թէ ըստ այդմ կարծեաց սբ վարդա
պետս , թէ աթոռն երից անձանցն։
Ասեմ, թէ աթոռն այն ՝ նախնատեսաբար նշա
նակէր զչորիքն կերպեան աթոռն զոր տեսե
ալ ։ և ըստ այսմ, աթոռն էր հաճա
սար սբ երից անձանցն ։ Երկրորդ ՝ նշա
նակէր ըստ գրոյն զքաճուածն, որ կայր ի վեր
Տապանակին, և երկու քերովբէից դէմ յան
դիմման ի վե՛ր քաճութեն ։ այսպէս մեկնէ
Կուռ՝՝ Եսայ.6։ որ այս աթոռս (ասէ) էր
դատաւորին Ա.Յ ։ և նշանակէր զսահմա
նեալ գոյն Ա.Յ՝ ընդդէմ հրէից զՔրս
ոկրութիւն նց և զդատապարտութիւն ։ և այս
ևս վերաբերի առ սբ Երրորդութիւն։
Երրորդ ՝ նշանակէր զԱ.Յ հաստատութիւնն
և զանեղծութն ։ և զմիշտ կենդանութն։ այս
պէս խմանայ Գէորգ վարդապետ եղնկացի։

այս ևս պատշաճի բոլորի Հրեորդութենն։ իսկ Ընդդէմ՝ խորհրդականապես նշանակէր աթոռս այս՝ զառեղեալ մարդկութենին Ի՚ր միաձուլեալ անձին։ և ըստ այսմ ջորիք կերպեան զոլով աթոռս այս։ Արդ, Ա՚ռիւծու՝ Հզին՝ և Ա՚ղջմոյ՝ եկայք թէ Ի՚նձ ծնաւ՝ ոչ Աբդ՝ քարոզեաց՝ ոչ զԱ՚ռիւծ՝ զենաւ՝ ոչ զԵզն՝ և վերայ ցաւ համբարձմամբ՝ որպս զԱ՚ղջմոյն։ և զայսմանէ աթոռով շուրջ կային սերովբէք։ և այս ոչ էր բոլորի Հրեորդութեն այլ միայն Հրէից։ Ընդ Հրեորդ՝ այլազանօրէն աթոռս այս՝ էր նոր խաչն, ըստ խոստման նոր վարդապետին։ զի խաչն է աթոռ վարդապետին ըստ Ա՚ստուծոյ։ զի Ի՚նքն բազմեալ Ի՚ն ուսոյց մեզ կամարհուիլ։ զՔրիստոս մարմնոյ՝ զանօխակալուիլ։ և Ի՚նքեանս զի մեզ առ Ա՚Ի՚։ և այս ևս միայնոյ Հրէից էր։ որոյ և սրբեալ վայելէր։ ոչ ասէ Հուռն՚՚ Ի՚ վեր երկիր սրբենուցի, թէ Ո՚Ի՚ Ի՚ յարգանս։ Ո՚Ի՚ Ի՚ մարոյ։ Ո՚Ի՚ Ի՚ կախարանի։ Ո՚Ի՚ յաքանչելիս։ Ո՚Ի՚ Ի՚ վարդապետութե։ Ո՚Ի՚ յօրինակս։ Ո՚Ի՚ յաշխատանս։ Ո՚Ի՚ Ի՚ խաչին։ Ո՚Ի՚ Ի՚ յարութե, և այլն։

✻ Պարզ Ա՚ռնէն։) Հաստակ և մեկնեալ։ զի Գրէնն ևս նշանակ վպարզ, և զմեկնեալ բանս։ զի մեկնութիւնքն ըստ որոշման հրահանգեցեալ իբր հրով անջատեն զատեն և մեկնեն յիրերաց։ զայսմանէ փառաւորն աթոռոյ խաչին ասաց (ասէ) Յովհաննէս պարզ և յստակ տեսութիւ, թէ զայս ասաց Եսայի յորժամ էառնս զփառս Ն՚ի՚ Ի՚նքն։ և խոսեցաւ վա՚ Ն՚ի՚։ զի Ի՚նքն վասն փառս կոչէր։ և Եսայի բարձրացեալ և վերացեալ աթոռս ասաց զնստարանն Ի՚։

Ո (օթոցեալ կա և պաշտեցեալ և այլն։)

Ո՚ Ի՚ Այն վեցերորդ գրոջս՝ նմանեցուցանէ զքեզ խաչն աշխատ Ձիւդն, և հեծելոյնն Ի՚նմին զՔ՚ա։ Ցաքար։ ա։ 8։ զի ալեխոն է կարմրադոյն, զոր ասուն ասեն պլատզիք, և լատինք ռուֆուս։ որ է չէկ։ և շիկակարմիր։ սակաւ մի ևս քան զառաջինն։ իբր աղ։ և հրադոյն։ և ձեռն՝ Ի՚երսես լամբրո՚՚ կարմրակերպ կոչէ զաշխատն։ իսկ Ի՚ վեր զՀեծեալն իմանալ զՈ՚Ի՚քայէ՚ Ի՚րեշտակապետն որ էր Ի՚շխան հրէից։ և Ձիոյն խմնեալ զարդ փրկուէն հրէից։ և կարմիր դուեալն, Թէ ազատուի նոցա զօրութե և սրով, և պատերազմամբ ի՚նելոց էր։ քանզի Ձին է պատերազմական կենդանի։ ըստ այնմ, Ձի

պատրաստի յաՀուր պատերազմի։ Ը՚ստ։ Ի՚ա։ 31։ իսկ այլազանօրէն աշխատ Ձիոյս այսոքիկ՝ իմանալ ևս վարդապետս զնաչն Ի՚՚։ քանզի Ո՚՚ իբր պատերազմող հեծեալ և բարձրացեալ Ի՚խաչին, իբրև Ի՚գոր ծի պատերազմողի։ և գերելոցն Ի՚բաբելոնէ ապատուեն նշանակեաց զվիրուէն գերելոցն Ի՚ դժոխս։ և ըստ այսմ ասի յաՀաղ օրհնուէ։ ՁիաՀորեալ ոչ միայն Ի՚ վե՚ բառս քեր արմատոյն։ զոր ակնարկեն իմանալ թէ Ի՚ խաչին էր բևեռ լինել յորոյ վե՚ իբր թէ հեծեալ էիցէ Ո՚՚։ այլ անդ բառասքեր արձատ (ասէ) փայտեղէն խաչին, և ոչ երկաթեայ բևեռ։

Ա՚նգին փառաց գծոելն Հոր նշան պալ՝ (թէ։) Ա՚ան էակցի ևփառակցի բառից, տես զԳլուխ։ որ նոյնագոյ և համագոյակից ասի։ ոչ թէ ոք զմասուննան ձեռնի՝ մարմնակից ասիցէ ձեռնին։ թէպետ ընկերն է օրինակս։ սակայն Ո՚՚ զՀոգին ընդ մասն Ի՚՚ կոչէր։ Ի սոյն եօթներորդ գրոջս՝ համեմատե զխաչն Ո՚՚ աթոռոյն Ի՚՚։ յորում նստեալն ունէր զնմանութե որդւոյ։ որ նշանակէր զապագայ մարդեղութեն բանին Ի՚՚։ Եզեկ։ ա։ 26։ քանզի այնպիսի մարդկային կերպարանօք որ Ի՚ միտս մարդարէից ձևակերպեր Ի՚՚։ կամեր Հմտացուցանել վասն Հմարտի ապագայ մարդեղութեն Ո՚՚։ տես Ի՚ վե՚ Գայթն։ իսկ պակասումն Լուկիլեւի՝ էր վասն ահեղութե Ն՚՚։ Ի՚՚։ Ե։ 1։ որ նշանակէր զխաչն Ո՚՚։ յորում նստեցեր նմանութե որդւոյ մարդոյ յայնժամ, և իրաց կնդապես մարդ՝ յորժամ նստեալ բազմեցաւ Ի՚ կառս խաչին Ի՚ գոլգոթայ։ Լսել ցես, թէ աթոռն այն եթէ նշանակէր զԽաչն, պարտ էր ասել զՈ՚՚ կանգնեալ Ի՚ վե՚ նե՚։ այլ ոչ նստեալ։ զի Ո՚՚ կանգնեալն Հաչեցաւ։ Լսեմ, թէպետ Ո՚՚ Ի՚ խաչին կանգնեալն կայր։ բայց այնքան Հեշտալի էր նմա, մինչ զի իբրև նստեալ էր Ի՚նմին։

Ա՚ նոր ձեռնին անաղօթ և անպատմագիր մատնէն (Հնէ։) Գիտելի է՝ զի մարմինն Ո՚՚ ոչ ըստ ինքեան անպարագիր ասի։ այլ ըստ որում յանպարագիր անձն բանին միաձուլեալ է։ ոչ թէ զմարդս կոչեմք իմացականն ընդուի։ ոչ իմանամք զմարմինն։ այլ զՀոգին։ այսպէս և միոջ Ո՚՚ մարմնոյն անպարագիր (ասէ) ոչ է իմանալի ըստ մարմնոյն։ զի ահա որ միոջէր ըստ մարմնոյն չորս մատունս։ զի ահա որ միոջէր ըստ մարմնոյն չորս

լն անձնաճարտաբար ։ այլ ըստ ընդհան։ և ըստ որում նշան ևպատակեր է խաչելեցեալն ։ որ զինքն տեառնողին, տայ յարաբերել զՔ՝ խաչելեցեալն ՚ի վե՛ր ինքեան ։ ոչ և հետն ա՛ռնիծուն ցուցանել զառնիծն ։ Աւասիկ որ քան հերկրպադի (ասէ) խաչն՝ ոչ երկրպագի իբրև գործիք սակ մարդոյ մահոյ ան։ այլ Ո՛ՅամարդոյնՀակ երեսիւ ևտ կոչէ ։ զի խաչն ձևոյն իբրով խաչելեցելոյն ՚ի վե՛ր ինքեան է մեզ ծանուցիչ ։ զի կրօղինն կրեցեալն և տարեալն ցուցանի ։

Ողբ անհուպշամ վարդա սիրոյ և այլն։)

Այսպս ինն երորդ գրոյս՝ նմանեցուցանէ ըզ խաչն Ո՛Ն տախտակի դատաստանին ։ որ էր իբր կրծանող քառանկիւնի ։ յերկայն և ՚ի լայն մի մի թզաչափ ։ որ էր գործել յոտ կաց, ՚ի կապուտակէ, ՚ի ծիրանւոյ, և՚ի կարմրոյ մանելոյ, և՚ի բեհեզեայ նիւթելոյ, գործոստայնանկաց ։ այ՛ ջուհալակաց ։ և՚իվե՛ր նո՛ր ակունք ընդելուզեալք և շարե՛լք չորս տակ՝ երեքական ։ ՚ի սոյն դատաստանի տախտակոյ գրեցեալէր յանդիմանեա՛ն, և՛ձըմարտու՛ն ։ կամ ըստ լատինացւոց, վարդապետու՛ն՝ և՛ճշմարտու՛ն ։ որ է ըստ եբրայեցւոց, Ա՛ռևիմ և Ո՛ւմմիմ ։ ունէր և զչորս օղս ։ կամ վհապսակս ՚ի չորս անկիւնան։ և չորս ծոպս կամ շիթիս անցուցեալ յոչ նկան ։ և նոքօք կապեալ ՚ի վե՛ր յանջանն և կրծիցն Ա՛հարօնի ։ բայց և նոյն ծոպքն, ՚ի կապիչն խաչաձև կապեցեալք լինէին ։ զի յաջմէ ուսոց ծոպն՝ ՚ի ձախմէ ստորոտ անկեան ծոպին կեան ծոպն կապեցեալ լինէր ։ այսպէս և ձախայնն ՚ի յաջ ստորոտն անկեան ծոպին ։ տե՛ս գայտոսիկ Ելից։ 28 գլո՛ւխ։ ՚ի 15 հատմարեն մինչև յերեսուն համարոյ վերջն ։ Ա՛րդ՝ սոյն տախտակս դատաստանի չամ կողմանէ էր խաչածանոյց ։ Ցախ՝զի էր քառանկիւնի ։ Երկրորդ՝ ՚ի չորից նիւթոց ։ Երրորդ՝ զի ունէր զչորս կարդս ականց՝ ըստ չար ։ Չորրորդ՝զի ունէր զչորս օղակս ոսկիս ։ Հինգերորդ՝ունէր և զչորս ծոպս։ այ՛ չերիս կապօղս տախտակին ՚իչորս օղսկան անցուցեալս ։ Եցերդ՝ զի ևկապքն իբր նման համայիլի խաչաձև կապեցեալք լինէին։ Եւ գրեթէ չամից կողմանց Ա՛հարօն չընդառաջ եղեալ և պնդեալ էր խաչանշանակութիւն ։ զոր ևչման Ո՛Ն ասի ՚ի կտակին չարչարանաց առեալ ՚ի Հեռնարտոսէ, թէ չորս ևս և վերտին չորս՝ ա՛մ բարի քրիստո նեայ վկեանս բարւոյն Յի՛ ։ և ոչ գտանես

գանուի կուսին, ոչ էր ըստ նոյն մարմնոյն ՚ի բոլոր տիեզերս ։ և մինչէր ՚ի դերեզմանի, ոչ էր ՚ի գիտութ, զի ասի մարմինն, եղեալ ՚ի դերեզմանի, և հոգւոյն ևկեալ ՚ի գիտութ։ յերկոցունցն ևս անքաժանելի գոլով ըստ Ա՛ծուէն ։ Ա՛յլև ոչ Ա՛Ջ չարչարեալ ասի։ ոչ ըստ անչարչարելի Ա՛Ջուէն ։ այլ ըստ որում անչարչարելին միաւորեալ էր ՚իչար չարեցելոյնմն մարմնոյն ։ այսպէս և ստորոգ գուի ան պարագրուէն Ա՛Յ որ է ներքին կերպ Ա՛Ջոյնոյ բնութ, ոչ ասի ըստ առեցեալն ըստ ինքեան ։ այլ նկատմամբ յանպատրագրելին միաւորութ ։ ոչ ասէ Ա՛լպերտոս Գ գրքոյ Ը գլուխ, թէ այնքան միաւորութ է անդ, զի որ ինչ ասի զորդւոյն Ա՛Յ, ասի և զորդւոյ մարդոյ ։ և անդրադարձաբար պէս ։ և այս ևս՝ իմանալի է ըստ որում մի է Ո՛Ր անձամբ ։ և մի որդի է ստացուէն, և առեցելոյնն։ Թէպէտ մարմինն Ո՛Ի ոչ է ՚ի հօրէ Ա՛Յ ։ և ոչ Ա՛Ջուէն ՚ի մօրէ ։ սակայն մարմինն Ո՛Ի համեմատութ մարմնոյ մերոյ անպարագրելի ասի։ այլ ոչ նկատմամբ Ա՛Ջուէն ։ զի ըստ այնմ պարագրելի է։ ոչ ասէ Ա՛լպերտոս ։ զի գրքոյ ԺԵ գլուխ թէ, Ե՛ կերպիւ ասի լինիլ Իր ինչ ՚ի տեղւոյ ։ այ՛ ՝ պարագրաբար և սահմանաբար , որպս մարմինն է՝ սահմանաբար և ոչ պարագրաբար , ոչ հրեշտակ է՝ ոչ սահմանաբար և ոչ պարագրաբար , ոչ Ա՛Ջ է՝ մնասմբ պարագրաբար , և մնասմբ սահմանաբար, ոչ մարմինն Ո՛Ի ՚ի ներքոյ խորհրդոյն, որ է բոլորն ՚ի ներքոյ բոլորի նշխարին՝ և ոչ արտաքոյ նմին։ և ըստ այսմ է անդ պարագրապէս , զի է ՚ի ներքոյ նշխարին ։ և ոչ չամ ուրեք ։ և այսպէս է անդ կերպիւ իմն սահմանաբար ։ այլ զի Թէպետ ոչ է չամ ուրեք վասն գոլոյն ստեղծուած։ և ոչ կարէ չայս պիսիս հաճասարիլ, ստեղծողին։ սակայն բոլորն ՝ է՛ ՚ի բաղում տեղիս ՚ի ներքոյ զանազանից նշխարաց ։ և այս է՝ վասն միաւորութ Թէ մարմնոյն ըստ բանին ։ Աւասի երբեմն ուրն ևս աւելի քան զայլ ստեղծուածս ։ այ՛ զի կարէ լինիլ համանգամայն ՚ի բազում տեղիս ։ Աւրեմն զայս ասացեալ բազում տեղիս , անպարագրուէն իմն համարի ձե վարդապետս մարմնոյն Ո՛Ի ։ կամ Թէ խորհրդ մարդեղուէն Ո՛Ի և մարմնոյն , ոչ պարագրի գրով։ զի անձառելի՛ է և առնպարագիր։ իսկ որ միացեալ (ասէ) մարմնոյն Ո՛Ի գնաց խաչն ։ այս է՝ զի ըստ բնականութէ ՚ինմանէ անանջատելի է Ո՛Ի ։ զի այս ոչ է խմանա

զինա եթէ ոչ ՚ի խաչին : զի կ՚ասէր նոր յաճմ
կողմանէ էր խաչ և չարչարանք յորէ ծնընդ
գեան մինչև ՚ի յարուԹիւն : Այլ որ վարդա
պետս միայն զչորս շարուածս ականջն առ
նու նշանակ խաչին . և զայն քարինան կոչէ
փայլինանշաւ . որ պայծառ և լուսատու և
ճառագայԹարձակ : որոց առաջինն էր վիմ
բիւթ : Բ ՝ սարդիօն . որ է սէյլան : Գ ՝ տպա
զիոն . որ է Թօփազ, կարգ մի : Դ ՝ կարկե
հան . որ է լայ : Ե ՝ շամիւղայ . որ է կեռ
եաղուԹ : Զ ՝ յասպիս . որ է պէպերճատ .
կամ եաշմ : կարգ երկրորդ : Է ՝ գռճազմ .
որ է փերուզէ : Ը ՝ ակատ . որ է կապու
տակն . գեղին և կապտաշորԹ կանաչ : Թ ՝
սուտակ . յայ Ծիրանէգոյն . որ է խորին կար
միր . իբր երկաւանի : կարգն երրորդ : Ժ ՝
յակինԹ . որ է լաճվէրտ : ԺԱ ՝ բիւրեղ .
որ է պիլօրն : ԺԲ ՝ եղունգ . որ է ըղընկա
գոյնն . կամ սուլէյմանի . և պալղամի ես
չիմ : կարգն չորրորդ : Իսկ որ ասէ . Ա՛ր
քինային ճշմարիտ Ա՛նա փառաւորեցոյ : ոչ Թէ զո
րինակն կոչէ Ճշմարիտ (այ զտասխտակն դա
տաստանին) այլ Թէ այն օրինակն՝ զոր Ճշդ
մարտապէս փառաւորեցաք . որ քառանդ
կիւնն չինեցաք : ոչ Թէ ապակին էյեր օրի
նակ արեգական . և ՚ի ծագիլն լուսոյ արև
ուն ՚ի վր՚ Նր՝ փառաւորիւր լուսով Նր՝
իբրև ևւրով նախատպիճն : Ա՛րդ ՝ այն ա
կանջ չորեսին շարուածքս (ասէ) որք օրի
նակ էին ընդ խաչին, նովաճ առաքել փա
ռաւորեցան . և չորեքք կարգեան կոչեցան .
զոր ևոչոան Ժառից կոչէ . իբր Թէ կամեցաւ
Ա՛ՀՆ Նոքօք որոՃալի կերակուր ընդհել մեզ
կանոյ եկեղեցւոյ : իսկ և չորս դիմանալի և
հաստատ ի պատուէք պատուհեցար (ասէ)
որք իւզալի գոլով վասն շատ դիմանալոյն
անեղծ կոչին : առջինն է մայրն . որ է չամ
պաձիւն : Բ ՝ նձն . որ է սէյվին . Գ ՝ սարդն .
որ է ԹէՓնէն : Դ ՝ սօսն . որ է չինարին : Թէ
պէտ Ա՛ղաերտ ՚ի չորրորդ գրքոջ Նր գՀ.
՚ի խաչին չորս փայտ (ասէ) լեալ . այ վպատ
ուճանդանն Նոձի . զբունն կիպարի . զնո
տորնակն արմաւենի . և զտախտակն վերնա
գրին ձիթենի : այդ տես վերնուին : Իսկ
Թէ ուստի առեալ է նբ վարդապետս զչո
րեսին փայտս ՚ի վկայուՀ . տես Եսայեայ .
խոհ . 19 : ուրանօր Թէպէտ և այլք յիշին .
բայց սա ՚ի չորիցն միայն կարծէ զնուքն
խաչին :

Յ. ոգովնալ գոմաթուրենան և այլոց : Այս
ցուցանէ զնաչն քէ օրինակել ՚ի գաւա

զանն Յակոբայ . որ առեալ ՚ի դաւար ծա
ռոց չերսեր գկեղևան խայՀձև (զոր տաճ
կինակ կոչեն յերկրին մերում . զոր առնեն
յոռենի ոստոց , ոլորաձև գկեղևան իբր
պռնմայ կեղևելով : յաճուր ծաղկավար
դին , փոխանակ ձիթենեայ և արմաւենեայ .
որք ՚ի մեզ ոչ գտանին) և էին գաճաղանքն
ընկուզի և սօսի ծառոց : զորս Յակոբ Հնա
րելով ՝ գՀօտս իւր բազմացոյց քան զլաբա
նու աներդն իւրոյ : Ծննդ . Լ . 37 : որ նոյնով
գաճաղանօք նշանակիւր խաչն Ա՛ՀՆ . և Հո
տից բազմացմամբն ՝ քրիստոնէական ժողո
վրդեան բազմացումն ընդհինձ խաչին : Այլ
Թէ հնարագիտուԹին Յակոբայ բնական էր ,
Թէ գերբնական : Գիտելի է ՝ զի Լուսաւ
՚ի մեկնուԹին Ծննդ . Լ . 37 համարի զայն գոլ
բնական . և երևի Թէ այնպէս իցէ : քանզի
ոմանք մարք ՚ի յաղանալն գոլով ինքեանք ըս
պիտակք . ՚ի ժամու սաղմնառուԹեան
հայելով ՚ի պատկերս եԹովպացւոց , ծննդ
զեաճ զաճակս քանզի բոլոր գօրուԹին յայն
ժամ տպաւորեալ յերևակայուԹէ . հեղու
զտպաւորեալ գծին ՚ի յղացելումն ըստ օրի
նակի հայելւոյ . որպ դէմ գինչ և ըմբռնիցէ
քարշէ զգծին . և կամ ըստ օրինակի խոնաճ
ևնամեմ ամպոյ , որ քարշէ զգծին արեգկն .
յորմէ ծննդն ծիածանն և աղեղն : և ըստ
այսմ Լաբենոս պատմէ , Թէ կին ոմն զգեղե
ցիկ զաճակ ծննդ ՚ի տգեղ առնէ . գի հայ
էր (ասէ) ՚ի գեղեցիկ պատկեր մի . և ՚ի տե
սուԹէն պղնձանէ անդրանցեալ պատկեր
բնականի բնուԹ : զոր մինչ կամէին դատա
պարտել գկինն ոչ ընացօղ . նոյն Լաբենոս
բժիշկն ազատեաց . գի որոնել ետ ՚ի տանն
Թէ ինչ պատկեր ընչ գեղեցիկ ՝ և գտեալ .
ասաց Թէ յայնմանէ տեսուՀ ինչ պատճա
ռեալ գեղեցկուԹիւն մանկան : և Ա՛բիատ
տէր վկայէ , Թէ ոմանք կենդանիք երազին
ոչ ձին : զի տպաւորուին երևակայուԹէ
որ յարԹնուէ լինի , դպ ՚ի ժամու քնոյ . և
տեսանեմք զի յանկարծ խանչէն իբրև զմա
տակ ձիս տեսեալ : իսկ Թէ յերազի լինին
այնպիսի երևմունք ևս առաքել յարԹնու
Թէ ՚ի ժամու սաղմնառուԹէ : ուստի ասէ
Լուսն '' վկայուՀ Լզիտորոսի , Թէ ՚ի հօտս
երիվարաց եղանիլ ասի . զի գքաջագոյն ձի
անան առաւկեն տեսուՀ ձիանց յղացելոյ .
զի գնման նոցին յղանալ և ծննդիլ կարո
ղեն : և աղաճնասէրքն դնեն զգեղեցիկ ա
ղաճնիս յայն տեղւոջ . յորս պինք կենցաղա
վարին . յորում յաւիշտակուԹիՀ տեսուԹե

րև զապարշում կակուղս և փայլուն ։ և ս-
ւանք ասեն թէ ջուրքն են պատճառք սև
ամրթուռե եթովպացւոց ։ և ջուրքն քսան
թոսի գետոյն որ է ի Յորովայ, փոխանակ ըմ
պոյնս ոխարաց իսպիտակ ի դորչ ։ և ջուր
գետոյն գրատի, փոխէ զհերս ևգմորուս ըմ
պողացն ի գոյն ոսկւոյ, և եղէ քուռխոն ։
Ա. Դ ՝ ասէ՝ ձեզ վարդապետիս է, որ զնոյն
ընկուզի և սօսի, հերսեալ և խըր պուռմայ
կեղևեալ գաճաղանան յարմարէ ձեզ խա
չին ։ զի որպս նոյն գաճաղանօք խայտախա
րիւճ ծնանիցին ոչխարքն, բայց աղօթիւքն
Յակոբայ աճէին ։ այսպես և գաճաղանաճ
խաչին Ա.ի և հարշարանացն մեր յղանամբ
զգանազան ոչխարս առաքինուռե ։ և աղօթիւք
մերոյն Յակոբայ Ա.ի ՝ աճեցուցանեսցի ։
զի եթէ ի նշան խաչիդ, և ի սոսկ պատկեր
նորին (զոր Լդնօն ասէ ։ որ է ըստ յոռնաց
պատկեր) նայելով ոչխարքն խայտախարիւճ
պիտակս ևսպիտակս ծնանիցին ։ ապա որչափ
և առաճել արեամբ քո ներկեալ ի գաճա
ղան խաչիդ նայելով արենագոյն և բոյս
փայլ սիրով քո ներկիմք ։ որ թէպտ վայել
սիկ ներգործեալ ես խաչն վերաբերեալ ըզ
վարդպետս ։ բայց և այն է նկատմամբ խա
չեցելոյն ի վերն ։ վասն որոյ և մեք ի դեմս
խաչեցելոյն յարաբերեցաք ։ զի խաչեցելոյն
զխաչն զօրացեալ ասեմք, և ոչ անգրագէտ
ձագս ։ նաև ոչ ասէ խայտախարիւճ խա
չինքն ծնանիցին ներգործութեամբ գաճաղանին ։
և ժառանգելն և արդիւնն եր իջիլ ։ այ նա
հապետին Յակոբայ ։ այսպես և դու ով
խաչ Ա.ի ։ ի սկզբանէ խայտաւորեցար զա
գաս ՝ զհնորհիւ քո ապրեալսն ընծայեցու
ցանես Յի, և ոչ թէ ինքն ։ թէպտ Լուս
տաշեալ և քերծեալ գաճաղանօք խմնայ
զնէ դրոց ՝ և զսրբոց բարւ օրինական ։ յոր
մինչ նկատմամբ, նման նոցին առաքինուռեց,
զաղնուական գաճաղ բարւ գործոց ծնա
նիմք ։ բայց մեք աճաղանօք խաչանցն Յա
կոբայ, իմանամք զնէ աճաղանն մկրտուռե
և գաճաղանօքն, զգաճաղան խաչին Ա.ի ։
և այլն մնոք կշռեսցուք ։

Լսիոդէս ըստ նորոգեալ Ա.ն ենան նշան, և
այլն ։ (Ա.անզի նշան հաշտութեան Ա.ն
առ մարդիկ, եղաճ աղէտն ի յամս ։ որ
անդրադարձմամբն շուռ աճիւղաց արեգա
կան, ծնանէր ի փոսորակ և ի ջուրն ամպս ։
բայց գու ձմեռոյն հաշտութեն և խաղաղու

զնանն ծնանիցին ։ Լսոսէստե զի յղի
կանայք երկնչին հայել ի դէմս գարշելի
մարդկանց ։ և կանայք հրէից եկեալ յիկո
ղեցի ի գեղեցիկ պատկերս մանկանն Յի
և Ա.ընչասակաց նկատեն առ ի յայնպս արա
մադրիլ յղացեալքն նորապէս ։ թոռն թէ և
նըման ։ Բլեստաւորը շանագրուհին պիտի իցէ
յղացեալ ։ նկատմամբ մորն իւրոյ ի շըն
լինել ի ժամու սաղմոսառուե ։ և կամ ի պատ
կերն շան ուրուք ։ Լսոսի ասէ Լուռն՝՝,
թէ յղի կանայք երկնչին հայիլ ի գարշելի
պէսն կենդանեաց, ոչ ի շնանադրելս խաղ.
յասպուզեան ։ և ի կապկին ։ զի մի հանդէպ
պելով տեսուռե նոցին ղնման երեխայս ծնա
նիցին ։ զի զի կենդանեաց ի կէր առման հնչ
տուռե, զարտաքին տեսական ի ներքս անդ
րադարձուցանէ ։ և նոցին բնաւորական որ
պաճորութին յափշտակէ զտեսական նոցին
ի յատուկ որակուռեն ։ մինչ ուրեմն ըմկալ ին
ոչխարքն Յակոբայ և յըմպելն իւգաց ՝ ա
րուքն երանիցին ի վըր նոց ։ տեսակքն տա
շեալ գաճաղանաց գոյն գգուռնոց, ի ջուրն
ձգեցելոց, ընդ ծնանել տեսակացն և ատուռե
բացն արուաց շարաղուգաղաց ի ջուրն
խառնեալ ։ եբրև զմն տեսակ գանագան ի
չէգան ներմուծ ։ ոչ թէ տեսանիցին եզքն
գարտս խարհանց դեղեցիկ գոյար բծօք, և
հանաչիւք, և ապիտակօք գանագանեալս և
խայտախարեալս ։ Լսոսի զորութիւն երևա
կայուռե գնոյն գոյնան ի յղացեալն ներտպե
լին եզքն, նմանապէս և արուքն գնոյն պատ
կերաս տեսանիցին ի ջուրս աչօք խա
ղեան գորս տեսանիցին ի ջուրս աչօք խա
ղեան, և տպելին յերևակայուհեան ։ և գյալ
նաչանուն իպականաց խարհանց ներ տպե
լով ի նման գաճաղանաց ։ խառնեալ ընդ
առուերաց խգից տեսակի տեսուռե և երևա
կայուռե ։ գարձել կարէ վարկիլ, թէ գաճա
զանքն կազմանիցէ, նշենեաց, և սօսից, եթէ
ի ջուրս գնիցեն ։ զորութիւն լինն առնուն
ջուրքն ի նոցունց ։ գի ըմպոզ կենդանիքն
նոցին գուռնին ծնանիցեն ։ գի գայսպիսի զո
րուհս բազմաց ջուրց տան Ա.րհատուել ։
և Վիտրուս ։ ոչ և ջուրքն եթովպիոյ առ
նեն սեաւ գըմպօղն, օգնութիւք աստիճա
նացն պարեալ գօտւոյն ։ Լսոսի ա գրքոյ
քննանուռե ինձ գլուխ ասի, թէ ջուրքն գա
նազանք, գանազան ներգործուհս փոփոխեն
ի մարդիկս, և ջուրք Սեղոսի փոփոխեն զը
գոյն ոչխարաց բմպողաց ։ յրսպիտակ ի
սեաճ ։ և ես ասեմ, թէ ջուրքն գաղատիոյ
լերանցն առնեն զպճա ապիտակահերս, ևիք

խաչիւ և յարչարանաւք կարիցեմք վերանալ
յերկինս առ Քրիստոս • ոչ և ասէն ասաց Պետ
րոսի • դու ևկ վկայեա իմ : և երիսատասներդն
մեծատուն որ ասաց • վարդապետ բարի ,
զի՞նչ բարի գործեցից զի վկեանս յաւիտե
նականս ժառանգեցից • ասաց ցՔրս. երթ
վաճառեա զինչս քո ; և առ զխաչ քո և ևկ
վկայեա իմ : իսը թէ գին յաւիտենական կե
նաց ե խաչն : զի նովաւ գնեաց աշակերտ
մեան աշխարհին զրգիտեան Աստուծոյ տեսու
թե : և Պօղոս ասէր • եթէ չարչարանացն
հաղորդ լինիցիմք , ապա և փառացն հա
ղորդ լինելոց եմք : նա և Հրեպատացիքն՝
նախ քան զՔրս գալուստն , ունէին նկա
րեալ զթաշ տառն • յո զձև խաչին՝ զի
կրծոցն սերտիխս չածոյն իբրև զնշան ապա
գայ կենի : ասէ Մովսէս՝՝ իմ՝ թաշ նշա
նին • Ղևտ. Թ. 4 : Որպէս կերպեան կին
դանեաց բարձրանալն էր արծիւն , զի՝ ի
թռչնին էր խաչաձև : ուրեմն կրօզք նոցին
նշանի , լինելոց են բարձրանալ՝ ի յեր
կինս : նաև քն նշանաւ խաչին առաքա
տարերեալ թռչնին՝ ի վեր ջրոց • և մարդիկք
ընկենին փայտին հաւատան զանձինս • և չբ
ջեալ ընդ ալիս դպին բաստիճն ապրին՝
Նոյա • Ճք • 5 : զի առաջնորդ ունին զձև
խաչին • յո զսուրնն ընդ կայմին (խոստանա
կին) խաչ ձևացեալ • որովք վարին հոգմով
Աստուծոյն ոգւոյ : Այլև մարգս ունելով զձև
խաչի , պարսի կրել՝ի սրտի իւրում զՔս :
ըստ այնմ, ընակիլ Քրի հաւատով՝ի խիրտս
ձեր : և Պօղոս զինքնէնէ ասէր , թէ բնու
կեալ ե յիս Քս Քրիստոս : և թէ՝ պիտի լինչ
Քրի խնդրեք , որ լինեա ընդ ձեզ խօսի :
Աստուածաբանեալ ես խորհրդապատ ոգեշունչ էին :)
Այսինքն փառացն Աստուծոյ դու ես խորհր
դատու • զի ամ խորհուրդք սրբաւնութե,
արդեամբք չարչարեցելոյն՝ ի վեր քո մեզ
աւանդեցան • և ամ խորհրդոց՝ դու ես կլիս
քոյ • ոգ զնորհրդարան քարեզ զս՝ զի խոր
հուրդք եկեղեցւոյ խաչիւն կնքին և կա
տարունակին : ո արձեալ նշան պարծանաց
կոչէ զխաչն • զի ոգ չաշադգն ձին՝ հեծնո
ղին պարծանք և փառք ե • պատկս և դու
Քրի բևեռեցելոյն՝ ի վեր քո , և հեծնողին
՝ի քեզ : Հատուկ Հակոբ՝ ի յորմուկին Հու
դայի • Ընծն. ԽԹ • 11 ասէր , կապեսցէ զոր
թոյ զլաշանակ իւր • և լուսացէ արեամբ
խաղողոյ զպատմուճան իւր • որ յաշանակաւ
որ ե հեծնելն կենդանի՝ իմա՝ այ զնոր խաչն.
և արեամբ խաղողոյ՝ զիւր զփրկչէն արիւնն

ոմ արեգականն • Քրի նորոգեցար • քանզի
՝ի վեր քո բևեռեալն (ասէ) կոչեցաւ հոգի
եղեաց Ադոյ • որ նոյն ինքն էր նկարագիրն՝
և նախատիպն առեղծեալ հոգւոյ մերոյ •
գոլով ինքն անառեղծ լոյս փառաց , և նկա
րագիրը էուքն Աօր : նաև զի յորժամ նկա
տեմք (ասէ) ՝ի քեզ , քև խմանամք զվերս
հոգւի՝ իպատակեր բևեռեցելոյն՝ ի վեր քո ըս
տեղծել : իսկ ասելոյնէ , որ երբեմն նոյն ինն
յայտնի ե Եզէկ հանգուցեալ ոգիս ևոքս ընդ
նմա էս ձեռ ձացեալ • կամի ասել , թէ որպս
երբեմն նա յայտնապես՝ի գողգոթայ՝ի վեր
քո խաչեցաւ , և՝ի քեզ հանգեաւ իբրև՝ի
յաթոռոջ , և՝ի փակեադոյն անկողնոջ • և
այժմ չնորհի՝ ի քէն անպակաս ե • պատ
և դու ընդ նմա միացել ես չնորհի , զպատ
կեր նորին չարչարանաց • և զձև խաչեցելոյն
բազկատարած՝ ի քեզ ծանուցանելով : և
իբրև անբարբառ բարեխոսի վանս մեր առ
խաչեցեալն՝ ի վեր քո վն մեր համոզելով :
քայց իսա դայս միացեալ չնորհի , առջ
անձնաճորական միաճորութե ոգ ասացաք :
Աստուածաբանեալ ես , և այլն :) ՝ի Այն գրոյս
Ըստ Ղուկ. ԺԹ • 5 : ցուցանէ զխաչն
գոլ նշան մեր փրկու • ոգ երբեմն և թաշ
նշանն հրեշտակին եդեալ՝ի ձախատս հե
ծողացն՝ի վեր բեկմանն եգիպ. Եզեկ. Թ • 4 :
զի թաշ վերջին գիրն հրէից ունի զձև խա
չի : քայց նա յայնժամ՝ ի մարմնաճորմանէ
ունանէ ազատեր զգրոյժաւքն • իսկ դու
(ասէ) ՝ի հոգևոր մահճանէ և՝ի դերուե
ազատեալ ես • և ընդէմ սատնյն (որ սկսեալ
չար խորհրդոց , հասեալ խաուե և թիւր
շաճքը զմեզ խոչտանկէ) դու ես (ասէ)
վահան ամրուե : զի մինչ խաչակնքեմք ըզ
քեզ՝ի դեմս մեր և՝ի վեր սրտից մերոց • ամ
չար խորհուրդք նր որպս զծուխ՝ի հողմոյ
ցրուին և ունայնանան • ոգ ասէ Մովսէս՝՝ •
տեսեալ զսուրն որով զվէրան ընկալաւ՝ի
փախուստ դառնայ : Այլև գիտելի է՝ զի
թաշ տառն հրէից՝ ոչ միայն ունէր զձև
խաչի • այլև սիլոեն էր թէթրակոտմածոն
բառնի • յո անձառելի խեհսվա անուանն
Աշ : որով ցուցանէր առ յապայս՝ զանձա
ռելին Աշ՝ ՝ի վի իւր գոլ բևեռելի : զի՞նչ
է համարդս , եթէ ոչ ձեռքեր անձառելոյն •
և վն պնորիկ մարգս ե ծալեալ խաչ • որ՝ի
յաղօթն ևն և՝ի լողալն՝ լինի բացեայ և առա
ջաճեալ խաչ : պատկս և Թռչունքն՝ ի յօդս
Թռչին խաչաձև տարածմամբ Թևոց : որք
տան մեզ զբարոյական դիտաճորութի , Թէ

ՀՕ. Նոյ զնով վերծոյն ի մահն ջրեղ նգան ոգոյ
շունչ: (Ա. յայնըմ դու մերոյ վերատուն
ծննդեանն պատճառ: զի մկրտուին ե մահ
ուժանն քո պատկեր: ըստ այնմ, որք ի քո
ջիւ մկրտեցայք, ի մահ անդր նո մկրտե
ցայք: այլ քո զկնէն և զչարչարանն բա
ժակ և մկրտուիլն կոչեաց: (ե եպէտ ոչ էր
միոն վասն խորհրդական բաժակի պատա
րագին: և վասն մկրտուե, որով բառնի զ
սկզբնական մեղքն: այլ էր վասն բաժակի
մարմնոյ տուե, և արեամբ լուացման մկրը
տուե: սակայն խաչն քո՝ ևզերկաքանչիւրն
կարէր ցուցանել: զի խորհրդական մկրտու
թիւն յայտնեցաւ ջրով կողին: և խորհրդա
կան բաժակն՝ արեամբն ի նոյն կողէն հո
սեցելով: և մարմնոյական բաժակն և մկր
տուէն յայտնեցաւ մահուամբն քո. և մկրը
տուէն լուացմամբ արեանն: իսկ այլ ինչ
ոք բարեաց կոչէ զնա՝ զի ոմ խորհուրդք
նորոյ օրինացս ի քէն ան միջապես և միջա
բար հաստատեցան: առնելով զզօրութի
ն ի նորին չարչարանացն: եթէ ոք ասէ ըզ
բանն Յակոբոսի, ամ տուք բարիք ի ո
րէն լուսոյ իջեալք: Նմա, թէ և որդի բա
րեաց տուօղ գոլով՝ ի նօրե տուել ասի.
ըստ որում մի ե ներգործուի բոլորի երե
դուեն առ արտաքս: Ասասի ոչ ե իմանալի
որդին իբր մատակարար. այլ բնականաբեր
իբրև զՆպարն ներգործօղ ևտուօղ բարեաց:
իսկ ոչ վարդապետս բաժակաւ և մկրտու
թե՝ կեանչն իմանայ. և զոր ի վե խաչին կա
տարեցան: Ասասի որդւոյն որոշման, որք
զաճառակ ցուցին ընդ նմա խնդրելին. զայս
բաժակս և մկրտուեիս մարմնոյական յա
ռաջադրեաց. Սահ. 21: Սարկ. 17:

Կայսեան անբաժանելի հրոչակ անահին Յիս:

Ա. յայնըմ կայսրան սանդուխտ Յակո
բայ և աղթոռ, և պատուհասդան Յիս: իսկ ան
մահին Յիս ասելով, ոչ զմարդկութենն իմա
նայ. այլ զանմահ Նչխութենն. թէպետ և
մարդկութին առ անմահի միաձորիլով. ստո
րոգութե անմահութեն ասի և զմահկանացու
մարմնոյն. թէպետ ոչ ըստ ինքեան. այլ
հաղորդակ ցուքէ: իսկ և անբաժանելի ասե
լով, իմանայ զնորհականն միաձորութենն. և
ոչ զանձնաձորականեն: և կամ զի խաչն
ոչ պատկեր խաչելոյն, ցուցանէ զնախա
գաղափարն քո յինքեան տպաձորեալ: ուս
տի որքան և երկրպագեսցի, նկատմամբ քո
խաչելոյն պարտի երկրպագիլ, ոչ պատ
կերի քո. զքո յինքեան յարաբերոյն եցու

գի նա էր ոչկոյղ Ձիւնաւ ի ձնձան խաչին.
և արեամբ իւրով մկրտեցեալ. ըստ այնմ,
ձնձան հարի, և լցայ զհանդերձս իմ թա
թաւեցի: Ա. ըդ առ այս երկուարս խաչի
հնձ անելով Քն, կարմրացեալ սիրով էջ
ի մէջն և իդժոխարակոս շոեմարան գժո
խոց. և ապատեաց զարդարան և զնե նահա
պետն. ոչ ասի և յերդս չարականն, թէ
ձիաւորեալ ոչ միայն ի վէմ բուսաբեր ար
մատոյն. այլ քրօբէական կառաւքն ի ստոր
կնեալ ի դժոխս. կենագործեալ հրեղեա
պես վերամս արդարոց: Իսկ ձնձնին հո
գեաւ ասելն ե, երբ թէ Քն բանական հո
գին անբաժանելի Նչխութենն գոլով (ոչ
եր ընդ մարմնոյն ի գերեզմանի) նոյնով հո
գեաւ էջ ի դժոխս. իսկ ձնձնին ասելն, ոչ
թէ բանական հոգին Քի Նչխնէն էու
թէն եր (ոչ և ոմանք վ. դասոյ վրդմամբ
ընկալեալ և ստեղծել հոգին իմացան Նչխ
նին էուէ) այլ ըստ որում Նչխնէն անձն
անբաժանելի եր միաձորեալ. և բանական
մարմնոյն՝ ոչևսկաբար կենդանացուցիչ
եղեալ. և վե ի բանին միաձորելոյն Նչխ
նին կոչեցեալ ըստ գերագանցուեն. և ոչ թէ
փոփոխմամբ էուէն, որքան վոխատրաբար:
Իսկ այլաբանօրէն, որ թուին իմանի Քն.
զի ինքն ասաց. Ես եմ որթն ճմարիտ. և
յաճախակի անկանի՝ ազգս հրէից ասելով,
որք կապեցան յայս գինաբեր որթս ի ձեռն
հաճատոյ յուսոյ և սիրոյ: ոչ ասե Կուռ":
իսկ և զբանն Ոսանիէլի. Ջ. շշ. ուր ասե.
ինքն յայտնե գնատրս, և զգաղանիս գիտե, որ
կայ ի խաւարի. և լոյս ևր ընդ նմա է: ի
մանայ ձեզ վարդապետս, վե ևմանելոյն Քի
ի դժոխս: որ թէպետ տեղին այն էր մթնէին
և խաւար. բայց Քն գոլով լոյս իմանալի
ևն. կարելով ի նոյն խաւարի մթնէին դժոխոց,
ոչ նսեմացաւ. այլ լոյս իւր ընդ իւր եր.
ըստ այնմ, թէ լոյսն ի խաւարի անդ լու
սաւորե է. և թէ խաւարն ի քեզ ոչ խաւա
րեսցի. և գիշերն ոչ գոլիւ լուսաւոր եղի
ցի: իսկ և յայնժամ Քն յայտնեց գնատրս
մինչ կապելոցն ասաց, թէ որք ի կատարած
եք ելէք. և որք ի խաւարիդ յայտնեցաք
ք՛ս: Ակ առ այն թէ, ինքն գիտե զգ
գաղտնիս: ոչ իսկ ասա գհասարակ ան
հուն գիտութենն Քի. այլ զնախասահման
նական գիտուէն: զի Քն գիտեր գգաղտ
նիս սրտից. և գիտեր թէ ի գաղտնի
գժոխոց ոչ ևք էին ազատուելք
արժան իւ:

ցանողն ։ իսկ ոմն գօռնուրեամբ ասէրընէր, Թաք նաբար ի վկայութէն առնու զբանն Դաւիթ թի, Թէ այծ զսուբ ընդ մէջ քո հկղր ։ լսե րեա, ուղղեա, ևթ ագաւորեա ։ քանզի քո սովաւ զինուորեալ և գօտևորեալ՝ տրեց ազգաց հեթանոսաց ։ և սովաւ զամէն յոր դեդրութէն Հօրն իւրոյ հրաւիրեաց ։ որպս թէ որդի Թագաւորի ուժք ։ զապատամբ ազգս՝ Հօր իւրոյ ջնազանդեցուսցէ ։ իսկ ևս ածն է՝ Թէ որդեգրեացէ ։ ոչ արար քո ։ Հանդիսակիր նահատակութեան նախկին վկայե լոյն խաչ անեղական ։ ։ Դ՝ ևս վկայ կոչի. զի զՀնչմարտուէ վկայեաց առաջին պիղատո սի՝ զՀօրէ Յ։ ։ և նախկին ասի ի վկայու թիւ ոք նախ քան զնա չէր հաճատոյ ՅԵ յ Երորդութէ վկայեալէր ։ և կամ վե Հնչմար տուէ նահատակեալ ։ զարձեալ քո վկայ հաճատարիմ կոչի ։ Հայտ։ ։ ։ և ի Պօ ղոսէ Ա Տիմ։ Գ։ 13 ։ բարւոք դաճանօղ ։ զի վկայն է՝ որև դաճանօղ Հնչմարտուէ ։ իսկ քո վկայեաց զՀօրէ ։ և զնորին խորհր դոյ ։ և զկամացն շուրջ զմարդկայինն փրկու թէ հաճատոնէն ի քո, ասէ Կուռնելիոս ի մեկնութէ Հայտ։ ։ ։ և խոչ ։ նեղութիւ ա սելով, ոչէ խմանալի զնաչէն՝ զի կերտէն ոչէ անեղ ։ այլ ստեղծող է խաչին ։ զի յա նեղէն Յ։ կերտեցաւ ի բնէ ըստ ստեղծ մանն յարդանօք հողոյ ։ իսկ բնութեան ածասելով, ոչ խմանայ զանհնարութեական և զան մահ Յ։ էն ։ այլ զմիաւորելոյն առ նոյն անհնարն և անմահն ։ զի գործք ևկիրք մի ութէ անձին առ կցականն վերաբերին ։ Թէպտ գործեական հոդովիւ պարտին խմա նալ ։ այ Յ։ մարմնով բևեռեալ և պչին ։ իսկ ասելովն, Նա որ պատռեցաւ և պչին ։ կամի ասել ։ նոյն փայտն գիտուէ բարեպ և տարի (որ զպարտականին մեղացն Ադամ արտաքսեաց ի դրախտէն՝ վե անջ հնչմարտուէ ։ նոյնն վերստին զմահակիցն ինքեան (այ զի Դաւիթ որ մահակից եղև միշ նորդութէ քո մահուան ։ ըստ այմ, հին մարդն մեր խաչակից եղև նմա) ի նոյն դր բահան եմայծ, ի տեսուն Յ։ էն ։ որ է դրախտ փափկուէ ։ և ոչ յատորինն ադէն ։ իսկ նոյնն ասելով, մի խմասցես գնոյն անջ հատ փայտէն, յորմէ ի պտղոյն կերին նա խատնօղքն ։ զի նա մնաց ի դրախտին ։ այլ սերականաբար խմա ։ այ թէ ի նոյն փայտի սերակիցն բևեռեցաւ քո ։

Չծնօրդն ։) Յ։ յսինքն ընծայարան ։ և սե ղան գաւթին անմահի ։ այ անմահ բանին

մարմնացելոյ ։ և կամ զի անմահ գառն ա սի քո ։ զի որքան և պատարագի՝ ոչ նուա պէս մեռանի ։ այլ ի յիշատակ առաքնոյ պատրագին (որ մահոճամբ և արեամբ էր) կատարի առանց արեան և մահուան ։ իսկ ևրոն ևս ինչէն կոչե զնա Յոհաննէս մկր տիչ ։ զի նա էր լրումն մարգարէից ։ քանզի ամ օրինք մինչև ի Յոհաննէս մարգարէ ցան, և սկզբնն Յ։ աքելոց ։ քանզի նախ՝ նա կոչեցաւ անմիջապէս Յ։ յառաքելու թի ։ ըստ այնմ, եղև պար մի առաքել Յ։ ։ սա ուրեմն մարգարէացաւ զմահոճանէն քի, յորժամ տեսեալ զնա, կոչեաց գառն Յ։ բարձող մեղաց ։ զի եռես զնա դու պատարագելի ի սեղան խաչին ։

Ա մէնք անչէզ և պչին ։) Յ։ յսինքն դու (ասէ) նոյն վերադրեցեալ գառնին զամբար անչէզ ես ։ զի ի քեզ և ի վէր քո հուր ծախչէն Յ։ մարմնով կիպեցաւ և խո րովեցաւ ։ Լաստի բարւոք ասէ, Թէ Յ։ մարդացեալ արտաքոյ քանակին Յ։ ուէն։ այ անեծափոխացաբար և անկրողապես բա նին Յ։ ուէն՝ յառեցելումն մարմնով կրէր զկիրս չար չարանաց ։ զի ոչ գառն արժքոյ քանակին ողջակիզեաւ ի ՀՀուսն։ այսպէս և այ մարմնոյն և եթ զգայր չչարչարանս. և զերկիւղ և սարսմանկանն ի հոգին ։ իսկ ի քանակ Յ։ էն՝ ոչ ժամանէին նոյն կիրքն ։ ոչ եթ փայտ ինչ հարել կացնաւ, և ոչ ի վէր ծագեալ արևն հատանիւր և ըզ գայր չՀարուսն ։ Թէպետ վասն իւրական մարմնոյն՝ իւր համարէր զչարչարանս ։ իսկ ասելով, ևս անմահն անչնչուելի ։ ոչ զանմա հին բնութէն ըստ ինքեան (ասէ) անչնչա ցեալ ։ զի ոչ չնչաւոր է Յ։ ուէն։ այլ Թէ կրելով ի մարմնի իւրում զդառնագին կրս կիծս չարչարանաց ։ ոչ անչնչի ուժք լռել կայր ըստ Յ։ էն, և ոչ պատժէր զչարչա րօղսն իւր ։ նաև զի ոչ ողջակիզացս Հարպն ոչ կերեալ լինէր ։ այլ Յ։ նոմիրեալ ։ Ոչնտ։ Գ։ 14 ։ այսպէս և ի վէր քո զչնչեցին Հնազանդուէն ։ իւրև զՀարպ (ասէ) Հօր Յ։ նոմիրեցաւ ։ այլև ոչ Հարպն է օրի նակ Հնազանդուէ ։ այսպէս ևՀոան ծխել զբանական հոգին քի նշանակէր ։ որ հոտ անոյշ Հօր Յ։ ընծայեցաւ առանց գար շահոտութէ մեղաց ։ նաև զի Հարպն է զո հին պատուական ժամ, և նիւթ հրոյ ։ և այն էր ի քո բանական հոգին ընծայեալ Հօր Յ։ատուածոյ ի հոս անուշից որպէս ըզ կնդրուկ ։

Վ ՓոխանակՍրահին Սողոմոնի յորում
Ջեմեր . դու Նորոյս Սողոմոնի եղեր (ասէ)
Ջեմարան ևսրահ ո՛վ ընդ խաչդ Ի՛ընկալ։
խակ վրանաւ Սողոմոնի ՝ խմանայ զԱտոռն
Սողոմոնի . որ էր տաճարն շինեալ Ի՛նմա
նէ փոխանակ վրանին վկայուէ։ և կամ վրա
նաւ (զոր նիւսացին խորան ասէ Սողոմոնի։
և վրան կեդարու) նոյն ինքն ընդ Երիգոր
նիւսացին՝ի մէնուէնն Երդ։ ա։ 4. Խմանայ
մասամբ զնմ Թագաւորական սրահն Սո
ղոմոնի, յորում բնակէր խնամուն արքայն։
որպ ընդէմ նոյն խնամանոյն, առնօղն խնամ
տուն Ջմարիտ մերն Սողոմոն Ի՛քեզ (ասէ)
երևեցայց զքանչելիս գերբնականս։ զի նա
բնականաւ վնաս արքունական սրահի և խո
րանն զարդարեաց . իսկ զքեզ Ջմարիտ Սո
ղոմոնն գերբնական ընդհանուր և պանծելեօք
զարդարեաց . և Ի՛քեզ հանգեաւ աստուած
քան Ի՛կամարն երկնից և Ի՛դաս աթոռոյ։
քայց թէ Ի՛յետագայ բանն նկատիցեմք՝
առաւել պատշաճի վրանն Սողոմոնի Իմի
տաճարին , քան թէ Իմիր արքայական սրա
հի նոր ։ զի վարագոյր տարածեալ Ի՛մէջ
փառացն Ի՛յ, էր Ի տաճարին . և ոչ Ի՛պատ
ճառն Սողոմոնի։ Ի՛րդ նոյն տաճարն ասէ
իբր աստեղօք Ի՛յահից լուսաւորիւր (2 Մնաց
Ե. 7 . 20) իսկ դու պանծելեօք ։ քանզի
նա ՝ որ վարագուրաւ անջրպետեր զՄա
քուն փառացն Ի՛յ . դու խնդրովք զնա Ի
խաչին Իմիր քոյ միածնին Որդ , մեզ յան
դիման արարեր Ի՛ձեռն զանազան հրաշից,
և Ի՛ճաշակումն կենաց հայեին զմարդիկ մա

Ա՛ստուածն ո՛ երկնաւորն երկնից արար։)

Ի՛նչպէս զանգ ի՛քեզ ևքև, Ի՛ա զաւիմ չարու
Թե մեզաց, հրանշալ և անչէջ բոցով սիրոյն
տոչորեաց . ոչ արեգական նւրով ծագմամբ
զաիմիմն չորացուցանելով . զի Ի՛ա է արե
գակն . ըստ այնմ, ծագեցից երկիւղս ծագ
նոց արեգական արդարոյ Ի՛բարձանց։

Մաքար . ե . 2 ։

(Ի՛նչպէս փառացն հաղորդութեան զՔեզ
գիտէիր։) Ի՛սկզբն քարքայութեն երկ
նից հրաշիւղ . զի եթէ չարչարանացն հա
ղորդ լինիցիմք , ապա և փառացն ըս Քողը
ակ ։ Ալատի դու (ասէ) առ հաճատեաց
նեղեր ՝ մեզ խոստացեալ բարութեցն . օրինա
կաւ ակնակոմեան ամաղակին խաչակից
ըսն Ի՛քէ քո Ի՛յ ։ զի մինչ խաչակից ամա

զակն ասաց . Ի՛շեամ զնս յորժամ գայցես
արքայութեամբ քով։ լուսաւ Ի՛նմանէ , զայսր ըն
դիս իցես Ի՛ դրախտին։ իբր թէ ոչ վայելէր
առատապարգև թագաւորին յամենայնի
նել զվարձն վարձկան խաչակից ընկե
րակց Ի՛եսուանգամ գտանեանն . այլ իբր
առհաւատչեաց ևայրոյ խաչակից ելելոց յանձն
առնլոցն տալ զՀաշտակն երկնից արքայու
թե ։ Ալևս փոխանորդ գրաւոխան ասելով
քարոյն հանգպոհն ։ կասի ասել, թէ որք
զքեզ ատէն կրեն սիրով , դու կրողացն
գրաւական լինիս . որ թէ որպիսի յուսով
զքեզ կրեցին . և յուսայն չժամանիցեն . դու
պարտական լինիս անդէն հատուցման ։
սակայն զի Ջմարիտ ես խոստացօղն . վասն
որոյ ո՛վ ոք որ զքեզ կրէ իբր վկրաբաշխան .
յայդ Ի՛քեզ նկատելով վարձատրիչդ՝ տայ
նմ զյաւիտենական հանգստութիւնն ։ ոչ և
փոխատուք տան խնդրողաց կինչ և որքան
խնդրեացեն . յորժամ զբաշխան գրաշա
կան Ի՛ձեռն ունիցին։

Ա՛ոքհասարակ վերնական անձամուն ևայրն։)
Ի՛սկզբն թէ նեղ և անձուկ Ճանապա
հին կենաց , դու ես նախահաւատ ևառաջ
նորդ ։ որ իբր զբանաւոն յառաջ ընթացեր
բանաս զդուռն արքայութ զքեզ սիրողաց։
և առաջնորդես առ Ի՛ա ՝ որ է ծառ կեց
նաց և երանուի զքեզ կրողաց։ Ի՛բաց մղե
լով զսուրն բոցեղէն որ էր արդելումն կե

Շնորհատուպ ամենայն ջոռոյ ևայրն։) Ի՛սկզբն դու Ի՛փրկչէն մերմէ մեզ ամենայն
յանձնեցար։ և արդև աշակերտելոցն նո
րին Ի՛նորհ պարգևեցար . ըստ այնմ, թէ
առէք զլուծ իմ Ի՛ձեզ ։ և թէ որ ոչ առ
նու զխաչ իւր և գայ զկնի իմ, չէ ինձ որ
ժանի ։ որ ոչ առնու զխաչ իւր, ոչհա ամ
անդն . և գայ զկնի իմ, ահա լցան զի խաչն
է առաջնորդ ՝ մերթին և անձանօթ Ճանա
պարհին երկնից արքայութե ։ որ թէպետ
դառն է իբրև զլեղի Ձկանն Տօբիթայ, սա
կայն քանայ և լուսաւորէ զաչսն ՝ զկամաւ
կրողացն ։ ոչ և Տօբիա մինչ ասաց հօրն
իւրոյ Տօբիթայ, թէ ժուժեա հայրիկ, և
համբերեա, որ մինչ համբերեաց դառնու
թե լեղւոյն, բացան աչք նր։ Տօբ. Ժէ. 14։
նմանապէս և որք համբերեն դառնութե
չարչարանաց խաչին՝ լուսաւորին։ Ամէն
անդ և ամանեթ մեզ ընդհեցար ։ որ թէ

Աւուռ" մեկնիչն վկայութիւն ()դստինո
սի ասէ թէ, թէպէտ անփոփոխելի ընտրեին
ոչ ընդունի, եղև՝ և եղիցի • այլ միայն՝ է•
(զի ինքնէ Հմատատապես է, զի այլոյն՝որ է՝
գոլ ոչ կարէ) • սակայն վն փոփոխման ժա
մանակաց, յորս շրջի ևս մահկանացուին•
ոչ առեմք, մինչ ասեմք • եղև • է • և եղիցի•
եղև յանցեալումն • է՝ ի ներկայումն • և եղի
ցի յապառնումն: այ եղև՝ զի ոչ երբէք գո
գարեցաւ • եղիցի՝ զի ոչ երբէք պակասի • է
զի միշտ է • զի ոչ իմանալի է իբր թէ ար
գեն ոչ է • կամ ընդ անցելոց անցեալ է • կամ
ընդ ապառնեաց իբր թէ ոչէր՝ և ծագիցէ•
վն որոյ ըստ հոլովմանն ժամանակաց մարդ
կային խոսուլքին պլպլի • որ ոչ երբէք պա
կասիլ կարաց կամ կարէ • կամ ժամանակին
յեղեղել կարէ • վն որոյ Հմատատապես ա
սին զնմանէ բանքն իւրաքանչիւր ժամանա
կի: Եթէ ես պարզապէս ասեմ, թէ նա ընդ
անցելոյն՝էր • ընդ ներկայիցս՝է • և ընդ
ապառնեաց՝ելոյ է • և յիւրաքանչիւր ժա
մանակի է է • զի ժամանակքն առ նա ոչ
փոփոխին • զի նա է փոփոխիչ ժամանակաց•
յամէնեան զնա ոչ սահմանէ • զի ինքն է
յամէնեան, և չտափ յամէնեանց: վն որոյ
էն • և որ էին • և որ եղիցին • ըստ իմացման
մերում միայն փոփոխին • և առ Աստ նոյն է
էրն • և եղիցին ընդ էին: որ առ եբրայեցիս
(ի Հօվայ) ասի • զոր յայտնեաց Աստ Մովսէ
սի ի Հարցանելն զանունն իւրմէ • այ
սասցես ասէ, թէ որ էիմն առաքեաց զիս•
որ թարգմանի ի Հօվայն • ես եմ որ եմ, առ
որ պարունակի էրն և եղիցին: զի որ առ
մեզ եղևն է անցեալ (նոյն էին որ այժմ է
էր և յայնժամ) և որ եղիցին, է՝ ի մեզ ա
պառնի • առ նոյն էն՝ ոչ վտնազանի էն յե
ղեալն էն • զի որ այժմ է • նոյն է և յապառ
նում ոչ զայժմու ներկայական էնն:
Իսկ թէ, որ էն • և որ ես • և որ գալոց ես•
միայն միոյ անձին ասին թէ բազմի Երրոր
դութէ: Վասելի է՝ զի ոմանք զայս միայն
առ Հայր վերաբերեն • զի Հայտ. ա • 4:
զկնի զայսոսիկ ասելոյ: ասէ, և ի Յէ: Ես
այսպէս Աստուած մեկնիչն յայտնի թէ:
ոմանք առնուն անզանազանապէս զՀ՚Յ
ըստ որում Աստուածն հաւասարակ է երից ան
ձանց • և այսու իմանան զՀ՚Յ կայուածն• ան
փոփոխութիւնն • և զյաւիտենական գոլն• զի
որ էն • և որ էին • և որ գալոյն է • կամ է
լոյն է յապառնին ժամանակի • կայուն• ան
փոփոխ • և յաւիտենական է: զոր Հաստա

պետ՝ի ջրոյ տարերաց կազմեցաւ•ասկայն
քան զնմանացուն մեր՝ այլ առաւել՝ի գե՞
րակայն բազմեցաւ:
Ա-նուշ յոգեառնէն Աստուծոյ) Ա. յոհնէն գոհ
ես ունիմ յայսմ Թուոյ և զօրութենէ Աստ
ուծոյ արուեստից • որ հրաշից և հնարից
ձեզ խորհրդոց: և՝ի մարմնական ոչաց մեր
տեսութէ հեռացելոյն Քրիստոսի՝ նշան ա
նուանօք: զի որքան զքեզ տեսանեմք՝նշա
նաձգ զնաչեան՝ի վերն քո մտածեմք: Աս
ա՛ և՝ի տեսլեանն Յհ • ԺԲ • օրինակեցար
՝ի՞ երման երիվար, ՝իմ՝ քոյ նաեւալ ունե
լով զգառն Ա.Յ, վանիչ վհշապին սատանայի
յանդգնութեն: ուր թէպետ ըստ մեկնուն
Աստուածբանիսն, անդ ձերման ձին՝ նշանա
կէ զՍ.Յ • և զերկն մաքրութիւն•զերանութիւն
զվստահ, և զյաւիտենականութիւնն: բայց
ձեզս Աստուածդր իմանալ զնաչն Քրիստ: որ առ
այս էր ձիաձորեալ Քրիստ • և ոչ ըստ ոմանց
յիմարաց՝հեծեալ՝ի վերն բևեռի միոյ՝իսա
ջին• զի այս Սարդարեից և Աւետարանչաց
ներհակէ: այլ որ ձիաձորեալ ասի յերզա
շարականին, յայտ է զբուսաբեր արմատոյ
խաչին • իսկ երկաթեն ոչ է բուսաբեր: և թէ
Տաճեւացին ձեւեռ ասէ՝իմն ուսոյն, ոչ է
իմանալի թէ ուստ Քրիստ բևեռեցաւ • այլ
որովք խաչն մասունքն առ իրեար բևեռե
ցեալք էին (որք Հանդիպէին դէպ ուսոյն
Քրիստ) զայնց բևեռացն խոսի: Ա.րդ՝ասէ
հեծանողիս (ասէ) ՝ի սպիտակ երիվար խա
չին, տալին վերին աթոռոց դասքն զօրհնու
թի՝ասելով, Տէր ամենակալ• ոչ էն• և ոչ էր•
և ոչ յապայն յոսով յայտնեցեր: Հայտ•
Ժթ • 17: Բայց գիտելի է՝ զի ոչ վրպա
պեաս յայլ և այլ տեղեաց կցէ զայս վկայ
ութիւն: զի ուրանօր ասի՝ի սպիտակ ձի հե
ծեալ, որով լմնանայ զՔ.ն • և ձիոյին վերջ
խաչն՝ի նոյնութեամ տեղւոջ ոչ գոն գրեցեալք•
որ ամենակալ որ էն և այլն: այլ գրեալ է,
թէ անուն նր կոչեաւ բան Ա.Յ • և թէ՝ի
վերն պատմուճանի իւրոյ, և՝ի վերն ազդամոյ
իւրոյ ունէր գրեալ • Թագաւոր Թագաւո
րաց • և Տէր Տերանց: իսկ՝ի վկայութէն բե
րեալն ՝ի յովհ. վարդապետիս՝ է՝ի ս գրուխ•
և չ համարն: ասկայն զի վայելեր պնակ
օրհնուի հեծելոյն՝իսպիտակ ձիոջ նմին իրի
յայլ և այլ տեղեաց ըստ պատշաճին՝իմոյ
առնու զվկայսն: զարձեալ նոյն բան • Ա՛,
Ա՛, Տն Ա.Յ ամենակալ • որ էն • և
որ էս • և որ գալոց ես • գրեալ է Հայտ•
է • 8: բայց՝իմն ի գլխոյն ևէ համալ

վկայուբք Ա. յդաշարու ասել, թէ անուամբ
իւ հօվայի, ներկայացուցանել խորհուրդն
Որ յ Իորդանէ. զի երեք ենթակայուբքն
եռակի կրկնելովբք գոյացական բանի նշա-
նակին. իսկ միութեի էութեն շարկապական
միաձորուբքն և լսո պամ եղեցին, յարաբե
րի առ Հայր. որում ստորոգի կարդղունին.
և կատարածն, որ պատկանի ապառնեց:
եղեն՝ Հոգւոյն Որ յ. որում ստորոգի բա-
րունին զի բարունին Հոգւոյն եղև պատճառ
որ զի՛ Ջ եած ի հաղորդել զնւր բարունին
ստեղծուածոց: էն յարաբերի առ Որդին,
որում ստորոգի իմաստութին Ա. Յ: որ ա-
պառնեայ և անյեղոց ներկայ է. և զամ ի բա
րով ներկայուբք յաճախութենականութե իւրա
նախանձամբ և պահ՛ : նաև զի յայտնիկ
երևա՝ ոչ այլապէս էութենական նշանակու
թի. զի եղեցի՝ Ջ. և եղև՝ ոչ են ածանց
ցեալք յհական բայէն. որ է՝ եմ. այսպէս
զնոյն էական նշանակուբ պահէն. և միայն
ժամանակաւ զնոյնս յարմարեն, և եղանակ
կաճորեն: դարձեալ ասէ, թէ այսոքիկ կա
րեն վերաբերիլ առ գործս նախատեսութեն
Ա. Յ. զի եղեն՝ նշանակէ, թէ Ա. Ջ ետ զըս
կիսքեն իւրոց գործոցն: էն, թէ նոյ տալ ըզ
յառաջադիմուե: եղեցեն, թէ նոյ տալոց է
զկատարելուբ: իբր թէ, Ա. Ջ է սկիզբն եկե
ղեցւոյ. և ի նմանէ է յառաջադիմուեն, և
կատարածն: և ի յորս գլուխ ը հատանն ա
սէ, ատա ընձեռէ զխորհրդոյ և զկատարած
նուէ ամենեցուն Երրորդուե. ուստի պար
տի ծանիլ և սկսանիլ յայնմանէ որ էր. որ
է Հայր. զի այս է հին աճուրց յառաջ
քան զՏ. և քան զամ յաճախեան: դրձել
զկարդ երից գործոց. որ երից անձանցն ըս
տորոգին. ստեղծման. փրկուե. և արբեացուց
մանն: Առաւել որ էրն՝ ստորոգի ստեղծմանն.
որ էն՝ փրկուե. և որ գալոյց է՝ արբեացուց
մանն: առաջինն է Հօր. երկրորդն Որդւոյ.
և երրորդն Հոգւոյն սրբ: թէպէտ բոլորն
է բոլորին, բայց ի պաշտօնական փրկուէն,
որ եղև մարմնացելովն: Լակ ոչ վարդապա
և զերեսեանն վերաբերե առ Որդի. զի էրն
է՝ նախ քան զմարմնանալն. էն՝ յետ մարմ
նանալոյն. և որ գալոյն է՝ ի դատաստան:
զի առաջնոյն ասէ Յօհաննէս. խնդրեանէ
էր բանն. և թէ՝ որ էրն ի սկզբանէ. վասն
երկրորդին ասաց ինքն. որ էննն Ա. Ջ: վա
երրորդին ասէ Յօհաննէս ի տեսլեանն.
ատա գալոյց է ընդ յամպս երկնից: Յայտ.
ա. 7: քանզի ը այլ և այլ առաքելոյ

և երից անձանցն, և զոյրբին ի միասին պատ
շաճին. զի ոչ են ծանօթականք, և ոչ առքն
յականք. այլ ստորոգուեք. որ ոչ առանձ
նացելոցն, նմանապես և զոյրբին հաւասար
կօրէն պատշաճին:

Որբէս ծագեռնս եղեցաց որ խեղճել եղջե
րօս ժառոյդուք և այլն:) Նատանօր
համեմատ զՄուրբ Հաչն ջրից եղջերաց
զոր ետես Ջաքար. ա. 18: որովք ցրուե
ցան յուդայ և իջել: Թէպէտ ըստ դրոյն՝
նշանակեին զառ ի չորից կողմանէ խոցոտիլն
հրեից ի ժամանակի գերուե: և կամ որ
ի չորից Թադաւորաց զգերիլն նոյ նշանակե
լով. այ յատորեսոտանեացց, ի բաբելացւոց
ի պարսից, և ի մարաց: և կամ զՀրաժանն
Ա. Յ, որ ի չորս կողմանս Տի ետ զնա ի գե
րուե: և կամ զչորս Թադաւորս նշանակէ
որք ցրուեցին զնեէ. այ զՊոռճա. զՄաւլա
նասար. զՄենեքարիմ. և զՆաբուդոդոնո
սոր: ոչ ասե նոքա՝ Աբեսս լսմբ՝: իսկ նոքա
Որիդոր, չորիւք եղջերօք խմանայ զքառա
թև նոքա խաչն, որով յաղեցաւ ցասումն բար
կուէն Ա. Յ ի չարն գործարեցելոց: զի այս
եր հնձանոց ի Հեռեին, Ա. Ի, որով սրբեաց
զկաշ լեր. որոշելով զորեան արդարսն, ի
չար, յոյ մեղաւորաց: զորոյ օրինակն արար
ի դժոխս. և այնպէս առնելոյ է յաճուրն
գատաստանի: Ա. յլ որպս խրթև զեղջիւր
խորտակեաց զկռատպաշտուե հինանոցաց
խաչն Քի. այսպէս և ոչ զարագընթաց է
րիվար շուտով տարածեաց զանուն Քի
ի չորս կողմանս Տի: և երատանէ և լկամն
նման՝ զամենի բարս հեթանոսաց ի զգաս
տուե և ի համեստուե յեղաշրջեաց: քանզ
զի չկշռաւն խաչին՝ կ սանձ մոլ ձեց: նաև
ետես Ջաքար. ձ. 1. զի ի միջ երկուց լե
րանց ելանելին չորք կառք. որք պիտեին ի
չորս կողմանս Տի. որով ենշանակուբ (ա
սէ) քոյդ քաւարարութի: զի ի չորեսեին
կողմանս միով ընթացիւք. յայնմանէ Ջա
նապարհ ընթացից նոյ լինելը խաչաձև. որ
նշանակէր (ասէ) զքեզ ոչ Տէ խաչ. որ է
զեր կառք հանդստանն բանին մարմնացելոյ:

Պայծառանալոյ Ջհն վկհին Ծագման:) Հայտ
նի գրոյ ցուցանէ, թէ ոչ Հեսու որ
դի Նաւեան, զգարիկա Ջէ հնձեալ ի չոր
գանանէ և չինեաց սեղան առ ի իշատակ
Ա. Ջայնն բարեբարուեն (որ ոչ Մովսիսէ
զկարմիր ծովն անցոյց ցամաք ոտիւք. այլ
տէս և Հեսուէ զյորդանան. Հեսուէյ

ես։ որ իբր եսանաքարիւճ սրեալ ։ և եղեալ
ես նշան աքանչելի արուեստին ՚ի Քրիստոս
առաւելեան ։ Այ իբր կէտրս բերան ոչխարի ։ ո
րոյ խոցն անբուժելի է ։ պատկեր և դու ՚ի
ձեռն ՚ի՛ն ՚քառաթերան սուր դատաստան ։ որ
քեզ զՔրիստոս զօրուբ սպրկեալ կոխեաց (որ իբր
տապան պրկեալ էր) որպ խոցն և վէրքն
քեզ խոցեալ՝անողջանալի մնացին և անկ ցե
լի ։ զի անպատուաբանելին ՚ի՛ անկցելի, և
անբժշկելիս Հատի Խակէ՚՚ ՚ի ձառս խաչին
ասէ։ եթէ կամք և համարձակուբ և հաճա
տուք դրեցես զխաչն ՚ի քէրեզդ՝ չկոչ լինչ
՚ի սիրտդ դիւաց որ մերձենայցեն առ քեզ։
առեալ զսուրն՝որով զվէրսն հատուտեալ
զմիոգնին ՝ որով զապրդու զՀարուածան ըն
կալաւ։ եթէ մեք ջոեղիսն ուր մնհպրաքն
ընդ մեջ կորին՝ յորժամ առնեմք զարհու
բիմք ։ զմնաւ ածս։ զի՞նչ լինչ սաչն կրեայե
որով քակեաց ՚Ադ զամրուն նր և էհատա
զդրախ վիշապին ։ Խաչն զդրուն դրախ
տին նորոգեաց ։ զսաչնչի Քրիստոս ։
վա պարսիկ ոչ են դէք ահագինք ։ այլ քա
մնհելիք ։ և ոչ մահ ։ այլ քուն և պչին ։

Ա՛ ան ՚ի՛ մարգացելոյն ասելին ։ ա՛դամ
ածայինս ։) Ա՛ յսինքն իբր կարապետ
և ցուցակ մարդացելոյն Ա՛Յ վի՛ մեր ։ զի
որքան գնշան խաչին առնեմք ՚ի միտս ա
ծեմք վի՛ մեր զմարդացեալն Ա՛Յ, և գնո
րին չարչարանս ։ Ա՛յլ ոչ մեզ հաճատա
ցելոցս ցուցանէ խաչն զՔ՚Ի՛ զօրուբ և զի
մատուբեի ։ այսպես հրեից լինի գայթակ
ղուբ ։ և հեթանոսաց յիմարուբ ։ զի հրեից
գայթակղուբ է՝որք նշան խնդրեին ՚ի Ք՚Ի՛։
և Քրիստոս զաշխարն մարմնոյն քակտուն անց
նէ։ և գայնքան աքանչելս տեսել ՚ի Ք՚Ի՛։
և ՚ի խաչ մատնել զանձն ոչ կամեցաւ փըր
կել։ զի որպ յաքանչելիս նր հայեցեալ զար
մանային ։ և մինչ իբրև տկարի թշուառ
զինքն խաչել՝ գայթակղեցան ։ պատկեր կղէ
օպեանքն ասելին (իբրև գայթակղեալք) մեք
ասն ունենաք թէ նա էր որ փրկելոցն էր զնս
րայել ։ նաև զի հրեից կարծելին զգալոց
Աեսիայն մշանչենաւորը թս ՚ձ՛որ լինելոց։
ոչ ածելին։ մեք լուաք յօրինաց, թէ Քրիստ
յաւիտեն կայ, և դու զնմանդ ասես պարտ
է բարձրանալ որդի մարդի ։ ոչ է այն
որդին մարդի ։ Յօհ։ Ժ։ 34։ զի Ա՛Ծային
դիրք յաղագս փառաց և թագաւորութե
նր պարզաբար պատմեին ։ և որ յաղագս
չարչարանաց նր՝ խորհրդաբար ։ զոր ոչ կարէին յատակօրէն խօսել։

Ք ։ շՒ ։ զի Թերևս յորդւոց յորդիս անմ
ռաց պահելին որդիքն իւրեանց զՅ արարել
բարեարարուին առ ինքեանս։ Ի դր նշ պա
րինքն վերառաւ ՚ի յորդանանէ ։ և սէ
զան կազմեցան իբրև վիշեվիք) պատկեր և
դու ՚ի՛նմանիս ՚ի՛ եզար իբր սեղան յու
սոյ վիշեցման նորին փրկագործ բարերա
րուին։ Այլ որ վարդապետս, զի՞ եսու որ
դի Սաւեայ կարծէ զոլ յազգէ Սանասէ
ի։ սակայն Ձմարիտն է, զի էր յազգէն Լ՚ևի
բեմի ։ ոգ ասի Ա՛ռոց։ Ժ։ 9, Թէ ցեղին
Լ՚ևիրեայ լըտեան էր ։) Աես որդի Սաւ
եայ ։ բայց Թոռի Թէ ՚ի բերայ սկսալ լոյծ։
և փոխանակ Եփրեմեան գրելոյ ։ Ա՛նասեան
գրեալ է։ զի որ վարդապետս որ Ա՛ծաշունչ
գրոց չտեսարանն էր՝ ոչ պնպես սխալուիր։

Ջ ուրն կենդանոյ ։) Ա՛ յսինքն, աճապանի
կենդանի ջրոյն՝զոր ես մնքրիչ (ասէ)
ոմ ոք խաչկենդանի ջուր ասիւր ՚ի՛ծոցն՝
ջուրն դնայուն ։ զի գադարեալ և կայուն
ջրոց ՝ մեռեալ ասէին, վը անշարժուեն նմանի
մեռելոց։ իսկ որ վարդապետս՝ ոչ խօսի վը
դնայուն ջրոց ։ այլ որ նիւթ կարէ լինիլ
մկրտուբ ամ ջուր բնական ։ զոր առ մկրը
տուին վերաբերուբ ՝ կենդանի ջուր կոչէ ։
Վարձէլ ոչ խաչն կոչէ էէր խոր ոչխար
յոգեառ եկեղեցոյ ։ այ աճապանին։ զի աճա
պանն է իբր արգանտ նորածնելոցն մկրտու
թէ։ այլ ոգ խմորն գբոլոր զանգուածն առ
ինքն գարձուցեալ խմորէ ։ պատկեր և քրիս
պատճառաւ (ասէ) որք ՚ի մանկ ՚Ա՛ի մը
կրթին, ՚ի սնեալ գուռնայ մեղաց իբրև յագ
ուժոց ՝ գառնան յաղագնական սպիտա
կուի ։ զի դու՝ իբր Թէ ՚Ա՛ն արեան գու
նին՝ զնման զարդարես ։ և զնորածնեալսն
մկրտուբ՝ Ա՛ՒՀ, իբր պատմուճանաւ վայ
ելչացուցանես ։ ըստ այնմ՝Թէ որք ՚ի՛ Ա՛ի
մկրտեցայք, զՔ՚ի զգեցեալ էք։ յորոյ սպի
տակ մնքրութէ օրինակ, և Ա՛ծապզեցուբ
յանմեղուբ ապացոյց։ մկրտելոցն զգեցու
ցանեմք զսպիտակ կուսեաց չապիկ ։

Ա՛ոտ կենսոյս։) Ա՛ յսինքն Ա՛ծնապարհ
կենայց ես դու ։ որ զհետևողսն քեզ՝
փրկչին ընթացակից առնես ։ զի ՚Ա՛ն՚երկ
նից Ա՛ծնապարհին զքեզ արար բանալիք։
որ իբրև ընդակից ։ այ ընթացակից ամ ու
մեք ։ սիրողաց երկնից Ա՛ծնապարհին լինիս
կրթարան և դաստիարակարան։

Ա՛ոք ածմոնիս։) Ա՛յլ Թէ կամի ասել յ՚Ի
մեռեալ ։ այլ Թէ ՚Ա՛ի Ա՛Յ Ա՛ծնէն՝ սուր

Թէպէտ գուշակող մարգարէքն յոսատէ
րեալք Յ՚գիտէին վճռօրէն վասն որոյ
և իսահելին · բայց գուե՛ իկքն ոչ էին տե
պ՚ակ բաւական դպիրքն և ՚ի կնիչքն օրինաց՝
և քահանայքն գիտէին · բայց Թագաւորանե
լին · զի տեսանէին թէ ՚ի նա խանձու իւրեանց
պանպէս լինելոց էր · վն որոյ զտեղի ծնրդն
դեանն նորա փութով գտին, թէ ՚ի բէթլե
հէմ ծնանելոց է · և վճռ խաչի և չարչարա
նաց նոր ՚ի բաց վերս լինելին ևսանգիտուէ խոս
տովանէին · և իւր իրաւամբ գնա ապանել
գոլ պարծէին առաջի գուէհկաց ասելով ·
վա՛հ որ զտաճարդ քակէիր, ևերիս աւուրս
շինէիր · ապրեցո՛ զանձն քո ևէջ ՚ի խաչէդ ։
և այսպէս թէ, զայլս ապրեցոյց, զինքն ոչ կա
րէ ապրեցուցանել · իջցէ պա՛ժ ՚ի խաչէդ
և հաւատասցուք դմա։ Ա՚հա պատրիկ էին
հրէից գպիտակըն էին ։ զի յոսպին մշտն
ջենաւոր Թագաւորութէ, ևտեսին խաչիւ
կ՚ամրեալ · և գյարուցին կաշառք ծածկե
ցին ևոչ ստուգեցին թէ մշտնջենաւոր թա
գաւորուն նր զինի ՚ի մեռելոց յարութէն
էր · Թէպէտ և ՚ի մահուանն էր Թագաւոր ·
պոր կռապաշտն Պիղատոս ճանաչեաց ևար
ձանացոյց՝ թէ Յ՚Սաղոբեցի Թագաւորն
Հրէից ևնք գկայսրն Յաստագովէին, ևզհեզ
և գխոնարհ Թագաւորն խոտէին ։ Դարձեալ
խաչն եղև հեթանոսաց յիմարուէ · զի խա
չին հետևի յարուէին ։ և հեթանոսք յոմեալ
թէ Ա՚ն մարմնով խաչեցաւ, և յարեաւ, ծաղր
առնէին գյարուէն · ոչ աթենացիքն որ սեր
մնաբաղ կոչէին գՊօղոս · զի զՅ՚ն և գյա
րուէն քարոզէր, վն որոյ յիմարեալ տգիտա
նային ։ իսկ ՚ն՚ն Յ՚օհան Ասկէթ՚ ։ Կորն
Ա՚ճ. 21 պատմէ մեկնէ · գայթակղուէն է չար
չարանք նր հրէից՝ նշան խնդրողաց · և յի
մարուէն է նա հեթանոսաց՝ խնդրէ խնդ
ր ղաց · զի հրէայն տեսանէ զնշանագործն
խաչեալ · և հեթանոսն տեսանէ զսուտ ևն
իմաստուէն ՚ի խաչ ելեալ քարոզեալ · վն
որոյ ոմն գայթակղի, և ոչ ևս հաւանի հայել ·
ոչ բաւականանայեալ այնքան պատճէնօք ։
և ոմն յիմարանայ՝ զի Ա՚ն յսէ · և զայն ՚ի
խաչ ելեալ գոլ վկայեալ ։ Ա՚յլ արդ՝ ոտ
Ճառ խաչին կորուսելոցն և գտատապարտե
լոցն յիմարուէ ն, ընդդէմ այնմ, մեզ փրկե
լոցս և հաւատացելոցս զօրութէ Ա՚յ ։ վն
որոյ ասէ Քյց ևս ոտ՝ խնդրեցաք ի նմանէ
ն հատեալն ի ձեռաց ։ ո զի ոչ ոք
ն՚ն ։ Պօղոս ։ ասէ, զքեզ արար վէմ ։
և զհինն հաւատոյ վարդապետութէ իւրոյ

ի վր քոյ կառոյց · և ի քեզ աճապարեաց ըզ
խորհուրդ փրկուէ մերոյ ։ և զի՞ն վանձ
ուին գործոյ ի քեզ բևեռեալ ծանոյց ։ և
զվախճան բանին ի քեզ յանգեալ, թէ որ
ի քեզ բևեռեալն է, ոչ վասն մեղաց · այլ
վասն զկամ Հօր իւրոյ առաքողին խաչե
ցեալ է ։ և միջնորդուէ քով հաճոյացաք
մեք զի՞ն ՚ն՚ զորուէ և Յ՚ն իմաստուէ ։
զի ընդդէմ նշան խնդրողաց · Հն է զօրու
թէ, և իմաստուէ խնդրողաց՝ Ճշմարիտ ի
մաստուէ ։ ուստի ասէր Ա՚ւետ՚ն ։ որ պար
ծին ի՞ն պարծեսցի · ի խորհուրդս գի
տուէ զն՚ն Ճանաչել ։ զի գիտուէ ծայրն
է, զտուօղն և զծայրն գիտուէ Ճանաչել ։
ըստ այնմ, թէ որ պարծին ՚ի՞ն պարծես
ցի · ի խորհուրդս գիտուէ զն՚ն Ճանաչել ։
տես և ՚ի Ա՚ետ՚ն ։ զի ոչ ոք կարէ բարե
պէս զվախճանն գիտել · առանց գիտելոյ
զսկիզբն նր ։ և այն է Ա՚ն ։

Տէեղէրաց բաժանել ապեաց և այլն ։ Ա՚ստ
ի սոյն գրոյ նմանեցուցանէ զնոր խաչն
հովուական եղեգնափողոյ ։ զի հովիւք ի
ձեռն փողոյ խաշալի զընդուեցեալ ոչխարսն
ժողովեն ։ և վն Յ՚ովսէփ ասի, թէ հովիւ
գոլով՝ եգիտ զերգս և զքնարս, առ ի իւրե
րացուցանել զխաչինան ։ և վն Որփեայ է
րաժշտի ասի, թէ Ճչելով զփողս և հարկա
նելով զքնարս, զգազանս անտառի խայտա
ցուցանէր ։ յորոյ վր Ա՚ստուածաբ կեչառեցեալ
տաղաչափելով ի պատմուէն մեծին Ա՚ղէք
սանդրի ասէ թէ,

Որփևա շարժեալ զքնարդ հընչէ ցո՛։
զգազանքդ անտառի խայտամբէ խաղացո՛։
զերաժշտական արհեստդ յարդէ ցո՛։
Ճայնէ բառդ բանիւճ զերկիր բերկրէ ցո՛։

Եճ ի իմի պատկերին Որփեայ ասէ թէ,

Ա՚յս է Որփևա Թրակա ցխ։
որ նկարեալ կայ ի վի մի։
որ ի զարնուէն երաժշտ տի։
խայտան գազանքն ի յանտառ ռխ։

Եճ սուրբն Ա՚նտաս վկայն, զվայրի Ա՚րէան
բազդր Ճայնիճ իւրով Ճաղանդեցուցանէր ։
Ա՚րդ՝ ոտ հովիւքն իմի գուամարեն զՀօտս
ցրուեալս ի ձեռն եղեգնափողոյ ։ այսպէս
և դու (ասէ) ո՛վ ձեր խաչոյ եթէ զանբան
հօտս ։ այլ զզանազան ազգս ի միի եկեղեցի
ժողովես ։ և մեպ Ա՚ն հովիւքն հօտ առ
նես ։ կամ ոտ զքնարն Դաւիթեան որ օրհ
նութէ նր էր գործիք (և Ճշմարիճ քնարին
այն Աւետարանի հալածիւր) այսպէս և գու
անշունչ գոլով ոտ զքնարն Դաւիթի զայսան

հաւատճիս ։ և զայլսն եզու ապգան՝ իբրև ըզ
ցրուեցեալ ոչխարս՝ իմ մարախս եկեղեցւոյ
Ժողովէս ։ և՝ ի վայրի գալարոջ յուսով ա-
պառնի բարեաց զանձն հանգուցանեսս ։ ի
ոտն կրօղքն քո իբր՝ ի տօթաժամու ոտ ղոջ
խարս տապին ։ բայց եղանակաւ փողոյն
դիւրանան՝ ի ներքոյ հովանեաց Ծառոյ ։
այսպէս և զարթարեցեալքն յերկս առաքե-
նուն, ևխաչաբարձքն՝ իսևեանն վշտաց քոց
տքնին ։ բայց յուսով ապառնի բարեաց
զուարձացեալ դիւրանան ։ ըստ այնմ, Թէ
եկայք առ իս ամ՚ աշխատեալք և ես հան-

(Խոհան ։) Ղ. յանիքն վախճան հեզը խոս
վուեն Ղ.Յ ընդ մարդկան ։ և պատճառ
խաղաղութե ։ իբր Թէ վճ անհնազանդութե
մարդոյն և ուսուելոյն՝ ի Ծառոյն գիտութե
բարւոյ և չարի ։ որ խոովութեն Ղ.Յ ընդ
մարդկան պատճառ եղև ։ զոր այն խոս
վուեն վերջ և վախճան, և պատճառ խա
զաղութե եղեր։ զի՝ ինչ քոյ բնեռեաւն ձայ
նեաց առ Ադամ՝ այր վճ խաչահանուեաց իբր՝ ի
դեմս մարդոյն առաջնոյ, Թէ Ադամ՝ Թո՛ղ
առցա զի ոչ գիտեն զինչ գործեն ։ և որպես
Ղ.բեր մահուան գուժաւոր եղև Ղ.դամայ
և Եւայի ։ պապես և զոր կենաց և չարու
Թե եղեր աւետաւոր ։

(Անկացուոյ երկնից փառաց նրբութիւն, և այլն)

Ղ.յանիքն ո՛վ՝ և ոյք որ ցանկան երկ
նային փառացն, դո՛ւ ես նիզ նրբագոյն չաւ
խոզ և ձանձռապարկ ։ ըստ այնմ, Թէ նեղ և ան
ձուկ ճանապարհ՝ որ տանի՝ ի կեանս ։ քան
զի քեզ (ասէ) իշխանութիւն աշխոյի կապտեցաւ
և կողոպտեցաւ ։ և ճանապարհ դրախտին
լայնացաւ ։ ոչ լայնութիւք հեշտութե ։ այլ
բարձմամբ քերթելոյն, և բացմամբ դրանն
երկնից ։ բայց դրախտիւ լման վարքայու
Թիւն ։ զի յորում ոչ ոք մուանէր նախ քան
զկիսաչէրուին Ղ.ի ։ յայնու հետև բազում
խաչաբարձք իբր բռունք յափշտակելոյն,
և իբրեանց ջարչարանօքն գանձուկ ճանա
պարհ՝ լայն և ընդարձակ արարին ։

(Նոյն ածոյին ընորհացն գոհաբանութիւն ։)

Իբր Թէ նիւթ և առիթ մարդարէից
գուշակմանն ։ և կամ Թէ ընորհն որ ի մար
գարես հանդեաւ, դուս այն ընորհաց՝ նիւթ
և պատճառ ես ։ բայց լման նկատմամբ ի՛մն
նի խոհեցելոյն ։ զի որոյ ասէ ։ զի զիմաս
քարբառ երգոց նոցին կատարումն ։ ըստ
լուսոյ ։ ըստ կենաց ։ ըստ

մարդարէքն գուշակեցին զՂ.ի ։ գուս զնո
ցին բանից կատարոյն ։ զի՝ հեծելութե և
բնեռմամբ ի՛քեզ կրեցեր ։ որ ի՛մէն քոյ լը
ցեալ տեսանելով զնախագուշակուես մար
գարէից մինչ բնեռեաւն եր գուշակեցեն
։ ասաց Թէ, ահա ամ՚ ինչ կատարեալ է ։
այ փուշ պսակն ։ ծակուածն ձեռաց և ոտից ։
և արբուն լեղւոյն և քացախին ։ և քե փա
ռաւորեցաւ որդին Ղ.Յ.ի յերկնաւորաց
և յերկրաւորաց ամ՚ ամ գոյ խոստովանեշ ։
և ամէն Տ՚ն Յ՚ի Ղ.ի անուանն երկրպագու
Թե տայ ուսոյց ամէնն ։ ըստ այնմ, յանուանն
Յ՚ի Ղ.ի ծունգ կրկնեսցի երկնաւորաց և
երկրաւորաց և ստնգարամատենից ևայլն ։

Փառս անպիսանորդելի երկնից արքայ ։)

Ղ.յանիքն երկնից արքայութե ժառանգ
գողացն՝ գո՛ւ ես փառք անփոխանորդելի ։
զի որք ի պողոսն կենաց ծառոյն ուտեին,
յետոյ առ երկինս փոխանորդելիք եին ։
բայց դուս (ասէ) այնպիսի փառաց արժա
նաւորս առնես զմարդ ։ զի այլ ես ոչ գտա
նին գերագոյն փառք և պատիւք, Թէ ասդ
տիճանաւ մարդիկք առ այն եյանիցեն ։ զի
դուս ծայրի փեշ արժան՝ ի առնես զկրօջն
քոյ ։ զի՝ զոր Ադ՚ա (ասէ) զքեզ փառս կո
չեաց ։ ըստ այնմ Թէ Եւայր փառաւորեա
զորդի քո ։ և Թէ՝ չէ՛ եր Եւդի՛ քանզի Յ՚ն
չէ՛ եր փառաւորեալ ։ Յ՚ստ մինչ քեզ չար
չարան օք փառաւորեցաւ ։ վասս սրբա
սացուե օրհնեցուես ընկալաւ ՚ի վերնոյ և
՚ի ներքինոյ ։ վճ որոյ ի խոպոպաբար պէսպէսոյ
կոչէ զՎ՚ն ։ զի նա խաչիւ և մահուամբ
զմիջնորմն ցանկացն քակեաց, և արար խաղա
ղութե զերկուսեանն (այ զվերինն և զըստորինն
պատճառեալս իւր) ի եկեղեցի ։ որ հինն Թըշ
նամութե խմանայ ընդ վարդապետս զմիջ
նորմն խոովուե ։ վասն որոյ և՝ ի ծննդեանն
Ղ.ի, Հրեշտակքն երգեցին ։ փառք ՚ի բար
ձունս Ղ.Յ և յերկիր խաղաղութե ։ և՝ ի մարդ
կան հաճութե ։

(Պաղատիս ղոսոյ նոր եղիր մահապետ ։)

Պաղատ՝ եկեղեցի ։ լոյս՝ Ղ՚ն ։ մնհարտ
ձան և գղեակ և խուլ՝ ընդ խաչն անմարտն
չերն ։ զի ընդէմ հերձուածողաց առ աչօք
առողաց զմարդեղութեն Ղ՚ն, գո՛ւ ես (ասէ)
անմարտնելի մնհարձան ։ այ արձան և խու
լ մնհացուցիչ ։ առ քաղաքն եկեղեցւոյ՝
ոչ Թողոզ ՚ի մնտալ և մարտնչել ։ և կամ՝
Թէ այնպիսի խուլ և մնհարձան ես ։ զի որ
ոք ընդդէմ քո պատերազմի, ընդ կենաց

մինչ ի խաչ ևս հնազանդ եղեւ Տէր։ ըստ այսմ, հնազանդ եղեւ մահու չափ, ևմահու խաչի։ ուստի ձըչն Յարտղի հարցեալ կըտ նաժորքն, թէ մինչ ցորքան հնազանդելի է՝ ասաց, թէ հնազանդուհին մինչև ի մահ ուն՝ զսահման։ հարցողացդ շիշ գլուխ։

* Ու չծաղկէն պատուաստ) Ա. յանիքն զի ազգի պակն վատաց՝ ևս ընկալաք ի զը լուխ մեր։ զխաչահաճև հարթուհն հերաց ասե։ և կամ որ ի գագաթն սաղաւարտին կեսն կանգնեն։ և կամ զի խաչն ի ժող աւազակաց, ետնոց ի գլուխս կայսերացն։ և կամ զերկնային պակէ մարտիրոսացն խօսի։ զի և պակ նոցա խաչիւ և չարչարանօք հիւսեցաւ։ զոր պատուասիրել ասէ ի ձև խաչին։ այ խաչիւ և չարչարանօք ձև ացեալ և հիւսեալ։

* Մեռանիցիս պատուիրէ) Ա. յանիքն ժողով ընդհանրական։ իբր թէ վերնոյն սիմեն ժողովելոյն դուռ եղեր սիւն հաստատուռ։ զի քև կառուցաւ նոյն անսասանելի ամրոյն։ և քև լցաւ նոյն ամենայնեալ տեղին չարչարանօք ընտրելոցն։

* Ի սահմանութիւնս չգիտացս քաղաքացն) Ա. յանիքն այսոքիկ ներբողական խոստովանութիւնք իմ ի պատուեներէ շարադրեալ։ զևեսանուածն են համեմատութիւնք քոյդ հինս նալի գերազանցութեանդ։ զի չգիտացն է որև գրականագ։ և քաղաքացիութեանն է ըստ կարգի պատուեներէ շարադրել ներբողեանս։ կամ թէ որ լռելեայն անխոսնապէս պատուհելն էր ձեր խաչն։ զոր մեք չգիտակատարով և գրով ներբողեցաք։ կայն որ ի վերն էր քան զբան և գովաստանութիւնս մեր։

* Արեգնէն էութեան է։ եղ ծանուցաւ) Աստղիկ գոլ ծանուցաւ։ Ի՛ն ի խաչին՝ տարերաց և էից գողգոմամբ։ զի ի շարժմանե երկրի, և ի խաւարմանե լուսաւորացն, և ձըն "Լուսո" յարեգ քաղաքի գոլով տասց, թէ կամ արարիչն բնութեանդ չարչարի, կամ չնորհաց ձևս կրծանի։ յորոյ (շարժողի և վոխոխողի) անունն և սէր ենացիք կանգնել ցին զբագին անծանօթի Ա. յ անուամբ։ զորմե Պօղոս ի վկայուհ առեալ ասաց, թէ արդ՝ զոր դուք յանծանօթս պաշտէք, ես զնոյն քարոզեմ ձեզ։ և հարիւրապետն Ղուկաս և այլք առեալ զշարժումն և զնշ ղեալն ասացին։ արգարև որպէս Ա. յ էր ասա։ Գործ. ՚ժդ։ ՚ի։ իսկ որ ասէ։ զինդիսէք չնորհս ընդունել խոստովանեցայք երկրորդ ծնունդ։ ասելի է, թէ ի գրեցաք սխալեալ էք

խոտոր մարդկան։ և ոչ ոք կարէ ընդ քեզ մարդկային՝ կամ լսով շփոթեալ ասել, զիացեր յեալն ի վէր քո։ Ա. և մեհարձանն անգը ծելի է ի նեսից։ զի զնեսան առ ինքն ձը գեալ, յետ դարձուցանէ առ ձգօղն։ նմա նապես և դու ոչ մահարձան։ զնեսս եմ արքականաց, և առ աջօք ստողաց զբանին Աարդելոյն, յետս գարձուցանես յերես նոց գխոհեցուցանելով։ և քոյովդ քառանկիւ նաք իբր ան արբառ բերանով ծանուցա նես, թէ զիմդ առ աջօք մարմնացեր կաք բասցե խաչիլ և խոցիլ։ եթէ ոչ լոյծ ձըմար տապես մարմնացեալ։ իսկ որ ասե։ զնոյնն հե ռուել։ և զնմ բինն բնութեամբ։ ևզանմ տանն ի հոգեալ։ ոչ կամի ասել՝ թէ առանց մարմնոյ զայսոսիկ կրեալ էին Աձ (զի և ոչ անյայտն հեղուսեալ լինի։ և ոչ անմար մարմինն բևեռեալ։ և ոչ անմահ մեռեալ) այլ մերայնով զայնոսիկ կրեալ։ այ ի մեր մե բնութիւն։ Ա. պա թէ ոչ՝ զինչ գանգանիւր յառաջք ասողացն, որոյ հնդհակիռ քանզի քո պատկառելի քառանկիւն գեմքդ ցուցանէ (ասէ) թէ որ ի քեզ բևեռէլն է։ յայտնապէս ունի զմեր բիս մարմին։ ոչ և Աձ երկրպագելոցն աստաց, թէ չօչափեցէք զիս և տեսէք, զի ոչ գի՝ մարմին և ոսկերս ոչ ունի, ոչ զիս տեսանէք զի ունիս։ Ղուկ։ ՚ի։ ՚9։ նաև իբր կամեր ասել։ որք առ այս ասեն զմարմին բանին Ա. յ։ այնպիսիքն կամին ասել, թէ անչարն և անհերևոյթն հեղուսեալ է։ անմարմինն բևեռեալ։ և անմահն մահացեալ։ բայց թէ ոչ էցէ այնպես, ահա դու քառանկիւն խաչդ ես վկայ։ ուրեմն դու (ասէ) ով ես խաչ։ քոյովդ ձևով ցուցանես, թէ որ բևեռէլն է ի քեզ, ոչ է անմարմին բանն։ և ոչ անմահն, և ոչ անչարն և անհերևոյթն։ (ոչ բարբանչեն եմտիքականքն) այլ Աըշ մարտապես մարմնացեալն։ որ առ ի կալ ողջ չինել չարչարիլ և մեռանիլ։ և առ ըզ մարմին ի մերմե բնութենէս։ որ ոչ ի չկա։ այլ ի մեր բնութենն կարօղ էցէր կրել զկիրս չարչարանաց։ թէպտ վե խորհե մարմնոյն, իբր իսկ համարիցեր զնմ եղեալն իբրն մարմնոյ։ ոչ թէ հոգի մարդ ըն ընդ մարմնոյն մահկէց ոչ գոլով, զմարմնոյն կիրան և զմահ իբրն համարիցի եղեալ։ բայց զայս ևս խնա։ զի օրինակի աղաչէ ասացի զայս։ և ոչ թէ ամենևին նմանի պէս։ զի հոգին՝ մարմնոյն տեսակ է։ և ոչ Աձուքինն մարդկութեան։ իսկ ի չափն տո ասելն է, իբր թէ

բանս • զի պակուտ էր ասել • զի ընդեմ ընդհա
ոչ ընդոնիլ խոստովանեցաւ : այլ ոչն բարձել
ուրացական է • իսկ ոչինչ հանդերձ դաշա
նական : իբր թէ մինչ արարիչն ի քեզ ծա
նուցաւ աքանչելեաք • ապա ոչ ընդհե այն •
զոր ոչ խոստովանեցայն մարդ միջնորդու
քով ընկալեալ • իբր թէ պատն պարտի քեզ
ընկալեալ խոստովանիլ :

✻ Պետրոսեան տեսիլ : Լ. յայնըմ ու
րեմն գերազանց էս քան զայս մեր նոճադա
ներըսդեն • այլև միայն լմնցական մնքուր
նոճիրօք • եմոսաբորական պատարագօք օրհ
նեալ ես ի յաբխտեանս յաբխտենից : բայց
յաբխտենիւ ՝ խա • ոչ զանսկիզբն և զան
վախճան յաբխտենն • այլ զսկզբնաբեր
բեալ և զանվախճանն , որ է միջնորդաբ
բականն • զի եղական փայտն՝ ոչեր ի յաբխ
տենից : այլ այն է միայն ոճ իւն ճարտասա
նական • բստ այնմ , այլ քայ յաբխտեան կաց :

✻ Լիշն պայծառաբանչիւր : Լ. յայնըմ նշան
Պետրոսի պայծառ աքանչելեաք փայլեալ :

✻ Իսէ Հերոնեան : Լ. ի զանազանութիւն
աբաբակայն խաչից ՝ այս է արուեստական • այ
զ Ինն մարդացեալ տեր ուսնեցող :

✻ Լուծէք փրկէն յաղխոնեան : Լ. յայնըմ
գեն յաղթուեն Պետրոսի :

✻ Լեցուն Թէ հաստատութիւն : Սեղոսն է
որ տապաք ծանրութեն շինուց բարձող • և
յանկմանէ անկասկած առնող • պատկես և
դու մեր հաստատուեն նեցուկ ես զի զան
կեալն կանգնես • և զկանգնեալն հաստա
տուն պահես :

✻ Յոպէ քաղաք հովուանեան : Յոպէ հովիտն
է որ զանձն դնէ ի վեր ոչխարաց : Ասուր
որ ի մեզ գրի , հովիտ քաղ • առ լսելինան
գրի , փաստող պօնուս • այ հովիտ բարի •
որով կարի ասել , Թէ դու ո՛վ խաչ • մերոյ
բարի հովտին ցուսան ես • գայլուն սպանչ
փախուցիչ • և ոչխարաց Նորին պահպանիչ :

✻ Ինչ ոմոք պահպանութիւն : Ջի պահե
լի և խորհրդական իրքն կինքին • պատկես և
դու ես կինք ՝ որ ամեր պահես զխորհուրդս
եկեղեցւոյ : և կամ զի մինչ ի դեմս մեր ըզ
քեզ կինքեմք , դու քոյովք վերակացութիւ
ամեր պահես զմեզ ի սատանայական որոշ
գայթից :

✻ Վրաճանն ըզդ խոպադութիւն : Լ. յայնըմ
մշտնջենական խաղաղութեն Լ. Յ ընդ մեզ ,
գոնե ես գրաճական և ուխտին • փոխանակ
աղեղանն որ առ Սայիւ ի նշան հաշտութե
եդաւ յամպս :

✻ Պատրեն Հրեշտակաց ասպիկան) Լ. կատա
մամբ բևեռեցելոյն ի վէր քո , դու պաշտե
լի ես ի Հրեշտակաց և ի մարդկանե : որպա
Թէ աթոռ Թագաւորին պատուհասցի ընդ
Թագաւորին ի բազմելն ի վէր նր :

✻ Հատիոս գնեաց գհեցման : Ջի ոչ կե
րեալ դրշակի Թագաւորին գոլաբ և աշա
զակաբ անհետ կորնչին • այսպես և յ՝ երեխն
քո , գիշաց դիմեցմունքն նուհանջին և սար
սեն մինչ գեհեն ի վէր մեր սաստիկ պատե
բազմուհ :

✻ Ոչհնեալ ես փա՞ռ կենաց : Լ. ստ այնմ , կե
օրհնեալ է փայտն որով լինի արդարու
Թե • Իմաս • Ժ. 7 :

✻ Ալ գոռ գիպոխ : Ջի՞նչ • այ միայն դու
լուսոյ ընդունակ : այ գու ի մէջ ամ փայ
սից ՝ միայնակ գտար լուսոյն Աի ընդու
նակ • և աննեամ փառաբ վարդարեալ • վա
րոյ ասե • է փառաց անփակ : զի Աի որ է
փառաբ խաչին • ինմանե բստ զօրուե ան
քակ է և անորոշելի • ևոչ Թե ըս բևեռման :

✻ Հնոցիցն գոռ : Հնոցն մարդոյն որ
էր անմահութենն , զոր կորոյս ի դրախտին ,
դու եղեր (ասէ) պատճառ նմին հնոցիցն
գամանն : և կամ զի հնոցն է Աի • և սոյն
փայտս եւևնր գտիր զի Ծօղոս վամ անուանն
Աի հնոցն կոչէ • բստ այնմ , քանզի երեխ
ցաբ հնոցին Լ. Յ , փրկիչ ամ մարդ կան :
Յհատոս • Բ • 10 :

✻ Ծագմանն գոռաց : Լ ստ այնմ , երևեցիր
նշան որդւոց մարդ ց յերկինս • զի խաչն երկ
րորդ ի գարտեանն (զոր ծագումն կոչէ)
զի եկեալ խաչեցեալն ի վէր Լուբ , գանազգօրն
ինքեան խաչին գատապարտեալ :

✻ Լ. բոլչն խօսակ : Լ. յայնըմ արարչին
խօսակից • կամ արարչին քաջարհի հուն ձայն
այսպես զնըբ Լոյսն կոչէ խօսակ բեկեղեցոց :
այ բերկրութեն աբեւաստուս • Նմանապես և
խաչն է արարչն Աի խօսակ և ձայնա
տու Լուբև զաքաղաղ և վարդահաբ պիտ
պիտ գարնանային :

✻ Ա էնոպ հաճոյակ : Լ. յայնըմ զի ց.ք
խաչիւ և չարչարանաբ ելանեն ի կենացս •
նոյն չարչարանաց միջնորդութեն հնամաբ
նական կեանսն մնանելոյ :

✻ Ն. մոք աշխարհ : այ ամեր պատրաբ հաւ
րոց ընդդեմ հինիցն գիշաց :

ի փառաց Նր։ այսպէս Պետրոս։ Ջերմեխոս։
հիւսարիոս և այլք ։ և ջուրս պատճառ տայ
Պետրոս" երեւման խաչին ։ Նախ՝ զի Թերեւս
նշանակեցի Թէ Պետրոս զիշխանութիւնս զայս,
ևս կարողացի դատաւորութեամբ տուեալ գոլ
ի ձեռն նշանիս այսորիկ։ Երկրորդ՝ զի հրա
պարակաւ յերկնուստ անուն յայտնի արաս
ցէ՝ մի արարածոց զհաճատացեալս և զեր
կրպագուս նոյ խաչին ի լոյս հանգուցանե
լոց։ և զանարգօրէն և զոչ հաճատացօղսն՝
զրկիլ ի լուսոյ փառաց Նր ։ Երրորդ՝ զի
գուցէք ոչ գոլ ընկալեալ փառաւորեալքն
Յ.Յ։ այլ գայթակղուի ինն հատարեալ ։
Չորրորդ ասե։ երեւելոց է նոյն ինքն փայտն
նոյ խաչին՝ յորոյ վրայ կախեցաւ Պետրոս վասն
սիրելոյն Տեառն։ առ ի միտ արուր մեզ ոչ,
և ի կոծումն անհաճատից (այսպէս ասե և
Լակէ") և վկայութիւն սրբոյն Կիւրղի ասե։
խաչս այս ևշանաս Պետրոս Յ.Յ՝ ի հրեշտա
կաց կացուցանելոց առաջի ատենին Պետրո
ս՝ ոչ դրօշակ թագաւորութեան Նր ։ և ոմանք ա
սեն (ասե) Թէ ընդ սրբոյ խաչին երեւելոց
են՝ և սիւնն յորում կապեցաւ Պետրոս։ Եմ
ղեղքն ։ և զոտպին ։ և փշեայ պսակն։ ևզե
ղարդն Հայոցն։ Երկրորդ՝ Լուռեն"։
յայնժամ երկրպագեսցի ոչ նշանս այս երե
ւելոյ ի Հակառս ոչ հաճատացելոց ։ քա
նամ Յայտ.ե.4 ։ Թո՛ղ մինչև կնքեսցին զո
ծառայս Յ.Յ ի Հակառս նշ ։ և Եղեկիել
Թ.4 ։ դիր զնշան։ եբրայեցերէն զԹաւ։
նշ զնշան խաչին ի Հակառս արասցէ այդո
ցիկ և այլն ։ զի Թերեւս նշանակեսցի, Թէ
խաչիւն հոգեն ժամանեալք ի փառս։ և Թէ
արեամբ խաչին վայելեն զերկինս, և զարքայ
ութիւն ։ և Յ() գտանիցնոսա առեալ ասե ։ մը
տածեա՛ զ՝քան իցէ զսրուն սրբոյ խաչին։
արեգակն խաւարեսցի և լուսինն ոչ տացէ
զլոյս իւր ։ իսկ եթէ խաչն փայլեսցի և լու
սով իւրով արդելցէ խաւարեցուսցէ զլու
սաւորս Տնի և այլն։ այսպէս ասե Լակէ"։
Համանձայն այսոցիկ վարդապետաց ասե և
Եզնիկ Վարդապետ, Թէ ի լուծանիլ նեղութեան բնու
թեանն, դիայն գոռ ենոցանէ հնարն անձնից
ձեռագործն ։ ՀՀոեալ ՀԳիա և Բուզիռան երկնից
փոչխանատուն ։ և ոչ միայն զխաչէն ։ այլև
զայլոց գործեացն ասե, Թէ ևս զայդ ևնոսկ
գաւառացն ՀՀնի յայնժամ և ինչ զրմամբ ոտ բնչ
րելոյ, պարծեցուցանիս և պարծուսցին ոտամբ
գեանէն ոչ ոտնձգելոյն։ իսկ Թէ և պնդան
քեզ նմանս խաչաձև ցուցանես ։ այ ի Հա
կառս նշ զքեզ երեւեցուցանելով։ զբազում

* Եզնիկ գոռոց ։) Ա.յսինքն ի լրման
եօթնեակ դարուց կենցաղոյս (յորս միջն
եմք ։ որ սկսաւ ի գալստենէն Պետ
րոսի։ և աւարտի ի յերկրորդ գալստեանն յայ
տնութեան նոյն գարուն չուրջ զլրմանն
նախ քան զդատաստան Պետրոսի։ որ հուր առա
քի եկեալ մաքրելոցն է պէտ զգայական և
զոնկական կենդանիս, յառաջին կերպն ան
զարդուն կացուցանելով չէս) յայնժամ
գու (ասե) ով ընդ խաչ ի լուսոյ կալմեալ
երեւելոց էս ։ ըստ այնմ, Թէ ապա երեւեսցի
նշան որդւոյ մարդոյ յերկինս։ Ա.յսու նշա
նաւ խնամայ Յօհաննէս ծործորեցի (ի մեկ
նուէն Անտրէի) զմարմինն Պետրոսի ։ զի պա
տառին (ասե) երկինք ։ և երեւի Պետրոս մար
մնով ։ բայց այս խորհրդական է և ոչ գրա
կան։ զի ըստ այնմ, Նշանն և որդին մարդոյ՝
այլ և այլ ոչ լինելին, բայց անդ՝ նախ զերե
մանէ նշանին ասե ։ և ապա՝ Թէ տեսցեն
զորդի մարդոյ։ զի այլ է նշանն, և այլ է որ
նշանին։ ոչ ատեն իւրում նախատուին։
Երկրորդ՝ նոյն Յօհաննէս ծործորեցի, նշա
նաւ խնամայ կնշանէ խաչին ։ որ առաքել
(ասե) քան զՀռոմեգայթս արեգական պայ
ծառագոյն փայլէ ։ զի Թէ ոչ այնպէս, այլ
գէթ զփայլումն նր ։ զհարիւր ինքն երեւե
ցի։ Երրորդ՝ խնամայ գնեւթական խաչն
Պետրոսի ասելով ։ և էր վճ ի ինչն գալստեան
Նր նախ խաչն երեւի։ զի առաքել պատգա
ծեսցի յանդգնեալ հրեից և ուրացողացն,
որք հայհոյեն զնշան Նր ։ նաև՝ իբրեւ ոն
իսկ մեծ զխաչն ունիցի ի ձեռին յորժամ
ի յաւետեան մնանէ ։ զի ոչ միայն զվէրսն։
այլև զմահ նախատանացն ցուցանէ ։ որպս
քարիւք կառափնատել՝ բերեալ զբարկեան
ցուցանէ (Թէպետ Պետրոս ոչ քարկոծեցաւ)
և կամ զհանդերձս արեամբ Թաթաւեալ ։
Վարձել ասե ։ ոչ են պէտք ամբաստանու
Թե ։ զի իբրովի իսկ յորժամ զխաչն տեսա
նիցեն՝ կոծեսցին ։ զի որում արժան էր եր
կիրպագանել՝ի խոչ հանին ։ և՝ի մահճա
նէն և սս չօգուտեցան ինչ ։ գարձեալ ասե ։ ո
մանք նշան զխմաստութի և զՀնարուն Նր
երկնաւոր ասեն ։ Երկրորդ՝ Լուռեն" ևս՝
գնևւթական խաչէն խնամայ ։ զի երբ խաչն է
(ասե) նշան յաղթուե ։ ևզէն ևպարծանք
հաճատացելոց ։ ախոյեան և կնիք ։ իսկ դա
տապարտելոցն ամօթ և նախատինք ։ որք
արհամարհեին և լքանէին ։ յայնժամ ոչ կա
րեսցեն ամբառնալ զաչս ի վեր ։ այլ կո
րացեալն և անկ ցեղն, և չարաչար տանջեսցին

տես ՚ի մեկնուած Լուսն՚՚ ՚ի վեր ՀՅայտ. Է. 4։

✻ Եւ գայլոն նշուլից ։) Ի. յայնքն, թէ ըստ քո պայծառապես փայլէ յայնժամ, մինչ զի տարրական լուսատուքն աղօտա նան և նուազուցին ՚ի լուսոյ։

✻ Նա տատոր ընթրուիցէ ։) Ի. յայնքն, յայն ժամ ո՛վ Յսայ՝ զնա (ասէ) սպիտակ և մնքուր պատմուճանաւ առաքինութեա, (պարզ երես ևշնորհական հոգւով, և կենաց յուսով, և ոչ զանպարտ ՚իչարին պատրա նաց, հանդերձեալ փառաց, և շնորհիւ հրեշ տակաց միշտ երգեցողաց) երկրպագուաց քոյ նշանիւդ դասակից արա։

✻ Զի յերեկս աւուրսն ։) Ի. յայնքն յաւ այնման այսմ երեկոյանման կենցաղոյս, յան երեկոյ և ՚ի միւսոյն՝ ճաշուրն զքեզ փա ռաւորել կարացից, ոչ թէ ՚ի վաղորդեայն և ՚ի հասարակ աւուր ։ զոր և նմանեցուցա նէք զօրն այն անվախճան՝ լայնագոյն գծի ։ (թէպէտ գիծն ոչ ասի լայն, այլ երկուց ծայ րից ուռնոյ ըստ երկայնութեն) որով խմանայ զսկսեալ և զանվախճան երկայնութիւն փառացն արքայութե ։ զորոյ և սմանկերևոյթն ոչ ստա երես միայն ըստ տեսութեն խմանայ ։ այլ հարուստ և ի ասելով՝ ներհակ խմաստասի բացն ասացեալ մանկերևութե։

✻ Ռաբեբոնան երփնեռնութիւ երկրպագեալ, ՀՅնի ուսմանն գնալ ։) Ի. յայնքն, դու ո՛վ ձեր խաչ, իբրև բարեայ մեզ տուօղ երգով և երկրպագութիւք միշտ պաշտիս ։ զի ՀՅ ա րեամբն միաւորեաս հնարկեալ ։ հզէն նորին ես զօրացեալ ։ և որով արդեօք, եթէ ոչ ՎԻՀ՝ որ ՚ի քէզ շնորհիւ բնակեալ ։ և ընդ քեզ ՚ի գործել զհրաշս հզաքանչելիս։

✻ Ի ինէրոյ պաշծման և ապչեն։) Ի. յայնքն այն պես ՚ի քեզ բնակեալ է ՎԻՀ ։ իբր թէ ՚ի մէջ թևոց քոց ոչ գայօղ վերացուցիչ թուչ նոց, և ոչ գիողն հզկուր վերացուցիչ փայ լական ։ զի թևոցդ տարածումն այնպէս ցուցանէ, որպս թէ գրկեալ ունիս արդ և ՎԻՀ, և ՚ի ծոցի քումմ կրես։ և ոչ յանկող նոջ ՚ի քեզ ունիս ննջեցեալ ։ վասն որոյ նո րին զօրութէ առնելով զաքանչելիս ։ ցուցա նէ՝ ոչ թէ ներկայապէս վնաս ունիս ՚ի քէզ բնեռեալ ։ և ոչ զԹուչսն ևփայլական նո վաւ թռուցեալ ։

✻ Ոսկ վարձէ ։) Ի. յայնքն, բնակեան ՚ի քեզ շնորհիւ, վարձկ զմեր Ի՚ն պաշտուե կրօնն անբաժանելի դաստիարակութ ըստ քումդ խորհրդոյն յորպիսի և խորհրդոյ վերայ դու կնքիս։ գործկից լինի՛ք ՎԻ

առ ՚ի կատարումն նոյն խորհրդոյն։ ոչ թէ ՚ի քէզ անբաժանելի կերպիւ բնեռեալ, բազմեալ և միացեալ իցէ ։

✻ Ոսկ ըմբռնէ ։) Ի. յայնքն, զապրստամ քեաքս՝ քև ըմբռնէ ՎԻՀ ՚ի ներքոյ ծծից քաղցրուէ ։ ոչ և ձկնահանքն զձուկն ՚ի կարճն ըմբռնեն՝ պատճառաւ խայծին ։

✻ Ե՞ ինչն ըմբռնի ։) Ի. յայնքն, ՎԻՀ ինքն՝ քև ըմբռնի ՚ի մէնջ բռվանդակարգս։ աստ հաճատով, և ՚ի հանգերձելումն գմայլմամբ։ զի որք խաչապարգէն են, աստ ըմբռնեն ըզ ՎԻՀ ընձիւ և հաճատով ։ և ՚ի հանգերձելն ըմբռնեն սիրով և գմայլմամբ։

✻ ՀՅնի ՎԻՀ ընդ նմին, ուստի հոգոյն աղ գիւղիւ։ Ի. յայնքն, փառք ՀՅնի ՎԻՀ ՚ի քեզ բնակեցելոյն ։ և հոր նի, և հոգւոյն սրբոյ։ սակայն բազմիցս ասացաք, թէ եակից և փառակից և պյրք, առ Ի՚ն ցուցանեն զնոյ նութի էութէ, և ոչ զկցորդուի հաղորդու թե ։ նմանապէս և աստ ։ զիմէից անուանն ոչ է իմանալի թէ ազգ ունիցի։ ևնմ ինքն ՎԻՀ գին ձբ Ի՚ն ազգին կցորդ իցէ ։ այլ թէ նոյ նագոյ ևնոյն էակ է ընդ հոր ։ թէպէտ և յատկացեալ անձամբ ։ մն որոյ մի և միոյն (ասէ) էութէ վերկրպագելի Երրորդութիւն։

✻ Ոսոմ ։) Ի. յայնքն, սրբոյ Երրորդութե վերոգրեալ փառքն ՚ի յաշ խոհանս յաւէ տեանիւ ։ բայց նոյն փառաւորուին, ըստ ան սահմանն երգոց նմա տացի, որ անկեալ իա կուն է ։ այ անեզը և անվախճան ըստ սկզբ մանն, և ըստ վախճանի ։ որոյ և իշխանութի՛ն է անկչիռ և անչափելի ։ որոյ էութի՛ն է յա րակայ ։ իսկ ըստ արարչականին, ըզ առաջ նոյ և երկրորդի ստեղծագործութե (որ միոյն է յոչ էից արարչագործն և երկիր ա նորոգմամբ) և և այս փառաւորութիւն նմա տացի յանփոփոխ և յանշրագական յաւէ տեան ։ որպս ես իմ փառաբանակից սրբոց վարդապետից ։ ըստ կերպի նո՛ր զՅ՚ն եռանձ նեայ օրհնելով ՚ի յաշխոհանս յաշխոհենից, Ամէն ։

Պատմութիւն Արծրունեաց, եւ վերայ Աւրհոյոց
Ս. Գրիգորի Լուսաւորչին հաշտ առնելոյ:

Պատմելի է, զի ոմն պատճառ պատմանուէ ի վերայ ազգ եղեալ Հայոց ի Հռոմայ (որ հնուրհնգամբ Ստեփաննոսի Սպասիկոպոսին ի Հռոմ առելոյ եւ ի Կոստանդեայ բարեպաշտ թագաւորացն եւ ի Կոստանդնուպաւլսի) այսպէս եւ պատճառ սոյնպ գովեստիս առ Աւրհոյհն Հայոց եղեւ: Սակ, իւր ջեր ժառանգութեանն առ նոյն Աւրհոյհն Թագաւորէն Հռոմայ: Աւրկայրէ, իւր եկ բանասացիսն, առ մայրն ողորմութ, որ մինչ կայրն ասի ի Արեւելից վանքն, Հայոց նակն իւր դէպ առ ծոմն կապադովկացի, Աւրհոյհն Հայոց. Հրաւ մանկահաս իգրկեն (ոչ եւ ինքն ցանկայր) երեւեալ սրբոյս եւ մեր խիթարելոյն յանտանելի ճգնութենէն, յորոյ տեսլեան վերայ ասաց (ասի) վերկեցն, Ս. Հոգի ծով ի ծով ծիծաղախիտ ծաղկանաչ եւ այլն: զի յարչափս առաքեսցին ժողովեն մինչ արեւն ծագիւր, եւ ծոմն ծփայր մեղմագոյն հողմով ի ճառագայթից լուսոյ ձեռ կրսկին եւ մանկանն Հոգի. եւ ծոմն ծիծաղախիտ ծաղկանայր արդելով վճառագայթս արեգական, եւ ոտն զԱյրն Լիմնոր քաղ ալ ի գրկին բարձեալ ուներով զՀոգի. յայնժամ տեսեալ սկսաւ եղանակել վանեղէն քաղցրագոյն, ոչ արուօրինն Հիւերայ վարդին եւ ծագմանն արեւուն: որ զայս խոստովանի ինքն ինձ գլխ Հոգ ասելով. առայն զոր պեսի ոչ՞ խմով: եւ ի գիտողն ասէ. զՀոգ երկրէզին առ ինդ հմտութենեցեր: եւ ի Հոգ գլուխն ասէ. ոչ գոռ խոկ երեսեցար ան ճառելեսւ ոտ աթոռ վեր. զոր գիտեն խոկ ոչ ճ, Հանդանելն առաքեցեր: Երորդ՝ զի ինքն տանէրին ապարանից վանից՝ կառուցեալ եւ եւ Հորան յանուն ընդ Ս. Հոգ ածնին, ոչ ասաց ի պատմելն շինման նոյն վանիցն, քեզ ես գոռանայ Հոգոյ ես բոլմահաստ ես Հոգ

Ամենայն ծանեալ զբոլորն ի քո անդին ։
Զոր ինչ տայ մեզ առնէն Աստուծ ։
Զեռ Աբրահամ որք սերտ սիրով զորքեալն ։
Եւ մեք սիրով քո ըմպելեալ կաթողին ։
Հաճեաց գալ ի քէն ձաշել վիւռ բարին ։
Ուստի լքեալ զտուն իւր վերնայ եթերին ։
Զինորհ քոյին պարգևքն ի քեզ որ անգին ։
Ի պատեհ բարի եարկ ի սիրտ այն վեհին ։
Եկեր ըղհոգ հանդերձ մեղերք բարեաւ քուվ ։
Կրթեաց զբժուռ անուշահոտ լի խընկով ։
Էարբ զգինի կաթամբ ընդհոգ յոլով ։
Ի պարտեզ քո եմուտ Աստուած լուվ ։
Նիւթ գովելոյ ըղքեզ եգիտ յորդ չանիւ ։
Որ ատա և անդ հոլովեցեալ զէտ ա նիւ ։
Ոսկեբանդիս ի գովութիւն քո բա նիւ ։
Զոր հանդ ոսկւոյ եբնիլատայ ես ապնիւ ։
Աղբատութեան բարեաւ մընայ ասելով ։
Ըզրուսն առնու ոչ ըզգալով ինչ ըզգալով ։
Որ զէտ լուանայ ի քեզ հայն սերտ յոտով ։
Զոր ես արիւն եօթնապատիկ լի յոտով ։
Զոհ եղեալ ըզքեզ հայն իւր մերկանայ ։
Քանզի արիւն քեզ գինելով մըթանայ ։
Հանգն մատանեք ներքոյնոյ պարագայ ։
Ուր ի պարտէզ քոյդ սրբութիւն ընթանայ ։
Հաժողովել զծաղկունս բարեաց քոյ ջանայ ։
Մի փուճ կալցէ գլխոյդ սակաւ խմանայ ։
Բազում հնուսել ոչ ելով քաջ յեռանայ ։
Քանզի գոհ ես նովին գովութիւն ճառակայ

զորս կոչէ ճաշոյ եաին խորհուրդ պեսախ ։

ծանեալ ըզսրբոյն ի գովութիւն քո անդին ։
Զոր ինչ տայ մեզ առնէն Աստուծ ։
Զեռ Աբրահամ որք սերտ սիրով զորքեալն ։
Եւ մեք սիրով քո ըմպելեալ կաթողին ։
Հաճեաց գալ ի քէն ձաշել վիւռ բարին ։
Ուստի լքեալ զտուն իւր վերնայ եթերին ։
Զինորհ քոյին պարգևքն ի քեզ որ անգին ։
Ի պատեհ բարի եարկ ի սիրտ այն վեհին ։
Եկեր ըղհոգ հանդերձ մեղերք բարեաւ քուվ ։
Կրթեաց զբժուռ անուշահոտ լի խընկով ։
Էարբ զգինի կաթամբ ընդհոգ յոլով ։
Ի պարտեզ քո եմուտ Աստուած լուվ ։
Նիւթ գովելոյ ըղքեզ եգիտ յորդ չանիւ ։
Որ ատա և անդ հոլովեցեալ զէտ ա նիւ ։
Ոսկեբանդիս ի գովութիւն քո բա նիւ ։
Զոր հանդ ոսկւոյ եբնիլատայ ես ապնիւ ։
Աղբատութեան բարեաւ մընայ ասելով ։
Ըզրուսն առնու ոչ ըզգալով ինչ ըզգալով ։
Որ զէտ լուանայ ի քեզ հայն սերտ յոտով ։
Զոր ես արիւն եօթնապատիկ լի յոտով ։
Զոհ եղեալ ըզքեզ հայն իւր մերկանայ ։
Քանզի արիւն քեզ գինելով մըթանայ ։
Հանգն մատանեք ներքոյնոյ պարագայ ։
Ուր ի պարտէզ քոյդ սրբութիւն ընթանայ ։
Հաժողովել զծաղկունս բարեաց քոյ ջանայ ։
Մի փուճ կալցէ գլխոյդ սակաւ խմանայ ։
Բազում հնուսել ոչ ելով քաջ յեռանայ ։
Քանզի գոհ ես նովին գովութիւն ճառակայ

զորս կոչէ ճաշոյ եաին խորհուրդ պեսախ ։

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏ

ոճածքա Հ.Յ՝ են քիստոն կոչեցեալ աստղն։
և ըստ լատինացւոց՝ մինչմանկիմ. զոր և
զաեռն նոճագարան և երաժշտական կոչէ
լուռա" ի միսն ձածայնոց կարողուէց առ
դեալ կայս. զոր մինչմանկիմ կոչեն ։ որ է
(ասէ) առաստել նախանեցւոյ, միայն պատ
մելի գործոցն Հ.Յ՝ է բաճակոն գովութիւն
Հ.Յ ։ իսկ թէ պատմուհին, ապա ոչ իշատ է
առաքել տեսութիւնն ։ և այն խոտացական մը
տոքա Հ.Յ՝ երեմամբ, որպէս տեսանեն

Հրեշտակք։

✻(Ը) Բայց զգոյշ ։ Հ.Յսինքն գումարք
Հրեշտակաց յըստեղծանելն Հ.Յ զարա
բածս ։ տեսեալ զարմացան և զըստեղծօղն
օրհնեցին ։ վկայութիւն Յոբայ ։ ԼԸ ։ 7 ։ Թէ
պետ ոչ վարդապետաս այլակերպ իմկայու
թիւն առնու զբանն Յոբայ ։ զի անդ ասէ։
յորժամ եղեն աստեղք ծերք, ամ Հրեշ
տակք աստեղաց օրհնեցին զնա մեծաձայն։
և ամ Հրեշտակ քիմ գովեցին ։ և ոչ վար
գապետս քնդ հանդարպես յիշէ զամ ստեղծ
ոճածս ։ զի ոչ միայն աստեղքն են պատ
ճառք զարմացման Հրեշտակաց ։ այլև իւ
րեանց ստեղծումն և կայուն (և սարդ պէս
և այլոց։ զի յի՛ են երկինք և երի՛ր փառօք
նէ ։ և մանաւանդ ինքեանք Հրեշտակքն)
որք ոչ զկայծակունս ցոյսցան ի կայծա
քարէ ։ ՚ի Հ.Յ ։ և ոչ ձառադպիք յայ
ընդականէ, ոչ ասէ ձըն Դրիգոր պապն ։
վան որոյ Հ.Յ առաջինն լոյս կոչի ։ և Հրեշ
տակքն նշալ երկրորդ՝ առաջնոյ լուսոյն։
✻(Թ) Հրաժոյժ ու եբափնիացն փառքանչ։
վերնոնեսի պարտաւորս հոգիանիւն, և
այլն ։ Իսբր թէ կասի ասել Հ.Յ՝ որ վան
իւրոյ գերազանցութեն ի հրաւիրել Հրեշտա
կացն օրհնի, և այնպիսի մեծ թագաւորը է,
որ այնպիսի սպասաւորս ունի ։ ուրեմն ոչը
քան գովելի է այնպիսւոյ թագաւորի մեծրն։
զի զոր Հրեշտակքն ահիմ դողան ի գործս
թէն ։ նա արժանաւորել է կրել յիւրում
արդանտն ։ Ապայ գիտելի է՝ զի հրաւ
ասէն, առ Հրեշտական՝ առնանի ՚ի տեղի
լուսապայծառութիւնն բնութեն, և հրակէրպ
ջերմութիւն նոյ սիրոյն, ոչ և զարմի երկինն՝
վան իւրոյ լուսաւորութեն կոչեմք հրեղէն
երկին ։ ապա թէ ոչ՝ յայտ է զի հրշակքն
ոչ ստեղծան ՚ինիւթոյ, այլ միայն ի տեսա
կէ ։ թէպետ ըստ այնմ որ է, և որովհետև
առնան ՚ի տեղի նիւթոյ, և տեսակի անհ
ատ Հ.Յ համամատելով ասին նիւթաւորք
այլ ոչ ըստ ինքեանց ։ Իսաւի և նոք չատ ա

նից մնաց մերոց, հոչ արտաբերական բա
նից մերոց նման ։ Իսաւի Հ.լպերտ Է գըր
քոչ ՃԹ գլուխ ասէ, Թէ Հրեշտակն խո
սի ընդ Հ.Յ բանիւ մնաց ։ յորժամ ՚ի տե
սեալ երացն ՝ յառնէ ՚ի շարժուհն զարմաց
մանն ։ կամ յորժամ զբաղձանս իւր ընծայէ
նման, Թէպետ ոչ Թաքչիկին ՚ի Հ.Յ ։ վան
որոյ և ոչ Դրիդոր փոխանակ բանի, առ
նու ՚ինձ զիրճն մուսիորական ։ զոր մեք
յայտնեմք վնոյնն բանիւ բերանոյ ։ Հ.Ղ՝
Հրեշտակքն զնակս ամ Հ.Յ տեսանելով,
շարժին ՚ի զարմացումն խնամատուհ ստեղծո
ղին, և յառնեն ՚ի բաղձանս գովութիւն ։ ոչ
և հեղմունք երդոց և քնարաց՝ փոխոհեն ՚ի
մեզ զկերպ սրտից մերոց ըստ եղանակի կեր
պին, Թէ ուրախանաք իցեն, Թէ տրտմա
կանք ։ վան որոյ ասէ ։ զգայական սիրտս մեր
ծեալ չգոյնի ։ Յի զգայական սիրտս մեր
զոր շարժեն, փողք և քնարք, և տաճիղք ։
այսպես և նոքա, Յի Հրեշտակք ՚ի տեսութիւն
Հ.Յ յորում ամ էակք լուսափայլին՝ մինչ
գէից գնացուածոյ զգեղեցկութիւն և զմե
ծուհն տեսանեն ։ այն տեսանելեաւքն լի
նին ՚ինձ ոչ զեղանակս տաճղի և փողոյ և
քնարի ։ և որ մեք նոքօք շարժիմք ըստ ըզ
ձից կրից սրտի ։ այսպես նոքա ՚ի տեսեալ
զարմանալեաց (որովք ըմբռնեալք ՚ի զար
մացմանե) ըղձիմ բանի զստեղծօղն զարմա
նալեաց գովեն և օրհնեն ։ ոչ և զկնի ասէ,
Թէ զՀերոբէին հրոյ-փոյթ պետղծոյն օրհ
նէրով, պատճառ փառաբանութիւն զնդացս գո
ղանին առնան ։ Թէ որպես գեղեցիկ ։ կար
գաւոր ։ մեծք և զարմանալիք են գործքն
ստեղծողին ։ և՛ի գործոցն գեղեցկութիւ շար
ժին յօրհնութիւն գործողին ։ որպս ասէր և
Դաւիթ ։ տեսից զերկինս և զգործս մա
տանց քոց ։ և Լուռանէ" առեալ ՚ի սրբոյն
Բարեղ ։ Օննն ։ Ի ։ վերջն ասէ ։ ընդհա
նուր Տէր զանդուածն է՝ իբր գերդ տուիչ
վարեալ ։ որ քարոզէ զփառս Հ.Յ (ըստ այնմ,
երկինք պատմեն զփառս Հ.Յ) և վնորին
Հանդիսաւորութիւն, և զգաղտնիս ։ ապա
Թէ զանհեւսելի գոն նորին, ո՛վ կարիցէր
յայտնապես ճառել, մինչ էն խնամարկ բը
նութ ։ Իբ փիլիսոփայ ոմն հարցեալ սրբոյն
Ընծոնի, Թէ առանց գերքս՝ որպես կարէր
կեալ յանապատն անդ ։ ասաց ՝ ո՛վ փիլի
ոսփայ ։ իմ գերքն է՛ բնութիւն իրաց ամ ըս
տեղծուածոց ։ որ որ քանկիցս ինձ ճառ ՚ի
ձեռանուս լինին ։ ահա այսոքիկ ստեղծ

ընդհանրապէս ի բաց փախչէ : Եւ ամենեցունց
կոչն իւրովք ամ հաղորդութիւնք ոչ երբէք
նուազոյն : Եւ այլ բազում առանձնաձորու-
թիւնս հրոյ կարէ ոք գտանել (ասէ) որք
պատկերք են Հ.Ջային ներգործուէ : զայս
սակ տեսանելով (ասէ) մարգարէքն վերկ
նային եւթիանն հրեղէնս պատկերագրեն
յայտնելով զնոյ Հ.Ջառաքեալսն . Եւ ոչ
հատանելի է Հ.Ջանմանուէլ : Հրեայն յայտ
է յասացելոցս, թէ հրեշտակքն ոչ էին հրե
ղէնք . զի հուրն է տարրական եւնիւթա
կան . թեզատ առաքել տեսակաւորէ քան
նիւթաւոր . այլ միայն յատկութիւնքն հրոյ
պատկանին հրեշտակաց . որպէս և Հ.Ջ ըստ
զանազանից յատկութեանց ներգործութեանցն
հրոյ : Իսկ եթովպիոյ ասելով , ցուցանէ
թէ հրեշտակական զօրութիւնքն, ըստ նմանու-
թեան հրոյ անարգել և անխափան ունին զբա
նսեաւ և զգօրսն : Հասոյ ի վեր զօրութեց դա
սուց ասէ ընդ "Լխոն" ա գրքոյ ը գլխա-
ւս բնաբանին թէ , իսկ զբոց զօրութեցն ան
ոչնախակրութիւս յայտնէ վարիական իմն , և
վանշարժ արիութիւն յամ Հ.Ջառաքեալս իւ
րեանց ներգործութիւս . և ոչ ամ ինչ բնդու-
նելով , որով ինչ ի տոհմեցելոցն նոյ Հ.Ջպե-
տական լուսափայլութեցն անարիւթաբար տկա
րութիւն նուազելոյ զօրութիւն յՀ.Ջանմանն համ
բարձումն : և ոչ ունալով յիւրեանց ինչ զբ
կարուէ առ ի Հ.Ջառաքեալսն շարժութիւնն ,
այլ անչեղաբար հայելով ի գերագոյ , և ի
գոյացուցչէն զօրութիւն . և նոր պատկեր գո
յով զօրացօղ առաքեալսն ոչ հասանելի է
առ նա . ոչ յակընդնաղօրն զօրաւորաբար
գառնան և առ երկրորդումն զօրացուցանել
յով զնոյ Հ.Ջառաքեալսն գան յառաջ :
պն որպէս և Վաւթիթ կոչէ զնոյ զօրս զօրութ
և հրամանակատարս . զի ոչ ինչ տկարութ
ընդդիմանայ նոյ առ ի կատարումն Հ.Ջայ
ինն հրամանաց : Իսկ ա եթովպիոյ ասէն
ըստ նմանութեն հողմոյ , և կայծակնան . որ
առանց արգելման ուրուք կայծակնանման
ընդ ամեն թափանցիկ լինին : Իսկ ա վերկ
նէ ասէ, զի նոցին նրբութ և թափանցութ
թե . և առ Հ.Ջ ամբարձմանն և պատգա
մաւորութե , թէ Հ.Ջ առ մեզ, որ ասի ե
լումն . և թէ ի մէնջ առ Հ.Ջ , որ ասի ե
լումն : Իսկ ա հովհաննէս ասելով , ոչ կա
մի ասել զնոն նիւթաւորս . այլ թէ գոյա
ցուցի նոյ և տեսակ ' հոգևոր ն . զի հոգիք
ն հարկաւորք : զոր օրինակ մինչ ասէն,
նիւթ Հ.Ջաբանութեան ' Հ.Ջ . և Հ.Ջային
գործքն,

պետս ոչ ասէ զնոն հրեղէնս , այլ հրափայս :
ն թէ ' ի վաւթիթ կոչին պաշտանեայք ի
բոց հրոյ , զի և ոգիքն ասացաքն զինքն
պարսի իմանին : Իսպ ածն վերկ " ա գրք
քոյ , ժդ գլխա . յերկրորդ բնաբանին .
զհրոյ յատկութեան առնու ի վեր հրեշտա
կաց , և ոչ զգոյացական բնութեն : գտանես
զնոն (ասէ) զի զարթարես . որ ոչ միայն ա
նիւթս հրեղէնս առեղծանէն , այլև կենդա
նիս ոմանս հրեղէնս , և արս ոգի զհուր փայ
լատակեալս , և մերձ առ նոյնս երկնայինսն
էութիս կուտոցս կայծականց հրոյ դիղեալս
և գեաս անքաւատպես բղխմամբ , հուր բոր
բոքեալս : այլև զանթոռան հրեղէնս (ասէ)
գող , և զնոյն զգերագոյնսն ա՛րօքէս կիզօղս
գող յայտնէ ի մականուանութե , և զհրոյ ա
ռանձնաձորութեն և ներգործուէ հետևե
ցուցանէ նոյ . և բոլորովիմբ վերոյ և ներ
քոյ զհրեղէն լաւագոյնն յայտնէ տպաւո
տեղծութեն . ոգի գհրաբերձ կերպաձորութի
(ասէ) յայտնել վարիանիմ զերկնայնոցն իմա
ցուել յաւետ Հ.Ջառաքեալսն : քանզի
սրբազան Հ.Ջաբանքն զգերագոյ ևանկերպ
եութեն յոլովակի ամ ուրեք հրեղէն պատ
կերագրեն . ոգի թէ բազում երևելիս , թէ
պարտ էցէ ասել Հ.Ջպետական առանձ
նաձորութե պատկերս կերպիւ ինչ ունելի :
քանզի զգալիս հուր ոգի ե ասել . յամի ե .
և ընդ ամ անխառնաբար անցանել . և ար
տաքս անջատել ի յամէ և ամենապայծառ
գոյով հանդգնամանն ե և թաքուն . և ան
ծանօթ ինչն ըստ ինքեան մնայ . ոչ գոյով
նիւթով առ ընձեր , որ ցուցանել զիւրն ներ
գործուէ : անբաւելի ե և անուսանելի ի՛ք
նականական ամէից և յորս լինելի ըստ իւրում
ներգործուէ անպայմանական հաղորդեցու
ցիչ իւր զամն , որ զինչ և իցէ օրինակաւ
հոգին ինա . նորոգիչ և կենդանախարուկիչ
քրմաբն . և լուսաձորական անծածուկ
լուսափայլութեն անբռնելի ե . և ան
խառն , ընտրողական , անպայմանելի . վերոյ
բերէ , սրբելոց , գեր ի վերոյ : և ոչ միոյ հե
ւակ նուազաւուէ ներօղ : վտառշարժ , ինք
նաշարժ , շարժօղ այլոց : պարուհնական , ան
պարուհնակ . անկարօտ այլոց : ըանհնալ ար
ձաւական . յիւր ներքինօղ նիւթն յայտ
նելով զիւր մեծուն կատարելագործե կա
տարօղ : յոմանս մերձ անհրեւութ ձոյս անփո
եղեալ , ոչ գոյ թուիլ . իսկ ընդ հարմամբ
ոգի խնդրոյն իւրն բնական ցապես և նոտանէ
քար յանկարծօրէն երևի . և դարձեալ ան

Թէպէտ ոչ ոք կհոգի մեր որ բոլորն է ի
բոլոր մարմնի. և բոլորն չամ մասունս մար
մնոյ ։ զի հոգի տեսակաբար միաբոյի մար
մնոյ . իսկ հրեշտակքն արտաքսապես հե
պին տեղոյ ։ վն որոյ Թէպէտ վն արտա
Թէ ի բազում տեղիս ասին գոլ . այլ միշտ
բար և մի զինն միասոյ . և ոչ ոք զի չամ
ուրեք եղեալ և ներգործեալ ։ զի այս է չա
տուկ առորոգուն Ղ ծայնոյ բնուե , գոլ հա
մանգամայն չամ ուրեք ։ իսկ նորա շարժին
ակնարկութիք կամացն Ղ. չ երբ և յորում
տեղոյ և հրամայեսցէ առնել զգործ ինչ
նախանամութիք ։ Լսակ նշոյլ եր՛գոյդ ասին
առաջին լուսոյն . ըստ Ղ. չ զի Ղ. չ առա
ջին այս ասի . ոչ բատ էուե , այլ բատ չատ
կուե լուսոյ . ըստ որում փարատե զխաւար .
ցուցանե զաներևոյթս . տայ գտեսակ ամ
իրաց, ևի գեղեցիկ որակուն . մաքուր ևան
պղծելի ի հպիլն առ գարշելիս . ճառա
գայթարձակ . տկարաց քաջալերիչ . նրբա
ցուցիչ չօդոյ . հալոյ կարծրից . չայտնիչ
ծածկեսելոց . կառավար և ուղղիչ մարդ
կային կենաց . գարթուցիչ ննջողաց . զան
զան կերպիւ ի զանազան թափ ընցոյ . զն
ի հայելոյդ ծագեալ . չետ ընդոստնու .
և ի սակաւ թանձր մարմնոյն ծագեալ չգ
ընդդիմանե մարմնոյն ոչ լուսաճա
րե . և այս ասի բեկումն ճառ ա՛ գլխոյ .
և ուղղապես լուսաճարի զոչ ընդիմացօղն
ոչ զապակին և զաչ ։ ի և առելի բժոտ
աչաց . և սիրելի առողջ աչաց ։ և այլք բա
զումք որոց չատկուեիքն պատկան Ղ. չ և
հրեշտակաց ։ Լատն ձեն Ղ.ոհն'' չ. Ղ.չայն
անուանեց ի գլուխ ե բնաբանին ասե , Թե
չայս իմացական բարին ասի . զի զամ մեռ
որ գեր ի վերոյ երկնի՝ չնու իմացական լու
ծով . և զամ անչուտուի և մոլորուի հայ
ծե չամ անձանց չորս և լինիցի . և ամենե
ին զնա լուսոյ սրբասպան հաղորդեցուցա
նե . և վնմանալիան նոցա աչս ի բաց մաքր
յանգիստութիք աղջամղջին՝ որ չուրջ զնո
քօքն կայ , և ի վեր չարժե և փարատեցու
ցանե զբազում ծանրուեն խաւար ։ ևզմ
բրունելոյն ինքեամբ հաղորդեցուցանէ նախ
նշուլից չափաւորաց . և ապա նոցա ի չաշակ
մանե լուսոյն . և չաճէտ փափաքմամբ չաճ
ետ ապ զինքն . և առաքելապես ճառա
գայթէ զի առաքելապես սիրելոյն ։ ևթէ,
ղուկն լուսոյ և պլն ։ Ղ.ուկ՝ որ հրեշտակքն
ղուկն լուսոյ և պլն ։ Ղ.ուկ՝ որ հրեշտակքն

գործքն, ոչ խանգամք զի՛չ նուեթաւորս ապ
զնուեթն առնումք ի հոգի ենթակայի և ա
ռաքելոյ չորոյ վն կարէ լինիլ Ղ.չաքանուս
թէ ։ այսպես և մինչ հրեշտակաց ասէ հո
գեանի-ն . կամի ասել՝ Թէ նոքա ի տեղի նուա
թոյ , են՝ և ունին զհոգևոր գործացուե այս
պես կոչէ զնոսա անեղծականս . ոչ ըստ բնուե
զի միայն Ղ.չ է բնուեք անեղծ և անապա
կան . այլ ըստ Ղ.չայնն ընտրհաց որ ձրիաբ
պես արարեալ է զնոսա անեղծս չամ հակա
ռակաց և ապականեցաց ։ զի ոչ ունին զնոսա
հակ կազմուեիս Թէ ապականեացին . այլ ա
պականուեի ինձ ասի ըստ անկեալ բնուե
կամաց . և առ չարն անխափանութիք ոտ ի
գձա ։ զի ոտ կայացեալքն ապատաբար մնա
ցին . այսպես և նոքա ապատաբար չարին հաճա
նեցան և մնացին ։

✱ (ը) Ալ ի՞նչ նոտա վնհ ։ են բնակութիք
ի՞նչ պատկաց ։ ևնշոյլ եր՛գոյդ լուսոյ ասելն
նոյն և այն ։) Ոտ բնուեք նմանապես ևտե
ղեաւ վնհք են հրեշտակքն քան զատորա
կայքս ։ Թէպէտ սահմանաբար ասին գոլ
ի տեղոյ , ևոչ պարագրաբար ոտ մարմնոյ
կանքս ։ ոտ և հոգիս մեր սահմանաբար ա
սի գոլ ի մարմնի մերում , ևոչ պարագրա
պես ։ իսկ ատա և ասոյդ ասին հրեշտակքն ։
ըստ որում չայտնին ներգործութիք նոցա ։
ոտ և վն Ղ.չ ասի , Թէ անդ է Ղ.չ , ուր
չայտնին գործքն նոյ և զայս օրինակաւ ևե
ս և տեսակի չայտ արասցուք ։ որպես ասէ
Ղ.ուկաս վնհնասիայն ի մեկնութիքն Զրա
փիսրի Ե գլուխ , Թէ սեռ և տեսակ և տար
բերուե նշանաբար տեսանին չընդունօղաս
զի ոչ ոք կհնդանի մեծ է քան զայլ կհնդա
նի , ևոչ Գետրոս առաքեալ բանական քան
զՊօղոս ։ և ոչ մարդն առաքեալ երկոտանեաց
է քան զթռուչունս ։ Երկրորդ՝ մարմին ոչ
բոլորն ոտ բոլոր ամչունն ունականաց ։ ոտ
ի սափոր մի գինւոյ , եթէ առնուցուս զչ
կէսն , ոչ բոլոր սափորն ոտ սափոր ի կէսն
տեսանի ։ իսկ սեռ և տեսակ ոտ բոլորն ի
բոլոր տեսանի ։ նմանապես և ձայնն ան
մարմին է ։ զի բոլորն ոտ բոլոր չամենն տե
սանի ։ Երրորդ՝ մարմին առաքրեալ մար
մնոյ , ուձուն առնէ ։ իսկ սեռ և տեսակ
ոչ առնեն չաբելումն Հոկրատայ ։ Ընդ՝
ոչ ոք մարմին ի բազում տեսանի , Թէպէտ
նմանեն տեսանի ։ իսկ սեռ և տեսակ ի՛նոյն
ժամանակի տեսանին ի բազում ։ այսպէս
պէ և հրեշտակաց ի տեղոյ գոլ ասելն ։
ոչ պարագրաբար , այլ ոտ սեռ և տեսակ ։

նշոյք երկրորդ գոլով առաջնոյ լուսոյն
Ա.Յ, ՚ինչ գերալիր լուսոյն ծածկին, ևմեք
ըստ չափու նոցա որքանութե չկարեմք ներքո
շել, զինչ ասելի է (ասէ) զտարօղէն ան
տանելւոյն ևայլն։

✻(Է) Ա՚նդեսաբար պատճառելիք առ բնութիւն
քոյն բանին ասացն։ Իբր թէ հրեշտակքն
(ոմք ՚իւեր անդր ասացաք) այնպիսիք գոլով
չգաւաճեն տանիլ զանառելին ամի զՅ։
Սակայն գիտելի է՝ զի ոմանք վարդապետք
ուրեք ուրեք զՅ անտես խոստովանին ՚ի
հրեշտակաց։ Իբր թէ զՅ կամելով գե
րազանցել և պատուել։ և ոչ գիտեն թէ
զայն ասելով, զհրեշտականն զրկեն յեր
նութե։ և ընդդիմանան ածոյ Ա՚ստուածայնոյն
որ ասէ։ հրեշտակքն նոյ հանապազ տես
սանեն զերեսս հօր իմոյ որ յերկինս է։ և
եթէն ՚Լիտոն՚՚ ա գրքոյ է գլուխ, է բնաբա
նին ասէ, թէ ամանելութե գիտութ ՚ի գե
րագոյն լուսոյն լսելոյք։ և գեղեցկագործ
և իշխանական գեղեցկութիք, և գերագու
նիւ։ և երեք երևեան տեսութիքն ոգոյ ար
ժանն է զմայլելոյք։ և ՚ի հաղորդութիքն
նմանապես արժանաւորք եղեալ։ Յակայն
ըստ Ձ վարդուե հասարակ վճռոյ վարդա
պետաց, թէ հրեշտակք, և թէ երանե
ցեալքն, տեսանեն զէութիւնն Ա՚Յ և նովաճ
լինին երանեցեալք։ Ապայ ոչ կարեն խմա
նալ գլինչուին։ և զայն առնուն մերս վար
գապետք ՚ի տեղւոյ անտեսութե։ Ասասի և
Ա՚լեքսոս ասէ՝ Հրորդութիւնն միայն ին
քեան է ծանուցեալ և մարդոյն ՚Լին։ և
թէ ստեղծօղն յստեղծուածոյն լիապես
ոչ կարէ ըմբռնիլ։ ոչ ՚ի ձանապարհի կեն
ցաղոյս և ոչ ՚ի վերինն գաճառնին։ ա գրքոյ
Ձ՚Ձ գլուխ։ զի հունաճորին առ անհունն
ոչ է չափակ յուութի լինչ։ բայց ըմբռնի Ա՚Յ
՚ի կեանս այս հաճատով։ և ՚ի բարեացն սի
րով։ և ՚ի վերինն գաճառնին ըստ չափու ար
գեանոյ, ըստ () գոստինոսի։ թէ տեսանե
լոց եմք զէուն մեծուե քոյ այնքան՝ որքան
ատուն իւեմք մարքառոյս կենցաղավարելք։
ըստ օրինակի որքանութե պայծառուե ա
ջոյ։ և ծովու տեսողացն ըստ եզերաց՝ և
ոչ ըստ բոլորին։ և ա՚ն ծանօթ մանաւանդ
կերոզացն։ և զինչէն ա՚ն գիտացողացն որք
ՀԻՆՉ կերին (ասէ) զմանանայն ամ համոյ
տուօղ ըստ ցանկուե ուտողացն, անփորձք
պտուղ գինչուէն՝ ասացին մանկու։ այս թէ,
զի՞նչ է այս։ Տեսանեն և հրեշտակքն և
երանեցեալքն զէութիւնն Ա՚Յ և զմայլին։

քայց ոչ թէ զինչ է կարեն գիտել։ Լ՚յանգս
խմացեալն ամ բանիք մերոց վարդապետաց։
զի ոչ զէական տեսութիւնն ասեն անտես։
Ասերօքէից։ և թէ՝ որ անտեսն և անքննին
քառակերպին վերհադոյն։ և թէ՝ ոչ սրո
քէից անտեսանելին է և ալյն։ որք խմանա
լիք են զլինչուութիւնն։ Լակ զէական տեսուէն
ասէ Շնորհալին։ տեսանօղք անտեսին և
ալյն։ այսպէս Թուէ ասելն և ածոյ վարդա
պետիս։ անոեսութ պատճառելիք։ ա՚ն տե
սանեն (ասէ) և ոչ կարեն ձևացուցանել։
և իրն իմիք նմանեցուցանել։ վա՚ն որոյ միայն
օրինելն գոյ զնա Ձանաչեն և առանց զինչ
ջուե խմացմանն զՅ՚Ձ Ա՚Ձ ազաղակեն
ըստ Եսայեայ։ և թէ՝ օրհնեալ են վառք
Տ՚ն ՚ի տեղւոյ սրբուե, ըստ Եզեկ։ Գ։Ղ։
զի ոչ գիտելով ասէ զլինչ գոլն Լ՚Յ։ վա՚ն
որոյ ևաօրհնուիք նոցա թարց իմիք ձևոլական
կերպի և տպի գրոն ՚ի ածս գիրս։ զի ըստ ածոյն
՚Լիտոնեպիսոն, զՅ՚Ձ կատարելապես գիտելն
է գիտել զնա ոչ գոլ մի լինչ յորոց իմա
նալքն։ զի և ածս գիրք, ոչ որ լինչ է Լ՚Ձ, այլ
որ ոչն է զայն յայտնեն։ Ուստի առ Դորո
թէոս Ամարկաւագն գրե ասելով։ առնաս
հասանի ամ, որ զՅ՚Ձ տեսանել և գիտել է
արժանացեալ։ և նովիմբ ոչ գիտելոյն և
ոչ տեսանելոյն և ոչ դատելոյն՝ Ձմարտու
պես ՚ի գերագոյն քան զտեսանելն և գի
տելն ելանել։

✻(Ը) Լայնայեպ հետաձոթուելիք, եթէ զինչ
ինչ ոգոյ ածոյ անձ բոլոր նշուլեան ծածկի
է նոցունց։ (Եթէ զայս իմա ըստ կերպի վե
րին ասացելոցն։ զի կամի ասել, որքան և
իմանալի Ձ՚Ձ ՚ի հրեշտակաց, գեռևս այնքան
անիմանալի մնայ։ և հետ ՚ի կատարեալ
իմացմանէ զինչութեն Լ՚Յ։ Ասուի և Լ՚Լ
պետ ասէ ա՚ն գրքոյ Ձ՚Ձ գլուխ թէ, ա
սեմք թէ զՅ՚Յ գիտել կարեմք զինչ ոչ է։
այլ ոչ զինչ է և ըստ () գոստինոսի, իմա
նամք զՅ՚Ձ բարի, այլ առանց որակութե։
մեծ՝ առանց քանակուե։ ստեղծիչ՝ անկա
րօտ։ վերանստեալ՝ առանց հալուճածոյ։
զամ պարունակեալ՝ առանց ներպարունա
կուե։ առանց տեղւոյ՝ բոլորն յամ ուրեք։
մշտնջենաժոր՝ առանց ժամանակի։ արա
րիչ փուփոխելեացս, առանց ինքեան փուփո
խութե և կրելոյ։ Լ՚րդ՝ Յ՚Ձ այնպես թա
գուն է ՚ի հրեշտակաց, ոչ աստեղք ՚ի ծագ
ման արեգական։ և որքան պատճառն ՚ի
պատճառելոյն։ և ստեղծօղն յստեղծուա
ծոյն։ զի գերազանցուեն Յ՚Ձ ոչ է չափակ

քեն անբմբռնելիք են · այսպէս ընդ ամ-
բեղ։ Երրորդ՝ թէ ոչ ոք կարէ գիտել զե-
բեաս Յ.Ի, թէ զի՞նչ նախ քան զՆա տա-
բեալէ · և ոչ զոտս՝ թէ զի՞նչ ունի Ձե-
լինելոց է։ այլ միայն զմիջինն այսոցիկ մի-
այն Ճանաչեմք ասէ Քրիստոս։ Չորրորդ՝
երեսաց խմանայ զՅուդէին՝ Ի, և ոտիւք
գնացեալ ընդ Ի խարհրդան, զընդունդն
և զաջարշարանսն։ զի խորհուրդ ընդ Երրոր
դութեանն և մարգմնացելոյ բանին, և ինքեանց
իսկ Աւետարանչացելոյ բանին, և ինքեանց
բարձրանն · և միւսան գնա խոնարհութեամբ բաց
նին Ի · զոր ընդ Եփրեմ խմանայ գնա ժա-
մանն, յորում սպասաւորն հպարտացաւ ասե
տակ և հար Ի, զարհուրեցաւ (ասէ) ամ
Հրեշտակ ք · և Հրեշտակապետքն Ի՝ ի
քայել և Ճաբրիել, և զերեսս խրեանց
Թևօք ծածկեցին ։ Աւետարանչ դողացեալ
և սոսկացեալ ի ներքոյ անուոյ գինքեանս
Թաքուցին ։ Աւետարանչ յայնմիկ ժամու ըզ
Թև առ միմեանս բազխել տեսանելոյն ·
մինչ տայր սպասաւորն անօրէնութեամբ զայդ
տակ Տ՚ն հանդիսավեհութեամբ ։ և ո՞չ գի-
մունք երկրի ոչ շարժեցան, մինչ զբատեղ
ծօղն իւրեանց նախատեալ տեսին և այն ։
Յ.յսպես խմանայ և ըզ վարդապետս՝ մինչ
զԻ ծածկիլ (ասէ) ի նոցանէ · բայց ճըշ
մարիտն է, թէ ի ծածկելն զերեսս Յ.յ ,
ծածկելն և գնացին ։ գնացեալն վասն
պատկառանաց · և զԻ՚ն՝ ըզ ոչ բաւելոյն
իւրեանց։

✲(է) Ջանհան հրեշտակ։ Ընդհատ ասի Ի՚ն
ի հրեղինաց · ըստ որում հռչակաւորք են
առ խմացուածն անՀայն Յ.յ ։ զի ստեղծել
միտք՝ զանատեղծն Ի՚ն ըստ բաւականին
ոչ կարէ խմանալ, թէ և հրեշտակն իցէ ։ զի
անհասին իսկապէս հասումն՝ է ոչ հասա
նելն ։ իսկ արդ՝ առ հրեշտակն եթէ այս
պէս է Ի՚ն · ըստ անհաս և անբմբռնելի ըն
դինչ էութեանէ ։ ապա այն որ զառ ի հրեշտա
կայ անհասն, և անբմբռնելին տարաբ յիւ
րում արգանմին (թէպէտ ոչ առանց մար
մնոյ (զնա որպիսի միտք բաւեն Ճառել ։
և զանՃառն Աւետարչէից՝ զդալն մարմնով պա
տօղն գովել ։ քանզի Ըստ՝ սահմանական
բանի գեր ի վերոյ է · այլ Թէ ասատյի ինչ
գնմանէ ի Աւետարչէից, անկանազան կերպիւ
և Թարգ զինչ էին՝ միայն օրինութեամբ է · ըստ
որում, Աբ , Սբ , Սբ , Տր զօրութեանն · և
Յ.յտերտոս ասէ · ա · ենէ գլուխ ։ ոչ կա-
րեմք զԻ՚ն ծանուցանել սահմանաբ · այլ

ցեալ ընդ խմացման Հրեշտակաց ։ Ասէ
որքան և խմանան, այնքան յետնեալ ինան·
զի խմանան՝ տեսանելով զէութեանն, և յետ
նեալ ինան ի գիտութենէ գնոցանէ ։ վն որպ
ըստ նոյնոյիսի հեռաւորութեան կոչէ զՅ.յ
անհասուն ի Հրեշտակաց, և ծածկեալ
ի նոցանէ ։ բայց այնմ, թէ Աւետարչէքն ծած
կելն զերեսս երկորումբք Թևօք · և զոտս
նմանապէս · և միջնովքն Թռչելն ։ յորմ կը
ասէ Եզն "Լիոն", Թէ զերեսս Աղաւոտ ծած
կեն, զբարձրութիւն՝ և գխորութիւն Յ.յ պատ
ուելով ։ զբարձրագոյնսն ոչ քննելով · և զը
խորագոյնսն ոչ երբեք գլննելով ։ և միայն
միջինն Թևօք Թռչելովն յուցանեն, Թէ Ի՚ն
տական գիտութիւն չափաւորապար ձկտին ։
Եւ Թէ տեսանեն զԻ՚ն, ասէ ս գրքոյկ գէ·
ք բնաբանին, Թէ սմանութիւք գիտութիւք
ի գերագոյն լուսոյն լցեալք · և գեղեցկա
գործ, և իշխանական գեղեցկութեամբ, և գերա
գունիւ, և երիք երևեան տեսութիւն՝ ոգ ար
ժանն է զմայլեալք · և ի հաղորդութիւն
նմանապես արժանաւորը եղեալք ։ Այլոց
գիտելի է՝ զի Լուսա "ի միջի Հայոց · Ի · յ ·
ծածկեալ երեսաց և ոտիւք, ոչ խմանայ զե
բեաս Աւետարչէից և զոտս նոցա, այլ Թէ նոքա
զերեսն Յ.յ և զոտսն ծածկելն, ոգ ևաբն
"Լիոն" երեսաց զՅ.յ բարձրութիւն · և ոտիւք
գխորութիւն խմացաբ ։ քանզի ասէ Լուսանչ"
Թէ Աւետարչէքն վերնագոյն Թևօք սաբմա
նեալ առակ գելին · և նոքօք զերեսս իւրեանց
և Յ.յ ծածկելն ։ զի Թևք նոցա միջադրեալք
էին ի մէջ լինելոյն և Յ.յ · վն որոյ Հասանն
գամանչ նոքօք զերեսս իւրեանց և Յ.յ ծած
կելն ։ (և ես ասեմ, ըստ այլ և այլ գիտման
նոցն Թևօք ծածկելն զերեսս իւրեանց վն
պատկառանաց · և զերեսն Յ.յ , վասն ոչ
բաւելոյ Ճառագայթիւ երեսացն Յ.յ ։ զնո
որ ծածկէ զերեսս իւր՝ զի մի՛ տեսցէ յումե
քէ · ծածկէ և զերեսս նր՝ զի մի՛ տեսցէ և
ինքն զնա ։ առաջինն է պատկառանաց, և
երկրորդն՝ ոչ բաւականութեամբ) և դարձեալ
ասէ Լուսա" · Նախ ծածկելն զերեսս իւ
րեանց ի ներքին յարդմանէ · զի յայնկան
պայծառութեանն Յ.յ անթարթ աչօք հայիլ
ոչ կարելին · բայց զոտս ծածկելն յառաջել
պատկառանաց · զի մի՛ հայեցեր յանկատար
նոցին սէրն և իղձն, որ նշանակիւբ ոտիւք
ըստ Աւակեբերանին ։ Երկրորդ ասէ· Աւերծ
բեբքն ծածկեն զերեսս և զոտս Յ.յ · զի
նշանակիցեն, Թէ Ի՚ն Աստուածն և նոցին յաւիտե
նականութեան և ոտն · ըստ վախճանին և խորհուրդ

ՀՈՐՀՐԴԱՆՔ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

ՀԱՏ

Պարձեալ Սրբուհին կայն եղև նպաստակ կուսութե. զի կայս գոլով, և կայս մնալով՝ եղև մայր որդւոյն Ս̈. Յ̈ի ասելն ուրեմն կուսանքն, թէ մէք եմք փայտ չոր. զի նպատակն իւրեանց եղեալ է մայր և կայս։ այսպես Սրբուհին Հռիփսիմէ կուսութ ծնաւ զՏրդատոհս ի հաճատն Պրն։ և Սրբուհին Պիսպիա զվաղրիանոս փեսայն իւր. և Տուբերտոհս զեղբայրն Վ աղերիանոսի ետ ի հաճատն Պրն։ և եբ զինեալ կայն ընդ հայրն իւր զՓիլիպպոս, և զՍերգիոս՝ և զՊիտոն եղբարսն Աստի ասէ Կուռն՝՝ ի՛վէր այնմ, ահա կայս յղացայ և ծնայ։ տեա ասա՝ թէ ոչ կուսութին ոչ ամուլ. այլ առատածին և պտղաբեր, որ ծնաւ զերեղծօղն ամիս զՅ̈։ և ի Կեռնարտոսէ առեալ ասէ. պատ ա՛ր կուսին, զի ոչ ծնանիցէ՝ եթէ ոչ զՅ̈։ և պատիսի ծնեալ լուծնա վայելէր Ս̈. Յ̈. զի ոչ յայլմէ, քան ի կուսէ ծնաւ իւր։ Սակայն Սրբուհի կայն առաւել խոնարհութե նպատակ եղև կուսանաց, քան թէ կուսութ. ոչ և ոք վրդ դապետս գինի նպատակ կուսութե առեալ, ասէ՝ և չբինէն երոնութեան։ զի և ոք կայսն գինի ասելոյն. զի հայեցաւ ի խոնարհութե աղախնոյ իւրոյ. անմիջապս ասաց. յայսմ հետէ երանելիցեն ինձ ամ ազգք։ զի օրինակ եղև երանութե ի ձեռն իւրոյ խորհրդոյն խոնարհութե։ նաև զի երանութին է պարտութե ամէնց բարեաց։ իսկ ամենալաւն է Ս̈. Յ̈. և զնա պարտեաց Սրբուհի կայսն. և ծնաւ բնութ որդի, զոր այլ կուսանք ծնանին ընորհիւ. վ որպ ասէր ձէն Գրիգոր Յ̈ֆաբանն, թէ կանայք՝ կոյս լերուք, զի Ս̈ի լինիցիք մայր։

✲(ՃԽ) զՀպատակն անգութեան, անճոռնակնէն փեսայութե։) Հպատակն է հարբնաւորն. զոր ոչ վարդապետս իմանայ զարդանուռ Սրբուհւոյ կուսին։ քանզի յոր գանտն նր երկնաւոր փեսայն հարսնացոյց ինքեան անբաժանելի միաւորութ զընուհս։ Աստի Կուռն՝՝ ի՛վէր այնմ, ահա կայս յղացայ և ծնայ։ որ դին փեսայացեալ՝ կ միածին Որդին մարմնացեալ ՅՍ Ս̈. Յ̈. հարսն է եկեղեցին. հարսանիքն սկսաւ ի ներմարմնութե բանն Ս̈. Յ̈։ քանզի յայնժամ անձն բանին այ, որ է Որդին աձ, հաւ զմարդ կայնն բնութ. այ զՀոգի և զմարմին անձնաւորեաց կան միաւորութ. և եղև մի անձն յերկուց բնութեց. մի Ս̈. մի Որդի. մի Տէր.

զայսպիսի միաձորարանս գովել։ քանզի ա ռեցեալ մարդկունն ի կուսէն, եղև իբրև պծով ապակեղէն խառնեալ հրով Ս̈ու թեն. ոզ ասէ Ցայտ. Ճե. շ։ թէ տեսի ոզ պծով ապակեղէն խառնեալ հրով։ զի ոզ ապակին անշփոթաբար միաձո րին. այսպես և Ս̈. բանն, և առեալ մար մինն։ որ այս անապական խառնմանս, Սրբ բուհի կայսն եղև խառնարան և խրախճա նարան. այ յարմար տեղի միաձորուե։ զի յարգանաւ նր խառնեաց բանն Ս̈. զինքն ընդ մարդկայինս բնութե. սակայն անշփո թաբար և անխոնարհաբանապես։ Ղւակ. Թ. շ։ եղև և տեղի խրախճանի ներատմամբ խորհր դոյ հաղորդուե. զի ինձանէ առեալ մարդկութեն պատարագի Ս̈. վ որպ խառնարան Ճալիմն կոչէ զՍրբուհի կայսն։

✲(Ժ) զՍրբաբան տ՚ոմբեն, և զքնդոնակն զՓաստոսբեան։) Ա՚տրութեն կոչէ զկուսու թեն. որ կուսական ծննդեամբն նր սրբե ցաւ. և յանկամակուեն նախատանաց ա զատեցաւ։ կամ տ՚ոմբութեն անուանէ ի մանայ զ՚Ռն, որպ եղև պբաբան. յր նորին սրբութեն օթարան. և ոչ թէ պատճառ և ներգործօղ. զի մնաւանդ ինքն ինձանէ, քան թէ նա յ՚քենէ սրբեցաւ։ եբ ընդու նակ զՓաստոսբեան (ասէ) յր ողջախոհութե համեստուե. և արթնուե ի պատուհիրանս Ս̈. յ՚ոզ և յերգան ասէր, թէ ես ննջեմ, և սիրտ իմ արթուն կայ։ Երգոց. Ե. շ։

✲(ՃԻ) զԼյդպատն հոռոմբեան, ապշբինակն եբանոմբեան։) Ռանդի Սրբուհի կայսն է ղև նպատակ և հայելի անաղտ կուսուե. և օրինակ ողջախոհուե և խոնարհութե. զի գժուարին է գտանել զկոյս և զխոնարհ. և ահա այնպես էր մայրն Ս̈. յ։ զի կուսութին թարգ խոնարհուե ոչ հաձայնաւ. ըստ այնմ, բարձ զնեղն՝ յապտերն ոչ յուսաւորի. բարձ զխոնարհուին՝ կուսուին ոչ հաձայնա նայ։ վ որպ և Ս̈. յայնքան ժամանակաց հետե որոնեալ՝ եգիտ զայս խոնարհ կայս. և ի սմանէ մարդին առնուլ հաձեցաւ։ զի Թերևս անխոնարհելի բնութին, խոնարհ բնութե կուսին՝ փորձիւ ուսանէր զխոնար հուե։ Աստի մինչ մայրն ասաց. զի հայե ցաւ ի խոնարհուե աղախնոյ իւրոյ. և ինքն Որդին յետոյ ասաց. ուսարուք յինէն՝ զի հեզ եմ և խոնարհ սրտիւ։ որով եցոյց՝ Թէ զայս խոնարհուին՝ ի դպրատան կուսական արդանտին ուսաւ։ վ որպ ոզ զդիսաւորը վարժապետ ուսոյց և աշակերտացն։

այնմ, ընդ որ հաճեցայ՝ ասէ, թէ ոչ քան
ածուածն որով միշտ ե հաճայ Արդէ ՚ի օր,
և ՚ի այր Արդւոյ՝ համապատուութեան, այլ
ըստ մարդկութեան՝ որ յետոյ եղև ։ քանզի հա
ճեցայ, ասէն՝ ժամանակի ե նշանակիչ ։ ՚ի
զի հաճութեաբ ՚ի օր և կամաւ եղև՝ մարդ լի
նիլն Արդւոյն ։ զի և լինելոյին մարդ ՝ հա
ճեցայ զկամն ՚ի օր ըստ մարդկայինս բնու
թե ։ վն որոյ և ՚ի ծննդեանն հաճութի ՚ի
մարդիկ ՚իրեշտակքն երգեցին։ զի նշան հա
ճութե և հաշտութեն այ ընդ մարդկան՝ եղև
մարդեղութին Ա՚ի։ որոյ օրինակ եղև ա
ղեղն եդեալ ՚ի յամպս ։ այ Արդին յամպա
նմանն արգանտի կուսին ։

✻(Ժդ)Ա՚որ ՝ զայսոսիկ և այլն։) Ա՚յսինքն
զայսքան վերոգրեալ ընորհաց ընդունակն,
և ոչ ՚իրեշտակքն ըստ արժանւոյն կարեն
ներբողել և գովել ։ սակայն այս ե եղանակ
Հարտասանականաց։ զի կարէ ած զօրացուցա
նել զ՚իրեշտակն՝ առ ՚ի արժանապէս գո
վել զԱրբուհի կուսն ։ ոչ և զինքն օրհնելոյ
վնաս ե արժանացուցեալ ։ թեպետ ոչ ըստ
բաժականին։ բայց թէ վասն կր ոչ կարեն։
(ասէ) քանզի անՀասուածք անՀասականաբ
վեհագոյն ամբոն գտանի ։ և արարչին տնօ
րինաբար ծնօղ եղեալ ե ։ այլ ոչ զածայինս
ծննդենե բանին ոչ կարեն Հասուել ։ զի ոչ
պեղանակն գիտեն թէ ո՞ր ։ և ոչ ժամա
նակն թէ ե՞րբ ծնաւ բանն (այլ թէ ողբան
Հայրն Հայր ընդ նմին և Արդին և Հոգին
աբ ։ զի ոչ զՀասուածայինն և զբերմունեն յա
րեգականե կարէ ոք որոշել ։ և ոչ զԱրդի
ևս Հոգին աբ յաղբիւրեղէն ածուէն Հօր)
այսպէս ևս ժամանակաւոր ծննդենէն Ա՚ի՝
ըստ բաժականին ոչ կարեն Հասուել ։ Ա՚ա
ւն ոչ ածային ծնունդն անքննելի մնայ։
այսպէս և ժամանակաւոր ծնունդն ։ նման
նապէս և մարն Ա՚յ ոչ քանուին ՚ի ՚իրեշտա
կաց ։ իսկ թէ ՚ի ՚իրեշտակաց՝ և՚ս առաւել
՚ի հողեղէն լեզուաց ։ նաև՝ եթէ ոչ ոք դի
տէ զմարդայն եթէ ոչ Հոգի մարդայն որ ՚ի
նմա ։ ըստ Պօղոսի ։ Ա Կորն։ Բ։ ԺԱ։ ապա
այն որ լրուեաբ ծնաւ զածն մարդացեալ։
ճշդ իմաստնական լեզուս զնա կարասցե՞ նե
ղուել ։ զի թէ լրուեաբ ածուեաբ բնական
պէս ՚ի Ա՚ուրբեղէն (որ զբնականութին
այն իմանայ միաւորութե) Իսկ և նոյն լրու
եաբ ած և մարդ կատարելոյն ծնօղն ոինչ
Հաւել կարասցէ ՚ի հողեղէնն շրթանց։ բայց
զածուելն իմն կ՚ըսկսանաբար, և ոչ բուսա
կանաբար, զի զածմարդացեալ խոստով

որ ըստ Ա՚ծային բնութե չ՚մարիտ Ա՚ծ։
և ըստ մարդկային բնութե չ՚մարիտ մարդ։ զի
անձն Ա՚ծային եղև ՚ի ետեղի անձին մարդոյ։
վն որոյ ոչ ասի մարդ արարած (զի ծնունդ
ե՝ և ոչ արարած) այլ Ա՚ծ ։ յայտագս որոյ
անուանի և Ա՚ մայր նր Ա՚ծածնի ։ զի ոչ ոք
մայր ՝ ե՛ մայր բնութե, այլ անձին։ և Հօհան
նեա ծործորեցին ՚ի վն նոյն բանին ասէ։
իսկ հարանիք ե նախ առաջին խոստունա
բանին ընդ բնութիս մարմնոյ մերոյ միաւո
րութե։ և ապա ըստ եկեղեցական հոգւոց ըստ
Հօհաննու, թէ որ ուներն զՀարան՝ նա ե փե
սայ ։ այսորիկ հարսանեացս հարանատուն
եղև արգանտ ած կուսին ։ յորում միաւո
րեցաւ փեսայն երկնաւոր ընդ հարսին քր
նութե մերոյ ։ զայս անքաժանելի միաւորու
թիս ՝ պատուեաց Ա՚ծ ՚ի դրախտին, մինչ
ասաց ։ եղիցին երկոքեան ՚ի մարմին մի ։ որ
ե՛ր օրինակ միաւորութե բանին Ա՚ծ ընդ մարդ
կայնոյս բնութե ։ զայս Ա՚ծ ղուգեաց ։ և
նեստորիոս ոչ կարաց մեկնել և բաժանել ։
և թեպետ արիոս պատուեաց զպատմու
ձան նր (ըստ տեսլեան ած Պօղոսի խոս
տովանողի) սակայն ոչ կարաց և նա յանձ
նին հանել ։ զի անբաժանելի ուներ միաւո
րեալ ։ և Հօհան ծործորեցի ՚ի վր Ա՚ատ
թէոս ՚ի մեկնուէն Ա՚ատթէոսի ՚իմերայ

ընդհալի ՚ի մեկնուէն Ա՚ատթէոսի ՚իմերայ

✻(Ժե)զՈՒնայիցն հաճոքեաբն ՝ կամայ ա
նեն ածուեաբն ։) Ըանզի ՚ի մարդեղու
թիւնն թեպետ հաճեալ էր լսելոյն Ա՚ծոյ
դուեն ։ սակայն միայն Արդին մարմնացաւ ։
իսկ Հայր և Հոգին բաց ՚ի հաճութենն՝ ոչ
իմիք հաղորդեցան միաւորումն, եթէ ոչ
ըստ գործակցելոյ եղանակի ։ ոչ Ա՚ղեքսա
սաբ ։ ոչ թէ երկուք ումանք ՝ զեեյուսցեն
զերերորդն խրեանց ։ Ա՚րդ՝ այսմիկ հաճե
լի գործոյս մարդեղութե ՝ բնականն կոչե
լի կամացն (որ էր մարդեղութին ՚ի) եղև
տեղւն և բնակարան ։ Ասատի ածն Ա՚երսէս
եղև ՚ի կամացն (որ էր մարդեղութին ՚ի) եղև
տեղւն և բնակարան ։ Ասատի ածն Ա՚երսէս

նիմք ։ և ոչ զայծոսքին, թէպետ ընդ միրգ
անխտրաբար առնուն զմինն ի տեղի
միւսոյն։

✻(ԺԲ) Եւ եղեալ ասա յայս խորհուրդ խօսին
յաւետեան։) Ա. յայնքան, Պրեշտակքն լեալ
զեցայ ուսան զբազմապատիկ իմաստուքին
Ա. Յ։ սակայն ոչ ի հոդեղինացս, այլ ի գերբ
խան եկեղեցւոյ ի Քրիստոս, որ է գլուխ երկ
նաւորաց և երկրաւորաց։ Այսպա թէ ոչ
լուր ընդ Պետրոսի Կորնէլիոսի, որ ի մեկ գրքոյ
ճ գլուխ ։ Իբերորդ բնաբանքին ասէ ։
և տեսանեմք զի և Ա. Յայնն խորհրդոյն Քրիս
Պարդեղուքեն նախ Պրեշտակքն եղեն խոր
հրդազգածք ։ և ապա ի ձեռն նոցա ի մեզ
եկին նոր գիտուքեն հանճար ։ և թէ զՅա
քարիա Ա. Յայնին Վաթբրիէլ արար խորհր
գազգած, թէ մանուկն ի նմանէ ծնեալ
Ընորհիւն Աստուծոյ մարգարէ լինելոյ է ։ իսկ և
զԱրխամ ուսոյց (ասե) թէ զիարդ ի նմա
նէ ծնցի Ա. Յպետականն խորհուրդ անպատ
մելի Ա. Յաստեղծուքեն և այլն ։ ուրեմն
Պրեշտակքն առաքել գիտեին՝ քան զոր
գիտեին մարգարէքն ։ զի և մարգարէքն ըզ
տարակոյս իւրեանց ի նոցանէ լուծանէին։
ոգի յայտ է ի Զաքարիայէ, և ի Դանիելէ։
այլ թէ ուսանիլ ասին յեկեղեցւոյ ։ այս է
նկատմամբ Վրի գլխոյն եկեղեցւոյ, որում
հարցեալ ի համբարձմանն, տեղեկացան ի
նմանէ զպատճառս արենադպին հանդեր
ձիւ մարմնոյն երևելոյ ։ իսկ զբանն Ա. Փետ
ր։ Ժ։ պատկե մեկնէ ընդ Յովհան Ասկէ՝՝։
Ա. րդ ՝ ուրեմն չէն զարմանք թէ չգիտեին
մարգարէք, զոր և Պրեշտակք չգիտեին։
մարգարէքն ասէին, թէ փրկեսցէ զժողո
վուրդ իւր զնէ։ ևզհեթանոսաց ոչ ձառե
լեն ։ այլ Ցոգին ընդ յայտնեաց վն հեթանո
սաց ։ զի թէ հրաւիրեցան զայն գիտէին։
բայց պայսիսի լինէ՝ եթէ յաթոռն այ նրբ
ոմի հասանիցէ մեր բնութես՝ ոչ գիտէին։
Ասկ զի իշխանութեց և պետութեց յայտնի
քասաց։ զի ի ձեռն եկեղեցւոյ իմացան նք։
ասէ՝ յայտնեսցի արդ իշխանութեց և պե
տուեց, որք յերկինս են ։ կամ զի զքահա
նայս և զպետս կոչէ իշխանս, վն պետպես
սրբուեց բորոտուեց ։ կամ վն պետուեց և
իշխանուեց, որ ի ձեռն պատրանաց մարտն
չին ընդ Ա. Ջ։ վն զի ոչ գիտացին ի ձեռն
նշանին զոր խնդրէին ի նմանէ յանապատ
անդ ։ և ի ձեռն պատգամին զոր երկրոր
գեաց նմա ի մարգարեէ աստի, գիտել և
ճանաչել զնա ։ Ա. րդ ՝ ի միջ եկեղեցւոյ

տեսանեն զբազմապատիկ իմաստուքին Աս
և յիմարեալ հային, թէ զիարդ համարձա
կեցաւ ի ձեռն մարմնոյ իւրեանց զոր ջըր
ջին առնուլ զնա, լինիլ հոգևոր փոխանակ
մարմնաւորացս ։ և երկնաւոր ՝ փոխանակ
երկրաւորացս ։ և կենդանի՝ փոխանակ
մահկանացուաց ։ և Ա. Յեղէնս ՝ փոխանակ
մարմնեղինաց ։ Իսկ և ասէն Վրդոց Գ։ 9 ասե, զբազ
մապատիկ զիմաստուքեն զտեսակ զայս (որ
ի հակառակացն ունի զշարամանուքեն հաս
տատուէ) այժմ ի ձեռն եկեղեցւոյ յայտ
նապես ուսան ։ թէ զիարդ բանն մարմին
լինի ։ ոմք կեանք ընդ մահու խառնի ։ զի
արդ իւրով վիրօքն զմեզ ի բաց բառնայ
զվերս ։ ոմք տկարուքէ խաչին՝ հերքէր հա
կառակամարտին զօրուե ։ զիարդ անտեսա
նելին ի մարմնի երևի ։ ոմք փրկէ զգերեալն՝
ինքն լինելով որ փրկէն, և ինքն ինչք փրկա
նաց լեալ ։ վասն զի զինքն ետ փրկանս յա
զագս բազմաց մահու ։ որպս ի մահ
ուանն լինի, և ի կենաց արտաքս ոչ կայ ։
զիարդ ընդ ծառայուեն խառնի, և ի թա
դաւորուեն կայ ինայ ։ զայսոսիկ և զայսպիսի
սիս զնման զբազմազանս ևզոչ պարզս իմաս
տուեն գործս ։ ի ձեռն եկեղեցւոյ բարե
կամք փեսային ուսանելով ստացան ։ որ ի
բանից սրբոյ վարդապետին նիւսացւոյ ևս
յայտնի, թէ ոչ ի բանական մարդոց ուսան
Պրեշտակքն ։ այլ ի յեկեղեցւոջ կատարե
ցեալ ի գերբնական խորհրդոցն ։ Ասացէ
այսոքիկ մեկնուիքս թէպետ ձմարիտք ի
ցեն, այլ ոչ լիապէսք ։ զի առաքել խոր
հրդակիք են, քան թէ գրականք։ Ա ո որպ
ասէլն է, թէ Ա. Յ ի յաւիտենից նախատահ
մանել էր զմարդեղուքն բանին, և առ ժամա
նակս ժամանակս Պրեշտակաց միջնորդու
թէ ի ներքոյ ստորերաց ներս լապես ցու
ցանէր ի միտս մարգարէից զեղանակ մար
դեղուեն Վրի։ այլ ոչ բոլորապես զպարա
գայսն և զպատճառս գերբնական գործոցն
Վրի ։ վն որոյ յետ մարմնանալոյն Վրն, ի
գերբնական խորհրդոյն եկեղեցւոյ բեզմ
միոք յայտնեցան Պրեշտակաց և նորքօք գեւ
խառնորացն եկեղեցւոյ ։ զոր օրինակ Ա. Յ ա
սաց վն Ա. դամայ և Եւայն, թէ երիցին
երկոքեան ի մարմին մի, և Վրն մեկնեաց
սաելով ։ արդ ՝ զոր Ա. Յ զուգեաց՝ մարդ մի
մեկնեսցէ ։ իսկ անբաժանելուհս այս թէ
օրինակ էր միաւորուեն Վրն ՝ ոչ ոք գիտէր
ի Պրեշտակաց ։ և մինչ Վրն յերկինս համ

բառնայր՝ լուսաւորել զՔրէշտական. նո-
քօք ծանոյց Լաւաքէլոյն, թէ այս ինչ որ
վերացաւ ի ձենջ, այնպէս եկեսցէ. զոր ը-
րինակ տեսիք զդա երթալ յերկինս. յայ սո-
բաժանեալ յառեալեալ մարմնոյն. և ահա
յեկեղեցւոյ գլխոյն ի Քրիստոս Քրէշտակքն
ուսան զբազմապատիկ խնամոտութիւնն Աշ.
Սակաւ զի գործ մարդեղութեն Քրիստոսի, եր մե-
ծի կարողութե. խնամոտութե. և բարութե. ոչ
ասէ Հայեցիր ի գործս. Ել գլուխն զի կա-
րողութիւն այ երևեցաւ ի միաձուլեալն զերկու
տարակացեալ ծայրան. այ վիճ և վարդ.
խնամոտութիւնն երևեցաւ, զի ի կատարումն
բոլորի տիեզերի եղև միաձուլութի առաջ
նոյն և վերջնոյն. այ բանին այ որ է սկիզբն
ամենի. և մարդ կայինս բնութե, որ ի վեր
ստեղծաւ ի վեցերորդ աւուր: և բարու-
թիւն, զի ստեղծողն գոյից կամեցաւ զնոսա
հաղորդել ստեղծեալ իրողութեց. և զայն
առնս անդ: Ուրեմն ի մարդեղութե բանին
այ, ոչ միայն խնամոտութիւն, այլև կարողութիւն
և բարութիւն յայտնի եղև Քրիստոսից: զի
մինչ ի վեր առաջնոյ ստեղծագործութիւնն կար
մնային, յաւելաւ ի նա կարմացումն և ի
վեր նորոգութիւն ստեղծուածոց: վասն որոյ
ոս ոն յղատորինս եկեղեցւոյ ի կատարել
խորհրդոյն մարդեղութեն Քի զբազմապա
տիկ խնամոտութիւն այ: զի ստորինս եկեղեցի
պատճառաւ գլխոյն մերոյ Քի, եղև հա
մատարած Քրիստոսից: վի ատ միջ մայրն
այ իւրով խոնարհութե կոխեաց գդրախ օձին
սաստկի, զոր Քրիստոսի խմանագին զբազալ
օձն, և զնէ ի Քրիստոսական ոգ
ջանն խմացան, թէ ոչ երբա կոխեալ իցէ
զգլուխ օձին. այլ Արքունի մայրացուն այ
ամենօրհնեալն Աստուած կոխեցոյ գրեալ
իցէ. զոր և արդեամբք տեսին ի Պատիմ
Ստեփանին կատարեալ. և յԱրկն ի նր ի Տէր
մեր Յս Քս: Հաստատ գրեթէ բազում
զոյս Քրիստոսի լուսաւորելով զվիտս մեր
գարեից ձևացուցանեն զխորհուրդ Սուր
դեղուն Քի. սակայն բազում ինչ ի նա
բացային անգիտանային. զոր ի մարդացե
լոյն կրից և ներգործուեցին մի առ մի սկան
ուսանիլ և խմանալ: և զի խորհուրդն մեր
դեղուն յերկուրեցաւ ի մէջ
մարդկան. և մմանուէնն ընդ մեզ եղև.
վն որոյ ի խորհուրդ Սուրդեղուն նր բա
զում ինչ Քրիստոսի նորագոյս խնամոտ
սերելով ի գլխոյն եկեղեցւոյ ասին ուսանիլ,
և այնոյնիկ որք յեկեղեցւոյ կատարեցան

և կատարին, որպիսիք են սրբազնութիք ե-
կեղեցւոյ եսքն խորհրդոց: բայց ոչ վար
գապետիս ասացեալն է մանաւանդ զխոր-
հրդոյ մարդեղութեն Քի: Այլ ոչ ասաց
ոչն Քիոն" . և այնմ նախ Քրիստոսքն
եղեն խորհրդագործք: սակայն ի գործ
ծուի մերն այ ապաւինեալ ոչ. թէպետ
ոչ ըստ արժանւոյն, այլ ըստ իւրում կա-
րողութեն յանձն առնու գալել. վասն որոյ
և ասէ. Երկեցէք ինձ, ոչ ան ի ըզձացէք ի-
ձանէ զի ոչ ոք ասաց ոչն Քիոն" զի ոչ
ոք ասաց ոչն Քիոն" . և այնմ նախ Քրիստոսքն
եղեն խորհրդագործք: սակայն ի գործ
ծուի մերն այ ապաւինեալ ոչ. թէպետ
ոչ ըստ արժանւոյն, այլ ըստ իւրում կա-
րողութեն յանձն առնու գալել. վասն որոյ
և ասէ. Երկեցէք ինձ, ոչ ան ի ըզձացէք ի-
ձանէ զի ոչ ոք ասաց ոչն Քիոն" զի ոչ
ոք ասաց ոչն Քիոն" . և այնմ նախ Քրիստոսքն
եղեն խորհրդագործք: սակայն ի գործ
ծուի մերն այ ապաւինեալ ոչ. թէպետ
ոչ ըստ արժանւոյն, այլ ըստ իւրում կա-
րողութեն յանձն առնու գալել. վասն որոյ
և ասէ. Երկեցէք ինձ, ոչ ան ի ըզձացէք ի-
ձանէ զի ոչ ոք ասաց ոչն Քիոն" զի ոչ

Երկնից Թէ,

Ա՛րդ այս բանի ոչ սաղմոսաց երգոյ Դաւ
թեան. զգործս արարչին իմ խոսեցայ ես որ
անբան. երկինք պատմեն զգործս արարչին
յայժ լուելեացն, և զարարածս հաստատու
թէն անձայնական:

Ընդ որս և ես սպասաւորս եմ բանական.
որ ի խմոց երկնից գրեցի սակիճ ցայս բան.
Նայիմ յերկին և նկատեմ ցայս ամենայն.
և փառս տամ անեղ բնութեն արարչական:
Ա՛րդ ՝ եթէ երևելի այս աստղալից երկինս
ի զարմացումն ածէ զլսեսողն, զի՞նչ ոչ

ցեալ · վ՚ն որպ եղև լծակիր և հաճասար
ը երկնից աթոռոյն Ա.Յ ։ նաև լծակիր ա
սեն է, իբր լծընկեր, և լծակից ։ վն ոտ եր
կինն յատկապես աթոռ ասի՚ր Ա.Յ յան
մարմնուէն, և երկիրս պատուհանդան ոտից
նր նկատմամբ Սարդեղութեն · այսպէս և
այս երկիրս կոչի մարմնաւոր ըստ Ա.Յ՝
երկնից ՝ եղև լծակից երկնից ։ վն զոր եր
կինն տանէր ըստ Ա.Յ՝ուէն անպարագրաբար
երկիրս տարաճ ըստ Սարդեղութեն ։ վասն
որպ Ա.Յ՝ակիր երկնից՝ լծակից (ասէ) զեր
կիրս այս ։ Ասացէ համանգամայն երկինք և
երկիր ՝ էն հաճասարապես աթոռ Ա.Յ՝
բանին մարմնացելոյ ։ Թէպետ Ա.Յ ը
ուէն է յամ ուրեք · և ըստ մարդկութեն ի
տեղոջ ի բարձրագոյն կատարն հրեղէն
երկնից։

✻ Երկոցն գասուց։) Ա.յսինքն , Հրեշտակք
և մարդիկք ոտնէն հաճասարապես ի միևն
փրկեցաճ , և միւսոյն պակասութեն չցաճ
Թուով ընտրելոցն, պա ճառաճ Սարդե
ղութեն ՝ Ա.ին ։ և կամ զի մարդեղութեն Ա.ին,
եղև Ա.Յ ամ յամի · ըստ Ա.Յ՝ութեն նման
Հրեշտակաց · և ըստ մարդկութեն նման ըս
նականաց · ըստ որում ասէ տէրն Գ.ինոջ՚՚,
մարդ և ի վեր քան զմարդ · ուստի ոչ ըստ
այ զԱ.Յ՝այնէան գործեր, զի և մարդ եր · և ոչ
ըստ մարդոյ զմարդկայինն, զի և Ա.Յ էր · այլ
նոր իմն Ա.Յ՝այրական ներգործուէ ըստ մե
կենցաղավարելով կատարեր ։ զի էին գործք
նր Ա.Յ՝ամարդականք ։ վն միաճորուէ բնու
թեցն, և վն միութէ անձին ։ Ասէ զՓաւղոս
սեռ ասելով, ոչ ասէ զատորոգական սեռէ ·
այլ սեռ (ասէ) զազգս մարդկան · զի սեռ
է և ազգն ։ Ասէ յերեսելս պեսէոն (ասէ)
զի Ա.Յ՝ն երևեալն բնութեամբ մերոյ տեսան էին
եղև · և Հրեշտակաց (որպ խորհուրդ մար
դեղութեն ըստ պարագային թաքուն էր)
յայտնեցաճ · 1 Տիմ · ե · 16 ։ և կամ թէ
զայս ոտնս տարականս առնեն երևելի մար
գիկքն · և խմանալիքն ծածկեցեալքն յըղ
դայական տեսուէ մերմէ ։ Ասէ ոտն պոլ
կան (ասէ) զնն Սարդեղութեն Ա.ին պայմա
նեալ ժամանակի լրումն էր և տարեգլուխ
Թէ փրկելոցս · և Թէ Հրեշտակաց լցելոցն՝
Թուով քնարելոցս։

✻ Գոռոզք վերինն յօլին։) Զի զինուորեալ
եկեղեցի , Հանդերձել գոլով յերկինս ճեռ
նել երանուէք , գոռոզք ասի վերնոյն սիօնի։ և
կամ վն փոքրկուէն քան զՀրեշտակս ըստ
Թուոյ ։ և ըստ փառաց ՝ գոռոզք ասի , և ոչ

առնէք տեսութէն հրեղէն և արիվի երկնից,
որ է բնակարան երանելեաց և Հրեշտակաց ։
զի Թէ տեղին և տեղեակն պարտին բազ
դատել · ահա ձեզն եօթնապատիկ քան
զարեգակն պայծառանալոց են · ուրեմն և
հրեղէն երկինն արդէն լուսաճոր է եօթնա
պատիկ քան զարեգակն, ըստ յարմարութե
քնակողացն ։ որպ և յատկութիքն են պատ
ուճականագոյնք ։ զի երկինն է (ըստ Ա.յսպէս
ասէ ՀԳ.քոջ Գ. գլուխ) մանուկ մարմին ·
քնուէ ամենևին պարզ · էութէ ևս նրբա
գոյն · քանակուէ չոյժ մեծագոյն · որակու
թէ չոյժ լուսաճոր · Թափանցուէ պայծա
ռագոյն · նկարթով ամենամաքուր · ձևով
գործակ · տեղեաճ բարձրագոյն · և չայնու
թէ պարագրական ամ ստեղծուածոցս որ
կինքն ։ որոց գոլորքն են զարմացման արժա
նիք ։ վասն որպ և Ղաւաթ ասէ · երկինք
պատմեն զփառս Ա.Յ · Ձ զկարողոյն և զի
մաստուն և զբարուն Ա.Յ ։ զի զկարողոյ
թէն Ա.Յ ցուցանեն երկինք չաստեղծմանն ·
զնմաստուն ի բաժանմանն · և զբարուն
ի զարդարմանն լուսաճորօք ։

✻ Գաւիթ պոպագրելոյ ոտիկն Ձոպայի ծո
ղովոյ ծողովրդոց պետին զփառս ։) Ա.տ՝յոս
գայ խմանալ զամ հրեայս · Ձ զերկուսակ
ատն ցեղսն · այլ վն պատուհական ազգին
Ձուդայի՝ պատճառաճ ծննդեանն մեսիայ
ին · և վասն Ձ բեթղհէմի որ էր բաժին
Ձուդայեան · հասարակաբար ամքն կոչե
ցան Ձուդայեանք ։ Ա.րդ ՝ի չէտ դառ
նայն (ասէ) ի գերութէն Եգիպտոսի չո
բամ տարագրեալ էին · ըստ այնմ Թէ եղև
ցի զաճակ քո պանդուխտ յատար երկրին
Եգիպտացւոց, չայնժամ տեսին զփառս
Ա.Յ · Ձ զառէլ ոտից Ն՚ր , իբրև գործած
շաբխողչայն աղիւսաձև · Ելից · ե · 10 ։ և
կամ զոր գրեալ է · Ելից · Ժե · 1 ։ և Ի 18 ։
Ա.րդ ՝ եթէ զգործս ձեռացն Ա.Յ զերկինս,
և զփառս նշուլին Ա.Յ տեսանելով ի չէ
ցիք՝ յորմէ դէգ եցան · իսկ որպիսի օրհ
նուէ ուրեմն տալ է՝ յերևին Ա.Յ Ա.ին յա
ճախս կերպիւ · և ի լինիլն մարմին , ոչ չէ
զափոխմամբ ևայլայլուէք , այլ միաճորուէք ։
որ չերաճի երկնաճորք և երկրաճորք պար
տական եղեն օրհնելոյ և գովելոյ զմարմնա
ցեալն Ա.Յ։

✻ (Ձէ)՝ Բանիկ խոսուհ այս երէից ևայլն։)
Ա.յսինքն , այս ստորնագոյն երկիրս ՝ եղև
Ն՚ակիր երկնի բանին մարմնացելոյ · զի կր
ետաց և տարաճ ի վր իւր զբանն մարմնա

որե այս ՚ի վեր պլրոց ասացելոց յաճել հազել
կուս . նախ զի այ պատրաստուիք արմա
ոտ ցանկուե բարձեալ եղեն ՚ինմանե . զի
՚ի բժշկին ցաճս , երբեմն մեզ մեացորդ
ինչ բժշկելի , և այն ոչ գոյր : Երկրորդն եր
բորրորվեբ նոճիրուն առ Ի՚ջայեան . մինչ
զի յայնմ հետե անչարմար եղև ՚ի գործ ա
մուսնուե , թե և նբ պակաճ ևս որ էցեր :
և գայլն տես անդ : նաև զի այնքան սրբու
թեան ժամանեաց Սրբուհի կոյսն , մինչ զի
զինի Ի՚.Յ ՚ոչ ոք կարաց նման հաճատարիլ
սրբուհե և մաքրութե : զի զինի տուաջնոյ
ամենառքն Ի՚.Յ , նա եղև երկրորդ աբան , և
ամենառքն : Իսկ պատչճելոյն է , զի սուրբ
կոյան զբանն Ի՚.Յ (որ էր ատարիչ ամի բնոյ
նոր և Ի՚ոգուցն սբբ . և որով ամինչ եղև)
ընկալաբ յիւրում ատդանութիւն : Իսկ և Ի՚Ե
քուհե ասե , զի նա որպես դուստր եղև Ի՚որ
Ի՚.Յ , և մայր Սրբուցն ամենայնի . այսպես և
հարան Ի՚ոգուցն սրբոյ : և նկատամամբ Ի՚ր
դուցն աբոյ ՝ նաև եղև Տիրուհի : Իսկ Ի՚ն
ծինն յայտ է . զի զինի Ի՚որ Ի՚.Յ յաճուե
նական ծնողին Սրբուցն . նա նմին մարմնով
եղե ժամանակաճոր ծնող , այլ ոչ մարդա
ծին : զի ծնեաբն ՚ինմանե մարմնով ՝ ոչ ա
ներ զմարդկայինն անձն եթե ոչ զԻ՚ջայինն .
վն որոյ զանձն բանինն մարմնով ծնանելով .

ասացաւ ՝ և կ՚ Ի՚ջայինս :

✻ (ՀԹ) Ու զանանելն եղիկե բաչխուքեան ,
և այլն :) Ի՚սուելն է ՝ զի ոչ միայն երկինք
այլև ամ արարածք զԻ՚ն տանել ոչ կարեն .
զի է անպարագրելի . և յամ ուրեք ՝ և ոչ
յուրեք : և կ՚ պնպես յուրեք , զի ոչ է յամ
ուրեքն ՚ի բացեայ : զի է յՀի և ոչ ներփա
կեցեալ . արտաքոյ Հիս ՝ և ոչ արտափակել .
՚ի վեր Հիս ՝ և ոչ դիպացեալ . ՚ինեբքոյ Հի
և ոչ ատրասեղմեալ ՝ ըստ Օգոստինոսի :
Դարձեալ անտանելի է Ի՚.Ն , ոչ միայն երկ
նից . այլև Հրեշտակական խմացութեց , և
մարդկային մտաց . և միայն հաճատով ըմ
բռնի թե՝ գոյ . և ՚ի բարեացն միայն սիրով .
և յերանելութեացն զմայլմամբ . և ՚ի Ա՚արդե
զութեն Ա՚ր միաճորութե : Ուստի ասե
Պրոկղոս կիզիկոս եպիսկոպոսն ՚ինեբողեն
ոբ Լուսին որ ընդդեմ նեստորի ՚ի ժողո
վոջն Լուսաստանդնու պօլսոյ ասե , թե ո՛վ է
տես երբէք , կամ ո՛վ լուաբ . որ Ի՚ջեն ան
պարագրելի կերպիւ յորովայնի բնակի . և
զոր երկինքն ոչ բաւինեն տանել . արդանոն
կուսին զնա պարունակէ : Իսկ ոչ միայն Ի՚.
և ոչ լոկ մարդ ծնաբ ՚ի կնոջէ : և ասելքն

ուստր . քանզի ծննդաբեր է երկօք առաջ
քինուե , և ոչ ասուլ : նաև զի որպս եէմ
դուստր սիոնի ասի (զի սիոն բարձր է քան
զԵրեմ) այսպս և ատորինա եկեղեցի դուստր
ասի վերնոյն . զի և նա բարձր է քան զաս
փառօք և պատուով հազատուբէ : և Լուս
՚ի մեկն " Ա՚ատ . նա . ՚ն ասե . եէմ դուստր
կոչի սիոնի . վ՚ն զի ՚ի կողմանե քաղաքին՝ սի
օն լեառն բարձրագոյն է . և անտի առնու
զանուանակոչուբէ : ասկայն (ասե) անուանմամբ
եէմի առնու զբնակիչն . զի զարոյանե ասե
ցնծալ և խնդալ ՚ի դալստեանն Ա՚ր : այս
պէս մեկնե և Ա՚ոհաննէս Ծործորեցին : Եւ
ասէ Ա՚երսէս լամբ " ՚ի մեկնուբն Ջաքար .
թ . 9 . ասե , թե ով մարդ ա՛ր եկեղեցի ՝ ո
րում ծնաբ մեբ որդիբ . զի դուստր է սա
սիոնի , վ՚ն հնուե երիցուե նր օրինաբն . յորմ
միջոց ծնաբ եկեղեցի հեթանոսաց : Ուրեմն
զի ՝ Ա՚ր ըստ Ի՚ջուեն ՚իւերայ է քան զմա
՚ի դերբնական երկնից ՚ի Ա՚օրէ ծնեալ . և
մարդ կուեն՝ փոքր քան զՀրեշտակս ծնեալ
՚ի մօրե . վ՚ն որպ Սրբուհի կոյսն դուստր է
զի Ի՚.Յ երկնից՝ յաճ իսենական ծնողի բա
նեն : Ասուի նկատամամբ Ա՚որ Ի՚.Յ , դուստր
ասի երկնից Սրբուհի կոյսն . յոմ ծնաճ
՚Ի՚ն բանն Ա՚օր : զի ոմն ՚ի Հայրապետաց մտաց
ծնաճ բանն ոմն Սրդի . պապես և ՚ի մօրե
քան մարդկուեն ծնաճ նոյն բանն մարմնով
ոմն միածնին :

✻ (ՀԸ) Ա՚վ ամենաճէ ապրչէնիլ Տէրոհի
Ա՚ջոածնին :) Ա՚ստանօր սկսանի զարմացա
կան կերպիւ , ահիւճ և դողուճք մեծաճ նր
բողել զվայրն Ի՚.Յ , զոր ամենաճէ ասե . քան
զի ազատ էր նա ՚ի սկզբնական և ՚ի ներդոր
ծական մեղաց . զի զօրուճ Ա՚օրն բարձրե
լան նման հովանացաճ . Ա՚ոգին նբ եկաճոյ
բուճ յարդարեաց . և Սրդին բնակուճ ըզ
սրբուճիճ ՚ինին խարսխեաց : Սուտ երեք
եղեն սրբուճիք ՚ի մայր Տ՚ն ըստ Ի՚.լսերսի
ճ գրքոյ ճ գլուխ : Ա՚ռաջինն՝ սրբուճի յար
գանուն մօրն , որ ուներ այս երեք ներդոր
ծուհս : զմաքրութիճ յբսկզբնական մեղաց .
պհեղումն Հնրհաց . և զկապումն արմատոյ
մեղաց : Երկրորդ սրբուհին եր ՚ինոլանաճո
բուճ Ա՚ոգուցն նբ , և ՚ի յղուճիճ Սրդուցն
Ի՚.Յ որ ՚իմ երից վերոգրելոցն յաճել և
գերկու . ըստ զՀնչուման արմատոյ ցանկուճիճ ,
և վհատուտուճիճ առ բարին : զի զոր յա
ռաջն կարեր ոչ ամբանել , յետոյ թե ակա
մեր՝ ամենեւին ոչ կարեր մեղանել : Երրորդ

անընդունելոյն ։ Լ՚ըդ՝ նա (տաէ) որ ՚ի ծովու և յանդնդոց անընդունելի է և անչ տանելի (և կամ՝ զոր ծով խնամառէ, և առն դունդք խորհրդոց ՚երեշտակաց և մարդ կան ոչ կարեն զնա ընդունել մտօք, և ոչ գիրք ձեռք ձառեր, և ոչ ժամանակ չափել զի է անչափելի, և ոչ զօրուն ՚ինա հաստա նել զի է անմատչելի (ահա զայն անբռնա դակելին և անհասան, Սրբուհին կայսն տա րաբ յիւրում արգանմոն բռնանդակելին և հասանելի մարմնով։

✻ (է) փախեաւ երկին ևերկիր և այլն ։)

Ըստ գրե Յովհաննէս ՚ի Տեսլեանն ։ Ի. 11, Եւ տեսի զաթոռս սպիտակ մեծ, և ՚ի վր նո նաւեալ, յորոյ երեսացն երկիրն էին և փախ չէին երկինք և երկիր, և տեղի ոչ գտաւ նոցա։ զայս տեսեալս ետես Յովհաննէս վն երկրորդ գալստեանն ՚Ի՚ն, որ գալոյն է աթոռով և հանդիսավեհութեբ, բազմելով յաթոռ երկրորդի գալուն, որ յատկապես աթոռք անուանին, ուստի ասէ Լ՚ըզերա Ե գրքոջ Ձէ գլուխ, Թէ աթոռք ասին պանու, վն զի Լ՚Ջ նստի ՚ի նա, և զդատաստանս խր ՚ի վեր աշարատէ նոքօք ։ և ելեն ՚Ի՚ոն՚՚ վասն աթոռոց ա գրքոջ Է գլուխ ա բնաբանին ասէ Թէ, իսկ բարձրագունիցն և հմբար ձելոցն սթոռոց անուն, յայտնի՛ յայտ երկ բաւեր նոճաստուէ պանխառնաբար համ բաւանալն ։ և ՚ի բարձրն կայս գերազարդա բար վերաբերեալն ։ և յայտ յեռնուէ անշե ղաբար վերաբնակեալն ։ և առ արդարև բարձրեալն՝ բոլոր զօրութբ անշարժաբար կպչութբ հաստատեալն ։ և Լ՚Ջային գալոյ տեան ամ անախտութբ և անվնասութբ ըն դունական և Լ՚Ջակիր ։ և կամաճորաբար Լ՚Ջայնան բնդունելոյն վերաթռուցեալ յայսմիկ աթոռոջ հանդիսավիճ գերազան ցուէ մինչ ետես բազմեալ զՀԱ երանե լին Յովհաննէս, ետես զի յահէ նէ ոչ թէ երկինն և երկիր փախչէին (ոչ ըստ գոյացու թե ։ զի երկինն և երկրի արտաքոյ իւրեանց ոչ գոյ տեղի առ ՚ի փախչիլ ։ զի թէ տեղի ուրեմն և մարմին և առեղական ։ իսկ արտա քոյ երկնի և երկրի ոչ տեղի գոյ և ոչ տե զական (այլ իբր թէ այնպէս սասանեալք եին երկինն և երկիր ։ որ ևթէ տեղի գտան նիւր ՝ յօժար էին անդր փախչիլ ։ այսպէս ՚ինաէի ներստեալ, յերեսանէն տեսանելեաւ նաեալ ։ յորոյ երեսացն երկնչէին և փախ չէին երկինք և երկիր, և տեղի ոչ գտաւ նոցա։ զայս տեսեալս ետես Յովհաննէս վն երկրորդ գալստեանն ՚Ի՚ն, որ գալոյն է աթոռով և հանդիսավեհութեբ, բազմելով յաթոռ երկրորդի գաւուն, որ յատկապես աթոռք անուանին, ուստի ասէ Լ՚ըզերա Ե գրքոջ Ձէ գլուխ, Թէ աթոռք ասին պանու, վն զի Լ՚Ջ նստի ՚ի նա, և զդատաստանս խր ՚ի վեր աշարատէ նոքօք ։ և ելեն ՚Ի՚ոն՚՚ վասն աթոռոց ա գրքոջ Է գլուխ ա բնաբանին ասէ Թէ, իսկ բարձրագունիցն և հմբար ձելոցն սթոռոց անուն, յայտնի՛ յայտ երկ բաւեր նոճաստուէ պանխառնաբար համ բաւանալն ։ և ՚ի բարձրն կայս գերազարդա բար վերաբերեալն ։ և յայտ յեռնուէ անշե ղաբար վերաբնակեալն ։ և առ արդարև բարձրեալն՝ բոլոր զօրութբ անշարժաբար կպչութբ հաստատեալն ։ և Լ՚Ջային գալոյ տեան ամ անախտութբ և անվնասութբ ըն դունական և Լ՚Ջակիր ։ և կամաճորաբար Լ՚Ջայնան բնդունելոյն վերաթռուցեալ յայսմիկ աթոռոջ հանդիսավիճ գերազան ցուէ մինչ ետես բազմեալ զՀԱ երանե լին Յովհաննէս, ետես զի յահէ նէ ոչ թէ երկինն և երկիր փախչէին (ոչ ըստ գոյացու թե ։ զի երկինն և երկրի արտաքոյ իւրեանց ոչ գոյ տեղի առ ՚ի փախչիլ ։ զի թէ տեղի ուրեմն և մարմին և առեղական ։ իսկ արտա քոյ երկնի և երկրի ոչ տեղի գոյ և ոչ տե զական (այլ իբր թէ այնպէս սասանեալք եին երկինն և երկիր ։ որ ևթէ տեղի գտան նիւր ՝ յօժար էին անդր փախչիլ ։ այսպէս ՚ինաէի ներստեալ, յերեսանէն տեսանելեաւ

Սպսէս խրենացի ասէ ։ ամենագովելի և քան զերկինս բարձրագոյն ։ որ զանհասա նելի զօրն յորովայնի քումմ՝ կրեցեր ։ և թէ՝ ամենապատուական բերկրեալ միշտ կայս ։ որ զանբաւելի զբանն անձառաբար յղացար ։ և զմարմնացեալն Լ՚Ջ ծնանելով ՚ի քէն ։ և թէ՝ որում ոչ բաւեն երկինք ընդունել զանբաւելի զբնութիւն ։ յարգանաւի Լուսաւն բնակեցար ։ ծնար անձառապէս։ և զրեթէ բառոր Լ՚Ջային դրեանք ևվարդապետց բանք լիք են այսպիսեօք ։ իսկ առաքելն ե բանն Սողոմոնի 3 Թագ ։ ը։ 26 ուր ասէ ։ Տէր Լ՚Ջ հաճ ստարիմ լինցի բանն քո ։ զոր խո սեցար ծառայի քումմ՝ Դաւթի հօր իմոյ, թէ բնակիցի Լ՚Ջ ընդ մարդկան որ ՚ի վր երկրի ։ ևթէ երկինք՝ և երկնից երկինք, չեն քեզ բաւականք ։ արդ՝ զիարդ տունս զոր շինեցի ։ իսկ թէ երկինք և այլք ոչ կարեն տանիլ ։ յայտ է ՝ թէ և ծովս խորուն, և անդնդոց անհատութի ։ ուրեմն միայն անճառ զանատանելին տանելի մարմնով ։ վն որոյ հն ացմամբ մեծաւ ասաց ՚ի դէմն նըա Լուսաւն ՝ թէ որ երկնից և ծովս և անդնդոց անատանելին է ։ գու ՚ի քումմ յանձուկ որո վայնդ կրեցեր ։ թէպտ և անբովանդակա պես՝ զի ոչ նիւթականաց նմանի պարագրե ցաւ յարդանաւի Լուսաւն ։ այլ պարագրելի եղև առեցելոյն մարմնով ։ զի զայսպիսիս՝ միշտ մարմնով հանդերձ լինանալն է, ոչ և ծնունդն և խաչն և այլն ։ որպս թէ ասեմք զարեգական ՚ի բոլորակին խրտում զետեղէլ։ և զձառապայթս նր յամ ուրեք տարածել։ թէպետ և զձառապայթն միաժ որաբար ի մանամբ ։ Լ՚ըդ՝ արեգակն բոլորակիւ լինի զմարդկութինն ՚Ի՚ն որ է պարագրական, և ձառապայթիւն զԼ՚Ջուին, որ է անպարա գրելի ։ և ընդ Ալբրեղ չուշանի նմանեցու ցանէ զԼ՚Ջ ։ զի ոչ հոտ ծաղկին անմար մին իր է ։ և ոչ ըստ զետեղութեն և չափոյ չուշանին զետեղեալ հոտն ։ այսպէս և Լ՚Ջ ունի ՚ի պարագրելի մարմնոջ միաժ որեալ։ և սակայն ինքն անպարագրելի է ՚ի պարա գրելի մարմնում, Թէ և միաժ որեալ լցեւ ։ ոչ հոգր ընդ ոսկր ։ իսկ և ընդ ևս Լոյսն պա բագրեաց զնա յարդանաւի խրտում անպա բագրաբար և ըստ բնակութե ։

✻ Երկնչին Յովհայ ։) Յոր վն խնամառէ ասաց ։ ևը։ 14, Թէ անգունդք ասացին, Թէ չի առխ ։ և ծով ասաց, Թէ չի ընդ մէս ։ զոր ևը վարդապետս խնամայ Ա՚Յ

ջեցաւ : և Ա. յաղերս ՚ի չորրորդ գրքոջ Ժա
գլուխս ասէ , Երանուհի կայսն Յունդեամբն
եբեր մեզ զպատուն՝ որ սերմանեցաւ ՚ի յոյ
ղուէն՝ բուսաւ ՚ի Յունդեանն , ժողովեցաւ
ընդ պատին ՚ի խանձարուրս . մուծաւ ՚ի
տուն յընծայուսն ՚ի տաճարն . ձաղեցաւ
նախ քան զխաչելին . քամեցաւ խըր հոսե
լեաւ ամբաստանութեամբ սուտ վկայից . աղա
ցաւ ՚ի խաչին . մաղեցաւ յարուքն . ուսե
ցեալ եղև հանապազորդ ձաշակմամբ հա
ղորդուե , և երկնային զմայլմամբ : Արձէ՝
՚ի Յունդեան յն՝ եր Երանուհի կայսն եր
կիր՝ յորմէ կաճ կերպաւորեցաւ նորն
Ա. դամ. երկիր՝ յորմէ բուսաւ Ձմարտու
թիւն . երկիր՝ որ դեր քան զերկիր պտղոյն
ծագեցաւ . երկիր բարի՝ յոր անկաւ սերմն.
երկիր՝ որ ըղձաց զկաթն և զմեղրն . երկիր՝
բուսուցանող զգալարի խոտոյ . երկիր՝ յոր
մէ եբան՝ ը աղբիւր ուրդանել շիմ երեսս
երկրի . կամ երկիր՝ յորում լցան ազաւ ։

ըստ Յովսէփայ ։

✻ Եւ զգայական անդամոն ՚ի ենոցն հասցէ ։)
՚Ա՛յն է լմնացուսն ընդ բանին Ա. լսերուս։
✻ Եթէ) Եւ վաստան Բուբոտմոն , ոն ՚ի ել ՚ի յոյ
ծոյոն։) Ա. յայնըքն բուրվառ և կրակարան
ևտեղւն բորբոքման անշիջանելի կայծական
բանին Ա. Ջ ։ վն ոտ կայծն ՚ի Հրոյ յոլանայ,
և վնայն տեսակ և բնուէ ունի Հրոյ, այսպես
բանն ՚ի Հօրէ ՚ի յաշխուենից յոլոցեալ . և
կամ ոտ Ձառագայթ յարեգականէ շուռնէի
ղեալ , վնայն տեսակ և բնութիւն ունի Հօր
Ա. Ջ ։ Ասատ կուռ՝՝ զկայծակն Ներօքեին
կարկէհան անն ասելով Հրացել (և բերան
և շուրթն մարգարէին մաքրեալ) ասէ թէ
նչանակեր զՀՈ . ըստ որում Նարսղի և
Ալեքսղի ։ զի ոտ Հուրն միաշորի ածուխ,
և ածուխն Հրոյ , այսպես և մարդկուէնն մի
աշորեալ է ընդ բանին։ զի ներմարմնացել
բանն՝ է իբրև զՀրացեալ ածուխ ։ Արձէլ՝
վառարան ասի Հրեուհի Ա. Ջածինն . քանզի
՚ի նմանէ բանն Ա. Ջ վառեաց զՀրագ մարմ
նոյն լցա Ձի ։ Արձէլ՝ կայծակամբն Ներօ
քեին, իմանան վարդապետք զՀաղորդուէնն.
այսպես ասէ որում՝ Ալերսես ընդհալին թէ,
յա Ջային կայծակուէնն ՚ի Ներօքեից անհաս
լին . անմաքրապես մերձեցաք զոլ պարտա
պան քումմոր Հրդոյ ։ և որում Արիդոր յայ
ղօթս պատարագին ասէ . Հահլեսդ է Տէրոյ
այսմանէ գալ Հանդղուելեանս ՚ի ներ . ոդպէս Ն մոդ
գրէին ենոքանախօսդքն Հայծախոսքին ենեան
ոանելոցն մոտուցման ։ և Ներօքեին՝՝ ասէ ։ այս

կին տեսակի նոյ և ձևոյ . զի յայլ գեղեցկա
գոյն փոխին ասէ ։ և յերրորդի զկնի ա ա
կաճուց ՚ի ներ ։ և ասէ թէ , և տեսի և ա
հա երկինս նոր՝ և երկիր նոր . քանզի առա
ջինն երկինն և երկիր էանց ։ սակայն ոչ զոյա
ցական անցմանէն խոսի . զի երկինն և երկիր
որքան առ գոյացուէնն՝ ոչ երբէք անցանեն.
այլ հինութենէն խոսի . վն որոյ ն ոչ ասէ . այ
երկինն և երկիր նորոգեալ և գեղեցկացեալ
ասյս է , առաջինն էանց ասէն . զոր օրինակ
զմոլի մարդոյ ումեքէ զգաստացելոյ ասեմք,
թէ այն առաջին մարդն չէ . և ահա նոյն
մարդն է . բայց ոչ նոյն ըստ մելոսե վարուցն։
բայց ասէ Արիդոր . զնախչէին երկնի և երկ
րի , առնու ՚ի տեղի անբաժանելոյ տանելոյ
զՆ. և ահա (ասէ) արգանտ կուսին բաժ
նաց՝ տանիլ մարմնով զանտանելին երկնի և
երկրի։ ոդ և զկնի ասէ , թէ ոնդէ արդարա
յաւէտ անչնուելէ ամփոփին ի բերան բովն
գոնուելէ արուչեան բանին հանգստեան ։ իսը
թէ նեղադոյն գտանին առ ՚ի տանիլ զանձ

բամանդակերին։

✻ Յայ գոս ընդբեալ ի զրկե ևի զանգուածոյ
մատոյց զաշակե ոը Ա. Ջածինն։) Ա. նդրեալ զրկե
(ասէ) քանզի եր Յովակիմ հայր նր ՚ի Ձա
գաշորական զարմէն Դաւթի սերեալ։ նկ
զանգուածով՝ խոնարհ զերկրին ոը ի Ա. Ջ

բահամկ սերեալ։

✻ (Ձա) Տոքա զնո ի *եչ ախոյժ հանգաւէմբ
հասցն հաճոյնէ , եչել երկիր անչնական բա
նական բուսոյն։) Ա. յայնըքն, զայն որ անուսա
նելին եր հրեղինաց, այնպիսի հաճոյնէ ՚ի
քեզ տարար . ոդ Թէ նա ՚ի քեզ առաւել
քան ՚ի Ներօքեական սերոոջ հանգեաւ։
ևեչէ երկիր անչնական . ըս Հոգևոր ։ զի
ոդ ՚ի տարրական կայս յերկրէ, հինն Ա. դա
մայ մարմինն կազմեցաւ . այսպես ՚ի քէն՝
նորոյն Ա. դամայ կուսածին մարմինն ։ Ասա
տի ասէ ոը Պրոկղոս կիզիկոս Ներկոդոն
(՚ի վկայուէ բերեալ ՚ի ժողովն Եփեսոսի)
ո՛չ ամօթ Ձարտարապետին բնակիլ ՚ի շէնն
ոմածս, ևոչ տիրոն պղծէ զաղխասագործն.
երբ սա կրկին նորոգէ վկազմուածս անօթն
իւր . այնպես և ոչ ամբիծ Ա. Ջն պղծի՝ յա
ռաջ գալով ՚ի կուսական որովայնէ . զի զոր
կազմելով ոչ պղծեցաւ , և ո՛ւ ՚ինամի է յա
ռաջ գալով պղծի ։ ոմ որովայն յորում
մեր հասարակ ազատուէ գիւրն շարաղ րէ
ցաւ ։ ոմ արգանտ յորում զէնն ընդդէմ
մահու չինեցաւ ։ ոմ ագարակ յորում եր
նուիրէ պտղագործն առանց սերման բողբո

նին բարձր ասի քան զայն՝ ծառս անձրուց, հովանին ապահով, հուն խնծորին սնոյց։ հանն քաղցր ։ Աբրեմն այս երկնային ևան թարշամ խնծորիս՝ եղև ծառ բարձրուղէ։ ձբ Աբրահամն ։ եւ ես Աբրիդոր՝ ի մեկ նուէ երդոց՝ ի վե՛ր առաջեդեալ բանին ա՛ ած, թէ ըստ յառաջ շուշան և ծաղիկ ան ոճանեաց, պաժ խնծոր ։ զի ծաղկին զայնմ միայն զոճարձացուցանէ ։ բայց խնծորն՝ առեսակաճ պաշտն ։ հուտով պքիսան, և ապա ՛ի զօրուէ կերակրոյ գայ ։ նաև զի խնծորէ նին՝ ՚ի ծառ պատուիսկան, և ոչ անաց ռային ։ Ընտուաք խմացեալ լինին ամ մե՛ ղաճորք ։ և՛ իմէք ամ մեղաճորաց՝ ի՛ միայ նակ գառաճ խնծորենի ծառ Աբրահամ կայն ազատ ՛ի մեղաց ։ ըստ այնմ, ամենևին գե՛ ղեցի՛կ ես մերձաճոր իմ։ ևարատ լինչ ոչ գոյ ՛ի քէզ ։ երդոց ։ գ ։ 7 ։ Ա՛յս խնծորենի ծառս այնքան բարձրացաճ, մինչ զի է հասս միով ծայրիւն առ Տէրն Ա՛Ք ։ և՛ ի ծոցս նորին քարշէց յարգանսի խնդրամ զանթ ար համ խնծոր զբանն Ա՛Ք ։ որ էր ամենևին գեղեցկին Տէր ՝ անման և գեղեցիկ որպի։ Աստուած Ա՛ետարանչին նախ ասէ, թէ բանն Աստուած եղև ։ և անմիջապէս ասէ, տեսաք զնիսա՛ս նո՛ր ։ զնիսա՛ս երբև զինծանի առ ՛ի Տէր, լի՛ ընդհօք և ճշմարտութեա՛ն։

(ին) Ա՛յժ գործքան գայոհանն՝ ըստ ստա ճագիտին ։) Ալխսելի՛ է, զի ասի թէ մար գարիտն ծնանի ՛ի ցօղոյ երկնից։ և յայնյայտ նշուլից արեգական ։ և ՛ի գիրս նմանութեա՛ն ասի ՀՔ գրքոյ է գլուխ, թէ մարգարիտն ծնանի ՛ի ցօղոյ երկնից ։ որ յոմանս ժամս նակ տարածան ՛ի խեցեմորթ կոնքս ընանինս և թէ՝ որքան ցօղն առաճել խոշոր եղևի, այնքան և մարգարիտքն խոշոր ծնանին ։ և թէ՝ մարգարիտքն ՛ի վայրաստկէն որոտմանց վիժին ։ Ա՛րդ՝ ցօղն ՛ի յոմանց ինչեալ՝ ՚ա րիւն Աբրահամ կուսին։ քանզի նա է առնդ ևթէ՝ երկրաճոր ցանկուէց ։ իսկ անյայտ նշոյլ արեգական՝ ՚ի Ա՛Քէն ՝ Յարէ գականէ ՛ի Տէր Ա՛Յ ճառագայթեալ ։ այլ զի մարգարիտն ջերմութեա՛ն արեգական կազմի ։ և ես Տոդին է ջերմութեա՛ն արեգուն Տէր ՝ կազմող մարմնոյն Ա՛Քէն ։ և Աբրահամ կայան է դրծարան սէտ ֆ անուցիչ մարգար տէն Ա՛Քէ ։ զի ասէ Լուսն՛՛ ՚ի վե՛ր Քայտ նէ ։ 21 ։ առեալ ՚ի փիլիսոսէ, թէ յոմանս ժամանակս տարբոյն ոտուեցայքն (ըստ սէ տֆքն մարգարտածինք) շարժին ՚ի ցան կուէ ։ և իբրև առն իւրեանց ցանկան ծո

ածուխս է հաղորդուէն ։ որ յայնից մեղաց զմեզ մաքրէ ։ զօրացուցանէ և զորբոքէ ։ զի իբրև առնիածք զհաւր ընդելով յայսմանէ ա՛ ղանց ձաշակել՝ զարհուրելի լինելիք սանչի, ըստ Աստեբերանին ։ Ա՛րդ՝ կայծակնա այս ինչ՝ եղև վառարան Աբրահամ կայան ։ զի ՚ի մանրուր արենն իւրմէ ետ զնիւթ հրոյ ։ բայց ոչ զմորենին անկէզ պատհաւ յայրեցմանէ յինանալի հրոյ Ա՛ՔՈՒԷՆ ։

(ինգ) Եւ վայր գալոբէր հայրական ծոցս ծին ծաղկին ։) ՚Ա՛ր ըստ Ա՛ՔՈՒԷՆ ասէ հոգ գանն ծոցածին ծաղիկ ։ և կամ ոչ գոյն ՚ի ծաղկէ Հօրէն ծնեալ ։ քանզի ամ մանկ րացեալ ՚ի տեսակէ նիւթոյն բղխեալ ։ յայս և՛ ի միտս տեսողաց ՝ կ՚ ոչ ծնունդ անհա տանելի յենթակայէ գոյնոյն ։ Թէպետ յո՛ ոմ երևի օրինակ ։ Սակայն ՚Ա՛ր ըստ Ա՛Ք ՈՒԷՆ ծաղիկ ասէ Հօր ։ ոչ ըստ Տուէն բաղ ծանեալ ՚ի Թփոյ ։ այլ ծաղիկ ՚ի ծաղկէ, և նպտածաղիկ ըստ Տուէ ։ Թէպետ այլ ըստ անէնին ։ Ա՛րդ ՝ սոյն Հայրական ծոցածին ծաղկիս՝ վայր գալոբէր ասի սրբուհի կայան ։ քանզի նա եղև պարտէզ և դրախտ Հայ րական ծոցածին ծաղկին ։ զի որդի վայրն առանց նախապատրաստութե՛ ուրուք, ա ռանց սերմանի, բուսուցանէ զշուշան ջերմու թե՛ արեգական ՚ի խոնաճուէ երկրի ։ պատղ և ՀՃմարտի արեգական ջերմուե՛ Հոգեպն ընդ, ՚ի խոնաճ արենէ ձբ Լուսնի կալմէ ցաճ մարմինն ՚Ա՛ՔԻ ։

(Լ՚ ծառ երինոպէէ անխոչոճ խնծորին ։) Ծառ ասի Աբրահամ Ա՛ՔԾԻՆն ։ զի զան թառամելի խնծորն ՚ի Հօրէ բուսեալ ան մարմնաբար, վերստին բուսոյց ինքն մարմնով ։ Ասէ երինոպէէ կոչի, զի թէպետ յերկրի ոն սնկեցեալ էր ։ սակայն ծառ ևր մինչև յերկինս հասանէր ։ և զՀայրական խնծորն ըստ տեսակի Ա՛ՔՈՒԷՆն, առ ինքն ձգէր ՚ի ծնանիլ և ըստ տեսակի մարդկութե՛ ։ այլև անհոչոճ ասի ՚Ա՛ր ըստ Ա՛ՔՈՒՆ ։ զի ան կրեալն ունի զնուն ։ բայց թառամելի ըստ մարմնոյն ։ ըստ այնմ Թէ, տեսաք մեք զնա և ոչ գոյր նո՛ր տեսիլ և ոչ գեղեցկուէ ։ այլ տեսիլ նո՛ր անարդ նուաճեալ քան զամ՛ ՚ա գուց մարդկան ։ Ա՛ստ ։ ծ՛ ։ 2 ։ Ա՛ռաւի Թէ նկատե՛ ՚ի բանն Երդոց ։ է՛ ։ 3 ։ ուր ասի, իբ րև խնծոր ՚ի փայտս անտառի ։ այնպէս է եղբօր որդին իմ ՚ի մէջ ուստերաց ։ քանզի Աբրահամ կայան ՚ի ծննդեանն ՚Ա՛Ք, եղև իբ րև բարձրադոյն անտառային ծառ խնծո րոց՝ բանին Ա՛Յ ։ զի անտառային խնծորե

վային ցօղոյ, իբր թէ առ ձիւն հառաչէին։ Եւ
վինչ յուսանակաւն սրսկմունքն Թուխտան
և Հարին։ Յորմէնջմա ի՛ լինն լսելն զգանկա
ցեալ յոնաժուխն։ Եւ ապա կրնան ի՛ց
ղջ երկնից՝ վն որոյ առաքել վերինից գոյն
ունլա՝ քան զծովու։ Զի զգայն և զուեսական
երկնից՝ յինքեանս ցուցանեն, թէ պէտ երկ
բայի զպատգամն կուռնէ՛։ Եւ ասէ զմարգա
րեան՝ ի գլխացուածն ոստուէի յատուկ խո
նարհութեն ծնեալ, իբր թէ յորմէ խեղճն
նայն աստ ֆին աձի, յայնմանէ հիւթոյ և
մարգարեան յառաջ գայ։ Իբր թէ՝ ի՛ ըմբ
զօջ քաղաքչուին եղեալ խոնարհութեն գոյ
անայ ըստ նմանութե փանկէ հիւր քարին որ
ի՛ լերդոջ եղնկանց, և կամ յորովայնի օձին
գոյ ասան։ Լիւրեին ըստ այսմ ասացելոցս,
ոչ միւնն ցի մարգարեան ի՛ օղոյ երկնից
գոյանայ բաղձանօք ոստուէին այսպէս և
Աւա յարգանդ կուսին։ զի և Այան ըղձայր
նայնց ընորհն (ոչ ոստուէայն ցօղոյ) ծնող
նլ գերկնային միայն մարգարեան զԱ՝։
գն որոյ և յատել Երեշտակին, թէ Հոգին
ձբ եկեսցէ ի քեզ և այլն։ ասաց՝ եղիւ ինձ
ըստ բան ի քում։ զի ոչ արարողական պատ
ճառ մարգարոին՝ ի՛ լցան երկնից սերմնա
կան՝ խոնարհութեն ցօղոյ։ և մայրն՝ կուսա
կան տուշան։ ցն սէտ ֆին (զի աշ վուգաճո
րութ ծնանելն մարգարէութքն ի յոստուեոսէ,
այլ կուսաբար։ և վախճանն է մարդկային
պարգն) այսպէս արարողական պատճառ
մարինայն Աւն՝ ի զօրութենն Հոգւոյն ձբյ։
փոխանակ սերմնականին նիւթն է՝ արիւնն
Աբրուհոյ կուսին։ և մայրն՝ կուսական ար
գանան։ և վախճանն՝ վայելչութե վերոյթե
մբոյ, և բարեբեն Ա՛յ։ նաև ոստուէայքն
մի միայնակ ծնանին։ վասն որոյ և առ լա
թին՝ մարգարէսքն միութիք կոչին։ և առ
պալաղես, Տիւրրի իէ քոայ, այսպս և Աբր
բուհի կոյս սէտ ֆն զմիակ որդի ծնանէ զոյ
Տն մեր Յն Աւն։ նաև ի՛ ցօղոյ և ի փայ
լատակմանէ ծնանին մարգարէքն։ զի ցօ
ղով նիւ ծառ օրին, և փայլատակմամբ թանձ
րանան և կայծին։ և զայս մեկնէ ընբն Աւրի
գոր սքանչելագործն զմարդեղութէն Աւն։
զի փայլակն է (ասէ) զօրութ Հոգւոյն ձբյ։
ցօղն է ամենամաքուր արիւն Ա՛ծածնի կու
սին։ միութիւնն ցն մարգարէին, մարմինն
Աւն։ կամ ինքն Աւն։ Ա՛րձ՝ զի խոհեմ
վաճառականն մեր Հայրն Ա՛յ, զորդին իւր
միածին որէր բոլոր ինչ իւր և գոյացական
քարէ, վճռեաց մարդկայինս ընդունել, զնոյ

ի՛ կուսական արգանդն ընդունելիութեան մեր՝
յանձն իւրոյ միածնին։ Արձ ասէ թէ՝ ի
մէջ ատտաֆ ց՝ է՝ մի միայն մեծագոյն, և
մարգարէսն՝ ի մէջն որ միակ է և մեծ, է՛
Թանկագին, յորոյ ընդունելն և պյք սե
ռէ ֆքն նոյն հետևեալն։ այս է մեծագոյն սե
ռէ ֆ Աբրուհի կայն, որ միակ մարգարէսո
ւոնլ մեծագոյն զԱ՝ն զորդին Ա՛յ։ յորոյ
ընդունելն մարմնով յարգանսի նր։ և պյք
ամքն զհետ նր հետևեցան։ ըստ պնդ, ամո
ցեն Թագաւորի կուսանք զհետ նր՝ ևկամ
կն Աւնի հետևեցան անթիւ և անհամար
դասք ընտրելոց։ խակ և կուսանն՝ ասէ, Թէ
Աւն է առաջինն և պատուականագոյն մար
գարէսն։ որոյ Ա՛ծուէն ի կոնքս մարդկոյն
պարունակի ի կուսական նիւթոյ։ և ցօգոյնն
Հոգւոյն ընդ յղացեալ։ ծայրագունապէս
պպզածառ է կենաց անմեղութե։ լուսաւոր
խնամատուէ։ բոլորակ ամ Ա՛ստուածպնակ
կատարելութե։ ունելով զծանրութի կայու
նութե։ զկորով հնգութե։ ընձեռելն ուշի
մութե։ զին հարատացուցանելոյ զմարդկի,
և զարդարելոյ զեկեղեցին։ Թէ ատ զինչ
ուորելոյ, և թէ անդ զապառնին զաղթօղ
Արձ առ Աւն վերաբերին պատուականա
կանցդ գերազանցութիք։ քանզի ինքն Աւն
ի՛ կարկհան, վն ի լցա Ա՛ն։ հկօր ոչ զԱ՝
տամնա։ հեշտացուցիչ տեառն՝ ոչ զՕմ
րան։ ծնող խնդութե և երկիւղի՝ ոչ զկայ
դնն։ զբոյն մեղաց բժշկէ՝ ոչ զԱբրհոսպ
րայ։ օգնէ ծննդեան բարեգործութե՝ ոչ
զՈսպնա։ զպատերազմն շարժէ ընդդէմ մե
ղացդ և դիւաց՝ ոչ զեղունգն։ զուշխմու
թի և զխոհեմութի սրե՝ ոչ զԱ՝խբեղ։ զխար
ազ ախտից, և զհոտումն արեան մեղաց զըս
պե՝ ոչ զՆպաշիճն։ զպրտմութի և զվատ
ուխս վանե՝ ոչ զՈակ քարն։ զպարդս ան
կասկածելոց մարդկանց առ ինքն քարշէ։ զի
հրամէ սիրոյ պրկէ՝ իբր զԱ՝ակէդոնոս։
զկծուն մեղաց խոստովանութե մերժէ՝ ոչ
զկատ։ ընդդիմանայ քնոյ և արբեցու
ոչ Ա՛մեթոս։ զակարութի մտաց մերժէ՝ ոչ
զՅակինթ։ զհոգևոր խնդութի ծնանի՝ ոչ
զՁգենաքարն։ երկնագոյն է և զերկնայինս
ընչէ սրտիւ և բերանով ևդործով՝ ոչ զՇա
փիղա։ ցօղով բարեխօսութե Ա՛ծածնի մեր
իբրև։ և նշխարիւք արեգակնափայլ ընդ
հայն մեզ ողորմի՝ ոչ զՈարգարիտ։

Ա՛ստ այսպիսի անդին մարգար
տիս Աբրուհի Այան և
զևդործարան։

դրդռեցեալ զաշակերտսն ընդ տէրն, ՚ի սրբել ըզթշնամուս ՚ի յաղտից չար
ենն։ ՚Ի ՚Ա. Պետ. Ե. 3։ զինչ է նշանակէ ՚Ի՞նչ եղեր սիրտդ քո, զի
ստեր Հոգւոյն սրբոյ, եւ պահեցեր ՚ի գնոյ գեղջ։ Ի՞նչ ՚ի մեզ ենն
մանուէլն՝ կ՚ընդ մեզ է, այլ հզօր Ի՞ն։ որ
զգենոյ զմարմինն, զմեզ՝ եւ զմեզ ՚ի զաւրութիւն
նամիս մարդկան՝ հզօրութիւն յաղթէ։ զինչ է
էմմանուէլն՝ կ՚ որդի մարդաբերութիւն, ո
րոյ անունն արագեա՝ քարշել զկողոպուտս։
փութայ յաճարել։ Եսայ. Ը. 3։ զինչ է
էմմանուէլն՝ կ՚ զարմանալի խորհրդական։
Ի՞ն հզօր։ Հայր հանդերձելոյ Յն։ իշխան
խաղաղութեան։ մեծի խորհրդոյ Հրեշտակ։
զինչ է էմմանուէլն՝ կ՚ մեծ Տէր։ առաքել
դովելի, որ եղեւ մեզ փոքր մանուկ, ետուաք եղ
ակրելի։ զինչ է էմմանուէլն՝ կ՚ Ի՞ն մեր,
որ պատրաստեաց զերկիր։ յաճախեն ականն
ժամանակաւ։ որ արձակէ զոյս՝ և գնայ,
կոչեաց զնա, և նա լըճաւ նման դողութեան։
աստեղք եւուն զոյս ՚ի պահպանութիւն իւ
րեանց և ցնծացան, կոչեցան և ասացին ա
հաւասիկ կեսմք։ և լուսաւորեցին նմա
զոճարաձուէն։ որ արար զնե, այս եգիտ զնմ
ձանապարհ խրատու և պշեն։ զկնի այսորիկ
յերկրի երեւեցաւ և ընդ մարդկան շրջեցաւ։
Յարութ. Գ. 38։ զինչ է էմմանուէլն՝ կ՚
Ձն մեր փրկուէ։ սեր և ցանկութիւն Ի՞ն ըս
տեղծող ՚ամենից։ մարդ ՚ի վերջն ժամանակաց
կաց։ զինչ է էմմանուէլն՝ կ՚ բանն տըկ
մար։ մանուկ խնամատուն։ Ի՞ն դիեցիկ, ա
ստ Յեռնարուոս։ զինչ է էմմանուէլն՝ կ՚
ղալ ՚ի բեթղահէմ, թաքէորդ յերկինս։
և ընկողմնեալ ՚ի մսուր, ասէ Փռանչիսկոս։
զինչ է էմմանուէլն՝ կ՚ բանն մարմին ըզ
գեցեալ՝ կ՚ Ի՞ն Փիլիպեցւոյս։ յո մարդա
սեր։ Տիտոս. Գ. 4։ զինչ է էմմանուէլն՝
կ՚ բան կենաց։ որ էրն ՚ի սկզբանէ զորմէ
լըճաք։ զոր աչօք մերովք տեսաք։ յոր հայե
ցաք։ և ձեռք մեր չոշափեցին։ զի հաղոր
դութիւն մեր լիցի ընդ Հօր և ընդ Որդւոյ նո
Յն։ Ի՞ն։ զինչ է էմմանուէլն՝ կ՚ մեծի
գթութեան խորհուրդ։ որ յայտնեցաւ մարմ
նով։ արդարացաւ Հոգւով։ երեւեցաւ Հրեշ
տակաց։ քարոզեցաւ ՚ի հեթանոսս։ հաւա
տացաւ ՚ի ՚ամբարձաւ փառաւք։
1 Տիմ. Գ. 16։ զինչ է էմմանուէլն՝ կ՚
եըօհիմ բնակելով ՚ի մեզ։ եղբայր։ կենցա
ղակից։ բնտանի։ բարեկամ։ և բնկեր մեր։
Ուրեմն ո՛վ որդիք Ադամայ։ սիրեցէ՛ք զեղ
բայր ձեր։ համբուրեցէ՛ք զորդին Ի՞ն ա
նին։ ողջունեցէ՛ք էմմանուէլին ձերոյ։ որ

(Ե՞ե լեառն ոչխանոանակ՝ էրէրոլիք վկին։)
Ի՞. յայ է լեառն յորմէ վէմն հատեալ առանց
ձեռին և եղեւ զերկիր։ Դանիէլ. Բ. 34։ զի
վէմն (ասէ) որ էհար զպատկերն՝ եղեւ
լեառն մեծ՝ և եղեւ ըստ երկիր։ լեառն է
ձեր կայան։ և վէմն առանց ձեռին հատեալ
է՝ Քն, առանց սերման յղացեալ։ որ ե
լեց զերեսեսներս լուսով Ճշմարտի հաւատոյ։
այս է երկնային Թագաւորութեն Քի անեղծ
և յաւիտենական։ Ղուկ. Բ. 44։
(Ո՞ւ այգ ոչխանոնիչ էն՝ ատենն առաւօտ)
Ի՞. յոմանքն արուսեակ և լուսաբեր արեգա
կանն Քի, որ է ասող պայծառ առաւօ
տի։ քանզի Արեւուհի կոյսն եղեւ պատ և բըս
կիզբն առաւօտի լուսեղէն օրինացն Քի։
կամ զի Քն է ասող պայծառ առաւօտի
նորոյ օրինացս։ և արեգակն է Ի՞ութիւնն ՚ի
լուսաբեր մարմնոջ միաձորեալ։ որպ գա
ղատեան այս ասեղնս Յակոբայ, եղեւ նը
կայեան՝ պէս և առաւօտ։ Յայտ. Ի՞. 16։
ես եմ (ասէ) աստղ պայծառ առաւօտի։
որ ՚ի կեանս չնորհիւ փայլեալ և ՚ի հանդերձ
ձեւլոյն վառօք ՚ի նըման ելեալ։
(Ո՞ւ յոյն գիրոպոեն՝ բանական հօտն։)
Ի՞. յոմանքն հովուապետին Քի յարկ հատա
ղաւար։ որպ հօտն են բանին կենդանիքն։
(Ե՞ե աբրայոան ղոսանկեր անմահ քահանա
պետն։) Ի՞. յոմանքն պայատ լուսեղէն անմահ
Թագաւորին Քի։
(Ի՞ե) Ո՞ւ մայր խալնոմոսոյ՝ բնաւէից սուրբ
ծոցին։) Լսեալիցս ասացաք, Թէ պայպեսի
բառքս նկատմամբ Աստուածութեն ասին։
սակայն և նոյն ինքն Քն ըստ որում Ի՞ծային
անձն, հանդերձ մարմնոյն ի նոյն սուրբ
ծիչ է, Թէպետ ստեղծանէ ըստ որում Ի՞։
պլէ ըստ որում մարդ ստեղծանէ, նկատ
մամբ միուեն անձինն։ պայպես և զկաթն ՚ի
մորէն ջամբէ միուք անձինն։ և ուշ ոչ նես
որ զօրանքեր ասելով, Թէ ոչ է Ի՞ յորս
վայրի բնակեաւն։ ոչ է Ի՞ մանկան նման
լայօրն և կաթնակերն։ քանզի պն իսկ է
հրաշալին։ զի Ի՞ծ է և բնակիչ յորովայնի
Աւուսին։ և զամբ Թշնամութեն ողջոյ։ և
մտեալ ընդ օրինաք տղայապես լայ։ և գո
յով տիեզերաց կերակրիչ՝ զկաթն ՚ի մորէ
ջամբէ, ըստ որում մարդ Ճշմարիտ։ զի որ
զաղայ գոյն ոչ խոտեաց։ և ոչ որ տղայոց
յաւուրսն է անարդեաց։ զպատ և Աբակումեան
Փռիճի երգեր ասելով։
Ի՞ն առաքի յերկնից ՚ի յարդանաւ Հուսոյն։
բերկրալի Ի՞ետեաք մեծի Հրեշտաց կին։

առաքել գեղեցիկ է. քան զայժմ որդիս մարդ
կան : այլև սիրեցէք և յարգեցէք զմայրն
ձեր ամենօրհնեալ ի մէջ կանանց, որ զ՚ձեզ
զայս ձեր մարմնացոյց. այս է սան բուխան երկ
նից . Տիրուհի ձեր . Մատուհի Հրեշտա
կաց . Սայր Ա՛.Յ:

✲ Եւ ՀԱՏԱՆ ԱԲԲՈՒՀԻ Ա՛ՕՐՆ Ի ՔՆԻ :) փոխա
նակ ասելոյ դուստր Հօր : զի ոչ կայ ե
դուստր Հօր Ա՛.Յ. մայր Որդւոյն միածնի
և Հարսն Հոգւոյն սրբոյ : և Հայրն բանին
յաշխարհականի, զի միուշ անձինն կոչի և
է՝ Հայր Որդւոյ ոչ Որբուհի կոյս զի մի
ուշ անձինն Քրիստոս ասի ոչ Հրաժեշտ, թէ պա
ոչ ծնաւ զՀրեշտակն, սակայն զի
մի և նոյն գոյացն Որդւոյն Ա՛.Յ ըստ անձին,
զնա պնորիկ ասի և՝ Հայր Քրիստոս
✲ (ԻՆՉ ԿԱՐԳ ԱՒՐԱՒՈՒՆ ԵՒ ՅԱՅՆԸ ԵՐԳՈՑ
ՕՐՀՆՈՒԼԵԱՆ, ՈՐՄԷՐ ԵՐԱՆԵԼԻՆ ԲՈՆԱԿԱՎՈՒԹԻՒՆ :)
Ա՛.յսինքն ոչ Որբուհի Հրաժեշտ, նոյնպէս և
ուրախ լեր . այս գովասանական երգովք
խրատ փաղաքշանօք Թօթովախօս մանկանդ
ձայնիւ : Ա՛.րդ՝ նոյնպէս և ուրախանալ ընդ՝
ձայն ողջունի . ոչ և միանգ Վարդրիել ասաց
Որբոյ կուսին, ուրախ լեր երկրեաւդ Տէր
ընդ քեզ. յորհեցաւ ի մեծ խորհուրդ Թէ ո՞վ
ինչ լոյծ ողջոյնս այս : Որբեմն արժան է զայս
Հրեշտակական խնդուքիս նման նոյնիրել : զի
այս ողջոյնս ի Հօրէ Հ՛.Յ հրեշտակապետիւն
առաքեցաւ . և որքան որ ողջունեալք զՈրբ
բուհի Հրաժեշտն՝ պարտիմք մտածել զայն
ողջոյնն ի դիմաց Հօր Հ՛.Յ, առ դուստրն
ներ Որբուհի Հրաժեշտն ասացեալ : ոչ և
յերգս շարականին ասէ նոքա Ո՛վսեա խոր
նացն, Թէ ողջոյն ընդ քեզ Ա՛ստուած ի քեզ
ձեզ Հոգին եկեալ է և Թէ՝ ուրախացիր Որբ
բուհի Վարդրիելեան Հրաժեշտ : Որբեմն
ոչ գիտեմ, Թէ ումի պատճառի ոմանք բը
ծախնդիրք յասելոյ զայս ողջունաւետեալիս
արգելուն : և զՀրեշտարանն զՔրիստոս առնն :
և զՀՕր Հ՛.Յ ողջոյնն առ դուստրն ներ խնայ
են : և ոչ ի պատգամաբեր Հրեշտակապե
տէն զանգիտեն : և ոչ ի Որբոյս Վրիպորե
ակն ածեն : զոր և երանելի Ա՛ արդապետն
Ներսէս ի մեկնութեան Ողբակաոս ի վե
Հրեշտակական ողջունին ասէ, Թէ ամենայ
բարւոք և վայելչական, ուստի պարտ էր
տալ զաւետիսն՝ անուն սկսանիլ . որով և այ
առաջին անէծք դատապարտութենն նուաճ
պարտ էր լուծանիլ : քանզի անդ ասացաւ՝
ցաւոք և տրտմութեամբ ծնցիս որդիս, ասա ու

րախութիւն և ցնծութիւն ծնունդ՝ ոչ միայն
Ա՛արիամու, այլև ամ՛ մարդկան : իսկ ասե
լոյն Տէր ընդ քեզ, բառնայ զմարդկային
ախտաւոր ողջոյնն կարծիս և այլն : Որբեմն
ըստ մտաց Հօր Հ՛.Յ, և Հրեշտակին Գաբ
րիէլի ողջունելի է միշտ Որբուհի Հրաժ
ծինն . որով ինքն փառաւորի . և մեք օդ
տիմք ի նորին բարեխօսութեն աստ և ի հան
դերձեալսն : և ոչ ըստ Եվեսոսի յատենաբանութեն ասաց . ողջոյն
քեզ ով Ա՛արիամ Հրաժեշտ, պաշտելի գան
ձարան ամ՛ արեգերաց . Քահ անչնջանելի .
պատակ կուսութե . գաւազան ուղղափառու
թե . տապար անդրածանելի . տեղի անուե
ղութեն . մայր և կոյս . որ քեզ ասի ի մէջ ոբց
Հրեշտակաց . օրհնեալ եկեալ յանուն
Տեառն : ողջոյն քեզ՝ որ զանտանելին տարար
ի քուսմ ոբց և կուսական որովայնի, քեզ փա
ռաւորի ոբ Երրորդութենէն . և ցայն տես
անդ : Աւետն Հօհան Մկրտչի՛՛ ի Հաւուն աւե
տեաց ասէ . եկն Հրեշտակն առ կոյսն Ա՛ն
րիամ . և առաջի մատուցեալ նմա ասէ . ու
րախ լեր բերկրեալդ . ողջոյն տայր ծառայ
ակ ցկին ոտ Տիրուհւոյ . որպես եղելոյ մայր
Տեն Իւրոյ : և յետ բազմոց ասէ . ուրախ լեր
Տէր ընդ քեզ . և առ քեզ, և ընդ ամ՛ ուրեք,
և ընդ քեզ, և՛ի քէն : յերկինս Տէր, և՛ի խորս
Տէր . անդենից Հ՛.Յ . և ամ՛ արարածոց Տէր
և հրաշագործօղ : և ոբց Պրիսղոր ասէ Հէ
տայն ասէ . խոխանգիր Հայկին ոչ ըստ
Պատրիարքաբան ամբոխոյն Բիւրակնեցւոյ
Որբեմն եթէ Հայրապետիւ ոբց գտանէն խրա
րողքն զբան ինչ արդիլող ողջունի, արգել
ցեն վկայուբք . և թէ ոչ՝ լռեացեն : և որքան
և կարենն ընդ Հրեշտակապետին ասացեն
առ մայրն Հ՛.Յ՝ ողջոյն ընդ քեզ Ա՛արիամ
և այլն :

✲ (ԶԷ) ՏՆԿԱՍՏՂԱՑԻ ՄՏՔԻՆ Հ՛ՅՈՒՔՅՈՒՆ
ԽՈՍՏՈՎԱՆ :) Տէս վ՛ի խառնարան բառիս
Ի ՀՐԵՒՆ Համարին Ի՛վերոյ : Իսկ Հ՛ՅՈՒՔՅՈՒՆ
անուանմ՛ի՛մն կ ցուկանաբար, զոր հին վար
դապետքն անխտրաբար առնուն ի տեղի
Հ՛.Յ : զի եթէ առեալ մարմինն ի Որբուհ
հաւոյ կուսէն է, վնասուն Հ՛ՅՈՒԵՆ ասի, եթէ
ոչ ըստ միաձորութե : զի ոչ ըստ նեստորի
յայլում՛ իբրև ի մարդ ոբ առանձինն բնա
կեցաւ բանն Հ՛.Յ . այլ առմամբ և միաձո
րութ . վնաս առնմամբ և միաձոր
նդի է Հօր Հ՛.Յ, և Որբուհւոյ Հ՛ՅՈՒՆԻՆ :
✲ (ԶԸ) ԻՈՂՈՄՈՆ ՕՇԼՈՒԵՑՈՒՆ . ՔՐԻՍՏՈՍԱՓԱՌ
ՈՒՈՒԱՈՒՓՈՒԵՑՈՒՆ :) Ամէն հերքեք և զմեզ

նեացես զբնութիւն չարաչար ներբողուածք, և այլն: Ա. Բդ՝ նախ ոմն զոքօսեակ ասէրն է՝ անժամանակ. զի ընդ ստեղծածի իւր արուսեակն սկսաւ ժամանակն. և թէ բարձրես ըզ ժամանակի չափն, այ զարեգակն և զարուսեակն, մնայ յաւուրք քան զայնս անհունս յաբխտենականութեան. անսկիզբն և անվախճան: Ուրեմն եթէ նախ ոմն զոքօսեակ, յայտ է թէ անժամանակ է: այլ որպես ըզայս յարեգականէ, և քան զինմուսց անբաժանելիք են. և հոգի լիբ անմահութիւն. և բևեռիքս լիբերանց երևելոցն էին. և հուր ի լուսոյ (թէպետ յայլմէ ասիցին) պայծառ և քան Ա. ի մուսոյն ՟ծր, և է համագոյակից ծնողին: վասն որոյ բարբոք ասէ ընդ Դրիգոր Աբաբանն, եթէ սկիզբն ասես ընդ դէմ, անսկիզբն ասեմ զՅայր: իսկ եթէ Յայր անսկիզբն է, և անեղբ. ուրեմն և այդ ընդ նմա, անեղբ սկսմամբ: իսկ և առ Արիոնիոսի ոմն թղթին ասէ, թէ ոչ զնոյն ասէն յարեգականէ, և ոչ զխոնարհութիւն ի գետոյ յարուսեքս ուսուցանել կարողութիւն է: զի ոմն ասի ի տրամաբանութենն Արիստոտէլ մարդն և զբանականութենէն ոչ է միայն ի մի մահոյ բաժանել, եթէ ոչ ըստ մակամուս ծութեան. այսպես և ոչ զԱրդի ի Յօրէ ըստ յաբխտենականութեան: զի եթէ բան է Յօրն, և Յայր նախ լինելով քան զբանն. ուրեմն էր երբեմն կի անբան էր Յայր, զոր քաւ լիցի ասել: եթէ ոչ՝ ահա նախ ոմն զոքօսեակ ասելով, ոչ եթէ չափ և ժամանակ եղ բանին. այլ զժամանակի չափն ի նմանէ բառնալով, մերկ և անմասն եթող զնա ի ժամանակէ: զի նախ քան զարուսեակի և քան զկիսոյ ստեղծումն նախաւենթադրեալն, աչ զատ է յամ ժամանակէ և յաբխտենական. և որքան և մոռաճիցես՝ և անպէր է, և քան զանդրն անդրագոյն: զի թէ ծնողին՝ երբ և յորժամ կարես սահմանել. կարես և ծնելն ի նմանէ որդւոյն: իսկ ասելով ընդ նիկ բան ոմն էութեան: ծանիր զի էութեան բառս (ըստ որում Ա. ինքեան զնոյն ոչ ծնանի և ոչ ծնեալ լինի) ոչ է նմանապէս ի տեղի բնութե. այլ ի տեղի հակադրութե. այ ենթադրութե և անձին. զի կանոն է Ա. ինքեան բանութե, թէ Ա. ինքեան էութենն ոչ ծնանի և ոչ ծնեալ լինի. այլ անձն ծնանի զանձն. ոչ պատկեր հայելոյնի ի հայելւոջ. զի ըստ Թոմայ անձանց ոչ բաժանայ Աստուած: ուրեմն ակիւ բն ոմն ասէրն, նախ քան զարուսեակ. զանձնաւորականն և զաբխտենականն

բանի ոմանց, որք ասեն թէ, ի ժամ մկրտու թենն ի Յովհաննէ մկրտչէ կոչեցաւ Որդի ասե նուն: զորոյ ընդդէմն ասէ Աստուած ոչ, թէ Յակոբ ծնաւ զՅոսէփ զայրն Մա րիամու. որում խոսեցեալ զԱրխամ կոյս, յորմէ ծնաւ Յիս՝ որ անուանեցաւ Որդի: նաև զի այս Որդի անուանս՝ ի ներդործուե միաւորութե բանին և մարմնոյն, առողին և աոչեցելոյն: և ահա եղեալ էր այն վաղ ուրեմն նախ քան զմկրտութենն: վն որոյ և ըստ վար դապետս, խաղաղն կոչէ զնոր Կոյան Որդի անուանադրութե: Յակ խաղաղն է՝ որև օծարան. զի նա եղև առաղաբար օծողին և օծեցելոյն. Բանին և մարմնոյն, և նա ետ զնիւթ մարմնոյ բանին Ա. Յ. զամենամաքուր արիւնն իւր, որ օծաւ Ա. Յ բանէն միաւո րութեամբ:

❋ (ԵԹԷ) Որ նախ ոմն զծնանիլ բանին առ էն: Ա. յսինքն դու այն ծառն կենաց եա, եկամ առ այն ծառն նախանշանակեցեալ, որ Աերօբէական թևասքօղութե՝ և հրով՝ և սրով պահպանեցար: զի ոչ ծառն կենաց ոչ յուժեք ձեռնարկեցաւ կերմամբ նմա շակմամբ. այսպէս և դու յառնէ անփորձ պահեցար Աերօբէից պահպանութե. մինչ զի բանն Յ. ի քեզ հաձեցաւ գալ բնա կիլ վահեալ դրամբ կուսութեդ: և Յայր՝ և Յոդին ձբ առանց մարմնաձորուե ի քեզ հանգեան. որ ի Յօրէ հովանացար. և Յո գւոյն ձբ եկաւ որուե ոեղի գտար:

❋ (Ը)եթ ոչ յօդաւոր մարմնավ է էն ծնաւ, այլ բն ոմն էութեան նախ ոմն զոքօսեակ ասէ:) Յայտ ապէս է որև չօշափելի և թանձր. և ոչ ըստ Պօղոսի սամոսատացւոյ յերկնից բերել. և ոչ ըստ Ա. ժէքեայ առ աչօք: զի երկնայ ին մարմինն և առ աչօքն՝ ոչ չօշափելիս: իսկ այնչբն ոմն ասէրն, ոչ ցուցանել ժամանակաւոր սկսմանէ. զի ոչ ընդ ժամանակ կաւ սկիզբն էառ Որդի ի Յօրէ (այլ որքան Յայրն Յայր. ընդ նմին և Որդին Որ դի) այլ զի ոչ է անսկիզբն բերև զՅայր. այլ սկսեալ: և թէ երբ ասիցես. դու ըզ Յօր երբն եթէ կարես գտանել, և ես զոր գոյն: Աստուած և ձբն Կրիգոր Ա. Նազիանն յառաջ գրքոջ է գլուխ ասէ, թէ Յայր է սկիզբն իբև զպատճառ և աղբիւր և միտն ջենաւոր լոյս. իսկ Որդւոյ օրինակ ինն, ոչ անսկիզբն՝ այլ ի պատճառէն բղխորեցուցոյ: Նոյց սկիզբն յորժամ ասեմ՝ զժամանակն ի ներքս մղեացես. և ես՝ միջոց ինչ կարգես ցես ծնողին և ծնելոյն. և ես՝ բաժա

դատողն, միջնորդութիւք պաշտօնեից իւրոց
կատարեալ՝ զնա ոտն և Ա. ընտրեալ իգնեա
Տաց օրինակ տայ Ա. Յ թագաւորութեն ըղ
թագաւորութեն պարսից. զի նա (ասէ) նըա
տեալ ի տուաք, և հրամայեալ յեկեբատանա և
ի ձգիկս: Նոյնպես ասէ և Ա. ի ծայրն երկ
նից նատելով ի ձեռն սպասաւորաց իւրոց
զնա կատարեալ. զի անվայելուչ է թագաւո
րի մինչև ցյետին գործն կատարել իւրովք
անձամբ:

✲ Ա. էլեալ սոցա ոաղ ևս ճանապարհի զփոյթ
ներոն գործի հանելոյ ի նամարն երկնից պաճ
րե:) Աղաչեմ խմանալ զվկրտութենն. և փա
պանեցո գործեաւ՝ զնաչեն: զի զվկրտութենն
արար ոտք ուղիս գետոյ. և զնաչեն ոտք զնա
մուրջ. որովք ի վեր յերկինս եհան և հա
նելոյց է զպաշտօնեայս իւր. ըստ այնմ թէ,
ուր եան եմ, անդ և պաշտօնեայն իմ եղիցի:
✲ (ըբ) Եւ հանգիստ զնորոնն հոգեհանել
Ա. թոմեան մոգին և այլն: Սորանաւ՝ իմա
նալ զկործանեալ քնութենէն Ա. դամայ, զոր
կանգնեաց անձամբ իւրով. որպս և մեկնէ
ձեն "Սերսես լամբ" ի մեկնութենն Ա. մնայ.
(Ե. 11 ասելով, թէ խորան Ա. թի (ասէ)
զմարմին որդւոյն Ա. թի. որ անկեալ էր
և կործանեալ յանցանօք առաջնոյն Ա. դա
մայ: զոա կանգնեց Հայր ի բանն իւր միա
ծին. վերստին նորոգեալ ի նմանէ քնութես
ըստ առաջինն վայելչութեն և անմեղութե. և
եղև մարմինն Ա. դամայ ի Ա. Ե, անմեղ ոտք
և յաջողութեան առաջինն նախ քան զյանցանքն

սկսանելն և զձննդենէն խօսի:
✲ Ասաք ևս ցերկրաւոր մարդինն գիակ՝ խոտ եւոց
ընդ ձխանն ընտրելոյն խօսի ոնտուն:)
Հոգեաւոն է երկրաւոր և շօշափական մար
մինն առեալ ի Ա. ուսական արենէն: Իսկ
խոսնելն է՝ սիաձորել ընդ Ա. ծուէն թանձ
րացեալաբար. զի զմարմին մեր յանձն իւր
անբաժ անալար ևանելոյց դնելի կերպիւ
սիաձորել. ընդդէմ ոմանց հերձուածող
զոյց մանիքեացոց, որք ասէին ի համբառ
նալն մերկացեալ զառեցեալ մարմինն, և յայ
րեգակն եղեալ:
✲ (ըգ) Եւ սեփականեաց զնոսան Հոր խոսի
զոաքնի չաբեանն և այլն: Ա. յս է ի բաղ
նից Հրեշտակին, թէ թագաւորեսցէ ի վր
տանն Հակոբայ ի յաբեսեան: որ ոչ է ի
մանալի զմարմնաւորն և զբնականալին թա
գաւորութեն (զի պնպակ մարմնաւոր թա
գաւորունք ոչ կարեն կեալ ի յաբեսեն)
այլ զհոգևոր թագաւորութեն խօսի. ըստ
որում թագաւորեաց Վ. ն յեկեղեցւոջ՝
հաճատով: Իսկ ակնոսին զոաքնի, ոչ է ի
մանալի զգալն ակնոց. և կամ սիօն, հեթէմ
այլ ակնոս անուամբ՝ խմանի իշխանութենն
թագաւորական իրաւանց. և ըստ այսմ Վ. ն
ունէր զթագաւորութեն զոաքնի ոտք զոդի
և ժառանգ. թեզտ ոչ ի կիր արկանէր ըղ
գիաոս և զերամանոս ոտք մարմնաւոր թագա
րին: այլ ոտք որ բարձր Ա. ջ գոլով՝ գնոնաւ
հուն մարմնոյն բուռն ե հար. նմանապես
հեղաբար և խոնարհաբար թագաւորեաց:
Ասէ յերկրորդում գալստեանն՝ ի՞նչ արկ
ցէ զամենայեղ վաոս հանդիսաւհուածն.
և ոտք ոչն կամէին զթագաւորել նր ի վր
ևնքեանց, սպանցէ յաբեսենէն մանհոտամբ
գժոխոց: Ա. յլ զի թագաւորունն՝ ևնչ ոչ
եր միայն ի վր հրեից. այլ ըստ ոտոմ ա
սաց. տուաք ևնձ ամ իշխանուն յերկինս և
յերկրի. վր այնորիկ և ձք վարդապետս ուս
նորին ընդ համբառնալն թագաւորութեն, ըս
բոլոր՝ տուն ևի կոչէ. և զերկիր ամ ոտք զնի
քարեաք. որ ի ձեռն պաշտօնէից իւրոց թա
գաւորացն, իբրև ծառայից իւրոց թագաւո
րուն, եկեղեցական գլխաւորաց, զհոգևոր
և զմարմնաւոր կառավարութիս կատարէ միջ
նորդութեն նց: ոտք և Ա. ողոմն ի բերանոյ նր
ասէր, թէ ևնև թագաւորք թագաւորեն.
և հլորք գրեն կարդարուն: Ա. ոակ ը ։ ։
և Ա. մաս ձ. ։ ասէր, ի Տ. ե տուաւ ձեզ
իշխանութիւ ։ և թէ՝ զի սպասաւորք էք նր
թագաւորութեն: Ա. երեմն Վ. ն ամենաթա

որ է խարշմանէն, կամ միակ զայրանէ ա-
սացեալ է՛ն Ճառի սրբոյն Ա՛ւետման
առս անդ։

✻ Ա՛ պարտ մատեաւք) Ա՛. յանիքն յառեալ
՛ի վէր սրբուե որ յարդանտին Ա՛ննայի, և ա-
ռաքինական մեքենութիւն առաջադրեմ լինել
իր ով Աբէլ հին կայ Ի՛ճաճեան։

✻ Խարուեի ընծայ։) Պարգեւք Հոգւոյն։

✻ Հնդուեի արիւնացեալ։) Ի՛ստ ՚ին հեղքն
Քրիստոսի անկումք են ։ այլ ըստ Ա՛Յ
հեղքն ՝ հաստատութ և արձանացեալ ։ ին
հեղքն՝ ըստ Ա՛Յ ՚ի հարկանիլն, լուծեալ և
համբերութ հարկանեն զհարկանողն իւ-
րեանց։ զանին և գանեն ։ ուստի ասէ Դաւիթ
զոր Ի՛ջաբանն։ ոչ ինչ յայտնեի հայածելին,
որքան համբերութի հալածեցելոյն։

✻ Ա՛պատնուեի կոպարեալ։) Չի ըստ հաճ-
ոյն ամբիծ ։ ըստ յուսոյն անեղկեալ ։ ըստ
սիրոյն անկեղծ և ջերմագոյն ։ ըստ խոհե-
մութեն խելամուտ ։ ըստ արիութեն անվանե-
լի ։ ըստ արդարութեն հաճոյարարեալ ։ և
ըստ ողջախոհութեն երկրաւոր Հերովբէ։

✻ Դաւթեան ոչխարեցեալ։) Ա՛. յանիքն
համեմատութի վարուց ։ և կամ ոչխ ասէ մեր
դարձն Յովել ։ գ ։ 18 ։ յաճուր այնմիկ
բղխեսցեն լերինք գքաղցրութի։

✻ (Ըէ) Յոբէ անճառ ծնեալդ ի՛ն անեղ
Հ։) Ա՛. յանիքն, խնդա և ուրախ լեր ով
պատուական յարկ և տաճար անեղին, յո
ծննդեալդն (՛ինքն Ա՛Յ) եղական մարմնով ։
զի նա ասի անեղին Ա՛Յ մայր ։ ոչ ըստ ո-
նեղ Ի՛ջուեն (զի այնմ Հայր Ի՛ջ է ծնող)
այլ ըստ որում զանեղն Ի՛ջ ծնաւ եղական
մարմնով ։ զոր օրինակ, մայր որ ծնանելով
զորդի, ոչ տայ նմա զհոգի բռնական։ այլ
կայ քոյրդի մանկանն մայր ասի ։ յո կատա-
րեալ մարդոյն ։ և ոչ մարմնոյ նո միայն ։ և
վե այնորիկ մարդածին ասի, և ոչ մարմնա-
ծին ։ այսպէս և մայրն Ա՛Յ ՚ին պետ ոչ ըս
կիզբն է և առաջօդ անել Ի՛ջուե որդւոյն։
այլ ըստ որում զՈ՛ջայնն անձն ծնաւ եղա
կան մարմնով, քոյրդին ասի ծնօղ։ և ոչ սուկ
մարդկուեն ։ և վե այնորիկ Ի՛ջածին ասի։

✻ Ի՛նարոյ աճապարանն վերնայինն երկնի ըն-
ծայեաց։) Ըստ խոսի զվերափոխմանն ։ զի
յորդւոյն քոյ (ասէ) փառաւք համբարձաւ
՛ի կատարն երկնից ՛ի հրեղէն երկինս ։ և ոչ
ըստ ինքեան (ասէ) ամբարձաւ ։ զի հայր
բարձումն որ է ինքնիշխան զօրութի ՝ ՚ի
ՎՀէ ։ և փոխումն Աբրահամ կոչեն սպա
ատէղութի որդւոյն ։ իսկ Քառլեմն է սպա

և սեղան և խորան կոչի մարմինն ՎՀի ։ սա
կայն միաէութեի ։ և ոչ որպս նեստորիոս
բարբանջէր, թէ բանն Ի՛ջ ոչ յայլոմ ան
ձին բնակէր ՛ի մարմնեղէն տաճարի։ ևթէ՝
կ ցորդութի էր միաէութեալ ընդ մարդկայինս
բնութե ։ Ի՛րդ ՚զայս յորկս Դաւթի (ասէ)
Նորոգեաց ՎՀն յանձն իւր միաէութեամբ ։
զի Նորոգեացէ զՀ՛նական նոր ուխտի խոր
հուրդն հաղորդութե ։ զի պատարագն կոչի
Նոր ուխտի խորհուրդ ։ այ Նոր օրինացս ծագ
րագրի խորհուրդ ։

✻ (Ըէ) Ա՛. ՚ից պատանեաց հայրն։) Ա՛. յանիքն
վերոգրելոյ բարեաց գոհ միայն ես (ասէ)
մատակարար ով Աբրահմի Ի՛ջածինն ։ զի
դու մտքիս կուսութիդ եղեր խնկարան, և
առուշութեն ՚ին Աբրդւոյն Ա՛Յ բուրիչ ։ ոտ
և ձեռն Դաւիթ՚՚ ասէ վե ՎՀի, թէ Ի՛սպեռա
կանագոյնն ՚ին գանուշահոտութի բուրել
լով, խմանալի բաշխմամբ զնմացականս մեր
ընու Ի՛ջային ախորժութեբ։ Ասատ Հակոբ
պալակերպեալ մոլթով ուղուց ձեռնամատ
նին եսաւայ (որ նշանակեր զՀ՛ն զգեցեալ
զմեռ բնութիս մեր) յիսահակայ օրհնեցաւ
և լուաւ, թէ ահա հոտ որդւոյ իմոյ՝ իբրև
զհոտ անդոյ լինի ։ Իսահակ նշանակեր զՀ՛
Հայրն Ի՛ջ ։ և Հակոբ զՀ՛ն ։ որ ՚իմօրէն
իւրմէ ՚ի Աբրահմեայ կուսէն եառ զձեռնա
մանն եսաւայ ։ այ զմարդկայինս բնութի է,
զգեցոյց ՎՀի ։ և Աստուածելոյս ՚իմի ՝ նմանո-
նիէ 16 ասէ ։ Հակոբ՝ է՛ ՎՀն որ զգեցաւ
զմորթն ։ այ զմեզ մեր կնքեն եառ, զի զնա
լուանայցեր։ Ասատ մինչ զմեզ մեր լուաց
՛ի յորդանան։ լուաւ ՚ի Հօրէ Ա՛Յ թէ, դա
է Աբրդի իմ սիրելի ընդ որ հաճեցայ։ այս է
կազմեալ խոսնկն ծխանելի ՚ի պաշտօն այ,
յորոյ օրինակ ոչ ոք կարեր առնել։ ապա թէ
ոչ՝ սատակիւր այնպիսին ։Ա՛. Ելից. Ը 38։
պատկս Աիմոն կախարդն ։ Հուդա դալը
լնացն։ և Ա՛ևդաս սատակեցան, որք ասէին
զինքեանց դոլ ՎՀ՛ն և Աբրդի Ա՛Յ։ զի կա
մեցան նմանիլ խմանալի խնկոյ անուշահո
տութեն ՎՀ՛ն։ Որ թէ նայն խոսնկն յորոց
կազմիւր՝ասէ ։ այ է ինդիկն ։ է գմասոյ ։ է
սուաշ խէ ։ ու է նասխոյէ ։ թէ ետու Ի՛ջաշունչն
Ելից. Ը 34 պալատես ասէ ։ այ ստացա ։ և
եղուկնգն ։ քաղբան ։ և կնդրուկ։ Ի՛րդ ՚կընդ
բուկն նայն է, որև խոսնկ ։ իսկ և ստաշեան
և զմուռն նայն են ։ զի ստաշեան է ծառն ։
և զմուռն է խէժն նո ։ զոր մ-բրիսաֆիլ
ասեն պյատզիլք ։ իսկ ղեղունգն մուռացէլ
և փոխանակ քաղբանի ՝ եգեալ է կասիա ։

կուն մարդ կուբե զգեցուցանելով · զիմքրն
եւտուր ՝ եւ զնեցն հանգերձ փոքերքն շահե
ցար · ծնանելով զՅիսրայելականն Քն : Եւտր
անպարագրելին էր ըստ Աբեռե, պարագ
րական մարմնով ի գերկնս ընկալեալ Հար
բուրիւ շրթանցդ ողջոյնս բերեր : որ պատ
Ճառաւ քո եւ Աբրդուդդ՝ զՅիսրայէլ Աբ
բայ Նայր մեզ կոչելդ արժանացաք : զի ըզ
Նայր Տն մերոյ Քն ՝ Աբբայ Նայր
ուսցց աղօթել մեզ Քն · ոչ ասաց ՝ Հպար
տիկն · Աբբայ Նայր ամ լինչ քեզ Հարաճ
ուր է : Մարկ · Ժէ · 36 : իսկ Յիսրայէլ կոչի
Աբբայ Նայր · այ Նօր Նայր · կամ նկատ
մամբ · Քն որ է Նայր մեր փրկութեր · ըստ
պանմ, Տէր Նայր մեր Տէր փրկիչ մեր · Լ. Պայ
ՀԵ · 22 : ԱՀաւ ՝ ի կատակ չարչարանացն ա
ստց · որդեակք իմ փոքր լինչ ժամանակ ընդ
Ձեզ եմ · Հօհ · Ժգ · 33 : և ըստ այսմ մեք
նր գոլով որդիք ըստ արարչութե ՝ և ըստ ա
ռատնան · Նայրն նր բնութե , մեզ Նայր գո
լով շնորհիւ , ասե Աբբայ Նայր : և կամ
նկատմամբ Ադամայ Նօր մերոյ ասե Աբ
բայ Նայր : կամ ըստ Առաքելոյն, ամ հայ
րուն Թե յերկինս և Թե յերկրի ՝ յայնմանէ
անուանի : Եփես · գ · 15 : կամ ընդ Նօհան
ընդ · 15 : որով աղաղակեմք Աբբայ Նայր :
(ՀԷ) Աստուած շաբթնաթոցն էսածց :
Քանզի նախ քան զԱրբուհի Աճածինն,
կուսանէն ոչ էր առաքինուն , և ոչ վարձա
տրելն · իսկ յայնմ Հետե վե սիրոյ մօրն այ
րոյ անձամբն պատուհեցաւ կուսանէն , և
զև Հատարեցաւ առաքինուն · և վե այնո
բիկ վարձատրելն : և զի՞նչ այլ մեծ առա
քինուն քան զկուսութեն, որ զմարմնաւորս
մարդինս առնէ Հաճատար Նրեշտակաց ·
որպես ասե Քն Դրիգոր Նիսացին ՝ ի գիրս
կուսուե , Թե զանփ բնն ամուսնուե անա
պական գիտեն կոչել մարդկային սովորու
Թիք · և Թե ՝ կուսութեն առանձին անմար
մին բնութե է սեփական : և Թե ՝ որ բաղձայ
կուսութե , որդի ծնանի ՝ի կուսութեն նման
Նօր Աբ : և Հուռ " ՝ի մեկնուէն Եսայեայ
՝ի վե այնմ, ահա կոյս յղասցի ասե · ոչա
ատ Թե կուսութեն ոչ ոչե ամուլ · այլ ա
ռատածին և զտղաբեր, որ ծնաւ զԱբ զբս
տեղծոն ամեց : և ՝ի Նեռնարատոս առել
ասե · պատշաճ էր Հուսին , զի ոչ ծնանի
ցե ՝ Եթե ոչ զԱբ · և այսպիսի ծնելութե
վայելէր Աբ · զի ոչ ծնանէր ՝ Եթե ոչ ՝ի
կուսէ : Հուսուէնն է ուրեմն նշան մեծ · խո
րագոն խոնարհութե · և բարձրագոյն անա

սաւորութե Նրեշտակաց ՝ և այս է եզեց :
(Ը) Եւ Ընտ ընկնութե Նոգոյն :
Ակատե աստ Հօհաննու Հայտ · Ժէ · 14 ·
ուր ասե , Թե առնան կնոջն երկու Թևք ,
և Թռուցաւ յանապատ : կամ զԹեթևութե
բանական Հոգւոյ Աճածնին ասե · որ ա
ռանց վայրաքարշուե մեղաց ՝ աղաւնատիպ
Թռեաւ ՝ի յերկինս : ոչ կայծակունքն Թըռ
չին զօրութե Հրոյն :
(Թ) Իշխանական (մացման :) Աբ յայնքն , զոր
անն ոչ ետես · և ունկն ոչ լուաւ · և ՝ի սիրտ
մարդոյ ոչ անկաւ · դու զայնոսիկ վերկնայ
ին փառան քեզ ստացար որպես զսեպհական
ժառանգուն · և զգայուե սրտի զփափաքե
լիսն և զանձնասուականն անկողոպտելի իւ
րացուցեր :
(ՀԸ) Աստուդ վայելուչ : Ակատե աստ
՝ի բանն Աողոմոնի , Թե Հայելի անարատ
Աբ ազդեցուէն · Իմաս · Է · 26 : վե որոյ
նր՝ոչ ոք՝ջնին առաքինուե ասե · այ այնպս
Հայելի՝ ես և մաքուր փայլուցն · զի զարար
չին առաքինուե զօրինական ՝ի քեզ կրել զօ
րեցեր , և ՝ի քեզ երևեցուցեր : Լակ ապօչ
ման առաքինուե (ասե) ոչ զմակատացա
կունացն · զի առ Աբ ստացական առաքի
նուի ոչ դոյ · այլ է առաքինուի նր բնութե ·
և դերազանց եղանակաւ · որպիսի է բարու
Թի · արքուի · մաքրուի · կարողուե · իմաս
տուի Հայլք : որք ՝ի մկրն Աբ ոչ ՝ի Հայե
լոյ երևեցան · Թեպետ՝ ոչ անատեղծանպա
տոչ զԱբ ն · այլ եղականաբար և առնղծա
կանաւս · սակայն առաւել զեղմամբ քան
զամենից ստեղծուածոց : կամ՝ մասամբ փա
լոսն (ասե) նկատմամբ արեգականն · առ
որոյ Համեմատուի լուսինն բծաւորն ասե ·
և ոչ վճիտ լուսաւորն : և ըստ որում արե
գակն պատկեր Աբ ասի ըն Աիոնեսիոսէ :
(ՀԹ) Փոսաց ընդ փոսոն յեղոնեցնդ :
Աբ յայնքն դու ետուր Հրեշտն Աբ ՝ի մա
քուր արենդ · և առեր ընդ այն ՝ի Հօրէ
Աբ զորդին քեզ յորդեսրեր : որպես և ընդն
"Սերսես լամբ" ասե ՝ի Հաւս Հոգեցն ընդ
գալստեանն , Թե մարդիկք ետուն զմարդն
Աբ · և Աբ ետս զՀոգին մարդկուե , մար
գիկք ետուն Աբ մարմին , և Աբ առեալ
զՀոգին : այս է տուր և առուվեր · և Աբ
արդարուե քարող : և ընդս Աբրիգոր անմի
ջապես ասե · տանչ գանհայրն մոնուի՝մոյզ
որդեդէս գիտեցեր : այ գանհայրն ըստ մարդ
կուե · և գանմայրն ըստ Աբուե , դու որ
դիապես գիտեցեր և մեծին ամի զփոքր

Արօրեաւբար, և հրեշտականաւք։ զի ոչ ըստ հրոյ ի բարկուն շարժեցար. և ոչ ըստ օդոյ ի թեթևամտուն. ոչ ըստ ջրոյ ի ըղձալոյս հուն. և ոչ ըստ հողոյ ի ծուլուն։ զի ըստ ամենայնի հեղեր և խոնարհ. ընդդէմ երկրորդին խոկացող. զի խորհիր ի միտս քո, թէ արդեօք ինչ իցէ ողջոյնս այս. և զնա արարս որ ըստ պահելիր ի մոռ և խնդամուռս լինելիս։ ընդդէմ երրորդին ողջ լախտ և կեաց. և ընդդէմ չորրորդին ժիր և արի. դնալով յայցելութիւն եղբայրսէ

վսեթապէս։

*(Խա) Ռբութիւնն հրաբիրէն բնաւից նորա էին։ Վերոբէն թարգմանի հնդուն գիտուն. և յաճախուի խնամուութիւն նմանապէս դու (ասէ) ով ձեզ կայս իբրև զկենդրօբէ ի բերանդ բղխեա զնմաստութիւն և զգիտուն. որով ազդդ եգրեսցեն քո յադեցուցանես հեղական խմաստութիւդ։ զի դու ես մայր ձեզ յոսոյ և երկիւղն. որ խրատես զորդիս քո յոսաւելեացն և երկնաւոր բարեացն արժանաւոր գործս գործել. և երբ կենցուցանես առ ահիւ դժոխոց յոսս տալ ի դատաստանսն գործոց։ վա առաքնայն օրինակ ասացեր առ Ղեբ. որդեակ, և վա երկրորդին. վի՞նչ գործեցեր ըստ մեզ։

*Եւ այլ անհատոյց, յորմէն վերին ընծայեցոյց։) Երանելիոցդ հետք վերնայն եկեղեցին են առաքինութիւնքն. որով առաքինացեալ (ասէ) անկարօտ առաքինութիւն. և ձրիաբար կան շնորհիւ սրբեալդ և մաքրեալդ առաքինացեալդ, ոչ չատացեալ այնոքիւք. այլև կամաճորական առաքինութիւք հետոյ փութապէս ընթացար ի վայրն անմատոյց լերկինս. և ի յարութին վերին ի հրեղէն երկնի ժամանով հանդերձ վերացուեցեր. և այնմ միածնիդ բազմեցար կողմն ի հինանդուն վա մեղաւորացդ բարեխոս։

*(Խբ) Ու փծաբընկալ փառաւորեալ խաչն էին վաթծալ և այլն։) Վիտելի է զի Սբբ բուհի կոյսն ունելով զի և զբաժանական, և գեր քան զբաժանական, շնորհ սրբութեն և մաքրութեն և առաքինութե. որ ոչ միայն ինքեան, այլև բազմաց կարեր բաժանական լինիլ շնորհ նորին և առաքինութին. սակայն նա ոչ կամեցուլ զձրացն ընդ գրամանաւ ծուլուլ թաքուցանել. այլ մանաւանդ ի դրծածելով աշխուցուցանել։ վասն այնորիկ հնաւրեալ կամաւ՝ որ զնայն իւրոյ կրից՝ և զարժանացեալ։ իբրու երկրորդաբար փրկութե մերոյ սպասաւորելով. առ ի յաճելու ի

մարդկութեն։ և այս բաճանին կանանն ի ամ այսպիսեաց առարկուսութեց։

*(Ըբ) Ոսպիկ Հեսաւ պոզոյն ներ ի նոց։) Իսայ. Ժա. 1. ուր ասի. և բղխեսցէ գաճապան յարմատոյն Հեսսեայ. և երկցէ ծաղիկ յարմատոյ անտի։ զի Կուսանէլիս գաճապանաճ իմանայ զՍբբուհի Կոյսն. և ծաղկով զՔն. և արմատով զընտանեացն Դաւթի։ իբր թէ ի չորացեալ ծառ ցն արմատոյ՝ գաճապան (ասէ) վերաբուսեալ զեբ Կոյսն։ և անտի ծաղիկ բուսեալ զՔն։ քայց ոբս Դրիգոր, ծաղկով իմանայ զեբ Կոյսն. և ապղաբերեցաճ զՔն։ ըստ օրինակի նոաճ. որ թէ պտո ծաղկի և պտղաբերէ. և սակայն ծաղիկն ոչ անկանի յինքենէ։ երկաքանչիւր մեկնուիս է յարմար։ քայց Կուռ՝՝ առնել ջուտագոլէ։ ծաղկով զՔն իմանալով. և ասէ թէ, Քն կոչի ծաղիկ սակս վայելչութե և հաճելութե հոտոյ, և սբբութե վարուց։ համբաճայ։ վարդապետուե. և ջար չարանաց։ զի նա կոչեցաճ Սաղսրեցի. որ է ծաղկել։ յր ամ առաքինութե և շնորհօք. որ աճեցեալ եղև մեծ ծառ. և եու զբազմ պտուղս Աբրահամայ. Յոսուովանողաց. Կուսանաց և եբեն Մբրոսիս ասէ. գաճապան Աբրահամ. ծաղիկ Աբրահամ Քն. ոզ ինքն ասաց. ես եմ ծաղիկ դաշտոյ, և շուշան հովտաց։ ծաղիկն հատեալ պահէ զհոտ իւր, և տորեալ բազմապատկէ. իսբ լեալ՝ ոչ կորուանի։ այսպես և Տն Քն յայնմիկ կախարանէ խաչին ձգատեալ՝ ոչ ուանայնացաճ. տորեալ՝ ոչ թարշամացաճ. այլ պտուղ տիգաճն խոցեալ՝ պատճառական հեղմամբ արեան և ջրոյ կանաչացաճ, ինքն մեռանելոյ անմրճ, և մեռելոց զպարգեւն յաւիտենական կենաց շնչեաց։ Ասուսաս փոխանակ իխայեն Քի գրելոբ Թադէոս, գրեցաճ Լատօրեցի Թադաճոր։ զի ի խա չեն անունն և ազաճօրէն մերոյ ծաղկի անուամբ Լազօրեցի, և ծաղիկ գրեցաճ։ և ձեն Լարսեղ. և Աիբրել. և Հիլարիոս ի վի պնի, հովուեսցես զնա գաճապանաճ երկնաւոր, իմանան արնաւոտ զերանուհի կոյսն։ գաճապանաճ և ծաղկամբ զՔն. որ է գաճապան յարաց. և ծաղիկ բարեաց։

*(Խդ) Ի տրութենէ խաճնութեան հաւատոյ։) Ա. յսինքն դու ի չորից տարերաց խառնեալ ես. ոչ տալ ելանել կենդանագործեցար. յալ

ջուի անցք ընդ նա, զբիլպոսի կիրս ոչ կրեր
Արիամ։ զի թէ օտարքն այնպէս վշտա-
նային ոչ ցուցաք, սա՝ որ միածին որդին
իւր էր և հուպ առ խաչին կայր՝ ընդ ումանն,
և տեսանէր զհամ եղեալսն առ որդին, որ-
չափ ևս վշտանայր։ քանզի և այս սովորու-
թիւն էր անօրինացն, յորժամ կամէին առնել
ցաւեցուցանել զոք, զորդին իւր՝ առաջի
տանջէին և սպանանէին։ ապա ի՞նչ կիցս
կրեալոց էր Աբ. Ա. ածմինն մերձ կալով առ
խաչին և այլն։ և մնատակ առեալ ոչ յոյ-
ժեքէ զանգիտել և երկնչի։ միայն թէ զկո-
րիւնն յորժամ տեսանէ ձաղեալ առաջի
իւր՝ տկարանայ և երկնչի։ և ի՞նչ երկրի
պատմուճանէ երբորդ գրքոյ Ն. գլուխ յերդո-

Թագաւորաց առնն լատինք յԵ.մէ։

Ա.րդ առաւել քան զամ յորդ արտասուէ
Արիամ։ և առաւել քան զամ ցաւագ-
նեալ ոգեվարի Արիամ. ըզքերմագոյնն
հառաչանս յերկինս յղէ Արիամ։ հեղեղ
յաչացն որ գեղեցիկ զաչիս արէն Արիամ։
փորձառեալ զցասէն անյաջորէն և ոտոգաց
Արիամ. զի մերձ եղև հոգեվարման իւր
միածնին Արիամ. կազմել կամի զգիշեր
լալ և արտասուել զոր Արիամ. բայց արգե
լու ըզցաւ սրտին որ խոցոտէ զԱրիամ։
Ջոր միով բանիւ առաքեմ ասելով, Թէ
ցցաւն զոր ոչ կրեաց ի ծննդեանն իմոյ
յաջորդանաց իւրոյ միածնին։

✻ (Եթէ) Իբրև զորոշ անարատ և այլն։ Ա. յա
ինքն, դու ո՛վ ձեր կայս ոչ զորոշ անարատ
առանց բծի մեղաց. իբրև հրով սրբեալ՝
Ա. Յ մատուցար պատարագ։ Դիտելի է՝ զի
զորոշն է տարեւոր եղ գառն. այսպէս ասէ
Ղեւս. ե. 6 վճ ուխտադանցից, Թէ վճ մե-
զանչն զոր մեղաւ առցէ եղ յօդեաց որոշ։
իսկ այն որ առ մեզ գրեալ է Եսայ. ծ. 1
Թէ, իբրև զորոշ ի սպանդ վարեցաւ. առ
լութինան գրել է. իբրև զգառն, որ այնուս,
կամ ակնուս, որ է գառն։ իսկ Արբուհի
կայսն իբրև զորոշ որ է իգական և տարեւոր
գառն. հրով սրբոյ՝ սրտին աեղանոյ, մա-
տոյց զինքն պատարագ։ այլ զի որոշն ան-
բուծ է. քան օրինակի սպիտակ այծեացն
գաղատիոյ (զի ասին է Թիփտիկն) յորմէ լի
նի գեղեցիկ հանդերձ. և քան այամ Արբու-
հի կայսն զասին իւր գեղացոյց որդւոյն. այ ի
մաքուր արենէ իւրմէ զմարմին. և զինքն
արար հրով սրբոյն ի սեղանոյ սրտին Ա. Յ
հաճելի Պատարագ։ Նոյն է և առնն, և

պատահական վարձս փառաց։ վասն որոյ
Սողոմն Ղ.ուկ. ԺԴ. 27 ասէր վասն նորա,
Թէ հաստատուն է Ճանապարհ իւր առն
նէր. և զհաց պատարկուն ոչ եկեր։ և ոչ ըզ
ընորհան Ա.Յ ընդունայն արար. 2 կորն. զ. 1։
Դիտելով Թէ որում շատ տուեալն է շատ
քննդրի. և որում բազում ամանդեալ, ա-
ռաւել ևս պահանջի։ զի անգործ ընորհի
Ժանկոտի և խամրանայ, ուստի անդ և հը
պարտացուցանէ զտունօջն, ուստի և զհնդրն
ի սեղան ողջակիզաց, քահանայքն միշտ
արծարծելին առագրուբ փայտից առ ի յոչ
շիջանել. Ղեւս. զ. 12։ այլ զի՞նչ է փայտի
կուտումն ի վեր հրոյ, եթէ ոչ արդելուլ ըզ
գործս ի վեր ընկալեալ ընորհաց։ վասն որոյ
Սրբուհին մեր անսովոր և դժուար ճանա-
պարհի խաչին հետևելով, գործունեայ պա
հեր զընկալեալ ընորհն։ զի մինչ տղայն եր
ի տաճարին անմահեր, զվուշս մաներ յսպաս
վարադուրի տաճարին. և զիւր՝ ևզորդւոյն
պատմուճանան ինքնին գործեր։ Լսատի և
ոմանք ասեն, Թէ զանկար պատմուճանն
Քրիստոսի՝ ինքն ձեր կայսն հիւսեալ եր։ զի՞նչ
ասելն է և զխնամատունեն յեդիպտոս հան-
դերձ որդւոյն. և զմայրենի աղեաց գալար
մանեն ի ժամու Քրիստոսեն Քրիստոսի. և եր
կնեան ամեայ կորուսանելն. ևէ աճուրդք
աչխատանօք գնա գտանելն։ և դլխաւորն
է՝ մերձ առ խաչին՝ խաչակցին որդւոյն ի
սրտին կրելով զցաւս չարչարանաց նր. զոր
նա կրեր ի գրկանն և ի ձեռանն որ
պատրիկ առ Ադատուհին Երբեստակաց. և
առ նագենի Տիրուհին փափուկ եղեն մեծի
չարչարանաց և խաչի և ցաւոց կրից։ վասն
որոյ գծոմոզնեալ խաչիւ վարձեալ (ասէ) ըզ
Սրբուհի կայսն. և ընդ Քրիստոսի իւ-
րոյ խաչակցեալ. և ընդ նմա տեսեալ ի չար
չարանս. և ընդ նմա խորհեալ և խարուկեալ.
և կենդանի ողջակիզ Ա.Յ եղեալ։ Լսատի
երանելին Նարսես վարդապետն մեր Հնո
կոչեալ ի մեկնուէն Սարկ. Ժե. 41. ի վր
պատմ Թէ, և այլ կանայք (ասէ) եթէ պատ
քիկ օտարք եին և հետև ի խաչին, ևմիպատ
վարդապետական բանից նորա, և ի քաջանչե
լիան վայելեալք եին, զպատիկ կիրս կրէ
ցին. ապա ի՞նչ պարտ է ասել զմորեն նո
որ ինն ամենայն ժամանակաւք յորովայնին
կրեաց. և գրկով յեդիպտոս փախոյց, և սը
նոյց. և ծառայեաց գիշերօք և տառապանօք
մինչ ի կատարեալ հասակին մայրաբար խը
նամօք։ և այսպէս եառս աջօք իւրովք զպատ

և ոչ թերահաւատութեամբ եւ յուսահատութեամբ. ոչ ասի յԱրդս շարականին թէ, մայր խաչելեացն վկայ յուսահատեալ, զոր երանելի Աստուածածին Յովհաննէս Պատարիարքն ի թեալ ի խղճէ մտաց, փոխեր և ասէր, մայր խաչելեալին վկայ տրտմագնեցեալ: Այլ բաւական պնդապէս ասելն բարւոք է: զի թերահաւատութեամբն է՝ տեսանելն մոլորուիլ. և ի մեղք ընդդէմ Հոգւոյն Սրբոյ: Իսկ թէ ոչ կայցեն ոչ ներելապէս մեղանչեաց, ոչ մեղանչեր ընդդէմ Հոգւոյն Սրբոյ պնդապէսեաք մոլորութիք: այլ զի յազգին մերում առանց քննութեան բարբառմբ են այսպիսիք միամտութիք ընդունելեալք. որ թէ ոք կամիցի պարզաբանել, յախմարաց ձաղ ձասի՝ ոչ զեկամտից հնարօղ. և ոչ որպես ողջամտութիք բանից կշռօղ. և արքունական շաւղաց գտանօղ: բայց մեք թէ և լեզուաց գարիցիմք, կշռելով անցանեմք առ այնպէս սխան. ոչ և ասեն՝ Կերակս լամբ՝՝ ասեր, թէ բեր զասացեալն միամտութիք, խմաստասիրութեք քննեացուք: ընտրեն անբանիք զինքեանց կերիս՝ և անփոյթ են բանականք. զի ոչ ընտրեն զոր ինչ ուտեն՝ որ ըստ հոգւոյն են զուտ բանք:

❋ (խե) Ի Սուբէր ոս պենման: Ա. յանիքն, ի ննջմանն քոյ (ասէ) դասք Հրեշտակաց և Առաքելոց գասակցեալք զքեզ գովէին: Ասուի ասեն՝ Սերակս լամբ՝՝ ի Ճառի վերս վոխմանն ասէ: Ա. յսոր պարառակել չուրըզ զսվաճ թևասքօղեալ Սերօբէից աղաղակեն ասելով. օրհնեալ ես ամենօրհնեալդ ի կանայս: Ա. յսոր բարձեալ զսա ի վէր բազկաց իւրեանց՝ Հերօբէից վառաց՝ ջնջեն ցնծութիք. օրհնեալ են փառք Տն ի տեղւոջ Հանգստեան իւրոյ ի Ճառաձորն Նիւթեն գնեն: Ա. յսոր Ճառակ եկեալ որ գունդք Հրեշտակաց, երգեն օրհնութիք. փառք ի բարձունս Աստ, և յերկիր խաղաղութ, և ի մարդիկ հաճութ. և զայն տես անդ:

❋ (խզ) Ի Ինչա Նայնտօր ոբգանոչ՝ բանն Բեղմնաւորութեան: Զի հ զայնն գունան որպես երկիր ասի. իբրև կուսի բզխեաց հրամայեաց Աստ Ա. Հոգւոյն գոնկականս. որք թէպետ պատղունակ բեին. սակայն ինքեանք ոչ ի սեր մանեն առաջացան. որք նշանակեին զպատղունակ կայան. որ թէպետ պտուղ եբեր զՈ. սակայն առանց սերմանն և նմանապատուհան բնութ: Ա. դր՝ ընդդէմ այն անկականն պտղունակ ծառոց, դու (ասէ)

գեղջն, և գլադն. թէպէտ ունին զանազան նուէր. բայց սակաւ ի պիճեներացն ասպասի. և ոչխարեղինացն բազդ. և ըղտուկն ասև: սակայն անզանազանապէս առնանին ի տեղի միմեանց: ոչ և որոյն, որ յատկապէս նշանակէ զիգական տարևոր գառն, առնանի և երբեմն անզանազանապէս ի տեղի արականի և իգականի գառին. այլ թէ Սրբոյն Յովհաննու որպէս պատարագ եղև առանց խայտի և չարչարանաց ասէ:

❋ (խէ) Ի Ձհաճոբոխն վրս ողջակիզել, ծան ի ե սրդ հնդէս խոզխոզել: Ոխտեցի է՝ զի ձրգն ստուգաբանի մարտ, ևապատերազմ: Իսկ ճգհաճոբոխն է՝ որև մարտաճոր. կամ մարտնչող և պատերազմող: Ա. դր Սրբոյն բազհի կոյսն թէպետ կկայական նահատակուէ ոչ ժամանեաց. սակայն ի վարձուցն ոչ զրկեցաւ: քանզի մերձ Աստուծն կրեալ կակիծն իւր վն որ էսյն, համարեցաւ նմա ի տեղի մարտիրոսուէ: և կամ որ կամաւ պատեհ ձնեալ առաքինացայր պահօք և աղօթիւք, և այլովք առաքինութիք. այնք ևս համարեցան նմա ի տեղի նահատակուէ թէ: և զի սիրոյն Ա. Յ Ն մերոյ Ի. Ի գործով խորհեալ: վն այնորիկ ողջակիզել ասի. ոչ սրով և զգայի հրով. այլ սիրով հոգւոյն: Ասուի ասէն Աբրիգոր պատճէպատգործն կոչէ զՍրբուհի կոյսն՝ ակիզբն նոր բազմանն. զի ծնաւ զամենափրկչին, և եղև նմա հաղորդակից ի չարչարանս: և ասէ պատճառ՝ Ք գրքոյ ինչ գլուխ ի Ի Սրբոյն բուհոյն Պրիսքէթեայ յայտնուէն առնել ասի թէ, ոգ Ա. դամ և ԵՒա վաճառեցին զՆ, վն միով պտղով. այսպէս որդին իմ՝ և ես՝ գնեցաք զՆս միով սրուիճ. ահա միրկ ջուհի: զի թէպետ ոչ միակերպ մայրն և որդին չարչարեցան. սակայն միակերպ զցաւն զգացին: Ասուի ասի ի նոյն տեղւոջ ի բան ասէ Ա. Յածածնին, թէ ցաւն նի եր ցաւ իմ. զի սիրտ նի եր սիրտ իմ: ուրեմն իրաւամբ, եթէ ընդ որդւոյ իւրոյ ե ի ցաւս, պարտի և մանանակցի, ի յանուանակոչուէս. զի որ զգայ զծանրուէն բեռնին, պարտի զգալ և վայելել և զհանգստուէնն: այսու պատճառաւ կոչի նա, Թագուհի մարտիրոսաց. զի զոր կրեր Որդին ի մարմնի, Այն կրեր ի հոգին. ըստ այնմ, թէ և ընդ քո իսկ անձն անցցէ սուր: Ասուի մոլորուիճ ե ոմանց, որք կարծեն թէ սուր թերահաւատութեն եմուտ ի սիրտ նի ի ժամու չարչարանաց. զի այն եր սուր կսկծանաց և ցաւակցութե:

ԱՐՀ որդւով քով ստացեալ զպատճառ
նայնպ փառաց գՏիրամայրդ գոհաբանեմք
և զքեզ հնորհակալ եմք ։

(խե) Եւ ասեցին նախնիքն ։ Իբր թե զպա
ողջունս զոր պիտ մեք քեզ երգեմք ։ զայն
նախ Ա.Երեշտակապետին քեզ ընծայեալ
տեսանեմք ։ զի նա զայն ողջոյնն Ա.ի յերկնից
Ա.ի Ա.օրբ Ա.Յ նախ եբեր քեզ ընծայ և պար
գև ։ և ապա մեք Ա.ի նմանէ ուսաք զքեզ
ողջունել բերանով Ա.երեշտակապետին ։ և
մանաւանդ թե Ա.օր Ա.Յ ։ Ա.երկ կամ ա
սել ։ խրախայեր յիշմամբ նոյն Ժամուն ոզ
Ջուանաւորուած մեծի Ա.երեշտակին ։ յորում
լուար Ա.ի Ա.երեշտակապետէն , թէ ուրախ լեր
բերկրեալդ Տէր ընդ քեզ ։

(խը) Ու լուսով Ա.ծակոնաւ ասացեալ
ես ։ Ասանանալ է փարթամանալ ։ այ խը
րախայեր դու ով Սրբուհի Ա.ծածկին ։ որ
լուսով երկնային ընտրեցար ։ և փարթա
մացար ։ և կամ երեքանձնեայ Տիրուէն ըն
դունակ դարար ։ և բնակարան հաստեցեր ։
որպս Ա.ի վէ անուանակապ աղօթից Ա.ի վերջն
ներբողեսկս Ա.ի վէ (ո) դրոյն ասէ , թէ ի
ոչ եթանել ես բաւեքանել ։ Ա.օրն հաստեցեր
հովանաւորեալ ։ Ոգւոյն ծնեալ Ա.ոգւոյն վերջ
ընթռանել ։ Երրորդութեն փառացն պարծել ։ և
Ա.ղկլոնն ասէ ։ ի բոլորեալն Ա.օրէ զքոցէլ
ես հովանացեալ ։ հանգստեսմբ Ա.ոգւոյն ։ հան
գերձեալ ամօթագործեալ բնակութ Սրբոյն ։
յորդաբեալ ես պատմաբեալ ։ և Ա.լակերտոս կո
չէր զՍրբուհի կոյսն , բոլորի Երրորդութեն
զոր այնմ խրախճանարան ։ Սրբուհի լա
ւագ ձեռնասու չգիտացեալ ես ցեալ ասելն է ,
բստ որում բոլորի Երրորդութեն եղեալ ընա
նարան ։ Թէպետ որդւոյն միայն մարմնա
բան ։ և մի այնորիկ զկնի ասէ ։ ես երկրաւոր
մարմով երկնայինն անուս խոչեցար ։ զի ա
նուն ես յերկրի վերացեալ , ի ստորս փու
կեալ , և ի վերուստ բացեալ ։ այսպս մայր
Տի՛ն եղեր յերկինս վերացեալ , ընդդէմ մեզոց
փակեալ , և Ա.Յ բացեալ ։ ես գրքոյն նմա
նութեց ։ ի գլուխս ։

(խթ) Եւ ասեցին Ա.ովգինոպէս հոլովմամբ , առ
ասդուսեցին երեք ընծայք ։ Ա.երգոյն է ձե
ղայն ։ և ասդուսեցին մեզ մկրտիչն Յօհան
նես ։ առ որ գնաց ձեզ կոյսն ի Ա.աղարէ
թէ յողջոյն եղիսաբեթի ։ ԱՄ՝կրտիչն ոզ
զասդուսուն թեզնն տեսեալ զվարդն սպի
տակ և կարմիր գՏի՛ն Ա.րն յարդանսկ
ասել ։ օրհնեալ ես դու ի կա
նայս ։ ակօսք զՄարդին հղիդին օրհնել
և երգելով ասել ։ օրհնեալ ես դու ի կա

ոչ զանչունչ և անդպաց պատուղս ընծայե
ցեր ։ այլ զբանն Ա.ի մարմնավ պտղաբերե
ցեր ։ որ նոյն պատուղն կենսայ Ա.ի , ցաւոցն
ձախնեաց և բոլորը բնութեես ՝ եղև արմատ
օրհնուե ։ և Ա.օրն մերոյ Ա.դամայ ՝ եղև որ
դի բերկրուե ։ զի ոզ ինքն Ա.դամ դորով
անդրանիկ ՝ ստեղծեալ որդի Ա.Յ ՝ և՝ինմա
նէ ասպատամբեցաւ ։ պատճ և նմա ետ Ա.Յ
զՄայրն ։ որ վեղբայրն սպանանելով եղև
նմա վիշտ , մինչև ետ նմա Ա.Յ զՄեծ որդի
միսիթարութե ։ նմանապես և դու ծնար զՄ
Ա.Յ ետս օրինակի Աւետ ։ որ բոլորի բնու
թես եղև միսիթարիչ և բերկրութե ։ վ՛ որպ
հնարհակալ եմք զքեզն ով մայր Ա.Յ ։ որ որ
գաւոյդ փրկեսցեր զմեզ ։ և երանեմք քեզ ։ որ
աչնպսի որդւոյ մայր եղեր ։

(խե) Հարան լուսոյ ՝ ոսկեզորդ զՄեսոպոտ
պատուեալ ։ Ա.յսինքն , Հարան լուսոյ Ն՛ը
գայն ՝ ի սակ ոսկեզորդ ասելն է ՝ զի Սրբ
բուհի կոյս ՝ ներքոյ և արտաքոյ ՝ ոզ գՏա
պանակն պատեալ էր ոսկւով սիրոյ ։ և ՝ի
առաքինութե ։ զի ի ցաւալի և յաղցաւորս
ես , վերինայինն բժիշկ ածեալ մասոյց ։ բոլ
թէ վերկինն ընդ երկրի ։ և Ա.Յ ընդ մարդ
կան միաւորեաց ՝ զբոլոնն ընդ անդամոց ՝
և զանմահն ընդ մահկանացուաց շաղկապեց ։
և բոլր ի լինբանանու ի սպիտակ կուսուէն ՝
զառեղն մեզ պարգևեց ։ զի լինբանան թարգ
մանի սպիտակութե ՝ կամ սպիտակ խոնարհ ՝
որ նշանակէ զանուշահոտ և զմաքուր կու
սուէ ՝ զոր Ա.Յածծկին ։ յորմէ բոլր ի լինբանան
լեռնէ ՝ ընձիւղեցաւ ասան Ա.Յայրն Ա.ի
Ա.Ն ։ Ասուի թէ այս է զորմէ ասէ Սողո
մոն Երգ.գ.9 ։ գահաւորակ տպար արքայ
Սողոմոն ի փայտից լինբանանու ։ փայտ լի
բանանու ՝ էր Սրբուհի կոյսն ։ յորոյ ի՛մա
քուր և ի կուսական արմնէն ՝ տպար ինքեն
Ա.ծնարին Սողոմոնն մեր գահաւորակ զնոր
մարմինն ։ ոզ և աբեն Ա.րծիզոր նիւսացի ա
սէ , թէ գահաւորակին կազմուէ ՝ յայտնա
մեր Տնօրինութե Տն նշանակի ։ նաև զի
ոզ ստուերական Սողոմոնի տաճարն , ևգա
հաւորակ աթոռն ի փայտի լինբանանու ի
մայրոյ և ի նոմանէ չինեցաւ ։ այսպես և Ա.Ջշ
մարտի Սողոմոնն մերոյ մարմինն , որպս ա
թոռ և տաճար և գահաւորակ ։ և քան զ
լինբանան յաղնտականացեալ ի մաքուր կու
սէն յարեւնէ կազմեցաւ զօրութեամբ Ա.ո
գւոյն Ա.ծին ։

(խզ) Ասաւ զպատիւ նախահօրն ի՛ւրմէ ասացեալ ։
Ա.յսինքն , զանմեղութե փառաւն Ա.ծամայ

նզովիցին ընդ Քրիստոսէ ասել թէ, եթէ ոք իշ
խան ասել, թէ պարտ է երկրպագել և փա
ռաւորել, և Յ՚ անուանել զառել մարդն
ընդ բանին Ա.Յ. ոչ զայլ ումն ընդ այլոյ.
և ոչ մանաւանդ միով երկրպագութիւ պատ
ուէ զերմնանուէին, և ոչ մի փառաբանու
թի մատուցանել նմա. ըստ որում բանն մար
մին եղև, նզովեալ եղիցի: Ա.յսպէս խոս
նալի է և բան Հոգւոյ վարդապետին: զի ոչ
թէ զբնական բնութիւն (որ Քրիստոս) ասէ հա
մապատիւ Աւր Ա.Յ անելի և անատեղի.
այլ թէ ոչ որպէս այլ ումն անձն է բանն Ի
մարմնանալն. այլ մի ևնոյն Հոգւոյ երկ մարմնոյն.
վասն որոյ գերազանց երեքերանեան Երրորդու
թիւն ոչ յաճախեալ թուով ըստ անձնաւո
րութեան, և ոչ Հոգւոյ անձն նուազացել
առաւամբ մարմնոյն. զի թէպէտ և մարդ, և
տկար, և մահկանացու եղև ըստ մարդկու
թեան, սակայն նոյն Յ՚ն, նոյն Հզօրն, ևնոյն
անմահ է ըստ Յ՚ստուծն: և այնքան միաւո
րութի է անդ՝ մինչ զի զոր ինչ ասիւր զոր
ծոյն Ա.Յ, ասիւր և զբնութեայ մարդոյ՝ ևանդ
րադարձեալ ըստ Ա.յսիրոյն ճ գրքոյ. ը
գրութ: և վասն անձառելի միաւորութեն,
անուն անակնկռութիւնքն ազգակից է հաճա
սարք էին. ըստ որում Ակիւրղի: Աբրեմն ը
այսոցիկ չգտոյ, և բանին մարդկութեն հա
ղորդեալ անուանակոչեցին Յ՚ստուած (և
ոչ ըստ ինքեան) վասն հաղորդակցութեն
համապատիւ ասի ընդ Նմա: զոր օրինակ,
և Աբրեհմ կոչեցաւ վասն մարմնով ծննանելոյն
ի Յ՚ բանն, Յ՚ծածին ասի նման Նմա Ա.Յ.
թէպէտ ոչ էր ծնօղ Յ՚ստուծ նա: որպէս և
Նայրն Յ՚ հանդերձ մարմնոյն՝ մի ևնոյն
ծնօղ ասի Աբրեհմ, թէպէտ ոչ էր ծնօղ
մարդկութե Աբրեհմ: զի ոչ բանն Յ՚ի ի
րացուցաներ զորս իւրոյն մարմնոյ էին, և
հաւատարկորդ առնէր զիւր մարմինն իւրոյ
Յ՚ավայելուչ զօրութեն ներգործուե, ոչ
զի կարօղ դոյ յարուցանել զմեռեալս (ոչ
ասէ ընդն Ակիւրեղ պարապմանց ը գլուխ)
այսպէս և Նայրն Յ՚՝ հանդերձ մարմնոյն
զբանն իւր մարմնացեալ՝ ինքեան առնէ և
գիտէ համապատիւ, վասն միոյ անձնաւո
րութեն, և միայնակ որդեխոթեն: ոչ և մար
դի՛ք թէպէտ չիցեն տուեալք էուե հոգւոյ
զաւակաց. սակայն ոչ վասն այնորիկ ասին
մարմնածինք, այլ մարդածինք. այսպէս և
Նայրն Յ՚, թէպէտ չիցէ ծնօղ մարդկու
թեն Քրի՛, և Աբրեհմ կոչի թէպէտ չիցէ
ծնօղ Յ՚ստուեն, սակայն բոլորին ծնօղ ասին

նայս. և օրհնեալ է պատուղ որովայնին քոյ:
✻(Ճ) Ասա ւղեր ջոանն Ջաքարիայ և այն:)
Ա.յսինքն, զառնն Ջաքարիայ քահանայ
ապետին քոյովք օրհնաբանութե ւղեր յօրի
նակ եկեղեցւոյ: զի յիրաւի տուն նո՛ եղև
իւրև եկեղեցի. զի Սայրն ընդ Որդւոյն, և
Որդին Նարբ և Նոգւովն Սրբվ, միջնորդու
թե Սրբուհւոյ կուսին օրհնեցին զտուն նո:
այլ ոչ դու յօրինակ բոլոր եկեղեցւոյ զը
տուն նորին օրհնեցեր. այսպես և բոլոր է
կեղեցի քեզ եղեալ պարտական՝ օրհնե զօր
ՀՀեալդ ի կանայս:
✻(Ճ) Ջե էրանեն ածա և այն:) Ա.յսինքն,
զի դու ուսուցեր ի տանն Ջաքարիայ ու
սեալ յեղիսաբեթե. և ոչ կարելով ծած
կել զշրջանուե ածուելե քոյ և պատուղ
զոր յառաջն լուեիր վե խոնարհուե. այլն
ժամ ոչ կարելով զքաղաքդ ի վե լերին կա
ռուցեալ ծածկել, ոչ զձրագդ ը գրե՛ա
նաե ենթադուցանել սասցեր զՔրիստոսն բան,
թէ ածա յայսմ հետե երանելեն լինի ամ
պզ. յամօթ լինին հրեայք. և ուրացօղք
նորին Յ՚ածնուե: հրեայք՝ զի յինքեանց
ծագեցաւ լուսաւորիչն Սրիամ, և ոչ ճա
նաչեցին զպատի՛ նր: և ուրացօղքն Յ՚
ածնուեե նր՝ զի յիւղեցւոյ արտաքս ան
կան. ի քրիստոնէուե՝ զանհաւատից դո
ծեն և խօսին զբանս. ոչ լուեերեանք և
գալիլեացիք, նարդենիս չարափառ հերձ
ուածօղքն: մայրն Ա.Յ ամ ազգ երանի
ցեն լինե ասաց մարգարէանալով. և այժմ
ծնունդքն իմիւց անարգին: որ եթէ հնա
ոչ յաղթիւր ի մկրտական դէմուէին, վաղ
ուբեմն միով ակնարկուե խոռ հայեցմանն՝
բոլորքն երկնաւորեաց հրով ոչընչա
ցեալք էին:
✻(Ճ) զի ոչն մարինն ի բանէն անանիա՝
համապատիւ Նոր փոփոխուէ չերիս բառից)
Ա.յսինքն, զառեալ մարինն ի քէն: ասա
խօսն ածը վարդապետս նկատմամբ միայ անձ
նաե՛որուեն Ի՛Յ: զի մարինն Ի՛Յ քան ը
բում առեղծուածք ոչ է համապատիւ Նոր
Ա.Յ. այլե քան այնմ փոքր քան զՆոյնսկս.
Եբր.ք.9: այլ քան որում մի է անձն քա
նին և մարմնոյն. և ոչ աճելացեալ անձն
ինչ ի՛նք Երրորդուե առամբ մարմնոյն ի
քանէն. զի որպ մի կարդ, մի պատի՛, մի
երկրպագուի, մի ներգործուի, մի բնութի
գորով ածյ Երրորդութե՛ն. պատուի Յ՚
պաշտական միով երկրպագութե՛ և առե
ցեալն ի քանէն: ոչ և ութնեորդ ձառ

ի Հերովդէից։ և այն է մեծ ուրախութիւն
առնուլ զորդիս ի քէն առեալ մարմ
նոյն երկրպագել ՝ միով երկրպագութիւ
✻ Ջի զոր նոյա ինոստօշելով գիմոց ծած
ղուխ և այլն ։) Ա. յայնըմ, զի զոր բարին
երկնայինքն վասն պատկառանաց և ահ
ղուէ որդւոյդ, թէևաք ծածկին զդէմս իւ
րեանց ։ զու նմին ՝ մարմնով եղեր կաթնա
մատոյց ։ և ի մէջ բազկացդ գոհ եցեր զը
հին աւուրցն որպս զմանուկ ։ այլ հին աւ
ուրքդ լամ ։ ոչ զբաղմանի աւուրց (որ ա
ռաջնով շարժմամբ և թաւալմամբ արե
գական չափի) այլ որ յաւիտենականութ ։
եղեալ կատ անյնոաւոր ։ յր կենդանին և հոգև
որ կառք եղեալ Ա. Յ բանին ։ այն որ ներ
տեալ յաթոռ Վերոբէականն ։

✻(Ա՛ ընդ *եղ ձայն ։) Ա. յայնըմ, ընդհին ։
այլև ի քէզ ։ յր բնակութ , և մարմնազգե
ցութ ի կուսական արհնդ առնուլ հաճե
ցաւ մարմին և բնակիլ ի քէզ ։ և միաւո
րիլ ընդ առեալդն ի քէն ։ Ա՛ ոչ ձայն
փոքեցաւ բաւել ։ այլև բնակեցաւ տալուա
ծել ։ յր ոչ միայն արտաքսապես որպս ի
ներս բնակելով ։ այլև տաղաւարելով ինն
ամենեան ժամանակաւ յորովայնի քոյ ։

✻(Ե՛ք)(Ալէ ձայն ձոցաւ ։) Ա. յայնըմ, ոչ մի
այն միաւորեցաւ ի ղանգուած մարմնի (ոչ
և տիպն արքունական ի հրահալելոս տպի
և միաւորի արտաքսապես) այլև մարդա
ցաւ առնելով զկերպարանն ի քէն ։ յր ըզ
կերպ և զտեսակ բնութ մերոյ առ ինքն մի
աւորելով ։ զի տիպն թէպետ կերպաւորի
ի մէջ հրահալելոյ ։ այլ ոչ առնու ի ինմա
նէ զինքն ։ իսկ բանն հաս և յինքն միաւո
րեաց զբնութիս մեր ։ այլ ի *էն պնդոյ ասելի
է ։ ոչ ըստ Ա՛ոութ ։ այլ ըստ առեցելոյ մարդ
կութեն ։ զի որ ի յաւիտենից առանց դա
դարման ի Հօրէ սկսեալն էր (և մինչ ի ծած
ման որպս ծուղակի գոյն ի ծուղակէն) նոյնն և
հաս զսկիզբն լինելոյ ի քէն մարդ առեալոյ
յետ դնելոյ և անջատման ի յաւուրց ։
✻(Ճ՛ք) (Ալէ ձայն ի գչքեցաւ Վ՛ս յերկնա
գոյութենէ ։ այլև ընդգնեցաւ յանեռապական
էութենն մարդկային ։) Ոչ երեկոյ ի
ջնջին է ՝ յր Ա՛ոութ և ի մարդկութ ի ան
բաղկանալն ։ ոչ և ի մաատանալ և յակտնել
ի մատանի ։ կամ յոսկւոյ և ի հրոյ ի գլխ
տակ ։ քանզի ի ջրջին է ի ի միաւորիլ ։ յր
Ա՛ոային և մարդկային բնութիւնն ի մի անձ
նաւորութ , ընդդէմ նեստորի ։ որ յայլ և
այլ անձնէ ասեր եկեալ ի միաւորութիւն

Հայրն Ա՛. և Ա՛ածին կայր ։ և վե այնո
րիկ ըստ այլ և այլ առման , հոմոզոսիւ ա
ի Վ՛ս Հօր Ա՛. Յ և ըլ մարինայն վասն միոյ
որդւոյն և անձնաւորութն ։ նմանապես
և Սրբոհոգ կուսին ըստ առեցելոյն և ա
ռօղ անձինն ։ Ալբևմն ըստ այսմ եղանակի,
և երիք սրբեանն վայելչապես պատկանի
Վ՛ի ։ զի ընդ Հօր՝ մի և նոյն Ա՛ին ։ Հզօրն,
և անմահն է ըստ Ա՛ոութն ՝ բայց ի խաչել
մանէն և ի մարդկօրէն կրեցն ։ զի թէպետ
մարմնով խաչեցաւ ՝ սակայն Ա՛. է ։ և թէթ
պետ չարչարանօք տկարացաւ , ըստ Ա՛ոու
թեն հզօր է ։ և թէպետ մարմնով մեռաւ ,
ըստ Ա՛ոութն անմահ է ։ Ալսսի և ի Տար
սոնի Ժողովն սահմանեցաւ ի լուծումն սա
բդուսամաց յուհաց , ասել ի նոր Ա՛ն, որ
մարմնացար և խաչեցար վասն մեր ողորմա
ծիլ ։ պապես մեկնէ և լամբրո" զնբ Ա՛ն
Պատարագին ։ Ալբևմն զբր և ուսնայն է
բան ոմանց ։ որպս Հօհաննու դամասկա
ցւոյն և այլոց , թէ հայբ ի Պետրոսէ կնա
փեցաւն ուսեալք իցեն զնբ Ա՛ն խաչեցա
լիւ ասել ։ և զայն իբր թէ ի դէմս նեբ Ա՛
բորդուէ ։ որ եթէ նա այնպէս ասացեալ
իցէ ՝ ոչ գիտեմ ։ սակայն մեք ոչ նր նման
ասելիք ։ այլ միայն ի դէմս Վ՛ի խաչեցե
լոյն ։ և երբեմն առանց խաչեցարի ի դէմս
նեբ Ա՛ Իբրդուէ ։ զի մեք ոչ զբաղբր Իբրդու
դունն մարմնացեալ ասելիք ըստ կնոսիեցւոյն,
զի չԻբրդուէին խաչեալ ասիցեմք, այլ
միայն զբանն Ա՛, և զայն միայն խաչեալ ։
որպ և բոլորին յարաբերեմք զբարձրեալն
Հզնաճառադպանն վասն միոյ Հանոյ անձ
նաւորութն ։ և զայն՝ ըստ այլ և այլ առման ։
և ոչ ըստ անձին , այլ ըստ բնութ ։ զի վը
խատուէն խոստովանիմք , և ոչ փոխարկու
թէ ։ ոչ թէ հրացեալ ոսկին ՝ հուր ասաց
ցի վասն հրացմանն , և ոչ ըստ ինքեան ։ վը
այնորիկ որպս յառաջն , նմանապես և յետ
մարդեղութն հանդերձ մարմնոյն երկրպա
գի ընդ Հօր և Հոգւոյն սբ Ա՛ ՝ միով երկրպա
գութ ։ և երիք սրբեան Սրօբեանն օրհնութ ։
✻ Ա՛ որ հպատոր *ս գլխվ ։) Ա. յայնըմ, գու
ծով Սրբոհոգի Ա՛ածին անձառ խորհրդ
մարդեղութ բանին Ա՛. Յ՝ ոչ մայր հպատոր
գոլով , զանձառ ուրախութի վայելէս ։ յոր
ժամ ի Սերոբէից լսես վերիք սրբեան օրհ
նէրգուին և ի գէմս միածնիդ երգեալ ։ ըզ
որում և յերգս շարականին ասի թէ , քան
զի մարիին որ ի մէնջն էառ , ի Հրեշտա
ց երկրպագութ առնու ։ ի Սերոբէից և

աշորուէ անեղին և եզականին) այլև եւս
մասն խառնեալ էուԹէ միաշորեցաւ ան-
շփոԹելի. ու Յ.ՅՈՒԴԷ, ի հոգւոյ, և ի մար
մնոյ: որպ Յ.ՅՈՒԴԱՅԻՆ էր ի յաւէտեանից ծնեալ
հոգին բանական ի ժամանակի առեղծեալ.
և մարմինն զօրուէ Հոգւոյն ձեզ կալմեալ:
զի ըստ ձեզն Աբրիդորի Յ.ՅԱՆԱՆԻՆ առ ա
ԹուղԹն Աղէքսանիոսի. Յ.ՅՈՒԻՆ հանդերձ
մարմնոյն միայն ոչ է մարդ. այլև ոչ հոգին
միայն. և ոչ երկոքին առանց մտաց, որք և
մանաւանդ մարդ պահեն զմարդն, և մեծա
գոյն զՅ.ՅՈՒԻՆ, զի զնա կատարեալ եպս կենա
գործեսցէ: Իսկ Թէ անձն առնանի ի տեղի
Հոգւոյ. յայտ է. զի ասէ Պօղ. Իշխանու
Թիւ ունիմ դնել զանձն իմ. ու զՀոգի իմ.
և Թէ. պարտ անձն իմ խոտվեալ է. և պարտ
զլաբանելով, Թէ այն է վասն Հոգւոյն ասէ.
տրտո՛ւմ անձն իմ մինչև ցմահ: Իսկ ու
րախուԹիւ և տրտմուԹիւ, յայտ է զի են կիրք
Հոգւոյն: նաև Յովհաննս աքսորեալին ի մար
դեղուէ գրքոյ զ գլուխ ու խնդիրն ասէ,
Թէ մեծուԹիւ Յ.ՅԱՅՆ Ճ մարտուէն. միաշո
րեաց ընդ ինքեան զբանական Հոգին, և նո
վաւ զմարդկայնն մարմինն. և ամենևին ըս
բոլոր մարդն, որ զայս ասէ առեալ ՅՕԳոս
տինոսէ: և ինքն ասէ, Թէ մեջն ասի նկատ
մամբ սկզբան և վախճանին. զի ոչ սկիզբն
և վախճանն ցուցանեն զկարգ. այսպէս և
մեջն: Ա.րդ՝ կրկին է կարգն. մինն ժամա
նակի, և միւսն բնուէ: ըստ կարգի ժամա
նակին՝ ոչ ասի ի խորհուրդ մարմնաւորու
Թեանն մեջ ինչ. քանզի զբոլոր մարդկային
բնուէս միաշորեաց ըստ ինքեան ՏՆ Յ.Յ:
իսկ կարգ բնուԹենն կարէ նկատիլ ի մեջ ո
մանց: Ալա՝ ըստ ատոիճանի պատուոյն.
ոչ զՀրեշտակն ասեմք մեջ դոլ ի մեջ
մարդկան և Յ.Յ: Երկրորդ՝ ըստ բանի պատ
ճառուէն. ոչ ասեմք, զվիջինն պատճառն
կցեալ ի մեջ առաջինն պատճառին. ևս
ջինն պատճառելոյն: Երրորդ՝ կարգս այս՝
համահետևի առաջնոյն: քանզի ոչ ասէ
ձեզն Աւետարանի" ի ձգ գլուխ Յ.ՅԱՅԻՆ ան
ուանից. Յ.Ջ գոյացուԹիւքն որ առաջել մեր
ձաւորագոյն ինքեան, ներգործէ ի յայնս
որք առաջել հեռւիք էին: յատուկն պատ
ուոյն, Հոգին գտանի մեջ, ի մեջ Ա.Յ ևմեր
մինոյն: և ըստ այսմ կարէ ասիլ, Թէ Աբդ
Յ.Յ միաշորեաց ընդ ինքեան զմարմինն մեջ
նորոգուէ Հոգւոյն: այլև ըստ կարգի պատ
ճառին, Հոգին է կերպիչ իմն պատճառ
միաշորելոյ մարմնոյն ընդ Որդւոյն Ա.Յ:

զԱ.ն: Իսկ ընկերօք ասելն է, այ Թէ այն
զգալի, եզական, և հաշուելի Թանձր մար
մինն, որ ի բանէն առաւ, այնպս գերազան
ցեցաւ. մինչ զնոյ պատարագն ընկղմեալ
և Թաղեալ ի հողեալ Ճարպն. բոլորապէս
չերևապատի ի Ճարպէն և միաշորի: կամ ոչ
երկաթ ինչ արկեալ ի հնոցն ի հրոյն.
այլ ոչ Ճարպն և պատրոյկն. և ոչ հուրն և
երկաթն կորուանեն զիւրենց ինքնուԹիւն.
այսպէս և պարագրելի մարմինն ԱԱ. յան
պարագրելի Յ.ՅՈՒԷն ընդունեալ չերևապա
տեալ և ընկղմեալ ասի. ոչ խառնակմամբ
և կորուամբ, այլ միաշորուԹիւ: այսպէս
իմանալի է և բանն ձեզն Աբրիդորի մերոյ
լուսաւորչին, որ ասէ Յ.ԳԱԴԱՆԳԵՂՈՍԻՆ,
Թէ խառնեաց միացաւ, ընկղմեաց զմարմինն
անդ Յ.ՅՈՒԷ իւրումեր ոչ կամի ասել, Թէ
ոչ կամ ի ջուր առ բաժակ մի արկեալ
ընկղմի սակաւն ի գինեղէնն (զի այս չիոՀ
մամբ և յայտնելով լինի) այլ Թէ իւր անձ
նաշորական միաշորուէն, զառեալ մարդ
կէին ընկղմեաց Թաղեաց ի փառս Յ.ՅՈՒ
ԹԷն. զի եղիցի մարդ կուԹին այն՝ այնքան
Յ.Ջ, որքան և Յ.Ջն եղև մարդ (սակայն ի
մեզ զայսոսիկ եղեալ) ոչ վոխարկմամբ է
ռւԹէնցն. այլ փոխատուԹիւք: և ոչ կորուս
մամբ և չիոՀմամբ և ծախմամբ այլ Թանձ
րագոյն ոսկին յանօսրագոյն հուրն Յ.Ջ մի
աշորուէ: Ալա Թէ ոչ՝ պարտ լինէր ա
սել, Թէ Թանձր մարմինն փոխեցաւ յա
նօսր Յ.ՅՈՒԹԻՆ. զոր քաջ լուծի ասել: այլ
զոր օրինակ, եԹէ ոք ասէր զոմն ի վերջին
աղքատաց բարձրացեալ ի փառս Թագաւո
րուէ. այնպիսին ընկղմեալ ասիւր ի փառս
Թագաւորուէն՝ մնալով որ ինչ էրն նախա
պէս. ոչ և ոչն Հիւսրեղ օրինակ տալ զտա
պանակն պատեալ ներքոյ և արտաքոյ յոս
կւոյ ոչ. որ մեծացուցանէր (ասէ) զփայտն
ոսկւոյն փառքն. ոսկւոյն փայտն ոչ ի բաց
եկաց ի գոլոյն փայտ. այլ մնաց որ ինչ էրն.
և պատճառաւ յոսկին միաշորելոյ՝ Հոխա
ցաւ. այսպէս վասն ոմանց փարթամացե
լոց ասեն գռեհիկքն, Թէ Թաղումեր է ի
մեջ մտլի: և ոսկին ևս ընկղմի ի հուրն, այլ
ոչ փոփոխի յոսկւուԹենէն:

* (ձգ) Ալ դարձ դէպ ի գինովցած ոնչինն ևայլն:

Ա. յսինքն, ոչ միայն միջնորդուէ Հոգւոյն
բանականի, երկու դիմակ տեսակքն միաշո
րեցան. այ անեղ Յ.ՅՈՒՆ ևեղական մարդ
կուԹէն (զի ոչ ձն աստ առնանի ի տեղի
բանական Հոգւոյն. որ եղև միջնորդ մի

է, և ոչ բոլոր։ և բոլոր է և մնան։ ոչ թէ զբոլոր և վմասուհա ամի շարակալոզ և ի կայուե պահօզ։

✻ (Լէ հոռմամբ, այլ հատատուրէ։) Ա՛. յանիքն, զանձն բանին Ա՛.Յ, ոչ հատմամբ և մնամբ ի՛քեզ կրեցեր։ այլ հատատուրէ և անձնաճարական միաձորութէ, ընդ առեցեր ի՛քէն ի կուսական արենէ։ և կամ թէ բանն Ա՛.Յ, թէ պէտ լինն ամենայ ժամանակ ի՛քզ բնակեցաւ մարմնով։ սակայն և ոչ այնուհետև ի՛քէն բաժանեցաւ և հատաւ։ այլ ըստ հաձուէ և չնորհի՝ միշտ ի՛քեզ է բնակեալ՝ ոչ և յերանելեացն։

✻ (Լզ բաժանբար, այլ ամբողջապէս։) Ա՛. յանիքն, ոչ ընկալար զԱ՛ր բաժանաբար։ ոչ թէ մարմնոյն նո միայն իւրեր տարօղ։ այլ ամբողջապէս զբանն Ա՛.Յ հանդերձ առեցեալին մարմնով տարար։ ու զայն տարար։ յորում բնակեալէր լրումն Ա՛ծութէ մարմնապէս ըստ Ա՛.ոաքելոյն։

✻ (Ե՛է)Լէ փոփոխմամբ, այլ փոխարկութէ։) Զի բանն Ա՛.Յ մարմնացաւ։ ոչ փոխումամբ էառնէ։ ոչ թէ էութի Ա՛.Յ ութէնն ի մարմնոյ գոյութի փոխեալ։ և անեղն և անմահ եղական և մահկանացու եղեալ (ոչ թէ առնի ի՛քզոր լուծեալ, և քուն ի գին փոխեալ) այլ փոխարարութէ։ զի վասն մեռե անձինն, և անձառ միաձորութէն։ բարձրադոյնքն ասին նոճատուածին՝ և հակադարձեալ ըստ Ա՛.լսերոս։ Լեսու թէ մարդոյն Ա՛ր անմահ և հզօր ասացին։ ի՛մանալի է զայն անոճանակոչին՝ փոխ ընկալեալ ի՛քանէն։ և ոչ ըստ ինքեան յանմահութ և յանեղութ փոխեալ։ զի ոչ Ա՛.ութէնն ոչ կարէ գոլ եղական և մահկանացու, եթէ ոչ նկատմամբ առեցելոյն խոնացու։ պապէս և ոչ մարդկութէնն ասի անմահ և անեղ, եթէ ոչ նկատմամբ Ա՛.Յութէնն։ զոր օրինակ՝ եթէ զմարդն ասեմք անմահ, և մահկանացու։ կամ անմարմին, և նիւթական։ ոչ ըստ նոյն մասին հոգւոյն կամ մարմնոյն խառնմամբ։ այլ ըստ այլ և այլ մասանցն։ ոչ անմահ և անմարմին ըստ հոգւոյն։ և մահկանացու և նիւթական ըստ մարմնոյն։ սակայն մի և նոյն անհատ անձինն ստորոգեմք զերկոքանչիւրսն։ Լեսուի և Ա՛.Յբանն առ Թեոդորն Հրէոնոխոսի ասէ։ Եթէ ոք ասիցէ զմարմինն յերկինից էջեալ։ այլ ոչ աստի լեալ և՛ի՛մինչ, նղովեալ լիցի։ վասն զի երկրորդ մարդն յերկնէ, և ոչափ երկնաւորն, նոյնպէս և երկրաւորքս։ և ոչ

քանզի ոչ լինէր մարմինն առնլի, եթէ ոչ ի՛ձեռն կարգին զոր ունի առ բանականն հոգին։ և Ա՛.Յաբանն Գրիգոր ասէ, թէ միջնորդաւ հոգւոյն՝ միաձորեցաւ ի՛մարմնի։ ոչ և վասն մեր ասէ հիացմամբ, թէ զիաբրդ չնչով և արեամբ ըմբռնեն անմարմինն։ զի շուրջն և արիւնն մէջ են ի՛մէջ մարմնոյ և հոգւոյ։ և նոքօք դաշնակցի հոգին ընդ մարմնոյ։ այսպէս և բանն Ա՛.Յ անձ նաճար խնամատուին Ա՛որ, միաձորի ընդ մարմնոյ՝ միջնորդութէ բանականի հոգւոյն։ սակայն՝ ոչ ասաց Ա՛.Յաբանն Ա՛ովմնա։ ոչ ըստ կարգի ժամանակի։ այլ ըստ բնութէ, և ըստ աստիճանի պատուոյն։ և ըստ պատճառի։ զի ոչ նախ հոգին միաձորեցաւ, և յետոյ մարմինն։ այլ համանդամայն։

✻ Ա՛ի ոչդէ ծերոյ բնութէ՝ յաւուր Ա՛օրն ի՛ս ա՛ր։) Վանգի առնմամբ բնութէս մերոյ, ոչ յաւելաւ անձն ինչ ի Վրա (որպէս թէ մարդկային) զի անձն Հրեայն Ա՛.Յ, են թադրեցաւ ի տեղի մարդկային անձինն։ վասն որոյ հանդերձ առեցելոյին՝ մի Հրէի և մի Ա՛ր է Վրա։ որ առեցելոյին նատաւ ընաջմէ Ա՛օր։ և յերկնաւորացն պաշտեցաւ և երկրպագեցաւ։ Լեսուի Աբեն Լիւբեղ ասաց ի ժողովն եվեսոսի։ որ ոչ երկիրպագանիցէ էմմանուէլին միով երկրպագութէ հանդերձ մարմնովն նղովեալ եղիցի։

✻ Ջ՛ոհոմոսին էոսիբան երջանիկ ծնօղ։) Արանեմք (ասէ) զքեզ ով երջանիկ ծնօղ (անժամանակաբար ի Ա՛օրէ ծնիցելոյն) ժամանակաւորապէս ըստ մարդեղութէ բան նոյն Ա՛.Յ մայր։ բայց էոսիբան ասաւ լսնա զանձն։ և ոչ զբնութէն։

✻ Լէ ջնի ևՄ ոգնոց պահչեաչն։) Ա՛. յանիքն, որ զՀոգի և Մարմնոց պահակեալ Թագաւորն Վրա, հոգեշունչ երգոք ի՛քեզ ընկալար։ և կամ թէ, զայն՝ որ պահակեալն էր յՀոգւոյն օրհնութէ հոգեշունչ երգոց։ և ի՛նէ՛որհեալ Աւրօբէական արբասացութէն, ի՛քեզ ընկալար։ Լեսուի և յաթինք զաղօթս ողջունի որ ի դէմ ձեր Ա՛ոածնին, կոչեն պահակ կուսին։ զի ոչ պահակն չքջապատէ զգլուխն, այլ պահ և Աւրօբէից օրհնութէն՝ զգլուխ ամի ըզՎրէ Ա՛.Յութէնն։

✻ Լէ ի մանէ՝ այլ ի ւրութենէ։) Ա՛. յանիքն, զանձն բանին Ա՛.Յ մարմնով ի՛քեզ ընկալար։ ոչ մասամբ՝ ոչ և մարդարէքն։ այլ լրութէ և բոլորի՛ն։ զի Ա՛.Յութէնն ոչ մասն է, և ոչ ի՛մասանց բաղկացեալ։ թէպէտ ըստ ձեզն Ա՛ոեթեոսի, Վրէ Ա՛.Յութէնն ոչ մասն

ցաղն, զոր ասաք (ասէ) յարգանսն քառ-
տանելի մարմնով։ Աւասիկ Պրոկղոս կոչէ
կոյ եպիսկոպոսն յատենաբանութեանէ ի ժո-
ղովն Եփեսոսի ասաց. ոչ եառս երբեք,
կամ ոչ լուաք. որ Աստուածն անպարապրեալ
կերպիւ՝ յորովայնի բնակի. և զոր երկինքն
ոչ բաւականանէ տանիլ. արգանդն Կուսին
զնա պաշտնակէ։ և զկնի սակաւուց ասէ.
ոչ որովայն՝ յորում մեր հասարակ աղաւտու-
թեն դիպեն շարադրեցաւ։ ոչ արգանդ՝ յո-
րում զԱնն ընդդէմ մանկու չինեցաւ։ ոչ
ագարակ՝ յորում բնութեն այգեգործն ա-
ւանոյ տերման բողբոջեցաւ։

(*) Եթէ ոչ դիպէն ի տես նախատան ոչոյ ևայլոյն։
Ա. յայնքան, ոչ միայն աջօքդ նայեցար՝ ինա-
այլ շշուփմամբ ձեռացդ ծանեար։ զի զոր
ծնար մարմնով՝ ոչ անգիտակ եղեր զԱստու-
թեն։ այլ առաւել քան զմտովմա, շշա-
փեցեր ձեռօք, և հաճատացեր սրտիւ, և
ոչ անդիտացար ի շշուփելումն գոլ միաշո-
րեալ զանձն Աստուծոյն։ և զգանձն երկնայ
ին յագարակի մարմնոյն թաքուցեալ։ այլ
ոչ անտեսն՝ մարմնով եղև տեսանելի։ այս
պէս և անշօշափելին՝ մարմնով եղև շօշա-
փելի։ այսպէս խմանալի է և գետեղապայն,
զի զոր ոչքնեղեաց շրթամբ՝ զայն ըմբռնեց
և գոնեաց բակտքն ։ Ա. ղաչեմ, առ այս
սիսիս գՀամբերէն մարմնոյն մի մոռանայք։

(*) Եթէ դիպէն զնեալ գՀաստարակչէն Խո-
րան մարդացեալ բանին. այլեա անուանեալ նո
մանր մարդացեալ բանին. այլեա անուանեալ նո
մանր (ասէ) յարգանսն Աստուածութեանէ ի ժո-
ղովն Եփեսոսի ասաց. ոչ եառս երբեք,
կամ ոչ լուաք. որ Աստուածն անպարապրեալ
կերպիւ՝ յորովայնի բնակի. և զոր երկինքն
ոչ բաւականանէ տանիլ. արգանդն Կուսին
զնա պաշտնակէ։ և զկնի սակաւուց ասէ.
ոչ որովայն՝ յորում մեր հասարակ աղաւտու-
թեն դիպեն շարադրեցաւ։ ոչ արգանդ՝ յո-
րում զԱնն ընդդէմ մանկու չինեցաւ։ ոչ
ագարակ՝ յորում բնութեն այգեգործն ա-
ւանոյ տերման բողբոջեցաւ։

Ա կրկին ըստ ոճոյնց։

ոք եկ յերկինս, եթէ ոչ որ էջն յերկնից որ
դին մարդոյ. և եթէ այլ ինչ նշանակիսի, լսա
նալի է ասացեալն յառաջս առ երկնաւորն
միաւորութեան։ ոչ Ա. ինչ լեալ ասէ. և բնա
կեալ՝ ընդ իսկրոս մեր։ ոչ ըստ երևելոյն,
այլ ըստ իմանալոյն Աստուածութեանն, զոր
զոր օրինակ բնութեանն, նոյնպս և միմանցն։
և յառաջս ոչք ընկալան զիրեարս բանիւք
միաւորութեան։ ահա ոչք ընկալան առեալով
զիրեարս բանիւք միաւորութեան։ յայտ առնէ
զեղանակ փոխառութեանն։ և ասելով վասն
բարձրացունելոյ թէ առ երկնաւորն միաւո
րութեան։ յայտ առնէ զանփոփոխութեան առաջինն
և առեցելոյն։ և ոչ ըստ Նեստորեոս ասէ. և հա
ճեցաւ առ ի մէնջ գերագոյն քան զիրեա
զ և զբան արհնաբանութեան։ և այսոքիւք ուսոյ
զգերաբնութեան գերագոյնն։ ոչ միայն զի ան
պայմանապէս և անշփոթաբար կցորդ եղև
մեզ։ ոչ ինչ կրելով ի գերագոյնէն իւր առ
ի յանթարգառելոյն թափմանէ։ այլ զի և
քան զՀոր նորագոյն ի բնաւորականան մեր

գերաբնապէս էր։

(*) Եթէ ի ծիրս առհմանի տեղոյ, այլ ի
տեսիլ լոյսոտոյր ոգոյ։ Ա. յայնքան, քանզ
մարմնացեալ. ոչ ի մանկերևոյթս սահմա
նաւոր տեղոյ բնակեցաւ. և ոչ Աստուծոյն
կոյսն զնա յայլ ուրէք եգիտ առղջագուրել։
այլ անպարագրելոյն՝ մարմնով պարագրե
լոյնաւոր եղև յայնագոյն սենեակ։ զի թէ և
ըստ մարմնոյն կրեր զԱ. յարգանսն։ ըստ
Աստուածեն կրեր զնա ի հոգւոն։ վասն որոյ
ի լայնատոյր ոգոյ ասելով, ոչ ի լսմանալի
քէ ոգի ի ծիրան. նմանապէս և ի Աստուածեն
ըստ ընորհի բնակեր բոյնն Աստ. այլ մարմ
նով՝ հանդերձ լրութ Աստուածն յարգանսն
նէր. և ըստ Աստուածն լուսաւորութեանէ և ընոր
հիւ ի հոգւոն։ վձ որոյ զկնի ասէ թէ, Հանդէ
ձեցուցէ ի միոնս ձեռին և զերկրին՝ ոչ
ոչ միայն զհասարակաշէն խորան մարմնոյ
որդւոյ քոյ միածնի զընծեալ չոշափելիս։
այլև ի Հրեշտակէն լուսաւորեալ վանուն
նորին ձայ կոչեցեր. որ եր օծել զԱ. Յ.
զի նմա ասաց Ստեղծել. ծնցիս որդի. և
կոչեսցես զանուն նո Ձայ. այլ նմին որդւոյն
եր Ա. օծեալ ըստ մարդկութե, օծօղն
ըստ Աստուածն։ Աւրեմն նախ քան զՁայ
կոչելն, Ա. օծեալ եր ըստ առեցելոյն.
և ոչ ի ժամու մկրտուեն Ա. կոչեցեալ ի

ստեղծմամբ · այլ ըստ ինքեան անստեղծ
և անկախ էակ ծննդին համադասակից եղեալ:
իսկ Թէ եղեալ ասես Հրդեհ , եղեալ է և
Ջուր · զի այս ասելս ՝ Թէ ծնողին համա-
դասակից եղեալ · ոչ յարաբերի Թէ Հրդեհն
եղեալ իցէ · ապա Թէ ոչ ՝ և Ջուրն եղեալ
եղիցի · այլ Թէ և Հրդեհն էր ընդ Ջուրն
բին համադասակից էր · ոչ և մինչ ասէ Յո-
հաննէս ՝ի սկզբանէ էր · ոչ իմանի Թէ յայն
ժամ միայն էր · և այժմ ոչ է · այլ Թէ էր
յայնժամ և այժմ · ըստ այնմ Թէ , որ էր
յայնժամ , և է այժմուս , և եւթոյն յանդամ
դարուս : այսպէս մինչ ասեմք , Թէ Եկեմ
քաղաքն էր ՝ի ժամանակս Դաւիթ · ոչ իմանի
Թէ այժմ ոչ է · այլ Թէ արդէն սոյն պատ-
մելս , էր և յայնժամ : այսպէս կինքեաց Յո-
ւոնէ ՝ Նինուէ , իսկ որք ասեն ՝ էր երբեմն՝
յորժամ ոչ էր Հրդեհ · կամ էր երբեմն՝ յոր
ժամ ոչ էր Յոզի , և այլն:

✻ (ՃԹ) Յորժամ ոչինչ էր Յոզի · և այլն
(Ի խոսելի է՝ զի Ծնան.Ը. 24 · Երեք
տակ առն երևեալ Յակոբայ մարդաձև . և
մարտեաւ ընդ նմա յերեկոյէ մինչև ցառաւօտս
և տեսեալ Իրեշտակն Թէ ոչ կարէ յաղ
Թել ընդ նա (զի ոչ կամէր յաղԹել) զի ոչ
կարեալ և քաւռնեալ զամրացեալին նր զապ ՚ի
այնդ ապես · յորմէ ՚ի ջլացն քարշմանէ ՝ հան
դիպեցաւ կաղալով Յակոբայ : և մինչ լու-
սացաւ , և Հարց Յակոբ զանուն Իրեշտա-
կին · և նա զի Հարցանես ասելով ՝ լուեալ
՚ի խնդրոյն : և մինչ Թախանձեաց Յակոբ
օրհնել զինքն Իրեշտակի Ցն · ասաց Թէ ,
յայսմ հետէ ոչ կոչեսցեն զանուն քո Յա-
կոբ · այլ Իսկ եղիցի անուն քո · զի ժուժ
կալեցեր ընդ Ա.Ծ , և ընդ մարդկան զօրաւոր
լինիր : Ա.Ծ՝ կամ ասել ընդ վարդապետս,
Թէ այն տեսնէն Իրեշտակին , և գօտեմարտ
տիւն ընդ Յակոբայ , նշանակեր զապագայ
մարդեղութիւն բանին Ա.Ծ : զի զի՞նչ է երկ
բայնայն գօտեմարտիլ ընդ երկնաւորին · և
մինչ ցառաւօտս անյաղթ մնալ ՚ի Իրեշտա
կէն · և յառաւօտուն կաղալ · եԹէ ոչ՝ զի
յերեկոյէ ՃՁ օրինաց . մինչև ՚ի գալ լու-
սոյ առաւօտու հնորհական օրինաց՝ մարդա
ապերախտութիւն մարտնչեր ընդ Ա.Ծ· մինչ
որ մարդեղութիւնն Քրիստոս՝ ընդ արմատաց
ջնջել նր չկարաւ · և ապա Թէ մարդս կոխ
ցաւ լինել , որ է տեսօղ Ա.Ծ · զի յերաւթի ընկ
որոյ մարտնչեցաւն յանմարմնութենէ , նկուն էր
զաք բարերարութեն նր ՚ի մարդեղութենէ : զի
ոչ յաղԹեցին չարութիւք մեր զբարութիւն նր·

✻ (Ճ) Ոչ ինչ ասեմք ընդ անացեր զանգամանին
քան ասուցեր :) Ա.յսինքն , ոչ միայն մարդա
ցելոյն առ ՚ի քէն (որ ըստ Ա.ԾուԹեն ան
ժամանակ էր) մատուցեր զբաւնիս քո ՚ի
անուցումն · այլև աշխնեն մարմնական հա
տակի նր՝ զնոյն կաԹն ջամբեցեր ՚իմոնդ :
ոչ Թէ բոլոր զաշակին՝ մայրն տայցէ ըմ
կաԹն · և միայն մարմինն անանիայն :

✻ (ՃԸ) Ոչ Նեալը է ՚ի ձեռ ձմ ՃՁմրիա՝ քնր
նախ եղեալ գոյական ինացեալ :) Ա.յսինքն , խոս
տովանի ընդ հնդրական եկեղեցի ՚ի քէն
ծննեալն Ա.Ծ Ճէմարիտ · միաշորեալ ընդ
նախկին էակին · և ոմանք եւացուցեալն Ա.Ծ
բանին : այսու բանիւ հերք քո զմիտս արիոս
ական և նեստորի : Ա.բիոսի՝ որ զբանն Ա.Ծ ոչ
խոստովաներ Ճէ՝ արիոս Ա.Ծ համադասակից
Ն.օր · այլ անդրանիկ ստեղծուած · և այլոց
ստեղծուածոց յառաջ բերօղ : և Ն.եստո
րի՝ որ ասէր զբանն Ա.Ծ՝ ոչ միաշորեալ
ընդ առեցելոյ բնութեն · այլ բնակեալ ՚ի
մարդ մի , և կրկեալ զնոյն մարդն յանձն բա
նին · և Ա.Ի ըստ մարդկութեն՝ եղեալ այլ
անձն բայց ՚ի յանձնէ բանին Ա.Ծ : Իսկ
Ճէ վարդապետս , Ա.Ծ ՃՁմրիա ասելով՝ նզո
վէ զարիոս : և զնոյն Ա.Ծն բան՝ միաշորել
ըստ մարդկութեն առանց յաւտակ մարդ
կային անձին , նշանակէ զնեստոր : որպէս երկո
քեանն եղիցին նզովեալք : Այլ նախ եղեւ
ասելով՝ ոչ է խնդալի Թէ որդին ՚իկարգս
եղելոց իցէ · այլ Թէ ընդ այն միաշորեալ՝
որ նախկինն էր և անստեղծ բնութ · որ նախ
էր քան զամն · ոչ եղելութիւք ստեղծմանն ·
այլ ծննդեամբն ՚ի Ն.օրէ : Ասաւ Ճէ Ն.այ
բապետն Ա.ղէքսանդրիոյ Ա.ղէքսանդրոս
գրելով առ Ա.ղէքսանդրացիս զՃ անխծէ
լեան արիոսի ասէր , Թէ ո՛վ է նա որ լռեալ
զբարբառեն Ա.Ճետարանչին , Թէ ՚ի սկզբա
նէ էր բանն · և ոչ գաստապարտեսցէ զասա
ցօղն , Թէ էր երբեմն յորժամ ոչ էր : ո՛վ է
նա , որ լռեալ զդէպումն Յ.օհաննու , Թէ
նա է միածինն Հրդեհն · որով ամ լինչ եղև ·
և ոչ արհամարհեսցէ զասացօղն , Թէ Հր
դեհն է արարած : զի ամրդ արարիչն կարէ ու
նել հաճասար արարածոց իւրոց : կամ զի
ամրդ կարէ լինել միածինն այն՝ որ ըստ նոյ
Համարի ընդ այլոց ամենայն արարելոյն : զի
ամրդ յոչ եղից լինի այն՝ զորմէ ասէ Ն.այն ,
Թէ բղխեաց սիրտ իմ զբան բարի : և յար
գանոտ յառաջ քան զարուսեակ ծնայ զՔ
քեզ , և այլն : բայց ՚ի կարճ ծանիր · զի
նախ եղեն է՝ նախապատրաստ · ոչ գոյացեալ

այլ զյաւրիցականն իւր։ վն Եսաւայն յերկ
րէ։ իսկ նորայն յերկինէ։ Եսաւ ի Յակոբ
Յակոբ ի տեառնէ։ Եսաւ սուր և պա
տերազմ։ իսկ Յակոբայ խաղաղուհին սիրե
լի ։ Ո. րդ ՝ ՚ձը վարդապետս կամի գերա
զանցել զմեր քրիստոնէուհին ՝ քան զտեսու
թիւն Յակոբայ։ զի նա զՀրեշտակ տեսանէր
Ի Յաւետս կոչեցաւ ։ իսկ մեք պատճառաւ
Արբուհոյ կուսին (որ զՒՅ մարմնով ծը
նաւ ։ և Հրաշալագործ ոչ ևս էր և Ի՛Յ ՚ի
նմանէ ծնեալն կոչեցաւ ։ և մեք զբանն ՚ի
մարմինն տեսանելով և չափելով,կոչմամբ
և ընդհին) Ի՛Յական անուանն արժանա
ցաք ։ զի ծնեալն ՚ի Կուսէն դոյով Հմա
րիա Ի՛Յ , ծնօղն ոչ Ի՛Յատես եւիէ ։ այլ
մայր Ի՛Յ եղև Հշմարտապէս ։ թէպետ ոչ
ծնաւ զմերկ Ի՛Յուքին ։ այլ զզգեստաւոր
բեալն միաւորական մարմնով զբանն Ի՛Յ ։
Ասաի և մեք առաւել քան զՅակոբ Ի՛Յ
ատես և իել անուն ժառանգեցաք ։ քան
այնմ, որ էրն ՚ի սկզբանէ զորմէ լուաքն։ ո
րում ականատես իսկ եղեալք։ ընդ յոր հայ
եցաքն ։ և թէ, և տեսաք ՝ և վկայեմք ։ թէ
որ էր առ Հօր ՝ և երևեցաւ մեզ ։ և բան
Յովհաննու ակրտչի ։ և ես տեսի և վկայե
յի, եթէ սա է Որդին Ի՛Յ ։ Իսկ թէ ոք ա
սէ , մեք քրիստոնեայ կոչեցաք , և ոչ իել։
Ըսեմ թէ , և քրիստոնեայն է Ի՛Յատես և
իել ։ վն զոր Յակոբ զՀրեշտակ տեսեալ
(և կամ զբանն Ի՛Յ ՚ի տեսակ Հրեշտակի)
և Ի՛Յատես կոչեցաւ ։ որպէսի և աՀաւել
մեք քրիստոնեայքս զի՛Յ մարմնով տեսեալ
և կամ ՚ինեալքդ պատահմանց Հացի և գի
նոյ ։ իել անուանն արժանի իցեմք ։ Ասասի
զոր Հաւատացաքն , և նորին անուամբ քրիս
տոնեայ կոչեցաք ։ զոր եբրայեցիքն ոչ ծա
ռանգեցին ։ և ոչ (զՒՅ Հաւատալով) ա՛ճ
եան կոչեցանս այլ մեզս տեսուի մանաւանդ
ի Հաւատով և ձանաչմամբ Հշմարտութե՛ն,
քան թէ զգայական տեսութե՛ն ։ վասն որոյ
Հոգևորապէս մեք իել կոչեցաք ։ և ոչ ար
տաքսապէս,ոչ Հրէայն պատճառաւ Յա
կոբայ իել լինի ։

* (Կ) ՚Նախագիծ ի ծովէ ջրոյն պատճառեան
Հրաշալ և ապիսակ մոգպետին ։ ՚ի մար
գարտի գայուճ տես ՚ի վերն ինէ Հանարն ։
Նայց ասա ծով (ասէ) զՆս ։ և մարգարէտ
զՄրբուհի կոյսն ։ և Հուր զբանն Ի՛Յ ։ իբր
թէ Ի՛Յային տեսութե՛ն և խնամոքն մարգա
րիտն ընտրափայլ Արբուհի կոյս ՚ի ծովէ
Ճիա գոյացաւ ։ յորմէ ՚ի մարգարտէն յայն

պէս որ իբրև ամէնօրեայ կարողուճ մարտըն
չեսաք ընդ նմա , նա զայն Թմիեցայց ։ և՛ի
սանձս և՛իդանդանաճանդս օրինաց իւրոց՝
Ճիշեաց զկշռակս մեր ։ ՚ի վր այսմ բանի ա
ռեալ յԱսկեբերանէն ասէ Կուռ՚՚։ և կո
չեաց զանուն նր վանուել ։ կամ ըստ եբ
բայեցւոց վանիել ։ որ է ՝ երես Ի՛Յ Յա
կոբ կոչեաց զանուն այսորիկ տեղւոյ կեր
պարան Ի՛Յ ։ վն յայնժամ Ի՛Յ զսոսկ կեր
պարան մարդոյ էառ (և զկնի՝ Ճմարտուճ
լինէն զբանի մարդոյ էառ) նախանշանակե
լով մեզ՝ Թէ զմարդկային բնութե՛ն առնել
լոյ էր ։ բայց յայնժամ՝ իսկ զի գաղտիարք
և սկզբունք եին իւրաքանչիւրքն, նոցին ձև
ով երևէր ։ ոչ Ղևսեայ ։ ԻՀ ասէ ։ ես ՚իսեՀ
սիլ յաՃախեցից ։ և՛ի ձեռն մարգարէից
նմանեցայց ։ իսկ յորժամ արժանացայց ծնո
առնուլ զմարդկային կերպարան ։ ոչ զերև
եւի մարմին միայն ։ այլ զՀիմերիսն զգեցաւ ։
և՛ի վր այնմ Թէ , ահա այր ի մարտեաճ
ասէ մեր մեհնին Եղիշէ ։ մարդացաւճ
մարմնով անմարմինն , ոչ առ Ի՛.բրահամ՝
անդ վճ տալոյ նմա զաճուկ ։ և աստ վասն
օրհնելոյ ։ ասեն զպատուկերն ևզոյժն Եսաւայ
զգեցաւճ ասլն զի կրթեսցէ զնա ։ և՛իվերայ
այնմ, Թէ լիել եղիցի անուն քո՝ ասէ Ի՛Յա
բանն Ո՛րիգոր՝ մեծացայց քան զանուն նախ
նեացն ։ զի նոյ գերի ի՛ ընտրհեաց ։ և ամն
ղողջն փոխեաց (և պատճառն է) զի առ
իւր կալցէ զանուն՝ ինչէվ գայ Ճշմարտու
Ճինն և կուսիէն մարդանայ ։ և նբա Ո՛րիգոր
մարտնչող Հրեշտակին խմանայ զԻ՛Նս ։ որ
և վճ այնորիկ ասէ զի՛Յատես անուանն ընկա
լաւ ։ այլ նա ընդ Հրեշտակին գօտեմարճ
տեցաւճ , կաղաց , և յետոյ իել և Ի՛Յատես
կոչեցաւճ ։ իսկ որդին միածին Հօրն երկ
նաւորի , ՚ի յարգանսն քոմ՝ ընդ մարմ
նոյ մերոյ խառնեցաւճ և միաւորեցաւճ (բայց
մարմնով՝ խոն զմարդկայինս բնութե՛ն հան
գերձ բանական մարմնով) և խաբեայ (ա
սէ) զԵզեմ կհին Թշնամին բնութե՛ս մերոյ
զսքանչ ։ Ո՛խտէլի է ՝ զի փոխանակ միոյ խա
բեութե՛ , որով եաւճ խաբեաց զՅակոբ
յարգանսին Աստեբկայ , և զանդրանկուհին
իւեաց ։ Յակոբ փոխանակ միոյն՝ երկուց
խաբեաց զնա ։ զինն ոսկնաթանիճ , և նո
վաճ զանդրանկուհին գնեաց ։ և վերկրորդն
այլսկերպելով Հանդերձիճն Եսաւայ և նո
վաճ զօրհնուհին Ասահակայ ժառանգեաց ։
Աստւծ փկսն եբրայեցին ասէ , Թէ ո՞ և
Թէ զԵսաւայն օրհնուհին էառ Յակոբ ։

մանե հրափայլ որդին միածին ծնաւ ։ վը
որպ զկնի ասե ։ ։ նոյնի գոռ եա այն պատուա
կան , յաշխարհին ծովիկ ընդոսուին ՝ որ ջնջա
ին հրոյն պատրաստ ներդործան ։

✻ (կա) Ա՚ն՝ ո՚րպան գիծ է ։ ։ ։ ։ ասպրեալ
խորհուրդ Աբրահամ ։) ՚Ի պատրեալ խորհուրդն
է ՚ի Աբրահամ կոյսն՝ Հաւատական յղութիւն՝
՚Ի նշուցանել կնքոյն՝ Հնութեամբ տարուցն՝
՚Ի նոյեան ծնունդն՝ Հաւատին յետ ծննդեան՝
Ա՚պրուին ը կուսուե ։ Հաւատին ընդ խո
նարհուե ։ Ա՚հաւորուի բանին ընդ մարմ
նոյն ։ և ՚ի աճապարանս ընդ սրտի ։ և ըն՚ե՚ր
սէս լամբ՚՚ ՚ի ձառի վերափոխման (՚իբերա
նոյ ընդն Հռէթէոսի , թէ ոչ ներբողեաց
զ՚Յաճինն մեծաճ հիացմամբ, մինչ զի ըզ
հրեղէն լեզու զբաս ՚Առաքելոցն զարմա
ցոյց) ասէ ։ մեծն Հռէթէոս ՚ի մէջ անցել
խօսեր հրաշապես ։ և զտնտեսութիւնն որ ՚ի
կոյսն խորհրդոյն ՚Ի՚ ՚Յաբրահամէ ներ
բողեր ։ քանզի պատմեաց , թէ որպս ՚Յ
յոյս տաճար հանգեաճ ։ զիարդ հուրն՝ ը
պայ հող խառնեցաճ ։ ո՚ղ նկարագիրն Հօր՝
՚ի ամանէ մարմին առեալ ձևացաճ ։ զիարդ
լոյսն փառաց՚՚ ՚ի ամանէ մարդ յայտնեալ
ծանուցաճ ։ ո՚ղ կերակրօրէն տիեզերաց՝ ՚ի
ատենէ սորա կաթն ՀՀլեալ յադեցաճ ։ և
զկարդ կրօնն բանիւ զարարածս՝ ՚իբազուկ
սորա գործիլ հաձեցաճ ։ ո՚ղ տիրօնն վեր
նոց և ներքինոց՝ սմա ինազանդ որդեակ ծա
նուցաճ ։ և զհարդ խմաստուն Հօր ՝ հրա
մանաճ սորա ՚իսքանչելի գործսն համար
ձակեցաճ ։ ո՚ղ ամենակատար ամենակար
կամքն ՚իչարչարանս խաչին մօրս վշտակ ցնել՝
աշակերտին զատ աճանդեաց ։ և այր աղա
գաճ այսօր հրաճէր առաքեալ յերկինս կո
չեաց , և այլն ։ և ասէն ՚Լևոն՚՚ յ՚Յայնն անձ
ոճանց գրքոյ ՚ի գլուխ ը բնաբանին զար
մանալ վա ասէն Հռէթէոսի ՚Յաբրահամէն
որ ՚ի ննջմանն ՚Յաճինն ասելով թէ , վան
զի և ինքն հանդերձ ՚Յընկալ քահանայա
պետութեն մերոյք ։ յորժամ մեք և նա զոր
գիտես իսկ ։ և բաղուսք ՚ի սրբազան մերոց
եղբարցն ՚ի տէսութիւն կենդանաբեռականի
և ՚Յընկալ մարմնոյն եկաք միահամուռ ։
անդ էր և ՚Յեղբայրն Հակոբոս ։ և Պետ
րոս գլխաճորն , և երիցագոյն ՚Յաբրահիմն
Ծայրուճ ։ և ապա թուեցաք յետ տեսութ
օրհնաբանել քահանայապետին ամենն ։ ոչ
իւրաքանչիւր ոք էր քաճական , զանբաճա
չօր բարերարութ ՚Յապետականին տեսու
թե (յո մարմնանալոյն) նա քան զամ սրբա

զանան խորհրդաղգած հզօրագոյն եր յետ
՚Յաբրահիմն ։ բոլորովիմբ սարսեցուվ՝ բոլո
րովիմբ զարմացմամբ յինքեան , և առ օրհ
նաբանուհան զկ ցորդուն կրկնով ։ և առ ՚ի
յամից որք լսելին և տեսանելին ։ և որք
գիտեին ։ և որք ոչն գիտեին ՝ ՚Յընկալ և
՚Յայնն օրհնաբանող կոչեր ։ և զի՞նչ ար
դեօք քեզ յաղագս անդ ՚Յաբրանուհին
սասցից ։ և ասէն Պրոկղոս կիսկիկա եպիսկո
պոսն ՚ի ժողովն կոստանդնու պօլսոյ ։ յան
դիման նեստորի յատենաբանութե ասէ ,
թէ զնշարձասցի բնուհին զի կանայք պատ
ուհին ։ ցնծասցէ մարդկութիւնն, զի կուսանք
փառաւորհին։ զի ուր առաքել եղեն մեղք,
առաքել ևս յաւելան շնորհք ։ ըդ՚ ժո
ղովեաց զմեզ ասո Աբրահամ կոյս ՚Յաճինն
Ա՚պրիամ՝ այն ամբիծ գանձարանն կուսու
թե ։ բանաւոր դրախտն երկրորդին ՚Ադա
մայ ։ գործարանն միուե բնուհեց ։ հանդի
սարանն փրկարար հաշտուե ։ առաքաստն՝
յորում բանն ՚Յ փեսայացաճ ընդ մարմ
նոյն ։ հոգևոր մօրենին բնուե՝ զոր ՚Յայնին
ծննդեան հուրն ոչ պրեաց ։ Ձմարիտ թե
թե ասիցն՝ որ ընտեսաչն ՚իմ՚ ՚Աբրոբէիդ
մարմնով տարաճ ։ ասին մաքուր յերկնային
անձրևէն՝ որով հովիճն զոչխարենին զգե
ցաճ ։ աղախինն և մայր , կայս և երկինքն ։
միայն կամաբջն ՚Յ՚ վասն անցանելոյ առ
մարդիկս , սոսկալի ոստայնն տնօրհնութե,
յորում անձառելի կերպին միացուե պատ
մուճանն հիւսեցաճ ։ որոյ ոստայնագործն՝
՚Հոգին ձգ եղև ։ մանօղն ՚ի բարձանց ՝ հղ
վանի եղեալ զօրուհին եր ։ ասն՝ հին մոլթին
՚Դամայ եր ։ հիւսուճածն ՝ ՚ի կուսէն ա
ռեալ անարատ մարմինն եր ։ թելն անչափ
շնորհն տանողին եր ։ և արուճեստագործն՝
ընդ յսելիս մտեալ բանն ՚Յ՚ եր ։ ՚Աբեթին
Ձմարիտ է զարմացուն ՚ձեզ վարդապետիս ։
և ՚ձեր ասո հիացական է ։ զի հիանայ թէ
զնիարդ ՝ և որբքան մեծ խորհուրդ կատարե
ցաճ ՚ի ձեր կեցան ։

✻ (կե) Ջ ի ե՚ն ասածն ։ մարգ էնէին հոգեկնէր
կեցմամբ ի՚ն ծնօղ ասացան ։) ՚Ի թէ պատ
գամք Աբրահիմեին ծնօղք ՚Իւի կոչեցան ։
այլ պատգամաբեր մարգարէքն ։ ըստ այնմ՝
հարց ցհարս քո , և ապատուասցեն քեզ ։ ցծերս
քո , և ասասցեն քեզ ։ ։ ( ) րնն ։ կե ։ ։ ։ ։ ։ ։ ։
դ՚ թէ մարգարէքն վա կղանալոյ զբան
պատգամացն ՚Յ , և ծնանելոյ զնո արտա
բերմամբ ՚ի լսելիս ժողովրդեան , ծնօղք
՚Իւի կոչեցան ։ ապա դու (ասէ) որ զանձ

յորժամ զձառադայթն արեգական ունիցէ լայն մարմնոյ: Դրձէ եղև Սրբուհի մայրն ի վինուժորեաւ եկեղեցւոջ զգեցել արեգակամբ. յր մեծագոյն ողջախոհութիւն պայծառութիւն. քանզի ունեցաւ զողջախոհութիւն պատուականագունեղ ևարբառունեղ. քան զի պայծառ և բարձր է ժուժկալութիւն այ մուանական. պայծառագոյն և բարձրագոյն ժուժկալութիւն այրիական. պայծառագունեղ և արբագունեղ ժուժկալութիւն կուսական: ահա պատրիկ էին լուսաւոր ծածկագիք Սրբուհւոյ կուսին, յանմատոյց գեղգկութիւն Յ. առ Նա ծագեցեալ:

(ԼԲ) Ի՛նչ ևս իմաստ գեղով արփաւոր ծածկութիւնք, յանմատոյց գեղեցկութեանն պատճառ փոքփոքիւ:) Եւ այս ևս հիւացական է:

Յոհ ընդհանուր գեղով արփաւոր ասէրն է, յր ընդհանուր և լուսաւոր: և թէ որպիսի լուսաւոր. այնպես՝ ևի ծածկացի փառաց քոյ (ասէ) յանմատոյց լուսոյ գեղեցկութեանն կազմեցեալ է: Յոհ փոքփոքեալն է փիւս կիւրն: իսր թէ դու ով Սրբուհի. յ ծածկութեանն յանմատոյց գեղեցկութեանն, ոդ զխունձ և փիւսակիւր (ասէ զարգուց ընդհանուրոյ) զարդ ևի կազմեցեալ ես. և յերկնից ծայրուէն ի ևեզ կախեալ. Յ. գեղեցկութեանն նշան և առհաստատեալ և օրինակ: որ զքեզ առևանելով, խմնամբ քոյով գեղեցկութեամբ զՅ. անմատելի և անօրինակ գեղեցկութեանն: Զարձ Սրբուհի Յ. ծածկեան օրինակ կնքած յայն կնքեան Հայոց 12. որ գեղեցեալ էր զարեգակն. յորոյ պէտ ասէ Լուսա". թէ ընդ Յեռնարատոս արեգականէ խմնայ ըզՔն. ի քեզ (ասէ) ևնայ Քն արեգակն, և դու ի ևնմա. զգեցուցանես զնա, և զքեզ ցեալ լինիս ի ևնմանէ: զգեցուցանես զնա զոյացութեամբ մարմնոյ, և զգեցուցանէ նա ըզքեզ փառօք հանդիսանալեհաւոր իւրոյ: զգեցուցանես զարեգականն անդով, և զգեցեալ լինիս յարեգականէ: Լևմանաւոյ է գրքոյդ գլուխ ասի. արկեալ զիւրև զարեգնէն, յր ըստ մարմնոյ փառաւորութեն որ կայանայ ի էտրս օժիտս ևր. յր ի պայծառութեէ. ի թեթևութեէ. ևրբուն. և անկրելուն: որ զձառագայթն արեգականէ նչանակին. որպ Ձառագայթն է պայծառ, թեթև և: Լևսոյ խնդն յարևելից առ արևմուտս թռչի: Զրձէ՝ նուրբ. քանզի մանրեկ յատակին թարց ևրբուն ելնասու: Զրձէ անկրելի. քանզի ոչ արուշ, և ոչ քարամբ կարէ ելնասիլ: զի պանրիկ ասի Ասա. Ժգ. 43. ծագեալին արգարն ոդ կարեգական. ուր ասէ Լևեռնարատոս. ոչխիսի եղիցի Ձառագայթն հոգևոց.

դառ որ բանն Յ. յարգանսի քում կրեցեր և ծնար. զորիսկի պատիւ և գովուրեի ոչ ընկալցիս: Լսակ հայելնէ բնութեան հպատուասէրն է, համագոյակից: զի Հոր Յ. բնութեին՝ առեծառածոյ իմիք չէ հպատուոյ բանն Սրբուհի Յ. քան Յ. ծայն բնութեին՝ Հոր Յ. հպատուր ևնդնագոյ է, ևնդնատեսակ. անեղ ևանապահման որպս զՀայր: իսմ և զայս հպատուրս ոդ զեակից. որ իմոնին ևնդնագոյ՝ ևնդնեակ քան բնութե. թէ պէտ այլ քան անձին:

(ԼԳ) Ի՛նչ ևս իմաստ գեղով արփաւոր ծածկութիւնք, յանմատոյց գեղեցկութեանն պատճառ փոքփոքիւ:) Եւ այս ևս հիւացական է:

Լսակ ընդհանուր գեղով արփաւոր ասէրն է, յր ընդհանուր և լուսաւոր: և թէ որպիսի լուսաւոր. այնպես՝ ևի ծածկացի փառաց քոյ (ասէ) յանմատոյց լուսոյ գեղեցկութեանն կազմեցեալ է: Լսակ փոքփոքեալն է փիւս կիւրն: իսր թէ դու ով Սրբուհի. յ ծածկութեանն յանմատոյց գեղեցկութեանն, ոդ զխունձ և փիւսակիւր (ասէ զարգուց ընդհանուրոյ) զարդ ևի կազմեցեալ ես. և յերկնից ծայրուէն ի ևեզ կախեալ. Յ. գեղեցկութեանն նշան և առհաստատեալ և օրինակ: որ զքեզ առևանելով, խմնամբ քոյով գեղեցկութեամբ զՅ. անմատելի և անօրինակ գեղեցկութեանն: Զարձ Սրբուհի Յ. ծածկեան օրինակ կնքած յայն կնքեան Հայոց 12. որ գեղեցեալ էր զարեգակն. յորոյ պէտ ասէ Լուսա". թէ ընդ Յեռնարատոս արեգականէ խմնայ ըզՔն. ի քեզ (ասէ) ևնայ Քն արեգականէ, և դու ի ևնմա. զգեցուցանես զնա, և զքեզ ցեալ լինիս ի ևնմանէ: զգեցուցանես զնա զոյացութեամբ մարմնոյ, և զգեցուցանէ նա ըզքեզ փառօք հանդիսանալեհաւոր իւրոյ: զգեցուցանես զարեգականէ անդով, և զգեցեալ լինիս յարեգականէ: Լևմանաւոյ է գրքոյդ գլուխ ասի. արկեալ զիւրև զարեգնէն, յր ըստ մարմնոյ փառաւորութեն որ կայանայ ի էտրս օժիտս ևր. յր ի պայծառութեէ. ի թեթևութեէ. ևրբուն. և անկրելուն: որ զձառագայթն արեգականէ նչանակին. որպ Ձառագայթն է պայծառ, թեթև և: Լևսոյ խնդն յարևելից առ արևմուտս թռչի: Զրձէ՝ նուրբ. քանզի մանրեկ յատակին թարց ևրբուն ելնասու: Զրձէ անկրելի. քանզի ոչ արուշ, և ոչ քարամբ կարէ ելնասիլ: զի պանրիկ ասի Ասա. Ժգ. 43. ծագեալին արգարն ոդ կարեգական. ուր ասէ Լևեռնարատոս. ոչխիսի եղիցի Ձառագայթն հոգևոց.

ղոր Երրորդութեան գիտաւս, անձն որպէս զգայարուն մարդկային մարմնոյն. սի ոչ ոք ե՛ որ ՚ի յերմուէ ներ զինքն թաքուցանիցէ ։ Նա ինքն է կին զաւետ պարեգային. որ իբր զմեզս այլ արեգակն զեղեցոյց ինքեան ։ յայ լեգային չերմուէ ։ և պայծառուէն ևկայու թեն ։ ՚ի լուսինն միայն պայծառուէն ։ և այն ևս ամենևին փոփոխական և անհաստատ։ Ուրեմն երաշամբ Աարիամ ցուցանի արե գական զաւետմամբ. որ ՚ի խորտպոյն Յ՚ծայ ին խնամատուէն՝ անդր քան զոր հաստեցեալ լինի, թափանցեաց ՚ի յանդունդն նորին ։ զի զոր հրով արատքն մարգարէին մաքրին. նո րին հրոյն Սերօբէքն վառին ։ որպ կատա րելոցն ծպրուէքն ՝ ոչ յոսմեքէ շօշափի. այլ առաւել յայմ՚ուստեքէ ծածկի, և չբջա հեղանի ։ և իբրու ինքեամբ հրով պարփո կի ։ սպիտակագոյն է ՝ քայց և չերմագոյն արկանելին այսորիկ կուսի, որ այնքան ձա ուադպիեալ ուեանի ։ մինչ զի ՚ինձա ոչ խաւար ։ և ոչ նսեմութեի ։ և ոչ աղօտ լու սաւորուէ ։ ոչ գաղջուէ, և ոչ չերմուէ ըզ նմանէ կարծելի է ։ ինքն է ուրեմն նշան մեծ, քան զոր Յ՚ մեծագոյն առնել ոչ կարէ։ զմեծագոյն երկին կարէ առնել Յ՚ն։ զմեծագոյն ՚ն կարէ ստեղծել ։ զմեծագոյն մայր քան զինքն Յ՚ ոչ կարէ առնել։ և Թովմաս աքուէնացին ասէ ։ արդեօք կա րէ Յ՚ն առնել լաւագոյն ինչ՝ քան զոր ա րարեալն է ։ կարէ (ասէ) առնել՝ բայց ՚ի յերկից։ զՅ՚ն մարգ եղուէին ։ զԱրանուէին Յայտն։ և զմեր երանուէին ։ ոչ կարէ քան ըզ մարդեղուէին Յ՚ի առնել ։ յայնմանէ՝ զի է միաւորել քնդ Յ՚։ և ոչ քան զաւետ ծնել երանուէին մեր, որ է զմայուէն զՅ՚ն զի ունին այս երեքեանքս՝ զանհուն լինն ար ժանապատուէուն՝ ՚ի յանհուն բարւոյն, որ է Յ՚։ և յայսմանէ կոզմանէ ՝ ոչ կարէ եղալ ՚ինչ լաւագոյն քան զնա ։ ոչ և ոչ կա րէ լինել լաւագոյն քան զՅ՚ն ։ վասն արեգական հանդերձի Տիրամօրն՝ առեալ ՚ի վերն է՛ հանարն ։ իսկ և լուսինն ընդ ո տից Արջուհւոյ կուսին, նշանակէ թէ ամ փոփոխմանոց և փոփոխականուէց՝ ոտնահա րօղ է նա Յայտ ։ զի թէպէտ լուսինն աճի և նուազի. Արջուհի Յ՚ծածկին աճի զի տեր ևորհի։ այլ ոչ նուազուէ ՚ի ևորհից ։ և ծնանի զորդեգրական որդիս ՚ի փառս ։

ղոյն է ներքին և Յ՚ահաձայ ։ և ըստ մարմ նոյ եղելոյն ևս ծածկեցեալ համառաւելեք

և Հոգեւոյն հովանաւորուէք։

* (կե) Ա՚վ ղորդոտ երկնայնոտ, ոսկեշող աչք քառնի ։ ոտքն ալեփոխոյ մատրունք ։ ականակոտ պատ ձեռք ։) Համառօտուէք օրինակէ զՅ՚ին Տն՝առ այն առեալն Յօհաննու Յայտ։12 ուր ասէ ։ և նշանն մեծ երևեցաւ ՚ի երկինս։ կէն մի արկեալ զնեբնաւոր զարեգային ։ և ըզ լուսինն ՚ի ներքոյ ոտից ։ և ՚ի վր գլխոյ նր պատակ յերկոտասան աստեղաց ։ Ա՚րդ՝ ոսկ չէ անուամբ՝ լմանայ զարեգային ։ ոտքն ալեփոխոյ ասելով՝ զլուսինն ։ զի յայս երկու մեծ լուսաւորսն՝ վոյ առնուն սուտ քրի մեականքն ։ և բատ դունոյ նոյ որակուէ, զոր ծաւթն ասեն լուսին ։ և զոսկին արեգային ։ Իսկ ականակոտ պատ ասելով՝ ցուցանէ ըզ պատակ Լուսին՝ որ յերկոտասան աստեղաց եր կազմեալ ։ Ա՚րդ ոյնպէսով է՝ լմանայ Բարդուղիմէոս մարգոյ Լպաիսկոպոսն ՚ի վերամոխման քարոզին, զոզորմուէքէ նոյ Լուսին, և զՅ՚ծայն ընորհաց ։ զոր ուներ զգեցեալ ներքոյ և արտաքոյ ։ քանզի նա գոյոյ մայր եկեղեցւոյ, պարտ եր լինել ո զորմած ։ և ըստ որում թագուհի՝ ընդ հրեշտա կաց և մարդկան, պարտ եր լինել ընորհա բաշխ ։ Լուսին ասէ ձեզ Յ՚մբրոսիոս։ Երա նուհի Լյան մայր է ։ մանաւանդ եկեղե ցւոյ հաւ Սիոն՝ զի գնա ծնանէ՝ որ է դլուխ և ծնօղ եկեղեցոյ ։ և Լուսա " Յայտ։ԺԲ։1 ասէ ։ ՚ի զարմանք եմէք նա ընախատուին եկեղեցւոյ ցուցանիցէ ։ որպ երանելի ար դասանիւք, նայն եկեղեցին առ գլուխն իւր արբխնաւորեցաւ մկաւորել ։ նա ինքնէ որ ծնանէ զարու ՝ և ոչ զեզ թուլուէք թէմ՝ ըսել ։ այլ առ ՚ի ուսարացուցանել զոգա ին խշմանուէնս՝ զգլուխն ասի ծնանէ ։ նա ինքնէ մանն քաղաքացւոյ ։ և գուստր ըզն ծայլի եկեղեցւոյ ։ զի ինքն է պատուհակա նագոյն մանն եկեղեցւոյ ։ և նա ինքն է՝ որ հոգևորապես միշտ ցանկալ՝ զորդին իւր ծը նանիլ ՚ի հոգիս հաւատացելոց՝ մինչև ՚ի կատարած չի ։ Թէ Քրիստոսէ, և թէ քոյ րոջ որդւոյն ինքնէ սիրոյն Յ՚ և որպէս ին քոյ վառեալ ։ և վերուեր հոգւոյ Քանայոյ։ և Լեռնարատոս ասէ ։ Աարիամ ամէն եղև ամ՝ ամէն եթող զինչսն ողորմուէ։ զի ՚ի լրու թէ նր՝ առցեն ընդ հանուրըքն ամ։ գերին պիրկուէ ։ հիւանդն վառողջուէ ։ տրտումն զմխիթարուէ ։ մեղաւորն զթողուէ ։ արգարն չչնորհ ։ հրեշտակն զյնծուէ ։ և այսպ երջ

Դարձեալ՝ զնմանէ ասէ, գեղեցիկ ոմն էր
սին։ զի որպ՝ ոչ ոք ատոյգ պայծառ է զկնի
արեգական քան զլուսինն, այսպէս՝ ոչ ոք
գեղեցիկ զկնի Քրի, ոչ զմայր նր։ մանաւ
անդ՝ թէ ոչ ոք գնդեցիկ յետ Յ.քան զՅ՛
ածինն։ Երկրորդ՝ լուսինն իւեր քան զամ
է՝ պարզ և լի լուսով. այսպէս Յ՛ածինն,
որ առաւել քան զլուսինն լուսաւոր գո
լով, ունի զնա ընդ ոտիւք իւրովք։ լուսինն
է մարգարտաց Յ՛ուհւոյ։ իսկ ոչ պիսի պար
զագոյն մարգարտիւ, և գեղեցկագոյն քան զլ
կուսանէն՝ և գերանուհւոյ կայան։ Երրորդ՝
զի լուսինն մայրրութ առնէ զպտղաբերու
թիւն։ զի է ծնօղ լերաց, և այս է ընդ ոտիւք
նր։ զի է լերաց բնական ասացաւ։ իսկ
Յ՛ածինն՝ գերբնական որդւոյն Յ.Յ պըտ
ղաբերիչ։ նաև զի առ Երանուհւոյ կայան մի
աւորին ծպրատպն կուսանէ, և ծպրատպն
մայրանէ, և պտղաբերուհի։ Լուսին առ Քն
ասէ, ոչ ոք քան զծնօղն պտղաբարեգոյն է
ի ծնօղս։ և այնքան բարի ծնեալութիւ, որ
թէպետ սիակ ծնաւ։ սակայն՝ արժէր զընդ
հանուր ծն։ և թէ լինէին ևս անթիւ ծք՝
արժէր և արժէ զամն։ Երրորդ՝ լուսինն
է թագուհւոյ երկնից։ ազգս ունի ընդ ոտիւք
ձր Յ՛ածինն։ զի է թագուհւոյ Երեշտակաց
և երկնից։ Չորրորդ՝ այն լուսինն կազ
դուրէր զոտս այն կնոջն, զոր ետես Յ՛ովհան
նէս։ այսպէս և Արբուհին կառավարէ զե
կեղեցի։ Հինգերորդ՝ լուսինն քաղցր հով
մամբ, զտունկս և զկենդանիս կենդանացու
ցանէ։ և զայս ունի Յ՛ածինն ընդ ոտիւք
իւրովք։ զի ընդ հովիւ և գարեխաստա
թիւ, կենդանացուցանէ զարդ ոտս և զմեղաւ
որս։ զի է մայր ողորմութիւ։ Վեցերորդ՝
լուսինն կրէ զխաւարումն, մինչ երկիրն մի
ջադրէ զինքն ի մէջ լուսնի և արեգական,
և միջահասակ չՀառագայթն արևու։ իսկ
մանկ Քն՝ իբրև երկրի միջադրեալ ի մէջ
մօրն և որդւոյն, չկարացին զհաճատ և զլ
յոյս հնարհոց ընդ Լուսին խաւարեցուցա
նել։ և կամ երկրաշարժ հրեայքն միջադրե
լով ի մէջ Քն և ընդ Լուսին, չկարացին
զսէր որդւոյն առ մայրն, և զսէր մօրն առ
որդին նսեմացուցանել։ վն որպ՝ ի խաչին
բաշխեաց պարգև մօրն՝ ասելով Յ՛ովհաննէս
յորդւոյն և՝ ի ծառայսն։ և զմայրն Յ՛ով
հաննու՝ ի մայրսն։ և պատճառաւ նորին՝
բոյր հաճատացելոց։ Վեցերորդ՝ լու
սինն պատճառէ զոտսս և զանդրադարձ
ձուսն ծովու, զի առնէ զնա անկայուն։

և՝ ի վեց ժամն աչէկածէ զծով։ և՝ ի վեց
ժամն նոճատեցուցանէ։ Ինչուանց և պատ
ճառ լուանտուն դիմահարութիւ։ յորոց
ամէից ազատ է լրացեալ լուսինն մեր Աբր
բուհի Յ՛ածինն։ զի նա է աղեղն երկնայ
ին՝ նշան հաշտուե։ և խաղաղութիւ՝ ի մէջ
մեր և Յ.Յ։ Չորրորդ՝ լուսինն է (ըստ ոմ
Նարսղի) վայելչուն գիշերոյ։ մայր ցօղոյ,
մատակարար խոնաւուե։ Ջերուհի ծովու։
չափ ժամանակի։ նախանձաւորուհի արե
գական։ լուսաւորիչ օդոյ։ իսկ Յ՛ածինն
կոյան իւրով գերազանցութիւն ոտնահարէ
զայսոսիկ։ զի է վայելչատիպ գիշերոյ մե
ղաւորաց։ և՝ ի խաւարն կենցաղոյս լի լու
սով։ նա է մայր՝ ոչ ամպային ցօղոյ։ այլ
յաղթութեան առաւուտիւ Հոր Յ.Յ ցօ
ղեալ՝ի բժշկութիւ մեղաւորաց։ քան զինմ,
ցօղէ որ ցօղի՝ի քէն, բժշկութիւ է նոյ։ մա
տակարար խոնաւուե։ այ խոնաւուե շնոր
հաց՝ և Յ՛ային ողորմուն մատակարար։
Ջերուհի ծովու։ զի ըստ կերպի լրման և
նոճազուե լուանի՝ ծովիք լինելոյ և նոճազուե։
իսկ Արբուհի կոյան միշտ լինելոյ և լեցուս
ցանէ, և ոչ երբեք նոճազի։ Երկի՝ լու
սինն է չափ ժամանակի։ և Արբուհի կոյան
եղև լրումն ժամանակի Յ՛ային բարկուե,
որ՝ իվէր ՀՀ։ վ՛ որպ՝ ի ծնանիլ նր զՅ՛ա,
Հրեշտակ՝ն ասացին, փառք ի բարձունս
Յ.Յ, և յերկիր խաղաղութիւ։ Ա՛սաբիէլ նախ
նայ եբեր զՀպրական ողջոյն խաղաղուե։
և նա առաւուցեալ խաղաղական ողջունիւ։
անդրադարձաւ ի տունն Ջաքարիայի։
Երկի՝ լուսինն է նախանձաւորուհի արե
գական, արեգական է Քն։ և Արբուհի կոյան
նախանձաւոր եղև նորին շնորհաց, գնտե
լով թէ լաւագոյնք են քան զոսկի և զար
ծաթ։ Լուսաւորիչ օդոյ։ և Յ՛ածինն է
լուսաւորիչ բոլորի եկեղեցւոյ։ զբաղումս
ոմս կենդանեաց ու դրդոլ ընէ գլուխ։
Իսկ ոչնանակաց պաոխ՝ խմննայ զպատկեր
Լուսնի՝ որ էր յերկոտասան աստեղաց։
Լրե՝ զայսոցանէ երկոտասան աստեղաց,
ոմանք խմանան զերկոտասան Յ.ռաքեալսն,
որք օրինակեցան ի Յէ՝ Լահապետան։ և
յերկոտասան քարինան՝ հանեալ ի Յորդա
նանու։ և յերկոտասան աղբիւրսն Յ.դնայ։
և յերկոտասան ակունսն, որ ի վերան Յ.հայ
բոնի։ և յերկոտասան Հայսն առաքեալսն
րուե։ և յերկոտասան Լրտեսն։ և յերկո
տասան Յ.լինան պղնձեայ, ի վր որոց զե
ռելեայ Ոզոմն զծոլի պղնձի։ և յերկո

պետ եր Տիրուհի նր։ Երրորդ՝ զնոբեր-դն
ներմարմնուԹե Թաքցյց, և զգովեչի գովու-
Թես առ Յ.Ճ երդեաց ասելով. Մեծացուս
ցե անձն իմ՝ զեր։ Յորրորդ՝ ծառայեաց
երանելոյն Յովսեփայ, և իվերջին տեղով՝
Թե Իսուան, Թե Հնձող Յ.աքեղոց, և հաճա
տացեալց Նատաճ։ և վե այնորիկ Իդործս
Յ.աքեղոց Իվերջին տեղով անուանեցե.
և զՅովսեփ նախադասեաց յորժամ հեդիս
զՊն ասելով. ահա Հայր քո և ես։ Եց
երորդ է՝ կուսուԹին. որով նախ քան զնա՝
զկուսուի Յ.Ճ ուխտեաց։ Աչերորդ՝ մեծա
գան նախանձաճորուԹ զնա պահպաց ասե
լով. զնորդ լինիցի ինձ այդ. զի զայր ոչ
գիտեմ։ Երերորդ՝ Ի տան մնայր, Հավե այնո
րիկ կոչի պարտեզ փակեալ, և աղբիւր կըն
քեալ։ ԵօԹներորդն է՝ զի զանմնաքուր խոր
հուրդն պլոց՝ միայն հայեցեալքն մեր
ծեր. ոչ վկայե ընդ Յ.մբոսիոս, Հայր մե
ծամեծ վարդապետք։ բայց յղացումն և
ծնունդն Իւի՝ զկուսուինն Աշրանուհեայ կու
սին ոչ խախտեաց. այլ արբադրծեաց. և
արար՝ զի անձառելի՝ Ի կենցաղոց՝ լինքն ըս
քանչելի, Ի միասին լինիցեր կայս և մեր.
և այսպես մեր Յ.Ճ լուր ասէ կուսունելի
ոս՝ երանելոյն Կրիսոլոկոսի։ ոճր անդ ա
մենիմաստն ինաս. ոճր առնէ Յ.Ճ քարե
կամի լինքեան միշտ վիճակակցուԹ ամենդ
ջրեր. որպ Թարգմանին է Հրեշտակն. փո
սաձեր՝ Հաճատն. ՆշանատրուԹի՝ ողջախոհ
հունն. պատգն և պարգևն՝ զօրուն և ա
ռաքինուԹն. ղ առաջորդ՝ խրհմտանքն. պատ
գառն՝ Յ.Ճ. յղացմանն՝ ամբողջուԹին. ծնունդ
գեան՝ կուսուին. և կուսուԹ՝ միայրուԹին։
Աչերորդն է՝ արուեստն նախ՝ զի սպացաւ
Իմն հոմանն Իւի. յորում կայր առ ընդ եր
խայն։ Երկերորդ՝ Ի տանիլ աներաշուեց
հրեից։ Երրորդ՝ Ի ծառայել որդւոյն՝ և
յաղնելն ամ հրեից։ Յորորդն է աղքատու
Թին. որ այնքան եր, մինչ զի ոչ գայր նմա
տեղն ինձանի. այլ Իմսրոջ հարկեցաւ նըս
տիլ, և անդ ծնաւ զՊն աորն երկնի և երկ
րի։ Հաներորդն է՝ եղբայրական սէրն. որով
օգնեաց Աղնատաբեթի. և հարատևեաց Ի
կանայ գալոյնացոց. որ իւր ազատնօքն
զջուրն Իդունի փոխեցոյց։ Տասներորդ՝ հնա
զանդուԹին. որով Գոստոս հեԹանոս կայ
սերն Իդնել Ճգրուեր. և Աստիսական ե
րիսայ մարգրէ. և փեսային իւրում։ Նով
սեփայ Հնազանդեցաւ. և Քանաց զի հրա
մայօր որդւոյն իւրոյ, այլքն Հնազանդեին

տասան Ա.ւրհնուԹեան որ Ի յաԹոռն Սողո
մոնի։ և յերկուտասան Իւենդանակերպն։
և յերկուտասան գրեան քաղաքին Եհմի։
և յերկուտասան Ասկաւոնն լցեալ հացիւ
աշխեցեալ Ի Նէ։ և յերկուտասան քա
ղաքն Ա.պատաւն։ և յերկուտասան Ա.ս
տեղն ասա՝ որովք զարդարեալ եր պատկն
ձե Յ.Ճածնին։ բայց առեալ Ի Ա.ւետարա
տոսէ, կաւռ" Յայտ. 12 ասե. պատրիկ
երկուտասան աստեղաց ցուցանեն զերկուտա
սան դերապանցուԹենն Աբրահմ Յ.Ճած
նին։ Սախկինն է՝ յատկական փայլատակուՄն
որ վայելեցաւ Ի ծննդեանն Ա.արխմոս։
Երկրորդ՝ Ի Հրեշտակական Յ.ետմանէն։
Երրորդ՝ Ի հովանաւորուԹ Հոգւոյն Ձեց։
Չորրորդ՝ յանձառելի յղացմանէ որդւոյն
Ա.Ճ։ Հինգերորդ՝ որ Ե առաջնորդ կու
սուԹ։ Վեցերորդ՝ որ առաջնորդ կու
սուԹ։ Եղերորդ՝ որ առանց ապականու
Թե ծննդաբեր։ Հոթներորդ՝ որ առանց
ցաւոյ մանկածին։ Իններորդ՝ ՀեզուԹ պար
կեշտուԹեն։ Տասներորդ՝ ՋերմեռանդուԹի
խոնարհուԹեն։ Ժե՝ մեծագործուԹ հաճատա
ցողուԹ։ Ժբ՝ մերձիրոտուԹ սրտի։ Ժգ՝
այս երկուտասան աստեղօքս՝ լսմանան զերկո
տասան առաքելոցն նր։ Ա.ախ՝ զհաճատն,
որով հաճատոյ լինքն գոլով կայս և Իմիա
սին լինելոյ մեր Յ.Ճ. և Ինեալքդ Ա.ուրբ
հաստատ և կայուն հաճատով Յ.Ճուե. և
միրկուե և յարուն Իւի մեռց։ Երկրորդ՝
պայման. որով զինքն Ի յղացմանն, Ի ծննդեն,
փախտեան Ի Եգիպտոս, Ի չարչարանս և
Ի մահուան Ա.Ճ. և յայլ ծայրագոյն անձ
կուԹե տառապեալ, զբոլորն Յ.Ճայնն նա
խանձանաԹե յանձնեաց և Ցնապբեաց, և
ոչ երկեպեցաւ։ Երրորդ՝ զսէրն, որպ սէրն,
նախ՝ զի պարզ եր և յայտ լինքնասիրուԹ ա
զատ, և ոչ երբեք դատաբոզ։ Երկրորդ՝ զի
եր հզօր և կայուն՝ յեղեալ առ խաչին։ Եր
րորդ՝ ազատական և առատաձեռն, որ զինքն
բոլոր ընդ որդւոյ իւրոյ մեզ Հաղորդե։

Չորրորդ՝ զկրօնն առ Յ.Ճ և Ի Ա.Ճ, նմա
ծառայելով, զգեցուցանելով և դիպեցուցա
նելով. և զնորին բանս Իսրատ իւրում կրե
լով և պահելով. զԱխտուԹի որդւոյն և
զմաքրագործուԹ և զայլ խորհուրդս արարո
ղուԹիան յանձն առնելով։ Հինգերորդ՝ ըզ
խոնարհուԹին. նախ՝ որ ողջունեալ Ի Գաբրէ
տակէն և ընդարեալ Ի մայրոյն Ա.Ճ, զինքն
աղախին կոչեաց։ Երկրորդ՝ պայելովն զ
բոլոր Եղիսաբեթի և նմին ծառայեաց, Թէ

յղացումն և ծննդեանդն · ահա կայս յղացեալ
և ծնեալ · և կոչեսցի անուն նր Եմմանուէլ ·
ընդ մեզ Ա̅Ս̅ · այ ի մարդկային բնութիւն Ա̅Ս̅
միաձուլուեաբ : Հինգերորդն է Ա̅Ս̅ հեշտու
թեան · Եր̅ · ե̅ · 16 · սիրելին իմ ինձ , և ես
նմա · որ արածի ի մէջ շուշանաց · այ կու
սանաց · և կամ ի մէջ սոսեաց և բաղկաց
կուսին : Վեցերորդ Ա̅Ս̅ խոկութեան · Ա Կորն ·
ե̅ · 34 : Արեան հոգւոյ չգիտեն զի ինչ ե՞ս
գուով և մարմնով : Եօթներորդ Ա̅Ս̅ էգերի կե
նաց գրուեն · Հայտ · է̅ · 4 · որ ունէին զա
նուն սարգիսնացեաց · այ կուսանաց · և ոչ
ոք կարէր ուսանել նոցա ի գրոյն կենաց :
Ութներորդն է՝ երկնից զարդ և գեղեցկու
թիւն · գեղեցկուի երկնից փառք աստեղաց ·
այ կուսանաց՝ որք ասին աստեղք · զի ի՞նչ ո՞ն
ջեան ոչ լուսաւորեն , այլ ի գիշերի · բայց
ի վախճանի ծիս փայլին · զի յորժամ նա
յայտնեսցի՝ նման նմա լինելոց եմք · Ա Հովհ ·
է̅ · 2 : Իններորդն է՝ Ա̅Ս̅ կատարեալ նմա
նութիւն · քանզի կուսանքն հետևին գառնին
ուր և երթայցէ : Տասներորդն է՝ նորոյ եր
գոց երգումն՝ զոր միայն կուսանքն երգեն ·
և երգեն զերգս Ա̅Ս̅ և գառնին · Հայտ ·
ժգ̅ · 3 : և այսպես՝ զնորոգ երգեսցուք զերգս
նր յերկիր օտար : Ա՝ եառասաներորդն է՝
մեծապէս պատոյ խոստումն · զի պտուղ
երեսնաձոր խոստացեալ լինի ամենանցն
լոց · վաթսնաձորն պարեց · և հարիւրաձորն
կուսանաց : Երկոտասաներորդն է՝ կրկին
ատացումն · զի կուսանաց պատկանի ոսկե
զէն պսակն · Ա Պետր · է̅ · 17 : զարդարե
ցին զերեսս տաճարին ոսկեղէն պսակօք : և
տապանակն՝ որ նշանակէր զնա Այսն , կրկին
պսակօք զարդարեցաւ : Ա̅Ս̅ հա պատրիկ էին
ոսկեղէն սրբուհիքն , և արծաթափայլ մանր
րուհիքն , և ականակատ պսակն Ա̅Ս̅ ածնին ·
զոր ոսկեահաւ խմանայ ձեռն Դրիգոր՝ զարե
գակն , որով շրջապատեալն էր · և արծա
թով ողողեալն՝ որ ընդ ոտիւք նր էր · և ա
կանակապուիք՝ զերկոտասան աստեղսն · ո
րպ պսակն կազմեցեալ էր :

(Կը շարունակուի հետեւեալ թիւով)

Պատմական՝ կ՚ծանէ հիւսեալ զնա զ
լութենս ասի քրիստոս · որ է վարս և հեր գրե
լոյ կանանց : կամ հաւրակաց՝ թէ արանց ,
և թէ կանանց · զի քրիստոս՝ կ՚հեր և վարս
և զայս առեալ է ըստ վարդապետս · Եր̅ ·
է̅ · 9 ուր ասէ · սրտացուցեր զիս քոյր իմ
հարսն՝ միով ակամբ քով · և միով քառամա
նեակաւ պարանոցի քով : յորմէ յայտ է թէ

ասելով · ի հարսանիսն զոր լինիլ ասիցէ ձեզ՝
արտաքինք : լինին նմ հրամայեաց ոչ ցա
գուհի · և Ա̅Ս̅ նման ճնայանդեցաւ որպս
զորդի : Ա՝ եառասաներորդն է՝ ողորմութիւն ·
որով գթած եմչեաց զինքն ազաչողաց · և զոր
դին ի փրկուհի մեր ի խաչին · և զկերակուր
ի հաղորդուհե մեզ ողորմութիւն և առատա
բաշխութիւն բաշխէ : Երկոտասաներորդն է՝
համեստութիւն · որ այնքան էր , մինչ զի ոչ
Յիսուս՝՝ յընթերցուածս առ ոչն Պօղոս ·
զոր չիշէ թէ ինքն զնա ի տեղի Ա̅Ս̅ ուսուցա
ուներոյ էր , եթէ ոչ հաճատն զնա արդիլ
ցեր : Սակ՝ էր ի բանս զգաստ , և նախա
խոհեմութեամբ · բարեպաշտ և պարկեշտ · խո
նարհ , յի՝ ողորմութիւն և սիրով և գովութիւն
Ա̅Ս̅ ե̅ է գբ̅ոյ կենդանեաց ի գրուին
այս երկոտասան աստեղօքս խմանայ հեղի
նակն՝ զերկոտասան խնդուիս նր ի յարքայ
ութ · որք նշանակին ձիք պողովք փայտին
կենաց : Ասբեմն պսակն յերկոտասան աս
տեղոյ՝ է մշտնջենաւորութիւն երկոտասան
խնդութեց · որոց երկուքն ծնանին Ա̅Ս̅ ·
այ խնդուին ի տեսուն Ա̅Ս̅ · և խնդուին
ի տեսութէ մարդեղուն Ա̅Ն : այլք եր
կուքն ի տեղւոյ , այ յերերական երկնէ ·
որ է տեղի երանելեաց · մինն ի յընդարձա
կուէ , իսկ միսն ի գեղեցկուէ : այլք եր
կուք յընկերակցուէ · մինն ի՞բեշտակաց ·
և միսն ի մարդկանց : այլք երկուք ի չ̅ծ̅ ·
մինն յատեղծուածոց գեղեցկուէ · և միսն
յարակայութէ : այլք երկուք ի դժոխոց ·
մինն ի՞ներծմանէ · և միսն ի փակմանէ :
և այլք երկուք յինքնէ · մինն ի պատմա
ճանէ հոգւոյն · և միսն ի պատմուճանէ
մարմնոյն : Եթէ կամ այս ձիք աստեղօքս՝ իմա
(ասէ) զերկոտասան յատկութիւնս ընտրեալ
նր · որոց հինգն պատշաճին յինքեան եղա
կանապէս : Սակ հոգւոյ ընտրուին ի՞որ
Ա̅Ս̅ առ գործն որդւոյն իւրոյ · Ծննդ̅ · ի̅
14 : կայս որ ելանիցէ առնուլ զնոսա ի
զոր պատրաստեաց Ա̅Ր որդւոյ իւրոյ Ա̅Ն
խմոյ · ցի Ա̅Ն · ըստ այմ , ընտրեաց զնա
Ա̅Ր ի բնակուն իւր : Երկրորդն է՝ որդւոյն
Ա̅Ս̅ հոգւոյ հարանացուին (ընդ բնութես
մերոյ անքակ միաձուլեբ) խոսեցայց զձեզ
առն միոմ՝ լերթալ կայս մի յանդիման կացու
ցանել Ա̅Ն : զի ի՞նչ օրէնս ծպրատցն
Ա̅Հանայապետն ոչ ածէր կինն , եթէ ոչ
զկնոջս : Երրորդ՝ յղացումն ի՞ոգւոյն ցն̅ ·
ի՞ոգւոյն ցն̅ : Չորրորդ՝ որդւոյն Ա̅Ս̅

հօր լցար, մինչ զի և առ այլս զօրեա հէ
զուսր զշնորհս։ Եւ ըստ Լուկասի, քա
ռասնամեակն է գիտակ և ծանէ զոր ոչոքն
ին ջրա տակ, և կուսանիքն զայն ոչ ձգելին
Ի Թիկունս։ այլ բոլորեցին զպարանոցաձն
իւրեանց, հանգոյն մանեկի։ Ի.ըդ Ջրա տա
կումն խմանալ զջրոյ առաքինուեցեալ Սրբու
հեայ Ի.ժածնին։ Նախ զկորհրդոցն Հրկ
րորդ զբանիցն։ Հրրորդ զգործոցն։ Հ(ո)ր
րորդ յառ ապայս զգործելն բարեաց, որք
դեռևս են ի յաժարուհ։ Ի.ըդ Ծանն (որ
կ քառասնեակն) շուրջ զպարանոցաձն
պատատեալ ՝ ի նշան կուսուհ։ Իսկ պա
րանոցն է պարկեշտուհին, որ զարդարի ամ
ցեղ առաքլինութիք, և ջերմեռանդութիք, և
արդեամբք։ Նոյնպէս քառասնեակ ծանն ի
պարանոցի Ի.ժամօրն կախեալ ՝ է անձառե
լի խոնարհուհին զոր ունէր միշտ միակերպ։
որոյ ընդդէմ, դասերքն եկեղ որք հպարտք
եղեն, դնապին ի բարձր պարանոց, և յանձք
ակնարկելին։ Եսայ. ե. 16։ բայց վերադրել
մեկնուհին ՝ ըստ մտաց սեր վարդապետին.
և յարմար մտաց նր։

(ՀԷ)() ։հնձալ գոյն ի կանոյս և այլն։)
Ասուելն է ՝ զի ունայք ի կանանց ՝ վն մեռ
նաւոր երախտեաց օրհնեցան յոմանց ։ այս
պէս օրհնեաց Բարակ և Դեբօրայ ՝ զՅա
ել կինն Քաբերայ կինայեայ։ Դատ. ե. 1.
24։ և Ղուկաս զՄարիամ զկինն Ելիսաբեթայ
Սաքարիայ, վն ոգւոյն սրբոյ զինքն յայտնու
թիւ ։ 1 Թագ. ԺԷ. 33։ և Ելկնա քահանայա
պետն օրհնեաց զՅուդիթ վն սպանանելոյն
զՕողոփեռնէս ։ Յուդիթ. Ժգ. 23։ Ի.ըդ
եթէ առքա օրհնեցան վն մանաւանդ բարեաց
և երախտեաց ։ ապա ո՞րչափ ևս առաւել
օրհնեալ եղիցի Սրբուհին Աստն վն երախ
տաշատութիւն իւրոյ ամենգի մարդկան, զի
նա միայն օրհնեալ է՝ որ զօրհնուէ պատճառ
զպտուղն Ք.ն ծնաւ։ վն որոյ և քահանայ
ապետն Ելիսաբէթ ՝ ոչ միայն զծառն կո
չեաց Աստուած։ այլև զպտուղ որովայնին նր
զԻ.ն մեր օրհնեաց ասելով ։ օրհնեալ
ես դու ի կանայս ։ և օրհնեալ է պտուղ ո
րովայնի քոյ ։ և զայս օրհնութիս ոչ յինքն
նէ ։ այլ ի Հոգւոյն սրբ ուսեալ երկեաց
Սրբուհեայն ։ զի ասէ Ղուկաս ։ և ելից
քեմ լցաւ Հոգւով սրբով, և ի ձայն բարձր
աղաղակեաց և ասէ ։ օրհնեալ ես դու ի կա
նայս ։ յորմէ ևս չկայր նման նմին ։ և
նայս ։ յորմէ ևս չկայր նման նմին ։ և
ի Հոգին Ելիսաբեթի (որպս և ի Հոգւոյն

ջանու ժամանակաւ ջրոս տակ հիւսեին կա
նայք զհերազծամս, և զվարսս գլխոց իւ
րեանց ։ բայց առ մեզ քառասնեկաւ՝ ոչ
կեղէն զարդ պարանոցին խմանի, որ շինեալ
յոսկւոյ յարծաթոյ յականց և ի մանրպտուտոյ ։
զոր ասեն Կրիպտոր նիւսացի մեկնէ ի վերայ
Ի.ժային լծոյ։ զի դրուն պարանոցիդ (ասէ)
գկատարեալն ունի զԻ.ժային գլուծն ի վր
ինքեան բարձեալ ։ և այլ ևս քառասնեակ
կամ պարանոցի քոյ ՝ զԻ.ժայն լուծն առեալ
նեմք ։ և Կրճէ ՝ թէ քառասնեակ պարա
նոցն հարսնին լուծն է ։ բայց քանզի Նիւս
ացեցին ՝ առ եկեղեցի նկատեն ։ զի եկեղե
ցոյ Ի.ժային զարդ լուծ խաչին և օրինացն
է ։ Իսկ ասէ Կրիպտոր Նարեկացի, քառա
սնեկաւ զարդարեալ (ասէ) զՍրբուհի
Ի.ժածնին ։ թէ Ի.ժային օրինաց լծոյն, և
թէ խաչիւ և ջարչարանաւք կամաւորական
ողջակիզմամբն ։ քանզի Թոռոմանեանցն է՝ ի
պարանոցէ կախեալ Հիմն կրծից, որ է տոհմ
տուն ի հլուծից և կամ յոսկեաց շարեալ
և յեռեալ ։ զոր ունայք խաչխալ և քառա ա
ւեն ։ և յերասելիս՝ առ Քնոտ և յեօհ կոչեն։
Ի.ըդ՝ դու (ասէ) ո՞վ Սրբուհի մնաքդ ու
լամբք և հլուծնօք կազմեալ քառասնեակ
մի ես ։ և կամ հարսին եկեղեցւոյ՝ զորդի քո
քառասնեակ կազմեցեր ։ և զայն յերից
պատուականագոյն գոյացութեց ։ ըստ յան
տեղծ և յանեղ Ի.ծուէ, յատեղծեալ և ի
մնքդ հոգւոյ ։ և յանեարատ և յանսերմն
կազմեալ մարմնոյ ՝ զորոյ Հոգւոյն սբ
ին ո՞ղ քառասնեակն լինի ՝ ի բազմագոյն
ուլանց ։ և կամ առ փարթամս ի գոհար ա
կանց ։ բայց ի բազմոց անշփոթաբար կե
ռեալ ականց մի միայն ասպտ յերից գոյա
ցուեց, յԻ.ծուէ, ի հոգւոյ, և ի մարմնոյ մի
միայն Տէր և Ք.ն ծնաւ ի սրբոյ եկեղեցւոյ։
որև շնորհալին որդւոյդ շնորհօքն ՝ դու լը
ցար նախապէս, և անդրադարձեղեր առ այլս ։
զի այս քառասնեակս Սրբուհւոյ կուսին
պարանոցի ՝ եղև որդիքն են ։ յորոց շնորհացն
դու լցար (ասէ) և շնորհալի եղեր ։ Կրճէ
քառասնեակն և ծանն ՝ է շնորհ Սրբու
հեայ կուսին, որով լցեալ եղև ։ և թէ այն
շնորհն ոչ ըստիսի էր ՝ է (ասէ) նշուլափայլ
և Հառաջապարծակ յերիցկին պատուոյ
կան ականց կազմեալ ։ Ի.ծուէ, ի հոգւոյ,
և ի մարմնոյ ։ յորոց մի միայն անձն բազ
մացեալ ։ ոչ և իբազմաց ականց մի միայն
քառասնեկաւ շարեալ լինի ։ յորոյ ի շը
նորհաշար միաձորուէ՝ դու առաւել շնոր

Ականիսի առ Հռոմանոսեան ծերան) յայտ
մանէ կարես ձանաչել, թէ որք ընանին Հո
դւով Սրբով, նոքա արժանապէս կարեն օրհ
նել զԱրբուհի Յ.Քաճինն։ Իվերայ այսորիկ
օրինեալ ասէ մեկնիչն Լգնատիոս։ արդարև
օրհնեալ։ զի նովաւ օրհնեցան ամ կանանց
ազգ։ Հնովաւ լուծաւ առաջին կնոջ դա
տակնիք յանցանացն ։ և անէծքն այն ՝ որ
յանհնազանդութենէ անտի մտին ՝ նովաւ բար
ձան ։ և ոչ միայն Հլղիսաբեթիէ դու օրհ
նեալ։ այլև Իդաստուց արանց նմանացեալին
Յոհաննու Մկրտչի, որդւոյն Եղիսաբեթի
և Զաքարիայ ։ իսկ փառաւորս բառն ՝ շարա
կցելի է ըստ առաջին բառից ։ այ թէ օրհ
նեալ ես միայն ՝ փառաւոր երգօք ներբո
ղականս տաբղօք ։ Հնաև ոչ միայն Իմէջ կա
նանց օրհնեալ ես ։ այլև Իմէջ Յոհաննու
Հռմայեղիցն ։ այ Իմէջ արանց ՝ թէպետ ոչ
եւր այր ։ բայց և Իմէջ նոցանէ օրհ
նեալ ես , և գովեալ ։ ոչ և Եղիսաբեթ կին
դովով , օրհնեաց զԱրն ։

* (Եւ) Զի ինչ բանական մարդոյ գոյութիւն,
և այլն ։ Լ. յայնքան , զի թէ բանական հոգի
մարդոյ Իմարդիկ Լ.Յ ստեղծանիլով, Հնոր
հակալութեամբ զԼ.Յ պարտական եղև , իբրև
զնախատակն իւրմէ ։ Հւրեմն առաքեալ
պարտական եմք Տէրոմանոյն ։ որ Հնօր Լ.Յ
գոյացական պատկերին մարդ լինելոյ (և
ծառային Իերպիւճ դոյանալոյն) եղև պատ
ճառ ։ Լ.րդ ՝ մարդս թէպետ հասարակ ան
ուամբ ասի Իպատկերն Լ.Յ սակայն յատ
կապէս ըստ հոգւոյն ասի ։ զի հոգին է յիշո
ղական ՝ իմացական ։ և կամեցող ՝ որովք նմա
նի Լ.Յ, ըստ Լպերտի թ գրքոյ Ը դլուխ ։
և կրուռն" (Իվեր այնմ, ըստ պատկերի մե
բուամ) ասէ ։ պատկերս այս՝ ոչ է Լ.Յային
բանն ։ կամ որդին, որ է պատկեր Նօր, ոչ
ոմանք մեկնեն ։ այլ է ինքն Լ.Յային էութիւն ։
և ինքն Լ.Յ ամի և երրեակ ։ առ որոյ պատկե
րի ստեղծաւ մարդն ։ վասն որոյ թէ միայն Իմ
պատկեր որդւոյն ստեղծեալ էիցեր բանա
կան հոգին , ոչ ասէր բուս պատկերի մե
բուամ ։ և ոչ ՝ արասցուք ։ Հնաև միայն Նայր
և Հոգին ընդ խօսել լինէին առնել զմարդն
Իպատկեր բանին ։ իսկ խորհուրդն այն՝եր
բոյորի Երրորդութեան, ուրեմն մարդն ստեղ
ծաւ բուս հոգւոյն Իպատկեր բոյորի Եր
րորդութեան ։ զի ունի զիմացականութիւն բուս օրի
նակի Նօր ։ և զկենդանականութիւն՝ յորինակ որ
դւոյ ։ և զկամ՝ յորինակ Հոգւոյն Սրբ ։
Զորմէ՝ Հոգի մարդոյն ասի պատկեր Լ.Յ՝

բուս էութեան նմանութեան ։ և նման ասի՝ բուս
առաքինութեան ։ այսպէս ասէ Ներսիսես ։
պատկերաբար ներգործել Իհոգւոյ Լմնոմ
ընկալայ զկիր առաքին բանականութեան ։ բայց
եղեալ քրիստոնեայ, արդարև լինիմ նման
Լ.Յ ։ և Ջերոնիմոս ասէ ։ պատկերն յայն
ժամ եղև Իստեղծման միայն ։ և նմանու
թիւն կատարի Իվերջոյ ։ և Լեռնադրոս
ասէ ։ պատկերն Իգեհենում տոչորի ։ և
նմանութիւն ոչ կիսիլ վաւել և այրիլ կարէ ։
այլ ոչ ջնջիլ ։ այլ կայ մնայ Իբարւոյ ։ և
թէ մեղանչէ հոգին , մոխի Ինմանութիւն ա
նասնոյ ։ այսպէս ուրեմն մեղօք Իմարդն
կորնչի նմանութիւն Լ.Յ , այլ ոչ պատկերն ։
բայց պատկեր և նմանութիւն միանգամ է ։ ոմն
ասէ Կուռնէ" Իինոյն տեղւոջ ։ վերջապէս
ասէ Կուռ". պատկերն Լ.Յ կետեղեալ է
Իվիտան մարդոյ ։ որով մարդ Իծայրագոյն
աստիճանի է Իվերս՝ յորմէ է Լ.Յ, և հրեշ
տակն ։ այ թէ մարդն է խմացական բնու
և է բանական կենդանի ։ զի բանականութեամբ,
մտօք , և խմացականութեամբ , բերի լինքն զնմա
նութիւն Լ.Յ , և Իվեր քան զամ ստեղծ
ուածս ծնանի Լ.Յ ։ բայց այլ վարդապետք
զպատկերն Լ.Յ ասեն Իմարդս զանազան
կերպիւ ։ Սակս Իզի բանական հոգին մար
դոյ անմահին է և անհատական ոչ Լ.Յ ։
զայս ասէ Օգոստինոս ։ Երկրորդ ՝ թէ է
յատեհականի և անմահ ։ զայս ասէ Իրո
դիանէս ։ Երրորդ ՝ խմացականութեամբ ։ կամօք և
յիշողականութեամբ զարդարեալ է ոչ Լ.Յ ։
ասէ Դամասկացին ։ Չորրորդ ՝ Իմբռնութիւն
կայացուցանել յանձնիկ խնդութեանն ։ Հինգե
րորդ ՝ զի է ընդունակ խնամատուէ ։ առաքի
նութեանց ։ Իներգործոց ։ երանութեան ։ տեսութեան Լ.Յ.
և ամ բարութեան , ասէ Լիւսացին ։ Վ եցե
րորդ ՝ Իշխանական տէրութեամբ Իվերս կենդա
նեաց , ասէ Իսիդոր ։ Լ.րդ ՝ ընդ Դրի
գոր ընդդիմանալոյն ասէ ՝ յայտ առնէ , թէ
մարդս ըստ հոգւոյն պատկերն Լ.Յ ստեղ
ծեալ , զԼ.Յ Իներհակալութեան եղև պարտա
կան ։ ապա այն որ զԼ.Յ մարդանալոյ եղև
պատճառ ։ Իրչափ ևս Իներհակալութեան էցէ
արժանի ։ և այն ոչ ասակ բերանով ։ այլ յայտ
գականն երկրպագութեամբ (զի Լ.Յ պաշտական
երկրպագութեամբ նման ոչ վայելէ ։ զի է ասակ
ստեղծուած ։ թէպետ ծնող Լ.Յ) զի զբա
տեղծողն ամի ծառայի կերպիւ Նոր ստեղծ
մանն եղև պատճառ ։ Աստի ընդ Դամին ՝
Լ.Յ ստեղծուի կոչէ զԱդամ երկրորդն ։ Լ.րդ
Նկատմամբ հոգւոյն և մարմնոյն ։ Նմին իր,

և ամի անուն Սարգեղբենն վ.ի՝ նոր արար
ջուրքի ասի ։

✻ (ԿԹ) Եղիցի ի վերայ առն ՅԵՀՈՎԱ ։ Ի՞նչ
ի վերայ որդոյ ի Հեզեկիասեայ ։)

Զայս լինքնին ի ստորև ուսկնէ, թէ ալ ևկա
ղողոքի և բաղուկն Հոր ՝ ապածինն ի քեզ
Հանգուցեալն է ։ և զնմ որդիս մարդկան՝
վկայս և երկրպագուս իւր զորացուցեալ ։
այս է կերպ լինն օրհնուե և ըղձի, որով յու
ցանէ մարգարէն, թէ պաշտպանուի քո և
ալ քո որ է Հրդեհ ապածինն ։ իբրև զբա
զուկ տարածեցեալ ի վէր պաշտողացն քոյ՝
Հնդ, և առ մայրն նր խօսելով ասէ ։ ապա
ծինդ որ է ի քեզ Հանգուցեալ (որ է ալ
և բաղուկ և կարողուի Հոր Ի.Յ) զնմ որ
գիս մարդկան պատճառաւ քով՝ իւրն վը
կայս և երկրպագուս է արարեալ ։ և վասն
այնորիկ մարգերն դիտեալով զայս կանխաւ,
թէ բազումք պատճառաւ Հրեուհոյ կու
սէդ առ Ի.Ն դառնալոց է լինն՝ ասէ, ով ղը
որ ի քեզ Հաւատայ ով մայր Ի.Յ.ալ քո՝
և բաղուկ՝ և զօրութիւն ։ այ որդեդ ապածինն
Հովանի եղիցի նոյ ։ զի ի քէն մարմնանալոյ
պատճառաւն, որպ էգ ապածինն զնմանէ՝ իւրն
վկայս և խոստովանօղս և երկրպագուս արար ։
✻ (Ն) Լ.յան նպատակէ, ևս կերպարանն Հոր
գոյութիւն և այլն ։) Զայս առեալ է յհեբր ։
ա.ոյ համարէն ։ ուր Պօղոս ՝ զՀՈՎ ԵՒ Ի.Ն
ութիւն կոչէ լոյս փառաց, և նկարագիր Հոր
Ի.Յ ։ զի ոչ լոյն յարեգականէ անմիջա
պէս բղխի ։ և միջնորդութիւ օդոյ առ մեզ
հասանի ։ այսպէս և Ի.ն ըստ Ի.Ջայնն ըս
նուելն անմիջապէս ի Հօրէ ծնեալ ։ և միջ
նորդութիւ օգտակար մարդկայնս բնութե ։ առ
մեզ ժամանեաց և երևելի եղև ։ ի՛մի՛ բանի
Ա.ռաքելոյն ասէ և Սիկողայոս լեռբացինն ։
յաւետաւ ցուցի որդւոյն առ Հայր ցուցա
նի ՝ յորժամ ասէ ։ նա է լոյս փառաց ։ զի
որդին ելանէ ի Հօրէ, ոչ լոյս յարեգակա
նէ ՝ որ արեգականն է յաւետաւկից ։ և թէ՝
արեգակն էր յաւետենից՝ ևանսկիզբն, նման
նապէս անսկզբներ ունէր զլոյս իւր ։ բայց
քանզի և՛ լոյս լինչ ։ որ ոչ յայլմէ լուսոյ
ելանէ ։ և՛ լոյս լինչ ի լուսոյ եղեալ ։ վը
այն ի դէպ լինչ է ասէ բնաբանն լուծիմա
կան որ ասէ, Հառաւգայթ փառաց ։ զի թէ
պէտ որպէս լոյս իցէ, սակայն յատկապէս Հա
ռաւգայթ ասէ ։ ոչ զի այնու ցուցցի, ոչ
միայն լուսեղէն էութի որպէս ։ այլև լուսա
փայլ ելումն նորին ի Հօրէ ։ զի ոչ Հառա
գայթն յաղբերէն լուսոյ ելանէ առանց ա

պականութե ։ և յաւետակից գոլով լուսոյն
յորմէ ելանէ ։ նմանապէս և աստ լման յա
ղագս ելման որդւոյ յանսկզբնական ի Հօ
րէ ։ և Գրիչ յերաբն ասէ Հառաւգայթ ։ զի
Հրդեհ ելանէ ի Հօրէ ըստ կերպի Հառաջ
մանն, որ է լոյս լինչ ։ զի որպ և Հրդեհն ՝ ասէ
լմնատուութի և բան Հօր ։ սակայն ի յարա
բածս յորժամ Հառաւգայթ ելանէ ի յու
այ, և կամ Հառաջանէ և բան ի Հանճա
րոյ ։ այլ և այլ է ծնուի նոցին ։ զի այլ է ծնու
թի լուսոյն և Հառաւգայթին, և այլ է ծնու
Հանճարոյն, և այլ Հառաջմանն, և բանին ։
Ասացց ոչ այսպէս ասի Ի.Ն ։ զի նմին է ծնու
թի Հօր և Հրդեհ, թէպէտ վանական են
անձնաւորութե ։ Եթ ըստ երկրորդին ցու
ցանի գոյակցուի Հրդեհ առ Հայր ։ յոր
ժամ ասէ ։ որ է նկարագիր ծնուե նր ։ և առ
լութինս ասի ։ որ է կերպարան գոյացութե
նր ։ որ նկարագիր և կերպարանն առեալ
լինի վն պատկերին, զի Հրդեհ է պատկեր
Հօր ։ իսկ մարդն է արուեստական պատ
կեր ։ վն որոյ մարդն առաւել ասի ի պատ
կեր Ի.Ն, քան թէ պատկեր նր ։ զոր օրի
նակ, այլ կերպիւ գոյ պատկեր թագաւոր
բին ի բնական որդին իւր, և այլ կերպիւ
ի գրաման, պատկեր Հրդեհն Ի.Ն է բնական
պատկեր Հօր ։ վասն որոյ ասի կերպարան
գոյացուե նր, վն ուներոյ զնի և զնոյն գոյա
ցուի ընդ Հօր ։ ոչ միայն ոչ թագաւորն
և որդին իւր ։ զի նոյ է գոյացուի ըստ էակի
միայն, և ոչ ըստ անհատի ։ որոյ պատճառ
է, զի մարդիկք չինքեանս կարեն բազմա
նալ ։ իսկ Ի.Ծուին անբազմանալի է և ան
բաժան ։ վն այն պարտ է ՝ զի Հրդեհն Ի.Ն
ընդ Հօր լոյս ։ ոչ միայն համանման ըստ բնու
թե ։ այլև ունոյն ամենևին նոյն բնուի ընդ
նմա, սակայն ի Հօրէ ։ վն այն նր կերպա
րանք ասի ։ Եթ ասէն Հովհաննէս Սկեբե
ի վէր նոյն բանի ասէ ։ և յայտ է թէ Ի.Ն
Հօր ծագումն էութե Հօր է Հրդեհ ։ որ է
լինքն անձնաւորութե էութե ։ թէպէտ և
Հօր նման, և ի նմանէ ծնեալ, բնուե ու
նի լինքն զի ծուի ՝ բնութե Հօր ամի, բայց
ի Հայրութենէն ։ ոչ անչիւնելի և մշտնջե
նաւոր է Հայր, և կայ միայ ի նմին ։ որ է ի
Հայր և Հրդեհ, և ոչ փոխ ։ նոյնպէս և Հր
դեհ կայ և միայ յորդիութե մշտնջենաւոր, և
ի Հայրն ոչ փոխի երբեք ։ նմանապէր է
անձին նր այսպիսի լինչ ։ ոչ զի և նա անձ
նաւոր է ։ և չէ կարօտ յումեքէ կատարել
լինիլ ։ նոյնպէս և Հրդեհն ։ և այսու զանայլ

կերպուին յայտ առնէ · և զառաջինն նկա-
տուցեալ ըստ առաջնի տպիոյն : Ա՛րդ՝ զայս
ժամեղ գոյացական լուսոյ, և զՀառապպայեղ
և զնկարագրել Նմ՝ ասէ ձեզ վարդապետս,
թէ ի քեզ բնակելով ով Սբդուհի Ա՛ծնո-
ծին, սրբուհի և արդարուհի բոլոր նմին ընձե-
ռեաց : զի հաճաւոյ նոր մեզ արդարացաք
(ըստ Ա՛ռաքելոյն) առանց գործոց օրինացս։

Եւ նա արար մեզ սրբուհի ի մեզայս։

✻ (Հե) ի Ա՛ղէքսիոյն ջուխ · Հրեշտակ եղէ
նայինս : (Ա՛նանզի զոր Հրեշտակքն՝ բնութ-
անմարմին՝ քան կամաք անձնիշխան · և՛ իբրև
կուսացաք և անչարմարաք ամուսնութ էին ·
Սբդուհի կոյս՝ ընդհօք և մաքրութ գերա-
զանցեալ զՀրեշտակս · և յեղծանելի մար-
մնի՝ պահեալ զկուսութիւն մշտնջենաւոր ա-
նապականութե : Նաև անչարմար եղև ամուս
նական գործոյ · թէ վն ուխտին ողջախոհ
հուրթե, և թէ վն շինմանն ինձա արմատոյ
ցանկութե, և անչարմար գոլոյն արիգործ
պատկին : Նաև՝ վն զոր ինչ ունելն Հրեշ
տակքն, Ա՛ծածնին կոյսն՝ ուներ ընդհօք :
վն այնորիկ թէպտ համանուանաբար Հրեշ
տակ կոչի · սակայն քան զընութ Հրշտկան՝
գերազանցեալ գտաւ ընդհօք և փառաք :
Ա՛յսպէս իմա և զայլսդրն, թէ չեղծոխ
նոց պատէց՝ անմահ Սերովբէ : զի և անմահու-
թիւն Սբդուհւոյ կուսին՝ եր ընդհօք և
ոչ բնութէք :

✻ (Հբ) ի Հոգայնն Նի-ն-ոյ՝ ոսկի ափերայ :)
Պիտելի է՝ զի ոսկին առաւել ի ծծմբոյ
ասի՝ քան թէ ի հողոյ · այլ զի և ծծումբն
սեւ ունի զհուն · վն այնորիկ սեւագոյն խո-
սի ձբ վարդապետս : զի ասի յերկրորդ գրք
քով կենդանեց ընդ գլուխ, թէ ոսկին քան
զարծաթն ծանրագոյն է : և պատճառն է
զի ըստ Ա՛րիստոտելի, ոսկին ևայլ հրահա
լելիք՝ տածին նուազագոյն ի նոսրն և
ի կարմիր ծծմբոյ · և՛ի նոսրն և՛ի սպիտակ
կենդանի արծաթոյ : իսկ բազադրութին նո
րին առաւել համանմանութեանայ ի հաստատուն
թէ ծծմբոյ, քան ի կենդանի արծաթոյ.
վն այնորիկ ոսկին է հաստատագոյն և ծանր
բազգն է : Ա՛րդ՝ ի ձեզ գիրս, բազում տեղեաց
ոսկի՝ զգալեցեալ լինին : Նախ ոսկին Եբէ-
լատայ · զորմէ ասէ Մովսէս Ա՛րդեամն ասէ, թէ
բուսեալ է և ծլելով զոր պատէն (ասէ)
մեծամեծ մրգիւնիք : իսկ Ա՛բէլատայ ասէ՝ զոր
ներքին գնդիկք · զոր յոյնքն Պելլոպոնիդ
կոչեն · և պարսիկք Ա՛զշահրանգ : Ա՛յրկ
քարդն է ոսկին Ավփազեայ · կամ Լեփազեայ ·

ըստ այնմ Երգ · Ե · 11 · գլուխ նորին յոսկւոյ
Լեփազեայ · և առ լաթինս ասի, օփթիմում
իբր թէ յայժ բարի և լաւագոյն · իբր թէ
գլուխ նորին ի լաւագոյն ոսկւոյ : և առ բրն
Պրիդորն նիւսացի՝ զԼեփազեան՝ Քարգմա-
նէ մաքուր, և յայմ չարուէ ամխառն և ան
ընդունակ : և ասէ Պրիդոր՝ ի մեկնութե
Երգոց, ի վր նախասացել տեղւոյն ասէ.
ոչ ոսկին այն առաւել մաքուր է և պատ
ուական քան զայլ ոսկի · նոյնպէս և գլուխ
մեր Ա՛ն : և մեծն Ա՛ր արդեան արգիւնա-
կանն՝ ի վր նոյն Լեփազեայ բառին ասէ,
թէ ոսկին Լեփազեայ, բուսամամբ է և առնիւճ
քան զայլ ոսկի · այսպէս ասաց և վր Եբէ
լատայ ոսկւոյն · ուրեմն մի և նոյն է Լեփա
զեան և Եբէլատական ոսկին : Երրորդն՝ է
ոսկին Ասփերայ · որ նոյն Թուի ընդ Ա՛բէլ
լատայ, Լեփազեայ · քանզի Եբէլա՛ծնած
ի Ա՛լկատանայ, և եղև բնակութի նր և եղ
բարւոյ ի Մասեաց մինչև ի գալ ի Մփռերայ ·
Ծննդ · Ժ · 29 · 30 : զի յայսմանէ Եբէլայն
կոչեցաւ երկիրն Եբէլատ : և թէ Սմփռե
նախ քան զծնունդն Եբէլայ ասէ զԵբէ-
լատ, այն է ըստ այլափոխու : զի վերջին
կոչումն որ յիւրում ժամանակին ասաւ՝ զայն
յիշէ : զի ի Ծննդ յանուանեցաց բնակ ջաց դէ
նեին զանուանս տեղեաց : ոչ ի Ա՛նանէ,
Բանանու երկիր · ի Ա՛ եաւրպիմայ՝ Ա՛ն
արդ : Ա՛րդ՝ ասա Պրիդոր զՍբդուհի Ա՛ծ
ծնին նմանեցուցանէ ոսկւոյն Եբէլատայ,
Լեփազեայ, և Ասփերայ · որ թէ բուսամամբ
է (ոչ ասէ մեծն Ա՛ր արդեան) յիրաւի յար
մար նմանուն առ Սբդուհի կոյս · զի ննա
ի հողայնն արդենտն Ա՛ննայն, ոսկի Սբ
վերական մեզ բուսաւ և ընծայեցաւ առ
ի չանապանուն միւս ոսկեացն՝ որք ի հողայ
հալմամբ ձուլեն : և զի ոսկին պատուական
նագդն է ի մէջ հրահալելեաց · և ծանրու
հաճելի · և արքունական տպոյ ընդունակ ·
անմաշելի և անպակասելի · զի ի հնոյ մէջ
տեալ՝ միայն զնկամուս ժանգս արտաքս ·
զի ոչ յիւրմէ տայ · և ոչ յայլոց առնու · և
զի կերեալ՝ զօրացուցանէ զանդամն, թէ
պէտ ոչ սնուցանէ · վն որոյ ազնուականութ
զնուղ նր հանեալ բմպեն հնութով ինչ առ
ի զկեանս երկայնացուցանել : զի զաւելորդս
ի խառնուածոց և ապականիչ որակութեց
մնչեցուցանէ ոսկին · տնս նմանութեց · է
գրքոյ ՂԵ գլուխ · և օժանդակէ ընդդէմ
բորոտութե : և ընդ արծաթոյ կուանաւ ոչ
աշաւորի, յորժամ միջադրեցեն ջուր · կամ

ղոտուե ։ Ամբ կայսն զբորոտուն մեզաց ա
պաքինե՝ իւրով բարեխօսութե՛ն ։ ոզ և վա
ջակողմեան աճապարն՝ հեղմամբն արուսա
ոճացն իւրոց ։ ոզ ասեն ոմանք, թե նո՛ր ար
տասուցան ողորմելով Ա՛ստ՝ ի դատաստան
տուեալ արար զղջացող և փրկելի ։ Ցասնե
ցուդ՝ զի ի հուր արկեալ ոչ ծխատի ։ և ձե
կայսն ի հուր փորձանաց և երկանց առա
քինութե մնեալ, ոչ ծխոտեցաւ յուսահա
տութե և երկբայութե ։ Ա՛ետասանեցուդ՝ ոս
կեն ի հուր մնեալ ոչ պակասի ի ծանրու
թե ։ և Աբբուհի կայսն ի հաստատութե ծան
րուե՝ ոչ թեթեւացաւ նմանի խենդեշաբար կա
նանց՝ ի մանհոճան Աբդւային ։ Երկոտասան
երորդ՝ զի կռանաւ հարեալ՝ ոչ փշրի ։ այլ
նրբանայ և տարածի ։ և Աբբուհի կայսն՝ կը
ռանաւ չարչարանաց Ա՛ստ՝ ոչ փշրեցաւ
թեթեւամտութե ։ այլ վասն այնորիկ նրբա
ցաւ մտօք ։ և տարածեաց զինքն ողորմութե
ամպարակաև գթութե առ պաշտօնեայս իւր ։
Երեքտասաներորդ՝ զի ոսկին հարեալ՝ ոչ
ջնջե ։ և Աբբուհի կայսն կրելով զցաւ՝ իբր
տեղի, ոչ ջնջեաց զձայն լալականաց՝ ոզ վայլ
կանային՝ որք կոծեին և աշխարհին զորդւոց
նո՛ր ։ զի ոչ գիտեին, թե վախճան այն չարչա
րանացն՝ եր փրկուի ձի ։ և թե յետ մահ
ուան՝ յառնելոց է ։ իսկ ոճ Աբդւային գիտե
լով՝ թե զգայականապես ցաւէր ։ բայց
հաստատ յուսով և հաւատով լուեր և համ
բերեր ։ բայց արդ թեղինքն և պղնձեղինքն
ջնջեն ։ ոզ ևայլ բարեկամ կանայք՝ ի մահ

ՈՒԱՆՆ ՊՐԻ։

* ԵՒ ասեն Բէրմոնդ՝ ընդհատ յա մտքգոյնս
Ա՛ ես մարդարտի, տես՝ իմ երերն ինչ համարին։
* ԵՒ Հեսեաեանն բռաց՝ ծաղկազարդ ծաղկի
Տես զմ պատրիկ՝ իշխ համարին։ ուրանօր՝
և աստ՝ զԱբբուհի կայսն ծաղկի ։ և զորդին
նո՛ր՝ պտղոյ նմանեցուցանէ ։ բայց ոչ ոք ի
մրգոց համանդամանի ծաղկի է և պտղա
բեր ։ իբր թե պտուղ ունիցի ծաղկի գո
լով ։ զի նախ ծաղկին, և յետոյ ծաղկին ի
պտուղ փոխարկի ։ բայց այս ծաղիկս հա
մանդամանի պտղատուէտ ։ և ծաղկին կու
սութե անթառամելի է, որ նմանի միայն նը
ա՛ան ։ որ պտղաբերի հզծաղկին անկորուստ
պահէ։

* (ՀԵ) ԵՒ Հաւոցն Նոխնեաց՝ ճեռ օդհնուէ
Ա՛յս է՝ թե ի հնազդին պատեալ մարդկայինս
քնուէն մնացեալ ի միայն Ա՛ետ օրհնուէ ։
ոզ ասե Եսայ ։ ՀԵ ։ 8 ։ զոր օրինակ ևթէ
մնացեալ Ա՛ետ ի մէջ ողկուզոյ ։ և ասի՛ցեն
ոչ ապականեցից զնա ։ զի օրհնութի՛ն ի նմա
է ։ ևայլ ոչ ոք ։ այլ միայն Ա՛ետ ։ ևայլ
ոչ ոք ։ այլ միայն Ա՛ետ ։ ևայլ ոչ ոք ։ այլ
միայն Ա՛ետ ։ ևայլ ոչ ոք ։ այլ միայն Ա՛ետ ։

հող ։ և կամ հողմ ։ այսպէս ոչ հանդիպի Սբբ
բուհի կայսն ի հոգիս բղջախոհաց, և ապա
հաց, և հպարտից ։ որք նմանին ջրոյ, հողոյ,
և հողմոյ ։ նաև՝ զի պայծառ է ի մէջ հրա
հալելեաց, փայլուն և ձառագայթաւոր
հաստատագոյն և ի հուր եդեալ ոչ ծխոտի
ւն ։ ի ծանրութե ոչ պակասի, և ոչ սպա
ռի ։ և ի ներքոյ կռանի տրորեալ՝ ոչ փշրի
և թաւիի ։ այլ նրբանայ և տարածի ։ և թէ
թեղն կապի նրբագոյն քան զԹուղթ և զբ
աերև ։ նաև՝ ի հանգարտ ։ զի հարեցեալ
ոչ ջնջէ ։ ոզ պղինձն և արծաթն առնեն ։
առ նմանութե ի գրքոյ ինչ գրեա ։ զորս
ի ըստ միոջէ կարելի է յարմարել ի Սբբ
բուհոյ Աբդւային ։ Նախ՝ զի ոսկին պատ
ուականագոյն է ի մէջ եօթն հրահալելեաց ։
և Աբդւային ի մէջ եօթեւտնց գաւսուց եբզ ։
Երկրորդ՝ ամենեն հաճելի ։ և Աբդւային
յամ ազգաց երանեցեալ վն հաճելութե ։
Երրորդ՝ արքունական տպոյ ընդունակ ։ և
ոչ այլ ոք ։ Չորրորդ՝ անմաշելի և անպակա
սելի է ։ ևնա՝ ծնանելով զորդին Ա՛Տ, ոչ
մաշեցաւ և ոչ պակասեցաւ ի կուսութե ։
Հինգերորդ՝ ի հուր մնեալ զժանկ ար
տաքս ոսկին ։ և Աբբուհի կայսն ի կէտ յբ
ղացման՝ արտաքսեաց զժանկն սկզբնական
մեղաց, և ծնաւ մանրապէս ։ վն այնորիկ
ասաց Սողոմոն ։ ամենևին գեղեցիկ ես մեր
ձաւոր իմ ։ և արատ ինչ ոչ գոյ ի քեզ ։
Վեցերորդ՝ զի ոսկին ոչ տապ յիւրմէ ։ և
ոչ առնու յայլմէ ։ և Աբբուհի կայսն զանձ
խախտ կուսութե ոչ տապ ումեք ծնողաց, և
ոչ առնու զայլոց բեկումն կուսութեան ։
Վեցներորդ՝ զի կերեալ զօրացուցանէ զան
գամն ։ և Աբբուհի կայսն ծաղկի ։ և զորդին
նո՛ր՝ պտղոյ նմանեցուցանէ ։ բայց ոչ ոք ի
մրգոց համանդամանի ծաղկի է և պտղա
բեր ։ իբր թե պտուղ ունիցի ծաղիկ գո
լով ։ զի նախ ծաղկին, և յետոյ ծաղկին ի
պտուղ փոխարկի ։ բայց այս ծաղիկս հա
մանդամանի պտղատուէտ ։ և ծաղկին կու
սութե անթառամելի է, որ նմանի միայն նը
ա՛ան ։ որ պտղաբերի հզծաղկին անկորուստ
պահէ։

* (ՀԵ) ԵՒ Հաւոցն Նոխնեաց՝ ճեռ օդհնուէ
Ա՛յս է՝ թե ի հնազդին պատեալ մարդկայինս
քնուէն մնացեալ ի միայն Ա՛ետ օրհնուէ ։
ոզ ասե Եսայ ։ ՀԵ ։ 8 ։ զոր օրինակ ևթէ
մնացեալ Ա՛ետ ի մէջ ողկուզոյ ։ և ասի՛ցեն
ոչ ապականեցից զնա ։ զի օրհնութի՛ն ի նմա
է ։ ևայլ ոչ ոք ։ այլ միայն Ա՛ետ ։ ևայլ
ոչ ոք ։ այլ միայն Ա՛ետ ։ ևայլ ոչ ոք ։ այլ
միայն Ա՛ետ ։ ևայլ ոչ ոք ։ այլ միայն Ա՛ետ ։

թէ մի՛ ապականեր զգա · զի օրհնուի՛ ինչ
պ՝ի գմա ։ և ահա այս Ձիւս օրհնուե՛ի
նախնեաց հարց մերոցեալ , եղև Արբուհի
Ի՛ծածինն ։

✻ (ՀԲ) Յ՝ոլսէն հանգարձ՝ ամպ անչխոյէք՝
Հանգարձ և մեզմ՝ ցօղ ի՝ Տօրե Ի՛ Յ ծննեալ՝
ի՛ Արբուհն Ի՛ Յ · որպ՝ ամպ անձրեւօղ և ցօ-
ղիչ՝ եղև ներ Ի՛ծածինն ։ այս եր մոգքրիկ
առնին՝ որ ի ծովէ առնուր զջուր, յորմէ հո
սեցաւ մեծ անձրեւ · առնոյս այս եր Արբու-
հի կայան · որ յ՝Ի՛ծային ոկկնառնոս ծովէ ի
Հօրե եաս զջուր · զ Արբի ներ միածինն, Հո
սեաց յերկիր, որ եղև անձրեւ մեծ · ՅԱպոս-
ՅՇ · 44 ։ այսպես ասի Հ՝երդս շարակը-
նեն, թէ ամպ Թեթեւ և լուսաւոր, որ զանձ
րեւն կենաց ի՝քեզ հեղեալ ի յերկնային ծո
վէն · զոր հոսեցեր ի յերկիր բանաւոր ։

✻ (ՀՀ) Ա՛բեռն ծաղ՛ն՝ անն ապխոփոյչ ։
Ա՛րե արդ արուեստ ՝ կ՝ Ա՛ն · և անն ալեռս՝
Արբուհի կայան ։ զի Որդին Ա՛Յ, ոգ զձայ
ուսգալ անպարագրելի, ի բոլորակի իւ
րում իբր յենթակայսամ՝ի Արբուհւոյ կու
սին բնակեցաւ ։ ոչ ոգ զձառագայթ առ
արեգական · զի ըստ այնմ՝ Արդին ի՝ Հօրե
ծննդի · այլ ըստ առնման մարմնոյ · ոգ թէ
արեգական ի հայելւոյ ։ զի ոգ Ձառագայթն
անպարագրաբար պարագրի · այսպես և Ա՛ն
Ի՛ յարգանաւն Լուսին ։ Լրիվ գիտելի է՝
զի ան անունս՝ կ՝ հոմանուն, որ ներ անկ
զանն աղբեր · զանն աչաց · և զանն մատա
նայ ։ ըստ առաջնոյն՝ Ա՛յրն Ի՛ Ե՛ ան
աղբեր բանին իւրոյ ։ ըստ երկրորդին՝ որ զա
անն աչաց՝ կ՝ ընդունակ լուսոյ արեգական ·
այսպես և Արբուհի կայան՝ Ա՛ն ։ ըստ երրոր
դին՝ ոգ ան մատանայ՝ կ՝ զարդ ոսկւոյ ·
այսպես և անձն բանին Ի՛ Յ՝ կ՝ զարդ ա
ռեալ մարդկութեն · զի ոգ չականէ և չա
կաց լինի մի մատանի · այսպես Ի՛ծուէ և
ի՝ մարդկուէ՝ մի միայն Ի՛ս, անչափոյ մի
ասնուրեաւ ։ նաև՝ զի ոգ արեգական ի՝ բոլո
րակէ անօթոյն իւրոյ ի՝ժէզ թափանցէ զձա
ռագայթ իւր · այսպես և՝ի բոլորակէ Արբ
բուհւոյ կուսին ծագեցաւ Ի՛ս՝ կամ թէ
նմանեցուցանէ զԻ՛ծածինն կոյս եմնաս ա
կան · որ ի ծագիլ արեգին փայլէ՝ ոգ զնա ։
✻ (ՀՂ) Ա՛ երկոցեալ այծոյն՝ ասալ առաջ
պ՝ ։ (Ա՛սպ առաջոյ , և գուշակ՝ և նախըն
թաց արեգական՝ կ՝ լուսաբերն ։ որև արու
սեակ և այլ աստղ կոչի · քանզի գիշերոյ՝ երբ
զև սևաւոյ՝ հանդերձ մ՝ թագուցեալ ին , որ ի
ձեռ լուսոյ յայգուցն՝ սկսանի մերկանալ ։

կիսաձարն ։ որ այդ ոյժ առաջ ասի Ի՛ծածին
կայան ։ զի ոգ նա՝ այսպես և Արբուհի կայան
նախընթաց եր գալստեան Ձմեռաբեր արև
գականն ։ Ի՛ն ։ Ասաւ ասէ Լուս ։ Ձայս ։
ՁԵ · 16 ։ ի վե այնմ, ես եմ աստղ պայծառ
առաւօտու · ես եմ արուսեակ գուշակաւորը
մերձենալ արեգական · ոյ կենաց՝ և երա
նեալ փառաց ։ նաև՝ զի լուսաբերն խորով
պայծառութեն՝ ցուցանէ զպայծառութիւնն
արեգին · և ի քան զամ՝ աստեղս լուսաւորը
և պայծառ · և հիւանդեաց և Ձանապարհոր
դաց աւետաւոր · և գիշերային ծանրուե
թեթեւացուցիչ · որոց՝ յարմրուեն է գիւրին ։
✻ (ՀԶ) Գ՝ելէյային տիւն՝ խառակ բիբլրա
նոց ։ (Ա՛ոճի թէ միայն վե խոստուե՛նմ
նեցուցանէ աքաղաղն ։ զի գիշերային մը
թուե ուրացուցեն Պետրոսի՝ Ձայնն աքա
ղաղին եղև յիշեցուցիչ գուշակմանն ։ Ի՛ն ։
այսպես և ամբն որ ի՝ քուն թմրութե, և ի՝
մէջ մթութե մեղաց գտանին · Արբուհի
Ի՛ծայինն՝ լինի նոց զարթուցիչ քանզի ծննդ
գեամբ իւրով՝ իբր ի գիշերի մեղաց ազատ
ցելոց՝ եղև խառնակ բիբլրանաց · աւետե
լով զարձմանէ արեգական ի խորոյ Ձա
րական ծոցոյ՝ ի մարդկայինս բնուե ։ զի ա
սի , թէ աքաղաղն յառաջոյ Հարթուենէն
զեպ պարեգական սկսանիլն ի՝ բարձրանալ՝
և Ձգնել ։ այսպես պատճառաւ ծբ Լուսին,
մեք խոստացաք թէ բանն Ի՛ Հանգերձեալ
է ի խորոյ Ձայրական ծոցոյ բարձրանալ,
և երևիլ մարդկային կերպիւ ։ Ասաւ ասէ
ձ գրքոյ կենդանեաց նէ գրեա թէ, աքա
ղաղն Ձնդաւէ վաղ՝ գիշերոյն՝ և ապա թէ
Ձայնե ։ և թէ՝ Ի խոր գիշերի՝ առաւել Ձայն
արձակէ · և յառաւօտեան պահուն մեղմա
գոյն ։ Ա՛յսպես Արբուհի կայան՝ ի խոր գի
շերոյ մեզաց ի՝ մարեալս՝ առաւել զարթու
ցանէ ի գիշեր , քան թէ զներելապես մե
ղաւորն իւր ի գեմ լուսոյ ։ վե որոյ նոցա
լինի խառնակ բիբլրանաց ։ Զարձեալ ասի, թէ
աքաղաղն ցկտոյս իւր ի՝ թեթեւով՝ կինքն զա
Թուեն ցուցանէ ։ և առ ի՝ Ձայնել կինքն զ
բացուցանէ ։ զի՞նչ է խթանն կոգին, եթէ
ոչ գիտուն սրտի Արբուհւոյ Ի՛ծածինն, որ
զմարդկան սիրտն սրտրէ՝ ի՝ վե մեղաց թեմ
բեցելոց ։ և զօրեղապես Ձայնէ ի՝ մեղաց
գարթնուլ, զի կ՝ խառնակ բիբլրանաց ։
Լրիվ՝ նոյն գրքոյ Ղէ գլուխն ասի, թէ աք
ղաղն իւրով օծեցեալքն , յառաջոյ
և ի բուենոյ (որ կ՝ փօրսուն) աներկիւղ
ման ։ իւր աքաղաղն՝ կ՝ Ա՛ն · զի խալ թա

բական օրինացն, թէ ինքեամբ. եթէ Ա.Ն.Հ
որդւով իւրով։ Նաև զի որպէս մարդ՝ զգայց
մունս մահուն՝ ի ձեռն գրոյ և տառի յայտ
նէ. այսպէս և ներտրամադրեալ բանն՝ ի
միտն Հօր Ի.Ի, այսու տառիւ հգրով ձե
ացաւ և ճառելի եղև։ Ա՛ն որպ ասէր Պո
ղոս, Ընդ. ա՛. բազում մտասքիք և բազում
օրինակք, կանխաւ խօսեցաւ Ի.Ի՛ ընդ Հարս
մեր մարգարէիւք. իսկ ի վախճան աւուրցս
այսոցիկ, խօսեցաւ ընդ մեզ որդւովն։ Ո՛ր
ձեալ՝ ստուերական օրինացն Սինայեան՝ Հիշ
մարտապատում տառքն էին տան պատ
գամիցն, որով մարդ՝ ի ձեռն նոցա առնելոց
և հրաժարելոց ներհմտանայր. և այն էր
գրեալ՝ ի քարեղէն տախտակն։ որպ առա
ջինն խորտակեցաւ. և երկրորդն մնաց։ Ա՛ն
որպ և Աբդուհի կայն յերգս շարականին,
կոչի անդրանամատեղի տախտակ՝ տառ ինչ
Սինայական օրինաց. զի ղՀ՛ն ամփոփն ի
կապես մարմնով՝ ի յինքն կրեաց. ոչ և քա
րեղէն տախտակքն՝ զօրէնս պատգամացն
Ի.Ի։ զի ոչ այն տախտակն՝ կրեր զբան պատ
գամացն Ի.Ի յինքեան. այլ զնա և այս՝ զան
նաւոր բանն Ի.Ի։ Ո՛րձ՝ այն տախտակն՝
անզգայօրէն թարգմաներ զկամս Ի.Ի բայց
սա՝ խմանալապէս և զգայականօրէն զհա
ճոյն Ի.Ի՝ ծնեալ՝ ի յինքենէ բանիւն Ի.Ի։
Նշ կամ զի Թոռնաբանուն անուանն Սի
րիամբ (ըստ կարծեացն ոմանց Սինայեան քա՛ր
Թոռն) գոլով զուգաթիւ աւուրց դարուց
անցելոց. Ա՛. դամպ մինչև ի Ա՛ն, որ լի
նին Եռեր՛նեք ամք։ այր՝ ի լրման նոցն Թոռ
ոյն՝ յղացաւ բանն Ի.Ի՝ ի ինմանէ. և ստուեր
րական օրինաց (Թոռնաբանութ անուան իւ
րոյ) Աբդուհի կայն եղև պատ ճշմարտաճառ։
մեկնելով և թարգմանելով, թէ լրումն ան
ուանս իմ Թոռնոյն. եղև՝ և ի՛ լրումն ժա
մանակի, առաքմանն բանին Ի.Ի։ քանզի Ի.Ի
կամեցաւ՝ ժամանակ մարդանալոյն Ա՛ն.
կացուցանել՝ ի լրումն Թոռնոյ անուանն Սի
րիամբ։ Թէպէտ Լուսա՛՛ գրէ՛ Թոռ
Ա՛.դամպ մինչև ի ծնունդն Ա՛ն։ ուրեմն
Աբդուհի կայն, թէ համարով անուանն, որ
եղև լրումն ժամանակի. և թէ օրինակաց՝
և գուշակութեանն մարգարէից Թարգման լի
նելոյին, եղև ստուերագրութեանն մարգարէից
տառ՝ և գիր՝ և բան Ճմարտաճառ։ զի ոչ
տառիւք և գրովք կազմի բանն. և ի հե
ռաւորս առաքէ զնիստս բարեկամաց. այս
պէս և Աբդուհի կայն եղև քարեկամ. նա
մակ, և անդրանամատեղի տախտակ ծանու

փնակ է անուն նո՛ր. որ եթէ ոք օճանիցէ
ընդհիւծ նոր, յառիւծէն սանդի անկասկած
լինի. վա՛յ այնորիկ և փրկիչն՝ երկնոտ աչս
կերտացն երևելով ասաց, թէ ես եմ, ա՛ր եր
կնչիք։ և առ ի՛նել ասէր, թէ ա՛ր երկնչիր
ծառայ իմ Յակոբ, և սիրեցեալդ իմ Իսրա
ել. եթէ անցանիցես ընդ ջուր, ջուրք ղքեզ
ա՛ր ողողեսցեն. և եթէ անցանիցես ընդ հուր,
հուր ղքեզ ա՛ր կիզցէ. զի ես ընդ քեզ եմ
ի փրկել ղքեզ։ Յարձ՝ ասէ նոյն դէմսէն,
թէ աքաղաղն երկնչելով յարծուծան և՛ բա
զէն, զա՛ր անդ ի կերակուրն սեղմէ, և ըզ
մինն ի յօդն. զի զգալ արծուծին և բազէ
ին առեալ։ Աբդուհի կայն ուսեալ և հմուտ
գա՛ր Ա՛ն, որ է կերակուր հոգւոյ. և ըստ
այնմ վեսային Ա՛ն՝ ասէր առ Հարան Հո
գևոյն ձեզ, և առ մեզն իւր, թէ սրտացու
ցեր զիս միով ականջք քով. Երգ. գ. ՝9։ և
զմինն առ հետան սաղմոսի, առ ի գգուշալ
նալ ի դարանակալուէ նո՛ր (ըստ այնմ, թէ
ես ննջեմ, և սիրտ իմ յարթուն կայ. Երգ.
Ե. 2) թէպէտ ապառն էր յամ կրից. բայց
զգուշանին՝ ոչ զանց առնէր, տայով մեզ
օրինակ։ Յարձ՝ ասի նոյն գրքոյդ Ե՛ղբա,
թէ աքաղաղն կրէ ի փոր իւր զպատուա
կան քար մի, ալէքքօրիում կոչեցեալ, որ է
խոտոզ Թաչն. վա՛յ որպ առիւծն չոյժ երկն
չի ի նմանէ վա՛յ քարին։ քարս այս՝ էր Ա՛ն
կրեալ յորովայնի Աբդուհիայ կուսին. յոր
մ՛ առաւել երկնչէր սատանայ։ նաև ասի, թէ
առիւծն ի սպիտակ աքաղաղէն առաւել
երկնչէ։ իսկ զի՞նչ առաւել սպիտակագոյն
մաքրութ և կուսութ, քան զի՞ծածկին։ և
մի ոք ասիցէ, թէ աքաղաղն արուկան է. և
ոչ պատշաճի լինել օրինակ Ի՛ծածկին։
Ասեմ, թէ և Ի՛ն մերոյ Կ՛ին, ձե Ի՛ճետս
բանն կին անուն կոչէ, ի ինդրել Ճշդաւոր
մարդկին զկորուսեալ դրամիկն մարդկայինս
բնութ։ Յարձ՝ գիշերային մոռին կոչէ զժա
մանակն Հին օրինաց. որպ վերջացմանն խոս
նակ ճաճեւոտուս բերկրանաց՝ եղև սուրբ
Հոգւոյն, պատշաճաւոր նորոյ օրինաց և Ա՛ն
գալստեանն։

✻ (Հը) () ինչն ստուերի՝ պատ ճշմարտա
ճառ։ Ա՛նպէս զբաւորս հանդերձելոցն
բարեաց ունելին օրէնքն, և ոչ զինչն կերպա
րան իրաց. Երբ. Ժ՛։ իսկ Աբդուհի Ի՛ծա
ծինն՝ նոյն ստուերագրութեանն յատկագոյն
Թարգման և մեկնիչ եղև. ցուցանելով՝ թէ
այնք ամքն՝ նկատմամբ իւրով ստուերագրե
լին։ զի նա եղև Ճառօղ Ճմարտութ՝ ստուե

ատեր փաղանգուն։ Ընծեներորդն՝ ողը մուն և գիծածուն։ Դրանչ՝ նախատուհ ծին մերկութեն՝ փառք անկողոպտելի եղև Սրբուհի կոյս, որդւոյն Յ. ղմծրին ըզ գեղուկանելոյն։ և նոր աղբատութեն, այն պիսի փառաւոր դուստր պարգևիլով։ զի ոչ մեծ փառք էր Յեսսեայ՝ Դաւթի նը ման փառաւորը որդի ծնանիլն, և Թագաւորի հայր կոչիլն։ այսպես մեծ և անկողոպտելի փառք էր Յ. դաման Սրբուհւոյ կուսելն նման դստեր հայր լինիլն։ Քաւսի ոչ Յուդիթ միայնակ փառք եղև հրեից, ոչ ասաց Յակովբ քահանայն, թէ դու բարձրուրէ եղիր, դու ցնծուրի լեր, դու պարծանք ազգիս մերոյ։ Յուդիթ. ԺԵ։ ։ ընդդիմակ այնորիկ՝ Սրբուհի կոյս եղև բարձրութեն, ցնծուրի, և պարծանք բոլոր մարդկութեան։ վանաճանդ նախատեցինն։

✻ (Ը) Ա ղաւթիւ) անխնայ մօրն՝ ափըղէչ փաճառքեն։ (Ջի նման ասացաւ՝ ցաւոք և արտմուք ծննդիս որդի, իսկ ամ վերկունս նորա եբարձ, անցաւ ևզրաբարձալն ծնելն ղեամբեն, և եղև նման ցաւաբարձ վճակ։ և ափոփէչ յանկծիւղ արտմութեն։ զի ոչ ի ծննդեանն Յօհաննու բազումք խնդացին, այլ ոչ ի ծնանիլ սորա զՅն մեր Յն։ բոլոր ազգ մարդկան։

✻ (Ղ) Ա ղբատաց նոցին խաւարեալ։ Ա. յանիքն, եթէ ոչ ունէին հայր ի ծննդենէ, ինչպես ձայն խաղաղեալ։ ուստի որդիք նոր հովիւքն, և ի բեք մոգքն, քանզի զորդի մարդկան առ հաճատեցան խաղաղել։ և միայն նախանձուն Հերովդէս և հետեւողք իւր խռովէին զայն։ մինչ զի կամէին հրձիգ լինել։

✻ (Ճ) Ա. բոլչին ծայր և պղեր։) Ա. յանիքն, որդւոյն Ա. Յ, անձնասէր բանիւն Հօր։ մերոյ բոլոր բնութեք մայր։ և անհայեցն՝ հատանելի բնութեք ծնօղ։

✻ Ա. ինաւթելին յանդիմնէր։) Ա. յանիքն, այնմ որ ամենակալն է, և ամէից շարակալու և պահպանօղ հնախահինամիջ քնդ Հօր և Որդւոյն Ոգւոյ, զոր նմին յառնիկէ, ըմ խնայ մօղ և տաճօղ։

✻ Փոռոտոտրոլին գիեցոցիչ։) Ա. յնմ, որ զերկինս ստեղծօք։ զօդն թռչնօք։ զերկիր անկօք և կենդանեօք։ և զջուրն լողակօք։ և զմարդն բանականութեք։ և զիրեշտակն իմացականութեք զարդարեալն է։ դու նմին՝ մարմնով և մարմնական հանդերձիւ զինչ ցոցիչ եղեր։ ևս՝ ի վերինոց օրհնեցեալն է,

ցիչ բոլոր Տն՝ խորհրդոյ մարդեղութե բան նին Ա. Յ։ վն որոյ՝ ոչ գնիւթ և զպատճառ այսքանիցս բարւոյ (ասէ) օրհնեալ ես դու՝ ի կանայս։

✻ (Հթ) Ա. խոտորելին ուղիցելոյ՝ փառ ան խղդոտելի։ (Ա՛ն զվգալի մերկութեն Ա. զա մայ ասէ։ այլ զ՝ի հնարհայ մերկութենէ։ Ա. խտելի է՝ գի ասէ Կուռ՝՝ ք գրութ. նէ. Ա. ննդոց. ի՝մի այնմ, հեղին երկոքեանն մերկ՝ և ոչ ամաչէին ասէ։ գի՝ ի կացուն անմեղութե, ոչ էր վտվաշտութի և ցանկութի։ գի յայսմանէ ծնանի ամօթն և ապտկառանքն, եթէ անդամքն՝ չրս թագաւորի վտվաշտուհին՝ այլոց բացցին և մերկ ցուցցին։ և ոչ ևս հաճանի ասել, որք ասեն՝ ի տեղի հանդերձի՝ գոյ գ՝ Յ. ժայն պայծառութեն և փառք, ոգ եղև Ա. կնէսի և այլոց Կուսանաց։ զորս Ա. Յ ծածկեաց։ մինչ մերկամարմին ածելք եղեն՝ ի պոռնկատունս։ և համոգ՝ի չարութե։ և ոչ ամօթ՝ ոչ ցանկուն։ ոչ ցուցո՝ ոչ պիտոյ հանդերձ և ըղձ։ բայց ըստ ոչ եմ՝ (ասէ) գերազանցուհի մարդոյն՝ ի կացուն անհագութե՝ Ա. ախ՝ եր լի խմաստուին։ Երկրորդ՝ ընտրեալ և բարեկամ Ա. Յ. և Ա. Յ։ Երրորդ՝ ակընծայ կան արդարոն։ Չորրորդ՝ անմահութե և անկրեութն հոգւոյ և մարմնոյ։ ոչ նոքա քեն (ոգ ե՝ ի փառաւորեալ մարմնեան ե՝ նել արտաքին։ մանն ինչ՝ ինձ խախնամութե Ա. Յ. և մանն ինչ՝ ի խտիր մուն։ և՝ ի նախատեսութե մարդոյն։ որով՝ ի ձեռաւակարաց՝ ինքն զդուշանայր։ և այսոքիկ են յինքեան մարդում։ իսկ երիք միացեալքն արտաքոյ մարդոյն։ Ա. Երիցերորդն՝ ընտ կութե՝ ի դրախտին։ և ուստուն՝ ի կենաց ծառոյն։ Ա. եցերորդն՝ յատկական հոգն Ա. Յ վմարդոյ։ Ուստի հետևեր եօթնեք րորդն՝ թե մարդն ոչ կարեր ցանկալ, և ոչ ներեւլապես մեղանչել։ ոչ մելորիլ, և ոչ պատրիլ։ Ա. դ յայսցանէ մերկացեալ մարդն առաջին Սրբուհւոյ կուսին միջնորդութե ղեկեալ անկողոպտելի վտառք զՏն մեր Յն։ և նաև ընդդիմակ մերկուհն այնորիկ՝ եօթնեակ ընտրհալի վերարկուաւ պարգևացաւ՝ սբօվեցաւ բնուհս մեր։ Ա. խակինն եր՝ կուսուին։ Երկրորդն՝ համբերուին։ Երրորդն՝ ապաշխարութե։ Չորրորդն՝ մարտիրոսուին։ Հինգերորդն եր՝ ծաստպահութե։ ժուժկալուին։ և մարմ ոյ մահսյուցցուն։ Վեցերորդն՝ աղքատուին, և փա

տարեկն ՚ի յետոնամնացեալ մեռանելոյն ։ եւկատ
ոչ ասի ՚ի կանոնադիրս լաթինասցաց , թէ
կռանին ե վերջին կամացն արդար վհուս ։
վե՛ անօրէնութե՛ ամ ընչից իւրոց յետ մահ
ուան ։ զի ըստ Ա՛ստաթելոյն ։ կռակ յետ մա
հուն հատուցումն ե ։ Եբր ։ թ ։ 17 ։
Ա՛րդ ՝ ոչ վարդապետս նմանեցուցանէ զՍրբուհի կոյս անջնջելի կռակի ։ զի ոչ
գմարդկան հաստատեալ կռակն ՝ ոչ ոք կա
րէ անարդել ։ և ոչ զայլ հրաման ՚ի վեր
տալ ։ Գաղ ։ գ ։ 15 ։ այսպէս և ոչ ոք կարէ
զայս Ա՛ծային կռակս եղծել ։ ոչ թէ չլինի
յն մարդկան բարեխօս , և ՚ի մայր ։ Ա՛րձ՚
ոչ կռակարան և տախտակ քն օրինաց ե ին
քարեայ (յորում արձանագրել էին պատ
գամքն Ա՛՚Ա օրինաց) այսպէս և Սրբուհի
Ա՛ծածինն ՝ եղև տախտակ օրինացն Ա՛՚Ա ։
յորոյ արգանմն ՝ Հոգւով Ա՛ծով անձնաւորո
բանին Ա՛՚ ՝ մարմինն (կամ ՚ի կինքէն) գրե
ցաւ անեղծապես ՝ միշտ լինել բարեխօս
վե՛ ազգի մարդկին ։ որ եղև արձան հաստա
տուե ևմահան ամրուե պաշտօղաց խրոց ։
Աստուծ զնմանէ ասաց Գաբ՚ել ։ կացցե դըշ
խայ ընդ յոջմէ քումմէ ։ կացցե (ասէ) և
ոչ թէ նատցի ։ զի բարեխօսողին ՝ ոչ է պարտ
նատիլ ։ այլ ՚ի կանգուն կալ և աղերսել ։ և
արձանին ոչ է պատշաճ ընկղմանիլ ։ այլ
յերկրի անկիլ զաւ՚ի վեր և կանգուն ։ Իսկ
մակագիծ ասելին է , զի ոչ եթէ բնականաբա
քարեայ տախտակ եր ձե Կայոն ։ և կամ
զպատկեաս արձանի նման զգեր գրոշմե ալ
յինքեան ։ այլ նմանօրէն և ձևողականաբա ։
գրել ուներով յինքեան զանձնաւոր բանն
Ա՛՚ մարմնով ։ Ծոմե՛ի թէ ՝ կոակ մակագիծ
պարտ եր գրիլ ։ և ՚ի գրչաց սխալեցեալ է ։
քանզի տախտակք օրինացն ՝ մատոմբն Ա՛՚
գրեաք եին ։ Ո՛րինաց ։ Թ ։ 10 ։ Ա՛երևին և
Սրբուհի Ա՛ծածինն եղև գործ մատանցն
Ա՛՚ ։ յորում արգանտի՛ ոչ թէ սոակ բանք
օրինաց ։ այլ անձնաւոր բանն Ա՛՚ գրիլոց
եր ՝ և ձևանալոց մարդկայինս բնութ՚ , ան
բաժանելի միաւորութ՚ ։ որպ այս յաւիտե
նական անձնաւոր բանիս , տախտակ քոյ
րեղէն և անխորտակելի ՝ եղև արգանտ մե
Կուսին ։ գրիչն եղև Հոգին Սե ։ և մե՛ան
և Թանաքն եղև արիւնն Կուսական ։ Ա՛և
բեւն այս տախտակս կռակի նորոյս օրինաց՝
եղև և մնաց ՚ի յաւիտեանս յաւիտենից ան
խորտակելի կուսութ՚ ։ և անեղծ պայմա
մնաւոր ՝ արձանն և բարեխօս մարդկան առ
Ա՛՚ հաստատեալ։

գու նմին գրչիլ խնամով և մեուցիլ գոտար։
*(ձէ) Ա՛ննիւթեալ գործոյ ՝ լուսալից աչօք
նկատեալ պեաղ։) Ա՛յլոյն , անքուն ակամբ
աւ Ա՛՚ նայօղ ևնկատօղ ՝ բոլորապես լու
սաւորութ՚ մի ես ո՛վ ընբ Կայս ։ զի գու բե
բանիւն Սողոմնի ասացեր ,թէ ես ննջեմ ,
և սիրտ իմ յարթուն կայ ։ Եբդ ։ ե ։ 2 ։ կամ
թէ ՝ գու աննինջ աչօքն Ա՛՚ նկատեցեալ՝
մեկ գեղեցիկ տեսակ մի ես ։ որ ՚ի քեզ նկա
տելով ՝ Հայրն Ա՛՚ ձևակերպեաց զանձև
բանն իւր , իբրև յանարատ հայելւոջ մի ։
զորոյ ՚ի քեզ յուցանես զանհամեմատ գե
ղեցկութե՛ հանգամանաւն ։ և ըստ որում ծը
նեալն ՚ի քէն որ գեղեցիկ ե տեսլեամբ ,քան
զմա՛՚ որդիս մարդկան ։ գու նմին ըստ մար
մնոյն՝ տոե՛ծ ես գեղեցկութե՛ն ։ զի այլ ՚ի
նա նկատեն , իբրու դաղափարաբ լմնանան
գծնողիդ ևնախատիպ զաննման գեղեց
կուն ,թէ չէ զարմանք ՝ որ այսպիսի գեղե
ցիկ որդի լինի ՝ յայսպիսի գեղեցիկ մօրէ ։
և ըստ այսմ՝ առընչակից ես որդւոյդ գեղեց
կուն ։ քանզի ոչ միայն ՚ի բնական բարիս
գեղեցկութե՛ ։ այլև ՚ի բարեպաշտական գեղեցիկ
բարս քո խոնարհութե՛ ։ ըստ՝ և Ներբադեն
դիսմամբ հայեցաբ Հայրն Ա՛՚ (ոչ ևգու
ասացեր , թէ հայեցաբ ՚ի խոնարհութե՛ն ա
ղախնոյ իւրոյ) յուսալեր և անքուն աչօք և
գքեզ արժանի ևուես մայրանալոյ որդւոյն
իւրոյ միածնի ։ առաւել քան (զծառայն
Ա՛բրահամու) ընդ ևնալեալ ՚ի Հռեբեկայ
նայելով , առ ՚ի հարկանացուցանել զնա որ
գայ Տ՛ն իւրում ։ Ծննն ։ ԻԴ ։ 21 ։ ուրեմն
գու արժանի նկատման ՚ի Հօրէ Ա՛՚ , մե՛կ
գեղեցիկ տեսակ մի եղեր ։ որ զանհնարին քոյն
Ա՛՚ , տեսակացուցեր մարդկայինս բնութ՚ ՝
և գեղեցկութե՛ ։ զի տեսանին առնանի ատա
՚ի տեղի գեղեցկուե ։ ոչ և գուե հիկն ըզ
գեղեցկին ՝ տեսկօք կոչեն և Ա՛ևրաբ ՚ի՛ղ
21 ասե ։ որպս արեգական ծագեալ ՚ձի ՚ի
բարձրուե Ա՛՚ ։ այսպէս կնոջ բարեպ տե
սակ ՚ի զարդ տան նի ։ իբր թէ կնոջ բա
րեպ գեղեցկութե՛ն ՚ի զարդոց և ՚ի գեղեց
կուե տանն յայտնի լինի ։ այսպէս Եսայի
Ծգ ։ 2 ։ զգեղեցկուե՛ն Վ՚ի՛ ՝ տեսիլ կոչե ։
*(ձէ) Լոակ մակագիծ , անեղծ պայմանաւ
սէյն հաստատեալ։) Ա՛՚յս է ոչ կռակ նորոյ
ուխտի ։ ըստ նմանութե՛ երկրորդ տախտա
կին Ա՛՚մխոխ ։ որ անեղծ մնաց , և ոչ ջախ
ջախեցաբ ։ Ա՛՚ ՝ կոչին ե վերջին հրաման
՚ի վե՛ սեփական ընչից , վկայութ՚ և դաշամբ
հաստատեալ անեղծ յետ մահոմանն ։ և կա

նմա հաճասար ունեցաւ զորդի, ակն ընդդ
դատաւ Նօր Ա.Յ ։ զի նա յաւիտենական ծնե
ննգեանն սկիզբն կր ։ և սա ժամանակաւո
րին ։ կամ թէ Նօր Ա.Յ հաճասարեցաւ,
զինքն մի բանին ծնանելով մերովս բնութ ։
Աստ ։ Ր՚ն որպէս զթաթի կշռոյ գտաւ ՚ի
մէջ Նօր Ա.Յ.և մօր իւրոյ՝ Աբրահաց Ա.Ջ
ածնին ։ որ եղև Ա.Ջ-ամայրն՝ Նօր Ա.Յ պատ
կեր կոչնան ։ զի ոչ նա առանց մօր ծնաւ
զբանն, այսպէս և սա առանց Նօր ։ նա հա
մագոյակից ծնաւ ըստ Ա.Ջ-ուն զորդին, և
սա համագոյակից ըստ առեցեալ մարդկու
թեն ։ զի անդ որքան Նայրն Նայր ։ ընդ
նմին և Աորդին Աորդի ։ և սոյն որքան Սայրն
Սայր ։ նմանապէս և ըստ առընչուե և Աո
րդին Աորդի ։ զի ըստ միարուե և որդեխոնե,
հաճասարք են ժամանակաւ ։ Աւրեմն կէ
պէ՞ս կ՚ասուցեալ ասեն կ, զի որպէսի կերպիւ
Նայրն Ա.Ջ ՚ի յաւիտենից ծնաւ զորդին ոչ
զբան և ոչ զձառագայթ ։ նմանապէս և սա
ըստ ժամանակի ծնաւ զինքն Ա.Ջ
մարմնով՝ ժամանակաւորապէս ։

✻ (ՁԷ) Ա՚ելիա պօղոս-ենան ՝ հիւ-ենիւ քաղ
կացեալ) Ըսր օրինակ թեթև գոլոշիքն և
լեալ յերկրէ, բաղկանան և ամպ ձևանան։
այսպէս և գու (ասէ) ով ծը Ա.Ջ-ածին՝ ամպ
թեթև գտար յերկրաւորս ցանկուեց, ևվա
ռարեաս Ա.Ջային բոցոյն ։ Ղարձ՚ ընդնա
պօղոս-ենան կոչէ զՀոգի նր։ և հիւ-ենիւ քաղ
կացեալ զմարմինն։ զի նր հոգին թեթև ապա
կր ։ զի առանց ակզբնական մեղացկր ։ և
մարմինն ազատ կր յամ ցանկուեց ։ և ընդ
հիւ զպատասխալ և կամ զի նա թեթև ամպ
կր ՚ի մեղաց ։ բայց բաղկացեալ և լի՚ կր
հիւթիւ ընդհաց։

✻ Տաս պօղիքեան ՝ պղնձ ձնացեալ ։)
Ա.յսինքն, ոչ խառնափնատր և անվարժից
գրեցեալ դերոց նմանեալ ։ այլ իբր տողիւ
ևատղաշարիւ և քանոնիւ Նդեալն ծիլ ձև
ացեալ ։ իսկ պօղիքեան ասե ։ իբր թե մար
գարտաշար և հատ հատ գրոյ նմանեալ ։
✻ (ՁԸ) Տոմոթ պենկէլ՝ անախոլ գրոցիա։)
Ղանգի տումարական արհեստից գործն՝
առաւել թռճալբանութիւք բաղկանայ, և ա
ղիւսակօք և բոլորակօք գրի ։ որ եթէ միակ
թռճով հիւսիցի ։ և աղիւսակքն ոխալա
բար գծիցին ։ զբոլոր արհեստն և խմոց
ուածն թիւրեսն ։ իսկ դու (ասէ) ով Աբր
բուհի Ա.Ջածին ։ տումար ես տենչալի ։
անսխալ ձևուամբ ամենակալին դրոշմեալ ։
ընդհալի աղիւսակօք և բոլորակօք ։ և մա

✻ (ՁԶ) Աօման յոլակաց գծուածն կցորդու
Ա.ահմանն է բանի կարճառօտ ։ յայտնիչ բր
նում ենթակայ իրողուե ։ այսպէս և Աբրու
հի կայն փոքրիկ մորենի գոլով և կարճա
ռօտ փոքր բնութիք մարդկուե ։ բայց եղև
յայտնիչ մեծին Ա.Ջ անհասուեն։ ըստ օրի
նակի սահմանի ։ որ կարճառօտ բանիւք
յայտնէ զընդհանրից բնուհան ։ ըստ Դաւ
թի փիլիսոփայի ։ Ա.ևս սահմանաստ իմանի
սիոր և եղը անդաստանաց ։ որով իբրաց
քանչելւոյց սեփհական սուայմածքն յատ
կանան ։ որ գառանի մէջ՝ ՚ի մէջ երկուց ան
գաստանաց և գաճառաց։ և ըստ այսմ օրի
նակի Աբրուհի կայն եղև միջադրեալ սահ
ման ՚ի մէջ Ա.Ջ և մարդոյ ։ որ կցորդեաց
միաձորուիք ՝ վերկու տարակացէլ ծայրան։
ցր զբանն Ա.Ջ ։ և զմարդկայինս բնութիք։
կամ թէ մշտնջենաճոր սիրոր խաղաղութիք
՚ի մէջ Ա.Ջ և մարդկան։

✻ (ՁԹ) Երիսոց Հռոմէական անայլայլմունք՝
կոչ պօպանութիք) Երիսոց՝ ոչ անձանց։ այլ
բնուհցն անշփոթ միաձորուե ։ զի անայլայ
լմունն է ՝ որև անշփոթ ։ իսկ և միաձորուեի
բանին Ա.Ջ և մարդկայինս բնուե, եղև ան
պայլայապէս և անշփոթ աբար ։ ըստ ՎԶ-ն
՚ի խանէսիոսի, թէ փոխատրաբար, և ոչ փո
փոխամբ ։ և ըստ ՎԸ-ի Ջուէթէոսի, անայլ
այլապէս և անշփոթաբար կցորդ եղև մեզ։
ոչ ինչ կրելով ՚ի դերայրուհին իւր յանբար
բառելոյն Թափմանե ։ Ա.նբարբառելի Թա
փումն կոչե զայն, Թէ իւղ Թափեալ է ա
նուն քո։ զի իւղոյ Թափումն է անբարբառ
և անձայնապէս, վն Թեթևուեն և օդաձե
րուեն։ Ա.Ջային անուանց Ը դրեմ ՚ի բնա
բանին ։ Իսկ գաբրիէլեան առնանի ՚ի տեղի
միաձորուե ։ և այս միաձորուես բանին և
մարդկայնս բնութիք կոչ պօպանութիք եղև՝
Աբրուհի կայն ։ ոչ ոչ զբանական հոգին
Ա.Ջ, որ միշնորդ եղև ՚ի մէջ Ա.Ջային ան
ձին և մարմնոյն Ա.Ջ։ այլ ոչ մարմնաւորու։
և նիւթական պատճառ այնորիկ գերբնա
կան միաձորուեն ։ և ոչ ևս նման բարոյա
կանի միաձորուե ։ ոչ Ը միաձորուիք չնոր
հական ։ այլ գլխոյն Ա.Ջի ընդ անդամոց ։ և
ոչ փեսային Ը հարսին, զի այնոցիկ միաձո
րուե շարկական՝ Ը չնորհ ։ այլ զի նա մի
նոյն գառաւ երկուց ծայրիցն միաձորուե ։
և եղև իբրև կապարան և միաձորարան էր
կուց բնուեցն, ոչ նիւթական պատճառ։
✻ (ՁԺ) Ա՚ևն պօպէրեան ՝ ևս պէտ)
Ա՚ևն, այ Նօր Ա.Յ պատկեր ։ զի ընդ

հըց կուսի մի՝ նշանուած էր այր մի որում անուն էր Յովսէփ, ի տանէ Դաւթի, եւ անուն կուսին Մարիամ։ Եւ մտեալ հրեշտակն առ նա ասէ. Ցնծա՛ դու շնորհեալ, Տէր ընդ քեզ է, օրհնեալ դու ի կանայս։ Եւ նա տեսեալ զհրեշտակն խռովեցաւ ի բանից նորա, եւ խորհէր թէ որպիսի իցէ ողջոյնս այս։ Եւ ասէ հրեշտակն ցնա. Մի՛ երկնչիր Մարիամ, զի շնորհ գտեր առ Աստուած։ Եւ ահա յղասցես ի որովայնի քում, եւ ծնցես որդի, եւ կոչեսցես զանուն նորա Յիսուս։ Սա մեծ եղիցի, եւ Որդի Բարձրելոյն կոչեսցի, եւ տացէ նմա Տէր Աստուած զաթոռ Դաւթի հօր նորա, եւ թագաւորեսցէ ի տան Յակոբայ յաւիտեանս, եւ արքայութեան նորա ոչ եղիցի վախճան։ Ասէ Մարիամ ցհրեշտակն. Զիա՞րդ եղիցի այս, զի զայր ոչ գիտեմ։ Պատասխանի ետ հրեշտակն եւ ասէ ցնա. Հոգի սուրբ եկեսցէ ի վերայ քո, եւ զօրութիւն Բարձրելոյն հովանասցէ քեզ։ Վասն որոյ եւ որ ծնանիցի ի քէն սուրբ, կոչեսցի Որդի Աստուծոյ։ Եւ ահա Եղիսաբեթ ազգական քո, եւ նա յղացեալ է որդի ի ծերութեան իւրում, եւ սա ամիս վեցերորդ է նմա որ կոչեցեալ է ամուլ։ Զի ոչ անկանիցի ամենայն բան առ Աստուծոյ։ Ասէ Մարիամ. Ահա աղախին Տեառն եմ ես, եղիցի ինձ ըստ բանի քում։ Եւ գնաց ի նմանէ հրեշտակն։

Եւ յարուցեալ Մարիամ յաւուրսն յայնոսիկ՝ գնաց ի լեառնայինս ընդ առաջ Եղիսաբեթայ, եւ եկն ի տուն Զաքարիայ, եւ ողջունեաց զԵղիսաբեթ։ Եւ եղեւ իբրեւ լուաւ Եղիսաբեթ զողջոյն Մարիամայ, ցնծաց մանուկն ի որովայնի նորա։ Եւ Եղիսաբեթ լցաւ Հոգւով Սրբով, եւ աղաղակեաց բարձրաձայն եւ ասէ. Օրհնեալ դու ի կանայս, եւ օրհնեալ է պտուղ որովայնի քո։ Եւ որպէ՞ս ինձ այս՝ զի եկեսցէ մայր Տեառն իմոյ առ իս։ Զի ահա իբրեւ եղեւ ձայն ողջունի քո ի ականջս իմ, ցնծաց մանուկն ի որովայնի իմում ի ցնծութիւն։ Եւ երանի՛ որ հաւատացեալ է, զի կատարեսցին խոստմունք որ ասացան նմա յԱստուծոյ։ Եւ ասէ Մարիամ. Մեծացուցանէ անձն իմ զՏէր, եւ հոգի իմ ցնծացաւ յԱստուծոյ Փրկչէ իմմէ։ Զի հայեցաւ ի խոնարհութիւն աղախնոյ իւրոյ, եւ ահա յայսմհետէ երանի ասասցեն զիս ամենայն ազգք։ Զի արար ինձ մեծութիւն Զօրաւորն, եւ սուրբ է անուն նորա։ Եւ ողորմութիւն նորա ազգէ յազգ ազգաց երկիւղածաց զնա։ Զօրութիւն արար բազկաւ իւրով, ցրուեաց զհպարտս մտօք սրտից իւրեանց։ Հանեալ զզօրաւորս յաթոռոց, եւ բարձրացոյց զխոնարհս։ Զքաղցեալսն լցոյց բարեաց, եւ զհարուստսն արձակեաց ունայնս։ Ընկալաւ զԻսրայէլ մանուկ իւր, յիշեցեալ ողորմութեան իւրոյ։ Որպէս խօսեցաւ ընդ հարսն մեր, Աբրահամու եւ զաւակի նորա մինչեւ յաւիտեան։ Մնաց Մարիամ ընդ նմա իբրեւ ամիսս երիս, եւ դարձաւ յիւր տուն։

Ի վերայ Ա՛ծուած

Նուաճեալ յաճախեցնական բանին զատանէն ի մարմնի ցուցանէ անձանձկիչ։ զի և տուր մարքն՝ զժամանակս եղանակաց և տօնախմբ՝ բուեց ցուցանեն և յայտնեն։ և եկեղեցւոյն հոգևորաշուքն պահոց՝ և ուտեաց, և միջոց, սկզբունք և լրմունք տարեաց նոքք յայտնին։ այսպէս և Սրբուհի կայսերուհ տուարար անտեառ՝ առնելեաց և հրաժարելոց։ իբր պահոց և ուտեաց։ ամէն և սկիզբն ժամանակի Աարդեղուէն Յի։ զի վերջ ժամանակ Աարդեղուէն՝ նկատմամբ առեծման Ադի, և մինչանգամ գալըստեան։ և սկիզբն է լուսոյ հնորհական օրի նացն Յի։ նմանապէս և լրումն սրտմտութեն Լ՛Յ։ զի նա էր աղեղն երկնային՝ի նը շան հաշտուէն Լ՛Յ յամս եղեալ։ զի ըստ երգոյ հարականին, նա՝ եղև տօմար անձառ անքննին։

✻ (Ձի) Ա՛ոդեան ծնօրեան՝ չորհիճ նկատել։ Ա՛ոդեանն է յատուկ անուն Լ՛ծաշնչոյ դրոց։ ոգի ասէ Աբէն՝ Լերսէս հնորհալի Ա՛ոդեան վարդապետին Ա՛ոդեոսի մեկնութենէն, թէ մատեանք Լ՛ծայինք։ և հոգեբուղխ վարդապետունք խմաստից։ պպաշտելի և գերկրպագելի նը գերրորդութեին միշտ՝ քարոզեն, և յաճախեցնական բարւ և պլին։ պլ զի մատեանն մրով և մատանաւ գրեցեալ լինի։ իսկ դու (ասէ) ոչ ես մրով հներկով գրեցեալ, պլ հնորհիւ։ ըստ որում Լ՛ուսաքեն ասէր առ Կորնթացիս։ ՚Բ Կորն։ Գ։ ՚Ե։ դուք եք Թուղթք՝ Յի պաշտեցեալք՝ի մեզ։ և գրեալ՝ ոչ մրով։ պլ հոգւով Լ՛Յ կենդանւոյ։ ոչ՝ իտախտակս քարեղենս։ պլ՝ի տախտակս սրտի մարմնեղէնս։ ահա ա՛ս է հնորհիւ գրեալ՝ տախտակ և մատեան։ որ զԼ՛Ի որդին, և զանձնաւոր բանն Լ՛Յ հնկէ յինքենէ։ առաւել քան զԼ՛ծաշունչ գիրս և զվարդապետունս ներս։

✻ (Ղ) Նամակ ընդունեան՝ բանից բոլոր ցուցէ։ Լսեր թէ, ընտիր նամակ, և արքունական նամակ։ սակայն ոչ հարեանցի՝ և վերի՝ի վերոյ։ պլ լուեր բանից յորդառատ և բարեաւ։ իսկ զի՞նչ ես պատճառականաց գոյն և գեղեցիկ բան, քան զանձնաւոր բանն Լ՛Յ։ որպ գրեցմանն մարմնով։ Սրբ բուհն Լայտ եղև ընտրագոյն նամակ, և թուղթ։ զի յարգանաւն նը՝ի բնութեն մեր գրեցաւ բանն Լ՛Յ։ այլև որպս արքունական նամակք և եկեղեցականք, ծանօթացնեն զմիաս և զիսաւորութիւն քաղաքական և եկեղեցական օրինաց։ այսպէս և Սրբուհ

Սուրբ Աստուածածնի։

հըց կուսի մի՝ նշանուած էր այր մի որում անուն Յովսէփ, ի տանէ Դաւթի, եւ անուն կուսին Մարիամ։ Եւ մտեալ հրեշտակն առ նա ասէ. Ցնծա՛ դու շնորհեալ, Տէր ընդ քեզ է, օրհնեալ դու ի կանայս։ Եւ նա տեսեալ զհրեշտակն խռովեցաւ ի բանից նորա, եւ խորհէր թէ որպիսի իցէ ողջոյնս այս։ Եւ ասէ հրեշտակն ցնա. Մի՛ երկնչիր Մարիամ, զի շնորհ գտեր առ Աստուած։ Եւ ահա յղասցես ի որովայնի քում, եւ ծնցես որդի, եւ կոչեսցես զանուն նորա Յիսուս։ Սա մեծ եղիցի, եւ Որդի Բարձրելոյն կոչեսցի, եւ տացէ նմա Տէր Աստուած զաթոռ Դաւթի հօր նորա, եւ թագաւորեսցէ ի տան Յակոբայ յաւիտեանս, եւ արքայութեան նորա ոչ եղիցի վախճան։ Ասէ Մարիամ ցհրեշտակն. Զիա՞րդ եղիցի այս, զի զայր ոչ գիտեմ։ Պատասխանի ետ հրեշտակն եւ ասէ ցնա. Հոգի սուրբ եկեսցէ ի վերայ քո, եւ զօրութիւն Բարձրելոյն հովանասցէ քեզ։ Վասն որոյ եւ որ ծնանիցի ի քէն սուրբ, կոչեսցի Որդի Աստուծոյ։ Եւ ահա Եղիսաբեթ ազգական քո, եւ նա յղացեալ է որդի ի ծերութեան իւրում, եւ սա ամիս վեցերորդ է նմա որ կոչեցեալ է ամուլ։ Զի ոչ անկանիցի ամենայն բան առ Աստուծոյ։ Ասէ Մարիամ. Ահա աղախին Տեառն եմ ես, եղիցի ինձ ըստ բանի քում։ Եւ գնաց ի նմանէ հրեշտակն։

Եւ յարուցեալ Մարիամ յաւուրսն յայնոսիկ՝ գնաց ի լեառնայինս ընդ առաջ Եղիսաբեթայ, եւ եկն ի տուն Զաքարիայ, եւ ողջունեաց զԵղիսաբեթ։ Եւ եղեւ իբրեւ լուաւ Եղիսաբեթ զողջոյն Մարիամայ, ցնծաց մանուկն ի որովայնի նորա։ Եւ Եղիսաբեթ լցաւ Հոգւով Սրբով, եւ աղաղակեաց բարձրաձայն եւ ասէ. Օրհնեալ դու ի կանայս, եւ օրհնեալ է պտուղ որովայնի քո։ Եւ որպէ՞ս ինձ այս՝ զի եկեսցէ մայր Տեառն իմոյ առ իս։ Զի ահա իբրեւ եղեւ ձայն ողջունի քո ի ականջս իմ, ցնծաց մանուկն ի որովայնի իմում ի ցնծութիւն։ Եւ երանի՛ որ հաւատացեալ է, զի կատարեսցին խոստմունք որ ասացան նմա յԱստուծոյ։ Եւ ասէ Մարիամ. Մեծացուցանէ անձն իմ զՏէր, եւ հոգի իմ ցնծացաւ յԱստուծոյ Փրկչէ իմմէ։ Զի հայեցաւ ի խոնարհութիւն աղախնոյ իւրոյ, եւ ահա յայսմհետէ երանի ասասցեն զիս ամենայն ազգք։ Զի արար ինձ մեծութիւն Զօրաւորն, եւ սուրբ է անուն նորա։ Եւ ողորմութիւն նորա ազգէ յազգ ազգաց երկիւղածաց զնա։ Զօրութիւն արար բազկաւ իւրով, ցրուեաց զհպարտս մտօք սրտից իւրեանց։ Հանեալ զզօրաւորս յաթոռոց, եւ բարձրացոյց զխոնարհս։ Զքաղցեալսն լցոյց բարեաց, եւ զհարուստսն արձակեաց ունայնս։ Ընկալաւ զԻսրայէլ մանուկ իւր, յիշեցեալ ողորմութեան իւրոյ։ Որպէս խօսեցաւ ընդ հարսն մեր, Աբրահամու եւ զաւակի նորա մինչեւ յաւիտեան։ Մնաց Մարիամ ընդ նմա իբրեւ ամիսս երիս, եւ դարձաւ յիւր տուն։

✻ (Ղա) Յիսան անհնական՝ նմանութիւն պղպեղ։ Ա՛ն քարեաց արձան։ պլ հոգևոր։ և զբոռնածքն ոչ փորագրուէ և երկաթեայ գործեօք։ պլ խմաստիւք հոգւոյն նկարեալ, և գրեալ։ զի ջրեան է, շարակարգեալ։ Լ՛ի տեսլեն է՝ զի ոչխանն է կանգուն քար։ Լակամ՝ի յորմն յեցեալ։ յորոյ վերայ դրեին զմեծ գիսպռճածոյ իրողութեան։ ու՝ի յիւրոյ շուրջ ապագայից եկելոց։ պատկեր պատուհանի Ա՛ղաս գրել՝ի վերայ արձանաց քարանց, զմի պատմական օրինաց՝ի լերինն Լ՛Ե քառղ։ Օրէն։ ԼԵ։ ՚Բ։ պատկեր և Յեսուէ գրեաց՝ի վերայ քարանց զգիրքն երկրորդ օրինացն։ Յեսուէ։ ը՛։ ՚Բ։ բայց դու (ասէ) ո՛վ Սրբուհի, ոչ ես անչուէջ արձան, պլ հոգևոր։ և ոչ ընթերցման և լեզուի ես կամ ըստ, պլ դու լինքնին խօսիս ընդ մեզ՝ քոյ ոգի գեղեցկուէ։ և՝ի քեզ եղեալ սքանչելեօքն՝ ցուցանես զանհուն խմաստութենէն Լ՛Յ, զբարուէ և զկարողութէ։ զի բոլոր գրեցեալքն՝ի քեզ՝ Լ՛ծայինն խմաստիւք լինքեան են։ որովք լինիս ամենեցուն հայելի առաքինութէ, և մաքրութէ։ և մինչ՝ի կատարած՝ն է, և յաճախեցնական յաճախենից՝ կաս եմաստ իբրև արձան յիշատակի առաջի Լ՛Յ։

✻ (Ղբ) Ինչ՞ մտախոհ՝ զերամբ ինչ պղտոցեալ։ Ոգ զբարեաց տախտակին օրինաց՝ մատամբն այ գրեալ։ կամ՝ քանզի Տ՛ն այ մերոյ Յի՛ Վ՛ի անուամբն կերպագրեցաւ, Լ՛ծածկին անուամբ։ զի՝ի Քրիստոս և՝ի նորա բուսն զազգսն խրեանց՝ի մեռանել զնոսա վերադրելին։ այսպէս և մատանեին փառաբանի (ասե Լուսն՚) ուներ զանուն նը փորագրեալ։ զի մատանիս այս (ասէ) էր կնքական։ զոր Թագաւորն ետ Յովսեփայ։ զի անուամբ իւրով զոր կամեր՝ ընտրիցէ և կնքիցէ։ ՚Ի վէր Ա՛ննն։ Ելս։ ԽՕ։ կամ զի Տ՛ծամբ Լ՛ն կերպագրեցաւ գեղեցկուէ նը։ յորոյ արդանաւն՝ յեաղ քնէն կերպագրեցաւ մերովս բնութէ։ Ասբեմն փոխանակ անուան՝ յայտ մատանւոյ բանին այ տիպն կերպագրեցաւ։

✻ (Ղգ) զԱեսա լոսանեալ՝ երկնից այսոյն) Ջայս ասէ նկատմամբ մարմնաւորուէնն։ զի՝ի նորին մաքուր և՝ի ձգ արեւնէն՝ Լսա։ Լ՛ն զբաստանութէ մարմին։ Ոակ լոսանեալ ասէլով, խմաստի է նմանօրէն։ և ոչ թէ

ամէն տեսակ աւազակութենէ և բարուքէ ծնեալ՝ տասով հայելի հեգաղափար առաքինութեց։ Պրէշ՝ անդադարեալ ճգնութիւնն է, վասն անուշանն Աիւն չարչարելն, իսկ Սրբուհի կոյսն զայն ծնեալ՝ որպ անուշան սակս չարչարելն մեզ փառք և պարծանք է. ոգ ասէ Պետրոս. Ա Պետ. գ. ւ ֆ, թէ մի՛ ոք ի ձէնջ չարչարիցի իբրև զպանծող. կամ իբրև զգող. կամ իբրև զչարագործ. կամ իբրև զօտարատեսուչ. ապա եթէ իբրև ըզքրիստոնեայ՝ մի՛ ինչ ամչեսցի. այլ փառաւորեսցէ զԱստուած ի սմին անուանէ վասն անուշանն Աիւն՝ երանելի՛ք էք. զի փառաց՝ և զօրուէ անուն է։

✻ (Ղդ) Օրինակ ընտրութեան՝ անապատական վարդապետութեան։) Ի. յանկն, օրինակ ընտիր գործոց առաքինութե. զի որ ոք զքեզ հայելի առցէ նմակ արասցէ, ոչ այլայլի և ոչ վրիպի։ զի անապատն, ի վարդապետութեան է. իբր թէ անփուխռ և անախտ առաքինութեց՝ գուռ առ ընտիր օրինակ և հայելի։ իսկ այսոքիկ առաքինութիքս եղեն՝ կուսութիւն ի մարմնի. և խոտնարհութիւն ի մտի ոք հանդերձ այսոցիկ։

✻ (Ղէ) Ինդակոս անէլուխն՝ լրման բերման։) Ի. յանկն, անդակասօրէն առ եղուկ չնորհաց. որով մերս թերութի առաքինութե լրանայ։ զի չնորհն սղնէ և զպակասութեացն ի տկարութէ բնութ՝ ինքն լցուցանէ. և յանկատար զղջմանէ, առնէ կատարեալ զղջացող։ և յորժամ Ցս հրաժարի՝ յայնժամ զի՛ ի թիւիկունս հասուցանէ։ այսպէս Հրեշտակ Տն երևեալ Յեսուայ, ասաց, զօրավար զօրու Տն եմ. և այժմ եկի օգնել քեզ. Յեսու. ե. 14։ այսպէս ուրեմն բարեխօսութի Սրբուհւոյ կուսին, Ի՛ տայ մեզ զկամիլն՝ զի կամիցիմք. և հեռանալ, զի մի՛ ունայնաբար կամիցիմք։ զայս օրինակաւ ուսանելեմք ի կանայ գալիլեացւոց, որպ աղաչանօքն խոնարհեցաւ փրկիչն փոխել զջուրն ի գինի. և զքերահաւատ տուն աջակողմեան աւազակին՝ չնորհիւ նի յետս նահանջեաց, և արար ինքեան խոստովանող։ և կամ զի թերութե յուսանակերպ հնոյ օրինաց, սա եղև լրացուցիչ չնորհիւ։

✻ (Ղը) Լսոհսէ երկնայինն՝ կենդանեաց գաւառին։) Ի. յանկն, Տէրութի և Հոգւոյն և Աշմարտութի երկնային կենդանեաւք, Հրեշտակաց և ընտրելոց։ քանզի նա երևեցաւ իբրև զմեծ նշան ի յերկինս. Յայտ. ժբ. ւ։ իսկ հրեղէն երկինն՝ որ է աթոռ Աստ, և աստ

նիւթ մարմնոյն։ Այն է ի լուսոյ. զի բոլոր այսմ չափոյն զմարմինն իւր յերկնից բերեալ լինէր. որ է հերետիկոսացն Ա՛ աչենէնոսի։ բայց ոչ վարդապետաց առաքելոցն էր։ զայս ինչ ասէ Պօղոս՝ ասէ զԱիւն. Յայտ է թէ վն առեցեալ ինմանէ մարմնոյն, որ էր լուսանկար. ի լուսոյ Ա՛ոդւոյն ոչ զի բոլոքն կազմեալ և կամ՝ ըստ Ա՛արիամ մարմնացեալն ի յարդանոյն իսրուամ բանին Ա՛Յ, եղև զԱստ լուսանկար ըստ բնակուէ։

✻ (Ղզ) Ոչ ոք բնակուէ՝ անմահ բնութենէն։) Ա՛ոյ, ի ծածկարան՝ անմահ բնակուէն Աիւ. զի ինմանէ առեալ մարմնոյն ծածկուցաւ Աիւ զանմատչելի Ա՛ոգւոյն։

✻ (Ղէ) Ոչ վնասէ զնա ոչ արեգակն։) Ի. յանկն, պայծառ թագաւորական, ըստ Ա՛ոգւոյն բնութեն՝ անեղին Աիւ։ զի զոր ինքն ասաց, ես յո՛ բնակեցայց, եթէ ոչ ի հեզս և ի խոնարհս. ահա եգիտ զամենօրհ նեաւ հեզ և խոնարհ Յսուսգոսէն. և ինմին իբրև ի յարկի Ա՛ուսգերականի հանգեաւ. որպ բնակուէն էր վայելուչ։

✻ (Ղը) Ա՛ոգւոյն մարդոնեան՝ բոնէ անեղին։) Ա՛ն ըստ նախատահմանութե. և ըստ նախակնական պատճառի (զի այնմ միայն Ա՛Ոգւոյն գործոյ է ասել) այլ ըստ երկրորդ գլխոյն և ըստ նիւթական պատճառին, առնելով եղև Սրբուհի կայն՝ Ա՛արդեղութե բանին Ա՛ստուծոյ։

✻ (Ղթ) Գործի մարդոնեան՝ վերայն բնութենէ։) Ի. յանկն, գործարան մարմնաւորութե բանին այլ զի բնութենէն ասա՝ առնոյն ի իսեղն անէ՛ն։ զի ոչ երբէք ի բացայայտ կանան և իվերապէսն ասի ծնանիլ, բայց խիլ, և կամ մարմնանալ. այլ միշտ ի Ա՛ոգւոյն բացեայն։ զոր օրինակ ասի ի դաւանուէն Ա՛Ոգի. Ա՛Յ յայ. լայս ի լուսոյ. Ա՛Յ ճշմարիտ, յայ ճշմարտէ ծնունդ՝ և ոչ արարած։ նմանապէս, ոչ ասի Ա՛Ոգուէն մարմնացեալ. այլ Ա՛Յ բան, ուստի զգեաւսկ Ա՛Յ ուխտն Հօր։

✻ (Ղզ) Պարծանս պարգեւից՝ անպարտութենէ։) Ի. յանկն, զի քարոզք պատճառաւ (ասէ) մեք ժամանեալ, ճշմարտութե հաճատոյ. և ի վերջ նոցն ճշմարտութե հաճատոյ ճգնելով՝ անպատկառ մնամք. վն որոյ և փրկիչն ասէր. որ ոք ամօթ հայմարեսցի զիս և զբանս իմ, զնա և որդի մարդոյ՝ յամօթ արասցէ։ Ասէ զի Սրբուհի կայն՝ պատճառ եղև մեզ երկանց առաքինուէց՝ իւրով օրինակաւն։ և զի զաղբիւրն

լսեն։ այլ են լսո՝ Իսրայէլ։ թէպետ են նոյն
Յորդան պե՛ւ եւ Աբդիոն՝ են լսո՝ ասկայն ոչ են սկզբնա-
սիւրեալք։ քանզի թէպէտ եւ Աբդիոն եւ
եկեալ է։ զի է սկիզբն Աբրահամայ Իսրայէլ,եւ ու-
մայ եւ առ Իսրայէլ վերաբերի գոլ սկիզբն ամ-
եւ առ Իսրայէլ վերաբերի գոլ սկիզբն ամ-
բանեալ։ թէ ընդհակառակն՝ եղեւ Իսրայէլ նախ
նիչն Աբրահամայ։ թէ ամ բարի՝ թէ
յայս գԻսրայէլն պե՛ւ, ըստ Յակոբայ։ եւ ամ-
լոյս։ զի է սկիզբն Աբրահամայ եւ Իսրայէլ պե՛ւ
զի ի լուսոյ Իսրայէլ ընկալաք զորդի, զ
ցաւագին եղեր։ տալովք գլարշարելի մարմին։
որով ի քէն առեցէլոյ՝ կարաց չարչարել
և մեռանիլ ։ կամ թէ անպարկիծ ասէ
Իսրայէլ Աբրահամ։ որպ ազգ և ծնունդ է բանն
Աբրահամ։ և ահա այն գերագոյն ազգակցին
Իսրայէլ՝ վերստին ծնօղ եղեր ։ և ըստ այսմ,
երկնից՝ ծնօղ խմացեալ լինի։

(ՃԽ) Աղաչեաց Աբրահամ զՏէր։ Ծառայեցոյ
ծնանիցեան։) Ըստ գիտոյ կոչէ զՏէրայրն Ծոյն՝
յորում էր բանն Աբրահամ գաղետալ նաև զի ոչ
ի յարգանսն մարմնաւորն ծնողաց՝ բնակին
որդիք ծնանիլն ։ այսպէս ի Տէրայրական Ծո-
ցոյն՝ բնութէ որդին այր ։ այսպէս իմանայ և
ելն՝ Կերպես լսեմք՝ ի Մատթէոս։ ՃԹ։ ։
զարգանան (ասէ) Աբրահամ իմա-
ըստ Յովհաննու ։ ի սկզբանէ էր բանն ։ և
միածինն որդին որ ի Ծոց Հօր ։ Իսկ անթօ-
մանակ աջգանոր կոչէ զՏէրայրական Ծոցն՝ ընդ
դեմ ժամանակաւորի Ծոցոյ և արգանդի կու-
սին ։ որպ արգանդի և մարմնաւորեալ պատ-
Հառաւեն՝ Ծանուցաւ մեզ անեղական բանն
Աբրահամ երեւելի մարմնով ։

(ՃԽ) Ասա՛ ցհօրն լսոյդ՝ զորդի հայոյող
Դատապարտն է ասէ՝ Նոյնագոյ և համագոյ
կից ։ Իսկ լոյս ասի Հայրն ։ և կամ սկզբնա-
լոյս ։ զի է սկիզբն Աբրդեայ և Աբդեան՝ ըստ
զի ի լուսոյ Հօրէ՝ լոյս ընկալաք զորդի, և
նիչն Իսրայէլոյ ասէ, թէ ամ բարի՝ թէ
բնութ ։ թէ ընդհակառակ՝ այր Հօրէն երանի
Աբրահամ ։ Եւ ասէ Հայրն վերաբերի գոլ սկիզբն ամ-
և առ Իսրայէլ վերաբերի գոլ սկիզբն ամ-
եկեալ է։ զի է սկիզբն Իսրայէլ, և լուսոյն,եւ լու-
մասիւրեալ։ քանզի թէպէտ եւ Աբդիոն եւ
յոր ։ այլ են լսո՝ Իսրայէլ։ թէպետ են նոյն

զի երանելեաց, ոչ միայն բանական կենդա-
նեաց ասի տեղի ։ այլ Հրեշտակաց ։ այլև
մանաւանդ ընդհանուր կենդանացելոց, և բա-
րի գործով զՀաւատան կենդանացուցանող
զոց ։ որոյ ուրեմն առիթ ասի խոնհի՝ Աբր
բուհի կայ ։ զի առ նորին կատարելոյնն
եթէ հաւատամիտեցեալ, զամենեսեան թերի և
նահատեսանեալ, եւրև զատեղեաց առ լոյ-
սինն ։ և իրրև զլուսոյն առ արեգակն ։ զի
Տիկինն ասէր՝ երկրաւոր թագուհի էր։
և Սարա երկնաւոր։ զի երկնաւորին էր մայր։
(ՃԽ) Աղաչեաց ընդ Տէր՝ Հայրական
գիտութեանն ։) Յայնմհետէ ընդ
հաց ընդունակ՝ Հայրական գիտութեն ։ զի
ոչ նա ասի Հայր գիտութեն, և Յիշ ամ-
զմոռեց ։ այսպէս և Յիշածինն ասի մայր
ողորմութ ։ նաև զի ոչ նա՝ առաքեալ ըզ-
թէս ոչ զարձոյն, ի վը ձագուց իւրոց զը
քայ ։ այսպէս և սա՝ ոչ զմայր գիտէ զը
դիս իւր ։ Սատն մայրական գիտութ նմա
նեցուցանելով Յիշ զնոր գիտութիւն, ասէր
Եսայեաւ ։ ոչ մայր որ զմանուկ իւր գըդ
ուէ, այնպէս գիտէցից զձեզ։ և յԵրեմ մեծ
Թարիղնք ։ Աղաչ ։ Կ։ ։ ։ Սատն երեւի,
թէ նկատմամբ սրբոյ Հոգւոյն՝ խոսի
Յիշ եզականապէս ։ իրը թէ՝ որպս մայրն
այր Աբրահամ, գիտէ զորդի իւր զիւն ըստ
բնականի գիտութ, և զընորհական և զորդե
գրական որդիան իւր։ այնպէս և ես գիտէ
ցից զձեզ և ողջագուրեցից սիրով։ կամ զի
անձնաւոր ընորհի բանին այր ընդունակ։ ըս
այնմ, գտեր ընորհս յայր։

(Ճ) Ընդդատաւիրն ազգովցուքեան՝ Երկնից
ընդդէմ։) Ջի Աբա անպարտաւորեն կրեաց
զջարչարանս ։ ըստ այնմ, զոր ոչ յանիշտա
կնաւ էն՝ տուժեալ նոյ, այ զմեզ ոչ յանիշտա
կէցն, և զպատիժս կրեցեր։ իրը թէ հարքն
կերին զազդխ, և որդւոյն այր ատամունքն
առան ։ զի զմարդկայինս բնութ գործեալ
մեզաց զատաչխարհանն ՝ Աբա կրեաց ։ վը
որոյ ասէ և ելս Աբրիդոր, թէ գու ով Աբր
գուհի Յիշածին, որդւոյն այր՝ որ անպարտ
եր ջարչարանաց , երկնից եղեր վերստին։
զի ի միտս մեր երկնես ։ և զորդի քո ընոր
հիւ ի մեզ ծնուցանես ։ զի երկնին ՝ ատտա
նոր ոչ առնանի վը ժամուն ծննդեան (զի
նա յանիծեցեալ երկանց ազատ գտաւ ։ զի
կայս յոյցաւ, առանց ծանրութ տարաւ ։
և առանց ցաւոց ծնաւ) այլ առնանի ի
տեղի ծնողի ։ վը որոյ գցաւն զոր ոչ կրեաց
Աբրահամ ՝ Աբ, կրեաց Աբժամու չարչա

մարմին Պետրոսի հանգուցեալ։ Թէպէտ այլ, և այլ կերպիւ, զի Պետրոսէն սուրբն Նաբար ասին ի տեղւոջ. և Արբուհի կոչեն պարագրաբար։ և այն է զարմանալի, զի Հ անմարմին գոլով՝ անմիջապէս շուրջ զի է են. և Յիծածինն մարմնական գոլով՝ վհատգին քան զնոսին խրթև զքաղուհի նոցին, և մեռաւ յանմոռանելին եղականաց՝ յանդ իմանել Յարութիւն հանդիսելով։ Իսկ ի մեզ նուէն Աստուածն, ո՛վ լուսաճոր ամպին, որ հովանացաւ Պետրոսի ի պայծառակերպութեն. ասէ Լուսանկ՛՝, թէ այն էր ի Հաւատացելոցն պայծառակերպութենն Պետրոսի։ Արբուհի և ի վերափոխման Յիծածնին՝ լուսաւոր փի ամպն՝ էր ցոլացուն ի պայծառութենէ մարմնոյն Պետրոսի, որ եկէր ի վերափոխումն մեր իւրոց։ Արբուհի ի լուսոյն իւրմէ՝ ամպ ձևացուցեալ, և իւր աթոռ կազմեալ։ այնպէս սպասաւորութ Պետրոսի՝ վերափոխեալ զքաղուհի նոցին՝ զմայր իւր։

(ՃԵ) Եւ ի նոյնոյ ոչխոյն էդղեայ՝ աթոռ աւին պեսոհան պետոս։ Լ. Լուսաւոր անուամբ՝ ոչ զլուսաւորեցն իմանայ. այլ զարեգական։ և նկատէ ի բանն Յայտնութ. որ՝ կինն մեծ Ծանչան՝ զարեգական էր զգեցեալ։ այլ զի կան անց ազգք. թէպէտ մարմնով փափկասունք. բայց հոգւով նաեմք՝ և անխոհեմք են։ և այլ դու (ասէ) ոչ այնպէս։ այլ որքան մարմնով գեհենիկ էիր, այնչափ հազարապատիկ լուսաւոր էիր հոգւով՝ և խոհեմ։ և պայծառ ցուցար ոչ զարուսեակն։ զի Հմմարտի արեգականն։ Պետրի գալստեանն կարապետ եղեր։ և զբնութիւնդ ընդ Հաւատոյն խորհուրդ ածե Արբուհի նոցա։

Ծածկեցար։

(ՃԶ) Եւ ի սահելն ծո՝ ի հոտոյնէ՝ հոպոպ ծովէն ցեսվ պաշեցար։ Լ. յս է ի քան էր Յիսուսարանչին, թէ եղիցի ընդ մեր խորհուրդ և ցեմսէ փայ ի Սաղարիէ։ և էր նոցա զանդ։ կամ՝ նկատմամբ վերափոխմանն ասէ. զի Պետ սպասաւոր եղև վերափոխման նոր։ Ղուկ. ԺԲ. 51։ Իսկ հոպոպէն բոլոր աշխարհն Ծոպոպան անուանէն՝ ի Յիծածնէն։

Ծին անուանն։

(ՃԷ) Եւ ամէնցոց։ Լ. յսինքն, ամ ծից և ընտրելոց՝ զոր պատկ և Թադ ցուցար, ո՛վ Արբուհի կոյս. մինչ զի ամէն զքեզ զոհ ծաղան՝ պատկ իւրեանց կատարելոյն։

(ՃԸ) Եւ էբեա չշանդարտ եղիցիք անոտոտ՝ ոտք չմոնք չծոյն մոտոցոյ։ Լ. յսինքն, ոչ ըզ հեզ երկնիք Յիսայեայ լծոյ օրհնացն մատուց

լոյս։ զի են գոյակից Որդւոյ։ Արբուհի դուստր (ասէ) կնոջ լուսոյ Որդւոյ Արքին Աբրոմայ ընուք՝ մայրենի նահատակ կերտարերցեր։ զի ոչ ինչ առ Յիսուսէն ընուէին թաքուցեալ ի կանանցն նոր։ որպէս ասէ ընդ Եսայեայ, թէ ոչ միայն զի անպատրաստս կցորդ եղիս մեզ։ ոչ ինչ կրեալ ի գերազրուհին իւր յանբարբառութեան թափանցել։ այսպէս իմանալի է և որ զինն հետևի թէ, ոչ ինչ ինամալի է ևս զինն հետևի թէ, ոչ ինչ ինամալի է ևս զինն հետևի թէ, ոչ ինչ ինամալի է ևս

ցար, թէ ի մաքրագործուե՛ք քառասնօրեայ
գալստեան ի տաճարն, և թէ ի թլփատ-
ման որդւոյդ և յայլս ամս թէ յօրինականս և
ի խորականս, և թէ ի ընծայականս: Իսկ
երինջն է իգական խաչն, իբր երկու երեք
տարեկան կով, զոր ևս ոչ ծննեալ կիցէ:
այլ թէպէտ երինջն ոչ ենթարկի լծոյ, սա-
կայն դու (ասէ) մատուցեր ինէրքեայ լծոյ
հեղուե և խոնարհուե, զորմէ ասաց Տէրն,
առէ՛ք լուծ իմ ի ձեզ և ուսարո՛ւք ի-
նէն, զի հեզ եմ և խոնարհ սրտիւ:

✻ Եւ էէր յաջմանակ: Ա՛. յանկէն, անմեղ ոդ
զաճանակ՝ հետևեցար Ա՛ծային կամաց: զի
ոդ յաճանակն հետևի մեր իւրոց, զորքան՝
ե՛ կաթնակեր. այսպէս և դու ոդ զկաթնա-
կեր յաճանակ՝ անմեղութե՛ հետևեցար Ա՛ծ
այնի կամաց:

✻ Եւ է խոյոց ծովէ աշխարհի՝ շոշանոյան
զաշօ՛ս ամբոխեր: Ա՛ստ այլաբանէ, զՅես
ծովու նմանեցուցանելով. և ի ծովածուփ
ձեր շուշանաբար բուսեալ զՍրբուհի Ա՛ծ
ածինն: վ՛ս շուշանի և յայտուեց նր, ասե
ի մեկնութե մերում Սիրաքայ. ՀԲ. 19: և
Ծե. 8: զորոյ զբոյրը յայտուեցան կարես
տեսանել ի վր Ա՛ծածնին ասացեալ. զբ
երկրորդելն անպատշաճէ: զի իբրև շու-
շանն եղև ընդ ևս, սպիտակ և մանրուր կու-
սութե. անուշահոտ առաքինութե. բարձրա
հասակ երկնայնոց խոկմամբ. մեռանելոյ
սիրոյ փայլմամբ. ջրանոցունգ պարգևօք
Հոգւոյն:

✻(Ճ՛Ղ) Եւ էէր է գծնեայ փշոց խոտոռենէ՝
յաշխոյհս ցնաղմանց ծաղկեցեալ: Ա՛յս
այլաբանելով առնու յերեմիայ. շ ուր ա-
սի. իբրև շուշան ի մէջ փշոց, այնպէս է
քոյր իմ ի մէջ դստերաց: իբր թէ դու ով
Սրբուհի կայս, ոչ ես իբրև զայն սերմն, որ
անկաւ ի մէջ փշոց և հեղձաւ. Մատթէ.
Ժգ. 7: այլ դու ես ոդ զշուշան, որ ի մէջ
փշոց զբաղելի չես ծաղիկ բուսար. և սա-
կայն ի զբաղմանց ոչ հեղձար. այլ ծաղ
կեցար կուսութե, և պտղաբերեցար Ա՛ծ:

✻ Եւ էէր է գոան արմատոյ եբիլէ՝ ծագ ցեալ
ճաշակ պտուղ յայտնեցար: Ա՛սան արմատ կո-
չէ զայգն հրեից. յորոց քաղցրաճաշակ պը
տուղ յայտնեցաւ ընդ Կայան: պտուղս այս՝
ոչ այնքան եղև ընդ Կայան, որքան որ Ա՛ծ:
զի Սրբուհի կայան ոչ եղև ճաշակելի. այ,
Ա՛ծ որդի նր: բստ այնմ, ընդ հովանեաւ
նր փափաքեցի և նստայ. և պտուղ նորա
քաղցր է ի կոկորդի իմում. Երգ. Բ. 3:

զայս ասաց Տարսն վ՛ս փեսային իւրոյ Ա՛ն:

✻(ՃԷ) Ա՛ն Սրբուհուն անպէս խօսեցաւ
ընե՛ն՝ խորհրդոյն պէտ կոչեցար: Ա՛ն ինքն
Ա՛ծ ասաց. խորհուրդ իմ ինձ և իմոյն,
իսկ Սրբուհի կայն բոլորովին նուիրեցաւ
Ա՛ծ: զի Տէր այ եղև դուստր. Սրբուհի
մայր. և Տիրուհի ընդ կոչեցաւ Տարսն:
Ասսոն խորհրդա ՚ծայ Երրորդութե՛ն որ վ՛ս
փրկուե մերոյ, նա գոտաւ (ասէ) բարեկամ
մաքար խորհրդակից. և խորհրդա Երրոր
դութե՛ն եպերչ և վախճան. և տեղի և օ
թարան և ենթակայ Ա՛ծային խորհրդեանն
կատարման: որ եթէ ստոյգ է ասացեալս,
յայտ է և յ՛Հետևարանէն, որ ասաց վասն
Սրբուհւոյ Յուսին, թէ Ա՛նրիսմ գնամ
բանս զպատրաստիկ պատհիր և խեղամուռ լինիցի
ի սրտի իւրում: ահա ոչ միայն խորհրդա
կից գոտաւ. այլև խեղճասա Ա՛ծային խոր
հրդեանն և գործոցն: Թէպետ ոչ ներքինոյն
այլ առ արտաքս կատարելեայն: զի գայն
ոչ ոք գիտէ, եթէ ոչ Հոգին ՚ծ: և եթէ դի
տիցէ ևս ոք ի մնանել, այնքան կարէ գի-
տել, որքան որ Հոգին ՚ծ լմնցուցանէ. և
որքան լմնցոյն տանիլ կարէ: Վարձեալ՝
Երրորդութե՛ն սիրոյն, որ վ՛ս հոգացողութե և
փրկութե մարդկայինս ընդունել, նա գոտաւ
խորհրդակից և բարեկամ. զի յատուկ է
բարեկամաց՝ յայտնել բարեկամաց գխոր
հուրդս իւրեանց. ըստ այնմ, գձեզ կոչեցի
բարեկամս. զի զոր լուայ ի Հօրէ՝ ծանու
ցի ձեզ: Հոր առ մեզ մերձիմոր գրի յերգս.
առ լաթինս բարեկամ:

✻(ՃԸ) Եւ ծածուկ հաճոյական բանին՝ էէր
լռաստօտ ՚ծոյով պատեցեալ: Իբր թէ խոր
հուրդ Աստուածութե՛ն բանին այ, զոր կրկին
մանրմնով ի քրմամ արգանտի, լռաստուտ ձոր
ձով խնկով պատեցեալ էր: զի Ա՛ծ կամեցաւ
զքեզ ծածկել. զի ի քեզ Թաքուցեալ մա՛ծ
խորհուրդն՝ մի՛ յայտնեսցի, մինչև որ բո
լոր խորհուրդ փրկութե՛ մերոյ՝ խաչիւ և
յարքսարանօք կատարեսցի: ըստ այնմ Պօղո
սի, թէ զոր ոչ ոք յիշխանաց Տիս ծանեաւ.
զի եթէ ծանուցեալ, ոչ արդեօք զՏէրն փա
ռաց ի խաչ հանեին: իսկ հաճոյական կոչէ
զբանին այ ի մարմնի միաձորիլն: որոյ պատ
րիկ միաձորութե՛ն՝ դու (ասէ) լռաստուտ
ձորձ լինի եղեր: և կամ ոդ ի թափօր ամն
լռաստուր հովանի եղև ի վր որդւոյդ մի-
ածնի. այսպէս և դու լռաստուտ ձորձով
ծածկեցար. զի մի՛ ի քեզ Թաքուցեալն՝ նախ
քան զժամանակն յայտնի լիներ աշխարհի:

և վճռ այնորիկ տեառնէ առն ասէ Յովհաննէս՝ կն մի՛ ատիլ ձանձրացեր ի բանիցն Եսայեայ, թէ ահա կայս յղասցի հածնել. և առանց ուշ պահուն, կարացեր մտածել թէ ահա այս է. յորմէ աւուրցն զԺողով ծնանիլն. և կամ ասացեալ զայ՝ Յարձիլ՝ ստոր նմանեալ ցուցանէ զԻն՝ տագնապակիցն կեսկարանացոյ. և զՅորդանէն կայսն խորանին վկայութիւն. և առաջարկն Յաւետման։ զի ի կատարման նոցա, ամն յուսացեր հովանի եղեւ ի վերայ նոցա. և լի՛ եղեն փառաւք Տն։ մինչ զի և Սնահս ոչ կարացաց մտանել ի խորանն։ Ելից. կս. 32։ և ոչ քահանայքն ի տեառնարն։ 2 Մնաց. ը. 10։ Ա. յօրիկ նշանակելին յուսատու ձորձով պատեցեալ զՅորդանէն Ի՛ծածինն։ զի սա՛ եր բարձրագոյն սեռեան և տուեան՝ լի՛ փա՛ռաքն Ի՛Յ։ Եսայ. ը. 1։ զի ոչ տագնապակցին կատարացաց՝ ամն յուսատու ձորձ եղեւ։ պապէս (և՛ի յարգանսն սորա հաճա քեալ բանին Ի՛Յ՝ խորան և տեառնարա պոյով) վարուք բարձրելոյն Հօր՝ ամն հովանի եղեւ։ և յուսեղէն ձորձով մկրտութիւն և սրբ բուէ զսա պատեաց։ տեառնել քան զպա տրոնակ ևգբօղ երեսացն Աստիս։ Ելից. ՂԷ. 34։ զի սա՛ եր, որ զարեգակն արկեալ եր զՀիւբև. և սա՛ եր խորանն Ի՛Յ յարեւս հարեալ։ ոչ զի մի՛ ոք կարիցեր կատարել լաւգս հասու լինիլ անչատ կատարելութեան. և խորհրդ արանուէն բանին Ի՛Յ։

✻ (ՁԺ) Եւ անոյշ էին Տէրութեանդ, ահմանն պատան վերակոչեալ։ Ի՛. յայնքան, մինչ զի միաձորուն բանին ընդ մարմնոյ, գու ե՛ղեր միջատման և սկիզբն։ Իբր թէ պատրիկ անբաժանելոյն՝ գու տէրման և սկիզբն եղեր։ որ ե ընդդէմ ընդհարսանն միաձորուե, որ միջօք բաժանի։ բայց գու (ասէ) անքակ միաձորութեն փեսային բանին. ընդհարսին առեցելոյ մարդկուե՝ եղեր տէրման նոյ և նախասկիզբն։ Իբր թէ, անբաժանելի միաձորութեն բանին և մարմնոյն՝ տէրման գոյար և պատճառ. զի՛ ի՛քեն սկիզբ առնուցեալ այս անբաժանելոյս։

✻ (ՁԺ) Եւ խորհուրդ գիտեմ ես առանց՝ պատկան խոստանին Ծերոյ Եկեղեցի։ Ի՛. յայ՛ ի բանից Երգոց. ը. 12. ուր ասի. Ծիրան տուշեին եղբօր երդին իմ ինձ, ի՛մ՛ք առնոց խոց հանդիսի՛ւ ի՛ր որպ ասէ Մեծն Ա՛ր դան թէ ստացեալ ունի մեր զոր ծրարեցաք ի փոքր բնութեան ամենակարն Ի՛Յ՛ի մէջ բուեանցն Աստիս. այլև ի խորհուրդ հաղորդ գականացաց արժանաւորացն։ այս է առաչնոյ

ծրարեալ ի մեզ բնութե. և հանգուցեալ ի մէջ ստեանցն Աստիս։ և ընդ Ելի դր նիւսացի ասէ. այս լեալ ոչ ի հնամար ձակ և ի մեծախորհուրդ կայս այս, ինձ (ասէ) ծրար է զոր, յարմարացուցանեմ ի պարանոցիս վէր լանջացս. որով զանուշահո տուեի տայ մարմնոյս. ոչ այլ ինչ բուրումն խնկոցն է. այլ ինքն Տէրն, ստացեալ ինեալով իներ քս կայ ծրարեալ ի միտս. և ի նմին օթևան։ վկ զգրուի սրտին ի մէջ ստեանցն սանն Տէրանի Քէ ևմէք զայս ստացեալ քան նմանուեցէ Ի՛ծածինն, իսարտ մերում կրեալք։ Ակ սո՛ չինն է ծխանելեաց հասարակ տնուն. և յատկապես զմեսայ ծառն, յորմէ կաթէ զմուռն. զոր մոբրիամիկ սանն այլազգիք Ի՛այց Քոճի Քէ ծառոյ խմանայ ձէ վարդապետս զկաթեցեալ զմուռն։ վկ Քէպետ դառն է համով, բայց անուշ հոտով. և զմարմինս մեռելոց անապական պահէ։ Աբրեմն դու (ասէ) ո՛վ Երգուհի. զանկեան և զանժամանակն Հօր վիճակն Յրդին Ի՛Յ ի ծրար մարմնոյ ըստաչինն Քագուցեր. որպ մարմինն Քէպետ դառն է համով չարչարանաց, բայց անուշ շահ՛ոտ է բուրմամբ Հոգւոյ, և անապական

պահող զմեզ ի փտուէ մեղաց։

✻ (ՁԺա) Ի՛ն է կուսական տօմ բարոնական՝ զանմահութեան ալիոյդ հատուցեր։ Ի՛որոնակն է ուան ոլթն։ Ի՛րդ՝ դու (ասէ) ոչ ըզ բարուեակ, վանմահարար ողկոյզ զՏէրն մեր ՅՅ՝ Քո հասուցեր. յորմէ մեք զուրախարար գինի արեանն ըմպեցաք և եմք պեմք։ զի դու էիր որքն տակառապետին փարաշանի. և ի՛քեզ էին երեք ուռք (ՅՅ կուսուէ. մպրուէ, և խոնարհուէ) մշտականչ։ և ի՛քեն յատուկ եկին ձ հասուն ողկոյզք խաղողոյ ի հաղորդութենն։ ՅՅ Ի՛ուէ. մարմնոյ. և արեան։ որոց ձաշակմանն, տակառապետ բնութիս մեր վերկացոյց։ Ա՛ննման։ 9։

✻ Եւ գինուդ ևնոց էիսոցանց։ Ի՛. յայնքան, ժամանակաւոր, և յաւիտենական կենաց միջնորդ լինիլ համարձակեցար։ զի ոչ ասէ ևրեսս լսեմ՛՛ ի՛ձառս վերափոխման, իբրեւնոյ ընդ Ենովքայ, Քէ Ա՛ր՛ի սքանչելի գործս համարձակեցաւ աղաչանօք մեր խոյ։ խոյ Քէ և մեռեալս հանոյ յարեցոյ ձորին աղաչանօք։ ոչ ասի՛ի մէջ ոմանց կուսակաց չարչարանացն Ա՛ի՛։ և հաւատան է, զի Ի՛ծածինն մէջնորդ հաստատ

խօսն է խնդրողաց զժամանակաւորսն ազգաւին տենական կեանս։

✻(ՁԻԳ) Եւ հասոյչ է խօսողութիւն։) Ա. յսինքն, թէ ոչ գաղտնի երկնային նշան հաշտուած լինելոյն, և թէ բաս որում միջնորդ գոլով ի՛նձ Ա.Յ եւմարդկան՝ տալոյն գնութ մարմնոյն Ա՛ի, և գնա ճնաձելով խաղաղուած հիմն և արմատ։ զի այլ զի՞նչ եւս մերկածուփ շարժումն խառնուած, քան զԱ.Յ՝ն առ մարդիկ, որ նա մկրտին զթուած խրով բարեխօսելով վն մեղաւորաց (առ ի տալ Ա.Յ զղջումն ընորհաց) եղև միջնորդ խաղաղուած։

✻Եւ խոխանէց վերնոյն բարձրութեան։) Ա. յսինքն, աճեռեօք Հրեշտակապետին, բերկրեալ անուամբ կնքեցար, որ սոյն ազնուական Ա.Յ մանգրեալ՝ անկապտելի ևան կողոպտելի մնաց ի՛քեն։ ով Սրբուհի կոյս։ և ևամ, զի ոչ Հրեշտակքն ուրախանան ի վերս ապաշխարող մեղաւորաց։ նմանապես և Սրբուհի կոյսդ՝ տեսանելով զարդիւնս չարչարանաց որդւոյդ ոչ ուշացուցել, բերկրիս ևզուարճանաս, յապաշխարել մեղաւորաց։ մանաւանդ՝ վերս որոց բարեխօսեսն, և զպատուէրն տեսանես ի՛ղջման նոցին։

✻Ա.ըր յայտնի ևայլն։) Ա. յսինքն, այս քան ևայլ ամենի Հարտասանական երդմունք ներբողեալ ևս գու ի մեծամեծ սրբոց։ և պատճառն է, զի վսեմական վարուց՝ կուսութեան, և առաքինութեան։ մարքրութեան, և խոնարհութեան, գու եղեր նախընթաց ևնախանշաւիղ։

✻(ՁԻԴ) Ա՞ զի երեսուն ի՛ւն դաճին։) Ա. յսինքն, Հօր այդ անդրանիկն ևմածինն, վերստին ի՛նքեն միածին մեզ յայտնեալ։ խաչակիր ջարչարանաց սկիզբն եղև ևնախընթաց, և սասց։ որ ոչ առնու զխաչ իւր և գայ զհետս իմ, ոչ կարէ իմ աշակերտ լինել։ և թէ՝ առեք լուծ իմ ի ձեզ, և ուսարուք յինէն զի հեզ եմ, և խոնարհ սրտիւ։ այլ ոչ անդրանիկն Հօր (ըստ Ի.ծայնոյ ծննդեանն) խաչակիր ձգանց առաջնորդ եղև։ այսպէս և գու (ասէ) դերօրինակ Ի.ծակրօն կարգաց, կուսուեն և բարեպաշտուեն։ մնքրուեն և առաքինուեն։ և տեսական խոհման Ի.ծայնոց, նախատակիցն ծագեցար։ և ծանուցեր մարդկան թէ զԻ.ծ որպիսի կերպիւ և բարեպաշտութեամբ պաշտելի էցե։

✻(ՁԻԵ) Ա՛ն ոմնմոտոյց հոգւոն կենդանւոյ, և այլն։) Ա. յսինքն, ի՛քեն առեցեալ բնու-

թեն (զի ոչ ասէն, ոչ զարտաքսապես և զմիջնորդական պատճառն ասէ։ այլ զնիւթական պատճառ՝ զի մարմնոյն Ա՛ի նիւթական պատճառ՝ եր Սրբուհի կոյս։ ուստի նոքին միջնորդութեն) զհնուր ծախիչն Ի.ծ, առեցեալ մարմնոյն անատզկան ծագմամբ ծախեցաք։ Բայց գիտելի է՝ զի մարմինն Ա՛ի՝ ինքնըքոյ տեսակաց հոգին ևգինեայն (անդրափոխակելոց) ճաշակեալ լինի։ բայց Ա՛ն զոչ ևնչ կրէ։ ոչ ծախի և ոչ ծասքի։ զի թէ ինչ մարմինքն անկրելիք են (ըստ պաւլի, ոչ քաղցիցեն և ոչ ծարաւիցեն։ և ոչ խորշակահար լինիցեն յարևու։ Բայց ևթե։ 10) որչափ ևս առաւել մարմինն Ա՛ին։ որպ տեսուն է պատճառ երանուէ ինչ։ ԵՒսուի և ևնչ վարդապետս անոպական ծագոմն կոչէ։ Իսկ ծախիլ ասէ զպատահմունն։ այ զքանակուի և զորակութի։ զգայն, զձև։ զհամ և զհոտ, հոգին ևգինեայն։ և այս է կոր ասէ Ի.ովմաս սքոնչելացին, թէ մարմինն Ա՛ի ոչ բնականի, եթէ ոչ ըստ խորհրդական տեսակի։ զի բնկումն ևկըզ բուսն ստամանց, վերաբերի առ խորհրդական տեսական, ի՛ներքոյ որոց չմարտապես ի՛ մարմինն Ա՛ի։ և՛ինչուամ տեղոյ զարձեալ ասէ, թէ ոչ կարէ ասիլ, թէ նոյն չմարիտ մարմինն Ա՛ի բնականի։ Ա.ախ՝ զի ե անապականելի և անչարչարելի։ Ա.րկիր՝ զի ե գոլորն ի՛ներքոյ խրատքն չիւրոյ մասն, որ ե ընդդէմ բանի պնոցիկ որք բնկանին։ և ոչ ի՛մատուն բնկեալս մնան ինքեանք գոլոր։ Եւ նմանուեց ե գրքոյ թ գլուխ ասի, թէ ուստի մարմինն Ա՛ի, ոչ նուազագոյ և ոչ բաժանմամբ։ և դնեն ուսմունք զբնական զգայութե տեսուե։ ոգի՛ գալար խոտոյ չաշոց տեսողին, իբր կեսոլ կուր լինն նորին ընդունելոյ լինի։ սակայն նոյն խոտն ոչ նուազագի, ոչ պակասի, և ոչ բաժանի։ և Ա.արդուլիմեոս մարգոյ ե պակոպան ի վր խորհրդոյ Պատարագին, ըստ խնդրոն ասէ, թէ որով կերպիւ բնկանի նչխարն։ և թէ ատամամբ մանրի, ոչ իւրք բնկանի՝ կամ մանրի մարմինն Ա՛ի։ այլ ի՛ներքս ամ մասին՝ մնայ բոլորովին։ քանզի բնկումն այն՝ ոչ ե ի՛ մարմինն Ա՛ի ենթակայոցեալ։ այլ ի՛քանակութի հոգին։ զի քանակուեքն, որոց ե չատուկ բաժանումն՝ բաժանին։ և հետևի բաժանման քանակին՝ բաժանումն որակուե, որ ի՛նձ հասատեալ են։ իսկ մարմինն Ա՛ի՝ ոչ ինչ կերպիւ բաժանի։ Քանզի ի՛վերոյ յուցեալ է։

թեւս հողմոյ ։ և այնկիսկիլէ , որ եառես զնա ի քառասնեքրեքեան աթոռ Վրօքէաին բազմել ։ Լոյդ՝ թեւօք խմանայ զնն Վիմանէ'' (Ձե գլուխ ՟ը բնաբանին ա գլխոջ) զվերամբարձական զօրուն ։ և զերկնային և առ ի վերն կայս զՀանապարհորդականութիւնն Երեշտակայ ։ և յայտ գետնաքարշուէ զարտաքս ամբարձումն նոյ ։ զի թեւոցն թեթեւ ութիւն՝ նշանակէ զառ. առջ մի ինչ երկրային։ այլ բոլոր անխառնաբար և անծանրապէս ի բարձրն կայս զգետեղիլն ։ և մեկնիչն ի վերայ պատրիկ ասէ , թէ ոտք Երեշտակաց թեւաւորք ստեղծանին։ զի պատս ցուցցի նոց ինքնաշարժութիւն ։ և առ Լ՟ի վերամբարձական ուն կութիւն ։ և ոչ առ մի ինչ երկրականաց հպարդուն ։ թեպետ և ի վեր երկրի երեքեան երեւեցան ։ Իսկ հողմով՝ խմանայ զնե Վիմանէ'' զնոյ զօրուն ։ և զառանց ժամանակի զթափանցիկ նոյ արարողութիւն ։ և ի վերուստ ի վայր, և յստորայնոյս առ ի բարձրութիւնն զանցողական շարժուն ։ և զարձակացուցիչ զօրութիւն երկրորդիւն առ գերազանցագոյնն բարձրութիւն ։ և զշարժեալն զառաջինն ՝ ի նախանձամուխ նոմ աստուածայնոյն ։ Եւ մեկ նոյն ասէ ։ Երեշտիկքն հողմունք և ամպք կոչեն ։ Լոյս՝ զի նշանակեացի նոյ սրտին։ Երկրորդ՝ Լ՟ծառեաւթիւնն. զի հողմն է նշանակ Լ՟ծային ներգործութեն ։ Երրորդ՝ զի ուռնին մեծ և թաքուն զօրութիւն ներդործեալ ։ զոր որում յայտագս հողմոյ գրելէ ։ հողմն ուր կամի շնչէ և այլն ։ Իսկ քառասնեքրեքեան աթոռոյն առեալ յՕգնկիսկիլէ ։ ըստ այնմ, խրատեալ հանդերձ երեսաց խրեանց ընթանային ։ Եզեկ։ա։12 ։ Լոյդ՝ զայն ասէ, որ թեւուցել տեառնեկաք ի մտաց Երեշտակաց , և վերամբարձեալ ի նոցին խոհեմութեան , քեւ զնոյնն հանդերձ մարմնով տեսանէք ի քառասնեքրեքեան աթոռոյն քառասնեքրեքեան աթոռոյն ի Երուսաղէմ արագօրէն ընթանալն է ՝ իբր ի Երուսաղէմ Ձոլ՝ զԼ՟ծային հրամանին փութապէս տանիլն և կատարելն ։ ըստ որպիսոյ հրամանի նստուցին և կառավարչին ։ զի ոչ և բառնեան հրամայէ , ըստ կամաց նոր ընթանան ենոքա ։ և կատարեն զգործ Լ՟ծայնոյն նախախնամութեն ։ Լայց ՟ա՟ ասելն է , իբր ոչ եթէ ի քառասնեքրեքեան աթոռ բազմելոյն Վրն, Լ՟ծածինն եղեւ պատճառ։ այլ ՟ա՟ ասացեալ գործականաս , կցելի է ընդ տեառնեկաք բայնն ։ իբր թէ մեք քեզ արժան նացաք զայս այսպէս տեսանել ։ իբր թէ

թէ եւ ի Վրօքէս թեռեաւ սլացաւ նա ի

*(ՀՀԵ) Վրն զգօտեզեն ի ընտ օգոյնն ։ ի տառընկոց չենգանիս ոեսոս։ (Հերկուց է

զի բոլորն ի բոլորն է ։ և բոլորն յիւրաքանչիւր մասին ։ զոր օրինակ հայելի ինչ ի բազում մասունս բեկեալ ։ և յամէն մասին հայելոյն երևիցի արեգակն ամբողջ և ոչ՟ի երկու կամ ի երիս արեգակունք ։ այլ բազում ։ այնպէս և ի Լ՟ծայնոյն ։ զի ոչ թէ երիս էին ։ այլ մի ։ և ոչ թէ մասնաւորեալ ։ այլ ամբողջ

ոտն այ Հիմիտի երկրպագեցաք։ Գնատ. ԻԸ. 44։
✻ (Հե) Ահա գանձանքն Հօր էուխիան՝ պղծուցա
պէս օրհնաբանեցայ ✻։) Ահաւասիկ սրբուհի Հօր
այ ծածկեալ ասի, եւ միայն անունն (Ահիմ)
յայտնեալ։ ըստ այնմ, Հայր՝ ծանուցի զա-
նուն քո մարդկան ։ յորոյ եւ անունն առ-
թել մեզ ուսոյց ասելով ։ Հայր մեր՝ որ յեր-
կինս ես ։ սբ եղիցի անուն քո ։ Եւ ահա
որ անճանաչելի էք մեզ, պատճառաւ մոր
դացելոյն Ահի ի Աբիմայ կուսէդ, մեք
զնա աղդակ ցապէս օրհնաբանեցաք։ իբրեւ
որդիք նմին ։ կամ ոգի ասէ Պօղոս Ա Տիմ.
Գ. Ւ Տ. որ միայն ունի զանմահութիւն բնա-
կեալ ի լոյս անմատոյց։ զոր ոչ ոք ետես ի
մարդկանէ, եւ ոչ տեսանել կարող է։ որում
պատիւ եւզօրութիւն յաւիտեանս Ամէն։
✻ (Հէ) Ահա մնուխոյ պղծուցաւն անիծեայ՝
խոշտանգին ըստ ընդդիմացս ✻։) Աղուհան է
ձեռագիր յանցանաց մերոց, եւ անշուշտան
դուէ։ բայց պատճառաւ Ահի մարմնացե-
լոյն ի քէն (ասէ) զայն մուրհակն անհնա-
զանդութեան եւ սկզբնական մեղացն՝ ի յաւետա-
նին ջնջեր ընկղմեցաք ։ զի մկրտութիւն բառնի
սկզբնական եւ ներդործական մեղքն։ եւպա-
տիժն ըստ նմին ։ եւ (մեռեալոցն առաջմայնն)
զկնի մկրտուէ, ոչ ինչ արգելուսն մնայ մեռ-
նելոյ ի փառս ։ որպէս օրինակն երեւեցաւ ի
մկրտութենն Յիսի ։ որ բացաւ երկինքն ։ եւ
ձայնն Հայրական եղեւ լսելի, Թէ դա է որ
դէմ իմ սիրելի եւ այն ։ վասն մերկհակի տեա
եւ ի Յառաջ խաչին սակաւ ինչ ի վերոյ նախ
քան զսկսանելն ի վեր պղծութենական գոր-
ծոյ վասանուէ։ ուր ասի։ պաղականոյիք մոբհային։
✻ (Հթ) Ահա զանոքան ոչոց Հրեշտակաց։) Այ տ
տեսուէ Հրեշտակաց տեա ի վէր անդր ի
համարին ։ Նայց աստ՝ ոչ անուամբ խնա
նայ զնմայուէ Հրեշտակաց։ որոց խնացութիւն
առ այնքան գերազանց լոյսն ի ոչ աչք
զգլխկանն առ սրեդակն ։ Քաստի եւ աստ՝
անոքս ոչոց Հրեշտակաց ասէ ։ ոչ զնկատ
տեսուէն ։ այլ զգնացութենականն։ զի տես
սանեն զնուին այ՝ որով եւ լինին երանելոյք։
բայց թէ զի՞նչ ինչ անգիտանան ։ ասյս է
առ նա՝ եւ առ երանեցեալսն անտեսութեն
համարեալ ։
✻ (Հժ) Ահա զանաւհան բառնի բնութիւն՝ ի հատ
քանծէն ոչոց հոմբութեցաւ ✻։) Նազմիցս ա-
ցացաք Թէ ամ գործք եւ կիրք առ Ահի
ոչ ասին զվերացելոյն։ այլ զթանձրացելոյն։
որպէս ասաց պաւղոս առաքեալ։ Ամենայն ա-
նաստուածութիւն եւ հոգեվարութիւն ։ եւ
զանդուէ եւ սկզբնական մեղացն՝ ի յաւետա-
նին ջնջեր ընկղմեցաք ։ զի մկրտութիւն բառնի
սկզբնական եւ ներդործական մեղքն։ եւպա-
տիժն ըստ նմին ։ եւ (մեռեալոցն առաջմայնն)
զկնի մկրտուէ, ոչ ինչ արգելուսն մնայ մեռ-
նելոյ ի փառս ։ որպէս օրինակն երեւեցաւ ի
մկրտութենն Յիսի ։ որ բացաւ երկինքն ։ եւ
ձայնն Հայրական եղեւ լսելի, Թէ դա է որ
դէմ իմ սիրելի եւ այն ։ վասն մերկհակի տեա
եւ ի Յառաջ խաչին սակաւ ինչ ի վերոյ նախ
քան զսկսանելն ի վեր պղծութենական գոր-
ծոյ վասանուէ։ ուր ասի։ պաղականոյիք մոբհային։
✻ (Հթ) Ահա զանոքան ոչոց Հրեշտակաց։) Այ տ
տեսուէ Հրեշտակաց տեա ի վէր անդր ի
համարին ։ Նայց աստ՝ ոչ անուամբ խնա
նայ զնմայուէ Հրեշտակաց։ որոց խնացութիւն
առ այնքան գերազանց լոյսն ի ոչ աչք
զգլխկանն առ սրեդակն ։ Քաստի եւ աստ՝
անոքս ոչոց Հրեշտակաց ասէ ։ ոչ զնկատ
տեսուէն ։ այլ զգնացութենականն։ զի տես
սանեն զնուին այ՝ որով եւ լինին երանելոյք։
բայց թէ զի՞նչ ինչ անգիտանան ։ ասյս է
առ նա՝ եւ առ երանեցեալսն անտեսութեն
համարեալ ։
✻ (Հի) Ահա զանաւհան բառնի բնութիւն՝ ի հատ
քանծէն ոչոց հոմբութեցաւ ✻։) Նազմիցս ա-
ցացաք Թէ ամ գործք եւ կիրք առ Ահի
ոչ ասին զվերացելոյն։ այլ զթանձրացելոյն։
որպէս ասաց պաւղոս առաքեալ։ Ամենայն ա-
նաստուածութիւն եւ հոգեվարութիւն ։ եւ
զանդուէ եւ սկզբնական մեղացն՝ ի յաւետա-
նին ջնջեր ընկղմեցաք ։ զի մկրտութիւն բառնի

մեր տեսութենն պատճառ եղեր ։ եւ ոչ Թէ
Աբրահամ Ի՛յ նըստելոյն յաթոռ քառա-
կերպեանն։
✻ (Հէ) Ահա զանոքդրն ոչոց՝ խոտոր
խայն ձերդ նմաներ ✻։) Ո՞վ Ի՛ն ասաց, Թէ
ոչ ոք տեսանէ զերեսս իմ եւ կարիցէ ապրիլ։
ահա զոր ոչ Մովսէս եւ ոչ Եսայիաս ։ եւ ոչ
այլ ոք ի Մարգարէից կարացին տեսանել։
քեւ տեսաք ի մարդկային կերպի։ եւ Ի՛ն այ
բանան ներդործութենէն ծանեաք զներդոր
ծիչն ոչ այլ ոք զոլ, եթէ ոչ Աբրահամ Ի՛յ ։
զի եւ փրկիչն ի գործոցն տեսութէն հրաւի
քեր ի հաւատալ ասելով, Թէ եւ ինձ ոչ՝
գոնե գործոցն հաւատացէք ։ եւ Թէ, եթէ
չգործան չէր գործեալ ինձ, զոր ոչ այլ ոք
գործեաց ։ որպ եւ գործքն յայտնի վկայք
եւն նորին Ի՛ութենէն ։ Այլ գիտելի է՝ զի
զանտեսն ի մարդկային կերպի տեսանելն
է ։ իբր ոչ Եթէ Ի՛ութենն ըստ մարդկային
ձեւոյ կերպացեալ ։ այլ միաւորեալ միայն։
զի եւ ոչ առ մեզ բանական հոգին քնդ մար
մնի միաւորելով գառնայ ի կերպ եւ ի ձեւ
մարմնոյ։ զի այս է հերձուած մարդաւորն
հերետիկոսաց ։ որք չի՛ն ըստ մարդկային
ձեւոյ ասելին ձեւացեալ ։ բայց վա՛ն ասէ
Աստ՝ Աբրահամ ընդհալի Թէ,
Ի՛ն անմարմին ըստ էու Թէ.
եղեւ մարմին Աշմարտու Թէ.
զիւրըն պահեալ անյեղլ պէս.
եւ զնմա առեալ ըստուգ պէս։
Ջոր այս խառնուածն ըսքանչել լե.
Ի՛ն եւ մարդ բնութէ խառ նե.
ոչ էութենն փոփո խե.
եւ ոչ ձեւով կերպարա նե։
✻ (Հժ) Ահա զիւղեալ բաջնոյն Դեղոց։)
Ի՛յս է ի վկայութենն Յոհաննու մկրտչի,
Թէ ահա վա՛ն գառն Ի՛յ, որ բառնայ զչ
մեղս Տի ։ քանզի Յոհաննէս մարգարէա
կան հոգւով իմացաւ զպատարագին վա՛ն
ի վր սեղանոյ խաչին ոչ գառն անմեղ ։
Ի՛ր՝ մեք (ասէ) պատճառաւ քով, ըզ
բարձողին մեղաց Տի զանապական մար
մինն, ոչ զմարտի գառին Ի՛յ մարմին
Ճաշակելոյ արժանացաք։
✻ (Հա) Ահա գոռելոյն ի չարագործոց) Ի՛յ ինքն,
ի գողոց և յաճախակաց գատեցելոյն ։ ոչ
Աշմարտի Աբրահամ այ երկրպագեցաք և եր
կրպագեմք ։ Նայց որ ի յաճախակացն նա
խատուր, մեք գիտելով Թէ որդի քո միա
ծին է ։ և անմեղ մարդ՝ անմեղագոյն որդի։
և տիրամարդ՝ աննման զաճակ ։ վա՛ն այնորիկ

վարուցն, և հոգևոր կենաց ուսուցմանն, և առ ի հոգևորն զմեզ յորդորմանն:

✻(ՁԺԵ) Քահ ղբեփային ոտքտուրեէ՝ չենոց ղանէց ձեր կցուդ ասացած։) Ա.յսպէս առաց Քի. մինչդեռ զլոյսն ընդ ձեզ ունիք, դք նայեցէք առ լոյսն, զի մի խաւար ձեզ հասցէ: Եւ թէ՝ որ գնայ ի տունկնեան՝ ոչ գայ թակղի: Եւ թէ՝ ես եմ լոյս ձեր, որ հաւատայ յիս՝ ընդ խաւար մի գնասցէ: վասն այսորիկ և այլոց պատճառաց, ըՔր զայ բեգային արդարութե պատճառաւ քոմ (ասէ) ով Հրեաստի, մեզ կենցաղակից ստացաք (ըստ որում ուսեր և ըմպեր ընդ մեզամբ բաց) և գնացիք մերոց ճրագ ի ձեռին, և լուսատուս՝ ի ձեռն ընդունիմն: բայց Քն՝ արեգական պզտուքն կոչի. զի արդարութիւն (ըստ նմանութե արեգական զընդունակն (ըստ կարողութե նորին) լուսաւորէ: զի արդարութիւնն է հաւատարաչաշխ առաքինութի, հաստուցանող իւրաքանչիւր ումեք՝ որ ինչ արժանն է ըստ չափու արդեանց: և ոչ արեգական մի է, և լուսաւորէ զայս առողջաց, և ճարտարեցուցանէ զայս տկարաց, այսպէս և Քն արեգական արդարութե, զառողջս ի մեղաց՝ լուսաւորէ ընդունիւք: և զընդունայնական նախանձ ընդհակ բժշկէ: և զոչ ընդունականն նախանձուցանէ բարձմամբ ընդհին: և այսհա ընդ ամենից վեր և վայր իբրև կենցաղակից շրջի, յուսաւորէ և բժշկէ: Մրկ. ԻԵ. 8:

✻(ՁԺԶ)՝Քահ ղանձամանոկ բանին էուբին, ինձալ ի Ղուբնա պատեցաւ:) Ա.յսինքն, ղերք ծննդեանն ձեր քո, որպես Ղաբթիս ուրանաւր ոչ ըստ Ա.ծուե զազգատոհմն քո պատմէ Ա.ստթէոս՝ այլ կըստ մարմնոյն ազգատոհմիւնն՝ և զանժամանակ բանին Ա.յ՝ զըստ մարմնոյ սկզբնաւորութենն: որ թէպէտ ձեզ Ա.ստթէոս, ի ձովսէփ կայացուցանէ զազգահամարն քո. բայց ի ծը նունդն հասեալ, փոխէ զձէն և ասէ. խոսէ զմայր ձեր Մարիամ ձովսէփոս և այլն: զի ձօսէփ ի Դաւթէ. և կամ ձարբահա մոս սկսեալ՝ ուներ զերաշունս՝ քինոյ ազգատոհմ քինայլ զի ոչ ուներ զմանուկ ցուքթէ ի ծննդեանդ ձեր՝ վա պանորիկ Ա.ետարա նէն զեղանակն փոխեալ՝ կայացուցանէ ըզծննդեանդ քէ ի Մարիամ՝ ի վէր որպ և ձեզ Ա.երսէս չնորհալի ասէ, թէ ոչ զատաջին ծննդենէն որ անեղումն է պատմէ Ա.ստ. զի զայնմանէ ասէ Եսայի, թէ զազգատոհմն ձեր ո պատմեսցէ. այլ զայս որ յերկրի ատ եալ է: նաև ոչ զայս ձեր է բովանդակ Ա.ծ

ընծայք Արբուհայ կուսիդ մինչ նորդուքէն: Ասէ հաստաքաւծքին ասելն է, իբր թէ ի՛մանն ինական հասակի. և ի տղայական կերպէ համբուրեցաք, մինչ նորդուքէ մնգուցն և Աիմէօնի:

✻(ՁԺԷ)՝Քահ չԱ.ղտան նոր հոգեղէն՝ ի չափ հասակի առաքինոյն պետս:) Ա.յս է ի բանից Ա.ձքէոյն, թէ եկիր մարդն առնչին Ա.դամ ի չուշն կենդանի. երկրորդ Ա.դամ՝ ի հոգի կենդանարար: ԻԿորն. ԺԵ. 45: Ա.րդ՝ Քն նոր Ա.դամ կոչի. զի ոչ նա ինչն ձի չայր եղև. և Քն նորոյս. ըստ այմ Եսայ եայ. չայր հանդերձելոյ ձէն: նա՛ ի կոյս երկրէ, և սա՛ ի կոյս մօրէ: նա յերկրէ երկրաւոր, և սա յերկնէ երկնաւոր. թէպետ ըստ մարմնոյն երկրաւոր: նա յատկապէս ձեռինն Ա.յ գործ, և սա չօդուսյն սրբոյ: նա երեանամեայ հասակաւ ստեղծաւ, և սա երեանամեայ մկրտեցաւ. զոր՝ չափ ասէ ոմանք կոչեն: ոմանք ևս կարծեն, թէ երեանամեայ հասակաւ յառնելոյ են մարդիկք ի յարուն, ոչ ասէ Պօղոս Առնիս. Ձ.ԻՅ. թէ մին և հաւցուք ասէն ի մի մանկանէ հասանել ի չափ հասակի կատարեալ Քրդուհան ասէ, յայր կատարեալ ի չափ հասակի կատարեալ ասէ: զոր օրինակ այր կատարեալ հասակաւ ունէն զչափ հասակի կատարեալ Քրդուհան ասէ: զոր օրինակ այր կատարեալ հասակաւ ունէն զչափ հասակի կատարեալ պիտուէն խորհրդով: նոյնպես և ի մեզ հաւատացելոյ, Ա.ռաքեալքն վա սորին, մարգարէքն վա սորին մարգարէացան: հովիւք և վարդապետքն ի նոյն գործ կարգեցան, զի հնուն լինի մարմնոյն Քրի. ըստ եկեղեցւոյ: Ա.րձ՝ Ա.դամայ ննջողի կոչէն՝ եթէ կենդանի կալեցաւ. և ի Քն մահուամբ ննջողի կոչէն՝ եկեղեցի հնեցաւ արեամբ և ջրով: Ասայց ասէ Ա.րիգոր, յերկուս կայացուցանէ զնմանուէն Ա.դամայ ընդ Քն. զի նորն Ա.դամ Քն հոգեղէն. ոչ և առաջինն հոգեղէն. երկրորդ թէ ի՛նչ հաւակին տեսաք զերկրորդն Ա.դամ երեանամեայ: Ասայց միոք կարծիցէ այսու բանիւ գմարմին Տն յերկնից բերեալ (ըստ ասոյ պղծոյն Ա.ծ պէնտիոսի) այլ զի առ երկնաւորն միաւորեալ էր. վա պանորիկ ի պատուականն մուտ նէն առնու զանձնականութենէն: ևզի բազ բազոյնքն ասեն զնուճատուագուէն. և հա կագարձեալ. վա պանորիկ մարդ հոգևոր կոչէն (Պօղոս և վարդապետս) զՔն մեր ի ձ Քն: ևմանաճանդ վա հոգևոր և երկնային

նի քոյ ։ ապագային և ոչ եր պատրաստել մեզ
ի ձաշակումն զմարմին և զարիւն իւր ։ զի
առանց ի քէն առեցեալ մարմնոյն, մեր ոչ
կարեաք յանհպելին նէր Աստուծ մերձենալ ։
և ոչ ևս ձաշակել մեզ անմահութեան և անյո
ւսափուելոյն ։ քանզի դու եղեր պատճառ ։ որ
նա (յո որդիդ միածին) պղտորեցոյց մեզ
ի կերակուրդ և լցմնելոյն զանարատ մարմին
և արիւն իւր։

✻ (ՁԺԵ) Եւ ես էի երթեալ հօր պղտորո
ղիւն եւթնից և այլն ։) Զայս առեալ է ի
Յաղմոսէն ։ Ճգ ։ 14 ։ ուր ասի ։ Ձմարտուն
յերկրի բուսցաւ ։ արդարութի յերկինից ե
րևեցաւ ։ իսկ որոյ ասէ ձեզն "Սերմս լամբ"
թէ, ոմանք զայս ի վե քի առնուն ։ քանզի
երկիր սահն զնոր կայսն ։ և Ձմարտութի ի
նմանէ բուսեալ զՔրիստէն մարմինն ։ ընդ
որ Աստուած բնաւէն որ ի յերկինից ։ անձառ
խառնմամբ միացաւ ։ համեմատի և բանին
Պօղ վարդապետին ։ քանզի արդարութի Հօր
այ յերկինից երևեցաւ ։ որպ կշիռ ի ձե
ռին եղև Տեառն մեր Յիս Քրս ։ և զի արդ
րութե Հատուցումն է Ձմարտութին ։ իսկ Ձըշ
մարտութիս այս յերկրէ ի Սրբուհոյ կոյ
սէն բուսաւ, ըստ մարմնոյ ծննդեամբ ։ և
վե այնորիկ ասաց Պօղ ։ թէ ես յայդ խակ
եմ ծնեալ և յայդ խակ եկեալ Տ՚ն զի վկայ
եմ ինձ Ձմարտութ ։ Իսպ գիտելի է ՝ զի ար
դարութին Աստ երեք կերպիւ առեալ լինի
ըստ Աստուածապ գրոցն ։ նախ՝
հատուցումն ումեք ըստ արժանեաց ։ Երկ
րորդ՝ հատուցումն խոստացելոյ ։ Երրորդ՝
յորժամ անկատարն կատարի ։ Ըստ այնմ է
հատուցումն վարձուց բարեաց ։ և պատիժ
անարդեցելոյն, որ է գործ արդարութե ։
Երկրորդն է ՝ Ապրդեղութին ։ Քրի, որ է
գործ արդարութե ։ զի այս խոստացեալ էր
Հ՚Ս մարդասիրեալ և ան կարելի եր ոչ կա
տարել ։ զի ըստ Աստուածութեան անփոփոխելի
իրօք, որովք անձնարին եր այ ստել՝ հաս
տատուն եղեն աւետիքն ։ և այս եր երբ
չուն այ երկնից ։ մինն առ Աբրահամ
ըստ այնմ, յանձն իմ երդնում ասէ Տ՚ն, թէ
զի զաճակի քուժ օրհնեսցին ամ ազգք երկ
րի ։ և Երկրորդն Դաւթի ։ ըստ այնմ թէ,
երգեցաւ Տ՚ն Դաւթի Ճմն բառեբ ։ Երրոր
կերպիւն ՝ ասի գործ արդարութե, յորժամ
Ի՚ն արդարացուցանէ զմեզ ոչ պատ
րաստեն գինքն առ ինորհն՝ առնելով որ
ինչ է վերն կոմանէ ։ Ասէ՝ յրժամ մար
մնացաւ Վ՚ն ի նոր կուսէն, Ճմարտութի
ևս ի նոր կուսէն, Ճմարտութի ևս ի նոր կուսէն, Ճմարտութի

առել ՝ զի անկարելի՛ է բանի ։ Ասէ՝ սկսաւ
ի Դաւթէ զասնէն, մի՛ առցես ՝ իբր անժա
մանակ բանին ծննդեան ։ զի թէ անժամա
նակ է ՝ ճշդ սկսաւ ՝ ի Դաւթէ ։ և ճշդ կա
րելի է զնոցէ անժամանակին ժամանակաւո
րապես Ճառել ։ այլ զի զբան մարմնոյ ծը
նունդն Ճառելով, մինչև առնամ հատուցա
նեմք ։ յո մինչև առ կայսն տիրածին, վասն
որոյ անժամանակ ծնեալ բանն, ժամանակաւո
րապես սկիզբն ծննդեան զնեմք ըստ մար
մնոյ զԱրբուհոյ կոյսն ։ նմին իրի իբր թէ ՝ ի
Դաւթէ սկզբնաւորեցեալ և Յ՚ծածինն
եղբօրսիակեցեալ ՝ առնեմք զյիշումն ։

✻ (Ինա չանհաւմանան մարդոյ պատիւդի ՝ ձեզ
նմանապէս գործով գտեցաւ ։) Ա՚յսինքն, ըզ
պատիւեր աննմանին ։ պատճառաւ ՝ ի քէն
առեցեալ մարմնոյն ՝ մարդ Ճմարտապէս
դրեցաք ։ և կամ զբնոյն և զգործն Ճմար
տութիս մարդացելոյ ՝ ի պատմութիս և ՝ ի
միոս ձևացուցաքն զի թէ ՝ ի Արբուհոյ կու
սէ մարմին չեր առեալ, ապագէն և ոչ
պատկերաւ տպիւր ։ և ոչ մարդակերպ ձև
անայր անմարմնոյն գործքն և կիրքն ։ կամ
նկատեք ՝ իբրանն Պօղ սի, թէ ՝ ինմանութի
մարդկան եղեալ։ և կերպարանօք գտեալ իբ
րև մարդ ։ փիլիպ ։ ։ և այն եղև պատ
ճառաւ Արբուհոյ կուսիդ ։ որպ և ցու
ցանէ ևս վարդապետս թէ մարդս՝ այ պատ
կեր ոչ ասի բուս մարմնոյն, զի անհամեմատ
է պատկերն այ զպայման և մարմնական
մերոյ պատկերիս ։ եթէ ոչ գոն է ըստ հոգւոյ
մարդս ասի զի պատկեր այ ։ այլ պատճառ
քով (ասէ) ո՛վ Արբուհոյ կոյս ։ զանհամե
մատն մեր մարմնական պատկերի ։ նմանա
տիպ մեզ գրեցաք ուսեալ յԱ՚ստուածային
շունչ և յԱ՚ռաքելոցդ ։ որք անցին, բանն մար
մին եղև ։ և թէ որ եղև ՝ի վաճառիկ Դաւ՚
թէ ըստ մարմնոյ և այլն ։

✻ Ա՚ւասիկ պատճառ անապատ կոսից, նա
պատ կիսինից) Ա՚յսինքն, վերոգրեցելոյն հրա
շալեաց և գերբնականացն, գոն միայնակ
պատճառ եղեր նիւթականապես ։ և մեզ
բարեկամանալոյ ։ որ եթէ պատճառ ևնպա
տակ անարատ կուսութե ։ և կրօնից նոցին
նախաշաւիղ ։ և Յ՚ծագաշուրե նոցին հեղի
նակ և հայելի վարուց ։ ըստ այմ, ծննդ եմք
ձե կուսին յայրն Ա՚ռ Թ՚ահէմ, յորդեցան
գաւառքն Եճայի լինել կուսութե ՝ի մայրէ ։

✻ Ա՚յծեալ ոտղիչ էրնոյնն ։) Ա՚յսինքն, թէ
՝ի քէն ոչ եր առեալ երկնային ոմն ։ գո
լով տնկեցեալ յարգաւանդ երկիր որովայ

որ նշանակեցաւ առ Յակոբ, զորմէ ասաց Իսահակ. ահա հոտ որդւոյ իմոյ, իբրեւ դաշտ անդ ոյ լիոյ: Հինգերորդ՝ Հաշակելոքաք. և ըստ այմ ասաց. առէք կերէք այս ե մարմին իմ: Բայց գիտելի է՝ զի անմարմին բանին ընծայի և ոչ յետ Յարդեղութեան եղեւ չօշափելի. ոչ և ոչ հուրն ընդ երկաթ միաձուլով լինի չօշափելի. այլ միայն ենթակայ նիւթոյն երեւի, և ներգործե. և ոչ հոգին ի մէջ ի ներգործուածին իւրոյ յայտնի գոլ ի մարմնի, և անդ ասի ի՛նչ՝ ուր յայտնին գործքն նր. այսպես և ի միաձորեալ բանին ներգործուածեցն, մեք ճանչեցաք զոլ ի միաձորել մարմնի զանձն բանին այ. որ ոչ այլ ուստիք ըստ շնորհի մեաձորելոցն կերպի ներգործէր. այլ ի՛նչպես և ճմարտութիւք միաձորեաւ. վայ որպ և չօշափուածն մարմինդ նր, վ՚ն իւրուն մարմնոյն, ասացեալք լինելին ենթակայ անձինն ի մարմնի միաձորեցելոյն: իսկ երբեմն ե ըստ կերպի չօշափման առ արտաքս, և ըստ կերպի ըմբռնման իմացական հաճաստոյն: զի որ անհասան էր մերս իմաստից՝ եղեւ հասանելի զգալի և հասանելի մարմնով: և այնքան ծայրագոյն միաձուրեալ էր անդ, չի ըստ չօշափել մարմնոյն, համարիւր այն չօշափուածն այ բանին: ոչ թէ որ միջնորդութիւք ապականչն զլոյսն արեւն. կամ՝ միջնորդութիւք ոսկւոյն զլոյսն և զհուրն չօշափէր:

* (ՃԻԵ) Եթէ ինչ էր կեցեալ: Յայնքան, թէ որ էր բարձեալ և գրկեալ ի հողեղէն բաղկաց, խաչեալ Յարդեղուեն նր էր ծանուցեալ: զի ի մէջ զգայուեց՝ չօշափելին առաւել հաճաստի է և գծոյ արարածոց: Հաստատ երկբայող աշակերտացն շուրջ զայսր իւրեք իւրով, հաճաստի նշան զշօշափուածն ինքեան աճանդեաց՝ Քն: ուրեմն Հմիս ի ս ն ն ա ն Յարդեղուեն նր, եղեւ չօշափելի ճանաչուածն: այսպես և Յհաճն ի դիրին ընդունելով և շօշափելով՝ ծանեաւ հաճաստապէս ազգ մարդ: Հոգւոյն ձեռ, թէ նա ինչ Յմմանուէլն, զոր ի վաղուց ցանկացեալ տեսանել: այլ զի գրկախառնելոյ այնպիսի քաղցր և դեղեցիկ Հայրական մանկան, ընձեռեալ է համբոյրն: վ՚ն որպ ասէ. ինչ էիր համբուրեալ երիցոյդ շրեմբէ, ոչ էր ճաշ ցեալ, զի համբուրողացն յայտնի լինի համբուրելոյն անուշահոտուն և փափկութիւն: և մանաւանդ զի Յովհաննէս փարելոյ զաստուածեղէն պարանոցսն, և մաքրիչ

յերկրէ բուսաւ. և յորժամ Քն օրհնօք դառատաւի մարտեաւ ընդ սպանիչ և յաղթեաց. արդ արուն այ յերկնից ելեալ: Այլ ձեր վարդապետս զարդարուն նախադրէ: զի արդարութիւնդ կատարումն խոստմանն այ, որ չն Յարդեղութե միածնին. Թէպետ պատճառն և վախճանն երբարութի և ողորմութին այ զայլ զի առ Յիւրականապես չ զանազանին ողորմութին և արդարութին. վ՚ն այնորիկ մի ևնոյն գործ Յարդեղութեն Քն. ասի հաստատապէս գործ արդարութե՝ և ողորմութե: զի միայն առ ենթակայն և վախճանն զանազանին այսպիսի ըստ կրից: Յդ՝ մինչ արդարութին (ասէ) յերկնից երեւեցաւ, խոստումն այ ի կատար հասս. և Հմարտութին յերկրի բուսաւ. այ կ՚ըսէն Յիպաշտութե Հզ մարտութե. և այս բարպականապես: իսկ արդարութ և Հմարտութ անձնականապես առեալ՝ ի՛ր բանն այ. որ մինչ կամեցաւ երեւիլ յերկինից Հմարտութ մարմնաւորե՝ կամեցաւ բուսանիլ յերկրէ ի Սրբուհւոյ կուսէն: և վ՚ն պ՚նորիկ կ՚ինէ ասէ:

* Եթէ ինչ էիր յղացեալ յանփոյթ ոսոմ տրփանաւք, ոչ էիր մարմնացեալ:) Յանփոյթ ասէ ըստ վկայուե Յծածնին, թէ զայր ոչ գիտեմ: բայց ասո չզոհանին ևմարթ ոսոմ ինան՝ մի ևնոյնե է: զի ի կին չզուեն կատարելապես մարմնացաւ. և ոչ կարօտացաւ ժամանակի, թէ նախ չզանայր, և յետ մարմնանայր. ոչ լինի ի մէջ. որ ոչ ևս ժամայն ընդ չզանալն՝ ասիմք չզացեալ և մարգ կատարեալ. զի ոչ ևս ժամայն հնդհատրիմք: որպ ընդդէմն եղեւ ևս Քն. զի բաժանումն արեան, ևս ուժն ի բանին, քանդրանայն, միաձորին և Յհանայն, և զեն ի մի և ի նոյն կէտ ժամանակի:

* (ՃԻԶ) Եթէ ինչ էիր յոչնեալ Գրով բնութ և այլն:) Յսկիքն. թէ մեր չօշափելի բնութ, թէ որ էիր չզայնեալ, անմարմին բանն ոչ էր եղեալ. ի մէնջ չօշափելն: զի որովհետև ըստ Յբիսատելի, ոչ ինչ է ի չմոցման. որ ոչ նախ լինիցի ի չզայրուե: վ՚ն որպ Գրոյր զգայութե մերոյ կամելով զինքն զգայելի առնել բանն Յ: Նախ կրթեաց զմեզ չսելոք. ըստ այնմ թէ, որ էրն ի սկզբանէ՝ զորմէ չոշաքն: Երկրորդ՝ կրթեաց աչօք. ըստ այնմ, ընդ չոր հայեցայն: Երրորդ՝ կրթեաց չօշափելոք. ըստ այնմ, և ձեռք մեր չօշափեցին ի վր բան կենաց: Չորրորդ՝ կրթեաց հոտոտելոք.

մային առնլով զմարմին, այլև զվէտ մարդ-
ացաւ։ զի մարդացաւ Յ.Ք բանն, ոչ
Յ.յայնքն, այնպան մարմնացաւ, որքան և
մարդացաւ։ (Ձ.Ի) Լոյս մարմնացաւ՝ որ՛ան մարդացաւ։)
նախ այնպես։

(Ձ.Ի) Լոյս մարմնացաւ՝ որ՛ան մարդացաւ։ զի
այլով կերպիւ, քա միաւորեաւ, զոր ոչն էր
եղև անդ Յ.Ք բանն, ուր էր նախ, բայց
չի Աստուածութեան բանին Յ.Ք, ոչ ըստ տեղւոյ
կան շարժման ան մարմին բանին, այլ առ
խոնարհ բնուն մեր միաւորեաւն սակի։ զի
ի տեղւոջէ ի մէնջ, զի որ ի բոլորութիւն է,
և ի մնառնան է։ Աւրեմն խոնարհուն կո-
չի Աստուածութեան բանին Յ.Ք, ոչ ըստ տեղւոյ
կինք և երկիր փառաք նր, ոչ է ի բացեայ

(Ձեռ) Տնանկացաւ ՝ որով ծոխացաւ ։) Քրիստոս
անմանկանալն իւր էր, բայց ձոխանալն մեր։
զի յաւէտ, և ամէն լինի, ոչ կարօտիւր խոր-
հրդոցմանն ։ զի ոչ էր թերի ։ և բաժ պրկոյն ։
որ առաքելոյս ՝ ուրեմն նուազ է ։ խակ ՚ի
Քրիստոս բնակիւր ամ լրումն Աստուած ։ և՚ինա-
կեան ծածկեալ ամ գանձք Յիսուսեան։
Այլոց բան ընդ վարդապետիս ՝ նկատել ՚ի
բան Աստուածոյն, թէ խանարհեցոյց զանձն
մահու և խաչի, վն որոյ և Աստ ինա առաքել
փառաւորեաց ։ յայտ է թէ բաժ առեալ
յոյն չարչարանացն Քրիստոսի և առ Հայր,
վիճորեա զնս Հայր, առ ՚ի քէն փառաւքն։
զոր ունէի յառաջ քան զլինիլն Ես ։ այլ
զի զամ շահս Քրիստոս մեզ շահեցաւ ։ Ամին
իրի առանկուածին իւր էր ըստ մարմնոյն ։ և
վաստակն Աստուածէ մեզ սեփական ։ ոչ և
Դաւիթ փիլիսոփայն ասէր, թէ վճարձա
նան բարեաւաստեալքն ի նախանձաւորա
կան երկս։ զի թէպէտ և խոնարհութեամ միայնոյ,
իսկ չահաւետութենն բազմոց գոլ պատա
հէ ։ աստորոգութեց մեկնութ ։ գլուխ ։ այս
պէս ասէ և Աբրահամն ։ գիտէք եղբարք
զնորհս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի.որ մեծատուն
եր ՝ վն ձեր աղքատութեամբ ։ զի գուք նորա
աղքատութեն մեծասքիք ։ իսկ տնանկութիւնս
այս ՝ այլաբանօրէն իմանալի է ։ զի ՚Քրիստոս եր
կու տան անկամ ։ այ ի տան մարդկայինս
բնութ, և զայն միաժորութ ։ և ի տան ար
գանտի մեր իւրոյ, և զայն բնակութ ։ և մեզ
նաժանգ ծնանիլ կոչեցաւ ։ և զայն նկատ
մամբ աղքատաց անկիւրոյ ի տան ։ որոց և
զինքն նմանեցոյց ասելով ։ որ միանդամ ա
րարիք ի փոքրկանցս այսցանէ ՝ ինձ արա
րիք ։ բաժականն խնդութ ողորմածոց ։ մեզ
նորդութ աղքատաց զհարստան ամի պատ
ուել ։ զաղքատն մեծարել, և կերակրել ։
և զխոխարէնն Յ.Ի առնուլ ։ նաև զի մի
որ համարեսցի զաղքատ բնութիս մեր առ
նելոյն նմ, աղքատանալ ՚ի լինուէն ։ վասն
այնորիկ ասէ ։ ոչով ևս ծոխացաւ ։ Թէպէտ յինքն
զոչ լինչ կրեաց յաղքատութենէն այնմանէ
այլ մանաւանդ իւրով հարստութէն ՝ զաղ
քատ բնութն փարթամացոյց ։ և անձամբ
իւրով բարձրացոյց ։ ոչ թէ զպղինձեղէն մա
տանի լինչ ։ պատուհասէ որ անդրէն ակն ա
դնելով ՚ի նմին ։ որ ակն այն ՝ ոչ նուազաստա
նայ ՚ի գեղեցկութենն պատճառաւ պղնձին ։
այլ մանաւանդ զպղինձն ձոխացուցանէ ։
կամ զի Յ.Ի առնկացաւ աղքատ բնու
թեամբ մերով ։ և նովով աղքատութեն զմեզ

կային, և զհոգին ։ զի այն է կատարելութի
Մարդեղութ ՝ առնուլ ոչ զմնան բնութի ։
այլև որ լինչ վերաբերի առ բնութին մարդ
կութ ։ որպիսի է հոգին, միտն, և մարմինն ։
այլ զմարմնացեալն, մի խմնացիս (ասէ) փո
փոխմամբ է ութէն ։ այլ փոխատրութ ։ զի
ոչ մարդանայն ոչ է չմի թմամբ (ոչ և ոչ
հոգևորին մարմնոյ ։ և կամ հրոյ միաձո
րիչն ընդ ոսկւոյ ։ և լուսոյ ընդ օդոյ) այլ
պէս և ոչ մարմնանալն է փոփոխմամբ ։ զի
թէ մարգացաւ ՝ և ոչ փոփոխեցաւ ։ յայտ է
թէ և մարմնացաւ ըստ կէտպի մարդանալոյն ։
սակայն մարմնանալն և մարդանայն մի և
նոյն է ։ սակաւ ինչ վանազանութի ունելով ։
զի մարմնանալն կարօտի մեկնութ ։ իսբ թէ
մարմին առնէ ամենայն ՝ իմանալի է և հոգին բա
նական ։ ըստ առութն հոգւոյ և մարմնոյ ։ խակ
մարգանալն ՝ ներդործութ ցուցանել զա
ռութն հոգւոյն և մարմնոյն միանգամայն ։
Յ. յր թէ ուրեք լսեցես ասէ մարմնացեալ ։
և թէ բանն մարմին եղև ։ մի՛ զմնանէ մարդ
կութ միայն խոտս իս ։ այլ ի տեղի մարմնա
ցելոյ ։ և ոչ ոլորին առմանէն ծանիցես մար
մնացեալ անուամբ ։ իսբ թէ ՝ այնքան Յ.Ի
մարմին եղև ։ որքան և մարդ Յ.Ի ։ ոչ փո
փոխելով Յ.Ի յԱստուածն բնութէն ։ ոչ ևոչ մարդ
կութն առ Յ.Ի միաձորելովն ։ նոյն և յայտ
նեցաւ ։ քան որոմ ծոխացաւ ։ յայտնեցաւ
ի յորդանան և ի թաթափոր լերինն ։ ևծանու
ցաւ Հայրական վկայութէ ։ կամ յայտնե
ցաւ Աղի ։ քան որոմ ծանուցաւ քարոզու
թէ Յ.ոաքելոյն ։ կամ յայտնեցաւ ի Հայ
բական ծո ոյ, և ծանուցաւ մարմնով ։ բայց
ըստ գրոյն Հայ յայտնեցաւ ի մկրտութէ ։ զի
յայտնիկ խաւսկ ցուռ սկսանի ի Աարգեղու
թէն ։ և աճարտ մինչև ի համբարձումն։

տես կարգաւ 1 Տիմ. գ. 16։

(Աբեռաննեցաւ ՝ ոտոր փոռաւորեցաւ ։)
Յ. յսինքն, ի ծննդեանն ի Բեթղեհեմ սաե
տարանեցաւ հովուացն և ինոցունց Հրեշ
տակաց փառաւորեցաւ ՝ երդումն այնուիկ
թէ, փառք ի բարձունս։

(Ասկ ոտոքեցաւ ՝ որդիս երգեցաւ ։) Հայ
քնեն, քառասնօրեայ դաստեամբ ի տա
ճարն ըստ սրբութէ օրինաց ։ թէպէտ չուռ
ներ զնի ինչ մաքրելի, և ոչ մայրն։ բայց ա
մենիւք անցանէր ընդ խորհուրդ օրինաց,
առ ի ոչ քակող օրինաց կարծիլ ։ կամ թէ
մաքրեցաւ միտութէ, որ մաքուրն էր ։ և
ի Տեառ երգեցաւ, դաե որդի իմ
ասելն։

ընդ նմին Ա.Յուդան, բերկրեցայց զնախա-
հարց հոգւոյն ի դժոխս, ազատեալով զնա ։
կամ զի Քրիստոս թող եհաս հոգւոյն տրտմիլ եւ եր-
կնչիլ. ոչ զմարմնոյ մարդ. և յարուցեալն
բերկրեցայց զՀոգիսն՝ ոչ զինչ ։

✻ (Վաճիցեայ՝ որպէս զանգնին, փոխեաւ ո-
պէս զանգուած։) Զի միայն մարմնով ծածկե-
ցաւ յաչաց մերոց. այլև չիմացմանէ մեր
մեզ մնաց անքննին և անհասանելի խոհեր-
նաւորութեան։

✻ Վերկայեայ՝ որով երկնացաւ ։) Զի մերկա-
ցաւ մարմնով, ազգեցայց զմեզ ննջեամբ ի
ձեռն մկրտութեան։ քան այնմ, թէ որք ի Քրի-
մկրտեցայք, զՔրիստոս զգեցեալ էք ։ եթէ՝
զգեցարուք զՀոգիս մեր ։ Ամարմնոյ
խնամ մի տանիք ի ցանկութիս։

✻ Ոչքացոյց՝ որով բեւեռեցաւ ։) Յանեռե-
ցաւ մարմնով ի ձեռան և յոտսն։ և ոչքա-
ցոյց զձեռս մեր ի գործնականն կեանս. և
զոտս մեր ի կուռոյն ընթացմանէ։

✻ Իսկ հանգնեցաւ՝ որով վանդեցաւ ։)
Ա տանգեցաւ մարմնով, և կանգնեցաւ
մարմնով ։ զի ոչ այլ մարմին եր որ կրեաց.
և այլ մարմին որ կանգնեցաւ յարուցաւ. այլ
նոյնով մարմնով (թէպէտ ոչ այնպէս չար
չարելի, ոչ յառաջին) այլ անչարչարելի և
անմահ ։ ըստ այնմ Ա.Առաքելոյն, Քրիս-
րուցեալ է ի մեռելոց. առաջինն պտուղ
ննջեցելոց. այսուհետև ոչ մեռանի եւս
նմա ոչ ևս տիրէ։

✻ Ելացաւ որպէս վերնաչին (լուեաւ որպէս հո
գեղէն։) Ա.յս է նկատմամբ համբարձմանն ։
Իսկ առեալ է ի Աղմոսէն. ըստ այնմ,
ել ի Բաբսէս. և Թեւեաւ սլացաւ նա ի
թևս հողմոյ ։ Իսկ աստ՝ որպէս ասէին է՝
իսկական, և նմանական ։ իսկական առ Ա.Ջ
ուքին ։ և նմանական առ մարդկութին։ զի
Ա.Ջուքն է վերնացին և հոգեղէն, ըստ այնմ
Թէ Հողմ է Ա.Ջ. իսկ և մարդկութին վասն
առ վերնացին և հոգեղէնն միաւորիլ՝ ա-
սի վերնոյին ահագնէն. ոչ ըստ ինքեան,
այլ նկատմամբ Ա.Ջուքն ։ և այսու ընդդէմ
մնայ ձեր վարդապետաց ումանց հերձուա-
ծողաց՝ որք ասէին զմարմին Տ՚ն յերկինից
բերեալ ։

հարթուացոյց. կամ Թէ յաղքատուէս մեր
մէ եառ. և՚ի հարստութէ Ա.Ջուէն եւս ։
✻ Իսկ հնազանդեցաւ, որով պաշտեցաւ ։) Ա տա
պանի, հնազանդ եղեւ մահու չափ և մահու
խաչի. վն որով և Ա.Ջ զնա առաւել բարձ
րացոյց. և շնորհեաց նմա անուն. որ՚իվեր
է քան զամենայն անուն ։ զի յանունն Յի Քրի
կրկնեսցի ամէն ծունր՝ երկնաւորաց և երկ
րաւորաց ։ ահա այս է պտուղ հնազանդու
թեն Քրի. զի Հոր Ա.Յ մինչև՚ի մահ հնա
զանդեցաւ. և վասն այնորիկ պաշտեցաւ
յերկնաւորաց և յերկրաւորաց ։ զի հար
ցեալ ձեզ Ա.տարսի, Թէ մինչև ցոր՚ըքան
պարտ է հնազանդիլ առաքելոցդ ուխտի
վանայց ։ ասայ՝ Թէ հնազանդութեն մինչև
ի մահ ունի զսահման ։ Ապայց հնազանդե
ցաւ Քրի Հոր Ա.Յ, հնազանդելի բնութ
մերով ։ և վն այնորիկ զմահն հնազանդեցոյց
Հայր՚ի ներքս նորին հրամանի. և արար
նմին պաշտօնեայս և երկրպագուս ։

✻ Իսկ երկրպագեցաւ՝ որով խոնեցաւ ։) Ա.յս
ինքն, մարմնով խոսկեցաւ. և հանդերձ մար
մնովն երկրպագեցաւ միով երկրպագութ ։
Տ՚ն և Ա.Ջ խոստովանեցիր չօշափելոյն՚ի
Թովմայէ ։

✻ Իսկ կենդանացաւ՝ որով խաղեցաւ ։) Ա.յս
մնով Թաղեցաւ՝ և նովին մարմնով կենդա
նացաւ ։ զի որով կարաց մեռանիլ, նովին
և կենդանացաւ. զոչ ինչ կրեալ՚ի մահ հոգ
նէն պնդանիլ՝ ըստ Ա.Ջուէն ։ զի Ա.Ջուէն
ոչ մեռանի՝ և ոչ յառնէ ։ այլ Ա.Ն ըսկ
առեալեալ մարմնովն մեռաւ, և նոյնով մար
մնով յարեաւ ։ բայց նոյնն եր կրօղն և ներ
գործողն բարձրագունից և նուաստագու
նից ։ Թէպէտ ըստ այլ և ըստ այլ առմնն ։

✻ Իսկ պատուեցաւ՝ որով պատուեցաւ ։) Ա.յս
ինքն, մարմնով կրեաց զչարչարանս և զպա
տիժ. և նոյնով մարմնով յարուցեալ պատ
ուեցաւ ։ ընդ յարեալդ։ արդ փառաւո
րեցայց. արդ բարձրացայց։ Իսկ այ ։10։

✻ Իսկ ամպեցոյց՝ որով պատկառեցաւ ։)
Ա.յսինքն, զն մարմնոյ մերկութէն պատկա
ռեցաւ ։ և մերկութէն այնուհետև՝ զսպոյ
նեցաւ ։ զն նա զմարդն՚ի դրախտին մերկա
ցեալ ։ և մերկութէն այնուհետև՝ զսպոյ ա
նեցաւ ։ զի

արտաքոյ, որ էր Հայրենին Փիլիպպոսի եղ
բօրն Հերովդեայ. որ յանուն կայսերն շի
նելով. Փիլիպպեայ կեսարիայ կոչեցաւ:
Բայց հաստատակօրէն, պատրա՛ւեալ ո՛չ
փիլիպիկ է, և ոչ առ ծովին. այլ է յարա
բեայ ասէ: բայց ես վարդապետս, զբոստն
թարգմանէ և առնու՛ի տեղի կարմիր ա
րեան. որով ներկեցաւ Քրիստոս ի խաչին. խակ
նոյնին է՝ պատուղ պտուղ հոսեալ արիւնն,
ոչ և ի պարտիզին գեթսեմանի դիպեցաւ
յաղօթեն. սակայն ոչ երևի Յ՛Քրիստոս ի
նոր կոչեցեալ Ծագուցեալն. բոստոր ոչ է՛ փիս
նիկ. որ է սպրպուռ և սուրբ երկիրն. որ
ծագեցան և ծուր և սիգոն ասի. այլ բոստոր՝
է՛ մերձ եգիպտոս. և հուպ լերինն սիրոյ.
որ էր բնակութիւն Հրաշափայ եղբօրն Յակո
բայ. ի հարաւ կոյս մեռեալ ծովուն. մերձ
եկերացն նոյնպ ծովուն: այլ զի բոստոր և
եգիպտ, համարին մի և նոյն երկիր. Թէպէտ
այլ և այլ քաղաք: կամ եգիպտ կոչի ի բնա
կողն Հրաշափայ, որ վա՛ կարմրուէ և շատա
գունութեա՛ եգիպտ կոչեցաւ. որ է կարմիր:
և բոստոր՝ է՛ յատուկ անուն քաղաքի միջ
մերձ բնակուէն եգիպտոս: Հասոյ հաստատակ
անուանմբ յեգիպտոս առեալ. և բոստոր ևս
կոչի կարմիր: կամ ըստ Ջերոնիմոսի, կոչի
ամրոց: Հասոյ այլազանորէն կարմրուէ ա
րեանն Քրիստոսի կոչի ամրոցական: Սակս՝ զի
յինքենէ ամրոցէ ի Քրիստ հեղաւ: Երկրորդ՝
զի արիւն նո՛ր է՛ ամրուի հաճատացելոց:
Երրորդ՝ զի կարմրուի ձորձոյ մարմնոյ նո՛ր
է՛ յամրոցէ ի Հրեաստ կուսէն. զի նա է
սիօն մայր. յորմէ մարդ ծնաւ Յ՛Ն բան.
և սիօն թարգմանի ամրոց: Երրորդ՝ ըստ
ոմոյ վարդապետին, բոստոբոսալ կոչի՛ է
արիւնն Քրիստոսի. որով ներկեցաւ մարմինն նո՛ր
ի խաչին: կամ Թէ բոստ, թարգմանի այգեկ
կոյթ: և բարուք համանձայնի յեհոսուայ
բանին, Թէ ձեռնտ հարի: զի այգեկոյթն է՛
հետևի ձեռնտհարումն ողկուզացն. և Թա
փառումն յորմէ խաղողոյ: բայց զոր անդ
(Ներսես. կգ) արեամբ Քրիստոսի ներկեալ
(ասէ) զպատմուճանն Քրիստոսի. ձե վարդա
պետս ներկեալ ասէ զՔրիստոս հանգերձ մարմ
նոյն, նոյն քի յատուկ արեամբն. վա՛ որպ
և Հրեշտակաց հիանալի եղև. որք ասացին
ի համբարձմանն նո՛ր. իսկ այս ո՛վ է որ գի
մեալ գայ յեդովմայ. կարմրուէն ձորձոյ իւ
րոյ ի բոստրայ: այսորիկ հիանալի հարց
ման պատասխանի (Դաւթեան) ասելով.
այո՛ ես եմ, որ ոչ ունէր զգեղեցկուէն և զշ

որ ի վե՛ր ամպոյ կոխեալ ընթանայր յեր
կինս ի համբարձմանն: և կամ զայն ասէ.
որ աթոռն Յ՛Ն ի յամպս գոյով (զոր և ա
րուաբերն անդ դնել զաթոռն իւր ցանձ
կայր և չկարաց. այլ ի յանգուն պա
րիկ և ամպաչու արար. և վերստին ի վեր
ամպոյ բազմելով գայոց է ի դատել զկեն
դանիս և զմեռեալս: Բայց գիտելի է՛ զի
Թէպետ յամպս երկնից եղ Քրիստոս զգնացս
իւր. այլ ոչ Թէ անդ եկաց մնաց. և կամ
եռեղեցաւ ի վերայ ամպոց. այլ վեր էանց
անդր քան զաստղակից երկինն ի կատար և
ի ծայր գագաթան հրեղէն երկնից. որ Թէ
ասիցե՛ ոք զբանն գործոց Թէ ամպն կալաւ
զնա յաչաց նոցա: այս է՛ Թէ վա՛ հեռանալոյն
անհերևութացաւ. և ամպն միջադրեաց ի
մէջ Քրիստոսի, և աչացն Յ՛ոտաքելոց: սակայն
բանս այս առեղեալ է ի Յաղմոսի. Ձգ. ։
համարէն, ուր ասի. ո՛ դնէ յամպս զգնացս
իւր. և չքնի նա ի վե՛ր քան հոդմոց: ի վե՛ր
որոյ ասէ Պօղոս՝ Վերսես լամբօ՛՛ Թէ, մինչև
յամպս է ընթացք մտաց մերոց առ նա
համանման. յամպոյդ վե՛ր ոչ կարեմք ձանա
պարհ առնել: զի ոչ գիտեմք Թէ
հո՛ղմ է. և զմեզ դարմանել և անուցանել չըն
չին. բայց զիւր որակուէն գունոյ. կամ
գնե՛ւ. կամ տեղին Թէ ուստի գայ, կամ գը
նա՝ ոչ գիտեմք: այսպէս և զի՛ դիտեմք
զի է՛. և զի զմեզ նախանձ մե՛. և զարդ
բանս կատարէ. բայց Թէ որ՛ զի է ինքն.
կամ՞ոչ զոսոս վարէ, անհաս է ի մեզ.
և յանձառուէն հոդմոց Թևս բարձրացեալ
է հաստոցաի դիտուէ նոր:

* Գովեցաւ որպէս գոհեին:) Ա՛ե՛ ի՛ Հրեշ
տակաց, և Թէ ի մարդկանէ՝ գովեցաւ ոչ
միածին: զի ժամանակաւոր ծնունդն ի մե
րե. ոչ յաւերել առնա զայլ ինն որդիսն.
այլ միայն յաւերել զառաքեալն առ մայրն:

* (Ձեռիք) Ասացս բոլոր կոչեցեալ: ներկեաւ:)
Ա՛ե յետ համբառնալոյն. այլ ի խաչին.
այն է զի վերջն բայ ցնծալով, արիւնն ի՛նչ
քայն երևեաւ: ուստի և Հրեշտակքն հիաց
մամբ ասէին. Եսայ. կգ. ։ ո՛ւրկ այս ո՛վ է
որ դիմեալ գայ յեդովմայ. կարմրուէն ձոր
ձոյ իւրոյ ի բոստրայ: Ախաելի է՛ զի բո
սոր՝ է՛ քաղաք եգիպտացւոց յերկրին վե՛ր
նիկեացոց. ոչ ասի ի յեօթնտասնից քալէ
փին կոչեցեալ բառարանին յաշխնացւոց,
Թէ Ասորոյ վիճակ է՛ քաղաք առ
ծովն զետելեալ. կամ քաղաք ապառաժին

ուր ասէ Դաւիթ, և յայտնի իսկ ամենեցուն է խոր
հուրդն Աստուծոյ, որ երևեցաւ մարմ
նով, արդարացաւ հոգւով, յայտնեցաւ
հրեշտակաց։ զի հաճատան որ ի մէջ ազգ
տեսանելեաց է, այն առ հրեշտական ասէ
յայտնուիլ, և լուսաւորուի Պա թէ ոչ՝
հրեշտակքն միշտ տեսանէին զնա յամմարմ
նուելն։ և տեսին ի մարգեղուէն ի ժամու
ծննդեանն. և զիարտա ի բարձուելս երգե
ցին Աբրեայն հաճատացաւ ի հրեշտակաց
հանդերձ մարմնոյն, թե նոյն զօրուի Տէր
Յ իցէ. և ոչ տկարացել ի մարմնանալն։
ոգի հավերժից ազգին ստորոյնոցն (զի մինչ
հարցին ստորինքն, ո՞վ է սա թագաւոր փառաց,
որ մարմնաւանդ զբմտացական էր հարցումն՝
քան թե անգիտական) Տէր զօրութեց՝ սա
նիքն է թագաւոր փառաց։ և ըստ այսմ պա՛տ
էր ասել։ ի վեհից հրեշտակացն հարցել եղեալ
պալ զի մի՛ առ հրեշտական ոգիսուն կար
ծեսցէ. հաճատացաւ ասէ։ ՅՀանդերձ մար
մնոյն մի Տ՛ն մի Աբդի Յ. և Աբրահամ
կոսին։

✻ (Յ՚ե) Յայնքան, մինչ ասացին հրեշտակքն, ո՛վ է
սա որ գիմաւոր գայ յեդովմայ։ եա եմ ասաց
որ խօսիմ զարդարուի և զիրաւունս փրկու
թե։ և ի հարցանելն, զինչո՞ւ կարմիր են
ձորձք քո. ասաց, թե ճնճան հարի միայն։
և թե՝ հայեցայ և ոչ ոք էր որ օգներ։ զմի
տաւ ածի և ոչ ոք էր ի թիկունս հասանելոյ
(անկեալ բնութեն Յ՚ադամայ) և այն։ վասն
որոյ հարցմամբ տեղեկացեալ հրեշտակքն
զնորայն քաջութե, Տ՛ն զօրութեց անուամբ
փառաւորեցին զնա։ իբր թե կեղծեաց տե
սանին ի կրօնն՝ յարենաթաթաւ հանդերձ
ձէն ճանապարհով։ և անգիտացեալ՝ զպատ
ճառն ի նմանէ տեղեկանալոյն։ ոգի թե կա
մելն ասել։ գիտեմք զի ի պատերազմէ կ՚
կեալ ես։ ոգի և վէրքդ և հեղեալ արիւնդ
ի քէն վկայեն։ բայց թե վա՛ն է՞ր իցէ պղ
տեկ հանդիպեալ, ոչ գիտեմք։ և մինչ ըղ
պատճառն լուան, զնորայն մարդասիրու
թեն փառաւորեցին։ և ոգի զպղծող մար
տի զնա գովաբանեցին։

✻ (Յ՚ը) Գոտեւոր ոտիցդ կոխ յմէ ազ
գոյ վերոգրեցեալ)։ Չի ոչ կարողաք
ի մարտ եմուտ ընդ Ծակալին սընդլ։ այլ
օրինօք արդարուե։ և վա՛ն այնորիկ յամ ազ
գոյ՝ գաւառէր արդարուիչն գոյ վերա
պատուիրեալ։ զի և ինքն ասաց։ երից զի
քեզ առնուն իմ՝ ի լեր։ և զղջմունքեն իմ՝ ի
լեր։ և զղջմունքեն իմ՝ ի

վայելչուե։ ոսկոր՝ ի յորդայնէն. հղօր՝ ի
յաճարառուե։ խոտելի՝ ի մարմնի, սպա
ռակենալ՝ ի պատերազմի։ տգեղ՝ ի մահ
ուամն, դեղեցիկ՝ ի յարութե։ սպիտակ՝ ի
Կռասէ, կարմիր՝ ի Յաչէն։ Նեամ՝ ի նախա
տինս, պայծառ՝ ի յերկինս։

✻ (Յ՚ը) Յ՚նդէպ վէրոցն խոցով հոգեպտնե
ցաւ։) Յ՚այս՝ ի բանիցն Զաքար. ԺԳ. 6.
ըստ պնդի, և ասացից ցնա. զինչ են վէրքդ
պղտեկիդ՝ ի մէջ ձեռաց քոց. և ասասցէ՝
զորս վիրաւորեցայ՝ ի տան սիրելեաց իմոց։
Յ՚որ՝ ՚Ո՛վ պահեաց զվէրս մարմնոյն՝ ի
նշան յաղթութե. և ոչ թե պատճառաւ
տկարութե չկարելոյ՝ ի լաւչելոյ։ Եբ Ո.դս՝՝
ասէ. գուցէ արդեօք՝ ի յորքայրուէն այն
տեսցուք զպակս խոցոծածոց՝ իմարմնոյս մար
տիրոսաց, զորս կրեցին վա՛ն անուանն քոյ։
քանզի ոչ եղիցի տգեղուի՝ ինձ։ այլ պա
տիւ, և գեղեցկուի իմն՝ ի մարմինս։ թէպո
ոչ մարմնոյ՝ այլ առաքինուեց փայլեսցէ՝ ի
նոսին։ Յ՚որձ՝ առ՝ ի հաստատել զսիրտս
աշակերտաց՝ առ հաճատ յարուէն իւրոյ։
Յ՚որձ՝ զի բարեխօսեսցէ վա՛ն մեր առ Հայր,
թե տրիսիսի տգեղ մահու կրեալ եցէ վասն
մեր։ այսպէս Յ՚ննիպատոս հայրն Հո
րոմոյ չարախօսեալ առ Կայսրն մեր՝ կա
ցեալ զվէրս մարմնոյն եցոյց ասելով. պատ
րիկ վկայեսցեն վա՛ն իմ։ Յ՚որձ՝ զի ամա
ուամբ իւրով ցուցցէ փրկելոցն յայտնի
նշանօք, թե որիպիսի ողորմութե են փրկեալք։
և զի ծանուսցէ գաւառապարուելոցն՝ ի վեր
ջինն գաւառատանին, թե որիպիսի արդարու
թե գաւառապարին։ Յ՚որձ ասէ. գիտեր
քեզ, թե վա՛ն եր պահեր զբանիան՝ ի մարմինն
իւր. զի ոչ եցոյց Յ՚ովմային ոչ հաճատացո
զին, զի չօշափեաց և տեսցէ. պատրիկ ցու
ցանելոյ է նա և Թշնամեացն զխոցոծածս
իւր՝ զի նկուն արարեալ զնա Հայրն, տա
սասցէ. ահա մարդն զոր խոչեցիք, տե
սէք զխոցոծածն զոր խոցեցիք. Ճանաչե
ցէ՛ք զկողն զոր տիգաւն հարիք. որ ձեռաք
և վա՛ն ձեր բացաք. պայ սակայն ոչ կամ
ցայք մտանել։

✻ (Յ՚ե) Եւ եւէն անմահ Հրեշտակացն
հաճատացաւ։) Չի զոր յառաջն ոգի պարզ
Յ՚չ (առանց մարմնոյ) հաճատացին և եր
կրպագեին. զինն մարդանալոյն, հանդերձ
մարմնոյն մի և նոյն Յ՚չ գոլ հաճատացին.
և պատուեցին՝ ի համբառնալն. և ինստին
յերկինս մեծուեն ի հոգեսատրուեն Հօր։
Բայց բանս այս առեցեալ է 1 Տիմ. գ. 16.

կշիռս · Ածայ ՚ի ԼԷ · 17 : զպատճառն վերը գրելոց ՚ի տարրև ասէ :

✻ (ՃԽԵ) Լաւ լի է հինգ գիւղացոց գնիլըն մոպեղան ՝ առնչ խոտելիւն : Լ՚ յայնըմ , զի ոչ յանմարմնութեն ՝ Լ՚ածայն կարողութէ մարտեաւ ընդ Սատանային , այլ ՚ի քէն առեալ ճեղուիլ մարմնով : զի յաղթողին յաղթեցեալ՝ յաղթեցեալին մերովս մարմնով : եւ ի՚ուժմանս ուրբունացին ու գլուխ Սարդեղոսեն ասէ , թէ խորհրդով մարմնաւորուն : ցուցանել համանգամայն ՝ բարութ , արդարութ , իմաստութ , և զօրութին Լ՚ն : Լարարութէն ՝ զի ոչ անուտս արար զակարութէ յաւուկ սահեցուածոյն խերց : Լ՚ըդարութէն ՝ զի յաղթեալ մարդոյն ՝ ոչ զայլ ոք արար յաղթել զբանաւորն , և ոչ բռնութէ վերծոյց զմարդն ՚իմահոճանէ : Լմաստուին՝ զի եգիտ դժոխարարդունին՝ զվայելչական լուծումն իսկ Զօրութին անհուն · զի ոչ լինչ է մեծագոյն ՝ քան Լ՚ն լինել մարդ : և զայն ՚ի Սրբոյ բուհեայ կուսէդ հինոգբեաց · Ջ անեղն ի նմին զարդանայն ՚իքէն սկզբնաւորեց :

✻ (ՃԽԶ) Եւ չընօրհնալ անպատում ընութէ : Լ՚նդէ ՝ ա անպատում ընոյն կոչէ զմարդս նաչն բանին Լ՚ն · և ա՚հա աչխմ ընորհոյ ՚քև (ասէ) արժանացոյք ոմ Սրբուհի Լ՚ծածնին : որ է արդարև ՝ անփոխանորդելն ընորհ · զի ոչ ումեք ղհաճասար · և ոչ մեք կարօղ եմք այնմ՝ ընորհի դիտիարէն հատուցանել : նոյն է և հետևեալն զի նորին մեջ նորոգուեն ՝ այս բարեբաստուեն ընորհ · և հանգերձեալ հրաշունքն մեզ պատրաստեցան · և մերոյ ուրախութէ երանուեն՝ նա եղև պատճառ :

✻ Ջամ փաս : Լ՚յսինքն , զվիտաս հանդերձ ծնկովք կրկնելովք ՝ մատուցանեմք ՚իքէն ծնիցելոյն անուանն Լ՚ն : որ վերնոց և ներքնոց ծածուկ խորհրդոցն , և շինուածոյ նոր նորա Եկեղեցւոյս եղև պատճառ : զի նա խորհրդածագ արար զՔրիշտոսական իւրոյ Սարդեղոսեն . և՝ իստորինս եկեղեցոյ՝ հաստատեց և սահմանեաց զընծայական խորհուրդս սպեղանի՝ ընդ դէմ զանապանից վիրաց մերոց : որ նորին անուանն (յոր Լ՚ն անուանն) երկրպագուի մատուցանեմք . և քեզ նմին ծնողիդ զսովորական օրհնաբանութիւնս երկրորդեմք :

✻ (ՃԽԷ) ( ) ՚ր հինեալ էս գու ի կոնդակ · գլուխ նորին պարծանոց և ուրախութէ պատ : Լ՚ յայնմ ինչն , ՚ի մէջ կանանց ՝ գու միայն օրհնեալ էս · եգիտ նորին պարծանոց · և պարծանս պատճառ կշիռս · Լսայ · ԽԵ · 17 : զպատճառն վերը գրելոց ՚ի տարրև ասէ :

✻ (ՃԽԸ) Լաւ լի է հինգ գիւղացոց գնիլըն մոպեղան ՝ առնչ խոտելիւն : Լ՚ յայնըմ , զի ոչ յանմարմնութեն ՝ Լ՚ածայն կարողութէ մարտեաւ ընդ Սատանային , այլ ՚ի քէն առեալ ճեղուիլ մարմնով : զի յաղթողին յաղթեցեալ՝ յաղթեցեալին մերովս մարմնով : եւ ի՚ուժմանս ուրբունացին ու գլուխ Սարդեղոսեն ասէ , թէ խորհրդով մարմնաւորուն . ցուցանել համանգամայն ՝ բարութ , արդարութ , իմաստութ , և զօրութին Լ՚ն : Լարարութէն ՝ զի ոչ անուտս արար զակարութէ յաւուկ սահեցուածոյն խերց : Լ՚ըդարութէն ՝ զի յաղթեալ մարդոյն ՝ ոչ զայլ ոք արար յաղթել զբանաւորն , և ոչ բռնութէ վերծոյց զմարդն ՚իմահոճանէ : Լմաստուին՝ զի եգիտ դժոխարարդունին՝ զվայելչական լուծումն իսկ Զօրութին անհուն · զի ոչ լինչ է մեծագոյն ՝ քան Լ՚ն լինել մարդ : և զայն ՚ի Սրբոյ բուհեայ կուսէդ հինոգբեաց · Ջ անեղն ի նմին զարդանայն ՚իքէն սկզբնաւորեց :

✻ (ՃԽԹ) Եւ չընօրհնալ անպատում ընութէ : Լ՚նդէ ՝ ա անպատում ընոյն կոչէ զմարդս նաչն բանին Լ՚ն · և ա՚հա աչխմ ընորհոյ ՚քև (ասէ) արժանացոյք ոմ Սրբուհի Լ՚ծածնին : որ է արդարև ՝ անփոխանորդելն ընորհ · զի ոչ ումեք ղհաճասար · և ոչ մեք կարօղ եմք այնմ՝ ընորհի դիտիարէն հատուցանել : նոյն է և հետևեալն զի նորին մեջ նորոգուեն ՝ այս բարեբաստուեն ընորհ · և հանգերձեալ հրաշունքն մեզ պատրաստեցան · և մերոյ ուրախութէ երանուեն՝ նա եղև պատճառ :

✻ Ջամ փաս : Լ՚յսինքն , զվիտաս հանդերձ ծնկովք կրկնելովք ՝ մատուցանեմք ՚իքէն ծնիցելոյն անուանն Լ՚ն : որ վերնոց և ներքնոց ծածուկ խորհրդոցն , և շինուածոյ նոր նորա Եկեղեցւոյս եղև պատճառ : զի նա խորհրդածագ արար զՔրիշտոսական իւրոյ Սարդեղոսեն . և՝ իստորինս եկեղեցոյ՝ հաստատեց և սահմանեաց զընծայական խորհուրդս սպեղանի՝ ընդ դէմ զանապանից վիրաց մերոց : որ նորին անուանն (յոր Լ՚ն անուանն) երկրպագուի մատուցանեմք . և քեզ նմին ծնողիդ զսովորական օրհնաբանութիւնս երկրորդեմք :

✻ (ՃԾ) Պատ կոտորեալ ՚ստոյգ հարանութէ : Լ՚նդէ կուսութէն է ՝ մարդեր իմն հարանութէ անշաղախ կերպիւ առ Լ՚ն միաձուլեալ : և դու նոցին մարքսակայ հարանութէ պատ եղեր · զի ՚իքեզ հարանացաւ ընութիւնս մեր ընդ փեսային Լ՚ն . և եղև օրինակ և գաղափար անախտ միաձուլութէ կուսանաց ընդ երկնաւոր փեսային : զի ոչ անախտ բար միաձուլեցաւ բանն ՚ի մայ մին · այնպես և նոցա բանն ՝ անախտաբար ՚ի ձեռն հնորհի միաձուլի ընդ մարքսր հարսին կուսանաց : վ՚ որպ և դու (ասէ) նոցին մարքսր հարսնութէն պատ եղեր : զի նախ դու հարանեցուցեր զբնութէնս մեր ընդ երկնաւորն փեսային . և եղեր հարանարան անլուծանելի փեսայութէ բանին ընդ մարմնով , առաջնորդ և դուխս · վ՚ որպ և պատ :

✻ (ՃԼԱ) Պատ ընորհաւորեան ՝ անփոյթ գովաբեան : Լ՚յսինքն , պատ ընտրելոց · որոց գովանին անվորձ է ՚ի մարդկանէ · ըստ այնմ որպ գովանին ոչ ՚ի մարդկանէ · այլ Լ՚ն է և կամ Լ՚ն , գու այնպիսի պատ մի ես , որ գովութիդ անփորձէ ՝ և ոչ երբէք լրբեալ զին անփորձէն է ՝ որպ անլրբ · և ոչ յումեքէ ՚ինէր արկեալ : զի ոսկի հրով փորձի առ ՚ի զտիլ յեկամտից : բայց գու այնպես ընաիր ես (ասէ) որ առանց փորձելոյ գոչեալ վկեսեալ գովելի ես : զի ոչ երբէք ունիս զաղտս մեղաց , Թէ հրով ապաշխարուէ փոր ձիցես , և ապա Թէ ընտիր գտանիցես · այլ ՚ի քէն ապատ ես յաղտոց մեղաց · վ՚ որպ և անլրբ գովութէ գովելի՝ ես :

✻ Պատ անեղծ-ընեան՝ լռաոց նմանութեան : Չի յայն է անեղծ որակութէ · զի ոչ յումեքէ ՚ինեսմանգունից նախանձայ ՚իվերածածկելն · այլ մանաւանդ զերծին արատաւորելն , և ցուցանել : այսպես և գու ես անեղծից կուսանաց , և ամ անեղ

կացօղ և խոհեմ· ոչ դիւբրահամեան որպէս
գ՚նէա · և ոչ հասն ՚ի պատասխանիկան՝ ոտ
գ՚Աքարիա ։ Նաև զմեմ անցս հրաշից որ-
դւոյն իւրոյ՝ պահեր ՚ի սրսոն իւրում ևխե-
լամուտ լինելոյ։ և զի կատարեալ խնամատու-
թեամբ է, ոչ բաղում բան դիտելի· այլ զվարս
ուղղ՚ին · ըստ Պղատոնի որ ասէր · խնամ-
ատուն կոչեմ ես՝ ոչ որ բազում բան դիտէ·
և բազում ինչ առեալ ունի ՚ի բերան · այլ
որ ուղիղ և անբիծ վարս ստացեալ ունի
յանձին ։ այսպէս վարուց խնամատուէ՝ պատ
եղև Աբրահամ կոյսն ։ լի՛ գոլով նաև տե-
սական, առաքեալքան զկինն Թեկոմացի,
և քան զ՚Բեդեա, քան զ՚Յուդիթ։ և քան
զդշխոյն Հարաճայ ։ զի Թէ նոքա անձանց իւ-
րեանց էին խնամատուքք · սա բոլորից եղև
գաղափար և հայելի վարուց խնամատուէ։
Եթէ կամ զի խնամատուէն որ տայ զպատկ չը
նորհաց · և պատկառէն փափկուէ վերակա-
ցու լինի (Ա՛ռակ · ՟Ի · 9) ևոր պատկ խնամատ
նոց՝ ՟Ե խորագիտուէն · ՟Ի՟Ե · 24 ։ ահա և
այնմ տեսական վարուց՝ գագաթն, և ածպան
է՝ Աբրահամ կոյս ։ նաև զի Թէ Ա՛ռաքելքն
և այլք ոչք, կոչեցան վա՛ ևս ևս ։ Աբրահամ
կոյս եղև նոյ պատկ պայծառափայլ · ևոր
պատկ՝ պատկի նոյ։

(Ճ՚ԸԵ) Պատկ պիքպատոմատ՝ Էրկնահան-
ճարն գիտուէն։) Ա՛յսինքն, տիրապէտ, և
ամ պատուաստեալ պատկ · երկնահանճար
գիտուէ ։ կամ Թէ ընդ երկնային հանճա-
րոյ պատուաստեալ, ընդ պարգեւաց Հո-
գւոյն ծրյ ։ կամ Թէ, դու այնպիսի պատկ
ես երկնահանճար գիտուէ՝ որ ընդ երկ
նային անձնաւորս խնամատուէն Հօր, հնոր
հիւ միաւորեալ և պատուաստեցեալ ես ։
և վերնոյին խնամատուէն ընդ մարդկայնին
բնութիս պատուաստօղ։

(Ճ՚ԸԶ) Պատկ պիքոնոկոն՝ Ի՛նքնագոյ գի-
տուէն։) Յայտ ըստ այնմ, որ պատկեր
նկարեալ՝ զարդ լինի ներց խորանաց։ և Թէ
ըստ այնմ, որ հաճատացեալքն հարան են
Քրիստոս։ նոցին գլխոց լինելով պատկ փառաց
և գեղեցկուէն։ զի որք զնա Ա՛ծածկին խոս
տովանին, նոցին խմացական մտացն՝ լուսով
հաճատոյն լինի պատկ Հոգուէ։ զի եկեալ
ցի Հմմարիտ հաճատացելոց՝ նոյնպէս գէ
ղեցկանայ · ունելով զնա ՚ի բարեխոս առ
որդին միածին և խոստովանելով զնա
Ա՛ծածկին։

ծից առաքինեաց պատկ · ոտ և լցան է պէ
տակ ամ՚որակութեց, և գուռնոց ։ Ասուն
Լուռ՚՚ ՚ի՛ր պատ, եղեցն լցս, ասե՛լ՚ն է
որակութեն պատուական · զոմարձ, զգաստ
կաս, գործադրագոյն և հզօրագոյն · ուստի
և պատկ գլխոյ նր, յերկուսասան լուսեղէն
աստեղաց էր յօրինեալ · ՚Հայտ՚ Ժ՚Ը։ այսմ
պատկի ցանկայր Պօղոս ասելով՝ ամ՚որ պա
տերազմի՝ ամի ժուժկալ լինի · նք զի վեղ
ծանելի պատկն առնուցուն՝ և մեք զանեղ
ծուէ ։ 1 Կորն՚Թ · 25։

✻ Պատկ ընդհանուրք՝ Էին Ծնեղութեան։)
Զի ընդ՚ին՝ կուսաբար ծնանելոյ կորու
սեալ ՚ի նախնիսն մեր՝ սովամ վերագտաւ
և նորոգեցաւ Ա՛ծածնելուէ · ոտ և Պօղո
ս՚ասց՝ մի երկնչիր Աբրահամ զի գտեր
ընդհս Ա՛՟Ց։

(Ճ՚ԸԹ) Պատկ երանելոն՝ բանին Հօր մա
քուրեան։) Զի առնա ասաց կինն Ջերմ
ուանդ, Թէ երանի որովայնին, որ կրեացն զը
քեզ · և ստեանցն՝ որք դիեցուցին զքեզ։
Նաև զի Թէ ամ առաքինիք, բան ընդհսի
մայր Վ՚ի կոչին · գու այնոց ամից ընդհսիճ
գ՚Ա՛ն ծնողացն՝ պատկ եղեր ։ զի ոչ միայն
ընդհսիճ՝ այլև ընուէ մերով ծնար զ՚Ջն
քան ։ Նաև զի ոտ պատկն՝ գգլուխն զարդ ա
ըէ · այսպէս և դու՝ մտրմնով զգլուխն ամ
զ՚Ջն քան զարդարեցեր։

(Ճ՚ԸԺ) Պատկ ած պայծառափայլ՝ Լուսեղէն
քանոնեան։) Զի ոտ պատկն է առնթ պար
ծանաց պատկեցելոց · այսպէս և դու ես պէ
տակ պարծանաց՝ ոչ մարմնաւոր կենաց՝
այլ բարձրագոյն կենաց առաքինեաց և ա
ռաքինութեց ։ զի առաքինուէն է բարձրա
գոյն կեանք · որպ վարձն է Ա՛ծային տե
սուէն, զի վարձ առաքինեաց է Ա՛Ջ · քան
այնմ, ոտ ասաց Ա՛բրահամս · մի երկնչիր
Ա՛բրահամ, ես եղէց վարձ քո ։ որ պատկ
ամ բարձրագոյն կենացս (որ է Ա՛Ջային տե
սուէն) դու եղեր ասե պատ, պատճառե
լով ՚ի մեզ զտեսութենն Ա՛՟Ց ։ Նաև զի Թէ
քաղաքավարուէն Պօղոսի յերկինս եր՚յր
ձէ և վերկեն ակն ունէր · ահա գու՛ն այն
երկնաքաղաքացուն և այլոց ես, պատկ և
լրումն ես։ զի երկնաքաղաքացեաց, գու՛ ես
առաջնին պատկաւորն, և հրաւիրօղն առ
այն պատկի ընդունելոյն։

(Ճ՚ԸԻ) Պատկ պայծառափայլ՝ վարուց ևմա
տուէն։) Զի ոտ բարձրագոյն կենաց ա
ռաքինուէ · այսպէս և տեսական խնամատու
Թե · պատկ եղև Աբրահամ կոյսն ։ զի եր խոշ

առանձին անմարմին բնութեամբ սեփական ։ զի զանփոխն ամուսնութեամբ՝ անապական զի ունին կոչել մարդկան սովորութիւք ։ զի բազմացեղելոց և անճառից, որք առաքինութիւք զարդարին ։ սա միայն անապականութիւք (ասէ) պատուեցաւ ։ և ոչ միայն ըստ Հրեշտակաց ։ այլև ըստ Ա. Հ նմանութեան բերեն յինքեանս կուսանք ։ զի որ բազձայ կուսանել, որդի ծնանի ի կուսութիւն նման Ա. Հ ։ ոչ միայն ըստ ընդհարման առաքինութեան ։ այլև ըստ բնութեան մարմնոյ ոչ Ա. Հ ծնանին ։ զի քնդ ամ դերաշխարհիկ բնութեան առաքինանալ կուսութեն ։ ոչ յուժեք Ա. Հ այնոց բաժանի ։ և ոչ քնդ ուժեք ի հակառակորդացն միաբերի ։ Աւրեմն վերնոց Հրեշտակաց ազգակից դոլով կուսութիւն ։ և Աբրահամ Ա. Հ ածծինն կոյս գոլով , եղև ա ռաջնորդ կուսանաց ։ վերնոցն Հրեշտակաց ազգակցելով ։ և մանաւանդ Քրիստոս ։ զի կուսանքն երթան զհետ գառինն ուր և եր թիցէ ։ Հայտ ։ Ժդ ։ 4 ։ ուստի յառաքինութեն զոր գործոյ , զոր Հրեշտակաց կոչին կուսանքն ։

✲ (Ճղե) Պատ պաշտօնեայն , աշխոյժ նորոյ ջանից մանն ։) Ա. յայնքան , պաշտելի պատկ , և սիրելի Տեառն զարդարիչ ։ թէ ինքեամբ և թէ որ դեսոյն ։ զի նա եղև ոսկեղէն պատկ զարդարելին ։ ըստ այնմ Ա Պետր. Գ. 5 ։ զարդարեցեալն զկնոջն հզմարտութեան Հպատակելով ամուսնին ոսկեղէն պատկաբ ։

✲ Պատ յոհաննիկ՝ յորմէ եօթնոց փայլատակմանն ։) Ա. յայնքան , եօթնեակ պարզեաբ եօթնատապատիկ քան զարեգակն՝ պայծառադոյն նկարեալ ։ ըստ այնմ Եսայ. Ը. 26 ։ և եղիցի լոյս լուսնի իբրև զլոյս արեգականն , և լոյս արեգականն եօթնատապատիկ եղիցի իբրև զլոյս աւուրց եօթանց ։ զի յոհաննիկոն՝ ոչ խնամեալ է վս վանալանութե գունոց ։ այլ վս բազմապատկութե առաքելոյն լուսոյ ։ և այնորիկ՝ ելիս ի Սրբուհի կոյս , եօթն պարգեաբ Ա. Հ ածծինն ։ որովք նկարեալ պարգեաբ Ա. Հ ածծինն ։ եղև դեղեցկանկար պատկ եկեղեցւոյ ։ Լաւ զի որպս ոսկեղէն օրամանեակքն , որք նկարին ի յօդն պատշաճաւոր արեգական , լուսնի , և աստեղաց , (որ հանդիպի յայնժամ՝ յորժամ գոլշին հանգարտ՝ և՝ ի ստկաբ օդն ։ ստկաբին ոչ քարշեալ ի յամպն եթէ արեգական ճառագայթն ։ կամ՝ լուսնի , կամ աստեղաց անկցի ուղղագիծ ի վհան պնորիկ գոլշեայ , տարածի խոնաբուին շուրջ զշտաբգայթիւք ։ և յայսմանէ լինի շրջանակ գնի շրջանակի ։ որպս և քար ինչ արկեալ ի խաղաղ ջուրն ։ առնէ բոլորակ գնի բոլորակի ։ որ յառնարէն հալեն ասի ։ և հայերէն պռոյտ ։ կամ քաղ ։ զի տպուման հետևի կերպի տպոլին) այսպս և Սրբուհի Ա. Հ ածծինն հնորհիւ Հոգւոյն խոնաբ ամպ գոլով ։ ի ճառագայթից Ա. Հ ային լուսոյն կալեցեալ իբրև զոսկի օրամանեակ ։ որև կոչի ոսկեղէն պատկ ։ ոչ ասի ա գրքոյ նմանուեց թ գլ ։ և այս է յոբնանկար պատկ , յարփից եօթանց փայլատակեալ ։ ա ի յեօթն պարգեաց , և ի յեօթն առաքինութեց ։ և՝ իկրկին եօթանց գործոց ողորմութե ։ զի յայսցանեաց եօթ հնեաց փայլատակմանց նկարեցաբ այս գեղեցիկ պատկաւեակ այս էր պատկն ի յայ ձեռն ։ Ի յեօթն աստեղաց նկարեալ ։

Հայտ ։ ա. 6 ։

✲ (Ճղե) Պատ առաջնորդական՝ վերնոցն ազգակցութեան ։) Ա. յայնքն , առաջնորդութե կուսանց ։ զի կուսանքն ե ազգակ յոբի վերնոց Հրեշտակաց , ոչ ասէ և նոքա Պարթևք ընդ Հրեշտակաց ։ զի զանազան ամուսնութե ։ անապական զի ունին կոչել մարդկան սովորութիք ։ զի բազմաց եղելոց և անճառից , որք առաքինութիք զարդարին ։ սա միայն անապականութիք (ասէ) պատուեցաւ ։ և ոչ միայն ըստ Հրեշտակաց ։ այլև ըստ Ա. Հ նմանուեն բերեն յինքեանս կուսանք ։ զի որ բազձայ կուսանել , որդի ծնանի ի կուսութիւն նման Ա. Հ ։ ոչ միայն ըստ ընդհարման առաքինութեն ։ այլև ըստ բնութեան մարմնոյ ոչ Ա. Հ ածծինն ։ զի քնդ ամ դերաշխարհիկ բնութեան առաքինանալ կուսութեն ։ ոչ յուժեք Ա. Հ այնոց բաժանի ։ և ոչ քնդ ուժեք ի հակառակորդացն միաբերի ։ Աւրեմն վերնոց Հրեշտակաց ազգակից դոլով կուսութիւն ։ և Աբրահամ Ա. Հ ածծինն կոյս գոլով , եղև առաջնորդ կուսանաց ։ վերնոցն Հրեշտակաց ազգակցելով ։ և մանաւանդ Քրիստոս ։ զի կուսանքն երթան զհետ գառինն ուր և եր թիցէ ։ Հայտ ։ Ժդ ։ 4 ։ ուստի յառաքինութեն զոր գործոյ , զոր Հրեշտակաց կոչին կուսանքն ։

✲ (Ճղե) Պատ անբիծ-ևարդ վայելչացուցիչ ։) Ա. յայնքն , անբիծ և անարատ արդարութեն պատկ և շաբիղ ։ զի նա եղև արդարութե առաքինութե , անբիծ շաբիղ և յառաջընթաց ։ զի ապտպոեն ասի՝ առնանի ի տեղւոյ առաքինութե ։ ուստի ոչ ար գարութեն է հաճատարաբաշխ առաքինութե ։ նմանապես և զանազանն իւր տայ ամ առաքինութեց ։ Լաւ առաքինութեն միայն է անբիծ շաբիղ առ Ա. Հ ։ և Սրբուհի կոյսն է առ Ա. Հ գնացման շաբղացն պատկ և զարդ ։ ևամ զի արդարապես գործոց ։ ըստ իւրաքանչիւր արժանեաց ՝ նա լինի պատկ անբիծ ։ և զարդ վայելչացուցիչ նոցին առաքինութեց ։ զի ոչ վս ամից առաքինութեց ընկալաբ զպատկ ։ նմանապես և այք նորին առաքինութեն հետևին ։ նորին նման ըստ չափու իւրեանց պատկին ըստ արդեանց առաքինութեցն , որոց պատկմանն նախաշաբիղ լինի Սրբուհի կոյս ։ և հաժառօտաբար , դուք ես ասէ անբիծ պատկ ։ և շաբիղ արդարութե առաքինութե ։ այ խոնարհ հոգւե և կուսութե , ողորմութե , և խոհեմութե և այլոց ։ որ այք և նոքաքն և կամ միմիայն պայծառանայեն ։ զոս նոցին լինիս պատկ փառաց ։ կամ նկատե ի քանն Ա. ռակ ։ ըՀ. 20 ։ շաբղաց շնարհաց ի ձանապարհս արդարութե գնամ ։ և ի մէջ ճանապարհս իրաւունից ։ զի բաշխեցից

մի՛ բնակատր երկանի ընկեց ՚ի վէր նր ՚ի պա֊
րըսպն, և մեռաւ ՚ի Թաւամասի. 2 Թագ.
ԺԱ. 21։

✻ (Ձ֊ին) Պատուհասս պճնասչքին ՚ի պանդան
մա֊քաղաքդ անուց յայմցեալ՝ Սկսաւ պատու
՚ի բանն Տուբիթայ. Ժ֊Գ. 21. ուր ասի. շի
նեսցի տէր ՚ի քաղաքանց պատուհականաց ՚ի
շամիւղայէ, և ՚ի սուտակէ. և այլ ևս պատու
հական քարամբք պարիսպք քո՝ և աշտա
րակք քո և մարտկոցք քո յոսկւոյ ճեղ։ և ՚ի
բանն Տեսղեան. Ժ֊Գ. 18. ուր ասի թէ, և
եր շինուած պարապաց քաղաքին յասպիս,
և քաղաքն եր ոսկի մաքուր։ Ըստ պատուհա֊
ե որպէս պուրճ պետին։ և Պղտհի կայն ե֊
ղեն մեզ պատուար ՚ի վանատղանիկ ականց
պատուհականաց առաքեսցուն։ Ասասի զոր
Կուռ՚՚ ասէ ՚ի վէր ՚Ր֊ն. կարէ յարմարիլ
և ՚ի վէր ձեր Ա֊ծածնին։ զի նա է Կարկ հան,
զի ե լցեալ Ձեւ։ Հոգւոր ոսկի զՍտամանս հեշտա
ցուցիչ տեսուե՝ ոսկի Ջրտեսիս։ ծնող խրն
դուե և երկիւղի՝ ոսկի զԱրդիսն։ զբերն մե֊
ղաց բժշկող բարեխոսուե՝ ոսկի զՎրիսոսդ
ըս։ օգնող ծննդեան բարեգործուե՝ ոսկի
զՅաստիս։ զպատերազմ շարժող ընդդեմ ձ
րուեց և դիւաց՝ ոսկի զՂազարոն։ զուշեմու
թիւն և զխոհեմութիւն սրտի՝ ոսկի զԽուբեղ։ զը
բղխումն ախտից, և զՀոսանն արեան մե
ղաց զսպող՝ ոսկի զՏպաղիոն։ զարտմուեիւն
և զվատ ոգիս վանող՝ ոսկի զԱակէքարն։ զը
յարդն անկայունուե մարդկանց յետս նա֊
հանջող (զի հրոյն սիրոյ պրիպե) իբրև զ
Ղաղկեդոնս։ զվխժուսն մեղաց խոստո֊
վանուեիւ մերժող՝ ոսկի զԿատ։ ընդդիմա֊
ցող քնոյ և արբեցուե՝ ոսկի զՄիքեաս։ զը
տկարուե մտաց մերժող՝ ոսկի զՅակինթ։ զը
հոգեւոր խնդուե ծնող՝ ոսկի զԵղեգնաքար։
երկնագոյն և երկնային հնոյ արտիւ և բեղ
բաւով և գործով՝ ոսկի զՀասիւղա։ ցօղով
բարեխոսուե, և արեւսփայլ ընորհաց իւրոց
մեզ օգնող՝ ոսկի զԱրգարիտ։ ահա յայս
պատեաց պատուհական ականց եր շինեցեալ
պատուհական ականց եր շինեցեալ
այս տումար պատուհասս։

✻ Պատուհասք հրպտութիւն՝ անմատոյց ընդդիմ
ղաց հեծեծ։ (Ձ֊ին) Ի որում պարիսպն և պատ֊
ուարն հրով շրջապատեալ, անմատոյց լինի ՚ի պատերազմողաց. պայսպես և դու
(ասէ) ոսկի զԾատն կենաց, շրջափակեցար
հրով Ա֊ծային սիրոյն. և անմատոյցեալ եղեր
՚ի հնինէն մարտնջողաց. այ մեղաց առաջնոյն
զաղն մարտնչիլ. ոչ դիտէիք եթէ հարկա
ւոր էիք ՚ի պարապին ՚ի ես զհար զԱ֊բիմե
լեք որպէս ՅԵրոբոաղամ, ոչ ապաքէն կնի

սիրելեաց իմոց վանծուեիւն, և զգաճձս նոց
յղուցիկ բարուեբ։

✻ (Նորական ճոմաց։) Ա֊յսինքն, ընտիր կա
տարեալ Ա֊յ ընդուեանարան զբեզ խոստովա֊
նիմք, մեք ծնունդքս երկրաստեղծին Ա֊դա
մայ։ զի սորոտաստեղծոյնն նոցն ե որպէս եղիցի
սուեղծեալ, որ զայս ասէ նկատամբք Ա֊ի,
որ եր Տէր երկնից և երկրի, առաջինն մարդն
յերկրէ հողեղէն, երկրորդ մարդն Տէր յերկ
նից։ 1 Կորն. ԺԵ. 47։

✻ (Ձ֊ին) Ա֊նբիծ ագանց սմբական։) Ա֊յս
ինքն, զոր ծննդոյն առ֊ջնաստեղծին Ա֊դա
մայ, և որդւոց նր անբիծ ագանց, պահպանե
նան պարիսպ հոտոցայ, ընդդեմ բարկուեն
Ա֊յ միշնորդ և բարեխոս կայանալով։ զի
միշ֊ դատաստան մարդկան նկատե որդիդ
առ ՚ի պատժել, ՚ի մարմինն նկատե ՚ի քէն
առեալ, և ոսկ փորձ առողն գԼժայ փորձա
նաճուտայս։ զի մարմինն նր որ ՚ի քէն, լինի
ընդդեմ բարկուե նր՝ վահան ամրուե։ և
կամ ՚ի քեզ նկատեալ՝ որ ես հաղորդ ևբ
նութենական խղճալի որդւոցն Ա֊դամայ։
և միշտ աղերսես վե նց, յետ հրձուցանել
զնեսս ցասման իւրոյ ՚ի պարտուճորաց։ զի
ոսկ պարիսպն յետ կորզել զնեսս և զմոսխա
առ հարկանողն, պայսպես և առ մեզ եթէ
ձգին նետք չարուեն ացոյն, դու գոյով պա
րիսպ՝ զնեսս չարուե նր յետս նահանջես։
և առ նոյն ձգսն դարձուցանես։ ըստ այնմ,
առուք նց մոցին ՚իսրաս նց. եթէ զդուբն
զոր փորեաց՝ ինքն անկցի ՚ինդն։ զի որպ
զկնի ասէ։ Տնողն չարթանահոյզ եաչխնաղբ
տոյ բարեխոսաբանք դիշ ապաշխնել, նման
ի հաւատոսբանեան, խնամեալ հանձնատցել,
ընդ հոգևանաւ պաշպանութեան ամուր պա
ռաւել նր Ա֊ծնկէ։ որ օրինակեցար յաշ
տարակն Թնդեսս քաղաքի։ զոր մինչ Ա֊բի
մելեք կամեցաւ պրել։ ընկեց կնն ի բեկ
առ ՚ի վէր գլխոց նր՝ և ամենրեսց զգաստացն
Ա֊բիմելեքայ։ Դատ. Թ. 50։ Ա֊շտարակն
այն և կնն խոստուն՝ նշանակեր զԱրքու
հն կայսն։ Ա֊բիմելեք զսաեն։ և բեկտորն
զՐ֊ն։ զոր մինչ սաեն մարտնչի ընդ աշտա
րակս այսորիկ և կնոջն՝ բեկտորիւն յն Ր֊ն
զանձս ամենայն գրուեին նր։ յն չարին Ա֊բիմելեք
զոր սաեն ՚ի զգաստանել զաղ սաեն։ զայսմանէ պարսպեն առաց
զոր սաեն։ զայսմանէ պարսպեն առաց
Դաւիթ առ Յովաբ։ ընդէր մերձենայիր
՚ի պարիսպն։ և ընդէր մերձեցայր ՚ի քաղ
զաքն մարտնչիլ։ ոչ դիտէիք եթէ հարկա
ւոր էիք ՚ի պարապին ՚ի ես զհար զԱ֊բիմե

Ժ՚ք. ՚22. ուր ասէ. այլ մատուցեալ էք ՚ի
սիօն լեառն. և ՚ի քաղաքաւ Ա՚Ի կենդանւոյ՝
ղն սիօն, և լեառն՝ յուզմանէ զամբակատու-
ցուն Ա՚Ծածինն։ Ա՚ըդ՝ պղծող ա պղծ-
ուած կոչէ զԱ՚Ծածինն վերնայն եկեղ. և ըզդ
հանուրս պնդմ քաղաքին՝ բնակիչս։ իսկ Թէ
նա ինքն պարիսպ ևպատուար եղեալ է վեր
նոյն եկեղ. և զհամայն ազինս ընտրեալս՝
այնմ բնակչիս արարեալ։ ոպ և ՚ի սաղմ ա
սէ Թէ, տանչէ ջուծ ծնող ի մորձի (ցի մարմ
նով) ևս զՅնոանդս մարմնաւոր սիրոյն, ոչպես ա
ռաքեալքն վերնոցն հոգեպոյն։ իսկ Թէ զանմար-
միննն մարմնով ցգեցուցեր միաբորութ. և
զմարմնաւորն որդի ևս սիօնի՝ հոգևորապես
արարեր որդիս վերնայն եկեղ։

✲ (Ձխե) Ասդ ազգաւ օ հինեցաւ ազգդ
տո կոստոնիկեն։ Ա՚յսինքն, չքե ամեք հոգև
որապես՝ որդիացելոցն վերնայն եկեղ։ և ազ
գաբ կոստոնիկեն ասէ. քանզի ոպ նա ինքն
զԱ՚Ծ մարմնով կոստգբար ծնաւ. այսպես
և կայս հաճատով՝ զորդիսն սիօնի հոգևո
րապես որդեգրեաց մարն ասի վերնայն սիօ
նի արքայուե։ Ասսի և նք տեսեալ զկոս
տաբ ծնանիլ Լուրեանց ՚ի վերնումն եկեղ.
վնախատգալափարգ այնորիկ կոստական ծգ
նընդեան օրհնելին և գովելին (ասէ) ցի ըզ
քո կոստաբեցիդ, որ պատճառ եղեն նոցին
կոստաբար ծննդեանն ՚ի վերնումն սիօնի։
և խոստովանեցար (ասէ) յամենայնի՝ մարմնա
բան և տանջար Ա՚ըր խնակ ցին։ ցի յորդիս
ցեկոցն վերնայն սիօնի, խոստովանեալ եղեր
մարմնաւոր և միաբորարան Ա՚ըր խնակ ցին։
ցի համագոյակ ցին և նոյնագոյնին քան ընդ
Թէ։ ոի ՚ի ձէ կգեղ գործէ ամեր կոստոլեն
իբրև զմայր սիօն. և ՚ի քէն ծնեալ ՚ի Ա՚ած
մարդն Ա՚ն։

✲ Եղիր ՚ի օգնական և այնն։ (Ա՚յսինքն, ըլ
ԴաւԹի ասէին. զոս ուրեմն որ տաճար քա
նեն Ա՚Ց եղեր. նմանապես և մեզ օգնական
և տուն ապաւինի եղեր։ ոպ զկեմ ինչ, որ
ապաւէն իցէ նապաստակաց. և ապաստէ
յուզեսից փորձանաց և նեղուԹեց։

✲ (Ձխե) Ա՚ստրուհեան կոսից՝ ասէ ընձ
շուխ գասուց էրկնից։ (Ա՚ևանգի ասեր բնա
կուսէ մերն Ա՚Ց, սրբասպործեցեալ ստա
քինեն կոստնն. և յոչ ստաքինեն Ա՚հա
մարեցաւ ստաքինեն ոզջախոհն. և յոչ
նիծինն նեղելոյ՝ կոչեցաւ օրհնեալ։ զի նա
կոստեցաւ օրհնեալ. և նորին օրհնուԹեն ն
օրհնեցան և ապրեց կոստուԹ։ Ասսի Ա՚Ր
պետ ՚ի գործոյ ՚ի գլուխ ասէ, Թէ յանդ

ապրին ե, որ ասի Ջաքար։ ՚ի։ ուր ասէ
Ա՚Ց. ես եղէց նմա պարիսպ հրեղէն շուր
ջանակի։ զոր ապրատանն ևս վարդապետս
՚ի վեր Ա՚Ծածինն։

✲ (Ձխե) Պատճառ բոցանալոյ՝ անհոգոց և
անհաս մարդկան գծնեալ գծրոցոյ։ Ա՚յն ոզ
առաքեցն երկնչէ ՚ի բոցոյ, այսպես և դու՝
հրով Ա՚ծային սիրոյն գոլով բոցանշալ. ա
հարկս եղեր չար գաղանին առնուլ. որ ե
գժրոյզ և ննջագաւոր. և չրջի և խնդրե Թէ
զո կլանիցէ։ նման զի յոմանս ծուկեցերէյս
վե առաքակաց ահի, չինեն ումանք զաշտա
բակս, և ՚ի գալ Թշնամեաց՝ նշանաւ բո
ցոյ ազգ առնեն ՚ի մերձակայ քաղաքս գգա
լստ աճապարանք։ նք յարուցեալ երԹան
և վճռեն. և կամ ՚ի վառեալ բոցոյն երկու
ցեալք՝ փախչին աճապարանք։ նք։
այսպես և դու (ասէ) բոցանշալ աշտարակ
և պատուար ևս ես, որ ազգ առնես մեզ։ և
կամ ինքեան ևս փախուցանես զչար Թշնամին
սատանայ։

✲ (Ձխե) Պատճառ ահ և հրոյ զան Եկինե
լի՝ որ ագԹով զնոսա տո ճշմրտ. պատճառ գը
ցեալ։ Ա՚ն Եկեղեցի՝ ՚ի բաբելոնէ եւոես
վեճմ. յաւուրսն մուծ երեսկայուե. որպ
զնա արեւելեան գրոնն տաճարին ասաց Ա՚Ծ.
այլ դուն փակեալ կայցէ, և ևս բացցի,
և այլն։ Ա՚ղեկ. 44. որ նշանակեր զանհաս
կուստն Աբրահամ Ա՚Ծածինն։ զի ոպ զգա
լստս եմուտ Ա՚Ց յարևելեան գրանէն
այնմանէ՝ յոր բնանոլեալ գաստեանն.
և եկայ գուռն այն վերստին փակեալ։ այս
ալս գեր քան զ ուռն այն՝ եղև Աբրահամ
Ա՚Ծածինն։ զի այն արևելեան դուռն բա
ցաւ ՚ի մոնանեն Ա՚Ն յեղեմ, ևվերստին փա
կեցաւ. բայց այս դուռնս ոչ բացաւ, և
ոչ փակեցաւ. և այս է զոր մարգարէն ասէ.
զի Տէր Ա՚Ծ ՚ի ներ ընդ սա գա, և եղիցի փա
կեալ. ՚ի մոնանեն փակեալ, և չբացանէն
փակեալ։ այս է, Թէ ՚ի չբանալն. և Թէ ՚ի
ծննդենէն։

✲ Պատճառ չորեքտասիսդ ըստ ԴաւԹի։
Ա՚ստ նմանեցուցանէ զԱ՚Ծածինն ԴաւԹի.
զի ոպ ԴաւԹի պատկեր Ա՚ստուծոյ կար
ձաց. և հովուաց և խաշանց ներ. այս
պես և նոքա Ա՚ստուծոյ եկեղեցւոյ։

1 Պետ. ե. 19։

✲ Ձխե) Պատճառ. մշակաւոյ տալոյ վե
ճոն, ըստ Պետրոսի։ Ա՚ստ այնս ԴաւԹ. 2։
բայց առնել յարմար է ընտրանիս. Եւ ու
վերինն եմ ազատ ՚ի մայր մեր ազատ։

հիմանէ մայր։

* (Խնամէլեալ տեղիս սրբոյն տօմարաբն։)

Զի կարեկից վանքին կառուցեալ էր յաղնուն ձեր Ներսէսին։ որպ յանուանակոչ տօմարագրեալ տեղիս ասէ զձեռս մեր համբառնամք առ Ն., և համառատանք բարեխօսութիւք Ս. քոյ ասելոյ։

* Զկիրս ընդհատ սինեն ի նկենդէնէն։)

Ն. յանձն, զի դու ես մայր սիրոյ՝ ամրուն հաստատելոյ. ևդու ես բեթղահէմ տուն մոգ՝ մարմնացելոյ բանին Ն.։ վն որպ ազգեալ, զի ևայսմ անուանակոչ տաճարի քոյ, տացես կիրս ընդհատ սինել՝ ի բեթղեհէմի մարմնացելոյդ ի քէն Ն.։ նաև զի եկեղեցի սկզբնաւորեցաւ ի բեթղահէմ, և ի սիոնէ. զի ի միում մարմնացեալն Ն. ծնաւ. և ի միւսում օրէնքն հնորհաց տոմաւ ի պենտեկոստէին։ ևաստ յեկեղեցւոջ կատարի խորհուրդ պատարագին։ իբր խորհրդական մարմնաւորուն. և որի հնարհ իբր ի վերնատունն. վնչ զնոցին հնարհ հայցե ծառալել և յանուանակոչ տաճարի Սրբուհւոյ Ի՛ծածկին։ նաև զի ի բեթղահէմ տոմաւ մեզ հայն կենաց. և ի սիոնէ Հոգին ձեր. և զայսոսիկ հայցե տալ իբր և նոցնայ տաճարին։

* Սաղմ ոժծ.ևասց։) Ն. յանձն, յորմէ յանուանակոչ տաճարիդ ազեալ ընդունել մանն փրկուն յաւուր գայստեն որդւոյդ միածնի, միոյն Ն.։ ընդ այս միոյս՝ իսա և զՀայր և զՀոգին ձեր. զի Ի՛ծուն հանապատ է երից ան ձանցն. թէպետ անձնաւորութեամբ զանազանեալ և յատկացեալ են. և գործ Հարդեղծուն ոչ հաղորդեալ։

Հօր և Հոգւոյն՝ բաց ի հաստնէն։

* Ես իբր ղպատճառս։) Ն. յանձն, զի գթիլ արհեստիցդ ոմ ձեր ինձ։ ոչ զպատճառս այսքանեաց բարեաց որ ի Հարդեղծէ որ գործդ Ն.։ որ թէպետ յամուրեք օրհնի ես. բայց ևս առաւել յանուանակոչ տաճարի։ Արև մեզ լինի մանն բարի ի Քրմապանդուխտէ ձերմէ Դրիդորի՝ Կարեկացւոյ, հարազատ ծառայի Սրբուհւոյ Ի՛ծածկին Ն.մէն։

ծիկն օրինաց վերծաւ. ուր անիծեալ էին կուսանք, և ամուսնացեալք։ կուսանքն՝ վն ոչ ծնանի։ ամուսնացեալքն՝ վն ցաւոք ծնանին։ այլ յերկոցունցն ևս վերծաւ երանուհի կայսն. զի կոյս ծնաւ. և ըստաւս ոչ զգաց։ Սրբուհի մաքրեաց Սրբուհի Ի՛ծածկինն զկուսուէ առաքինուէ. և արար հնգևորապես վնա ծնօղ առաքինուէց և բարեաց դործոց։ Եւ նախաշաւիղ (ասէ) դաստաց էլնինոց։ կամ կուսանաց, որ երջանկ են ի մէջ դասուց ձերց. և կամ հաստիկ ընտրելոց։ զի երկիւղածքն, խոհեմքն, հնդքն, խոհեմքն, արդարքն, արիքն, ողորմածքն, և մարխրոսքն ի նմանէ՝ և նովաւ կանոնաւորվն զառաքինուէս խրեանց։ զի նա է հայելի անարատ Ն.Յ ազդեցուէն, և պատկեր առաքինակ հնորհաց նր։ վ որպ և նա կոչի խոզովակ Ի՛ծային հնորհաց. զի խոզովակի եբեր զՀոգի Ի՛ծային հնորհաց ի պարտէզ ձերյ եկեղեցւոյ։

* (Ախ ես) Այր հիմնադրութեան հոգեպտղութեան եկեղեցւոյ՝ ո ծնօղ անարատ բանին ես։)

Զի ոչ յանկեալ կացուս, այլ ևս եղև մայր մահկանացուաց. այսպէս և ի նորոգեալ կայուս, Սրբուհի կայսն եղև մայր անմահ որդւոց վերնայն եկեղեցւոյ։ Ասաւի ձեզն Ի՛մբռասիոս ասէ, թէ Հրանուհի կայսն մայր է. մանաւանդ մեծ մայր եկեղեցւոյ։ զի զնա ծնաւ, որ է գլուխ և ծնօղ եկեղեցւոյ։ Վարձ՝ նա է մայր հիմնադրուէ եկեղեցւոյ նորոյս սիոնի. զի զդլուխն եկեղեցւոյ՝ մարմնով ծնաւ. յորոյ Ի՛ծուէ և Մարդեղուէ դաստանուէ վէ՝ հնհեցաւ նորս եկեղեցի։ Ասաւի մինչ Պետրոս ասաց. դո՛ւ ես Քրիստոս Որդի Ն.Յ. ասաց Քրիստոս. ի վէ այդորիկ վիմի հնհեցից զեկեղեցի իմ։ Ն.րդ՝ եթէ Պետրոս եղև վէմ, Սրբուհի կայսն եղև հիմն եկեղեցւոյ. քան այնմ թէ, և հնքն հիմանայն եղ ի նմա բարձրեալն։ զի նա է մանն քաղաքացւոյ. և դուստր ընծայի եկեղեցւոյ. զի հնքն է պատճառական մանն եկեղեցւոյ։ ԵՒնա հնքն է որ հոգևորապես միշտ ցանկայ զորդին ծնանիլ ի հոգիս հաստատելոյ մինչև ի կատարած ՅԱ միջնորդուէ Հրեշտակաց և քարոզից։ ԵՒթէ զինչ է պատճառն որ մայր հիմնադրութեն եկեղեցւոյ ասի. զի է մայր բանին ես։ Ար այնորիկ՝ յորմէ՝ և որով ակզբնաւորեցաւ նորս եկեղեցի հաստատուի Սրբոյդ Հոգւոյն և Մարդեղուէ բանին Ն.Յ։ կամ զի Հայր որ է հիմն, ևբ կայսն այնորիկ

Ա՛սին վեցերորդ իվերայ տասից անուանն Ելոյ։

Երեսունց հափոյ իլսանն, և այլն։) Ա՛. յանկն, ի վեր քան զամի հղ զանենաց հասկացման. և Բերօբէ ակ ան նախադասութե եղեալ վեհականն։ Ա՛խտելի է՝ զի ասէն Ա՛խոն՝՝ ա գրգող է զբ. ա բնաբանին զ՝Երօբէանն նախադասէ Բէ բօբէից, և Ա՛թոռոց. և ասէն Ա՛խոնէ ասէ ա ա՛ւելի զաթոռոց դասս ասէ ա ա՛ւելին։ բայց ա՛ւելն հաճատալի է ասէն Ա՛խոնէ ասէ, որով վ՛ասէն համանձայնին ամ վարդապետք։ Ակայն որովհետև երեք դասակարգութիւնքն այնք անմիջապէս ասին շուրջ գամ վ՛ա որպ և վարդապետք եկեղեցւոյ երբեմն զ՝Երօբէս. երբեմն զ՝Բերօբէս (ոմն ասէ վարդապետս) և երբեմն զ՝Թոռան նախադասեն Ա՛րդ՝ ասէ ասէ Ա՛խիդոր. վ՛հաւատն եղեալ զ՝Հոածինն. Բէտ էհէյ. զի Եկեղեցի որ եաես զչորեքկենդանեացն. Բերօբէնն Ա՛թոռն Ա՛յ. ասէ թէ նմանեալ հաստատութե՛ ի՛ պետիսոյ գրոցանացն. և ի վեր քան զհաստատութե՛ն իբրև գտեալ ակն Հափիւզայի, և նմանեալ աթոռոյ ի՛ միոնի։ և ի՛ վեր Ա՛թոռան նմանեալ կ՛րգրանալ մարդոյ։ Ի՛կեկ. ա. 22. և 26։ Ա՛յլ Երօբէքն՝ և Բերօբէքն՝ և Ա՛թոռոյ գասքն որք անմիջապէս ասին շուրջ զաթռ՝ ուսկաւնն Երբուհի կոչան վերնագոյն գրի քան զնա, անուամբ հաստատութե. և Հափիւզայի. և Ա՛թոռոյ. և միայն վերնագոյն քան զնա ասի՝ նմանն որ դէպ մարդոյ յայնժամ. և կատարէ՛ մարդն այժմ։ զի ատոր քան զ՝Ե՛. և վերնագոյն քան զնա՝ ատեղծուածս՝ է՛ Երբուհի Ե՛ածինն։ Ի՛ակ անուանն Ա՛Երօբէից ընդանակ քսո ընդն Ա՛խոնէ ասէ. զգիտուական նիզ զօրութե՛։ և զ՝Ե՛ատեսականն և զգերապայն լուսատօրութե՛ն ընդունակն, և տեսողական նախագոյ ծ զօրութե՛ն։ և Ա՛Ե պետականին վայելուչ և իմաստնացուե՛ն հաղորդութե՛ լեալ։ որով առ խոնարհագոյնան զարգեալ

եալ իւրեանց իմաստուե՛ն աննախանձաբար վերածեն և անցուցանեն։ իսկ Ա՛Երօբէքն տեսողք ասին Ա՛. Յ. սա և տարօղ և համբուրօղ։ նիզ թէ ընդունակք Ա՛Ե՛ային ըստ ասի՛ պարուե՛ սա զլրումն Ա՛Ե՛ուե մարմնով ընդունօղ։ նիզ պարոց իմաստնացուցիչ։ ասա խոզովակ ընդհաց և իմաստուե՛ փարթամացուցիչ։ նաև ըստ Ա՛լեքսի. գործ նիզ է յառաջացուցանել զմարդիկ ի՛ Ա՛Ե՛ային, և զայս ունէր Ա՛Ե՛ածինն. վասն որոյ ի կամս գալ ի՛ մարմնացուց ասաց. զոր լինէք ասիցէ ձեզ արասջի՛ք. որ է յայտնի լինել ըստ առաքելոյն մնաց։

* Աբջոյն՝ պայծառ առաջաւ փրկչին Յիս. ն նորին խոհ տեսակ՛ որ՛ի՛ վն գրէ։ (Ջի ոմն հարան ընդ փեսային՝ ի յառաջատաստ խորհրդակից. և աղաչէ զփեսայն վն գինի տալ ջրոց. պատճառ և դու (ասէ) փեսայանալ ըստ բանին՝ ի մեր բնուե՛ս՝ գոլով պայծառ առաջատար, միշտ վ՛ մեր տեսաճորիս. զի երեսաճորիս որդեդրդ միածնի։ ոչ երբեմն միածնին վն մեր յանդիման լինել միշտ Ջօր Ա՛. Յ. Ա՛ջբ թ. 24։ աղերսելով առեցեալ զարմանալն, և խոցոճածով բեւեռացն և տիպն։ ոմն և գու բարձող բազկօքդ. և դիմացուցիչ առեամ՛քդ՝ յանդիման կալով որդեդրդ աղերսես վն մեր։

* Ցառանր իւրինեացն ուրճանալոյ ժամ ոսոս պատրեր։ Ա՛յսինքն, պատուոյ արժանի քո պատկերիդ նկարեցեալ։ ոչ Ա՛Ե պաշտաւականն երկրպագուեք (զի այն միայն Ա՛. Յ, և սրբոց Աստենն. և մարմնոյ և արեանն վայելէ) այլ յարգական պատուով ծունր կրկնեացն քումդ պատկերի։ վն զի ծնողիդ Ա՛. Յ ե յարաբերօղ և ցուցակ. որ զայն պատուե՛ լով՝ ոչ զնիւթն որ՛ի՛ վր կատա՛ծ և տախտակն է պատուե՛մբ այլ զձև քո՛ի նմին վերաբերելով. և՛ի նմին նկատելով պատուե՛մբ։

* Ա՛. Ե ի մարինէ։ (Ջ բնակուեք, այլ միաձո բուեք։

Ոսկէից յոտնակաւ մասանց բեկբուկեան, ազգաց ա ազանց արմատ օբինաւելեան։)

Ա՛. յանկն, ազգաց և ազանց, և նոցին մասանց անհատից բերկրութի՛ն և արմատ օբինաւե՛։ զի ոչ ոմանց անհատից և ազին մասանց գտար բերկրութի՛. այլ ամենից հղեր բերկրութի՛, և արմատ օբինաւե՛։ զի նոքա արմատ՝ զօրինաւեալ բաշխեցեր առ ոսոս և ձեզ։ ոչ ոգ հին մարդն Ադա՛մ պատճառ և արմատ եղև բոլորի բնութե՛ան։ այսպէս և դու նորոգ Ջիս գոլով անխիթից։ այսպէս և դու նորոգ

տեսութեան։

եղեալ նոցին սրատես տեսուչն ։ զի որպէս ՚ի Յովսէփայ ՚Ի.ն զանգիտութիւն ամենայն ՚ի մարմնոյ հեռացոյց , զի մի՛ ինչ ՚ի նմա ՚ի մեղս գրգռեսցէ զանձն իւր , այլ ամենայն զգայութիւնս ՚ի միտս ՚ի մի ժողովեաց , զի մի՛ ինչ ՚ի նոցանէ

Ա Ե Կ Ե Ղ Ե Ց Ի

Գ. Հոռոմոց ասաջ ի Տէղ գիմանալոց փաղ
Հոռոմոկան ։) Ա. Յայնըքն, ըի ի մարմնի
գոլով, անմարմնաբար կենցաղավարելով,
թեպէ հացար ոտ զարծոճի, և հասեր ի բար
ձունս երկնս զանմարմին, և եղեր ընդու
նակ անապականութեան, և այլոց պարգևաց

Հրեշտակաց։

* Եւ ցաւագ բնակիչ ոչխանոցոցուք էրկրին
ենդանեաց ։) Ըի այնպիսաբար անմարմնա
պես կենդաղավարողիք, անվայելուչ եր ըը
նակիլ ի մարմնաւորացս գաճառս։ վն որպ
ցաւագ բնակիչ ոչխանոցոցուք ենդանեաց էրկ
րին ։ Երկիր ենդանեաց ասի արքայուին, զի
ոտ առնէն երկիրս այս ՝ մարմնով կենդա
նեաց բնակութեի է, նմանապէս և նոա հղ
գաւոյ կենդանեաց։ Ակամ, զի Հրեշտակքն
որք միշտ կենդանիք են, ևթերական եր
կինս ենց երկիր բնակուե ։ և դու ոմ Աըը
քուհի կայս, նց երկրին (որ է անմարմնոց
բնակուե) մարմնոդ հանդերձ եղեր բնակ
կիչ։ Ա. յս երկիրն այն, զրմե ասե Գաբ
ի թ. Աաղիդ. ։ 3. հաճաճոյի տեսանել զբա
րութի Տն ՝ յերկրին կենդանեաց ։ և թե՝
դուք ես ցայս և բաժինն իմ յերկրին կենդա
նեաց ։ Ձնաճ. հ ։ ի վր առաջնոյ վկայուեն
Գաբթի. ասե ընն ՝ Ներսես լամբ՝՝ թե, յոր
ժամ երկիր լսես ՝ և կ՝ենդանեաց արտաքոյ
եղ այսմ ՝ ըն։ զի այս ոչ է կենդանեաց՝ այլ
մահկանացուաց։ իսկ այն երկիր է, զոր Տն
մեր հեզոյն խոստացաւ ։ որում՝ ոչ կարե
մնոյ տիրել ։ համեմատ է այսմ ՝ ըն, և ոչ
համաբաւն ։ զի անգ ՝ կենդանիք են բնակ
կիչքն ։ ա՛յո է թե Հրեշտակքն ի պահ
տանն Ա. Յ ։ անդ ասե հաճատուաս մեի ։ և
յետ վախճանին հոգւոյս ։ և յետ յարեանն՝
մարմնով և հոգւով ։ և կ՝ուռն՝՝ (ի մեկնու
թեն Սաթեոսի ի վր այնմ, երանի հեզոց՝
զի նք ժառանգեսցեն զերկիր) ասե ։ յոր
կինս գոլ այլ լսի երկիր ։ ոչ թանձրացեալ,
և հողոյ նմանեալ ։ այլ նուրբ և արփնաճեա
և երկնային ։ քանզի անտանելի է պարտէզն
վարդից ։ շուշանաց ։ և բրաբիոնաց ։ անթա
ռամ և համաճիւռ ծաղկանց ։ ականց պատ
ուականաց ։ և այ ։ փափկութեց ։ բայց ոչ
երկրացոց ։ այլ երկնայնոց ։ որք զարմանա
լի և հրաշափառ կերպիւ ՝ զայս և զդայոյ
թիս երանելեաց հիշատակս անեն ։ այսրիկ

երկրի եղև բնակիչ Աըծածինն։

* Ա. բգհոգոյ ։) Ա. ղերսեա վն մեր զոր
գիդ միածին, տալ մեզ զողորմութի ։ որ
պանդխտիք յայս վիհս Տն ։ իսը թե, մի

Գ ր ի գ ո ր Ա ր ք ե պ ո ց ո յ

մոռանար վերջնակդ ՝ զատորև բնակեալ շը
նորհօք որդւոյ քոյ ։

Ա ն ո ղ հրճուանաց, ոնիւք խրախուելեանց,
Ա յ ժ յ ն անկեան խոստմանց ։) Ա. յսինքն,
դու ունող հրճուանաց անհամար ուրա
խութեց ։ և Ա յ ժ յ ն անկետ և անեղը խոստ
մանց ՝ իբուրաստանի երկնայնի դրախտին ։
և տիրակի անկեան կենացն ծառոյն ։ ը Ա յ ժ
յն տեսուե և զմայլման արժանաւորեալ և

վայելօղ։

* Ա ըո) ոտեղանտ շոաւաւելոցն՝ երկրայնի հնա
րէց գերազանց։) Ա ստ գրոյն զդրախտին ա
սե ։ և ըստ պլատանուե զերկնից ։ զի Աըբուս
հի Ա յ ծածինն ոչ ի դրախտն Ա դամայ վերա
փոխեցաւ ։ այլ յերերական երկինն ։ որոյ
տիրական տուն եղև ՝ Ա ։ ե ։ կամ Ա յ ժ յն
տեսուին ՝ որ ասի ծառ կենաց ։ որոյ ստե
ղունքն և Ա իւղքն ՝ յերաւի ՝ ի մարդկային
հաւարից գեր՛ի վերոյ գոան ։ զի ով ոք կարէ
ձառել զերանական զմայլմանն նորա պարա
գայն ։ որք են իբր ստեղունք Ա յ ժ յն տե
սութե ։ որոց արժանաւորեցաւ Աըբուհի
Ա յ ծածինն ։ և անդր մնձծանել աղաչէ վնբ
խոստովանօղն ։ որպ թե Ա իւղ և ստեղն ա
սիցեմք զ Ա ։ ած և ասի ՝ ի մեր գիտուե
արտաքոյ է ։ զի ըստ Ա յ ժ ուն ազգատոհմն
նր անպատմելի է ։ և ըստ առեցելոյ մարդ
կութեն, միաժ որուն անձառաւելի։

Բ ոռեմ ։ ի ոչ ոք ի ձեռն գրաճ ակաի և ուխ հինկ ։ ի փոխատուեաց
ըոյ գրաճ ակի խոչհ ։) Ա. ի ոմ ի ձեռն
գրաճ ակաի և ուխ հինկ ՝ ի փոխատուեաց
մարդկիկ փոխ առնուն զինչ և կամին ։ այս
պես ի մարդ կայենս բնութե ՝ փոխատուին
Ա. Յ եղեալ է Աըբուհի Ա յ ծածինն՝ ևթե
գրաճ և ուխ հինկ ։ որպ միջնորդութե առ
նու Ա. Յ զինչ, և որպիսի իցե զշնորհս ։
Ա այց քանզի փոխատուեքն, զինչ և գրաճ
առցեն ի փոխատուողն, հաւաստատեն իւ
րեանց տուեցելոյն ևարժանն, և ապա թե
տան, զի ի կորնչելն տուեցելոյ՝ գրաճ իւն
այնոքիկ վճարեսցեն զևութեանցն ։ այսպես
և արժանադին գրաճ առ Ա յ ժ եղեալ ի
մարդկութէս ՝ եղև Աըբուհի կայան ։ յորոյ
արժեցումն նկատելով փոխատուն Ա յ ժ ,
տայ փոխատուեալ իւրոց զշնորհս ։ և ևթե
նք կրուսանիցեն մեղք զշնորհն ։ և ընդ
վայր մնասցեն ։ առնու Ա յ ժ ինքեան փո
խանակ տուեալ շնորհն՝ զգրաճ ականն ի
բնութէս մերմէ ՝ զԱըբուհի Ա յ ծածինն՝ փոխա
նակ իւր տուեալ շնորհն ։ և ամ ապավէ
ղոլայն այնոքիւք շնորհօք։

քեաց ձգէք ամենց, և յետ երից աշուրց մո
խեցած ՚ի տեղի հրաշից, առ Ի՛ն թէ, ինչ
միտ ելցէ գալ մինչև ես դամ։ Թէպա
առ բերեալ վիպասէնն ՚ այնմ ոչ համձայ
նի, զի վասն սակաւ գնանկն ոչ մեռանիլ
Աստուածային մահուամբն, այլ պատճէն
իւրով յաճախանդուսն հոգւոց նոր։

* Եւ երդուեալ փաստագն պատուիրէ) Ի՛. յայնքան,
տեսուցին այն ի գործ կատարեալ երանու
թեան, տեսանել զԻ՛ն յերկրորդական անձ
նաճարութէ։ զի միանգ ոչ կարէ տեսանիլ
Քարոյ միջոց, եթէ ոչ գերբնական պատ
Ակնթս։ Յարձ՚ Եւ երդուեալն փաստագն
պատուիրէ ասէ, զի ընդ երկրորդ անգամ
Հնչէ հոմանայեալ։ Ակտաւն ձնոյ ի
գետ, և ահագին ելեալ ի Լեռնատուտս ասէ։ Աբրամ
ամից եղև ամ։ ամից եբաց զնչան ոսկրմու
թէ։ զի ի լրուէ նր առցեն ընդհանուր քն
ամ։ գերին պիղկութէ։ հրճանգն զառոյ
ջուէ։ արտուն զմիլ Քարուէ։ մի գաճարն
կքողուեթէ։ արդ արն գչնորհ։ Հրեշտակն
գշնծուէ։ և ասպա բոլոր Եկերդուեալն ըզ
պատս։ անձն որ ուզուցն զգայացուէ՚ն մարմ՚
նայն։ զի ոչ ոք է որ ի ջերմուեթէ նր զինքն

Թաքուցա իսկ։

* Ա՛ երանելոյն գաս յանապատն անտառս ոչ
գտանէ զնոքասցե լս անառն Ի՛ն ոչ մոռնէ վբ
նամ գոյացեալ։) Ի՛. յայնքան, ի փրկանն աւետ
զանէն որ Ադրիգոր կոչեցաց (և բրնատանեալ
անուանն գնպեցաց ՚ի վերատուին ծննդեանս,
իբր յարդանաւ մօր ՚ի նոյ աշխատանէն) ա
զատիմ գրել տուր զայս անուանիմ յանձն
Քրի գիրն կենաց, որ ասի գպրուեթէ։ ուր
գրեցեալ լինին անուանք փրկելոցն։ և
դպրուեթէն այն ասի անմոռաց յիշողուեթէն
Ի՛. յայնցանէ, որև ասի գիր կենաց։ զորմէ
ասէ (կոթս ու գրքոջ ժու վիշաբանուէ։
՚ի վերջին խնդրոջն, թէ գիրն կենաց ՚ի
հաշատոյ և անխափանէն ծանօթուեթէ, զոր
Ի՛ ունի գփրկուեթէ և գփառացն ընտրելոց։
և այսպէս այնորիկ ասին գրեալք ՚ի գիրն
կենաց, զի ի Ի՛ չ նուիրն՝ զոյն նախայ
ահմանեալք։ Քանզ այն ծանօթուեթէն ասի

* Ա՛ յայ երանելոյ ես քարեբանելոյ։) Ի՛. յա
յնքան, ՚ի մէջ կանանց ըստ չշմարտի երանու
թեն ըսանի, և ըստ իսկապես բարի բանիւք
գոլեալոյ։ զու միայն երանելոյ ես (ասէ)
ով Արբուհի։ զի չօր հաճոյ եղեր ի հոմանա
ցար։ Արդոյն ծնօղ եղեր։ Աշխարհն ոչ ըս
վերջ գոանօղ։ Յարձ՚ յետ գրի, միայն նա
եւս երանելի։ և Ի՛ յայն տեսուն հոգւով
և մարմնով արժանացեալոյ։ իսկ թէ զի՞ օհան
նու Ի՛ հետարանչէն ասեն ոմանք, թէ կոյ
տարեալ յարուեթ վերափոխեցաւ։ այո՛ այ
սես գիտեն, բայց ոչ չշմարտել, զի և ոչ
Գրոխորհն պատճոյն ննջման նր զայն գիտցէ։
այլ ընդդեմն ասի յառաջաբանուեթէ մեկ
նուէ յայտնուեն Հօհաննու։ որ ՚ի Կուռ
ես լոսե, թէ յԵփեսոս ժողովոյն հրամայ
եցան յորդիլ նշխարքն ըստ Ա՛որիորատ,
և ամանաւանդ Ի՛ոաքանին, որ էր Ի՛ռաքել
և Եպիսկոպոս Եփեսոսի։ և գնոցին նշխար
բաղն առնն գյիշատին Կիլէստիանոս պապն,
յընթերցուածս առ Եփեսոսի ժողովն։ և
Եւսեբիոս ՚ի ե գլուխ։ զՀօ
հաննու ննջեացն գոլ ասէ յԵփեսոս։ և ըզ
փոխանակն ոչ լինել յիշէ։ Ըստ յամբ՚ ՚ի մէջ
Ձանի մեկնուէ ննջմանն Հօհաննու։ գյատ
նեալն Հօհաննու ՚ընդ կարծեօք համարի։
վշ՚ և ասէ։ զայդ բան ոչ նթէ հաստատուէք։
այլ ՚ի կան քննողացն զչգրուուէ առնելոյ
ապատան։ և ասկաւ մի յատկ վն մարմնոյն
ասէ։ զմարմինն ոչ ուներմք։ իսկ ես ոչ ըս
Ի՛ գիտէ որ փոխեաց Մարիամն փոխիլ (ա
սէ) զմարմինն։ ոտ գի՛ ՚ոչխան, և գկատա
րեալ կուսի։ Յարձ՚ ասէ ստկաւ ինչ ՚ի
վերոյ, նկատել բացին զգերեզմանն և ուն
գան ՚ի միմեայ երանելոյն։ Բերեալ զմարմինն
այ, ուր փոխեաց Ի՛։ զի մի պաշտեսցի
յԵփեսացւոցն։ ոտ և գի՛ ոչխան գերեզ
մանն անյայտ սարաւ Ի՛։ զի մի պաշտեսցի
յԵփեսացւոցն։ և նթէ ոք ՚ի հաճատարմոյ
և ՚ի ներհուն արանց, գոյգ զհաստատագոյն
վկայսն յորժանի հաճատոյ արանց, ՚ի
մեծամեծ և ՚ի հին վարդապետաց չուհիմք
ներհակիլ՚ այլ հաճատալ։ Այլոյ ինձ թուի
ըստ սըմ վարդապետիս գան երանել ասե
լոյն։ զմայրն Ի՛ միայն գոլ երանեալ կա
տարեալ յարութէ։ և գՀօհաննու՝ ոտ և
զայլ Ի՛ոաքեանն ևնտրեալն՝ ըստ չոր
գոյն գոլ երանելոյսս։ և Ի՛ոային տեսուէ
արժանաւորելոյս, որ է չմարիտ երանուէ։
միայն Հօհաննէս ծործորելոյն ՚ի մեկնուէն
Պատմէոսի ՚ի վր Հօհաննու ասէ թէ, ինչ

կայուէն : և այս թէ այնպէս լիցի՝ [illegible]
դունել լինչ զպատակեալս իրողութեց յերեսա-
գին առաքելոց մարմնական զգայուեց՝ ներքին
մարդս զոչ լինչ զգալ կարէ ։ որպս և ոչ հո-
գեւոր կենդանանան ։ և մարդս փոխանակ
այնոցիկ՝ ունի զբանական հոգին կենդանա-
ցուցիչ ։ վասն որոյ զՔրիստոսական ասելն է ՝ իբր
զգայուցիչ ։ զի առաքեալ բանական հոգւոյ՝
զոր ձեռնադրեցեր ։ և փոխանակ զգայական
ընդոյս՝ զպտղոյնէ բանիս ։ Լայց զՔրիստոսական զբ-
ղալ՝ [illegible] ։ յասելն զբ-
զոր ձեռնադրեցեր ։ և փոխանակ զգայական
ընդոյս՝ զպտղոյնէ բանիս ։ Լայց զՔրիստոսական զբ-
նաց գրել տացես վերատին ։ փոխանակ այս
դուշնաբեալ աշխատանացս և ներբողենիս
՚ի վր՚ Յ՚ծածնիդ ։ Իսկ և յառաջարկել բան
ձոյ վարդապետիս , ուստի թաքնաբար ա-
ռեալ վկայուն յՀայսայեայ ՚ենթ ։ ։ ուր ա-
սի ։ յարդանտե կոչեաց զնս ։ և յորովայնի
մոր իմոյ կարդաց զանուն իմ ։ որ զպս պյա
բանեաց ՚ի վր՚ արդանտի ձոյ աճապանին ,
յորմէ վերատին ըստ հնորհի ծննդի ոք որ-
դի ես դու ՝ յետ մարմնական ծննդեանն յար-
գանտ մօր ։ Լաստ ՚ի ձառս եկեղեցւոյ ոք
ընդդէմ պիղծ թօնդրակեցւոց ՝ ասէ ։ ար-
գանտ որովայնի սորին ՝ աճապանն կենդա-
նարար ։ զի յարգանտե մօր ծննդեան՝ անկա-
նի ՚ի ցաճալից ՝ մարդ մահկանացու , և
մեռեալ սկզբնական մեղաց ։ իսկ ՚ի սմանէ
ծննդեան հնորհիւ թեւաւորեալ կենդանի , որ
եթէ առաժամայն մեռանիցէ ։ ոչ զաղաշնի
թռչի յերկիրն կենդանեաց ։ զի որ ոչ ծննդի
՚ի ջրոյ և ՚ի հոգւոյ ՝ ոչ կարէ մտանել յար-
քայութիւն այ ։ Իսկ անախտ ոտիպոտ կոչե-
զամպանն ։ զի առանց ախտից ցաւոց (ոչ
զ՚Յ՚ծածինն) ծննդի զմիւս հնորհիւ որպէս
այ ։ որպս Յ՚ծածինն զբնութէ որպէս այ ծը

նաւէն մարմնով :

* Յ՚ովհան Հաստատեաւ ։) Յ՚ասինքն , զայս սա-
կաւուկ բանս առաջի ասաց մտաց քոց՝ ոչ
զարձան հաստատուն ։ սուեղծ և անջրեւի ։
զի ՚ի հնուամն զմեծամեծ իրաց դիպուածս ։
և զպատերազմաց բարեբախտ վճարմունս ։
և զբաջութիւս հնոր արանց ։ յարձանագրեալ

գրեին առ ՚ի յիշատակ ապառնեաց :

* Յ՚ընծայել մոգեանցն ։ զմրաշքս գիծ ։ ոգեպայ
ոհան ընծայս պտղոյնէ բանիս ։) Յ՚ասինքն , ըն-
կալ ՚ի մանկանցս զաշխատանս գծագրուես ։
զոր ձեռօքս գրեցեր ։ և փոխանակ զգայական
ընդոյս ՝ զպտղոյնէ բանիս ։ Լայց զգայական զբ-
զով ՝ իմանալի է զբանական հոգին ։ իբր զի
զգայականքն , զգայական ՝ և անկական հո-
գւով կենդանանան ։ և մարդս փոխանակ
այնոցիկ ՝ ունի զբանական հոգին կենդանա-
ցուցիչ ։ վասն որոյ զՔրիստոսական ասելն է ՝ իբր
զգայուցիչ ։ զի առանց բանական հոգւոյ՝
մարդս զոչ լինչ զգալ կարէ ։ որպս և ոչ հո-
գեւոր կենդանանան ։ և մարդս փոխանակ
այնոցիկ ՝ ունի զբանական հոգին կենդանա-
ցուցիչ ։ վասն որոյ զՔրիստոսական ասելն է ՝ իբր
զգայուցիչ ։ զի առանց բանական հոգւոյ՝
զոր ձեռնադրեցեր ։ և փոխանակ զգայական
ընդոյս ՝ զպտղոյնէ բանիս ։ Լայց զՔրիստոսական զբ-
նաց գրել տացես վերատին ։ փոխանակ այս
դուշնաբեալ աշխատանացս և ներբողենիս
՚ի վր՚ Յ՚ծածնիդ ։ Իսկ և յառաջարկել բան
ձոյ վարդապետիս , ուստի թաքնաբար ա-
ռեալ վկայուն յՀայսայեայ ՚ենթ ։ ։ ուր ա-
սի ։ յարդանտե կոչեաց զնս ։ և յորովայնի
մոր իմոյ կարդաց զանուն իմ ։ որ զպս պյա
բանեաց ՚ի վր՚ արդանտի ձոյ աճապանին ,
յորմէ վերատին ըստ հնորհի ծննդեան ոք որ-
դի ես դու ՝ յետ մարմնական ծննդեանն յար-
գանտ մօր ։ Լաստ ՚ի ձառս եկեղեցւոյ ոք
ընդդէմ պիղծ թօնդրակեցւոց ՝ ասէ ։ ար-
գանտ որովայնի սորին ՝ աճապանն կենդա-
նարար ։ զի յարգանտե մօր ծննդեան՝ անկա-
նի ՚ի ցաճալից ՝ մարդ մահկանացու , և
մեռեալ սկզբնական մեղաց ։ իսկ ՚ի սմանէ
ծննդեան հնորհիւ թեւաւորեալ կենդանի , որ
եթէ առաժամայն մեռանիցէ ։ ոչ զաղաշնի
թռչի յերկիրն կենդանեաց ։ զի որ ոչ ծննդի
՚ի ջրոյ և ՚ի հոգւոյ ՝ ոչ կարէ մտանել յար-
քայութիւն այ ։ Իսկ անախտ ոտիպոտ կոչե-
զամպանն ։ զի առանց ախտից ցաւոց (ոչ
զ՚Յ՚ծածինն) ծննդի զմիւս հնորհիւ որպէս
այ ։ որպս Յ՚ծածինն զբնութէ որպէս այ ծը

նաւէն մարմնով :

* Յ՚ովհան Հաստատեաւ ։) Յ՚ասինքն , զայս սա-
կաւուկ բանս առաջի ասաց մտաց քոց՝ ոչ
զարձան հաստատուն ։ սուեղծ և անջրեւի ։
զի ՚ի հնուամն զմեծամեծ իրաց դիպուածս ։
և զպատերազմաց բարեբախտ վճարմունս ։
և զբաջութիւս հնոր արանց ։ յարձանագրեալ

գրեին առ ՚ի յիշատակ ապառնեաց :

տուէ, և ոչ զոլով արժանի պարգեւաց ներ. պոն է Թերևս ի ձեռն քոյդ արժանասիս աղաչանացս, հասցուք տատ ընդհատ, և յոյժ հեղ տանելն ի քեզ համարձակիցուք մատ նել և տալ պատճառանի մերոց յանցանաց առանց դատապարտութեան։ Իսկ ընդհան ոչ սեղով, ոչ զբարեխոսուն Ս. Յովհաննէն տկա բացուցանել, այլ միայն տարակուսելի վըր կութիւն յայտ առնել։ Իսր Թէ՝ մեք մեկն էմք արժանի մերկուե, Թերևս քոյովդ բա րեխոսուեք՝ պարզ երեսուեք յանդիման լի ցուք առաջի որդւոյդ յահընկէց դատաս տանական բեմին։

✻ (Ընծայէ բանիկ տուէ երանուելոն։)

Ս. յանիքն, ի ձեռն անբիծ վարուց, և Ճշդ մարիտ դաւանուե՝ հաստատ և անդրդոնե լի հաճատոյ, հասցուք և արժանասցուք բանիւ բերանոյ քոյդ երանուե, ոտ և տե սութեն ու գերբնականի երանուեն։ վի յայնժամ յիրաւի երանեալք և գովեալք լինիմ Ս. Յովհաննէն ամ պաշտօնեայք որդւոյ ոյ նր Յիսի Քրիստի։ և կամ Թէ ոտ ատ ի հե ռաստ, յայնժամ ի մտոյ՝ գոն է արժա նասցուք վերատին գալեկ երանել, որ ընտրե լոյն փրկուեն և երանուեն, երկրորդ ատեան պատճառ գոտար վկնի որդւոյդ միածնի։ յորում և արժանասցուք (ասել) ընդ քեզ, և ընդ քոյսդ՝ ու ընդ ընտրեալ պաշտօնե իդ, փառաւորել դէմ յանդիման զէու թիւն անքակ և անքննելի նր Երրորդու թեանն ի միում Տերութեան և արար չութեան։

ատեալքէն որ ասէ։ ես ինչ ի գոյից եղիցայ զոհելոյ և ոչ խառնուելիս հոյ ենթադասոյ։ ու ի հոգւոյ և ի մարմնոյ կայացելոյս՝ միշտ օրհնէսցիս սովին օրհնուեք ներբողինիս։ ոտ Թէ անեղծ պաշտօնէիդ Երեշտակաց օրհ ներգուեք։ որովք կամի ասել՝ ընկալ ի մեր մեսյս՝ և ի տեղի մարմնոյս զվրաշար գիրս զոր գրեցի ձեռամբս։ և ի տեղի բանական ընտիր զբեզ օրհնողիս՝ զբանս, զոր գրեցեր քս քասյն բերանով բանականաց իպատուիր քո՝ իբր ի դիմաց և ի բերանոյ իմմէ։

✻ (Ընծայէ ինձեն տուէն հոյցուածոց, լեցի՛ ձեզ անպատպատրս հոմարիչակուելեան ևայլն։)

Յանօք առնէ աստ զեղանակ աղաչանացն Երսաբէի առ Աղօմն, վո Ս. դօնիայի եղբօր նր՝ որ վճ Ս. բիսակոպ սամոսատոյ։ զոր փոխանակ Թագաւորութե՝ խնդրեաց զայն ի Յողոմոնէ միջնորդութեբ Ս. Երսա բեի մօր նորա։ որ Թէպետ բարեպաս ուհ տեաց տալ, բայց չարապես կատարեաց՝ ոչ տալով, այլև զնա գրկաստելով։ զի ի խնդրելն մօրն՝ ասաց, խնդրեա յինէն մայր իմ. և ոչ դարձուցից զերեսս իմ ի քէն։ բայց գարձոյց և անդր։ Ասկայն ոչ այսպես Ս. ի խնդրել մօրն իւրոյ վճ մեր, այլ ան գր քան զնդիր նր կատարե։ ոտ յայտ է ի կանայ գալիլեացւոյ, որ մայրն միայն ապզեաց զոչ ունելն գինւոյ, և ասակաւ լինչ օգնել աղաչեաց հարանեւորացն, և Քն ըղ բոլոր ջուրն ի Թակոյկան գոյափոխեալ գի նեաւ ելից։ Ս. յրդ՝ և մեք (ասէ) ջունչ լով զբնի ընտրեալ, այլ միայն զջուր հե

Ա՛յսմ Պրիգորի Ալեքսեան, հիմնադրին գառնալ ձեց Ազատելոցն Երևոյասանից Ալեքսեանց Պետրոսեանց գլխաւորաց. և Ալեքսանդրեան և երկոց Ազիերացն Վրդ։

Ի ՎԱՐԴԱՊԻՏՈՒԹԻՒՆ ՈՍԿԵԱՆ

երանն Յովհաննես յանդրի անդեայ գրքոյկ Ի դուռս, պատուիրէ ոչ զանգ առնել խորագրօք Ի՛ այլ գրոցդ խորհրդին է կարճառօտ ասմունք երկաք Ճառերեացն. և զորոյն գիտասորոքքն պարտնայօղ սորագհետևեալ բանիդ։ վն որպ և ընձն Յովհան Ոսկէ" ասէ. արդարև արժան է յառաջագոյն ուսանիլ. ո՞ զդիրս գայս գրեալ։ քանզի այս է առաքինի հրնդրքն կարգաւորուն. նախ առաջին՝ զպրօղն պիտեւ. մարդ ըլ խոկ՝ թէ ի՞նչ։ և ընդ ակնի տանուտնուց ասէ. սարտ է այսուհետև քրն նել զգիրս. ոմ գրեալ. և ընդ գրեալ. և յորդագս որպ։ և թէ՝ ու զվերադրօքն վարկ պարտական տիրոջ է զանգ առնել. և ոչ վազ վազանի ինդն ինքն մտանել. ի գիրան ընդ բեռն զատ բանն ընդ ընձն Յովհաննու Ոսկեբերանն. արժան է քննել զվերադիրն. և զինչ

Գրիգորի Աստուածաբանի

Ա՛յսմ Պրիգորի Աստուածաբանի

բարի ներբողենի Ճառիս որ ի՛ ընդ ձեռն քեռայն, թէ արդեօք ինդ է, թէ այլոց. և թէ ընդ գրեալ զայս ներբողեանս. հարցիր դիտմամբ։

Ա՛յսս գիտելի է՝ զի խորագիրս այս, նորին Պրիգորի, և այլոց։ ընդ է իւրն արձանագրուն. զի ընդ է յայտոց լինելը, ապաքէն երջանկին անուանն արժանաւորս մակագիր ինչ գրել ցեալ լինիցը. կամ ընդ, կամ երանելոյն Պրիգորի։

Արդիպոլի։

Երկրորդ գիտելի է՝ թէ ընդ գրեալ. յայտ է, թէ զինքն ներբողենի Աստուածն Ճառ նին. իբր մերձակայից. և զինքն ներին գերա գոյն փառաց պատուհցելոց. և նոյնպ գրեալ խոյն մերն Ի՛ իբրև խորհրդոյ ներ. բինաբանեալ և օրհրդոյ։ վն որպ մերձ ի վախճանի ներբողենիս ասէ և ինքն՝ թէ իբրև որդիս՝ բան թէ պաշտօնեայս ծնող գինն Ի՛ մերն Աստ կենցաղակից գոյով մարդասէր. արժանապէս յուսածին մարմնոյն գովեալ հանգստեանն պատուհրէ յինն։ որում յանգիսման աշաց նկատմանն

❋ԲԱՆ❋ ՃԲ

ԻՆՁԻՐԱՑ ՆՈՂ ԻՒՐ

ՀՏՈՒՆԿՈՒ ՏԵՆՁԱԼՈՒՔ ՏԱՆՆ

Եպեմայ։

❋ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ❋

Ցնծելին է՝ բոլոր հրջապատուն հողային գնդի, որ Թարգմանի միտև ցեղերս Ա՛ստ՝ ձեռ Ա՛ռաքեալքն ամ՝ տիեզերաց, և յամ տիներս՝ իբրև ծաղկունք դրախտին տա բածելան և բուսան, և հոտ անոյշ ելին Ա՛ստ առ Ա՛ծ. ի՛մէջ փրկչոյն և ի՛մէջ կո թուսելոցն, ոմանց հոտ ի՛մահաճանէ ի՛մահ, և ոմանց ի կենդանութիւն ի կեանս։ զոր և Ա՛ռ զոմն վն նոցին ասէր, Թէ ծաղիկք երևե ցան յերկրի մերում. ար յեկեղեցւոջ։ այլ նք ծաղիկք եղեն, ոչ միում կողման տի. այլ տիեզերաց։ այլև ծաղիկ կոչին. զի ա նաշ հոտով վարդապետութե և բարի վա րուց՝ քարչեցին զանան ի՛ հատանելութե Ա՛ծեսարանին Ա՛ստ։ Ա՛ծաղոր էին բանիւք՝ իւր համով ըստ ծաղկանց. յորոց հիւթոց կազմի մեղրն, որ է պատկեր ամ՝ քաղցրութ։ զոցանէ կարէ ասել, քաղցր են ի՛ բերան մեր բանք ձեր՝ ոգի պնեղր։ և Թէ՝ խորհուրդ մեղր են բանք բարիք։ Ա՛ռակաց. ԺԹ. 24։ Դրէճ՝ են գուռնով գեղեցիկք առեսու Թէ հեշտալիք. ար համատուրէ քարշօրք զատ նկատողաց. որպիսի էր կերպարանն ձըն Աստեփաննոսի. որ զատս նկատողաց առ ինքն ձգէր՝ Ա՛րեշտականն տեսլեամբ իւ րով։ Դրճ՝ էին ծաղիկք՝ մեծապոյն զո րութիւք հրաշից, զի ասաց Տէրն, զգործս զոր

զ՝ինեմնէ յայտնեաւն Ա՛ծ՝ բորբոքեց վերա պատմելոյն ։ որև նոքաւ, և զկնի նորին՝ անձառելի հրաշագործուքե, զահաւա մնա ցուս ի մարդկանէ հայածելոյն ։

Եւ պատքիւք բանիւք, յայտնի լինի և ես րորդ խնդիրն մեր, Թէ որում դիտաւորութե գրեաց վկներդոլեանս ։

Իսկ երկրորդ պատճառ դիտաւորութե սո բա՝ է՝ ջերմեռանդութիւն և երախտագիտու Թիւն, որ առ Ա՛ռաքեալսն ։ և ես երրորդն՝ է՝ բերկրութի ժողովրդեան ։ զի ըստ Սողոմո նի, յիշատակաւ ազգ՝ բերկրին ժողովուրդք։ Ա՛րդ՝ ի սոյն խորագրոջ, ևս խոստովանիմ կո չել վերկոտասան Ա՛ռաքեալսն ։ իբր շուրջ շրջ ապատ ըստ օրինակի առաջինն կարգի Ա՛ն հանդիսատեսութե։ Աերօբէից։ Ա՛ռերօբէից։ և Ա՛թոռոց ։ որք անմիջապես հաղորդին Ա՛ծային լուսոյն և լուսափայլուե ։ և զամեն կոչ նախապատիւ պետութիւնս ի գլխաւորս Թեպետ և ի մէջ դիտաւորացն էցէ և երկ րորդ զանազանուե նկատմամբ ազգին պետ րոսի ։ որ յատկապես ի Ա՛ՀԵ կոչեցաւ ։ և Պետրոս, որ Թարգմանի վէմ կամ վիմայինն։ Ասէ զեօթա նասուն և երկուսն ՝ կոչե Ա՛ջակերտս ։ Թէ պետ և նոքա հոմանուանաբար կոչին Ա՛ռա քեալք ։ այլ յատկապես և փոդանուանա բար՝ կոչին Ա՛ջակերտք, վասն ուսմանն Ա՛ծ րնոյ ի Ա՛ՀԵ ։ և վն հաճատոյ նորին ա ջակերտելոյն ։ և զայլս առ նոյն հաճատն աշակերտելոյ։ Ասոց ուրեմն ի պատիճ (և մանաւանդ ի պատիճ պատուհոդին զնոսա Ա՛ՀԵ) և մեք ըստ տկարիմոյ մեռոց՝ ձեռնարկեցուք մեկնողաբար լուծանել զխորհնածութիւն բանս ներբողեին ի վե Ա՛ռաքելոյ ։ որև ներբողեցելոյն, և ներբո ղողն նոցին աղօթիւքն ՝ հասցի մեզ ի Թե կուհս արագահաս ժանդակուե Հոգւոյն սբոյ Ա՛ՄԵՆ։

Յամպոց երկնից ցօղք անձրև	ած,
պտղաբերիչք մեր պարտ	զած·
սիւն էք ամպոց քան զաստ	ղաց,
ցուցօղք երկրին այն ածե	տեաց։
Ա՛րկոտասան աղբիւրք ջը	րոց,
զովացուցիչք պապաքեալ հոգ	ւոց·
դուք նահապետք ազգաց հան	րոց,
բանիւ ծնօղք մարդուր որդ	ւոց։
Ի հանդիսի ձեր գովու	Թեան,
ջերմեռանդ և օգնա	կան·
զի ըստ ձերոյդ պատուճ պարժ	ման,
յաճարտ հանցուք զայս ներբող	ղեան։

եղբարք, բան հաւատոյն որ ի քեզ է Ա.Ք-
րահամու: եւ Ես եւս ինձ լայի եմ, ի գալ-
կէ Ա.բրահամու • Հռօմ • Ժա 1 : և կամ
նկատմամբ վերնոյն սիօնի խօսի • զի նա է
ազատածին մայր մեր ամենեան, ասէ Պօղոս•
• Գաղատ. Դ. 26:

✲ (ք) Ասա՝ ամբաստանէ բնութեանն, ծնրանածայր ընծայէ՝ և երփնագնէ, տալ բազում՝ և ախորժելի՝: Ի մէջ ծառուվ, իմա զանուշահոտ նռնձին • որ մինչ ի բարձունս բարձրանալ դիտէ • և հոտ նորին օձից՝ և գեցցէ ընդդիմանալ • այլ որպէս ծառքն, ըստ արմատոյ յերկրի անկեալ, և ոտոյն յերկինս վերանալ դիտեն • այսպէս և Ա.բրահամ ի հողածին զարմէ ծննդից, զարմանան ունէին ի հողն • բայց զիղձ ևս բաղձանս իւրեանց առ երկինս եդեալ: Իսկ բնութեան ասելն է, տարածումն և բղխումն նոցին առաքինութեանց և ծնրդանածայր ընծայ ասելն է, իբր թէ ծիրանեգոյն հրապայլ սիրով • զի հուրն է ծիրանեգոյն և երկնընթացուկտուք (ասե) այնպէս ծառք եմք • որ ծայրք ձեր հոգւոյն՝ ծիրանեգոյն հրով սիրոյն բորբոքիլ՝ մինչև առ Ա.Ջ հասանիլ: Իսկ ի փոփոխելն է գոյն զգեցեալն: և այսու գնոցին զանազան առաքինութեանն յայտնի՝ Իսկ ոտք ցորդորածն է, բան և պտուղ նոցին վարդապետութեանն, որ ախորժելի էր լսողաց: զի և Ղուկաս վկայէ, թէ հաւատացեալքն՝ էին Հանապազորդեալք վարդապետութեան Ա.ռաքելոցն • Գործ. Բ. 42: և մինչ Պօղոս յանուխոք պնախդեալ զՔ-Ա.ռաքեալեաց • լսօղք բանին ազաչէին զնա միանգամ ևս խօսիլ նոցին զնոյն բանս ի միւսում շաբաթիդ: և յայնմ շաբաթի՝ գրեթէ բոլոր քաղաքն ժողովեցան (ասե) լսել զբանն Ա.Յ : Գործ • Ժգ. 42 : զի բանք նոր ախորժելիք էին, զի էին բան Ա.Յ • և պտուղք այնց բանից իբրև ծնունդք՝ էին հաւատացեալքն • ըստ այնմ թէ, ես եմ վէնէզ, զի դուք երթայցէք և պտղաբերք լինիջիք:

✲ (ք) Երկնընթաց գիծոյ՝ ընթացուկտն, և այլն: Ա.յսինքն, երկնից ընթացիցն գիծք եմք ընտիր գիտօղք և ակնարկօղք, թէ որպիսի՞ ճանապարհաւ՝ երկինս երթալ լինի՝ կամ թէ որն է այն որ երկինս տանի • զի առաքինութիւնքն են և գիտք ո՛չ միայն հաստատուն առաքինութիւք բաւականացեալք, այլև մանաւանդ՝ ի մէջ նոցա զբնութիւնն հաւաքելոյն • զի զբարդուզ՝ զսէր, զաղաչարուքն

Ա՝ Կ՝ Ա՝ Ա՝ Ա

պեշտունէ բանից ձերոց · զի ի բերան բանից
իւրեանց ձեօք ընդ մեզ խօսացեալ ի միջի հո-
ռուցանեմ : զի թերևս Ս. յոգի ոչ ի տուաճարէ
թեմք՝ մեք ընդ Ս. խօսիմք : ևս երևան զգո-
նումք՝ Ս. ընդ մեզ խօսի · և յորժամ աղե-
ատաց ումն ի գովեցեաց · յորժամ ընթեռ-
նում՝ Ս. կամ տեսչուէ էիցս · առ որ նկարել
կարէն մարդիկք ի ձեռն պայց ապիտակ
տուրպիւնից : կամ էրէնընիաց դէռոչ ասէ,
ընդդեմ ձկնահանաց : որք նատեալք ի խոս-
չեանի զընթացս ձկանց նկատեն · և յոմ ցա
նէրն նոցին , զտարաձեալ ուռկանն ժողո-
վեն առ ի մահ որսալ զձկունան · զի փըթ
կիչն յայնպիսի դիտողութ կամ լով փոխա
կերպել և գազարեցուցանել զՊետրոս,ա-
սաց նմա · թէ յայսմ հետէ երկնաւոր դի-
տոզ արարի գքեզ , զի զմարդիկ որսացես
ի կեանս : Ասրեան և բոլոր Ս. աքեալքն
եղեն երկնից ընկալիչն դիտոզք և կեօղե-
ալիք · ըստ այնմ Պօղոսի ասիցն · մեր քա-
զաքավարութիւն յերկինս է ուստի և փրկչին
ակն ունիմք : փիլիպ ճ. ։օ։

✻ Լուսաւորնոք ս աչերսհաստատ ։) Ս. յա-
յնքան , յորում Ս. ձայն ընծայ անուցեալ ,
և ընծրհիւ առ բարին Ս. հաստատեալ·
ուստի և Պօղոս ասէր· լաւ է ընծրհօք հաս
տատել զսիրտս քան կերակրօք : և Ա. ա-
աեր · ոչ միայն հացիւ կեցցէ մարդ , այլ
ամ բանիւ որ ելանէ ի բերանոյ Ս. ։

✻ (ճ) Ի ցօղոյ պտըգիոյն ընդ քոյն սերմանս
ածմն քրիստոյս անպատմանն ։) Ս. յայնքան,
ի ցօղոյ երկնային ընծրհաց աճեցան սեր-
մունք · ի բարեբոյս անդաստանի եկեղե-
ցւոյ սերմանեալք ։ կամ դուք ևք (ասէ)
յերկիւր բարւոյ անկեալ սերմունք · որք հա-
րիւրապատիկ՝ վաթսնապատիկ՝ և երեսնապատիկ բեր
աուկիք զընդհանուր սերմանն ընծրհաց ։ զի
քրիստոս անպատմանն է ՝ որև բարւոյ երկիր ։
և բարի երկիր ևիք դուք ՝ որ ի պատգամացն
Ս. զընկալեալ ընծրհն միով ցհարիւրապատկն
քուստուիք ։ զի ի ցօղոյն Ս. ընծրհաց ՝
զոչ արթնացեալ երկրաւոր բնութ ։

✻ Լոզ կամոն հանապազհոգ մշտնջենաց ևս
յաջորնացք ։) Ս. յանքն , զնացուն և կենդա-
նի ջուրք · որք յորկնանու Ս. ձայն բա-
րոյն յառաջածեալք · ոչ դադարիք՝ այլ
միշտ հոսք ի ձեռն ձերոյ վարդապետու-
թեն զընծրհս ի հոգիս հաշատացելոց · զի

կենդանի ջուր կոչի ՝ ինձ դիտս զնացունն և
դուք պնդակս եիք ։

✻ (ե) Պետ հանդգնոհեղ գերծամոլ ,
ևս գերանիծոլ · գաղնանագուշ , ևս ագիե-
ցեան լուսոյն գիպակ · առանձին օգոյն առ-
ղիչ , ևս գիւ գայ այսոցն ընդոց նահանջիչ ևս
պանդիչ ։) Հանդարտադնայ գեաքն ոչ են
տղմախառնեալք · այլ պարզ և յստակ ,
պատրիկ պինք գեաք են վտոյ ասաց Ս. ։
լիթ · գնացք գետոց ուրախ առնեն զքա-
ղաքն Ս. · Աստուած · ես · ։ ։ թէ պետ ուրն
Սրբոյ լաւ իբս Սրիդոր պապեանօրին առնու
ի վր Ս. ռաքելոյն , զի նք են գետ հոգեպ
պագնոյ ընդդեմ յորդանանու որ գնայր
դարիր դարիր իբրև յաճուրս ջնձոյ ցորե
նոյ · ։ ։ ես պ · ։ ։ և ընդդեմ գետոյն
Սեղբոսի , որ ելն ակախառն և տղմոտ· վասն
որոյ զնա գերծաճալ և գերծինոլ կոչէ · զի
նք ուրախացուցին զքաղաքն Ս. զեկեղե
ցի · և յոմ ուրնք գետաւրէն ընթացեալք
ոռոգեցին ջրով իմաստուե զհոգիս հաս
տատելոց , և եղեն գուշակիչք գարնանային
քաղցրութե ևծաղկահետուե հոգեւոց հաշա
տացելոց , զկնի ձմեռնական ցրտու թե մե
ղաց և կռապաշտութե : և արփիսկան լու
սոյն ծագման եղեն դիտակք և աւետա
տուք պյոցդորք և սառնական օդոյն շընչ
ման ցրտուե սերոյն Ս. ՝ եղեն սուվնք ։
զի սակրն Ս. թորթռեցին ի հոգիս մարդ
կանց · և զձմեռնական շնչմունս օդոյն
դիւոց նահանջեցին : վն որոյ յուսե տե
զի տուհալ և հրաժարեալ , շարժեցայ (ա
ս) գնել դոզել ի փառս Ս. · և ոչ զտա
ծար ինչ բնակուե Ս. զքս ի իմ ձեր գո
վաստունս շինեալ կատուցի : գիտելով ,
թե Ս. ի գովուե ձեր առաւել հաշատալ
բնակի , քան թե ի ձեռագործ տաճարս ։
վն որոյ և Պօղոս ասէր · եթե գմորձ ինչ
ի խոսին Պօղոսի , Ս. ի բանից նք
ե թե ի խոսին Պօղոսի , Ս. ի բանից նք
Ս.

մէջտ՝ Յ.Ի խասկ իբր ի տաճարէ իւրմէ։ ոգ և երբեմն ի մէջէ Յ.Ի բօքեից տապանա կին ընդ Սամսոն ։

*(Ջ)Ի՞նչ է ուշադրել գլեայի լսողաց՝ զոր ասացի բացայայտ և այլն։) Յ.յայնըքան, թէ ի վեր քան զամենայն որ ասացի ի՛ ի վեր քան զամենայն շրջ անդ է ձերդ դովութիւնէն ոք այժմ ոչ հաւանի (իբր թէ քան զչափն առաւել գովութիւն վարկանելով։ և կամ զմեզ անհաւատուս և երեսաւաչաս համարելով) մերկասցի գոն է ձերդ գեղեցկութի, և յուսացեալ զամբողջացն։ թէ անեղծանելի գովութե արժանի՛ք դուք առեղծականքդ ընդ ժամանակաւ ։ ոչ զդեմս ձեր ի տեսանելն, ոչ այլ ինչ գոլ կարիցին հաւարիլ, եթէ ոչ ընդհատ որդւոցեցոյ Յ.Ի ։ թէպէտ և ոչ անժամանակք իցէք ընդ անսահմանին։ այլ ժամանակաւորք և եղականք։ որ միայն առեղծեցաք՝ և առեղծուածականացն պարտական՝ զանազանիք իւնուք որդւոյն Յ.Ի ։ թէպէտ դերազանցիք քան զայլ առեղծուածս, կանխապէս ի մտին Յ.Ի նա խատեսեալ ։ զի դուք էք (ասէ) իբր սկզբունք ստեղծելոց զգոյից ։ և իբր հիմունք ժամանակականաց և ժամանակաց ։ զի ընտրեալք նախ քան զլինելն ձեր ։ զի Յ.Ի՝ զձեզ կանխաւ մտաբերէ ստեղծանել ի ժամանակի։ և յառաջ քան զայն ժամանակն յորում նախատեսաց զձեզ ի մտի իւրում։ նոյն ժամայն և զձեզ ընտրելն գոլ զձեւեաց, յորում յետ ժամանակի և առեղծանելոց և կոչելոց էր։ և այս է որ Պօղոս ասէ ։ ընտրեաց զմեզ յառաջ քան զլինելն ձեր ։ լինել մեզ սուրբ և անարատս առաջի նր սիրով ։ Եփես։ ա։ ։ ի՞նչ որպ ասէ ձեզն Յ.Ի

տալ զձեզ օրինակ առ միմեանս Ա.Յ ։ ըստ որ
բում նախ քան զժամանակ առեջմանն ձե
րոյ ՝ ի յաւիտենից ընտրեցայ ք ի միտս ձեր ։
(է) Վասնի ոչդես սիրեն զքեզ ։ Ա. յայ
տնեն , որպես սիրեն զերկինս եւ զմայր
ամ ընտրելոց ։ կանխաւ կառուցաւ վասն
ապագայ որդւոց իւրոց ։ պատրես և դուք
որդիքդ ձերոյն ՝ նման անդրանկիք գոյացք
և արդիք հոգեպարծատք ։ և արժանաւորք
առ ի քննելիս ։ այլ զի վաստճանն ըստ կար
գի գիտման նախկին է քան զսկիզբն ։ Ու
րեմն և ապագայ որդիքդ նոյնպէս ազատաց
սիրեն , նախատես տպաւորեցայ ք ի միտն
Ա.Յ ։ և զի ձեր կառուցաւ նոյն երկնային
յարկին քնակուն ։ իսկ թէ , որդիքդ նախա
պէս քան զմայր ձեր ի միտն Ա.Յ տպաւո
րեցայ ք ։ և պատշաճաւոր ձերով ՝ մայր ձեր
կառուցաւ նախ քան զծնունդն ձեր յՀՌ ։
(ը) Ի սկիզբն ծայրից անչ բպեւեալ ։ Ա. յա
յնքան , ի սկիզբն ծայրից ժամանակաց ։ և յոր
կնկղեն ծայրից բարեաց ՝ զոր բաժանեալ
ընտրեցայ ք ։ առ ի ժառանգորդ լինել նոյ
նպ վերնայն եկեղ տպատուիրն սիօնի ։ և
կամ թէ ի սկիզբն ծայրից վերնային բարե
ի կատարն արքայուն ի գագաթն ամ վոյ
ուց ՝ զոր վերակեալ անընդհատեցայ ք և
անսասան քնակեցայ ք ։ կամ թէ ի վերնա
գոյն գագաթն եկեղեցին երկնի քնակելիք
զոյ ընտրեցայ ք ։ և յայնմից ստեղծականաց ՝
ի ծայրն երանուն հատանելոց զոյ յատկա
գոյացայ ք ։
(ը) Ընդ էն ի վերոյ ասացս ասասա նկ
պեալ ։ Ա. յայնքան , յայնքան ամաց ի վեր
ի յաւիտենից ։ զոր ոչ զներկայապես և
զնախ և զապագեալս ՝ Ա.Յ նկատեցայ ք ։ և
արդեամբք ձերով ընտրելիք զոյ վճռե
ցայ ք ։ զի որք ի ժամանակի կոչիցին եկք ,
ի յաւիտենից ի միտն Ա.Յ նկատեցայ ք և յո
րինեցայ ք լինել նոցա և անապատս առաքի
նի սիրով ։ վասն որոյ ի յաւիտենից միչեւ ի
ձեր ստեղծման ժամանակն (որոյ միջոցն ե
անհուն) զոր ոչ զարդէն եղեալս յայն
քան անհուն ժամանակաց ի միտն Ա.Յ ձե
ացայ ք և նկատեալք եղեք ։
(թ) Ի գործունեան մտածին բանին նկատեալ ։
Ա. յայնքան , և նախ քան զլինելն ձեր ՝ ի գիր
կն կենաց գրեցայ ք ։ յանմոռաց յիշողութենն
Ա.Յ ։ ըստ այնմ , խնդացէք զի անուանքդ ձեր
գրեալք են յերկինս ։ Ղուկ ։ Ժ ։ 20 ։
(ժ) Փառս բազմութեան ընդհանուր պատճառ ։
Ա. յայնքան , ի միտն Ա.Յ նախագաղափարե

ցայ ք ընդհանուր և վճռաւոր ։ զի Ա.Յ զձեզ
պատկերակերպեաց ի միտն իւր , զի որպս
գեղեցիկ զձեզ յօրինելոց եր ի ժամանակի
ստեղծման ձերոյ ։ կամ թէ , զկնի բնական
ծննդեան ձերոյ , Ա.Յ զձեզ պատկերակիր
պեաց ընդհանուր և վճռաւոր ։ և որդեգրեաց
զձեզ , զի ընդհանուր զբնութենն ։
(ի) Ընտրեաց ի նոսա ։ Ա. յայնքան ։ ի
նոսա երկնորդին ՝ եղէք զքաջ , ոչ և Հայրն ձեր երկնաւոր զքաջ եր ։
Ընտրեցայ ք ։ Ա. յայնքան , ի միտն Ա.Յ ։ ի
մակընկալութեան ։ Երկրորդ ՝ զքաջ անուանմբ
հոգւոյն սրբոյ ։ Երրորդ ՝ յորմէ ամ Հայրութ
լինելոյն ։ Ա. յապես և դուք ըստ նախկնոյն
Հոր այ նման ՝ սկզբնակեցայ եղայ ք հնչմանո
ացս ։ ըստ այնմ , դուք եք լոյս աշ ։ Մատ ։
Է ։ 14 ։ Ընտրեցայ ք ։ Ա. յայնքան , թէպետ և
ոչ էթէ բազումք ՝ եղէք զքաջ ,
Հարս ։ զի ի Քրիստոս Ա.Յ հաւատարանաւն
դուք ծննդեալք զհոգ ։
(ժ) Նկատեալ հոգւոյն սրբոյ ի տապէից
առեջնագոյնեալ ։ Ա. յայնքան , թէպետ և
բայց անհամատար հոգեղինաց ՝ իբարձունս
կայս համարձակեալ ձկտեցայ ք զի Ա.Յ զզ
ձեզ հոգեղէն ստեղծ ։ բայց անհամեմատ
հոգեղինաց ՝ զձեզ առ ինքն ձգեաց և կամ
թէ , թէպետ հոգեղէն ստեղծացայ ք Ա.Յ ։
բայց անհամատար հոգեղինաց (մեծաւ հա
մարձակութիւք ըստ ընդհ) առ Ա.Յ միա
ցայ ք ։ զոր օրինակ հուն տարբեական ի տատ
բայն նեւթից բորբղել ։ բայց անհամեմատ
բորբղէ ջայն ՝ իբարձունս սլանալ ։ պատես
և դուք ի մահկանացու ծննդոց յառաջա
ցայ ք ։ բայց անհամեմատ նց ՝ ի տարբա
նոց իւր նորատես ստեղծագործեցայ ք ի
յերկինս ։ ըստ այնմ , թէ դուք ոչ էք յՀՌ ։
և թէ ՝ յՀՌ աստ չեն , ոչ և ես չեմ յՀՌ ։
ուրեմն թէպետ ըստ բնութ ծննդեան յՀՌ
եկեն Ա.Յ աքեալքն ։ սակայն ըստ վարուց ՝
գերաշխարհիկ եկեն ։
(ի) Անակնկալ կրկնեալ օծութիւք վրկչին ի
նա գործել ։ Ա. յայնքան , առ ի լինել մանու
կիկ կրօնի քահանայապետութեն ՝ օծութիւք
մրկչին ձեռնադրեցայ ք զի առ ի Հաստա
տակցել քրիստոնեական կրօնի Ա.Յ պատրաս
թէ , և քահանայապետութե առաքեանի , ոչ
ոչ զի Հարօն ի Ա.Յ սիսկ ։ այլ ոչ զի Ա.Յ
սես և զԱ.Յ եւքիսեդեկ անմիջաբար յօծե
լոյն այ ձեռնադրեցայ ք ։ ոչ յայլ ոչ յօրէ
համբարձման ։ որ ձեռն եդ ի վր նց հօր

* (Ճէ) Հոգմոգաւոքով ընդունելիք փոր-
ձեալ ոսկեգործ նմանեալ է հոգոյ նուիրեալ։ Քանզի
ոսկին թէպէտ բնութեամբ մաքուր է, բայց ի
հողոյ երեսաց. եթէ ոչ ի բովի մտցէ՝ ոչ զերծ
է մարթի։ այսպէս և Հոգեւորքն թէպէտ
ընդհուպ և սրբութեամբ մաքուր ոսկի էին. սակայն ըստ այնմ որ մարդկիկ, ունէին զմեզս
ներելիս. ուստի զանազան չարչարանօք՝ և
չայնոցանէ մաքրէր, գուտն ընտիր և զուտ
ոսկի. վասն որոյ և Պողոսեան ասեր Ի մաս. Ճ. 6.
իբրև զոսկի ի բովս քննեաց զնոսա։ և զինեալ
այնորիկ մաքրութեամբ ի զոր և Հոգեբոյս ասէ,
թէ ոչ ըստ պարգեւս ընկալան Հոգեբաւքն
չնդունել Հոգւոյն Ծիր, զեղեցկախօսութիւն
լեզուաց. աներկիւղ լինել ի տանջանաց.
զսրտեն ի սքանչելիս. և պահպանութիւն ի մեղ
լութենէ։ և ձեր վարդապետս զինին ասէ, թէ
անընդոստ չանգման ձայոյ չարութեան ախտից
ձերոյ զանգուածոյ։ զի որպէս ոսկին զեկա-
մուտսն միշտ յարտաքսեն է. այսպէս և նոքա
զեկամուտս մեղս չարութեան՝ ոչ թոյլատրէին
ի հոգիս. և թէ կանխաւ ունէինն՝ զայնս
ևս արտաքսէին։ իսկ վասն մաքրութեան սրբութեան,
օրինակէ զնոսա առ արծաթեն։ իսկ ըստ պա-
տմանն ասէ. թէ պէտ և արծաթեն բնութեամբ
մաքուր և սպիտակ իցէ. սակայն որակութեան
նոր քան զինքն առաւել մաքուր է։ թէպէտ
ի տարերան նկատեմք յորոց բաղկանայ՝ և
նաեմ։ Հաւատ ասէ Պօղոս վանականեցին,
թէ արծաթեն է պայծառ մետաղ։ անմա-
քուր, հասակաւաւելի քան զոսկին և վայելու-
րիկ որքան և չփիլիս կճռոք մարդոյն յաղ-
տուելն է։ զի զբոյրս աղտն թէ կամիցիս
սպառել, սպառի և ինքն։ զի բոլորն այդպէս է։
վասն որոյ զարմանայր (Դաւտնեաս, թէ երկ-
իրք կան Հոգի որ պայծառք են Հաւատացեալ
նեն։ յոյս Հրապոյ։ արծաթեն։ և ձիթեն։
Ի. Բդ. վասն այնորիկ ըստ պատուհասն արծա-
թի ասէ։ զի ըստ ինքեան ահա յայտ է որ
ան մաքուր է։ և արտաքին գոյնն պայծառ
և սպիտակ։ բայց դուք (ասէ) ոչ ըստ մնիկ
երեւութեան միայն։ այլև ներքնապէս ըստ
գունոյ արծաթոյն բոլորապէս մաքուր ք էք։
զի եօթնապատիկ պարզեալք գտայք ի
հոգոյ։

* Ի սա պատճառէն ոչ ասէ յօգոյ։ Ի. յա-
յնէն, մաքուրք բարւոյ վարուք, ըստ օրինա-
կի ջինջ և պարզ ոգոյ, յորժամ ոչ ի մարտա
լապատ, և թանձրացեալ միգով։ քանզի
դուք առանց մրթութեան մարախոյ և միգի
մեղաց՝ տարածեալ էք լերկս զհոգ։ և առ-
նեաց։ Ղուկ. ԺԲ. ՀՕ։ և կամ յաճուր
աւազ հինգ շահաթին, յորժամ աճանգէց
զհոգ մարմնոյ և արեան իւրոյ։

* Ի. Նգովեա էց ամբիծ անմահից փառաց պա-
տուոյ։ Ի. յայնէն, նման Հրեշտակաց մաք
րութեամբ պատրաստեալ իվերնում գաճառին։
և կամ ոչ նիք ի իգիւտ մոլորելոց պարակ չէն
և խնդան. նմանապէս և դուք ձերովզ վար
դապետութեամբ զարձուցանէիք զմոլորեալն՝
ան մահից՝ և դուք ընդհուպ անմահացեալք
պարակից նոցին լինիք։

* (Ճիե) Յոչ գերազանց ոճն պատճառս չփո-
խեցեր։ Ի. յայնէն, քան զհին ժամանակ Մարդարէից (որք
գուշակելին վերնոցդ Մարդեղութեն Որդ
ի ձէնջ առաքել և ձեզք՝ ան անդր քարոզե
ցաք խորին խորհուրդ բանին մարմնացելոյ
Հօրն արարչակցի։ զի ի նոցանէ էրև ա-
պառնի գալոց գուշակեցաք։ և ի ձէնջ
ներկայորէն եկեալ գոլ աւետարանեցաք։
և զոր ինք փրկելոց զազգս մարդկան քարո-
զին։ դուք փրկեալ և ապատեալ գոլ քա-
րոզեցիք զազգ մարդկին նորին գալստեն։
և այն զի զոր ինք մարմնացուց քարոզելին
զբանն Ի. Ջ, դուք զնա մարմնացեալ։ ևրէկ
խորին խորհուրդն ի լոյս ածեալ գոլ քա-
րոզեք ի։ Հաւատ ասէ Պօղոս վանականեցին,
եկեղեցականն քահանայապատուէ ասէ, թէ
յիրաւի ձէն լեւ ինձն ածանուէն՝ նորա
կատարան քարոզի։ զի ոմն ասաց զլինել
լոյն ձէն Ի. Յոհաննէսի Մկրտչին, իսկ ոմն կատա-
րեաց։ և չի նա ոչ պատկերաւ իւիք գը-
րեաց զՀմարտուհին։ իսկ սա զիրքն գոլ
եղեալ։ քանզի զնորայն նախաձառեալ Հրշ
մարտուհիս՝ որպէս կատարեալ ծովեր ի
հաւատարմացոյց։

Ա՛ւետարան Մարկոսի

Նախապատրաստ թարգմանիք Հապաւատարք
ի Մարդ եղելոյն խորհրդ զ՝դուք գտայք
ի Մարդ եղելոյն խորհրդ զ՝դուք գտայք
մարմնի անչափաբար։ որոյ միաձորութեամբ
և օրհնութեամբ։

մեղաց՝ տարածեալ էք լերկս զհոգ։ և առ-
դուք առանց մրթութեամբ մարախոյ և միգի
լապատ, և թանձրացեալ միգով։ քանզի
կի ջինջ և պարզ ոգոյ, յորժամ ոչ ի մարտա
լինքն, մաքուրք բարւոյ վարուք, ըստ օրինա-
զսրտեն ի սքանչելիս. և պահպանութեամբ ի մեղ
լութենէ։ և ձեր վարդապետս զինին ասէ, թէ
անընդոստ չանգման ձայոյ չարութեան ախտից
ձերոյ զանգուածոյ։ զի որպէս ոսկին զեկա-
մուտսն միշտ յարտաքսեն է. այսպէս և նոքա
զեկամուտս մեղս չարութեան՝ ոչ թոյլատրէին
ի հոգիս. և թէ կանխաւ ունէինն՝ զայնս
ևս արտաքսէին։ իսկ վասն մաքրութեան սրբութեան,
օրինակէ զնոսա առ արծաթեն։ իսկ ըստ պա-
տմանն ասէ. թէ պէտ և արծաթեն բնութեամբ
մաքուր և սպիտակ իցէ. սակայն որակութեան
նոր քան զինքն առաւել մաքուր է։ թէպէտ
ի տարերան նկատեմք յորոց բաղկանայ՝ և
նաեմ։ Հաւատ ասէ Պօղոս վանականեցին,
թէ արծաթեն է պայծառ մետաղ։ անմա-
քուր, հասակաւաւելի քան զոսկին և վայելու-
րիկ որքան և չփիլիս կճռոք մարդոյն յաղ-
տուելն է։ զի զբոյրս աղտն թէ կամիցիս
սպառել, սպառի և ինքն։ զի բոլորն այդպէս է։
վասն որոյ զարմանայր (Դաւտնեաս, թէ երկ-
իրք կան Հոգի որ պայծառք են Հաւատացեալ
նեն։ յոյս Հրապոյ։ արծաթեն։ և ձիթեն։
Ի. Բդ. վասն այնորիկ ըստ պատուհասն արծա-
թի ասէ։ զի ըստ ինքեան ահա յայտ է որ
ան մաքուր է։ և արտաքին գոյնն պայծառ
և սպիտակ։ բայց դուք (ասէ) ոչ ըստ մնիկ
երեւութեան միայն։ այլև ներքնապէս ըստ
գունոյ արծաթոյն բոլորապէս մաքուր ք էք։
զի եօթնապատիկ պարզեալք գտայք ի
հոգոյ։

* Ի սա պատճառէն ոչ ասէ յօգոյ։ Ի. յա-
յնէն, մաքուրք բարւոյ վարուք, ըստ օրինա-
կի ջինջ և պարզ ոգոյ, յորժամ ոչ ի մարտա
լապատ, և թանձրացեալ միգով։ քանզի
դուք առանց մրթութեամբ մարախոյ և միգի
մեղաց՝ տարածեալ էք լերկս զհոգ։ և առ-
նեաց։ Ղուկ. ԺԲ. ՀՕ։ և կամ յաճուր
աւազ հինգ շահաթին, յորժամ աճանգէց
զհոգ մարմնոյ և արեան իւրոյ։

* Ի. Նգովեա էց ամբիծ անմահից փառաց պա-
տուոյ։ Ի. յայնէն, նման Հրեշտակաց մաք
րութեամբ պատրաստեալ իվերնում գաճառին։
և կամ ոչ նիք ի իգիւտ մոլորելոց պարակ չէն
և խնդան. նմանապէս և դուք ձերովզ վար
դապետութեամբ զարձուցանէիք զմոլորեալն՝
ան մահից՝ և դուք ընդհուպ անմահացեալք
պարակից նոցին լինիք։

* (Ճիե) Յոչ գերազանց ոճն պատճառս չփո-
խեցեր։ Ի. յայնէն, քան զհին ժամանակ Մարդարէից (որք
գուշակելին վերնոցդ Մարդեղութեն Որդ
ի ձէնջ առաքել և ձեզք՝ ան անդր քարոզե
ցաք խորին խորհուրդ բանին մարմնացելոյ
Հօրն արարչակցի։ զի ի նոցանէ էրև ա-
պառնի գալոց գուշակեցաք։ և ի ձէնջ
ներկայորէն եկեալ գոլ աւետարանեցաք։
և զոր ինք փրկելոց զազգս մարդկան քարո-
զին։ դուք փրկեալ և ապատեալ գոլ քա-
րոզեցիք զազգ մարդկին նորին գալստեն։
և այն զի զոր ինք մարմնացուց քարոզելին
զբանն Ի. Ջ, դուք զնա մարմնացեալ։ ևրէկ
խորին խորհուրդն ի լոյս ածեալ գոլ քա-
րոզեք ի։ Հաւատ ասէ Պօղոս վանականեցին,
եկեղեցականն քահանայապատուէ ասէ, թէ
յիրաւի ձէն լեւ ինձն ածանուէն՝ նորա
կատարան քարոզի։ զի ոմն ասաց զլինել
լոյն ձէն Ի. Յոհաննէսի Մկրտչին, իսկ ոմն կատա-
րեաց։ և չի նա ոչ պատկերաւ իւիք գը-
րեաց զՀմարտուհին։ իսկ սա զիրքն գոլ
եղեալ։ քանզի զնորայն նախաձառեալ Հրշ
մարտուհիս՝ որպէս կատարեալ ծովեր ի
հաւատարմացոյց։

Ա՛ւետարան Մարկոսի

Նախապատրաստ թարգմանիք Հապաւատարք
ի Մարդ եղելոյն խորհրդ զ՝դուք գտայք
ի Մարդ եղելոյն խորհրդ զ՝դուք գտայք
մարմնի անչափաբար։ որոյ միաձորութեամբ
և օրհնութեամբ։

քեալքն ։ և նոքօք նորոգուի երկինք և երկիր սահմանեցաւ։ Երկինք, այ Աբրահամեան երկնի լուսոյն ընտրեցեալքդ ։ Երկիր , այ եկեղեցւոյ ։ Հաճատացելոքդ։

(Ժէ) Այս ի ընդհանրէն ի չամաց՝ խոր հուրդ աստանիքն ամենայն պահպանութեան, և պարկ։ Վասնզի է՝ զի աստանիքն բառս ի սահմանել զբնաց և ստպագրողաց պէտս հանգիստ է, որ պարտ էր գրել աստանիք։ զի աստանիքն , և աստանիք բառքս ոչ և նոքա տուեալք հեգեցեալք լինին ։ զի թէ (թ) տառս վկնի (ն) տառին դնիցէ , աստանիքն ։ լինի աստանիք ։ Այլ խմացումն է , թէ ի քառասնիւ աւուրն չորից շաբաթի (որ է օր պահոց) արեգական և լուսնին, և աստեղք անզգայաբար , իբրև զկենդանիս երասանաւ և կամաւ կամացն Ա. Հ, անձն լար չաշխոյք ընթանալ սկսան ։ որ նոյ ընթացումն , և ի վայր և ի վեր զոլորտս տիեզերացս լուսաւորելն ։ զձեր լուսաւորելն զապրածս նշանակելին։ Սակս զի ոչ նք զեկաք ամ պարունակին, և իրափակք կոչին։ Երկրորդ ։ Յերմոթէ և լուսով իբրեանց պահպանին զեկաք , և պահպանակք կոչին ։ Երրորդ ։ զի զտարիս և զամիսս և զաշխարհս զանազանեն և որոշին, և նշանակք ուղղութեան ։ Ա յապես և գուք , Սակս լուսաւորվարդապետութեան ձերով պահիք շրջապարիսպորն զբանական Ցն ։ Երկրորդ ։ աշխարհս փութոխական աւուրք ժամանակից գուշակիչք էք ։ ըստ որում ասէր Պօղոս թէ անցեալ է վայելչութեան ձեւս ։ Երրորդ ։ լրման տարւոյ և ժամանակի Սարդ ղուղութեն ։ Ի հաշակօղ է ք և ծանուցիչք ։ Ա. յլ արեգական և լուսնի , և աստեղն , զգալեաց մի այն կառավարիչք և լուսաւորիչք են ։ Սակ գուք (ասէ) զօրեղ կրօնի Ա. ի պաշտուէ կառավարիչք և լուսաւորիչք գտայք ։ զի ևնի ի յօրինակ ձեր դրոշմեցան ի երկինս ։ քանզի արեգական ինքեամբ ։ գուշակէր զմեծն ի լուսաւորաց գնեն Պետրոս ։ որ զտուն ջենական օրն հրեական ազգին լուսաւորէր ։ և լուսինն փոքր զՊօղոս, որ լուսաւորեր զգեղ ձեր զմիթեն և զնաւար ազգն հեթանոսաց ։ և այդգ ի ձենչ իբրև աստեղաց գՀաստատուէն երկնից եկեղեցւոյ զալ դարձ ։

Ա. րդ ։ յօրէ ստեղծման նոցա ասէ մինչև ի ձեր փայլուածն ։ Ք յօրինակ ձեր արեգական՝ ընկերակ լուսեաւքն լուսնի։ մինն գնիւ , և մինն գնդիշեր լուսաւորելին ։ որ ոչ այլ ինչ ցուցանէին եթէ ոչ զապագայ լուսաւորուէ

տեղափոխել առաքինուէ ձերոյ ցուցանօղք եղեալք։

(Ժէ) Բ. Հաստատուէ ։ զսա նորոգութեան ճոխանան պճնեալ։) Հնպետ ևերկաթն առաւել կարծր է քան զարծթ, (վ պակասուէ ուղղածուած ևխղալն հինքոցն յորոց կալմի) բայց փուխ ևանեմի է քան զարծաթն ։ վ որոյ կարծրուէ արծաթ նմանեցուցանէ զնա ։ զի ոչ զուտ արծաթն ի ներքոյ կուանի ոչ ձեղքուի (ոչ զերկաթն) այսպես և Ա. ռաքելքն ի ներքոյ զարշարանաց՝ ոչ բեկբեկեցան յուսահատուէք ։ այլ սերտ հաճատով և ջերմեռանդ սիրով։ ևաներկբայ յուսով՝ ոտանէին զկիրս զարշարանաց վ սիրոյն ։ Ի. Ի ի ներքոյ զանի զարշարանաց ձուլեալք ։ և թարց պատուաստեցման տարածեալք ։

(Ժէ) Ոսանիուէ փենչ լուսոյ։)

Ա. յսինքն , ըղձալիք որպս զլոս ։ զի լոյն է աչն և պակ ամ գուենոց և որակուեց ։ մանքուր և վճիտ ։ և տեսակ ամ գուենոց ։ զի առանց լուսոյ՝ ոչ ինչ կարէ տեսանիլ ի ղգալեաց ։ պատճ և Ա. ռաքեալքն էին լոյս Տի, ըղձալիք աղգի մարդկան ։ և ամ արատոյ մեղաց , և արդ արուեցէ ։ իբրև հպեալեաց՝ յուսով իբրեանց ցուցանօղք ։ իսկ զպատճառն տայ նը վարդապետս զկնի ասելով ։ Հանչ պրպտիս լոյս ճշմարտութեան ծագել ի սրտին։ ի կեկեղեցւոյ և ի հոգիս հաճատացելոց ։ վասն պնորհիւ Ա. ի հոգեաց պնն վ իմաստուէ նոցին և առաքինուէն , և բարի գործոց ։ զի ոչ լոյն է անթաքչելի ըստ ինքեան ։ թէպետ ընդդիմանիքդ ծածկեն ։ պատճ և ձեզ Ա. ռաքելոյդ խմաստուէն և առաքինուէքն անթաքչելի էր ոչ զլոյս ։ վ որոյ՝ Ա. ի կնի ասելոյն , թէ գուք էք լոյս Տի ։ ասաց՝ թէ ոչ կարէ քաղաք թաքչել որ ի վր լերինն կայցէ ։ և զի լոյն է հաղորդական ։ պատճ և գուք իբրև լուսոյ հաղորդիչք եղեալ էք այլոց ։ ի զմաստուէն ձեր և զբարուն և զլոյս հաճատոյն՝ այլոց հաղորդելով ։

(Ժէ) Ասաք Նոյոգ գոյուենն երկնի և երկրի։ Ջայս առեալ է Ա. ծագ. կէ. 17 համարէն , ուր ասի . եղեցին երկինք նոր . և երկիր նոր . և Ի. 2 2. ուր ասի . զոր օրինակ երկինք նոր և երկիր նոր . և նախ քան զայս ասէ . և ի նոցանէ առեալ լինէ ի քահանայս և ի ղևտացիս . և ապա քահանայք և ղևտացիք եղեն նը Ա. ռաջի

ձեր ։ որով զհոգիս մարդկան յուսատրէք
լոյց եմք ։ զի նորա իբր երաստանաւ ևստն
ձիւ հրամանացն Ա.Յ, զօրէն ընդակառն ձի
ոց ընթանային ։ և անմոլար շաւղօք չորդ
գայնով զձերդ անսխալ հարկեր դիմանա
նկարագրելոյն ։ որք հրամանաւ և տկնար
կութեն Ա.Յ առնելոք զպաշտօն առաքելու
թեն և Ա.Հետարարին ։ և զպատճառն ինտո
րև ոտ ասելով ։

✻ (Ա) Ա.Նդի հրաւէր ։ Ա.ռ հղանդ, նկանան
ուղղութեան երէից ։) Իբր թէ արդարին և
լուսոյն և առեղծն զեռս պարագրելով,
և պահպանելով ։ և կանոնք ուղղ եմ լինել
լով ։ և կրօնից և աշխարց ամսագլխոց ։ և
բանից և տարեմտից նշանակք լինելով։
և զերծոս ազգաց լսմամբք իւրեանց նշանա
կելով) ։ձերդ օրինակ գծագրեցան ։ դր
ղութեան ։ի յերկինս ։ զի գոք եղէք ։ ինձ
քոյ օրինաց փակօղք զազգ մարդկան ։ զա
ձիս պահոց առհմանելով իւր տոմարօքն
ցուցիք զկերծոս ուղղել ։ և զօրեցիք զազգ
մարդկան ։ ի կերծոնից անտեսայ ։ ի կերծոս Ա.Յ
պաշտօնէ փոխել ։ և բարեգործն կարգօք զնո
զարդ արել ։

✻ (Ժզ) Ա.ն ։ ի գ ։ ծոյ ։) Ա.յսինքն,
գոք ոչ չորբատանիք խոտակերք էիք (և
ոչ ծովային ձկունք ուտելիք ։ կամ բանի
ջար և բոյսք սերմնաւորք ։ և երկնաց երկ
րի զարդարօղք ։ կամ պտղածին ծառք տե
րի զարդարօղք ։ կամ մարմնաշաւակ ։ իմանելոյց
և փխալ խորհուրդք ։ որք յերկրէ ցուցանին ։
և յերկիր լուծեալ կրընչին) այլ երկնային
զարդք եիք և նման արեգական ։ և լուսնի ։
և աստեղաց փայլուածք և վերնական կամ
րին երկնից կանխեղք ։ լուսաբորբոք ք և
անչէջ լապտերք ։ նորս արարչէն ստեղծ
ուածք և պարգեւք ։ որ Ա.ստրդեղէն ։ Ա.ի
և որքան որ նորս արարչէն գերագոյն քան
զառաջինն ։ այնքան և դուք առաւել լու
սափայլք ձգտալ լուսաւորութեան դասնսիկ։

✻ (Ժէ) Ա.ր ։ ե ։ ի ։ ո ։ ո ։ ն ։ բաշխողով ։ գիծո
ղեան չարեաց ցոյց ։) Ձեզ պատ
շաձ մանաւանդ ասէ արեգական պայ
քառական ներգործուածին ։ զի ոչ նա իւրով
ջերմութեն և հրացուցիչ զօրութեն ։ զի ոչ
դուք օդ և ամպոց քարշէ զհանուածութեա
երկրի ։ նմանապես և դուք զիմաստութեն ոչ
սից մարդկան չորացուցանէք ։ ի հոգւոց
նոցին ։ զի արեգականպէս ։ ի վեր և ի վայր
չերմեռով ։ չորացուցանէք զախտս մարդկայ
ին գէշ յանկուածէ ։ և զայն բանիւք և ար

դեամբք ։ զի դուք ողջախոհք և ողջախո
հութեամբք եղեալք ։ ։

✻ (Իանուարի ԻՒսոյց զոգմանէչ ։) Եմ այս
ևս զօրուն արեգական ։ զի ուր արեգակն
ոչ ծագէ ։ տեսանելեաւ զի խոպանացեալ է
տեղին այն ։ այլ ոչ արեգական զաձողական
տունկս գարմանէ ջերմութեամբ իւրով ։ այսպէս
և դուք զբանական տունկս գարմանէք ։ և
գայն ջերմութեամբ սիրոյն ձերոյ ։

✻ (Ա.նձնաւոր անուոց վերծանութիւնք ։) Ա.յսինքն,
հոգևոր տնկոյս առ Ա.Ի հաճատով և ակ
նով վերաբուսուցիչք, և ի վեր ձկտեցուց
ցիչք ըստ օրինակի արեգականն ։

✻ (Ասոնանցեալ մոտ ։ հրացուցիչ ։) Ա.յսինքն,
սիրով բորբոքիչք ։

✻ (Ա.նէծ ես ։ խոկ խորհրդոց ։ հասուցիչ ։ Աբգ
ուացիչ ։) Ա.յսինքն, խրատիւ և լմնա
տութեամբ զտգիտութեն մոգաց հմտացուցիչք ։

✻ (Ա.ծացելոց մոտ ։) Ա.յսինքն, տգիտութեամբ
խաբարիցելոց, լուսոյ նման դուք լուսաւո
րիչք և ուրախացուցիչք ։

✻ (Ա.յրելոյ ես ծովային ։) Ա.յսինքն, ։ի ծո
վու Ցնա մոլորելոց՝ սատղանման առաջ
նորդ իք ։ զի նաւավարք յատեղս նպաս
լով ։ ի գիշերի, և կամ ։ի հնխասային բևեռն՝
անմոլար գնան զձանապարհ ծովուն ։

✻ (Ա.ռագանս եօթնանկոյչ ։) Ա.տա օրինակի
Ճրագին և աշտանակին որ ։ի տաճարին ։ որ
եր եօթնաբերան և դուռնտ ոսկի ։ ի վրն նո
րոյ գնսի միջոյն իւրն գնայր ։ ի յեօթն
Ճրագսնան, Ջաբար ։ ը ։ ։ և Ելից ։ ՀԵ ։ ։ ։
թէպետ գուռնան ոսկի ։ ինոսին նշանակեր
զՏոգին ձը ։ և եօթն բերանք Ճրագացն՝
ըեօթն պարգևան նր ։ տես Ա.ռաքինութեց
ե մասին ։ ։ գլուխ ։ քայց աստ ոսկի գրն
տակքն եին ձը Ա.ռաքեալքն, և եօթն Ճրա
գունքն եօթն առաքինութիւնք նշ ։ և կամ՝
եօթն պարգևքն Տոգւոյն ձրյ ։ որովք վա
ռեալք եին ։ և կամ իւրաքանչիւրն եր մի մի
աշտանակ ոսկի եօթնապարգև ։

✻ (Ա.ք) Շանիւ ։ ի ։ ղ ։ ե ։ ն ։ ո ։ ։) Ա.յսինքն, կայ
ծակք ։ և կամ հրացել երկաթք ։ զի և հրա
ցեալ երկաթն շնի կոչի ։ իսկ կայծակն
շանիւն է հոգի բորբոքիմբ հրացեալ ։ ի
յամպն ։ որ պատուէ զամպն, և ի վայր
բերի ։ և ընդ ուր ինքնի ։ ծակէ ան արգելա
բար և անցանէ ։ այս ասի շանիւ և կայծակն
եր Պետրոս ։ որ զԱ.նանիա, և զկափիրա,
և զԻմոն կախարդն ։ հար ։ և Պօղոս ։ որ
զԵլիմաս մոգն ։ և Յօհաննէս ։ որ զԵրինթ
թոս ։ ի բաղանիան եվեսոսի ։ այսպէս ասա
ցեալ ։ ի բաղանիան եվեսոսի ։ այսպէս ասա

առաքինութե և բնութիւն, այլ ի յատկական
Հրեից պարգեւացն Հ.Յ) և շնորհիւ ընդ
Հ.Յ անմահանալով։ բայց առաւել քան
նիւ խնամոյ թիւնէ Հ.Յ ացան, զի խնամոյն
րութիւն ե նմանութի Հ.Յ և այլն։

* (ի) Ընդ Հոգւոյն Սրբոյ։) Ջի թագաւորք՝ ի ճշմարիտ և՛ինորոմն օծ
մամբ թագաւորեին ըստ մարմնականի տե
րութե, դուք հոգևոր իշխանք և թագաւորք
եկեղեցւոյ գոլով, օծմամբ հոգւոյն թագաւո
րեցիք, և կայսերացայք, ըստ որում պետ
գաւորս և զկայսերս հնազանդեցուցիք։ և
գերեցիք զամ միտս ի հնազանդութիւն Քի։
դուք նիւթ այնք թագաւորքն, որք յուսագ
գեացք լինելիք ի փառացն Հ.Յ։ Հայտ։
ին։24։ վն այսմ թագաւորութե և քահա
նայութե, արդ եամբ պարծեր ձեզ Հոգւոյն
նէս Հայտ։ ա։6 ասելով։ և արար զմեզ
թագաւորս և քահանայս Հ.Յ մերոյ։ կայս
միտ է և հետագայն որ ասէ։ Էշխան։ պան
ծալեալ։ պետ։ ա գլխոյ։ զի նք էին ի շ
խանք եկեղեցւոյ, և պետք և կուսակալք թա
գաւորութե Քի։

* (ին) Ասիոյ։ վնտ։ ա։) Ասիա օրի
նակին Լսեաց Հ.բրահամու, Իսահակայ,
և Հակոբայ, և Հուդայի։ ուստի Ջ.բօնէ
մոս վն Հոգւոյն Հ.ետարանչի ասէ թէ,
ձեզ Հոգւոյն սէր քրօք Հ.Յ։ բէնիա
մին Քի։ որպեսիր Հ.ծածկին կոսմին, ար
ծիւ Հ.ետարանչաց։ Աստուածաղայ Հ.ա
քելոց։ անդունդն խնամոյ։ հրեհրումն
սիրոյ։ զմրսխան ամէողջ։ կայս առանց
բծի։ Աստորոս առաջց մտհնան։ ամե
նեսս ի հրոյ։ արեգն եկեղեցւոյ։ զոր ա
ձուն հաճատացելոց։ գլուխ Հ.ծաբանից։
գազաթ Աստղարեից։ փայլատակումն երկ
նից։ որոտումն տիեզերաց։ աշքայ և օմե
կայ ձեռ գրոց։ խորհրդակից յաւիտենական
բանին։ դանճատեղ սուրբ ընչից նորին և սի
րոյն։ Հրդ՝ իւրաքանչիւր Հ.ռաքեալքն
կին Հաճատոյ։ ջնոյ։ զի եղեն իւրաք
քանչիւրքն Հատեալք զանազանէ ազ
գաց, և հարք Հ.ետարանին ծննդեամբ։

* Հաճոյ։ նոհաճոգոյ։) Ջախտոյս եկե
ցեցւոյ հոգացօղք։ զի և նախարարք կար
գին ի Քրիստոսէ առ ի նախատեսանել
զպիտոյս գաւառաց և պատերազմաց։ և
կամ նոհաճոքն ե մեհմանատարն։ որ յատ
գնայ պատրաստել զամ պիտոյս ի կենին գա

ցին Հակոբոս և Հօհաննէս վն սամարա
ցւոց ոչ ընդունողացն Քի։ Տե կամիս վն
ասացուք և իմմէ հուր յերկնից և կերուցէ
զսոսա։ վն որոյ և յորմէնք հրեղէնք
կոչեցան։

* Հոգւոյն հրեղէնն։) Հ.յսինքն, հրեղէն
գեաք, լուսացոլք հրոյ զմեզ սարդկան։
իւրաքանչիւրքն եին գեաք հրեղէնք եղէլ
առաջի աթոռոյն Հ.Յ։ Ղան։է։10։

* Ա՚ոդնէն մոգոյն։) Հ.յսինքն, կրթիչք
մարդկան ի հաճատն և ի սէրն։

* Ի՚ով ընդունելեն։) Ջի ոչ ի իբռվս քրդն
նէ արծաթոյ և ոսկւոյ կամ և խառնական
այսպես նք եղեն բովք Հմարիտ առաքի
նութե, որք զՀմարիտ հաճատացեալս և
առաքինիս։ զձևացեալ հաճատացեալս և
պղծածաւոր առաքինիս, ընտրեին և որոշե
լին ի միմեանց։

* Հալոց հոգւոյ։) Հ.յսինքն, կակղացու
ցիչք խստասրտաց։ զի հոգին ե ուր հալին
կարծր նիւթքն։

* Ի՚ոանէ յայսոսիկ էրեցոյ։) Հ.յսինքն, առ
այսպիսի վերոյ ասացեալ գործս կոչեցայք
Հ.Յ։ և ի կամս նորին ջօրացայք առ ի
գործել զայսպիսիս։

* Ջ բնութեան վեհին փակոնս ընկալայ։)
Հ.յսինքն, զարքայսն երկնից։ ըստ այնմ
Սաս։ Ժբ։18։ ուր կապիցէք յերկրի՝ եղի
ցի կապեալ յերկինս և այլն։ որով յայտ ե
թէ Հ.ռաքեալքն հա ատար ընկալան զիա
կանս արքայսն երկնից։ Ղհո։ ի։22։

* Փառս ակբոպես ճոխացայ։) Հ.յսինքն,
վարդապետութե, սքն ճշմարտ
արութե, և երկնային փառս երանութե։

* (ԺԲ) Շնորհս բանէն ճշմարիտ։) Հ.յս ե
ի բանիկ շ Պետ։ ա։3 ուր ասի, որ ամ ինչ
մեզ իբրև Հ.ծեղէն զօրութեն առ ի կեանս
և Հ.ոգեպաշտութի շնորհեալ, ի ձեռն գի
տութեն այնորիկ, որ կոչեացն զմեզ յիւր
փառան և վայելչութե։ որով մեծամեծքն և
պատուականքն աշխարհ պարգեւեալք են
մեզ զի նոքիմքն Հ.ծեղէն բնութեն լինիցիմք
հաղորդակից, փախուցեալք ի ցանկու
թենէ Հին և յապականութենէ։ իսկ շնորհք
Հ.ծանաչն նոյն ե, որ և Հ.ծեղէն բնութեն
հաղորդութի, թէ կատարեալ եկեղեցական
կարգաւորութեան, և թէ փոխանորդ ար ա
ջ Հ.ծայն գործոն գոծելով, և թէ ի հան
գերձեալսն ի գատաստական տեառն նր
տելով։ և կամ շնորհ Հ.Յ ի մշանջենաւոր
ի յերկինս թագաւորելով (որ ոչ ե յարգեանց

* (ԻԳ) Հառաջ անխորոց (այ անմիջոց) հան անկ բնեւ պահենցուկ հոգեգիտոցդ* ընդ Պետ է* փառաւորեալ*) : Չի զոր ի վեր անդր առ Հոդովուրդն դերապատիւ եցոյց զնա աստ առ Աստուած դերապատիւ եցոյց զնա գոլ ասե անմիջոց բարեկամս, և կենցաղակից, և հաղորդ զՔրիստոս Յիսուս՝ զի փառացնուսցէ Քրիստոս ոգի զանգամն ի նմին սիրով և շնորհիւ գոլով միաբնեալք. և փառացն նորին հաղորդք գոյացք ասե՝ զի եթէ չարչարանացն հաղորդ լինիցիմք, ապա և փառացն, ասէր մեծն Պօղոս: և ինքն Փրկիչն ասէր. Ընդ կամիմ զի ուր եան եմ, և առքա ընդես իցեն՝

* (ԻԴ) Եբէզոնն* եւ Ելենէ* : Ի յոյնքն, քահանայապետք ագիւսաւորք ժողովրդենէ և եբենելէ՝ կարգաւ և աստիճանաւ, ընդ հիւ և սրբութ : նմին իրն ասէ. զի զ այ պիսի ա այոչ աստիճան փառաց ներսո ա բոյիր գլխաւորութեան : են և այլք բազմ ասէ իբր անգամանք և մասունք ձերումդ դերապատուեսջուք, զոր ստորև ասէ : այ մ * ոչ* սրբութ, Ծրյաւոչ* ընտանութ, չափն ծառացման գլխոյ փոքրկոյն ոտնանոցին ոտ ջապտեալ* : այ ի ձեռն մարքսր սրբութ և բնտանեկան հպատրութ ի գլուխն ամի ի Քն իբրև գլխոյ միապարդէքդ : և կամ ոտք պատ գլխոյն ի ձեռ չորպատ տեալ. ի ափն կառուցման ի չորպատ դնեցին : և գուք (ասէ) առ այն եք կպա ցեալք. ոտ պատկ յերկուստան ատեղագ ի գլուխն ամի եղեալք. այ ի գլուխն Քն :

* (ԻԵ) Հառաջ անխորոց (այ անմիջոց) հան անկ բնեւ պահենցուկ հոգեգիտոցդ* ընդ Պետ է* փառաւորեալ*) : Չի զոր ի վեր անդր առ Հոդովուրդն դերապատիւ եցոյց զնա աստ առ Աստուած դերապատիւ եցոյց զնա գոլ ասե անմիջոց բարեկամս, և կենցաղակից, և հաղորդ զՔրիստոս Յիսուս՝ զի փառացնուսցէ Քրիստոս ոգի զանգամն ի նմին սիրով և շնորհիւ գոլով միաբնեալք. և փառացն նորին հաղորդք գոյացք ասե՝ զի եթէ չարչարանացն հաղորդ լինիցիմք, ապա և փառացն, ասէր մեծն Պօղոս: և ինքն Փրկիչն ասէր. Ընդ կամիմ զի ուր եան եմ, և առքա ընդես իցեն՝

Թարգման ի:

* (ԻԶ) Եբէզոնն* եւ Ելենէ* : Ի յոյնքն, քահանայապետք ագիւսաւորք ժողովրդենէ և եբենելէ՝ կարգաւ և աստիճանաւ, ընդ հիւ և սրբութ : նմին իրն ասէ. զի զ այ պիսի ա այոչ աստիճան փառաց ներսո ա բոյիր գլխաւորութեան : են և այլք բազմ ասէ իբր անգամանք և մասունք ձերումդ դերապատուեսջուք, զոր ստորև ասէ : այ մ * ոչ* սրբութ, Ծրյաւոչ* ընտանութ, չափն ծառացման գլխոյ փոքրկոյն ոտնանոցին ոտ ջապտեալ* : այ ի ձեռն մարքսր սրբութ և բնտանեկան հպատրութ ի գլուխն ամի ի Քն իբրև գլխոյ միապարդէքդ : և կամ ոտք պատ գլխոյն ի ձեռ չորպատ տեալ. ի ափն կառուցման ի չորպատ դնեցին : և գուք (ասէ) առ այն եք կպա ցեալք. ոտ պատկ յերկուստան ատեղագ ի գլուխն ամի եղեալք. այ ի գլուխն Քն :

* (ԻԷ) Ա հառաջ անխորոց (այ անմիջոց) հան անկ բնեւ պահենցուկ հոգեգիտոցդ* ընդ Պետ է* փառաւորեալ*) : Չի զոր ի վեր անդր առ Հոդովուրդն դերապատիւ եցոյց զնա աստ առ Աստուած դերապատիւ եցոյց զնա գոլ ասե անմիջոց բարեկամս, և կենցաղակից, և հաղորդ զՔրիստոս Յիսուս՝ զի փառացնուսցէ Քրիստոս ոգի զանգամն ի նմին սիրով և շնորհիւ գոլով միաբնեալք. և փառացն նորին հաղորդք գոյացք ասե՝ զի եթէ չարչարանացն հաղորդ լինիցիմք, ապա և փառացն, ասէր մեծն Պօղոս: և ինքն Փրկիչն ասէր. Ընդ կամիմ զի ուր եան եմ, և առքա ընդես իցեն՝

Ա՛ստուածաբան Սիբոյն

* Ի՛ոանիտ* բարեշուխիտ* : Ի յոյնքն, ա ռաջնորդ զշաւիղս արքայութե ցուցա նօղ : իսկ չարխնդ արք պատե՝ են առ աբի նութիքն : ուստի վե առաջնորդաց ասեր Պօղոս Եբր. ԺԳ. 7. Հպատեցեա՛ք յիշ գնա ցից նոյ, նմանօդք եղերութ հաճատոյն:

* Ի՛սուդ* հմ ափ ժ* : Ի յոյնքն զհոգիս մարդկան ի ծովէ ձիս. և ի ջրոց հնչուա թեց որատցօդք. և ապնա ոչ ի կենաց ի նմանէ ոչ ձկնորսքն. այլ ի մահոճանէ ի կեանս. ոչ ասաց ասին Կեսարոսի, այսու հեռև զմար գիկ որսայես ի կեանս : Նա և զի հմտա վարժ որսորդքն գիտեն զտեղին և ժամա նակն. և թէ որով կերակրով. և որպիսի գործեաւ որսացեալք լինին ձկունք, և թռչունք, և վայրիք : ասան ատաց ասաց Ի՛ Երեմ. ԺԶ. 16. ահաւասիկ ես առաքեմ ձկնորսս բազումս ասին : առ ի որսալ զամեն մարդկան ի վե ամ լերանց և բլրոց յորս կուց զոհեին:

* Ա՛նհոպեւ* երկն քնա* : Վասնզի որք զգաստուստ ձկանց նկատեն ի բարձր սե զնս ի վերայ գիտանոցի եղեալք ի ծովին անթարթ աչօք նկատեն. զի զգալն ձկանց տեսեալ՝ զուռկանն գրօշկան ի վեր քար շնգեն առ ի արգելանիլ անդ ձկանց: բայց դուք (ասէ) յերկինս նատիլ, յատակ ծո վածուփ ձնդիսէք. զի ի ձեռն ձերումք բարեխօսութե՝ զմարդիկ որսացեք յուռ կանի արքայութ : կամ ի՛ երկրէ ասի՝ զերկինս նկատօղք:

* (ԼԸ) Ա՛ երեսուն* անդ* : Ի ստ վերնային կամաց՝ տեսուչք ժողովրդեանն զի Եպիսկոպոսն այցելու և վերատեսուչ Թարգմանի : վ՚ն որպ և Պօղոս մեծ ասէ ցբիւցանչն պատուիրեր ասելով. զգու շ լերբուք աճ ձանց, և ամ հօտիդ որում եդ զձզ Հոգին ըզ տեսուչս հովիտել զժողո վուրդ Ցն, զոր ապրեցոյց արեամբն իւ րով. Գործ. Ի. 28 : իսկ անմոլարուի ասա կայանայր ի բանս վարդապետուե, և՛ի գա տատան ս եկեղեցականս, և՛ի վճռս տա րակուսանաց: յորս ամն ղեկավարն էր Հո գին ըզ, և նովաւ վարեին Առաքեալքն զնաճատ եկեղեցսն : նոյն է և ասելն, ոչ ընդ ոաղաքաւոր : կամ ոչ ցեկուն է փոխա նորդն որ ըզ Եպիսկոպոսին. որ շրջի փոխան նր ի վիճակս, առ ի տեսանել զկատարումն բուե և զորպիսուե վիճակեալ հօտին. և այսպես էին Առաքեալքն փոխան Քն:

❁ Ա՛մէն ողջոյնիդ և հանդերձեալ ։)
Ա. յանձն, լծակից և ուղիղ ընթացող ա-
մէնքդ։ Իբր զվիգ եղանց, որք ուղիղ ընթա-
նան ըստ մանկական կամաց հանդարտ ըն-
թացիւք ։ զի եղէն ի հեշտուեցն յարանուա-
նի ի մերս, ոչ առաւծին ի յառնելոյն։
Բ. րդ՝ դուք ոչ եղինք հեզաբարոյք, և ա-
մօթ զուգընթաց գոյով ։ այնպէս հերիւե
ցիք զխոպանացեալ երկիր հոգւոց մարդ
կան ։ և վերջապէս ոչ զգոնարակս եղանց՝
պատարագեցայք ի հոտ անուշից Ա՛Յ։
❁ (ԻԶ) Լծակից՝ կրօնից՝ հաճախեա՛ և խո-
հեմընթաց։) Ա. յանձն, լծակից կրօնի
Ա՛Յ պաշտօնեա. և միաշնչապէս առանց ներ
հակուեա՝ քարոզօրէն զբանն կենաց խոհե-
մագին շարժմամբ ։ կամ զայն ասէ. Թէ
Ա՛Ր երկու երկու առաքեաց զնո՛ ։ բայց
զաշակերտսն և ոչ զԱ՛ռաքեալսն։ վո՛ որք և
Ա՛Ր միահաւանն ասաց նոցա. առէք զլուծ
իմ ի ձեզ և ուսարո՛ւք յինէն զի հեզ եմ և
պայն։ որ ամենեքին միապէս աճապարեաց զը
յուծն չարչարանաց, և սիրոյն օրինաց ։ և
պայն ոչ առանց խոհեմութե՛ան որոյ ասաց.
և ուսարո՛ւք յինէն ։ այլ զի խոհեմութե՛ն
Թարց խանարհութե՛ն վքաց ուցանէ ։ վո՛ պյնը
րիկ ասաց ։ զի հեզ եմ և խոնարհ սրտիւ ։
վո՛ որոյ ոչ որ լծակիցք կրօնի Ա՛պաշտօ-
Թե եղէն ։ նման պս միահա՛ւ և միաշա՛փով
և խոհեմընթացք գտան ի վարդապետու-
Թե՛ն Ա՛ն։զի ամենեքեան ի բանական գաւառս,
զմի և պնայն հաճատ ունէր Երրորդութե՛ն, և
չարչարանաց և յարուն Ա՛Ր քարոզէին,
հակիրճ և համառօտ բանիւք։
❁ Ա՛զգոյն ձեռակի խաչին խոչտոյ, ՝մարգ
նչեն սրտից անպատանան հեղինակողջ։)
Ա. յանձն, բան կերպի խաչին Ա՛Ր ։ և՛ամ
խաչիւ ՝ ոչ սրտրիւ ՝զմարդ կային սրտի ան
դատանա հերկագործօգք ։ փոյց քահ
նօգք ։ և սերմանն բանին ի հոգիս հաճատա
ցելոց սերմանօգք։
❁ (ԻԵ) Ը՛ստալանին փղիսգործութե՛ան առնդ,
և իպատանոց ապերչի ձեռամ ամբաւեցի ։ ոտն
չի ի կոտ և առուտս ոտից և ապրն ։) Ա. յա
յանքն, դուք (ասէ) օրինակեցայք յերկուտա
ան եղինան ։ որք ունէին զաշտազանն բեր
ձեալք ի վերո պարանոցաց իւրեանց ։ Ա՛ստգ.
Ե. ՀՀ. ՀՀ ուր ասի Թէ, արար զնոսն ձու
լածս ։ և երկուտաան եղինս ի ներքոյ ծո
վան ։ զոր անդրադարձ երեք երիք հայե
ցին ի իջուտս կողմանս Ա՛ին ։ և եին ձուլածուք
տեսքեաք ։ զոր անդրադարձս ասէ ՝ Թէ պատ
ուական էր ։ և ոչ ի ներքոյ ծովուն ։ այլ
ի վերոյ ։ և ոչ ի ներքոյ ոտից ։ այլ ի վերոյ
գլխոց ։ և ոչ ի ներքոյ ոտից ։ այլ ի վերոյ
գլխոց ։ և ոչ ի ներքոյ ոտից ։ այլ ի վերոյ
գլխոց ։ և ոչ ի ներքոյ ոտից ։ այլ ի վերոյ

ոտանց ծրեանց ։ այսինքն երկուտասանքս,
քան ի յուդայ ։ և նկատմամբ տեղակա-
լին որոն Ա՛ստուածեայ ։ որ այս երկուտա-
սանքս (ասէ) բարուե բաղդատեալք (այ՛ի
շուկնարանի արքայուե ժողովելի բարեաց
բաղդատեալքս) կամիմ զի ոչ եան եմ՝
և սոքա ընդ իս իցեն ։ առ ի տեսանել զը
փառս իմ։ և այնու տեսութեամբ երանելի
լինիս։
❁ (Ոչբ՝ ծափեան տատանց էակաց անպատիա
խանակ։) Ա. յանձն, չորս կողմանց Ա՛ն ձայ
նատուս աքաղաղք ։ և ի գիշերային Թմրու
Թե՛ ևեղաց զմարդիկ զարթուցիչք ։ ոչ ի
գործս պատկառելիս յարուցիչք ։ այլ մա
նաւանդ ի պատկառելի Թմրուե՛ քնոյ մե
ղաց զմարդիկ զարթուցիչք ։ և առ օրհնա
բանուե՛ն Ա՛Յ ՝քան զծագել արեգական,
կանխեցուցիչք և զարթուցիչք ։ Իմաստու
Թեան։ Ժ՚ը ։ 28։
❁ (ԻԷ) Ա՛ֆրեն բնուե՛ն եղկանաց սիրոյ
ջատագով։) Ա. յանձն ասէ Ա՛ռաքեալքն իբր
ամով ընդով և գիտմամբ, զնմանն ի սէրն ա՛ղ
և ընկերին հրամիրելին ։ և կամ Թէ յորդո
րիչք էին առ ի սէր և ի սիրել զմիմեանս։
վո՛ հաճատատութե՛ն բնուեն ։ իբր Թէ, ա՛մ
նման սիրե զնմանին (ասեցով) ով մար
դիկ ։ և ա՛ Թուղունք առ նմանին չարա
գային ։ դուք ընդ՚ր յայսմանէ հա՛մձայ
նուե՛ բաժանեալք եք ։ և զնմանին ձեր ոչ
սիրեք։ Ասաւ ոչ բնուե՛ էինն ՝նմանեա և
սիրով՝ ոչ զմի հոգի և շունչ առնօգք էինն
զմարդիկ ։ ա՛ այնմ Թէ, և բազմուե՛ հաճա
տացելոց էր սիրտ և անձն մի ։ Կործ գ.
3։ Ա՛ն կամ զի Ա՛ռաքեալքն միաբանե
բնուե՛ի իբր զտան ազեալ քնարն Ա՛ստ՚
Թի, եղանակաց սիրոյ ջատագովք էին,
Թէ նախ Ա՛Յ, ապա՛ք վո՛ Ա՛Յ եղանակաւ
և կարգաւ սիրելիք էին։
❁ Շնորհալոյդ քանին տուոյն ՝ հոգեշունչ
ա՛ստուածանի՛։) Ա. յանձն, բան կենաց
տուողին Ա՛Ր ՝ դուք եք հոգեշունչ ա՛ստ
ուածանիք ։ զի Ա՛ստուածն վարդապետու
Թե՛ն զհոգի ընծեր ի հաճատացեալսն ։ ըս
որում ի խօսիլն Պետրոսի ի տանն Կոռ
նելիոսի, հանդեաւ Հոգին ա՛ծ ի վե՛ր յոր
ոց քանին ։ Գործ։ Ժ. 44 ։ իսկ այնց քա
նից տուօղ էր Ա՛ն ։ բայ այնմ, յորժամ
առանձին զձեզ առաքի Թագաւորաց ՝ ա՛ն
հոգայեր Թէ զինչ խօսիցիք ։ զի ես տայ
ձեզ բերան և իմաստութի՛ն։

հոգիպատ կոչէ զորքն եղիկաց, կ'երեւի այն
պէս են: զի խրոխտք են վազիւք արագութ,
և հանդարտք են յերբեմն: զի նոր իրաց
տեսլեամբ զմայլէք, զերձակայ որսաշունն
ոչ տեսանեն, և կամ ոչ կամին նշմարել ոչ
ասի նմանութեց է գործոյ. ընդ դուխս, որոց
ասես ասի: այնքան ի պարուրեալ ականջք
են, որք յանկն նային և ի նորուիս զար
մանան: և ձիոյ և գոմշի առնն միբեցեր
լոց՝ այնպէս հայեին, մինչ զի զմարդն առ
ընդենս գալոյ, և նետիւք խոցոլն ոչ գան:
'Արձ' որթուանքն եղանց խրոխտք են ի պա
տերազմիլ յորժամ եղջերաձորք են. և հան
դարտք՝ յորժամ ձգեն զեղջերս: ուստի
մինչ զեղջերս ձգեն, ի գիշերի արածին.
և ի ցերեկի առ արեգական նստին. զի երբ
ջերմքն բռնասեալ պնդացին: 'Արձ' եղ
ջերուքն ի պարարտանալն հեզանան. զի
ոչ կարեն վազել. ուստի զայրս և զծերս
խնդրեն առ ի նիհարանալ: 'Արձ ասէ
Բիտաուել, թէ եղջերուքն թշնամիք են
օձից. և մինչ զգոն զինքեանս, ծառացել,
ընդով ըստնգաց քարշեն զնս ի ծերպից. և
յաղթեալ զնասակար թունից՝ նոցա դար
ման և ճարակ եղանին: և ըստ այսմ՝ նմանե
ցուցանէ զձեզ Պետրոս զԱրիդոր զԱբրահամեան որ
թուց եղանց, որք թէպետ հանդարտք է
ին հեղուք. այլ նմանով առաքինութ և խո
նարհութ կոխեցին զգոյս օձին սատկի. ըստ
այնմ, եւտու ձեզ իշխանութի կոխել զօձս և
զկարիւս: օձն յատուկ կոսկ ատամունքն
խայթէ: և կարիճն յետուստ կոսկ ատուին:
առաջ կայս օձին է հպարտութին. և յետ կայս
կարճին է օրն մահճան. և Աբրահամեան էր նո
ցին խոնարհութին:

* Ի ձեռն խնամոց և ջրոցն: Ասէքն,
ի ձեռն Հոգւոյն Ծոլ ժողովեաք, և բանին
քարոզութի մանաւանդ որ. ըստ Գլաս.
ԸՀ. 16. ուր ասի, Թուղով անկցին. և մի
ինոցանէ ոչ վրիպեցաւ. ընկեր զընկեր ոչ
խնդրեցին. զի Տէր հրամայեաց նոյն. և հոգի
նոր ժողովեաց զինս. և նոյն վիճակեցաւցէ
զինս և այլոյն:

* Աճապար և ատպիղէ ընտանեաց ատամանի
հայոց ասացին: Ասացեալ առնի, ոչ
և Աբրահամեան զիջանս նոր խոպոտ ատաց
ուատօսօ յայրվ. ապահոգ ևՀիշեցելով զմար
մին մա հայոցացանելովվ: Լուսվ, ոչ Աեսրոս

զկայրէն: Աբրահամ զի խրոխտ ևհամանգամանն
մին ևհոգւոյն սրբոյ: Եւ ոչ զիս միայն
ընտրեաց Աստուած, այլ և զձեզ ամենեսեան
որ հաւատացեալ էք ի Քրիստոս, ասէ Պետրոս
առաքեալ: Ընտրեալ ըստ կանխագիտութեան
Աստուծոյ Հօր, ի սրբութիւն Հոգւոյն, ի հնա
զանդութիւն և ի ցանումն արեան Յիսուսի Քրիս
տոսի: Շնորհք ձեզ և խաղաղութիւն բազմա
նայ: Օրհնեալ է Աստուած և Հայր Տեառն մե
րոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որ ըստ առատ ող
որմածութեան իւրոյ ծնաւ զմեզ յանդրանիկ
յարութենէ Յիսուսի Քրիստոսի ի կենդանի յոյս
ժառանգութեան անապական և անպղծական և
անթառամ պահեալ ի յերկինս ձեզ: որ զաւրու
թեամբ Աստուծոյ պահիմք ընդ հաւատս ի փր
կութիւն պատրաստեալ յայտնել յամենայն ժա
մանակի: յորում ցնծայք դուք սակաւ մի ինչ
եթէ պարտ իցէ, տրտմեալ ի բազմատեսակ
փորձութիւնս: զի հաստատութիւն հաւատոց
ձերոց ընդ բազում անգամ քան զոսկի որ
կորնչի, որ հրով փորձի, գտցի ի գովեստ և
ի պատիւ և ի փառս յայտնութեան Յիսուսի
Քրիստոսի: զոր ոչ տեսեալ սիրէք, յորում
և այժմ ոչ տեսանելով հաւատայք, ցնծայք
ուրախութեամբ անբանական և փառաւորեալ:
ընդունելով զվախճան հաւատոց ձերոց զփր
կութիւն անձանց ձերոց: զոր որոնեցին և
քննեցին մարգարէքն որ ի ձեզ ներգործեալ
շնորհին, որ զնոցա ոգւոյն Քրիստոսի ցուցա
նէր զչարչարանս որ ի Քրիստոս եղեն, և
զյետ նոցա զփառս: որոց յայտնեցաւ, թէ
ոչ իւրեանց զձեզ ծառայէին զայսոսիկ զոր
այժմ ասացան ձեզ ի նոցանէ որ աւետարա
նեցին ձեզ ի Հոգւոյն սրբոյ առաքելոց, որ
ուղարկեցաւ յերկնից, յորս ցանկան հրեշտակք
հայել: Ասէ Պետրոս առաքեալ, զի ոչ ինքեանց
ծառայէին զայսոսիկ զոր ասացան ձեզ ի նո
ցանէ որ աւետարանեցին ձեզ ի Հոգւոյն սրբոյ
առաքելոց, որ ուղարկեցաւ յերկնից, յորս
ցանկան հրեշտակք հայել: Ասէ Պետրոս առա
քեալ, զի ոչ ինքեանց ծառայէին զայսոսիկ
զոր ասացան ձեզ ի նոցանէ որ աւետարանե
ցին ձեզ ի Հոգւոյն սրբոյ առաքելոց, որ ուղար
կեցաւ յերկնից, յորս ցանկան հրեշտակք հայել:
Ասէ Պետրոս առաքեալ, զի ոչ ինքեանց ծա
ռայէին զայսոսիկ զոր ասացան ձեզ ի նոցանէ
որ աւետարանեցին ձեզ ի Հոգւոյն սրբոյ առա
քելոց, որ ուղարկեցաւ յերկնից, յորս ցանկան
հրեշտակք հայել: Ասէ Պետրոս առաքեալ, զի
ոչ ինքեանց ծառայէին զայսոսիկ զոր ասացան
ձեզ ի նոցանէ որ աւետարանեցին ձեզ ի Հոգւոյն
սրբոյ առաքելոց, որ ուղարկեցաւ յերկնից,
յորս ցանկան հրեշտակք հայել: Ասէ Պետրոս
առաք

վն ուրացուէն · և ձչն եղով պահեցողութ · ոզ ասէր Պօղոս · ի տով ի մերկուն · զի ըն
նձչն Աստրօսիոսի, Թուչն ծոմապահ մար
գոյ ապանանէ զօձս ։

(ՆԹ) Ա ինդոյ խոտնչեան վիշապին առաջ նոյ պատրոյին պատրէչ ։) Ա ի չապա այս ա ռաջին՝ է սչն , ոզ ասի Հայտ · ի · 2 · ուր Ա նբաչէ Հրեշտակապետն կոպեաց զնա հազար ամ՝ ուրանօր կոչի աձչին վիշապ՝ զոր էարկ յանդունդս զծոխոց՝ զի մի այլ ևս մոլորեցուցէ զմարդիկ ։ Ա րդ՝ սչնոյ կոչի վիշապ վն Թուենաձրուէ և հրաչնէզ քեն ։ կոչի և օձ վն պատրէլոյն զնա՝ վն պանորիկ կոչի վիշապ առաջինն · որպ խաբե ուէն՝ եղև Ա նչոյ և Ա գամայ Թոյն մահա ծուչիչ · զի Թոյն վիշապին է անողորմ և ան բժշկելի · որ զմ՝ ըմպօղն սպանանէ ասէ Կոստ՝ Ո ղին · ԸԲ · 33 ։ այլ որ ցամաքայ ինն կոչի վիշապ · ծովայինն կոչի լևիաթան · և չոբեք կոչի և վիշապ ։ ուստի Ա ՝ զվիշ բաճօն նմանեցուցանէր ծովային վիշապի · Եզեկ · ԸԲ · 2 · որդի մարդոյ ողբ առ Ի վր փարաճանի արքային եգիպտացոց · և առաջ ցես, առ ի ծածուցար ի մէջ աղգաց · և նմանեա ցար վիշապի ի մէջ ծովու · և ըստ Յոբայ՝ բեհմոդ ննջէ ի գիշ չին տեղիս, ի հոգիս բղջախոհաց · ուստի և զդիւ ճահարն երբեմն ի ջուր արկանէր · և երբեմն ի հող · ա՛ի ջուր բղջախոհէ , և ի հող բարկուէ ։ Ա րդ՝ խոտուէ և պատրանաց վն ապին սչնի , ոզ Ա նաբեաչքն եղեն պատրիչք · զն զթչնն նր՝ ինքեան անդրն արբուցին · և ի գուբն նր փորեալ՝ զնա ընկճեցին · և ի Թուենոյ նր անձնաս մնացին · առ որս պատ չաճի բանն Խնոս · ԺԳ · 10 ուր ասի · բայց որպ ոզ քոց՝ և ոչ Թուենաձրաց վիշապաց յաղԹեցին ժանիք քոյր ժանեաց խնամի բար կուէն սչնի , որ է անբժշկելի · ըստ պնմ՝ Ո ղին · ԸԲ · 33 · սրսմռուէ վիշապաց գինի նդ · սրսմռուէ խժից ան Ձարին առանց բզ ժշկուէ ։ այլ զն խաբէուէին սչնի էր ձգել զմարդն ի փառաց, և հակառակ կացուցա նել Ա ՝ իսկ ոզ Ա նաբեաչքն ոչ խաբե ցան ոզ զնճա ի քաղցրագոյն խոտանէն, և ի մեզաց հնչառէն · վն պանորիկ զպատ բօղն պատրեցին համաձայնելով կամաց Ա ՝ և առնել քան զկնճա ժամ եւրէ ի փառս՝ զի Թէ նա ի գրախտէն զրկեցաւ, ոչ յերկինս վերաչուէցին · նդ քաղցրուԹ մեզոյն հնչառի , և աղցա դառն · նդ ա նիծման եղև պատճառ , և ոչ զօրաւոԹ

Ա ՝ ՀՈՎ Ա ՝ ՆՈՅՈՑ ։

ժառանգեցին ։ և զի սչնյ տեսեալ զսոցա խոնարհ և հեզահոգի · գիտեր Թէ նչ վն տկարուէ խոնարհին · վն որոյ պատրեցաւ · զի ոչ գիտաց Թէ խոնարհուէ նոցին՝ եր մեծ նաճնդ գործիք մեծի կարողուէ և զօրուէ ։ Ա րդ՝ զի սչնյ ոզ զվիշապ ցանկայր կալ նել զնօրածին որդիս եկեղեցւոյ · որոց գլխաւորքն էին ձչ Ա ՝ աքեաչքն ։ բայց եկե ղեցի ձչ՝ Թ հաւորեալ հոգեով ձչ · ընդ որս ոչ իրոց ձչ Ա ՝ աքեչոյ փախեաճ յա նապատ չՅակոն զբաղմանց և հեշտուեց · և հրեշտակին կերակրով երկնային մտած մանց ապրեցաճ ընդ սրբոց Ա ՝ աքեչոյն · Հայտ · ԺԲ · 3 ։ և այս էր գեղեցիկ պատրանքն ընդ գեմ պատրանացն սչնյի ։ վերջապես զի զոր սչնյ խաւուէ մնքաւէր ընդ սրբոց Ա ՝ աքեչոյն · նք կակղուԹէ և խոնարհուէ

ջանէնեցեալ հօտս ննքեանց ։

(ՆԺ) Ա ՝ սնէն պատգամաւոր՝ անչտուէ քո նին գոռոչ ։) Ա նէին Ա ՝ Յ և հրամանացն՝ լուսեղէն պատգամաւորք · յո մեկնօք զզ հրամանս կամացն Ա ՝ Յ ։ զի պատգամաւոր բաց և դեսպանայ է վիճս հրովարտակաց Ա նամէից և առաքողին իւրեանց Թագաւո րին ծաճուցանել առ որս և առաքէնն ։ վն պանորիկ կչնն ասէ Թէ , ընծայատուր՝ , չնոր հապոփգնո՝ կոճոց ունեչին ։ յո ընծայ բերօղք առ մարդիկ զհրամանս կամացն Ա ՝ Յ ։

(ՆԻ) Ա ովնբ՝ հոգեմատուն՝ ծածկուԹեան խորհ դոյ էին ։) Ա յսինքն , խնամատուէք լի՛ հոգեով վատուճնք ծածուկ խորհրդոյն Ա ՝ Յ · վասն պանորիկ և Պօղոս ասէր · մնք զվիս Ա ՝ ոն ունիմք · և Թէ ,զինչ է կամքն Ա ՝ Յ՝ սրբուէք ձեր · և կամ Թէ , կամքն Ա ՝ Յ է , բարին , հա ճոյն , և կատարեալն ։ զն ոզ մատուցանն կըն քեցեալ լինի վն ծածկեալ ի՛ նմա խորհ դոյն · այսպես և դուք (ասէ) հոգեւոր մա տուցանք Ա ՝ Յ եւք յերեսաց ծածուկ խորհ դոյն · որ ըստ ժամանակի պետութիւն բա ցեալ ծանուցանեւք լսողացն զվիճն Ա ՝ Յ ։

(ՆԼ) Տատ՝ ժամանակագրուէ ։) Ա յսինքն , տաւրք և գիրք ժամանակագրուէ · զի նորօք ժամա նակ Ա ՝ արդեղուէն իւրև եղեալ գոլ պատ

լամբ" ։ ուհաճասիկ տաճառս ՅՈ բռանաւոր
նորոգել ի իկոնիոնմանեն, նաճակատիս առ
նել ի կատարումն նորոյ փրկուճ ։ ևզի մեք
եմք տաճառ Ա.Յ յայտնի է յԱ՝ճաշունչ գէ
րոց, հնոց և նորոց ։ Ասրեամն մեք եղեն մեզ
տօնք նաճակատեաց ուխիանոլով ի մերսում
փրկուճ ։ կամ զի հանդարտ ձայնիւ նուճա
գօղք նաճակատեաց սաղմոսաց օրհնուճեց,
որ՝քան զայժ գիրս Ա՝արգարեից գերազան
ցեալ էր ։ և զի նոքա ճառելեն զգալոցն, և մեք
զեկեալն ։ որպս և նաճակատիան է գուշակ
մերձակայ կատարեալ տօնախմբուճեն ։ զի
ոչ ի ճառնե տօն նաճակատեաց տաճարիս
շինուճեն առնելեն ի՝ձլացիք ։ այսպես և
աստ ՚Ա՝ռաքեալքն հոգևոր տաճարիս
մարդկուճս շինուճ առնեն զտօն նաճակա
տեաց ։ զի նաճակատիան թարգմանի նորո
գուճ, խնդուճ, և տօն մեծ ։ ուրեմն Ա՝ռա
քեալքն եղեն մեզ նորոգուճ ևխնդուճեն.
և մեծ տօնի արքայուճեն պատճառք ։ և
առաւել ցնծալիք քան զտօնս նաճակա
տեաց ի՝վըն շինման զգալն տաճարին։

* (ՀԵ) Զգեցեալ փառաց ՝ տան ի՝ւր հանդերձից ։)
Հանդերձ փառաց ևս՝ ՚Ա՝ն ՝ ըստ պնդ,
ոլք ի ՚Ա՝ն ՅՅ մկրտեցայք ՝ զՔ՚ն զգե
ցեալ էք ։ և թէ զգեցարո՛ւք զՅՅ մեր
՚Ա՝ն ։ և մարմնոյ խնամ մի՛ տանի՛ք ի ցան
կուճիւնս ։

* (ՀԶ) Անդէնք էրինից ՝ տան ի՝ւր կոմաթաց ՚Ա՝ն
զկոնաց ։) Չի Թեպետ մարմնով յերկրի
էին ։ այլ ժողք և խոկմամբ ի յերկինս ըստ
պնդ, մեր կենցաղավարուճեն յերկինս է ։
ուստի և փրկչին ակն ունիմք։ Նոյն է և հմ
տագոյն ։ նդորպնիդ և պլճ։

* (ՀԸ) Ջոգի՛ր ՚Ա՝ն ի Քոանչ տողին։)
Ա՝. յսմինքն, ի մեղաց Թեթևացեալ զի մեզքն
ծանրացուցանեն զհոգին, ոչ բնականաբար՝
այլ բարոյականապես ։ ըստ պնդ, մարմին
եղծանելի ծանրացուցանէ զհոգի ։ և հակ
հոգեղէն յարկս զմիտս բազմահոգս։ Իմաս
Ք ։ ԼՀ ։ զի յորժամ անբան մեռանի ըմբռնէ
զիմանալի հոգին, և քարշէ զհետ կամաց
իւրոց ։ ոչ Թողու հոգւոյն գործել զիւրան
այլ ծանրացուցանէ կամօք մարմնոյն։ բայց
Ա՝ռաքեալքն ի Թանձր և ի ծանր մարմնի,
ոչ ունէին զվայրաքարշ հոգի ։ զի ոչ զինչ
նէին ի կամս մարմնոյ իւրեանց ։ այլ մա
նաւանդ քարշէին զմարմինս իւրեանց ի
կամս հոգւոյ ։ ըստ պնդ, Թէ ձգեմ զմարմինս իմ և ծառայեցուցանեմ։

* (Ը) Ընդունիցի մարգիսոնեան նուճագ։) Ա՝. յա
յնիքն, հոգևոր ծննդեամն ջրով աճեալքնին
քաղցրագոյնք նուճապարանք։ կամ զայն ա
սե ըստ պօղոսի ։ որ առ գաղատացիս Թէ,
որդեակք իմ զորս վերստին երկնեմ մինչև
նկարեսցի Ք՚ն ի ձեզ ։ կամ Թէ ծննդեամն
մարդկան ուրախացուցիչ նուճագք ։ զի ի
ծնանելն հաճատով ազգի մարդկանն ոգ
նուճագք հնչելին զուրախուճի ։ այսպես հրե
ա՛յք մինչև ցարդ ունին սովորուճի ի ծնա
նելն երեխայից առնել զուրախուճի։ այսպս
և դուք (ասէ) ի ծնանելն հեթանոսաց ըզ
հոգի փրկուճ նուճագօրէն ցնծայիք ։ կամ
զի ի յերինեալն մեծամեծ կանանց, նուճագա
հարկանեն գուսանք ։ զի մայրն մանկածին
զցաւս երկանցն մոռասցի ։ այսպես և դուք
յերինելն ոմանց ապաշխարուճէ, նուճագը
րեն հնչելիք զձայն ուրախուճ յականջս նց։
առ ի մոռանալ զցաւս ապաշխարուճ ։ վա
րդ Ա՝կոբոս ասէր ։ ամ ուրախուճ ար
ժանի համարիջիք եղբարք յորժամ ի՝պես
պես փորձուճէք ի՝միջ անկանիջիք և այլն։
և Պօղոս ասէր ։ Թեպետ և տրտմեցուցի ըզ
ձեզ Թղթովք այլ ոչ զղջանամ։ զի յատակ
խարուճ տրամեցայք ։ զի որ ըստ Ա՝. յ տրտո
մուճ է զատաշխարուճ ի փրկուճէն առանց
զղջման այլ գործէ ։ 2 Կորնթ. է։ 9։

* Տոհասակ փրկիչ և ձեռագրքն։)
Ա՝. յսմինքն, օրինացն Ա՝. յ ընդունակ տախ
տակք ։ զի ի՝ձեզ գրեցաւ կամքն Ա՝. յ
հաճոյից ։ և ի ձէնջ իբր ի տախտակաց ծ
բինացն Ա՝. յ՝ ուստն մարդիկ գկամս Ա՝. յ։
այլ զայն տախտական քարէղէնս, Սինա
կոփեաց, և Ա՝ջ գրեաց։ և զձեզ բնաւին կո
փեաց ։ և Ա՝ջ ընդհուպ գրեաց, առ ի ու
սանիլ ի՝ձէնջ ընդ եռանդով ազգի մարդն։

* (ՀՁ) Տօն՝ դաճախութեաց հանդիսաւոր
առմասոց, ակն ի գերաշխոյեալ։) Չի ի՝սօ
նի նաճակատեաց՝ յարուճէ և ծննդեան ըստ
ոլոգպանաց կերպի սաղմոս ասէ եկեղեցի ։
առ ի՝նշանակել զվաղըդեալն կատարել
ուրախուճն ոճոյն ։ վ՚ր որոյ և ասէ ի՝սիուհ
Սաղմոսի ։ Ա՝ջ ողորմեա՛ մեզ ։ և փրկեա՛ զմ
մեզ ։ երևեցո՛ զերեսս քո ի՝մեզ ։ և ողորմա՛
և Թէ ՝ Տ՚ն հովուեացէ ինձ ։ և ինձ ինչ ոչ
պակասեսցի ։ և ոդուք (ասէ) պապիսի ոճոյք
նաճակատեաց էիք, գուշակելով կամ ուշ
առնելով զկեցոյց արքայն ։ Իսկ նաճակա
տեաց սաղմոս այն է (Ասղ։ 20) որոյ խորա
գիրն է, սաղմոս օրհնուճեն նաճակատեաց
տաճարիսն ։ ի վերայ որոյ ասե ընկեր Սերսա

մեզնի՝ փոխով ինքեանք երկրաւորք : իսկ և երկնայինք էին ամ գործք անօրէնութեան՝ Ռն. և ի Հրեշտակաց միայն պատմելիք, բայց ՚ի երկրաւորք գոլով ոչ մեզ՝ Հրեշտակաց մատակարել մաքրուիք և ընդհինք :

* (Ընտրեցին) Ոմանք ՚ի մատենագրաց՝ մահացու գանգատիւ ասացեալ : Այլ միայն բանիւ, այլև ի ձեռ ինքեանս կրելով զնշաւս անմահին Յ. Յիսուսի կարողութիւք սքանչելագործեաց, թէ մաքրութիւք վարուց, թէ հնդկական պարգեւօք, և թէ անմահացուցիչ գործովք առաքինութեաց, և թէ գերբնական գործոց տնօրինութեան ՝ Ռն ՚ի քարոզութիւն :

* (Ընդ) Ոմանք գկամաւորին գիմաց՝ կորնթոս հանապարտ : Յայնքան, վնասուածի գիտցին ամի ՝ Ռն՝ ի բերօդք և ցուցանօդք ՚ի ձեռն հանճարոյ ՝ զի հանճարն է ոչ կարի լինչ, ըստ ընդ Ծովու հոգւիք մարդկան : զի որպէս ի հանճարով ՝ Ռն որսոց զմարդիկ ՚ի կենս, այնպիսեաք և Յ. Քրիստոսի ուսուն ՝ ՚ի ՚ի ասելս յոմիքրօն" ՚ինչմանն Յօհաննու ՚ի վերոնգրեալն ասէ թէ, նայն ինքն է բանն. (այսուհետև) զոր արկեալ ՀՈՍ ՝ որսոց ըզմարդիկ ՚ի ծովէ մեզային ՚ի փրկուիչ : նաև զի կարիքնկեցքն մնով և խայծիւ պատասուեն զկեռ ասղնկն , և ձկուիքն սիրով խայծին ոչ զգան և խմանան զծածկել երկաթն և ընկրեն (այսպիսի կարիւ ընդունեաց Ռն վկայութեանն . Յոբայ ին. 20. պատասուեալ ՚ի Ծուկն մով մարմնոյն) այսպիսի բար և Յ. Քրիստոս զամ եառարանական կարգ և ուսուկանն ձգեցին, և քաղցրութիւք երկնային բարեաց որսոցին զմարդիկ ՚ի կեանս մեծաւ հանճարեղութիւք : այսպէս ասէ Շնորհալին ՚ի մեկնուածն Ատթէոսի ՚ի վերայնմ, եթէ որ դիս ես Յ. ասա զի քարինքդ հաց լինիցին, որոյ ասէ Յ. զի քարինքդ հաց լինիցին, ասէ զի քարինքդ հաց լինիցին, ասէ զի քարինքդ հաց լինիցին, ասէ

Թունից · որքան ուրեմն բարեհաճութիւն
ալբան Պօղոսի ՝ կ՚ գնեղ ընդդէմ հոգեւոր
Թունից : Ա՛րդ ՝ զեղծեն պարգև ընկալեալ
(ասէ) կղզին մեկնիլ աղօթիւք ձեր Պօ-
ղոսի : Ա՛յս ՝ զի Հայրն կարգադրութիւն
եղև այնկոծուի · որ պատճառաւ եկեալ
անդ Պօղոս քարոզեաց նոցա վճռանապարհ
փրկութեան , որ եղև առաջին դարձ նոց. եւ զ
Պօղոս իշխան քաղաքին ձեռնադրեաց
նոցա եպիսկոպոս : Երկրորդ՝ զի անդ մերձ
զ՚ձ՚ձ անձինս յընկերից խրոց : Երրորդ՝
զի ձեզ Պօղոս չայս կղզիս բնակեցաւ ազ
վիսս երիս. ընդ որում եր և Ղուկաս Յու-
տարանիչն , և Ա՛րիստարքոս և Տրոփիմոս
ուր ի բնակեալ տեղւոյն չհոսց կատա-
ցաւ եկեզեցի մի վս ջերմեռանդուն ՝ զոր
րդոյ ՝ կարճքն կղզին չնորհօք ընդ Պօղո-
սի քարայեալք են , և չայժ անուշահոտք,
որ ոչ միայն քաժչկին Թունաւորեալքն , այլև
օձքն անատաւոր ոչ խայթեն , և հողն այնո-
րիկ տեղւոյն քաժչկարար է. զի զսխալուածին
կարէ զկերեակն, Թէ գիտուածք , և Թէ ան-
գիտուածք : Վերջինդերորդ՝ ազօթք ընդ
Պօղոսի ազատեալ բազմից չվերնացից ի
Թ չնաւեաց յարձակմանէ : ուստի ի Թ ուն
՝ի՛ն , ա՛նչ ամին . մինչ սեաւ արարա-
ցիքն տան և ուխն գունդ հազարաց զօ-
րօք պատանէչ պաշարեցեալն . և հնարս պատ-
րաստեցին Թէ զնա կործանեսցեն և հոգ
հաւատոյ արատցեն զկղզին . չերրորդ ա՛չ
ուրն երևեցաւ ընդ Պօղոս ատեղծից րդ
գիտուած որ նկարէ տեսանի չեկեղեցւոյն
եպիսկոպոսարանի . և ձգեալ զտուրն հն
ծեալ չերկաւար . շուրջ պատեալ անդուն
բազմուն զնաւաւ , դիմեաց ի վր սեաղն . որ
իրև նչ ձգեցին ընդդէմ նորա զբազում
նետս , նետքն չետ դարձան ի չգաղան ևվի
բաշորեցին զնա , և ի կորուստ ծախեցին :
Ա՛ եկերդ՝ պատանին անդ երիք պատկերք
Ի՛ծածնին նկարեալ ի ներքս Ղուկասա
Ի՛ չեստարանչէն : Երորդ՝ Թէ ի ժա
մանակ ելին Պօղոսի մինչև ցայժմ չՀաւ
ատն ընկալեալ ի՛նմանէ անչափ պահ
ցին : Չհս ուրեմն Թէ ո՛ զ ձեզ Պօղոս չի
միս հիւրընկալութիւն , որքան առատ չա
րիս չնորհեալ նչ . և վարձահատոյց եղև
բարերարացն . որք չայնմ հետե զբազում
Թունէն չինքեանց մերժեցին : և զայլս ա՛ն
անդ : Յորում ՝ չե ծանուցաւ (ասէ) յա՛
չակերտին համարձակութեան , զի նա մեծաւ
յուսով Թէ ամենայն չձեռն Հանկաւ ի՛ն

Ալեքսանդրացոյն հն ձառն ի վերայ Պօղոսի
Ի՛ւստերին, մարդ եր և Պօղոս և խոնարհ
յոյց զանձն · և արդ ՝ չնչէ աքանչելի . յո-
վինի՞ · չնչէ բարեկամ ՝ Ի՛ն չգործեաց և
մեծամեծս քան զայ Ի՛ն գործեաց , ոչ
իբրև առակի միայ բաղում անգամ սաս
տեր աքանչի . ոչ իբրև հաճոյ միայ խաղայր
նոցա , ոչ ապաքէն չախչախալ ունէր
զգլուխ վիշապին ընդ ոտիւք . ոչ ապաքէն
և չե պրոց աչօթս առնէր . զի բազում
հաւատացեալ կուբ չնոյն առնելոյն :

(Ըե) Ա՛ետ մարին Տաճանչն յեռաց , զան
Ե ածոցեալ ոտիւն նչ ի՛ չնծանուած ին նոյ
պահել զձեռս : Ա՛երկ ի մարմնոյ մանձիք
ձեռաց ՝ իմանայ զգործնական կեանս ձեզ
Ի՛ւստերին , որք առաքեն գործնական
առաքինութիւք (իբր մատունք ձեռաց) նոխել
չին զգլուխ աչնչի . քան զմարդ որ՝ որ կոչ
կոչ կոխե զգլուխ օձի խիք : կամ Թէ կա
մի ասել , այնպիսի առաքինութիւք մոքրեցան ,
մինչ զի իբր աղատ ի մարմնոյ ՝ ընդ անմար
մնոյն Ճանաւեալ ՝ զգլուխ նորին կոխել չին և
այս է զոր Ի՛ն ասաց Ի՛ովհ · ժ · 19 · ահա
տուս ձեզ իշխանութիւն կոխել զօձս և զկաղ
բիչս , այ զՀպարտուած և զվերջին անկարող
ի՛ն : կամ Թէ ,օձիւ խոտ չատչ , և կարճք
զդևս . զի այն օձն բնչիար ժտեալ չկերոյ
նման ձն և խաբեաց զ՚Ի՛ւա : ոք եկեն զի
որոյ ատաց փրկիչն . ՝ձեռս խրոնոյ օձս
բարձցեն , և Թէ չմահացու ինչ դեղ արբ
չեն ՝ նց ինչ ոչ չնասեսցէ · Մարկ · ժ՚չ · 18 :
այսպէս զՊօղոսի ձեռանէն կատեալ իժն ,
ոչ ինչ կարաց չնասել · Ղարծ · ԻԸ · ոչ և
նբ վարդապետս օրինակ բերե ի գրեան
Թէ զնչեր կոչե ատաքին ՝ի՛ն բ՚ատաս
նան մարդիկ . և չերաւի , զի մինչև ցայժմ
ունէք զնչայ բարբարոսութե · զի և բնա
կուբ չան Ի՛ովհիմեան բարբարոսաց երկրին են ,
որ ապժմասի Թուեսուց ևՀնդեպեր կամ Թէ
մորիա : Ա՛րդ ՝ ևրկնանէ Թարգմ՚ն մեղ
բոտ · զի մե , ասեն չաթենացիք մերձեն .
այսպէս ատուգաբանէ Ղուկա՛ չի մեկնութե
գործոց ի վր Ի՛ · Համարին : չորում է
(ասէ) օձն քաղեր . Ջուբ չն ատուջարար .
արտորայքն բարեբարեաց և պտղաբերք . և
չատեցան բարեբարեաց մերձեն գովելի . և ման
չանորիկ մերձենք նոցի , որ է մերձոտ : ուր
ի չան ևան ի՛ն Պօղոսի գոն ատ Ես խոս
բանք ևե ուխ ատուղ . ուստի արատհանել
հոգն և քարն տեղեայն ՝ի դեղ ընդդէմ ամ

Նոպտան խորհուրդս չարուբ նորա ։ արմատ (ասէ) զնո՛ր կամակորութեն և զյայն ի կորուսանել զմարդիկ՝ զոր Ղաբաեաքն հատել կուբեցին և ուշացուցին ։

Ղաւղին գովութիւն ընդ Պօղոսէ վասն Ղ. նուաճութեանն Ա Նուաճանն։

✻ (ՀԸ) Ա՚ն զի ընտրեալն Աստուծմանն էր Ղաւղին (ասէ) Ղ՚յայնքան, Պօղոս ։ որ հեթանոսաց յատկապէս Ղաբաեղ Տնազգեցաւ ի Ճանապարհին դամասկոսի ։ և իրաւամբ կոչէ զնա չափառնալն ։ զի Պօղոս առ մեզ ։ ի յեր բայեցիս փելէ ։ կամ փօյէ ։ նշանէ ու և չը մոռնալի ։ որ արգարև գործով զանունն պը սակեաց ։ քան պնմ, ըլ անուան քում՝ սյն պէս հօրինեաւ քո։ ընէմ պամ թագուհին Եւգռբիա կոչեցեալ բարեփառ, զոր պատ միչն Ասկեբերանին ասէ ։ զոր մեք կոչեմք չարափառ ։ իսկ ոչ պայպէս Պօղոս ։ այլ չարմանալի՝ անուամբ և գործով ։ վասն որոյ ի Պօղոսէ (կամ ի Ղաւուղայ փոխեցաւ ի նա նիպէ Ղաբաելայ ։ փաստուս զի Ղաւուղ նշան է, որև մրդ ովուծն ։ զի յիրաւի յայն ժամ մինչ ի հրեուն էր վրդովէր վեհեղեղ ցին ։ ուսուի համամատ ուներ զանունն գոր ծոյն ։ և Ղասկէ՝ Ղնդ բիանդ բեայ ՃՔ ։ ծաղ ուս ամբոխիչ ձկան նմանեցուցանէ թէ նախ քան զը արձուն, և թէ յետոյ ։ զի նախ զդարձն՝ զքրիստոնէութիւն վրդովէր, և յետոյ նորին՝ զհրեականութիւն ։ Դաւիճ՝ ոմանք կարծեն, թէ այս անունս Պօղոս՝ ոչ ի մէջը տուեն եղաւ ։ զի ըստ գրոց իգործս Ղաւ քեզոց գիտի մէրտուեն կոչի Պօղոս (մինչև ցայն վայր յորում ի նիւարոս կղզին գար ձայց Պօղոս զԱրգիւպ Պօղոսն զնիմանակ բռնեցնելն ի հաւատոն Ղ՚ն ։ որպ իբր յաղ թող՝ կոչեցաւ ի Պօղոսէ Պօղոս միով գը րով փոխեաւ, զանունն ։ իբր թէ յաղթող Աերգեպ Պօղոսն (սակայն թէպետ հաւա նելի է բանս ։ բայց կարէ եղծիլ ։ զի ևՀ կոչ գինն ի՛ կոտանն՝ բազմից Հակոբ կոչ չի ի՛ նոր գրոց ։ և Պետրոս ի՛ Ս՚ն կոչ ցեալ՝ ի Սիմոնէ փոխեալ ի Կեփաս ։ քան նա ի՛ գրոս իբր Աման և Պետրոս անուամբ վարեցաւ յերկրորդ գրոնն ։ Դաւիճ՝ ոմանք զայս անունս առ մեզ Պօղոս ։ և առ յու դեան ։ կամ Հրոկը ։ զի՝ քե, առ եբրայե

ոչ ինչ ինամեալով։

✻ (ՀՁ) Ա՚նանի էր ծածկեալն վարագոյրս խորանին կերպաւորութեան պատկերի բանին Հրէից ։ իբր թէ որ ծածկեալն էր բանիւ ի գիրս Հրէից ։ 40 ։ ուր ի տասն համարեն մինչև ի վերջն գրեցին Ճառի զևխա թանայ իներքըզ զի զան ձևոց ևանուանց, և հնարից նորին յաղթելոյն ։ Սյս ։ զի գա զան խոտաձարակ կոչ զնա ։ 10 համարն ։ Ե ։ ուժ իբր զմիջով իբրով և զօրութեն զպօր տիճ որովայնի նր։ Գ ։ տուս նր իբր զնոձի, զի հասաներ մինչև յերկինս, և քարչէր զեր բորդ մասն աստեղաց ի տեսլեանն։ Ճէ ։ 4 ։ Է ։ կողք իբր պղնձի, և ոսկն նր ձգյ երկա թայ։ Ը ։ սկիզբն արարածոց Տ՚ն ի խաղալիկ Հրեշտակաց տուեալ ։ Զ ։ առապար լերկին, զոր քառասնեաւն տարտարոսայ առնող կըն դաւ ։ Է ։ ընդ հովանեաւ ծառոց ննջող ։ Ը ։ ոչ զգացող հեղեղայ, և զյորդանան յակ նակալձն իբր կլանող ։ Հետևի պատիժ նր, նախ թէ ի խոտասփել նր ծակէ Ի՚ն զը ուշգունս նորա ։ Բ ։ կարթիւ ըմբռնէ զվի շապն ։ Գ ։ իբրև իլոյ պահուրց դնէ ի բեր բանն ։ Դ ։ անուր կապէ ի քիթ նր։ Ե ։ դան դանաձանդ իբրև ձիոյ ի կզակ նր ։ ապա հետևի կակղուն զգաստութեն նորա ։ Ա ։ զի ակռանի (ասէ) հնազանդութեն խօսիլ ընդ քեզ, և կակղութեն բանիւ ոտխո դնել ։ Բ ։ զի նոճա ձի (ասէ) իբրև զծառայ ։ Գ ։ իբրև ընդ հաճու խաղաս դու ընդ նմա, և իբրև ըզ ձագ կապես զնա ։ և զայն տես անդ ։ զպա կարողսն զդեցեալ Ղաբաեաքն, ընդ ևի շապնն ոչ ընդ հաճու խաղայն ասէ ։ մին չև որ զնր չարութեն սանձահարեալ ի հնա զան բուն ածին ։ և այնքան մինչ զի և յան ուանէն Պօղոսի զարհուրեցին դևք ։ զի մինչ Ակևեպ քհնայի որդիքն ասէին ։ յանունն Ղն զոր Պօղոս քարոզէ, սարսեր դևն և ա սեր ։ զՂն գիտեմ, և զՊօղոս ճանաչեմ, բայց դուք ով էք ։ Գործ ։ ԺԳ ։ և ևակամ զն ոչ Ղօբ իւրով համբերութ եքաջողե յաղթեալ չարին նկուն արար զնա, զայնպէս ևս ահագին վիշապն ։ նմանապէս և նորին նմանեօք ձրվք Ղ՚ղաբելովքն նկուն եղև ։ այն որ իբր նաճակի միոյ զայիս ծովու ձէն կոխեր, և ի գիրկն իւր ընդունէր ։ ի սա կամաթիւ Ղ՚ղաբելոյն ի՛նամանեցն Ղօբայ գրուխ նորին ջախջախիւր ։ զի ոչ նա զանա զան փորձութիւք ընտիր գտաւ, այսպէս և Ղ՚ղաբեայքն ։ Ղրդ ՝ գլուխ (ասէ) նորա ջնջորուեն ուսուցմանն, և զգայուն զգա

գե լցելին, հռովմայեցի անուանն արժանացան։ որպս և Պօղոս վե գոլոյն ի յուլիոս պօղոս՝ ի տարսոնէ։ վինքենէ պանծալը հռովմայեցի անուամբ։ զայր հռովմայեցի պարտ է ձէզ դան հարկանել սակով։

Գործ.Ժ.37։ և ԺԶ.21։ Ասաւ հաղորդապետն մինչ ասաց, ես բազում դիտող զղճնուորութիւս պայս աստացայ։ իբր թէ ես բազմամ դժուարուէ, և մեծաւ ծախիւք պայս քաղաքականուէս հռովմայեցի անուան աստացայ։ առ որ Պօղոս ասաց։ ես առանց իմիք դժուարուէ ի դմին իսկ ծնեալ եմ։ ըր ի յուլիոսպօլիս ի տարսոն, հռովմայեցոց անուամբ մեկադրեալ ի նմին իսկ ծնեալ եմ։ որ պայս ազատականուէս եղև համար ձակուէ ե նր պատճառ։ մինչ զի և ձեզ (որ էր ընդ տերուէ հռովմայեցոց) համար ձակիմ գործել զձիրս առանց ուրուք ընդդիմանալոյ։

Պայամ քաղաքի ուրեմն ծնեալ Պօղոս, և վարժեցեալ յունական լեզուէ և գրոյ, և վիրկատիպայական հանձարով, ոչ ասէ Լուկ՝՝ յառաջաբանուէն հռովմայեցոց թղթոյն։ զի յայնմ ժամանակի հռչակաւոր էր տարսոն յունական կրթուէ և համալսարանիւ։ մինչ զի գերազանցելն գիտուէ քան զամենայնս, և Ա.ղեքսանդրացիս։ Ասաւ Պօղոս ձոխացեալ յունական գիտուէ։ ապա ջուեաց յԵրմուսալէմ իւ ի Գամալիելէ վարդապետէ զիրենականուէ ևզէր գիրս։ որ նեալ (ասէ) առ ոտս Գամալիելի օրէնս ուսեալ վարդապետի, նախանձաւոր գոլով հայրենի օրինացն։ և այնքան ձոխացաւ ի գիտուիս Ա.ծային գրոց։ մինչ զի Ա.ստուածաշունչս զնմանէ ասաց։ ոչ ոք զկնի Պօղոսի կարաց այնքան գիտել զծուծ և զուղեղ Ա.ծային գրոց։ և ՚ի ջերկնիմս զնմանէ ասաց։ զիարդ ասի պօղոս անօթի ընտրուէ։ զի օրինաց համառելից լեալ էր շուեմնարան։ Այլն ինքնս պօղոս՝ եղև Ա.ռնիամին վիշ։ գայլ՝ յափշտակող գառնն ՚ի առեւտան նոսի ինախկնուն, ևզաւուր կերակրի բաշխող ըր զկնի հրեուէ՝ զԱ.ետարանական վարդապետուն հեթանոսաց աւանդելովք զի առ նա և ՚ի նմանէ սկսաւ նոր օր հեթանոսաց։ ևզաւարն շնորհաց զոր ՚ի Ա.ինէ ընկալաւ և յափշտակեաց։ զայն բաշխեաց հեթանոսաց, զի՝ առնելով զԱ.ետարանն որ բաշխեաց զաւար իշխանաց՝ ՚ըզ Ա.ռաքելոցն, և մանաւանդ իշխանատեսին Ա.ռաքելոցն։

գիս ասի բերան, և աւ ըս եղեգն։ սակաւ ինչ համառնալի այսմ Ասկէ՚՚ որ ՚ի հռովմայեցոց Թղթոյ առաջաբանուէնն կոչէ զնա վող։ զի և վողն յեղեգանէ լինի։ սակայն և ես ուրախ լինիմ (ասէ) յորժամ հոգևոր վողն եղեգ հաղորդ՝ զոճարթանամ և ՚ի վեր վաչեմ առ յօժարուէ սրտիս։ իբր Թէ լուեալքն ուշ առնէ զերաժշտական երդ փողահարին որ առ Ա.ղեքսանդրիւ։ որ ՚ի բազմականէն յարուցեալ զնա ՚ի մէջ պատերազմի կարծեցուցանէր։ իսկ Թէ յաթի նական իմացն անուն այս (ոչ ասէ Լուկ նէլիոս ՚իսկզբան մկնուէ հռովմայեցոց ՚ի վերայ Պօղոս անուան) յայնժամ նշանակէ փոքրիկ։ ալօտ և նուաղ։ իբր Թէ ՚ի փոքրուէ հասակին զանուանն ժառանգեաց։

Երկրորդ՝ ասի Ա.ւետիսէ։ իբր ՚ի տարսոն կիլիկեցոց ծնեալ, յազգէ բենիամինի։ ոչ ասէ Գործ.22։ ես եմ պօր հրէայ ծնեալ ՚ի տարսոն կիլիկեցոց։ Թէպետ ոմանք կարծեն ՚ի Ա.ստուածայ գիւղաքաղաքն հրեաստանի ծնեալ։ և ընդ ծնողացն ՚ի տարսոն գերի վարեալ։ բայց առաջինն է Ա.ռդ՝ տարսոն է մայրաքաղաք կիլիկեցոց։ ոչ ասէ ընդ ՚ի ներս յաղբ՚՚ ՚ի ժամնուէն Յօհաննու ՚ի վր Թարսիս բազուէն, Թէ կիլիկեցոց է քաղաքս այս։ ըզկնի ևւնէ քերիմայ արքայէ տարսուց։ քանզի յորժամ եկն նա ՚ի խորին տարսուց յարտաքին կողմանս։ լուաւ Թէ յոյնք ապստամբեալ կեցեալն ՚ի կիլիկեցոց Ա.ն տայ պատերազմ ՚ի վր դիմաց Ա.կատ առ Ա.կատ յարձակեալ։ և զբազումս յիւր կօրայն կոտորել Թշնամեացն, ինքն յաղթեր պատերազմին։ և յիշատակ յաղթուէն ՚ի տեղւոջն զիւր պատկեր կանգնեալ Թողոյր։ և քաղցեալ կան գրով զքաջուէն իւր ևզղօրուէն դրոշմել հրամայեր ՚ի յիշատակ առ ապա եկեղեցին։ և զտարսոն քաղաք չինեաց ՚ինքն տեղ ՚ի նմանուէ բաբիղոնի։ և անուն դնէր քաղաքին Թարսին և այլն։ և յետոյ անկեալ ՚ի ներքոյ տերուէ հռովմայեցոց առեալ ՚ի Ցուլիոս առաջնոյ կայսերէ հռովմայեցոց կոչեցաւ Ցուլիուպօլիս։ ևազատականուէ Թէ հռովմայեցոց պերձացաւ։ ազատ ՚ի հարկապահանջուէ։ վե սրբելի տեղւոյն և սրբելի բնակչացն նր, որք ՚ի յուլիոսէ սկ բեցան։ մինչ զի և բնակիչքն յորմէ և ազ

քելոց պետրոսի։ քանզի սա չնորհեց նմա, զբարոզուել թլփատուեւ Հեռատարանել. և ինքեան յատկացոյց վհետանոսն ։ ի սորա աւարէն խրատեաց պետրոս զհաւատալ ցեալսն ասելով. ոչ և սիրելի եղբայրն մեր պօղոս ըստ շնորհելոյ նմա իմաստուէն զը րեաց ձեզ. ոչ և յոհ՛ խակ թուղթան խօսի վիպայտոցիկ. յորս գտանէին ոչ ինչ դժուարիմայք։ Եւ մեծն Հ արդեան արդիւնականն ի վի՛ օրինուէն Հ՚ենիմեանի ասէ, թէ որև աւուրս առ պօղոս երանելի. որ պատճ՛ի մանկունքէ հալածեր զեկեղեցի, իբր թէ ուսեր ընծ. և առ. երեկս յափշտակեալ մինչև յերրորդ երկինս. բաշխեաց կերպ կուր իշխանային Հ՚առաքելոցն նոցա. պնու զի օրհա արար զնա իբրև կերպարով. քարոզ զելոյն Հ՚ի ։ Այ արդարև երկար Հ՚ոնի և կառք քրօքէական, որ կրէր զա նուն Հ՚ոնի առ ոչխն թագաւորաց և գա տուճորաց ։ Այ անօթ և ոսկեղէն բաժակ ի ձեռին Հ՚ոյ լի՛ չնորհիւ. որ ո՛չ և կա մեր Հ՚ն արբուցաներ ի բաժակէս փրկու թե և զայն միայն սիրելեաց իւրոց ։ այլ քանզի ըղձալն և բաղձր է Հառ ուրց Հ՚ըս քելոյս (և ի գալոցն սորա խնդայ Հ՚ն, և փառաւորի նորին կարողութիւն. երբ յիշի թե ի Հ՚ողոս փոխեալ է զնա Հ՚ն ի Պօ ղոս. ի հալածչէ քարոզող. ի գայթ ի գառն. և ի վարիսեցուէ Հ՚առաքեալ) վ որպ թե և՛ բնարկելի ջանս, մի՛ ոք ձանձրացցի չընթեռնուլն. մանաւանդ վերաբերեալ նր ի վի՛ պատճս հնթանոսաց ։

Կ՚ողմս. Ը ։

Ո՞ւմն Հրաշալի գործման սկիզբն Պօղոսի ։

Ա՛նդրադ ՝ գովելի է նորին հրաշիւք դարձուածն ։ ի վի՛ որպ գարձմանն, որն ՀՀ՚ Հան Հոկերբ՚՚ յանդրիանդեայ գրքոյ ժ գլուխ ասէ, թէ բաղձամ գնա ի գաւառս Հոս ուանելով տեսանել. ոչ երկաթի կապանաւք կապեալ. այլ տէրունեան ձայնիւն ։ փութաբեմ տեսանել զրսացեալ զձուկն պայն զմեծ ։ որ զնո՛ զծոցին ամբոխեր ։ և բիւր ա լեկծուն ընդեմ եկեղեցւոյ յարուցանէր ։ յանկամ գնա տեսանել զրսացեալ ։ ոչ կար թիւ ՝ այլ ահրեղնական բանիւնն ։ զի զոր օրի նակ ձկնորսք ի վի՛ բարձր վիմի նրատեղով զեղեգն ի վեր ամբառնալով ՝ իբարձրաձան դակէ զկարթն ընկենուն ի խոտս ։ նոյնպէս և Հ՚ն Տ՚ մեր, որ եցոյց զհոգևոր ձկնոր

սուն ՝ իբրև ի բարձրաձագդակ վիմի յեր կինս նատեալով ՝ զօրէն կարթի զձայն արձա կեց ի վերուստ ասելով. Սաւուղ Սաւուղ զի՞ հալածես զիս ։ պնդեաս որպացած ըզ ձուկն զայն զմեծ ։ և նա՛ ասէ ի վերայ կոչմանն պօղոսի, թէ Հ՚ն ընդ պօղոսի ի մարտ մտեալ, հզպապակօղն իւրոյ առելու թէ և հալածմանն յերկինս տարածել ընկեց. մինչ զի Հ՚ն աղաղակեց առ նա. Սաւուղ Սաւուղ զի՞ հալածես զիս ։ իսկայն նա ա ասց ։ ո՛վ ես Տ՚ն. կրկնեաց Հ՚ն. ես եմ Հ՚ն զոր դու հալածես ։ խիստ է քեզ ընդ դեմ խթանի ոտքածել ։ և նա ասէ ։ Տ՚ն՝ զիս զի՞նչ կամիս առնել (իբր թէ ։ զի՞նչ կամիս զի արարից) որ քան զօրաւոր եղև պս վէրս Հ՚ն ընդ Պօղոսի. որ քան կարօղ կոչումն ։ որ քան թափանց չնորհ ։ որ ի նոյնում կիտոջ զինամական սիրոն պօղո սի ենթարկեաց ինքեան ։ արարեալ զնա իւրն բարեկամ ։ որ զՊօղոս փոխեաց ի Պօ ղոս ։ զպայն ի գառն ։ զհալածչէն ի քա րոզող։ զհրեայն Հ՚ռաքեալ ։ զփարիսեցին ի քրիստոնեայ ։ Եւ թէ զի՞նչ և որպիսի էր պս Հ՚ռաքեալս ։ ոմն ՝ անօթ ընտրու թե է նա ինձ ։ զի տարցէ զանուն իմ առա ջի հնթանոսաց և թագաւորաց. Հորդւոյն Լեւի ։ զի ես ցուցից նմա որքան լինչ պարտ իցէ չարտարիլ վա՛ անուանն իմոյ ։ զարմանան բազումք ի վի՛ նաճախիտ ձկան. որ դոյզ փոքրիկ , առաջի կայով զառաւտաստեաղ նաւն արդիւնս ։ զոր ոմանք այլ պատ ճառս տան ։ իբր թէ ունի բնաւէ թափանց ցական, և պայն զօրաւէ ունել ի բնաւէ վար կէն ։ ոմն թէ ոք զբար լինչ իբռան ունիցի, զի մի՛ անկանիցի ։ Հ՚այլ ասեն, թէ այս ձկնակ դնձ զինքն ի յանդս նաճու ի մէջ ծովուն ։ այնքան անշարժապէս կանգնե լով ։ և չկամելով շարժիլ ։ ոմն զի ոչ ոք դո րեալ կարացէ շարժել ։ բայց ինձ թուի, թէ Հ՚ն առ ի ցուցանել զզօրութիւն իւրոյ կարողութե ։ առնեալ է նմա զայն զօ րութիւն առ ի զարմացուցն մեզ ։ և զպատ ճառն թաքուցեալ ։ զի թերևս մարդիկ ի քննելն զնա ՝ տկարացեալ. մի՛ յանդգնեա ցին քննել զանբննելոյն բնութիւն ։ այլ միայն զարմանալին, թէ գնարդ այնքան փոքրիկ կենդանեաց միոյ՝ առնեալ է զայնքան զօրու թիւն ։ Իսկ ևթէ ոք յանդգնիցի, թէ այնքան զօրութիւն ընդ կարէ սէղիւ, ի յայնքան փոք րիկ կնդանեաց ։ Հ՚սեմ, թէ զօրութիւնն զի լինն գոլով անմարմին ։ ոչ խորհ զանգ և ոչ

և Պօղոս մինչ ՚ի յարևմտեան ընթանայր ։
համակրօնք Յատագովելով վաղմանդն հրէ
ական ։ ՚Ի՚րէք հրաշակերտողին առ յարև
ելս քրիստոնէից բռնութիւք դարձաւ ։ ոգի
զայլ իմն արև ։ և եղև նշան առողջութե
աղգիս հնթանոտաց ։ որպս և այն՝ նշան ա
ռողջութե եղև Եզեկիայ արքայի ։ Այ եր
ձուկն որսացեալ ՚ի պետրոս ։ ոնելով ըզ
սատեր ՚իբերանն ։ ՚ի վնասանձ ՚ի սիրան ։
այլ ոչ գիտուէ ։ վն որպ գիտուի նմա ընդ
հեռով Ա՚Ե ։ փորձ և ընտիր արար իբր զդա
հեկան ։ ոգի ասե Ասկէ՚՚ Ա՚Ընդրիանդեայ
Ճ գլուխ ։ թէ ոգ ձկուընքն ՚ի վեր ձգելք
՚ի խորոյն կուրանան ։ այսպես և սա ընդու
նելով վկարծն ։ և ՚ի վեր ձգեալ՝ վաղվա
ղակի կուրացաւ ։ այլ այն կուրուին զնա
ն տեսանօղ արար ։ քանզի եթէ բարբարո
սական պատերազմ ձեղ ՚իվր հասանէր ։ և
՚ի մարտին՝ պատերազմողքն բիւր վտանգա
ընձեռէին ։ և ապա զօրավար բարբարո
սացն որ իւր մեքենայիւք մարտնչէր ։ և
զնմ զմեր իրս չփոթէր ։ և յորով տագնա
պօք ՚ի սկզբան ընդոր ։ սպատնայր և զնոյն
ինքն քաղաքն կործանել ։ և ծառայուն ՚ի
վր յարուցանել խրոխտացը ։ յանկարծակի
՚ի թագաւորէն մերմէ կապեալ զերի ՚ի
քաղաքս մեր մտանէր ։ ոչ ամքն հանդերձ
կանամ՚ք և ժանկամ՚ք ՚իտեսուին այն ըն
թանալք ։ Ա՚րդ ՝որ՚ քան զնման առնէր
մեծամեծս՝ և խօսեր ։ և զնմ տագնապէր՝
և խռովէր ։ կապեց Տր մեր Յն ՚Ռա թա
գաւորն ։ կապեալ եզեերի ՚իներքս էած՝
որ զբնաւս չվոխեր ։ եյոյնք ամքն ՚ի տես
սուին այն ։ զի տեսանիցեմք զնա գերի ա
ծեալ ։ զի և ՚իբեշտակ քն յորժամ յերկնից
տեսանելով զնա կապեալ ՚ի ներքս ածել՝
խայտացին ։ ոչ միայն զի զկապեալն տեսա
նէին ։ այլ զի խմանային ՝ թէ որքան մար
դիկ հանդերձեալ էր ՚ի կապանաց արձա
կել՝ հրճուէին ։ ոչ զի ՚ի ձեռանէ ածեալ
տեսանէին ։ այլ զի զմտաւ ածէին ՝ թէ որ
քան հանդերձեալ էր նա յերկրէ յերկինս
օժանդակելով հանել ։ նորին աղաչէ զուար
ճանային ։ ոչ զի կուրացեալ՝ տեսանէին՝
այլ զի գիտէին ՝ թէ որքան հանդերձեալ
էր ՚իխաւարէ արտաքս հանել ։ Կանգնի
երթ ասէ ՚ի հեթանոս ։ և ապատեացես զը
նձ ՚ի խաւարէ ։ և փոխեացես յարքայու թէ
սիրելոյն Ա՚Ե ։ զի որքան որ յառաջ մար
տեաւ ընդ բանի քարոզուէն ։ որքան պա
տերազմեցաւ ընդ Ա՚ի ։ որքան հալածեց

փոքր մարմինս ։ զի մրջիւնն բառնայ գրէ
խոնձ և բարակադոյն պարանոցաւն ՀՃգա
պատիկ քան զինքն զՃծն և զծանր իրն ։
և անկենդան ասի ի հրափոշն (պարուճն)
պատառ՝ զՃծամեծ սրձաքար վէմն ։ զո
րոյ ներատեզմեալ և երք խնդրօղ հողմոյն
և օդոյն ։ զի՞նչէ և կիշէն ՚ի Ա՚եղջն ։ և խայ
թօղ փչիկն ՚ի կենդանին ։ և թռչունն ՚ի յօճս ։ (ո
րով՝ք խ թեկեաւքն ուռուին) եթէ ոչ զո
րութիւն իմն և ապականիչ որակութիւ ցրտոյ և
ջերմոյ ։ ուրեմն տոհմոյն այսոցիկ գործոյ
տոհմեալ է և նաՃախիտ ձկան առ ՚ի յար
գելոյ զառաքատուել նաՃեն ։ Ա՚րդ՝ զի՞նչ
էր յայնժամ պօղոս, եթէ ոչ հողմով փչոյց
ման առ ագաստաՃորել և անասանձերի նաՃ
մի ։ որ յանձնաժողովն ՝Ա՚Ե (և ՚ի փոքրկա
նէն քան զՃրեշտակս վն չարչարանաց ա
ռեցեալ բնուէն) զկայ եառ և արգելաՃ ։
Այլև գարձումն և կոչումն սրբոյն պօղոսի
զինի երկուց ամաց Ա՚մբարձմանն ՝Ա՚Ի։
և Ա՚իբերեայ կայսեր ՚ի ամին ։ քանզի ՝Ա՚ն
մկրտեցաւ ՚ի Ճգեւտասաներորդ ամի Ա՚Ի
բերեայ կայսեր ։ և յետ մկրտութէնն մինչև
ցօր Ա՚մբարձմանն երեք տարի, և չորս ա
միս և երկու օր ։ և զկնի տասն ՚ամաւ ի Ա՚ե
ման Ա՚ոգւոյն սրբոյ, քարոզուէն Գետրոսի
վհմին ՃԸ անձինք մկրտեցան ։ որ մինչև
ժամուէքին ՚ի Ա՚իտեփաննոսի և զընկերս
բան, եղեն ԵԸ հոգիք ։ և որոյ Հարկ եղև
Ա՚ռաքելոյն ։ նՃ պաշտօնեայս և հոգաբար
Ճուս կարգել ։ ընտրելոյն ՚իբաղմ՚ութէնէ
հաՃատացելոցն զՍտեփաննոս և զընկերս
նն ։ որ նա զկնի հոգալոյ զպետս և զվերա
կացուՃ նորընծայ հաՃատացելոցն ։ և քարո
զուԸ պարապեալ՝ սատկապես յանդ իմա
նալ նկուն առնէր զհրեայսն ։ և որպ թե
լսելութէն Պօղոսի քարկոծեցաւ ՝Ա՚ե
կուց ամաց Ա՚մբարձմանն ՝Ա՚Ի, և Տիբե
րեայ կայսեր ՃԸ ամին ։ և յերրորդ ամի
Ա՚մբարձմանն ՝Ա՚Ի, և Ի ամին Տիբերեայ,
մինչ հրամայն առեալ ՊաՃուէն Պօղոս գը
նալ ՚ի գամասկոս (և ՚ի ցրուելոցն ՚ի նեղու
թէնն Պետփաննոսի ՝ և մեծի հալածմանն,
և յայլ ևս ՚ինոր գարձելոցն կապաՃօք ա
ծել յԵ՚ի մ) ՚ի մերձենան ՚ի դամասկոս և
զև հրաշալի գարձումն Ճրյն պօղոսի ։ ոգ
ասի յառաջաբանութէնէ մեկնութէնէ գործոց
Ա՚ռաքելոցն որ ՚ի Ա՚ուռնելիոսէ ։ Պ և պակաս
զօրութէ գործ էր դարձումն պօղոսի, քան
զետս դարձումն արեգական յարևմտից յա
րևելս ՚ի ժամանակս Ա՚ղեկիայ արքայի ։ զն

ի՛ խմաստուէ, եբրև փոյթ չինի զբարբառ և զձայն խմաստուէ ։ զոր եթէ ոք աշխատի ի կարէ գտանել ՚ի գրեանս նր՝ վերկոտոր ման մատուցանս խմաստասիրուէ ։ որոց գլխաւորքն են, տեսականն և գործնականն։ ուստի ասէ Կուռ՝՝ յառաջաբանուէ թղթոյ նր՝ Խմաստունն պողոս զրուանակիչ է հաճատցն, և քրիստոնէական կրօնին ։ զի խօսի ՚ի շնորհաց, և վնախատպատրաստուէ ։ զՔրիստ փրկուէն։ և զտոյր նորին մարմնաւորութիւն տնօրինութիւն, պատակէ՝ և վիրաւորեցոց ։ կկուսուէ, զերկրպագելն և յարգելն սրբոյ աշխարհ խորհրդոյ պատարագին։ վինն դասուց Հրեշտակաց։ զպատմանին Եպիսկոպոսաց ։ Յահանայից։ և Սարկաւագաց ։ և ամենայն կարգ և զաստիճանէ ։ Լսեմ զնորին գործնական գիտութիւն որ ՚ի տարսն կրթեցաւ ։ ՚ի վեր որոյ խմաստուէն զարմացեալ Կակղ՝՝, ինչ ի աչս և առաջի հնթանոսաց ընկալեալ եղեւ։ որք տարակուսեին թէ արդեօք պատանքն նախատասելիք են, թէ պողոսի ։ լուր լղեմեսի Յ.դէքսանդրացոյն որ ասէ ։ զոր օրինակ՝ Յ.ն զհրեայս կամ՚ցաւ փրկել, եւ նց զմարգարէս ։ այսպէս և զնրեւելս յունաց կամ՚ով փրկել՝ առաքն զվարժարան ինց լեզուն։ զոր քանս կարէին ասել, և խմանալ զՅ.ն բարերարութիւնն ՚ի գուեհկացն դադեաց (բայց ՚ի քարոզուէն պետրոսի) յայտնեաց Յ.սաբէան պողոս ասելով, զգրենս յունականս ընկալարժ։ և ձանաչիցէք զինչ ինն նշանագիրք ։ որով կամ Յ.ն ձանաչիցէք և զհանգերձեալն։ ընթերցէք և գտանիցէք զորդին Յ.ն յայժ պայծառագոյն գրեալ գոլ ։ և զոր օրինակ ընդգէմ՝ ՚ի բաղում թագաւորք կարգեցին զբանակ որք զնա ատէին ։ ևզայնոսիկ որք կրեն զնուն նր ։ և զհաւատ, և զգալստեան նր, և զհամբերուէ ։ զայսոսիկ Կղեմէս Յ.ղէքսանդրացին ։ ոչ ՚ի թղթոցն՝ այլ ՚ի քարոզչին ձեզն պողոսի աւանդեցաց ։ Տեսցո՛ւք զՅ.ձայն հգբրիստոսական խմաստուէն ձեզն պողոսի ։ զոր գերամբարձուէն և զկորուէն, և զնոբուէն լինքն յուզանէ Կաղատս ։ ա ։ ուր հաստատ՝ լինքն՝ զՅ.ն եւտարան ու առեալ ՚ի մաքդ ։ այլ ՚ի ձեռն յայտնութեն ՚ին Յ.ն։ և եթէ յաւիշտակեալ մինչև յերորդ երկինս ՚ի ծայրագոյն տեղին երանելւոյ, և անուսոր նօր յոնել զբանս անձառս, զոր ոչ է պարտ մարդոյ խօսիլ, զոր այն ոչ հաւս ։ և ունկն

զկնեղեցի։ այնքան յետոյ քարոզեաց զՅ.ն առաքեան, և սիրեաց զհաւատացեալն։ և նա մարկեաց զկնեղեցի ։ զի չարախօսուէն ոչ է՝ որ յառաջագոյն չար է ։ և զկնի յինքն պի տանացու ։ այլ որ յառաջագոյն փոյթ լինելով, զկնի եթէ փոփոխեցի ՚ի չարուէն՝ վն զի ՚ի վախճանին միշտ ամ՚ իր գտանել լինի։ զի և նաճուղեալք եթէ ՚ի բիւր նաճ քեւկուեց զերծանիցին ։ և յորժամ կամիցին ՚ինաճահանգիստն դիմել հանդերձ բեռամբ՝ զնաճն խորտակեցեն, ոչ ասին քաղքուղք գործուն եաց ։ ծածկելով զանցեալն ամ՚՝ վախճանին ։ և ըմբիշք գարձեալ եթէ բիւր անգամ յառաջագոյն պարտեցցին։ և յորժամ յաղագս պսակացն լցէ մրցուքն և զօրացցին ։ ոչ զբկեմք ՚ի գովուէն որ ՚ի յաղթուէն, յաղագս առաջնոյն իրաց։ նմանպէս և պօղոսի ստացուք։ քանզի և նա քիւր նաճաբեկուէն համբերեաց ։ բայց յորժամ ՚ինաճահանգիստն մտանել կամիցի ։ լցեալ բեռամբ ՚ինքրքա էած գնաճն։ և զոր օրինակ յուդաս ոչ լինչ օգտեցաւ՝ որ յառաջագոյն աշակերտն էր՝ և յետոյ մատնիչ եղև ։ նմանպէս և սա՝ ոչ լինչ գնաստեցաւ յառաջ հալածելոյն, այլև զկնի պնորիկ Յ.ն եւտարանիչ եղև ։ գովուէք են պատրիկ պօղոսի։ ոչ զի կործանեաց զկնեղեցի։ այլ զի լինքն գարձ չինեաց ։ և ոչ զի հաստատեաց զբանն ։ այլ զի յողոդողոքելով գնա՝ լինքն գրէ աճեցոյց։ ոչ զի պատերազմեցաւ ընդ Յ.սաբեանն, այլ զի մարտուցեալ ընդ Յ.սաբեան յառաջագոյն ։ առաւել աշխատեցաւ քան զնոսն զկնի ։ և ոչ զի օձոեց զՀոռն, այլ գն յետոյ պաշտպանեց։ զի՞նչ քան զայս հրաշափառագոյն լինիցի արդեօք ։ ոչ գայլն լինէր հովիւ, որ զարիւն ոչխարացն ըմպէր ։ այլ սակայն ոչ նոճազեաց զարիւնն հնդրոյ յաղագս ոչխարացն փրկուէ։ այլ սակայն և զայս գիտել արժան է ։ զի բանն կոչումն պօղոսի ։ ոչ խափանեաց զնոր անձնիշխանուէն, զի կարէր խոստանալ ։ բայց (ոչ ասաց առ Յ.գրիպաս արքայն) ոչ եղև անհաւան երկնային տեսլեանն ։ Գործ ի՛ղ. 19։

❖❖❖

մեր պօղոս ըստ շնորհելոյ նմա իմաստութեն
դրեաց ձեզ և այլն։ Այեծ խորհուրդ կոչ
մանն հեթանոսաց առ Քն. և առ հաճ
ատն նոսա նմա յայտնեցաւ յետ կոչման
իւրոյ։ Կորնթ. ԺԲ. 13։ զի լիապէս լինքն ձա
նաչեաց քան զԱդաքեալսն. քան զհեկեղ
ցին. և քան զԱրեշտակս խօսեացի ինքն.
մանաւանդ թէ խօսեցոյ նովաւ Հոգին սո
կսիս 13 ասէ, առ Ինկարօղ լինելոյ ընթեռ
նուլ զնմաստութեն իմ խորհրդեանն Քնի.
զի այլոց ազգաց ոչ ցուցաւ որքուց մարդ
կան. որպէս այժմ յայտնեցաւ սրբոց իւրոց
Առաքելոց և Մարգարէից Հոգւովն. ևզայլս
սոս անդ։ ասէ Յօհան Ասկէ՝ ոչ երբեք
Ի վայր ձգէր Ձեռաց զԹուղթն պօղոսի,
այլ միշտ ընթեռնոյր. և զնմաստութիւնն
համարէր և ունէր Ի տեղի հրաշագործու
թեն։ այսպէս Քրոսոմնոս յետ դարձման
իւրոյ Ի մանկութենէ, զԹուղթն պօղոսի
առաւել քան զայլոցն ընթեռնոյր. և Ի յա
ճախ ընթերցմանէն համարէր զինքն լեալ
իբր միւս այլ պօղոս։ ասէ Յօհան Ասկէ՝
թէ պետ այր հոգեկիր և սէր. բայց առ Ինձ
նի՛ զանհաս իմաստութիւն ի՝ զրեանս պօ
ղոսի. կարօտացաւ նորին դասատուութեն.
զի զգալի աչօք մինթարիւր տեսչեմք պատ
կերի նի. և իմանալի հոգւովն անյայտ և
ծածուկ նորին ընդ ունկն խօսակցութեն։
զի Ի մեկնչէն զԹուղթս նի, պօղոս անթերև
ութաբար խօսեր ընդ ականջս նի. որպս և
ինքն վկայէ յառաջանութե Հռոմայեցւոց
թէ զԹուղթն, թէ տղերքիմ փութադամբ, զի ըղ
սրբելոյն զձայնն թեմ մերձենալով խօսիմ
ընդ նմա, վշտագինն երկնչիմ. զի ոչ ամքն
զայսպիսի այր գիտեն՝ ոչ պարտն է գիտել։
և յետ սակաւուց ասէ. ոչ գիտեն զնա, և
այն ոչ ևթէ յանուսումնութե. այլ Ինծու
լութե մնաց. զի ոչ կարեն հանապազորդ
խօսիլ ընդ երանելոյն։ քանզի և ոչ մեզ
խակ (որ թուիմք թէ իցեմք լինչ առ մեզ
վարժութե կամ երաշտութե) ցուցաւ լինչ
այլ վն ցանգ հանապազորդ ճչելոյ առն
Ի լսելիս մեր։

Գլուխ Դ։

Եւ մինչդեռ խօսէին Պետրոսն և Յովհաննէս
առ ժողովուրդն, գումարեցան ի վերայ
նոցա քահանայապետն և զօրավարն տա
ճարին և Սադուկեցիքն, Տրտմեալ զի
ուսուցանէին զժողովուրդն և աւետարանէին
զյարութիւն յերկելոցն յԱստուծոյ։ Եւ
ձեռն արկին ի վերայ նոցա, և եդին զնոսա
ի կալանս մինչև ցառաւօտն, զի էր ար
դէն երեկոյ։ Եւ բազումք յորոց լուան
զբանն հաւատացին, և եղև թիւ արանց
հազարաց հնգից։ Եւ եղև ի վաղիւն ժո
ղովեցան իշխանքն նոցա և ծերքն և դպիր
քն յԵրուսաղէմ, Եւ Անանիա քահանայա
պետ և Կայիափաս և Յովնաթան և Ալեք
սանդրոս և որ էին յազգէ քահանայապետա
կանէ։ Եւ կացուցին զնոսա առաջի իւրեանց
և հարցանէին նոցա թէ՝ Ընդ որո՞յ զօրու
թեամբ կամ ընդ որո՞յ անուան արարէք դուք
զայդ։ Յայնժամ Պետրոս լցեալ Հոգւով
սրբով ասէ ցնոսա. Իշխանք ժողովրդեան
և ծերք Իսրայելի, եթէ մեք այսօր քննիմք
վասն բարեգործութեան մարդոյ հիւանդի,
որով եղև նա առողջ, Ծանեայ ամենայն
ժողովրդեան Իսրայելի, եթէ յանուն Յի
սուսի Քրիստոսի Նազովրեցւոյ, զոր դուք
խաչեցէք, զոր յարոյց Աստուած ի մեռելոց,
ընդ նմա կայ այս առողջ առաջի ձեր։ Այս
է քարն որ արհամարհեցաւ յձէնջ շինողաց,
որ եղև գլուխ անկեան։ Եւ չիք յայլում
մի փրկութիւն, զի ոչ այլ անուն է տրեալ
ընդ երկինս ի մարդկանէ, յորում պարտ
իցեմք մեք փրկել։ Տեսեալ զհաստատու
թիւն Պետրոսի և Յովհաննու, և գտեալ
զի մարդիկ անգրագէտք են և տգէտք, զար
մացեալ էին, և ճանաչէին զնոսա թէ ընդ
Յիսուսի էին։ Եւ զմարդն տեսեալ կայ
ընդ նոսին՝ զի ոչ կարէին հակառակել։
Եւ հրամայեցին արտաքս հանել զնոսա ի
ժողովոյն, և խորհէին ընդ միմեանս, և
ասէին՝ Զի՞նչ արասցուք մարդկանս այսո
քիկ, զի ճանաչելի նշան եղև ամենեցուն
որ բնակեալ են յԵրուսաղէմ, յայտնի է
մեզ, ոչ կարեմք ինձ լսել զբարբառ։ այլ
զգուշութեամբ սպառնասցուք նոցա, զի
ոչ ևս խօսեսցին յանուն այսորիկ ոչ ումեք
ի մարդկանէ։ Եւ կոչեցեալ զնոսա պատ
ուիրեցին նոցա զի ոչ ևս խօսեսցին և ոչ
ուսուցանիցեն յանուն Յիսուսի։ Եւ Պետ
րոս և Յովհաննէս պատասխանի տուեալ
ասեն ցնոսա, Արդեօք արդար է առաջի
Աստուծոյ զձեզ լսել քան զԱստուած, դա
տեցէք դուք։ Զի մեք ոչ կարեմք զոր
տեսաք և լուաք մի՛ խօսել։ Եւ նոքա
սպառնալեաց արձակեցին զնոսա, զի ոչ
գտանէին զինչ պատուհաս տալ նոցա վասն
ժողովրդեանն, զի ամենեքեան փառաւո
րէին զԱստուած վասն եղելոյն։ Զի էր
մարդն յորում եղև նշանդ այդ բժշկու
թեան, որ էր ամաց քառասնից։

Գլուխ Դ։

Եւ արձակեալ եկին առ իւրեանս, և պատ
մեցին զամենայն զոր ասացին ցնոսա քա
հանայապետքն և ծերքն։ Եւ նոքա լուեալ
միաբան վերացուցին զձայն առ Աստուած
և ասեն՝ Տէր, դու ես որ արարեր զերկին
և զերկիր և զծով և զամենայն որ ինչ
են ի նոսա։ Որ Հոգւովն սրբով ի բերան
Դաւթի հօր մերոյ ծառայի քո ասացեր՝
Զի՞ խռովեցան հեթանոսք, և ազգք զո
չացին զդատարկս։ Կացին թագաւորք
երկրի, և իշխանք ժողովեցան ի միասին
ի վերայ Տեառն և ի վերայ Քրիստոսի նո
րա։ Զի ճշմարիտ ժողովեցան ի քաղաքի
սմին ի վերայ սրբոյ մանկանդ քո Յիսուսի
զոր դու օծեր, Հերովդէս և Պոնտացի Պի
լատոս ընդ հեթանոսս և ընդ ազգս Իսրա
յէլի, առնել զամենայն զոր նախ քան զի
լինել կամք քո ձեռնադրեցին լինել։ Եւ
արդ, Տէր, նայեաց ի սպառնալիսն նոցա,
և տուր ծառայից քոց ամենայն համարձա
կութեամբ խօսել զբանդ քո, ձգելով զձեռն
քո ի բժշկութիւն և ի նշանս և ի սքանչե
լիս լինել յանուն սրբոյ մանկանդ քո Յի
սուսի։ Եւ յորժամ աղաչեցին նոքա, շարժե
ցաւ տեղին յորում էին ժողովեալ, և լցան
ամենեքեան Հոգւովն սրբով, և խօսէին
զբանն Աստուծոյ հաստատութեամբ։ Եւ
ամենեցուն հաւատացելոցն էր սիրտ մի և
հոգի մի, և ոչ ոք ասէր զինչ ինչ ի մա
սին ինչ ի հարկաց իւրոց թէ իմ է, այլ
էր նոցա ամենայն ինչ ընդհանուր։ Եւ
զօրութեամբ մեծաւ տային վկայութիւն
Առաքեալքն զյարութեանն Տեառն Յիսուսի,
և շնորհք մեծ էին ի վերայ ամենեցուն։
Զի ոչ ոք կարօտ էր ի նոսա, զի որ էին
տիրացուք արտից կամ տանց, վաճառէին
և բերէին զգինս վաճառացն և դնէին առ
ոտս Առաքելոցն։ Եւ բաշխէր ամենեցուն
որպէս ումեք պիտոյ էր։ Եւ Յովսէփ որ
կոչեցաւ Բառնաբաս Առաքեալքն, որ է
մեկնեալ որդի սփոփանաց, Ղեւտացի, ազ
գաւ Կիպրացի, որ էր նմա տիրացու արտի,
վաճառեաց զայն և եբեր զդրամն և եդ
առ ոտս Առաքելոցն։ Եւ Անանիա անուն
այր մի և Սափիրա կին նորա վաճառեցին
զկալուած մի, Եւ խորհեցաւ Անանիա
հանել զդրամն ի գնոյ կալուածոյն, գիտե
ցեալ և կնոջն իւրոյ, և եբեր զմասն մի
և եդ առ ոտս Առաքելոցն։ Եւ ասէ Պետ
րոս, Անանիա, ընդէ՞ր լցաւ սատանայ
զսիրտ քո սուտ խօսել առ Հոգին սուրբ և
հանել ի գնոյ կալուածոյն զդրամ։ Ոչ
մնայր քեզ նա, և վաճառեալ ի քում կա
մին էր։ Ընդէ՞ր դրեր զբանդ զայդ ի սրտի
քում։ Ոչ մարդկան սուտ խօսեցար, այլ
Աստուծոյ։ Եւ լուեալ Անանիայ զբանդ
զայդ, անկեալ ետ ոգի և մեռաւ։ Եւ եղև
երկիւղ մեծ ի վերայ ամենայն լսողացն։
Եւ յարուցեալ երիտասարդքն պատեցին
զնա, և հանեալ թաղեցին առ դրան տանն։
Եւ եղև յետ երից ժամուց մի, և կինն
նորա ոչ գիտէր զգործեալն, մտեալ ետ։
Եւ ասէ Պետրոս ցնա, Ասա ինձ, կնոջ,
այդչափ գնով ծախեցէք զկալուածն։ Եւ
նա ասէ, Այդչափ։ Եւ Պետրոս ասէ ցնա,
Ընդէ՞ր համաձայնեցարուք դուք փորձել
զՀոգին Տեառն։ Ահա ոտք թաղողացն
զքոյդ առն ի դրան են, և հանեն զքեզ։
Եւ անկաւ յոտս նորա ի նմին ժամու և
մեռաւ։ Եւ մտեալ երիտասարդքն գտին
զնա մեռեալ, և հանեալ թաղեցին առ կնոջն
իւրոյ։ Եւ եղև երկիւղ մեծ յամենայն
եկեղեցին և ի վերայ ամենայն որ լսէին
զայս։ Եւ ի ձեռն Առաքելոցն լինէին
նշանք և սքանչելիք բազումք ի մէջ ժո
ղովրդեանն։ Եւ էին ամենեքեան միաբան
ի սղոսի Սողոմոնի։ Եւ ոչ ոք յայլոց
համարձակէր մերձենալ նոցա, այլ ժո
ղովուրդն մեծարէին զնոսա։ Եւ աւելի
ևս հաւատացեալք յանուն Տեառն բազում
ք ամբոխեալք։ Մինչև ցի հանել հիւան
դոցն յուլիսս և դնել ի մահիճս և ի
մանկունս, զի եկեալ Պետրոսի գոնէ
ստուերն ծածկեսցէ զոմանս ի նոցանէ։
Եւ ժողովեցան և բազումք յամենայն
քաղաքաց շրջակայից յԵրուսաղէմ, բե
րելով զհիւանդս և զտանջեալս յանհա
նից, և բժշկէին ամենեքեան։ Եւ յա
րուցեալ քահանայապետն և ամենեքեան
որ ընդ նմա էին, որ է աղանդ Սադուկե
ցեաց, լցան նախանձու, Եւ ձեռն արկին
ի վերայ Առաքելոցն, և եդին զնոսա ի
կալանս հասարակաց։ Եւ հրեշտակ Տե
առն գիշերի բացեալ զդրունս բանտին
և հանեալ զնոսա ասէ, Երթայք և կա
ցարուք ի տաճարի և խօսեցարուք ցժո
ղովուրդն զամենայն բանս կենացս այսո
քիկ։ Եւ լուեալ մտին առ լուսաբաց ի
տաճարն և ուսուցանէին։ Եւ եկեալ քա
հանայապետն և որ ընդ նմա էին, կոչե
ցին զժողովն և զամենայն ծերս որդւոց
Իսրայէլի, և առաքեցին ի բանտն զի
բերցեն զնոսա։ Եւ գնացեալ սպասաւորքն
և ոչ գտին զնոսա ի բանտին, դարձան և
պատմեցին, Եւ ասեն, Զբանտն գտաք
փակեալ ամենայն անվտանգութեամբ, և
զկուսակալսն կայսեալ առաջի դրանց, և
բացեալ ոչ գտաք ոք ի ներքս։ Եւ որ
քահանայապետն և զօրավարն տաճարին
և դպիրքն լուան զբանս զայս, զարմա
նային վասն նոցա զինչ լիցի այդ։ Եւ
եկեալ մի ոք պատմեաց նոցա և ասէ, Ահա
մարդիկն զորս եդէք ի բանտի, կան ի տա
ճարի և ուսուցանեն զժողովուրդն։ Յայ
նժամ գնացեալ զօրավարն ընդ սպասաւո
րաց բերին զնոսա ոչ բռնութեամբ, զի
երկնչէին ի ժողովրդենէ զի մի քարկոծեսցեն
զնոսա։ Եւ բերեալ կացուցին զնոսա ի
ժողովն։ Եւ հարցանէ զնոսա քահանայա
պետն և ասէ, Ոչ հրամայեցաք մեք ձեզ
պատուիրանաւ խօսել ոչ ումեք յանուն
այսորիկ, և ահա լցէք զԵրուսաղէմ ուսու
ցանելով զվարդապետութիւն ձեր, և կա
միք հանել ի մեզ զարիւն մարդոյդ այսո
քիկ։ Պետրոս և Առաքեալքն պատաս
խանի տուեալ ասեն, Հարկ է հնազանդել
մեզ Աստուծոյ քան մարդկան։ Աստուած
հարցն մերոց յարոյց զՅիսուս, զոր դուք
սպանէք կախեալ ի փայտի։ Զնա Աստուած
բարձրացոյց իւրով աջով իշխան և փրկիչ,
տալ ապաշխարութիւն Իսրայէլի և թող
ութիւն մեղաց։ Եւ մեք եմք նորա վկայք
ի բանիս այսմիկ, և Հոգին սուրբ զոր ետ
Աստուած հնազանդողացն նմա։ Եւ նոքա
լուեալ հատանէին զնոսա, և խորհէին
սպանանել զնոսա։ Եւ յարուցեալ ոմն ի
ժողովոյն ի Փարիսեցւոց, անուն Գամա
լիէլ, ուսուցիչ օրինացն, պատուական ամե
նայն ժողովրդեան, հրամայեաց հանել զա
ռաքեալսն փոքր մի ժամանակ, Եւ ասէ
ցնոսա, Արք Իսրայէլացիք, զգուշացարուք
ձեզ ինչ արասցուք մարդկանս այսոքիկ։
Զի յառաջ քան զայսոսիկ յարոյց Թէուդաս
զանձն իւր, ասելով թէ ինքն ոմն է մեծ,
որում միացաւ թուով արանց չորից հարիւ
րից, որ սպանաւ, և ամենեքեան որ հնա
զանդեցան նմա ցրուեցան և եղեն ի ոչինչ։
Յետ սորա յարոյց զՅուդաս Գաղիլեացի
յաւուրս հարկադրութեան, և դարձոյց զա
նուն ամենայն ժողովուրդ զհետ իւր։ Եւ
նա կորեաւ, և ամենեքեան որ հնազանդեցան
նմա ցրուեցան։ Եւ արդ ասեմ ձեզ, զգո
ւշացարուք ի մարդկանէ այսոցիկ, և թող
ուք զնոսա, զի եթէ ի մարդկանէ է խոր
հուրդ այս կամ գործ այս, ապականեսցի։
Եւ եթէ յԱստուծոյ է, ոչ կարէք ապակա
նել զնոսա, զի մի և գտանիցիք դուք պա
տերազմակից Աստուծոյ։ Եւ հաճեցան
նմա։ Եւ կոչեցեալ զԱռաքեալսն, ետուն
պատուէր և ուսուցին զնոսա մի խօսել
յանուն Յիսուսի, և արձակեցին զնոսա։
Եւ նոքա գնացին յերեսաց ժողովոյն ու
րախ կացեալ, զի արժանի եղեն վասն
անուանն Յիսուսի նախատանաց կրել։
Եւ ամենայն աւուր ոչ դադարէին ուսու
ցանել և աւետարանել զՅիսուս Քրիստոս
ի տաճարի և ի տունս։

Գլուխ Ե։

Եւ յաւուրսդ յայսոսիկ, գումարելոյ ամե
նայն աշակերտաց բազմութեան, եղև տրտ
նջումն Յունաց ընդ Եբրայեցիս, վասն
զի անտես լինէին այրիք նոցա ի սպասա
ւորութեան հասարակաց։ Եւ կոչեցեալ
տասնեքին զամենայն բազմութիւն աշա
կերտացն, ասեն, Ոչ հաճոյ է մեզ զի մեք
թողեալ զբանն Աստուծոյ սպասաւորեսցուք
սեղանոց։ Այլ ընտրեցարուք, եղբարք,
ի ձէնջ արս եօթն ոք վկայեալք, լցեալք
Հոգւովն սրբով և իմաստութեամբ, զորս
կացուսցուք ի վերայ այսմ գործոյ։ Մեք
ևս յանձն առցուք զաղօթս և զսպասաւո
րութիւն բանին։ Եւ հաճեցաւ բանն
առաջի ամենայն ժողովրդեանն, և ընտրե
ցին զՍտեփանոս, արս հաւատացեալ և լցեալ
Հոգւովն սրբով, և զՓիլիպպոս, և զՊրո
խորոս, և զՆիկանոր, և զՏիմոն, և զՊարմե
նաս, և զՆիկողայոս նորադարձ Անտիոքա
ցի։ Զորս կացուցին առաջի Առաքելոցն,
և աղօթեալ եդին ի վերայ նոցա զձեռս։
Եւ բանն Աստուծոյ աճէր, և բազմանայր
թիւ աշակերտացն յԵրուսաղէմ յոյժ, և
բազում ոք ի քահանայապետացն հնազան
դեցան հաւատոյ։ Եւ Ստեփանոս լի շնոր
հաւ և զօրութեամբ, արարէր հրաշս և
նշանս մեծամեծս ի մէջ ժողովրդեանն։
Եւ յարուցեալ ոմանք ի ժողովոյն որ կո
չեցին Լիբերտինոսաց և Կիւրենացւոց և
Աղեքսանդրացւոց, և որ էին յԱսիայէ և
յԿիլիկիայէ, խօսէին ընդ Ստեփանոսի։
Եւ ոչ կարէին հակառակել իմաստութեան
և Հոգւոյն որով խօսէր։ Յայնժամ գող
ացուցին զարս զի ասասցեն թէ լուաք
զնմանէ բանս հայհոյութեան ընդ Մովսէսի
և ընդ Աստուծոյ։ Եւ շարժեցին զժո
ղովուրդն և զծերսն և զդպիրսն, և հա
սեալ զկնի հարկանէին զնա, և հարեալ
տարան զնա առ ժողովն։ Եւ կացուցին
զվկայսն սուտս, որ ասէին, Այր այս ոչ
դադարէ խօսել զբանս հայհոյութեան ընդ
տեղւոյ սմին և ընդ օրինացն։ Զի լուաք
զնմանէ ասելոյ թէ Յիսուս Նազովրեցի
այս կործանեսցէ զտեղի սա, և փոխեսցէ
զսովորութիւնսն զորս ետ մեզ Մովսէս։
Եւ հայեցեալ ամենայն որ նստէին ի ժո
ղովն ի նա, տեսին զերեսս նորա իբրև
զերեսս հրեշտակի։

Գլուխ Զ։

Եւ ասէ քահանայապետն, Միթէ այդպէս
է այդ։ Եւ նա ասէ, Արք եղբարք և հարք,
լուարուք։ Աստուած փառաց երևեցաւ
հարցն մերոց Աբրահամու, մինչդեռ էր
նա ի Միջագետս, մինչև բնակեցաւ նա
յԱրան։ Եւ ասէ ցնա, Ել յերկրէ քումմէ
և յազգէ քումմէ, և եկ յերկիրն զոր ցու
ցից քեզ։ Յայնժամ ել յերկրէ Քաղդէա
ցւոց, և բնակեցաւ յԱրան։ Եւ անտի
տեղափոխեաց զնա յերկիրս զոր դուք այ
սօր բնակեալ էք։ Եւ ոչ ետ նմա ժա
ռանգութիւն ի նմա, ոչ ոտնի չափ, և
խոստացաւ տալ նմա զայն ի տիրութիւն
և զսերունդ նորա յետ նորա, մինչդեռ
ոչ էր նմա որդի։ Եւ խօսեցաւ Աստուած
այսպէս, թէ լինիցի սերունդ նորա պան
դուխտ յերկրի օտարի, և հնազանդեցուսցեն
զնա ի ստրկութիւն և չարչարեսցեն զնա
չորեքհարիւր ամ։ Եւ զազգն զոր ստրկա
ցուցանիցեն, ես դատեցից, ասէ Տէր, և
յետ այսորիկ ելցեն և պաշտեսցեն զիս
ի տեղւոջ սմին։ Եւ ետ նմա ուխտ թլփա
տութեան։ Եւ ծնաւ զՀսահակ և թլփեաց
զնա ի ութն աւուրսն, և Հսահակ զՅակոբ,
և Յակոբ զտասն և երկուս հարս։ Եւ
հարքն նախանձեցան Յովսեփայ և վաճա
ռեցին զնա յԵգիպտոս։ Եւ էր Աստուած
ընդ նմա, և փրկեաց զնա յամենայն նե
ղութեանց նորա, և ետ նմա շնորհս և
իմաստութիւն առաջի Փարաւոնի թագա
ւորի Եգիպտացւոց, և կացոյց զնա իշխան
ի վերայ Եգիպտոսի և ամենայն տանն
իւրոյ։ Եկն սով մեծ յամենայն երկիրն
Եգիպտոսի և Քանանու, և նեղութիւն մեծ,
և ոչ գտանէին կերակուր հարքն մեր։
Եւ լուեալ Յակոբայ զի կայ պարէն յԵգիպ
տոս, առաքեաց զհարսն մեր առաջին։
Եւ յերկրորդում ծանեաւ Յովսէփ զեղ
բարս իւր, և յայտնի եղև ազգ Յովսեփայ
Փարաւոնի։ Եւ առաքեալ Յովսէփ կոչեաց
զհայր իւր զՅակոբ և զամենայն ազգս
իւր, ոգիս եօթանասուն և հինգ։ Եւ ե
ցաւ Յակոբ յԵգիպտոս, և վախճանեցաւ
նա և հարքն մեր։ Եւ փոխեցան յՍիւքեմ
և եդին ի գերեզմանի զոր գնեաց Աբրա
համ գնով արծաթոյ ի որդւոցն Եմմորայ
որդւոյ Սիւքեմայ։ Եւ որչափ մերձեցաւ
ժամանակ խոստմանն զոր երդուաւ Աստուած
Աբրահամու, աճեցաւ ժողովուրդն և բազ
մացաւ յԵգիպտոս, մինչև յարոյց թագա
ւոր այլ յԵգիպտոս, որ ոչ ծանեաւ զՅով
սէփ։ Նա նենգեաց զազգն մեր, և չարչա
րեաց զհարսն մեր, ածել զմանկունս նո
ցա արտաքս, զի մի կեցցեն։ Յորում
ժամանակի ծնաւ Մովսէս, և էր հաճոյ
Աստուծոյ, որ սնաւ երիս ամիս ի տանն
հօր իւրոյ։ Եւ մանկացեալ նորա ետ
զնա ի ձեռն դստերն Փարաւոնի, և որդե
գրեաց զնա իւր։ Եւ ուսաւ Մովսէս զա
մենայն իմաստութիւն Եգիպտացւոց, և
էր զօրաւոր ի բանս և ի գործս։ Եւ յե
տ լնուլ ամաց քառասնից, եկն ի սիրտ
նորա այցելուլ եղբարցն իւրոց որդւոցն
Իսրայէլի։ Եւ տեսեալ զոմն ի նոցանէ
զրկեալ, պաշտպան եղև և վրէժխնդիր
եղև զրկելոյն, և հարեալ զԵգիպտացին
սատակեաց։ Եւ կարծէր թէ հասանիցեն
եղբարքն նորա թէ Աստուած ձեռամբ նո
րա տայ նոցա փրկութիւն, և նոքա ոչ
գիտացին։ Եւ յաւուրսն յետնումս երե
ւեցաւ նոցա մինչդեռ կռուէին, և հաշտ
եցուցանէր զնոսա ասելով, Այրեր եղբարք
եմք, ընդէ՞ր զրկէք զմիմեանս։ Եւ որ
զրկէր զընկերն իւր, մերժեաց զնա ասե
լով, Ո՞վ կացոյց զքեզ իշխան և դատա
ւոր ի վերայ մեր։ Միթէ զիս կամիս սպա
նանել որպէս սպան զԵգիպտացին երէկ։
Եւ լուեալ Մովսէսի զբանդ զայդ, փա
խեաւ և եղև պանդուխտ յերկրին Մադիա
մացւոց, ուր ծնաւ զերկուս որդիս։ Եւ
լցեալ ամաց քառասնից, երևեցաւ նմա
հրեշտակ Տեառն յանապատի լերինն Սինա
յի, ի բոցի հրոյ մորենւոյ։ Եւ Մովսէս
տեսեալ զարմացաւ զտեսլեանն, և մերձե
նալ նմա ոչ համարձակէր։ Եւ եղև ձայն
Տեառն ցնա, Ես եմ Աստուած հարցդ քոց,
Աստուած Աբրահամու և Հսահակայ և
Յակոբայ։ Եւ Մովսէս զարհուրեալ ոչ
համարձակէր նայել։ Եւ ասէ ցնա Տէր,
Լո՛ւ կոշիկս ոտից քոց, զի ուր որ կայ
դու, երկիր սուրբ է։ Տեսանելով տե
սի զչարչարանս ժողովրդեանն իմոյ որ
յԵգիպտոս է, և զհառաչանս նոցա լուայ,
և իջեալ եղէ փրկել զնոսա։ Եւ արդ եկ,
և առաքեցից զքեզ յԵգիպտոս։ Զայդ Մով
սէս զոր ուրացեալ էին զնա ասելով, Ո՞վ
կացոյց զքեզ իշխան և դատաւոր, զայդ
զՄովսէս Աստուած առաքեաց իշխան և
փրկիչ ձեռամբ հրեշտակին որ երևեցաւ
նմա ի մորենւոջն։ Նա հանեալ զնոսա
արար նշանս և սքանչելիս յերկրին Եգիպ
տոսի և ի Կարմիր ծովու և յանապատին
ամս քառասուն։ Նա է Մովսէս որ ասաց
ցորդիսն Իսրայէլի, Զի՞ մարգարէ ոք
ձեզ յարոյց Տէր Աստուած ի եղբարց ձե
րոց, որպէս զիս, նմա լուարուք։ Նա է
որ եղև ի ժողովոյն յանապատի ընդ հրե
շտակին որ խօսէր ընդ նմա ի լերինն Սի
նայի, և ընդ հարսն մերս, որ ընկալաւ
զբանս կենդանիս տալ մեզ։ Եւ ոչ կա
մեցան հարքն մեր հնազանդել նմա, այլ
մերժեցին և դարձան սրտիւք իւրեանց
յԵգիպտոս, ասելով ցԱհարոն, Արա մեզ
աստուածս որ առաջնորդեսցեն մեզ, զի
Մովսէսի այրի զայդ որ հանեաց զմեզ
յերկրէ Եգիպտացւոց, ոչ գիտեմք զինչ
եղև նմա։ Եւ արարին հորթ յաւուրսդ
յայսոսիկ, և մատուցանէին պատարագս
կուռացն, և ուրախանային գործովք ձեռաց
իւրեանց։ Դարձաւ Աստուած և մատնեաց
զնոսա պաշտել զբանակ երկնից, որպէս
գրեալ է ի գրքի մարգարէիցն, Միթէ զո
հս և պատարագս մատուցէք ինձ տանն
Իսրայէլի յանապատի ամս քառասուն։
Եւ ընկալարուք զխորան Մոլոքայ և զաս
տղայ աստեղին Ռեփանայ, զկերպարանսն
զորս արարէք պաշտել նոցա, և տարից
զձեզ զկնի Բաբելոնի։ Խորանն վկայու
թեան էր հարցն մերոց յանապատին, որ
պէս կարգեաց նոցա որ խօսէր ընդ Մով
սէսի առնել զնա ըստ կերպարանացն զոր
տեսեալ էր։ Զոր և ընկալեալ հարքն մեր
տարան ընդ Յեսուայ ի ժառանգութիւն
հեթանոսաց զորոց հալածեաց Աստուած
յերեսաց հարցն մերոց մինչև ցաւուրսն
Դաւթի։ Որ գտեալ շնորհս առաջի Աստ
ուծոյ, և խնդրեաց տեղի Աստուծոյ Յակո
բայ։ Եւ Սողոմոն շինեաց նմա տուն։
Բայց ոչ Բարձրեալն ի ձեռագործս հաս
տատի բնակէ, որպէս մարգարէն ասէ,
Երկինքս ինձ աթոռ է, և երկիր պատուա
կան ոտից իմոց, զի՞ տուն շինեսջիք ինձ,
ասէ Տէր, կամ ո՞ տեղի հանգստեան իմոյ։
Ոչ զայս ամենայն ձեռք իմ արարին։
Կոչնական ամբարիշտք և անթլփատք սրտիւ
և ականջս, դուք միշտ հակառակ կայք
Հոգւոյն սրբոյ, որպէս և հարքն ձեր,
այնպէս և դուք։ Զո՞ր ոք ի մարգարէից
ոչ հալածեցին հարքն ձեր, և սպանին
զնախասացեալսն զգալոցն զարդարոյն,
որոյ դուք այժմ մատնիչք և սպանողք
եղեք։ Որ ընկալարուք զօրէնս հրամա
նաց հրեշտակաց, և ոչ պահեցարուք։
Եւ լուեալ զայսոսիկ սրտիւք իւրեանց
պատառէին, և կրճտէին ատամունս ի վե
րայ նորա։ Եւ նա լցեալ Հոգւովն սրբով
հայեցեալ յերկինս, տեսանէ զփառս Աստ
ուծոյ, և զՅիսուս կայ ընդ աջմէ զօրու
թեան Աստուծոյ, և ասէ, Ահա տեսանեմ
զերկինս բացեալս, և զՈրդի մարդոյ կայ
ընդ աջմէ զօրութեան Աստուծոյ։ Եւ
նոքա գոչեալ մեծաձայն, խցեցին զականջս
իւրեանց, և հարկանէին զնա միաբան։
Եւ հանեալ արտաքս ի քաղաքէ, քարկո
ծանէին զնա։ Եւ վկայքն դիցին զհան
դերձս իւրեանց առ ոտս երիտասարդի մի
որոյ անուն կոչէր Սաւղոս։ Եւ քարկո
ծանէին զՍտեփանոս, որ կայր և կոչէր
և ասէր, Տէր Յիսուս, ընկալ զհոգի իմ։
Եւ ծունր եղեալ գոչեաց մեծաձայն, Տէր,
մի՛ զսոյն մեղս կալցես նոցա։ Եւ զայս
ասացեալ, ննջեաց։ Եւ Սաւղոս հաճեալ
էր սպանման նորա։ Եւ եղև յաւուր յայ
մանէ հարուած մեծ ի վերայ եկեղեցւոյն
որ յԵրուսաղէմ, և ամենեքեան ցրուեցան
ի գաւառս Հրէաստանեայց և Սամարացւոց,
բայց Առաքեալքն կացին յԵրուսաղէմ։
Եւ արք երկիւղածք թաղեցին զՍտեփանոս,
և արարին սուգ մեծ ի վերայ նորա։ Եւ
Սաւղոս սկսաւ աւերել զեկեղեցին, մտա
նելով ի տունս և քարշելով զարս և զկա
նայս, և մատնէր ի բանտ։ Եւ որ ցրուե
ցան գնային շրջելով և աւետարանէին
զբանն Աստուծոյ։ Եւ Փիլիպպոս իջեալ
ի քաղաքն Սամարացւոց, քարոզէր նոցա
զՔրիստոս։ Եւ ամբոխեալ ժողովուրդն
միաբան ունկնդրէին բանիցն որ ասէին
Փիլիպպոսի, և տեսանէին զնշանսն զոր
գործէր։ Զի բազումք յորոց ունէին
դևս պիղծս, գոչեալ ելանէին ձայնիւ մե
ծաւ, և բազումք անդամալուծք և կաղք
բժշկեցան։ Եւ եղև ուրախութիւն մեծ
յայնմ քաղաքի։ Եւ էր մարդ մի անուն
Սիմոն, որ յառաջագոյն կախարդանս գոր
ծէր յայնմ քաղաքի, և հմայեալ զազգն
Սամարացւոց, ասելով զանձն իւր ոմն
մեծ։ Եւ ամենեքեան հետևէին նմա ի
փոքունէ մինչև ցմեծ, ասելով թէ Սա է
զօրութիւն Աստուծոյ որ կոչի մեծ։ Եւ
հետևէին նմա վասն զի բազում ժամանակս
հմայեալ էր զնոսա։ Եւ յորժամ հաւա
տացին Փիլիպպոսի աւետարանչի զբանին
որ վասն արքայութեան Աստուծոյ և անուն
Յիսուսի Քրիստոսի, մկրտէին զարս և
զկանայս։ Եւ Սիմոն ինքն հաւատաց,
և մկրտեալ էր հետևէր Փիլիպպոսի, և
տեսանէր զնշանս և զզօրութիւնս մեծա
մեծս որ գործէին։ Եւ լուեալ Առաքեալ
քն որ էին յԵրուսաղէմ թէ ընկալաւ Սա
մարիա զբանն Աստուծոյ, առաքեցին առ
նոսա զՊետրոս և զՅովհաննէս։ Որ եկեալ
աղօթեցին վասն նոցա զի ընկալցին զՀո
գին սուրբ։ Զի ոչ էր դեռ եկեալ ի վե
րայ ոք ի նոցանէ, այլ մկրտեալ էին միայն
յանուն Տեառն Յիսուսի։ Յայնժամ դնէին
զձեռս ի վերայ նոցա, և առնուին Հոգին
սուրբ։ Եւ տեսեալ Սիմոն զի տրի Հոգին
սուրբ առաքելոցն ձեռնադրութեամբ, մա
տուցանէ նոցա զդրամ, Եւ ասէ, Տուք
և ինձ զիշխանութիւնդ զայդ, զի զոր
ինչ ձեռնադրեցից զձեռս իմ, առնուցուն
զՀոգին սուրբ։ Եւ Պետրոս ասէ ցնա,
Կորուսանիցես դրամ քո ընդ քեզ, զի
զպարգեւ Աստուծոյ կարծեցեր ստանալ
դրամաւ։ Ոչ է քեզ բաժին և ոչ վիճակ
ի բանիս այսմիկ, զի ոչ է ուղիղ սիրտ քո
առաջի Աստուծոյ։ Ապաշխարեա ուրեմն
ի չարեացդ քոց այսոցիկ, և աղաչեա զՏէր
զի գուցէ թողցի քեզ միտք սրտի քո։
Զի ի լեղի դառնութեան և ի կապանս
անիրաւութեան տեսանեմ զքեզ։ Պատաս
խանի տուեալ Սիմոն ասէ, Դուք աղաչեցէք
վասն իմ առ Տէր, զի մի՛ եկեսցէ ոք ի
վերայ իմ ի զոր ասացէք։ Եւ նոքա վկա
յեալ և խօսեալ զբանն Տեառն, դարձան
յԵրուսաղէմ, և աւետարանէին բազում
ս ի գաւառս Սամարացւոց։ Եւ հրեշտակ
Տեառն խօսեցաւ ընդ Փիլիպպոսի ասելով,
Յարո՛ւց և երթ ընդ հարաւակողմն ի ճա
նապարհն որ իջանէ յԵրուսաղէմէ ի Գազա,
որ է անապատ։ Եւ յարուցեալ գնաց։
Եւ ահա այր մի Եթովպացի, ներքինի,
զօրավար Կանդակեայ թագուհւոյ Եթովպա
ցւոց, որ էր վերակացու ամենայն գանձուց
նորա, եկեալ էր երկրպագանել յԵրուսա
ղէմ, և դառնայր նստեալ ի կառս իւրում
և ընթեռնոյր զմարգարէն Եսայի։ Եւ ասէ
Հոգին Փիլիպպոսի, Մերձեցիր և հասո
ւր զկառսդ զայդ։ Եւ մերձեցեալ Փիլիպ
պոս լուաւ զի ընթեռնոյր զմարգարէն Եսա
յի, և աս

ժանի կոչել Առաքեալ և այլն ։ Հուսկ յետոյ իբրև անարդի երևեցաւ և ինձ ։ զնար գոն ապաշխարութեե ՝ Ոչ ։ Ոչ եկն փըր կել վերջաւորս ։ որոց գլուխն ես եմ ։ Ընդ հեմ վարուինն իմ և հնազանդեցուցանեմ և այլն ։ կամին տեսանել ՝ինա զնկոյն ժուժ կալուել ։ մինչև ցայսօր ժամանակի և քաղ ցեցաք , և ծարաւեցաք ։ զի և ոչ երբեք ըզ գինի արբեալ վկայե զնմանէ Յարօնիոս ։ և ոչ միայն ինքն , այլև աշակերտան նր Տիմո թէոս ուսեալ ՝ի վարդապետէն ՝ ժուժկալ լեր ՝ի գինւոյ ։ և մինչ եւս նմա հրամայ , ոչ պարզ գինւոյ ։ այլ քաղուած ՝ի ջրոյ ։ և առ կաւիկ մի ՝ի գինւոյ ։ Տես ՝ինոմա զշուշանն կուսուէ ։ Նախանձեցուցանեմ զձեզ ՝ինա , խանձն Ա.Յ , զի խօսեցայց զձեզ առն միոմ իբրև կոյս մի ուղիղ կացուցանել ՝Քն ։ և թէ , այլ գնա կաստանաց զհրամայեն ինչ ոչ ունի՛մ (թէպետ և ես զղջումս թէ գտեալ եմ ՝ի Տ՚ն) այլ խրատ տամ նմ հաւատարիմ գտանել Տն ։ կամ՝ զամ մարդ լինիլ իբրև զիս ։ յայտնեալ հասանիլ վճիռս առնուն վարդապետք ։ ոչ ամուս նայեալ գոլ գնքն Պօղոս ։ Տես ՝ինոմա զար մանէնին յաղթուէ , փառաց և պատուոյ խոտելոյն և նախատելոյն ։ եթէ մարդ ինչ հաճոյ լինիլ , ապաքէն ծառայ ՝Քի ոչ եմ ։ և եթէ , ոչ ինչ փ թ լնձէ թէ գտեցայց ՝ինձնէք ։ Տես ՝ինոմա զգառնուէ օշինարի ։ ըզ խաչիւ պարծելոյն ։ այլ լինձ քաւ լեցի պարծիլ ։ բայց միայն ՝ի խաչ Տն մերոյ Յն ՝Քն ։ որով ինձ ըզ ՝ի խոչ եղեալ է , և ես ըզ ՝ի ։ և թէ , պատուհասուն մի ոք կիս առնծ համարեսցի ։ զի ես զգարշարանս ՝Քի ՝ի մարմնի իմում կրեմ ։ Կամին տեսանել ՝ի նմա վկարդն վշարից սիրոյն ՝Քի ։ այսու հետև կինդանի եմ ։ ոչ ես՝ այլ կինդանի է յիս Յն ՝Քն ։ յորոյ վր ասէ ձոն Ոխոն՚՚ (Ա.Յ՝այնմանուէ ըզ գլուխ Յէ ընաբանն՝ն , թէ մեծն Պօղոս ՝ի յերկրանէն Ա.Յ՝այն եղեալ , և պարտաղդական ներ կօրուէն հատորդեալ ՝ Ա.Յ՝այն բերանովն ասէ , կինդանի եմ ։ ոչ ես ես ։ այլ կինդանի է յիս ՝Քն ։ ոչ Ջմարիտ տրտփող և զարմացող ոչ ինքն ասէ ՝ Ա.Յ՝ և ոչ իւր գնեալն Հա մարէով ։ այլ զարուիչն կինդանուէ ։ ոչ յայժ սիրելոյ ։ և թէ , այլ լինձ կեանք ՝Քն ։ և մեռանիլն շահ ։ վ՚ն որոյ յամ ուրէք ՝ի գիս իւր ՝ միշտ յիշէ զանուանն Յն ։ իբր թէ առաւել քան զանդամանդ ՝ի սրտին իւրում բնեալ զանուանն Յն ։ զի ըստ

և ամբարանոց ամից առաքինուէց ։ որ ա ռաւել քան զոր մոլեցաւն կանխաւ , ա ռաքինացաւ յետոյ ։ քանզի զայնս ամ զորս պատշաճէր առնել այլոց (զինի արդարա ցուցման հաճատով , առ ՝ի հատանիլ փըր կուէ) յո զառաքինուէիս ։ մանաւանդ ընդ Պօղոս գործով ուսոյց , քան թէ բանիւ ։ զի յքեալ է առաքինուէին ասացեալ միայն բանիւ ։ որպիսիք էին առաքինուէք գըլ րոց և վարիսեցւոց ։ որք ասէին և ոչ առ նէին ։ այլ Տէրն մեր նախ առնէր , և ապա ուսուցանէր ։ Հրեից և Պօղոս , աղբերն և ովկիանոս առաքինութեն (յո ՝Քի մերմ գոլով) նախ առնէր և ապա ուսուցանէր ։ Եպիթէթ քառս խմաստասէրն ասէր , թէ մի զբեկ փիլիսփայ գոլ խոստովանիլիս և ոչ առաջի անմոռաց զպատուիրանայ վիճաս ցես ։ այլ իբր թէ ՝ինորահաճանի ինիք գոլով մի ասիցես՝ որպէսզի ար ուսեալ իցէ ։ այլ նախ կեր ոդ և վայելէ ։ քանզի և ոչ խա չինքն զնոսան ըստանան ՝ի մորոյ ։ և առնուն ՝ի հովիճէ , այլ ուսեն արուեստս և ՝իներ քուստ ոսան զնոսն ։ և զոս ուրեմն մի ըզ քոնս ցուցցես անհմտիդ , այլ զգործս ։ զի զուտհիւքն ոչ շահեալ լինին բանիւ , այլ բարի վարուք ։ Պղոս երանելին , քրիստո նէական առաքինուէ և կատարեալ վար դապետն և հայելի ։ գործով մանաւանդ քան թէ բանիւ ուսոյց ։ Լաւոյն չ կրն։ Ջ.4 ասէր ։ այլ յայի ընծայեցուցէք զոն ձինս ձեր իբրև զպաշտօնեայս Ա.Յ , ՝ինեզ դուքինս ՝ի վիշտս և այլն ։ Լակեբե՚՚ ասէ։ Պօղոս ամ առաքինուէց եւ տապանակն։ այնքան ՝ մինչ զի թէ զբոլոր դաստ ուց զառաքինութենն կշռեցեր ոք , ծանրանայր կողմն ընդ Պօղոսի ։ ոչ թէ ոչ յայլ ուս տէքէ ։ ՝ի թզղթոց նորին ըստ բաւականին ճանաչեն առաքինութիւնք ընդ , թէ զորքանս ուներ յանձին իւրում Ա.Յ և ոչ զոր ոչ ընդ թանան առ արուն , ոչ առնուն զքերմուն և զթխամորթուն և զայլ գոյնս ։ այսպէս որք ոչ գիտեն , կամ ոչ կանան թուխանգել ՝ի գրեանս նր ։ և կամ առ ինք՝ ՝ոչ ինանին հոգւոյն պօղոսի ։ Ա.Յ՝ եթէ հաճոյ թուէս ցի , ընթացուք ՝ի պարտէզն առաքինուէց ընդ Պօղոսի իբրև ՝ի դրախտ փափկուէն , և ճաշակեցուք զքաղցրուն մրգոց ։ և զա նուշահոտուն ծառկանցն նր , երբեմն ՝ի մի ըն և երբեմն ՝ի միւսն ։ Լամ՚ն ասոդ եօք պայելել զմանուշակն նորին խոնարհութի ։ ես եմ տրուպն Առաքեւոց ։ որ չեմ խակ ա

կանօք։ եթէ պարծիլ ինչ պարտ իցէ ցանկա
րուէ պարծեցայց, յաշխատանս բազմ առաւել
ի բանտս, ի սով, և ի մերկութիւն։ զկեանս իւր
նախ քան զմարտիրոսուհին, բազմիցս վտան
ղեալ ի մահ։ զայրոյց մեղաց ապաշխարու
թիւն ինքն կրեաց։ յաղով ասեմ (ասէ) զբ
քնամեաց խաչին Քրիստոսի։ եւ եթէ, զի տրամա
թէ ե ինձ ևանպակաս ցաւ սրտի, վասն ամենից
յառաջագոյն մեղուցելոյ, և ոչ ապաշխա
րողաց։ և չկրաւն զարմանալի է, թէ զի
հրդ յայնքան անձկագոյն սրտին, տարաւ
զայնքան լայնութիւն սիրոյ։ որ եթէ կարելի ի
ցեր, ոչ միայն զմարդիկ, այլեւ զդատաստան և
զգեաս հրեշտակ առնել ոչ գանդաղեր։ և
ա։ միայն Քրեշտակ, այլև զԱստուած նկարել
Քանզի ի հոգիս հաւանցելոյ։ ոչ ասէր
առ Կատարտափս, արդեակք իմ զորս վե
րըստին երկնիմ, մինչև նկարեսցի Քրիստոս ի
ձեզ։ բարեաւք ասէ Կառնէ՛՛, թէ կուրծն
պօղոսի, եր կարաս և ներկարան Քրիստոս։ և
ձեզն Կրկդոր պապ Հիմն Յոբաց (Ճ. 29.
եթէ կամիցիս տարածել վասն իւրոց գործ
բանի) մինչ տակաւին կապեալ ասէ շղթայ
իւք գայր պօղոս ի Քերուսաղէմ առ Քիկողոպտել
զՆ, ծածկաբար ի սիրտ նր (իբր ենթ վճ
բանի) գնացեր և Քն առ ի կողոպտել զՆ։
զի ծածկեցեալ էր ի սրտի նր Քն, և տե
սանել չկարեր։ Ընդ նմին ընթացան զկանայս
Ճանապարհի թարգ գադարել յառաջա
ցուցանել։ թէպետ և ես կապեալ հոգեմ
(ասէր) այլ բանն Քն՝ ոչ եթէ կապեալ
իցէ։ ոչ ապաքէն և իբրանտին ծնաւ զՔնե
սիմոս։ այս՝ գնացեր Քն ի Քերուսաղէմ հոգւովն
պօղոսի։ գնացեր Քն պաշարել զՔերուսաղէմ և
աստիտակել զմայրն ամ քաղաքաց։ կա
պեալ էր պօղոս և ընթանայր։ շղթայեալ՝
և արձակեր։ տակաւ և զօրացուցանէր։ ոչն
ան՝ և հարստացուցանէր։ քաղցեալ՝ և
յագեցուցանէր։ ցակահաւոր եղեն կալոտաց,
և այլոց զգերեան բաշխեր։ բանտեալ իբրև
զՅովսեփ, և զտանտաւապետն արձակէր։
Յովսեփայ երկոտասան եղբարքն՝ և ամե
նեքին երկոտասան Կռաքեայքն յորդապես երկր
պագօղք։ այլ հիւանդանան, և ինքն
տկարանայ։ այլ գայթակղին, և ինքն տա
պանայ։ այլ խարշին, և ինքն խորովի։ ոչ
իբրև զՄովսես տրտնջայ Քեռանն ի գծան
բուէն հօտին ասելով թէ, մի թէ ես ծնայ
զսոսա։ զի ասես առ ի գիրկս քո, այլ իայ
նէ զսիրտն իւր։ ոչ միայն ի կրել զազգ
իւր, այլև գՆեթանոսս։ վճ որպ ոչ մայր

այրոյ, և առաքել Քն մեզր եր բերանայն
պօղոսի։ և քանտր լսեցաք և ենթծուխ սըր
տիւն։ գրե Կսկիբ՛՛։ պօղոս մինչ կերկրի եր
մարմնով։ անդ եր՝ ուր Կերօբէքն էին,
և անդր կենցաղավարիւր։ մերձ ընդ մերձ
զՔն ոչ զարքունական պալատուն ներքի
նիս և խորհրդակիցս՝ շուրջ կալով երկ
նաւոր թագաւորին։ որ թէպետ սրբա սատ
և անդ շրջին վերեսս, այլ ոչ երբէք Կերս
բէքն։ զի պշուցեալ միշտ զմայրին տես
լեամբն Քն։ պատիսխ եր և պօղոս։ մն
նաւանդ թէ դեր քան զնա՝ կրեր զՔն
միշտ ի խորտ խուրամն զի Քն նովաւ խրեւ
ի միջոյ փողոց խաչեր ընդ հաճատացեալս։
ոչ և ի միջոյ Քերօբէիցն (որ ի վերն Տա
պանակին) խաչեր ընդ Կովսիսս։ որ այն
Քերօբէքն ոսկեզենք, և Քրեշտակիւ խո
սելն իբրև փողոց։ բայց այս ոսկեգոյն հը
րով սիրոյ ձուլեալ Քերօբէս, զՔն ու
ներ խոսոզ յինքեան։ վճ որպ ասէր։ եթէ
զփորձ ինչ Քի խնդրէք, որ ինձս ընդ ձեզ
խոսի։ Տես ի նմա զկատարատակն երկնա
հանգետ խորհրդոյ և բազձանաց։ եղբարք
ոչ էք պանդուխտք, այլ քաղաքացիք և ըն
տանիք սըբոց։ և եթէ, ոչ ունիմք զքաղաք որ
աստէն մնալոց իցէ։ այլ վերինն խնդրեմք։
և եթէ, զվերինն խորհեցարուք, ուր Քն
նստի ընդաջմէ Քյ։ Կամին տեսանել զա
ռաքեալսն ցօղոյ նման գարտասուն պօղո
սի։ յոր Կսկեբերանին Ք Ճառին Կամի
ցիս (ասէ) ծարիր և անգոյր յոյզս և յայտս
նկարել։ զմտաւ ածելի զարտասուն պօ
ղոսի, զերկամ մի զյայգ և գլերկ ոչ գա
գարելի արտասուօք խրատել զմի մի որ ի
ձէնջ։ և այն՝ի զարդուք զարիքեա զայտդ,
որ իբրև զմարդարիտ հեղուցուս զերեսօքդ
զարտասուս։ և այն իցէ որ առաքել գե
ղեցկագոյն զայտդ առնիցէ։ Կամին տե
սանել զնուռն սիրոյն պօղոսի (որ բուսաց
նորով, ծաղկեալով, և փունճ տալով, կար
մրուքն հանդերձ խնկեբաստիս յոյժ զարդա
րեալ) առ և Ճաշակեա։ ոմ մեկնեսցէ զմեզ
ի սիրոյն Քն, նեղութի՞ն, թէ անձկութի՞։ և
թէ, լինձ կեանք Քն է, և մեռանիլն շահ։
Ք. յաղ սիրով զինուորեալ պօղոս։ զներսն,
և զդամ զազանաբարոյ բուռն բրնաւորս
նման մեծ ուժգին խիզ համարէր։ և զամ սաս
տիկ տանջանս և զմահ համարէր իբրև խա
ղալիկ ոտիցոյ՝ ասե Կսկե՛՛։ Ք. յաղ սիրով
կապակցեալ պօղոս ի Քն՝ առաքել
պարծիլ, զան զայնկիլն ակամբ պատուա

կինաքն · և պատրաստ և պիտոյ՝ ի այնորիկ
ասէ շուրջ · ոչ ի մի ժողովուրդ դասուցա-
գնացուին միայն խանդաղեաց · այլ գիտ իսկ
գհատաճայեն կողմանն ։ Այսպէսն ընդ
հոգևարատարած քարոզութեն աբգին պօղոսի,
յայտնի լինի և զօրուն և ազդ ոգւոյն բա-
նից նր ։ զի ոչ հարևանցի կրօսանաց կեր-
պիւ շրջագայեր ինքեամբ, և միջնորդու-
աշակերտաց իւրոց · այլ յամի ուրիք չիներ
զմարդիկ տաճար փառացն Ա՛Յ · հիմնար-
կելով, պարսպելով և կարգաւորելով ։ քան
զի բանք սորա ՝ էին ոչ զմանրնահաս քար,
որ զերկաթն քարկ առ լինէն · տալով նոյն
երկաթոյն ի զօրուն իւրմէ առ ի քարեր
զայս · և այնմ զայլ · և այնմ զմիւս այլ և
առնել իւրև զղջութիւ ին ։ որ այս լինի ա-
ոչ ի բևեռ ատելոյ, առ որ ունի զղարձն
իւր · իբր առ բնական սեռն իւր (որպս և
հուրն յերկրէ ելեալ · ոչ դադար առնու
մինչև ժամանիցէ ի վերին բոլորակն հրոյ ·
այսպէս և բորբոքեալ հրդեհն քարկ առ
լինէն զբոց Հրաղին) զի ունի զայն զօրուն
ի բևեռ ատելոյ, ոչ ի տրտմադրոյէ իւր
մէ ։ կամ թէ իբրև ի վախճանի · զի երկաթն
այն ի ներքինն և ի բնածին զօրուն մերկա-
ցեալ և թեթևացեալ ՝ շարժի դէպ առ մաքն
նման, իբր առ կայսն իւր ։ կամ թէ ոչ ա-
սեն փիլիսոփայք հռչակաւորք (ըստ վկայ
ութե Լուկռեդիոսի) լինել այն ի բնական
նմն յարմարութե և ներգործնակաւորութե
մաքնական, և երկաթոյն ։ իբր թէ զօրութե
նոն է մաքնիսին քարտղանն · որ ներտպաւո
րե յերկաթում զատուկ զօրութե իւր · ո-
րով շարժի երկաթն, և առ լինքն մաքնիսն
քարշի ։ կամ թէ ոչ ասեն նորագոյն փիլի
սոփայք · զայն լինել յայլ իմն երկրաւոր
բևեռե · որ ե շուրջ իմն ելեալ ի յերկա
թահանգաց · որ ունի զհակումն և զընդուն
միշտ ի հարաւոյ ի հիւսիս · որ նոյն շունչն
գոլով իբր ոգի իմն երկաթոյն ՝ շարժէ զնա
և քարշէ առ լինքն ։ զի՞նչ զարմանք ուրեմն
եթէ սերն քարշեցէ զմարդիկ · ըստ այնմ
Երեմիայ ։ ՚իսէր յաւիտենական սիրեցի
զքեզ · և դթութե ձգեցի զքեզ առս ։ Ել
րեմն և զի՞նչ հիանալի եթէ և պօղոս իւ
րով ջերմեռանդ սիրոյն զնման ինքեան, և
Ա՛Ն շղթայեալ կապիցէ · քանզի մանրնահա
կան է սերն, որ զերկաթեղէն սիրտս առ
ինքն քարշէ ։ մինչ վնճռաբաներ պօղոս ա
ոչ ի փեստոսէ դատաւորին զարդարու-

զբերանն բացեալ ՝ զմանս ողորքեր · ոմանց
սպառնայր · զմանս ազաչէր · ոմանց սաս
տէր · զմանս միսիթարէր · և զմանս կըշ
տամբէր ։ ո՛ անմիտ (ասէ) Գաղատացիք,
և փուճով մխիթարելով ասէր · որդեակ ք
իմ զորս վերստին երկնեմ մինչև նկարեսցի
Ա՛Ր ի ձեզ ։ Ա՛րդարև արծուոյ ձագասէր,
որ տարածեալ զթևս, ի ծոց իւր կրէր զ
ձագունս ։ արագիլ փետրաթափ · որ սաս
տիկ սիրով ձագուցն ՝ զիեետուրան ունէր
թափեալ · զի և տարագին սիրով ձագուց
զմայլեալ, միշտ նստելով ՚ի վերն ձագուց թա
փի ՚ի փետուրոց ։ Այ ոգի Գ՛ղիտաս, հուր և
ղամբար բորբոքեալ սիրոյն Ա՛Յ, և փրկու
թե մարդկան, որ ջանայր միշտ առնեցուցա
նել զերկրպագուան Ա՛Յ ։ Լսատ ասե Ա՛Ր
կեբե՛՛ · ոգի երկաթն եդեալ ՚ի հուր բորբո
վիմբ հրանայ · այսպես և պօղոս սիրով կի
զեալ բորբոքիմբ ՚ի հուր և ՚ի սեր վառե
ցաւ ։ այնքան աղեկիզեալ սիրով իւրոյ աղ
գին, մինչ զի եթէ կարելի էգեր, կամէր զնա
զրկիլն ՚ի Ա՛Ր, միայն թէ նոքա փրկուե հասա
նեցին ։ Գ՛խտեմ ասե, զի կայ ինձ արդարու
թե պսակն պատրաստեալ · և ցանկամ ելա
նել ՚ի մարմնոյս, զի ընդ Ա՛ծն լինիմ ոչ
երկբայիմ · բայց թէ և առ ժամանակ մի
յամիցեմ և զրկիցիմ յերանութե · և ՚ի տե
սուէնն Ա՛Ր, ջօժարուէ կամիմ զայն · միայն
թէ ազգն իմ փրկուե հասանիցի ։ զայնագա
նինչն երանուե յանձն առնու · զի ընդ ազ
գին իւրոյ ՚ի միասին անդր մնանիցէ ։ Ահա՝
ոչ առաքինութե՛ն աբգին պօղոսի հուն կայ,
Լոչ գովութե՛ն ։

****

Վ՛ԽՈՒԼՍ · Ե ։

Ա՛ՍԱՆ ՊՕՂՈՍԻ ՆՈՂԳՈՍ Ա՛ՔՈՏՈՂԱՔԻՆԱՆՆ
ԱՐԲՈՅՆ Գ՛ԼՈՂՈՍ ։

Հինգերորդ ՝ գլօրեղ Հոգեդատար Հպատ
գամէտ քարոզութե՛ն Լբանից աբգին
պօղոսի, վկայ՛ եմ՛, և լիարիկ սպանիա
ցւոց աշխարհն ։ որ թէ չիմ ես եղեալ բարբառ
երկոտասանիցն Ա՛ռաքելոց · սորայն միայ
նակ եղից գտեղերս ։ այնպես առատացել
աճեսատրանեբ, ոգի ինձ չեմ ասե Հշուրջ
մինչև ՚ի կղզիսն Լիբրիկեացւոց ընդ Ա՛ծն
տարանն Գ՛Ր · Գ՛ոամ՛Ե ։ 19 ։ յորդ վերջ
ասե Լսկէ՛՛ ։ Ա՛րդ ՝ համարեա զքաղաքս,
և զգիւղս, և զազգս, ևզբազմսն ոամկաց ·
ևորք ընդ հռոմայեցւոց թագաւորութե՛ն
են, և զմիւնիկեցիան, ածՀ զմտաՀ և զարաբ

Ա.Յ : Այժ էր քաղցրագոյն և ձեռնտուական Ա.Հետարանիչ. որպէս լեզուք ձեր վարդապետ տաց՝ ի փայլածուէս պատմանէ կառավարին: Այժ էր գտիչ երգոյ ևքնարաց աւետարանի: Այժ էր գտիչ երգոյ ևքնարաց աւետարանի: քան զԱ.օպէտ. վ՛ որպ և ասէր. Եթէ խաւ նաձայն ճչիցի փողն, զինքրդ յորդորիցին՝ ի պատերազմ, այս է՝ ի հոգևոր պատերազմ: Ասաւ ևմ փայլածուէն ասի գտեալ պատերազմական դրծիս. այ՝ ի պօղոսէ. վ՛ որպ Եփես. գ. 14 ասեր. զգեցեալ ըզ զրահն արդարութե. և ապուցեալ զոտս պատրաստուեք Ա.Հետարանին խաղաղութե: և ի վր՛ ամի առեք զվահանն հաւատոյ, և առեք զսաղաւարտն փրկութե, և զսուսեր հոգւոյն, որ է բանն Ա.Յ: ի ամենէ ձկմ բիս թուշաբանութե արհեստն գտաւ. վ՛ որպ ասէր. անցեալ է վայելչութե ձեռ. և է՛ր իրրև եկն լրումն ժամանակին առաքեաց Ա.Ի զորդի իւր: Այժ էր ձչմարիտ թարգմանիչ Ա.Հաշուոյն գրոց. ևապատգամաբեր (երկրորդ գիկն Ա.Ովսիա) Ա.Յ առ մարդիկ առաքեալ: Գաւոճ խմաստասէրն յերից ևքրաց էր գղջացեալ: Ա,սէ՝ թէ նաւու գնացեալ էր ի տեղի ինչ, որ կարելի էր գնալ ոտիւք: Ա,րկրորդ՝ թէ կնոջ իւրոյ յայտնեալ էր միանգամ գնորհուրդ իւր: և էր րորդ՝ թէ մի օր ի կեանս իւր անցուցեալ էր առանց ընթերցման: ընդդէմ պատրիկ Գոստինոս երից իրաց ցանկայր: Ա,սէ՝ տեսանել զՔ.ի մարմնի: Երկրորդ՝ ըզ հռօմ ծաղկեալ հաւատով: և Երորդ՝ ըզ պօղոս տեսանել յամպիտնի առ ի ուսուցանել զբանն կենաց: Ա.ըգ՛րև եթէ զբեալքն, և բանքն մեռելոց, զորն ի հոգիս ընթերցողաց, և հարժել զսիրտս որպս զԱ.ինոմաթէնեան, և Ա.աքինեան: եթէ զպօղոս կենդանի գոչել տեսանէր ոք, զի՞նչ ոչ լինէր: եթէ մի միայն բանն պօղոսի ուղղեաց զմանիքեցին Գոստինոս, և արար ևս Գոստինոս, զի՞նչ ոչ առնէր բոլոր քարոզուէն նր, հանդերձ կենդանի ձայնիւ: քանզի մինչ Գոստինոս շաղախեալ էր զսի յաղբս անաստուածուե. լուաւ զձայն ոմն ասէր. բաց և ընթերցիր. բաց և ընթերցիր. և բացեալ զգիրս ևբն պօղոսի գիւղեցաւ պանմբանի. մի՝ անառակուք, և մի՝ արբեցուք, և մի՝ խառն անկողնով. այլ զգեցարուք զՔ.ն ի Յ: որով զդաստուցեալ Գոստինոս զվէճն էհատ, և դարձաւ ի Ձչմարիտ հաւատն, և եղև բազմամեայ մընդ

տանէ. զորհուրեցաւ դատաւորն թէ և ևս երկեր յոյժ զաղանապիտ, և ասաց. մոլիս պօղէ. բազում դպրութիդ զբեզ ի մոլորեցուսէ ածէն: ոչ մոլիմ ասէ ձէն պօղոս, այլ զյաճուէ և զչմարտուէ բանս բարբառիմ: առ որ ասաց Ա.գրիպպաս արքայ. փոքու ևն հաւանեցուցանես զիս լինել քրիստոնեայ: որում ասաց. խնդրեի յԱ.Յ, մեծի և փոքու լինել իբրև զևս, բաց ի կապանացս իմոյ: ԵՒհկպանացիք հետացեալ ի վերքարոզուէն պօղոսի, ձայն բարձեալ ասէին. ձիք նմանեալք մարդկան լինին առաջ, ևկոչէին զպօղոս հերմէս. Գործ. ԺԴ. 11: որ առ լատինս ասի մերքուրիոս. որ է փայլածուն, զոր ասէին ի դիւոսէ չքնաղացն հօրէ ծնեալ: և ևհկպանացիք հաւատային զպօղոս գոլ որդի ձչն իբրևանց. վ՛ պանորիկ կամէին նմա պատարագս մատուցանել, զոր արգել պօղոս առատեալ: և զայս Ա.երմէոս, կոչէին չքնաղ ոհրոտախօսու թէ ևքադրաբանուէ ոչ ասէ Լուկաս պատմ. Գործ. ԺԴ. 11: և Ա.ովսեթոս ասէ, թէ մանկութենէ քանաքրաբանուէ արհեստն ուսուցանէ, թէ լեզուն կառավարի ի փայլածուենէն: փայլածեղն ի յերևակէն: թռչքն ի լուանէն: սրբիւնն ի Ա.րատէն: ալրան ի Լուսընթագէն. և ուղեղն յԱ.րեգականէն: երկամուենքն և ծննդականն ի Լուսաբերէն: և ատամունքն ի Լանջէն: այլև զերդս և զքնարս Ա.իչերն, և Ա.րիստէս ասեն գտեալ ի փայլածուենէն: և զայլս բազումս. ոյ զպատերազմական դրծիս, և զթուաբանականն, ևզգերս համարողուեց: Ասաւ Ալէքնոս կոչէ զփայլածուն Ձայր ամ արհեստից, և շահիլ խոհեմուե և բանաստեղծուե: ըզ ամանէ ասէին գոլ Թարգմանիչ և պատգամաբեր չքնաղ առ մարդիկ: զի՞նչ էր ոբրեմն պօղոս. Ա.Հանման այր, իբր վիսան Ա.Քի ևջեալ յերկնից: ուստի յոյնք ասեն (թէպետ սուէլորգապաշտուե) եթէ Ասկլեպիոս, և Ա.Ճաբանն, և Ասկլեբերանն, չէ լին եկեալ, Հարկ ոլներ Ա.ի վերատին մարմնանալ: ապա եթէ Պօղոս չէիցէր իբրու փայլածու ևջեալ յերկնից, Հարկաւորապէս լինէր Ա.Քի ևջանել յերկնից: վ՛ պանորիկ Թէպետ պօղոս յափշտակեցաւ մինչև յերրորդ երկինս. բայց շուտով ուսեալ զերկնային արհեստն, էջ վերատին, ցուցանել մարդկան ըշմարտապարհ փրկուե: զի՞նչ էր պօղոս, եթէ ոչ այլ ևնն փայլածու քրիստոնէից. և ընդհանուր որդի, ոչ Ա.ինոսի, այլ

հան՝։ ուրախացեալ յուխտանոյս զնա պօղոս՝ մեծ կոչեր։ Այս Եղիսեոս Աբդ՝ զի ոչ նա զկնի վերացմանն Եղիայի ընկալաւ զկրկին հոգի՝ այլ նա պօղոս յետ համբարձմանն Աբդ՝ կրկնապատիկ ընկալաւ զՀոգին Աբդ՝ զի յափշտակել յերրորդ երկինս մարդ հրեղէն՝ և էջ անտի Աստուածն հրեղէն՝ ըստ կիլեայ տոյրեաց արօրական հրով սի բան զՇամ պղոնիս Ծն։

****

Գլուխ ՚Ը։

Ա՚ան փոռաւոր Աստուածութեան այբոյն պօղոսի։

Ա եց՚երրորդ՝ զփառաւոր մարմրոսութիւն՝ որ յն պօղոսի, համանգամայն խնդա լի և յարի՚ է։ խնդալի՚ է, զի էհաս անթա ռամ պահի յաղթութիւն։ և յարի մեզ, զի գրկեցաք յայնպիսւոյ աղբերէ խմաստուե և առաքինութե, թէպէտ սրբազան գրմ՚ք նր մեզ թարգմք։ բայց և փառահեղ Աստան չեզի մարմրոսութիւն նր (որով նա յերկինս եկորդապատ ծնաւ՝ զկնի բնութենական, և խորհրդական ծննդեան) յերբաի ուրախ առնէ համանգամայն զՀրեշտակս և զմարդիկ, և մանաւանդ զԱբդ։ Աբդ՝ ի բազմացն երևի՝ հրաշալի գոլ մարմրոսուե նրյն պօղոսի։ Սակս՝ զի արիութե քաջաբար անեղծուած եմուտ ի ներքոյ տանջանարանացն անոդորմին ներծին։ մինչ զի ի Հռոմ առաքի հրապարակի բոյոր ձի չարչարեցաւ զորմ՚ասե Թէրթուղիանոս։ պօղոս ի քաղաքին Հռոմայ առանց զնոր ծննդնդ մարմրոսուե։ երբ ի նոյնում ամսոջ և աւուր՝ ըստ պետրոսի գլխոյն Աստուածոյ նահատակել լինի։ Երկրորդ՝ ի պատճառ մարմրոսուե նր։ քանզի ընդ պետրոսի՝ միշտ վիճե լով ընդ Սիմոնի մոգի, և վնաս յաղթեալ։ և հպարտական ճարհուք յերկինս զսլացօղն նետուք ալաթից յերկիր ձգեալ, ևս ըզոսկերս նր, մինչ զի և ներծին (որ ի ետեղի հրաշուանոց ուներ զմոգն) հանգերձ նր՝ պիղծ արեամբն ներկեալ։ այսու աղագաւ քարկոծե չցեալ ներծն ի վր պետրոսի և պօղոսի։ իսկ Սիմոնին խոցոյ սատկման պատճառաւ, հալածեաց զնա մինչ ի մահ։ նա զի սբն պօղոս, զմուշտակն ներծին յորդ ի մէջն թաղեաւ ի զգեստսն։ յանձնէն հալ նել տալ յօժարացուցեալ էր։ և առնել զկերպառուական կնիք հաւանեցուցեալ։ բայց նա վն այնորիկ ներծէն կոչեր զպօղոս։

Յօհաննէս Սակեբերանն, այնքան չորեր ընթեռնուով զվուղթն պօղոսի։ մինչ զի յայնմանէ կոչեալ Սակէ՚՚։ և հարկաւոր դոլ ասէր քարոզչաց զընթերցումն թղթոց նր (զոր ես հաճասար ասեմ Աբեւտարանին Յօհաննու) զոր ևհաճասար ասէր ընթերցմանն Աղէքսիսակեայ։ Մովսէսի աքսորի նացեալն երեւեալ նմա պօղոս։ և զհարթին տեղւոյն Ըսայեայ մեկնեաց, զոր բազում աշխարք տարակուսեալ էր։ Այլ քարոզչացն պօղոսի և այլոցվք պատճառօք երևի դերունակ՝ Սակս՝ զի զաղգս բարբարոսաց ծնաւ Աբեւտարանաւն Աբդ՝ և մնքրազարդեաց։ զի յայնպիսի տեղիս քարոզեաց։ ուր բնաւ ոչէր յիշեցեալ անունն Աբդ։ զի մի՝ ի վէր այլոց հիման շինեսցէր՝ Հռոմ։ Ժ։ 20։ գուշակեալ զնմանէ։ որք ոչն տեսանեն տեսցեն։ և որք ոչն լուան իմասցին։ Երկրորդ՝ զի լայնատարածաբար առնեցոյց զաւետարանն Աբդ յեկեմ մինչև ի լիւրիկէ (որ է սպաննիայ) և անտի դրձել ընդ պետրոսի հիմնադրեաց զեկեղեցին հռոմայ։ վերջապէս բոլոր եկեղեցին, զոր պօղոս յատկապէս մանաւանդ ամբ Աստքել կոչէ։ մինչ զի հազիւ գոլով երեսնամեայ։ չՀռոմայեցիս։ զպարսիկս։ զբարտացիս։ զմեդացիս։ զՀնդկացիս։ զչինացիս։ զեթովպացիս։ զարաբացիս։ և այլ ամենազգս մարդկան հնազանդեցոյց Աջմարտուե, ասէ սբն Յօհան Սակէ՚՚։ Երրորդ՝ լիմաստուեք և ի հոգւոյն առաստուե բորբոքեալ պօղոս։ ձգեր յամեն զկայծակս և գնետս Աչալին բանից, ի սիրտս իշխանաց և թագաւորաց, և խոստոնոց Աին։ որև բռնաբար բորբոքեալ Լուցաներ և առ երկնային յափըշտակեր։ վն որոյ և ասէր։ բանն Աբդ ոչ է բան հաձոյից և ամարդկեղէն իմաստուե։ այլ բան յուսման Հոգւոյն Աջմարտուե։ Աւասիկ Լուկիանոս ժամանակակիցն սբն պօղոսի, և Թշնամի նորին՝ և բրիստոնէից։ և՛ իբրև ասրան խաղացօղ՝ ի մէջ բազմականաց, նկատեր զարդերն և ձևակերպեր զպօղոս և ճիճաղերն զնովաւ ասելով։ երբ դայլհիացեն այն ի՛ր կադագաթ և արծոմաբեր յերրորդ յերկինս ընդ յօդս ալացեալ։ ուսաւ որ ինչ քնարէն էր, և դեղեցկագոյն։ ուսաւ զմեզ ջրով վերածորոգեաց։ և զմեզ յերանելեաց շուխիղս կայացոյց, և յանօրինաց գաճառաց գնեց վեր։ սբն Ակերեզ դանճուց գրքոյ։ զնբն պօղոս կոչէ պահարան Աբդ։ յորմէ զնամ բարիս ապարդև Աբդ կարեմք արտա

ցի ե՛ւ պօղոս ։ և զի ընդ Յ՚ռաքեան խրա-
տեր ընծա գտանել յապրեցուածէ ։ քանզի
այնքան չար և անչափ եր ի վաճառատեա ,
մինչ զի և Յ՚ուդասըն իւր ակնարկեալ եր ։
այլ զի նա ի հպարտել լուեալ զբան վարդա
պետուն . ոչ միայն ի հօրն պիղծ կամաց ,
այլև յօրինաւոր հարանեաց հրաժարել ,
և վճռ այնր ոչ հաճանութե , զդուստրն իւր
մարտիրոսական փառաւք պսակեաց . որ եր
պատուղ աշխատանացն պօղոսի ։ Յ՚ետ այսր
կերտն պօղոսի՝ կայս և մարտիրոս մեռանի ,
և աշակերտն պղծոյն սիմոնի , յանդուգն և
անողորմն , աղբատիղծ և կռապաշտ սատա
կի ։ բարեաց առեր ուրեմն ընդ Յ՚ոհաննէս
այսոքիկ յայտնի են ի մարմանց որդիքն այ ,
և որդիքն սատանայի ։ անօրէնս այս ներօն ,
յաճուր միում մոռածելով , թե արդեօք է
թէ հռօմ հրաձիգ լիներ , ոչպիսի բոց և
հրդեհ ելաներ . և նոյն ժամայն հրամայեց
հուր արկանել ի չորից կողմանց . և զերիս
աճուրդ յաձիւն և ի մոխիր դարձոյց զքա-
ղաքն հրաշալի ։ այսպիսի եր անողորմուին
ներօնի ։ Երրորդ՝ ի հատանիլ պարանոցին
պօղոսի՝ փոխան արեան կաթն բղխեաց . յո
րինակ նորին կուստուէ և անմեղուէ ։ վկայէ
այսմ և ածն Յ՚մբրոսիոս , որև ասէ . զարմա
նալի կերպիւ , ընդհիւ մկրտուէ հատմամբ
պարանոցին առաւել պայծառանայր կա
թամբ , քան թէ ներկիւր արեամբ ։ և յի-
րաւի զի՞նչ զարմանք քանզի առաւե է կա
թամբ անուշին եկեղեցւոյ՝ ոչ և ինքն ա
սէր . ի Յ՚ոհ զկաթն ջամբեալն ձեղ և
յերաբէի , զի ոչ առնդիպայք ի փոխել ի՝ զան
մարս կաթն յետս դարձուցանեն , այսպէս եր
և Յ՚ռաքեան , որ անմեղուէ անաչ ոչ լը
մանուկ առնդիպայ . ուստի զոր և Յամբեան
եր՝ զնոյն և հեղոյր ։ գրե և Յ՚ոհան Ա՚ս
կեբերան . երանելին պօղոս որպ դրախն
արով հատաւ . այր ասեմ որպ գովութեբն
բերանով արտբերիլ ոչ կարեն , որպ դրախն
յերկինս կարծելին , ի յերկրի առնէր զսի
շելիս . զարիւնն որոշեաց ի կաթանէն , և
զհանդերձն գլխոյն իւրոյ հատանողին ներ
կեաց . որ ապուբէն զարիւնն իւր առ բար
բարոսն անբեն դարձուցանելով . զհոդի նո
րին հազարիցս քաղցրագոյն առնէր , զնա
և զնկերս նր առ Յ՚ստուած քարշելով ։ սա
կաւ ինչ կասի ի արեանն պօղոսի , շահեաց
Յ՚ն զկատար անձինս . զի որ բանիւ լուեց ,
արեամբ վարդապետեաց , եհեղ և Յ՚ն
զարիւնն , և ոչ ըստ յայնժամ հաճատաց բաց

ի Ղուկիանոսէ , և յայլակողմանէ աճապա
կեն , այլև բազումք ի հաճատացելոցն յետս
չոգան , և Յ՚ռաքեալքն երկբայեցան ։ և ի
նահատակութե սրբոյն Պօղոսի անձինք հո
գւոյ քաջ շահեցան Յ՚ն ։ այս եր ասելն Յ՚ն ,
որ հաճատայն յիս , զգործն զոր ես գործեմ
և նա գործեսցէ , և մեծամեծս քան զայս
գործեսցէ ։ կատարեցաւ բանն Յերեմիայ
ի վէր ածն պօղոսի , թէ սպիտակացան ուխ
տաւորք քո իբրև զկաթն , պայծառասցան
իբրև զձիւն ։ կամ թէ , սրբեցան ուխտաւո
րք նց , իբրև զձիւն սպիտակացան , իբրև
զկաթն զտեցան , իբրև զարկանս շուխիւղայ
ից ի հատուցման իւրեանց ։ Ղեբտ . գ . ։
զի նա կաթնեղջն առատամիւքն ծաղքեր զբ
բան վարդապետուէ ի լսելուն մարդկան ,
պատշաճ եր և պնդոյ հեղուլ յետ մահուան ։
ուստի յօժարեն Յ՚ուդայի ասոց Յ՚ակոբ ,
առատութիւն նր իբրև զկաթն ։ Ողորմած՝ ա
ծ եզն Յ՚ոհան Յ՚ակեբե՛ , թէ ընդ պօղոս
իւրով կաթնային սպանմամբն , զբսպանող
դատիչան առ Յ՚ն դարձոյց ։ և
մինչ տարեալ լինէր ի տեղի դլխատման ,
զվերակացուս իւր երիս զինուորս՝ դարձոյց
ի Յ՚ն ։ այ զՂուկիանոս , զՅ՚ղիտոս , և
զՊագիատոս , ասէ Լուսա՛ ։ Հինդերորդ
ի հատանիլ դլխոյն ընդ պօղոսի , յանկել
տեղւոջէն իբրև կենդանի վերացեալ , ևան
կանիւր յայլ և այլ տեղիս , ևերիցս անգամ
արտասբերեր զվերկրպադելի անունն Յ՚ն և
յերից տեղեացն յայնցանէ բղխեաց Ջուր
քաղցր և բարեհամ , որպ առաջինն ասէ ,
ուն զհամ կաթնի ։ և պատճառն է , թէ
պարանոցն պօղոսի հատեալ , զկուստակեա
մբողջուէին նշանակեր ։ իբր թէ տակաւին
կաթնատուն մատաղ մանուկ է պօղոս , և ըն
օրինի բնուէ ի հատակն երիտասարդական
մինչ ցծերուէն , չև եր զարթուցեալ ինմա
խացէն ցանկականին ։ Ղբ իբրբս պատրիկ
յուխտաւորաց մեծաւ ջերմեռանդութե
այց եղեալ լինին ասէ Լուսա՛ ։ վկայեն ո
մանք , թէ ի կատարման սրբոյն պօղոսի , առ
ընթեր եղև ածն Աեփաննոս , որպ հոգւոյն
առաջնորդեալ աճապարմամբ յերկինս ,
կացուցեալ առաջի Յ՚ . ։ քանզի ասէ , թէ
մինչ Սբբուհին Սարիամ օգնեալն , յափշ
տակեալ և զմայլեալ երդեր վերդն սրբոյն
Աեփաննոսի . և կոչեր զնա , վարդ դրախ
տին երկնից . որ ի ժամ քարկոծմանն աղ
թեալ առ Տէր . որպ ի պատուղ աղօթից
ընդհեցաւ նման դարձուածն ածն պօղոսի ։

և ի մարտիրոսուէ Պօղոսի, առ քիթեր եղև Պետիանոս ։ և յառաջ քնթացեալ հոգւոյն պօղոսի յորում սևեռեալ էր կին, Ճանապարհորդեաց նմա ։ և կացոյց առաքի աթոռոյ փառացն Ա.Յ, և ասէ ։ Ցի՛ հատուր լինիմ զքերասանդ պաշտօնս զայս։ Ահագուժեր զիս սպասաւոր Աստուծոյ բար խաչի որդւոց քոց ։ և պարգևեցեր ինձ վճ որդիսն՝ քոց զկնոջորութիս զայս ։ վճ որպ ահա ես անդրէն հատուցանեմ քեզ զքոյս՝ բազմապատիկ պտղովք աճեցուցեալ զայն ։ արգասիս արիւնէ իմոյ ծնաւ զպատկական ի Ա.ռաքելոս զայս ։ Ա եկեր որդ՝ փառաւոր գերեզման Պօղոսի ։ իբրև գտանձանակ Ա.Ջայնոյ հրաշից, լի՛ անապատ չեն մարմնոյն, ոչ պնուճական նշան ևդրօշակ յաղթութեամ ձայ ։ և ամ ազգաց՝ մեծարեալ պատուի ։ Պետ Յօհան Ա.կէ՛՛ ասէ ։ զպօղոս նահատակեալ կը ամաց պն ևէ ամաց եր մինչ ի Ռ.ա գարձաւ ։ և էհ ամ ևս աշխատեցաւ ի քարոզութե Ա.Ջեսու քանին ։ Ա.ինչ փօրոս պատմէ ասէ զինանէ, թէ զկնի նահատակութե երից աւուրց՝ երև եցաւ Ա.երանի ըստ խոստման իւրոյ ։ և քա յողեաց նմա ոչ գոլ այլ ևս ձանապարհ փոր կուե, եթէ ոչ հաւատոյն Ա.ի։ յորմէ չայժ ժամանի հարաւ Ա.երօն ։ սակայն յանդըգ նուին իւր անպատուղ արար զինքն։

Ա ի գերեզմանին սրբոյն պօղոսի թէ ո՞ր եր, և ո՞ղ յայտնեցաւ Ա.Ջ ևկայ կոմանէ։ և ևէ ո՞ղ արևելքի կամ ըստ տանել զմար մինն ։ ո՞վ յորոմանէ և՛ կացեալ ոչ ևդ պար հուրեալք փախեան։ ուս ասէ Ա.երեք դըր քոջ մեծին Ա.րիգորէ պապին, Ը գլուա ։ ուր ասէ ։ վճ մարմնոյ Ա.ռաքելոյն պի՛ չ աստուածոյ։ քանզի յայնմ ժամանակի յորում չարչարեցան, եկին չարևելից հաւաձք ։ որք զմարմին նոյ իբրև կենդանեաց, և քա զաքակ ցաց պահէնքէին քաղաքական օրի նօք։ զորս տարան մինչև երկու մղոն արտա քոյ քաղաքին, որ կոչի գերեզման։ և մինչ ջանային ամ բանալոյն գոն գործել։ այնպես զնոյ բուն զօրութի որոմանց և կացականաց, և կարկտաց զարհուրեցուց և ցրուեաց ։ մինչ զի յայնմ հետե ոչ միայն ի տանելոյ կասեցան ։ այլև ի իմնոյ ածե լոյ անգամ լռեցին ։ յայնժամ եղեալ հուշ մայեցւոց որք գծուէք Ց՛՛, և յաճախեան կան նահատակութե նոր արժանաւորք եղեն զմարմին նոյ բառնալ ։ և մինչև ցկա տարածն ունել և վայելել։ յայնմ տեղւոջ

(որ Հանգուցեալ են այսօր) ամիսք ևգին։ ուրանօր և Ա.ռաքեալքն Հաձեցան գադա րել ։ Ա երջապես տեղին ուր մարտիրոսացաւ Պետ պօղոս ։ պնպես աղնուացաւ, մինչ չն անուանօր և սքանչիւ մարտիրոսքն նահատակեցան։ որ եղև տեղին Հասարակ սպանդանոց քրիստոնէից ։ իրաւամբ կոչի մարտիրոսարան ։ Պետ պատակէին քրիստոնեայքն հեղուլ զարիւնս իւրեանց ի տէ զողջ Հեղման արեան Պետ պօղոսի ։ իբրև ի տեղոջ վարդապետի և ուսուցչի իւրեանց։ Ա.նտանօր Պետ Յինոն, Ժ՛՛ արամբք կա տարեցաւ ի Ա.ղեքսանդրիա ։ յայնմ տե զողջ հետս ասէ Պետ Ա.ռնարտոս ։ իբրև միւս պլ Յակոբ ։ որոյ Հրեշտակքն եղա նէին և ևիմանէին ։ ուստի տեղին պահպա նեալ և բանակեալ է ի Հրեշտակաց ։ ուր Հրեշտակն երևնալին Պետ պօղոս մեկնել ի մարմնոյ, և առ Հրեշտակս սլացաւ ի երկինս։

Գլուխ ։ Ե ։

Ջ.ոանէլ գրիգոռեանցն սբոյն Պօղոսի։

Ա օ՛ ներդ ՝ Թէ պէս ինքն պօղոս եղև հրաշք ի մեր բոլոր Ձի, և ի ամ ան մ ձի աքանչացման ։ բայց և ոչ զնաւ երեալ նոր գոծունէն դատարկ եթող ։ այլ օ՛ ամենակ իւրոյ վարդապետութե քարոզութե և առ ա՛՛ գշնորհս սքանչագործե, և հրաշ չից ։ ի՛ ոյզ ասէ Պետ Ղուկաս ։ և զօրութիս ոչ սակաւս առնէր Ա.՛ ի ձեռն պօղոսի, մինչ զի և ի հիմանդս տանել ի քրտանց թաշկինակս, և մերժել ի նոցանէ ախտից և պատոյ չարաց երանել ։ Ա.ևսուի ասէ Ա.կէ բերանն ։ ոչ միայն պօղոս նման պետրոսի բանի իւրով գահոս բժշկեր ։ այլև զմեռեալս յարուցաներ ։ յեղջեաց դիտութե գերազոյ փայլէցաւ Պետ պօղոս։ զի ոչ պա կաս տուաւ նմա, քան զոր տուաւ Ա.կէն տէ կոտտէին ժողովելոցն ի Պետ վերնատանն։ զի որովհետև Պետ ազգաց ապատնի վարդա պետ լինելոյ եր, կարևոր եր գիտել զնո զուս Պետմէ ։ զ Ա.տրուոց ։ զ Ա.սիացւոց ։ զ Ն նաց ։ Ի.տալացւոց ։ Հիսպանիացւոց ։ Ա.բա քացւոց ։ և այլ ազգաց գտանէին Հրեայ քանչիւր գաշտաւ և գնդ։ վճ որպ I Կորն։ Ժ՛՛ ։ 18 ասէ ։ գոհանամ զ Ա.՝ , զի Ձեր ամենեն ի լեզուս խոսիմ։ իբր թէ Ձեր ամեն լեզուաւն խոսիմ ։ Ա.ռատապէն եղև Ա.ը գլեն մարգարէութե ի Ձեզն պօղոս ։ զի ոչ

աե · զի երևեալ ընդ պետրոսի կայսերն կոս
տանդիանոսի, խոստացաւ ազատել զնա ի
բռորատուէ, եթէ յանձն առնուր մկրտիլ ի
Սիղբեստրոսէ · որոյ հրամանակատար է
ղեալ, եգիտ զառաղջուն ի վնաս որոյ ի պատուէ
նէ և ի չնորհակալուն, չինեաց զգերահըն
չակ տաճարս նոցա ի հռոմ, որ կան մինչև
ցայսօր ի վն դերեզմանաց նէ։ ընդ Սմբռո
սիոս պատմէ, թէ ինքեան հակոզն ՝ երևել
ընդն պողոս, և եցոյց զմարմինս ընդց Սարտի
բոսացն, Իարպոսի, և Իրոտասի, և ասաց,
թէ սոքա են որք իմով զգուշացուցմամբս
ժուժկալեալք արհամարհեցին զինչս ևզնա
տացուածս, և գնացին ուր կամէր Քն և
ի միջ եկեղեցւոյս Սիոնի։ Ժամ
ժուժկալեալք, արժանացան մարտիրոսու
նալ ։ զորոց զմարմինան՝ յայդմ տեղւոջ գըտ
ցեալ ուր կան և աղօթեալ ։ երկոտասան ոտ
նաչափ ի խոր թաղեցեալ, գտցես վտապան
նէ ։ զոր ի վերուստ չինեալ նէ գտատպան,
կառուցեալ ի վր նէ վեհեղեղի ։ և պանպէս
եգիտ որպէս և ասաց պողոս ։ ընդն Իրիգոր
պատմէ, թէ ոմն արիստական եպիսկոպոս,
համարձակեցաւ մտանել յԵկեղեցի սրբոյն
պողոսի, և ի նմանէ կուրացեալ եղև ։ պատ
մէ ասէ Իրիդոր Թուրօնացին, թէ մինչ
ոմն յուսահատել ի կենաց, ևկամէր զինքն
խեղդամահ առնել ։ խնդրելով զգնուէ ի
ընդն պողոսէ, ազատեցաւ յուսահատու
թէն ևբժշկեցաւ մաօք։ մեծն Ա.լպերտոս,
մինչ մեկնէր զգիրս ընդն Արիոնէսիոսի, և
ոչ կարէր պարզաբանել ։ երևեցաւ ի տես
լեան ընդն պողոս, որ մատուցանէր զպատա
րագ ։ և ասպա էած զԱ.լպերտոս ի ջուրս
խորինս, նման տեսլեանն եղեկիելի, և առ
տուն Ա.հարոնի ։ և մինչ ընդ նմա հետ
ոան և ցամաք անցանէր զգետն, հրաշիւրա
ցաւ ի նմանէ և Ա.լպերտոս ։ և իբրև ոչ
կարէր անցանել զարթեաւ, և ընկալեալ
զլայս մնաց ի ընդն պողոսէ ։ զլուծումն տա
րակուսացաց ընծուածն արար ։ բազմից
նաշադնացքն կալ լինացուց զերծեալքն
ի նաշաբեկուէ աղօթիւք սրբոյն պողոսի ։
պալե շղթայքն և բանտն սրբոյ Ա.ռաքելոյն
պետրոսի և պողոսի մեծամեծ սքանչելագոր
ծուէք փայլին ։ շղթայքն սրբոյն պետրոսի
և պողոսի ամբողջապէս յարգին յուխտաւո
րաց ։ զոր ի պատիւ Դիոսոտիաս իշխա
նուէ նոցին շինեաց զեկեղեցի Թագուհին
Եւդոքսիս։ շղթայն սրբոյն պողոսի և ցուցան
զոր ի Ձեռին ունէր (որոյ մասն ցուցանի

և ընքեամբ զպօղոս դարձոյց ։ պպակա
և ընքեամբ՝ եցոյց առնել զնմ թէ զոր ինչ
և առնէր պօղոս , բնակեալն ի նա Քն
առնէր զնմ ։ պպակես ի Տրօադպ ի Սն
կեդծիա՝ կոչեաց զնա տեսլեամբ ։ իւրովի
և ոչ Ա.րեշտակիւ՝ ոչ զպետրոս և զպօղ ։
ուսոյն տեսիլ՝ երևեալ ի գիշերի ձևով՝ մա
կեդծնացելոյ պըր մի որ ասէր ։ անցեալ ի մա
կեդծնիպ սգնեացես մեզ։ ևզպրն պն ի մա
ցած զՔն ։ բսո պնմ թէ՝ առ անդ կարծեց
կոչեաց զմեզ Ա.ստուածնալ նդ ։ ուրեմն
Քն սուտպ երեևր պօղոսի , իբրև իւրպ ըն
տանեպ ևբարեկամի ։ զի դնա գիտեր հաճա
ստիմ տան իւրպ եկեղեցպ ։ պպակես Կոր
ծող Ձը երևեալ ասէր ։ խոսեաց և մի երկն
չեր ։ քանզի ես ընդ քեզ եմ, և ոչ ոք ընդեմ
դարձցի քեզ ի չարչարել ։ պպակես ծանպց
վն դարանակալ հրեից , և հրամպեաց եթա
նել յեռմ ։ զի չեն ընդունելոց ասաց զմը
կպսրնդ քո վն իմ ։ Կործ·ԺԸ·1 ։ Կրճ
երևեալ նմա քաջալերեաց ասելով ։ քաջա
լերեաց զնի ոչ վկպսեցեր վն իմ յեռմ ։ պն
պես պարտ է քեզ և ի հռոմ վկպսել ։ ի
նաշարկուէն ատրիական ծովուն յայնկո
ծուէ ծամռ երևեալ նմա Ա.րեշտակ Սն,
ազատել նա յորոգպքէ ։ Կործ·ԺԷ·22 ։
և վն ընդ Հպ արանցն գուշակեաց չնոր ի ել
պօղոսի ։ յափշտակուէն պօղոսի մինչ և յեր
բորդ յերկինս ոչ ումեք դ իպեցաւ ի միջ
Ա.զաբելոց, և ի Ատրպարեից ։ տես 2 Կորն·
ծՁ·1 ։ զնծութբս պատանին յարպց ։
Կործ·20 ։ և վկպեաց թէ Ա.ստուածն
մեր ոչ եղև բանիւ միայն ։ պլև զօրութի
և Ս.որգով Ընդ։ 1 Թես·ա·ե·ն։ և 2 Կորն·
ծՁ·12 ։ նշանք առաքելուէ գործեցան ի
Ձեզ ։ ամ համբերութբ ։ և նշանօք , և պլն։
ոչ միայն ի մարգիկ միայն ։ պլև ի գևս և
ի մոգս եցոյց զզօրուէ իւր ։ Ասաւ զեվ
մաս մոգն (որ շրջել կամէր ի հաճատոց
զԱ.ինպրոսի փոխանորդն բգեշխեն) կուրաց
ցոյց ։ տես Կործ·ԺԳ·10 ։ Լկպցանպնք
տեսեալ զհրաշս պօղոսի , զնա Ա.ծ գոլ ա
ղաղակեցին ։ Կործ·14 ։ և մեկնութբնք ,
մինչ կարկաչն ևհար զձեռն նորա և ոչ ևնա
տեաս, Ա.ծ զնա գոլ կարծեցին ։ Կործ·28 ։
Կրճ Կուռ՝ առել Ա.ստուածոյ պատմչէ,
ասէ ։ ի տեսիլ զարձմանն պօղոսի յուսնվա
լի ևէ , ուր և ևնթասցին մեկնութբնք ։ ոչ
զարհուրին ի Թուանաձորայ ։ մանաւանդ
Թուքն նդ գեղ է խայթեցելոյ ։ Իսկ զկնի
մահուանն բաղումք եղեն հրաշք ի պօղո

յաւուր գարձման նորին, և բանիսն զոր
մատեքինեան կոչեն ուր (՚ի բանան արիսն
՚ի Աերոնէ Պետրոս և Պօղոս, որ այժմ
մատուռն Ս. Նազրեցեալ) յայմ օր ՚ի կա-
թուղիկն, և՚ի Հռոմ յուխտադնացին
պաշտին, ՚ի քելով զհողմ քաղցր, և անմա-
հական բուրումն, և ՚ի ներուանդուն: որ
ինու զհոգիս ուխտաւորացն միսիթարուքեք
և ցնծուքեք, և ուսուցանէ՛ յաժարուքեք բա-
նալ զեաչ Յն, և արհամարհել զանգանին
յայլոց: ուր տակաւին պղ բարեհամ ջուրն
զոր բղխեցոյց ՚ի բարն պետրոս, առ ՚ի մկրտել
զպահապանս իւր, զՆն Ղուկիոս, և Պար
քինեանոս, զորս գարձոյց ՚ի հաւատն: յոր
մէ ՚ի գբոյն հանեն ուխտաւորք զՀողն առ
՚ի բժշկուքն ցաւոց, և ՚ի ներմանէ: Ի սկեայ պատ
կերն պօղոսի կանգնեալ ՚ի Նորօնիգոմէ
նայ կայսերէն ՚ի տուձար քառասնից ման
կանց, որ նախ քան զմահն Նորօնիգոսի
նայ արտաստուել սկսաւ, գուշակելով գկո
րուստ նորին: որոյ սպասաւորքն միշտ ՚ի
ՀՀն զարտասուան, վերստին հոսիւր յորդ
առատ, ցուցանելով զմերձակայ մահն
ամբարշտին, որ բարերար եղեալ էր սրբոյն
պօղոսի կանգնելովն զոսկեայ պատկերն, և
մեռանիր ամբարշտօրէն:

✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠

Կ Ր Կ Ա Խ · Ը ։

Ջ բաբէհամբառնալն, և զհոգեառնուն պատ
ուոյ և փառաց սրբոյն Պօղոսի։

Ալ քանիերորդ՝ թէ ո՛րքան է փառքն սրբոյն
պօղոսի, և գերապատուութիւնն, ՚իվերո
գրելոցն ցուցանի. թէպետ ոչ բատ բաւա
կանին: այլ զոր ասէ ՚ի Կորնթոս Կարէ
կացի ՚ի գովուէ սրբոյն Հակոբայ մըծբնայ
ՀՀպրապետին պատուհասի առաքել ևբրայ
Պօղոսի: պի ևարրա՝ Կնոնն է խոջգրգեան,
խոշոն վերնական. վարդն ճոխրեան. բնիկն
հրեշտակեան. նոյնն հովեան. նկարտն ա
գեղ հեան. շաբիկն անճոռնի. կիրկն անհասա
կան. ատամն անշարժեան. աչքն անհեղձեան.
լոյնն անչիքեան. հաճախն անոպղեան: Կբ
ես ասեմ, բարձրութիւն անմատչելի. խորու
թիւն աննըննելի. երկայնութիւն համբերուն
անչափելի. յայնութիւն սիրոյն անզբօսելի.
պողջեեռուին ածորդի. երկնընթաց ցու
թիւն անհատնելի. քրօջեական խնամատու
թիւն անձառելի. սրօքեական բորբոքումն
անմարելի: Ոյ զեկավար աննկրհելի. ևկա
ռավար անսխալելի: յանան ուղղափառ:

տախտակ օրինադիր: ամպ յորդահոսանաց
ցօղ պողպատիկ: Կ.բել պարարտամատ
ոսկի: Կնովմ յուսացօղ: Ենովք դրախտա
բնակ: Ելեթ որդի միսիթարուե: Ոյ տա
պանաշէն՝ կառուցիչ եկեղեցւոյ: Կ.բրա
համ Ոչար հաճատոյ: Իսահակ Որի:
Յակոբ Եսաւախաբ: Յովսեփ ողջախոհ:
Մովսես աղատարիչ: Կ.հարօն քահանապետ:
Յեսու զօրավար: Ռահէլ բարեաց աշե
խիչ: Ռեբեկա գեղնաատես: Եփթայի փեր
կարար: Սամսոն անպարտելի: Սամուէլ
նաղօրեցի: Սաթան յանդիմանիչ: Դաւիթ
Ջհաստ: Սողոմոն տաճարաշէն: ԵՒսայի
Ջհայրապետ: Երեմիա սրբեալ յարգանաե:
Եզեկիել քաղցրաբարբառ: Դանիել այ
դարապատ: Ջօրաբաբել գերեդարձ:
Մաղաքիա հրեշտակատիպ: Եղիա վա
ռեալ սիրով: Եղիսե կրկնահոգի: Ոչե
կիա Ջհայոց: ԵՒյովսիա կռապաշտութե
տապալիչ: Իրկրորդ ձայն բարբառոյ: և
հինն անշարժ բատ նմանուե վիմին հաճա
տոյ: և բատ սրբոյս Ռրիդորի, երանելի ե
հրաշանաո. ասոյեան տրամատրիչ, որ մշտա
նուէր հացմամբ ազնիւ, զբնաճախ խորոցն
հոհաս կոչիլ նահանջաւ՝ յինչեան խափանեց
ևկուռնե" յառաջաբանութե թղթոց նո
ատ. զոր օրինակ Մովսես հրեից պատեհ
և Պօղոս հեթանոսաց եղև օրէնսդիր ևմար
գատեպետ: Կ.ձրլ՝ Պետրոս և Պօղոս ևնթա
գատեցան եկեղեցւոյն որպս ե գիսաւոր
իշխանք: Ոն որոյ բատմիցս նշ պատկերք
նկարին յայնմ ևյսհնկե Որե ևՈրբու
հաւ Ջհաճնին, ոտ երևի ցարդ ևս ՚իբա
զումսորանս: Ո ենանցիսոյ զուժնին բանս,
վկայուն բերեալ Իուռնե": զոր ես ըս կար
դի ոտաւորեալ ասեմ:

Դրախտին երկնից գրուեալ սոքա երկոքեան.
լայնածաւալ լոյսք են հանրոյ աշխարհին:
Պետրոս կայծակ գոլով իշխան պատճին.
Պօղոս բերան զորոս հընչէ ձայնս կան:
Լուսապրկակ վիհ բարոկէ ձեզ բաց նինի.
պետրոս արև պօղոս է ատող երկնայ լին:
Ով վարգապետ հեթանոսաց բեռնաբան.
պետրոս բանին գերատնձան վիճակաւոր:
Ի կանխ մարդկնց պօղոս պահէ գործանել.
և ընդ ինքեան յերկինս հանէ աստղացեալ:
Ջորոս պօղոս կենաց բանիւ որ կրթ թէ.
գայնոս պետրոս ՚ի գպրութե գիր կարգէ:
Դաճանուէ զերկնից շաւիղ պետրոս տայ.
ձեզ խաստիւք պօղոս կրթէ զձեզ չընծայ:

Ի Կիպրոս, զկնի քան զերեւեալն զայն, եւ
թողեալ զնա ձախակողմանս, եկաք ուղիղ
ընդ Կոս, եւ յաջորդումն՝ ընդ Ռոդոս, եւ
անտի ընդ Պատարա։ Եւ գտեալ նաւ մի
անցուցանէր ընդ Փինիկէ, նստեալ մտա-
նեմք, եւ ելանեմք։ Եւ երեւեցաւ Կիպրոս,
զոր թողեալ ձախակողմանս նաւարկեցաք
ընդ Սուրիա, եւ եկաք ի Տիւրոս. զի անդ
նաւն էր բեռնաթափ լինելոց։ Եւ գտեալ
զաշակերտսն՝ մնացաք անդ եւթն աւուրս։
Որք ասէին Պաւղոսի ընդ Հոգւոյն, մի
ելանիցէ յԵրուսաղէմ։ Եւ եղեալ զաւուրսն
զայնոսիկ՝ ելեալ գնացաք, եւ ճանապարհ-
որդիքն ամենեքին ընդ մեզ, մինչեւ ի քա-
ղաքէն, եւ ծունկս դնելով ի ծովեզերս՝
աղօթեցաք։ Եւ ողջագուրեալ զմիմեանս՝
նաւ մտաք, եւ նոքա դարձան յիւրեանս։
Եւ մեք զնաւագնացութիւնն կատարեալ՝
ի Տիւրոսէ եկաք ի Պտղոմայիս, եւ ողջու-
նեալ զեղբարսն՝ մնացաք մի աւուր ընդ
նոսա։ Եւ յաջորդումն ելեալ մեք Պաւղոս
եկաք ի Կեսարիա, եւ մտեալ ի տուն Փի-
լիպպոսի աւետարանչին՝ որ էր ի եւթն-
կանացն՝ մնացաք ընդ նմա։ Եւ նմա էին
չորք դստերք կոյսք՝ մարգարէանայք։ Եւ
մնացելոց մերոց աւուրց բազմաց՝ իջեալ
Ագաբոս անուն ի Հրէաստանէ մարգարէ,
եկն առ մեզ։ Եւ առեալ զգօտի Պաւղոսի՝
կապեաց զձեռս եւ զոտս իւր, եւ ասէ։ Զայս
ասէ Հոգին Սուրբ, զայրն որոյ է գօտի
այս՝ զայսպէս կապեսցեն Հրեայքն յԵրու-
սաղէմ, եւ մատնեսցեն ի ձեռս հեթանոսաց։
Եւ լուեալ մերոց զայս՝ աղաչէաք զնա մի
երթալ յԵրուսաղէմ։ Եւ պատասխանի ետ
Պաւղոս եւ ասէ։ Զի՞ լայք եւ խոցանէք
զսիրտ իմ. զի ես ոչ միայն կապեալ լինել,
այլ եւ մեռանել պատրաստ եմ վասն անուան
Տեառն Յիսուսի։ Եւ զի ոչ կարացաք զնա
համոզել՝ դադարեցաք ասելով։ Կատարեսցի
կամք Տեառն։ Եւ յետ աւուրցս այնոցիկ՝
պատրաստեալ ելանեմք յԵրուսաղէմ։ Եկին
եւ ընդ մեզ եւ ոմանք ի հարցն Կեսարացի,
տանելով ընդ իւրեանս զոմն Մնասոն Կիպ-
րացի, հին աշակերտ, առ որ եւ հիւրասիրե-
ցաք։ Եւ եկեալ մերոց յԵրուսաղէմ՝ ընկա-
լան զմեզ եղբարքն ուրախութեամբ։ Յաջոր-
դումն եւ Պաւղոս ընդ մեզ եմուտ առ Յա-
կոբոս, եւ ամենայն երէցքն եկին։ Եւ ողջու-
նեալ զնոսա՝ պատմէր մանրաբար զոր ինչ
արար Աստուած ի հեթանոսս սպասաւորու-
թեամբ նորա։ Եւ նոքա լուեալ՝ փառաւո-
րէին զԱստուած, եւ ասեն ցնա։ Տեսանես,
եղբայր, քանի՛ հազարք են ի հրեայս հա-
ւատացեալք, եւ ամենեքին նախանձաւորք
են օրինացն։ Լուաւ ասացեալ զքեզ, եթէ
զհրեայսն որ ի հեթանոսս են՝ ուսուցանես
զհեռանալ ի Մովսիսէ՝ ասելով, մի թլպա-
տել զորդիս իւրեանց, եւ մի կենալ ըստ
սովորութեան։ Զի՞ է ինչ։ Անշուշտ լսելոց
է բազմութիւն ժողովրդեանն, զի լուիցեն
եկելոյ քո։ Արա զայս զոր ասեմ քեզ։ Եղեն
մեզ չորք արանց ուխտ ունելոց զերկոսին։
Զայս առեալ՝ սրբեա զանձն ընդ նոսա, եւ
ծախեա վասն նոցա, զի ածիցեն զգլուխս։
Եւ գիտասցեն ամենեքին, զի զոր ինչ ասա-
ցին զքեզ՝ ոչ է ճշմարիտ, այլ դու կեաս
կարգեալ եւ պահելով զօրէնս։ Զհաւատա-
ցելոցն ի հեթանոսս մեք գրեցաք, դատեալ
զի մի ինչ պահեսցեն զայնպիսի, եւ միայն
զի պահեսցեն զանձինս ի կռոց պղծութե-
նէ, եւ ի շնութենէ, եւ ի խեղդամահից, եւ
ի հոգւոյ։ Ապա Պաւղոս առեալ զարանցն՝
յաջորդումն սրբեաց զանձն ընդ նոսա, եւ
մտանէր ի տաճարն՝ ծանուցանելով զլրու-
մն աւուրց սրբութեան, մինչեւ մատուցա-
նիցի ի նոսա զոհ ամենեցուն։ Եւ յորժամ
կատարէին զեւթն աւուրսն՝ տեսին զնա
Հրեայքն Ասիացիք ի տաճարին, եւ շարժե-
ցին զամենայն ժողովուրդն, եւ ձգեցին
զնա, եւ աղաղակեցին։ Արք Իսրայէլացիք,
օգնեցէք. այս է մարդն որ զամենայն ազ-
գաց եւ զօրինացն եւ զտեղւոյդ զայսմիկ
ամենայնիւ ուսուցանէ զամենեսեան։ Մա-
նաւանդ եւ Հեղլենացիս մտոյց ի տաճարն,
եւ պղծեաց զսուրբ տեղիս զայս։ Զի տես-
ին նախ զԵփեսացի Տրովադոս ընդ նմա ի
քաղաքի, զոր կարծէին եթէ Պաւղոս մտոյց
ի տաճարն։ Եւ շարժեցաւ ամենայն քաղաք,
եւ եղեւ ժողովուրդ մի։ Եւ բռնեալ զՊաւ-
ղոս՝ քարշեցին զնա արտաքս ի տաճարէն,
եւ անդէն փակեցան դռունք։ Եւ նոքա ա-
նիրաւորեալ զնա սպանանել՝ ելանէ լուր
առ հազարապետ գնդին, եթէ ամենայն
Երուսաղէմ խռովեալ է։ Եւ նա անդէն առ-
եալ զզինուորսն եւ զհարիւրապետսն՝ ա-
ռաքեաց առ նոսա։ Եւ նոքա տեսեալ զհա-
զարապետն եւ զզինուորսն՝ դադարեցին
զհարկանելն զՊաւղոս։ Եւ մերձեցեալ հա-
զարապետն՝ բռնեաց զնա, եւ հրամայեաց
կապանաւք երկաթեաց երկուս կապել զնա,
եւ հարցանէր զոմանս թէ ո՞վ իցէ, եւ զի՞
արարեալ իցէ։ Եւ ոմանք ոմանց այլ այլ
ինչ կարգէին։ Եւ ոչ կարացեալ գտանել
զճշմարտութիւն ի խռովութենէն՝ հրամա-
յեաց տանել զնա ի բերդն։ Եւ յորժամ հա-
սեալ էր ի սանդուխսն՝ եղեւ բռնութիւն
զինուորացն վասն բազմութեան ժողովր-
դեանն։ Զի էր բազում ժողովուրդ զհե-
տեւեալ եւ աղաղակեալ զի սպանցեն զնա։
Եւ մերձ ի մտանել ի բերդն՝ ասէ Պաւղոս
ցհազարապետն։ Արդեօք ինձ ոչ ինչ է
ասել ցքեզ։ Եւ նա ասէ։ Գիտե՞ս զյունա-
կան։ Ոչ ես դու այն եգիպտացին որ յա-
ռաջագոյն ժամանակս խռովութիւն արարեր
եւ հաներ յանապատ զչորս հազարս մարդ-
կան մարդասպանաց։ Եւ ասէ Պաւղոս։ Ես
ոչ եմ այր հրեայ, այլ Տարսոնացի քաղա-
քի Կիլիկեցւոց, ոչ ասեմ ինչ անարգ քա-
ղաքացի։ Եւ աղաչեմ զքեզ, թոյլ տուր ինձ
խօսել ցժողովուրդն։ Եւ ետ նմա։ Եւ Պաւ-
ղոս կայեալ ի սանդխին՝ նշան արար ձե-
ռաւք ցժողովուրդն։ Եւ եղեալ լռութիւն
մեծ՝ խօսեցաւ ընդ նոսա հայերէն լեզուաւ
եւ ասէ։

Գործք Առաքելոց

Դրանն երկնից պետ՝ իշխան զգիպան կայ,
պօղոս առհին հրմուտ ցուցակ յարակայ։
Այլք որ կամին ընթիցանցն մարտ դնել,
միշտ ջնաւացեն այս երկոցունցըս ըմբել։
Ջրոս ի տեղի աշտարակի եկեղե-
ցին։ ոնկի գլուխ պետ եւ իշխան զայս երկուին։
Եւ այլ ոմն ի պատիճ նոցա ասէ. երկոքին
առքս դերապատուս Յիսուսի ըսպաք, ի-ներ
մանկ Հոգւոյն ձեզ շնորհաց բողբոջեալք։
դեր քան զիմէ ի պատուոյ զաւակաց առա-
տացան, յերանելի մարտիրոսաց դումարս
բազմացան, իբրեանց ուսուցեալ գաւա-
նութիւն։ որք եւ զմարտիրոսս նախանձայոյզս
արարին իբրեանց առաքելական յաղթանա-
կութիւն։ զքաղաքս մեր քրիստոսեայ արեամբ
ներկեցին։ եւ զքաղաքն Հոգւովքդ, իբրեւ
պահանս պատուականս շուրջ զդիլով իւ-
րեանց պատկ կազմեցին։ Ո՛րդ արեւ սուգս
գերամբարձութիւն ե գերազանց ապանծա-
լի։ զոր շնորհ Ո՛.Յ յայնքան ի ծայր եւ ի
գագաթ պատուոյ ժամանեցոյց ի-մէջ ամ-
բոխն եկեղեցւոյ։ զի Ա՛ր զնոսա ի մար-
մնի եկեղեցւոյ իբրեւ զերկուս աչս կայա-
ցոյց։ եւ զնոցա ընթացքն եւ զաշխատանս
եւ զվախճանն հաճատար արար։ Լաւն Հո-
հան Իսկերբերանն ասէ Ղ՛ Ճառին մեկնու-
թե, Հռոմայեցւոց Թղթին, ես գՀռոմ
քաղաք վասն այն սիրեմ, զի ի-նմին պօղոս
մինչ ի-խմբումն եր շրջէր եւ սիրեաց զքրիս-
քասիլան որպէս զբարեկամս։ եւ վասն նո-
ցա զկեանս իւր եդ եւ զարիւնն եհեղ։
Ո՛սուասո այս քաղաքս եր եւ քեմն նշանա-
ւոր եւ եւևելի։ մինչ վարիւր կանոնիւք երկուց
գլխաւոր Ո՛ռաքելոցն, որք էին իբրու եր-
կու առաջնական աչք նմին քաղաքի։ և
երկու ջահք լուսաւորք։ զորս աՀ՝ Պրի-
գոր տաճկացի հանճարեղ առ արեգակն
եւ լուսինն։ բայց դիտուին (ոգ ասէ Պօ-
ղոս) հպարտացուցանելով. Ը նահանջեք
թաքուցին զրեն Պետրոսի։ և զլուսինն
Պօղոս։ քան զի զինչ անարատ ի-նոցին
վարդապետութենէ եթող մեծն Հռոմ. ոչ
քարն և փայտն, այլ բանեղէն քարն զը-
լորմոն և վկին ի-պէտ ակզութեան։ բայց
այժմ ոչէ ժամանակ վիճաբանութեան
Պարեաւ՝ նոյն Իսկերբերան, ոմն ինձ
այժմ տացե շուրջ հեղանիլ զմարմնով
արբոյն Պօղոսի. սեւեռիլ ևմածիլ զդերեզ
մանաւ նր. տեսանել զփոշի մարմնոյն. ո-
րով ևնանելին պակասութիւնք քրիստոսեից.
որով և կրկր զպակասութիւնք չարչարանացն

Քրիստոսի, զվերջս նր որ վն Քրի. զբարոզութիւն
Ո՛ճեստրանին՝ որ յայմ ուրեք սերմաներ.
զփոշին ասեմ բերանոյ նր, որով Քն խօ-
սեր։ և փոշի բերանոյ նր ասեմ զպատգամն
զոր խօսեր. ոգ և կինն Ո՛ռանմաց զբան
բերանոյն Քն փշրան սեղանոյ Ցն յորջոր
ջեր։ կամիմ ուսանիլ զգերեզմանին, յո-
րում ծածկեալք են զինքն արդարոք, և
լուսոյ։ զանգամս նր այժմն կենդանիս, որ
յայնժամ վն Քրի մեռեալքն կին։ գրե
Օ՛ռոսիոս. քրիստոնէից կապեալք ի-ինչ
զաղուէ ժամու զկնդեցին Քն կառուց
ցեալք. երկրպագութիւնք դիմամբ հաճո-
տով դիմեն. ուր ախանակուռ ակունք ի
պակասն իբրեանց փայլին։ Ո՛ռաքելոյն
տապանաց խնարհեցուցեն ծնրամածու-
թիւք. ևզբարերարուն ի-նոցանէ ընկալեալ
խաւսովանին. և ի զրկելոյն ի փափկուէ
խնդրեն զբարեխաւսուէ։ Ո՛թէ ոք ասէ զբո-
լոր դասս սրբոց կշռեցէ ընդ ձեզն Պօղո-
սի, ծանրութիւք առաքինուեց հակի կողմն
Պօղոսի։ քանզի Պօղոս երկրորդ Ո՛.բէլ
սակայն ոչ միանգամ։ այլ զամ աՀուրս կե-
նաց իբրոց միշտ զեռնեալ Ո՛.Յ։ Պօղոս միւս
այլ Նա. բայց առանց ոտապանի ի վե ա
լեաց անիրաՀուեց նաՀարկօղ։ Պօղոս միւս
այլ Ո՛.բրահամ. ոչ միայն այժմ ի հայրե
նեացն. այլ զկնի կոչմանն բոլորովիմբ ի-կե
նաց իբրոց հրաժարեալ։ Պօղոս միւս այլ
Իսահակ. յաժար կամաք կապեալ ևպատա
րագ մատուցեալ։ Պօղոս միւս այլ Յակոբ.
փոխան Ո՛ռաքելն անքուն աշխատել վասն
բոլոր Ցն։ Պօղոս միւս այլ Յովսէփ. ի-նո
գևոր սովուն զպարանն բաշխող։ Պօղոս
միւս այլ Մովսէս. որ զամ հեթանոսս ի
բռնութէ ստոյն վերծուցեալ ի-Քն առ։ Քն։
Պօղոս միւս այլ Ո՛Հարոն. բոլորի Ցն ժո
ղովրդոյն օծեալ քահանայ և քաՀարար։
Պօղոս միւս այլ Փինէհ Հզ. որ զանօրէնս
թի հրէից և հեթանոսաց, իբր զպռնկուէ
և ընութէ մատաց հաՀատոյն խոնանաՀ վի
րաՀրեալ զգաստացոյց։ Պօղոս միւս այլ
Դաւիթ. որ զանօրէնն գոլիաթ բեւեր
պարապարեաց։ Պօղոս միւս այլ յաւետ
գոն եղնաս. պարզապես յերկինս յափշ
տակեալ։ Պօղոս միւս այլ եղիսէոս. որ ի
նէ բաստագն բորոտութէ զՀոգիս մարդկան
մաքրեաց։ Պօղոս միւս այլ Ո՛ղեկիա. որ
առ մի ՀաՀատ զզանգան ժողովուրդս առ
քարշեաց։ Պօղոս միւս այլ Յօսիա. որ
զպղծութէ ապգաց հեթանոսաց փարատեալ

կառուցեալ ։ և Երկրորդ՝ իմանալի ծոլն ակ
չելնացու ։ Իսկ գան ասի ալեաց ։ և պատ
ճառալսաս կոչի նաեւն ։ որ մինչ Հատատիկ
ալեկոծուէ խլբ Հ յատակս անդնդոց եւ
և էջս առնելին ։ և պօղոս ընդ նաեւ արարացն
զգայականացն առատանեցաւ ։ սակայն յոյն
հատատուն գոլով յերեւմանէ հրեշտակա
կան տեսլեանն, առ ոչ լինչ զարհուրիւն հա
մարեցաւ ։ այլև յոյսահատելոցն քաջա
լերս եւս ։ և ասաց Հ կողջ լինչ ելանելոց ։
ակ յկորուի յետս խորտակմանն նաեւին մինչ
լողալով ելիցեն Հ ցամաք, առ զիպեցան մե
ղեմնել կղզոյն։

✻ Լ. Ա անմոռնաբար տան ինչ ինձ ընդհպատիս և
այլն։) Լ. յանկարծ, ձեզ պօղոս, ոչ միայն յաղ
թեալ նահանջեաց վտիտ անդնդոց ։ այլև
ոչ անմարմին Հյաղթեաց անդնդոց զժո
խոց ։ և անդնդայնոց դեմոնաց։

✻ Լ՞ ծով բանական այդոնմամբ հեգնեաց
ըստ ծնեալն Հաւրենէ շնչոյն ահագին զրիծ ը
զանց։) Լ. յանկարծ, զվիշապն անդնդային։
զն ոգի վիշապն արարած Հ խաղալիկ հրեշ
տակաց ։ և ընդ պօղոս գոլով հրեշտակա
ցեալ վարուք, և զգեցեալ զանյաղթելի
զօրուէն ։ ըստ այնորիկ զվիշապն սկզբն կոխեաց
ընտրեալ ։ ոգի և Աբգարիոս կոյսն։
զայս ասէ Հաւետ։ Սաղ։ ճգ։ 26։ վիշապն
զոր առեղծեր խաղալ նովաւ ։ զն ոյսպս վն
շապն Հ ինչ ծովս խաղայ զինքրկամբք
ի բովք ։ այսպէս և սատանայ մեծ վիշապն ոգ
խաղայ ընտրեալսն, Հինչ խաղալիկ հրեշ
տակացելոց ։ ոգի և պօղոսի, որոյ առաջին էր
ոգի վկայ ինչ ։ ընդ ոյսով խաղայր (Յօբ։ ԽԱ։
14։24) ոգի ասէ Աիակ՞ Հյն ձառինն։ մարդ
կեր պօղոս և խոնարհեցոյց զանձն ։ և արդ՝
չեկն աքանչելի ։ չգովիցի ։ չդրամատիկն։
չեկն բարեկամ Հնի ։ չգործեաց ևս մեծա
մեծա քան զոր Հնի գործեաց ։ ոչ իբրև
սորին միոյ բազում անձամ առաւել սքնչի։
ոչ իբրև սգաւորիկ ոմն արտահալած խոս
ճապերն ։ ոչ իբրև հասու խաղայր նովաւ։
Լ. Հա այս է ծայր առնելն զնա ևս Հնդունել
զվիշապն անդնդային ։ Իսկ մայր ահագին
լողացոց կոչ զվիշապն՝ զի մեծաւնն ։ ևս
թէ Հինամենի ծնանի ամ լողակ։ այսպէս և
ոգին կոչի մայր լողացելոց Հ գէշ ցանկու
թիս ։ ըստ որում նախամեղանչէ ևդ զիւ
առ ջարն մեղոյ։ բայց ընդ պօղոս անձն
իշխանութիւն և Հ վէմ եկեալ ընդհարեն, յաղ
թեաց զնա մեծաղոր արար զջար խորհուրդս
նր։ և զուժդնութիւն զօրութեանն։

մերժեաց, և բնաջինջ արար ։ պօղոս միւս
այլ Յօհաննէս գլխատեալ ։ պօղոս միւս
այլ պետրոս յերկնից կոչեալ Լ՞ետարա
նել ։ պօղոս միւս այլ Աարբիել՝ որ զծը
նունդն Վ՞ի համայնից հեթանոսաց ուէ
տեաց ։ պօղոս միւս այլ Ա՞նքայէլ՝ որ
դուքս քրիստոնէից լինիլ վիճակեցաւ և
այլն ։ որպ հաւատայ Հ ինչ Հ՞րեշտակաց
Հաւորդական ոչ գտանի թէ լինային բաղդա
տելոյ ։ այլ միայն Հնչն նման Հնչեանն։

✻ Լ՞ յօթերիոյ Հնչմանն Լ՞ուտելոյ։) Հ՞ամ
զի զկնի ակրտուէ նախ և առաջ հեթանո
սաց Հ յարաբիայ քարոզեաց ։ զի միւս ա
ռաքեալքն հոգեալին մինչ ցայն վայր զվերը
կուէ համազգեաց իւրեանց հրեից ։ Հնա
պատ ։ ծ ։ 17 ։ այս Հանդիպեցաւ պօղոսի
զկնի յորից ամաց գարձանեն իւրոց ոգ ասէ
Հյուս՞ յառաջաբանութեն գործոց ։ յառա
ջին ամին Հաւղղոսի կայսեր ։ կամ Հայիոյ
ակ Հաւրնկուիոսի ։ որ գայն ասէ Հյուն՞
յետ առաքնոյ գնալոյն նր Հ՞ես՞մ։ որ յերկ
րորդումն փախեաւ վանդակաւ Լ՞ուսաց
արքայէն Համանկոսի։

✻ Զգիճաբան խոցոյն կռնիս կոչէիլ՝ նմանի
քեզ չեռեան խոփանեաց։) Լ՞ յանկարծ, զմեմ
փորձուիս սաղմի զոր յարուցաներ Հիսուս
նուամբ Լ՞ետարանին, թէ Հ ձեռն տարել
լոց, և կամ Հրեից և հեթանոսաց։ զոր և
Հանկէ՞ Հաւրծ ։ ին ։ 7 համարն ասէ ։ կրկնեն
փորձուիքեք, և կրկնեն Հոգմք հակառակին։
տես զկնամս արբոց փորձուիք ծածկեալ,
զերծեալք եին Հ ի դատաստանէ, և զայլկո
ծուէ կրկնն ։ և Հ՞իմ պնամ, անկամ զնոմանէ
Հոգմ ուռուցիկ որ կոչի Եբրայեցւոյն։ ասէ
Հյուս՞ առէր Հ՞ակէբերանէն ։ Հոգմն այս
պատճառեցաւ Հ սաղմ ։ զի թերևս ստե
ղէր կորուսանիցեր զպօղոս։ որ զայս Հոգմն
առ նախանձու յարուցանէր։ և կամ Հ՞ինչն
ձևանալոյ ինքն սաղմ ։ բայց զայս այլկոծու
թիս ստօթիւք նահանջէց պօղոս։ զի հրեշ
տակ Հ՞ն երևեալ նմա և ասաց ոչ երկնչ
ելոյ։ զի ծովապահուէք էառ Հ՞ՅՀ զհաճա
տի յայս փրկուէ։

✻ Եւ ի դիանոց Հայիցն պատուհասապատիժն ձայ
ոխ, և սպորին պատկառ խոցոյն ասասնեցաւ։)
Լ՞յս է այն թէ, մինչ դեռ ծիւեաք Հ՞ի հանդ
րիմն յամենունս։ Հործ ։ ին ։ 27 ։ Հպա
գիտելի է՝ զի հանդրիմն ոչ է անուն անդն
գոյ ։ այլ յատկական անուն մինչ ժամացոյց
ապարանոցին, որ վենետիկ քեօրֆիզի կոչի։
վն ասրիայ հնագոյն քաղաքին յորում էր

մահուամբ կուտէ վն փոխհատուածէ նոցին։
պալ որ Ըն զբերահաճատան փրկեաց, պա-
ղոս վամենևին անհաճատան (զոր ուրեք Ըն
և արդեամբք առաքինութե իւրոյ) ի կրկին ա-
յլկոծուէ ապատեաց ։ Եւս հմոտ ոգոյ
կուտ գԱրաբեացն զի ոչ նք հրամանաւն
Ըն յաշակոցին նաւին գուռկանն ձգե-
լով զբազմուն անթիւ ձնանց որսացին։ այս
պես և պօղոս ուռկանաւ վարդապետուե
իբրպ չատանելոյ, հոգւոյն ի նաւէն և ի
կռապաշտուէն փրկեաց ըստ օրինակի ձը
կանց ։ զի մարդկ չՅիս՝ են ոգ զձկուն
ի մէջ ծովու տարաբերեալը։ Ղուկ.ե.6 ։
տես թէ որքան էր համարձակուն պօղո
սի առաջի Ըն ։ և որքան յաջ նր էր սի
րելն ։ որ վն նորին սիրոյ զայնքան հոգի
շնորհէր նմա յաշակերտուն ։ լուր զինչ ա
սէ Ղակէ՝՝ ։ թէ նաճակոծեալքն առոգայ
քաջորեալքն և կապեալքն ի ձեռն պօղո
սի փրկեցան ։ սես պատիժ նր, թէ որ
քան մեծ իցէ եղ և արդար լինիլն առաջի
Ը.Յ ։ կան և մեզ առաջի բազում ալեկղ
ծուէք եկեալ ժամանեալ ։ կարէ և զմեզ
Ը.Ծ ազատել եթէ ապաշխնացուք ի բեզն
պօղոս ։ և հետևեալոյք պատուիրանաց Ն։
ոչ պարզապէս պաշտպանեն զմեզ եթէ
Ռղանդիզեմք ։ զի և ոչ բնթացակից եղ պօ
ղոսի փրկեցան առանց իմիք յատկուէն։
այլ հաճատացին զնա գոյ ևս, թէ և ուխ
տանէին զնա կապկալ՝ որ զձեռամձն գոր
ծեր ։ խոր հեաց զայս, արձակ և անկապ հա
րիւրապետն պղշէ զկապեալն զի օգնեա
ցե ընքեան ։ կառավարչին հմուտ՝ ոչ կա
րծի կառավարչի ։ զի ոչ զայն ևթէ զնաճ
ական կառավարեր ։ այլ զընդ հանուր եկե
ղեցի, ուսեալ և վարժեալ ի Ըն ծովուն։
ոչ մարդկայնի, այլ հոգևոր դիտուքէ ։ ի
նաւն բազում նաճակոծուիլիք։ բազում
մրրիկք ։ ոգիք չարուն ։ իներ բուստ պա
տերազմունք մուտք ։ ևարուստքուստ երկիւղ։
բայց անատնծր եր կառավարին պօղոս։
Ղուկ՝ ասէ Իակէ՝՝ ։ կեան մեր՝ ի չարուտե
ալեկոծուն ։ և ինատուց չայորդուիլք իբրև
զայնս թևակոխեն ։ վն որպ կարօտիմք պօ
ղոսի, և նորին ձեռնտուժուեն ։ դնն է յու
սալով ի Թղթոց նորին շնորհն և ի պատ
ուիրանն ։ զորս եթէ ուննիցիմք առ մեզ ։
ոչ ևս եղիցին պալ ևս ալեկոծուիլիք ։ մա
նաւանդ թէ և եղիցի ալեկոծուն, եղիցի
և պարզուն և ազատուն ի չորեքտասնիցն զի
պարն պն՝ որ զպօղոս հնուր ընկալաւ ի հուան

* Ի՞ր անատնուածի ոգին հեռուն ։ ընդ ան
ձինն ընկացաւ սահման չորսկին ։ և ընդհուպ
գոցեալ ծոցն բոծաւեաց ըստ ձեռին Պօվսէսի)
Ա.յսինքն, անտուզելն և անդրմելն ընթաց
մամբ ոտիցն իբր ի վէր անդնդոց ջուրց ծո
վու գնալով ։ ոգ վերկրոյդ Ա՛ավետս պա
տուհաց զծով ։ ոչ բատ գբան, այլ այլ
բանօրէն ։ և ամ զի ի չնչախախիլ նաւուն,
ոտիւք ընթացաւ ի վէր ծովուն, և եղ ի մէջ
լիսինն կղզին ։ Գործ ի.է.41 ։ ընդ որում
եր և Ղուկաս Ա՛ետարանիչ ։ բայց զայս
բանս առեալ է ձբ վարդապետս։ Հրն։
Ժ.ա.24։ ուր ասէ Ա՛ռաքէլն, երկայն նաճա
կոծ եղէ, ղտիճ և զզիշեր յանդունդս տա
ռապեցայ ։ յորպ վէր ասէ ձեզն Հօհան Ա՛ա
կէբե՝՝, թէ ոմանք ասեն, թէ մինչև ի մէջ
անդնդոց երթայր նաւն, իսկ ոմանք ասեն,
թէ ամենևաչ էր, և իրպղ երթայր չայն վայր։
ուր բնաւ ոչ լեառն, և ոչ ցամաք երևեր։
որև Ճշմարտագոյն երևի ։ պալ այն վն նչ
զարմանալի արժանի է ։ և ոչ ընկղմութի
ննչ կնե ։ զի քան զընկղմութին մեծ էր ։
Ա.յլ որ Ա՛ավետի նմանեցուցանէ ։ քանզի
Ա՛ովսես պատուհաց զծոնն կարմիր, և զա
ժաքեցոյց հապա թէ ննչն և ժողովուրդքն
անցին ընդ ցամաք։ բայց ծովայն և ամբե
զարմանալի ։ զի քան նմանութե Ցն ի վէր
ջուրցն ընթանայր ոգ ի վէր ցամաքի ։ բայց
բատ գբոյն նախ ասացեալն չարմար է ։ ոգ
վկնի ասէ ։

* Ի՞սկ ի խորհուրդ հմոտ ոգոյդ ասակաճ
նաւին բազմահոգով հոգի նաւղացն ի հեղձմ
նէ խորոյն փրկեաց ։ (Ի՞սկ հերկուց հեղձուցմանց
փրկեաց, թէ զնաճ արարան, ևզղօրեալ լուսն
և զղօրան, և թէ վկայ չյն, որք են ընդ Ցն
հոգիք։ զի նախ փրկեաց ի հեղձմանէ ծո
վուն ։ և երկրորդ ի հեղձմանէ անհաճա
տութե և կռապաշտութե ։ իսկ ասակն
նաւին ասելն է, ոգ և գրեալ է ։ Ա՛ատ ։ ք.
24 ։ և Ա՛արկ.ճ.37 ։ զի առանն ասատ ոչ
նշանակէ զառակուծոյ բան՝ այլ զօրինակ։
իբր՝ թէ ոգ Ա՛ն չայրկոծուե սաստեաց
աչեացն և ևրեցին, և փրկեաց զաշակերտսն։
այսպես և պօղոսի արդեամբքն հաղօթիւքն
փրկեցան նաճավարքն և զղօրքն և կապելքն։
Իսկ քաղմահոգով հոգի նաճողաց ասէ։ զի վն
երկեպուածք և թերահաճատուէն աշակեր
տացն, որք զհայն ակնեցեալ ի ձեռս իւ
բեանց Ա՛ծ պնին ներգործուէք, կերին և պյոց
ևտուն, և ի նաճին զհոգ պնին և չայ
լկոծուե թերահաճատուէն ։ վն որպ ևշ

քնդարմացոյց. և իբրև ընտար մեզ հաճու
խաղաց ընծայաբեր և զայն ոչ իբրովի ինքեանք
միայնակ ասէ, այլ խաչիւն Քրիստոսի, զոր կրեր
յինքեան (այլ զբարշարանս Քրիստոսի իմարմնի
իբրև) որով չարչարանաւք զերծոյս չարու
թե մեղաց խժին՝ յինքեան պակասեցոյց և
ցամաքեցոյց։ մինչև ցայսդեր էր գովութիւն ի
վերայ ձեր Պօղոսի։

✻ Եւ այսու գոչեալ զհիւր առաքեալսն
ճշմարտապէս ապրեցուցին։) Այսինքն,
ձեր Առաքեալքն կրելով զչարչարանս վա
Քրիստոսի, ձշմարտեցին զիւր առաքելական օրի
նաց և օրինակաց ի վերայ Քրիստոսի գոլ նախագու
շակեցեալ և կատարեցեալ։ Զարձ՝ ձեր
առաքեալն կոչէ զբանն զոր ասաց Քրիստոս
ձեզ, եդից զերծնամուխ ի մէջ քո և իմէջ
դորա, ի մէջ զաճակի քոյ, և իմէջ զաճա
կի դորա, դու սպասեսցես նմա զարշապա
րի, և նա սպասեսցէ քում գլխոյ։ և յիրաւի
որդիքն Քրիստոսի ձեր Առաքեալքն, սպաս
լով գլխոյ ցնծոյն օձի, կոխեցին և ջախջախեցին.
և զյաղթողացն կանխաւ գուշակեալն Քրիստոս
ձշմարտեցին և արդիւնացուցին։ վա՛ որպ և
գկնի ասէ։

✻ Իսկեցին Ճանդեցին զարամանս օձից խոտո
հերձուածողաց։) Սիմոնի կա
խարդին, և Ղբիանոսի, և Կերինթոսի, և այլ
կողպասի ասէ։ Հերքեաւ հերձուածողքն
նմանիլն Թուխաւորաձից ևնոցին առումնոյ։
քանզի թոյնք օձից ի գլխոյ նոցին չառա
մնանն իջեալք, զնայծառան ապականեն
արեամբ։ զի թոյն նոցին հասեալ չարիւն
երակացն, եթէ շուտով ոչ ժամանի ի դեղ
ինչ։ զբոլոր արիւն անձինն ապականեալ,
ուռուցանեն զնապաստեալսն, և ապականեն։
պատիս են առումունք հերձուածողաց։ յի
ուռուցմունք և թիւր վարդապետութիւնք նո
ցին։ որ չիմացմանէ մտաց իջանեն չար
ցանեն։ և զորս խայթեն՝ ի հաւանիլն ըզ
նոսա սպանանեն։ եթէ ոչ փութով հասանիցէ
դեղ և ձար։ զայսոսիկ առումունս թիւր
վարդապետութեանէ նոցին, կոխեցին և մանրե
ցին ձեր Առաքեալքն։ ոչ Պետրոս զԱնա
նիա և զՊօղոս զԵլիմաս մոգին։ և Յօհան
նէս զԲրիանոսի և Կերինթոսի։ և ձեր Յա
կոբոս զԵրմոգինէսեայ։ և այլք զայլոց։ բայց
գիտելի է՝ զի հերձուածողքն է կամ ընդ
բաժանումն ի միմեանց եկեղեցւոյ և նորին
դլխոյ։ և հերետիկոսութիւնն է մասին իմիք
հաճատուրկաց ուրացումն։ Ուստի Սիջ
թոս ասէ, թէ հերետիկոսութիւնն հակադրի

իբրում, որդի նորին ի մահ ոճանէ վերակենդ
դանացաւ։ ուր ոտք ձեր մտանեն, ոչ լինի
եղելի որ տրտմեցուցանէ, որ թէ և եղելի
ևս։ այն առ ի ինչան ընտրութեանն լինի՝ և ի
փառս Աստուծոյ։ և ձեր Առքեալքս ասէ։ եթէ
պօղոս ի նմին մահկանացու կենաց դոլով, ըզ
փրկուն ձեր ոչ արանց ի հնոյ ընկալաւ
Աստուածոյ աղօթիւք, ուրեմն ևս առաւել պա՛մ
մինչ փառաւորեալն է յերկինս՝ կարէ ըն
դունել ընդ Աստուծոյ հրաւիրելով ի յերկինս։

✻ (Եւ) ե՛ս ընկնուշ ընկնոյլոյ նորին ասա
անամ։ պոնտականոպոլոս պաղրմամբ ըզ
նորանովն մաքուր ընկոյս։) Եթէ թէ երանե
լին պօղոս զբերան չարին սատանայի։ և զըզը
թունս նր շղթայիւք և կարծր առասանաւ
պնդեխանուրթ և սաստից։ իբր լինամբ
աւանդն մատեալ Աստուծոյ։ բստ այնմ, թէ
ի հանձն և ի դանդանաւանդս Աստուծոյ
գկզակս նոցա որք առ քեզ լինէ ոչ մերձենացին։
զի այս ևս առ վերոգրեալ կիւրեան վերա
բերի զյորմէ տես Յոբայ. ե. 29։ Ա. Ըդ՝
ընկնուշ ընկոյլոյ ասելն է, իբր թէ զօրու
թի և սաստ, և պնդեխանուրթին ձեր պօղո
սի՝ եր չղթանցն սաստկի իբր շարեալ երկա
թեայ շղթայ։ որով և զբերան նր և զկզակն
իբր դանդանաւանդ պախարդաւ և տիպ
կինաւ կապել ևպաշարեալ ունէր, և ինմին
հեծեալ իբրև ի ձի և ձէն։ և բստ կամաց
իւրոց խաղացուցանէր։ որև այս նշանակե
ցաւ ասէ Յեզեմ. ի՛ ի Յեսաւ։ որ մինչ
յառաջեց քան զՅակօբ ի ծննդեանն։ Յա
կօբ կարեալ ուներ զդարշապարս նր։ առ
ի ինչան թէ յետոյ ի ինմանէ։ ի՛ յորդւոցն
Յակոբայ նկուն լինելոյ էր։ (Ննի. ե. 5։
ոչ և եղև ի ժամանակս Դաւթի։ զի եղօ
մայեցիք եղեն ծառայք Դաւթի։ 1 Մնաց.
Ի՛. 13։ և Եզեկ. ի՛. 14 ուր ասի։ և ինդ
բեցից զվրէժ Յեզեմայ ի ձեռն ժողովր
դեան իմոյ Իսկ։ և արասցեն ընդ Եզեմայ՝
բստ բարկութեանն սրտմտութեանն իմոյ։ զի ոչ
Յաստ՝եր վայրագ և գազանային բարուք։
բայց զդարշապարս նր կարեալ ուներ Յա
կօբ ի ինչան նկուն առնելոյ զնա։ առ այս
պէս (քանզի և ըմբշամարտիւք մինչ մարտնչէին՝ չկա
րէին ընդունել զդարշապարս։ ազգմն
լաքիս, միմեանց, առ ի յերկարմատուցանելոյ
ոչ և ձգրեշտական արար Յակոբայ) այսպէս
և ևքն պօղոս իբր միւս այլ Յակօբ, կարէ
զդարշապարն սատանայի, որ էր վայրագ ոչ
գեսաւ։ և ոչ չղթայիւք և առասանաւք (յո
Յալաքիս) և լիամաւ նկուն արար չնա, և

գձուն յորում ամիսս եւ ի լայս ե
լանիցեն: Եւ թէ լիժն ծնանի մուկք. և յետ
երդ աճուրն ձագն զմուկն պատառէ. և
երբեմն մինչ կան յարդանոն մօր պատա
ուեն զմուկն. և յամէն ծնանիլն ծնանին
աճելն քան զքսան: որ զայսոսիկ ևս սուտ
գոլ համարի Կիւռ", ոչ և զաւշամանդրի
հուր ուտեն և ի հրոյ մէջէն ի ելն զի
պարն ոչ և զայլ օձս, թէպէտ յարմրատս,
զի սառն է բնութ, եթէ փիւնիկն մի միայն
է յաշխ, որ զինքն կենդանացուցանէ, և յա
րուցանէ: Եւ թէ գամպէօն Թուչունն ի յա
դոյ անանի և դարմանի (զոր հիւմմա խու
շի ասեն պարագիկ) որ ցօղով և ձանձիւք
շատանայ և ապրի, որք ի յօդս թռչին:
Ամանապես սուտ է և այն, թէ լիժի էգն զի
գուխ արականին ի բերանն առնու և ծա
մէ. և այնպես հեշտութ յղանայ. զոր Ա
պետ յատակեայ ամանի եդեալ, փորձեց
գնա լատ հատարակ կերպի յղանալ և ծնա
նիլ: Նմանապես և օձի՝ ձու Արիդոր խմե
նայ գինի. քանզի զկարձն դործակից նո
ցին Թուչնոյ ասէ. զոր Կիւռն" ի վեր ա
ռաքարկեալ բանին ասէ, թէ լիժքն կու
նեն զկարձն, որոց Թռչնքն կարի շնասա
կարք են. և վն այնորիկ խայթոծածք լիժից
ալ առուծեալ Թուչնաձորեալք են, ըստ Ա.րիս
տոտելի: Ա.րդ՝ հերձուածողքն ասին լիժ
և օձ. այ չար գաճակք չար ծնողաց. ինչ
սակարք և Թուչնակից և հետևողք. որք
ի Թուչնաձոր հօրե ի սատանէ առնուն զը
Թռչնս. և յաշակերտեան իւրեանց իբրև
ի յորդիս անցուցանեն զԹռչնս իւրեանց և
հոգւով սպանանեն: քանզի ստամոքսն ո
ձից և խայթոցին նոցին այնքան ընտսակարք
են և սուտուցիք. մինչ զի մինչև ի կիրիս
ժամն սպանանեն զնաչքն եղեալսն: քանզի
և հերձուածողքն երեք ժամաւ մահացու
ցանեն, այ առանց զղջման. առանց խոս
տովանուե. և առանց ապաշխարութե: և
կամ ուրացուցմամբ ձեր Աղրոդուեն: և
կամ բարձմամբ երից Ա.ծառականն առա
քինութեց. հաճաւոյ, յուսոյ, և սիրոյ:
Արձ՝ լիժքն այնքան սիրեն զգինի, զի ար
բեալք ընկճանին. և առաւել քորքորեալ
են ի ըղձախոհութիւն. վն այնորիկ ծնանին
զայնքան առատ զաճախ: այսպես և կիսա
րուե գինեաճ Թմրեալ հերձուածողքն, և
ըղձախոհութ յօրացեալք. հեշտաքարող
քսանիւ ծնանին զայնքան բազմութիւն աշա
կերտաց. ածելով ի վեր նոյ զարատահան

հաճատոյն. և հերձուածողութիւնն հակո
դրի սիրոյն. զի ե բաժանումն ի դիւանոյն և
հեզիցեմ: Այլ ոչ Արիդոր զհերձուա
ծողսն առնու ի տեղի հերետիկոսութե.
զորս Ա.ստիճական քարոզութ մանրեալ և
կոխեալ (ասէ) զատամունս հերետիկոսաց,
և նոցին գործակցաց. այ աշակերտելոյ զի
ոչ թոյնն յատամանց առնուին սկսեալ
յօրձեղէ. այսպես և գործակից աշակերտքն
նոցին ի նոցանէ թռնաւորեալք: Ասաւ
հնդենակքն հերետիկոսսե ասին տեսանին
հերետիկոսք. և աշակերտեալքն նոցին՝ ա
սին նեսթականք հերետիկոսք. իբր ի նոցա
նե նեսթաւորեալք և Թռնաւորեալք:

Ա.րդ՝ զայսոսիկ և զայրսե նոցին (Աբեղիա
րայ որ սկիզբն է Հրեշտակաց) զգրեան
Քահանայապետին ձեզ Ա.ստիճական Ճշմարտու
թեք Ա.ծեսարանին վրն: Արձ՝ Նկատէ՛
ձեզ Արիդոր իբրան Աղբոսին, ծե. 7, թե
Ա.ն փչրեսցե զատամունս նոցա ի բերանս իւ
րեանց. և զժանիս առիւծոց խորտակեսց
Տե՛ր: քանզի վնաս Ա.ն միջնորդութե Ա.ստիճ
ոյն՝ զատամունս հերձուածողաց փշրեաց
ի բերանս նոցին. և զժանիս առիւծոցն
խորտակեաց: ի վեր Աղբոսին որ ի վերոյ,
ասէ՛ ձեզ՝ Սերսես լամբ", թէ ատամունքն
իմանամք զչար խորհրդոյն խայթոցս եզջիւն
ահա ձեզ Ա.ստիճական խորտակեցին և փշ
րեցին: Եւ զի օձ ասին հերձուածողքն
վն խորամանկութե իւրեանց. թէպէտ ոչ
պահեն զդէմս իւրեանց ի ինասուց. այ ըզ
հաճատն որ ե գլուխ ամ բարեաց. այլ ա
նաճանգ վնա առաքրեն ընդդէմ ամ որ
գայթից. վն պահպանելոյ զժամանակաւոր
բարիս: Այց գիտելի ե՛ զի լիժն ե տեսակ
օձի, զոր այրզիք էնկերեկ իլ լանի կոչեն.
զորոյ ծնունդն ոչ ի ձուոց ասեն լինել նո
մանց այլոց օձից. այլ կենդանի ծնանիլ
ասեն. ոչ ասէ Կիւռ" ի վէր Աստեղ
ասի ժամենութե. առ այն, թէ ծնունդք ի
ժից, որ ի Հաներոսե վկայուե բերեալ
ասէ. լիժն ոչ վն բռնուե ծնանելոյն կոչի
լիժ. որ ծնանի նման այլոց կենդանեաց.
այլ քանզի ի մէջ օձից՝ սա միայն առանց
ձուոյ կենդանի ծնանի: և Ա.րիստոտէլ
ասէ, թե զլիժ օձն եկեր կենդանի մի. և
մինչ էր յորովայնն նորա, Թարց ձուոյ՝ նախ
ինքն ծնաւ զայլ լիժ: յայնէլու Ա.րիստո
տէլ, թե սատանն լիժի պատառէ զընկերն.
այ զանգն յորում կայսի, և ոչ զարդանա
մայրն. ոչ և ձագքն հաճուց պատառեն

զայն չնորհէց Պետրոսի՝ Լաւ՝ ի գլուխ
եր Ինձ, և Պետրոսի ասաց գու ես Սիմոն
որդի Յովնանու գու կոչեցիս Կեփաս, և
Ինձ սան է ըստ Յունաց գլուխ Երկիր՝
Ինձ եր վեմ ահաւասիկ դնեմ ի Հիմունս
սիոնի զվեմ բաղմապատիկ գլուխ անկեան,
և զՊետրոս կուեաց վեմ, գու ես վեմ, և
ի վե այդր վիմի շինեցից զեկեղեցի իմ։
Երրորդ՝ Ինձ եր հովիւ, ես եմ հովիւն
քաջ, և Պետրոսի ասաց, արածեա զոչ-
ոխարս իմ և զոչխարս իմ։ և Սակ" ասէ, իսկ
եթէ ոմանք ասեն թէ նախ Յակոբոս կա-
լաւ վաթոռն եկեմ, ասեմք թէ զսա ձեմ
ուեցերից առաքելոցն վարդապետ կա-
ցոյց։ և ձեն՝ Կերսէս շնորհալի ասէ։

Վկայեն ընտրեալ հօտին փոք. քոս.
առաւեր վսորհուրդն ոչ գիտէ լոյ։

Եւ վե վիմական անուանն ասէ։

Ոըք ոչ լուծան ձայնին յաւմ պոյ.
Ի յորդանան վըկայէ լոյ.
լուարուք որդւոց իմ սիրէ լոյ.
որ է կամաց իմոյ հա՞ ձոյ.
Իսկ որ լուծաւ զձայն հոյ գեով.
Ներկեաց ըզմիտս անել գու՞ նով.
ապաշաւեաց գաւանել լով.
գու՞ ես Որդի Աստ ասէ լով։
Որով հաւատ վերանէ լին.
Ի բարեաւոյ ձեռ գիրս նին.
և գիւրական անուն վի՞ մին.
Շնորհեաց նմա զանշարժէ լին։
և Սակ" Ի նոր Տաւին մեկնուէն Յօհան
նու ասէ Ինձ պիտ ասէ ցնա Յե՞ Սիմոն
Յովնանու սիրես զիս ընդէր զամն ետուր
և ընդ սա միայն խօսեր. քանզի ընտիր եր
սա Յովաքեան. և բերան եր աշակեր
տացն. և գլուխ գնէր ի նշ. վե որպ և Պե՞
րոս յերեմ ելաներ յայնժամ տեսանել ա՞
յն զՊետրոս։ և Ինձ Տաղտ. Ե. 14
առ այն, թէ սաեմ ցՊետրոս առաջի ամէն
և այլն. ասէ, զայն զերկուս Յովաքիմն.
զհիմն եկեղեցւոյ՝ համարձակեցայ ես յան
դիմանել. զի արժանի եր յանդիմանուէ.
և Յօհաննէս ծործորեցին ի մեկնութեանն
Նաում. Ե. 2 Ինձ վե այ այնմ, առաջինն Սիմոն
ասէ, թէ դու ես Քրիստոս որդի Աստուծոյ կենդ.
զՊետրոս նոցին գլուխ կարգէ. և ոչ միայն
նշ, այլև դառանց, և ոչխարաց, և խոյոց,
հովիւ ընտրե։ Ինչպ քանզի կ առաջինն ոչ
դասիւ է, և կ որ զօրութիւ. իսկ սա երկր
քոմբք պատարուն գործ. գասիւ՝ յայ
զագս ծելագոյն հասակին, և զօրութ. վե

կորուստ։ զի անժուժկալք և որկրամոլք
են ինքեանք և աշակերտեալք իւրեանց։
Արձկ՝ իմքն նշանակին զնչուս բամբա
սող հերձուածողաց և զլպարտողաց։ քան
զի քմահաճակ օրինակ է տասին իմպային
և օձային. ըստ պնմ, սրտմտուի նոցին ան
ճարին առանց բժշկուե. Որին. 32։ պա
պես են և հերձուածօղքն, բամբասօղք
ուղղափառաց. որք բառնան զբարին հաճա
տոց, որ է կեանք հոգւոյ. և առանց բըժշ
կուե սպանանեն. չարահամբաւելով զոր
զպափառ հաճատն սպգի մերոյ։ զի ոչ ա
տամունքն զուտելիս պակասեցուցանեն,
պպպես և բամբասանքն զբարի կերակուրս
հոգւոյ։ Արձկ՝ իմիւք խմանին հերձուած
ծոցքն վե խորամանկուե իւրեանց։ քանզի
ձեն խորհրդոյուքք խմանայ զպատանիս և
տեսանէ. սակայն թոյնն իւր արգելու և
չտայ քոյլ։ պյսպս և հերձուածօղքն խմա
նան՝ իբարի վարուց զձշմարուե հաճատոյն
մերոյ. սակայն թոյն նախանձու և չարուե
իւրեանց՝ ոչ թոյլ տան տեսանել. որք իբր
աչս ունին և ոչ տեսանեն։ Արդ՝ զպատգիսն
ճաբարոյ, և իմպային հերձուածողաց զա
տամունսն (ըստ գլխոյն Յովհ. ևգ՝ բնանոսի
և գԻմանի կախարդին) ձե Արձքն մանրել
Ջախջախելոյն։ Իսկ զբոյցն էջոյն մահու
էնչաբոյ ասելն է, զի բնչիար ոչ կարէ բառ
նալ զբնական կեանն, և ոչ զանմահութի
հոգւոյ. այլ զբարեպատականն, և զկենդանի հոգւոյ
որ է Քրիստոսի տեսութիւն։

✻ (ՀԹ) Իսկ Յօհաննէս Ոսկեբերանն ասէ
լին։ Դառնայ ասուն ընդ Արիգոր առ
ընդն Պետրոս, որև ճանչ կոչէ զնա ընդ
Պօղոսի. զի սոքա երկոքեանն եղեն ամենք
հաճատոյ. և կ ցորդակից ք բանի քարոզու
թե, և մարտիրոսական մահուան։ Իսկ ա
ստուածն ասէ Պետրոս, ըստ պատուիրոյ յատա
ջակայուե. և ըստ անուանն դասակարգու
թե. և ըստ Քրիստոսի սիրոյն Յիսուսէ. վասն
որոյ և ընդ Արիգոր, կոչէ զնա ստուածն,
ինչ բնական, և նախածնաբ, զկնի հոտոտուն,
և ոչխան հինեցեալ, տաբ անուանի, և այլն։
Ի վե ընդն Պետրոսի ասէ Սակ" անհաս
նելոյ ընդ գլուխն. ես ևս ընդ որով ան
ղօք ներելոց անկանել առաջնոյն հարց.
դեպպն Աստուածոյ. անշարժ հիմանն. և
անյողդողդելի վիմին. առաջնորդին եկե
ղեցւոյ. անկուռնելի նաճահանգստին. ան
դրդուելի աշտարակին։ և Յաթեւացին ա
ստ, թէ Ինձ զերկոս անուանս առնէր, և

Առաքելոցն, և անշարժ վիճին հաճառեալ
ձգոր ինչ ի պատուիր ձըշն Պօղոսի ասացեալ
է Լսկէ". և ի վկայուն բերեալ Լուս" յա
ռաջաբանութէն գործոց Առաքելոց. յո
րում գերազանցականն այնորիկ պատուա
ստի և ել ի Պետրոսի, ոչ և Առ լսկերս ասէ
թէ, եթէ ինչ ասի ի կողմանէ կատարելու
թէ ըզսահեղծուածոյ խիզ, այն առ Ք
խնամալի է ի գերազանց ասուիճանի : այս
պես որքան և գովուքի ինչ ասի վասն քե
ձոյ. և կամ զբոյորինն, այն առ ձըն պետ
րոս խնամալի է ի գերազանց ասուիճանի.
զի նիւթ և էնթակայն գովուե է անձն գե
րազանց : զպօղոսէ ասէ Լսկէ". և մեք առ
պետրոս յարաբերելով ասեմք. ոչ ոք սխա
լի եթէ զհոգին ձըշն պետրոսի նմանեցուս
ցէ ամենալի փափկուե գրախտի. քանզի
այնքան զարմանալի շնորհօք ծաղկեցաւ,
իբր թէ շնորհեաւ այսու կատարելուե պայ
ծառագես փայլեցաւ. յորում պարգև և
շնորհ Հոգւոյն ձըշ գերառատութեն հե
ղաւ. ցորքան կարեն ընդունիլ հոգիք
ամ՛ ձըշ : պօղոս ի տեղի խիզ մկրտելով.
ապա թէ մկրտեցաւքն առնուին զՀոգին
ձը. իսկ ի պետրոսի խօսին և եթէ, տուեալ
եղև Հոգին ձը. Գործ. ժ. 44. և մինչ
դեռ (ասէ) խօսէր պետրոս զբանս զայս.
հանդեաւ Հոգին ձը ի լսէ ամենեսեան որք լսէ
ին զբանն. զարմացան (ասէ) որք ի թլփա
փաւորէ անտի հաճառացեալքն եկեալ
էին ընդ պետրոսի, զի և ի հեթանոսս պար
գեւք Հոգւոյն ձըշ զեղանեին : քանզի լսէ
ին ի նոսանէ խօսիլ լեզուս, և մեծացուցա
նել զԱ : պետրոս երկնաքաղաքացի այր.
սիոն եկեղեցւոյ հրեշտակ երկրեղէն. մարդ
երկնաւոր : ուստի փրկիչն իբրև պնուհշ
ուե անպէտ լինչ պետրոսի, անեծ զքաղաք
նր բեմ սպիւռս. քանզի չև ևս էր պնու
հեւոյ մարդ երկրաւոր. և չուներ կարիս
ունդ բնակիլոյ. վն որոյ զքաղաք նր անէ
ծիւք ևվպյնէ քանդեալ աւերեաց. զի երբ
կինս շինելոց էր նմա զքաղաք բնակութէն :
ոչ և զԱբրահամ մինչ էհան ի քաղդէէ
ասաց. եկ յերկիր զոր ցուցից քեզ. և ապետ
րոս ասաց. քեզ զի՞ փոյթ է գուբ եկ կինի
իմ. ձն զի՞ փոյթ է քեզ և զբեթսայիդայ.
դուբ խաչիւ եկ զհետ իմ մինչև յերկինս.
վայելուչ էր երկնաւոր թագաւորին. զնի
մեծի Ծագումար պատերազմի կենցաղոյս.
զփոխանորդն իւր առ ինքեան զետեղել. զի

Ջերմեռանդ սիրոյն և խնդակս հաճատոյն :
սա գոլով յազգէ Լեփթաղիմայ, ոտ ասէ
Ծործորեցին : Թոմէ թէ նկատմամբ սորա
ասաց Յակոբ ի յօրհնուէնն Լեփթաղիմայ,
Ծառ բարձրացեալ. զի յիրաւի Պետրոս
յաղթէ նր բարձրացաւ Քրիստեական փիլ
ոսօբ : Թէպետ առ լսթինս ոչ ասի Ծառ
բարձրացեալ. այլ եղջիւր. ձն եղն բարձ
րացեալ : Պետրոսի պատշաճի և բանն.
Օրհն ԺԳ. 23. Լեփթաղիմ յագուրդ ըն
գունելոցն. և լցեալ օրհնուէ ի Տնէ : քան
զի արդարև ձըն Պետրոս եղև յագեցու
ցիչ ընդունելոցն ևկղեցելոց ի հաճատն
Քի. և օրհնուէ լցաւ ի Քե Հաճատ
ընծայական իշխանութէ : Լատին Ծործորեցին
Սուտ. Ժ. 16 ասէ. Ձեռներեց լինի ի պա
տասխանին Պետրոս Շմաւոն գլուխ. վն
գլխոյն Հաբաւանուե. վն ևս այլ ոք ախա
բաբար զանցարարն բարբառիցի. և յիշա
տակ չարեց Թողեմ ձեզ : Յ. յապես և ձըն
Պօղոս" կրէ զՊետրոս գլխաւոր. և երկյա
գըն Հաբաւանիոյ Ծայրութիւն. ի գլխոյ
Հաբաւնն անուանեցաւ է գլուխ է բնաբանին :
և վարպիս շնորհալին ի մեկնուե ա Պետ
րոսի Թղթոյն առաջաբանութէն ասէ. որը
չեաց ի մարդկային անկարգ գնացից զբնո
բեալն ի սկզբանէ. զորս և Առաքեալս ան
ուանեաց. և կացոյց նձ գլուխ և առաջ
նորդ զերկանիկն Պետրոս : և Պետրոս յոր
ժամ ասեմ, զի՞ ասեմ, զայն որ գաւանեաց
զորդի ի բնութէ Աոր. և մեծագունի երա
նելութէ արժանաւոր եղև : վն ի անուանե
ցաւ. և ի հրամանս եկ զեցաց եգաւ. որ
զփնականս երկնից մուխն ընկալաւ. և երկր
սիրելի Քն գտաւ : որ սկսաւ յեմկ քա
րոզել զԱետարանն. և մինչև ի սպանիայ
է հաս, և շինեաց եկեղեցիս, և կարգեց քա
հանայս և պաշտօնեայս : և ի յսկիզբն մեկ
նուէ ի վր այնմ, Պետրոս Առաքեալ Յն
Քի, ասէ. Տէրն մեր ըստ խնամալի տեսա
կին կամեցաւ Հաւատալոտ կարգել զնա
Հոգևորական ոտպատուհմին. ամենևին փո
փոխումն առնէ անուանն. ըստ նմանու
թէ նախնեացն Աբրահամու և Յարձեալ
ասէ, Սիմոն վէս. և երբ գնէմ վասն զի
վէմն անտեղի տալի է արկածից անձրևաց.
և զարկեալ սերմանն ընդունի. և ի հարկս
նէրչն ոչ զգայ. և ոչ փոխ զվիմէրչն բնու
թէ և այլն : և ի յսկիզբն առաջաբանութէ
թղթոյն Յակոբոս ասէ. Յակոբայ Տն
եղբօրն ըստ մարմնոյ. և Պետրոսի գլխաւորին

կամքը իւրով։ այսպէս և ի ձեզն պետրոս երևի առաքինութեամբ ազօրութեան ։ Եւ ոչ ոք տեսանէ զաշակերտս ուրուք հմուտսդ վարժապետին բարեպէս կենցաղավարող ։ և ոչ գովեսցէ զուսուցիչ նորին։ այսպէս ի վերն պետրոսի և պօղոսի ասէ () դա՛ս ասէ պօղոս մինչ սու սերբօք վարի առ ձեզն առնու զլուծ հաճա տոյն Աստուծոյ, և լինի վարժապետ հեթանոսաց։ կերպարան և օրինակ մարմրոսաց ։ ահար կուի դիւաց ներուին յանցանաց առքեալ և կայսն առաքինութեաց ։ Եւ տան Աստուծոյ վիշտանութեամբ ի վերն քնուէ ։ զի զնմանէ վայթ ունիցին և բժշկիցեն։ ի վերն դիւաց՝ զի զնա հալածիցեն։ ի վերն տարերաց՝ զի զնա փոփ խիցեն։ ի վերն մահուան՝ զի զնա արհա մարհիցեն ։ ի վերն հրեշտակաց՝ զի գմարիչն և զարիւն իւր սրբագործիցեն ։ Իշխանութիւնս առեալ է նոցին յաջորդ ացն ։ ըստ այնմ Հայր ։ Ժա ։ 6 ։ սոբա ունին զի խա նուեի փակել զերկինս , և գարձուցանել զջուր յարիւն։ զերկն պետրոսէ և այլոց ա ռաքելոցն կարէ ասել։ որ ասացաւ զնա ոմ պա որդւոյ Յովսեդեկեայ ։ Ջաք ։ գ ։ 4 ։ ադուցէք նմա զպճնաւոր , ևդ իւք խոր նբ ի իդէրսա դնւ առ որ ասաց Տէրն։ պապես ասէ ձեր ամենակալ, եթէ ի ձեռն պետրոս իմ գնասցես , և հրամանս իմ պահես գես , դու գատեսցես զտուն իմ և եթէ պա հեսցես զպատգամս իմ, տաց քեզ որք չորքիցին ի մէջ դոյա որք կանդ ահաւադ իկ։ բայց լսեր դու Յեսու քնդ մեծ ։ և եթէ դվէ ձեռ զոր խոտս առաջի երեսաց Յեսուայ , ի վերն վիմին հօտն աչք են ։ որ պատս եօթնա չեայ վիմամբ իմանայ ընդ Աստուած ։ Իսրայէլ զերկն պետրոսէ ։ զոր և կոչէ տաք անուանի եօթնա ւոր խորհրդականն քան զնա ։ զի ընդ ամենայն ծառայսն իւր յարմարագիտաց ։ ի ընդ բանական դասանուէ քրիստոնէական հաճա տոյս մերոյ ։ զի հօտն Քրիստոս է ընդ հանրու թեն նշանակ ։ և պետրոսի գասանուէն պա րունակիչ ընդհանուր քրիստոնէիցն հաճա տոյս մերոյ ։ զի առ այն պետրոսնակին յոյս ցուսն և ծնունդն ։ զարդարանքն մանկ թա ղումն ։ յարուցեալն ։ համբարձումն ամենա գամ գալուստն ։ Ասասի ։ ի վերն առաքար կեալ բանին Ջաքարիայ ասէ տէրն ։ Սերեա Սմբրօ՝ ։ ի վերն վիմին հօտն աչք են ։ ոչ Յեսուայ որ ի Յովսեդեկեայ ։ այլ Յն որ ի Մարիամայ առաջի ընդհանուր հայոյն հեղաւ ի նմանէ , և յոսատորեաց զմեզ։ եղ առա ջի Հայր վկեզեկեայ իւր զվէմն հաստատուն։ որ յաղթէ դրանց դժոխոց ։ ի վերն որ հօտն

նմանապես հաղորդ զնա առնիցեր ։ Զինի քանոյց և արգելանաց , Յովսէփ եւև որ եգիպտոսի ։ վասն որոյ ևփարաւօն ասաց։ Ծննն ։ Խա ։ 39 ։ որովհետև եղոյց քեզ Աստ զայդ ամ։ զինք այր իմաստնագոյն քան զք քեզ և խորհրդական, դու լինիս ի վերն տան իմն , և բերանդ քոմ ճնազանդ լինի ժո ղովրդ իմ։ բայց միայն աթոռովս ի վեր քոյ եղեց ես քան զքեզ ։ ահաւասիկ կա ցուցի զքեզ այսօր ի վերն երկրիս եգիպտա ցւոց ։ և հանեալ զմատանին փարաւօնի ի ձեռանէ իւրմէ , եդ ի ձեռն Յօսէփայ , և զգեցոյց նմա պատմուճան բեհեզեայ։ և ե արկ մանեակ ոսկի ի պարանոց նր։ և հան զնա յերկրորդ կառս իւր ։ և քարոզ կար դացեր առաջի նր և կացոյց զնա ի վերն երկ րին եգիպտացւոց։ ասէ փարաւօն Յ Յով սէփ ։ ահաւասիկ ես փարաւօն , առանց քոյ ոչ ոք համարձակ զձեռս իւր , ևզոտս իւր , ի վերն ամ երկրիս եգիպտացւոց։ Լ զդ փարաւօն յերկրորդ կառս իւր բարձրա ցոյց զՅօսէփ ։ և զաղաղակն իւրակն ոչ չը նորհեաց նմա ։ բայց Աստ ոչ այնպես արար պետրոսի ։ այլ հանդերձեալ գոյով համ բառնալ յերկինս ։ զեկեղեցական աթոռ իշխանութիւն իւրոյ ։ հաւասար միւս Լ աքե լոյն աջ և համակ տիշխանութիւն նոցայ եւ և ձայն պետրոսի ։ և ոչ գոյով այր խնամանա դան քան զազքատ ձկնորսան զայնիկ և ոչ ոք խորհրդական քան զնա ։ կացոյց զնա ի վերն ամ տան իւրոյ եկեղեցւոյ ։ Հրամայ եաց ամ ժողովրդեն իւրոյ նմ ճնազանդել ։ զնա արար ինքեն վարեբակիր և փոխանորդ։ զգեցուցեալ զպատմուճան բեհեզեայ սակ տուկ համբուր առաքինութեամբ ։ Եմանեակ ոս կի ի պարանոց նմ անցուցանելով։ զքեռն ծանրութ և զհոգս ամ եկեղեցեաց։ որոց ա ռանց հրամանացն Յոյ լինչ ձեռնարկել ու մեք հրամայեաց ։ զի պահչինս , սոխարս , և զգաստութիւն իւր նմ յանձնեաց ասել ձայնիցն իւրև Աստուծոյ և քաջ հովուաց զկին իւր ։ Ասկին եղեալ ի հուր քոլորովին հրամայ , եթէ Յօհաննէս սիրելի Աստ ։ պետրոս սի րող Աստ ։ քոլորովին սիրով Յն իւրոյ հրդե հեալ և ի տուփուն յեղաշրջեալ ։ և Ասկէ" ասէ ի վերոյհիշեալ տեղւոջ ։ առաքեց Աստ զԼ առաքեալս իւր ։ ոմն արեգինն զձառատպայծա ռան իւր։ և իւրև վարդն զանուշահոտութիւն իւր ։ զի ոմն արևն յայտնի Ճաճանչիւք ։ և առ վարդն անուշահոտութիւն ։ առն հուր կայծա

գաղեստուքն իւրով, համանգամայն ըզ
Թլիւս երից հազարաց աշակերտեաց : և որ
՚ի սամարիա հաւատացեալքն էին քարոզու-
թեքն փիլիպպոսի . սորին և յօհաննու զը-
րոշմական ձեռնադրութեն ընկալան զՆը-
գին ինձ : զի՞նչ ասելի է և սկզբաւքին տես
լենէն կատարի . որով ուսանիցուք զգաստանա
ք և զսաղմոսին բարս հեթանոսաց ոչ խոր
բելի . այլ մկրտութեք սրբելի . և՚ի թլիւս հաւա
տացելոց առաքելոյ : որով խրատեալ՝ ըզ
տունն Կուռնելիոսի հարիւրապետի եկե
ղեցացուցանէր . և Հոգւովն Ընորհն վնռսին
հաղորդակից առնէր :

Այ ազ Ամենականն Աիմոն՝ իշնորհէն զը
կեր . և որ զ՚Նանիա և զսափիրա՝ միան
բանիւ մեռուցանէր . Աիմոնի ներելով ա
մենակ ապաշխարուե շնորհէր :

Այ ընկեյ՚ի հեթանոսից բառնայր զլուծն
ծանրութե օրինաց . բաւէին ցհաւատն Ի-
նձ նոցա արդարացուցիչ պտղ ցՔրիստոս . և՚ի կա
րևորաց զգուշացուցանէր յարենէ՚ի պոռ
նկութե , ի հեղձուցելոյ , և՚իզոհելոյ կռոց :
Լակ հեղինակութե դերիչխանութե սոցա ան
ըմբռնելի է մտաց . մինչ զի յաղթէ սոցայն
իշխանութի և արժանապատուհի զՔ. բրա
համն , զՄովսէսն , զՔ. հարօնն , և զՍ՚ել
քիսեդեկն : զի նոք քահանայք մեծ . ծա
րադրն քահանայապետք . իշխանք եպիսկո
պոսաց . նախագահիք Ք. բել . կառավա
րութ Այ . Այահապետութք Ք. բրահամ
կարգաւ Մ՚ելքիսեդեկ . արժանապատ
ուհութք Ք. հարօն . հովնակութք Այահե
դատողութք Այամուէլ . իշխանութք գերիշ
խան . օծմամբ Ք՚ծ : բարեաւր ասի ուրեմն
վերջս գանձ գրքոյ . վճ պետրոսի ևայոհ
սի թէ , Երկանիկ անօթք ընտրեալք . կա
պից և լուծման իշխանաք . առ ոտս անկա
նիմք ձեզդ . ի՚մեղայ լուծեալ զտօնօղքս
Տածօղք բանաւոր հօտիդ . կենսատու բը
ժիշկք հոգւոց . վերք մեր ի յօձէն թու
նից . ձեօք առողջացին դարձեալ :

Դրձ ասի . պետրոս և պօղոս քրիստոնէ
ից պարծանք . մեծ ե ձեր հանդէսդ այսօր
՚ի հռոմ քաղաք : Այնդ վէմ անկեան ե
կեղեցւոյ արիար . և մեսրդ շիներ ՚ի քո վճ
րայ զմարդիկ : այսօր ցնծութք գովեմք զըն
նեալ անուանդդ պետրոս և պօղոս Ք. ռա
քելոց դրօխք : չուն հաւատացումն եկե
ղեցւոյ ամենայն ՚ի հռոմ քաղաք վճ պետ
րոսի և պօղոսի Ք. ռաքելոց . մեր սիրոյ : Ք՚ն ընդ
Աեբերիանոս Եմեսու
եպիսկոպոսն ՚ի Հռաս Ք. ռաքելոց վճ պետ

ասէք են . ք Հոգին ձեր , որէք ՚ի ՅԵ . և Հան
գեաւ ՚ի վէր միայ եկեղեցւոյ նր , որ հաւատա
տեցաւ ՚ի վէր Աիմոն ի եօթն զօրութք : Ջա
ռաքելոցն պատուհասի ԵՒբանն Յեսպեայ .
ՆԵ . 20 . և եղիցի յաւուր այնմիկ կոչեցից
զծառայ իմ զՔղիակիմ քեղկեայ . և զգեցու
ցից նմա զպատմուճանդ քո . և տացս նմա
զպատկ Ճխութե . և տացս ՚ի ձեռս նորա
զՀազարապետութիդ քո . և եղեցի իբրև ըզ
հայր բնակչացդ եՀմի և յուդայ . և տացս ըզ
պականս Դաւթի նմա . իշխեսցէ և ոչ ոք
բացէ որ նմա ընդդէմ դառնայցէ . և կացու
ցից զնա իշխան ՚ի հաւատարիմ տեղւոջ և
եղիցի յաթոռ փառաց տան հօր իւրոյ :
Ք. րդ ՝ կոչեաց յաւուր ներմարմնուե իւ
րոյ բանն Ի՚ զծառայս իւր զնը Ի՚ընչեան .
և զգեցոյց նոցս զպատմուճան քահանայա
պետութե , սրբութե և մաքրութե . և եդ ՚ի
գլուխ լմնցմանն նոցա զպսակ տնօրէնն Հօր
Ի՚յ . ըստ այնմ թէ , մարմին և արիւն ոչ
յայտնեաց քեզ . այլ Հայր իմ որ յերկինս
է : եւս և ՚ի ձեռս նոցա զՀազարապետութե
կատարէ . ըստ խորհրդոյն զնն թարգ
մանն կացուցանելով : արար զնն և Հայր բը
նակչաց եՀմի խաղաղութե և յուզպատանց
խաւսողաց . որով ոչ միայն Հռոմայե
ցիք . այլ և ամ ազգք երկրի կարեն պար
ծիլ . զի ՚ի վէր հիման նոցա անշարժելոյ
ամրքն կատուցեալք են : նց եւս զփականս
Դաւթի . ըստ Ա՚ի . որպ իշխանութեն ոչ
ոք կարաց և կարէ հակառակիլ . և ընդէմ
գառնալ : զնն կացոյց իշխան ՚ի հաւատա
րիմ տեղւոջ ՚ի գլուխ պարծանաց եկեղե
ցւոյ , և յաթոռ փառաց տան Հօր իւրոյ :
Տ՚ հռաւտեան մեռձենալով ՚ի քղքանցս Ա՚նի
հանդերձին ապաքինութ . և Պետրոսի հո
վանին զանդամալուծս ապաքինէր . զի՞նչ
խմանամք հովանեաւն պետրոսի , եթէ ոչ
զհովանի նորին սերտ հաւատոյն . որ յոր
պէրայ և հատանի ՝ բժշկէ յանդալուծու
թե անհաւատութե :

Այ զպծեմնիկ ողորմած Տաբիթային յա
րուցանէր . և զՆանիա և զՍափիրա (սը
տոցն ընդդէմ Հոգւոյն ձեռ) տարաժամ
՚ի կենաց բառնայր :

Այ զԱտաթիա ՚ի թիւն երկոտասանից
կարգէր . և զՅակոբոս եղբայր Ձն յա
Թոռն Ա՚ի պատրիարք ձեռնադրէր . ոչ
և ասի ՚ի գանձ գրոցն թէ , ձեռնադրող
վեհին . եղեալ քրիստ . յաթոռն առաջինն :
Այ կանխաքարող և առաջնապատրաստ վար

երանէ ի ԵՂ Աիմն ծառանգ Հօնանու, քան զի ըստ Դատաւթի, ժառանգութիւն առնուրդիք են։ Ա.ՐԴ՝ սա զենութենական ժառանգութիւնն ունէր ի հօրէն ի Հօնանու. և զգերբնականն ի Քրնուէ Հօրէն Աիմ։ քանզի կամէր ասել Աիմ. Հայր քո Հօնան որ թարգման ի աղաւնի միամիտ, եւս քեզ ըզ բնութենականն ծնունդ և զիմաստուի ընդարձացն. բայց ես քեզ տամ ըզերբնականն երանուի գովութիւն։ Նա ծնաւ զքեզ մարդ մահկանացու. և ես առնեմ զքեզ վեմ անծերանալի և անխախտելի իդրանց դժոխոց։ Նա եդ քեզ անուն Աիմոն, որ է հնազանդ. և ես դնեմ քեզ անուն Ա.ԷՓԱՍ ՅԴՐԱՒ զի քեզ Քրիստոս իմ հօտի Իւոյ որ ի Հռոմ։ զի որք անհաւատ անէնին և ձայնին պետրոսի լսեն, ոչ լսեն սոսկ մարդոյ, այլ մարդոյ ՝ վիմի ՝ և դլխոյ իւրեանց. իբր ամ հաստատելոցն նախնոյն և դլխաւորին։ Թէ ներդործապէս, և Թէ կրաւորականապէս։ զի ներդործականապէս ուսուցանէ նա զուղիղ կանոն հաւատոյ, և Թէ կրաւորականապէս. զի ուսաւ ի Հօրէ Ա.Յ լուսաւորուէ։ վա որոյ և պետրոս ասէ. քաջիքրուի քաշէրելոն Հօրն ուղղութիւ նա քմատնացեալ։ Ա.ՀՐ քանզի գործք սրբոյ Հոգւոյն առ արտաքս անքաւժան եւիք գործոյ. վա որոյ և Հնոյն ուշադրութիւն և յայտնութիւն, ոչ միայն ի Հօրէ եւլև առ սուրբն պետրոս. այլև ի Հոգւոյն սրբոյ. զի ոչ ըզ կարէ ասել Տէր կիւ, Եթէ ոչ Հոգւովն սրբով։ Աւասի զինն ասէ. Աւուղղահամբոյթ գաւանմամբ Հոգւոյն քմատից, պետիւ զնո քանանոյ պարքաս անունին Ծննգեանն, որ ըստ նոյն բարձրացեալ բանիւ անէրին Աայնէս և կատ զի Հայրական յայտնութիւնքմացականն հոգւին պետրոսի ուշադրեալ, ուղղապէս գաւանեաց զանժամանակ ծննդենէ բանին Ա.Յ, և զանպատմելի աղդատոհմէ նէ. զինքն գաւանելով, և առ անդրն չկարելով ժամանել, լռելեայն կնքելով։ ոչ և յետոյ Ա.Յարանն ասաց պետրոս. ծը նօղն Հայր. ծնեալն Որդի. և աւելին քան զայն ամպով ծածկեցաւ. և Թէ, չուտ է քեզ գիտեն Թէ ծնաւ, զորպէսն մի քրնն ներ։ պատճառաբար երանեցաւ պետրոս։ ոչ զի զորպէսն քննեաց, և զերբն հետաքննեաց. այլ միայն զի ջծնեալն ծնողին Համագոյ դաւանեաց, զոր ես ասէրով. զանցէ ըն և չպատուհին ժամանակաւորացն Հնմանեն արտաքսեաց. զի ետրոսով Թէ եր

բոսի ասէ, Թէ առաջին ասէ երկոտասանից նոցն Աիմոն էր, որ անուանեցաւն պետրոս. վասն եղելոյ, հնոյն Հնդպաշտուէս՝ զԱիմոն անուն ի Հօրէ և ի մօրէ ունէր, և պետրոս ի կենարարէն անուանեցաւ. զոր ես ասէ պետրոս, որ թարգմանի վեմ և ի վէմ պատր վիմի շինոյց չեկեղեցի իմ։ ամ եկեղեցական քարողուէ ի վէմ վիմի հաստատեալ կայ. և ամ հերձուածողական մոլորուէ ի վէմ շաղփաղփուն կաճոյ այլ է վէմն հաստատուն, որ զշինուածն ի վեր ունի. և այլ է հողն շաղփաղփուն, որ չհանդուրժէ շինողացն։ և զվնի սակաւուց ասէ. եկեղեցի հնոյն վէմն է. և հերձուածողացն կաճէն։ եթէ յաղնւոյ վերայ կայր, և եկեղեցի հնոյն վէմն է։ մանաւանդ Թէ և զքեզ կեղեցի վեմ կոչեմք, ոչ ստեմք, և ոչ զվէմն յորոյ վերայ կայ ուրանամք։ վեմ է եկեղեցի. քանզի զհաստատուն վէմն ունի զքն, և միւս վէմն պետրոս, որ դաւանութեն էառ զանուն. դ՛ւ ես ասէ ՎՐՆՆ Որդի Ա.Յ կ՛ինդանուայ։ Ա.յս դաւանութիւս եր լըր մնն հնոյ օրինաց. և նորոյս ակամն հնոյն և արմատ հաստատուէ։ ոչ Հնոյս պետրոս ասէ, Թէ ԹՐՆ անուանի նոյնանիւ գաւանութեամբ յորմարգարէսն. զոր էգիս, խորհրդոյն ծագանուէ սկսման և ելման։ Իրր Թէ անկիւնաքար երկուց որմոց միջադրեալ, հնոյն և նորոյս օրինաց. միայն ստուերագրուէ աստ. և միւսոյն իրին կատարելուէ վէմ և կարկառ վկայութեն եղեալ. զի զոր ոմանք Եղնա զՔրն կարծէին. ոմանք Երեմիաս. և ոմանք Հօհաննէս Մկրտիչ (որք Թէպն օրինաց էին երևելիք) ձեն պետրոս ի միջի կացեալ, և վէմ անկեան երկուց որմոց եղեալ. Թէպն և նորոյս մի և նոյն Տէր զԲն դաւանեաց։ յորմէ ի դաւանեցելոյն երանական գովութիւ դրուատեցաւ. ոչ պնդքան վն պնդիսարար դաւանելոյն, որքան զի յայտնուէն Հօր Ա.Յ տեղի դուաւ. վասն որոյ և Փրկիչն ասաց. երանի ես քեզ Աիմոն որդի Հօնանու. զի մարմին և արիւն ոչ յայտնեաց քեզ. այլ Հայրն իմ որ յերկինս է։ վն որոյ և ես վարդապետս ասէ. Հնոյ ծոյն ընդունակութիւն յայտնութեն Հօր Թէ՝ վն ընդունակութիւն յայտնութեն Հօր ոչ եղև երանեալ ասէ պետրոս՝ Հնոյ ոչ հայտնեաց քեզ մարմին և արիւն, այլ Հայրն իմ որ յերկինս է։ վն որոյ և ես վարդապետս ասէ. Հնոյ ծոյն ընդունակութիւն յայտնութեն Հօր Թէ՝ վն ընդունակութիւն յայտնութեն Հօր

մահուան նոցին, և մնաց միայն Պետրոս։
որով առեն զբանն Աստուծոյ, թէ ահա ես ընդ
ձեզ եմ զամս աւուրս մինչև ի կատարած
դար։ իսկ նոքա ոչ էին մնալոց մինչև ի կատար
ծին։ յայտ է ուրեմն թէ ընդ յաջորդսն
դաց նոցա մնալոց էր Աստուած։ ոչ միայն ընդ յա
ջորդացն սրբոյն Պետրոսի, այլև ընդ ամենայն
յաջորդացն սրբոց Առաքելոց, և այն նա
խանամուտք և աննեքսապես լուսաւորուք,
և կառավարուք։ և բնդ ուղղորդն շահիլ
զնոսին յառաջացուցանելով։ եթէ և նոքին
հետևիլ ջանայցեին հետոց նոր։ և լուսա
շաւիղ ճանապարհաց նախնեաց խրատանց
սրբոց Առաքելոցն։

* (ա) Այժ տաղ բանս։ մարգարեէն ի գ
գոլոն բանից սոցա մի։ պատգամէ։ ևայլն
Ուանզի Աստուած, ոչ միայն վն սոցա ա
զաչեմ։այլև վն ամ հաւատացելոց բանիւ
սոցա չիս։ որով բանիւ մեք աշակերտեալքս
սրբոց Առաքելոց, պատգարիմք լենլով յա
զօթս Աստ ձեզ մերոյ, որ անօրինաբար ա
զօթեր առեցելովն մարմնով ոգի զմարդ ձըշ
մարիտ։ և զաղօթս իւր ինքն քնդունէր ըն
Նօր և Նոգւոյն սրբոյ ոգի գՆ։ իսկ թէ
ոմն ևս պատրապատան մեր։ ար սերն։ վն
քի խոստանեալ ի ձեռն սիրոյ լինլն մեր
գեալք ի ներգործողն և յարատան սիրոյ ի
Նոգին սրբ։ վն նա է նախագաղափար ևա
բարոշ սիրոյն մերոյ։ որ վ մեք զՆ և զբն
կրս մեր սիրեմք։ և կամ վն պատասխանի
մեր՝ է ազօթքն Աստ։ և վարդապետուե
բանիցն Առաքելոց, զոր յաճախեան ասելով

պոնող յոյս կոչ։

* Կա պատճառ և սկզբնաւորիչ բնաւին)
Կ յայնքն, զոր ստորև դրելոցն եմ ասե
այնց ա ևս գուք է ք պատճառք և սկզբնա
շաւիղք ոմ սրբասան Առաքեալք։ զն
գոլք ք։

* Ասպիսեալն չենցալիցուդ) Կ յայնքն,
սեղանակից ք բարեգործակից ք ազօթա
կից ք հրաշագործակից ք։ քանզի կենցա
զավարուն Աստ էոլորն եր երկնային, թէ
պետ և ինքն էր քստ մարմնոյն երկրային։
պատկեր և գուք երկնակենցաղին գուցէ ք
կցորդք։

* Ասթողին բանիւ, խոստիցուք) Աստ
արար զմարդն խոսուն կենդանին և բանա
կան։ ուստի գուք գտայք ասե բան տուր
զին խոսակից ք։ ըստ այնմ Շնորհալուն։

Անան որ ըզբանն ընտեղծ նկ.
Ի բառբառոյ բանից լը ոկ։

Զան իշխանութիւնք միւս Առաքելոցն կոտ
գործ ունէին նոսին։ բայց Առաքելքն։
Ջորդքն, զնոյն իշխանուն և պատիւ ունին՝
Թէպետ ունայնաբար ոմանք ասեն թէ շի
նեցին խոստովանուն հաղորդք։ այլ ոչ
թէ և փառացն համապատիւք ։ ոյոմ
նոսին խոստովանուն հաղորդք։ յայտ է
Ջորդքն Առաքելոցն։ որովհետև
այև յաջորդքն Առաքելոցն։ որովհետև
սիրք ։ ոչ միայն Առաքեալքն Պետրոս։
Ասո ասե։ զի եթէ խոստովանութիւնք նո
ցին համաձայնք, և փառացն համապատ
Ուրոյն ջունէն գոհոյն, եթէ ոչ միշտ նոր
պառնին։ համառօտով թէ պնորիկ առ
կայ, առ պն ձանձրելով զանցեսան և զա
և եղիցին դնոսին ջունէն գոհոյն։ այլ միշտ
եր, ոգ և էն, և եղոցն։ մի ժամանակ նոր

հաստատակաց յարուէն։ վի առ այս երկուս գրեթէ կացատն բոլոր աստուածաշունչ հաճատ ։ զի մարդեղութեն ՎԻՆ յայտնեցաւ խորհուրդ սքանչ Հարորդուէն։ սակայն եղա կանատա խոսելով՝ թուի թէ վե ՎԻՆ մահ ոճան և յարուէն խօսի ։ քանզի Ա. առաքեալքն զօրութեամբ մեծաւ ասացին վկայուի յարութեն ՎԻՆ։ Կործ ՃՀ ։ քանզի տաէր մարմնոյն ՎԻՆ որ քակեցաւ մահուամբ, վերստին նորոգեցաւ անմահ յարութեամբ։ ևս որ եռօրեայ վախճան համբ (ըստ մահուամբ) անտակա նորաբար ի գերեզմանի տքնեցաւ անմահ ըստ Ա. Ճուեն ։ զգեցեալ մարմնոյն փառաս ան եղծուեն ։ ուներով իշխանուի դնելով զանձն իւր ի ներքոյ տերուեն մահու ։ և իշխանաբար կան կնքեամբ յարուցանելով ։ որ վե խոստումեն մարմնոյն , ինքն եր և ի յարուցեան ի մեռելոց։

❋ (Ինդ) Ա՛նդրանիկ Ա՛յոյ։ Ա. յունքն, սկզբնաւո րեալ ի սեմայ ազգեն ասե զՈ՛ռաքեալան, որ եր միջաբար հայր Եբերայ ։ բայց թէ Աբմ ի յեր անդրանիկ Սալ՝ենեայ է ։ քանզի զի Ղուկն Ճ. 21 ։ Հայաբէթ կոչի երկց ։ թէ պէտ նախակարգի Աբմ քան զՀայաբէթ. ոչ գրի նոյն գլուխ ևս համարն ։ և ՚ի գլուխ 10 համարն ։ ուր ՚ի յետին կարգի Թուխ Հայաբէթ ։ քանզի և ըստ կարծեացն Հրեա նէ իոսի ։ Ռամ եր միջակն Նգի ։ և յաբէթ փոքր ԹՈ. 24 ։ իսկ ծննդոց ԺԱ. 21 ։ ուր առարկելով զԱբմ մեծապատուին քան զյաբէթ ։ Իսկ ուր Ղուկն Ճ. 21 ասի ։ և Աբմայ ծնան որկիք ։ Ղնաե հայր ամ որ գՀայաբէթ, եղեալ յաբէթի իրեցու։ ասելի է ։ թէ ցերեց անունն ոչ է յարաբե բելի առ յաբէթ ։ այլ՝ առ Աբմ ։ իբր թէ կամի ասել ։ Ղնաե հայր (ըստ Աբմ) ամ որ գՀայաբէթ։

Եբեր եր հայր Փաղեկայ, որ եր երից եղբարց յաբէթի։

❋ Ո՛ռֆաքսաճ եր մարդուն վրոայն Աէլ՚ի ապեթի ։) Ռանգի Ա՚նդրիսեզեկ վե կուսաբեն, մանրուեն, արդարուեն, ևմանի ՚ի հայ և ՚ի գինի օրինակերոյն զմարմին Հայրիեն ՎԻՆ, եղև օրինակ Ճմարիտ քահանայապետին ՎԻՆ. նմանեցաւ և Ա՚ռաքելքն նորին հետոյն դոլով ընթացակից, զուգաշխիք գոան մարդուե նր ։ ևս առաքինութեն և արդուեն թէ և բազումքն ա մուանացեալք էին ։ և ոչ Ա՚նդրիսեզեկ անմիջապես Ա. ընկալաւ զքահանայապետութեն ։ այսպես և Ա՚ռաքեալքն ՚ի ՎԻՆ ։ ա ռանց ուրուք միջնորդի։ նաև ոչ Ա՚նդրի

որով ընդ նախապատճառելն բանի դուք խոսակ ցելով , և առաջնոյ պատճառելն գո լով հպաճորք երկնայնապես քան թէ երկ բաւորապես դուք խոսողք և ուսուցիչք ե դնայք մարդկանց։

❋ (Ինե) Ա՛ռաքելոյք կամաւորք։ Ա. մի այն պարգեաց Ղն ։ ևս կենարհ տուողին Ա. Յ ։ այլև ընծայողացն և առաքելն կա մաց ՝ գոյացք կամակատարք։ վի ըստ Ա. Յ ևս կենարհաց տուողին ։ և այլոց ընդունո ղացն կամաց դուք եղեք կամակատարք։ ոչ վատնելով ըստ անբաւ տնտեսին ։ առ գալելով ըստ ժլատ և պղերգ ծառային։ այլ ըստ պետանաւորութե և հարկին պա հանջման, մատակարարեցիք (ըստ կամացն Ա. Յ կենարհաց տուողին) ՚ի սեղանաւորս։

❋ (Ենոթաբին երդին նկատ։) Ա՛յսինքն , կերպարանին Հօր ՝ դուք ըստ մարմնոյ նկա տօղք և տեսօղք ։ և քաղցր դիմաց և երկ սաց նորին տեսուեն վկայօղք։

❋ (Յոյժ ինչ փոյթ փիս ինչ Ուրիպէս պե ազգ։) Ա՛յս ե ՚ի բանից հնօհանուս, թէ տեսուք վիսուս նր , վիսուս իբրև զմիածնի սուս ՚ի Հօրե ի՛ հնարհօք և ՚ի մարտուեք ։ և թէ ՝ որ երն ՚ի ակբանե զորմե յոմաքն, որումն ականատես իսկ եղեաքն և պյն ։ վի Ուրիպէս ասելն է , ոչ իբր թէ զՈ՛ռաքեալն ան մարմին բնուեն տեսին Ա՛ռաքեալքն ։ վի պյն անհնար է ՃՆապարհորդաց որ ՚ինքն ցայտնի ։ վի վե պյնմ (ցկնի բազմաց ասե լոյն թէ տեսաք) ասե հնօհաննես ։ զՈ՚ չ ոչ աք ետես երբեք։ և Պօղոս գր ։ ՏՀմ Ճ. 16. երանելին և միայն հզօրն բնակիս Լ ՚ի լոյս անմատոյց ։ զոր ոչ ոք ետես, և ոչ ոք կարող է տեսանել ։ ուստի և ՚ինք վարդա պետս ոչ զեսական տեսո ՚էն խոսի ։ այլ զվնա ռաց տեսուէն , ոչ ՚ի լեառն թաբովր։

❋ (Նոբելոյն ԼՒՒ անուանի ։) Ա՛յսինքն , ՚ի թիւս նախասահմանեցելոյն և ընտրե լոյն նախ քան զյինելն չՀ ։ գուք ան ուանեալ և հռչակաւորք Համբաւեալք և փա ռահեղք ։ վե որպ և գաւառական աթոռա կցուեին ՎԻՆ, միայն ձեզ խոստացեալ է, և ոչ Ա՚ովսիսի և Ա՚ղիայի և այլոց ։ այսպս խմանալի է և յայնմդն , թէ ա՛ա գասացոյ ՚ն հոգանն հրաշալի։

❋ (Ինբ) Ա՛ոյ նորոգման վախճանելոյն) Ա՛յսինքն , վկայք ՎԻՆի և հաւարակացն յարութե ։ վի հանդիսաւոր և առաւել հարկաւոր քարոզութի Ա՚ռաքելոյն ՎԻՆ, եր վկայուէն որ վե ՎԻՆ Ա՚արդեղուէն , և

աղքատ ձկնորսդ ընտրեցեալ և սիրե-
լի Աստուծոյ, եւ ոչ ինքն ինչ ունի
եւ ամենայնիւ տկար, այլ ամենայն
ինչ ունի Աստուծոյ շնորհիւ, որ
ասէ. Ես եմ Աստուած քո, որ
ուսուցանեմ քեզ զշահաւորն, որ
վարեմ զքեզ ճանապարհ զոր
երթիցես. ես եմ որ ունիմ զքեզ
ի ձեռն իմ, եւ ոչ ոք կարէ
ի ձեռն իմոյ. ես եմ որ ունիմ
զքեզ

մարտիրոսանն մահուան ։ որոց հոդիքն
և մարմինքն իւրաքանչիւրոցն , էին իբրև
ամրք զպղծութեացք ի մի կամն յօժարուե
առ մնալ ի խոհեմութեան ։

* Տէրտհաճ* գոմաթ* հօրէց ։) Լ՚յսինքն ,
ա՚. յ և ի՚նչ եթե հաճութեամբ գումարք
հօրէց • զի վասն սոյա ասաց փրկիչն , մի
երկնչիր հօտ փոքրիկ , զի հաճեցաւ հայր
ձեր տալ ձեզ զարբայութի (և ըստ եսայ •
ծ • ։ ։ • իբրև հովիւ մի հովուեսցէ զխա-
շինս իւր • և բազկաւ իւրով ժողովեսցէ
զառնս (քանզի սոքա իբրև զոչխար ի
սպանդ վարեցան ։ այլև փոքրիկ էին , ոչ
միայն թուով • այլև խոնարհութեք • որոց
պատշաճի բանն Յամուէլի առ Սաւուղ ,
թէ մինչ էիր քաչա քո փոքրիկ եղեր գլուխ
ցեղիցն Իսրայէլի ։

* Լ՚ճաղափ* ագնա* գնդից ։) Լ՚յսինքն ,
ազգք և ազինք հրեշտակական գնդից • և
ոչ թէ երկրաւոր թագաւորաց և զօրաց
նց ։ իսկ դուն դր ի հնուն թուով զճ
շձ • որ թարգմանի պետիւկ և օրթայ ։ այլ
ի հրեշտակս ոչ է նշն թուով • այլ նշանա
կէ զամէնս թիւ բազմութե նց • այլ Լ՚ռա-
քեալքն ազգք և ազինք ասին Հրեշտա-
կաց • ոչ բնութ , այլ շնորհօք ևնմանօրէն։
բայց աղնա* բառս , թ ոչի թէ գլուխ ևպետ
պարտի իմանիլ • և ըստ այմ Լ՚ռաքեալքն
եղեն գլուխ և պետք գնդից և պետիւկից
քրիստոնէից ։ վի Լ՚ռաքեալքն եղեն պետ
չիւկ պաշիք ևգնդից քրիստոնէից գլուխք
և պետք ։ և Լ՚ճաղափ* ասին • վի ոչ իբրև
զպղծութի սպառազինեալ էին • այլ իբրև
զԼաւութի անուամբ Տ՚ն Լ՚ յ յ՚ր՚ • ։
1 Թես• ճէ • 4 ։

* (Եւ զ) Լ՚նգրանիկն Հօր ժողովեցուցչէ* ։)
Լ՚ր ասի անդրանիկ Հօր նկատմամբ մե-
ծնի • ոչ նկատմամբ բնութենական եղ
բարց զոր ոչ ունի ի հօրէ և ի մօրէ • այլ
նկատմամբ շնորհական եղբարց • և ըստ ոզ
դեգրական որդեուեն Հօր Լ՚յ • այլ ըստ
այնմ եթէ որդիք՝ ասա և ժառանգք ըստ
պօղոսի ։ Լսակ ժառանգաւորուեն այս՝ ի
շնորհաց ի կեանս • և վաստաց ի հանդեր
ձելուն ։ որոց ուրեմն Լ՚ռաքեալքն եղեն
ժառանգորդք • զի ջարչարանացն հաղորդք
դարձ՝ վասն որոյ և փառացն հաղորդք
ցան ։ Հռոմ• ը • 17 ։ Լսատի Հուռն՚ ասէ

* (Եւ ք) Լ՚ղակէր* գեբալանց* օրինացն Ա՚ձ
ախէ ։) Լ՚ամզի քո ասաց նց , եթէ ոչ ա
ռաքելքն արդարութի ձեր քան զդպրացն
և փարիսեցւոց ՝ ոչ մտանիցէք յարքայու
թին Լ՚յ։ևսկամ՚նկատէ առ այն , թէ ասէ
գրիր աշակերտեալ արքայութե երկնից ,
նման է առն տանուտ՚ն , որ հանէ ի գան
ձէ իւրմէ զհին և զնոր ։ և ըստ որում վար
դապետքն հրէից ծառայէին գրոյն օրի
նաց• և սք Լ՚ռաքեալքն Հոգւոյն՝ նք խըս
բանիլին , և սոքա շնորհականին ։ նոքա ա
պաւթային , և սոքա ներկայացելոյն ։ Լսև
զն յօրէնս Մ՚ովսէսի մեծ և առաջին պատ
ուիրանն էր սիրել զՏ՚ն վե ինքեան Լ՚յ։
և զընկերն ՝ վասն Լ՚յ ։ և սոքա ասէ սոյն
Ընծայելոյն օրինացս աշակերտեցանն վասն
որոյ գերազանցեցան քան զվարդապետս և
զաշակերտս օրինացն Մ՚ովսէսի ։

* Լ՚ջնանան և գոչչէոյն Վբխաւոր* և
առաջնայ* ։) Լ՚յսինքն , գալստեանն քրի ,
և ներմարմնուե նորին մերձաւորք • զի քրի
գալուստն կանխաւ դուշակեցեալ էր ի մար
գարէից , և ըղձալի էր սպասողացն։ վասն
այնորիկ Լ՚ռանիել այր ցանկուե կոչեցաւ ,
վասն ցանկանալոյն գալստեանն Լ՚ի ։
Լ՚րդ ՝ նայն ըղձալի գալստեան և մարդե
ղուէն Լ՚ի , գուք (ասէ) մերձաւորք դը
տայք • ականատեսք • և առաջակայք• սե
ղանակից ք , և բանիւցն ականջալուր ք ։

* (Եւ ե) Լ՚նպօրեալն Հոգւոյ* առաջնոյ ։)
Լ՚ուծս կոչէ զնահապետն • յորոյ շա
ռաւիղեցան սք Լ՚ռաքեալքն ։ և թէ եզա
կանապէս առցի առւծ բառս • առւծն
էր քր • և կորիւնք նմին առւծուն ՝ էին
Լ՚ռաքեալքն ։ քանզի առւծն է հզօրա
գոյն • անահ• պատերազմող • քաջասիրտ•
և ազատաբարոյ ։ և այսպիսիք էին Լ՚ռա
քեալքն • առաւել քան զբնական առւս
ծուց կորիւնան ՝ հզօրագոյնք և անպարտե
լիք ։ Լսատ Լ՚րիստոսէ յերրորդ գրո
քոջ կենդանեաց է գլուխն • զի բաժան
մանն , վասն ոսկերացն առւծուն ասէ ,
թէ արդարև առւծն կպայծայ առաւել
քան զամ կենդանիս ի հաստատագոյն ո
կերաց , զի են պինդս կարծրագոյնք • զի ի
նոցունց բազմեալ ի միմեանս , հնար իրրև
ի կայծակնաքարէ ելանէ ։ և վասն Լ՚ռա
քելոց , որք էին որոմանք ասի , ցոլմունք
հրեղէնք , աստեղք լուսափայլք ։

* Պատրաստելէ ամոլ* գառանց ։) Լսառինք
կոչեցան Լ՚ռաքեալքն վասն անմեղութե և

և Աւետիսովսայ լեւբացին ՚ի վէր յառաջորդ
կեալ բանին , թէ մարդ հաճատով ևսի-
րով Տեաց Յ.Ի , և Յ.Ի ՚ևմարդն : զի որպես
ուրեն ոչ կարէ պատուղ բերել , եթէ ոչ լի
ցի կցորդ պարարտուեւ և խոնաճուեւ որ
մանցն , նմանապէս և հաճատացեալքն
ոչ ուան պատուղ , եթէ ոչ հաղորդ լինիցին շը
նորհացն Ա.Ի : Ի բՀ , Ա.Ի էր ՚ևայր Յ.ես
քեալն , և առ Նմ մարդիկ ՚ըստ տրնտե
սուե : ըստ որում մարմնացաւ առնելով զը
մարդկային բնուի , և Յ.ռաքեալքն ևնմ
մարդիկ լինին առ Ա.Ի շաղկապաւ հաճա
տացն և սիրոյն , զոր հոգեպես ոռնչիցեն
կուք : զի ոչ ոք ուռ և ոստ կանաչանայ և
ուղերձի առանց միաճորուե առ արմատն
ՆՈՒ : Ա.Ի : զի առանց նմին զոչ լինչ կարեմք
առնել , և գործք մեր նոմաճ առաճել ար
դիւնաճորին զյաւիտենական կեանն , քան
Թէ մեօք : Լուսոյ գինի ասէ ՆՐ վարդեցաս ,
Թէ ի նմանէ կենաց ընդհուելով պտղաճոյս և
հզօրանայիս : զի առանկ կենաց և օրէն ՀՐՆ
բիս Ա.Ի . յորմէ ըստ ընորհի ընձեռեալ
ցան Յ.ռաքեալքն , և եղեն պատրաստուք
վարդապետուք և առաքինուք , ևզհաճա
ուացեալսն Ա.Ի պտղաբերութ , և հրաշա
նշանք եղեն զուճամբճս ևզաքանչելիս գոր
ծելով : վն որոյ և Տէր ցբաճայն որ ՚ի ՆՈՒ բա
նախն կոչէ զինսա . ևաճառանչ ոռուս
վարուճոյս : որք նոքին են ըստ վերոգրեալ
լոյն : զի որճն է Ա.Ի . յորմէ որճոյ բա
րեռնակաճ ընձեռեցան Յ.ռաքեալքն . ոչ
բնութենաբար , այլ շնորհօք :

* (ԽԵ) Ա.ստ այսու բոլոճանան բարեբասոսքն
Ա.յինքն , ըստ վերոգրելոցս կերպի , և գո
վասանութեն եղանակի խորհրդական բա
նիւք Յ.ծայնն գրոց , ՚ի ներքոյ զանազանից
տարբերուեց ձևացեալք եղեն ևաօնեցանն
սրբազան Յ.ռաքեալքն . և ՚ի ննջման Ի
բեանց իբր արճուանք ՚ի ձեռն գրոց և վար
դապետուեց , և բարւոյ օրինակաց ընդ մեզ
խօսին և կրճեն : ոչ ասէ զկին :

* (ԽԶ) Ա.յլ ևնեցիս ննջեցեալ հոգւոցմոյ
երկրաւորեցի ոչով և այլն : Ա.յսինքն , Թէ
պէտ ննջեցեալք զքուն մահուն և ՚ի ծոց հա
րատակաց մեր հողոյ ամփոփեցայք , այլ
կենաւոու բանք ձեր , և սերմունք վարդա
պետուե մինչև ցայժմ անհատք և անապա
ուելիք գոլով՝ վարդիւնս շահեկանս ծնա
նին ՚ի հոգիս հաճատացելոց : և զի մա
ցեալ ննջումն կոչի՝ զի ուռնին զկենդանին
զորուք ՚ի յինքեանս գաղեալ , որ ՚ի զալ

գործուքեզ և առաքինուեց զրկի և մերժի
յորոյ խուճէն յայնմանէ , զի որոց զբարիս
գործեալ իսկ ՚ի յորուի կենաց ևայլն : մա
նաւանդ պահանջի գործ համբերուե , ո
րով կարողութ առնեցուցանել զգործս բա
րիս , որք առնեն ժառանգորդ յաճխուենա
կան փառաց : քանզի Ա.Ի պատճս կարգա
դրեաց , ոչ զի թէ ոք առնէ զբարիս , ար
դարացի , և ժառանգորդ լինիցի Ա.Ի : որ
պէսզի փառքն , ոչ ստացեալք լինիցին ա
ռանց աշխատանաց և ցաճոց , և խաչի : զի
եթէ կրեսցուք հանդերձ Ա.Ի զկաչն , և արբ
ցուք զբաժակն , և ևջցուք ՚ի դերեզմանն ,
ապա յարիցուք ՚ի նմին փառս և ՚ի վայել
չուճ երկնային արքայուե : և այս է որ ըզ
կնի ասե , եղբօր փոռոց գնացին : ոչ ե
թէ փառացն եղբարք , այլ միաճնին , իակ
փոռոց գնացին՝ հաղորդք և մանակիցք :
ըստ այնմ փիլիպ , գ . 21 . Նորոգեսցէ վար
մին խոնարհուե մերոյ՝ կերպարանակից լի
նել մարմնոյ փառաց իւրոց :

Նիլ մարմնոյ փառաց իւրոց :

* (ԽԷ) Ա.ոքինն յոր ե ՚ևնդ ըստ վկայուքեն
ՀԸ մոգպետին :) Ա.ոքինն յոր , ոչ միայն ա
ռաքելոցն էր տեսակակից՝ այլև ամ մարդ
կան : և մանաճանդ զի յօտեսայ մարգարէ
9 գլուխ . և 12 համարն . Նայն բանն ոչ
ըստ կերպի գովուե . այլ նախատրեալ ա
ռնանի ՚ի վկայուքեն : զի զվայն տայ մար
գարէն եվրեմեան ազգին ասելով թէ , է
պէտ և անուացեն զշրդիս իւրենց , անպաճ ա
կացին ՚ի մարդկանէ . քանզի վայ է նոյ մար
մին իմ ՚ի նոցանէ է : սակայն ևբ վարդա
պետս զայս վկայուքեն որ է ՚ի նախատինս
եվրեմեան ազգին ՚ի Ա.Ի ասացեալ (թէ
պէտ Ա.Ի ոչ էր յազգէն եվրեմի , այլ յու
դայի) առնու ՚ի դէմս Յ.ռաքելոց . վասն
միաբանականուե է մարմնոյն Ա.Ի մարմնոյն
Յ.ռաքելոց : զի նոքա եղբարք կոչեցան ՚ի
Ա.Ի , իբրև ՚ի միոյ մօրէ ծնեալք . Թէպէտ
Ա.Ի բնուեբ ըստ առեցեալ մարդկուե ,
և առաքեալքն ըստ շնորհաց , ասէն որդիք
Յ.ծածնին :

* (ԽԸ) Ա.ոքինոյն Տէր Ա.Ի է ՚ևէ , և
գոռ հաճեցեալ ոգեբոյժալ բնու :) Ա.արդկա
պէս Ա.Ի էր ընդ ևբ Յ.ռաքեալսն կենցա
վարուեբ , ուսուցով և ըմպելով , բանիւբ խո
սակցուե , և ըստ ՀՀաշակման խորհրդին ,
ոզ և Ա.Ի ասաց . կացեբ յիս , և ես ՚ի ձեզ ,
որ խմանի խորհրդով հաղորդուեն : և առ
հակադարձն , Յ.ռաքեալքն եին առ Ա.Ի
հոգեկան սիրով և հաճատով . այսպէս ասե

ական Աբրահամ՝ զնորհեալն Աստուծոյ ոչ
երբէք առնէր, և կամ առնուն զվախճան։
և կամ զի զոր ընկատան՝ զնորհն Աստ-
ծոյ, զնա թառամելի և անվախճան պահելոյն մինչև
ի մահ, և յետ մահուան անվախճան պա-
հեն փառաւք ի յերկինս։ և կամ ընտրեցան
Աստ. նախքան զլինիլն ծնի լինիլ նոքա և
անարատս առաջի նո՛ր սիրով։ Եփես. ա. 4։

✻ (Ե) Եւ Աբրահամ, ասէ, հաւատաց Աստուծոյ, և
սեպհական եղև։ Ոչ թէպետ Աբրահամ անմե-
ղական ի Աստուծոյ ընտրեցաւ, բայց որովհե-
տև գործ չունէր Աստուծոյ առ արտաքս
անբաժանելի է, վասն որոյ և այս ընտրեալս
Աբրահամոյ՝ եղև ներգործութեամբ Աստ-
ուծոյ։ Այլ թէ դք ասիցէ, ասաց քեզ
Աբրահամոյն, ոչ առաքեաց զնա Աստ-
ուած, և ես առաքեմ զձեզ։ Ասելի է, թէ և առա-
քումն որդւոյ ոչ առանձին ի Հօրէ եղև. զի
որում է արտաքին գործ, այլ ի բոլորին
այ ի միոյ Երրորդութեն, թէպետ մինն ա-
այն մարմնացաւ։ այսպէս և առաքումն ա-
ռաքելոց եղև ի բոլորէն. թէպետ ընտ-
նին մարմնով քեզ՝ երևելապէս գնոսին ա-
ռաքեաց, որ աներևութաբար ընտրութ-
եամբ մօտ էին ի Հոգւոյն սրբոյ։ Աստ-
ուածն ի Հօր, և ի Որդւոյ, և ի Հոգւոյն սրբոյ։ զի աներևութ-
բար առաքեցան ի բոլորէն, և երևելապէս
առաքեցաւ գոյ հրատարակեցան ի Հոգ-
և զգալապէս առաքեցան ի Հոգ. այ ի
Հոգ։ կամ թէ նկատմամբ մկրտչին առա-
քեցան ի Հօրէ. Հայր. ա. ե. և բոլո-
բեցան ի Հոգ։ կամ Աստուած և Պօղոս, ի
Հոգւոյն սրբոյ։ Գործ ԺԳ. 2։

✻ (Զ) Նախնի ևս անճանաչ էութեն ազգ
ևս ընտրեալ, որպես ան յառնէ առաքել խոս-
տանիցի։) Յ. յայնքան, Պօղոս, որ է առ ըզ
բանս այս ի բեթեհոս գուսանէ ևբանարա-
տեղեկ (Ենոխոքոսի թագաւորին) որ էր
ի սալէնս քաղաքէ մերձ Թարսոսայ։ յորմէ
Պօղոս խոր ի յիւրում սահմանակ գեհ-
զկայուն։ ոչ ասէ կոռ՝ Գործ ԺԷ. 29։
բայց թէպետ բանն Աբրահոս գուսաներ
ի փքացմամբ և անսպարծութեք։ բայց
ի վն Աբրահոյ յարմար և պատշաճ։ զի ա-
ռաքեալքն էին ազգ և ընտանիք Աբ-
ուեցելոյ մարդկուէն, և ոչ ըստ անժա-
նակ Ադուէն։ զի ոչ էին, և ոչ են Յ-
էութեն տեսակաբար յառաջածեցեալք.
այլ պատճառաբար և ստեղծուածօրէն։
Ասուի և Կոռ՝ ի վն առ բերեալ վկայու-
թեն ասէ, թէ ազգ իսկ եմք. այ ստեղծ-

նուն՝ ի յորովայնէ աշուց՝ յուսացանեն զինն
քեանս զոլ կենդանիս ընդհուպ և առաքի
նուեք։ զի ոչ ննջէն զաղարի յարտաքին
գործոց զգայութեց, բայց խնացմամբն և
ըստ ներքսագոյնսն ասպետս Աբրաքելքն
ննջելով զքուն մահուն ըստ մարմնոյ՝ էին
և են արդէն առ Յ խնացմամբ գործու-
նեայք։ և Յ-ային տեսուքն զմայլելով
և կենդանիք։ ըստ այնմ թէ, հոգիք ար-
գարոց ի ձեռն Յ-էն։ և ոչ մերձենայն
ի նոսա մահ և պայն։ վն որոյ գինի ասէ։

✻ (Է) Ընդ պատ։ ի մահու։) Յ. յայնքան, թէ ըստ
հոգւոյ և ընդհուպ և փառաց։ և թէ անմահ
յիշատակք վարդապետուէ իւրեանց յէ-
կեղեցւոջ։

✻ (Ը) Ընդ մահ։ ի մարմին։) Յ. յայնքան, ոչ ըս բնա
կանին։ այլ ըստ որում մահն մեղաց ոչ թո
գաւորեաց ի մարմինս նոց։ և ըստ որում
ի մահուանն և՝ ոչ գկենդանին նշխարք
նոցին ներգործեն զշնորհս բժշկուե։ գի ոչ
ի մահուանէն բնականէ վերծան։ այլ ի
բարեպաշտական մահուանէ չարին մեղաց։ վն
որոյ շնորհիւ միշտ կենդանի ք ասացան և
են։ և մանաւանդ զի կենդանական ձայնիւ
վարդապետուէ և սրբազան կանոնական
գրեամբք իւրեանց՝ խօսին ընդ մեզ բերա
նով եկեղեցեաց և վարդապետաց։ և կամ
ոչ ասի յերգս մարտիրոսաց։ որք ի մար
մնի անմարմնացան դեր ի վերոյ քան զբնու
թիւն։ իսկ ի մարմնի անմարմնաբար կեան,
անմահիւ ե կեան։ և կամ ոչ ասէ Պօղոս՝
իբրև մահկանացուք, և ահաւասիկ կենդա

✻ (Թ) Ընդ պատ։ ի առեղծման։) Յ. յայնքան, թէ ոտ
ըստ բնութե եղծականք առեղծանն, բայց ըս
գիտմանն Յ-ի՝ անեղծք մնացեն ըստ շնոր
հիւն այս մահս որ այլոց կենաց սկիզբն է՝
թագաւորեաց ի նոսին։ իսկ կենդանին մե
ղաց՝ որ այլոց մահուան սկիզբն է ոչ կա
րաց տիրել նոցա։ վն որոյ ըստ որում առեղծ
ուածք՝ էին եղծանելիք։ այլ ըստ որում
ի մեղաց ազատք։ էին՝ և են կենդանիք և
անեղծք շնորհիւն Յ-ի։

✻ (Ժ) Ընդ պատ։ ի ախտն։) Յ-ն այն է ըստ
վերնոյն։ զի այնպէս սկսան Յ-ի մինչ զի
ի մշտնջենաւորս կենդանի մնալոցք նա
խասահմանեցան ի Յ-ի։ վն որոյ և Պօղոս
ասէր։ այսուհետև կենդանի եմ ես։ այ ըս
կսեալ և անեղը կենդանուեք ըստ շնորհացն
Յ-ի։ քանզի մշտնջենաւորն է սկսեալն և
անվախճանն։ և ահա զերանուելն այսպես

զրաբ ի տանջանաց · զօրութեամբ սքանչելագոր
ծութեց · և պահպանութեամբ ի մոլորութեց։

* (Ճբ) Ի՛ ի՛ եղեան եհանապրութեն եբոյ մոգ
գոյէ։ Պ՛գաբոս ասելով (այլ արգարեու
թեն է ձի տուեալ ընդհ՛ք, յ՛.Յ տա
մարդկի պատգամաւորուն · և գուշակուե
զներքնդունակաց երից ժամ ասկաց։

Պ՛ետ ՝ Պ՛գաբոս ՝ և Տիմոթէոս , ձեռնա
գրուբ Պ՛ռաքելոցն, ընկալեալ զհոգի մար
գարէուե : վ՛ Պ՛գաբոսի գրեալ Գործ·
ԺԸ · 23 , թէ մարգարեացաւ վ՛ սովուն
որ եղև ի ժամանակս Կղօդիոս կայսեր , և
վ՛ կապանացն Պօղոսի · Գործ · ԻԳ· 10։
իսկ և Տիմոթէոս ընկալաւ զշնորհ մարգա
բէուե ի ձեռնադրուենն Պօղոսի · ա Տիմ·
դ· 14։ այլ վ՛ Յուդայի և Շիղասի գրել
է Գործ · ԺԵ·32 : բայց թէ ըստ ի կէսէն,
ձեռնագրուբ Պ՛ռաքելոցն ընկալեալ էին
զհոգի մարգարեուե : որով լմնալի մեծա
գոյն պատիւ Պ՛ռաքելոցն զի հաճատարե
ցան յայսմ վայրի Անտիոքի և Կղիկայ։ զի
Անդրէս ձեռն դնելով՝ ի ծերոցն տայր
զհոգի արդարագատուե և մարգարէուե·
և Կղիմաս զՊղիսե ծծմամբ Տնագրէր մար
գարէ : Լուբեմն ոչ Աստս և Կղեաս հըռ
չակաւոր մարգարէբ էին Ցեղ օրինաց · այս
պես և Պ՛ռաքելոյն նորոյ եկեղեցւոյ և օրի
նաց էին մարգարէբ, և յայտնիբ Պ՛ջային
կոմաց : Լուստ Լուսան՛՛ ասէ, թէ մարգա
բեուին է յայտնուի և խոսակ գոյ Պ՛.Յ ի
միտս մարգարէից նպատակեղեալ և ներ
չէղեալ նմա · յառաջաբանուե չորից մար
գարէիցն։ և կամ ոչ առեալ չայսմ ասէ·
մարգարեուենն է Պ՛ջային ներշնչումն զի
բաց ի մէնջ լուացակապից, անշարժ և ամ բան
փոխանակէս Ճմարտուբ զէանելեաց, տուռ
գուբ հանդերձ նախածանուցեալ։ որ այս
առհմանս պարունակէ զերիս ժամանակս
ևս : Պ՛ետ ՝ մարգարէուին Պ՛գաբոս ՝ կայ
անայր յատագայս · այ ի տալն, և ի կատարման
Պօղոսի : Լուսան ըստ Թարգմանուեն պէ
տայ քահանայի (ոչ ասէ Լուս՛՛) Պ՛գա
բոս ՝ Թարգմանի աճեստաբեր ներգուբեաց։
քանզի ի հակառակ եկեղեցւոյ՝ գայր մարգա
բէուեն ի մէջ հաճատացելոց , առ ի բա
բեխառնել զայնքան յաչախուե հոգեկան
ուրախուեց սգաւորս և երկիւղալի գուշակ
մամբ : և կամ առ ի մի ի Թարեր՝ որպիսիբ
էին Յուդա և Շիղա · որբ գոյով մարգա
բէբ, միանգամայն զանախորձացան · զրա
տամբ ցուսցել էին Թլնատուե քարոզիչբն։

ուճոյբ։ զի ոչ խօսի ապացուցօրէն Լբր Թէ
ասիցէ , եմբ Յ՛ջայնոյ սեռէ և չայգէ · զի
Յ՛.Ն մի միայն է , և ոչ ունի ազգ և համա
ձայն զոբ իւրոյ եուե և գոյացուե : զի Թէ
պէտ խաճարն է պսկասուէի լուսոյ և ոչ
ինչ · բայց կերպիւ Լմնէ ունի զհամաձայ
նուի ինչ ընդ արևու ըստ հակուե · խոկ Յ՛.Ն
ոչ երբեք անկանի ի ներբոյ լինչ սեռի · զի
սեռ ոչ գոյ նմա : բայց Պ՛ռաքելբն՝ ասէն
Վ՛Ն ազգ և ընտանիբ՝ Լսա՝ պատճառաւ
մարմնականի ազգակցուեէ՝ որպիսիբ էին
Յակոբոս Տէն եղբայրն ՝ և եղբարբ Լուբ, և
որդիբն Զեբեդէայ։ Երկրորդ՝ ըստ ազգա
կցուե բնուենն Վ՛Ն · ըստ որում Վ՛.Ն էր
սեռակից նոցին և մէզ · ըստ առեցելոյն ,
և ոչ ըստ առոյնն : Երրորդ ՝ ըստ համա
ձևուե էնորհաց Լ՛կեանս · և փառաց Լ՛հան
գերձումն · զի ըստ Պետրոսի, Պ՛եղէն
բնուենէն եղեն հաղորդակից։ Պետ·ա·4։
և ըստ Պօղոսի , Նորոգիլոյբ են նբ և ըստ
մարմնոյն · առ Լ՛նել կերպարանակից
մարմնոյն Վ՛Ն : Չորրորդ ՝ ըստ առաքի
նութեն կատարելուե · ըստ որում, որ առնէ
զկամս Հօր իմոյ Լնա է իմ եղբայր և քոյր։
Լսկ Թէ ոք առարկէ , Թէ ըստ անսկիզբն ,
և ըստ անժամանակ էուենն ասէ զնա գոլ
ապգ Պ՛.Յ : Պ՛ասէլն է Թէ , ըստ այնմ կերպի
Պ՛.Ն ոչ ունի զսեռ Լբէ Լ՛նչիցեն նմին
սեռակից , և ոչ ունի զազգ Լբէ Լ՛նչիցեն
ազգատոհմէ · ուստի ոչ անակնկալնականուե
Լբէն և անժամանակուէն Պ՛.Յ ասէ զնոցա
նէ հաղորդեալ · այլ միայն ըստ վերոգրե
լոցն կերպի : Լ՛նդերորդ՝ ըստ մշտնջե
նաւորութեն և հրաժեշտի կենացն հաղոր
դութեանն։

* (Ճգ) Պ՛բծանոպատիճ փառաց առաքնոյ
Ի Ծածոյ Ծոցոյ սուր Ի՛ջելոյն ։) Պ՛.յսինքն,
բանին Պ՛.Յ · որ Ծոցոյն Հօր Ծագելին է և
բնութէբ որդին : իսկ Ծոց և արգանտ՝ առ
Պ՛.Ն ասէն աչերբանօրէն · առ Լ՛ծանուցա
նել զրդուեն Պ՛.Յ Լ՛Հօրէ զլնութէբ Ծը
նունդն · և առ Լ՛զանազանել յարտաքսա
պես եղելոցն ստեղծմամբ : Պ՛րդ՝ նբ Պ՛ռա
քելբն պայծառիկ Ծոցածնի՝ էին Պ՛ռաքելբ
և այն ոչ սակապես և մերկապես · այլ ար
Ժանապատիճ փառաբ : զի Վ՛Ն յատբելն
զնոսա , կոչեաց՝ աղ երկրի · Ճրագ յաշտա
նակի · քաղաք Լ՛ի վէր լերին · լոյս Ցհ· և ոչ
խար պատարագելն : այլև զանազան պար
զևաբ Հոգւոյն սրբոյ զնոսա զարդարեաց·
այ գեղեցկախառնութեբ յեղուաց · աներկիւ

Աւօրհնայն Աղօսիսէ պահել հրամայօղքն։ Գործ. Ժե. 32 ։ իսկ և Տիմոթէոս թէ լսել մարգարէ, գրէ 1 Տիմ. ա. 18 ուր ասէ՝ զայս պատուիրան աւանդեմ քեզ որդեակ Տիմոթէոս քան կանխելոց ի քեզ մարգարէութիւնս, զի գրես զինուորիցիս նոքօք և պայն։ յորոյ վերայ ասէ Յովհան Ոսկեբերան, իսկ մարգարէութիւն որ եղև ի վերայ նոր, կամ նոր մարգարէութիւն, թէ անօթ է նա ընտրել։ կամ նովին իսկ դիտողին տուեալ էր մարգարէութիւն Տիմոթէի, և պատուէր քեզց նմա, հանդերձ մարգարէութիւնք որ առաջ քեզ՝ և ի գործս բարեաս նմանս նմին արժան է գործել նովաւ։ Իսկ եթէ ոք այս, մարգարէութիւնն է ձրիական պարգեւ ուրեմն ոչ պարտ տրիլ ձեռնադրութիւն։ Պատասխանի, թէ մարգարէութիւն երբեմն տուեալ լինիւր օժմամբ ոգւոյ եղիսէի ։ 3 Թագ. Ժէ. 16 ։ երբեմն ձեռնադրութեամբ, ոգւոյ Տիմոթէի ։ ուրեմն կարէր արիլ Պաւղոս քեզոյն միջնորդապես ։ և անմիջապես ի Տոգեայն սրբոյ ՝ ինոսին բնակեցելոյ ։ պայն օծմանեն Սամուէլի, խոստաց հոգին Ս. Յ ի վերայ Դաւթի և պալն։

(ծէ) Ընտանեաւն պատուաբ։) Ս. յայնքան, Սարկոս աւետարանչին աշակերտ Պետրոսի վիմին։ զի Սարկոս թարգմանի բարձր պատուաբ ։ իսկ անուանին արտաքին ասեն, զի կրօղ պանուն առաքեալ։ զի յառաքեալ օրինակեցաւ Սարկոս վն պատմելոյն զառաքելութիւնն Պետրոսի ի քարոզելն ։ զի Պետրոս ծնաւ ոգւոյ մարգ ։ թագաւորելոց ոգւոյ պառաքեալ։ վենաւ ոգւոյ վեկն։ և համբարձաւ ոգւոյ զարձիւ ։ այլ եր այս Սարկոս ի Սար կոսէ Յովհաննու, որ գրեալ է Գործոց. Ժբ. 12, 25 ։ ոգւոյ ասէ Լուսա՝՝ Ս. ըդ՝ աւետարանչն Սարկոս, եր ձեռնասուն աշակերտ Պետրոսի, որ զառաքելն եկեղեցին հիմնեց յԱղեքսանդրիայ քաղաքի։ և հրամանեն պետրոսի գրեաց զԱւետարանն ի նոյն քաղաքի ։ զոր կոչէ պետրոս խոսն որդի, ոչ ըստ բնութե ։ այլ ըստ հոգեկանի որդիութեան ։ 2 Պետ. Ե. 13 ։ իսկ պատանի անուամբ կոչէ զնա ։ քանզի ըստ ոմանց՝ սա այն եր, որ ի ժամ ըմբռնմանն Ս. Յ, արկեալ եր զինքեան զկտաւն և փախեաւ ։ զոր Բարեզ վարդապետն Ձոն կոչեցեալ երկբայաբար զՅովհաննէս կարծէ ։

(ծէ) Ընտրեցաւ համբան Պաւղոս ընդ Յուդա Տոպեան անձանց տան ի Տարսոն ։)

Ա. յս է Աւետարանին Ղուկաս, գրով ան տիոքացի ։ աշակերտ Պաւղինոսի քաղկա պետին, որ սա առաքել հոգւոյ եղև քա ժիշկ ՝ քան թէ մարմնոյ ։ ոգւ Աւուռ՝՝ ա կ յառաջաբանեալ գործոց առաքելոյն, թէ Ղուկաս յանտիոք ասորւոց ծնեալ, բժիշկ և իմաստնի դիրաքանչ պատկերա հան ։ եկն առ պաւղոս , և թողել զխաչեալն հայրենի պաշտօնն ՝ եկն առ հաւատն քի. և վտխան մարգոյն բժիշկ ՝ եղև բժիշկ հոգւոյ ։ Նախ ՝ ուրեմն եղև Աւետարա նիչ ։ Երկրորդ ՝ եղև կայս հոգւով և մարմ նով ։ վն որոյ և տեսուէ ասէն Ս. Յ արժա նացաւ, հայնորին պատկերն մեծաւ սիրով բազմից նկարեաց ։ Երրորդ ՝ նա եղև ա շակերտ պաղոսի Ս. առաջելոյն ։ թէպետ ո մանք ասեն զնա գոլ յեօթանասնից, բայց լինքն ոչ տեսող ասէ զինքն ՝ Ռ. պայ լսող միայն ՝ ինհետևողացն ՝ Ռ ։ Ողորմեա՛ եղև Ս. առաքեալ ։ վն պաղոսի առաքելուէն եղև գործակից և աշխատակից ։ և ողորմեաց հաւատոյ նորին ։ զոր ասէ պաղոս 2 Կորն. Ը. 19, թէ եէ ։ ոգւ ասէ պաղոս 2 Կորն. Ը. 19, թէ և առաքեցաք ընդ նմա զեղբայրն (որ ըզ Ղուկաս) որոյ գովութի յաւետարանի անդ է ընդ ամ եկեղեցիս ։ և ոչ թէ, նշգեհակից եղև ։ վն գովուէն Ղուկասու ՝ ի գրել Աւետարանին ցուցանի ՝ որ է առաքել վարաւոյ ցաւոց, և նրբագոյն առակայն Ռ. պատմող ։ և բոլոր անօրէնութեն Ռ. յաւետմանէն մինչ ցհամբարձումն Ս. յա բանող ։ վան որոյ Կուռ՝՝ զնա առաքել լի՛ գոլ ասէ հոգւով սրբով ։ նոյն յայտ է և ի հրաշիսն որք լինին ՝ ձեռն նո ։ և թէ ՝ ոգ զեղն հերկավարեաց զփոյն ան դաստանս հոգւոյ մարդկան ։ Որ՝՝ եղև նոքերեքի և պատարագելի եղև երն Ղու կաս ։ վասն որոյ և ի նահատակն և ի քար շեն ՝ կոչեին զնա կռապաշտքն եղն ։ բայց եղնս այս այնպես բառատեաց և պատաց ի քարոզելն , մինչ չի ամ ե զձայնն յոյնաց ։ Ս. յսպես վկայեմ աքեպիսցւոյ ասեն լաթինացւոց պատմելէք , թէ գոյով աշա կերտ մեծին Ս. յպետրոսի ։ վասն յառաջ հաթենն , ի յայսակերտակցացն եղն համր կո եւբ (և մինչ յետոյ հարցին , թէ աշա կերտ գոլով մեծին Ս. յպետրոս ։ ոգ լուա կայիր ։ պատասխանեաց թէ չեւեաս ոչ էի ուսեալ զեղանակ բարեպես խոսելոյ) զոր լուեալ Ս. յպետրոս ասաց ։ մեր ի յաւետ միւսանգամ պատասխանեա պատասչէ, մինչ զի բոլոր

զձայնն յոշխիկ : Նախկինն սորա ուրեմն եւ զև ձեն Ղուկաս : Ը. ըդ ՝ ոտ գրեալ Ը. Հե տուրան սորա ։ Նմանատիպ և նկարեալ պատ կերքն ՝ի մանե ։ ՚ի Ը. Յովհ. պատ րոսի ։ և պօղոսի , առաքել հրաշագործք պատմին ։ զի Ը. զարհեստականն սորա ՚ի մարմնաւորաց ՝ Հոգւոյն Հոգեւորս զի ՚ի մարմնաւոր բժ կականութե ՝ արար Հո գեւոր բժիշկ ։ այսպէս և նկարս սորա ։ վեր Ջապես ՚ի ձիթենի ծառի խաչեալ , մարմ րոսացաւ , և երանուե արժանացաւ ։ որ

Ա՛կ եւիցի քարեխօս ։

✻ (Ձե։ Ե եՀՆԻՀ Հովհ Ե վաչտադէս ։) Ը. յովհքն , ՚ի ձէնՀ և ձեօք եղեն ամենք Հը վիճք և վերատեսուչք ։ և ամենք վարդ ապեաք քանին կենաց , և քարոզիչք Տ՚նա գրեցան ։

✻ (ՃԵ) Իսբևնածածուխ է բհաոց լեզու ։) Ը. յովհքն , օտարացեղ ազգացն լեզուաց , և կամ Թարգման և գաղտնի Ը. Հաշուոյ գրոց առաքեալականաց , առաքաւորաց , օրինակա կանաց ՝ դուք իբր ձայնառուս լեզուք ։ վե րք վա խրենուքե իբր Թե սնձայնք էին քանք Ը. Հային գրոց ։ դուք նոցին գոյ ք բարբառք և լեզուք ։ մեկնեւով և պարզե լով ։ և Թե վա ոյր ։ և վա եր են ասացեալք ՚ի յայտ բերելով ։ այսպէս փիլիպպոս առ կա ապն ՝ զոտարակուսանս ներքինւոյն կան դակաց սիկնողն էլոյծ որ վա բանին Ը. ապ եաց , Թե իբրև ոչխար ՚ի սպանդ վարեցաւ և այլն ։ Ասես այս մեկնի նաև վա լեզուաց գիտուե ։ ոտ և ակնի ասե , Թե օտարգեղ ձայնից յայտնուքն ։ այ Թե օտարազգայ ձայնից և բարբառոց յայտնօրք և խօսօրք ։ իսկ և Թե ըստ վերոգրելոցն կերպի առնլ Հնարիւս է ։ վա որպ ակնի ասե , Թե անբեռ ուածքն քաց էին մեռ ։ այ մարդարէականաց ձայնից յայտնօրք , և անեւևայթ փառացն արքայուե Հանուելոյք ։ և կամ ՚իորհրդոցն մտոց ազգամբ Հոգւոյն ձեյ Հանդիսօրք ։

✻ (ՃՁ) Ը. ընգարչ՚եալ է զբուածխանա , և ա տատացեալ յայցելութիւնս , և ա տատացեալ յայցելուիս Հոգւոյ սրբոյ ։ և ասեն Ը. յովհքն , տարածեալք և լայնացեալք ՚ի գործս Հրաշից ՝ և բանից , և յայցելուիս վերատեսուե Հոգւոյն ։ և Հաւիսն խնա մակալուե ։ և պայն մեծաւ Հանձարեղու քիւ ։ և ՚ի բանս և ՚ի Հարցմունս ընդդիմա կաց Համարձակք ՚ի պատասխանել ։ գիտե լով զեղանակ դարձուածոց բանից , Թե ո րոց Հարցողաց ՝ որպիսեաբար պարտ իցէ պատասխանել ։ զի դարձուած բանին նոյն

է ։ որպ յուծումնաբար պատասխանին բա նիցն Ը. ամակաց , Հանդերձ պատշաճաւոր պարագայիւք ։ և այս է զորմէ ասե ՚իպատ շաճաւոր դարձուածս բանից Ը. Ղուկ. ա. ։ և Գործ. ե. ։ ։

✻ (Յոլովուածս եղիտանչ՚ուրց ։) Ը. յովհքն , մահացուցման և կենդանացուցման ։ որպս զՆաՒմ , և զԱփիրիս ։ և ոտ զՏաբի թան ՚ի ձեռն պետրոսի ։ և վասն այնորիկ պօղոս ասէր , Թե Հոտ անպչ եմք ՎՀ աս Ը. ՚ի մեջ վիճելոցն և կորուսելոցն ։ ոմանց Հոտ ՚ի մահուանէ ՚ի մահ , և ոմանց ՚ի կենաց ՚ի կեանս ։ ՚ Ի Կրն ։ Բ. ։ ։ զի ընդ դունողացն իւրեանց քարոզուե , Հոտ կեն նաց եին , և Հալածողացն Հոտ մահու ։

✻ (ՃԹ) Ձահոտոտ՚վեՀ՚ ահիղ ոտոմանս ։) Ձայս ասե վասն Հաւատակաց Ը. ոքեզոց որ յատկապ՚ս ասացաւ զորդուոյն որոշ մանս ։ զի նիք կոչեցան բանիերեգէս ։ այ որ դիք որոումանս ։ իբր կայծակունք ։ քանզի յորոմանէ ծնանի կայծակն , և վասն այնո րիկ առ ՎՀ ասացեալն սոքա ։ Տր՚ կամիմ զի ասացուք և լիցի Հուր յերկնից ։ որով կամէին նմանիլ Ը. ղեայն ։ որ զերիս չխնա պետան Ը. քայտբոս Հանդերձ զօրօքն իւ րեանց երկնաւոր Հրով մահացոյց ։

Ը. յր զի կայծակն է խակղնագործ ։ և այն պիսի էր ընձեն Յակոբոս , որ նման կայծա կան զպոշոտն քարոզուէն արեւմտեան կո ղմանց ։ և մարտիրոսական մահուամբ վերաթռեաւ յերկինս առ ՎՀ ։ առ ՚իժա ռանգել կանխապ՚ս զյաջակողմեան տե ղին փառաց երանուէն ։ զորըզն Յօհան նու ասե Կուռ՚՚ յառաջաբանուէ յայտ նուե , Թե զնմ՚ սրբոց զպատկս արդիւնաւո րեալ ընկալաւ ։ զդաչնիդեայ բարուեանն վարդեցաց ։ զշուշանն կուսանաց ։ զելի ան և զծիրանին մարտիրոսաց ։ ինքն Ը. Յաբան մանաւանդ զերս Ը. Յաբանից ։ ինքն ՚Ը. հա պատ ։ Աարդարե ։ Ը. ուքեայ ։ Ը. էեւտա րանիչ ։ ՎահանայՎահանայապետ ։ Պետական դերս ։ Այս ։ Աարտիրոս ։ և ինքն Հրեշտակ ։ ոչ բնուե ։ այլ մարքրուե և առաքինուե ։ վասն որպ և Հրեշտին ար գել զնա յերկրպագելոյ ինքեան ։ ասելով զինքն Յօհաննու գոլ ծառայակից ։ առ ղանքիծ ծաղիկն կուսուե ՝ ՎՀ մատոյց , և զմատուցեալն պահեաց ։ վասն որպ ևգե րազանցապես ՚ի ՎՀ սիրեցաւ վա Հաւա նմանուե մաքուր կուսութեն , և սիրելի ՎՀ մականուամբ ։ և աշակերտ վերագայ

սատակել ցաշխ խօսիլ ոչ կարէին ։ այս էր
կռուկռատնքս , լսելին ՚ի Վ.Ի կերկերեալ
ձայնիւ և կիսակենդանի խօսիլ զնմանէ ։
սակաւ առ սակաւ մեռանիլ ։ և խակղ
լալին զմերեալն , և սիրելին զլալին ։ զաս-
նապէս լալին , զի սիրով ցաւէին վասն զի
սուրն մահուան թափանցեր ՚ի հոգիս եր-
կաքանչիւրոցն ։ Իսկ ջորից կենդանեաց՝
յօհաննէս բազդատի արծուոյ ։ զի որպէս
Եսպիտաս զայլ մարգարէս՝ այսպէս յօհան
նէս զիմ Վ.Հեռարանչին բարձրութիւն յաղ
թէ ։ և իբր զարթիւ բարձրապէս սլացու-
ցանէ զինքն ՚ի յերկինս ։ Սկսեալ զլինելու
թէն արարածոց խօսի , ասելոցիկ գոլ զնո-
սին յայնժամն զգալի ժամանակի ՝ ևնախկին
կիսոյ ։ յօհաննէս զՎ.Հեռարանն սկսաւ ի յան
կեալ ժամանակէ ծննդեան բանին՝ ասելով .
՚ի սկզբանէ էր բանն ։ երանելին Սարգիս
Շնորհալին , բազդատէ զյօհաննէս Սիմէո-
ն ։ զի ոչ նա , այսպէս և սա սակ զկնիք
գրեանս գրեալ աճառդեաց եկեղեցւոյ ։
Այս մինչ կինդանի էր և յերկրի չըլինր .
զինքն յերկինս յաթոռոջն Վ.Ի նկատեալ
տեսանէր ։ ՚ի քրիստեական կառն ՚ի ձև աղ
ծուոյ ։ և զերկրաքաղանն երդէր ընդ Ս.րեշ
տակն ։ Վ.ըմբիւս այս բարձրաթռիչ , գե
րապանցեալ քան զերկս Վ.Հեռարանչին ։
և զոր նորա զներմարմնութեն յաշխարհ և Վ.Ի
ութեն զսակուսս գրեցին ։ սա առ հակա-
գարձն թռեալ ՚ի բարձունս գերանցան եց
լով քան զինննակ դատապետուն ։ և ժա
մանել առնս չկարելով որով ամենիքեան
եղեն , ասաց ։ ՚ի սկզբանէ էր բանն նպաստ
Աբրեան որ փարելով ՚ի վերս յանջատն յի ծգ
ծեալ էր ՚ինմանէ զկնի ընորհաց ՚ի ծա
ծուկ , զայն յայտնապէս արտաբերեաց ։
ոչ թէ միայն ներմարմնութենէն ՝ զգ
լուխ ։ այլև որ երկն յաւուրս քան զայնս ։ յո
զմիածնութեն ։ և զբան գոյացն մուտն Ս.որ
զհամայաւետեանականութեն ընդ ծննդեն ,
զհաճատարութեն ընդ նմա ։ վասն որոյ և
ասէն Վ.Իոն՝՝ զնա արեգական Վ.Հեռարանաց
կոչէ ։ որև ընդ եղբօրն զանուն՝ որդւոյ ո-
րոտման ժառանգեաց ։ զորմէ ասէ Ջերե-
նիմա ։ Ձէն զ.ինդ որդին որոտման , զոր յի
առաւել սիրեաց ։ և ՚ի յոհնէ ամենաւիկ
չին գործս հետուն վարձատուեց երկրե-
փոդով և որոտմամբ ՚ի սինայ Ճչեցաւ ։
րեն հին ։ որոտաձայն պատ Ճչեցաւ ։
րեն գերազանց քան զՍիմէոն զօրեղն

նուիրէ կոչեցաւ ։ ոչ յատուկ ևներքնայ
կան սպասաւորն և փրքրաձոր Վ.Ի ։ վասն
որոյ ՚ի յայլակերպութեն և՛ ի ծածկագունի
ամ գաղտնեաց նորին ՝ և սքան չէրեցն՝ Ներ
գատաւ ։ և՛ ի վեր քանջացն Ք.ին անկանելով ,
՚ինմանէ զամ խնատուխս ծածկաց ՝ ու կայն
ակրեաց զկայն ։ կուսին յանէնեաց կայն
զիւր խորհուրդն ։ զի զամ գաղտնիս ՚էր
կղբանէ ՝ ի մինչև ցկատարումն նմա յայտ
նեաց ։ և՛ ի մեռանիլն զկայս մայրն իւր՝ իբ
րև սիրելի պահեատ՝ կուսին յանէնեաց ։
Սա զերկար մարգրոսութի վասն Վ.Ի կը
րեաց ։ և՛ ի Պոմեռոնեան ոքսորեալ ՚ի
պատմս կզկին ։ զամ բնակիչս ՝ առհաս
տատն դարձեալ ։ և՛ ի Հռոմ՝ յհռոգենես
սանն ձիթեայ արևմ ։ և զհոգեվարութիւն
մահուան կրեաց ՝ թէպետ ոչ մեռաւ ։ և
ըստ ոմանց զմահացու դեղ արբուցին , թէ
պետ և անսուտ ոչ միաւեցաւ ։ Եւ զի այս եր
կուսին նորին ձօն և պարգև ։ որ ոչ զե
րիս մանկունան ՚ի հնոցին բաբելոնի , անկի
զելի մնաց ։ և՛ ի մահացու դեղոյն անվնաս ։
Այս է ուրեմն բաժակն զոր Վ.Ի նմին
կարկառեաց , թէ զբաժակն իմ ըմպեցէք
սա և ընդ մեր Ք.Ի մտանակցեալ չարչա
րանացն Վ.Ի ։ զսուր սուսեր ՚ի հոգին և՛ ի
սիրտն կրեաց ։ և այն նմին բաժակն ա
րեան հեղումն համարեցաւ ։ վասն որոյ և
ոչ հեղմամբ արեան կատարեցաւ ։ զի ոչ
Ք.բրահամ թէպետ ՚ի յի.Ջ զկնկանս որ
դւոյն պարգև ընկալաւ ։ բայց ըստ դիտ
մանն , առաքի Ք.Ջ Ք.բրահամ որդւոյն իւ
րոյ պատարագող կոչեցաւ ։ այսպէս և՝ներ
Յօհաննէս թէպետ յօժարութ զմարտիրո
սուէն ընդ գրկեաց ։ բայց ՚ի Վ.Ի եռանդն
Ձիթայն ևարբուսն թռնադեղայն՝ նմին բաժ
ական մարտիրոսուէ համարեցաւ և վճռե
ցաւ ։ վասն որոյ և մինչ պետրոս զիւրանակ
կատարմանն Յօհաննու կամեցաւ տեղե
կանալ ։ լուծաւ ՚ի Վ.Ի , քեզ զի՞ փոյթ է ։
կամիմ զի կացցէ դա մինչև ես գամ ։ իբր
թէ , դա զբաժական մարտիրոսութի կրեաց
յերիտասարդէն հասակին առ պատուհան
գանի խաչն խմոյ և չարչարանաց ։ զոր դու
այր կատարեալ գոլով ՚ինայն ցաւալի ժա
մու զնս չդիտել խոստացար ։ Ջերմեռանդ
գործն խօսի մեղաձորանն Ներեռնարտոս
՚ի վեր Վ.Ջատիր Լուսին , և յօհաննու սիրե
լեայն ։ յայնժամ (ասէ) այն երկու սիրե
լեքն զարտասուս հեղուլ ոչ դադարէին ։
լուեին այն երկաքանչիւր մարտիրոսքն , և՛ ի

եթէ միայն եղիցի՝ բաւական է։ Եր ուրեմն
ձեզ Յովհաննէս Կրօքէ Ս. Յ[illegible]ենիսին
Վրդ։ Որդեգիր Ս. Թածինն։ Ս. Թիւր Ս. Ե
տարանցաց։ Անթուասպայ Ս. ոսքելոց։
Ընդունդ խմաստուէ։ Հրդեհումն սիրոյ։
Ջմրուխտ ամբողջուէ։ Կայս առանց բծի։
Ամրիրոս առանց մահուան։ Ս. միանթոս
Ի հրուտ Ս. բեդակն եկեղեցւոյ։ Ջուր
Ճաճի հաճատեցելոց։ Վկուս Ս. Ֆաբանից։
Պատգամն Աբդարիւկ։ Փայլատակումն
երկնից։ Հրոտուման տիեզերաց։ Ս. ըքիա և
Օ[illegible]կա ընդ գրոյ։ Խորհրդակից յաւիտե
նական բանին։ Պատանեպետ ամ ընչից նո
րին և սերոյն։ Սուրբն Գրիգոր աքանչելա
գործն, աշակերտ մորեղայր Հրոգինեսի
հրամանաւ ընդ Ս. Թածինն Ի ընչն Յովհան
նու Ս. Հետարան չէն ոսաւ զուգիղ կանոն
հաճատոյ։ որպ դաշանուէ սկիզբն է։ Ֆ
ին է։ ոչ պատմէ Մոկրատ պատմագիրն։
Ամ ընդ պետրոսի վիճին, երեսեալ սրբոյն
Յովհաննու Ասկէբերանին սպիտակ հան
գերձիւ։ և զձեռանսն նր ըմբռնեալ սասց։
առաքեցայք Ի Վրէ առ քիզ։ ամ զգիրն
պարգև քեզ առաքեալ Ս. Յ[illegible]ես եմ Յով
հաննէս Ս. ոսքեալն և Ս. Հետարանչէն որ
անկայ զբանքոք Ս. Ն։ պատու գրով գիրատա
խմանաս զնր գիրսն։ և յինէն օժանդակել
զոչ ինչ գործարուի փորձ առես Ի ինձին։
Հատուով նմա զհամբոյր խաղաղուէ եղ յեր
կինս։ Ս. յս Յովհաննէս առաքեցեալ առ
Յովհաննէս։ և զՅովհան սպար Ասկէբե
սասկ Հուռ" յառաջաբանուէն յայտնուէ։
Ի սպրում և այլ անթիւ ուրն սա զնուէ գո
վուէ։ և մանաւանդ Ի կողմանէ հրաշից
զոր գրէ Պրոխորոն աշակերտն նորա որ եր
մինն յեօթեանց Սարկաւագաց։ թէպետ
Հուռ" երկեալն զպատմութիւնն պնմանէ
Ճարել ասելով յայլմէ ուրմնէ անուամբ
պրոխորոնի։ Վսրծ։ է։ Իսկ և համեմատ
մաքրուէ՝ և հուսուէ։ և գերազանցեալն
նախընծայ մարտիրոսուէ Ի մէջ Ս. առքե
լոց եղբայր նորին մեծն Յակոբոս։ որ իբր
վկայեալն յոլացեալ յարեւելից մինչև իբ
րիանոնիայ։ ոյ Ի սպանիայ։ աճապուեալ ըզ
պաշտօն իւրոյ քարոզուէ Ի հասկաճ ժամա
նակի։ իբր պալ ինն հոգեւոր տիեզերակալ
Ս. ղեքսանդրոս Ի մէջ երկուասանն աշակ
տիրելով վարդապետութիւն Հետարանին
մեծի մասին Ցն։ և իբր ոչ յագեցեալ այն
քանեացն փրկուէ, Ջերմաջերմ սիրով քա
րոզելով վ[illegible]ուէն բանին, Ի Հերովդիսե

Ա[illegible]վսիսէ տուան։ և չնորհքն և Ջմմոր
տուէին վրն Յովհաննիսէ։ Հասոն ասե
հուռ" առեալ Ի Ջերանիմոսէ։ Յովհաննես
նախապատրաստուէ պատիոց։ որոմմանէ
և փայլատակմամբ իբրև միւս պր Ա[illegible]վսես
նորայ օրինի վնոր սկիզբն որոտաց ասելով։
Ի սկզբանէ եր բանն։ Ջմարտապէս եր որ
դի որոման (ոգ ասե ձեզն Եպիփան) որ
իւրով յատուկ Ճարտարասուէն իբրև
Ի յոմանց ամզոց յիմաստուէ հայեցի օրի
նակաց զբարեպաշտ զնմացողուէ որդւոյն
համզեաց։ Աբրեն Յովհաննես եր որդի
որոման։ ոգ որդին մարդոյ Ի մարդ։
Որբ Ի եր որդի որոման։ ոյ փայլակնոյն
Ի սաստիկ բախմանէ ամպոց, և յորոմանէ
առաքազալի փայլակն։ պայպես Ի յամպոյն
երկնից՝ պս երկու փայլատակմունքս սրբա
զան պատերազմի Ի բոլորը տիեզերս փայլ
տակեցան։ զորհաս և վնաս որոտումն հընչ
ձեցին յորժամ զսամարացիս կամեցան երկ
նատեղեաց հրով պրել։ ոգ Հ[illegible]իա զերեք
յինսապետսն (զոր և Ի[illegible] արդել) բայց
զհասուն և զարագաժաման փայլատակումն
որոտման ՃՀեաց ձեն Յովհաննես։ որ ըզ
Թեոդոս բարեպաշտն ընդ փիլիպպոս ա
ռաքելոյն, Ի բռնաճորուէն Եր Հ[illegible]նիոսի
ազատուաց զնոսա նորին և զօտացն յինքենա
ձգողն յետ դարձուցանելով։ զորմէ Ի ասա
զե Ս. Ֆաբանն ասե, թէ աղօթք նորին էր
որոտումն։ զի կեանք նորին էր փայլատա
կումն։ այնպէս փայլել առաջնորդին։ զի
վարուք փայլիցի՝ և բանիւք որոտասցէ։ ա
ռաքելոյն վերաճորիցէ ևթափնակցի օրինա
կաճ՝ քան պատճիրանաք։ կեանքն նորին
լոյս փայլատակումն։ և աղօթքն նորին Հ
զնոյն որոտումն։ Ս. յսպէս էր ձեն Յովհան
նես բանիերեցս։ աղօթք նորին էր որո
տումն։ զի վարք նր էր փայլատակումն։
Ի պնորիկ լինքն իբրև որոտմամբ և փայլա
տակմամբ զբոլոր տիեզերն հարկանելով՝
զնս բանին Ի ծուխքն և ևներմարմնուէքն
լուսաւորեաց և սրով բորբոքեաց։ վկայե
զպս Ի վերջն՝ սիրոյ կատկն Ի։ յորոյ
հոգին առաքել Ի ափանցեաց։ և յականջա
պարոց ներ Հեղվկայե նորին ընթերցածն
Ի սէրն է։ վկայե նորին կեանքն՝ որ մին
չև ցսպառումն շնչոյն զսէր քարոզեաց։ որ
Ի հոգեվարին ևս զպս ասէր։ որդեակք
սիրեցէք զմիմեանս։ և Ի հարցանելն զնս,
Թէ ընդէր զպ։ ինչ ոչ խոսեր բաց յայնմա
նե՝ ասաց։ քանզի պատճիրան Տ[illegible]ն է։ և

ատկացն (զպէնուատպօլիս պրոտղացն) ասաց
ցուք զի լինիցէ հուր յերկինից։ Եօթներորդ՝
զի էր ձեռն յակոբոս ամենասիրելի Աբգու-
հայ Ի՛շածնին։ուստի մինչ դեռ ՚ի կեանս
էր Աբգուհին ՚ի յեղիմ, երևել նմա ՚հրեշ-
նիայ ՚ի քաղաքն կոչեցեալ Լեսարիա ամ-
դուստա, ՚ի վե՛ր աղաւնեայ բազմաւ, և ա-
սաց ցնա ՝ Յակոբայ ՝ չինել անդ ևնդ ևնքան
զմանուկն մի, զուշակելով թէ կողմն այն
ձեռ, առաքել ևնդեռան ջերմուռանդ լինել
լոյ։ք եկեղ ։ Լեսուի չինեաց յանուն նո՛ ցնա
յակոբոս զուռաքար մի քան զնա՛մ դեղեցիկ
որ։ք էին ՚ի նոյն քաղաքին։ ոգ ասէ Լուս՛
գործոց մեկնուե՛ ՃՔ ։ որ ևնձ Թուխ, թէ
նա ևոյն կոչեցեալն եղե Ի՛շածնին ։ Լեթևնե-
լորդ ՝ երևեալ ցնձն յակոբոս երևելի ևսիա
ուսհեղ կերպիւ Լ՛ուսիոր թագաւորին ըս
պանիացւոց՝ ընթանալով առաքն զօրացն։
մինչ արաբացիքն սևասդէմք իբրև զեթով
պացևան յարեան ՚իվե՛ր սպանիացւոց յամի
ՏՂՆ 834 ։ ազատեաց զնա՛ յասպատակու-
թենէն արաբացւոց, ասա՛ր հարկանելով զը
նա՛։ Լեսուի յա՛մ պատերզմի, սպանիացիքն
(որ։ք են հռմացիք, և բրիտանացիք) բա՛
բեսաս ուղին գնձն յակոբոս ։ և զօր։ք նո՛
կոչին զօր։ք ցնձն յակոբայ։ ևթե, նորին ա
զօթիւքն պահպան՚ի ցնձ հաճատն ՚ինոսին
ազատ ՚ի մորուռե ։ յակոբոս և ՚ի ժամու
նահատակուելն պատուհասեալ ՚ի Լրեշուա
կաց, ՚ինկողմանէ հոգւոյն առ Լ՛ՃՔ վերա
ցուցեալ։ և ՚ի կողմանէ գրկին՝ սպիտակ
պատառուկաւ առ գոգ ցնձ Լ՛ՃՔ ևնդ
տարմամբ ։ և ՚ի կողմանէ անգուսխ մարմ
նոյն, Լրեշտականն պաշտպանուե՛ ՚հպա
նիայ, ՚ի վիճակն իւր վերաբերութե՛ ։ որոյ
անգուսխ մարմինն է պաշտպանող սպանիա
ցւոց ։ և առանց մարմնոյ գլուխն ՚ևզ ազ
գիս Լայոց ՚ինձն յակոբ որ յեղիմ։ և ևն
այնորիկ վիքարն (որ է փոխանորդ յեղիմ)
ազգին լաթինացւոց, կ՝ ազգաւ սպանիա
ցի, ևն պատուհասն յակոբայ մեծի առաքե
լոյն ։ սոքա, այր յակոբոս և յօհաննէս յաղ
թեալ զսէր բնուե ՚ի կոչելն ՚Ռի անգամ
գազ հետևեցան ։ Թողեալ զհայր իւրենից
Զեբեդեոս ՚ի նաւին ։ Մատ։ Դ։21 ։ սոքա
ընդ պետրոսի ՚ի յարուցմանն գտեր ժողո
վրդապետին իբրև ներքին խորհրդականք
առ ընթեր գտանեցան ։ Մարկ։ ե։37 ։ ևնդ
մեծ իւրեանց, և թէ ինքեամբք զհայր
մե և զահհակ զեղբայրն ՚ի յինէ
իբրև երկու ձկնենիք յաղթ և յաղհակ

նահատակեցաւ դրևսաւմամբ ։ առ որ կա
տարեցաւ բանն Սողոմոնի ։ Ղամա։Դ։13,
Թէ կատարեալ ՚ի սակաւուն եղեալ զժամա
նակս երկայն ։ զի ցանկալի էր անձն Ռի
վն այնորիկ ՚իմիջոց մեղաւորաց փոխեցաւ։
զի մի չարութե՛ ևնդ շինոցանիցէ զղյս նորին
խմաստութե՛ ։ սա մինչ դնայր ՚ի մարտիրոսու
թիւն, զմանկնէն իւր կ՝ ուղևա ՝ ափշեցու
ցեալ հիացոյց և առ հաճատն ՚Ռի քար
շեաց ։ և ևնքեան հանդիսակից արար մար
տիրոսութե՛ ։ և զնահարդն Ներմռնինէս, և
զաշակերտն նո՛ Փիլիդէս ՚ի դիմական պատ
րանաց զերծուցեալ հաճատցն ՚Ռի ըն
ծայեաց ։ և ևրբև գնձն Լեորդեոս վանգա
ղելոյծն բժշկեաց մինչ դնայր ՚ի մարտիրո
սուի ըստ վկայութե՛ն Լկլետրոսի ։ սորին
փառքն յառաջեաց քան զնմին Լ՛ուաքե
լոյ ՚ի կողմանէ նախկնութե՛ մարտիրոսու՛ ։
մինչ զի եղև դուքս և սպարապետ ամենից
մարտիրոսաց ՚ի մե՛ջ Լ՛ուաքելոյ ։ որպս և ՚ի
մե՛ջ մարտիրոսաց ևնձն Յեսփաննոս եղև
նախկին վկայ հեղմամբ արեան ։ Լ՛ոյլ ոգ
սա՛ եղև նախորդ ևնդ Լ՛ուաքելոյ մարտի
րոսութե՛ ։ այսպէս և եղբայրն սորա սուրբն
Յ՚ոհաննէս եղև վերջինն ։ յեփեսոս ևնդ
լով բնական մահո՛ւամբ ։ Երկրորդ ՝ պա
տիւ սոցին է ։ զի ելին սոքա Լ՛ՃՔ կոչ
սին ՝ սո՛քաքեռ որդ։ք ։ զի Սողոմէ էր քոյր
Լ՛ննայի, ոգ ասէ Լուս՛՝՝ զի ոչ ՀՀմարտա
կիչ է այն, թէ Սողոմէ մայր սո՛ցն էր դուստր
յովսեփ ց ՝ Լ՛ՃՀօրն ։ այլ ոգ ասէ յօ
հան ծործորեցին ՚ի մեկնուե՛ն Ա՛ստէղոսի
(՚ի վե՛ր այնմ որ Սողոմէ խնդրեաց ՚ի Տ՛Ռնէ
պնըստուե՛ն որդւոց յայմմէ և յահեկէ ։ յո
րում տեղւոջ և ըստ պատ) զՍողոմէ գոլ
դուստր Լ՛ննայի յայմմէ առնէ ։ Ա՛ստ։ի։
10։ բայց առաջինն Ճմարիտ է ։ զի ելին ևնձ
Սուսին մո՛րաքե՛ր որդ։ք ։ Երրորդ ՝ զի և
յակոբոս ՝ հաճատ ևնդ յօհաննու ՝ կոչե
ցաւ որդի որոտման ։ Չորրորդ ՝ զի ևնձ պետ
րոսի և յօհաննու հաճատարարս սիրեցաւ
՚ի Ռէ ։ և յայտնակերպուե՛ն եղև խորհրդա
զգած պայծառակերպուե՛ն ՚Ռի ։ ոգ և ՚ի
պարսիզն վերջնում աղօթիցն ՚Ռի հպատ
որ ։ Հինգերորդ ՝ եկաց մնաց կայս ոգ ըզ
յօհաննէս ։ Վ եցերորդ ՝ պատուհասն ՚Ռի
նահանձաւորի եղև ոգ գյօհաննէս ։ վ՛ե որպ
՚ի միասին կամեցաւ հաւր իջուցանել յերկ
նից ։ առ ՚ի կկոցել զոչ ընդունելսն ՚Ռի
Ղուկ։Թ։54 ։ իբր Թէ կամէին ասել ։ կա
մի՞ն զի ըստ նահանձի եղիայի, ևնչ Հրեշ

Գործք Առաքելոց

Յ. Յայնքան, Տէր, հաճասարեալ էր ինձ ծառայել քեզ, եւ ոչ ինչ ինձ ընդդէմ եղեւ ի փորձս որ հանդիպեցան ինձ ի նենգաւորաց հրեից։ Եւ ոչ ինչ զանազանեցայ ի նոցանէ, այլ միայն զի ես ամենայն խոնարհութեամբ ծառայէի Տեառն։ Եւ ոչ ինչ ինձ ընդդէմ եղեւ ի փորձս որ հանդիպեցան ինձ ի նենգաւորաց հրեից։ Եւ ոչ ինչ զանազանեցայ ի նոցանէ, այլ միայն զի ես ամենայն խոնարհութեամբ ծառայէի Տեառն։

Ի. Ոչ ինչ ինձ ընդդէմ եղեւ ի փորձս որ հանդիպեցան ինձ ի նենգաւորաց հրեից։ Եւ ոչ ինչ զանազանեցայ ի նոցանէ, այլ միայն զի ես ամենայն խոնարհութեամբ ծառայէի Տեառն։

Ի. Ոչ ինչ ինձ ընդդէմ եղեւ ի փորձս որ հանդիպեցան ինձ ի նենգաւորաց հրեից։ Եւ ոչ ինչ զանազանեցայ ի նոցանէ, այլ միայն զի ես ամենայն խոնարհութեամբ ծառայէի Տեառն։

Ի. Ոչ ինչ ինձ ընդդէմ եղեւ ի փորձս որ հանդիպեցան ինձ ի նենգաւորաց հրեից։ Եւ ոչ ինչ զանազանեցայ ի նոցանէ, այլ միայն զի ես ամենայն խոնարհութեամբ ծառայէի Տեառն։

Ի. Ոչ ինչ ինձ ընդդէմ եղեւ ի փորձս որ հանդիպեցան ինձ ի նենգաւորաց հրեից։ Եւ ոչ ինչ զանազանեցայ ի նոցանէ, այլ միայն զի ես ամենայն խոնարհութեամբ ծառայէի Տեառն։

Ի. Ոչ ինչ ինձ ընդդէմ եղեւ ի փորձս որ հանդիպեցան ինձ ի նենգաւորաց հրեից։ Եւ ոչ ինչ զանազանեցայ ի նոցանէ, այլ միայն զի ես ամենայն խոնարհութեամբ ծառայէի Տեառն։

Ի. Ոչ ինչ ինձ ընդդէմ եղեւ ի փորձս որ հանդիպեցան ինձ ի նենգաւորաց հրեից։ Եւ ոչ ինչ զանազանեցայ ի նոցանէ, այլ միայն զի ես ամենայն խոնարհութեամբ ծառայէի Տեառն։

ձեզ • ուսուցանեմ ձեզ նոցա պահել զամենայն
ինչ պատուիրեցի ձեզ և այլն ։ և մարկոս
ասէ • երթայք յամենայն աշխարհս քարոզեցէք զաւե
տարանն արքայութեան ամենայն արարածոց և
ղուկաս ասէ • և դուք եք վկայք բանիցս
պատիկ և այլն • և երանելին Իգնատիոս
(ի մեկնութենէն գրուկասու ի վեր այնմ, ամ
բարձեալ չէհաս իւր օրհնեաց զնա) ասէ•
ով անդամ բարձրանէն և մեծի օրհնութեն,
և երանելի ընդհանի , որում արժանացան
դասք ձկնորսացն և մաքսաւորացն, և կիս
տակաւուց ասէ • և ամբարձեալ զձեռս Ի՛ե
ղենս ՝ օրհնեաց զնա • տայով նոցա զամ ընդհա
Ի՛յայնս, և զամ աստիճանաց բարձրութ։
զի այնպէս ունկնդիր և նիք տալ որոց կամ նոց
փոխանորդ ունք ընդ զնա պաշտօն։

✻ Լուսոմբ• համարոյ պատկանաւոր ։) Ի՛. կա
ինքն, երկոտասան գե վեցիկ ի իմ խորհրդ աւ
որ• ըստ օրինակի երկոտասան որդոց Յա
հակոբայ • և ըստ երկոտասան
տարեւ ։

✻ (կէ) Ես ՝ դիտ կոն ընդ ՝ եղիսաբեթ։)
Ի՛անգել Ի՛ռաքեալքն խորհրդ աւար օրի
նակեցան ի նոր գիրս բազմագ իրաց • կիր
կոսան որդի ին Յակոբայ (Յովհ. ՀԵ. 2 ։
երկոտասան Ծառան Ի՛գիպտ. ԵԼԿ. Ժ. Ը.
27 ։ երկոտասան ի էման յորոյ շինեաց
մասիս զեղեան • ԵԼԿ. ՀԴ. 4 ։ յերկոտասան
ակուանն որ ի վակասն Ի՛. հարօնի ՆԸ. 22.
երկոտասան ան պանս բազարքաց զևտ ՀԴ.
5 ։ յերկոտասան իշխանն ազգաց Ի՛ոսուայ.
ա. 44 ։ երկոտասան եզինան Ի՛ոսուայ Ե. 3 ։
Ի՛արձ յերկոտասան կնքան և ի տաշտս,
և ի տուփս լի՛ խնկով • Ի՛ոսուայ. Է. 84 ։ յեր
կոտասան գաւթնս և ի նոխազս • Ի՛ոսուայ.
Է. 87 ։ երկոտասան գաճաղանն • Ի՛ոսուայ.
ԺԴ. 2 ։ երկոտասան յղտեսն • Դ Թագ.
Ը. 12 ։ երկոտասան քարինան հանեալս
ի յորդանանու • Դ Թագ. Ը. 2 ։ երկոտասա
ան գործակալս և ի ուռճկատուս Սողոմո
նի • 3 Ի՛ագ. Գ. 7 ։ երկոտասան եզինան
ծովուն • 3 Ի՛ագ. Է. 25 ։ երկոտասան ա
ռիւծան ՝ որ յաթոռն Սողոմոնի • 3 Ի՛ագ.
Ժ. 20 ։ երկոտասան քարինան ՝ որով չի
նեաց Եղիա զեղեան • 3 Ի՛ագ. ԺԸ. 31 ։
երկոտասան եզինան որով Եղիսե վարեր
զերկիր • Ժ Թ. 19 ։ երկոտասան մարդարէից
որոց ոսկերքն ոտեղնեցան ի տեղւոջէ ի
բեաց • Ա Երաք. Ժ Թ. 12 ։ երկոտասան մա
նեական ի վերայ սեամբն • Եզեմ. ՄԸ. 21 ։

զօրութ և հրաշիւք։ զի ոչ նիք հզօրք են զօ
րութ առ ի կատարումն հրամանացն Ի՛.
(յանդիմարկեն նր ըստ Ի՛աւթի) պատճա
և գուք զուգակցեալք Երեշտից, յայն
արկեն Ի՛ն Ի՛. և Տիրոջն ասէ որ ի
ձեզն էր բնակեալ, առնէիք զՄեծամեծս
և զհրաշալիս ։

✻ Ա՛ոտ հետոյ ինչոյ ի փոտա, յելիցն ինչ
վայրոյն ահմոն։) Ի՛. յայնըն, թէ վերջացա
մուտ ձեր կայացաւ ՝ ի փառս ՝ ի յերկինս,
(որ է տեսուչն Ի՛.) և երջանիկ Երեշտա
կաց վայրն և բնակարանն ։ Իսկ հետ կոչէ
զնոցին առաքինութիւն չաւելցն ։ որ այսպիսի
հետոց ՝ ոչ այլ ինչ պատուհաս ՝ եթէ ոչ
տեսութին Ի՛. ։

✻ (կէ) Տրանեաց պատուոյն ինչոյ ի ինչոյ
նեաց կոչին միաբա
րութին հարսին եկեղեցւոյ ընդ փեսային
Ի՛ն ՝ զի հաւատացեալքն հարսն կոչին
Ի՛ն ։ և առագաստի մեւոն է, անբաժան
նելի միաձորուի անդամոյն ընդ գլխոյն • ոչ
ասէ եթէ Ի՛երսես ընդհանի • յորժամ եկե
ղեցի հարսնացեալ միանայ ընդ փեսային և
այն ։ զի երկնային խնդութին յարատևակ
համեմատի հարսանեաց • յորում է յուն
հոգևոր ուսուցչաց և ընկերաց, և անմահան
ի տրամանկանաց • ըստ այնմ, ոչ է պարտ
մանկանց առագաստի սուգ առնուլ մինչ
դեռ փեսայն ընդ նոսա իցէ ։ իսկ հոգիք
հաւատացելոց, անբաժանելի կերպիւ մի
աւորին ընդ փեսային Ի՛ն ի փառս • որ
ասէն միաձորիսքն էին ինձ ընդհանի և
հաւատով և սիրով ի յարքայութիւն • ոչ ասէ
և եթէն Ի՛ետրոս Ա՛ատ • Ե. 10 • հարսա
նիքն է վայելուչն և գեղեցուն անմահու•
զի հոգին իւրև հարսն միաձորի ընդ փե
սային Ի՛ն ։ Ը. ՝ այս հարսանեացս, ըզ
Ի՛ռաքեալքն իւրև փեսաւորք և խոստո
առ ընթեր գտանին • զի մի միայն զիւրեանց
վաստակն վայելիցեն • այլև որոց պատ
ճառ եղեն փրկութեն • և նոցին փրկութեն
խնդացին։

✻ (կէ) Ի՛նակալ ինչոյն օգնեցեալ ի գովե
ցեալ աճառն հմմտիչման։) Ըրիստոս Ի՛ն
զի՛ռաքեալն, ոչ միայն առ ի զօրացուցա
նել զնա հոգևոր օրհնութ • այլև տալով նոցա
զլինակատար հնարս առաքելութե • զի որպ
մատեցոս ասէ • ոչ առաքեաց զնս Ի՛աղ
և ես առաքեմ զձեզ • գնացէք այսուհետև
աշակերտեցէք զամ հեթանոսս, մկրտեցէք
զնա յանուն Հօր ՝ և Որդւոյ ՝ և Հոգւոյն

երկուտասան սակաւիկ ըղեալս առնել, հարիւն։ ‖ Յով. Ժէ. 20։ տղին Եաբոզքն երկուտասան։ ‖ Յով. Ժէ. 28։ յերկուտասան պատուականաց Երիշատկաց։ ‖ Յով. Ի. 13։ տղա՛ի բազմել աշակերտաց ընտրեալ զուկ. Ը. 13։ տղա երկուտասան ստուեղք ի պատկ կուսին։ ‖ Յայտ. Ժէ. 1։ տղա երկուտասան դրունք վերին ն եմին, և երկուտասան Հրեշտակք վերին ն եմին։ ‖ Յայտ. Ի. 12։ տղա երկուտասան հիմունք։ Յիւ. 14։ տղա միալաւ երկուտասան մարդարտեայ դրունք։ տղա երկուտասան ծառք պտղաբերք ի յերեսս գետոյ դրախտին։

* (ԿԷ) Ի ննդեա՛ս դադարանի խոսիլ, և այլն։ ‖ Ա. յայնըմ, ի ղ աստանալ աճուրդ (ասէ) ընդ Ի՛ն աթոռ ակիզբ և գաւազան ։ զի իւրաքանչիւր Ա՛ռաքեալ որոց և բարոյն ն է, և նոքա անպուղ զնոցին քարոզութին արար՝ալք են (ըստ Ց՛ն բանի) գաւրն նք յասացելոգ բանի ց։ ըստ այնմ, քանն զոր ես խօսեցայ, նա գաւռ զնա յաճուրն յերկնուս։ նմանապէս Ի՛ն ընդ նմա կեալ և խօսեցեալ ընդ նմ մեղ ինչ ոչ գոյր նոյ։ բայց արդ ինք պատճառ մեղացն ։ նմանապէս և Ա՛ռաքեալքն գաւռն ։ զրս քան իւր ուսուցին և նոքա ընդունայն զնոցին քարոզութին և վկայուն արարին ։ Ասոյ Ի՛ուդ ։ (ինքնուրեն ‖ Գործ. Ա՛ ի վր պայմ, նաջնք և գուք յերկուտասան աթոռ նստեսջ։ որք ուսուցիչք և վարդապետք եղեն ձի։ զնոսա հարցաքննելոյ են և գաւռելոյ, թէ արդեօք ոչ ուսուցինն ։ այնպէս իցէ՛ն կենդ յաղավարեալք, և գաւռապարտելոյ են վարուցն ։ ի հաւատս, և ի գործս։ և յետ սակաւուց ասէ ։ զի իբրև իշխանք արքայ ունն երկնից իրաւունս ունիցին գաւելոյ զայլս ։ և զպնոսիկ որք արժանիք են ընդունել և ներմուծանել յարքայութին երկնից։ և զանարժանս ի բաց մերժել ։ և ոչ թոյլ տալ մտանելոյ ի կեանս ։ բայց ոչ միայն երկուտասան Ա՛ռաքեալքն ։ այլև բազում առաքելական արք ևնմանիք պաշտօնի նոցին և գործոց ։ լինելոյ են գաւռաւորք ի տոկալն աւուրն ։ պատկեր ծնն Պետրոս գաւռաւորիչ ։ մեզ Ա՛յոց ։ ծն Յօհան Ա՛կ։ Յունաց ։ ծն Եփրեմ Ա՛ղբուց ։ զի առաքեալքար հոգացին զիրիւթիք յանձ նեցեալ ընդ քեանց հաւտիցն ։ Ասոյ զարբեցն Յակոբայ մկրչելնայ Ա՛յրապետէն ասի։ յառաքելական աթոռ նստար երանելի ն ը Ա՛յրապետ ։ որ ոչ խանձն զմեզ ալ ։ ր

քան որ զառաքելական նստմանէն ի՛հան դերձելոյն, թէ ոչ անցեալքն խօսի երդն։ և կամ զի առաքելական վարք ունելով, նստեալ տեղին՝ աթոռ կոչի առաքելական։ այսպէս ՝ Պօղոս որ ոչ էր յերկուտասանից՝ դատել սակս զինքն ենկ՝ ոչ միայն զմարդկինք, այլև զՀրեշտակս ։ Ասէ՛ն Ա՛ռաքեալքն եղէն ստեղն ՝ քի պնոյք։ և երկրորդ անկն և յանձ նարարական դատաւորք զկնի քի։ Ասոյ և Պաղոմն զդատաւորս ձի սպա սաւորս կոչէր Ա՛յ թագաւորութեանն։

Իմաս։ Ջ. 5։

* (ԿՁ Լ սաանդրդ ՝ Ա ոչ Հոգնիւթ ։) Ա՛յսինքն, զնիւթականաւն առաւել յաղթեցոյք ի ձեռն ընդրհայ ։ զի ըստ մարմնոյ ահա նիւթաւորք էին Ա՛ռաքեալքն և մարմնաւորք ։ բայց վարք նոցին ՝ լուսանչյալ էին ։ ՚ր, կամ Հրեշտականն և կամ Յ՛ծ այլն լուսոյն ձառագայթեալք ։ և կամ ՝ հոգեւոր լոյսք էին ՚իպատրուկի մարմնոյ զնեալ ։ և կամ զի ոչ էին վայրաբար և մեղկ բնութ երկրասերք և նիւթաւորեալք մեղք, և մեծութ ձիս բեռնաւորեալք ։ և եղծանելի մարմնով ծանրացեալք։

* Հոգեկոռոյ ՝ Ա ոչ մարմնակոռոյ ։) Ա՛յսինքն, գումարօղք միաբանացեալսն ՚ի հոգևոր պատերազմի (և ոչ նման ծաղկան զօրավարաց հաւաքօղք երիտասարդաց ՚ի մարմնաւոր պատերազմի (ոչ ասէր Պօղոս Լ փես։ Ջ 12 ։ ոչ է մեզ պատերազմ ընդ մարմնով և արեամբ ։ այլ ընդ ծագկաս խաւարիս այսորիկ ընդ այս չարութ որ ՚ի ներքս երկնից ։ և միւս սպարապետն Պետրոս զգուշացուցանելով զզօրս իւր ՚ի հոգևոր պատերազմն ասէ՝ արթուն լերուք և հսկեցէ՛ք ։ զի ոսոխն ձեր սատ՚ն, իբրև առիւծ գոչէ ։ շրջի և խնդրէ, թէ զո՛ կլանիցէ ։ որում՝ ՚ի դիմի հարկանիցէք և այլն ։ ՚ Պետ. Ե. 8 ։ և ըստ Ց՛ն ասից ։ Թադաւորեսջ իմ՝ չէ յայտ ձի՛ ։ զի Թէ յայտ ձի՛ լեալ էր, սպասաւորքն իմ մարտնչէին վ՚ր իմ, զի մի՛ մատնեցայց քեզ ։ այսպէս էին և Ա՛ռաքեալքն։

* Քաղկեդոն ՝ Ա ոչ պարսկէ ։) Ջի յաղթեցին մարմնոյ, ձի՛, սաստկի, և մեղաց ։ և կամ զի յաղթեցին ագեւրեցին զմիտս մարդկան ՚իներքս լծայ Ա՛ծառարանին Ի՛ն։ ըստ այնմ, գերեմք զամ միտս ՚ի հնազանդութի՛ն Ի՛ն ։ զի հաշարապետ եմք խորհրդոցն նո՛ր։ ՚ Կորն. Ժ. 4 ։ 5 ։ կամ նմանեցուցանէ զա ռաքեալն անպարտելի առիւծոյ ։

գամն ասելով։ զի ոչ արեգակն յայն երկուստասան կենդանակերպան մի մի ամիս յամելով գտարին յուսցանէ։ պատկեր և նշան ի նոսին բազմելով, զտարի իւրոյ գալըստեան մինչև ի կատարած ՅԻ լուսցուցանէ, առ Հաճատն իւր նորօք զՇամ՝ ապզ կոչելով։ և կամ զի ոչ արեգակն ըստ իւրաքանչիւր կենդանակերպին ազդեցման, որամադրէ յատուկին զներգործուն զդայն կանաց։ պատկեր և նշան արեգակն արդարեւ՝ յեկեղեցւոջ՝ առաքելովք ներգործէ ըստ պետական նոցին յատկութեան։ զոր օրինակ ի Պետրոս սիրոյն։ ի Յոհաննէս Յաբաւ նուէք և կուսութէ։ ի Յակոբոս կուսութէ և մարտիրոսութէ։ ի Փիլիպպոս և Յնդրեաս և ի Սիմոն խաչակցութէ։ այսպէս և առայլսն ալլովք։ բայց յոտանաւորէ ստորագրելոյ լսմա, զի ոչ որոց անդամոց Քրիստոսի նմանին։

Արեգն Պետրոս է Յին պարտ՝ նոց։
Իսկ Յակոբոսն որդիք նման են ոմ՝ նոց։
Եւ Փիլիպպոս աբաւն որ քաջն անդամ՝ մոց։
Յնդրեաս այն առիւծուն զետ կրծոց։
Արդ ուղիւմ ե՛ փոքրափոր շափիւղ՝ զայ։
Զետ երիկամ՝ Թոմային սիրոյն մերձակայ։
Որ ըզ տեղի չար մատնողին նա ե՛ լեց։
Ատաթիոս հանդերձ բարձող ըստ ուրց։
Եւ Սիմոն զետ ան Ձնաբարձ սըրունից։
Եւ Երեն Թատէ ե՛ ծունկ կրկնող աւօթ եյ։
Յակոբ արդեն բարձրեց բարձող կայանայ։
Եւ Փիլիպպոս սրտին մաշրոյ նըշան տայ։
Եւ Սիմոն զետ ան Ձնաբարձ սըրունից։
Որ ըզ տեղի չար մատնողին նա ե՛ լեց։
Ատաթիոս հանդերձ բարձող ըստ ուրց։
Եւ Երեն Թատէ ե՛ ծունկ կրկնող աւօթ եյ։
Յակոբ արդեն բարձրեց բարձող կայանայ։
Եւ Փիլիպպոս սրտին մաշրոյ նըշան տայ։

* (Ղ ը) Ինքնանոթ հոմայ քաւթելոյն հոգ ծոյն ի Հաւատական։) Յ. յանդ, կամացն Ա. Յ (որ ե՛ կնաւք ամէն հղելոց ։ ամատաւ անդ Հրեշտակաց ամարդ կան) զոր մեզ ազդարարք և յիշեցուցիչք՝ և ի միտ բերք զոր ե՛ք ։ զի ոչ քարեայ տախտակն ծրինաց ի վէր գրեցելովք, անզգայօրէն իբր բանականաբար ցուցանէին զկամս Ա. Յ. պատկեր և դուք ։ բայց առաւել քան զնոսան, զի էիք բանական կենդանիք։ և բան հոգևոր անաւակ յիշեցուցիչք կամացն այ։ և կենդանի ձայնիւ՝ նորին կամացն յայտարարք և ամենայն ազգաց մարդկան (ի մասն գոլով) իբր հետիք ի մարմնի, և բանի գոլով ի ժանեակ ի կրից նորին կենցաղավարողք ոչ զանմարմինս ։ ոչ զկին ի վկայուն առնու զնու զբան Յ. ա՛ք ։ Ը ։ Թե որ ե՛ք ։ ոչ ե՛ք ի վկայուն առնու զնու զբան Յ. ա՛ք ։ Ը ։ Թե որ ե՛ք ։

* Երէսնեւերկուքն ՝ առ ոչ երէսնամեայսն։)
Ա. յայ բանիւս յերկուս նկատե ։ Յախ՝ առ մարգարէսն ՝ որ ի ցօղոց երկնից գոյանալ, և անանկ ։ Երկրորդ ՝ առ բանն Աստուածէ լի Հրեշտակապետին որ ասաց առ Յօսէփ ։ Հս անառեսանելի կերակրով որ ի մարդկանէ տեսանիլ ոչ կարէ ՝ կերակրեալ լինիմ, քան Թարգմանութէ լաթինացւոց ։ որ առ մեզ ասի Յօսէփ ։ Ճբ ։ 19 ։ ոչ կերի և ոչ արբի, այլ իբրև տեսիլ տեսանիք ։ այսպէս էին և Առաքեալքն ։ որոց կերակուրն ոչ էր ի փափկութէ ։ այլ ի անուանդ բնութէ մեզ այն ։ ևս զերկնային ունէին կենցաղավարութէն ։ և բանիւն Յ. ա՛ առաւել անանեին քան կերակրով ։ զի Թէպէտ մարմնաւոր որդիք էին ։ այլ վարուք երկնակենցաղ Հրեշտակք։

* Ընտրեալ ՝ առ ոչ մահացուս։) Յ. յանքն, շնորհիւ և հաճատով, և անապականն զոր ծովք առաքինութէ ։ քան պնդ, դանձեցէք ձեզ գանձս յերկինս, ուր ոչ ցեց և ոչ ուտիճ ապականէն։ կամ Թէ քան պնդ, իբրև մանկանացուք, և ահաճասիկ կենդանիք եմք։ ե Կորն ։ Ձ ։ 9 ։

* Աւետեմատուր ՝ առ ոչ երէսունդ։ Յ. յաս պերազանցէ զԱ. Յառաքեալն քան զԵսայիաս ։ զի նա ոներ զմեղս մաքրելիս ։ և այս ծակամբ մաքրեցաք ի տօթէնէդ մաքրեցայք և լուսաւորեցայք ասէ ի սերթէնէն քան առաւելուն մաքրութէ ։ և ոչ Թէ վա ունելուն մաքրելեանց մեղաց ։ ևկամ, զի համեմատ սերօքէնին գտայ ք մաքրութէ քան չափու ձերոյ ։ վա որոյ վկնի ասէ ։ զի Եզեկ ատուածպետ մարդ ։ ի տուայնոց ։ ՅԻ քնութէ մարդկիկ ք ։ այլ շնորհօք Հրեշտակք և յերկրաւոր անգոնելի կրից հնութէ։

* Կէ) Աեայնոմ գլ նոյն ՅՈ՝ եր էրկուստասն յեգուածոյ անգամոց։) Ի յրևաւոր յայտուածոյ ի մարդս համարին երկուտասանք, ըստ թուոյ իշխող կենդանակերպին ։ քանզի Յսկն իշխող գլխոյն ։ Յուն պարանոցին ։ Երկամորն բազկաց և ուսոցն ։ Սեգեստեռնն կրծից և ստամոքսին ։ Յդ իւծն սրտին և փայծաղն ։ Այսն փոքրափորին ։ Աշխեն երիկամունց ։ Արիճն ամորձեացն ։ Ղեղնաւորն Ձեռներացն ։ Յծեղջիւրն ծնկացն ։ Ջուր հոսն ոտից ։ Զուկն ոտից ։ Յդ ՝ զնոսա Յաքեալն համեմատէ այս երկուտասան անգամոցս ՝ գլխոյն ասի Ա. Յ ։ ոչ Թէ ըստ գլխոյն անգամոցս ՝ գլխոյն ասի Ա. Յ ։ ոչ Թէ ըստ գլխոյն անդամոն Թուելով ։ այլ զԲն գլուխ կոչելով ասի ըստ բոլոր անձինն ։ և զնոսա Յաքեալն , Ա. Յ երկուտասան անդամոցս ՝ գլխոյն անդամոն Թուելով ։ այլ զԲն գլուխ կոչելով ասի ըստ բոլոր անձինն ։ և

և հոգւով՝ որք առաքինութեամբ են հաճեալ
ցեալ Ա.Յ։ և զոմանք ասէ ոչ եթէ մարմնով։
այլ հոգւով. այն ունացեալ Ա.Յ Աստուծոյն։ զի
ոչ բան մարմնոյն վարձուցն, ասէ ունի,
զհոգի ձիս պատրիկ. այսպէս և բան հո
գւոյ վարձուցն՝ ունին և ունին, ասէն զՅո
բելն Ա.Յ։ այսպէս ասէր Ա.ռաքեան. մեք
ոչ եթէ առաք զհոգի ձիս պատրիկ. այլ
զՅոդին որ ի Ա.Յ։ եբ կամ նկատ յերկն
տասան ակունան որ Իվակոան Ա.հարոնի.
յորոց վերայ գրեցեալ էին անուանք որ
գոյն իւրն։ զորոց սահմանեն՝ փոխանակ
ազգացն երկոտասանից, կրեր Ա.հարոն՝ ի
կուրծս իւր. և իբր բարեխոս և միջնորդ
տանէր զնոսա առաջի Ա.Յ. եւ ելից.
ԺԸ։30։ Ա.յլ առաւել քան զերկոտասան
ակունան պնոսիկ, եղեն հաճոյական յիշա
տակարանք (ապագայ իւրեանց աշակերտե
լոց) սրբազան Ա.ռաքեայքն։ եւ մանաւանդ
բոլորքն բոլորից ազգաց ։ ոչ միայն բարե
խօսելով վէն նոցունց, այլև ծանուցանելով
նոցա զհաճոյականն կամքն Ա.Յ. որ է բարին,
հաճոյն, և կատարեալն։

* (Կ՚ եբ պարտական ասէն ի փիլոնէ զբն
չուծոր մարդն ևս անչնաւծոյն։) Զի շնչաւորն
մարդն ոչ կարէ ըմբռնել զոյնս որ Ա.Յ են.
և հոգւորն ոչ տայ տեղի շնչաւորին և անա
նական զգայուն. որով և յայս նին լինի թէ
լոյս անձնաւոր. և նոյ հոգւոր և հոգևորն՝
ասա ոչ իմանի բան հոգւոյն բանականին որ
է առեակ մարմնոյ, այլ բան հոգեկանի կեն
ցաղավարուն. ամէն անվնաս առնելոյ զամե
նայն կարիս մարմնոյ. զոփառսն բառն
կոչեցեալ։ Ի բաց՝ շնչաւոր կոչե ասա ըզ
հոգւորսն. վն շնչով և հոգւով հպարտուն
առաքեալքն և վիքացեալքն են. և հոգեպո
ւս անչնաւոր կոչե զհոնարհան. որպիսիք էին
սրբազան Ա.ռաքեալքն. զի ոչ ի շնչով լե
ցեալ. սակս ոչ ինանի գիտել, եթէ ոչ շունչն
և փուքն դ առարկելոյն. այսպէս և ի հպարտ
հոգին ոչ հեղանի շնորհ Ս.հոգւոյն սերյ, և
քեզ ոչ խոնարհելոյ ի փրցմանէ ։ Աստ
և Ա.րիստոտ. ասէր Ա.ղեքսանդրի. հան
դերձ է Ա.Յ տալ քեզ զաստղամ շնորհ.
բայց հպարտուն քո արգելու ։ խն՝ զնան
վերոգրեալ առեալ է ծբս ։ Ա.րն. ՀԵ.44
համարէն ուր ասի. սերմնոյն սարմին շնչ
ական ուր և յառնէ մարմին հոգևոր. եթէ գոյ
մարմին շնաւոր, գոյ և հոգևոր ։ մարմին
շնաւոր կոչե զԱ.դամ. և հոգևոր կոչե զ
Ք.ն ։ զոր բնութե ծննդեան ամ մարդկի

ւեն շնչաւորին ծնունդք. և շնչաւորք ըստ
երկրորդի ծննդեան որ Ք.ին, ամքն են հա
գևորք, զի հոգևորին են ծնունդք աւե
զանութն։ Արեան ոչ Ա.ռաքեալքն էին հո
գևորին ծնունդք. և հոգևոր կացուք զա
նապանելք լինելն ի շնչաւորաց, յորովայ
նամտից, ի հղարտաց և յայլոց ։ զի պետ
րիկ ասէ. ոչ եթէ առաք զհոգի ձիս պատրիկ. այլ
ձեռք ընծղոեալ ի ձեռն Ք.ին։ զհոգի
պես ծնեալքն, հոգևոր է կենդանագործու
թիւն. զի պետրոս վարեին յՀն. ոչ թէ ջու
նոք զկարիս մարմնոյ. և ի վե՛ն ձի՝ եբե
ի վերոյ շնչագործք. որ եթէ պաշտոն Ա.ռա
քեանն վ՚ն ոչ արգելոյր զինքեանն,
եբե զնով և զշրիա կենդանացոյ
գործակիցք լինելն ի մահկենացուածոց։
* (Կ՚ Ա.ռաքեալք ներգործող և պայն ։)
Ա.յսինքն, ըստ կերպի և ձեզ երկոտասան
կենդանակերպին. որք յաստեղաց գու
մարձեն ամանք խոյանման ձևանան, ամանք
ցլապես, և պայք պլատես։ և զբոլոր տա
րին երկոտասան ամսոք կարգադրեն. յին
քեանս զարեգակն տանելով իւրաքանչ
իւր ըստ գաւառս երեսնականս ։ որոց և նոքա
գործունէքն ձևացն իւրեանց հետևին ։ զի
մինչ արեգակն ի խոյն մտանէ ի մարտ
նի խոյոց ծնունդքն ատոնան, և յայնմ
կենդանակերպի լինի հաճասարուն գիշե
րայ և տուընջեան. զի և խոյն հաճասարազա
ընկղմանի յայլ և ի ձախն ։ զ ամիս ի վե
ջէն ընկղմանելով. և զ ամիս ի վե ձա
խոյն ։ ոչ ասի նմանութեաց ա գրքոյ ։ նա
գրեսն ։ մինչ ի ցուլն մտանէ, երկիրն լինի
վարելի ։ մինչ յերկուորեակն՝ սաորինքն զո
րանան զերկուորեակս ծնանիլ ։ մինչ մտա
նէ ի խեցգետինն՝ որ է յետադնաց կենդա
նի ։ արեգակն ի նոյն կոյսն ծօսխակուսն
չքնելով, առնէ զյետ գարձումն ի յառջն
երորդի սահմանի խեցգետնի ։ մինչ յա
ռիւծն մտանէ, արձակէ զհրացել շանթս։
ըստ յատկութե առիւծու որ է հրային կեն
դանի ։ մինչ ի կոյսն մտանէ, երկիրն ամ
նայ ։ զի արեգակն առ այն մտանելով ծա
խէ զհունաձուքին երկրի, և երկիրն առյ
նայ ի պտղոյ ։ մինչ ի կշռուն մտանէ, լինի
դիշերահաճասարուն։ զի կշռուն է հաճա
սարօղ ։ մինչ ի կարիճն մտանէ (որ կա
րիճն է յետուստով խայթօղ) յայնժամ
խայթի և ձեռսն մարդկային մարմնին ։ զի
յայնժամ խոյս տայով արեգակն նուազ
կիրմայուցանէ ։ մինչ յաղեղնաձորն մտա

ղուշե վարի երկիր և աներմանի, և Յօհան
նես իբրև զցօղ վարդ երկրի, միշտ քա
րոզեր զսէր, յորմէ ծնանի խաղաղութիւն.
ուստի ոչ կուրծն նէ, նմանապես և դրէնքն
լինք են ջերմեռանդ սիրոյ քարոզութիւն։
Երրորդն է՛ ի մէջ կենդանակերպից Երկ
ուորեակն։ և այս նշանակէ զվեծն Յակո
բոս զորդին որոտման, որ երկուորեակ պը
տակաւ փառաւորեցաւ, ի կուսութիւնէ և
մարտիրոսութենէ։

Չորրորդն է՛ Խեցգետինն, որ նշանակէ
զԱնդրեաս եղբայրն Պետրոսի։ քանզի ոչ
խեցգետինն ե յետադնաց կենդանի, պատ
և Անդրեաս յետս չոգաւ յաշակերտուե
Յօհաննու մկրտչի, և աշակերտեցաւ քրի
ստոս պնամ, եր Անդրեաս եղբայր Սիմոնի վի
մի. մի յերկուց անտի, որք լուան ի յո
հաննէ, և գնացին զկնի նր։ և ի խեցգե
տինն իշխէ կրծից և ստամոքսին, ածէն Անդ
րեաս իշխեաց և ենէ արկեաց զգգայական
սէրն, և զորկրամոլութիւն սաստմոքսին. մինչ
զերկուս աճուրս արուէք մեծաւ տևեաց ի
խաչին. և գրկեալ զնա ողջունեց ասելով.
ով բարի խաչ, որ զվայելչութիւն անդամոց
Տեն, ի վէր քո ընկալար։ երկարապես քեզ
ցան կացայ, հոգունակապես սիրեցի, ան
դադար խնդրեցի ընկալ զիս իմարդ կանց,
և դարձո զիս առ վարդապետն իմ. զի քեզ
զիս ընկալցի, որ քեզ զիս փրկեաց։

Հինգերորդն է՛ Լուսնծն. անշանակէ ըզ
Ձեն փիլիպպոս զի ոչ առնծն իշխէ սըր
տին և փայծեղսն, այսպէս և փիլիպպոս
իբրև իշխող սրտի ևկամացն Քրի՛ խնդրէ
ասելով. Տէր ցոյց մեզ զՀայր, որքան առ
սիրան. և ասէ Տէր, որքան առ փայծեղն
զի սրտիւ ցանկամք, և փայծեղաւ ծնծա
ղեմք։ նաև զի Հայրակն տեսուհն խնդացու
ցանէ. ևմի առաւ ելուէն ի հոգեկան ծնե
ծաղ յորդորէ։ և կամ զի փիլիպպոս ա
ռնծաւոր քարոզեաց զՔրիստ. և քանզի
սրտաբար տարաւ խաչի և չարչարանաց։
զի ոչ է հաճանելի այնմ, զոր ասէն ոմանք,
թէ անէծ վաճառականաւ իւր. որ ոչ վայե
լէ գերապանց պատուոյ՝ այնպիսւոյ միոյ
գլխաւոր Առաքելոյ, ընդ եւ մ հրամանին
Քրի անխծանել զԹշնամին՝ և մահացուցն
մեղանչել։ և այն ի վախճան կենացն, որոյ
սակս սաստ Տէրն. որ համբերեսցէ խաղո
նա կեցցէ։ Եւ զի առնծն է Թադաւորա
կան կենդանի. և հեթանոսքն յորդորմեան
առնէն մատեան առ նա ևասացին՝ Տէր կա

նէ, արձակէ զկարկուտս և զանձրևս, ևբղ
ձիւնս։ մինչ մտանէ յայծեղջիւրն, որ է
վերնացոլացող կենդանի, լինի գարնանայ
ին արեգականացուն. զի արեգակն յայն
ժամակատն ի վեր ցոլանալ գայ ի խոյն։
մինչ ի ջրհոսն մտանէ, ակտանին յորդիլ
ջուրքն ևթանձրանալ։ մինչ մտանէ ի
ձուկն, յայնժամ ակտանին չիլ ձկունքն և
ծնանիլ։ այլ որպս երկոտանեան կենդանա
կերպքն յարմարեն զերկին զարդարելով.
և զերկիր արամադրելով, պատկս և Անդ
քեասքն զարդարեն զերկին փրկելոյն բազ
մութ. և զերկիր զինուորել եկեղեցւոյ՝ առ
ի պատերազմն հոգևոր զմանկունս եկեղե
ցւոյ կրթելով։ այլև զևարքանչիւրեան յոչ
ոսաքելոց համեմատ ասէս Դրիգոր միոյ
միոյ կենդանակերպի, ոչ զկնի ասէ։

✻ (հետ) Ա Ճանչ նաճիրեան է ոճ խաչոանց)
Ա յսինքն, Պետրոս ոչ զնոյ պատարագել
լն։ և զի նոյն է առաջնորդ հօտից. և Պետ
րոս առաջին և գլուխ հաճատացելոց։ և
զի արեգակն ի խոյն մտանելով՝ բազմանան
խոյք. և մինչ Քրի արեգական արդարոե
հայեցմամբն իւրով եմուտ ի սիրտն Պետ
րոսի ի գիշերի մատնութենն. արար զուրա
ցօղն՝ ծնօղ զղջման և ապաշխարուե. ըստ
այնմ, դարձաւ Յն հայեցաւ ի Պետրոս.
և յիշեաց Պետրոս զբանն Յն, և ելեալ
արտաքս եկաց դառնապէս։ նաև զի նոյն
է ընդ կենդանի. և ընդ այնորիկ պատարա
գելի. և նոյն ի միում կենդանակ՝ ըստ ՚Ե
առաջին. այսպէս և արքազանն Պետրոս,
թէ սրբուե՝ եր նոճ իրելի. և թէ ի միում

Երկրորդն է՛ Ցուլն. և այս է Յօհաննէս։
զորմէ ասէ. նա ոչ ուն գործական էրեա զուա
րճ ընծայիգ աբրահամեան նաստղ ցորենոյ։ իրաւ
ամբ նմանի Յօհաննէս ցլոյ. զի զկոչուա
ցեալսն կուսապաշտութենէ. և զնոսին ասիացիս և
զեփեսացիսն արօրիւ Անդեստարանին հեր
կեաց. և արքայական ցլոյ նման (զի ցուլն
է ի մէջ նախրաց Թադաւորական կենդա
նի) կասեաց զյորդորապատ ցորեան զեփե
սացիսն, և մաքրեց ի կեղևանց մեռոտ կուա
պաշտութեց։ և զի ցուլն իշխէ պարանոցին.
և Յօհաննէս անկամ պատրաստել պարա
նոցաւ փրկչին։ և զի Յօհաննէս ի մէջ որ
գաւոցն Յակոբայ նշանակեսին՝ նմանի Յով
սեփայ. և գնմանէ Սիմէս ասաց ի յօրհ
նութին. գեղեցկուն ցլոյ պարանոց նորա։
Օրին. Ես. 17։ և զի ի ժամանակի խաղաղ

կամանց, ևգիշերահաւասարօր, որ նշանա
կէ գիւղովմամս։ քանզի զդիշեր թերահաւա
տուէ՝ հաւասարեաց լուսով յարութենէ։
և զորդի՝ ընդ Հօր համագոյ և հաւասար
գաւանեալ ասելով։ Տէր իմ և Աստուած
իմ։
Դարձ՝ Թովմաս կշռեալ հաւասարեաց
զանհաւատարուն հնդկաց ևեթովպացւոց։
ի հաւատարուն և ի հաղորդուն հաւատոյ
և ընտրեալ կոչելով։ Դարձել՝ բարեպա
կշռեաց զինքն հաւասարելով տեսողաց
յարուցեալն։ Ի՝ ոչ կամ՝ լով առանց տես
թէ հաւատայ։ որ ոչ տեսողացս երեք զաշե
տիս երանութիւն։ և զի կշռեն իշխէ երկիւղ
մանց, որ է տուն ցանկականին։ և սուրբն
Թովմաս յարութեաց ցանկութեամբ միշտ մնա
լով կայս և անբիծ։ ևզի թաթ ձեռին յորմ
գործ էր Նազովրեցւոյ թագաւորին բա
ելիացւոց, թէ կշռեցար ի կշռի և գտար
պակաս, որպ ընդդէմ երևի առ նմա Թով
մաս։ որ կշռեցաւ ի կշռի և գտաւ առաքե
լեալ։ Տէր և Աստուած գոյարուցեալն
զի զոր գիտէաս որդի Աստուծոյ ես
աց։ սա պարզաբար՝ զնշանն Տեառն և Աստուծոյ գոլ
վկայեալ։
Ութներորդն՝ է կարճն։ որ իշխէ ամոր
ձեաց։ և արեգական մտանելով ի կարճն
(յորում է յետ գարձուածն արեգական) ինա
մ մարդկային մարմինն։ զի յաշխատ արե
գական խաչ տալով՝ նոճազ ջերմացուցա
նէ։ և այս նշանակէ զՅակոբոս Աստուա
բան իշն, որ ի մասքաւորութեանն գարձաւ յա
շակերտութեան Տեառն։ իբր թէ ի խաչ ծոցեալ
զայս (ի ձեռն մաքառաւորութեան) յետ կոչե
ցաւ յառաքելութեան Տեառն։ և որ յղիութեան
ժամանակաւորաց պարարտանալոյ։ զինեալ
գարձմանն եղև իշխազ ամորձեալն զնոսին
ժուժկալեցուցանելով։ և զմարմինն նոճազ
ջերմացուցանելով ժամանակաւորօք։ Ասա
ու և անունն ի գլեհայ՝ փոխեցաւ ի Պետ
թէոս։ զևի թարգմանի շաղկապակալ։ և
Պետրոս պարգև Տեառն որ շաղկապէ
եր ի մեզ Տէս և մեծութ, ի ձեռն սպաս
խարուեղ եղև պարգև Տեառն։ իբր ի կարճէ
եղև գառն։
Իններորդն՝ Աղեղնաւորն։ որ տիրէ ձգե
ներացն։ և արեգական մտանելով ի նա՝ ար
ձակէ զիակոբոս ալփեայ գեղբայր Տեա
նէ։ որ արդար կոչեցեալ։ զի ի իսա մտանելով արե
գական ի Տէս, արձակեաց զկարիւտս բար
կուէ ի վրէժ հրէից ի ձեռն Տիտոսի և Ա

միմբ գոլ տեսանել։ և կամ զի ոչ արեգնի
յառիւծն մտանելով, զերացեալ շանթա
արձակէ, այսպէս և Պետ բնակելով ի հո
գին վիրապան, արար զնա ջերմեռանդ
և սիրոյ Աստուածոյ, զի վն սիրոյն, Պե
առաքել ջերմերը վն փրկութեն հեթանո
սաց երապօստեցւոց։
Ա եղերորդն՝ է կոյսն։ և նշանակէ զԱնդ
դուղիմեոս։ թէ վն կուսութեն, զորմէ բա
ջութիւք ենթադասեն։ և որպէս կոյսն իշխէ
փղբաւորին, այսպէս և Անդրեուղիմեոս
որկրամոլութեն ախտին, և ի կոյսն մտանել
լով արեգական՝ ամրանայ երկիր, զի չորա
ցուցանէ զևռնաբուսեալ երկրի, և քարոզու
թեն Անդրեուղիմեոսի չորացան հեթանոսք
ի խանաբուսեալ գիշերութեն չար ախտին կուս
պաշտութե, որ թէպետ ամբացեալ չկեթա
նոսն բան Աստ, բայց պողպատեր արար զնա
բան Աստ։ Ասաւ Նա պատուիրն բանն
Եսայ։ ։ ուրախ լեր ամուլ՝ որ ոչ ծնա
նիր, գոչեա և աղաղակեա՝ որ ոչդ երկնե
իր, զի բազում են որդիք սկնդկիւդ առեալ
քան զարամբային։ և բանն Աստուծոյ, թէ
երանելի է ամուլ անարատ՝ որ ոչ գիտաց
զանկողին յանցանաց։ Անարքենի որ ոչ
գործեաց ձեռօք զանօրենութ, տացի նմա
վիճակ ցանկալի ի տաճարի Տն։ Իմաս
ի ։ ։ Նաև ոչ արեգական ի կոյսն մտանել
լով չորանայ երես երկրի ի գալարաց և ի
վայելչութե կանաչութեն։ և Պետ արեգակն
մտանելով ի հոգին Անդրեուղիմեոսի, մեր
կացոյց զնա ի մոլեցեալ մարմնոյն, զորմէն ի
քաց կրզելով ի նմանէ և ոչ զարծուի նո
րոգելով։ Ասի կասկած է գեղեցկապես Ա
աբանել և զերգս գառնէն գիտել։ Ինչպէս
ժ։ ։ և ըստ այմ գովէ ասէն Ինհեսի
գ Ա աբանութեն Անդրեուղիմեոսի ասելով,
թէ Ա պատճառն Անդրեուղիմեոս գԱ աբա
նութեն սակաւ առաւ և քաղմաբան թարգ
մանէ։ Ասէ, ոմանք ենթադասեն, թէ
Անդրեուղիմեոս իցէ Ա պատանեակ, ոչ ա
ստ Ասեա՝ ի մեկնութե Ճայտնին։ ։ որ
էթէ Ճմարիտ իցէ, պատուիրն բանն Տէր
առ Սահմանեալն մեր Անդրեուղիմեոս,
թէ ահա արդարև ի ելայէ, յորում նեն
գուն ոչ գոյանայ Ճմարիտ կոյս, յորում
արատ ոչ գոյ և վն պղծութիւն կոյս Անդրե
զիմեոս արժանապատ անձեռագործ պատ
կերն ձեռ Ա ծածկեն կուսին լինել պաշտօ
նատար։
Նօթներորդն՝ է Ձկունն։ որ է իշխող երկ

Թուղքն Իսքոդրնկէից զինքն կոչէ Յուդա եղբայր Յակոբայ։ որ Յուդա Յակոբեան ասելով, ոմանք սխալեալ՝ պղտղմացան զսա ի Թադէոսէ. բայց որպէս և Հմարիան է, եր սա որդի ալփեայ՝ և եղբայր Յակոբայ արդարոյն. վասն այնորիկ յուդա Յակոբեան ասի։ ոչ զի հայրն եր Յակոբ, այլ յերգաւորէն մանկագրեալ յուդա Յակոբեան. ոչ եմայր սոցա վէ պատուհասն Յակոբայ, կոչի մարիամ Յակոբայ վէ որդւոյն. և մարիամ կղէոպայ վէ պատուհասն ասէն իբրև կղէոպայ որև ալփէոս կոչեր։ զի մարիամ Յակոբայ կոչի վէ որդւոյն. և մարիամ կղէոպայ կոչի՝ վէ ասէն։ զի քէ մայրն Յակոբայ՝ եր կէին յովսէփայ. ընդէր անուանեալ որդւոյն կոչի մարիամ Յակոբայ, և ոչ անուանեալ ասէն. այ մարիամ յովսէփայ. ոչ և կոչին իսկ մարիամ կղէոպայ. որ կղէոպասն է նոյն ինքն ալփէոս, երկանուն գոլով։ որպէս միոյ անուանեալն՝ կէին կոչի մարիամ կղէոպայ. և միւսով անուանեալն որպէս նորին կոչէ Յակոբոս արքեայ։ եւ քէ ոք ընդդիմանայ քէ այլ է Յակոբոս ալփեայ, և այլ եղբայր Տն արդար կոչեցեալ։ Վասատեղ պարսպիսին, զի ոչ ասէ եւսկբի յերկրորդ հատուի ած գլխոջն. երկու էին որոց անուանքն իբրեանց Յակոբ էին. մի՝ այն որ դարն որ յաշտարակէ անտի ընկնելն. և՝ ձեռանէ թափչին հարաւ և մեռաւ. իսկ միւս այն՝ որոյ գլուխն հատաւ։ Այդ՝ եթէ՝ իմիջ Յուդայ երկու մի այն էին Յակոբոս անուանեալ. ահա մինն է ալփեայ որդին, եղբայրն յուդայ Թադէոսի և Սիմոնի և յովսէփայ. որոց մայրն կոչեցաւ անուանեալ արդարոյն Յակոբայ Մարիամ Յակոբայ. և միւսն եր որդին Ջեբեդեայ որոյ գլուխն հատաւ։ ուրեմն ըստ ծորձորեցւոյն և եւսեբեայ, ոչ այլ էր Յակոբոս այ ալփեայ, և այլ Յակոբոս արդարն. այլ մի և նոյն. որոյ եղբայրն էր մերն Թադէոս ղեբէոս՝ որև յուդա։ զի այս չորս եղբարքս երեքեան անուանն դիպեցան ոչ ասի՝ զի պատմուհս նոցա։ նաև՝ եթէ Մարիամ մայրն Յակոբայ և միւս եղբարցն, եր կէին յովսէփայ. ընդէր չծագրուեն միայն զմարիամ մայր Տն եաւ ընդ ինքեան. և ոչ զմիւս մարիամն հանդերձ որդւովքն. և յորժամ յեգիպտոս փախեաւ հանդերձ մայրք Տն և յինչ. ընդէր և զմիւս կէին և ղորդիան ոչ տարաւ իբր. և կամ ոյր արդեօք յանձն նեաց. և ընդէր Մարիամ զմարիամ

պիոճնոսի. զի ըստ վկայութեան Յովսեպոսի, վճ մահուան արդարոյն Յակոբայ պատժեցան հրէայք գերութ և սպանմամբ ի Տիտոսէ. իբր թէ վճ ներ անպատուս արեանն վրէժ խնդիր եղև Ա՛ Տիտոսիւ. ոյ ասէ Տէրն՝ Այտ. ՀԱ. ՀՀ. 20։ ի վճ տպաղիոն բառին։

Տաներորդն՝ է Ա՛ յծեղջիւրն որ իշխէ ծնկացն. և արեգական՝ ինձ մտանելով, լի նմ դարնանային արևակացութիւ։ զի յայնժամ արեգակն՝ ի վեր ցոլանայ դէպ առ խոյն։ որ նշանակէ զվեր Ա՛ռաքեալն Պետրոս. որև Յուդա Թադէոս, զառաջինն Լուսաւորչին Հայոց. ի Թոռն երկոտասանից, և գլուխ եօթանասնից։ և զի պծեղջիւրն է վերատացօղ կենդանի. ևՁ Ա՛ռաքեալն Թադէոս վերատացօղ ի բարձրն կայս Տէս Հայոց ի հիւսկակողմն. նաև ի հարաւ կայս գեղ ի յեղեսիա առ Ա՛բգար։ անուս նոր գրով առնելով զսա խոստմանն Ա՛Ի. և զԱ՛բգարիոս ի կրկին բորոտութ հոգւոյն և մարմնոյն բժշկելով։ և զի արեգակն առաւն մտանելով, ցոլանայ դէպ ի խոյն. և քաւարևն արդարոյն մտանելով ի հոգին Թադէոսի բարձրացոյց զնա ինքեամբ. վճ որպ Թադէոս (ընդ Բարդուղիմէոսի) կոչի հայ բառոյն պղպեղ հայաստանեայցս եկեղեցւոյ՝ հրեղէն պարիսպ և բարձր աշտարակ։ և բարձր աշտարակ կոչի, թէ վճ բարձրոյ թէ առաքինուէն, և թէ ի բարձրն կայս Տէս Հայոց քարոզչացն և լուսաւորչացն։ զի լուսաւորեաց և ղեհաւն կորդուաց. և զարարատեան գաւառն. և զսմնատրկայ գուսարն զարբուհին սանդուխտ զօրուորդն՝ Ա՛Ի հարնացոյց հաճատով. և ի սանուտրկայ նահատակեցաւ յարտազ գաւառի ի շամարշան քաղաքի, և եգաւ ինձին տէ զող ի իվնմանիջն միոջ հրաշիւք ամփոփէ. և յետոյ յայտնեցաւ Գրիգորիսի Ճգնաւորի. և շինեցաւ եկեղեցի յանուն նր, և այժմ կոչի Թադէոս Ա՛ռաքեալ. ոյ ասէ Յօհան ծորձորեցի ի մեկնութեն Սաւս. Ժ. 3։ իսկ թէ և այլ ոմն իցէ Ա՛ռաքեալ Թադէոս անուամբ յեօթանասնից ի յորմէ կայսորեալ. իբր Յուդա Յակոբեան կոչեցեալ. յայժ սուտ է ասէ Յօհաննէս ծորձորեցին. զի ինձ Ա՛ճեսարանին և ի դրծած Ա՛ռաքելոց մի միայն յիշի Թադէոս. որ կոչեցաւ նախ Յուդա և ղեբէոս, և յետոյ Թադէոս. որ եր եղբայր Յակոբայ արդարոյն, և Սիմոնի, և Յովսէփայ. որպէս և ի

և այսմ՛ուբաց Լ՛ուքիւն թ՛ի պատմուքե
հք Լ՛ուկերտացն , թէ ոչ գՍիմոն կոչէ
որդի կղեօպայ , եղբօրն յօսէփայ Լ՛ծա
հօրն : յորոյ հարանեան եմուտ ասէ Պե
և թէ յետ յակոբայ ՝ եկաց նա եպիսկոպոս
էքի : և առաջին կացեալ Յոռուսաղեմի
դծուծ կերպարանօք Լծեր հաստակաւ
առ որ խնայեաց Յոռուսաղեմ և արձա
կեաց : որ պարագայս պատքիկ , և քան
զլոյ պատմեալ , Հմարատապէս ցուցանէ
զնա եղբայր ըն եղբօրն , և որդի կղեօպայ
եղբօրն յօսէփայ : ասէ և Լերրորդ դպրութ
Եշաեբեայ Ժե դրեալ : Լ՛րդ՛ուք զայս
ակն ասելով , ոչ թէ ընդդիմանալ կամիմք
կարծեաց Հնագոյն վարդապետաց , և կա
Լատագովիմք զկարծիս լաթինացոց՝ զի
միայն թէ խորհրդաբանել զանազանակ Լրին
Հմարտուք , այսպէս գտանեմք զուծումն
պատրիկ դԺողովարուք : և Թողումք ի միտս
ընդունողացն ապաստան զոր կոչին հայկ :
Ա՛եռասանեորդն ՝ ի՛ Ջրհոան , որ տիրէ
ողջոյն : և Ջրհոս ասի , զի միշտ արեգական
առ այն մոտանէ , Լուրքն յորոյ են և առա
ատանան : և այս նշանակէ գՍիմոն կանանա
ցի զեղբայրն յակոբայ , որոյ կոչեցաւ նա
խանձայղդ : զի կանան բառ եբրայեցւոց
Թարգմանի նախանձ , կամ նախանձայղդ :
բանզի Սիմոն ՝ Լուրով վարուքն և սրբու
Թեն , նախանձ արկանէր այլոց , զի բա
նմանուք Ջրհոս կենդանակերպին առատու
պես բղխեցուցանէր ի Լրհ զՀուր երկնայ
ին ընորհաց : Ասատ ոմանք ասեն , թէ նա
եր փեսայն որ ի կանայ դաւիլհացւոց , և զե
նորա սիրոյն ՝ արար Լրծ զՀուրն գինի : որ
ոչ Թէ անդ եր ծննեալ և զե աղերիկ կանա
նացի կոչեցաւ , այլ զի անդ կամեր փեսայ
անալ , և առեալ զսքանչելին Լրն ՝ եՀոդ
զհարան և հետևեցաւ Լրե յաշակերտու
Թի : եր սա եղբայր յակոբայ և Միւսոյն , որ
յետ կատարման ամն եղբօրն , ընտրեալ էրկ

բորդ եպիսկոպոս էքմ :

Երկոտասաներորդն ՝ ի՛ Զուկն , որ տիրէ
ոտից և ներբանցն : և արեգական ՝ իսա մտա
նելով , ձկունքն ամէն ի Ծովին : որ նշանա
կէ զԱստաքիսս զվերջինն Լուաքելոց , և
զհաճատարն նոյ պատուով Հառաքելութե
արեգակն Լրե առ սա արար զնուռ , որ
զվճռական Լուաքելոց աճատուեաց ի հաս , և
ընտրեց ի նոսեալ յուդայի խակարիօտացւոյն :
սա ծննդաբեր արար առաքինութեանց զրա
աշակերտեացն , ոչ և արեգական ծննդա

մայրն յակոբայ մարիամ կղեօպայ ասելով
յիշատակէն , և ոչ երբեք մարիամ յոսէ
փայ ասեն : և Թէ ասեն , Շատրուէն և ի
յեգիպտոս մինչ փախեաւ յոսէփ Հռոմէ
էր մարիամ առաջին կինն , յոյժ ատէն զի
և ի ժամու յարուէն ՝ զայր այս մարիամն և
կոչեր մարիամ կղեօպայ , և մարիամ յակո
բայ : ուրեմն ոչէր յոսէփ ամուսնացալ
այլ կուսի մնէն Եե էր խոսեցեալ : և յով
սէփ էր եղբայր Լ՛ֆեայ . և որդիք նորա ի
ասէն յոսէփայ եղբօրն Լ՛ֆեայ սնանէ
լով : վե գոյն խրեանց եղբօր որդիք , կո
չեցան որդիք յոսէփայ , որպես և որդիքն
յոսէփայ գնդեցկին Եփրեմ և Մանասէ ,
կարգեցան ի Թիւս որգուցն յակոբայ որք
էին Թոռունք նր : Իսկ Թէ ոք ասէ , ապա
ընդէր յոսէփ կոչի հայր յակոբայ և սիմո
նի և յուդայի և յոսէփայ , եՀե էր նոցա
բնութե հայր : Լսեմ , Թէ գայդ գոր կարծէ
ին հրեայք քե վե նց , կարծելին և վե Եե
Լ՛րդ ՝ որպիսի կերպիւ Եե էր որդի յով
սէփայ , այնպէս ի կերպիւ և եղբարքն : այլ
ոչ յոսէփ չէր հաղորդ ի ծննդեն յեր .
(Թե պէտ վե խոսեցմանն ընդ յոսէփայ
կոչիւր հայր Պե) այսպես և նոցա ծննդ
դեանն չէր հաղորդ . և վե եղբօրն իւրոյ
կղեօպասայ , կոչիւր և նց հայր : այլ այն
քիկ հրեից էին կարծիք զի կամէին զԲե
յառնե և ի կնոջէ լեալ գոյ առուգել . զի
մի բանն Եե այսպէս առ մարիամ Կայան յան
դեալ Թուխլի , Թե ահա կոյս յղասցի և ծնի
ցի : վե այնորիկ կամէին զնա ի յոսէփոս
գոյ առուգել . առ ի խափանել զկուսա
կան ծննդեն նոյա : այլ ոչ յոսէփ կոչ
մամբ միայն էր հայր Պե . այսպես և ըն
բիւն . յակոբ այ և այլոցն : Նոյն չի յոսէփ
Լ՛ծահարն ուներ զեղբայր , այն որ կոչիւր
կղեօպաս և աֆեոս . որ չեռաս կենդանի
էր ի յարութենն Պե : և ուներ կղեօպաս
զէրս որդիս . ՅՅ կՅատէոս . զՍիմոն . զյ
յակոբոս եղբայր Տն . և զյօսէփ , որ բար
սաբան կոչիւր : իսկ Թէ յօսէփ բարսա
բան ՝ էր որդի աֆեայ կղեօպայ . վե ինչ
պատճառի յօսէփ Լ՛ծահարն ՝ կոչեր զա
նուն որգոյն իւրոյ , յիւր անունն յօսէփ :
զի ոչ ուներ զՊեռեայ եղբայր անուամբ
յօսէփայ . յորոյ անուն ինքնին նր յարուա
ցեր զաւակ : Ուրեմն և այսու պատճա
ռաւ Հմարտի , Թէ Յակոբոս և Սիմոն , և
յակոբոս եղբայր Տն , և յօսէփ բարսա
բան ՝ էին որդիք աֆեոսի կղեօպայ : ասա

բանաձոր Ե։ Ա. ըդ՝ մարդս ունելով զը
նմանութի՛ զգալի Ե՛ն, իբրաքանչիւր յօդ
ուածովքն ցուցանէ զնմանուն երկուոտան
կենդանակերպից ։ և այնոքիւք զմասունս
Ե՛ն, ոտ՝ ի վերոյ ասացաւ ։ Ա. ըդ՝ նոյն վե
րոյասացեալ մասունքն երկրի ունելով զնմա
նութի՛ երկոտասան կենդանակերպից, յորմ
նակ նոցին ձևացեալ ասի գրութի՛ երկրի։
որ՝ոտ թէ խոյդ նմանի երկիրն պարսից ըստ
ձևոյն, և այլն նմանապէս ։ զի թէ զբոլոր
Ե մարդդ նմանեցուսցես, երկիրն պարսից
օրինակի՛ ի խոյն որ է առաջին կենդանա
կերպ ։ որ այսոցիկ մասանց երկոտասանից՝

Նմանեցոյց զԱ. քաքեալն ։

✱ Ե՛ պեսէ ոՀոբց ։) Ա. յսինքն, ժամք
տուընջեան երկոտասան ։

✱ Ե՛ գէ խՀոբ ևիՀ՛ անդամց ֆրիոյ եր
կոտասան ։) Տես ի վեր անդր Ե՛ի համարն
ի վե՛ այնմ, միայնոյ գլխոյն յո՛ի յօդուածքն
անդամից ։ բայց ըստ իմն բաժանման, գը
լուխն, պարանոցն, երկու ուսքն, կուրծքն,
երկու թևքն, ողնաշարն, փորն, ՀետՀերն, և
երկու ոտքն որք լինին երկոտասան ։

✱ (Հ՛ե) Ա՛ ակոսին ՀԱ ֆատամնեաւ երկոտա
սանն ։) Ա. յսինքն, երկոտասան ակունքն
ի վե՛ վակասին ։ բայց ակունքն ոչ էին ի վե՛
վակասին՝ այլ ի վե՛ տախտակի դատաստա
նին, որ թզաձև չափ յայնէր ։ և նոյնքան եր
կայն, որ ի վե՛ վակասին կապեցեալ լինիւր
Ճարմանդիւ ։ զի վակասն էր ոտ՝ Ճիւապ յեկ
ի յերկուց փերթից շինեալ, որ միմեանց ի
գօտեկապ տեղն իջանէր ։ և օդակօք յեր
կուց կողմանց պնդեցեալ լինէր ի վե՛ կըր
ծից և միջոց Վահանայապետին ։ և՛ ի վե՛
նո՛ տախտակն դատաստանի պնդեցեալ և
կապեալ լինիւր ունելով ի վե՛ իւր զերկը
տասան ակունս ։ յորս գրե՛լք էին անուանք
երկոտասան Ա.հաւապետացն որդւոցն յա
կոբայ ։ Ելից ։ ԼԹ ։ ԻՀ ։ և այլքն յայտնի՛ են
որ զբաղումն Թուոցեաք ի վե՛ այնմ, խորհր
դական Թիւք երկոտասանք ։

✱ Ե՛ Ա ևոյն յաՀել և այն ։) Ա. յսինքն,
Թէ փառաւորեալ անուան Ա՛երոյ խորհր
դական Թիւն, երևի և անուամբ Տ՛որ ։ և
Ոզեայ ։ և Տ՛ոդայն Ա՛ոյ ։ որոց իւրաքանչ
իւր անունն յօդել կապի ի չորսական տա
ռից ։ զի Տ՛որ ։ է չորս տառ ։ Հոլդի նմա
նապէս ։ և Տ՛ոդի նմանեցս ։ որ երիցս չորս՝
լինի երկոտասան ։ զի այս երկոտասանիւքս
քարոզեցաւ ի չորս կողմունս Տի՛ հաւատ
Ա՛ը Եկեղեցւոյն ։ և՛ի այնոսիկ պատուէր

քեր առնել զՀունեան միոյ մանկ ՛ի Հնուկն ։
սա ոչ զՀունկն վերաբերեալ ՛ի ծովու Տի՛
Ա՛ուաՀ Տի՛, և կենդանացաւ Ա՛Ի ։ և ոտ՝
զՀունկն խորտակեալ չարչարանօք՝ելև ընտիր
կերպակուր Ա՛Յ ։

✱ Ա՛ՏԲՀՄՈՓՈՍ ՄՈՐՓՈՒՒՒՔ ԻՐՔՈ ԱՒՒԾ ՀԸ
ՉՈՐ ։) Այս ասէ նկատմամբ Ա՛ոյն Պօղո
սի, որ առաւծանմամբ զՀամ գաղանս յայտ
Ա՛եր ։ իբ զգաղաթական բառս հրեից և հե
թանոսաց ։

✱ (Հ՛Բ) Ե՛ գրոՒԲՒՒՒ երկիր ՀՒՈՒՀԱՒՈՒՒՒ
երկոտասան ։) Այս ասէ վասն երկոտասան
մասանց Տի՛, որ յոմանց չարմարեցեալք են
երկոտասան կենդանակերպից ։ ուստի զոր
ինչ Ա՛երկգրոր ՀՒ ասէ ։ յօՀաննէս ծործ
րեցին ՛ի Ա՛ատթէոսի Ա՛ենուէ ժ գլուխ։ և
զոր Համարն (և Տ՛ոթՀեացին ՛ի վե՛ նոյն բանի
քաղուածոցն) մատուցեալ Տի՛ ասէ ։ նմանա
պէս և յակոբ զրկեցին ՛ի Ա՛ենուէ ոտանա
կին, թէ երկիրս երկոտասան մասն է ըստ
Թուոյ անդամոց մարդոյն ։ բայց առաւել
յաՀաճախ յօՀաննէս եղնկացին (որ նոյն ինքն
է ծործորեցին) ՛ի ուսուցչապետէ որ ՛ի վե՛
երկնից բացայայտելով ասէ Թէ ,

Ջի և Տ՛ երկրպարանօք մարդդ ցու
ցան։ և երկնային զօրուրակին վիՀակն
ցան։
Խոյն է գլխոյն որ են Ա՛երն պարակա
յն։ Ցուլ պարանոցն որ են կողմունք ըստ լրակին։
Երկուորքին ձեռքն են և ուսքն գամբակին։
Ա՛իսեգեանն չանջք կոչեցեալ են Հայաստան
Ա՛ուխն ողնին իսկ և կողնոյն ասեալ կան։
Հայելն ներքին յորովայնին եւլադալ կան։
Ո՛ջիւնն որ է կըշտոյն երկուց լոբ խոկան։
իսկ ևՀարՒՒՒՒն է անդամոց ազդ կրետանին։
Ա՛ղեղնաւոր բարձք ևերիք խոտալ կան։
և՛ Ա. ՀԱեղջիւր ծունկք երկոքին ասուրեան
Ջրհոս սըրունքն է Տի՛ն եգիպտալ կան։
և՛ Ջուկըն թաթք ոտից ասի որ Ա՛ոգուստան։
Ե՛ ՛ի գլուխ Տ՛ոց պատմուե ՛ի լոթինաց
կանէն Թարգմանեալ ՛ի յօՀաննիսէ էնկիւ
բեցայ ՛ի Ե՛ գլուխն ասի ։ Թէ հրեղէն կա
մարն լի՛ է զօրութ և զարմանալի գործով։
և զայս այլ կարեմք իմանալ որ հպիմք ՛ի
փոքր Տ՛իս գրուածքն որ է մարդն լրաբա
պէս կոչեցեալ ՛ի փիլիսոփայիցն Ա՛իկրո
գօսմոս որ կոչի փոքր Տ՛ ։ և այս ոչ է ՛ինկար
պէ ՛ի դուրս ։ և զի մարդն եղեալ է ՛ինմա
նուէլ մեծ Տ՛իս և Հ՛երկիս փիլիսոփայն առ
Ա՛ակղիպոս գրե՛ ասելով Ա՛Ի՛ իմանալի Տ՛։
Տ՛ զգալի Տ՛ ։ մարդս քաղաքացի Տ՛ ։ Ա՛Ի՛
անչարժելի Տ՛, երկինն շարժուն Տ՛, մարդս

յհօթանց սարկաւագաց : իսկ զչորեսքեան կենաց տես ի Տէր գլուխն։

✻ (Քահանի ոչ գրեցին՝ նոյն և վկայեաց։) Ի դրեաց՝ և ինքն յայտնեաց զանուանց նոցին դրեցմանէն։ բայց թէ ինքն Պ. ած միայն գրեալ լիցի՝ զանց արար։ այլ զի արտաքին գործ գոլով, և առ երիս անձինսն բուլորապես վերաբերիլով գրեցն, վասն այնորիկ ոչ ասաց՝ թէ ես գրեցի ։ զի պայն լսելով աշակերտքն՝ կարէին կարծել, թէ նոյնժամայն (և՛ի Պ.էն միայն) ընդ ասել բանին գրեցան, որ նախատեսութեամբ արդեանց նոցին՝ ի յաբխտենից էին գրեցեալ նոցին անուանքն յանմոռաց յիշողութենէն Պ.ոյ և՛ի միտս ։ վասն այնորիկ յայտնի միայն զգրին անուանց նոցին, և զանց առնէ, թէ ինքն լցե գրեալ ։ ոչ և որդւոյն Ջեբեթեայ։ մինչ զալ հզյահեալին խնդրեցին, ասաց՝ ոչ է իմ տալ. այլ որոց տուեալն է՝ ի Հօրէ իմմէ։ զի Պ.ած տայ զերկնային փառսն հաճատացողացն յորդին իւր ։ ոչ և յինքն և՛ի Հոգին սբ ։ զի որ որդւոյն Պ.ոյ հաճատայ, և բանիւ նորին հաճատարով, հաճատայ և գոլորի Երրորդութեն, զոր նա ինքն ծանոյց ։ այսպէս և գրէին՝ ի դպրութիւն կենաց և փառաւորելն ընդ աշխ ՝ ի գործ գոլորի Երրորդութենէն։

✻ (Յաղագս պարկեշտ։) Պ.յսինքն, պարզաւոր դրան ագպրուեն՝ յորում գրեցան անուանք աշակերտացն Պ.ի ։ նոյնով՝ և ժառանգք և որդիք արքայութենն եղեն ։ զի զորս յորոյլն ձանաչէր՝ զնոսին և կոչեաց՝ ի ժամանակի ։ և արդ արացուցեալ որդեգրեաց զգկանխաւ նախատեսմանէ լան, զորոց և զանուանան գրեալն էր՝ ի գպրուեն կենաց։ որսյն պարգևաւոր որդեգրեաց արքայուեն խրոմ ։ վերնոյն եկի՝ որ է մայր ամենեան։ Գաղատ. գ. 26։

✻ (Ո՛վ անզգաստք։) Պ.յսինքն, Պ.ոյ պզդեցօղք ։ և կամ զատ Աստուածութեն Պ.ի պզդք Պ.ոյ և ընտանիք։ Գործ. ԻԵ. 28։

✻ (Ի՞նչ գոչիւ կոպարեալ։) Պ.յսինքն, գպրիւ և աստուածածովք հնոյհաց կատարեալք։

✻ (Խակացեալ ընդհանուր պատարագաւ։) Պ.յսինքն, խօսուն և բանաւոր պատարագամբ ։ և կամ մարտիրոսական կատարմամբ, որ է մաւծ և չքնաղ հնոյհ։ ըստ այնմ, հնոյհացիր Պ.ած ոչ միայն զինա հաճատարն՝ այլև զնոր ուշարարին։ և Պօղոս ասէր Գործ. ԻԵ. 13. ես ոչ միայն կապելոյ, այլև մեռանելոյ եկեմ պատրաստ եմ վասն անուան Տեն

վնասս Պ.ի թողուլ առաւել ամենայնէ անձն ուրան խրոյ։

✻ (Ընդանիք ոչ հարցն տղաքակից։) Տես ի վեր առդր ի վր պիմ, անպիղբին հանդամանի էրեսեան ազգ հրեշտակն։ յր ըստ հնոյհ, և ոչ ըստ բնութե ։

✻ (Հինածս իմանալոյ անտակ պաղատ։) Պ.յսինքն, յիմանալի հոգեայ հինեցեալ՝ Պ.ոյ տաղաւարաբ և բնակարանք. նոյն է և յետադայն։

Ի վերայ ելեհանանիցն։

(Ի վերայ ելեհանանիցն ճառ ։) Պ.ոչն դարձուցանէ զվիտ բանին՝ ի վր ելթանասուն Պ.հակերատացն Պ.ի ։ որոց և ճառն է ըղձալի և խորհրդաւորագին և այնորիկ օրինակեցան՝ ի յելթանասուն ծառս արմաւենեաց։ Ելից. ԺԵ. 27։ զորոց զկնի սակաւուց ասելոց է, և ասեմք։

✻ (Ի՞նչ բան չօշեայ ի նմանէ ներբողենիս։) Պանդխտ բազումք են և ամենեքին պատուհելիք և ներբողելոյ արժանաւորք ։ զի նախ գովութե բազում ունին ։ և նախ բանից սկարանան և ճառելին՝ ի գովութի նոցին։

✻ (Ա՞ն զի յանխոնէն գրուին։) Պ.յսինքն, ի ձբ Պ.ընտարանին զուկասս գրեալ է, թէ մինչ զկնի քարոզելոյ եօթանասնից, և զգեա հանելոյ, դարձան առ Պ.ած և պատմեցին, թէ Տր և զևք ճնազանդին մեզ յանուն քո ։ պատասխանեաց Պ.ած (զվերհադոյնս քան զայն նց յայտնելով) թէ մի խնդայք թէ դևք ճնազանդին ձեզ ։ այլ խնդացէք՝ զի անուանք ձեր գրեալ են յերկինս ։ քանզի և այն դևքն որք՝ ի ձեզ նը (անուամբ իմով) հալածին, երկնաբնակք և մնքուր բեին քան զձեզ ։ այլ ի կամոց իմոց ապատամբելով (գործով հնեղինք) նը կուն լինին ձեզ հոգեղինացդ ։ զի նք՝ ի ձեռանէ իմմէ մերժեցան ։ և գուք գոյք լինէ ժողովուրդ և խաչն ապօսի և խնդալ արժան է ձեզ ։ զի անուանք ձեր անկնջէ յատես գրեցեալք են յերկինս ։ թէպետ՝ ի ժամանակաւորն ումանք՝ ի ձեռնջ ջնջիցին, ոչ յուզա մատնիչն ։ և նիկոդեմոս միևն՝ ի

ՏԻՐՈՋ ԱՍՏՎԱԾԱՇՈՒՆՉԻ։

ՏԻՐՈՋ ԱՍՏՎԱԾԱՇՈՒՆՉԻ։

ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՎԱԾԱՄԱՅՐԻՆ ՄԵՐ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ։

ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՎԱԾԱՄԱՅՐԻՆ ՄԵՐ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ։

ՏԻՐՈՋ ԱՍՏՎԱԾԱՇՈՒՆՉԻ։

ՏԻՐՈՋ ԱՍՏՎԱԾԱՇՈՒՆՉԻ։

յայնժամ ոմանք ի՛ նոսա ոչ ոք էր հաճ
ատացեալ (զոր մերն Ա՛բգարիա հաճատա
ցեալ էր յԵդեսիա) և ոչ անդ գնացեալ
էր Պետրոս, կամ Պողոս: և ի վեր չեին և
ոչ ենթակայացեալքն, ոչ էր ինար դնել զա
ման հաճատոց: Եւ զոր ինչ ասաց, և
եղևսկեն ի հօտ, և մի հովիւ: Հօտ ասաց
զբազմութիւն հաճատացելոց, և հովիւ ա
ստց ինքն, և ոչ ևս Պետրոսի և յայլոց
գաց նո՛ւ զի զոր ասաց, թէ ես եմ հովիւն
քաջ, և գնեմ զանձն իմ՛ ի վեր ոչխարաց,
ապա ասաց, և այլ ևս ոչխարք են իմ (և
ոչ Պետրոսի) և զայն ևս պարտ է ինձ ա
ծել այսր, և ձայնի իմում լսեցեն, և եղի
ցին մի հօտ, և մի հովիւ: ասես ուրեմն
ականատես, և ոչ տեսող, թէ ոմն է հօտն,
և ոմն է հովիւն: Ընդեմն այս ցրուեցեալ
հօտիս, Իսրաէլացիքն եղեն ժողովոյ ի մի
փարախ եկեղեցւոյ, միարան ջորուք հո
գւոյն ածել: Ասաւ ի յիմանէ հոգւոյն ածել,
ասի բազմութիւն հաճատացելոցն՝ որ սիրտ
և անձն մի, զի ոչ մերձենայ ի Տէր՝ մի հո
գի է: 1 Կորն. ե. 17: Յատկն Իսրաէլացիքն
նմանի Աստիս, Գործ. Ե. 26: վարեցին
զազգս ձմ՛ ի խաղաղութիւն: Ժառանգելով
զերանելին խաղաղարարաց, լինելովք շնոր
հիւ որդիս Ա՛Յ: վասն որոյ անասանելի
շաղկապք միաւորեն սիրոյ եղեն Իսրաէլացիքն,
ամ ազգաց և ազանց: որք թէ եւթ իրաւ
անց և ժառանգութիւն, ևհասարակ ծերաց
կուտին խաղաղութիւն և բարուք, կարեկին և
կարեն օրինօք պատուերագրիլ թագաւորք,

այլ ոչ վեր հաճատոց:

*(Դաս և դաստպետ վայել էհան պարոյս:)
Ի՛անդր Ա՛շակերտքն քի դասք եին՝ նկատ
մամբ Ա՛ռաքելոցն դասապետաց իւրեանց.
ևինքեանք եին դասապետք՝ նկատմամբ այ
լոց դասակարգեցելոց յիղնորդուն քի:
զի ոչ ի պարս խաղուց՝ միմն յատուածքն
թաց գոլով, զայլ բարեկարգ: և զայլոց
շաւիղս ոտից և զսասցուածս, և զյարմար
րութիւն շարժելի անդամոցն՝ նկատ և կար
գադրե: այսպէս և Ա՛շակերտքն Ի՛ն, ըղ
պար հարանեաց անմահ գառնին յօրինե
լեն ոչ զդասապետս:

*Տիեզերոյ երկրի գործոց:) Զի՛ ի սոս
կալն առնեին Ի՛ն, առաքեալանման գա
տաւորք լինելոց են և Ա՛շակերտքն Ի՛ն
ի՛վր աշակերտելոցն իւրեանց:

*(Եւ) Աստղոյ ինգիծաստանգ ձայնից:)
Զի պատիճք նոցին՝ առաւել քան զկայ

Թուղկէկ և Ա՛ռաքելական եբ եկեղեցի.
և ասացին, Հաճատամբ ի մի միայն կա
թուղիկէ եկեղեցի: քանզի մինչ Ա՛ռաքելքն
ի վեր էին Աւետ Յիսուսի Հոգւոյն սրբոյ շարա
դրեցին զերկոտասան մատունս հաճատոց.
և ասացին, Հաճատամբ ի մի միայն կա

Պրինդոր, զ՛Էֆ այլասեռ լեզուս, ի յիս
բեանց չքթուն և ի լեզուս հաճաքեալս
ասէ և խօսօղս, իբր թէ զամենից բարբառն
ի խօսս իւրեանց հաճաքելն: Եւ Ա՛ն
բանն ի՛ Հաւուն Պկնտեկոստէին ասէ, թէ
խօսէին յայլ լեզուս՝ և ոչ ի հայրենիսն, և
էին այնք աքանչելիք մեծ, զի բանն յորոց
ոչ էին ուսեալ՝ խօսեցեալ լինիւրանչանն՝
ոչ անհաճատուցն, այլ հաճատացելոցն: զի
նոցն անհաճատուցն ոտն, ոտ և գրեալ է.
Թէ յօտար լեզուս, և շրթամբք օտարոտնօք
խօսեցայց ընդ ժողովրդեանդ, և ոչ այնպես
լսէին ասե Տէր: Սակաւ լինչ աստանօր դա
դարեա և տարակուսեցիր: զինարդ բաժա
նիցես զբանն: վասն զի ունի յերկոքեանցն
ինն ասացուած կիտաւս բաժանեալ: լսէ
ին արդեօք, և լսէին իւրեանց խօսիւքն իւ
րաքանչիւր ոք, ոչ դէպ է ասել. մի՛ ինչ
յեալ ձայնն ի բազում լսելիք լեալ: այնոք
տպաւորեալ օգոյն: Եւ զի ասացից յայտ
նագոյն. ձայնն՝ ձայնիք լեալ եթէ զըս
ղացն հանդուցանելով. և զիւրեանց ձայ
նիւքն զխօսողացն յաւետելի՛ է. զի եղեցի
խօսողացն՝ ձայնիւք իւրեանց լսողացն. որ
լինին օտարոց, որ մանաւանդ, հաճախիմ
վե զի լսողացն ահեղ, քանզ թէ ասողացն
են աքանչելիք:

*(Տէ) Ա՛ածանելոց յոհաննէ ապտից՝ անատա
նելի շաղկապ սիրոյ:) Պիտեալի է՝ զի Ա՛ռա
քեալքն եղեն՝ կոպարք և սահմանք ևիբր
անկիւնք միւռե որմոյ: հաճաքելով զզանա
զան ազգս ի մի հաճատ, ի մի Տէր, ի մի
մկրտութիւն, և ի մի յոյս երանութե: զի ոչ
հպարտուէին (յետ ջրհեղեղին) եղև պատ
ճառ բաժանման լեզուաց և ազգաց. այս
պէս և խաղաղուէին ևխոնարհուէին Ա՛ռաքե
լոց, եղև պատճառ միւռե զանազան ազ
գաց ի մի եկեղեցւոյ: որ այս մի եկեղե
ցիս՝ ոչ է Հռոմ, և Ա՛նտիոք, կամ Ալեք
սոս և Ա՛ղեքսանդրիա, այլ ընդհանուր մեր
մուն հաճատացելոց՝ ի ներքոյ մեծ Տէրու
թեան, և ընդհանուր մեր Հովուապետին
Ի՛ն, կառավարեալ նախ Ա՛ռաքելովք. և
յետոյ՝ և այժմ, և առ ապա յաղերդօք նո
ցին եպիսկոպոսօք: Սուտ է ուրեմն կար
ծիքն մերոց հետեւելոց, թէ Հռոմ իցէ կա
թուղիկէ եկեղեցի: քանզի մինչ Ա՛ռաքելքն
ի վեր էին Աւետ Յիսուսի Հոգւոյն սրբոյ շարա
դրեցին զերկոտասան մատունս հաճատոց.
և ասացին, Հաճատամբ ի մի միայն կա

յարձակեցուցիչք և ակնարկիչք։

✻ (Շոթ ասթեղծնիչ եւ ենթեյող հարսնոյ։)
ՀՅայտ է թէ և ի ջուն գոյր այս սովորու-
թիւն, զի ղբօղս հարսից՝ արծաթեղէն աս-
տեղօք զարդարէին, զոր շաբ կոչէ, որ է քօղ։
և զայն մեկնէ Հոգևորապես, թէ հարսին
եկեղեցւոյ դուք աստղանշան քօղ զար-
դուցէք։

✻ (Ի.ջհեսական ՅՅ պռոյց չաբսա պինի։)
Վանդ և Ի.շակերտքն Վրի, Ի.Յ ար-
հետաւորեալ պակ եղեն սիրոյն եկեղե-
ցւոյ, զգլուխ նորին ընդհիւծ ախմատուէ
հաւատոյ պակեւով։

✻ (Եօթանասուն ԹՅոյ ութսներկոյ և այլն։)
Ի.աստ պլաբանուէ, զի ոչ երկուտասան
աղբերքըն յարիմայ՝ նշանակէին երկուտա-
սան Ի.ռաքեալքն, այսպէս և Ճ արմաւեն
ին ծառօք՝ Ճ Ի.շակերտքն Վրի։ ևզի ոչ
արմաւենւոյ պտուղն քաղցր է, և տերևն
մշտաստղարթ և նշան յաղթուէ, այսպէս
էին և Ի.շակերտքն Վրի։

✻ (Ե՞ գանգամայն։) Ի.յսինքն, կարձառատ
բանիւ յանժամանակ ծննդենէ բանին աս-
ուեալ՝ անցանելոց է, ոչ զկնի ասէ։

✻ (Ջոր բան ՃՅ ոս յայ անճամանակ խոսքի
ծննալ և այլն։) Ի.յսինքն, բանն անձնաճա
րապես Ի.Յ ծնեալ, որ միայնակ ամ-
ուեալ ունի զծնունդ յանքննին ծոցոյն Հօր։
եզբակացուքինն է, թէ զնեզ (սրբագունդ
դաս) Ի.ռաքեալս կոչեաց։

✻ (Տէր) Ալիս ինոլէ խոսէ մոտբելոյ նայոնա
պոսէ և այլն։) Ալին անունն՝ հասարակ է ի
ձեռ գիրս։ թէ կուսից, և թէ ամուսնացե-
լոց։ այսպես Յովսեփայ ասացաւ։ ոսւ քեզ
զԱրիամ կին քո։ և ահա յղացեալ ինամ՝
եր ի Հոգւոյն Ճըյ։ և Յակոբ զիաստեցեալն
Ի.աքէլ կին իւր կոչեր։ տուր ինձ (ասէ)
զկինն իմ։ (Ծննդ։ ԻԹ։ 21։ զի ոչ հաց ա-
նուն հասարակ է խմրելոյն և անխմրելին։
այսպս և կին անուն։ և վա այնորիկ զգու-
շաբար գրելով ձե վարդապետս։ ոչ միայն
ինինոյէ ասաց (առեալ ի Կաղատ։ գ։ 2)
այլև ինոլէ խոսէ մոտբելոյ։ Ի.րդ կին ա-
ես հասարակ անուամբ։ և կոչս՝ յատկա-
կան կերպիւ։ ևմարքեալ ևանարատ ասէ
ևս յատկագունորէն։ զի ոչ Ի.երօքէն չու-
նին զմարքելիս (Թեպետ ոչ հաւասարին
մարքուեն Ի.Յ) և Ի.Յ մարքիլ ևլուսաւո-
րիլ և կատարելագործիլ ասին։ այսպէս և
կայան Ա՝արիամ։ ի կէտ ստեղծման բան-
կանն հոգւոյն՝ ազատ գտանիլով ի սկզբնա

աերաց Ձի գերազանցեցան ։ ուստի ասէ
Ալակէ՞՝ եթէ կամիս տեսանել, թէ որ քան
հեռի լցեւ Թագաւոր ի քահանայէ։ զկր ի
կշիռ և գինեաւ զեղանակ իշխանուէ երկա-
քանչիւրոյն, և տեսցես յոյժ բարձրագոյն
բազմաչալ զքահանայն քան զԹագաւորն։
զի աՅոռ քահանային յերկինս է եղեալ։
և ոսնի իշխանուէն աՀեռել զերկնայնոյն
իրաց ։ և Ի.Ֆաբեանն ասէ։ վարեմք մեք զիշ
խանուէ կայսերական յոյժ պատճառանա
գոյն և վսեմագոյն քան զԹագաւորութիւն
երկրաւորս։ զի Թէ Երուսաղէմ մարգարէ ի
Ճուտն գողով, կացուցաւ Ի.Յ ի վէր աղ
գաց և Թագաւորուէց՝ խլել և բռնել։ կո
ղուանել և յանկել։ զինել և տանկել։ զի՞նչ
առելի է զաշակերտացն Վրի։ որք ի՞ներ
քոյ աղքատուէ՝ զխուռհեղ Թագաւորս
յաղթեցեն, և լծոյ օրինացն Վրի հպատա
կեցին։ և յայնքան ժամանակաց ի վեր
ժանկուտեալ հոգիս նոցին (մոլեալս ի կր
ուապաշտուէն) մաքրեալ անարատ Վրի
հաւատոյն ընծայեցին։ վն որոյ վեհագոյն
քան զնոսին զօրացան։ և կայսերացն պատ
կացն երկնից արժանացան։

✻ (Ինոնալ պեռուէնո՞ էչ խոնալո՞։)
Ջի ինքնակալեցին հաւատով զձմ ազգս։
և ոչ եղեն անկեալք ընդ Ադուէ մեզաց և
բռնաւորաց Ձի։ Թէպ և մարտիրոսացան,
որոց և մահ ճի էր մնհու յաղթիչ։ և՝ իսկա
պուէն զօրաւորագոյն։

✻ (Ի.նկեղեցի՞ ընդելոց։) Ի.յսինքն, երկնից
բնակուէն ժողովք և երկինս լցօղք։ Թէ
ինքեանք, և Թէ որոց պատճառքն եղեն
վերկուէն՝ և նոքիմբք։

✻ (Ասճռոսկէց՞ ևկցոդ՞ գասակոսէն վե-
հից։) Ի.յսինքն, Ի.ռաքելոց։ զի և Ջհնոնճէ է
ոս որ ի էր յեօթանասնից։ ճըն Պօղոս ին
քեան հաւասար Ի.ռաքեալ կոչէր։ և Ի.նա
նկատ որ ի գամանակս՝ զՊօղոս մկրտեալ
առաքելաբար լուսաւորեր ։ Ի կորն։ Ժ։ գ.
10 ։ և Գործ ։ ՃՀ։ 17։

✻ (Ասյոդ՞ ևյոնո՞։) Ի.յսինքն, լերկինք հաս
տատուէնք և բնակարանք փառացն Ի.Յ։ ըս
պէսի, լեառն ընդ որ հաճեցաւ Ի.Յ բնա
կիլ և այլն։

✻ (Ագոդ՞ հանգիսէ ևմասուէնէն հանճոյ։)
Ի.յսինքն, Վրի որ է ևմասուէնի Հօր։ և
կամ եօթնեակ պարգեաց Հոգւոյն Հաղոր
դակից։

✻ (Ասմ՞ ևյոպչանճոնո՞ ակնոպիուէնէ վերնոյն)
Ի.յսինքն, ի կամն վերնոյն զազգ մարդկան

դաց անմարմնին և անշօշափելիք • և զի մարդ
Որոց նմանք էիք առ ես դուք • զի ըստ հո-
և ըստ մարմնոյ դոլով աշխոյժ տեսողական
Լատ անմարմնոց ոչ ի ձեռաց շօշափական •
է ըստ որմէ ըմպէ "Սերսխոյ ընդհանրապէս։

* Ջերմութիւն գոյանէ երկինս (՚Ջ երկինս
լինէր։

ատապանակին։ զի երկու լծակաւ բարձել
առաքեալն։ զի ոչ միայն զձեզ քնարեաց ի հոգի
ոտակացն բերիւք ի ձեզ զիսարհուրդ • զոր
ուսեցիք ՚Ք։ եւկամ զառաքականէր տախ
հուրդ • որով ի լեօթնեկ կենդանագոյս ծա
նուցիք • և կամ զմարմնոյ և զհոգւոյ խորհ
անկայունն, և զիւրացն հաստատուէին ծա
կամ զերկնաւորին և վերկրաւորին • զմիոյն
ձերով, եղիք կարդ և կնիք այս լեօթնեակ
Նայ • Եւդուք (ասէ) խորհրդական թուով
թանասունն ի լեօթնեակ տասանից բաղկա
իսկ հաղարն ոչ է հաղար տարին (ոչ գուռ
հիկքն կարծեն) այլ ՚Ի նշանաւորն և գի
մուտ ուրեորդի անվախճան դարուն։
ղութեն մինչև երեքորդ գալուստն • որ է
ժողովականք • զի ի վեցերորդն եանն մար
մնացաւ • և լեօթներորդն սկսաւ ի մարդ
ժողովեան գալոյս)։ Բանզի լեօթն են դարք
հզգիականաց ըստ ժամանակաց յեղեղան շար

(ՀՓԲ) Աւրգ • Ննիք • պատանց լեօթանց խոց

և թէ զլեօթնատասն և երկուսդ։

ղձեզ մանկակ ցեղ։ ատեն գտանցաց վերըս
աեալ • ոչ առաքեաց զնա Հայր իմ՝ եւես
առաքեմ զձեզ։ նոյն թէ ես իբրև Աստուած
թէ անոնցն (որ է առաքումն ի Հօրէ)
ի Հօրէ նմանեցոյց զնոսին առաքումն՝ ա

* Եւ ընդունի գնոյն ՚Ի նայել և պղն։

Ա.յսինքն, ոչ միայն զձեզ քնարեաց ի հոգի
զմարմն և յայնքան բազմութիւն մարգկան
այլև պատուհասաւորս և խորհրդաւոր թուով
զձեզ փառաւորեաց • թէ զերկոտասանսն ա

Ա.ռաքեալն ի ներքոյ Աստուածութեան

կամ մեղաց, մանրելոյ ասի զի ոչափս գտան
նիցեն • և ոչ վասն մանրելոյն զոր ոչ ու
նէրն։ Իսկ անդրանիկ և անհպատակ ասելն
է, զի ՚Ի՚ա անդրանիկ ասի Հօր Ա.Ջ և ամէն
բուհաւ կուսէն • ոչ նկատմամբ այլոց բո
նութենական եղբարց • այլ նկատմամբ շր
նորհական եղբարց • իբ հաւատացելոցն։ զի
ոչ անդրանիկ ասի մեռելոց • ոչ զի հայրն
նման նմին ինքնագոր կարողութիւն են յատնե
լոց • այլ միայն զի ոչ նա • նմանապես և
պատճառաւ յարուցն նիւ և այլքն յատնե
լոց են։ այսպես և միոյ նկատմամբ այլոց
շնորհական եղբարց անդրանիկ ասի • ոչ
խնամալն է ի Հօրէ Ա.Ջ և կամ ի մօրէ ու
նել զայլ եղբարս • այլ այնպես անդրանիկ
է, զի և միածինն է • իսկ միածինն է՝ որ ոչ
ունի զայլ եղբայր։ Իսկ անհպատակ ասելն
է, զի ըստ Ա.Ջունեն ոչ է հպատակ ստեղ
ծեցելոց, և ըստ մարդկութեն հպատակ է
մօրն ըստ առեցելոյ բնութենն։ և ըստ միոյ
անձնաւորութեն հնազանդական հպատակ
է Հօր Ա.Ջ, և մօրն կուսի։ Գրէ՚, և անհպ
պաղաս ասի մօրն • զի ոչ է օրինաւք բնութե
յառնէ և ի սերմանէ • վասն որոյ զինի ասէ •
է տղէ յաւուն անհաւատիցն նման հոր էր բառ
ցուէն • զի անհաղորդ ի հոմանեփայ գործակ

տաւ յղացեալ և այլն։

* Ա.Ջ ըստ ոչնայնին, նմարտ ըստ պարսկերէն
հնազանդական խոնարհութեան։) Ա.յսինքն, Ա.Ջ
Ա.Ջ էր ըստ ուսմանին Ա.Ջայնպ բնութե, և
մարդ եղև ըստ պարդ միաւորութե • որ ընդ
դէմն է շփոթմանն և խառնակութե • զի Ա.Ջ
մարդ լինելով, ի պարզութիւն իւրմէ ոչ եղև
փոփոխեալ • և բնութիւն մեր յանձն նորին
միաւորելով, ոչ ի թանձրութիւն յանխտրուն
փոխեցաւ։ այլ ոչ երկաթ ընդ հրոյ, և հո
դի ընդ մարմնոյ • և յայս ընդ յօդս միաւո
րեալք • ոչ կորուսանեն զիւրաքանչիւր իւրեանց
ինքնութիւն • այսպես և բանն Ա.Ջ մարմնա
նալով, ոչ կորոյս զոր ունէր • եղև դարձեա
յայն զոր ետուն • այլ եկաց միայն որ ինչ
էրն, և ետու զոր ոչ ունէրն • և ահա այս է
մարդ դարձեալ ասելն • և կամ՝ զի բանն
Ա.Ջ մարդ ասի • ոչ ինքնամբ, այլ ըստ բա

նի միաւորութե՝ առ բնութիւնս մեր • Ա.յլև
պարզ կոչէ զմիաւորութիւնն Ա՚Ի, ընդդեմ
շփոթ աւար միաւորելոյն • զի զինաց ներ
րոյ • կամ ջրոյ՝ և մեղրոյ, և այլոց առարկա
նաց • որք ի միաւորելն՝ կորուսանեն զբնա
կան ինքնութիւնս իւրեանց։ զի ասա եղև

Աղեքսանդրեան Ալեքսի

պարզ միաւորութե, առանց կորուսանի մի
աւորելոցն։

* Եւ ասէ նոչ վերադարձ։) Ա.յսինքն, ըզ
ձեզ բանն մարթեցուցանել՝ ոչ սոսկ և վայրա
պար • այլ մեծի իրողութե մանակ ցեղով
զարբազանդ դաստ ձեր) Ա.ռաքեալս կո
չեաց • քանզի ՚Ի՚ա իբրև մառաքեցանէն
ի Հօրէ նմանեցոյց զնոսին առաքումն՝ ա

ՄԵԾ ԱՂԱՑ ՏԵՍՈՂԱԿԱՆՔ

✻ ՕԲՒՒՈՒ (սոսափող ձայն:) Իբր թէ՝ բաց ի խորհրդական եօթնեակ տատանց, և եր կու յաւելեալ թուով՝ յաչս օրինակեցողաց, և երկոսին յուսաբերս երկնից, և իդրախտն Ա.դամայ և Եկեղեցի, և ի հնն՝ և ինոր ըբենս:

✻ ՈՒԼ Ա.ՈՍՏԱԼՈՑ ԹԱՆՑ, տալ՝ Լսահապահ:) Ա.յսինքն, ոչ բաւականացայք ձերական առաքելական պարգևօք, այլև մարտիրոս սական մեհուամբ Հոխացայք, և նահատակուեք պատերազմաւ գայլաթանակն երկնային փառաց ստացայք:

✻ ՈՒԼ ԽՈՍՈՎԱՆՈՂ ԹԱՆՑ, այլև Վկայ:) Խոսովանիլն է ըստ լնդհանն. և վկայելն է առաջի թագաւորաց և դատաւորաց: Եւ դուք ոչ միայն խոստովանեցայք զՀայմարիտ Հաւատն, այլև վկայեցիք զնմանե. և նոր վկամբ վկայուեք կատարեցայք:

✻ (Ը) ՈՒԼ ԷՐԷՍԻՈՂ ԹԱՆՑ, այլև Կոտորելոյ) Ձի ոմանք Հոգւով սկսեր և մարմնով վախ ձնին. չար արին՝ և ի ժամու պակսին ընկալմանն՝ զրկին (ոգ միոն ի քառասնից ման կանց ի սերաստիա. և չար չՀնային պող և յուդա մատնիչն:) բայց դուք չարչարեցայք՝ և ի նմին զկատարումն առիք, ըստ այնմ, ընկալեալ զկատարումն Հաւատոց ձերոց զոգւոց փրկուել. 1 Պետ. ա. 9: զի որք յատապարիզին ընթանան, ընթանալ ընդհանրին ընթանան: բայց ոմն առնու զյաղթանակն. իսկ դուք ամենքն ընթացայք և առիք:

✻ ՈՒԼ ՄՈՒՍՈՑ ԹԱՆՑ, այլև Մորթեցոյց:) Ա.յսինքն, ոչ միայն մաքրեցայք ի սկզբնական և ի ներգործական մեղաց, այլև մարտիրոսական պատկամ Հնազացայք:

✻ ՈՒԼ ԸՆԾԱՅԵԼՈՑ ԹԱՆՑ, այլև Յորդեալ:) Ա.յսինքն, ոչ միայն ընծայեցայք ի պաշտօն առաքելուն միայնոյ Ա.Յ. այլև յարդել պատուհցայք ոգ զորդիս. նաև պատուհցայք ՝Ի ծառայ անուամբ. որպս և Ա.Յ՝ ասեր բերանոնն Եսայեայ առ լեզ, թէ մեծ է քեզ կոչել ծառայ իմ:

✻ ՈՒԼ ՄՈՒՍՈՑԵԼՈՑ ԹԱՆՑ, այլև Նորոգելոյ:) Ա.յսինքն, ոչ միայն մատուցեալք ի պաշտօն առաքելուն. այլև նորոգելոք զառաջ Քացելոյն մեղաք ի ձեռն նորոգ ընորհաց:

✻ ՈՒԼ ՊԱՏՈՒՀԱՆՈՂ ԹԱՆՑ, այլև պատարագելոյ:) Ոգ զի մի կարծիցես պատուհցն նոցին ա նարգուն զոգ, զպատարագիչն մարտիրոսուն Քէ. զի այն առ մարմնաւորն տերունէնն է

անարդ համարեալ: զորոյ ընդդէմն ասէ. 1 Պետ. դ. 13: մի ոք ի ձէնջ չարչարիցի իբրև գող և այլն. ապա թէ իբրև ծառայ Քրիստոսի մի ամաչեսցէ. զի փառաց և զօրութեան անուն է: վն որոյ պատուհցն նոցա առաքել Հոխուն եղև պատուիրելն և ոչ անարգուել:

✻ ՈՒԼ ՄՈՒՐՈՒԱԾՈՒ ԹԱՆՑ, այլ ևս ընդ նոսա ծախեցեալ:) Ո՛ խոստովանեալ ՝Ի Հուր անկեալ՝ ծախն ըստ նմանութեան, և Հոտն զառ ի վեր ընծայեալ. այսպէս և դուք թէպէտ մարմնով ծախեցայք ի Հուր՝ բայց ըստ Հոգեպ ՝խնկապէս յերկինս ծխեցայք ի Հոտ անուշից Ա.Յ, ոգ զկնի ասէ:

✻ ՈՒՈՒԵՐՈՒՆ ԱՒՆԱՑ:) Փոխանակ ասելոյ սիծն: իսկ թէ զրշախալէ: իբր թէ Ա.ռաքեալքն և Ա.շակերտքն ՝Քի, մնացորդք և զաւակք տուան Ա.Յ՝ Հաւատացին քէ. ոգ և առ Եղիայիւ եօթն Հազարքն՝ որք ոչ կրկնեցին ծունր Բահաղու: և Պօղոս գրէր, թէ ևպժմ մնացորդքն ըստ ընտրու թէ Հնորհացն եղեն: Հռոմ. ժա. 5:

✻ Ա.ՒՐ ՀԱՄԲՈՒՅԹՈՒ ԲՈՒՅԿԱՑԱՒ ԷԱՆ ՎՈՒՐ:) Ա.յսինքն, բանն մարմնացեալ, բարձրացաւ և փառաւորեցաւ ՝Ի յերկրի և Հոգւոյ Հեց ձեր քարոզուեցն. ոգ և անկէտն և անժամանեն՝ իբր զիւղ թափեցաւ ՝Ի մեզ բը նուէ վն իւրոյ ողորմութենն:

✻ (ՁԱ) ԵՐԲ ՊՕՂՈՍ ԽՈՀԱԲԱՆ Ի ԼԵԼՈՒԷ ՅԱՅ ՈՒ ԾՈՆՈՑՈՒՑ:) Քանզի Ա.ռաքեալքն ամ ուիզիցաց քարոզելն զՅՕր Ա.Յ գԹուեին. զՈՐԴՈՒՅՆ Ա.Յ խոնարհուելն, և զՅՈՂՈՒՅՆ ձեզ քաղցրութեն և առատապարգևուն և մանաւանդ ՝Ի մկրտելն զՀաւատ սրբոյ Երրորդութեն յերաշխի առնելն. զի և այն պատուհրան Տ՚Ն էր, զկնի ուսուցանելոյ, մկրտել զՅանուն ՅՕր, և ՈՐԴՈՅ, և ՅՈՂՈՒՅՆ ՍՒՐՈՅ: որով ցուցանէր, թէ նախ ուսուցանելիք են Հաւատացեալքն խորհրդով ՍՒՐՈՅ Երրորդութեն՝ ևապա մկրտելիք. իսկ թէ ոմանք ասիցեն. ապա Ա.ռաքելքն ընդդէմ մկրտեին անուամբն ՝Ի. ոգ չայս է ՝Ի դործս Ա.ռաքելոց ՝Ի բազում տեղիս: Ա.սելի է, թէ անդ առնային անուամբն քէ, Հաւատն ՝Քի: իբր թէ քարոզեալ Հաւատոմբն ՝Քի: իսկ ՝Քն՝ ոչ միայն վնիքենէ քարոզեաց, այլև զՅՕրէ ևզՅոգւոյն ՍՒՐՈՅ: որպս միոնչ յիշի անուն ՝Քի, խնամի և անուն ՅՕր՝ և ՅՈՂՈՒՅՆ ՍՒՐՈՅ: որպս միոնչ յիշի արեգական, խնամի և Հասուցչին և ՋԵրմուեին ընդ նմին: և մանաւանդ զի յոր

ցան և անարդեցան . և փոխանակ Յուդա
նի Յուդա . և փոխանակ եօթանց՝ յա
կօբ սիրեցաւ ՚ի յօրինակ հեթանոսաց կրօ
ներ որդւոց (ոչ և Յուդան ևս յաւէտ անդ
րանիկ դոլով ՚ի յօրինակ հրեից խոտեցան)
պատճառ եղեւ կրօտեր որդւոյ Ա.Յ դատաւ
բայց առաւել անդրանկութեն պատուոյ
ճոխացաւ : Նմանապէս եւս ջրհեղեղէն
որդիք Ա.Յ կոչեցան որդիքն Սեթայ :
Ա.րդ՝ եթէ որդիքն Սեթայ, վասն սրբասի
րութեան արդարոյն Աբարեխառնութեան որդիք
Ա.Յ կոչեցան, որչափ ևս առաւել Ա.ռա
քեալքն Ք.ի : Նաև՝ եթէ Սէթ վասն Ա.Յ
պաշտութեն իւրոյ և խմաստութեն՝ կոչեցաւ
Ա.Յ , և որդիք նր որդիք Ա.Յ (ըստ վկայ
ութեն Լուսաւորչիսոյ ՚ինչպէս տեղոյ Ծնն.
Ճ.2) որչափ ևս առաւել (բնական և
ետականն Ա.Յ) հնորհական որդիքն սուրբ
Ա.ռաքեալքն կարեն կոչել որդիք Ա.Յ :
Եւ դարձ՝ թէ ես ասացի, թէ ածք իցէ ք.
կամ որդիք բարձրելոյ , բայց չէիք պահ
ոչ մարդիկք ճուռան (ոչ միայն բնակա
նաւ, այլև բարոյական մահուամբ ՚ինչոր
հաց) իսկ Ա.ռաքեալքն և՛ մահուն իւ
բեանց կենդանացան . և երկին ՚ի կամարն
երկնից խառնեցան ՚իդուռնս զուարթնոց :
Լուեալ զպատճառէ նորա աւետեաց (զ
որ ետ Ա.ռաքելոյն և Ա.շակերտաց Ցն) ոչ
կարէ թերահաւատել, և զորդեդրուքեն նո
ցին երկբայել : որք Ճշմարտութ մտօք ներ
հունացան և տեսօղք կոչեցան, և Ք.ի ժա
ռանգակից եղեն . և կենդարար մարմնոյն
բաշխօղք . և Ա.ՃՀեղէն կերպին անկակից
դառան :

* Ա ՚ն զի ոչ ինոցանէ բան հատորոյն ելից
զբնեղեալ :) Ւանդ այս ունի գեղեց
զգօրութեն իւր յայնմանէ , թէ Եւրդոսն
ինոքեան է ընչէ ՚ի ծանուցած . ուս
ոչ յարակ ցելի է պատապայս ընդ առաջ
նայն . որով իմանի, թէ Եւրդոսէն իւ
կուն ՚ի ձերմե լեզուէ ծանուցաւ . վ՚ որոյ
ասոյով քարոզութ լցան տիեզերք ՚ի բանից
ձերոց . ըստ այնմ թէ, ըստ ամենայնի եղ և այն :
* (Ձգ) Ե՞ ՚ինչ ևս ՚ինձ պատճառ ՚ի պատգամս ընդ
պատճառս պատճենեցան :) Ըստ այնմ թէ, և
՚ինչէ ՚ի ծագս ՚ձեր են խօսք նոքա : զի բաց ՚ի
նոր հնդուստանէ (որ ամերիկայ ասի . որ
դեռևս չեր գտեալ յայնժամ) գրեթէ ՚ի
բոլոր ՚ն, և կամ՝ ՚ի գլխաւոր մասունս ՚ն
լսելի եղև ձայն Ա.ՃՀետարանին, քարոզութ
Ա.ռաքելոցն : զի ոչ արքունական հրով

տաքին գործս ձեզ Աերորդուէ , ուր յիշի
Ա.յր՝ անդ է և Աերդի ևՀոդին ՁՁ. զի ան
բաժանելի է գործ ձեզ Աերորդուէն առ
արտաքս : այսպէս ասէ Ավուռն՝՝ Գործ .
Ճ . 38 : առեալ յՕ գոսմինոսէ , Թէ մի
անձն՝ ոչ մերթ զմիւսն . այլ ներպարու
նակէ : վ՚ այնորիկ երբեմն ՁՁ դիրն յիշէ
զինն և երբեմն զմիւսն , և կամ զերեսեանն
՚ի միասին : առ ՚ի ցուցանել, Թէ ոչ զոյ ՚ի
նմ տարբերուի և զանազանուի էուէ . ևս որ
ինչէ ՚ի նոսա Ա.Յ՚ունն , մի և նայն է երկուց,
բայց յանձնառուեցն . ըստ ՚ի Հայրուէ և
այլն : Ա՚յլ՝ զի վ՚ ամենայն որ օծեալ
ասի, պարունակի յինքեն զօծանօղն Ա.յր .
զօծեցեալն Աերդի . և զօծութիւնն զՀոդին
ՁՁ . և ևՀամայնս աքորձացեալն ասէ (՚ի Ձ պրա
կի մկրտուէն) ՚ի յատկական յայտնութիւնն
Ա.ՀՀ . Ա.ռաքեալքն ՚ինախկնական եկեղե
ցւոյ անուամբն Ա.ՀՀ մկրտեին զի անունն
Ա.ՀՀ , որ էր առեալ հրեից և հեթանոսաց ՝
պատուելի լինելոյ ևս . զի կոչմամբ
նորին Հոգին ՁՁ որիւք : և թէ՝ անուամբն
Ա.ՀՀ խնայելոյ բոլոր Աերորդուէն : այլ ոչ
Աերորդուէն ՁՁ նոքօք ծանուցաւ . այսպէս
և Ա.Յ խորքն և պարզևքն նոքօք յայտնե
ցան : կամ ներգործականապէս ՚ի քարո
զելն նոցին . և կամ կրաւորականապէս մինչ
՚ի յինքեանս ցուցանելն զշնորհս Ա.Յ փա
ռաւորեալ :

* Ա՚յս եղիցի (Ա՚յսինքն , Թէ ուրեմն
չՀեղ առաւել երկնայինս (և Հոգւոյն պար
գևաց Ճաշակօղս , և երկնաբնակս , և Հօր
Ա.Յ ընդհանուր որդիս) դատանիմք , քան
Թէ երկրածինս : զի Թէ ընդ՚ին կատարի ըզ
բնութիւնն , ուրեմն ՚ի Հեռն ընդհանուր որդ
գրուէ դուք առաւել կատարեալք գտայք ,
քան զոր ՚ի բնութէ ունիմք :

* (Ձբ) Ջ ՚ի ՚ի ա՛ռ՚ն եղբարք :) Ա.յսինքն ,
՚ի առաքեալսն օրինի, Հինն ինչ (նկատմամբ
առ ասպս հաւատացելոց հեթանոսաց) որ
դի անդրանիկ կոչեցաւ . Ելից . Ճ . 2 , և
Ա՚ոմէս ասաց առ ինչ , Թէ որդիք եմ
Տ՚ն Հերոց . Օրին . Ճ . 1 : Ա.րդ՝ Թէ նոքա
առաքեալքն ծառայք գոլով՝ անդ
րանիկ կոչեցան , որչափ ևս առաւել դուք
ով սրբասան Ա.ռաքելոյ և Ա.շակերտք քո :
որք Թէպետ ոչ էական անուամբ անդրան
կութե ոչ կո՚ին . սակայն առաւել քան
զԱրէսեան՝ Հնորհական որդեգրութէ Ճոխա
ցայք : զի ոչ Ավուռն անդրանիկ եր Հա
կոբայ , և Ա.շաւ խաւհակայ . բայց խոտե

✻ Եւ չկարծացեալ մարդ անդստանի աբջա
դրեալ հեթինեին։) Ա.յսինքն, վկաստացեալ
միտս կռապաշտից · արօրիւ բանի սուրբ
Ա.ճետարանին հերկեցին ապտղաբեր Ա.Ի
արարին ։ այլ ասէն Ա.երբես յամբ", արօրիւ
խմանայ զԱ.ի (Ի.մեկնուածէ ննջմանն Յիս
հաննու) ըստ այնմ, այլ լինքն արօր եղև բա
նիւ վարդապետուե անշնանադործուքն,
և հերկեալ սերմանեաց Ի մէջ կռիտուքի
մարդոց։

✻ (ՃԵ) Եւ զմարդիկն ասպատքուիկն Ի.ջ
նէց մահու հնազանդեցոյին ։) Ա.յսինքն,
մեռուցանելով զանդամս երկրաւորաց · և
նոճաձ եղով Ի.ներքոյ լծոյ և առնել օրի
նացն Ա.Ի · և աշխատել առյով զապաստամբ
մարմին հեթանոսաց և հրեից · պարկեշտա
ցուցանելով զնոսին հաճատ օրինաքն Ա.Ի
և ապաշխարութիւն ։ Վկատել է՝ զի օրէնքն
Ա.Ի՝ օրէնք կենաց ասի՝ նկատմամբ հո
գւոյն, և կրօնն մահու ասի՝ նկատմամբ մար
մնոյ ։ զի ախտից մահացուցչաց՝ մեռուցիչ
է ։ զի մինչ մարդիկ օրինաքն մարմնոյ (որ
օրէնք մեղաց ասի) կենդանիք էին, մարմ
նական և աշխարհական օրինաքն Ա.ռաքելոյն
սպանանէ եւտուն զօրէնն մեղաց համահու
ռոյ ասէր Ա.ռաքեալն, սպանեալ զանդամս
ձեր զերկրաւորս (յր զառ Ի մեղս վհակել
ցօղ բնուի մարմնոյ) Կողոս. գ. 5։

✻(ՃԶ Եւ չնորհօքհան կենցաղ երկրածնոյս՝
մատուց Տ.ն Ի.ս Ք.ս Եռուն։)Ա.յսինքն,
թէ զինքեանն ևթէ զայլոցն · զի ախտա
ցաս ցանկուէ առաքել բնաճին է Ի չափա
հասեալն ։ բայց եթ Ա.ռաքեալն և Ա.շա
կերտքն Ա.Ի, պնակես զողջախոհուի քարո
զեցին · մինչ զի և զբղջախոհ բնուի մարդ
կան՝ կուսուէ ցանկացող արարին։ այսպէս
ընդն Ա.ստէոս՝ զարբուհին Ա.նգուխտ կայս
և մարտիրոս Ա.Ի ընծայեաց · ևնդն Պետ
րոս զդուստրն Ա.երընի (և զնւր դուստրն
զՓեգրոնիայ Ի.ջերմախտե ոչ ազատելով.
այնու նոճաձ եցոյց) և Ա.Ի օրհնդեալ
հարնացոյց կուսուէք ։

✻ Եւ ապրուկն ապտ առաչնդպուկ ընդ հն
ասկնայ վայրս ուշաբեցին ։) Ա.յսինքն, յո
րոտս տիեզերաց՝ իբրև այլ լինն արեգա
կունք սուրհանդակք՝ Ի.սակաւ ժամանա
կի արշաւեցին · և զընդարձակութիւն բոլոր
տիեզերաց արագ ընթացմամբ լուսնեց հա
մատեցին ։ քան օրինակին զոր ասէ Մովսէ
բան պատմագիրն, թէ էր Ի ժամանակս
մեռնելոյն Յեգոսի այր մի վաստ հնինհար ան

արտակքն՝ ուսնին լինքեանս զկամս Քրիստո
բաց պարագրեալս · այսպես և Ա.ռաքելքն
և Ա.շակերտքն Ա.Ի, ուսնելն Ի տախտակս
սրտի իւրեանց գրեալ զկամս Ա.Յ · և հրամ
տարակելն զայնս Ի յսելիս ուսնինդրոզաց ։
Ուստի հրովարտակն Ա.Ջային երանելին
Պօղոս ասէր · գնոնչեն կամքն Ա.Յ, սըբ
բուի ձեր, և բարին, հաճոյն, և կատարելն։

✻ (ՃԷ) Այս որդիք պարբչական բանին եղե
ալոս, զնոլոծուած ալս նոխեցին։) Զի ոչ ոք
զերիվարս փարաճանն Ի ծով Ա.ջղայց սուզե
ցան · այլ արքունական երիվարք պղոլվ,
և զԻ.ջ լինքեանս տանելով, նոճաձ զծովա
ծուսի ալիս Ա.ղայ և բռնաճ.ոյց կոխեցին։
Ուստի զՊօղոսե ասայ Տ.էրն · անօք ընկ
բուբեե ե նա իմ՝ կրել զանուն իմ առաջի
դասուաձրաց և թագաձորաց և որդւոցն
Լ.ի ։ կամ՝ զի այս է Ա.մբակումայ · Ճ. 1, 5
համարեն առեալ՝ ուր ասէ · Հաներ Ի ծով
զերիվարս քո · պղտորել զջուրս բազումս։
և կամ ոչ միւս թարգմանուէն ասէ · խռո
վեցան յաղթ ջուրք անդնդոց։

✻ Եւ չՒէլդն ապտամբ հղոր՝ Ա.ռնայ.ե
բանին ասէնեին։) Տես Յոբայ. ե. 20 ։ և
Ճայտ ե 2 ։ որ Ի ներքոյ վիշապ և լեռնա
լճան անուանն, յուցանէն զաշխոյժ
թիւն.զորս Ա.ռաքեալքն բանիւ և գործ
ձէնին զբարուէն ։ տես Ա.ործ · ԺՃ. 18 ։

✻ Եւ չբնանացելոյն գանձոց մերկս՝ ասէ
բար գերեալ նպատեցին ։) Ա.յսինքն, զազգ
մարդկան զոր սանչ ուներ Ի պաշտօն ծա
ռայուե իւրում՝ կամեալ կատարեալ Ա.ռաքեալքն արիւբար Ի.նմանէ կորզեցին
և ծառայութեն Ա.Յ նոճ.ոեցին ։ զի ազգ
մարդկան՝ էր գանձ Ա.Յ · զոր սաչնչ անի
բաճառար իւրացուցեալ էր, զորս Ա.ռա
քեալքն քաջութ Ի գերծուէն յափշտակե
ցին, և Ի.ն նոցին Ա.Յ նոճ.ոեցին ։

✻ Եւ չՓենեկեցի զջրոն գոռմոքոյ՝ է ինն
գանի ջրոն հեղհեղին։) Փենեկեցի ան
ուճամբ՝ լինն զատորիս · որոց զօրագետն էր
Նեեման ասորի որ հրամանաճն Ա.ղնեէի,
Ջորնի յորդանանու բաժկեցաճ Ի.ջորոտու
թէ · 3 Թագ. ե. 1, և 14 ։ քանզի նա էր
իշխան զօրուն · զոր ետս Ա.ւրիգոր, Փենեկեցի
ցն զջրոն գոռմոքոյ ասէ · զի գոռմարող
զջրոց նոցն ։ այլ ոչ Ե.ղնահէ · այսոս և Ա.ռա
քեալքն չնմ ազգ մարդկան կենդանի զջ
րով աճ.ազանին սրբեցին Ի ջորոտութենէ
մեղաց։

բուէն արուարձք Թողմայ ի ներքոյ լինի յար
կացն, դու զառացուածս պատերազմի անդր
մուծանես: բայց սակայն զԱրան ինչ ոչ
պնասեցեր, քանզի կայ ընդ ձայ զգնդեցկուին
պնր ցուցանելով: Ցետին հերձուածողք
զնի գեղեցկուին, տեսին հրեայք՝ ևիսուս
խեցան: տեսին զմեծ պպծառուին զայն,
ոչ զի յաղթեցիք միայն, այլ զի և պնտա
սաբար յաղթեցիք: եթէ մօտ էի լեալ, բա
ժանել կայաղթուին ընդ ձեզ: քաջուին և
բևեցաւ, և այս իմ է գովուն: բաժանմ
ընդ ձեզ զյաղթուին, զի այդպէս զձեզ սը
նուցի: մինչ զի և հետ լինելով հօրս՝ ըզ
քաջութիւն ցուցից: զի զոր օրինակ, քաջ
ըմբիշք և ի բացեայ լինելով ի մանկամար
տին, զնաբեռնից չօրուին ցուցանեն: նոյ
պէս և բարեուհմութիւն ձերոյ հաւատոյդ,
և հետ վարդապետին լինելով, զքաջա
տհմութիւն և զառաքեմութիւն եցոյց: Եւ
զինչ պէտք են բանից. քարինք գոչեն.
որպէս ձայնին (զինչ) ևրթ ի թագաւորա
կան ապարանսն, և յետս. Ժողովուրդ հոս
տանդնու պօրհեցի և այլն: Ի հա հին ար
ուեստս մաքսաւորուե, տուր և առնուլ. և
բաժնորդ լինիլ պարգևացն քանզի մուացն։

(Եւ ի ննիոսաց գոտուց կոչեցեալ և այլն։)
Ի յսինքն, ի ձկնորսաց գոլով, և կերթ որ
սողութե ձկանց. և ի հոգևորն լեալ որ
սորդք, զկոյտս բռնմուե մարդկան յուռ
կան եկեղեցւոյ ձգելովն: որոց խայծն էր
մարմինն Քի. կարթն՝ թաքուն Աստուծն.
արհեստն՝ Հոգւոյն շնորհք. Թէն կարթին՝
երկնայնոց յոյսն, և քարշօգին՝ Ա.ռաքելքն.
որ ի ծովու մեղաց ևն, ոչ աւ ի մահ.
այլ ի մխիթարանք ի կեանս քարշելովն. ոչ
զձկունս. այլ զբանական կենդանիս։

Եւ ի հալածելոյ ե այն հրաբխելու՝ զնաց
գնաց ձի պատերն։) Սկատմամբ Պօղոսի
է բանս: քանզի նա որ յառաջն զհաւատն
հալածէր, յետոյ զնա Ա.Ի ք ա ճանեաց:
զի միով կուրացաւ ի Ճանապարհին Դա.
մասկոս, ևնդնժամայն հարուածով նեղել
և կակղացեալ ասաց. Տի՛ր, զնս զի՞նչ կամիս
առնել. և յետոյ զնոյն խաչեալն կոչեց Ա.Ի
զորութ և խմաստուն. յաոնէ լինի նեասոր
և ևննեատրականքն որք զմարդն խաչեալ և
մեռեալ ասեն։

Եւ ի հեթանոսաց ոմանց ազգեալ և այլն։)
Ի յսինքն, ողորմելով ազգին հեթանոսաց,
ի կուռն պաշտեին ազատեցին համարելեցին։

ձամբ. որ ի սահմանացն պարսից մինչև ի
կոստանդնու պօլիս եհաս ի յետքնեակ ա
ուրս. որ լսողքն և տեսողքն ասացին, թէ
սա զհռոմայեցւոց զինդարձակ տերութիւն
կարձաղայց իւրով արագութիւն: Ա.ուաքել
քան զնա եղեն Ա.ուաքեքն Ա.ին, երկնաւոր
թագաւորին տուրհանդակքն զի ի տուղ
ժամանակի լրսողըր տիեզերս արագ ընթաց
մամբ հասուցին զԱ.ետառանն Ա.ին: Նոյն
ե և հետևեցն, թէ ևրբեմն զանձուկ գոյ
ի յարիւ զշխարհս ամ ոտամբ չափելոյն։

(Ձեր) Եւ ևրբեմն զինն ոտնէ վարձեալ՝
զնաւ մոաց սուրբ մոտացելոյն։) Իբր թէ ոտքս
զանեարանն խմասուց գերեցին և մաքսե
ցին: զի Պորփիւրոս զներհուն և զհասուն
փիլիսոփայն ծերունիս կոչէ՝ գրելով առ
Մարիսաւորիս, թէ զաս ծերունեացն ան
ցանել բանիւ. և ի խորագունին ի բաց
կալ ի խնդրոց, և չսփաճորին հանդիպել
բանիւք: Ա.ևրեմն և Ա.ուաքեալքն և Ա.շա
կերտքն Ա.ին, ոչ զներհունամիտ մարթա
պետս վարժեալ կրթութե ի մուաց մարդ
կան զմաքս առնն, գերելով զնոսս նմ ի
հնազանդութե հաւատոյն Ա.ին: և տասն
նորդելով զպարգևս նմ, և հաղորդ լինել
լով վաստայն նմ՝ որոց և ինքեանք պատ
ճառք եին եղեալք: Նայց Թուի թէ հին
պրծեալ կոչէ զեղեալ սահմանն Հռոմայեցւ
յերկրին եգիպտացւոց. որ ի մեծ սուրն
զմմ գոյս եգիպտացւոց փոխանակ ցորենոյ
ստացաւ ի ժառանգութե վարաձոնի, և յե
տոյ՝ ետ նմ սերմնացու. և ի հնդեն զմեկն
տալ հրամայեաց վարաձոնի: տես Ծննն.
խե գլուխ. 14 համարէն մինչ ի 26 հա
մարն: այլ ոչ Հռոմայեցի երից գաղանաձարանն
փարաձոնի, և հնդորդեաց զներմնացուաց
փոխանն Ա.յսպես և Ա.ուաքեալքն ի գան
ձուց պարգևացն Ա.Յ ետուն զներմն բանի
ատ ազգաց. և բաժանորդք եղեն վարձուց
նմ ևվտասան: քանզի զքսակ մուաց նոցայ
լսին երկնայինն գանձիւք և բաժանորդք ե
զինն նոցին ուշեցուցեալ բարեացն: ա՛ս
զօրինակն Հռոմ։ 17: Ա.յսպս Ասիկ"
անհասանելեաց գրքոյդ Ջէ գլուխ. յետ
դարձմանն յաքսորանաց, յանդիմանելով
զեՀդոքսիայ Թագաւորն խստասրտութեն
ասե, Թէ Թագաւոր յեկեղեցի մտեալ, ար
տաքս դնե զքահան. դու ի՞նչ քս մտեր
ուեալով բեր: Ա՛, և ընչանակ Թագաւոր

գաշ Յ.Բարբիոյ։ զայսմանէ Յ.Հեռատեսանեա
կան վարդապետուէ ընդն Պօղոսի՝ աՀե
տս տալը Եսայիաս։ ԻՀ. 11 ասելով. ու
րախ չիցի անապատն և ընակիչք Կեդարու
և աղն ։ և Կ. 7 ասե. և ամ խաչինքն կեդա
րու Ժողովեսցին առ քեզ ։ Լուր նախկնագ
կեսցեն Եսայեայ ասե և Լուռանէ՝՝, թէ
Յ.Բաբիայ ծաղկեցաւ քրիստոնէական
կրօնն ։ վն զի Յ.Բաբիայ քարոզեաց ընդն
Պօղոս։ բայց կեդարիւ խաւ զբոլոր Յ.Բա
բիայ բնակիչն ։ որք միջնորդութեն կեդա
րու կոչեցան Իսմայելացիք, և անբնակք
չորիզով սեացան ։ և ի բնակչացն սեռէ ,
կոչեցան Կեդար , որ թարգմանի սեաւ և
արտմուհ։ զորս լուսաւորեաց ընդն Պօղոս։
զի պանպիսեաց սեացելոց հոգեւոր Եմարմ
նով , Պօղոսի արժան եր գոլ լուսաւորիչ։
զի նա էղև արեգակն արաբացւոց ։

✻ (Լաս չծովանն էղչն Կեդոացւոց զբիճն
Կանանու ։) Կեդոացիքն էին որդիք Կե
նանու միջնորդաւ Աբգանի սերեալք ։ զի
այսպես ասի Ծննդ. Ի. 15. Կանան ծնաւ
զԱբգան զանգրանիկն և զԿեդոացին, որք
բնակէին առ յերամբն լիբանանու (Յուդց
Ժգ. 30) յայնկոյս յորդանանու։ Կեսոյ
Թ. 1 ։ բայց ինքն գերս ոչ գտանի կոչի ինչ
Կեդոացւոց , և ոչ Աիսմաացւոց։ այլ Կի
սմացւոց ։ որ թէ զԱիսմաելս ասիցես, որ է
յանդիման Աիգոնի ։ ըս Սաղայու, կեր
պիւ ինչ սուղ է ։ զի և Աիսմաելս համարի
ի կարգի ազգ երկրին ։ ոչ ասե Աարինոս
ի պատմուէ ազգ երկրին առաջին հաւորի
ք գրքոյն նէ գլխոյն ։ և Լուռանէ՝՝ ի մէ
Եսայ. Ի. 2. որ վկայուէն Ջերեմիասի. էզ
Աիսմաելս ՝ կոչի ասե գոլ Կեսոմացւոց. և
Կեսոմացիք էին յորդւոցն Յ.բեհի ։
Օննն. Ժ. 4 ։ Սակ զՏիբոս երբեմն կոչի
լեալ գոլ մկպես և Լուռանէ՝՝ ի վերին տե
ղոջն ։ և թէ Ադալիայ, և Աակեդոնիայ ,
Կեսոմացւոց կոչեսս համարեալք լինին։
նակ թէ մէ Աիսմաելս իմանի , յայտ է մի և
զայն լուսաւորեց ընդն Պօղոս, և այլք յո
շակերտաց Տն ։ որք յետ քարոզմանն
Առեքիանոսի հասին մինչև ցայն վայր ։
Գործ. Ժա. 19 ։ նաև ի Կառնաբայ , և ի
Պօղոսէ ։ Գործ. Ճգ. 4 ։ որոց քարոզքն
բոլոր կոչին լուսաւորեցաւ և Յ.էս արանն
Սանաքեսոս օրհնակեալ ի ծէն Կառնաբ
բայ , գտաւ ի մէ մարմնոյ նէ անապական՝
ի ժամանակս Ջինոնի Կապեր. ասե Լուս
նեչիոս յառաջբանոնեն Աստիճոսի. և

✻ (Ե՛ ԷՎԷՈՊՏԵՈՒ ԷՃՂԱՅ ԼԱՅՆ։) Զայս
ասէ վն Ղուկասու Յ.Հեռատեսնէն ։ Իսկ
ԷՎԷՈՊՏԵՈՒ ասէ . զի բաղմիցս բժիշկ ք
ի բժշկէն սպանանեն ։ Լուսոյ միոջ ոմանք
զոմն բժիշկ գովեցեն առաջի ուրումն փիլի
սոփայի ։ ասաց , Եընդէր ոչ զի զայնքան
մարդիկ սպանանելով՝ ձեզդ ասես ոչ ու
նի։ և վն ուրումն ասաց ոմն փիլիսոփայ ։ զի
բարեբաստ։ եթէ զմոռաւն քո երկնի տե
սանէ , զսխալանս քո երկիր ծածկէ ։

✻ (Ե՛ ՅՈՂՆՈՅԻՆ ԾՈՍՈՅԻՑ ՍԿՍՈՒ Լ՛ԱՅՆ)
Ոչ թէ Յ.գարայ ծնեալ էին Յ.սայէլեան,
այլ ի Սաւուէ ազատէն , բայց ոգի ամ ա
սելոք ծառայ ասին Յ.Յ ։ պատճառ և ամ
կանայք՝ աղախնեայք Յ.Յ ։ և կամ զի բա
զումք Յ.ռաքելոց ի Խալայ և ի Ջրվիայ
Հարձիցն Յակոբայ ծնեալք էին ։ վն այնո
րիկ աղախնածինս կոչէ զորդիս նոցա , բայց նք
խմաստուն ծանչք գոլով , սիրեցին Հաճա
ռոյն Քրիստոսի անմոռաց Յ.ռակ. Ժէ. 2 ։

✻ Ե՛ ԻՒՐ ՀՆՈՂԱՆՔ ՊՈՏԱՆԻ , ՉՂԽՈՓԻ
ՅՈՒ ԱՂԱՒԵՐԵՑԷՆ։) զՊատանի անուանս շարա
կըցելի ե ընդ Ցի, և ոչ ընդ Յ.շակերտացն
Քրիստոսի ։ որ կամի ասել . զՅս ոմ իրաւ զՅնա
զանդ պատանեակ մի՝ աղակերտեցին։

✻ (ՀԱՔ) ՀՅՆԷ ՀՆԱՄ ԱՆՈՒՆ ՎԱՅԷՆ ՅԵՐՈՒՍ,
ԶԱՆՈՒԱՆԱՒՔ ԽՈՀՆ ԽՈՄՔԼԻ ԼՈՒՆԻՆ ՀԱՓԱ
ՉՈՒ։) Վանզի Յ.Բրահամու Ի գար ծը
նաւ կիամայել, և ամայել ծնաւ զՅեդար,
Օննն. ԺԲ. 13 ։ ուրնին եթէ Յեդար եղև
Թոռն Յ.գարու, վն էր ոչ ասէ Թոռն Յ.Բ
րահամու՝ Հրէից զանգի էր ժառանգն Յ.Բ
րահամու՝ և ոչ իսմայել ։ և մանաւանդ զի
մայր ումնի ազախնի գոլով Թէզտա և Հայրն
ազատ էր ։ ծննեալն ի յազախնի մօրէ և
յազատ հօրէ, ի մայրենի կողմն համարին և
ծառայ լինի ։ իսկ Թէ մայրն ազատ էր և
Հայրն ծառայ ։ ծննեալ զաւակն ազատ ա
ռի վն մօրն , և ոչ ծառայ վն հօրն ։ վասն
այնորիկ Լուսն Յ.գարս ասէ ։ Յ.րդ՝ յայս
մինէ Կեդարու՝ կոչեցաւ և բնակեալ եր
կիրն Կեդար , որ է յարեւելից կողմն տիբէ
բրահան ծովուն մերձ Յ.աստաղիայ։ ոչ ցու
ցանի ի Թաւուլայն աՀլոյ մինորին։ յորում
այժմ բնակին քրէյլիտու արաբիկ ։ Եղև
ասա բաժին Ռուբենի, և յետոյ մինչ մեսա
սան ցեղքն գերեցան ի Բաբելոն ի ժամա
նակս Սաղմանասարու , եկեալ բնակեցան
Յ.րաբացիք ։ զորս Պօղոս Գործ. Ճ. 17
արաբիայ կոչէ ։ զի յետ մկրտուէնն՝ ոչ ա
ժամանի եւ յԵրէս։ այլ ի Դամասկոս էղ

րեցին ։ որոց լուսաւորիչ եղև՝ աբեն Յադե
ոս , և Ալիժան կանանացին ։ ևս Ա.բկար գը
րեաց՝ Երասխի բաբելացւոց թագաւորին ,
գտանել զԱիժան Ա.բաքեաւն և լսել բանի
նէ։ ոչ ասէ խորենացին ։ Հատորի Շ գլուխ։
(Շ) ՀԱՒՆԻՈՅՆ գրամբն պապից , տոհմին
Լմբանաց , որդոյ Ա.Հոռոմոյ , սերմանն Ա.բ
գահամոս ։) Տես Ծննդ.25 ։ Ա.խտելի է զի
դուռն պարսից կոչէ զերկիրն Մեդաց ։ զի
մարաց։ զի ազգն մարաց սերեցեալք եղեն
ի Սադանայ որդւոյն Ա.հտուրայ , ուստի
և ազգն կոչեցաւ՝ ազգ Մեդաց ։ Ա.բրա
համու սերեալ ։ Եւ զՀԱՒՆԻՈՅՆ յիշէ ։
ոչ զի նա էր սահման հրեաստանի գէպ ի
Մեդաց երկիրն ։ այլ՝ էր սահման հրեաս
տանի գէպ ի յեգիպտոս ի միջօրէ ։ ըստ գէպ
հարաւ կողմ կուռ՝՝ ըստ նոյնոքօրէ լարա
յամ ։ զ քաղաք յապաւաժն արաբիայ ։
և կամ գէպ ի յեգիպտոս ։ և կոչեցաւ ըստ
նէ ։ ըստ քոյր և բառնգև , Ա.ոլուռօս ։ ըստ
կոճղէղ ։ զի եգիպտացիք կամ էթովպա
ցիք առ այն քաղաքն ածին զկեան եղուա
նագործաց և կախարդաց ։ որոց զկեանն
ընդհէլով զբազընգուռնան միայն հատին ։ և
առ այս քաղաքս իբրու յաքսորս կապե
ցեալն ։ զի մի՛ ելասիցեն այլով՝ տգեղութիւ
իբրեանց ։ և վա՛ տատահամբաւութիւն այն
միկ , հրաժարիցեն ի կախարդութենէ , այլով
առ ի գոլ օրինակ , ասէ Հռոմոնի՛՛ Եսայ.
ՆԹ.12 ։ Ա.րդ՝ Ա.բաքեաւքն ուրեմն յայս
մանէ քաղաքէ (և կամ յառաջինն գաւա
ռէ եթովպիայ ըստ խորենացւոյն) մինչև առ
դուռն պարսից որ է երկիրն մարաց ՝ լու
սաւորեցին Ա.ճգիտութեաբ ։ զի հնգետ մինչև
երկիրն Մեդաց ։ (այ մարաց) ասէն Խարդու
ղիմիոս ։ որ յատկապէս մարաց Ա.բաքէղ
կոչեցաւ ։ Ասսուի յեղերն Տիգրիս գետոյ
շինեալ է զվանք յանուն աբ Ա.ճաճանին ։ որ
պաժմասի հոգւոյ վանք ։ անդ ամփոփե
լով զնիպարեալ պատկերն աբ Ա.ճաճանին ։

Ա՛ՐԻՈՒԹԻՒՆ Ա՛ՐՁԱՒ

Ի ցանկագիրքն գործոց Ա.բաքեղոյ Յամի
ՏՆ. Ե։

* զԱ նճանն բաժնի ժառանգութիւն Ա՛ևայ
բնաւին ։ եղբօրն ։) ի Ա՛ևայ ծնաւ Ե՛ւամ։
յորմէ սերեցան Ե՛լիմացիքն , որք են Պար
սիկք ։ Ա՛սուրայ , և Ա՛.բամայ ՝ սերեցան
Ա.բամացիք ։ ևս Ա՛սորիք ։ Ա՛.բիաքսաղ
գայ ՝ Ա՛բաղեսացիք ։ ի Լուտայ ՝ Լ՛ևտա
ցիք ։ որոց թիւ եղև կրկնոց բռնաւորն։
Ա՛եբերայ Եբրայեցիք , որք բնակեցան ի
Ա՛անանացւոց երկիրն ։ Ա՛եբերայ ծնան
բազումք ։ բայց զի աննշանք գտան և ոչ
ազգագրութիք (զանց առնանին ի կուռանել
լեռն) բաց Ա՛երկուց որդւոցն , որոց միոյն
անունն Ա՛փիր , և միւսոյն Ա՛բիլա ։ յորոց
յառաջ եկին բոլոր ցեղկացիք ։ Ա.րդ՝ ան
ուամբք պատրիարք , իսա և զբնակեալ գաւ
առան և զբնակօղան ։ զորս զնման լուսաւո
րեցին Ա.բաքեաղն և Ա.շակերտքն Ա՛ի ։
զի մինչև ի ցեղիկս գնաց Յովմաս ։ ի պոն
տոս և ի կապադովկիա և ի շրջակայսն գը
նաց վեհափառն Պետրոս ։ ի պարս և Ա՛եր
կին մարաց եմուտ մեծն Խարդուղիմիոս։
ի հիւսիսակողմն Հայոց մեր աբեն Յագէոս։
իսկ ի փոքրն Ա՛սիա և Ա՛եփեսոս ՝ աբեն Յո
հաննէս ։ Ա՛նտիոք մեծն Ա՛ամթէոս ։ և
գրեթէ ի փոքրն Ա՛սիա ըստ բոլորին քարո
զեաց երկնային փայլակն աբեն Պօղոս ։ և
զայսոսիկ վճռացն յիշեմ։ զի երից որդւոցն
Նոյ , անկաւ վիճակ ժառանգութե։ Ա՛ֆե
թայ՝ Ա՛սիա։ Ա՛աբէթի՝ Եբրոպիա։ և Քա
մայ բոլոր Ա.ֆրիբա ։ Թէպէտ մասամբք
առ իրեարս խառն բնակեցան։

* զԱպագէրոն բազմահոգով ընդ ազգեսոն
ծնաւ ։ Եբիայնոնիսս ։) Նոյեան ՝ զի առ լս
տինս ասի Ա՛ևոռոմ , և առ յոյնս զԱպագէ
րոն , որ է տեղի յարձակ պատերազմի ։ յո
մէյոան և ասպարեզ։ ուր ըմբիշք ևնահա
տակք միմեանց հանդիսին ։ ըստ պյլաբա
նոսէ նշանակէ զբազմաղբաղ կինցաղս։ իսկ
ըստ մեզ ձեյս ՝ իմանի դաշտն Ա՛ղա
նու Ա՛ենաար ։ որ էր լայնանիստ և կարի
յարձակ ։ Նմին իրի և Ա՛եբրովզ անդ ար
ժան վարկաւ զաշտարակն շինել՝ ի լայ
նութե և ընդարձակութե տեղւոյն ։ որպ լայ
նութեն (ասի թէ) առաւել էր քան զբարձ
րութեն ։ իսկ բարձրութենն վերանցեաւ ասի
(ըստ ոմանց) չլուանական գօտին։ ուրեմն
աես ՝ թէ որքան էր լայնութենն տեղւոյն։
ուրեմն ևբ Ա.բաքեաղքն և Ա.շակերտքն
Ա՛ի , և զայն տեղւոյ բնակիչն լուսաւո

Աշէ՞ր ոք ասիցէ, թէ զերմրանայ աղքն յի
շէ ասա, եւ ոչ զԱնդրանայ ։ Այեմ, թէ
ոսկ ասելով, ոչ զորդիան Եմրանայ իմա
նայ· այլ զորդիան Անդրանայ՝ յորմէ մեզ ա
ցին սերեցան ։ և կամ՝ ոչ ասէ կուռանէ",
յորմէ սերեցան մեղխանայիք ։ Համաձայ
նի և մեր կարծեաց և ձեզ Կրկին՝ ի հե
առևալսն մինչ ասէ · գլխոյս աջնեալսին· մա
րդ ևս ագեայ և պղինձեայ· Անդրանայ և
Անդրանայ ։ բայց զազգն մարդ յորդւոցն
Յաբեթի թոռն կուռանն՝ ի Անտոպէ սե
բեալ, և Անդրագիք ասացեալ ոտն Ո
Ժ. Ի ։ Կրկ՝ մարք են մեդացիք Կրեաց
ազգն են պարսիկք ։ և Պարթեւականքն՝
եօզպէկքն ։ և թէ այսոքիկ էին սերեալք
Յ Կրահամ· և թէ յարեւելս բնակեցան՝
յայտ է Ոնն · ԺԵ. 6 ։ այսոքիկ բոլոր մեծի
մասին լուսաւորեցան ի Կռոմայէ Կրու
քեալն, և մարդ ազգն ի Կարդուխիդ
ան · այսմաւրաց Ո ոտոսի ԺԲ ։ և Կ՚ուն
տեմբերի Ը ։ բայց Կուռ՝ ասէ, թէ Կար
գուխիդոս քարոզեաց և Ջուկաց Կբեռա
բանաւն Անտիոքոս ։

✻ Պարսկաստանն խոշոր · չնչին բնդ ինդ
ի բաժանէն ծովուն հնդ ին · ի պէտ հանդերձ
չնոցին ասէին) ։ Ի վերոգրեալ Թիւս այսմ
աւուրաց յայտնի է թէ զպարսից և վան
դաց ազգան լուսաւորեցին Կռոմայ և Կար
գուխիդոս ։ իսկ ի Կնդիա քարոզեաց Ռի
մոն կանանացին, որ մօգրիտանացւոց ևվր
բիտանացւոց անուանմբ գրի յայտնեցաւ
Կ՚ապտեմբերի ՆԸ ։ իսկ չորեքշ հանդերձ ըն
դոնին ասէին ասելն է, քանզի Շմաւոն Կ՚ա
քեաւն քարոզեաց նաև յասիայ · ի յորմի
և ի յառաւելագ · ի պարսիկս Կ՚իմարտուս
անդ Կ՚ապտեմբերի ՆԸ ։

✻ (ՂԸ) Ջրկան է հնդկեան ԵԼովդեայք · ոն
ի նոցանէ ա ղբիւրոան ընդ երեք ։ Կբեռն ա
ռաստղել բանն Յօվէտ կանոնիկոս փո
բիդացի պատրին · թէ մինչև ի յամի Կ՚Ն
ՁԺ՚ի, ոչ էր մոռեալ քրիստոնէուն ի Կ՚Ֆ
րիկա · և ոչ քարոզեալ անդ փիլիպոս
առաքեալն· որպ գլխաւոր պատճառն է,
զի եթէ քարոզեալ իցէր (ասէ) ոչ մնայր
անպտուղ, և թարշ եկեղեցի· Կ՚ած թէ ի
ժամանակս Կրատանդիանոսի, և մեծին
Կ՚Թանասի, Ֆրումենտի և Կիլբրաք եղ
բարք երկրին դարձուցին զնա ի Կհաւատն
Կ՚ի ։ Կ՚ած մեր պատճառն է, զի թէ վա
նպտուղ մնալոյն եթովպացւոց՝ եբար՝ա
ցուցանէ զոր քարոզիչն Փիլիպպոսի ի յ՚ե

Թովփիայ · ահա և Կթովմաս քարոզեաց
Հնդկաց, և Շմաւոն պարսից ։ և կացին ի
պարսիկս Կ՚եգեսն · և Շմաւոն եպիսկոպոս·
և յետոյ լուսաւորեալ զնա եղ եպիսկոպոս
Ամիջագետաց Կ՚արեքեայ· տես Սոկրատայ
պատմեաւ Ձ՚ղթ գլուխ ։ և ահա ոչ երևի
վաղնջական նշան քրիստոնէուե ի նոսա ։
Ուրեմն ոչ երբէք գարձեալ են պարսիկք
ի հաւատն Կ՚ի քան կարծեացն Յօվէտ
պատրեալն որ է ամենևին սուտ ։ ուրեմն
առաջին լուսաւորիչ եթովպացւոց եղև
Փիլիպպոս · կամ ինքեամբ, և կամ միջնոր
դութիւ ներքինւոյն · և կանդակայ սիկ
նոջն, զոր Կնտիւք կոչէ Կուռ" ։ և ի շնջա
նին լուսոյ հաւատոյն Կինն (ոմն և ի պար
սկս գկնի քարոզուեն Շմաւոնի) երկրոր
դական պատճառք եղեն քրիստոնէութեն
Կթովպացւոց Փրէմոնաթ և Կիլբրաք ոմն
և Կարուեթա պարսից ։ Կրդ՝ Հնդ բաժինն
ասէ գոլ զբոլոր Կ՚Ֆրիկա ։ Կռաջինն է
Սումիտիան (որև ասի Պիղատուլ Երիդ)
ակեղ յեդիպտոս, և մինչև ի հերակլեայ
արձանան ամարտեալ· որ ասի Կի փառ պշ
ղալի ։ Երկրորդ մասն է Կրաբացւոց թա
գաւորեալ երկիրն։ Երրորդն է Կիբիայն։
Չորրորդն է Սիկիլիա արիայն , որ է սեայ
երկիրն ։ Հինգ՝ երորդն է Հապէշաց Ընդ
րեալ երկիրն լայն և ընդարձակ · և բոլորն
քրիստոնեայք ։ Ի գերքոջ կրօնից ամենից
ազգաց Յօվէտ քահանային ի պատմուճան
Թունուզայ · ի Սիկ փօրսակ առեալ, ա
սի՝ Թէ Կիմոն կանանացին քարոզեալ է
նախ ի Կ՚Ֆրիկայ զաճեստարանն Կռմի ·
իսկ (ոստոսինոս և Սոլվեստրոս ասեն, լը
սաւորեալ Կ՚փրիկացիք քարոզուեաւ աշա
կերտացն Կ՚եսուքրոյց ։ Իսկ Հննոսէնտիոս
Ժամանակակից Սոկրատեսին, Պատն հռո
մայ, ասէ հիմնեալ զեկեղեցին Կ՚Ֆրիկայ
քարոզութեաւ աշակերտացն Պետրոսի վի
նն ։ Իսկ այսմաւրաց Փ՚ետրվարի չորս
գրեալ է, թէ Կնտրեայ քարոզեաց յՀ
Թովպիա, և անդ կատարեցաւ ։ և Կիպ
տեմբերի ՆԸ գրեալ է, թէ Շմաւոն Նա
խանձայրն յարևմուտս շրջեալ լուսաւո
րեաց զաշխարհն, գնաց ի մօգրիտանիա, և
անտի յերկիրն Հրիտանացւոց ։ իսկ մօգրի
տանիէ՝ ի երկիրն Կպանիացւոց։ Իսկ
Հրիտանիայ՝ ի երկիրն Կպանիացւոց։ Իսկ
քաջ քարոզուեալն և կեղեցական պատմո
Թէ Հեսեբիոս · յերկրորդ գլուխն ի կ
գլուխ · գնեք քինն Կանդակայ սիկնոջն

լիա ասեն ։ զԱկիւթացիս՝ ու զԹիւրքմէնն։ զի Թիւրքմէնքն սկիւթացիք կոչին։ զի բզ նակէին յըսկիւթու պօլիս ։ յետ որպ եկին ի շիդացոց առ ի կորուստ իշխացոց ։

Ա. զեկ. ՀԹ. 2 ։ սոքա սերեցան ի մադովպ ասէ Լուկ։՝՝ Ա. Ն. Ա. Ժ. 2 ։ իմն ի կովկաս լեռնէ , յոր պժմ ըզկիք բնակին ։ զԸնէ նացիս՝ որ ևՀոմայեցիս՝ ու զհուսալիսյուս զի Հոմ է յետուիայ ։ և վասն շինողացն Ասմոսի և Ասմուրոսի ՝ կոչեցաւ քաղաքն Հոմ ։ և բնակիչքն Հոմայեցիք ։ որք սերեցան Յեղիսպէ որդւոյն Գոթէի , ոզ ասէ Լուկ՝՝ Ա. Ն. Ա. Ժ. 4 ։ ընդ Վաղմարտ ցիս ևԵլիմացիս , խոան ընդ հիւսիսի ևընդ արեւելս) Վաղմատիայ ՝ ի տոպրա վիճակ ի իւրով սահմանքն։ զպատուիկ ազգիք բաղումն լուսաւորեաց ձեռն Պետրոս ընդ Պօղոսի աշակերտօք իւրովք։ իսկ խոան ընդ հիւսիսի ևընդ արեւելս ասէ ։ ոչ զի վերոգրեցեալքս պնդպէս էին (զի կարի առաջել վերոդրեալ գաճառքն հեռիք էին ի միմեանց ։ զի Ասիւթացիք յիրաւի խառն էին ընդ հիւսիս ևընդ արեւելս։ Ելիմացիք որք են պարսիկք արեւելեանք։ Վաղմատացիք և Հոմայեցիք արեւմտեանք ։ յորս ասէ առաջել բնակիլ զգանն (Ա. Ժ) այլ զի յայ նոսիկ յաման խառն քարոզեցաւ ձեռ Լուկ առաքելոյ ։ Ա. Գրդ վերոգրեցեալ ազինքն գորով Հաբեթականք ի նոսին կատարեցաւ մարգարէութիւն Նոյի որ յօրհնուին յաբեթի ասաց , Թե ընդարձակեսցէ Աստ Հաբեթ , և բնակեսցի ի տանն Սեմայ ։ ոչ այնքան իսպառ տանն Սեմայ, որքան ի հոգևոր հաճատն սեմացոց ՝ ի ձեռն Ա. քելոյ բնակեցան յաբեթացիք։

Ա. Ն. Ա. Ժ. 27։ ուրանօր կանխաւ գուշակեց Այս նահապետն զկոչմանէն հեթանոսաց, Թե յաբեթացիք հաճատութիւն սեմայ բնակեսցեն յեկեղեցոջ ։ քանզի բնաւինայն է պոն սկզբ ասելն է , իբր Թե ՝ որդիքն արքայութեան սեմացիք եւանելոց են ի հեթանոս և կեղեցի ։ և յաբեթացիքն բնակելոց են (ի խոստացեալ և ի կատարեալն Աստ) ի տան եկեղեցւոյ ։ ոզ և ՅՀիդդո զկնի ասէ , Թե յոստոսկական վճռէն բաժնէ ։ զի սեմացի Ա. քելն , ոչ բնակուէ ։ այլ հաճատով ըզաբեթականան առն և ընկալան ի ծոց հաճատոյն Աստ , և նորին եկեղեցւոյ մնոյն մասնակ ցեցին։ և հովհեցին զյաբեթականն Թևոք և վերարկուաւ պատուիրանին Ա. Ն ։

ասէ լեալ քարոզիչ և լուսաւորիչ Եթովպ պացւոց ։ զոր մկրտեալն էր զնա փիլիպպոս Ա. արկաւագն ։ և անտանօր հնդկիկ կոչէ զԵթովպացին ։ և Թէ նէք արդիւնաւորեցան քարոզութեանն ։ առ որս և կատարեցաւ (ասէ) բանն մարգարէական, Թէ հնդիկք յառաջագոյն ձեռնտու լինիցին առ Ա. ։ յառաջաբանութենն գործոց Ա. քելոց ։ վկայէ և Լուկանն՝՝, Թէ ներքինին մկրտեցեալ ի փիլիպպոսէ , աձեցոյց զՏէր ասն ի Եթովպիա ։ իսկ որովհետև վն Ա. Հակերտացն ի Հն է բանս ։ յայտ է Թէ զերիս մասունս Ա. Ֆրիկէոյ ։ կամ Եթովպիոյ լուսաւորեաց փիլիպպոս սարկաւագն ։ և զերիսն ընդ երկուց (այ զբոլորն) լուսաւորեաց ներքինին ։ բայց զեպիսկոպոսունս նոցին, կացոյց ձեռն Ա. Հեռանկին, Ա. ջինն եպիսկոպոսն Ա. զէքսանդրիոյ ։ և զԱրկոս Ա. Հեռարանչէն ։

✻ (ՂԶ) Ա. յ ոճ ինոցանէ ըզկարծն փղբզ պացւոց ՝ ու զՀնդպետնու հոնդեցի հնդիկոյս, ու զՀոր վխանչեցաւն ։) Ա ՝ փիլիպպոս սարկաւագն է բանս։ զի նա քարոզեաց ի Ասամարիա , և ի գազայ ։ և ի Ծայդան և ի Ծոր (որք են Ասյոտ , և Սուր) իսկ հնդկ հոյնով ասելն է , ոչ զի գնաց անդ իւրովի։ այլ զի զներքինին Ա. նդակայ տիկնոջն էԹովպիոյ դարձոյց ի հաճատն , և նա զբոլորն ։ իսկ հնդիկ ասելով , մի խմանար զայ բևեբևան հնդկաց տանէ ։ այլ զՀապիշտատանէ , որք են սեաճ ըստ հնդկաց ։ զի հնդիկն սեաճ թարգմանի (իսկ և փիւնիկեցիքն են ապացոյց) և Թէ՝ Եթովպացիքն կոչին հնդիկ ։ վկայէ՝ նբն՝ Սերսէս լսմբ՝՝ Ա. ոյմն սի կզ ։ և Ղէք Համարին ։ և Լուկ՝՝ Գործ։ Ը. 27 (և Թէ Ա. ատաքիաս և քարոզեաց Եթովպացւոց) ուրանօր ասէ , Թէ ներքինին գնացեալ Եթովպիայ զբոլորն դարձոյց ի հաճատն Ա. Ն. և Թէ անուն Կանդակայ տիկնոջն էր Ինտիք ։ Եւբեմն փիլիպպոս միջնորդութեամբ ներքինւոյն և Ինտիք Թագուհւոյն դարձոյց զԵթովպացիս։

✻ (ՂԶ) Ա. ոյմն ։) Ա. յսինքն , զոտոյն ացիս ։ քանզի լաթինացիք ատալիայ՝ ասէ ա

(Հերոդոս Ասքաղոնացի Գրոնոմոց ևայլն)
Ա. յանիքն, որբազան Ա. ռաքեալքն ը նուա նուքե Ց՚ն իբրեանց՝ առանց երկվարաց քայլելով ՚ի հեռաբնակ վայրս, փութով քան զնա Ա. ՀետարարականՔարոզութե և լուսով հաճատաց ։

(Ինդ յոհան, ընդ Բորբորոս և այլն։) Ա. յայ ինքն, յիմաստուն և ընդ անգետս։ զի յոհնական անունն վե իմաստասիրութե պատճառել էր ՚ի Քուն ։ և այնքան՝ զի եթե ոք զյունական լեզուն ոչ գիտիցէր՝ Բորբորոս կոչելն զնա ասէ Լուա՚՚ ՚իմի Դոմ ։ 14։ և զի անունն Ա. ի ՚ինեքեայ ատուածոց և օրինակաց, և ՚ի միտս Աբդարեից յայտնի էր ։ և վե պանորիկ ՚ի Հարցանելն Հերովդե վե տեղւոյ ծննդեանն Ա. ի ։ փութով պատասխանեցին, թե ՚ի Բեթղեհեմ Հրէաստանի ։ զի պնպես գրեալ է մարգարէն և պլն ։ տես Եւսեբեայ պատմուե ա գլխ րուե յերկու և յերրորդ գլուխն ։ Լաստ կարի գժուարին էր նոյ ոչ լսողաց զանունն Ա. ի աՀեատարանել և ՚ի հաճատն անճանաչելն կոչել ։ սակայն զօրութե Հոգւոյն Ա. յ որ ՚ի նոսան բնակէր էր, զգժուարինն դիւրին առնէր ։ և ՚ի քարանչ խաստատուաց՝ որ դես Ա. բրահամու առնէր վազգն հեթանոսաց ։ ոզ և զորդիան Ա. բրահամու խոտել և առել արար բարձմամբ Հոգւոյ ։ Եւ յերկրորդ գլուխ ևս պատմիչն ասե, թե յանկարծակի եկեղեցիք բազումք հաստատեալք լինելին ։ և որք միանգամ ՚ի հարենի կարգե իբրեանց, և յառաջին մեղրուեն ճաշեալք սխուեն կուապաշտուե կապեալք եին անձինք նոց։ ՚ի զօրութենն Ա. ի որ ՚ի ձեռն աշակերտաց իւրոց, վարդապետութե և սքանչելի գործովք, իբրև ՚ի չարաչար տերանց ազատեցան, և արձակեցան ՚ի խիստ կապանաց։ և արհամարհեցին զբազմուե դիւցն իբրեանց և պլն։

(Շիշ) Օձոյց անփակ սրուեան և պլն ։) Ա. յսինքն, վանարգել միտն մարդկան (ըստ օրինակի փայլական, և արեգական ձառա գայթի արագ ժամանողի) լցին լուսով Ա. ի գիտուե։ Նայց առ վերնագունն գիտելի է։ զի Քեպետ պարզ և յստակ գիտուե Ա. ի ծանօթութե ոչ գոյ ՚ի մէջ հեթանոսաց ։ բայց ըստ Պօղոսի գիտութեն Ա. յ յայտնի եր ՚ի ՚ինե։ վե կի Ա. ի իսկ յայտնեաց նոցա զինքն ՚ի ձեռն իւրոց նախանձամուե։ ոզ և Պօղոս բնականաբ հաճանեցուցանէր զա

Քենացիս ։ և գերբնականաբ անճանաչել Ա. յ անուամբ Պորճ ։ ԺԴ ։ 16։ և ԺԶ ։ 23։ և Հռոմ ։ ա ։ 19 ։ յաճելեալ ՚ի վե պատճէն և Աթպիլեանց մարգարէութենն պարզ և յստակ էր քան զմարգարէիցն ։ որք եին աղգաբ հեթանոսք և սեռիբ իւրականք ։ զնպիպիևյն՝ Թարգմանի մարգարէուհի, և լի ՚ոգ ։ տես յԱպատամուեե Ժ Քուենն։

Ա. ռաջինն էր՝ Աիսկիլեպ բերսիքացն ։ ըստ պարսիկ ազգաբ Աամբերդան կոչեցեալ, մարգարէացաբ վե մարմնանալոյն Ա. ի, մնհոման և յարուե ։ Երկրորդն էր՝ լեբիա ցի Լիբուսան կոչեցեալն։ Երրորդն Ա. ե միս, կամ տէլփիպէս ։ սա ասաց Թե մարգարէն ծննդեանէ ց ՚ի Հուսե առանց միաուորութե մարդոյ, և Թե չարչարիլոց ե։ Չորրորդն է՝ Վումանա ծնեալ ՚ի կամբա նիս մերձ Հռոմ ։ Հինգերորդն է Լրիդ բէպ ։ որ բազում բանս մարգարէացեալ է վե Ա. ի ոտանաւոր տաղաչափուե ։ որ գլուխք գրոցն կապե զայս բան։ Յձ Ա. ի Որդի Ա. յ փրկիչ ։ ևս եդիդնե փիդաբ։ ծնեալ ՚ի Աաժս կղզին ։ վե որոյ Աամիայ կոչեցեալ ։ Եօթներորդն Ա. մալդէան, կոչեցեալ Տեմափիլ ։ Աերներորդն՝ կէլէցին Լէկսպոնձիդա ՝ ընկեր Աողոմոնի ։ Իննըրորդն Փրիձայ՝ մարգարէացեալ ՚ի գազաստիայ ։ Տասներորդն ՝ Ա. լպուհեա ։ կամ Պինպուրդեան ։ սա ՚ի յօդն եցոյց Օ. գոստինոս կայսերն պատկեր մի կուսի շրջապատեալ աստղաստեղօք։ և ՚ի գիրկն մանուկ մի որոյ ծիծ ուայր կայն ։ և ասաց, Թե նա է մայր Ա. յ ։ և ծնեալն ՚ինմանե Ա. ի և մարդ ։ և ինքն է պահապան և փրկիչ ՚ձի ։ զի անժամանակ ծնեալ է ՚ի հօրե ։ և այժմ ծնաւ ՚ի մօրե, և կայսրն երկիրեպագ տեսլեանն ։ Ա. րդ ՝ ասցա իւրաքանչիւրն զանազան կերպ պիե մարդարէացան ՚ի վե Ա. ի։ ոմն ասաց, Թե ըմբռնեսցի անօրէնն ձեռօք և ապտակեսցի ։ և պիղծ բերանով թքանիցի ։ և ինքն տայոց է զբեր ՚ձբ բազուկն ՚ի չարչարանս։ միան ասէր ։ հարկանեն ՚ի յերեսն՝ և ինքն ոչ խօսի այլ լուռ լինի ։ և ոչ իմանան զնա Թե ուսո՛ էկեալ է ։ և այլ միան փոխ պահկեալ լինի ։ և կերակուր տացեն նմա լեղի, և քացախ ըմպելի ։ և այլ ոմն, պատուհասի վարագոյր տաճարին և ինի օրն այն ՝ երեք ժամ խաւար, և այնպէս մեռա նի արդարն ։ և յաւուրս ելիս մարգինն դի ՚ի գերեզմանի, երե աւուց ՚ի գ ժ րհա ։ և յաւուրքն երրորդի ՚ի կեանս գալճցի։ այլ

մանէ անցաւ հոգեվարութենէն, և քաղցրա-
բար հոգւոյն աւանդումն։ և թէ վե սպո-
սաւորութ որդւոյն, և հոգւով և մարմնով
ի յերկինս վերափոխմանն։ և զի մայր Ի.Ի
ասելով, մի՛ դուցէ ոք յիմարաբար Ի.Ի-ա
ին բնութենէն սկիզբն վնա կարծիցէ (ոգ ո
մանք ի հերձուածողաց ժայթքեցին) վե
պաՆորիկ յաւել՝ մօրն Ա.Ի։ և թէ միայն
մայր Ա.Ի ասէր, մի՛ դուցէ թէ ոք նեստորա
բար կարծիցեր զասացեալն։ վե պաՆորիկ
զմայրն Ի.Ի յաւել՝ ի վէր։ և զի Ի.քաքեալքն
ի կենդանութ մօրն Ի.Ի՝ զծնեալն ի հնամ
նէ Ի.Ի քարոզեցին։ և նովաւ՝ ի կենդա-
նութէն և յետ վերափոխմանն զանձառելոյն
ներդործեցին, և զգեա ի մարգկանէ հալա
ծեցին։ զի ոգ յանուանէն Ա.Ի և Պօղոսի
դէքն սարսէին։ պատեա և յանուանէ Սըր
բուհեայ մօրն Ի.Ի։ զի թէ լեղեաւ ձկան
զէն ազմատեաս ի Ասուպէ փախստական
լինէր։ որչափ ևս առաւել անուամբ մօրն
Ի.Ի Աստիամու։ որ թարգմանի ծով և
դառնութի։ զի մատա քան արաբացւոց է
ծով, որ է դառն։ և թէ աչքն Տօբիթայ
բացաւ լեղեաւ ձկանն։ ատա քանի՞ ևս
անուամբն Աստիամու։ տես Տօբ։ ը 2։
և ժա։ 13։ վե որոյ բարեաւ ասաց ևբ վար
գապետս, թէ որ՝ նովաւ՝ նայ ինչ նորոգն,
անճառելի հրաշագործութիւնքն զանաս մտիցուս
ի մտքիկանէ հալածեցին։

* Զոհանեսէս խաւսելով առաց ի ղիկն ևայլն)
Ի.յայնըն, թէ զկուրծքն հոգեկան ևմարմ
նական, ի մարդկանէ բուժեցին և լու
սաւորեցին։

* Զլուծեալ անդամս։) Ի.յայնըն, զանգա-
մալուծս առողջացուցին։ ոգ Պետրոս և
Յոհաննէս զանդամալուծն առ դեղեցիկ
դրան տաճարին։ Գործ։ գ։ 2։ և, թ։ 33։

* Զնեանալս յարուցին՝ ի կենան վերստին ևս
յանապատիս փրկութենէն։) Ի.յայնըն, ի կեր
կին օրինակ։ նախ ի՝ինչան փրկուե հաւա
տովն Ա.Ի։ ևերկրորդ ի՝ինչան և յառհաշ
տութեայ հասարակաց յարուե։ զի ոգ հր
գին կեանք է մարմնոյն։ այսպս և հաւատան
Ա.Ի կեանք է հոգւոյն։ և ոգ առ Ի.Ի կա
րելի էր հաւատովն Ա.Ի զմանս յարուցա
նել։ նմանապես կարելի է և ի՝ինչանգերձ
լուծն զնեալն յարուցանել։ զի անմարմին
զորութենէն ոչ ջաւիղ քնդ ասկաւուն և ընդ
բազմութ։ զի նոյն է՝ զմի և զբազում յարու
ցանել։

ոմն։ բանիւ զհոգմունս դադարեցուսցէ,
և գծով հանդարտեցուսցէ։ այլ ոմն, երթի
ցէ՛ ի վէր ծովու ոտիւք, և բժշկեսցէ զհիւ
անդս, և յարուսցէ զմեռեալս, և փարատես
ցէ զցաւս բազմաց։ այլ ոմն ասաց։ բանիւ
նէր վազեցան կաղք, և անդամալուծք լը
սիցեն խուլք, տեսցեն կոյրք։ և համերքն
խօսեսցին։ այլ ոմն։ եթէն հացիւ և երկու
ձկամբք յագեցուսցէ՛ ի յանապատին հա
զար հոգիս։ և զյաջելեալսն՛ ի կերոցացն լը
ցուսցէ յերկոտասան զամբիւղս։ այլ ոմն։
ծնեալ մարգարէն՛ ի կուսէ, առանց առն մի
աճորութե։ այլ ոմն։ եկեսցէ այն որ գա
լոցն է, և յաղքատուէ՛ թագաւորեսցէ։ լուծ
լով զներ իշխանութէն՛ ի կուսէ ծնեալ։ Ի.Ի՝
թէզտ այսքիկ զայսքանն՝ և առաւել մար
գարէացան։ բայց հասարակութենէն հեթա
նոսաց ոչ էին լուեալ զանունն Ա.Ի։ զոր
Ի.քաքեալքն՛ ի սակաւ ժամանակի ճաւա
լեցին՛ իբրոյր ՟ե։ և մի՛ ոք ասիցէ, անկարե
լի գոլ զհանացս մարգարէանալն։ քանզի
Եւա, և Սառա, Դեբօրա, Հղիսաբեթ
կինն Զաքարիայ, Աննա Մարգարէուհին
(ոչ զի կին մարգարէի էր։ այլ ինքն էր մար
գարէ) Մարթա, և Մարիամ։ և Սօղոմէ
որ մարգարէացաւ զԱրեմ փառաւորն երկ
րորդ գալստենէն, և խնդրեաց՛ ի Տ՚ինէ նըշ
ուսցանել զերկիւղ որդիս իւր յաջմէ և յա
հեկէ։ Խակ վեհագոյնն ամի մայր Տ՚ն։ որ
թէ որպիսի կերպիւ մարգարէացաւ, յայտ
է յաղթականն բանիկ իւրոց։ թէ ոգ զիւր
խնարհուէն ասաց գոլ պատճառ մայրու
թեն Ի.Ի։ և թէ ոգ որ յայնմէ ազգաց երանի
լոյն էր՝ գուշակեց։ նաև փիլիպպոսի Դա
քերք էին երեք դստերք կոյսք մարգարէք։
և փիլիպպոսի սարկաւագի ջորս դստերք
կոյս մարգարէուհիք եմ սեբեհեայ յերրորդ
դպրութե շա և ձէ գլուխ։

* (Ձէ) եւ էբէ ոդիս՝ տան ինէ պաշտօ
նեայս ծնողին ա՝ մօրն Ա.Ի ինեցուալինց գո
լոյն, մա՛րթաբ ազգանացէս լուսածին մարմ
նով գովեալ հանգստեան սպասաւորեցին։)

Ա.նանգն ոգ Ի.ռաքեալքն՝ ընորհական եղ
բարք Ա.Ի կոչեցան։ այսպես և մեր նո՛ր ըն
ընորհի որդիք։ Լսայց զսպասաւորութենէն՝
ոգ ծառայք և պաշտօնեայք նո՛ր արարին։
և զայն մնասանդ՝ ինչքման ժամու։ ուր
անօր Ի.Ի կոչմանէն և զօրութէն (ոգ զի՛մ
բանուս)՝ ի հեռաւոր տեղեաց՝ իձեռն Հո
գւոյն նախաժամանելով։ Լսակ գովեալ հան
գիստ կոչէ՝ զինչումն մօրն Ի.Ի։ թէ՝ ի կող

Ա Կորնթ. Ա

* Ջ Ընկա անեղծոյն էրբն զջրոց՝ Հողմով բաբիւռնեան կամացն ու խաղաս հոլածեցին։)
Ա. յայնըմ, միայն բանիւ սատեալով. ոչ և Ս՝ի քայել սատեաց ստնչն վա հոկատակ կալան (Հետևեալ Հովանեկիսց քՀնային։ Ջաքար. Ե. 1 ։ որով նշանակիւր նորոգուն ազգի մարդկան հաւատոյն Ա՝ի որպ կոն խաշ մանալը սաչ ։ և եօթանատնիցն հնա զանդեին գևքն յանուն Ա՝ի։ Ղուկ. Ժ. 17 ։ և յանուանէն Պօղոսի՝ որպս և Ա՝ի, շնորհ լիներ սաչս ։ Կորնթ. Ժ. 18 ։ որպ և քրտունքն հայածեին զգևս։ Կորնթ. Ժ. 12 ։ յայտ է թե ի քրտանց նորա՝ բուրեր հոտ խնկոց ։ զի ասի թե ի հոտոյ խընկոց՝ փախչի դևն չար ։ Իսկ Հողմով բաբիւռնեան համանն ա՝ ասելն, ոչ վի առ Ա՝ն անկանի բարկուե, եթե ոչ միայն նշանն բարկուե ։ սակայն բարկուե ասա՝ զպայրացումն Պօղոսի իմանալի է, որ էր ըստ կամացն Ա՝ոչ ասի Կորնթ. Ժ. 18, թե զպայրացեալ Պօղոս և պչն։

* Ջէլս ընկացէք և պչն։) Ա. յայնըմ, զանմարդոց բնակուե զգուշն (որ է մոաւոր հրեշտակացն օթևան) հողմածնաց բացեն հաւատոյն Ա՝ի ։

* Ջահեան հեբնասաց, ալ ֆեռնոպրեցին ։) Ա՝ն է ձախն։ Իսկ ահեկամ զանհաւատուե հեթանոսաց ։ և զգասակարգութիւնն իբր պածից առ ահեանն գժոխոց ։ զորս առաքեալքն առ աչն հաւատոյն Ա՝ի և արքայուե փոխադրեցին ։ և կամ ահեակ էր մկրտութիւնն Յովհաննու ։ և ալ էր մկրտուեն Ա՝ի ։ զի այն ոչ տայր զՀոգին սբ։ և այս զեղաբ Պօղոսիւ ։ Կորնթ. Ժ. 3 ։

* Ջ հրեական ֆեռնոպրութիւնն, իշ կանանական քանի կոպեցին ։) Որպիսի էր թլփատուեն. զոր խափանեցին իբրև անպիտան յայնու հետև և զարմի թլփատուեն նախատ բերցին։ Կորնթ. Ժ. 24 ։ ըստ այնմ, թլփատուեք մեք եմք որք հոգւով պ՝ի պաշտեմք ։ Փիլիպ. Գ. 3 ։

* (Ղէ) Ջփոյլոն եբէաց և պչն։) Ա. յայնըմ, զԱվխոխ փառս երեսացն խափանելն գոլ Ա՝ի, Պօղոս աճանդեաց ։ զի ոչ առաքեալն է պատկեր նախատպին և Հմարառուե ։ այսպես և փայլումն երեսացն Մովսիսի, առաքեր էր անառաքեր փառացն քրիստոսի, և անխափանելի Հառագայթին ։ 2 Կորն. Գ. 13 ։ զի Ա՝ի փայլումն երեսաց՝եր յաստեղեանսն փառացն ապագայ, և շնորհացն օրինաց նորին գաղափար ։ ոչ և մովսիսի օրինացն ժամանակեաց և փոխհասելի օրի նացն ախպ ։ զի որքան է զանազանութիւն՝ մէջ նախատպին և առաքերին ։ այնքան է՝ և առաքել, կատարելուե նորայ օրինացս և օրինադրին գերազանցուեն՝ քան զմով սիսին և զօրինացն նովաւ տուեալ ։

* (Ղէ) Ջպոմատուխան ասպնջ բաբիւռնէն։) Ա. յայնըմ, չբարկութիւն Ա՝ն Հոր (վա ոչ հաւատացեալ մարդկանց յորդի նր միածինն) ըբ Ա՝ռաքեալքն յետս կրըհեցին ։ և այս այն է զոր ասէր մարգարէն ։ ապա թե ոչ գառնայք առ նա՝ զսուր իւր սրեալ է։ և թե, որ ոչ հաւատայ յորդին Ա՝ն, բարկուն Ա՝ն ինայ ի վր նր ։ բայց Ա՝ռաքեալքն կոչելով զայգ մարդկան ի հաւատս որդեգն Ա՝ն ։ պղատացումն բարկութեն Ա՝ն (իբրև զծխածան ինչ և երկնային ալեկն) յետս նահանջեցին ։ առաւել քան զմովսէս որ ալաչէր զԱ՝ն վա մեղուցեալ ժողովրդենն թե, եթե Թողուս դոցա Թո՛ղ ։ ապա թե ոչ՝ և զիս ջնջեա՛ ի դպրուեդ յոր գրեցեր։ Ելից. Լբ. 32 ։ Ասաց գիտելի է՝ զի առ Ա՝ն ոչ գայ բարկութիւն իրականապես ։ որ է եռացումն արեան չուրջ զսրտիւ (զի ածոց սիրտ ունի և ոչ արիւն) այլ առնանկի միայն ի տեղի նշանի բարկուե ։ ըստ որում մինչ կամի զոր արդարապես պատժել՝ յոմանկ ընչան բարկացողաց ։ որք զարարչէն խաբեանց կամին եղծել ։ ապա թե ոչ՝ անհամ գործք նր հանդարտուեք և քաղցրուեք են ։ զոր և երեք մանկունքն ասէին թե, այլ սրա առ մեզ ըստ հեղուեք քումմ և պչն։ տես և Յմաս. Ժբ. 18։

* Պատարագեցան ֆանդ։) Ա. յայնըմ, մարմրոատան ։ Իսկ երանեցոն ասէն, նախ քան զմարմրոատանչն, ոչ է վի երանուե վերին գաճառն ։ այլ երանուե ասու կենացս յառաջ եկեալ ի բարի վարուց ։ և կամ ըստ մարմնաւորն տեսուեն Ա՝ի ։ ապա այնմ, երանի աչաց ձերոց որք տեսանեն։ իսկ ըստ վարուց, ըստ այնմ, երանի աղքատացդ հոգւով և պչն ։ ապա թե ոչ՝ ահա Ա՝ռաքեալքն ի Ճանապարհի կենցաղոյս՝ ոչ էին երանեցեալք ։ զի դեռ ոչ էին վճռբեալ զպարտ ընուես մանկանէ ։ որպ ըզկնի հետևի երանուի վերին գաճառին։

* Ա՝ն նկատբեալ փրկեցան ի Հիւ մահենէ դոլոնեան։) Ա՝ռաքեալքն և նախ քան զգաճառեցեալն ի Հոգւոյն սրբոյ Ա՝ն պատուիրեն ի Հեռուն վարձատրելի գոր

ծոց առաքինութեց, զոր նորոգէս գլուխ կո-
չէ ։ քան պնդմ, փութ առնլիք՝ ի բարեացն
գործովք հաստատուն չձեր կոչմն ևընտ-
րութիւն պահիցէք ։ 2 Պետ։ ա։ 10։

* Եւ ոմեքօք ցամաքելովք , չըրէն կենդանի ցո-
լինել գրիչն ։) ՚ի Թէ. Լուաքէլքն վն ժուժ
կալուն մարմնոյ , թէպէտ ցամաքեալքէին
՚ի պարարտութէ։ բայց մեղ իբր ըս մարմնոյ
կենդանեացս) եղեն փրկանք ։ ըստ օրինակի
ոսկերացն Յղնիսեոսի որ զմեռեալն յարոյց ։
4 ։ Թագ։ Ժգ։ 21 ։ Իսկ չըրէն կենդանեացս
ասէն է, իբր թէ նմանական կենդանացաց,
որք (ինչական կենդանութէ հոգւոյ պրկե-
ցեալք , և մարմնով միայն եաք կենդանիք)
երբեմն Լուաքեալքն՝ մեզ եղեն փրկանք ։
և պայն Ճշմեցեալ և չորացեալ ոսկերօք ։
(պլ) * Եւ ըմբռնեալ փրչէն յալբեռ ։ ա-
ղուն յանապատին մահուան ։) ՚ի պատերազմ
չարչարանացն Քրի, անապատկն մահուամբ
փութաձորն, քանզի ասէ Իսկէ՛՛ ի վր խա
չին, թէ ին ոք ամօթ համարեսցի զպատ-
կեշտ նշան փրկութէ մերոյ ։ պատգ և Լուա-
քեալքն ոչ ամօթ համարեցին զպատերազմ
չարչարանացն Քրի, զի Քրս ի մահուն էր
անապական։ Թէպէտ բևեռեցաւ խոցեցաւ
և մեռաւ։ պայ զանմահութէ և զանապակա-
նութէ մեղ եբեր ։ Կրճ՝ քարոզեցին Լուա-
քեալքն (և յետ մահուն) զնիաւորութէ յաղ
թութէ նր ի դժոխս ։ ըստ որմ մահ եղեց մահ
քո ։ և դժոխք խայծ ուն, Ովս ։ Ժգ ։ 13 ։
և Թէ ընկալաւ մահ ի յաղթութէն ։ 1 ։ Կորն ։
ԺԵ ։ 54 ։ և Թէ , զի մահուն իւրով խափա-
նեսցէ զայն՝ որ զկիւանութէն մահուն ունէր։
ըստ զսցն ։ Եբր ։ Բ ։ 14 ։ Քարոզեցին
ուրեմն Լուաքեալքն և զայս Թէ , զի Թէպետ
մեռաւ մարմնով ։ բայց կենդանի էր հո-
գւով ։ որով և ոգւոյն որք էին ի դժոխս եր
Թեալ քարոզեաց 1 ։ Պետ։ գ ։ 18 ։ Լուայ
Թէպէտ մարմինն Քրի ոչ ուներ զվախճա-
նական ապականութէ ի հոգւ լուծմանն ։ Այլ
ոչ վանայնորիկ հոգին անբաժանելի էր ի
մարմնոյն , զի Ձմարտապէս մեռաւ ։ այլ
Լուծքին համանգամայն ի հոգւոյն և ի
մարմնոյն էր անբաժանելի ։ այլ զի մարմին
մարգկային բաժանմամբ հոգւոյն ապական
նի և ի հող լուծանի։ և զայն ոչ ուներ մար
մին բանին Լուայ և վճայնորիկ Դաւիթ ա-
սեր Թէ , ոչ տացես սրբոյ քում տեսանել զա
պականութէ ։ և զայս Թէ Դաւիթ ոչ ասէ
վն ինքեան վկայէ վհմահաւատն Պետրոս
Գործ։ Բ ։ 29 ։ Ասէն Լուաքեալքն տալն

զմկայուն չարչարանացն Քրի անապակա-
մահուամբն և յարութէնն։ Թէ ինամոյն
ևս՝ անապականն էր ։ Նախ՝ ըստ Լուկ-
էր ըմ անվախճան և ան փոփոխ ։ Երկիր՝ ըստ
հոգւոյն , զի էր անմահ ստեղծել ։ Երրիր՝
ըստ մարմնոյն , զի ոչ էր ի հող լուծանելի ։
* Վա Ներոնին , չաւճուին , և չյորդանին գրեն
զրչին նորոգմամբ) ՚ի Թէ Լուաքեալքն քա-
րոզեն մեղ վերկիր ծննդենէ մերոյէ։ որ է
հոգեկան ծնունդ և նորոգութ ի սկզբնանէն
մեղայ ։ զբաժնութ քարոզեն ի մեռելոյն
ներգործական մեզայ ։ և զյարութ քարոզեն
յապականութէ բնական մնհուան ։
* Ասա զբ նախնիւ ։) Լսեմք , նահա-
պետք և նախընթացք առ հաստատն Քրի ։
* Զի ( ) Ասէն ։ զատ ասպանին ։) և ի ոք ա-
սիցե Թէ Պօղոս առաքեցաւ առ հեա
ծննեալ ։ Լսեմ Թէ, Պօղոս առաքեցաւ առ հե
առանել և ոչ Թէ մկրտել , Թէպէտ և ու-
նէր իշխանութէ մկրտելոյ և ձեռն դնելոյ ։
և զայն ամ զոր և կարէր Պետրոս և այլ
Լուաքեալքն ։ վճայնորիկ զոր առ հետա
նաւն ծնանիլ , այլոց յանձնէր ի մկրտել ։
1 ։ Կոր ։ ա ։ 16 ։ Նմին իրի ոչ ասէ առա
նաւն ծնանել , այլ առ հետանաւն ։ բայց
և Լուաքեալքն ոչ անմիջապէս ծնանէին ։
զի ծնունդն այն ի ջրոյ և ի հգւոյ լինէր ։
այլ միայն մատակարարք էին մկրտութ ։ և
ոչ Թէ ներգործողք ։ ուստի և ձգս Պրի
գոր ։ ոչ գնացին կոչել ծնօղս , այլ առա
զանաւն՝ իբրու ծնուցիչս ։
* Ասա գտարեաւ* նր ևմասից ։) ՚ի վար
ժապետք , և ուսուցիչք իմաստութեանն
Քրի ։ և հետապնդ քն նոյն են ։
* (Ճ) Հյնդեցաւ սիրտ հինոտէ ։) Լսէ
պէս ասեր ամենիմաստն Պօղոս , իբրև թ
մատուն Ճարտարապետ գհիմն եդի ։ 1 Կոր ։
Գ ։ 10 ։ և յայլ ուր Թէ , հինեալք իմ ըր հի
ման Լուաքելոց աւետարանչաց ։ Եփես ։ Բ ։ 20
ասէ Թէ ոք ասէ , գհիմն այլ ոք ոչ կարէ
դնել քան զեղեալն որ է Յն քս ։ Այսքեւ ,
Թէ քս նախապետական հիմն է , և Լուա-
քեալքն երկրորդ հինք ։ զն և ևՀ իմն հիմանն
Քրի հինելն գհկելոյ ։ զն հիմն նոցին վար
դապետութէան և քարոզութէան էր քս
յորոյ վր հինեալն զազգ մարդկան
Լայլ գհինն հատարակին դասն յատկակնքն
վճորոյ Թէ ոչ ունէք զաւգ մարդկան
հիմնօգք զանազանից ազգաց ։ Հեռնադրօգք
հինօգք եկեղեցւոյ՝ ասէն համառօտ
լն ։ զն ասէ ՚ի կանոնադրքոջ ՚ի Հհ կա-

°Նախ թէ ընկալաւ եէմ և ամ աշխարհի պաղեստինացւոց, և Սամարացիք, և փը
ղշտացիք. և գաճառն Ի.բաբացւոց, և
փիւնիկէ. և բնակիչք հեսարու պաղես
տինացւոց՝ ի հակոբայ Ի.ռաքելոյ (յայտ
է թէ ի Տն եղբօրէն) որ եղև հրամանա
տար և առաջնորդ եկեղեցւոյն որ Երու
սաղէմ. ուր չինեցեալն էր Սիոն։
Երկրդ՝ ընկալաւ ձեռնադրութիւն Ի.նա
նայոսէ Ի.ռաքելոյն Ի.ղեքսանդրիա մեծն
և ամ եգիպտոս. և ամ Ցն Լիբիա, մինչև ի
սահմանս (Եթովպիա) Հընդկաց, ի Մարկո
սէ Ի.ճեաարանչէ։ զի նա եղև անդ հրա
մանատար. հինեաց եկեղեցիս և կարգեաց
քահանայս և այլն։ Երրդ՝ ընկալաւ ձեռ
նադրութիւն քահանայութեան Ի.ռաքելոյն հը
դկութիւն, և ամ գաճառք որ շուրջ գնովամ
են մինչև ի ծովն վերջին, ի լամմայէ առա
քելոյն և այլն։ Չորդ՝ ընկալաւ ձեռնադրու
թիւն Ի.ռաքելոյն Ինտիոք և ամ Ի.սրեսամն
և Հիլկիկիա և Վաղատիայ մինչև ցՊօնտոս
ի Սիսանէ վիմէ։ զի նա եղև հիմունս եկեղե
ցւոյ յանտիոք, և եղև անդ գլուխ առաջ
նորդ և այլն։ Վէնգերդ՝ ընկալաւ ձեռնա
դրութիւն մեծն Հռոմ քաղաք, և ամ Իտալիայ
և Հիսպանիայ և Խիբրտանիայ և Կալլիայ
հանգերձ պլովք որ շուրջ գնովամ։ Ինմին
սիմոնէ վիմէ և այլն։ Վէնեերդ՝ ընկալաւ
ձեռնադրութիւն Եփեսոս և Ի.ճեաարանչէ, և
ամ ասիայ (այ փոքրն) և ամ Ցն կորնթացւոց
և աքայեացւոց որ շուրջ գնովամ, ի Հօհան
նէ Ի.ճեաարանչէ և այլն։ Եօթներդ՝ ընկալ
աւ ձեռնադրութիւն Ակիկիայ և Ակիսմիդեայ
և Ցն Խիթանացւոց և Պոտոխիայ և
շուրջ գնովամ ի Հինդրեէ առաքելոյն և
Ութներդ՝ ընկալաւ ձեռնադրութիւն Խի
զանդիայ և ամ Ցն Հրակացւոց և շուրջ
գնովամ մինչև ցմեծ գետն (այ մինչև ի Թի
գրիս) ի Պարսկաստան Ի.ճեաարանչէ և այլն։
Իններդ՝ ընկալաւ ձեռնադրութիւն Հերհա և
ամ քաղաք շուրջ գնովամ, Պծբէին, և սահ
մանակից միջագետաց, Հայք և Հիւսիս
և Հարաւ ի Հնդեաոս Ի.ռաքելոյ, որ ե
մինն յերկոտասանից և այլն։
Տասներդ՝ ընկալաւ ձեռնադրութիւն Պարսք
և Պարթևք և ամ Ի.սրեսամն և Խու
ժաստան և ամ որ շուրջ գնովամ, և
գիւղք, մինչև ի սահմանս Պծոց և մինչև
ցՊոտ և Պնդոտ, և այլ գաճառք, ի Ի.գ
գեե կերպասագործե, յաշակերտե Թա

դեոսի Ի.ռաքելոյն, որ բժշկեաց զԻ.բկար
իսկ Պօղոս Ի.ռաքեալն համաչունչ աշա
կերտքն շրջեր ընտանեբար հոգացեալ ըն
ծով և ըն ցամաք. և ըն կղկիս հեռաւորս
ի կողմանս հեթանոսաց, ի Հիւսիս. և ի
Հարաւ. Ա.րևելս և Ա.րևմուտս, լի առ
ներ Ի.ճեաարանչէն Վրէ։ Հաստատեր զը
հիմունս եկեղեցեաց, խրատեր և կարգեր
քահանայս և պաշտօնեայս։ այսպէս Ա.
ռաքելական կանոնաց։ Վրան զի Պօղոս
փայթ ուներ Ի.ճեաարանել յայնս տեղիս.
ուր քնաւին ոչ եր համբաւեալ և լսեցեալ
անուանն Վրէ։ տես Հռոմ. ԺԵ. 19։
❋ Կղեոպէից* արբուսե պաշտամունք։) Ի գա
րուսե պաշտամունք և արդարացուցիչք են
խորհուրդքն Վրէ. որոց կեան Ի.ռաքելքն
կցորդք։ դէլ՝ արդարուսե պաշտօնեայ կոչէ
զնոր կտակարանն՝ որպ կեին Ի.ռաքելքն հա
զորդակիցք. 2. Կոր. Գ. 6։ ոչ և Ա՝ով
սէս ՃՁ կտակարանին բայց ծառայօրէն և
ոչ հեղինակաբար։ այսպէս և սորա։
❋ Խրախոյս* ընդոխան էջնէց։ Ա. յոհնքն,
յորդորիչք առ ըն ուր կրօնն քրի հետևիլ։
※ Ձեռնադրեցէ* տահանուսե է Վրէ ընկ
լնել ևս ի մանաւորեալ։) ի Վրէ ընկալան
Ի.ռաքեալքն զքահանայութիւն իւրեւ ի գրել
մեզ մանաւանդ որեցին պաշտօնեայ առար և ապս
տաւորութիւ։ Իսկ զքահանայուսե և զպաշ
ընկալան յաւուր հինգշաբաթի գիշերին։
※ Հաստատիմ ուխտ գաղնաւոյ։) ըմ և ես
ձեզ ուխտեմ, ոպ և Հայրն իմ ուխտեաց
ինձ զարքայուսին։ և կամ՝ ի մէջ ուխտի ա
մուանուիմ (որ ամուանացեալքն միաբանց
ուխտին գհատաւորմունքի) զուք գաշնա
գրօղք ի մէջ նոցա։ ըմ խոսեցայց զձեզ առն
միուժ իւրեւ զկոյս մի ըզ յանգիման կացու
ցանել Վրէ։ զի զուգաւորուին ամուանա
կան միաբանեալ լինին Ա.Յ. ըմ ըզ Ի.ն
զուգեաց։ և այլն։ Իսկ ի քահանայից
իւրեւ ի վկայէ խորհրդոյն։
❋ Ա ինչ վերագոյն։ Ի.ծառանէ կոչի։)
Ի յոհնքն, կարգի Ի.ծպաշտուսե գրեաց։ ը
վայ. ոպ և Վրա ասց, և գուք էք վկայ
անհնոյս այնչ Ղ.կ.ինդ. 43։ և Կոր. Ա. 8։
※ Ասա վկայեսե։ և այլն։) այ, այսքիւք
ըզց Ի.ռաքելոյն և ըզ (ասէ) ընկերսուք
զմասն փրկուե։ զի նախաաւհանուեն օգ
նեալ լինի այսքիւք ըստ գարդ առեսց։
Ասց ասէ ՁՀոնն՝ ԺԵ. գընգուանցն
յառաց կախել նա, որ զՁջն խնդրելէ գա

Գլուխ Ղ. Լա.

Ասէր Գրիգորի՝ նարեկացւոյ փըթ
յանձին կարեալ պատուհասիլեալ
ընդան այ վկնի ընդ Խաչին, և ընդու
հըս Ածածնին, և ընդ Աբաքեղց և Աշա
կերտացն Քի, խորհրդոյ վհատահեռաօղ
նոցին (և զնմանատիպն Աքրոց) ձեռնարկէ
ներբողել, և մանաւանդ վն երկուց պատճառ։
Նախ՝ զի ինքն ընդն Գրիգորի՝ եր յընտրեալ
նեաց գաւառացն, որ զգաճառն այն անէծ
ընդն հայկ վն չարին մանաւանդ հի, որ զարկաւ
դունն ընդ հայկայ ի դարեւ ծնոյն գահավիճ
ժեաց։ ուրեմն առ ի հետեւել ընդն
(կամելով վճարել զպարտս նախնեց ինքեմն
հատուցանել (գովել և ներբողել։ և երկրորդ՝
ընդհակառակ լինել կամելով վն նորին անո
խակալութեն, որ քեռն մանաւանդ հի աղաչե
նացն ընդելով զգաճառն ընդհատունեաց վն
բըստին օրհնեաց։ Ա. յիսկ յիշատակ ընդց
երկրին Ժողովրդեանն։ և համադրութ
րոնի Ժողովրդեան ասի եկեղեցի Ա. Յ քսան
նախանձի նշանակութ անուան եկեղեցւոյ։
և երկրորդն զի և տեղին ուր Ժողովրդեանն
եկեղեցանան հոմանուանաբար եկեղեցի կո
չի։ վերջ տայ վերադրոց բանական եկե
ղեցւոյ յաստեղս իւրում պայծառ։

ղօթս, և զրատս ընդունելեան առաքինու
թիւնեան ի բաց վարիցէ։

* Զբանալ յետին ներոյ ի հնորհս՝ ի բծղնուին
ի բաշխուն ընդոց պարգեւաց։) զի այսպէս և
Ա. Աբաքեալքն աղօթէին առ Հայր Ա. Յ ա
նելով, և արդ ՏԷր հայեաց ի սպառնալ
լիսն ընդ, և տուր ծառայից քոց ամ հա
մարձակուել խօսել զբանս քո։ ի ձգել ընդ
ձեռն քո ի բժշկուել և նշանս և արուեստս
լինել անուամբ որդւոյ քոյ Հնի։ Աբդ՝ զոր
Ա. Աբաքեալքն առ Հայր աղօթէին։ իբրև
անկիջոց բարեկամք և սերօքեք ընդ զՀ
սին այս Երանելիս միջոցաւ նոցին խնդրե
զհնորհս Ա. Յ։ Աբդ՝ հնորհս ասելով՝ զհա
սարակ հնորհաց իմանալ։ բծղնուն պատկա
կանէն։ և բաշխմամբ պարգեւաց՝ զկենա
րար հացէն։

* Ո՞ ե նոցին։ ընդ նոսին։ իմոտ հաւատոյ
տալն և այլն։) այ, վե նոցին աղօթիցն, և
ընդ նոսին հաւատոյս հաղորդակցութեքն և
մանանկցուեքն քաւեալ եղեց ասէ և ար
դարացեալ ի Քն Յս ի Տէր մեր։ որպ
և ես համաձայնեալ ընդ նմին օրհնեմ զար
դին ընդ Հոր և Հոգւոյն Սրբ յաւիտեանս
յաւիտենից ամէն։ խնդրելով կքաւու
թիւն մեղացս բարեխոսութեք Սրց Ա. Աբաքե
ղոյ Երկոտասանից, և Հոգ աշակերտացն։

և Սրբոց Գրիգորի Հրեշտակական
Վարդապետի։

ԲԱՐԶՐՈՒԹԻՒՆ ԱՒՕՆ

հոգևոր։ ղևմաէր։ անձնաէր, խնդութ, և խրճիթաւոր։

Բխաելի է՝ զի առ բանականս խօսել լով ասէ՝ ոչղջ լեր։ և առ անլեզ պայս խօսելով ասեմք՝ արձրացիր։ այսինքն բարձր լեր պատուով և փառաք։ և կաց՝ ի գին բարձրուե։ և թէ ով ցիր։ տանչ ինոբ ջուրդ բերիրուե։ Ասասի մինչ Ջելիա նաժիշան Մաքելի ծնաւ զՄատ, ասաց՝ առիս բազդ իմ։ և մինչ ծնաւ զՔար, ասաց երանելի եմ ես, և կոչեաց Քար։ երկծուն։ և մինչ ծնաւ զՋաբուղոն՝ ասաց։ պարգևեաց ինձ Աստ պարգև բարի։ յայսմհետե սիրեսցէ զիս այր իմ։ և մինչ Մաքել ծնաւ զՅովսեփ ասաց, ես ան յինէն Աստ րդ նախատինս իմ և կոչեաց զանունն Յովսեփ՝ որ է աճեցեալ Ծնունդ։ 30։ Ասրեմն որչափ ևս առաւել հոգևորական հարսն Քրիստոս Աստուածն Եկեղեցին՝ կարե ուրախանալ մինչ ըս Ա. Յ յղացեալ ծնանիլ զՀոգևոր որդիս։ և մանաւանդ զնման որ ասէն Յակոբայ։ ուսուի և Աստուածն Եկեղեցին յայսմ վայրի կարե ասել առ Քրիստոս։ առիս բազդ իմ։ և թէ երանելի եմ ես։ զի ետ Աստ զվարձ իմ։ և պարգևեաց ինձ պարգև բարի։ յայսմհետե սիրեսցէ զիս փեսային իմ Քրիստոս։ զի ես Աստ զնս ես ննս իմոյ ամուսնեցայ, և աճեցայ երկնից ժառանգաւորօք։ զայսոսիկ նկատելով ասէ Վերի դոր՝ խրախոյս տայ եկեղեցւոյ ասելով։ բաղձ բացիր Աստ հոգևոր փոխանակ մարմնաւորի ասելոյն զի նա ամրոց հրեաստանի եղև։ դու ամրոց հաւատացեալ բոլոր քրիստոնէից եղեր

նա մարմնաւորի վասն։ և դու յանշնուհեցեր հոգեկիր և գիմաւոր։ առ արեգակն կոյս զերծոյ ուսնելով, և զանձն բանին Ա. Յ առ քեզ կրելով։ վն որոյ խնկաւոր և անուշահոտ դառար։ և խորհրդաւորի՝ զի զերկնին առ քեզ բերեր պնժանուհի։ վն որոյ ի Ձառի եկեղեցւոյ ասաց, անքանն է բանաւորքն կատարեալ գոյն չաչէս նոսատաք։ և թէ ծնանի Աստ ը մանս։ բայց հոգևոր գիմ ծոլ։ և անկոսրն, նշանակէ և զբանին եկեղեցի հետացելոցն։

✻ (Բ) Յաղեղ Աննայէ։) քանզի Եկեղեցի է սիօն և մայր աճեալն։ ուր ապատուեն օրէնքն տուաւ։ ոտ ի Սառայէ Լատհակ։ Իսկ Ագար՝ է Ա. գար, որ ծնաւ ծառայ զհագար։ ըստ գին չէ օրէնն։ Կատ. ա. գ. 24։ նաև զի ի Սինայ՝ պաշտօնեայ օրինացն էր Աստ ուած։ և ասա ի Սիօն՝ տուօղն օրինաց Հոգին ձե։ և կամ՝ տէր տանն Յե. ըսպանմ։ Եբր. ժբ. ոչ էք մատուցեալ առ լեառն շօշափելի։ այլ մատուցեալ էք ի Սիօն լեառն և ի նորոց կատարանաց միջնորդն ի Յե Քրե։ Իսկ էբրայէ ըստ եղին ասելն է, զի Սինայ առաջեր էր Եկեղեցւոյ, և նոր օրինացս։ զի խափանելի և անկայուն էր նմին տուեալ օրէնն խորհրդան, և կզոպտելի յօրինացն Քրիստ։ և ի ձբոյ Եկեղեցւոյ լինակատար ընդհանուր։ և ոչ գնոլէ ասելն է, զի միգաւ և խաւարաբեր և մարախլաւ տուաւ օրէնն ի Սինայ։ Ելից։ ԺԹ։ 18։

Եբ Օրինաց։ Ը։ 11։

✻ (գ) Ըստոյ ա էսմ ՀԷս 4ծէ։) Ըստոյ և միջոց ասէ զնորս Եկեղեցի և զօրէնն, ի միջ ՀՀայ և հանգերձեալ յայլեօղ Եկեղեցւոյն և օրինացն փառաց։ և կամ զի միջնորդն ի մէջ երկոցունց օրինաց։ և ՀՀայ և նորոյ եկեղեցւոյ եղաւ աննմանօրէն մեծաւն և փոքրկուհին։ մնհաձրուհին և կենսատուհուն։ յարակայուհին և առաւօրեակնուհն։ երկնաւորուհին և անցաւորուհն։ իսկ հին օրէնն և եկեղեցին փոքր էր։ զի զՀրեայս միայն պարուսնակէր։ ըՀքայր մեր փոքր է և ասինս ոչ ունի։ Ըսկնորս օրէն և Եկեղեցի ի ընդհանրական է։ զի նորս օրէն զնակատար ընդհանրական։ և Եկեղեցին՝ զամ ասէ մեզ կան։ ըՀ. Երբ ա աշակերտեցիք զամ հեթանոս։ ուսուցէք նոցա պահել զամ զոր ինչ պատուիրեցի ձեզ։ և թէ, ի յրուէ նր մեք ամենեքին առաք ընդհս։ Ելից՝ նա մահաձիր էր։ և եկեղեցի և նոր օրէնն ընդ հաձիր և կենսատու։ զի մահ ապատնեայ

օրէնն, զի ծառայական էր. և ինքնորմառ
երանուհին վերելման : և թէ վա՛ ի՛ր առ հղ
դին մնացականէր նորս, զի տիրական և հա
մակ ցորդ էր սիրապատար Յ.էհետարանին:
զի նոր օրէնս ընդ Յ.էհետարանին, Տիրա
կան, համոզօր՝ և սիրով լի՛ և վեղուն է :
Իրձ՛ միտ ձեյ Ա.ըդպետիս՝ է մանաւ
անդ՝ ի վե՛ նորս Յ.ակեղեցւոյ, որ առ դիրն
(և կամ ըզ ուղեղմնաց, առ. դիրն և ձևն)
եղծական է. և առ. հոդին մնացական : զի
ծառայական և նիւթական կերպն է եղծա
նելի. և համակ ցորդուհին առ Յ.էհետրանն
անեղծ : Իրձ՛ եղծանելի՛ ի կողմանէ ծա
ռայական մի՛նորմ օրինին. և առ. հոդին
մնացական՝ ի կողմանէ ընդ Յ.էհետարանին.
րոյ և համակ ցորդն է : Իրձ՛ վա՛ ասաց՝,
և երկրաւոր ուխտիցն ՚ի՛ օրինաց (որ մար
մնաւոր մաքրուա՛ առնէր՝ (եղծական էր և
վա՛ նոր օրինացս լըռե՛, (որ առ. երկնայինն
շաղկապեր ըՀոդիս մեր) մնացական. որոց
երկոցունչն մե՛ գտաւ ընդ Յ.կեղեցի : ուս
տի ալ՚ խոթական պայման ուխտի ասէ. ընդունի՛,
Ունել ուներ և առալին երրաւորա պաշ
տամանցն յայնժամ գՅ.ականն սրբութի՛.
Եբր. թ. ։ կամ զի եկեղեցական խոր
հուրդք զնի՛ թ ունին աշխարհական և երկ
բաւոր, և զերկնային ունին վախճան և տե
սակ բանի, որ՛ք առ՚ի նիւթն մերձենալով
լինին խորհուրդք : զի բանիքն խորհրդոց
առնիւթս մերձեցել ՚ի սպասաւորաց հան
դերձ դիտաւորութի՛ առնեն զտարբն խոր
հուրդ : վա՛ որպ զեկեղեցի՛ կարեալ անդ
բանկացն եկեղեցւոյ կարդ ասէ. զի ամ
անկատար վերաբերի առ իմն կատարեալ
ոչ օրէնն բնական՝ առ օրէնն դրաւորական
և գրաւորականն՝ առ Տնորհականն. և Տնոր
հանին՝ առ օրէնն փուշ : վա՛ն կենի ասէ Թէ
(ե) Ասող չոբ խոզաբս պոչե՛ կոթ
պե՛ գոլով և այլն : ըՍո՛վ եկեղեցի, դու ոք
վերինն եկեղեցւոյն անդրանկաց կարապետ
և նախընթաց ես (որ զորդիս քո մարգեալ առ
աէն հրահանգես, և վարժեալ Տնորհօք ՚ի
դպրատունն փո՛ւշ հանես, և խըր գՀեռաց
նէ քմբռնել, յանկատար և՚ի գնո՛ւորեալ
եկեղեցւոյ, ՚ի կատարել և յերանդին դաշ
առն վերացուցանես) խնդա՛ և ուրախ լեր,
զի զորդիս քո աՀաղանաւն Տնել, և ՚ի մրցա
կանի մարգել՝ առալին երկնաւոր Թագաւո
րին կացուցանես : յորոց մի՛ և Յա
կոբոս Ա.պրաւետեան Ա.ՀՀբենայ :

✻ Աւ Հայրանայն Պագրեւրիէան : և այլն :

հին օրէնն ոչ պահողաց խըրոց : և ՚ի՛որա
քաղդրուա՛ և սիրով առի՛քն ձգե զանձն :
Իրձ՛ նա անցաւո՛ր էր, և նորս յարակայ,
զի ՚ի Տնորհաց ակնել, ՚ի փառս գադարի :
զի նա զբաւոնքեր հանդերձելոցս բարեաց
ունէր. և ոչ զնոյն կերպարան իրացն, որպ
զոհ՛քն էին պատկեր Ա.ՀՀառարա
գին. և պէսպէս մկրտութի՛քն՝ Հոգեկան
լուացման. ըՍ, պէսպէս մկրտութի՛ մարմնոյ
արդ արաւ՛, որ մինչև ՚ի ժամանակս ուղղուե
՚ի վե՛ կային : Եբր. թ. ։ Ա.ր ահա այ
սըքա՛ զանազանեին հին և նոր օրէնս և
եկեղեցին : կամ ոպ յառաջն ասացաւ, զի
Ք՛ և հանդերձելոյ յաղթող եկեղեցւոյ
համամատակ՝ նորս եկեղեցի է մե՛ ՚ի մե՛ջ
երկոցունչն : զի թէ առ հինն համեմա
տեմք՝ նորս եկեղեցի մե՛ծ է. և թէ առ յաղ
թօղն համեմատեմք՝ փոքրե՛ : և թէ առ մա
հու սպառնացումն նկատեմք, և առ վեր
նոյն միշտ կենդանուն՝ նորս բարեխառն
է ՚ի մե՛ջ երկոցունչն. զի տայ կեանս և մա
հու խըխ՛ ըստ ասելոյ սՓրայ Եկեղե
ցւոյ : Իրձ՛ ՚ի մե՛ջ յարակայ և փառաւոր
յաղթող եկեղեցւոյն, և Ք՛ոյ փափկական
և ստուերական եկեղեցւոյ և օրինաց. նորս
է մե՛ջ : զի ոչ մշտակա՛յ է ըՅ յաղթօղին. և
ոչ փափկական ըՔ՛ոյն : նաև ՚ի մե՛ջ երկ
նաւորին և՚ի մե՛ջ բուն երկրաւորին, նորս
եկեղեցի է մի՛ջն. զի մասամբ է երկնաւոր
վա՛ Տնորհին. և մասամբ երկրաւոր ըՆխ
թոյն խորհրդոց, և ըՅ իւրն նիւթականուե՛ :
✻ Ա՛ռ գերն եղծական. և առ հոգին մնացական)
ըՅայնմ՝, գիրն սպանանե՛. այլ հոգին կեցու
ցանե՛. և զպատճառն ՚իստոր ասէ.

✻ (դ) Ասէ ծառայողն ՚ի՛նորմ օրէնին. և
ոչ ըՅքանն հաճոյըզբ և սիրապատար Ա.ՀՀետ
րանին :) Զի գիրն Ք՛ոյ օրինաց, որքան առ
խարականն եղծանելի էր. որքան առ բա
րեպաշտականն՝ մնացական. և որքան առ դա
տաստանականն՝ մեղմացուցանելի : և զի
ծառայական էր հին օրէնն. և որդ իսկան
նորս : ուստի ասէն հրէայք, Թէ մինչ Ա.՛ն
աես իջանէր ՚ի սինեական լեռնէն. եղջիւր
լուսեղէն երևիւր ՚ի ձախան, որով խոս
ցեալ լինիւր, Թէ առ բերեալ օրէնն խիթ
կիչ էր և ծառայեցուցիչ : ուստի եղծանէն
էր՝ որքան առ սպառնալիսն : և անդրա
փոխելի յՀՀետարանական քաղցր և հա
մեղ օրէնն Տնորհաց. վա՛ որպ և ՚Իւն ասէր,
լուծ իմ քաղցր է, և բեռն իմ փոր ոգի :

քեան, թէ որ քան իցէ յայլեցոյց եկեղեցւոյ գերզանցուն իչխուորեալ եկեղեցւոյ։

* (Ը) Չէ ոչ՝ ան պէս։) այ որ քան է բարձրութիւն հրեշտակաց եւ որդւոց մարդկան (ոչ անդրանկացն հրեշտակաց է բնակուն) այն քան է եւ որդւոց նորին դերակայուն։ այ ընտրելոց և ծառայ զի ի բարձրութենէ տեղւոյն երկնի՝ բարձրութիւն բնակչացն։ և թէ ոչ ի միոյն յուցանէ իբր առհաւատչեայ փորձաքարիւ։ ուսիր զկնի։

* (Թ) Այլոց և զինն։) այ, յայնոյ ընտրելոց ծառայ՝ և ի թուոյ անդրանկաց, զմինն միայն առեալ յուցից (ասէ) իբր փորձաքարիւ։ զի ծանիցես խորհրդական իմաստիւք, և առ փականիդ երկնամէջ, թէ որքան որ փողեայ երկարապէս ջնջեն։ և հիւսեալ ընդ երկարին թելիք բանից, և զթելահիւսանն յիւս չոգեցուցանելով հեռացուցանեն ի թելատուէն։ զի ոչ որ գքարմանն մանէ, ի թելատուէն հեռանայ ի մանելն։ այսպէս և որքան բանահիւսուածք ոք կամիցի գովել զնա հակոբ Պ՝ծքնայ հայրապետան, ընդ հասանիլն չափս ներին։ ան անդր աշխել հեռանայ ի յ ատես ձառելոյն։ ոչ թէ ոք զօրաւորն ուժիք հանդիպելի և ի նմանէ յաղթեալ ընկճելի։ այլ նա և բանից բարդուածք յաղթեն ի գիւղեցկուէ ոչն ի նմա։

* Ոչ ես ասա այն ի բերել ձայն։) այ եթէ ես օրինակի վերնոց ապացուցիչն բառդ առնեմ զՈւրբն հակոբ, ազգապետ անմարմնոյն գոհանիմք։

* (Ժ) Անչէ որպէս է ծնօղ ասելոյ զտոհասին։ ձայն։) այ թէ ոչ ի մակերեւոյթ երկնից որ նկատեմք։ և զբազմուկ լուսաւորացս որ տեսանեմք։ զարդարին (որ արուեստակ անուամբ կոչէ (արժան է սկիզբն գրել լուսաւորչ, և ապակ ասիցէ զնոսին) հակ։ այսպէս և ի շարս ծերոյն հնդից զնոսին) հակ։

* Այլ ի պատճառն ասեմ։ և այլն։) այ թէ զգոհարեղէնաց պատուականն կամիցիմք ճանաչել և գրել կարգել՝ որն որ յաստղադիտական և թանկագին է և առաւել օգտակար և խաւիարթի, զայն դնեմք ընդ պատուոյ նախկին ասից ասեցոյ։ ոչի է կարիք հանել ի՝ ընդ ամանդն։ թէ պէտ ի վակասն Ո՝հաեանն առաջինն էր Մարգարեան։ ելից։ իբ։ 17։ և հիմն առաւ ին ի Պայտուէ Ո՝հաեան։ պան։ ին։ 10։ ոչ հաճեսցէ պատուիրել ի՝ կան ականց սակս Ո՝ստուածդիմի պատուոյ։ այլ ի՝ ոչ ոք ի մարդկանէ ոչ ոք ի՝ ոչ ոք ի՝ ոչ ոք ի՝

զի պահէն և փառք յաղթողին. և պէտուն է փառք ծառին։

❋ Եւ անդրադարձ աբեղատուրեան։) Այն ան դառնանն ևս գովի վասն արդասեաց ար դեանցն. որ ի վերուստ ընդունի զօդ. և ի ներքուստ պտղաբերե ի բնութենէ իւրմէ զցորեան. և այլն։

❋ (Ժա) Եւ սկսան մանանայն հացի, ասէ եղիսէ։ (Նոյ կոչի մանանայն՝ վասն յա գեցուցանելոյն. բայց աքաղեացեալ, լինի մի ի բերելոյն ի Հրէաստան։ Որդ՝ Աննանայն է (ոմն ասէ Ղեւկա վանականցին) բարե խառն երկնի և երկրի ցօղ. յառաջեալ ի ներքոյ պղտորշոյն արդեամբ հողոյ. վերացեալ ի քաղցրեղանակ օդն. և մեղմ ցրտութեամբ ի մանանայ թանձրացեալ։ և կոչեն՝ Ուռնան՝՝ Ելից. Ժզ. 13. առեալ ի Հա լենոսէ ասէ, մանանայն է մեղր ցօղային և

Հրէից։ Ժզ. 31. առեալ ի Հա լենոսէ ասէ, մանանայն է մեղր ցօղային և ուռնան՝՝ Ելից. Ժզ. 13. առեալ ի Հա

Ա.Րդ՝ Ծովն Թէզտ վե բազմաց գովելի է։ բայց խորշ և գոգ պիր Ծովու, յորում մարգարիտն գայանայ՝ ի մէջ գաղտկերպի։ ունի և զպատահական գովութիւն ի վր պյոց։ քանզի հատարակ Ծովն է՝ օթևան գետոց։ սկիզբն առ ջրոց ։ ապատան՝ ի հարկաւորութիւն ։ համառօտուն Ճանապարհայ ։ վտանգ աշխատողաց։ ալեաց արտաքսիչ։ ջերմուն և տապոյ արեգական բարեխառնիչ ։ զեռնոց և սողնոց բնակարան։ ձկամիջ՝ մարգ մնուցիչ ։ ամպոց և անձրևաց ծնօղ ։ արտաքսիչ մաղասից (զի թէ երկու չափ աղ ջուր և մի չափ ծովու ջուր խառնիցի, լինի իջմէ ջուր, և յոյծ զորովայնն) արտաքսիչ աղտից և աւերտոց (զի զոչ ինչ աղտեղն պահէ յինքեան) կարծ ացուցիչ և պատճառական ականց գոյացուցիչ ։ անոյշ ցիչ ապահպանիչ ձկանց՝ ի դառնութենէ յեղյեղական։ զի թէ ոտպարսիւ և շոգաքարշիւ ջուրք չուգյուին (որ ըմպելիս) քարշելի աղն՝ ի յատակն մնացեալ՝ զուտ շոգին յանցեալ ջուրց ։ այսպէս և յամպոց վերացեալ գառնութիւն՝ ի մէջ փոխարկի։ և քաղցրութիւն յանձրև ։ Նմանութիւն եթէ նոր ասփոր ինչ խածկեալ բերանով՝ ի Ծովն արկցի, զաղն արտաքսէ։ մնայ քաղցր ջրով լինի ըստ փիլիսոփային։ Նմանութիւն ։ Ա գրքոջ Կ գլխոյ ։ յաճախեալ՝ ի վր պյոցիկ, Ծովու այն մասն է գովելի, որ զմարգարիտն բուսուցանէ։ որպէս է հնդկրիւզի Ծովն, և եգիպտոսի կարմիր Ծովն, յորս գտանին պատուական մարգարիտք ։ որ թէ վերոգրեցեալքն վե ասացելոց պատճառաց գովելի են ։ ապա որչափ ևս առաւել գովելի է յաղթօղ եկեղեցին, զատ տամբայր հրեղէն արիւն երկինն ։ զոր լուսաբեր գեղապանծ և տոյալագեղ կոչէ ։ որ վասն սատկուհ լուսոյն, թէ այլ չի մէջնջ պայծառութենն և գեղեցկութեն ։ և քողիւ ամպոց ծածկի՝ ի մերս տեսութէ։

✻ (Ժգ) Ա.յլև ընդհանուր մեկն Աիծնի վեր նոյն ամրոցն, որ չ Ա.Ջ Ծնամբ մակդրեցեալ է)

Աստանօր Աիծն կոչ զվերինն էեմ, զոր ասէ վեհն յովհ՝ որպ՝ ատորինս եկեղեցի (և կամ արդուհի Ալյան) գտաւ օրինակ ։ զի զոր սրբուհի Ալյան բնութէ ըստ մարմնոյն ծնամբ ։ սէ եկեղեցի՝ ի պատարագին խորհրդապէս ծնանի։ ոչ միայն ասէ թէ, նոքա նախքն գեպտիսմ՝ չծնուցին եկեղեցի չծնան պատիր ։ այլ թէ ոչ սրբուհի Ալյան անցամբ և անախտ և անարատ կուսութեն ծնամբ զորդին Ա.Յ ։ այսպէս և եկեղեցի առ

օգոյին շունչ ջրոյ և հողոյ ։ այ՝ ի շոգւոյ ջերմուէ արեգական սատկացեալ թանձրացուցեալ և ևիվեալ։ և՝ի ցրտուէ հեռևեալ՝ գիշերոյ՝ իսի մածուցեալ և թանձրացեալ, յառաջ քան զջերմանալն արեգական կակղացեալ՝ ի տեսակ եղեման ։ Ա.րդ՝ գովելի ասէ զմանանայն վե երկնից։ ոչ զի յերկնից գայացուէն իցէ, այլ զի յամպոց իջնէ։ և ոչ բնութէ՝ նմանէս եւտեղաւ պատճառական է ։ կոչի և Հաց ։ եչատկոց ։ և յարմար օրինակ է մարմնոյն Ա.Ի՛ն Իմաստ։

Ժգ ։ ղ ։ և Հ՚ոհ ։ գ ։ ՀՀ ։

✻ (Ժգ) Ա.յլ Ծով գրնատ ուռնոյ մոգփոթ) Ա՚ով կոչի ժողովուն ջուրց։ Ասկ ասիու Ծին Ծովու ասի պատճառեալ յերկրայնոց ժողովեալ և կիսվանակ։ Ա՚ան ։ ա ։ 9 ։ Ասի՝ նէլիոս ։ և պատճառն է՝ զի մի նեխեսցի ։ և զի նաւքն լաւագոյն սողայ ի՚ի՛ն ։ բայց թէ ի՚ի Ծովու արեգականն պատճառեսցի աղիութին Ծովու ։ ուրեմն ի ստեղծմանն քաղցր էր ։ զոր ընդդէմն ասէ Ասուան՚՚։ զի ասէ, յերրորդում աւուր արար Ա՚Ջ ընդ Ծովն սուղ ։ և վնաս հանապազ պահէ յաւելմամբ նմա գոլորշւոյ ։ որ ի յերկրէ զբուխէ արեգական և աստեղաց արտահանէն և ի Ծովն արկանէն ։ զի պայանական է (ասէ) զոր ոմանք փիլիսոփայք խորհեցան, թէ աղիութին Ծովու պատճառի ի զօրութէ Ճառագայթիւ արեգական։ որով յատակն Ծովու պրի, և յայրեցմանէն պնդանի աղիութին Ծնանի ։ ոչ մոխրն կծուանայ վասն պրեցմանն հրոյն։ իսկ արեգակն ոչ պրէ։ և ոչ թափանցէ լուսոյն անդր քան զՃէ կան գուն ոչ վկայեն նաւավարքն և խորէլքն։ Ասկ Նմանութեց ա գրքոջ ։ Ամէ գլուխ ասի, թէ ի՚ Ծովումն երկու գոլորշի։ խոնաւ և չոր ։ կամ նուրբ և հաստ ։ որ Ջերմունէ արեգական և չարժմանէն, ի Ծովու լուծանի նրբագոյն մասն ։ և մնայ խոշորագոյնն, որ Ջերմացեալ աղիանայ, և այրեցեալ գառնանայ ։ Ա՚այլ կարծիքն Ասուանէլիոսի լաւագոյն է, զի Ծոյն ասի ստեղծաւ յի՚ն ։ և կամ զկնի ստեղծմանն տարրացն Ջրոյ, մինչ բաժանեաց զվերին և զստորին Ջուրն ։ այ զկէան և զերբագոյնն ի՚վեր կայս ցեռեղէլով ։ ի խոշորուէ զոյով և քաղցրացուցեալ և զմնացեալսն ։ և իւրաքանչիւր զոյ նագոյնն ի խորշ ձորոյ զետեղելով։ զի բաժանից ասելոյն ։ ոչ միայն ըստ տեղւոյ այլև ըստ որակուէն և Ջերմ և ցուէ և Ծանրուէն։ ըստ քաղցրուէ և գառնուէն խմանալի է։

գանուիւ աճապանին անախտաբար ծնանի զորդի ի Յ. ներտսելով ի հոգիս վերա ծնեալոցն զանախտակիր կրթպարանն Յ. Յ : նաև ոչ գերազանց է զկոյսն պողոսբերել, այսպես և զամուսն : վայ և եթէ եկեղեցի զոլով ամուլ, (ըստ օրինակի Աստուծոյ և Յիննայի) արգանուիւ աճապանին ծնաւ զանհամար որդիս. ըստ, Ուրախ լեր ամուլ որ ոչ ծնանիս, գոչեա և աղաղակեա որ ոչ երկնիս. զի բազում են որդիք սիրդիւ առաջ ճել քան զարամբեցին : Եսայ. Ծգ. 1 :

❋ Վանդի անդ ելոյնէին զսա Գոմբեոն ֆոյնիս : (Յ. յայնքան ի նէ եմ. և ի Սիոն յորինակ եկեղեցւոյ : զի նա յայնժամ որ ամուսինքն, այ Սիոն, յետոյ եղև բազմազաւակ յետ գալստեն Քրի և իջման Հոգւոյն սրբ : և ոչ զհրեական խորուեր արկանն կատարելով. և զանբանից Ջոկս նուիրելով. այլ (ոչ ասե) զՅնէն երկնի՝ ի յերկրի հիւթաւոր կերպիւ տալով տեսանել ի ներքոյ խորհրդոյ Գատարագին :

❋ (Ծդ) Եւ ուչ ի նէ ասուած արկեալ նան ինեալ նէրոպոն :) ըստ, Ընդ արկեալ են աթոռք դատաստանի. աթոռք արկեալ են ի տան Դաւթի : (իբր թէ ի նէ Եկեղեցւոյ՝ ոչ են աթոռք արկեալ առ ի դատել զմեզան չականան խստապես և մանկու չափ. ոչ ի է ինն Վկատանաց դատաստանքն որոց սակս ասաց Ջի Լուկ. Ի. 24. ի վր դատաստանի արեան նէք կացցեն : զոր և ձբա Վրիդոր, կէծրպատ ու կոպծափուչ կոչէ : կարծրատ՝ զի խստուե դատաստանին ասէ. և կասկածափարձ՝ վ աճկնեցուե դատաստանին տեղւոյն և աթոռոյն) այլ ասա զթոռն Քրի կպատեալ է ի բաշխուն շնորհաց, և ներման և գթութիւր ողորմուե : զի և յաթոռոյն ձբայ սեղանոյ Քրի բազմեալ ոչ զինի ասէ : այլ փոսաձոն հոմոգոյն իբր ասէն մոյ, ու անգոյն նոր գծոյ դատուորս համագոյից կոչէ զՅ. այ. զի ստեղծականաց և կամ ընդում մեզբատ մարմնոյն եղև հա մագոյ : ինչոյ մոյ կոչէ', զի ոչ զարթքինան դատե, այլ զկործելոյդս մոյ : ու անգոյն նոխագծոյ, ըստ պնի զանգործս իմ՝ տեսին աչք քո : զի ամենատես բնութինն, ոչ կինի եղելոյե գործոյ՝ այլ և նախ քան զգործելն տեսանէ : և ոչ միայն զայսոցանն, այլև զՀալ Ջելի գործան. վ այնորիկ ըս յառաջատես բնութեն իբր զ ի յաւիտենից նախատեսմա Նեաց զոմանս Յ. ուաբելութիւն և զուանա

զ ի մարգարէուե որպես ասէրե ասէ :

❋ Ա եր զսոնս Յ. ուսուցեալս սա յինչ ինեն : Յ. յայնքան, ոչ թէ պաշտօնեաբար . այլ հէ ղինակուե և իշխանաբար (զսոնս մարգ դէս՝ գուշակս ոգոնեաց) զի ըս մեծի մա նին մարգարէուենն է զսպասնեաց . թէ զսո Այնէս Ջուեաց զբազմուս զանցելոց (զ մանս Յ. էնեոպոնէչս կենայն բանի) զի Ա ա սաց, վ՝ասոն՝ զոր ես խոսեցայ , հոգի է և կեանք. ըս հոգեկանն և Ջմարտի կենաց : և կամ զանձնաեռ կենաց բանէն ասէ : Յօհ, ա (զսոնս հոգիս սա պաշոսն խնոմոյ) Հոգիս կոչէ զնպիսկոպոսուենն. զի և ի հնումն քահանապետուն և քահանայքն հոգիք կոչեցեալք լինէին (զսոնս վարպետս սա գոսոն վարձէց) այ առ ի կրթել զժողովուրդս , և մեկնել զարբատան գրեանս և զգուշացուցանել ի հոգմային վարդապետութէ հերեսիկոսաց , և առ ի յորդորել յարդիւնաեր պաշտամանն Յ. Յ :

❋ Ըս հաստքանն էր՝ ինչս ի շինուածն էր գոնց մասանց գոյն յետոյ մոբոպես ի գըլսոն գովեալ աչերոնի : (Չնս զի և վեհնապն ոչ է առեցեալ . Ի Կորն. իբ. և 28 . համարէն. զի անդ խոսի Յ. առքեալն ի գեմն Հոգւոյն Սրբոյ : այլ այն և այս՝ առեցեալ են Եփես. դ. 11 . հմարէն Յ. յոր խրենակերպ առբերել վկայուե՝ և այն զոր ասէ Յ. առքեաչն Եփես. դ. 13 . առ ի հաստատուե սրբոց, ի գործ պաշտաման . ի շինուած մարմնոյն Քրի. մինչև հասցուք ամենքն ի մի միաբանուե ի հաւատս և գիտուե Որդւոյն Յ. Յ : սիրով ապ ազ և Ջեացուք ի նա, որ է գլուխ Քրի և պլն : Ջեացուք ի նա, որ է գլուխ Քրի և պլն : Որ զպա տեղիս պատմ մեկնի Ասկերբրանն. հաճատ աստ՝ զկատարեալ գիտուեն ասէ. զորօրինակ այր կատարեալ հաստատուն է մուօք . և մնուկն զերկիս, և շաղիպաղիրուե խորհրդով . ընդնպես և ի մեջ Յ. առքեալոց : Յ. առքեալքն վն սուրն, Յարգարէքն վասն սուրն մարգարեացան . Հովիւքն և վարդապետն ի նոյն գործ կարգեցան, զի շինուեի լիցի մարմնոյն Քրի. այ եկեղեցւոյ : Իբր թէ կամի ասել, ի ձեռն զանազան պ աշտօնէից՝ կամեցաւ Յ. զբաժանել աղգս ի միուե Քրի հաճատոյն և գիտուեն Քրի ածել . և իբր առ գլուխն ամի , զամենեսեան իրեւ անդամս առ Քրի միաբորել : Շորոյ հարս նախատունն է հաճատով ի կեանս. և հարս նանայն անապականեքն ի հանդ երձեալոյն : զի առ հաճատով՝ և անդ տեսուե հաղորդ ելմբ կատարել գիտուեն Քրի , ըս որում ի

Նմա կան ամ գանձք խնամատուին ձեզ։ զի ոչ փնասայն քոց հարսին մի մարմին է, և որ մեր ձենայ ի չՀ մի հոգի է։ ա կոր. ե. 17 ։

✻ (Ի պատանդ առ միւն բանի։ և պայն ։) այ առ առանօր զնովի վերոգրելոց բանից, ել առաքելոց և մարգարէից համաձայնեցից և զհաստատեալ նոցին և զզուգափայլն հաւատով և առաքինութեաբ ։ և կամ վի հետևեալ բանիցն ասէ, որովք ներբողէ սկսանի զսուրբն

Յակոբ ասելով ։

✻ (Ժե) ի Շառաւիղէ ելեալ ։) Վիտելն և զի շառաւիղն է յարմատոյ ընձիւղեալ բողբոջն, որպ և արեգական շառաւիղն է ձառագայթն։ Որդ՝ ասէն Քրիստոս ի շառաւիղէ հօրն հաւատայ Աբրահամու սերեալ ի Բեթսուրական ծննդոց, յորդւոցն Աբրահամու ելեալ ի Պարթևական ազգէն, զոր եօզսէկ կոչեն ։ յորմէ էր և ածն Կուրիդոր Լուսաւորչին մեր՝ որդին Անակայ պարթևին։ զի ածն Յակոբ՝ հօրաքեռ որդի էր ածին Կուրիդորի։ Իսկ հայր ածին Կուրիդորի էր պարթևական և պաշհաճունն։ Ասորեացին ։ ք ։ գպրուեցչէ ։ գլուխ ։ և վի Յակոբայ ասէ առակաբինէ ի վայր, ի տոհմէ հղորէ յայտնեալ ։

✻ ի Լանէին բոասել ի հօրն վհտից եթեալ Աբրահամ յանդէն, ի նոցեայ միջնորդութեն Աբրահամ ։ յորմէ ել Եսաւ միջնորդութեն Աբրահամ ։ որ բարի գոլով բարեբարոյ ազգայ եղեն նախնիք և հարք ։ վասն որոյ պատկերոխ ազգ գոչէ զԱբրահամ ։

✻ և ել եբոասել անտառ վիճակել ։) այ ի բաժակ բաղաւորիւ հարց, որք վերայեալք եկին ի կառարն առաքինութեաց, և կամ ի Լ։Յ ։ զի ի մեռանիլն Ա՝ծընայ հայրապետին, յայտնութիւն Աբրահամեան ձգնաժամուն, առ ընտրեցեալ Եպիսկոպոսութիւն Ա՝ծընայ ։ որպ և առաքինութեն, կամ վկայեաց, և խնայել ասաց, թե մի քան զկարդ գքեզ չարչարեր ։

✻ ի Լ։Յոց մատոյց անդրեալ ։) Աստուած ասդ՝ կոչէ զԱբրահամ և զԱբրահամ յորոց սերեցաւ

Սուրբն Յակոբ ։

✻ ի Սուրբ գոյացութենց ցուցեալ ։) այ ի քրիստոնեայ ծնողաց ցօղեալ ։ զի մարգեղութեն Քրիստոսի նոր արարած կոչի և արարչութիւն ։ ասելոյն ի նորոգ արարչութեն քոյ քրիստոնեայ հաւատով ցօղեցար ։

✻ ի Յելից արեւմտից գալեալ ։) այ, յարեւելից կոյս եկն ։ զի որդի էր Աբրահամու, որք ի Միջագետաց արեւելեայ արձակեցան ի կենդանութեն Աբրահամու ։ վայ ասէ Լուսաւորչն մեր, որդի էր ածին Կուրիդորի ի Միջագետաց արեւելեայ կոչեն ։ յորմէ էր և ածն Կուրիդոր Լուսաւորչն մեր՝ որդին Անակայ պարթևին։ զի ածն Յակոբ՝ հօրաքեռ որդի էր ածին Կուրիդորի։ Իսկ հայր ածին Կուրիդորի էր պարթևական և պաշհաճունն։ Ասորեացին ։ ք ։ գպրուեցչէ ։ գլուխ ։ և վի Յակոբայ ասէ առակաբինէ ի վայր, ի տոհմէ հղորէ յայտնեալ ։

✻ ի Լանէին բոասել ի հօրն վհտից եթեալ Աբրահամ յանդէն, ի նոցեայ միջնորդութեն Աբրահամ ։ յորմէ ել Եսաւ միջնորդութեն Աբրահամ ։ որ բարի գոլով բարեբարոյ ազգայ եղեն նախնիք և հարք ։ վասն որոյ պատկերոխ ազգ գոչէ զԱբրահամ ։

քան քո Նդկաց ։ Երէց՝ ասէ Լուսաւորչն մեր՝ որդի էր ածին Կուրիդորի ի Միջագետաց ։ որ առաքեալ մօտ ի Միջագետաց ել ոմանց։ որ առաքեալ մօտ ի Միջագետաց կաց ձեն ։ ապ ի Լիմբերան ։ կամ ի Աիան տեղեակ ։ որ

(Ժէ) Յաջորդին հոմոյ ընթացեալ։ Յոլոմ
ոյ հոմնէ ընդ Հռոդոսի Արեայ, ընդ հողմն
ուր կամի ընթանալ։ կամ ըստ Պողոսի։ ա։ կոր։ Ժբ.
10. պյուսմ յաջողութիւք զընթանալ։ քանզի
Հռոդոսն ևս է կղզեայ ի հանս և ի նաքան
ջելիս, ըստ առջին զընթացն ի հասանիլ ի նմ
ձեր Հռոդոսն ասէ։ Գործ. ա։ կամ ըստ գրոյն
աջողակ հողմով իմանալ զհիւսիսային հողմն։
զոր Աղաւոնն անուանէ կոչէ. ըստ նմ,
Յուրատ է հողմ հիւսիսայ՝ բայց անուանմբ
աջոյ կոչի։ Ռ. ակ. ին. 16։ և ըստ այսմ խրա
տուքն և գրուածքն հիւսիսային հողմոյն։
իմանի Արբոյն Յակոբայ զորանալն ի Հա
խորդուե։ Լուսոյ մինչ փրկիչն երևեալ նմա
ասաց՝ խնայել մարմնոյն։ նա ասաց՝, Թե
Թոյլ տուր Ես՝ զի չարչարեսցի ճշմարիտ իմ
բայց փրկիչն ի ցրտոյ ջերմացուցանէր զնա
և ի ջերմուե հովանի լինէր նմա։ և ըստ այսմ
նմանեցաւ երից մանկունցն, որոց հրեշտակ
ևս հովանի լեալ՝ քաղցրացուցանէ հողմոյ նմանո
զովացուցան էր զնա։ Դանիել. գ. 50.

(Ի) Յինոփոն էպիդերոն բերել։
Ա. յսինքն, Թե Ես ի յարդևնան նկատեալ, և
նախասահմանեալ կանխապէս և ի ժամանակ
բերեալ ի պատիւ կոչման Ա. ըստ Եպիսկո
պոսութ Ասճանայ քաղաքի։ նայն է և ի
տագային Թե ի հպատոյ գոլոյ նկատելոյ զի
ոչ ասէն Յովհան Ոսկէ՝ ասել Ես ընտանեբեց
զբքոյ Ձե. գլուխ, Թե առ Ես՝ նախ ասի
գիտելն և ապա սրբելն։ ուստի ի վեր այնմ
երեմ. ա։ (նախքան զստեղծանելն իմ
յորովայնի գիտեի զքեզ, և յառաջ քան
ջելանելն յարգանտե սրբեցի զքեզ) ասե,
ոչ նախ սրբեցի զքեզ, այլ նախ գիտէի ըզ
քեզ և ապա սրբեցի զքեզ։ Ա. ստանօր զկան
խագիտութիւն եղոյց. և յետ կանխագիտութեն
զահմանն։ վասն զի գիտէի զքեզ՝ սրբեցի
զքեզ։ յաղագս որոյ և Ա. աքաբեան ասէ,
զորս կանաչն դիտէր՝ յառաջագոյն սահ
մանեաց. այլ նախ ծանեաւ և ապա սահ
մանեաց։ զայս բազում տեղս ի նոյն Ճառին։
որոյ բանին նման՝ կարծեմ Թե ոչ ոք դիտեցե
կապէս խօսեցաւ։ և խօսիլ կարէ ի վերնա
խաւհամանութե։ Ա. յայտ և ըստ Աբրդոր,
նախ դնէ զտեսութիւն Ա. Յ ի տեղի գիտութե.
և ապա բերեալ ասէ, ի տեղի ընտրութե և
կոչմանն։ զի Ես նախատեսանելով Թե ոմ
անք արդիւնաւորելոցք էին զտեսեալ
Հնորհ իւր։ սահմանեաց զնա, ի ժամկի կո
չելիս ընտրելիս սրբելիս։ և յոչ ընդունայն տա
նելն նոյ զշնորհ, ի հանդրձելն փաբելիս։

ի՛ի Հնան. ք. 8։ Թե պատրիկ դաշառքա
ցի, Հպատոան և միջագետն Ասորոց՝ կո
չին արևելեանք։ Արդ՝ զի մարդիկք ընկէ
ցեալք ի դրախտէն, նախ յայս երկիրս ըս
կրան բնակիլ և գործել։ յառաջ քան
զջրհեղեղն։ զի և կայէն բնակեցաւ յերկ
րին Նայիդ յանդիման եդեմայ։ և Ա. դամ
եկեալ ի դրախտէն բնակեցաւ յանդիման
դրախտին։ խակ ոչ ոք ասել կարէ Թե, Ա.
դամ բնակեցաւ ի ճգնկաց տանն, զկնի է
կինն ի դրախտէն։ Արդ՝ զի անդ է դը
րախտն, ուր են Տիգրիս և Եփրատես։ խակ
պատրիկ են ի Հպատոան և ի միջագետս։
Ինդ եդեմ՝ զի Հպատոան և միջագետն
Ասորոց, են գաճառք ապահովագունք, և
մանաւանդ օդով վճիռք և պարզք։ ուս
տի վճ պարզուե օդոյն՝ Հրաղեցութիք փու
թով ըմբռնեցին զշարժմունս աստեղաց։
ըստ Ասորեցի փիլիսոփային։ խակ և դրախտին
պարտ էր յայնպիսի տեղի տնկիլ, որպ օդն
պարզ և վճիռ լինէր։ Ա. եդեմ՝ զի տեղ
ստեղծմանն մարդոյն, մերձագոյն պարտէր
լինել դրախտին։ և այս յայտ է յայնմանէ,
զի Թե կարի հեռի լինէր տեղին, ոչ ասէր
Ա՛նաէս, Թե եդ Ես զմարդն ի դրախտին,
այլ Թե տարաւ։ (Թէպէտ կարէ ասիլ Թե
Ես յամ՛ուրեք գոլով ներկայ և ձեռնհաս
դնել ասի վճ ամենահաս զօրութեն) սակայն
Անաէս ի սկզբանն ոչ խօսեր այլաբանօրէն՝
այլ ըստ գրոյն։ ուրեմն գնել ասելով՝ ցուցա
նէ Թե մերձ է դրախտն՝ տեղւոյն ստեղծ
մանն։ ըստ որում և ձըն Կիւրեղ ասաց Թե,
ուր Ա. դամն ստեղծաւ՝ մօտ առնին և
դրախտն տնկեցաւ։ Եօթնեներդ՝ զի որպէս
առաջին Ա. դամն յետ ելիցն ի դրախտէն
անդ ի Հպատոան և ի միջագետս սկսաւ
բնակիլ և գործել (ոչ ասացաւ ի վերն ի
յերրորդ համարին) այսպէս և երկրդ Ա. դամն
Ես՝ յետ ելիցն ի Տապանէն յայն երկիրսն
աճեցաւ որդեւովք և անուն տարածեցան
որդեաց նորա յամ՛ ծ։ Ութնեներդ՝ զի նորա
պարտէր պատասխանել ջրին, այլ ոչ ի կո
ղէն Ա. դամայ Ինձա առաւ, և ի դրախտին
կազմեցաւ, նմանպէս և ի կողէն Քրիստոսի
ղեցի. կրկին կայլակացն բոխմամբ։ խակ պ
սոքիկ և տեղեաւ պարտ էին մօտ լինել մի
մեանց. զի և ուրանօր վերջն հետեւելոցք
էին. մերձ նմին և բժշկուին։ բայց այս է
խորհրդին։ խակ միտ ընդ Աբրդոր է առե
ղեաւ պատուհան ցուցանել զքեզ Քրիստոս
արև յարևելից ցոլացեալ վնաս կարծեցեալ

Այրուգեղի · և վկայեաց զարժանաւորութեանն նորա Ա.Թուրդն Ա.Ծընայ · որ էր նմա մեծապէս գովութիւն ։

✻(ե) Ընդունն խոչդրդոնոյ։) զի Յակոբն է յաղթօղ և խաբօղ ։ այլ որպէս Յակոբն զեսաւ խաբեաց · այսպէս և ինքն Յակոբ զանձն ։ զի առաւել այս Յակոբս զանայր խաբել և յաղթել զանձն · քան թէ նա զեղբայր իւր զեսաւ ։ Լուսոյ և յերկիր ծնընդեան աւազանին խորհրդապէս կոչեցաւ Յակոբ, որ զապագայ յաղթութեն նորին նշանակէր · որով խաբելոյ և յաղթելոյ էր զանձն · և կամ զաշխարհս և զմարդին ։

✻(հա) Ելոհն վերնոյն։) ըստ Յակ. ա. 27 Երանաւորութեն ձեր առ՛ի յայ և ի՛ երկրէ այսչ պցելու լինիլ որբոց և պրեաց ի՛ն՛ղուե խրեանց · անարատ պահել զանձն յաշ · և այսպիսի էր կրօնքն սրբոյն Յակոբայ ։ Այլ գիտելի է, զի կրօնն է՝ պաշտուա ած · որ կայանայ ի սէրն · և ի քրիստոնէական դաւանութե · և ի գերազանց կրօնն, որ է պցելոյն որբոց և պրեց ի՛նեղուե խրեանց անարատ պահելով զանձն յաշ · մաքրութե խղճմտանաց · զի կրօնն է Ա.Ջ պաշտութե և բարեպաշտ խղճ առ Ա.Ջ ։ ուստի զբարե պաշտ անձինան կոչեմք կրօնաւորս , վասն պատուհասելոյ նոցին զԱ.Ջ · և վն պցելուեն նոցն խղճալն անձանց վն ած ։ Վարձ յատուկ ներգործուե կրօնաւորուե այս է, պաշտել և պատուհասել զԱ.Ջ, թե նուրբքին մտաց խոնարհութե և յարգմամբ · թե արտաքինն եր կրպագութե · պարապօք · երգօք · ուխտիւք և գաշամբք ։ և պատուիր եր ած Յակոբ ոչ պատմուհին նորին յայտ առնել ։ այսպէս կրօնաւորուե հետևի , պցել աղքատաց · ծոմապահել · Ա.ընդհատ զմարմին ի պատիւն ած և ձեռց · ժուժկալել ի մսոյ և ի գինւոյ · զգենուլ զբրձեղէնս ։ ուստի առ ի զանազանութե սուտ կրօնիցն հրէից , (որոց մաքրութիւնն կայանայր ի պէսպէս լուացմունս , և ի յարտաքին ձեռնարկս ։ և հնութեանցն՝ որոց կրօնն կայանայր ի պաշտամն կուռց · և ի մերկամարմին լեռնաբնակս կուռ , ոչխք էին Ա.րաբմանաց մերկ ի մաստերքն , որք էին կրօնաւորք ինդկաց ։) ձեռն Յակոբայ կրօնն ասի վերնական նուիրեալ , մինչ զի և զհրեշտեան զարմացուցանէր անտանելի ճգնութեն , և ոչք կհրեշտակս անքուն ակամբ և արթուն զնաստուած՝ պաշտեն զԱ.Ջ վերնական կրօնիւ ։ Ընդն է և հին տէր զԱ.Ջ վերնական կրօնիւ ։ Ընդն է և հին առաւելն թե (վերն Մատթէոն) զի գործք

✻Հոգոյն Ա.Ջ օծեալ։) թէ ընդհանուր հասարակաւ որպէս ի դրոշմին, և թէ յատուկն Ա.ըք Եպիսկոպոսուե , մինչ եղեն ի Ա.Ե ընտրեալ Ա.նուղքայ Հայրապետին Լուսաւորչի կոչեալ Ա.Ծընայ։ ևս այն օծումն Հոգեւոր Աբէլ. ոչ էր յիւր բաղձանաց , և ինքն զինքն յառաջ ձգելոյ · այլ ի կամացն Ա.Յակոբայ, ոչ գիտի ասել, ի՛ սոյն էին նկնեալ զի ոչ ոք անձամբ առնու զպատիւ · այլ կոչեցեալն Ա.Յ, ոչ և Ա.Հարոն · Եբր · ե · 4 : զի և ոչ որ ընծայեցուցանէ զանձն, նա է ընտրել, այլ որ նորն ընծայեցուցանէ։ ոչխ էր ած Յակոբոյ զոր Ա.Ջ նախ քան զքս առեղծանելն գիտաց և յետոյ սրբեաց · և ապա թէ կոչեաց ի պատիւ Ա.պսկպսուե ։

✻(ՃՔ) Ի պատճառ բանին հիմացեալ ։) զի, թէ յանձնառորութեանն Ա.Յ, որ է պահ ամ եղելոյ · ինամանէ հիմնացեալ և հաստատեալ ի նմանէ յաստիճանս և ի գործս աշխարհական իշխանս, յատուկ ամն և ի գործս աշխարհական իշխանս, յատուկ ամն և ի գործս աշխարհական իշխանս, յատուկ ամն

տուն Աքին Յակոբայ եր միական հու-
ղիլ · զի ոչ առ այլ և առ այս ձկուեցուցա
նէր զներքինն և զարտաքինն տեսողական զո
րութիւն, այլ խոր միով ակամբ ներքնով եար
տուքնով նկատեր ի կաման և ի հանգոյն այլ
պատուհրանին Սաղոմոնի, թէ աչք քո
ուղիղ հայեսցին · և արտեւանունք քո ար-
դար ակնարկեսցեն · Առակ · դ · 25 ։

* (ինգ) Շաբէն Յ֊ոհան ։) Շաբէն · քա
հետքն · զի այնպես եին հետք Աքին Յա-
կոբայ, մինչ զի տեսանողքն կարծել կարէ-
ին զնմանէ, թէ ոճ գուլոյ ի մարդ կերպա-
րանեցեալ · ոզ և վն Պօղոսի և Բառնա-
բայ կարծելին Լիւստրացիք, թէ ձիք նը-
մանեալ մարդկան իջին առ մեզ · Գործոց
Ժգ · 10 ։ և կամ Շաբէն Յ֊ոհան, քա բո-
լոր շաբիղքն և գնացքն և հետքն՝ ըստ Յ֊
հանգիսին ։ բայց առաջին մեկնութիւնն է քան
զոյն · ոզ և յետագայն զնայն ցուցանէ, որ
ասէ, չէրչն անհատական · քա գործքն Առաքելոց՝
մուտք հոդածնաց անհատանելիք · զի նիւ-
թաւոր մարմինք՝ անտանելիք եին գործք
նէ · որ իբր թէ ծայրիւ մատին չերկնինա
շարժելոյ չափ եին այնպիսի տկար մարմնով
պնդան առաքինանալ ։ պատպես Յ֊նդիք վն
անհաս խոստուածքն Հոգւոյն Ա֊խոնէ սխոսի
Հրեշտակապետին, կոչեին զնա Երկնային
Յառջուն ։ զի ոչ ոք յառաջ քան զնա և
յետոյ՝ պնդան գեղեցկապես և չքնաղ կերպ
պիւ խոսեցաւ ի վր երկնպնոյ դասակարգ
գուէդ ։ այլ ոզ նա տեսականաւ անհատա
գոյսն մուտք մարդկան · պատպես և Աքա
Յակոբոս գործնականաւն ։ ուստի և ի
մեծէն Լուստանդիանոսէ՝ Աքն աշխար-
հի կոչեցաւ ընդ մեծին Ղնտոնի, և Աիկո-
դայոսի Զիւռնացւոյն ։

* (նէ) Ղ֊անդն անդրէասն ։) Ցի, թէ զոր
կինչ և աւանդեաց Աքն Յակոբոս, թէ բա
նիւ և թէ գործով՝ անշարժելիք մնացին ·
ոզ և փշացեալ այգին · և աղբիւրն, զոր
գողհեցոյց յերկն Աստիպ լերինն · որ առնէ
ասի բժշկութիւն հիւանդաց ։ և հերք
աղբիկանցն՝ որ ք ապիտակացան · զոր ոչ կա
ւացոյց առ ի յիշատակ իւրեանց յերուսղէն
և ցի սքանչելեացն ։ և սորա բանիւն սա-
տակուսն արիոսի · և հաստատուն Աք ժո-
ղովոյն՝ Սիկիա և կպատերն Լուստանդիանոսի
և անիծիւք ներին պատուհասիչն ըստ շու-
նեաց գամատեան ։ նաև զի յետ Եպիսկո
պոսոզ չկանդերձն փոխեաց, և ոչ զկերա
կուրն ։ և այլք բազումք · տես Ա֊յսմա՛ռ

Նորին և կիրքն՝ մաքրափայլ ողջախոհութ
և յըստակ և պարզ առաքինութիւնք էին · և
պնքան՝ մինչ զի հրեշտակական ևս կոչէ
զընթացս նորա ։

*(Լուսնի գովեան ։) Ասե ի հաւատն, և
թէ ի կոչումն Եպիսկոպոսութ ։ զի նախ ինքն
զգովի ի վարս ստացաւ · ևապա թէ յայ նոյն
առաքնանէն արժանիբ վկայեցաւ և կոչեցաւ
* (երբ) Անտառն ուղիղ փեան ։) Ուղիղ
նկատումն ասէայ՝ լինի ի յարմարադրութ
աչացն · ոզ և շլատեսութ պատճառն է ի
քարշմանել աչացն երակաց և ջղաց · որք
քարշեցմամբ իւրեանց ի մի կողմն՝ զաչքն
թեքեն և ծռեն · զոր պյսաբանօրէն առնու
նեալ Արիդոր ի վր նորին հոգեկան նկատ
ւածն, որ ասէ Յ֊ի միշտ ուղիղ ակամբ նկա
տեր ։ Սպա՝ըստ խմնցականին՝ լուսով հաւա
տոյն զշնմարտութնն յայ խոկալով ։ Երկրդ՝ ըստ
յիշողականին անմոռաց խոկմամբ զայ բա
րերարութնն մտածելով ։ Երրդ՝ ըստ ցասմնա
կանին՝ արիապես և անյետդարձապես առ
Յ֊ ջենլով ։ Չորդ՝ ըստ ցանկականին՝ ջերմ
ուռդապես զՅ֊ սիրելով ։ Հրգ՝ այն ոչ
նի զնկատումն ուղիղ և միակերպ, որ ոչ
բաժանէ զսիրտ իւր առ Յ֊ և առ Ցս ։ ոզ
ասէ Ակեբ՝՝, թէ զնաքդ բոլորով սրտիւ
կարիցես սիրել զՅ֊, յորժամ զսիրտդ բա
ժանիցես առ Յ֊ և առ Ցս ։ Ակ ոչ ըստ Յ֊
կոբոս՝ ոչ պնպես էր · այլ զբոլոր սիրտն և
զբաղձանս իւր ունէր այ նոմ իրեալ · և առ
նա ուղիղ նկատեր իբր միակնեայ սրտիւ ·
ոզ թէ երկու աչօքն՝ իբր մի աչօք առ Յ֊
նկատելով ։ ուստ ի վր պյն բանին · Եր-
պոց · ե · 9 · ուր ասի, Աբուածոյեր զմեզ
քար մեր Հարան միով ակամբ քով · ասէ
Աքն Արիդոր նխատցին, միոյն զնշմարտու
թնն տեսեալ · և միասոյն ի սնոտի մոլորու
թնէ ի բուց գաթնեալ ։ վն զի միայն ի բա
րեացն բնութնէ բացեալ է Հարսին ակն · ան
դրօթ է միտն · պյր ազագաւ միոմ ա
կանն ընծայեն բարեկամքն զգովունն, որով
միայն տեսանէ զփայնանին ։ և յետ սկզբոյ
ասէ, զի որ միայն առ Յ֊ունին սրատես է՝
կայր ի յայլսն ամենեսին է, որ խնդրեն յո
ղովուրդ տեսանել զդէմսն ։ յաղագս պյնորիկ
միով աչացն՝ ի բարեկամն առնէ Հարսինն
սքանչելիան · ապա կայր է բազմաչեայն, որ
ի մոտսն յորով աչօք հայի · իսկ սրահայ
եաց և տեսանող ոչն է՝ որ միով ոդբայն ա
կամբ առ միայն բարին հայի · և պյն ։

նայ ապատանին մերկ (՚ի՝ ականակուռ տախ
ըստ այմ աչն Յակոբ. ե։ ի մահ
՚ի վեր լանջից և կրծից. Ելից. ԼԲ։ 20։ և
դա տաճկին, զոր քահանայապետն կրէր
թէ նկատէ և առ քառակուսի տախտակն
Լ՚յոյս նմանեցուցին զընձն Յակոբոս՝ յո
հաննու Լ՚Եւետարանչին, որ վահան լանջից
փրկչին Յիսուսի ասացաւ։ զի Նա ասի գնալ
ցիկ տեսլեամբ քան զՅոհաննէս մարդկան.
որպ լանջացն եղև աչն Յակոբոս քառատա
նեակ։ այլ թէ ոք ասիցէ, թէ լաճ անուամբ
կոչէ գՅոհաննէսն աչն Գրիգոր Լ՚Եւետա
ցի ։ Լրգ։ Ա։ 6։ և ընդ այմ ոչ գտանի երբէք
Եւետարանչին, զի պարանոցին է զարդ պարանոցն
Նա։ Լսեմ, թէ ընդ որում քառատանեակին
է զարդ պարանոցն, թէ և լաճ կոչեցի
Ինչ պատուոյ ևփառացն Գրի. ընդում
գնայ զկնի փառս իւր կոչէր ։ և ասէ պա
տուէ զնայէն փառս իւր կոչեր ։ և ասէ պա
տուէ և աչն Յակոբոս Յոհաննէսի կոչել
պարանոցին Գրի. և ասէ փառք է Գրի
զպանպխոն ունել Յոհաննէս. մինչ զի Գրի պատ
ծանոյ իւր կրել զնա ի պարանոցին։ Նայ
թէ Յոհաննէսն է զարդ պարանոցի վահ
կին առ լանջն վերաբերել։ Լսեմ թէ ի ոմն
դա առանին, զոր քահանայապետն կրէր
թէ նկատէ և առ քառակուսի տախտակն
Լ՚յոյս նմանեցուցին զընձն Յակոբոս՝ յո
հաննու Լ՚Եւետարանչին, որ վահան լանջից
փրկչին Յիսուսի ասացաւ։ զի Նա ասի գնալ
ցիկ տեսլեամբ քան զՅոհաննէս մարդկան.
որպ լանջացն եղև աչն Յակոբոս քառատա
նեակ։ այլ թէ ոք ասիցէ, թէ լաճ անուամբ
կոչէ գՅոհաննէսն աչն Գրիգոր Լ՚Եւետա
ցի ։ Լրգ։ Ա։ 6։ և ընդ այմ ոչ գտանի երբէք
Եւետարանչին, զի պարանոցին է զարդ պարանոցն
Նա։ Լսեմ, թէ ընդ որում քառատանեակին
է զարդ պարանոցն, թէ և լաճ կոչեցի
Ինչ պատուոյ ևփառացն Գրի. ընդում
գնայ զկնի փառս իւր կոչէր ։ և ասէ պա
տուէ զնայէն փառս իւր կոչեր ։ և ասէ պա
տուէ և աչն Յակոբոս Յոհաննէսի կոչել
պարանոցին Գրի. և ասէ փառք է Գրի
զպանպխոն ունել Յոհաննէս. մինչ զի Գրի պատ
ծանոյ իւր կրել զնա ի պարանոցին։ Նայ
թէ Յոհաննէսն է զարդ պարանոցի վահ
կին առ լանջն վերաբերել։ Լսեմ թէ ի ոմն

ըստ "Լեկիս" ՀԵ։ Իսկ և ի սորա այլ ինչ
աՀանդուած, զոր ասեն Լ՚որիք, Թէ մինչև
ցայժմ զՀին Եկեղեցական սաղմոսածանն ըն
Թեռնուն սրբազրեալ լեզուաՀն Սրբոյն
Յակոբայ։ Նաև Ջօն կոչեցեալ գիրքն
(Լինդրոյ սրբոյն Լ՚րիդորի Լ՚եսաՀորդին
մերոյ) է արդարև ամանդ անշարժական։
* Ակն անդեղծական։) Լծե առ Լ՚Ջ, և Թէ
առ մարդիկ։ զի ոչ պղծոյն արիոսի խոհա
ճաց՝ վասն առ Լ՚Ջ սիրոյն։ և ոչ խաբօղ
աղքատացն։ և ոչ ծաղրառուս աղքկանցն։
և ոչ այդի ունկող մշակացն։
* Լ՚ոյն անլիքիանն։) Լ՚. յանիքն, լոյս Հաճա
ոյն և խնստուԹեանն։
* Հաճոյն անապականն։) Ջի ոչ ապականե
ցաւ աղանդոյն արիոսի և մակեդոնի։ այլ և
չկեդոնի մակեդոնականն ուղղեաց։ և զոր
ժառեալ որդի նոր յարոյց։
* (ՆԵ) Լ՚ինն յաղԹական խմբէն Հալոթաց։)
Լ՚ստ պնմ՚որ ազօԹիւք, զպարսից զօրան Հա
լածականն արար։ ըստ՝ ԼաւԹի, Թէ զնաՀր
մինն զՀաղարս Հալածեսցէ։ և կամ զի մի
եր, բայց պատուով յաղԹեր զնաՀրս Հա
զարաց սՀց։ ոչ և արեգական զանԹիւր բաղ
մուԹեան սաՀեղաց։
* Լ՚ստեղծմ՚ըն ՀիմնեալՀ ոչ ՆՁ) Ջի բարե
Համբաւեցաւ՝ ինչ ժողովն Սիկիմ՝ի Յ՚ԺԸ
Հայրապետացն։ և ի բարձր ուղղոյ ՆըՀ
տաւ աՀՀռուով ի սՀ ժողովոյն, Հարկեալ
ի մեծէն Կոստանդիանոսէ։ Նշան է և Հետա
գայն Թէ, անուանին ի Կոյս Բաշտաց։
* Լ՚ստեղԾ՚ըն ի մահուանն ափաց։) Սրով
Հետև՝ ի քէն չի խոԹր, Թէ չորեք և ապ
ես էին ոք։ այլ միայն Հաճատն և վարուցն
մաքրուԹ առ Լ՚Ջ և առ մարդիկ ՀամՀեալն
առնէ։ և այնպիսի գոլով Սրն Յակոբոս
ձայն աղաչաց ՀամՀեալն գտաւ ի գրեանս
Հանդամանս Սիկիմ ժողովոյն ի ԹուԹն ի
Տ՚Ջ Հարցն և Կտուա։" ի բազում տեղիս
կՀշե Թէ որպս այսպիսի ոք ոչ գոյ եԹէ
պիծակ Հալածին արարին զաշակաց սա
փիւռան։ և ոչ տեղեց պատմին Սարկնոս։
* Յբոյն անբիծ գպաՀոց։) զի դիւաց
գխաեալն է, զի անմարմինն մինչ երեխ կա
մին օձակապմ մարմնով։ կերՀն և որոճի ներ
գործուԹիս առնէրոյն են, Համեմատ և ՀաՀ
այնց ներգործուԹեանն ձևակերպին։ և՝ իդո
ծոյն զանունն ժառանգէն։ ի՝ իբարեսն
յատուկ կենդանեաց, Լ՚Ջ և բարի Հրե
տակքն փոխանակ անին և՝ իվատաՀարապն

գայիան ընտիր ածային կամաց կոչէ զնչեն
Յակոբ։ այսպես հկօրն ի պատարագի Յեսու
նաւեան, հրամանաւն այ ձգեաց զպատիսանն
իւր ընդէմ Պաղեակ եմմանեղաւ քաղաքն։
Յեսուայ։ ը։ 18։ իսկ հրամանն այ առնանի
ի տիղի կամաց, զի ոչ այլ լինչ ե հրամանն՝
եթէ ոչ կամք հրամայողին։ և այսպէս գպիտան
եր ածն Յակոբ ի ձեռն ձմարիտ հկօրին
մերոյ յեսուայ, այ Յիւ Պի։ որով քո ձմա
րիտ յոյն մեր փրկիչ, զկամս իւր յայտնէր ի
փրկել և ի պատժել։ և նովաւ (իբրու ընտիր
գպիտանաւ) յայտներ ձեի զգերիչխանուչին
իւր։ և նշանայի յուցանէր զինչ կամայ իւ
րոց ի պատժել, ոչ զգպտեայս։ և առ ինքն
կոչելոց Պրատչես նշանաւ գաճապանին կո
չեն առինքն զորս և կամեր, ոչ վնասել թա
գուհին։ եսթ։ է։ 14։ այսպէս գաճապան էր
կաճին այ ածն Յակոբ։ որով իբրու գաճա
պանաւ հովուէր Պի զհաճատացեալս իւր։
(Ը) Պետիոյելն ուխտիչն մատանոյ։
Անունք զգալի ձիս՝ են չորս տարերցն։
որոց գեր ի վերոյ գտաւ ածն Յակոբ։ զի
ոչ ըն հրոյ բորբոքեցաւ բարկութիչ։ և ոչ
ըն օդոյ թնթևամիտ եղև յիմարութիչ։ ոչ ըն
ջրոյ յօրացաւ բղջախոհութիչ։ և ոչ ըն հրոյ
պարահակ եղև ծուլութիչ։ զի թէպետ ի
նոցանէ ունէր ակամուէ մարմնոյն, այլ ոչ
գհետևուամն ըստ յատկութեանն։ Լուսոյ և
փրկիչն գերնիկ կոչէր զՊաքեալսն ասե
լով։ դուք ոչեք ջնե։ վն աչնորիկ առեայ
գձեզ ձ։ ստորև հետևեալքն յայտնիք են։
Նայց անկողդ ասելով ճգնոց, խմանալե
ե վն մնհատոյ մեզոց, և ոչ վն ներելեաց։
և կամ վն սկզբնականին, յորմէ ի ձեռն մկը
տութե վերծաւ։
(Թ) Նոահանի։ Ա յսինքն, ոչ ուշոշն նիւթա
կան յանցանաց որչ առ արաչքին գործնո
զի ի ժառանգականին հայիւ ոք վերծանիլ
կարե։ բայց ի Քնե և ի Սրբուհոգի կայս
մօրե նոր։
(Ժ) Տաբբիկին։ Ա յսինքն, անօրինակն։ և
կարի հեռացչն ինանանուե մարմնաւորաց։
(ԺԱ) Լոյն ծագեալ ի պորկն երկնի։ Ջի
վերնին երկնի, Պն ե լոյս և ճրագ ընչնոյ
քաղաքին չեին պետք արեգականն և լուսնի։
Յայտնի։ 23։ այլ ստորնոս երկրի եկեղե
ցւոյ՝ լոյս ասե զնոն Յակոբ։ և կամ զի ի
մէջ նահանգելոցն մեղաք՝ նա գտաւ պայ
ծառ ոչ զլոյս։ բան պնի Քրիստոսն։ ես
բոյ ի մէջ խեղաթիւր ազգին գառնիցէք
իբրև զլուսաւորս ընի։ փիլիպ։ բ։ 15։

տակ ջառակուսի։ որով և իբր կնիք և
գեալ ի վեր լանջաց նր և սրտին Երդ։ ը 6։
※ (ԺԲ) Լեռն աթոռոյին կաթողիկոսացն (Լաթոլիկն
է թերքեչն, յորում դնչին նեռք և ազե
ղունք։ և այս կապարձն է Քնային վրէժ
խնդրուե գործեացն՝ գանձարան և անօթն
ըմ Օրի։ ըբ։ 33։ ոչ ապաքէն այս ամ ժո
ղովեալ է առնս և կնքեալ պահի ի գունդէ
խնձոյ։ Ա՛րդ նմանեցուցանէ զնչեն Յիւ
Քնային կապարձացն նեռի, որով արա
րիչն Քնէ հարկանէր զսպանչ և ի խորհ ջեր
և կամ զի նեռ եր ածն Յակոբոս ընդդէմ
յանցաւորաց, որ զաղբերբն ցամաքեցու
ցանէր։ և զհերս աղջկանց սպիտակացուցա
նէր։ զմանաձիրհկնաւն և որդւովքն պատ
ժէր։ և զինքն իսկ զմանաձիրհ։ և գտուտ
ձուեալն առնէր ձմարիտ ժառանգ։ զի նետ
սրեալ էր ըզդէմ յանցաւորաց, առ որ չար
մարի բանն Ա՛ստի, թէ նետք քո սրեալ
են հզօր, և անկցին ի սիրտս թշնամեաց
թագաւորի Պաղ։ խդ։ 6։ թշնամիք երկ
նաւոր թշնամւոյն Պի և ածց նր են ամ յան
ցաւորք և սատկ, զորս իբր նետիւք խոցոտեր
ածն Յակոբ պատուհասաւորեալ առնելով։
※ Ա՛ստի լուեալ, յաղիոկն գլխաց։) որ Պի
յաղթողին համաձայն ե ևայս վերնոյ գրե
ցելոյն, զոր քնե իբրև զաղեղն լարեր զնչեն
Յիւ։ առ ինեւոեալ պնեան ըզդէմ իւրոյն
թշնամեաց, արիոսի և մակեդոնի, և պլոց
պատհակոծեցելոց որք ի վեր անդր գրեցան։
※ (ԺԳ) Ա՛ռաւ պարսից դէրոնոյն ձեռաց։)
Ջի ոչ Ա՛սէլթ պարսաքարիւն զՊոլնաթ
սպանաներ, պայտես և Պն պատս քարիւ
զսանհնայի Ջակատ ըղբուքնէն խորտակեր։
բայց թե զի՞նչ յարմարութիչ քարի և մար
դոյ։ և յիրաւի՝ զի ածքն մարմին էին յընչ
դունեամն վիրաց։ և քարինք էին, ի համ
բերելն տանջանաց։ պատս քնե վէմ եօթն
աչեայ ասիւր, զի փափուկ եր իբրև զայս
ի զգայման ցաւոց։ և քարք՝ ի ուեչեն տան
ջանաց։ և առաքէն Պետրոս պյաբանօրէն
վէմ կոչեցաւ վն կարծրութե հաւատոյն։
Լիբեան և ածն Յակոբ քար պարսատկի եր
ձեռացն Պնի, որպ հողաստանգուճած մար
մնովն խոցոտեր քնե զանդամանդեայ կարծ
րութենն սատանայի և ամ յանցաւորաց։
※ (ԺԴ) Պաչհանն ընդէ՝ հզօրէն ձոմոց։
Պապիասն ե գաճապան թագաւորաց, զոր
կրնն ի ձեռս ի նչան իչխանութե, և ազգ ես
մանն կամաց իւրեանց։ որով նշանակեն զկամս
իւրեանց ի հարկանել և ի շարժիլ և վնանկ

և գործով միշնորդ յաւուրն այնորոշ
զգործս մարդկան դատե · այլև զգաւառիկ
բանս · նա յարմարապես կենդանի հաճո
տով և գործով միշնորդ և բարեխօս։

* (ՈՒԲ) Նահանջման վշաց տագնապ ։

Ա.յսինքն, նուսկայ յետ նահանջող զվիշտս
տագնապի՝ առնուի ի ջրման ևաչլոց ցաճ
ոց որ թէպէտ այնք նուսկայքն ըստնայնք
են և պատրոգականք · բայց սակ իւրով բա
րեխօսութեն՝ ձգմարտեցս նուսկայ է ցաճոց
և վշտաց և տագնապից տառապանաց այս
պէս ի հողոյ տագնապին իբր նուսկայ տա
րեալ քոյրն մանաւանդ հի , եթէ զառողջութ
ըն քշտունեաց գաճառնի։

* (ՈՒԿՀան կենաց չընկնայս ախոյ։) Ա.յսինքն,
որ ք՝ի յախտս մահու ընթանայիս, սա՝ ի
կ՝ասն սահմանող · պատկս զորդի Լեզրո
նին կենդանացոյց՝ առել յերուսաղէմ զհաստա
նորին՝ ի դառնալն ի մահմեդոնական տագն
դէն · և զպատրօղ աղքատն վն զղջման ըն
կերին կենդանացոյց, ևզանդամս լուծն յըն
թացից մահու յետ կոչեաց և առողջա
ցոյց։

* (ՀԵ) Ա.հաւն եթէ որդ՝ նուս խոսյ։)
Ամէն վն քահանայապետն, և թէ վն քահանայ
պարտութեն։ զի նա բուրվառաւ քաւեր զՔ
ժողովրդեան, և սա խնկոցբոյր անուշ
հոտ աղօթիւքն։ Մաղ.ԺԵ։46։զպատ
ճառն յայտնէ հետեւեալովն ասելով (ա
պա՝ինչ մահու իսոնի քաղաքացի) իբր
թէ նա բուրվառաւ եխնկով, եսա աղօ
թիւք միայն ապաքիներ զորս ի մահ ըն
թանային ։ զնոյն դիտումն ունին և յետա
գայքն որ ասե (նշանակ կենաց ի մահու
սադ · ցանկ ընչական սատկման վճռի)
զի ոչ Ա.հարոն ցանկանման եկաց ի մէջ
կենդանեաց և մեռելոց, և քաւեաց զմեղ
ժողովրդեանն (Մաղ.ԺԶ։48) պատկե
և ասե Յակոբ ի մեջ երկուց խաբող աղքա
տացն, կենդանացոյն և մեռուցոյն կայով։ զոր
միոն ողջ պահեաց, եզմիւսն կենդանացոյց
ի մահուանէ։ զոր ոչ կարաց առնել Ա.հա
րոն, որ թէպէտ զսատակումն արդել։ այլ
զմեռեալսն ոչ կարաց կենդանացուցանել։
* (Ինչ կոպէս մարդոց չզթեալ ընդ չոգի։)
Ա.յսինքն, բժշկապետ մարմնոյ և հոգւոյ և
միաժորիչ ընդ մարմնոց զբաժանեալ հոգ
գիան, և կամ զանշնչացեալ մարմնոյն չէ
չաժորիչ և կենդանացուցիչ։ կրկ ոչ կարէին
առնել արհեստաւոր բժիշկքն Իսրայել
ևվխիսկրատես ։ և կամ զբժշկականութիւնն

* (Ինչ արեաս ի՞ղջ ալեաց։) Բանալի ա
բեգային ակն և աչք Ա.յն ասի ։ այլ ոչ արե
գակն զգալի Ա.յ՝ այսպես և աբէն Յակոբա
ակն և աչք ի մէջ եկեղեցւոյ · այսպես ի
պիճայ երկնից ասե Շնորհալին վն սրբ
դասեան թէ,

Ալենիմ առիս պաշտուխ մի կարկեհան·
եդեալ ի լանջս ըն վակասին Ա.հարոնեան։
և կամ՝ն անուամբ խմանայ զաշաց · և ըն
երկաքանչիւրոյն և այ՝ն ասի ընդ Յակո
բոս ։ ըստ առաջնոյն մի էր արև յոդնաչահ
և լուսաւոր եկեղեցւոյ · և ըստ երկրորդին՝
էր սրատես յ՝Ա.յնմանն ։ նոսա ըստ առաջ
նոյն լուսաւոր Ա.յն ընդ հոգ կրողաց
պես · և ըստ երկրորդին՝ տեսողական ըստ
ներքին խմացմանն ներգործականապես ։ ի
ըստ այմ զբահանայն աչս կոչե Ա.յ՝ ըն
պան՝, թօթափեցէք զչարիս ձեր առաջի
աչաց իմոց · Եսայ · ա։16 ։ բայց առաջին
միան կ ըստ գրոյն։

* (ՀԵ) Նոյն հաստ խոպէս հոգեկիկ ։)
Ա.յսինքն, Ճանաչող իսկապես զիւրն հոգե
զինուն ։ զի ըստ հոգւոյն որ պատճառական
եր, խոնարհուե աղագաւ՝ զինքն հող ևմ
խիր համարեր ըստ նմանութեն Ա.բրահա
մու ։ զի ըստ Ալակերբաներին, յարմարապես
պնպես կամեցաւ Ա.՝ առնել զմարդն ի
հողւոյ և ի հողոյ · զի թէ վասն պատկերին
հպարտանայցե , վն հողոյն խոնարհեցի ։
այլ ոչն Յակոբոս վն խոնարհուեն՝ զինքն
բոլորապես հող Ճանաչէր · զի ըստ հոգւոյն
խոնարհ ։ և ըստ մարմնոյն գծուծ և վանա
քի էր կերպարանօք · որպ հոգեկն ասէին
իրաւամբ վայելէր ։ զի հողոյ հաճեր զինքն
Ճանաչէր , եռչ վն հոգւոյն (առ Ա.՝ պատ
կերակ ցուեն) վ քանպայր ։ Որձ կենդանի
հոգւոյն պնպես կենդանավարիւր · մինչ
զի ի՝մարմնի գոլով՝ արդեն ի հող լուծեալ
և անշնչացեալ զինքն կարծեցուցանէր · զի
առնա վայելէր ասել · Ես լինձ ի խաչ ելիլ
է , և ես Ա.՝ ոչպ առաջի՝ Ճակատ հեշտու
թիւք զեղուկ կարդային · զի առնա մուտ
առնել ոչ կարեին ։ Որձ ինչն հաստն · յո
հանդամայն հոգեացեալ և ըստ մարմնոյն ·
և ոչ խնամատար մարմնոյն ըստ օրինի մար
մնականաց · այլև ի մարմնաւորսն յա կա
մայ մերձենալ · զի ի կերակուրս և յըմպել
քիս՝ առ ի անուանդ միայն , և ոչ ի հեշ
տութիւն ։

* Ա՝նչպոյ չկենդանի՝ փառաղին բան ։)
Ա.յսինքն, առ Ա՝ն՝ կենդանի հաճատոյ

կին ՚ամէն թագաւորաց քրիստոնէից) թա-
գաւոր պարսից էր Ա.ըշօք ՝ որ և Ա.ըշէշ
սա ունելով երիս որդիս և դուստր մի ՝ ա-
նուն առաջնոյն Ա.բտաշէս ՝ երկրորդին
Կարէն ՝ երրորդին Հուրէն ՝ և դստերն Կոշմ
որ զկնի մահուանն Ա.ըշօրի ՝ թագաւորեց
Ա.բտաշէս երեց որդին ՝ և մահացեալ Կա-
րէն և Հուրէն ՝ վճռոյ գնացեալ Ա.բկա-
րիոս խաղաղացուցանել զնոսա ՝ թագաւորել
Ա.բտաշէսի իբր ծննդոյնքն ՝ և ի պակա-
սին ՝ ըստ կարգի թագաւորել եղբօր որ-
դեացն տոհմին ՝ և կոչէ զնոյն անուանս, Կա-
րենեան պալհաւ, Հուրենեան պալհաւ ՝
Աբեմն յայսմանէ ՚ի Հուրենէն պալհաւէ
սերեցեալ Ա.նակ Հայր Տրդատայ ՝ և
Տրդատ Ա.նակայ յորմէ ազգն Գրիգորի ՝ և
նացին ք հատորի նէ գրեալ ՝ Ակ խոր-
ման ասէն զազգն պարսից ՝ յիրաւի, զի բա-
րոյք բարբարոսք էին ՝ և զազգականս և զեղ
մայր և զքոյր ոչ խորհէին ՝ այլ անգանգալա
նապէս խառնակէին ընդ նոսա ՝ մանաւան զյն
րիկ պարսիկ ազգաւ կոչէ զնոսին Յակոբ վա
գոյն Ա.ըշակունի և պալհաւունի ՚ի քե
տուրական ծննդոց ՚ի մէնջ կոչմանէ ՝ իսկ
ի հովնէ պղծոյ տեղոյդ ասէին ՝ զի Ա.բ
րահամ ՚ի Ա.ետուրայ ծնաւ զՅակեան ՝ և
Յակեան ծնաւ զԱդաթան ՝ և զՀամեան ՝ և
զԱդաթան և Համեան ծնաւ զԱքեմենի ՝
որ թարգմանի հովիւ Ա.յ ՝ որ յայսմանէ
Աքեմենեայ սերեան Ա.ըշակունի քան պար
քեւականք ՝ որս Պալհաւունիք ՝ և Հու-
րենեան Պալհաւէ միջաբար յառաջ եկեն
նոցն Յակոբ ՝ թէպէտ խորենացին զհա-
տորի նէ գրեալ ՝ այնմանայ ասէ զազգն
Ա.ըշակունեաց սերեցեալ ՝ Իսկ գԱղաթան
գ ՝ Ա.ճազարմ ՝ որ եղև իրաւամբ չաւիղ
լուսոյ Ա.ճպաշուէ ՝ և երկրորդ Յակոբ
Ա.հասպետ վիհատպան քան զնա ՝

✻Փիլոզէն ոչեան հայոցաց և այլն ՝ Ա.յս
ինքն ՝ փրկչին մերոյ Յն ազգակից ՝ վճ ան
բերյն ՚ի Ա.բրահամ ՝ որ ոչ նախկին Յա
կոբն ՚ի վեր վիմին եդեալ զգլուխն ննջեաց ՝
սա արթուն աչօք իմացականութեն ՝ հաճա
տով ՝ և յաւուց ՝ և սիրով ՚ի վէմն ՝ Ր ա կա
ռուցեալ հաստատեցաւ ՝ Ծննդ. ԻԸ ՝ ԺԱ ՝
✻(ՂԶ) Ա՚նք յեղինեան բնթոյց և այլն ՝
Զաքարիա մարգարէն (Ը ՝ Հ) ետես ոսկի
աշտանակ մի եօթնաբերան ՝ որ ՚ի միջոցն
ասէն ՝ ի յեօթնեկ բերանն ընթանայր իւղն
որով Յայլ ոսկի միջին գընտաւն խառնիւթ
Ր ա յորմէ եօթն պարգևք յեկեղեցւոջ ՝

առնող ՝ ներդործութիք Հոգւոյն սրբոյ ՝
✻ Ի՚մաշելոյ ՚ի ԹԻՆ ՝ ՚ի ՚ի ՝ ՚ի ՝ ՚ի ՝

պիս հոգւոյ ասէ, այլ միանձանց ճգնաւորաց
Հայր և Որդի։

Ապա հարց զնոսա Յիսուս, թէ զինչ խորհիք ի
Հաւատալ և Հայր եցից, հայր և հաւ-
ապա ոչ ի բան մարմնոյ, այլ ըստ հոգեկան
անուամբն։ զի Աբեւտարանաւն զբազում
որդիս ծնաւ ի Քրիստոս, և ի ժողովրդեն Իսրայէլ
ոչ ամենեքեան հաւատացին ի Քրիստոս, այլ
մեծաւ հարկեցմամբն մեծին Կոստանդիոս
նոսա։ զի և այնմ ժողովրդի ոչ հարքն եկեղ-
ղեցւոյ մանկանց հոգեկան անուանեան պատ-
ճառք եղեն։ որոց վասն առաքինութեանն յարեղ
և ճշմարիտ հաւատկին հայր կոչեցաւ ոչ ն
Յակոբ մեծին Իսրայէլ։ Հայր և Որդի։

Ասէ ցնոսա Յիսուս, ամէն ամէն ասեմ ձեզ
զի եթէ ոչ ուտիցէք զմարմին Որդւոյ մարդոյ
և արիւնն ոչ արբուցանիցէք զնա, կեանս ոչ
ունիցիք ի ձեզ։ Որ ուտէ զմարմին իմ և արիւն
իմ արբու, ունի կեանս յաւիտենական, և ես յա-
րուցից զնա յաւուր յետնում։ Զի մարմին իմ
ուտելի է, և արիւն իմ արբելի է։ Որ ուտէ զմար-
մին իմ և արիւն իմ արբու, ի մէնջ բնակեալ է,
և ես ի նմա։ Որպէս առաքեաց զիս կեանդանի
Հայր, և ես կեանդանի եմ Հօր, և որ ուտէ զիս
նա կեանդանասցի նոյնպէս։ Սա է հացն որ ի
երկնից իջեալ է, ոչ որպէս հարքն ձեր մանանայ
կերան և մեռան, որ ուտէ զհացս զայս կեանդա-
նասցի յաւիտեան։ Զայս ասաց ուսուցանելով
ի ժողովարանի Կափառնայում։ Բազումք ոչ
հաւատային, ասացին, թէ Ընդէ՞ր ասէ, թէ
զմարմին իւր տացէ մեզ ուտել։ Ասէ ցնոսա
Յիսուս, ամէն ամէն ասեմ ձեզ, եթէ ոչ ուտիցէք
զմարմին Որդւոյ մարդոյ և արիւնն ոչ արբուցա-
նիցէք, կեանս ոչ ունիցիք ի ձեզ։ Որ ուտէ զմար-
մին իմ և արիւն իմ արբու, ունի կեանս յաւիտե-
նական, և ես յարուցից զնա յաւուր յետնում։
Զի մարմին իմ ուտելի է, և արիւն իմ արբելի է։
Որ ուտէ զմարմին իմ և արիւն իմ արբու, ի մէնջ
բնակեալ է, և ես ի նմա։ Որպէս առաքեաց զիս
կեանդանի Հայր, և ես կեանդանի եմ Հօր, և որ
ուտէ զիս նա կեանդանասցի նոյնպէս։ Սա է հացն
որ ի երկնից իջեալ է, ոչ որպէս հարքն ձեր
մանանայ կերան և մեռան, որ ուտէ զհացս զայս
կեանդանասցի յաւիտեան։ Զայս ասաց ուսուցա-
նելով ի ժողովարանի Կափառնայում։ Բազումք
ոչ

կենդանացեալ է, և՛ի մեռեալ ոսկերս իբր՝ դ՚Ի՛ պահէ կեանք. և նովաւ առնէ զբը ժշկութիւն՝ իբրև զկենդանի ոք: այս է ցո բեանն՝ որ թէ պետ մեռանի, սակայն բա զում արդ իւնս առնէ: այս է որ ըստ մար մնոյն մեռեալ է և՛ի գերեզմանի եղեալ. և ըստ հոգւոյն նորոգեալ ծնեալ. առ Ի՛ յարուցեալ է. զի Ի՛ յաջմանն ՚ի՛ձառի մկրտ առուն ՚Ի՛ն. և զարուն նոր ծնունդ ասէ:

* Ասէ Բ՚ետ՚ոս՝ այլ ճաշեալ:) Ա՚. յոյնքն, զի թէ պետ ննջմամբ մահուան բարձաւ ՚ի մէնջ. այլ բանիւ վարդապետութե իւրոյ Ջօն դրքիւն, և բարւ օրինակօքն մնաց յետ նորա:

* Ասէ ՚Բետ՚ոս՝ այլ ՚Յ՚ովհ՚ան:) Ըստ օրինակի ոմանց Ա՚. բերի ՚ի զի ըստ Ի՚ս՚աքեղեան, թէ պետ Ա՚. բեր ննջեաց մահուամբ, այլ առ կաւճին բերնով Ի՚ծ՚աշուն զերոց հարեւցն՝ մի՛շտ խօսի առ Ի՚Ն զողոքե՚ր. Եբր. Ժ՚ա. 4:

Այսպէս և ասէն ՚Յ՚ակօբ թէ պետ լուեալ ըստ մարմնական լեզուին, այլ միշտ առ Ի՚Ն ձայ նէ՝ վասն մեր բարեխօսելոյ:

* Ասէ զ՚ետ՚ոս՝ այլ յ՚ովհ՚ան:) Ա՚. յոյնքն, ոչ ծածկեալ. այլ իբրև կերպագ յաշտանա կի. և ոտն զքաղաք ՚ի վե՛ր երկին կայացեալ. և կամ ոտն մարգարէին ասէ. յաւուրս նո՛ր տինս եղիցի յայտնի լեառն Տ՚Ն. Եսայ. 2: յորում Ի՚Ն հաձեցաւ բնակիլ ՚ի՛նմա: Սաղ. ԿԶ. 17:

* Ասէ պաւեալ՝ այլ պաւեալ:) Ա՚. յոյնքն, ոչ ոտն զքանքարն ՚ի՛ծուլուե վարշամակն պա տեալ. և կամ թզթայ նման պատել ևծա լեալ. այլ պատմեալ և հռչակեալ:

* Ասէ ամբոխել՝ այլ պատնեալ և ափեալ:) Ոչ զհոտ անուշուե ՚ի՛քիմս ամպն բուրէլ:

* Ասէ նոքօտալ՝ այլ նոքտալ:) Ա՚. յոյնքն, ոչ իբրև զանդամալոյծս կարկամեալ. և կամ զիւր սրբութիւնն միայն առ ինքն զսպեալ. այլ գոլով առաւտաձեռն՝ ամբոխ զիւր բա րեխօսութիւնն ընձեռեալ. և իբր կարօտելոց զհաց բաշխեալ զբժշկուեն ընդ՚Ի՛ն: և կամ, ոչ նման անդամալուծին որ կարկամալ էր և ոչ կարէր ՚ի վեր հայել. այլ միշտ առ Ի՛Ն անբոծն աչօք նկատօղ ըստ Դաւթի, թէ աչք իմ յամէն ժամ առ Տ՚Ն եւ ևմ զաղօթիւնն պայելութե՚ն զի նոքտալն է, ձեռօք ոտից զնը ինչ մատուցանել, և ազատապէս ընդ հել և տալ կարօտելոց: Ասէ՚ն ոմանք զբ ոք զքանքարն ՚ի սընտրկի ամփոփեն դողա լով. այլ սա ոտն զբարբառ մեծ առաւն հո

Տ՚Ն եմք: զի որ ըստ Ձի՛ մեռեալ է, ըստ Ի՚Ն մեռա նի՛մք: զի եթէ կեամք՝ և եթէ մեռանի՛մք՝ Տ՚Ն կեամք. և եթէ մեռանի՛մք՝ Տ՚Ն մեռա նի՛մք: զի եթէ կեամք՝ և եթէ մեռանի՛մք՝ Տ՚Ն կեամք: զի որ ըստ Ձի՛ մեռեալ է, ըստ Ի՚Ն ոչ մեռեալ. այլ կենդանացեալ ՚ի՛ մեռելոց, այլ կենդա նեաց. զի ամէնքն կենդանի հաճաւոյ (զ՚ա տեսականաճորեալ բարւ գործով) առ Ի՚Ն ախրով միացեալք և կենդանիք են: զի այն պիսիքն ոչ անձամբք իւրեանց կեան. այլ Ձով. ըստ այնմ Հռոմ. Ը՚Գ. 8. եթէ կեամք՝ Ձի՛ կեամք. և եթէ մեռանի՛մք՝ Ձի՛ մեռա նի՛մք: զի եթէ կեամք՝ և եթէ մեռանի՛մք՝ Ձի՛

գեւոր բարեօք լցեալ, վճեռան աղօթիւք կարկառեր առ որպիսի ևիցե կարօտեալս. մանաւանդ առ խօթացեալս, հիւանդացեալս՝ և մեռեալս։

* Ել ֆախոել՝ այլ փնիել։) Ա. յանկը, ոչ քակտեցեալ և յարմատս խլեալ, այլ ոչ զծառ ի դնացս ջուրց հոդեալն վտակաց տնկեցեալ և պտղաբերեալ, զանազան և պէսպէս առաքինութիւնք։

* Ել ոանայն՝ այլ պատրոն։) Ա. յանկը, ոչ ունայն և դատարկ անօթոց նմանեալ՝ այլ իբրև զաւուրս նորադրին իւղով ընորհաց լցեալ և զեղեալ, (ոչ զնորադրին սակս որ չլցան բանիւն Ղազկէլ. Ա. 4) Կրճղ ոչ ունայն ի խեղլաց. այլ պատուական և լի, և ի վերայ բնականին՝ և հեղակին ընորհիւ լցեալ. և առաքինութեամբ շարժուն, զեղուն, և քաղցրախօսուն եղեալ։

* Ել ցեւել՝ այլ ամբարել։) Ա. յանկը, զՅ.ծայնն ընորհան ոչ լընդունայնս ցրուել՝ այլ նոքունքեք ընորհօք գործելով զՅ.ահաձայնս՝ զառաքինութեան ամբարեալ ի հոգին։ զի նա ընդ Ա.ին ժողովէր՝ վասն այնորիկ ոչ ցրուէր. զի որ բարեաց իւրոց վախճան գնէ զՔ.ն, այնպիսին ընդ Ա.ին ժողովէ։

* Ել ապճնայն՝ այլ վերնայն։) Ա. յանկը, խոկմամբ և մտածութեամբ՝ և վարուք մաքրութեամբ իբր երկնային հրեշտակ. ևզվերինն խոկացող, ուր Ա.ն նստի ընդ աջմէ Հօր։

* Իւրայն ասպարէզն ևայլեր։) Ա. յանկը, յորում է լայն առաքելոց ևառելոյն Յակոբայ տուն, և Թեսաւրոն մանկամարզից. սա իբր նահատակ քաջ և արի. յաղթող գտեալ մարմնով՝ ճեմ՝ և սլանկ։

* (Ել) Ել սրով մահացու վէրս խոշխոշել, այլ քովանդակապէս աչ խոփէն խոչխոչել։) Իբր թէ կամ ասել, ոչ մեռեալ սրով, արեամբ և մահաւամբ. այլ բովանդակեցս ճի խաչեալ։ այ, զի որպս ես զոչ վէրս կարէ մօտ առնել առ մեռեալսն վէ զդպրեցն վտակ վան. պապէս և ևբէն Յակոբ բոլոր զդպրութիւքն և անդամօք մարմնոյն առ Հեշտալիսն մեռեալ գոլով. ես զոչ վէրս կարէր ի նմա զմուտ առնել Հեշտասէրսք վէրս պապէս և երանելին Պօղոս մեռեալն յմեքեն և կենդանին ի Ա.ն, այլ վէրս (ասէ) քոյ լիցի պարծիլ՝ բայց միայն ի խաչ Յն մեր բայ Յն Ա.ն. որով վէրս ես ի խաչ եղեալ է՝ և ես ճի Գաղատ. գ. 14։ յորոյ վէր ասէ Ակէ". և այժմ՝ ոչ եթէ վերկնի և վերկրի վէրս ասիցեմ. ևկամ զերայ վէրս երկրաւորացս

գոլուք, որ ի մարդկանէ լինի և սպասուց և ապաստաւորաց. վիտակաց և վճռուածից. այսպիսի վէրս որ Թոռն վտակաց ևբարգաւաճանաց. վէրս (ասէ) ամ մեռեալ եղէւ այն պիսի պարտ է վէրս քրիստոնէիս, և վնասք բարեաւ հնչել հանապազ։ այսպիսի էր և ևբէն Յակոբ, որպ ամ հնչուածք ձեռս մեռեալք էին, և վէրքն ևս այնպիսի հեշտալեացն մեռեալ. և ոչ ծայրիճ մատին հպառնալ և հաշակող. զի ևոչ մեռեալքն ըզգան վէրս ևայլոց. այլ որք խողխողին (ասէ) դոն է սրով կտրատին, ևանդամոնքն նոցին ամբողջք բաժանին, բայց սա բովանդակապէս մեռեալ եղէ ձեռս, որպ ևոչ մէկ զդպրեցն պատկանի, կարէին հեշտալնք վէրս ձեռս և ծայնոց։

* Ել ի փայո փոռոպոռոնեն անեռել՝ այլ ի պոռնչյան երկնչել ձայ գնդեալ։) Ա. յանկը, բևեռեալ ընդ երկիւղ քո զմարմին իմ. զի ի դատաստանաց քոց երկեայց եմ։ ևզի խաչն էր գատաս պարտելոց գործ ծիւք տանջանաց որք ի գողոսէ ըմբռնելոցն լինէին. ևզՅ.ն մեր խաչեցեալ իբր Ա.ծականն անուն յափշտակիչ և գողացօղ ևս որում ասացին առ Պիղատոս, Թէ մեք օրէնս ունիմք, ևըստ օրինացն մերոց պարտի մեռանիլ, զի զանձն որդի Ա.ն արար։ բայց ևբակոբոս, Թէ չերաւ ի Թէ սուտ պատճառաւ՝ ոչ խաչեցաւ ի ձեռս և ի յոտս. բայց զգեղը մարմնին՝ և զզգայուքեան բոլոր կերպ կերպ ևոչ ամենի ձեռ զանձ եդեալ ի բերան մարմնոյն՝ և զզգայուքեան բոլոր նուաճեալ. ոչ ևայլն Ա.ներսես լամբ. ի վէր նոյն Յաղմոսին ասէ, Թէ զոր օրինակ պատուաստին՝ հպատակի հրամանին խնամողին վերակացու՝ և զգայուքեան ի ուսումնէ ունելոյն ևս Թէ ոչ՝ բազում անգամ հեղգացեալ ևատամուխ. պապէս և զգայարանքս Թէ զերկիւղն Ա.ն ունելոյն դատաւորակ՝ անդր բան մնան չէ. ոչ՝ առ ձեռն պատրաստ գտեալ զգայութեանցն՝ յաղթականն բանի իբր՝ ամ զգայարանաց իւրոց վայհատան խնդրեր Ա.ն ասելով. Ամենայնամ՝ որ ևս հայի աչաց իմոց զերկիւղ քո ևս՝ ոչ ևս հայիմ արատ և այն։ նոյն է հետագային, Թէ ոչ բռնայիցէ գաճճան ինձ, և այլն (ոչ բռնայիցէ գաճճան ինձ զի ևս ի գողոսէ ըմբռնելոցն չեմ իմ. զի ի դատաստանաց քոց երկեայց եմ։ ևզՅ.ն խաչեցեալ իբր Ա.ծականն անուն յափշտակիչ և գողացօղ ևս որում ասացին առ Պիղատոս, Թէ մեք օրէնս ունիմք, ևըստ օրինացն մերոց պարտի մեռանիլ, զի զանձն որդի Ա.ն արար։ բայց ևբակոբոս, Թէ չերաւ ի Թէ սուտ պատճառաւ՝ ոչ խաչեցաւ ի ձեռս և ի յոտս. բայց զգեղը մարմնին՝ և զզգայուքեան բոլոր կերպ կերպ ևոչ ամենի ձեռ զանձ եդեալ ի բերան մարմնոյն՝ և զզգայուքեան բոլոր նուաճեալ. ոչ ևայլն Ա.ներսես լամբ. ի վէր նոյն Յաղմոսին ասէ, Թէ զոր օրինակ պատուաստին՝ հպատակի հրամանին խնամողին վերակացու՝ և զգայուքեան ի ուսումնէ ունելոյն ևս Թէ ոչ՝ բազում անգամ հեղգացեալ ևատամուխ. պապէս և զգայարանքս Թէ զերկիւղն Ա.ն ունելոյն դատաւորակ՝ անդր բան մնան չէ. ոչ՝ առ ձեռն պատրաստ գտեալ զգայութեանցն՝ յաղթականն բանի իբր՝ ամ զգայարանաց իւրոց վայհատան խնդրեր Ա.ն ասելով. Ամենայնամ՝ որ ևս հայի աչաց իմոց զերկիւղ քո ևս՝ ոչ ևս հայիմ արատ և այն։ նոյն է հետագային, Թէ ոչ բռնայիցէ գաճճան ինձ, և այլն (ոչ բռնայիցէ գաճճան ինձ զի ևս

ևայս Յակոբ զընթացից գործի (ազգդորը
մարմնոյն չրջածող) զոտն՝արգիլեալ ու-
նէր ի չար ձանապարհէ: եւդ նա ոսոխա-
թանիւ խաբեաց զԱսաւ. այսպէս և սա
զԱսաւանման զնա եւմարմինն ի ձեռն
պահելոցդոնէ: զի ոսոխն է մանաւանդ
կերակուր ծոմապահից: որով ժուժկալու-
թիւ գնեցեալ լինի անդրանկութիւնն երկնից
արքայութեան: և ոդ նա խորհակաւ էառ ի
հօրէն զօրհնութիւն Ասաւայ. այսպէս և սա
ի Ասաւանման մարմնոյն՝ անդրանկեայց
զօրհնութիւն ի հոգւոյն, առնելով զմարմինն՝
խանձողեալ խորտիկ Ա.Յ. և կամ զհոգւոյն
կիզելով ջերմեռանդական սիրով: Ասոյ
պանծացօղ մարմնոյն կարէր ասել ընդ
ինքեանս Դաւիթ առ Պարիս ի գազ
շապարն նետահարեցեալ, թէ հարեալ է
իմ զոտնն քո զգարշապար՝ մի ունայնս պան
ծար: ա՛ թէ մի փքանար ով մարմին ի քէն
հոգւոյս. զի ունիմ զգարշապար ընթացից
քոց նետիւ սիրոյ սրոխս հարեցեալ. և չըն
թացից որ առ չարն՝ զքեզ արգիլեալ:
Ասեցեմն ոդ անուամբ. նմանապէս և սա
գեամբ գործոյն՝ նմանեցաւ այս մերս Յա
կոբ առաքինոյն Յակոբայ: զի ոդ նա երկ
ուորեակ եղբօրն յաղթեաց (որ էր համա
նունդ ինքեան) պատճառ և այս հրաշիւք
փառաւորել Հայրապետս արշակունի ան
ուանապարգև իւրոյ հետևողայ. բարձ
ընտիր ազգին և գահիւք փառաւորեալ
սուրբոց (որք զպատիւ պատուոյ ունէին
և պակասեալ ևթագաժառանգ ի մէջ ազ
գաց) յաղթեց, գերելով զմիտս նոցա ի ճա
նապարհն Աստուածոյն՝ Քրիստոս: և կամ ըզ
կիրս իւր անդամոյն մարմնոյն՝ հոգևորացոյ
յաղթելով. ոդ թէ ըստ հոգւոյն այլ անձն
գոլով ի մարմնոյն. և ընդ նմա կռուեալ,
զնմանն յոր քրոտանեցզմարմինն նուաճ ելով
գերազանց և զօրեղ գտաւ ի մարմնոյն.
ոդ Յակոբն այն առաջին եղբայր եղբօրն
շիկահերին:

(Եթ) Եւ ոնոյ գեղեցկեան ևվայելչա
կերպ: Կատարէ ի բանն Ածոմանի, թէ ա
ռաջին աչաց Ա.Յ են ձանապարհք առն,
և յամէն շաւիղս նորա դիտէ. Առակ. ե. 21:
որով ցուցանէ, թէ շաւիղք ևձանապարհք
գործոց առն Ա.Յ ընդ Յակոբայ՝ և ընդ
Եսայեայն նոր՝ ասէ ինձ, ևվա Ա.Յ, եաւ Ա.Յ.
զի համատով և յոտով և սիրով լինի եին
գործեալ նոր: մինչ զի և Ա.Յ որ զհոնարհս առ
անէ, և զբարձունս ի հեռաստանէ ձանա

մարտիրոսաց զրկեալ գտանիցի ընդ Յա
կոբոս. կամաւ զանձն իւր մատոյց պատա
րագ Ա.Յ. խօսուն և բանաւոր նուիրանաք
ըստ Աբաբելոյն: Սակաւ կամաւ ի չարչա
րանս ձգանց զինքն տալով, հաճասար մար
տիրոսաց զգայ յինքեն զշաւիղս կրից. մինչ
զի և քեզ խնայելով նմա՝ ասաց. ոչ աւելի
չարչարել զմարմինն. առ որ ասաց. Թոյլ
տուր Ցնի չարչարիլ աստէն, զի ազատիցի
ի չարխուճականէն:

(Եթ) Իսկ ինոսոսիպէս յԵղեգիոս:
Ա.յսինքն, Թէ Յակոբ զի՞նչ Թարգմանի.
խաբող. և նա Լուսնեցիսոն՝ Թաթող ևկար
Թօղ: զի ի ինձաւին ըստ յատկութեանցն ծնեալ
զաճակատ՝ դնելին զանուանս զաճակատ:
Ասաւ եսաւ զի Թաւութեամբ և կարմրուն
կոչեցաւ Եդոմ, որ է կարմիր. և Յակոբ
զի ի յորովայնի մօրն կապեր ընդ Եսաւ
յաճախ ելանել և զոտիցն նոր ունելով զդաս
շապարն. ըստ յատկութեանն կոչեցաւ Թա
թող և կարթող. ևզի զանդրանկութիւն յեղ
բօրէն ոսոխաթանիւ յափշտակելոյ ևզօրհ
նութենէն ի հօրէն (մօրն խրատու և խորհուրդ
տուեալ) զողանալոյն՝ կոչեցաւ խաբող: Իսկ
զխաբօղն առնու նա Աբրիդոր ի մէջ կագե
ղոյն նոր, մինչ դեռ ևս էր յարգանսն Ա
բեկայ, և ունէր ըմբռնեալ զգարշապարն
Եսաւայ: Ա.յլ ոդ այն առաջին Յակոբն
ունէր զգարշապարն Եսաւայ Թաւացեալ
լոյն. այսպէս և այս Յակոբ՝ զընթացիցն
գարշապար անասնական մարմնոյն ունէր
ըմբռնեալ և կապեալ: ոդ Թէ՝ զխարիսխ
մարմնոյն (այ զոտոն) կապելով առ ի ոչ
շուրջ ածել զանձն բռնադակ ի չար ձա
նապարհս: որով և խնամել, Թէ զգրովայնա
պարար հեշտուն ախորժից մոլուցն. և մար
մնոյն զմայլեցուցչացն՝ յետս ընկրկեալ ու
նէր. և ընդ կրունկն Թեքեալ հառաչեալ:
և ոդ գթած ըմբշամարտիկ, իւրեալ մարմ
նով յարծուն ևառնըմբռնելի ի մարտակցէն
եղեալ, առաւել խաբեր քան Թէ յաղ
թիւր: զի որք տկարք են մարմնով՝ զընդ
դիմակն առաւել պատրուն՝ քան Թէ յաղ
թեն: ոդ և Յակոբն այն առաջին չկարե
լով յաղթել զԵսաւ, զգարշապարն ըմբռ
նեալ արգել առնէր ի ինախաձեռնէ և չել
մանէ ի մէն արգանտէ. ոդ ևինքն յետս
(ամոլջլին ըմբռնամբն) կաղացաւ ի
հրեշտակէն: Ա.րդ՝ ոդ այն Յակոբն նո
հար գոլով մարմնով. բայց յաղթեաց զե
սաւ գարշապարացն նր կալմամբ. այսպէս

եթէ ոչ հաճատով միաձորեալ իցէ ի Քրիստոս ի յորթն աշխարհս ընտանի, որպս ուռն ոչ կարէ պտղաբերել եթէ ոչ հաստատեալ իցէ յորթն ։ պայպես և դուք եթէ ոչ լիցուք հաստատեալ, իցէ ք։ Յովհ. ԺԵ. 4 ։ ուրանօր զինքն ։ զի Աշխարհս ասաց՝ և զնո ուռ ։ զի որթն ի յարմատոյն բնութե յառաջ գայ, և ուռն ի յորթոյն ։ ըստ որում Պօղ ի բնութե Հօր ծնեալ ։ և Քրիստոսքն ըստ բնութե մարմնոյն ազգակից գոյով Քրի։ և շնորհիւ առնու միացեալք ։ և սիրով առնու կապակցեալք ։ և վէմ անուրիկ ասե՞նա բերէ պտուղ յայժ՝ զի առանց իմ ոչ լինիք կարէք առնել ։ որպս և ուռն քարց միացման ի յորթն, ջրանայ և ի հուր պրի։

Լ. Ըստ՝ զինքն Յակոբ համեմատե Քրիստոսի ։ Նախ՝ զի ըստ նմանութե Քրիստոսի եղեալ յեցաւ ի Քրիստ՝ վիպոյ եղև պտղաբեր ։ Երկրորդ՝ եղև ուռ՝ առ որթն Աբրահամ հաճատով միաձորել ։ և Երրորդ՝ զի ոչ միայ անպտուղ՝ զի յորթն միաձորեալ պտուղ ։ և ի Հօրե Լ. մշակեցաւ։ զի Հայր Լ. մշակ զհոգիս հաճատիցելոց՝ և ուռապանն Քրիստոս ։ որ կենդանարար Հոգւովն ընդ աշխարհս ընդ ամենայն

դնացական · ըստ որում և Դաւիթ ասաց առ Սողոմոն, Թէ ես երթամ զճանապարհ ամենայն երկրի · զի ես ճանապարհ է ի կենաց առ մեզ · և ի մահուանն առ յաւիտեան նականութիւնն : վասն որոյ ասէ, և սքանչ կօբ գոլ վ հոգիաւոր և դնացական (զոր կենդանաւոր ևս անցաւոր կոչէ · այլ հոգիաւոր և դնացական) եղև զկնի մահուանն միայն հոգևոր և մշտնջենաւոր : զի ի կեանս այս սկիզբն արար մշտնջենաւորն կենաց ի ձեռն չար հաւատոյն և առաքինի գործոցն : այլ մշտնջենաւորն է սկզբնաւորն և անվերջն · և ով ոք այսու խմասցի, իբր Թէ հոգի սրբոյն Յակոբայ ի մշտնջենաւորս մնալոց է առանց միաւորութեան ի մարմնի (զի ի հասարբուածոց յարուցն առնոյց է զմարմին իւր և նովաւ հանդերձ երանելի լինելոց · որ նաև դեռևս միայն ըստ հոգւոյն է երանեցեալ) այլ Թէ ի մշտնջենաւորս ստացաւ պանկ զպատեալ փառս հոգւոյն · որ Թէ և չեստացի ի մարմնի միաւորեսցի · ոչ վն այնորիկ հոգին ի փառաց զրկեսցի · այլ նովաւ հանդերձ փառաւորեսցի Թափանցելով ի փառաց հոգւոյն առ մարմինն · և փոխաբերեսցի զոր վճարձասցի մարմինն ի փառս հոգւոյն · և հոգին ի փառս մարմնոյն :

✻ (ԽԵ) Եւ ի խոտ վարս ի ջրհոսոց, ի ջուրս պես գոյր պտուղս :) Չի կրօնաւորականն կացուն նի՝ ոչ գրկեր զնա ի հոգևոր պատկէ եպիսկոպոսութենն · այլ համանգամայն կրօնաւոր էր, և արք եպիսկոպս պահանջոր ի վր մըծբնայ քաղաքի : Ս. յակոբ էր և նըշան խահակ մեծն · որ ամ մասամբ առաքինութեն Հարցն նմանեցաւ, և աղօթիւք առաւել եցաց · զի ստացաւ իւր նման աշակերտս կ, որս կրօնաւորս և խարանչաքզ գեստս · երկաթապատս և բոկաձնացս · ոչ րով մշտնջենաւոր պաշտամամբ կատարեր զհանոնն · ոչ զայնս՝ որք յանապատն էին · և հոգւոյր զնս՝ ոչ զայնս, որք յՅեր էին, և ձգներ ոչ զնըն Ս. եսրօպ առնել քան զկար · Ստուեանային ն դպրուե · Թէ գլուխ այսպ և Դաւիթ գոյով պատկառոր Թագաւոր, և սակայն ըստ վարուցն էր իբր կրօնաւոր · զի գհաց մնխրախառն ուտէր · ևզարտասուս ի խոհի ջրոյ ըմպէր և ձեծն Կոստանդիանոս ի ներքս կայսերական քղամվքին զբուրձ կեանցս և կայսրն Թէոդոս զմաղեղէն : և ընդ Անկարիոս ի կրօնաւորս բուն Թէ եղեալ Պատրիարք ընդ եմի, կրօնաւորական հանդերձիւն շատանայր :

վասն Ս. ղեքսանդրի մանկեդնացեալ ասի ի պատմուԹեն, Թէ մինչ մնեալ Ս. պօղոսի մեհենին, և ազաչեաց զաստծախօսն գուշակել ինչ : և նա ասաց ոչ առնել նմա պատասխանի ի դիտանոցի նր, և նա բարկացեալ եբարձ ասէ զնեռոսանին, և ևկն ձայն ի սանդարամետականէն ի Հերակլեայ որ ասէր · Ս. ղեքսանդրէ զայս լինել արար Ս. Ա. Ա. բայց դու մահկանացու ես Ա. ի միընդիմանար · զի գործք քո մինչև Ա. Ա. խօսեալ լինին : Նաև անդր քան զծով զի պատերազմեցաւ մինչև ի կղզիս հնդեորս, զի ոչ ի մէջ ամենից անկոց որթն առաքել աձեցուն է և շառաւիղարձակ (որև յառաստպելս ասի, Թէ որթն ասաց՝ եԹէ ոք զմբռներ զձեռանէ իմմէ հասանի և մամբ մինչև յերկինս) պատկեր և բան վարդապետութ սքն Յակոբայ աձեցուն գոլով՝ հասեալ ժամանակ մինչև յերկինս՝ խոսելով նր ի վր երկնայնոց : և անդր քան զծով · զի լցաւ սիրտ նորա իբրև զկար էջն Ա. Ա. Ա. ասելն խնամառութ ըստ այնմ, լցաւ երկիր՝ դիտութ Ա. իբրև զջուրս զբազումս որք ծածկեն զծով : պատկեր և ա ա և վասն Սողոմոնի Առաքեալ · ԽԵ · 17 · լցար իբրև գետ խնամառութ, ազերկիր վերածածկեսցէ Հոգի քո, ի կղզիս բացագոյնս հոգևակեալ է անուն քո : յարմարի առ այս և բանն Դաւթի որ ասէ · Ձգեաց զորթ իւր մինչև ի ծով · և մինչև ի գետս են շառաւիղք նր : Նաև ըստ նըն Յակոբ Ձգեաց զորթ և զշառաւիղ իւր մինչև ի ծով, մար տիրոսութ կրօնաւորաց իւրոց · զորս չարն մանաձիրն Հոլվեաց ի ծովն վասպուրական · որք ի ծովս նահատակեալք, ըստ Հոգւոյն մինչև յերկինս ձգեցին զուռ իւրեանց, և եղեն վկայք արդեանց սքն Յակոբայ :

կոբայ :

✻ Եւ ի գամբոնի գոլով երիցս, ընդ բոլ րեցն գոտ ինաւոր :) Ս. յակինքն, ի գամբոնի գերեզմանի · և ըստ այմ կամի ասել, Թե պետ ի գերեզմանի գոլով տքնել զմնձի հասարակաց կրեաց · բայց ըստ Հոգւոյն գտաւ յերկնաւորն միաւորեալ · այ առ Ա. Ա. երանական վմայլմամբ :

✻ (ԽԶ) Եւ դնէ էին յերիցս կենդանաւոր անցաւոր՝ եղև անձնաւոր մշտնջենաւոր :)

Ս. յակինքն, մինչ էր ի ՀՀիս իբր անցկին կեն դանիս, ոչ Թէ անցական ի գոյութէ յոչ գոյն և ոչ գնաւոր ցամաքելն ըստ սադուկեցւոյն աղանդից այլ անցաւորն էր · այ

քէն նման Հօր Ի.Ք. զի կուսուէն ոչ ծ-
մուլ. այլ առաւաւծէն և պտղաբեր։ քան
զի նա՝ և զԻ.Ք ծնանի զաւետիսն ամէն։
հպատակեր կուսէն ոչ զայլ ոք ծնանիլ.
եթէ ոչ զԻ.Ք ասէ կուռ՝՝ եսայ. է.14։
նաև որոց՝ և որքանեակս փրկուեր լինի ոք
պատճառ՝ զայնքանս ծնանի. Ի.Ք յերանել
կեանս. և այսպէս էր ըստ Յակոբ. որ կու-
սական կենօք՝ փրկուեր բազմոց եղև պատ-
ճառ և ազատուծին։ որով և ցուցանի,
թէ կուսակրօնութեն Հիմաղուց հետէ պատ-
րաստեալ գոյր ի մէջ նախնեաց։ զի զինչ
այլ ինչ է կուսութեն, եթէ ոչ մաքրակենցա
ղութիւն անապական և անարատ։ զի կու-
սութիւն է յապականացու մարմնի խոկումն
մշտնջենաւոր անապականութեան։ վասն որոյ և
ըստ Աւրիգոր նիւսացի ասէր ի գրքոյկ կու-
սութեն, թէ ընդ ամէնսին բնութիւն առա-
քինանայ կուսութիւն. ոչ յոմանցն Ի.Ք այ-
նոցն բաժանի. և ոչ ընդ ումեք ի հակա-
ռակորդացն միաբանի։ և թէ, կուսութիւն
առանձին անմարմին բնութիւն է սեփական.
և թէ զանփորձն ամենեսեան անապական
գիտեն կոչել մարդկային սովորութիւնք. զի
բազմաց եղելոց և մեծամեծաց որք առա-
քինութիւն զարդարին, սա միայն անապա-
կան անուանեցաւ։

(ԽԹ) Ա՛ն ընդ երկնային ոչխէ պատմօղ,
աչխարհն պատուական։) Զի և սա՝
ըստ երանելւոյն Յովհաննու մկրտչի՝ տայր
վաւերս արքայութե ասելով. ապաշխա-
րեցէք զի մերձեալ է արքայութիւն երկնից։
իբր թէ՝ նախ երկնային և ձրիական շնոր-
հօք լցաւ. և ապա արժանաւոր եղև պատ-
միչ լինել՝ և աւետաւոր արքայութե Ի.Ք
և կամ թէ ոչ վասն արտաքսական նախ օ-
ծաւ ի Հոգւոյն սուրբ (ըստ այնմ, Հոգի Տեն
ի վրաս. վասն որոյ և էօծ իսկ զնա. աւետա
րանել աղքատաց առաքեաց զնա) այսպէս
և սա ձրիական պարգեւօք Հոգւոյն լցաւ.
և ապա թէ եղև քարոզիչ արքայութե Ի.Ք
տարանիչ։ և կամ թէ նախ առաքինութիւնք
զանձն զարդարեալ. և արքայութեն Ի.Ք
զինքն արժանի ցուցեալ. և ապա թէ քա-
քեամբ՝ պլոյց եղև գաղափար և ազդարար
ութեն Ի.Ք մտանել՝ ի կենդանի օրինակեա
առցե զապացոյց։

(Խ) Ա՛ն հոմօ,էն սէռ բանաւոր, նա ի բնոյն
չնչով հոգեւոր։) Ա.յսինքն, թէ ի վե՛ր քան
զնոսա Հոգեւոր։ զի կուսութիւն ոչ է ա-
նուանեալ ի գրքոյկ կուսութե ասէ, թէ որ
քաղցեալ կուսութե՝ որդի ծնանի ի կուսա-

(Ի) Ե՛ն անպատուոյ գաւազանաւոր, հոգեչքահ
չնորհիւ զինաւոր։) Ա.յսինքն, ոչ կրօղ ի՛նէ
ռին զիշխանին գաւազանն յարտաքուստ.
բայց ի՛ներքս ունէր զոչխարն շնորհաց, և ըզ
զրաՀն արդարութե։ Լուկաս. ԺԴ.14։ և կամ՝
զհաւատոյ և սիրոյ։ 1 Թեսաղ. Ե.8։

(Ի) Ե՛ն հաստատող գոյն նախաշաւոր, մարմնացե
ր բանին կիզպաւորս։) Ա.յսինքն, ընդ հաստա
տակաց՝ հողածին և մահկանացու էր. բայց
առաքինութե և սրբութե մարմնացելոյն կեր-
պաւոր. ըստ այնմ ոգի Աստուածութեն զինքն
նմանի ասէր Ի.Ք նմանօղք լինիք եղերու ոգի
ևես Ի.Ք. և թէ հայեցեալք յեղ գնացից
նէ նմանօղք եղերուք գործոց հաստատոցն։
Եբր. Ժգ.7։ այսպէս ընդ Յակոբ, թէ կա
մաւոր աղքատութե, և թէ առաքինութե և
սրբութե. թէ աքանչելագործութե, և թէ
բանիւ վարդապետութե, ըստ չափու իւ
րում եղև նման և կերպարանակից Ի.Ք։
կամ նկատեա առ այն, թէ որպէս զգեցաք
զպատկեր հողեղինին, զգեցցուք և զպատ
կեր երկնաւորին. 2 Կորն. ԺԵ.49։

(Ի) Ե՛ ի տոհմէ ազգաց՝ տնկաբոյսին հոնգու-
նոց։) Զի ի մարմնի անմարմնաբար կեն
ցաղավարըն ոչ է մարդկային. այլ Հրեշ
տակական կենցաղավարութե։ և ահա ընդ
Յակոբ այնպէս էր. և մանաւանդ զարմա
նալի ցուցիչ չօրացն վերնոց. զի անկարօտք են
Հրեշտակքն կերակրոյ և Հանդերձի. և ընդ
Յակոբ նման էր նոցա։

(Լ) Ա՛ի ի մտոգոտ գեղ պատկերաւոր, ըստ սքվի
ռնոյն խմբին լուսաւորս։) Ա.յսինքն, ի մար
մնի գոլով և մարմնաւոր. բայց ըստ յուսա
նելոցն Հրեշտակաց կերպի (որք ի Հրեշ
տակն երկնի են բնակեալ) նոցին նման լու
սաւոր. թէ մաքրութե և սրբութե, և թէ լու
սաւոր վարդապետութե։

(ԽԲ) Ե՛ մատուենոյ վտուտ ճանաւոր,
քաղաքացուանգ որդով պողպատ։) Զի թէ
պետ կայր մարմնով. բայց պողպատին էր
Հոգեւոր, զորդիս բազում ի փառս Հանել
լով. ըստ այնմ, ուրախ լեր ամուլ որ ոչ ծնա
նեիր. զի բազում են որդիք սկնդնիփ ա
ւաւել քան զարամբուին Նասպ. ԾԴ.1։
և թէ ի ասելոյ ներքինին, թէ ես եմ փայտ
չոր։ նաև զի առաքինութիւք մարդոյն են ծը
նունդք և վաճակունք դործոցդ. և ըստ
այսմ բազմազաճակ էր ընդ Յակոբ գոր-
ծովք առաքինութե. որպէս և ընդ Աբրիդոր
նիւսացի ի գրքոյկ կուսութե ասէ, թէ որ
քաղցեալ կուսութե՝ որդի ծնանի ի կուսա-

ՁԵՌԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ

եղեալ ։ այլ զսուտ մեռեալ ձեռացեալն ։
ոչ ասէ (Ղեւտ. ԺԳ. 10. 1 Կորն. ԺԵ. 51) ոչ
ըլլայն (ոչ ասէ Պօղոս 1 Կորն. ԺԵ. 10) ոչ
և զկնի ասէ ։ զոր մահացոյց՝ և փրկեաց ի
գոյն ։ այլ զսուտ մեռեալ ձեռացեալն ։
ժամ ։ Ի ՀԱՅՈՑ ։
ԺՀ*

*(ԾԲ) Ի ՀԱՅՈՑ ։ Ի ՀԱՅՈՑ ։ Ի ՀԱՅՈՑ ։

գործքն ըստ դիտմանն կատարեցան. զի ըզ
կամս երկնաւորացդ առնէր Տէր : Այնք են
և հետևեալքն, թէ ոգեղէնդ ոչ ճանչել պատ
հէտս. այլ զնոսկէ և յիւրոց աղբկանց երեսաց
դեղեցկունն. ամօթով ծածկեաց՝ քան թէ
վերարկուաւ զի պատ էր նմա (ինչ տեսին
զնա) վա պատկառանաց և ամօթխածուե
ծածկել զբնութեան : Աստի մինչ ոչ արա
րին այնպէս, անկծիբ ձրչն ամօթով ապ
տակուե ծածկեցան զբնութիւն նոցին. զի ազ
ջկունք զոլով՝ երևեցան (ըստ հերաց) պա
տուհասք. զի հերքն ի յաղջկունս են՝ զարդ
գլխոյ . զոր ընդգեմն առնեն լատինքն.
ըստ մ Աբաքեղին թէ, եթէ այր գիտաւոր
է՝ անարգանք են նմա. եւ եթէ կին գիտաւոր
է՝ փառք են նմա : I Կորն. Ժա. 14 : այլ
զայնպիսի զարդ ազգիս կանանց. ապա
հրամայէ Աբաքեղն ազգի կանանց. ապա
մանաւանդ յիւրեղեցւոջ, և վա հրշտակաց.
I Կորն. Ժա. 10 : այ առաջի եպիսկոպոսաց,
որք եկեղեցի և հրեշտակք կոչին: ըստ այնմ
ասացելոյն. այ գլխաւորին և
կեղեցւոյ եպիսկոպոսին : և Հրեշտակ ևս
կոչին . ըստ այնմ, առ հրեշտակս եկեղ
կեղեցւոյ գրեա : Ա. յայ ձրչն Յակոբ, ոչ
միայն աստուածանաւն հրեշտակ եր, այլև մարդ
րուե վարուցն. յորմէ առաւել պատ էին
պատկառել աղջկունքն՝ և ոչ պատկառե
ցան . ուստի արժանապէս պատժեցան :
Նոյց գիտել ե՝ զի հերքն բուսանին ըստ
որակուե ծխոյ . զի ի խոշոր և ի ջերմ ծխոյ
ծնանին . որք ի հրապետել և ի տապացել
խոնաւուեց գլխոյն միջնորդուք երակացն
եզանեն ի մորթն . և յարտաքին օդս չորա
նան . և ի գոյացութիւն հերաց փոխարկին :
Աստի յամէն այս խոնաւութե՝ ամէն և
հերքն . և ի պակասիլն՝ ոչընչանան : և ըստ
որպիսուե ծխոյն են ևորպիսուիքն հերաց:
զի թէ ծուխն բազում, բազում լինին և
հերքն՝ և հակադարձեալ : և թէ ծուխն
սեամ, սեամ լինին : և ըստ հասակին որա
կութե՝ որականան : ի մանկունսն՝ նուրբ
և դեղնաշրթի ևս կաթին սպիտակուե : իսկ
յերիտասարդս սեամք . ևս ծխոյն պրեց
մանն ի ջերմուե բնութե : և ի ծերուե սպի
տակ, ևս ծխոյն չիկման և սառուե . և ա
նօսրութե ծխական գոլորշեաց : բայց ազ
ջկանցն պնդիկ հրաշիւք եղև գունափո
խուին հերաց. զի բնութե ոչ պատաճայել էին
և ըստ հերացն այնպէս ցուցան Աստուած
սպիտակացեալք :

* Ջ յինն ոչ է գտեալ ի բազումս : Ա. յայ
ինքն, մեռ ուցանելով և կենդանացուցանել
լով : զի Պետրոս յարոյց զԴաբիթ այն . և
մեռոյց զՆանիա և զՍափիրա : և ընդ
կօբ զհաւատաւոր ազգատոհմ մեռոյց , և զորդի
հեդրօնին յարոյց : և կամ ոչ Պետրոս ընդ
Յովհաննու զանդամալոյծն բժշկեաց . և
ընդ Յակօբ ընդ Աստուածն անսպասս :
* (ծգ) Ոտս հոտոտիցես յերկաթիցեայ
Եվ զի արեգական արգելման է բանս (զի
ոչ գտանի՝ ի պատմութե նր, թէ արգել
զարեգական , ոչ արար Յեսու Նաւեան
այլ զի Լաւթի , արք ամբարիշտք ոչ
հաւատացեն զաւուրս իւրեանց (ասէ զո
բաւոր կարձրեաց ըստ Աբրաքայ . Ժ . 11 ,
ոչ և Հաղգատարայ թագաւորին կեանքն
կարձեցան՝ զի առ Ղեվլինն մեղանչե
լըն . Դանի . է . 30) իսկ ընդ Յակօբ զի
պարկեշտասուն հաւատ և առաքինի վա
րուցն՝ երկարօրէն ապրեցաւ ցծերանալն.
և այնչ զաւուրս հասմառօտեալս յերկարա
ձգելն : և որ զինի ասէ, թէ (ղյաճախութե
ամաց ղինացս փոխեաց) այ թէ առ ինքն ձգեց
զաւուրս բազումս : և կամ թէ , զորս կենդ
դանացոյց՝ զաւուրս նոցա հասմառօտեալս
յերկարաձգեաց . և զորս մեռոյց՝ (ոչ ըզ
մանաձիկն և զարիսս) զնոցին յաճախեաւ
ամաց դնացան՝ արդել և փակեաց, և հա
մառօտեաց :
* (ծէ) Ջ գոյնս հերաց՝ նոր յեղանակեաց :
Ա. յանձն, զգոյնս աղջկանցն հերաց սպիտա
կացոյց . որոյ մահու չափ արատ և ամօ
թոյ տեղի եր՝ ինչպէս իբրեանց լըսեցեն :
զի ոչ ասէ Աբրաք. ԼԶԲ. 6 : ի վե կնոջ չա
րաբարոյի բարբառ է ընդ . զի ի լըսելն
ծայրն հասեալ պոռնկին՝ ոչ այլ իւիք կա
սի և ցածնու , եթէ ոչ մինչ արատաւոր .
(այ կամ կազ , կամ կայր) անուամբ կոչես
ցի : և զի այն աղջկանցն լըսելն՝ երկու
լինչելին պատճառք . այ աղբիւրն արտաքոյ
բնակութե. և սեամ հերքն ինչպէս փքաց
մանն : թէպետ ի վերայ բնականացն ոչ է
պարտ փքանալ, որոց չկարե ոք լինել պատ
ճառ : այլ բնութի կանանցական առաւել
դիւրաշարժ է ի անափառութի ոչ զսխրաշ
մարդի. վա որպ ի վե վայելչականաց , (թէ
իցեն բնականք , եթէ ոչ) փութով անափա
ռին : վա որոյ ձեռն : Յակօբ զաղբիւրն հար
կաւոր ցամաքեցոյց . և զհերս ընդ վայելչա
կանս սպիտակացոյց : զի թէպետ բանիւ
ոչ ասաց զայնս . սակայն գոլով ի մարդն և

ցայսօր ժողովի, իսկույն աքանչելեացն Յ.Ք.
անկեմք: և պատմուին առ քե, և ի միտն և
ձառ պիտին ի խոշ: զի առացին քե փոշ
դայն առաց • եղիցի ըստ բանի ձերում. զար
զոր օրինակ մինչ այդի ու՛ր օդ ծաղրատուց
ջան ձեռամբն ձեր ի մեզ երկուց աշուրց սա
տակեցաք, ազաւաղն ըստ չուռնեաց ամ[ա]
ցաք, և այգին փշացաք:

* Եթե գուշակեաց (կոտրեցաք:) Գուշա
կեն է մի ապագայից լինելութեց նախ ա
սել. ելայս ընդ մարգարէսն ընդեր ոչ
Հակոբ: զի մինչ այդի սրբկօդքն այսպան
լով ասացին թէ փուշ անկեմք ասաց եղիցի
ըստ բանի ձերում. և ելև այնպես ոչ և
գուշակեաց: և կամ գո՛ւշակեն է ասել. զի
զոր ինչ և ասաց՝ բոլորն կատարեցաւ:

* Եթե մոլորեաց՝ խնդեցաք: Յ.յանքն,
եթէ աղաչեաց մի հօտին իւրոյ, իբրև ըզ
խոնկ անուշոտ եղ աղօթքն նորին առ Յ.Ք.
և հոտոտեցաւ Տ՛ր ի հոտ անուշից: այսպ
աղօթեաց առ Յ.Ք հաշտարար պատարա
գուն՝ և յարեցոյ զորդի Լեզբօնին: մանրեց
առեանել զատպանն՝ լայ, և հրեշտակն բե
թեալ զմանն ինչ ասաց • ահա լսելի եղեն
աղօթք քո և այլն:

* (Ճշ)Լուի նուխրեաց՝ ցեւնծեցեաք:)
Լուի թէ զանբանից արիւն նուխրեաց • այլ
զարիւն կենարարին • և ցեւնծեցաք, զի մի
ինչ պատճառ որ մատայ՝ առ այն վախ
ճան եղերեցաք խնդիր նորին • այլ ի յարու
թէ պատանեայն: Ասխուիս է՝ զի ի ճառին
երեք կերպիւ պարագ ընկեցինն նախ յոչխա
րաց. յայծից. յեզանց. հորթոց. գառանց.
աղաւնեաց • տատրակաց • և ձկնդկաց. և
որքա կոչեցեալք լինեն զոհ: Երկրորդ՝
ի պտղոց երկրի • որպս հաց • նա իհ • աղ •
խունկ • խունրց հասկից՝ և ցորեան • և որքա
կոչեին ընծայք: Երրորդ՝ ի հեղուկ իրաց.
այ արիւն • գինի • ձէթ • և ջուր • և այսոքիկ
նուխրեաց՝ ցեւնծեցեաք • որ իմանի զարհեն
ի՛ խորհրդոյ պատարագին:

* Լուի քոնս եղ՝ կոտրեցաք: Յ.յանքն,
եթէ բանիւ միայն խօսեցաւ՝ կատուցաւ:
զոր օրինակ մինչ այդի ու՛ր օդ ծաղրատուց
դայն ասաց • եղիցի ըստ բանի ձերում. դար
ձաւ այդին ի փուշ • զի ասացին թէ փուշ
անկեմք: և պատմուին ասէ թէ, և ի միտն և
ձառ պիտին ի խոշ: զի ասացին թէ փուշ

* Եթե օրհնեաց՝ լցաք: () Ընծաւքին է
բանդրուման բարւոյ • այսպէս օրհնեաց վկոս
ոանդ իանոս:

* Լուի անէծ՝ ալեհոցաք:) Ընծաքն է
բանդրուման չարի • և այսպէս անէծ զաղ
կնեան, և հերք նոյ ասիտակացան՝ և աղ
բիւրն ցամաքեցաք • և կինն մանաճրկի
եօթն որդւովքն ի մէջ երկուց աշուրց սա
տակեցաք, ազաւաղն ըստ չուռնեաց ամ[ա]
ցաք, և այգին փշացաք:

* Եթե գուշակեաց՝ կոտրեցաք:) Գուշա
կեն է մի ապագայից լինելութեց նախ ա
սել. ելայս ընդ մարգարէսն ընդեր ոչ
Հակոբ: զի մինչ այդի սրբկօդքն այսպան
լով ասացին թէ փուշ անկեմք ասաց՝ եղիցի
ըստ բանի ձերում. և ելև այնպես ոչ և
գուշակեաց: և կամ գո՛ւշակեն է ասել. զի
զոր ինչ և ասաց՝ բոլորն կատարեցաւ:

* Եթե մոլորեաց՝ խնդեցաք:) Յ.յանքն,
եթէ աղաչեաց մի հօտին իւրոյ, իբրև ըզ
խոնկ անուշոտ եղ աղօթքն նորին առ Յ.Ք.
և հոտոտեցաւ Տ՛ր ի հոտ անուշից: այսպ
աղօթեաց առ Յ.Ք հաշտարար պատարա
գուն՝ և յարեցոյ զորդի Լեզբօնին: մանրեց
առեանել զատպանն՝ լայ, և հրեշտակն բե
թեալ զմանն ինչ ասաց • ահա լսելի եղեն
աղօթք քո և այլն:

* (Ճշ)Լուի նուխրեաց՝ ցեւնծեցեաք:)
Լուի թէ զանբանից արիւն նուխրեաց • այլ
զարիւն կենարարին • և ցեւնծեցեաք, զի մի
ինչ պատճառ որ մատայ՝ առ այն վախ
ճան եղերեցաք խնդիր նորին • այլ ի յարու
թէ պատանեայն: Ասխուիս է՝ զի ի ճառին
երեք կերպիւ պարագ ընկեցինն նախ յոչխա
րաց. յայծից. յեզանց. հորթոց. գառանց.
աղաւնեաց • տատրակաց • և ձկնդկաց. և
որքա կոչեցեալք լինեն զոհ: Երկրորդ՝
ի պտղոց երկրի • որպս հաց • նա իհ • աղ •
խունկ • խունրց հասկից՝ և ցորեան • և որքա
կոչեին ընծայք: Երրորդ՝ ի հեղուկ իրաց.
այ արիւն • գինի • ձէթ • և ջուր • և այսոքիկ
նուխրեաց՝ ցեւնծեցեաք • որ իմանի զարհեն
ի՛ խորհրդոյ պատարագին:

* Լուի քոնս եղ՝ կոտրեցաք:) Յ.յանքն,
եթէ բանիւ միայն խօսեցաւ՝ կատուցաւ:
զոր օրինակ մինչ այդի ու՛ր օդ ծաղրատուց
դայն ասաց • եղիցի ըստ բանի ձերում. դար
ձաւ այդին ի փուշ • զի ասացին թէ փուշ
անկեմք: և պատմուին ասէ թէ, և ի միտն և

* Ըստ երկնս նոցն հյորդեցաք ինչպէս բանիւ
(Յ.յանքն, յաղօթական՝ և իմաղթողական
բանս • յերդս և ի գովեստիս Յ.Ի, երկնա
նոց հրեշտակաց կցորդ գոյաք: ակամ թէ
ի վերնագոյն անձեսն, և յաւուրս ասէ ինն,
հրեշտակաց հյորդեցաք • վերանցեաքն յայս
նիք են • և աստուածքն յայտնեսցին՝ որ ասէ
* Ըստ հանդրուելի գեղեսի եհղէք: () Նեղ
ասի հոգի, և նեղութեն. իսկ ի տեղի խաղաղ
եդեալ է հանդրուելն • զի քարն է խաւսա
ցեալ, և խաւսաց. հոգւոյ ուրումն և այն կարծ
քարն և վէմն չհանդուժեալ անօրէնն դա
տաստանի գաստառորին, (ի վկայսելի արժա
նաւորն անդիմից՝ որբն Հակոբայ) հերձաւ
և զի անդիմելիք նորին եղև • վայ անորիկ լինքն
առնել ասի • զի իւրաքանչիւր պատճառ
որպիսի և իցէ, և որով կերպիւ զիր ինչ հատա
նիցէ, լինքն ասի առնել: Նայց գիտելի է՝
զի առ մեզ մայր՝ առ յայս ասի միդրաս յոր
մէ ի Հեռուստ ասացեն եթէ ըզնգեաս զիչ
լինի միջր, որ է մայր • և քան այսմ մայր ան
ուանէ խոնկն հոգին: այլ քանդրուելիսն՝ և
գիտելի կոչէ զվէմն • զի հոգին թանդրացեալ
և խաւսացեալ դատաստ ի քարս: Ասաս ի վեր
այնմ թէ բռնաւսացե երկիր զանձնջար, ասե
Կուռ" Յ.ոդ՝ թէ ոլքան երկիրն բարե
գործիր մայր և անուանիչ ամ կենդանեաց
պէրձապէս ուսուցանէ փիլիպոս • թէ եթ
կիրն Յ.Ի զմեզ ի ծնանելն ընկալուս, ծը
նեալ՝ սածէ, և մինդամ տղայացէ՝ միշտ
կազդուրէ • և յետին դաշանաւքն գործէ
և զմոդեսան յամ բնութ. ոդ մայր ծածկէ
այս գմ ծիգն հեզ և խնամոզ մայրս ի՛ սէ սա
մանհկանացուածոց միտս ծառայէ: զինչ
բռնութիւն ծնանի • զինչ յօժարութիւն ար
ուսքն • գորիսին հոտս և համ • գորիսին
շօշափելուն, գինն բոյսս ևդեանջարս հաւա
տարմութ ոչ առ բերէ • և զինչ ի պէտս
մեր ոչ տածէ:

* Ընդ բոցոնեաց նշանաւ Լսելն ընդա
նի, տան ի Աղեսս զնդէն գաւազանաւն:)
փոխանակ գեղ ասելոյ՝ ընդեղ ասէ • հնամ
բան • յերդս և ի գովեստիս Յ.Ի, երկնա
նոց հրեշտակաց կցորդ գոյաք: ակամ թէ
ի վերնագոյն անձեսն, և յաւուրս ասէ ինն,
հրեշտակաց հյորդեցաք • վերանցեաքն յայս
նիք են • և աստուածքն յայտնեսցին՝ որ ասէ
* Ըստ հանդրուելի գեղեսի եհղէք: () Նեղ
ասի հոգի, և նեղութեն. իսկ ի տեղի խաղաղ
եդեալ է հանդրուելն • զի քարն է խաւսա
ցեալ, և խաւսաց. հոգւոյ ուրումն և այն կարծ
քարն և վէմն չհանդուժեալ անօրէնն դա
տաստանի գաստառորին, (ի վկայսելի արժա
նաւորն անդիմից՝ որբն Հակոբայ) հերձաւ
և զի անդիմելիք նորին եղև • վայ անորիկ լինքն
առնել ասի • զի իւրաքանչիւր պատճառ
որպիսի և իցէ, և որով կերպիւ զիր ինչ հատա
նիցէ, լինքն ասի առնել: Նայց գիտելի է՝
զի առ մեզ մայր՝ առ յայս ասի միդրաս յոր
մէ ի Հեռուստ ասացեն եթէ ըզնգեաս զիչ
լինի միջր, որ է մայր • և քան այսմ մայր ան
ուանէ խոնկն հոգին: այլ քանդրուելիսն՝ և
գիտելի կոչէ զվէմն • զի հոգին թանդրացեալ
և խաւսացեալ դատաստ ի քարս: Ասաս ի վեր
այնմ թէ բռնաւսացե երկիր զանձնջար, ասե
Կուռ" Յ.ոդ՝ թէ ոլքան երկիրն բարե
գործիր մայր և անուանիչ ամ կենդանեաց
պէրձապէս ուսուցանէ փիլիպոս • թէ եթ
կիրն Յ.Ի զմեզ ի ծնանելն ընկալուս, ծը
նեալ՝ սածէ, և մինդամ տղայացէ՝ միշտ
կազդուրէ • և յետին դաշանաւքն գործէ
և զմոդեսան յամ բնութ. ոդ մայր ծածկէ
այս գմ ծիգն հեզ և խնամոզ մայրս ի՛ սէ սա
մանհկանացուածոց միտս ծառայէ: զինչ
բռնութիւն ծնանի • զինչ յօժարութիւն ար
ուսքն • գորիսին հոտս և համ • գորիսին
շօշափելուն, գինն բոյսս ևդեանջարս հաւա
տարմութ ոչ առ բերէ • և զինչ ի պէտս
մեր ոչ տածէ:

զգևսիկ ։ զի ոչ Ա՛Ջ իբրայնոցն ոչ պակասի
ի հարկաւորութե ։ այսպէս և ոչ առատա-
նայ ի չափաւորդութե ։ Արբեայն և աղօթիւք
մերոյ Սիպասին, բղխեսցայ ջուր յանապատ
տեղիս ։ յերակայն անդնդոց ի վեր գա-
լով ։ զի թէ բարկութե հարկանողին, ոչ բաց
սուցց Ա՛Ջ ։ որչափ ևս առաւել հաւատ-
տով և հեզութե խնդրողին ։ նայն է և հետա-
գային որ ասէ, թէ (ի սորդին ծոցոյ անքա-
խորութե վոխս կոչեսցէ) խօսի սատ համե-
մատութե բարձրագոյն լերինն մասին ։ թէ
պետ բնականաբար ոչ ջուրք (ի բարձրա-
գոյն լերինս բղխեցեալք) յառաւել բարձ-
րագունեղ լ՛րանց պատճառին, և այնք ևս
ի ծովու ։ որ կայանիւ բարձր ասի քան զ
հո՛ ըստ ընդ հանրութե ։ թէպետ ըստ մե-
ծին Ա՛ղեքսանդրոս ուսման ի բրաբմանաց
մերկ իմաստասիրաց թէ զինչ մեծ է երկիր
թէ ծով ։ ասաց՝ երկիր ։ զի և նայն ինքն ծով
ի վե՛ր երկրի է կայացեալ ։ սակայն ասա տամ
վտարակուսութիւն մի, և յուծանեմ ։ եթէ
ջուրքն բարձրագոյնք իցեն քան զհողն և
կերկիր ։ ընդէր ի ջրհեղեղին այնքան հո-
սանք ջաւուրս իս հալիւ թէ հասին ի կա-
տարս լերանց ։ և ի գիշանդն ջե՛ր գլուխք
լերանց նախ երևեցան ։ յորոց երևի թէ
ջուրքն ի խոր էջս հովսպնոին ՝ յեհաւք և
զեն ի ցածագոյն տեղիս և այլն ։ Արբեայն
ասէյգ է ասէն թէ, ի սորդին ծոցոյ անքա-
խորութե վոխս կոչեսց ։ Կուռ՝՝ ՝ ՝

կեղեցւոյ զաւակաւն ի բաղձից ապրեցից։
ցուցից լաստ տապանին, որ յօրինակ է
նակ բարի առնուլ։ որ ինչպ թէ յապրիլ
թեաց սովորութ է նաև ի վատից արաց զօրն
օրինակ առեալ ինչն (քանի արանց քա
և ձ կանայք որդւոցն ։ զայս ուրեմն իւրն
ուքն հոգւիք, Ա։ և կինն։ և ձ որդիքն։
աւակաւք ի բաղմից ապրեցան։ ցի միայն
ասէ պատասխանի Աստուած, որով յայնժամ
ցո։ Յայնժամ փոյթ և պլշ։ (Իմիտն երեք
ՃԽ) Պանդխտել չկարացան ապրեցաւ
ի հեղեղացն մեղաց։

ոտ գինւոյ տապանաւ մարդկան ապրեցաւ
կեր զհեղեղ մեղաց (պապակ և ինչն Յակօբ
նաւն ապրեցան ի ջրհեղեղն (որ նշանա
էրկնաւ։ Ջոր օրինակ ուրեք հոգւիք տապա
ի ջրհեղեղն ։ զի մատակարար
լոյսն սարդկային կերպին։ ցր խոնարհութ
և հեղութէ կատարելով փրկչովքն։
ևոչ արբունական խրախճանօք և ամաւիր
ոչ ոք ի հեղեղացն մեղաց։

ՀՌՈՄ. և ինչն Տրդատոս յարևելս հաճա
տացեալք գտան ի նորին ժամանակի։ և
ինքն ևս զբազում լուսաւորեաց ընդ խոտա
մանն Վէ, ոտ ասի ի պատմուէնն։

Ջնջեն աբգարայ օգնեաց։ (յունքն, ընդ
ինչն Աստանդիանոս ի ժողովն Սիկիոյ։
(ՃԸ) Ի կարիսեաց ի գլուխն, զոր գրեցին Լու
ոտ պատկերն։ (յունքն, ի վեր գլխոյն Լու
տանդիանոս մ ծին։ ի տեսեալ Լուսաւո
դիանոս, թէ անմարմին զօր պաշտպանե
ին ընա. խոնար հեցայց գդրուխ իւր ի ներքոյ
աջոյ նո և օրհնեցաւ ի նմանէ։ Լակ հնդ
պոխ պատկերն ասէն, թէ արժանի եր զք
լուխ նո պատկեցման ի հրեշտակաց. և յայն
պիսի Լայսեր գլխոյ վր զայն կարկառեաց

ինքն Յակօբ և օրհնեաց։

Իբր սա նոտ, լաւ ժողովեաց։ Իբր
կարօտէն և նոմանք ի բաժանդիանոս ի արքայն
նեցաւ. ցր ինն Աստանդիանոս ի արքայն
Հակոբայ. ըստ այնմ թէ, զի առանց նմա
հակառակութ նոմանն ի լուծ անտի օրհ
նեացւ. ոտ Աբրահամ ի Մելքիսեդեկէ.
Ծննդ. ԺԴ. 19։ և Իբր. է. 7։

Լուտ ընտրեալ զգրտո անմարթոյն պատճո
ցեաւ։ Իբր թէ հրեշտականման փայլէր
երևեցաւ. և նոյն մարգրտե զարդուցն հա
մանման գտաւ։ և կամ ի Լուսաւորչեան տնո
տեսանեցաւ ի հրեշտակաց պաշտպանել
Լ։ Աստուածաբար մարդեղութն ինդրեն ցնդ ծա
ացն հաճեաց։ (յունքն, թէ հաճեցայց
զին ծն Աստուածն ի զի մատուցարար
լոյսն սարդկային կերպին։ ցր խոնարհութ
և հեղութէ կատարելով զծողովուրդն։
ևոչ արքունական խրախճանօք և ամաւիր
Լուսաւորչին մանուկն շնգին յատեցա
պէրնեաց։ Ջոր օրինակ ուրեք հոգւիք տապա
նաւն ապրեցան ի ջրհեղեղն (որ նշանա

արեգական և լուսնի միջադրեալ։ զի այս
քաւարանն տայ զատուէր միայն միով գրե
ան՝ և ոչ երկուց։ ուրեմն երկիրն և ծովն՝
(որոց է այս ատուէրս) ոչ երկու, այլ մի
գունան են։ Երկիրդ՝ զի իւրաքանչիւր շինիք
ջրոց, և իւրաքանչիւր մանկունք երկրի։
յամ ուստերք նկնալ գծիւ, և ուղիղ նայն
կերպիւ և ձանաչերմամբ իջանեն ուս մեռն
իւրեանց։ ուրեմն զնոյն ունին։ Երորդ՝ զի
ծովու ափն, և կղզիք բարձրապոյնք են քան
ղջուքան և պլն։ Չորրորդ՝ յայտ է ի Լայ
ատ։ ԺԷ. 6։ լինքն ի վր ծովու հիմունս է
արկ։ և Ա Ղ. 6։ Հաստատեաց զերկիր ի
վր ջուրց։ և Ժ՝ զբ իջանեն ի ծով նաե
ուք։ ուրեմն ոչ ծովն քան զերկիր։ այլ եր
երն բարձրապոյն են քան զծով։ Իսկ առ
այն, Թէ ի վր երանց կացցեն ջուրքն։
Պատասխանեմ, կացցեն։ ցր կայնն ջուրքն։
զի մինչ ցայն կէտ պատեալ պաշարել էին
գիտրն երկրի։ բայց յերրորդումն աշխարհ
ձայնէն Լ։ Ջ փախեան ի մի տեղի։ և յայն
ժամ արար Լ։Ջ եկանել ջրոց ի ներկնան։
զոմանս սեղմեաց ի ձորս։ զոմանս ի տափա
րակս։ զի ի ներանց ծովքն ևգեսքն իրրև
ի պատրաստից պարագրեալք պաշարեալք լի
նէին։ Նաև զի ներկնքն զանձրևս իւրենց և
զջուրս հոսելով պողպատերիցեն զդաշտան։
և վնաս ի տապոյ և ի հողմոյ պաշտպանիցե
ն։ Լյա ոտ ի կենդանիս ևարդն գործ
իւր անդունդ արեան։ ի մայր և ի մեր
նորդաբ երակաց զարիւնն բաշխե։ պատճ
խոր քն երկրի ծորակաք և երակաք ի բոլոր
երկինն՝ և ի բարձունսն և ի լեռնային տե
ղիս յաղբիւրս և ի գետս պաշտօնանին։ ու
րեմն զոր ինչ է ի մարդն ներդաբերին, նոյն

է և անդունդն առ երկիր։

Փիլիպպոս ի քրոնոսոգրեանց՝ բազմաց ա
ղբեաց։ (յունքն, վր բազմաց տղոցն ասե
ատուած ի Լբ. ոտ զվր անդամ լուծին
որդւոց Լեդրոնին։ և ըստ որում գրեալ է
ի պատմուէնն, Թէ եկեալ ի գաճառ իւր և
բազում հնձանդ ևսխատաժեստ գտաւոր
ջուն գտին աղբիւրք ջրոց։ Լետ մահուն
զգաճառն քոշտունեայ Ձկոբիմ մասին,
և հողով տապանին բժշկեաց ի պատուհար
կց ցաման։ որպ անհնձելոյն առ պղտեալ
էին վր ջրատեղին մանուածրին։

Պոլիստորն ոտ հանգիպեաց։ Ջի հան
պիսեաւ ի ժամանակս բարձման հալա
ծանաց, և ծաղկեցման Լբնական հաճա
տաց մերոց։ վր սուրբն Լուսաւորչեան ի

որ թէ սա, և թէ նա, զբաղումս ևս կարէ
ին ապրեցուցանել, եթէ ապրելիք գոյ
նէին։ Աստ զերախտիս մայրապետի տես
պանին մնածելով ցանկացաւ տեսանել,
և զի ոչ տապանաւն այնուհետև ապրե
նուքն ապրեցաւ, և ինն հոգիք տապա
նաւ մարինոյն վհոգին իւր կեցոյց։ Ապա
րիւ ցանկացաւ վնոյանն իւր մարինոյն՝ տես
սանել։ ուր և պիտոյ եմացաւ զնա հանդերձ
քենակեցելովքն Ծովու նմանել, և տես
պան վ՛կնդեցի յօրինակ հինգ տապանին։
պատկեր ասի և յերկրիս շարականին։ Ով
կենդանեաց հանապազ վնս ալեկոծէ։ Ա՛րդ
կեալ ալիք թ՛նամին լինձ յարուցանէ։

Ա՛ստ ապետ բարի լեր և լինձ ձեռնտու։
փրկեա՛ ի վտանգէ զնաւաբեկս ի յարեաց
Ծովու, քանզի կորնչիմ ի մեղաց անօրէնու
թե՛ իմոյ։ պրև ոչ նոյն տապանն ի՛կր լու
ծական աշեաց լուցայր, պայսպէս և տապան
եկեղեցւոյ ի վանապան պատահմանց՝ որք
ի դիւաց, ի հալածչաց, յանհաւատից,
ի կռապաշտից, երեսեան ի դարուց և՛ի փա
բիսեցւոց։ և պ՛ժմ մշտնջենապես ի կեղ
ծաւորաց շարժեալ ալեկոծի, թէպետ և
ոչ ընկղմի։ զոր մի ըստ միոջէ թուէ ձեզ
Պետրոս, որով ցուցանէ կ՛ենդանոյն՝ Ծովու
նմանակ, և զենակիցս ի սմա՝ Ծովորդաց,
որք ոչ լուծական աշեօք կոչեցեալք լինին
ասէ, պայ ի զանազան պատահմանս շար
ժին։ զի ախոռ զպրանան, եղանակօք
պայպլին, և ընդ դիմակ ներհակ կամօք և
վ՛նմամբ զիմեանս բաղխեն։ ոմն յաղթէ՝
ոչ վ՛ճն յերը Ծովու, և ոմն պարտի և յայղ
թահարի, ոչ ալիքն, որք փոխ՛ին յարեկո
Ծուէ բառնուէ հողմոյ յանապատէն եղերա
Ծովու, և մինչ առ պաս ապաւինին, ան
դէն բաղխեալ փշրին և խորտակին։ Նման
են արեայ և խռովարար մարդկ՛ք, որք
ի հողմոց ուսպնուցեալ ալեկոծեալք, բազ
խին և հարկանին ի՛վ մտպիսի համբերօքն,
և մինչ յաղթել պանծան, ինքեանք յաղ
թահարին և փշրին։ վի ասէ ոչն Դաւիթ
Ի՛նաբանն, ոչ ի՛ր յաղթէ հալածչին, ոչ
համբերուի հալածեցելոյն և ըստ Սողոմո
նի Ի՛ռակ. Ճ՛ք։ Հ՛ոբայ։ է՛ք։ 10։ առասպե
ցիպ վայր եկեսցես և այլ մի՛ և անցանել
ցես։ այլ անդէն ալիք քո առ քեզ խորտա
կեսցին։ Ա՛ստ ալիքն Ծովու (ասէ) կեն
դանի զօրաց նմանեալք, իբր ի՛վր Թշնա
մեաց արշաւեն ի սահմանս Ծովու, և ան
դէն ցրուին՝ քակտին՝ և լուծանին։ այսպէ

և աղմկայոյզքն դիմեն ի հանուստ և՛ի կայ
ուն հանգերօղ առաքինեան, և փոխանակ
մ՛ն փշ՛ելոյ՝ ինքեանք փշրին և խորտակին։
Ա՛ստ ոչ վանալան ազգք խռովեալք, և
ամբարտաւանօրէն իբրև վմպրս բարձրա
ցեալք, փուքով կորնչին, ևանհետ լինին
ըստ Դաւթի, պայդս և ալիքն Ծովու ան
ընդպատ բարբառին, անձայնապէս տես
դակն, անդորրդաբար խիսխանեն։ որք
իբր թէ կ՛ան՝ և ոչ երևին, զի շուտով ան
ցանե՛ն։ գոն՝ և ոչ էանան տեսանե՛ողս
թէ իւ՛ք։ են՝ և ոչ ձանաչին, զի լեռնա
ցեալ դիպանան, և գետևս ոչ երևակայա
ցեալք անձ՛նապ՛ք լինին։ Ա՛նան և ոչ տես
սանին, գոն է յերևակայութե՛ն մեան պատ
կերքն ալեաց, և ըստ ինքեանց ոչ տեսա
ղին, ըստ այնմ՛ թէ, անցին և ահա ոչ էր։
խնդրեցի և ոչ գտաւ տեղի նո՛ր։ Ի՛ր՝ զինչ
նշանակեն ալիքն Ծովու, թէ ոչ զփոփո
խումն էիցս, և զժամանակի արագընթաց
ցութի՛ն ցուցանեն։ զի և ժամանակն ըստ
ներկային՝ անլմբռնելի է, ըստ անցելոյն՝
անտես, և ըստ ապառնւոյն՝ ունայնաբար
յուսալի։ որ միայն ի՛վ՛երին գաՀատուն մնայ
միշտ ներկայ անանցանելի, և յապառնե՛ին
կախմբռնմանն թափուր, զի է ժամանակ
ցեալ՝ զի որք ատ էլս ի մոռ եդե՛լք են
ժամանել ի տեղւոջ ուխտեցելոյս, անդր
ժամանե՛լք՝ զ ապարիսն զի նա է միայն անդր
յրուս՛ ոչ ևս գոյ այլ ևս անդր՛ զի է վախ
ճան և եղոյ ընթացից։ Ա՛յլ թէ զի՛նչ ցոյց
ժամանակն, է՛ ալիք Ծովու՝ որ կեայ՝ և ոչ
երևի, գոյ՝ և ոչ էանայ, է՛ և ոչ ձանայի.
մնայ՝ և ոչ տեսանի։ և զի՛նչ ցուցանէ մեզ՝
զմեր փուխականութի՛ն, զնշանախոց մի ըս
պեկան։ զայն՝ զոր դեռևս ոչ ժամանե՛լք,
և անյեալք երեխ՛ք։ որոյ անցուն վազ
գայն է՝ քան զժամանելն, ոչ և Յովսէճ
ասեր, ուրախուի ամպարշտին որպս զկեա
մի։ արդարև ուրախուին կեա՛ մի, և մնայ
ցեալ վերքն՝ մշտնջենաւոր։ Աստ ասէ
Ղուկաս վանադեցի 431 թղթակամարին
ի գրքոյն Հայելի Ի՛ձաւուն կոչեցեալ։

Աղեամ զքեզ զժնեայ կենդ ցաղ.
զի ոչ ունիս բընաւ դու ոչ.
վայելմունք քո երազ կանք.
քայդ կշռամբանքն անեղրա կանք։

Աստ և ալեաց նմանին կեանք մարդկայ
ինք, որք դուշակեն փոփոխումն կենաց։ և
պատգամացուսն ժամանակաց։ վասասնուն
աշխարհ, և զբարձումն անցաւորացս։

զդատաստանաց։

✻(ԺԱ)Եւ ըստ լուծ՝ ի ծովս ահագին՝ եւ խոշոր ձկամբ ամենայն ոգւով կենդանեաւ՝ եւ ըստ ամենայնի ձկանց մեծաց՝ ի ծովս մեծս

յատուկն՝ Լեթէ ոչ։ Լեթէ վերջին ասէ զայս
զպատճառն տայ ասելով (վասն զի երկնից էր
մօտ պարսպէն) զի ծովն յերկնից պարա-
պրի ի ներքոյ ի կողմն հակոտնէից. և ի վե-
րոյ ՝ ի կողմանէ մեզ բնակ ջուր ուստի և
արեգակն բարձրանալով զերկիր և զծով՝ յամ
կողմանէ պարարէ զերկիր բարձրամբ ներ
ժամուց։ և զպարարելն իմա, թէ ի կողմա
նէ լուսաւորելոյն, և Լեթէ պատճառաւ լու
սաւորելոյն՝ զջերմանալ իւր թափանցելոյն
որով լինի ասէ պատճառ ամանոց չքնաղ
երայ ։ Լեթէպետ ոչ տեսակաբար, այլ ըստ
արտաքնոցն նոցին պատուհանից ։ և ըստ կե
պի գերբնականի պատճառաւորութեան ։ զոր
օրինակ ջերմանալն արեգական ընդ խոնաւու
թեան երկրի ՝ պատճառք են որդանց, և ոչ
նոցին տեսակակից են ։ այսպես մարձաւոր
պատճառ առանց նիւթոյ ծովայնոց կ՚ի-
ջ. և հեռաւորն ՝ արեգական ։ ոչ և հատն ա
ծելով զձուս ։ առ ՝ ինչ ՝ և որպիսի ջերմանալ
և իցէ եղեալ զձուն ձագացուցանել վասն
բնաւորեալ զօրութեն ի ներքուստ ։ և ջեր
մութեն ի վր եկելոյ արտաքուստ։ նմանապա
և ի բնութիւն տնկեալ է ի՚ջ զօրութիւնն ի
ներքուստ ։ և արեգական (որոց հակարկն ջե
րելոյն ոչ փոխել կարէ զանձնիչեան կամ
տայ կերպաւորութեի արտաքուստ ։ և այս
պէս զինի բնութեն պարգեւաց, և ինքն տայ
նոյ զերկրորդական պարգև յարտաքուս։
ուստի և լինի պատճառ ամանոց չքնաղ ի-
րաց ։ ոչ մարդարտի ՝ ընդ ցօղոյ խառնելոյ
մերձանի ՝ և պղտոց ։ և կամ զի բեկմունքն
ճառագայթից արեգական զինչ լ՚ի յա-
վխարկին ։ ուստի բարբառման նոցին ՝ վա
ռումն ասեմք ։ զի ոմ իւրաքանչ ՝ ևն շի-
չեալ լոյսք ։ նմին իրի և ծով լուսաւորել
յարեգականէ ՝ ի բեկեալ նոցին ճառագայ
թիցն պարարի, ևզձկունան իւղով պարարէ ։
❋ Եւ ի սահմանս ջրոցն ասէն, եթէ
զն չընչինան նշանակեն ։ Լ՚յայնկն, թէ ի
փոքունան՝ ասուեզքն ընդ արեգական՝ զաճ
զօրուեի ազդեն ։ ոչ ի մարգարիտն և՚ի մեր
ձանն ։ և՚ի մեծամեծ կենդանիս ՝ զչնչին
գին յաճելուն ։ և առ ձկունան, ի փոքր զի
չապաձուկն (որ է Թրաքօնեացն) և՚ի նաճ
արգել ձուկն, զբազում զօրութի թափան
ցեն, և՚ի մեծամեծան ոչ այնպես ։ և կամ
զի երկինքն ընդ արեգական և աստեղաց
զերկիր և զծով պարապարել, զբազում ներ
գործութիս՚ի նոսին թափանցեն և հոսեն։ և
առ մեծն քան զինչեանան (ոչ՚ի վերնա

պարգև ։ նախ ՝ քանզի ամ պարգևաբ՚իվե
րուստ զեղեալ է, կերակրեալ և կենդանեալ,
և բուսաւիճ մերձանալ, և մարգարտաց ՝ է
և բոլոր էնցս գոգ ։ ու հողային գնային իբր
չրջապարիսպ ՝ և պարփակող ։ ծնանելեաց
սեռից անասնոյն ծոց ։ ու ձկանց անկասկած
տեղի բնակուեն ։ Լեպէտ և՚ի՚ջարիս մարդ
կան ՝ լինին նոմանք եղեալք ։ Երկրորդ՝ ոչ
նի ծով և ցայլ ևս գեղեցկուն՚ի կողմանէ
անդորրուեն և հանգստուեն ։ վն որպ յար
մար բնակուի լինի ՝ յինքեան ծնեցեալ կեն
դանեց ։ և զայս անդորրուեիս՝ առնու (ուստ
Երիգոր) ՚ի կողմանէ յատակին կայծրու
թեն, և վն ՚ի չարժմանէ անկասկածուեն։
Երրորդ ՝ գովէ զծով ։ զի յարեգականէ
պարարի ։ զի ազդէ արեգական և ՚ի ջուրս՝
և առնէ ծննդ աբեր։ զի ոչ ոք տեղի պղտա
բերի՝ ուր արեգակն, կամ ոչ ազդէ, և կամ
աստուկապէս ազդէ ։ ուրեմն ջերմանի արե
գական ոչ ի յատակէս ՝ Թափանցեալ ՚ի
խորս ծովու, բուսուցանէ զբուսան, կոչե
ցեալ մերձան։ և անուցանէ զկենդանիս, բա
բեխառնելով զբուսոյն ջրոյ, որ է տակա
նիչ որակուի ։ Լեպէտ Լուսո՚՚ (Յովհ. ա. 9
ասէ, Լեթէ արեգակն ոչ պարէ ՝ Լեթէ ոչ լու
սնէ ։ որ անչր քան զՔաղեաան կանդուն
՚ի ծովն ոչ Թա խանչէ ։ որպս վկայեն ասէ
նաւորդքն, և խորչքն ։ Լեպէտ նոյն գրո
խոյ 14 համարն ասէ, Լեթէ մոլորականքն և
ասունն ցատուկ չարժմունս ։ զօրութիս ՝ և
զհամունս ՚ի յերկիր ՝ և ՚ի ծով ։ և ևս Լուսո
Լեթէ ՝ ոչ ոք Թաչէ ՚ի տապ նր ։ Լև ՝ Լեթէ
Լեթէ աղիուեն ծովու պատճառի ՚ի ջերմու
Լեթէ արեգական (ըստ ոմանց, Լեթէ ՚ի ծովու
են երկու գոլորշիչք ։ խոնաւ և չոր ։ կամ
նուրբ և հաստ) ուրեմն չ՚ջերմանչ արեգա
կան և չարժմամբ ՚ի ծովու, լուծանի նրբա
գոյն մասն, և ամպ խոշորագոյնն ։ որ չեր
մացեալ ՝ լինի աղի, և պրեղեալ դառնա
նայ ։ Նմանուեց ս գրքոյ ։ խնձ գլուխ։
Լուեմն ըստ այնմ յայտ է, Լեթէ ջերմանչ
արեգական հաստանի և մինչև յատակս ծո
ծու և չառնայուցանէ ։ ուրեմն և նովաւ
պարարեալ պղտաբերի։ Լեպէտ ներհակն
է հաւաստի, Լեթէ աղիուեին ծովու բնական
է ։ ոչ ՚ի վերն ՃՔ համարն ասացաւ ։ և
առկայն չերմուչեն արեգական ամրաբար
Թափանչէ աղօտագոյս ՚ի խորս ծովու։ բայց
ըստ բանի ս՚ջին Երիգորի, ոչ հետևի ներ
գործել մինչև ՚ի յատակն ։ այլ Լեթէ նովաւ
պարարի ծովն ։ եթէ հասանիցի մինչև ՚ի

որ իբր ոտնակապ կոչեցեալք զնա ստնձա-
հարէ . կամ հրամանաւ միայն, և կամ կար
գադրեաց ընդհեաւ, առհմանին եգերաց ծո
վուն . Յաղ. Ա. 6 : և Յով. Ը. 7 :

✲ Նետէ յատրտէ ածգինն ի ձաղոս , և ա
ռանց մոգոի ի բացատ հրացին : Ա. կո
չինքն, երկիրն տեղի պատրաստէ կատարել
և արեան ծարաւի ալեց ծովուն. որք իբր
քաղցեալ են ի կլանել զերկիր որպէս առ
Սոյին . և սակայն առանց զինուց և պա
տերազմական գործոց ի խղճալի հանդար
տիկ հողայն եգերացն բաց ե ի բաց հալա
ծին . ըստ այնմ ծովուն , պայպէս և հեղքն
ի վէր երկրի , բազմիցս հեղուք խորտակին

զբարկութենէ բռնաճորաց :

✲ Լաւ են դանդաղն յանդիման ընդեց զարա
գել սրտիկ , հեռացեալ ի հրոյն ծոյլս :
Ա. յանկնքն, սրինչ և ծովին մինչ ի հողմոց
բռնութե չարժեալք հարկանեն և բաղխեն
զեկերս երկրի. երևին ոչ թե ընդ ոտնայոյ
իւրեանց քինու և նախանձու մարդկին.
սակայն յամ ըղձից և ի կամս և յենթա
դատանե ագահք և հեռացեալք են . զի
ոչ մտաճորապես առնին այնպէս . այլ ընա
կանաբար : Հասոի անշնչապէս առնելով
բան կերպի վրէժխնդրաց , զարմանալիք և
հրաշալիք թուին . զի ոչ են այնպէս՝ ևայն
պէս թուին . իբր վրէ ժխնդրք :

Դարձեալ գովէ զծով , վասն մատակա
բար լինելոյն մեզ վերասին ծննդեան
բարեգործականդս մկրտութե . վասն որոյ ասէ .
ծնօղ անշնչեան հոգւով անշնչոյ . այ ծնօղ
անշնչական՝ հոգւով ծնեալ տրա .

✲ (Նգ) Այլ զի շհաւատար փոխաց մեր
բեան՝ ի վերնէ ոչ ծագեցէ աւետչեայն
յաւիտենից մանկավարժն և ոս ապա
ցուղտիկ գասեցաքն :) Ասէ
մեզ ասի
մեզ . զի ի վազ ժամանակաց զնախասահ
մանուէ ամբարեաըն ի նախագտուարին
Ա. յ՝ յոհան քեքենէն արուսեղ և ծնանեի
ի հողևոր կեանս մկրտութե . սակայն ոչ
քանակաւորաբար՝ այլ բարեգործականապես (նեղչ
քոնդա յաւիտենից մանկավարժն) եղիցուք
յաւիտեանն է՝ արեգակամբ չափ՝ ալ ժամա
նակն : Հասոի՝ ըստ ոչ միայն զմեզ հոգևո
րապես ծնանի, այլ իբրև զմանկունս իւր
զմեզ աբբուցանէ նման առեանց մարդ . յո
զմեզ աբբուցանէ ևման առեանց մարդ .
զմեզ աբբուցանէ նման առեանց մարդ .
զմեզ աբբուցանէ նման առեանց մարդ .
զմեզ աբբուցանէ ն

և ոչ սերմանին, և՛ իսօրուն քննուն բուսա-
նին՝ ի հողոյ հաճարկին) այլ՝ ի քէն ապառաժ
վիմաց բուսանին։

✲ (ԿՁ Աբբ* սերմանց անճառից ընդ փոխել
ի ին, բանականաց ոտիցից ապտղիլ և այլն։)
Ո՛յս ե հինգերորդ գովուն Ծովու։ զի բա
նականաց լինին տեղի ասպարիզի հաճագնա
ցուած ։ Խակ սբ* սերմանց անճառից ասելն
է, թէ ներգործուած զոր ունի Ծով կինքին
զսերմնաւոր զգայական կենդանիս, և զայնն
կականս ։ և թէ զօրուած՝ ըստ որում՝ ամ սեր
մնականաց որք յերկրի են, նոցին տալով
զնունդ ։ Խակ անճառից ասէ ։ զի որք ի
խորս Ծովու են (ոտք և յանկոխս լերինս) թէ
պէտ քննուած սահմանեցեալք են ։ այլ գի՞
տուած անհունք, ըստ Ղաւճթի փիլիսոփային ։
զի բազումք կան ի խորս Ծովու և յանկոխս
լերինս ։ որք գեռևս ոչ են անկեալք քնդ
գիտուած մերով (որք զգիտուն ընդունիմք
փորձառուած զգայուեց մերոց) վն որոյ ան
ճառս կոչին։ զի գեռևս ոչ են տեսեալք ի
մէնջ և ճառեցեալք ։ և ոչ թէ նեղապես
անճառելիք ։ զի այն ե ներքինն կերպ Ո՛ն
պին էութեն։

✲ (ԿԵ) Ո՛ր ճառս չնդէկէն ասացաս ընդ
ԲեՈանան, Ո՛ծովինն ոմին հեթոպան ։) Իբր
թէ ճառք սբ գրոց զանդ եղեալ (այ ի ծո
վում եղեալ) կենդանիսն և բուսականն
վն անճառուած նոցին։ Ո՛յ ուսիցն հեթոպան
ա չաւելի կոչեն ։ իբր թէ ի ծովու եղելքն,
հանդերձ կինքեամբ ծովուն ՝ Ո՛յ ուսիցն
շաւիղք են ։ ըստ այնմ՝ թէ ի ծովու են ճա
նապարհք քո, և շաւիղք քո ի ջուրս բա
զումն ։ և հետք քո ոչ երևին ։ Սաղ։ Կ։
20 ։ իբր թէ մարգարէն Ղաւճթի, աղօտա
բար կամեցաւ իմանալ զՈ՛յ անհուն իմաս
տութե ճանապարհն և ազաւիղն, հայեցաւ
ի յերկինս, և նուաճ գոյն ինչ իմացաւ ըզ
փառս Ո՛յ կարողութեն և գեղեցկութեն՝ յայ
տնէն, թէ երկինք պատմեն զփառս Ո՛յ և
գեռևս հետամուտ եղել՝ ի գործոցն Ո՛յ
գոն ե իմանալ չեղանակ ամենախոր իմաս
տութե նո՛ , յառեաց զակն ի խորս Ծովու,
նկատելով ի պարագայսն զարմացման ։ և
ետես՝ զի աղօտաբար ցուցակ կարեր լինիլ
Ծովին Ո՛յ հանդերձ կինքեան պարագրեցեալ
լովքն ։ բայց և ոչ այնու եզերել կարելով
զորքանութե իմաստութե Ո՛յ ։ վն որոյ ա
սաց ։ ի Ծովու են ճանապարհք քո, և շաւիղ
քո ի ջուրս բազումս՝ և հետք ոչ ե
ւրեն ։ ոտք թէ ի հետոց քոյ իմանալի զոր

ջուրս հանդստեան մնայց զիս, որով իմանի
Ո՛ձայնն տեսութե զովանալն մեր և դաստի
արակիչն երանական զմայլմամբ ։ իբր մա
քուր գետոյին ջրոյն կենդանւոյ սառնա
տեսակի, որ ելանէր յաթոռոյն Ո՛յ և գա
ւուներն ։ Հայտ։ Ի։ ։ իսկ թէ գրականացս
առցի բանս ։ ջուրն ե մնայր ամ որնկակա
նաց որ զզօրութե ամբարեալն ի հողումն,
արտադրե բուսուցանելով և արեգական
շրջագայութե ն՝ իբր զմանկունս զնե ման
կավարժ, իբր սուեամբ դիեցուցանելով ։
(Ա առ ապոյն գաւոթոցին) ։ , յարմատս
ծառոց բնաւորելով ի ձմերան, և ի գար
նան նոր կանաչացուցանելով ։ և կամ թէ,
որք առ ապայս բուսանելիքն են, զնե ևս
իբրև իբր ստացուածս ՝ պատրաստ լինի
ի դաստիարակել և իւրացս խնամել ։ բայց
առաջին միտն յարմար է ։ զի ջուրն առնե
զոր ասացաքս ։ բայց ոչ յական քթթելն,

այլ յամրապես։

✲ (ԿԵ) Ո՛նի մշտածին ինոնաւոր անաւօթա
դիր բոյս բէթոտրէանս՝ և ծառս պանաղան։)
Ո՛յսինքն, ծովին թէ ներգործուածքն, և ըստ
պնմ՝ ունի կինքեան ծառ զմէրձանն ։ և թէ
զօրուն, ըստ պնմ՝ զօրուն զբազում
զօրուն բուսուցանելոյ ։ Եւ մի ոք ասիցէ,
թէ նա խօսի ի վէր ծովու ։ որոյ ջուրքն ա
ռաւել չորացուցանեն, քան թէ դալարա
ցուցանեն ։ Ո՛սեմ թէ, խօսի ի վէր արուե
լեալ ջրոցն ի ծովու ՝ երակօք հողոյն ։ որք
քաղցրանան ի հողոյն թաւխանցելովք ։ ո
րոց ամից հիմն և արմատ՝ ե ջուրն ծովու ։
Եւ մի ոք զայս անկարելի համարեսցի ։ զի
թէ զնոր սահիրն՝ բարեպես և զգուշութե
փակեսցէ ոք, և ի ծովին ընկղմեսցէ, անուշ
ջրով լինի ։ այսպէս և մինչ հողային երա
կօք ելանէ ։ հողն քարչէ զհաստութիւն որ
աղի ե, և քամեալ զանուշ ջուր արտադրէ ։
Խակ մշտածին ե ինոնաւոր ասելն ե, զի
ծառքն մշտճանին, միշտ ի բուսունկին են՝
և երկարակեաց ։ որք մինչ ի մէջ ծովու
են ՝ ունին զկանաչ գոյն, և զսպիտակ պը
տուղ ։ և մինչ ի դուրս գան ի ծովէ, չորա
նան և կարմրանան չորութե օդոյն, և չերմու
թե արեգականն ճառագայթից։ զի և վարդն
ի մէջ հողոյ պուտանի պահեալ անփորձ
յարեգական տեսուե ՝ մնայ կանաչ ՝ և ոչ
կարմրի ։ նմանութե ։ թ։ գրքո ։ ի՛ե գլուխ։
Խակ ինոնաւոր ասե, զի ոչ ի սերմանե յա
ռաջ գան ծառքն ծովայինք (ոտք ևվայրե
նի չուշանկն, որք ոչ կանան և ոչ նիւթեն

որոյ խըրձև ընդ հասու խաղալր Յ՚ասքէնդ-
ոդ ասէ ՚՚Ասկէ՚՚ Ճա ձառէին, թէ մնդէ էր
Պօղոս և խոնարհեցայց վանձն ։ և ասդ՚էի-
ցէ աչանչէլն։ չգովեցի։ չեցէ բարեկամ
Աէ ։ չգործեացց ևս մեծամեծս քան զոր
Աէ գործեց ։ ոչ խըրձև սուրկն միւսմ բա-
զում անգամ ասա ոեր սէնյն ։ ոչ խըրձ ընդ
գռեհկիկ մի արուսհալած խուճապեր։ ոչ
խըրձև հասու խաղալր նուաճ։ ոչ ապաքէն
Ջախջախեալ ուներ զգլուխ վիշապին ընդ
ոտիւք ։ ահա այս է խաղալն քաջաց առա-
քելեաց՝ ընդ անզնդապետականին լեհա
Թանալ ։ այ բանասարկուին ։ և առ հակա-
դարձն, և սէնյ ընդ թուլամորթից խաղալ
լեհաթեան զնա ինքեան առաջի ունելով։
զի պար ունի է խաղալիկ սէնյն ։ և սակայն
առաջի առաքելեաց (ոզ ցուցաւ) է սա-
տանայ լեհաթեան ։ բայց է և խաղալիկ և
Ծաղրատեղ առաքելեաց ոզ զհաւ ակնա-
պիկ ։ պալ ոզ առաջի քաջաց ՝ աչնյ է խա-
ղալիկ ։ այսպէս և առաջի վատաց ՝ ահար
կու ։ զորս ինքեան առնէ խաղալիկ, ևփա-
րեալ շողոքորթել ՝ զաղանին թիւնալի
շար խորհրդոց արկանէ ՛ի մեռն նոյ ՝ և երկ
րայնօքս պատրէ ։ որպ և զնչէին ուժգին է,
և փնչելն ախորժ ։ զի առաջի վատաց երբ
կու կերպիւ որոգայթ լարէ սատնայ ։ կամ
ուժգին զնչմամբ ՝ զի երկիւղած է ։ և կամ
քաղցրապէս փնչելով ՝ զի զմայլեցուսցէ և
զուարացուսցէ զմնեալն ախորժ ։ որպ ե
րնական է փայլակն ըստ (Յն ասիպ) զի և
փայլակն ըստ երևման լուսաւոր և քաղցր
և աչաց հայելոյ ։ բայց ըստ ճշմարտին ահաւ
կու և դողացուցիչ ։ Ղուկ։ ի։ ։ ։ ։ այսպա
և սէնյ փայլակնաձև երևի և լուսաւոր՝ կն
զմայլեցուսչէ ։ և ահարկու ըստ որոտման՝
զի երկիւղացուսչէ ։

❋ (Հէր Յ՚ոյ ՚ամէն ։) Յ՚յսինքն Ծովու
էքս։անչէցոյն և պյն ։) Յ՚յսինքն Ծովու
և ձի ։ լեհաթեանայ Ծովպյնն՝ և սէնյն ան
դպպյնն։ որոց և երկաքանչիւրքն կիշատ
և օձ, և գազան անուանեալ ցուցանին ՛ի Ծը
գիրս ։ զի և սէնյ է վիշապ հրաշունչ ։ և օձ
Թունաւոր ։ և գազան պատուական ։ և զի
Ծովպյնն ՛ի գլխոյն ջուրս բնակի ։ և սէնյ
՛ի բազմախոհաց հոգիս։

❋ (Հէր Խաչ և ի խուլս ուղտան Ծովու ջ
պահչն և պյն։) Յ՚յսինքն այն բանն ՛ի Ես։
Ես։ 14 ։ որ ցուցանէ զլեհաթեան խուլսիկ
զօրուքն, հրեշտակքն խաղան ընդ լեհաթե-
հրեշտակաց։ ոչ թէ ի՛ ընդ հաւատարուց

պիտուն ինչ ըզքէն ։ զի յերթացուսն գայ՝ և
ոչ հետք ։ շաբիղք գոն՝ և ոչ նշմարանք ։
Թուի թէ և որդի նր Հողման պատմա-
տուէ ցանկացաւ, և չկարելով հատու լի-
նել, նմանեցոյց երից անգէտելեաց։ որ արծ
ուոյ շաբղի ՛ի վեր օդոյ ։ նաւու ՝ ՛իվեր ծո-
վու ։ և օձի հետոց ՝ ՛իվեր վիմի ։ Յ՚ասկ։ Ը
18 ։ այլ զբանն Դաւթի սուրբն Յ՚երսես
լամբրո՚՚ այսպէս մեկնէ ։ քանզի յորժամ
ծով մտաց մերոց պարսպի ՛ի գիւտական հե
ղեղացն, Ճանապարհ առնէ Յ՚ն ՛իմա, և
քնակի ։ ըստ այնմ, քննեցէք զանձինս, զի
Ի՚ն ՛ի ձեզ է ։ շաբիղք քո ՛ի ջուրս բազ
զումս ։ և հետք քո ոչ երևին ։ մուտ լինի
ասէ քեզ ՛ի մեզ ընդ շաբիղս զանապան բա
րեաց խորհրդոցն ՝ և հետքդ ոչ երևին ։ զի
ճնաս և՛ի հասանելն անհաս, և յիմանալիան
անճառ։ ոչ անբան անհասուք, այլ բնաւո
րապէս ։ և յհս տեսանելն ևս առաւել դի
տել թէ անտես է ։ իսկ ըստ այլաբանուէ,
ծով է միտս մեր, և Յ՚ն՝ շաբիղ և Ճանապրհ
առնէ ՛ինմա՝ զկարելիսն խմացուցանելով,
և թէ որով կերպիւ, ոչ է գիտելի։ զի տպ
գիմացուսն՝ և զեղանակն վարդապետ ծած
կէ, զհետսն քաղով թաքուցանէ։ ծով է և
խմաստուն ոչ գրոց յորս Ճանապարհ առ
նէ Յ՚ն ։ և սակայն հետք նորին և ՛ի ձեռն
ոչ գրոց ոչ յայտնին ներքին պատկերաւ
իւիք ։ այլ արտաքնով։ ուրեմն անհաս է ՛ի
ժէնջ։ զի թէ և ճանաչանան (անբաւ խորու
թիւ խմաստուէ) միտք լինչ լինիցի՝ զանձա
ռելն Ճառել ոչ կարէ ։ այլ յայնժամ ասի
Ճառել լինապես յորժամ խմանայ ոզ զան
Ճառելի ։ զի Ճառելն գնա ոչ Ճառելն է ։
և հասանիլն՝ գիտել գնա անհաս ։ ուրեմն

և մեք յառեսցուք։

❋ (Հէր Յ՚ոյ ՚ամէն ։) Յ՚յսինքն թէ
զնմանուն ծ վու ունի և երկիր, ըստ վ՚ր
գրելոցն եղանակի ։ որ թէ երբ ապէս հայի
ցիս ասէ ՛իտորին խորանիս բնակել մարդ
կանց շարժմունն, և ՛ի հագներդուիս տը
զայաբարոյ կատակերգուէ։ ամենևին գնոյն
գտանես նմանուէ մարդկան և ծովու։ զի և
՛ի մարդս գտանին ՝ յեռնակուտակ այիք
բարկուէ ։ գազանք մեծամեծք և փոքունք։
ջ ցասմնականն ընդ ցանկականին մարտու
ցեալ։ և վանր զեռունք՝ խորհրդականքն
՛ի մտի։ են և ոմանք հրեշտակատիպք մարք
բուէ, և զօրուէ առաքինուէ քաջացեալ։
որոց խաղալիկ լինի անդնդապին լեհաթեան
պատեր սատնայ առաջի Պօղոսի։ ընդ

քունականացս, որոց անձնիշխանուն նոճա
ձի մասամբ իւիք, և ոչ զոք կամինն կարո-
զանն առնել։ այսպէս և սանդ ոչ որքան
և կամի՝ և կարէ՝ մարդնդել կարէ, եթէ ոչ
թ՝յլատրուբէն Լ.Յ։ Ա հեղերդ՝ մերկա-
ցուցանէ զնա ի կարողուէ։ վ՛ որպ նկուն
առնէ իբրև զհամ ի առաջի հրեշտակաց
իւրոց՝ և ձեզ։ ոտ և զինի սակ (ընդ վերնոյն
գոտան՝ և մարմնաւորական մարդոյն մարդկէ)
իբր թէ հաճասար հրեշտակաց՝ և քաջ ա-
ռաքինի՛ն խաղան ըստ լեհամանաց, և ծաղր
առնեն զնորա գիտուն նի՛ն։ և իբր սրով մե-
ծաւ՝ հատանեն զդլուխ նի՛ն։ որոց սուրն
է հրաման սատկին Լ.Յ։ Եսայ։ ին։ ։
Առաքեալք։ 7։ Հռոմ։ ին։ 24։ զի Լատակ
աս։ ածել Լ՛ն զսուրն ձգ և զմեծ և զհզր
զօր Լ՛ի վ՛ն վհատ օձին։ զի սանդ՝ վհատ է
հնձելով։ և օձ՝ խորամանկելով և գայթել
ասե։ սուր երկսայրի՛ք Լ՛ի ձեռս նի՛ն, առ-
նուլ զհաւատացեալսն Լ՛ի հնձանս ած։ և կա-
պել զնա ագաւ՛ն որս նի՛ն կապանօք։ զի սանդ է
թագաւոր և իշխան Լ՛ի վ՛ն Տասիրաց անկուն
աղուէս առաջի քաջաց։ Աստ Հռո՛մ՛ք
ջնեն առնուծ կոչ զնա։ ին։ 11։ զի առնուծ է
Լ՛ի վ՛ն Բուլամարթաց և մրջնեն՝ առաջի քա
ջաց և առաքինեաց։ և Հռո՛մ։ ին։ 24 ասե,
խաղայես դու հովամ իբրև զնդ հաճու,
և կապիցես զնա իբրև զձագ կապով։

(Ե) Լ. յաղեսա՛ն ինն պատգամաւորք հայոյն
Լ. յարքն, ըստ վերոդրելոցն կերպի, հաճա
Հռոմ՛ք սպառազինեալ մասամբ Լ՛ոյնպ
տապանին (և մանաւանդ թէ սերտ և կենդ
դանի հաւատովն տեսակաւորեցեալ ա-
ռաքինութիք) ընդ դէմ՝ զար վհատ օձին, և
մուտ ընդ նմա Լ՛ի մարտ պատերազմի։ զի
ուսուցաներ սանդ պաշտօնէից իւրոց՝ սուտ
գով զԼՋՀՀ՛ն Լ՛ի պատիժ մեղայ։ առ Լ՛ի
Թարց երկուղի գործեաց վ՛ն։ բայց այս
քաջ զինաւորս, կուռ վառեալ զինուք
(պնտեալ զմէջս իւր Ճմարտութիք։ և զե-
ցեալ զզգահն արդարութե։ և ագուցեալ
զսա սէ եետարանական խաղաղութ։ և Լ՛ի զ
ձմի առեալ զվահանն հաւատոյ։ և Լ՛ի զ
լուխն եդեալ զսաղաւարտն փրկութե։ և զը
սուսեր հոգւոյն որ է բանն Լ.Յ։ Լսկես։
Ճ։ 14) պատրաստուէք վառեալ եղ ան
եան ընդդէմ վհատ օձին լեհամանայ Լ՛ի
խնդ իր Լպեպ տապանին։ զի զսանդ ամ
չեցուցեալ խայտառակեցէ։ և զՀԼՀՀ՛ն
աց բարեգործմունեան առասպել ցուցանի
ցէ՝ ականատեսուէն Լպեպ տապանին։

նագ սանդ։ պլ միշտ զնա ընդվզեն և յաղ
թեն։ և իբրև ընդ հաճու միոյ՝ խաղան ըղ
նովաւ և ծաղր առնեն զոկարութի՛ն նո՛ր։
Լ. յապես ոբն Պակարիոս երբեմն ծիծա
ղեցաւ Լ՛ի վ՛ն տկարութե՛ն դիւաց։ որք բա
զումք գոլով՝ չկարեին քարշել զքե և միոյ
Ճլնձղկան։ և ոբն Լ.ըերկիոս եպիսկոպոսն
երապալտոյ՝ հեծեալ Լ՛ի վ՛ն դիւ՛ն տքացու
ցանէր զնա՝ ծանրանալով Լ՛ի վ՛ն նո՛ր։ պաշտա
յաղթեցաւ Լ՛ի Պէքայել Հրեշտակապե
տէ և Լ՛ի զօրաց նորա, և անկաւ յերկիր։
Հայո։ ժէ։ 7։ զի ըմպոհչն ասէրն է՝ յաղ
թել և ընդվզել։ Լ՛ոմոս խայեցի՛ դունդք
հրեշտակաց (վհատ՛ն յոժո՛ր (ասէ) ըս
պարշականն) զի անմարմին և պարզ է բը
նութ։ բայց միչ կամի երևիլ՝ յոդաւորե
մարմին զգենու։ զորս ընդ զօրաց իւրոց չո
չափն հրեշտակք։ ա՛ր ըմբռնեն զնա Լ՛իսո
բագիտուէ իւրեանց, և զՀՀՀ՛ն նորին խա
բէուէն Լ՛ի գերեւս հանեն։ և զայն՝ կամ ըս
լինքեանց, և կամ պլովք առաքինեաք, ազ
դելով Լ՛ի միտս նո՛ր զեղանակ յաղթելոյն և
նուաճելոյն։ իսկ թէ քանի՛ կերպիւ յաղ
թէ Լ՛ի զվհատ՛ն միջնորդութի՛ք հրեշ
տակաց, և հրեշտակացելոց անձանց։ Լսա՝
զի ծանկ զբանեգուեն նո՛ր բան օրինակի ար
ջոց։ և այն՝ զի մի՛ ընկնայե զՀ էր յասան
ուս պաշտօնեայս իւր։ Երկրորդ՝ վերացու
ցանէ կարթիւ խայտն՝ մարմնոյն Լ՛ի սա
պատեցելով զի հորք զձկունս որսան, խայ
ծիւ խաբեն՝ թաւքուցանելով զերկաթ եայ
կարթն։ այսպէս և Լ՛ն Լ՛ի ժասու փորձու
թե՛ն Լ՛ի կատարման քառասնակին յաղթե՛ց
զջացն, իբր զկերակուր պատեալ զկար
թի՛ն, զի կլոյզ զնա փորձանաքն իբրև ըս
մարդ։ և բմբռնեսոյն Լ՛ի քիմն նո՛ր ոգ Լ՛.Յ
կործանել, ասէ Շնորհալին Լ՛ի մեկնութե
Ա՛նտ ձ։ ։ և Հ՛ովհաննէս ծործորեցի՛ն Լ՛ի
նայն մեկնութե Ա՛նտ ի՛ձ։ 30։ Երրորդ՝ դնէ
պախարց չորք զգուկաւ նո՛ր։ պախարսյն է
իշոց։ և ցուռն եկին։ և բան այս՝ նոանե
ցուցանէ զնա իշոյ վ՛ն նորին չխմորուն։ և
եկին՝ վ՛ն որկրամօրուն։ ըս անյոդ բաղ
ձանացն կորստեան մարդկանց։ Չորրորդ՝
դնէ գանդանաձանգ Լ՛ի կապ։ նո՛ր իբրև ա
մե՛ն Լ՛ի ձեռս առ Լ՛ի ճնազանդեցուցանել, և
կանգել զխաւսել բարուց նորա։ զի Լ՛ինչ
ասէնա Լ՛ի բերան դնեմք առ անաւոյ նոցա
մեզ։ և զոմ մարմին նո՛ր նուաճեմք։ Հակո
բոսի գ։ ։ Հինգերորդ՝ առնէ զնա ծաղ
ուպ նուաճեալ։ ըստ օրինակի պերեաց ար

Թէպետ Ա՚Ն հաձեցաւ նմա միայն ընդ
հել զմահ ինչ ժամս ի վերոյ, որքան և ընդ իւրն
կարէր բառնալ և տանիլ ընդ Յակոբ։

Ա՚յլ զի խրթին երևի եղանակ բանի ընդ այս
Վրիդորի, վ՚ր որպ մի առ մի լուծանելով
անցցուք ի բանս (Ա՚նդին հանգերձեալ) կո
չէ դժոխնաձայն հոգեկան զինուց (Հոռո
չաւեանն) է լի և անթերի ի պատերազմա
կան գործեացն (Ա՚նպատրաստ պնդեալ) այս
է բան Ա՚ռաքելոյն, պնդեալ զմեզ ձշմար
տութե (Ա՚նվան ամրացեալ) ըստ անվանելի
ամրացեալ զրահիւ արդարութե (Աբրա
Յակոբ) ըստ ընդ Յակոբ վերոգրեցելովքն
զարդարեալ, եթ ի խնդիր մասին լիշատի
օրհնեսե տապանին, զոր նշխար կոչէ ըստ թէ
և զբոլորն չկարիցէ գոտանել վասն խան
մանն ի հնոսե ժամանակին։ գոն է նշխա
րաց նորին հանդիպելոյ ի հաստատութե
հաւատոյ՝ և ձշմարտութե ընդ գրոց։ զի և
Յակոբ պատ ասե ընդ գրքոջ հնոսեց՝ ե գրե,
թե արդ՝ հայք գտեղին զայն պրարատ կո
կոչեն։ ըստ եզրին (թէպետ Ա՚նգամ խոր
նայլ ընդ գրել, խնդայ վն
Ա՚րայի որդւոյն Ա՚բրամայ) ուրանոր ըն
նահաքն ցարդ ևս ցուցանեն զնշխարս խոր
տակեալ նաւոյն։ որպ ևս յառապել պատ
միչաց ի պերսիս քաղդեացւոյն առեալ ա
սե, թե այս պերսիս խօսի զԵրեմիան։ և
ասե ինքն և այլք՝ զմի մանն տապանին ե
կեալ ի հայաստան շուրջ զերամբքն գտա
տիքս կոչեցեալ։ և ի Ա՚նիատապ դամա
հացեալն վկայութի բերեալ ասե, թե բայ
յայսցանե ի վր միհատապ կարծեցաս գոյ
միս այլ լեառն հայոց ատացեալ՝ Պարիս
(ըստ մասիս) ուրանոր պատմեն զբազում
փախուցեալ՝ որք փրկեցան ի հեղեղատէն։
և թե, ինչն ի ինոցանե եկեալ ի տապանն՝
եղ ի ծագ լերինն։ ուր երկար ժամանակս
գտանելն անկել ի փչրանաց փայտից նո։
Ա՚րդ՝ թէպետ վերոգրեցեալ պատմիչքն
առասպելորէն խօսին։ բայց զԼերհեղեղն և
զտապանն Ա՚յսի տուգեն ձշմարիտ լեալ։
որ ըստ նը գրոց, և ընդյս Ա՚րիգորի, էր տա
պանն այն ապահէն քառատանեաց՝ ընդ և
անձնդց։ որ նախապես քան զձմ նաւս չի
նեցաւ հնոսին Ա՚յսի և որդւոց նո։
զորս հնագոյն Ասնչեաւ հաւս կոչէ։ ըստ պատա
Ա՚ն թէ վ՚ր ոչ ի խնդիր եղ ընդ Յակոբ
նշխարաց տապանին։ վ՚ր այնորիկ ասե։ զի
ի ժամանակին իւրում ոմանք առասպել

Հաւատացեալ զԼերհեղեղն և զտապանն՝ զի
Հաւատոյ աչս կափուցանելով՝ ըստ չհաւա
տալով արարածապաշտութե մարգարէին Ա՚ռ
սիսի գրոցն, որ յարմարապես և ըստ կարգի
պատմէ զանցս Լերհեղեղին։ Ա՚ստի ընդ
Յակոբ՝ հաւատալով Ա՚ստիսի գրելոյն։ բայց
և ականատեսութե ի յարդանացն կամելով
ստուգել, ստ ի խայտառակել զհաւա
տացօղան, կամեցաւ ինքնին տեսանել զտա
պանն, և կամ գնան ինչ անդ գտանել
առ ի կարիել գնոցս բարեացն Ա՚ստ
ստ հաւատացօղաց։ որք իբր թե չէ եղեալ
պնպիսի ինչ անպատան հաւատեցան զդր
բեալն ի Ա՚ստիսե իբր դշմարտափութի և
առաւել վարկեալ և զոր վն Ա՚յսեալ գը
բեացն Ա՚նէս։ զոն վերաբերեցին առ հե
թանոս ոմն դևակալիսն անուն՝ որով ի որ
տեղն գնշխարիսն, ստ լսիլ իբրեւնց՝ ստ
գեցին գՆշխարիսն՝ եղեալ գոյ Ղշխարաց
պես։ Ա՚յսպս և Ա՚նէս խորհնացի ա գրպ
բուե ե գրեա։ ի բերիոսեանն սիպիլեայ
վկայութի բերեալ ասե, յառաջ քան ըզ
բուրդն (այ զաշտարակն) և զլ ազմաբար
բառն լինելոյ ձայնին ազգի մարդկան։ և
կենի նաճարուեն Ա՚ստսուբ բնակ ի հայս
Ա՚րդ՝ քսխուբթէս կոչեն զնա։ անաճար
կոճի զտապանաճ նաճեն կոչեին։ Ա՚նկէ
ի ձէ ձառին որ առ Ա՚նդ խորձաձին, ընդ
դէմ ոմանց որք զպատմիժս հանդերձելոց
սպառնալիս ասէին։ ի Լերհեղեղն օրինակ
բերեալ ասե, թե ըստ որ՝ զԼերհեղեղն
մի թե և այն վն սպառնալեաց առաջաս
նէ՝ գնդ։ ևս բազում ինչ այդպիսիս, եզհա
բիւր ամի հանդերձեալ տապանին, ի ինչ
ցեաւ փայտին, և իբրողքեալ արդ այն չէր
որ հաւատայր։ և մի՚չ չհաւատացին ըս
պատնալ ցն, կրեցին արդեմբ զպատիժն
ցն այն և ևս կրելոց եմք՝ եթե չհաւատայ
ցեմք։ Ա՚յն իրի խակ գտալուսան իւր Ա՚յսի
աճեալ ցն ևս։ քանզի ոչ այնմ
Լերհեղեղի չհաւատացին ոմանք, ոչնպես
և ոչ այժմ գեհ՚նին Լերհեղեղի։ Ա՚ի թե
սպառնալիք եմն, ոչ ապաքէն խակ եղեն։
որ յայնժամ զյանկարծակի պատիժս էած
ի վն, ոչ առաւել և այժմ ածիցէ։ Ա՚րդ
զի ոչ ինչ նոհատագին գործք քան զայն
այժմ ատ գործին։ ոչ զի յայնժամ ատ
մինն որդիքն Ա՚. ա ստեբս մարգկան։
և ի հատանակութիս միայն էին անօրէնութիքն
իակ այժմ ահաճասիկ ամ կերպարանք քա
բեաց են, որ ամենևին յանդգնութե է։

գՀՀՀ Լ.Ջ առ ի պատուել զՆեռոն՝ ոչ և
Թող Յոբն Յակոբայ զառնական երկրորդա-
կան և անշուշտ մերն տեսանել, որ թէ բո-
յորն գՅիր արգելաք՝ դ ժուժարահաճաուալի
է. իսկ թէ նախարքն մնացեալք էին, և այն
ցանկ շերտեալ՝ տուճաճ Յոբն Յակոբայ՝
արժանաւ հաճաուալի է. և յեղելոցն ինմա
նէ հրաշից ձեռամբ Յոբն Յակոբ հաճաս
տեալ՝ թէպետ մնլորն Արիմաս Յոբ տե-
ղեաց պատմին. որ ծաղրական դնէ զայս
պատմութիւնս Յոբն Յակոբայ։

(Կա Ա ե ի ղյուշերէ Ինեանն Քնուճեց)

Լ. Յայնքան, թէ վա ինր պատճառի Լ.Ջ ոչ
Թալ ետ Յոբն Յակոբայ տեսանել զտա-
պանն Լայի. վա ի աւելորդ էր Թողուլ
զՀ.Ջային անբաժ զօրուն հրաշան, ազիւորբ
խորհրդարանն տեսանել, զտապանն Լայի։
Յ Թողուլ վ Ջ.Ջայինան որ կեանք է բնաճից
կամք նր. և ոչ նկատել առ այն՝ որ է փրք
կուն ազանց, և այս Ծայց Յ Թողուլ գմեծ
խորհուրդ Յոբ եկեղեցւոյ որ տապանին է
վերհապն, հոգւոց գոլով վերկաւթ, և
յայն անբանից Ժողովարանն զանկ յառել։
որև Լ.ինդրոյն անկատար մնալոյն՝ և մա-
սամբ լինել ընանկոյն յայտնի լինի Թէ վճ
այն խնդրոյն՝ որդիապես սիրով յանգիման
նեցաւ Յոբն Յակոբ։ և այս անուն ևս յայտ
է, զի որբան Լ. կատարն մերձենայր, անկա
ներ Լ.բուն Թմրուե, և Լ. զարթնուլն գտա
նելոյ յատորև։ վ զի առ եկեղեցւոյ կատա
րելոյնն նկատելով, փրքր ևՀ.ջային էին խոր
հրդածուԼ.ք տապանին։ և զի նա զՀատն
անխնամ Թողել, զպատանաց Ժողովարանն
դիտել կամէր. խրատեցաւ՝ եկեղեցւոյ և
յանձնեցաւ հատնի իւրոյ խնամն տանել։
այնր եկեղեցւոյ (որ ոչ ասացաւ) աշրամբ
էր զօրացել՝ առ Լ. տալ զՀոգեկան կեանս,
որ էր լոյս Ծայց։ Լատի ևգիւսաւորն եկե
ղեցւոյ լոյս Ծի ասացաւ։ այնր եկեղեցւոյ
որ նպատակ էր վարուց մարդոյ ե ասպա
տան տիեզերաց։ զի յեկեղեցւոյ գայ խոր
հուրդն ապաշխարուե, որ է երկրորդ տա
տակ գկնի նաւաբեկուե։ նկատել ուրեմն
արժան էր առ այն գանձն բարձանց։ (զի
Լ.ձուս եկեղեցւոյ Լանի քաջ կոչէ զե
կեղեցի) փոխանակ գանձարան ասէ։ զի
եկեղեցին է պարգեւացն Լ.Ջ գանձարան։
(Լ.ըսծ էն գործ) զի եկեղեցւոյ գոյ Թո
ղուե տալոյ Լ.շխանուե։ ըստ այնմ, արձա
կեմ գքեզ յՅՀմ մանակ ցուե մեղաց քոյ
և այլն։ զի յայնմ տապանի՝ գՀ և որպիսք

ՀՀՀԹ առանցեւոց լինՀ բանք Թոմիցին
Ձեզ, ուր և լերինքն յորս Տապանն գոդա
բեց վկայեն. զՀայց յերանն ասեմ և այն՝
Լսէք և որՀ ի տեղի Լայեայ գԼևկալիանն
ասեն, Լատեն Ձշմարտեն՝ որպ և պատմո
Թիւնն Լևկալիանի՝ և այսպիսի. Թէ ինքն
Տևկալիան, էր երրորդ որդի Պռամիդեայ,
և յորժամ մեծացաւ Տևկալիան, Լսի՝ մե
Թէոս հօր եղբայր նր՝ ամուսնացոյց նմա զ
փիւրրա դուստրն իւր։ և երբ այս Լևկա
լիանս Թագաւորեր ի Լ.ետալանիկ՝ հրա
ջս ևՀ.ղել պատահեցաւ։ վ որպ մտեալ ի
նաւ Լ.ի բառնասս լեառն ժամանեաց։ և
յորժամ ևՀ.ղեղեն հրաչին դադարեցաւ,
գնաց Լ.ի Լ.ուսիտոս հարցանել կուռն վ
վերատին կանգնեցուցանելոյ զպզ մարդ
կան, որում պատասխանեաց կուռքն՝ զի զոս
կերս ջաջուհացն Լևկի (որ մեծ մայր կո
չիր) յետս իւրենց Լ.յոտոց իւրեանց ար
կանիցեն։ զորս արկել Լ.ի յետս իւրենց զոս
կերսն՝ զոր ինՀ Տևկալ օնն արկաներ Լ.ի յա
րուս փոխարկեին և զորս փիւրրա կնին իւր
արկաներ Լ.ի յետս, ասէ Ովհիոս բանա
ստեղծն՝ պատկեր գրեալ է Լ.ի յՀօՁնալէ
զրս քալէ լինն բառարանին լսմինացոց։
Լ. յս է զոր երկն՝ և զորս վաստակ և շա
ղակրատուն կոչէ՝ որ է ուրուձանն ձև ինՀ
քունելով զբատուգուն էակութե քան նմա
նուե յարաբերեալ և եղջերուձաքաղն։ զի ասե
լին, Թէ տապանն յայսմանէ Տևկալիանէ
չինեցաւ՝ Թէպետ ատուՀ իւրեանց՝ ատու
գեղին զգալոստ ջրհեղեղին և զկազմուածՀ
տապանին։ վ որպ՝ և Լ.Ջ առ Լ.ի խոստա
ռակել զնոցայն ջար աղանդաւորուեն՝ ըզ
Հերան տապանին չնորհէաց Յակոբայ՝ և
Լ.ի ձեռն նշանին՝ ատուգեաց Լ.ի ձեռն սըզն
Յակոբայ։ և համաստի եղոյց Ծի զ չինուա
տապանին Լ.ի ձեռն Սալ։ և զգալ ջրհեղե
ղին Լ.ի բարձումն ապականուածՀ մեղսագոր
ծաց՝ որով ցուգանէ սըզս Արկզոր, Թէ ցան
կուածՀ Յոբն Յակոբայ, ոչ էր աՀելորգա
պաշտուն ինՀ։ պլ՝ առ Լ.ի խոստատակել
զտապանգն Լևկալիանականց։ Լաև զի Թէ
պետ ցանկացաՀ, տապանին տեսուածՀ ատու
գել զգալ ջրհեղեղին և խոստատակել զը
Տևկալիան։ բայց և ոչ ինչն պատապանն իւ
կատէս ըստ բնուածՀ առատկի՝ պատճառ
կարծեաց։ պլ Լ.ըր զկնդանեաց Ժողովա
բան կամեցՀ դիտել, ինՀ Լ.ըր յերկրորդա
կան մայր (անշնչական) մարդկայինս բնու
Թե։ վ որպ օրինակաՀ կամելով խրատել

հաճառն վկայեր ըստ վկայութեանն Աստիսի, զոր ջրհեղեղաւ ապականեալ իբարձրանալ ապականողացդ . վն որոյ և ասէս Յակոբ ի խնդիր եղ ուսիլ հաճառին վկայուն ։

Վկայաբանութիւն։

❋ Լ. զիմաստ ոչնագիր ։) Լ. յայնչափ, առ ընդդիմացօղան ամենիմաստ, և ոչ ըստ պլատ բանուե . և կամ ըն կերպի բարբանջանչ առուգել զբանն Աստիս, և ոչ ըստ պլատ բանուե . և կամ ըն կերպի բարբանջանչ պապանձեցուցիչ։

❋ Լ. եղիսն պոռնիկին էր ։) Լ. յայնչափ, առ իսկապես եղեալ ջրհեղեղն առաջինն Նոեայ , ոչ նարծեօք և երկբայութիւք վարեալ , տեսանել կամելոյն . այլ զգալի նշանաւն , կամեցեալ կարկել զբերանս ուրացողաց Աշխարհիս եղելոյ իլին ։

❋ (Տէր Աստ վայրապար ընթացք ։) Լ. յայնչափ, ոչ վայրապար և աւէտ լրոյ ապաշաւութիւք , և հետաքրքրութեամբ կամեցաւ տեսանել զապաստան առ անկայուն մնոք, իբր թերահաւատութիւք և երկբայութիւք ։

❋ Աստ վէրծոյ հետ ։) Լ. յայնչափ, ոչ վրիպակ լոյ ի հետոյ Լ. ձայն գրոց , և յարատուղն ընթացիք , և սասանեալ մտաք (իբր չկարող ոք ումեք պատասխանել ընդդիմակացեալ և զայն պնդրիկ դէտ անկեալ տեսուե տապանին) այլ մեծահաճատուք ևարդելոք և զգալի նշանաւ զիրին Աշխարհիս կամեցաւ յայտնել երկբայելոյն։

❋ Աստ անկարօ երբեմն ։) Երբեմն և տուն ևգրեալ ցանկականութեամբ ցան կուսի ըստ Յակոբայ առ ի տեսանել զտապանն ՝ ոչ էր անկարօ և մոլեկան . այլ խրատեալ ըստ գրոցք , որ ոչ թողլատրեն կինք անկանել աչելորդ ացս։

❋ Լ. ի ձկեալ իդէ ։) Լ. յայնչափ, իդէ և ձկեալ մեռանելոցն նէ ՝ ոչ չիձկեալ ի գործարքս նէ . այլ մանաւանդ վառեալ ի սէր և ի գիւտ Աշխարհիս։

❋ Տէր) Լ. ոչ անհոգ ոտիսեօ էցեալ Աստ հաւատոյքն ածն կանաչ հովիւս այս բառն ։ Իբր տեսեալ զմոլորուն ոմանց չուրջ զտապանսն Լոյի և զՋրհեղեղացն (որք դեռ կալիսն տային չեղեալսն) հովիւս այս բառէ . կալիսն տային չեղեալսն) հովիւս այս բառէ . կալիսն տային չեղեալսն) հովիւս այս բառէ .

* Խոտ. Ա. յայնքան, դու ով ՅԱկոբ, դուն
մեռած ես մատենից անեղծական ըմբռնման։
կիրառութեան վկայութեց։

* Ամաթեոնն ոսկեբեր անեղծական գրոյ։) Ա. յայնքան, դու ով ՅԱկոբ, դուն
յայտ ես ի Հոգւոյ կոչեցեալ գրքոյն, որ ես
մեռած ես մատենից անեղծական ըմբռնման։
կիրառութեան վկայութեց։

* Ոսոան մրոյ վերնամ պոզմեաց։) Ա. յայնքան, դուն մոլոր սրբազանից գրոց, ոչ
գիտես ասել թէ,

* Իսնամաթոն յոտոյ պահողաց։) Ա. յայնքան, դու
յուսացողացն ապառնին բարեաց, դու խնայ
մածու ես ի համբերութեան կրթիչ և յուսադրօղ։

* Ոսոան մրոյ վերնամ պոզմեաց։) Ա. յայնքան, դուն մոլոր սրբազանից գրոց, ոչ
գիտես ասել թէ,

* Իսնամաթոն յոտոյ պահողաց։) Ա. յայնքան, դու
յուսացողացն ապառնին բարեաց, դու խնայ
մածու ես ի համբերութեան կրթիչ և յուսադրօղ։

* Խոյեանն յոլնանոց։) Ա. խոյեանն է
յաղթողաց գրեալ տէրն, և այսպիսի էր նաև
ՅԱկոբ ի Կիլիկիա

(ՀԵ) Ա. Ըդ՝ զայգն ածչն Հակոբայ (պո
լով կուապաշտք) նմանեցուցանէ՝ ջր ևան
պուղ ծառոց ։ յորոց ծորեցաւ իբր ջր
խունկ սուրբն Հակոբ ։ որ խնկաբոյր աղո
թիւքն զՅ հաշտեցուցանէր ։ զի ևեկեղե
ցի և Ա.Ջային օրէնքն ՝ գնունէն ՝ պատշաճ
Ա.Յ առին ՝ որ զաղօթս ածչ նշանակէր ։ ո
րպ ծխատէն ևդեզ հայածիլ ասէն՝ զի եր
եւեմն զայն ինքեանց էին իբրացուցեալք ։ և
պաժամս ՝ կախարդ զայն ծխելով կոչեն
զգեան ։ վ որպ ՝ իպատուիճ յանդգնուե իբ
րեանց որ ձևւեթով Ա.Ջային պաշտման լըքեալ
նային գնեք ։ պաժս խայտառակեալ լըքուե
իբրեանց ՝ ի հոտ նորին հայածին ։ որով
ցուցանէ պաշտողաց իբրեանց ՝ թէ չեն
ինքեանք պինք ։ որպսի մնօք մարդիկք մը
լեալք լինին ։ պալ Ա.Յ միայնոյ վայելէ պն ,
որ յորինակ ջերմեռանդուե հաւտոյ ինձ ծխե
ցեալ լինի ։ Ա.ըդ ՝ անդինալ գոյն կոչէ
զայգն Պարթևականն ։ յորմէ իբր խունկ ծո
րեցաւ ածն Հակոբ ։

(ՀԶ) Ա.ստ ոչ նմանօրէն , պալ անուշով ասէ զվա
տակս նորին առաքինուեց ։ յորոց հոսեցեալք
լինէին բուրմունք ծխոց աղօթից ։ կամ նմանո
թեամբ որ բաղադրիւր ՝ ի յորից հնութ ։
Ա.յնից ԸՅԴ ։ Ասասի ՝ ի վր պնմ , թէ յամ
Ժամ պարտ է յաղօթս կալ ։ ասէ ոմն ՝ ի ձո
գործէ ։ զի ամ բարեգործուեքն են նուիր
մունք աղօթից առ Ա.Ջ ։ քանզի վերնագոյն
օրինակքն առեցեալք եղեն ։ ըստ պնմ որ ՝ ի
վաստերագուեսին լաւագոյնք յատակեալք
լինելիս ։ ասա ՝ իլաւագուեսէ և՛ս լաւա
գոյնք ։ ո յանուշակ արգ եւնց պարգեւաց
պնք ։ ո՛ յանուշակ արգ եւնց պարգեւաց
Հոգւոյն ածչ առաքինուեց բուրմունք ծը
խոց ։ զմայլեցուցիչ հոտառուեցաւ հոգեկան
քմաւ ։

(ՀԷ) Ոման սիրոյ ՝ պոգիա պնաւոյ ։

Ա.յսինքն , թէ ՝ ինորինն սիրոյ ՝ երանելին մեր
հայոցս լուսաւորիչ ՝ զոր ևան պուղ ծառոց ։ յորոց ծորեցաւ իբր քղ
խունկ սուրբն Հակոբ ։ որ խնկաբոյր աղո
թիւքն զՅ հաշտեցուցանէր ։ զի ևեկեղե
ցի և Ա.Ջային օրէնքն ՝ գնունէն ՝ պատշաճ
Ա.Յ առին ՝ որ զաղօթս ածչ նշանակէր ։ ո
րպ ծխատէն ևդեզ հայածիլ ասէն՝ զի եր
եւեմն զայն ինքեանց էին իբրացուցեալք ։ և
պաժամս ՝ կախարդ զայն ծխելով կոչեն
զգեան ։ վ որպ ՝ իպատուիճ յանդգնուե իբ
րեանց որ ձևւեթով Ա.Ջային պաշտման լըքեալ
նային գնեք ։ պաժս խայտառակեալ լըքուե
իբրեանց ՝ ի հոտ նորին հայածին ։ որով
ցուցանէ պաշտողաց իբրեանց ՝ թէ չեն
ինքեանք պինք ։ որպսի մնօք մարդիկք մը
լեալք լինին ։ պալ Ա.Յ միայնոյ վայելէ պն ,
որ յորինակ ջերմեռանդուե հաւտոյ ինձ ծխե
ցեալ լինի ։ Ա.ըդ ՝ անդինալ գոյն կոչէ
զայգն Պարթևականն ։ յորմէ իբր խունկ ծո
րեցաւ ածն Հակոբ ։

(ՀԸ) Ա.ստ ոչ նմանօրէն , պալ անուշով ասէ զվա
տակս նորին առաքինուեց ։ յորոց հոսեցեալք
լինէին բուրմունք ծխոց աղօթից ։ կամ նմանո
թեամբ որ բաղադրիւր ՝ ի յորից հնութ ։
Ա.յնից ԸՅԴ ։ Ասասի ՝ ի վր պնմ , թէ յամ
Ժամ պարտ է յաղօթս կալ ։ ասէ ոմն ՝ ի ձո
գործէ ։ զի ամ բարեգործուեքն են նուիր
մունք աղօթից առ Ա.Ջ ։ քանզի վերնագոյն
օրինակքն առեցեալք եղեն ։ ըստ պնմ որ ՝ ի
վաստերագուեսին լաւագոյնք յատակեալք
լինելիս ։ ասա ՝ իլաւագուեսէ և՛ս լաւա
գոյնք ։ ո յանուշակ արգ եւնց պարգեւաց
պնք ։ ո՛ յանուշակ արգ եւնց պարգեւաց
Հոգւոյն ածչ առաքինուեց բուրմունք ծը
խոց ։ զմայլեցուցիչ հոտառուեցաւ հոգեկան
քմաւ ։

(ՀԹ) Ոման սիրոյ ՝ պոգիա պնաւոյ ։

Ա.յսինքն , թէ ՝ ինորինն սիրոյ ՝ երանելին մեր
հայոցս լուսաւորիչ ՝ զոր ևան պուղ ծառոց ։ յորոց ծորեցաւ իբր քղ

(Ա) ✻ Խոսանէ խոհեմական ՝ պեծուրեն բարոյ ։)
Ա.յսինքն ՝ ի տանէ երանելոյն Ա.բրահա
մու միջնորդութեն ։ Բևեռուբայ ։

(Բ) ✻ Ւնծայէ ճշմէ ՝ այն մարգարոյ ։) Ա.յսինքն ,
Հայոյն ծովէ ։ զի ևնա է ամն ծովոյ ոչ ՝ ի
վեր անդր ցուցանէ ։ իսկ վ որ մարգարտի ,
տես ի Ջառս Ա.Ջածնին ։

(Գ) ✻ Խթառնարմատ ծառոյ ՝ ճաշակ նոր պտղոյ ։)
Ա.յսինքն , յանհամառատ հնութենոսից ։ որոց
արմատն է անհամառատութեն ։ զու ՝ ինոցանէ
սերեալ ՝ նոր պտուղ բողբոջեցար ։ եղը լի
նելով նոցին անհամառատութե ։ ոչ ևս ամեն
փիլիսոփայի ասէր ոմն չարաբարոյ , թէ
խոչ յանհնոյն արանց ։ ասաց ՝ այդ ոչ է ինձ
անարգանք ։ զի աղբն իմ լինէն ականի ։ իսկ
քոյն առքեղ դաւարու ։ ևւամ գառնարմատ
կոչէ զԲևեռուբա ։ զի ՝ Բևեռուբա թափգ
մանի ոմնոյ ։ և զմուռն է գառն , յորմէ
ելեն Հակոբ Ջնշակ նոր պտղոյ ընծայեց ։

(Դ) ✻ Լփշոփելոյն անդէոյ սահման գալոյ ։)
Ա.յսինքն , ամարտող փշաբերութե ևակիզքն
գայարեցման ։ զի սահմանն է եղը անգամ
ոտանաց ։ ուրեմն ելեն Հակոբ եղև եղը փշա
բերութե անդամոտանի աղգի իբրոմ ։

(Ե) ✻ Ամ Բոսէն ասուելէ ՝ Նշոյլ ծղ լուսոյ ։)
Ա.յսինքն , ի մէնքեան ստուերէ ՝ Նշոյլ ինչ
լուսոյ ծնացեալ ։ զի խաչեր եր ազգ նր ՝ մէ
քեան կռապաշտութե ։ որոց եղև ելեն Նշոյլ
լուսոյ ՝ իբր պատրոյգ առ կայծելոյ , ևբազ
մոց լուսաւորութե ևվառօղ ։ կամ մեզ ասէ
պատճառաւ Ջդան զրքոյն , զոր գրեաց ՝ ի
խնդրոյ Լուսաւորչին մերոյ ։

(Զ) ✻ Ասոնալ կոչնից , շառաւիղ յոսոյ ։)
Ա.յսինքն , ի մէջ արգելեցելոց ՝ ի կապանի
անձաւոյ , զու շառաւիղ յուսոյ Ա.Ջպաշ
տութե ։ իբր թէ յայս Ա.Ջպաշտութե ՝ ի քեզ
ծնացեալ ՝ ի մէջ ազգի քոյ ։ որոց իբր ՝ ի ոչ
գտանէն բանական մինչ եղելոց ՝ զու շառաւիղ
ևնշոյլ լուսոյ Ա.Ջպաշտութե գտար ։

(Է) ✻ (Ջանանկն գոյե ՝ ասելն խնդոյ ։)
Վ.խտելի է ՝ զի խունկն (որ է յատկապես
կնդրուկն) է խիժ ինն ծառոց որ ՝ ի սահման
և ՝ ի լիբանան ևուսանի ։ զորոց ծառոց կէ
զեն Ջեղքեաւ ՝ եւանէ խիժն և մակրթի և
ՀԱ պտուղ խունկ գառնայ ։ զոր ևկուզելոյն
կուց իբրեանց ծխելին , զանուանն Ա.Յ սբատա
բար վերագրելով ՝ ի վր նց ։ զորմե ասաց
Ա.Ջ ։ յամ տեղիս մատուռն խունկ անուշա
խոհ ։ Ա.ղաւք ե ։ ԺԱ ։ և թէ խունկն ՝ ի սա
քեան ։ Ա.ղաւք ե ։ ԺԱ ։ և թէ կուց ձոնելն , տես
բասէ գպ , տես Եսայ ՝ կ ։ 9 ։ Երեմ ՝ Ջ ։ 20 ։
Եսէ կ ։ 13 ։

(Ջ) ✻ Նուէ առելով։

Երկուքն դարձեալ զեղանակն գովասա-
յամամուրն Լայեմբերի ժէ։ յորոց իվեր
եղեալը Հրէից արքային գթալոյ ասէ
դաւանեալ միայն զՅիսուս Նազովրեցի
Ուբեմն յերկուց երկբայական կարծեաց՝
զատ աւել հաստատ կողմն ընտրելով մեր,
դրեցաք զնա ըստ այսմ աւուրիս պատմե
հօրաքեռ որդի սը։ Լուսաւորչին մերոյ։ որ
էր եղբայր Հրէից արքային գթալոյ ասէ
յայսմամուրն Լայեմբերի ժէ։ յորոց իվեր
երկուքն դարձեալ զեղանակն գովասա-
նուէ առելով։

(Է) ✻ (Ուրբ սեղհան չէս առհանողէ։)
Լ՝ասինքն, հօրաքեռ որդի Յեսի Դաւիթ
Լուսաւորչին։ Այ ոք ասիցէ, թէ Յեսի
դոր քեռ որդի առ Լուսաւորչին մերոյ ըզ
Յեսի Յակոբ, և մեք յաւելաք հօրաքեռ
որդի։ Զանգի յայսմամուրն Դեկտեմբերի
ԻԵ, գրեալ է հօրաքեռ որդի։ և Յեսի
սէս խորենացի եւ հատորի պատմուէ Հա
դուսան, Հ՝Ասորվոց Հ՝հօրէն Տրդատայ՝
կՅնակ հայի Դաւիթ Յեսեան ամ ընտանեաքն
խաղաղեալ ասէ։ և Հ՝ի խնամոյն Լ՝Ա մա-
ցեալ միայն զՅեսի Դաւիթ։ և Լ՝գադան
գեղոս յիննէրորդ թղթահամարին ասէ, թէ
Ասորվոց հրամանն տայր զազգատոհմն Յնա
կաց սատակել։ յայնժամ սկսան սատակել
և կոտորել։ և ոչ Թողին յերիտասարդ ազ
մինչև յայն որ բնաւ զաչ և զձախ ոչ դի-
տէր։ նաև զնդական տոհմն մաշէին Հ՝իսու-
սուսերի։ բայց միայն երկուս մանկունս
յորդւոցն պարթևին պրծեալ ապրեցուցա
նէր ոմն Հ՝ի ձեռն դահեկի ուրուն։ զինն
Հ՝ի կողմանս պարսից՝ և զմիւսն Հ՝ի կողմանս յու
նաց և ասէ։ որ Թոռն Թէ Թէ յայսմանէ բանէ
կարծէ՞ ոք Դաւիթ զՅեսի Յակոբ որդի
քեռն Լուսաւորչին։ Թէ պէտ և Լ՝գադան
գեղոս զվախճանեցեան Հ՝ի յերիվերն պարսից՝
ոչ ասէ Թէ արական իցէր Թէ իգական։

✻ (Ձ) Լ՝ընդունիմ բարբարոսական և ըստ-
անմատչելի։ Լ՝ստ ոչ եթէ զազգն ապագայիւ
(զի էր Հ՝բրահամու սերեալ միջնորդու-
Թեանն Քրեստոսի) այլ զներկայական ազ
գին ասէ։ յորոց սերել էր ընդ Յակոբ։ յո
Հ՝ի կռապաշտից։ զորս վաղ նոցին կռապաշ
տուէն՝ բարբարոս կոչէ։ և կամ զի Քրե
տոսականքն հեռանալով Հ՝բրահամէ
յարևելս կայս։ մոռացեալ զկրօնն Հ՝բրա
համու Հ՝ի պաշտօնեէ և զգաղափարու
Թիւն, և զբերկրական լեզուն, Թուեցան Հ՝ի
կարգս բարբարոսաց։ յո անկրօնից՝ կոչ
ուցաց և անուսուցից։ զի և պալատիւք զվարչե
նաբարսոյն Հ՝ի տաճկաց, եօղուն Թիւրք կո
չէն։ յո անուսուց՝ անհարթ, բիրտ ակոսիս։
և նոյն է բարբարոս՝ եթէ իցէ և անուծ։

(Ը) ✻ (Ուրբ սեղհան չէս առհանողէ։)
Լ՝ասինքն, հօրաքեռ որդի Յեսի Դաւիթ
Լուսաւորչին։ Այ ոք ասիցէ, թէ Յեսի
դոր քեռ որդի առ Լուսաւորչին մերոյ ըզ
Յեսի Յակոբ, և մեք յաւելաք հօրաքեռ
որդի։ Զանգի յայսմամուրն Դեկտեմբերի
ԻԵ, գրեալ է հօրաքեռ որդի։ և Յեսի
սէս խորենացի եւ հատորի պատմուէ Հա
դուսան, Հ՝Ասորվոց Հ՝հօրէն Տրդատայ՝
կՅնակ հայի Դաւիթ Յեսեան ամ ընտանեաքն
խաղաղեալ ասէ։ և Հ՝ի խնամոյն Լ՝Ա մա-
ցեալ միայն զՅեսի Դաւիթ։ և Լ՝գադան
գեղոս յիննէրորդ թղթահամարին ասէ, թէ
Ասորվոց հրամանն տայր զազգատոհմն Յնա
կաց սատակել։ յայնժամ սկսան սատակել
և կոտորել։ և ոչ Թողին յերիտասարդ ազ
մինչև յայն որ բնաւ զաչ և զձախ ոչ դի-
տէր։ նաև զնդական տոհմն մաշէին Հ՝իսու-
սուսերի։ բայց միայն երկուս մանկունս
յորդւոցն պարթևին պրծեալ ապրեցուցա
նէր ոմն Հ՝ի ձեռն դահեկի ուրուն։ զինն
Հ՝ի կողմանս պարսից՝ և զմիւսն Հ՝ի կողմանս յու
նաց և ասէ։ որ Թոռն Թէ Թէ յայսմանէ բանէ
կարծէ՞ ոք Դաւիթ զՅեսի Յակոբ որդի
քեռն Լուսաւորչին։ Թէ պէտ և Լ՝գադան
գեղոս զվախճանեցեան Հ՝ի յերիվերն պարսից՝
ոչ ասէ Թէ արական իցէր Թէ իգական։

վե որպ Հ՝ի մանկէ սիրպ նը յառաջ եկին մա
հացուցմունք ախտից՝ ձընչեցմամբ մարմ
նոյն։ կամ Թէ Լ՝Ջե ստաչխական Ծառ սի
րպ և Հ՝ինանէ կաԹեցաւ ընտիր զբմուռս
այս՝ իբրև զպարդև, պահպանող զՄեզ Հ՝ի
փտուԹէ մեղաց։ քանզի Լ՝Ջ սէր է ըստ
Ա Յովհ. դ. 14։ կամ Թէ ընդ Յակոբ, իբ
րև զբմուռս՝ եդաւ Հ՝ի հուր սիրոյն Լ՝Յ։ և
վե այնորիկ լեզուացանն նմա ամ հեչտալիք
կենցաղոյս։ զի սիրոյնն Լ՝Յ՝ հատոյն հեղ
ծալիք Ջիս դառնանալվե որպ և Պօղոս՝
զամ կենցաղականն կղկղանս համարէր՝
հաՄեմատուեք սիրոյն և բաղցրուԹեանն Հ՝ի
Լ՝Յ։ և փոխանակ ամեներ եղել ընդ Ի՛ն,
իբր կՀշտորդ ծանրացեալ խմանալով զնա։
և բաղցից հեչտալեաց հակող և ցրոճիչ։

Փիլիպ. գ. 8։

✻ (Սոճկակ մարդոյ, դալոյ ազբեր լոյս։)
Ակատե առ աղբիւրն Ակղամայ որ Թարգ
մանի Լ՝ուսաբեալ։ զի զայն առաքեաց Լ՝Ջ
Հ՝ի պատիճ Հայաստեայ մարգարէին։ և Հ՝Ն
պատուեաց զայն Ջուրն՝ վե պատուեայ ի՛ն
Եսայեայ։ յորժամ զՀ՝ԺՆէ կայրն առաքեց
լուծանել զկռճս յաչաց, արարեալ մաքրա
գոյն Թքոնէ իւրով։ Ակրեմն նոճկոյնն է աս
տանօր՝ Լ՝ուսաբեալ։ և ըստ այսմ՝ ընդ Յա
կոբ՝ եղև քաղցրագոյն Ջուր առաքեալ Հ՝ի
մաքրուԹ ախտաժետաց, իբր զԶուրն Ակղա
ամայ, և Պրօպատիկէ աճապանին։

✻ Նոնոպա կերպարան, հեղուկն հոգոյ։)
Պանզի զայնպէս զկերպարան զգենու մար
մինն, զորպիսի ունի հոգին Հ՝ի ներքուստ։
ուստի և աչքն ասի կարապետ սրտին։ այս
պէս էր կերպարան հոգւոյն ()նեպ քա
հանայապետին։ ՚ ՄաՀաբ. գ. 16։ ուր ա
սի, Թէ անդ էր տեսանել զտեսիլ քահա
նայապետին, և զՀալելն միտս իւր։ զի տե
սիլն և գոյն երեսացն՝ ցուցանէր զսրտին
Թախծութիւնն և այլն։ Ակրեմն և յարտաքին
կերպարանացն սրբոյն Յակոբայ, յայտնի
լիներ հեզուԹիւն և հանդարտուԹիւն հոգւոյն,
վե որպ և արդեամբք զգօն կոչեցաւ, որ է
հեղ և հանդարտ։

✻ Կրաչքան կենդանի, ոտիճափայլ հոյս։)
Լ՝ասինքն, բազմատեսակ կենդանի՝ արմիա
փայլ սիրոյն Լ՝Յ։ քանզի Հ՝ի նմա գերս սէրն
օրինակի Հ՝ի հուր։ Թէ վե չէրմռէն, և Թէ
վե լուսաւորութիւնն, անարդելութիւն, Թա
փանցուէն, և ըստ լինքեան անըմբռնելու
Թիւն։ այսպէս կրակարան ակենդանի հուր
էր Եղիսա։ Սիրաքնէ։

փոխանակ անորդիք ասէրց, անծնունդ և ասացեալ ։ իբր՝ թէ ամէն երկոտրիք են. և անծնունդ ոչ գոյ՝ ինձ ։ զորս պատճառեն կրկնակի բարեացն ծննդովք քան զամ՝ ուսեսակի առաքինուն զոր արձանագրէ (որ տեսականաւ և գործնականաւ) և ոչ միով իրիք՝ ի դեղեցիկ գործոցն անծնունդ լինել ։ կրկին ծնունդն՝ առակ լինի լինել ։ կատարելութեան՝ ի մեղ՝ խոստացեալ հաշուեց ։ քանզի երկուորածինք են այսպիսի առաքինք ։ հոգեւոյն զանախտուն, և մարմնական վարուքն զբարեձեռութեին ծնանելով ։ Աբրահամ և ըստ այսմ մեկնուն, հոգեով անձնիք էին ընդ Պարիզոր՝ անուն Յակոբ ։ և ընդ մարմնոյ՝ բարեձեռք, իբր երկածնունդք ։ զի ոչ թէ միևն միոյն, և միևն միւսոյն էին առաքինութիւք ։ այլ երկաքանչիւր առաքինութիւն՝ երկոցունցն հաշասար։ զի և երկոքեան էին երկուորիք ։ ի տեսականաւ և գործնականաւ ։ կամ հաւատոյ և առաքինութեանց ծննդաբերք ։

(Ձ) Ելիսէոս ։ ըստ Ղուկասու ։ Ելիսեոս ։ Ա Թագ. ԺԹ. 9 ։ զի տուրք բարեգոյն, և պարգև առ ժանաւորս, ի հոգեն մարգարէութեան և աբան ձեռադրծոցն ։ և կամ փոխանակ ամենայն կուռագործոցն հայոց և աստուց։ տոհանքն սոքա ։ Ա. Յ. ՄԶ. ևնձ իբր կրկին ուրախութիւնք ըստ Լուսաւորչ. կէտ. 7։ ըստ այնմ, փոխանակ ամենայն ձերոց կրկին ուրախութիւն ։ և փոխանակ անարգուց ձերոց ցնծութիւն։ և կամ զի սոքա են երկու ձիթենիք, ևերկու որդիք պարարտուն ։ Զաքար ։ Դ. 3. 14 ։ Եւ երկու դաշտալանք՝ կոչեցեալք դեղեցկու թիւն և վիճակ ։ Զաքար ։ ԺԱ. 7 ։

(Ձէ) Երկու ընդ դուռ քաղքենոյն ։ Ա. յայնկոյս, թէպետ երկուք քան մարմնով ։ բայց իբր միակ ըստ հոգեպ բարձրելոյն Յ. կապեցաւ հոգին Յովնաթանու ընդ հոգեպ Դաւթի ։ Ա Թագ. ԺԸ. 1 ։ և ասէ՝ բամսուե հաւատացելոց՝ եր սիրա և անձն մի։ Պարծ. Ե. 32. բայց այս ոչ լինի բնականապար ։ զի չարչապատ սիրով, և Հոգեպ սիրով պարգևաբեր։ որ զբազումն՝ բարեպատանապէս պարգևեաց։ Եղիսէի զոր խնդրեաց Եղիսէոս։ 4 Թագ. Բ. 9 ։ զի տուրք բարեգոյն, և պարգև առ ժանաւոր, ի հոգեն մարգարէութեան և աբան ձեռադրծոցն ։ և կամ փոխանակ ամենայն կուռագործոցն հայոց և աստուց։ տոհանքն սոքա ։ Ա. Յ. ՄԶ. ևնձ իբր կրկին ուրախութիւնք ըստ Լուսաւորչ. կէտ. 7։ ըստ այնմ, փոխանակ ամենայն ձերոց կրկին ուրախութիւն ։ և փոխանակ անարգուց ձերոց ցնծութիւն։ և կամ զի սոքա են երկու ձիթենիք, ևերկու որդիք պարարտուն ։ Զաքար ։ Դ. 3. 14 ։ Եւ երկու դաշտալանք՝ կոչեցեալք դեղեցկութիւն և վիճակ ։ Զաքար ։ ԺԱ. 7 ։

(Ձէ) Երկու ընդ դուռ քաղքենոյն ։ Ա. յայնկոյս, թէպետ երկուք քան մարմնով ։ բայց իբր միակ ըստ հոգեպ բարձրելոյն Յ. կապեցաւ հոգին Յովնաթանու ընդ հոգեպ Դաւթի ։ Ա Թագ. ԺԸ. 1 ։ և ասէ՝ բամսուե հաւատացելոց՝ եր սիրա և անձն մի։ Պարծ. Ե. 32. բայց այս ոչ լինի բնականապար ։ զի չարչապատ սիրով, և Հոգեպ սիրով պարգևաբեր։ որ զբազումն՝ բարեպատանապէս պարգևեաց։ Եղիսէի զոր խնդրեաց Եղիսէոս։ 4 Թագ. Բ. 9 ։ զի տուրք բարեգոյն, և պարգև առ ժանաւոր, ի հոգեն մարգարէութեան և աբան ձեռադրծոցն ։ և կամ փոխանակ ամենայն կուռագործոցն հայոց և աստուց։ տոհանքն սոքա ։ Ա. Յ. ՄԶ. ևնձ իբր կրկին ուրախութիւնք ըստ Լուսաւորչ. կէտ. 7։ ըստ այնմ, փոխանակ ամենայն ձերոց կրկին ուրախութիւն ։ և փոխանակ անարգուց ձերոց ցնծութիւն։ և կամ զի սոքա են երկու ձիթենիք, ևերկու որդիք պարարտուն ։ Զաքար ։ Դ. 3. 14 ։ Եւ երկու դաշտալանք՝ կոչեցեալք դեղեցկութիւն և վիճակ ։ Զաքար ։ ԺԱ. 7 ։

(Ձէ) Ա. Տոլ։ ելեալ հաւատոյ։ Ա. Տոլ։ ասեն՝ զոյդ լծաբարձ եղեալքն ։ այսպէս Պետրոս և Պօղոս առաջան ամենք հաւատոյ ։ զի ի միասին ընթացան յաւետարանել, ի վատառակել, և ի միասին նահատակեալք եղան ի գահն Հռոմայ ։ որոց ուրեմն երկոցունց գլխաւորացն նմանեցուցանէ զքեզն Պարիզոր և զքեզն Յակոբ ։ զի և առքա ի միում ժամանակի փայլեցան ։ և հաւատոյն կինասց, և բաղդը լծոյն ։ Ի եղեն լծաբարձք ։ զի ոչ ևթէ զհաւատն Ի լուծ կոչէ սուրբս Պարիզոր ։ այլ թէ հաւատոյն բերմանցն (աւետարանականի կատարելութեն և զայլ առնոյն հաւատոն կոչման) եղեն պաշտօնեայք ևս ամենք, բառնալով նման Յօխիմ զծանրութեն Հոգովքեանն Ի. Յ։ այսպէս և Ի. Հարան զերկոտասան տոհմին Յակոբայ ի յօտան՝ և ի վեր լանջացն կրեր։ առ ի ցուցանել, թէ նա բառնալոց էր զծանրութեն Հոգովքեանն ։ բայց և հաւատն ասի լուծ ։ ըստ որում զնմանականութիւնս ծիր ենթարկէ ի ներքոյ խըրն ։ ոչ և Ի. Քեանն ասէր ։ գերեմք զնմ միտս, ի հնազանդութիւն Ի. ։ այսպէս ուրեմն և առքա ամենք եղեն կինաց հաւատոյն ։ ըստ զնշմանբիտ կինաց արբենանալոյ հաւատոյն բառնալով իբր լծապետս ի իվէ նմանականութեանց ։

(Ձէ) Ի. Ջեսուայ ։ խոհեմ և նուաճականական վերին ։) Ջի ոչ որք զակօս բանան արօրեւ, ուղղակի զնկենան ընթացուցանեն ի ծայրե ի ծայր անդաստանին ։ գնալով ի ստորակեալ մինչ ցվերին ծայրն անդաստանին ։ այսպէս և առքա յանդաստանի եկեղեցւոյ ակօսաբաց ք եղեն ։ և ի տարոյ ի մահկանացուց կենացս սկսեալ ուղղութիւն մինչև յերկինս դծօրէն գնալոյս բացին, և զանձնին ցեալ հատս իւրեանց ի հնազանդեցուցին։

աբքայութեն ժամանեցուցին։

(Ձէ) Ա. Յոհ. լուսաւորչ ։ եղիսէ եղիսե։) Սմա նեցուցանէ աստ զնշն Պարիզոր և զաւետրն Յակոբ ։ Պետրոսի և Պօղոսի ։ զի տուրքն Պետրոս օրինակի յատեցաւն ։ և ձեռն Պօղոս ի լուսինն ։ այլ ոչ նոքք երկուց ապգաց քուսաւորիչք եղեն։ Պետրոս հրեից։ և Պօղոս հեթանոսաց ։ պատկա և ձեռն Պարիզոր հայոց ։ և ձեռն Յակոբ առաքոց ։ զորս եր կինա կոչ ։ և կամ երկոքեան երկին կոչ զնկոն կոչ ։ և կամ երկոքեան երկին կոչ զնկոն կոչ ։

զնկոն հայոց և առաքոց։

(Ձէ) Ելիսէոսէ։ ըստ ասոխոչն Ա. ասոչ պէս։ Պարիզոր նկատ։ Ջ. 2. 2 ։ ձեռն Պարիզոր նկատ։

դատան տեսողական աչք և ականջք : զի ոչ
այօք տեսանին արատք և գեղեցկութիք. այլ
և նորօք, և ի ձեռն նոցին ազդ առնեն նշմար
մանցն, երևին ի մեզ արատք մեր հոգեկիք.
և գեղեցկութիք՝ առաքինականք : Որպա ար
դարև Հարսին եկեղեցւոյ՝ երկու աչք ասէ
նա՝ ըստ ճաշակելոյ կարծամբք մարգրտաւ՝ ըստ
Երգոյն, ե. 12 : և պարզապես ըստ իմացա
կանին առ Լ. ի դիտօղք, և ի յանձնեցեալ
հօտս իւրենց՝ արթուն ականբք նշմարօղք.
և ոչ կոյրք և կուրացս առաջնորդք . այլ
լուսաւորք . և ուղղայն երկնից յառաջելն
թացք և շաւղաց ցուցանօղք : Նաև եկէք
ղեցոյ երկու աչք ասին, զի եկեղեցի նոքօք
տեսանէ ի նը գիրս՝ զիտուն և զկամս Լ. Յ։

* Յ.ԻՒՍԻՒ ՈՒՆԱՆ ՍՈՂՈՄՆ ՝ ԷՒՈՒ ՕԻՆՈՊՆԻՒ
ՓՈՍՆ ՏԷՐՈՒՆՆ ՝ ԶՔԻՆ ՅԱՀԵՒՆԻ ։) Լ. ասս
նմանեցուցանէ զնա օրէնադրին Մովսիսի, և
նահանձայուզին Եղիայի : զի նը ի թէ ոճ
բական լերինն յայնմ և յահէկ Տն երևե
ցան՝ ինչ պայծառակերպեալն էր։ Այս
ՃԷ. 3 : և կամ՝ նմանեցուցանէ զնա Յակո
բայ և Յովհաննու որդւոցն որոմանն : որք
զայլ ևս ևս ևս

Ի ՎԵՐՈ ՆՕԹԻ

Նայց զվկայուիս այս առնու Ա Յովսէ. Ժ. 6։ ուր Սամուէլ ետս նշան Սաւուղայ ասելով թագաւորելոյն, թէ գտանիցէ իշուոյն ածեառաց, և թէ առ դիպմամբ պարուս մարգարէից սաղմոսանուագաց՝ ընդ որոց և Սաւուղ ուղղեալ հոգւով սկսաւ սաղմոսել, և եղեւ յայր պալ։ Ա Յովսէ. Ժ. 6։ բայց սոքա ոչ ի Սամուէլէ, պալ ի Աստուծոյ փոխակերպեցան յայր պալ։ և թէ յորպիսուէ։ այլ ի գաղտնութենէ, և յանառականութենէ, ի հեթանոսականէ բարբարոս նախնեաց, և ի խաւարային մոլորմանէ հարց դառնալով յորդիս լուսոյ։ կամ ոչ ասէ Պօղոս Ա Կորն. ԺԴ. 11։ յոր ժամ եղէ պար՝ մղեցայուքինն ի բաց խափանեցի։

✻ Ի սպանողաց մարմոյ՝ հնդկաստանեայք հոգւոյ) Իսպի ատս նկատմամբ Ընակայորզ Իսորով հայրն Տրդատայ սրախողխողեցս։ և կամ, զի յարշակունեաց գոլով թագաւորացունք։ որոց նախնիքն ըստ մարմնոյ միայն բռնմաց եղեն սպանօղք։ թէ մարտիւ, և թէ առ քինու նախանձու։ դուք (ասէ) յայնց սպանողաց սերեալք, դուցաք կենդանապարգեւք հոգւոյ։ սակայն ոչ քնակնոտար։ այլ բարոյականապես։ ձի խորհրդովքն եկեղեցւոյ հնդնասաւթիւն քարոզուէ։

✻ Ընչոտ և աստին ոչ խոան ի և պղնձ) Ընչոտ ինքն, սոքա ոչ դպրեն բանիւ ստորագրիւ կոչեն։ այլ թէ պարտ էին ներբողել զստացուածս անուամբ ներբողելիք են։ և վա ստացողն քո միացմանցն գովելիք են հոգւոյ տեղիք։ ուր ի լոյս օրինակեցան ըստ Տ՚ն ժողով ասից առ Ընաքեալն, թէ դուք եք լոյս աշխարհի։

✻ (Ձէ) Ձոյ ինչ պարտ է ղոտացոյց փուռն՝ առ գործն օրինակ դասել և պղնձ)։ Ընայինքն, թէ պարտ էին զառքս խմանալ՝ թէ որպիսիք ոմանք էին, օրինակաւ ասելի է։ թէ որպես յօձից վնասակարաց և թունաւորաց, մեծաշահ հնգտակար թխբակն թխրեալք կազմին։ այսպես ի թունաւոր հարց՝ սոքա մեղք թխբային բժշկին սպեղանիք կազմեցան։ և այս է Ընձային աջոյն զօրուէն յատկուէ։ որպէս ի յարէն՝ զարմ կարէ արատահանել ըստ ածոյն Յոհննսիսոսի որ ասէ, թէ զնիւթ չարանալ կարէ նա։ որ զչարն բարի առնէ։ որ կարէ նմանիլ անդրագոյսիսուէ։ թէ զնա փոխոխումն ատտանոր՝ ըստ բարուց ասի։ թէ և ոչ առկուէ դժուարուն էին զբարս փոխոխել։ ի սովորուէքն բազմադիմանան կեայ մնկատացական բնուէքն լինի։ զոր և

Ա Ե Ր Ե Ս Ն Ա Կ Ո Ց

Ընձ անանձատական պատահմանց նմանել ցուցաներ ասելով։ ոչ կարէ ճգիւն զանելուէն։ և ենծն զնայտուէ փոխել։ և ոչ դուք զբարիս գործել՝ որ սովորեալք եք զչարիս։ Երեմ. Ժ. 23։ և Տէրն ասէ։ զի արդ կարէք դուք զբարիս խօսիլ՝ որ չարք եք։ Ընյլ որք զթիւրեալք կաղմեն յօձից՝ ըզգիւտն և զտուան հատանեն։ և զնմանցելեն եմեն զանազան դեղօրեիւք։ և ի թունաւորացս առնեն զթունահալած, և կբազմոց ախտից բուժիչ սպեղանին զարմանալիս պատ եմինչ Ընձ ի թունաւոր ազգաց կուապաշտից կոչէ զմանն ի հատան և արդարացուցանէ։ կարէ զչարս նոցին հպարտուէ, առ ի ճշմարտիլ Ընձեառարանին, և զտուան նոցին յուսահատուէքէ, և առնէ յանպատանեաց պիտանիս, ի մահացուցիչ

Թունաւորաց, թրիակ անուանեցաւած։

✻ (Ձը) Իխիմոնէ է ասէ՝ Հայկի կոչեցօ) Ընատ ուշս Արիգոր՝ բռնարաւ իմանայ վրդն յորմէ ելանել ոգան կարմիրն, լալն և խրմել կուտեցել։ զի որովհետև ի վաստակ բազումնից չլաւագոյնն հանել քանայ ի նմին օրինակի։ ուրեմն ոչ յօձից զթիւրակէ այս պես և յորդանց զգեղեցիկ խրմիլ և լալին առնու օրինակ ուզս ի գովուէքն։ որդանց նմանեցուցանելով զնախնիս նոյն։ և որդանն կարմիր զնէն Արիգոր, և ասէն Հակոբ ի նոյանէ ծորեալ Սակայն բռնոր ոչ է որդն։ այլ անուն քաղաքի միոյ Եգիպտոս, որ թարգմանի ամրացուցեալ։ և պղեկթուէ ոգ ասե Ասուածն՝ ի վերայ Եսայ. ԿԳ. 1։ Ընյլ ոգ յապերկթուէ ի ճճանս լեռնոյ ոսկւոյ խառզոզ ձմրին և արեւնապես զկաթիլս ծորեցուցանէն։ այսպես և սոքա ոգ զհատոզս ձմեռայ անուշարար գինի ուրախասէ եղեն Ընյ և մեզ Ընայց քանզի ի վաստակարաց ըզլաւագն առնու յօրինակ։ իսկ խաղողն ոչ է վաստակ։ Ա՚՚ այ ասեմ թէ, թէպետ յունէն վրիպի ձէ վարդապետս։ բայց ըստ մտացն կարգամ ընթանալ։ զի կամ յորդանէ զորդան կարմիր զնէ կարծէ ոգ ասացէ։ և կամ զոր կոնքել կոչելոցն եր, քոսոյ կոչէ վ կարմրութենն։ ըստ յաթենայոց, կօնք հիւլեամ, որ առ մեզ խեցեմորթ։ որ ոչ զմորթն կարծր իւրեն զնեցի։ կաղապեայս, և կոնք, և առաչտ ևս ասի։ ի Ծովայինն փոքրիկ ձուկն խեցեմորթ։ որ ունի յորկորան զնբուկ մի սպիտակ լի՝ կարմրագոյն հիւթիւ։ որով ներկենն զարբունի հանդերձս։ ասի

ողկոյզք խաղողոյ և ի յորդանոյ ճիրանիք։
Նարոյք։ Ղ. 71։

* (Ի) Ի սկզբանէ գոլոցն ոչ պատճառէն ներ։ (Որ թէ յեպիրշիմի պատճառէ կայ՝ նք պատճառական եպիրշիմք յառաջ եկեալ՝ նք պատճառական եպիրշիմի պատճառէ կեալ։

* (Ձ) Լեռնոսոտոտ և վիմապարան գոլոցնոց, առ ներդաստանն գեղեցկութեան ապա առեալ։) Լ. յապիսի գաղանք են՝ ոզ կուզն, զոր սանսար կոչեն։ և սամուրն՝ ակեօձ կենն և այլք բազումք։ որոց մորթիքն քերթեցեալք։ և կարեցեալք ընդ կերպասուց լինեն գեղեցիկ ապանելի քիւրքեր աղնուաց։ զի սոքա ապրէից կոչ զքիւրքն։ որ ի պիղծ կենդանեաց առնանի։ և հետ տկպալի կարեցեալ՝ սերասեր քիւրք կոչի։ Լ. ընդ վիմապարան և գեղանոտոտ գալան կոչէ զնախնիս ընդ Կրիդորի, և ընդ Յակոբայ։ յորոց ընդ իրեր գպատճառէն սերասեր քիւրք թագաւորին՝ ի գանելիք յաստղացան։

* (Ե) Ի ծանեաց փղոյ և ի գայից, և ոսկոյն յօրինեցան և այլն։) Լ. որ թէ ի փղոսկրեայ, որ է ժանիքն փղին (կոչեցեալ ֆիլ սիլն) և ի ժանեաց կայից։ զի ապուշկից և շէպ կայ, թագաւորին աթոռք կազմեցեալք։ (Զանիր զի զայս առեալ է ընդ վարդապետս Հայոց Ե. 17 համարէն, ուր ասի, թէ աթոռ (Աղջամուղ) արքայ աթոռ ի ժանեաց փղոյ, և պատեաց զնա մարգարէ ոսկւով։ իսկ թէ ոսկրէ էր փղոսկրն և ոսկին։ 21 համարի նոյն դէմայն ասի, նաև արքայն Աղջամուղ երթայր ի թարսիս ընդ ծառայսն Խրամայ։ և միանգամ յերիս ամ դարձ նաւն ի թարսիս յն՝ ոսկւով՝ և արծաթով։ և ժանեաք փղոյ՝ և կապկաց, և սիրամարգաց (որք բերին ի Սողոմոնէ կղզին Տնդկաց) զի որ առ մեզ Սոփերայ է գրէլ։ առ լսելիս Սողոմոնէ 3 Թագ. Ժ. 28։ և այն էր կղզի յարևելեան ճգկայ տան յորդանոյն Հեկտանայ, ի յԱ Սողոմոնէ և յայնհետէ կոչեցեալ, որ էր նոյն Հեկտան յորդանոյն Եմմայ։ տես Ծննդ. Ժ. 29։ յորում գրին, Հեփիր, և Եբիլա։ յայր վէր ասէ Լուսաւ.՝ անտի ճգնիկ և զանազան աղգք ճգկայ։ Լ. ընդ թէ յՍողոմոնէ Սաղոմոնն, ոսկի, արծաթ, ժանիք փղայ, և կապկայ, և սիրամարդք, սասպաճ ի վերոյ։ և թէ Սաղոմոն չինեաց զաթոռն փղոսկրեայ, յուսաճ ի վերոյ։ Լուսաւ. ընդ վարդապետս կարծէ, թէ նոյն աթոռն ի փղոսկրէ, և ի ժանեաց կապկաց էին չինեցեալ։ որ եթէ կապկիկք

Լուսաւ և հետևեալն բան ընդս յարմարի կերպիւ ինչ, զի ասէ՝ ի պատուականաց անդոց բից, ներկուածք կայսերական հանդերձից։ իսկ թէ կայսերական հանդերձն վաղ ժամանակաւ ներկեցեալը լինելին ծիրանեղէն։ և էր յատուկ թագաւորաց և կայսերաց։ տես Եղկ. ԻԷ. 7։ Ղանդ. Է. 7 և 16։ և 29։ Ա Մակաբ. Ը. 14։ և Ժ. 20։ և 62։ և ԺԱ. 58։ և ԺԴ. 43։ յոկ թէ ոք ասիցէ, թէ կոնքն է կաղաբայս և խեցեմորթ։ և բատ Հայոց պատուոյն՝ է ծովային ձուկն։ վասն որոյ պատուական ասէ մեզ վարդապետս։ Յսեմ թէ, թուի թէ առ որդան կարմրին նկատէ։ թէպետ և զնոյն կենդանին չեմք տեսեալ, և ոչ երբէք ի վաճառել թէ իցէ քառոտանի։ սակայն ի ոմանց թէ վոհնակ բազմոտանի գրեալ, պատուոյն գրեցեալ է։ զի որդնուկն այն առաջել բազմոտանի երևի, քան թէ քառոտանին։ յոկ եթէ առ կոնքելն առցի բանս, նա ոչ բնաճ ունի զոտս։ և թէ առ ձուկն առցի՝ նմանապէս։ քանզի և կոնքելն է գաղտկրայ։ ոչ սպիտակ ոստէաչն մարգարածին։ այլ՝ այլ ինն միտիայ։ որ ունի ի բերանն զնիփուռ արեան։ որպ արեամբն ներկեալը լինելին պատուական թագաւորացն (Ա Մակաբ. Ը. 23) զոր քղամիդ կարմիր և ծիրանի կոչեին։ և յայլ ինչ փուբփուրա ասեն։ և ի մեկնութենն արձանականին Հուլիանոսի ծթ ի վէր ծիրանեայն ասի, թէ ի Տիբեռս առ ծովեզերն հովանոցն այծ արածք չրջելով։ և շուն մի գտեալ վհոնքել՝ եկեր, և ներկեալ բերանն։ առեալ բուրդ չնջեաց հովիւն զբերան շանն։ և բուրդն է առ գդան շինպոյն։ ագիտացեալ հովիւն եթէ կոնքելն այնպիսի բնութիւն ունի, հրապարակեաց զայն։ և այնպես քաղեալ վհոնքելն առ ծովուն, նմանաբար կազմեին ծիրանին։ և գկարմիր քղամիդն զորև ծորձորեցին ի մեկնութ Ա Մակ. Ը. 28։ ներկել ասէ արեամբ խանձրևնացաց և Խարտեղ Ճնն, արեամբ ծովու խայտղնաց ասէ ներկեալ։ որ ի դէմ արևու ծիրանի երևի, և ի շուքն կարմիր։ Ասեմն յայնպիսի կոնքելոյ՝ սոքա կայակք և պատուղք կանճոճածոց մեզ ծորեան ծիրանեղէնքն։ Լսատի Հ Հ Յ Ն Ն Ե Ա երկնացին ի ներբողեանն Պրիդորի ասացեալ ի լեառն սեպուհեայ ասէ, թէ ի խանձրևնից զաղբատեսից երկին որակ ծիրանեայ, ի զարդ կայսերական հանդերձից տոհեալ։ Յհա և աստէն ի վաճառաց նախնեաց՝ լաճագին որդիք։ իբր ի վիշոց

ջրեալ՝ ասաւ ոչ վաս հասակի նախնեացն ձեր
ասէ՝ այլ ըստ որում՝ իբարեպաշտուէ մա
նուկ և խակկելին՝ կրեալ կոչէ՝ ոչ և փիլօն
ասէ, թէ մանուկ և խակ է ամէ անզգամ՝ զի
թէպետ զանցանէ ծերութեն, և անզգամու
թեն մանկաբարս գործէ՝ խակ իմաստունն
թէ և յարբունս մանկուէ իւրէ՝ ծերունի է՝
և առաքինութեի ծեր է և պատուական՝ զի
երիցութեե և վերին պատուոյ արժանի է։
Աբրեան յայսպիսեց կրսերաց սոքա նախա
պատիւ որդիք ծնան ըստ առաքինութե։
✻ (ՀԸ) Ա՚ղէքսէ՚ և վասիլիոյ, Հերշաղէ՚ յոհա
գաց։) Ա՚. յսինքն ըստ վերոգրելոյն կերպից,
ոչ և յայտ է՝ զի ի վատթար փլաց՝ գեղե
ցիկ ժանիք առաջանան՝ ինչութ աթոռոյ՝
և յօձից թռուանալեաց՝ թիւրակէ բաղձալի
դեղ և պլն՝ որք արդարև նմանագոյն օրի
նակք եղեն ընդց, զոր համբերաս կոչէ՝ զի
ոչ ևք պատուականք՝ ի վատթարաց՝ այլ
պէս և սոքա՝ իլար նախնեաց բարեգոյն որ
դիք ծնան։

✻ (ՀԶ) Իակ զահիւթէն հնաթուրուքեան,
յերեքթրուքեան բանից ընդգրել, ընդ
քոլին ֆոտա յոհանէ։) Ա՚. յսինքն թէ, թէպետ ի
չարն բարի յառաջ բերել՝ և յայլոց պղ
(ոչ վատրև ասէ և պատապէ բուռ ևս,
փղոյ խողով) ըստ բնութե Ճանապարհի ան
Ճարին է՝ և սակայն ըստ բարոյիցն եղանա
կի, առ Ա՚ն կարելի և Ճարաւոր երկոքեանք
իւրեանց են՝ զի ի փշոց վարդ գեղեցիկ յա
ռաջ գայ՝ և յայլոց պղ՝ ի պատուաստ առ
տեսան երևի։ Ա՚ւդ Տիոան Ոսկոյ ասելն՝
ոչ է ասէ ի վի բնաւորականաց՝ այլ ի վի
բանից ասելէ՝ զի հրեայքն պնդեան չարք
են ըստ բարուց, մինչ զի անկարելի էր նոցա
խօսիլ զբարիս՝ զի անձնիշխանութե յամա
ռեալք են ընդգէմ Ճարտուե թէպետ
ասէ՝ ինչբոլոքն բանս ինչհակառ
նուլ զապացոյցս՝ առաւել յաՃախէ ըզ
փառս կոչողին Ա՚. որ և զչգոյն կոչէ իբ
րև զգոյ՝ և յանպտուղ ծառոյ հնչեանո
սաց՝ զպտղաբեր որդիս հաւատով և բարի
գործով՝ թէպետ ոչ խափանէ զանձնիշխա
նութի նոց՝ այլ տայ պշնորՃ, և զբնդու
նելն թողու յազատուե նոցին։ սակայն ըզ
որում կարէ և առնէ՝ զի ի չարեաց բարիք
յառաջ գայցեն՝ պնու ևս առաւել ցու
ցանէ զիւր կարողութին, քան թէ յորժամ
զոր ինչ կամիցէ առեղծանէր։ այսպէս ի պայ
փայի ետ ընդգէմ կամաց նորին զմարգա
գեանալ՝ և ի յաղամոս ընդգէմ կամաց՝ օրհ

կան ի հնգետան, վկայէ Աւծէս խորենացի
յՃագրութէ ևս գրելն։ Ա՚. յոյ տարակոյսն
այս է՝ մի՞ թէ գտանին այնքան մեծամեծ
ժանիք կապկաց, յորոց շինիցի աթոռ։
Ա՚սելն է, թէ Աղամոն շինեաց զաթոռն
ի փղոյ ժանեաց, և ոսկւով ծեփեաց։ և
թուի թէ զոսկին փայլեցոյց ժանեաքն կապ
կաց, որք կարծրագոյնք են ոչ ասէ Ա՚բիա
տոտել ըստ գրքոյ կենդանեաց ըստ գրելս՝ որ
գործիքն աթոռոյն (յո ոսկեփայլող մաք
խալային) առեալ է ի տեղւոյ նմանութի նոցա

Գրիգոր։

✻ (ՁԸ) Ա՚. չև է խնդալիքն խոտոց աչքապոյ,
և պլն։) Ա՚. յսինքն, ի տօրունկից (որ՝ քեզ
պոյասի ասի) իբր թէ դուք իբրև զներկ
տօրունկի յարմատոցն խոտոց բուսեալք՝ ը
րովքներկին գոյն զգոյն բարձի երեսք (յայտ
է թէ յայնմ ժամանակի զբարձի երեսն ի
յամենայ կարմիր կտաւէ առնէին) ինաե
նեաց ձերոց խոտաբարայ հարց վերաբեր
այք։ Ա՚ապ աստէն թուի թէ արմատով
խոհեմութիւ՝ զորդան կարմիրն ծանուցանել
կամի՝ զի և նա ի տունկոյ իմիք բուսանիլ
ասէ ըստ փլինիոսի, թէ յայսմիկ հատոյ՝
ծնանի որդնուկ իմն փոքրիկ, կարմիր և հո
տաբոյր՝ որ ի հատոյ երանելով՝ հկօր և
ուժով սպիտակ գինեաւ սրսկի և չորանայ։
և համարի ի ներկարար հողն՝ և ի կարմիր
ցեալ ասրական կտաւէն, որք անտի որդան
կարմիրք ասին։ ոչ և արեամբ ձկան որ ծի
բանի ասի, ներկեալ կտաւքն ասին ծիրա
նիք։ տես Լուս՚՚ մեկնուեն Ա՚սայ։ ա։ ։
և խորենացին յՃագրութէ ի պատմութէ ա
բրահամեան գաՃառին Հայոց ասէ, թէ ի
ծովակին դայլոց, լինին որդն սկզբնաբար
յարմատոյ առ ի վարդ կարմրուէ գունոյ։
Ա՚ակ և բան ոչ ևս վարդապետիս ասկաւ լինչ
համաձայնի։ զի կարծէ, թէ այն որդն խո
սրոյ կոչեցեալ՝ բուսանի ի կարմիրարմատ
ծառոյ, և ի բնութէ ծառոյն կարմիր։ բայց
թէ տօրունն, և թէ խրմին, տակս օրինակի
առեալք են ասա, զորն և կամիս ընկալ։
և իսկ՝ թէ ոչ Ա՚ծ յայնց վատթարաց զգե
ղեցիկ որակութիս հանէ՝ այսպէս և ի չար
ծնողաց զբարի զաՃակաւէ որպ ոչնի ասէ։
✻ (ՁԲ) Ա՚ ուրդ վոյէ՚ և ծագեաց, եբն
հալոչ յոհաննոյ։) Ա՚. յսինքն, վայելչա
պեալք ի տգեղ նախնեաց։ ևրինդոչ։ յո
քնդունելիք և պիտանիք յանպիտանեաց։
բաչոն։ ի խոնարհոյ։ յո է բարձ աստիճ
ի ցածագունից, և առ ջինք ի կրսերաց։

հետ, որ է հաստատուն և անփոփոխ: և ան
փոփոխն է ասէ յերկինս կատարելուեւ ուսուն
և փրկիչն զնացեալ ի հեղուքին հրաժարելոյ
զի հեղուկն առնէ զմարդն հանդիման առն
վրդով: վն պնորիկ և զկնի ասելոյն Յն,
թէ ուսարուք լինիցին զի հետ եմ, և խոնարհ
արուիմ: եղբարակից զպատճառն տալով
թէ, և գուցէք հանգիստ անձանց ձերոց:
այսպէս և ընդ Կերսես ընտրհալն ի վր ե
րանուեւ հեղուեւ ասէ, թէ հեղուեւ անուն
ին է, և ի վր բազմոց բերի զի հանդարտին
և ծանրաշարժն լինիցին հեղուեւ անուամբ
կոչի: Իսկ (փանուէլ մտախոյզ խոստակ: ան
պարկաւ և խորթ գիմաց) կոչէ զանանս ի բնա
զննական: զի բնաւորքն փանաքի են և ըստ
բուն բարուք: իբր ընչահաճ ատք, մտա
խորք: զի մտօք գիտեն ի կազմուձի մարմ
նոյն միայն: և ըստ մարմնոյն գրուածոց են
թագատեն զարամագրութեի հոգւոց: որք
առաւել պատրեն, քան թէ զտարակոյս
լուծանեն: վն պնորիկ խոստակ կոչէ զնոսա
զի խնամատարեայ ուսանիլ առ ի խոսքէ: ոչ
և խնամատուց է ուսանիլ առ ի կոչ խոսքիլ:
իսկ անդորդոյն է իբր ասէ արկուս: ցի ի ինչ
բնական բնութե կազմուածոց զանոս ես
մուտս արկանիցս: վն որպ և խորագիտ ա
հմայող կոչէ զնոսա: զի ըստ դիմաց խոսքն ըղ
բարս մարդոյ: ոչ և փիլիմոն զպատուկերն
հինակրատայ տեսեալ, ենթագատեց զնա
գոլ բղջախոհ: Սակայն սոքա թէպետ և ի
հանդարտուեն ձգին ձակոբայ զգօն զնա
կոչեցին: սակայն այն էր ասէ Յնչին աղ
դեցմամբն: առ թէ ուշիմութ մտայնոն
զի անունն թարգմանեալ մեկնապես հիմն
է ասէ հաստուեւ: քանզի հեզ ազգն մարդն,
հաստելի է ամենն ըստ օրինակի ազատնեաց:
զի աղաւնին ի զգիւրն և յապշտիւրն ձոռոց
իւրոց և ձագուց ոչ խոժոռի, և ոչ զբազնի
իւրոց Քողու: Ասուի զհեզոց ասէ Իուան"
(ի վր երանուեւ հեզուեւ) թէ հեզքն ան
համբերուեւ, բարկուեւ, նախանձու, վրէժ
խնդրութե և այլոց պղտոր շարժմանց հղ
ացեալ տիրեն: զի մի գուցէք զՅն բամբա
սիցեն զառաքիչն ձախորդուեց: յանարգա
նայն մարձաւորաց ոչ ձանձրանան: և ոչ
զգեթողոց իւրեանց վրէժխնդրեն: բայց
զամ յանձն առեալ հաստելաբար տանին:
Յն նախախնամուեն զամ զպատսպիկ Քող
լով: Ասուի հեզքն այս բարուցս քաղցրու
թե, զամն ինքեանց բարեկամս առնեն և
հաշտեցուցանեն: վն որպ հեզուեն առնէ

նեալ զինքն, որ զնացեալն էր յանիծանել:
և ոմանք մինչ առաքեցան ի հրկից ըմբռնել
նել զնորն, փոխանակ ըմբռնելոյ եկեալ
ներքոզեցին: և մինչ Ինանիա հրաժարուեր
ի վերուելոյ զՅօղոս ասելով, թէ լուսայ վն
առն պնորիկ որչափ սարս յարիս ոչբց քոց
յեկեմ և այլն: ասաց ասն, երթ գնա գու
զի անօթ ընտրուեւ իմոյ է նա: Ասուի ասե
ուն "Խոնն" Յնչային անուամբ զգլուխ
նիւ լնեցանելն, թէ գիտէ Ինչ զարոզ բա
րի: և առ ինանիկ պատճառք զարեացն
զօրունք բարերարք են:

* Իակ ատտ գաբանեալ և այլն:) Աստուած
առնոլին Եսայեայ կ. 8 ուր ասէ, ովք են ա
քա որք իբրև զամպս թռուցեալք են: և
իբրև զաղաւնիս ձագախառն երամովին
գան առ նս: Իբր թէ ասն Կրիպոր, և ասն
Յակոբ, ամպոց և աղաւնեաց նման, միա
բանեալ թռեան յերկրէս ի յերկինս իմէ
լինն էեմ: ուրանօր և յորմէ ոչ երբէք
սասանեցան քան Ղամբէի: ըստ այնմ, մի
սասանեցի յաբիտեն որ բնակէ ի յեմ
Աղաղմս. Ա. Կ. 1:

* Ոդեն երկիր ինորոգ կրնա, և ատտ եվերջա
գին հոմբոյր ևս ընթրեան բառս:) Ոդոգ կրնա
երկիր կոչ, զնորոգուեւ իւն երկնի և երկրի:
Եսայ. կե. 17: զի գալստեանն Ինչ եր
կինն նորոգեցաւ ընտրելոցն Թոռմ. և երկիր
մարդկայինս բնութե հաստատուն Ինչ: այլ
ոդ ասէ: երկինն և երկիր նորոգեաւք պա
ծառացան: այսպէս և սոքա վերասին սի
րով, և ընտրական բարուք առաքինութե
պայծառացան: և զի համբոյրն է նշան սի
բոյ և հաշտութե: այլ ոդ երկնային և երկ
րային մարդեղութե Ինչ հաշտեցան: այս
պէս և սոքա ի սեր հաշտութե, և մանր
վարուք առ միմեանս շարկապեցան յոդիւ
սիրոյ Հոգւոյն Յ: Եւ զկամ ոդ երկիր մարդ
կայինս բնութե, և յատկապէս հպք և ասղ
րիւք ի նոր կրօնս Ինչ պայաշտութե փոխոխ
ցան: այսպէս և գլխաւորք նց ի յատկա
կան սեր և ի համբոյր հաշտութե յեղափո
խեցան: և զառաքինուեւ հեզուեւ և խաղա
ղութե ընդ գրկեալ համբուրեցին: վն որպ
Թողեալ աստն զնոսն Կրիպոր ձեռնարկէ
անդրեն ի վր ձգին Յակոբայ յատկեն թէ:
* (Ձէ) Ասա գն ձես երկնակոց ձէ Յակոբ
և այլն:) Ա. խնդրէն, որ յոմանց զգօն ան
ուամբ ձխացաւ: որք փորձիւ տեղեկա
ցել հանդարտ բարուց նր զգօն անուամբ
կոչեցին զնա: որ թարգմանի հանդարտ և

առաքեալ ։ ըստ ՅՀՆ ասից , Թէ հաստատուն
կացէք ՚ի սէր իմ ։ Իսկ ասելն (զոր ակն-
պէս սոյնն ասա առվիմբ էնին ակդեցմամբ
ոյսա ԹՀԼագրեալ բանն ասենոանի հայրենի)
իբր Թէ կամի ասել ։ Քն որ ասաց Թէ հա-
ստատուն կացէք ՚ի սէր իմ (առ ինբ Ա՚ռաջ-
քեալն) զմեծ ընտանութիւն իբր առնի յայտ
նեաց , զոր ազդապէս ասէ ։ ուստի և սորին
որբոյս Յակոբայ ՝ սոյն բան յարմար երևի
առվինն ձառիւս ։ ըստ սմանով ձառիւս կինել
և ասել , Թէ ևս յիրաւի Ա՚ռաքելոց նման
հաստատուն եկաց մնաց ՚ի սէրն Քն ։

Իսկ բան ասենոնի ասէ զՔն , զի նա ա-
սաց , Թէ զնմ զոր ինչ ունի Տէր ՝ իմ է ։
Ուրեմն ազդապէս ասէ ։ զի Քն վեմ կոչե-
ցաւ ։ և սա երկիւղիւ զինքն պնդեալ ՚ի
վէմ պատրիկ վիճիս՝ զաքինութեն շինուածոն
կատարց ։ և ընտանեբար առ նա յարեցաւ ։
ոտ և ձեռագրայ վկայութիւքն յայտ առնեն ։
* (գլխ) Պետն պօրս գնդին ։) Ա՚. յայնըմ ,
Պետրոս պետ ասի և գլուխ պարու սրբոց
Ա՚ռաքելոցն ։ որ նա ևս ասէ ՝ Թէ ևդուք
իբր և զմիս կենդանիս շինիք տաճար հո-
գևոր ։ իբր Թէ վեմ ասէ զհաստատացեալն։
ըստ որում առ Քն յարմարեալք և յեցեալ
են ։ պատկս և ձեզն Յա՚ղօք վէմ զգօնութեն
հեղուհ , հանդարտուհ և անփոփոխուհն ։
իբրև զվեմ կայացաւ ՚ի Քն ։ զի ոչ միան
կուռք վէմ կասկածի և երկիւղի հալածչաց,
զգիրկս մարդն առնեն ապաստան ։ և խրոխ
տան յայնմ հետ ՚ի վէմ հալածչաց իբրնց։
պատկս և միանկունդն եկեղեցւոյ ՚ի Քն յա
րեցեալք , միան անահ և աներկիւղ ՚ի կո՛
լածչաց ։ և վէմ առ վէմն միացման , և ին
քեանք ևս նոքին անշուշտ յորջորջին , և
շինին իբր զտաճար հոգևոր ՚ի քնական ի քն
Ա՚. ըստ վկայ մեծի Ա՚ռաքելոյն Պե՛տ
րոսի ։ ա ։ ։ ։

ջերկիւղածս Հոգւոյն Ս. ի փառաւորեա
ցուք։ ևս Հոգին ՚ի նմա ասի։
զի Հրէից բաշխեալ և ծաւալեալ յատարածս
աշխարհ։ Ասաղ. կէ։ ։ կամ թէ, աստէն փոքր
կաս։ Ասաղ. կէ։ ։ կամ թէ, աստէն փոքր
կօղ կոչէ զՀոգին ձբ (ոչ և յաղօթս սա
տարագին) և Հոգի բարձրելոյն Հօր։

(ՂԵ) Ա՛ն ինէ գլխաւորեալ բանիս ա
ղաղան։ (Ա. յանկը, զկնի ՚ի դլուխ
հանելոյ զգուշաւանութիւն ՚իվը ինչ
բայ։ իբր կնիք և հաստատուն՝ զանունն
Ա.Յ դիցէք սահման փրկուե, և կէտ կէն
դանութե մերոյ չնա դաւանեացուք։ պրէ
զանունն Ա.Յ ՚իտեղի կենդանարարի մեր
Հոգւոյն դաւանեացուք, որ է դլուխ մեր
փրկութե և կենդանութե։ զի ոչ ՚ի մարմնի
մերում՝մեր զդայական գլուխն է բոլոր ըղ
գայուեց մերոց և անդամից հինն կենդա
նութե (կա ՚ինձա գլոյն հաւարակ զդայու
թե։ յառաջինն մասին խելապատակին) այս
պես գլուխ մերս Հոգւոյ կենդանութե ա
նուն Ա.Յ է, որ է սահման փրկուե և կէտ
մերս խաղաղականի կենդանութե։ զի ոչ ՚ի
մարդս՝ գլուխն է սահման փրկուե և կէտ
կենդանութե (և այս յայտ է ՚ի հաստանել
անդամոյն։ թարց որոց մարդն մեռ կենդա
նի և հաստատե գլխոյն մեռանի կէ ըստ Ա.ի
աւուտէ։ գլուխն է կատարուած բոլոր ան
դամոց։ ոչ միայն սակս ՚ի վերնագունուե
կեսեղմեան։ այլ ևս ըստ որում ՚ի նմանէ առ
նուն մանաւանդ զգայուեքն զիւրեանց շար
ժուն և զզգալն, որոց գագարամոքն ևանդ
շարժութեքն և դադարին և այլքն։ այսպես
կեանք Հոգւոյ մարդոյ պատճառաբար ՚ի
Ա.Յ (որ է գլուխ ամե։ եփես։ գ. 20)
և անուն նի։ Գործ։ գ. 12։

(ՂԶ) Ե՛ս տուն յաղեի ։ Ա. յանկը, այս
սրբոյս Յակոբայ պատուին և փառքն, յատ
կան։ Ասաղ. կէ։ ։ կամ թէ, աստէն փոքր
չի Ա.Յ բաշխեի և ծաւալի յատարածս, ըս
պանմ, կաս ասաղ, բաշխեց պարգեա մարդ
կան։ Ասաղ. կէ։ ։ կամ թէ, աստէն փոքր
կօղ կոչէ զՀոգին ձբ (ոչ և յաղօթս սա
տարագին) և Հոգի բարձրելոյն Հօր։

(ՂԷ) Ա՛ն ինէ գլխաւորեալ բանիս ա
ղաղան։ (Ա. յանկը, զկնի ՚ի դլուխ
հանելոյ զգուշաւանութիւն ՚իվը ինչ
բայ։ իբր կնիք և հաստատուն՝ զանունն
Ա.Յ դիցէք սահման փրկուե, և կէտ կէն
դանութե մերոյ չնա դաւանեացուք։ պրէ
զանունն Ա.Յ ՚իտեղի կենդանարարի մեր
Հոգւոյն դաւանեացուք, որ է դլուխ մեր
փրկութե և կենդանութե։ զի ոչ ՚ի մարմնի
մերում՝մեր զդայական գլուխն է բոլոր ըղ
գայուեց մերոց և անդամից հինն կենդա
նութե (կա ՚ինձա գլոյն հաւարակ զդայու
թե։ յառաջինն մասին խելապատակին) այս
պես գլուխ մերս Հոգւոյ կենդանութե ա
նուն Ա.Յ է, որ է սահման փրկուե և կէտ
կենդանութե։ զի ոչ ՚ի մարմնի մերում՝
մարդս՝ գլուխն է սահման փրկուե և կէտ
կենդանութե (և այս յայտ է ՚ի հաստանել
անդամոյն։ թարց որոց մարդն մեռ կենդա
նի և հաստատե գլխոյն մեռանի կէ ըստ Ա.ի
աւուտէ։ գլուխն է կատարուած բոլոր ան
դամոց։ ոչ միայն սակս ՚ի վերնագունուե
կեսեղմեան։ այլ ևս ըստ որում ՚ի նմանէ առ
նուն մանաւանդ զգայուեքն զիւրեանց շար
ժուն և զզգալն, որոց գագարամոքն ևանդ
շարժութեքն և դադարին և այլքն։ այսպես
կեանք Հոգւոյ մարդոյ պատճառաբար ՚ի
Ա.Յ (որ է գլուխ ամե։ եփես։ գ. 20)
և անուն նի։ Գործ։ գ. 12։

(ՂԸ) Ե՛ս տուն յաղեի ։ Ա. յանկը, այս
սրբոյս Յակոբայ պատուին և փառքն, յատ
կան։ Ասաղ. կէ։ ։ կամ թէ, աստէն փոքր
չի Ա.Յ բաշխեի և ծաւալի յատարածս, ըս
պանմ, կաս ասաղ, բաշխեց պարգեա մարդ
կան։ Ասաղ. կէ։ ։ կամ թէ, աստէն փոքր
կօղ կոչէ զՀոգին ձբ (ոչ և յաղօթս սա
տարագին) և Հոգի բարձրելոյն Հօր։

(ՂԹ) Ա՛ն ինէ գլխաւորեալ բանիս ա
ղաղան։ (Ա. յանկը, զկնի ՚ի դլուխ
հանելոյ զգուշաւանութիւն ՚իվը ինչ
բայ։ իբր կնիք և հաստատուն՝ զանունն
Ա.Յ դիցէք սահման փրկուե, և կէտ կէն
դանութե մերոյ չնա դաւանեացուք։ պրէ
զանունն Ա.Յ ՚իտեղի կենդանարարի մեր
Հոգւոյն դաւանեացուք, որ է դլուխ մեր
փրկութե և կենդանութե։ զի ոչ ՚ի մարմնի
մերում՝մեր զդայական գլուխն է բոլոր ըղ
գայուեց մերոց և անդամից հինն կենդա
նութե (կա ՚ինձա գլոյն հաւարակ զդայու
թե։ յառաջինն մասին խելապատակին) այս
պես գլուխ մերս Հոգւոյ կենդանութե ա
նուն Ա.Յ է, որ է սահման փրկուե և կէտ
կենդանութե։ զի ոչ ՚ի մարմնի մերում՝
մարդս՝ գլուխն է սահման փրկուե և կէտ
կենդանութե (և այս յայտ է ՚ի հաստանել
անդամոյն։ թարց որոց մարդն մեռ կենդա
նի և հաստատե գլխոյն մեռանի կէ ըստ Ա.ի
աւուտէ։ գլուխն է կատարուած բոլոր ան
դամոց։ ոչ միայն սակս ՚ի վերնագունուե
կեսեղմեան։ այլ ևս ըստ որում ՚ի նմանէ առ
նուն մանաւանդ զգայուեքն զիւրեանց շար
ժուն և զզգալն, որոց գագարամոքն ևանդ
շարժութեքն և դադարին և այլքն։ այսպես
կեանք Հոգւոյ մարդոյ պատճառաբար ՚ի
Ա.Յ (որ է գլուխ ամե։ եփես։ գ. 20)
և անուն նի։ Գործ։ գ. 12։

լերուք։ անշարժ կացէք զաւեղի կայ ՚ի՛ք։
յարաբերէ ՚իվը սրբոյս Յակոբայ, թէ և
մինն (և կամ դլխաւորն յայնց) առ ՚ի՛ք
հաստատեցելոց՝ էր ձբս Յակոբ։ և թէ
նորին հաստատուն ընորհիւ Հոգւոյն սըբ
եր։ յաւելու և զմիւս վկայուն՝ 2 կրն։
ա։ 21 ուր ասէ։ որ հաստատեաց զձեզ ՚ի

սայն ՚Ա.Յ է։

(ՃՁ) Ե՛ս ասեմ ՚ի պատճառան յոգեկան կենաց
՚ի սէրն Ա.Յ։ օրհնեացուք զնա ՚ի ծնե
նոյ, և այլն։ Այնքան բարեաց ասէ զՎ
ծ. ոչ նկատամբ սըբ Երրորդու
թե (զի անառանօր Հայր Ա.Յ ասի սկզբնա
կան։ և Որդին և Հոգին սբ ասին լոյս ՚իլու
սոյ, և ոչ սկզբնաւոյն։ թէպետ են նոյն լոյս,
քան ևնկնին Վիմնէ-սիոսի (այլ պիղնա
հայր բարեաց կոչէ զՎ. ըստ որում ամ
ուսնին, թէ վարդապետ բարի։ ասաց ՚ի
չի՛ք ոք բարի բայց մի Ա.Յ։ Ասեմ, թէ ան
տանօր, Վ ոչ արտաքսեաց զինքն ՚ի բա
քուէ, այլ հաճաքաբանօրէն պատասխանէց։
իբր թէ կամիր ասել, չի՛ք ոք բնութե բա
րի, եթէ ոչ մի Ա.Յ։ ուրեմն եթէ բարի խոս
տովանիլ զինքն ոք բարի բայց ՚ի Ա.Յ։
խոստովանեցար զնա, ապաքէն պարտիս և Ա.Յ
Աւրեմն և մեք (ասէ) ՚ի պատճառն ասկից
բարեաց ՚էիք աշարտելով զվախճան բա
նիս, զնա դովեացուք ոչ զդլուխ արքուե,
և ոչ զսրբացուցիչ սբ յս Յակոբայ, բան ը
նում և Վաւրինի ասեր, թէ դովեցի՛ք զնա
՚ի ձյս նմ։ ևս ՚ի ձեռն սբ յդ նր։ և կամ դը
վեցի՛ք զնա ելովք նր։ զի Ա.Յ փառաւո
բեալ է ՚ինձս խոր զոր սբն Ա.երեա յսմ
այսպես մեկնե։ ՚ինքեան սիրտ ՚ի խորհրդա
փառաւորեալ է Ա.Յ, և ոչ յաննըդեն։ զի
րեն տեսանել։ և ոչ փառաւորեալն նկնի
քանօք կենդանագոյն, ոչ զերախտիս Ա.Յ կա
րող ազատեղացուցին զապարգիս մեռոյ պատ
ժոյ մեղաց մերոց։ ոչ և յաղեի Ա.Յ ևս
փառաւորեալ է Ա.Յ, և ոչ յաննըդեն։ զի
պատճառ մեկնե։ ՚ինքեան սիրտ ՚ի խորհրդա
բեալ է ՚ինձս խոր զոր սբն Ա.երեա յսմ
ամենայն ՚ի ձյս նմ։ ևս ՚ի ձեռն սբ յդ նր։ և կամ դը
վեցի՛ք զնա ելովք նր։ զի Ա.Յ փառաւո
բեալ է ՚ինձս խոր զոր սբն Ա.երեա յսմ
այսպես մեկնե։ ՚ինքեան սիրտ ՚ի խորհրդա
փառաւորեալ է Ա.Յ, և ոչ յաննըդեն։ զի
րեն տեսանել։ և ոչ փառաւորեալն նկնի
քանօք կենդանագոյն, ոչ զերախտիս Ա.Յ կա
րող ազատեղացուցին զապարգիս մեռոյ պատ
ժոյ մեղաց մերոց։ ոչ և յաղեի Ա.Յ ևս

✻ Ա՚ՀԻ ել լոսակերպողս իւրեանս ընտ
բաբիթոնեան ի հովիւս մահացուաց երկիր՝
յանդրանիցն վհերէց վիճակ, ի նշան պարգեւացն
ոսկեայ։) Ա՚. յայնըմն, թէ ելնայ ի հովտես
տրամուէ՝ ի վիճակ Հրեշտակացն, ոյք ըզ
Թէթև ամպ թառուցեալ ի դաստ Հրեշտա
կաց՝ որք մեզ երեց և անդրանիկ եղբարք
ասին։ յայն տեղին՝ զոր ի ձեռն ուղիղ
հաճոյիցն և բարի գործոցն ուխտեալ էր
երանել։ վասն որոյ և ի կատարման երկա
քանչիւրոյն, փութապէս ելեալ անտանօր
հանգեաւ, ընդ Հրեշտակացն զմայելով
երանական տեսութ սրբոյ Երրորդութեանն։
զի արժան էր հրեշտակացելոյն, ի Հրեշտա
կան վիճակի դասակարգիլ։ Յաղմ. ՃԺ. 9։
յաճելու և վերկրորդ վկայութեանն, թէ ոչ
միայն յուխտադրեալ տեղին էհաս (ինչ
ձանն Հրեշտակաց, ի ձեռն Ի՚ձայնն ընդ
հաց, և իւրն վաստակոց) այլև ի միջի մե
ղաւորացս փոխիլ փութացաւ։ ըստ այնմ
Ի սաս. ՃԺ. 10։ զի հաճոյ եղեալ Ա՚Ն սիրե
ցաւ, և կենդանեաւն ի միջի մեղաւորաց
փոխեցաւ։ զպատճառսն տայ ցկնդ։

✻ Ա՚ՆԱՆՂ Ի պատուիրանաց հոգւոյն ըմբռնա
ցեալ և այլն։) Ի՚ստ այնմ, թէ ի պատուի
րանաց քոյ խմացեալ ատեցի զամ՚ ձանաչ
պարհս չարեաց։ Սաղմ. ՃԺ. 104։

✻ Ւ՚ՐԴ ԱՂՔ ընդհանն ՅՈՎՀԱՆ, ԽՈՍԱՆԵԼ ԽՈՒ ՅԵՒ
պատրաստեալ, ևչադիւղ մահու երևեալ ցուցաւ։)
Ի՚ստ Ի՚սահակեայն, թէ նմանութիւք ինձ եղեալ
րութիւք ոգւով և ես։ Քեզ։ զի ոչ ամիւ Ա՚Ն նը
մանն գտաւ լսութիւք ընդհանց։ այլ զշնոր
նմանուել նորա յինքեան երևեցոյց։ և այս
վասն այնորիկ, զի Ա՚ն զմահ իւրոյն
յաղթեաց, և սա աղօթիւք առնու կարո
ղով, զմանանս մեռեալս յարոյց։ ուստի շնոր
և հովանաւոր նմա թեպետ նմանեցաւ, այլ ոչ
բոլորն կատարելութեանն։

✻ ԵՒ գերեալ ապականութեան ցուցաւ։)
Ի՚. յայնըմն, ոչ զի ոչ ապականեցաւ։ զի ներք
սատկա ի բնութենէ ապականացու և մահկա
նացու էր։ այլ ըստ նշդրծութեանն։ զի
յապականիչ մեղացն ի բաց կալոյն, գերա
կայ գտաւ ապականութեանց մեղաց, և արիւնի
չար աղանդացն։

✻ (Ա՚) ԵՒ ՀՆԱՍԱՒ Ի՚ՆԵՒԱԿՈՆԱԿԱՆ ոգիկն
ճգանց աչեաց և փլուխ խուխ նպեաց։) Ի՚. յա
ղաքեալն, թէ նմանութիւք ինձ եղեալ
Ի՚ստ Ի՚սահակեայն, թէ նմանութիւք ինձ եղեալ
պատրաստեալ, և այլ ոչ ամիւ Ա՚Ն նը
նեալ զնոյն, զիտաւ Ա՚ստուած զմեզ ի մեղս
ատեցաւ։ զայս իմա ըստ Ճարտասանին ձևոյ։

կել զիտաւ ամ սրբոց, ըստ այնմ, թէ ամ
փառք դատեր Թագաւորի՚ ի՚ներքս։ Ի՚սա
ւն և մեզ Ա՚րիմոր խաչահարեալ, զկնի ա
սէ։ Ղազն զնմանէս չաղեանան և պայծառա
գոյն և հայտնանեայցս պահպանութեան ներ
ծուրգոյն։ այ թէ վասն ազգակ ցութեն
ձըչն Ա՚րիմորի։ և թէ՝ ըստ որում հայք
պատիւ նոր առաքել Ճանաչելով, ի բա
րեխոսուեն նոր առաքելապես օգտին։ Ի՚սկ
ի՚մէջ նմանեացն յաղեանան Ղազարոսն
ասէն է՝ զի ի՚ Ա՚րիկիայ Ժողովոյ հարցն մի
ջի՚, իբրև զարեգակն փայլեաւ ի՚մէջ աստե
ղաց ըստ մաքրութեան վարուցն։

✻ Ա՚Յ ԲՆԱԿԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻՆ։) Ա՚. յայնըմն,
յարմարագոյն և հնազասար մերոյս գովասա
նութ է և կամ զի ի մէնջ առաքել գովելի
է՝ քան յայլոց։ ըստ որում անոխակալութ
բարերար եղև ընդհուպանեաց գազանին վե
րըստին օրհնելով և հաշտեցով, որ ցասուցն
էր զա մեզանց չարին մանաւանդ։

✻ ԻՐ ՎՃՌԱՀ ԳԱՌՈՂՆԻՆ ԸՆԿՈՒԼԵԱՆ ՌՂ
ՔՆԱՆԵԳՈՒՆ։) Կամ ըստ որում հօրաքեռ
որդի էր Յիսի Ա՚րիմորի։ և կամ եկեղեցա
կան և առաքելական աստիճանաւ եպիսկո
պատուէ։ զի ոգի սէն Ա՚րիմոր ի՚ՂԱՆդեայ
ձեռնադրեցաւ որ էր ի գաւազանն Ա՚Ն
ահորայ Ա՚պրահամեան։ այսպէս և սուրբս
Յակոբ ի Ա՚եղիտոսէ, որ էր Ա՚պրահամեա
Ա՚Նոխոքայ։ Ասատ և գաւազանաւ ընդ
բուեալ ի՚վերատեաչուն Ժողովրդեան՝ հա
մանման գտաւ սէն Ա՚րիմորի եպիսկոպոս
լինելով Ա՚Նոխոքայ աթոռոյն։

✻ (ՂԹ) ԱՍԱՏ ՆՈՒՀ ՀԵՌԱԵՑՈՑԱՑ ՁՈՒԹ
ՀԱՆԳՈՒՑ ԲՆԻՆ ԱՒՏԻՆ։) Ա՚. յայնըմն, թէ որով
հետև սէյս պատիճն յաղթէ զբան գովես
ոյ մերոյ։ և գերազանց փառաց Նորա
նոյն, զիտաւ Ա՚ստուած սէց Ա՚պրահամեանն։
զի քան զնմանին՝ յաղթական և պայծա
ռագոյն գտաւ և այն։ վասն այնորիկ և մեք
չկարելով առնել հալել, և որքանութեն հա
առ լինել։ զկնի նորա իբրև զսուրհանդակ
աւետապատճէն հետևեցուցաք զբանս
մեր նամակամատոյց՝ առ ի պատիճ նմին
մեծարեալ Ա՚ստուծոյ։ որ այս դրբ՚ասուական
և հրաշապատում Ճառս գովեսցի, թէ և
Ա՚րհաստական լեզուօք խօսեր երբեմն ի՚
պատիճ նր, դեռևս կասեցեալ և յաղթել
նահանջեսր ի՚փոխանց նր։ ապա ո՚ւր միայ
որ ի՚հողեղեն լեզուէ մերմէ ոգեցաւ և հիա
սեցաւ։ զայս իմա ըստ Ճարտասանին ձևոյ։

❋ Եւ ի Մատթիանն գործիանէ՝ արիւնքեան աղբատն ածեցոյց։ (Սնքրուէ գործիք ասէ գձուրն, զոր մինչ աղօթիւք բղխեցոյց ի մէջ սիս, արար զնա աղբատար և բժշկարար։ զի ջուրն է մաքրուէ գործարան, և որում է լուացիչ աղտից որ բժշկարար արար զնա ցաւոց։

❋ Ասաղացոյց վանին Հնդոնեան յոտոտաց սրբէ։ (Այս ի սրտէն Հեգրոնի, որ նախ էր մակեդոնական, և ի մանհուան որդւոյն արտասրոջ ընդ ըստ ղարուն նր։ Եւ մինչ գհերս աղջկանցն սպանկացոյց, Հզաղ բիւրն ցամաքեցոյց, սրտահատ արտասրոջ ընկէցաւ ի քարաարտաց, զարտասուս բղխեցոյց։ և կամ ի քարաարտաց զարտասուս բղխեցոյց ապաշխարուէ։

❋ Յանդղ քանն հոգաւոյ՝ հատանն հնծեծանաց հատապէտց։ (Ա՛դ ի հոգւոյ քեռն մնձնամբրկի։ և կամ բանիւ վարդապետուէ՝ զանգեղջն յապաշխարուէ ածելով։ Նոյն է և հետևեալն որ ասէ. ի պեանեալոյ պլոց, և այլն։

❋ Իբրև հնգամն ղբիչ՝ տոտրեան ապատ մանն ասպետց։ (Ասատակիչ մնղուածն է բարկուէ ախտն ըստ Յոհաննու (Թէ գնծեն և ըզ հոգին կորուսանեն բարկուածն) թ. ՀՀ։ Յանաւ ի ձեռն զգօնամտուէ և հեղուէ՝ սատ տէր ախտին բարկուէ։ կամ Թէ մնղուածն սատակիչ էր աղանդն արիոսի. որում սատ տեալ վերջացոյց։

❋ Ինդրէմ գնճափառնդ գատան, հոգատոցն քանիճ մանչեաց։ (Այսի իրականացեալ դիմաց ատատելով հհալածելով։ և կամ ընդդէմ շատուհոյ սափրուածոյ (որ դիմաց հայր կոչի) աղօթիւք զդրեխա և զպիծակ յաղթուացանելով ի հալածել, զի դիմաց վերատեալ կոչէ զշատուհ սափրուածն. և դիմաց պատ կոչէ զշատուհ սափրուածն։ և զդիմաց գունդ զորս նր։

❋ (Ձ՚ա) Իբրև նահատակ հանդիսաւորեալ ի նա տոմածին լրմանն գոչեաց։ (Յայնմհետ, իբրև պատերազմող քաջ հզորաց պատրաստուիլ և կարգադրող սպարապետ։ յորում ահաց ետանն ընդդէմ դիմացն զօրաց։ և ի կատարածի լրման առաքինութեն իւրոյ (որպէս ինքն իբրև զօրք) նոքին ըզ դիմաց, զի մի դիմաց, զի մի դիմաց, զի մի

սխալ է որ գրչանաւ ապեցեալն է : իսկ թէ ոչ խրախոյս և յորդորիչ բառիս նմի, իմիցս նակ մաքուր ընդդէմ դիւաց ձայնեաց սմար դիւկ : պատճառ մեծն Ա՛ղբեանդրոս իսիս մանկուն իւրոյ՝ զմանկունս Ա՛թենացւոց և Ա՛նկեղծացւոց խրախուսեալ իպատե բաղն ընդդէմ պարսից : Էր գլուխ պատմուեն : և Յաճուղ Ընդէմ Ա՛մալեկացւոց.

I Թագ. Ճա. 7:

* Եւ էբէ նախաբան ասացնորդանն յոնատ բիոյ յուն հրա-երեաց :) Ա՛յսինքն , ի յարկ ձեր եկնեղեալ : և կամ՝ ի յարկ վերնայն եբէ :

* Եւ գայլ ակղեալ անխոց՝ յոտաքեալ չեան ի բլուրեաց :) Ա՛յսու նմանեցուցանէ զնա Տէր մերոյ Յի. Քի. որ գայթակղեցան Հաւատացեալքն ի վերջ ծովուն , ձեռն կարկառեաց ի ազատեաց ի հեղձմանէ : պատկեր և սա ըզ քաղցումն ի գայթակղուէ որ ի մեզս և յոտահատելոցն՝ ձեռն կարկառեաց և կանգնեաց ի գլորմանէ սայթաքողին : և կամ զի կերպոն որ մահմամբ որդւոյն մերձ էր ի գայթակղել , յարուցմամբ որդւոյն հաստատեաց և կանգնեաց:

* Եւ զիպացի կող՝ ուղիեցին առաքել խղեաց) Ա՛ցդ արար զպաս ոչ իշխանաբար , այլ ծառայօրէն և պատշաճաբար : զի այն միայն Տէր էր՝ իւր խաչին թողուլ խնդրել կամ չհանուցանց , որ իսկ էր ազն և ըստ քան Պօղոսի Կ՛ըսէ. 7 : և թէ՝ իշխանութիւն ունի որպէս յերկրի թողուլ զմեզս:

* Եւ զպտիսառնին ասաց՝ մոգ կանացն հայց մամբ երկնեաց:) Ա՛յսինքն, զորս յարոյցն ա զմեռեալք (որոց ամբ կենացն պակասել էին) կրկնեց վերատին ի կենս դարձուցանելով:

* Անհոգ ես կենաց երկարեալ բազում դեաց:) Ա՛ստ այնմ, հոտ ունչ եմք Քրիստոս ի մէջ՝ ի մեզ փրկեալսն և ի մէջ կորուսեալ ըզգն . ոմանց հոտ ի մահ ընծանել՝ ի մահ: և ոմանց ի կենդանութեան ի կեանս . 2 Կորն. Ճ. 15 : զի ոչ միով հոտով վարդին , մար դիկ զմահարեր անան , և օձք ատատակին . այս պէս և հոտով քաղցրութեան ընդ ի Յակոբայ՝ ոմանք մեռանէին , և ոմանք յառնէին : յառնէին՝ ոչ որպէս յերկրորդին և պատրաստ ազ քան : և մեռանէին՝ ոչ կենաց մանաձրկի եւթն որդւովքն:

* Ջհանգստեան աճեան՝ փրկութեան ամանք մեռելոց:) Ա՛յսինքն , զՀոգ տապանին : զի քզն մանաձրկի եկեալ ընծայիւք՝ ի տաք պան նր. և նա զնացեալ ետ ի հոգի տապանին՝ զոր տարել յերուսաղեմ պատրաստին էին:

ջհանգստուէ՝ ի պատուհասից:

* (Ձե) Ջգթալ մոգիսկ պատրաստ գոյ , պարձանան բանիւ պատասխանց :) Ջի բար կատեալ երկրին բազմութեանց անէծ՝ զի ի մեզ բոլոր երկրին համարեցաւ յանցանքն մանաձրկի . բայց նա պարտեւ տուեալ ըզ հոգ տապանին , իբր բանիւ՝ արձակեաց վեր կիրն յանէծից բանադրանաց : և կամ զոր մեզամբրօք պարտաճորք էին Ա՛. Յ վասն լոյ կշնարհն նր ընդունայն նա զղջացողացն զմեր հակ պատուհաս պատուհասեաց՝ բանիւ արձակման:

* Ջարծաթն փչնաց յանցաւոր վաճառ՝ ոչ գրեաց:) Ա՛յսինքն , կարծաթ իւր ի վաճառ ոչ եւ : և կամ ոչ Ամանել ասաց առ ժողովրդն . տես I Թագ. Ճգ. 3 : տես և Ղուկ . ի . 33 :

* Ընկալաւ ասպիճան , ամ հոգւոց խորհրդաց բացաց:) Ա՛յսինքն , ոչ անկաշառ խորհրդ դատող թէ ինչ է քննիչ առանց կաշառաց ամբոն զարհուրդ բարի եւ կամ զի ասպիճան է վերակացու և մատակաց : և սա գոլով վերակացու հօտին , և մատակաց Քրիստոսի . առանց կաշառաց՝ աշխարհ մի՝ նոցա ընդ ի Ա՛ստուծոյ առ Քրիստ, զհարհուրդ բարի տալով նոցա : կամ թէ ասպիճան է , քննիչ , թէ ինչ է : զի Ամաստուածն թէ . ես . 6 ուր ասի արտի նր ասուկան Ջմա քիտ . առ լսեմինան ասի (ընդ ուսումն ասի) որ է քննիչ , թէ ինչ է : Ասրեան և նոցա Հակոբ , անկաշառ քննիչ էր և խրատատու . խոստովանահայր , և բարի խրատու :

տուողն:

* Ա՛յել էհան հաւատիմ գոտաց՝ զինեն զինուորութեաց:) Ա՛ստ զի եպիսկոպոսական գործոյ եմք : կամ զի զինի եպիսկոպոսն զգեստուն է բանս : կամ զի զինի եպիսկոպոսն պատուէն , վկերակուր և զհանդերձ ոչ փոխեաց . զոր վայելուչ զգեստաւորուն կոչ ի : կամ զի զՔրիստոս զգեցեալ էր , և նոյնպէս զգեստաւորեալ:

* (Ձէ) Ա՛ստուածոյն պահպանմամբ , զհայ հոց քանաքինութեն հոգեաց:) Ա՛ստ այսմ նմա նեցուցանէ Ա՛ստուածն զհոգեւոր , որոց ասաց Ա՛ստուած եւս ձեզ իշխանութեն կոխել զօձս և զկաղրիս : Ի՛սկ խայթոց բանասարկուին են, յիշեցուցանէ և համակմունքն ի մէջ : Ե՛սայ . միտն և յիշողականութեն աչքն Հակոբայ. չէ պատրաստեալ Ա՛ստուածն խոհման . զի զոր ոչ եգիտ սքանչ պատրաստ ժամանակ առ ի նոյն ի պատրաստեալսն նր : Կամ , զի նա զգեստաւորեալ Ա՛ստուածն խոհմանէ . զի զոր ոչ եգիտ սքանչ պատրաստ ժամանակ առ ի նոյն ի պատրաստեալսն նր : Կամ , զի նա

Ա.Յորով՝ իրաւամբ փակի մեռան երկնից
արքայուէ։ Իսկ խորոյամ (որ է միջնորդն
և պարիսպ) խմանայ զմեղքն։ զի մեղքն իբ
րև զպարիսպ՝ խորոց՝ և միջնորդն հեռա
ցուցանէ և բաժանէ զմեզ ի Յ.Ի։ Լսակ
ն՝ըն Յակոբ զփականս արքայուէ. ի զար
գարութին Ի.Յ յողորմուի յեղաչքեաց։ և
զխորոյ մեղքն (որ էր պարիսպ բաժանող
զինքն ի Յ.Ի հերքեաց և անարգեաց, ազա
քեցն Ի.Յ սրբեաց։ վն որպ եմուտ ն՝ն
ի ներքինն կողմն վարագուրին յանդիման
լինել Ի.Յ վն ինքեան, ոզ Ա՛ն վն մեր։
Եբր գ. 20։ Լսակ և խորոյամ ևթականաք,
իմա զքշնամուին մեր ընդ Ի.Յ. և զձեռա
գիր յանցանաց մերոց, և պարտուցն մեզաց
(որք էին իբր և մուրհակ ի ձեռն սատկի)
զոր Ա՛ն զձեռագիրն զայն ջնջեաց, և բեև
ռեաց ընդ խաչափայտին։ Կողոս. գ. 14։
Ն՝ զմիջնորմն խռովուե և թշնամուե մե
ծ ընդ Ի.Յ՝ քակեաց ի մարմնի իւրում
չարչարանաք խաչին։ Եփես. գ. 14։ որպ
հետևեցաւ և ն՝ն Յակոբ. զի զոր Ա՛ն
վն հաստատակաց արար, նա վն իւր հոգա
ցաւ։ առ ի քակել զնւրաշէն պարիսպն ի

ձեռն Ձգանց։

Զ հնեղնոսաց սիրտ, է հնազանդութ պեռան
նոաձեաց։) Ըստ այնմ Պաւղոսի. դերեմք
զամ միտս ի ծնազանդուե Ա՛ն։ 2 Կորն.
Ժ. 5։ և սա զասորւոց հեթանոսաց զսիրտն
և զմիտն նոճաձեաց ի ծնազանդուե Ա՛ն։
Ե՛ է նեղոսեան՝ թե անդրդուածեան ևզ
ընդդէմանեաց։) Ի.յսինքն, ի՛նեղուեք մե
ծ հանդստուե մեզ լսանացոյց։ քանզի նորինն
աղօթիւքն զերծան մընծնացիք ի պաշար
մանէն պարսից, և ըշտուեցիք յերաշտու
թէ։ Ելամ՝ թէ վնեզ ձանապարհ առաքի
նուե, մեզ անդորացոյց իւրով օրինաձևն
ասելով ըստ Ղաւթի, թե յամ կատարե
ծի տեսի զվախճան, յոյժ անդորը է ինձ
պատուիրանք քո։ և զՏէ մերոյ. լուծն
քաղցր, և զբեռն փոքրագի երևեցոյց։
Ի՛նակ եպիկուրեան ոմի, է յերէի ասո հիմ
նադրեաց։) Ի.յսինքն, զեկեղեցի չինելով,
որ ուսին Ի.Յ պատուհանդան ասի և քնա
կարան։ Ասք Ի.Յ Ա՛ստղեղուեքին Ա՛ն ա
սի. որպ մարմնոյն և արեանն, տեղի քնա
կուե հիմնարկեաց զեկեղեցի։ ոզ և ի ձա
ռի եկեղեցւոյ ասե, թե անտուն չէրի ան՝ն
վանաբնին. երէ ոչ ի սին տան պաղատիցի։
Ո՛ւղղափառ եպիսց, անեծաւէց գոս գո
ծեաց։) Ի՛ ոճ լինն Ձարտասանական. որ

մահաչուեցեալ էր զանդամս իւր զերկրա
ւորս։ վն որպ և սանոյ յուսահատեալ էր Ը
մեռեալն ի ձենամարտելոյ և զի ամենայն
քնդունայն առնելոյ։ վն որպ բաց ի ի՛ւրաց
փոխչէր ի նմանէ. ոզ զառիւծ որ ի մերկ
մարդոյ երինջուեթ ձինչեցմամբ մարմնոյն
կոխեալ էր զնայրեղ բռնասարկուին՝ կատա

գպիրն յայտնէ։

Ե՛ զանձն ընդ փայտ խաչին Յեսի՝ ոչնչա
նօ։ ընծայ։) Ի.յսինքն, ոչ նիւթականա
պէս և մարմնոյն բնեռմամբ. այլ բարձա
նօք և սրով (ըստ Ի.զաքելոն) ընդ Ա՛ն ի
խաչ ելեալ էր, և կախեցեալ ըզձիւ, որպս
Ա՛ն մարմնով։ վն որպ զանձն ասե, և ոչ
զմարմինն. ուր անձամբ խանապ զհոգին։
որ թե և զբոլոր մարմնոյն խմասի ոչ՝ ոչ
սխալի. զի անձն է ի հոգւոյ և ի մարմնոյ
բաղադրեալն ըստ Ի.բիստոտելի։ իսկ թե
նա ոզ ի խաչ հանեալ ուներ զանձն՝ յայտ
է, զի Ա՛ն քնպրելով ի՛նա ասաց, թե ի՛
առաքել քան զկարն չարչարեր զմարմինդ։
և կամ օրինացն մեղաց մեռեալ էր. ևսիրոյն
տենչանօք ըզ Ա՛ն խաչեալ։ Գաղ. բ. 19։
Ե՛ ձնդրդուն ենթոնաբար ի՛ենն հաճատա
ցաւ։) Ի.յսինքն, քաղցրն և ծարաւուն
Ա՛ն հաճաւրեցաւ. քզի Ա՛ն քաղցն ևծա
րաւն և պ՝ըն մեզ կենդա՛ արարք եմն։
Ի՛ ի հմմբերդոն մոտին յա՛ քնուեանն
ֆեբնանաց։) Ի.յսինքն, Ա՛ն համբերուեն
որ ի պատերազմի կենցաղոյս կրէրն ի մե
ղաւորաց հակառակութէ. և ձբս Յակոբ
նորին համբերուեն միաբանեցաւ, և յօժա
րուե ոտարաւ զանձկուեիս և զվիշտս. վն
և յաղթուեթն Ա՛ն միաբանեցաւ։

Ե՛ հերպաւանն խուչտոյ՝ ևմանն ևբոց
նդրէեաց։) Իբր թե ինքն ուբն Յակոբ, որ
խորհրդաւոր կերպարան էր Ա՛ն. և նորին
կամացն յամեմատ կ՝ըորդեցաւ։

Ե՛ նորոգողն յոյուքեան ևպան քառասն
հաղթեաց։) Իբր թե Ա՛ն զինքն յարուե
և կենդանի ասաց. և սա նորոգ յարուցիչ ցու
ցաւ ըստ նմանուե Տ՛ն՝ որ արտասուօք ըզ
Ղազար յարոյց անկարօտն աղօթից և ար
տասուաց. և վն սորայ ասե Շնորհալին,
թե Ի.ղեմամբ քո ձբ արտասուաց կենդա
գործէիր զմեռեալս. նման փրկչին Յեսի
կենագործողին Ղազարու։ Ա՛անզն ևպան
լոյս կոչե զԱ՛ն. որպ զօրուե ներգործող
քենն հաղորդեցաւ՝ յարուցմամբ մեռելոց։
(Ձբ) Ջ փականս երկնից՝ խորոյամն հմանայ
հեթեաց։) Փականօք իմանայ զարգելուն

գուշակէն անկեալ էր Հանձ՛ի բանակին
զոր ընդելոյզն էր փարաւոն ։ զի յայնմանէ
լոյն ՝ ոչ որվին կամաւորական պատիժք ։
Այլ ասեն Թուխ , Թէ փոխանակ ասելոյ ,
հրաշագործ նահատակ , պրեալ է սխալմամբ
գրչաց , կամ մոռացմամբ ։
※ Եւ առաքեաց զբուխ Հոգւոյն , առ հո
գեղէնս Տանուտէրս ։) Ա՛. յայնըն , զՀոգւոյն
սրբոյ շնորհակալ շնորհիւ սրբոյ Հոգւոյն՝
վարուցականարարութիւնք պաշտօնն՝ ամէն մա
նաւորաց ։ ազգաւոյց և հարստաց։ զհո
գևորան , և զվարդապետութեան տընտեսելով ։
※ Ուրեք օգտակար և աշխատելոյն մա
տենագրեաց ։) Ա՛. յայնըն , զբիւրն Ջօան կո
չեցեալ ՝ինդ ըստ սրբոյն Դիդիմոսի մեծի լու
սաւորչի ։ և յիրաւի արժան է առնել ։ զի
խնամատուն կոչել սրբոյն Հակոբ պատճառաւ
գրքոյն պնորհիւ ։ զի ՝ի մէջ ինոց հարց՝ ոչ
գտանի պնպիսի կերպիւ պարզապէս խո
սել ՝ի վէր առաքինութեան ։
※ Որով ահմանաւ ինդուն բոնի , չէաթաւ
սոյ բերան Կուէ ։) Ա՛. սա խնամատոյն Աշ
գրոնին ։ զանք խնամատոյ կշռութիւք կրճ
ուն ։ և ոչն Հակոբ՝ չափաւորը բանիւ ա
զատ յերկարութենէ և ՝ի խրթնութենէ շարադրեց
զգիրքն այն Ջօան կոչեցեալ ։ որով ևս գիտէ
նց և զարիստա յանաց բերանն կալեալ ։
քանզի ոչնի և վիճաբանութեի անտանօք ։
դեմ հերձից ։ և զի ընդդեմ արիոսականաց
ևս ոչնի խոստ ազգասիրտ զի գրքոյ ։ վ
պնորիկ և զկնի ասէ , Թէ և զհերձուածո
զական խիստ դաւանութեն ՝ամիւ խակ ըմբռ
նեաց ։ յոր պատանձեցայց ։ որև անկնդա
կան կանոնս կոչէ զհամաւոյ առհաւանո
ընդդեմ հերձուածողաց։
※ (Ճ) Եւ էրէս զոյս մատունս հանգերձ
նոյ և այլն ։) Ա՛. յայնըն , ասեն Հակոբ միոջ
զվերոգրեցեալսն ՝ի հոգւոջ խրատ պատ
րաստեաց (որով և պարարտեցաւ հոգեկա
նօք բարեաք) եղև իբր ոլջակիզելի գառն
տարեւոր ։ զի համաճ զանձն մատոյց յըղճա
կան մարտիրոսուն ։ զոր զնոսին հաճոյական
և զհոգ բանսիան կոչէ ։ քանզի ասեն Հակոբ ՝
իրականապէս ոչ մարտիրոսացաւ սրով ։
բայց սիրով հոգւոյն զնոսանդ ամենայն մար
մնոյն ՝ի խաչ ձգանց բեւեռեց։ զհին մարդն
իբր խաչակնքելով ։ Ի՛. Ովս. Ը. 9 . և
Ա՛. Քեսան գալով զմարմին իբր ՝ի խաչ եհան
կարեաք և ցանկութիք ։ Գաղատ. ե. 24 ։
Ա՛. յապես ասե և վն Աբրոհամ Ա՛ծածնին
՝ինեքթոլենին նր , Թէ էրէս զոյզ անոտա

՝ի առեղի բազմա-ցիան՝ անբոյ եղեալ է իբր
Թէ զբրիստոնէական ժողովուրդն իւրով
քարոզութեն բազմացոյց ։
※ Ոչնիգոնաբաղ ոչ տհմանոյին , չնմանութեան
համբոյնեաց ։) Ա՛. յայնըն , օծմամբ ՝ զաջ
քահանայից յիմանալի խորհուրդ պատա
րագին , և այլոց արքայութեց համարձակե
ցոյց ։ քանզի ինչ օրինաց քահանայքն օծ
մամբ հպնեին յանբանից ոլջակիզմունան ։ և
սատ քահանայքն եկեղեցւոյ՝ օծմամբ ձեռ
նարկեն յիմանալիսն ։
※ (Ճ) Ջորեաց ՝ ե չայբեաց հոյլս , քնոնեան
ձեռս պաշտեաց ։) Ա՛. յայլեսն երը ասբազանն
Պօղոս ։ որ միւբ պետս և իւրոցն ձեռաք
իւրովք հոգւոյր ։ զի խորանակար գործով
աթոռեատիւ (այ չատարձն) և կամ վրանա
կար , ձեռագործիւ զգետս իւր , և իւրոյ
նոցն ընդր ։ այսպես երը և ինքն Հակոբ առ
որբս և այրիս ։ որ Թէպետ ձեռագործիւ
ոչ ընդր զգետս նոց ։ այլ եկամտիւքն եկե
ղեցւոյ , և եպիսկոպոսական իրամամբքն ։
սակայն իւր ձեռաք պաշտեր զնոս ։ և ան
ձամբ իւրով սպասաւորէր նոցս ։
※ Ա՛նք մարդոց կոչեաց , ե զգոցոն ինոս կո
չեաս ։) Ակամբ ինոս գրեցեալն այլ պետս
գրեալ էր ։ իբր՝Թէ ոչ միայն զմարմնական
պետս որդոց և այրեց ընդր։ ձեռաք պաշ
տեր զնոս ։ այլև զհոգեկան պետս նոց (ի
մկրտել , ի դրշմել , ի հաղորդել , և ի յղ
ծել) ինքեամբ իւր անձամբն կատարէր ։
※ (Ճ) Ե՛ս հալաբաղեմ , կամ մատակաբար ,
ընատուռնէ բնաւէց զնոսեան ։) Իբր Թէ
առնասարն զնոյնն զպետսն հոգւոց , ևոչ
անկրաւ տընտեսին նման ՝ զինչս Տ՛ն իւրոյ
ուռնպնեաբար մընախաց ։ և կամ ՝ի կարևորն՝
ուժէք բաց ասաց ։ զի և հայարատեւութ ըզ
զինուորաց իւրեանց զպետսն հոգան՝ Թո
չակօք Թագաւորին ։ որ ոչ Թէ իւրեանց են
ինչքն ։ այլ Թագաւորին , և ինքեանք միայն
մատակարարք են ։ Ա՛. յտեղս և ոչս Հակոբ ,
ոչ Թէ իւրովք ընչիւք զորքս և զպարիս տրն
տեսեաց ։ այլ ընչիւքն Քրի ։ ուրեմն լուծ
ցեն եպիսկոպոսունք ։ զի ոչ են ինքեանք
տեարք ընչից ։ այլ մատակարարք միայն
և բաշխիչք ։ Աստի մի՛ ընդնայն ՝ի պետս
անախտունէ մընախոցեն ։ և մի՛ ՝ի հարկաւո
թուե ժլատանայցեն զինչս Տ՛ն ամի՛ ինայե
լով աղքատաց նի ։ քանզի ըստ երբայեցւոց
խոհարարն փարաւոնի սպասաւ ։ զի հա
տեալ էր զկերակուրն ոսկեայ աշխատաւո
բաց , և ասկառատպետն զերծաւ ։ զի յանբոյ

նեաց զանուն սեղանոյն, Տէր ապաւէն իմ։ Ղկ. ԺԸ. 14։ այսպէս և Պօղոս զնոր կեն դանուին ոչ ինքեան • այլ Քրի վերադրեր ասելով • այսուհետև կենդանի եմ՝ ոչ ես• այլ կենդանի է յիս Յն Քրս • զոր սուրբն Պիոն" մեկնէ, թէ ոչ իւրն համարեր զկեն դանուին • այլ յաւէտ տուիցելոյն ։ այս պէս և ասէր Յակօբ, թէ պէտ զմարմնոյն կո րնս յաղթեաց, և զբարուն նորին վանեաց• սակայն ամենակալ անուանն Յ.Ի զնմին նուէր բեաց ։ և թէ կկնի մնհուանն և ս իցե, ի հրաշագործելն՝ անուանն Յ.Ի մատուցա նել զփառս արժանի վարկեաց։ զի ոչ ցան կացաւ ի հրաշագործելն տալ զպատիւ ին քեան • այլ նախապետական հեղանակին աջնելեաց Յ.Ի զայնու զօրուն ։ քանզի յոր ժամ ի ձեռն ումանց ՚ի գործս հրաշս լինչ լինին• տեսօղք հրաշիցն փառս տան Յ.Ի • ոչ և ի Տն մերոյ հրաշագործելն, տեսեալ ասե ժողովրդեանն, փառս տային Յ.Ի ։ ևմինչ ի ծնե կսրն լուսաւորեցաւ ինքնազօր կա րողութն Քրի • ասացին փարիսեցիքն, թէ տուր փառս Յ.Ի• մեք դիտեմք զի այրն այն մեղաւոր է։ Պետրոս և ասէ Յակօբ ի յիշ ման արժանի գործս սքանչելեաց• զամենա կալ զօրուին Յ.Ի բերել տայր ի յիշումն տեսողացն սքանչելեաց ։ և կամ թէ, ան ուան իւրոյ յիշատակիչ զամենակալ զօրու թին Յ.Ի հրաւիրեաց• Իբր թէ կամելով ասել • ով ամենակալ Յ.Ի • ինդրեմ ի քէն զի զօրուն քով հրաշագործիցես ինձ • ոչ զի պատճառեմ զօրուն քեզ, և իմ անուանս յի շատակեսցի և զօրութիւն քո ցուցցի • ոչ և Պօղոս ասէր Հռոմ• ԺԵ • 17, թէ ունիմ պսուհետև պարծանս ի Քրս Յն առ Յ.Ի• քանզի ոչ իշխեմ խօսիլ ինչ՝ զոր ոչ գործեց Քրս ինձ ի հնազանդուն հեթանոսաց բա նիւք և արդեամբք ։ և Քէ Յ.հակերտքն մինչ գարձան ի քարոզուե ՚ինգութիւն մե ծաւ, ասացին առ Քրս • Տէր՝ և զկք ձա զանդին մեզ յանուն քո ։ քանզի յորժամ Յ.Ի իւրով զօրութիւնն գործէ ինչ ի ձեռն իւրոց պաշտօնելոյ ՚ի ցուցանել զզօրութիւնն իւր • և միջնորդաց և գործողացն անուն՝ զօրուին Յ.Ի փառաւորի և յիշատակի։ ինչ որպ և ասէր Յակօբ խնդրեաց յՅ.Ի ՚ի ցու ցանել զզօրուին, զիմոյացն ՚ի բարեխօսուի իւր • զի Քերևս ի հրաշագործելն Յ.Ի, և իւրն անուն պատճառաւ զօրութիւն Յ.Ի յիշատակեսցի ։ Եթ կամ Քէ ՚ի յարուցա նել զորդւ կեդրօնին, ոչ յոտաւցաւ ՚ի զ

ահիանալիան Նոճիքրմոմբ ի վերայ սիրոյ սեղա նոյդ մատեաց ։ և Քէ , ի ճգնուժոգիան վար ուլքնկեալ, հանի խօսոյ հանգէս խոս խոշեալ ։ վ՚ որպ ՚ի նուէր քոյ զկնման՝ հր բեշտակացն պարզ պաշտպանեալ, և այլն ։ և վ՚ ուրյա ի սոյն Ճառիս ասէ, Քէ ևշանդն ընդ գայդ խոչին Յն , ոչնչանոյ խոխեաց։

* (Ձէ Խոնարհացոյն հահանայապետին Գ ծի , վերոյիչն երկրի ընծայեալ։) Ա՚եծ քա հանայապետ կոչի Քր՚ համեմատութիւ Ա՚ելքիսեդեկի և Յ.հարոնի • ըստ այնմ Եբր•Ե•14 • ունիմք այսուհետև քահա նայապետ մեծ անցեալ ընդ երկինս ։ այլ զի Քն՚ յերկինս եր յայնժամ• ուրեմն և ոչն Յն Յակօբ, ոչ անբանից ողջակիզաց նման յերկրաւոր սեղանոջ • այլ ի՚վերին երկիրն կենդանեաց զանձն իւր մատոյց առաջի մեծի քահանայապետին Քրի պատարագ բանաւոր ըստ Հոգւոյն ։ Պրեմն և առա քի Քրի տեսութիւն նր՝ կայացաւ ի փառս զոհարձուե և երանական վայելման։ Եկամ մինչ ի կեանս էր , բովանդակեալ Հոգւով և մարմնով զինքն կենդանի պատարագ մա տոյց Քրի։ Պսաւն փիլոն ա գրքոջ • կոչ ելոյն ասէ , Քէ այն որ կենու զոհս , բա ժանելով զարիւնն զբաղնաւն հեղու , և զմիսն ի տուն տանի • իսկ որ ընծայաբարն մատուցանէ զբոլորն(ոգ երևեցաւ)մատու ցանէ առ սեղանին։ իսկ որ ինքնասերն բաշ խէ ե , որպս կպչէն • իսկ որ Յ.ծասերն ըն ծայող է , ոգ Յ.բելն Պրեմն և ձեռս Յակօ կօբ , ոչ ինքնասիրութ զմարմինն ինքեան սե փականեաց և զՀոգին միայն ետ Յ.Ի, այլ զերկաքանչիւրն նուիրեաց Յ.Ի ։ զպատ

Ճառն տպ ՚ի ստորև։

* Ջէ եբեր զբծնեայ գոտոյ մարգարէից, ըշ մարդոյն չոթուխան վանեաց ։) Պէվ ին ըչն ասէ զժնեալ գոտոյ • այլ վ՚ մարմնոյ նր՝ զի մարմինն ե իբրև զժնեալ գոտոյ ՚ մար տընտոյ ընդ Հոգւոյն ։ զորոյ զչարուին ՚ հո գեկան ըղձիւն վանեաց • և Ճընշելով զնա, կամաց Հոգւոյն հնազանդեցոյց ըստ Յ.ու քելոյն։

* (Ձէ)ե՛ անուանն խոյ յերկրագ, զան նախալ զջրոսիկան էին հրաւիրեաց։)

Յ.յսինքն, Քէ զորս գործեաց զառաքինու քիս, ոչ ինքեան սեփականեաց, և ինքեամբ արարեալ պանծացաւ • այլ ինքեան զօրա ցուցիչ՝ զանունն Յ.Ի ամենակալին դաւա նեաց ։ այսպէս Պովսէս չհնեաց զսեղան• և ՚ի յիշատակ երախտեացն Յ.Ի, անրեաց

զէմ սադուկեցւոց, թէ իսկ Ի. ոչ է մե-
ռելոց, այլ կենդանեաց։ զի ամէնն նմին կեն-
դանիք են (այ և յետ մարմնական մահ-
ուան) քան հոգւոյն։ այսպէս և ոսկերքն
սրբոց մինչ առնեն զհրաշս, յուցանեն զկո-
գիս իւրեանց առ Ի. կենդանիս գոլ։ քան
զի զիարդ մարմինք նոցին և ոսկերք առ-
նել կարէին զհրաշս, եթէ հոգին նոցին մե-
ռեալք իցէին։ և զիարդ ոսկերքն Յղիսէի
զմեռեալն կենդանացուցանէր։ 4 Թագ.
ԺԳ. 21։ ևս եւս ի Յովսէփ վասն ոսկերաց
իւրոց պատուիրեր հանել յեգիպտոսէ, և
տանիլ թաղել ի քեբրոն։ Ծննդ. Ծ. 24։
որ եթէ ոչ էր այլ ինչ յոսոցն, և վն որոց խո-
սէր, զիարդ ասէր վիմ ոսկերս։ Ալբիմն
գերանդեամբն պանուիկ հաճատեաց։ այլ
գոլ զհոգւոն հոգւոյն և այլ վոսկերացն։ վն
որոյ և Ի. Թէնացիքն ասէին։ ես, իմ, և ի-
մայքն։ ես ասելով՝ զհոգին ցուցանելով։
իմ՝ զմարմինն։ և իմիք՝ զմարմնականսն։
ոչ և յաստէն ոմանց առ Ի. նախասադրեաց,
թէ ի մեռանիլն քո՝ ո՞ր թաղեսցուք զք-
եզ։ ասաց՝ես ոչ մեռանիմ և ոչ թաղիմ-
պ, պարկն իմ, ուր և կամիք ընկեցէք զնա։
և ի սանդարտարեն վնա ասէր։ սանդարտ
բեաց լպարկէ Ի. նաբասագրաց։ զի զի. նաբասա
գրաս ոչ ոք կարէ սանդարտել։ և եթէ
զինի մահուան հոգին մեռանի ընդ մարմ
նոյն։ վն էր Ալէքսանդրոսոս ամբռակիացի
զինքն ի պարապէ ձգեալ վախճանիւբ։ առ
ի հասանել անմահութեան։ եթէ հոգին ևս
մեռանիւր ընդ մարմնոյն, ոչ էր հասանելոյն
անմահութեան։ Ի. մնաբացին ուբեմն ուրա-
ցօղքն յարուն։ զի զոր ինքեանք ուրանան
յեկեղեցւոջ, հեթանոսքն խոստովանին ար
տաքոյ եկեղեցւոյ։ վն որոյ և ասէր Յակո-
բայ ոսկերքն հրաշագործելով։ ցուցին ա-
սե գոյս յարուն։ թէ սեր ոսկերացն պանո
ղիկ հոգին, առ Ի. իցէ կենդանի։ քան
պանմ, թէ հոգիք արդարոց ի ձեռն Ի.
են, և ոչ մերձենայի առ նոսա մահ։ Իմաս-
ք. 1։ Հասարի ասէն "Ալիոն" յեկեղեցական
քահանայապետուն է գրեալ։ ք. քնաբա
նին (թէ ընդէր եկեղեցականաց մարմինքն,
դնին ի տան պատուականի ընդ համակար
գաց նոցին) ասէ, ոչ վայրապար մուծանէ
քահանայապետն ի համատեսական դա,
և գնէ զննջեցեալն ի տան պատուականի։
քանզի ցուցանէ սրբագնաբար, թէ քան
նոցուն վիճակաց եղիցին մարքն ի բերանին
ծննդեանն (այ ի յարուէն) քան որոց աջ

բուքն իւր։ այլ յուսացաւ ի ծերոնի պա
տարագին (իբրև ի յիշատակ չարչարանացն
Ի.) և այնպէս յարոյց զմեռեալն, ոչ զի
Ի. լինի փառքն, և ոչ լինքեան։ ոչ և Ի.
վաթ մինչ մերձ էր առնուլ զբաժակն Պա
քաւիս, կուսաց զԱստուած զի եկեալ առ
ցե։ զի նմա լինի անուանն յաղթուեր, և ոչ
իւրն։ 2 Թագ. Ժբ. 27։ բարեմիտ ծա
ռայի է զփառս իւր նուիրել Տ՛ն իւրոյ։ որ
պիսի էր Յովաբ, և ոչ Յակոբ։ Հայտ
նութե. ը. 11։

✻ Եւ այդ ուրճանոցէս եւբաւաբար համարձակ
խօսիցի այսոցանէս փառաց վրն գոհանիցեմ։)
Ա. յայնըն, եթ Ի. համարձակութեի ընդ
Յակոբայ բարեխօսել սակս որոց ևիցէ։ զի
խոստացաւ կատարել որ լինիք և յանուն
նո
բին խնդրեսցի։ որոյ ոչ սակաւ փառքն է
ին։ ունել զհամարձակութեի բարեխօսելոյ
առ Ի. կարգացողացդ և ի յիշատակողացդ ան
ուանն իւրոյ։ Ասաի և ընդ Ներսէս չնոր
հալի ասէր առ Ի. թէ զի՞ատակս սորա
առ քեզ ունիմք բարեխօս։ և աղաչեմք սո
վաճ հրաշագործեա յերկրի զբժշկու թիւն
հիւանդաց, որ է պարծանք ձեր, և բարե
խօս վեր մեր։

✻ Հոգւով սրացաւ ի վեր ամբոխիլ յոտ
հաստատեաց անկանալոյն։)

Իբրև թէ, հոգւով սրացաւ յերկինս փոխա
նակ զի ակնկալու էր միշտ՝ և աներկբայ
յուսացող։ զի աներկբայ յուսոյացն առ
Ի. և ակնկալողացն նմ, տուեալ լինի վե
բասլանալ քան արդեանց իւրեանց։ և յան
լի լինին աղաչանք նոցա։ քան այնմ, այլ ես
Ի. ակնկալեցայ, սպասեցից փրկչին իմոյ և
լուծիցէ լինել Ի. իմ։ Ա՛ղբիա. է. 7։ ուբեմն
փոխանակ համբերաբար ակնկալելոյ սըբոյն
Յակոբայ, տուաւ Ա՛. Յ վերասլանալն ըս
մին յաւուրս ահաւասիկեան և իփոխարէնն պարս
ակնկալու։ որ վերով իմանալ՝ հրեշտէն եր
կինն, որ է տեղի երանելեաց։ ուր ժամա
նեաց Հոգւով, որում և ակնուն էր միշտ։
✻(Ձի իբր խոստանոսկեաց մարմնոյն և այլն)
Ա. յայնըն, Ի. պալն ընդհանրին, և իւրով ար
դեամբն, ոսկերաց իւրոց ստացաւ զընդորհ
առաջարարու, զոր անձամբն պոգմա կո
յէ։ զի ոչ ինանոյով ոսկերացն ձեզ, ինչ
նան զօրութիւնքն ի նոսին։ վն որոյ և յերգս
շարականին ասի, թէ կենդանի ոսկերք սո
հիւանդաց բժիշկք։ այլ ոչ Ի. զինքն
Ի. բրահամու, Իսահակ, և Յակո
բայ կոչելով։ Աստ հաճաքաբանեաց ընդ

տանօր գիւրինց կենան վիճակեցին և պղեն։
* (ԽԸ։) Ասանկաբիւռ գոռաց ցանկոյն հաւատոյ։)
Ա՛յսինքն, թէ և վկայի ննջմանն ի ձեռն ոս
կերց իւրոց հրաշագործելով զիսրամատեղն
ի հերձուածողաց (կհաւատան հաւատա-
կաց յարուն) կարկառեաց և միաձորեաց.
զի մարմին նորին հրաշագործելով, եղեալ
յայտնապէս զկենդանանոն հոգւոյն։
* (ԽԹ։) Ա՛շաբի ինդինաց զԲուխիտ գեռուծո-
րումեան ընդհին։) Ա՛յսինքն, զնոր բարե-
պաշտ դիւռաւորուին որ ի վը հաւատարակաց
յարուեն, աշտարակ կանգնեաց ընդդէմ
հերձուածողաց։
* Ա՛ջան հինեցաւ գրով նշանել ֆալիե-
րումեան։) Ա՛յսինքն, թէ ինքն եղև արձան
եկեղեցւոյ իւրով առաքինի վարուքն։ զի
ոչ ի վը արձանի գրելն հնազանդէն զարա-
բեալ իւրեանց քաջութեան առ ի յիշատակ
և ի յորինակ ապագայից. այսպէս և ընդն
Յակոբ արձան և բարի օրինակ եղև եկե-
ղեցւոյ մանկանց, և իբր հայելի վարուց։
* Աիսն երկուքն ի եղեալ եկեղեցականաց ամրո-
նեան։) Ա՛տ այնմ երկեմ ա. 13. որոյ տակա
ատաց Ա՛ծ. եղի զբեզ այսօր իբրև զքա-
ղաք ամուր, և իբրև զսիւն երկաթի։ Ա՛րե-
սիաս առ վիշտս և ջարչարանս (ըստ համեմ
բուեն) եղև քաղաք ամուր և սիւն երկա-
թի (ընդ որում ոչ կարէին մարտնչիլ հա-
լածիչքն) այսպէս եւն ընդն Յակոբ եղև եկե-
ղեցականաց յայս ամրուե, և խարխափ առա
քինութեան։
* (ԽԱ։) Ա՛ինչ ի գնահատեան և պղն։)
Ա՛յսինքն, թէ հոմանուսա ասացից. բոլոր
ընդ նոմաւ ունի հանդերձեալ դայս ապա
դային։ զի ոչ յայս ընդ ի ինքնհեղեղին մնաց
ի լաստուի այսն տապանին։ Ամաս. ժէ. 6.
այսպէս և յայսականիլ բարուց մարդկան.
նա ի ձեռն ձգանց իւրոց եղև յայս և ան
կարուի հանդերձեալ ընդն։ զի թէ ոչ գոր
յարուի հոդոցեալ բնութես, վն կր այնքան
ձգներ և տաժանիր. ոչ և Պօղոս գրէր.
եթէ յԱ՛փեսոս գազանամարտի լեալ էի,
զի՞նչ օգուտ էր եթէ մեռեալք ոչ յառ-
նեին։ Ասրեսն ընդն Յակոբ ի ձեռն առա
քինականաց ձգանց՝ եղև ընդ յայս ակնկա
լուե հանդերձեալ յարուե։ առ յոր բո-
լոր ընդ յեցեալ կայ (ասէ) ոչ ի սիւն եր-
կաթի։ զի նա եղև սիւն կանգնեալ ի միջ
երկնի և երկրի։ յր Ա՛յ և մարդկան։ ակամ
սիւն ի յերկինս ըստ հոգւոյն, ասիւն յերկ
րի ըստ մարմնոյն։ և կամ՝ սիւն յերկինս ի

միջ ընտրելոց, և սիւն յերկրի ի միջ զին
ուորելոց։ զի ոչ սիւնն անսասան պահէ
զշինուածսն, այսպէս և սորայն վարդապե
տութի և բարեխօսուի և արքուն վարուցն,
եղև սիւն հաստատուն որ պահէ զՏաճառա
հասարակաց յարուե։
* (ԽԶ։) Ա՛յս նահատակ յորինել, այսր հան
դիսի։) Ա՛շխարհս ե հանդէս մարտի, ևասց
պարեզ նահատակաց։ 1 Կորն. թ. 24։ որ
յայսմ հանդիսի ձեմող (եթէ պարտ իցէ
ասել) ահա այն է ընդն Յակոբ։ որ ոչ թէ
յոչ պսակն պարծի. և՛ի տեղւոյ ձակատուն
փախչի. այլ ոչ սխալեան կայ ընդդէմ ի
պահողաց, իբրև զԱ՛ստ ընդդէմ արձա
նակալին գողնաթու։ զի ըստ Ա՛ստաբանին,
են որք ըմբիշ պարծին. և ոչ իմանեն ի հան
դէսն, կամ ղեկավար՝ որ ի ինքապաղ ժամա
նակս մեծամեծս պարծի, և յայլ կածուեն
ի բաց թողու զղեկն։ այլ այսմ հանդիսի
Տամարտի, եթէ յաղթող պիտոյ իցէ. վերա
տուն ընդն Յակոբ է։ և եթէ ձակատու տե
ղի լինչ իցէ. անդրէն նա է քաջ սպառազէն.
զինաւորեալ ամ հարկաւոր զինուք հաւա
տոյ յուսոյ և սիրոյ, Եփես. զ. 14։
* Ա՛յս մոգոյն բութեամ՝ այսմ ապ. բիւղ։)
Ա՛ղաղէոն՝ որ սղադիան, և մեկտան եր
տեղի յարձակ, ուր՝ կամ ձիաք. ևկամ կա
ռուի մարտնչելին զինուորք որ յաղթողացն
տուեալ լինիւր յաղթուե պսակ ի ձիթե
նեաց ոստոց։ Իսկ ասա՝ ասպարիզին լինա
նայ երա Դրիգոր զՆա. և ամարտակից զմար
մինն և զհոգին, և զՆական հեշտութիան.
որոց ուրեմն յաղթող գոնաե ընդն Յակոբ.
և հատ՝ ի Քրիստ պսակն գտանիթեայ։
* Ա՛յս վկայ եշմածիս, այսմ պոզկաե։)
վկայից տուեալ լինի պարգե. այլ ընդն Յա
կոբ թէպետ ոչ վկայեաց արեամբ. այլ վկայ
եաց ձգամբք. վն որոյ և երկնայնոյն պար
գեւի արժանացաւ։ բայց ասեն վկայն՝
առնանի ի տեղի յաղթողի. զի պարգեն
յաղթողին տուեալ լինի։ և ընդն Յակոբ
հանդիսացաւ իբրև նահատակ. եմուտ
յասպարէզ իբրև մարտիկ և յաղթեաց. վն
որոյ հատ զանեղծական պսակն։ տես 1.
Կորն. թ. 24։ և 2 Տիմ. Բ. 10։ և 2
Թեսա. բ. 5։
* Ա՛յս ակոսակալ ինդեզ, այսմ ընհամանէ։)
Ամ թէ, այսմ վերհարանի։ Ա՛ղոսակալ ա
ն վոհանորդն առաքնորդին։ Իսկ ընդն
Յակոբ ակոսակալ եղև եպիսկոպոսական
քաղաքին մերձնայ. և յաղորդ Ա՛ստաբե

կան աստիճանի պըշն Վեսորսի ։ Իսկ ինչ
ինչ ասելն է , իբր թէ ոմանցի պատուհասելու
կամ ըզի խօսի քան զարուցն ասորւոց ։ յո
րոց եկեղեցւոյն եթէ մնանիցէ ոք եպիսկո
պոս , զուարթառաջ խնկարկին առաջին նո
ր՛ի նշան պատուոյ զանունն տալով այս ինչ
եպիսկոպոս ։ և զայն ոչ մի և երկիցս ։ այլ
բազմից մինչև կատարել նո՛ր ի տաճարին ։
✻ Լ՚այս գոռոզոց գրոհասիրել , այնմ ասելոյն)
Լ՚յոյնքն , եկեղեցական դասուցօրդ առեալն
եկեղեցւոյ ։ անհաշտս լանաչատս , վա՛յ պան
ծիկ և դրօճատեաց ։
✻ Լ՚յս պահանջոց պոռնկասիրել , այնմ հրեշտակի)
Լ՚յոյնքն , հրապարակի վերնայն եկե՛ղ ։ ոչ
և չկնի ասել , թէ այս ոչդի ։ երեսել , այնր
պատուի ։ զի ե՛ր ՝ և եղև քաղաքակից աշեց ։
զի և ի կեանս այս քաղաքավարուն նորին
կեցին ։ նայն է և հետևեալն , թէ այս
ծառանգ պճնեցեալ , այնր եղեի ։ այր երկնայ
նայն եղե՛ղ ։ տես գնա՛ն Եսթեր ։ զ ։ 9 ։ և
Ներսէս ։ Ներս ։ 42 ։
✻ Լ՚յս կոմպոզ օրհնեալ , հոգւոյն Քրի՛ստ ։)
Ահաւադ հօրն Աբե՛ր , եր հաւատալ յորդւոյ
նո՛ր ։ և փոխանակ հաւատալոյն ՝ ընդունել
զկեանս յաւիտենականս ։ ըստ այնմ՝ , Թէ
այս են կամք հօր իմոյ ։ զի որ տեսանէ զոր
դի և հաւատայ ի՛նա , ընկալցի զկեանս
յաւիտենակա՛ն ։ զի այն է ճշմարիտ կեանք
որ յորդւոյ նո՛ր է , քան 1 Յովհ ։ ե ։ 23 ։ և Ե ։ 11 ։
և Եթէ , դա՛ն է որդւոյ իմ սիրելւոյն ։ Մատ ։ ժ ։ 5 ։
✻ Սովհմէ ալելուեցա ։) Զի բարեկամաց
միջնորդութի՛ւն լսելի լինին աղա
չանք պարտաճարաց ։ վասն որոյ յաղօթելն
մեր (ասէ) և զայս բարեխաս ընդունեցաք ։
զի աղօթք մեր՝ վն սուրբ դիւրընկալք լի
ցին ։ այսպէս առ Լ՚ի աղօթեաց Սովսէս
վն պարտաճարք ժողովրդեանն ի թողու
զմեզ նո՛ր ։ այլև ոմն Յովհաննէս ծանօթ գո
լով քահանայապետին զՎեսորս ի՛ներքս
եմայծ ։ պատկեր և առաջի մեծի քահանայ
ապետին մերոյ Քրի՛ստ , ծանօթ գոլով ընդ
Յակոբ , ի՛ներքս առ նա մուծանել զաղ
ղծս մեր ։
✻ Կաճառ կառուցած ։) Լ՚յսինքն , ի տանի
սուրս զհամատացեալսն Քրի՛ստոսին ժո
ղովեցաք ։ այլքն յայտնի են ։
✻ Հուր խորհրդական ընդ խառնի խառնեցաւ ։)
Լ՚յսինքն , զհուր սիրոյ ընդ խառնի աղօթից
խառնեցաք ։ զի ոչ առանց հրոյ խառնին
ոչ բառնի ։ պատկեր և առանց սիրոյ՝ աղօթքն
ոչ հանճարանայ ։

✻ Սովհմէ լուսաւորեցաւ ։) Զի ըստ կերպի
Լ՚ուսքերոյ՝ և նա լոյս ՚ի կոչեցաւ ։ և համ
նկատեալով ՚ի բարն և ՚ի նախանձելի վարս
արա՝ լոյս ընկալաք և մեք հետևիլ վարուց
նո՛ր ։ և կամ՝ ի ձեռն լուսաւորի վարդապե
տութե՛ն լուսաւորեցաք ։
✻ Սովհ բնչնեցաւ ։) Զի ըստ շուտնացի գո
լով ՚ի ա՛րիգոր , զբժ կոչի գաճառնի իւ
րոյ ՝ իւրն համարի , որ եղև հողով տապա
նի նորա ։
✻ Սովհմէ եչ մահս ընկալաւ ։) Լ՚յսինքն ,
՚ի տարաժամ մահո՛ւանէ զերծաք , վ՚ի որոյ
և եկեղեցի յերգս շարականին ասէ ասե
լով զարժանահաս մահ տարաժամին ՚ի ցաս
մանէ քումմ հրամանի ։ բարձ ՚ի մեզ լաց
րեխաստեաք և աղօթիւք ձերն Յակոբայ ։
✻ Լրով ևս հոյչեմ ։) Լ՚յսինքն , մի՚ նորդո
թե՛ ընդ Յակոբայ ։ զի հաճեալ ընկալ
ցիս ասէ ով Տ՛ր՝ զայս զոհս մերոյ բանից ։
և հոտուտեայս իբր ՚ի հոտ անուշից յայս
բանաւոր նուէրս աղաչանաց որ առ ընդ
Յակոբ ։
✻ (Ճշդ) Եւ հիւթ ոսկեայ զայս փոր գոլիս
պէ , ի վերուստ յբյէ փոխ հոգւոյ գալոյ ։
նորանի այսր բոլոր հավատ ։ Լ՚յսինքն , զայս
մեր արձանագրութի՛ւն գովեսք ՚ի վի՛ր ընդ
Յակոբայ , զոր հաստատեսցես և հիմն ե
ցես ։ ՚ի վի՛ր յարկի քոյ և հանդերձատորանի
ընդ Յակոբայ ։ զի զոր ասացեր , թէ ես
լո՛ր ընակեցայց եթէ ոչ ՚ի հեղս և ՚ի խոնարհ
և որք գոլան ՚ի բանից իմոց ։ Եսայ ՆԷ ։ 2 ։
և ահա ձեզ ծառայք քո Յակոբ ՝ հոգ և
խոնարհ գոլով , եղև քեզ տեղի հանգըս
տեան ։ յորոյ վ՚ի առ նա ապաստեմ զայս ար
ձանս գովութե՛ն հիմնել ։ և կամ՝ տաճարն
՚ի յանուն ընդ Յակոբայ հինեալ որ է տե
զի հանգստեան քոյ , և գաճանարան այնո
րիկ ընդ Յակոբ ։ զայս իմ արձանապիսի վէմս գո
վաստանութե՛ն հիմնեցուսցես յանուն անակա
նոյ նորին տաճարի ։
✻ Եւ փոխադրեսցես զնոյն ևայլն ։)
Լ՚յսինքն , փոխանակ այս երկրաւոր տաճա
րիս և եկեղեցւոյս որ յանուն ընդ քոյ Յա
կոբայ ։ ևս փոխարէն այսր մեր գովասանու
թե՛ որ առ նա , փոխադրեսցես զնոյն ՚ի յու
սեղէն արքայական տաճարդ արքայութե՛ն ։
✻ Զի սովհմէ գնա ՚ի տէղ պատուասիրեցայ ,
ինեալ յառաջ հաւատոյ այնմ ։)
Լ՚յ
վայրենի ձիթենիս ՚ի բուն և կլընտանի ձիթե

Ա. յԱբս փրկչին ողկուզաբեր ոստ ահաւն.
յորթ ձիքիւտ պատռատուել հասաւուն.
ցօղով շնորհաց ոռոգեցեալ յորդ զեղուն.
քաղցրութատուղ ծառ Յակոբ հեղաբուն:
Ի Հանդիսի մարտի յաղթօղ գոռ գլատար.
քանզի հատու վէն և զբարհ ըզգեցար.
զմեզ քո պնդեալ ձկմարտուբ քաջացար.
ծառ ծբ Յակոբ դիւաց յաղթօղ յայտնեցար:
Իբրև ըզ լար կարմիր ի շուրթդ ոզեղան.
լարեալ ըզնետ զեղուդ քոյին ձխաբան.
որով հարեր ըզսիրտ գընդին գիւականաց.
ծառ ծբ Յակոբ զնշան Թողեր յաղթականաց:
Գոռ վահանաւ ծբ հաստատուն ամրացար.
սաղաւարտիւ յուսոյն ամուր պընդեցար.
սուսերբ Հոգւոյն բանին կենաց զինեցար.
ընդեմ չարին գոռ ախոյեան քաջ ցուցար:
Յարևելից ամպոց գոռ մեզ ցօղ իջեալ.
զպգիւ փրկչին յորդ գոռ բանիւ ոռոգեալ.
ըզ շահեկան պտուղ բարեաց բուսուցեալ.
ի չեմարանն երկնից յետոյ հաստատեալ:
Նաև շահեր զեկաւ Հոգւոյն սքանչացաց.
մեզ ի հեռուստ բերեր զոսկի պարգևաց.
բարեաքն էին նըպաստ եղեր աղքատաց.
ով ծբ Յակոբ տեղի անուանի վահառաց:
Փափուկ պարուհի ամենալի ծբ պըտղոց.
և բուրաստան առաքինի վէհ գործոց.
վարդ Հաւուրհան, հպտպատուբն ի ծառոց.
ի քեզ բուսեալ բուրեն զանոյշ հոտ խնկոց:
Գոռ գունտ ոսկի եօթնալահէն լուսալից.
Հրատ եդեալ յաշտանակի խաղալ լի.
լուսով քոյին համայնքն եղեն ցընծալ լի.
ով ծբ Յակոբ արև հոգւոյ բերկրալ լիր:
Ի կունք քոյին պրօպատիկ աչալ զան.
ջուր արտասուաց յորդ բղխեին յոզնաչան.
զեռ սերովբէ աղաչեն սրբեալ զան.
ով ծբ Յակոբ արիար անձանց գաճապան:
Գոռ Սերովբէ սիրով վառեալ սըրբազան.
և Քերովբէ յաճախիմաստ բնեալ բան.
Տն Ա.Յ որ կաս անչարժ յանդիմ ման.
Հայցեա նըմին տալ մեզ ընդհ զղջացմանդ:

նիդ ի քեզ Տէր Յն. և բնևեցայց ի քեզ յուսով, և հաստատ պնդեցայ համբ. զի յայս երկնային բարեաց, բևեռե զմեզ ի քեր յուսացուղին, և հաստատ պընդե զմեզ ի նմա, թէ հաստատի է խոստացօղն: նաև զի զյուսալիսն հաստատե ի մեզ. և յուսացելոցն գեղեցկուե ի քեր յորդորե:

* Եւ գերակայ վոյժնելեանց գոհել ևայնն)

Ա. յսինքն, ի ձեռն անչարժ յուսոյ. և հաստատուն հաստատ՝ գերակայ վոյժնելեաց գոհացեալ. ոդի զնաւ ի վի կոհակաց ալեաց. և անտարակոյս Հանապարհորդութե յերկ բես ի յերկինս քեզ հետ ևեցայց: զի հաստատ և յոյս ի սիրով գործելն մեր, զմեզ անմոլորապես տա Ի հաստուցանն: զի զոր աստէն հաստատացաքն՝ տեսցուք. և զոր յոյս յուսացաքն՝ ըմբռնեսցուք. և զոր սիրեցաքն՝ վայելեցուք նոյնժ:

* Եւ հոգելի ըզրութի օգնական և պըն:)

Օգնական բառս աստէն կոչական պարտի իմանալ. իբր թէ, ով դու օրհնեալդ հոգելի զօրութեդ օժանդակեալ կատարեացես զայս իմ գովաստանութիս ի վի որ եղեր Յակոբ: զի թերևս ոք ընթեռնուն՝ հոգւով քով ասցին. և ի պատասխան ախտից հոգւոյ և մարմնոյ բժշկեացին աղօթիւք սըբոյն Յակոբայ:

* Ամօ հոգւոյ) Ա. յսինքն, սըբոյն Յակոբայ հաստատն կ ցորդեալ. և կարասցուք ի վաստատուն մեծին Ա.Յ ժամանել. և պերդորդական մեռն ելով փառաւորել օրհնութիւք ասել վն էութեն և երրորդութի վն անձանցն. որ է Հայր. և Որդի. և Հոգի: որում և մեք ընդ սըբոյս Երիսդորի՝ համաձայնելով վերերդեսցուք վհատս հոգւոյս զպատիճ մինչն Ա.Յ և երրորդական անձնաստրուե խանարհական երկրպագուբ. պժժ ամիշտ և յաւիտեանս յաւիտենից ամէն:

✻ԹԱՆ✻ ա

ԸՆԶ ԼՈՒՍՈՑ

ՓԱՌԱԿՈՑ ՈՐԴՒՈՑ

անձառ զօրուն • ահեղ մե-

ծութեան • ակնառ բնութեան։)

✻ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ✻

Պիտեալ է՝ զի քան զ-ընդ Պիտենէսիոսի, ի-
ա՛ր օրինի՛ ի բնութենէն, այլ՝ ի գործոցն։ Իսկ ի
՛ի մէջ ա՛ր գործոցն Ա՛.Տ. յորս օրատակար
և ողեղեալ է, և հայրն Ա՛.Տ վասն որդ և
Ի՛.Ջ՝ յուսոյ անուճամբ օրհն ՛ինք զիր։
վե՛ պանորիկ գանձ լուսոյ ասե • ցո գանձոյ
րան ամ՛ չնորհաց և պարգևաց • որով ամ
էակ փարթամանան։ Իսկ լոյս ասի Ի՛.Ջ.
համ մտուրեք։ զի ոչ լոյսն գծածուկն
մեզ յայտնէ • այսպէս և Հոգին ոչ գծած
կեալ և գիտաբուն իմաստս՝ մեզ ՛ի լոյս բե
րէ • և վիմացական միտս մեր լնու անձա
ռելն լուսով՝ յայտնութեամբ գծածկեցելոյն։ զի
ամ լոյս՝ թէ բնական, և թէ իմացական
Ա՛.Տ Հոգեսյն է • և նման է լոյս՝ ՛ի լուսոյ
Հօրէ ծագեալ • և յորդեսյն միածնէ ժա
մանակաւորապես մեզ պարգևեալ։ Իսկ
փառաւից որդոյ ասե • ոչ կցորդութեամբ և հա
զորդութեամբ, այլ նոյն էութեամբ • զի փառաւորեցին
և էակիցն հայնութեան իմանին • զի ոչ լոյս
արեգականն, և ջերմուն համագոյ ասին
արեգական (որ եթէ արեգական լինէր լոյսն
առնական, և նորա ընդ նմա լինէին համա
յսեմիութեանքն • այլ զի ստեղծուած գո
յով արեգական, և լոյս նո՛ և ջերմուն ընդ
ինքեան և համագոյականք և ժամակատարք)
այսպէս Որդի և Հոգի ՛ի յաւիտենէն Հ՛ր
քն էն և համայաւիտենականք։ զի թէ
ոչ ևս ժամանակ լինէր յորում Հայրն Ի՛
Ջ և ևս ժամանակ լինէր յորում Հայրն Ի՛
Ջ՝ յուսոյ անուճամբ օրհն ՛ինք զիր։
վե՛ պանորիկ գանձ լուսոյ ասե • ցո գանձոյ
րան ամ՛ չնորհաց և պարգևաց • որով ամ
էակ փարթամանան։ Իսկ լոյս ասի Ի՛.Ջ.
համ մտուրեք։ զի ոչ լոյսն գծածուկն
մեզ յայտնէ • այսպէս և Հոգին ոչ գծած
կեալ և գիտաբուն իմաստս՝ մեզ ՛ի լոյս բե
րէ • և վիմացական միտս մեր լնու անձա
ռելն լուսով՝ յայտնութեամբ գծածկեցելոյն։ զի
ամ լոյս՝ թէ բնական, և թէ իմացական
Ա՛.Տ Հոգեսյն է • և նման է լոյս՝ ՛ի լուսոյ
Հօրէ ծագեալ • և յորդեսյն միածնէ ժա
մանակաւորապես մեզ պարգևեալ։ Իսկ
փառաւից որդոյ ասե • ոչ կցորդութեամբ և հա
զորդութեամբ, այլ նոյն էութեամբ • զի փառաւորեցին
և էակիցն հայնութեան իմանին • զի ոչ լոյս
արեգականն, և ջերմուն համագոյ ասին
արեգական (որ եթէ արեգական լինէր լոյսն
առնական, և նորա ընդ նմա լինէին համա
յսեմիութեանքն • այլ զի ստեղծուած գո
յով արեգական, և լոյս նո՛ և ջերմուն ընդ
ինքեան և համագոյականք և ժամակատարք)

Լուրջն Պրկիզոսէ Հրաւիրէ զ Պաղատացս առաքել
Հոգւոյն։

Ա՛յս խորհրդիս՝ է՛ ասէն Աբրկիզոսէ Հ՛ր
պատճառ ստուգիս՝ է՛ սէր նորին առ Հոգին
ձէ ինձ։ Հայրկիսէրդ պատճառն է. զի որովհետև
զնձ-ծիրնն և զԱ՛ատեալն, հաղորդէն Հոգին
զրուցառեաց։ վայելչէր էր և շնորհարիէ նոցին
զնախանձ ունի Հոգին օրհնել և գովել։ որպէս
զնախատեսական հեղինակ արբանեին նոցին։ Ա
Հայրկիսէրդ՝ զի երկնեցաւեր գովել ունի Պրկիզոսէ,
ինձացաւ չարիչան ինն տարուցն զոր գովաբանն
արեղ Հոգին փառաւորել։ Ա՛ Հայրկիսէրդ՝ առ
ի շնորհակալութիւն վնտ երկնել շնորհաց ե-
քոց ինձանէ, որով և զնախանձայեալն ի լոյս ե-
կիցէ։ ինչ զԱ՛ատեան առջեկանան, Ա՛ ինչ զՀոգեառ
նականն։ Հինգերորդ՝ զի սիրոս որպէս զնձ
անատեղծ որդոյն ուշ,աչալիս Հայրն Հոգւոյն
սրեղ բարեկամեցիր՝ զորս ի ընտրեցեր Հօր ուշ։
զան որով ասե ի յուսացանել զուռ զաքսատութեան
Հոգատարեալ երկնեցաւոյ (որ ասե Հայրկիսէրդ
սրեղ Հայրկիսէրդութիւնն)զան ուշնորհի զնախատեսի
ասեալ Հոգին գովելով օրհնել։ Ա՛ ինչ ի վերայ
պատճառ սրի երկնեցաւոյ զնձատութեան նորա ընդ
Հօր՝ Ա՛ուլիչ Հայրն գիտելի զ գոլ գովասեր
ինչ՝ յասելն ինչատ ասելիս։

և պարզ անշնորհելի. վի ոչ Հոգին սէ. և ոչ
պիտոր անփոփոխ ասէ զՀոգին սէ.
և ոչ Հոգին սէ. վի ոչ Հոգին սէ. և ոչ
ոչ ասէ. վասն զի ոչ այլայլելոյն ի յիւրական
պարզութէ. և վի ոչ փոփոխելոյն ցասամբ.
նոյն իրն՝ ոչ միայն Հոգի. այլև սէ ասէ, որ է
մտքաւոր և հասատատ. և ի յողորմանէ պարզ
և յատակ՝ և անտարատ կոչի. վի ոչ ամբոխոյ
բարկութէ: այլ թէ ասէ ի նէ գիրս. նորա
բարկացուցին զՀոգի սէ. նէ: այն իմանալի
է նմանօրէն. պատճառաւ բարձմանն ընդ
հայ նէ. ըստ որում յանարժանից ի բաց
բառնալ վինքն. ըստ այնմ, մի՛ մատցէ հղ
գի իմ ի Հիդոսա, վէմ լինելոյ դոցա մարմնով
այսպէս զայն ասէ բարկանալ որ անբարկա
նալին է. և իմանալի միայն ըստ կերպի վերծ
խնդրողին. և զարարեալն իւր եղծել կամ
ցողին. այլ ոչ ախտիւ ամբոխեցելոյ: վասն
պիտոր պոռնէ անփոփոխ ասէ զՀոգին սէ.
և պարզ անշնորհելի. վի ոչ Հոգին սէ. և ոչ

լիներ առանց խնամատարն և զօրութէ: այլ
որքան ձայնն Հայր՝ ընդ նմին և Որդին
Որդի: Հաստատ Յովհաննէս ասէր. եթէ ժա
մանակ ասես Որդոյ, անժամանակ ասեմ
զՀայրն: իսկ անժամանակ Հօրն՝ ոչ լինի
ժամանակաւոր Որդի: Յայտնի կենդա
նի է Հայրն, և կենդանի է Հոգին սէ: իսկ է
թէ՝ էր ժամանակ, յորում ոչ էր Հոգին
սէ. էր ուրեմն ժամանակ զի անՀոգի՝ և
անկենդան էր Հայրն: Հերետիկոսքն զոր վտա
յաբխտենականութէ և անատեղծութէ ու
նէր՝ առնուն Որդին Յ.Ի: զնոսն ուսոյ և
Հոգին սէ. վի պաՏորիկ փաստիչ ասէ Որ
դոյն: իսկ անճառ ջրոցիչն ասէ նկատ
մամբ առեղծմանն որպարածոյս. զի Հոգին
ոչ ելից զրկելոյս. և Հոգւով բերանոյ
Հօր Յ.Ի՝ ասէ կօրուիք նոյ բան Հաւքի.
վի պաՏորիկ անճառ ջրոցիչն ասէ. զի ոչ
զրկքան արար Յ.Ի սէ Հոգին(ընդ Հօր և
Որդոյ) պնդանկին ուներ կզօրուի. պլև
անդիր քան զոր արարն կարի առնել. վի
պաՏորիկ անճառ ջրոցիչն ասէ: իսկ ահեղ
գՀոցիչն ասէ. այլ ոչ տարաշափական մե
ծութէ. զի այն նիւթականաց է: այլ գՀ
ասէ դրել ըստ զօրուն. և ըստ որում զնե
ծուն ընդ ընդ ընդ և պահպանէ: իսկ
անճառ բնութիւն ասէ. ընդդէմ մանկեզանի,
որ ստեղծուած և Հունաբար ասէր զՀո
գին Յ.Ի բնութիւն: քանզի անբաւ է, որ
անտանելի: իսկ եթէ ի Հօրէ է Հոգին սէ
ուրեմն ոչ Հայր, նմանապէս և Հոգին ան
տանելի է, և անբովանդակելի. զի ոչ ոք
բաւէ զնա տանիլ ըստ բնորոշին. ոչ և Յո
ղոսն ասէր առ Յ.Ի. ահա երկինք և երկ
նից երկինք չեն քեզ բաւականք. Հիմարդ
տուն այս որ շինեցի. ։ Գ.Թագ. Ը. 27 ։

* (Ը) Ահեղ բոցիչն. պաՏորիկ անփոփոխ.
պարզ անճանելին:) Վախտիլ է՝ զի ոչ է, և Հո
գի բառս ուր ուրեք մի ևնչն են. ևերբեմն
զանապանին զի ոգին առնանի ի տեղի շըն
ջայ և Հողմի. և Հոգին ոչ՝ այլ ի վէր անճ
նաւոր Հոգեաց. ոչ ի վէր Յ.Ի, Հրեշտա
կաց, և մարդկան: այլ զի չուանչն և Հողմն
պատճառք են, որք և ոգին կոչին. որ եթէ
պատ դիտմամբ առցի բառս՝ ոչ է պարտ
ասել ի վէր Յ.Ի Հոգին. իսկ լեթէ բառս
բոյս չնչի ի Հօրէ. և պաՏորիկ ոգի ասաց
ցի՝ Հնարաւոր է. և ըստ որում չնչեցեալն պան՝
անձն կատարեալ է. նմին իրի և Հոգի պ
սեն ևս Հնարաւոր է. իսկ եթէ ոչ Հոգին բա
զադրելի ընդ մարմնոյ առցուք, ոչ է Հնար

պարգեւք նոր փոփոխել կարեն : Այլ թէ ոք ասիցէ, թէ ոմանք չարաչար ի կիր առնուն զպարգեւս նոր : Ասելի է, թէ և զոսկի և զարծաթ ոմանք ի չար գործս վատնեն . և ոմանք ի սուրբ գործս ծախեն . և արծաթն արծաթ . և ոսկին ոսկի է . և ամենայն կիրառութիւն դատապարտելի . այսպէս իմա և զայն : Իսկ թէ վնաս եկիր պոչդ անվնասելի ասէ : Վնասելի է՝ զի գիտութեանն մէջ ի զգայութենէ յառաջանայ . զի ոչ կայ իմոի, որ ոչ իցէ նախ ի զգայուէ . ըստ այնմ, որ ոչ իցէ նախ ի զգայուէ ընդ հնոց մէջ, զի ի ձեռն նոցա զնմանատիպսն սեռն ուղղ՝ սցուք : Իսկ մինչ Ծոգին ոչ պարգեւի մէջ, ոչ կարօտանայ զգայուէ մերոց . այլ պարզօրէն զհոգիս մեր լուսաւորէ : Նաև մինչ ի վէր նորա խօսիլ կամիցիմք, ոչ կայ ի զգայուէ պատրիմք առնուլ փոխ . զի ոչ անկանի ընդ զգայուէ իմիք . վասն այնորիկ պոչդ և անվնասելի ասէ . այլ արուեստիցն զգայութենէ : Այսու զի ի վէր պարզեայ ոչ լինի բաղդատեալ իմաստութեի, եթէ ոչ նմանօրէն և համամատուական առցի : Իսկ Ծոգին ոչ ամենեւին պարզ է . վասն այնորիկ և անվնասելի ասէ . զի ոչ է բաղադրեալ . ապա ներգործապէս : և ոչ է բաղադրելի . ապա է բան զօրութեան :

(ճ) Ծոտիկ հոգւոց հանգերձելոյ մրճոց :

Յանիքն , ստեղծիչ հոգւոց , և հաստիչ ի ձեռն ընդհանուր հոգեւոց հանգերձելոյ մարճոց . այս պատրաստիչ . և ի չորից տարերաց ի ներհակաց ի միասին բերօղ և բաղադրօղ . ըստ այնմ, արասցուք մարդ . և առեաւ, հող յերկրէ. որ է հաճասար գործ երկնի և մերկն :

(ի) Նոտիկ ծնանելոյ . ճշմարիտ բարի անեղծանելի : Ըստ այնմ, Ծոգի է Ցիշ . և երկր պագուցաց նորա պարտ է հոգեւով և ճշմարտութեամբ երկրպագանել : Ասելիս է, թէ ոգի Ծոգի բառս հաստակաց գոլով երկրպագելի է. այսպէս և յառնակացելոյն ի վէր առեալ երկր պագելի է և պաշտելի : Իսկ ճշմարիտ բարի ասէ . զի Ծոգին միշ բարի ասի . ըստ որում նայն է ընդ Ծօր և Որդւոյ էութեամբ : Այլ Ցիշ Ճշմարիտ բարի է . և Ծոգին միշ Ցիշ գոլով, մի և նոյն բարի է ընդ Ծօր և Որդւոյ : Այլ զի ստեղծական բարութիւք պատահականք և ստացականացուք են . վասն այնորիկ Ծոգւոյն միշ անեղծանելի ասէ : և այլքն որք հետեւին կրկնակ յայտնիք են :

(ք) Որոն հոնճարոյ տեառնէն գոյ՝ անքակտելի խոստմանէն ասէ : Այսինքն, ով Ծո ի միջի ընդ մեզ . դու ես վարդապետ մեզ հանճար

ըստ , և տեսուչ, որ զանթարգմանելի զխորհուրդս մեզ յայտնեաւ ի միջ հանճարել և տեսանել ի վէր քո կամիմք . դու ես վարդապետ այս աշխարհի . և ուսուցանես թէ ոգի խօսելի իցէ ի վէր անթարգմանելի խորհուրդ խորհրդոց քոց : վն դու ես որ զամենայն քննես և զխորս ծոց : զն ոգի զտեղեակ հոգւոց զխորհուրդս ոչ ոք գիտէ , եթէ ոչ վերատեսն ստեղծեալ հոգին ի յուսոցն զոր նա . այսպէս և զանստեղծին խորհուրդսն ոչ ոք գիտէ, եթէ ոչ անստեղծ Ծոգին ծոց : զն գիտողին և գիտացելոյն , պարտ է գոլ հաճասարաբնի ինչ : Իսկ թէ խորքն ծոց ասի քննելիք են ըստ Պօղոսի . ուրեմն անքննելի Ծոգին ծոց հարկ քննել և ոչ այլ ոք : նաև անվնասելի ասի խորհն ծոց . ըստ այնմ, ով գիտաց զմիտս Տեառն . և ոչ ոք կարէ խմանալ, եթէ ոչ վարդապետ ունիցի զԾոգին ծոց . ըստ այնմ , նա ուսուցանէ ձեզ զամենայն . և յիշեցուսանէ ձեզ զամենայն զոր ինչ ասացի ձեզ : նաև անհնարանելի անդուն խորոց , է Ցիշաչուն : գիրն և ահա Ծոգին ծոց զհիւր ի վէր նր . ծոյ մեկնելով աշակերտաց իւրոց զմիտս ծոց գրոց անդնդոց :

(ե) Ցիշ գոհ գնդ ցխոխունէ տեսակ տեսակ անհնին . ոգի տիրական . ոգիք ներգործական կամ տպեւորական . յորմէ գոյացան երեսք մեր .) Ցիշն գնդ ցխոխունէ . ծոյ կենդանի Ծօր . ոչ ստեղծմամբ ճանդնդեմբ . այլ բովմամբ : Ցիշ ասի վասն անմարմնութեան : Ցիշ ասի վասն անմահութեան : Ցիշ ասի վասն յոժամ գնայ Ծոգի անուն լսի իցէ (ըստ այնմ, Ծոգի է Ցիշ) զայն և եթէ ծոյ տուկ իմացիս (զի այն ասի վասն անմարմնութեան) պաշտեն Ծոգւոյն ծոյ իմացիս : յորմէ գոյացան եղիսեայ մարգարէ , զուարճ կերպարանէ

վէր որպ և էած իսկ զնս · աճեստարանել ազ
քատաց առաքեաց զնս · Եսայ · ԽԲ · 1 : և
ասէն Գրիգոր Լուսաւորչի գրուխ
(որ իմն Հոգւոյն ասէ) ասէ · Հոգւի որ գնս
տէ զամ · որ վարդապետէն · ընդէ ուր կա
մի՝ և որքան : առաքնորդէ · խոսի · առաջ
քէ · որոշէ · փորձէ , ևայլն : պատ իդործա
Լուսաւորչէ · մինչ դեռ իպաշտման կռն
կային , ասաց Հոգւին · որոշեցէք ինձ զՊօ
ղոս և զԱռնաբասս իգործ՝ յորս կոչեցի
ք իմ զդոսա : ԺԳ · 2 :

✻ (ԽԲ) Շնչուն ոհոհոց եչոյն կենդանի :
Ի վ փշանն իվերն խոսի · այլ որ իվեր
նատանն Հնմամբ եղ Լուսաւորչեան · ևմի
պնորիկ առատիկ Հնմամբ եղ , զի զարհու
րեցուացե զՀեղգացեալսն : և բսո Լուկան՝
իվր Կործ · Բ · 2 : Ճշմարն պն՝ ոչ եր Նո
գին նը · այլ ինքն արար զպն Հնմամ · ոչ
զի ցուցցե զզօրուն իւր · Թէ պնպես զօրա
ցուցանելոց ե և զԼուսաւորչեան առ իպա
տել զբազոր տիեզերս · և առպատակել զՍա
մարիկ իներքս լծց Լուսաւորչին Կնե
ր՝ աձև ցուցցէ , առ իննանակել և մնք
բելոց ե զսիրսա նը իյարդից ունպնուեց ·
և ծախելոց ե իննցանէ զախտն զհոգն Հը
նուե ցանկուե բսո ( ) թոսէնոսի : Կրձէ
հրաձև և Հնմամբ երևեցաւ · զի նման Հը
րդ մաքրի ե մուց · լուսաւորչէ , և վերա
ցուցի յերկինս : եբ իՀնուեմն սատիկ ,
առ ի նշանակել զազգս արար կարողի քարո
զուե Լուսաւորչեն : զի ոչ Հնուեմն յերկիր
տարածէ զբոյս · Թօթափիկ զպտուղս · աք
մատաքն խլէ զծառս · կործանէ զտունս
և զպալատս · պպես և Լուսաւորչէն զո
րուեցե Հոգւոյն սրբ · զմմ Տնկան կարդ
զուեին , և զնմա ասնց իմաստուին և Հնմա
տասնուին տապալելոց էին : և եկմ իհղե
թանոսուին կործանելոց էին , և յիմ Հաշ
տուէ փոխարկելոց · և զաստնարս կուց յէ
կեղեցի Հղբնէից : Իսկ ոչն նենգ ասէ ·
զի կենդանացց Հոգւին նը զախտժակա
զգխուեցեն նը իմաստնացց · և միով
Հնմամբ ի Հեռն նմանուե լեզուի , ևս նը
զգխուեցեն ամէց լեզուաց :

✻ (ԽԳ) Կոնդեցէնէ նբնկ առ Լուկ և փնչ
նեցաղեցոց ծալան ցամոփէ : Լոն · Ը ·
1 գրեալ է , Թէ եած ԼՀ հոգի ի վր երկրի
և դադարեաց ջուրն : որ հղմունն պնո իկ
իմանալ զՀոգին նը , որ զջուրն դադարե
ցոց · զի ոչ հղմն հնուեմն զբուժե զամպա

Հիմ Հոգոյ առ ի ջերմացուցանել և յա
ռաջ բերել զՀատն : որ (ըստ նը յս Պօղո
գորի) գծածկեալսն ի ջուրս զօրութենա
բար : նա ջրջէր ի լայս ածել ներգործ պս ·
որպիսիք էին սողունքն · զեռունքն · թռու
չունքն · Հկունքն · և բոյսքն : և ա՛ երկինն ,
որք ի ջրոց յառաջացան · ըստ Կուռնէ
(ոնն · ա · 2 : ուրանօր ( ) գոսոմնոսէ ա
ռեալ ասէ , Թէ ոչ կամքն արհատաՀրամն
պրատի ի վր շինելի իրաց · Հնախատիպ գա
ղափարն արուեստաՀրամն ի վր արուածբե
լի և յառաջ բերելի գործոցն · պպես և
Հոգին նը ջրջէր ի վր ջրոց · զի պնու կա
մօք և կարողուե ընդ ջերմն Հողմոյ զոր յին
քենէ շնչէր · իբրու ի վր ջրոց բազմելով
Հոգին նը , տայր նմ զծնանելի զօրութի :
Լուսաւ և յերգս շարականին ասի · որ ի վր
ջուրցն գողով ստեղծանելոյ զարարածս ի
ջնալ ի ջուրս աՀագանին ծնանիս որպիս
ոչ : նաև ոչ բանակն Հոգիս մեր ի ներքս
գողով զմարմինս մեր տածէ և խնամէ · և
ոչէ մարմնակից · պպես և Հոգին նը զմմ
յառաջ բերէ · և ոչէ նոցին գոյացակից :
Իսկ բնութ իչխէ ասելն է , իբր Թէ բս
նիւ · և ընդ բանի զղխողիդ քոյ չՀր ոչ ·
յի ընդ որդւոյն ծիածանն զմմ ի լայս փոյթ
ցեր ստեղծանելով :

✻ (Խ) Ի ջրս վերինս փառաորոշացն ար քնա
նել կոչիէ ոՀիոյ : Լսօսի աստ զերեքսրը
բեան փառաբանուե Լերօբէից : զի նոքն
երգ՝ ոչ երկնի Հասարակաբար ասի · պս
պես և յառնացեցոյն · զի ոչ ասընչուե ց
յայտնիչ : Լուսոյ մարդարէն ի դեմս Հր
առնու · Եսայ · գ · 2 : ԼՀետարանին ի
գեմս Հրոց · Յօհան · ՃԽ · 42 : և Լուկ
քեալն ի դեմս Հոգւոյն նը յ Պօղ · ԺԲ ·
2 Տ : ըստ մեկնուե նոցն Լերսխի Հնորհա
լեցեալն առ Լօրսիետ Պատրիարքն Կոս
տանդնու :

✻ Ի կոպոս օրինոց և մոլգութենէց ապրուն և
պաճառս :) Ի ստ պնմ քննէին յորում և յոր
պսի ժամանակս ազգէր ի նոսա Հոգին
Կրնի · 1 Պետ · ա · 11 : և 2 Պետ · ա · 21 :

✻ (Ճ) Լսատս Հմատնոց և Հպոզողաց՝ ասա
ծին և Տէր :) Ճն ի նը գիրս և ի քարոզու
թենէ , Հոգին նը առաքէ : զի ի նը գիրս ա
ռաքէ , յորժամ բանապ գնիստս ընթերցողաց
առ ի Ճանաչել զգաղտնին : և առաքէ ի
քարոզել ինչնիչխանաբար : վ որպ և բսո
անօրէնութե , Կրձ ասի Լուսաբեալ ի Հո

գոն նը , ըստ պնս , Հոգի Տն ի վր իմ ·

քանիէր • երբեմն իբրև վախճ և հողմն հան
դարտ • յորում չկայ վտանգ մարդկան։
3 Ղեւտ • ԺԹ • 11 ։ որովք նշանակիւր ըն
նազան ներքնոցիք Հոգւոյն Սրբոյ ։ զի
Հոգին Աստուծոյ հայտնեալ հայտնան ի հիմն
մանէ տապարէ • և ի հողմն հանդարտ ի
Հոգի հեզոյն և խոնարհին բնաւին։

✻ (ԺԲ) Պատմեանիկ հրեղէնոյ ։ զոյնաշ
նոյ պատգամաբերութեան ։) Հովատակն է
որոյ հրամանագիր ձգելոյն ուրեմն դու
ասէ ոմն Հոգի ինձ, պատմաբանիկ ես խորհո
կան ի ձեռն Աստուածային գրոց • զորս դու
ես ընդհատ • և մարգարէիցն և Առաքելոցն
տուն տուեալ ։ զի զոյգ Աստուածն է իրք
հրովարտակ Հոգւոյն Սրբոյ ։ որովք ծանու
ցանին մեզ՝ միութիւնն և երրեակութիւնն ան
ձանց • խոտորումն ի չարէ • և առնելն բա
րւոյ ։ նաև ապագայիցն դու ես տուօղ շը
նորհ նախապատրաստէ ։ զի նա հրամայէր մար
գարէից յայտնել զապագայն ։ ինձեր քոյ վա
րուց ։ և զեղանակ մարդեղութեանն բա
նին Աստուծոյ ։ որպես գիտեմ ասէ, թէ որով գնանա
պատիճ չաղ լեռին մահու և բեղեաց ։ չաւօթ
վերինա աչաւ ծանուցեր ։ չաղ լեռ մահու և
բեղեաց, ասի Աստ ։ ուրեմն դու ով Հո
գի Սրբոյ ես ուսուցիչ մարգարէից չնորհ նախայ
գիտութեան, առ ի ծանուցանել զնահապարտ
գալստեան բանին Աստ առ մարդկայինս զբ
նութի • ըստ պնմ I Պետ • II • քննելով
յորում և յորպիսի ժամանակս գուշակէր
ինձն Հոգին Աստ ։ որ նախ զչարչարանացն
Աստ վկայէր • և յետ այնորիկ զփառացն ։
իսկ թէ չարչարանացն Աստ մանաւանդ ևբեղեար
յաղթեցան յայտ է ։ ըստ պնմ, ով մահ
եղեց մահ քո • և ոչ ժոխք խայծուածն քո ։
Ովսէ • ԺԳ • 14 ։

✻ (ԺԳ) Ինչպէսեն ով ջրեղբուկեան, ճարտա
ցեալն ։) Ըստ պնմ, Հոգի Տն ի
վերն իմն վայ որոյ և ըօծ իսկ չին • Լսայ • ԽԱ • 1 ։
զայս տեղիս մեկնեն սքն Հայրն Եփրեմ, զնշ
մանէ Հոգւոյն սրբոյ ի վերն Աստ ի յորդո
նան ։ որ ոչ իբրև զկարօտ եաւ (ասէ) զՀո
գին սքն, այլ ի վկայուն ։ իսկ ոմանք ոտի
տուեալ չաղակրատուն, թէ օծեալ և ընտ
յայնժամ կոչեցաւ • զորոյ ընդդէմ ես ասէ
Տ տաճառացին յակինդին յուժման պարծանացն
պատճառ, թէ վասն էր յառաջ քան զնշ
չին (ասէ) յառաջ քան զնշ միաւորուին
է բանին Աստ ընդ մարդկութեան, պատճառ ա
ած եւուռ" Եսայ • Կ • 1 ։ թէ ոչ ած ոմն

և զանձրևս , և առնէ պարզուն։ պատճառ և
Հոգին սքն ցրուեաց զամպս, որ սահանք երկ
նից կոչին, ազատարեցոյց զջուրան։ թէպետ
յուռ" անդ ասէ , թէ ոմանք հողմով լսա
նան զարեգական առ ի ջրորացուցանել զը
ջուրան ծագեալ • և ինքն ոչ ընդունելով
զատացեալն , իսմանայ հողմով զբնական
հողմն • որ սման ինչ կինքենն, և սման ինչ
Աստին զօրութիւն զջուրան ցամաքեցոյց • և ի
յանդունդս ներմղեաց • յորոց ելին ջրհեղ
ցեալքն ։ Կամ հոմերոսին էրինն ասէն , որ
չակի պատուի խմանել ի հետևեցելոցն չաղ
կապիւ հանդերձ , և ըստ պնմ լինի պատ
հանդիպիլ էրինն • ասա՞ լսոյ փիլիպոսին
ծոյց ծովն ցամաքել ։ քանզի Հոգին սքն ձը
նեաց զերկինս ոչ վիրան , և զարդարեաց
զերկինս հրեշտակօք , և լուսաւորօք ։ Այս
ոմն վարդապետք զբստեղծանէն յատկա
ցուցանեն Հոգւոյ , որ է գործ կարողութ։ զբա
ժանելն Աստ , որ է գործ խտատուէ •
և զվարդարելն Հոգւոյն սրբոյ , որ է գործ
բարութեան ։

✻ (ԺԴ) Հոգ սաաքի եվհոպաիոքեան, ասա
վերծոյս պատին Հակոբոս ։) Ըստ Հոգ ան
ամբ խմանայ զսիւն հրոյն և ամպոյն • որ
եղև կործանիչ եգիպտացւոց , և լուսաւո
րիչ հզովացուցիչ իսրայէլացւոց ։ զի Ելից • ԺԴ •
21 • ասի վճ սեան ամպոյն և հրոյն, թէ
առաջնորդէր իսրայէլացոյն և ցուցանէր զճա
նապարհ • Թզ • 24 • ասի, թէ հայեցաւ Տն
ի բանակն եգիպտացւոց սեամբ հրոյն և
ամպոյն • և խռովեաց զբանակն եգիպտա
ցւոց • և կապեաց զանիւս կառաց նոց • և
վարեր զնոս բռնութեամբ ։ որպես եգիպտացիքն
խմացան թէ ի Տնէ քարշին ի կորուստ վճ
որոյ և ասացին • Տր պատերազմի վճ նոցա
քանզ եգիպտացիս ։ և ահա մի ևնոյն սիւնն
հրոյ և ամպոյ , որ հովանի եր իսրայէլացւոց, և
զնոս կործանիչ եգիպտացւոց • զոր մեկնէ Աստ
Պրիգոր ի վճ Հոգւոյն սրբոյ ։ այսպէս այլա
բանօրէն և Հաւատն " ի վճ Ելից • Ժ • 21 ։
առնու զայս սիւնս հրոյ • և ամպոյ ի վճ
Աստ և Հոգւոյն սրբոյ ։ զի սիւն հրոյ և(ասէ)
Աստ • և սիւն ամպոյ Հոգին սքն ։ այսպէս
ի Հեթանոսական լեառն լուսաւոր ամպոյ
նման երևեցաւ Հոգին սքն ի վճ Աստ ։ իսկ
թէ ոմ ևնոյն Հոգին սքն զանազանապես ներ
գործէր • յայտ է և ի հետևեալսն որ ասէ ։

✻ (ԺԵ) Աստ , առ Հաղիպէ զի որ երբեմն սաա
տիկ հողմոյ նմանն երևեցաւ , որ զբերնա

այամ օրինակ առ բերէ լով.
երիցն ջուր ընուէ գո լով.
անօճամբ անէին բաժանել լով:
Դարձ՛ ի նոյն տեղւոյ Յ՛ճաբանն օրինակ
առնու, զարեգային, զլոյան, և զՀաճատպլենն:
յորմէ առեալ Շնորհալին ասէ:
Ա՛ստ արեգականն հաճաք մանր.
զի հուր և զլոյս և զօթաք բանր:
Դարձ՛ օրինակ առնու Յ՛ճաբանն յայլմէ.
որ պատկեր նկարագրեր ասէ, նշոյլ լինն ա
բեգականին յորմ արտափայլեալ, և ուրք
ընթացեալ ի ջրոյն շարժմանէ: զոր Հառա
գայթ լինն կարծեմք միջոցաւ օդոյ: և ապա
արգելուլ ընդդիմահարաւն Թրթռումն
եղև հրաշափառագոյն: քանզի փայլածէ
յորով և ասէպ ասէպ շարժմանեքն, ոչ մի
լինէ դեալ, քան եթէ բզեմ, և ոչ բաղում.
պայ մի արագութիւն միաւորութեն և զաւանն
լոյն: յորմէ առեալ Շնորհալին ասէ:
Կամ լոյս ի ջուրըս ծագէ լով.
և Հառագայթ ներգործէ լով.
ոգ և Հպար յորմէ Ա՛ր պի.
Օդին ծաւալ Հառագայթ թիւ.
Զոր պալ դեղեցիկ օրինակաւ ասէ Շնոր
հալին թէ,
Ա՛ալ ի յերիս լոյս վառոյ ցեալ.
երկին ի մի լոյս միոյ ցեալ.
ոգ ի մի ջահ ժողոյ վեալ.
երից լուսոցն մի է ղեալ.
Յորոյ օրինակաւ ումանք բարեպես առնա
նին, և ոմանք հերքին, որպա պարզաբանէ
Յ՛ճաբանն անտանօր ասելով թէ: բայց է
թէ ոք պի ինչ առնելով ի կերպարանէն
բարեմտութեք, և պայլս ի բաց քննչեցէ.
Ա՛պայ Ա՛ն օճեալ ասի ըստ երից: Սակ
ընուէ միաւորուեւ, ըստ որում Յ՛ճաբանին
ճօճ զմարդկունն անանջատելապես. պի և
իւրն ներքսապես և անանջատօրէն ծրի և
միաւորի յենթակայս ոմանս: Երկրորդ՝ յար
դանաւ Լուսին, ինչպ պայմանն օճաւ ի
Օդեայն ոչ պայ լուէ շնորհաց: Երրորդ՝ ը
ծաւ ի յորդանան ի Օդեայն ոչ պայ միայն
առ ի վկայութեն, ըստ որում և Յ՛ն ասաց
առ ՚ՀՀօհաննէս մկրտիչն, թէ պայր մի տէ
առնիցես զՕդին Յ՛ն զի ինանիցէ հանդ
պիպ, և ես տեսի և վկայեցի թէ սա է Ա՛ր
դին Յ՛:
✻ (ՀՀ) Ինչպէս ոգւոյնաւոյ յոյսեալ ի յուրա
նան: ի Երբայ զանազանից ձևով ընտ
նան: ի Երբայ զանազանից ձևով ընտ
ասցցց Օդին ոչ զի ինքն: զի երբեմն հոդ

նաւորական միաւորութեն: որպե ապա միաւո
րութեն ընդ մեզ եղեալ՝ փրկեաց զմեզ: իսկ
քեզ՝ թարգմանի օճեալ, որ ե միաւորէլ՝
ըստ որում էօճ բանն Յ՛ն զմարդկունին մի
աւորութեն առ ինքն: զոր և սքեն Ղեւրեղ
ան գլուխ պարապմանց վերջն ասէ՝ օճանի
մարդկօրէն ոգի զմարդ, իսկ օճանե Յ՛ն
բար իւրով հոգւովն զոր ինա հաճատա
ցեալքն: և սքեն Կրիգոր Տաթևացին, թէ
քանի՞ կերպիւ օճուին ասի, վերջին դնե
օճուին զմիաւորուն բանին Յ՛ն ընդ մարդ
կութե: և երանելին Իդնատիոս ի մեկնու
թեն Ղուկասու ի վեր պնի, Ոգի ան ի
վեր լիս. ասէ՝ օճաւ Տրունական մարմինն
Օդով սրբով, օճաւ և լերով Յ՛ուեն.
և առաքեցէ ի Օրե աւետարանել աղքա
տաց: և սքեն Կրիգոր Ա՛ճաբանն առօրեա
ե գլուխ վեր որպ ասէ, գործքն ձեռաց
նր Ջմարտուն և իրաւունք, որպ ազատաւ
օճաւ Յ՛ուեն: Կրճ Յ՛ճաբանն յառ
որսի ե գլուխ մերձ ի վերջն ասէ: քո՝ յա
դագս օճութեն, վասն զի օճուին պն մար
գանայքն էր ոչ զօրութե ըստ պլոց օճելոց
սրբեալ, պլ մերձաւորուե բովանդակ օ
ծութին որպ գործ էր մարդն լեալ օճեալ և
առնել Յ՛ զօճեալն: իսկ ՚ՀՀօհաննէս ա
ղաչեցնէն ասէ, ըստ պնմ, մնասամն ձեզ
հանուն զրկաւ: զի քո ըստ պնմ որ Յ՛ ոչ
կարօտանայր Օդւոյն սրբոյ առ ի նէ զգոր
ծուի հրաշից, գործով ընդ Օր և Օդւոյն
սրբոյ մի ևնպն կարօղ, պլ զի ևս զմարդ
կ պլին ընուիս, լերութ շնորհաց Օդւոյն սի
օճել իւրն, վասն պնորիկ նոցաւ ասի առ
նել զՀրաշս: Ա՛յլ զի ՚ՀՀօհաննէս ասէ, քան
զ Օդին սքե ոչ ե օտար ի նմանէ, զի քո
ա՛ձ ձեզ ե, և Օդին սքե ձեզ մնան: նաև ՚ՀՀ
նէնէն ասէ, իբր իւրոյն յատկացել անձն
և կարողութե ինքնագործ՝ ոգ ոչ պր ևս
զի միով կարողութե: նաև ՚ՀՀօհաննէս ասէ,
զի մի ոք իբրև հատեալ մասն խոնարհեցէ
զՕդին սքե ի Օրե: պր նման օրինակաւ
ձեն Կրիգոր Ա՛ճաբանն (յառորս գրքոյ
Ճ գլուխ ի Հառւի Օդւոյն սրբոյ) զառաքե
Հրոյտգուեին նմանեցուցանէ ասկան, հաղ
բեր, և գեստ, որք պլ և պլ են կոչմամբ,
և մի ըստ բնուե: զի պաօրիկ (ասէ) ոչ ժա
մանակաւ որոշին, և ոչ յիերեաց պատա
ուեն ի բաց ի միաւորուենն, և երիւք անձ
նաւորութիք զանազան, յորմէ առեալ և
Շնորհալին՝ ասէ:
Ոգ զաղբիւր զգետս ընդ Ծով.

գործուէ, և այլովք ներքին կերպիւք Յ.
պանց բնութ։ Աստի և Յ.ճաբանն ի Ճառա
պենտկոստէին ասէ. Հոգին ինչ ի միտ
և, և եղիցի ոչ սկսեալ և ոչ դադարել
այլ միշտ ընդ հօր և ընդ Որդւոյ թուեալ
և կարգեալ։ բայց զէն պահեն, մի իմաց
ցիս թէ Հոգին ինչ ոչ իցէ սկսեալ ի Հօրէ
Հոգի բղխմամբ։ ոչ և որդին ծննդեամբ։
* (Ճէ։ Հրամանատու գործոյն Հայ, և անց
բնակոց գնչին գուշակութ։) Ճանզի Հայ
յայտ ի գործս իւր (ա՛ո առեցերայ ծառայ
ական կերպին) Հոգւով ինչ վարիւր։ այս
պէս վարեցաւ յանապատ ի Հոգւոյն, ևզբ
հանեն զինչաց, վերաբերէր առ Հոգին ինչ։
սի ուսցես, թէ ոչ իցէ փքացումն ինչ ի վի
մեանց ինչ Հրամարատուէն։ այլ համակա
մութ և հաճատարապատուէն։ Որդի,
ոչ միայն ի գործոցն, այլև Հաւքերցն
նի, հրամանատու էր Հոգին ինչ։ զի զիա
զոս և զհառնա քաս քնարն և որշեր ի
գործ առաքելութէ։ Գործ. Ճգ։ ։ այլ
ուր գիտեր թէ պատուղ ինչ ոչ արդիանաճ
րի արգելոյր։ ոչ զՊօղոս և զՏիմոթէոս ար
գել գնալոյ ի բիւրեա անիպ, ըստ այնմ թեակաղ
խեին երթալ ի խութանիպ, և ոչ համար
ձակեաց նոցա Հոգին Յն։ այսպէս և ինքն
Ի՞ն զիջումն իւր ի մարմնանալն, խոստ
վաներ առաքեալն Հոգւոյն ինչ, թէ
Տի՞ Տն առաքեաց զիս և Հոգի նորա։ թէ
Հոգի Տն իմ, վա՛ որպ աւետարանել
աղքատաց առաքեաց զիս։ Ճասպ։ կա։ ։
և ահ՞ զինչնախանաց նորին գուշակութ։ ըստ այնմ,
քննեցին յորում և կրկնակի ժամանակս գու
շակեր ինասա Հոգին Ի։ Պետ։ ։ և
և Պետ։ ։ ի Հոգւոյն ինչ կրեալք
խոսեցան մարդիկք Հ.Յ։
* Տեսուչ լսաց, Հոգիկ ի լերինն ինափօր
նան ապրչախս ներգործեցելոցն (Հ. յանքն,
ամպ յուսալոր և Հոգիկ արարչատեսիլ
ներգործութէ փառացն Յն։ իբր, թէ ոչ
Մովսիսի երեսացն Հոգիկ էր քոշն վասն
խափանելի լուսոյն, որ յերեսաց նորա փայ
լիւր (Ելից։ Ճէ։ 29։ և 2 կորն։ գ։ 13։
լիւր (Ելից։ Ճէ։ 29։ և 2 կորն։ գ։ 13։
այսպէս և Ի՞ն Ճատեսիլ փառացն, հղ
վանն եղև Հոգին ինչ ի Ճև լուսաւորո
ամպայ։
* (Ճէ) Լոյսոյ գինոց, ի Յնա հրաշից, ի սա
գործոց, ի Հաց նախնոց։ Եմ թէ զի՞նչ,
ճ, առ Ճեռն երեցիք առնեալ զոլինակն

* Հաճատարապատ զգուշութէ քնոյ հօր։)
երկիւղի։

մակերպ, և անդ ի յորդանան աղաւնոյ
կերպ։ և ի վերնատունն ի Ճև հրեղէն լեզ
ուաց ցուցաւ։ բայց () գոտանենոս իրական
և Ճշմարիտ աղաւնի ասացեալ է, ըստ վկայու
թե Լուսաւորչիսն։ և Թովմայի պրոնեալ
ցոյն ի գերքն ներմարմնութէ։ Արք կնդ
Ճաւորքն։ իբր թէ Հ.Յ ուրուականն Ճև ոչ
վայելէ, այլ իրական։ Սակայն Հ.Յ ի հնին
օրենս ի ներքոյ զանազանից Ճևոց եցոյց
զինքն (բնութէ գոյով անտեսանելի զգալի
աչաց) և ոչ ոք կարէ ասել, թէ ոչ երևե
ցաւն, իրականապէս էր։ այսպէս և անդ։
քանզի ըստ Հ.Յ ետարանիչքն աղաւնակերպ
ասեն, և ոչ աղաւնի։ այսպէս ի վեր սրբոյն
Յարտղի և մեծին Հ.Յ ետխսի աղաւնաձև ե
րևեցաւ։ զպատճառն տայ ընդ Հերիս
Հնարհալի ի մեկնութէն Սամոթէոսի, թէ
զի՞նչ պետք էին երևելի տեսլեամբ ինչ
նել Հոգւոյն։ պն որ ընդ նմա էր միշտ։ և
նմին իսկ էր Հոգին ոչ Հօր։ քանզի հրե
պաք մեծ ոմն կարծեցին զի Հօրննէս և այլն
վն պնորիկ ի միտին Հի երկինք բանալ
ին։ և Հոգին իջաներ, և Հայր ինա յայտ
ներ Հոգուովն և պլն։ Իսկ թէ վա՛ն էր ընդ
Հոգին ըբ աղաւնակերպ։ Սախ՝ զի Հն
եկն յն ոգ ի Հեզ աղաւնի, առ ի Թողուլ
զմեղս։ իսկ յաճուրն գառնատանի եկեսցէ
ոգ Հոգւոյ՝ առ ի պատժել զամբարիշտս։
Հետոյ զաղաւնական բարս Հի ցուցա
նել կամելով՝ ընդ կերպիւ աղաւնոյ ասէ
Հոգ՝՝ առեալ Հսկեբերանն։ Երկրորդ՝
եօթն են յատկութիք յաղաւնին որք պա
տասխանեն եօթեանց պարգևացն որք ի
Հն։ Սախ՝ զի աղաւնին մերձ ջրոյ նստի։
և դիտե ի ջուրն Հոգիկ ինչ՝ և տե
սեալ փախչի։ որով նշանակի պարգևն Ի
մաստութէ։ Երկրորդ՝ աղաւնին զքնութ
ունդս ուտէ զխոտանան ի բաց ձգելով։ ո
րով նշանակի պարգևն գիտուէ։ Երրորդ՝
աղաւնին զայրոց ձագս անուցանէ։ ահա
պարգևն խորհրդոյ։ Չորրորդ՝ աղաւնին
ոչ վշտացուցանէ զձագս իւր ի իջարմանելն,
ահա պարգևն հանճարոյ։ Հինգերորդ՝ ա
ղաւնին ոչ ունի զլեղի։ ահա պարգևն Ի
պաշտուէ։ Վեցերորդ՝ աղաւնին զբնին
գնէ ի ծերպս վիմաց։ ահա պարգևն զօ
րութէ։ Հօթներորդ՝ աղաւնին փոխան եր
գոյ՝ զհեծութիւն արձակէ։ ահա պարգևն

Ժ:ԺԳ: Եւ ասէ ցնա Պետրոս. Յարո՛ւցիր, սպան՛ ու կե՛ր: Եւ ասէ Պետրոս. Ոչ այդպէս, Տէր, զի ոչ երբէք կերի ես (ասէ) ամենայն պղծութիւն եւ սահմանեալ, եւ սկիզբն:
✻(ԺԵ) Եւ զբարձանալոյ եւ առանձնապոյծեալս հեղեալ էր յերկինս բնութիւնն անիւթից, անհասս ոչ գոյացս, եւ այլ անհասս:) Երկրին աջ վերայ նակ բերանն՝ հեղեալ ասի, վասն ծաւալմանն, եւ ներքսագոյն անձայնաբար իմանին: եւ կամ զի հեղեալ զառաւտաբար բղխելն նորա նշանակէ. ըստ այնմ՝ Յովելեայ հեղից յոգւոյ իմմէ՝ ի վերայ ամենայն մարմնոյ: 28: Եւսուի հեղոմն այս, եւ զարտաքս առաքեսցէ նա եւ նշանակէ: Նմին իրի մինչ Լուսաքեաչքն լցան Յոգւով աջով, Պետրոս այսու վկայութեամբ հաճատարմացոյց զընծանչացոյցն. Գործ. Ը:15: Յակ ոչ ես Պետրոս զարտաքս առաքմանէն իմանայ, այլ զբնակչաւորական բղխմանէն՝ ի վեր: վասն պանորիկ ասէ. հեղեալ էր յերկինս բնութիւն ան նիւթ, եւ անհաս անգոյս: Յակ որ ասէ, եւ այլ աննուշ, զարտաքս առաքմանէն իմանայ: Յայլ ոչ ես Պետրոս, զարտաքս առաքմանէն իմանայ: Յակ եւան անուշամբ՝ ցուցանէ ընդ Յայր: Եւսուի եւ ընդ Սերսէս լամբրոն", զբանն Յովելեայ (Թէ հեղից յոգւոյ իմմէ) վերաբերէ առ Յայր ասելով, Թէ նախ պատարագեց միածինն զմարմին իւր, եւ ետս կերակուր Լուսաքեչից որդւոց վերնայն սիոնի. եւ ապա՝ ի ձեռն հաշտարար պատարագին՝ հեղ Յայր՝ ի վերն նոյ զՅոգին առ բբ: Յայլ Թէսիւտ էան անուշս այս, երից անձանցն միապես առորոգի. բայց ըստ որում Որդին եւ Յոգին ընդ ի Յօրէ ասին՝ եւ եւս. վս այնմիկ անծնին եւ անսկզբանն Յօր յատկացուցանին. յորմէ են ածնուածքն. ընդ Որդին ծննդեամբ, եւ Յոգին ընդ բղխմամբ: Յայլ զի անհաս ասէ զբղխումն Յոգւոյն արբայ ի Յօրէ, ըստ օրինակի ջերմուեն բղխեցելոյ ի հրոյ: Եւսուի եւ Յաբանն՝ ի ձառս Պենտեկոստէին ասէ վասն Յոգւոյն սրբոյ. ոչ սկսեալ եւ ոչ դադարել: որ խմանալի է՝ ոչ սկսեալ՝ ի ժամանակի: Թէպէտ Պետրոս ըմպարտացեալն՝ ի գիրս վճռոց. Թ. գլուխ եւ զՈրդւոյն ծննդոյնն՝ ի Յօրէ անակիզն եւ անվախճան ասէ. զի յաւիտենական է ասէ. որ ընդդէմ է սկսեցելոյն եւ դադարեցելոյն: Սակ ոչ անտանօր Յ() գոտւոյ նոսէ առեալ վասն ծննդոյնն Որդւոյ ասէ, Թէ ծննդոյնն Որդւոյ միշտ է. ոչ անցանէ, եւ ոչ ապառնի է, զի յաւիտենական է. այս պէս եւ վասն Յոգւոյն սրբոյ ասելի է, Թէ միշտ բղխէ եւ ոչ անցանէ. եւ ոչ ապառնի է, զի յաւիտենական է: զի ոչ Որդին միշտ

Աչմարտուեն նշանակ յայտնի: իբր Թէ Յոգին սուրբ ի գանուական ցոյցս գիմաց՝ եւ կերպիոյ՝ տպաւորուեց. եւ ձեւովք հրաշից՝ ի ծնագոյն գարս, ստուերաւ եւ օրինակաւ, ի միտս մարդարէից կարելի տպաւորութիւք ցուցանէր զօրինակն Աչմարտի եւ տպաւորին Սարդեղութեան Քրիստոսի: ոչ եւ Հնորհալին ասէ, Թէ որ զհոգիդ քո գալստեան, յաւուրս պատուոյ գուշակեցեր. մարգարէիւքն իջեր զորս ընտրեցեր յետ Սօնախ. որք խոսեցան Յոգւով Ծրվ բազմապատիկ օրինակօք: եւ յերգս մարգարէիցն ասի. յառաջնորդ կան միտս ինձ տպաւորեալ հոգին զկերպարան իրին՝ գերագոյն հրաշիւք ի վեր քան զբան: վասն որոյ եւ զինն ասէ. կանոնագրէ լոյն ինէ. ու Թէ զորս կանխաւ ազգեաց մարգարէիւք. զնոցին մարգարէութիւնն կրնք քեց ի ներ քոյ գաղանի օրինակաց. եւսկ կնքեաց եւ հաստատեաց ներգործապէս ի գլուխ տանելովն էակցին իւրոյ. ու Տէր: պայպէս Տէր ի Սալարէթ խոհեալ զիւրս Եսայեայ մարգարէի եւ ետս ցպաշտօնեայն եւ ասաց. պատ ընդ գիրքս այս յականջս ձեր: քանզի Յոգին սրբ, ոչ միայն կինք եղեւ մարգարէիցն գուշակուեց (իներ քոյ խրթնածածուկ ձեւոց Թաքուցանելով զեղանակ Սարդեղութեն Տէր) այլեւ յորժամ քեց գործով կատարէր. Յոգին սրբ կնքեալ հաստատէր՝ Թէ ի իրաւի որպս եւ կանխաւ ազդեալ ի միտս մարգարէից, ըստ նմին օրինակի եւ տպի են եւ գործք էակցին իմց: վասն որոյ եւ արժանի ք հաւատոյ են՝ ընդ գործողն՝ եւ գործք իւր:

✻Ուղղաբանութիւն նախաւորութեանց օծման խաղոյն եւ այլն:) Սախ՝ Թէ Թագաւորութեց օծման դու ես նախկին կնիք եւ տպաւորիչ. զի մինչ առնէ Հոգին սրբ առանց ենթակայի նիւթոյ, տպաւորէ միայն ի միտս նոցին ըստ ընդունողի, քարշելով զայս ի հնագանդութեն նոյ. ոչ Սելքիսեդեկի՝ որ օծաւ ի հոգւոյն քահանայ եւ Թագաւոր. եւ Աբրոսի որ կոչմամբ հրաւիրեցաւ կատարել զպագս. Եսայ. 61: Երկրորդ՝ Թէ օծման իւղոյն Թագաւորաց, գու ես տպաւորիչ եւ արբայ ցուցիչ. եւ ի յօծման նոցին՝ արժանաւորութեն յայտնիչ: Եւսուի իւղն որ ի յեղջերս, զոր Սամուէլ էհեղ ի գլուխն Դաւիթ Թէ եւացմամբ խաղոյ, ցուցանելով վարժանաւորուն նորա: եւ յետ օծմանն ևս ասի, Թէ խաղոյ հոգի Տն ի վերայ Դաւիթ Թէ յօրէ յայնմանէ եւ առ ապա: 1 Եսդ.

գականե իջուցեալ վհուր ի յերկիր • զի ի չաստուածոյն արեւս դողացեալ զհուր, և ի պատիժ պանորիկ բևեռեալ ի վեմի, զորոյ զսիրտն ուտել ասէին արծուիք ի պատիժ դողուէն : բայց ըստ մեկնուէ, յիրաւի նա ջանալով ի լայս ածել զաստղաբաչխական արհեստն, հոգւոք տառապանաց կերկերել ունէր զսիրտն իբր ի յարծուեաց : բայց թողուցուք զայս իբր զանպետ ներկայ խնդրոյս : Լաւ ասո՛ ի վր երից խնդրեսցուք : Ասա՛ թէ վասն ի՞նչ ցաւ Հոդին էր : Երկրորդ՝ թէ վասն ի՞նչ հրոյ : և Երրորդ՝ թէ Յակոբ ոչ խօսէին հայր և այր լեզուս : Ասն ա ուանոյն տես ի սոյն Ճառի ի վր այնմ թէ ընդ ահաւոյն և ի սոյն կենդանին : Այլ ասո մչրէկ ածոփոյս ասէ • որ ոչ է խմանալի իմն հեղոյն և բարերարի, այլ նմանօրէն. առ՚ի յընդոստուցանել զՅակոբեանն առ՚ի սէր որդւոյ փարիլ զաստեաձաք նորա : վասն որոյ և Ղուկաս՝ իբրև ասէ : զի Հոդին էր ոչ զաւրի շունչ և հողմ է • այլ խմանալապէս ի՛ օրէ ընկեալ • և երևեալ Յակոբոյն առ՚ի ստեաղծոյն ինձ, թէ գիմանալի ընդունի ի՛ օրէ, ի ձեռն հողմակերպ ընկալման ըստ ստեղծողին • զի և վասն հողմոյ ասի, թէ ուր կամի ընկէ : Ա. յր արդ՝ ոչ էթէ Հոդին էր ի հողմ ձևացաւ, զոր իբրև յայտնի • այլ նմանօրէն. որ ունէր զձայնն ինչ • զոր ոչ ոք ունի, և ոչ էր իրապես անդ հողմն ինչ • զոր և Լուսա՛ ասէ, թէ ոչ զգեաւն հողմոյ ունէր, այլ զնմանութեան : իբր թէ ասիցէ • յաղի զգաստ լերուք, և յայժ մեծ դղրդմանն զի Յ՚ի կարէ զձայն հողմոյ առեղծանել • զոր ունոյ հողմոյ • ոչ ևս արդիկ երբեմն ատեն ձայն թուշնոց և կենդանեաց : Լաւ՝ թէ իրապես հողմ լեալ էրեր, սաստկութիւն այն առնէր զլեառս ինչ : Ի՛րշ՝ ոչ հրեղէն լեզուքն ոչ եղեն իրականապես ևգոյացեալք հուր • այսպէս և ոչ հողմն այն • այլ երևմանքն էին նմանօրէն • Թէպետ զորս քանչիւրն էին նմանօրէն • Թէպետ զորս կուի բնականաց ունէին : Լաւ ձայնն այն ոչ ահաբեկեաց զՅակոբեան • և ոչ սրտաթող զնոսա ուշաթափ • սաբեմն ևս ջինչն հոգ մակերպ շարժեալ գնէ, կամ դղրդեցոյց • այլ միայն քնդոստոյց՝ իբր զարթուցիչ ի քնոյ առ՚ի յերկինս ընդունել զեկեալ պարգեւն ի վերուստ : Լաւ այս նշանակեցաւ և առ Եղիա ասէ • զի ոչ ի հողմն, և ոչ ի մրրիկ հրոյ ցուցաւ Լ՚ն • այլ ի մեղմագին և ի քաղցրաշչուկն հողմոյ : Յ Թագ. ԺԹ. ՈՒ.

ծնանի, և ոչ ասի կրկնիլ ծնեալսն նր, այս պէս և Հոդին եթէ միշտ բղխի, և ոչ կրկնի բղխելոյն նորա : վասն այնորիկ անհայ ի Հօրէ ասէ • և այսր աննուազ • այ մինչ պարգեւի ուժեր և կամ բաղդեցուածոց • ոչ նուազ ելն տալոյն, և ոչ ապառի յայլոց առ այլս ածանցելոյն : այսպէս ի Հոդւոյն Աստիսի տուաւ եօթանասնից, և ի Աստիսն աննուազ մնաց : և Յ՚ոգաբէլն դրմամբ ձեռին տալն զՀոդին ըսէ, և յինքեանց ոչ նուազուիս • բան օրինակի ճրագի • յորմէ եթէ անթիւ ճրագունս վառիցես, լոյս առաջնոյ ճրագին ոչ պակասի : Եւկամ այսր աննուազ ասէ • զի ըստ նախախնամութեան Հոդին ևս է յամենս • բան այնմ, Հոգի Ցն եղիցի ցտիեզերս :

✻ (Խոսքեանեալք յօրհնեցելոյն) Լ. յանձն, ի՛ Լ՚ն • որ քան զինքն առաւել պատուեցոյց և զպատիւ նորա իւրն համարեցոյ, զհայհոյութիւնն որ առ նա անքաւելի քաղցրոյ :

✻ (Ընդեղա քոցոյ քոռքեղոյ խնկոցն ճնշմամբ խառնել :) Լ՚սա ցուցանէ, թէ ի խառնեալ խունկս մեռոնին, խառնի և Հոդին սուրբ : և թէ (պլաբանօրէն) խնկով զաղօթս իմանայ, յայտ է զի և Հոդին ևս ունի առնօր խառնի • զեղանակն հաշուեցուցիչ աղօթից ուսուցանելով • զսա այնմ՝ Հոգին ևս բարեխօս լինի ի հեծուն անմատուն :

Հատ. ԺԶ. 26 :

✻ (Ձի) Հանդիպեալ մչրէկ ածոփոյս • ընդօրինակ հան հրէն քոյց ընդոստոյն բաղնալ և պաճճանաւ ազնիւքեցոյն և այլն : (Կատե իխորհրդ վիճնոէկոստէին • յորում ել Հոդին ևս ի կերպ հրեղէն լեզուաց, զոր հիանալի կոչէ : զի տեսիլ հրոյ՝ հիանալի՛ է նշմարող աղացն : իսկ մչրէկ ածոփոյս ասէ զՋեւսն հոգ ալ, որ նոյն հրեղէն լեզուն և Ջեւսն ա հաւ ըրընտրականն էր (ասէ) հրեղինայն լեզուաց, յորոց իվր գագաթան կայացաւ Հոդին ևս ի ձև հրեղէն լեզուաց, իբր ըզ պատկ վառաց եդեալ ի գլուխ նոցա, զոր պարճանա կոչէ • զի պատկն է արդարև առիթ պարճանաց պատկեցելոյ : Իսկ և ընդօրինակն կոչէ զերեղէն լեզուան : զի հուրն ունի ընտրականն՝ և բաժանական ներգործու Թի : վասն որոյ և Պաւեթէ փիլոսոփայն ըզ բաժանական ճառն՝ հրոյ նմանեցուցանէ • որ զհամատեսակ ևզանհամատեսակ քա ժանէ յիրերաց : զոր հեթանոսք առասպել լաբանէին, Թէ փրոմիթևս գողացեալ էրէ Լ՚ն հուր : իբր Թէ պլըրեղինաւ յարէ

ասաց Պետրոսէս · ահա սկսաւ գործել
քանիս , և գչքթա մտաց , նշանակելով զնա
շատախօս , և սակաւխաստ : Հարցեալ Պե-
տրոսէսի թէ զիարդ մարդս ունի զերկու
ականջ , և զմի լեզու · ասաց , քանզի ար-
ժան է առաւել լսել , քան խօսիլ : Եւ զի
ասացաւ լեզուքն նմանուն հրոյ ՝ և ոչ ձևի
րիս և իրական հուր : և յիրաւի է , զի ե նը
մանն հրոյ յոսաւորո · և որքան առ սաստ
կուն ոչ ջերմ · քան օրինակի բոցոյ մորե
նւոյն ՝ի քորեբ : Սակ ՝ զի ոչ հուրն էր նմանն
լեզուաց , այլ լեզուքն նմանն հրոյ : զի ցուց
ցի ՝ Թէ լեզուքն պնորիկ ՝ ոչ էին պնքան
մարմնեղքնք , քան հրեղէնք և երկնայինք :
Նաև ոչ և լսան որ երբեմն լիցանէր ՝ իմ
մարիւրոսաց , որ ոչ էր ջերմ քան հրոյ · այլ
միայն լուսաւորո · պայծառ առնել քան զպնա
կեն հրեղէն լեզուքն · ցի լուսաւորք ՝ և ոչ
պրօղք · ոզ և արիւն երկինն հրեղէն ասէ
վե լուսաւորուեն , և ոչ ե կիզանօղ : այլ զի
պաշտօն Հռաքելոցն ՝ էր գերազանց քան
զՕնսիսն · վե պնորիկ եզ ՝ի վերայ Հռա
քելոցն և ոչ ՝ի վերայ Օնսիս : Իսկ վասն
երրորդին , զիւտ ՝ի Հառս Հռաքելոց ՝ իսկզ
քանն որ ՝ի վերայ Տե Հռաքելոց ՝ Քրիս
իսկ համառօտաբար , Հռաքեալքն խօսէին
ևզեօթանասունն ազգաց լեզուան · և թէ բա
զումք ՝ի միասին գտանէին , յորմէ ազգէ
գտանէին բազմութիւնք . խօսէին նոցա լիզ
ուաւն , և ամէն հասկանային յիւրեանց լե
զուն : այսպէս ասե և Հրաբանն ՝ի Հառա
պնեհկոստէին ՝ի վերջն , թէ արդ ՝ խօսե
լին յայլ լեզուս ևոչ ՝ի Հայրենիան , ևայն կին
աքանչելիքն մե Հ · զի բարբառն զոր ոչն կին
ուսեալ , խօսեցեալ լինիւր · և նշանն ՝ ոչ
անհաւատից , այլ հաւատացելոցն և յետ
սակաւուց ասե · լսեին արդեօք · և լսեին
իւրեանց խօսիւքն իւրաքանչիւրոք : որպես
զե պ է ասել · մի ՝ ՀՀեցեալ Հայն ՝ի քա
զում լսելիք լեալ · այնպես ապաւորեալ
օդն : և զի ասացից յայտնագոյնս · Հայնն
Հայնք լեալ , եթե որք լսէին հանդուցա
նելով · և զիւրեանց Հայնիւքն զխօսողացն
յաւելլե է · զի եղիցի խօսողացն Հայնիւք
իւրեանց լսողացն որ լինին օտարացն : և զի
տաւորուին է Թէ խօսէին և յիւրեանց լե
զուն և յօզքն հասկանային իւրեանց լեզ
ուաւն · Նաև խօսէին զլեզուս ամ լսո
ղացն ևս :

* Ջ Ընթերն ՀՀոպոէս լցոցեր : Ի ստ այնմ
ժամամտին , որ զտգիտութեն աշակերտացն

Ռւստի և ՝ի մկրտուէն ՝ բրի ՝ ոչ արձոճա
պես , այլ աղաւնակերպ ցուցաւ · զի հնդ է
Թուղմեն ասե Շնորհալին : և Հրաբանն
ՀՀնաւ պնեհկոստէին ասե , Թէ սա հղ
պին է հեզուե · և զպարանպ մեղուցելոցն ·
զորպ զվորձ առցուք հեզացելոց և ոչ բար
կացելք : Ա ան երկրորդին գիտելի է · զի
՝ի կերպ հրեղէն լեզուաց հանգեաե յՀռա
քեան : Նա ՝ զի ինքն էր հուր ծախել
խռովց մեզաց : Երկրորդ ՝ առ ՝ի բորբո
քել զնոսա ՝ի սէր իւր : Երրորդ ՝ առ ՝ի
բորբոք սիրով քարոզել զՀետարանն քն :
Չորրորդ ՝ առ ՝ի առնել զնոսա հրեղէնս
լեզուաւ : Հինգերորդ ՝ զի ոզ Եսայեպ
շրթունսն կայծիե մաքրեցաւ · և սոցպայն
հրեղէն լեզուաւ : Վ եցերորդ ՝ առ ՝ի ցու
ցանել զպարգևսն նոյ զգնաղանսն ՝ի լեզ
ուաց գիտուե : Եօթներորդ ՝ առ ՝ի ցու
ցանել , Թէ ինքն էր որ զտգիտուն նոյ վար
դապետօրէն իմաստնացուցանէր · ուստի
՝ի՞ն ասաց · նա եկէ ուսուսցէ ձեզ զամն
Ութներորդ ՝ զի ձեռն համատ Հ կուտ Հո
գին սրբ · պլ ոզ յատկն Երեմ ա · Թէ մա
նուկ եմ ես · և խօսիլ իսկ ոչ գիտեմ մերձե
ցայց Հ ՝ձ զձեռն իւր ՝ի բերան նորա և ա
սաց , ահա եսու զբանն իմ ՝ի բերան քո ,
և այլն : այսպէս և աստանօր ձեռն պն ոզ ,
Հոգին սբ , ՝ինձնունի հրեղէն լեզուաց
հանդուցեալ ՝իմ Հռաքելոց , և զմանկա
մուսն նոյ , ՝ի խորագոյն իմաստասիրութի
փոխարկեաց : Իններորդ ՝ ոզ ասե Կուռ ,
զի կարգելոց եր զՀռաքեալն քարոզիչս
Հետարանին , իսկ քարոզուե գործիքն է
լեզուն · ուստի ՝ի ձեռն պնորիկ նշանի ըն
կալան զՀոգին սբ : Տասներորդ ՝ զի լեզուն
գիւրահակ գոլով ՝ի բար և ՝ի բարին , և թարգ
ման մեզաց · վասն պնորիկ Հոգին սբ ՝ի
ձև հրեղէն լեզուաց երևեցաւ ևտուաւ ·
առ ՝ի հաստատել զնոյ իբր եմնամբ ՝ առ
բարի կողմն խօսել զի հարցեալ Հնա
քարոսի , Թէ զիրնչ վատեար և ընտիր
գտանի ՝իմարդս , ասաց լեզուն , քանզի սա
կառավարեալ յուզիղ բանականութե ՝ կ
յոյժ օգտակար · և Թէ ոչ ՝ ամենևին է մա
հաբեր լեզուն հատանել զպլուխն , զոր ոչ
կարէ հատանել սուրն · զի մահ և կեանք
՝ի ձեռն լեզուի , ևոր յարէ նոյ կերիցէ
զպտուղ նորա : Սակ տուաւ ՝ի ձև հրե
ղէն լեզուի · զի մի՛ զանարդիւնս , զբազմա
բանս , և զսակաւխոսացս չարչարէին · ոզ
չՀնաքսամէնոս , որ ՝ի նչ սկսաւ խօսել ,

բազում գիտութիւք լցուցեր : և կամ զոր ի
Ա.ի պակաս մնացեալքն . ըստ այնմ , Նա
ուսուսցէ ձեզ , և յիշեցուսցէ ձեզ զոր ինչ
ասացի ձեզ և այլն :

✻ (ԺԴ) Զոտքոյն փոքուեցեր :) Ա.յս
լինքն , զտարակուսանին որք կային ի Ճա
շունչ դիպս , տալով նոցա զվերնողային շնորհս :
և զոր Ի.ն առաքեցէր խօսեալն եր Ա.ին
տարանին ՝ պարզաբանելոյ տալով զկարո
ղուի : Եւ կամ նկատեմ ի շնորհս ընտրողու
թեն հոգւոց . զորոց ասէ Ի.ս առաքեալն , թէ
ընտրեցեք զՀոգիան եթէ Ա.ի էցեն : և թէ
պարտ տոմարի ընտրուի հոգւոց . Ա կորն .
Ժբ . 10 : զայս ընտրութեամ շնորհս եղեալ ասէ
Պետրոս առ կախարդն Սիմոն , որում՝ ա
սաց . սիրտ քո ոչ է ուղիղ . զի ի դառնու
մաղձի , և ի կապանս անիրաւութեան տեսա
նեմ զքեզ . Գործ . Ը . 21 : Ա.յսպես նշան
տայ և Յովհաննէս Հաւատացելոց . ընտր
ցեալք (ասէ) զՀոգիան եթէ Ա.ի էցեն . տես
I Յով . գ . մինչև ի յեօթն համարն : Ննջեց
գրքայ ը գլուխ . 22 : Արեգն մինչ Ի.ծպաշ
տուէ տեսակաւ թաքուցանէն ունայք զան
ձածուէ իւրեանց . և ի տարակոյս մտանէին
տեսուքն . Հոգին նը տայ ընտրել զայնպէ
սիսն հափշտակ զտարակուսանս տեսողացն :

✻ Զէութեան ուժանդ էիներեր :) Ա.յս նման
նուէ Եղիսէի տալով նոյ զկրկին Հոգի : և
մանաւանդ շնորհ փոխանակ շնորհաց տուաւ
Հոգին նը : և չեմ կրկին ՝ շարժուն , զէ
զոն և ի.ն ասէ Ի.ն առաքելոցն հո
գւոց տալով ի Յօրէ : և կամ զի Հոգին նը ,
ուժն ան տայ բան գիտութեե , ուժն բան
խաստուածէ և այլն . և զնոսին յաջողէ միւ և
նոյն Հոգին , և բաժանէ իւրաքանչիւր ու
մեք ոգի և կամի . I Կորն . ԺԲ . 8 : Նաև թէ
Եղիսեոս ընկալաւ զկրկին Հոգի . այ մար
գարէութե , և աքանչելագործուե ; Ի.ն առ
քեալքն ընկալան զկրկինս . այ զշնորհն
փոխանակ այնց երկուցն . զի ընկալան զշնոր
պարգեւս գերազնուագոյնս . այ զշնորհ լեզ
ուաց գիտուե , աքանչելագործուե , աներ
կիւղուե ի տանջանաց , և զպահպանութե
ի մեղութեց :

✻ Զփափա ընդէնն արձանացոյցեր :) Ա.յս
լինքն , զսեր նոցին առ Ի.ն և առ երկնայինսն
հաստատելով : որով արբել Պօղոս ասէր .
ոչ մեկնեսցէ զմեզ ի սիրոյն Քրի :

✻ Պաւղոսեան ջոմ ծանուցաց :) Ջի մեծամ
կարծութե սպասէին գալստեան նորա . ըստ
հրամանի Տն Յիս , թե նստարուք ի քաղա

քիդ եմ , մինչև զգենուցուք զօրութիւն ի
բարձանց :

✻ Ա.ք արքեպիսկոպոսն Ֆեսաց ազերսէ զոգի յայտ
նեցուլ :) Յայտ է թէ Ա.ռաքեալքն կային
ի պահս և յաղօթս յօրէ Համբարձմանն
Ի.ն մինչև ի գալուստն Հոգւոյն սրբ , ըս
պասէին , թէ և հանապազորդեալք յաղօթս
հանդերձ կանանցքն և այլն :

✻ (Ի) Պաղտոնոց ոչինչ հեծուին , զոյն
ժամանեցեր :) Ա.յսպես ի.ր գոչէրն Սիմ
սիսի և ի հեծելն , ասաց Ա.ն . զի գոչես
առիս . զի՞նչ է այդ որ ի ձեռին քումն
Եսդր . ԺԲ . 13 : պապես և ի հոգեպես հե
ծելն Ա.ռաքելոց , փոխ ժամանեաց Հո
գին նը ՝ լսելով հեծուէ նոցին . և եկն ի
զմայացուցանել զպատաբեսեան սիրով իւրով :

✻ Ջղեխալան երկիւղ խոսնեալ խորհուրդ
ընդ ոմանց տոմծեցեր :) Իբր թէ որք վա
երկիւղին հրէից (ոգի և ի մանհաման քի)
խնդալից թաքուցեալք եին ի իւրեանսանն
իբր բանտարգեալք . դու ով նը Հոգի ,
այնպես աներկիւղ արարեր . մինչ զի ի տե
եղերս նմ չնն տարածեցեր : տես զի նախ
քան զընդունել Հոգւոյն նը , Ա.ռաքեալքն
երկիւղալից ը եին . և յաւուն անշուշտ գա
լստեանն խնդալից եղեն . ըստ այնմ , յիշեցի
զի.ն և ուրախ եղէ :

✻ (ԻԱ) Ոյ հաւատաք լրմանն շնորհի
խոսմ են ածեսաց եւից գոնէին յաճախանին
ջոր գոցոցեր :) Ա.նգղն ասաց Ա.ռա
քեալն , թէ Յօհաննէս մկրտեաց ի ջուր ,
իսկ դուք մկրտիջիք ի Հոգին նը և ի հուր .
որ ե լրուն շնորհաց գոլով պարգև չարչա
րանացն Քրի : Ասէ նա դու որ խոստացեալ
եղեր Քրիճ , եկեալ աներեւութաբար ի
ջուր աճապարանն միաձորիս , և պահոն ծը
նունդան ՝ առնես անախտ ծննդեամբ որ
գիս Ա.ն . ըստ այնմ , զի ոչ յարիներ ուղ
ի կամաց մարմնոյ և ի կամաց առն , այլ
Ա.ն ծնան :

✻ Զնորհէր տուր ընդ եւեալ յերկինս օթևան
դող ցրուեալ ծաւանգ անմահից կենաց յերկինս
գերեցեր :) Ա.յսինքն , զլոյս շնորհաց ի տե
սակ հրոյ : օդով և հողով քաղցրութե .
իբր ժառանգ անմահ կենաց յերկինս ի
դպրոցէ կենաց գրեցեր . զի փրկիչն ասաց
որ ոս ծնանի ի ջրոյ և ի Հոգւոյ , ոչ կարէ
մտանել յար բարուքին Ա.ն : Ասուի գու
ով նը Հոգի , առ Հաւատացեալ յաւետեանս
կան կենաց՝ զլուսոյդ շնորհ ի մկրտեցեալն
տալոյ ընդ , և զտղայաբարոյից անուճան

առնէ՛ և Հոգւովն սրբոյ առ մեզ։ ինչ տեսանէք
զմեզ խառնիլ և աւմկիլ ըստ մարմնոյ։ առ
գիտել զինչ աղօթել պարտ իցէ։ և որպէս
պարտ է, ինքն վարժապետօրէն նախընթա
նայ։ և ներ առաքէ՛ ի մեզ զոգի ջերմեռան
դաբար աղօթելոյն և այլն։ Իսկ Պետրոս"
զբանն Պօղոսի Հռոմ. ը. 26 այսպէս մեկ
նէ։ բարեխօս լինի ի հեծութիւն և այլն։ զի
չգիտ արարած զհոգաբարձուն որ վերն է։
վերն զի զանազան հնարիւք գայթն չարժամ
ի մերոսեաքն։ և մի՛ ինոցանէ էր որ չա
զօթս կալցին զհնարիւ ընդունելոյն։ որում նշա
նակէ այժմ սարկաւագն։ և որ այս հնարիւ
արժանաւոր էր՝ կայր հեծեծանօք առաքեալ
Հ.Յ։ և ընդ ամենն մատուցանէր զսովորա
կան աղօթիան։ զոր Հոգի կուտէին՝ վա հղ
գևորապես ընդ Հ.Յ խօսելոյն։ Իսկ վերջա
պես ասեմ, թէ Հոգին սբ բարեխօս լինի
թարգմանօրէն առաքեալ իւր և Տէր և Աստ
ուած։ ոչ և վն՝ Ի՞նչ ասէ Պետրոս" յաղօթս
պատարագին առ Ի՞ն, թէ վն զի դու ես
որ մատուցանես և մատչիս։ և ընդունիս՝
և առաս Ի՞ն մեր։ Աբրեան և Հոգին
սբ ինքն ուսուցանէ զաղօթիդ զկերպն։ և
ինքն թարգմանէ առաքեալ Տէր և Հոգւոյ և
ինքեան և ինքն տայ զորս աղօթողքն խընդ
րեն։ հասանելոյն պամ՝ և Ամէն" թէպէտ
սակաւ ինչ խորհրդաբար։ քանզի առ։
Հոգին սբ խնդրէ զկարօտս և զփափաք սի
րելեաց իւրոց։ և զնոցին հեծեծանս անմի
ռանելս իբազմականի սբ Հոգւոյդ ինչ
մխիթարիչ։ և բարեխօս մեր մեկնէ մեծաւ
հոգաբարձուէ իշխանութէ և մեծաւ հեղի
նակութէ։ իբր թէ ինքն իցէ (և է) իվէր ամ
հայցուածոց մերոց հովանի։ հզայս առեալ
է Յ.Ճ աբանէն և գլուխ առաքելն զոր ի
վեր անդր բերաք ի վկայութէն։ և ի մեկ
մայէ աքուինացւոյն առեալ ասէ, թէ Հո
գին սբ զմեր պաղատանս և զհեծեծանս
մեկնէ սբոյ Երրորդութէ (զոր պարտ էր ա
սել։ որ երիս միանց է ինքն) այսու որով
նա զնմացուսն Յ.Ճային ձանձրէ և խմոց
մամբ զայնս խօսի։ սիրով և տարփանամբ ա
ռաքեալ սբոյ Երրորդութէ։ քանզի թէպետ
խմացումն այս իցէ ետական հերիւ անձանց
հայարակ։ սակայն առաքեալ լինի կամ որ
գեղ մինչ մերկ է և միայն։ կամ Հոգւոյն
սբոյ մինչ առակի սիրոյ, և ի՛նմանէ ծորի
սբոյ մինչ և այն։ իբր թէ Հոգին սբ բորբոքէ զսէր
առ ի յաղօթել։ և թէ ոչ պարտ իցէ, և
վն որոց։ ոչ և Յ.Ճաբանէն ասաց, զի զոր

յերկինս գրեաւ։

*(ՆԷ) Պողիէց մտրճաւն և ալապաբար։)

Պողիէց, այ բառիւց գոռ մաքրիչ և մաքրու
թէն, և ազատիչ յընկերական մեղաց, ըս
պանմ, ոչ առիք զՀոգի ծառայութէ միւս
անգամ յերկիւղ, այլ առիք զՀոգի որդե
գրութէ՝ որով աղաղակեմք աբբայ Հայր,
այսուհետև չես ծառայ և այլն։

*(ՆԷ) Իսնամակալ՝ ընդել բաբեխօս և մատ
նօթ։) Յ.յանէն, զօրեղ՝ խնամող՝ ևագած
պանիչ։ Իսկ ընդել բաբեխօս ասի Հոգին սբ.
ոչ ծառայաբար, այլ տիրապես և խնամո
ղաբար։ ըստ որում յաղօթս և ի հեծութիս
անմռունչս արագ ժամանէ՝ և զեղանակն
հաչտեցուցանելոյն զմեզ ընդ Հ.Յ վարդա
պետօրէն ուսուցանէ։ զի բարեխօսէն որ
լինի աղաչանաք, ոչ է նոճատուութէ։ զի և
Հայրն ելեալ աղաչէր վերէց որդին։ Ղուկ.
ԺԵ. 28։ և Իսկ զի պատճառ է ի մեզ զսէրն,
որով փափաքիմք, և հոգով հանեմք վանն
փառացն Հ.Յ։ ոչ ասի Յ.ռաքինութէց երկ
բորդ մասին ինձ գլուխ։ Իսկ ևբանիր Յ.ռա
քելոյն յայտնի է, թէ նա ուսուցանէ մեզ
զեղանակ աղօթելոյն առ Հ.Յ։ ըստ այնմ,
զի ոչ կեամքն յաղօթս ոչ գիտեմք։ այլ
ինքն Հոգին բարեխօս լինի ի հեծութիս ան
մռունչս։ և թէ՝ Հոգին ի թիւրկոնս հաստ
նի տակարուէ մերում։ Հռոմ. Ը 26։ Քանզի
զի Հոգին սբ՝ թարգմանիչ է աղօթից մե
րոց առաքեալ բաղխողին խորհ Հր Հ.Յ։ և այս
ոչ է նոճատուութէ Հոգւոյն ընդ զի ևկամքն
որ ի մեզ թարգմանէ զկերպ մտաց մերոց։
կամ թէ զիմաս մեր թարգմանէ և ոչ է նոճա
տուն նմա։ այլ մեծագոյն միտք։ Պրճ՛
Հոգին սբ օգնէ տկարութէ մերոյ։ և ուսու
ցանէ զմեզ զինչ և ոչ արժան է աղօթել։
մինչ մեք ոչ գիտեմք զինեղութիւնն։ այսպէս
մեկնէ Յ.ռաքեանն և զբարեխօսէն Քրիստ
յառաքեալ է գլուխ ասելով։ այլ որով՛ք փոր
ձեցաք ի բերէ զմարդ։ հաճանեցուցանէ
ժուժկալել ի բերէ զբան և գործոց, այս
է բարեխօսէն։ ևրեն Պարիզը պապ մեկ
նէ։ ի բերէ թէ Հոգին սբ աղօթող հայցողս
և հեծող առնէ զմեզ։ ըստ այնմ, Հոգին
Հոր ձերոյ խօսեսցի ի ձեզ։ Մատ. Ժ.20։
ոչ առնէ զձեզ խօսունս և ըստ արժանեաց
պատասխանող։ և յԱրդիանէսէ առեալ
Աստ" ասէ։ զոր օրինակ վարժապետն ըղ
ձեցեան ուսուցանէ ի գիր։ և նախ ընծա
նայ ինքն, և ապա առնու երեխայն կրկնե
լով զատացեալն ի վարժապետէն։ այսպես

համբն յաղթեա ոչ արձնն իցէ ոչ գիտեմք։
Աւրեմն Հոգւոյն սրբոյ բարեխօսութիւն է ու-
սուցանել զկերպ աղօթից։ եւթէ զինչ այ-
խնդրելն է յաղօթս։

❋ (ինէ) Այո ասէ պաղատիմ ես անակնկալ բն, զ-
ոեղծիչ ընչից՝ հոգի ներդործ։ (Այ անբա-
նին ասի, Հոգին սբ։ ըստ որում ընդ ան-
սկզբան Հօր և Որդւոյ՝ մի Այ է։ այլ ըս-
պանի որ ոչ սկիզբն այլոյ անձին՝ ինքն Այր
րդուն։ յակ իկողմանէ առաջագոյնէ՝
յայտ է զի ի Հօրէ է։ և ըս պանի ոչ է ան-
սկիզբն, այլ սկսեալ։ և լոյս ի լուսոյ։ Հոգի
կենդանի, ի կենդանի Հօրէ։ Համաձայնի
սբ վարդապետաս սբոյն Կիրիղորի Այ բա-
նի։ որ ի Հաւատի Պէնտեկոստէին, ոչ սկսել
և ոչ դադարեալ ասէ զՀոգին սուրբ։ յակ
ոեղծիչ ընչից (ասէ) ես Հոգի ներդործ։

Ա՝ ա առաջինդ գիտելի է։ զի թէպէտ սբ
Երրորդութիւն բոլոր ստեղծուածոց միով
կարողութիւք մի միայն սկիզբն է և արարիչ։
սակայն՝ ոչ մարդս ասի՝ ի պատկերն Այ
արարեալ։ այլ ի պատկեր բնական պատկե
րին Հօր, որ է բանն Այ։ պատկս և ըստ
մնոց ինչ, ընչաւորքն ասին՝ Հոգւոյն սբոյ
ստեղծեալք։ ըստ որում ինքն է գոյակա-
նապես ընչեցեալ՝ Հօրէ։ եւկամ զի նա շրջեր
ի վր ջրոց և ասաց Այ։ Հանցեն ջուրք զե
առունս շնչոց կենդանեաց։ և ապան այնորիկ
շնչաւորաց ստեղծանիցն՝ յատկացուցանին
Հոգւոյն սբոյ։ Ա՝ ա երկրորդ ինչ գիտելի է։
զի Հոգի ներդործ ասի Հոգին սբ։ Այ ասի
որում ընդ Հօր և Որդւոյ՝ է՝ մի միայն կեր
պաւորիչ եակաց՝ ի յոչնչէ՝ ի գոյուն ածե-
լոյն։ և ըստ այսմ, մի է խմացուածս՝ ըստ
վերնոյն։ Երկրորդ՝ ներդործ ասի։ զի մի՝
յորժամ լսիցես շնչեցեալ՝ ի Հօրէ։ խմանայ
ցես շնչել և փչեալ իբրև զՀոգի՝ անանձն
և ցնդելի։ այլ գոյաւոր ևկերպաւորանն,
կատարեալ։ Երրորդ՝ կերպն ևկերպարանն,
ի սբ գիրս առնանին՝ ի տեղի բնութ եւթե
թէ։ ըստ այնմ, որ՝ ի կերպարանս Այ էր,
պկերպարանս ծառայի էառ։ այ զծառայա
կան բնութիս Այ։ զամայ։ և ըստ այսմ Հոգին
սբ կատարեալ է ասէ՝ մի Այ է ընդ Հօր՝ և
Որդւոյ։ քանզի զանազանութիք անձանց՝
ոչ զանազանի էութիւնն՝ ի յանդիման։ և թէ՝
կերպ, կերպարան, և տեսակ՝ զբնութիս նշա
նակեն։ սակս Համամակարգ այ գրոցն Հ
գլուխ։ Երրորդ՝ եթէ՝ ի միասին առցին
վերադրեցեալքն։ յայնժամ խմացուածն է,
թէ դու Հոգի սբ, զՀոգիս մարդկան, որք

չունէք ասին, կերպաւորեա՛ք բանականութիք և
խմացականութիք՝ ի ստեղծանելդ։

❋ (ինէ) Այնչն գիտաւոր, Արդարոյ Երկիւղած,
Քնաճէից Նախաձոր, ընդ Հօր գոյ ասի) Այնէն է
Այ Հայրն, Այ Որդին բնութե անհատորդե-
լի գոյուն։ Հնչականակէ վասն ընչուն կերպիւ
գոյացուե։ և ասի առ ինքն՝ և ոչ առ այլ
որպ ընդդէմ է առընչութեին, որպ գոյն է
առ այլ։ Այ պես Հոգին սբ է անձն կա
տարեալ Այ հայնոյ բնութե, անհատորդելի
Հպարտե և Արդիւնե։ Իակ գիտաւոր ասի։
ոչ զի ըստ մարմնականացն կերպի ձևացել է,
և զգեցարանօք կերպացեալ։ այլ ըստ որում
դէպ Հնչականակէ զանկերպ առանձնաւորու
թիք ըստ կերպի ծանօթուե։ ոչ յորժամ ա
սեմք դէմ գոլ զծնելուին Արդւոյ՝ և զան
ծնելուին Հօր։ և զարտաքս առաքումն։ և
կամ՝ զընդհեղուին Հոգւոյն սբոյ։ որպս ասէ
Լամբի վիլիսոփայն՝ ի վր գիմի ևկերպա
րանի։ Այ պես Հոգին սբ անձն է Այ հայ
նոյ բնութեն անհատորդելի գոյացուի։ ևդէ
մաւորե վն ծանօթուե բղխելուեն։ որով
ի Հօրէ ևի Արդւոյ զանազանի։ զի Հայր զա
նագանի՝ ի Արդւոյ և ի Հոգւոյն սբոյ՝ ան
ծնելուե։ և անբղխելութե, և ոչ ակահիլոնէ։
Արդ՝ի Հօրէ և՝ի Հոգւոյն սբոյ՝ ծնելութե ն,
և Հոգին սբ բղխելութե ն։ և վն պնորիկ սբա
Երրորդ ոն ի գիմաւոր ասէ։ քզի դիմաւո
րի բղխելութե ծանօթուեթե։ Նաև զի ոն
դիմաւոր ասէ։ Այս՝ զի մի՝ զՀոգին սուրբ
մտան ուրուն բղխոյն համարիցիս (որպիսի
ե Հոգին մարդոյ, որ է մտան բղխոյն մար
դոյն) այլ ըստ ինքեան կատարեալ անձն՝
և անհատ Այհայնոյ բնութե, և անհատորդե
լի գոյացուե։ Երկրորդ՝ եթէ բղխելուին
ե յատկութե և ծանօթուե Հոգւոյն սբոյ։ ը
րով դիմաւորի և յատկանայ՝ի Հօրէ և յՈր
դւոյ։ ուրեմն ոչ միայն ասի անձն, այլև
գիմաւոր։ այ բղխելութե գոյութե դիմաւո
րեալ։ Երրորդ՝ զդիմաւորն՝ մի՝ խնայես
նման ունական գաղափարի։ ոչ որ ձին ա
ստ անձնաւորն։ այ Հոգևոր։ այլ զդիմաւորն
իմա՝ի տեղի կատարեալ դիմի։ զի Հոգին
սբ՝ է մի անձն և մի դէմ։ և մինն յերից
Այհայնի անձանց։ Աստ և Ղամամակացին
զբ գրքոյ Հ գլուխ ասե, թէ փիլիսոփայքն
զմանականան, անհատս և դէմս՝ և էակս
կոչեցին։ ոչ և են Պետրոս, և Պողոս։ թէ
պէտ նորա այլ և այլ բնութի իցեն։ ոչ և
այլ անձինք։ որոց երկուցն ոչ ասի մի
մարդ։ ոչ որ առ Այ ասի երից անձանցն

նէին յաղթմանէ Հոգւոյն Սրբոյ, և ինքն Կո-
դին ձեռ ապաւաքար իջանէր յառնչանա-
դրելեանն, և տայր զպարգև ինչ, ոչ՝ և
որքան որ կամէր: որ ոչ այլ ինչ է, քան
թէ պարգևուժն և այն: ահա ուրեմն այս
է ||Ղուս գիշաւոր ասելն: Յակ բնաւ ինա
գաւոր ասելն յայտնի է: զի ոչ պատուանայ
է ոչ բարբառիլըր մակեդոն, այլ թաղէոյ
բնաւէից, և իշխանապատ առաքող. որ Հոգ-
ւոյն ||ինարինանալ (թէ ևոչ ծնանիլ զնա) և ||նդ
պարելից և ||ուաքելոց ի քարոզել: Ինչ ընդ
հոգ գիշաւոր ասելն է. Ընդեմ մարկիոնացւոց.
որ զՅ հայր երեսուն յաբիսոնից ծնօղ
ասէին. կարի խելագարօրէն առեալ ի վը
կայութի, թէ ||ին երեսունեակ մկրտեցաւ
ուրծն երեսուն յաբիսոնեանք էին: պատ
հոգ գիշաւոր ասէ. վն նոյնում ևմիսւն բնու
թե. զի ընդ ասելոյնէ զայլ անձն յայտնէ:
և գիշաւոր ասելով՝ զանարոշելի բնութիւնն
նր ի հօրէ: Եւ կամ գիշաւոր ասէ ընդ Հօր.
զի անբաժանելոցն, և առանց հատմանն
անսպառաւորապէս բղխի ի հօրէ: Եւ առ ար
տաքս ի խոհեղծանելն զարարածս, անբաժա
նելի է ի հօրէ և ||ի Հոգւոյ ի գործ ստեղծ
մանն նոցա:

(ՆԴ) ||Ւով ընտն ի տուր պարգեաի անաչա
քաղ համակ բարեգոնս:) Յ.յսպես
ասէ և Յ.Ծաւանն ի Ճառս Պենտկոստէ
լեն, թէ սա զօրանայ նախ առաքինն ի հրեշ
տականան զօրութիւնն երկնաւորս. և որք մի
անգամ առաքինքն են զնին Յ.Յ հաւ Յ.Յ
վն զի ոչ յայլ յուստեք է նոյ կատարելոյ
ծին և պայծառանալն. և առ չարուն գրժ
ուարաչարժուելին, բայ ի Հոգւոյն սրբ: և
յետ այնորիկ ի մարդարէսն, և առոյ որք տես
ալին զերևոյթն և զՅ.Ծ ծանեան: Հզնին պա
տրիկ ի Յ.Ն աշակերտան: վն զի ի ծողուս
ասել զՅ.Ն առ որ մերձ էր. ոչ իբրև զօ
րացուցանելով, այլ իբրև առ պատուա
կնոյն: Իսկ յատկապէս յերից վկայութեց
խոսնեալ է բանս. մինն ի Յոզմոյնէ. ըստ
այնմ, Հոգի Տ.Ն եղից ցտեսչս. Իսա.
ա. 7: Երկրորդ ի գործոց Յ.ուաքելոց. ժ. 44
ըստ այնմ, մինչ դեռ խօսէր Պետրոս, Հան
գեաւ Հոգին սբ ի վր լսողաց բանին: ուր
ցուցանի անաչառ բաշխումն պարգևաց
Հոգւոյն սբ: վն որոյ և զարմանալին որք
ի ||ինչխատուէ անուն հաճատացեալքն էին.
զի անկ ասելով՝ զանարոշելի բնութիւնն
զեզանելին: Երրորդ՝ ||Պետրոս գայթակղե
լոցն (վն մնանելոյն առ հնեթանոս) պա

մի Յ.Ի. վն միոնէ և անպանազանուէ Յ.Ի
ուքեն ի յերեսին անձինան: Եւ ||ասէին
փիլիսոփայի իրբ ևկաց ասե, թէ դե մի
զառանձնականն յայտնէ: իսկ առանձնա
կան է Հոգւոյն սրբ բղխելոյն, որով և ա
սի գիշաւոր: Իսկ ||ուղոյ գիշաւոր ասելն է,
կամ զի է ընդ ||ուրեայ մի և նոյն բնութի և
էուն: և կամ զի ոչ զորդի ի Հօրէ է. թէ
պեսո ոչ ծննդեամբ, այլ բղխմամբ: և կամ
զի առ արտաքս եղելոյ ներգործութեցն
սակս ասե. զի յՅ.Ի գործս Յ.Ի Հոգին սբ
մերձաւոր էր. զի ոչ ի Հօրէ առաքեաւ և
տուեալ լինէր, նմանապս և իբրե: զի մերձ էր
նմա. վն և ևիչմամբ պարգևիւր (ուստի և
Յ.Ծաւանն ի Ճառի Պենտկոստէին ասե,
թէ մերձ Յ.Ի, ոչ իբրև զօրացուցանելով
զնա. այլ իբրև առ պատուականին) Եւ ի
գիրս վՃառոց՝ գայն փղուծին Յ.Ի առնու վն
առ արտաքս պարգևեցմանն. ոպ ասե ի
Յ.Ի բաժանմանն առել ի Պետայ քահա
նայէ, թէ մինչ ընորհ Հոգւոյն սրբոյ տրի
մարդկանց՝ արդարև առաքի ||գին ի Հօրէ,
առաքի և ||ի Հոգւոյ. բղխի ի Հօրէ, բղխի
և ||ի Հոգւոյ. զի և նորին առաքումն է բղխ
նումն: այսոքիւք բանիւք յայտնապէս ցու
ցանէ ասե, թէ պարգևումն ընորհացն Հո
գւոյն սբոյ ասի բղխումն կամ առաքումն.
և այս բղխումս է ժամանակաւորն: յորոց
յայտ է, թէ այն փղումն որ առ արտաքս
է. թէ և ի Հօրէ ասիցի. թէ և ի ||ուղոյ,
ոչ նշանակէ զանձնաւորականն բղխումն.
այլ զպարգևումն: զի ըստ այնմ, և ինքն Հո
գին ձեռ տայ զինքն երբ տայ պարգևս իւր
զի ի տիւլ պարգևին, տիւլ և Հոգին ձեռ ըն
Յ.լսերսին ա դրբոյ ձ գրես: Յ.յսպես
փիլիսոփայ տոնաւ և Յ.դամայ ինտեղծմանն.
ոպ ասե ձեռն ||ուրեղ Յ.ղէ քանդրացին ի
Պանձուց դրբոյ: իսկ եթէ լսթինք յայն
պիսի բառս արասցեն, թէ փղումն բղ
բեմն մինչ եպիսկոպոսք նոցին փչեն ի գրոյ
մեցէլեն, և ի քահանայս ձեռնադրեցեալս,
ոչ մատուկարարեն զշնորհ Հոգւոյն սբոյ,
այլ բղխեն զՀոգին սբ. ևզբաստեղծոյն առ
նեն ծառայ, և ինքեանց պաշտօնեայ ևհա
մագոյ. որ է անասելի հայհոյութի: Յ.պա
թէ ոչ այնպես. յայտ է ուրեմն, թէ և Յ.ուա
քեալքն ձեռն գնելով տային զՀոգին սբ.
այլ ոչ բղխէին զնա անձնաւորաբար (զի
այն միայն Հօր է) այլ զարժանաւորութի
ձեռնադրելոյն՝ այնու նշանաւ ցուցա

դրեցին մեծին Ա.ղէք քանդրի, թէ զանմա
հաւի ոչ կարես տալ, եւ ընդդէք զտուճաալ
կեանն յայլոց բառնաս ։ Պատասխանեց,
թէ այս ոչ է ի միջի ։ այլ ի վերին նախախ
նամութենէն մատակարարեալ լինի ։ զի մեք
արբանեակք լիցուք նորին հրամանին։ քան
զի ոչ շարժի ծով՝ եթէ ոչ հողմ ընդ ։ և
ոչ տատանին ծառք՝ եթէ ոդն ոչ սահեա
ցէ ։ ոչ առնէ արիւն մարդս՝ եթէ ոչ ի իւղ
բին խնամոց կամացն առցէ ։ և արդ՝ ես կա
միմ զադարիլ ի պատերազմէ։ այլ ոչ քայլ
տայ բարեաց խոց ձերն ։ վասն զի եթէ ա
մենեքեան միաբարոյք եաք, գատարկ և ան
գործ լինիցեր ես և այլն։ Ձեզ զլուխ նորին
պատմեն ։ Հաւրենն զինուորքն և զօրա
պետքն, Ոդւոյն սրբոյ թիւրորին փառաց՝
պաշտօնեայք ասին ։ և թուի՝ թէ ի ժամա
նակ թիւրուելն Ոգւոյ, զինուորքն՝ զին
ուորք Ոգւոյն սրբոյ կոչեցեալք
լինէին, որպէս և սպանիացւոցն, զինուորք
սրբոյն Հակոբայ մեծի Ա.ստղեայն կոչին ։

✻ Ասկիանոս և տալտոյնով։) Ա.յսինքն,
գիւղականօք և քաղաքացւոք ։

✻ Հոխառիօս և նոս էրօս։) Հոխառիքն
ասին ի կիրճնս մանուցքն. ոմք ի կիրճնս ծիրն
Ընտանի և այլոց ։ և կամ ուխտաւորք ա
սին ընթացօղքն յուխտատեղիս. նոս էրօս
կոչին՝ զի նոր իրեն զիւրմէ ուանդուն և ժա
մանակաւորս ։ այս մոմ և խունկ և այլն։

✻ Ա.պոյեան։ և ամ մարդկան հատուց։)
Ա.պոյեան ։ այս անկէն կոչէ զալատս, ազգ
զինուորեալն։

✻ Ի.ուէչ նիսթեալ հոյէ բոլեզուն ամ ուն ան
սուղ ։) Ի.ստ այնմ Պատերի ։ ուչք ամբոխ
ի.բեզ հային ։ և դու տուր նոյ կերակուր ի
ժամու։

✻ Ղևնաց առաքնոյդ էլոյան վերին ։) Ա.յ
ինքն, հրաժարեցան աստէն տեսակաւոր
բեալ հաճատով, դու առաջնորդեա ի
լոյսն վերին ։ առ տեսուչ Հօր և Որդւոյ
և քեզ Ոգւոյդ սրբոյ։

✻ (ԽԸ) Պուրդ է ենդանեաց, հան խաղաղուց)
Պուրդ ։ այ փափկացուցիչ կենդանեաց չը
նորհօք, և կամ Ա.բէլ կենդանեաց ։ այ զհաճա
տով և բարի գործով կենդանիան գու զըր
կես և ի գոլն պահես ։ Խոյց Ա.բէլ առել
քարեգոյն է ։ քանզի թէ ոչ Հոգին սբ տե
սակաւս ոչ պատճառ կենդանեաց։ այլ
արտագրապէս ։ սակայն ըստ որում ինքն և
առաքեալն դրդեալ փափկացուցանէ և
ազդէ կենդանուն ։ զնոմ կենդանիս ըստ
կենդանեաց ։

տասխանեաց ։ Վարդ ։ Ճա ։ 17 ասելով
թէ, իսկ եթէ վկասարակաց պարգեւն եւ
Ընծ ևնդ ի հաճատն ի ՏՀ Ցե Վա.
ես զինչ կարօղ էի արգելուլ զՀ.Ո ։ այ ըզ
Հոգին սբ։ Իսկ ըստ որում Հոգին սուրբ
բարի է և բարուն ։ ըստ այնմ կերպի երկինք
և երկիր լիք են նովաւ ։ և պահպանին և
նախախնամին բարուքէք նմ։

✻ Ի.նձալ ցես զո ընորէալն։) Եթէ ոչ ք
են՝ զինի թուէ ։ որոց սակս և աղաչէ զօրա
ցուցանել զնոսա ի պահպանուի պատուի
բանից նորա ։

✻ Ջոհհանոյպեան ծէ և պղէս։) Ա.յսինքն,
զի Ա.հան կաթուղիկոսն, որպ էր ժամա
նակակից ։ Իսկ տ.էննէյօն ասէ ։ զի ըստ
այի Հոգւոյն սրբոյ բաշխէ ընորհաց է քա
հանայապետն ։ թէպետ ոչ հեղինակաբար
ոմն զՀոգին ձեռ ։ այլ պաշտօնեաբար։

✻ Ջայդնան գոտման ընորոտ։) Ա.յսինքն,
գեպիսկոպոսն գաւառին իւրոյ ։ զի եպիսկո
պոս յունարէն ։ առ Հայս տեսուչ պղելու
քարգմանի ։ Իսկ գոտոյ ընորոտ կոչ ։ զի
եպիսկոպոսն գաւառ և քնարէ զորս յատու
ցանն եկեղեցւոյ գաւառիքն են կ ցորդելով
ի պաշտօն Հոգւոյն սրբոյ։ կամ գաւառ և
կեղեցական վճռով ոմն Պետրոս զՊնանիա։

✻ Ջգեղոս վոյծէց էլիւսիւնան, ոյ ընդ ինն է
գաւառսիւնն։) Ա.յսինքն, վարժապետս
և զուսուցիչս երէխայից, որք ուսուցանեն
զդաշնանուի հաւատոյ սրբոյ Երրորդութե
որ ձեզն Ա.ւետ պաշտօնէից կարգաց ասէ
զայս ։ այ սարկաւագաց։ եկեղեցական քա
հանայապետութէ ձ գլուխ ։ և կամ վանն
գաւառատան վարժապետաց է բանս ։ և յատ
կապէս վանն իւր վարժապետն Պնանիայ
Ձգնաւորին ։ որ էր վանահայր Սարեկայ
վանիցն։

✻ Ջ.բազմանանոյ գոտոյս և պղէս։) Ա.յ
ինքն, զՀաստատուկ ժողովրդականան։

✻ Ջ.բուէպաշտ ևոսգաւորն ծէ և պղէս։)
զԱՀենէքարիմ արծրունի։

✻ (ԽԹ) Ջ.ինուորք եւզօրեպետքն,
տոյ պաշտնեից։) Ջ.ինուորք եւզօրեպետքն,
Ոգւոյն սրբոյ պաշտօնեայք ասին։ զի նա
Հոգին հեղուլեն և քաղցրուեն գործ, ոչ ինչ
քեմք կամի զոր պատժելոյ միայն տալ
դիտէ զբարուքին և զպարգեւս ։ Խոյց յոր
ժամ ապաստամբին մարդիկ և բարուքն նո
ապավարին, յայնժամ պաշտօնեայք նորա
առնուն զվրէժ ի յապերախտից ։ Եւ ասէ
մինչ բրաչմանք մերկ խմաստասէրքն մե

դունական. կատարիչ՝ այլ ոչ կատարեցիչ. սրբօղ՝ այլ ոչ սրբեալ. լուցիչ՝ այլ ոչ լուցեալ. Ի՞նայուցիչ՝ այլ ոչ Ի՞նայեալը ինքն ինքեամբ, նոյն միշտ՝ ևընդ որս դասեցաւն. աներևոյթ, անժամանակ, անըմբռնելի: անայլայլելի, առանց որևէ նուաճեի, և այլն:

✻(Ը) Ալ երանելի՞ են որ չեն տեսեալ, և հաւատացեալ են (Յհ. Ի՞ Ղ) Ոմանք ի՞նչ չարմարիս. ի յարութեն ասելոյն՝ Ի՞նչ ինչ ընդ հակառակ ասեն, զի ոչ ոք տեսանէ զյարութիւն, այլ հաւատան. ասեմ զայս՝ զի ոչ ոք ասիցէ, թէ ես տեսի զյարութիւն, ապա հաւատացից. վասն որոյ ասէ, թէ երանի՞ են որ չեն տեսեալ, և հաւատացեալ են. զի ոչ ոք կարէ ասել, թէ ես տեսի զյարութիւն, ապա հաւատացից

անուն հղչ ասի՝ ընդ Տէր և Իրուեղ. զատ
պիտի, ամենակալ մեծ անուն Տեր. այլ զ
լաց են յամ Ճանապարհս որդւոց մարդ
կան։ տես և Ղուկ. ա. 49։

* (ՂԵ) Դոկէ հեղուկեան, Յորդաքուռէ,
Ընտրեան ևաղրմուկեան։ Թէպէտ բոլոր
Երկրորդութիւնն մի ևնդգի հինգ է և ազգաբա
հեղուած. այլ յատկանայ հեղուին Դոգ. այն
ձոյ. զի մի վճ բղխեցմանն ցասմուռ և բար
կացող իմաստի։ Թէպէտ երբեմն բարկանալ
և տրտմիլ ասի. այլ այն է փոխաբերութեամբ
առեալ. ըստ որում բառնայ զինուած իւր.
և տայ զպատիժ մեղուցելոյ առանց իրիք
ցասման. ոչ և արեգական ևհուքն բնական
նշաբար պրեն, այլ ոչ բարկանալ ասին։

Ա. ըզ Դոկէ հեղուկեան ասէ. զի հեզաբար
համբերէ մեղուցելոյն դարձման. և զբար
ձեալան սիրով ընդունի։ ԵՒատի ասէ Ա. Ջո
բանն ի Ձեռն Պենտեկոստէին. ամ Դոգին
է հեզուէ, և զպարանայ մեղուցելոյն. զորոյ
զմորձ առցուք զհեզացելոյ՝ և մի՛ զբարկա
ցելոյ։ Ըստ Դոգին ևբ հեղ ասի. զի իզոյ
քանն մեղաւորին, ոչ ցասմամբ բարկանայ,
այլ հեզաբար ներէ և քաւէ, ևտայ զշնորհ
իւր առատապէս։ զոյատճառն տայ Մաղ
մոն իմաս. ևբ ասելով. որքան բարի և հա
մեղ Տէր Դոգի քո յիմն. մի որպ զյանդ
ցաւորան ստ սակաւ սակաւ յանդիմանես՝
և որովք մեղանչեն՝ յուշ արարեալ խոստ
տես։ զի զերծեալք իշխարեք՝ համաստա
ցեն իքեզ Տէր։ ԵՒատի և Փրկիչն զինքն
միմամբ զԴոգին տալոյ, եղոյց զնա ներօղ
և քաւիչ ասելով. որում Թողացուք զմեղս
Թողեալ լինի։ և մի այնորիկ անթողելի ա
սաց զմեղս որ ընդդեմ Դոգւոյն ևբ, որ ե
հակասէին ի Թողուել մեղաց։ իբր Թե
հակասէն է Դոգւոյն ևբ. յուսահատելն
ի Թողուել։ զի այնպիսին զԴոգին ևբ ցաս
ևնուս համարի. և ոչ հեղ՝ և բաշխէր Թո
ղուել, և կարօղ ի քաւել զմեղս։ իսկ Դոգ
մաչպանութեան կոչէ, նկատմամբ բանին
Սողոմոնի. Իմաս. Ժե. 24 ուր ասէ. անձ
տես առնես զմեղս մարդկան ապաշխարու
Թէ. զի սիրես զնոյն ինչ՝ որ է, ևոչ գարշիս
յուսէք զորս արարեր. զի ոչ ևԹէ ատ ա
տել հաստատեցեր։ և ի վերջն ասէ. Խնայ
ևս յոմանս զի քո են Տէր ոգեաց։ և Ժե. 1
ասէ. բայց դու Տէր ևբ քաջդ և ճշմար
բիս. և երկայնամիտ. ողորմութիւն գործա
նես գնամ. զի ևԹէ մեղանչիցեմք քո եմք
ածս և Ի. 23։ և Յ. Ջաւանն ի Ձեռս պէտ

ածս ։ Անկաբայ. Է. 9 ։ ուր մանկաբարեկ
վկայից ձինն ասաց առ Յ. Տէր ըզ
կեանս մեր կարձել հոմարիս. իսկ Ծագ
Թագաւորն, Թէպէտ և մեռանիմք մեք վճ
արինաց, ի կեանս յաճիսենից միանգամ
ծննդեանն ժամանակի՝ կենաց ի կեանս
գարձուցանէ։ և այն է Հշմարիտ վերանորո
գուն, որ լինի բարուք Դոգւոյն ևբ։ զի
բարւոյն է զինքն հաղորդել. իսկ Դոգին ևբ
կենդանի է և կենդանարար. վասն այնորիկ
յարուքէ կենդանացուցեալ՝ զմկրտեալսն
վերանորոգէ։ զի որոց սկզբնաբար հնորհա
կան կեանս պարգևեաց (զնոյն հնորհն ամ
բողջ պահողաց) ուացե ևաղնվաճան կենս
երանուե յետ յարուցանելոյն ի մեռելոց։
ԵՒս Թէ Դոգին ևբէ յարուէ պատձառ (ոչ
Ջիայր՝ և զՈրդի) ասէ Յ. Ջաւանն ի Ձեռ
ն Պենտեկոստէին։ Յ. յս Դոգի գործա
կից Որդւոյ զարարածս առնել ևղյարուէ։
Եթ հաճանեցուացէ զքեզ, բանիմ Տէր եր
կինք հաստատեցան, և Դոգւով բերանոց
նր, ամ ըզրուէք նձ։ Եթ դարձ՝ առաբեա
ցիս զԴոգի քո՝ և ստացիս, և նորոգեացես
զերեսս երկրի ևայն։ որ յայս վերջին վկայ
ութիւն կայանայ բան ևբ վարդապետիս։
* (ՆՆԼեցելոյն յառաջ յօդուածն ։) Ա. յս
ինքն, ողորմացիս ով Դոգիդ ևբ. բայց ո
րոյ ։ յո այնց ննջեցելոյն, ոչք Թէպէտ նըմ
ջեցեն. բայց ուանին զայս յարուե. և այնու
յուսով արբապէս կենդանալոյ արեցան, առ
ի պարզ երես երևիլ առաջի գառանուրին

Ի Բրիաոսի ։

* (ՂԵ) Թողել զմարինս ևբ ի զուէղ ընդ
րուելե ընդ սերոյն որ ասե Տէր։) Ա. յսինքն,
ժողովել աղաչեմք զմարմնոց մերոց զբաղ
ձանան առ հոգևորն, և միացուցանել ի մի
շաբիղ ընտրուե սիրոյ. ոչ և էին նոր հաճա
ատացեալքն անձն և սիրտ մի (չաղկապիւ
սիրոյ միացուցիչ Դոգւոյդ սրբոյ. Գործ.
Ե. 31) ի ժամանակս Յ. ևաքելոց։

* Գեթսաղնի կոչուն, ևեթն կենդանի, ոչ մեռ
ևն ևնուան հղջ։) կոչուն, կամ կոչ գոյու
Թիւ ի գոյուէ հոչոյ. ըստ այնմ կոչէ զչգոյն
իբրև զգոյ. Յոհ. Ե. 17։ կամ կոչել ի
գործ պաշտամանն մարգարէուէ և առաքե
լուէ, և ի միուէ հաճատոյ։ ԵՒոչն կենդա
նի. ոչ միայն արարողապէս և զօտնձուած
բար. այլ ևըստ որում միջնմամբ յատաջա
պային իբրև զձայն կենդանի (և անձն կեդ
ատարեալ) ի Հոր Ա. Հ. և ոչ ուրուբականն

ցեալ. և Աբրիամ կոչեաց ծնաւ՝ որովք երա-
նելւոյն գաւառն լցաւ: Յակ հանդիպեալդ
ա՛ն ասէին ասելն է, զի Աբգուհի կոյսն և
կաճորուհի Հոգւոյն Սրբոյ՝ պատրաստեցաւ
ի ծննդաբերութիւն Աբգարայ Ե՛. առանց
առն նպաստաւորուհե: Յակ յորդորէին ա-
հաւորեցնէին նմա, զի՝ Ասա՝ եղիցի ինձ
ըստ քո՛ի Յովակիմայ և Աննայի: և Երկ
րորդ՝ զի գալստեան Հոգւոյն Սրբոյ՝ ի վերայ
նը՝ ի ժամ յղութեան Որդւոյն: որ թէ զիա՛նք
ընդ ընկալաւ. և որպիսի սրբութիւն ար
ժանաւորեցաւ, անհաւատելի է զայս Աբգա
ծին Սրբուհիս ասէ ուրեմն առ քեզ բա-
րեխաւս ունիմք ո՛վ տէր Հոգի՛ դի մեզ ողորմ
մեղաց յաւերժական թողութիւն:

(Ա՛ր համագոյակից *ոյ ենթադրէ:)

Ա՛. յանիքն, և զնբն Յովհաննէս մկրտիչ (որ
զհամագոյակից քո Հեռնադրեց՝ Յորդանանու) և զայն ևս բարեխաւս ունիմք
առ քեզ: Յակ հոմագոյակից ասի՝ Քո՛ Հո-
գեյն տըր ըստ Աբգուհն. վի ոչ՝ ի միոյ ա-
րեգականե՝ լոյս և ջերմուն ծագեցան Աբ
գին և Հոգին տը: Աւստի ոչ վն Քրե ա-
սի՝ որքան Հայրն Հայր, ընդ նմին և Աբ-
գին Աբգի: այսպես և որքան Աբգին Աբ-
գի, ընդ նմին և Հոգին՝ Հոգի տը: Ասաի
և Թէոփ անուն՝ Սիրելի նղովեսք կնքեն տը
Հարքն ընդդիմակ ցայն Հակերով զկատակ
ասելով: Յակ որք ասեն, էր երբեմն՝ յոր
ժամ ոչ էր Աբգի և կամ էր երբեմն՝ յոր
ժամ ոչ էր տը Հոգի՝ զայնպիսիսն նզովէ
Կաթուղիկէ և Առաքելական տը եկեղեցի:

(Որ նոյնպէս գրեցան վ Հայ՝ Ա՛. յանիքն.
յորդորեցան վառեցան և բորբոքեցան ի
տը մարտիրոսութե վկայելոյն տըն Սահ
փաննոսի. քանզի զօրացուցիչ վկայից Քն
է. և առաքիչն միայն ի նախանձ բարւոյ շար
ժիչք և յորդորիչք են:

(Աստուածատուր առաքինութիւն և պայն:)

Յնուն թէ աստուստ ունի եկեղեցի օրի-
նակ. որ միշտ զկնի Աբգուհւոյ Ա՛ծածնին,
և ընդ Յովհաննու մկրտչին, և Առաքեալ-
նոյն նախավկային յիշէ զնբն Պետրոս մեր
յուսատուրիչն: Թէպէտ մարտիրոսական տը
գամբք, և բազմապատիկ նահատակութե
վերհատոյն էին ընդ Պետրոս քան զՅովհան
նէս մկրտիչն, և քան զԱստեփաննոս նախա
վկայն. որք մի մի կերպիւ միայն մարտիրո
սացան: Յակ Հրէական պարգեւօք և հնոր
հօք ոչ պակաս գտան՝ այլև ի բաց առեալ
լացան: Թէպէտ արդիւնքն ընդ Պետրոսի՝

ծնաւ զայնոսիկ. որոյ ի մահկանացուս ծա-
ռայութեան ժամանակի՝ Ա՛. յր մայր մահկանացուս ոչ եւս: զի Երա-
նելի Աբգուհի՝ ոչ ընդ մահ ոչ ընդ կեանս
ոչ ընդ ներկայ ոչ ընդ ապագայ ոչ ընդ
բարձր ոչ ընդ խոր ոչ ընդ այլ ոչ ընդ
մի ոք ի բոլոր արարածոց կարաց զնա
բաժանել ի սիրոյ Աստուծոյ՝ որ է ի Քրիս-
տոս Յիսուս Տէր մեր: Ա՛ստ Պօղոս ա-
ռաքեալ: Ա՛ստ Աբգուհի Ա՛ծածին: Ա՛ստ
Ստեփաննոս նախավկայ: Ա՛ստ Պետրոս
մարտիրոս: Ա՛ստ Յովհաննէս մկրտիչ:
Ա՛ստ Ա՛ստուածատուր առաքինութիւն:
Ա՛ստ Ա՛ստուածատուր պայն: Ա՛ստ Ա՛ստ-
ուածատուր Աբգուհի: Ա՛ստ Ա՛ստուածա-
տուր Ա՛ստուածատուր: Ա՛ստ Ա՛ստուա-
ծատ

Նորին Դիւրիդոսի Վարուց է՝ի Նիկեփոր։

ՊԱՆ

ՅՆԱՐԻՂԱԼԻ

ԹԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԻՆ

գոհալ և ծածկեալ։

(*ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ*)

Գոհ՝ ասէ Որք եկեղեց՝ ցի . քանզի նա՛ե գանձ ևՅ՝ծայնն բարութի՛ն ։ և գոհալ ասի իբրև գանձ բաղձալի . որ երբեմն էր գանձ ծածկեալ և աղքիւր խցեալ . և գոհալ է՛ր ևս յաշուրս յետինս . ըստ այնմ Եսայ՝ ։ Ե՛ն ելից յաշուրս յետինս յայսմանէ լե՛ռն Տ՛ն . և առուն Յ՝ի մէ՛ գիտոց լերանց՝ նակ բան արբչի վարդապետիս՝ նկատե առ այն, թէ նման է արքայու՛ն Յ՝գանձի ծածկեալ յագարակի , զոր գտեալ մարդ թա՛ ք՛ցց՝ ասէ գոհալ ևծածկեալ ։ ևի գտեալ է Յ՝ծամարդն ի՛ Քրիստ երևելն խորհրդոց ևծածկեալ է՝ըստ սրբազնութե՛ց ։ և ծածկեալ է՝ըստ կա՛ տարելութե՛ն ։ և Հաւատելի՝ և անհասանելի մնացեալ ։ Այ՛ ոք ասիցէ , թէ պարտ էր զ՛ ասել , ծածկեալ և գտեալ ։ զի ո՞վ գտեալ է , որ ծածկեալ է ։ Պատ՛ թէ գտեալ ասի երևելի , ըստ նիւթոյն խորհրդոց ։ և ծածկեալ ասի ըստ անտեսանելի՛ն Հորհացն ։

(*) Լ՛սելիւն անկնելի բնութ՛ հմա՛նէ՝ց ։ և զոա ինչո՛ն է բնութ՛ ։) Յ՛սինքն , ամ՛ ազգաց ընդունարան ։ վ՛ն որպ և՛ի Պ՛ճ՝ լսեալ ուս կանի՛ն նմանե՛ցո՛ . ուստ՛ ամէից ցեղից ձկանց՝ բարեաց և չարաց ։ որով վկայու՛ եկեղեցի ձո՛ , ասի լ՛ցուի՛ն անկնելի , ևս բնութ՛ հմա՛նէ՝ց ։ ցո՛ ուստ՛ ամէից ազգաց ։ վ՛ն որպ և՛ի Պ՛ճ՝ ղինկե և ընդ հանրական ։ Եսայ՝ ։ ՝ ։ կն՛ յարևելից մինչև՛ ի՛ մուտս արևու , ուր և կարդան զանուն Տ՛ն սբ՛ուի՛ք հաւատոյ ։ քրիստոսի՛ մի և՛ն՛ն Նիկեղեկի ասին , թէ պա՛

և՛ս առաքել եղեն ։ զի զապտ՛ մի ողջի՛ն դուր ձայց առ Պ՛ն Յ՝ս՛ն՝ի՛ դերազանցեցան և կուստ՛ և արեան՝ն հեղմամբ ։

(*Պատմիչն ասանց գանէանց , եկուէք ածք խոստովանեցա ։) Յ՛սու՛ ի՛ միասին գնե՛ զկարդ կրօնաւորաց և զլոկ Ծականնաց ։ զի կրօ՛ նաւորքն՝ Մոտակիրք՝ կոչին , իսկ Ծականնքն խոստովանող ։ զորս և ա՛ն՛ն Պ՛ճն՛ նուիրել լի կարդս կոչէ ։ և զկնի կրօնաւորաց գ՛Ծա կանաց զկապն գնե՛ ։ զայս ես սրբազան ժո՛ ղովրդեանն կարդ ասեմ , և այլն ։ եկեղեցա կան քահանայապետուե՛ ի գլուխ ։

(*Ոչ է՛ վէրկնոա՛ն ուսոյ գծէ չայոնխ նորը՛ գել գոյն ողջմած՝ ։ զ է՛նել գոյաչեալ ։)

Յ՛սինքն , ի՛ յարութեան ուստ՛ն վերս՛ն յայոնիս առ՛ ի՛ նորոգել՝ զորս յառաջագո՛ն գոյացուցեալն էիր ։ ըստ այնմ , առաքեա զո գո՛ի քո և ստեղծա՛ գին , և նորոգես զերեսս երկրի ։ որև զմեզ նորոգեսցէ Հոգին ե՛ր՛ի կեանս այս ընդ հօր ։ և՛ի հանդերձեալ ուս՛ վաո՛ք ։ որ ընդ Հօր և Որդւոյ փառաւո՛ ըեալն է յաւիտեանս յաւիտենից Ա՛մէն ։

լինի յցեալ : Արեւմն պատիկ անպարտգրե
լ ըս՝ խորանն Եկեղեցւոյ է եթէր. և արփի
երկիրն : վն որ յայմ ուրեք է հուպ և զօրու
թիք. կ՝ ի ձեր խորանող նաև ընդհօք. ոչ և
կ՝ յերեսական երկինի փառաք : Իսկ նկատ
մամբ մարդեղուէն Ա՛ր՝ երկինքն նմին ա
ղաղակ է . և երկիրս ոտից մարդեղութե նի
պատուհանդան . վն պատրիկ զէքն ՚ի յեր
կինս ոչ կարեն կնալ . զի Ի՛ն անդ է փա
ռաք : և ոչ ՚ի յերկրի , զի (պատճառաւ եկ
եղեցւոյ երկիրը) պատուհանդան է ոտից
նորա . պայ ՚ի յօդս վտարանդի բնակին : և
Լուս" Եսայ. կգ. 1 ասէ . ստեղն ոչ յեր
կինս և ոչ յերկրի (զինչ Ի՛ն գնա պաշարէ)
պայ ՚ի յօդն ունի զտեղի : զի՞նչ առնես ա
սէ յերկնից մերժեցար , և յերկրի մնալ
ոչ կարես . ընտրեա ուրեմն տեղի քեզ ՚ի
յօդն . ոչ առ պատուհանդան , պայ առ ՚ի
Թուղիլ . զի որ փորձեցեր խախտել զկացու
թին յաւիտենականսն , զպատիժն զգաս
ցես յատկի ալէկոծուէ և գետնբման :

❋ (ճ) Ինչ դոցա ընդ տէր զորից հրանելոյն
ցուցաք առհմանեալ : Ասացաք , անկրպետ և
միշոց ցուցար ՚ի մէջ հողեղինաց և հրեղե
նաց : զի թէ զբեզ ասէմք մարմնաւոր , ա
հա ՚ի մէջ քո կատարեցեալ խորհուրդքն
են հոգևորք. եթէ ասեմք հոգևոր միայն ,
ահա զգալի աչաց տեսանելի ես : Արդ՝ ի
բաց նմանուէ եթերական երկնի , (որ հան
դերձ բնակչօքն զատեալ է յատորայնոցս)
և դու նմանապես վտարադրաւ անկրպետ
տեղեալ ես . և բնակեցելոյն ՚ի քեզ Ա՛ր
դեսպն ձեզ . և մարմնոյ և արեան Ի՛ն զանա
զանեցեալ : և կամ , թէ որ ՚ի հրանիւթինէն
անմարմնոց զանազանեալ ես բնութե . բա
նմանուէ զգալի արփւոյն ՝ նոյ սահմանել
տելի ցուցը . վն որոյ և յաղթեա Եկեղեցւոյ
ասէ , ՚ի յարկի քումմ արքուէ և ՚ի տեղւոջ
փառաբանուէ . հրեշտակաց բնակարանին
և մարդկան քաջարանին և պլն : օրինակե
ցի ուրեմն յարձանն Ղակոբայ . յորում
տեղւոջ ստնդամբ հրեշտակքն էլ և էջա
առնէին : զի ուր է Ի՛ն , անդ են և Ի՛նայ
լինքն . և ուր է Թագաւորն , անդ են և ար
քունիքն : Արդ՝ դու ասէ բաց նմանն ե
հատատուէքն երկնից (որ զվերին և զնե
րքին ջուրան բաժաներ ՚ի միմեանց) եղեր
անկրպետուէ . ոչ զղալի ջուրց , այլ հրա
նելութիւն Հրեշտակաց : զի պատճառաւ
արքայնանը Պատարագին , որ ՚ի մէջ քո
կատարի բազմութիք Հրեշտակաց լինին երբ

յեղեմաբ և արարողութիք զանազանին :
Եսայ. կգ. 18 : և վն այնորիկ Ա՛ր ասաց
Ամարաւելն , թէ եկեսցէ ժամանակ զի
ոչ ՚ի լերինս այս և ոչ յեկեմ երկրպագանի
ցեն Հօր Հոգեւով և Ճշմարտութիք : որով
ցուցանէ թէ ոչ միայն ՚ի լերինն այն և յեկեմ
միայն . այլև յամենեցունս (ծաւալմամբ Ա՛ն
տարանին և Ա՛ռաքելական քարոզութ) ծա
նելեն զԱ՛ն . և անխարապէս ուր և իցեն՝
մատուցանեն զաղօթս Ա՛ն : և վն այնորիկ
զկնի ասէ , թէ Եթող ինձն ի բնաւ . ի բը
նաբքն ՚ի քեզ . որով լինիս էրուխան ան
բիծ առանձին քո տաս Ժողովելոց յանուն Ա՛ն ՚ի
սրբագործեալ տաձարս . թէ սակաւք ի
ցեն , և թէ բազումք :

❋ Ջոր ոչ էակ ոանէր երկինն վերին ՝ անվայր
ոտ խորան ՝ եթէրն անմարդոյց :) Ա՛յսպէս ա
սաց Սողոմոն ՚ինաճակատին տաձարին ,
եթէ երկինք և երկինք քեզ չեն բաւ
ական . և զիարդ տուընս այս զոր շինեցի :
3 Մատ. ը. 27 : և Եսայիաս ասաց ՚ի բեր
նէ Ա՛. Կգ. 1 . Երկինք աթոռ իմ են . և
երկիրս պատուհանդան ոտից իմոց . զորպէս
սի տուն շինեցիք ինձ ասէ Ա՛ն . կամ որպէս
սի ինչ իցէ այն տեղի հանգըստեան իմոյ :
զոր և ընդ Առեփանոս մեկնեաց ասելով .
պայ ոչ եթէ բարձրեան ՚ի ձեռագործ տա
ճարս բնակի : յայտնէ հերետիկոսն ա
ռարկեն , թէ Ա՛ն է յերկինս ՝ ուրեմն ոչ ՚ի
տաճարին և ոչ յըսկիհում : որոց ասելն է
ասէ Լուս" Եսայ. կգ 1 : Ա՛թոռն Ա՛ն
և երկինքն յըսկիհում պարունակի : Ա՛ն յեր
կնից է . պայ ինձա ոչ պարունակի . վն ևս
յերկրի է ՚ի յօդն , և յայմ ուրեք : Ա՛րդ՝ ա
սե ընդ Արիւսդր , թէ զնո՞ր ոչ խրէր պա
նել երկինն վերին ՝ անվայր ոտ խորանդ (ո՛վ ընդ
Արեղեցի) եղեալ է նմա եթէր անմ ոտից :
Նակ եթէրն է արփի (և հրեղէն կոչեցեալ)
երկինն , որ է աթոռ Ա՛ն , և տեղի երանե
լեաց : Թէպետ և զաթոռն ոչ է իմանալի
տելի զետեղման Ա՛ն . որև անդր քան զեր
կինս է արտաքոյ Ձեր ՝ ոչ արտափակմամբ .
ոդ և ՚ի մէջ Ձեռ ՝ ոչ ներազատպեցմամբ . և
և ՚ի վերոյ Ձեռ ՝ ոչ դիտացմամբ . ՚ի ներքոյ
Ձեռ ՝ ոչ ստորատեղմամբ . այլ բոլորն յամ
ուրեք ներկայ : Լուսոյ վն Հոգեւոյն սրբոյ
ասէ Ի՛ն աթոռն Ա՛ն որոյն ՚ի գլուխ զամ
ուեթէն իւրով ինուս . զամ ունի , լրումն Ձեռ
ընկալեալ լինի ՝ այլ ոչ ընդունի . ինուս ոչ
բաց բնութե . անմեկնելի Ձեր քան զօրութե .

երկուս քանակս ոսկանք մեալով յերկինս
չուրջ զայվ, եւ ոսկանք իջանեն ի սպաս սպաս
տանման մարմնոյ և արեան Տն։ Եւ ասաի Ես
կէ՞ ես հատորն մեկնուհեն ինձ Զաքարիա քեզ
Ձառի յորդորակին ասէ, թէ այս մարմին
և արիւն խորհրդական՝ հալածէ զնա և
հեռացոյն լինիլ առնէ. և կոչէ զՔրիստոս
առ մեզ և զերկն ամենայն. զի ոչ երեսեցի
մարմին և արիւն Տերունական, փախչին
դնեք, ընթանան Հրեշտակք։ Եւ դրձիլ
ասէ. սմա առաջի անկանին վերին զօրու-
թիքն, տեսանելով զգեղեցկուհի հոսանացն
զի քան զմեզ սուրբագոյն նոքա սնան ի
սեղանն եառնեն զՔրիստոս զօրուն վան
մատոյց արփիափայլ Ձառագայթիւքն։ Ել
լեան ձեռն եկեղեցի պատճառաւ մարմնոյ և
արեանն Տեառն, եղև անջրպետարան Տիրոջ
տակայն բազմութիւրբև զհաստատուն ի
ձեռ վերնոց և ներքնոց ջրոց։

✻ (Ը) Ընդանուկ պատուիրք գիտութեան խնամոց։)
Եկեղեցին՝ ոչ բան նիւթոյն անշարժ ասի,
այլ բան ընդհոյն։ զի ահա նիւթական և
զգալի և քանակաւորէ է։ սակայն պատճա-
ռաւ սրբազնութեց ի ինդին կատարելոյ՝
անշարժ ասի։ զի ոչ գիտութիւն ոզբմունեն
Ի Յ անչափ և անքանակ է. և առ արժա-
նաւորս և անարժանս սփռէ զիւր արեգակ
նային նշոյլս։ պատկեր և եկեղեցի ոչ յոմն
քէ առ լինքն դիմոզոց գարձուցանէ զՔ-
բեսս իւր։ այլ արեգակնապես ծագէ զԼը
նորհ Ձառագայթին առ ամեն։

✻ Լոյսիսս փառաց և պայն։) Ա. յայնքան, թէ
գուս ոմն Տէր էիցե, որ իւր լաթուս փառաց
հանդուցեալ ես ի ձեր Եկեղեցոյդ ընկալ
ցիս զաղօթս մեր յարմարեալ խնկոց։

✻ (Թ) Իմաստ պերճալի։ նոչափ ընդանի,
ոչն ախոյժելի։ անազատ գրելի։) Ա. յայնքան,
խրախճանարան պերճ լեփաշէտ։ յորում
ուսուցի կերակուրն է մարմինն Տեառն։ եւմ
պերճին արիւն նորա։ քանզի ասա նկատե ի
խրախճանն ի տան խնամոցն։ յորում էր
պատրաստեալ սեղանն, և զենեալ զինչին
պատրաստիկին, և խառնեալ միաձորուք գանն
Ես ի գինի արեանն։ Առակ Թ։ զոր Ար-
Ջ եաարանին հարստնիս կոչէ։ Սատուիք։
Ել ի մէջ ամ խրախճանաց Թագաւորաց։
ոչ եղև, ոչ լինի, և ոչ լիներոց է այնպիսի
խրախճան։ յորում կերակուրն է մարմինն
Տեառն։ և գինին՝ ոնապական արիւն նո։ վեր
որոյ պերճալի ոճոխ կոչէ՝ զուրբախարն խրախ
Ձանս այս մարմնոյ և արեանն Տեառն, որ կա-

տարի յեկեղեցւոջ։ նոչափ ընդանի ասէ։ զի
զանուն հաճատացելոց հաճ ազգմանն ունի։
Ի Եկեղեցի, որ Թարգմանի ժողովարան։
իսկ Թէ նկատմամբ խորանին է բանս, յայտ
է յուսուցաբանութենէն որ կոչի խորին։
Դրձիլ Եկեղեցի անուանս նշանակէ և ներգոյ
ականատես վան ժողովելոցն ինդին. ուս
Եսայ. Ծ։ 7։ Դրձիլ ընտանի առնէ զմեզ
Ի. Յ ծննդեամբ աճապանին, և ըստ այսմ
առնանի ի տեղի կոչողի։ Յայն ախոյժելի.
զի մայր կոչի, որպ է յատկութիւն եմ
կամ զի փոխանակ որ հրեայք ասէին, տա-
ճար Տն, տաճար Տն (Երեմ. է. 4) այս
տուսս կոչի Եկեղեցի Ի ժողովարան հաճա
տացելոց, որ առաւել ախորժելի է. ըստ
այնմ, զի՞ բարի, կամ զի՞ պարկուժ՝ զի ընա
կիցն եղբարք ի միասին։ Ի. Թագաւորութ. Ի
անձառելի. զի անբան գոյով ի բանաւոր
բաց կառուցեալ։ գրձիլ Նոյին ցիանդ ինդ
իրիս գերագոյն յաչս Նոճատոքց. ոչ ասէ
ի ձառս եկեղեցւոյ, որ ընդգեմ մանկ
քեցւոց։

✻ (Ե) Ոչ ի բնաս ընկնիս հուրմայինն օրով, և
պայն։) Ստանձնեցուցանէ զեկեղեցին քրո
բեական աթոռայն Ի. Յ. զոր ետես Եզեկի
ել։ ա. որոյ սկիզբն է։ Եւ տեսի և ահա
հողմն վերացեալ գայր ի հիւսիսոյ։ Իսկ
աճենավասի հատավորութիւն ասէ. զի անկ
յամ կոչմանեան անարգել դառնային. յորդ
վերայ անուանցն և աթոռայն բազմեալն էր
նման որդւոյ մարդոյ։ Իսկ այլնել գահոյս կո
չէ զաթոռն արկեալ ի վր հաստատութե։
Իսկ ոճխոյց եղէց ըզմանկուէ զհանգիմանա
պանորիկ տեսլեանն։ իբր նշան և ապացոյց
ապատուէ հրեից ի բաբիլոնէ։ և կամ նշան
վերս ազատուէ՝ որ եղև Ահիճ։ Իսկ ոճխոյ
խոցմոյ չէրին հատորոճ ասելն է, իբր Թե
պանու հրաշալի տեսլեամբ ցուսյաւ ի՞ներ
քոյ ըստուերական կերպին կատարելութի
նորս եկեղեցւոյ։ Լեսաի և առ Ի. Ըզանն
դարձուցեալ ասէ. Նկատել զվայր ուրկէն
քնանուեք, զերկինս սթռուայ. և զքեզ ով
ձեր եկեղեցի պատուհանդանի նմանեցոյց։
Լսայ. Ի։ 1։ որ եղև Տէրն լուսատուէ ոչնց
Բոլորէց. ըստ այնմ գրեալ է. առն իմ՝
տուն աղօթից ամ հեթանոսաց կոչեսցի։
Լսայ. Ծ։ 7։

✻ (Ջ) Իմաստագոյծ անհնարատեղծ պատա-
ճառիցս կոչի Հայոյնից։) Զայս ասէ առ
Ի. Ի, Թէ գուս՝ որ անհնարատար արարիչդ
Ես ամի, յերկինսըն ամի վերկինս արարեր, և

ի մարդկէ փողով կանխաւ ՃՀեցաւ խոր
հուրդ քոնմանեցուցանել զԵկեղեցի կոա
ծու փողոյն, որով ժողովեալք լինէին
/ելացի ի պատերազմ: և կամ՝ ջնջելոյն քա
նակ քն (ՀԱՌԱՋ. Ժ. 2. կամ Եկեղեցի է աճա
պարոյ. տես Լսող. ՀԵ. 13: և ՅովելԵալ.
Բ. 1. 15:

* (Շ) Պետպաճոյճ աշխարհ հանգիստ եղ
ի մեծէն, այս անպիծելի. հպարտաբար ամբա
ծաւալ պղնձի:) Ամանօրէն առնու զբանն
որ ի ԵրեմիայԷ առաջ ԼԶ. ա. 18, թէ ա
հաւասիկ եղի զքեզ պարսպ իբրև զգաղաք
ամուր, և իբրև զսիւն երկաթի, և իբրև զ
պարիսպ պղնձի ամուր (բայց անկարծելին
սխալ է. ի անկարծելի ասելոյ տեղն, ի
սխալմանէ զՀաց և կամ տպողին անկարծե
լի գրեալ է) և կամ նկատէ ի ԵրեմիայԷ Լսող.
ծԲ. 12. և կանչնեցից զաշտարակս քո
յասպիս:

* (Ա) Ոսկեղէն աշտանակ լուսոյ:) Զաքարիայ.
Դ. 2: զի այն աշտանակն եօթնաբերան էր.
և ի միոյ ի միջնոյն առ ամ Ճյուղ ունէին
լուսոյն ածանցեալ. որով միջնոյն նշանակեալ
խորհուրդ մարմնոյ Քրիստոսի ՀԱյն. որ տայ
ամ խորհրդոց զՀնորհս, զի ե խորհուրդ Հար
գրանացն ՀԱյն. յորմէ ամ խորհուրդք
առնին զզօրու թիւն:

* (Թ) Ակղի պատճառեալ ալեօք ամբոխելեան.
քան երկրորդ պեսպեսեան եղեկէլ:) Եզեկէ.
Դ. 1. ուր ասաց ԼԶ Ներգործեմ, առ
նուլ ազիւս մի և նկարել ի վրն նոր զԵՀ.
և շուրջ զնովաւ պաշարումն և մարտկոցս,
և պատնէշս, և բանակս, և նետահարս, և
տապակ երկաթի, և պարիսպ երկաթի կանգ
նեալ ընդ մէջ քաղաքին և ապՀն: որով խոյց
մարդ յուսացանել, թէ ահ կ՚եղեցի ձեզ՝ կ ոչ
զքաղաքն ԵԷմ պաշարեալ՝ զանազան նեղ
ութիւնք և տառապեցուցիչք, որ թէպէտ
նշան անուանի՝ ոչ ընդդեմ՝ զի ևս կ՚եղե
ցի ի մէջ ծովու ձիս՝ և ոչ կղզի ինչ շուր
ջառապատել յաւետաց փորձանաց: զի ամենր
ևիւնն են փորձութիւնք Եկեղեցւոյ. թէպէտ
իբրև զկղզի և զարձան՝ անշարժ մնայ ի
մէջ փորձանաց:

* (Ժ) Սուր հրաբխմամբ եկեալ ի ծովայ:)
Պետեղի է՝ զի առ լսելիս, փոխանակ ծով
ցայ՝ գրեալ է թէպես. զի էր երկանուն տե
ղին, որ այժմ ասի տիւրզի. որպ նաՀասկան
գիտեն ե ասացեալ, որ սիդոն կոչիւր: Լ՚ըդ՝
նայ զգալատեղին Տիւրոսի և Սիդոնի
ևս ի վէր ԵԷմ:

* (Է) Փողով ձայնարկու նշմարն աշխարհի քոա
ռեանողացն անեծս ի խորհուրդ:) Իբր թէ

վիւ դատերն Իսրայ գիմայլնեցելոյ · որում յոշ տալն պատասխանի Ցն, և ի շուն կոչ չելոյն վնաս · յանձն էառ կշռոյն անունն , և փշրանացն ցանկացաւ · Սաղ · ՃԷ · 21 : այս պես Եկեղեցի՝ նոր հրաւիրմամբ կոչեցաւ ի հաճատն Քրիստ · և փշրանաւք հնորհացն Քրիստ յագեցաւ · և մնացորդք հնորհացն Քրիստ մնացին : յարմարէ այսմ և բանն Ղազարի Սաղմ · ԽԷ · 11 · ուր դատեր անուամբ՝ հրաւիրեն չկեղեցի յերկրպագուն Քրիստ մարդացելոյն · և թէ դուստրն ծուրայ ևս երկրպագելոց է նմա · որով նախանձ արկանել կամի գատերն սիօնի՝ արագ ծառանել ի դրօշակ հաճատոյ մարդացելոյն Ի.Ց : որպ բանն է , լուր դուստր և տես · մինչ ցայն վայր թէ , և գուստր ծուրայ եր կրպագեն ամս : բայց առելին առաքել յարմար է , և հետևեցելոյն առուգիր որ ասէ :

✻ (ԻԵ) Ինդիր ի մատոյ գրոյ ի Աբրահամ : Ի.յս ինքն , ի Աբրահամ : իբր թէ , ոգ Քրիստոս հին եղ ի խնդիր Քրիստ . վասն գատեր իւրոց այսահարեցելոյ · այսպես և կանխաւ դրշ խոյն, որ եր տիկնին Աբրահամ , եղ ի խնդիր ի մատուռն Սողոմոնի, որ նշանակեր չեկեղեցի · որ եղ ի խնդիր հաճատոյ Ջմարտին Սողոմոնի Ցն Քրիստոս :

✻ (ԻԶ) Յօտարատերմ ազանց Քրիստոս : Իբր թէ Եկեղեցի օտարատերմ եր ի հաճատոյ քէն, և ոգ ըՔրիստոսն հին՝ կանխեաց ի գործակ հաճատոյն Քրիստ :

✻ (ԻԸ) Յօթարբնեաց ի քաղքէնէ : Իբր թէ Եկեղեցի նախ քան չհաճատան՝ Ներատեր առ գեաս բաբելացւոց · և հառաչեր առ հաճատն Քրիստ · զի եր նատեալ մերձ ջրոյ հեշտուե քաղքախոհուե · և յօժարութէ ընթացաւ առ հաճատն Քրիստ, ի Քրիստոսէ ն մերոյն Ի.քարու · որ եր թագաւոր Ցպոց և Ի.օրուց : Սաղմ · ՃՂՀ · 1 : և կամ նմա նեցուցանէ Աբրովդաք արքային բաբելացւոց · որ մինչ լրման չհիմանդանային եզեկիայ , և եռես գետ դարձուն արեգական, առաքեաց ի դեշտակս առ նմա ի շնորհաւորել զառողջուն նր · և խնամալ զպատճառս դարձման արեգական · Երդ · Շ · 1 : ցանկացաւ ուրեմն ազգն հեթանոսաց տեսանելով առողջացեալ չերկայս հաճատոյն Քրիստ · պատճառէ յետս դարձան արեգական Ճմարտի արեգականն Քրիստ ի լմարմնա նան , վ որպ տեղեկացեալ քարոզութէ նորն · վ որպ յաջորդէ ընթացաւ ի հաճատոյ Ջմարտին Քրիստ :

Ներաքելոյ · յաժարութէ ընթացաւ ի հաճատոյ Ջմարտին Քրիստոս : Իբր թէ Եկեղեցի նախ քան չհաճատան Ներատեր էր ի Քրիստոս · և ոգ ի Քրիստոսէ հին՝ կանխեաց ի գործակ հաճատոյն Քրիստ :

✻ (ԻԹ) Յօթարբնեաց ի քաղքէնէ : Իբր թէ Եկեղեցի նախ քան չհաճատան Ներատեր առ գեաս բաբելացւոց · և հառաչեր առ հաճատն Քրիստ · զի եր նատեալ մերձ ջրոյ հեշտուե քաղքախոհուե · և յօժարութէ ընթացաւ առ հաճատն Քրիստ, ի Քրիստոսէ ն մերոյն Ի.քարու · որ եր թագաւոր Ցպոց և Ի.օրուց : Սաղմ · ՃՂՀ · 1 : և կամ նմա նեցուցանէ Աբրովդաք արքային բաբելացւոց · որ մինչ լրման չհիմանդանային եզեկիայ , և եռես գետ դարձուն արեգական, առաքեաց ի դեշտակս առ նմա ի շնորհաւորել զառողջուն նր · և խնամալ զպատճառս դարձման արեգական · Երդ · Շ · 1 : ցանկացաւ ուրեմն ազգն հեթանոսաց տեսանելով առողջացեալ չերկայս հաճատոյն Քրիստ · պատճառէ յետս դարձան արեգական Ճմարտի արեգականն Քրիստ ի լմարմնան , վ որպ տեղեկացեալ քարոզութէ նորն · վ որպ յաջորդէ ընթացաւ ի հաճատոյ Ջմարտին Քրիստոս :

վիւ դատերն Իսրայ գիմայլնեցելոյ · որում յոշ տալն պատասխանի Ցն, և ի շուն կոչ չելոյն վնաս · յանձն էառ կշռոյն անունն , և փշրանացն ցանկացաւ · Սաղ · ՃԷ · 21 : այս պես Եկեղեցի՝ նոր հրաւիրմամբ կոչեցաւ ի հաճատն Քրիստ · և փշրանաւք հնորհացն Քրիստ յագեցաւ · և մնացորդք հնորհացն Քրիստ մնացին : յարմարէ այսմ և բանն Ղազարի Սաղմ · ԽԷ · 11 · ուր դատեր անուամբ՝ հրաւիրեն չկեղեցի յերկրպագուն Քրիստ մարդացելոյն · և թէ դուստրն ծուրայ ևս երկրպագելոց է նմա · որով նախանձ արկանել կամի գատերն սիօնի՝ արագ ծառանել ի դրօշակ հաճատոյ մարդացելոյն Ի.Ց : որպ բանն է , լուր դուստր և տես · մինչ ցայն վայր թէ , և գուստր ծուրայ եր կրպագեն ամս : բայց առելին առաքել յարմար է , և հետևեցելոյն առուգիր որ ասէ :

✻ (ԻԸ) Ինդիր ի մատոյ գրոյ ի Աբրահամ : Ի.յս ինքն , ի Աբրահամ : իբր թէ , ոգ Քրիստոս հին եղ ի խնդիր Քրիստ . վասն գատեր իւրոց այսահարեցելոյ · այսպես և կանխաւ դրշ խոյն, որ եր տիկնին Աբրահամ , եղ ի խնդիր ի մատուռն Սողոմոնի, որ նշանակեր չեկեղեցի · որ եղ ի խնդիր հաճատոյ Ջմարտին Սողոմոնի Ցն Քրիստոս :

✻ (ԻԹ) Յօթարբնեաց ի քաղքէնէ : Իբր թէ Եկեղեցի նախ քան չհաճատան Ներատեր էր ի Քրիստոս · և ոգ ի Քրիստոսէ հին՝ կանխեաց ի գործակ հաճատոյն Քրիստ :

✻ (Ի) Յօթարբնեաց ի քաղքէնէ : Իբր թէ Եկեղեցի նախ քան չհաճատան Ներատեր էր ի Քրիստոս · և ոգ ի Քրիստոսէ հին՝ կանխեաց ի գործակ հաճատոյն Քրիստ :

Ներաքելոյ · յաժարութէ ընթացաւ ի հաճատոյ Ջմարտին Քրիստոս : Իբր թէ Եկեղեցի նախ քան չհաճատան Ներատեր էր ի Քրիստոս · և ոգ ի Քրիստոսէ հին՝ կանխեաց ի գործակ հաճատոյն Քրիստ :

նեալք : Իսկ զբանն Եսայ · ԽԲ · 11 · պատգ վեսատն , և ի ձեռն արեան և մարմնոյ սր ցօղք խորհրդոյն · ի ձեռն չբոյ ծնեալք ներ չհնեալ Եկեղեցի · ի պատուակ են մատուցեալ Քրիստոսի · ի ձեռն չբոյ ծնեալք ի վերնոյն Եկեղեցի · սրբալուացք խորհրդոյ և ոչ ոք կարէ մտանել չայն տունն , եթէ ոչ ատ նախ մտանիցէ չայս դրանէս : զի այս դուռն ձոն է , և արդ արք մտանեն ի տաւ ապա թէ միչնորդութէ տրա Քրիստոսն չայն վերին : Իսկ մարդ ոտխոյն պարսիկ զբ բան անփութիւք՝ են առաքինութէն բարձ բատատիւք · և կամ հնորհէն բանին Ի.Ց մարդացելոյ : զի հնորհիւն Քրիստ չհնեցաւ ձբ Եկեղեցի անփոխելի փայտիւք , անուշտ հոտ նոհմոլք · որոյ գլխատորն Պօղոս ասէ · Քրիստոսի եմք Քրիստ առ Ի.Ց :

✻ (Ի) Վ.ոչխ էն-ըեղ ընդ ծոլնեհոտաց) Ն.ե-ըեղն է պիղծն հանձն ի ձն · հնծնհանն · և կարմիր եաղոլթն : Ի.րդ · սպնոտակ բնա րեզիճ · իմա զջուր կոզին Քրիստ ի մկրտու թէն · և կարմիր կարեկհանաւ · զարիւն նր ի հաղորդութէն · զի չայսոցիկ երկոցունց հնեցաւ ձբ Եկեղեցի · ոգ ասէ Հնորհա լին թէ ,

կրկնավատակ կոզին ազ	բերբք ·
եկեղեցի իւր հատոյ	տի ·
ջրոյլըն մաքրի զարիւնն ըմ	պէ ·
զվրդի ընդ Ջօր փառաւոր	ըէ ·

Եմ ընդ ձօհան Մակե'' (Լմը պանմ, վազ վաղակի եղ արիւն ի ջուր) ասէ · ոչ պարզա բար լինչ , և ոչ պատճամբ երին աղբիւրքն · պայ վ զի չերկնաքանչիւրոցն չայնցանէ լին դեր չհնեալ Եկեղեցի · հպիտակ են մատու ցօղք խորհրդոյն · ի ձեռն չբոյ ծնեալք վերատին , և ի ձեռն արեան և մարմնոյ սր Քրիստոսի · ի պատուակ հատոյ տի · եկեղեցի իւր հատոյ ջրոյլըն մաքրի զարիւնն ըմ պէ · զվրդի ընդ Ջօր փառաւոր ըէ :

րին և սպիտակացուցանեն : Լեսուի մաք
րեալքն ի մեղաց , ասէն սպիտակացեալք
լերբև զաղաւնիս : և լերբև զձիւն և զաղ
սրբեալք, խորհրդով ապաշխարուե: Եսայ.
ի. 8 : և ա. 18 : պատեհ իմն և զներդործու

Թեցն պլոց խորհրդոց:

✻ (Ի) Ոտք՝ ներսէս ի շինել ա :) Աստէն խո
սի ի՛միմ Եկեղեցւ, որ ի հաւատացելոց կա
ռուցեալն է : զի զԵկեղեցւ և կամ զեր
նից արքայութիւնն գրեալ է Պօղոս , թէ ի՛
քաղաք Ա.Յ կենդանւոյ . եբր . ժբ . 22 .
պալ զգալի Եկեղեցւ և տաճարի քարեղէ
նի կենդանի ոչ ասի:

✻ Հոգւոյ պղծմամբն խոսել (Յան:) Ա
սեցաց զձէզ առն միւմ իրբև զկոյս մի ու
նդիման կացուցանել Քրիս: 2 Կորն.
ժա. 2 : և զի Եկեղեցի առնուն հոմանուն է .
վ որպ երբեմն ի վր քարաչէն և փայտա
շէն Եկեղեցւ խոսի, ևերբեմն իվր հաւա
տացելոց:

✻ Լեառն պարտք մաճեալ ա:թ--ին:) Ա
ծիւղ այս լերին ՝ յոյս է որ սրբուեք մա
ծեալ է . և վ այնորիկ Ա.Յ բնակարան է
ղեալ:

✻ (Ժէ) Ասէք ևս էլ ինչ հարց պանծալ
պաճուճալ ևն ջմոնուհի:) Կ՚ուսուցի՛ն ՝ զի
հաւատացեալքն են թագաւորի Քրի .
որոց մայրն է Եկեղեցի,որ ծնաւ կոյս . զի
ծնաւն՝ է մայր թագաւորի, և ըստ այսմ թա
գաւորուն Քրիս . ըստ հաւատացելոց՝ Եկե
ղեցին է մայր . և ի՛ հարսն՝ նկատմամբ քի.
ըստ այնմ, որ ուներ զհարսն ՝ նա է փեսայ.
իսկ և պաճուճալ ևն փեսային Քրիս
զպատկ ոսկի հուսս ակամբք պատուճանօք.
ըստ այնմ , և եղիցին պատկ վայելչութեամբ ի
ձեռին ձեն . և թագ արքայութի՛ ի ձեռին
Ա.Յ քոյ . եսայ.կբ.3 : նաև նկատ ի՛նը
շանն մեծ ի կինն , որ ուներ ի գլուխն պը
սակ յերկուասան աստեղաց . Հայտ.ժբ:

✻ (Ի) Ա՚ուշտուշակ նաւասարդի եբեվելով:
Լատ այն Ո,Լբահա ղեր աւուր որ ոչ ծնա
նիր . գոչեա և աղաղակեա՝ որ ոչդ երկն ե
իր . զի բազում են որդիք այնի կին առեալ
քան զարամբեցն . Գաղ . Դ. 1 : և թէ,
մի՛ ասիցէ ներքինին թէ ես եմ փայտ չոր :
Ծիւ.3 : իսկ զբանն Գաղատ այ Հուռ՚՚ մեկն
ի վր Եկեղեցւ,որ ի հաւատացելոց կա
ռուցեալն է : զի այս ասէ ի սկզբան փոք
րիկ և աւուրս՝ նկատմամբ սմնակօկայնն :
Դրիշ՚ հեթանոսուն գաղաջքան ի՛մ

Քեանց ըստ ինքեանց , և թէ ըս որում մաք
րեցաք զսիրտս մեր , և ի մեղաց մերոց
սրբեցաք զմեզ , և ի մեղաց մերոց մաքրեցաք
զմեզ , և ի մեղաց մերոց մաքրեցաք զմեզ ,
ասէն , թէ վասն մաքրուե իւ
րոց : Ա՚ստ ասի՛ն ՝ զի ոչ ոք ի մարդկան
ընդդէմ սկզբնական մեղաց : Դաւրշմն ընդ
դէմ տկարուե և ամենայն՝ Լպտչխարուն՝
ընդդէմ ներդործական մեղաց՝ Լայն : իսկ
ապիւնէ՚ն՝ ասէն , թէ վասն մաքրուե իւ

Ա՚ստ՚ուածաբան Լեբոյն

ձենէ Լուռ՚՚ զոր ես հաստատեցից : գե
ղեկատչն՝ պատուճանագրչն և հաստա
տուպչն լինելոց են ընդհ.քն Հոգւոյն Ա՚ր.
առաքինութի՛ն և խորհուրդքն ,զոր նմա
հաղորդե : և որովք զնա կացուցանէ , և չի
նե ՝ Ի՛նք՝ Գաւրձ՚ ՝ նշանակէ զԱ՚ստքեայս
և զառաքելական պատ՝ և զնոքս , որք վեհե
ղեցին , կամ՝ հի՛մեցին՝ կամ պաշտպանեցին,
և զարդարեցին : զի պատքիկ են կարևհանք
վ սիրոյ՝ Հաւիւզապ՝ վ երկնային կենի.
Հաստիսք՝ առաք առրուեք և հաստատուե

հաճատոյ:

✻ (Ժէ) Պողպջոնն՝ ոտքն՝ ոտ՝ ն՝ ոտ՝ ն՝ ոտ՝ ն՝
ոտ՝ ն՝ ոտ՝ ն՝ ոտ՝ ն՝

Ի կողմանս տրաբացւոց · հանման է այսմ եղեմի , զի կայ Ի ծառայուե և ՚ի գաղանդուե Թէ որդեմոլք եւրովք Ի ներքոյ հռոմայեցւոց · այլ վերինն եկեմ ազատ է որում Հաւրայն · և Ի վերոյ է նա քան զիշխանուիս և զպետութիւս · զի նա է մայր մեր եկեղեցի

ձբ · յորում խոստովան եղաք Ի նմա։

✻ Ենեալ ինքնին հայրն ։) Ի յայնքան , եկեալ , ինքն բանն Ի Ք զքեզ ընարեաց փրկանակ լքել և թողեալ տանն Հակոբայ , զոր մարգարէն ասաց · լքեալ լծորդի դուստր սիո նի՝ իբրև զառատավար յայգեդրջ Ի հայ · ա · 8։

✻ Ի ոչինչ ոչ հիմունս պաշտելիս) Ի յայնքան , զպատուհասական քարինս և զանշունչս զնս Ի հաքեայեան , ըստ այնմ Հայտ · Ի ա · 14 · և պարիսպ քաղաքին ունէր հիմունս երկոտասան · և Ի նոսն երկոտասան անուանք Ի հաքեյոց գառնին · և Ի քե հիմունք քաղաքին յամ անանց պատուհասականաց ։ և ըստ Պօղոսի , Թէ շինեալք Ի նմ հիման Ի հ քեյոց և Մարգարէից · Եփես · բ · 20։

✻ Ասեղնագործ լոսաւորութիւն և այլն ։) Ոյնպէս ասէ գեղեցիկ Ի բանն Հայոնեաց , որ ցհինաւուրն քաղաքին Ի պատուհասական քարանց պատից շինեալ · զի և պատուհասական անուանէն ասեղնագործ նշոյլս արձակեն։

✻ (Ժբ) Հաբգանդ մտաւոր և Ի ներանգս անախտ երկնեալ ամպոխ ծառանգս ։)

Ի ըդանոն այս մեռս եկեղեցի՝ ե ամպատ նին Ջուրն · ընդ որս միաւորեալ Ի գին ինքն արտաքսապես , ծնանի անախտ որդիս Ի Ք · իբր կուսական ծննդեամբ : զի որպես զնուե որդւոյն Ի Ք ժարմինն կազմեաց · պատկեր և զորեգրական որդւոցս Ի Ք ըզ ծնունդն յարդարե · զի ըստ նմանութեն Ի՝ ամք ինքս արդանոյ ծնցուք Ջրով և Ի ոգւով : և զնա այնրիկ վայելչապես չի նիմք ըստ Ի ոգւոյ հարան Ի՝ : զի որպես չրեշտակն ասաց Հովսէփու , Թէ մի երկնչիր առնուլ առ քեզ զՄարիամ կին քո · քանզի որ Ի նմայն ծնեալն է , Ի Հոգւոյն Ա ջ է : այսպէս և Ի՝ ինքն վեսայն Հոգւոյ մեր զոյ է ոչ պարտի երկնչիլ առ Ի առնելոյ ըզ մեզ Ի հարանուի իւր · զի և մեք չնորհիմ Ի Հոգւոյն Ա ջ կուսաբար ծնեալք եմք։ Ի յլ զի եւինեալ ասէ · ոչ զի եկեղեցի զմեզ երկնեալ ծնանի (զի կուսական ծննդեան երկունք ոչ վայելեն) այլ Թէ զկիրճն երկնքի նոցի ունի · այսպես կինն արեակ չիւրեաց զատեցին երկնեալ ծնանէր զորդին ։ Հայտ Ժբ · 2 : և Պօղոս երկնեալ կամէր նկարել

ամենայն էր և Թողանեցեալ Ի՝ Ի հաճատոյ ՝ և Ի չնորհաց · յորդւոց և Ի հաճատացելոց , և Ի սէց · բայց Վ՚ինչ՝ պատքիւք ասէ մեռնումբք առատացաք , առաւել քան զսինակեկայն : և ձեզն Ի՝ մերոսիոս ասէ · ոբ Ե կեղեցին է ամբիծ զուգաձորուբք · առատծնեալ · կոյս ողջախոհուբք · մայր է զաճակի · անուցանէ զձեզ · կոյս գոլով , ոչ կաթամբ մարմնոյ ՝ այլ կաթամբ Ի՝ ոգւոյն · կոյս է խորհրդով , և առաքինուբք : մայր է ժողովրդոց , զորոց զպտղաբերուբք ընդ գիրն վերկայե · զի բազում են որդիք Թողանեցելոյն · քան զայն՝ որ զայր ունի , զիեսայ ունի · բայց սա ունի զիեսայ առողջամիտ վերապատուբք։

✻ (ԺԸ) Հեղնական խղճմանն Ի՝ գործս և ի՝ նոյե Ի այ՚ն ·) Անկայիւ և Ի գարաւ , և զաճակատն Ի՝ գարու (՚ի իսմայելի) իմանայ զհերիւց ժողովուրդն , և Ի այլմամբ և Ի՝ նի՝ զեկեղեցին հեթանոսաց · ըստ Պօղոսի · Ե բ · 23 : զի այն լեառն Անհնա և Ի՝ գար ընդ իսմայելի որդւոյն Ծառ յ կոչեցան · և Իսահակ է Առաքի իբր զեմ ևզսիօն ազատ : Թէպետ և Իսմայել և Իսահակ ՚ի սերմանէն Ի՝ բրահամու էին , և Իսմայել անբրանիկ · բայց վ՚ ոմն ազախնուե ՝ և որդին ծը նեալ ՝ ծառայ կոչեցաւ : Իսկ եկեղեցի հեթանոսաց մոքրիկ եր և Առաքինի · առկայն ազատ և բազմազաւակ եղև Թոռով հաճատացելոյ : վ՚ որպ ևմարգարէն ամ լոյն Առաքի զաճեսիս մատուցաներ ասելով · ուրա՛ լեր ամուլ որ ոչ ծնանիս իր և այն · զի բազում են որդիք ակնդկիդ ա ռաւել քան զարամբուհին Ի՝ գարայ : Իսկ Ի՝ գաբէլն ՝ զայն առնու ՚ի վր երկուց կտա կարանաց : Անկայիւ յորում ծնաւ Իսմայել , զհինի կատակարանն ծնանայ · և Անհնի երբ Առաքիւ և Իսահակ ՝ զնոր կտակարանն , որ ՚ի Անհն տոճաւ ՚ի կենդանեկոյ ին : զոր կրկին այլաբանելով Թէ յառատն ծնեալքն որդեգրեցան վերինն եկեմ · և զայնորիկ զնա ազատ կոչէ , և մայր ամենայն : զոր Ասկէ " պատճառ Իսմանայ : քանզի Հագար ՝ անուն եր ազախնոյն · և Անհնա լեառն այսպէս թարգմանի Հ՚ին նոյ լեզուն · ոչ զի ո րոց ՚ի ՚ինչն ծնեալ են ծառայ լինիլ : քանզի լեառն յորում հին կտակարանքն ծնան անուճանակից է ազախնոյն · զի և անդր հայ առնէ մինչև յեեմ · վ՚ որոյ հաճատար ասէ այսմ եեմ ՚ի · զի դրացի և խառն ընդ նմա է : այլ վերինն Ի՝ եմ ազատ է , որ է մայր մեր ամենեցուն : քանզի հագար լեառն ՝ անուանի է , որ

ա։16։ որև երբեմն եօթն աստեղք կոչին, եօթն գլխաւոր Եպիսկոպոսքն ասիոյ, եւ բեմն եօթն հոգիք կոչին եօթն պարգեւքն Հոգւոյն Ա՛ծոյ։

✻(ի՝ա) Յորում օրհնեալն պատուական խոնարհ կամաց Տաճկան ազգն էր։) Ա. յանկն, թէ ի տան Լուկեղեցւոյ պիտակ որ Քեան Յորոյ ինքն կոչի սպանող. և եկեղեցին ինքն ևս ինչ սպանդանոց։ սակայն զի ի՛ արիւ նային խմացոյ պատարագս այս, ոչ ի՛ երբայ խաչին. վի պիտորիկ երկնաւոր հաց կոչի։ ըստ պաւղոսի, եւ եմ հաց կենաց ի՛ յերկնից իջեալ։ ըստ Պաւղոսին, թէ զհաց յերկնից եւս նիւ ուտել։ զհաց Ա՛րեշտակաց կերին մարդիկ։ ոչ ի՛ լեառն։ այլ Լեկեղեցւոյ որոյ նեղան ողջակիզաց ՝ եղև խորանն։ Լսարձ կոչի և կենաց մանանայ, և գուռն երկնաւորն։ զի զայն մանանայն ուտողքն մեռան, և որ ուտէ յայսմ մանանայէ կեղոց ե՛ յաւիտեան։ Լձ կոչի գառն երկնաւորն։ որ երկնաւոր Ա՛օրն անհեղգպոյն գառն զնե՛ լի ի՛ սեղան խաչին. որ փրկանակ խաչին՝ եղև սեղանն Լկեղեցւոյ։ զայս գառնա ետես Յովհաննէս ի՛ մէջ աթոռոյն Ա՛.Յ. և չորից կենդանեացն կենդանւոյ։ Յայտ.է.6։ զայս գառնս ասէ արարածք օրհնեալ կոչեն։ անդ. 13 համարն։ և որպէս արեամբ ըստ պիտակացուցել էին զհնդերձս իւրեանց։ Յայտ.է.14։ Քակ որ ասէ. ոչ քառասուն ընդս կենդանեաց նահապետից, ոչ զանգղջեցոյ, այլ զկենդանեացն հաճատով։ ասպա թէ ոչ, և ոչ մանանայն կարէր ըզ մարմնոյ անուցանել զՔեռեւելն։ և ցուցանել զքաղցրութիւր իւր ասպականեալ քմոյ։ ուրեմն որք սիրով Քրձենան, զոլով կենդանի՛ք։ Քորք սիրով աստ ջուեցին մահուամբ կենդանի՛ հաճատով։ ի՛ պատարագէն ոչ ասկամ օգտին։ զի որք արդեամբք իւրեանց անարժանք կեն յաւիտենական կենաց։ ևզքաւանական (ըստ որում աստէն ոչ կարացին վճարել (ըստ կար մեղանչելով, և դոյզն ապաշխարելով վի՛ մնհոման վաղվաղելոյն) ըստ որում նոյն ևս ուրեմն, օգտին ի՛ ընդհաց մարմնոյ և արեանն Քրի։ Ինակ սրբատարք կենցաղավարութեան՝ ոչ ասկամ օգտուի լինի յիշատակ կումն ի՛նձ Պատարագին։ որպա ասէ Քեն "Ա՛իրն" եկեղեցական քահանայապետութեանն գլուխ ի՛ բնաբանին, թէ ինակ սրբատարք կենցաղավարեցան, և՛ի կատարումն ասա վերասացութեանն քարոզեն՝ զորս սրբութեան կենցաղավարեցան, և՛ի կատարումն ասա

զ։Ր։ վերստին՝ ի հոգիս Պաղատացուց։ ե։19։ այսպէս Լկեղեցի հաճատացելոց յղացեալ երկնէ, և ծնանի զհոգի փրկութե՛ ըստ Եսայեայ ղէ։8։

✻(ի՝բ) Զաղաղութեան գոհալ խոնարհ։) Ի՛ սատ այնմ՝ Լուգոյ։է։10։ ես յաչս ձեր իբրև գէ տեալ խաղաղուն։ զի մինչ որդիք բարկութե՛ էաք սկզբնական մեղաք ծնել Լեւայե ծ ընդեհանուր աւազանին, եղաք որդիք հաշտութե և խաղաղութե։ Ի՛.յս է քարոզն խաղաղութե, յորում՝ ընանկին որդիքն Ի՛.Յ. Եսայ.ղէ։18։ և Ծէ։10։13։

✻(ի՝գ) Խոտորումն Հոգ ընկերութեան եղեն ասրեւելեան սեմբ։ կռապաշտեալ։) Ինակարան քանին մարմնացելոյ. ըստ այնմ, ոչ ասաց առ մայրն իւր. ոչ գիտէիք թէ՝ իսան Հոր իմոյ պարտ է ինձ լինել։ կակ եւրինասեկան սրբոն կոչե զհօրն խորհուրդան եկեղեցւոյ. ըստ այնմ, իմանասութե չինեաց իւր տուն. և կանգնեաց սիւնս եօթն Ի՛.ակ։թ։ յորոյ վի՛ ասէ ձեզ՝ Լերսէս լսէք՝՝. տուն իմոյ հայեաւ Ի՛.Յ բանին զիւր մարմինն։ զոր չինել յարենէ ձեռ Հուսին իւր բնակութե՛ն սիրացաւ ընդ նմին, ոչ ըստ հաճոյե՛ այլ ըստ բնութե։ քանզի և ինքն զմարմինն տաճար կոչեր յասելն, քակեցէ՛ք զտաճարդ։ և սիւնս եօթն՝ եօթն զօրութի՛ն Հոգւոյն՝ որ հանգեաւ ի՛ վի՛ մարմնոյ նորին անօրինաբար։ Ղուկ՝ զի Ի՛.ագաբեան գրե։ Լուե իւրև որ գէ՛ իմի ասան իւրոյ իշխէ՝ որոյ տուն՝ մե՛ք խակ եմք։ և գրէ՝ դուք տաճար Ա՛.Յ կեն՛ գանեայ է՛ք։ և Լուե առ Պետրոս՝ իմերայ ապդր վիմի չինեցից զեկեղեցի իմ իմանամբ տուն նմին զԼկեղեցի ըստ Եսայեայ, ահաւասիկ պատրաստեմ կարկեհան զքարինս քո և այլն։ այս Եկեղեցւոյ հիմն եդաւ Լուե. ևպատականեցան ի՛ նմա ի՛սկանապէս ազգաց և գարուց ընտիր ընտիր մարդկան ազգք իւրեանց զանազան որակ քարանց։ և սիւնքն եօթն։ եօթնարիւնն ընդհանի՛ ձեռ Հոգւոյն. զոր և ի՛ Յովհաննէս եռես ի՛ Յայտնութե՛ն։ Լյն զի սիւն հաստատուե Լկեղեցւոյ՝ ձեռ Հոգին առնաւ, ուսոր ի՛ Ա՛.Քե. այլ մնիքա րիւ տամ ձեզ։ զի ընդ ձեզ քնակեսցի ի՛ յաւիտեան և այլն։ և առանց կարծեաց խոստովանեալ է։ զի Հոգին ինչ կաթուղիկն Եկեղեցւոյ՝ սիւն հաստատուե է եօթնեկի ընդհանի՛ զամանս իմանասնացուցանէ զոմանս իմանասնացուցանէ և զեօթն ասրեզօք իմն զեօթն խրհրդան Եկեղեցւոյ, և զեօթն պարգեւս Հոգւոյն ինչ։ Յայտ.

քրեուէ կենաց հասին ։ զնա յերանուկանն
ուանակուի ։ և յ՝ինատեսակ հանգիստս յոր
գորելով ։ և զձեռանէ առաքնորդելով իսկ
ևզնա ոչ կենդանիս քարոզելով իբր ի մեռ
ուանէ փոխեալս ի յաւիտենական կեանս ։
Եւ մի՛ ոք ասիցէ , թէ որովհետև առաքի
նաբար կենցաղավարողացն լինին օգուտ
(որոց թողեալ են մեզք) ապա զի՞նչ այն
թողութիւն է որ կենդանեաց ևննջեցելոց լի
նի միջնորդութ Պատարագին ։ Ասեմ՝ թէ
ոչ ամենեցուն լինել միաւոր աղաչեմք (թէ
պետ ոչ իցեն թողուած կարօտք , սակայն որ
դիւանաւորին գոհաւորական փառս) այսպես
և վասն ննջեցելոց միոյ աղաչեմք հաշտարար
Պատարագեաւն ։ առ այն քան երանական
առաւել կ՝ընդունէն ժամանել ոչ կարելով ըն
ի՛ բեանց արդեանցն ։ ևոչ զբաւականն կա
տարելով ապաշխարութիւն վասն վաղվաղելոյ
մանհաւանն ։ վասն որոյ ասաց մեծագործն պար
տաւորուեց վթողուն խնդրեմք յ՝Ա՛Ր ՀՈՐ
հիւ մերմ Պատարագին ։ նմանապէս և վասն
կենդանեաց աղօթեմք միաբանելով զի առ
ցեն զնոսա խորհրդեան ։ ՝ի պշնորհ ։ մինչ ոչ
իցեն պատրաստեալք ի՛ Ճաշակել ։ և կամ
կենդանիքն մինչ հաղորդին կենդանի հաւա
տով (և ըստ որում թէ որքան և առաքի
նաբար իցեն կենցաղավարեալք ։ զևաս
չգործով արժանիք պիտորիկ Ճաշակման) ՝ի
սիրով կեալն ժամանեն թողուե ։ զի որք ըս
արժանաց մարմնոյ և արեանն չկարացին պատ
րաստել զինքեանս ։ յամենագութ մարդա
սիրութենն Աստ ։ և խորհուրդ ։ առնուն
զթողուե ։ այլ ոչ որք ՝ի ծուլուե և՛ ի թե
րահաւատութ բնութեանցն են , զոմանցն
տկարութ պատճառեն , արիք գործով ՝ի մե
ղանչեն ։ Ասասի ասէ Տէրն ։ Արիդար լուծո
րիւն մեր յանձնապատուեմ գրքոյ Ճգ Ճա
ւելն ։ պէսպէս երախտեաքն արժանի առնէ
հայրական խնամոյն և ընդհաց ՝ի պատն
ձեզ և խոստացեալ բարեաւքն Ա՛Ր և՝ի մեզ
տուցանել զհաւատս և զաղաչելի փիլ
կական խորհուրդն , յիշէ անդ զմարդ ասե
լուե նր վերինոյն , և խնդրել ՝ի ներմեռանդն
արուստօք զքաւուն կենդանեաց և մե
ռելոց , և առնու զնդրելն և՛ինչ գրե
խոչ Ճկեր Թղթոհամարին լուծանելով զ
տարակուսուն ոմանց , թէ մերձ ՝ի սահման
նին զղջացելոցն և խոստովանելոց , և՛ևնա
ապաշխարողաց , և խոստացողաց զապաշ
խարեն ։ և հաւատով խնդրոյց զմարդին
ձարնեան Աստ ՝ի քաւուն՝ զի՞նչ ասելն է

Պատասխանէ ասելով ։ Զի եթէ մեռ ՝ի
վախճանն էիցեն , և՝ի հրապոյս աչխի ըմբռ
նեալք ՝ի դժնդակ վարս , և օտարացեալ
՝ինախանձմանական սիրոյն յառաջադոյն ։
և գառնայ ՝ի վախճանի ՝ի զղջումն և՝ի խոս
տովանուն ջերմեռանդն արուստօք , և՝ի
բոլոր սրտե հաւատով հայեցե զփրկական
խորհուրդն յուսով ապաւինեալ ՝ի մարդա
սիրեն Աստ , մի՛ անյոյս լիցի ։ վըստահա
ցեալ ՝ի բարութենն զղջմամբ ։ և կենդանա
բար մարմնոյ և արեանն Ա՛Ր փրկչին մերոյ
որ տայ զկենդանուն ստեղծուածոց իւրոց ,
զի ամ՛որ կարգասցէ զանուն Ա՛Ն կեցցէ ։ և
ահա այս է ասելն Թուղթեան կենդանեաց ևա
ննջեցելոյ ։ Եթէ զանարժանս ևգանզեղջ
ուէ պարտ յիշել ։ այլ զբաւարարութիւնն խոս
տովանողան ՝ ասէ ՝ի հետագայն ։ բայց յա
ռաջագոյն մեղուցելոցն և ստգպ խոստովա
նողացն և ապաշխարողացն , միշտ կատարե
ցեն յիշատակ նոցա ։ և որք ՝ի ժամ երանել
լոյ Յ՝ետս կղզիանն հաւքն ։ Իսկ ոբքն Ա՛Ր
ասէ լամբ՛՛ Պատմիգի մեկնուէ Ը՝ի գուխ
ասէ ։ որք ՝ի կեանս այս արարին զինչ և իցեն
բարիս ՝ առնուն գվոյսարէնն ։ Այլ թէ կե
նօք ոչ զօրեցին , և յետ մահու արձակեցին
զձեռս յողորմուէն ։ կամ անձամբ կամ՛ի
ձեռն ընտանեաց ։ յայս է նոցա օգնականուէ
ողորմուէն ։ և մեր ՝ըստ պատուոյ հաւատոյն
աղօթիւք ՝ի կշիռս գործոց իւրեանց յա
րուէ ծանրուէն խառնել յաղթել չարին և
վերծուցանել զնա յիշխանուէ օդոյնոյ և
պին ։ և յետ սակաւուց ասէ ։ Ի՛րդ՝այս է
դխուսափուն աղօթից և պատարագաց ըստ
տան ՝ի փրկուէն մեռելոց ըստ գործոց իւ
րեանց զոր ՝ի կեանս արար բարիս յօգնա
կանուէն ։ և ոչ տպայազարոյ կարծիք թէ
մեղացն տիրապես քաւուն ։ և Ի՛րդ ասէ ։
որ գնայ մահուամբ , և յուսայ ՝ի մեր յա
ղօթեան ։ և թէպետ չէ վայրապար առաքե
ալեցոյն ։ և ոչ կատարեալ
փրկանք յետ մահու ուստք լինին ։ ՝ի ձեռն
պլոց ՝ առ որ ինքն հեղգասցէ ։ և վերջ
պես կարծիք ոչ են Յերախմէ է , թէ ՝ի ձեռն
աղօթից և Պատարագաց զերծանին հոգիք
ննջեցելոց ՝ի յօդպին դիւաց ։ յորոց կան
արգելեալք , և են ՝ի տրտմուէ և՝ի հեծու
թեն ։ վ՝ո որոյ ասէ թէ ՝ի Պատարագին ինչ
գրուածք , թէ ՝ի՞նչ մարմնոյն աղօթք ։ յայտ
մանէ վերծանելոյ է Ջոր ՝ի խաչարարին
իշխանուէն , և՝ի տրտմուէ վայրէն ։ ևնախ
իբր զրոյն պիտոյ է ընթացեալն զօրուէնն

ցուցաք · Հռոմ. թ · 5 : Հանդէս Ցե՛ր ամէն հրեից և հեթանոսաց · բառականն ամենուն տուք կատարած առնեա · Հռոմ. ժ · 12 :

Դրձ՛ ամ է · զի վա՛ ամենեսեան մեռաք · 2 Կորն. ե · 14 : ամ է · զի նուաճ բովանդակեալքն են ամենքն · Եփես. ա · 10 : ամ է · զի ամենքն նուաճ հատուտեալք են եւ անեղիք և անզբաղթք · Լուսա. ա · 16 : Դրձ՛ ամ և յայտնի է վա՛ն · եթէ առ հրեայս և եթէ առ հեթանոսս · Լուսա. ժ · 11 : Դրձ՛ վա՛ն է ամ զի զամ կրե բանիւ միայն վա՛ կարողութեամբ իւրում · Կորն. ա 3 : Դրձ՛ վա՛ն է ամ · վա՛ որպ ամ , և որով ամ · բ · 10 · Ո՛րդ՛որ ինչ առացաք զվա՛ն, նոյն է բան ազմարթիւ նո՛, և զարմանք : Իսկ յայն ասելն է, զի վա՛ն մարմնոյ և արիւնն յայն օգտակար և չնորհաւորու է · և յամենայն ժամ ի մէջ նշխարաց և մանանեայ նորին ամ կայր նշան բոլոր է · և յայտ ազգս զոր Պատարդի ձևով և բանիւ · և նո՛ թով, և դիտաւորու թե, և քահանայ սպասաւորաւ · յայն ի՛ներքս նշխարաց իւրոց քանզի բոց է բոլոր : և է՛ ձ՛ վարիւն վա՛ն պատկեր նո՛ կերակուր լամբ՛ միուե եկեղեցի գրքոյ էե զլուխ ասի յաշխարհի · զոր զանաւն առա գրե՛ցից · Ե՛ արդեօք ամ՛ ազգս քրիստոնէից Պատարագ իցէ՛ ձ՛մարիտ · միանչ ունի նշանա, զտեսակ բանի, զբազաւորեր ձ՛մարիտ քահանայ · և զդիտաւորուն զորութե բանին վա՛ն փոխելոյ զ՛ինեան առաքել հացն և գինի : Ո՛րդ՛ասէ ոչն Կիրեա՛ասլ ասիցին, ո՛չ զանազան ազգաց Պատարագ մի Պատարագ է , նա զի և զանազան հաց ։

Ո՛ր որս առաջորք (ասէ) մի լինիք աղտեղ մտօք , այլ ի չարեաց աղտեղացարուք, և մի տօք կատարեալք լերուք · քննել զձմարտուն ևնային հաճանալ : զի թէ զանազան ձեռք էին , կամ զանազան ձեռք , զանազան զօրութիւք իւրաքանչիւր ազգացն տիրեալք , ձմարտին էր կարծի քո · և ունէր զանազան նուէ Պատարագին հակառակամարտ առաքեալն զօրութիւն կատարել · զի այն ազգին ձեռն վնաս զօրութիւն փառացն ինչ Պատարագն տպաճորեր , և այսմ ի տորայն : Ասէ թէ ասիցես վա՛ մի է · բայց առնա հաճատուին սոքա զանազանութիւս բերին : Յանդիր զի զոր վա՛ այր բան ընդարձակ ուսուցանէ զոր վա՛ այր բան ընդարձակ ուսուցանէ զի զոր վա՛ այր բան ընդարձակ ուսուցանէ զի զոր վա՛ այր բան ընդարձակ ուսուցանէ զի

նին որոշեալքն. և միով գործե յուսա
ընդունակքն գործով նիւթոցն ապագային. և
յայն որ բնակեցաւ ինն ին: Ի. յապէ և
յայմ կողմանս ծի, թէ պատ և զանազան են
Ակեղեցիք. սակայն մի նիւթ գնի ինչ տա
նուէր Պատարագին. ու հաց և գինի. ինչ
որպ ծագի համաձիւռ մի արեգական խա
նայի Հոգին Ս. , և տարբերացուցանէ զնո
մի մարմին Ս. Յ. ևզայլս բազ. մս տես անդ:
և ո՛ն Արիդոր Տան ևացին Հնուան հա
տորի ձի քարոզին ասէ, թէ պարզ պատուա
շան որ է ի լոյն անուսական բաժակ. զի
թէ խառնի ջուր կատարի խորհուրդն, ոչ
խմորեալ հացն. զոր սովոր են առնել պար
Ակեղեցիք և ոչ մեք. պարզ ասեմք զնա
խառնուն ջրոյն և գայն: Լերեմն չծի ե
ձե խորհուրդ Պատարագին. զի չծա ասէ
գաց՝ գնատաճորուն և պարզք մինչ կատա
րի ե և ասի Ճ մարիամ Սարդին և Լրիւն
Ի՛ն: Սակ չծի ե. զի զման մի մարդին
առնէ ոչ կարար ինչ մասանց գծին. վճ
որպ և Պօղոս ասէր մի մարդին մի հաց եմք
բազումք. զի ամքն ի միոյ հացէ անուս
վայելեմք: Եւ չծի ե թէ պատ մասամբ
սահմանաբար ե և մասամբ պարագրելի ե
մարդին և արիւնն Ի՛ն: սակ և պատա
ծամիշ չծի ե. վճ որպ և Եկեղեցի ասէ. ըս
ծամի, և չատկագ ամյուն: Իսկ զնասն ին
տան չՀաբելին ասէ. զի նր արիւնն վրէժ
խնդրուն Հայոցն Ս. յանօրէնն եղբօրէն
իսկ Ի՛ն արիւնն գհաշտուն և զնա զատ
լն և զերկուսեքն մի զաց խնդրէ. բատ պնմ,
Հայր՝ թող սոցա. զի ոչ գիտեն զինչ գոր
ծեն: այսպէս ասէ և ընդ Պօղոս եբրայ.
Ճթ. 28. արիւնն ջին առաւել գոչէ քան
զ Ս. բելին: և ընդ Արիդոր ի ձառ Եկե
ղեցւոյ ընդդէմ մանիքեցւոյ ասէ: Հան
Ս. յնոն ե ծա պատարագել. չՀաբ Հան
վ. բելն մահս փոխարկող, ընդ անուս
անմահութեան ե ծա ապրել: պատ մեկ
նե և Անկողպաս լեւբացին զբանն Լուքա
ղեն ասելով. զի արիւն Ս. բելի խօսեր բզ
վթժանդրուն, և արիւնն Ի՛ն զերդուքն
մեղաց: ընդ Արիդոր Տան ևացին Հնուան
ասէ, զարձ բերե հետեւն Ծննդ. (10) ասե, զարձ
նեն Ս. բելի: ոչ ամբաստանեն ինքն Ս. բելի
ու Հոգի նր. այլ արիւնն, զոր գործ հեղեր
ով Կայէն. որ թէ պատ սանձրնուքեդ եղ
բայրն քո ոչ ամբաստանէ. սակայն երկիրն
վկայէ որ ընկալաւ զարիւնն: եթէ եղբայրդ
խնայե, երկիրն ոչ խնայե. եթէ եղբայրդ

աղդս ընկալաք. և չիք խորհ ի հաճատոցն
Ս. բրահմա որդւոյս ծննդոց. յայտ ե թէ
մի ե ընկեղեցի ընդ տիեզերս. և միով Հո
գւով ինոսա կատարեալ Պատարագն կա
ոչ գործ բնդրեա զՀոգին կատարիչ քոյ
նոյ իրանացն. այնպս խնդրե նոա իւրոյն:
և եթէ զանազան են լեզուքն. բայց ոչ թէ
զանազան Հոգիս խնդրեք՝ այլ մի. ընդ
զի և մի բանիւք աղօթից, և մի ձևակեր
պուքի առ ինոյն ամ ապագայ քրիստոնէից
խորհրդածուն: Որձ ոչ արեգական մի է.
որ վնաս գործոյն ասս և զնորայն՝ յուսաբորբ
և արբե. և խմանալի աչաց լոյս պարգևե.
իսկ եթէ ոք ի չարուն դրկեալ ասիցէ, ես
միայն տեսանեմ զարեգական՝ ևոչ գործ մի
այն զնա չարուքի ցուցանե. և ոչ զնս ի
համամասիւռ լուսոյն զրկե. որպս մարքոր
ե իմ Հայեցուածս: այսպէս ոչգ որ զազգ
անկատար և թերի յաչաղե յորոյ վերայ ա
նուն Ի՛ն ե, զնա չարուքի ցուցանե և
ոչ թէ զնա ի հատարակաց ընդհանն զրկե:
քեզ ապա զանազանուքի միոյ Ի՛ն պաշտօ
նէից ի մի խորհրդածուքիս. և որք զայս
պատկա կարծեն զանձինս իւրեանց դատա
պարտեն. և ոչ թէ զՀոգին Հոգին յայտ
զանաց անտի ծառայեցուցանել կարեն:
Ս. յն նիւթք ասեն զանազանք են Պատա
րագին. եթէ հաց և գինի ոչ են՝ ըստ որում
ի Ի՛ն աճանդեցաք. յայտ ե թէ ոչ կա
րեն զներդործուքի Հոգւոյն ըստ այսմ խոր
հրդոյ ընդունել. և մարմին լինիլ Ի՛ն ա
սա թէ հաց ևգինի ե. տանի ստուգապէս
զլոյս զօրուե ըստ Հոգւոյն. ոչ և ապականին
զարեգականն: Ս. յ թէ ասիցես, խմոր ե ըս
յայն խառնեալ և ջուր: ով յանդգնուքդ
և անօգուտ հակառակուեդ, որ ձգե զմեզ
ի շտեսասուն. ած զվերդրեալ օրինակին
ի մէջ. եթէ խառնեմք ընդ ապակին որա
կուի ինչ գործոյ ի պատս վայելչուե. թէր
ևս այն տկարացուցանէ զնա տանել զլոյս
արեգականն. կարծեմ և ոչ ընաե: ապա
մի զգործուի Հոգւոյն նիւթոց ազգիցբան
զարեգականն եղականի տկարացուցանէ:
Ս. յ թէ խնդրես՝ ոճ մի մարմին ե Ի՛ն
ի վանաղան ես և Եկեղեցի Պատարագին:
ես այսմ զնախադիծ ապացոյցն ի քէ
առցուք ուսուցիչ: գիտե բանս ի տանն,
ոչ մի ապակի, այլ բազում յիւրաքանչիւր
կողմանս և յանկիւնս. նք թէ պատ ե ի քա
ռակողմն կայս որոշեան. այլ լոյսն որ ծա
գե ի մէջ, և բնակի ի նս՝ մի ե, և մի անուն

հոգեկիր՝ որ չարչարանս պարծանագրեաց։ Յո՛վ որ որ կամի փախչել ի բարկութենն Ա. Յ. յայս սիօնի ամրոց Եկեղեցիս փախչել։ ուր և Ա. ի զաշակերտան վկայմամբ Հոգւոյն Սրբոյ զարմանագրեաց։

✻ (ԸԵ) Հոգով եղեալ Կիրակէ ուրբաթի գահերէցութեան։ և այլն։) Ա. յայնըմ, Յակոբ ղեկուցող եղելոյն կարգելոց զօրուքն Հոգւոյդ Սրբոյ վերադիտողք եպիսկոպոսութեանք. և ուրախասցին Հպատիճ առնախմբութեանն սորին իւրեանց։ որք ոչնչին զառեալութեանն վրիժին անկեանն։ յո՛ որումն Ժողովրդեան։ զի Վ. ասի վեմ և գլուխ անկեան երկուց որմոց։ քանզի Եկեղեցի յերկուց որմոց կապայած ի հրէից և ի հեթանոսաց։ որոց գլուխ անկեան (երկուց որմոցն միաձորիչ) եղեւ Վ. որոց պարագլուխք եղեն եպիսկոպոսունք. և ի պատիճ մօրդ Սրբ Եկեղեցւոյ ուրախանան։ Նոքա ուրեմն զօրուքն և պարգեւօք Հոգւոյդ սրբոյ լցցին (ասէ) առ ի բարեպես հովուել զյանձնեցեալ հօտս իւրեանց։ և պլոք ամենքն ըստ աստուածային բարձրուն և ցածուն։

✻ (ԸԶ) Որով վերոյն գրեցեալն առ ի չէն գիտողքն ի տէր աղաչեմ։) Ա. յայնըմ, Ժողովել աղաչեմք ի քեզ ո՛վ Սրբ Եկեղեցի վերջաւալն ի քէն յարուածոյ ուղիղ հաւատոյ, բարեխօսութ բազմըցն ի քեզ եօթնեակ գաւազս Սրբոյ։ մանաւանդ գլխոյն ամ Սրբ Հրեշտակ Ի. ծածկին։ որ է ակն պատուական մարգարտի գտեալ ի ծովս Տիս։ Ա. առեն զեղանակ բանին փոխ ի գեմս Սրբ Ի. ծածկին։ և գտեալ պատուական մարգարիտ կոչէ զնա ըստ Տիրունական առակին, թէ ով ճառական մի գտեալ պատուական մարգարիտ մի և այլն։ զորմէ աղաչէ առնուլ ընդ իւր ի բարեխօսութի զսոքս Սարագիտան։ և Առեփաննոս նախավկայն։ և զնշան Հրիշտոր լուսաւորչին մեր։ և զամենայն Ղ. ճառորան։ ո՛ զի զնորին և նոցայնց բարեխօսութ, վերստին լայնասցի սէ Հոգի եղեալ մանկամբք հաւատացելոց։ և այնմ վերնոյն առաքեսցի արժանաւոր յահաւոր երեւման մեծին Ա. Յ. Վ. Ի. Ն. ամէն։ Իսկ գոսպար լսող) ասէ զսէ Ի. ծածկինն։ կամ զնշ Օր Ա. Յ սկզբնաւորեսցն գուսպար է։ և կամ զնշ ըստ ոմանց՝ լուսաւորիչ Թարգմանին։ Թէպետ ասացն է զնշ Առիւծ ի մեռեալ բառս ածանցեալ Ծով և գառնուկ Թարգմանին։ ըստ այնմ եկիմն ի մեռեալ, և ոչ կարեին ըմբռնել զքոյր զնշ գառն եին քոյր

քոյ, երկիրն գաւազարտէ։ Նա ինքն է քեզ վկայ՝ և գաւազր։ ղ է ուրեմն տարակուսութի թէ զնա՝ և վերնայինքն, երկինն, աբեգակն, լուսինն, աստեղքն և ամ Հրեշտակքն գաւազարտեցին։ քանզի զիարդ յերկնային վճռոյն արձակի նա, զոր երկիրն ոչ կարաց արձակել։ Եթ ես ասեմ, ուրեմն եթէ զձայն արեանն Ա. բելի ոչ կարացին լսել եւ զեղեցուցանել ամ արարածք։ որ զվրէժ խնդրէր յանօրէն եղբօրն, զիարդ կարեն լսել եւ զեղեցուցանել զձայն արեանն Վ. ի. որ զմօրեքի խնդրէր և խնդրէ զվ յանցաւորաց։

✻ (ԸԷ) Որ զգեստեալն ծնօթենէ յանբծանագործս եկուսութեան։) Ա. յայնըմ, Եկեղեցի առնօրինէ եւաւրաւարս զգրոնել ազգ մարդկան ի ճշմարտութեն հաւատոյն։ զայլ ոչ բռնութ, ըստ օրինի կուսապաշտից և հեթանոսաց։ այլ այնպես սիրով կոչէ։ մինչ զի գազաւորեն նոցին ոչ խափանէ։ վ որոյ և ելիս ոսպարդին (որ ասաց զի՞նչ բարի գործ ծեզից, զի զկեանս յաւիտենական ժառանգեցից) Թէ կամիսաւ ասաց Ա. Յ. եթէ կամիս ի կեանս յաւիտենական մտանել, պահ հետ զպատուիրանս։ Ա. արձէ Եկեղեցի՝ ե՛ հարանատուն որպէս երկնաւոր Թագաւորին։ ու որ մինչ հրաւիրեալքն ոչ կամեցան գալ։ ոչ Թագաւորական ատեանք և խնամանութ եմչ։ այլ որք ի կանց ճանապարհաց էին, զնոյ կոչեաց սիրով։ Ա. Ա. Ե. Ի. ի. ի. զի ինոյնէն է ատեն ի տան տալ արձակել, որ զայս առնէ Եկեղեցի իբր յիւրում արդանտի կոչելով զՀաւատացեալ որպես իւր։ ի ճշմարտութեն մարմնոյ՝ և արէն երկնաւոր վեհապետն իւրոյ։ ունի զնման հրաւիրումն ի տան խնամատուէ։ Ղուկ. Ը. ։

✻ (ԸԸ) Ադերձ ոտեանց և այլն։) Ա. յայնըմ, Եկեղեցի ի դիրկս առեանց իւրոց սիրով կոչէ զՀաւատացեալն։ որպ առեանց կաթն է արիւն Վ. ի։ Իսկ ածոց անմոռոյց ասէ զտունս Եկեղեցւոյ։ զորս Հոգոմն աշտարակ կոչէ։ Եր. Ը. 10 ի բերանոյ Հարսին ասելով, Թէ ես պարիսպ և աստիճանք իմ աշտարակ։ յայսմանէ երկուց ստենց՝ բղխէ ջուր հաւատոյ մկրտութ, և արիւն ընդելոյ։ զի ո՛վ որ կամի փախչել ի բարկութենն Ա. Յ. զխնայեսցէ սիրով առ երկոսին առնել պատասխանի Հարսին Եկեղեցւոյ։ Գաւրձ՝ նմանեցուցանէ և սիօնի լերին։ զի և սիօն ամրոց Թարգմանի։ վ որոյ ասաց մարգարէն։ ո՛ յուսայ ի Տէր ոչ լեառն սիօն, մի՛ սասանեսցի։ վ ասի զնշ ասէ։ ի վիճակաւորէ սրտին.

ՆՇԱՆ ԱԽՏԻՔԻՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԵՒ ՅԱՂԹԱՀԱՐԻՉ ԱՆՁԻՆ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ։

✻ԲԱՆ✻

ՈՒՆԱՅ ՔՍՐՈՆԱԿԱՆ ԹԱԾԿԵԱԼ ՄԵԾՈՒ

(Թիւն, և այլն։)

✻ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ✻

Լսաւն Հիգումեաւ Ձեզ Աստին, սկիզբն առնէ Ինձ Աղբարդուհեէն։ ոչ միայն զԱղբարդուհին դուն սակ խաչեցաւ։ այլ միայն սկիզբն գնե իւրոյ բանին։ այսպես և ասէն Պօղոս՝ երբեմն զՔրիստոս նախապես կարդայ Հսկիչքն բանին։ որով և առ սկզբնատյան Հայր ըզմատուչն ընկալաք առելով։ և երբեմն զինքն ինքն զԱղբարդուհին։ որպս յԱյծեան առնանց ի գլուխ։ ա բնաբանին ասէ, թէ նախ քան զքննելն զբարի անուանդին Քրիստոսի զԱղբարդուհին ձբ կարգ առյոք։ և զգիտոց պէնն բարին, և այսոցնոր բոլորիցն իւրոց բարեաց նախանձամուէց քանկն պիտոյ է մեզ ազօթիւք նախ հաղարանալ առնա՝ ոչ ինկլզեն բարւոյն։ և յաւէտ հպելով Հինա՝ այսոհիկ ուսանել զնոմ բարի գործս, որ չուրջն են վնասուց են սեբանել։ զի

առելոյն։ Ելից։ ՃԷ։ 13։ և յԱրեան միջ առաքեն։ ու թէ առ իցէ Աբեմի առաց, ի կոչէ զնա Աբեմի, որ է դեղեցիկ։ այլ կոչեցէ զնա մարտ, որ է դառնացել։ Հռուի։ ա։ 19։ Աբեմն գոռաղ լռաղ ասի նկատմամբ Հօր Ի։ և կամ նկատմամբ լռասղեն երկնեն որպ եղև Հիծայր նորին բնակող։ Իսկ անչեռագործ հին հաւատոյ կոչէ զվերքինն Ի։ ըստ այնմ, եթէ երկրաշարժ առաջ ևար շինուածոյս մերոյ քակտեսցի, շնորհ ուած առանց ձեռագործի ունիմք յաւիտենական յերկինս։ որև կոչի նոր քինն կողմն վարագուրին։ և այն է արփի երկինն։ ուր կարագոն մեր Յի եմուտ։ Եբր։ Թ։ 19։ Հիբռն իսկ յերկինս յանձեռագործ խոսքանն։ Եբր։ Թ։ 24։ զոր հին հաւատոյ կոչէ։ զի հաւատացելոց և ընտրելոց նմա է մայր։ որպ օրինակ և Հմարիտ պատկեր է զև սրբոյհի Ի։ Հաճինն։ վո որպ այնր աղաղաւ, ասէ մայր լռասղ անուամբ ինն եղաբ։ ոչ և նա մայր ապատաց կոչեցաւ։ և ինքն և ա աղատ կոչմամբ դրոշատեցաւ։ Գաղատացոց։ Դ։ 26։

✻Հրամարան ինոյ էանէք մարհացելոցք և ձեն Ի։) Գանգի բանն Ի։ ընդ բնութիս մեր միաձորութիք (յարգանոի կուսին) ի սպաղացաւ։ որպ ապագոյին եղև յանբաժանելի միաձորութիք Ի։ գամպ և Հմարի։ որպ վո առաց Ի։ թէ և յերկին երկոքեանն ի մարմին մի։ և թէ զոր Ի։ զուգեաց մարդ մի մեկնեսցէ։ որ եթէ այն քաղաքական միաձորութին ի կոչի։ որչափ և առաւել բնութիք միաձորութի բանին Ի։ ընդ մարդ կայնոս բնութե։ սահայն այս հարանայութեամբ բնութե մնրդոյ ի փեսալի բանին Ի։ ոչ անդր առաքել և անբաժանելի եղև։ ի այն մահոճամբ կարեր բաժանել։ և այս ամենևին ոչ երբեք։ այն քաղաքական հասքոյ միաձորութիք մի առներ։ այս անձնատրական և բնութենական միաձորութիք Ի։ այրական անչափ միաձորութիք։ զոր Հայկօգ պատրին Ի։ ամարդ մի բնութիք կոչէ։ Որպ մարդացելոյ բանին Ի։ և Աստր նոքայ, պատիւ ևնաւք յաւիտեանս ամէն։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ինչ ՚ի միջ նէր և էացելոցս · զի նա իւր նէր
կայական գոլովն տայ ամենեն զգոլ · որ թէ
արտաքարշիցէ զինքն ՚ի լեռնէս, ոչ եղեալք
են յոյնչէ · այնոյ յոչ լինչ դառնան բնաւքն ։
Սակաւ զի յայնմանէ ներկայ է · և յայնմանէ ան
դէն անըմբռնելի է · ուստի զի անըմբռնե
լի է անհաս է · և ըստ այնմ՝ որ անմիջոցա
քար յաւետն մերձ է, ներկայ է ։ Արձ՚ել՝ նկա
տէ ՚ի քանն Ա.Յ Եսայեաւ առացեալ · ես
Ա՚Ի մերձաւոր եմ՝ եւոչ եմ հեռաւոր · բայց
մեղքն ձեր որոշեն ՚ի միջ իմ, և՚ի միջ ձեր ։
և թէ , ոչ քարձր են երկինք յերկրէ , այն
քան և խորհուրդ իմ ՚ի խորհրդոց ձերոց ։
Արեամն ոչ երկինք ևոչ դժոխք կարեն զՄ՚Ի
հեռացուցանել ՚ի միջոյ , եթէ ոչ մեղքն ։
քանզի յորժամ մեղանչեմք , անհաճանելա
պէս հեռանամք Ա՚Ի Յ · և երբ առաքինա
նամք , առանց միջոցի ՝ նա ինքն մերձենայ
՚ի մեզ զի նա մերձ է յայմն · բայց ոչ ամէն
մերձ են առ նա ըստ Ա՚Խոնեսիոսի ։ քանզի
մերձ է Ա՚Ի Յ այմն , եւ թէ , զօրութ , և ներ
գործութ · այլ ոչ ընդհանուր մերձ է յայմն ·
զի ընդհանուր մերձ է ՚ի ձեռս իւր ։ Իսկ եռութ
ներկայութ և գատաստանական վրէժխնդ
րութ ՝ մերձ է և ՚ի դժոխս · ըստ այնմ , թէ
եւ ելանեմ յերկինս դու անդ ես ահա ընդ
հանուր և փառաւոր և թէ իջանեմ ՚ի դժոխս՝ և
անդ մոտ ես · ահա գատաստանական վրէժ
խնդրութ ։ և ըստ այսմ ասէ Դաւիթ · հե
ռի է ՚ի մեղաւորաց փրկուն ։ և ըստ Աշրէ
միայ մերձ է Ա՚Ի Յ ՚ի շրթունս մեղաւորաց ,
և հեռի յերկնականացն ։ Ա՚Յ մերձ է Ա՚Ի
խնդրողաց իւրոց , առաւել քան զլայս ՚ի
բիբ ականն , և առաւել քան զերմութն ՚ի
հուրն , և քան զլոյս առ արեգակն , և քան
զկեանք ՚ի հոգին ։ Ասէ Պօղոս առ
Ա՚Թենացիան վս Ա՚Յ , թէ հաստատուց
սահմանադրութ մարդկան խնդրել զՄ՚Ի Յ ·
զի թերևս զննիցեն զնա և գտանիցեն ։

Սակաւ ոչ հեռի իսկ է յիւրաքանչիւր ումեք
քէ ։ Ի նմա կեամք՝ և շարժիմք՝ և եմք ։
ոչ և ոմանք ՚ի ձերոց ճարտարաց ասացին ,
թէ նոր և ազգ իսկ եմք ։ Գործ · ԺԷ · 26 ։
✻ (ե) Ոգեբեր հաճոյիցն էին և կռապաշտ գործից
և ի գեղարուեստական չքնաղիս գրոց ։ Ոգեբեր
կոչի մանն · և ստուգ բոպիկն է սկզբնա
կան և բացառական ։ այլ զի ՚ի իմէ տուեալ
անուանն իւրոց կամի յայտնութիւն զբանս · վասն
այնորիկ զնախագրեն զանց արարեալ է ։ որ
կամի ասել , ի գործոյն · այլ ՚ի մանանց համայ

ցէ ՚ի իջորից կողմանց զերկիր հաստատեցեր ·
ոչ ասէ և՚ի ձառէ խաչին ՚ի Ա՚Յ վասն թէ
ոչ և ՚ի ձառէ խաչին ՚ի Ա՚Յ վասն թէ
ձառն չատակաց գեղոյն չէին ևոհացս ՝ որ
ձառն չատակաց գեղոյն չէին ևոհացս ՝ որ
ի հաստատեաւ ։ Լուր թէ զհինն ևս ՚ի քէ
ռանկիւնէ ակաւ ձգել Ա՚Ի ։ զի ՚ի իջորից
տարերաց , և ՚ի չորից կողմանց զղգալն եր
կիր հաստատեաց ։ ոչ և զկնի յայտ առ

նէ ասելով ։

✻ (զ) Ասրհատ կինն , ՚ետնոյն վերսին ։)
Լուր թէ , որ ՚ի երկին կրկնակաց զերկիր
հաստատեաց , զի նկատմամբ կենացն փայ
տի ձևայն էր այնպէս առնել Ա՚Յ ։ Սակ
զի այն չորս մասունքն են (յորոց երկիրս
հաստատեցաւ) այր չորս տարերքն ունին
առ միմեանս լծորդուն և հակառակուն ։
որոց իւրաքանչիւրոց մի ևի ծայրքն սպա
կանչք և ելծիլք են , և մի ևի ծայրքն նո
րոգիչք ։ զոր օրինակ չորուէ ՚ի հուրն և ՚ի
հողն եղծիչք են · և ջերմուէ ՚ի հուրն և ՚ի
չոգն ՝ նորոգիչք · կամ զի ջերմուէ ևխո
նաւուէ նորոգիչք · և չորուէ և ցրտութ
ապականիչք ։ քանզի հուրն և օդն ջերմու
թէ ազգակից են ։ օդն և ջուրն խոնաւու
թէ ։ ջուրն և հողն ցրտուէ ։ հողն և հուրն
չորուէ ։ որ եթէ ցրտուէն և չորուէն լծորդ
ցին ՝ ապականեն · և ջերմուէն և խոնաւու
թէն եթէ լծորդիցին ՝ նորոգեն ։ որ և այսո
քիւք ասէ որակութք վս չորրորդութեն իւ
րեանց · զոր ՚ի Ա՚Յ նկարագրեցեալ եղեք

✻ (է) Իբաչոնան անբանա և պղծ ։) Ա՚Յ
ինքն , զոր ոչ Տ՚Ի Ա՚Յ , որպես որ քնուէքն
բարձր էս · նմանապէս և ՚ի մոտ անըմբռ
նելի ։ քանզի ոչ առաւել խորութքին անդ
դունդ կոչի · նմանապէս և առաւել անդ
մաշելի բարձրութին՝ անբաւ ։ և ըստ որմ
առեղծեալ իմացականացն ոչ հասանի , ան
մատչելի ասի · և ոչ թէ զոեղական բարձ
րութէն իմանայ ։ զի անմարմնոյն , և անձ՚ևանդ
Ա՚Յ անմարմնապատկանին , զեռեղական տեղի
ոչ ասի · ոչ ախորմամբ ասէր Ա՚Բրատուէ
՚ի գլուս Ձի , թէ զվերին և զառաջին հաս
տատեաց նա է ընկալեալ ։ և իշխան անուա
նեալ լինի ըստ քերթողին · վս այնորիկ զի
՚ի ծայրագոյն գոգացութէն կայ լոյս , ընդ նոյնմ
է ձմ՚Ի հաստատեալ ։ և թէ ՝ ստորնա
գոյն ։ զոր ոչ ասէ , զի ոչ ևս ստորնագոյն
քան զերկիր ։ և ոչ ևս ստորնագոյն քան զերկիր
ոչ ասէ · զի ոչ ևս ստորնագոյն քան զերկիր
ոչ ասէ · զի ոչ ևս ստորնագոյն քան զերկիր

նին և Ձի · զարևելեանն կոչէ Լերան·գիվե
սեսպայինն Ա օձէք·զարևմտինն Ջեփիւռ·
և զհիւսիսականն (այր զհարաճպայինն) Լե
տոս : Իսկ զբանս այս առեալ է Եզեկիէ·
Ժ·4 · և 9 : ուր անօր ասի, և փառք Ն՚ն վե
րայեան ՚ի Բերօքէից անտի ՚ի յոդն: և յինն
համարին ասի · տեսանեի և ահա անիւք
ջրոյ կային մերձ առ Բերօքէան : և զրնձ
նկատէ ՚ի տեսիլն առաջին · Եզեկ · ւ · 1 ·
ուր ետես մարգարէն՝զի հողմ վերացեալ
գայր ՚ի հիւսիսոյ· և արծիւակերպ ջրոյց գա
զանայն էին միոյ միոյ ՚ինձինէ ջրոյ կերպ·
և ջրոյ թևոք : Լերեսին ասէ թէ զնոր խաչն
կանխաւ ՚ի ջրոսեսին թևս Բերօքէից նա
խանկարեցեր : Լ՚ յապես և Բերօքէն եր
կու թևօքն ղերեսս · և երկոքումբք զոտս
ծած կելով · և երկոքումբք թռուցեալք ՝

զհաչէն տեսակ ձևակերպին :

✲(Թ) Իդրախոն ոգինոյ է ոնկոյն պոպոե՛
պղտեալ ֆայնեցեր է ծառն օդհնութեան :)
Իբր ՝ թէ Լ՚դամ զկնի խաբեցմանն ՚իներ
քոյ ծառոյ թաքեաւ · և դու էր ծառոյնէ
եկեալ ձայնեցեր , թէ Լ՚դամ ո՞ր ես : որով
ցուցանեիր , թէ ՚ի լռման ժամանակի , ՚ի
ծառ Խաչին կախիլդ ՝ գտանելոց և կո
չելոց էիր զազգ մարդկան ՚ի կեանս : զի ո
րով պատճառ ՚ի պատրով ծառոյն յարուցա
նկաւ · դու պտուղ փայտի խաչին լինել
լով , զքեզ կերողացն զկեանս շնորհեցեր :
և զի նոյնով փայտիւ Լ՚դամ արուաքսեալ՝
այնով փայտիւ փոխանակ Լ՚դամայ , աշա
կողմնան աճապակին ասացեր , թէ պատր
ընդիս իցես ՚ի դրախտին : զի փայտիւ ար
ուաքեցաք ՚ի դրախտէն , և փայտիւն ներ

սումաքը :

✲(Ժ)Գառչակ գոքնոյնոյ է ինչիչ ամբոխ
ման օրինակ երկինք հոտոց գիւածէք · և լսաց
ամբոխ նոյնոն պատմեցէք :) Պողմոն կերգան,
գարնան գուշակ կոչէ զատուրակն · Ը · 12 ·
ըստ պնդ, ձմեռն էանց պգիւք ծաղկեցան·
ձայն տատրակի լսելի եղև յերկրի մերում:
և ըստ Գրիգոր՝ տատրակաւ խմնապ զՊ՚ն:
Իսկ ինչիչ ամբոխման կոչէ զատրաձուծն
բազկացն Ա՚ն ՚ի խաչին · զի և տատրակն
՚ի թռուչին զձև խաչի ցուցանէ թևոցն տա
րածմամբ և առաւտամբ : Իսկ օրինակ երկն
նէ ասէ · որ պատճ ասիլ յօրինակ երկնի·
իբր թէ որպէս վերկինս միայն բանիւ և կա
մքիդ կայացուցեր· այսպես և զձեզ (գոնեայ
ըստ կամաց) ամրացո · իբր ՚ի տատպանն Լ՚յ
քոյ ՚ինձ խաչդ քո բևեռելով ըլ կամաց :

հմուտ է Լ՚Ջ , յաւէտ ևնոճառ պարգևի
նձ օգտակարն հաղորդուհի : և Լ՚Յ վայելէ
(ասէ) յարմարել զերկինս ուր և սերտէլ է՝
նորին զօրութենէն : և թէ ՝ զո այնորիկ մինչ
իղձս առնեն մարդիկ , զձեռս յերկինս առ
քառնան առ ՚ի վեր նո բազմեալն : Լ՚յս
Լ՚բիստուել ոչ ձանաչելով զՄ՚Յ անպա
րագրելին այնպէս խօսէր· իսկ վարդապետ
եկեղեցւոյ անքաւ բարձրութ ՝ ոչ իմանան
պտեղական կայուածոյ · այլ ըստ որում ՚ի
մտաց անհաս և անըմբռնելի է : Ա՚ստ զի
անճառն է անեղերելի և անհուն բարձրու

թիւն · և ըստ այնմ ևս ճշմարիտ է :

✲(Է)Հանդիպելի նոճափ նեբիոյէ ևայլն)
Լ՚ յոհնէն , անլռելի խմայական ձայնիւ ՚ի
հրեշտակաց օրհնաբանեալ զորս և հրանթուն
կոչէ : Թէպետ հրեշտակքն ոչ են ՚ինիւթոյ
և ՚ի տեսակէ բազադրեալք · այլ ՚ի լոյսոյ
և ՚ինորգծուհ : նաև զի են ՝ և որով են
և ըստ այնմ զի են , աննիւթ ևանմարմին ա
սին · և ըստ այնմ զի որով են , իբր թէ ՚ինիւ
թոյ ասին և վ՚ն այնորիկ Լ՚աւիթ բոց հրոյ
ասէ վնտ · որ ոչ թէ ՚ի հրոյ ՝ իբր ՚ինիւթոյ
արարեալք են · այլ ըստ որում զնմանուհին
հրոյ գերազանցուհն ունին : զի ոչ նա ՚ի
մէջ տարերաց զօրեղագոյն և բարձրագոյն
է · պատճ ևնոքա ՚ի մէջ ամ՚ստեղծոճա
ծոց · ոչ ևաբն Սերսէս լամբրո՚՚ Ասղմ·
Ճ՚ք · 4 · ՚ի վ՚ր այնմ, ո՛ արար զՀրեշտակս
իւր ոգիս և զլն ասէ· այլ բոց հրոյ ասէ գոյ
զնն · ոչ զգալի , այլ վ՚ն խմանալի բնութն
պայծառութէ : զի մաքուր են յաղտից ոչ
զհուր , և լուսաճոր ք առ ամ գիտութենէն,
վ՚ն լուսոյն մաքրագործուհ : և վ՚ն այնորիկ
որակուհ հրոյ նմանեցուցանէ զանմթմինն,
և բնաճոր անզգալի տարերաց նիւթոյն :
Իսկ անհոնդիպելի նոճափ նեբիոյէ ասէ · զի
զտիւ հազիւիւր ոչ հանդիպէին յասելոյ , Ա՚
Ա՚ Ա՚ Տ՚ ամենակալ · Յայտ · Ը · 8 :
զորոց աղաղակելն մեկնէ ոչխն ՚Լիոն՚՚, թէ
քնկեր առ քնկեր զաղաղակն ՝ վարկանիմ,
թէ Լ՚Ջային գիտութենէն առաջինքն զերկ

րորդան հաղորդեցուցանէն :

✲(Ը) Լսահմանս երկրաչափութեան երկնից և
նոյնս չորից տիեզերէից և այլն :) Ջերկիր
կշռող , և ՚ի մէտն միջոցին պահող ՝ ասէ
օդն · որ յամ կողմանէ ձգողեալ և փեռեկ
տեալ · զմիջոցն անխախտ և անշարժ պա
հէ ՝ իբր ՚ի կշռի մէտն : Իսկ չորս ինոս կո
չէ (որով օդն շարժի) զերեսին գլխաւոր

եղև տախտակ, գրեալ մատամբն Աստուծոյ
լանաւ և թանաքաւ արեան Նորին. ոչ ի
ստորև ասէ, թէ ոչ[ոյ]ն ոչ[ոյ]մբ նկատել
իմաստ լսոյ։ Գարձեալ՝ լսումն եղև կան
խապատմուեաց և աւետեաց Աստուածորդ
և վերկացուցիչ Տնօրէնութեան Նո
ա որպ ևարկայ ի խաչին ասաց. ահա այր
ինչ կատարեալ է։ և նախ քան վախճանի ա
սաց. ցանկանալով ցանկացայ զայս պա
սեքս ուտել ընդ ձեզ։ Ուրեմն խաչն Աստ
եղև կնիք և լուսն բոլորի Տնօրէնութեն
Աստուծոյ. զի աւետմունք Անարգարէից առ այն
զլուսն առին։ և նովաւ իբր արքայական
կնքով՝ կնքեցաւ Խաչին հրամարտակ
Ընձեռարանին։

* Իբէպոս հեռուից ծգ բյօգնութիւն ասյն
խոյ ծանուցաբ։ (Ա.յսինքն, ի մէջ այս փայ
տից, զոր վախճան միակդ մեզ ի յօգնութի
ժամանեցեր, և ծանուցար ։ որպս և միակ
յուցեալ փայտիւն՝ Ջուրքն միութեան քաղց
բացան ։ Ելից. ԺԵ. 25։

* (ԺԳ) Տէդ պաշտելի, գրած Էի, շաբիդ ան
հեթաղրութեի, ուեմայ աբաչին նկարելու թփառա
լոաց։ (Տէդ պաշտելի. ըստ որում Աստ
ծածեցաւ ի[վ] խաչին ըստ ձեայ նոքին կեր
պին ։ Լսատ մինչ երկրպագի, պաշտելի եղ
ոչ զպատկեր խաչելեալն Քրիստոսի, և ոչ ըստ
որում է քառանկիւնի ։ Կրամ աշխարհի։
քանզի ի[ձեռն գրաւոյ փոխաստուք տան
գիտեմ. և ի ձեռն խաչի և չարչարանացն Քրի
ստոյ՝ Քրիստոս ետ մեզ զպարգեւս Հոգւոյն Սրբոյ,
ըստ այնմ, չևս էր Հոգի, քանզի Յիսուս չև էր
փառաւորեալ ։ և թէ՝ ես ի բարձունս։ և
քաշխեաց պարգեւս մարդկան։ Շաբիդ անհն
պաշտելի ասէ ։ քանզի թէ մի՛ն Քրիստոս
չիւ կամեցաւ փրկել ։ զպատուղ փրկութենն
վայելեմք ։ բայց զպատճառն թէ մի՛ն Քրիստոս
խաչիւ և ոչ խնամուքէ ։ ոչ գիտեմք։ միայն
գիտեմք։ զի մի՛ն սիրոյն պնդեալ և կամեցաւ և
ոչ պարտ էր ։ Քրիստոս նկատել յընթացս արդ
ուցն ի մէջ օդոյ։ զի արդիւնն (թէպէտ և
պարտ թուղթն) տարածմամբ թևացն խաչա
ձև թուղթն ի յօդս ։ և զկնի անցելոյն՝ շաբիդն
և հետքն ոչ նկարին և մնան ի յօդն։ ոչ ա
ստ Աղոմոն Յ.ռակ։ ԺԲ։ 19։ պայտի ն
ած Աղոմոն Յ.ռակ։ ԼԲ։ 61։ պայտի ն
բարձրեալ խաչին և շաբիդ նի անհետա
տելի է ի մտաց մարդոյ ։ թէ ոչ զմարմնա
ցեալ բանն Յ.Ն, տարաբ ի յինքեան ։ և
ձեալ բանն Յ.Ն. քառադիմի ձեայ նորոգ
հնամանդեալ ։ իբրև զբազէ տարածեալ
զբազուկս իբր ի վի նորա ։ և ախորժասիրա

* (ԺԱ) Պատիւք վրնուիւ Նէդոբան հրաչից,
ոգոսան յոսոյ։) Ա.յսոքիւք անուամբ կո
չէ զ.Ի։ զի նա է պատուիրն փրկուե, ոչ
և օձն պղնձի (խայթելոցն յօձից ստուգ
ցայց) էր բժշկուի ըստ մարմնոյ։ Իսկ և Նէբ
պոսան հրաչից ասէ ։ զի և օձն պղնձի ։ ու
ներ զկերպարան հրաչից ։ գոլով առանց
թունից օձի ձեով՝ և բժշկեր զխայթելսն
ի կենդանի թունաւոր օձից ։ և Քրիստոս ու
ներ զկերպարան Ձ.մարտոյ մարդկութեն, և
ոչ ուներ զթոյնս մեղաց նր, և բժշկէր զորս
առնա դիմէին հաւատով ։ վասն որոյ ոգոս
սան յոսոյ կոչէ զՔրիստոս։ ըստ Դաւթի, թէ
ոչ յոսոյ ի[Ն] ոգի լեսուն սիօն և այլն։
լսակ թէ խնդիրն զի՞նչ է ի[Ն]ք։ գեր[իվեր
նայնան զնոր ժողովուրդս իբր մէջնորդել
ի[ն]թես խաչին և առ ինքն մատուցանել։
իբր՝ թէ ոգ տապանն Սրբի զառինքն ա
պաստանեալսն ի գագաթ լերինն արարատ
տեան բարձրացոյց, նա զժողովուրդս իբր
զքրիստոնեայս։ գեր բան զարարատ՝ թէ ազ
խաչին բարձրացուցեալ առ ինքն մատուց
ցէ ի լեսուն անսասանելի։

* Ժբ) Ա[ի գէդ մոտենի մոտինդ ես, ևայլն։)
Ա.յսինքն, ով՞ ոչ խոչ ։ տախտակ կոտակ
բանաց գրեալ մատամբն Ա.Յ։ զի Ա[Ն ըզ
բազուկս և վէհոս ի խաչին տարածեալ։
իբր թէ գրեր ձեռամբ ի տախտակ խաչին
զսիրոյն օրէն և զեղանակ փրկութե մե։
գու ուրեմն անխորտակելի տախտակ ես։
ոչ ըստ առաջնոյն զոր Ա[վետս խորտակեց
(որ էր օրինակ Քոյ խորտակելի օրինացն)
այլ դու երկրորդ՝ և անշարժ և հաստա
տուն օրինացն Ա[ի տախտակն ես։ ոգ ասէ
Ընորհալին Ձէլէ տանն ՀՅ՝ որդւոցն։

Ա.ռեալ զօրէնսն ի տախտա	կին։
գրեալ մատանդ Ա.յտուածոյ	ին։
Ա[ան անօրէնն անհաւատ	տին։
և խրատեալսն ժողովր	գին։
Զոր խորտակեր նա զառաջ	ջին։
քանզ պիղծ որթոյն զոր կազմէ	ցին։
առ ի խորհուրդ ծածկեալ ի	րին։
Ա[ի օրինացն որ լուծաւ	նին։
Ա[ղ երկրորդն որ հաստատ	տին։
քայտ[եդեալ անշարժ ուխ	տին։

Զոր և ձբա Վրիգոր, ածանգ Նոթոյ օրէնի,
նա սրբամանաւնին անեղծանելի կոչէ զօրէնս
Ընձեռարանական։ ըստ օրինակի երկրորդ
տախտակին, որ էր օրինակ խաչին Ա[Ի։
զի թէպէտ այն տախտակն, մատամբն Ա.Յ
գրեալ եղև առանց արձն, բայց այն խաչա

ալ յայնժամ միայն ի հանդերձելումն պար-
պատիս և ըստ բաւականին խնամեալք լի-
նին յերանելեացն. ըստ որում և Պօղոս ա-
սէր այժմ տեառնեմք իբր ընդ հայելեաւ.
և յայնժամ գիմ յանդիման: և թէ, փոքր
ի շատէ գիտեմք, և փոքր ի շատէ մարգա-
րէանամք. այլ յորժամ գայցէ կատար ընդ
փոքրն ի շատէս խափանեսցի: Ի ներքինմա
ցուց. ԺԳ. 10:

✻ (ԺԷ) Պատիւ Նօր ի վեր տան ըբհամ:
Վասն պատկեր Նօր ասի հաւատարուեաւ, և
ոչ նմանուեաւ ոչ մեզ: և ոչ ցուցմամբ, ըստ
գրել և նկարել պատկերաց (ոչ պատկեր
թագաւորին յակաւղ) այլ հաւատարուեաւ.
որ է քնուեաւ: և ըստ այսմ պատկեր Նդա-
մայ եր ի Աբէթ: զի ոչ միայն տեսանելի էր
նմանն (գոլով բանական կենդանի) այլև
կերպարանաւք. ոչ ասի Ադամ. Է. 3: Ա. Յե-
սրդ Աբրհամ Նդամ պատկեր Նօր. ըստ
այնմ. զի ոչ զբան ծնանիւ ի յիմացմանէն
Նօր և ըստ այսմ կոչի Ճառագայթ փառաց.
և աղբիւրական Նջոյ՝ յայտնելով ի յինքն
զփառս հայրական, վն որպ կոչի և բան. զի
խօսի կատարելապէս զբարութեն Նօր ոչ ա-
սասն Ա. լսերտ: Ա. յե ի վեր տան ըբհամ ա-
ւելնէ, զի անխմանալի ծնունդն Աբրդոյ ի
Նօրէ, բանիւ ոչ Ճառագեալ լինի:

✻ (ԺԸ) Զգիանա ոչ խոչնի:) Աբան աշխոյ
հի կոչէ զարք եպիսկոպոսունս և զգլխաւո-
րս ժողովրդեան. ոչ ի տարին թուէ: այս
պէս Պետրոս, Յակոբոս, և Յովհաննէս
անուանք կոչեցեալք լինելին. Գաղատ. ոչ. 9.
այսպէս ասի և յերկս մեծի պահոց. տես
բերք երկրի տատանելին, և ձեր սիրանք զո
գային. ուրանօր խօսի նկատմամբ Ադամա
րոյն, որք սարսեալ դողացին ի խաչելու-
թեն Աբրդ Թերահաւատուեաւ և երկբայե-
լեաւ: Ա. յրդ զսիւնս ձեր զհովուապետն մեր
(ասէ) և զեպիսկոպոսունս եկեղեցւոյ քոյ.
հաստատեա խաչիդ այնդուեաւ՝ զի մի զքրդ
դեսցին. զի և նոցին այնգուեաւն, անխախտ
և հաստատ մնասցէ եկեղեցի նդ: ոչ ձրդ
կնի ասէ, թէ պահիել ամբողջիւ ըստ տոմս
իջանեան զհովուապետն խաչեցաւ տոյ քանուղ
հոգի. զոր ասէ սակս Ա. տհան Աբաքուղի
կոսին որպ եր ժամանակակից:

✻ (ԺԹ) Ի տէր հոմբատանամ զիեսս, զիտս ես
զգիայուիեան հոգոյ խոստից:) Ա. Բնե
խօսակ ցուցիս. ըստ որում մարմնով ի դերեզ-
կատար ծայրն հրեղէն երկնից ասի համ
բարձեալ: առ որ ասե զիեսս և զիտս հոգ

իբրև ի վեր փոփուկ անկուղնոյ հոնգեանէ
ինձին, և մահճամբ նիջեաց ի վերն: և
խոնարհեցուցմամբ գլխոյն, ինչան համ
բառնալոյ զնաչն, աճանգեաց զհոգին: այս
պէս ասէ Ադամէն Աբդրեաս գիրկ էարկ
խաչին ողջ լեր ասելով: և Ալպար ոմն միանգ
անցանէր ի տեղեաց կախարանի, տեսեալ
զկախարանն ասէր. ողջ լիր արդարուեաւ:
✻ Ա. ծոմջ ուրբնին նուէր լիքսաս լսաոյ)
Ա. սինքն, գուռ ոչ ի Ադամ վրն, արեամբ
արարչին ի վեր քո բեռեռեցելոյն նկարեցար
ի փառս լուսոյ. այ փոխանակ լուսոյ (որպ
արժանի էիր լուսաբերիլ. ոչ և տախտակն
դրեալ մատամբն Ա. Յ լուսով ցուցանէր
զշաճիղ տառիցն) դու արեամբ արարչին
նկարեալ դրեցար տախտակ անխորտակե
լի: Ասև գիտելիէ, զի ոմանք ոչ տաճորք
և բռնկալ գնոզք կաքաճուց գողացեալ
զձուս նոցին ծալկեն գրչն զդրչն, և տարել
գնեն ի բրչեն. և կաքաճն սիրահարեալ,
թէ և ինքն վնկարեալս ածիկ, զբազումն
Ջանայ ածել և ածէ: Ադամ եր սարսափել
լի գործիք տանջանաց. վն որպ որսաճորն
Ադամ իւրով արեամբն ծաղկեաէտ նկարեց
գխաչն. զի կաքաճական բնուեն մարդկայ
ինն, գուռնով երանգոց արեանն Ադամ վմայ
լեալ՝ փարեր զխաչին. և չարչարակցե
լով Ադամ, ծնանիր զոգի փրկութե:

✻ (Ի) Ադամ ոչ խոչնի պեռ և ի ինչ իմասից
Տէր Յս Ադամ ասուցիչ ջանիմանալեան
որ ոչ գիտիցէ յայս յաճախենին:) Ա. յսինքն,
վարդապետաց վարդապետ, և ձիր և պար
գև: կամ ձրիապես պարգևիչ իսուտուեաւ.
ըստ այնմ, ձրի առիք, և ձրի տուք. գոյն
ասուցիչ ջանիմանալեան. այ զկարհուրդս ար
քայուեաւ երկնից. սակս որպ ասաց Ադամա
րոյն, Թէ ձեզ տուեալ է գիտել զկարհուրդս
արքայուեաւ երկնից: Ադամ ոչ գիտիցէ յայս
յաճախենին ասէ. այ ըստ բաւականին ոչ մեզ
Նեալ լինի, և ոչ ևս ըստ բոլորին գրի: ըստ
այնմ, զի Ես ոչ բաւականս եր տանիլ՝ որ
Թե բոլորքն ի բանից և ի գործոցն. Ադամ
գրեցեալք կին: և կամ՝ ոչ Ադետարանչին
ասացյ ի ինչմանն. որչափ և քանի տեսիք
աչօք ձերովք զտուէն ձեզ, որք ոչ երևին
աչացս պատուիկ. և ոչ ականջացս լսելի լի
նին: և ըստ մեկնութեան ևս, ահա բանքն
Ադրիատոսի անխմանալիք են ըստ բոլորին.
զի այնքան վարդապետք մեկնեալք են, և
ոչ ոք ըստ պահանջման և ըստ բաւականին
յեղջն հասանէ ժողց ընդ Ա. Ադետարանին.

Ճբ։14 ասէ • գու որ տիրեսդ զօրուե՛հե
զուխեամբ գաուես • և բազմամբ խնայո՛
թեամբ գարմանես զմեզ։ այսպէս հեզ և
հանդարտեր ձեզ Յեհոդա առ յանձա՛
որան ։ զոր մինչ ասէին , թէ ընդէ՞ր ոչ սպա
նանես զվահապարտան • ասէր՝ եթէ կոթէի
և զմեռեալս յետ կոչէի • և Դաւիթ վասն
Սիմէի անիծանողին ասաց • Տէ՛ ասաց Սի
մէի անիծանել զԴաւիթ և ո՞չն Դիոն՝՝
վե՞ր Յօախս առ Յիմմիփիլէս սարկաւագն
գրեր ասելով • եբրայեցւոցն պատմութիւ
զրբազանն զայն Յօախս՝ վա՞ր բազում հե՛
զուհն ասեն արժանաւորեալ Յ՚ձայնն երե
մանն ։ կուռ՝՝ Յաճոց• Ճբ • ։ Ի վե՞ր պանդ
թէ ծառայն Յ՚Յ Յօախս՝ հեզ էր ք՚ զՅա՛
մարդիկք ,ասե , թէ Յոսիփոս կպարսն զՀ
ինչ մոռանայր , եթէ ոչ զանիրաւութիւնն ։
և Սիկօղայոս Թագաւորն ակառնանեաց
մինչ եթուբ յերեսն մեծին Յ՚ղէքսանդրի ,
ոչ ցասեաւ , այլ հեզութեամ՛ զտղուհան
արբեր յերեսացն , Ի բնութե՛ ուսեալ միտ
զութի , Ի՚նորին պատմութե՛ ։ ի՚ զ գրեա ։
✻ (Ճբ) Ջ ՚ինոփոլիանն խրատեալ ։
Լ՚ատ պինս Յօհաննու մկրտչի , որ առ ՚ինո
ուշորան • մի՛ զոր խոնիցէք , մի զոր զբպար
տիցէք մեծն Յ՚ղէքսանդրոս,զծերունի՛ն
առներ Ի պատերազմ առ Ի խրատել զնե՛ի
տուարգան • զի մի անզգուշութեամբ Ի՛դի
մի հարեալք Ի վտանգ մատնիցին ։Ինոփոն
պատմե՛ էր գրեա ։ և Յովսէպոս չորս
դ գրուե՛ զ գրեա Ի՛ բերանոյ Ա՚ եսպիանոս
սն ասե • անխորհուրդ և խելագա՛ր չարձա
կումն պատերազմի ,հեռի՛ Ի՛հուսկեցուց,
որք զմի՛ ինչ կարգաւ կատարեմք ։ գայա
սեր Ի՚ եսպիանոս • զն ոմանք Ի զինուո՛ը
բաց առանց նո՛ր գիտուենն չարձակէցան Ի՛
վե՛ր հրէից անխորհրդաբար , և Ի՛ վտանգ
մատնեցան։

✻ Ջնախագնին պա՛տ առնէ ։ Ջն ոտ երի
վարքն , նմանապէս և ինքեանք առնէին
քառականութե՛ եղեսին զըսպեալ ։ նաև
առնէին Ի՛ խաղն երկիւղն ։ իբր թե կամի
ասել՝ ոտ վերիվարան նորա առնէաք ապա
հեծնուն , և նմանապէս և զինքեանն եր՛
կիւղիւ առնէաք Ի՛ զի չեզ հեծանելիք լե՛
նիցին։

✻ Ասկաղոնացն անլծուե՛նն ։ Լ՚ սինքն ,
որք թարց կինուց են տակ և անդնդիք • որպէ
սիք են գաւերիկ գլուզականքն • տուր նոյ ան
թծութե՛ ։ զի ոտ գաւարիկ՚ Ի զինուց են ։
Նանանպա և՚ թծայն մեղաց ապաստ եղեցին

ք՚առնոմ ։ զի ոչ ինչ օգտե ձեռաց Համբար
ձուն , եթէ միտքն չնդեսցի Ի՛ հեշտալիս
Ե՛ն ։ այլ ժառց Համբարձումն առ Յ՚Ջ , կ՚
դարձուն և խոկումն Յ՚Ջայնոյ բարութե՛
քաղցրութե՛ ագեղեցկութե՛ ։ որովք միտն
զմայլի, և Հպայե՛ Յ՚Յոր ինչ Հարկաւոր ի՛
ցե՛ Ի՛ փրկուե՛ ։ Աստ մեկնիչն Ա՚իոնէսիոս
օր ասե , թէ աղօթքն ե՛ ոտ բանալի , որով
կարեմք բանալ զմեզ գանձս Յ՚Յ և անտե
առնուլ՝ որ ինչ օգտակար թուեցցի մեզ Ի՛
փրկուե՛ ։ Իսկ չՀոյութիւն Հոգոյ կոչէ ըզ
գիտանական և կենդանական զօրութիս Հո
գեցն ։ որ ըստ Ա՚ստ՚ածի փիլիսոփայի սահ
մանաց ե՛ղ ելս ։ գիտականքն են պատ
քիկ • միտք , տրամախոհուե՛ , զգայուե՛ն ,
կարծիք , և երևակայութե՛ ։ իսկ կենդանա
կանք են • կամք , ընտրողութե՛ , յօժարութե՛ ,
ցանկութե՛ , և բարկութե՛ ։ և յերկաքանչիւրոցս
ոմանք բանականք են , և ոմանք անբանք ։
և բանականքն են , միտք , տրամախոհութե՛ ,
և կարծիք ։ իսկ անբանքն ՝ զգայուե՛ք և ՚ն
ըևակայութե՛ք ։ և կենդանականացն ոմանք
բանականք են , և ոմանք անբանք ։ բանա
կանք ասին, կամք ընտրողութե՛ք , և յօժա
րութե՛ք ։ իսկ անբանք , ոտ բարկութե՛ և ցան
կութե՛ ։ ընդհեաց ուրեմն Յ՚Ջ վերատասխ
րուե՛ն՝ վե՛ զարդարելոյ զմարդկային հոգի ։
Ա՚րդ ՝ զգիտնական զօրութե՛ն , զարդարե՛
Ի՛ձեռն ուսանելոյն ։ իսկ կենդանականն
Ի՛ձեռն գործնականին ։ ոտ զի մի՛ զգիտու
թե՛ն Ի՛ կարծեաց ընկալցուք ։ և մի՛ չար
ինչ գործեսցուք ։ և զայս խնդրե՛ պատ Ա՚ր
դոր ։ Թէ զայուհի ։ այր զմիտս և զձեռս և
զզգայուե՛ս Հոգւոց իմաստից մերոց՝՝ամրա
ցուսցես խաչիդ նշանաւ ։ այլև վն ստորև
գրելոյն ։ այս։

✻ Ջաքսոլութե՛ն յաղթող ։ Լ՚ սե ։ ըզ
կնի Հոգեկանաց Հոմոզաց Հաստատուե՛ ։
և զերկրաւորութե՛ն յաղթող

արասցես։

✻ Ջպատգամե՛ն անպտուղ ։ Ալ՚ զարդա
րուե՛ պատմե՛ն ասե • այլ որ Ի ցաստանե՛
դայ յառաջ • ուստի ասեր Աիրաք • Ե ։ 9 ։
մի՛ խնդրեր լինիլ դաստուեր , եթե ոչ կա՛
բացես զօրուե՛ սատել անիրաւոց։

✻ (Ճբ) Ջեչխանականն հանգոյս ։ Լ՚ա
լինքն , հեզ ։ վն Ա՚Յ՚ ոչ իշխանաբար միշտ
վարի ընդ Ե՛ն ։ այլ հանգարտութե՛ և հե
զութե՛ կառավարե՛ զՆա ։ ոտ և երեք մեն
կունքն խնդրեին ասելով ։ այլ արա՛ առ
մեզ՝ըստ հեզութե՛ քումն։ Ա՚ալտման Ա՚մա՛

✻ Պահպանութեան խնամոց՝ խնդրուին ի քաղաքական իշխանութեան երէցպաշտօնս) Ա. յայնմհետէ, ի յայնմանէ խառնամոցն (որ միշտ դիտաղարձ մեղ երկրպագութեան կամի) գոհաբանութեամբ զին ի ձեր ևս հոգիս մեր ընդ Ա. Յ. և մարմին մեր ընդ հոգւոյ մերոց. և հաճատացեալքն ընդ ի բնութեան միաբանել, խաղաղութեամբ զՅ պատուեցեն: քանզի մինչ Յ է խաղաղութիւն մեր ըստ Ա.բաբելոնի. ոչ կամի զին երկրպագութիւն իւր՝ բաժանեալ կամն ևդիտաբորութեան ունելոյն. այլ կամի, զի հաճատացեալքն ըստ օրինակի նորընծայ հաճատացելոյն՝ միանձն և միսիրտ եղիցին. Գործ. դ. 32. և Յօհ. ժէ. 21:

✻ (Ինա) Պաշտպանութիւն ծնողի փրկչին հայրն Արքանգի Արքուհի կոյս Յ ծածկին, որ մայր է Յն մերոյ. ըստ նմանութեան սրբոյ Աբրահամու քակելի Երեշտակապետին՝ և պաշտպան հաճատացելոյ անուանն որդւոյ իւրոյ, և խնամարկու. ոչ ի կանայ գայթկնդալոյ գիքաղով՝ զՅուրն ի դինի փոխել եւս որպէս իւրոյ միածնի: Ասրեմն չէ վարմունք, թէ նա իւր պաշտպանութիւն զՅուր հեշտութեամբ մերոյ՝ ի դինի ողբախոհ ուրախութիւն փոխեցէ: ոչ և միտն է մեզ վարդապետութիւնք թէ ով Տէր, պաշտպանութիւն և խնամարկութեամբ Արքուհւոյ մերոյ քոյ (և անպատշաճ գրելոյդ ըստ Յ.ծուե՝ մարմնով զքեզ պատրողին) ազաչեմք, զի և զմարմնոյն մերոյ այլապան բաղձանաւ՝ բոտեալ ժողովեցես ի միուն սիրոյ հոգւոյս մերոյ: Արձակ քրիստոնէից պաշտպան ասի Յ.ծածկինն. զի պաշտպանելով զհաճատացեալս որդւոյն ի ժամանակս ծնեան Յարտղի, յարուցեալ զՅ երկնեւոս զինաւորն՝ առաքեաց սպանանել զդուլհանոս զՀայհոյիչն որդւոյ իւրոյ. և ազատեաց զքրիստոնեայսն ի կորստեան մանկանն: տես զօրինական 2 Թագ. ի. 19. Դատաւ. ղ. 53: Յեսու. ժէ. 23: Ածէ. 10. ✻ (Իբե) Ջոյլ զՀոգին Հրաւիրողն: Իբր թէ Յօհաննէս մկրտիչն, զՀոգին ևս հրաւիրեն ընդ՝ միշնորդութեամբ Քրիստոսի յրդանոնու ի վերն Արն: սակայն ոչ եթէ հեղինակաբար կոչեաց Յօհաննէս զՀոգին ևս. այլ զի այնպիսի գործոյ պաշտօնեայ ցաւանի. որ գրեթէ հետևիւր՝ զի Հոգին ևս հաճայանայր յիշանել: և ևս այնորիկ միշտ այնպիսի գործոյ գտաւ պաշտօնեայ (որպէս ևս արժան էր իմանալ Հոգւոյն ևս) ասի ինքն հրաւիրել: զոր օրինակ մինչ ասի, թէ խան արհուեր Արքուհւոյ Լուսին քարոզեաց

✻ Չեռակոչեն խրոխտութեամբ) Ա. յայնքան, յորդորեաց և քաջալերեաց զի՝ վաստակին հետևուտ ընթացմամբ՝ զմիմեանն խրախուսին քաջալերութեամբ:

✻ Պատուհասն պատուհաս:) Զի մի՝ փոքացին ազատականութեամբ և ի վեր դիւրականաց ընթացմանալով: զի յատուկ է քաղաքացոյ՝ փքանալ ի վեր ուսմանց և դիւրականաց: Ասասի և որք զՅ ծաւանն անդունդին (թէ Ա. զհատու գիւղէն Լցեր (յատորսի Ը դը լուծ) ասեր • զադ արեաւ պատուհասեւ քաղաքաքը ամբարտաճանչել, և պատկառեաւ յարհամարհել:

✻ Սուրբ պաշտպան երկնին:) Ա. յայնքան, զի ոչ տրօք, նմանապես և հաճատով և ջեր մեռանդութեամբ լինացեալք եղեցին. ամբերութեամբ նոքին հրաւիրանաց ձեզ, լոյս արդեամբք նոցին հաճատոցն, ըստ օրինակի լոմպաճիզ այրեցն: տես զնմանն 4 Թագ. Ժէ. 17:

✻ Ի-խոստոցն սփոփանս:) Զի թերևս ըստ փութացին ընդ երկար Ճանապարհաւ յուսահատանացուեք խրեանց:

✻ Սիրելեցն հոգևոյս:) Զայսոսիկ զնամ վերադրեցեալն խնդրե ի Ձեզ՝ ընորհիմ խաչին պարգևել • պատգս ևննջեցելոց խնդրե հանդուսուի: զի ոչ մարմինք նոյ ի գեր բելմանն, պատգս և հոգիք նոցին յարքայութեանն հանգիցեն • որք աստ ի տաժանել լի կեանս տքնեցեալք եղեն: և վկնի եւիցն ի յոդպայն պատոյն վաստակեալք և խոշտանգեալք եղեն:

✻ Նա հոգւոյն ծոցովիդեան տամ և պատ:) Ա. յայնքան, առեր տրուեցի ի հաճատ՝ ի յոյս՝ և ի սէր: Ճանապատս պաշտպանութեան և քաջութեան • ըստ օրինակի աղաքողմեան աճապարակին • որոյ մեղքն քաճեցաւ ընորհաբաշխութեան փրկչին ի վր Ստեփան: առողջութեան և ողջմտեան ըստ մարմնոյ և ըստ Հոգւոյ:

✻ (Ե) Ասել զմարմնոյ ևս ի չարէ ընդունել հոգոյ՝ ակնոյն ոչ առ Տէր խնդրեմք:) Ա. յայնքան, զնարհրդեան ևս ի չարէ ընդունել հաճատացեալ, խնդրեմք ի քէն Արա • զի միաբանեցուսցես յոդիւ սիրոյ զի ի հաց մի մարմին եմք ամենեքին • թայց բաժանական կարծեօք փեռեկուեցեալ: վր որոյ խընդրեմք՝ զի և զմարմնոյն մերոյ զանէն՝ ի հոգեկան սիրոյն ոչ առ Տէր՝ և ինքն միաբան և միակամ գտաց ընկալ, և հոգւոյն ըղձից հետևիցի:

Ա. ԵՐԿ.

Ա. ԵՐԿ.

զմշեցաք ։ Եւ լինի որ ի խնդրելն պակ-
առաջոր բանին, յայլ և այլ գրոց վերայ ժո-
ղովեցաք ։ Եւ լինի որ ի խնդրելն պակ-
նէին զժուարին էր ։ վասն այնորիկ զամ մը
զուամ խմացուածք ։ և զայնս մի տող առ-
բառ լինի, և գոցէ ի մեկնութենէն ։

Հինգերորդ՝ ի միում էջի գտանին բա-
նք խմացուածք ։ և զայնս մի տող առ-
թե ոչ գոյ ՝ որոնոցէ ըստ այնմ մոռաց ըզ
ի ցանկին խնդրեալն իւր նոյն բառիւ ։ և

Վեցերորդ՝ ի վերուստ էջին գտանին բա-
նք, առ դիպի ոք և այլոց մեռոյ բա-
նէ, և իբր գտանէ ասէ բազում ։ և միով

Նախ՝ հարկանէ զերկուս թուղունս

Երկրորդ՝ եթէ կամի ոք զբան ի՛ մի
ում էջի գտանել, թէ բնաբանէն որ ո
նածն, չուտով գտանէ ։ և թէ ոչ՝ խնդրէ
զիւրակ էջն անձանձիր ընթեռնուլ ։ զի
գուցէ թէ մինև ի գտանելն զիւր խընդ
րելին, և այլոց տարակուսանաց լուծումն
ինչ գտցէ ։ և վն այնմ ես զՅ գոհանայ
ցէ ։ ոչ զի թերևս ոչ խնդրածն իւր՝ իւր
ի լեզու ելեալ ասիցէ ։ գոյ այնոյիկ որք
վես ոչ հարցանելն ։

Երրորդ՝ արտաքոյ խրատու ցանկիս,
ծանիցէ և զայս ։ զի ի մէջ ա
ուիցէ՝ մէք գլուխ և համար ոչ եդաք ։ և
զի Յ՝ծաշունն գլուխքն հայաթիւք կէին
այնպէս եդաք ։ և վն համարքն լաթինա
վար ուղղամք կէին, զայնոսիկ լաթինաւար
եդաք ։

Ըստ ներորդ՝ ծանիցէ և զայս ։ զի ի մէջ ա
մենապատուական բառարաստանիս, մէք և ի կատա
պատում փիլիսոփայից (որպէս ի Պղատոնէ ։
Արիստոտէլէ և յայլոց) կիպոսեալ առաք ։
զոմանս վն եղծելոյ, և զոմանս առ ի վկայ
ութիւն ճշմարտութեան մերոյ կարծեաց, թէ բը
նականայ, և թէ գերբնականաց ։ պատճա
ռի յառնալոյ և ի յաճախելոյ զարդասիրաց,
թէ յընդունելիցն ի մէնջ, և թէ ի խոտե
լոցս ։ Ասաւ յորժամ լսեցես Ա՛ յպերբոս և
Կուռնէլիոս և այլ, զի կարծիցես թէ մէք
յեզեալ իցեմք ամենևին ի կարծիս նոցա ։
այլ՝ թէ և նոքա վկայք են մերում ճշմար
տութեան, և համաձայնք են մեզ ։ զոր ոտիճն
մեր խարին և խոշին ։ Սակս զի անունն ոչ
է խոշչելի, եթէ բանն լոյծ ընդունելի ։ զի
և սբզբազանն Պօղոս ըստ պիտոյից՝ վկայու
թեն առեալ է ի կռապաշտ փիլիսոփայից ։
ոչ Ա՛րեթաս զպն բանն, թէ և նորա խոչ
ոտք եմք ։ Կորնթ ։ ԺԵ ։ 29 ։ և պն թէ, ան
ծանօթի Ա՛ ։ նոյն պիտոյ, 23 համարն ։
Իսկ եթէ չտեսարանն քրիստոնէական ի
մաստուն սբզբազանն Պօղոս, ոչ խորհեաց
զանուանս կռապաշտից առ յիշել, վասն
ողջամիտ բանից նց ։ մէք զնոյնդ խորհեաք
յանուանէ յունաց, և լսեցիք զայս վար
դապետացն, մինչ բանքն նոցին ոչ էին խրա
տելիք (ոչ և պէտ Կիւրեղ Տաթեացին, ի
բազում տուրեք առեալ է զվկայսն ի նա
դապետացն, մինչ բանքն նոցին ոչ էին խրա
տելիք (ոչ և պէտ Կիւրեղ Տաթեացին, ի
և կամ՝

Լուծուած Ա՛ յն Լինելոյն Ցանկիս Գրոցս
և պատճառքն ասա ընթերցողն ։

Յառաջ ծանիցէ զի գիրքս վն ճշմա
րտին՝ ոտիեցաք երկիցեանս ։ Ինախ
գնում լսելն եդաք զթղթատա
ճառն հայկաբիւր գրովք ։ և յերկրորդում
լսելիսաւար ուսուցեալ ։ Եւ պատճառեն է,
զի յայլ ևայլ էջս, գտանին այլ ևայլ բանք
որք եթէ վանելոյ թուոյ եղեալք լինէ
ին, խառնակեն լիներ ցանկին ։ Եթէ արդեօք
յորում էջին է խնդրեալդ ։ և ըստ այնմ հարկ
լիներ և վերկու էջսն բազոր կարդալ ։ զրամ

ծանաներ ճշմարտացն ձանձրութիւն ։

Երրորդ՝ զինչ բան և խնդրես ի գրքոջս,
նշանագրեա զնդրելի բանիդ նշանաւոր
բառն, և լաս կարգի Ա՛ լբեռբննիկ որոնեա
ի ցանկին ։ և ասես թէ որոնեալդ յանդի
ման զհպկաթիւնն ունի ։ յառաջնում է
ջին է խնդրեալդ ։ և թէ լաթինավար ոս
զամ ունի ի գլուխն, կրկրդ էջին է խնդրելդ ։

Չորրորդ՝ մէք զցանկ գրեցաք ոչ պնքան ըս
կարգի բնաբանացն հայ աբեցաք, որքան
որ ի մեկնուած գլխաւոր բառիցն ։ զոր օրի
նակ, ի ցանկին գրեցեալ է (հոդուրդելի ա
ծամանն գինի ձիոտնեան) և յառաջնում
էջին ։ ունի յանդհման խառն զհպկաթիւն
շէջ ։ Եւ սակայն բնաբանեն պա (ի՛ ճա
շոյ լոտաց՝ ինչ մահա լեցի ։ ահ՛ քաջի տո
հանդ՝ արեան ի գառագործութեան եղեցի)
Ա՛հա յայսմիկ բնաբանի՝ ոչ դոյ (հոդուրդե
լի ածամանն գինի ձիոտնեան) Եւ սակայն
բանն մեկնուած զպն ինդիրն ևս քարշեալ է
ի (քաջի հոդին)

Վորրդ՝ երբեմն ևս ի բնաբանից գլխաւոր
բառիցն, և կամ զբոլոր բանն եղեալ եմք
ի կարգի Ա՛լբեռնական ցանկին ։ զոր օրի
նակ շէջ թիզահամարին գոյ յառաջնում
էջին (լջոնթեան ազատանց, նահատրութեն
ձիղեանց) և մէք վն հասուածուածէ եդաք
այսպես (լջոնթեան է ձէ ազատանց, նահատ
ձիղեանց) Արեամն որ ոք բնաբանելն կամի
զիւր ինչ գտանել ։ տեսցէ թէ գոյ արդեօք
ի ցանկին խնդրեալն իւր նոյն բառիւ ։ և
թէ ոչ գոյ ՝ որոնեսցէ ըստ այնմ մոռաց ըզ
բառ լինչ, և գոցէ ի մեկնութենէն ։

Հինգերորդ՝ ի միում էջի գտանին բա-
զում խմացուածք ։ և զայնս մի տող առ-
նելն դժուարին էր ։ վասն այնորիկ զամ մը
առաջոր բանին, յայլ և այլ գրոց վերայ ժո-
ղովեցաք ։ Եւ լինի որ ի խնդրելն պակ-

Ձերբորգութեան մի Տէրութեան, փառք և պատիւ յաւիտեան.
որ համայնից տայ գոլ և կեան, խոստանայ փառք հանգրտեան.
զերդ չքնորհ ծովանքման, քան զհոսանս Հերակլեան.
ամեն մեկիկ տայ բատ տարփման, չէտ հայելոց բատ տեսլեան.

Ի պատկերդ զանհուն քոյին տուրբ խաստատ.
յարքուն անուն քոյդ ծառային բարեբաստ.
Ծանեայ թէ ևս դուռ խնդրողացն ի պարարատ.
տալ զոր խնդրեն թէ առիւծ չեն ոբրատատ.
Թէ և ունիմ զայդ ինչ կարօտ.
են առ այս գործ կարի ատօտ.
Ջանամ ի ցայդ և յառաւօտ.
Հանել և գայթն իբր ի յատօտ.
Ի վինեմ զերկայն նուրբ կտաւ.
զմաշի ոչ բերեմ քոմքատաւ.
Թէ հարկանեմ կարկըտաւ.
քարշէ ի հող չէտ առաւ.
Ի գձն իմ՝ որ է վառ.
լբջանիկ խոպառ.
կեանք իմ գերափառ.
գերկուն ի միտ առ.
Ի ներ պահապան.
ի ներ պաշտպան.
մինդ ի տապան.
գանձս ի տան.

քան որ մեր բանիցն պէտք գայնին։

ուրջին գլուխն, կամ հետեւեալն։

ԱՂԵՐՍԱՊԵՏ գայս ևս ծանիր բարեմիտ ընթերցող։ զի ուրիք ուրիք զաւետեալ վիպացուածն յիշանչէն, և իվարդապետից, մեք համառօտելով առեալ եմ, ըստ պահանջման բանից մերոց։ ուրեմն երբ հանդիպիցես մի կարծիցես թէ մեք խոտերով, և կամ վիճակ զանցառուէ պանպէս եդեալ եմք։ այլ որ ծեցեալ՝ թէ միւսոյն նման համառօտ եմք։ և այնպէս միամտաբար տպեցաւ մինչև ևս ունիք թղթահամարն։ և ապա յանկարծ խմացաք, որ այն տետրակն մնացեալ է։ բայց չկամեցաք ըստ տալն այն տետրակին, վերստին տպել զմիւս տպեցեալսն։ զի ոչ գիտեմ հետ լինիցէ թղթահամարքն վէմ բառմուէ ծախիցն։ և առաքել վաճ երկայնութեան ժամանակին զանց արարաք վերըստին տպել։ վասն որոյ ընդ հանդիպելն քո ի մէջ Ա. յերեսնականն ցանկին՝ ճե գրուխ։ և գինի նր։ ա։ ը։ մինչև ի ձ թիւն, պարտիս խմանալ թէ այն ճերն՝ է գրեցն թիւն։ և միւս կետով բաժանեցեալն՝ է նոյն գրեխոյ մինչև երեսնվեցեան թղթահամարն։ և ի լինցի թէ սխալեաւ, գնասցես որոնել ի յայլ

Ձեզ եւ ամենայն ընթերցողաց ողջոյն ի Տեառնէ։ Ամէն։

Ես՝ Գրիգոր Տաթեւացին (թէպետ ի գլուխ գրոցս տեն։ զի նա որ գայլ քարոզ առեալ է։ յայլմէ եդեալ է ի խորագրին) վասն այնորիկ և մեք ոչ ղեաւն գոր լինչ առաքն, անուանեալ ասացին, և գրքոյն նշանագրեցաք։ զի մի՛ խնդրողք՝ մինչ հասանիս ընթերցողք երեսաց յայնոցիկ հասանել, հետևեալ երեսն տեսանես որ կրկին ի միայ թուոյն սկսեալ։ մեկ, երկուս մինչև ի ձ երեսն այնպէս եդեալ ըստ թղթահամարն։ և անտի վերստին, ընթ թուոյն կցելով, ընթ թուոյն սկսեալ ընդ թանապ կարգաւ մինչև ի վերջն։ պատճառն նորին է, զի սխալմամբ ձեռագիրս օրինակէն տետրակ մի անցեալ։ վասն մի և ընդն գոլոյն, երեքմանցն, և քառասնցիցն երկոցունց տետրց։ մանաւանդ որ այն ճե գլխով մեկ նուէին սակաւ մնաց երկար եցեալ, գոլով ընդեմ սկզբ աղանդ թանդրակեցւոց, կար

և կամ յերծուածն կարծեաց սխմարաց ազգեալք լինէին։ զի ոչ գայ ի գրքոյս ազգեալ։ որում կերպիւ իւիք՝ ոչ գիտմ գրեին ուսուցանելիք ոմանք։ ընդ զի զոմանց վարդապետաց մերոց զանուանն գրքագրող եգեալք են։ իբր թէ ոչն Յովհաննէս գոր Տաթեւացին (թէպետ ի գլուխ գրոցս տեն։ զի նա որ գայլ քարոզ առեալ է։ յայլմէ եդեալ է ի խորագրին) վասն այնորիկ և մեք ոչ ղեաւն գոր լինչ առաքն, անուանեալ ասացին, և գրքոյն նշանագրեցաք։ զի մի՛ խնդրողք՝ մինչ հասանիս ընթերցողք երեսաց յայնոցիկ հասանել, հետևեալ երեսն տեսանես որ կրկին ի միայ թուոյն սկսեալ։ մեկ, երկուս մինչև ի ձ երեսն այնպէս եդեալ ըստ թղթահամարն։ և անտի վերստին, ընթ թուոյն կցելով, ընթ թուոյն սկսեալ ընդ թանապ կարգաւ մինչև ի վերջն։ պատճառն նորին է, զի սխալմամբ ձեռագիրս օրինակէն տետրակ մի անցեալ։ վասն մի և ընդն գոլոյն, երեքմանցն, և քառասնցիցն երկոցունց տետրց։ մանաւանդ որ այն ճե գլխով մեկ նուէին սակաւ մնաց երկար եցեալ, գոլով ընդեմ սկզբ աղանդ թանդրակեցւոց, կար

Ա. Դամ Աբէլայ, Աղոտմն ի կանոնց անկաւ. յ՟ճէ
Ա. Դամն Յն՝ ընդդէմ ոտար քրիստ Ա. Դամայ էհկ
Ա. Դամ վկարաց Յ՟ճանալ, Յ՟ մարգարեացն չ՟ճ
Ա. Դամ պաղով մահացեալ, Ր՟ն պատուղ խաչին կեանս ընորհէ 1046
Ի յԱ. Դրեէ այլ քնկալան ձեռնադրութիւն ՟ճէ
Ա. Դերայ որդին ի բժշկիլն մեռաւ ՟էհ
Ա. Դօնայն ասացն՝ պարտի ծառայել ՟ճ՟ճ
Ա. Դօնիբեզեկի պէս ոչ ծպարակատար արարեր ասէ ՟ճ՟ճ
Ա. Ջակէ՝ օծմամբ գարձաւ ի պաշտօնն աստուածայ ՟ճէճ
Ա. Ջակէ օծմամբ՝ եղև թգէր աստուծոյ ՟ճէճ
Ա. Զատեաց Ր՟ն ի մեղաց՝ փարթ ամայութեան ընորհիւ ՟ց՟ճ
Ա. Զաթիւ բարեբարոսական ի զարմէ անմանրի ՟ց՟ճ
Ա. Զակէից կոչին Ասդին և Հոդին ՟ճկ՟ճ
Ա. Զապահս ասէլն վն ՟ճէյն Յակոբայ ոմն խմանի 1001
Ա. Զաստուծմ Ր՟ն ի Գաւթի ՟ց՟ճ
Ա. Զարար էր նախ ընէն Յակոբ 977
Ա. Զմամբն Ր՟ն գրեալ զբանն, թէ ՟ճմ ինչ քեզ ՟ճարաւոր է ՟ճ՟ճ
Ա. Զմունք մեղաց զպայտկանուճ ՟ճ՟ճ
Ա. Զուսմն երկու ի մեռամ արսոն ՟ճ՟ճ
Ա. Զուսմն հոգեկան տայ մեռօնն ՟ճ՟ճ
Ա. Զօղ զպայտ՟ճքն միռճաւ կնքին ՟ճ՟ճ
Ա. Լեացն կատարմանց տեղի պատրաստել երկիրն ՟ճ՟ճ
Ա. Լեաց նմանին կեանք մարդկան ՟ճ՟ճ
Ա. Լերեսիայ՝ գովեցեալ ՟ճՅ՟ճ
Ա. Լսեր ոտքն Պօղոս ՟ճ՟ճ
Ա. Լսեր փորձէ զիմի յղանալն ՟ճ՟ճ
Ա. Լքմանեժոս բանաստեղծն յՀլեաց մեռաւ ՟ճ՟ճ
Ա. ԼՓայ՝ բեռայիմ, ձերթն ի՝նուէ փոխեալ ՟ճ՟ճ
Ա. Թանաս Ընդէմ արիոսի վճ Ր՟ն ՟ճ՟ճ
Ա. Թանասի եպիսկոպս ձեռնադրիլն իտալացւոց, նշան եղև ապաւենի լինելոցն ՟ճ՟ճ
Ա. Թանաս ի Հօրէ ասէ զՈդին չգ՟ճ
Ա. Թանասի ի՝նոցունց ասէլն ո՞ զ՟ճ
Ա. Թէնա կայս խբրև զեօթնեակ ՟ճ՟ճ
Ա. Թէնացի՛ք Ա. Յ ընորհիւն փրկչի՛ք ՟ճ՟ճ
Ա. Թէնացի՛ք ի գիշերի սեռանկեն զատ առաստան ՟ճ՟ճ

* Յանի և Յոաննէ Ա. Յէրենոպան՝ Հշանաւորք նրայ։

Ա.

Բբայ Ն՟ար կոչել՝ ուսոյց մեզ Ի՟ր՟ատս 814
Ա. Բգար բժշկի ի Թադէոսէ ՟Ճ՟ճ
Ա. Բերկիոս հեծանէ ի՝նչ գիրքն ՟Ճ՟ճ
Ա. Բեղն արիւնն վրէժ խնդրող ՟Ճ՟ճ
Ա. Բեղ ննջեաց, բայց գրուէք միշտ բողբոջ 970
Ա. Բրահամու կերդն Ա. Բրահամու վեր ծաւ ՟ց՟ճ
ՅԱ. Բրահամ խորհացեալ Աննասէ 383
Ա. Բրհմ Ընդէմ բնուե հաւատաց 232
Ա. Բրահամ Ն՟ար հաւատայ՝ անոգորմ կ՟ղե մեծատանն ՟ւ՟ւ
Ա. Բրհմ մեծատանն ոչ ողորմեցաւ ՟Ճ՟ճ
Ա. Բրհմ յետ յաղթուե երկեաւ ՟ց՟ճ
Ա. Բրահամու որդիքն խոսին ևՀեթանոսք քնորին ՟Ճ՟ճ
ՅԱ. Բրհմու սերեցան Ա. ռաքեալքն ՟Ճ՟ճ
ՅԱ. Բրահամ չպարծիլ խորհացեալ բայ քուք 399
Ա. Բրահամ ցանկացաւ առնանել զոր Ն՟ն եառս խայնէն ՟Ճկ՟ճ
Ա. Գաբրս մարգարէ 920
Ա. Գաճ Նման է ջրգողելոց ՟Ճ՟ճ
Ա. Դամայ առաջնայն և երկրորդ ի բաղդատուին ՟Ճ՟ճ
Ա. Դամայ գլուխն ի՝գողգոթայ Ճ՟ճ՟ճ 683
Ա. Դամայ յեզուն առ ածրա ՟ճեաց ՟Ճ՟ճ
Ա. Դամայ մարմինն ի՝Ր՟ն անմեղ ՟ճ ՟Ճ՟ճ
Ա. Դամայ մերկութիւնն Ն՟ց ծանեաւ քան զնա 640
ՅԱ. Դամայ մինչ ի վերջն ՟ճն ո՞ զ ամենից մեղաց պարտական ՟Ճ՟ճ
զի Ա. Դամայ պակասուեան իւրն հնձել 372
Ա. Դամեն ոչ մեղանչեր՝ Ր՟ն ոչ մարմնա նայր ՟Ճ՟ճ
Ա. Դամ կոչի ընչաւոր ՟ճ՟ճ
Ա. Դամ յանգլման դրախտին հնչէր 486

Ը.Թենացիք յաղթօղք հանձարով, քան ուժով 473
Ը.Թենացիք քաջ ասէին զարբեցօղն 323
Ը.Թոռակալ ինձեզի ասէ տէրն Հնկը 1010
Ը.Թոռ դաշտոյն ի վեր օդոյ գձէ
Ը.Թոռ ժանդից՝ միտք բարձրամտաց ն ես
Ը.Թոռ ծերոյ՝ խելացեղից կցորդիլ ցւ0
Ը.Թոռն Աւաբեի ո՞ղ խնամի ռիժբ
Ը.Թոռոց դ ասեն բազմեալ գայ Աւ՝ իդա առաստան 805
Ը.Թոռք փղոսկրեայ եղէն աբեն Ոսկիդոր և աբեն Հակոբ 998
Ը.Լֆեռս և Ալէօպայ՝ ու Լենջն 933
Ը.Խոյն Լակամրայ՝ քորք վրվեռի պռոնիկ կռնծիկան · Հե · գլուխ · 8
Ը.Խոյեան Ընդեմ դիւցազ սբեն Հնկը 965
Ը.Խռաւորքոք նիւթ ցանկուն Ծիս ծկ
Ը.Ծովախաղիւթական Հմայուն 382
Ը.Կաբիդոսն գլուխն կայծս Թափելին ցճ0
ՀԸ.Կանչէն խոցել ի լուր բանին · Աբ ծճ
Ը.Կանչն վրնպալուր , անսալով խաբեզաց ձՀէ
Ը.Կանց զերազանցուն քէն վերաբերին առ Ալբիատոս 808
Ը.Կանց զԹանկազինն գլուխ դնեմք 957
Ը.Կոնց նմանուն քէն ունի կայն 863
Ը.Կն ասի աբ կղ ան ռէշբ
Ը.Կն արատատես նժէ
Ը.Կնարկուհին այ փրկչական շշթ
Ը.Կնարկուհին արտքին ընուն ներքին շժթ
Ը.Կնարկուհէ · Ալբ՝ վախնուն մեզն 581
Ը.Կնկալուն համաստու է ասծ 539
Ը.Կն ոչ ետես զհոսատոփ ալան 375
Ը.Կումն, չուրջանակի կամ պատռէլ ձխբ
Ը.Կունք ի հիմունս եկեղեցւոյ՝ են առաքեալքն 1037
Ը.Կունք վանեաց՝ են պատուհականքն 733
Ը.Կօսատարք խոհեմք ի նահանգիսան վերին ջղշե
Ը.Հարօն երկրորդ՝ ասի սբեն Հակոբ 967
Ը.Հարօնի գահ ազան ծաղկեալ՝ ի եկեղեցի · Հե · գլուխ · նձ
Ը.Հարօնի պաշտօնն սահանուօղ 110
Ը.Հարօնի վկասի ակունքն, վնիքն կրեր ի կուրծն քձշ
Ը.Հարօնիւ իմանի քՀն ասկեան 384
Ը.Հարօն կարօտացաւ բարեխօսուն Աստ աիսկ ղձգ
Ը.Հարօն Հաճատով արդարացաւ ղշ
Ը.Հաւոր ասի անուանն քէն,ևաքանչելի ցկ1 24
Ը.Հ դուբ և ոտդպէ

Ը.Հեանն՝ երկու կերպիւ իմանի ջճա
Ը.Հսկանածին ոչ ասին առաքեալքն չ ևե
Ը.Հսկանաց օրինք շխա
Ը.Հայանք մեղաւորաց , վասն կը ըղձալիք աստուծոյ նչբ
Ը.Հայե զնձ զի սակաւուն զբազումս չբ նորհնեցե 128
Ը.Հայե զնձ ըբս՝ վն կաթուղիկոսին Ամբ գաւառի Եպիսկոպոսին ձի ճ
Ը.Հայէ զի մի՛ յանդիմանիցե 124
Ը.Հաւնակերպ ընծր էզ Հոգին ըբ ձձթ
Ը.Հաւնակերպ Հոգին,պյ ոչ աղաւնի 284
Ը.Հաւնի մտանել , ագռաւ ելանել նձճ
Ը.Հաւնի յիմար , և ոչ հանդարտ ղձշ
Ը.Հբիւր գրկեցցի Յակոբ յերկուս տեղիս չձ
Ը.Հբիւր գեռ ևճով օրինակ եռամիցն ցյշ
Ը.Հ բռաժիչ՝ կսկծական անեծքն 442
Ը.Հեղան լուրն նման մաճ Աբ ՀՁա
Ը.Հեղ յարեայ ասի մրճբնացին չ ևղ
Ը.Հեղն ասծուն՝ լարն կըռւեալ Հոգին և մարմինն ցշ8
Ը.Հեղնաւորն Հշանակէ զՅակոբոս եղբայր Տեառն 932
Ը.Հեղն երբեմն ե բարի նշան , և երբեմն չար 742
Ը.Հերա ըբս՝ վն հետևակաց , քաղաքացոց , նաւիրուցս , ուխտաւորաց , ննջեցեալոց , և ամ ժողովրդեան ռձ
Ը.Հեկայրմբ չուբ ակ՝ պատրուհքնարին 716
Ը.Հեքսանդր անյագ ի սիրել ղձէ
Ը.Հեք՝՝ գեղով ամազուհաց յիմարի 406
Ը.Հեքսանդր դեղ մահու արբեալ ձձչ
Ը.Հեքսանդր դեսպն դնաց առ դարեհ չձա
Ը.Հեքսանդր զի երայդ քաւեաց 47
Ը.Հեքսանդր զերեսս կործանեաց 310
Ը.Հեքսանդր զինչն անհաս կարծէր 141
Ը.Հեքսանդր զծերունիս քնդէր տանէր ի պատերազմ 1049
Ը.Հեքսանդր ևհարց բրաքմանաց վն հնոց և այլն 510
Ը.Հեքսանդր ևհարց զերեսակս վն մահուան ձձհ
Ը.Հեքսանդր էմբանի ի կռնդակս ղձ
Ը.Հեքսանդրիա աբերս հիմնանշանի ղձբ
Ը.Հեքսանդրի Հարկատու եղեն աբունայիք 473
Ը.Հեք՝՝ հրամայի դեսպան գնալ ձձի
Ը.Հեք՝՝ լսմայ ինդոցն եռ քաղաք ի 427
Ը.Հեքսանդր խաղայր ևնատէր քան հրնոյ ան երաժշտին 792

Ա.Յրեաց այս Ցուցէ Ցլեա, ակռաւանն առ Հրե- ՆՀԿ
Ա.Յոր ձի կոչի Ցլեա, ակռաւանն առ Հրե- ՆՀԿ
Ա.Յեան ոչ ցանելն պղ հայր սերմն 336
Ա.Յակերպուն՝ անհմանձայնուն մտացն 34
Ա.Յեղբայրն նշանակ է վիճադետս ՉԼԶ
Ա.Յան պոյծ եղեալ՝ ջոջի յանջգիտս 294
Ա.Յտի երեսաց վայելչուն է օծումն 698
Ա.Յր ձի կոչի Ցլեա, ակռաւանն առ Հրե- ՆՀԿ
Ա.Յրեաց

Ա.Մանչեցուցանէ ձեզ զմեղաւորս 140
Ա.Մասիս յանդիմանուլին զձեռնադիր եղև 421
Ա.Մբառնալ գլխոյն ընկճիլ 226
Ա.Ցբառնալ յամպս, իջանել ի ժողովուրդս ՃՀ
Ա.Մբարե ձեզ ի մտին զոր քանուքի մեղաց՝ ՀՃՈ
Ա.Մբարհաւաձէն զիմնէ ՃՀՈ
Ա.Մբարհաւաձէն զհիւսն փքանայ 320
Ա.Ցբարձուղէշ՝ ի բարձրափլիսն ԷՂԲ
Ա.Մբծուէ գնայր Ղուաքիր ՆԶՀ
Ա.Մենակալ ասի Հոգին սէր 251
Ա.Մենակալ է Քրս, կրօղ կամ ՆՂԳ
Ա.Մենիքեան խոտորեցան յասելն Ղուաքիր, ՏՁՅ
բազումք կային ձեզ
Ա.Ցենից մեղան առ ինքն ասէ ունել 84
Ա.Ցօ հաճաւոյ ձեզ Լուսաւորիչն և Ցով- ՉՂԵ
կօք մկծբնայ
Ա.Մղք ուղղաձիգ ասին առաքեալքն 883
Ա.Մնականան գործն արգելու ի հայրապե- 24
թէ հն գլուխ.
Ա.Մռանացելոց արարք 339
Ա.Պ անձրեւոզ ասի ձեւ լայն ՃԼԶ
Ա.Պկեղեն է աիծոս դատաւորին ՃՀԳ
Ա.Պա լուսաւոր ի թափօր հոգին ձեւ էր 1019
Ա.Պպ մնքուր կոչին նախնի հարքն ՉԿՁ
Ա.Պպն հովանի Քրի՝ նշան հնարհաց ՃՀԶ
Ա.Պպց նման սպասուն մեղաւորն 151
Ա.Պպոց հաղաւնեց նմանն թռչին յերկին ՃՀ
Ա.Պպրոպն է փոթորկակեբպ մեղքն ԿԳ
Ա.Պծքն է դառն պատիժ 309
Ա.Պան գեղոնի թամարայ մաշիւը 325
Ա.Մօրհացիք ագաճցիք ի քանն կռեաշաք ՃՀ
Ա.Մօրհացիք ի քանանու սեաւ ծննդ ՃՀ
Ա.Մօրհացուց և քեսուացուց չար գործքն և ՃՀ
րեք 399
Ա.Մօրհացուց լեառն կոչեր տեղի Սոդոմ ՃՀՈ
նի առաջորին
Ա.Մօթոյն պարտիս բառնալ 585
Ա.յասօփիայ՝ Թարգմանի ձեզ խոնարհել ՃՀԹ
և պատմուճն անուանակոչուին
Ա.յբենկն գովասանուի ի մի խաչին 769
Ա.յգեգործ պատկան հրշտակն ՃՀՂ
Ա.յն գաղէաձոր փշոտ, և պղխոտ 416
Ա.յին ձեռատունկ խոպանացեալ Ը
Ա.յին ոչ ցանելն պղ հայր սերմն 336
Ա.յակերպուն՝ անհմանձայնուն մտացն 34
Ա.յեղբայրն նշանակ է վիճադետս ՉԼԶ
Ա.յան պոյծ եղեալ՝ ջոջի յանջգիտս 294
Ա.յտի երեսաց վայելչուն է օծումն 698
Ա.յր ձի կոչի Ցլեա, ակռաւանն առ Հրե- ՆՀԿ
այս

Ա.ղեքս" հրշտակ գնայ առ Կարեհ 420
Ա.ղեքս" մակեդոնացի յաղթէ խոյին 725
Ա.ղեքսանդր մակեդոնացին երկկրեպատ
յերուսաղէմ 234
Ա.ղեքս" մեծ հրամարն ի կանանց 356
Ա.ղեքսանդր մեծն զեբր հարկանող պար- ՆԼՃ
սին արձակեաց
Ա.ղեքսանդրի մեղադրելին մերկ խմաստա- 1027
սերքն
Ա.ղեք" մնանէ ի մեհենին Լաղոյէ ՉԿՃ
Ա.ղեքս" շուք առնէ փիլոսոփային ՅԿՃ
Ա.ղ ըստ ձևոյն, այլ ոչ ըստ հոգւոյն ՃՀԹ
Ա.ղի արտասուքն յայրեցմանէ սրտին ՆՀԸ
Ա.ղիւան նկարել եմք եկեղեցին 1034
Ա.ղիք անդուռ, ջողրմօղ խղճից 419
Ա.ղ համեմիչ է խաչն ՀԿՃ
Ա.ղոհէս կուին զնքն ՅՀՈ
Ա.ղջամուղջք մեղաց՝ կուբուռնք մոաց ԿԸ
Ա.ղկանց հերն սպիտակացոյց ՉԿԸ
Ա.ղտաղտուկ ջուրքն անբերք ՃՀԹ
Ա.ղթական անխրախոյս ՆԶՃ
Ա.ղօթական բանք ընդ՝ոմից հերկաց 43
Ա.ղօթել անմուռնչ ձայնիւ՝ իդեբեսմա- ՆՀԹ
նէ
Ա.ղօթեն կաղ խոտովանելն զինքն ՅՀՃ
Ա.ղօթեն վն բազմաց ՉՀՈ
Ա.ղօթել տայ վն իւր ընծերցողքն ՀՀԶ
Ա.ղօթից յոտանաւէ խափանեալ ՀԾԶ
Ա.ղօթիւք մըծբնացին զղօրան պարսից հա- ՉԿԵ
լածէ
Ա.ղօթիւք Պօղոսի՝ ՃՀՂ փրկեցան ԹՀՂ
Ա.ղօթիւք փուխանելի Հակատադրն 381
Ա.ղօթ կերք՝ զգաստացիք և մարգարէք ՅՀԳ
Ա.ղօք ասին ամ բարեգործունիւն 993
Ա.ղօք ի Հոգին սբ՝ իպատարագին 251
Ա.ղօքն առաքելոց առ Հայր ամ ՉՀԳ
Ա.ղօթքն Յակոբայ խնկեցաւ ՉՀԹ
Ա.ղօթքն քի առաւ զլաք արտին աշխի ՆՀՀ
Ա.ղօթք ոչ յաղագ զկեղ ունօգուտ 391
Ա.ղթք սրց վն անդր չկեղ ունօգուտ 417
Ա.ղբատն ի յետին բարձրն ի վեր կոչ- 373
ի Երիստոս
Ա.ղբատութիւն հոգւոյ, չքաւորութիւն թաղ- 180
քեաց
Ա.ղն հրեշտակքն ոչ ի գոյացական պի- ՃՀԳ
տութիւն
Ա.ղհանաձին նշանակուին ՀՀԿ
Ա.ղուն մարմնով յարգանաւ կուսին 542
Ա.մղեկացիք կոտրեցան ի Յեսուայ 26
Ա.մն գատարկ ոչ կնքի, և ոչ պղուկն ի 701
հաճատոյ մխուանիւ

Ոգին՝ ջ ջիվտրիկ, կամ պարտեզ 363
Ոգոնդ ե սիրտ մարդ 363
Ոգոնդն և ունայնն միմ լինք 518
Ոգոնդն կերկնա վոխել 220
Ոգոնդք մեղաց՝ անբաւ հիշատակքն կեղ
Ոգոնդք ոչ կարեն թաքուցանել զին-
քեանն 363
Ոգրանիկք հրեից ապրին պերկրաշ-
ունն 363
Ոգրանիկք չորս պատիւ ունէին 363
Ոգրանիկ վիճ ի՞ՀՀ ընդհական եղ-
բարց 363
Ոգրանկաց հարկ երկդրամանն 321
Ոգրանկացն մարդք և անասնոց 363
Ոգրանկաց քաղաք վերինն եկմ 163
Ոդրեաս առաքեն ողջունել զԱյգ 264
Ոյ Ոդրեէ ոյք ընկալան ձեռնադրու-
թիւն 363
Ոդրոնիկոս ապան զ()նիա ննդուձ ՀՀ
Ոդօնիոս՝ զատկ նկուն եղեալ ասե ՀՀ
Ոնդրին մայր ՀՀ ասի 818
Ոնեղք ի ստեղծման առաքելքն 363
Ոնեծս ի յօրհնուել փոխել միայն ՀՀ
Ոնեծս տալ՝ ոչ հաՀՀ ի ՀՀ 33
Ոնեծք առնելոյ պատճառն 440
Ոնեծքն ի գառաստանին՝ առակի բան
զնմ անեծս 363
Ոնեծքն սարսափելի, երբ ՀՀ յինէն
Ոնեծքն ընդ Յակոբայ 363
Ոնիկպատրոս խոցած ծովքն արդ ար-
ցեց զինքն 363
Ոնիծանել զանձն չարադոյն
Ոնիծանել զինքն, վն գառնացուցանելոյն
զաստուած 363
Ոնիծանել պարտի մարդ զինքն 441
Ոնիծանող ՀՀ զաւրն՝ նկինքն անիծել նմա
Ոնիծաւալ երկիր՝ օրհնեալ պատեհն ՀՀ
Ոնիծեալն օրհնել աղերս հաՀՀել ՀՀ
Ոնիծեալ զօր ծննդ էան՝ ՀՀ ՀՀ ոչ 163
Ոնիծելն ընդ զօր ծննդեան ոմն 49
Ոնիծից օրինաց լուծել վն, անեծք կո-
չեցաւ 363
Ոնիծք անհերաժարելք
Ոնիծող անձն չար՝ անիծանե զինքն 437
Ոնիմաստն, յայտնեցաւ անաստուած մտանէ
և ելանէ 410
Ոնխարխախ յարկ ք առին ՀՀաքն 926
Ոնխափան ե գիմեցումն ՀՀ 11
Ոնծնեալն Ոչ՝ ոչ հաղորդէ Աստ-
ուած
Ոչ բղխեցն Ոդուայն
Ոչ կատարած մեծուին, իբր առաւտեալ

Ոչ կարացաք մեծուին, իբր առաւտեալ 363
Ոչ կարեմ ես ելանել առ ձեզ 363
Ոչ կարեմ ես ելանել առ ձեզ 363
Ոչ կարեմ ես ելանել առ ձեզ

Նոյն ինդ անկ ասի ած ՔՀԵ
Նոյնն այ անհաս ՀՃԲ ՂԵ
Նոյնն այ գնի ի տաճարին, այլ ինքն ոչ պարտադրի ՀՃՀ ՀՃՀ
Նոյնն այ եբարձ Սանասար ի տաճարին ՀՃՀ ՀՃՀ
Նոյնն այ ընտանի և ծանօթ ՀԿՅ
Նոյնն այ խնկեալ ի հրեշտակոց Է ՃԹ
Նոյնն այ կնիք հաստատուած և սահման վիրկութեն ՌՈՀ
Նոյնն այ հայհայ ի դիւոց ՃԽԶ
Նոյնն ասասած յանկեղեծ մեզաւորն ոչ ի յիւրն ՏԿԹ
Ն ոնն այ պատկառանօք յիւրեն Ը ՀՃ Ի
Նոնանակ յանդգնանց ոչ ասի ՋԿԶ
Նոսին ձկտօղն, ի բրոն զրեն ՊԺԱ
Նպատակաւ փարեցաւն Ը Ի ՃԳ
Նպարս զիր տիպ Ա՛ր, Վ՛Ր ՔՀՃԳ
Նպատուղ ի զենին, օ՛ինակ անպատարտութեց Ը ՃԳ
Նոանելի է ած վերնոց և ներքնոց Ը ՀՃ
Նոաստ նոր իբրեաք կոց, Ա՛Ե ՀՃ Ի
Նտիրք առաչին Եկեղեցի, կամ Ա՛հ լեռս ՅՈՀ
Նտիրոս անագան ծանեաւ զած ՆՀՃ
Նտիրոս անչահ դիշցաւ ՔՀՃԹ
Նտիրոս ի մահուընն խոշահարեցի ՈՕՀ
Նտիրոսի մրմնն որդունք եւսկին ՊՀՈ
Նտանիս եաես կհսի ի պատիր դեռն ի յօդն ՆՀՃ
Ն ական կենդանին որ լմանի ՀԿՃ
Նախակ գիրն ի մատանին, ոչ ասդ ՃՀ
Նխոխրեցուածին այ ՌԸՃ
Նքանակ ած ասի եկեղեցին ՃՀ
Նքննութեն հօր, և նա ի պակ ՊՀՀ ՏՀՃ
Նօճքն արահին սրբուած ՅՅՌ
Նեթէն սրբուած նեց ՅՀՀ
Նսրէն ուրացօղ կրկ ժինդրի այ ՅՀՃ
Նօրհնութեն մարիկ, հոգ դիջար ՊՀՀ
Նօրհնուածն չմիկ ազ ՀՃ Ը
Նօրհնակ չեն առաչն առաուծոյ չնորհիւ և փառաք ՆՀ Ը
Հարելի էր անկուսն Մոզոսանի ՀԿՃ
Հարհապարուանակ ասի ծոնն ՀՀՃ
Հարհ ասի գրախտին ՊԿՃ
Հարհի խաչ և ած ՀՀՃ
Հարհիս մասանէն ՈՀՀ
Հարած երեք կերպիւ ասի ՋՀ
Հարհ ասի ծով ՋՊՃ
Հարհս բոլոր չայ ժէ գոն Սուրբ հոգի ՆՊՃ

խոչեցին ՅՃԿ
Նհարօղ Սանասէ գուռնալ առ ած ՀՀՃ
Նկեալն ի ձեռս աւազակաց ազատ ՀԿԺ
Նկերպն ի ձեռս աւազակաց ողորմին ՀՃ
Նհասանելի և մերձաւոր է ած ՌՀՀԴ
Նհաս մարմնոյն Ա՛ի, հաեցաք Վ՛ի ՀՅ
Նհատական Ա՛ստ խորհրդական Ը Ի
Նհաս ասի բղխուածն ՌՈՀ
Նհալիոն յերկնէ ոգոյ յաղօթեն ՅՀՅ
Նհաւատքն զարմհուդ չհաւրեն կատարել ՅԽՂ
Նհաւատով եամբ անկելոց, ոչ օգտե Ա՛ստուծ Ա՛Ե ՃԶ ՁԶ 16
Նհաւատով կործանել զմն ապաշխարութեն անշահ Ի ՀՃ
Նար դիպուածան զիմել առ քեզ ՅՀՌ
Նարինքն առ ած ՀՀանաւորք ՀԿՀ
Նձին բան և պատգ կոչ զաղօթն ի ած ՀՀ
Նձին ինքն ի յած կանապան ալք, քան բոլ անեալք Ի Ի Ը
Նձինքն յած պյ, քնուին մի ՔՀՃ
Նձն առանձն ի տեղի հոգեյ Ը ՀՃ
Նձն զիմաւորս ասե զ Ա՛ոդին ած ՌՈՀՀ
Նձնէ և զհանգերձիկ ՅՅԶ
Նձնիշխանութեն ազատ թէ և կարե մանչել ՃՀԴ
Նձն յաւտակ Ա՛ոգին ած ՌՈՀՀ
Նձն չհաւատայն Ճանաչե, քէ չէ գոր գրեցեալ մեզաց տեսակքն ոչյս ՀԹ
Նձն տարագիրը Ի Ա՛ Ը
Նձրև արտասուաց ձայնիւ կոչնակին ՀՀԹ
Նձրևն առ ած բոց կիզոզական ՅՀԹ
Նճառելն տեսիլ խաղալեն ՀՀՀ
Նճառ զօրուն ոգ ասի Ա՛ոդին ած Ը Ի ՃԳ
Նճառ խակուն վակել ի զգալեացս ի խոր ՀՀՃ
Նճառին ճշ Ճառեցեալք յայ Ի Ի ՈՀ
Նմահ և մահկանացու ոչ ասին ՀՃԿ
Նմատոյց լայ անգիտաւ մեզն Ի Ա՛ Ի
Նմատոյց լուսով ապարձանգկել ած ՌՀՃ
Նապաշխարի հետաձգէ ած Ը ՃՃ
Նմարդին ի բազադրեալ մարմնի որդեգրեալ քնակի Ի Ի Ը
Նմարմնոյ քնակութեդուն բացին Ի ՃՈ
Նմեզուի լուսելին հանդերձ ՃԿԱ
Նմիտն վնորհուրդ չլսել պահել ՀՀՀ
Նմուռնչ հեծուն սրնե ՀԿՅ
Ննա ամուլ և ծննդաբեր ՃՀ Ի
Նշուն, և անչարժ աւի մեզաւորն Ը ՀՃ
Նուան ՀՅի ծուռն կրկնեմք Ը Ի Կ
Նուանքն այ ըն նախ ինամեն ՀՀՏ
Նուանքն Հից գրեալ յերկինս ՀՀՃ

Ա.ոտ ՃՀ ՃՀ
Ա.Ջոկ առլոկ՝ ձախով աճիրել ՃՀՃ
Ա.Ջոկն ՃՀ ծածկել խնգրե զՃՀրկունն 525
Ա.Ջայ վեն՝ սուրն ժողովուրդն ՃՀ ՃՀ
Ա.Ջն վրնի առս պահպանիչ, անդ զՃՀ վիրկող ՃՀ ՃՀ
Ա.Ջն Ճօր ՃՀ՝ ՃՀ ՃՀ
Ա.Ջն ՃՀ փառքն և փրկուն 163
Ա.Ջն զՃՀ ել շահեկին մրցելով ՃՀ ՃՀ 578
Ա.Ջն բաշխող մարմին և արեան վիրաւորեալ 169
Ա.Ջ Լուսաւորչին՝ վայելչական յօրինուած 369
Ա.Ջ ամենակալն է ՃՀ Ջ ՃՀ
Ա.Ջակոզմեան աճապարն ողորմեցեալ ՃՀՃ
Ա.Ջողով հայրն յուսադրեաց զկրօնաւորսն ՃՀ Ջ ՃՀ
Ա.Ջօրդորս երազեր զինքն քերթել 109
Ա.պատկին յերկամբ՝ կարիս սօնքինդ Ջ ՃՀ
Ա.պատ լսեհի ծաղրական մկրտութիւնն ըն դունելի Ջ ՃՀ
Ա.պարմեհի տուտ մկրտութիւնն, զարձած ի Ճմարիտ 515
Ա.պօղոսդորս երազեր զինքն քերթել 109
Ա.պօղոս հայրն յուսադրեաց զկրօնաւորսն Ջ ՃՀ
Ա.Ջ ամենակալն է ՃՀ Ջ ՃՀ
Ա.Ջ Լուսաւորչին՝ վայելչական յօրինուած 369
Ա.Ջն բաշխող մարմին և արեան 578
Ա.Ջն զՃՀ ել շահեկին մրցելով ՃՀ ՃՀ
Ա.Ջն է փառքն և փրկուն 163
Ա.Ջն Ճօր ՃՀ՝ ՃՀ
Ա.Ջն վրնի առս պահպանիչ, անդ զՃՀ վիրկող ՃՀ ՃՀ
Ա.Ջայ վեն՝ սուրն ժողովուրդն ՃՀ ՃՀ
Ա.Ջոկ առլոկ՝ ձախով աճիրել ՃՀՃ
Ա.Ջոկն ՃՀ ծածկել խնգրե զՃՀրկունն 525
Ա.պարանից վանից շինուածոց պղոյ թիւնն 733 · ՃՀ Ջ ՃՀ
Ա.պարանից վանքն նահանեցուցանէ տառա րին Յողոմոնի և սիօնի Ջ ՃՀ
Ա.պարասանուհին Թուռն անդիմուն 320
Ա.պահէն է ՃՀ, էայց պատԺ 162
Ա.պահնուհք կարծողականք 225
Ա.պահնօղն ՝իզօրութիւն իւր՝ նկուն լինի ՃՀ 330
Ա.պենհազ պարգևօք լցեալն ՃՀրպես խնդ նի Ջ ՃՀ
Ա.պիսարիպաց նենդուԹ լինին կոտորուած ՃՀայոց Ջ ՃՀ
Ա.պշեալ զարհուրեցաւ սըմն ՝ի ՃՀ 547
Ա.պղինարաց պատարագն սուտ 347
Ա.պղինարս ուրանայ զՅոդին ՃՀ 208
Ա.պտակին յերկամբ՝ կարիս սօնքինդ Ջ ՃՀ
Ա.պտ լսեհի ծաղրական մկրտութիւնն ըն դունելի Ջ ՃՀ
Ա.պտ լսեհի տուտ մկրտութիւնն, զարձած ի Ճմարիտ 515
Ա.պօղոսդորս երազեր զինքն քերթել 109
Ա.պօղոս հայրն յուսադրեաց զկրօնաւորսն ՃՀ Ջ ՃՀ
Ա.Ջակոզմեան աճապարն ողորմեցեալ ՃՀՃ
Ա.Ջ ամենակալն է ՃՀ Ջ ՃՀ
Ա.Ջ Լուսաւորչին՝ վայելչական յօրինուած 369
Ա.Ջն բաշխող մարմին և արեան 578
Ա.Ջն զՃՀ ել շահեկին մրցելով ՃՀ ՃՀ
Ա.Ջն է փառքն և փրկուն 163
Ա.Ջն Ճօր ՃՀ՝ ՃՀ
Ա.Ջն վրնի առս պահպանիչ, անդ զՃՀ վիրկող ՃՀ ՃՀ
Ա.Ջայ վեն՝ սուրն ժողովուրդն ՃՀ ՃՀ
Ա.Ջոկ առլոկ՝ ձախով աճիրել ՃՀՃ
Ա.Ջոկն ՃՀ ծածկել խնգրե զՃՀրկունն 525
Ա.պարանից վանքն նահանեցուցանէ տառա րին Յողոմոնի և սիօնի Ջ ՃՀ
Ա.պարասանուհին Թուռն անդիմուն 320
Ա.պահէն է ՃՀ, էայց պատԺ 162
Ա.պահնուհք կարծողականք 225
Ա.պահնօղն ՝իզօրութիւն իւր՝ նկուն լինի ՃՀ 330
Ա.պենհազ պարգևօք լցեալն ՃՀրպես խնդ նի Ջ ՃՀ
Ա.պիսարիպաց նենդուԹ լինին կոտորուած ՃՀայոց Ջ ՃՀ
Ա.պշեալ զարհուրեցաւ սըմն ՝ի ՃՀ 547
Ա.պղինարաց պատարագն սուտ 347
Ա.պղինարս ուրանայ զՅոդին ՃՀ 208
Ա.պաշխարութիւնն ըզ Ջաւիտ մեղացն ՃՀ Ջ ՃՀ
Ա.պաշխարութիւնն յարաժամեայական, պէտ ոչ միանգամեայ 491
Ա.պաշխարութիւնն Յողոմոնի՝ մեծ քան զմեղսն 360
Ա.պաշխարուն Յողոմոնի ստպղ 358
Ա.պաշխարօն ՝ի մոմ պահելոյ զՋ մեղսն ՃՀՃ 398
Ա.պառնեց փորձն այժմեն գոեալ 474
Ա.պատ ում, անատիկ բերդ մեղքն ձեռնէ
Ա.պարանից վանից գովութիւնն ՝ի կողմանէ անկանացս 736 · ՃՀ Ջ ՃՀ
Ա.պարանից վանից շինուածոց պղոյ թիւնն 733 · ՃՀ Ջ ՃՀ
Ա.պարանից վանքն նահանեցուցանէ տառա րին Յողոմոնի և սիօնի Ջ ՃՀ
Ա.պարասանուհին Թուռն անդիմուն 320
Ա.պահէն է ՃՀ, էայց պատԺ 162
Ա.պահնուհք կարծողականք 225
Ա.պահնօղն ՝իզօրութիւն իւր՝ նկուն լինի ՃՀ 330
Ա.պենհազ պարգևօք լցեալն ՃՀրպես խնդ նի Ջ ՃՀ
Ա.պիսարիպաց նենդուԹ լինին կոտորուած ՃՀայոց Ջ ՃՀ
Ա.պշեալ զարհուրեցաւ սըմն ՝ի ՃՀ 547
Ա.պղինարաց պատարագն սուտ 347
Ա.պղինարս ուրանայ զՅոդին ՃՀ 208
Ա.պաշխարութիւնն ըզ Ջաւիտ մեղացն ՃՀ Ջ ՃՀ
Ա.պաշխարութիւնն յարաժամեայական, պէտ ոչ միանգամեայ 491
Ա.պաշխարութիւնն Յողոմոնի՝ մեծ քան զմեղսն 360
Ա.պաշխարուն Յողոմոնի ստպղ 358
Ա.պաշխարօն ՝ի մոմ պահելոյ զՋ մեղսն ՃՀՃ 398
Ա.պառնեց փորձն այժմեն գոեալ 474
Ա.պատ ում, անատիկ բերդ մեղքն ձեռնէ
Ա.պարանից վանից գովութիւնն ՝ի կողմանէ անկանացս 736 · ՃՀ Ջ ՃՀ
Ա.պարանից վանից շինուածոց պղոյ թիւնն 733 · ՃՀ Ջ ՃՀ
Ա.պարանից վանքն նահանեցուցանէ տառա րին Յողոմոնի և սիօնի Ջ ՃՀ
Ա.պարասանուհին Թուռն անդիմուն 320
Ա.պահէն է ՃՀ, էայց պատԺ 162
Ա.պահնուհք կարծողականք 225
Ա.պահնօղն ՝իզօրութիւն իւր՝ նկուն լինի ՃՀ 330
Ա.պենհազ պարգևօք լցեալն ՃՀրպես խնդ նի Ջ ՃՀ
Ա.պիսարիպաց նենդուԹ լինին կոտորուած ՃՀայոց Ջ ՃՀ
Ա.պշեալ զարհուրեցաւ սըմն ՝ի ՃՀ 547
Ա.պղինարաց պատարագն սուտ 347
Ա.պղինարս ուրանայ զՅոդին ՃՀ 208
Ա.պաշխարութիւնն ըզ Ջաւիտ մեղացն ՃՀ Ջ ՃՀ
Ա.պաշխարութիւնն յարաժամեայական, պէտ ոչ միանգամեայ 491
Ա.պաշխարութիւնն Յողոմոնի՝ մեծ քան զմեղսն 360
Ա.պաշխարուն Յողոմոնի ստպղ 358
Ա.պաշխարօն ՝ի մոմ պահելոյ զՋ մեղսն ՃՀՃ 398
Ա.պառնեց փորձն այժմեն գոեալ 474
Ա.պատ ում, անատիկ բերդ մեղքն ձեռնէ
Ա.պարանից վանից գովութիւնն ՝ի կողմանէ անկանացս 736 · ՃՀ Ջ ՃՀ
Ա.պարանից վանից շինուածոց պղոյ թիւնն 733 · ՃՀ Ջ ՃՀ
Ա.պարանից վանքն նահանեցուցանէ տառա րին Յողոմոնի և սիօնի Ջ ՃՀ
Ա.պարասանուհին Թուռն անդիմուն 320
Ա.պահէն է ՃՀ, էայց պատԺ 162
Ա.պահնուհք կարծողականք 225
Ա.պահնօղն ՝իզօրութիւն իւր՝ նկուն լինի ՃՀ 330
Ա.պենհազ պարգևօք լցեալն ՃՀրպես խնդ նի Ջ ՃՀ
Ա.պիսարիպաց նենդուԹ լինին կոտորուած ՃՀայոց Ջ ՃՀ
Ա.պշեալ զարհուրեցաւ սըմն ՝ի ՃՀ 547
Ա.պղինարաց պատարագն սուտ 347
Ա.պղինարս ուրանայ զՅոդին ՃՀ 208
Ա.պաշխարութիւնն ըզ Ջաւիտ մեղացն ՃՀ Ջ ՃՀ
Ա.պաշխարութիւնն յարաժամեայական, պէտ ոչ միանգամեայ 491
Ա.պաշխարութիւնն Յողոմոնի՝ մեծ քան զմեղսն 360
Ա.պաշխարուն Յողոմոնի ստպղ 358
Ա.պաշխարօն ՝ի մոմ պահելոյ զՋ մեղսն ՃՀՃ 398
Ա.պառնեց փորձն այժմեն գոեալ 474
Ա.պատ ում, անատիկ բերդ մեղքն ձեռնէ
Ա.պարանից վանից գովութիւնն ՝ի կողմանէ անկանացս 736 · ՃՀ Ջ ՃՀ
Ա.պարանից վանից շինուածոց պղոյ թիւնն 733 · ՃՀ Ջ ՃՀ
Ա.պարանից վանքն նահանեցուցանէ տառա րին Յողոմոնի և սիօնի Ջ ՃՀ
Ա.պարասանուհին Թուռն անդիմուն 320
Ա.պահէն է ՃՀ, էայց պատԺ 162
Ա.պահնուհք կարծողականք 225
Ա.պահնօղն ՝իզօրութիւն իւր՝ նկուն լինի ՃՀ 330
Ա.պենհազ պարգևօք լցեալն ՃՀրպես խնդ նի Ջ ՃՀ
Ա.պիսարիպաց նենդուԹ լինին կոտորուած ՃՀայոց Ջ ՃՀ
Ա.պշեալ զարհուրեցաւ սըմն ՝ի ՃՀ 547
Ա.պղինարաց պատարագն սուտ 347
Ա.պղինարս ուրանայ զՅոդին ՃՀ 208

Ա.հարհն է հանդէս մարտի 1010
Ա.հարհա խոտելի, և ոչ սիրելի 224
Ա.հարհս մինչ հրաժարի, ՃՀ օգնէ չ ի ՃՀ
Ա.հարհս պոռնկաց ոտ ծարաւել զաս ՃՀ
Ա.հարհս առաՃեր՝ ՃՀմարտի ՃՀի 409
Ա.հեռ ձքն սրպիսի գոնուՃ է ՃՀ Ջ ՃՀ
Ա.հոռոմն եօԹնաբերան 968
Ա.հոռոմն ոսկի ձայլ՝ վ.ա ՃՀ Ջ ՃՀ
Ա.հոռոմն ոսկիաձայլ խորհուրդ մարմնոյ և արեանն վ.ի 134
Ա.հոտառակ կանՃնեալ երկաԹեղէն՝ լ.ակէ ղեցին 1034
Ա.հոտառակ կոչի խաչն Ջ խ ՃՀ
Ա.հարուկն հինի վ.ա ապագայ երկիւղն 741
Ա.հաց բրեցման փոխն՝ բարձրահայեց 525
Ա.հաց սինն ՝իլաց սինն ՝իվքխումն ՃՀ ՃՀ
Ա.հս ունել առ տուՃել պարգևան ՃՀ Ջ ՃՀ
Ա.հք խոստանայն ՝իգլուխն քոյ հայի ՃՀ Ջ ՃՀ
Ա.հք սէր ՝ի ՝ի ՃՀ մարմնացեալն հայ լ հա մարձակեցան Ջ ՃՀ
Ա.հքն այլ յաստմամբ ՝ի զՃապրաՃէլն Ջ Ջ ՃՀ
Ա.հքն է պատուհան խնամոյ 174
Ա.հքն է պատուհան տեսուՃէն և խնամատ նադպին Ջ ՃՀ
Ա.հքն ՝ի յԱՃ նմանաբէն և պալաքանօրէն ասի 737
Ա.հքն ծով լուսոյ Ջ խ ՃՀ
Ա.հօքն ետես զ ՝ի և զմնայն 198
Ա.պատգայ ՃՀքն ևս կասկածելի 201
Ա.պահանացոս լուծեալ ՝ի հոգ, յառնել ք անսպասկան 463
Ա.պահնիչ ասի ՃՀքն 68 · և ՃՀ
Ա.պահարազանի գիրն արձակման 339
Ա.պահարազանի գրոյն օրինակն Յ խ
Ա.պաշխարել մոխրով և արտասուօք 449
Ա.պաշխրուց վշտակ ցՃ եկեղեցի ՝ի ՃՀ
Ա.պաշխարողին անկումն զարմանացն խոր ացնկիլն Յ շ ՃՀ
Ա.պաշխարուՃ հաչիՃ տալի ՝ինկեանս 493
Ա.պաշխարուե կարողին 426
Ա.պաշխարուեՃ Յողոմոնի ընդունելի կար ծիսք 351
Ա.պաշխարուե օրինակ ՃՀնօք Ջ ՃՀ
Ա.պաշխարութիւնն՝ անչահ է կրկին անկ լոց 398
Ա.պաշխարութիւնն առանց մկրտուե ունայն ; խոր ՃՀ փոխան մկրտութիւնն կամի ոք ապաշ խարել՝ չՃՀ գ//.
Ա.պաշխարեին գ ժողով է անսովորից Ջ ՃՀ
Ա.պաշխարութիւնն գկրկուսեալ բարձն դարձ ուցանէ 398

Ա. Ա
Ա. Աստեղք շարժին կ'ելնեն տաճժունեն 367
Ա. Աստեղք լուսաւորք ստեղծեալ 162
Ա. Աստեղքն ինչմարերեն այ ընծանեն 649
Ա. Աստեղք ընդ արեգական վաճ զօրութեն
ազգեն ի ձկնանն 934
Ա. Աստեղքն անուն ունին. այլ ոչ գիտեն ընդ
Ա. Աստուածն չյանձն ձեռով իւրեանց ջրհեղեղ
Ա. Աստուածն ոչ ոք տեսանէ ոչ ականջ
Ա. Աստուածոյ ստեղծուածոց պատճառ
Ա. Աստուածոյ ոչ ոք կարէ ըմբռնել զանձն

Ա.Ջ
Ա.Ջ անգիտելի ՚ի մեղս ՃԻԵ
Ա.Ջ անհաս 797
Ա.Ջ ան փոխ 781
Ա.Ջ չարատուի անախալելի ՃԺԵ
Ա.Ջ յամ ուրիք ՌՒՀ
Ա.Ջ նման ՚ի ագաւորին մեղուաց ՀԳ
Ա.Ջ սկիզբն և կատարած 119
Ա.Ջ ար ամից բարեաց ՃԻՀ
Ա.Ջ քնդիր սահեծ վանքն,զոր գիտեր ան
կանելոց ՃՀ ա
Ա.Ջ իմ՝ ած իմ ընդերք ողերն արպես
ես 392 և 689
Ա.Ջ ՚ի յերկինս և երկրի ոչ ասի ՌԽԵ
Ա.Ջ ընդ ամենայն ՌՀՀ
Ա.Ջ խաչեալ սահն իրաւամբ 475
Ա.Ջ խաչեալ բան սխալի այլոն ՌՀ
Ա.Ջ խաչեալ ոչ ասի ՌԿ ա
Ա.Ջ խնդրեն և ոչ գտանեն նր 99
Ա.Ջ ծնօղ մեզ կոխ ՃՂ
Ա.Ջ հոգւոց և ամից մարմնոց ՐՄ
Ա.Ջ հոգւոց վճիռ ասի 368
Ա.Ջ ձուլեն վաճ ՚ի մեղաց ՆՀԵ
Ա.Ջ մարմնով չարչարեալ ՃՀԵ
Ա.Ջ արդար ցուցանել և դալ ՃՀԶ
Ա.Ջ ասա ե Հայր, ՚ի առտանին որ ԳՃԺ
Ա.Ջ հայեալ առաքեալքն ՚ի վեր ՄՃԵ
Ա.Ջ հացեալք առաքեալքն ՀՈՐՀՈՔ ՄՃՈ
Ա.Ջ բոլորովին ե կեանք • բայց սան ասե
սուրբս ՃՀ
Ա.Ջ գործե ՚ի վեր քան զբնութ ՆԾՀ
Ա.Ջ և հրեշտակքն բարի յաւիտեան կեն
դանեաց անուանին ՀՆ
Ա.Ջ զանգուածս ազգանացն լի՝ առնէ ՀՈ
Ա.Ջ վերաձուա քո արդարի տուր սուղ
ժոան, բոլորն ե առ Ա.Բրիատոս, և ոչ առ
Աղոյմն ՃԿ
Ա.Ջ անգիտելի ՚ի մեղջ ՃԻԵ
Ա.Ջ անհաս 797
Ա.Ջ ան փոխ 781
Ա.Ջ չարատուի անախալելի ՃԺԵ
Ա.Ջ յամ ուրիք ՌՒՀ
Ա.Ջ նման ՚ի ագաւորին մեղուաց ՀԳ
Ա.Ջ սկիզբն և կատարած 119
Ա.Ջ ար ամից բարեաց ՃԻՀ
Ա.Ջ քնդիր սահեծ վանքն,զոր գիտեր ան
կանելոց ՃՀ ա
Ա.Ջ իմ՝ ած իմ ընդերք ողերն արպես
ես 392 և 689
Ա.Ջ ՚ի յերկինս և երկրի ոչ ասի ՌԽԵ
Ա.Ջ ընդ ամենայն ՌՀՀ
Ա.Ջ խաչեալ սահն իրաւամբ 475
Ա.Ջ խաչեալ բան սխալի այլոն ՌՀ
Ա.Ջ խաչեալ ոչ ասի ՌԿ ա
Ա.Ջ խնդրեն և ոչ գտանեն նր 99
Ա.Ջ ծնօղ մեզ կոխ ՃՂ
Ա.Ջ հոգւոց և ամից մարմնոց ՐՄ
Ա.Ջ հոգւոց վճիռ ասի 368
Ա.Ջ ձուլեն վաճ ՚ի մեղաց ՆՀԵ
Ա.Ջ մարմնով չարչարեալ ՃՀԵ
Ա.Ջ արդար ցուցանել և դալ ՃՀԶ
Ա.Ջ ասա ե Հայր, ՚ի առտանին որ ԳՃԺ
Ա.Ջ հայեալ առաքեալքն ՀՈՐՀՈՔ ՄՃՈ

Ա. Բերաբեր է և անհատանելի 1044
Ա. Բերէ է յայտն ընդ երեք արիստոտելի 154
Ա. Բիացն գիտե զհատացն թիւս մեղաց 69
Ա. Բիշտ ծանօթ յայս դարս ՃԺԲ
Ա. Յայտ ուրեք 391
Ա. Յայտ ուրեք, յատկապէս յերկինս ՃՀ
Ա. Իւր բնութեն ոչ կարէ չարչարիլ՝ հն, դյուս. 1
Ա. Չարժէ զհրեշտակն և հրեշտակքն զպայս ՇՂԸ
Ա. Ոչ աշխատի և ոչ ուստ ունի զի աճուրդ և պատուհանգանին կարօտիլն 748
Ա. Ոչ գոլն ստակ բանիւք մերովք ՀՍԳ
Ա. Ոչ դրդե զմարդ ի մեղանչել ՆՃՂ
Ա. Ոչ ե մարդահաճ 273
Ա. Ոչ ե տեսականէից ստեղծեցելոց ՓԿԳ
Ա. Ոչ ի տուրն հպի, այլ ի սիրան 128
Ա. Ոչ խոսի ներհակօրէն ՏՕՏ
Ա. Ոչ կարէ առանել քան զերիան այլ լաւ ագոյն 829
Ա. Ոչ սահմանի բանիւ հոտղեաւ ՓՀԳ
Ա. Ոչ վճ գերհենցի ստեղծ զմարդն 72
Ա. Ոչ փոփոխի ի փոփոխ ըլն կէս 274
Ա. Պղ գիտե և ճանաչէ զչարն ՆԹ
Ա. Ոչ երևեցաւ այնպես նկարի ՓՀԳ
Ա. Ուբն անմահ ընդ մեռեալ մարմնոյն. ոչ հուրն անչէջ ընթաղել աճուխին 485
Ա. Ուեն չարչարանք տալն արիոսական 280
Ա. Ուեն երբոդուեն քարոզել Յովհան 361
Ա. Ուքին անախտակիր ՇԿԸ
Ա. Ուքին անբաժանելի ի հոգւոյն և ի մարմնոյն 280 543 ԶԸ
Ա. Ուքին անչարչարելի 779
Ա. Ուքին բոլորն յամ անձինան 213
Ա. Ուքն ի խոտի ած անուանն 685
Ա. Ուքն ի խոտի թանձրացելոյ առնանի՝ ած և յողջունագիրն երբեմն յարգելոյ մի տօք, փոխանակ գրելոյ Ծնդ, գրեմք տէ ըուքեանդ 543
Ա. Ուքն համատար, երիս անձինան 272
Ա. Ուքն նոյն Քոմոտ ի յանձինան ՀՂԸ
Ա. Ուքն ոչ ասի չարչարեալ, այլ ած մարմնով 211
Ա. Ուքն ոչ զգայր զչաւս չարչարանաց 316
Ա. Ուքն ոչ զգաց զչարչարանս 280
Ա. Ուքն ոչ ի տեղի հոգւոյ ՓՀԸ
Ա. Ուքին ոչ չարչարեալ՝ այլ ած մարմնով 279 · 543 · Հ ԶՀԳ · 544 · Հ ԶՀԵ
Ա. Ուքն ոչ սննդակից մայնոյն Հ ԻՀ
Ա. Ուքն ցաւակից, այլ ոչ զգայակից 543
Ա. Ուքն վի հպարնի հարստուի 388
Ա. Ուն գերիս ասէին մեզի 969
Ա. Պաշտաւէ հանդերձէ միաւոն ՆՂԸ
Ա. Պաշտուէ յուսոյ շառաւիղ ՀՂԳ
Ա. Վ ոյր պատճառի ոչ եմ ոչ Հակուսայ տեսանել զտապանն Լոյն 990
Ա. Ղ տեսանել՝ և գատարկ երանել ՀՂ
Ա. Քանի կերպիւ յայտէ զևսեբեան մի նորդուք խրպնոց ՀՃԸ
Ա. Քրօբէից անգիտելի, և ոչ քննելն՝ ճանաչել 748
Ա. Անճուռե շաբիղ իւր՝ ծոլն 986
Ա. Անմարմին բնուին ոչ տեսանի ՀԺԵ
Ա. Առեանն պլէ ի քաղաքական օրի նոց 70
Ա. Բեռն է մեղաբերն 74
Վ. Ի ինչուին ոչ գիտէլն՝ ի կատարեալ գիտութիւն 1044
Ա. Կամացն հրովարտակ առաքէքն 942
Վ. Յան ոչ պարտիմք քննել 913
Ա. Ր և վուշ ոչ խառնելի ի հանդերձն 336
Ա. Ջանաղնկն՝ են թագանացիքն և գերեզմանացիքն 728
Ա. Օրն առնելոց, և թէ ոչ՝ պատժի ՆԿԵ
Ա. Ամունք մեղաբորոց՝ գազանութիւնն արտաղոց ՆՀԸ
Ա. Տամունքն ի մանկունս իւր աշօրիք 460
Ա. Տեան գառաստանին վաճառատեղի 306
Ա. Տեանն՝ երիք էր առ հրէայս ՀԺ Բ
Ա. Տեանն հրէից ի գատելն զՔ, եբէն կերպիւ մոլորեցաւ ՀԺԳ
Ա. Տելեց Թողումք. ևաճ բարեկամաց ՆԻՀ
Վ. Ելլս քո ևր առեցի 453
Ա. Ուրուն առանց գառաստանի ՅԻՊ
Ա. Ուխկեցիք բարեբաստ խնաստուքն ՆԿԳ
Ա. Ոնայի փոխանակ եկ հօմայն ՀՅԳ
Ա. Րաբիկք բնակին ի կեդար ՀՔԵ
Ա. Րադիքն փետրաթափ ի ձագուց զղջ
Ա. Րարածք որ ի վայելս, դառնան ի պղ ած 403
Ա. Րարածք սաստանեցան ի խաչելութենն Քրիստոսի 550
Ա. Րարածք վրէժխնդիր ամպարշտացն ՂՇ
Ա. Րարիչ ամէից ի յոչնչէ ՀԸ
Ա. Րարին յերկականն պատուհասել՝ ոչ թէ կուքեամբ ՓՀԳ
Ա. Րարչութիւն մարգկութեն, պլ և պր մանայն ՆՀՇ
Ա. Րբեցողաց խայտառակութին 354
Ա. Րբեցութիւնն և մերութիւն բանականին 82 · 459
Ա. Րբեցօքն յանգիմանէ զանգիմանչինքն

Ա.բրդ
Ա.բրիստոսէն ոտոգայի յարե ազ ջինկ մեչ 36
Ա.բրիստոսէլ զաղե քանդեր խրատե ոչ
յաջել ի բարեաց 34
Ա.բրիստոսի բանքն, վկայաբեր առնու պա-
տրս 919
Ա.բրեւապաշտ պարսիկ էն տանջելին գձ
Ա.բրեվնյ փայլե աբեն ի՞ակօբ է
Ա.բրեվս գեմքն եկեղեցւց ՝ ին գ՚՚ 21
Ա.բրեվս կոյս գեմք եկեղեցւց ՝ ին 30
Ա.բրևն ուխար այաց անօգուտ ՇՀ
Ա.բրև շնորհաց ծագեալ, և ոչ լուսաւո-
րել 34
Ա.բրնանալ՝ և առ հետայն նորհել 508
Ա.բրուն անուանն ի գատաապարտութ-
համարի 519
Ա.բրանալն մեր՝ խնդրեն Ա.բրե 347
Ա.բրանոսացւց պատարագն առաւ 347
Ա.բրանոսականաց գեմ, ձբ ձած խաչեցարն
յոսկէ բերանէն ին գլուխ 30
Ա.բուսականն է ասել զաձծութիւնն չարտա
բեալ 542
Ա.բուսս կանն կեղծիւ մկրտիլով՝ ջուրն
սպառացաւ գձ
Ա.բիոս զբնութեն խառնակեաց 286
Ա.բիոս հերձուածոյն պատճառք քգ գ
Ա.բիովք ապիան իսանի, մեղքն իմիւ 42 ֆ
Ա.բիսի խոտս քքանդուին ներեաց ՆՀԸ
Ա.բիստաբուլոս չար խղճիւ տանջիւ ին
գլուխ. և 400
Ա.բիստոսէլ զաղե քանդեր խրատե ոչ
յաջել ի բարեաց 34
Ա.բիստոսէն ոտոգայի յարե ազ ջինկ մեչ 36
Ա.բրեգակն է ինչ կայսն, և աբրուսեակ մչըք
ասչն 818
Ա.բեգակն ՝ ի ՝վրն ոչնչ
Ա.բեգակն ՝ի յաստուածոյ շարժի, իբր ձին
լկամաշ 191
Ա.բեգակն, լայն, և ջերմաբերիւնն օրինակ
աստուածոյ ֆ37
Ա.բեգակն, լուսին, և աստեղքն ինչան
միայն շՀբ
Ա.բեգակն խաւարեցաւց չարչարողացն ոչ
սատեաց 297
Ա.բեգակն խաւարի լալով զմահ ձայ մեղ թ
Ա.բեգակն կոչիւր հայր ամ չքածոց ֆ ֆ
Ա.բեգակն կոչի ՝վրն ֆ ֆ շ
Ա.բեգակն մի և զամն լուսաւորե, այս պա
՝վրն զանազան ազգս ձխն
Ա.բեգակն մչատաւս հուր և ակն աշխարհ
հի ն էբ. և 438
Ա.բեգակն շարժի չքջին շարժունեն Ղղբ
Ա.բեգակն չքջանակի ի գծին իւր 397
Ա.բեգակն ոչ բեկանէ զՀպտելին 276
Ա.բեգակունք՝ խաւարի՝ և կիզման ՄՆԸ
Ա.բեթոսի բանքն, վկայաբեր առնու պա
տրս 919
Ա.բեւապաշտ պարսիկ էն տանջելին գձ
Ա.բեւելից փայլե աբեն ի՞ակօբ է
Ա.բեւելս գեմքն եկեղեցւց ՝ ին գ՚՚ 21
Ա.բեւեր կոյս գեմք եկեղեցւց ՝ ին 30
Ա.բևն ուխար այաց անօգուտ ՇՀ
Ա.բև շնորհաց ծագեալ, և ոչ լուսաւո-
րել 34
Ա.բնանալ՝ և առ հետայն նորհել 508
Ա.բնուն անուանն ի գատաապարտութ-
համարի 519
Ա.բնանալն մեր՝ խնդրեն Ա.բրե 347
Ա.բնանոսացւց պատարագն առաւ 347
Ա.բնանոսականաց գեմ, ձբ ձած խաչեցարն
յոսկէ բերանէն ին գլուխ 30
Ա.բուսականն է ասել զաձծութիւնն չարտա
բեալ 542
Ա.բուս կանն կեղծիւ մկրտիլով՝ ջուրն
սպառացաւ գձ
Ա.բուս զբնութեն խառնակեաց 286
Ա.բուս հերձուածոյն պատճառք քգ գ
Ա.բովք ապիան իսանի, մեղքն իմիւ 42 ֆ
Ա.բովք խոտս քքանդուին ներեաց ՆՀԸ
Ա.բստաբուլոս չար խղճիւ տանջիւ ին
գլուխ. և 400
Ա.բիստոսէլ զաղե քանդեր խրատե ոչ
յաջել ի բարեաց 34
Ա.բրեգակն է ինչ կայսն, և աբրուսեակ մչըք
ասչն 818
Ա.բեգակն ՝ի ՝վրն ոչնչ
Ա.բեգակն ի յաստուածոյ շարժի, իբր ձին
լկամաշ 191
Ա.բեգակն, լայն, և ջերմաբերիւնն օրինակ
աստուածոյ ֆ37
Ա.բեգակն, լուսին, և աստեղքն ինչան
միայն շՀբ
Ա.բեգակն խաւարեցաւց չարչարողացն ոչ
սատեաց 297
Ա.բեգակն խաւարի լալով զմահ ձայ մեղ թ
Ա.բեգակն կոչիւր հայր ամ չքածոց ֆ ֆ
Ա.բեգակն կոչի ՝վրն ֆ ֆ շ
Ա.բեգակն մի և զամն լուսաւորե, այս պա
՝վրն զանազան ազգս ձխն
Ա.բեգակն մչատաւս հուր և ակն աշխարհ
հի ն էբ. և 438
Ա.բեգակն շարժի չքջին շարժունեն Ղղբ
Ա.բեգակն չքջանակի ի գծին իւր 397
Ա.բեգակն ոչ բեկանէ զՀպտելին 276
Ա.բեգակունք՝ խաւարի՝ և կիզման ՄՆԸ
Ա.բեթոսի բանքն, վկայաբեր առնու պա
տրս 919
Ա.բեւապաշտ պարսիկ էն տանջելին գձ
Ա.բեւելից փայլե աբեն ի՞ակօբ է
Ա.բեւելս գեմքն եկեղեցւց ՝ ին գ՚՚ 21
Ա.բեւեր կոյս գեմք եկեղեցւց ՝ ին 30
Ա.բևն ուխար այաց անօգուտ ՇՀ
Ա.բև շնորհաց ծագեալ, և ոչ լուսաւո-
րել 34
Ա.բնանալ՝ և առ հետայն նորհել 508
Ա.բնուն անուանն ի գատաապարտութ-
համարի 519
Ա.բնանալն մեր՝ խնդրեն Ա.բրե 347
Ա.բնանոսացւց պատարագն առաւ 347
Ա.բնանոսականաց գեմ, ձբ ձած խաչեցարն
յոսկէ բերանէն ին գլուխ 30
Ա.բուսականն է ասել զաձծութիւնն չարտա
բեալ 542
Ա.բուս կանն կեղծիւ մկրտիլով՝ ջուրն
սպառացաւ գձ
Ա.բուս զբնութեն խառնակեաց 286
Ա.բուս հերձուածոյն պատճառք քգ գ
Ա.բովք ապիան իսանի, մեղքն իմիւ 42 ֆ
Ա.բովք խոտս քքանդուին ներեաց ՆՀԸ
Ա.բստաբուլոս չար խղճիւ տանջիւ ին
գլուխ. և 400

Ա.բրիստոսէ զՅնոյ ասէ յԵուքէին այ
բայց յոմանս սխալի 338
Ա.բրիստոսէ զՅնծ կառաւարիչ ասէ սմա
նեցուն 348
Ա.բրիստոսէ զերկնականց ցաւն անբժշ
կելի 184
Ա.բրիստոսէ զԱ՛ր բոբայ քննեաց 261
Ա.բրիստոսէ զՅ՛բոզեաց բնութիւն չնմա
նալով մահու աւ 45
Ա.բրիստոսէ խրատ զաղէքսանդր յաղ
թել բարկութ 238
Ա.բրիստոսէ՝ հակառակ պղատոնի ու
սուցանէք 348
Ա.բրիստոսէ չաշտպով այ արարչութեն 238
Ա.բրիստոսէ Ջրոյ կոչն ի Պկլատոնէ 261
Ա.բրիստոսէ վ՛ այ նախախնամութեն 82
Ա.բրիստոսէ տեղք ասէ աստուծոյ 154
ՈՒՖ. 1045
Ա.բրիւնն ածելի կվթժ խնդրե ։ իսկ Ա՛ր
զհաշտութիւն 1041
Ա.բրիւնապին ասէ բանն վասն յարենէ առ
նըլայն 368
Ա.բրիւնային ևանարիւն պիտդն 392
Ա.բրիւն և Ջուր կողին ի զանազան խոր
հուրդս 574
Ա.բրիւնն ևՃարպն ոչ էին ուսեալիք 368
Ա.բրիւնն և Ջուրն վտակ վիմին 305
Ա.բրիւնն Ա՛ր ասէց ընդելու՝ Ա՛ր գՀ՛ 25
Ա.բրիւնն Ա՛ր Ճածային կոչի 53
Ա.բրիւնն Ա՛ր բողքն զՔ՛ողուն 368
Ա.բրիւնն Ա՛ր գինի զգաստուե 247
Ա.բրիւնն Ա՛ր ՝ գործիք գրելոյ զմիուանն
՛ի Ճակատն 428
Ա.բրիւնն Ա՛ր Ք՛ սրեցուցեալ զմայրէոյս
ցանէ 368
Ա.բրիւնն Ա՛ր կաթն առղայացելոյ ՛իմա
զոյ 427
Ա.բրիւնն Ա՛ր համարձակ մուծանէ ՛ի զա
տատան 428
Ա.բրիւնն Ա՛ր մաքրեաց ՛ի մեղաց 207
Ա.բրիւնն Ա՛ր ՝յաւէտ քան զաբէլին գո
չէ։ ՀՒ. գԼուխ. 11
Ա.բրիւնն Ա՛ր նման պատանկի 428
Ա.բրիւնն Ա՛ր ոեւտին ընդհայց 467
Ա.բրիւնն Ա՛ր փրկեաց զ՛որս ՛ի ՔՀ՛ 368
Ա.բրիւնն Ա՛ր քաւէ և ազատե 387
Ա.բրծաթ ագործ ասի Ա՛ր 573
Ա.բրծաթն զկաթն ՛ի բաժանուն փոխէ 428
Ա.բրծաթն ծառայ առնէ զսիրոյն 357
Ա.բրծաթ զ՛օրինակին առՔ՛ն 878
Ա.բրծինն օրինակ այ
Ա.բրծոյ բաղդատի Յօհաննէս 928
Ա.բհամարհեալ աստ իբր անաստուն 490
Ա.բձագանգ վիմածակուց գարձուսն ձայ
նի 428
Ա.բձակմունք ընդդէմ ՝յի ամպոց 368
Ա.բձան անձնական ասի կայսն 845
Ա.բձան անշունչ կինն զօտայ 428
Ա.բձանէ կինեաց ընկնիլ 428
Ա.բձան հոգեւոր ստղմոն Դաւթի 428
Ա.բձանն աղն արիւն հոսէր 455
Ա.բձանն եօթնտասն ՛ի մի խմնալ 428
Ա.բձան փորագրեալ բանք աղօթից 428
Ա.բմախարխան գլխոյ 428
Ա.բմատք մեղաց 62
Ա.բմատ օրհնուե է ՝ըզ կայսն 866
Ա.բմկունք մեղաց 428
Ա.բշակ քաջն յաբրահմէ սերեալ 428
Ա.բշաբելն ՛ի յեւտայս հակառիտել 428
Ա.բուեաս աղօթիցն, ոչ մերժել խընդրե
՛ի Քրիստոսէ 578
Ա.բուեաս անպտղոյ ձայն կոչնակին 719
Ա.բուեասն այ անգտանելի 119
Ա.բուեասն ՛ի Ճածային զօրուե 877
Ա.բուեասն Ա՛ր ՛իդարձն մեղաւորց 428
Ա.բուսակին բաղդատի զՔ՛ն Յակոբ 917
Ա.բՔն զանկարդ ծնեալն, լինելով կեր
պաւորե ՀՒ գԼուխ. 428
Ա.բտաշէսի ազ ձեռն երկայն յողորմել 108
Ա.բտաշէս գաբէպտնաւ կոչէր զո՛ և կո
ՀՒ 428
Ա.բտաշէս՝ ոչ զքինն ետ, և ոչ պշատն 427
Ա.բտաշէս պատշտառեալ համաթեցաւ զես
թեր 418
Ա.բՇտոնելն գործոց գտակաւն յիշել 440
Ա.բՇտուքն գտան յայրի ցմանէ սրսկեն 241
Ա.բտաստուքն զմեղս և զսէգն սատակէ 428
Ա.բտաստուքն շինողացանէ զՔ՛ոց մեղաց 428
Ա.բտաստուքն ոչ ՝իմերայ Ղազարոս խընդ
րե ՛ի հոգին 138
Ա.բտաստուքն Սողոմոնի խաւսել ընդ
Ա՛րիատոսին 428
Ա.բտաստօք լըմանիլ, և նովիմբ աղաչա
նուց 428
Ա.բտաքնոց ՝ի ընշաւորաց անհնին է ընդդ
մեռանին 708
Ա.բտաքոյ կամացն այ գնացն 139
Ա.բտեւան մտանի յիշխանացն Հայոց 421
Ա.բգպատկան պատիւ մարդոյն 428
Ա.բգայ հալածեալ, յատաքինութիւն ծա
ռայ մեղաց 420
Ա.բգայելն ՛ի տեղի վրէժխնդրուե 23

Ա.բրահամ ի զբօսի միջացեալ՝ և զպատասխանս նորա 509
Ա.բրահամ վասն միոյ պատկառանաց՝ ոչ պատժի 520
Ա.բար, Սաւուղ, և Յուդա չգտանցան ժողովին 570
Ա.քիտոփել ննջեաւոր բարեկամ Դաւիթ 574
Ա.փիլքայ հինդ բաժին, և ոմն քարոզեց նոցա 947

Ա

Առաջամ և կայիափայ ընդդէմ կամացն Իսրաէլոյ յայր բանադատեալք մարգարէացն 548
Առաջամ զոհիւք զդևս կուշտ 1067
Աբիւլացւոց գետ վշտի նստեր յառաջ և կեղեցին 1124
Աբիլէն երբև զսօսիա 490
Աակաաստածուն զի՞նչ նշանակէ 1124
Աազմաազգաբանակ կուտուէ բերկրեալ 1036
Աազմախօտաակելն տապանակ 178
Աազմավիպասացն սաղմոսերգեանցն պիղծ լսմանէ 1124
Աաղուկ հօր Աիա զայ ՚ի Յոսաման 307
Աազուկն Աինն պատրաստարան առաքի նեաց 1124
Առաժակ բարկութէ պատուիժն դժոխոց 77
Առաժակ բերկրութէ Աիա 40
Առաժակ մանրելի կոչէ զինքն 1124
Առաժանն երէք կերպիւ առնանի ՚Իսրա դերս 77
Առաժին ես իմ, նոճ ապիցոյ մանասէ ՚Ի Առախոց տեղի պահանն արար մանասէ ՚Ի Առախան անկարծ բարեաց դիպուածն ՚Ի Առաջաւոր հերձուածողքն են իբր քրիստ Առաքեալն և բանասիրուն թիւրեալ սրբ տիւ
Առանապրի գսրով՝ բանաստեղծից դքսըր վառեղ
Առանապրեալ՝ և հերետիկոս եպիսկոպոսի օրհնած եկեղեցին ոչ ընդունելի. երբ չիցէ յանուն Աերտպտուէ օրհնեալ։
Առանապրեալն անպարտ՝ ընդունելոյ զի կատանան
Առանապրեցեալ թագաւորք, որք ոչ Աիկ դրեցի
Առանալի այբբենական ցանկի գրքոյս հազ գեցուի առ ընթերցող
Առանալի ե աքսուէ խաչն

Ա.բրահամ Հասուցանէ Աիա վրկելով ՚ի դիւաց
Ա.բրամական պատկեր՝ փոխանակ արձանի
Ա.բրունի դանձ է չնորհի
Ա.բրունի դանձ է ձայն կոչնակին
Ա.ծագասիող է ձայն կոչնակին
Ա.ծագակաց ձեռս անիւեարն և այլն
Ա.ծալակ ծովակուր՝ այ ծովածոր
Ա.ծալակն ասիակողմեան երանելոյ
Ա.ծալակն հայհոյիչ՝ երէ խոսաձվանօղին կոյս
Ա.ծալակն փոքր քանդրեաց, Աբրիստոս յա դրամ եառ
Ա.ծալակ ոչ էր Աիա այլ ասր ասի
Ա.ծալահիւն է թեթեւաբար լսաձն բան նին
Ա.ծազանաձն լինիմք որդի եկեղեցւոյ՝ Աիա դրախ։
Ա.ծազանին անմեղութիւք մնանելի յարքայ ութիւնն
Ա.ծազանն արդանդ եկեղեցւոյ՝ Աիա
Ա.ծազանն է կենդանարար
Ա.ծազանն օրինակի ՚Ի քրիստոն կամարն ի Ա.ծազանն ծնանի Աորհօք որդիս
Ա.ծազն Աոմելի, և մեղքն իմ ոչ
Ա.ծազելի անդնդաբնակն
Ա.ծաղ ձայն լքօղ՝ յուսահատելոյն
Ա.ծանդ անշարժական ասի Յակօբ
Ա.ծանդ ապաՀ առաքեալքն և այլք
Ա.ծանդ ասի քանքարն
Ա.ծանդ բարեաց կորուսանել
Ա.ծանդ կոչէ զաղօթան
Ա.ծանդ սկզբանէ մեղաւք վաճառեալ, Նիմն
Ա.ծանդ պատշաճու ՚Ի ՚Իմէ հոգին Ա.ծարեա սիշտ յաղթօղ և այլն
Ա.ծելին ՚Ի փիլոբենայ ՚Իմէթայ դաճանոս թեանն ՚Իսկիտ
Ա.ծեռաբանաձն խորտակեալ զպՀատուծունեան
Ա.ծեռաբանին նկարիչ Աիա
Ա.ծեռաբանի պատկերն
Ա.ծեռաբան հոգեշունչ առաքեալքն
Ա.ծեռաբանն հոգի և կենաք
Ա.ծեռաբնն յորդորե ՚Իդատնալ ևայլն
Ա.ծեռաբանն պատճառաւ խաչին մեծացաւ
Ա.ծեռակաց ձայն փոխան դուժի
Ա.ծուրս Համառօտելս յերկարաձգեաց
Ա.ծուրք բնչալք պատճեցան հրաշիւք
Ա.լեն ամ փոխիլ ՚Ի խաչ բեւեռեալ
Ա.լի զքՀնդ նշանակէ
Ա.քաչալն նմանեցուցանէ սկզբան

Բանքն Սողոմոնի խրատիչ, զիմելն տրքա
մ աթիւն 237
Բանքն Քրի զԹողութենէ մեղաց ոչ ան
կանին 370
Բանքն Քրի ո՞ զ անխմանալիք 2ինէ
Բանք պիտանիք և անպիտանք ՃԿՇ
Բանք ընչ՝ նման ժողովոյ գրքոյն Շկնա
Բանք օրինաց բարկութիւք ՃԺՇ
Բաշխի նշխարն քան պատահմանց 348
Բասան և առնպիր լերինքն ոչք են էՃԿ
Բասիլիոս և Գրիգոր, զկիւբեռնացին ա
սեն խաչեալ 562
Բասիլիոս ոչ քնարեր զմիրդն շՇԹ
Բարբարոս՝ անընտել՝ ատգի ՒՇԲ
Բարբարոս անուանս յոմանց և զինն 26
Բարբարոս,խուժ և դուժ մի նշոյն են ՀԻՇ
Բարդի փշոյ պես՝ և ատոչորիս, 509
Արդուղխմէոս կաթի նաթանայէլ ՀՇԲ
Արդուղխմէոս մարտոց Քրաբեայ 946
Արեւացն աճանդ կրկնեալ, հանդերձն և
զնսեի ՒԻՇ
Արեբանեալ յիշատակ ՔԽՇ
Արեբաստուին յատուկ է մարդոյն 398
Արեխօսեին Նոգւոյն Ծոյ ոգի 298
Արեխօսեին ՚ծոց արդիւնաւոր մեզ 616
Արեխօսելոյ համարձակուԹի առնու ՚ին
Յակօբ ՒԹ
Արեխօսեն հրշեալք ևՇեր, վս որոյ 622
Արեխօս ըմբռնել զՇբան Քրի ոսոց 508
Արեխօսուի հուսկին մեզ օգնե 844
Արեխօսուի իւնն և աղօԹքն ամիոց բա շ
խէր 970
Արեխօսուին ոչ օգտե յետ աստեցս ՃՀ
ԱրեխօսուԹի Շբոյն Յակոբայ ընդդեմ
մահտարաժամու 992
Արեխօսուի Շբոց հաշտարար ՔխՀԺ
Արեխօսուի Սրբոյ Հոգւոյ հուսկն ՃԿՀ
Արեխօսուի նզ ՚ամ օգտեն ՀՃՇ
Արեկամն Քրյ անկնիւ 163
Արեհամբարն Շբոյն Յակոբ ՉԿՀ
Արեհամբարունն Շբոյն Պօղոսի ՔՃՀ
Արեճեմ Հոգւոյն Շբ զաւաքինուԹեան 698
Արեմանուի սատանեալ ՆԺՀ
Արեպաշտելով գայԹակղիլ ՀՃԳ
Արեզշտից աղօԹից կանգ կցորդիլ 44
Արեպատեհ ամոյ հանգիսեցաւ ՉՀՇ
ԱրերարուԹիւք յաղԹել աղաչէ զքՀՀ
ԱրերարուԹին Քրոյ անՀատ մեռանել
լոյնն 576
Արերարուին Քրոյ պատկառացուցանէ
զնսեի. 248 Ա

Բանական հոգին է զգացուԹիւք 870
Բանականուին ղեկ ՃԾ ղեկավար 397
Բանաւոր պարագ աշակերտքն Քրի 936
Բանաւոր պատարագ օրհնուին 252
Բան ևհրամանն ՃՀ կայուի ամին 463
Բանի և խտացականուե տուօղն Քրոյ
խօսեցաւ ՀՇԹ
Բանին աղգոդուի տուօղ՝ է Քրոյ ՄԽԳ
Բանին ՃՀ զենուին ո՞զ խմանիլ 186
Բանին ՃՀ ՃնունդՀն անՀատելի 939
Բանին ՃՀ յանձնելն ՚իդիմադրելն տա
նայն ՀՀԳ
Բանին պրծնացելոյ փոխատրուԹ ասելի 823
Բանին յատուկն՝ մարմնոյն տրին 280
Բանին Քրի անախտ, կատարուածն ԳՀԹ
Բանիւ խօսելն Յակոբայ կատարի ՀՀԹ
Բան իւղել՝ ՚իսեղան խաչին նո՛ ՚իրել 288
Բանիւ ոչ արԹ՝ բանայ ոչ ՚իդ ատանին 490
Բանիւ պատերազմ ոչ վՀարի 47
Բանիւ ստեղծան հրեշտակք ՃՀ ևՃ
Բանիւ ստեղծ՝ բանիւ Թողու զՀեղ
ՀՀԹ. ՀՀԳ
Բանն պանքան մարմնացաւ՝ որքան մար
գացաւ 855
Բանն անմարմին՝ եղև չօշափելի 854
Բանն ՃԾ ՚ի հեզ և խոնարհ բնուԹիս մի
աՃորեցաւ ՀՀՃՀ
Բանն ՃԾ միշտ բնակեալ է ՚ի մայրն 823
Բանն Ճյ ասի բարբառ կենդանի ՀՀԵ
Բանն Ճյ ինքնին ընարեց զեկեղեցին 1037
Բանն բանականին, և՚րՃ Ճօրն է գնեց
կ աթիւն ՀԺՀ
Բանն զոր ինչ առնե, ասի մարդն առնել,
և Տնակադարձեալ ՀՀՀ
Բանն զբարչարանս մարմնոյն՝ իւրն Տոտա
րեր քան ՃՀն Ա.Թանասի ՀՀՀ
Բանն է անձրանապ՝ որպս գրեալն ՚ի քար
տիպն ՄՀ
Բանն իշխէ ցասման և ցանկուե 264
Բանն քարշեաց զմարմին որպես մաքնիս
պեռկած 276
Բանն Քրի գաւէ զանցաւօքն ՃՀՀ
Բանտ անել՝ է դԺօխն ՆղՃ
Բանտաւեղի չինի ընդ չինիլն քաղաքի ի
մի՛ք, ոզ է գԺօխն 81
Բանտէ մեղանաց ոՀզ ելանիցեմ ասելն
Ճ ՚ինն
Բանտն յայնուեննէն, յապարանս բազ
մի՛ 525
Բանտն է դԺօխն անելանելի
Բանք աղօԹից Թախանձ առ ՃՀ 404

Աստուածն ոչ ունի զանձն ինքեան ... 1067
Աստուածն ոչ պատճառ ... 1067
Աստուածն ոչ տեսանի ... 1067
Աստուածն ոչ տեսանի ... 1067
Աստուածն ոչ տեսանի

Ողջոյն Աստուածածնի Ա՛ռաքելականաց գՁ՚գ
Ողջոյն դուժիւ գինւոյ Ա՛ռաքելականաց գՁ՚գ
Ողջոյն մահու ջուրն Աւետեցի ։ Ամ՚ 23
Ոսկի է հոյլ և գումար Ճ՚ 1
Ոսկի քաղաք եղեմայեցւոց ղՃ՚ 997
Ոտն ի քարի և ձեռն ի ճեռնի նահ տունքն 499
Որոտաձայն լինելոյն ի ճեռնի նահ տունքն 30
Որոտումն և բորոտացն մաքրուելն 333
Որոտումն տեսակք չորս Ձ՚ 4
Որոտումն մարմնական և հոգեկան 126
Ոսկով ընչից ՁենՁերով 486
ուրանոյք թանիով և ՁենՁերով 224
ՈւնաՃիտ Ա՛. ինքնաժել վկայաբերն 306
ունաՃորդ և երկրագործ նահ մեղքն 68
բաքմանք զանազանութեան խնդրեն ՇԻՂ
բաքմանք վկեանքն գօրեղ ասացին 510
բաքմանք Ճգնաց փիլիսոփայքն Ասրկ՚Ճ
Գ
Գ. աբաՃոնացիք պատրեն զՅեհու 512
Գաբրիելեան փողոցն նման Ճայն կոչնակին 711
Գաղանք գեղեցկամորքը 998
Գազան վիրաւոր մի եղջերուն Ղ՚Ժ 4
Գալարի երկին և գալջայ երկիր 191
Գալարոս մազաքար, խեժ ՓերուլայինՆ Ե 27
Գալիլեա խորդ աբարայ
Գալուստն Ա՛ծի, մինն ողորմելոցն, մինն արդարութեան Ե՛ գլուխ. Ե
Գալատեան ապատել յուսով վարձու 486
Գալվինոս գալոեղէ ասէ զգործս մըջց Չ՚Ճ
Գալվինոս հաՃէ, ոչ կարելի սիրել զՅ՚Ն
Գիւտոր սրտի և յղջայց սատակի 470։451
Գահիպարն ուսումն լինի Ե՚Ճ 44
Գաղէն Ի սիրոյն ՅՅ, փախի Ճ՚Ճ 25
Գահիպարն մնաց մունչն խորովեն 216
Գահանի մնաց մունչն խորովեն 909
Գահանէց Թագուհն Ի յօդոյ մնանի ՌՃ
Գայթակղէ յոյն յայրուցիչ
Գայթակղիլն և կործանիլն որպէս զանազանին 124
Գայիսան ընծիր ինչն Յակոբ Ձ՚Ճ
Գայիսան Յեսուայ Ի կոչնակն 713
Գայն երկնի Ի կապճականց 717
Գանձ անկողոպտելի Ե Ա՛ր Շ՚Ճ
Գանձարան ամ ընծայ Ա՛. 1013

Գանձ դուեալ և ծածկեալ ասի Եկեղեցին 1031
Գանձ Հիմն Պետրոսի և Պօղոսի 912
Գանք և ձաղանքն Ի՚ն երեք կերպ 556
Գառնիք պատրպելիք կոչին Ա՛ռաքելքն 934
Գառն անմահ ասի Ա՛ր Ե՚Ճ
Գառն երկնաՃոր զենուի 1038
Գատոն յերից իրաց պղջացեալ 898
Գատոն փիլիսոփայն վապտալոն ուրացաւ 433
Գարունկեցական գիւթութիւն 382
Գարիկին լերինն նմանի եկեղեցի ՌՃ՚
Գալշապարին հաստատ սեղ հինգ յաշխարհ Ի՚ն
Գալշապարն կօշկաՃորի Ա՛ենքնաՃ շինի 69
Գաշուի մեղաց քղջախտուին 307
ԳաՃապան խրատու և բարկուե Ե քՁ՚
ԳաՃապանն Ա՛ովսիսի յօՃ, զառուծն բը նուէ եան 459
ԳաՃապան՝ ոչ արտաքուստ, այլ Ի՚ներ քուստ Ճ՚Ե
Ի՚Վրոյ ողմն Ի գահոյս նստիլ 525
Գեհեան՝ յորմէ ՃրկեննեմՆ 717
Գեհենան դԺոխոց ուսումն ասացաՃ շղթ
Գիհենց որդի կոչ զինքն 72
Գեղեցիկ իրաց հետևի նախանձ 495
Գեղեցկութին ՁՁ անվատնելի Շ՚Ղ
Գիտին անօգուտ, քաքուտ, ցուրտ ԴՁ
Գետք հանդ արտապնաց Ա՛ռաքելքն 875
Գետք հրեղինք ասին Ա՛ռաքելքն ՁՃ
Գետքն դրախտին չկարեն հինուցանել զքոց մեղաց Ն ղ
Գերակայ փորձութեանց գտանիլն ՌՃ խմանի Ճ՚Ք
Գերեզմանն բանտ բարկուե, շտեմարան ցորենոյ, կնքի խաչին պահպանութեամբ Շ Ե ։ 477
Ի՚Գերեզմանս գնայ, յարուցի շՁ՚Ե
Գերին մեղաց ազատի արեամբն քի 181
Գերծեալք և հայք եղբօր որդիք են 728
Գերծեալք ևս հայք եղբօր որդիք են 262
Գթութին վերաբերի առ Ա՛ոգին
Գիծն՝ առ մակերևոյթն համեմատեալ, պապակ և մտաց մերոց հասուցին առ եկեղեցին Ջ՚Ճ
Գինի նոր Ի՚Հին տիկ ընդՃ՚, Հօրենն 467
Գինն յարմար հոգւոյ Ա՛ր Շ՚Ճ
Գինն ՀաՃեր Հոգւոյ Ի՚ն Ի՚ենՁ՚ 623
ԳիշերահաՃն խոյ զԱեսաւին Ի՚ՃայեՆ 623
Գիշեր ասի երկրորդ գալուստն վասն յոր ԷՃ
Գիտութիւն Ա՛ստուծոյ Ի՚ն Ի՚ենՁ՚
Գիտութիւն Ա՛ստուծոյ Ի՚ն Ի՚ենՁ՚
Գլուխ Ա՛ստուածոյ Ա՛ր Ի՚ն

Ա.բիսաւեէլն ՟ ՟ ՟

Ա

Ա՛ահեկանքն երկու, հինն ևնոր կոտակ բանն ՀԺ ՃԵ
Ա՛ահՃաց նմանին դևքն ՀԽ ՃԼ
Ա՛ազատիայ ի ծոցն ընկեժացւոց ՋՐ ՈՀ
Ա՛ազատիայ ոչը կայե 948
Ա՛ամենակացին Քրիստ զանկարդուհիս հռոմայեցւոց 271
Ա՛անդամ առ խոստացեալ երանութիւնն ե՛ի խնդիր բարեաց ՀՂ
Ա՛անիլ այր ցանկութե կռնեցաւ ՀԺ Կ
Ա՛անիլն պղնձապն սպանանելն նմանի մեզաց ՀՄ
Ա՛աչն ե՛ի վեՀ բազմաց, ուխտն ինքն յինքեան ՆՀԺ 412
պ՛Ա՛աչն ըստ սահմանի կարէ ապաշխարող ինչ ՀՂ
Ա՛աչք նեաց մաքրութիւն ՅՐ Ղ
Ա՛առնաքեորմն՝ ե՛ դառնակսկիծ ՀԽ Ղ
ի՛Ա՛առնարմատ ծառոյ՝ ձաշակ նոր պըտղոյ ՀՂ Ճ
Ա՛առնուն կոչե զնիղձ մուացն ՃՕ
Ա՛առնուն ոչ ասի առ Ա՛Ք ՀՃ
Ա՛ասք և գաստպետք պարտուց աշակերտացն վերիսաոսն ՋՅ ՈՀ
Ա՛ատամունք մեղքն և սատկ 474
Ա՛ան զարեն Հապաժեն ոՀոգ խմանի ձ իՃ
Ա՛ատապարտեցող ընկերք գևքն ՀՀ Ղ
Ա՛ատապարտե տուրըս գինքն յուսով ՃՀ ղուԼեան ՀԲ
պ՛Ա՛ատապարտուին բառնալ, վասն գինքն գատելոյն ՀՀՕ
Ա՛ատաստանական օրէնք ՅՃ կարգաւ ՅՂԽ
ի՛Ա՛ատաստան գայ Ա՛Ք ամ ոյր 282
Ա՛ատաստանի ահարկուին ոչ սուկ սպառնալիք ՀՂ գլուխ ԺԸ
Ա՛ատաստանի աՀուրն Ա՛ստաբեալքն ևս գատեն ՀՆ Ը
ի՛Ա՛ստանի երևի արդարուին այ ՅՀԲ
Ա՛ստանի հանգամանքն ասրուելի ՅՈ
Ա՛ատաստանին ահարկուքիքն 80
ի՛Ա՛ստանին բանիւք ոչ կերծանիմիր 47
ի՛Ա՛ատաստանին՝ ևոչ լերինք ծածկեն զդ ատապարտեալսն ՀԸ
ի՛Ա՛ատաստանին ողբք և արտասուք ընդունայնք ՁՀԴ
Ա՛ատաստանի օրն սրբոց լցս, մեղաւորաց խաւար ՅԺ ՈՀ
Ա՛ստան մեղաւորին անբարեխաւսելի 180
Ա՛ատաստանն ահաւոր, զի գատաւորն անկաշառ ՀՅՏ
Ա՛ատաստանն ահաւոր, զի ե՛ որ վայն ՀՅՂ

Ա՛ատաստանն ահաւոր, զի Քշոճառուելն ոՀվախճան ՀՇՀ
Ա՛ատաստանն ահաւոր, զի լացն անվախճարելի ՀՀՇ
Ա՛ստանն ահաւոր, զի ծածուկ գործքն յայտնին ՀՅՏ
Ա՛ատաստանն ահաւոր, զի յանդիմանուելիքն անլռելի ե ՀՇՀ
Ա՛ստանն ահաւոր, զի վիշտն անզերծ ՀՅՇ
Ա՛ատաստանն ահաւոր, զի փակի դուռն ողբովքն այ ՀՅՕ
Ա՛ատաստանն ահաւոր, վՀ ամբաստանող պահապան հրեշտակին ՀՇՔ
Ա՛ատաստանն ահաւոր, վՀ ատենաւիտ գատաւորին ՀՇՇ
Ա՛ատաստանն ահաւոր, վՀ գործոց ամՀ թալեաց ՀՅՆ
Ա՛ատաստանն ահաւոր, վՀ չանապանուելոց ՇՀ ՀՀ
Ա՛ատաստանն այ անաչառ առ նբան ՀՀԲ
Ա՛ատաստանն վՀ յորից ծուխ 421
Ա՛ատարկաՀեռն ոչ երևելի առաջի այ անպարծ ձեռօք 493
Ա՛ատարկ ասի անցել միջոցն ժամկի գՀՀ
Ա՛ատաւոր ամի հոգւոց վՀա՝ որ նման եկեղեցիս՝ ՀՆ գլուխ՝ 21
Ա՛ատաւոր անկաշառ ևՀ ա
Ա՛ատաւոր ե վՀն միշտ՝ ՀՆ գրուխ՝ ՀՂ
Ա՛ատաւորն անկաշառ ե՛ի հանդերձել լսմն 80
Ա՛ատաւորն և գաստանն ահեղ ՇՀՀ
Ա՛ատաւորն վՀա անխաբելի ՀՀՇ
Ա՛ատաւոր վՀա և ամենատես ԹՀՂ
Ա՛ուորն վՀա կենդանեաց և մեռելոց ՁՀԲ
Ա՛ատ մտանել ընդ այ ոՀոգ խմանի 21
Ա՛ատողքին անպատմՀ ոՀոգ խմանի ռնԹՀ
Ա՛արատանն՝ ե պարտեզ կամ ծառատուն 736
Ա՛արձի խիստ պաՀանջել Ա՛ղէքսանդր 420
Ա՛արձ անձն իմ՝ ի՛հանդիսատ քո ՀՂՀ
Ա՛արձուած բանի ոՀոգ խմանի ՀՆ Բ
Ա՛արձուծի հրաշալի մբեղն Պօղոսի ՊՂՅ
Ա՛արն վՀն նշանակե 940
Ա՛արուժայն վՀնէ նշանակե 739
Ա՛աճաձան ընտանի Սանասէ ՀՀՁ
Ա՛աճանիլ զինքն այ, և աջքն նուճիլ ԵՀՀ
Ա՛աճանուի Ա՛աքելոց ընկիկոց ԵՀՂ
Ա՛աճանուքն Լուսաւորչեան պօլսոյ ժողովքն ՔՀՔ
Ա՛աճանուքն Պետրոսի ՀԺ Ե
Ա՛աճանուի Ա՛ստանայ 168

Աստուած 3 Ա 4

Աստուածային երեւոյթս մերթ միւսոյն 693

Աստուածպատուէր գէմ, համբերութիւնն քո ինձ 1004

Աստուածընդդէմ դատն, զանիւր մեղեցող 874

Աստուածք երկնից ընկալան Աստուծոյն 1916

Աստուածոյ Հօրն՝ զգայի Հօր 47

Աստուածոյ հաճոյացեալքն զերծան 281

Աստուածոյ կարելի՞ է յետ դառնալ 607

Աստուածոյ Հօրն՝ զգայի Հայր 47

Աստուածոյ է առնել զայն, ոչ միայն մեզօք 18

Աստուածն է ասէին, ոչ միայն մեզօք 18

Աստուածպատուական գործ 3 Ա 4

Աստուածպատուական գործ 3 Ա 4

Աստուածպատուական գործ 3 Ա 4

Ա

Ա. Պիպոտակորճան հողմն Հրոգին ձգ ՃԺԿ
գիպոցիկք զարկաւ պաշտելին, զապիտ 293
Եպիպոտացւոց հարքն միրան ասեն, ահաճ
ար խորհրդ պատկեր. այ մարդեղութեն և
յայտարանացն Վ՚ն՚ի ԿՃԲ
Եպիպոտացւոց պատիժքն տաան, յանցա-
նաց նոյ կերպարանք Ն՚ՂԸ
Ա. պիպոտաի կուռքն կործանին Յիննդեան
Տեառն Ի՚Ա՚ գլուխ. 28
Եդեմ տեղի դրախտին որ լցե 961
Ա. պաշէ Լիշնամանէ զՎ՚. քաջաբ որպես ըզ
կնաւոս 428
Եզեկիա որպէս դնայր առաջի այ արդա-
րութեամբ Ն՚ՂԸ
Ա. զեկիէլ տեսիլն եր մոաց աջոք 733
Եզեկիէլ տեսլեան աթոռոյն այ նմանել
ցուցանէ զեկեղեցին 1033
Եղերականք Վայլից, լալոյն կանայք ըզ
Ա. ղն ևէշն ոչ Յ՚ի միասին լծելի 336
Եւ հօլա անձառելի, և թարգմանութենէ
Ճ՚Յ՚Ե՚ Ճ՚Յ՚Ե՚
Ա. մեր կղէ զհրեղէն երկինն 784
Եթովպացիք կղզին ՃԺԿ Ի ԽՃ
Ա. լեմացիք ոչ իք են 948
Ա. լուգակաց և բառնատոր նմանի մեղքն 68
Ա. լբ անթափանցելի է Վ՚ա ԽԲ
Ա. լբ անկատար՝ խոնարհուն անհինն 199
Ա. կեղեցական առեանն և այ 70
Ա. կեղեցի ազատ մայր, նախատիպ երկնի.
Ի՚Ա՚ գլուխ. 28
Ա. կեղեցի աչէկոծի Յ՚ի գանաղանից ՂՀԲ
Ա. կեղեցի անշուշտ, ծնանի որդիս այ
Ի՚Ա՚ գլուխ. ԺԲ
Ա. կեղեցի բանադրէ, և առաձէ Ի՚Ա՚. 21
Ա. կեղեցի բերանով այլոց, պատմէ զՎ՚ձ-
կինն Ի՚Ա՚ գլուխ. Ն՚Ը
Ա. կեղեցի պաճոյ այ ՃՂ
Ա. կեղեցի գերապանց քան զերկինս.
Ի՚Ա՚ գլուխ. ՀՃԲ
Ա. կեղեցի է երկինն և աթոռ այ ՃՀՀ
Ա. կեղեցի Թև տայ, և երկինն Թռուցանէ
Ի՚Ա՚ գլուխ. 19
Ա. կեղն ի իւր յաղթող՝ բարձրագլուխ.
Ի՚Ա՚ գլուխ. 28
Ա. կեղեցի ինքնակիր մեղօք ոչ զազգանայ.
Ի՚Ա՚ գլուխ. 19
Ա. կեղեցի հաճատացեալ՝ Հանդերձեալ 266
Ա. կեղեցի հնձատացեալ Հանդերձեալ
բուկ փեսային 1035
Ա. կեղեցի մայր հաճատացելոց 1036
Ա. կե ՃԿԲ

Ա

Ա. ղեքսիոս Վոդին Հրոգին ձգ ՃԺԿ
գիպոցիկք զարկաւ պաշտելին, զապիտ 293
Եղիպոտացւոց հարքն միրան ասեն, ահաճ
ար խորհրդ պատկեր. այ մարդեղութեն և
յայտարանացն Վ՚ն՚ի ԿՃԲ
Եգիպոտացւոց պատիժքն տաան, յանցա-
նաց նոյ կերպարանք Ն՚ՂԸ
Ա. գիպոտաի կուռքն կործանին Յիննդեան
Տեառն Ի՚Ա՚ գլուխ. 28
Եդեմ տեղի դրախտին որ լցե 961
Ա. գաբ Լիշնամանէ զՎ՚. քաջաբ որպես ըզ
կնաւոս 428
Եզեկիա որպէս դնայր առաջի այ արդա-
րութեամբ Ն՚ՂԸ
Ա. զեկիէլ տեսիլն եր մոաց աջոք 733
Եզեկիէլ տեսլեան աթոռոյն այ նմանել
ցուցանէ զեկեղեցին 1033
Եղերականք Վայլից, լալոյն կանայք ըզ
Ա. ղն ևէշն ոչ Յ՚ի միասին լծելի 336
Եւ հօլա անձառելի, և թարգմանութենէ
Ճ՚Յ՚Ե՚ Ճ՚Յ՚Ե՚
Ա. մեր կղէ զհրեղէն երկինն 784
Եթովպացիք կղզին ՃԺԿ Ի ԽՃ
Ա. լեմացիք ոչ իք են 948
Ա. լուգակաց և բառնատոր նմանի մեղքն 68
Ա. լբ անթափանցելի է Վ՚ա ԽԲ
Ա. լբ անկատար՝ խոնարհուն անհինն 199
Ա. կեղեցական առեանն և այ 70
Ա. կեղեցի ազատ մայր, նախատիպ երկնի.
Ի՚Ա՚ գլուխ. 28
Ա. կեղեցի աչէկոծի Յ՚ի գանաղանից ՂՀԲ
Ա. կեղեցի անշուշտ, ծնանի որդիս այ
Ի՚Ա՚ գլուխ. ԺԲ
Ա. կեղեցի բանադրէ, և առաձէ Ի՚Ա՚. 21
Ա. կեղեցի բերանով այլոց, պատմէ զՎ՚ձ-
կինն Ի՚Ա՚ գլուխ. Ն՚Ը
Ա. կեղեցի պաճոյ այ ՃՂ
Ա. կեղեցի գերապանց քան զերկինս.
Ի՚Ա՚ գլուխ. ՀՃԲ
Ա. կեղեցի է երկինն և աթոռ այ ՃՀՀ
Ա. կեղեցի Թև տայ, և երկինն Թռուցանէ
Ի՚Ա՚ գլուխ. 19
Ա. կեղն ի իւր յաղթող՝ բարձրագլուխ.
Ի՚Ա՚ գլուխ. 28
Ա. կեղեցի ինքնակիր մեղօք ոչ զազգանայ.
Ի՚Ա՚ գլուխ. 19
Ա. կեղեցի հաճատացեալ՝ Հանդերձեալ 266
Ա. կեղեցի հնձատացեալ Հանդերձեալ
բուկ փեսային 1035
Ա. կեղեցի մայր հաճատացելոց 1036
Ա. կե ՃԿԲ

Վ

Վ՚ճառական տեառն ասացի պատճառի Ի՚Ա՚
Վ՚ճառական ըղձախոհութեան պաշտօնեայ
Նման ՀԺԸ ՀԺԸ
Վ՚րէին տեղի տալ 138
Վ՚ի Վ՚խբատիւս խղճի միտանն ՃՀԸ
Վ՚խրամիքն լինի, զի՚նչ նշանակէ ՀՀԸ
Վ՚խրին առ Վ՚ա ՃՀ անճառելին 423
Վ՚խրին է ՃՀ եղծել զին զա 204
Վ՚ղեակ արդեան ամբարտաւանութեն 474
Վ՚հաց Վ՚ածքին, օրհնութ կուսանքն 304
Վ՚հայն զի՚նչ, և զանունս առնու Յ՚ի մի
եկեղեցւոյ 734
Վ՚հայն հաստատ քարեաստոս 26
Վ՚ուան երկնից, և քաղաք այ եկեղեցւոյ.
Ի՚Ա՚ գլուխ. ԸԲ
Վ՚ուան է այս եկեղեցի վեհանդն ԵԷմի 1035
Վ՚ուան Վ՚ա Ի՚ար մուծ նոզ Ն՚ի
Վ՚ուան Վ՚ա որով առ Ի՚ար մտանի 533
Վ՚ուսար լուսոյ ոչիպես ասի ձգ Վ՚ուան
ծածկեան 1042
Յ՚Վ՚ապուէ կենս գրել գանուն աղաչէ 527
Վ՚ապրուի բացեալ խղճմ մտաց 600
Վ՚ապրուի կենաց անկինք և ընկերի 168
Վ՚ապրութիւն կենաց կոչիւր գիրն միրտ
ցերոց 519
Վ՚ապրութիւն կենաց կրկին, ներկայիս և
հանդերձեալն ՃՀԸ
Վ՚ապրուի խղճի մտաց բացեալ ՂՃՁ
Վ՚առնապանին ննջելոյն, հատանի գլուխն
յերուսաղեմ ԺՀԿ
Վ՚րաման է տեսութիւն Վ՚ծուէն ՃԺԸ
Վ՚րահաւիք խնանի տեսուին Վ՚ծուէ 756
Վ՚րամ ծածկեալ յերկրի Ը
Վ՚րանն բաղնեցն, Տ՚ Ջ՚ բաց մեզ, անօ
գուստ ԺՀ
Վ՚րոյին անընդհատ կնիք Յ՚ձեռսան Ինձ
Ի՚ բոյին զարդ հոգւոյն երեսաց ՃՁ
Վ՚րոյին Յ՚ձեռսան՝ Յ՚ համարձակ խոստո
վանիլ ՃՂ
Վ՚րոյին յաճուր մկրտուէ տալի 374. 519
Վ՚րոյին Նման ի բոյի Նաւին 170
Վ՚րոնապ բանին ԺՁ խմանի ՃԿԵ
Վ՚րունք ասին զպայծառութիւնքն Ը
Վ՚րունք Յ՚ մարգս են զպայծառութիւնքն ՀՀԸ
Վ՚րունք հեթանոսականաց զպայծառութիւն ՀՀԸ
Վ՚րուանք մեղաց՝ անպահպանութենէ ըղ
պայծառ եանց 67

Եկեղեցի մարմին մաքուր գլխոյն Քրիստոսի
Եկեղեցին առ Քրիստ ասէ, ոչ երբեք հովուեսցի 762
Եկեղեցին դատէ զպատկերն այլ մարդն։ Ի 36
Եկեղեցին զինչ թարգմանի 1033
Եկեղեցին է մայր մաքուր որդւոց Հ 376
Եկեղեցին է ոչխարն այլ տեղի և ոչ երկրաւոր երկին 736
Եկեղեցին է տեղի Հմմարիտ պատրագին։ Ի 12
Եկեղեցին՝ ի Քրեն աթոռ ՌՀՀ
Եկեղեցին ըստ օրինակի կուսին անախտապար ծնանի 959
Եկեղեցին կոչէ ի Հաշակութիւն հաղորդութիւն ոչ բռնութիւն, և ի Հարնատուն ողբալոյ երկնաւոր թագաւորին ՌԽԲ
Եկեղեցին հետ ի Հիւանդասրուէ։ Ի, ի 6
Եկեղեցին մի և գլուխ Քրիստոս Հ 376
Եկեղեցին մի է, ոչ և Քրիստ մի ՌԽՈ
Եկեղեցին չինի վտակօք կողին Քրիստոսի 1031
Եկեղեցին ունի իշխանութիւն արձակելոյ 969
Եկեղեցին տաճար Աստուծոյ է, ոչ արարքին Սողոմոնի և Յոսեփանոսի 737 ՀՀՊ
Եկեղեցին օրինակ տիւրացի կնոջն 1034
Եկեղեցին օրհնի և օծանի վասն հինգ պատճառաց։ Ի 6
Եկեղեցի ոչ քանդին, և տեղի պատժոց։ Ի 6
Եկեղեցի ոչ լքանի ինքեանմէ։ Ի, Ի 6
Եկեղեցի ոչ Հայեր, այլ Քրիստոսի Հաւատացեալ և ոչ չարժելի ըստ խորանին։ 23
Եկեղեցի ուրախանայ մինչ ծնանի զորդի 1 Ի 6
Եկեղեցիս զինուորեալ/զուսար ունի վերնոյն 803
Եկեղեցիս կարապետ վերնոյն 956
Եկեղեցի տայ կեանս, և մահու խլիսի։ 18
Եկեղեցի՝ տեղի աղօթից և խորհրդոց։ Ի, գլուխ։
Եկեղեցի տեղի մատուցման պատրագին։ Ի, գլուխ։
Եկեղեցի տեղի տայ ի շնանալոցդ։ Ի, գլուխ։
Եկեղեցիք և խորանք միշտ եղեն յամի մանակի։ Ի, գլուխ։ 10
Եկեղեցիք ընտրելոց ասէին աշխարհքն Հ 16
Եկեղեցւոյ արձան եղև ընդ Հակոբ ՌՀ
Եկեղեցւոյ արհքին ձեռն՝ վերնոյն ոսպՀՀԲ
Եկեղեցւոյ երկու աչք ասին ընդ Հրեիցս և ընդ Հակոբ ՀՀՁ
Եկեղեցւոյ խորհրդածուէ, ընդէմ թօնդրակեցւոց Ի, գլուխ։ Ե
Եկեղեցւոյ խորհրդածուէքն՝ պարգև կնոց։ Ի6 գլուխ։ 31
Եկեղեցւոյ հիմնադիրք, որք ասին Հրաքեալքն 952
Եկեղեցւոյ Ճոյ Հնորոյս բաղդատուէին 955
Եկեղեցւոյ ողջունողքն սրբին 331
Եկեղեցւոյ որս և սեղանն յայրին՝ պղծին։ Ի, գլուխ։ Ե
Եկեղեցւոյ չհաստատմանողաց՝ փակի դուռն երկնից։ Ի, գլուխ։ 32
Եկեղեցւոյ քարոզն Հնորհին մեկնութիւն 1031
Եկեղեցւոյ օրինակ ՌԼՀ
Յ/եկեղեցւոջ աթոռն ոչ դատողին թողութիւն
Յ/եկեղեցւոջ կայանան Հոգեցունք սեղանքն ՀՀՈ
Յ/եկեղեցւոջ՝ քան ի դրախտն օրհնի Հոգին։ 29
Լանկ տարեցն Հոլովին՝ Հակոբեանք 461
Լհամն ապականագործ 497
Լեգեան պէս պարին մեղաւորք 76
Լեզուին ծառն սէրկի 455
Լեզուիցն գաւազանն, իբր երկմիտ հայցաւորութիւն ընծայի ՀՀԳ
Եղնազար հաճատով արդ արացաք ՀԵ
Եղնիա գիմանապետան կայծակնահար քարոզեան ՀՀԳ
Լեղակումայ քանքն պատշաճին Լ. սրբոյ ՀՀԳ
Լեղեայ անգութ կռապաշտից ՀՀԵ
Լեղեայ բնաւին ի կարմէլոս լերինեակ Հանուռ մկրտչին ՀՀԾ
Լեխայի թոյլ տրի գիտել, զի զմարդ գոլեր ինքն ՀՀԵ
Լելիայի մահկենի նման եկեղեցի։ Ի, գլուխ։
Լեղեայ մարգարէ ապանանէ զանէծ վատ մարգարէեան բահաղու 749
Լեղեայ վերնէր կոչի պար ՀՀ
Լեղէն խոկալ և տատասկ անկեալ ՀՀԳ
Լեղեսոս սաղմոսելով մարգարէանայ ՀՀԳ
Լեղբայրական և Հնացեալն նորս եկեղեցի 956
Լեծեալ մեղքն, առաքին Քրիստոս գրել 424
Լենիկն ապաՀովով զՀատս կորուսանէ ՀՀԵ
Լերկերաց որթունքն օձամարտք ՀՀԳ
ԼզՀնար մեղաւորաց՝ զօրութիւնն մեղանի 446
ԼզՀնար սեղանայ է մեղայն 195
ԼզՀնար ցլոյ հպարտութիւն ՇԿ

Աստուածային ծառայութեանն ձեռնադրութիւն 1
Աստուածային ծառայութեանն ձեռնադրութիւն 2
Աստուածային ծառայութեանն ձեռնադրութիւն 3
Աստուածային ծառայութեանն ձեռնադրութիւն 4
Աստուածային ծառայութեանն ձեռնադրութիւն 5
Աստուածային ծառայութեանն ձեռնադրութիւն 6
Աստուածային ծառայութեանն ձեռնադրութիւն 7
Աստուածային ծառայութեանն ձեռնադրութիւն 8
Աստուածային ծառայութեանն ձեռնադրութիւն 9
Աստուածային ծառայութեանն ձեռնադրութիւն 10
Աստուածային ծառայութեանն ձեռնադրութիւն

Երկիր անշնչական կոչի ոչ հայեան ՃՀՃ
Երկիր կենդանի՝ կոչի արվի երկինն ՆԼԵ
Երկիր կենդանեաց որն է ՊԿԶ
Երկիրն բարձր քան զծով ՉՀՈ
Երկիրն՝ իբրև զկայս պատրաստեցաւ 818
Երկիրն մայր ամս կենդանեաց 979
Երկիրս երկին եւ ևս պատճառաւք ՃՀՃ
Երկրս երկոտասան մասունք ՉՀԵ
Երկիրս ամբ քան զծովն ՉՀՈ
Երկիրս նմանի ծովու ՉՀԿ
Երկիրս որպէս ասի պատուհանդան ոտից
Աստուծոյ 747
Երկիւղածք օրհնեցէք զՏէր 443
Երկիւղն ոչ բնաւ, 971
Երկիւղն և խոստումն ՌՈ
Երկիւղն և խնդուքն Աբրահեղց 1023
Երկիւղն է զգուշական պահապան ԼՃՀ
Երկնային դաստիարակ զԱբրահամ, զոր
Թէ երկրային ՉԼԲ
Երկնայնոցն կցորդեցաւ 979
Երկնատեղւոյ հրով պրեաց եղիա զմեծ
Նապետան ՀԺԳ
Երկնել և ոչ ծննիլ Յ
Զերկնի կնաբարքը ձեն ունի եկի զի ։
Ինչ գլուխ ։ 19
Երկոտասան ականց անուանդն մեկնի ՀՃԵ
Երկոտասան գերապանցութիւք կուսին ՊՀՈ
Երկոտասան եղանցն օրինակին Աբրահամ
Քեաքն 883
Երկոտասան թիւն Աբրահեղց խորհրդա
կան 927
Երկոտասան կենդանակերպքն ևնել գոր
ծութիւնքն ՀՅՕ
Երկոտասան ծաչեալ քարինք ի հիմունս
եկեղեցւոյ Աբրահամայ ։ Ինչ գլուխ ։ ՀՃՀ
Երկու ըստ մեծ բարձրելոյն քարոզք 996
Երկու լուսաւորք, Աբրիմդր և ՀՃՀ
Երկու կողմն ընթանալ ՃՀՃ
Երկու հազար կանգնաչափ տապանակն հե
ռու Ինչ գլուխ ։ ՆԹ
Երկուորեակն նշանակէ զՅակոբ ՅՅԶ
Երկուորիք և ոչ անորդիք Յ
Երկուց օրինակեցան եօթանասուն և եր
կու Աբրահեղցն ՉԼՈ
Երկչոտութիւք վարանեալ ՃՀՃ
Երկրածինք չկարեն փրկել ՅԿՀ
Երկրամասից ևս տալ Աբրահամ ՏԶ
Երկրաշարժ քաղաքարք աղաչողացն զԲա
ցողք ՆՐՃ
Երկրորդին յետև անկանողն, ևշաւաշէնն
կորուսանէ 412

Երկրպագեանն Աբրահամայ Քրիստոսի ՆԶԲ
տատեցաւ
Երկրպագեանն Աբրահամայ Քրիստոսի Հայոց ՏԿՀ
Երկրպագեանն իւր քանչիւր անձանցն ՀԼՈ
Երկրպագեանն, յատկապ Աբրահեղց 618
Երկրպագեանն յատկացելոցն ևս ասիճ
Երկրպագեանն Աբրահեղց Աբրահամ ՃՀՃ
Երկրպագելիւք օրհնել երրորդութեն 107
Երկրորեալ թաղումն, ևս՝ զի երեք ՔՃՈ
Երկրորդ ժանկն, ցի մեզ և մշուշ 497
Երևման խաչին չորս պատճառք 788
Երթայք յինեն, անդառնալոյ ՆԿՈ
Երկրպանդեալ ձեռքն, անզործն Աբրահ
բեաց 429
Երկթացեալ, ցի ջրոտեալ շուրջն ՃՅՀ
Երկկամանց ջերմեռնն անբուժելի 184
Երկկամունքն տուն ցանկականին ՃՀԵ.
Ն ժ ։ Ն Ճ ։
Երինջ լծծրնկեց է մեղաւորն ՏՏԱ
Երինջ լծոյն օրինաց ասի կայն 846
Երիվար թարց սանձի, և ոչ ստեղծո
ածն թարց ցայ չարժի ՅՀԷ
Երիվարք արքունին աշակերտքն Քրիս
տոսի ՉԼՃ
Երիտասարդն, որ արկեալէր զհագուստ կը
տաւ ոչխը ՉՀՈ
Երից մանկանց չղթայ քն Հալեցան ՇԺՃ
Երից առելի մեղաւորն 178
Երկոցս պատարագեն լաթինաց Աբրի սր
ծննդեան Ինչ գլուխ· 22
Երիքսվն ջուրն քաղցրանայ բանիւն և
զհսեի Ն Ճ Ը
Երիքսվ կործանի յօրինակ բռնութեանն
սատանայի 457
Երկաթայ ձայն ոչ ճշեաց Աբրահամ տա
ճարին 715
Երկայնամիտ կոչի Աբ վն մեր ՃՀԵ
Երկայնամեծ Աբ միանձն դառնամբ 377
Երկայնմտութիւ քննե Աբ, և որոնե Ն ԿԹ
Երկերամեանն վն երը աճանդի 321
Երկերամեանն չորեքդրամեան ևս ասի զն
ծող միոյ պժմու երկսեան 322
Երկին և երկիր նորոգին Ը
Երկին Աբրահամ եկեղեցի· Ինչ գլ· ՆԹ
Երկինն տեսանելի և անշօշափելի 940
Յերկինս ելանելն Աբրահամական պաշտ
պանութեամբ ՀԵ
Երկինք հլուսաւորք գործ ձեռին ՅՅ621
Երկինքն սիրտ ՅՅ ոչ խնամալի է 747
Երկինք՝ ոչ պատմեն զփառս ՅՅ 802

Աղեղ ակարութիւնն ՀՃՂ
Ա՛ր Ո՛վ բանկին շշալուխ . յիմանալ զդա՛ս
Ա՛րկ բանկին շշալուխ . յիմանալ զդա՛ս ՀՃԲ
Ա՛րքունական հոգւոյն ՉՁ կոչնակն 716
Ա՛րդ կերպարանաց է գործն 698
Ա՛տակն . Ի յմարի Սղոմոն ՅԻՃԲ
Ա՛ռածեալն զԻ՞նչ ՀԼ
Ա՛նգակ կախէին պառնիկքն ՅԻՆահաց
ասիցես ԳՀԺ
Ա՛նձամբ զԻ՞նչ ՀԺԲ
ջորւոյ հայոյր մարդոյ
Ա՛մբրի պատճառս կոտորմանն քանի՛ եւ ՀԺԲ
Ա՛կատիկն զԻ՞նչ ՃՀԱ
Ա՛ստուածոյ ՝ ՀՀ գլուխ . ՃԿ

Ղ
ղեռան, և յերկանելիսն ... 422
Ղ Ղ Ղ

Ջօրութիւնք երկնից չարժին, այ աստեղք և երեշտակք 593
Ջօրութիւնք մեղաց սովորութիւն 63
Ջօրութիւնքն հոգւոյն գիտնական և կենդանական 236

Ի

Իսկան անուամբ ցուցանի Հայրն 1020
Իսկան տեսանի, Ինչ բանաստուծոյ 445
Իսկոյն և մեռկիցն ոչ իմանի 1013
Իսկ քան ամ՝ իկայի պահին ի Քէ 376
Իսկ վկայեն թէ չէն Ք ինքեանք 678
Իսկ անունն (ասուածոյ յարմարի 1127
Իսկ դիւն ի մէջ՝ Իսկան անուն այ 300
Իսնայ Հեռն ի՝ իսկ կիւլնայ հրամէնելը 438
Իսի եղ լսամասափաքթանին ո՞չ 568
Իսնուէլն՝ բան տիմար և պլշի 547
Իսնուէլն վի՞նչ է 809
Ին և որ էն և որ եղիցին, որպէս ասին Իսստուած 781
Իշ զոհելն յայնք փոխանոսի Շ Ծ զ
Իւթէն այ պատկեր ոչ նկարի 1124
Իւթիւնն Ք՝ծային ոչ ծնանի 811
Իւթիւնն այ թագչի ի մեր լսացուէ 704
Իւթիւնն այ մարմին եղելայ վեմ կոչի։ Ի՛ն գլուխ. 25
Իւթիւնն Իստուծոյ տեսանել Հրեշտակաց այլ ոչ ընդունելութիւնն է զ
Իմիածնի ասի տառաջ լուսոյ։ Ի՛ն գլուխ.
Իմիածնի լուսոյն Քրիստոս նկատեցաւ։ Ի՛ն գլուխ. 25
Իր և ծնան սերմնահեղք 1116
Իրն և եղեցին առ Իստուածաբանութիւնն չունին զտեղի 913
Իրա ամ իմանին երկնից 1122
Իրա ամ սասանին յանդիմանէն այ 662

Լ

Լ ղէարի է կիշումն չարչարանացն Քի 1131
Լ ղէալի ք՝ ի վատեարաց առաքն Վրիստոս և առաքն Քնակաք 999
Լ մեկնչն Քանան քմբռնել զգարշելի քՀՔ 415
Լ մբռնեցեալ Հնազանդեալ 1031
Լ մտահկել զքեզ Հեաղն, քնեզ վեր զդող գոլեալն 1224
Լ վազնակ ատեամբ՝ և կաթամբ 1031
Լ ընդունարան ամ ապգաց եկեղեցին 468
Լ ընթանալն արքայն Պօղոսի՝ Իվերայ ծովն քՀՔ
Լ ընթանայ Վրէ՝ ի զղջումն կոչելով 1078
Լ ընթանան ամենեքեան՝ բայց միայն առնուա

գար. զԱնդրէաս Վրէն Հաբանացուցանէ գար. զԱնդրէաս Վրէն Հաբանացուցանէ 1078
Լ Հիւպիոն Հռոմայեցի յաղթեաց զկարթագենացիս 450
Լ Հնարողացա Հանաչէ Լ՝ ջրբինիան Հ՝ լ՝ թ 1057
Լ Հնարեցոյ զմինն. այ զիշն՝ Հ՝ նիկ գոմէ 957
Լ Հնարեցոյ մէջ անուանիք Լ՝ ջրբին ջԺե 876
Լ Հնարելոյ մէջ անուանիք Լ՝ ջրբին 980
Լ Հնոյր պատկ ասի Հրէուհի կայսն 1402
Լ Հնոյր բարեաց և Հնարհաց է Լ՝ Ֆ 919
Լ Հնոյր քաղաքն
Լ Հնոյրք անակնկալն էուլեե ասին Լ՝ուլ
Լ Հնոյրք մեղ ուշն Հ՝նակօբ ո՞չ ասի
Լ Հնոյրք թլնամիք են զՀայուն՝ն ժ զ
Լ Հնոյրն ամ եղոյք Վ՝եիւ
Լ Հկալար իբր երկնանալիս
Լ Հկմունքն մարմնոյն Վ՝ն ո՞չ ասի զի
Լ Հծայքն տալիք Վ՝ահանայից
Լ Հերցոյքն գրքոյս՝ Հորոգին ընդՀանուր
Լ Հթացն աներկիւղ
Լ Հթացք աներկիւղ
Լ Հթացն կենդանոյս՝ երկնից փոխեաց Հոյսն
Լ Հթացք ոչ խ
Լ Հթացն կենդանոյս՝ երկնից փոխեաց Հոյսն
Լ Հթացք աներկիւղ
Լ Հթերցողքն գրքոյս՝ Հորոգին ընդՀանուր
Լ Հծայքն տալիք Վ՝ահանայից
Լ Հկալար իբր երկնանալիս
Լ Հկմունքն մարմնոյն Վ՝ն ո՞չ ասի
Լ Հնոյրք անակնկալն էուլեե ասին Լ՝ուլ
Լ Հնոյրք մեղ ուշն Հ՝նակօբ ո՞չ ասի
Լ Հնոյրք թլնամիք են զՀայուն՝ն ժ զ
Լ Հնոյրն ամ եղոյք Վ՝եիւ
Լ Հկալար իբր երկնանալիս
Լ Հկմունքն մարմնոյն Վ՝ն ո՞չ ասի
Լ Հծայքն տալիք Վ՝ահանայից
Լ Հթերցողքն գրքոյս՝ Հորոգին ընդՀանուր
Լ Հթացք աներկիւղ
Լ Հթացն կենդանոյս՝ երկնից փոխեաց Հոյսն
Լ Հթացք ոչ խ
Լ Հթացն կենդանոյս՝ երկնից փոխեաց Հոյսն
Լ Հթացք աներկիւղ
Լ Հթերցողքն գրքոյս՝ Հորոգին ընդՀանուր
Լ Հծայքն տալիք Վ՝ահանայից
Լ Հկալար իբր երկնանալիս
Լ Հկմունքն մարմնոյն Վ՝ն ո՞չ ասի
Լ Հնոյրք անակնկալն էուլեե ասին Լ՝ուլ
Լ Հնոյրք մեղ ուշն Հ՝նակօբ ո՞չ ասի
Լ Հնոյրք թլնամիք են զՀայուն՝ն ժ զ
Լ Հնոյրն ամ եղոյք Վ՝եիւ
Լ Հկալար իբր երկնանալիս
Լ Հկմունքն մարմնոյն Վ՝ն ո՞չ ասի
Լ Հծայքն տալիք Վ՝ահանայից
Լ Հթերցողքն գրքոյս՝ Հորոգին ընդՀանուր
Լ Հթացք աներկիւղ
Լ Հթացն կենդանոյս՝ երկնից փոխեաց Հոյսն
Լ Հթացք ոչ խ

Մ

Մահաբերաց կանոն չայ կարդէլ 317
Մահբերաց մեծ Հնխուն օծել կոչին 697
Մահաբերաց յատկութիւնք 317
Մահաբերել ընդ Վ՝եին 323
Մահաբերելն Վ՝րիստոսի ի յաբիսուան, որպէս խմանի զ ժ ք
Մահաբեր երկնից պատկերն ամենայն Հոց, և Հրեշտակաց ո՞չ
Մահաբեր և սիրելիք կոչին Լ՝ոգիքն 303
Մահաբերի կանանն անգիր է 395
Մահաբերութեանց օծման սկզբնատիպ Նոյին տուրբ զ Ի
Մահաբերութիւն աշխարհի կայանայ ի անտոմ փառս 118
Մահաբերութիւնն երկնից անարգանօք ստացեալ լինի 317
Մահաբերուեն Լ՝սրեմի ցեցակեր 636
Մահաբերս Թափառական առնեն լոճանքն 500
Մահաբերք Հի, Վ՝ի փոխանորդք են 277
Մահաբերք երկրի Հոգւոք առաքելն 539
Մահաբերք Հոգւոք և Քրշտառուբ լինք ոչ գ
Մահաբերն որք Հի վարուց կրօնաւորի 974
Մահարարք՝ Վ՝ին օծելն սպասիւորք ոՀգ
Մահարարն Իսկ ընկալան Հեռնադրել Քիւն 317
Մահեռս լուսաւորիչ Հայոց, բժշկէ զաչս զարս. զԱնդրէաս Վրէն Հաբանացուցանէ

Աղաչանք են, ի դառնանալ մկրտելոյն։ Ա։ Թես։ ա։ 10
Աղօթարկեցիք ժամանակս՝ հեատեալքն 6
Աղօթք արկեալ ի վերայ նոցա, և առնուն զՍուրբ Հոգին։ Գործ։ ը։ 17
Աղօթք եղեալ առ Աստուած ի վերայ նորա։ Գործ։ ժբ։ 5
Աղօթք եղիցի ի վերայ նորա, և ի ձեռն ձեռնադրութեան Եպիսկոպոսին։ Ա։ Տիմ։ ե։ 22
Աղօթք ընդ Աստուծոյ ի վերայ նորա։ Գործ։ ժբ։ 5
Աղօթք և ողորմութիւնք իմ ելին առաջի Աստուծոյ։ Գործ։ ժ։ 4
Աղօթք և պաղատանք ընդ Աստուծոյ ի վերայ նորա։ Գործ։ ժբ։ 5

Ասկուհի կոչի Աստծինն ՌՃ
Ասահակ Աշխանակէ գ՚այրն Աստ ՃԻԲ
Ասահակ Ներսիսեան ընտ մնոց ՇԿԳ
Ասահակ մեռեալ ընտ մնոց ՇԿԳ
Ասահակ մեծն աղաչեալ առաքեցեալ 974
Ասահակաւ և Մաշտոցիւ, խանգին հնձեալ նոսքն ՇՀԳ
Ասահակաւ և Մաշտոցիւ ընդ Աստուծոյ քեալքն ՇԺՇ
Ասկուհի կոչի Աստծինն ՌՃ
Ասահակ Աշխանակէ գ՚այրն Աստ ՃԻԲ
Ասահակ մեռեալ ընտ մնոց ՇԿԳ
Ասահակ մեծն աղաչեալ առաքեցեալ 974
Ասահակաւ և Մաշտոցիւ, խանգին հնձեալ նոսքն ՇՀԳ
Ասահակաւ և Մաշտոցիւ ընդ Աստուծոյ քեալքն ՇԺՇ
Աստուածն ընդ ամենայն ոչ ինչ ՃՀԳ
Աստուածն ոչ ինչ պարծելի ՇԺՇ
Աստուածութեանն ոչ ապաշինելի ՅՀԵ
Աստուածութեանն կայծ ՌՀՀ
Աստուածութեանն ընդ Պօղոսի ՃՀՇ
Աստուածութեանն ընդց վերնականն ՏՕՀ
Աստուածութեանն գ՚նի ամենայնիւ ՈՀԵ
Աստուածութեան շինեաց իւր տուն ՃՀՇ
Աստուածն է մարդս ՚իւրոցն վչարն ՀՀՀ
Աստուածն թէ սխալի, յիմարն ո՞րչ ՇԺԲ
Աստուածն ՚իսուս ասպ՝ ոչ սպառորի ՅՀՀ
Այժմ մեք առնուցու, յաստուածոցս իմոց մեզ նմանել ՀՕՅ
Անծն յորմէ զառաւածն ճարիւք ՈՀԵ
Անն դասուց Երեշտակաց գործքն 670
Անն դասուց օրհնութիւնքն, ոչ հանապազ նոյնք ՈԺԲ
Աննօրինելոս բանադրեմ զարհապետս ՀՀ, գլուխ· ՌՅ
Անքնդրաբ դերեալ՝ յա կամաք ՇԺՈ
Անքնադատութեանն հնամարել վ՚ի դատաստանին ՅՀՀ
Անքնակալ պետութիւք կոչին Աստուքն շՀ
Անքնաձեռն ոճ ասի Հոգւոյն սրբ ՌԺՇ
Անքնապանութեանն արդիլեալ և՚ի հեթանոսաց ՆՆԲ
Անքնավկայ մանկապարտեալ 219
Աշխանն կարօղ և զչարն չպատժօղ հաւաստար ՅՈՀ
Աշխանութեան հակառակօղքն չարաչար պատժին ՆՂԷ
Աշխանքն հայոց զերն Տրդատ դեղեցին ԴՀՅ
Աշխել և բազմաց ցանկալ ՅՀՅ
Աշխօղ մեր հոգեկան ընչից Աստուածն գաշտորն է ՆՆՀ
Աջանելն՝ զնոնարհ բնութիւն մեր առնօղին ՀՀ, գլուխ· Յ
Աջանելն մարմնանալն ոչ տեղականութիւք ՃՀՀ
Աջուհին Երզնկայն ընդ Ա՚իջևրս ՃՕՅ
Ասահակայ նման ցնծութիւն եղեն Աստուքեալքն ՇԺՇ
Ասահակաւ և Պատայիւ, խանգին հնձեալ նոսքն ՇՀԳ
Ասահակ մեռեալ ընտ մնոց ՇԿԳ
Ասահակ նշանակէ զՀայրն Ա՚ն ՈՂԺ
Ասկուհի կոչի Աստծինն ՌՃ

Ասահակ Աշխանակէ գ՚այրն Աստ ՃԻԲ
Ասահակ մեռեալ ընտ մնոց ՇԿԳ
Ասահակ մեծն աղաչեալ առաքեցեալ 974
Ասահակաւ և Մաշտոցիւ, խանգին հնձեալ նոսքն ՇՀԳ
Ասահակաւ և Մաշտոցիւ ընդ Աստուծոյ քեալքն ՇԺՇ
Աստուածն ընդ ամենայն ոչ ինչ ՃՀԳ
Աստուածն ոչ ինչ պարծելի ՇԺՇ
Աստուածութեանն ոչ ապաշինելի ՅՀԵ
Աստուածութեանն կայծ ՌՀՀ
Աստուածութեանն ընդ Պօղոսի ՃՀՇ
Աստուածութեանն ընդց վերնականն ՏՕՀ
Աստուածութեանն գ՚նի ամենայնիւ ՈՀԵ
Աստուածութեան շինեաց իւր տուն ՃՀՇ
Աստուածն է մարդս ՚իւրոցն վչարն ՀՀՀ
Աստուածն թէ սխալի, յիմարն ո՞րչ ՇԺԲ
Աստուածն ՚իսուս ասպ՝ ոչ սպառորի ՅՀՀ
Այժմ մեք առնուցու, յաստուածոցս իմոց մեզ նմանել ՀՕՅ
Անծն յորմէ զառաւածն ճարիւք ՈՀԵ
Անն դասուց Երեշտակաց գործքն 670
Անն դասուց օրհնութիւնքն, ոչ հանապազ նոյնք ՈԺԲ
Աննօրինելոս բանադրեմ զարհապետս ՀՀ, գլուխ· ՌՅ
Անքնդրաբ դերեալ՝ յա կամաք ՇԺՈ
Անքնադատութեանն հնամարել վ՚ի դատաստանին ՅՀՀ
Անքնակալ պետութիւք կոչին Աստուքն շՀ
Անքնաձեռն ոճ ասի Հոգւոյն սրբ ՌԺՇ
Անքնապանութեանն արդիլեալ և՚ի հեթանոսաց ՆՆԲ
Անքնավկայ մանկապարտեալ 219
Աշխանն կարօղ և զչարն չպատժօղ հաւաստար ՅՈՀ
Աշխանութեան հակառակօղքն չարաչար պատժին ՆՂԷ
Աշխանքն հայոց զերն Տրդատ դեղեցին ԴՀՅ
Աշխել և բազմաց ցանկալ ՅՀՅ
Աշխօղ մեր հոգեկան ընչից Աստուածն գաշտորն է ՆՆՀ
Աջանելն՝ զնոնարհ բնութիւն մեր առնօղին ՀՀ, գլուխ· Յ
Աջանելն մարմնանալն ոչ տեղականութիւք ՃՀՀ
Աջուհին Երզնկայն ընդ Ա՚իջևրս ՃՕՅ
Ասահակայ նման ցնծութիւն եղեն Աստուքեալքն ՇԺՇ

Աստուածն ընդ ամենայն ոչ ինչ ՃՀԳ
Աստուածն ոչ ինչ պարծելի ՇԺՇ
Աստուածութեանն ոչ ապաշինելի ՅՀԵ
Աստուածութեանն կայծ ՌՀՀ
Աստուածութեանն ընդ Պօղոսի ՃՀՇ
Աստուածութեանն ընդց վերնականն ՏՕՀ
Աստուածութեանն գ՚նի ամենայնիւ ՈՀԵ
Աստուածութեան շինեաց իւր տուն ՃՀՇ
Աստուածն է մարդս ՚իւրոցն վչարն ՀՀՀ
Աստուածն թէ սխալի, յիմարն ո՞րչ ՇԺԲ
Աստուածն ՚իսուս ասպ՝ ոչ սպառորի ՅՀՀ
Այժմ մեք առնուցու, յաստուածոցս իմոց մեզ նմանել ՀՕՅ
Անծն յորմէ զառաւածն ճարիւք ՈՀԵ
Անն դասուց Երեշտակաց գործքն 670
Անն դասուց օրհնութիւնքն, ոչ հանապազ նոյնք ՈԺԲ
Աննօրինելոս բանադրեմ զարհապետս ՀՀ, գլուխ· ՌՅ
Անքնդրաբ դերեալ՝ յա կամաք ՇԺՈ
Անքնադատութեանն հնամարել վ՚ի դատաստանին ՅՀՀ
Անքնակալ պետութիւք կոչին Աստուքն շՀ
Անքնաձեռն ոճ ասի Հոգւոյն սրբ ՌԺՇ
Անքնապանութեանն արդիլեալ և՚ի հեթանոսաց ՆՆԲ
Անքնավկայ մանկապարտեալ 219
Աշխանն կարօղ և զչարն չպատժօղ հաւաստար ՅՈՀ
Աշխանութեան հակառակօղքն չարաչար պատժին ՆՂԷ
Աշխանքն հայոց զերն Տրդատ դեղեցին ԴՀՅ
Աշխել և բազմաց ցանկալ ՅՀՅ
Աշխօղ մեր հոգեկան ընչից Աստուածն գաշտորն է ՆՆՀ
Աջանելն՝ զնոնարհ բնութիւն մեր առնօղին ՀՀ, գլուխ· Յ
Աջանելն մարմնանալն ոչ տեղականութիւք ՃՀՀ
Աջուհին Երզնկայն ընդ Ա՚իջևրս ՃՕՅ

Աստուածն ընդ ամենայն ոչ ինչ ՃՀԳ
Աստուածն ոչ ինչ պարծելի ՇԺՇ
Աստուածութեանն ոչ ապաշինելի ՅՀԵ
Աստուածութեանն կայծ ՌՀՀ
Աստուածութեանն ընդ Պօղոսի ՃՀՇ
Աստուածութեանն ընդց վերնականն ՏՕՀ
Աստուածութեանն գ՚նի ամենայնիւ ՈՀԵ
Աստուածութեան շինեաց իւր տուն ՃՀՇ
Աստուածն է մարդս ՚իւրոցն վչարն ՀՀՀ
Աստուածն թէ սխալի, յիմարն ո՞րչ ՇԺԲ
Աստուածն ՚իսուս ասպ՝ ոչ սպառորի ՅՀՀ
Այժմ մեք առնուցու, յաստուածոցս իմոց մեզ նմանել ՀՕՅ
Անծն յորմէ զառաւածն ճարիւք ՈՀԵ
Անն դասուց Երեշտակաց գործքն 670
Անն դասուց օրհնութիւնքն, ոչ հանապազ նոյնք ՈԺԲ
Աննօրինելոս բանադրեմ զարհապետս ՀՀ, գլուխ· ՌՅ
Անքնդրաբ դերեալ՝ յա կամաք ՇԺՈ
Անքնադատութեանն հնամարել վ՚ի դատաստանին ՅՀՀ
Անքնակալ պետութիւք կոչին Աստուքն շՀ
Անքնաձեռն ոճ ասի Հոգւոյն սրբ ՌԺՇ
Անքնապանութեանն արդիլեալ և՚ի հեթանոսաց ՆՆԲ
Անքնավկայ մանկապարտեալ 219
Աշխանն կարօղ և զչարն չպատժօղ հաւաստար ՅՈՀ
Աշխանութեան հակառակօղքն չարաչար պատժին ՆՂԷ
Աշխանքն հայոց զերն Տրդատ դեղեցին ԴՀՅ
Աշխել և բազմաց ցանկալ ՅՀՅ
Աշխօղ մեր հոգեկան ընչից Աստուածն գաշտորն է ՆՆՀ
Աջանելն՝ զնոնարհ բնութիւն մեր առնօղին ՀՀ, գլուխ· Յ
Աջանելն մարմնանալն ոչ տեղականութիւք ՃՀՀ
Աջուհին Երզնկայն ընդ Ա՚իջևրս ՃՕՅ

Աստուածն ընդ ամենայն ոչ ինչ ՃՀԳ
Աստուածն ոչ ինչ պարծելի ՇԺՇ
Աստուածութեանն ոչ ապաշինելի ՅՀԵ
Աստուածութեանն կայծ ՌՀՀ
Աստուածութեանն ընդ Պօղոսի ՃՀՇ
Աստուածութեանն ընդց վերնականն ՏՕՀ
Աստուածութեանն գ՚նի ամենայնիւ ՈՀԵ
Աստուածութեան շինեաց իւր տուն ՃՀՇ
Աստուածն է մարդս ՚իւրոցն վչարն ՀՀՀ
Աստուածն թէ սխալի, յիմարն ո՞րչ ՇԺԲ
Աստուածն ՚իսուս ասպ՝ ոչ սպառորի ՅՀՀ
Այժմ մեք առնուցու, յաստուածոցս իմոց մեզ նմանել ՀՕՅ
Անծն յորմէ զառաւածն ճարիւք ՈՀԵ
Անն դասուց Երեշտակաց գործքն 670
Անն դասուց օրհնութիւնքն, ոչ հանապազ նոյնք ՈԺԲ
Աննօրինելոս բանադրեմ զարհապետս ՀՀ, գլուխ· ՌՅ
Անքնդրաբ դերեալ՝ յա կամաք ՇԺՈ
Անքնադատութեանն հնամարել վ՚ի դատաստանին ՅՀՀ
Անքնակալ պետութիւք կոչին Աստուքն շՀ
Անքնաձեռն ոճ ասի Հոգւոյն սրբ ՌԺՇ
Անքնապանութեանն արդիլեալ և՚ի հեթանոսաց ՆՆԲ
Անքնավկայ մանկապարտեալ 219
Աշխանն կարօղ և զչարն չպատժօղ հաւաստար ՅՈՀ
Աշխանութեան հակառակօղքն չարաչար պատժին ՆՂԷ
Աշխանքն հայոց զերն Տրդատ դեղեցին ԴՀՅ
Աշխել և բազմաց ցանկալ ՅՀՅ
Աշխօղ մեր հոգեկան ընչից Աստուածն գաշտորն է ՆՆՀ
Աջանելն՝ զնոնարհ բնութիւն մեր առնօղին ՀՀ, գլուխ· Յ
Աջանելն մարմնանալն ոչ տեղականութիւք ՃՀՀ
Աջուհին Երզնկայն ընդ Ա՚իջևրս ՃՕՅ

Ցանկ բառից

Ա

Աբեղաները ժողովին նզովէք զոչ աստղան ի քնութեան 278
Աբիմն պատուէն զինչ տեղիս մեր յԱ-
բուսաղէմ։ Տե՛ս, գլուխ. 24
Ալի է հողին յորմէ բաժանէլ է Յ՚ձէկ
Ալի ներկին ուստիք լինի 997
Աչն Հանդարտի հնորհիւ ապեանն քի ոՀՔ
Ակնդօծիացիք առնջկին զինքեանս գՁծ
Աչն Ճանապարհաւ ոչ մնոնի ՛ինեղ կեանս 44

Ի

Ամէն ի հոգին ասէ Տէր, ապա թէ ոչ
Ամէն խոնարհն ընդ աչերս, զարձրանաչ ՛ի
վերայ Ջրոց 707
Ամէն ոչ անդրադարձութեան 688
Ամէն ոչ էր Ճաշակել ՛, այլ նոճիւրելի։
Տե՛ս, գլուխ. ի Ճ
Ամէն պարկեշտ զուսզ՛մարդն հոգոց 681
Ամէն տիպ ոդորմութեան ՚ձ 681
Ձիւրոլին երթալ, կինքն ազանանել մխի

Բ

Աղերսանու ժողովն նզովէ զոչ աստղան
ի քնութեան 278
Աղինք պատուէն գինք տեղիս մեր Յե-
բուսաղէմ։ Տե՛ս, գլուխ. 24
Աչն է հոգին յորմէ բաժանէլ է Յ՚ձէկ
Աչն ներկին ուստիք լինի 997
Աչն հանդարտի հնորհիւ ապեանն քի ոՀՔ
Ակնդօծիացիք առնջկին զինքեանս գՁծ
Աչն Ճանապարհաւ ոչ մնոնի ՛ինեղ կեանս 44
Ապտեր է հաճատն, հնուղ ակն և ողջ-
մութիւնն 59
Ապտեր հոգւոյն հաճատն կոտ 295
Ապտերն, իւղն և ձէթն 59
Ապտերք վանապանք՝ յուսով միացեալ 543
Ատ հնման համբերութինն ՁՀՈ
Ատան է նաճն ՁկՇ
Ատենացուց կանայք ընդդեմ Յ՚ուաքե-
ղին ոչ ծածկեն զգլուխս 978
Ար ապէղան մեզկի թագուհէ 509
Ար խաբեութեանն ատտանայի՝ կարի խա
չիճն ՝Քրիստոս 659
Ար կենաց չուսցն հատեալ 164
Ար շաճղին խզեալ 649
Ացօղն ՛ի վերայ մեռելոց՝ արդելանի չէ
կեղեցւս 522
Հատն յաճիատնական ՝Քրիստոսնհանն
եկեղեցի։ Տե՛ս, գլուխ. 21
Հատն պարարտ մածեալ սրբոսք 1036
Հրաժաչն Ըհէր երևի Ճօղին նք ո ի ք
Հղոճմին ատնձարձակութինն 323
Հզուն կրկնալանկ պահելի 444
Հզոք հաճրց խօսուն ՛ի յօրհնել 719
Հլոն արբեալ՝ հարուած սպնդի 660
Հրգանման քաշխի ջուրն ՁՃա
Հրդն վիճական, խաստալ ըս 414
Հրինք հատատատունք են Յ՚ուաքելոյն Ձ է ք
Հրինք ոչ պարտական գՁնձ՚արտել ընդ-
խոխանայ գօրութեն և պատիժն պ Ճ ք
Ախտան անունն գին ոչ Ճշանակէ Ձ Ճ պ
Ախտան խաղատիկ հրեշտակաց 937
Ախտանն քանի կերպիւ յաղթի Յ՚ա-
մէն նորդութի խրայնոց ՁՃը
Ախտան միշտ պան 495
Էգեօնն ոչ բան է 725
Էօն Յ՚ձ չարչարեցաւ խոստովանի Ճ խը
Իբանանու ծառքն գրիչ ոչ բաճախան
՛ի գերել Ճ պ
Իբանանու միայո կոչի նը Լյան ՚ձժ թ
Իբանանու միայո կոչի նը Լյան ՚ձժ թ
Իշխողքն կոչի Յ՚ուաքելոյն Ճ է
Իշխողքն ՛ի վերայ մեռելոց՝ արդելանի չէ
կեղեցւս 522
Իսաւն յաճիատնական ՝Քրիստոսնհանն
եկեղեցի։ Տե՛ս, գլուխ. 21
Իսաւն պարարտ մածեալ սրբոսք 1036
Իրաժաչն Ըհէր երևի Ճօղին նք ո ի ք
Իզոճմին ատնձարձակութինն 323
Իզուն կրկնալանկ պահելի 444
Իզոք հաճրց խօսուն ՛ի յօրհնել 719
Իլն արբեալ՝ հարուած սպնդի 660
Իրգանման քաշխի ջուրն ՁՃա
Իրդն վիճական, խաստալ ըս 414
Իրինք հատատատունք են Յ՚ուաքելոյն Ձ է ք
Իրինք ոչ պարտական գՁնձ՚արտել ընդ-
խոխանայ գօրութեն և պատիժն պ Ճ ք
Ախտան անունն գին ոչ Ճշանակէ Ձ Ճ պ
Ախտան խաղատիկ հրեշտակաց 937
Ախտան միշտ պան 495
Էգեօնն ոչ բան է 725
Էօն Յ՚ձ չարչարեցաւ խոստովանի Ճ խը
Իբանանու ծառքն գրիչ ոչ բաճախան
՛ի գերել Ճ պ
Իբանանու միայո կոչի նը Լյան ՚ձժ թ
Իշխողքն կոչի Յ՚ուաքելոյն Ճ է
Իշխողքն ՛ի վերայ մեռելոց՝ արդելանի չէ
կեղեցւս 522

ապաւարութեան 521
ուսուցորք յետ յարութեան պայծառա
նան 516
ուսուցորք ոչ էին նշան նախգիտուե 279
ուսմնն ընդ ուսեաք մերյ Յուսմն 829
ուսմնն ո՞ղ յարիւն դարձեալ 298
ուսմնն պատրեին իբր կին արեգական,
և մայր ամենայն ջածոց 355
ուսնի հարուցին նմանին Յոզբքն 879
ուսնիւ ՝ երեկոյի ցուցից Յ՚ 639
ուսնոց բերան ՝ ստուեր երկրի ՃղԹ
ուսնոց նման լրանայ լեթևանայ միջոցնեքս
ուսնոտուն դիմակն տեսուս ուսմնյ 206
ուսնոտուին լերանցն քանի կերպ են ծագ
ուսնոց մասին հետ, իբր խաւսնել Ճչք
ուսնոց յատկութիւքն ՚ի վ՚ Ժրշտկոց ՃղԲ
ուսոյն Ցօր ՝ Ո՚ր է ուսման պակսե ո՚Ղ
ուսոց նշալ եղև մկրտնացին Ձ ղԲ
ուսոց տեսակ է Յ՚ 242
ուսոց տեսարարուե տուօղ ՝ Յ՚ 632
ուսով փառաց ծածկեց կմէզ ՝ Ո՚ր ծագ
ուսուվնկոս Թագաւորն գներեցեալն ՚ի
մահ դատապարտեաց ՃԺ Թ
ուրն Յ՚սուծոյ անհաս ո կԲ
ուր ցնծուե Ճայն կռնակին Է Ճի
ուրուե պատճառականութեին 444
ուրուին Ո՚րիստոսի առաջի Պիղատո
սի վասն գիր ՏՏՏ
ուրուն ՝ Ո՚ր Ցասուն արար զմեզ 298
ուրուն ՝ Ո՚ր պատանձեցուցիչ սատնային
Ո՚ձե
484 և
ուրուի սրտի ՝ գոչումն առ Յ՚ ՅղՈ
սեղեաց յսորուե տայ կռնակին 719
սեղիս կուսին մտանելն ո՞ղ խմանի 276
սէ Յ՚ երբ կատարե զինդ իր ԲՃե
սէ Յ՚սուծած յեկեղեցւոջ ալթողաց ՝
Ո՚ր դրուխ. 24
սողուի և տեսողութիւն է Յ՚ ՅԺբ
սօգն և ոչ առնօղն յիմար 668
րուքիւն է Յ՚ սպառմանց, Ցնախն քա
կղքանց ՃՀե
րուին եղև ստուեր խաչն ամենայն մարդ
գարեութեանց ՌՀ47
թեսքն չարահամբաւ վերուսաղէմայ
սատակին Ո՚Ճթ
ցեալ Ցնորհիւ և խերճք ՃՀՌ
քեալ ՝ անվար երկիրն խոպանանայ 309
քուին գինուորին ՝ տրամէ զօրվարին 377
օթերանաց մերյար կարծիքն 239
օթերանքն ուրացօղք սրբոց բարեխոսել
Թեան 508

ծակ տապանակի է կռնակին 719
՚ցծն առ Յ՚ պնդակամբ՝ ՅՃԹ
՚ի ՚ ցս անմատոյց ծածկեալդ Է Ճհ
ցս անմատոյց, կռի բնակարան ՅՅ ԷՃդ
ցս աննուազ ասի Յ՚ 188
ցս անուամբ ներբողել ՃղԷ
ցս ՅԺի կին Յ՚ռաքեալքն պ հԹ
ցս ասի Յ՚, և յայս 634
ցս երրորդումն ննեգի ՚ի Ժեզանքէ ՅԷ հ
ցս ևհնուր կռի Յ՚, և մուռնն 704
ցս է Ո՚ր ՚ի խաչարկ ո հե
ցս խնամատին ՝ Ցշալ արևուն քի զՃՃ
զ ցս խաստուհեան և բարի գործոց ՝
հաւքուրե Ո՚րիստոս 468
ցս կռեաց Ո՚ր զնեալն ՅհԷ
ցս մուռնն ՚ի հոգւոյն և ՚ի մարմինն Թա
փանցն 708
ցս մուռց տայ հաղորդուքին 673
ցսն զարդ ևդեղեցկուե ծմգեն 464
ցսն զմուքն հղծե, Ցնորն զմեղքն ՃԺե
ցսն ՚ի Ճրագս անհատացեալ, Ցուքին
մէ Շ Խ Բ
ցսն նախատեղծ ևպատուհնուին 695
ցս Ցնորհաց ևխմաստուե առ Յ՚ 230
ցս փառաց կռի Ո՚ր պ Ը
ուանալ զՃեռս սրբուե ՚ցն զգործս 439
ուանան սպանանէ ապստնդոսն, որ է ա
պաշխարուե Ցուդն 71
ուանքն կռին բարբարոսք ևայն 500
ուերեանք յիշատակ մեռյն հաղին զն
հաղորդուքեան Յ խբ
ուծանել զգործս առաւնայի յայտնե
ցնե Ո՚րիստոս 487
ուծանել ոչ եկն Ո՚րիստոս զօրէնսն,
այլ Ցնոյ Շ կ Ե
ուծ և բեռն Ո՚ր, պարզևօք քաղցրա
նան 367
ուծ վզին աւտնայի կռնակն 712
ուկիանոսի բանքն զն Պօղոսի պ ղԹ
ուսահերպ ասին Ո՚րեշտակքն 613
ուսանելոյ ասին Յ՚ռաքեալքն 928
ուսատու ձորձով ծածկի Ցյսն 847
ուսարան պատուհան միջին ՅՃզ
ուսաւորեցաք ՚ի Յակոբաւ 1011
ուսաւորիչն զՅետին ընչյ ղՑուն ընդու
նելի ասե 221
ուսաւորիչն մեր ՝ խոստովանող ՝ և յան
ՃերՃնալիան նուիրող ասի 1051
ուսաւորիչն տարաւ զմարմին ՚ի Կարա
պնտին ՚ի տարսն Ն Հբ
ուսաւորչին վՃխուն ՚ինվերայ ղՑնան

Ի

Ի աջոյ չկարէ հարանատերն 517
Իածանիկ ասի մեզքն 68
Իակամուռն մեր յուսադրելի 317
Իաղաղուռն կոպար և հաղկապ քեռ է ո՛չ
Իաղաղուռ միշնորդ կայսն պ իս թ
Իաղաղուին երկար՝ ձգե՛ ի՛մ ի՛ր ե՛ 350
Իաղաղութիւնն երկնաւոր իբրև աւետ
ման խաչեալ 565
Իաղաղացոյց վտակս կենդանական յորդ
առաւ սրտ 1004
Իաջահարս՝ չիպան, գեղ խոց, պալար ե՛ճ
Իաղող իմն գոյ, որ զմարդն մեռուցանէ,
և նմանի մեղաց 56
Իայթող, ոտիճ, ցեց, որդ ասի զայն ո՛ղ
Իայծիւ մաքուիլ որսաց ի կեանս մ ղ ա
Իանձարուն էր յիշատակ կորուսեալ
փառացն Աստուած է խ ե
Իանութիւք հալոցականաց, երկու մ ի ե
Իաչալարձակն ոչ յանդիմանին որպէս զղ
գող 738
Իաչակնբեղն գեմքն իննիման գիշերոյ ոկղ
Իաչակնքէ ընդ ձկիկ զգեան անցանէ 979
Իաչակոյտ ընդ քամի սիրով ո՛ զ
Իաչակոյտ սրբուհի կայսն ընդ որդւոյն 816
Իաչանիշ գրոշմն՝ զզգայութիւնն հաստա
տացուցանէ է՛ ե
Իաչեալ պայ ումն, և ոչ Աբիստոս. հին
հ՛երձուած սիմինի մոգին 562
Ի՛ Իայէն մանանաւորեցան ամենայն փայտք
կոչիլ կենատու 743
Իայինն բեկեալ՝ ոչ տրի երկրպագութի,
եթէ ոչ իցէ մանն ի կենաց փայտէն ո՛ձ թ
Իայինն գիրկս արկանէր քո շ կ գ
Ի՛ Իայինն մարմնով պրկի բոնն 660
Իայնի նշանաւ կապին գեղն ո կ գ
Իայնն նշանաւ կնքելի ի՛պարթևուն 641
Ի՛ Իայինն միշտ քո, ո՛ձ խմանի 744
Իայնի նշանաւն ցասումն շէջանի ն՛ ձ թ
Իայնի նշանն երկրպագելի ղ շ շ
Իայնի նշանն կերպագրելի ի՛շխանութեան է՛ գ
Իայնին քոյ օրինակ էր տապանակին 742
Իայնին օրինակ դաւազանն Մովսէսի է՛ խ ե
Իայնին օրինակ եղև սեղանն ոսկեկապ 764
Իայնին օրինակ փայտն մուսայի լայնի 458
Իայնի կնքելի բարաւոր յարկին ո կ ե
Իայնիւն ազատել ի խեղդմանէ 302
Իայնիւն քակտին մեքենայքն սատկի ո՛ հ
Իայնի բարոյն և նորին մեկնութին 1043
Իայ Հնանան Թուղթք ի՛ճուչելն 1046.
և 1047

Իայն աճուռ գաւառաւորին ղ ղ ո
Իայն աճուռ ի յուան քեռ շ կ բ
Իայն գնին վրկութեան մերոյ 663
Իայնի եռոտ քո պահապան իւրոյն ղ ճ
Իայնն երևելոց է կարապետ փրկչին 604
Իայնն և մանչ Աստուծոյ ասին 481
Իայնն եռոտ քականաց ուղղիչ 768 է՛ ձ ղ
Իայնն զարհուրի գիւշաց 663
Իայնի է աշտարակ եկեղեցւոյ է՛ ձ ը
Իայնի է ծառ կենաց ի գրախտին եկեղե
ցւոյ է խ գ
Իայնի է կարթ, մարմինն քեռ խայծ ճ ժ գ
Իայնն է հանդչարան մարգեղուե 748
Իայնն է ձչմարիտ կրիցն քեռ ցուցակ չ խգ
Իայնն է մահարձան ընդեմ սատկի ո՛ ճ ը
Իայնի է նշան լուսոյն քեռ չ ի՛ թ
Իայնի է նշան պարկեշտութեան ձգնաժո
ղաց 738
Իայնի է պատճառ երջանկութե մերոյ չ ճ
Իայնի է պատկ եկեղեցւոյ ի՛ գ՛ 32
Իայնի էր քեռ աթոռ գահաստի ի չ ի՛ ը
Իայնն իբրև պատկեր խաչեցելոյն ի՛ կրպա
գելի 705
Իայնի ծանուցող և կայսն ծնօղ 739
Իայնի կանխապէս ի՛շուցս և ևս քերոյ ի՛ կ
նախանկարեալ 1046
Իայնի կոչի բառաւոյր 758
Իայնի ձևուին՝ ցուցանէ զպատիկերն քի չ խգ
Իայնի միանալի ընդ սրբին 476
Իայնի՝ նոյն էր գործի անճ ծ իգ 79
Իայնն նմանեցուցեալ չորից կենդանեյ է՛ հ
Իայնի նոր գեղ, ա՛ ետայն քեռ ճ 76
Իայնի պատկեր և փառք քեռ ո հ ե
Իայնի պատկեր խաչեցելոյն պաշտե։
ի՛ե գլուխ. 27
Իայնի պատապարան յուսացողաց 304
Իայնի պարծանք քեռի հ ճ գ
Իայնի քան զՅով մեռաւ փայտից առաւել
րաւ հրաշիւք է խ գ
Իայնի օծանի առ ի ոտ պարգև՝ կ՛ո՛ր
գին սուրբ 706
Իայնի օծեալ՝ հեռի ի կարծեաց կռա
պաշտութեան է՛ ձ ղ
Իայնարան և խաղուածի ո՛ղ խմանի չ ղ ը
Իայնարանն զի՛նչ, ևս՛ գպես խմանան վար
գապետք Յ կ գ
Իայնի՛ն և ջրեկ ի՛ խեռե մարիամ ն՛ ղ ե
Իայնուսն անշուշտ՝ ըստ մ աճորդի ն՛ ձ ը
Իայնուսն անշփոթ բանին ա՛ չ խ ը
Իայնուսն անշփոթ բան Աստուած, ըստ
Իայնի՛ն, և պրոց ի՛ ե

Իայն

Խոտ
Խոտաւոր տեղի՝ ապառեաց Քրիս. 360
Խոտաւորաց ուրոյ ասի 151
Խոտաւորաց կոչումք գրոյցիւրեն 11
Խոտաւորն ունաւորին՝ ոչ բաժին 240
Խոտաւորութեան մնաւորին՝ ոչ 243
Խոտաւորութեան ոչ դադելի գիտել, և ոչ կիսատելի 211
Խոտաւորութեան ոչ գաղտ գործեցեալն՝ զոչ խոտաւորելի 372
Խոտաւորութեան՝ զոչ գործեցեալն՝ զի խոտաւորեսցանել 372
Խոտաւորութիւն պիտոյ է զմեզ 60
Խոտաւորութիւնն զանձինն զնկնին 367
Խոտաւորութիւնն զոչ ամենեցուն 40
Խոտաւորութիւնն Նախկին՝ է քան 41
Խոտաւորող աներկբայ հաւատոյն է քան 40
Խոտորակեաց ձի՝ իրաւունք ձի 513
Խոտորհքն ասին հոգևորք ձի 275
Խոտորհութիւնն վասն սարսափելի 198
Խոտորհութիւնն փոքր ոգի 367
Խոտորհուն Պօղոսի՝ յաղթող սէրն ոգեր 8
Խոտորհուն կոչի մարդեղութիւնն 8 55
Խոտորհութիւն Լուսոյն քարշել զանձն Ի բրպես խմանի 22 23
Խոտորհուն ոչ ամենայն քարշել զանձն 8 55
Խոտորհուն ճանաչել զինքն հոգեշ զն 8 55
Խոտորհուն ճանաչել զինքն ի նա 8 55
Խոտորհուն ոչ ամենայն քարշել զանձն

Խրատ Հոգւոյ մերոյ նկարեալ արեամբն Քրիստոսի 548
Խրան ևս առաջար կոչի մարմինն քոյ 812
Խրան վկայեալ ունէր զոսկի երկնից 443
Խրանն ածի յանուն սրբոց քոյոց
Խրանն է հրեշտակաց բնակարան 733
Խրատ վկայեալ չէմ տեղ կառուցել Չձէ
Խրդացեալ օդին է մեղաւորն 161
Խրհուրդ անգամանելի 668
Խրհուրդ ծորեալ սրբոց չպահօղ 414
Խրհուրդ կրկին, ձեռնարկ վերստին, ո՞ղ համանի 1045
Խրհուրդ մեռանին ինձնոց ձևացել 697
Խրհուրդք եկեղեցւոյ տան զշնորհս 46
Խրհուրդքն եկեղեցւոյ զի՞նչ ունին 96
Խրհուրդքն եկեղեցւոյ սրբարարք Չ՝ ա
Խրհրդքն կատարին չար սպառնօրօք 347
Խրհրդիկից նենգաւորք, ոգի յուդա Ն ժ
Խրհրդոնքն խոր գործով խաստովանիմ 32
Խրհրդով ստեղծանէ Լ՝ զմարդն 621
Խրուխիւն լուսոյ մեռանին մըթացուցչ նե զմիտս 703
Խոթիկ խանգարեալ՝ ի խանձոտեալ 416
Խորք մեղաց՝ խորխորատքն կ
Խորքն Լ՝ անքննելի 1015
Խոցն կողին և բևեռք ձեռին հաստատուիչ ի հաճատան ոկ
Խոցոճած կողին վ՝ի՛ լոյն 208
Խուժ, և գուժ բառից նշանակութիւնքն ամի Չ՝ի ը
Խունկն ուստի լինի ՀՂ գ
Խռովարար, իբրև զալիս հարկանէն ըղ վէմն և յաղէին ՀՁ բ
Խռովեցրոց անդորրիչ է վ՝ա 242
Խստանալն ձեռ պղատանօրէն Ը Ձ
Խստասրտացս օրէնքն ի՛քարն գրել 288
Խստասրտութիւն ոչ է Լ՝ի պատճառ Ղ գ
Խստասրտութիւնն զի՞նչ Ձ խ
Խստասրտութիւնն միայն յինքեանէ և ոչ ի՛ սուծոյ 131
Խտրոց հարթելի՛ մոռացկոտուէնն ոխ գ
Խրախճանարան հրեշտակաց է եկեղեցի՝ Ժ գ գրուխ՝ 31
Խրախճան ի՛հրաւիրին դողալ 190
Խրախճան ուրախութեան՝ խոտոնմութիւն աւետարան գ Ձ բ
Խրախոյս բառնալ օ՛մանէ՝ ընդդեմ դիւաց ող բ
Խրոխտ վանօղք ոչ միայն՝ այլև վկայք ՀՀ խ
Խոտորումն Լ՝ի անատելի 539
Խորամանկութ սատկի հետևիլ Չ՝ի ե
Խորան առաջար կոչի մարմինն քոյ 812
Խորան հոգւոյ մերոյ նկարեալ արեամբն Քրիստոսի Ն հ ե
Խորանն է հրեշտակաց բնակարան 733
Խորանն վկայութ ունէր զոսկի երկնից 443
Խորանն ածի յանուն սրբոց Ձ Ղ բ
Խորան վկայութ չէմ տեղ կառուցել Չձէ
Խորդացեալ օդին է մեղաւորն 161
Խորհուրդ անգամանելի 668
Խորհուրդ ծորեալ սրբոց չպահօղ 414
Խորհուրդ կրկին, ձեռնարկ վերստին, ո՞ղ համանի 1045
Խորհուրդ մեռանին ինձնոց ձևացել 697
Խորհուրդք եկեղեցւոյ տան զշնորհս 46
Խորհուրդքն եկեղեցւոյ զի՞նչ ունին 96
Խորհուրդքն եկեղեցւոյ սրբարարք Չ՝ ա
Խորհրդքն կատարին չար սպառնօրօք 347
Խորհրդիկից նենգաւորք, ոգի յուդա Ն ժ
Խորհրդոնքն խոր գործով խաստովանիմ 32
Խորհրդով ստեղծանէ Լ՝ զմարդն 621
Խրուխիւն լուսոյ մեռանին մըթացուցչ նե զմիտս 703
Խոթիկ խանգարեալ՝ ի խանձոտեալ 416
Խորք մեղաց՝ խորխորատքն կ
Խորքն Լ՝ անքննելի 1015
Խոցն կողին և բևեռք ձեռին հաստատուիչ ի հաճատան ոկ
Խոցոճած կողին վ՝ի՛ լոյն 208
Խուժ, և գուժ բառից նշանակութիւնքն ամի Չ՝ի ը
Խունկն ուստի լինի ՀՂ գ
Խռովարար, իբրև զալիս հարկանէն ըղ վէմն և յաղէին ՀՁ բ
Խռովեցրոց անդորրիչ է վ՝ա 242
Խստանալն ձեռ պղատանօրէն Ը Ձ
Խստասրտացս օրէնքն ի՛քարն գրել 288
Խստասրտութիւն ոչ է Լ՝ի պատճառ Ղ գ
Խստասրտութիւնն զի՞նչ Ձ խ
Խստասրտութիւնն միայն յինքեանէ և ոչ ի՛ սուծոյ 131
Խտրոց հարթելի՛ մոռացկոտուէնն ոխ գ
Խրախճանարան հրեշտակաց է եկեղեցի՝ Ժ գ գրուխ՝ 31
Խրախճան ի՛հրաւիրին դողալ 190
Խրախոյս բառնալ օ՛մանէ՝ ընդդեմ դիւաց ող բ
Խրոխտ վանօղք ոչ միայն՝ այլև վկայք ՀՀ խ
Խոտորումն Լ՝ի անատելի 539
Խորամանկութ սատկի հետևիլ Չ՝ի ե

Ծ

Ծածկեցեալն ի՛մէնջ յայտնի է քի 423
Ծածկարան փախուցելոյ է Լ՝ի 242
Ծաղիկ անուշահոտ՝ ի՛ Քրիստոս խառնեալ ընդ մեռանին 69
Ծաղիկ կոչի Քրիստոս պ ժ ղ
Ծաղիկ մեղացն խնդրել ջերմացնել 615
Ծաղիկն Քրիստոս՝ ընծայեցաւ ի՛ծայր խաչին 143
Ծաղիկք կոչին Լ՝ուսքեալքն 878
Ծաղկանց ջրոյ իւղն հին օրինաց ի՛ Ծաղկեա առաքինութեամբ, իբր ձիա դաշ, եւանեմք ընդառաջ Քրիստոսի՛ դիւերի գալստեանն ե ձ ե
Ծաղկեցուցանէ արիւնն Քրիստոսի բա բի գործով ո հ գ
Ծաղրական կերպարանաց պէս զբօսանք աշխարհի 409
Ծաղր առնողքն՝ ծաղր լինին շ ձ ք
Ծառայից օրինք Ղիա
Ծառայ ջար և վատ ո՞ղ իմանի 84
Ծառայ ք ապստամբք գնքն ո կ գ
Ծառ անիծից կոչէ զինքն Ը հ ք
Ծառ՝ ի՛գնացս ջուրց տնկն Յակոբ Ը հ ա
Ծառ կենաց Լսէն՝ պտուղ մարդին և այլն Ը ո ե
Ծառ կենաց, որից ասի Ը ձ ք
Ծառն գիտութե երկատեսակ Ղ ի ե
Ծառն կենաց, և վայրն գիտութե այլ ք գ
և այլ՝ Ի՛ գրուխ՝
Ծառն վասն պտղին և մարգս վասն գոր ծոց ասին բարւք Ը ի ք
Ծառ տերևալից է մեղաւորն Ե ձ
Ծառք ամբարձուղեշք Լ՝ուսքեանն ե ոխ գ
Ծառ՝ ի՛ Եդեմն՝ խնդրե ոչ տալ անել 649
Ծերոց ջրճարթացուցիչ Ծոգին նոր Ը ո ե
Ծերոց յատկութիւնքն ընդ մանկանց ո խ գ
Ծերութիւնն Դաւթի պատարտանաց ի Ա՛րդեղութենն Քրիստ Ղ ձ ե
Ծերութիւնն զառն՝ ոչ կոխատելի ո խ գ
Ծերունին է առ կայծեալ հնձանէլի ո խ գ
Ծերունին զապուզ՝ ոչ կոխատելի ո խ գ
Ծերութիւնն Դաւթի պատարտանաց ի Ա՛րդեղութենն Քրիստ Ղ ձ ե
Ծերոց յատկութիւնքն ընդ մանկանց ո խ գ
Ծերոց ջրճարթացուցիչ Ծոգին նոր Ը ո ե
Ծերոց յատկութիւնքն ընդ մանկանց ո խ գ
Ծերութիւնն Դաւթի պատարտանաց ի Ա՛րդեղութենն Քրիստ Ղ ձ ե
Ծերունին զապուզ՝ ոչ կոխատելի ո խ գ
Ծերունին է առ կայծեալ հնձանէլի ո խ գ

Աղաչանք սրտի առ Աստուած 1034
Աղբեր կրկին Արբուհեայ կուսին 866
Աղբեր կրկնի եղեալն ներքոյ ջրոյ 27
Աղբեր հանդերձ ընդ ծառոյ կենացն 345
Աղբեր մանկտի, մեղքն արտացոլ

Ա

Ամենից արեւանն Քրիստոս քաջիկն 229
Ամենից կուսութեանն Աստուածնին 229
Ամենին որակութեամբ, որականան կամենա
կիր ցն 301
Ամէն առեանց ելիցեղեցայ, արիւնն Քրիս-
տոս գլուխ. 3
Ամէնուղիկ Աստուածն, զոյր հանդիպ քան
զգնացն Պետրոսի ի Հռոմ 178
Ամէնուղիկ կոչին կանոնիկ Թուղթքն 266
Ամինոս պատմէ զմիայ կնոջ 778
Ամխարդաց խաչատառակիւ մեռանին 54
Ամխարդքն գիշեր երկրպագին, և
երկրպագել առն 578
Ամպամած մեղօք 272
Ամպն առեալ զամենայն ի քննեն Աստ 564
Ամպաս կատարածն զինչ 228
Ամսական ժամուն ի ծնանել Աստ քեզ
Ամսական մուտ մեղանչել կամ գիտութեամբ
Հոգեառեայ. (այ հրեանայ) պատառիկքն մոմ
Ամսականք անօգուտք զի պղպեանց 274
ի կամարն երկնից ոչ պատառեցան. պայ կամ
կեղեցուոյ: Ամէն գլուխ. 29
Ամսոյ բարեաց զԱստ արարիչ 654
Ամսոյ կալոյ բարին և չարն 228
Ամսոյ կրթիչ Բրիտուս 655
Ամսոյ մերոց զարձուցանէ Աստ 377
Ամսոյ միութիւնն յերրորդութ 264
Ամսոյն այ կիշեցուցիչք Աստիքն 929
Ամսոյ խելագար 208
Ամսոյ անձնամատ Սողոմոն 358
Ամպով ստեղծ, կամպով քաշէ 128
Ամպի Աստուած և կարկ 82
Ամպին և կարկն Աստուծոյ, բարձոյ յոր-
ահաւոթեան 647
Ամսոյ երկնաշունչ առնէ Աստ հայն 454
Ամսոյ մեր ի չարէն, կարէ Աստ զարձու-
ցանել 461
Ամպ անկայուն, ոչ զաղատացուց
Ամպ հրամայող, լեզուն զոլիթ 268
Ամպ հօրն Աստ ոչին 82
Ամպ մեղանչելոյն ոչ կամք բնական 425
Ամպն այ ամենօք կատարն միշտ 314
Ամպն այ ընդարձակիչ ներելոց 229
Ամպն այ, լցա ի խաչարն 256

Անաստուածք ի Հռոմ 713
Անարատ ծնունդ Աստուածն 75
Անարատ կուսին Մարիամ Աստ 462
Անարատ մաքրեցաւ ծագ Աստ
Անարատ մաքրեցաւ ծագումն Աստ
Անարատ մաքրեցաւ ծագումն Աստ
Անարատ մաքրեցաւ ծագումն

Աղաչանականաց անդրանցանել 325
Աղանդիկ դշխայն բմբռնեն զազէքսանդրիժ
Աղանդ պէտ ձևանան գնք 669
Աղանդ պէտ ձևանան գնք
Աղանդ ոչ բնականել եկեղեցականաց։
Ի՛ր, գլուխ. ԺԳ
Աղանդ մարգէրէ անալ ոչ է անկարելիձ
Աղանդ ոմանք ի Ճուսն օրինեցան 833
Աղանդ խոցելին զոգին Աստուծոյ 357
Աղաչանք դիւրասահ ինանափառելին ՉՀԲ
Աղաչանքս ինչ ի տուրս ունի 728
Աղար ոսկերծան, ոչ գնելոս ևայլն նիւթ
Աղաւաղեն ի կրոց յառաջ եկեալքն 121
Աղաւնի (եկրի) նաճին, յոյնն ՁՀ
Աղծական կնոջ է 880
Աղծական կնոջ նշանակեր 261
Աղծական խափանի ճշմամբ զոնգակին 714
Աղծականութ մեզաց՝ ըստ ընկերաց 65
Աղծն Աներօբէլին կարկեհան 153
Աղմուկ արեան յամենայն Աստուածառանն
գոռանի 349
Աղաչանք է՝ խառնուածն մեզաց ըստ իրերաց կէ
Աղաչանք արեանն Քրիստոսի Ձայր Աստ
փրկէ զմեզ 349
Աղաչական արեան յամենայն Աստուածառանն
գոռանի 349
Աղաչանք է՝ խառնուածն մեզաց ըստ իրերաց կէ
Աղաչանք արեանն Քրիստոսի Ձայր Աստ
փրկէ զմեզ 349

Աղբ — Եե Էր

Աղբակի չպահողաց պատիժքն 502
Աղբատ յանդիմանի սիգանն 945
Աղբրոս յանդիմանի սիգանն 947
Աղբիւրանոս վանհաճատիցն ոչ ասէ խոր-
հուրդ
Աղն անուշ ի նը գիրս հատարակ է 939
Աղն անուշ է ի նը գիրս կոչի քո։ Եհ։ 26
Աղուէս՝ անուն հատարակ ամենայն մեծա-
մեծ ձկանց 933
Ախլանու գաճառն ՝ ի բարեբեր և ի-
նըմ 727
Ախտն՝ անուն հատարակ ամենայն մեծա-
մեծ ձկանց 933
Ախտն և ներպարանն, ոմն առնուն ու-ի ե
Ախտաճօրն բանն՝ լինելով երեխեն մ ղ
Ներպարանն առնանի՝ իտեղի ընուե ֆ ը
Ներպարանն անմիզութե լքեալ գ ղը
Ներպարանն անկարող է պարտ արդաբ չ ժ ե
Ներպարանի, չէ պարտ արդաբ չ ժ ե
Ներպարանն ի հօրն յուսոյ քո է ն ի պ
Ներպարանն ի հօրն յուսոյ քո է ն ի պ
Ներպարանն ի հօրն յուսոյ քո է ն ի պ

Առաքելոյն գործք լաւ վերածեալ 1322
Առաքելոյն ոչ խնայեցին կոչել 712
Առնակիւք ի խառնարանն կոչել 712
Առնին գուշակ յայտնի քրիստոնէութեան 712
Առնեին ի սուտ տերունական հրաւիրել 713
Առնեին ի տուն տերունին հրաւիրել 713
Առնեին վրդ զօրացն համախմբոյ 713
Առջեայն Պետրոս առաւել ոչ 713
Առջեայն գերապատիւ Տէրդ Տիգ
Առատանդեայ ևս ասի բաղմածին ասի
վասն առաքինութեան 713
Առատանդիանոսի ահագին տեսանելեաւք
ձեռն Հայկազ 713
Առատանդիանոսի երևելին ընդ Լուսաբերքն
Պետրոս և Պօղոս 902
Առատանդիանոս օրհն ի մեռելոցն 1981
Առատանդին ևս ասի Թագաւորն 713
Առատանդնոս պօղոս կոչի ջրափակ վասն
երից կողմանց 731
Առատանդնոս պօղոսի ժողովին վն Տրդատայն
ընդ պարզեաց 1761
Արտանայն ծերուկ բնական պատիժ ոչնչի
Արիւն առնծու են Լուսաբերքն չ ժ
Արիս նախանձէր քահանայապետութենէն
Լ հարցն 1 գլ
Արուսանելն զմեզ՝ ոչ ոչ փոտոք, այլ
փրկեն 366
Արդ բարեաց, չարեօք հիւսեալ 1 գլ
Առնծիկ ընանուն թօնդրակեցի, նորոգէ
զաղանդն թօնդրակեցւոց 1 գլ
Առաքելոս զոչ ելանիցեան՝ իմանալ զոչ
ժոխն 1 գլ
Առաքելիոսի քիւր մեկնութիւն ի վէր, որ
էնն և այլն 1 գլ
զկուաս ամ պաշտեցին հրեայք 1 գ
Առաք կարկատան և շորեղէն 1 գ
Առաքն սուա անուն ածք 1 գ
Առաք զշտեցին հրեայք յեդիպտոս 294
Առաւոտ պատ՝ ըբ կայն 860
Առաւոտ աղտեղի մոռածմամբք 1 գ
Առաքելոյն վարձատրելի 814
Առաքելին չուշան և հայելի 217
Առաքելին ունի գնմանուին հօր 1 գ 862
Առաքելիւն հոգեկան և մարմնական բա
ժնցին Լուսաբերքն 1 գ
Առաքելիւն հոգւոյն մեղք 1 գ
Առածօ փողոցն նմանեցուցանէ գլխիկե
ցին 1034
Առապատ ասի ագարէն 1 գ
Առապաշտ գործ է քօղով ծածկեալն և մոլեր 360
Առապաշտի գործ է լաւ վերածեալ 1322

Ակն քարի առնել զատկականէն՝ Լ 1 գլ
Ակս կենդանակերպն նշանակէ զ արտու
ղիմեռս 1 գ
Ակսն ծնող և կայծն ծառնուցող 739
Ակսն հոգւով զբաղեալն ծնանի 1 գ
Ակնակն ձայնիւ խաբեութիւք ցրուին 717
Ակն քարկաժեղ՝ բաղցնուշն ևայլն 408
Ակրք մեղաց՝ ցաւ գործոցդ 65
Ակրք նախատեիք ոչք են 1 գ
Ակրքն և հեծումն ընդէն գատախաղ 425
Ակրքն ե ներքին ցաւն, ևերկիւղն 1 գ
Ակրքն Բլիստոսի ազելն չփոթականք, և
առաւօտ 1 գ
Ակն լինկեցի ասի Պօղոս 1 գ
Ակրիւն առաց զմանն ջուր վասն չիմացուա
ծոյն 406
Ակրոս սպանանի զբաղատասար 725
Ակրոս օծեալ կոչի վն հեղուէն 684
Ակմէս պատրիկն, և Պօղէտ կանոնիկոն՝
զբաբանեն զՀայս և խայտառակին 346
Ակղեմիոսատոս եղև ինքնասպան 227
4 յօ 1009
Ակղեպատրայ զծառն պաշտսանի տարաշ
յեդիպտոս 1 գ
Ակղեպատրան յանդիմանեցան ի Լ գ
Ինդրուկն և կասկածն ի Լ
Ինուն՝ բարակ ձուեմ՝ յո պարքն 309
Ինիք անեղծ ե Լ
Ինիք խնկելն նմանուին աց ի Հոգին 178
Ինիք մկրտուին, դրոշմն՝ ջնոյուին 1 գ
Ինիքն յամենայն կնքեալն տալ անհաղոր
դաբար 1 գ
Ինիք պատկերին ի Հոգւոյ, պատկեր պ
ձեղօք 489
Ինողն կարկամեցելոյ զինքն նմանեցուցա
նէ 131
Ինքեցելոյ՝ կատարիչ քահանայութեամբ
միաւորն 700
Ինքօղք գերեզմանին՝ ոչ առնչան ի Լ
ժոխս 1 գ
ի ինչու եղեալ՝ զինքն անհամեմատ մե
ծաւոր ձանաչէ 1 գ
ի չիւն նշանակէ զՀոմմաս 932
ի չարիլ չկարէ միաւորն գերիշխանեալն 1 գ
ի շոտմբանք մարդկանց ոչ լինչ 1 գ
ի շոտմբանքն նման մշոց 1 գ
ի շոտմբել զինքն՝ իբր պատարագ աց 199
ի շոտմբուն ջարտիարին՝ նոր 1 գ
Ոսկեղարձան, յուսահատեալն մղ
Ոսկեն գէշուխն աստանալ 1 գ
Ոլա ասի Լուկեղեցին 1 գ
Ոլա կարէ առնել զատկականէն՝ Լ
Ոլա կենդանակերպն նշանակէ զարտու
ղիմեռս 1 գ
Ոլան ծնող և կայծն ծառնուցող 739
Ոլան հոգւով զբաղեալն ծնանի 1 գ
Ոչնակն ձայնիւ խաբեութիւք ցրուին 717

Յաղագս գլխոյ. 26
Յայրապետէն վասն հրն օրհնոյ կոչին։
Յայր անուն, դիմութեան և քնտանութե
նշան
Յայրական ծոցն կոչի վերին վարագոյր էջ
Յայրական ծոցն կոչի արդանդ 845
Յայրական աթոռն գհաճատարութիւն
յայտնէ 282
Յաղագս պաշտպան գլխոյն ընդ Յակոբայ
որ յԵրուսաղէմ 925
Յայոց հատորոց երկու գլխաւորք կղզ
Յայոց հատորոց ազգաբանութիւնն թա
գաւորաց է ձխ. 740. չխ
Յայոց բարուխս արարին յոյնք 728. 729
Յայոց ասացուածոց ոչ իմանան զիրս
Յայիլ, ի տաճար ածս. այ յերկինս չհ
Յայոյ ի պատարագի առեալ զբխանին 963
Յաղագս գլխոյ ընտանեաց Ադ 387
Յաղագս գլխոյ եկեղեցի ծննդեան գՅս
Յն, գլուխ. 18
Յաղագս մասն ունի զգոլոր քո մ հղթ
Յաղագս անուանց, յատկութիւնքն
էութեանց 544
Յաղագս գլխոյն, ի ծառ կենաց դրախ
տին չխ
Յաղագս հալէ վերջ մեր մկ
Յամպագոյակից ասի Քրիստոս հոգւոյն ըզ
Յծութեանն 1030
Յամպագոյակից էօր, Յոգին սբ 256
Յամպագոյութիւնն սրբ Հրդութե անդ
թարգմանելի 1044
Յամարձակուիլ մեր առ Յայր, քանիւ ոծք
ի Յամբառնալն Ադ, հրեշակ չն հարցալ
նեին իսկ այս ալ չ
Յամբարձեալ աչուրն օրհնին Յոգիքն չնե
Յամբարձումն Ադ և ուր լինիլն մեզ անդ
քննելի 857
Յամբարք ոչնչից և ապահեաւք հոլովց 409
Յամբաւ գաւլատեանն սարսիլ 487
Յամբերութիւնն, կամ երկայնմտուին ձչ
դովելի ոճչ
Յամբերողքն, են վէմք, որ զայիս ծովու
փշրեն չձբ
Յամբոյրն ասէնի զգուշեւի և ամահաւիլ ոնչ
Յամեստ հեշտուիլ քՅ գառանին մխբ
Յամրացուցանէ զնիզան ատչց 133
Յամն ի բնութիւն խոռ 228
Ի Յայաստան հասանի առեղն գբխանին 963
Յայիլ, ի տաճար սբ. այ յերկինս չհ
Ի Յայհոյութիւն հաճատոյ ազատ մնալն.
թէ և մեղաւոր իցէ ոք 447
Յայհոյուն Յոգւոյն սբոյ անքաւելի մ ձչ
Յայոց պաշտպան գլխոյն ընդ Յակոբայ
որ յԵրուսաղէմ 925
Յայոց հատորոց երկու գլխաւորք կղզ
Յայոց հատորոց ազգաբանութիւնն թա
գաւորաց է ձխ. 740. չխ
Յայոց բարուխս արարին յոյնք 728. 729
Յայոյ ի պատարագի առեալ գբխանին 963
Ի Յայհոյութիւն հաճատոյ ազատ մնալն.
թէ և մեղաւոր իցէ ոք 447
Յայհոյուն Յոգւոյն սբոյ անքաւելի մ ձչ
Յաղագս գլխոյն ընդ Յակոբայ
կեանն 758
Յաղագս գլխոյ եկեղեցի ծննդեան գՅս
Յն, գլուխ. 18
Յաղագս մասն ունի զգոլոր քո մ հղթ
Յաղագս անուանց, յատկութիւնքն
էութեանց 544
Յաղագս գլխոյն, ի ծառ կենաց դրախ
տին չխ
Յաղագս հալէ վերջ մեր մկ
Յամպագոյակից ասի Քրիստոս հոգւոյն ըզ
Յծութեանն 1030
Յամպագոյակից էօր, Յոգին սբ 256
Յամպագոյութիւնն սրբ Հրդութե անդ
թարգմանելի 1044
Յամարձակուիլ մեր առ Յայր, քանիւ ոծք
ի Յամբառնալն Ադ, հրեշակ չն հարցալ
նեին իսկ այս ալ չ
Յամբարձեալ աչուրն օրհնին Յոգիքն չնե
Յամբարձումն Ադ և ուր լինիլն մեզ անդ
քննելի 857
Յամբարք ոչնչից և ապահեաւք հոլովց 409
Յամբաւ գաւլատեանն սարսիլ 487
Յամբերութիւնն, կամ երկայնմտուին ձչ
դովելի ոճչ
Յամբերողքն, են վէմք, որ զայիս ծովու
փշրեն չձբ
Յամբոյրն ասէնի զգուշեւի և ամահաւիլ ոնչ
Յամեստ հեշտուիլ քՅ գառանին մխբ
Յամրացուցանէ զնիզան ատչց 133
Յամն ի բնութիւն խոռ 228
Ի Յայաստան հասանի առեղն գբխանին 963
Յայիլ, ի տաճար սբ. այ յերկինս չհ
Ի Յայհոյութիւն հաճատոյ ազատ մնալն.
թէ և մեղաւոր իցէ ոք 447
Յայհոյուն Յոգւոյն սբոյ անքաւելի մ ձչ

Յաղագս գլխոյ ընտանեաց Ադ 387
Յաղագս գլխոյ եկեղեցի ծննդեան գՅս
Յն, գլուխ. 18
Յաղագս մասն ունի զգոլոր քո մ հղթ
Յաղագս անուանց, յատկութիւնքն
էութեանց 544
Յաղագս գլխոյն, ի ծառ կենաց դրախ
տին չխ
Յաղագս հալէ վերջ մեր մկ
Յամպագոյակից ասի Քրիստոս հոգւոյն ըզ
Յծութեանն 1030
Յամպագոյակից էօր, Յոգին սբ 256
Յամպագոյութիւնն սրբ Հրդութե անդ
թարգմանելի 1044
Յամարձակուիլ մեր առ Յայր, քանիւ ոծք
ի Յամբառնալն Ադ, հրեշակ չն հարցալ
նեին իսկ այս ալ չ
Յամբարձեալ աչուրն օրհնին Յոգիքն չնե
Յամբարձումն Ադ և ուր լինիլն մեզ անդ
քննելի 857
Յամբարք ոչնչից և ապահեաւք հոլովց 409
Յամբաւ գաւլատեանն սարսիլ 487
Յամբերութիւնն, կամ երկայնմտուին ձչ
դովելի ոճչ
Յամբերողքն, են վէմք, որ զայիս ծովու
փշրեն չձբ
Յամբոյրն ասէնի զգուշեւի և ամահաւիլ ոնչ
Յամեստ հեշտուիլ քՅ գառանին մխբ
Յամրացուցանէ զնիզան ատչց 133
Յամն ի բնութիւն խոռ 228
Ի Յայաստան հասանի առեղն գբխանին 963
Յայիլ, ի տաճար սբ. այ յերկինս չհ
Ի Յայհոյութիւն հաճատոյ ազատ մնալն.
թէ և մեղաւոր իցէ ոք 447
Յայհոյուն Յոգւոյն սբոյ անքաւելի մ ձչ
Յաղագս գլխոյն ընդ Յակոբայ
կեանն 758
Յաղագս գլխոյ եկեղեցի ծննդեան գՅս
Յն, գլուխ. 18
Յաղագս մասն ունի զգոլոր քո մ հղթ
Յաղագս անուանց, յատկութիւնքն
էութեանց 544
Յաղագս գլխոյն, ի ծառ կենաց դրախ
տին չխ
Յաղագս հալէ վերջ մեր մկ
Յամպագոյակից ասի Քրիստոս հոգւոյն ըզ
Յծութեանն 1030
Յամպագոյակից էօր, Յոգին սբ 256
Յամպագոյութիւնն սրբ Հրդութե անդ
թարգմանելի 1044
Յամարձակուիլ մեր առ Յայր, քանիւ ոծք
ի Յամբառնալն Ադ, հրեշակ չն հարցալ
նեին իսկ այս ալ չ
Յամբարձեալ աչուրն օրհնին Յոգիքն չնե
Յամբարձումն Ադ և ուր լինիլն մեզ անդ
քննելի 857
Յամբարք ոչնչից և ապահեաւք հոլովց 409
Յամբաւ գաւլատեանն սարսիլ 487
Յամբերութիւնն, կամ երկայնմտուին ձչ
դովելի ոճչ
Յամբերողքն, են վէմք, որ զայիս ծովու
փշրեն չձբ
Յամբոյրն ասէնի զգուշեւի և ամահաւիլ ոնչ
Յամեստ հեշտուիլ քՅ գառանին մխբ
Յամրացուցանէ զնիզան ատչց 133
Յամն ի բնութիւն խոռ 228
Ի Յայաստան հասանի առեղն գբխանին 963
Յայիլ, ի տաճար սբ. այ յերկինս չհ
Ի Յայհոյութիւն հաճատոյ ազատ մնալն.
թէ և մեղաւոր իցէ ոք 447
Յայհոյուն Յոգւոյն սբոյ անքաւելի մ ձչ

Յաղագս գլխոյն ընդ Յակոբայ
կեանն 758
Յաղագս գլխոյ եկեղեցի ծննդեան գՅս
Յն, գլուխ. 18
Յաղագս մասն ունի զգոլոր քո մ հղթ
Յաղագս անուանց, յատկութիւնքն
էութեանց 544
Յաղագս գլխոյն, ի ծառ կենաց դրախ
տին չխ
Յաղագս հալէ վերջ մեր մկ
Յամպագոյակից ասի Քրիստոս հոգւոյն ըզ
Յծութեանն 1030
Յամպագոյակից էօր, Յոգին սբ 256
Յամպագոյութիւնն սրբ Հրդութե անդ
թարգմանելի 1044
Յամարձակուիլ մեր առ Յայր, քանիւ ոծք
ի Յամբառնալն Ադ, հրեշակ չն հարցալ
նեին իսկ այս ալ չ
Յամբարձեալ աչուրն օրհնին Յոգիքն չնե
Յամբարձումն Ադ և ուր լինիլն մեզ անդ
քննելի 857
Յամբարք ոչնչից և ապահեաւք հոլովց 409
Յամբաւ գաւլատեանն սարսիլ 487
Յամբերութիւնն, կամ երկայնմտուին ձչ
դովելի ոճչ
Յամբերողքն, են վէմք, որ զայիս ծովու
փշրեն չձբ
Յամբոյրն ասէնի զգուշեւի և ամահաւիլ ոնչ
Յամեստ հեշտուիլ քՅ գառանին մխբ
Յամրացուցանէ զնիզան ատչց 133
Յամն ի բնութիւն խոռ 228
Ի Յայաստան հասանի առեղն գբխանին 963
Յայիլ, ի տաճար սբ. այ յերկինս չհ
Ի Յայհոյութիւն հաճատոյ ազատ մնալն.
թէ և մեղաւոր իցէ ոք 447
Յայհոյուն Յոգւոյն սբոյ անքաւելի մ ձչ

Յաղագս գլխոյն ընդ Յակոբայ
կեանն 758
Յաղագս գլխոյ եկեղեցի ծննդեան գՅս
Յն, գլուխ. 18
Յաղագս մասն ունի զգոլոր քո մ հղթ
Յաղագս անուանց, յատկութիւնքն
էութեանց 544
Յաղագս գլխոյն, ի ծառ կենաց դրախ
տին չխ
Յաղագս հալէ վերջ մեր մկ
Յամպագոյակից ասի Քրիստոս հոգւոյն ըզ
Յծութեանն 1030
Յամպագոյակից էօր, Յոգին սբ 256
Յամպագոյութիւնն սրբ Հրդութե անդ
թարգմանելի 1044
Յամարձակուիլ մեր առ Յայր, քանիւ ոծք
ի Յամբառնալն Ադ, հրեշակ չն հարցալ
նեին իսկ այս ալ չ
Յամբարձեալ աչուրն օրհնին Յոգիքն չնե
Յամբարձումն Ադ և ուր լինիլն մեզ անդ
քննելի 857
Յամբարք ոչնչից և ապահեաւք հոլովց 409
Յամբաւ գաւլատեանն սարսիլ 487
Յամբերութիւնն, կամ երկայնմտուին ձչ
դովելի ոճչ
Յամբերողքն, են վէմք, որ զայիս ծովու
փշրեն չձբ
Յամբոյրն ասէնի զգուշեւի և ամահաւիլ ոնչ
Յամեստ հեշտուիլ քՅ գառանին մխբ
Յամրացուցանէ զնիզան ատչց 133
Յամն ի բնութիւն խոռ 228
Ի Յայաստան հասանի առեղն գբխանին 963
Յայիլ, ի տաճար սբ. այ յերկինս չհ
Ի Յայհոյութիւն հաճատոյ ազատ մնալն.
թէ և մեղաւոր իցէ ոք 447
Յայհոյուն Յոգւոյն սբոյ անքաւելի մ ձչ

Ի տա՛ր զաղբիւր բարութեանդ 284
Ի տա՛ր Ի՛նձ ասի սկզբնալոյս 845
Ի տա՛ր Ի՛նձ զի տա՛ր է՝ ոչ դադար ։ Ալ. ։ Ե
Ի տա՛ր Ի՛նձ Հնե զմեզ առ Ա՛ստուած 249
Ի տա՛ր Ի՛նձ մանանից զԲա՛նն վերնական 316
Ի տա՛ր Ի՛նձ, ոչ երբեք առանց բանի 287
Ի տա՛ր Ի՛նձ ոչ տեսեալ, և ոչ ուսեալ 541
Ի տար ելոյս զՀոգին Ի Հնեան Ա՛ստուած, ա
ր Ի տատական 270 · Ե Հ գ
Ի տարուկն բաժին չնորհացն մնալոյ Յ ի ե
Ի տար և Հոգին ձեզ, կամակից, ալ ոչ մար
մնացեալ 542
Ի տար, և Ա՛ստուած, և Հոգի անբաժանելապես
զանազանեալք Յ ժ ե
Ի տար, և Ա՛ստուած և Հոգին Ի միասին են բնակ
Ի տար, և Ա՛ստուած, և Հոգին ձեզ, մի Ի՛նձ է ձեզ
Ի տար զանուն ունի գործոցն 286
Ի տար Թող տուցին կրկնի զլքացուցիչն Յեր
Ի տար Թող տուցն Ա՛ստուծոյ, Ի պատարագին աղօթիւ
Ի՛ր Ի տատական Հե գ. ։ ժ բ
Ի տար կոչելոյ զԱ՛ստուած համարձակեցաք
Ի՛ր Ի տատական Յ Հ ե
Ի տար մատուց զԱ՛ստուած պատարագ Ի սեզան
Խաչին Յ ժ ե
Ի տար միայն սկիզբն Ի՛նեալքին գործոն Ի՛ր Հե
Ի տարն Ի՛նոյն միխթարե զԱ՛ստուածն ոչ Ի
Ի տարն Ի՛նձ ժող Ի տար , Ի կենդանի ապր ։
Ի՛ն ։ գ. ։ գ. ։ գ.

Յեղութիւնն, որ ասացից Տէրն, տիրե եմ ախտից 1000
Յեղութիւնն Ա֊ի յերից 374
զՅեզս ընդունի Տէր և ապրի 454
Յեզքն լինին երկիւղածք [illegible]
Յեթանոսաց մտանելոյն, զբդեաք պղծի եկեղեցի։ Ա֊ի, գլուխ, 19
Յեթանոսաց սիրտ, ի գնալանդութիւն ածն նուաճեաց 1006
Յեթանոս Նաճարարքն Յովհաննու գրքոյ 2ձ
Յեթանոսք անգէտք գանին սակաւ 2ժը
Յեթանոսք վնասակ գաւազան Ա֊ի 459
Յեթմայ և Եանի սիկէք ըն ոգէին 223
Յելլենացն։ Ելլէն որդի տեսքասլհանի։ և փիլոսոփ։ հեղինակ հելլենին լեզուին ծագ
Յելլենացիք վնասատուիւնն, խաստոյ թեամբ եղծեն 580
Յեծանոցն դատողական իշխանութիւնն։ 2ժ գ։ 2ղշ
Յեծեցն և հատչէն, կարճն զկեանն 149
զՅեծեցն վա՛ տեսից հատանել ոկն
Յեծոզաց մերձ է Ա֊ի քխ ա֊ 2ժ գ
Յեծոզացն հոգեպէս, ժամանէ Յոգին սուրբ յօգնութիւն 1023
Յեծոզն վա՛ մեզայ, Յոգին կրթիչ Ա֊ի
Յեծութեան սրտին համաձեռն զղգաստ թիւնն 642
Յեծուն սրտին, վկայ երկիւղին 2ժ գ
Յեծումն մեր հոտ անույշ 622
Յեծումն Պօղոսի վա՛ որոց 2ձկ
Յեղեղ է մեղքն որ ապականէ զհոգ 476
Յեղումն ասի Յոգւոյն սրբոյ փոխանակ բղխմանն 1024
Յենու Ա֊ի զտիւբ և զփչեր 469
Յեշտալիք են Ա֊ի, տակաւին մեզ նիզ
Յեշտածինք են մեղքն և դիւթառեք 71
Յեշտութիւն և սէրն վերին անհաւասար ստորայնոցս 476
Յեշտուի կամացն գիւաց բնակուի 212
Յեռաւորաց և մերձաւորաց աւետարա նեաց զնաղտութիւն 448
Յեսի ի մեղաւորաց փրկուի 2ձգ
Յեսուեանէն հոգւով և մարմնով դեղ նեալք 312
Յեսուելոյ բարքն մատնողաւն 2ժ գ
Յետք ասի առաքինուն շաւիղն 2ղ գ
Յետքն խոտորնակ, զլերնպ 414
Յետք ոսկն Ա֊ի Սար գերուին 486
Յետք պրկելիք լաւ ձեռացեալք 668

Յեղութիւնն լուծ քաղցր 367
Յեղութիւնն Աստուծոյ, Յաւերժի և Աշխ ախտ 1049
Յեղուի և խոնարհուի Լուսին 828
Յեղութ իւրով յաղթի Ա֊ծ 8ձկ
Յեղութ դատե զձգ Ա֊ի 2ձկ
Յեղութիւն Աստուծոյ զՅիսուս Քրիստոս հոգին 686
Յեսէն յարեան քաջաբեալ, Ա֊ի գլխատուի անդ զբաղումս 2ղշ
Յաբատն անձկան ձգի Յակոբայ 2կկ
Յաբատն ասի յուժ 2ղշ
Յաբատն և յայն ոչ դասեն ընդ անհնա ատան 2ձկ
Յաբատն զՅ֊ չարչարեալ վկայե 82
Յաբատն զօրեղ քան զդրծս բարիս 89
Յաբատն է կանոն Ջմարիտ, անփոխադրե լի սահման 2ղ
Յաբատն է հեռակայից մտերցուցիչ 90
Յաբատն հատին մնանելոյ նմանի 91
Յաբատն Սարթպի և Սարկաւագ յորոց զՊաշար 2ղ
Յաբատն յերաշխի առեալ, ժշխիր քո 2ղ
Յաբատն չե հանդերձել զատաստանին։ 17
Յեն, գլուխ, 17
Յաբատոյ հաստատութի վկնի ննջմանն, ըն Յակօբ 2ժ
Յաբատոյ հարիւրպատին լծակցի ընտ 127
Յաբատոյ վասն, իջնել քո Յիսուս ի ձեր
Յաբատոյն Աբրահամու բարւոյ գործքն ընկեր 399
Յաբատոյն նշալ, առնե վարդն զղջա ցող 2ղ
Յաբատով, առ Յ֊ կենդանի են ընդ քո 2ձկ
Յաբատով, հայրոց հնազով բժշկել ինդ
Յաբատով ընդունի խորհուրդ հաղորդու թեանն 313
Յաբատով լուսաւորեցան կայրքն 94
Յաբատով ընդել թողուն մեզ 2կկ
Յաբատով խոցրոյն տայ Աստուած ա ռաւտապես 426
Յաբատով չանաչի Ա֊ի և յարուցին 2ղ
Յաբատով, յաւելօք լինի նկուն 97
Յաբատոյն, Ա֊ի արդարանալք 2ձկ
Յաբատոյն որդիք Աբրահամու անթիւ փոյթն 311
Յաբատով ստացեալ լինին շնորհք ոտն անդ զբաղումս 2ղշ
Յաբատն անձկան ձգի Յակոբայ 2կկ
Յաբատն յարեան քաջաբեալ, Ա֊ի գլխատուի 686
Յեղեղք իբրով յաղթի Ա֊ծ 8ձկ
Յեղութիւն Աստուծոյ, Յաւերժի և Աշխ 1049
Յեղուի և խոնարհուի Լուսին 828
Յեղութիւնն լուծ քաղցր 367

Հոգին
զեղուքիւնն Աստ. ցուցանէր զմարդ 32
Հոգին ոչ ի ընտանական ցանց կ՚ընկալ զմարդ 1
Հոգին ոչ կարողանայ տեսանել զԱստուած առ ի մեղս 284
Հոգի՛ ի վերուստ Աստուածային ոգւոյ 1
Հոգին ոչ զարդարեալ ելից 1
Հոգին ոչ ունի զԱստուած ի սրտի իւրում 2
Հոգին ոչ ունի զանմահ ոգին 3
Հոգին ոչ ունի զանմահ ոգին 3
Հոգին ոչ ունի զանմահ ոգին 3

Բառից Բառ

Խոսք ամենից մայր է ամենից ՃԿԵ
Խոսք մեծ քան զծովն ՉՃԵ
Խոսքն սրբոյ գալատեան քարոզն և մեկ նութիւնն 1013
Խոսքն սրբոյ երեսուն ճշգան ձևով 1018
Խոսքն սրբոյ ընդ երկն պատկեր ասի 1014
Խոսքն սրբոյ հաղորդութիւք հարբ և արբեալ 249
Խոսքն սրբոյ ընորճ ամենից մանաւանդ 1007
Խոսքն սրբոյ ընորճ, յաջողակ հոգմ ասի 962
Խոսքն սրբոյ ջրոց պարգևքն Յռաքէլ 878
Խոսքն ոչ լսելի մտաւոյն ճշմ խաւին 166
Խոսքն փրկութեան ՃԽԵ
Խոսքով կնքեալք ի խկրտութիւն ՅԿԸ
Խոսքուն Յ.Յ գրեալ Յազմանն, գրիչն Դաւիթ 378
Խոսքուն Յստուծոյ օծեալ ասի սուրբն Յակոբ մրծբնացի ՀՀԵ
Խոսքով պանայ ակնկալութեանն՝ սուրբն Յակոբ ՌՄ
Խոսքով սրբով արուեստաք, և մարգարեու թիւնք։ Ծն. գլուխ. 9
Խոսքով սրգով հաստատեցան երկինք եկեղեցի։ Ծն. գլուխ. 31
Խոսքանայքն մերոյ՝ ոնպարտ է Յ.Ի Ն հրը 877
Խոսկեղէն աչս անհաւասար Յոքէլն 96
Խոսմ անհաստատ կոչի մեզքն 511
Խոսնի առ Յաստուծ ընչեալ ջրհեղեղին ցամաքիլ 1115
Խոսնի հանդերս եղիայի զիրենէ խմանիաժէ
Խոսնի որ զծովն պատառեաց, ի միջի նա րին ելի կայուն պահեաց 456
Խոսնի ցամաքիլ ջրհեղեղին ասի Խոսնի սուրբ 1016
Խոսն մեծ քան զծովն ՀՀԵ
Խոսն տարրն մայր է ամենից ՃԿԵ
Խոսն Ի.Ի և Յ.Ի ոչնչին անմահ ՄԺԳ
Խոսի ոչ առեալ ասեն արիոսական 543
Խոսի չուենի ասելն, Յ.Ի ուքիւնն տայ ըզ քարշարանն ՆՃԸ
Խոսիս դարձոյց ի մարմնի մրծբնացին 977
Խոսիք թեթևք ի ճանձր մարմնի 386
Խոսոյ անմահուե հնազան չինացիք 598
Խոսոյ գոյութիւն վատնելն ոչ 𝔵Ճ
Խոսոյ զօրութիւնքն ՌԽԹ
Խոսոյ մաճ անմիսիթարելի ՃԺ
Ի Խոսոյն և Ի միմնացն պետիս ախտք ՃԺԹ
Խոսոյն Ադարմնցն ի միասին հատուցումն։ Ծն. գլուխ. ԺՀ
Խոսոյն ծեր բղխուսին ի Խորհ 104
Խոսոյն սրբոյ գալատեան քարոզն և մեկ նութիւնն 1013
Խոսոյն ծեր երեսուն ճշգան ձևով 1018
Խոսոյն ծեր ընդ երկն պատկեր ասի 1014
Խոսոյն սրբոյ հաղորդութիւք հարբ և արբեալ 249
Խոսոյն սրբոյ ընորճ ամենից մանաւանդ 1007
Խոսոյն սրբոյ ընորճ, յաջողակ հոգմ ասի 962
Խոսոյն սրբոյ ջրոց պարգևքն Յռաքէլ 878
Խոսոյն ծեր տրտմելն ոչ ի մանկ 166
Խոսոյն փրկութեան ՃԽԸ
Խոսով կնքեալք ի խկրտութիւն ՅԿԸ
Խոսուն Յ.Յ գրեալ Յազմանն, գրիչն Դաւիթ 378
Խոսուն Յստուծոյ օծեալ ասի սուրբն Յակոբ մրծբնացի ՀՀԵ
Խոսով պանայ ակնկալութեանն՝ սուրբն Յակոբ ՌՄ
Խոսով սրբով արուեստաք, և մարգարեու թիւնք։ Ծն. գլուխ. 9
Խոսով սրգով հաստատեցան երկինք եկեղեցի։ Ծն. գլուխ. 31
Խոսանայքն մերոյ՝ ոնպարտ է Յ.Ի Ն հրը 877
Խոս

Երեց առաքելոց Յակոբոս եղբայր Տեառն
Երեց Ասորեստանեաց Ստեփանոս
Երեց Գրիգոր Նարեկացի
Երեց Եղիա Ասորի
Երեց Եղիա Նիսիբացի
Երեց Եղիա Տիրակ
Երեց Եղիա Տիրակ
Երեց Եղիա Տիրակ

Հրեշտակքն սպասաւորէին պատառազինեալ
Ի՛Ե գլուխ. 28
Հրեշտակքն ստեղծան յաւուրսն արու
Ի՛Ի գլուխ. 19
Հրեշտակքն վի՛ն կրն ջրոյ կոչին ՃՂ
Հրեշտակքն վասն կրն ծածկեալն զերեսս
խրեանց ՀՂԿ
Հրեշտակ ըն տեսանէն զի՛Ջ ՅՀԴ
Հրեշտակքն ցնծան և դողան ՈՀԳ
Հրեշտակքն յուցանեն թէ յոր դասուց
իցեն մեռանիցին ԳՀԺ
Հրեշտակքն քան զմնացս մեր ընթացին և
բազուկք ՁԻՀ
Հրեշտակքն օրհնեն զԱ՛ստուած վասն զմեզ
մխիթարելոյն ՈՀԸ
Հրշակ ոչ ցաւիլն վի՛ն կորուսելոց ՃՃՀ
Հրեշտակք պատկեր Ա՛ստուծոյ, քան զը
մարդ դնեցելոկ ՈՀԲ
Հրեշտակ ստորինք ի վերնոց ուսանին,
վերինքն ի Ա՛րքայսն ՈՀ ՃԳ
Հրեշտակօք զպահպանիլն խնդրե ՁՃԳ
Հրեշտակօք շարժին աստեղքն ՀՁՃ
Հրեշտակօք շարժին լուսաւորք, որպես
ջուրն ևեւօսայ ՀՁՀ
Հրեպայք Ա՛ստուածպանք ըն արբշնացեալն ՄՀ
Հրեպայք պահեն զորբիս մեղրեայ ՅՂԹ
Հրեպայք պրկեցան յորդեգրուհեն ՅԳ ՄԺ
Հրեպայք ի սիմայ պաշտելոյն զկուռս ՃԿՀ
Հրեպայք ծառայ դերյն, և Ա՛ստուածքն
հոգւոյն ՂՀԿ
Հրեպայք կարծելոյն յաւիտենական թագաւոր
զՄեսիայն ՀՁՀ
Հրեպայք յեգիպտոս ուսան կռապշտիլ ՈՂԿ
Հրեպայք յեգիպտոս եղջեռնեալն զկուռս ՀՅՀ
Հրեպայք ջնն անպատու խաչելով զԱ՛ն ԹԿ
Հ՚Ա՚ն Ա՛Ջ մնտնեալ ի՛ցե ՅԻԳ
Հրեպայք փողովք, կարծելոյն զԱ՛ստուած
հնչուցուցանել ՀՃԺ
Հրէից դերին ժամանակաւորս, և Ա՛ծոյնն
անդերծ ՀԿ
Հրէից գարձելոյն գրկելն զՔրիստոս ՇՃՃ
Հրէից սովորութեն որ զնախատելն առելոյ
աղգի անուամբ կոչելն ՃՀ
Հրոյ գործն և զօրութիւնն և հաճասարտ
քաւչարութիւնն ՈՂՇ
Հրովարտակաւորն ասի Ձեզն ՀՅակօբ ՂԿՇ
Հրովարտակ Ա՛ստուծոյ ՅԻ՚Ա՚ուհնէն ՌՄԻ
Հ՚օտ փոքրիկ որոց ասաց Ա՛Ք ՉԻԾ
Հ՚օր Ա՛ստուծոյ բարկութիւնն կեաս հա
զանջեցին Ա՛ռաքեալքն ՅՏԻ
Հ՚օր Ա՛ստուծոյ բարկութիւնն Սողոմոն ՅՃՀ
Հ՚օր Ա՛ստուծոյ ոչ ցաւիլն զԱ՛ն կորուսելոց ՃՀՀ
Հրեշտակք ոչ ցաւիլն վի՛ն կորուսելոց ՃՀՀ
Հրեշտակք պատկեր Ա՛ստուծոյ, քան զը
մարդ դնեցելոկ ՈՀԲ
Հրեշտակ ստորինք ի վերնոց ուսանին,
վերինքն ի Ա՛րքայսն ՈՀ ՃԳ
Հրեշտակօք զպահպանիլն խնդրե ՁՃԳ
Հրեշտակօք շարժին աստեղքն ՀՁՃ
Հրեշտակօք շարժին լուսաւորք, որպես
ջուրն ևեւօսայ ՀՁՀ
Հրեպայք Ա՛ստուածպանք ըն արբշնացեալն ՄՀ
Հրեպայք պահեն զորբիս մեղրեայ ՅՂԹ
Հրեպայք պրկեցան յորդեգրուհեն ՅԳ ՄԺ
Հրեպայք ի սիմայ պաշտելոյն զկուռս ՃԿՀ
Հրեպայք ծառայ դերյն, և Ա՛ստուածքն
հոգւոյն ՂՀԿ
Հրեպայք կարծելոյն յաւիտենական թագաւոր
զՄեսիայն ՀՁՀ
Հրեպայք յեգիպտոս ուսան կռապշտիլ ՈՂԿ
Հրեպայք յեգիպտոս եղջեռնեալն զկուռս ՀՅՀ
Հրեպայք քն անպատու խաչելով զԱ՛ն ԹԿ
Հ՚Ա՚ն Ա՛Ջ մնտնեալ ի՛ցե ՅԻԳ
Հրեպայք փողովք, կարծելոյն զԱ՛ստուած
հնչուցուցանել ՀՃԺ
Հրէից դերին ժամանակաւորս, և Ա՛ծոյնն
անդերծ ՀԿ
Հրէից գարձելոյն գրկելն զՔրիստոս ՇՃՃ
Հրէից սովորութեն որ զնախատելն առելոյ
աղգի անուամբ կոչելն ՃՀ
Հրոյ գործն և զօրութիւնն և հաճասարտ
քաւչարութիւնն ՈՂՇ
Հրովարտակաւորն ասի Ձեզն ՀՅակօբ ՂԿՇ
Հրովարտակ Ա՛ստուածն Ա՛ն Ա՛ՅաշուհՆէն ՌՄԻ
Հ՚օտ փոքրիկ որոց ասաց Ա՛Ք ՉԻԾ
Հ՚օր Ա՛ստուածպանք ըն արբշնացեալն ՄՀ
Հրեշտակք ոչ ցաւիլն վի՛ն կորուսելոց ՃՀՀ
Հրեշտակք պատկեր Ա՛ստուածպանք, քան զը
մարդ դնեցելոկ ՈՀԲ
Հրեշտակ ստորինք ի վերնոց ուսանին,
վերինքն ի Ա՛րքայսն ՈՀ ՃԳ
Հրեշտակօք զպահպանիլն խնդրե ՁՃԳ
Հրեշտակօք շարժին աստեղքն ՀՁՃ
Հրեշտակօք շարժին լուսաւորք, որպես
ջուրն ևեւօսայ ՀՁՀ
Հրեպայք Ա՛ստուածպանք ըն արբշնացեալն ՄՀ
Հրեպայք պահեն զորբիս մեղրեայ ՅՂԹ
Հրեպայք պրկեցան յորդեգրուհեն ՅԳ ՄԺ
Հրեպայք ի սիմայ պաշտելոյն զկուռս ՃԿՀ
Հրեպայք ծառայ դերյն, և Ա՛ստուածքն
հոգւոյն ՂՀԿ
Հրեպայք կարծելոյն յաւիտենական թագաւոր
զՄեսիայն ՀՁՀ
Հրեպայք յեգիպտոս ուսան կռապշտիլ ՈՂԿ
Հրեպայք յեգիպտոս եղջեռնեալն զկուռս ՀՅՀ
Հրեպայք քն անպատու խաչելով զԱ՛ն ԹԿ
Հ՚Ա՚ն Ա՛Ջ մնտնեալ ի՛ցե ՅԻԳ
Հրեպայք փողովք, կարծելոյն զԱ՛ստուած
հնչուցուցանել ՀՃԺ
Հրէից դերին ժամանակաւորս, և Ա՛ծոյնն
անդերծ ՀԿ
Հրէից գարձելոյն գրկելն զՔրիստոս ՇՃՃ
Հրէից սովորութեն որ զնախատելն առելոյ
աղգի անուամբ կոչելն ՃՀ
Հրոյ գործն և զօրութիւնն և հաճասարտ
քաւչարութիւնն ՈՂՇ
Հրովարտակաւորն ասի Ձեզն ՀՅակօբ ՂԿՇ
Հրովարտակ Ա՛ստուածն Ա՛ն Ա՛ՅաշուհՆէն ՌՄԻ
Հ՚օտ փոքրիկ որոց ասաց Ա՛Ք ՉԻԾ
Հ՚օր Ա՛ստուածպանք ըն արբշնացեալն ՄՀ
Հրեշտակք ոչ ցաւիլն վի՛ն կորուսելոց ՃՀՀ
Հրեշտակք պատկեր Ա՛ստուածպանք, քան զը
մարդ դնեցելոկ ՈՀԲ
Հրեշտակ ստորինք ի վերնոց ուսանին,
վերինքն ի Ա՛րքայսն ՈՀ ՃԳ
Հրեշտակօք զպահպանիլն խնդրե ՁՃԳ
Հրեշտակօք շարժին աստեղքն ՀՁՃ
Հրեշտակօք շարժին լուսաւորք, որպես
ջուրն ևեւօսայ ՀՁՀ
Հրեպայք Ա՛ստուածպանք ըն արբշնացեալն ՄՀ
Հրեպայք պահեն զորբիս մեղրեայ ՅՂԹ
Հրեպայք պրկեցան յորդեգրուհեն ՅԳ ՄԺ
Հրեպայք ի սիմայ պաշտելոյն զկուռս ՃԿՀ
Հրեպայք ծառայ դերյն, և Ա՛ստուածքն
հոգւոյն ՂՀԿ
Հրեպայք կարծելոյն յաւիտենական թագաւոր
զՄեսիայն ՀՁՀ
Հրեպայք յեգիպտոս ուսան կռապշտիլ ՈՂԿ
Հրեպայք յեգիպտոս եղջեռնեալն զկուռս ՀՅՀ
Հրեպայք քն անպատու խաչելով զԱ՛ն ԹԿ
Հ՚Ա՚ն Ա՛Ջ մնտնեալ ի՛ցե ՅԻԳ
Հրեպայք փողովք, կարծելոյն զԱ՛ստուած
հնչուցուցանել ՀՃԺ
Հրէից դերին ժամանակաւորս, և Ա՛ծոյնն
անդերծ ՀԿ
Հրէից գարձելոյն գրկելն զՔրիստոս ՇՃՃ
Հրէից սովորութեն որ զնախատելն առելոյ
աղգի անուամբ կոչելն ՃՀ
Հրոյ գործն և զօրութիւնն և հաճասարտ
քաւչարութիւնն ՈՂՇ
Հրովարտակաւորն ասի Ձեզն ՀՅակօբ ՂԿՇ
Հրովարտակ Ա՛ստուածն Ա՛ն Ա՛ՅաշուհՆէն ՌՄԻ
Հ՚օտ փոքրիկ որոց ասաց Ա՛Ք ՉԻԾ
Հ՚օր Ա՛ստուածպանք ըն արբշնացեալն ՄՀ

Զէթ հեղեալ ի գեհենիս աղբևաց 490
Զէթն, լապտերն և իւղն ՀԸ
Զիսաւարժիցն տուր սանձս ասելն ոչպէս իմանի 1049
Զիաւորեալն ոչէ բաւեւս, այլ փայտ իսաչին ՆՀԸ
Զիթենի անպտուղ մեղաւորն ՁԾԲ
Զի սանձակոտոր է մեղաւորն ՁԾԱ
Զիր՝ ընդհ. քարոզուէ և Ա. բաղանին ՇՀԵ
Զիւնով նկարի տաճար մի ի Կռօմ։ Ի, գլուխ. ՀՀ
Զկան նման որսացեալ եղև Պօղոս 892
Զկան պէս ի խորս ընկղմանել խաչիւ ՁՀՂ
Զկնորսուէ՝ հոգևոր որսորդք եղեն 944
Զմեռն սառուն սիրոյն ծփող հոգւոյն 514
Զմեռն սաղկի՝ սառուն սիրոյն ՈՂ
Զուկ կենդանակերպն նշանակէ Քրիստոս թխա 934

Ղ

Ղազարոսի յարութիւն, փառացն Քրիստոսի պայծառութիւն ՆԻՊ
Ղազարոս ի նոսա անդիստան Հնաւ 178
Ղազարոսի ցաւելն չուզէր ՆԺԲ
ՂամՔ հարել, ի խղճել խոստովանեցաւ զբնականութիւնն ՀՀՀ. և ՁՀԱ
Ղեւտաւ առաջին յուշերութիւ հայոց ՀՂԲ
Ղեկավար պարծող ի հիսատոյ ժամու 1010
Ղեկավար քեզ ինձլիւն ՁԱրեկոծի ՀՀԲ
Ղևն ի նաւէն խոհեմուն ի արգն 171
Ղևայ հշմարճանի յար արտաւուն 419
Ղևտացիք՝ ելն Քրիստոսէն ՄՀՔ
Ղուկաս աշակերտ գալիլեոսի 928
Ղուկաս նկարէ զմոլի պատկերս ՀՆԲ
Ղուկասու Ա. Հետաքրքրին վերնայարհետս ընդհ. ՀԽԵ
Ի Ղուկասու այք ընկալան ձեռնադրութիւն՝ ՀԾԳ
Ղուկասու Ա. անանդեցաց առաքեալոց տուր 988
Ղօտայ կինն ի կրկին բնութի փոխէ ընծ ՁԳ

Մ

Մակաւագիրն յաստեղաց՝ գտեալ քն պիսպատացոց 381
Մակաւտան կնիքն գրաշի, և այլքն վայել չականք են 703
Մանանեայ որ և լուսափայլ քարն ՀԾՔ
Մանանչ կիպանօղ խորհրդոց 123
Մայիս օրինակն 34
Մայն քիչ ծովուակ և պզկեալ 1623. և 1010

Մայր հրաման կատարի ՀՀԲ
Մայր աստուծոյ նմանին Աբաքեալքն 877
Մայր այ, ո՞ զ ասի Ի՞նչ Հայր ըՁԺ
Ի մօրէ ասելն, ոչ ասելէ թէ և յոլոգեալ 269
Մօր կերպարանին տեսօղք ՀԺԵ
Մօր հաճութէն մարմնացաւ որդին 800

Յ

Ի Յ ախորդուէ յիշելի ևայաջողուն գՁի
Յաղեցեալն սակաւ հաճի վճաղանն ՄԻՀ
Յաղի արդարն ի միտս, մինչ յերեան գոլն վի 638
Յայն այ՝ ի բարբառ դողուէ ոՀԲ
Յայնատու աքաղաղք երկն Ա. ընթերցն ՊՁԳ
Յայն բանին այ՝ ի կոչնակն 714
Յայնէն մեր՝ և ոչ լսելն այ ՀՀ
Յայնմն «Քրիստոսի լսելի լինիլն ի քարոզ գուբեան խնգրե 643
Յայնիւ կոչնակին սրտաբեկի սկզն 714
Յայն հառաչանաց 19
Յայնն այ ահաւոր ոՀԲ
Յայնն Ձի մերձ յամմն 243
Յայնն Ա. ի ընդ ոտուցիք 719
Յայնն Ա. ի յետ քարչէ ի մեղաց 230
Յայն ողջունի խաղաղութեան 176
Յայն պտուղնեկաց այլայլն 218
Յանձրացօղ կրօնաւորն ոՀԲ
Յանձրուին ի զղջմելուէ խմբէ 667
Յեռապիտական գիւթուն 382
Յ Յեռապիր մեղաց բևեռել ի խաչին ՅԽԲ
Յեռապիրն Ա. դամն՝ որ ետ սատանայի մրպես իմանի 766
Յեռամբ իմանի ամենակարողուէն այ 766
Յեռաց համբարձումն, որով կերպիւ օդ առ ՃԽԲ
Յեռնագրեալք Ա. ընձիքն ի փրկչէն 877
Յեռնագրութիւնն Ա. աքելոց զանազան աղգաց ՀԾԳ
Յեռնաձգուէ՝ ինքնասպանուէ ՆԺԲ
Յեռնագնեն, ի վերայ Ա. Հանապային և Արկածադիմն։ Ի, գլուխ. ՃԿ
Յեռն և մատն այ՝ ի Հոգին ձբ ՃԻԲ
Յեռն ի ծնօտի եդեալ ՁՀԳ
Յեռն Հօր ասի Ա. ին, գօրաւորք ԼՀ
Յեռն մարգիլ յոգի ձգել 196
Յեռնտու անկելոց և վերբերիչ 318
Յեռք մարդկ սպասաւոր Ի. ձեռնեալ ՄԽԲ
Յեռքն իբր ստեղունք աշտանակին ՅԻԿ
Յեռքն մահաձիգ, յարդիլեալն հակ ՆԺԳ

Ա
Ա ապաստանիլ ունան պաշարիլն երկնի
կինչ, և սրսխոսի 5 շդ ը
Ա ապաստանեցին առաչնարոգաց մայր կա
Ա ապաստանեալին երկնից հօծ զոտան քո
քո ի. ուղ ջ
Ա ապաստանեալին ի հներ գլխոյն առակեր
գլուխն ղ ի գ
Ա ապաստանեալին ի մեզաց փախեալ յոտս
Քրիստոսի քի թ
Ա ապաստանեցին ընչիկ կենթանոսս չնիր
Ա ապաստանեցին քաւիւ սիրոյն արեարա
ցուէ 371
Ա ապաստանիցին ի ներսն սիրոյ եցոյց քեզ
Ա ապաստանեցայն Թողեալ լեցինն խնդու
րե 576
Ա ապաստանեցայն վա կի չերթոյ հոմբուս
րել ։ ի գբա։ ի
Ա ապենեալ յարձանել գրեցի մեզն չի ա
Ա ապ կամուրջն առաստել չ ա
Ա ապառաքեն այրեալ զօձս, և զլուս փախու
ցանն ն ի գ
Ա ախոր արասպիք անտիոքայ բանիմաւ երա
ածինն 726
Ա ակաբայեցի վկայ քն գեշ Թուշնոց 446
Ա ակարծն զկաշն պնդ 703
Ա ակարիսա ծիծղի տկարուէն զիմաց չձը
զԱ ակարիսա վերոք լցին դևքն նձ գ
Ա ակար ձգնաւորն . Յիլգեռն ամիրայինն
գիշնչ պատասխան եաց ն ի ա
Ա ակեդծական ասէն, եր երբեմն 270
Ա ահաբեան ասէն ի մեզ յոչ գայս առքն 429
Ա ահակերպարանք հեշտուն ձիս չ ձ
Ա ահ անմահ՝ մեզքն, և դժոխն 303
Ա ահապարան եղջերոք սեղանն ոչ ղեր
ծաներ 193
Ա ահապարտքն ի բանտի հարցանէն վա
պատաճորին չ հ ը
Ա ահարձանն գինչ նշանակէ ու ի գ
Ա ահացու մեզաց ծանրուին չ ի ք
Ա ահացուցիչք և կեցուցիչք էին Ուսա
քեալքն 922
Ա ահ խնդրել անէնին չար, և բարի քի չ
զԱ ահ կոչել առ նինքն ձեռամբ ծ ը
զԱ ահ յանձն էառ Քրիստոս, և կարէ կ
ցի մեզ ո ծ ը
Ա աճի Ա գամայ ի նորս կեանս փոխել չգը
Ա աճի ստուերը 120
Ա աճի յարդարոց վերջանայ, մեզաշորացն
ականն չ ձ

Ա
Ա անուշել գինքն հոգ՝ ի խոնարհութիւն չ ի ե
Ա անուշ Ա ի հեռաստանէ 972
Ա անաչառութիւն Աստուծոյ 876
Ա անաչառութիւն Աստուծոյ ոչ գնէ հարկ իւր
գործեանց 274
Ա անապարհ երանեալ Քրիստոս ի երից օշգ
Ա անապարհ խիստ և լայն, ըղձական և
հեշտական ն ի ք
Ա անապարհ կենցաղս գինչ ցմահ նդ ի
Ա անզրնդ չար՝ արգելանքն սիրոյն ամենեքեան
Ա անապարհորդութիւնն դիւրաւն 382
Ա անապարհ Քրիստոս վա մեզ օրինակ գործոյն նիգ
Ա անձին չքծն ակկարօնի ձանձրութիւն 80
Ա անձքն ի յոգիս մեռանին չ ա
Ա աշակ քաղցրասէ՝ ի Քրիստ 40
Ա աշակօղն հաղորդութեամբ ի ֆնչ ուսկզց 244
Ա առաքեալք անստեղծ ի Քրիստ ո ծ գ
Ա առաքեալքն երեսք դրօշանցելոց գղբ
Ա առաքեալքն Քրիստոս՝ լուսաշորէ և
զուարճութեանէ ո ծ ա
Ա առաքեալք փառաց Հօրն ձբ 187.
Էկե. և պ ղ
Ա առել զԱ՝ի, դիտել զնա անձառելի էձ ի
Ա առնն ձգ անձառութիւնն ճ Էշ
Ա առաստան անձառնեի 416
Ա գնաւորքն մերկ ի մեղաց 237
Ա գնութիւնքն Աստուածածնին՝ մարտի
բաստութիւն համարին պ ժ բ
Ա եմականք զիմաստութիւն , խնդրեին ի
Քրիստ գ ձ ն
Ա ենաց ազգն են կիլանցիք 727
Ի Ա երմակ երկրին օրինակի Քրիստ ձբ ա
Ա ժդուհի ժլատուհ ի քարոզելն 323
Ա իձին՝ և պարք ի յիշատակ անիծիցն ա
դամայ, և անքուն որդունց չ ձ
Ա իրանք մեզաց զիմանան քարշողք կիգ
Ա իւղք մեզաց անօրէն գործքն կիգ
Ա չմարտասիրութեն սէգ միակերպ չ ձը
Ա ոխացոյց Քրիստոս զմեզ, ազքատացոյց
մեզբ չ հ ը
Ա ոխութիւն ձգ անկատուտ չ ի ձ
Ա րագ և լոյս երկնի Քրիստ 966
Ա րագ ի մարմնի գործեն չ ի ե
Ա րագ լոյս աշխարհի , Հոգիք և Հայր ե
Քրիստոս 577
Ա րագ կենաց բանքն Քրիստ չ ի գ
Ա րագ մարգկութիւն, լոյս Աստուծին չ ձ ձ
Ա րագութիւնք հօրենաշունչ ասին Աստ
քեալքն 880

Անդ ես զքեզ ի մարմնոյն և ի հոգւոյն ՀԽԵ
Անձն ջար վինչ յանկարծ դիպի ՃՀԿ
զԱնձն ստեղծողին լան Երեշտակք 560
Անձն մեզ՝ ննջումն ասի 918
Անձն վրդ իբրև զքուն։ ՎԵ դլուխ. 2
Անհոգաբար տանջելոյն՝ ոչ ոք զհետ է 479
Անհոգան արժան ասել զինքն ՄԻԵ
ի Անհոգան յետ կոչել կարէ քեզ ոՀՀ
ի Անհոգան ոչ արտաքսել Հնոյն միտք նին ԿՀԺ
Անհոգ եկեղեցոյ երկաւեսակ բնութիւն ունի ՀՀ
Անհոգ եկեղեցոյ մեջէ ծովազնացութիւն 462
Անհոգ պարտական խոստովանի զինքն 82
Անհոտարաժան բառնի ոչ Քրիստոս 1011
Անհոտարաժանք յանարժան հաղորդողի թենէ ոՀԳ
Անղէն պատճառս նախանձու և բարկութեան ՀՀԵ
Անճակալ աչքն ոչ յետս հայեցան ԵՀԸ
Անձն ի ձեռքն աչքն ի յետս 1196
Անձն մնճակալին կամար մարգոյն ձեռին Աստուծոյ 397
Անմշան ամիրապետն պարսից՝ կոտորէ զքրիստոնեայս 724
Անյար եկեղեցւոյ ասի Քրիստոս ՃԿԵ
Անրենի դուխդ մի մոռանար ասէ ՀՀՂ
Անյար կոչի եկեղեցի։ Հն դլուխ. 31
Անյար տախտակք անփութիցք՝ են առաքինութիւնքն 1035
Անյար ձեն կոչի տաճար սրբուէ ՀԽԲ. 749
Անանանայ մարմինն Քրիստոսի 305
Անանանայն ի մէջ երից պահարանաց պահիւր 734
Անանանայն ուստի՞ լինի 998
Անանաս առ մօտիս չկարէր կարդալ 384
Անանաս ելից արեամբ գիմէմ 379
Անանաս գաշանդն այ գերեցոյց ՀՀՀ
Անանաս գխրատիչն իւր սպան 379
Անանաս գղջմամբ քաւեցաւ 384
Անանոս կորդիս իւր զհոգեր 381
Անանաս զքաւարան տաճարն պղծել 384
Անանասէի նման կամուս զղջալ ՀԽՁ
Անանասէի չարիք, ընդհաս ապաշխարութեամբ ՀՀ
Անանաս հալածեաց զՀոգին սուրբ յինքեանե ՃՀՀ
Անանաս մոլորուեր բառնն վարդապետ ՀՀԳ
Անանաս նզովեալ յԱնանիայ 383
Անանաս պաշտեաց զեզեմ կուռս 380
Անանաս սաղմոսելով վերկեցաւ ՀՀԲ

Անանաս տօնելի մեր զղջմանն Գ
Անանդաղէ մանչ որ ճձէ ՃՀԿ
Անանդաղ կամքն այ՝ ճձաղ մեղաց 296
Անանդրկտ գայ Հիստոսանգնու պատիս ՀԼՀ
Անանդրաստ որպս զՅակոբ արքն ի ծնող ղացն, և պատռէի ի Յուսաց ՀԼԲ
Անանդրաստ տեղեկ Յունկն լեզուին ՅՀԵ
Անանի քեցիւք ըս ակիզքն բարբանջին Է ՀԽԱ
Անանիքոս ի բժշկելն՝ մեռաւ ՀԾԲ
Անանիքոս հաչէ, թէ ըս զմարմինն յարիցեն։ Հն դլուխ. 3
Անանկանց և ծերոց նամանուիքն ոՀԲ
Անանկանց միտն ի ջերհեղեղին, ոչ ի նանամն չարին ՅԸՅ
Անանկուիքն ի չնոցին իւր սալամանդր ՅԸԹ
Անարատ ըստ ոմանց լոշտակ Ն Ղ
Անակնէին Ա դամայ, նշանակէ զառուծն մարդ կայինս բնութե ՀԼԵ
Անանամութ. այ մերին՝ ի խորհուրդ միտնին ՀՕՅ
Անասմբ ձի առ խաստուէն Ասղամնին ՅՀ
Անատակարար բնաւ ոչ տեսող ՃՀ
Անատակարար կամակատարք Ա դքէն ջրե
Անատան աղքատաց կերակուր, և ոչ քաւչարար. զի ոչ ե պատարագ ՄՀԲ
Անատան ոչ առնէի հրեպես ՀՃ
Անատնէն Քրիստոսի ազգութեան խնդրե յաղագս թեան ոՀԳ
Անատանի անառակին կրկին նշանակութիւն ունի ՀԼԵ
Անատանին ինչան իշխանութե ՅՀՀ
Անատանի Քահանայապետին ի խորհուրդ կեաղ տախտակէն ՃՀ
Անաեան խփեալ, մեղաց թիւրն ՄԻԵ
Անաեան ընչական, վայիճ ընեալ ՅՕԸ
Անտին այ զօրութիւն և ամ ինչ Ը Ե
Անտն Աստուծոյ Հոգին սբ, և Հաշտ եղն գմեղս ԵՀԹ
Անտն այ միտնն, զի Հոգւոյն ձեյ ոՀԲ
Անտունք մեղաց գործակցութիւն 69
Անտունքն Քրիստ զմտու արէն 999
Անտչի Քրիստ միշտ, մնայ անպակաս ՀԼԵ
Անիխաց տեսակք խառնիճաղն ևայլն հղե
Արախայ տեսակ քն չորս թիւրիզք ՃԼԵ
Արաց ազգի սերունդն 946
Արգարեանման և յաղթօղ թիւրզ ՀՀՇ
Արդէն ի գալիլէէ ոչ յառնէն՝ տուա ՀՀՀ
Արդարէն բէթ Ելացի՝ դիւթ, խաբեաց զՀնամարիտ մարգարէն ՀՃԳ
Արդարէն խոստացոյց երբ և յորմէ ազերեցաւ ՀԼԲ

Արդարութիւնն ինչ է 920
Արդարութիւնքն սիրելեանց Աստ. Քի և քանիք են 949
Արդարք ըստ Հորհրդոյ անձք կոչին ՃՃբ
Արդարք Հոգւով Սրբով խօսեցան ՄԾԳ
Արդարքն՝ իւղովն խանդային զԼուսնն քանին՝ ի մարմին ՈՂԴ
Արդարքն հինանոսաց ՄԾԴ
Արդարքն հեթանոսաց վհուկք 233
Արդարքն վասն երից ժամանակաց խոսեցան ՄԾԴ
Արդարիա՝ ի ծովէ ՌԾԵ ՀՂԳ
Արգարիան ուսոյց Ծնանիւ 807
Արդադարմանի նշանակուին ՀԼԵ
Արդահաճութիւց ոսկերքն ցրուին ՆԽԵ
Արդասեր՝ ևոչ Հրեշտակասեր 291
Արդասիրին Հրեշտակք երգեցին փառք ի բարձունս ՈԾԳ
Արդասիրութեն այ կարօտին և ծգքն ՆՃբ
Արդասպանութիւք պղծի Եկեղեցի, օծել լն Ե։ Հն, գլուխ. 19
Արդասպանութիւ վճիռք ՅԼԹ
Արդեղութեան արարչութիւնն զարմանալի քան զառաջինն ՆԼԳ
Ի Արդեղութեան ժամանակի պարգևքն այ առատացեալ 448
Արդեղուե խորհուրդն յօրէնն նախաձևացեալ ՀՀԵ
Արդեղութեանն Քրիստոսի բարերարութիւնքն անթիւք 386
Արդեղութեան Հնորհիւն եղեն քաջութիւնք ՀՀԶ
Արդեղուին հաձութ Երրորդութե ՄԾԳ
Արդեղուին Քրն ծպրագոյն Հնորհ ՄԼԿ
Արդեղութին Հնի յայտնի եղև Հրեշտակաց ՇՀԲ
Արդեղութիւնն Քրիստոսի նոր արարչութիւն կոչի ՀԿՃ
Արդիկք և Հրեշտակք հաճասար ստոնէն 803
Արդկութէ անթերի, Հնութեամբն անապական ՄՀԵ
Արդ կրկնապէս մեղադրի Հետևելով սատանայի ՆՆԵ
Արթ մեղանչելով հող կոչի ԾՃ
Արդն է Հնչ և խաչեալ ՄՃ
Արդն լինի քահանայ, զի համազգեացն ողորմեացի 448
Արգն խոչեցաւ ասելն հրէական 547
Արդն ոչ էշխան հոգւոյն ՈՀԵ
Արդն չարչարել ասելն հեթանոսին ՄՃ
Արդն չարչարեալ ասելն նեստորին 544
Արդս բնութէ բարեսէր ՆՀԳ
Արդս և ըստ մարմնոյն պատկեր այ՝ մարդեղութեամբն Քրի 460
Արդս նաե. Ես ծով ՃԿԲ
Արիամ կոյն մանքուբ ևաշտ ի մեռաց 939
Արիամ Հնել ևհղեօպայ մի ևնոյն 933
Արիամ օրինակի Հհոգի Հանդարտ 244
Արծնոս պատմիչն մերոյն վասն սրբոյն Հակոբայ 990
Արկհանացիք յամ մեղանչելոյ վկրտելն յՀ Ի, գլուխ. ԺԳ
Արկհօնայիք զՀ Հայր, երեսուն յաւելս տեղից ծնող ասելին 1026
Արկոս աբբայ ծիծաղն զոկարութենէն դիմաց ՆՀԳ
Արկոս աբբայն Ճմարտեաց, քան պարծեցաւ 516
Արկոս աշակերտ Պետրոսի ՀՆՃ
Արկոս աշակերտ Սիլվանեի ՓաղանՀ, զՕ գերն կեսատ Հ եթող ի կոչին ՆՂԿ ի Արկոսէ ոՀք ընկալան ձեռնադրութիւն ՀԾԳ
Արկոս եթէ Հայրն ի հայորդիէն, ոչ դատ տեաց զպատնկեալ քահանայն ՈՆԳ
Արմաջել խոխտալ ըս ցանկականին յԻՀ
Արմաջելն է հեշտանալն ի քերոՀ ըսին ՏՈՈ
Արմին և արիւնն Ք ծառ կենաց ՀՆԸ
Արմին և արիւնն Նորոգեն զկենս մեր 338
Արմին և արիւնն Քրիստոսի մի՝ի դատապարտութիւն ՏՅԶ
Արմին կաՀելէն և փորձութիւնք ուժգինք 408
Արմինն անշաղախ ըստ ցանկուէ 668
Արմինն և արիւնն Քրիստոսի պատճառ յարութեան ՀՀԳ
Արմինն ընտանի Թշնամի ՄԻԸ
Արմինն Թարց Հոգւոյն չկարէ առնել ինչ ՈՂԸ
Արմինն իգական շողոքորթող ԶԾԸ
Արմինն ծանրացուցանէ զՀոգին ՈՆՃ
Արմինն կիրեալ յորդանց՝ ի գԺոխս ըս նանի 470
Արմինն մարտնչող Հոգւոյ ՌԸ
Արմինն Հնի տեսակակից մարդկան ՀԺԸ
Արմինն պատրող և շողոքորթ ՀԾԸ
Արմինն ցանկայ հակառակ Հոգւոյն ՄԻԿ
Արմինսն Քի՝ և մանն է բոլոր ՀԿՀ
Արմինն Քրիստոսի զղջացողաց օգտակար 387

Ա
Ա
Ա

Աղեղն ամբիծ՝ հաճատն արդարացեալ 424
Աղեղն անդարձ տանի ի զժոխս 96
Աղեղն անգոյ՝ ի կամաց գոյանայ 424
Աղեղ մեր անթիւք, ի բերխատոսէ թուեցեալք 424
Աղեղ զղջացողաց յայտնին ի դատաստան 694
Աղեղ ի մէնց չառնել, զոգեեցուցիչ նժէ
Աղեղ ոչ ունիմ ասէն ատե զնէ 424
Աղեղս բազում ասէ, զի բազում շնորհ ընկալցին 424
Աղեղս մեր թողու նմա՝ մեծ է զայր 368
Աղեղս մեր թողու՝ ասէ մեծ է ողորմ 390
Աղեղս թողուլ՝ մեծ է զամենեցունս 576
Աղեղս թողուլ հեթանոսաց՝ քան կանոն 432
Աղեղս բառնալ, ոգի՝ ի յոյժ պահակին 372, և 449
Աղեղս ընդ հարան, այր յերանս հարց 604
Աղեղքն դատապարտին յերից օրինաց
Աղեղքն անմահանք Բերխատոսի, չկայ նոցա
Աղեղքն դիւրաշարժ պարին ոգի զերեսն 240
Աղեղք զգոյք մեզ ազգի Հրեաստանեայց
Աղեղք ընդ հարան, այր յերանս հարց 372, և 449
Աղեղաց թագաւորն չունի խայթ 138
Աղեղս անզղջապես թիւրեալ 1137
Աղեղս բառնալ, ոգի՝ ի յոյժ պահակին 432
Աղեղն թողուլ՝ մեծ է զամենեցունս 576
Աղեղն մեր թողու նմա՝ այր մեծ է զայր 368
Աղեղն բազում ասէ, զի բազում շնորհ ընկալցին 424
Աղեղն ոչ ունիմ ասէն ատե զնէ 424
Աղեղ ի մէնց չառնել, գոգեեցուցիչ նժէ
Աղեղ զղջացողաց յայտնին ի դատաստան 694
Աղեղ մեր անթիւք, ի բերխատոսէ թուեցեալք 424
Աղեղն անգոյ՝ ի կամաց գոյանայ 424
Աղեղն անդարձ տանի ի զժոխս 96
Աղեղն ամբիծ՝ հաճատն արդարացեալ 424

Աղեղն զկնի ի նախանձ շարժէ առ ի պատժել զինքն մեղաւորն 26
Աղեղաւորն զղջացեալ՝ հաճատար արդարոց սիրի յայտուցանէ 42
Աղեղաւորն է թեառն և վիշտ այր 74
Աղեղաւորն է ծառայ չար և վատ 73
Աղեղաւորն ի վրէժխնդրութիւն շարժէ զկայտուծ 26
Աղեղաւորն լինի անդգայ 276
Աղեղաւորն ծանրութիւն է այր 74
Աղեղաւորն մատանի գիշաց 275
Աղեղաւորն մեղօք՝ ոգի գոզն գողունեօքն խայտառակի 638
Աղեղաւորն յերկուս հետս կաղ 227
Աղեղաւորն ոչ արժանի ի լոյս գալ 492
Աղեղաւորն սրտիկն պատժոց արժանանայ 1137
Աղեղաւորն տարակուսեալ ի խնդրելն զկայտուծ 276
Աղեղաւորան Բերխատոս ոչ գիտէ ննջել նաւէ խնդով 79
Աղեղաւորք պարին անդէմ հրով 276
Աղեղաւորք զոգք մեզաց զաշակերն 240
Աղեղաւորքն աննմանք Բերխատոսի, չկայ բերն միաւորիլ ընդ նա 276
Աղեղաւորքն դատապարտին յերից օրինաց 604
Աղեղաւորքն դիւրաշարժ պարին ոգի զերեսն 576
Աղեղաւորքն յղանան իբրև զկանացս չունի
Աղեղս ընդ հարան, այր յերանս հարց 372, և 449
Աղեղաց թագաւորն չունի խայթ 138
Աղեղս անզղջապես թիւրեալ 1137
Աղեղս բառնալ, ոգի՝ ի յոյժ պահակին 432
Աղեղն թողուլ՝ մեծ է զամենեցունս 576
Աղեղն մեր թողու նմա՝ այր մեծ է զայր 368
Աղեղն բազում ասէ, զի բազում շնորհ ընկալցին 424
Աղեղն ոչ ունիմ ասէն ատե զնէ 424
Աղեղ ի մէնց չառնել, գոգեեցուցիչ նժէ
Աղեղ զղջացողաց յայտնին ի դատաստան 694
Աղեղ մեր անթիւք, ի բերխատոսէ թուեցեալք 424
Աղեղն անգոյ՝ ի կամաց գոյանայ 424
Աղեղն անդարձ տանի ի զժոխս 96
Աղեղն ամբիծ՝ հաճատն արդարացեալ 424
Աղեղաւորն զղջացեալ՝ հաճատար արդարոց սիրի յայտուցանէ 42
Աղեղաւորն է թեառն և վիշտ այր 74
Աղեղաւորն է ծառայ չար և վատ 73
Աղեղաւորն ի վրէժխնդրութիւն շարժէ զկայտուծ 26
Աղեղաւորն լինի անդգայ 276
Աղեղաւորն ծանրութիւն է այր 74
Աղեղաւորն մատանի գիշաց 275
Աղեղաւորն մեղօք՝ ոգի գոզն գողունեօքն խայտառակի 638
Աղեղաւորն յերկուս հետս կաղ 227
Աղեղաւորն ոչ արժանի ի լոյս գալ 492
Աղեղաւորն սրտիկն պատժոց արժանանայ 1137
Աղեղաւորն տարակուսեալ ի խնդրելն զկայտուծ 276
Աղեղաւորան Բերխատոս ոչ գիտէ ննջել նաւէ խնդով 79
Աղեղաւորք պարին անդէմ հրով 276
Աղեղաւորք զոգք մեզաց զաշակերն 240
Աղեղաւորքն անմահանք Բերխատոսի, չկայ բերն միաւորիլ ընդ նա 276
Աղեղաւորքն դատապարտին յերից օրինաց 604
Աղեղաւորքն դիւրաշարժ պարին ոգի զերեսն 576
Աղեղաւորքն յղանան իբրև զկանացս չունի
Աղեղս ընդ հարան, այր յերանս հարց 372, և 449
Աղեղաց թագաւորն չունի խայթ 138
Աղեղս անզղջապես թիւրեալ 1137
Աղեղս բառնալ, ոգի՝ ի յոյժ պահակին 432
Աղեղն թողուլ՝ մեծ է զամենեցունս 576
Աղեղն մեր թողու նմա՝ այր մեծ է զայր 368
Աղեղն բազում ասէ, զի բազում շնորհ ընկալցին 424
Աղեղն ոչ ունիմ ասէն ատե զնէ 424
Աղեղ ի մէնց չառնել, գոգեեցուցիչ նժէ
Աղեղ զղջացողաց յայտնին ի դատաստան 694
Աղեղ մեր անթիւք, ի բերխատոսէ թուեցեալք 424
Աղեղն անգոյ՝ ի կամաց գոյանայ 424
Աղեղն անդարձ տանի ի զժոխս 96
Աղեղն ամբիծ՝ հաճատն արդարացեալ 424
Աղեղաւորն զղջացեալ՝ հաճատար արդարոց սիրի յայտուցանէ 42
Աղեղաւորն է թեառն և վիշտ այր 74
Աղեղաւորն է ծառայ չար և վատ 73
Աղեղաւորն ի վրէժխնդրութիւն շարժէ զկայտուծ 26
Աղեղաւորն լինի անդգայ 276
Աղեղաւորն ծանրութիւն է այր 74
Աղեղաւորն մատանի գիշաց 275
Աղեղաւորն մեղօք՝ ոգի գոզն գողունեօքն խայտառակի 638
Աղեղաւորն յերկուս հետս կաղ 227
Աղեղաւորն ոչ արժանի ի լոյս գալ 492
Աղեղաւորն սրտիկն պատժոց արժանանայ 1137
Աղեղաւորն տարակուսեալ ի խնդրելն զկայտուծ 276
Աղեղաւորան Բերխատոս ոչ գիտէ ննջել նաւէ խնդով 79
Աղեղաւորք պարին անդէմ հրով 276
Աղեղաւորք զոգք մեզաց զաշակերն 240
Աղեղաւորքն անմահանք Բերխատոսի, չկայ բերն միաւորիլ ընդ նա 276
Աղեղաւորքն դատապարտին յերից օրինաց 604
Աղեղաւորքն դիւրաշարժ պարին ոգի զերեսն 576
Աղեղաւորքն յղանան իբրև զկանացս չունի
Աղեղս ընդ հարան, այր յերանս հարց 372, և 449
Աղեղաց թագաւորն չունի խայթ 138
Աղեղս անզղջապես թիւրեալ 1137
Աղեղս բառնալ, ոգի՝ ի յոյժ պահակին 432
Աղեղն թողուլ՝ մեծ է զամենեցունս 576
Աղեղն մեր թողու նմա՝ այր մեծ է զայր 368
Աղեղն բազում ասէ, զի բազում շնորհ ընկալցին 424
Աղեղն ոչ ունիմ ասէն ատե զնէ 424
Աղեղ ի մէնց չառնել, գոգեեցուցիչ նժէ
Աղեղ զղջացողաց յայտնին ի դատաստան 694
Աղեղ մեր անթիւք, ի բերխատոսէ թուեցեալք 424
Աղեղն անգոյ՝ ի կամաց գոյանայ 424
Աղեղն անդարձ տանի ի զժոխս 96
Աղեղն ամբիծ՝ հաճատն արդարացեալ 424

Աղքն իւր անձամբ կոչէ 58
Աղքն խոպոտիչ խղճի մտաց 160
Աղքն խաբար, ի ներքսագոյն 175
Աղքն խաբար, քո արև հալածող 1006
Աղքն ծանուցանէ, քաջողին վիրաւոսի թեթևք 424
Աղքն կարևորք, քոյն անդիտուն մեծք 149
Աղքն կայծակուցանէ զկեանն 348
Աղքն կենակից գործոցն 828
Աղքն կոչու հողոյ, քո վէմ փչրօղ ժոռս 1127
Աղքն կորացուցեալ հպիլ տայ ի ջուր 1127
Աղքն կրկնեալ, կրկին վայ բերէ 1127
Աղքն հայեաց յակնարկն վրէժ 1127
Աղքն հայեաց ողբմալի՛ն վրէժ 1127
Աղքն համր առնէ զգործօղն 1127
Աղքն մարախոյ նման ապառիլ 1127
Աղքն նիւթ բարկութեան 1127
Աղքն նման է ջրդողութեան 1127
Աղքն նմանի քաղցեալ առիւծու 1127
Աղքն նմանի հնոյեն բաբելոնի 69
Աղքն ոչ գոյացութիւն, այլ պակասութիւն բարւոյ 1127
Աղքն ոչ ինչ առ երկնաւորն 1127
Աղքն որ առ Քս բողոքեն, ի կերպ 1127
Աղքն ոռնայն առնէ զչարչարանսն Քրիստոսի 1127
Աղք չունիմ ասօղն, զանձն խարէ 1127
Աղքն պատկառելի առնէ զգործօղն 1127
Աղքն պատճառ ախտից, հաճատուիլ հերձի 1127
Աղքն պոռնկաւ՝ զաժանման մեր Քս 1127
Աղքն վէպ իւր տգեղութ լալի 1127
Աղքն վիրաւորական սիրտդին 1127
Աղքն տնկակից ցօղ մահուանն 1127
Աղքն փոքունք երևմամբ մեծք 1127
Աղքն փոքր՝ առ Քս մեծ 1127
Աղքն փոքր յաչս մարդկան՝ մեծ 1127
Աղքն քօղ տգեղութ 1127
Աղքն ծանրացեալն քան զամենայն խոտ ծանր է 1127
Աղքն մեռեալն՝ ոչ օգտէ հաղորդութեանն 1127
Աղքն մեռեալ՝ առ վինդն Քս 1127
Աղքն կարի ասէ վինդն Քս 1127
Աղքն կատարեալ՝ ոչ ինչ պակասէ

Ա Եռանիկն Քրիստոս, Աստուած կենդանի յիշի 177
Ա Եռեալ Նոյ, եւ ոչ կենդանի այլ 95ո
Ա Եռեալս յարուցին Յ. աքեալքն ի կըր կին օրինակ 78
Ա Եռելս գլխակողմն զմոմն ընդդէմ վա ռեմք 93
Ի Ա Եռելոց եւ ի մեղաց յարուցանելն նը մանք 522
Ա Եռելոց սակս պլոց աղաչանքն 711
Ա Եռեսուքէ օրինակ քոյնն 2ժե
Ա Երկամարմին գինուորք են կրօնաւո րքն 2ժե
Ա Երկամրցանակ (փէհլիւան) լինին ածե ղեալքն 6 9
զԱ Երս էառ Քն ի լրացուցանել 6 9
Ա Էն ն է անմատչելի լոյն 2ժ
Ա Երձանի ծառն երկաթակեաց և մշտա բեալս 2ձ
Ա Թեր գանձուց մեղաց, գուշակել այ 474
Ա Թերք մեղաց՝ անյագուքին 65
Ա Թուի Հ ննգուքի ոչ գոյ Յ. 623
Ա Ժղուկքն արեան ծարաւ իք 496
Ա Խաւորեցաւ Քն յերկուց 821
Ա Խուճուղ Յ. զանազան ազգս ի միութի հաւատոյն Քնի 960
Ա Խաւորուէ պատճառ Յ. ծածկին դիմե
Ա Խաւորուէ տեղ խառնուա ժ
Ա Խաւորութի բանին այ ընդ բնութիս՝ անդադարանելի ըխ
Ա Խաւորուին Քն ոչ ըստ հնորհի 243
Ա Ի բնութի ասելն նը հարց 278
Ա Ի բնութի Թարց մարմնացելոյ է ասե լի ժխ
Ա Ի եղջերուն՝ Կ. քերկերոսանն ծիզ
Ա Ի եղջերուն՝ Հեղինայ կուսին հոտով 703
Ա Ի է Ցնուքին երից անձանց ձի
Ա Ինչևի նշանակութին ի
Ա Ինչև Հաւատացանիցեն, յաւիտեանին 493
Ա Ի որդի մերոյս բնութի ոի
Ա Իջին է Ջուամն փայտին 712
Ա Իմնորդ անխմաստ՝ խոտորարար 420
Ա Իմնորդ ասի Քն Ա. Յ. ածկին 167
Ա Իմնորդ կենդանի ասի նչն Յ. նը 2ձե
Ա Իմնորդ կենդանի է Քն 290
Ա Իմնորդն այ ևմարդ կան Յ. Քն 508
Ա Ինջոց ցուցած Եկեղեցին ի մեջ հողեղէն նա և հրեղինաց 1032
Ա Ինջօրեական տուպ փորձութեանցն սա ատնայի 483
Ա Իսայ՝ այ գառնուկ, նշանակէ զմիածն, զն մեռուցանէ զմեզ 704
Ա Իսային ջուրն փայտիւ քաղցրացաւ նը
Ա Իսան ըստ հոմերոսի՝ լինէ սայր 4 2գ
Ա Իսօն ընդ Յունաց՝ պատուական նիւթ զուան և ծուծն և ոդին բնութե՝ այ ու ռուքն 707
Ա Իսոնի ծաղկանց և իւղոյ բաղադրուին օրինակ Քրիստոսի ոհ
Ա Իսոնին գերիշխութին՝ նախանձարկու այլ ատից 700
Ա Իսոնին դերապանցութիւնն սահմանիլ չկարե 708
Ա Իսոնին նման ոչ գոյ անձառելի 708
Ա Իսոնին չնորհ ոչ բնին ուրմամբ 689
Ա Իսոնի չնորհիւ առ Յ. գառնայ 680
Ա Իսոնի չնորհ՝ ի հանգերձելոյն փայ լի մեզ 696
Ա Իսոնիւ չօծեցեալն՝ դիւրաւ բեկի ոշխ
Ա Իսոնն դործիք Հոգւոյն Սրբ 238
Ա Իսոնն դեղ վիրաց մեղաց ոձդ
ի Ա Իսոնն և միսոնիւ գործե Հոգին Սբ զայլ միսոնն ոչ գոյապոխի 688
Ա Իսոնն զխակուի Հոգւոց պնդե ձգ
Ա Իսոնն զհաւատով մերձեցեալսն բուժ ոձա
Ա Իսոնն լուսատու ճշդ. երկնից ձանա պարհին ոձբ
Ա Իսոնն՝ խայն և արեանն Քնի այս, մեր փրկութի գործ ասիր ձթ
ի Ա Իսոնն խառնի Հոգին ձբ ձիա
Ա Իսոնն խոնարհաց անուցիչ, հպարտաց պայթուցիչ 707
Ա Իսոնն պատկեր Քնի միաւորուեն ոձա
Ա Իսոնն տրտմութինն որ ի փայտէն փա րախ ոձհ
Ա Իսուն օրհնեց Քրիստոս յաշագ հինգ հաբաթին ձձ
Ա Իսոնն օրհնի Յս Ք. և քահանայապե տական ազօթիւք 169
զԱ Յան ի խնամս յարին ասե ընդ հատա րակաց ձե
Ա Յան մեր ծով, և շաւիղ առնե ինձնա Յ. ատուած ձհ
ի Ա Տ պահելն այ զմեզս մեր, անշէջ հուր մեզ 581
Ա Խոր խնամով ի՛ջարիս՝ ի՛մանուէ դձթ
Ա Խոր հնոցն նեղ ի տանիլ զարհուրմարդեղութեանն ձե
Ա Որ մարդին ի՛նամն տարին ձժ՝ ձձ
Ա Խոր մարդկան յայտնի ք են այ 48
Ա Խոր մեր երագ՝ Ա՛րեշտակքն այլ քան զմիտս 519

Ա
Ա՛նչ ինչ ասէ Աբրահամ՝ լինի ճշմարիտ 459
Ա՛նչ ինչ ասէ Աստուած՝ լինի ճշմարիտ 996
Ա՛նչ ինչ ասէ Եղիշայի նահանգն՝ նոյն գլխով
Ա՛նչ ինչ ասէ Մովսէս՝ օրինակ Տիրոջ 459
Ա՛նչ ինչ ասէ Յովհաննէս՝ ճշմարիտ է 1105
Ա՛նչ ինչ ասէ Քրիստոս՝ ճշմարիտ է 1105
Ա՛նչ ինչ ասէ Պօղոս՝ ճշմարիտ է 1105
Ա՛նչ ինչ ասէ Պետրոս՝ ճշմարիտ է 1105
Ա՛նչ ինչ ասէ Սաղմոսերգուն՝ ճշմարիտ է 1105
Ա՛նչ ինչ ասէ Սողոմոն՝ ճշմարիտ է 1105
Ա՛նչ ինչ ասէ Սուրբ Գիրքն՝ ճշմարիտ է 1105
Ա՛նչ ինչ ասէ Տէր՝ ճշմարիտ է 1105
Ա՛նչ ինչ ասէ Տէրունի

Յակոբ նահապետն ծննդոց օրհնութիւնն հոգեկանօք և մարմնականօք առ իւր 383
Յակոբոս ապատե զթադաւորն սպաննիացւոց, նահատակի և ի հրեշտակաց պլուխն տանի ի դրախտն Էդեմացւոյն և մարմինն ի վիճակն 925
Յակոբոս ալփեայ և եղբայր Տ̃ն մի և նոյն 933
Յակոբոս և Յովհաննէս՝ երկու մօրաքեռ որդիք Կոստեայ 934
Յակոբոս կայծակնանման քարոզեաց զԱ. և զԲ. 922
Յակոբոս Տ̃ն եղբայրն կոչեաւ Պլինոս պարիսպ 633
Յաղթեալ ի բարեացն այ 113
Յաղթի Ա̃ն ի դիմակս ենէն, և ոչ թշնամանի 428
Յաղթուեն կերածն ի քէ յանձնել ինձ 56
Յաղթուին Ա̃ն ի դժոխս 63
Յաղթող եկեղեցի և հինն նորս մէջ է ձգէ 710
Յաղթօղք ասին Իսրաէլքն 928
Յաղթօղ Ա̃ն, փող Իսրաէլքն ձձ
Յամպոն այ Երեշտակք ցօղք ոչ
Յայտնի Իւ̃ ի հրեշտակք, ծածուկ ի հեթանոս ձ
Յայտնի է իրրև պէտք ցնկէ 970
Յայտնուին Պետրոսի ոչ միայն ի Հոռոմ այլև ի Հոռոմոյն 918
Յանդգնութիւն չար քան զառնլոանն 62
Յանդիմանէ Իակ՛՛ զԵզդրսխայ 63
Յանդիման լինիլ այ երկիւղիւ 52
Յանդիման լինիլն սարսափելի 160
Յանդիմանին Թիւնատացիք 3
Յանդիմանութիւն՝ մերկապարանոց ի հանդերձելոյն 42
Յանդուգն և անսանձ է աներկիւղն 417
Յանձնէն՝ պաշտպանել, խնամել 737
Յանձնառուին հրամանքն Քինէ. և Յինէ 39
Յանցաւորին ներոյն, ներեցեալ յինէ Հոստուծոյ 62
Յանցաւոր խոստովանի Քրիստոս կինոն վասն մեր 392
Յաջողեն այ առն արդարոյ ի գործ 15
Յառնէ Ա̃ն ինքն իշխան զօրութ 919
Յարակայուն Ա̃ի անեղծ 999
Յարկն Դաւթի կործանեալ ևկանգնէ 2
Յարձակմունք մեղաց՝ բռնութիւնք 64

Պահի ձակատն եղջիւր լուսեղէն երկիր 2
Պանիս չարաչոս Սողոմոն 38
Պանիս տարածումն ձեռաց՝ օրինակ Քրիստոսի 317
Պահիս փայլուն խափանի Քինէ 33
Պահիս ազգն մարգարէացոյց տեղի փեթրոսն 34
Պեր եկեղեցի անարգօղքն քամահին 531
Պերն այ յանուանէն դեք սարսին 950
Պօրն արդանա իբր անդաստան 12
Պրուան սպիտակ, միտքն տխմար 32
Պզօյարք ապստամբի ի Սաւլէ, յետոյ սպանանի 724

Ռ

Ռաբեթ աղդեօք մեծ իցէ, թէ փոքր 915
Ռաբեթ բնակի ի տան սեմայ հոգևորա պես 948
Ռակինեն՝ ոչ քարն է Էէ. և 735
Ռակոբայ գօտեմարտիլն 825
Ռակոբայ ծանրանալն ի կինքն 34
Ռակոբայ մեծբնայ Իպարտին ոտքն կկնի
Ռակոբայ մեծբնայ Իպրահամեան ձառն և ժկնութիւնն 2
Ռակոբայ մեծբնացեալն անուանն խորհրդական 963
Ռակոբայ մեծբնացեալն երևի Վ̃ն և զօրացուցանէ 962
Ռակոբայ մեծբնացեալն ինդիրքն յայ 1008
Ռակոբայ մեծբնացեալն սերունդն 2
Ի Ռակոբայ ոչ ընկալան ձեռնադրութիւն 3
Ռակոբ զինչ թարգմանի, և նոր քաղաստի մեծբնացին 2
Ռակոբ վէմն էօծ ի ինշան ապատնի 682
Ռակոբ վէմն խաղով էօծ, և քո արեամբն ծե գրես. 3
Ռակոբ ընտրեալ, անուամբ կոչի 3
Ռակոբ ի լաբանու դողայ, Իստուծոյ զօրանայ 3
Ռակոբ մեծբնայ ամպոգաց ընդունելի 2
Ռակոբ մեծբնայ խոյատառակ զսքնայ և զհեթանոս վճ ջրհեղեղին 988
Ռակոբ մեծբնայ հոմանատի Իսքելոց 973
Ռակոբ մեծբնայ հօրաքեռ որդի Իսահաք որդին 994
Ռակոբ մեծբնայ մի էր, ի ինիկիայ Յիէ մեր հայրապետացն 969
Ռակոբ մեծբնացին՝ քան զչորս տարերան դեր ի վերայ 995

Յովհ 1107

Յովհաննէս պատրոն ղեպեանէ գՀայաս 349
Յովհաննու մարգրէի դիպուածն անթարգմանելի ՌՃՃ
Յովհաննու Լուսաւորչին տօնէ մասին 504
Յովհաննու անունն Լուսաւորչին, ըստ Եւսեբիոս 504
Յովհաննու Ոսկեբերանի վարուց եւ գրոց ցանկ ՌՃԵ
Յովհաննու անունն ամենայն մեռելոց 1009
Յովհաննու Մկրտչին տօնէ 1028
Յովհաննու Մկրտչին, կորացումն ստնկի 435
Յովհաննու կռապաշտքն, թէեւ թեամբ մեռեալք էին ոՃՇ
Յովհաննու Կրիսոստոմոսի գիք էին եւ ոչ քան 471
Յովհաննու որովի մարմնով յառնեն 657
Յովհաննէս ցուցանի նման Տն ու 72
Յովհաննան երեքկին ՃՇ
Յովհաննական է հուրն դժոխոց հանծա խելի 589
Յովհաննական ծնունդն Քրիստոսի ան քննելի ՅԺԳ
Յովհաննին կեանքն աներկբայ Ի·ԺՇ
Յովհաննական տանջանք դժոխոցն 490
Յովսէփոցեալ լքեալ, ըստ կամաց 719
Երեսաբեկայ դրախն Հայոցն ՃՀԻ
Եսայիայ բանքն կարե ասիլ Ղեբելոցն 911
Եսու զերկոտասան քարինս հանէ յոր դանանու 782
Եսու յովսեդեկեան օրինակ Քրի նախդ
Եսու նաւեան նման Յն 512
Եսու նաւէն ուխտէ պաշտել զՅ նՃ
Եթա ընդունելուս գիտութեն Հրատուե ևայն· Ի·, գլուխ· ԺԷ
Եւտին անարդութ ձաղեցաւ Քս շԺ
Եւտին ընծոն՝ ներելի մեղքն Ճ
Եանոց յարգօղ միւռոնն զի գ·աւելի ի
Հովանէ արար թՃՇոր և վարս արե ԿՀՈ
Երեւրել շնորհ ընդ գլմայ 312
Եու յ·ղիսէ օծաւ թՃՇոր իշի ոՃգ
Եու օծմամբ ի պաշտանեն բահարոս, եղև պաշտող այլ ոՃԵ
Իմարեան մրուի է արբեցուին 247
Իմարեպես խաբեն սիրոգքն Յն ՃՀԹ
Իմարն խաբի, տկարն պարտի 422
Իմար սրբոս հին քարկոծի 665
Իշեակ անուանն Քրի համբուրելի ոՃգ
Իշատակ խաչակնքութե կոչնական 713
Իշատակ պարտականութեան զաղօթն թողեալ ՃՀԴ

Ի Յարութեան անպակաս անգամք յառնէմք Ն կգ
Յարութեան ընթերցուածք ի վերայ ընծկելոյ ՀՆ Ճ
Ի Յարուե կրկին նորոգէ Ադոմն զեւ ՌՃ
Յարուե հաստատեաց վկայք ՀԺԵ
Յարուեն Քրի վկայք· Ի·, գլուխ· Ճ
Յարուեն Քրի օժիտքն և մեզ ՄՀԵ
Յարուե օրն՝ նոր արարչուե սկիզբն 552
Յարուէ մեռելոց հաստատի 1009
Յարուէն վն երր վերանորոգուե ասի 1028
Յարուէն Քրե, կորացումն ստնկի 435
Յարուցեալ կռապաշտքն, թէեւ թեամբ մեռեալք էին ոՃՇ
Յարուցեալքն ընդ Քրիստոսի գիք էին և ոչքան 471
Յարուցեալքն որովի մարմնով յառնեն 657
Յարուցիչ ցուցանի նման Տն ու 72
Յաբխտան երեքկին ՀՀ
Յաբխտենական է հուրն դժոխոց հանծա խելի 589
Յաբխտենական ծնունդն Քրիստոսի ան քննելի ՅԺԳ
Յաբխտենին կեանքն աներկբայ Ի·ԺՀ
Յաբխտենական տանջանք դժոխոցն 490
Յափրացեալ լքեալ, ըստ կամաց 719
Երեսաբեկայ դրախն Հայոցն ՃՀԻ
Եսոյ բանքն կարե ասիլ Ղեբելոցն 911
Եսու զերկոտասան քարինս հանէ յորդանանու 782
Եսու յովսեդեկեան օրինակ Քրի նախդ
Եսու նաւեան նման Յն 512
Եսու նաւէն ուխտէ պաշտել զՅ նՃ
Եթա ընդունելուս գիտութեն Հրատուե ևայն· Ի·, գլուխ· Ի
Եւտին անարդութ ձաղեցաւ Քս շԺ
Եւտին ընծոն՝ ներելի մեղքն Ճ
Եանոց յարգօղ միւռոնն զի գ·աւելի ի
Հովանէ արար թՃՇոր և վարս արե ԿՀՈ
Երեւրել շնորհ ընդ գլմայ 312
Եու յ·ղիսէ օծաւ թՃՇոր իշի ոՃգ
Եու օծմամբ ի պաշտանեն բահարոս, եղև պաշտող այլ ոՃԵ
Իմարեան մրուի է արբեցուին 247
Իմարեպես խաբեն սիրոգքն Յն ՃՀԹ
Իմարն խաբի, տկարն պարտի 422
Իմար սրբոս հին քարկոծի 665
Իշեակ անուանն Քրի համբուրելի ոՃգ
Իշատակ խաչակնքութե կոչնական 713
Իշատակ պարտականութեան զաղօթն թողեալ ՃՀԴ

Իշել զՅ, ուրախ առնել զսիրտն Յ Ճ
Ի Յիշողութեանն ոչ պահել զմեղս մեր խնդրե ի Քրե 526
Յիշողութե հնորհի, դառնայ դառապար տելոյ ի պատիժ 603
Յիշողութիւն անմոռաց, ե դանձարանն Ճատուածոյ ոՃՀ
Յի անուամբն փրկիմք ոկՀ
Յի անունն ահաւոր ՆՃԲ
Յի անունն յարուցիչ մեռելոց ոկՀ
Յի ապագային ՅՀակօբ 968
Յի անուանն կապեցաւ արեգակն 492
Յի անուանն ծունր կրկնի 675
Յի յամենայն գործս իւր հոգւով սրբով վարիւր 1019
Յգացեալ հոգւով սրբով 542
Յղի կանայք երկնչեն հալիլ ի գալչելի դեմս ՀՀԶ
Յդութիւն Լուսոյն տօնելի Ն ՇԲ
Յուդա Ղայսրն մահացաւ ապերախտու թեանց Ն ԺՃ
Յու լիտա կայսրն ողջուներ զխաչափայտ Ճ ՆՃ
Յայնք եղեմաց եցի կոչին վն երարուն Հ ՀՀ
Յայնք են վկայասէրք ՀԺԵ
Յայնք կուտային ի Ղայոց 724
Յայնքն ոՃ մեկնեն զի նորուեցին ՄՀՀ
Յայնք սերեցան ի շղթրդէ ապդէ Յարեթի ՀԺԵ
Յայս Ճի սբն Յակօբ ՃԺ
Յայս է Քրե ակնունողաց ոՀԵ
Յայս կարի թարց վաստակոց 157
Յայս մեր և յայս ՝ ոՃ ասի Քս 634
Յայն ակնկալութիւն երանութե ՀԺՇ
Յայն Լուսաբնութիւն անդուխտ 639
Յայն է աշխարակ վստահուե ՀՆԵ
Յայն ի գղջումն յորդորե ՄիԵ
Յայն ոչ հաստանելն վասն բազմութեան մեղաց Ճ
Յայսն սաստիկ ձգե ի խորխորատ 395
Յայն վերին աչն Ճօր ՅՀ
Յայն փրկութե ոչ կարե սբզս ասել դիմադրե զՅՅ ողորմութեն Ճ
Յայս սբց լե անմահութե Ն23
Յայս տնկեալ ի սրտի քոյ աւետիսդ ՅԺԲ
Յովաբ անունն յաղթուե դաւթի ասՃե
Յովաս (որե ատոն) միամտեր մեղաւ ԷՃԵ
Յովասու անունն Ղ·ոն, ըստ Յովսէպոս ի ՀՕԳ
Յովասու մարգրէի դիպուածն անթարգմանելի ԷՃՃ
Յովէտ պատրին ղեբաւանէ զՀայս 349

Յուսով մեզանէն, անյուսէր գոլլն 87
Յօթալ՝ եղիտ զերդս և զբնաբս 784
Յօթաց գիրքն արձրուեն այ քարոզիչ 366
Յօթաց գիրքն ի Սողոմոնէ, կամ յայլմէ գրեալ 365
Յօթայ, և Երեմիայ աշուրք ծննդեանն գովեզնիք 2 շ բ
Յօթայ պարծիլն ոչ անախտաւորէ 434
Յօթ և Երեմիա անիծեցին զօր ծննդեանն ի քանան 441
Յօթ չմտիճ առանց մեղաց, հանգիստ ասէ. 407
Յօթան կանգնեալ ի խորճուքէ Յշ
Յօհան դբնեցին խայտառակեաց զՏէրտ սատանայի 658
Յօհաննէս աբբայ կապեց զինձն 2 շ շ
ի Յօհաննէ ոյք ընկալան ձեռնադրութիւն 2 ծ ը
Յօհաննէս Լ՚էհետարանչին դոլով մաքուր, մեղաւոր կոչէր զինքն 117
Յօհաննէս բազդատի Աբահամ 923
Յօհաննէս եղև վերջին մահուամբ, ի Լ՚ուտքերոց 2 ի ե
Յօհաննէս ոչիմ Տէր պտակս ընկալաւ 922
Յօհաննէս իւր մկրտութեն ոչ ծնաներ զաք ի գլուխ. 26
Յօհաննէս կարճն զբերութեալ փայտն կա նաչացոյց 2 ղ շ
Յօհաննէս մկրտիչ՝ միշնորդ երկու օրինաց 110
Յօհաննէս մկրտչին ծագ հրաբխեաց գՅո դեն սուրբ 1050
Յօհաննէս մկրտիչ ոչ հաշտեցաւ ընդ հերոդէս 2 ձ շ
Յօհաննէս ոչուայր՝ եւս լացին հրեայք նկթ
Յօհաննու մկրտչի օրինակ՝ էր Լ՚ղեայ ի կարմել բնակելոյն 2 ձ
Յօհաննու յարուքն կարծեաք 2 կ ծ
Յօհաննու Լ՚էհետարանչին դոլուքն 81
Յոնան հայր Պետրոսի 913
Յոնանու դպմենալն պես ցամաքել 487
Յոնանու նմանուքն ի թաղամանէն 281
Յոնոք ակնարկութիւն 324
Յոսափաթու ձորն վրէժխնդրուե 22
Յոսափաթու ձորն պէթսամանի տեղն դատաստանի 23
Յոսեփայ հմայելն՝ գուշակել 352
Յոսէի մարդարէի սրբութիւնն՝ սրբեաց զզպռնիչն 637

Յովսէփ ած եդիպտոսի ջժա
Յորդանանու յետ դառնալն 2 ծ ե
Յորդանան ուսոյ բղխի 760
Յորձան (կիրտապ) ոչ պարտաւէ զգալ տեղեացն Յժ բ
Յուդա անարժանապէս ձաշակելով, խեղդեցաւ 532
Յուդա գալիլեացի ապստամբի Յ ի բ
Յուդա ի խղճէ մեռանի հարեալ 2 ձ ա
Յուդայի աւետիան՝ ի Լ՚ուտ 916
Յուլմունք մոաց ցնդեալ 158
Յուլիանոս ի՞ր դիւաց պաշտօն տայր 141
Յուլիանոսի արձանափանքն 84
Յուլիանոս յանդիմանէ զՅովհաննէս և յան դիմանին 689
Յուլիոս կայսրն անյիշատար Ը ժ թ
Յուղեից փափկութեց զրկի գաւառապետեան 490
Յունական անուանն ի հնումն պատուէ լի եր 2 խ թ
Յուդիից կախարդուեց խաւանիչէ մի ոանն 699
Յուսադրիչ Լ՚ստուած 41
Յուսադրութի՛ իւիեր քան զարժանն ինա սակար Յշ դ
Յուսադրուին առաւել՝ վտանգաւոր Ճբ
Յուդդրօ՛ բարեր՝ և քաղցր է Լ՚ոչ ոք 671
Յուսալի բարեաց՝ մտեցուցիչ է քո 2 ջ
Յուսալի բարեաց պատճառաւ ոչ պիրել Լ՚ստուած Ճ
Յուսալի բարւոյն հանդիսիլ 176
Յուսալի հետեւին Լ՚ոչ մտեցուցիչ Յշե
Յուսահատեալ հիւանդաց թղլատրի ուտել զինչ և իցէ 310
Յուսահատեալ էջեր Սողոմոն, զի կարաց դղջալ 364
Յուսահատելի դժուարութիւն՝ սիմոնիացիք Հրէից տոհմոյն 2 ի ը
Յուսահատելն ոչ է իմրկութիւն է, սակայն Ջանալի է փրկիլ 435
Յուսահատելոց սակս, ազօթքն անշահ գնէ 2 ի ե
Յուսահատելոց ևս՝ յոյս խնդրէ աղօթիւքս 2 ի ե
Յուսահատիլ նմանօրէն Ճ ի ե
Յուսահատուե դեմ, խրախոյան Յշ ա
Յուսահատութի՛ զօր կարեաց ընութի՛ն, և ոչ ընդդեմ Լ՚Ճաբանական առաքինու թեան 2 ղ Ճ
Յուսահատութի՛ յարմար 199
Յուսահատուին առնէ պղերգ Ճ ի ե
Յուսահատուին պատճառ երբեմն Ճշ

Աղաւորականաց որպիսութիւն 334
Աղաւորացն, որ ծաղկեալ կոչիմք վասն ծաղկանն ողջ
Աղթ անպակել ոչ լցեր ջ
Աղթան մարգարէ և ապաշէք, վկայ զղջմանն Նինուէացոյն 359
Աղախագ Տուեր տէրացօղքն պատժին 324
Աղախգիտեր Լ՚Ը և ապա սրբեր 962
Աղեգիտուր ընդրէ տայր Խոդին սը 1017
Աղեգիտութիւնն այ 130
Աղետաւորեալքն յԵրուսաղէմ, ոչ մեծ և փոքր 286
Աղա անմոռանալեացն կոչի ի ժողկի 144
Աղասանձ և ոմն ի զ ասի առ Լ՚Ը 526
ի Աղասանձ ընդէր շարժի առ Լ՚Ը ջ
Աղասանձն հրեից յերից ազատառաց 565
Աղասանձն Լ՚ալի արդար բարկութիւն վնասուածն այ
Աղա առներ և ապա ուսուցաներ ջ
Աղախասահմանական տեսուին այ ջ
Աղախասահմանեցեալքն՝ անկանին ևյաւտանեն ջ
Աղախասահմանութին զԻՆչ է 876
Աղախասահմանուին ի՚ինախատեսեալ արգելանց 434
Աղախասահմանութին օգնեալ լինի ազօթիւք 952
Աղախաստեղծին փառք՝ ասի Աստուած ի ջ
Ն խատանաց տեսել առն բարեաց հատուցանել ժ
Աղախատուին այ գործառ ընդրուէ աճիգ զԱղախատուն ծաղը անօղ 421
Աղախարմտաց, այ Թուրվանատպից և զատանորդաց ջ
Աղախինն ը հինգ եղանակ ասի ողջ
Աղանի նահատակ համբերութէ վկայից Քրիստոս Ո գլուխ 34
Աղահ ՆՈհ, ձեռն ածուաց 699
Աղհապետք ասին Լ՚ուաքեալքն 188

Աեարք գեղ, կամ անգլուխ 718
Աղովեցելոց բարի գործքն անարդիւնք 405
Աղովեցելոց բարի գործքն անարդիւնք 141
Աղովիլ ոչ կարէ մարդ ինքն զինքն ջ
Աղովել զինչն, այ անիծանել թ
Աղովեալ Ա՚ստուածոյ ոչ կարէ ոք անիծել զնա 668
Աեթովտիմայ օրհնութիւնն պատշաճի Աստուծոյ ողջ
Աերն հալածէ զԱ՚ստուածն, պարէ զղ
Աերքն վարագոյր ծածուկքն այ քննէ
Աերքին ընուն հաճանէն կամք շ
Աերքինն մի՛ մոռչէ ի տուն Տ՚ն Յ
Աերքինին կանդակայ տիկնոջն քարոզէ եթովպիոյ ջ
Աերքինին կանդակայ տիկնոջն քարոզէ եթովպիոյ 1040

Հաղաշարելոց մաքրութիւնն ՅՂԸ

Հաղորդութիւն քահանայից զի՞նչ իցէ ՀՃԲ

Հաւատք պահել Քրիստոսի, զի չէր աւետարանական, զի չէր աւետեալ զգործ արարչութեան ՀՃԲ

Հաւատոյ և լուսաւորչէ Հոգին ինձ 9

Հարցուածք փրկուել մահանալ ՃԿՃ

Հարցողք մարդկան յախտից էին Ադամ քեզաքն 926

Հոգս Աւկեղեցի՝ միջոց է ճշմարիտ և յաւիտեան ղնին 955

Ի Տոցունց ասէն՝ համագոյակից ՄՀՈ

Ի Տոցունց ասէն ոչ վայ բոլմանն ՄԿԹ

Ի Տոցունցն ոչ վայ բոլմանն, այլ համագոյութեան Հին գլուխ. 5

Տաճագ հանգատեան կոչնական ԷՃԸ

Տաճաստացաւ Քրիստ ըստ մարմնոյն 289

Տաճրիցելոց ի կարգ՝ ձեռնադրիչ միւռոնն 701

Տուիր ղաց լրուել խնդրել ինձ ՃՃ

Տուխայ, բժիշկոջ և պատրաստական 969

Պատահ դնէ զինքն և ամբաստանէ վինքեննէ ՃԸ

Պատահակ կենայց է Քրիստոս ՈՃԸ

Պատահակ ստնդի պատարկունէն 714

Պատիւն ընդ յայնմ Հօր՝ երեք կերպիւ Հին գլուխ. 3

Պատիւն յայնմ Հօր՝ փառք Հրեշտակին Հին գլուխ. 3

Պ

Պարտի զայնոցիկ ազգաւոր քարկոծել ՀՕՀ

Պահպանեալ մաքրութիւնն ՅՂԸ

Պոր կանդնել դարկն Վահճի 181

Պոր չէշտամբանք, և հինն դատապարտութիւն 519

Պորոգէ Հրեշտակ եղջման 376

Պորոգէ և լուսաւորէ Հոգին ինձ 9

Պորոգութիւն փրկուել մահանալ ՃԿՃ

Պորոգողք մարդկան յախտից էին Ադամ քեզաքն 926

Պրս Աւկեղեցի՝ միջոց է ճշմարիտ և յաւիտեան ղնին 955

Ի Տոցունց ասէն՝ համագոյակից ՄՀՈ

Ի Տոցունց ասէն ոչ վայ բոլմանն ՄԿԹ

Ի Տոցունցն ոչ վայ բոլմանն, այլ համագոյութեան Հին գլուխ. 5

Տաճագ հանգատեան կոչնական ԷՃԸ

Տաճաստացաւ Քրիստ ըստ մարմնոյն 289

Տաճրիցելոց ի կարգ՝ ձեռնադրիչ միւռոնն 701

Տուիր ղաց լրուել խնդրել ինձ ՃՃ

Տուխայ, բժիշկոջ և պատրաստական 969

Պատահակ դնէ զինքն և ամբաստանէ վինքեննէ ՃԸ

Պատահակ կենայց է Քրիստոս ՈՃԸ

Պատահակ ստնդի պատարկունէն 714

Պատիւն ընդ յայնմ Հօր՝ երեք կերպիւ Հին գլուխ. 3

Պատիւն յայնմ Հօր՝ փառք Հրեշտակին

Նորին բարձեալ՝ որի պլոց ՃԻԵ
Նորին զօրեղ՝ քան գործս ՊԼԵ
Նորին լքանիլ յորդ ծիծաղելով 319
Նորին կոչի երկնային ՃԻ
Նորին ոչ ՀՆԱՐԼի ի պատկերե Հն
դեայն ՇՀԵ
Նորին՝ չափով տարողացն որի ՈՂՇ
Նորին քանիարի առնի գործել ՈՆԵ
Նորին քաջալերօղ՝ քան մեզըն վհա
ոեցուց 478
Նորին Ի՛ն կոչի հոգի և իւղ 85
Նորհան քի խնդրե ի՛գալն արեւու 641
Նորհ փոխանակ օրինաց 385
Նորհք պաշտպանի եկեղեցիս Հե 25
Նշանաւորացն բնականացուցանել 325
Նշանաւոր ի մէջ բանականաց 82
Նայ տուր և առուն ի թողէն 640
Նոյն և հոգւով առ Ի՛ն միանալ 661
Նուագն ահաւոր և ձայն կենդանի ասի
պիտի ՇՈԱ
շուկ՝ թառուն, երբ սկսաւ ՅԺԲ
ողն արևուն յատակին բանն ի մարմին
Ի՛ն գլուխ. 8
ոչ այս արբեցօղն ոչ մեծանայ 419
ոնն ստուերաւ հացին հեղձաւ 680
ունչ բարի՝ համ՝ բուրօղ ԽՃ
ունչ ծխախառն ըստ լեռնաթանայ 414
ունչն Ի՛ստուածն կենագործէ քեզ ՀՃԻ
ունչն իւր ոչ խաւռնեալ գընորհ ՃԼ
ունչն վն էր ասի գրաւականաց ՁԽԱ
ունչն փչեալ ի Ա՛դամ՝ ասելծուածն
հոգւոյ ՈՃԵ
ուշան ծաղկի նշմէեցուցանէ վկայութիւն
ուշան պարզ երես փրկի ՅՇ
ուտափուքուքն վտանգաւորը՝ ոչէ
արուեստին 411
ուք դիմաց օծուածն գրոշմին ՈՂԼ
ուք չնորհին Յի՛ն ի պատկեր իւր կեր
պաւորեաց ՀՈՈՁ
ըթամբք կարգալն անօգուտ Շ
ըթանց ազգուսի իբր կարել մեղաՅԺԲ
ըթանց պահպան արան է միտքն 869
ըմնկն Հոգւոյն սրբոյ ի վերն ջուրց ՈՂ
խանի ՀՈԱ
օշափել զբանն կենաց ՝ զմարմինն
Ի՛ն բիւրեամբ ՀՆ
օշափել վկաւճար և ոչ զլաա

Պաղկատ հաճոյելոյ՝ Հոգւոյն ձեռ ողք
Պանծանձանձ՝ լերը և ձանձրացուցիչ նղե
Պանքն զի՞նչ է 880
Պանքք մեղաց՝ պարեց զուրկն ՀԵ
Պատուհ սըկսյ յառնել ի վեր մըծընայ ՆՁԱ
Պառաւիղ մեղաց 61
Պառաւիլն զի՞նչ է ՀԿԱ
Պառաւիլք Հրեայքն Ի՛սուքաբեալքն՝ ըստ
հաճատոյ են 916
Պատմութեան ի բարկուն շարժէ զմարդ 499
Պատահաստուածն ձանձրացուցիչ 668
Պարժե լիք ամ յանշարժէն Ի՛ստուծոյ
չպարժին ՅՇԼ
Պարժ մեծ լինի ի վոստանգնու տալիս և
փրկութեան Ի՛միոյ 724 · և 729
Պարժանք երկրի ջրի և ի բնութէ նկճ
Պարժն ի խաչելութէն Ի՛ն ՀՅՈԷ
Պարժն լինի ի թաքուցեալ հողմոյ յեբ
րական հողմ ՀՇԴ
Պարժք գերբնականք և Հանգրանիկք 494
Պարտականիլ որմոյ պա՛ ահոսիլ ի վայր 509
Պաւիղ անհետազօտելի ասի խաչն 1047
Պաւիղն Ի՛ննէն ասի հրեշտակացն 964
Պաւիղք մեղաց՝ չար օրինակքն պլոց 67
Պափիւղայն՝ որ զտուիքն ՅՁ · զի՞նչ նշա
նակէ 736
Պափիւղայ տախտակն օրինաց ՄՁԼ
Պերտ տաշեալ՝ հարիչ գլխոյն սաղմոսայի
կոչնակն 713
Պիծեալ չարիքն՝ արծարծել 509
Պնաբան առ որս քարոզեաց ՀՆԷ
Պնաբան քարոզէ պարսից և նահաւ Ի՛սպես
կոպոս 947
Պնացոյն ցոյց և նմանարդանս սատանայ 999
Պորհայն Ի՛ն լիուն ՀՆՇ
Պորհ է Ի՛ն աննուաղելի ՀՆ
Պորհին դէմ մեղանչել 374
Պորհին յաշխատեն, կարկէ զընորհն
կայն ՅՇԱ
Պորհիւ Ի՛ծանայ հաւորդեալն ՅՁԼ
Պորհիւ ընանի և ապա բարոզէ 975
Պորհ խնդրե յՁ՝ անմիջապէս ՇՁ
Պորհ կոչի Ի՛ետաբանն, օրէն Ի՛սո
մոն ՆՀՁ
Պորհ միտանին ի հեղանիլն անապաւէ
ի Ձիայ 695
Պորհն ՅՁ՝ ապատաբար որի յՅՁ 250
Պորհն ՅՁ բնակիլ ընդ ոսկերաց 151
Պորհն ՅՁ կեանս տայ ի մահու ՄՀՁ
Պորհն ՅՁ ձրի է ՅՀԼ
Պորհն ՅՁ ոսկի կոչի ՀՀ

Ա գևարուե ապշուին և արհաւիրքն 583
Ա գևարուե աւուր խղճուին 216
Ա գևարուե աւուրն փոխան լացն 521
Ա գևարուե զղջումն ո՞ւր 834
Ա գևարուե խղճուեն ողորմիլ 278
Ա գի սիրատակիր ցասմիտ 1146
Ա գի և հոգի բառքն ո՞ղ լմնանին 226
Ա գի, և ուժ, և կեանք կոչէ զՅ՝ 216
Ա լլա մեռանի յուզղել տապանակին։
Ն ե գլուխ։ 1
Ա ղնայի կեղծաւորուին յիշակերթ եղև 60
Ա ղաւ, և ոչ արտասուել 552
Ա ղբ աղթից մինչ ի ձէ գլուխն 1056
Ա ղերգուին Երեմիայի և Յովհնիայ 2545
Ա ղբ և արտասուք գնն արքայուե 1128
Ա ղաս աւուր մահուան, հոգևկան մահ
ուան մեղաց հաւարել 480
Ա ղնափայտն ի նաւն, Հաւատն ի Քրիստն 171
Ա ղօրմածաց արգարութիւնն մնայ ի յաւի
տեան 1130
Ա ղօրմած կոչեցաւ վն մարդասիրայն 681
Ա ղօրմածն Յ՝ կոչի նմանութ 327
Ա ղօրմածուե սկզբնաձիր է Քրն 576
Ա ղօր հացն ասէր ապաշխարողաց 2148
Ա ղօրմելոց հետ՝ ողորմի և ինքեան 645
Ա ղօրմութիւն Յ՝ փառաւորի 205
Ա ղօրմի Յ՝ ըզ ցաւ կրելով 1126
Ա ղօրմին ու՝ ի սպառիլն օգնուէ Տէր 2148
Ա ղօրմիչն ու՝ կամք բնական նմա 425
Ա ղօրմութիւք հոգևակեալ Յ՝, քան պար
գևօք 1128
Ա ղօրմութիւք փրկիմք, մինչ ոչ արդարութիւնք
Ա ղօրմուին ու՝ ախտեան ընդեմ մեզաց Կն
Ա ղօրմուին ու՝ ծով, մեղք մերկաթիլ մղիչ
Ա ղօրմուին ու՝ ոչ մրթանայ պատուք 1126
Ա ղօրմութիւնն է խուղ 78
Ա ղքատորին աւելորդապաշտուինն 1978
Ա ղքիլ և ոչ զգաստանալ 467
Ա ղջախոհուի քարոզեցին Յովաքէլքն 943
Ա ղջակիզմունքն օրինակ պատարագելոյն
Քրստոսի 317
Ա ղջոյնն Յ՝ճաճնին ի Հրեշտակապետէն
ասաք 819
Ա ղջոյնն՝ կոչեն պատկ Կուսին 1126
Ա ղջոյնն Հրեշտականն՝ պարսի ասի 1126
Ա ղջոյնն քի զվայրենին առնէ քնտանի 230
Ա ղջոյն տուք միմեանց, և Քրն յայտնել
յաշն սիրոյ 439
Ա ն և ոմն անձին նշանակողք 279
Ա ղտ, և Ա ղնեայ քոյր պռոնկիք 1126

Ա ղնեայ կոչի խորան իմ՝ ի Յհմ. և Ա ղ
ջայն խորան՝ ի սամարիայ 402
Ա ջար աչքան է մեղաւորն 114
Ա ջարին կրօսերոյ զինքն օրինակէ 113
Ա ջարքն Աբեթայ ած քաղմանացին Հիշ
Ա ջնքն ի մսոյ ծակոտիցն ելանեն և սպա
նեալ զմանուպատաւին 126
Ասկեայ պատկերն Պօղոսի արհաւէր քն
Ասկեղէն արծուիցն և պատարագաց հնոց
մայնեցոյ լարձուսն, հրելից գերութեան
սիրոցն 1160
Ասկեղէն տախտակ օրինաց սիրոն քն
Ասկնշար վատնեալ 1126
Ասկերաց իբրոյ ստացած զՅՀ սուրբ
Հոգւոյն 1128
Ասկերք դլսայն կարծր և ապրշոյք 1126
Ասկերք ի մարգս ը Հիմ
Ասկերօք ցամաքելովք Յաբաքաչքն եղեն
մեզ փրկանք 1126
Ասկերք ջրացեալք՝ յառաքինուե 1126
Ասկերք սուրբք և զօրաւորք 1126
Ասկերք ձեզ յարուցին զմեռեալս 1126
Ասկեբերանն ասէ վն Յաբաքելոյ 1126
Ասկեբերանին երևի Յոհաննէս և վնաս միսն
թարե 924
Ասկե՛ և յետ մահուան գոհացող 476
Ասկեբերանն զՊօղոս գովէ 1126
Ասկեբերանն ի վր նախատահմանուե դէ
ղեցկաբանե 434
Ասկեբերանն կռապաշտութիւն ասէ զլացն
մեռելոց 1122
Ասկեբերանն հաստատեաց զնբ Յ՝ խոշ
հեցաբն Ին գլուխ։
Ասկեբերանն վասն Յ՝ տրոպիոսի, ուստի
գոլ ցուցանէ զմեծուն Տէր 601
Ասկի հրացեալ, բանն մարմնացեալ 1126
Ասկին սօփերայ որոյ նմանի Կայան 1126
Ասկս նմանին Յաբաքաչքն 878
Ասոր ի Ճանապարհի խոշէ մտաց 1126
Աստղն չարուե կ՝բերէ ո՞ղ խմանի 76
Ատկան բառն զի՞նչ նշանակէ 1001
Ատկան, դանձապահ երկնից 1126
Ասոր մեղայ միջակ յանցանքն 1126
Առանաձոր պաբուբենից վր, ի պատիճ ա
ռաքելոցն, երկոտանի ջաւիղաւ 630
Առանաձոր անկիւնաձոր ուղիղ առագ, ի վր
Յ՝ռաքելոց 630
Առանաձոր զգուշութիւն օրինաց 328
Առանաձոր ի վր Յ՝ռաքելոց Ճբ տուն,
չորսական տող 1126
Առանաձոր ի վր Յ՝ռաքելոցն Համեմատ

Ողջ անդամոյն Քրիստոս 929
Առանաձեռ՝ ի վեր ընդ հանրական գաւառա տանցին ջուր տալն 608
Առանաձեռ՝ ի վեր ձրեշնակաց ներքուզել կան ձէ տալն ընթական տուղ, ժամ ական վանիկ 625
Առանաձեռ՝ ի վեր Պետրոսի և Պօղոսի 903
Առանաձեռ՝ ի վեր ձե Լ՚ուածնին հե տալն, ընթական տուղ 609
Առանաձեռ հանապատ՝ ի վեր Լ՚ուաքելոց Տէր։ և 529
Առանաձեռ մասանց երկրի ընդ կենդանո կերպից յարմարեալ 525
Առանաձեռ ընթս տուղ 506
Առանաձեռ ընթս տալն, պլտրանել՝ ի ընթս եղանակս 652
Առանաձեռ ընթս տալն առ տուբքն Վար գոր 612
Առանաձեռ ընորհալոյն վր Պետրոսի 909
Առանաձեռ ժ տալն, ընթական տուղ վրծ քնացելոյն 1012
Առանաձեռ փառատրական, վասն տնարա տան առաջնոյ հատորին ձ տալն 423
Առանաձեռ քաղդր՝ ի վեր այաբագին 388
Առանաձեռք՝ ի վեր Լ՚ուաքելոց ձ տուն, ընթական տուղ 903
Առանաձեռք՝ ի վեր երկոտասան Լ՚ուաքել լոց, ձէ տուղ 929
Առանաձեռք կնէջատացեալն երկու տալն, ընթական տուղ 784
Առանաձեռք ընորհալոյն երեք տալն, եր կու երկու տուղ 545
Առանաձեռք ընորհալոյն ձ տուն, ընթա կան տուղ 909
Առանաձեռք ընորհալոյն երկու տուն, ընթական տուղ 903
Առանաձեռք ընորհալոյն ձ տուղ 1035
Առանաձեռք ընորհալոյն ի՚ձ տուղ 1018
Առանաձեռ ը ընորհալոյն ժ տուղ 1016
Ասոյ քեզ ձայն ընդ ընդեմ պատուիրա նաց 545
Ատամուռի փոքր՝ ներնի՚ն ձագն 667
Ատ այ՝ մարդեղութին Քի ասի 1006
Ատքն գործիք ընծայման ըս կատարն ընես 414
Ատքն մորթաշուխիղ՝ ջարդնիցաց 297
Ատքն Քրիստ բնեռեալ, արդիւնք զմեզ ի ջարե 275
Ելեալ և քահանայ ոչ ասին զայ 341 ։ և 345
Երբեք և պրեալ Հոգածուին 676
Երդեցիկ ձօր այ 676
Երդեցիկք այ մկրտութիւն

Ողջ Քրիստ ոչ անոնանեմ, պալ այ 126
Երկի և Հոգի, ի յաբիսոնից սկսեալ ընդ հանապատկից ը 536. և 1013
Երկի և Հոգի ոչ տուղնեալք են ի ընդ ը 1013
Երկի ի ձօրե, ոչ ըստ յարեգականէ 569
Երկի ի մարդնանէն ոչ հեռի ի ձօրե ը 569
Երկի Աւետեան Լ՚ձ ձէմարիտ ընդդեմ արիոս և նեստորի պղ ե
Երկին անակնկալն՝ ըստ ժամանակի ընկալ ման ոչ ձ
Երկին այ միայն ծանօթ է հայրական գին գութեան 748
Երկին այ ո՞ զ բնակեցաւ յարբանտ Կոչ սեն պղ ձ
Երկին և Հոգին զամենայն ինչ ի ձօրէ ու նին մ ձ գ
Երկին և Հոգին նը, որպես ասեն ը ուսա կեց 625
Երկին զկնի՝ ի ժառանգութիւն է վան բազ մաց ձկը. և 217
Երկին ընտանեցուցանէ զմեզ ձօր 249
Երկին ի ձօրե սկիզբն էառ՝ ոչ ժամանա կաւ ոչ ժ
Երկին ծագէ ի ձօրե, ոչ ձատգոյն ճկե
Երկին նմանեցաւ մեզ վ զմեզ նմանեցուա ցե ինքեան ձ
Երկին պատարագի, և ձայն Ջուն 260
Երկիք խոստուածե՝ ապաշխարութիւնն և հնորհք ի կ
Երկիքն որոտման խոր կայծակունք 922
Երկն դժ խոց անմահ ո՞զ լուանի ձե. գ ձժ և 470
Երկունք սաձին՝ իւղոյ արիւնն քի ո՞վ
Զերկուս Լ՚ձուէն բարեկե՞ք, եղայք որ երկիք խաչա ղեալեան ձ
Յերկուս բարկութիւնք, եղայք որ երկիք խաչա ղեալեան ձ
Յերկուս բոլոր անձին քոյ ոգի և մարմին 267
Երկուց ծնեալոցն անսկիզբն 1020
Երկուցն որոտման նմանին ձեն Դրիգոր և ձեան Ձակօբ 996
Եր էն, և որ ես, և որ գալոցն՝ Քրե։ ձ
Երկն գրուխ։ 2
Երկն ձշմարիտ՝ ի Քրե 918 ։ և 973
Երկի որդնահար ի ժ ձ
Երձակի, կամ ոչ ուշացող արեամբ յոծեցիր դրանց ոչ մոտանէ առաւծն ձկ ը
Երոդայքն սպանին՝ ծարաւք յուժանին 658
Երոդիմես մոլորութիւք, և ոչ ձերնչակս ոչ սեւն ասէ ոչ ը
Երոմն սպանի կամաւ ընկալեալ 326

Ոչ կարէ թռչել, մեզ 138
Ուրախ որսացող՝ ի եկեղեցի։ Հի. 21
Ումն բարձեալ զխաչն։ ոգի Խահակ ընդ
փայտն 430
Ունումնականաճն երանել Ա.ստուածածն
բանականան Ի ժ ա
Ուստիանէ Կայսր փչբեաց զատամունս վի-
շապին Ի ղ ա
Ուստիանոս Թրակացի գնեաց Սօփիայ չինեհ
և պատհատ անուանն Ի ի գ
Ուրցմամբ կամաց գտանի երանութեն ոճիթ
Ուրացողացն անօգուտ մկրտիլն կրկին։
Ի ե գլուխ։ ի ե
Ուրացուէ ոչ բառնի մկրտութեն ոճիթ
Ուրտուիթէ ընդդէմ Քրիստի Համբերեն
հայհոյանաց 482
Ուրացան փոխարկման, ի զուր գործէ 393
Ուրացող քահանային կատարելն խորհուրդ
ի ՔԷ ոչ Ի ի ե
Ուրացող քահանայն կարէ պատրել 393
Ուրբատան կոյս ներհակ եկեղեցւոյ։
Ի Ի, գլուխ։ ի
Ուրբատանն երկու կերպիւ խմանէ 743
Ուրբատան պզծուի, գինեղէն ցնորք է Ի ի գ
Ուրբաճայն են երգք հինգ անուաց Ի ժ ե

Ո

Ոսկերգծոց յիշատակն ջնջի երկրէն Ի ի ե
Ոսկ ան ոսկ ս, ոգ ՇՁԻԿՆ Ի ժ ե
Ոսկ տաճ վինքն քան կամաց 634
Ոսկ բարի առնել՝ ի ՇՁ ընորհաց Ի ՇՁ
Ոսկեայ բարձ առնել՝ ի ՇՁ ընորհաց Ի ՇՁ
Ոսկեաց Ի ի գ
Ոսկեաց Ի ի գ
Ոսկեաց Ի ի գ

Պատարագի ներդործութիւն զանազան 232
Պատարագն ընդ ո՛չ հաւատացեալս 20
Պատարագ եղիցի պատուական ընդ 670
Պատարագ անմահ և՛ կենդանի, 2090
Պատարագաբ ոչ կրկնի մահ ևս 761
Պատարագ ասի ի՛ տունս մեռելոց 1023
Պահս և յաղօթս են Հրեայքն 342
Պահօք և աղօթիւք խոնարհի մարդ ինքն
Պաղատի՝ Քո զդարձն մեր ո՛ղ 34
Պաղպաջունն զի՞նչ նշանակէ 72
Պահարանի հպարտ 417
Պահար անասնոց պէս ըմբռնիմք՝ ի մե
ղաց 74
Պայծառութիւն անստուերք է՝ Քո 696
Պայծառութիւն բերկրութիւն է՝ Քո 632
Պանդխտեան ոչ չարչարելի 341
Պաշտօնեայ արբեցօղ՝ այր սարկաւագ 419
Պաշտօն և կրօնն Հրէից ճաշականդիւ
ղ ստուծոյ 74
Պատուհասք մանկտյեղ շնարհ միաճնին զձեղ
Պատարագ աղօթիւն ընդունել իւրեանց
բերելն և այլն 690
Պատարագ անմահ և՛ կենդանի, 2090
Պատարագաբ ոչ կրկնի մահ ևս 761
Պատարագ բերկրապատեղ ըզքակէդ 20
Պատարագի ներդործութիւն զանազան 232
Պատարագն ընդ ո՛չ հաւատացեալս 20
Պահս և յաղօթս են Հրեայքն 342
Պահօք և աղօթիւք խոնարհի մարդ ինքն
Պաղատի՝ Քո զդարձն մեր ո՛ղ 34
Պաղպաջունն զի՞նչ նշանակէ 72
Պահարանի հպարտ 417
Պահար անասնոց պէս ըմբռնիմք՝ ի մե
ղաց 74
Պայծառութիւն անստուերք է՝ Քո 696
Պայծառութիւն բերկրութիւն է՝ Քո 632
Պանդխտեան ոչ չարչարելի 341
Պաշտօնեայ արբեցօղ՝ այր սարկաւագ 419
Պաշտօն և կրօնն Հրէից ճաշականդիւ
ղ ստուծոյ 74
Պատուհասք մանկտյեղ շնարհ միաճնին զձեղ
Պատարագ աղօթիւն ընդունել իւրեանց
բերելն և այլն 690
Պատարագ անմահ և՛ կենդանի, 2090
Պատարագաբ ոչ կրկնի մահ ևս 761
Պատարագ բերկրապատեղ ըզքակէդ 20
Պատարագի ներդործութիւն զանազան 232

Պատրաստեալ աղօթիւն ընդունել իւրեանց զա
րեալն և այլն 690
Պատարագ անմահ և՛ կենդանի, 2090
Պատարագաբ ոչ կրկնի մահ ևս 761
Պատարագ բերկրապատեղ ըզքակէդ 20
Պատարագի ներդործութիւն զանազան 232
Պատարագն ընդ ո՛չ հաւատացեալս 20
Պահս և յաղօթս են Հրեայքն 342
Պահօք և աղօթիւք խոնարհի մարդ ինքն
Պաղատի՝ Քո զդարձն մեր ո՛ղ 34
Պաղպաջունն զի՞նչ նշանակէ 72
Պահարանի հպարտ 417
Պահար անասնոց պէս ըմբռնիմք՝ ի մե
ղաց 74
Պայծառութիւն անստուերք է՝ Քո 696
Պայծառութիւն բերկրութիւն է՝ Քո 632
Պանդխտեան ոչ չարչարելի 341
Պաշտօնեայ արբեցօղ՝ այր սարկաւագ 419
Պաշտօն և կրօնն Հրէից ճաշականդիւ
ղ ստուծոյ 74
Պատուհասք մանկտյեղ շնարհ միաճնին զձեղ
Պատարագ աղօթիւն ընդունել իւրեանց
բերելն և այլն 690

Ջարչարանաց դործիքն՝ գիՀաց ասասիք
լն 74
Ջարչարանաց Ջառիճ՝ ի կորուստ մեռանի
ստանայ 660
Ջարչարանց յիշումն՝ իգուտ շարժօղ 302
Ջարչարանացն՝ Քոյ մինչև՝ ինեռան խա
նալն է Հազար ամն 74
Ջարչարանացն՝ Քոյ մտաճուսն, թէ թէ Հա
ցուցիչ մտաց մերոց 74
Ջարչարանացն՝ Քոյ ընդՀանուր պահպանիչ
ասկերաց 480
Ջարչարանացն՝ Քոյ պտուղն բաժական
ամենից 84
Ջարչարանք ժողովիս մտքը առ փառքն 529
Ջարչարանքն այ՝ վն իւրուն մարմնոյն 316
Ջարչարանքն Թէթևանան խոկմամբ Ջաճի
առնականաց 642
Ջարչարանքն՝ Քոյ Հայեալն, զէն քնդեմ
գիՀաց 447
Ջարչարանքն՝ Քրիստոսի զնաթս սատա
նայի լուծանէ 658
Ջարչարանքն՝ Քրիստոսի՝ ի գուռն շարժէ
զՀայրն 74
Ջարչարանքն՝ Քրիստոսի խաստագոյն՝ բայց
բաղդն խորՀրդական շՃը
Ջարչարանքն՝ Քրիստոսի պատՃառ մերս
յարատԹեան Յ
Ջարչարանքն՝ Քոյ ցրուեն զմեզ 528
Ջարչարանքն՝ Քրիստոսի՝ քաղցրացուցա
նէ զնմա գառնութիւն 74
Ջարչարանքն՝ Քրիստոսի միԹԹարութիւն
անգամոց Նորա 229
Ջարչարանքն՝ Քրիստոսի ախտակրեալ՝ Քո Յ
Ջարչարանք՝ Քրիստոս վրկէ՝ կամաւով՝
Հպար՝ և Հոգւով 645
Ջարչարելն ապաշխարութիւն, գադարի՝ ի
մեղաց 74
Ջարչարելի մարմնովն կրեալ 28
Ջարչարիլ վն՝ Քրիստոսի ոչ է ամօթ Հա
մարելի 844
Ջար պատժոյն՝ Հետևի չարին մեղաց 406
ՋափաՃորք են զօրուԹք Ջոց 505
Ջնխմայինդիք հաւատան հզայլ կինք 367
Ջնխմայինդիք Հաճատան զանմահութիւն
Հոգւոց 508
Ջնչիկի՝ ապրանաւ զնիկ ֆօրոս հողջայ Հնիե
Ջոգս հոչմունք գլխաւորք
Ջոգս տեսակ մարախոց՝ ի գերուԹիւն ձեռ
Ջորդեք չարին անօրէնութիւն
Ջորք եղջիւրքն, զոր ետես զուքարիա
Ջոգքստանեաց նման մեզաւորն

Պատկեր այ զմարդն, դասէ Լ՚ակեղեցի։ Ա՚ի գլուխ. ՃԵ
Պատկեր այ մարդն 344 • և ՁՂ
Պատկերաց հետ սէրն Աղոտմնոյ ՅԾԵ
Պատկերաբաժ հոգւոյն սրբինն Ջոհաննայ 656
Պատկեր եանին Քն նման մեր հոգւոյնդ ՁԵ
Պատկեր կայսերն Քրի՝ հոգիս մեր ՅԿԿ
Պատկեր Ճշմարիտ հոգին՝ ոչ խզելի ոՃԹ
Պատկեր մարդոյ ասի Լ՚ակեղեցի՝ Ա՚ի ՇԼԵ
Պատկեր մեռելոյ է մարգս 479
Պատկերն Լ՚աստուծոյ ՚ի հոգին՝ տգեղանայ մեղօք ՅՒ Է
Պատկերն այ ՚ի հոգիս մեր միայն Ա՚ի Կ
Պատկերն այ ՚ի հոգիս մեր քանի կերպիւ ՏԷ
Պատկերն Քրի յարաբերութ երկրպագի։ Ա՚ի ՃԼ գլուխ. ՀԿ
Պ՚ի Պատկեր պատկերին այ ՅՀԸ
Պատճառ եղելոց Քն ընդ Հօր 679
Պատճառ Հանապատճառ ասի Հայր 24 Ֆ
Պատճառ Հասկի լեան ո՚ոչ ասին առ Լ՚աստուած Է
Պատճառ է Լ՚աստուած եղելոց, և ոչ ընդ ակակից ՈՂԹ
Պատճառ ներբողինոյ Ձեզ Հաւատոյն ԷՁՂ
Պատճառ Ներ քին Հայր Լ՚ի 206
Պատճառ Հրէից Հայր 270
Պատճառք երկու Յակոբայ մթերանայ Հայր բանական Ձառին 954
Պատճառք Հոգւոյն Սրբոյ գալստեան քարոզին ՌԺՁ
Պատմել զՔն ոչ բաւական Թարգ խոստովանութիւնն ՅԿ
Պատմութիւնաւքն կրօնաւորին որ զՀաճ կնին ՚ի գլխ Ձրագի եմեր ՀԴ
Պատմութիւն առն միոյ Նիհարի, որ ՚ի ժամանակս Աղոտոսի 948
Պատմութիւն Թագաւորացն Յունաց ՃԻՀ
Պատմուի շինական խաւատասիրին 748
Պատմութիւն Ձեր Աօսիայ տաճարին անոնանն պատճառի ՀՒԹ
Պատմութիւն սպարտացւոց 745
Պատմութիւն սրբոյս՝ զոր ետես զՔն ՚ի գիրկս մօրն ԿՁՂ
Պատուի վն խոնարհուե ոխ ա
Պատմութ վն գանագոյ գործոցիկս 779
Պատուաստակիրն՝ է աշխատայն ՀՂԷ
Պատուաստի հոգին առ Քրիստոս հաճատով ՃՀ
Պատուար բազմոյ իմի ասի Հայրն ԹԿԴ
Պատուիրանագանցուի յարակայ 418
Պատուիրան երրորդ բարեպաշն կարգի ա։ 329

Պատուարդին ո՞ զ Թողուի խնդրեմբ կենդանեաց Հ՚ննջեցելոց ՀՐԹ
Պատարագի Քն անմահաբար ՅՂԳ
Պատարագի Քն ոչ վն իւր, այլ մերՅ92
Պատարագի Քն, ուսի Հոչ ծախի ոՀԳ
Պատարագ կատարել Հոգւոյ Հզմարդին ընծայելն է ՀՃ
Պատրաստ հրով եմել կոչե զաղօթսն ՀՐԲ
Պատարագն այ աղգաց ամրդեօք լեցե Ճրշմարիտ 1040
Պատարագն առանց բարեգործուե Հնոյ խաւատարատուե՝ Ճնաստ ՅՂԳ
Պատարագն է խորհուրդ Լ՚ծագործ Հստոկալի 207
Պատրագն է մշտակայ ուխտ կենաց ՅՂԸ
Պատարագն ՚ի խորհուրդ Լայելին ՅՃԷ։ 392։ ՀՅԽ
Պատարագն յամ տեղիս մի է 347
Պատարագն յաւուրն մի, Հոչ կրկնելի։ Ա՚ի գլուխ. 22
Պատարագն Լ՚ակեղեցւոյ Նոճիրելի։ Ա՚ի գլուխ. ՃԲ
Պատարագն յիշատակ մահուան Քն զո րեալ՝ քան զՀրեղս ՀՒՃ
Պատարագն աբ Հնորին զգեստքն գեղեցի՛ք 734 • ՀՅՂԵ
Պատրագոլին կրկին լուացուն ձեռ 439
Պատրագք ՚ի ՃՈւմն երեք կերպիւ ՀՀԹ
Պատարագքն մնծասականք 333
Պատարագօղ պոռնիկ քահանայն սրբի ՚ի Լ՚ըեշտակէ 623
Պատարագօղ քահանայն՝ մոքրապէս պատարագելոց 623
Պատարագ օրհնուե աղօթքս ՂՅԾ
Պատամաւոր բանասիրու ԴՅՀ
Պատգամաւորք ասին Լ՚ուաքեալքն 885
Պատերազմն ո՞ զ առնելի ՅՂԹ
Պատժեան աստէն պակիւ անգէն ՔՀ դ
Պատժոց նոր գործիք կարմէ ըն ո՞ զ ՅԴԷ
Պատրժ է մարդոյ ցանկալեացն Հատանիլ 136
Պատիրք մեղաց՝ շրթունք պոռնկաց 64
Պատիւն այ ՚ի Ճնազանդութէ 352
Պատիւն և փառքն Յակոբայ ո՞ զ յաղթ։ 1002 • և ՀՁ
Պատկառանք մեղաց՝ ամօթն 66
Պ՚ի Պատկառելեան ոչ հակիլ ՔԺ Ղ
Պատկեր ամ մեղանչողաց՝ասե զինքն 373
Պատկեր անչափելի՝ Ք՚ Լ՚ի 42
Պանկեր անչափելոյ յատուկ որդւոյն ա՚ի 1014

Պատուիրան զպատճառանէ քահանայից, և քահանայապետին ՟ա: կարդ • ՟ը: 331
Պատուիրանն եկեալ՝ մեղքն կենդանանայ 409
Պատուիրանք արարողականք զընծայից և զօժտից քահանայից • ը: կարդ • ը: 332
Պատուիրանք արարողականք զՀեռնադբուհ քահանայապետին, և քահանայիցն, և ղևտացւոց • ե: կարդ • է: ՅԼԲ
Պատուիրանք արարողականք պահանջ առնլոյ՝ օրուընջ, Հրադարանին, և պահանջ քննից: ը: կարդ • ե: ՅԼՁ
Պատուիրանք արարողականք զտեղեաց զոհից և սրբարանաց • է: կարդ • Ձ: 330
Պատուիրանք արարողականք պեղանց ոզ ջակիզաց, ոսկեղէն սեղանոյն, և աւազանին • ը: կարդ • ե: 331
Պատուիրանք արարողականք, վն տապանակին, քաւութե, և քերովբէիցն • ե: կարդ • երկու: ՅԼՁ
Պատուիրանք արարողականք տեղւոյ տապանակին, խորանին, և սրահին, է: կարդ • հինգ: 331
Պատուիրանք բարեպականք եօթներորդ կարգի • ժ: ՁԼՂ
Պատուիրանք բարեպականք ինն երորդ կարգի • երկու: 330
Պատուիրանք բարեպականք ութներորդ կարգի • վեց: ՁՁԲ
Պատուիրանք բարեպականք • ը: ՅԽԹ
Պատուիրանք բնականք • ԺՁ: ՅԽԹ
Պատուիրանք դատողականք ամուսնոյե, և տպա հարազանի • ՟: կարդ • ե: 329
Պատուիրանք դատողականք զդողե • ը: կարդ • ԺՀ ՅԽՁ
Պատուիրանք դատողականք զդրամբ • ե: կարդ • Ժ: ՅԽՁ
Պատուիրանք դատողականք զՀառապից, և աղախնեաց • Ժ: կարդ • ՀՁ: ՅԽՠ
Պատուիրանք դատողականք զկոտրմանէ կենդանեաց • Հ: կարդ • Է: 340
Պատուիրանք դատողականք զմարդասպանութենէն • ԺՁ: կարդ • ՁՀ: ՅԽ
Պատուիրանք դատողականք զողոմանէ կենդանեաց • Ե: կարդ • ը: 341
Պատուիրանք դատողականք զպահեստութ • ՁՀ: կարդ • ԺՁ: 342
Պատուիրանք դատողականք զմաշխարհ երկու: կարդ • ԺՈ: ՅԽԲ
Պատուիրանք դատողականք զմարձկաց, այծենիքաց, զրոց, և գոյից • ՁՀ: կարդ • ՀՁ: 348
Պատուիրանք խառն յարարողականաց, և ի դատողականաց • լինի: 348
Պատուիրանք խառն յարարողականաց և ի դատաստանականաց 348
Պատուիրանք խառն յարարողականաց, և ի դատողականաց • լինի: 348
Պատուիրանք դատողականք զվկայից • Է• կարդ • վեց: ՅԽՈ
Պատուիրանք դատողականք զվիճաբանից թեամբ • Է: կարդ • ԺԴ: 342
Պատուիրանք դատողականք թագաւորաց • ՈՀ: կարդ • ՈՀ: ՅԼԹ
Պատուիրանք դատողականք պատուհասից • լինի: կարդ • Է: ՅԼԹ
Պատուիրանք զանգրանկաց, զնախարմն տանայ, և զոտաանորդաց • ԺԴ: կարդ • ԺՈ: ՅԼԳ
Պատուիրանք զանձնէ և զհանդերձից, չորս: կարդ • ՆՈ: 336
Պատուիրանք զբղջախոհութիւնէ և պրդծոյ թեամբ ՅԼՀ
Պատուիրանք զհարկաց, զՔոճ՟ց հատուցանելոյ, և զընծայից դ: կարդ • ԺԷ: 334
Պատուիրանք զվարդապետաց • երկու: կարդ • ԻԴ: 338
Պատուիրանք զմաքրուէ բանակաց • է: կարդ • ԺԹ: 336
Պատուիրանք զներքինւոյ, և զպոռնկորդեաց • է: կարդ • ԺՀ: ՅԼՀ
Պատուիրանք զՆազովթացւոյ • ԺՈ: ՅԽՀ
Պատուիրանք զպատարագաց, զողջակիզաց աշխեղինաց, խաղաղականաց, զհինց, և զհինց վն մեղաց • ԺԴ: կարդ • Ժ: 333
Պատուիրանք զպարկուէ և զփախչելոյ ի կինաբանութէ • դ: կարդ • ի: 336
Պատուիրանք զՂեւտ քաւութե • երեք: կարդ • ԺՀ: ՅԼՀ
Պատուիրանք զսերմնականէ, զշաղաշրոցաց, զդաշտանեաց, զարիւնականէ. և զոեռատեսաց • Թ: կարդ • ԺԷ: ՅԼՀ
Պատուիրանք զնզ, և զանձն կենդանեաց • ԺԴ: կարդ • ԻՀ: ՅՀԳ
Պատուիրանք զսոճից • է: կարդ • ՆՁ: 337
Պատուիրանք զքաղաքացն քահանայից • հինգ: կարդ • լինի: ՅԼՁ
Պատուիրանք խառն ի բարեպականաց, և ի դատողականաց • ԺՈ: ՅԽՁ
Պատուիրանք խառն ի բարեպականաց և յարարողականաց • ԺՈ: 342
Պատուիրանք խառն ի բարեպականաց, և ի դատողականաց • լինի: ՅԽԳ
Պատուիրանք խառն յարարողականաց և ի դատաստանականաց 348
Պատուիրանք խառն յարարողականաց, և ի դատողականաց • լինի: 348

Պատուիրանք հինգերորդ կարգ · Ա։ բաց բոլոր 329
Պատուիրանքն Աստուծոյ Աստիճ յիշ
Պատուիրանք տասն, պարունակիչ սուրբ կատարելութեանց ՆՃբ
Պատուիրանք չորրորդի բարեպաշտանաց · հինգ։ 329
Պատուիրանք վն բարոտութե. գ։ կարգ· ժե։ 325
Պատուիրանք վն մաքրութե նորածն՝ լոց հինգ։ կարգ · ժդ։ ՅՀՆ
Պատուիրանք կս նաղօրացուց· ը։ կարգ· ժգ։ 334
Պատուիրանք վեցերորդ կարգի ե։ բաց բոլոր 329
Պատուհանք հոգւոյն զպատուիքն, ըստ որ բանց փակին միաւանաւ 706
Պատպարան վտահուե՝ ե՝ Ռա 652
Պատրանքն հեղձուցանեն զբանն 668
Պատրուակ ևքօղ հոգւոյ մարմինն 641
Պարագայիւքն խոստովանելի Յիա
Պարագրե Ն՝ զամ ը կարողութե ՃԿգ
Պարագրի բանն անպարագրեր Ճիդ · և 542
Պարան ևջուճան երկնից՝ ե մեզքն ՀԺզ
Պարապետն Ի հոգևորաց, անկանի Ի իշխանս ժողով Ծի
Պարգևաց անաչառ բաշխուն ռ026
Պարգևէ Ի՝ոգին որ ևոչ նուազի ռնիա
Պարգև՝ թողուին · զարդ՝ փառքն 304
Պարգև կենացն մոռացեալ 75
Պարգևողին փափաքի ևոչ պարգևացն 100
Պարգևքն զկնի բարձման Քրշեառուն 673
Պարգևօղ վկայից ասի Ռա Ղ Կգ
Պարգևօք գրոյն կենաց որդեգրին արբայութեան 936
Պարզ անկննելի վն կը ասի Ի՝ոգին սուրբ ՀԺե
Պարթևացևարեւաց ապգքն Ջգ են Ղ Հեհ
Պարիսպ մարդոյ առաքինութիքն Ճ Ձ Ի Ի
Պարծել թե զոր ոչն եմ գործեալ, ոչ ևս գործելոց եմ 517
Պարծիլ ոչ է պարտ՝ ևվասն չգործեցեալ գոց Ձժէ
Պարծիլ ոչ է պարտ, թե ոչ Ճնացայ ևայլն Ձժզ
Պարսիկք են սեմացիք Ղ Ճզ · Ձկը Ձկ
Պարսիկք զհուրն վասն կր ևսպես պաշտեին 69։
Պարտապան ասե զինքն անհամար քանքարոյ Կզ
Պարտաճորն բերանով խոստովանելոց ե 82
Պատ Ժը

Պարսկն Թողանին արեամբն Ռի 672
Պարտուց ազատել ևչեռնին չնչին Ճի ա
Պարտուց ժխտող· յն ուրացօղ 178
Պարտուց վճարիչ Ճայն կոչնակին 713
Պարտս մեղաց բժշկիլ աղօթիւքն ՆիԸ
Պետ բարի՝ հոգւոց, Ի՝Ջ ոՂբ
Պետուքն կոչին Տիրակ Ճրչեակքն ոՂե
Պետութիքն երկնին հիացմամբ 662
Պետրոս երանելոյ երրորդական դաՃոյ նուիրեամբ 107
Պետրոս ևՊօղոս խնդանք 903
Պետրոս ևՊօղոս լծակից թՃԹ
Պետրոս վ՝Նանիա, ևզՊաւիղոս պատժեաց ՀԱՀ
Պետրոս ղղջմամբ քաւի ՃՀ
Պետրոս Թերհաւատ՝ Ի՝նեղտուէն գՃԹ
Պետրոսի Ի՝ուրք ոյ գովուի ՀՃ
Պետրոսի գԹելն Թյլ տուողքն՝ Ի՝նչ ն ևս ը· ևՀոՃ
Պետրոսի յաՀոգիդքն չորից պատրիարքաց հաճանուէն նուիրոց յաԹոռն Նի ՀոՃ
Պետրոսն Նահի ՊՀն Ի՝ակոբ ՀՀը
Պետրոսի սուրեցեալ սիրտն Հալ՝ցաՃքն արևուին ՅԿդ
Պետրոսի փառքն յայտնուի Ճօր Ռի գՃգ
Պետրոս Հաճատացեր զի՝Ջ չարչարել ՃՀ
Պետրոս յալեաց քնկղմի, ես ի՝Ռ ժոց 296
Պետրոս յասին՝ Ռի ևսե կատարց զեկեղեցի՝ ի՝ոգւոյ ՀոՃ
Պետրոս նշանակի յափոգս կն 879
Պետրոս նստի յանտիոք Ղ Ղը
Պետրոս վիմական դաՃանութեամբն և բանեցաւ Ճ ՃԳգ
Պետրոս տատանել՝ իվէճն Հաստատի յՂ ի
Պետրոսի զՂուռն արքեւոյ յուսե լոյ 450
Պետրոսի գբաւէկն պատճեաց ՃՀգ
Պետրոսի հինգ ամ լռել տայր զաշա կերտան 444
Պետրոսի ոտիվ ՃեռանՒի և ոտիվ կենդանոյ Կո
Պետրոսի կինն տանՀի յանուրՀս ժբ
Պետրոսի վկայեալ ևարեւոյ ՀՀ 496
Պղատոսի կինն տանՀի յանուրՀս ժբ
Պղատոս զախտից ՃեռեՀութիքն՝ խոհուէմ մահու 227
Պղատոն՝ զի՝Ռ իսատտել Ջորի կոչեր վՃ աքայեցին ՆԺո
Պղծեցաք ևարեւոյ ՀՀ
Պղծեցին զանուն Ռո ՀՀ
Պղծեցին զՀոգի ՀՀ
Պղծեցին զՀոգի ՀՀ
Պղծեցին զՀոգի

Ա. Ալլաման (տե՛ս խուշին) գՀուն մուտա նայ ՇԽԲ
Ա. Եանուլ սիրով լատ հրոյ 646
Ա. Երմուխիեանն արեգական ամենից պատ ՀԱռ ծննդաբերութեան 984
Ա. Երօնիմոսի բանքն վս Յօհաննու 881
Ա. Երօնիմոս Ձագի վս խրն ին գրելոյն եխդ
Ա. Երօնիմոս վկայէ ապաշխարութեան Որ զոմանի 364
Ա. Նարհրայ քնար Հր էին պատնիկ գՀՁ
Ա. Նար այ քնար Ա.ատ.թի կոչնակն 717
Ա. որ արհատոշաց ի սկա՛ ՀՀ աչաց գՀՁ
Ա. որ բ խեին ի վ մէն ո՛ղ լինի թ ՀՁ
Ա. որ երգ ման և գործն ՍԻՀՂ
Ա. որ կենաց պատգիր այ 691
Ա. որ կենդանի գնայուն Ա.ՀՁ ՓՀՁԹ
Ա. որ հանգստեն երկնք ին հանդիսան 639
Ա. որ ոճաւորին տուչ թիւր բանիւ 284
Ա. որն ի դէմ փ խէ Ա.ՀՁ ՊՀՁ
Ա. որն ի վիմէն ի պատուէ Ա արիամնե քեան Ա.ռմսիսի ՆՀՂ
Ա. ոն մայր ամ ոնկականաց ՀՀՂ
Ա. որն մաքրութեան գործիք 1004
Ա. որ չնորհաց ծարաւելոց ՀՀԿ
Ա. որ փորձութեան ՀՀԿ
Ա. որ ք չանազան՝ չանազան զօրութիւնս տան ՀՀԿ
Ա. որ ք որ ըղձայ բղխին ի բարձրադոյն լեռ ըստաց 980
Ա. բակարծր կոչի կարկուտն 497
Ա. ոգողունն զի՞նչ և տեսակ՞ն ՀՀԴ
Ի Ա. ՀՀեղեղն ոսանք գերծան ի ծովուն և ոմանք հեղձան 644
Ա. բեղէն կամայն յօրի՛ակ ազատին ՀՀԲ
Ջ ՀՀեղեղն օրի՛ակ բերե Նոյեբերանն ան

Պատուն գքեսաՀորան Հոգևորս ասէ 469
Պատուն՝ ներհակի Աստուած, ՀՀեթ
Պղերգքն ի բարիս ոչ այնքան են ժիր, որ ոան ջարքն ի չարիս ՀԵ
Պղինձ կոչէ զաղօթս իւր, և ոսկի զՀնորհս Աստուծոյ ՇՁ
Պշծի Աւկեղեցի քանի պատՀառաՀ։ Ի՛նչ գլուխ. 19
Պոռնիկ ասի մեղաՀարն ՁԲ
Պոռնիկ բնութես Հետ միաՀորելՁքն ՓխԷ
Պոռնիկ երկանիկ մատղաղենացին ՓխԶ
Պոռնիկ կոչին Իուդա, և ապՀպանքն 300
Պոռնիկ քն յառաջեցին յարքայուին 262
Պոռնկական երգքն մեղկեն զոգին 664
Պոռնկաց ոգս Ննս ծածկէ զոգեղուին ՅԿ
Պոռնկել քահանայի ապաշխարուին 624
Պոռնկորդին մի մտցե Ի՛ուն ՏՆ ԱՀՂ
Պոռնկութի ասի լատ հոգւոյն ՁԲ
Պոռնկութիւնն յաքնագլուխ 203
Պրփիւր մեղագրե Պետրոսի վս կր ՀԺԵ
Պռէտիկոս Աւրիգոր նիւսացին աղօթէ վասն Յոհոմննի 369
Պուրտար ք կոչին ցամաքային խց 729
Պսակէն զԱ՛ն փշով և պչն ՀԾԲ
Պսակ ՓՁՀորաց Ի՝ շնորհ միւռանին 701
Պսակն անկապտելի 379
Պսակն խաչիճ կնքելի, Աւոչ Թրով Ի՛ն. 32
Պսակ պարծանաց Աւարուց նը կայան ՀՀԱ
Պսակ սիոնի եկեղեցի աշակերտքն ք 639
Պողակորպս ոզ Ձիճ էնին 309
Պողպն Ձաշակումն, մեղք անՓազանութեան ՆՁԵ
Պտուղ գիտուէ չարն մեղքն 579
Պտուղ կենաց կՓէրն ՀՀԱ
Պտուղք մեղաց՝ ինսքն 62
ՊրակտատՁէն պիտառութեանն ոՐդս խմանի 746
Պրկղի բանն ի վր մարդեղուէ ՀխՁ
Պրինկեանք կոչին Թանգրակեցիք վս Պղոսի սամոսատացւոյ։ Ի՛նչ գլուխ. Ժ
Պօղոս առաքեալ գովութիւնք գործոց իւրոց 889
Պօղոսի Աւրաքելոյն մարտիրոսուին 899
Պօղոսի բանքն իբրև վիշապ 61
Պօղոսի դարձուածն 944
Պօղոսի յանուանէն ԵՒքրտանցն հալածելին դևքն ՂԾա
Պօղոս լուսաՀորե զարթնայ Հղկիպրոս 945
Պօղոս հեթէր վասն երից բՁԿ
Պօղոս մեղանացոց բաքերար 888
Պօղոս նշանակի Ի՛ուսինն 879
Պօղոս վարդապետ Պետրոսի ՁՂԴ
Պօմպէոս զօրավարն Հաս ՀԵրուսղէմ Հարկ եղ ԺԲ

Ջ

Ջ ՀՀեղեղն օրի՛ակ բերե Նոյեբերանն անց ՀՀեղեղն կամայն յօրի՛ակ աՀաՁնէ ՓՁԲ
Ջ ոգողունն զի՞նչ և տեսակ՞ն ՀՀԴ
Ջ րակարծր կոչի կարկուտն 497
Ջ րգաՀարծր լեռի կարկուտն 980
Ջ երմուխիեանն արեգական ամենից պատՀառ ծննդաբերութեան 984
Ջ երօնիմոսի բանքն վս Յօհաննու 881
Ջ երօնիմոս Ձագի վս խրն ին գրելոյն եխդ
Ջ երօնիմոս վկայէ ապաշխարութեան Նոր զոմանի 364
Ջ նարհրայ քնար Հր էին պատնիկ գՀՁ
Ջ նար այ քնար Ա.ատ.թի կոչնակն 717
Ջ որ արհատոշաց ի սկա՛ ՀՀ աչաց գՀՁ
Ջ որ բ խեին ի վ մէն ո՛ղ լինի թ ՀՁ
Ջ որ երգ ման և գործն ՍԻՀՂ
Ջ որ կենաց պատգիր այ 691
Ջ որ կենդանի գնայուն Ա.ՀՁ ՓՀՁԹ
Ջ որ հանգստեն երկնք ին հանդիսան 639
Ջ որն ոճաւորին տուչ թիւր բանիւ 284
Ջ որն ի դէմ փ խէ Ա.ՀՁ ՊՀՁ
Ջ որն ի վիմէն ի պատուէ Նարիամնե քեան Նմսիսի ՆՀՂ
Ջ ոն մայր ամ ոնկականաց ՀՀՂ
Ջ որն մաքրութեան գործիք 1004
Ջ որ չնորհաց ծարաւելոց ՀՀԿ
Ջ որ փորձութեան ՀՀԿ
Ջ որք չանազան՝ չանազան զօրութիւնս տան ՍԻՀՂ
Ջ որք որ ըղձայ բղխին ի բարձրադոյն լեռ ըստաց 980
Ջ րակարծր կոչի կարկուտն 497
Ջ ոգողունն զի՞նչ և տեսակ՞ն ՀՀԴ
Ջ ՀՀեղեղն ոսանք գերծան ի ծովուն և ոմանք հեղձան 644
Ջ եղէն կամայն յօրի՛ակ աՀաՁնէ ՓՁԲ

Ամուել զՍ. դաւ սան առաջի ևն ՇԺԲ
Ամիքն են խալիչայն Թնոց ։ ի մարտ
Ջիլքն ՇՀՈ
Ամոթ կրել ՇՀԲ
Ամպարիսպ ի սահմանս ուխտին կոչէ ԴՈՈ
Ամպրիսիա հեղինակ կուշտաբեդձ ԴՈՇ
Ամրութիւն ի ծովեզերեայ ՇՀԳ
Անաբեղ ՇՀԴ
Անագ ՇՀԵ
Անանիա Շիրակացի ՇՀԶ
Անանիա Մոկացի ՇՀԷ
Անանիա Նարեկացի ՇՀԸ
Անանիա Սանահնեցի ՇՀԹ
Անանիա Սեբաստացի ՇՀՃ
Անանիա Սիւնեցի ՇՀԺ
Անանիա Սկեւռացի ՇՀԺԱ
Անանիա Տարօնեցի ՇՀԺԲ
Անանիա Ցոմայեցի ՇՀԺԳ
Անանիա Ցորդանացի ՇՀԺԴ
Անանիա Ցուղայեցի ՇՀԺԵ
Անանիա Քոբայեցի ՇՀԺԶ
Անանիա Քրդի ՇՀԺԷ
Անանիա Քրդի ՇՀԺԸ
Անանիա Քրդի ՇՀԺԹ
Անանիա Քրդի ՇՀԻ
Անանիա Քրդի ՇՀԻԱ
Անանիա Քրդի ՇՀԻԲ
Անանիա Քրդի ՇՀԻԳ
Անանիա Քրդի ՇՀԻԴ
Անանիա Քրդի ՇՀԻԵ
Անանիա Քրդի ՇՀԻԶ
Անանիա Քրդի ՇՀԻԷ
Անանիա Քրդի ՇՀԻԸ
Անանիա Քրդի ՇՀԻԹ
Անանիա Քրդի ՇՀԼ
Անանիա Քրդի ՇՀԼԱ
Անանիա Քրդի ՇՀԼԲ
Անանիա Քրդի ՇՀԼԳ
Անանիա Քրդի ՇՀԼԴ
Անանիա Քրդի ՇՀԼԵ
Անանիա Քրդի ՇՀԼԶ
Անանիա Քրդի ՇՀԼԷ
Անանիա Քրդի ՇՀԼԸ
Անանիա Քրդի ՇՀԼԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՄ
Անանիա Քրդի ՇՀՄԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՄԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՄԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՄԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՄԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՄԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՄԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՄԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՄԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՆ
Անանիա Քրդի ՇՀՆԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՆԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՆԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՆԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՆԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՆԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՆԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՆԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՆԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՇ
Անանիա Քրդի ՇՀՇԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՇԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՇԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՇԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՇԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՇԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՇԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՇԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՇԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՈ
Անանիա Քրդի ՇՀՈԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՈԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՈԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՈԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՈԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՈԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՈԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՈԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՈԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՊ
Անանիա Քրդի ՇՀՊԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՊԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՊԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՊԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՊԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՊԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՊԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՊԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՊԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՌ
Անանիա Քրդի ՇՀՌԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՌԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՌԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՌԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՌԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՌԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՌԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՌԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՌԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՍ
Անանիա Քրդի ՇՀՍԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՍԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՍԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՍԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՍԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՍԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՍԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՍԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՍԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՎ
Անանիա Քրդի ՇՀՎԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՎԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՎԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՎԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՎԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՎԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՎԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՎԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՎԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՏ
Անանիա Քրդի ՇՀՏԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՏԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՏԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՏԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՏԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՏԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՏԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՏԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՏԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՐ
Անանիա Քրդի ՇՀՐԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՐԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՐԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՐԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՐԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՐԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՐԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՐԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՐԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՑ
Անանիա Քրդի ՇՀՑԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՑԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՑԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՑԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՑԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՑԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՑԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՑԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՑԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՒ
Անանիա Քրդի ՇՀՒԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՒԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՒԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՒԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՒԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՒԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՒԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՒԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՒԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՓ
Անանիա Քրդի ՇՀՓԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՓԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՓԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՓԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՓԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՓԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՓԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՓԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՓԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՔ
Անանիա Քրդի ՇՀՔԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՔԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՔԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՔԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՔԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՔԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՔԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՔԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՔԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՕ
Անանիա Քրդի ՇՀՕԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՕԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՕԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՕԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՕԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՕԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՕԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՕԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՕԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՖ
Անանիա Քրդի ՇՀՖԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՖԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՖԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՖԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՖԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՖԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՖԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՖԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՖԹ
Անանիա Քրդի ՇՀ՗ Ա
Անանիա Քրդի ՇՀ՗ Բ
Անանիա Քրդի ՇՀ՗ Գ
Անանիա Քրդի ՇՀ՗ Դ
Անանիա Քրդի ՇՀ՗ Ե
Անանիա Քրդի ՇՀ՗ Զ
Անանիա Քրդի ՇՀ՗ Է
Անանիա Քրդի ՇՀ՗ Ը
Անանիա Քրդի ՇՀ՗ Թ
Անանիա Քրդի ՇՀ՘ Ա
Անանիա Քրդի ՇՀ՘ Բ
Անանիա Քրդի ՇՀ՘ Գ
Անանիա Քրդի ՇՀ՘ Դ
Անանիա Քրդի ՇՀ՘ Ե
Անանիա Քրդի ՇՀ՘ Զ
Անանիա Քրդի ՇՀ՘ Է
Անանիա Քրդի ՇՀ՘ Ը
Անանիա Քրդի ՇՀ՘ Թ
Անանիա Քրդի ՇՀՙ Ա
Անանիա Քրդի ՇՀՙ Բ
Անանիա Քրդի ՇՀՙ Գ
Անանիա Քրդի ՇՀՙ Դ
Անանիա Քրդի ՇՀՙ Ե
Անանիա Քրդի ՇՀՙ Զ
Անանիա Քրդի ՇՀՙ Է
Անանիա Քրդի ՇՀՙ Ը
Անանիա Քրդի ՇՀՙ Թ
Անանիա Քրդի ՇՀ՚ Ա
Անանիա Քրդի ՇՀ՚ Բ
Անանիա Քրդի ՇՀ՚ Գ
Անանիա Քրդի ՇՀ՚ Դ
Անանիա Քրդի ՇՀ՚ Ե
Անանիա Քրդի ՇՀ՚ Զ
Անանիա Քրդի ՇՀ՚ Է
Անանիա Քրդի ՇՀ՚ Ը
Անանիա Քրդի ՇՀ՚ Թ
Անանիա Քրդի ՇՀ՛ Ա
Անանիա Քրդի ՇՀ՛ Բ
Անանիա Քրդի ՇՀ՛ Գ
Անանիա Քրդի ՇՀ՛ Դ
Անանիա Քրդի ՇՀ՛ Ե
Անանիա Քրդի ՇՀ՛ Զ
Անանիա Քրդի ՇՀ՛ Է
Անանիա Քրդի ՇՀ՛ Ը
Անանիա Քրդի ՇՀ՛ Թ
Անանիա Քրդի ՇՀ՜ Ա
Անանիա Քրդի ՇՀ՜ Բ
Անանիա Քրդի ՇՀ՜ Գ
Անանիա Քրդի ՇՀ՜ Դ
Անանիա Քրդի ՇՀ՜ Ե
Անանիա Քրդի ՇՀ՜ Զ
Անանիա Քրդի ՇՀ՜ Է
Անանիա Քրդի ՇՀ՜ Ը
Անանիա Քրդի ՇՀ՜ Թ
Անանիա Քրդի ՇՀ՝ Ա
Անանիա Քրդի ՇՀ՝ Բ
Անանիա Քրդի ՇՀ՝ Գ
Անանիա Քրդի ՇՀ՝ Դ
Անանիա Քրդի ՇՀ՝ Ե
Անանիա Քրդի ՇՀ՝ Զ
Անանիա Քրդի ՇՀ՝ Է
Անանիա Քրդի ՇՀ՝ Ը
Անանիա Քրդի ՇՀ՝ Թ
Անանիա Քրդի ՇՀ՞ Ա
Անանիա Քրդի ՇՀ՞ Բ
Անանիա Քրդի ՇՀ՞ Գ
Անանիա Քրդի ՇՀ՞ Դ
Անանիա Քրդի ՇՀ՞ Ե
Անանիա Քրդի ՇՀ՞ Զ
Անանիա Քրդի ՇՀ՞ Է
Անանիա Քրդի ՇՀ՞ Ը
Անանիա Քրդի ՇՀ՞ Թ
Անանիա Քրդի ՇՀ՟ Ա
Անանիա Քրդի ՇՀ՟ Բ
Անանիա Քրդի ՇՀ՟ Գ
Անանիա Քրդի ՇՀ՟ Դ
Անանիա Քրդի ՇՀ՟ Ե
Անանիա Քրդի ՇՀ՟ Զ
Անանիա Քրդի ՇՀ՟ Է
Անանիա Քրդի ՇՀ՟ Ը
Անանիա Քրդի ՇՀ՟ Թ
Անանիա Քրդի ՇՀ Ա
Անանիա Քրդի ՇՀ Բ
Անանիա Քրդի ՇՀ Գ
Անանիա Քրդի ՇՀ Դ
Անանիա Քրդի ՇՀ Ե
Անանիա Քրդի ՇՀ Զ
Անանիա Քրդի ՇՀ Է
Անանիա Քրդի ՇՀ Ը
Անանիա Քրդի ՇՀ Թ
Անանիա Քրդի ՇՁ Ա
Անանիա Քրդի ՇՁ Բ
Անանիա Քրդի ՇՁ Գ
Անանիա Քրդի ՇՁ Դ
Անանիա Քրդի ՇՁ Ե
Անանիա Քրդի ՇՁ Զ
Անանիա Քրդի ՇՁ Է
Անանիա Քրդի ՇՁ Ը
Անանիա Քրդի ՇՁ Թ
Անանիա Քրդի ՇՂ Ա
Անանիա Քրդի ՇՂ Բ
Անանիա Քրդի ՇՂ Գ
Անանիա Քրդի ՇՂ Դ
Անանիա Քրդի ՇՂ Ե
Անանիա Քրդի ՇՂ Զ
Անանիա Քրդի ՇՂ Է
Անանիա Քրդի ՇՂ Ը
Անանիա Քրդի ՇՂ Թ
Անանիա Քրդի ՇՃ Ա
Անանիա Քրդի ՇՃ Բ
Անանիա Քրդի ՇՃ Գ
Անանիա Քրդի ՇՃ Դ
Անանիա Քրդի ՇՃ Ե
Անանիա Քրդի ՇՃ Զ
Անանիա Քրդի ՇՃ Է
Անանիա Քրդի ՇՃ Ը
Անանիա Քրդի ՇՃ Թ
Անանիա Քրդի ՇՄ Ա
Անանիա Քրդի ՇՄ Բ
Անանիա Քրդի ՇՄ Գ
Անանիա Քրդի ՇՄ Դ
Անանիա Քրդի ՇՄ Ե
Անանիա Քրդի ՇՄ Զ
Անանիա Քրդի ՇՄ Է
Անանիա Քրդի ՇՄ Ը
Անանիա Քրդի ՇՄ Թ
Անանիա Քրդի ՇՅ Ա
Անանիա Քրդի ՇՅ Բ
Անանիա Քրդի ՇՅ Գ
Անանիա Քրդի ՇՅ Դ
Անանիա Քրդի ՇՅ Ե
Անանիա Քրդի ՇՅ Զ
Անանիա Քրդի ՇՅ Է
Անանիա Քրդի ՇՅ Ը
Անանիա Քրդի ՇՅ Թ
Անանիա Քրդի ՇՆ Ա
Անանիա Քրդի ՇՆ Բ
Անանիա Քրդի ՇՆ Գ
Անանիա Քրդի ՇՆ Դ
Անանիա Քրդի ՇՆ Ե
Անանիա Քրդի ՇՆ Զ
Անանիա Քրդի ՇՆ Է
Անանիա Քրդի ՇՆ Ը
Անանիա Քրդի ՇՆ Թ
Անանիա Քրդի ՇՇ Ա
Անանիա Քրդի ՇՇ Բ
Անանիա Քրդի ՇՇ Գ
Անանիա Քրդի ՇՇ Դ
Անանիա Քրդի ՇՇ Ե
Անանիա Քրդի ՇՇ Զ
Անանիա Քրդի ՇՇ Է
Անանիա Քրդի ՇՇ Ը
Անանիա Քրդի ՇՇ Թ
Անանիա Քրդի ՇՈ Ա
Անանիա Քրդի ՇՈ Բ
Անանիա Քրդի ՇՈ Գ
Անանիա Քրդի ՇՈ Դ
Անանիա Քրդի ՇՈ Ե
Անանիա Քրդի ՇՈ Զ
Անանիա Քրդի ՇՈ Է
Անանիա Քրդի ՇՈ Ը
Անանիա Քրդի ՇՈ Թ
Անանիա Քրդի ՇՊ Ա
Անանիա Քրդի ՇՊ Բ
Անանիա Քրդի ՇՊ Գ
Անանիա Քրդի ՇՊ Դ
Անանիա Քրդի ՇՊ Ե
Անանիա Քրդի ՇՊ Զ
Անանիա Քրդի ՇՊ Է
Անանիա Քրդի ՇՊ Ը
Անանիա Քրդի ՇՊ Թ
Անանիա Քրդի ՇՌ Ա
Անանիա Քրդի ՇՌ Բ
Անանիա Քրդի ՇՌ Գ
Անանիա Քրդի ՇՌ Դ
Անանիա Քրդի ՇՌ Ե
Անանիա Քրդի ՇՌ Զ
Անանիա Քրդի ՇՌ Է
Անանիա Քրդի ՇՌ Ը
Անանիա Քրդի ՇՌ Թ
Անանիա Քրդի ՇՍ Ա
Անանիա Քրդի ՇՍ Բ
Անանիա Քրդի ՇՍ Գ
Անանիա Քրդի ՇՍ Դ
Անանիա Քրդի ՇՍ Ե
Անանիա Քրդի ՇՍ Զ
Անանիա Քրդի ՇՍ Է
Անանիա Քրդի ՇՍ Ը
Անանիա Քրդի ՇՍ Թ
Անանիա Քրդի ՇՎ Ա
Անանիա Քրդի ՇՎ Բ
Անանիա Քրդի ՇՎ Գ
Անանիա Քրդի ՇՎ Դ
Անանիա Քրդի ՇՎ Ե
Անանիա Քրդի ՇՎ Զ
Անանիա Քրդի ՇՎ Է
Անանիա Քրդի ՇՎ Ը
Անանիա Քրդի ՇՎ Թ
Անանիա Քրդի ՇՏ Ա
Անանիա Քրդի ՇՏ Բ
Անանիա Քրդի ՇՏ Գ
Անանիա Քրդի ՇՏ Դ
Անանիա Քրդի ՇՏ Ե
Անանիա Քրդի ՇՏ Զ
Անանիա Քրդի ՇՏ Է
Անանիա Քրդի ՇՏ Ը
Անանիա Քրդի ՇՏ Թ
Անանիա Քրդի ՇՐ Ա
Անանիա Քրդի ՇՐ Բ
Անանիա Քրդի ՇՐ Գ
Անանիա Քրդի ՇՐ Դ
Անանիա Քրդի ՇՐ Ե
Անանիա Քրդի ՇՐ Զ
Անանիա Քրդի ՇՐ Է
Անանիա Քրդի ՇՐ Ը
Անանիա Քրդի ՇՐ Թ
Անանիա Քրդի ՇՑ Ա
Անանիա Քրդի ՇՑ Բ
Անանիա Քրդի ՇՑ Գ
Անանիա Քրդի ՇՑ Դ
Անանիա Քրդի ՇՑ Ե
Անանիա Քրդի ՇՑ Զ
Անանիա Քրդի ՇՑ Է
Անանիա Քրդի ՇՑ Ը
Անանիա Քրդի ՇՑ Թ
Անանիա Քրդի ՇՒ Ա
Անանիա Քրդի ՇՒ Բ
Անանիա Քրդի ՇՒ Գ
Անանիա Քրդի ՇՒ Դ
Անանիա Քրդի ՇՒ Ե
Անանիա Քրդի ՇՒ Զ
Անանիա Քրդի ՇՒ Է
Անանիա Քրդի ՇՒ Ը
Անանիա Քրդի ՇՒ Թ
Անանիա Քրդի ՇՓ Ա
Անանիա Քրդի ՇՓ Բ
Անանիա Քրդի ՇՓ Գ
Անանիա Քրդի ՇՓ Դ
Անանիա Քրդի ՇՓ Ե
Անանիա Քրդի ՇՓ Զ
Անանիա Քրդի ՇՓ Է
Անանիա Քրդի ՇՓ Ը
Անանիա Քրդի ՇՓ Թ
Անանիա Քրդի ՇՔ Ա
Անանիա Քրդի ՇՔ Բ
Անանիա Քրդի ՇՔ Գ
Անանիա Քրդի ՇՔ Դ
Անանիա Քրդի ՇՔ Ե
Անանիա Քրդի ՇՔ Զ
Անանիա Քրդի ՇՔ Է
Անանիա Քրդի ՇՔ Ը
Անանիա Քրդի ՇՔ Թ
Անանիա Քրդի ՇՕ Ա
Անանիա Քրդի ՇՕ Բ
Անանիա Քրդի ՇՕ Գ
Անանիա Քրդի ՇՕ Դ
Անանիա Քրդի ՇՕ Ե
Անանիա Քրդի ՇՕ Զ
Անանիա Քրդի ՇՕ Է
Անանիա Քրդի ՇՕ Ը
Անանիա Քրդի ՇՕ Թ
Անանիա Քրդի ՇՖ Ա
Անանիա Քրդի ՇՖ Բ
Անանիա Քրդի ՇՖ Գ
Անանիա Քրդի ՇՖ Դ
Անանիա Քրդի ՇՖ Ե
Անանիա Քրդի ՇՖ Զ
Անանիա Քրդի ՇՖ Է
Անանիա Քրդի ՇՖ Ը
Անանիա Քրդի ՇՖ Թ
Անանիա Քրդի Շ՗ Ա
Անանիա Քրդի Շ՗ Բ
Անանիա Քրդի Շ՗ Գ
Անանիա Քրդի Շ՗ Դ
Անանիա Քրդի Շ՗ Ե
Անանիա Քրդի Շ՗ Զ
Անանիա Քրդի Շ՗ Է
Անանիա Քրդի Շ՗ Ը
Անանիա Քրդի Շ՗ Թ
Անանիա Քրդի Շ՘ Ա
Անանիա Քրդի Շ՘ Բ
Անանիա Քրդի Շ՘ Գ
Անանիա Քրդի Շ՘ Դ
Անանիա Քրդի Շ՘ Ե
Անանիա Քրդի Շ՘ Զ
Անանիա Քրդի Շ՘ Է
Անանիա Քրդի Շ՘ Ը
Անանիա Քրդի Շ՘ Թ
Անանիա Քրդի Շՙ Ա
Անանիա Քրդի Շՙ Բ
Անանիա Քրդի Շՙ Գ
Անանիա Քրդի Շՙ Դ
Անանիա Քրդի Շՙ Ե
Անանիա Քրդի Շՙ Զ
Անանիա Քրդի Շՙ Է
Անանիա Քրդի Շՙ Ը
Անանիա Քրդի Շՙ Թ
Անանիա Քրդի Շ՚ Ա
Անանիա Քրդի Շ՚ Բ
Անանիա Քրդի Շ՚ Գ
Անանիա Քրդի Շ՚ Դ
Անանիա Քրդի Շ՚ Ե
Անանիա Քրդի Շ՚ Զ
Անանիա Քրդի Շ՚ Է
Անանիա Քրդի Շ՚ Ը
Անանիա Քրդի Շ՚ Թ
Անանիա Քրդի Շ՛ Ա
Անանիա Քրդի Շ՛ Բ
Անանիա Քրդի Շ՛ Գ
Անանիա Քրդի Շ՛ Դ
Անանիա Քրդի Շ՛ Ե
Անանիա Քրդի Շ՛ Զ
Անանիա Քրդի Շ՛ Է
Անանիա Քրդի Շ՛ Ը
Անանիա Քրդի Շ՛ Թ
Անանիա Քրդի Շ՜ Ա
Անանիա Քրդի Շ՜ Բ
Անանիա Քրդի Շ՜ Գ
Անանիա Քրդի Շ՜ Դ
Անանիա Քրդի Շ՜ Ե
Անանիա Քրդի Շ՜ Զ
Անանիա Քրդի Շ՜ Է
Անանիա Քրդի Շ՜ Ը
Անանիա Քրդի Շ՜ Թ
Անանիա Քրդի Շ՝ Ա
Անանիա Քրդի Շ՝ Բ
Անանիա Քրդի Շ՝ Գ
Անանիա Քրդի Շ՝ Դ
Անանիա Քրդի Շ՝ Ե
Անանիա Քրդի Շ՝ Զ
Անանիա Քրդի Շ՝ Է
Անանիա Քրդի Շ՝ Ը
Անանիա Քրդի Շ՝ Թ
Անանիա Քրդի Շ՞ Ա
Անանիա Քրդի Շ՞ Բ
Անանիա Քրդի Շ՞ Գ
Անանիա Քրդի Շ՞ Դ
Անանիա Քրդի Շ՞ Ե
Անանիա Քրդի Շ՞ Զ
Անանիա Քրդի Շ՞ Է
Անանիա Քրդի Շ՞ Ը
Անանիա Քրդի Շ՞ Թ
Անանիա Քրդի Շ՟ Ա
Անանիա Քրդի Շ՟ Բ
Անանիա Քրդի Շ՟ Գ
Անանիա Քրդի Շ՟ Դ
Անանիա Քրդի Շ՟ Ե
Անանիա Քրդի Շ՟ Զ
Անանիա Քրդի Շ՟ Է
Անանիա Քրդի Շ՟ Ը
Անանիա Քրդի Շ՟ Թ

Ա
Աբեղայ ծառն յորմէ խոյն՝ Իսքն ՇԺԸ
Աբելի մահուրնն 213 · 286 · և 540
Աբդուկեցւոց աղանդն ՔԱԳՈՆ։
Ի՛ր գլուխ։ ԺԸ
Աթ՝ ասի կապուտակ լաճ Իվերան 734
Աղաման դրն ապրի ՚ի Հրում՝ 909
Աղ դաբձոց, խստասրտուին 472
Ակիայն մեղաւորին ասէ Լ՚Ի և այլն։ մինև
՚ի վերջն յուսահատութիւն բերէ յանկեղծ
մահն 440
Ահականուն բնութ մերոց ՚ի բնէ ՁԺԵ
Ահման անձկութ մարմ ապատակուի 643
Ահման անոխակալութ ՚ի Վա ՈՀԸ
Ահման ասի սբ Կոյսն ՊՀԲ · և ՊՀԸ
Ահմանն լեռնէ վրէժ չառնեցին անսահ
մանն 428
Ահմանիլ չկարէ կատարելոյն մեռանիլն,
վն Յոգւոյն ՚ի նմին բնակելոյ 708
Ահման կենաց ասի Քն 966
Աղաչարար միրկութ, զրահ արդարոյ
թեան Ը ՊՀ
Աղեմ վն հերիւս կապել՝ կոչի Լ՚Էմ ՁՀԲ
Աղաղաերգութ զօրութին ՇՀԸ
Աղմոսին գերապանցուի և ՁՀԹ
Աղաման գիտօղ մոաց՝ գանձ 378
Աղմոսն Դաւթի նահանի խաչին ՇՀԸ
Աղմոսն է սրբազան երգ 710
Աղմոսն մնքուր սրտից տեսանելի 378
Աղմոսն մուսաուքն բնթ եռնլի՚ն քնդ՚ն խոզ
Աղմօն աղաչանօք կանանցն անկած 351
Աղմօն բազմակին՝ կուտելեցաւ 356
Աղմօն բամբասանօք քարկոծեալ 364
Աղմօն գերեանս պրեն սուտ 365
Աղմօն գերիս անպիտելի ասաց ՁՀԿ
Աղմօն զինգիր մօրն Թէբսինէ կատա
րեաց ՁՀՓ
Աղմօնին ապաշխարելն սատակիկ ՇՀԸ
Աղմօն ՚ի գլուխս՝ ով՝ յոտս կանանց 357
Աղմօն ՚ի ժոխս՝ գիմեաց յոտս քո 360
Աղմօնի զղջացման վկայք 351
Աղմօնի զղջումն ո՛րպ ապշխարոզաց 350
Աղմօն ՚ի ծերութին գրեաց զունայնու
թեանցն ՇՀԹ
Աղմօնի նախատինքն յարքի Հայոց ՇՀԸ
Աղմօն ՚ի հնորհական կենաց մեռաւ 350
Աղմօնի տաճարն ՝ եւ յարկեան չինե
ցաւ ԷԿԵ
Աղմօն կուռք չինեաց՝ այլ ոչ պաշտեաց
սրտիւ ՀՅԳ
Աղմօն կռանոյ Թարց Հարկի ՇՀԸ
Աղմօն մեղադրի վասն գայթակղեցուցա
նելոյն ՇՀԵ
Աղմօն մոռացօղ երախտեաց ՇՀՈ
Աղմօն սէր գովի, հաշատ պատասէի ՇՀԻ
Աղմօն սիրելի ՚ով՝ ևխտրոց բժինման 350
Աղմօն սիրօղ Աստուծն ՅՕբայ 366
Աղմօն քանի պատճառաւ նման քի ՇԿՈ
Աղմօն քարոզէ զմիութին ՚ի 361
Աղմօն օծեալ և որդեգրեալ ՊՁՈ
Ամարիայ ՚ի սահմանի ուխտին կոչի 400
Ամանիա հեղինակ կուշտաբեդձ 402
Ամիքն են խալիչայն Թնոց ։ ՚ի մարտ
Ջիլքն ՇՀՈ
Ամոթ կրել ՇՀԲ
Ամպարիսպ ՚ի սահմանս ուխտին կոչէ ԴՈՈ
Ամպրիսիա հեղինակ կուշտաբեդձ ԴՈՇ
Ամրութիւն ՚ի ծովեզերեայ ՇՀԳ
Անաբեղ ՇՀԴ
Անագ ՇՀԵ
Անանիա Շիրակացի ՇՀԶ
Անանիա Մոկացի ՇՀԷ
Անանիա Նարեկացի ՇՀԸ
Անանիա Սանահնեցի ՇՀԹ
Անանիա Սեբաստացի ՇՀՃ
Անանիա Սիւնեցի ՇՀԺ
Անանիա Սկեւռացի ՇՀԺԱ
Անանիա Տարօնեցի ՇՀԺԲ
Անանիա Ցոմայեցի ՇՀԺԳ
Անանիա Ցորդանացի ՇՀԺԴ
Անանիա Ցուղայեցի ՇՀԺԵ
Անանիա Քոբայեցի ՇՀԺԶ
Անանիա Քրդի ՇՀԺԷ
Անանիա Քրդի ՇՀԺԸ
Անանիա Քրդի ՇՀԺԹ
Անանիա Քրդի ՇՀԻ
Անանիա Քրդի ՇՀԻԱ
Անանիա Քրդի ՇՀԻԲ
Անանիա Քրդի ՇՀԻԳ
Անանիա Քրդի ՇՀԻԴ
Անանիա Քրդի ՇՀԻԵ
Անանիա Քրդի ՇՀԻԶ
Անանիա Քրդի ՇՀԻԷ
Անանիա Քրդի ՇՀԻԸ
Անանիա Քրդի ՇՀԻԹ
Անանիա Քրդի ՇՀԼ
Անանիա Քրդի ՇՀԼԱ
Անանիա Քրդի ՇՀԼԲ
Անանիա Քրդի ՇՀԼԳ
Անանիա Քրդի ՇՀԼԴ
Անանիա Քրդի ՇՀԼԵ
Անանիա Քրդի ՇՀԼԶ
Անանիա Քրդի ՇՀԼԷ
Անանիա Քրդի ՇՀԼԸ
Անանիա Քրդի ՇՀԼԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՄ
Անանիա Քրդի ՇՀՄԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՄԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՄԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՄԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՄԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՄԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՄԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՄԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՄԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՆ
Անանիա Քրդի ՇՀՆԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՆԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՆԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՆԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՆԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՆԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՆԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՆԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՆԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՇ
Անանիա Քրդի ՇՀՇԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՇԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՇԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՇԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՇԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՇԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՇԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՇԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՇԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՈ
Անանիա Քրդի ՇՀՈԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՈԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՈԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՈԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՈԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՈԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՈԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՈԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՈԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՊ
Անանիա Քրդի ՇՀՊԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՊԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՊԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՊԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՊԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՊԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՊԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՊԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՊԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՌ
Անանիա Քրդի ՇՀՌԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՌԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՌԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՌԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՌԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՌԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՌԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՌԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՌԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՍ
Անանիա Քրդի ՇՀՍԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՍԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՍԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՍԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՍԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՍԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՍԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՍԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՍԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՎ
Անանիա Քրդի ՇՀՎԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՎԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՎԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՎԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՎԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՎԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՎԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՎԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՎԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՏ
Անանիա Քրդի ՇՀՏԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՏԲ
Անանիա Քրդի ՇՀՏԳ
Անանիա Քրդի ՇՀՏԴ
Անանիա Քրդի ՇՀՏԵ
Անանիա Քրդի ՇՀՏԶ
Անանիա Քրդի ՇՀՏԷ
Անանիա Քրդի ՇՀՏԸ
Անանիա Քրդի ՇՀՏԹ
Անանիա Քրդի ՇՀՐ
Անանիա Քրդի ՇՀՐԱ
Անանիա Քրդի ՇՀՐԲ
Անանիա Քրդի

Աստանայ Հրեշտակ լուսոյ ձեւացեալ, և
կամ՝ ի Քրիստոս 482
Այն միայն համղիչ է մեզաց 131
Աստանայ նախկին մարանէզոցն ընդդէմ
Պատուծոյ 301
Աստանայ Նորոգեաց զթլփատութենին և
գշաբաթն 293
Այն՝ ընդհանուր կենաց անմահն է նէթ
Աստանայ ոչ վայելեաց՝ ի ընդհանց Աստ-
ղեղութեն Քրնի 488
Այն՝ որ է օձ, կոխեն Աւաքեալքն Հիշ
Այնչ չարախօս բնութեամբ նէթ
Աստանայ վատթար յատկութէ կինդա-
նեաց անուանի 96
Աստան մարմնոյ հակառակքն Աւետա-
րանին յկթ
Աստերն զի՞նչ եր և զի՞նչ կշխուներ 322
Աստերն՝ ի ձկանէն, խոստովանութիւն
բերանոյ 321
Արդ ենոսեր և պահանդ բառքն 738
Արդի ոստանն պետ մշիհ 150
Առուղ անհետ ջերմառանդ 352
Առուղ և Հուդա են ասպանք մկէ
Առուղ՝ կուռս ոչ պատասխան յծգ
Առուղ՝ ի սահմանն առ Քեցառ իշխի
մոօք 602
Առուղ կոտորէ զգառ առնային 512
Առուղ Հայարտ՝ զրկի՝ ի հուդայն էշ
Առուղ օծմամբ եղև պր պալ ոշ
Գազրոնն ո՞ղ իմանի յհ
Եամբ հրոյ և առպոյ իմանի Հոգին սբ ոժ
Եամբ գրանց՝ հոլթն և բերանն ոժ
Եբօրայ Թլփատութէ փրկէ զզրգին 349
Եղանակից նենդաժորք յժ
Եղանն պրեզեալ՝ օծելի՝ Հն գլուխ, ե
Եղանն երկաթ դիպեալ, օծելին է՝
Հն գլուխ, ե
Եղանն՝ ի՝ քերելն՝ օծելի՝ Հն գլուխ, ե
Եղանն խախտեալ, և խորտակեալ՝ օծելի՝
Հն գլուխ, ե
Եղանն օծելի յանուանն Քրնի քէշ
Եղան ոզջակիզի ոչ խայտն շկե
Եղբեսարոսի տոճեալ իշխանութիւն, ի՞նչ-
գլուխ մնայ յկժ
Եմմայ որդիքն ամփոփելին զգլուխ Ադա-
մայ՝ ի գողգոթայ 683
Եմմայ սերունդքն սերմանել զարգարուե
ոշ, հզ
Եմ մեծ իսկ ես փոքր 916
Երմանիքն մեռանին ակենդանանան 463

Ամուել Կաթուղիկոսն չարախօսի՝ իվրմէ
ուն՝ Հն գլուխ, թ
Անապիր Եբասան յերինքն ոյք են ւշկ
Անդարամէ անկնքն ծուռնր կրկնեն ՀՅ67 ֆ
Անդարամէտ կոչի գժոխն 281
Անդուխ երկնահաս՝ ի՝ Քրնէ ոճգ
Անդուխք երկնաձեմ Քրնէ քխէ
Անձարկու լեզուի է Քրնէ ըս տրէց ոճե
Անձ ձէյ սրբուհի ոն՝ Լուսէն 715 ֆ
Ապաւէն է որ զօրութէց 251
Առաւօտն ի՞նչ զօրութէց 181
Առաւ մարգարէից ևթնէշորայ մայր քէզ
Առնամանիքն անդերձ ևզմէ գրաւօղ
Առումն՝ ի սիրոյն այ, տապէ՛ սիրով աշ
խարհի 666
Աստանիչն երկրի, ոչ ձայնէ 553
Աստակէ որ զշրթունս ննջգաւօրս 438
Աստաղացին ասէն ո՞ղ իմանի՞ ի՞նչ
Աստանայական գայթակղուն 667
Այն՝ անհանգիստ և տատանեալ նէթ
Այսն՝ ասի մեզք կենդանացեալ քէժ
Աստանայ գազ չարեաց նճե
Աստանայ եգիտ զպատմութէն, բայց
աշակերտքն Քարց խրատու հդ
Այն՝ երևակերպի զանազան ձևովք 667
Այն՝ զգիտէն ևր արձանագրէ 219
Այն՝ զմարդ գրգռէ ընդ աշխարհին նե
Աստանայ ընդ Քու լամորթից խաղայ ևա-
ռաքինեաց է խաղալիկ 987
Աստանայ Թիթղան պէս ջանայ զլայն շի
ջուգանել քզգ
Այնչի ազգ մունքն ժահաւիթք քկե
Այնչի բերանն ձկեաց Պօղոս թձը
Այնչի եղեսան՝ պրեցողուն բարեց 619
Աստանայի զօրուն Քուլացեալ ոճը
Աստանայի մախացման պատճառն 215
Այն՝ ոչ Քէ պատճառ ինչ մեզաց ոշէ
Այն՝ ի յօգն վտարանդի բնակի 1032
Այն՝ ի՝ նորանայ լուսոյ տանջ 206
Աստանայի չարութէն բանիւ միայն տանջ
ձկին Աւաքեալքն չ խգ
Այնչ իվր մարդոյն ձգէ վերադանէլն նձէ
Աստանայի փրկութէ յայսն հատեալ և
մերն կայուն՝ իրէն նձէթ
Այնչ խոշաբնակ և տղմասեր՝ վասն երր՝ ի
խոզան մոռանել խնգրեաց նձէթ
Այսչ կամակար մտոք մեղաւ նձէհ
Աստանայ կոչի վիշապ ոճէե
Այնչ հակառկի հեռացողացն՝ իմեղացն ձ
Այնչ հերձուածողաց գլուխ շէ
Աստանայ հերքեալ՝ ի լուսոյ փառաց՝ մեք
միաձուլեալ նձէթ

Աստուածային Գրոց ... 1
Աստուածային Գրոց ... 2
Աստուածային Գրոց ... 3
Աստուածային Գրոց ... 4
Աստուածային Գրոց ... 5
Աստուածային Գրոց ... 6
Աստուածային Գրոց ... 7
Աստուածային Գրոց ... 8
Աստուածային Գրոց ... 9
Աստուածային Գրոց ... 10
Աստուածային Գրոց ...

Ասպատակեն մեզ, հեշտալիք Աշ 1116
Ասպատակք՝ են գառնհիկքն 1049
Աստի՝ ի ժամանակս Աստ֊ծի, վան քեզ զառնան Հեռուց 512
ի Սովորականն կարիլ, կորուսիս գտանել 476
Սովորութիւն ընթացակից մինչ ի գերեզմանն 476
Սորք հեղեղաց ոչ պարտականն զգաստ պարտականն 312
Սուգ և արտմութիւն՝ մարդկօրէն ասի առ Աստուած 1166
Սուտ քարեկամն յերեան ծիծաղելով ընդ պանանէ 558
Սուտն ոչ գտանայ Հմարիտ 364
Սփոփանիչ՝ Հոգի ճարտ Աշ 364
Սուտ քարոզիչքն՝ իտան քարոզեն 266
Սուրբ անօթքն 364
Սուրբ առնել զզգեստսն 664
Սի Աշ խաչեցան՝ յԱկեբերանէն սկսմանեալ՝ Հմ գլուխ 33
Սի արքն կոչին Թագաւոր 976
Սի կայան՝ զանշօշափելին շօշափե 824
Սի կայեն նմանի բան ի բազմօք 227
Սի՝ Սի և Սի՝ ի՝կն Աստուած 1227
Սի անդրէ զներկայութիւն Աշի յանքմիւսն 623
Սի՝ն դատեն՝ այլ ոչ գատին 364
Սի՝ն ընդ սկարոք, կարօտին այ 506
Սի՝ն ըստ ինքեանց չբաւարար 197
Սի՝ն յուսաչորք ասին իբրև պատկիս 197
Սի՝ն կարօտք ընդհմի առ Աստուած հաստատուն 434
Սի՝ն ոչ նոճաստանան Ակարօտին այ 96
Սուրբքն սակաւ գէ եղեն, և յանձնատուին հաստատեցան 127
Սուր խաչին զարթեաւ Աստի հմվճին 317
Սուրհանդակ անժամանն, մնդել 420
Սուրհանդակ ասին Աստաբեալքն 943
Սուր հատու՝ բանն Աշ 188
Պանդանոց ասի Եկեղեցին 1038
Պանծութիւն յաւիտեան ոչ պղծէ զեկեղեցին՝ Հմ գլուխ 20
ի Պանդոյց մարմնոյ՝ կենդանապարգևք Հոգւոյ 127
Պատասխն անժուժկալ յօնաքան ձգէ
Պատասխնեալ ոչ Աշ Աստուած ձգէ
Պատասխնեալ Պետն Յակոբ եւ ի խնդիր Լսեայ տապանին 127
Պատնաւեանն այ Հերկնէ 127
Պատնացօղն քո՝ զայ Աստուածանել 307

Աթոռի վերնայն որդիք Աստաքեալքն պղծեն
Աթոռ լեառն վնիր գովելի 1136
Աթոռն ՝նախկին Եկեղեցի և մայր Հմ գլուխ 33
Այսք թուանաւորեալ են մեղքն 1144
Այսաքանք ինքնակամ, ոչ բռնի 1136
Ակեռալոս ապստամբի և զաշխարհն Յունաց կոտորէ 724
Ակընդ և անսկզբանդ Հայր՝ քնդ սկզբ քանդ Որդի՝ ի գործ ստեղծման՝ սկզբ նաւր և Հոգին այ Հօր և Որդւոյ Աստեղծանելն աշխարհի 366
Ակզբնապէս Հոգւոյ մերոյ Աշ Յիշէ
Ակզբնական մեղաց մնքբեցեալք միայն ջրք 958
Ակզբնական մեղաց ջրով սրբեցին զՅիշ
Ակզբնական մեղքն՝ ոչ գոյացութի՝ այլ պատահումն 1144
Ակզբնահայր բարեաց ոչ ասի Աշ 1136
Ակզբնահայր խոստանուէ՝ և Աշ ճիւ
Ակզբնապար կշնակն 716
Ակիզբն ամի, և յամի Աստ՝ ստեղծմամբ, և խնամբ լով 313
Ակկղէն արարածոց ասի Աշ վ ստեղծանելոյն Հմ գլուխ 34
Ակիզբն Հայախնանն Աստի Աշն ոչ խմնեն՝ Հմ գլուխ 33
Ակիզբն է Աշն եկաց քնդ Հոր և այն՝ Հմ գլուխ 4
Ակիճ և մազմանն օճելիք՝ Հմ գլ՝՝ ժե
Ակնթացիք են Թևոր քահնք 1136 և 948
Ակօթոս Աստ չարչարեալ խաստովանի մեղ
Ակօթոս զանհաւատութիւն խրհրդ ասե 347
Ակօթոսն աղջնատեն Հմի մի քնուե 278
Ակօթոսն Թևոր կարծիքն Հմի Անարդելոյն Թէն Աշն ոչ ասե՝ եթէ Աստ ոչ մեղանչեր՝ Աշ մարմնանայր 192
Ակօթոս խաունութիւն ասե միաէութեան 488
Ամբատ աղանգապետ Թօնգրակեցոց Հ մէջուսիկ պարսկէ մոլորի՝ Հմ գլուխ Թ
Անապարծ յուսահատ, որպս Բռշակ արքայն 1136
Անկրատապ աշակերտաց ասէն
Անկրատես զանուն ապստակողին Հմ ձայ կատան գրեաց 433
Անկրատես զարծաթն ընկղմեաց 418
Անկրատես զձկնահանաց ասածն քիմնացաւ 680
Անդնոց Նմանն սահմի մեղաշորն 240
Անդունքն խաղով, ևմեղքն արտատրեք մահանան

Ասի յամենքեան՝ Ը
Ասինք երկու՝ Ի կեղեցւոյ ՃԽԲ
Ասինք կուսութիւն անկեալ ՅԸԿ
Ասինք ողորմութեան Ք՚ին, կաղին տակեղէն գտեալ ՀՂՅ
Ատուերք մեղաց՝ ներելիքն ԿԴ
Արկանեծար Թագաւոր՝ է Ք՚ն ԽՅ
Աստիան Հայրն լոյր միշտ ՁՀԿ
Արջոյն պատշաճի պատկեր ՅՕՂ
Արքունի Լուսին հաւակի ՁՀԴ
Արքուի Հօր ՅՅ ծածկեալ և պայն ՏՀԱ
Արքուհի Կայսն դուստր ասի Հօր ՅՅ ՁՀԴ
Արքուհի Կայսն է ծաղիկ Յիսուսեայ ՊԺՂ
Արքուհի Կայսն ոգի ասի Ի՚ծածին ՋՀՕ
Արքուհի Կայսն ոգի ասի մարմնաւորեալն ՀՂԲ
Արինդն է կնծղայն Նոր է հոյնակն ՀԺԵ
Ի Յորդ է Ք՚ն, Հայրապաքս որոնեմք ՃՀԸ
Ի Սրտի խնդրելի է Ի՚ծ ՃՀԸ
Սրտի Հառաչմամբ՝ չունն պրեցեալ ԻՏԲ
Երօբեամաքարբ Ի՚ոաքեալքն առաւել քան զՅոպի ՀԺԲ
Քանդացումն սկիզբն խմասնախրելոյ ՀՀՕ
Քանչելագործութիւնն յատուկ և անյատուկ ՋՀԴ
Քանչելագործութիւնքն Պօղոսի ՃՕՀ
Քանչելեացն Ք՚ի ապաստաւոր ՋՀՆ
Քանչելի է փրկուին Հաղորդութիւն ՅԽԹ
Քանչելիք մեծ-ընացեալն ՋԿԴ
Քանչելիքն Յոբայ ՀԺԵ
Օծումնակն գործն անուծ մնչիգնուի ԴՁԷ
Օծումնեցիք չարագործք, ալ ոչ կուապաշտք ՃՀՅ
Օծումնեցւոց հրոյն նմանի Ճգիքն ԶՂ
Օծումնեցւոց պատժակից ԻՏ
Օծումնեցւոց հրոյն նմանի Ճգիքն ՀՂ
Օձիս՝ է յունական բառ ՉԽԷ
Օրհնեալ է Ք՚ն ամենայն ՃՀՂ

Ա Ամէն ասացէք Ա. Յովհ. Ե. 13 — 443
Ա Ամէն յովելեաց վէմ գերեզման Յիսուսի — 348
Ա Ապրեսպար բերմունքն՝ պատրեն — 324
Ա Ապրենանալ ըստ բարուց — 142
Ա Ապր ցնծութեամբ ասի Հոգին — 211
Ա Աշխիւ ոչ տալն զնոսա — 348
Ա Առաքեան ասի ձեզ Աստուած — 806
Ա Ասել և Աստուածդեղին երկնանման լսոյն ոչ ցան տերութեան — 243
Ա Ասել քաւարարին, յաղթել զպատերազմս 724։ — 248
Ա Ասել կոչի ծովային նոսիալ — 725
Ա Ասլն և Աստուածդեայ բազմածին ասեն ի վեր առաքինութեան — 248
Ա Ասլն և Աստուածդեայ գովութիւնք ի սրբոյս — 249
Ա Արարչին ե լերք քոզ Հարսին Աստեղ ցայգ — 734
Ա Արեւան աղջիկ սանկի՝ կոչնակն — 712
Ա Արդ ապետուն մեծ բանայցին ժամանեց յերկինս — 973
Ա Արդ ապետս եք, զի կրթեսցեն զժողովուրդն — 960
Ա Ար ասեցք ասին քահանայք բանի — 186
Ա Արդեն կցսն գայս իւր խաչեաց — 442
Ա Արգ ոչ դնեին քրիստոնեայք ի դրան Հոսիա — 560
Ա Արձատրէ Աստ ինձեր քան զարժանն — 119։ ՚ի Հ։ ևբ ՚ձ ՚ծ
Ա Արձատրի բարերարն երկնապես — 211
Ա Արձկանաց վարձն ոչ յապաղելի — 341
Ա Արմին վերարկու՝ ձևական բարի՝ քն — 659
Ա Արսաւոր ծառն — 242
Ա Եսպիանոսի ասմունքն վէմ պատերազմի — 1049
Ա Երակացու ընկեր Աստ ևմ-ղաշտոյց — 293
Ա Երատեսուչ երկրպահ — ՚ն ժ ՚թ
Ա Երատեսուչ անմոլար բերն Աստքն ձեզ
Ա Երարկու անապականութեանե — ՚ք ՚ե ՚ը
Ա Երարկու Նմանութեն մարմնոյ փառացն Քրիստոսի — ՚ն ՚ճ ՚ե
Ա Երամփոխուն Հոսին — ՚ղ ՚ի ՚ը
Ա Երջին օծման իւրն՝ ի Քահանայից օրհնի — 693
Ա Երստին յաշելոյծ — 25
Ա Երծնի քոյ Սրբուհին՝ եւս զլացեան իւր Քրիստոսի — 562
Ա Եց աշուր զգործան՝ արար Աստուած ի վայր կենի — ՚ղ ՚ե
Ա Եմ անշարժ Քն — 263

Ա Եմ ասի Պետրոս — ՚ջ ՚ժ ՚գ
Ա Եմ և դրախ անկեան Եկեղեցւոյ Քն. Ա. դրախ. — ՚ը ՚ե
Ա Ելն անկենդան՝ երթայր ըզհետ Խորհրդոց — ՚ն ՚կ
Ա Ելն առանց ձեռին Հատեալ — ՚ճ ՚ի ՚ե
Ա Ելն եօթնաչեայ՝ եր Քն — ՚ջ ՚ի ՚գ
Ա Ելն յանդամին Ի վտակ խաղացեալ — 456
Ա Ելս շարժե Աջ և Ինքն է անշարժ նկատ — 528
Ա Եմ քո Հատեալ Ի կուսէն արդանտե — 528
Ա Եմ Քն, փրկելիք յուսայ Հատուիքն — ՚ն ՚ե
Ա Երբ մեզացն առաքեալսն, զի պնդեսցուցցի ամենիմաստ բժշկականութիւ — ՚ձ ՚ե
Ա Երբն անձարակ, վասն պակասութեան պատճին — ՚ղ ՚ի
Ա Երբն Քրիստոսի ցուցանի Ինչան չաղթութեան — ՚պ ՚ծ ՚թ
Ա Երբ վատնիցք, կեղցաշ ևայրն — 718
Ա Լիաձ ամենակն Նման ասէ զինքն — ՚ձ ՚խ ՚գ
Ա Ինչ մեծ ե յաջմէ և յահեկէ — 396
Ա Ինչ մեզ ցաղաց՝ ինասքն մեզանչողաց — 99
Ա Խնապիսի առաքինիքն անկան — ՚ն ՚ճ ՚թ
Ա Խոտոց կարծրուե ևհերձ Քն — 299
Ա Եմին գթութեան ոչ յիշեցաշ, վասն արատաւերքն — ՚ն ՚ղ
Ա Եմին Քրիստոսի կենդանեզն Նմանի Ի կեղեցւոյ Ա. դրախ. — 21
Ա Ինչապ ահադին՝ կոչի կեսո ձուկն. ևզՏն զանապատին սուտ — 496
Ա Ինչպն առաջին՝ ե սկզբ — պ ՚ձ ՚ե
Ա Ինչոք Տիս, առ Ի չուել սոխակն — 423
Ա Երգ անուաշ քար յանդխմանութիւնն Պատթի — 440
Ա Իրճիլիոս խոստովանի զի Քն — ՚ձ ՚ի ՚ե
Ա Իճիլիոս Պօպն սահմանեաց յարեւելս Պատարագել Ա. դրախ. — 112
Ա Կապից ատոց և Ջմարտից — ՚ջ ՚ե ՚ա
Ա Կապուիքն Հրէից զՔն Ի Հաղուր ա ՚ձ ՚ը
Ա Կապ են Ի Ծպաշտուե Ի. առքեքն — 963
Ա Կապքն և ոչ ջնջամիք ուրացան — ՚ն ՚ե
Ա Ճիու ոչ տալն փրկուե Հաւատացեալ — ՚ն ՚ի ՚ե
Ա Ճուտ Հոգնանալ՝ բաշ առնել — 479
Ա Նոսք մեզաց — ՚կ ՚ը
Ա Ստահնամք յերկինս արեւտեն Ի. — 349
Ա Տակարբուն՝ ե ջրաբեր — 737
Ա Տակ կողին Ի. արիւնն — ՚ձ ՚ի ՚ը
Ա Տակքն յորմէ եկեղեցին շինի — 1039
Ա Տանդաշոր բնակիլ ե կանանց Ա. դրախ. — ՚ձ ՚ի ՚գ
Ա Քանաշ՝ Իմանալ զԱստուածն Ա որդին — ՚ձ ՚ե ՚ը
Ա Ընկել ձիոյ պես՝ առ եզս — 328
Ա Ըմպել բարի Իշխանն չարացաշ Ա. դրախ. — 1125

Տեսուչն այ զրկիլն մեծ տանջանք 223
Տեսիլն Աղեկիէլի յարմարէ ի վերայ խոչ
չին 54
Տեսլեամբ գեղեցկաց՝ բեկուսին և առչու
թիւն 217
Տեսիլ առնել զմեզ ։ ը ։ ի միջոտան բե
րել 474
Տեսակ և գեղեցկութիւն ասից քո 218
Տեսարան լուսաշուրթեն Ա.ջ.ե 632
Տեսիլ առնել զմեզ ։ ը ։ ի միջոտան բե
րել 474
Տեսիլն Աղեկիէլի յարմարէ ի վերայ խոչ
չին 54
Տեսլեամբ գեղեցկաց՝ բեկուսին և առչու
թիւն 217
Տեսուչն այ զրկիլն մեծ տանջանք 223
Տասանորդքն զևաւագուց 312
Տասն հարուածքն եգիպտացւոց ասան
մեզաց նոցա երևելիք և կերպարանք 218
Տասուակ մեզաց ցանօղ երկրագործ նշ
Տարսէն է օրինակ, կամ գոյն գոյն 729
Տարածելեն ի սեղան Լսելին իբր պատա
րագ 218
Տարակոյն առաւել՝ քան ոչոյն 218
Տարակոյն վարատեաց Ա.ոգին սը 218
Տարակուսանօք մահացան Ա.րիստոտէլ
և Ա.ռնրատես 49
Տարակուսել աշխատող Ա.աղմոն 338
Տարակուսի վասն խաչին՝ ըստ զի՞նչ կոչե
ցից 218
Տարակուսութե հաստատ կողմն ընդու
նելի 218
Տաղերաց՝ հանճարակութեանն յաղթել
բանականաւն 64
Տարերաց միջի երևի զօրութիւն՝ ի
Տարերաց որակութե ախտք բնականք 218
Տար՝ բաց պարտեալ Ա.ջ.ե դիմե 646
Տարերք ներհակին՝ ի բնութեն 223
Տարերքն ագդպուածքն հակեցուցիչ 223
Տարերքն՝ ի միմեանս փոփոխին 454
Տարերքն՝ նորոգիչք և եղծիչք 1048
Տարերքն չարժեցան՝ խաչելէն Քրի մ.թ
Տրերք չկարեն պատճառել զսէր հայրն 646
Տրին պահել զ՝ձկ աւուրքդ 218
Տրամն քաղաք կիւլիկեցւոց 218
Տրտարոսն զժոխոց 81
Տաճիղն զի՞նչ է 218
Տխոսութե բարդ եղեւ զմեզս 139
Տնագրեալք աջոյն քոյ Ա.ռաքելքն 926
Տնագրեա՛ քո անուամբդ 102
Տեղասալն՝ ի վերայ մեզաւորաց հուր և
պայն 438
Տեղի պարագրօղ ամի Ա.ջ 218
Տենչանօքն քոյն, որոնց հայի համալ 218
Տուսին նման մեզաց արիւն հոսեմ 218
Տեառտես կինն ջերմահաւատ 232
Տեառտեսն սրբեալ յարենէ 218
Տեսակ և գեղեցկութի ամից քոց 218
Տեսարան լուսաշուրթե Ա.ջ.ե 632
Տեսիլ առնել զմեզ ։ ը ։ ի միջոտան բե
րել 474
Տեսիլն Աղեկիէլի յարմարէ ի վերայ խոչ
չին 54
Տեսլեամբ գեղեցկաց՝ բեկուսին և առչու
թիւն 217
Տեսուչն այ զրկիլն մեծ տանջանք 223

Տ

Տաճարապետաստանին անզերծ 387
Տախտակ կոտակարանաց ձեռ խաչն 218
Տախտակն դատաստանի նմանեցուցանէ
խաչին 774
Տախտակն դատաստանի փողփողեալ 828
Տախտակն քարեղէն, ձրդեօք երևելոց ի
ի դատաստանին 218
Տախտակ օրինաց ասի Ա.ծածկեն 839, 1841
Տաղանդն է Ա.ծային հնորհ 218
Տաղանդն է դրամ արամ 218
Տալաճար մերժեալ 218
Տաղտկալիք են վայելչութիքդ նախ է 218
Տաճարի նմանութեան պնդեն Յակոբ 1001
Տաճար լուսակիր մեծին Աղամանի 218
Տաճար լուսոյ ասի Ա.ջմիածին 218
Տաճարն այ մնանասէ արար դիւ արանձնէ
Տաճարն և լեառն ապացոյցք նորոյս 749
Տաճարն Աղոմոնի կոչի խնդկն սիոնէ լեռ
Տաճարն Աղոմոնի սօսասարաս վասն ի՞ր
ասի 726
Տաճկաց սերունդն և անուանակոչու
թիւնքն 218
Տիանն պարգեւել է սրբ ապրծուի 12
Տիանն պատարագողաց պատիժն 218
Տչանայն թէթևացուցանել 218
Տչանչանն ոչ հաճասարել ըստ թուոյ
մեզաց 218
Տանջանքն անեզր, և ժամանակ ապաչխա
րութեան կարճ 218
Տանջանք մեծ՝ չար խիղճն մտաց 218
Տանջանքն զժոխոց՝ ի զգայութենն 157
Տաշտ գինեաւ և լեղեաւ 218
Տապանակին նման կոչնակն 218
Տապանակին նման՝ նախընթաց Ա.կեղե
ցին։ ի՞, գլուխ։ 218
Տապանակն տեղին, և խորանն 331
Տապանակն Ա.ծափիծ վերկր 389
Տապանակն ամրեօք երևելոց է ի դատաս
տանին 604
Տապանակն և սրտին 218
Տապանակն եր օրինակ խաչին Քրի 742
Տապանակ յերկնից երևեալ է քո 218
Տապանակ Քրի, որով անցանեմք յերկինս
ի գլուխ։ 218
Տապան գերեզմանին զմահ զեկուցանէ 218
Տապանին Ա.յն գերեզմանց Ա.ւետեցի ։
ի գլուխ։ 218
Տապանն Ա.յն զանգանի յեկեղեցւոյս 218
Տապանն Ա.յն ոչ պարտակէ զդատապար
տեալն 311

Տէսանէին զայ, ոչ կարէ դնել ընտրութ 371
Տէսանէին քեզի մեծ քան զամպարգեւս 371
Տէսանի ոչեց ոչ ապշանին ըստ յիմարաց 371
Տէսող է Յ. գազանեաց և ձ. ժիջկաց 41
Տէտ գեղարդն լսանաբերան, հերձիչ ստ
ուանապի 1371
Տելէսի կոչի միւռօնն. այ սրբազնագործու
թիւն 1376
Տի ամենակալն աղօթք Անանեայի 334
Տի ասէ ղԲ., քան թէ վարդապետ ձին է 1371
Տի եւեթ անուանի գողգոթայ 1371
Տիրն բարի՝ ղտար ծիլն վարձատրէ 1371
Տիանպ ջուծուհի՝ լուսինն 1371
Տիկինն սաւալ՝ նշանակէ զեկեզեցին ու
Տիմի քոպ խածեալ ղնեղուն կարեաց
ձ. 450
Տիմոթէոս մարգարէ 920
Տիպն եկեղեցւոյ զարմանալի վասն եօթն
խորհրդոցն ԻԵ գլուխ. 20
Տիպ պաշտելի ասի խաչն 1047
Տիպք մեղաց երևակերպութիւնք 1371
Տիտոս կայսրն առաւ ի պարգեւս 108
քաժթ. ԼՃՆ իւ
Տիտոս կայսրն զոչ ոք ունայն ձերձոյց 1371
Տիտոս յուրախութիւն հիւանդութեան 215
Տիրանենք՝ ոգի Լուսիկ ասորի 669
Տիրապան հրեայքն զղջմամբ և հաւա
տով արգարացան 85
Տիւ և դիշեր հինուն առնլով զօրն 465
Տիւրոս երբեմն կղզի 945
Տիւրոսի կործանումն գուշակի քնարիճ 310
Ի Տկարութենե զգործեցեալ մեղն՝ ոս
գրել 1371
Տկարութիւնք սրբոց՝ առ Յ. վերատես
առնեն վմեզ 505
Տղայական խաղալիք՝ բերմունք կենցա
ղոյս ձ. 1371
Տղայոց անմեռն հոգևորական տալ մի
ռօնն 1371
Տնագիտական հմայութիւնն 1371
Տոճայտիլ՝ նեղանալ ի ցաւոց 487
Տումար անախալ ասի Կայն 842
Տուն տան դրախտին ՃՀԴ
Տուն գինւոյ (արքունի Լ.) եկեղեցի ձ.
Տուն՝ Լաւթի Լուկեղեայ, տուն ոչ Լ. մի
վերին 1371
Տուն և տեղի պատարագի եկեղեցին։
ԻԵ գլուխ. 29
Տպաւորին Հոգւոյն Լ. ընդ ոմն 204
Տրայիանոսի յաւուրն ի մեռելոց երկրա
կան 1371

Տրդատայոս գեղի Լիչխանացն Հայոց 428
Տրտմեալն ընդ այլ՝ միշտ ուրախ է 1371
Տրտմիր այլ վայ մարդկային կորստեան ընթ
Տրտմի Հոգին սրբ, ի բնակութենէն հկ
ուանալով ձղ
Տրտմութիւնն և հոգն Լրիւատոսի մեզ
աղաւոյջ 302
Տրտնջողն՝ ուրացօղ համբերուն 320
Տօթ որ ի տարաբ. վայ ին կոչէ զեմ ընթ
Տօն ամենասրբոց 338
Տօն արմուեաց 1371
Տօն եօթներորդ ամին 338
Տօն զատկին նիսանի 1371
Տօն Յոբելեան յինեբեկին 337
Տօն շաբաթական 338
Տօն վկենակոսեին 338
Տօնք Տաղաբարաց 337
Տօն փողոց 1371
Տօն Լաւուրեան 1371
Տօնքն հնոյ ատ ինչ յիշատակ 1371

Ր

Րաբունեացն պետ, միայն ուսուցիչ զան
խանալին՝ ի Լրիւատոս ու իը
Րաբուն հանձայ տ տեսութեան մերոյ կ
Յոզին սուրբ ու ժը
Րախաբ պատնիկն հաճատով արդիոք զ. ղ
Րախձան և պատաճառ խաղաղութ է ասի
խան չէ
Րախձան պերձալն կոսի Լ.կեղեցին ու իգ
Րբուամ խրատիւ մանկանց մոլորեալ կ
Րոպէից համալնից է ի զերկիր հատա տե
ցեր ու իը
Րոպէից մաքրութեան և ապատարար Յոզին
սուրբ ու ի գ
Րոտել զբազձանս մեր առ Հոգևորն ունի
Րոտել զմարդովուրդն ի մի տեր, խնդրե
սուրբս ու ճ
Րոտել զմերժեալսն, ապաշէ տեաս 1042

Ս

Ս անկական ախտն Լ.ղեքսանդրաց, որ
ապրի ընդ գեղ Լ.մաղուհացին ո կ
Ս անկական ս խտն է անասնական ունի
Ս անկական հեշտութեան դեմ, բեւեռ է
զին Հարմունք ՃՀԵ
Ս անկ և ապրիլ Հրեղէն՝ Լրիւ է 633
Ս անկութիւն զգացումն՝ կանխե բանակա
նութեան ու ճ
Ս անկութիւն՝ յանաւանութեան ախտ, ի Յ.
առնեն սէր 622

Յանկութիւնն կարի՛ք մեղաց ԳՀԲ
Յանկութիւնն սանձի՛ն ընդհիմ, եթէ ոչ քնութեամբ 646
Յանկութիւնն օրէնք մեղաց ՁՀՓ
Յանկութիւնն չարժօղ գործ ՈՀՁ
Յանց ձկան, վարմ թռչնոյ, մեղքն ՇԺԲ
Յաւ ևկալւիծ փրապակեցմանն ՌԻՀ 559
Յաճս հոլևորս և մարմնաւորս հալածիչ եկեղեցի՛ն ՀՒ. գլուխ. 31
Յաճօքն էջմի՛ խրատեալ 149
Յեց և արդ՛ն է խիղճ մատնի ՀՀՇ
Յեցն և երբեմն ապականիչք 145
Յիշ եղջիւրքն օծեցեալք Հեզեկիայ 374
Յիւ եղջիւրն օծեցեալ Հեզեկիայ ՉԻԹ. 703
Յնորք, կամ անուրջ տրտկան 664
Յղնուղք մեղաց՝ զպարսաւիկն ԿԲ
Յրենայ Համամատի՝ ՌԻՀ. ՀՒ. գլուխ. 2
Յուբն նշանակէ զՅօհաննէս ԼՀՀ
Յուցանք կենդանիք յորմէ ՀԺԹ
Յպատ Աստի՛ն նմանի եկեղեցի՛ն ՀՒ. 20
Յնկփացօղն յԱստուծոյ նուրբ քննութիւն խորտակի՛ ՆԺԲ
Յօղ կոչի արիւնն Քրիստոսի 673
Յօղ քաղցր՝ պարգև Հոգւոյն սրբոյ ՉԿԲ

Ի

Ի՛նչ Աստուածային ընդհայց ասի ՆԲ հայն ՀՀԵ

Փ

Փախիլ ի՛ փոքունց, մատնիլ մեծամեծաց 413
Փախստական քարոզիչ 415
Փականքն Դաւթի որի Աստուածեղէն ԼԺԲ
Փակել զհանապարհ արքայութե ՅԷ
Փայծուն հայր ոտ ա՛հեստից ՊՂԸ
Փալակն ասի սկիզբ ըստ երկուց 987
Փայլակն ոտաւի՛ լինի ՀԺԷ
Փայտ պարծուցման կշռնակն 712
Փայտի ժամահարն պատճառքն հինգ և ՀՀԺ 711.
Փայտին զօրութիւնն ոչէր բնական, ըստ գեմ Իսահակեւիոսի 458
Փայտ իւղոյ, անուշահոտ միւռոնն ՀՀՊ
Փայտիւ քաղցրացուցանել ջուրն միւռալի ՆՃԸ
Փիլիպոս կենաց Աստուծոյ՝ ՌՃՈ
Փիլիպոս՝ բանն Աստուծոյ 704
Փիլիպոս կենաց ոչ բնականաբար, այլ անուց ամաց պահէր ի ցաւոց ՀՀԹ
Փիլիպոս քաղցրութիւն ՀՀԶ
Փառաբանութիւն 576
Փառաբանութիւն վերս աստուածայնոյ ՌԺԲ
Փառաբանութիւնք Հրեշտակաց ի ընդդէմ հալածանացն կարգեցեալքն, որք եւթ լեռն կոչականք ՁՀԻ
Փառաբանութիւնք Հրեշտակաց յաւուրն Հայտարակ, և ոչ միշտ նոցին՝ք 619
Փառաց անմահին կրօդք 887
Փառաց դուռն է Աստուած ՔՀԹ
Փառաց զգեցօղք ասին Առաքեալքն 886
Փառացն Հոր Աստուծոյ անչափ պատկեր 120
Փառաց ճից կազմից, Աւետիք լուսոյ 639
Փառաւորեալ Աստուծ ի՛ Հրէս խոր ՌԲ
Փեսն որբն համբուրելի է ևոչ փառքն 100
Փեսոր եւ աստեն, զ ոտպարտել անդէն 58
Փառաւորի անունն այ քաւելովն, քան զ ոտպարտելովն ՀԻԸ
Փառաւորի Աստ միոյ զմեզս թողու ՅԿԹ
Փառաւորի Իբաշխելն զՀոգիս ՁԻԸ
Փառաւորութիւնն այ 125
Փառք երկնաւոր անձրուելին ՅԻՏ
Փառք միտափայլ՝ է Աստ 666
Փառքն այ սեպին Առաքեալքն ԶԺԵ
Փառք սրբոյն Պօղոսի ԹՁԳ
Փառք ոչ ըստ անկատար դեռևս ՔԻՏ
Փառք ոչ ժանաւոր ըստ Հոգւոյն 513
Փարատիչ ցաւոց իւղն միւռոնին ԷՁ
Փարաշօնի խահարարն և տակառապետն պատահմունքն ՇԷ
Փարթամաց լիացուցիչ բարուին այ 318
Փարթամն ոչ է գովելի այլ խիտուննջիՁ
Փարիսեցին դատապարտի, մաքսաւորն արդարանայ 371
Փարիսեցին յարդարուին պարծելով՝ կոչոյս 219. ևՀՁԳ
Փարիսեցին պատուելի 60
Փափաք անհնաւե՝ է Աստ 671
Փափաք ըղձից արձանացուցեր ՀՆԳ
Փափրուս ապան զինքն էկարելով տանիլ չար խղճի մտացն ՁՀՈ
Փեսայ եկեղեցւոյ՝ է Աստ՝ Հն գլ՛՝ ԻՁ
Փեսային Աստ անձկութեն մարի ՁՈ
Փեսային Քրիստոս յանկողնի մեղայ ոչ գոռանի 429
Փեսայ Աստ, առաքեալ արքայութեն 304
Փեսաւեր Յօհաննէս Մկրտչին 304
Փեսաւոյ վարդուրի Իբանիկն Պօղոսի 498
Փէնէհեսի սպանուին, այ հաձելի ԷԺԲ
Փիլիպոսի քարոզչէն եթովպացւոյ քաւուդի 949
Փիլիպպոս լուծանէ զառաքեալսն ներքինացն ՀԻԲ

փոքր՝ ձըձիւք, լոշանք, ալիւքն, հանդերձ ձեռաց անքուն ոդանն գուշակիչք ՃՀՃ
փոքր պատժով խրատ Լ՚ի նախսպս 409
փչել՝ Քի ոչ բռնիլ նշանակէ ՄՀՆ
փչման շնորհէն՝ զրկել քանպ սըզոյ ՆՁԳ
փչումն եռակի յերես ակրոեցըն ՅԵՆ
փչումն՝ իմիրսեցէլն՝ հալածէ զդևս ՈՂՁ
զփչումն՝ ի մկրտուէ ոչ կապտիլ ՇՀՁ
փչումն՝ ի Լ՚դամ, ստեղծ վհոգի ԻՀՁ
փչումն՝ ի Լ՚ուսքեալսն՝ որպէս փչումն ի Լ՚դամ 369
փչումն նորոգիչ զոխոն առաջին ՅՀՁ
փչումն քի, նման ինչ ման որ Լ՚դամ ՄՁՁ
փսխական ացածուցիկ՝ հնձնք վա երկՅԴՁ
փսխոցիկք գոին վՀմայականն 381
փսխոցիկ քար՝ ասի սօսական 728
փսօսիքեաս հոսը գողացէլ յարեգինէ ՇՀ
փսօսիքեաս գողացեալ յայ հոսը ՁԻՄ
փսոմիքոփանես՝ գուշակիչ 352
փրկէ՝ Քը թարց պատժելոյ ՈՀՁ
փրկութիւնն նախնական յայ, երկրորդական՝ի խորհրդոց 709

Ք՚

Քահանայ ձեռնադրեցը ըստ կարգն Աստուածայնոյ 238
Քահանայական կարգի հնորհք 238
Քահանայական ձեռաց զօրութի տայ հոգևղեցւոյ ՀԻ գլուխ. 238
Քահանայական օծութիւն՝ի պատիւ Քի օծութենէն՝ ՀԻ գլուխ. ՇՁ
Քահանայ անկնդրուկ, անազօթ ինժզ
Քհնայապետին մերոյ Քի մահուամբն ազատեցաք յապաստանի քաղաքէն դժոխոց 409
Քահանայից անարժանապէս պատարագ ողոց պատիժք ՈՂՁ
Քահանայից և զհատուցող ձեռնադրութիւնն ՇՀԲ
Քահանայից ինոյ ևնդրցաս զինգամուին 288
Քահանայն բարձր է քան զինադատորն ևՀՁԳ
Քհնայն պղծել՝ ի տաքրդեն խեղդի ոնդ
Քհնայն ննջեցեալ՝ մարմինն օծելի ոՁ բ
Քահանայութիւնն՝ի վերջին ընթրիսին տուաւ ՀԶԳ
Քահանայութիւնն՝ի Քե ընկալեալ, և մեզ մանաւանդ ՅԻՃ
Քահանայք օծմամբ մտանելին՝ի սրբուն սրբոցն 682
Քահանայք ոչ կրկնի 91
Քահանայութիւն ներսուցե զինիք՝ ոչ կրկնի մեզ մանաւանդ ՅԻՃ
Քրիստոս՝ Քի ոչ բռնիլ նշանակէ ՄՀՆ
Քրիստոս՝ Քի ոչ բռնիլ նշանակէ ՄՀՆ

փիլիսպոս Արկաւատ առ Քիս քարոզեաց Ջ ԽՁ
փիլիսոփայից ասացուածք Ջ ԽԵ
փիլիսոփայ մի հարեալ՝ի գռեհկէ համբերեաց 433
փիլիսոփայք զի՚ՁՆ անձառելի անցին 234
փիլիսոփայք հեթանոսք՝ արարին վՀՐԱոմանս բարիս 583
փիղն երկնչի՝ի մկանէ, առիւծն յաքաղաղէ 717
փխոնի մերձակայքն զմեռեալս ձգեն՝ի դետն 961
փիւթիա՝ի վահանին գրեալ զաթենաց 633
փիղնիկեցի անուանէ իմանին ասորիք Ջ ԽՁ
փյաքոս եպարքոսն ջար խղճիւ մնաց հանեալ խաղաւօրէն չորքեր Ջ ՃՁ
փղոսկրեայ աթոռն Սաղոմոնի օրինակ եղեալ ՃՀՁ
փղոսկրն ոտն՝ գայր Սաղոմոնի 993
փշանիւթ պսակաւն՝զբոզոջ մեղաց 302
փշապտկուն՝ Քի ինչ խորհրդով չծիլ
փշով պսակեցին՝ի բառնալ զխոշ մեղացն ՀՆ
՚ի փշոց քաղցը պտուղք, Լ՚ըստուծոյ բան ՆՆՁ
փոխատրեսցես զմեզ տուն ասելն սրպես խմանի 1011
փոխառուին՝ և ոչ փոխարկուի ՆԾԲ
փող ազգեցուքե վնհր 403
փող ամենազդու էր՝ Քի, և լուեր ՏՏՅ
փող և թմբուկ է Քի կոչնակն 713
փողոյն որ՝ի սինայ նման կոչնակն 713
փողով Լ՚ընթեղոց զամեցէ անունն ՅՁ ՀԺԵ
փողով կոչնակին պատրաստի Լ՚ի ՀԺԵ
փոյտ հարաք և ոչ կաքաւեցին՝ք ՆԿԹ
փորձեաց սատանայ զՔրիստոս երիւք ոտ զԼ՚դամ ՏՂՏ
փորձէ Լ՚ի գնւրան, զի ցուցցէ թէ զորպիսի սի ծառայս ունի ՆՂԹ
փորձէ Լ՚ի՝ ոչ՝ի մեզս ձգելոյ ՆԾՀ
փորձիւ յանդիմանէ Քի ՆԿԹ
փորձուն՝ք ծոմու Տիս՝ գոյնն գի մի սիրես ցուրք գինքն հակամգաստացուցանեն ԴՀՃ
փորձութիւնքն ՁՀՆ Պօղոսի ԹՀԵ
փուշ կոչի մեղքն ՇՀ
փուշք մեղաց զանազան 62
փուշք մեղաց՝իմիտն ոչ յայտնելոք ՏՂՁ
փոխոխե Լ՚ի վկամս և գշրխոնա 460
փոքրկին նորս օրինաց, մեծ քան զՅօհան ՁՀՃ
՚ի փոքր կենդանեաց զմեծամեծս ուսանել ՏՕԲ

Աղաչանքի օրէնք 1036
Աղաչանք բնութեան ուրախ լինելոյ, և սգալոյ 1036
Աղաչանք քահանայից եւ ուխտաւորաց 1036
Աղեաւ և կծկեաւ ձայնիւ 218
Աղկեդոնի ժողովն ընդվէմ զսպողն ի յիրս 1036
Աղջկեղ ցաւդ նման է մեղքն. ի ուսութիւն ցաւ 1036, 1037
Աղպրանալ ջրոյն երկբոլի, համ միւս խմաստութեաբ 1036
Աղջը ասի վասն զանազան կերպից 1036
Աղջը նկատուածն յառուծոյ զմեզ դարձուցանէ 396
Աղջրուն յայպաշխարհ ածէ 374
Աղջրուն ծոր՝ վասն քարշեալ 262
Ախտ ջածն ընդ յունաց նիքիէլիոս 354
Անակեցաւ վասն ըստ մարմնոյն 289
Անանուս զաւակ եւ ջուդայի որպես խմանի 72
Անանուհին հաճատուին երջանիկ 378
Անանուհին տիրասէր չուն 296
Անասացք դպլոց նման լուսանկն 500
Անբաժանն շահեցուցօղք կրկին վարձատրեցան 1036
Անգամ ընդդէմ ասի մեղայն 1036
Անկարի՝ վասն ի հոգեւոր մարմնի քնքի 323
Անկումբ խն անգեպ ի մոլորեցեան 832
Առաւադիր անուանն յայ, նշխօվան մկդ 965
Առաւմանեակն պարանոցին ջիստուսի մ ծընանցին 1036
Արբից ձոճոց պէս լինել թուղնք 1036
Արեգէն սիրան կակղացուցանէ յայ մեղ 1036
Արեգէն տախտակին նմանի եկեղեցի ուղղ 1036
Արեգէն տախտակքն գրեալ, ոչ Աստուած, այլ վասնամբն այր 1036
Արիմք Աղեքսեցւոյ ընդ մեռանից հարցս զատ՝ ի գլուխ. 1036
Արիմք խմանալիք Աղեքսեցւոյ այլք՝ ի գլուխ. 1036
Արիմք սահմանն սահմին գնամբ սասիլոյ 1036
Արի ես ցամաքել ուշք յարմատոյ գինջ 1036
Արկոծել սահ ոչին ի բերդապան ոչ 1036
Արկոծման յետոյ՝ գինքն միմեանս 1036
Արն աղջօղ, աչքն եւքն ի վիմին, և այլն 1036

Արոզեցին Յուաքեալքն միապես 1036
Արոզիչ երկրասէր 1036
Արոզիչն երկնաքղաքացի լեթուդեն 1036
Արոզիչն և վարուք քարոզելոց ի յիս ի՛ի Արոզուէ՝ քան խնդրե 1036
Արոզուն ընչն Պօղոսի պղաւէտ ոչ 1036
Արտ ոանաւոտ՝ ի գայթակղուին 1036
Արտ պարատակի կոչի ձեն ի յակոբ ջ 1036
Արցախ կրկին անգամ արբուցին զեն 1036
Առաւարան մեղաց՝ ի՛ն ի ա 1036
Առաւարան ասաւ զի բանան ի գծոյն 1036
Առաւարան առաւմանն, կուց տուն արտ բեալ 1036
Առաւեաց զմեզ առնամբ խրով 1036
Առաւել, ի՛ բժշկել, ի՛նորհեն կարօղ ի՛ստուած՝ ի՛ն գլուխ. 1036
Առնիք՝ սիանք նաւին, ամբարտաւանութիւն 1036
Հեռացիք ուսոյ սերին 1036
Հերմէ՝ ի կարմրոս 1036
Հերօբէից վեր համբարձաւ՝ ի՛ն մ՛ն ի՛ Հերօբէից խոսեր ի՛ն քնդ Անախ, և այլն՝ ի՛ն գլուխ. 1036
Հեռօբէն վարձեր զ՛ձեր տիւրոսի 1036
Հերօբէն ամփոփին ահիւ 1036
Հևան կին պռունկն՝ պաշտի ի Անանայ 1036
Հէվան քէհվան լուսաբերն 1036
Հիմականաց ուանայն կարծիքն 1036
Հղամիդն՝ նշանակէ զպատերազմական նուէ իսնն՝ ի՛ն 1036
Հնարան կոչի գերեզմանն 1036
Հնարան հերմին տապանի 1036
Հնար ներ դաշնակաւորել ի մարգս 1036
Հնարն զկիրս մարդոյն փոփոխէ 1036
Հնար շնջաւորի նշանակութին 1036
Հննիչ անկաշառ, որև ոսոխ կան 1036
Հնուէ իղձի մտաց ի լայս գայ 1036
Հրաւիրն և ի՛ մպատիպա անլծան ի՛նքն 1036
Հուն արքնական 1036
Հուն ե պատկեր մահու 1036
Հատմնեալն զի՞նչ է 1036
Հրայ և բով զարծաթ և զոսկի քաժանեն 1036
Հրէական մեղն ընդդէմ մեծուէն այ 1036
Հրէական մորսաւն քնդդէմ այ 1036
Հրիատնեայ անուամբ կին էակ 1036
Հրիատնեայ անուանն մեծ շնոհ 1036
Հրիստոնեայ ոչ ասի՝ որ ոչն օծեցեալ 1036
Հրիստոնէական անուանն անքնչելն ի՛նչ

Քրիստոնէական պատուիրեն ընդ հողալոյ մարմնոյն 476
Քրիստոնէից ժառանգութիւն լիցի 241
Քո ազատէ առանց փոխարինի 656
Քո ազատէ զձեզ, զի փրկիցիմք ընդքեմբ 526
Քո աղօթէ վասն մեր 914
Քո այդ առնէ՝ զատուցեալս մահու ՇԿԵ
Քո այլակերպեալ մարմնով՝ պատերազմի ընդ բեկլիարայ ՇԿԱ
Քո անդրանիկ ևմիածինն մեր կուսի ՓԿԵ
Քո անհատանելեաց ՀԱարքէ ՈՃՃ
Քո անմահացելեաց հպատուի՝ ըստ երից 653
Քո առնուն ՃՐԲ կոչեցաք ՊԺՈ. 724. և 1017
Քո անուանն ևկայ՝ բարձր ՈՀՃ
Քո անուանն՝ ի միաճորուջ օծմանն ՈՃԵ
Քո անպատճառ կրեն զբարեարարսն ՊՀԵ
Քո անսահմանէ, թէ և առնի զըստեղծածս կան լինել 475
Քո առ հայր աճանդ է կհոգին ՇԿՃ
Քո ասի ամ, և յայմի իւրով բարութիւնն, շարժում կերպիւճ 1040
Քո ասի անդրանիկ հօր և մօրն ՔՃԿ
Քո ասի պրօր 943
Քո ասի ծոցածինն ծադիկ ՇՃԿ
Քո ասի հոմիւճ։ ՀԱՆ գլուխ. ՃԵ
Քո ասի ողկայդ օրհնութեն ՃՀԵ
Քո ասի վեմ եօթնաչեայ ՀԿՃ
Քոյնասպանքն վա երը գաղարտեցան ՇՐՃ
Քոյ Լիճ է և անաւոեղծ ՇԽԵ
Քո արեգական է ծագել ՚ի վեր բարեց ՃՀՃ
Քո արծիւճ երկնային, ընդ քեզօքն ժողովելն 664
Քո բանին հոգեւոյն էջ ՚ի գիծոխս ՇՀՃ
Քո բոլոր ՚ի յերկինս և ՚ի հայոցդուռն ՇԽՃ
Քո բոլոր յայմ ժամուցնա նշխարին ՇՀՃ
Քո բուրվառ ոսկեայ, աղօթքն խունկ ՈՀԲ
Քո գառն, ՚իզատանին վեմ կարծր ՃՀԲ
Քո գարնան գուշակ տատրակ 1046
Քո գիտեր զկամքն Ա՛ր, ընդերր ՚ի Ա՛րեշ տուկոց ուսանի 738
Քո գլուխ, հաճոցեալքն անդամք 344
Քո գրաւ փրկութեն մերոյ ՈՃԲ
Քո՝ երբ վաստհուճ առ Ա՛ր ՈՃԿ
Քո եառս ՅԲ վարդապետս ՏԿ
Քո էտ զերկրպահանն ՇԽՃ
Քո զաշակերտս հալորդե իւրոյ անՈՃանն 940
Քո զբանական հոգին ընծայ ետ Ա՛ր ՇՀՃ
վասն ամենից հոգւոց
Քո զբարին բնութեն եաս 761

Քո զգաչն փառս իւր կոչեր ՀՇԲ և 744
Քո զկործանեալ յարկն Լաւթի կանգնե 812
Քո զվիշեղէն պատկն եաս՝ փոխան ծաղկանցն գրախտին 749
Քո զօրացուցանէ զվկայն ՀՀՃ
Քո է ախորժելն փափաք ՈՀԲ
Քո է՝ ապարէնն անկասկած 634
Քո՝ ի՛ աղ Ա՛ր ՈՀԶ
Քո էառ վշմ մեր՝ բաց ի մեղաց և՛ ոտիւոսքե։ ՀՐ գլուխ. ՀԸ
Քո է արեգակն արդար ՈՀՃ
Քո է բանաւորութե առքի ՈՀՀ
Քո է բարեց բերկրութիւն 671
Քո է գթութիւն օրհնաբանել ՈՃՀ
Քո՝ ի՛ երք հմար անյօտուե 603
Քո է երկայնմտուի տարակուսելոց ՈՀՇ
Քո է յորինիւ գիշերայ ՈՀՀ
Քո է Ճրագ կենաց 926
Քո է պտուղ կենաց ծառոյ խաչին, խՀ
Քո է տուճօղ բարեաց խոստացելոյ ՃՀ
Քո ընդհր ոչ գիտես զՀեզ տես 78
Քո շարժ մարդ՝ ոգ պատճի շՀր ՃՀԲ
Քո պարզ Լ՚ճուէն ոչ ասի խաչ 715
Քո անՀծք կոչէն վասն մեր ՈՀԲ
Քո անմեղութեն ընկալաք զհոգին։ ՀԼ. 2
Քո անուանն անՃառելի կիզձէ սքնի 699
Քո անուանն գԺոճարին եր աճետարանել ՀԽՃ
Քո աչն բԺշկէ, լուսաճրոյ 999
Քո ասէն չիք ոք բարի, ՚ոգ իմանի ՃՐ
Քո աստեանն՝ փառք համարի զնախատին ՀԺՃ
Քո արեամբն՝ բԺշկի ամօթն ՈՀՓ
Քո արեամբն ՚ի կորուստ մանկի սքնի 699
Քո արեամբն՝ կենդանանալ մահացեալ հոգին 674
Քո արէն Ճաշակօղքն յաւետն ՚ի կենս ՈՀՃ
Քո արիւնն արբուցանէ զհոգին 675
Քո արիւնն արձան վաստհուճ 639
Քո արիւնն գրաճ 635
Քո արիւնն հեզեալ ՚ի հաճոյճ Ա՛ր 672
Քո արիւնն շքՀապարիսպ 664
Քո արիւնն քաւիչ ՈՀՃ
Քո բարեխաւսէն, և՛ ոմխիս չարախօսելն զՔնէ 290
Քո գալստեն մերձաւորք լ՚ոչխէն ՀԺՃ
Քո ՚ի գԺոխս երթեալ քո բոցեաց ՃՀՃ
Քո երեսն զուճարթ քան չորից ՀԸՃ
Քո երկնչելն ՚ի չարչարանաց՝ ոչ հակառակ կամաց ՀՀԲ

Թագաւորն քեզի, արիւն ողոռնայէ 1132
Թագաւորն ողոռնայէ, լսուիլ ստկին ձեզ
Թագաւորութիւնդ ոչնչէ և լուա
Թագաւորեցիր կալուածաց խաւսեցեալ
Թագաւորեցի կալուածաց խաւսեցեալ
Թագաւորեցի կալուածաց խաւսեցեալ
Թագաւորեցի

Ա

Աբեղան Հայոց Վրաց եւ Աղուանից կաթողիկոսաց 1
Աբեղայ Ստեփանոսի Սիւնեցւոյ 1
Աբեղայ Ստեփանոսի Սիւնեցւոյ 2
Աբեղայ Ստեփանոսի Սիւնեցւոյ 3
Աբեղայ Ստեփանոսի Սիւնեցւոյ 4
Աբեղայ Ստեփանոսի Սիւնեցւոյ 5
Աբեղայ Ստեփանոսի Սիւնեցւոյ 6
Աբեղայ Ստեփանոսի Սիւնեցւոյ 7
Աբեղայ Ստեփանոսի Սիւնեցւոյ 8
Աբեղայ Ստեփանոսի Սիւնեցւոյ 9
Աբեղայ Ստեփանոսի Սիւնեցւոյ 10
Աբեղայ Ստեփանոսի Սիւնեցւոյ

Երկնք բնութիւն է, բայց առնել բարիոց քան պարանաց ոՂ
Երկնք կենաց լանջն Յովհաննի ՅՅո
Երկնք մեղաց կոչի ցանկութիւնն ՅԾո
Երկնք մեղաց ցանկութիւնն, զերկն ըղ հնարհան ԷՀՀ
Երկնքն զգեցաւ մարդեղութիւն Քրիստոսի ունելին ՅՅԾ
Երկնքն հինք են, հարկեմք զբեալք ՔՂ
Երկնքն Քրի կանգնեն զկորացեալն ՔՃա
Երկնքն Քրի, որ երկնք կենաց և կրօն մըղ հու ՉԽՅ
Երկնական անհունէր ՏԽՂ
Երկնական խորհրդոցն որ բուն, և հրդէն Քրկեղեցւոյ։ ՀԼ գլուխ։ ՀԸ
Երկնական մաքրութիւք կարօտացան քրի ՀՀԹ
Երկնականք անհոգի, Քրծ ճաշակելն ոՁէ
Երկնական, ոչ բաղդէն առնէիք շՀԸ
Երկնային տախտակք ասին Քրէքն պՁՂ
Երկնին որ խիստ, ընդ դէմ Հնոյ ՀՂա
Երկրորդ եկեղեցւոյ Հայրապետքն։ ՀԼ գլուխ։ 26
Երկրորդ հարսնածուք կուսանք 687
Երկրորդքն են գաղթք Քրոչէլոց ևԱՀար պարէից 733
Երջանկանեմք ընդ Հոր և Որդւոյ, և սրբոյ Հ գլուխ։ ՀՀ
Երջիկ անձն խմչաւ, Աղմանն ՁԹ, մեծ յայս մեղաւորաց ՀՀԹ
Երեսք բառն ոՀգ խնդիր ՌԺԹ
Երեսք Քրոյ բարերարէն ասի առ երկն ՀՀա կօր ՂՀՁ
Երեսք Քրիստոսի զՀնոյսն ՁԸ Հոյն ՏՀՅ
Երեսք Քրոյ ի բարեբարէն ասի առ երկն ՀՀա կօր ՂՀՁ
Երեսք Քրիստոսի պատմութիւնն ՀՁԴ
Երուսաղէմ և Աղեքսիա երիցն պատճառք ՅԽԷ
Երուսաղէմ Յովհաննու ՀՀՁ
Երուսաղէմ Պաղեստինացւոց ՉԽՂ
Երուսաղէմ ժողովն Յաճեալացոյց. քան մեկնեաց։ ՀԲ գլուխ։ Ը
Երուսաղէմ ժողովն յաճեալ Հիմնադրէն ՀԽՁ
Երուսաղէմ ժողովոյ սխալմունք, վՀ Հ գլուխ։ ՀԽՂ
Ետուն ընդ ըզՀոյ ժՔ գլուխ ՀԽՂ
Ետուն քեզ մատն յՀոյ ՀՀՁ և ՁՀ
Ետուն քեզ զբանիսկոսի պատմութիւնն ՀՁԴ
Էրեմնան և Աղեքսիա երիցն պատճառք ՅԽԷ
Էրեմնան Յովհաննու ՀՀՁ
Էրուսաղէմ Պաղեստինացւոց ՉԽՂ
Էլիանթրոպոս, Կ Հ՚Ձ ՈՁԹ
Էլիսաբեթ Պաղեստինացի ՉԽՂ
Էլուենդիոս ժողովն յաճեալացոյց. քան մեկնեաց։ ՀԲ գլուխ։ Ը
Էլուենդիոս ժողովն յաճեալ Հիմնադրէն ՀԽՁ
Էլուենդիոս ժողովոյ սխալմունք, վՀ Հ գլուխ։ ՀԽՂ
Էն ըզՀոյ ժՔ գլուխ ՀԽՂ
Էն և Աղեքսիա երիցն պատճառք ՅԽԷ
Էն Յովհաննու ՀՀՁ
Էն Պաղեստինացւոց ՉԽՂ

ԱՒՕՐ՝ ՊԱՏՒՈՒ ԵՒ
Երկրպագութիւն, անձառելոյ,
անսահմանելոյ, անըմբռնելոյ,
անպարագրելոյ ։ անեղի՝ անմահի, ամե-
նակարողի, ամենաբարւոյ, ամենիմաստի ։
յաւիտենից ստեղծողի, պահպանողի և՛ իկսի
զամ պահողի ։ ձրէ և միանականի համա
գոյ Երրորդութեանն, Հօր և Որդւոյ՝ և Հո-
գւոյն ձրէ ։ յաւուրք քան զամ յաճախեն,
՛ի ներկայս, և յանդրաժ յաճախեսցեն և յաճի
տեսանս յաճախեննից Աստեն ։

Որ ՛ի շարժուն՝ զեղուն և թաթախեալ
առատ բարութեանն յաղթեալ, եւս կարո-
զութեանն և գօրութեան հասանիլ յաճարտ և ՛ի
նաճահանգիստ, երկար ատպարիսի, յայնա
գոյն ստադիոնի, ընդարձակ և կապուտակ
երբ ոչկիանոս նաճատնօրութեամբ ըստ ի-
մաստանոյն մեծի թէ եռուր և ՛ի ծովու ձա
ռապարհ ։ և՛ իվերայ ալեաց շրջիլ զգու-
շաւոր ։ զուգեալ՝ եթէ յամի կարօղ էիր
փրկել, թէ և առանց պատրաստութեան ոք
ելանիցէր ՛ի վերայ ալեաց և մկանայն ան-
դնդախորս ոչկիանոս։

Ըդձալ զոր օրինութեանն և զոր գոհութեան
մատուցումն անպատեհի բարերարութեանն
Նորին ։ եթէ ոչ՝ զի ամփերեան ջեալ լուծ
լոմս մերով ծանուցումբ և ծանիցումբ թէ
՛ի վեր քան զմեր իմանալի օրինութեանն և գո
հութեանն ։ Որոյ բարերարութեան փոխարէն,
զայս և եթ ըստ մանից երախտահատոյց է
լոյ ճար իմացաք, և ըղձացաք, թէ միշտ
ծառայելոյ, պատուելոյ՝ երկրպագելոյ, և
գեղանատածեալ ծնրադրութեանն, և անընդ
քարբառով ջանի ։ ՛ի սրտէ յիշողութեանն, և
՛ի կամաց, սիրելոյ միայնակ՝ արժանի եր՝
և է՝ և եղիցի ։ չի անբովանդակելոյն՝ և
քարերարելն է անձառելի ։

Ըդ ՛ի յաճարտութեան այն տաժանելի և
՛ի վեր քանզկար մեր իբր նոյեանս տապանի
հանրապարփակի ։ խնդրեմբ՝ յայժ բարեաց
քաց ։ յայժ աննախանձից ։ և յայժ այ սիրե
լեաց, յիշման արժանի առնել զամենայն
երկասիրաբար աշխատօղս ՛ի սմա ։ զմեզ
առներկհոգի, ՛ի վեր քան զկարն ձգտօղ ։
զքակօբ և եթ անուամբ Պատրիարքս ։
և զՎ՛ԸՔ Յակոբոս Կոստանդնու պօլ
սոյ ։ զքաղամմամբ չիճարեալ, և հոգեք
առաւելեալ անձնս
բազմամեղս ։

Ար զերկերանեան, Արօքեակնցաղ,
մաքուր տապանակ Յ՛Հոգւն կառոյց, զնե
րատիւ Ս՛ եհ Պատրիարքն Արշա
եճմ ։ զՏէրն իմ և պ՛հայր ։ զպարծուն
անուն հսկօղն յօրէնս Ո՛.Յ ։ զՄարիդ խոս
անդրանիկ շառաւիղն Ս՛մրռօղու հնորհա
սիւնս և լուսատարած Վարդապետանն, և
զՅ՛ոհաննուէնէ մեծ Բաբունապետն ։

Որ հանապազատարած աղօթնուէնէ հայց
մամբն, մեծատպս բարերար և երախտաւոր
մեզ եղև ցաճարտութեն Արքեպս ։ և ելոյծ
կար՝ և առ այլ գործառութիւնս մեր ՝ զորս
երկասիրեալն եմք ՛ի պատիւ եռատիպն այ,
և ՛ի պարծանս Լուսահոգի հաճոյն մերոյ
Տն ու արդանայ մեծի ու արժապետին
Վարդանայ ։

Յիշեալքիք և զանմիջոցապես հոգեւոր ծը
նօղն իմ և ու արժապետ՝ զառ ՛ի Ա՛ծ
ննջեցեալ, զորուընդառատ իշխանն Յ՛Ծո
բանից, և մանաւանդ զՅ՛ծաբանութեն ՛ի
լոյս ածօղ և բանիւ սրբագրիչ յիւրում
ժամանակի զՏէր Յօհաննես Ո՛.րք Լսպէս
կոպան, և զեղերամբարձր Պատրիարքն
Կոստանդնու պօլսոյ, յորոյ մաքուր առնոյն
մաքուր կաթանէ ՝ Ջամբեալ մեր ՛ի անմեղու
թէ, ըստ որակութեն կաթին եղեալ սուրբ
լոյս ։ և յորդեր նորին վարդապետութեն,
զայս վտակս խաղայցուցաք յարբուման Յ՛Ն
սիրոց ։ որ պատճառաւ սոյն երկոք չինո
բուն գրոյս (եթէ չինչ յանդգնութեն ա
սելս) կարեն իմանալ ամ Յ՛ծասէր անձինք,
՛ի պտղն գծառս ։ և աշակերտիւս չվար
դապետին իմոյ անհասութեն իմաստից ։
զի թէ աղբիւրն քաղցր է, ակն ևս քաղց
րադոյն պարզ և վճիտ ։

Յիշեալիք և զմեծապատիւ եղբայրս մեր
Ո՛ԻՐՆ, զափոփիչն ցաւալի և ՛ի շատապատ
կենաց իմոց, զՔՒՐՈՒՆԵՆ քաջ գիտապետն
և զՎ՛ԸՔ Լսպիակոպոսն, զՏէր Ո՛ծ բանդ
րոս պաշտօնակիցն մեր ՛ի Ո՛ՐՆ և զՅ՛ծաբան
ու արդապետն ։ որ յեպիսկոպոսուէ մե
րում ՛ի ժամանակս եռերանեան առն այ
Լուսահոգի կարապետ Արքեպսն կա
թուղիկոսին պոլսով Ո՛թոռակալ ՛ինք Լ՛Ք
միածնի, եղև խարտաբէլակ և սպատաձոր
՛ի պաշտօն Ո՛ւաքելեանն աստիճանին Լսպիս
կոպոսութէ մերում ։ ընդ Տն խոհակաց
Յ՛ծաբանուէ խորհուրդ ևփողաքարբառ քա
րոզչի ։ և ընդ Տն Ա՛ինասպ հեղահոգի
և քաղցրաբարբ Յ՛ծհանձար ու արդ
պետ ։ Արդեհնս Ո՛.Ք Լսպիակոպոսի և

Եւ զՀոգևոր որդեական մեր Երէց, զանեղբանիկ աշակերտեալն մեր, տիվրիկցի Պետրոս Վեհն Երոպոլոյս, և զՔահ նաս խոհեմ և արդարասէր Աբգարեան Աբգարովեան։

Քանզի զաշխատասէր հոգեծին որդեակն իմ զՊետրոս և արդարեան, որ լեզուաւ աշխատանաց և երկս կրեաց միշտ ցաւարտուն դրքոյս յամառ, թէ ի շարժանն Հայերէն դպականի արբագրու թէ ի տպեցեալսն, թէ ծաղկանց և պշնձեալ պատկերաց քանդակեցման վերակացուբեն, ի յօգնական ընկեր և ի ծողովման տեարակացն և ամ կարգագրելոց ի նմեր քան զկարն աշխատեցաւ։ Եւ զԱրապետ վարդապետն, որ սակաւ ինչ աշխատեցաւ ի նմին գործս։

Քանզի զձեռնասուն աշակերտն իմ զՅովսէփ հեզահոգի վարդապետեան, և Ընդհանուր կարգ առաւ զՊետրոս վարդապետեան։

Քանզի զնարդենիս նորաբողբոջ ձեռնասունն աշակերտան իմ զԱետփաննոս, զԱտահակ, և զԱրապետ քահն որ ի Բ.եռարաբ Նիմ ծառայեան։ և զԱրքեպատուն մեր։

Եւ զծերունի նուաստ Աստեփաննոս Պետրոս արուեստագէտն մեր, ևս աշխատասէր Աստեփաննոս Բ.ղիքահն։

Եւ սեբաստացի վարպետքն դրծաբերան, շատագրիչ կոչեցեալ Հանդուցեալ Տիրացու Խարտղի որդի Տիրացու Գաբրիէլն, և զեղբարս նորա զԱրքիմն, և զԱղեքսանդր Ան քաղէն։ Եւ սոփինհար եղբայրս Հանդուցեալ Շնորհալի Տիրացու Յակոբն։

Եւ զԱհարացի Հանդուցեալ Գրիգոր որդի զՏիրացու Ղնաճն, որ ի տուէ և ի գիշերի, քան զերկու ամ աւելի ի ներս աշխատանաց մեծապէն Քանիւք, թէ ի շարեն գկատարեալ գիրն և թէ ի գրոնեն, աշխատել վաստակեցաւ մինչև ցաւարտն ձեյ Աստուծոյ։

Եւ զմրազարկ և տպող Սպասակերցի Աստեփաննոս Յովհաննէն։ և Արմենցի Տիրացու Յակոբն։ և զՆոզդն սոյնն որ զառ ի բարեն՝ զնի շողոքորթ ամ, յիշեցէք Ընդ ի բարեն,

Ամէն։

Ա ՆՐՔ։

Եւ զԱստուածասէր Տարօնցի օրհնեալ և շնորհալի Վահան, շնորհի նոր կարապետի Տէն մերոյ, աշակերտի Ղուկաս հոգի առաքինի Ս.բրա հատու Վրդ առաքել Վրդ հանդպատեան և ընդհանրական կաթուղիկոսի, զոր և յիշեցէք աղաչեմ ի մաքուր աղօթս ձեր։

Յիշեցէք և զհոգեկից և համշիրակ եղբայրն իմ Ի.Ր., զՅարութեն Ընծրեան Ա արդ ապետեան. նարպէնիս վիճակաւորն իմ և յաճախարձ. որպ երկնանցն արդեմբ ի լոյս ածեցէք տպեցոյ հոգևոր բառարա տանս՝ ամ ծաղիկք և հոգևոր մրգոք լիք։

Եւ զԱ.պուհեանցն խոստովանահայրն ընդ Ընդ, զնայատրեալ որդի, և զամ.Թաւիշն խնամ սրտի, զՅովհաննէս Չիլնպզեանց և հնազհոգի վարդապետն։ և զամ միաբանան և զաշակերտան վեհարանիս Ա.րթուն աՆուն Տէն Գրիգորի ձոյ Ընդ ամ վեհ Պատրիարքի։

Եւ զամ զաղջիս մերոյ օրհնեալ եւարեպաշտոն Ա.ծատեր և գլխ՝ որ իշխանան զգանկան և զպարիսպան յամառ մերոյ ձախորդուբէ, զմեծ Ա.ահտեսի Կոզբեսորոս, զՀ.ովնէն շառաւիղ զմեծ Ա.ահտեսի Յարութիւնն Ա.զգան մեր։ և զամ նոցատիսի՝ օրհնեալ և երկիւղածագործ իշխանաձիս, և զբարեպաշտ օրհնեալ Ա.ազգանէն ազգէն Ջեմայեցի։ և զամ սրտացաւ և հոգևոր բարեկամն մեր, զամարտազգացման քաղաքիս Գ.կնաց ցիս։ և զԱեսարացիս։ և զարեւելեան պարտ և յատակ սիրով զբարին մեր կամեցողան և զանխարդ ան սիրելիան մեր

Եւ զբոլոր երախտաւորս մեր քան հոգեպ և բոլ ժարմեայ։

Եւ՝ գպատիարակն և զմանկամարզն Յուսահոգեպ Նոր մերոյ Ս.պրատան, ներքանկատ զհայրապատիճն ծերունի, զՏիրացու Վասպար Ա.ահտեսի մեծ Ա.մուճայ կոչեցեալն Սեբաստացի։ որ բազում երախտիս ունի ի վրէ մեր և պարոյ աշակերտաց Յուսահոգեպն։ յորոյ վարանդունէն ժամանակի՝ լեալ էր ասպնջական և պատրաստան։ և իսկաբերաբար կաճառու խմաստիոյ՝ և մատուակարար առ պլոս։

Եւ զամարմնաւոր ծնօղս մեր, զԱ.ոլ օղլի կոչեցեալ Ա.ահտեսի Պօղոսն, և զԱ.ահտեսի Յովաննէս Ննջեցեալսն առ Ա.ր.։ և զամ արեան առու մերձաւորան մեր։ և զբոլ ապրեանամ քարեն իմ հայսհայր և հայսմայր զԱ.ահտեսի Տիրուհին։

2.12.2748.23
2.95.298,2

BV 249
.A75G734
Orien
Armen